A C T A

SANCTORUM.

A U G U S T I

TOMUS PRIMUS.

IMPRESSION ANASTALTIQUE
CULTURE ET CIVILISATION
115, AVENUE GABRIEL LEBON
BRUXELLES
1970

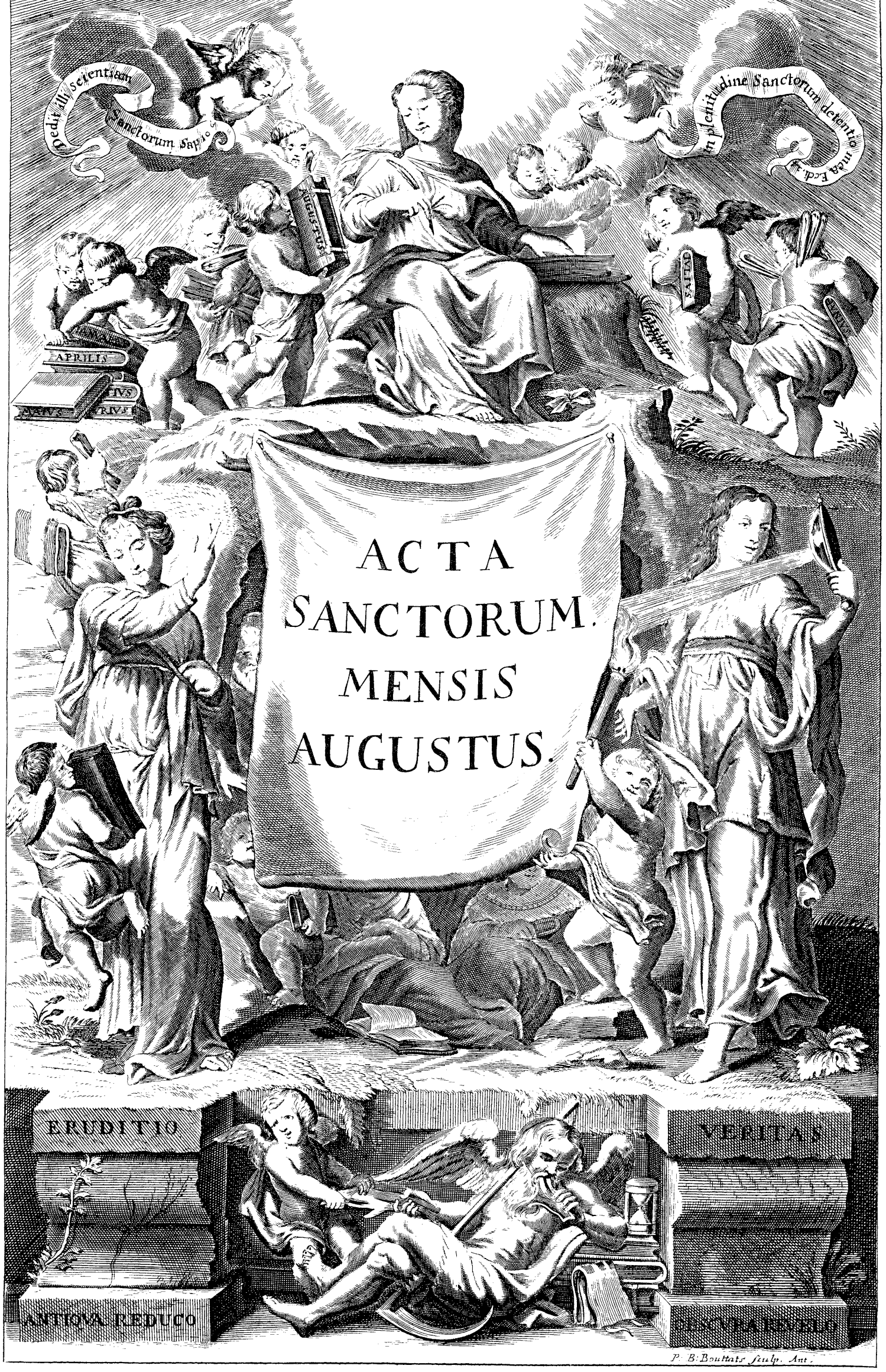
Pedit illy scientiam Sanctorum Sapio
In plenitudine Sanctorum detentio mea Eccli.
ACTA
SANCTORUM.
MENSIS
AUGUSTUS.
APRILIS
ERUDITIO
VERITAS
ANTIQVA REDUCO
DISCVTIA REVELO
P. B. Bouttats sculp. Ant.

ACTA SANCTORUM AUGUSTI

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, ſervatâ primigeniâ veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus

ILLUSTRATA

A

JOANNE BAPT. SOLLERIO,
JOANNE PINIO,
GUILIELMO CUPERO,
PETRO BOSCHIO,

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

TOMUS I

Quo dies primus, ſecundus, tertius & quartus continentur.

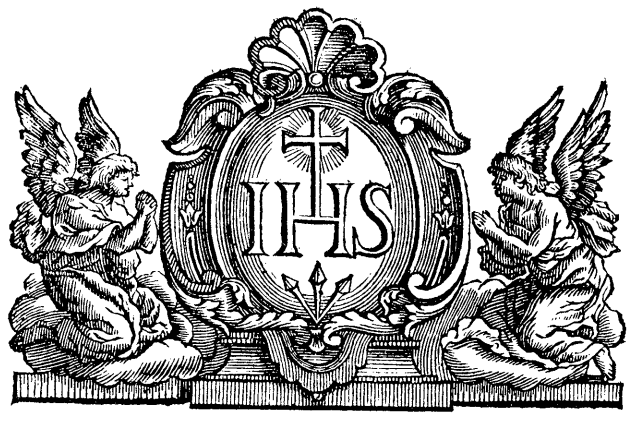

ANTVERPIÆ

Apud JACOBUM ANTONIUM VAN GHERWEN.

M D C C X X X I I I.

CÆSARIS ORA VIDEN' CAROLI? SIC SPIRAT, ET ARDET.
NOMINIS EST SEXTUS: QUINTUM SUPERABIT, AVITÂ
AUSTRIADUM PIETATE PATRUM, ET VICTRICIBUS ARMIS.

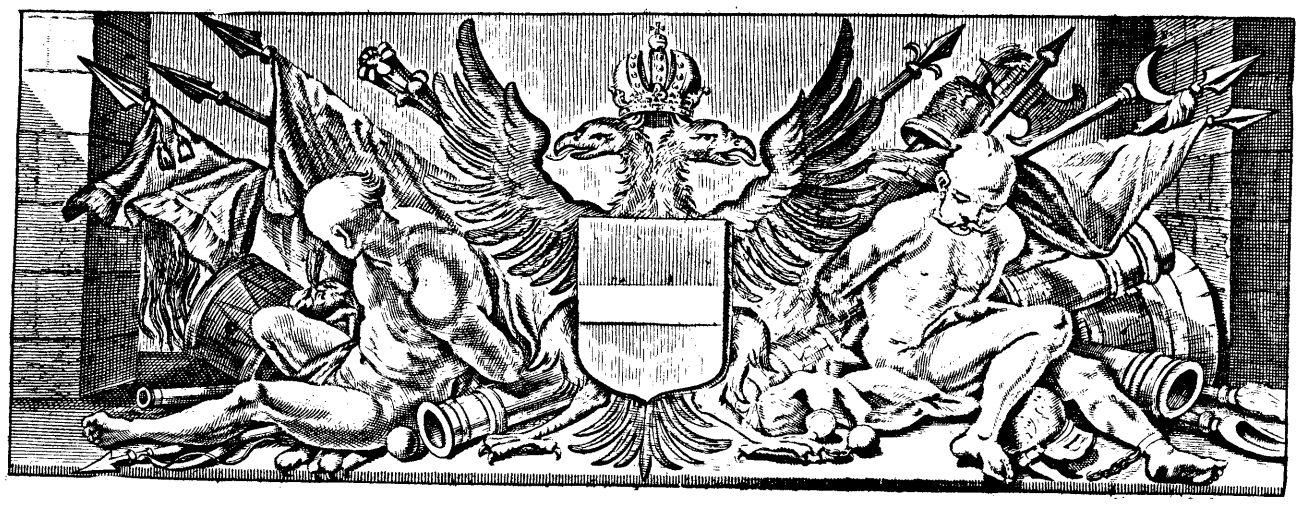

CAROLO VI

ROMANORUM IMPERATORI

AUGUSTISSIMO, POTENTISSIMO,

INVICTISSIMO,

REGI

GERMANIÆ, HISPANIARUM, HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c.

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

DUCI

BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, STYRIÆ CARINTHIÆ, CARNIOLÆ &c.

MARCHIONI MORAVIÆ,

COMITI

HABSBURGI, TYROLIS, GORITIÆ &c.

TURCARUM DOMITORI

DOMINO, DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO

Ertius hic de Actis Sanctorum MENSIS AUSTRIACUS poſt Junium divo Parenti Leopoldo & Tibi, CÆSAR AUGUSTISSIME, REX NOSTER CATHOLICE CLEMENTISSIME, Julium porro integrum Tuo & Tuorum nomini ſacrum, tertius hic, inquam, ſequitur menſis Auguſtus, non alteri denuo quam Auguſtiſſimæ Tuæ Majeſtati gratiſſimo animo dedicandus, tam multis titulis Imperatori Carolo VI debitus, ut eò perduci Opus grande non potuerit, niſi ſubſidiis Tuis, Tua Cæſarea munificentia promotum ſuſtentatumque. Accipe igitur, MÆCENAS AUGUSTISSIME, ab obſtrictiſſimis Tibi clientibus Auguſtum Tuum, re ſane Auguſtum & nomine, præclariſſimos nimirum in Dei Eccleſia Sanctos ex omni ordine porrigentem: ex ipſo veteri Fœdere fortiſſimos pro tuenda divina Lege Martyres fratres ſeptem, ex celebri heroum genere dictos Machabæos, cum ſene Eleazaro & matre prorſus incomparabili: plurimos inter Chriſtianos Martyres, præter Bartholomæum Apoſtolum, inclytum ſanè Laurentium, Pontificem autem doctiſſimum juxta ac glorioſiſſimum Stephanum, & ipſum laureatum iſtius nominis primum: illu-

illuſtriſſimos & magno numero celeberrimos Antiſtites,è quibus omnium inſtar eſſe poſſit Magnus Pater & Eccleſiæ Doctor Auguſtinus: quot vero fundatores Ordinum aut reſtauratores Bernardum,Dominicum , Caietanum , Raymundum Nonnatum , Claram , Albertum , Philippum Benitium , Bernardum Ptolomæum, Roſam, Claramque alteram: adde Reges & Reginas , Ludovicum , Helenam , Radegundem , præter tot eminentes alios Rochum , Arnulfum , Ludovicum Toloſanum , Hyacinthum ; & quid ceteros æquè præcellentes enumerem , quibus manifeſtè pateat, menſem hunc , non jam ex ſeculari , ſed ex ſanctitatis gloria Auguſti nomine meritiſſimè compellari potuiſſe. Rectè igitur , SACRA MAJESTAS , Auguſtum Auguſtiſſimo reddimus & conſecramus ; acturi ſuo ordine de Sanctis ſingulis , quorum ii ſoli qui quatuor primis diebus celebrantur , hoc Tomo illuſtrati ſunt , Magno illo ſancto Dominico Prædicatorum inſignis Ordinis Conditore potiſſimam partem geſtis ſuis & genere & numero mirandis occupante. Eſt & aliorum illuſtris planè ſeries, quos inter & ii fulgent, qui glorioſis Tuis trophæis merito prædicandis uberem materiam ſubminiſtrent, ut proximè patebit manifeſtius. Hîc ea præmitti patieris, IMPERATOR AUGUSTISSIME , quæ temporum ordine à Te præclarè geſta recenſenda exiſtimavimus. Exornandæ pridem nobis fuerunt relatæ Tuis auſpiciis celebratiſſimæ per Hiſpaniam, Italiam , Germaniam Belgiumque noſtrum victoriæ , quarum triumphos tunc merito retulimus , eos præcipuè quos de immanibus Chriſtiani no-

minis hoſtibus, plaudente utique Chriſtiano orbe univerſo, incredibili prope celeritate reportaſti, dum lue illa Ottomanica totum, quam latè patet, Hungariæ regnum, tot ſeculis ſub turpiſſimo jugo gemens, feliciſſimè expurgatum eſt, in Serviam uſque propulſatis hoſtibus, inexpugnabili arce Tauruno ſeu Belgrado barbaris præfixâ, ad quam acceptæ, Virginis beatiſſimæ patrocinio, funeſtiſſimæ cladis æternum meminerint: Danubii Sabiſque confluentium terminos haud facile prætergreſſuri impoſterum: ut Te, CÆSAR AUGUSTISSIME, & ipſorum & aliorum Tuorum hoſtium inſuperabilem DOMITOREM juſtiſſimè extulerimus. Patere modo ad mitiorem ſtylum orationem converti, Teque orbis ejuſdem diu deſideratum PACIFICATOREM pari æquitate à nobis pronuntiari. Eſt illud nimirum ſingulare Tuum præcipuumque ſtudium, eſt Tibi ſubditorum Tuorum felicitati proſpiciendi innatus ardor, eò collimant prudentiſſima Tua conſilia omnia, eò legati & oratores ad ceterorum Regum Principumque aulas diriguntur, non ſolum, ut qua modo pace, quam toto ferme ſeculo Belgium non viderat, Te potiſſimum procurante, tamdiu fruiti ſumus, eâdem, Te vivo, gaudere pergamus, verum etiam ſi quando Omnipotens, Sanctis omnibus bene propitiantibus, Te æternâ gloriâ donaverit, eadem illa pax optatiſſima toto chriſtiano orbe conſtanter perſeveret. Quod quid aliud eſt quam clementiſſimum & benigniſſimum Cæſareum Tuum animum tam luculentis argumentis teſtatiſſimum reddere? Conantur porro & Tui vices

vices rependere. Quò enim ſubditorum Tuorum ardentiſſimæ preces, quò tot piorum hominum & Religioſorum ſuſpiria, quò Sanctorum noſtrorum & quotidie & conſtantiſſimè invocata patrocinia dirigantur, ſacræ Majeſtati Tuæ ſentio eſſe quam exploratiſſimum. Id utique à ſupremo Numine ſtudioſiſſimè efflagitant, ipſo miſericorditer donante, Auguſtiſſimi Tui ſanguinis deſideratiſſimus Archidux nobis enaſcatur, præventurus pericula omnia, quæ, Te aliquando deficiente, CÆSAR AUGUSTISSIME, orbi Chriſtiano imminere poſſent. Confidere pergimus, facturum Deum ter Optimum Maximum, ut noſtra & ſubditorum Tuorum omnium vota optatiſſimum effectum ſortiantur. Verum ut inſcrutabilia ſunt ejus judicia, ſi aliter fortaſſe Altiſſimo viſum fuerit, quæ Tua eſt prudentia verè Cæſarea, providentiam penè dixero, id enimvero exſequi feliciter pergas, quod ſapientiſſimo conſilio perficiendum ſtatuiſti, quo non ſolum, uti dicebam, hoſtium Tuorum DOMITOR, verum & Orbis totius veriſſimus PACIFICATOR juſtiſſimo titulo appellari pergas. Nos interim Sanctos noſtros omnes, eoſque præcipuè, qui hoc primo Auguſti Tomo illuſtrantur, interponere non ceſſabimus, quo repetita jam toties vota benignè à Domino exaudiantur. Hîc mihi Henricus ille ſanctiſſimus Imperator deeſt, cujus cum geſtis præclaras Tuas Cæſareas virtutes aliàs conferre licuit; aſt alii hoc ipſo in Tomo occurrunt, CÆSAR AUGUSTISSIME, REX NOSTER CATHOLICE CLEMENTISSIME, præcellentes Sancti

plurimi , insignes Martyres , piissimi magno numero Præsules , quorum & protegi patrociniis , atque eximiis ad Christianam pietatem exemplis excitari possis , quodque huc refert maximè , votorum Tuorum nostrorumque omnium summam consequaris. Verum in iis recensendis ne multitudo confusionem pariat , Italia , Hispania , Gallia , Anglia , aliisque regnis tantisper præteritis , ex Tua Germania unum proponere liceat numeris omnibus absolutum Gundekarum II , digniſſimum ecclesiæ Eystettensis Præsulem , laudati jam piissimi Cæsaris Henrici ferme synchronum , sanctitate non inferiorem , virtutibusque Principe dignis ornatissimum , atque apud suos summa hodie in veneratione , cujus inter elogia ad argumentum meum id conducens præcipuè , quo Tibi, IMPERATOR AUGUSTISSIME , verè præluxit , dum id cummaximè præ oculis habuit, ut & vivus & mortuus ecclesiæ sibi creditæ subditis omnibus benevolentiâ verè paternâ usque & usque benefaceret , merito à Vitæ scriptore dictus , *Vir totius prudentiæ , cujus semper erat intentio , omnia sua in usum convertere ecclesiæ* , restaurando ejus templa destructa , absolvendo inchoata , eaque elegantibus ornando altaribus ; civitati de cetero totique ditioni munificè prospiciens. Exemplum singulare exhibuit dum præbendam sanè prædivitem , quam jure optimo sibi vindicare poterat , *tradidit perpetualiter , in usum fratrum , quorum ipse non Dominus sed pater exstitit benignissimus.* Huc , CÆSAR

SAR CLEMENTISSIME, huc flecte oculos, veram Tui imaginem, dicamus prototypum intuiturus, ut cui hæc altè animo inſita virtus, quam divinam quis jure merito dixerit, certe à Chriſto Servatore mirificè præmonſtrata, utpote qui toto pretioſiſſimæ vitæ decurſu *pertranſiit benefaciendo* omnibus. Et vero quis Te, IMPERATOR BENIGNISSIME, in Gundekaro non contempletur, non agnoſcat? *Virum* Te ſingulariſſimæ *prudentiæ* jam ſatis oſtendimus, ubi curas Tuas gratioſiſſimas, non ad præſentia dumtaxat, ſed ad ſecutura tempora providè dirigis, diſponis, extendis, paterna Tua ſolicitudine, vel poſt fata ipſa, futura ſuperſtite. Ecquis porro Tuam in univerſos ſubditos patentiſſimam vel hodie clementiam, in afflictos benignitatem, in oppreſſos miſericordiam toto Tuæ amantiſſimè fluentis gubernationis tempore, non obſtupeſcit, non extollit, non meritis ornat encomiis? Dicamus apertius, quis non Gundekarum alterum Te prædicat, non jam *Tuorum Dominum* ſed *Patrem benigniſſimum*? Ita nobiſcum ſentit CÆSAR AUGUSTISSIME, PATRONE NOSTER CLEMENTISSIME, ita, inquam, nobiſcum ſentit tota, quam latè patet, Auſtriaca Dominatio, vota ſua pro diuturna Tua, imò Neſtorea incolumitate, ut pro *Patre benigniſſimo*, ſexcenties, auſim dicere, quotidie renovans, Deumque exorare non deſinet donec Archiducem nobis Carolum largiatur, qui prærepti Leopoldi fratris vices ſuppleat, ſicque æternùm

perſeveret Auſtriaca paterna benignitas, ut in Sanctos munifica, ſic à Sanctis perpetuò conſervanda. Ita demiſſiſſimo juxta ac ſinceriſſimo animo vovent

AUGUSTISSIME ET CLEMENTISSIME
IMPERATOR

SACRÆ CÆSAREÆ AC CATHOLICÆ
MAJESTATIS TUÆ

Devotiſſimi Clientes

JOANNES BAPT. SOLLERIUS
JOANNES PINIUS
GUILIELMUS CUPERUS
PETRUS BOSCHIUS

SOCIETATIS JESU.

SYNOPSIS
TOMI PRIMI
DE ACTIS SANCTORUM
AUGUSTI.

EXacto non ita pridem menſe Julio, ordine ſubſequitur Auguſtus, ejuſque adeo Tomus primus, in ſerie totius Operis tertius ſupra trigeſimum, ſolos primos quatuor dies complectens Sanctoſque nominatim expreſſos centum ac viginti quatuor, præter claſſes nonnullas Anonymorum ſub famoſo Abenner Perſa aliiſque Chriſtiani nominis perſecutoribus diverſo tempore martyrii laureâ coronatorum. Inter Sanctos autem, de quibus hîc nominatim agitur, ſervata eſt recepta diſpoſitio, ut in ſolitas claſſes ex more diſpeſcantur ſecundum triplicem Eccleſiæ ſtatum, *Eccleſiaſticum* nimirum, *Monaſticum* & *Secularem*, ſolito etiam regionum ordine minimè neglecto; Feminis vero, cujuſcumque conditionis aut ſtatus fuerint, quartam & poſtremam claſſem conſtituentibus. Ex antiquo Fœdere elucent inclytiſſimi fratres, dicti *Machabæi*, de quorum vetuſto juxta ac recepto Catholico cultu agitur, nec non de præclaris encomiis quibus ab ipſis Eccleſiæ primordiis à Sanctis Patribus exornati ſunt. Neque vero ab ipſis divelli potuere *Mater* fortiſſima & glorioſus ſenex *Eleazarus*. Quorum omnium geſta ac paſſio à variis metro etiam olim exornata, fideliſſimè reddita ſunt, non aliunde quam ex ipſa Canonica Hiſtoria. Neque de ſacris ipſorum reliquiis, earumque variis locis veneratione quidquam prætermiſſum eſt, concertationibus inter varias civitates, quoad licuit, utcumque compoſitis.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ariſtarcho Pauli diſcipulo ſi non dignitate, ſaltem antiquitate primus debetur locus. Fueritne Theſſalonicenſium epiſcopus ac ſubinde martyr, diſquiritur: fuiſſe individuum Apoſtoli comitem & concaptivum, ex Magiſtri teſtimonio certiſſimum eſt.

Stephani Papæ I ingentes pro Eccleſia exantlati labores ſatis noti ſunt, uti & agitata controverſia ſuper hæreticorum rebaptizatione adverſus Cyprianum alioſque ab ipſo finita: de quibus omnibus, uti etiam & de pluries tranſlatis reliquiis accurata redditur ratio. Quemadmodum & dubia multa explicanda fuere, quæ de *Aſpreno* primo Neapolitano epiſcopo circumferuntur: de baculo & ara S. Petri, deque illius ordinatione ab hoc prætenſè facta, de ætate aliiſque ad ipſum ſpectantibus. Non tantum negotii faceſſit *Maximus* Patavienſis. *Petri* Anagnini nobilitas, monachatus, geſta in curia Romana, legatio Byzantina, peregrinatio Hieroſolymitana, exſtructa demum inſignis eccleſia aliaque geſta abunde illuſtrata ſunt. *Agabius* Veronenſis cultu potius quam geſtis celebris, non rectè ab aliquo ſcribitur, ſedem Cæſarienſem in Palæſtina prius occupaſſe. *Raynerium* Spalatenſem, pluribus præclarè geſtis memorandum, illuſtrem fecit martyrium pro eccleſiæ ſuæ juribus, ab impiis toleratum. *Auguſtini* ex PP. Prædicatorum ordine Zagabrienſis præſulis pro cleri inſtitutione & pace inter Hungaros concilianda orationes relatæ ſunt, ipſe demum ad ſedem Lucerinam in Apulia tranſlatus, eam poſtmodum ſacris ſuis ſpoliis ditavit.

Undecim Sanctos Præſules ſuppeditat Gallia, quorum agmen ducit *Arcadius* Biturienſis, non multis quidem ſed ſolidè laudatus, quod de *Nectario* & *Vero* Vienenſibus etiam prædicandum eſt. Non minus illuſtres ſunt *Euphronii* bini ſynonymi Turonenſis atque Auguſtodunenſis: quorum ille encomiaſten omni exceptione majorem nactus eſt Gregorium Turonenſem; hic verò meritiſſimè etiam laudatus à ſacrarum Scripturarum ſtudio ceteriſque virtutibus epiſcopo dignis, quibus mirum in modum excelluit. *Exuperius* Baiocenſis, poſt ſanctiſſimè adminiſtratam eccleſiam ibi honoratus, metu barbarorum in interiorem Galliam transferri debuit, unde Corbolium tandem perductus, ſumma ibidem veneratione hodiedum colitur. Quæ *Bandarido* Sueſſionenſi toleranda fuerint, ſatis explicata ſunt. *Auſpicius* Aptæ in Provincia apud ſuos meritam venerationem obtinet: *Serenus* vero Maſſilienſis Blanderati in Inſubria eo loco habetur ab incolis, ut ejus ibi cultus majora capiat incremen-

ta, pretiosis etiam monumentis expressa. *Betharii* Carnotensis vitam, & quæ ad eam spectant, diligenter etiam eruderata invenies: quod idem dici potest de *Gaufrido* Cenomanensi.

Oxomensem seu Uxamensem in Hispania ecclesiam rexit *Petrus* monachus, origine Gallus; utrùm in cœnobio Saguntino, non satis constat: à Bernardo Toletano ad infulas promotus est, quibus dignissimum fuisse & gesta & signa demonstrarunt. In Germania gloriosè floruit *Gundekarus* Eystettensis, tum in vita, tum post mortem mirum in modum munificus, ut ex ditata ecclesia & subsecutis insignibus miraculis facilè intelliges. Nec minus illustrem suggerit Anglia *Ethelwoldum* ex abbate Abbendonensi Wintoniensis ecclesiæ præsulem, cujus miranda gesta fideliter ac satis fusè tradidit Wolstanus monachus. *Tertullinus* presbyter ac martyr Romæ & Anicii in Gallia celebris est: uti & *Severus* presbyter in Novempopulonia Galliæ.

EX STATU MONASTICO.

Dalmati seu *Dalmatii* archimandritæ, cum *Fausto* filio monacho, singularis conversio & vita monastica in Fastis Græcis solenniter memoratur. De *Gregorio* abbate Nonantulano pauca supersunt. Succedit autem latissimus campus in gestis *Waltheni* abbatis in Scotia, temerè confusi & duplicati, quibus ad rectam normam reducendis labori minimè parcitum est. Neque facilius fuit ea digerere, quæ Hiberni satis liberaliter de suo abbate *Luano* seu *Lugidio* paulo intricatiora tradiderunt. De *Jonato* Marchianensi in Belgio abbate dicta sunt, quæ reperiri potuerunt omnia: imputent sibi symmystæ, quod plura rogati non suggesserint.

Ut numero, præstantia ac varietate excelluere admiranda Magni *Dominici*, Ordinis Prædicatorii dignissimi Patriarchæ, gesta, ita longiori commentario operosè juxta ac diligenter illustranda fuerunt. Vitæ imprimis vetustissimorum scriptorum à recentioribus non usque adeo probatis, characteribus suis distinctæ, ad editionem accuratè selectæ. Datur Chronologicum totius vitæ compendium. Tum de signis nativitatem prænuntiantibus, de patria, parentibus, pia pueritia, studiis ac virtutibus sermo est. Describuntur vita inter canonicos regulares acta, itinera cum Didaco Uxamensi episcopo, certamina cum Albigensibus toto decennio constantissimè protracta, multisque prodigiis divinitus confirmata, rigore etiam in pertinaces hæreticos eorumque fautores adhibito, qua occasione de munere Inquisitoris agitur, itemque de Mariani Rosarii, quod tunc primum institutum fuisse dicitur, antiquitate. Elucidatur institutio & confirmatio Ordinis, non una appellatione principio insigniti, sed prævalente *Prædicatorum* nomine. Enumerantur itinera varia diversis temporibus per Italiam, Galliam & Hispaniam non absque stupendis miraculis nec non visionibus & ecstasibus; adde gesta Segoviensia & quæ de stigmatibus circumferuntur, non neglecto sacri Palatii Magisterio. Eruderantur prima duo Ordinis Capitula digerunturque reliqua Sancti præclarissimè gesta usque ad obitum, cujus & facta revelatio memoratur. Ipsa Sancti etiam forma describitur, agiturque de operibus ejus litterariis. Sequuntur sepultura, elevatio, canonizatio, cultus mirè quaquaversum propagatus & auctus etiam Soriani. Præcipua sacra ossa Bononiæ asserta, translatis aliò variis reliquiis; unde & posthuma gloria ex innumeris miraculis hodiedum lucidissimè resplendet. *Gualterius*, S. Francisci discipulus, primus in Lusitaniam socios deduxit, ibidem Vimarani celebri cultu notissimus. Inter Tertiarios eminuit *Ciccus* seu Franciscus, post duram eremiticam vitam, apud Pisaurenses eximia in veneratione.

EX STATU SECULARI.

Qui hoc die Tarsiæ in Bithynia refertur *Eleutherius*, à synonymis distinguitur, martyrio nobilitatus atque sepulcro & insigni ecclesia. *Hermillus* & alii ex solis Fastis noti sunt. De *Leo* seu *Leone*, Viguentiæ in diœc. Ferrarienſi notissimo, plura quæ ad vitam spectant, enodanda fuerunt; pretiosum depositum etiam Clemens VIII Papa veneratus est. De *Felice* & *Nicetio* MM. Veronensibus aliisque sola supersest cultûs memoria. *Peregrinum* inter Mantuam & Lucam, non nisi cultu etiam celebratum, frustra Dempsterus ad regiam Scotiæ progeniem evehere conatus est. De *Justino* puero martyre in territorio Parisiensi non pauca perperam combinata sunt; securior videtur translationis historia in novam Corbeiam Germaniæ. *Friardi* & *Secundelli* singularis in diœcesi Nannetensi veneratio; Vita ex ipso Gregorio Turonensi desumpta est. *Peregrinus* & socii Cenomanenses non nisi martyrio & cultu celebrantur. *Baumadus* Tutelensis Baluzio propemodum debetur. *Nemesii* solum ferme nomen supersest. *Felicis* Gerundensis gesta laudatissima sunt, cui in martyrio socius *Romanus* adjungitur. *Kinedum* eremitam suggessit Wallia.

EX SEXU FEMINEO.

Lydia Purpuraria ab Apostolo satis laudata est. *Theodota cum tribus filiis* antiqua item veneratione gaudet. Acta Suriana à critici scrupulis vindicantur, iis non neglectis

glectis quæ à Combefiſio edita ſunt, aliiſque paulo brevioribus. *Ia cum ſociis* in Perſide MM., apud Græcos celebratiſſima eſt, quemadmodum & *Eudocia* ibidem glorioſè conſummata. Neque iis multum poſtponendæ ſunt *Marana & Cyra* Beroeæ in Syria ſolitudine claræ. *Perpetuam* Romanam ſacra monumenta ſuſpiciunt, ut quæ virum Africanum & filium Nazarium ad fidem perduxerit. Exſtetne uſquam corpus, inquiritur; nec ſatis certa ætas aut mortis tempus. *Fides*, *Spes* & *Charitas* cum matre *Sapientia* celebres ſunt, non apud Latinos ſolum & Græcos, ſed & apud Coptos, diverſis tamen ubique nominibus, quæ ferme appellativa dici poſſint. De patria, loco martyrii, ætate, & reliquiis controverſa ſunt omnia. Sic ex obſcuriori ſacra Aquilana hiſtoria non niſi implexa *S. Juſtæ* Acta erui potuere, quæ nihilominus ſatis accommodè à noſtro Philippo Allegambe diſpoſita ſunt. *Mariæ*, dictæ *Conſolatricis*, nobilis virginis Veronenſis vita pictis tabulis repræſentatur: ipſa ibidem ſolenniſſimo cultu pridem honorata eſt. Vita porrò rectè à Bagata deſcribitur. *Sigrada* vidua ſane inclyta præſtantiſſimorum martyrum Guarini ac Leodegarii mater, nobile Sueſſionenſe virginum cœnobium ſanctimonialis facta, virtutibus, ſanctitate ac miraculis non parum illuſtravit. Sic *Etheldrita* Virgo recluſa apud Anglos nominatiſſima eſt.

Atque hi ſunt præcipui Sancti, quorum Acta aut breviora etiam elogia hoc tomo illuſtrantur: quo autem die quibuſve paginis quærenda ſint ſingula, docet index alphabeticus eorumdem, toti volumini præfixus; ætatem porrò Chronologicus. Cetera in ſubjunctis aliis indicibus quærenda ſunt. Frontem vero occupat Tractatus præliminaris Hiſtorico-Chronologicus de Patriarchis Conſtantinopolitanis, parergis hinc inde & antidotis adverſus ſchiſma Græcum neceſſariis aptè & abunde communitus, auctore Guilielmo Cupero.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESU FLANDRO-BELGICÆ,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

CUm Edictis Philippi II Hiſpaniarum Regis, deinde Sereniſſimorum Archiducum Alberti & Iſabellæ, Belgii Principum, rurſumque Philippi III, ac noviſſimè Caroli II, Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, *& 19 Julii* 1694, *Provincialibus Societatis Jeſu, per Flandrobelgicam pro tempore futuris, poteſtas facta ſit eligendi Typographos & Bibliopolas qui, ad aliorum quorumcumque excluſionem, ſoli imprimere ac reimprimere & vendere poſſint libros & opera qualibet, ritè approbata, curantibuſque ejuſdem Societatis Patribus edita aut porrò edenda, ſub conſueto ſuæ Majeſtatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in ſcriptis obtentâ & præexhibitâ licentiâ prædicti Provincialis; idque ſub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impreſſa importantes ſtatutis, ut latius in ipſis patentibus litteris apparet: cum etiam ſua Cæſarea Majeſtas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio ſubjectis;*

Ego infraſcriptus, Societatis Jeſu per Flandrobelgicam Præpoſitus Provincialis, poteſtate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præpoſito Generali Franciſco Retz, concedo Jacobo Antonio van Gherwen *facultatem ſic imprimendi, & per ſe alioſque vendendi infraſcriptum Opus, ex more noſtræ Societatis (quod hiſce atteſtor) recognitum & approbatum; videlicet, Tomum primum de Actis Sanctorum Auguſti, collectis & illuſtratis per Joannem Bapt. Sollerium, Joannem Pinium, Guilielmum Cuperum & Petrum Boſchium, Societatis noſtræ presbyteros Theologos. In quorum fidem haſce, manu propria ſubſcriptas, conſuetoque noſtri officii ſigillo munitas, dedi Antverpiæ* XXV *Julii* MDCCXXXIII.

GREGORIUS VAN PARYS.

SUMMA PRIVILEGII REGII.

CÆſareæ & Regiæ Catholicæ Majeſtatis diplomate ſancitum eſt, ne quis, præter voluntatem Joannis Bapt. Sollerii è Societate Jeſu, ejuſve ad illuſtranda Sanctorum Acta Adjutorum & Succeſſorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, Tomos eorumdem, de argumento illo, vel jam editos vel porrò edendos; aut alibi excuſos excudendoſve invehat, venaleſve habeat: qui ſecus faxit, confiſcatione exemplarium, & aliis gravibus pœnis mulctabitur; ut latiùs patet ex litteris, Bruxellæ datis.

Signat LOYENS.

Et ego Joannes Bapt. Sollerius Societatis Jeſu, permitto Jacobo Antonio van Gherwen, ut Tomum primum de Actis Sanctorum Auguſti, meo permiſſu ab ipſo impreſſum, publicet. Datum Antverpiæ XXV *Julii* MDCCXXXIII.

APPROBATIO ORDINARII.

AD Auguſtum menſem promotum eſt magnum illud opus de Actis Sanctorum, cujus primum Tomum in lucem producunt ſcriptores iidem PP. Joannes Baptiſta Sollerius, Joannes Pinius, Guilielmus Cuperus & Petrus Boſchius, Societatis JESU *presbyteri, ea qua priores diligentia elaboratum, cum Tractatu præliminari de Patriarchis Conſtantinopolitanis, in quibus nihil occurrit quod non conſonet fidei & bonis moribus, aut eruditorum exſpectationi non reſpondeat. Ita teſtor Antverpiæ* XXV *Julii* MDCCXXXIII.

F. G. ULLENS
Presb. Can. Schol. Offic. & Lib. Cenſor
Antverpiæ.

PROTESTATIO AUCTORUM.

QUod identidem proteſtati ſunt deceſſores noſtri, in hoc de Actis Sanctorum Opere, ſe ſervatas velle Urbani Papæ VIII Conſtitutiones; neque ſuis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam ſit hiſtoriæ, ab hominibus errori obnoxiis ſcriptæ: idem ante hunc Primum Tomum Auguſti denuo proteſtamur.

TRACTATUS

GUILIELMI CUPERI

AD TOMUM I AUGUSTI

TRACTATUS PRÆLIMINARIS

DE

PATRIARCHIS

CONSTANTINOPOLITANIS,

quorum ſeries ab initio iſtius cathedræ uſque ad ætatem noſtram deducitur.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Reluctante fermè animo, vel invitâ, ut vulgò aiunt, Minervâ hunc Tractatum aggreſſus ſum, eo quod intelligerem, varios magni nominis auctores, quibus major Græcorum monumentorum ſupellex ad manum erat, in eodem ſtudio verſari: nam Anſelmus Bandurus in præfatione ad tomum primum Imperii Orientalis ſive Antiquitatum Conſtantinopolitanarum, quem Pariſiis anno MDCCXI edidit, de hac re propoſitum ſuum explicat his verbis: *Ceterùm animus eſt, cum plus otii nactus fuero, integram de patriarchis Conſtantinopolitanis hiſtoriam texere, præſertim cum nemo alius huc uſque id præſtiterit; atque inde ſpero, non parum lucis ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam, & præſertim rem Romanam acceſſurum: unde facile conſtabit perpetua Pontificis Maximi in omnem Eccleſiam auctoritas, & Græcorum inanis ac faſtuoſa ambitio.* Præterea Michaël le Quien, ex ſacro Prædicatorum Ordine, in quodam Opere, cui titulus erit *Oriens Chriſtianus*, & Philippus Riceputus è Societate noſtra in proſpectu Illyrici ſacri, cujus hiſtoriam edere meditatur, jam à decennio ſeriem præſulum Conſtantinopolitanorum promiſerunt.

Cum interim viderem, nihil horum in lucem prodire, animum ad ſcribendum appuli, idque negotii credidi mihi potiſſimùm dari, ut Chronologicam antiſtitum Conſtantinopolitanorum ſeriem ordinarem. Ne tamen tetricum ſolius chronologiæ examen lectori tædium afferret, plerumque ex ſcriptoribus ſynchronis, aut ſaltem ætati rerum geſtarum vicinioribus, hiſtoriam chronotaxi breviter immiſcui, & occurrentes nonnullas quæſtiones polemicè diſcuſſi. Sic ſanctitatem Attici Conſtantinopolitani ab accuſationibus Tillemontii vindicare conatus ſum. Sic etiam occaſione S. Macedonii atque Euphemii præſulum Conſtantinopolitanorum, audax quoddam ejuſdem Tillemontii effatum variis argumentis impugnavi. Sic denique propter excommunicationem & abſolutionem, quæ in ſchiſmatica Græcorum eccleſia etiamnum prodigioſam efficaciam plerumque habere dicuntur, contra Jacobum Goar & Nicolaum Comnenum Papadopolum fuſiùs diſputavi. Inſuper, opportunitate oblata, huic opuſculo inſerui alia parerga, quibus hiſtoriam elucidarem, occurrentia dubia diſſolverem, aut Eccleſiam Catholicam ab hæreticorum & ſchiſmaticorum calumniis vindicarem. Nunc quoque de aliis quibuſdam hujus Tractatus adjunctis lectorem præmonere oportet.

Seriei antiſtitum præmiſi diſſertationem de exordio ſedis Conſtantinopolitanæ ſeu Byzantinæ, quam nonnulli ab Apoſtolo Petro vel Andrea inſtitutam volunt. Sed lutulentum iſtius opinionis fontem detexi, & variis rationibus demonſtravi, primum fabuloſæ illius antiquitatis auctorem plura abſona comminiſci de fictitiis iſtis Byzantii præſulibus, ita ut vix ullam fidem mereatur, quamvis S. Nicephorum Conſtantinopolitanum, alioſque plures Græcos fraude ſua in errorem induxerit. Attamen ex diverſis Græcorum catalogis antiquos iſtos epiſcopos, quos incauti quidam ſcriptores urbi Byzantinæ perperam affigunt, curioſo lectori exhibui, eoſque obſervationibus criticis examinavi. Denique in eadem diſſertatione prævia protuli quædam teſtimonia ipſorum Græcorum, qui initium cathedræ Byzantinæ diu poſt tempora ſanctorum Petri & Andreæ diſtulerunt.

Porrò in ipſa hiſtoria chronologica præſulum Conſtantinopolitanorum, quos ſubinde *patriarchas*, & promiſcuè *epiſcopos* aut ſimilibus nominibus appello, de Sanctis pauca dixi, quia geſta eorum copioſiùs relata aut referenda ſunt in Opere noſtro de Actis Sanctorum, ad quod lectorem remitto. Illis, quorum ſanctitas utcumque dubia aut incerta eſt, nuſquam titulum Sancti addere auſus ſum, eumque ulteriori diſquiſitioni determinandum reliqui; at eumdem prorſus abjudicavi hæreticis aut ſchiſmaticis ejuſdem eccleſiæ præſulibus, etiamſi aliqui horum in Menæis impreſſis aliiſve Græcorum Menologiis honorificè celebrentur. Quinimò propterea in parergo peculiari ac ſæpius per decurſum monui, Menæis excuſis, & ſimilibus recentiorum præſertim Græcorum monumentis, cautè fidendum eſſe.

Prioribus ſeculis in ipſo titulo antiſtites heterodoxos ab orthodoxis diſtinxi, & nomini iſtius, quem hæreſi infectum fuiſſe conſtabat, cognomen

men *hæretici* adjunxi, ſicut etiam cognomentum *ſchiſmatici* Photio & Michaëli Cerulario addidi; ſed poſt ſchiſma Cerularii prætermiſi epitheton *ſchiſmatici*, tum quod plerique hujus ſucceſſores fuerint tales, tum quod ambigua ſit aliquorum religio, quam tamen ex variis rerum ac temporum adjunctis utcumque eruere tentavi. Non egi de patriarchis Latinis, qui honorarium eccleſiæ Conſtantinopolitanæ titulum tantummodo geſſerunt; ſed Latinos antiſtites, qui ſeculo decimo tertio ſedem iſtius eccleſiæ per quinquaginta & plures annos re ipſa occuparunt, recenſui in parergo ſingulari, ne interrumperem continuam ſeriem præſulum Græcorum, qui interim eodem tempore Nicææ in Bythinia titulum cathedræ Conſtantinopolitanæ gerebant.

Poſt captam à Turcis Conſtantinopolim non tam ſcrupuloſè indagavi initium aut finem ſingulorum patriarcharum, licet ſeriem eorum uſque ad initium ſeculi decimi octavi deduxerim, & tunc etiam chronologiam non omnino neglexerim. Ceterùm inter digerendos annos propter ſilentium veterum auctorum nonnumquam in tenebris palpandum ac conjecturis indulgendum fuit. Quare vix dubito, quin alii me feliciores, ac Græca ſupellectile inſtructiores, faciliùs eas tenebras diſſipaturi ſint. Interea viros eruditos rogatos volo, ut me liberè corrigant, ſicubi à veritate aberravero, & ſaltem conatum hunc qualemcumque æqui bonique conſulant. Hæc ſunt præcipua, de quibus curioſum lectorem præmonendum exiſtimavi.

CATALOGUS CHRONOLOGICUS

Patriarcharum Conſtantinopolitanorum à ſancto Metrophane uſque ad Cyprianum, qui poſt annum Chriſti MDCCVI *in illa cathedra ſedere cœpit.*

Ordo	Nomina	Duratio ſedis, vel anni Chriſti		num. marg.
		initium	*finis*	
1	S. Metrophanes	315	325	55
2	S. Alexander	325	340	57
3	S. Paulus I	340	*mox expellitur.*	67
4	Euſebius	340	341	72
	S Paulus I iterum vel tertiò	347	350	87
5	Macedonius I	341	360	80
6	Eudoxius	360	370	96
7	S. Euagrius	370	*mox expellitur.*	108
8	Demophilus	370	380	108
9	S. Gregorius I	381	*mox abdicat.*	127
10	Nectarius	381	397	130
11	S. Joannes I	398	404	149
12	Arſacius	404	405	152
13	S. Atticus	406	425	160
14	S. Siſinnius I	426	427	188
15	Neſtorius	428	431	193
16	S. Maximianus	431	434	203
17	S. Proclus	434	446	207
18	S. Flavianus I	446	449	220
19	S. Anatolius	449	458	224
20	S. Gennadius I	458	471	227
21	Acacius	471	489	229
22	Phraïtas, vel Flavitas, aliis Flavianus II	489	490	235
23	Euphemius	490	496	241
24	S. Macedonius II	496	511	288
25	Timotheus I	511	518	292
26	Joannes II	518	520	298
27	Epiphanius	520	535	342
28	Anthimus I	535	536	349
29	S. Mennas	536	552	354
30	S. Eutychius	552	565	368
31	Joannes III	565	577	372
	S. Eutychius iterum	577	582	377
32	Joannes IV	582	595	382
33	Cyriacus	595	606	416
34	S. Thomas I	607	610	430
35	Sergius I	610	638	433
36	Pyrrhus	639	641	441
37	Paulus II	641	654 *vel* 655	446
	Pyrrhus iterum	655	655	455
38	Petrus	655	666	458
39	Thomas II	667	669	463
40	Joannes V	669	674	470
41	S. Conſtantinus I	674	676	474
42	Theodorus I	676	678	478
43	S. Georgius I	678	683	482
	Theodorus I iterum	683	686	489
44	Paulus III	686	693	498
45	Callinicus I	693	705	504
46	S. Cyrus	705	711 *vel* 712	515
47	Joannes VI	711 *vel* 712	715	517
48	S. Germanus I	715	730	524
49	Anaſtaſius	730	753	532
50	Conſtantinus II	754	766	565
51	Nicetas I	766	780	582
52	S. Paulus IV	780	784	589
53	S. Taraſius	784	806	596
54	S. Nicephorus I	806	815	598
55	Theodotus I	815	821	601
56	Antonius I	821	832	609
57	Joannes VII vel Jannes	832	842	617
58	S. Methodius I	842	846	625
59	S. Ignatius	846	857	642
60	Photius	857	867	645
	S. Ignatius iterum	867	877	652
	Photius iterum	877	886	656
61	S. Stephanus I	886	893	661
62	S. Antonius II	893	895	664
63	S. Nicolaus I	895	906	667
64	Euthymius I	906	911	669
	S. Nicolaus I iterum	911	925	679
65	Stephanus II	925	928	683
66	S, Tryphon	928	931	686

CATALOGUS CHRONOLOGICUS.

Ordo	Nomina	Duratio ſedis, vel anni Chriſti *initium*	*finis*	*num. marg.*
67	Theophylactus	933	956	694
68	S. Polyeuctus	956	970	700
69	Baſilius I	970	974	702
70	Antonius III	974	978	707
71	Nicolaus II	982	995	712
72	Siſinnius II	995	999	716
73	Sergius II	999	1019	719
74	Euſtathius	1019 *vel* 1020	1025	725
75	Alexius	1025	1043	731
76	Michaël I	1043	1058	738
77	Conſtantinus III	1059	1063	750
78	Joannes VIII	1064	1075	754
79	Coſmas I	1075	1081	762
80	Euſtratius	1081	1084	769
81	Nicolaus III	1084	1111	772
82	Joannes IX	1111	1134	779
83	Leo	1134	1143	783
84	Michaël II	1143	1146	791
85	Coſmas II	1146	1147	794
86	Nicolaus IV	1147 *vel* 1148	1151	810
87	Theodotus II	1151	1153	814
88	Conſtantinus IV	1154	1156	829
89	Lucas	1156	1168	832
90	Michaël III	1168 *vel* 1169	1177	837
91	Chariton	1177	1178	846
92	Theodoſius	1178	1183	847
93	Baſilius II	1183	1186	852
94	Nicetas II	1186	1189	856
95	Leontius	1189	1190	860
96	Doſitheus	1190	1191	862
97	Georgius II	1191	1198	867
98	Joannes X	1198	1206	872
99	Michaël IV	1206	1212	921
100	Theodorus II	1213	1215	925
101	Maximus I	1216	1216	930
102	Manuel I	1217	1222	933
103	Germanus II	1222	1240	935
104	Methodius II	1240	1240	951
105	Manuel II	1244	1255	954
106	Arſenius	1255	1260	964
107	Nicephorus II	1260	1260	973
	Arſenius iterum	1261	1266	977
108	Germanus III	1266 *vel* 1267	1267	987
109	Joſephus I	1267	1274	997
110	Joannes XI	1275	1282	1000
	Joſephus I iterum	1282	1283	1008
111	Gregorius II	1283	1289	1014
112	Athanaſius I	1289	1293	1020
113	Joannes XII	1294	1303	1025
	Athanaſius iterum	1303	1311	1037
114	Niphon I	1313	1314 *vel* 1315	1044
115	Joannes XIII	1316	1319 *vel* 1320	1050
116	Geraſimus I	1320	1321	1053
117	Eſaïas	1323	1333	1060
118	Joannes XIV	1333	1347	1065
119	Iſidorus I	1347	1349	1072
120	Calliſtus I	1350	1354	1077
121	Philotheus	1354	1355	1082
	Calliſtus I iterum	1355 *vel* 1356	1362	1085
	Philotheus iterum	1362	1375 *vel* 1376	1089
122	Macarius	1375 *vel* 1376	1378 *vel* 1379	1096
123	Nilus	1378 *vel* 1380	1386 *vel* 1388	1098
124	Antonius IV	1386 *vel* 1388	1394 *vel* 1396	1101
125	Calliſtus II	1395 *vel* 1396	*eodem anno*	1103
126	Matthæus I	1395 *vel* 1397	1407 *vel* 1408	1106
127	Euthymius II	1410	1416	1110
128	Joſephus II	1416	1439	1114
129	Metrophanes II	1440	1443	1139
130	Gregorius III	1445	1451	1144
131	Gennadius II	1453	1458 *vel* 1459	1181
132	Iſidorus II		*brevi tempore*	1198
133	Joaſaphus I		1460 *vel* 1461	1200
134	Marcus			1204
135	Symeon			1207
136	Dionyſius I		*annis* 8	1211
	Symeon iterum		*annis* 3	1218
137	Raphaël I			1220
138	Maximus II	*annis* 6	*poſt* 1481	1223
139	Niphon II			1313
	Dionyſius I iterum	*annis* 2	*poſt* 1490	1320
140	Maximus III			1328
	Niphon II iterum	*circa annum* 1492		1330
141	Joachimus		*circa annum* 1500	1334
142	Pachomius I		*anno uno*	1339
	Joachimus iterum			1341
	Pachomius I iterum	*ante annum* 1509	*circa annum* 1513	1342
143	Theoleptus I	1513	1521	1356
144	Jeremias I			1358
145	Joannicius I			1362
	Jeremias I iterum	*ante* 1537	1545	1365
146	Dionyſius II	1546	*circa annum* 1555	1372
147	Joaſaphus II		1565	1385
148	Metrophanes III	1565	1572	1390
149	Jeremias II	1572	1579	1393
	Metrophanes III iterum	1579	1580	1401
	Jeremias II iterum	1580	*ante* 1585	1404
150	Pachomius II		*brevi tempore*	1414
151	Theoleptus II	1585		1415
	Jeremias II tertiò	*poſt* 1585		1416
152	Matthæus II		*per aliquot dies*	1417
153	Gabriel I		*menſes* 5	1418
154	Theophanes		*menſes* 7	1419
	Matthæus II iterum		*annos* 4	1419
155	Neophytus I	*poſt* 1600	*annum* 1	1426
	Matthæus II tertiò	*ante* 1603	*per aliquot dies*	1426
156	Raphaël II	*ante* 1605	*annis* 5	1427
	Neophytus I iterum		*annis* 5	1427
157	Timotheus II	*ante* 1617	*ante* 1621	1433
158	Cyrillus I	1621	1622	1437
159	Gregorius IV	1622	*menſes* 3	1452
160	Anthimus II vel Anthymus		*dies* 3	1453
	Cyrillus I iterum		*annis* 8	1453
161	Athanaſius II		*dies* 22	1455
	Cyrillus I tertiò		*annum* 1	1455

CATALOGUS CHRONOLOGICUS.

Ordo	Nomina	Duratio ſedis, vel anni Chriſti		num. marg.
		initium	*finis*	
162	Cyrillus II	1635		1457
	Cyrillus I quartò			1466
163	Neophytus II	1636	*annum* 1	1467
	Cyrillus I quintò	*anno* 1	1638	1468
	Cyrillus II iterum	1638		1469
164	Parthenius I	1649	*poſt* 1642	1477
165	Parthenius II		*circa annum* 1644	1481
166	Joannicius II	*circa annum* 1646		1483
	Parthenius II iterum	*circa annum* 1650		1483
	Joannicius II iterum	*circa annum* 1651		1483
167	Cyrillus III		*dies* 20	1484
	Athanaſius II iterum		*dies* 15	1484
168	Païſius		*menſes* 9	1485
	Joannicius II tertiò		*menſes* 11	1485
	Cyrillus III iterum		*dies* 14	1485
	Païſius iterum		*menſes* 11	1485
169	Parthenius III	*menſes* 8	*circa annum* 1656	1487
170	Gabriel II		*dies* 12	1488
171	Parthenius IV	*circa annum* 1657	*annos* 3	1492
172	Dionyſius III		*circa annum* 1665	1493
	Parthenius IV iterum	1665		1494
173	Clemens		*ante* 1667	1497
174	Methodius III	*circa annum* 1668	*ante* 1671	1499
	Parthenius IV tertiò	1670 *vel* 1671		1499
175	Dionyſius IV	*circa annum* 1671		1501
176	Geraſimus II	*poſt* 1672		1503
	Parthenius IV quartò	*poſt* 1672		1503
	Dionyſius IV iterum	*poſt* 1672		1503
177	Athanaſius III		*dies* 12	1504
178	Jacobus			1505
	Dionyſius IV tertiò			1505
	Parthenius IV quintò			1505
	Jacobus iterum			1506
	Dionyſius IV quartò			1506
	Jacobus tertiò		*ante* 1687	1506
179	Callinicus II	1687		1509
180	Neophytus III		*per aliquot dies*	1512
	Callinicus II iterum			1512
	Dionyſius IV quintò			1512
	Callinicus II tertiò		*circa annum* 1702	1512
181	Gabriel III	1702	*circa annum* 1706	1513
182	Neophytus IV		*brevi tempore*	1515
183	Cyprianus	*poſt* 1706		1516

CATALOGUS ALPHABETICUS

eorumdem patriarcharum Conſtantinopolitanorum.

Ordo	Nomina	Duratio ſedis vel anni Chriſti		num. marg.
		initium	*finis*	
	A			
21	Acacius	471	489	229
2	S. Alexander	325	340	57
75	Alexius	1025	1043	731
49	Anaſtaſius	730	753	532
19	S. Anatolius	449	458	224
28	Anthimus I	535	536	349
160	Anthimus II vel Anthymus		*dies* 3	1453
56	Antonius I	821	832	609
62	S. Antonius II	893	895	664
70	Antonius III	974	978	707
124	Antonius IV	1386 *vel* 1388	1394 *vel* 1396	1101
12	Arſacius	404	405	152
106	Arſenius	1255	1260	964
	Arſenius iterum	1261	1266	977
112	Athanaſius I	1289	1293	1020
	Athanaſius I iterum	1303	1311	1037
161	Athanaſius II		*dies* 22	1455
	Athanaſius II iterum		*dies* 15	1484
177	Athanaſius III		*dies* 12	1504
13	S. Atticus	406	425	160
	B			
69	Baſilius I	970	974	702
93	Baſilius II	1183	1186	852

Ordo	Nomina	Duratio ſedis vel anni Chriſti		num. marg.
		initium	*finis*	
	C			
45	Callinicus I	693	705	504
179	Callinicus II	1687		1509
	Callinicus II iterum			1512
	Callinicus II tertiò		*circa annum* 1702	1512
120	Calliſtus I	1350	1354	1077
	Calliſtus I iterum	1355 *vel* 1356	1362	1085
125	Calliſtus II	1395 *vel* 1396	*eodem anno*	1103
91	Chariton	1177	1178	846
173	Clemens		*ante* 1667	1497
79	Coſmas I	1075	1081	762
85	Coſmas II	1146	1147	794
41	S. Conſtantinus I	674	676	474
50	Conſtantinus II	754	766	565
77	Conſtantinus III	1059	1063	750
88	Conſtantinus IV	1154	1156	829
183	Cyprianus	*poſt* 1706		1516
33	Cyriacus	595	606	416
158	Cyrillus I	1621	1622	1437
	Cyrillus I iterum		*annis* 8	1453
	Cyrillus I tertiò		*anno* 1	1455
	Cyrillus I quartò			1466
	Cyrillus I quintò	*anno* 1	1658	1468
162	Cyrillus II	1635		1457

Cyril-

CATALOGUS ALPHABETICUS

Ordo	Nomina	Duratio sedis, vel anni Christi *initium*	*finis*	*num. marg.*
	Cyrillus II iterum	1638		1469
167	Cyrillus III		*dies* 20	1484
	Cyrillus III iterum		*dies* 14	1485
46	S. Cyrus	705	711 *vel* 712	515
	D			
8	Demophilus	370	380	108
136	Dionysius I		*annis* 8	1211
	Dionysius I iterum	*annos* 2	*post* 1490	1320
146	Dionysius II	1546	*circa annum* 1555	1372
172	Dionysius III		*circa annum* 1665	1493
175	Dionysius IV	*circa annum* 1671		1501
	Dionysius IV iterum	*post* 1672		1503
	Dionysius IV tertiò			1505
	Dionysius IV quartò			1506
	Dionysius IV quintò			1512
96	Dositheus	1190	1191	862
	E			
27	Epiphanius	520	535	342
117	Esaias	1323	1333	1060
7	S. Euagrius	370	*mox expellitur*	108
6	Eudoxius	360	370	96
23	Euphemius	490	496	241
4	Eusebius	340	341	72
74	Eustathius	1019 *vel* 1020	1025	725
80	Eustratius	1081	1084	769
64	Euthymius I	906	911	669
127	Euthymius II	1410	1416	1110
30	S. Eutychius	552	565	368
	S. Eutychius iterum	577	582	377
	F			
18	S. Flavianus I	446	449	220
22	Flavianus II vel Flavitas	489	490	235
	G			
153	Gabriel I		*menses* 5	1418
170	Gabriel II		*dies* 12	1488
181	Gabriel III	1702	*circa annum* 1706	1513
20	S. Gennadius I	458	471	227
131	Gennadius II	1453	1458 *vel* 1459	1181
43	S. Georgius I	678	683	482
97	Georgius II	1191	1198	867
116	Gerasimus I	1320	1321	1053
176	Gerasimus II	*post* 1672		1503
48	S. Germanus I	715	730	524
103	Germanus II	1222	1240	935
108	Germanus III	1266 *vel* 1267	1267	987
9	S. Gregorius I	381	*mox abdicat*	127
111	Gregorius II	1283	1289	1014
130	Gregorius III	1445	1451	1144
159	Gregorius IV	1622	*menses* 3	1452
	I			
178	Jacobus			1505
	Jacobus iterum			1506
	Jacobus tertiò		*ante* 1687	1506
144	Jeremias I			1358
	Jeremias I iterum	*ante* 1537	1545	1365
149	Jeremias II	1572	1579	1393
	Jeremias II iterum	1580	*ante* 1585	1404
	Jeremias II tertiò	*post* 1585		1416
59	S. Ignatius	846	857	642
	S. Ignatius iterum	867	877	652
141	Joachimus		*circa annum* 1500	1334
	Joachimus iterum			1341
11	S. Joannes I	398	404	149
26	Joannes II	518	520	298
31	Joannes III	565	577	372
32	Joannes IV	582	595	382
40	Joannes V	669	674	470
47	Joannes VI	711 *vel* 712	715	517
57	Joannes VII vel Jannes	832	842	617
78	Joannes VIII	1064	1075	754
82	Joannes IX	1111	1134	779
98	Joannes X	1198	1206	872
110	Joannes XI	1275	1282	1000
113	Joannes XII	1294	1303	1025
115	Joannes XIII	1316	1319 *vel* 1320	1050
118	Joannes XIV	1333	1347	1065
145	Joannicius I			1362
166	Joannicius II	*circa annum* 1646		1483
	Joannicius II iterum	*circa annum* 1651		1483
	Joannicius II tertiò		*menses* 11	1485
133	Joasaphus I		1460 *vel* 1461	1200
147	Joasaphus II		1565	1385
109	Joseph I	1267	1274	997
	Joseph I iterum	1282	1283	1008
128	Joseph II	1416	1439	1114
119	Isidorus I	1347	1349	1072
132	Isidorus II		*brevi tempore*	1198
	L			
83	Leo	1134	1143	783
95	Leontius	1189	1190	860
89	Lucas	1156	1168	832
	M			
122	Macarius	1375 *vel* 1376	1378 *vel* 1379	1096
5	Macedonius I	341	360	80
24	S. Macedonius II	496	511	288
102	Manuel I	1217	1222	933
105	Manuel II	1244	1255	954
134	Marcus			1204
126	Matthæus I	1395 *vel* 1397	1407 *aut* 1408 *vel* 1410	1106
152	Matthæus II		*per aliquot dies annis* 4	1417 1419
	Matthæus II iterum			

CATALOGUS ALPHABETICUS

Ordo	Nomina	Duratio sedis, vel anni Christi		num. marg.
		initium	finis	
	Matthæus II tertiò	ante 1603	per aliquot dies	1426
16	S. Maximianus	431	434	203
101	Maximus I	1216	1216	930
138	Maximus II	annis 6	post 1481	122 3
140	Maximus III			1328
29	Mennas	536	552	354
58	S. Methodius I	842	846	625
104	Methodius II	1240	1240	951
174	Methodius III	circa annum 1668	ante 1671	1499
1	S. Metrophanes I	315	325	55
129	Metrophanes II	1440	1443	1139
148	Metrophanes III	1565	1572	1390
	Metrophanes III iterum	1579	1580	1401
76	Michaël I	1043	1058	738
84	Michaël II	1143	1146	791
90	Michaël III	1168 vel 1169	1177	837
99	Michaël IV	1206	1212	921
	N			
10	Nectarius	381	397	130
155	Neophytus I	post 1600	annum 1	1426
	Neophytus I iterum		anni s 5	1427
163	Neophytus II	1636	annum 1	1467
180	Neophytus III		per aliquot dies	1512
182	Neophytus IV		brevi tempore	1515
15	Nestorius	428	431	193
54	S. Nicephorus I	806	815	598
107	Nicephorus II	1260	1260	973
51	Nicetas I	766	780	582
94	Nicetas II	1186	1189	856
63	S. Nicolaus I	895	906	667
	S. Nicolaus I iterum	911	925	679
71	Nicolaus II	982	995	712
81	Nicolaus III	1084	1111	772
86	Nicolaus IV	1147 vel 1148	1151	810
123	Nilus	1378 vel 1380	1386 vel 1388	1098
114	Niphon I	1313	1314 vel 1415	1044
139	Niphon II			1313
	Niphon II iterum	circa annum 1492		1330
	P			
142	Pachomius I		annum 1	1339
	Pachomius I iterum	ante 1509	circa annum 1513	1342
150	Pachomius II		brevi tempore	1414
168	Païsius		menses 9	1485
	Païsius iterum		menses 11	1485
164	Parthenius I	1639	post 1642	1477
165	Parthenius II		circa annum 1644	1481
	Parthenius II iterum	circa 1650		1483

Ordo	Nomina	Duratio sedis, vel anni Christi		num. marg.
		initium	finis	
169	Parthenius III	menses 8	circa annum 1656	1487
171	Parthenius IV	circa annum 1657	annis 3	1492
	Parthenius IV iterum	1665		1494
	Parthenius IV tertiò	1670 vel 1671		1499
	Parthenius IV quartò	post 1672		1503
	Parthenius IV quintò			1505
3	S. Paulus I	340	mox expellitur	67
	S. Paulus I iterum, vel tertiò.	347	350	87
37	Paulus II	641	654 vel 655	446
44	Paulus III	686	693	498
52	S. Paulus IV	780	784	589
38	Petrus	655	666	458
121	Philotheus	1354	1355	1082
	Philotheus iterum	1362	1375 vel 1376	1089
60	Photius	857	867	645
	Photius iterum	877	886	656
22	Phraïtas	489	490	225
68	S. Polyeuctus	956	970	700
17	S. Proclus	434	446	207
36	Pyrrhus	639	641	441
	Pyrrhus iterum	655	655	455
	R			
137	Raphaël I			1220
156	Raphaël II	ante 1605	annis 5	1427
	S			
35	Sergius I	610	638	433
73	Sergius II	999	1019	719
14	S. Sisinnius I	426	427	188
72	Sisinnius II	995	999	716
61	S. Stephanus I	886	893	661
65	Stephanus II	925	928	683
135	Symeon			1207
	Symeon iterum		annis 3	1218
	T			
53	S. Tarasius	784	806	596
42	Theodorus I	676	678	478
	Theodorus I iterum	683	686	489
100	Theodorus II	1213	1215	925
92	Theodosius	1178	1183	847
55	Theodotus I	815	821	601
87	Theodotus II	1151	1153	814
143	Theoleptus I	1513	1521	1356
151	Theoleptus II	1585		1415
154	Theophanes		menses 7	1419
67	Theophylactus	933	956	694
34	S. Thomas I	607	610	430
39	Thomas II	667	669	463
25	Timotheus I	511	518	292
157	Timotheus II	ante 1617	ante 1621	1433
66	S. Tryphon	928	931	686

AD HISTORIAM CHRONOLOGICAM PATRIARCHARUM CONSTANTINOPOLITANORUM

DISSERTATIO PRÆVIA

DE EXORDIO CATHEDRÆ CONSTANTINOPOLITANÆ, SEU POTIUS BYZANTINÆ.

§ I. An S. Petrus, an S. Andreas, primum Byzantii episcopum constituerint.

Ecclesiam Byzantinam ab Apostolo Petro institutam esse,

EMinentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi XLIV num. 12 existimat, primum Byzantii episcopum ab apostolo Petro constitutum fuisse. Hanc opinionem eruit ex litteris Agapeti Papæ, Constantinopoli scriptis ad Petrum patriarcham Hierosolymitanum de depositione Anthimi & subrogatione Mennæ in sede Constantinopolitana, quæ lectæ sunt in concilio Constantinopolitano sub Menna, & in quibus apud Labbeum nostrum tom. 5 conciliorum col. 47 ad commendationem Mennæ leguntur sequentia: *Et hoc dignitati ejus* (Mennæ scilicet) *additum esse credimus, quod à temporibus Petri apostoli, nullum alium umquam Orientalis ecclesia suscepit episcopum, manibus nostræ Sedis ordinatum. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad repellendos inimicorum insultus res tanta contigit; ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus ipsius Apostolorum primi electio ordinavit.* Ex hac, inquam, epistola doctissimus Cardinalis primam Byzantinæ cathedræ erectionem Petro præ Andrea attribuit.

C

perperam eruit Baronius ex litteris Agapeti Papæ,

2 At, salva tanti viri pace, non video, quomodo ex his Romani Pontificis verbis istud necessariò sequatur: Agapetus enim non loquitur expressè de ecclesia Constantinopolitana; sed tantummodo simpliciter dicit, quod *orientalis ecclesia* à temporibus Petri apostoli nullum alium umquam acceperit episcopum à Romanis Pontificibus ordinatum. Dum igitur asserit, Mennam esse similem illis, quos *in his quandoque partibus* princeps Apostolorum ordinavit, id juxta antecedentem expressionem commodè de partibus Orientalibus intelligi potest. Unde si Petrus in Ponto, Bithynia, aliisve regionibus orientalibus, ubi Euangelium prædicavit, quosdam episcopos consecraverit, vera est Agapeti assertio, quamvis Byzantium tribus primis Ecclesiæ seculis nondum episcopali dignitate fulgeret. Adde, quod ex nullis antiquis monumentis probari possit, Petrum aliquando veniisse Byzantium; etsi alia istius Apostoli itinera usque ad ejusdem Romanam commorationem à Luca in Actibus Apostolorum vel à veteribus auctoribus describantur.

cum Nicolao I Papa testetur,

3 Præter alia explicationi nostræ favet Nicolaus I Papa, qui apud Labbeum tom. 8 conciliorum col. 545 & sequenti, in Responsis ad consulta Bulgarorum cap. 92 sic scribit: *Desideratis nosse, quot sint veraciter patriarchæ. Veraciter illi habendi sunt patriarchæ, qui sedes apostolicas per successiones pontificum obtinent, id est, qui illis præsunt ecclesiis, quas Apostoli instituisse probantur; Romanam videlicet, & Alexandrinam, & Antiochenam. Romanam, quam sanctorum principes Apostolorum Petrus ac Paulus & prædicatione sua instituerunt, & pro Christi amore, fuso proprio sanguine, sacraverunt: Alexandrinam, quam Euangelista Marcus, discipulus & de baptismate Petri filius, à Petro missus instituit, & domino Christo cruore dicavit: Antiochenam, in qua conventu magno sanctorum facto, primùm fideles dicti sunt Christiani, & quam beatus Petrus, priusquam Romam veniret, per annos aliquos gubernavit.*

F

neminem ex Apostolis eam instituisse.

4 *Constantinopolitanus autem & Jerosolymitanus antistites, licet dicantur patriarchæ, non tantæ tamen auctoritatis, quantæ superiores existunt:* NAM CONSTANTINOPOLITANAM ECCLESIAM NEC APOSTOLORUM QUISQUAM INSTITUIT, *nec Nicena synodus, quæ cunctis synodis celebrior & venerabilior est, ejus mentionem aliquam fecit; sed solum, quia Constantinopolis nova Roma dicta est, favore principum potius, quam ratione,*

A *patriarcha ejus pontifex appellatus est. Hierosolymitanus autem præsul, licet & ipse patriarcha dicatur, & secundùm antiquam consuetudinem ac Nicænam synodum honorandus sit; salva tamen metropoli propria dignitate: sed & in eadem sancta & magna synodo nequaquam Jerosolymitanus, sed Æliæ episcopus dicitur.* Nolui hîc more aliorum verba, quæ litteris majusculis expressa sunt, à reliquo textu avellere ac mutila exhibere, ne videar lectori velle imponere: nam scio, huic auctoritati utcumque responderi posse, si totus textus maturè expendatur. Nemo tamen inficiari potest, Nicolaum Papam expositioni nostræ favere, dum rotundè negat, Constantinopolitanam ecclesiam à quoquam Apostolorum institutam fuisse. Sed hanc singularem Baronii opinionem validioribus argumentis refutabimus, dum eâdem operâ refellemus alteram quorumdam auctorum sententiam, de qua nunc agendum est.

Neque S. Andreas primum Byzantii episcopum ordinavit, B

5 Nicephorus Callistus tom. 1 Hist. eccles. lib. 8 cap. 6 erectionem cathedræ Constantinopolitanæ sancto Andreæ apostolo ita adscribit: *Verùm enimverò hoc loco faciendum mihi omnino videtur, ut altiùs ab ipsis Apostolis repetitos Byzantios episcopos recenseam, & veluti sacram quamdam inscriptionem historiæ huic adjiciam. Andreas Domini apostolus Thraciam, Macedoniam, & Euxinum provincias sortitus, Byzantii Christum prædicavit. Et cum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenente, ad eædem quæreretur, Argyropolim transiit, atque ibi biennium conventus agens, permultos ad Christi fidem pertraxit. Ceterùm sacra eo loco fundata æde, & Stachy apostolo episcopo ordinato, Sinopen concessit. Stachys, sacro eo munere annis sedecim administrato, ibidem sepultus Onesimum habuit successorem.* Deinde seriem eorumdem præsulum pergit texere usque ad tempora Constantini Magni imperatoris, qui Byzantium ita auxit atque ornavit, ut ab ipso Constantinopolis nomen acceperit. Nicephorus Callistus hanc antistitum seriem videtur descripsisse ex Nicephoro patriarcha Constantinopolitano, qui & ipse sua hausit ex antiquiori fonte, quem postea investigabimus. Utrumque Nicephorum secuti sunt passim recentiores Græci, & quidam Latini, inter quos est R. P. Ambrosius Gardeboſc, Carmelita Gallus, qui in Synopsi historiæ ecclesiasticæ tom. 1 lib. 2 dissert. 2 quæst. 1 fundationem sedis Constantinopolitanæ sancto Andreæ attribuit.

C

ut colligitur ex silentio

6 Cardinalis Baronius, Cangius, Bandurus, aliique viri eruditi hanc recentiorum Græcorum traditionem passim explodunt, & contra illam silentium veterum scriptorum allegant. Nos ei potissimùm opponimus silentium Eusebii Cæsariensis, qui tamen lib. 1 Hist. eccles. cap. 1 præfatur, se *sanctorum Apostolorum successiones ac temporum seriem* à Christo nato usque ad suam ætatem describere, atque inter alia eos recensere, *qui præcipuè in celeberrimis civitatibus . . . ecclesiæ non sine laude præfuerint, & qui subinde per ordinem temporum sua quisque ætate verbum Dei vel voce vel scriptis prædicaverint*, & qui pro religionis *defensione tormenta ac mortem ipsam perpessi fortissimè certaverint.* Tum non multo post repetit, se, *si non omnium, illustrissimorum certè Servatoris nostri Apostolorum successiones in iis ecclesiis, quæ etiamnum celeberrimæ habentur, posteritatis memoriæ commendare.*

Eusebii Cæsariensis,

7 Jam verò quis post Petrum illustrior Andrea, qui in Apostolorum serie apud Matthæum cap. 10 & 2 collocatur secundo loco? Quæ autem tempore Eusebii civitas fuit celebrior Constantinopoli? Præterea an nulli fuerunt ex episcopis Byzantinis, qui *verbum Dei vel voce vel scriptis prædicaverint?* An nullus eorum in tot persecutionibus palmam martyrii obtinuit, qui ab Eusebio commemorari posset? An ullo modo fit verisimile, quod Eusebius, qui ad Constantini ejusque urbis laudem multa conscripsit, taciturus fuisset præcipuam gloriam, quæ ex antiquitate fidei ac cathedræ, per Petrum vel Andream institutæ, in urbem Constantinopolitanam redundasset? Cum igitur Eusebius siluerit hæc omnia, quæ tamen amplam aptamque scriptioni ejus materiam suppeditabant, ex hoc silentio contra utramque memoratam opinionem validum, ut putamus, argumentum attulimus. Hæc pluribus confirmata vide ad diem IV Junii in commentario historico de Actis S. Metrophanis § 6. D

& probatur testimonio S. Leonis I Papæ,

8 Sed ne solo argumento negativo rem confice re velle videamur, addo testimonium S. Leonis Magni Pontificis, qui in epistola, Marciano imperatori scripta, apud Labbeum tom. 4 conciliorum col. 847 de ambitione archiepiscopi Constantinopolitani hæc habet: *Satis sit prædicto* (scilicet Anatolio, qui cathedram suam Constantinopolitanam ad secundum dignitatis locum evehi cupiebat) *quod vestræ pietatis auxilio & mei favoris assensu, episcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem,* QUAM APOSTOLICAM NON POTEST FACERE SEDEM; *nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri.* Videtur S. Leo per *apostolicam sedem* hîc talem cathedram intelligere, qualem Tertullianus in libro de Præscriptionibus contra hæreticos cap. 32 indicat his verbis: *Edant ergo origines ecclesiarum suarum; evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex Apostolis vel apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem & antecessorem: hoc enim modo ecclesiæ apostolicæ census suos deferunt. Sicut Smyrnæorum ecclesia Polycarpum ab Joanne consecratum refert* &c. Videtur, inquam, S. Leo *apostolicam sedem* hoc sensu accipere: quamvis enim Tertullianus deinde eodem capite loquatur de recentioribus ecclesiis, quæ *non minus apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ*, tamen posterior hæc significatio in litteris S. Leonis locum non habet, ut controversiam inter ipsum & antistitem Constantinopolitanum expendenti patebit. E F

qui Marciano imperatori respondet,

9 Præterea dum Patres concilii Chalcedonensis præsuli Constantinopolitano secundum post sedem Romanam locum concedunt, non recurrunt ad Andream institutorem, sed ad regiæ civitatis præstantiam: neque opponunt legatis Pontificiis, huic decreto contradicentibus, antiquam Byzantinæ cathedræ originem, ex qua aliquo modo potuissent elicere, secundum locum deberi huic ecclesiæ, quæ à secundo Christi Apostolo fuerat instituta. Nihil simile allegarunt illi, aut alii, qui hoc concilii Chalcedonensis decretum à Pontifice Romano probari cupiebant, ut etiam satis liquet ex litteris Marciani imperatoris, qui in collectione Romana bipartita Holstenii part. 1 pag. 105 & sequenti Leonem Papam inter alia sic rogat: *Quoniam verò & hoc statutum est, ut ea quæ centum quinquaginta sanctissimi episcopi sub divo Theodosio Majore de honore venerabilis ecclesiæ Constantinopolitanæ statuerunt, & quæ nunc à sancta synodo de eadem re statuta sunt, firma serventur; scilicet, ut post sedem Apostolicam Constan-*

A *ſtantinopolitanæ urbis antiſtes ſecundum obtineat locum, quoniam & eadem ſplendidiſſima civitas junior Roma nuncupatur, dignetur Sanctitas tua etiam huic parti proprium adhibere conſenſum, quamvis reverentiſſimi epiſcopi, qui tuæ religionis vicem agentes ad ſanctam ſynodum convenerunt, contradixerint. Vehementer enim prohibebant de hac venerabili eccleſia à ſynodo aliquid ordinari.*

eccleſiam Conſtantinopolitanam non eſſe Apoſtolicam;

10 Pontifex in eadem Holſtenii collectione part. 1 pag. 111 Marciano poſt alia ſic reſpondet: *Apud Chriſtianum & verè religioſum, veréque orthodoxum principem loquor; multum Anatolius epiſcopus proprio detrahit merito, ſi illicito creſcere optat augmento. Habeat, ſicut optamus, Conſtantinopolitana civitas gloriam ſuam ac protegente dextera Dei diuturno clementiæ veſtræ fruatur imperio. Alia tamen ratio eſt rerum ſecularium, alia divinarum: nec præter illam petram, quam Dominus in fundamento poſuit, ſtabilis erit ulla conſtructio. Propria perdit, qui indebita concupiſcit. Satis ſit prædicto, quod veſtræ pietatis*
B *auxilio & mei favoris aſſenſu epiſcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem,* QUAM APOSTOLICAM NON POTEST FACERE SEDEM &c. An Marcianus imperator vel Anatolius antiſtes Pontifici Romano non reſpondiſſet, ſedem Conſtantinopolitanam eſſe apoſtolicam, & ab Andrea apoſtolo inſtitutam? An Patres concilii Chalcedonenſis, aliive Græci, qui eccleſiam Conſtantinopolitanam quoquo modo extollere deſiderabant, tacuiſſent hanc ejus prærogativam, quæ intentioni eorum tantopere favebat?

quod etiam confirmatur

11 Opinio noſtra contra Græcos recentiores ulterius confirmatur ex facto, quod S. Gregorio Nazianzeno contigit: cum enim ſanctus ille ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus eſſet, quidam invidi id ægrè tulerunt, atque inter alia multa ipſi objecerunt, quod eſſet advena & peregrinus. Sanctus præſul hanc cavillationem diluit reſpondendo, S. Andream prædicaſſe in Epiro, ubi etiam erat extraneus. At nonne magis ad rem dixiſſet, S. Andream in Thracia & Byzantii peregrinum fuiſſe, ſi eum illic prædicaſſe credidiſſet? Nonne aptiùs ora obloquentium obturaſſet epiſcopus Conſtantinopolitanus, ſi primum cathedræ Conſtantinopolitanæ inſtitutorem etiam extraneum fuiſſe oſtendiſſet?

C *ex verbis S. Gregorii Nazanzeni,*

12 Juverit ipſummet ſanctum virum audire, qui oratione 25 in Græco-Latina Jacobi Billii editione tom. 1 pag. 437 hanc rem ita narrat: *At etiam peregrinum & exterum præconem habemus, dicet fortaſſe quiſpiam ex his, qui nimis circumſcripti & carni dediti ſunt.* Tum pagina ſequente huic cavillationi ſic reſpondet: *Quid? Nonne Apoſtoli peregrini fuerunt? Nonne multarum nationum atque urbium hoſpites, in quas diviſi ſunt, ut Euangelium quaquaverſum curreret, nec quidquam triplicis luminis expers eſſet ac veritatis luce minimè perfuſum, adeo ut iis etiam, qui in tenebris ac mortis umbra ſedebant, ignorantiæ caligo diſcuteretur. Audi quid Apoſtolus dicat: Ut nos, inquit, ad gentes; illi autem ad circumciſionem. Sit ſanè Petri Judæa: Quid Paulo cum gentibus commune, Lucæ cum Achaia, Andreæ cum Epiro, Joanni cum Epheſo, Thomæ cum India, Marco cum Italia? Quid ceteris omnibus cum iis, ad quos profecti ſunt? Quare aut illos etiam objurga, aut mihi quoque ignoſce, aut oſtende, cum veræ doctrinæ potiſſimam curam geras, ex inſulſis tantùm nugis tibi calumniam ſtrui.* Haud dubiè Gregorius Nazianzenus hîc ſilet de Byzantina S. Andreæ prædicatione aut D ejuſdem cathedræ inſtitutione, quæ tamen ad ſcopum ejus maximè pertinuiſſet, quia eo tempore talis traditio nondum exſtabat.

cujus auctoritatem adverſarius quidam fruſtrà eludere nititur.

13 Ambroſius Gardeboſc in ſupra memorato opere pag. 75 hîc miſerum quærit effugium, atque iſti argumento reſpondet in hunc modum: *Si autem quæratur cur de Epiro potius, quam de Thracia, aut etiam de Achaia, ubi crucifixus interiit, mentionem fecerit Gregorius, reſpondendum exiſtimo, Epirum prius, quam Thraciam & Achaiam ipſi in mentem veniſſe.* At quis facilè credat, Gregorium oblitum fuiſſe Thraciæ, in qua tunc Thraces alloquebatur? Quis credat, eum non meminiſſe ſedis Conſtantinopolitanæ, de qua in ipſa urbe Conſtantinopolitana ſermonem habebat? Adde, quod Gregorius Nazianzenus procul dubio maturè præmeditatus fuerit, quomodo hac oratione calumniatoribus ſuis optimè reſponderet. Nunc danda eſt notitia auctorum, qui ab Apoſtolo Andrea continuam præſulum Byzantinorum ſeriem texuerunt, atque detegendus fons, E ex quo illi hanc opinionem hauſerunt.

§ II. Quinam continuam præſulum Byzantinorum ſeriem ab Andrea apoſtolo deduxerint, & ex quo fonte illam hauſerint.

S. Nicephorus Conſtantinopolitanus,

INter ſcriptores Græcos, quorum certam ætatem novimus, primus eſt S. Nicephorus, patriarcha Conſtantinopolitanus, qui in Chronographia compendiaria, poſt Chronographiam Georgii Syncelli Pariſiis anno MDCLII Græco-Latinè impreſſa, catalogo deceſſorum ſuorum pag. 412 hunc præfigit titulum: *Univerſi Byzantii epiſcopi à Chriſti & Apoſtolorum temporibus.* Deinde eumdem ſic exorditur: *Andreas Apoſtolus, cum Byzantii prædicaret, oratorium Argyropoli trans portum exſtruxit, & ejus urbis epiſcopum ordinavit Stachym, cujus Paulus epiſtolâ ſcriptâ ad Romanos meminit.* Ita quidem S. Nicephorus, qui in hac re antiquiorem quemdam impoſtorem incautè ſecutus eſt, ut per decurſum videbimus. F

quem Baronius hoc loco deſeris,

15 Ne quis autem terreatur auctoritate hujus ſancti ſcriptoris, audiat Baronium, qui in Annalibus ad annum Chriſti XLIV num. 12 poſt relata Agapeti Papæ verba, quæ nos ſuperius explicuimus, ſic concludit: *Hæc Agapetus, cujus auctoritatem, in ſynodo, præſertim œcumenica recitatam, majoris eſſe ponderis exiſtimamus, quam recentiorum Græcorum, ut Nicephori vel aliorum, qui dixerunt eas eccleſias ab Andrea apoſtolo inſtitutas, ab eodemque epiſcopos illis datos; quod recentiores Græcorum in Menologio & uterque Nicephorus, ille epiſcopus Conſtantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Calliſtus tradiderunt.* Deinde ad annum Chriſti CCCXIV num. 94 iterum de eadem re ſic agit: *Nicephorus tamen Calliſtus, nec non Nicephorus epiſcopus Conſtantinopolitanus ſeriem texunt ejuſdem civitatis epiſcoporum ab ipſorum Apoſtolorum tempore, in hunc fere modum ab Andrea exordientes.* Tum refert communem præſulum Byzantinorum catalogum, poſt quem num. 96 de iſtius opinionis fundamento ſic judicat: *Huc uſque uterque Nicephorus de*

A *ſucceſſione epiſcoporum uſque ad Metrophanem : idque totum conati ſunt illi, ut demonſtrarent, Byzantinam eccleſiam apoſtolicam eſſe, cum nemo unquam antiquorum id dixiſſe reperiatur : nam revera Byzantina eccleſia, ut teſtatur Gelaſius, non tantum apoſtolica ſedes non erat, ſed ne metropolis quidem, ſed parochia tantum Heracleenſis eccleſiæ.* Quamvis hîc Baronio in deſerenda Nicephori patriarchæ auctoritate conſentiam ; liceat tamen illum obiter interrogare, an eccleſia Byzantina juxta ſenſum Græcorum non fuiſſet apoſtolica, ſi eam Petrus apoſtolus inſtituiſſet, ut ipſemet opinatur ?

collector juris Græco Romani,

16 Jus Græco-Romanum, quod Francofurti anno MDXCVI Græco-Latinè impreſſum eſt, circa finem libri quarti tom. 1 à pag. 296 alterum eorumdem epiſcoporum catalogum exhibet, illumque ab Andrea apoſtolo uſque ad patriarcham Joſephum, antea Galeſii abbatem, deducit. Cum verò Joſephus ille poſt medium ſeculi XIII Conſtantinopolitanam ſedem occupaverit, conjicio, iſtum catalogum eo tempore collectum fuiſſe. Sic

B etiam ſuſpicor, ſimilem catalogum, quem Labbeus noſter in Apparatu hiſtoriæ Byzantinæ pag. 36 Græcè ex codice Ms. edidit, circa medium ſeculi XV conſcriptum eſſe, quia deſinit in Joſepho patriarcha, qui Florentiæ tempore concilii ibidem celebrati diem obiit. Porro hunc deinceps appellabimus *catalogum Ms. Labbeanum* ad diſtinctionem alterius, ab eodem Labbeo Græcè ibidem pag. 35 editi, qui à Metrophane incipit, & carmine Iambico conſcriptus eſt, quem propterea ſub nomine *catalogi metrici* poſtea citabimus.

Nicephorus Calliſtus,

17 Præter hos anonymos ſcriptores Nicephorus Calliſtus ab apoſtolo Andrea uſque ad ſua tempora concinnavit aliam antiſtitum Conſtantinopolitanorum ſeriem, quam ſupra laudatus Bandurus lib. 8 Antiquit. Conſtantinop. à pag. 191 ex codice Ms. nuper Græco-Latinè vulgavit, & de qua in præfatione ad tomum 1 Imperii Orientalis pag. x ſic præmonet : *Secundo loco habetur catalogus patriarcharum CP. à Nicephoro Calliſti conſcriptus ; qui nunc primùm in lucem prodit à nobis Latinè verſus, & notis chronologicis ac hiſtoricis illuſtratus. Exſtat autem in codice Ms. bibliothecæ regiæ num. 3502, adeo exeſo ac detrito charactere conſcriptus, ut non abſque magna difficultate legi poſſit ; imò paginâ primâ nonnulla verba penitùs deleta comparent, quæ quidem ex aliis catalogis ſupplemus, &, ut ab aliis diſtinguerentur, uncinis incluſimus. . . . . Hic autem catalogus patriarcharum CP. à Nicephoro Calliſti conſcriptus, qui mihi accuratiſſimus videtur, deſinit in Joannem, qui & Coſmas dicitur, Sozopolitanum, qui quidem inauguratus fuit patriarcha poſt Athanaſium anno Chriſti* MCCXCIV, *& è ſede ſua pulſus fuit* MCCCIV. Quæ Bandurus hîc in prima iſtius Ms. codicis pagina uncis includere aut omittere coactus fuit, ex eccleſiaſtica ejuſdem Nicephori Calliſti hiſtoria lib. 8 cap. 6 etiam ſuppleri poterant, ut poſtmodum videbitur.

C

aliique Græci, qui initium ſedis Byzantinæ S. Andreæ attribuunt,

18 Circa medium ſeculi XVII Matthæus Cigala & Philippus Cyprius ab Andrea quoque uſque ad ſua tempora continuam epiſcoporum Byzantinorum & patriarcharum Conſtantinopolitanorum ſeriem perduxerunt. De his verò laudatus Bandurus in præfatione tomi primi paginâ proximè citata ſic loquitur : *Quartum locum tenet catalogus patriarcharum CP. ex nova variarum hiſtoriarum ſynopſi Matthæi Cigala à nobis deſcriptus, quem quidem, quòd ſit diverſus ab aliis, Latinum ſecimus atque hîc edidimus. Deſinit autem hic catalogus in Neophytum illum, qui ex Heracleenſi epiſcopo creatus fuit patriarcha CP. anno Chriſti* MDCXXXVI. *Quinto loco habetur Philippi Cyprii magnæ eccleſiæ protonotarii libellus, qui continet catalogum patriarcharum Conſtantinopolis ; & ſedes epiſcoporum, quæ ſub iis olim fuere hodieque permanent, ex variis libris chronicis, qui exſtant, collectus ; quem pro more noſtro emendatum proferimus. . . . . Quam verò imperfecti ſint catalogi Patriarcharum CP. editi à Matthæo Cigala & Philippo Cyprio, & maximè poſt Athanaſium ad captam uſque à Turcis urbem, in commentariis noſtris monuimus.* Quamvis recentiores hi ſcriptores in rebus antiquis exiguam fidem obtineant, tamen uſui eſſe poterunt, ubi de ſua ætate loquuntur.

D

ſecuti ſunt antiquiorem fabulatorem Græcum,

19 Hactenus enumerati auctores Græci circa primos Byzantii epiſcopos ſecuti ſunt vetuſtiorem quemdam fabulatorem, qui ſub nomine Dorothei martyris hanc ſedis Conſtantinopolitanæ antiquitatem confinxit, & cujus ſcripta inſerta ſunt Chronico paſchali, quod Cangius anno MDCLXXX Pariſiis Græco-Latinè vulgavit. Non opus eſſe arbitror, ut hîc operoſè probem, iſtud ſcriptum Dorotheo affictum eſſe, cum de ea re paſſim conſentiant eruditi bibliographi, quorum judicium in libris ubique obviis videri poteſt. Porrò ipſe auctor tempus & cauſam fictionis ſuæ ſatis prodit, dum in editione Cangiana pag. 434 poſt enumeratos Byzantii epiſcopos uſque ad ſeculum IV hæc ſubjungit : *Hæc ab omni virtutum genere inſigni Dorotheo in commentariis Latinis relicta, à nobis excerpta ſunt, Philoxeno & Probo conſulibus* (id eſt anno Chriſti DXLV, duobus circiter poſt Dorotheum ſeculis) *quando Conſtantinopolim venit Joannes Romæ epiſcopus : perſuaſus enim ab urbis archiepiſcopo, ut ſecum in Chriſti natalitio ſacris operaretur, id facere renuit, niſi ante urbis epiſcopum primus ipſe ſacra faceret, utpote Roma ante urbem Conſtantinopolitanam epiſcopum nacta. Ex hiſce igitur oborta contentione, convenere Conſtantinopolitani, oſtendereque ex magni Dorothei commentariis, Romano antiquiorem eſſe epiſcopatum Conſtantinopolitanum. Joannes quidem Romanorum epiſcopus Dorothei ſcripta vera eſſe aſſeruit ; præferri tamen ſe debere, quod Principis Apoſtolorum locum teneret, contendit: cujus tandem rei gratiâ prærogativa ipſi eſt conceſſa, non autem quod Romanus epiſcopatus ante Conſtantinopolitanum præexſtiterit.*

E

ut ipſimet heterodoxi,

20 Hæc lubuit homini Græco in gratiam ſui patriarchæ nobis Græca fide obtrudere, ut ne ipſi quidem heterodoxi diſſimulare potuerunt ; qui tamen aliàs in ſedem Romanam iniquiores eſſe atque Græcorum faſtui ac rebellioni favere conſueverunt. Inter illos Guilielmus Cave Anglus in Hiſtoria litteraria, anno MDCXCIV Genevæ recuſa, pag. 88 & ſequenti, ſic ad rem noſtram ſcribit : *Totius impoſturæ originem ex ipſo fragmento eruere licet ; quæ non alia videtur, quam* πολυθρύλητος *illa inter ſedem Romanam & Conſtantinopolitanam de* πρωτοκαθεδρείᾳ *contentio.* Deinde poſt relatas quaſdam inter Pontifices Romanos & patriarchas Conſtantinopolitanos controverſias ita pergit : *Tandem ſub Juſtino ſeniore pax quædam inter utriuſque ſedis epiſcopos reſarcita eſt, lite tamen non uſquequaque ſedata : cum enim anno* DXXV *Joannes Papa à Theodorico Gothorum rege Conſtantinopolim miſſus eſſet, cum epiſcopo Conſtantinopolitano ſacra facere renuebat, niſi ipſe prior celebraret : nec teſte Nicephoro* (is eſt Nicephorus Cal-

F

A Callistus, qui lib. 17 cap. 9 de hac re agit, & cui Caveus in margine Chronicon Marcellini adjungit) *regiæ urbis antistiti assidere voluit; sed ut Apostolicæ sedis prærogativam tueretur, supra episcopum Constantinopolitanum etiam in ecclesia patriarchali in throno collocabatur.*

alioquin fastui Græcorum contra Romanam Ecclesiam favere soliti,

21 *Hac occasione recruduit controversia, Joanne Sedis suæ Apostolicam dignitatem & antiquitatem obtendente: Constantinopolitanus è contra ecclesiæ suæ prioritatem strenuè asserebat, eamque à sancto Andrea apostolo fundatam, antequam ipse Petrus Romam veniret. Quæstione igitur hac de re mota, teste ipsomet anonymo nostro, prolata sunt hæc monumenta Dorotheana; unde argumenta hauserunt Constantinopolitani ad probandam ecclesiæ suæ vetustatem, eam Romanâ antiquiorem esse contendentes. Quin hac occasione primùm conficti sint sub Dorothei nomine hi commentarii, nemo, opinor, prudens denegabit; & forsan ideo Latinè scriptos esse prætendebat impostor, ut Joannem Romanum fortius argumentum stringeret. Huc denique spectant, quæ de martyribus Byzantinis, reliquiarum illuc translatione, ædibus sacris, etiam primis hisce nascentis Christianismi temporibus, inibi magnificè exstructis, aliisque, quæ ad sedis Byzantinæ dignitatem evehendam faciebant, auctor noster splendidè fabulatur.*

B

fateri coguntur;

22 *Hinc liquet, ex quibus tabulis catalogos suos præsulum Byzantinorum ab Andrea apostolo usque ad Metrophanem, Constantini Magni æqualem, deprompserint Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus in Chronographia & Nicephorus Callistus lib. 8 cap. 6; nempe ex auctore nostro, quocum ad amussim conveniunt, uno aut altero errore in annorum numeris excepto: quin & Nicephorus Callistus integram auctoris nostri periodum bene longam ad verbum transcripsit. Eamdem ferè episcoporum successionem exhibet series illa patriarchalis, quæ exstat juris Græco-Romani libro* IV *pag.* 296. *Ab his in paucis recedit Philippi Cyprii, protonotarii Constantinopolitani catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum sive* CHRONICON, *ceu vocatur,* ECCLESIÆ GRÆCÆ *à Nicolao Blancardo non ita pridem Græcè & Latinè editum.* Igitur hæc Constantinopolitanæ ecclesiæ traditio, quam posteriores incautè vel avidè scriptis suis inseruerunt, orta est ex æmulatione Græcorum adversus sedem Romanam, ut censet heterodoxus Caveus, cujus judicium in hac re suspectum esse non debet.

C

imo causam suæ fictionis nimis apertè prodit

23 Sed redeamus ad ignotum fabulatorem, qui in jam dicta Chronici paschalis editione pag. 435 scopum figmenti sui rursus manifestat his verbis: *Hæc in Latinis suis commentariis ex Græcorum & Judæorum scriptis collecta nobis tradidit Dorotheus, quæ quidem velut bona & probè accepta simul congesta in publicum emisimus, ut vel inde Constantinopolitani episcopatus pateret initium.* Tandem pagina sequenti post relatas quasdam fabulas, quarum nulla apud Eusebium aliosque veteres sit mentio, commentarium suum ita concludit: *Procopius quidam presbyterii dignitate donatus, vitæ sanctitate ac eloquentia præstans, & in omni circa disciplinas concinnitate & experientia semper versatus, cum in historicos sanctissimi & beatissimi episcopi & martyris Dorothei commentarios incidisset, hæc omnia scriptis nobis reliquit. Gratias igitur agamus illius laboribus & immortali memoriæ nunc & semper & in secula seculorum. Amen.* Ex his colligo, Procopium quemdam sub nomine Dorothei hæc confinxisse, vel alium anonymum sub nomine Dorothei ac Procopii ea vulgasse.

D

ignotus & imperitus fabulæ auctor

24 At parum refert, uter fuerit primus fabulæ auctor, de quo memoratus Caveus in mox citata Historiæ litterariæ editione pag. 88 sic disserit: *Quis unquam ex scriptoribus ecclesiasticis, qui primis his seculis floruerunt, synopsis hujus Dorotheanæ meminerit, imò vel ex iis, qui scriptorum ecclesiasticorum catalogos nobis ex professo tradiderunt? Quis nisi bardus & cui vix sanum sinciput, Dorotheum, hominem Græcum, & Tyri inter Phœnices antistitem, commentarios suos Latino sermone conscribentem nobis sisteret? Restat igitur, vel anonymum nostrum hæc confinxisse, vel saltem à Procopio presbytero suo conficta in lucem evulgasse. Unde pro more omnium penè impostorum, hæc diu incognita latuisse fingit, nec nisi duobus penè integris post Dorothei mortem seculis orbi innotuisse.* De hoc Dorotheo, cui quædam opuscula perperam adscribuntur, videri possunt Acta nostra tom. 1 Junii à pag. 434, ubi Henschenius gesta & scripta illius sancti Martyris commentario historico illustravit.

E

ut eruditissimus Cangius rectè observavit.

25 Juverit coronidis loco audire eruditissimum Cangium, qui in notis ad Chronicon suum paschale pag. 524 de tota hac re sic judicat: *Conficta sunt ab otiosis & malæ fidei Græculis, qui Romæ veteris primatum iniquo ferentes animo, Novæ prærogativam quavis ratione asserere semper sunt adnixi. Atque id sane consilii satis aperit ille, à quo confictus est, quique suam ætatem prodit,* ὑποβολιμαῖος *ille Dorotheus, dum post recensitos* LXX *Christi discipulos, Byzantiis longè antè, quam Romanis Christianam fidem prædicatam fuisse probare contendit, indeque Constantinopolitano episcopo primas partes deberi conficit, captata exhinc occasione Byzantiorum episcoporum ab eorum primo Stachy ad Metrophanem usque catalogum & seriem pertexendi, vel etiam forte confingendi: qui quidem licet prorsus, ut diximus, confictus sit, futilis tamen auctoris apud Græculos ea invaluit auctoritas, ut pro vero habitus sit ac genuino, adeo ut hunc Nicephorus ipse Constantinopolitanus patriarcha in suam Chronologiam eadem omnino serie retulerit, licet totus iste tractatus insulsis narrationibus, ac ridiculis anachronismis, ut dixi, ubique scateat.* Quod Cangius de anachronismis ac falsis narrationibus hîc generatim asserit, nos jam singillatim ostendere conabimur, ne quis impostorum insulsis hujusmodi Græcorum monumentis incautè fidem adhibeat.

F

§ III. *Deteguntur varia Græci impostoris figmenta, & examinatur series præsulum Byzantinorum, qui ante Metrophanem sedisse dicuntur.*

Præter alias ineptias fabulator Græcus

ANonymus fabulator vel Procopius, quem etiam pseudo-Dorotheum interdum appellabimus, post longum proœmium & ineptam battologiam, in Cangiana Chronici paschalis editione primùm pag. 431 narrationem suam seriò auspicari videtur his verbis: *Andreas quippe in Pontum trajiciens, Byzantiis Christum annuntiare decrevit. At cum ea tempestate vir insigni crudelitate Zeuxippus locum illum tum regeret, quotquot ex advenis Byzantium appellebant, prius-*

A *quam ingrederentur, an Christum colerent, rogabat, permisso postea, si negarent, urbis ingressu; si verò Christum quispiam confiteretur, confestim in vincula conjiciebatur, ac deinde pedibus manibusque ligatis in mare præcipitari jubebatur.* Verùm eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi XLIV num. 31 de hac Græcorum assertione tale fert judicium: *Sed fide nutant hæc ob apertum mendacium de Zeuxippo tyranno: nullus enim incumbebat tempore Claudii tyrannus in Thracia, quam provinciam præses summa pace moderabatur.* Cum tamen hæc Baronii censura Tillemontio tom. 1 Monument. eccles. pag. 589 & Gardeboscio tom. 1 Hist. eccles. pag. 74 non satis certa videatur, de ea operosè non disputo, sed ad evidentiora figmenta progredior.

tempore S. Andreæ locum Byzantio vicinum vocat Argyropolim,

27 Pseudo-Dorotheus apud Cangium pag. 432 ita pergit: *Qua quidem audita crudelitate, Byzantium præternavigans Andreas, in ea Thraciæ parte, quæ Byzantio adjacet, stadio circiter uno ab Argyropoli, per biennium constitit, coacto illic legis ac veritatis amantium hominum cœtu. Duobus igitur circiter millibus ibi collectis, erectoque Argyropoli Christo altari, ac Stachy constituto episcopo, Sinopen Ponti perrexit.* Imprimis hîc aures meas offendit recentius *Argyropolis* nomen, quod infra etiam aliquoties recurrit. Quæ enim fuit tempore S. Andreæ ista Argyropolis, de qua nullus geographus aut historicus quatuor primis Ecclesiæ seculis meminit? Imo si ostendero, huic loco prope Byzantium seu Constantinopolim primùm ineunte seculo v tale nomen fuisse inditum, quam fidem adhibebimus Procopio, sive anonymo auctori, qui sese hæc & similia in Dorotheo inveniisse affirmat?

qui tantùm seculo 5 ita appellari cœpit,

28 Audiamus igitur Socratem, seculi v scriptorem, qui lib. 7 Hist. eccles. cap. 25 in editione Valesiana pag. 366 de hujus appellationis origine ita scribit: *Idem* (nempe Atticus episcopus Constantinopolitanus, qui seculo v floruit) *præterea in nominibus imponendis elegans fuit ac venustus. Navale quidem in ostio Ponti Euxini situm, quod ab ultima vetustate Φαρμακὸς dicebatur, ipse Ἱερατεῖον nominavit, ne forte Collectas illic celebrans, locum illum infami vocabulo appellaret. Aliud quoque suburbanum Constantinopoleos Argyropolim cognominavit ob hanc causam: vetus navale est Chrysopolis in capite Bosphori sita, cujus mentionem faciunt cum alii veteres historiæ scriptores, tum Strabo & Nicolaus Damascenus, & admirandus ille Xenophon in libro sexto de expeditione Cyri. Idem in libro primo rerum Græcarum ait, Alcibiadem, cum eam muro cinxisset, decimæ portorium in ea exegisse: nam ex Ponto navigantes illic decimam pendere cogebantur. Atticus igitur cum locum, è regione Chrysopoleos situm, gratum imprimis & amœnum esse cerneret, consentaneum esse dixit, ut Argyropolis nominaretur; quod ab eo dictum, statim cognomentum loco indidit.* Hæc Socrates Attico coævus. Unde liquet, hunc locum seculo v dumtaxat appellationem Argyropoleos accepisse. Quomodo igitur Dorotheus, Tyri episcopus, qui circa medium seculi IV martyrio coronatus est, eumdem locum eo nomine exprimere potuit? Nemo mihi reponat, forte à Procopio hîc exprimi loci nomen, prout sua ætate in usu erat: nam idem scriptor Constantinopolim plerumque antiquo Byzantii nomine appellat, & alias locorum mutationes satis studiosè indicat, ut per decursum poterit observari.

29 Nunc examinanda est Byzantinorum præsulum series, in qua primus ab ipso collocatur D

STACHYS.

& falsò primum Byzantii episcopum constituit Stachyn,

Menologium, quod jussu Basilii imperatoris seculo x collectum est, hunc tamquam sanctum, die ultima Octobris apud Ughellum tom. 6 Italiæ sacræ col. 1119 ita annuntiat: *Stachys apostolus, episcopus Byzantii ab Andrea sanctissimo apostolo lectus, cum templum Argyropoli ædificasset, in quo Christianorum duo millia docebat, præfuissetque annos sexdecim, in pace quievit.* Stachys ille vocatur hîc *apostolus*, qui titulus in latiori significatione accipiendus est, quia forte fuit unus ex septuaginta Christi discipulis, ut in catalogo pseudo-Dorothei & Hippolyti refertur. Dixi, illum *forte* fuisse ex numero septuaginta discipulorum: quamvis enim Paulus in epistola ad Romanos cap. 16 ℣ 9 salutari jubeat *Stachyn dilectum* suum (si tamen is idem est cum nostro) non inde sequitur, illum septuaginta Christi discipulis annumerandum esse; siquidem eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi XXXIII num. 40 de hac incerta septuaginta discipulorum recensione sic scribit: *Nomina autem discipulorum, qui à Domino fuerunt electi, dum singula exprimere conati sunt aliqui, omnes fere, quorum invenerunt in epistolis Pauli fieri mentionem, quos ejusdem Apostoli constat fuisse discipulos, simul confarcinantes, nulla prorsus habita ratione veritatis, inter discipulos Domini adnumerarunt; & quod deterius est, eos admiscuerunt, qui nec Apostolorum discipuli fuisse noscuntur.* Eusebius autem lib. 1 hist. eccles. cap. 12 scrupulum nostrum auget his verbis: *Quod verò ad septuaginta discipulos attinet, eorum series nullibi perscripta reperitur.* Si tempore Eusebii nulla septuaginta discipulorum series exstiterit, unde eam pseudo-Dorotheus & alii posteriores scriptores acceperunt? At quantum fidei catalogis hujusmodi sit tribuendum, ad diem XV Julii tomo IV istius mensis pag. 17 ostendimus. E

qui in variis Martyrologiis refertur tamquam sanctus,

30 Alterum Menologium Græcum, quod ex interpretatione eminentissimi Sirleti Henricus Canisius tomo 2 Antiq. lect. Latinè edidit, eadem die ultima Octobris Stachyn cum aliis ita memorat: *Natalis sanctorum Stachys, Ampliæ, Urbani, Aristoboli, Narcissi, & sancti martyris Epimachi, ex quibus sanctus Stachys ab apostolo Andrea episcopus constitutus est, qui & ecclesiam in Argyropoli ædificavit, in quam conveniebat Christianorum multitudo innumerabilis, quam beatus Episcopus docebat; cumque ita vixisset annis septemdecim, dormivit in pace.* Cum his fere conveniunt Menæa impressa, præterquam quod locum episcopatûs Byzantium exprimant, quodque dumtaxat sedecim gubernationis annos Stachy adscribant. Supra memorati catalogi circa episcopatûs durationem cum Menæis concordant, excepto catalogo Ms. Labbeano, qui tantummodo sex regiminis annos ipsi tribuit. Ceterùm hæc Græca posterioris ævi monumenta corruptum pseudo-Dorothei fontem sapere videntur. F

& forte fuit episcopus apostolicus vel regionarius,

31 Haud dubie ex his Græcorum Menologiis Stachys ille transiit in Martyrologium Romanum, quod XXXI Octobris de ipso ita meminit: *Constantinopoli sancti Stachis episcopi, qui à beato Andrea apostolo primus ejusdem civitatis episcopus ordinatus est.* Miror, Baronium hîc in notis ad Martyrologium Romanum, ubi Menologium, alioſque

A Iosque auctores Græcos citat, nihil notasse circa Byzantinum Stachys episcopatum, qui cum superius relata eminentissimi istius scriptoris opinione conciliari non potest. Attamen ob hactenus dicta non abrogamus huic Stachy titulum sanctitatis, quem vetus S. Sabæ Typicon eadem die sic ipsi cum aliis simpliciter tribuit: Τῶν ἁγίων ἀποστόλων Στάχυος, Ἀμπλίου, Οὐρβανοῦ, Ἀριστοβούλου, Ναρκίσσου, καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐπιμάχου. Id est: *Sanctorum apostolorum Stachys, Amplii, Urbani, Aristobuli, Narcisi, & sancti martyris Epimachi.* Imo neque dignitatem episcopalem ei ereptam volumus: potuit enim S. Stachys fuisse in Thracia episcopus apostolicus, quales initio nascentis Ecclesiæ existimamus fuisse in variis regionibus plures, qui fixam sedem non habebant. At illum fuisse primum antistitem Byzantinum negamus, donec id ex fide dignioribus monumentis didicerimus. Quidquid sit de illius Actis, quæ ad diem xxxi Octobris fusius discuti poterunt, ei in supra citatis præsulum Byzantinorum sex catalogis
B talogis succesisse dicitur

ONESIMUS.

cui imperitè successorem assignat Onesimum, de quo S. Paulus meminit,

32 Procul dubio his recentioribus catalogorum concinnatoribus fundamentum præbuit pseudo-Dorotheus seu Dorotheo-Procopius, qui in editione Cangiana pag. 432 de ipso hæc habet: *Exactis autem à Stachy in episcopatu annis sedecim, ei successit Onesimus, cujus meminit Paulus apostolus in epistola ad Philemonem.* Huic impostoris assertioni tota reclamitat antiquitas, quæ istum Onesimum, antea Philemonis servum, postea Ephesinum episcopum fuisse affirmat, ut videri potest in epistola, quam S. Ignatius martyr ad Ephesios scripsit. Ne quis autem hypercriticus circa authenticam hujus epistolæ fidem cavilletur, audiat Eusebium lib 3 Hist. eccles. cap. 36, ubi de S. Ignatii gestis & scriptis agens illam testimonio suo ita confirmat: *Epistolam scripsit ad ecclesiam Ephesiorum, in qua Onesimi ipsorum pastoris mentionem facit.* Porrò ne hîc actum agam, consuli potest opus nostrum ad diem xvi Februarii, ubi Majores nostri ex Martyrologiis aliisque antiquis monumentis Acta ejusdem sancti Onesimi illustrarunt. Onesimo post quatuordecim sedis annos (manuscriptus Labbei catalogus tantùm tredecim ipsi adscribit) adjungitur vel subrogatur
C

POLYCARPUS.

& huic Polycarpum,

33 Dixi, Polycarpum Onesimo adjunctum aut subrogatum fuisse, quia fabulosus commentarii Cangiani auctor ita ibidem scribit: *Cumque eo esset functus officio* (scilicet Onesimus, de quo loquitur) *per annos quatuordecim, cum illo Polycarpus Byzantii episcopus triennium constituitur.* Videtur his verbis indicare, quod Onesimus, senio aut morbo oppressus, per tres annos Polycarpum habuerit adjutorem. At Nicephorus Callistus lib. 8 Hist. eccles. cap. 6 innuit, Polycarpum Onesimo mortuo dumtaxat successisse, dum ibi sic scribit: *Onesimus quatuordecim annos ecclesiam eam gubernavit, eique Polycarpus surrogatus, qui decem & octo annis munere suo cum laude functus Plutarcho id reliquit.* Omnes catalogi nostri octodecim gubernationis annos isti Polycarpo tribuunt; sed nescio, utrum pseudo-Dorotheus illis octodecim annis annumerare voluerit tres annos, vivente Onesimo, in episcopatu transactos, de quibus Nicephorus Callistus non meminit. Utcumque hæc sese habeant, parum nostrâ interest, cum nec veteri fabulatori nec recentiori schismatico in hac re tutò fidem adhibeamus. Matthæus Cigala hunc Polycarpum ad septimum locum removet, atque deinde loco undecimo alterum Polycarpum recenset, ut infra dicetur.
D

cui successisse dicuntur Plutarchus, Sedecion, & Diogenes.

34 Hunc priorem Polycarpum in jam sæpè memorato memorandoque commentario Cangiano sequuntur

PLUTARCHUS, SEDECION, DIOGENES.

Fictitius Dorotheus hos ibidem ita recenset: *Episcopatum adeptus est Plutarchus, cui, annis sedecim peractis, Sedecion successor substituitur per annos novemdecim; post quem Diogenes anno pontificatûs decimo quinto vitam exuit.* Observa, huic Sedecioni *annos novemdecim* ab interprete perperam assignari: nam in textu Græco legitur ἐνναετῆ χρόνον, id est, *per novem annorum tempus.* Cum hac correctione conveniunt reliqui catalogorum scriptores, excepto Matthæo Cigala, qui episcopatui Sedecionis annos novemdecim assignat, & seriem istorum præsulum perturbat: remoto quippe ad septimum locum Polycarpo, ut supra monuimus, Sedecionem octavo loco collocat, & Onesimo statim Plutarchum, Diogenem ac Felicem subjungit. Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus in Chronographia, Parisiis anno MDCLII Græco-Latinè simul cum Georgio Syncello edita, pag 412 alio modo eamdem seriem invertit: omisso enim Plutarcho, immediatè Onesimo postponit Polycarpum, Eleutherium & Felicem, quamvis in aliis quibusdam editionibus commentarium pseudo-Dorothei exactè imitetur. Quis ordo ex his melior sit, non facilè dixero, cum Eusebius aliique antiqui scriptores de illis episcopis Byzantinis altùm siluerint; quod etiam intelligi volo de sequentibus, qui juxta eumdem commentarium Dorotheo-Procopianum hoc ordine collocantur:
E

ELEUTHERIUS, FELIX, POLYCARPUS.

Post hos ab eodem collocantur tres alii, quorum primus refertur in Martyrologio Romano,

35 Baronius die xx Februarii hunc Eleutherium Martyrologio Romano inseruit, & in notis affirmat, illum fuisse octavum Byzantii episcopum. Verùm ea auctoritas, quantumvis magna, Majoribus nostris non sufficit, ut eum, tamquam Sanctum, in opere nostro reponere auderent. Quare contenti illum inter prætermissos retulisse, ibidem ea die rationem omissionis istius reddiderunt. Dum verò eminentissimus scriptor in iisdem notationibus memorat templum quoddam Constantinopolitanum, ejus nomine insignitum, videtur hunc confundere cum Eleutherio martyre & episcopo Illyrici, cujus Acta Papebrochius ad diem xviii Aprilis discussit, ubi tomo ii istius mensis pag. 528 & sequente, celebrem hujus cultum apud Græcos, & templum ei in urbe Constantinopolitana exstructum indicavit. Facile autem fuit impostori Græco præsulem Constantinopolitanum

ex

A ex episcopo Illyrici effingere. Itaque præter alias omissionis istius causas, quas Bollandus die xx Februarii inter Prætermissos expressit, allegari potest hæc verosimillima duplicatio unius ejusdemque S. Eleutherii, de quo Martyrologium Romanum die xviii Aprilis iterum egit.

quem tamen Actis nostris inserere non sumus ausi,

36 Nemo impostorum, ut spero, hunc Majorum nostrorum scrupulum seu potius cautum procedendi modum temerè accusabit, qui in Responsionibus Papebrochianis ad Art. 1 § 4 num. 54 legerit sequentia: *Dubitavit Bollandus ad diem* xx *Februarii de sanctitate Eleutherii episcopi Constantinopolitani, ideoque ausus non fuit inter Sanctos eum reponere, licet in Martyrologium Romanum, etiam post emendationem ejus, relatus sit. Rationes, cur ausus non fuerit, videre licet ad dictum diem inter prætermissos pag.* 168 *col.* 1. *Nec inventus hactenus Romæ est, qui ejus prætermissionis auctori eâ causâ litem moveret, vel de reverentia erga Romanum Martyrologium imminuta verbum faceret: quin potius fuit, qui inde*

B *scripserit ad me, ut si plura ejusmodi longo usu notassem corrigenda, ea suggererem pro nova Martyrologii editione; quod facere detrectavi, quia currente adhuc opere, necdum plenè informatus de singulis sum.*

& his tribus, quorum apud alios diversa est successio,

37 Ceterùm Procopius sive pseudo-Dorotheus his tribus tempus cathedræ Byzantinæ ita dividit: *Post hunc* (videlicet Diogenem) *sedem episcopalem obtinuere Eleutherius per septem, Felix deinde per quinque, ac denique Polycarpus per annos tredecim.* Alii catalogi hîc iterum inter se differunt: nam Matthæus Cigala Eleutherium Sedecionis successorem facit, eique Athenogenem, ac deinde alterum Polycarpum postponit; at Felicem Polycarpo primo, Sedecioni ac Eleutherio præponit. Philippus Cyprius Felicem collocat inter Eleutherium & Athenogenem, & huic Polycarpum secundum vult successisse. Catalogus, qui tomo 1 Juris Græco-Romani à pag. 296 insertus est, unum dumtaxat Polycarpum agnoscit, eumque Onesimo successorem assignat, dum interim alii in eodem pseudo-Dorothei fonte duos Polycarpos inveniunt, & unicuique homonymo septemdecim aut octodecim sedis annos tribuunt. Vides quam diversa & incerta tradantur de his primis, ut quidem Græci nonnulli existimant,

C Byzantii episcopis, quos in quibusdam catalogis sequitur

ATHENODORUS vel ATHENOGENES.

sufficitur Athenodorus vel Athenogenes,

38 Fabulosus jam sæpe dicti commentarii auctor de hoc præsule acturus, circa templum quoddam eo tempore exstructum præmittit sequentia: *Ecclesia autem illa fortibus illis ac piis in lege septem pueris & Eleazaro pontifici deinceps dicata est, retenta tamen veteri loci appellatione: Elæon quippe sive Olivetum ab antiquo locus vocabatur; quod quidem oratorium Athenodorus, qui post Polycarpum exstitit episcopus, primus incepit, hicque per quadriennium pontificatum obtinuit.* Observari meretur, quod Procopius de antiquo istius loci nomine hîc meminit. Etiam paullo infra circa aliam ecclesiam, ab altero Byzantii episcopo ædificatam, sic monet: *Ecclesiam aliam rursum erexit versus maris littora in loco, qui Sycæ nuncupatur, Irenes data appellatione.* Qui ita de veteribus locorum nominibus loquitur, cur non indicat antiquam Argyropolis appellationem, quam sæculo v primùm natam esse supra ostendimus? Nempe impostor ille ignorabat, hanc fraudem suam tam facilè à posteris detegendam esse. Porrò qui ab ipso & utroque Nicephoro nominatur Athenodorus, in tribus aliis catalogis Athenogenes appellatur. Huic successores assignantur

D

EUZOIUS, LAURENTIUS, ALYPIUS, PERTINAX.

cui subrogantur quatuor alii,

39 De illis idem scriptor hæc habet: *Post hos undecimus Byzantii episcopus constituitur Euzoius, qui & ipse, cum annos sex sedisset, Laurentio pontificatum reliquit. Hunc, post undecim annos sexque menses exactos, excepit Alypius, annis tredecim cum dimidio eo potitus. Rursum post hunc Pertinax fit episcopus, qui annis novemdecim sedem obtinuit.* In horum serie enumeranda catalogi satis conveniunt, nisi quod solus Matthæus Cigala Alypium post Pertinacem removeat,

E & manuscriptus Labbei catalogus Pertinaci tantum quatuordecim regiminis annos adscribat.

de quorum ultimo incerta narratur historia.

40 Ceterùm de isto ultimo pseudo-Dorotheus noster hanc narrat historiam: *Hic autem Pertinax vir Romanus & consularis ac magister militum cum in difficilem incidisset morbum, atque in Thraciæ partibus ea tempestate versaretur, plurimaque miracula Byzantii fieri à Christianis accepisset, Alypium in Elææ appellata ecclesia episcopum convenit, cujus usus contubernio, illius manus impositione quibus vexabatur doloribus liber factus est, indeque idolorum abdicato cultu ac errore, militiæque dimissa prærogativa, baptismo donatus, fide in Christum eximia ab Alypii latere non discedebat, à quo presbyterii dignitatem consecutus, in compunctionis lacrymis singulis diebus exactis, tandem post Alypii excessum in episcopum ordinatur. Cum porrò admodum locuples esset Pertinax, ecclesiam aliam rursus erexit versus maris littora in loco, qui Sycæ nuncupatur, Irenes data appellatione: quem quidem locum, à Christianis in urbis speciem deinceps effectum, variis ac compluribus excitatis ædibus, Constantinus semper augustus mœnibus postea donavit.* Penes auctorem, aliàs fallere consuetum, sit fides hujus narrationis, quam tota antiquitas videtur ignorasse.

F Post Pertinacem recensentur

OLYMPIANUS, MARCUS, CYRILLIANUS vel CYRIACUS, CASTINUS vel CESTENUS.

Quatuor præcedentium successoribus,

41 Horum chronotaxim pseudo-scriptor sæpè memoratus ita explicat: *Post Pertinacem in ade Irenes nuncupata episcopus constituitur Olympianus, in qua per annos undecim sedit. Huic successor fit Marcus per annos tredecim, post hunc Cyrillianus* (alii tres catalogi *Cyriacum* appellant) *per annos sedecim ac deinde Castinus per annos septem episcopi exstitere.* Reliqui catalogorum textores in assignandis episcopatûs annis cum Procopio consentiunt, nisi quod solus Ms. Labbei catalogus Olympiano, quem etiam *Alypianum* vocat, annos quatuordecim & Cyrilliano quindecim adscribat.

A bat. Caſtinus autem à Philippo Cyprio *Ceſtenus* nominatur.

in quorum poſtremo craſſus parachroniſmus occurrit,

42 Verùm notatu dignus eſt parachroniſmus, quem pſeudo-Dorotheus noſter occaſione Ceſteni vel Caſtini ibidem addit his verbis : *Conſtantinus igitur primo ipſius anno aliam intra Byzantium erexit eccleſiam verſus Aquilonem, ubi Anemodulium proſtat, Euphemiæ martyris, quæ ea tempeſtate martyrium obiit, eccleſia appellata.* Eligat Græculus quiſcumque hujus fabuloſi commentarii defenſor, an hæc æquivoca Græci textûs verba Ὁ ἓν Κωνσταντίνῳ ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἔτει ita velit interpretari, ut pronomen αὐτοῦ referatur ad annum primum Conſtantini imperatoris, an ad primum annum epiſcopi Caſtini, de quo ſupra auctor egerat. Certè alterutra ſignificatio admittenda eſt; at neutra cum veritate poteſt conſiſtere : non enim potuit Conſtantinus eccleſiam S. Euphemiæ ædificare primo Caſtini antiſtitis anno, cum mors iſtius Caſtini diu nativitatem Conſtantini præceſſerit juxta ipſum memorati commentarii calculum, ut ex infra dicendis patebit. Sed
B neque id fieri potuit primo anno Conſtantini imperatoris, qui primis imperii ſui annis contra varios hoſtes in Occidente certare debuit, & Byzantium eo tempore numquam vidit. Nec Conſtantinus abſens exſtruendam Chriſtianis eccleſiam curare poterat in ea urbe, quæ ad ſuam ditionem nondum pertinebat, & quæ tunc acerrimi Chriſtianorum hoſtis dominio ſubdita erat.

rurſus ſubnectuntur alii quatuor,

43 Poſt prædictos epiſcopos dicuntur Byzantinam cathedram aſcendiſſe alii quatuor, qui in memoratis catalogis noſtris hoc ordine recenſentur.

TITUS vel TRATUS, DOMETIUS, PROBUS, METROPHANES.

Commentarius Dorotheo-Procopianus eoſdem enumerat hoc modo : *Reliquo igitur pontificatûs tempore ibi exacto*, Caſtinus *Titum ſucceſſorem reliquit, qui annis triginta quinque cum menſibus ſex expletis, Domitium Probi imperatoris fratrem ſucceſſorem conſtituit, cui poſt exactos annos viginti quatuor cum ſex menſibus, Probus Domitii filius in pontificatu ſufficitur, in quo annos duodecim exegit; poſt quos Metrophanes, Probi frater, & Domitii filius, Byzantii ſit epiſcopus, qui per annos decem ſedem obtinuit.* Quamvis plerique catalogi noſtri conſentiant in diuturno epiſcopatûs regimine, quod primus ex his quatuor præſulibus ultra triginta quinque annos tenuiſſe dicitur; tamen in exprimendo illius nomine maximè diſſentiunt : nam Titus ille in Jure Græco-Romano *Tratus*, à Matthæo Cigala *Taratus ſeu Titus*, ac denique à Philippo Cyprio *Taratus Citites* appellatur. At imperita pſeudo-Dorothei loquacitas nobis de hoc Tito, licet toti antiquitati ignoto, ampliorem differendi materiam ſuppeditat, ut ex ſequentibus patebit.

& in hac ſerie quædam narrationes ineptæ,

44 Imprimis auctor ille imprudens in jam ſæpe laudata editione Cangiana pag. 430 de hoc Tito ſic garrit : *Ipſe igitur magnus pontifex Dorotheus ſcripto reliquit, venerandam ædem ſanctæ & invictæ martyris Euphemiæ in Petrio à quodam Tito primùm fuiſſe conditam : qui quidem Titus cum Byzantii eſſet epiſcopus, in eaque urbe martyrio vitam terminaſſet, juxta veteres muros depoſitus eſt, ex quo ſanctus Andreas apoſtolus ad*

hæc loca venit, quo tanta Chriſtianorum multitudo confluxit, ut tot aliis in locis minimè inveniretur. Univerſi enim Byzantii doctores, qui hactenus multa paſſi fuerant, tyrannicis ex quadam animi puſillanimitate vitatis minis, iis, qui ex gentilibus erant, vel ex Judæis, divinum diſſeminabant ſermonem, Tito interea multa edente miracula, & qualia Servator ediderat. In hac brevi narratione tria obſervo intellectu difficilia, quæ mihi explicari cupio. Ac primò quidem, quomodo hic Titus eccleſiam S. Euphemiæ condidiſſe dicitur, quam ſuperius à Caſtino vel Conſtantino conſtructam fuiſſe ex eodem auctore retulimus? Secundò, quis facilè credat, eo tempore Byzantii tot fuiſſe Chriſtianos, ut nuſquam tanta multitudo inveniretur? An non eſt veroſimilius, quod Hieroſolymis, Romæ, aut Antiochiæ plures fuerint? Tertiò, ſi Titus ille tanta miracula patraverit, ac glorioſo martyrio vitam finierit, miror, in eccleſiaſtica Euſebii hiſtoria aut in ſacris Græcorum monumentis memoriam iſtius thaumaturgi & martyris non celebrari. E

quæ cum communi chronologia

45 Porro ſequamur pſeudo-Dorotheum, qui Titi martyrium ſub Diocletiano perperam collocat, & alias evidentes fabulas nobis ita obtrudit: *Adhuc porrò vigente Licinii & Diocletiani tyrannide, rebus ita ſe habentibus*, Titus *interficitur; & Carus imperator ejuſque filii duo Carinus & Numerianus tyranni deinceps effecti, ad Chriſtianorum ſupplicia promiſcue progreſſi ſunt, ex iis uſque ad mille per ſingulos dies interfectis, cum quibus Adrianus etiam Probi filius morti ſeſe expoſuit.* Quot verba, tot ferè errores. Imprimis Diocletiani ac Licinii perſecutiones ita conjungit, acſi eas ſimul moviſſent, atque ſub alterutro Titus lauream martyrii obtinuiſſet, cum tamen Licinius non fuerit cæſar aut imperator, Diocletiano imperante. Præterea juxta ipſum pſeudo-Dorothei calculum debuit Titus ille martyrio affectus fuiſſe, antequam Diocletianus vel Licinius imperium adepti eſſent : nam duobus Titi ſucceſſoribus uſque ad Metrophanem adſcribit plus quam triginta ſex eccleſiaſtici regiminis annos, quibus detractis ab anno CCCXV vel CCCXVI, quo Metrophanes Byzantinam cathedram aſcendiſſe videtur, mors Titi incidet in annum CCLXXIX vel CCLXXX, quo Diocletianus aut Licinius nondum imperabant. Adde, quod imperitus ille ſcriptor ordine prorſus præpoſtero poſt Diocletianum Caro ejuſque filiis F imperium affingat.

& hiſtoriæ pugnant,

46 At ecce impoſtor ille novo miraculo reſuſcitat Licinium, quem ſupra dixerat unà cum Diocletiano tyrannidem ante Carum exercuiſſe, dum ita ineptè fabulari pergit : *Cum enim in Nicomedienſium urbe poſt Cari necem verſaretur* (nempe Adrianus Probi filius, quem tamen Acta Græca in codice bibliothecæ Cæſareæ fratrem Probi appellant) *videretque Chriſtianorum multitudinem à Licinio ſine ullo delectu ſublatam, accedens ad tribunal ita hunc eſt affatus :* " *Cur Romano-*
,, *rum exercitus ita temere nullaque de cauſa in-*
,, *terficitur? Ecce pleraque Romanorum à barba-*
,, *ris occupantur* ,,. *Tum Licinius ad Adrianum: An & tu, inquit, Chriſtianus es? Cui Adrianus :* " *Quinimo, ait, longe potius mihi eſt, ut*
,, *in hac confeſſione moriar, quam Chriſtum ne-*
,, *gem* ,,. *Licinius multis tormentis intentatis, multis etiam adulationibus & adhortationibus, quibus flecteretur, adhibitis, ut in Chriſtianæ fidei confeſſione conſtantem advertit, iracundia ac animo exæſtuans hunc ſecuri percuti juſſit.* Vides hîc Licinium redivivum, & Adrianum ſub eo

A martyrem, de cujus martyrio aliisque adjunctis varia discuti possent, quæ ad diem VIII Septembris, S. Adriano sacram, operosius examinanda relinquimus.

ac evidentes fabulæ

47 Denique idem pseudo-scriptor manifestas fictiones aut contradictiones nihil curans sic prosequitur: *Quo* (scilicet Adriano) *in hac confessione exstincto, Metrophanes, qui nuper* (*Byzantii*) *episcopatum inierat, assumptis comitibus Christianis, Nicomedium venit, clamque subreptas Adriani martyris reliquias in prima ab ipsis condita ecclesia, quæ modò Byzantio adjacet, loco quem Argyropolim vocant, deposuit; ubi & Titus, qui primus exstitit Constantinopoleos episcopus, Adriani, qui sub Maximino martyrium subiit, reliquias deposuit, ut & Nataliæ illius uxoris, ac ceterorum, qui cum illis vitam martyrio finierunt, ubi perinde repositum erat cadaver Stachys, unius è septuaginta discipulis, quem Andreas apostolus eodem in loco primum Byzantii episcopum constituerat.* Inter alia, quæ hîc ab erudito lectore

B notari possunt, aut de quibus jam supra egi, observo, Titum vocari primum Constantinopoleos episcopum. Si autem Stachys fuerit primus istius urbis episcopus, ut pseudo-Dorotheus paulo post affirmat, quomodo hæc duplex ipsius assertio cohæret? Neque responderi potest, Titum dumtaxat vocari primum Constantinopoleos episcopum, prout hæc urbs à Byzantio distinguitur: quomodo enim potest dici primus Constantinopolitanus episcopus, qui facilè quinquaginta annis obiit, antequam Byzantium nomine Constantinopoleos insigniretur? Nullum igitur hîc video pseudo-Dorotheo aut ejus defensoribus effugium. Atque hæc occasione Titi dicta sufficiant.

deteguntur.

48 Quod ad tres Titi successores attinet, paucis expediam ex Menæis impressis, quæ ad diem IV Junii occasione S. Metrophanis de aliis duobus sic simul meminerunt: *Vixit Metrophanes tempore Constantini magni, inter Christianos imperatoris primi, filius Dometii; qui frater exstitit imperatoris Probi, genuitque filios duos, Probum & Metrophanem. Erat Dometius moderatus ac prudens: unde considerans, idolorum cultum falsum erroneumque esse, ad fidem Christianam accedens, baptizatus est, ac Byzantium profectus familiaritatem contraxit cum Tito, istius urbis episcopo, viro sancto & Dei pleno; à quo & in*

C *ordinem clericorum adscitus, post mortem ejus cathedram episcopalem accepit. Dometio successit Probus filius, imperatoris* [ex fratre nepos;] *& cum annos duodecim ecclesiam illam rexisset, migravit ad Dominum. Statimque Metrophanes, Probi frater, Dometii filius, patriarchalem ascendit sedem.* Janningus noster ad diem IV Junii in Commentario historico de Actis S. Metrophanis num. 31 & sequentibus circa hanc successionem nonnullas movet difficultates propter longævam S. Metrophanis ætatem, quam Photius adstruit. Nos studiosum lectorem remittimus ad ejus ratiocinationem tomo I Junii pag. 390 & 391 examinandam, ne hîc actum agamus. Quandoquidem hactenus enumerata Byzantinorum præsulum series solâ fabulosi scriptoris auctoritate nititur, eam non magni facimus, atque idcirco ut incertam huic dissertationi præliminari inseruimus. Nunc nobis indagandum superest, quis juxta alios auctores fide digniores fuerit primus prædictæ urbis episcopus, quod paragrapho sequenti præstabitur.

D

§ IV. *Refertur diversa quorumdam opinio circa primum antistitem Byzantinum seu Constantinopolitanum.*

Non conveniit inter scriptores Græcos,

SCriptores Græci in assignando primo Byzantii episcopo inter se non concordant. Georgius Cedrenus in Compendio historiarum tomo I pag. 256 ita scribit: *Eo tempore* (videlicet sub imperio Antonini Caracallæ, qui ab anno CCXI ad CCXVII rexit) *primus Byzantii episcopus constitutus est Philadelphus, & annos tres præfuit: antè enim per octennium ecclesiæ præfuit quidam presbyter.* Eadem fere habet, teste Banduro tomo 2 Imperii Orientalis pag. 888, Symeon Magister & Logotheta in Chronico manuscripto, qui præterea secundum Byzantii præsulem sic memorat: Τὸ δὲ τρίτον ἔτος Γορδιανοῦ δεύτερος ἐπίσκοπος Βυζαντίας γέγονεν Εὐγένιος ἔτη κέ. Id est: *Tertio anno Gordiani, secundus episcopus Byzantii fuit Eugenius annis* XXV. Cedrenus autem in laudato historiarum Compendio pag. 257 agens de imperio Gordiani, tantummodo ita loquitur: *Eugenius episcopatum Byzantinum occœpit ac gessit annos viginti quinque*, ut ibidem vertit interpres, seu potius, ut habent Græca, *Eugenius fuit episcopus Byzantii annis* XXV.

quis fuerit primus Byzantii episcopus,

50 Symeon Magister ac Logotheta in præfato Chronico Ms. tertium ejusdem civitatis antistitem ita indicat: Εἶτα βασιλεύει Νεμεριανὸς Δοὺξ τυγχάνων Μυσίας· ἐπὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Γεώργιος ἡγοῦ ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ· ὁ δὲ ἐν Βυζαντίῳ ἐκκλησίας προέστη Ῥοῦφινος ἔτη θ'. *Deinde imperat Numerianus dux Mysiæ: sub eo sanctus Georgius ac sanctus Babylas martyrium passi sunt Antiochiæ; Rufinus autem præfuit ecclesiæ Byzantinæ annis* IX. Quamvis Cedrenus pag. 264 tradat, martyrium S. Babylæ sub duce Numeriano Antiochiæ peractum, cujus tempus alibi in Actis nostris discussum est; tamen de hoc Rufino Byzantino episcopo non meminit. Etsi verò de hoc tertio præsule siluerit, nihilominus videtur illum implicitè admisisse, dum in prædicto opere pag. 272 quartum recenset his verbis: *Nonum annum imperante Constantino, Metrophanes quartus episcopus Byzantii creatus est.* Verùm Metrophanes, quem Cedrenus hîc quartum ordine numerat, ab aliis primus Byzantii episcopus statuitur, ut jam videbimus.

quem auctor Chronici Alexandrini & alii putant fuisse S. Metrophanem,

51 Chronicon Alexandrinum seu Paschale, quod Cangius edidit, pag. 281 ita disertè pronuntiat: *Byzantinæ ecclesiæ* PRIMUS *præest Metrophanes annos* X. Theophanes seu quisquis est auctor forulorum, qui patriarchatus continent ac textui chronographiæ ejus interseruntur, post tres patriarchas orientales Pontificatui Romano subjungendos, quintam Byzantinorum præsulum seriem ita exorditur: *Byzantii* PRIMUS *episcopus Metrophanes annis* X. Huic opinioni consonant plures manuscripti Græcorum catalogi, ut Carolus à sancto Paulo, abbas Fuliensis, ac deinde episcopus Abrincensis, in sua Geographia sacra, Amstelodami anno MDCCIV cum notis Holstenii recusa, pag. 209 testatur his verbis: *In omnibus hujus sedis patriarcharum catalogis, quorum plures antiquos manu scriptos in regia bibliotheca reperimus, Metrophanes, Constantini synchronus,* PRIMUS

A MUS *recenſetur, qui etiam archi-ſacerdos primus magnuſque civitatis Conſtantinopolis in perantiquo Græco Ms. dicitur, nec non in Chronico Alexandrino, ubi de Conſtantino imperatore.*

quorum opinionem ob rationes hîc allatas,

52 Hactenus vidimus, quam diverſa Græci de Byzantinæ cathedræ initio tradiderint: Procopius enim ſive pſeudo-Dorotheus originem illius ab apoſtolo Andrea repetit, & continuam eorumdem præſulum ſeriem uſque ad Metrophanem texit, ut paragrapho præcedenti dictum eſt. Sed tres Metrophanis deceſſores, quos Cedrenus vel Symeon Logotheta nominat, ipſe non agnoſcit. Quid de Procopiano catalogo ſentiendum ſit, ſatis apertè ſupra diximus. Nunc ſupereſt, ut ex duabus aliis Græcorum opinionibus alterutram eligamus. Mihi quidem veriſimilior videtur illa, quæ Metrophanem facit primum eccleſiæ Byzantinæ antiſtitem, tum quod ea ex citatis ſcriptoribus & antiquis catalogis ſtabiliatur, tum quod ſententia Cedreni & Logothetæ ſedem nimis diu vacantem relinquat: nam Antoninus Caracalla, ſub
B quo Philadelphus primus ſediſſe dicitur, obiit anno CCXVII, centum ferè annis, antequam Metrophanes cathedram aſcenderet. Si igitur Philadelphus dumtaxat tribus annis, deinde Eugenius viginti quinque, ac denique Rufinus annis novem Byzantinam eccleſiam gubernaverint, plus quam quinquaginta annorum hiatus relinquitur. Quare ſuſpicor, hos tres vice Heracleenſis epiſcopi, cui Byzantina civitas ſuberat, aliquando Byzantii curam Chriſtianorum geſſiſſe, atque inde per errorem appellatos fuiſſe epiſcopos Byzantinos, qui propriè chorepiſcopi dicendi fuerant.

& propter auctoritatem Gelaſii Cyziceni

53 Præterea ad eam opinionem amplectendam me movet ſilentium Euſebii, qui in ſcriptis ſuis multos variarum eccleſiarum epiſcopos recenſens, nuſquam mentionem facit præſulis Byzantini, niſi lib. 3 de Vita Conſtantini cap. 7, ubi ſic loquitur: *Ipſorum etiam Hiſpanorum unus celeberrimi nominis cum reliquis conſedit; urbis verò regiæ antiſtes aberat quidem ſenio præpeditus: ſed aderant ejus presbyteri, qui vices ejus obibant.* Quod autem per regiæ urbis antiſtitem hîc intelligatur epiſcopus Byzantinus ſeu Conſtantinopolitanus, contra quoſdam probatur ex Gelaſio Cyziceno, qui ſeculo V floruit, & in Hiſtoria concilii Niceni apud Labbeum noſtrum tom 2 conciliorum col.
C 155 eadem ex Euſebio ſic fuſius ac clarius refert: D *Ipſe etiam Oſius ex Hiſpaniis, nominis & famæ celebritate inſignis, qui Silveſtri epiſcopi maximæ Romæ locum obtinebat, unà cum Romanis presbyteris Bitone & Vincentio, cum aliis multis in conſeſſu illo adfuit: urbis autem illius, penes quam imperium eſt, epiſcopus, Metrophanes nomine, ingraveſcente ætate præpeditus abfuit; ſed presbyteri ejus, qui aderant, illius locum ſuppleverunt, quorum unus Alexander illi poſtea in ejus urbis epiſcopatu ſucceſſit.*

probabilius ſtatuimus.

54 Denique Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum DXXXVI num. 59 citat ſcriptorem anonymum, quem rebus anno DXXXVI Conſtantinopoli geſtis interfuiſſe exiſtimat, & qui de *Epiphanio* tamquam *vigeſimo urbis regiæ epiſcopo* meminit. Hîc autem num. 60 eminentiſſimus auctor ſolerter obſervat, quod antiquus ille anonymus Epiphanium appellaverit vigeſimum Conſtantinopolitanæ urbis epiſcopum, *ita quidem numerans à Metrophane prædeceſſore Alexandri epiſcopi Conſtantinopolitani, qui vixit tempore Conſtantini:* E *ab ipſo enim uſque ad Epiphanium, demptis hæreticis & ſchiſmaticis, totidem numerantur ejus eccleſiæ epiſcopi; ut planè appareat, Nicephori catalogum Conſtantinopolitanorum antiſtitum à Stachi, ut ait, ab Andrea apoſtolo ordinato inchoatum, his temporibus prorſus ignotum fuiſſe.* Si Epiphanius tantùm fuerit vigeſimus ejus eccleſiæ epiſcopus, quomodo Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti XLIV num. 12 aſſerit, *Petrum Apoſtolum Byzantiis . . . primos dediſſe epiſcopos*, niſi forte intelligat epiſcopos apoſtolicos, qui fixam ſedem non habebant? Cur autem vetuſtus ille ſcriptor epiſcopos iſtius eccleſiæ numerat à Metrophane, ſi hunc alii ejuſdem eccleſiæ antiſtites præceſſerint? Adde, quod ab eodem antiquo ſcriptore apud Baronium in Annalibus, anno Chriſti DXXXVI num. 63 Mennas vocetur *vigeſimus primus eccleſiæ ſuæ epiſcopus:* ex quibus apparet, ab auctore illo hæreticos & ſchiſmaticos prætermitti, & Metrophanem numerari primum iſtius urbis antiſtitem. His itaque argumentis inducti, nos etiam Metrophanem omnino primum Byzantii epiſcopum exiſtimamus, & ab ipſo ſeriem Conſtantinopolitanorum præſulum ordinare incipimus. F

A D

HISTORIA CHRONOLOGICA
PATRIARCHARUM
CONSTANTINOPOLITANORUM
AB INCHOATO SECULO QUARTO,
USQUE AD INITIUM DECIMI OCTAVI.
SECULUM IV.

B

I. S. METROPHANES I.

E

Usque ad annum Christi 325 præfuit CP. ecclesiæ S. Metrophanes,

ACta hujus sancti Antistitis ad diem IV Junii tomo I istius mensis à pag. 384 illustrata sunt, & chronologia ipsius, quantum per intricatissimas difficultates fieri potuit, utcumque stabilita est: illic enim ex Gelasio Cyziceno aliisque scriptoribus antiquis contra quosdam probatur, S. Metrophanem adhuc vixisse tempore concilii Nicæni, quod anno CCCXXV celebratum est, & in summa senectute, ob quam huic concilio non interfuerat, eodem aut sequenti anno obiisse conjicitur. Nullo modo verisimile est, quod in Chronographia Theophanis, Parisiis anno MDCLV Græco-Latinè impressa, post enumeratos alios concilii Nicæni patres sic pag. 16 legitur: *Alexander demum Byzantii præsul ob extremam senectutem & corporis invalitudinem synodo non interfuit; presbyteri tamen ipsius locum tenuerunt.* Opinor, hîc à Theophane unum nomen alteri erroneè substitutum fuisse, ac pro Alexandro legendum esse Metrophanem: quis enim credat *ob extremam senectutem* concilio Nicæno non interfuisse Alexandrum, qui usque ad annum CCCXL, teste ipso Theophane, ecclesiam Byzantinam gubernavit, & multa contra Arianos strenuè gessit, ut ex sequentibus apparebit? Cum verò in omnibus catalogis Metrophani constanter tribuatur decennium, quo ecclesiæ Byzantinæ præfuit, initium episcopatûs ejus anno CCCXV statuendum est, si anno CCCXXV sive CCCXXVI obierit, aut decem anni elapsi accipiantur. Hanc Janningi nostri chronotaxim amplector, quia hactenus verisimiliorem non inveni. Ceterùm quod ad sancti Præsulis stirpem & gesta attinet, ea non satis certa sunt, ut videri potest in laudato Janningi commentario, ubi indicantur monumenta, ex quibus Photius aliique similia hauserunt.

C

cujus episcopatum aliqui ad tres annos perperam restringunt,

56 Nescio, quo fundamento eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi CCCXIV num. 96; & rursus ad annum CCCXVII num. 17 episcopalem S. Metrophanis gubernationem contra communem scriptorum consensum intra triennium coarctaverit. Solus Eutychius, patriarcha Alexandrinus, quantum huc usque comperire potui, tam breve episcopatûs tempus Metrophani assignat in Annalibus, ubi in editione Latino-Arabica Pocockii tom. I pag. 456 ita loquitur: *Anno imperii ejusdem vicesimo tertio* (hic annus Constantini imperatoris, de quo agit, respondet anno Christi CCCXXVIII) *mortuus est Metrophanes patriarcha Constantinopolitanus, cum tres annos cathedram occupasset, factusque est post ipsum Alexander patriarcha Constantinopolitanus, qui octo annos sedit, dein mortuus est.* At hæc Eutychiana temporum ratio cum Baroniana chronologia componi non potest, & repugnat omnibus iis auctoribus, qui anno Christi CCCXXIII Byzantium à Constantino captum, & Metrophanem episcopum in ea urbe ab ipso repertum asserunt. Occurret infra opportunior differendi locus circa octo annos, quibus in cathedra Byzantina sedisse dicitur ejus successor, de quo nunc agendum est.

II. S. ALEXANDER.

& cui S. Alexander, zelo contra Arianos clarus,

METrophani successit Alexander, ardenti catholicæ religionis zelo ac mira vitæ sanctitate inclytus, quem Gregorius Nazianzenus, Epiphanius, Theodoretus, aliique veteres scriptores meritis laudibus extulerunt. Obscuriora sunt ejus gesta usque ad exortam hæresim Arianam, quam in concilio Niceno cum aliis Patribus damnavit, & cui deinde semper strenuè restitit. Præditus etiam fuit gratiâ miraculorum, inter quæ Sozomenus lib., Hist. eccles. cap. 18 refert, quomodo philosophum ethnicum, qui cum ipso de religione Christiana publicè disputare voluerat, subitò in nomine Christi elinguem reddiderit. Athanasius in epistola ad Serapionem, quæ in novissima editione Parisiensi tom. I à pag. 340 Græco-Latinè legitur, alterum narrat miraculum; nempe quod S. Alexander inexspectatam Arii mortem precibus à Deo impetraverit, atque ita Arianam hæresim ingenti clade affecerit. Hæc aliaque præclara ejus gesta fusius elucidari poterunt die XXVIII Augusti, quo apud Latinos colitur, Græcis festum ipsius ad diem XXX ejusdem mensis celebrantibus. Mihi hîc potissima chronologiæ ratio habenda est, de qua tamen paucis differam, cum præcipua illius fundamenta alibi jacta fuerint, ut per decursum indicabo.

F

58 Chro-

SEC. IV.

A *ſucceſſit poſt ſynodum Nicænam, ſive annum Chriſti 325.*

58 Chronicon Paſchale in Græco-Latina Cangii editione pag. 282 ad annum decimum octavum Conſtantini, *Severo & Rufino conſulibus*, id eſt anno Chriſti CCCXXIII, hæc habet: *Byzantinæ eccleſiæ ſecundus præeſt Alexander annos* VII. At Alexander non potuit anno CCCXXIII inchoare epiſcopatum, cum tempore ſynodi Nicænæ, quæ anno CCCXXV haud dubiè habita eſt, nondum eſſet epiſcopus, ut Gelaſius Cyzicenus in Hiſtoria concilii Nicæni lib. 2 cap. 7 apud Labbeum tom. 2 conciliorum col. 166 teſtatur his verbis: *Cum his generoſè decertabant ſancti patres noſtri, Alexander* TUNC *presbyter Conſtantinopolitanus & Athanaſius archidiaconus eccleſiæ Alexandrinorum.* Imo idem Gelaſius lib. 2 cap. 27 & 36 apud Labbeum tomo citato col. 227 & 267 inter presbyteratum Alexandri & ejus epiſcopatum ſic clarius diſtinguit: *Alexander Conſtantinopolis* TUNC *ſolùm presbyter; poſtea verò eccleſiæ illius epiſcopatum ſortitus.* His adde Libellum ſynodicum, in quo apud eumdem Labbeum tom. 2 col. 84

B diſertè dicitur *vice Metrophanis Conſtantinopolitani Alexander presbyter* concilio Niceno interfuiſſe. Non poteſt igitur initium epiſcopatûs S. Alexandri ante annum CCCXXV vel CCCXXVI collocari, ut jam ſupra diximus.

Omnes illi auctores, qui ſeptem,

59 Neque etiam ſeptem anni epiſcopatûs, quos Chronicon Paſchale Alexandro ſolùm tribuit, cum certiſſima hiſtoria componi poſſunt: ſanctus quippe Athanaſius, Alexandro ſynchronus, in ſupra laudata epiſtola ad Serapionem ex fide Macarii, teſtis oculati, refert, quod Alexander precibus à Deo prodigioſè impetraverit Arii mortem, quæ juxta chronologos in annum CCCXXXVI incidit. Quomodo ergo hæc narratio vera erit, ſi Alexander anno Chriſti CCCXXV vel CCCXXVI epiſcopatum inchoaverit, eumque dumtaxat ſeptem annis tenuerit? Hinc patet, quid ſentiendum ſit de octo annis, quos Eutychius Alexandrinus epiſcopatui illius aſſignat, præſertim cum Janningus noſter tomo VI Junii part. 1 à pag. 71 ſolidis argumentis probaverit, S. Alexandrum uſque ad annum CCCXL ſupervixiſſe.

vel viginti tres annos epiſcopatui S. Alexandri tribuunt,

C 60 Non minoribus difficultatibus ſeſe implicant illi, qui Alexandro viginti tres cathedræ annos adſcribunt: aut enim initium illius ante ſynodum Nicænam ſtatuunt, atque ita Gelaſio Cyziceno aliiſque ſcriptoribus contradicunt, aut uſque ad mortem S. Alexandri ſpatium viginti trium annorum non inveniunt, ſi epiſcopatum illius poſt ſynodum Nicænam differant. In hanc poſteriorem difficultatem incidit Cedrenus, dum in Compendio hiſtoriarum tom. 1 pag. 272 ita ſcribit: *Nonum annum imperante Conſtantino* (hic annus Conſtantini imperatoris pro majori parte annum Chriſti CCCXV denotat) *Metrophanes quartus epiſcopus Byzantii creatus eſt.* Quod autem Cedrenus Metrophani ut minimum decem epiſcopatus annos concedat, patet ex eodem Compendio pag. 285, ubi ipſum concilio Nicæno interfuiſſe perperam indicat his verbis: *Anno Conſtantini vigeſimo* (id eſt Chriſti CCCXXV) *ſanctum primumque œcumenicum concilium Nicæa actum fuit, congregatis eò trecentis decem & octo ſanctis Patribus. Præfuerunt ei Silveſtri Romani Papæ locum tenentes Viton & Vincentius presbyteri: Metrophanes Byzantii, Alexander Alexandriæ, Euſtathius Antiochiæ, Macarius Hieroſolymæ epiſcopi.* Quod ſi is Alexandro viginti tres epiſcopalis regiminis annos cum Socrate & Sozomeno velit tribuere, quomodo inveniet ſufficiens temporis ſpatium, cum mors ſancti iſtius Præſulis certò ultra annum CCCXL differri non poſſit?

magnis difficultatibus ſeſe implicant,

61 Baronius quidem ſpatium viginti trium annorum invenit; ſed pro libitu ſuo epiſcopatum Alexandri anno Chriſti CCCXVII exorditur, & de epiſcopatu Metrophanis contra communem opinionem ſeptem annos detrahit. Audiamus ipſum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti CCCXVII num. 17 ita differentem: *Hoc eodem anno cum Metrophanes epiſcopus Byzantii ſediſſet annos tres, ſenio valde confectus, ſubſtituendum ſibi Alexandrum curavit, qui (ut auctor eſt Sozomenus) annos viginti tres ſedit. Ex his eluduntur, qui Metrophanem eccleſiæ præfuiſſe tradunt annos decem, & quæ de eo feruntur incerto auctore ex quadam oratione de Nicæno concilio, ubi habetur, Metrophanem poſt Nicænam ſynodum coram Patribus, qui eidem interfuerunt, egiſſe de ſubrogatione Alexandri. Nam ſi, ut dictum eſt, conſtat, Alexandrum ſediſſe annis viginti tribus, atque deceſſiſſe, ut idem Sozomenus teſtatur, eo anno, quo Conſtantinus junior filius Conſtantini Magni necatus eſt (qui eſt annus Domini trecenteſimus quadrageſimus) neceſſe eſt affirmare, hoc anno A-* E *lexandrum loco Metrophanis ſedem Byzantinam capeſſiſſe. Mendoſè autem apud Nicephori chronicon ponuntur anni* LXIII *pro* XXIII *ſedis Alexandri.*

ex quibus ſe non expedient.

62 Totum hoc Baronii ratiocinium procedit ex hypotheſi, quod Sozomenus viginti tres epiſcopatus annos Alexandro conceſſerit. At quid ſi gratis admiſero, tot annos à Sozomeno clarè notatos fuiſſe? Nonne Sozomenus in ea re facilius hallucinari potuit, quam dum agens de concilio Nicæno Julium Pontificem Romanum perperam Silveſtro ſubſtituit, de quo craſſo errore ipſe eminentiſſimus ſcriptor in Annalibus ad annum Chriſti CCCXXV num. 10 ita conqueritur: *Quidnam eſt, cum tam perſpicuè conſtet, eamdem ſanctam ſynodum celebratam eſſe ſub Silveſtro Romano Pontifice, id quidem manifeſtè profitentibus legatis ſuis ipſorum ſubſcriptionibus; quidnam eſt, inquam, quod Sozomenus ſub Julio Papa celebratam affirmat? .... Secutus eſt Nicephorus quoque Sozomenum tam turpiter errantem.* Nonne etiam Sozomenus facilè confundere potuit annos Alexandri Byzantini cum annis Alexandri Alexandrini antiſtitis, cujus poſterioris epiſcopatui paſſim viginti tres anni à Græcis adſcribuntur? Nonne aliquis ætate Sozomeni per propriam aut amanuenſis incogitantiam in numero errare potuit, quem F ipſe incautè ſecutus fuerit? Certè idem Sozomenus in editione Valeſiana lib. 4 Hiſt. eccleſ. cap. 8, Julio Papæ Romano *annos quinque ac viginti* Pontificatûs tribuit, cum interim conſtet, illum dumtaxat quindecim annis Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe. Quidquid ſit, ego Sozomeno, ac, ſi vis, etiam Socrati, oppono Gelaſium Cyzicenum ac Libellum ſynodicum, alioſque, qui Alexandrum Metrophani, peracto concilio Nicæno, primùm ſucceſſiſſe teſtantur.

niſi nobiſcum ſuſpicentur, errorem in numeros irrepſiſſe,

63 Præterea vehementer ſuſpicor, librariorum negligentiâ in hos numeros mendum irrepſiſſe, quia Chronicon Paſchale ſeptem, Eutychius Alexandrinus octo, & duplex Chronici Nicephoriani editio evidenti exceſſu ſexaginta tres annos Alexandro aſſignant. Sanè chronicon Nicephori, Lipſiæ à Camerario editum, pag. 182 ſic notat: *Alexander vixit annis* XCVIII, *& epiſcopus fuit annis* LXIII. Eadem planè verba leguntur in Pariſienſi ejuſdem Chronici editione anni MDLXXIII, cui tamen editor hunc magnificum præfigit titulum: *Chronologia tripartita ex beato Nicephoro epiſcopo Conſtantinopolitano, in Latinum olim converſa*

Sec. IV. *per Anaſtaſium Sedis Apoſtolicæ bibliothecarium, & ante aliquot annos per Joachimum Camerarium, nunc verò ad fidem Anaſtaſiani exemplaris emendata & notis illuſtrata per Antonium Contium.* Cardinalis Baronius hunc errorem corrigit, ut ſupra videre eſt, & pro LXIII annis putat XXIII ponendos eſſe. At eodem jure ego dicam, litteram numeralem L illic abundare, eáque rejectâ, XIII annos legendos eſſe.

64 Nec Baronii opinionem juvare poteſt Chronicon S. Nicephori, Pariſiis anno MDCLII poſt Georgii Syncelli chronographiam Græco-Latinè editum, in quo pag. 413 dicitur S. Alexander XCVIII annis vixiſſe, & XXIII epiſcopatum geſſiſſe: nam ibidem legitur S. Metrophanes per X annos eccleſiæ Byzantinæ præfuiſſe, quod tamen Baronius inficiatur. Verùm ſi Alexander gubernaverit eccleſiam Conſtantinopolitanam XXIII annis, quæ correctio hìc fortè pro arbitrio editoris facta eſt, oritur difficultas, quæ ipſi Nicephoro ejuſque ſectatoribus ſolvenda eſt. Nicephorus poſt enumeratos eccleſiæ Byzantinæ antiſtites, de quibus in
B diſſertatione præliminari egimus, paginâ proximè citatâ ſic concludit: *Iſti omnes fuerunt epiſcopi Byzantii, antequam Conſtantinus Magnus imperator declararetur. Is verò Byzantium belli in Licinium ſuſcepti cauſâ profectus, Metrophanem epiſcopum invenit.* Quod ſi ab anno CCCXL, quo Alexander obiit, viginti tres epiſcopatûs annos retrocedendo computaveris, pervenies ad annum CCCXVII, quo Alexander Metrophani ſucceſſiſſe debuit. Quomodo itaque Metrophanem epiſcopum invenire potuit Conſtantinus Magnus, qui Byzantium poſt victoriam de Licinio relatam tantummodo intercepit anno CCCXXIII, ut Tillemontius tom. 4 Hiſtoriæ imperatorum à pag. 642 pluribus argumentis evincit?

65 Idem nodus ſolvendus eſt Theophani, qui in laudata editione Pariſienſi pag. 26 & 27 ſic computat: *Conſtantinus annos omnino duos & triginta imperavit; qui primis decennalibus actis, tertio & decimo imperii anno* (is anno Chriſti CCCXVIII, & ex parte CCCXIX juxta exactiores chronologos reſpondet) *Byzantium profectus, Metrophanem, qui prior Alexandro præſulatum geſſit, primum invenit. Metrophani verò ſucceſſor Alexander viginti tres annos in epiſcopi dignitate exegit, adeo ut ab imperii Magni Conſtantini principio uſque ad Alexandri obitum, ſeptem ſupra triginta, quos Conſtantinus haud attigit, numerentur anni.* Chronographia Theophanis, quæ alibi ſæpius vacillat, hîc etiam non ſatis exacta eſt: nam ſi Alexander viginti tres annos in epiſcopi dignitate exegerit, quomodo eos ab anno CCCXVIII vel CCCXIX, quo Conſtantinus Magnus Metrophanem Byzantii epiſcopum reperit, uſque ad annum CCCXL numerabit? Adde, quod plures accurati chronologi adventum Conſtantini imperatoris Byzantium uſque ad annum CCCXXIII vel CCCXXIV differant. Eadem difficultas magis urget Henricum Valeſium, Tillemontium, alioſque ſcriptores, qui mortem Alexandri anno CCCXXXVI collocant, adeoque epiſcopatus ejus initium ad annum CCCXIII vel CCCXIV referunt. Sed eorum opinio nos hîc morari non debet, cum Janningus noſter tomo VI Junii in appendice ad diem VII iſtius menſis pag. 71 & ſequentibus eam operoſè convulſerit, ac illorum objectiones ſolidè diſſolverit. Quare eò lectorem remittimus.

66 Ex hactenus dictis ſequitur, aut falſa eſſe ea, quæ laudati auctores de Metrophane & adventu Conſtantini in urbem Byzantinam tradiderunt, aut errorem irrepſiſſe in numeros, quibus epiſcopatus Alexandri determinatur. Hæc ſecunda propoſitionis disjunctivæ pars multò credibilior videtur, cum Græci ſoleant numeros exprimere per litteras alphabeticas, quarum mutatione aut tranſpoſitione facillimè error committitur. Sic per κγ′ XXIII, per ιγ′ XIII ſignificant. At quam facilè κ pro ι poni potuit, ſicut in ſupra memoratis chronici Nicephoriani editionibus haud dubie ξγ′, id eſt LXIII anni mendoſè ſcripti fuerunt, ut adverſarii fateri coguntur. Si itaque ιγ′ pro κγ′ ſubſtituamus, inveniemus tredecim annos, quos S. Alexander in epiſcopatu ſuo ab anno CCCXXVI vel CCCXXVII uſque ad CCCXL implevit, & quos ſine extremis annorum partibus numero rotundo computamus. Atque hæc eſt conjectura noſtra, quam tuebimur, donec quis certiora ſuggeſſerit.

D *qua putamus forte annos 23 pro 13 ſcriptos eſſe.*

III. S. PAULUS I.

E *S. Paulus, ſtrenuus orthodoxæ fidei defenſor,*

FRanciſcus Baertius noſter ad diem VII Junii tomo 2 iſtius menſis à pag. 13 Acta hujus ſancti Præſulis Conſtantinopolitani & martyris adeo copioſè illuſtravit, ut mihi vix quidquam agendum reliquerit: Laudatus verò Janningus noſter tomo VI Junii in appendice ad diem VII iſtius menſis à pag. 71 præcipuam eorumdem Actorum chronotaxin tot argumentis confirmavit, ut mihi hîc operoſiùs non ſit diſputandum. Quare lectorem ad citatos operis noſtri commentarios remitto, & præclara S. Pauli geſta in compendium chronologicum redigo. Videtur Sanctus noſter anno CCCXXV interfuiſſe concilio Nicæno, tamquam Alexandri, tunc presbyteri, ac poſtea epiſcopi Byzantini, notarius, ut innuit Gelaſius Cyzicenus, à quo apud Labbeum tomo 2 conciliorum col. 267 poſt alios iſtius concilii Patres recenſetur *Alexander Conſtantinopolis tunc ſolùm presbyter, poſtea verò illius eccleſiæ epiſcopatum ſortitus, cum Paulo tunc lectore atque ipſius notario.*

68 Porrò fervens hujus Sancti zelus contra Arianos ſufficientem calumniandi materiam præbebat hæreticis illis, ita ut Paulus, teſte Athanaſio in epiſtola ad ſolitarios, *primò quidem à Conſtantino in Pontum relegatus* fuerit. Quo autem anno S. Paulus tunc in exſilium pulſus fuerit, non facilè definiri poteſt, antiquis auctoribus de tempore iſtius exſilii altùm ſilentibus. Attamen videtur illud contigiſſe ultimo imperii Conſtantiniani ſeptennio, intra quod non pauci orthodoxi variarum eccleſiarum presbyteri & epiſcopi exſilio mulctati ſunt, Conſtantino ſubdolis Arianis nimis faciles aures præbente. Imò non incongruè ſtatui poteſt, id accidiſſe anno CCCXXXVI, quo conciliabulum Arianorum Conſtantinopoli habitum eſt, & quando S. Athanaſius in Gallias exſulatum ivit. Neque improbabile eſt, S. Paulum ex Ponto Conſtantinopolim revocatum fuiſſe, quando S. Athanaſius anno CCCXXXVIII ex Galliis Alexandriam reverſus eſt: tunc enim varii orthodoxi exſules ad ſua redierunt, conſentientibus tribus fratribus imperatoribus, quorum pater Conſtantinus anno præcedenti obierat. Licet hæc chronotaxis non ſit certa, tamen veriſimilitudinis limi-

qui ante epiſcopatum jam in Pontum relegatus fuerat,

F

69 Supra laudati Baertius & Janningus firmioribus argumentis oſtendunt, quod S. Paulus anno CCCXL in locum S. Alexandri epiſcopi Conſtantinopolitani ſuffectus fuerit, quamvis id alii citius factum eſſe arbitrentur. At ſtatim ea orthodoxi Viri dignitas excitavit invidiam Arianorum, qui

anno 340 in locum S. Alexandri mortui ſucceſſit;

recurrant ad conjecturam noſtram,

& nodi iſtius gratiâ diſſolvendi

C

A qui Eusebii Nicomediensis ambitioni faventes, Paulum non diu post ordinationem falsis criminationibus sede expulerunt, & callidissimum hæreseos suæ propagatorem in locum ipsius intrudi curarunt. Tota hæc res in Libello synodico apud Labbeum tomo 2 conciliorum col. 89 sic narratur: *Constantius imperator Orientis renuntiatur; & cum fratres ipsius orthodoxi essent, ipse solus in Arianorum sensum prolapsus est: confestim enim, qui cum Eusebio Nicomediensi faciebant, ipsum contra sanctissimum Paulum accedunt, cum multis calumniis & hoc deferentes: Sine tuo, imperator, decreto, Alexandro mortuo, in solium Constantinopolis se ipsum collocavit. Ille autem consessum hæreticorum Constantinopoli contra divinum symbolum congregari præcipiens, Paulum confessorem ex ecclesia ejici, ejusque loco pridem Baryti, tunc autem Nicomediæ episcopum Eusebium introduci jussit.*

sed statim rursus in exsilium pellitur,

70 Similia habet Socrates, lib. 2 Hist. eccles. cap. 7 ita scribens: *Imperator verò non multo post* (scilicet episcopalem S. Pauli ordinationem) *Constantinopolim ingressus, ob illam ordinationem gravissimâ exarsit irâ: collectoque Arianorum antistitum concilio, Paulo quidem episcopatum ademit; Eusebium verò ab urbe Nicomedia translatum Constantinopoleos episcopum designavit.* Ex his testimoniis sequitur, S. Paulum non fuisse episcopum tempore Constantini Magni, ut aliqui perperam existimant, cum accusetur apud Constantium, tunc imperantem, quod sine ipsius decreto se episcopum Constantinopolitanum fecerit. Deinde ex iisdem colligo, S. Paulum non diu post ordinationem suam, id est probabiliter eodem anno CCCXL, quo episcopalem cathedram ascenderat, è sede sua deturbatum esse, & locum ejus ab Eusebio Nicomediensi statim occupatum fuisse.

& sedem ejus invadit

71 Huic chronotaxi nostræ consentit Pagius, dum in Critica historico-chronologica ad annum Christi CCCXL num. 20 ex quibusdam argumentis antecedentibus ita concludit: *Liquet primò, sanctum Alexandrum episcopum Constantinopolitanum usque ad præsentem annum* (nempe CCCXL, de quo agit) *vixisse. Secundò, Paulum eodem anno eum excepisse. Tertiò, translationem Eusebii ad sedem Constantinopolitanam hoc anno peractam, ac denique concilium Alexandrinum in causa Athanasii, quod habitum fuit, postquam jam Eusebius Constantinopoli sedebat, ad præsentem annum pertinere.* Infrà iterum atque iterum de S. Paulo recurret sermo, quando revertetur ad ecclesiam suam, quam interim invasit

IV. EUSEBIUS hæreticus.

Eusebius Nicomediensis, cujus scelera

COnstantinus Magnus imperator turbulentam ac vafram hujus Eusebii indolem vivis coloribus depinxit in epistola, ad Nicomedienses scripta, quam Theodoretus lib. 1 Hist. eccles. cap. 20 refert hoc modo: *Quisnam verò adeo simplicem plebem ista docuit? Eusebius nimirum tyrannicæ crudelitatis consecraneus: nam quod tyranni* (Licinium intelligit) *cliens perpetuò fuerit, ex multis perspici potest: id enim episcoporum cædes testantur, sed verorum planè episcoporum. Id crudelissima Christianorum persecutio apertè clamat: nihil enim de illatis mihi contumeliis dicam, per quas cum adversarum partium concursus plurimùm laborarent, hic etiam oculos exploratores contra me emisit, & propemodum armatum ministerium tyranno præbuit. Nec me quisquam imparatum esse existimet ad harum rerum probationem: certissimum enim argumentum est, cum diaconos & presbyteros, Eusebium affectantes, manifestò à me comprehensos esse constet. Verùm hæc missa facio: quæ quidem à me non indignationis meæ testificandæ causâ, sed ad pudorem eis incutiendum nunc prolata sunt. Id unum metuo, id recogito, quod vos in societatem criminis vocari video: per institutionem enim ac perversam Eusebii doctrinam, conscientiam à veritate aversam induistis. Sed haudquaquam tarda erit curatio, si, episcopo fideli ac sincero nunc tandem accepto, ad Deum oculos convertatis. Quod quidem jam in vestra est potestate, & ex vestro judicio pendere jam dudum oportuit, nisi supra memoratus Eusebius, iis, qui tunc temporis valebant, omni ope adjuvantibus, istuc venisset, & rectum ordinem disciplinæ conturbasset.* SEC. IV.

& hæreticam fraudem

73 *Sed quoniam de hoc ipso Eusebio caritati vestræ pauca dici oportuit, meminit patientia vestra, synodum in urbe Nicæna fuisse celebratam, cui & ipse, sicut conscientiæ meæ cultus poscebat,* E *interfui; nullo alio consilio, quam ut concordiam inter omnes constituerem: imprimis verò ut coarguerem ac depellerem malum illud, quod ex Arii quidem Alexandrini dementia initium sumpserat, mox autem absurdo & exitiali Eusebii studio erat confirmatum. Idem verò iste Eusebius, amantissimi & carissimi, cum quanta putatis concursatione, utpote ab ipsa conscientia convictus, quanta cum ignominia confutatæ undique falsitati patrocinatus est: nunc diversos homines ad me clam mittens, qui pro ipsò orarent: nunc auxilium aliquod à me postulans, ne tanti sceleris convictus, honoris sui gradu depelleretur? Testis hujus rei mihi est Deus ipse, qui & mihi & vobis semper propitius adsit. Nam & ille me circumvenit ac turpiter decepit, sicut & vos ipsi agnoscetis. Tunc enim omnia gesta sunt, prout ipse cupiebat, qui nihil non mali in animo suo clausum habebat. Sed ut alia improbitatis illius facinora prætermittam, quid nuper unà cum Theogonio, dementiæ suæ socio, admiserit, quæso, accipite. Alexandrinos quosdam, qui à nostra fide desciverant, istuc abduci præceperam, propterea quod eorum operâ ac ministerio discordiæ fax excitabatur. Verùm isti egregii scilicet episcopi, quos synodi clementia ad agendam pœnitentiam servaverat, non solùm istos susceperunt, & apud se tutò degere jusserunt, sed etiam malitiæ illorum socios se ac participes adjunxerunt. Quamobrem adversus ingratos istos id agere decrevi; abreptos videlicet quam longissimè deportari jussi.*

Constantinus Magnus imperator,

74 *Vestrum nunc est, ea fide in Deum oculos mentis conjicere, in qua vos semper fuisse constat, & esse decet; & efficere ut gaudeamus, puros orthodoxos atque benignos episcopos nacti. Si quis verò mentionem illarum pestium facere, aut in laudem eorum temerè excitari præsumpserit, statim operâ famuli Dei, hoc est nostri, audacia ejus comprimetur. Divinitas vos servet, fratres dilectissimi.* At vaferrimus Eusebius iratum mansueti Constantini animum postea subdolis artibus ita placavit, ut post aliquot annos ab exsilio revocatus fuerit, & non sine orthodoxorum damno in principis istius gratiam redierit.

& S. Alexander patriarcha Alexandrinus recensent.

75 Sanctus Alexander, patriarcha Alexandrinus, hæreticam ejusdem Eusebii fraudem apud Socratem lib. 1 Hist. eccles. cap. 6 in epistola encyclica ad Catholicos episcopos sic post alia describit: *In nostra igitur parœcia exstiterunt nuper homi-*

SEC. IV. *homines iniqui, & hostes Christi, docentes defectionem ejusmodi, quam jure quis prævium ac prænuntium Antichristi appellaverit. Ac voluerat equidem hoc quidquid est silentio involvere, ut malum intra ipsos apostatas clausum consumeretur; ne fortè in alia transgressum loca, simpliciorum hominum aures contaminaret. Sed quoniam Eusebius is, qui nunc est Nicomediæ, res Ecclesiæ ex nutu suo pendere existimans, eo quod, relictâ Berytiorum ecclesiâ, ad Nicomediensem episcopatum, nullo ulciscente, impunè transgressus est, horum apostatarum patrocinium suscipit, & litteras quaquaversus ausus est scribere, commendans illos, ut imperitos homines ad pessimam Christoque infensam hæresim traducat: necessarium duxi silentium abrumpere, utpote sciens id quod in lege scriptum est, vobisque omnibus renuntiare, quò & apostatas ipsos & infelicissima erroris illius verba cognoscatis, ac, si forte Eusebius scripserit, ei minimè attendatis: pristinam enim malevolentiam suam, quæ longinquitate temporis jam oblivioni ac silentio tradita videbatur, per istos renovare nunc studens, simulat quidem, se eorum causâ litteras scribere; reipsa tamen declarat, se suâ causâ laborantem id agere.*

B

Sed impius ille invasor, cujus illegitimas episcopatuum mutationes

76 Post mortem Constantini Magni ambitiosus ille Eusebius, relicta sede Nicomediensi, cathedram Constantinopolitanam occupavit. Eusebius Cæsariensis lib. 1 contra Marcellum Ancyratem cap. 4, ex hac episcopatuum mutatione etiam laudem homonymi sui Eusebii extundere nititur, eique adulari non veretur his verbis: *Procedente porrò sermone ad illam contra Asterium calumniam, Eusebii quoque adjunxit accusationem: illius Eusebii, quem sibi quamplures civitates & provinciæ, eademque clarissimæ, episcopum postularunt.* At non ita de hac iterata sedium mutatione judicant centum fere Patres concilii Alexandrini, qui apud Harduinum nostrum tom. 1 conciliorum col. 575 ordinationem S. Athanasii contra Eusebii Nicomediensis calumnias sic defendunt: *Eusebius ordinationem Athanasii reprehendit, homo, qui ipse forte numquam ordinatus est; aut si unquam fuit, ordinationem suam irritam fecit: nam initio quidem Beryti episcopus fuit, relictaque Beryto, Nicomediam venit: illam quidem contra legem deserens, istam verò contra legem invadens; & cum suam sine ulla caritate reliquerit, alienam sine causa occupat; prioris episcopatûs caritatem alieni cupiditate contempsit: nec tamen illum alterum, quem tanta aviditate occupârat, retinuit. Ecce enim illinc quoque discedens, alienum rursus arripuit, semper alienas civitates concupiscens, ratus in opibus & magnitudine urbium religionem esse sitam, & sortem Dei, secundùm quam quisque ordinatus est, pro nihilo ducit.*

C

omnes orthodoxi damnabant,

77 Theodoretus lib. 1 Hist. eccles. cap. 9 *de illegitima translatione Eusebii Nicomediensis* (in editione Valesiana is est capitis decimi noni titulus) ita differit: *Eusebius impietatis propugnator, parvi habitis regulis, quas ipse unà cum reliquis episcopis paulò antè conscripserat, relictâ Nicomediâ, Constantinopolitanam sedem invasit: cum canon disertè prohibeat, ne episcopi aut presbyteri ab una civitate in aliam transiliant. Verùm eos, qui adversus unigeniti Filii divinitatem tantâ dementiâ insurrexerant, alias leges licenter violasse, haudquaquam mirandum est. Nec verò ille tunc primùm novitatis hujus auctor fuit; sed jam antè idem facinus admiserat: nam cum Berytensis ecclesiæ episcopus olim constitutus fuisset, inde ad episcopatum Nicomediæ transilierat: ex quo deinde episcopatu post Nicænum concilium ob apertam, quam profitebatur, impietatem dejectus est, & unà cum illo Theogonius episcopus Nicææ.* Tum capite sequenti refert epistolam Constantini imperatoris, quam nos supra exhibuimus, ac deinde cap. 21 ad rem nostram sic prosequitur: *Eusebius verò episcopatum quoque Constantinopoleos, ut supra dixi, tyrannica quadam violentia occupavit: atque ita majorem potentiam nactus, cum imperatorem adiret de proximo, & ex crebrioribus cum eodem colloquiis fiduciam sumpsisset, adversus veritatis propugnatores insidias machinatus est.*

D

78 Verùm potens ille Arianæ hæreseos defensor non diu ambitionis suæ fructu gavisus est, ut satis indicat Sozomenus, dum lib. 3 Hist. eccles. cap. 7 ita scribit: *Hunc in modum consilia eorum, qui contrariam hæresim tuebantur, felicem successum habuerunt, depositis episcopis, qui per Orientis provincias fidem in Nicæna synodo stabilitam pertinaciter defendebant. Jamque occupatis nobilissimis sedibus, Alexandriæ scilicet, quæ est in Ægypto, Antiochiæ in Syria, & urbis regiæ, quæ ad Hellespontum sita est, omnes earum partium episcopos sibi parentes habebant. Verùm Romanæ Antistes ecclesiæ, & universi per Occidentem sacerdotes hæc non secus ac contumeliam, sibi privatim illatam, accepere: nam cum sententiam eorum, qui apud Nicæam congregati sunt, jam inde ab initio in omnibus approbassent, usque in hunc diem in eadem opinione perseverarunt. Itaque Athanasium ad se venientem benevolè excepterunt, & causæ illius judicium sibi vindicarunt. Quæ cum Eusebius iniquo animo ferret, scripsit ad Julium, ut ipse judex esse vellet eorum, quæ contra Athanasium decreta fuerant Tyri. Verùm ille, priusquam sententiam comperisset, paulo post synodum, Antiochiæ celebratam, ex hac luce migravit.*

non diu fructu violentiæ suæ gavisus est.

E

79 Cum constet, hanc synodum Antiochenam in encæniis circa medium anni CCCXLI habitam esse, sequitur Eusebium eodem anno CCCXLI obiisse. Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum CCCXLII num. 43 mortem Eusebii in principio ejusdem anni CCCXLII collocat. Plura de hac chronologia vide apud Tillemontium tom. 6 Monument. eccles. pag. 758 & sequente. Ex hactenus dictis patet, Eusebio perperam in vulgaribus catalogis annos duodecim sedis Constantinopolitanæ adscribi, cum eam tantummodo duobus annis, iisque non integris occuparit. Quare suspicor ιβ′ pro β′, id est XII pro II, vitiosè scriptum fuisse, atque ita primam litteram ἰῶτα redundare.

quandoquidem anno 341 obiit.

F

V. S. PAULUS iterum & MACEDONIUS I hæresiarcha

S. Paulus sedi suæ restitutus

POstquam Eusebius è vivis excesserat, *qui apud Constantinopolim Nicænæ fidei patrocinabantur,* inquit Sozomenus lib. 3 Hist. eccles. cap. 7, *Paulum in ecclesiam deduxerunt. Eodem tempore Theognius Nicææ & Theodorus Heracleæ episcopi, aliique ejusdem sectæ sacerdotes, qui tum Constantinopoli versabantur, in alia ecclesia congregati, adjuvante Arianorum multitudine, Macedonium ordinarunt Constantinopoleos episcopum. Hinc verò crebræ in urbe seditiones exstiterunt, bellis haud absimiles: plebe enim ex utraque parte*

A *te in ſe mutuo irruente, plurimi interierunt.* Manſit S. Paulus Conſtantinopoli in hac rerum perturbatione, cui haud dubiè maximam cauſam præbebant turbulenti hæretici, contra quos Catholica plebs indiſcreto zelo nimis acriter ſe defendebat. Quamvis hæ ſeditiones à manſuetudine ſancti Præſulis alieniſſimæ eſſent, tamen eas præcavere non poterat, niſi hæreticos in eccleſia Conſtantinopolitana liberè dominari permiſiſſet. Præterea quis cohibeat plebem furentem, quæ ſæpe crudelem privatæ injuriæ vindictam falſo nomine zelum fidei appellat?

inter varias plebis ſeditiones

81 Deinde Sozomenus loco proximè citato ſic pergit: *Eratque civitas plena tumultu, adeo ut imperator, qui tum Antiochiæ morabatur, ea de re certior factus ſit, irâque inflammatus Paulum iterum extrudi juſſerit. Imperatoris mandata exſecutus eſt Hermogenes, magiſter equeſtris militiæ: qui cum eo tempore miſſus eſſet in Thraciam, tranſiens per Conſtantinopolim, Paulum militari manu ex eccleſia ejicere conabatur. Sed cum plebs nequaquam* B *id fieri permitteret, imò vim vi repelleret; militès verò violentiùs inſtarent, ut, quod imperatum fuerat, perficeretur, ſeditioſi in Hermogenis domum irruentes, eam quidem incenderunt, ipſum autem interfecerunt, &, fune pedibus ejus innexo, per civitatem traxerunt. Quo audito, imperator equorum celeri permutatione venit Conſtantinopolim eo animo, ut plebem malè multaret. Sed cum illos flentes ac ſupplices ſibi occurrere vidiſſet, ipſis quidem pepercit: annonæ tamen illius, quam pater ipſius Conſtantinus quotannis de publico ex tributis Ægypti civitati donaverat, dimidiam circiter partem civibus ademit, ratus fortaſſe, multitudinem, utpote otio ac deliciis abundantem, ad ſeditiones proclivem eſſe. Iram autem ſuam in Paulum vertens, eum ex civitate pelli juſſit. Sed & Macedonio graviter ſuccenſuit, tum quod Hermogenis magiſtri militum & aliorum complurium cædis cauſam præbuiſſet, tum quod ante ipſius conſenſum ordinatus fuiſſet. Verumtamen nec approbata illius ordinatione, nec abrogata, illum ita relinquens, Antiochiam revertit.* Videtur tunc tantùm unica eccleſia Macedonio relicta fuiſſe, cum Socrates, lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap. 13 de hac imperatoris expeditione agens, ſic clariùs concludat: *Paſſus ergo illum* (nempe Macedonium) *plebem colligere in ea eccleſia, in qua fuerat ordinatus, rurſus Antiochiam contendit.* Veroſimile autem eſt, Paulo abſente, Catholicos presbyteros curam reliquarum eccleſiarum Conſtantinopoli geſſiſſe.

C

ſemel atque iterum Macedonio hæreſiarchæ loco cedere cogitur,

82 Paulus non diu pòſt ad cathedram ſuam rediit, qua tamen iterum Macedonio cedere coactus eſt. Hanc tragicam S. Pauli expulſionem, ac cruentam Macedonii promotionem Socrates lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap. 16 deſcribit hoc modo: *Porrò imperator Conſtantius Antiochiæ degens, cum ei nuntiatum eſſet, Paulum ſedem ſuam denuo occupaſſe, eam rem permoleſtè tulit. Philippo igitur præfecto prætorii, utpote qui majorem reliquis provinciarum rectoribus poteſtatem obtineret, & ſecundus ab imperatore diceretur, mandat per epiſtolam, ut Paulum quidem pellat eccleſiâ; Macedonium verò illius loco in eccleſiam inducat. Præfectus itaque Philippus ſeditionem populi pertimeſcens, Paulum circumvenire aggreſſus eſt. Et imperatoris quidem mandatum penes ſe occultat; ſpecie verò publicorum negotiorum progreſſus ad balneum publicum, quod Zeuxippi vocatur, Paulum honorificè ad ſe accerſit, ejuſmodi neceſſitatem adeſſe dicens, ut quam primum illi venien-*

dum eſſet. Paruit Paulus; qui cum accitus veniſſet, ſtatim præfectus mandatum imperatoris ei oſtendit: & epiſcopus quidem ſe, indictâ causâ, damnatum animadvertens, patienter tulit. Præfectus verò circumſtantis multitudinis impetum reformidans (plurimi enim rumore ac ſuſpicione ducti illuc convenerant) unam ex lavacri januis aperiri jubet, per quam Paulus in palatium abductus & conjectus in navem, ad id comparatam, confeſtim in exilium mittitur. Præcepitque ei præfectus, ut Theſſalonicam Macedoniæ metropolim, ex quâ urbe Paulus jam inde à majoribus ſuis erat oriundus, proficiſceretur, utque in ea civitate degeret: & reliquas quidem urbes Illyrici adeundi facultatem ei conceſſit; ceterùm ad Orientis partes vetuit accedere. Paulus igitur, præter exſpectationem eccleſiâ ſimul & urbe pulſus, celeriter abducitur. Sec. IV.

quâ occaſione oritur cruentus tumultus,

83 *Præfectus autem imperatoris Philippus ex balneis publicis progreſſus rectà ad eccleſiam contendit. Aderat una Macedonius, velut ex machina quadam demiſſus: & cum præfecto in curru ſedens, omnium oculis oſtentabatur. Circa illos militum manus ſtrictis gladiis incedebat: quo ſpectaculo conterrita eſt plebis multitudo; cunctique ſimul, tam Homuſiani, quam Ariani, ad eccleſiam properarunt, prævenire ſinguli & eccleſiam occupare ſummo ſtudio adnitentes. Poſtquam præfectus unà cum Macedonio eccleſiæ appropinquare cœpit, repentinus abſque ulla cauſa metus plebem ipſoſque adeo milites invaſit. Nam quoniam ingens illic aderat hominum multitudo, ita ut præfecto Macedonium deducenti nullus daretur tranſeundi locus, milites plebem violenter impellere aggreſſi ſunt; ſed cum contruſa plebs propter loci anguſtiam retrocedere non poſſet, rati milites, plebem obſiſtere ac de induſtria tranſitum intercludere, velut in hoſtem irruentes, diſtrictis gladiis uti, & obvios ferire cœperunt. Tria igitur hominum millia ac præterea centum & quinquaginta tunc occubuiſſe dicuntur: alii à militibus trucidati, alii conſtipatione multitudinis oppreſſi. Poſt tam præclara facinora Macedonius, perinde quaſi nihil mali geſſiſſet, ſed integer vacuuſque eſſet ab omni culpa, a præfecto veriùs quàm per eccleſiaſticam regulam in epiſcopali ſede conſtituitur. In hunc modum Macedonius & Ariani per tot tantaſque hominum cædes eccleſiâ potiti ſunt.* E

F

quem more ſuo Ariani orthodoxis imputabant.

84 Quamvis Ariani modis adeo violentis paſſim alienas eccleſias occuparent, tamen ut orthodoxis epiſcopis invidiam conflarent, omnem hujuſmodi ſeditionum ac cædium culpam, conſueto hæreticorum more, in Catholicos rejicere non verebantur, ſicuti patet ex conciliabulo Sardicenſi, quod apud Labbeum noſtrum tomo 2 conciliorum à col. 699 refertur, ubi col. 706 poſt alia crimina, cauſam horum tumultuum Aſclepæ & Paulo impudenter affingunt. Sed hîc exſcribi meretur, quod Socrates lib. 2 cap. 15 ad ſimiles illorum calumnias ita rectè obſervavit: *Ceterùm quoniam, Athanaſio Alexandriam ingrediente, tumultus exſtitit eorum, qui Georgio Ariano adhærebant, ex quo ſeditiones cædeſque hominum conſecutæ eſſe dicuntur; & Ariani probra iſta & crimina in Athanaſium tamquam in auctorem malorum omnium rejiciunt, de hac re pauca mihi dicenda ſunt. Veras quidem rerum iſtarum cauſas novit Deus, qui ipſius veritatis eſt judex. Hæc verò plerumque ita contingere, quoties vulgus inteſtina ſeditione agitatur, prudentibus viris haudquaquam obſcurum eſt. Fruſtra ſunt igitur calumniatores Athanaſii, qui horum cauſam*

SEC. IV.

ſam illi adſcribunt, ac præcipuè Sabinus, Macedonianorum epiſcopus : qui ſi ſecum ipſe reputaſſet, quot & quantis malis Athanaſium & reliquos Homuſianos affecerint Ariani, vel quot ſynodi propter Athanaſium congregatæ, de his conqueſtæ ſint, vel quæ ipſe Macedonius hæreſiarches per univerſas eccleſias geſſerit, aut tacuiſſet omnino, aut ſi loqui voluiſſet, Athanaſium laudibus extuliſſet. Jam verò his omnibus conſultò prætermiſſis, res geſtas illius falſò criminatur. Sed ne nomen quidem ipſum Macedonii hæreticorum principis uſquam commemorat ; id agens ſcilicet, ut tragica illa facinora penitus occultet : & quod multo plus habet admirationis, de Arianis quidem non male locutus eſt, quos tamen ipſe fugiebat ; Macedonii verò, cujus ipſe ſectam ſequebatur, ordinationem tacitus prætermiſit. Quippe ſi ordinationis illius mentionem feciſſet, commemoranda prorſus fuiſſent ejus viri ſcelera, ſicut conſtat ex iis, quæ in illa ordinatione geſta ſunt. At ab hac digreſſione in viam redeamus.

B

Cum S. Paulus in Italiam navigaſſet,

85 *Non longo poſt tempore,* inquit Socrates lib. 2 cap. 17, *Paulus Theſſalonicâ Corinthum ſe pergere ſimulans, in Italiam navigavit,* ut apud Julium Romanum Pontificem & Conſtantem Occidentis imperatorem contra Arianorum calumnias unà cum Athanaſio ſeſe defenderet. Quid porro iſtic actum ſit, accipe ex Sozomeno, qui lib. 3 cap. 1 res ibi geſtas ita exponit : *His aliiſque de cauſis* Julius Papa *æquum omnino eſſe cenſebat, ut Athanaſio & Paulo ſuccurreret : nam & ille non multo pòſt in Italiam advenerat, & calamitates ſuas deplorabat. Sed cùm litteris, quas ad Orientis ſacerdotes de Athanaſio & Paulo ſcripſerat, nihil proficeret, cauſam eorum ad imperatorem Conſtantem retulit. Ille verò Conſtantio fratri ſcripſit, ut ex Orientis epiſcopis quoſdam mitteret, qui depoſitionis illorum rationem redderent. Tres igitur ad eam rem eliguntur epiſcopi, Narciſſus epiſcopus Irenopolis in Cilicia, Theodorus Heracleæ in Thracia, & Marcus Arethuſæ, quæ eſt in Syria : qui cum in Italiam veniſſent, acta ſua defendere cœperunt, & imperatori perſuadere conati ſunt, Orientalis ſynodi juſtam fuiſſe ſententiam. . . . . Itaque Conſtans, cum animadverteret, eos injuſtè inſidiatos eſſe Paulo atque Athanaſio, nec ob crimina aut ob vitæ turpitudinem, ut depoſitionis ſententia continebat, ſed ob diſſenſionem fidei, illorum communionem eſſe averſatos, in patriam eos remiſit, cum perſuadere nequiviſſent id, cujus gratiâ venerant.*

C

& cauſam ſuam in concilio judicari petiiſſet,

86 Dein capite ſequente ſic pergit : *Cumque Conſtans auguſtus id beneficii loco à fratre ſuo poſtulaſſet, ut Athanaſium in ſedem ſuam reſtitueret, nec tamen litteris ſuis quidquam proficeret, obſiſtentibus ſcilicet hæreticæ factionis hominibus ; Athanaſius verò ac Paulus Conſtantem adeuntes, ſynodum fieri flagitarent, tanquam idcirco inſidiis appetiti, ut rectæ fidei doctrina ſubverteretur, ex communi conſenſu utriuſque imperatoris placuit, ut tam Orientis quam Occidentis partium epiſcopi conſtituto die Sardicam convenirent, quæ urbs eſt Illyrici. Igitur Orientales cum Philippopolim Thraciæ prius conveniſſent, Occidentalibus jam Sardicæ congregatis ſcribunt, ut Athanaſium à concilio & communione ſua ſubmoveant, utpote depoſitum epiſcopatu : alioquin ſe ad concilium venturos non eſſe. Poſt hæc Sardicam ingreſſi, negarunt, ſe in eccleſiam pedem illaturos, quamdiu convenirent ii, qui ab ipſis depoſiti fuiſſent. Ad hæc Occidentis epiſcopi reſcripſerunt, ſe numquam ab eorum communione receſſiſſe, nec impræſentia-*

rum receſſuros eſſe ; præſertim cum Julius epiſcopus Romanus, examinato illorum negotio, eos neutiquam condemnaſſet. Adeſſe porrò illos paratos ſubire judicium, & crimina ſibi illata iterum confutare. His per litteras ſignificatis, cum nihil apud illos proficerent, & præſcriptus jam exceſſiſſet dies, quo negotia, quorum gratiâ convenerant, dijudicari oportebat, ad extremum ea ſibi ultro citroque ſcripſerunt, per quæ infenſiores, quam antea, facti ſunt ; & ſeparatim collecti contrarias ſententias protulerunt : etenim Orientales poſteaquam ea, quæ contra Athanaſium, Paulum, Marcellum & Aſclepam geſſerant, confirmaſſent, Julium Romanæ urbis epiſcopum depoſuerunt, eo quod primus cum illis communicaſſet. Sic ſeptuaginta ſex Ariani ſeſe trecentis circiter epiſcopis orthodoxis pervicaciter oppoſuerunt.

D

ſedi ſuæ reſtitutus eſt ope Conſtantis imperatoris,

87 Idem ſcriptor poſt multa alia hiſtoriam ſuam cap. 20 ita ad propoſitum noſtrum proſequitur : *Conſtans verò, poſtquam ea, quæ in Sardicenſi concilio geſta erant, cognoviſſet, ſcripſit fratri, ut Athanaſio & Paulo eccleſias ſuas redderet. Cumque hic procraſtinaretur *, iterum ſcripſit, ut aut viros ſuſciperet, aut ſe ad bellum pararet. Conſtantius itaque, re cum Orientalibus epiſcopis communicata, ſtultum eſſe cenſuit, ea de cauſa civile bellum ſuſcipere. Athanaſium igitur ex Italia accerſit, curſus publici copiam ei faciens, & frequentibus litteris invitans, ut quam celerrimè reverteretur.* Denique Sozomenus eodem libro 3 cap. 24 in fine reditum aliorum exſulum ita ſimul commemorat : *Athanaſius igitur ex Occidentis partibus in Ægyptum reverſus eſt. Paulus quoque & Marcellus, Aſclepas ac Lucius ſedes ſuas recuperarunt : etenim imperatoris litteræ redeundi facultatem iſtis etiam conceſſerant. Et Conſtantinopoli quidem, ingreſſo Paulo, Macedonius ſe ſubduxit, & privatim conventus egit.* Sic itaque S. Paulus poſt concilium Sardicenſe, quod anno CCCXLVII celebratum eſt, ſedi ſuæ iterum reſtituitur.

E

* lege procraſtinaret

quo mortuo, rurſus in exſilium mittitur,

88 Ea, quæ ſuperiùs ex Sozomeno retuli, teſtimonio ſuo confirmat Socrates, & lib. 2 cap. 23 Pauli reſtitutionem ſic breviter narrat : *Conſtantinopoli autem, Macedonius Paulo ad modicum tempus loco ceſſit, in privata quadam urbis eccleſia ſeorſum conventus agens.* Tunc ſaltem S. Paulus per duos annos eccleſiam Conſtantinopolitanam pacificè gubernavit, adeoque hoc *modicum tempus* intelligendum eſt reſpectu quadraginta annorum, quibus Socrates lib. 5 cap. 7 Arianos in eccleſia Conſtantinopolitana dominatos fuiſſe teſtatur. Certè Paulus Conſtantinopoli manſit uſque ad annum CCCL, quo Conſtans, præcipuus Catholicorum defenſor, in Gallia occiſus eſt : tunc enim Ariani, omni timore depoſito, liberè iterum orthodoxos præſules perſequi cœperunt, ut Sozomenus lib. 4 cap. 2 ſatis indicat his verbis : *Imperator verò Conſtantius, Arianorum calumniis fidem adhibens, in eadem ſententia non ſtetit ; ſed epiſcopos, qui in ſedes ſuas reſtituti fuerant, contra decreta ſynodi Sardicenſis expelli præcepit. . . . . Paulus perpetuo exilio damnatus, Cucuſum Armeniæ abductus eſt, ibique extremum diem clauſit ; utrum morbo an vi exſtinctus, equidem ignoro : fama tamen etiamnum viget, eum à Macedonianis laqueo ſtrangulatum eſſe.*

& tandem ab Arianis circa finem anni 350 interficitur.

89 Ne quis autem ob hæc ultima Sozomeni verba exiſtimet, levem de violenta Pauli morte famam fuiſſe, aut de vero ipſius martyrio dubitet, audiat S. Athanaſium, teſtem omni excep-

tione

A ption majorem, qui in noviſſima editione Pariſienſi anni MDCXCVIII tom. 1 pag. 348, diverſa S. Pauli exſilia & glorioſum laborum ejus finem ita deſcribit: *Primò quidem Paulus à Conſtantino in Pontum relegatus eſt; ſecundò autem à Conſtantio ferreis catenis vinctus Singaris Meſopotamiæ exulavit, illinc poſtea Emeſam tranſlatus; quartò Cucuſum Cappadociæ* (hic locus, exſilio S. Joannis Chryſoſtomi etiam clarus, poſtea Armeniæ ſecundæ ſeu minori adſcriptus eſt) *ad deſerta Tauri, & iſtic, ut renuntiarunt, qui cum eo erant, ab ipſis ſtrangulatus obiit. His ita geſtis, nihil veriti ſunt, homines illi in nullo veraces, poſt mortem ejus falſò ac ſubdolè pervulgare, illum morbo exſtinctum fuiſſe, licet res omnibus, qui eum locum incolunt, comperta ſit: etenim Philagrius, qui tunc temporis eorum locorum vicarius erat, & omnium fabularum arbitratu eorum hiſtrio; cum tamen ideo fortaſſe ſtupore perculſus ac mœſtus eſſet, quod non ipſe, ſed alius id ſceleris perpetraſſet, permultis, ac quibuſdam ex notis noſtris, imo ipſi epiſcopo Serapioni, renun-*
B *tiavit, Paulum ab illis in anguſto & tenebroſo quodam loco incluſum fuiſſe, ut fame illic interiret: deinde poſt ſex dies, cum eò ingreſſi illum adhuc ſpirantem inveniſſent, demum irruentes hominem ſtrangulaſſe, talemque revera illius exitum fuiſſe. Illius autem carnificem fuiſſe aiebant Philippum, olim præfectum. At hoc facinus divina vindicta inultum non præterivit: anno quippe nondum elapſo, cum multo dedecore Philippus à præfectura deturbatus eſt.* Hoc modo S. Paulus circa finem anni CCCL, exantlatis plurimis pro Catholica fide laboribus, triumphalem martyrii palmam obtinuit. Intricata variorum ejus exſiliorum chronologia, aliæque eorumdem Actorum difficultates tomo 2 Junii noſtri à pag. 13 ſatis probabiliter explicatæ ſunt, de quibus etiam conſule Tillemontium tom. 7 Monument. eccleſ. à pag. 251 & 697.

MACEDONIUS ſolus.

Occiſo S. Paulo, impius Macedonius

C ETſi hic hæreſiarcha, tamquam rapax lupus, jam ab anno CCCXLI aut CCCXLII ovile Conſtantinopolitanum invaſerit, tamen infame illius nomen nunc repeto, quia poſt mortem S. Pauli apertius violentiuſque gregem Catholicum dilaniare cœpit, & liberiora crudelitati ſuæ frena laxavit, ut facilè intelligetur ex Socrate, qui in editione Valeſiana, quam in hoc tractatu ſemper ſequor, caput 27 libri 2 ita exorditur: *Ea tempeſtate Macedonius apud Conſtantinopolim eccleſiis potitus eſt, Paulo, ſicut diximus, è medio ſublato. Qui maximam libertatem apud principem nactus, bellum inter Chriſtianos commovit, nihilo levius eo, quod tunc temporis à tyrannis gerebatur: nam cum perſuaſiſſet imperatori, ut ſibi eccleſias vaſtanti opem ferret, operam dedit, ut quæcumque nefariè agere decreverat, lege data confirmarentur. Continuò igitur in ſingulis civitatibus propoſita lex eſt, & militaris manus ad præceptorum regalium exſecutionem deſtinata. Pellebantur non modò ab eccleſiis, verùm etiam ex civitatibus, quicumque Conſubſtantialis fidem aſſerebant. Et initio quidem id unum agebant, ut eos expellerent; poſtea verò, progrediente ulterius malo, ad id ſe verterunt, ut communicare ſibi etiam invitos cogerent, parum ſcilicet de eccleſiis ſoliciti. Eratque ea vis nihilo minor illâ, quam olim adhibuerant hi, qui Chriſtianos ad ſimulacro-*

rum cultum adigebant: quippe verbera ac tormenta, & omnis generis cruciatus admovebantur. SEC. IV.

91 *Alii bonorum proſcriptione, alii exilio multati ſunt: & hi quidem in ipſis cruciatibus interierunt; illi verò, dum ad exilium abducerentur, necati ſunt. Et hæc quidem per omnes urbes orientalis imperii gerebantur, maximè verò Conſtantinopoli. Hanc inteſtinam perſecutionem, cum antehac modica eſſet, Macedonius epiſcopatum adeptus, auxit plurimùm.* Imo Macedonius poſt martyrium S. Pauli perſecutionem ita auxit, atque impiam poteſtatem contra orthodoxos tam violenter & apertè exercuit, ut Theodoretus exiſtimaverit, illum tunc primò ab Arianis in locum Pauli ſubſtitutum fuiſſe, ſicuti lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap. 6 innuit his verbis: *Hunc in modum Ariani cum Paulum morte affeciſſent, vel potiùs ad cæleſte regnum tranſmiſiſſent, Macedonium in ejus locum ſubſtituerunt, ſuæ illum ſectæ atque ſententiæ eſſe arbitrati, eo quod de Spiritu ſancto, perinde ac ipſi, impiè loqueretur.* Sozomenus lib 4 cap. 3 nominatim memorat Martyrium ac Marcianum, S. Pauli domeſticos & contubernales, qui ſub eodem Macedonio mortem forti animo pertulerunt. E

orthodoxos,

92 Si quis noſſe cupit horrendam ejuſdem tyranni ſævitiem, quam contra Novatianos exercuit, quia conſubſtantialem Patri Filium fatebantur, legat Socratem lib. 2 cap. 38, ubi in fine ejuſdem capitis narrat, quomodo Macedonius barbara ejuſmodi crudelitate ſeſe ipſis ſuis fautoribus atque imperatori odioſum reddiderit. *Porro hoc facinus Macedonii*, inquit, *non ſolùm apud eos, quos injuriâ affecerat, verùm etiam apud ſuos juſtum contra ipſum odium excitavit. Ipſum quoque imperatorem offendit Macedonius tum ob hanc, quam dixi, tum ob aliam hujuſmodi cauſam: Ædes, in qua erat arca, quæ imperatoris Conſtantini reliquias continebat, ruinam minari videbatur; atque idcirco tum ii, qui in ædem introibant, tum qui illic manebant & precabantur, maximo in metu erant conſtituti. Macedonius igitur imperatoris reliquias transferre ſtatuit, ne arca ruinâ violaretur. Quod cum populus fieri cognoviſſet, impedire conatus eſt, nefas eſſe dicens, imperatoris oſſa transferri: perinde enim eſſe, ac ſi effoderentur. Statimque populus in duas partes diviſus eſt. Hi nullam noxam ex tranſlatione inferri cadaveri affirmabant; illi contra, impium id eſſe contendebant. Convenerant illuc etiam Homuſiani, palam obſiſtentes, ne id fieret.* F

alioſque hæreſi ſuæ contrarios tam violenter perſecutus eſt.

93 *At Macedonius parvi pendens eos, qui reluctabantur, imperatoris cadaver in eccleſiam, in qua conditum eſt corpus Acacii martyris, transfert. Quo facto, populi duas in partes diviſi ingens multitudo ad eccleſiam illam concurrit; & cum adverſus ſe invicem ambæ partes ſtetiſſent, protinus ventum eſt ad manus, tantaque hominum cædes facta eſt, ut eccleſiæ illius atrium ſanguine compleretur; puteus quoque, qui erat in atrio, cruore redundaret, & ſanguis in conjunctam porticum efflueret uſque ad ipſam plateam. Imperator verò de hac calamitate certior factus, adverſus Macedonium excanduit, tum propter eos, qui occubuerant, tum eo quod Macedonius citra ipſius conſenſum cadaver patris ſui loco movere auſus fuiſſet. Relicto igitur in Occidentis partibus Cæſare Juliano, qui regionum illarum curam gereret, ipſe in Orientem proficiſcitur. Sed quomodo Macedonius brevi poſtea depoſitus ſit, pro tantis ſceleribus tam exiguas luens pœnas, paulo poſt commemorabo.* Conſtantius anno CCCLIX

ut propter crudelitatem, aliaſque cauſas

SEC. IV. in Orientem reversus est, triennio postquam patris sui corpus à Macedonio translatum fuerat.

anno 360 ab ipsis hæreticis depositus fuerit : 94 Interea Ariani aliique diversarum sectarum hæretici varia conciliabula habuerunt, in quibus tum Catholicos tum heterodoxos quosdam episcopos accusarunt, ac tandem anno CCCLX in pseudosynodo Constantinopolitana Macedonium è cathedra, quam injustè occupaverat, dejecerunt, quod Socrates lib. 2 cap. 42 sic refert : *Ceterùm Acacius & Eudoxius, & qui cum illis erant Constantinopoli, id maximè ambibant, ut & ipsi vicissim nonnullos adversarum partium deponerent. Sciendum porrò est, neutros ob religionem, sed propter alias causas hujusmodi depositiones decrevisse: nam quamvis in fide dissentiebant, tamen cum se vicissim deponerent, neutra pars alterius fidem insimulavit. Qui igitur ab Acacio stabant, abutentes imperatoris indignatione, quam ille jam pridem animo conceptam tum adversus alios, tum præcipue contra Macedonium explere satagebat, primùm quidem deponunt Macedonium, tum*
B *quod plurimarum cædium auctor fuisset, tum quod diaconum in fornicatione deprehensum ad communionem admiserat.*

qui ejectus novam hæresim excogitavit. 95 Sozomenus lib. 4 cap. 27 narrat, quomodo Macedonius post depositionem suam auctor novæ hæreseos fuerit, pluresque ad eam amplectendam induxerit : *Postquam enim Macedonius Constantinopolitanâ exutus est ecclesiâ*, inquit, *non amplius eamdem cum Acacio & Eudoxio opinionem tenuit : docebat enim, Filium quidem Deum esse, per omnia similem Patri, adeoque secundùm substantiam ; Spiritum verò sanctum ejusdem honoris & dignitatis expertem esse asserebat, famulum ac ministrum eum appellans, & quacumque alia quispiam de angelis dicens non aberraverit. Eamdem cum illo opinionem amplexi sunt Eleusius & Eustathius, & reliqui omnes, qui eo tempore à contrariæ sententiæ assertoribus depositi fuerant Constantinopoli : quibus haud exigua pars populi adhæsit, tam Constantinopoli, quam per Thraciam, Bithyniam, & Hellespontum, finitimasque provincias. Nam vivendi ratio, quam vulgus potissimùm spectare solet, haudquaquam in illis culpanda erat : etenim incessus quidem eorum gravis ; disciplina verò monastica similis fuit. Ad hæc sermo non invenustus, & ingenium ad persuadendum accommodatum.* Socrates lib.
C 2 cap. 45 dicit, hujus hæresis sectatores communiter ex antesignani sui nomine Macedonianos, seu ex re Πνευματομάχους, id est, Spiritûs oppugnatores, vocatos fuisse, & ibidem opinionem Macedonii de æqualitate Filii cum Patre paullò aliter interpretatur. Ceterùm non constat, quo anno hæresiarcha ille mortuus sit, quamvis non diu post annum CCCLXII supervixisse videatur.

VI EUDOXIUS hæreticus.

Ariani Macedonio statim substituunt Eudoxium, IN Tractatu historico-chronologico de patriarchis Antiochenis, quem tomo IV Julii præfiximus, hujus Eudoxii gesta, seu potius scelera, usque ad episcopatum Constantinopolitanum à pag. 49 explicata sunt. Nos hîc eadem ab occupata cathedra Constantinopolitana usque ad ejus mortem prosequemur cum jam sæpe laudato Sozomeno, qui lib. 4 cap. 26 illum in Macedonii depositi locum successisse ita asserit : *Ceterùm Macedonius, Constantinopolitanâ spoliatus ecclesiâ, in locum quemdam juxta urbis regiæ portas se recepit, ibique* (intellige post aliquot annos) *extremum diem obiit. Endoxius verò ejus loco ecclesiam obtinuit, Constantio Augusto decies & Juliano Cæsare ter consulibus.* Hi consulatus denotant annum CCCLX, ut manifestum est. Chronicon Paschale apud Cangium pag. 294 non tantummodo eumdem hujus successionis annum, sed etiam istius anni mensem ac diem indicat hoc modo : *Macedonius episcopus Constantinopolitanus propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, & in locum ejus surrogatus Endoxius mense Audynæo*, id est Januario, *die* XXVII, *præsentibus episcopis septuaginta duobus.*

qui mox impiam suam doctrinam crudè in concione publica proponit, 97 Circa medium mensis sequentis ecclesia S. Sophiæ Constantinopoli solenniter dedicata est, quam solennitatem sacrilegus Eudoxius impia concione contaminavit ; ut idem Sozomenus loco proximè citato narrat his verbis : *Quo quidem tempore cum primum plebem colligeret in dedicatione magnæ ecclesiæ, quam Sophiam vocant, conscenso sacerdotali suggestu, utpote concionaturus ad populum, hæc in ipso sermonis exordio dixisse fertur :* PATER QUIDEM IMPIUS EST, FILIUS
E AUTEM PIUS. *Cumque plebs tumultuaretur : Conquiescite, inquit. Pater quidem impius est, propterea quod neminem colit ; Filius verò pius, quia colit Patrem. Quo dicto, auditoribus risum movit.* Sic nempe hæreticus ille in materia sacratissima histrionem agebat, & ridicula sua interpretatione significare volebat, unigenitum Dei Filium, tamquam creaturam, Deo Patri cultum exhibere. Socrates lib. 2 cap. 43 de hac cruda Eudoxii æquivocatione sic etiam meminit : *Porrò Eudoxio in urbe regia sacerdote constituto, magnâ ecclesia, quæ Sophia vocominatur, sub idem tempus dedicata est, consulatu Constantii decimo, & Juliani Cæsaris tertio, quinto decimo die mensis Februarii. Eudoxius verò simulatque in sede illa collocatus est, primam hanc protulit sententiam, quæ omnium sermone celebratur : Pater ἀσεβὴς, Filius εὐσεβής. Unde cum tumultus ac seditio exorta esset : Nolite, inquit, turbari ob ea, quæ dixi : nam Pater quidem ἀσεβὴς est, quippe qui neminem colit ; Filius autem εὐσεβής, quia colit Patrem. Quæ cum dixisset Eudoxius, tumultus quidem sedatus est ; ingens verò risus in ecclesia excitatus tumultum excepit. Atque hoc dictum cum risu & cachinno hactenus commemoratur. Hujusmodi cavillationibus utentes hæresiarchæ, & in*
F *talibus voculis occupati, ecclesiam disciderunt.*

& post varias sedes illegitimè occupatas, 98 Præterea Socrates eodem loco illegitimam Eudoxii promotionem jam ita accusarat : *Tunc verò, expulso Macedonio, Eudoxius Antiochenam sedem parvi pendens, Constantinopoleos episcopus constituitur, ordinantibus eum Acacianis ; qui quidem non animadvertebant, se contraria iis, quæ ipsi antea judicaverant, decernere : nam qui Dracontium idcirco deposuerant, quod ex Galatia Pergamum transiliisset, iidem Eudoxium tunc secundò ad alium episcopatum transilientem ordinantes, illud minimè reputabant, se suis ipsorum decretis contraria gerere.* Non magis legitimam fuisse priorem sedis Antiochenæ invasionem, declarat Theodoretus lib. 4 Hæreticarum fabularum cap. 2, ubi in Græco-Latina omnium operum suorum editione, Parisiis anno MDCXLII facta, tomo 4 pag. 234 & 235 de Eudoxio sic scribit : *Eudoxius hic Germaniciæ, urbis Tauro vicinæ, episcopus erat : sed contempto oppidulo, cum Leontii mortem audivisset, Antiochiam profectus est. Deinde sedem præter ecclesiasticas leges rapuit. Imperatoriis porro litteris illinc ejectus, & ad synodum, quæ Seleuciæ in Isauria cogebatur, ire jussus,*

A *ſus, acceſſit quidem, ut fuerat imperatum, ſed conſeſſum ingredi non eſt auſus; Conſtantinopolimque properè contendens, & imperatoriis cubiculariis blandiens, perſuaſit, ut ibi ſynodus cogeretur. Ac ne omnibus dicendis ſim longior (horum enim omnium in opere illo memini) illius quoque civitatis ſedem invadere potuit, & veritatis prædicatoribus eccleſias orbare.*

contra orthodoxos perſecutionem movet,

99 Quanta contentione ac violentia Eudoxius eccleſias orthodoxis paſtoribus orbaret, ſatis indicat Sozomenus lib. 4 cap. 26 his verbis: *Porrò tam ipſe* (nempe Eudoxius, de quo ibi agit) *quam Acacius ſimul juncti omni ope laborarunt, ut eorum, quæ Nicææ ſtatuta fuerant, memoriam ex omnium animis abolerent, & fidei formulam, quæ Arimini recitata eſt, unà cum additamentis, quæ ipſi, tamquam ea correcturi, adjecerant, ad omnes imperii Romani provincias miſerunt, eoſque, qui huic fidei ſubſcribere renuiſſent, in exilium ablegari juſſerunt ex imperatoris mandato: id enim illi ſtuduerant, cum exiſtimarent, ſe hoc*

B *pacto ea, quæ vellent, facilè perfecturos eſſe. Verùm ea res graviſſimarum calamitatum cauſa exſtitit: nam per univerſum orbem Romanum tumultus non diſſimilis iis, quos ſupra retulimus, exortus eſt, & omnes ubique eccleſias quædam quaſi perſecutio occupavit, cujuſmodi olim ſub ethnicis imperatoribus graſſata fuerat.*

ut S. Gregorius Nazianzenus narrat,

100 Gregorius Nazianzenus orat. 21 in editione Billiana tom. 1 pag. 387 eamdem perſecutionem ita deſcribit ac deplorat: *Hinc profani Sanctorum judices & nova atque inuſitata mixtio; myſticæ nempe quæſtiones, ſpectante vulgo, tractatæ, atque iniquæ rerum geſtarum inquiſitio, & pretio conducti ſycophantæ, & ſententiæ ſtata mercede pronunciatæ. Hinc alii ab eccleſiarum thronis injuſtè pellebantur; alii in eorum locum ſubrogabantur; ſic tamen, ut ab iis impietatis chirographa, non ſecus atque aliud quidpiam neceſſarium exigerent. Atque in promptu atramentum erat, & calumniator à tergo. Ea res permultos è nobis, invictos alioqui viros, in fraudem impulit, qui quamvis mente haudquaquam prolapſi fuerint, ſubſcriptione tamen tranſverſi acti ſunt, atque cum illis, utroque nomine improbis, conſenſerunt, ac, ſi non flammæ, fumi certè participes fuerunt. Quod quidem ipſe multis ſæpe lacrymis proſecutus ſum, impietatem eam, quæ*

C *tunc longè latéque manabat, & perſecutionem, quæ nunc ab ipſis Verbi patronis adverſus orthodoxam doctrinam excitata eſt, conſpiciens.*

& Theodoretus confirmat.

101 Hæc violentia feroci Eudoxii genio optimè conveniebat: *Neque enim*, teſte Theodoreto lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap. 20 in citata operum ejus editione tomo 3 pag. 623, *malitiam ſuam, ſicut Leontius, occultabat; ſed apertè adverſus Apoſtolica dogmata rabiem ſuam exercens, eos, qui contradicere auderent, omnibus incommodis conficiebat.* Hinc liquet, Philoſtorgium Arianum more ſuo mentiri, dum lib. 4 cap. 4 in editione Valeſiana pag. 494 dicit, *Eudoxium moribus mitem fuiſſe ac modeſtum, nec mediocri ſolertia ac dexteritate præditum.* Quod hîc Philoſtorgius de illius *ſolertia ac dexteritate* addit, facilè ei concedemus, ſi per ſolertiam & dexteritatem velit intelligi perjuria, fraudes, ac mendacia: noverat enim ſubdolus Eudoxius nonnumquam tempori ſervire, hæreſim tegere, & metu pœnarum ferocem indolem cohibere, ut jam duobus exemplis confirmabimus.

102 Cum Conſtantius imperator ex Occidente Conſtantinopolim reverſus eſſet, quidam præſules coram eo Eudoxium de impia doctrina accuſarunt, teſte Theodoreto in Hiſtoria eccleſiaſtica lib. 2 cap. 33 Sirmondianæ editionis, atque inter alios Sebaſtæ epiſcopus *Euſtathius dixit: Quando igitur de fide diſceptari placet, imperator, Eudoxii blaſphemias, temerè in Unigenitum effuſas, conſidera. Et hæc dicens formulam fidei ab eo ſcriptam obtulit, in qua inter cetera impiè dicta hæc inerant:* " *Quæ diſſimili modo proferuntur, diſſimilia ſunt ſecundùm ſubſtantiam; unus Deus Pater, ex quo omnia, & unus dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia: diſſimilia autem ſunt* EX QUO *&* PER QUEM. *Diſſimilis ergo Filius Deo & Patri*,,. *Hanc fidei expoſitionem cum recitari juſſiſſet Conſtantius, impietate illa vehementer commotus, Eudoxium interrogavit, utrùm ipſe iſta ſcripſiſſet. Negavit extemplo, & Aëtium ſcripſiſſe reſpondit.* SEC. IV. *Tandem violentus ille hæreticus,*

qui tamen interdum perjurio hæreſes ſuas tegebat,

103 Tum Theodoretus Eudoxium *unà cum impietate Sybariticis deliciis indulgentem* & Aëtio paraſito familiariſſimum deſcribit, atque ita ibidem pergit: *Quibus auditis, imperator introduci juſſit Aëtium, & ingreſſo formulam illam oſtendit, rogavitque, an illius auctor eſſet. At ille rerum geſtarum, & quorſum interrogaretur, prorſus ignarus, laudemque ex confeſſione adepturum ſe ratus, ſcripti illius auctorem ſe profeſſus eſt. Tum imperator, impietatis perſpecta magnitudine, exulare mox illum, & in locum quemdam Phrygiæ deportari juſſit. Sic ille palatio, blaſphemiæ fructum referens infamiam, deturbatus eſt. Euſtathius verò in eadem ſententia Eudoxium etiam eſſe affirmabat: Aëtium enim ejus contubernalem & convivam fuiſſe, ejuſque voluntati ut ſerviret, blaſphemiam illam condidiſſe; atque hinc ſatis argumenti eſſe aiebat, conſcium hujus ſcriptionis fuiſſe, quod præter ipſum nemo Aëtium illius auctorem memorarit. Atqui ex conjecturis, ait imperator, decernere judices non debent, ſed res geſtas diligenter inveſtigare. Cui Euſtathius: Fidem ergo nobis omnibus faciat Eudoxius, ſe iſta non ſentire, anathemate damnans ſcriptum Aëtii. Quam poſtulationem cum probaſſet imperator, atque ita fieri mandaret, tergiverſatus eſt Eudoxius, multiſque modis provocationem eludere conatus eſt. Tandem, quia indignabatur imperator, & exilium cum Aëtio, velut impiæ ſententiæ ſocio, minabatur, propriam ipſe doctrinam ejuravit, quam & illo tempore & poſtea ſemper profiteri non deſtitit.* Viden', qua *ſolertia ac dexteritate*, id eſt quàm perjura fraude Eudoxius indignationem imperatoris evaſerit, & quomodo ſeſe hoc negotio expedierit?

F

& propter periculum

104 Nunc alterum perfidæ diſſimulationis exemplum accipe ex eodem Theodoreto, qui lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap 35 de Eunomio hæretico, & Eudoxii amico hæc ſcribit: *Poſtquam, vivente adhuc Eleuſio, Cyzicum occupavit Eunomius, ſanam plebis fidem cernens Eudoxius, & imperatoris in eos odium conſiderans, qui creatum unigenitum Dei Filium affirmabant, Eunomium admonuit, ut ſententiam ſuam occultaret, neque hanc illis proderet, qui accuſandi occaſionem aucupabantur. Tempus, aiebat, opportunum aliquando nacti ea prædicabimus, quæ nunc celamus, & ignaros docebimus, adverſantesque aut verbis adducemus, aut vi cogemus, aut pœnâ mulctabimus. His monitis morem gerens Eunomius, obſcuritate involutam proferebat impietatem. Sed qui divinis litteris fuerant innutriti, latens ulcus cernentes, ægrè ferebant quidem; palam autem adverſari temeritatis potius eſſe ducebant,*

SEC. IV. *quam prudentiæ. Itaque hæreticæ pravitatis personâ induti, domum ad eum veniunt, orantque, ut dogmatis veritatem apertè ipsis exponat, nec eos despiciat, qui diversis doctrinis huc illucque jactarentur. Tum ille fidentior factus, opinionem, quam celabat, aperuit. At illi porrò iniquum atque impium dicebant esse, si non omnes, qui sub eo essent, veritatis fierent participes.*

tempori servire noverat, 105 *Itaque his & similibus verbis inductus, in publicis ecclesiæ conventibus blasphemiam suam patefecit. Illi verò ardenti studio incitati Constantinopolim contendunt, Eunomiique nomen primò deferunt ad Eudoxium: deinde, cum ille non reciperet, imperatorem adeunt de pernicie, quam inferebat, lamentantes, ejusque dicta blasphemiam Arii impietate superare affirmantes. Quibus ad iram provocatus imperator, Eudoxio mandat, ut accersat Eunomium, eumque, si convictus fuerit, privet sacerdotio. Cum autem ab accusatoribus sæpe interpellatus Eudoxius moras nectere pergeret, redeunt iterum ad imperatorem, queruntur-*
B *que & clamitant, Eudoxium nihil eorum fecisse, quæ fuerant imperata, tantamque civitatem Eunomii blasphemiæ expositam contemnere. Tunc Constantius Eudoxio ipsi exilium minatus est, nisi judicium habeat de Eunomio, in eumque de objectis convictum animadvertat: quibus minis exterritus Eudoxius, per litteras significat Eunomio, ut fugâ se Cyzico subducat, sibique ipsi succenseat, quod monitis non paruerit. Eunomius ergo metu perculsus se subduxit, sed impatiens ignominiæ proditionem accusabat Eudoxii, sibique & Aëtio injuriam ab eo factam prædicabat.* Hic iterum vides, quomodo Eudoxius impiam doctrinam suam occultarit, & tempori perfidè servierit.

anno Christi 370 mortuus est, 106 Cum scelestus ille hæreticus ob plures hujusmodi fraudes & turbas, quas hîc enumerare longum esset, sese Deo & hominibus exosum reddidisset, evocatus est ad divinæ justitiæ tribunal, rationem daturus omnium malorum, quibus ecclesiam Catholicam afflixerat. Quod autem obitus illius in annum CCCLXX inciderit, ostendunt hujus anni consules, qui apud Socratem lib. 4 cap. 14 ita recensentur: *Eudoxius Arianæ factionis episcopus post imperatoris discessum statim extremum diem obierat, Valentiniano tertium & Valente tertium consulibus, cum novemdecim annis Constantinopolitanam ecclesiam rexisset.* Dum verò hîc dicitur Eudoxius *novemdecim annis* ec-
C clesiam Constantinopolitanam rexisse, non Socratis, sed librarii error est: alioquin sibi ipsi clarè contradiceret Socrates, quando lib. 2 cap 43 ait, *consulatu Constantii decimo & Juliani cæsaris tertio*, id est anno Christi CCCLX, Eudoxium Macedonio successisse. Hinc Valesius in notis ad ecclesiasticam Socratis Historiam pag. 52 asserit, pro δεκαεννέα id est *novemdecim*, δεκαένα, hoc est *undecim*, scribendum esse.

postquam decem aut fere undecim annis ecclesiam CP. devastaverat. 107 Cum hac correctione congruit computus Sozomeni, qui lib. 6 cap. 13 ita habet: *Interea imperator Valens Antiochiam, ad Orontem sitam, proficisci decrevit: qui dum in itinere esset, Eudoxius ex hac vita discessit, undecim annis* (Græcè ἕνδεκα, ubi tamen undecimus annus dumtaxat inchoatus numerari potest) *episcopatu Constantinopolis perfunctus.* Cum Sozomeno facilè conciliari potest S. Nicephorus, qui in Parisiensi Chronographiæ compendiariæ editione pag. 413, decem iniquæ possessionis annos, nempe completos, Eudoxio adscribit. Si autem numero rotundo decem anni Eudoxio tribuendi sint, suspicor, in textu Socratis litteram numeralem Δ' abundare, & pro ι' seu decem, numerum ιθ', id est XIX perperam ab amanuensi scriptum fuisse. Hinc ea confirmantur, quæ supra num. 66 de annis S. Alexandri disserui. Hinc etiam patet, quantum deferendum sit vulgaribus Banduri catalogis, qui eidem Eudoxio septem aut octo annos assignant. D

VII S. EUAGRIUS, & DEMOPHILUS hæreticus.

Cum Catholici S. Euagrium, & Ariani Demophilum IN Actis nostris tomo 1 Martii pag. 427, ad diem VI ejusdem mensis, de S. Euagrio egimus cum Martyrologio Romano, quod hac die sic ipsum annuntiat: *Constantinopoli sancti Euagrii, qui tempore Valentis à Catholicis electus episcopus, ab eodem imperatore in exilium missus, migravit ad Dominum.* Nullus autem scriptor antiquus, quantum scio, memoriæ prodidit, quamdiu sanctus præsul in exsilio vixerit. Ceterùm de hoc sancto præsule, & hæretico ipsius competitore audiamus Socratem, lib. 4 cap. 14 ita dis-
E serentem: *Porro imperator Valens, relicta Constantinopoli, iterum Antiochiam contendit. Cumque Nicomediam Bithyniæ venisset, illic substitit ob hanc causam: Eudoxius Arianæ factionis episcopus post imperatoris discessum, statim extremum diem obierat, Valentiniano tertium & Valente tertium consulibus, cùm novemdecim annis Constantinopolitanam ecclesiam rexisset. Quamobrem Ariani in ejus locum Demophilum substituerunt; Homousiani verò opportunum sibi tempus oblatum rati, quemdam fidei suæ virum, Euagrium nomine, elegerunt; eumque ordinavit Eustathius, olim Antiochiæ episcopus, qui prius quidem Joviani principis edicto ab exilio fuerat revocatus; tunc verò cum venisset Constantinopolim, eo consilio, ut Homousianorum fidem stabiliret, occultus in ea urbe commorabatur.* Baronius, Tillemontius, aliique viri eruditi passim contendunt, Socratem hîc hallucinatum fuisse, eo quod S. Eustathium, olim Antiochiæ episcopum, perperam cum altero quodam homonymo confuderit, cum Theodoretus tomo 3 operum suorum pag. 639 in Historia ecclesiastica lib. 3 cap. 2 di-
F sertè asserat, Eustathium Antiochenum *ante Meletii creationem*, seu ante annum CCCLXI, obiisse, de quo plura videri possunt ad diem XVI Julii, ubi Acta S. Eustathii commentario historico illustrata sunt.

ad cathedram CP. evexissent, illo statim expulso, 109 Sedem Constantinopolitanam non diu ab Euagrio occupatam fuisse, satis indicat S. Nicephorus in jam citata Chronologia compendiaria, ubi pag. 413 dicit, quod *Euagrius orthodoxus .... STATIM à Valente in exilium pulsus* fuerit. Eutychius patriarcha Alexandrinus in Annalibus Arabicis, à Pocockio Latinè redditis, tom. 1 pag. 492 spatium duorum mensium ipsi ita concedit: *Euagrius patriarcha Constantinopolitanus, ..: Cum duos menses sedisset, in exilium pulsus est.* Socrates lib. 4 cap. 15 brevem S. Euagrii possessionem etiam indicat his verbis: *Ea res* (nempe Euagrii electio) *ad imperatoris notitiam* CELERITER *perlata est: qui veritus, ne ex contentione multitudinis orta seditio civitatem subverteret, militares copias ex urbe Nicomedia Constantinopolim misit, jussitque, ut comprehensi simul ambo, tam is, qui ordinaverat, quam ille, qui ordinatus fuerat, alius aliò in exilium ejicerentur. Et Eustathius quidem in oppidum Thraciæ Bizuam* (Theophanes in Parisiensi Chronographiæ

A phiæ editione pag. 49 pro Bizua *Cyzicum* posuit) *est relegatus : Euagrius verò in alium abductus est locum.* Ex antecedentibus & consequentibus Socratis ac Sozomeni narrationibus colligo, Euagrium eodem anno CCCLXX electum ac depositum fuisse.

VIII. DEMOPHILUS solus.

Demophilus variis erroribus infectus,

IMperator Valens, sic ejecto Euagrio, ecclesiæ Constantinopolitanæ administrationem (melius dixero devastationem) reliquit soli Demophilo, qui tamen populo non placebat : teste enim Philostorgio lib. 9 cap. 10 in editione Valesiana pag. 519, *dum Demophilus in episcopali sede collocaretur, multi ex populo, qui tum aderant, non* DIGNUS *acclamarunt, sed* INDIGNUS. Nec tantùm plebi, sed etiam doctioribus hæresis suæ sectatoribus ob exoticam doctrinam videtur displicuisse : nam ipsemet Philostorgius Arianus lib. 9 cap. 14 in jam dicta editione pag. 520

B testatur, *Demophilum miscere omnia & confundere solitum, ac præcipuè ecclesiastica dogmata : adeo ut quodam tempore, dum sermonem haberet ad populum Constantinopoli, dixerit, corpus Christi permixtum divinitati penitus evanuisse eo modo, quo lactis sextarius in universum maris elementum conjectus evanescit.* Suidas in suo Lexico, quod Coloniæ Allobrogum anno MDCXIX Græco-Latinè impressum est, part. 1 pag. 684 & 685 ad vocem Δημόφιλος alias illius blasphemias recenset, quas hîc referre superfluum duximus.

ficta pietatis specie diversas hæreticorum sectas uniebat,

111 Nihilominus noverat hæreticus ille pseudo-episcopus detestabilem doctrinæ suæ impietatem externa quadam pietatis specie tegere, ita ut S. Basilius Magnus epistolâ 254, quæ in editione Parisiensi anni 1618 tomo 2 operum ejus pag. 1025 legitur, de eo affirmet sequentia : *Jam dudum Constantinopoli hæret Demophilus, ... de quo, qui huc ad nos appellunt, singuli unanimi consensu deprædicant, illum veritatis & pietatis fictam sibi personam superinduisse, eo tamen successu, ut divulsæ civitatis illius & distractæ factiones coaluerint, nec non è vicinis episcopis nonnemo* (meliùs juxta textum Græcum, & Latinam syntaxin redditur *aliqui*) *ad hanc unitatem conflatam convolaverint.* Hæc unio de diversis hæreticorum sectis haud dubie intelligenda est, cum

C eo ipso tempore Catholici in Oriente acerbissimam persecutionem passi fuerint, ut apud Theodoretum, Socratem, Sozomenum, Baronium, Tillemontium, aliosque obvios historiæ ecclesiasticæ scriptores fusè legi potest.

dum interim Valens imperator

112 Attamen non possum, quin hujus persecutionis acerbitatem atque extensionem ipsis synchronorum auctorum verbis breviter exponam. Imprimis Gregorius Nazianzenus in oratione 20 tom. 1 editionis Billianæ pag. 347 & sequenti barbaram Valentis imperatoris contra orthodoxos tyrannidem solitâ suâ facundiâ sic explicat : *Porro cum illustria prima illius facinora fuerint, tum verò illustriora ea certamina fuerunt, quæ postrema adversus nos habuit. Quænam autem prima dico ? Exilia, fugæ, bonorum proscriptiones, insidiæ tam apertæ quam obscuræ, sermonum illecebræ, ubi occasio se offerebat ; vis, ubi verborum blanditiis locus non erat. Alii ab ecclesiis extrudebantur, qui scilicet fidem orthodoxam ac nostram profitebantur ; alii introducebantur, nempe qui pestiferam & exitialem imperatoris doctrinam tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his adhuc graviora scribebant ; marinæ presbyterorum exustiones ;* (alludit hîc sanctus scriptor ad octoginta martyres, qui anno CCCLXX jussu Valentis in mari combusti sunt, de quibus ad diem v Septembris cum Martyrologio Romano fusiùs agetur) *impii belli duces, non Persas superantes, non Scythas in potestatem redigentes, non aliam quamdam barbaram gentem repurgantes ; verùm ecclesiis bellum inferentes, in altaribus saltitantes, & incruenta sacrificia hominum & victimarum sanguine contaminantes, ac virginum pudorem probro afficientes. ... Habetis primorum ipsius facinorum historiam, quorum ipsa quoque commemoratio & auditio multis etiamnum lacrymas movet.* SEC. IV.

orthodoxos crudeliter persequeretur,

113 Gregorius Nyssenus, Parisiis anno MDCXV Græco-Latinè editus, tomo 2 pag. 51 in libro contra Eunomium ostendit, hanc Valentis persecutionem longè latéque diffusam fuisse. *Quod si hujus rei testes petis,* inquit, *res ipsas intuere. Quem enim locum intactum reliquit temporis illius calamitas ? Quænam gens hæreticæ vastationis & grassationis expers mansit ? Quis eorum, qui in*

E *ecclesia florebant, non dejectus est à cœptis & laboribus suis ? Quis populus insultationem illam effugit ? Non Syria universa, non Mesopotamia usque ad fines barbarorum ; non Phœnicia, non Palæstina, non Arabia, non Ægyptus, non incolæ Lybiæ usque ad terminos nostri orbis ; neque alii, qui in eo degunt, Pontici, Cilices, Lycii, Lydi, Pisidii, Pamphilii, Cares, Hellespontii, insulani usque ad ipsam Propontidem ; non gentes Thraciæ, qua patet Thracia, & finitimi quique usque ad ipsum Danubium. Quæ ex his omnibus provinciis calamitatis hujus expers fuit, nisi forte illa, quæ antea hoc malo tenebatur ?*

& aliis quibuslibet liberum suæ sectæ exercitium permitteret.

114 Etsi imperator Valens ita ubique in Catholicos sæviret, tamen Judæis & sacrilegis cujusvis sectæ hæreticis, atque ipsis idololatris liberum superstitionis suæ cultum permittebat, ut Theodoretus tomo 3 pag. 695 & 696, sive lib. 4 Hist. eccles. cap. 21 post commemoratum octoginta orthodoxorum martyrium testatur his verbis : *Antiochiæ autem longissimo temporis spatio commoratus Valens licentiam omnibus concesserat, & gentilibus, & Judæis, & aliis, quotquot sub nomine Christiano doctrinam Euangelicæ repugnantem profitebantur : nam & gentilium sacra obibant, qui errore illo tenebantur, & ab Joviano post Julianum exstincta seductio, illius permissu reflorescebat. Nec jam in occulto Jovis, & Bacchi, & Cereris festa peragebantur, sed per medium forum bacchantes cursitabant. Solis ille inimicus fuit Apostolicæ doctrinæ cultoribus.* Theodoretus infra

F lib. 5 cap. 20 ferè eadem aliis verbis repetit. Porrò concilium Aquileiense in epistola, imperatoribus Gratiano, Valentiniano, & Theodosio scripta, quæ apud Labbeum nostrum tom. 2 conciliorum à col. 999 exhibetur, in Lucium Alexandrinum ac Demophilum Constantinopolitanum, tamquam præcipuos diræ hujus persecutionis impulsores, maximam horum malorum culpam ita conjiciunt : *Cum post multa tempora & persecutiones varias, quas Catholicis intulerant Ariani, maximeque Lucius ille monachorum & virginum impia cæde grassatus, atque Demophilus, dirum perfidiæ caput, omnes ecclesiæ Dei per Orientem Catholicis restitutæ sint, in occidentalibus autem partibus vix duo hæretici, qui obviare possent sancto concilio sint reperti, quis est qui putet, se gratiarum vestrarum fore idoneum relatorem ?* Audis, hîc Demophilum accusari, veluti *dirum perfidiæ caput,*

SEC. IV.

caput, cui tam flebiles illorum temporum calamitates fuerint imputandæ.

Cum Valens in tugurio combustus esset,

115 Tandem Valens, invadentibus imperium Gothis, suam contra orthodoxos persecutionem abrumpere coactus est, & anno CCCLXXVIII barbaris illis cum exercitu occurrere voluit, quamvis Isaac monachus & Bretanio episcopus ob illatas Catholicis injurias ipsi certam cladem prædixissent, ut lib. 4 cap. 31 affirmat Theodoretus, qui capite sequente mortem istius tyranni ita narrat: *At Valens, spretis optimis illis consiliariis, instructas copias ad conserendum prælium misit; ipse in quodam vico remanens victoriam exspectabat. Sed milites barbarorum impetum non sustinentes, terga dedere, & ab insequentibus cæsi sunt: fugiebantque illi celeritate summa, isti pro viribus persequebantur. Et cum perveniissent barbari ad vicum illum, in quo Valens, audita clade, latere coactus est, igne admoto pietatis hostem unà cum vico incenderunt. Ita ille etiam in hac vita scelerum suorum pœnas dedit.* Sic nempe tyrannus, qui octoginta orthodoxos in mari flammis consumi jusserat, igne periit, & justo divinæ providentiæ judicio pœnam talionis expertus est. B

succedens ei imperator Theodosius furentes Arianos compescit,

116 Catholici post mortem Valentis paulatim cœperunt respirare, & ab imperatore Theodosio, cui Gratianus ineunte anno CCCLXXIX sceptrum Orientalis imperii tradiderat, obtinuerunt legem, qua quidem audax Arianorum potentia & libertas restringebantur; sed non exstinguebatur pervicax eorum in orthodoxos furor, quem sensit S. Gregorius Nazianzenus, eo tempore Constantinopolim veniens, ut testatur in Carmine de vita sua, ubi in Græco-Latina Billii editione tom. 2 operum pag. 11 hæc ad rem nostram leguntur:

Ingressus urbem plurimis jactor malis.
Exarsit in me tota primùm civitas,
Multos perinde ac si deos inducerem ...
Imbres tacebo saxeos, epulas meas:
Vanos fuisse quos queror tantummodo,
Hæc assecutos, assequi quæ nil juvat,
Necem nec infert. Post velut sicarius,
Vultu superbo præditos ad præsides,
Queisque una studio lex erat plebi obsequi,
Trahor ipse, sceleris qui nihil patraveram.

C His aliisque modis plebs hæretica furebat contra Gregorium Nazianzenum, qui Constantinopolim accersitus fuerat, ut exiguum Catholicorum gregem, vero pastore destitutum, tamquam episcopi vicarius gubernaret, sicuti postea fusius dicetur, quando Sanctus ille ab omnibus fere Orientis præsulibus ad cathedram Constantinopolitanam evectus est.

& Demophilum Constantinopoli expulit,

117 Theodosius anno CCCLXXX die XXIV Novembris venit Constantinopolim, ut Socrates lib. 5 cap. 6 accuratè notat, & paulo post Demophilum, Arianorum antistitem, urbe expulit, quod Sozomenus lib. 7 cap. 5 refert hoc modo: *Ceterùm imperator per internuntios mandavit Demophilo, ut Nicæni concilii fidem sequeretur & populum ad concordiam revocaret; sin minus, ecclesiis cederet. Qui statim convocata populi multitudine, præceptum imperatoris eis exposuit, & postridie extra urbem se collectas celebraturum pronuntiavit. Quandoquidem, inquit, divina lex jubet; Si vos persecuti fuerint ex hac urbe, fugite in aliam. Hæc cum dixisset, populum extra urbem deinceps collegit..... Cum igitur Demophilus unà cum suis ecclesiâ abscessisset, imperator in eam ingressus, Deum oravit. Atque ex eo tempore hi, qui Trinitatem consubstantialem profitebantur, ecclesias obtinuerunt. Annus autem hic* D *erat, quo Gratianus quintum, & Theodosius primum consulatum gessere; ex quo verò Ariani ecclesias occupaverant, quadragesimus.* Hi consules, & quadragesimus Arianæ dominationis annus, designant annum Christi CCCLXXX, ut ex supradictis facilè colligetur.

qui expulsus dicitur postea Berrœam discessisse.

118 Porro quod hîc Sozomenus asserit de commoratione Demophili circa urbem Constantinopolitanam, contrarium videtur Philostorgio, qui lib. 9 cap. 19 agens de Arianis, quos tunc Theodosius Constantinopoli expulit, post alia sic habet: *Ex quorum numero fuit etiam Demophilus, qui, cum ejectus fuisset, ad civitatem suam Berrœam* (in qua antea episcopum egerat: nam *ortus fuit ex urbe Thessalonica*, ut Philostorgius lib. 9 cap. 14 dixerat) *se recepit.* Quamvis hæc duo inter se pugnare videantur, tamen aliquo modo conciliari possunt, si dicatur Demophilus Berrœam se recepisse, quando Theodosius anno CCCLXXXIII legem tulit, qua omnia hæreticorum conventicula tum intra tum extra urbes prohibebantur. Si id non placet, dic, Demophilum post E aliquot menses Berrœam excurrisse, ac postea ad viciniam Constantinopolitanam rediisse. Ut ut est, pertinax ille hæreticus anno CCCLXXXVI infelicem animam efflavit. Sozomenus lib. 7 cap. 14 ait, illum *Constantinopoli* obiisse; at Socrates lib. 5 cap. 12 locum mortis non nominat.

PARERGON I.

Quomodo Maximus philosophus sedem Constantinopolitanam vi & fraudè occupare tentaverit.

Cum philosophus quidam, nomine Maximus, vi sedem CP. invadere tentasset, F

MAximus ab impudenti Cynicorum philosophorum secta, quam profitebatur, dictus cognomento Cynicus, ficta pietatis specie S. Gregorium Nazianzenum ita decepit, ut intimus Sancti amicus ac contubernalis evaserit. Verùm hypocrita iste anno CCCLXXX larvam deposuit, & infami ac violento modo conatus est invadere thronum ecclesiæ Constantinopolitanæ, quam tunc legitimo pastore carentem S. Gregorius loco episcopi gubernabat. Omnia, quæ in hac nocturna & ridicula Maximi Cynici ordinatione peracta sunt, lepidè describit ipsemet S. Gregorius in Carmine de vita sua, ut in Actis nostris tomo 2 Maii à pag. 436 stylo soluto legi potest. Catholici Constantinopolitani, qui eo tempore Gregorium in oculis ferebant, invasionis hujus indignitate commoti, Maximum statim ex urbe sua ejecerunt, qui Thessalonicam profectus est, ut apud Theodosium de illata injuria conquereretur, & cathedram Constantinopolitanam auctoritate imperatoria occuparet. At illic etiam repulsam passus, rediit in patriam suam, quæ erat Alexandria Ægypti, ibique Petro patriarchæ minatus est, se sedem Alexandrinam invasurum, nisi ipsius auctoritate Constantinopolitanam obtineret. Præfectus Alexandrinus hanc violentiam intelligens, ac seditionem metuens, turbulentum hominem Alexandriâ expulit.

120 Neque post hæc ambitiosus philosophus quievit; sed in Occidentem profectus, mendaciis

ac

A ac fraudibus tantum effecit, ut quidam Italiæ præſules patrocinium illius ſuſceperint, ſicuti patet ex eorum epiſtola ad Theodoſium imperatorem, quæ à Labbeo noſtro tom. 2 conciliorum col. 1007 & 1008 refertur. At poſtea illi cauſam Maximi deſeruerunt, forte errorem ſuum dedocti à Theodoſio imperatore vel ab ipſo Papa Damaſo, qui poſterior Acholio præſuli Theſſalonicenſi & aliis Macedoniæ epiſcopis apud eumdem Labbeum tomo 4 conciliorum col. 1699 circa ordinationem Maximi Cynici ita reſpondit: *Decurſis litteris dilectionis veſtræ, fratres cariſſimi, ſatis ſum contriſtatus, eo tempore, quo, Deo præſtante, hæretici iverant abjecti, neſcio quos ex Ægypto venientes in poſtulatione contra regulam eccleſiaſticæ diſciplinæ alienum à noſtra profeſſione in Conſtantinopolitana civitate Cynicum ad ſacerdotium vocare voluiſſe. Qui igitur is fuerit ardor animi, quam fœda præſumptio, ſcire non poſſumus. Hinc apparet, inquietos homines, cum multa præſumunt, quid agere debeant, ignorare. Non legerant Apoſtolum ſcribentem: Vir autem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi? Neſciebant, Philoſophorum habitum non convenire inceſſui Chriſtiano?*

& poſt ſubitam comæ reſectionem, ac clandeſtinam ordinationem

B

121 Poſtquam deinde philoſophicam Cynici profeſſionem pluribus reprehenderat, col. 1700 ſic pergit: *Sed fortaſſe dicturi ſunt aliqui: Chriſtianus erat. Huic homini, qui in habitu idoli incedit, numquam adſcribendum nomen eſt Chriſtiani; quia fieri non poteſt, ut qui hinc placere gentibus deſiderat, ullum nobiſcum conſortium integræ fidei poſſit habere. Non immerito autem qui ex Ægypto venerant, notati ab omnibus diſceſſerunt, errorem ſuum condemnantes, ut amputatis ejus poſtea capillis, qui non recte fuerat ordinatus, & jacturam capitis ſuſtineret, & quod ambierat, eſſe non poſſet. Recte igitur factum eſt, ut id, quod male cœptum erat, auctoritate publica deſtrueretur.* Idem Pontifex in alia epiſtola, ad Acholium antiſtitem Theſſalonicenſem ſcripta, ibidem col. 1700 eamdem Maximi Cynici ordinationem ita improbat: *Ad litteras ſanctitatis tuæ plenè reſcripſi, non mihi placuiſſe, quod neſcio quem Maximum ex Ægypto venientes comatum vel maximè, cujus habitus juxta Apoſtolum ignominioſus eſſet, Conſtantinopoli epiſcopum ordinare voluiſſent.*

Conſtantinopoli expulſus in Occidentem profugiſſet,

C

122 Sanctus Gregorius Nazianzenus in editione Billiana tomo 2 pag. 15 eumdem Maximum ob detonſam cæſariem acriter exagitat his verſiculis Iambicis:

illum S. Gregorius Nazianzenus acriter exagitat ob reſectos capillos,

Canem reſectâ præſulem ſignant comâ
Nequiſſimum, haud vi, nec ligatum: nam canis
Ad ſumma quæque promptus ac fervens erat.
Subiitque cinnos ſectio cultos diu,
Manuum laborem non brevem ſolvens brevi:
Unumque munus huic ferens, quod criniun
Nudavit ejus abditum myſterium,
Qui robur ejus, unicæ ac vires erant.
Sampſoni ut olim contigit, quem prodidit
Sævis reſectus hoſtibus crinis ſuis,
Meſſis capillis tempore perincommodo,
Quos uxor, hoſti dum favet, ſcidit mala.
Ut factus autem paſtor eſt canis improbus,
Ex opilione fit canis rurſum (ô grave
Probrum!) caniſque ſolus, & pulcro carens
Jam crine, ſacrum nec tamen moderans gregem;
Ad oſſa rurſum ſeque jam confert fori.
At quid venuſtis nunc ages de crinibus?
Aleſne rurſum? An ſic manens ridebere?
Utrumque turpe: reſte nec dempta poteſt
Quidquam inveniri tertium. Quin tu comam
Ubinam locabis, aut eam quonam feres? SEC. IV.
An ad theatra? vel potius ad virgines?
Quas rurſus iſtas? An tuas Corinthias,
Studiis quibuſcum tu ſacris quondam dabas
Operam, remotis arbitris cum his diſſerens?

Sanctus hîc ſæpe alludit ad cognomen Cynici, quod Græcè dicitur κυνικὸς id eſt *caninus*, & quod provenit à vocabulo κύων *canis*, à quo ob caninam impudentiam nomen inditum eſt Cynicæ philoſophorum ſectæ, quam Maximus profitebatur.

& ignorantiam,

123 Dum Maximus negotii ſui promovendi cauſâ in Occidente verſabatur, ad captandam Gratiani imperatoris benevolentiam compoſuit, aut ſaltem componi curavit, librum contra Arianos, quem Hieronymus in opere ſuo de Scriptoribus eccleſiaſticis cap. 127 ita laudat: *Maximus philoſophus, natus Alexandriæ, Conſtantinopoli epiſcopus ordinatus eſt, & pulſus inſignem de fide adverſus Arianos ſcripſit librum, quem Mediolani Gratiano principi dedit.* Paulo ſuperius dixi, quod Maximus ſaltem librum contra Arianos componi curaverit: nam Gregorius Nazianzenus in proximè citata operum ſuorum editione tom. 2 pag. E 249 & ſequente indicat, eum litteris leviſſimè tinctum fuiſſe, dum in carmine Iambico contra eumdem Maximum ſic ſcribit:

Quid hoc ſibi vult, Maxime? Audes ſcribere.
Audeſne verò ſcribere? impudentia
Quanta eſt! caninam ſuperat hæc dubio procul....
Saul propheta, Maximuſque ſcriptor eſt.
Quis non propheta? continebit quis manum?
Eſt carta cunctorum, ſtyluſque.....
. . . . . At audes ſcribere
Pauxillulum. Tu dic mihi, undenam atque ubi
Edoctus? Eccujus manu ſcriptum eſt opus?
Non noveras heri hoc; ſatiſque erat tibi,
Si arctam placentam anguſta ferret penula,
Vitâque inepta & moribus latratio.
Tunc litteræ fuerant tibi, ut cythara aſino.

Hæc inſcitiam Maximi ſatis indicant, & falſè explodunt. Quare creditu difficile eſt, eum proprio Marte compoſuiſſe librum, quem Hieronymus *inſignem* appellat.

(forte tamen aliqua opuſcula damnata ſcripſit) F

124 Non tamen inficior, alia quædam opuſcula ab ipſo forſan exarata fuiſſe, cum Gelaſius I Papa in concilio Romano apud Labbeum noſtrum tomo 4 Concil. col. 1265 videatur ſcripta ejuſdem Maximi inter apocrypha ſeu hæretica recenſere: quamvis enim illic in textu tantummodo nominetur *Maximus*, tamen Labbeus in margine monet, quod in aliis exemplaribus addatur *Cynicus*, atque ex Mss. ita omnino legendum putat. Opinionem Labbei confirmat noviſſima Harduini noſtri editio, in qua tomo 2 Concil. col. 942 diſertè *Maximus Cynicus* exprimitur. Eidem lectioni adſtipulantur duo antiqui codices, ex quibus Juſtus Fontaninus decretum Gelaſii Papæ in Appendice ad Antiquitates Hortæ à pag. 317 nuper edidit. Etſi autem ibidem pag. 331 ex codice Vaticano legatur *Maximus Unicus*; nihilominus pronum eſt judicare, quod illic mendum irrepſerit, & quod cum codice Jurenſi aliiſque manuſcriptis *Maximus Cynicus* legi debeat. Gelaſius veroſimiliter ſcripta illius damnavit ob traditam in iis Apollinariſtarum hæreſim, qua Maximum Cynicum infectum fuiſſe Theodoretus lib. 5 cap. 8 teſtatur.

125 Quid Proteo iſti deinceps acciderit, ignoramus. Attamen ſcimus, quod præſules Orientales in concilio Conſtantinopolitano, quod

Sec. IV. *ejusque consecrationem synodus CP. anno 381 irritam declarat,*

anno Christi CCCLXXXI celebratum est, ordinationem ipsius declaraverint irritam, & apud Harduinum nostrum tomo 1 conciliorum col. 810 decreverint, *ut neque Maximus fuisse aut esse etiam putetur episcopus, neque hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcumque gradum clericatûs obtineant, omnibus scilicet, quæ circa eum vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.* Theodorus Balsamon in Græco-Latina editione Parisiensi anni MDCXX pag. 307 verba ejusdem concilii ita recitat: *Statuerunt etiam de Maximo Cynico & ejus petulantia & insolentia, quæ fuit Constantinopoli, ut Maximus episcopus nec fuerit vel sit, nec qui ab eo ordinati fuerunt, in ullo, quicumque is sit, gradu cleri, omnibus, & quæ circa ipsum fuerunt, & quæ ab illo facta sunt, infirmatis.*

126 Post relatum synodi Constantinopolitanæ canonem Balsamon historiam hujus Maximi paucis contrahit ac notat sequentia: *In historiis autem traditum est, quod hic Maximus fuit Ægyptius, philosophus Cynicus; Cynici autem dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam, & impudentiam. Et cum ad magnum Gregorium Theologum accessisset, & ab eo initiatus seu inter catechumenos receptus esset, baptizatus est, & in clerum cooptatus, eique familiaris effectus est. Cum autem patriarchalem Constantinopolis sedem desideraſſet, pecuniis ad Alexandriæ episcopos missis, magno studio contendit, ut eligeretur. Cum autem ii episcopi Constantinopolim venissent, & ex Maximi voluntate facere aggressi essent, quoniam à fidelibus ab ecclesia expulsi sunt, in cujusdam Cholauri domum venerunt, & Maximum non canonicè elegerunt. Hac ergo sancta synodus eum abdicavit, definiens, nec ipsum esse vel fuisse episcopum, eo quod nefariè & contra leges electus sit; nec eos, qui ab ipso ordinati essent, cujuscumque sunt gradus, esse clericos. Hic autem cum postea intellectum esset, eum cum Apollinario sentire, anathemate ictus est. Meminit istius Theologus in quadam ex suis orationibus, quæ in ecclesia non leguntur.* Itaque philosophum illum Cynicum inter antistites Constantinopolitanos recensere nolui, tum quia cathedram illam numquam occupavit, tum quia tumultuaria ista electio nullius roboris habita est à memorato concilio, in quo ad episcopatum ecclesiæ Constantinopolitanæ solenniter evectus est

quam historiam Balsamon breviter narrat.

B

C

IX. S. GREGORIUS I, cognomento Nazianzenus.

S. Gregorius anno 381 evehitur ad cathedram CP., quam vice episcopi ab anno 379 rexerat;

ETiamsi hic acerrimus Catholicæ fidei defensor jam ab anno Christi CCCLXXIX, ut supra verbo indicavimus, Constantinopoli orthodoxum gregem pastorali solicitudine paverit, quia tamen eo tempore dumtaxat locum episcopi supplebat, idcirco Constantinopolitanum ipsius episcopatum differimus usque ad annum CCCLXXXI, circa cujus medium pluribus Orientalium præsulum suffragiis episcopus urbis Constantinopolitanæ electus est in synodo Constantinopolitana, ad quam centum & quinquaginta antistites *convenerunt Euchario * & Euagrio * consulibus, mense Maio,* ut Socrates lib. 5 cap. 8 affirmat. Theodosius imperator orthodoxos imperii sui præsules ad hanc synodum vocari jusserat, tum ut Nicæni concilii decreta confirmarent, tum ut Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopum constituerent. Imo triginta sex episcopos Macedonianos ad hoc concilium venire permisit, quia illos facilè ad ecclesiam Catholicam reduci posse sperabat. Sed eum sua spes fefellit: nam Macedoniani in hæresi sua pertinaces è concilio discesserunt. *Reliqui verò episcopi*, inquit Sozomenus lib. 7 cap. 7, *qui Constantinopoli remanserant, inter se consultarunt, cuinam potissimum episcopatus ejus urbis committeretur. Etenim aiunt, imperatorem quidem, cum Gregorium ob vitam atque doctrinam, magnopere miraretur, eum hoc pontificatu dignum censuisse, & plerosque ex episcopis, qui concilio intererant, præ reverentia, qua Gregorii virtutem prosequebantur, imperatoris judicium comprobasse.* Sic igitur S. Gregorius Nazianzenus communi omnium lætitia in throno Constantinopolitanæ ecclesiæ collocatus est, Gregorio Nysseno aliisque episcopis eam solennitatem facundiâ suâ exornantibus.

* al. Eucherio * lege Syagrio

D

128 Verùm brevi lætitiam illam interrupit subsecuta S. Meletii patriarchæ Antiocheni mors, post quam exortæ turbæ Gregorium Nazianzenum moverunt ad deferendam Constantinopolitanæ urbis cathedram, atque ad exemplum præbendum aliis, ut potius se dignitate abdicarent, quam Ecclesiam turbari sinerent. Accessit, quod postea quidam Macedoniæ & Ægypti præsules ordinationem Gregorii carperent, acsi contra canones ab una sede episcopali ad aliam translatus fuisset. Quamvis autem hæc facilè refelli & ab electoribus suis defendi potuissent, tamen hanc occasionem Vir sanctus libenter arripuit, ut propositum suum tanto citiùs ac securius executioni mandaret. Igitur, ne quid dissensionis in synodo ob hanc controversiam oriretur, teste Theodoreto lib. 5 cap. 8, *divinus Gregorius orabat illos* (nempe episcopos causæ suæ faventes) *ut qui constituendæ concordiæ causâ convenerant, mutuum ipsi consensum unius hominis injuriâ potiorem ducerent". Nam & ego, aiebat, " multis curis liberatus gratam mihi quietem recipiam, & vos „ post longum illud & grave bellum optatissima pa„ ce fruemini. Absurdius enim profectò nihil fue„ rit, quam eos, qui hostilia nuper tela evase„ rint, suis inter se telis figi, & vires consume„ re: sic enim risum inimicis lætitiamque para„ bimus. Quare virum quærite aliquem laude di„ gnum, intelligentiâque præditum, qui tot cu„ rarum pondus subire ac sustinere rectè possit, at„ que hunc episcopum designate „. His monitis obsecuti optimi pastores, Nectarium virum patricium, generis nobilitate clarum, virtutibusque omnibus illustrem, maximæ illius urbis episcopum ordinarunt.* Hæc omnia ipsemet Gregorius fusiùs describit in Carmine de vita sua, quod Cardonus noster in Actis istius Sancti, quæ ad diem IX Maii illustrata sunt, in solutam orationem vertit, & ubi tomo 2 istius mensis à pag. 444 hujus historiæ adjuncta distinctiùs exponuntur.

& statim ob quasdam turbas ultro se abdicat ea dignitate;

E

unde explicantur scriptores, hunc ipsius episcopatui plures annos adscribentes.

129 Ex hactenus dictis liquet, hallucinari eos scriptores, qui Gregorio Nazianzeno decem aut plures Constantinopolitani episcopatûs annos tribuunt; nisi forte voluerint computare omne illud tempus, quod ab anno CCCLXXIX, quo Constantinopolitanos regere cœpit, usque ad mortem ejus effluxit, quia semper postea etiam absens curam ecclesiæ Constantinopolitanæ gessit, ut Pagius in Critica historico-chronologica ad annum Christi CCCLXXXI num. 10 & sequente observavit. Theophanes in Chronographia pag. 58 numero rotundo, duos annos ipsi adscribit, quia fortè putabat numerandum esse illud tempus, quo Gregorius ad gubernandam ecclesiam Constantinopoli commoratus fuerat. At si strictè loqui velimus,

F

A limus, constat, Gregorium paucis tantùm hebdomadis verè episcopum Constantinopolitanum fuisse, cum circa medium anni CCCLXXXI in eodem concilio sedem illam ascenderit ac dereliquerit. Imò ex Codice Theodosiano lib. 16 tit. 1 leg. 3 in editione posthuma Jacobi Gothofredi tom. 6 pag. 9 & 10 patet, jam Gregorii successorem anno CCCLXXXI ante diem XXX Julii in cathedra Constantinopolitana sedisse: nam illic in constitutione de fide Catholica, quam edidit Theodosius III *Kalend. Aug. Heracl. Eucherio & Syagrio coss.* (id est die XXX Julii in urbe Heraclea anno CCCLXXXI) ante alios antistites fit mentio *Nectari* * *episcopi Constantinopolitanæ ecclesiæ*, de quo nobis nunc agendum est.

* *lege* Nectarii

X. NECTARIUS.

Anno Christi 381 Nectarius

SOzomenus lib. 7 Hist. eccles. cap. 8 miram Nectarii electionem sic narrat: *Eo tempore Nectarius quidam, Tarso Ciliciæ oriundus, vir*

B *senatorii ordinis, Constantinopoli degebat: qui cum in patriam reverti jam pararet, adiit Diodorum episcopum Tarsi, velut laturus epistolas, si quas ille Tarsum scribere voluisset. Forte tum Diodorus secum ipse tacitus agitabat, quisnam potissimùm eligendus esset ad eam ordinationem, quæ tanta ambitione celebrabatur. Qui Nectarium conspicatus, eum episcopatu dignum esse censuit, statimque in intimo mentis recessu suffragium suum ei contulit, canitiem viri vultumque sacerdotio dignum, & morum suavitatem considerans. Itaque tamquam alterius negotii causâ eum ad episcopum Antiochensem deduxit; multisque laudibus prosecutus, oravit episcopum, ut illum suffragio suo adjuvaret. Ille verò in tanti momenti negotio, ubi multi illustres viri eligendi proponebantur, Diodori suffragium derisit. Nihilominus evocatum ad se Nectarium aliquantulum temporis opperiri jussit.*

ex catechumeno statim creatur CP. episcopus,

131 *Haud multò pòst cum imperator mandasset episcopis, ut nomina eorum, quos quisque episcopatu dignos judicaret, in charta perscriberent, unumque ex omnibus eligendi facultatem sibi ipse reservasset, alii quidem aliorum nomina perscripserunt; Antiochensis autem ecclesiæ antistes scripsit & ipse eos, quos voluit: omnium tamen postremum adjecit Nectarium in gratiam Diodori. Imperator igitur, perlecto indiculo eorum,*

C *qui inscripti fuerant, substitit in Nectario, & intenta mentis acie secum ipse consultabat, digito in postremum vocabulum impresso: rursusque ad caput reversus, cum cunctos ordine percurrisset, Nectarium elegit. Tum verò admiratio omnes invasit, quærebantque, quis & unde esset Nectarius ille, & quod vitæ genus sectaretur. Cumque didicissent, ne sacro quidem lavacro eum initiatum esse, inopinatum principis judicium eo amplius mirabantur. Ignorabat autem istud, ut opinor, etiam Diodorus: neque enim, si sciviisset, ausus esset umquam viro nondum initiato sacerdotii suffragium dare; sed, ut verisimile est, virum jam canum pridem baptizatum fuisse existimabat.*

quod dicitur contigisse miro modo,

132 *Verùm hæc non sine Dei nutu evenere: siquidem imperator, postquam eum baptismi expertem esse intellexisset, in eadem sententia permansit, multis licet episcopis refragantibus. Postquam verò universi cesserunt, & imperatoris sententiam suffragio suo comprobarunt, baptizatus est, & adhuc neophyti vestem indutus, communi totius*

concilii calculo episcopus Constantinopolis renuntiatur. Multi porrò crediderunt, hæc ita ab imperatore gesta esse, Deo id illi mandante ac præcipiente. Sed utrùm id verum sit, necne, certò equidem affirmare non possum. Mihi tamen ipse persuaserim, non sine divina providentia id actum esse, dum & ordinationis illius miraculum considero, & ex iis, quæ consecuta sunt, animadverto, Deum mansuetissimo & optimo atque honestissimo viro hunc episcopatum conferre voluisse. Et hæc quidem in ordinatione Nectarii ita gesta sunt, ut auditione accepi. Fortè hæc Sozomenus audiverit ex credulis quibusdam hominibus, & juxta popularem sui temporis traditionem incautè eadem historiæ suæ inseruerit. SEC. IV.

cujus adjuncta nobis parum videntur verosimilia,

133 At quocumque modo mira illa electio facta sit, nonnullæ hujus narrationis circumstantiæ nobis parum verisimiles videntur. Quis primò credat, piissimum Theodosium sibi tam multum juris in ea electione arrogasse, ut supremam eligendi potestatem sibi soli reservaret? Quis deinde credat, illis temporibus virum ecclesiasticæ disciplinæ imperitum & adhuc catechumenum, E *multis licet episcopis refragantibus*, ad regendam ecclesiam Constantinopolitanam tam cæcè ac pertinaciter assumptum fuisse à Theodosio, de cujus pia solicitudine in hoc ipso negotio Sozomenus lib. 7 cap. 7 ita scribit: *Porrò cum imperator & episcopi, tamquam de re maximi momenti consultantes, admodum anxii solicitique essent, & imperator ipse cohortaretur, ut diligens inquisitio fieret optimi atque integerrimi viri, cui amplissimæ ac regiæ civitatis sacerdotium committeretur, synodi tamen episcoporum nequaquam idem studium fuit: singuli enim aliquem ex necessariis ordinare cupiebant.* Quis, inquam, post talem imperatoris solicitudinem credat, Theodosium in re maximi momenti tam temere processisse, ut hominem ignotum & nondum sacro baptismate initiatum ad tantam Ecclesiæ dignitatem evexerit?

tum ob antea corruptos Nectarii mores,

134 Si hîc de Ambrosio Mediolanensi aut simili catechumeno sermo esset, mirabilem hujusmodi electionem singulari divinæ voluntatis significationi adscriberemus; sed non videmus, tales fuisse Nectarii dotes ante susceptum baptisma, ut ad peculiarem Dei instinctum recurri hîc debeat: nam idem Sozomenus lib. 7 cap. 10 narrat historiam, quæ in anteacta catechumeni nostri vita non levem morum corruptionem prodit: *Nectarius verò*, inquit, *Cyriaco Adanorum episcopo præceptore usus, sacerdotale officium condidicit: Diodorum enim Tarsensem episcopum rogaverat, ut iste aliquamdiu secum mancret. Sed & alios multos Cilicas pellexit, ut secum morarentur, atque inter ceteros Martyrium; quem cum familiarem haberet ac medium, & omnium, quæ in juventute deliquerat, conscium, diaconum ordinare cogitabat. Sed Martyrius nequaquam id fieri passus est, indignum se divino ministerio esse affirmans, ipsumque Nectarium anteacta vitæ suæ testem esse jubens. Cui Nectarius: An non ego, inquit, qui nunc sacerdos sum, meam retro vitam multo quam tu negligentius traduxi, sicut tu ipse testari potes, qui intemperantiæ meæ sæpius ministrasti? Ille subjiciens: At tu, inquit, ô beate, percepto recèns baptismo mundatus es, & post baptismum sacerdotium accepisti; horum verò utrumque ad expianda peccata lege divina constitutum est; ac mihi quidem videris ab ipsis infantibus recèns natis nil differre. Ego verò, qui jam pridem sacrum baptismum consecutus sum, in eadem, qua priùs, vivendi ra-*

F

SEC. IV.

tione perſeveravi. Atque hic quidem hujuſmodi cauſam allegans, ordinationem detrectavit.

tum ob ſilentium veterum ſcriptorum de miris circumſtantiis iſtius electionis,

135 Præterea, ſi electio illa tam prodigioſo modo aut divino inſtinctu facta fuerit, mirum ſanè eſt, alios eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores id litteris non mandaſſe, dum interim multo minutiora iſtius temporis geſta poſteritati reliquerunt. Certè miror, hoc tacuiſſe Socratem, Conſtantinopoli natum ac educatum, qui lib. 5 cap. 8 de eadem electione hæc dumtaxat memoriæ prodidit: *Erat tunc vir quidam generis ſenatorii, Nectarius nomine, moribus placidus, & in omni vita plane admirandus, quamvis prætoris officio fungeretur. Hic à populo raptus ad epiſcopale munus obeundum eligitur, & ab epiſcopis centum & quinquaginta, qui tunc illic aderant, ordinatur.* Iſta veroſimiliora ſunt: facilè enim credidero, Nectarium ob lenem ac blandam agendi rationem expetitum fuiſſe à populo, qui rigidos vitiorum ſuorum cenſores odiſſe ſolet, & propter eamdem morum facilitatem pleroſque epiſcopos & imperatorem populo conſenſiſſe. Eminentiſſimus Ba-
B ronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti CCCLXXXI num. 69 de hac electione agens, inter hunc neophytum & Gregorium Nazianzenum inſtituit comparationem, Nectario parum honorificam.

quam ſedes Romana priùs reprobavit,

136 Quamvis Orientales epiſcopi in epiſtola ſynodica, ad Damaſum Papam & alios Occidentis præſules ſcripta, apud Theodoretum lib. 5 Hiſt. eccleſ. cap. 9 jactent, *Nectarium in generali concilio, communi omnium conſenſu, & præſente religioſiſſimo imperatore Theodoſio, cleroque univerſo, & cuncta ſuffragante civitate, epiſcopum* Conſtantinopolitanum fuiſſe conſtitutum; tamen Occidentales antiſtites cenſuerunt, illegitimam fuiſſe illius promotionem, quia ſine Romanæ Eccleſiæ conſenſu peracta fuerat. Imò ipſe imperator Theodoſius judicavit, non ſatis firmam eſſe Nectarii electionem, niſi à Sede Romana confirmaretur. Bonifacius Pontifex in epiſtola, quam anno CDXXII ad quoſdam Macedoniæ vicinarumque regionum epiſcopos direxit, pluribus argumentis oſtendit, Sedem Romanam in cauſis gravioris momenti ſemper ab Orientalibus conſultam fuiſſe, & poſt alia apud Labbeum tomo 4
C Conciliorum col. 1708 ſic id ipſum exemplum allegat: *Clementiſſimæ recordationis princeps Theodoſius Nectarii ordinationem, propterea quia in noſtra notione non eſſet, habere non exiſtimans firmitatem, miſſis è latere ſuo aulicis cum epiſcopis, formatam huic à Sede Romana dirigi regulariter depoposcit, quæ ejus ſacerdotium roboraret.* Hîc per *formatam* intelliguntur litteræ communionis indices, quibus recentis epiſcopi ordinatio approbabatur, licet eo nomine etiam appellentur epiſtolæ, quæ laïcis aut clericis peregre abeuntibus dabantur, ac de eorum fide vel ordinis gradu teſtimonium reddebant.

& tantùm poſtea ratam habuit.

137 Haud dubie Eccleſia Romana electionem Nectarii poſtea facilè ratam habuit, cum Nicolaus I Pontifex apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 283 & ſequente promotionem ipſius ex laïcali ſtatu ad ordinem ſacerdotalem excuſet ob ingentem neceſſitatem; ex qua tamen licitam conſuetudinem fieri poſſe negat: nam Photio Conſtantinopolitano, qui ordinationem ſuam exemplo Ambroſii, Nectarii, ac Taraſii defendere nitebatur, ibidem ita reſpondet: *Temere atque impudenter ad tanti honoris culmen accedere præſumpſiſtis, aſſumentes vobis quaſi à ſanctiſſimo viro Nectario occaſionem, quem ſancta ſecunda ſynodus non ob aliud ad ſacerdotalem eligere atque* D *ordinare ex laïcali ordine voluit dignitatem, niſi quia magnæ neceſſitatis contritione anxiabatur, eo quod in ſancta Conſtantinopolitana eccleſia nullus clericorum inveniri poterat, qui peſſimæ hæreſeos nimboſa caligine non fuerit impeditus: & ob hoc ne diu jam dicta eccleſia ſub deſtitutione paſtoris quaſi viduata maneret, prædictum Nectarium, expugnatorem hæreticorum, & defenſorem atque gubernatorem eccleſiarum, ad eccleſiaſticam curam & dignitatem ſacerdotalem jam dicta ſecunda ſynodus elegit; ſed ut hoc iterum fieret, non confirmavit, neque ſanxit aut inſtituit. Et ideo licet contra patrum atque canonicas inſtitutiones, quod per neceſſitatis fieri eventus comprobatur, non in auctoritate tenendum eſt* &c. Ex his colligo, tempore Nectarii coram Sede Romana talem neceſſitatis excuſationem ab Orientalibus allatam fuiſſe. Ceterùm dum Pontifex Nectarium hîc vocat *ſanctiſſimum virum & expugnatorem hæreticorum*, honorifico ipſum exornat elogio, propter quod ſequens fabella etiam minorem fidem apud cordatos inveniet. E

Fabulam de Nectario in favorem Novatianorum

138 Cum Theodoſius omnes hæreticos ad Eccleſiam Catholicam perducere cuperet, præcipuos variarum ſectarum propugnatores ad ſynodum Conſtantinopolitanam invitavit, ita ut pro Arianis Demophilus, pro Eunomianis ipſe Eunomius, pro Novatianis Agelius, ac pro Macedonianis Eleuſius Cyzicenus ad ſynodum convenerint. *Nec multo pòſt uniuſcujuſque ſectæ epiſcopi*, inquit Socrates lib. 5 cap. 10, *undique convocati adfuerunt, iiſdem conſulibus* (nempe Merobaude & Saturnino, de quibus paulò ſuperiùs egerat, hoc eſt anno CCCLXXXIII) *menſe Junio. Imperator igitur, accito Nectario epiſcopo, ſolicita deliberatione cum eo tractavit, quonam modo Chriſtiana religio diſſenſionibus liberari, & eccleſia ad unitatem revocari poſſet: aiebatque, diſcutiendam eſſe controverſiam, quæ eccleſias ſegregaret, ut, amputatis diſcordiarum cauſis, eccleſiis concordia reſtitueretur. His auditis, Nectarius anxius ac ſolicitus hærebat, & accerſito Agelio, tunc temporis Novatianorum epiſcopo, utpote qui cum ipſo in fide conſentiret, imperatoris conſilium ei aperit. Ille cum vir eſſet alioqui pius ac religioſus, ſed qui de fidei doctrina cominus diſputare haudquaquam valeret, Siſinnium lectorem ſuum, qui hoc differendi munus obiret, elegit.* Sozomenus Socratem ſecutus ſimilia narrat lib. 7 cap. 12, & uterque eventum iſtius concilii fuſiùs deſcribit. F

narrant Socrates & Sozomenus, ambo de hæreſi Novatiana ſuſpecti,

139 Quis imprimis ſibi in animum inducat, orthodoxum Theodoſium ita in fide vacillaſſe, ut dixerit, *diſcutiendam eſſe controverſiam*, quæ jam dudum finita fuerat? At omiſſis iis, quæ nulla veriſimilitudinis ſpecie narrantur ad lædendam piam Catholici principis memoriam, quis facilè credat, Nectarium conſilii petendi causâ ad indoctum Novatianorum epiſcopum recurriſſe eo tempore, quo inter Catholicos viri doctiſſimi florebant? Quis ſibi perſuadeat, orthodoxos ita fuiſſe hebetes, ut fidem ſuam hæretico lectori defendendam reliquerint? Itaque non immeritò ſuſpicor, multas hujus hiſtoriæ circumſtantias à Socrate & Sozomeno confictas eſſe in gratiam Novatianorum, quibus plus æquo favere conſueverunt, ut etiam eminentiſſimus Bellarminus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis notavit his verbis: *Socrates & Sozomenus hiſtoriam eccleſiaſticam ſcripſerunt ab eo tempore, in quo deſinit hiſtoria Euſebii Cæſarienſis uſque ad tempora Theodoſii Junioris. Eodem tem-*

A *tempore ipſi vixerunt, & quod dolendum eſt, uterque Novatianis erroribus faviſſe dignoſcitur.* Equidem ſcio, Henricum Valeſium ante Græco-Latina amborum opera orthodoxam horum auctorum religionem tueri; ſed ſaltem fatetur, illos Novatianis faviſſe, quod ad elevandam eorum in hac re fidem nobis obſervare ſufficit.

quam Baronius ſolidè refellit.

140 Hinc Baronius in Annalibus ad annum Chriſti CCCLXXXIII num. 19 eamdem narrationem ita explodit: *At quoniam ſuſpecta fides eſt hæreticorum, de ſuis dogmatibus & eorum ſectatoribus aliquid affirmantium, æquè nobis dubium redditur, immo (ut verius dicam) mendacium eſſe convincitur totum hoc, quod de Nectario ait, in cauſa tanti momenti Novatianum epiſcopum conſuluiſſe, atque (ut illud uſurpem) perinde acſi in Iſraël Deus non eſſet, Deum Accaron adiiſſe. Quis ſibi perſuadeat, in eam ſynodum, in qua fortiores hæreſum propugnatores audiendi eſſent, non vocatos eſſe à Theodoſio Catholicos epiſcopos, qui doctrinâ ceteris eminerent? ut inter alios Gregorium Nyſſenum, quem conſtat non ſolùm hoc*

B *tempore fuiſſe ſuperſtitem, ſed & plures adhuc vixiſſe annos, Amphilochium Iconii epiſcopum æquè diſertum, Diodorum Tarſenſem, eumdemque Nectarii ſtudioſum, & illos ipſos, quos idem Diodorus dederat eidem Nectario in divinis Litteris conſultores atque doctores, ut Euagrium relictum à Gregorio Nazianzeno prætermittamus atque alios complures, quibus ſynodus creditur abundaſſe, qui omnes Agelium decrepitum ſenem, & juvenem Siſinnium antecellerent doctrinâ rerumque peritiâ. Quis igitur perſuadere ſibi poterit, his omnibus poſthabitis, Nectarium conveniſſe Novatianos hæreticos, eorumque præſcripto dumtaxat rem tantam adminiſtraſſe, & in tanto negotio, tacentibus reliquis, ſoli Nectario cum hæreticorum anteſignanis ſermonem habere permiſſum eſſe?* Deinde eminentiſſimus ſcriptor ad confirmandum ſuum ratiocinium narrat lepidam Amphilochii inventionem, qua zelum Theodoſii imperatoris contra Arianos magis accendit.

Nectarius, qui non fuit tam iners contra hæreſes & vitia,

141 Etſi igitur nullo modo ſit probabile, Nectarium tantam cum Novatianis familiaritatem habuiſſe; propterea tamen non inficior, majorem contra hæreticos vigilantiam in illo ſubinde deſideratam fuiſſe: cum enim heterodoxi cujuſvis generis Conſtantinopoli liberè degerent ac conventicula haberent, Gregorius Nazianzenus oratione 46, ſeu in longiore ad Nectarium epiſtola,

C quæ tomo 1 operum à pag. 721 legitur, ipſum in hoc periculo dormitantem excitavit his verbis: *Quod autem ex omnibus eccleſiaſticis calamitatibus acerbiſſimum, Apollinariſtarum licentia eſt, quos haud ſcio, quonam modo pietas tua conventuum, æque ac nos, habendorum auctoritatem ſibi arrogaſſe, paſſa fuerit. Quamquam autem omnino Dei beneficio myſteriis divinis inſtructus & eruditus, non modo rectæ doctrinæ patrocinium noſti, verùm etiam ea omnia, quæ adverſus ſanam & orthodoxam fidem ab hæreticis excogitata ſunt; honorificentiam tamen tuam à tenuitate noſtra certiorem fieri nequaquam intempeſtivum fuerit.* Tum poſt multa alia eum in fine ita exhortatur: *Quomodo igitur excelſus & præſtans animus tuus ad tanti mali correctionem conſueta libertate non uti ſuſtinuit? Verùm etiamſi nondum hoc factum eſt, nunc ſaltem inimitabilis numeriſque omnibus abſoluta virtus excitetur, ac pientiſſimum imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipſius erga eccleſias ſtudio rediturum eſſe utilitatis, ſi tale malum ad fidei ſanæ everſionem per eorum libertatem licentiamque prævaleat.* Ita Sanctus ille nimis lentum Nectarii animum ad compeſcendos hæreticos fortiter ſimul ac ſuaviter exſtimulat. SEC. IV.

quàm à Tillemontio depingitur,

142 Patet ex hac ipſa monitione, in qua ab homine adulationibus minimè aſſueto Nectarii *excelſus & præſtans animus, numeriſque omnibus abſoluta virtus* commemorantur, non adeo mollem ac inertem fuiſſe Nectarium, quemadmodum depingitur à Tillemontio tom. 9 Monument. eccleſ. pag. 488, ubi etiam fratris ejus Arſacii vitium malignè in ipſum detorquet. Quod ſi aliquando fervor paſtoralis officii intepuerit, & Nectarius *conſueta libertate* uſus non fuerit, an propterea dici poteſt, quod nullis umquam ſeſe vitiis oppoſuerit, ut ibidem Tillemontius nimis audacter pronuntiat? Forte etiam hæc ipſa Gregorii Nazianzeni exhortatio effecit, ut Nectarius iterum majorem contra hæreticos zelum oſtenderit, ſicut ex ſupra allato Nicolai I Pontificis elogio, & violento Arianorum contra ipſum odio colligi videtur: cum enim Theodoſius imperator adverſus Maximum tyrannum in Italia bellum gereret, Ariani falſum rumorem ſparſerunt de clade Theo- E doſii, quo hæretica plebs confidens domum Nectarii incendit, ut Socrates lib. 5 cap. 13 refert hoc modo: *Tunc verò Ariani, reſumptâ fiduciâ, in apertam eruperunt inſaniam, domumque epiſcopi Nectarii conjectis facibus incenderunt. Id factum eſt Theodoſio Auguſto iterum & Cynegio conſulibus*, hoc eſt anno Chriſti CCCLXXXVIII.

pœnitentiam publicam ob juſtas cauſas abrogavit,

143 Anno CCCXC Nectarius publicam pœnitentiam abrogavit occaſione mulieris, quæ ſe à diacono ſtupratam fuiſſe palàm prodiderat, atque ita magnam clero infamiam intulerat, ut apud Socratem lib. 5 cap. 19 & Sozomenum lib. 7 cap. 16 fuſius narratur, qui tamen hanc abrogationem non videntur probare. Non dubito, quin Nectarius maturo conſilio id egerit, & non niſi ob graviſſimas rationes eam conſuetudinem prudenter aboleverit: nam S. Gregorius Nyſſenus in oratione funebri, quam poſt mortem Placillæ imperatricis Conſtantinopoli habuit, ſingularem Nectarii prudentiam laudat. Unde etiam in hac re non temere aut imprudenter proceſſiſſe cenſendus eſt. Calvinus ex hoc Nectarii facto concludit, auricularem peccatorum confeſſionem abrogatam eſſe; ſed hæreſiarcha iſte hanc hiſtoriam Catholicis objiciens, plura coagmentavit mendacia, & cæci illius ſectatores diſſimulant, hîc de publica F confeſſione ſeu pœnitentia ſermonem eſſe, atque ipſum Sozomenum initio hujus hiſtoriæ aſſerere, quod *in petenda venia peccatum neceſſariò confiteri oporteat.* Non eſt hujus loci ſimilibus heterodoxorum cavillationibus diluendis diutius inhærere, quas eminentiſſimus Bellarminus tomo 3 Diſputationum de controverſiis Chriſtianæ fidei lib. 3 cap. 14 eruditè refutavit. Videri etiam poteſt Ludovicus Thomaſſinus in opere de Vetere & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 2 cap. 7 num. 13 & ſequentibus.

& anno 397 ex hac vita diſceſſit.

144 Denique Nectarius, qui poſt Gregorii Nazianzeni abdicationem anno CCCLXXXI eccleſiam Conſtantinopolitanam regere cœperat, exactis in epiſcopatu ſedecim annis & aliquot menſibus, anno CCCXCVII, die XXVII Septembris mortuus eſt, ſicut Socrates lib. 6 cap. 2 tradit his verbis: *Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus extremum diem obiit, Cæſario & Attico conſulibus, quinto Calendas Octobris.* Græci ad diem XXVII Septembris in Synaxario Ms. Collegii Claromontiani & altero Chiffletiano annuam Nectarii memoriam recolunt. In Menæis impreſſis XI

SEC. IV. Octobris (nescio ob quam causam eo die positus sit) idem Nectarius cum duobus aliis ita refertur: Τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου, Ἀρσακίου, καὶ Σισινίου. Id est: *Sanctorum patriarcharum Constantinopoleos Nectarii, Arsacii, & Sisinii.* Ex his nondum infero, Nectarium certò inter Sanctos collocandum esse, ut postea dicturus sum, ubi ad Arsacium pervenero. Non tamen ignoro, magnum esse discrimen inter Arsacium & Nectarium, qui posterior à sancto Joanne Cassiano lib. 7 de Incarnatione Domini cap. 31 *sanctimoniâ insignis* appellatur, & ab aliis antiquis scriptoribus titulo *beati* & *sanctissimi* decoratur. Attamen nihil ex his testimoniis hactenus definio, quia antiquitus istud epitheton etiam promiscuè adscribebatur illis, maximè præsulibus, qui in communione Catholicæ Ecclesiæ vivebant aut obierant. Quare hîc semper abstinui ab appellatione *sancti* aut *beati*, quam utrùm mereatur, die XXVII Septembris aut XI Octobris discutiendum relinquo.

B

PARERGON II.

De Arianis, qui titulum episcopi Constantinopolitani inter suos gesserunt, eorumque dissensione.

Post ejectum Demophilum Ariani,

SOzomenus lib. 7 cap. 14 Arianos Demophili successores ita assignat: *Constantinopoli quoque Demophilus, Arianæ sectæ episcopus, extremum diem obiit* (videlicet anno CCCLXXXVI, ut supra dictum est) *cujus in locum Marinus quidam ex Thracia est substitutus. Sed cum Dorotheus Antiochiâ Syriæ advenisset, tamquam magis idoneus, Arianorum sectæ illic præfuit.* Socrates autem lib. 5 cap. 23 discordiam eorum sic commemorat: *Sed & inter Arianos dissidia exstiterunt ob hujusmodi causam. Contentiosæ quæstiones, quæ quotidie apud illos agitabantur, sermones illorum ad absurdas quasdam sententias perduxerunt:*

C *nam quoniam creditum semper fuit in Ecclesia, Deum patrem esse Filii verbi, orta est inter eos quæstio, possetne Deus etiam, antequam Filius subsisteret, vocari Pater. Cum enim Dei Verbum non ex Patre genitum esse, sed ex nihilo substitisse affirmarent, in primo ac summo fidei capite prolapsi, meritò in absurdam de nudo vocabulo disputationem inciderunt.*

qui inter se de hæresi sua dissidebant,

146 *Dorotheus igitur Antiochiâ ab illis accersitus, Patrem nec esse nec vocari posse dixit, nisi existente Filio; Marinus verò, quem ante Dorotheum ex Thracia evocaverant, opportuna occasione arrepta (ægre enim ferebat, quod Dorotheum sibi prætulissent) contrariæ sententiæ patrocinium suscepit. Hac de causa dissidium inter illos exstitit, & ob supradictam voculam separati seorsum singuli collectas agere cœperunt. Et ii quidem, qui sub Dorotheo erant, in suis sedibus mansere; qui verò Marinum sequebantur, structis sibi privatis oratoriis, conventus in illis celebrarunt, Patrem semper fuisse Patrem asseverantes, etiam cum Filius non existeret. Hi porro cognominati sunt Psathyriani, propterea quod Theoctistus quidam, natione Syrus, psathyropola, id est placentarum venditor istud dogma acerrimè defendebat.* Theodoretus lib. 4 Hæreticarum fabularum cap. 4 plures Arianorum sectas ac blasphemias recenset. D

singuli suos episcopos clanculum habuerunt,

147 Cum tempore hujus dissensionis Dorotheus anno CDVII, die VI Novembris obiisset, Barba, etiam Arianus, titulum ipsius assumpsit, sicut idem Socrates lib. 7 cap. 6 testatur his verbis: *Dorotheus verò Arianæ factionis episcopus, quem ex Antiochena sede Constantinopolim ab Arianis translatum fuisse supra retulimus, cum centum ac novemdecim vixisset annos, ex hac luce migravit, Honorio septimùm & Theodosio Augusto iterum consulibus, die octavo Idus Novembris. Post hunc Arianæ sectæ præfuit Barba.* Quod hîc de longæva Dorothei istius ætate traditur, fortè ex litterarum arithmeticarum erronea mutatione aut transpositione provenit: nam oportuisset, hunc Dorotheum jam fere centenarium ad regendos Arianos Antiochiâ evocatum fuisse, quod parum est credibile.

inter quos fuit Deuterius, cui memorabile aliquid evenit.

148 Post multos annos tempore Anastasii imperatoris iisdem hæreticis præfuit quidam Deuterius, de quo Theodorus Lector in editione Valesiana lib. 2 pag. 562 aliquid memorabile refert his verbis: *Deuterius Arianorum apud Constantinopolim episcopus, cum quemdam Barbam* (Theophanes pag. 130 *Barbarum* nominat) *ita dictum baptizaret, Domini traditionem respuens, ausus est inter baptizandum dicere: Baptizatur Barba in nomine Patris per Filium in sancto Spiritu. Quibus dictis aqua, quæ in piscina erat, statim evanuit; Barba verò confestim inde aufugiens, rem cunctis declaravit.* Jam imposterum non amplius enumerabo obscuros hujusmodi antistites, qui Constantinopoli clanculum, dissimulantibus vel conniventibus imperatoribus, sectæ suæ præerant, alio interim publicè ecclesiam Constantinopolitanam gubernante. Quare iis deinceps omissis, de sancto Nectarii successore jam pauca dicam. E

XI. S. JOANNES I, cognomento Chrysostomus.

Post mortem Nectarii inter plures cathedræ CP. competitores.

COnstantinopoli autem, ait Theodoretus lib. 5 Hist. eccles. cap. 27, *mortuo Nectario, qui ecclesiam illam gubernarat, Arcadius, cui imperii pars illa obvenerat, cum Joannem, magnum lumen orbis terrarum, Antiochiæ inter presbyteros cooptatum cognovisset, ad se accersivit, & congregatis episcopis mandavit, ut divinam episcopatûs gratiam ei conferrent, maximæque urbis pastorem illum constituerent.* Sed id non factum esse sine aliqua mora & invidia multorum, qui eamdem dignitatem ambiebant, Palladius in Dialogo de vita S. Joannis Chrysostomi cap. 5, pag. 42 significat his verbis: *Moritur beatus Nectarius episcopus Constantinopolitanæ ecclesiæ. Tunc concurrunt quidam, qui non quærebantur, ambientes episcopatum: viri quidam, minimè viri: presbyteri quidem dignitate, sed sacerdotio indigni: alii prætorium fatigantes, alii donis corrumpentes, alii verò ad plebis etiam genua procumbentes.* F

S. Joannes Chrysostomus anno 398 eligitur,

150 Imò Socrates lib. 6 cap. 2 satis innuit, deliberationem ob tot competitores ad aliquot menses protractam fuisse, ac tempus ordinationis illius sic distinctè indicat: *Brevi post tempore Nectarius Constantinopolitanus episcopus extremum diem obiit, Cæsario & Attico consulibus, quinto Calendas Octobris*, id est anno CCCXCVII, die XXVII Septembris, ut supra diximus. Tunc Socrates ibidem

A bidem ita pergit : *Statim igitur de ordinando epiſcopo contentio exorta eſt, aliis alium poſtulantibus. Cumque hac de re conſilium ſæpius initum fuiſſet, placuit tandem, ut Joannes Antiochenſis eccleſiæ presbyter Antiochiâ accerſeretur : fama enim de illo increbuerat, eùm doctrinâ ſimul & eloquentiâ pollere. Modico igitur temporis ſpatio interlapſo, imperator Arcadius communi omnium ſuffragio, cleri videlicet ac populi, eum accerſit : utque ejus ordinationi plus accederet auctoritatis, ex imperatoris mandato adfuerunt cùm alii complures epiſcopi, tùm Theophilus Alexandrinus ; qui quidem ſummo ſtudio laborabat, ut Joannis quidem gloriam detereret, Iſidorum verò presbyterum ſuum ad epiſcopatum urbis regiæ promoveret... Verùm qui in palatio erant, Joannem prætulerunt.... Ordinatus igitur Joannes, in epiſcopali ſede conſtituitur quarto Calendas Martii, conſulatu proximè inſequenti*, ſcilicet Honorio IV & Eutychiano conſulibus, ſeu anno Chriſti CCCXCVIII, die XXVI Februarii. Eſt hîc aliqua minoris momenti controverſia inter Pagium & Tillemontium de die ordinationis, circa quam Tillemontius tomo XI Monument. eccleſ. pag. 579 conſuli poteſt.

B

151 Cum S. Joannes munere ſuo ſtrenuè fungeretur, & potentiorum vitia intrepidè carperet, odium Eudoxiæ imperatricis & aliorum quorumdam incurrit. Hinc anno CDIII ab inimicis epiſcopis in conciliabulo ad Quercum exauctoratus atque in exſilium pulſus eſt. Sed Eudoxia ob ſtatim exortum terræ motum magno timore affecta exſulem revocari curavit. Nihilominus poſt duos menſes alia occaſione odium recruduit, & S. Joannes iterum anno CDIV dejectus eſt è ſede ſua, quam Arſacius interim invaſit, ut mox dicemus. Denique ſanctus Præſul, toleratis plurimis miſeriis, in exſilio animam Creatori reddidit anno CDVII, die XIV Septembris, quo Acta ejus copioſè illuſtrari poterunt. Nobis hîc ſufficit, initium ac finem epiſcopatûs ejus aſſignaſſe.

cujus ſedem poſt iteratum exſilium,

SECULUM V.

XII. ARSACIUS.

C

anno Chriſti 404 invaſit Arſacius, ineptus ſenex,

POſtquam menſe Junio anni CDIV iterum in exſilium ductus fuerat Joannes Chryſoſtomus, cujus intrepidam eloquentiam Eudoxia ferre non potuerat, poſt paucos dies eodem menſe locum fortiſſimi præſulis occupavit ignavus ſenex, ob cujus inertiam imperatrix nihil ſibi timendum noverat : nam ſupra laudatus Palladius in Græco-Latina Bigotii editione pag. 94 ſegnem ejus indolem ita deſcribit : *Arſacius autem, frater beati Nectarii, ſubſtitutus eſt in locum Johannis, magni ſacrorum interpretis ; homo piſce magis mutus, & ranâ rebus agendis minus idoneus.* Nicephorus Calliſtus lib. 13 Hiſt. eccleſ. cap. 28 citans quemdam Symeonem, hanc inertis hominis deſcriptionem ſic amplificavit : *Arſacius porrò, ubi non longiùs quam decem & quatuor menſes in ſede epiſcopali vixiſſet, diem ſuum obiit ; cum quidem, ut aliquis dicat, nullum viventis hominis opus peregiſſet, longo tempore per frigidiorem naturæ ignaviam & ſtuporem quaſi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor ! Quis cui, inquit Symeon, quaſi quidam, ut ita dicam, vetus truncus, multa principum facilitate ſubſtitutus eſt ? Vir octogeſimum ſupergreſſus annum, tumulo magis quam throno appoſitus, delirus quidam & deſipiens, ad dicendum quidem ineptiſſimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus ſtupidiſſimus, ad faciendum verò ignaviſſimus, parum admodum ab inanimatis diſſidens, lecto & angulo dignus : qui cum per ſe ipſum eſſet inutilis, & populus Joannis amore teneretur, quod is ei ex parte altera obſtaret, ingratus prorſus omnibus & illaudatus fuit.*

SEC. V.

153 Etſi Arſacius à Sozomeno lib. 8 cap. 23 *vir manſuetus & erga Deum religioſus* appelletur, & crudelitas adverſus amicos S. Joannis Chryſoſtomi maximè clericis ipſius imputetur, tamen Sozomenus ibidem paulò pòſt fateri cogitur ſequentia : *Sed præcipuè infamarunt illum ea, quæ Joannis fautoribus poſtmodum acciderunt. Nam cum illi haudquaquam ſuſtinerent, nec cum ipſo nec cum conſortibus ipſius communicare aut præcationem facere, eo quod permixtos illis videbant Joannis inimicos ; atque idcirco ſeorſum, uti diximus, congregati in extremis civitatis partibus collectas celebrarent, ipſe de ea re ad imperatorem retulit. Tribunus itaque cum militibus in congregatos impetum facere juſſus, plebem quidem fuſtibus & ſaxis cædens fugere compulit ; nobiliores verò & eos, qui Joannis partes ardentiùs tuebantur, cuſtodiæ tradidit. Tum verò, ſicut fieri ſolet, cum militibus licentia conceditur, mulieres ornatu ſuo per vim ſpoliatæ ſunt, dum alii monilia, zonas aureas & torques diripiunt ; alii inaures ſimul cum auriculis ipſis detrahunt.* Tum eodem capite & ſequentibus narrat alias injurias, defenſoribus Chryſoſtomi violenter illatas, quibus omnibus Arſacius injuſta ſua invaſione ſaltem anſam præbuit, quaſque etiam foviſſe aut excitaſſe videtur. Hinc fortè Socrates, qui in S. Joannem Chryſoſtomum iniquus judex eſſe conſuevit, has perſecutiones omittendas eſſe exiſtimavit.

qui fautores S. Joannis Chryſoſtomi crudeliter afflixit,

154 Nos fidem adhibere malumus ipſi ſancto Chryſoſtomo, qui epiſtola 125 in Montfauconiana operum editione tomo 3 pag. 670 ad Cyriacum epiſcopum exſulantem ita ſcribit : *Allatum autem ad me eſt de deliro illo Arſacio, quem imperatrix in throno collocavit, eum fratres eos omnes, qui cum ipſo communicare recuſabant, afflixiſſe ; & multos ex ipſis mei causâ in vinculis diem vitæ extremum clauſiſſe. Siquidem lupus ille, ovis ſpeciem pro ſe ferens, etſi epiſcopi larvam gerat, adulter tamen eſt : ut enim mulier adultera vocatur, quæ vivente viro alteri nubit ; eodem modo hic quoque adulter eſt, non carnis, ſed ſpiritûs : me enim vivente, eccleſiæ thronum invaſit.* Hæc certè non redolent magnam Arſacii manſuetudinem, quam tamen virtutem Sozomenus in eo laudavit.

ut ipſemet S. Chryſoſtomus teſtatur,

F

155 Neque ſincerior fuit ipſius religio erga Deum, ab eodem Sozomeno laudata, cum Palladius ſynchronus in proximè citata editione Bigotii pag. 94 & ſequente Arſacium etiam de perjurio ita accuſet : *Ille cum ad quatuordecim menſes vitam ſuam protendiſſet, mortuus eſt, violato ſuo in Euangelia juramento : quippe fratri ſuo Nectario juraverat, nullius umquam epiſcopatus ordinationem admiſſurum ſe, quando Nectarius exprobravit ipſi, quod noluiſſet Tarſenſi eccleſiæ præfici, quaſi mortem ipſius ſpecularetur. Fuit cauſa perjurii primùm quidem vana gloria, propter quam ambiebat, ut ita dicam, nuptias uxoris fratris ſui ; deinde pudor increpationum ipſi à fratre propheticè factarum.* Cum igitur crudeli-

& quem Palladius de perjurio accuſat.

SEC. V. tas manſuetudini & perjurium religioni opponantur, ex his duobus auctorum ſynchronorum teſtimoniis apparet, quam imperitus virtutum æſtimator fuerit Sozomenus, à quo Arſacius *vir manſuetus & erga Deum religioſus* vocatur. Nunc de illegitimo Arſacii epiſcopatu paucis differendum eſt.

Arſacius, cujus iniqua ſedis poſſeſſio ab Innocentio I Papa

156 Sanctus Innocentius I, Pontifex Romanus, in epiſtola ad clerum & populum Conſtantinopolitanum, quam Petrus Couſtant tomo 1 Epiſt. Pontif. Rom. à col. 795 poſt alios Græco-Latinè nuper edidit, de hac Arſacii ordinatione ibidem col. 798 tale fert judicium: *Nunc autem præpoſtero more ſacerdotes innoxii è ſedibus eccleſiarum ſuarum exturbantur: quod quidem primus injuſtè perpeſſus eſt frater & conſacerdos noſter Johannes, epiſcopus veſter, cum nulla ratione fuiſſet auditus. Nullum crimen offertur, nec auditur. Et quodnam eſt hoc perditum conſilium, ut non ſit aut quæratur ulla ſpecies judicii? In locum viventium ſacerdotum alii ſubſtituuntur: quaſi qui ab hujuſmodi facinore auſpicati ſunt, aliquid recti aut habere, aut egiſſe, judicari poſſint. Neque* B *enim talia umquam à patribus noſtris geſta eſſe comperimus, ſed potius prohibita, cum nemini licentia data ſit in locum viventis alium ordinandi. Nam reproba ordinatio honorem ſacerdotis auferre non poteſt: ſiquidem is epiſcopus omnino eſſe nequit, qui injuſtè ſubſtituitur.*

ob violatos ea nomine reprehenſa, ac reprobata eſt,

157 Dum Innocentius hîc aſſerit, talia à patribus prohibita fuiſſe, haud dubie indicare voluit canonem quartum concilii Sardicenſis (de hac ipſa ſynodo paulo poſt in eadem epiſtola meminit) qui apud Labbeum tomo 2 Conciliorum col. 630 ſic ſonat: *Si quis epiſcopus fuerit depoſitus judicio epiſcoporum, qui ſunt in vicinia, & dicat rurſus ſibi deſenſionis negotium competere; non prius in cathedram alius ſubſtituatur, quam Romanus epiſcopus, cauſâ cognitâ, ſententiam tulerit.* Manifeſtè igitur adverſarii S. Joannis Chryſoſtomi contra hunc canonem peccarunt, quando Arſacium in ipſius locum intruſerunt, etiamſi Chryſoſtomus ad ſedem Romanam appellaſſet. Hinc Theodoretus lib. 5 cap. 34 ita ſcribit: *Iniquum porrò facinus ſupra ceteros deteſtati ſunt epiſcopi Europæ, & ſe ab auctorum communione ſejunxerunt; ..... & Arſacium quidem, qui ei ſuffectus fuerat, nec ſalutatione dignati ſunt.*

C

menſe Novembri anni 405 obiit,

158 Arſacius non diu iniqua ſua poſſeſſione gaviſus eſt, ſicuti Socrates lib. 6 cap. 20 teſtatur his verbis: *Ceterùm Arſacius poſt ſuſceptum epiſcopatum non diu ſupervixit: ſequente enim anno, id eſt Stilichone iterum & Anthemio conſulibus, die tertio Idus Novembris mortem obiit*, ſcilicet anno CDV, die XI Novembris. Cum verò juxta Chronicon Paſchale Cangianæ editionis pag. 307 Arſacius Conſtantinopolitanam Chryſoſtomi ſedem invaſerit *Honorio Auguſto* VI *& Ariſtæneto conſulibus* ..... VI *Kalendas Julias* id eſt anno CDIV, die XXVI Junii, ſequitur, eum ſediſſe anno uno, menſibus quatuor, & diebus ſeptemdecim, ſi Socrates in aſſignando Arſacianæ mortis tempore non fallatur: etenim in ſigendo epiſcopatûs illius initio non videtur diſſentire ab auctore Chronici Paſchalis, dum lib. 6 cap. 19 refert, eccleſiam Conſtantinopolitanam conflagraſſe *eo ipſo die*, quo Chryſoſtomus denuò in exſilium abduci juſſus eſt. *Id accidit* XII *Calendas Julii*, inquit ibidem, *Honorio ſextùm & Ariſtæneto conſulibus*, ſeu anno CDIV, die XX, Junii. Tum capite ſequente hiſtoriam ſuam ita proſequitur: *Paucis poſt diebus Arſacius Conſtantinopoleos epiſcopus conſtituitur.* Arſacio itaque ſedecim gubernationis menſes tribuit Socrates, quem in illo computu erraſſe putamus, quia Palladius ſynchronus, & de rebus Chryſoſtomi optimè edoctus, *quatuordecim menſes* dumtaxat ei adſcribit, ut ſupra vidimus. D

& perperam in Menæis Græcis pro Sancto colitur.

159 At quocumque die aut menſe Arſacius obierit, ſatis mirari nequeo, illum à Græcis XI Octobris in Menæa impreſſa referri, atque ibidem tamquam Sanctum his verſiculis ornari:

Τὸν Χρυσὸν ἐν γῇ Ἀρσακίου δοξάσας,
Πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν ἀντεδοξάσθη πλέον.
Arſacius hîc dum gloriâ Chriſtum afficit,
Ad eum profectus gloriam accepit magis.

Satis, inquam, mirari non poſſum, in eccleſiaſticis Græcorum faſtis inter Sanctos numerari virum illum, cujus ſcelera ex Chryſoſtomo & Palladio ſupra retulimus, & quem Romanus Pontifex aliique Occidentis præſules iniquum ſedis Conſtantinopolitanæ poſſeſſorem fuiſſe judicarunt. Hinc patet, quam cautè fidendum ſit Menæis aliiſque Græcorum ſynaxariis, dum quoſdam numero Sanctorum adſcribunt. Nos itaque Arſacium titulo *ſancti* indignum cenſebimus, donec quiſpiam ſolidis argumentis oſtenderit, illum aliqua ſinceræ pœnitentiæ indicia dediſſe, atque in communione Eccleſiæ Romanæ mortuum eſſe, uti non temere affirmari poteſt de ipſius ſucceſſore, qui fuit E

XIII. S. ATTICUS.

Atticus anno 406 illegitimè ſedem CP. occupavit,

SOzomenus lib. 8 cap. 27 tempus hujus ſucceſſionis ita definit: *Sed & Arſacius cum eccleſiam Conſtantinopolitanam brevi temporis ſpatio adminiſtraſſet, ex hac luce migravit: cujus ſucceſſionem cum multi eſſent qui ambirent, quarto poſt obitum illius menſe ordinatus eſt Atticus, presbyter cleri Conſtantinopolitani, qui unus fuerat ex Joannis inſidiatoribus.* Si Arſacius anno CDV, die XI Novembris obiit, ut ſuperius ex Socrate retulimus, & juxta Sozomenum *quarto poſt obitum illius menſe ordinatus eſt Atticus*, debuit circa menſem Martium anni ſequentis Arſacio Atticus ſucceſſiſſe. Verùm cum Socrates ſedecim, & Palladius tantummodo quatuordecim gubernationis menſes Arſacio tribuant, de determinato electionis illius menſe aut die nihil certi ſtatui poteſt; ſed ſolum ſequitur, Atticum ineunte anno CDVI cathedram Conſtantinopolitanam occupaſſe, ut ex ſupra dictis eruitur, & teſtimonio Socratis confirmatur, qui lib. 6 cap. 20 annum ordinationis iſtius ita diſertè exprimit: *Cum autem multi epiſcopatum illum ambirent, eamque ob cauſam multum jam temporis elapſum eſſet, altero pòſt anno, Arcadio ſextum & Probo conſulibus* (horum conſulatus in annum CDVI incidit) *ad epiſcopatum promotus eſt Atticus vir religioſus.* F

quam culpam pœnitentiâ elnit,

161 Etſi Atticus à Socrate *vir religioſus* appelletur, non ideo inficiamur, religionem aliaſque ipſius virtutes nævis quibuſdam contaminatas fuiſſe: nam non modò Joannem Chryſoſtomum in conciliabulo ad Quercum accuſavit, verùm etiam ſedem Conſtantinopolitanam illegitimè invaſit, ſancto Præſule adhuc vivente, & ipſius fautores indiſcreto zelo perſecutus eſt, ita ut à Palladio pag. 95 *omnium adverſus Johannem molitionum artifex* vocetur. Sed videtur hanc culpam pœnitentia & revocatione eluiſſe, ut paulo pòſt contra Tillemontium oſtendere conabimur. Certè Atticus poſtea nomen S. Joannis Chryſoſtomi ſa-

A sacris tabulis inseruit, ut in Historia Tripartita lib. 12 cap. 2 traditur his verbis: *Atticus porrò episcopus causas ecclesiæ sapientiâ mirabiliter disponebat, doctrinisque populum ad virtutis studium provocabat: cumque videret divisam ecclesiam, cum Joannitæ seorsum apud se ipsos sacra solennia celebrarent, jussit, ut in orationibus memoria Joannis haberetur, sicut aliorum dormientium episcoporum fieri consuevit, per hoc sperans, plurimos ad ecclesiam revocari.* Ceterùm auctor Historiæ Tripartitæ & alii antiqui scriptores pastoralem Attici vigilantiam, ferventem Catholicæ fidei zelum, munificam erga pauperes misericordiam, aliasque illius virtutes magnis laudibus extollunt, ut videri potest in Opere nostro ad diem VIII Januarii, ubi Bollandus Acta ipsius illustravit.

162 Nos memores propositi nostri, quo chronologicam episcoporum Constantinopolitanorum seriem præcipuè texendam suscepimus, omissis aliis Attici gestis, pergimus ad ejus mortem, quam Socrates lib. 7 cap. 25 ita refert: *Ceterùm Atticus etiam tempus obitus sui præscivit: nam cum Nicææ discessurus esset, Calliopio illius loci presbytero ita dixit: Cura, ut ante autumnum Constantinopolim venias, si me adhuc vivum videre cupis. Quod cum dixisset, à veritate non aberravit: anno quippe episcopatus sui primo & vicesimo, die sexto Idus Octobris abiit è vita, consulatu Theodosii undecimo, & Valentiniani Cæsaris primo.* Hæc denotant annum Christi CDXXV, & diem x Octobris. Ex his corrige errorem chronologicum Papebrochii nostri, qui tomo III Junii pag. 307 mortem S. Attici obiter anno CDXXVIII consignavit. Haud dubiè Socrates computando vigesimum primum episcopatûs annum, hallucinatus est, aut error in ejus numerum irrepsit: cum enim Atticus primis mensibus anni CDVI cathedram Constantinopolitanam ascenderit, ut supra dictum est, ab ineunte anno CDVI usque ad mensem Octobrem anni CDXXV non nisi novemdecim anni effluxerant, & Atticus ante mortem nondum vigesimum episcopatûs annum obsolverat, ut Baronius, Pagius, aliique viri eruditi ante me observarunt. Quare in variis præsulum Constantinopolitanorum catalogis apud Bandurum tom. I Imperii Orientalis à pag. 188 meliùs viginti anni Attico rotundè tribuuntur.

antequam mense Octobri anni 425 moreretur.

B

C

PARERGON III.

Sanctitas Attici, episcopi Constantinopolitani, vindicatur contra Tillemontium.

Bollandus in Opere nostro Atticum CP. inter Sanctos retulit

BOllandus noster religioni sibi duxit, Atticum Constantinopolitanum episcopum, cujus nomen quibusdam Græcorum Latinorumque Menologiis inscriptum legerat, ex immemorabili cultus sui possessione deturbare. Hinc ad diem VIII Januarii Acta illius ex variis antiquis scriptoribus operosè collegit, & Commentarium suum ita inchoavit: *Multi sanctum Chrysostomum acri studio impugnarunt, qui tamen errorem deinde suum agnoverunt, atque omni sanctitatis laude floruerunt. In his S. Atticus episcopus Constantinopolitanus fuit, qui zelo immoderato & nequaquam secundùm scientiam abreptus, non adversatus tantùm est sancto Chrysostomo, sed post Arsacium in ejus, etiamnum superstitis, cathedram* SEC. V. *successit: quod crimen pœnitentia deinde & rectè factis egregiè expiavit, & scriptis litteris auctor sancto Cyrillo Alexandrino fuit, ut Chrysostomi nomen diptychis inscriberet.*

ex Menologiis aliisque monumentis,

164 Deinde Bollandus numero sequente exhibet honorifica quædam veterum scriptorum de S. Attico testimonia, quæ Actis ejus præmittenda censuit, *ne asperiore aliquorum in sanctum Atticum stylo*, inquit, *ejus fortassis in dubium sanctitas revocetur.* Præter alia, quæ Bollandus non vidit, aut videre non potuit, ad comprobandam hujus Attici sanctitatem, allegari potest fragmentum epistolæ *beati Attici Constantinopolitani episcopi*, quod in concilio Chalcedonensi apud Harduinum nostrum tomo 2 conciliorum col. 654 citatur inter varia *testimonia sanctorum patrum, qui & duas naturas in Christo confessi sunt, & consubstantialem Patri Deum Verbum, etiam nobis secundùm carnem ex Maria consubstantialem factum, veraciter asseruerunt*, ut ibidem col. 651 legitur. His adde antiqua S. Dalmati Acta, quæ ad diem 111 Augusti illustranda sunt, & in quibus apud Anselmum Bandurum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 699 præsul ille Constantinopolitanus merito Sancti titulo ita decoratur: *Nec diu postea obiit* SANCTUS *episcopus Atticus, in cujus locum Sisinnius suffectus est, vir pius ac religiosus.*

E

quæ omnia sanctitatis testimonia contemnit Tillemontius,

165 Tillemontius tomo 12 Monument. eccles. à pag. 416 hisce omnibus non acquiescit; sed contrà, citato ad marginem Bollando, famam Attici liberè proscindit, & audacter pronuntiat, nulla ipsum pœnitentiæ signa umquam dedisse, & nihil fecisse, ut illegitimam suam ordinationem repararet. Imo planè laudabiles S. Attici actiones, puta misericordiam erga pauperes, in deteriorem partem interpretatur, & post explosa aut malignè explicata illius elogia tandem pag. 419 concludit, haud immeritò timendum esse, ne desiderium sese extollendi ac in alios dominandi (sive per auctoritatem benevolentiamque, sive saltem per terrorem id posset assequi) in Attico fuerit præcipua animi propensio, aut *cupiditas cordis ejus dominatrix*, ut Gallicam Tillemontii phrasim fideliùs Latinè exprimam.

dum postea famam Attici audacter proscindit.

166 Non video, quo jure Tillemontius de internis S. Attici affectionibus tale tulerit judicium, quod soli Deo convenit, quodque supremo cordium Scrutatori prudentiùs reliquisset. Nolo hîc Tillemontio objicere vulgarem juris regulam, qua tamdiu quispiam præsumitur bonus, donec probetur malus. Nolo ipsi opponere notissimam Christianæ charitatis legem, qua jubemur actiones proximi benignè explicare, quamdiu manifestæ malitiæ non convincuntur. Nolo denique hîc proferre varias S. Attici virtutes, quæ in Actis ejus ad diem VIII Januarii inveniri possunt. Hoc unicè contendo, Atticum in immoderato suo contra S. Chrysostomum zelo atque in illegitima episcopatûs possessione usque ad mortem non perseverasse. Id autem ostendere conabor duplici argumento, quorum unum erit à posteriori, & aliud ad hominem, ut in scholis vulgò loquuntur. Nunc rem ipsam aggredior.

F

Ex narratione Theodoreti,

167 Theodoretus lib. 5 Hist. eccles. cap. 35 primum opinionis nostræ fundamentum ita ponit: *Sed & defuncto orbis terrarum magistro, episcopi Occidentales non prius episcoporum Ægypti, Orientisque, & Bosphori ac Thraciæ communionem admisere, quam divini viri* (nempe sancti Joannis Chrysostomi) *nomen inter defunctos episcopos retulissent. Et Arsacium quidem, qui ei suf-*

Sec. v. *fectus fuerat, nec salutatione dignati sunt : Atticum verò Arsacii successorem post multas legationes & pacis petitiones, tandem receperunt, cum tabulis nomen inscripsisset.* Audisne, hîc *multas legationes & pacis petitiones* commemorari ? Qua igitur fronte Tillemontius asserere potuit, Atticum nihil umquam feciſſe, ut illegitimam suam ordinationem repararet ? An nihil feciſſe dicendus est, qui sæpe pacem petit ab illis, quos iniqua episcopatus Constantinopolitani occupatione offenderat, & multas mittit legationes, ut ecclesiæ Romanæ reconcilietur ? Equidem fatebor, tempore Innocentii I Pontificis inutilem fuisse Maximiani episcopi intercessionem pro Attico, quia propositas ab Innocentio conditiones nondum impleverat. At ex hoc ipso colligo, postmodum omnia illa, quæ Innocentius exegerat, ab Attico fuisse facta, antequam in communionem Romanæ Ecclesiæ sit receptus.

& litteris S. Innocentii I Papæ colligimus,

168 Juverit de hac re audire epistolam ipsius Innocentii ad Maximianum, quæ apud Labbeum tomo 2 Conciliorum col. 1266 & sequente sic sonat : *Miramur, prudentiam tuam scripta ad Atticum, episcopum Constantinopolitanæ urbis, à nobis & prosecutione propria & dato libello, qui subter annexus est, postulare, à quo nec missas ullas saltem epistolas ad nos vel ad vestram synodum utique pertulisti ; idque non petenti tribuendum existimes, quod vides deprecantibus, discussa ratione, concessum : communio enim suspensa restituitur demonstranti, causas, quibus id acciderat, jam esse detersas, & profitenti conditiones pacis impletas. Quod neque apud vos, neque apud nos (ut prædixi) Atticus, missis aliquibus suorum, vel dicere voluit vel demonstrare completum, quemadmodum Antiochenæ ecclesiæ frater & coëpiscopus noster Alexander digna legatione & prosecutus est & probavit. Quibus omnibus utique interesse dignatus cognovisti, quemadmodum singulatim omnia scriptorum nostrorum antehac * de causa beatissimi Joannis quondam episcopi nostri discusserim, ut quæ illi in omnibus satis evidenter ostenderint, universa, quæ apud Antiochiam fieri debuerint, fuisse completa. Quorum amplexati pacem, utique fidem fecimus, & magno tramite omnibus eamdem postulaturis * ostendimus ; si modo, quæ discussa sunt atque completa, etiam ipsi se pro suo loco feciſſe vel complesse, aliquando monstraverint, communionemque, ut isti, legatione solenniter destinata, sibi rogaverint redhiberi.*

* al. anteriorum

* al. quæ præstolaris

C

ab Attico impletas fuisse conditiones,

169 *Exspectamus ergo & professionem memorati de completis omnibus conditionibus, quas diversis temporibus prædiximus, & petitionem communionis, ut rectè & petenti, & probanti se eamdem mereri, reddamus.* Quas verò conditiones Innocentius requisiverit, & quomodo eas exsecutioni mandari voluerit, ipse satis declarat in epistola, quam in eadem causa dedit ad Acacium Berœæ episcopum, ubi apud Labbeum tomo proximè citato col. 1270 post alia sic scribit : *Unde has ad præstantissimum fratrem & coëpiscopum nostrum Alexandrum reddendas tuæ transmisimus unanimitati ; videlicet ut, si omnes inimicitiæ, omnis amulatio, tam de nomine sancti Joannis mirandi episcopi, quam de omnibus ejusdem communionis participibus, à tua animositate discessit, has nostræ societatis recipias litteras, frater carissime ; modo, ut omnia quæ his * actis firmata sunt, apud mediatorem nostrum amabilem Alexandrum ore proprio, ut communicantem convenit, fatearis.* Ex his Innocentii litteris infero

* al. hîc vel de his

sequentia : primò, Atticum necdum quidquam feciſſe anno CDXV, quo videtur fuisse scripta prior epistola, ut communionem ecclesiæ Romanæ obtineret ; secundò, nullam hujus communionis spem Attico relictam fuisse, nisi propositas ab Innocentio conditiones impleret ; tertiò, Innocentium ab adversariis Chrysostomi non postulasse dumtaxat, ut nomen sancti istius Præsulis sacris tabulis inscriberent, sed etiam contra ejus fautores omnem inimicitiam ac æmulationem deponerent, atque hæc apud Alexandrum, aut alium à Pontifice Romano designandum, ore proprio faterentur, ut communionis cupidos & errori suo renuntiantes decebat. D

quas Pontifices Romani requirebant,

170 Cum igitur Atticus, teste Theodoreto, *post multas legationes & pacis petitiones* tandem in communionem Romanæ Ecclesiæ receptus fuerit, probabilissimè concludo, ipsum antea oblatas ab Innocentio conditiones omnino impleviſſe, adeoque sufficientia pœnitentiæ indicia dediſſe : nam eminentissimus Baronius in Annalibus anno Christi CDVIII num. 41 ad priorem Innocentii epistolam rectè observat, *non solere Romanum Pontificem reddere communicationem, nisi propositis antè impletis conditionibus, & emendatis erroribus illis, quorum causâ communicatione interdici meruerant.* Si itaque Atticus ob injustam S. Chrysostomi persecutionem & illegitimam cathedræ Constantinopolitanæ occupationem communione Ecclesiæ privatus fuerit, debuit prius exsequi omnia illa, quæ ad hos errores emendandos à Romanis Pontificibus præscribebantur. E

ad communionem Sedis Apostolicæ obtinendam.

171 Neque multum refert, utrum Atticus sub ipso Innocentio, ut aliqui volunt, an sub egregiis illius successoribus Zosimo vel Bonifacio nomen S. Chrysostomi diptychis inseruerit : non enim mihi facilè persuaderi patiar, strenuos hosce auctoritatis Apostolicæ defensores in ea re molliores fuisse, præsertim cum Bonifacius in epistola ad quosdam Macedoniæ episcopos apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1708 innuat, Innocentium in admittendis ad communionem adversariis S. Chrysostomi non difficilem fuisse, atque ad propositum nostrum post alia sic loquatur : *Ante breve tempus, id est, sub prædecessore meo beatæ recordationis Innocentio, Orientalium ecclesiarum pontifices dolentes, se à beati Petri communione sejunctos, per legatos pacem, sicut caritas vestra retinet, poposcerunt : quo tempore Apostolica Sedes omnia non difficulter indulsit.* Nunc adversarium propriis suis armis aggrediamur, &, ut vulgo dici solet, ad hominem argumentemur. F

Cum Tillemontius citet Nicephorum Callistum,

172 Tillemontius tomo 14 Monument. eccles. pag. 280 fatetur, S. Cyrillum Alexandrinum in suo immoderato contra S. Joannem Chrysostomum zelo diutiùs quam alios omnes perseveraſse, ipsumque maluisse ab Ecclesia Romana & forte pluribus aliis separatum manere, quam nomen ejus diptychis inscribere. Sed deinde citans in margine Nicephorum Callistum lib. 14 Hist. eccles. cap. 28, erroneam S. Cyrilli persuasionem his Nicephori verbis excusat : *Quoniam verò dissidium hoc quidem ex æmulatione, quamvis non secundùm scientiam, non autem ex invidia, neque diabolica contentione manavit, non oportere virum & doctrina & virtute præstantem, hac una in re claudicare, quo minus ad summam perfectionem perveniret, Deo visum est. Homines enim illi erant, & humanis affectionibus obnoxii.* Hæc excusatio etiam pro Attico adferri potest.

173 Denique Tillemontius ibidem pag. 281 ex

A ex eodem Nicephoro Calliſto narrat, quomodo tandem S. Cyrillus nomen S. Chryſoſtomi ſacris tabulis inſeruerit, ut nos ad diem XXVIII Januarii in Actis S. Cyrilli § VI retulimus. Sed Tillemontius ibidem de ſuo addit, Cyrillum haud difficulter obtinuiſſe communionem Eccleſiæ Romanæ, cui tunc præerat Zoſimus, miſſa haud dubiè Romam legatione. Sed nullos hujus legationis teſtes aut tabulas allegat, ſicut tamen in aliis hiſtoriæ ſuæ eccleſiaſticæ monumentis ubique ſedulò facere conſuevit. Hoc ſilentio indicavit, ſeſe Romanam Cyrilli legationem nuſquam apud veteres ſcriptores inveniſſe, eamque dumtaxat intuliſſe à poſteriori; quia videlicet inter communionis & pacis conditiones à Romanis Pontificibus requirebatur. Adverſarius igitur non ægrè ferat, nos ſuperiùs eodem argumenti genere uſos eſſe, atque à poſteriori collegiſſe, quod S. Atticus (cujus ſaltem Romanas legationes teſtatur Theodoretus) ſatisfecerit omnibus conditionibus, quæ ab Innocentio Pontifice exigebantur.

ut S. Cyrillum in eadem cauſa excuſet,

B 174 Si Tillemontius in cauſa S. Cyrilli tantam auctoritatem tribuat Nicephoro Calliſto, nobis etiam licet eumdem auctorem allegare, qui lib. 14 cap. 24 Atticum ita laudat: *Atticus autem epiſcopus Conſtantinopolitanus, ut eccleſia incrementa ſua caperet, mirificè operam dedit: ſummâ enim prudentiâ eam adminiſtrans, continuâ doctrinâ populum ad ſtudium virtutis excitavit; & ad miſericordiam atque largitionem tam proclivis fuit, ut non modo eis, qui in paræciis ejus erant, egenis providendum duceret, ſed etiam vicinis Conſtantinopoli eccleſiis pecuniam multam ad pauperum conſolationem mitteret.* Eaſdem S. Attici virtutes lib. 7 cap. 25 memorat Socrates, quem tamen Tillemontius explodit. Porro idem Nicephorus lib. 14 cap. 25 innuit, Atticum verè cum S. Chryſoſtomo mortuo in gratiam rediiſſe, talemque fuiſſe illius emendationem ac pœnitentiam, *ut reprehenſionem eam, qua expetitus eſt, quod Joannis ſectatores malè acceperit, à ſe amolitus, aliis obvelaverit bonis.* Quid ergo peccavit Bollandus, dum initio Commentarii ſui dixit, S. Atticum crimina injuſtæ ſuæ perſecutionis ac illegitimæ invaſionis pœnitentia & recte factis expiaſſe?

nos verba ejuſdem Nicephori allegamus

175 Nicephorus denique citatum caput 25 ita concludit: *Ceterùm cum Atticus quoque epiſcopus propter Joannitas eccleſiam eſſe ſciſſam videret, de principum ſententia ipſe quoque mentionem illius fieri in precationibus juſſit, quemadmodum id & in aliis epiſcopis, qui vita exceſſiſſent, fieri ſolitum erat. Atque ex eo tempore pax exſtitit, donec poſtea quoque reliquiæ ejus urbi imperanti illatæ ſunt. Atticus invidiam, in quam propter divinum Joannem deciderat, hoc modo magnificè abolevit. Nec ille modo id fecit; ſed aliis quoque Joannis memoriam precibus inſerere recuſantibus, & Cyrillo maximè Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Joannem oderat, quod ille à Theophilo patruo ſuo diſſenſiſſet, perſuaſit.* Tum Nicephorus ſequentibus capitibus recitat litteras Attici & Cyrilli, ultro citroque in hac cauſa ſcriptas, ex quibus Tillemontius tomo 12 Monument. eccleſ. pag. 416 infert, Atticum reliquis ſuis peccatis addidiſſe hypocriſim, ſi in animo habuerit ſenſa, quæ in iſtis litteris expreſſit. Durum enimvero judicium!

ad ſimilem S. Attici cauſam defendendam.

C

176 Ingenuè fateor, ex duabus S. Attici epiſtolis nonnullam difficultatem moveri poſſe, cum in iis ſignificet, ſe timore & neceſſitate potius quam amore aut pœnitentia inductum fuiſſe, ut memoriam S. Joannis Chryſoſtomi in diptychis celebraret. Præterea Atticus in epiſtola, ad Petrum & Ædeſium diaconos ſcripta, innuere videtur, depoſitionem Chryſoſtomi in pſeudo-ſynodo Quercetana legitimam fuiſſe. Sed cum ſcripta & geſta illuſtrium aut ſanctorum virorum ſemper in meliorem partem explicanda ſint, imprimis ſuſpicari poſſemus, Atticum initio exiſtimaſſe, quod ad ſuam reconciliationem & eccleſiarum pacem ſufficeret, ſi nomen Chryſoſtomi quomodocumque ſacris tabulis inſereret. Sic potuit S. Cyrillo, quem Joanni Chryſoſtomo maximè adverſari noverat, hanc molliorem pacis conditionem proponere, ut eam facilius amplecteretur. At quis aſſeret, illam Attici hypotheſin ab Eccleſia Romana probatam fuiſſe? Forte hæc fuit prima pacis conditio, quam Atticus Sedi Romanæ obtulit, & præter quam Eccleſia Romana ab ipſo alias exegit, quæ implendæ erant, antequam ſuæ communioni reſtitueretur: dum enim Theodoretus ſcribit, Atticum *poſt multas legationes & pacis petitiones tandem* ab Occidentalibus ad communionem admiſſum fuiſſe, ſatis indicat, plures utrimque propoſitas fuiſſe conditiones, antequam inter Atticum & Romanam Eccleſiam conveniret.

SEC. V.

Quod ſi Atticus externè dumtaxat nomen S. Chryſoſtomi diptychis inſcripſerit,

E

177 Adde, quod ipſi Orientales Atticum exhortati fuerint, ut defenſoribus Joannis Chryſoſtomi ſeſe reconciliaret. Id manifeſtè colligimus ex Syneſio, epiſcopo Cyrenæo & auctore ſynchrono, qui occaſione cujuſdam Alexandri, quem S. Joannes Chryſoſtomus Baſinopolitanum epiſcopum conſecraverat, epiſt. 66 ad Theotimum poſt alia ſic ſcribit: *Cum Joanne defuncto familiaritate conjunctus eſt: honoretur enim à nobis memoria mortui, quia omnis malevolentia cum hac vita unà deponitur. Cum eo familiaritate conjunctus, antequam eccleſiæ ſeditione conflictarentur, ab illius manibus epiſcopus declaratus eſt Bithynorum Baſinopolis. Poſteaquam autem orta eſt diſſenſio, permanſit ei, à quo deſignatus fuerat, amicus, & fuit ex illis, qui in ſeditione ejus partes ſecuti ſunt. Poſteaquam autem concilii ſententia vicit, aliquamdiu quidem permanſit ſeditio. Quid verò narrem ſcienti, imò ipſi, qui adminiſtravit conciliationem factam? Præſertim cum quemdam libellum legerim doctum, quem ad beatum, ni fallor, Atticum ſcribebas, hortans illum ad receptionem illorum virorum*, qui videlicet partes Chryſoſtomi ſequebantur. Forte Atticus, his aliiſque Orientalium amicorum exhortationibus motus, poſtea ſinceram cum fautoribus Chryſoſtomi amicitiam iniit, & plenè ſatisfecit conditionibus, quas Romana Eccleſia ab ipſo exigebat. Si hæc conjectura noſtra non placet, alteram reſponſionem offero.

& cum fautoribus ejus communicaverit,

F

178 Atticus ex una parte per erroneam opinionem verebatur, ut colendo memoriam Joannis Chryſoſtomi eccleſiaſticos canones ſatis exactè obſervaret; ex altera verò videbat ſe à Sede Romana ſeparatum, & Eccleſiam magnis perturbationibus agitatam, eo quod memoriam Chryſoſtomi celebrare recuſaret. Cum in hoc perplexo rerum ſtatu diu dubitaſſet, quid ſibi potius faciendum eſſet, tandem ſcrupuloſæ canonum obſervationi obedientiam & communem Eccleſiæ pacem prætulit, ut ipſemet in epiſtola ad Cyrillum his verbis declarat: *Cogitationibus noſtris ad populi concordiam inclinati, canonibus quidem Patrum detrimentum nullum afferimus; exactæ autem verborum obſervationi univerſi orbis pacem præferimus.* Deinde quibuſdam exemplis probat, aliquando ob caritatem aut publicam utilitatem, de

ut externam Eccleſiæ pacem ſervaret,

SEC. V.

severitate ecclesiasticarum constitutionum aliquid remittendum esse.

179 Tota igitur S. Attici culpa in eo consistit, *etsi tunc nondum convictus esset de injustitia suæ causæ,* quod post restitutam S. Chrysostomi memoriam (si tamen hæc fuerit perfecta & ultima memoriæ Chrysostomianæ restitutio, de qua re paulo superiùs num. 176 disputavimus) nondum omnino convictus fuerit de injusta S. Chrysostomi depositione, & adhuc erroneè putaverit, canones ecclesiasticos possessioni suæ favere. At eo tempore S. Cyrillus in eodem errore versabatur, ut patet ex responsoria illius ad Atticum epistola, quæ apud Nicephorum Callistum lib. 14 cap. 27 sic incipit: *Lectis, quæ à pietate tua ad me missa sunt, litteris, Joannis nomen sacris inscriptum esse tabulis intellexi. Ubi verò eos, qui inde ad nos venêre, interrogavi, non in laïcorum sed episcoporum catalogo adscriptum esse audivi. Porro despicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicænorum Patrum decreta sequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnam illam synodum intendenti, universum sanctorum illorum Patrum collegium quibusdam veluti oculis renuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam comprobandam accurram, obsistere videntur. Quomodo namque inter sacerdotes Dei censebitur, illorumve feret sortem, cui sacerdotalis dignitas abrogata est? Quomodo verò in catalogo sacrorum ministrorum erit, qui ecclesiasticis mœnibus ejectus est?* Omitto reliquam S. Cyrilli epistolam, quæ durissimis contra S. Chrysostomum expressionibus ac odiosis comparationibus plena est, ut etiam Facundus Hermianensis pro Defensione trium capitulorum concilii Chalcedonensis lib. 4 cap. 1 post allatum ejusdem epistolæ fragmentum conqueritur.

B

180 Non est ullo modo verisimile, S. Atticum in ea opinione perseveràsse, cum Ecclesia Romana plures ab ipso exegerit pacis conditiones, ut supra diximus. Imo etiamsi gratis concederem, illum incautè in eo errore permansisse, an propterea statim ex albo Sanctorum expungendus erit? Ut hîc alia prætermittam, quomodo in Sanctorum catalogo relinquetur S. Cyrillus, qui anno CDXXXI vel CDXXXII, postquam jam diu nomen S. Chrysostomi diptychis inseruerat, tamen in epistola ad Acacium Berœensem ita scribit: *Volo autem tuam sanctitatem utile* * *aliquid commemorare, quod ad præsens pertinet tempus: quando enim in magna Constantinopoli sancta vestra synodus congregata est, tunc quando Johannes est accusatus, deinde gesta sunt super eo à multis in scripto commentaria, cum futurum esset, ut contra eum definitio proferretur, & essem ego unus adstantium, scio, me audisse sanctitatem tuam sanctæ synodo sic dicentem:* QUIA SI SCIREM, QUOD NUNC, SI JOHANNI VENIAM LARGIREMUR, MELIOR FIERET SEMETIPSO, ET RECEDERET A DURITIA ET ASPERITATE, QUÆ IN EO EST, OMNES VOS ROGASSEM PRO EO. *Admirabilis ergo etiam circa hoc iterum judicata est sanctitas tua, quippe ut quæ dixerit veritatem. Quid igitur oportebat sanctam synodum facere, quæ impœnitentem & sic pertinacem reperit illum, qui rectæ fidei repugnavit?* Hanc S. Cyrilli epistolam inter alias variorum patrum, ad concilium Ephesinum spectantes, Christianus Lupus Lovanii anno MDCLXXXII cap. 56 à pag. 129 edidit, & Stephanus Baluzius in nova conciliorum Collectione, seu supplemento ad collectionem Philippi Labbei, Parisiis anno MDCCVII à col. 758 recudit, ubi utrolibet loco integra legi potest.

postea verosimiliter eam agnovit, aut innoxiè erravit cum S. Cyrillo,

* *Lupus ut ille*

C

181 Ex toto hujus epistolæ contextu apparet, quod Cyrillus Acacio persuadere cupiat, Nestorium hæresiarcham jure merito condemnatum fuisse. Ut autem id clariùs probet, inter alia allegat exemplum Joannis Chrysostomi, atque à simili argumentatur in hunc fere modum: Joannes Chrysostomus in sancta synodo ad Quercum ab episcopatu depositus est ob duritiam & asperitatem (sic adversantes sancto Præsuli invictam ejus constantiam perperam appellabant) à qua ipsum numquam recessurum Acacius verè prædixerat. Cur igitur sancta synodus Ephesina non deposuisset Nestorium ob hæresim, quam pertinaciter propugnabat? At videtur S. Cyrillus hoc ratiocinio innuere, quod tunc nondum de injustitia Chrysostomianæ depositionis convictus esset: si enim innocentiam S. Chrysostomi eo tempore agnovisset, quam vim haberet ejus argumentatio? Quomodo invidiosam inter Nestorium hæreticum & S. Joannem Chrysostomum comparationem institueret? Quomodo denique iniquissimum conciliabulum ad Quercum, in quo S. Chrysostomus falsò accusatus ac damnatus fuerat, hîc à Cyrillo *sancta synodus* vocaretur, & cum sancto concilio Ephesino compararetur?

D

qui post restitutam S. Chrysostomi memoriam simile judicium tulit,

E

182 Ex his secundum sententiam Tillemontianam inferre possem, nomen Cyrilli, æquè ac Attici, ex ecclesiasticis tabulis delendum esse, cum Cyrillus in hac epistola nondum agnoscat injuriam, qua S. Joannem Chrysostomum affecerat, nec ullum hîc præbeat pœnitentiæ indicium, ob quam causam Tillemontius tomo 12 Monument. eccles. pag. 416 & 425 Atticum præcipuè reprehendit, eumque è catalogo Sanctorum expungit. Si igitur propterea Atticum albo Sanctorum eradat, cur in eo Cyrillum relinquit? Ne his diutius immorer, unicum Tillemontio dilemma propono. Cyrillus erroneam suam de depositione S. Chrysostomi opinionem post datas ad Acacium litteras vel retractavit, vel in ea usque ad mortem permansit. Si velit primum, proferat auctores fide dignos, aut ipsa Cyrilli scripta, in quibus ea retractatio expressè legatur. Saltem in Actis S. Cyrilli, quæ tomo 14 Monument. eccles. à pag. 267 usque ad 676 ex veteribus scriptoribus copiosè illustravit, nullum hujus retractationis testem hactenus produxit. Si secundam dilemmatis partem eligat, sequitur, hunc innocuum Cyrilli errorem sanctitati ejus non officere.

& quem adversarius propterea ex albo Sanctorum non expungit,

F

183 Sed forte Tillemontius hoc dilemma declinare conabitur recurrendo ad regulam criticæ, quam tomo 14 Monument. eccles. pag. 798 sic tradit: *Historici tam frequenter omittunt res verissimas & aliquando maximè memorabiles, ut periculosum sit, ex eorum silentio certas conclusiones deducere.* Hinc inferet, S. Cyrillum postea verosimiliter errorem suum agnovisse ac retractasse, etiamsi apud ipsum S. Cyrillum aut alios antiquos scriptores id non legamus. Totum istud probè intelligo, atque etiam libenter admitto, ut S. Cyrillum de pertinacia erronei & iniqui sui judicii excusem. At vicissim exigo, ut eadem regula in S. Attico locum habeat. Si igitur Atticus nondum satis noverat injustitiam Chrysostomianæ exauctorationis, quando ad S. Cyrillum scribebat, dicatur secundùm hanc Tillemontii regulam, quam probo & amplector, iniquitatem istius judicii postea agnovisse, quamvis antiqui scriptores eam notitiam clarè ad posteros non transmiserint. Secundùm ea, quæ superius diximus, forte eo tempore Atticus nondum sese omnino cum Romana Ecclesia reconciliaverat, quod tamen

cum tamen sit eadem utrinsque causa,

A men poſtmodum effecit, etſi perfectam illius reconciliationem antiquitas diſertè non expreſſerit. Haud dubie prima aut præcipua pacis conditio fuit, ut nomen S. Chryſoſtomi diptychis inſcriberetur, præter quam ſecundùm ſupra dicta Atticus adhuc alias implere debuit, de quibus ab ipſo impletis veteres hiſtorici non meminerunt. Ceterùm dumtaxat rogo, ut S. Cyrillus & S. Atticus juxta hanc Tillemontianam regulam æqualiter judicentur.

ut ex ipſis adverſarii principiis oſtenditur :

184 Non video, quomodo hinc evadere poſſit adverſarius, niſi confugiat ad alteram regulam, quam tomo 10 Monument. eccleſ. pag. 541 ſibi aliiſque præſcribit, & qua dubiam Flaviani Antiocheni ſanctitatem ita vindicat : *Igitur dicendum eſt, quod eccleſia Græca antiquam traditionem ſecuta ſit, quando illum* (ſcilicet Flavianum, de quo ibi agit) *publico cultu veneratur. Quod ſi in ejus geſtis occurrant aliqua, quæ ægre videntur conciliari poſſe cum ſpiritu caritatis, qui ſolus Sanctos efficit, meminiſſe oportet, nos eſſe homines, nimis debili ac tenui lumine illuſtratos,*

B *ut de humanis actionibus earumque circumſtantiis rectè judicemus.* At numquid hoc axioma æque favet Attico, quam Flaviano ? Nonne etiam hîc dici poteſt, quod Græci (addo quoque Latinos quoſdam Martyrologos) antiquam traditionem ſecuti ſint, dum Atticum ſacris ſuis Faſtis inſeruerunt ? Verbo uno, quidquid adverſarius hîc dixerit, nos eodem jure de Attico affirmabimus. Certè ſi Tillemontius traditas à ſe regulas obſervaſſet, tam durum ac temerarium judicium non tuliſſet de præclaro Viro, quem antiquitas magnis exornavit laudibus, quarum hîc nonnullas in gratiam adverſarii breviter congeremus.

S. Atticus quoque ab orthodoxis viris,

185 Imprimis S. Cyrillus Alexandrinus in epiſtola ad clericos Conſtantinopolitanos apud Labbeum tomo 3 Conciliorum col. 333 de Neſtorio ita interrogat : *Numquid æqualis vel ſapientior eſt beato Attico ?* Cæleſtinus Papa in litteris ad Neſtorium vigilantiam S. Attici contra Pelagianos ibidem col. 353 ſic laudat : *Denique ſanctæ recordationis Atticus, Catholicæ magiſter fidei, & verè beati Joannis etiam ad iſta ſucceſſor, eos ita perſecutus eſt pro Rege communi, ut nec ſtandi quidem illic copia præſtaretur. Manſit nos poſt ejus exitum ſolicitudo vel maxima, cum ſucceſſor ipſius utrum etiam in ejus fide ſuccederet, quæreremus ; quia difficile eſt continuari, quæ bona ſunt: nam ſibi ſæpe alternis vicibus adverſa ſuccedunt.*

C An Romanus Pontifex Atticum appellaret verum S. Joannis Chryſoſtomi ſucceſſorem, ſi Atticus nihil umquam feciſſet ad reparandam illegitimam ſedis Conſtantinopolitanæ invaſionem, ut Tillemontius nimis temere affirmat ? Adde, Cæleſtinum Papam in eadem epiſtola ad Neſtorium ſatis indicare, quod Atticus cum Romanis Pontificibus amicitiam coluerit, dum ibidem col. 361 de nimia Neſtorii erga Pelagianos indulgentia ſic conqueritur : *Ejicerentur denique, ſi tibi quoque ſimiliter diſpliceret. Cur tamen ea, quæ in hos tunc ſunt acta, quæruntur, cum certum ſit, illinc ad nos à Catholico tunc antiſtite Attico geſta directa ? Cur non ſanctæ memoriæ Siſinnius iſta quæſivit ? Quia utique ſub deceſſore ſuo probaverat eos jure damnatos.* Hinc ſatis liquet, S. Atticum amicam litterarum communionem cum Eccleſia Romana conſervaſſe.

ſanctitate & doctrina illuſtribus,

186 Idem Pontifex in epiſtola ad clerum & populum Conſtantinopolitanum tomo Labbei proximè citato col. 365 poſt celebratas S. Chryſoſtomi laudes, de illius ſucceſſore ita loquitur : *Recepit enim ſanctæ memoriæ epiſcopus Atticus Chriſtianum populum deceſſoris exemplo, & ſacrilegos perſecutus eſt hæreticorum furores.* Præterea Cæleſtinus eodem tomo col. 1073 S. Maximianum epiſcopum Conſtantinopolitanum, quia cum S. Attico conjunctiſſimè vixerat, hoc elogio ornat: *Ita enim reverendiſſimæ memoriæ viro Attico, Catholicæ fidei propugnatori fortiſſimo, mente pariter & officio cohærebat, ut jam tunc futuri in eodem epiſcopatûs inſignia prælucerent.* At ex hac ipſa S. Maximiani cum Attico conjunctione confirmatur opinio noſtra : cum enim, juxta vulgare effatum, amor aut pares inveniat aut faciat, quis facilè credat, ſanctiſſimum Maximianum tam firmo amicitiæ vinculo conjunctum fuiſſe huic præſuli, ſi Atticus manſerit injuſtus cathedræ Conſtantinopolitanæ poſſeſſor, ac talis fuerit, qualem Tillemontius depinxit ? Denique idem Pontifex Romanus columna ſequente hunc S. Maximianum ita hortatur : *Sequere priorum, à quibus eruditus es & nutritus, exempla pontificum ; beatiſſimi Joannis in prædicando ſcientiam, ſancti Attici in repurgandis hæreſibus vigilantiam, deceſſoris tui* E *Siſinnii, cujus te ſucceſſorem credimus, ſimplicem puritatem.*

poſt mortem impensè laudetur.

187 Sanctus Proſper in Carmine de ingratis, quod noviſſimè Pariſiis anno MDCCXI inter ejus opera à col. 115 editum eſt, zelum Attici contra Pelagianos ibidem col. 121 prædicat his verſibus:

Quid loquar & curam, magna quam geſſit in urbe
Conſtantinopoli, docto bonus ore ſacerdos
Atticus, antiqua legatos hæreticorum
Confutando fide ? De qua tunc impia corda,
Quamvis ſe obductâ tegerent velamine formâ
Judicii, & tacitæ tulerant tormenta repulſæ.

Prætereo hîc quædam Orientis concilia, quæ antiſtitem illum tanti fecerunt, ut inter alios ſanctos Patres ſcripta beati Attici adverſus hæreticos citarint. Omitto etiam Theodoretum, Socratem, Leonem Magnum Papam, qui omnes Atticum magnis laudibus extulerunt : nam hæc pauca ſanctorum virorum teſtimonia, quæ de ipſo produximus, omnibus Tillemontii conjecturis & cavillationibus longè præferenda cenſemus. Nunc tempus eſt, ut poſt hanc velitationem rurſus filum hiſtoriæ noſtræ arrepturi, finiamus vindicias S. Attici, cui ſucceſſit

F

XIV. S. SISINNIUS I.

Poſt obitum S. Attici elìgitur anno 426 Siſinnius.

DE hoc digno S. Attici ſucceſſore Socrates lib. 7 cap. 26 ſic ſcribit : *Ceterùm poſt obitum Attici ingens contentio de ordinatione epiſcopi exorta eſt, aliis alium poſtulantibus : quidam enim Philippum presbyterum cupiebant ; quidam Proclum, qui etiam presbyter erat. Sed univerſus populus communi conſenſu Siſinnium optabat, qui & ipſe presbyter quidem erat, non tamen in ulla intra urbem eccleſia conſtitutus ; ſed in ſuburbano Conſtantinopoleos, cui nomen eſt Elæa, presbyterii gradum ſortitus fuerat.... Hujus autem viri deſiderio omnes laïci flagrabant, tum quod pietatis nomine celeberrimus ubique eſſet, tum præcipuè quod pauperibus fovendis etiam ultra vires ſuas incumberet. Prævaluit igitur ſtudium laïcorum, ordinatuſque eſt Siſinnius pridie Kalendas Martii, conſulatu proximè ſequenti, qui fuit Theodoſii duodecimus, & Valentiniani Junioris auguſti ſecundus.* Ex hac diſtincta temporis notatione conſtat, Siſinnium anno Chriſti CDXXVI, die ultima Fe-

SEC. V.

bruarii in locum S. Attici ſuffectum eſſe. Idem annus etiam notatur in Chronico Marcellini Comitis, quod in editione Panviniana pag. 63 ſic habet: *Indictione IX, Theodoſio XII & Valentiniano II coſſ., Siſinnius, vir ſanctæ ſimplicitatis & ſimplicis ſanctitatis, Conſtantinopolitanus epiſcopus factus eſt.*

zelo contra hæreticos clarus,

189 Siſinnius ſtatim poſt ordinationem ſuam exemplo S. Attici ferventem zelum oſtendit contra hæreticos Meſſalianos, ut apud Photium in Bibliotheca, ab Andrea Schotto Græco-Latinè edita, cod. 52 col. 39 & 40 legi poteſt. Cetera vir pacificus eccleſiam ſuam piè gubernavit: ſed grex Conſtantinopolitanus non diu tam bono paſtore gaviſus eſt, ut idem Socrates lib. 7 cap. 28 teſtatur his verbis: *Siſinnius autem cum in epiſcopatu nondum biennium expleviſſet, ex hac luce migravit, Hierio & Ardaburio conſulibus, die nono Kalendas Januarii*, ſeu anno Chriſti CDXXVII, die XXIV Decembris. Dum igitur Nicephorus & Theophanes duos gubernationis annos Siſinnio indeterminatè tribuunt, illi pro incompletis accipiendi ſunt.

B

quem Cæleſtinus Papa ob ſanctam ſimplicitatem

190 Porro Socrates ibidem indolem Siſinnii ita paucis exponit: *Vir ob temperantiam quidem vitæque ſanctitatem, & ob benignitatem erga pauperes celeberrimus; moribus verò ſimplex & affabilis, ac proinde à negotiis alienus: quam ob cauſam moleſtus fuit negotioſis hominibus, apud quos in opinionem venit ignaviæ.* Sed cum juxta Apoſtolum ſapientia hujus mundi, ſtultitia ſit apud Deum, imprudens illud inquietorum hominum judicium honori tam præclari Præſulis nihil detrahet: nam qui puriore rerum ſpiritualium cognitione præditi erant, de tranquilla Siſinnii ſimplicitate aliter judicarunt. Sic memoratus Cæleſtinus Papa præter alia, quæ ſuperius occaſione S. Attici attigimus, in epiſtola ad Neſtorium in Labbeana Conciliorum collectione tomo 3 col. 353 de ipſo ſcribit: *Habuimus tamen poſt hunc* (videlicet Atticum, quem paulo antea laudaverat) *à quo eramus continuò deſerendi, ſanctum Siſinnium celebratum ſimplicitate & ſanctitate collegam, eam fidem, quam invenerat, prædicantem. Legerat profectò ſimplex ſanctitas & ſancta ſimplicitas, timendum magis, quam altè ſibi eſſe ſapiendum.*

C

& ſimplicem ſanctitatem laudavit,

191 Idem ſanctiſſimus Pontifex in litteris ſuis tomo Labbei proximè citato col. 365 clerum & populum Conſtantinopolitanum adverſus hæreſim Neſtorii præmunit, & inter alia prudentem Siſinnii noſtri ſimplicitatem ita prædicat: *Habuimus, hoc* (Attico) *decedente, collegam beatæ memoriæ Siſinnium, ſcientem quid poſſit gloriæ remanere, ſi integra & intemerata, quæ ad ſe uſque pervenerant, Catholicæ fidei ornamenta ſervaret. Intelleximus, ei nec columbæ ſimplicitatem, nec prudentiam defuiſſe ſerpentis. Flevimus, fratres cariſſimi, velut præſcii futurorum, citò nos ejus præſidio deſtitutos.* Denique ſanctus Cæleſtinus eodem tomo col. 1070 in epiſtola, poſt Neſtorii damnationem ad ſynodum Epheſinam ſcripta, de laudatis apud ſe S. Maximiani ſucceſſoris moribus ita loquitur: *Talem ſucceſſorem quærebat ſanctæ memoriæ Siſinnii beata ſimplicitas, ut locum ſuum non niſi ſui ſimilis obtineret: etenim melius agimus, ſi abſtinentes jam ab illius ſacrilegi* (nempe Neſtorii, qui Siſinnio immediatè ſuccеſſit) *nomine, ſedem vacaſſe dicamus.*

192 Ex hactenus dictis colligi poteſt, Siſinnium perperam à negotioſis hominibus ignaviæ accuſatum fuiſſe, cum hæc omnia potius in eo tranquillam alacritatem & ſimplicem ſimulque prudentem agendi rationem commendent. Quare exiſtimationem hujus pii Antiſtitis violare non poteſt hæc inſulſa obtrectatorum calumnia, quæ forte originem duxit ex æmulatione Philippi, qui cathedram Conſtantinopolitanam ambiens Siſinnio poſtpoſitus fuerat, ſicut Socrates lib. 7 cap. 26 innuit narrando ſequentia: *Poſt hæc Philippus presbyter, quoniam alter ipſi antepoſitus fuerat, ordinationem illam pluribus reprehendit in ea, quam conſcripſit, hiſtoria Chriſtiana; ubi & ordinatum ſimul & ordinatores perſtringens, ac præcipuè laïcos, ea dicit, quæ litteris mandare equidem nolim: neque enim ullo modo probare poſſum ejus temeritatem, qui talia ſcriptis ſuis prodere auſus fuerit.* Certè hæc invidi hominis obtrectatio nos tam parum movet, ut Siſinnium numero Sanctorum adſcribendum putemus, tum quod Romanus Pontifex de illius jam mortui fide & virtute tam illuſtre teſtimonium reddiderit, tum quod Græci in Menæis impreſſis annuam ejus memoriam celebrent XI Octobris, ad quam diem verſiculi, quibus ibidem decoratur, more noſtro Latinè verti poterunt, & fortaſſe cultus ipſius ex pluribus Menologiis confirmari. Nunc dicendum eſt, qua ratione candido iſti viro ſucceſſerit verſutiſſimus

D

poſtquam menſe Decembri anni 427 ad Superos migraverat.

E

XV. NESTORIUS hæreſiarcha.

Neſtorius in locum S. Siſinnii defuncti ſubſtituitur anno 428,

SOcrates lib. 7 cap. 29 infelicem hujus hypocritæ electionem ita narrat: *Poſt obitum Siſinnii, propter homines inanis gloriæ ſtudioſos, placuit imperatoribus neminem ex eccleſia Conſtantinopolitana ad epiſcopatum promovere, licet multi Philippum, nec pauciores Proclum ordinari ſummo ſtudio contenderent. Peregrinum igitur hominem Antiochiâ evocare ſatius viſum eſt. Erat illic vir quidam, nomine Neſtorius, ortus ex urbe Germanicia, ſonora voce & expedita facundia: atque idcirco illum, tamquam idoneum ad docendum populum, accerſere decreverunt. Elapſo itaque trium menſium ſpatio, Neſtorius Antiochiâ adducitur, qui ob temperantiam quidem à plurimis prædicabatur; in reliquis verò quali ingenio & quibus moribus fuerit, ex prima ejus concione prudentiores quique ſtatim deprehenderunt: ordinatus enim die quarto Idus Apriles, Felice & Tauro conſulibus* (id eſt die X Aprilis, anno Chriſti CDXXVIII, quam diem mox examinabimus) *illico coram univerſo populo imperatorem alloquens, celebrem illam protulit dictionem:* DA MIHI, *inquit*, IMPERATOR, TERRAM HÆRETICIS PURGATAM, ET EGO TIBI CÆLUM RETRIBUAM. MECUM HÆRETICOS DEBELLA; EGO PERSAS TECUM DEBELLABO. *Hæc verba licet quidam ex vulgo, qui hæreticos oderant, libenter amplexi ſint; iis tamen, ut dixi, qui interiorem animi ſenſum ex verbis conjicere norunt, perſpecta ſtatim fuit hominis levitas & violentia, cum inanis gloriæ ſtudio conjuncta.*

F

die 1 vel 10 Aprilis,

194 De die ordinationis inter eruditos nonnulla eſt controverſia: nam Baronius, Petavius, & Garnerius cum Socrate aſſignant ei diem decimam Aprilis; Noriſius verò & Bandurus cum aliis ſequuntur Liberatum diaconum, qui cap. 4 ſui Breviarii apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 743 aſſerit, ordinationem Neſtorii peractam eſſe *die primo menſis Aprilis, conſulatu Felicis & Tauri.* Pagius in Critica hiſtorico-chronologica Annalium Baronii ad annum Chriſti CDXXVIII num.

A num. 11 putat, quod Socrates diem, quo Neſtorius in ſede epiſcopali collocatus eſt, pro die ejus ordinationis perperam acceperit, additque hanc rationem, quod iſto anno dies Dominica, qua Conſtantinopolitani præſules ordinari conſueverant, in Kalendas Aprilis ſeu diem primum ejuſdem menſis inciderit. Sed Tillemontius tom. 14 Monument. eccleſ. pag. 286 contendit, hanc rationem non convincere, citatque Cardinalem Noriſium, qui in Hiſtoria Pelagiana lib. 2 cap. 24 contraria quædam Orientalis eccleſiæ exempla allegat. Cum de anno & menſe ordinationis inter omnes conveniat, nobis non lubet diutius altercari de ambigua paucorum dierum differentia, cujus determinatam veritatem forte numquam aſſequemur. Miſſis itaque pauliſper chronologicis exigui momenti tricis, ad hiſtoricum Neſtoriani epiſcopatûs initium relabimur.

qui populum fefellerat ſua hypocriſi

195 Caſſianus lib. 7 de Incarnatione Domini cap. 30 ſignificat, populum Conſtantinopolitanum vana ſpe deluſum fuiſſe in hac electione, & verba S. Joannis Chryſoſtomi Neſtorio objiciens, ſic B contra hunc concludit: *Hujus ergo fidem atque doctrinam, etiamſi aliorum ignorabas, ſequi ac tenere debueras; cujus utique amore ac deſiderio te antiſtitem ſibi plebs religioſa delegit: quia cum de Antiochena eccleſia te ſibi ſumeret ſacerdotem, ex qua illum antè prælegerat, recepturam ſe in te credidit, quidquid in illo habere deſiiſſet.* Nec profectò mirum eſt, Conſtantinopolitanos falſa Neſtorianæ pietatis imagine deceptos fuiſſe, ac peſtilentis illius doctrinæ virus non ſtatim ſenſiſſe: cum enim Vincentius Lerinenſis affirmaſſet in ſuo Commonitorio, quod Baluzius Pariſiis anno MDCLXIX inter alia Veterum opuſcula edidit, hæreſes à Deo permitti ad tentandam fidelium dilectionem, pag. 330 quibuſdam exemplis aſſertionem ſuam ſic probat: *Nam ut à proximis & manifeſtis incipiam, qualem fuiſſe nuper tentationem putamus, cum infelix ille Neſtorius ſubitò ex ove converſus in lupum, gregem Chriſti lacerare cœpiſſet, cum eum hi ipſi, qui rodebantur, ex magna adhuc parte ovem crederent, ideoque morſibus ejus magis paterent? Nam quis eum facilè errare arbitraretur, quem tanto imperii judicio electum, tanto ſacerdotum ſtudio proſecutum videret, qui cum magno Sanctorum amore, ſummo populi favore celebraretur, quotidie palam divina tractabat eloquia, & noxios quoſque Judæorum & gentilium confutabat errores? Quo tandem iſte modo non cuivis fidem faceret, ſe recta docere, recta prædicare, recta ſentire, qui, ut uni hæreſi ſuæ aditum patefaceret, cunctarum hæreſeon blaſphemias inſectabatur?*

& fucatâ facundiâ

196 Theodoretus lib. 4 Hæreticarum fabularum cap. 12, geſta Neſtorii altiùs repetit, & fictos illius mores ita graphicè depingit: *Hic ex Germanicenſium ortus oppidulo, neſcio cujuſmodi ab initio ſtudiis educatus, aliam ex alia regionem commutans, ut flagellum quoddam Ægyptiacum, in magnam Antiochenorum civitatem irrupit. In hac cum liberalibus diſciplinis mediocriter eſſet imbutus, vocemque pulcherrimam & maximam exercuiſſet, in eccleſiam Dei ſe ingeſſit, & in numerum presbyterorum relatus eſt, docendique populi munere impoſito, ſtatim in exordio oſtendit, qualis totâ vitâ eſſet futurus: neque enim generoſum & genitalem, quique hominum animas excolere poſſet, dicendi characterem ſecutus eſt. Sed cum ad populi delectationem orationem ſuam conferret, & inanes plauſus, ut qui maximè, aucuparetur, turbulentum & inſtabile vulgus ad ſui deſiderium excitavit, fuſca veſte indutus, triſtis* SEC. V. *incedens, ſtrepitus forenſes declinans, pallore corporis continens videri affectans, libris domi ut plurimum incumbens, ac in otio & quiete ſecum habitans. Hoc habitu & hac ſimulatione populum ineſcans, magnam ætatis partem tranſegit, Chriſtianus videri potius, quam eſſe ſtudens, & Chriſti gloriæ ſuam præferens.* Tunc de promotione illius ad cathedram Conſtantinopolitanam narrat ea, quæ nos jam ſupra ex Socrate retulimus, & exponit paſſim notas hujus hæreſiarchæ blaſphemias contra Deiparam, illaſque refellit. Minimè ſuſpectus eſſe poteſt hic teſtis, qui à teneris Neſtorio amiciſſimus fuit, & propter illius defenſionem poſtmodum plurima adverſa toleravit, donec tandem in concilio Chalcedonenſi anathema dixit Neſtorio, & errorem ſuum dedoctus, hæc de illo litteris mandavit.

etiamſi ſolida eruditione careret,

197 Quamquam Neſtorius fucatâ ſuâ facundiâ populo imponeret, & egregius orator videretur, tamen illuſtres iſtius temporis ſcriptores teſtantur, ſolidam eruditionem ei defuiſſe. Inter alios laudatus Vincentius Lerinenſis in jam citata Baluzii editione pagg. 330 & 331 illum cum aliis hæreſiarchis comparat, ac iis ſcientiâ inferiorem fuiſſe innuit hoc modo: *Et ut Neſtorium prætereamus, in quo plus ſemper admirationis quam utilitatis, plus famæ quam experientiæ fuit, quem opinione vulgi aliquamdiu magnum humana magis fecerat gratia, quam divina, eos potius commemoremus, qui multis profectibus, multaque induſtria præditi, non parvæ tentationi Catholicis hominibus exſtiterunt.* Marcellinus Comes in ſuo Chronico Panvinianæ editionis pag. 63 ad conſulatum Felicis & Tauri ſeu annum Chriſti CDXXVIII de eo hæc habet: *Neſtorius Antiochiæ natus* (etiam Caſſianus lib. 6 de Incarnatione Domini cap. 6 diuturnam ejus in urbe Antiochena habitationem pro loco natali perperam accepit) *vir ſatis quidem eloquentiæ, ſapientiæ verò parum habens, Conſtantinopolitanis admodum adnitentibus, ex presbytero epiſcopus factus, ordinatus eſt.*

ut præter alios teſtatur Socrates,

198 Socrates autem, qui Neſtorium propius noſſe poterat, lib. 7 cap. 32 de illius doctrina tale fert judicium: *Ego verò cum libros à Neſtorio editos legiſſem, hominem imperitum eſſe deprehendi. Prorſuſque dicam, ut ſe res habet: nam neque odio & inimicitia adductus, vitia illius antea commemoravi; nec ut quibuſdam gratificer, bona, quæ in illo deprehendi, oratione mea extenuabo. Mihi quidem videtur Neſtorius nec Paulum Samoſatenſem nec Photinum imitatus* (hîc cauſidicus Conſtantinopolitanus perperam theologum voluit agere, ut Vincentius Riccardus in commentario ad primam orationem S. Procli pag. 92 & 93 rectè oſtendit) *neque omnino nudum hominem Chriſtum dicere. Sed ſolam Deiparæ vocem velut larvam quamdam reformidat. Idque illi ex graviſſima contigit imperitia: cum enim naturali facundia eſſet præditus, eruditus quidem videbatur, revera tamen erat indoctus. Libros etiam veterum interpretum haudquaquam legere dignabatur: arrogantiâ enim elatus ob dicendi facultatem, non ſatis accuratè vetuſtioribus legendis operam dabat, ſed ſe ipſum reliquis omnibus præſtare arbitrabatur.* Deinde hæreſim ipſius de Deipara quibuſdam teſtimoniis impugnat, & idem caput ita concludit: *Et hanc fuiſſe Neſtorii ſententiam, partim ex libris ejus, quos quidem perlegi, partim ex fautorum illius ſermonibus deprehendi. Ceterùm ſtulta illa Neſtorii garrulitas*

or-

SEC. V. *orbem terrarum non mediocriter perturbavit.*

199 Denique S. Cyrillus Alexandrinus in homilia, Epheſi adverſus Neſtorium habita, apud Labbeum tomo 3 Conciliorum col. 586 hæreticum illum etiam de aliis vitiis ita ſuſpectum reddit: *Omnem gentem, nefariis laſciviis & diſſolutionibus indulgentem, hic ſuâ malitiâ exceſſit: gentes enim plerumque, cum Scripturas ignorent, Deum incaute imprudenterque blaſphemant. Hic autem, qui univerſam Scripturam tenet, & magicis quoque illuſionibus fortaſſe (auſim dicere) operam navavit, divinam Scripturam non ſincerè inſpexit; inſpexit autem argentum & aurum.* Licet hæc ultima periodus nonnihil obſcura ſit, videtur tamen indicare, Neſtorium arti magicæ ſtuduiſſe, ac pecuniæ avidum fuiſſe. Hæc eſt à ſynchronis ſcriptoribus depicta effigies famoſi illius hæreſiarchæ, qui tantas in Eccleſia turbas excitavit. Sed cum non ſit hujus loci ſingula illius geſta proſequi, & ea in Annalibus eccleſiaſticis aliiſque libris paſſim occurrant, breviter dumtaxat ex antiquis auctoribus referam genus mortis, quo periit, quia ſingulare divinæ ultionis indicium videtur exhibere.

& aliis vitiis infectus eſſet.

B

200 Poſtquam Neſtorius anno CDXXXI circa finem menſis Junii in ſynodo Epheſina propter hæreticam pertinaciam epiſcopatu Conſtantinopolitano dejectus fuerat, juſſu imperatoris Theodoſii poſt alia exſilia relegatus eſt in locum, qui Oaſis dicitur. Sed propterea pervicacem animum non mutavit: *Illic enim degens Neſtorius à blaſphemia ſua nequaquam deſtitit*, ut Euagrius Scholaſticus lib. 1 Hiſt. eccleſ. cap. 7 teſtatur. Deinde propter barbarorum incurſionem ex hoc loco fugit in Thebaïdem, ubi variis calamitatibus afflictus infelicem animam reddidit, ut apud Euagrium loco citato diſtinctius narratur. Neſcitur, in quem determinatè annum obitus ejus inciderit. At colligo, illum inter annum Chriſti CDXXXIX & CDL obiiſſe: nam Socrates, qui anno CDXXXIX Hiſtoriam ſuam eccleſiaſticam abſolvit, lib. 7 cap. 34 de ipſo adhuc ſuperſtite ſic ſcribit: *Quippe etiamnum depoſitus, & in exſilium miſſus, Oaſin incolit.* Non vixit autem ultra annum CDL, quo Theodoſius imperator ex hac vita migravit: Marcianus enim Theodoſii ſucceſſor cum indignatione rejecit fautores Neſtorii, qui anno CDLI reliquias hujus hæreſiarchæ Conſtantinopolim deferri poſtulaverant, ut apud eumdem Euagrium

Hic pertinax hæreſiarcha anno 431 in exſilium ejectus,

C

lib. 2 cap. 2 oſtenditur.

201 Laudatus Euagrius peculiare mortis ipſius genus lib. 1 cap. 7 ex antiquiore quodam auctore ſic refert: *Ego verò ſcriptorem quemdam legi, de illius morte ita narrantem; eum linguâ vermibus eroſâ ad graviora & ſempiterna migraſſe ſupplicia.* Dignum enimvero ſupplicium blaſphemo homine, qui toties impiâ linguâ contra Chriſtum ac Deiparam abuſus fuerat! Neque huic mortis generi contradicit Theodorus lector, dum diu ante Euagrium lib. 2 Hiſtoriæ eccleſiaſticæ in editione Valeſiana pag. 565 tantummodo ſic breviter ſcripſit: *Neſtorii corpus putredine conſumptum eſt:* ſanctus enim Theophanes in Chronographia, anno MDCLV Pariſiis Græco-Latinè edita, pag. 79 utrumque facilè conciliat hoc modo: *Impium tandem blaſphemumque Neſtorium divina juſtitia in exſilio ulta eſt, membris ejus omnibus, & impurâ maximè linguâ, tabo fluentibus, quo quidem corroſus letho abſumitur.*

poſtea manifeſto divinæ ultionis indicio

202 Quamvis Theodoretus ſupradicto libro 4 Hæreticarum fabularum cap. 12 iſtud mortis genus apertè non exprimat, tamen manifeſtum quod-

dam divinæ vindictæ ſignum in obitu illius interveniſſe ibi ſatis innuit his verbis: *Unde quoniam horrenda morte peribunt impii, pontificatu per ſanctos Epheſi congregatos divino ſuffragio dejectus eſt, & juſſu imperatoris Oaſim habitare juſſus, futuri impiorum ſupplicii illinc ſumpſit exordium, ſua ipſius amentia factus ludibrium, & in ſe dictum illud complens Apoſtoli: Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad judicium.* Imò non prorſus temerè ſuſpicari quis poſſet, hîc illam totius corporis aut linguæ putredinem à Theodoreto tacitè indicari, dum de horrenda impiorum morte meminit, & Neſtorium ſuæ ipſius amentiæ ludibrium factum eſſe aſſerit: cum enim Neſtorius fucatâ linguæ ſuæ facundiâ plauſum populi captaret, ut ſupra à Theodoreto dictum fuerat, & forte ob elegantiorem linguæ uſum ſuperbiâ elatus in hæreſim & ſtultas blaſphemias incidiſſet, veriſſimè eſt *ſua ipſius amentia factus ludibrium*, quando in eo ipſo membro meritas impietatis ſuæ pœnas exſolvit. Sane dolendum eſt, quod poſt tam manifeſtam divinæ juſtitiæ ultionem ſacrilegus ille hæreſiarcha hactenus in Oriente habeat tot ſtupidos ſimulque pervicaces impiæ doctrinæ ſuæ ſectatores, qui illum in liturgia ſua tamquam ſanctum venerantur, ut apud Pagium in Critica Baronii ad annum CDXXXVI num. 3, & Renaudotium in Liturgiarum Orientalium collectione tomo 2 pag. 639 & alibi videri poteſt. Ceterùm huic ſuperbo Eccleſiæ Catholicæ oppugnatori ſucceſſit humilis orthodoxæ fidei defenſor

D

meritas blaſphemiæ ſuæ pœnas dedit,

E

XVI. S. MAXIMIANUS.

CUm Neſtorius in ſynodo Epheſina ante diem XXV Junii anno CDXXXI exauctoratus eſſet, elapſis quatuor menſibus, in locum ejus ſubſtituitur S. Maximianus, de quo Socrates lib. 7 cap. 35 ita loquitur: *Elapſo igitur quatuor menſium ſpatio à depoſitione Neſtorii, Maximianus eligitur epiſcopus; vir monaſticam quidem vitam degens, in presbyterorum tamen ordinem ipſe quoque cooptatus. Hic ſanctitatis opinionem jam pridem fuerat adeptus, eo quod propriis ſumptibus monumenta conſtruxiſſet, in quibus religioſi viri poſt obitum ſepelirentur. In ſermone autem rudis fuit atque imperitus, vitamque quietam & à negotiis alienam præoptabat.* Dum hîc Socrates dicit, Maximianum in ſermone rudem atque imperitum fuiſſe, videtur de imperitia linguæ Græcæ intelligendus eſſe. At profectò non miror, S. Maximianum linguam Græcam omnino non calluiſſe: ſiquidem Romæ natus & educatus fuerat, ut ex Synaxario Baſiliano & quibuſdam Romanorum Pontificum epiſtolis colligitur. Quod autem à negotiis moderatè ac prudenter gerendis non adeo alienus fuerit, patet ex ejus Actis, quæ Henſchenius noſter ad diem XXI Aprilis ſeu tomo II iſtius menſis à pag. 847 collegit, in quibus etiam aliæ ipſius virtutes & laudes commemorantur, quas proinde hîc repetere ſupervacaneum foret.

& poſt ejus exſilium eodem anno 431 electus eſt S. Maximianus

F

204 Idem Socrates lib. 7 cap. 37 diem electionis aut conſecrationis ejus ſic accuratè notat: *Cum Maximianus ad epiſcopatum Conſtantinopolitanum evectus fuiſſet, Baſſo & Antiocho conſulibus, die octavo Kalendas Novembris* (anno CDXXXI, die XXV Octobris) *eccleſiarum tumultus quievere.* Deinde eodem libro cap. 40 annum & diem mortis ejus ita aſſignat: *Maximianus verò cum per biennium ac menſes quinque eccleſiam pa-*

poſt brevem duorum annorum & aliquot menſium gubernationem anno 434 obiit,

A *pacatè administrasset, fato functus est, Areobindo & Aspare consulibus, pridie Idus Apriles. Erat tunc septimana jejuniorum, quæ festum Paschale proximè antecedit, ejusque septimanæ feria agebatur quinta.* Hæc anni ac diei computatio exacta est, cum Pascha anno CDXXXIV, qui per hos consules designatur, inciderit in XV Aprilis, adeoque feria quinta Majoris hebdomadæ in diem XII ejusdem mensis. Porrò ex isto episcopatûs initio ac fine sequitur, ut S. Maximianus duobus annis, mensibus quinque, & octodecim aut novemdecim diebus ecclesiam Constantinopolitanam rexerit; ut cuivis supputanti manifestum erit.

de quo mortis tempore recentiores chronologi

205 Anselmus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 893 ex hoc computo sic concludit: *Unde apparet, Maximianum in episcopatu Constantinopolitano vixisse annis duobus, mensibus quinque, & aliquot etiam diebus, quod quidem non animadvertit Valesius in notis ad eumdem Socratem, neque Pagius, qui rem ex professo, ut aiunt, tractat.* At bonâ Banduri veniâ, ipsemet non advertit, Pagium id observasse, dum in Critica ad Annales Baronii anno Christi CDXXXIV

B num. 2 ita scripsit: *Addit Socrates, Maximianum sedisse per biennium & menses quinque, ideoque non rectè scripserat, eum ordinatum die* XXV *Octobris anni* CDXXXI. Vides, Pagium id satis animadvertisse, atque ex nimis scrupuloso dierum computo intulisse, quod S. Maximianus die XXV Octobris non fuerit ordinatus.

circa aliquot dierum differentiam disputant.

206 Attamen hanc Pagii consequentiam non admitto: potius enim opinor, Socratem annos & menses numero rotundo computasse, nulla habita ratione aliquot dierum, qui mensem non explebant. Inde etiam suspicor, Valesium id in notis suis observare noluisse, eo quod sciret, similia sæpius rotundè numerari. Imo ipse Bandurus fateri debet, in plerisque præsulum Constantinopolitanorum catalogis, quos tomo 1 Imperii Orientalis à pag. 187 edidit, annos gubernationis atque interdum etiam menses exprimi; at communiter omitti dies, qui tamen in multis haud dubie superfuerunt. Nunc ab hac disputatiuncula ad S. Maximiani successorem progrediamur.

XVII. S. PROCLUS.

C *Mortuo S. Maximiano statim successit S. Proclus,*

HIc mitissimus vir, qui jam ter ad regendam Constantinopolitanam ecclesiam frustra à populo expetitus fuerat, statim post mortem S. Maximiani eligitur, quia imperator variis istius cathedræ competitoribus omnem ambitionis ac contentionis occasionem præcidere cupiebat, sicut Socrates lib. 7 cap. 40 tradit his verbis: *Quo quidem tempore imperator Theodosius prudenter huic negotio prospexit: etenim ne rursus de eligendo episcopo ambigeretur, eaque res tumultum in ecclesia excitaret, absque ulla cunctatione, nondum deposito Maximiani corpore, episcopis, qui aderant, mandavit, ut Proclum in episcopali solio collocarent..... Itaque Proclus in sede episcopali collocatus, corpus Maximiani sepulturæ tradidit.* Ex his liquet, S. Proclum anno CDXXXIV, die duodecima Aprilis, quo S. Maximianus obiit, aut unâ alterâve ex sequentibus diebus ad Constantinopolitanam cathedram evectum fuisse.

208 De mansuetissima hujus sancti Præsulis indole memoratus Socrates eodem libro 7 cap. 41 post alia sic loquitur: *Vir optimis moribus, si quisquam alius, præditus: quippe ab Attico eruditus, cunctas ejus virtutes studiosè imitatus est. Patientiam verò magis etiam, quam Atticus, excoluit: nam hic quidem interdum terribilem se hæreticis exhibebat; Proclus verò placidus erga omnes fuit, dum hæreticos hac ratione potius, quam vi, ad rectam fidem adducere studeret. Cum enim nullam omnino hæresim exagitare instituisset, mansuetudinis dignitatem integram conservavit, ac veluti depositum quoddam Ecclesiæ restituit. Qua in re imperatorem Theodosium imitatus est: nam huic quidem ratum fixumque fuit adversùs fontes non uti imperiali potestate; isti verò propositum erat parvifacere, si quis de Deo aliter, quam ipse, sentiret.*

Sec. v. qui contra quamdam Socratis calumniam

209 Hæc ultima Socratis verba omnino displicent, quia sanctum Episcopum turpissimæ indifferentiæ ac criminosæ ignaviæ arguunt. Non inficior, S. Proclum erga fratres à recta fide aberrantes leniorem fuisse, eo quod illos potius mansuetudine quam violentia ad Ecclesiæ gremium reducendos judicaret; sed pernego, ipsum in materia dogmatum adeo fuisse indifferentem, ut non curaret, *si quis de Deo aliter, quam ipse, sentiret:* E si enim hoc verum esset, quomodo ausus fuisset publicè refellere hæresim Nestorii, qui tunc ecclesiæ Constantinopolitanæ præerat, & adhuc Theodosii imperatoris favore fruebatur? Impia autem Nestorii dogmata in publico confessu à Proclo refutata fuisse, Theophanes in jam citata Chronographiæ editione pag. 76 ita tradit: *Die verò quodam Dominico, ipso Nestorio ecclesiæ præsidente, Proclus sacram concionem exponere jussus, dixit: Homilia in Deiparam. Homiliæ principium hoc fuit:* VIRGINIS HODIE CELEBRITAS, FRATRES. *Exinde impius Nestorius propter fastum & pravam fidem cunctis execrandus exstitit.*

defenditur

ex suis gestis,

210 Testis hujus rei est ipsa S. Procli oratio, quam Vincentius Riccardus Romæ anno MDCXXX inter alia ejus opera à pag. 59 edidit, ac eruditissimis notis illustravit. Nestorius tam graviter tulit, doctrinam suam hac oratione impugnari, ut ei tres quatuorve conciones opposuerit, in quibus furens hæresiarcha S. Proclum probroso hæretici & calumniatoris nomine traducit, sicut in præfatione Garnerii nostri ante partem posteriorem operum Marii Mercatoris à pag. IX, ac ibidem postea in ipsis Nestorii sermonibus à pag. 26 videri potest. Si S. Proclus ante adeptum episcopatum Constantinopolitanum tanto orthodoxæ fi- F dei defendendæ ardore flagraverit, ut tam potentem adversarium aggredi non sit veritus, quis credat, eum postea in munere pastorali negligentiorem fuisse?

quæ ad diem 24 Octobris copiosiùs illustranda erunt.

211 Sanè episcopalem S. Procli zelum testatur ejus epistola, quæ in Romana Riccardi editione à pag. 632 refertur, & quæ integra legi non potest, quin insulsum Socratis mendacium ultro in oculos incurrat, & à lectore cordato explodatur. Sed cum hîc nostrum non sit, sanctam istius Præsulis famam operosiùs tueri, hæc aliaque ejus gesta elucidanda reservamus ad die XXIV Octobris, quo à Græcis & Latinis præcipuè festum ipsius celebratur. Quare jam properamus ad illius mortem, de cujus certo tempore inter varios auctores intricatissima quæstio agitatur, ut nunc breviter referemus.

Auctores discrepant in assignando anno mortis S. Procli

212 Eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis, Vincentius Riccardus ante Analecta S. Procli pag. 45, Henschenius noster ad diem XVIII Februarii in Actis S. Flaviani § 6, ac denique Tillemontius tomo 14 Monument. eccles.

SEC. V.

pagg. 717, 797 & ſequentibus putant, S. Proclum anno Chriſti CDXLVI obiiſſe, poſtquam eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernaverat duodecim annis & aliquot menſibus, qui ſaltem à medio Aprili anni CDXXXIV numerandi ſunt; ut ex ſupradictis apparet. Contrà verò Pagius in Critica, Garnerius noſter in Diſſertatione de libris Theodoreti tomo 5 operum ejus pag. 208, aliique nonnulli contendunt, S. Proclum anno CDXLVII mortuum eſſe, eique tredecim gubernationis annos & aliquot menſes adſcribunt; cum interim Theophanes, Menæa, aliaque Græcorum Synaxaria tantummodo duodecim annos & tres menſes ipſi tribuant.

propter terræ motum, qui anno 447 contigit;

213 Poſteriores hi auctores præcipuum pro ſua opinione argumentum deſumunt ex terræ motu, qui juxta Marcellinum Comitem & Chronicon Alexandrinum anno CDXLVII contigit; qua occaſione miram narrant hiſtoriam de puero ad cælum ſublato, ex cujus revelatione conſuetudinem canendi Triſagion à Proclo inductam eſſe affirmant. Non ignoramus, hunc pueri raptum illamque Triſagii revelationem à Samuele Baſnagio

B

Flottemanvillæo in Annalibus politico-eccleſiaſticis ad annum Domini CDXLVII num. XI, & ab aliis heterodoxis inter aniles fabulas reponi; ſed parum nos movet corrupta eorum criſis, qui ſubſtantiam hujus hiſtoriæ, ab antiquis ſcriptoribus traditam, cum ſeveris criticis Catholicis admittimus. Non tamen idcirco obitum S. Procli uſque ad annum CDXLVII differre cogimur, etiamſi gratis concedamus, terræ motum anno CDXLVII rectè collocatum eſſe in Chronico Alexandrino, quod nihilominus integro anno à vera chronologia aberravit, quando conciliabulum Epheſinum anno CDL habitum eſſe ſtatuit. Non cogimur, inquam, propterea mortem S. Procli differre: nam hìc forte de alio terræ motu agitur, cum Conſtantinopolis ſub imperio ejuſdem Theodoſii ſæpius concuſſa fuerit, ut in Chronico Alexandrino videri poteſt.

ſed ſilentium hiſtoricorum de aliis terræ motibus,

214 Tillemontius tomo 14 Monument. eccleſ. pag. 798 fatetur, anno CDXLV vel CDXLVI nullum terræ motum apud primigenios auctores expreſſè notari; at contendit, inde certò concludi non poſſe, quod nullus eo tempore fuerit: nam ex ſilentio auctorum, inquit, certa concluſio inferri non poteſt; cum ſcriptores ſubinde veriſſima & notatu digniſſima omittant. Sic de

C

magno terræ motu, qui in Chronico Alexandrino ad annum CDL refertur, alii hiſtorici non meminerunt. Itaque alius terræ motus, qui tempore S. Procli accidit, cum altero confundi aut omnino à ſcriptoribus taceri potuit, quia forte plus timoris quam damni attulit. Præterea non habemus exactos hiſtoricos, qui res omnes ſub Theodoſio juniore geſtas memoriæ prodiderunt. Sic viri eruditi tuentur prodigioſam ſeptem Dormientium Epheſinorum reſuſcitationem (omnes ſaltem memorabilem corporum eorum ſub Theodoſio juniore inventionem admittunt;) quamvis auctores ſynchroni miram illam hiſtoriam poſteritati non reliquerint, ut tomo VI Julii pag. 387 retulimus.

qui circa hæc tempora frequentiores fuiſſe videntur,

215 Imo ipſa hujus concuſſionis deſinentis memoria, quæ quotannis in eccleſiaſticis Græcorum faſtis celebratur, nobis nonnullum præbet fundamentum ſuſpicandi, quod circa eoſdem annos varii terræ motus Conſtantinopolim terruerint: nam in Menologio Baſiliano aliiſque Synaxariis ad diem XXIV vel XXV Septembris recolitur annua memoria terræ motûs, qui ſub epiſcopatu S. Proli miro modo ſedatus eſt, ut ibidem fuſiùs narratur. Poſtquam verò auctor Chronici Alexandrini ſub *Ardaburio & Alipio conſulibus*, ſeu anno Chriſti CDXLVII, quemdam terræ motum retulerat, nulla de Proclo facta mentione, poſt alias illius circumſtantias ſcribit ſequentia: *Quotannis celebratur litaniæ iſtius memoria pro clementis Dei bonitate ac patientia in Triconcho ex a. d. VIII Idus Novembres.* Ex hac duplici ſedatæ concuſſionis commemoratione, quæ diverſis menſibus ac diebus inſtituitur, non prorſus temere conjicio, etiam duplicem circa illa tempora accidiſſe terræ motum, & illum anni CDXLVII diverſum eſſe ab altero, qui ſub Proclo exſtitiſſe memoratur.

D

nos non cogit deſerere opinionem Henſchenii,

216 Huic conjecturæ adde ea Henſchenii argumenta, quæ ad diem XVIII Februarii in Commentario hiſtorico ad Acta S. Flaviani § 6 proponuntur. Equidem fateor, Pagium in Critica ad annum CDXLVI num. 9, & ad annum CDLI num. 60 his Henſchenii argumentis utcumque reſpondiſſe; ſed nec ejus reſponſa nec Garnerii noſtri ratiocinia Tillemontium movere potuerunt, ut mortem S. Procli ultra annum CDXLVI differret: neque eadem nos hactenus ita convincunt, ut à Majorum noſtrorum opinione recedere cogamur. Cum tamen in verba magiſtrorum non juremus, ſententiam Henſchenii non ægre deſeremus, ſi quis alicunde certiora contra nos monumenta eruerit. Quare ſucceſſores noſtri ad diem XXIV Octobris, quo S. Proclus colitur, hæc iterum accuratè diſcutiant, &, ſi plus lucis in hac obſcura controverſia interim affulſerit, liberè noſtra repudient ac refellant. Nunc de die, quo hic ſanctus præſul obiit, non minus implicata & incerta quæſtio paucis examinanda eſt.

E

quocum adhuc putamus, S. Proclum obiiſſe anno 446,

217 Ex ſupradictis conſtat, S. Proclum anno CDXXXIV ante medium menſis Aprilis ad cathedram Conſtantinopolitanam evectum eſſe. Cum igitur Menologium Baſilii imperatoris, Menæa impreſſa, aliaque Græcorum Synaxaria epiſcopali ipſius gubernationi conſtanter duodecim annos & tres menſes aſſignent, ex facto hujus temporis computo ſequitur, illum anno CDXLVI circa medium menſis Julii mortuum eſſe. Quod ſi forte ſuperfuerint aliquot dies, qui juxta ſuperiùs dicta interdum non adeo exactè notantur, ſaltem certò concludi poteſt, mortem S. Procli ante medium menſis Auguſti accidiſſe. Attamen Garnerius noſter proximè citato tom. 5 operum Theodoreti pag. 208 ita confidenter pronuntiat: *Certè neceſſe eſt fateri, peccatum eſſe in numero menſium: neque enim tres, ut habetur apud eos, qui appellati ſunt, ſed ſex cum duodecim diebus dici debuerunt; ſiquidem à die XII Aprilis, qua die certè ordinatus eſt Proclus, ad diem XXIV Octobris, qua conſtat eſſe defunctum, menſes, quos dixi, dieſque interfluxerint.* Vincentius Riccardus in notis ad Vitam S. Procli pag. 53 etiam contendit, in arithmeticis Græcorum litteris eratum fuiſſe, ac pro tribus menſibus potius ſex menſes ſubſtituendos eſſe. At ſicuti non negamus, in hujuſmodi numeros facilè errorem irrepere poſſe, ita tamen re ipſa irrepſiſſe ſine probabili quadam ratione non admittimus.

F

menſe Julio vel Auguſto,

218 Hi aliique ſcriptores ſupponunt id, quod verſatur in quæſtione, ut vulgo dici ſolet: nam firmiter ſibi perſuadent, S. Proclum ex hac vita migraſſe XXIV Octobris, eo quod die illa feſtum ejus in Faſtis eccleſiaſticis colatur. Sed nos quotidianâ experientiâ diſcimus, annuam Sanctorum feſtivitatem propter reliquiarum inventionem, tranſ-

A translationem, aliasve causas sæpius celebrari alio die, quàm quo obierunt. Sic ex supra dictis constat, S. Maximianum die XII Aprilis mortuum esse, cum tamen ad diem XXI ejusdem mensis annua illius memoria in Menologiis referatur.

219 Quare judico, ex annua venerationis die non deduci sufficiens argumentum, ut de die mortis aliquid certi statuatur, aut in diversis monumentis concordans numerus pro libito corrigatur. Si enim ratio ista sufficeret, eodem jure posset obitus S. Procli usque ad diem XX Novembris differri, quia sanctus ille præsul eo die in Menæis impressis solenniore Officio honoratur. Non inficior, ex die annui cultûs rectè conjecturam fieri posse de die obitûs, quando aliunde nihil obstat; sed cum huic Garnerii aliorumque auctorum conjecturæ repugnet communis Græcorum monumentorum textus, verosimilius existimo, S. Proclum mense Julio, aut ineunte Augusto animam Creatori suo reddidisse. Nunc juxta hanc probabiliorem chronologiam consequenter agendum est de tempore, quo in locum S. Procli suf-
B fectus est

quamvis Menea aliis mensibus festum ejus celebrent.

XVIII. S. FLAVIANUS.

Quandoquidem ae exordio

HIc iterum in tenebris palpandum est: nemo enim veterum scriptorum accuratè assignavit tempus, quo hic sanctus Vir Proclo successit. Theophanes in Chronographia pag. 84 ad annum Theodosiani imperii trigesimum nonum, qui partim anno Christi CDXLVI partim CDXLVII respondet, S. Flaviani electionem ita refert: *Proclum quidem Flavianus presbyter, & ecclesiæ Constantinopolitanæ sceuophylax, vir sacris præstans & ornatus virtute, excepit.* Eutychius patriarcha Alexandrinus in Annalibus Arabicis Pocockianæ interpretationis tomo 2 pag. 84 eumdem annum sic notat: *Anno regni ejusdem tricesimo nono constitutus est Flavianus patriarcha Constantinopolitanus, qui cum biennio sedisset, mortuus est.* Ex his testimoniis certò decernere non possumus, post quantum temporis intervallum (sedem Constantinopolitanam interdum aliquot mensibus vacasse ex supra dictis constat) Flavianus S. Proclo sit substitutus.

C 221 Neque id certius colligere licet computando temporis spatium, quo Flavianus ecclesiam Constantinopolitanam gubernavit: Aliqui enim cum Theophane episcopatui illius biennium adscribunt; Jus Græco-Romanum, Matthæus Cigala, & Philippus Cyprius, quorum catalogi apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis à pag. 201 referuntur, ipsi duos annos & sex menses assignant; alii verò catalogi, apud eumdem Bandurum ibidem à pag. 187 relati, ei tantummodo annum unum & decem menses tribuunt, quibus Pagius in Critica ad annum Christi CDXLIX num 14 consentit. Eminentissimus Baronius S. Flaviano duos annos & menses decem concedit. Denique catalogus Labbeanus, quem in Dissertatione præliminari § 2 citavi, non nisi octo menses gubernationis exprimit, ubi haud dubie unus alterve annus incuriâ librarii omissus est, ita ut indicare velit, S Flavianum uno anno aut biennio & octo mensibus in cathedra Constantinopolitana sedisse. Si igitur quisque hanc diversam annorum & mensium chronotaxin opinioni suæ accommodet, liceat etiam nobis exemplo aliorum eamdem systemati nostro aptare.

& duratione episcopatûs S. Flaviani nihil certi traditur,

222 Itaque ponamus, S. Flavianum anno CD-

SEC. V. *ex probabili conjectura statuimus, illum mense Octobri anni 446 electum esse,*

XLVI circa finem Octobris S. Proclo jam duobus aut tribus mensibus mortuo successisse. Hoc posito, anni duo & decem menses effluxerint usque ad ejusdem Flaviani mortem, quæ anno CDXLIX mense Augusto accidit, ut fere omnes consentiunt, & satis colligitur ex tempore prædatorii conciliabuli Ephesini, cui sanctus præsul non diu supervixit. Nihil est in hac hypothesi, quod verisimilitudinis terminos excedat, quamvis eam certitudine carere libenter fateamur. Cum ergo de duratione istius episcopatus tam diversæ ac incertæ sint opiniones, ut supra vidimus, cur nobis non licebit unam ex illis eligere, quæ cum chronotaxi nostra maximè conveniat? Neque nobis adversantur Theophanes & Eutychius Alexandrinus, qui S. Flaviano duos annos numero rotundo adscribunt; quia computus mensium & dierum sæpe omittitur, ut pluribus exemplis demonstrare possem. Porrò cum in quibusdam catalogis menses sex, alibi octo, ac denique in aliis decem expressos invenerimus, in tanta temporis incertitudine liberam mensium electionem nobis relictam esse putavimus.

E

& cum plerisque chronologis mortem ejus anno 449 consignamus.

223 Auctores unanimi consensu asserunt, S. Flavianum anno CDXLIX palmam martyrii adeptum esse, excepto Garnerio nostro, qui novum systema excogitavit, quod tomo 5 operum Theodoreti pag. 209 sic proponit: *Restat igitur, ut Flavianus Hypæpis seu superveniente seu ingesta morte defunctus sit; sed quo mense, quove die, definitè nemo tradit. Probabile tamen, id contigisse die* XVIII *Februarii, anno* CDL, *quo die fit S. Flaviani memoria in Menologio Græcorum & Martyrologio Romano.* Hìc iterum ex annua festivitate diem mortis temerè deducit. Deinde profert argumenta, quibus contra communem chronologorum sententiam contendit, obitum S Flaviani anno CDL illigandum esse, tum quod inter ejus depositionem & mortem longior temporis mora requiratur, tum quod illius mors in posterioribus quibusdam epistolis fileatur. Verùm hæc facilè refelli possunt, & jam satis explicata sunt in opere nostro ad diem XVIII Februarii, ubi Henschenius Acta S. Flaviani ex antiquis monumentis collegit. Quare curiosum lectorem eò remitto, præsertim cum omnia Garnerii fundamenta corruant ex diserto Theodori Lectoris testimonio, qui affirmat, quod anno CDXLIX in locum S. Flaviani substitutus fuerit

F

XIX. S. ANATOLIUS.

Theodorus Lector asserit, S Anatolium anno 449 ad sedem CP. evectum esse,

CUm Pinius noster Acta hujus sancti præsulis ad diem III Julii, tomo 1 istius mensis à pag. 651 copiosè illustraverit, ubi etiam fidei morumque ejus integritas contra acerbiores Baronii & Tillemontii accusationes satis vindicata est, nihil hìc nobis restat, nisi ut tempus electionis ac mortis ejus diligenter investigemus. Laudatus Theodorus Lector apud Harduinum nostrum tomo 4 Conciliorum col. 67 de initio episcopatûs illius hæc habet: *Dioscorus enim contra id, quod regulis placet, sibi ordinationem Constantinopolitani episcopatus indulgens, provehit in ejus præsulatum Anatolium quemdam, Alexandrinorum ecclesiæ responsa Constantinopoli facientem, habens præsto & Eutychem comministrantem. Ad quem Anatolius grato animo * dixit, quod futurum erat ignorans: Quocumque ambulasti, sanctificasti. Agebantur autem hæc consulatu Protogenis & Asterii,* qui in annum Christi CDXLIX incidit.

* al. scitè

 225 Hoc

SEC. V.

ex quo corruit opinio Garnerii, qui mortem S. Flaviani ad annum 450 differt,

225 Hoc antiquitatis inſtrumentum prævalet omnibus Garnerii noſtri ratiociniis, quibus contendit, mortem Flaviani, & conſequenter electionem Anatolii, uſque ad annum CDL differendam eſſe: nam dici non poteſt, Anatolium Flaviano viventi epiſcopum ſubrogatum eſſe, ut Tillemontius tomo 15 Monument. eccleſ. pag. 907 rectè oſtendit. Henricus Valeſius inter aliqua hiſtoriographorum opera, quæ Pariſiis anno MDCLXXIII Græco-Latinè edidit, pag. 580 idem Theodori teſtimonium paulo aliter è Græco vertit, & ibidem ad illud notat ſequentia: *Hoc inſigne fragmentum de ordinatione Anatolii, epiſcopi Conſtantinopolitani, quæ facta eſt Aſterio & Protogene conſulibus, anno Chriſti* CDXLIX, *Baronii diligentiam fugit. Depromptum autem eſt ex libro primo Hiſtoriæ Theodori. Nam Theodorus Lector Hiſtoriam ſuam exorſus eſt à fine librorum Socratis. Cum ergo Socrates deſierit in epiſcopatu Procli CP., Theodorus Lector Hiſtoriam ſuam inchoavit ab exordio Flaviani, id eſt ab anno Chriſti* CDXLVI. Obſerva, Valeſium hîc adhærere opinioni noſtræ de anno CDXLVI, quo epiſcopatum S. Flaviani ſupra inchoavimus. Jam, relictis Anatolii geſtis, quæ tomo 1 Julii loco citato legi poſſunt, ad finem epiſcopatûs ejus tranſiliamus.

B

& ex computato regiminis tempore ſequitur, illum anno 458 obiiſſe.

226 Anatolium in cathedra Conſtantinopolitana octo annis ac totidem menſibus ſediſſe, tradit S. Nicephorus in Chronographia compendiaria, cui apud Banduram plerique catalogi conſentiunt. Cum his facilè conciliatur Zonaras, qui libro 14 Annalium in Pariſienſi editione anno MDCLXXXVII tomo 2 pag. 51 dumtaxat octo annos ei tribuit; neque ipſis contradicit Theophanes, dum eidem novem annos concedit: hic enim more ſatis uſitato annos incompletos intellexit; ille verò annos numero rotundo computavit, neglectis menſibus, quod ab auctoribus non rarò fieri ſupra obſervavimus. Si igitur Anatolius Conſtantinopolitanam ſedem aſcenderit anno CDXLIX, ut ex Theodoro Lectore oſtenſum eſt (puta in tio Novembris, cui hypotheſi nihil obſtat) potuit anno CDLVIII moriens die III Julii, quo annua illius memoria celebratur, octo gubernationis annos ac totidem menſes explere. Attamen non volumus ex annuo venerationis feſto certum mortis diem deducere. Quare pro libito ſtatue, illum anno CDXLIX circa finem Novembris aut initium Decembris S. Flaviano ſucceſſiſſe, & conſequenter exeunte Julio aut ineunte Auguſto anni CDLVIII obiiſſe. Nobis ſufficit tueri illum annum, quo Baronius, Pagius, Tillemontius, aliique ſcriptores communiter obitum ipſius collocant.

C

XX. S. GENNADIUS I.

S. Gennadius anno 458 ad cathedram CP. evectus,

DE hujus ſancti Antiſtitis chronotaxi etiam ſatis convenit inter auctores, qui exordium epiſcopatus illius anno CDLVIII, ac ejuſdem finem anno CDLXXI conſignant: cum enim poſt mortem Anatolii Gennadius ſederit annis tredecim, quos Theophanes & Zonaras ei rotundè tribuunt, oportet eum anno CDLXXI adhuc eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuiſſe, ut conſideranti patebit. Nicephorus patriarcha Conſtantinopolitanus his tredecim regiminis annis ſuperaddit menſes duos, ex quibus tempus mortis exactius colligere poſſemus, ſi de epiſcopatus initio propius conſtaret. Græci in Menæis impreſſis memoriam S. Gennadii epiſcopi Conſtantinopolitani recolunt die XXV Auguſti & XVII Novembris, non autem XVII Septembris, ut Tillemontius tomo 16 Monument. eccleſ. pag. 75 perperam exiſtimavit.

D

228 Si ſciremus, eum obiiſſe hoc ipſo die XVII Novembris, quo memoria ejus in Menæis iterum agitur, poſſemus de menſe inchoati epiſcopatûs liberiorem conjecturam facere: nam inde ſequeretur, ipſum anno CDLVIII circa medium Septembris cathedram Conſtantinopolitanam aſcendiſſe, atque ita uſque ad diem XVII Novembris anni CDLXXI expleviſſe tredecim annos ac duos menſes, quos S. Nicephorus ei expreſſè adſcribit. Certè non eſt improbabile, inter Anatolii mortem & Gennadii electionem ſpatium unius alteriuſve menſis effluxiſſe, cum aliqui Acacium mallent eligere, ut Theodorus Lector apud Valeſium pag. 553 teſtatur his verbis: *Mortuo Anatolio, Gennadius presbyter eccleſiæ Conſtantinopolitanæ in ejus locum ſubſtituitur, ſimul nominato quorumdam ſuffragiis Acacio, orphanotrophii præpoſito.* Sed quia hactenus nobis non liquet, utra, vel an alterutra venerationis dies cum die obitus verè conveniat, nihil determinamus, & lectori liberum de conjectura noſtra judicium relinquentes, mortem ejus anno CDLXXI affigimus. Ceterùm de S. Gennadii virtutibus & rebus præclarè geſtis hîc ſilemus, cum ea in Opere noſtro ad diem XXV Auguſti vel XVII Novembris fuſius ſint explicanda. Interim conſuli poteſt Tillemontius, qui tomo 16 Monument. eccleſ. à pag. 67 Acta ejus ex antiquis ſcriptoribus concinnavit.

ad calum mi- gravit anno 471.

E

XXI. ACACIUS.

Anno 471 in locum S. Gennadii ſubſtitutus eſt Acacius,

HIc perfidus hæreticorum fautor in locum S. Gennadii ſucceſſit anno Chriſti CDLXXI, ut ex fabulis Theophanis colligitur, & tempore epiſcopatûs ſui maximas in Eccleſia turbas excitavit, quas Theodorus Lector in editione Valeſiana pag. 555 ab ipſo dæmone prænuntiatas fuiſſe ſic narrat: *Gennadius cum noctu orandi gratiâ ad altare deſcendiſſet, dæmoniacum quoddam ſpectrum vidit: quod cum objurgaſſet, audivit illud exclamans in hæc verba, ſe, ipſo quidem ſuperſtite, quieſcere: poſtea verò Eccleſiam penitus vaſtaturum.* Sanctus Theophanes in Chronographia, Pariſiis anno MDCLV Græco-Latinè impreſſa, pag. 97 refert eamdem dæmonis prædictionem, cui partim reſpondit eventus: nam Acacius orthodoxam Eccleſiam, quam tranquillam & de hoſtibus ſuis triumphantem invenerat, variis diſſidiorum procellis turbavit, ſive quod ipſemet eſſet hæreticus, ſicut à ſancto Nicephoro appellatur, ſive quod ſaltem impenſè hæreticis faveret. Non eſt noſtrum hîc enumerare diverſas turbulenti iſtius hominis machinationes, quas fusè Baronius in Annalibus & accuratè Pagius in Critica ab anno Chriſti CDLXXI recenſent, quaſque non ita pridem Tillemontius tomo 16 Monument eccleſ. à pag. 285 operoſè collegit. Suidas in ſuo Lexico ad vocem Ἀκάκιος tomo 1 pag. 117 & ſequente fraudulentam ac ſimul ſuperbam hujus adulatoris indolem vivis coloribus depingit.

F

occultus hæreticorum fautor,

230 Sanctus Avitus Viennenſis, qui tempore Acacii in Gallia florebat, perfidam illius in fide ſimulationem etiam indicat, & in editione Sirmondiana pag. 19 epiſt. 3 ad Gundobaudum Burgundionum regem de hoc occulto hæreticorum fautore ſic ſcribit: *Quieverat ergo poſt Acacii quondam Conſtantinopolitani ſacerdotis exceſſum, mali ejus, quod expugnandum ſuſcepimus, pul-*

lulans

A *lulans ab Eutychete perſuaſio, cujus idem Acacius, ut celſitudo veſtra poteſt habere compertum, amator magis trepidus, quam aſſertor publicus erat; laudans quidem, quæ ab illo repererat, ſed prædicare ea devoto tunc itáque impolluto populo non præſumens: pro cujus obumbratione figmenti ſimulati, ob gratiam imperatoris ſeculi ſui, non impunitus tantummodo, verum & indiſcuſſus interiit.* Hæc poſtrema S. Aviti verba, quæ obſcuriora ſunt, ita intelligo, ut ſignificent, Acacium de hæreſi convictum non fuiſſe, quamvis ob favorem hæreticis impenſum aliaque crimina à communione Eccleſiæ reſciſſus fuerit, ut patet ex epiſtola Felicis III Papæ, quæ apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1073 & ſequentibus refertur. Vide etiam Henricum Valeſium in notis ad Græcos hiſtoricos, anno MDCLXXIII editos, ubi pag. 179 de Acacii damnatione fusè diſſerit.

231 Videtur tamen Acacius initio epiſcopatus
qui poſt veram ſui publicum pietatis ac ſinceræ fidei teſtimonium
B habuiſſe, cum Simplicius Papa Romanus in Labbeana Conciliorum editione col. 1078 ad presbyteros & archimandritas Conſtantinopolitanos de ipſo ſic ſcribat: *Ad Chriſtianiſſimum quoque principem, vel ad fratrem & coëpiſcopum noſtrum Acacium competentia ſimul ſcripta direximus, cujus accuſandum ſilentium non putamus, quia ſcientes fidem probatiſſimi ſacerdotis, certum tenemus, ſuum non eſſe, quod tacuit.* Sed inconſtans præſul bonam famam, quam eo tempore adeptus fuerat, poſtea ob apertam cum hæreticis communionem fœdè contaminavit, ut S. Ennodius in editione Sirmondi noſtri pag. 483 indicat his verbis: *Fluxa eccleſiaſticorum corda aut turbant, quæ in præſenti vita ſunt, aut delectant: quibus Acacius, qui diro diaboli à ſententia ſua motus imperio, erubuit diu propugnatorem ſe fuiſſe veritatis, & clari deſerens ornamenta certaminis, triumphum ſuum, quem, ſub Baſiliſco, pio ſudore meruerat, debellavit.*

232 Sanctus Theophanes pag. 105 innuit,
ſive fictam orthodoxæ fidei defenſionem, Acacium dumtaxat ex metu & ficta zeli ſpecie Baſiliſco reſtitiſſe. *Hoc anno*, inquit, *cleri monachorumque Conſtantinopolitanorum agmine pro Chalcedonenſi ſynodo decertante territus Acacius,*
C *in unam cum eis ire ſententiam diſſimulans, ea de cauſa adverſus Baſiliſcum & Zenonem ex eccleſia ſuggeſtu peroravit. Quo comperto, populi furorem Baſiliſcus metuens exceſſit civitate, ne quis Acacio familiaritatis aut convictus præberet conſortium indicens ſenatui: jam enim populus igne civitatem devaſtare parabat.* Hinc forte Acacius apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1125 in epiſtola Romanæ ſynodi ad clericos & monachos Orientales *hypocrita* vocatur. At quocumque animo id tunc fecerit, certè poſtmodum apertè hæreticis favit, & contra iteratam Romani Pontificis monitionem cum iis familiariter communicavit, ob quam pervicaciam juſto Sedis Apoſtolicæ judicio condemnatus, & ab Eccleſiæ corpore tamquam putridum membrum jure merito eſt abſciſſus, ut Gelaſius I Papa in litteris ad epiſcopos Dardaniæ apud Labbeum tomo 4 Conciliorum à col. 1199 fuſè oſtendit.

233 Verùm homo pertinax more hæreticorum
poſtmodum apertè hæreticis favit, & propterea ab Apoſtolica Sede excommunicatus, aut ſchiſmaticorum latam à Romano Pontifice ſententiam contempſit, & quamvis omni exercitio muneris epiſcopalis ac ſacerdotalis interdictus eſſet, *tamen uſque ad mortem, patrocinante imperatore, remanſit ſacrificans*, ut Liberatus diaconus in Breviario cap. 18 apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 770 loquitur. Imo jam ad quidlibet audendum obſtinatus, Romanam excommunicationis ſententiam nihil curavit, & Felicem Pontificem, à quo damnatus fuerat, gravi injuria affecit, ſicut S. Theophanes pag. 114 tradit his paucis verbis: *Acacius abſque animi motu depoſitionem excepit, & Felicis nomen è diptychis expunxit.* Porrò Acacius uſque ad mortem in pertinacia ſua perſeveravit, quod Gelaſius I Papa in litteris ad Dardaniæ & Illyrici epiſcopos apud Labbeum tomo 4 col. 1197 & 1198 ſic affirmat: *Nec quiſquam omnino vobis perſuadeat, Acacio prævaricationis ſuæ crimen fuiſſe laxatum, quia qui poſtquam in collegium recidens pravitatis, jureque meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt.* Nunc de tempore, quo infelicem animam exhalavit, breviter diſputandum eſt. SEC. V.

234 Eminentiſſimus Annalium eccleſiaſticorum
infelicem animam anno 489 exhalavit. conditor ad annum Chriſti CDLXXXVIII num. 1 ita ſcribit: *Qui ſequitur annus quadringenteſimus octogeſimus octavus, duobus conſulibus Dinamio atque Siphidio * adnotatur; quo & finem vivendi fecit Acacius Conſtantinopolitanus epiſcopus in anathemate perſeverans, cum ſediſſet annis (ut Nicephorus habet in Chronico) decem & ſeptem atque menſibus novem.* At ſalva tanti viri pace, cenſeo, mortem Acacii potius anno ſequente conſignandam eſſe: nam Victor Tununenſis in ſuo Chronico ſic habet: *Euſebio V. C. coſ. Acacius Conſtantinopolitanus epiſcopus ſub damnatione moritur.* Euſebius autem anno Chriſti CDLXXXIX ſimul cum Probino conſulatum geſſit, ut apud Pagium & in Faſtis conſularibus notatur. Præterea eminentiſſimus Scriptor fatetur, à Nicephoro ſeptemdecim gubernationis annos & menſes novem Acacio adſcribi. Cum igitur Acacius circa finem anni CDLXXI Gennadio ſucceſſerit, oportet eum uſque ad menſem Septembrem aut Octobrem anni CDLXXXIX vixiſſe, ut facilè comperiet, qui ſeptemdecim annos & novem menſes intra illud tempus elapſos numeraverit, & ſuperius à nobis dicta levi oculo relegere voluerit.

* al. Fifidio

E

XXII. PHRAITAS, vel FLAVITAS, aliàs FLAVIANUS II.

F

Phraïtas vel Flavitas dicitur anno 489

His ſimilibuſque nominibus appellatur idem ille, qui ſub finem anni CDLXXXIX Acacio ſucceſſit, & de cujus electione Nicephorus Calliſtus lib. 16 Hiſt. eccleſ. cap. 18 miram hiſtoriam narrat hoc modo: *Poſt hunc* (videlicet Acacium, cujus mortem capite præcedente retulerat) *Flavitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit epiſcopatum: vir, qui quidem presbyter eſſe viſus ſit, ſed uſque adeo* [*ad*] *audaciam & improbitatem ſummam pervenerit, ut id, quod dicturus ſum facinus, ſatis, qualis is fuerit, indicare poſſit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, atque in charta alia per ſcriptum Deo ſupplicavit, ut per angeli manum, quæ in hominum conſpectum non veniret, nomen ejus adſcriberet, quem cæleſti calculo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ hierarcham præfectum vellet: atque ob eam rem quadraginta dierum jejunium indixit, & Deum omnes orare, ut qui illi placitus eſſet, oſtenderet, juſſit.*

236 *Hæc ubi Flavitas cognovit, auro multo templi cuſtodem, qui idem princeps imperialium cubiculariorum erat, corrupit, ut in charta pura nomen ejus annotaret, eamque rurſus impera-*
thronum CP. obtinuiſſe per impiam fraudem.

SEC. V.

ris ſigillo obſignaret. Hoc ubi factum eſt, atque ubi conſtitutum jejunii præteriit tempus, ſigillo in charta ſublato, derepente Flavitas ingenti gloria, perinde atque à Deo deſignatus eſſet, affluens correptus eſt, & magnifico ſaltu in patriarchæ thronum is conſcendit. Verumenimverò piaculum id omnipotens providentia non diu latere paſſa, illuſionem eam ſcenicamque actionem quamprimùm in apertum produxit: infelix enim ille cum non totos quatuor menſes in ſede ea tranſegiſſet, morte repentina ex hominibus ſublatus eſt, cum ne dimidiam quidem partem muneris ejus, quo epiſcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit.

quæ poſtmodùm eruperit,

237 *Argentarii hæredibus ejus inſtitere, & pecuniam nuper admodum mutuo datam exegere: atque illi, quod ſolvendo non eſſent, Zenonem adiere, eique, ut eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, ſupplicarunt, & rem ipſam ſecretò ei ipſi, qui de illa inquirebat, indicarunt. Zeno, eâ auditâ, obſtupuit, & poſtquam non Chriſtum, ſed chryſum, hoc eſt aurum potiùs, Flavitæ nomen*

B *in libello illo adſcripſiſſe cognovit, judicium revera & juſtitiam (juxta pſalmum) fecit; atque eunuchum quidem, qui ſibi divinam exiſtimationem & gloriam arrogaſſet, abigi; pecuniam autem creditam ex ſubſtantia ejus diſſolvi argentariis juſſit.* Fides hujus hiſtoriæ ſit penes auctorem, qui varia nobis monumenta conſervavit ex iis ſcriptoribus, quorum opera jam perierunt. Attamen mirum eſt, veteres auctores, quorum libri etiamnum exſtant, de hac fraude non meminiſſe. Quare de veritate hujus narrationis nihil definio, etſi Flavitas videatur hujuſmodi fallaciæ capax fuiſſe, ut ex ſequentibus patebit.

& poſt brevem aliquot menſium gubernationem,

238 Liberatus diaconus in Breviario cap. 18 apud Labbeum tomo 5 col. 761 de ipſo ſic ſcribit: *In iſtis poſitâ eccleſiâ, moritur Acacius, & ordinatur poſt eum Flavitas presbyter, qui fuit à ſancta Thecla, qui non conſenſit ſine Romano epiſcopo inthronizari; ſed tranſmiſit ſynodicam Papæ Romano Felici.* Interea tamen contra expreſſam Romani Pontificis voluntatem cum Petro Mongo communicabat, ut Euagrius lib. 3 Hiſt. eccleſ. cap. 23 tradit his verbis: *Inter hæc Acacio Conſtantinopolitano fatali ſorte ſublato, Frauita in ejus locum ſuccedit: qui cum ſynodicas ſuas ad Petrum miſiſſet, reſcripſit ei viciſſim Petrus,*

C *de Chalcedonenſi ſynodo eadem dicens, quæ ſupra commemoravi. Mortuo deinde Frauita, qui quatuor dumtaxat menſes epiſcopatum geſſit, Euphemius ejus loco epiſcopus eſt ordinatus. Hic accepit ſynodicas epiſtolas, quas Petrus ad Frauitam ſcripſerat: cumque in illis anathematizari geſta Chalcedonenſis ſynodi deprehendiſſet, magnopere conturbatus eſt, ſeque à Petri communione ſejunxit.* Horum poſtea juverit meminiſſe.

perfidamque Romanæ Eccleſiæ deceptionem

239 Sanctus Theophanes pag. 114 eamdem Flavitæ perfidiam ita clariùs exponit: *Acacio defuncto, Phrauitas tres menſes epiſcopatu potitus, Felici litteris ſignificat, ſe cum illo quidem communionem habere, cum Petro Mongo nullam. In adverſum Mongo ſcribit, ſe cum illo communione conjungi, à Felice verò ſe penitus alienum.* Non ignoro, à Tillemontio tomo 16 Monument. eccleſ. pag. 768 contra hoc Theophanis teſtimonium aliquam difficultatem moveri; at ea ſolvi poteſt, ſi dicantur aliquæ Felicis Pontificis epiſtolæ intercidiſſe, ſicut ipſemet Tillemontius tomo proximè citato pag. 386 fateri cogitur, quamdam ejuſdem Papæ epiſtolam periiſſe, quam ad archimandritas Conſtantinopolitanos ſcripſerat. Quidquid ſit, ſaltem ex laudato Euagrio habemus, Flavitam cum Petro Mongo communicaſſe, & colligimus ex reſponſoria Felicis Papæ epiſtola, quæ apud Labbeum tomo 4 Conciliorum à col. 1089 legi poteſt, ipſum eodem tempore ad Romanum Pontificem dediſſe litteras, Catholicæ fidei zelo & unionis amore plenas, adeoque juxta Græcam parœmiam ex eodem ore calidum & frigidum efflaviſſe. D

circa menſem Martium anni 490 mortuus eſt.

240 Verum ſimulator ille non diu Romanæ eccleſiæ illuſit, ut patet ex S. Nicephoro patriarcha, qui brevem ejus epiſcopatum ita indicat: *Phraïtas presbyter ſanctæ Theclæ Sycarum menſibus* 111, *diebus* XVII. Cum hoc computo facilè conciliantur, qui ipſi tribuunt quatuor menſes, nempe incompletos, aut qui dumtaxat tres, non numeratis ſeptemdecim diebus, prout ſupra ſemel atque iterum diximus. Joannes Zonaras in Annalibus tomo 2 pag. 54 ei *menſes tres cum ſemiſſe* adſcribit. Videtur itaque Flavitas circa finem anni CDLXXXIX (puta ineunte menſe Decembri) in locum Acacii ſuffectus eſſe, & conſequenter menſe Martio anni CDXC è vivis exceſſiſſe.

E

XXIII. EUPHEMIUS.

Euphemius anno 490 cathedram CP. aſcendit, * lege Euphemius

JUxta jam traditam chronotaxin potuit Euphemius exeunte Martio anni CDXC in locum Flavitæ ſucceſſiſſe, de cujus Catholico zelo Theophanes pag. 115 ita ſcribit: *Phrauita tandem mortuo, Euthymius * presbyter, & pauperum in urbe Neapoli curator, Conſtantinopolitanum epiſcopatum aſſecutus eſt. Is extemplo Petri Mongi nomen è ſacris tabulis eraſit manibus propriis, & Felicis Pontificis Romani repoſuit, atque ita conſedit in throno.* Dein pagina ſequente hæc notatu digna addit: *Hoc anno ſynodales Euphemii litteras Felix accepit, &, ut Catholico, communionis impertiit conſortium; haud tamen epiſcopum agnovit, quod Acacii, quique in epiſcopatu ſucceſſerat, Phrauitæ nomen è tabulis eccleſiaſticis non expunxerit.* Nicephorus Calliſtus lib. 16 Hiſt. eccleſ cap. 19 ſimilia habet, & modum ſuſpenſæ communionis inter Felicem Papam & Euphemium epiſcopum Conſtantinopolitanum paulo aliter ſic exprimit. *Porrò Papa ſcripta quidem illius recepit & Euphemio veluti orthodoxo favit; ſed illum in epiſcopalem communionem non admiſit.* F

qui falsò hæreſeos accuſatur,

242 Hinc liquet, Euphemium fuiſſe apprimè Catholicum, quamvis Joannes Malala, Oxonii anno MDCXCI Græco-Latinè editus, parte 2 Hiſtoriæ chronicæ pag. 116 illum ita calumnietur: *Eodem imperante* (videlicet Anaſtaſio) *Euphemius patriarcha Conſtantinopolitanus, ut qui Neſtorii partibus adhæſerat, ſede ſua deturbatus, in Euchaïtam Ponti relegatus eſt, ſuffecto in locum ejus Macedonio, qui & ipſe ob hæreſim Neſtorianam ejectus eſt.* Dionyſius patriarcha Antiochenus, apud Aſſemanum tomo 1 Bibliothecæ Orientalis pag. 406 relatus, Euphemium ejuſdem hæreſeos ita falsò inſimulat: *Anno* DCCCIX (is annus DCCCIX Græcorum, anno Chriſti CDXCVIII reſpondet, adeoque à vera chronologia aberrat, ut poſtea oſtendetur) *pulſus fuit in exilium Euphemius Conſtantinopolitanus epiſcopus, eo quod Neſtoriana hæreſi laborare deprehenſus eſt, eique Macedonius ſubrogatus.* Verùm eruditiſſimus Aſſemanus ad hunc Dionyſii locum rectè notat ſequentia: *Quod autem Euphemius Neſtoriani erroris à Dionyſio accuſatur, mirum non eſt, cum*

Dio-

A *Dionyſius Monophyſita fuerit ; Monophyſitæ verò Catholicos ſynodi Chalcedonenſis propugnatores , qualis Euphemius fuit , Neſtorianiſmi inſimulare conſueverint.* Ex his colligimus , illam heterodoxorum calumniam exortam eſſe , quia ſcilicet , teſte Theophane , *Euphemius Conſtantinopolitanus præſul , coactis , qui tum in urbe verſabantur , epiſcopis , ſanctam Chalcedonenſem ſynodum confirmavit.*

quamvis edicto Zenonis imprudenter ſubſcripſerit

243 Attamen Euphemius edicto Zenonis imperatoris , quod Græcè ἑνωτικὸν id eſt *unitivum* vulgò vocabatur , & in quo tacita concilii Chalcedonenſis abrogatio doloſè latebat , nimis facilè & imprudenter ſubſcripſit , ut ex Theodoro Lectore apud Valeſium pag. 566 ſatis eruitur : *Cum omnes alii patriarchæ* , inquit , *Zenonis Henotico conſenſiſſent , ſolus Romanæ urbis Epiſcopus Felix communicare ei noluit.* Idem colligitur ex Liberato diacono , qui in Breviario cap. 18 apud Labbeum tomo 5 col. 761 de communi Henotici ſubſcriptione hæc memorat : *Non poſt multum tempus moritur & Petrus Moggus Alexandriæ , & poſt eum in ea ſede ordinatur Athanaſius , qui*

B *& ipſe in edicto* (ſcilicet *unitivo* Zenonis admittendo , ut ibidem paulo inferiùs exprimitur) *Conſtantinopolitanæ & Antiochenæ & Hieroſolymitanæ communicavit eccleſiæ.* Inter hos omnes haud dubiè comprehenditur Euphemius , qui ab ipſo Zenone ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus eſt. Ceterùm quomodo poſt mortem Zenonis Euphemius odium Anaſtaſii imperatoris incurrerit , ac demum ab ipſo è ſede ſua pulſus fuerit, apud Theodorum Lectorem , Theophanem , alioſque hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptores facilè invenietur. Nos jam inveſtigabimus probabiliorem exauctorationis iſtius annum , de quo etiam inter antiquos chronologos non convenit.

& qui injuſtè ab Anaſtaſio imperatore

244 Marcellinus Comes in ſuo Chronico exauctorationem & exſilium Euphemii ita refert: *Indictione* III *Viatore ſolo coſ.* (hic conſulatus certè annum Chriſti CDXCV denotat) *Euphemius auguſtæ civitatis antiſtes , de quo ſuperiùs fecimus mentionem , falſo ab Anaſtaſio principe accuſatus atque damnatus, in exilium ductus eſt.* Marcellini chronologiam ſecutus eſt eminentiſſimus Baronius , dum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti CDXCV num 21 & 23 ſic ſcripſit : *Sed &*

C *in Acacii fautorem Euphemium , Conſtantinopolitanum antiſtitem , Deus pariter ultus eſt , cum eum* (*ut diximus*) *per Anaſtaſium imperatorem in exilium duci voluit. ... Paſſus hæc quidem eſt Euphemius , licet injuſtè & à perfido imperatore Catholicæ fidei adverſario : quod tamen contemſiſſet parêre Romanis Pontificibus in abdicatione Acacii nominis , meruit ipſe juſto Dei judicio abdicari.* An eminentiſſimus ſcriptor hìc perperam inſultarit Euphemio in calamitate , ut Tillemontius contendit , paulò pòſt videbimus , interea examen chronologicum proſecuturi.

in exſilium ejectus eſt veroſimiliter anno 496 ,

245 Victor Tununenſis eamdem Euphemii depoſitionem anno ſequente ſic narrat : *Paulo V. C. coſ.* (hujus Pauli conſulatus anno Chriſti CDXCVI reſpondet) *Anaſtaſius imperator hæreticorum ſynodum faciens , Henoticum Zenonis confirmat , & Euphemium epiſcopum Conſtantinopolitanum,Chalcedonenſis ſynodi defenſorem , deponit , quem Euchaïda in exilium mittens, pro eo Macedonium facit.* Confirmatur hic annus ex bello Iſaurico , quod *cum ..... quinque continuos annos duraſſet* (nempe computato ſimul quinto anno , qui currebat) *Anaſtaſius belli pertæſus , arcanum ſuum aperuit Euphemio Conſtantinopoleos epiſcopo , ſe nimirum pacem optare* , ut Theodorus Lector a- SEC. V.
pud Valeſium pag. 559 loquitur. Cœpit autem hoc bellum Iſauricum juxta Marcellini Comitis Chronicon *Indictione* XV , *Anaſtaſio Aug. & Rufo coſſ.* , ſive anno Chriſti CDXCII , & conſequenter anno Chriſti CDXCVI quintus iſtius belli annus fluebat. Hæc teſtimonia nos movent , ut depoſitionem Euphemii potius anno CDXCVI , quam CDXCV , collocemus , cui opinioni noſtræ ſequens adminiſtrati epiſcopatûs computus adſtipulatur.

ut etiam ex probabiliore adminiſtrati epiſcopatus tempore ,

246 Theophanes in ſuis tabulis chronologicis Euphemio ſeptem adminiſtrationis annos adſcribit , quos incompletos accipere oportet : cum enim Euphemius exeunte Martio anni CDXC , ut ſupra ſtatuimus , eccleſiam Conſtantinopolitanam regere cœperit , poſt Martium anni CDXCVI ſeptimus gubernationis annus currebat. Hos autem annos ita incompletè accipiendos eſſe, probat diſtinctior computus Nicephori patriarchæ , qui in Chronographia compendiaria pag. 414 ſic habet: *Euphemius presbyter Conſtantinopolitanus & pauperum curator Neapoleos , annis* VI , *menſibus* III. At compendiaria ejuſdem Nicephori Chronographia , quam Bandurus non ita pridem ex codice E
regio excerpſit , & tomo I Imperii Orientalis à pag. 187 inſeruit , Euphemium *annis* VI , *menſibus* VI in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe affirmat. Huic poſteriori Nicephori editioni conſentit Nicephorus Calliſtus , dum ibidem pag. 193 ait , Euphemium *annis ſex cum dimidio* eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernaſſe.

ſeu annorum computo conjicimus ,

247 Imo in quibuſdam catalogis apud eumdem Bandurum dicitur Euphemius *annis* XVI , *menſibus* VII epiſcopatum geſſiſſe. Sed haud dubie numerum denarium annis adjecit oſcitantia librarii, quem errantem alii incautè ſecuti ſunt. Catalogus Labbeanus ei rotundè ſex annos tribuit. Cum igitur Nicephorus patriarcha circa menſes in duabus editionibus Græco-Latinis ſecum pugnet , videtur nobis relicta libera electio utriuſlibet editionis , quæ cum annis ſucceſſoris ejus facilius poterit conciliari. Malumus tamen eligere editionem Bandurianam , in qua ſex anni & ſex menſes Euphemio tribuuntur , quia plerique catalogi circa numerum menſium cum hac editione concordant , dum ſex menſes numero annorum ſuperaddunt. Unde ſequitur , Euphemium exeunte menſe Septembri anni CDXCVI è ſede ſua deturbatum fuiſſe , ut calculos ſubducere volenti patebit. F

quocumque demum mortis genere ,

248 Noſtrâ parum intereſt , quo modo , quove tempore Euphemius obierit , quia ei in exſilium abeunti Macedonius ſtatim ſucceſſit , quod ad continuam præſulum Conſtantinopolitanorum ſeriem texendam ſufficit. Ut tamen curioſo lectori , quantum breviter fieri poteſt , plenè ſatisfaciamus , modum mortis indicamus ex Libello ſynodico , qui apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1415 ſic habet : *Anaſtaſius igitur imperator Macedonium Conſtantinopolitanum innumeris circumventum criminationibus , ſolioque extubatum, Gangras in exilium exegit : nec multò pòſt etiam ipſum , & qui ante eum fuerat , Euphemium , quod ad Gothos confugiſſent , & ſeipſos inviſiſſent, patriarchas gladio punivit.* Theophanes , qui pag. 138 ex aliorum fide ſimilem Macedonii mortem refert , ibi de Euphemio non meminit. Quare hanc violentam Euphemii mortem eruditis ulteriùs indagandam relinquimus.

aut ſeculi ſexti anno poſtea inveneris.

249 Victor Tununenſis tempus ejuſdem mortis nobis ita indicat : *Florentio V. C. coſ. Ugni Armeniam , Cappadociam , & Galatiam Pontumque atrociter vexavere. Eo tempore Euphemi-*

us

SEC. V.

us Constantinopolitanus episcopus apud Ancyram Galatiæ, & Ariadne Augusta in regia urbe, de hac vita transiere. Cum autem anno Christi DXV Florentius in Occidente consulatum gesserit, & tunc Ariadna imperatrix Constantinopoli vivere desierit, verosimillimè concludo, Euphemium eodem anno DXV ex hac vita migrasse. Non ignoro, Tillemontium tomo 16 Monument. eccles. pag. 806 & 807 huic anno dubitationem quamdam opponere, cui fusè respondere, non est operæ pretium. Sed idem scriptor occasione Euphemii nobis suggerit aliam differendi materiam, ad quam discutiendam jam paulisper ab instituto itinere deflectemus.

PARERGON IV.

Occasione Euphemii & Macedonii præsulum Constantinopolitanorum audax Tillemontii effatum examinatur.

B

Tillemontius inter alia crudа sua dicta asserit,

TIllemontius, aut quisquis posthuma illius scripta edidit & forte interpolavit, sæpius Sedem Apostolicam & summos Ecclesiæ Pontifices modesta malignitate vellicat, & subinde ambiguis aut duris suis phrasibus prodit animum, ut mitissimè dicam, nonnihil ab Ecclesia Romana alienum. Sic tomo 16 Monument. eccles. à pag. 725 refert, quomodo præsules Orientales in magno ecclesiarum suarum periculo per litteras ad Symmachum Papam confugerint, & opem ipsius frustra imploraverint. Deinde ibidem pag. 727, quasi Orientalium advocatum & simul causæ judicem agens, contra sanctum Pontificem & Ecclesiam Romanam ita crudè pronuntiat: *Nescio, an Orientales etiam recurrerint ad episcopos Galliarum; sed in regione tam longè à se dissita inter ipsos barbaros & Arianos repererunt plus bonæ voluntatis, quam Romæ invenerant.* An hæc sententia digna est scriptore, qui genuinus Ecclesiæ filius vult videri? An ingenuus filius tam contemptim de matre sua loqui solet, ut maternum ejus affectum bonæ barbarorum & hæreticorum voluntati postponat? Nonne hîc de inhumana duritie & gravi muneris sui negligentia condemnat S. Symmachum, cujus præclara gesta ad diem XIX Julii ex antiquis auctoribus illustravimus?

C

Sanctos quosdam extra communionem Ecclesiæ Romanæ mortuos fuisse,

251 Sed hæc & similia Tillemontii axiomata hîc nos morari non debent, qui dumtaxat unum ex iis discutiendum suscepimus, quod proximè citato tomo 16 pag. 661 & sequente in Actis Euphemii ita profert: *Valde mirum est, quod Baronius insultet in depositionem Euphemio tam gloriosam, quæ potuit delere culpas, quas tempore episcopatûs sui commiserat, puta subsignando Henotico, & quæ facit, ut ei titulum confessoris denegare non possimus: nam si omnes illi, qui moriuntur* EXTRA COMMUNIONEM ROMANAM, *non possint mereri titulum Sanctorum aut confessorum, ipsius erat* (nempe Baronii) *expungere ex Martyrologio S. Meletium & S. Flavianum Antiochenos, S. Eliam Hierosolymitanum, & S. Danielem Stylitam, è quibus tres posteriores, quantum scimus, non ita impensè, sicut Euphemius, laborarunt ad illam communionem obtinendam. Quod si Græci, qui exiguo libertatis suæ tempore Euphemium ejusque successorem Macedonium, tamquam sanctæ memoriæ episcopos, solenniter in diptycha referri curaverant, tandem ecclesiasticæ pacis causâ cesserint Romæ urgenti, ut eos expungerent, per Romam non stetit, quin S. Flavianus & S. Elias eâdem injuriâ afficerentur; & tota Hormisdæ auctoritas non impedit, quo minus hodiedum publicè inter Sanctorum numerum recenseatur Macedonius, etsi graviùs deliquerit, quam Euphemius.* In hoc textu Gallico Latinè reddendo potius fidelis quam elegans esse volui. D

& id aliquibus exemplis frustra probare nititur.

252 Ceterùm Tillemontius eodem tomo 16 pag. 372 & 708 similem doctrinam semel atque iterum repetit, & lectoribus suis (nescio qua intentione aut utilitatis specie) inculcare conatur. Argumenta, quæ ex Meletii Antiocheni aliorumque Sanctorum gestis falsò eruit, hîc singillatim refutanda esse non arbitror, ne operosè actum agam, & longiorem disputationem, quæ hîc à scopo meo nimis diu aberraret, cogar instituere. Quare curiosum lectorem ad Opus nostrum remitto; & quidem pro S. Meletio ad diem XII Februarii ac Tractatum de patriarchis Antiochenis, qui tomo IV Julii nostri præfixus est. Acta verò SS. Flaviani & Eliæ ad diem IV Julii illustrata sunt. Adde, quod Victor Tununensis in suo Chronico apud Schottum nostrum tomo 4 Hisp. illust. pag. 134 de hoc Flaviano sic scribat: *Cethego V. C. coss. Flavianus Antiochenus episcopus serâ pœnitentiâ Anastasium imperatorem deserit.* Die autem XI Decembris, quo S. Daniel Stylita in Martyrologio Romano refertur, facilè ostendi poterit, falsa esse ea, quæ de illo adversarius tam confidenter affirmat. Imo satis apparebit ex his ipsis, quæ de Euphemio & S. Macedonio jam per decursum dicturi sumus, quid sentiendum sit de aliis Sanctorum exemplis, quæ Tillemontius perperam allegat: hæc enim argumenta adeo sunt similia, ut, si unum solveris, omnia solveris. Nunc durum ipsius ratiocinium, quod numero præcedente fideliter ex Gallico idiomate Latinum fecimus, maturo animo expendamus. E

Ex quibusdam historiis sacræ Scripturæ concludimus,

253 Imprimis non videtur eminentissimus Baronius Euphemio insultare, dum exauctorationem ejus putat à Deo permissam esse, eo quod Romano Pontifici non paruerit: nam lib. 3 Regum cap. 13 legimus, pium Domini prophetam à leone occisum esse propter levem inobedientiam, quæ ab interpretibus communiter multum minuitur, quia deceptus fuerat ab alio propheta, qui falsò asserebat, se contrariam revelationem accepisse. Sic etiam, testantibus sacris Litteris, exigua quædam diffidentia Moysen à terra promissionis exclusit, muliebris curiositas uxorem Loth in statuam salis commutavit, inanis gloriola in computando populo Davidem septuaginta millibus subditorum privavit, vana opum ostentatio Ezechiam thesauris suis spoliavit. An his Dei amicis insultat, qui eorum punitionem divinæ ultioni adscribit? Quam igitur injuriam Baronius infert Euphemio, dum à Deo punitam dicit ejus inobedientiam, quam ipse graviorem & schismaticam fuisse existimabat? F

Baronium non esse injurium Euphemio,

253 His adde, quod Euphemius Henotico Zenonis subscripserit, & forte alias culpas commiserit, quas Tillemontius non inficiatur. Quis itaque miretur, quod justus Deus Euphemium exauctorari & in exsilium pelli permiserit, atque ita prævaricationem ejus ulciscì voluerit? Neque refert, illum exsilio aliisque miseriis ab improbo imperatore Anastasio afflictum fuisse: sic enim Deus homicidium & adulterium Davidis vindicavit

A vit ſcelerata Abſalonis rebellione, maliſque ex ea conſecutis, ut lib. 2 Regum cap. 12 prædixerat. Quis tamen injurius eſt Davidi, dum dicit, hæc mala à Deo permiſſa fuiſſe, eo quod Dominum offendiſſet?

quæ concluſio etiam verbis S. Auguſtini confirmatur.

255 Præterea an in perſecutiones Paulo Apoſtolo tam glorioſas cenſendus eſt inſultare S. Auguſtinus, qui Enarratione in pſalmum 36 ſerm. 2 in noviſſima editione tomo 4 col. 200 Ananiæ, qui Saulum ſuſcipere verebatur, Dominum ita reſpondentem inducit: *Et contra Dominus: Sine, inquit, ego illi oſtendam, quæ illum oporteat pati pro nomine meo. Reddam illi, inquit; vindicabo me de illo, & patietur pro nomine meo, qui ſævit in nomen meum. Erudio vel erudivi per eum alios, erudiam & ipſum per alios.* Deinde ibidem ſanctus Doctor, hanc divinæ ultionis prædictionem impletam eſſe affirmat his verbis: *Factum eſt hoc; & novimus, quanta ſuſtinuerit Saulus; multo plura, quam fecerat; quaſi avarus exactor cum uſuris recepit, quod dederat.* Idem

B ſanctus præſul Hipponenſis Enarratione in pſalmum 108 tomo proximè citato col. 918 ſignificat, S. Paulum perſecutione Judæorum afflictum fuiſſe, quia ipſe Chriſtianos antea perſecutus fuerat. Denique ſanctus Doctor lib. 18 De civitate Dei cap. 51 ſic ſcribit: *Saulus, qui poſtea Paulus Apoſtolus factus eſt, vaſtabat Eccleſiam; ubi ipſe quoque jam fidem, quam perſequebatur, evangelizans, qualia faciebat, eſt paſſus.* Quid igitur peccaſſet Baronius, depoſitionem Euphemii Deo vindici attribuens, etiamſi cum aliis ſcriptoribus inobedientiam illam à graviori culpa & ſchiſmate exemiſſet?

Imo Baronius rectè argumentatur

256 At, inquies, Baronius clarè ſupponit, Euphemium extra communionem Eccleſiæ Romanæ mortuum eſſe, ac propterea injurias pro fide orthodoxa toleratas nihil ipſi ad ſalutem conſequendam profuiſſe, dum ad annum Chriſti CDXCV num. 23 ita ſcribit: *Paſſus hæc quidem eſt Euphemius, licet injuſtè & à perfido imperatore, Catholicæ fidei adverſario: quod tamen contempſiſſet parere Romanis Pontificibus in abdicatione Acacii nominis, meruit ipſe juſto Dei judicio abdicari. Sic plane qui glorioſum fuiſſet confeſſionis ob hæc, quæ paſſus eſt, titulum conſecutus, quod ab ipſa Romana Eccleſia minimè meruit ad communionem admitti (extra quam nulla poteſt eſſe, ex*

C *ſententia Patrum, vera confeſſio, neque martyrium) infelix deceſſit inglorius, & poſtea (ut dicemus) nomen ejus è diptychis eſt ſublatum.* Hîc adverſarium volebam, ac iſta objicientem audire cupiebam, ut ex infra dicendis intelliges.

in ſua hypotheſi,

257 Interim reſpondeo, Baronium in ſua hypotheſi, quam tamen ob rationes poſtea proferendas non admittimus, rectè argumentari, quandoquidem ſancti Patres concordi voce clamant, quod extra communionem Eccleſiæ ſalus æterna ſperari non poſſit. Audi præter alios S. Cyprianum, qui occaſione ſchiſmatis Novatiani hanc doctrinam Carthaginenſibus ſuis ſtudioſè inculcat in opuſculo De unitate Eccleſiæ, ubi in editione Pameliana pag. 257 inter alia de ſchiſmaticis hæc pronuntiat: *An ſecum eſſe Chriſtum, cum colle-*

ctì fuerint, opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Tales etiamſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Inexpiabilis & gravis culpa diſcordiæ, nec paſſione purgatur. Eſſe martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt. ..... Cum Deo manere non poſſunt, quia eſſe in Eccleſia Dei unanimes noluerunt: ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel objecti beſtiis animas ſuas ponant; non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ, nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Si ergo Euphemius *extra Chriſti Eccleſiam* collectus fuerit, ut cum S. Cypriano loquar, nonne Baronius juxta jam traditam Cypriani ſententiam legitimè infert, exſilium aliaſque ærumnas ab Euphemio toleratas nihil ipſi ad ſalutem æternam profuiſſe? Nonne ex his rectè ſequitur, Euphemium non poſſe nominari ſanctum aut verum Chriſti confeſſorem?

quæ Tillemontio evertenda erat,

258 Quod ſi quis Tillemontii defenſor opponat, falſam eſſe hypotheſin, ex qua Baronius talem concluſionem deduxit; quæro, cur Tillemontius falſitatem iſtius hypotheſeos non oſtenderit, ac ſuffoderit fundamentum, quo tota Baronii argumentatio nitebatur. Certè fundamento illo everſo, omnia ei ſuperſtructa conſectaria corruebant. Interim adverſarius, tranſmiſſo aut conceſſo antecedente, ſolam Baronii conſequentiam ita oppugnat: *Si omnes illi, qui moriuntur extra communionem Romanam, non poſſint mereri titulum Sanctorum aut confeſſorum, ipſius erat* (nempe Baronii) *expungere ex Martyrologio S. Meletium & S. Flavianum Antiochenos, S. Eliam Hieroſolymitanum, & S. Danielem Stylitam, è quibus tres poſteriores, quantum ſcimus, non ita impenſè laborarunt, ſicut Euphemius, ad illam communionem obtinendam.* Numquid hoc loco Tillemontius implicitè aſſerit, Euphemium & quatuor alios extra communionem Eccleſiæ Romanæ mortuos eſſe, & nihilominus rectè ſanctos aut confeſſores vocari? Si id indicare non voluerit, quomodo affirmare potuit, Euphemium impenſiùs, quam alios tres ibi memoratos, operam dediſſe, ut communionem Eccleſiæ Romanæ obtineret? Itaque ſupponit, illos caruiſſe ea communione, ad quam obtinendam plus aut minus laborarunt, & extra quam tamen, ipſo teſte, obierunt.

& quam ex regulis ſanctorum Patrum

259 Huic Tillemontiano ratiocinio, quod aures noſtras vehementer offendit, præter ſuperiùs relata S. Cypriani verba, opponimus S. Fulgentium, qui de Fide ad Petrum diaconum cap. 39 ita ſcribit: *Firmiſſimum tene & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum ſive ſchiſmaticum, ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantaſcumque eleemoſynas fecerit, etſi pro Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſalvari.* Juvat etiam audire S. Pacianum Barcinonenſem, qui in epiſtola ſecunda ad Symphorianum ita loquitur: *Porro etiamſi paſſus eſt aliquid Novatianus, non tamen etiam occiſus: etiamſi occiſus, non tamen coronatus. Quidni? Extra Eccleſiæ pacem, extra concordiam, extra eam matrem, cujus portio debet eſſe, qui martyr eſt.*

ſolidè impugnare potuiſſet.

260 Tillemontius juxta hanc tutiſſimam ſanctorum Patrum regulam ſic ratiocinari debuiſſet: Nullus extra Eccleſiam poteſt eſſe verus martyr aut ſanctus confeſſor: ergo Meletius, Flavianus, Macedonius, & reliqui non obierunt extra Eccleſiam, quandoquidem Eccleſia illos, ut ſanctos, veneratur. Tum deinde ex his contra Baronium conſequenter concludere potuiſſet, Euphemium non obiiſſe ſchiſmaticum, eo quod ipſi de nomine Acacii eradendo communis cauſa fuerit cum Macedonio, aliiſque, quos Eccleſia ſanctos agnoſcit. Sed forte in gratiam contubernalium ſuorum maluit adverſarius adhibere aliud argumenti genus, quo etiam freti hodiedum Janſeniani & Queſnelliani dogmaticis ſummorum Pon-

SEC. V.

tificum decretis pertinaciter reſiſtunt, Vaticana fulmina rident, & publicè ab Eccleſia proſcriptam ſuam hæreſim mordicus tuentur.

Certè tunc adverſarius non ſaviſſet novis hæreticis,

261 Hinc iſti iniquitatis filii cum antiquioribus hæreticis identidem objiciunt exemplum S. Cypriani, quem contendunt deciſioni Stephani Papæ conſtanter reſtitiſſe, & tamen extra communionem Eccleſiæ Romanæ verâ martyrii laureâ coronatum fuiſſe. Si mihi luberet aut potius hoc loco liceret illam SS. Cypriani ac Stephani hiſtoriam fuſiùs diſcutere, facilis & abundans materia ſtatim ad manum eſſet: tantummodo enim in compendium redigere deberem libellum Gallicum, qui nuper hanc rem contra novatores eruditè tractavit, ac Pariſiis anno MDCCXXV prodiit ſub hoc titulo: *Diſſertatio theologica de celebri controverſia inter S. Stephanum Papam, & S. Cyprianum epiſcopum Carthaginenſem, ubi explicatur genuina mens S. Auguſtini circa hanc diſceptationem.* Sed ea Diſſertationis theologicæ ſynopſis nos longiùs à via abduceret, ac in hoc ſatis prolixo parergo nimis diu detineret. Quare lectorem mittimus ad
B Acta S. Stephani Papæ, die 11 Auguſti illuſtranda, & ad laudatum libellum Gallicum, alioſque obvios Eccleſiæ defenſores, qui hanc hæreticorum cavillationem toties totque modis refutarunt, ut ſupervacaneum ſit, hîc fuſè reſponſa eorum accumulare.

qui ſimilibus cavillationibus

262 Nos interim urgere pergimus adverſarium, qui ſummum Pontificem & Eccleſiam Romanam ab Eccleſia Catholica diſtinguit, ut jam memorata ſanctorum Patrum teſtimonia eludat. Hanc diſtinctionem, qua etiam novatores rebellionem ſuam contra Sedem Apoſtolicam colorare nituntur, in citato tomo 16 Monumentorum eccleſiaſticorum tacitè & aſtutè indicat, dum ibi pag. 697 de Euphemio & Macedonio aſſerit, eos *non fuiſſe ſchiſmaticos, ſed epiſcopos ſanctiſſimos, & cum Eccleſia conjunctiſſimos.* At cum qua Eccleſia, dic amabo, tam conjuncti fuerunt? An cum Romana? Hoc ſanè Tillemontius affirmare non poteſt, cum alibi ſæpe repetat, illos extra communionem Eccleſiæ Romanæ obiiſſe. Quomodo igitur hi epiſcopi in Eccleſia & ſimul extra Eccleſiam eſſe potuerunt? Quomodo adverſarius hoc paradoxum explicabit, niſi dixerit, Euphemium & Macedonium à ſummo Pontifice &
C Eccleſia Romana fuiſſe ſeparatos, & tamen cum Eccleſia Catholica maximè unitos manſiſſe?

errores ſuos contra Sedem Apoſtolicam cum pertinacia tuentur.

263 Verùm hac diſtinctione Tillemontius occultè novis Eccleſiæ hoſtibus ſubminiſtrat arma, quibus præcipuum Catholicorum telum repellere nequidquam conantur: mirificè enim recentioribus noſtræ ætatis ſchiſmaticis ac hæreticis placet illa doctrina, quam famoſis ſuis libellis ad nauſeam inſerunt, & ſimplicioribus Catholicis importunè obtrudunt. Fortaſſe adverſarius ſenſit, ſeſe hoc modo illis novatoribus favere, atque ideo opinionem ſuam tam obſcuris verbis involvit, ut ex duobus locis ſimul ſumptis genuina illius mens fuerit eruenda, quam alterutro loco clariſſimè aperire potuiſſet. An videbat, ſe perſpicua ſententiæ ſuæ explicatione nimis apertè patrocinaturum fuiſſe Janſenianis & Queſnellianis, qui ubique gloriantur, ſeſe cum Eccleſia Catholica conjunctiſſimos eſſe, dum interea omnem ſummi Pontificis & Romanæ Eccleſiæ auctoritatem procaciter explodunt? An verebatur, ne manifeſta mentis ſuæ declaratione nimium offenderet quoſdam Catholicorum animos, quibus olim tradita Chriſtianæ doctrinæ elementa obedientiam ac venerationem erga ſummum Pontificem & Romanam Eccleſiam à teneris inſpirarunt? Quacumque de cauſa id fecerit, ſaltem ex his Tillemontii textibus inter ſe collatis patet, quod ſummum Pontificem & Romanam Eccleſiam ab Eccleſia Catholica diſtinxerit, ut ſe præfatis ſanctorum Patrum teſtimoniis extricaret. D

Sed effugio Tillemontiano S. Irenæus martyr,

264 Sed huic effugio jam diu viam præcluſerunt iidem ſancti Patres, atque inter alios antiquiſſimus Irenæus, ſanctitate & martyrio illuſtris, dum lib. 3 adverſus hæreſes cap. 3, de Romana eccleſia ſic diſſerit: *Sed quoniam valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ eam, quam habet ab Apoſtolis, traditionem, & annuntiatam hominibus fidem per ſucceſſiones epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſui * placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt:* AD HANC ENIM ECCLESIAM PROPTER POTENTIOREM PRINCIPALITATEM, NECESSE EST OMNEM CONVENIRE ECCLESIAM, HOC EST EOS, QUI SUNT UNDIQUE FIDELES, *in qua ſemper ab his, qui ſunt undique, conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, traditio.* Sanctus præſul Lugdunenſis his verbis indicat, quod omnes particulares eccleſiæ, earumque fideles ſubditi huic Eccleſiæ Romanæ debeant adhærere, adeoque eam agnoſcit Catholicam propter univerſalem rerum ſacrarum poteſtatem, quam in omnes eccleſias inferiores jure poteſt exercere. Obſervationes Franciſci Feu-ardentii in hunc S. Irenæi textum legi merentur. * al. ſibi E

S. Cyprianus martyr,

265 Similiter de Romano Pontifice ſenſit inclytus Africæ martyr Cyprianus, qui litteras ſuas reſponſorias ad Antonianum in jam laudata Pamelii editione pag. 91 ſic incipit: *Accepi primas litteras tuas, frater cariſſime, concordiam collegii ſacerdotalis firmiter obtinentes & Catholicæ Eccleſiæ cohærentes, quibus ſignificaſti, cum Novatiano te non communicare, ſed ſequi conſilium noſtrum, & cum Cornelio coëpiſcopo noſtro* (is tunc Romanæ Eccleſiæ præerat, & Pontificatum ſuum non diu pòſt glorioſâ martyrii laureâ decoravit) *unum tenere conſenſum. Scripſiſti etiam, ut exemplum earumdem litterarum ad Cornelium collegam noſtrum tranſmitterem, ut depoſita omni ſolicitudine jam ſciret, te* SECUM, HOC EST CUM CATHOLICA ECCLESIA *communicare.* Vides, S. Cyprianum hîc inter Pontificem Romanum & Eccleſiam Catholicam non diſtinguere; ita ut cum Catholica Eccleſia communicare cenſeret illum, qui cum S. Cornelio Papa communicabat? Nonne hinc converſo argumento inferri poteſt, illos ab Eccleſia Catholica ſegregari, qui à communione Romani Pontificis avelluntur; ſicut rectè dicitur membrum à corpore ſeparari, quod à vivo capite abſcinditur? F

S. Optatus Milevitanus

266 Sanctus Optatus Milevitanus lib. 2 De ſchiſmate Donatiſtarum adverſus Parmenianum ita argumentatur: *Negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primò Cathedram epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus eſt, in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra unica, quæ eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus.* Deinde enume-

rat

A rat reliquos S. Petri in Romana Cathedra ſucceſſores uſque ad Siricium tunc viventem, quocum ſe communicare aſſerit, & ex ea communione oſtendit, ſeſe eſſe in vera Eccleſia, à qua Donatiſtæ excludebantur, quamvis eam ſuæ ſectæ perperam vindicarent. Tum paulo inferius Donatiſtas ita interrogat: *Unde eſt ergo, quod claves regni vobis uſurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri veſtris præſumptionibus & audaciis, ſacrilegio militatis?* Denique eoſdem ſchiſmaticos ſic hortatur: *Intelligite vel ſerò, vos eſſe filios impios, vos eſſe ramos fractos ab arbore, vos eſſe abſciſſos palmites à vite, vos eſſe rivum conciſum à fonte.* His ſimilitudinibus & argumentis indicat, illos ab Eccleſia Catholica avulſos eſſe, eo quod Apoſtolicæ Sedi nollent adhærere, & contra Cathedram Petri ſacrilegè militarent.

267 In Vita S. Fulgentii, quam diſcipulus ejus conſcripſit, & quam Bollandus noſter die 1 Januarii exhibuit, cap. 12 narratur, quomodo Sanctus ille ad eremum Thebaïdos proficiſci voluerit, ut ibi auſteriorem vitam duceret. Verum S. Eulalius epiſcopus Syracuſanus, apud quem S. B Fulgentius in via hoſpitabatur, diſſuaſit illi iter cœptum proſequi, propoſita hac ſola ratione: *Terras*, inquit, *ad quas pergere concupiſcis, à communione beati Petri perfida diſſenſio ſeparavit. Omnes illi monachi, quorum prædicatur mirabilis abſtinentia, non habebunt tecum altaris ſacramenta communia. Quid ergo proderit affligere jejuniis corpus, ubi ſolatiis ſpiritualibus indigebit anima, quæ multo melior eſt corpore? Revertere, fili, ne vitæ melioris intuitu periculum rectæ fidei patiaris.* Sanctus itaque antiſtes ille judicabat, omnes orationes, vigilias, aliaſque corporis afflictationes nihil iſtis monachis prodeſſe, adeoque ab Eccleſia omnino excluſos fuiſſe eos, quos *à communione beati Petri perfida diſſenſio* ſeparaverat. Haud dubie tamen monachi illi contendebant, ſe in Eccleſia Catholica permanere, etſi ſatis ſcirent, ſe à communione beati Petri ſeu Eccleſiæ Romanæ ſeparatos eſſe.

S. Eulalius epiſcopus Syracuſanus,

268 Sanctus Maximus, qui pro orthodoxa fide vincula & tormenta fortiter ſuſtinuit, hanc Tillemontianam diſtinctionem etiam ignoravit: nam tomo 2 Operum ſuorum, quæ Combefiſius anno MDCLXXV Pariſiis Græco-Latinè edidit, pag. 76 ita ſcribit: *Omnis, qui eos, qui Pyrrhum reprobaverunt, anathematizat,* SEDEM ROMANAM, ID EST CATHOLICAM ECCLESIAM, *anathematizat.* Hîc iterum vides, ſedem Romanam ab Eccleſia Catholica non diſtingui, adeoque Tillemontium cum aliis temerè ad talem diſtinctionem confugere. Paulo pòſt idem Sanctus Catholicæ fidei propugnator ibidem citatâ paginâ dicit, Pyrrhum fruſtra laborare, dum ſe apud alios excuſare nititur, *& non ſatisfacit & implorat* SANCTISSIMÆ ROMANORUM ECCLESIÆ BEATISSIMUM PAPAM, ID EST APOSTOLICAM SEDEM, *quæ ab incarnato Dei Verbo, ſed & omnibus ſanctis ſynodis ſecundùm ſacros canones & terminos, univerſarum, quæ in toto terrarum orbe ſunt, ſanctarum Dei eccleſiarum in omnibus & per omnia percepit & habet imperium, auctoritatem, & poteſtatem ligandi & ſolvendi.*

& S. Maximus

C

269 Cum igitur S. Maximus hîc primo nullum diſcrimen faciat inter *Sedem Romanam* & *Catholicam Eccleſiam*; deinde autem inter *ſanctiſſimæ Romanorum Eccleſiæ beatiſſimum Papam* ac *Apoſtolicam Sedem* non diſtinguat, juxta axioma Philoſophorum, *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*, non ineptè concludo, ſummum

jam diu viam præluſerunt.

Pontificem, Cathedram Romanam, ſedem A- SEC. V.
poſtolicam, aliaque id genus ſynonyma, quibus ſancti Patres promiſcuè utuntur, in materia dogmatica ab Eccleſia Catholica non differre. Plura de hac re videri poſſunt in quodam Tractatu de ſchiſmate, qui non ita pridem in Belgio primùm Gallicè ac poſtmodum Latinè impreſſus eſt: nam nobis hîc diutius hærere non licet, qui ad alteram Tillemontiani effati partem diſcutiendam properamus.

Ceterùm Tillemontius inter Pontificem Romanum & Orientales

270 Non ſunt molliora, quæ Tillemontius præcedentibus, quorum examen jam inſtitutum eſt, ita ſubnectit: *Quod ſi Græci, qui exiguo libertatis ſuæ tempore Euphemium ejuſque ſucceſſorem Macedonium, tamquam ſanctæ memoriæ epiſcopos, ſolenniter in diptycha referri curaverant, tandem eccleſiaſticæ pacis cauſâ ceſſerint Romæ urgenti, ut eos expungerent, per Romam non ſtetit, quin S. Flavianus & S. Elias eâdem injuriâ afficerentur.* Audax enimvero privati hominis judicium de Romana Eccleſia ſummiſque ejus Moderatoribus, quorum ſanctitatem & doctrinam tota Eccleſia veneratur! Quandoquidem adverſarius Flaviano & Eliæ tam accuratè titulum E
ſanctitatis addit, cur etiam Hormiſdam Pontificem honorifico Sancti nomine non compellat? Tamen ſatis noverat, illam injuriam, quam in temeraria ſua hypotheſi Pontifex iſte Euphemio & Macedonio intulit, quamque etiam aliis inferre voluit, non impedire, quo minus Hormiſdas die VI Auguſti inter Sanctorum numerum recenſeatur.

nimis audacter judicem agit,

271 Præterea quiſnam Tillemontium inter Orientales antiſtites & Romanos Pontifices conſtituit judicem, ut ſtatim in favorem Orientalium audeat litem dirimere, & ſanctiſſimos Romanæ Eccleſiæ Pontifices de gravi culpa condemnare? Si quis contubernalium fortè eum ad tale judicium ferendum impellebat, debuiſſet ipſi reſpondere, quod in ſuo Libro Apologetico Paulus Oroſius cuidam Pelagianorum fautori reſpondit, ut in Colonienſi Patrum Bibliotheca tomo 15 ſive in ſupplemento pag. 145 legimus his verbis: *Nos filii Eccleſiæ Catholicæ ſumus: non exigas à nobis, pater, ut doctores ſuper doctores eſſe audeamus, aut judices ſuper judices..... Cur interrogas filios, cum patres audias, quid decernant?* Non equidem ignoro, presbyterum Oroſium hîc de quæſtione purè dogmatica agere; ſed adverſarius etiam in hac materia eamdem regulam ſequi potuiſſet, & judicium ſuum ſuſpendere, aut prudenter ſupponere, quod S. Hormiſdas Papa non ſine juſta cauſa nomen Euphemii & Macedonii è diptychis deleri voluerit, ac poſtea iiſdem iterum inſeri permiſerit, ut ex ſequentibus apparebit. F

& ſanctitatem Macedonii ſanctitati Hormiſdæ Papæ opponit,

272 Denique Tillemontius inſigne ſuum effatum ita concludit: *Tota Hormiſdæ auctoritas non impedit, quo minus hodiedum publicè inter Sanctorum numerum recenſeatur Macedonius, etſi gravius deliquerit, quam Euphemius.* Non video, cur adverſarius ſanctitatem Macedonii auctoritati Hormiſdæ vel auctoritatem Hormiſdæ ſanctitati Macedonii oppoſuerit, quaſi hæ ambæ inter ſe pugnarent. Potius obſervare atque addere debuiſſet, nomen Macedonii eâdem S. Hormiſdæ auctoritate, qua ex diptychis ſublatum fuerat, poſtea iis reſtitutum fuiſſe, dum Pontifex ille Epiphanio epiſcopo Conſtantinopolitano vices ſuas in hoc negotio delegavit, ut poſt Natalem Alexandrum Pagius in Critica ad annum Chriſti DXXI num. 15 oſtendit.

273 Certè in Labbeana Conciliorum collectio-

SEC. V. *Licet utramque ex hiſtoria,*

ne tomo 5 à col. 151 legimus, quod S. Hormiſdas Epiphanium conſtituerit in Oriente ſuum vicarium, & præter alia totum hoc negotium de reſtituendis Euphemii & Macedonii nominibus prudentiæ ejus reliquerit, ea tamen conditione, ut Epiphanius ad Romanum Pontificem referret, quoſnam in communionem Sedis Apoſtolicæ recepiſſet, & quidquid in ea controverſia faciendum judicaſſet. Hinc colligo, illam nominum reſtitutionem in diptycha, quam Orientales tantopere deſideraverant, tandem ab Hormiſda ut minimùm implicitè probatam fuiſſe, dum in communionem ſuam admiſit Orientales eccleſias, quamvis Euphemium & Macedonium, alioſque epiſcopos è diptychis non expunxiſſent. Quis autem facilè credat, ſine novis gravibuſque rationibus permiſſam fuiſſe ab Hormiſda publicam illorum nominum in diptychis recitationem, quam antea prohibuerat, aut ſaltem ad tempus ſuſpenderat?

B *& probabilibus conjecturis facilè conciliari poſſet.*

274 Nonne Hormiſdas juſta de cauſa potuit interdicere, ne nomina horum præſulum in ſacris tabulis recitarentur; & tamen poſtea ob alias temporis circumſtantias novamque rerum notitiam conſentire, ut eorum memoria in iiſdem iterum ageretur? Quid ſi Papa Euphemium & Macedonium hoc honore privaverit, quia Romanæ Eccleſiæ non ſatis promptè obediverant, aut *quia initia eorum ſancto fini non reſponderant*, ut Pagius ad annum Chriſti DXXI num. 15 loquitur; & nihilominus poſtmodùm propter amorem concordiæ illos denuò diptychis inſcribi permiſerit? Quid ſi ſanctus Pontifex priùs ſibi obedientiam præſtari & illam nominum recitationem intermitti voluerit, donec geſta horum epiſcoporum accuratè examinarentur? Quid ſi tandem publicam ſanctitatis famam & certa Macedonii miracula ex Epiphanio audiverit? Quid ſi denique ex eodem Epiphanio intellexerit, ambos iſtos præſules in exſilio ultricem Dei manum agnoviſſe, & inobedientiam ſuam aliaſque maculas lacrymis pœnitentiæ eluiſſe? Quid in his omnibus conjecturis à veriſimilitudine alienum eſt? Numquid hoc modo auctoritas Hormiſdæ cum ſanctitate Macedonii conciliari poſſet?

C *Ex ipſis adverſarii dictis & argumentis eruimus,*

275 Forte quiſpiam opponet, gratis excogitatam eſſe à nobis hanc Euphemii & Macedonii pœnitentiam, de qua veteres auctores non meminerunt. At nemo id nobis ſeriò objicere poteſt, ſi ſequatur prudentem criticæ regulam, quam Tillemontius tomo 14 Monument. eccleſ. pag. 798 tradit his verbis: *Hiſtorici tam frequenter omittunt res veriſſimas & aliquando maximè memorabiles, ut periculoſum ſit, ex eorum ſilentio certas concluſiones deducere.* Cur igitur adverſarius ſe toties huic periculo temerè exponit? Cur tam intrepidè aſſerit, Euphemium & Macedonium in ſua opinione contra Romanos Pontifices uſque ad mortem perſtitiſſe, quia expreſſam eorum retractationem nuſquam apud veteres legerat? Cur tam confidenter affirmat, Macedonium alioſque Sanctos extra communionem Eccleſiæ Romanæ obiiſſe (tantiſper hîc ſuppono, illos ab ea Eccleſia aliquando ſeparatos fuiſſe) quia antiqui hiſtorici de ipſorum reconciliatione diſertam mentionem non fecerunt?

Euphemium & S. Macedonium pœnitentiam egiſſe,

276 Jam ulterius demonſtramus, pœnitentiam Euphemii & Macedonii non abſque ſolida ratione à nobis excogitatam eſſe: nam illam eruimus ex ipſa aſſertione adverſarii, qui affirmat, quod *Macedonius gravius deliquerit, quam Euphemius.* Unde legitimè videor inferre, quod Macedonium magis delictorum ſuorum pœnitere debuerit, quam Euphemium, etſi veteres auctores de ſalutari utriuſque pœnitentia altum ſiluerint: nullus enim Catholicus admittet, Macedonium, aut quemvis alium gravioris peccati reum ſine debita pœnitentia ad ſalutem aut ſanctitatem perveniſſe. Cum itaque adverſarius titulum confeſſoris Euphemio denegare non audeat, & Macedonii ſanctitatem agnoſcat, conſequenter ſinceram utriuſque pœnitentiam debet agnoſcere, etiamſi de illa antiqui ſcriptores tacuerint. D

adverſa utiliter toleraſſe,

277 Neque hîc aliquis dicat, hanc pœnitentiam ab antiquis hiſtoricis ſufficienter exprimi, dum narrant exſilium aliaque adverſa, quæ Euphemius & Macedonius pro Chriſto pertulerunt: nam hæc omnia nihil ipſis profuiſſent, ſi extra communionem Eccleſiæ Romanæ mortui eſſent, ut ſupra ex ſanctis Patribus probavimus. Sic Neſtorius ſimiles pœnas tulit, quibus tamen ſcelera ſua non expiavit, quia extra communionem Eccleſiæ eas ferebat. Sic etiam, teſte S. Paciano, *paſſus eſt aliquid Novatianus .... non tamen coronatus*, quia *extra Eccleſiæ pacem, extra concordiam* patiebatur. Præterea quomodo adverſarius probabit, has ærumnas & injurias à Macedonio patienter exceptas & animo pœnitente toleratas fuiſſe, ut divinæ juſtitiæ pro præteritis delictis ſatisfaceret? Nobis ediſſerat, ubinam antiquitas talem S. Macedonii pœnitentiam memoriæ prodiderit. Quod ſi eam expreſſam non inveniat, ſicut à nemine umquam inveniendam arbitror, nobiſcum à poſteriori ſecurè concludat, Macedonium culpas ſuas verâ pœnitentiâ expiaſſe, & exſilium aliaſque miſerias corde contrito & humiliato utiliter ſuſtinuiſſe, quia ſanctitatem illius Eccleſia veneratur. E

& Eccleſiæ Romanæ unitos, aut unioni ejuſdem reſtitutos fuiſſe.

278 Quinimo ipſe Tillemontius tomo 16 Monument. eccleſ. pag. 806 nobis aliud ſuggerit argumentum, ex quo pœnitentiam S. Macedonii & omnimodam illius cum Eccleſia Romana reconciliationem evidenter elicere videmur: illic enim ex Labbeana Conciliorum collectione tomo 4 col. 1428 oſtendit, Hormiſdam anno DXV legatis ſuis in Oriente mandaſſe, ut Macedonium exſulem ad ſuam ſedem revocari curarent. An Tillemontius viris cordatis perſuadere cupit, quod Papa Romanus ſedi Conſtantinopolitanæ reſtitui voluerit epiſcopum, qui extra communionem Eccleſiæ Romanæ eſſet? An Hormiſdas, quem adverſarius adeo durum & propoſiti ſui tenacem depingit, per legatos ſuos operam dediſſet, ut ſedi Conſtantinopolitanæ reſtitueretur antiſtes, qui eo tempore adhuc Eccleſiæ Romanæ parere nolebat? Nobis ſanè nullo modo iſtud fit veroſimile, & Tillemontius paucos lectores inveniet adeo credulos, ut huic paradoxo aſſentiantur. Deſinat ergo lectoribus ſuis identidem obtrudere, quod Macedonius aliique Sancti extra communionem Eccleſiæ Romanæ obierint. Etiam proprio argumento convictus diſcat, non ſemper à communione Eccleſiæ Romanæ ſeparari illos, quorum nomina è diptychis delentur. Quare ex hactenus dictis concludo, nomen Macedonii varias ob cauſas in illis tabulis omitti potuiſſe, illæſa illius ſanctitate, quam tunc fortaſſe ſanctus Papa Hormiſdas adhuc ignorabat. F

Oſtenditur ex verbis S. Auguſtini,

279 Hæc concluſio noſtra confirmari poteſt ex S. Auguſtini epiſtola 78 alias 137, cui monachi Benedictini in noviſſima editione tomo 2 col. 137 & 138 hanc materiæ ſynopſim præfixerunt: *Quidam è monaſterio Auguſtini, Spes nomine, accuſatus à Bonifacio presbytero, crimen*

A *in Bonifacium ipſum tranſtulit. Cum res evidentibus argumentis cognoſci ab Auguſtino non poſſet, juſſus eſt uterque adire ſepulcrum S. Felicis Nolani, ut miraculo tranſigeretur judicium. Id clam fieri curarat Auguſtinus : verùm quoniam res eruperat in notitiam hominum, permittit interea, ut Bonifacii nomen inter presbyteros non recitetur.* Sed nos ex attenta totius epiſtolæ lectione comperire non potuimus, an S. Auguſtinus nomen Bonifacii re ipſa in catalogo presbyterorum ſupprimi juſſerit. Quidquid ſit de certa hujus facti veritate, ſaltem ſanctus Antiſtes clero & populo Hipponenſi, quem forte publica nominis illius recitatio offendebat, tomo proximè citato col. 139 ſic ſcribit : *Et nunc ſi vobis placet, ut nomen ejus non recitetur, ne iis, qui ad eccleſiam accedere nolunt, ſicut ait Apoſtolus, demus occaſionem quærentibus occaſionem, non erit noſtrum hoc factum, ſed eorum, quorum cauſâ fuerit factum : quid enim obeſt homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia,*
B *ſi de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia ?*

quibus Janſeniani ſæpius abutuntur

280 Obiter obſervo, Janſenianos & Queſnellianos his poſtremis S. Auguſtini verbis ad pertinaciam ſuam colorandam abuti ; ſed malunt eam clauſulam allegare ex Jure Canonico, ubi in Decreto Gratiani cauſa XI, quæſt. 3 can. 50 à reliquo textu avulſa legitur, & repetere non ceſſant : *Quid obeſt homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia ?* Nempe hoc modo ſe ipſos contra quaſlibet Apoſtolicæ Sedis cenſuras præmuniunt, & cæcos ſuos ſectatores adverſus ſpiritualia Eccleſiæ arma adeo intrepidos reddunt, ut pertinaciter immoriantur juſtiſſimis excommunicationibus, quas ſummus Pontifex & alii præſules legitimè ipſis infligunt. Sæpe etiam alibi fraudulenter truncatis ſanctorum Patrum textibus incautos decipiunt, & exemplis toto cælo diverſis hæreſim ſuam tueri nituntur. Sic in præſenti caſu quid cauſa Bonifacii commune aut ſimile habet cum cauſa iſtorum novatorum, qui hæreſim ab Apoſtolica Sede ſolenniter damnatam pervicaciter propugnant, & propterea validis excommunicationis vinculis conſtringuntur? Præterea qualis eſt comparatio, quæ inter Eccleſiam Romanam vel ſummum Pontificem, & privatum particularis eccleſiæ antiſtitem hîc ab illis inſtituitur ? Nolo pluribus de ea re diſputare, quia hanc craſſam eorum fallaciam facilè quivis perſpiciet, qui leviter utramque materiam inter ſe conferre voluerit.

C

eraſionem nominum è diptychis ab excommunicatione differre.

281 Ceterùm ex hac S. Auguſtini ſententia liquet, nomen alicujus ob juſtas rationes è ſacris tabulis expungi poſſe, etſi ille propterea è libro vivorum non deleatur, aut à communione Eccleſiæ non ſeparetur. Sic Bonifacius iſte omni culpa vacare poterat, quamvis ſanctus Antiſtes Hipponenſis nomen illius propter puſillorum ſcandalum in catalogo presbyterorum recitari vetuiſſet, ut ex ſupra dictis abundè intelligitur. At idem ſanctus Doctor non ita judicat de hæreticis vel ſchiſmaticis, etiamſi extra communionem Eccleſiæ laudabiliter vivere videantur : nam in noviſſima Operum ſuorum editione tomo 3 part. 2 col. 289 tract. 13 in Joannem num. 15 de illis ſic loquitur: *Evidenter ergo, fratres mei, nihil prodeſt iſtis ſervare virginitatem, habere continentiam, eleemoſynas dare : omnia illa, quæ laudantur in Eccleſia, nihil illis proſunt, quia conſcindunt unitatem, id eſt tunicam illam caritatis.* Cum itaque S. Auguſtinus hîc & alibi ſæpe doceat, è libro vitæ æternæ deleri nomina eorum, qui extra communionem Eccleſiæ moriuntur, & in ſupra memorata ſententia aſſerat, nomen Bonifacii in libro vitæ ſeu ſalutis æternæ manere potuiſſe, ex his textibus inter ſe comparatis patet, ſublationem è diptychis ab excommunicatione multum differre. Videtur tamen adverſarius hæc duo voluiſſe confundere, dum variis locis innuit, Euphemium & Macedonium, alioſque ſanctos epiſcopos extra communionem Eccleſiæ Romanæ obiiſſe, quia Hormiſdas Papa nomina eorum è diptychis expunxit vel expungere voluit. Hæc dicta ſunto ad diſcutiendum Tillemontii effatum, de quo judicium Sedi Apoſtolicæ relinquimus. Sec. V.

Denique contra opinionem Baronii contendimus,

282 Nunc ſupereſt, ut juxta ſuperiùs promiſſa, Euphemium & Macedonium vindicemus ab obſtinati ſchiſmatis crimine, quod Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DXVIII num. 31 ſic illis impingit : *Reddita ſunt nomina Euphemii & Macedonii Conſtantinopolitanorum antiſtitum propter fidem exulum, pariterque in ſacra diptycha revocata ; quos conſtat in ſchiſmate tanta paſſos, neque fuiſſe receptos in communionem ab Apoſtolica Sede ob retentum ab ipſis pertinaciter nimis nomen Acacii ſchiſmatici & hæreticorum communione polluti. Hi, inquam, infructuoſi palmites Apoſtolica prius fuerunt pracidendi falce, ut cultâ vinea dignos fructus afferret.* Non tam confidenter hæc pronuntiaſſet, ſi ſciviſſet, S. Macedonium celebrari in variis Græcorum Menologiis, quæ ad diem XXV Aprilis in Actis illius noſter Henſchenius aſſignavit. Sed eminentiſſimus vir ſatis indicat, ea ſibi ignota fuiſſe, dum ad annum Chriſti DXV num. 50 ita de Macedonio ſcribit : *Nec quidem apud Græcos coli memoriam ejus, ſicut aliorum Sanctorum, Menologia, quæ vidimus, veſtigium ullum reddunt.* At plura Menologia, quæ ille non viderat, cultum S. Macedonii diſertè teſtantur.

E

Euphemium & Macedonium ante mortem reſipuiſſe,

283 Quod ſi eminentiſſimus ſcriptor ſanctitatem Macedonii cognoviſſet, & nihilominus judicaſſet, diſſenſionem illam inter præſules Orientales & Romanos Pontifices ſchiſmaticam fuiſſe, haud dubie dixiſſet, S. Macedonium ante mortem reſipuiſſe, & ſchiſmatis maculam ſalutari pœnitentia abſterſiſſe. Quamvis autem hæc pœnitentia apud antiquos auctores clarè non exprimeretur ; tamen illam non ſine ſolida ratione aſſerere potuiſſet : nam præter alias conjecturas, quibus ea aſſertio veriſimilis redderetur, tantummodo afferre debuiſſet peremptorium argumentum, quod nos ſupra in Tillemontium intorſimus, quando ex ipſomet juxta antiqua monumenta vidimus, Hormiſdam Papam anno DXV per legatos ſuos operam dediſſe, ut Macedonius exſul ad ſedem Conſtantinopolitanam revocaretur. Quis autem credat, quod Romanus Pontifex epiſcopum ſibi rebellem & in ſchiſmate adhuc pertinacem ſedi ſuæ reſtitui voluerit ? Rectè igitur infertur ex hoc ſolo argumento, cujus etiam infra meminiſſe juverit, Macedonium ſaltem in ſchiſmate non perſeveraſſe, tametſi gratis concederemus, eum aliquando ſchiſmaticum fuiſſe.

F

aut eorum diſſenſionem ad ſchiſma non perveniſſe,

284 Hæc hactenus in hypotheſi Baroniana diſputavimus : probabilius enim cum aliis auctoribus opinamur, controverſiam illam de nomine Acacii eradendo, ad verum ſchiſma non perveniſſe, quamvis in ea re nimiam Euphemii & Macedonii tergiverſationem non eximamus ab omni culpa, quæ tamen ob bonam eorum fidem ac rectam intentionem multum minui, aut fortaſſe omnino excuſari poſſet. *Unde inter Orientalem ec-*

SEC. V.

cleſiam & Occidentalem, inquit Natalis Alexander loco mox citando, *Euphemii & Macedonii epiſcoporum tempore, & ſub Gelaſii, Anaſtaſii, Symmachi & Hormiſdæ pontificatu, ſuſpenſa potius, quam abrupta penitus erat communio.* Inter alia, quibus hanc concluſionem ſuam probat, allegare potuiſſet teſtimonium S. Aviti Viennenſis, qui in editione Sirmondi noſtri pag. 20, epiſt. 3 de hoc ipſo diſſidio ita obſcurè ſcribit: *Tracta eſt interim, non per manifeſta ſed ſubita, nec tam* SEPARATIONE, *quam ſimultate, diſſenſio.*

quod dilemma ex reſponſo,

285 Porro cum Natalis Alexander in Hiſtoria ſua eccleſiaſtica ſec. v part. 2 diſſert. 20 operoſè oſtenderit, Euphemium & Macedonium nec hæreticos nec ſchiſmaticos fuiſſe, & Pagius in Critica ad annum Chriſti DXIX à num. 3 huic opinioni ſubſcripſerit, nolumus hîc contra Baronium inſtituere longiorem diſputationem, quæ apud memoratos ſcriptores legi poteſt. Verumtamen omnibus ipſorum argumentis (ſupradicta S. Hormiſdæ Pontificis cura de Macedonio exſule ad ſedem ſuam revocando idem evincit) addimus unicum ratiocinium, quod ex epiſtola Gelaſii I Papæ deducimus. In ea ſanctus Pontifex epiſcopis Dardaniæ & Illyrici poſt alia ſignificat, Acacium in excommunicatione mortuum eſſe, adeoque non amplius poſſe abſolvi, quod apud Labbeum tomo 4 conciliorum col. 1198 ſic probat: *Abſolutionem, quam ſuperſtes nec quæſivit omnino, nec meruit, mortuus jam non poteſt impetrare; ſiquidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt:* QUÆ LIGAVERITIS SUPER TERRAM, ET QUÆ SOLVERITIS SUPER TERRAM. *Ceterùm jam de eo, qui in divino eſt judicio conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere præter id, in quo eum dies ſupremus invenit.*

B

ſeu litteris Gelaſii I Papæ,

286 Cum Gelaſius hîc & alibi ſæpe affirmet, Acacium abſolvi & in diptychis relinqui non poſſe, quia extra communionem Eccleſiæ uſque ad mortem pertinaciter perſeveraverat, quomodo S. Hormiſdas permittere potuit, ut nomina Euphemii & Macedonii poſt obitum eorum diptychis reſtituerentur, ſi illi in ſchiſmate mortui fuiſſent, ut eminentiſſimus Baronius contendit? Qua fronte Orientales, qui jam tandem nomen Acacii ob ſchiſmaticam pertinaciam è ſacris tabulis expunxerant, auſi fuiſſent iteratis precibus & argumentis Pontificem Romanum urgere, ut nomina Euphemii & Macedonii in iiſdem tabulis recitarentur, ſi illi etiam ſchiſmatici obiiſſent? Nonne Hormiſdas exemplo Gelaſii dicere debuiſſet, quod jam de iis, qui in divino erant judicio conſtituti, ſibi fas non eſſet aliud decernere præter id, in quo eos dies ſupremus invenerat?

C

& geſtis S. Hormiſdæ Pontificis probatur.

287 Nihil tamen ſimile illis reſpondit; ſed vices ſuas in Oriente commiſit Epiphanio Conſtantinopolitano, ut negotium iſtud pro ſua prudentia dirigeret, & judicium ſuum de hac re ad notitiam Papæ Romani referret. Cum verò Epiphanius epiſcopos Orientales ad communionem Sedis Apoſtolicæ admiſerit, licet nomina Euphemii & Macedonii in diptychis recitarent, rectè colligere videmur, illam nominum recitationem ab Hormiſda implicitè probatam fuiſſe, ſicut ſupra diximus, & Pagius in Critica ad annum Chriſti DXXI num. 15 & 16 ex ipſis Hormiſdæ verbis oſtendit. Certè Macedonii nomen in diptychis, quibus inſcriptum fuerat, remanſiſſe, & è quibus ablatum, reſtitutum fuiſſe, indicat ſacer cultus, quem ei Græci ab immemorabili tempore exhibuerunt, ut illorum Menologia teſtantur. Nunc ſanè tempus eſt, ut Euphemio, qui huic longiori digreſſioni occaſionem præbuit, ſucceſſorem aſſignemus. D

XXIV. S. MACEDONIUS II.

S. Macedonius, qui anno 596 locum Euphemii exſulis occupaverat,

DE ſancto illo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopo hîc paucis agemus, tum quod præcipua ipſius geſta ad diem XXV Aprilis in Opere noſtro collecta ſint, tum quod in præcedente parergo varia de eo dixerimus. Cum igitur Euphemius in exſilium expulſus eſſet anno DXCVI, ut ſupra contra Baronium probabilius putamus, locum illius occupavit Macedonius, qui iniquum epiſcopatus ſui exordium aliaque delicta plurimis adverſis pro orthodoxa fide toleratis utiliter purgavit: nam inter alia imperator Anaſtaſius innocentem Macedonium inſimulavit fœdiſſimi criminis, ut Euagrius in editione Valeſiana lib. 3 Hiſt. eccleſ. cap. 32 prodit his verbis: *Cum Macedonius ſtrenuè admodum reſiſteret, ſeque fidem proditurum negaret, omni inſidiarum genere eum appetiit Anaſtaſius, ut epiſcopatum ei adimeret. Inducti ſunt igitur in judicium pueri quidam calumniatores, qui tum ſe, tum Macedonium turpis flagitii falſò accuſarent. Verùm ubi deprehenſum eſt, Macedonio abſciſſa eſſe genitalia, ad alias artes converſi ſunt.* Similia narrat S. Theophanes, ut in Actis S. Macedonii tomo III Aprilis pag. 371 videri poteſt. E

poſt varia adverſa

289 Cum itaque calumniæ optato ſucceſſu caderent, & impius Anaſtaſius timeret, ne populus inſontem ſuum præſulem vi defenderet (*erat quippe cunctis charus Macedonius*, teſte Theophane pag. 133, *tum ob vitæ munditiem, tum ob rectam & ſinceram de fide ſententiam*) illum noctu in exſilium abduci juſſit. Determinatum hujus expulſionis tempus, quod hîc præcipuè nobis indagandum eſt, Marcellinus Comes in Chronico indicat, quando in editione Sirmondiana pag. 51 ſub *Secundino & Felice conſulibus*, id eſt anno Chriſti DXI, ſic ſcribit: *Macedonius auguſtæ urbis epiſcopus, licet olim Anaſtaſii imperatoris donis fallaciiſque circumventus, pravorum teſtimoniis eidem accuſatus, quoniam tomum ſanctorum Patrum apud Chalcedonem, ſancta dudum ſubſcriptione roboratum, eidem principi dare diſtulit, ab eodem Euchaita in exſilium deportatus eſt.* Multum hîc à vera Chronologia aberrat Victor Tununenſis, dum in ſuo Chronico idem Macedonii exſilium ſub *Abieno & Pompeio conſulibus* hoc eſt anno Chriſti DI collocat F

ab Anaſtaſio imperatore expellitur anno 511,

290 Chronologi recentiores in determinanda Macedoniani exſilii epocha Marcellinum Comitem ſequuntur, inter quos Pagius in Critica ad annum Chriſti DXI num. 6 ita ſcribit: *Hoc ergo anno Macedonius in exſilium miſſus, & Timotheus in ejus locum ſubrogatus, ut etiam habet Marcellinus in Chronico ad conſulatum Secundini & Felicis, quod & Baronius rectè hoc anno narrat... Sedem inierat Macedonius anno* CDXCVI; *quare annos quindecim, ut habet Baronius, vel annos ſexdecim utrimque incompletos, ut legitur in tabulis Theophanis, eccleſiam Conſtantinopolitanam rexit.* Hanc opinionem etiam amplectitur Banduri, qui tomo 2 Imperii Orientalis pag. 895 chronotaxim Macedonii ſic explicat: *Macedonius anno* VI *imperii Anaſtaſii, Chriſti* CDXCVI *ſedem Conſtantinopolitanam ſuſcepit; pellitur verò in exſilium ab eodem Auguſto, conſulibus Secundino & Felice, anno Chriſti* DXI, *ut ſcribit Marcellinus*

in

A *in Chronico. Unde fallitur hîc Nicephorus Calliſti, dum ei annos ſexdecim & menſes ſeptem attribuit: melius Theophanes in tabulis, qui ei annos ſexdecim utrimque incompletos adſcribit. Quod verò dicitur in Chronographia ſancti Nicephori, Macedonium ſex tantum annos eccleſiam Conſtantinopolitanam rexiſſe, id factum puto ſcribæ incuriâ, qui numerum denarium omiſit.*

291 Sciendum eſt, hos ſedecim adminiſtrati epiſcopatûs annos ab illis auctoribus *utrimque* incompletos numerari, quia eos acceperunt ex Theophane, apud quem in uſu eſt æra Alexandrina, quæ vulgarem æram ſeptem annis præcurrit, & à Kalendis Septembris inchoatur, ut Pagius in Prolegomenis ante tomum 1 Criticæ ſuæ contendit. Quidquid ſit de hoc Theophanis computo, quem Papebrochius noſter in Exegeſi tomo 111 Martii præfixa examinavit, nos more jam cœpto ſedecim illos annos incompletos ad vulgarem Chriſti æram reducemus. Cum igitur ſecundum ſupra dicta Euphemius anno CDXCVI circa finem Septembris è ſede ſua deturbatus fuerit, & B ei Macedonius ineunte menſe Octobri ejuſdem anni ſuccedere potuerit, ſequitur, ab eo tempore uſque ad Kalendas Octobris anni DXI integros quindecim annos effluxiſſe, & decimum ſextum epiſcopatûs annum inchoatum fuiſſe. Quare pro libito quindecim annos completos, aut ſedecim incompletos uſque ad exſilium S. Macedonii computa. Tempus mortis ejus colligi poteſt ex iis, quæ ſuperius num. 248 & 249 de Euphemio diximus, cum quo dicitur occiſus fuiſſe. Sed cum nec modus nec annus mortis ad ſeriem noſtram continuandam ſpectet, ea operoſiùs indaganda non duximus, & ad ejus ſucceſſorem pergimus.

poſtquam ſedem CP. ſedecim annis incompletis tenuiſſet.

SECULUM VI.

XXV. TIMOTHEUS.

Anno 511 ſtatim S. Macedonio exſuli ſubſtituitur Timotheus,

MAcedonio in exſilium pulſo ſtatim ſucceſſit Timotheus, ut Theodorus Lector lib. 2 Hiſtoriæ eccleſiaſticæ apud Valeſium pag. 563 teſtatur his verbis: *Imperator exiſtimans, ſi Macedonius judicaretur, plebem illum tamquam inſontem, defenſuram eſſe, noctu violenter eum abduxit Chalcedonem, atque inde Euchaïta illum deduci juſſit. Sequenti die epiſcopum deſignavit Timotheum quemdam presbyterum & vaſorum cuſtodem eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, qui vulgo Litrobulbes & Colon vocabatur ob facta quædam his nominibus reſpondentia.* Theophanes in Chronographia pag. 133 dicit, illum ob quaſdam actiones his nominibus accommodatas *Litrobulem & Celonem* cognominatum fuiſſe. Non eſt opus, turpia illa Timothei cognomina hîc explicare, de quibus interpres Theophanis pag. 584 ſat fuſè diſputavit. Marcellinus in Chronico hanc Timothei ſucceſſionem ad conſulatum Secundini & Felicis ſive ad annum Chriſti DXI refert, eamque circa meridiem (haud dubie ſequentis diei poſt exſilium Macedonii, ut Theophanes etiam aſſerit) contigiſſe narrat hoc modo: *Locum Macedonii Timotheus meridiano tempore ab Anaſtaſio Cæſare epiſcopus ordinatus invaſit.*

293 Libellus Synodicus apud Labbeum tomo 4 Concil. col. 1415 indicat cauſam, ob quam ſacrilegus imperator Timotheum præ aliis elegerit, & poſt narratum Macedonii exſilium hæc ſubjungit: *Hæreticum autem Timotheum, qui Colon & Litrobulus cognominabatur, eccleſiæ reddidit, tamquam ejuſdem ſecum ſententiæ, & conſiliis ſuis obtemperantem.* Quam cumulatè impius iſte epiſcopus exſpectationi imperatoris ſatisfecerit, abunde patet ex eodem Libello ſynodico, qui ibidem de Timotheo hæc addit: *Is, impiiſſima congregata ſynodo, contra ſanctam Chalcedonenſem ſynodum calcitravit.* Præterea ſceleratus ille adulator ubique animum S. Macedonio infenſum oſtendebat, ut odium imperatoris contra eumdem approbaret. Id ſatis apparet ex iis, quæ Theodorus Lector loco proximè citato ſic narrat: *Porro hic Timotheus, in quamcumque eccleſiam ingreſſus fuerat, numquam illic Miſſarum ſolemnia inchoavit, niſi prius Macedonii imagines illinc detractæ fuiſſent.* Leguntur ibidem alia, quibus odium ſuum contra S. Macedonium prodebat.

adverſarius ſynodi Chalcedonenſis,

294 Quomodo impius ille antiſtes variam, aut potius nullam, pro tempore & loco religionem haberet, ſatis liquet ex quadam illius actione, quam ſupra laudatus Theodorus, auctor ſubæqualis, in editione Valeſiana lib. 2 Hiſt. eccleſ. pag. 563 & ſequente ſic exponit: *Cum præfectus monaſterii Studitarum mortuus eſſet, Timotheus epiſcopus perrexit ad monaſterium, ut præfectum illic ordinaret. Sed is, qui ordinandus erat, dixit Timotheo, ſe ordinationem ſuſcipere non poſſe ab eo, qui Chalcedonenſem ſynodum anathemate damnaret. Tunc Timotheus dixit ei: Anathema ſit omnibus, qui averſantur aut qui anathematizant ſynodum Chalcedonenſem. Hoc modo is, qui ordinandus erat, ordinationem Timothei ſuſcepit. Joannes autem archidiaconus, cum eſſet Manichæus, conviciatus ob id Timotheo, currens ad palatium, ea, quæ Timotheus dixerat, imperatori renuntiavit: qui mox Timotheum ad ſe accerſitum gravi ignominia affecit. At ille id à ſe dictum negavit, his verbis uſus: Anathema omnibus, qui Chalcedonenſem ſynodum ſuſcipiunt.* Sic Proteus iſte hæreſim ſuam & orthodoxam fidem curabat ſcilicet, dum utramque commodis ſuis aptabat! Theophanes in Chronographia pag. 133 & ſequentibus plura impietatis ejus exempla commemorat, quæ hîc non vacat referre. Solùm itaque ſupereſt, ut agamus de tempore, quo perfidam animam efflavit.

ſeu potius homo varia aut nullius religionis, E

295 Victor Tununenſis in editione Schotti noſtri tomo 4 Hiſp. illuſt. pag. 136 mortem Timothei ſub *Agapito V. C. conſule*, id eſt anno Chriſti DXVII ſic collocat: *Timotheus Conſtantinopolitanus epiſcopus, obtrectator ſynodi Chalcedonenſis quinta die menſis Aprilis occubuit, & Joanni Cappadoci ſyncello proprio atque presbytero epiſcopatum tradidit.* Sed Victor hîc iterum hallucinatus eſt, ut aliàs non rarò ſolet, & uno anno rectam chronologiam prævertit: nam Theophanes in Chronographia pag. 140 de Timothei morte & ſucceſſoris ejus ordinatione ſic loquitur: *Timotheo verò Conſtantinopolitano epiſcopo ſatis functo, Joannem Cappadocem, presbyterum & ſyncellum, Conſtantinopolitanum inſtituerunt epiſcopum. Hîc ordinatus tertio Paſchatis die apoſtolicum induit amictum.*

F *qui veroſimiliùs anno 518 obiit,*

296 Ex his duobus textibus inter ſe collatis ſic argumentor: Si Timotheus anno DXVII Chriſti *quinta die menſis Aprilis occubuit*, non potuit eodem anno Joannes Cappadox *tertio Paſchatis die* ordinari, & in defuncti Timothei locum ſuccedere, ut Theophanes diſertè affirmat: nam anno Chriſti DXVII Paſcha in diem XXVI Martii incidit.

ut ex initio ſucceſſoris,

SEC. VI. cidit. Si itaque *tertio Paſchatis die* anni DXVII Joannes Cappadox ordinatus fuiſſet, debuiſſet die XXVIII Martii ordinari, & conſequenter viventi Timotheo ſuccedere, cum is juxta Victorem Tunnenſem *quinta die menſis Aprilis* dumtaxat obierit. Nec facilè dici poteſt, quod anno DXVII Timotheus *quinta die menſis Aprilis* occubuerit, & Joannes Cappadox *tertio Paſchatis die* anni ſequentis in locum ipſius ſubſtitutus fuerit, cum nullo modo ſit veroſimile, ſedem Conſtantinopolitanam tunc integro anno vacaſſe. Probabilius ergo obitum Timothei & ordinationem Joannis Cappadocis referimus ad annum Chriſti DXVIII, quo Paſcha die XV Aprilis celebratum eſt.

ac tempore epiſcopatus illius probatur.

297 Hic mortis annus etiam confirmatur ex ſpatio temporis, quo Timotheus ſedem Conſtantinopolitanam tenuit: plerique enim catalogi apud Bandurum circa durationem epiſcopatûs conveniunt, & Timotheo ſex annos ac totidem menſes adſcribunt. Quare non capio, ubinam Tillemontius in Chronico Nicephori *ſex annos & octo menſes* invenerit, ut tomo 16 Monument. eccleſ. pag. 691 affirmat: nam Nicephorus patriarcha, quem hîc ab ipſo indicari puto, in omnibus editionibus, quas vidi, numero rotundo gubernationi Timothei tribuit ſex annos, omiſſis menſibus, quos omnes alii catalogi expreſſerunt. Neque id potuit intelligere de Nicephoro Calliſto, qui apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis lib. 8 Antiq. Conſtantinop. pag. 193 ſic clarè ſcribit: Τιμόθεος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως σπευοφύλαξ ἔτη ς', ἥμισυ. Hoc eſt: *Timotheus preſbyter Conſtantinopolitanus, vaſorum cuſtos annis VI cum dimidio.* Præterea hi ſex anni & ſex menſes cum morte Timothei & ordinatione Joannis Cappadocis optimè concordant: ſiquidem Timotheus, expulſo in exſilium Macedonio, invaſit epiſcopatum Conſtantinopolitanum anno DXI ſub initium menſis Octobris, ut ſupra ſtatuimus. Si igitur computare volueris tempus ab ineunte Octobri anni DXI uſque ad diem quintam Aprilis anni DXVIII, quo Timotheus obiit, comperies, interea ſex annos & ſex menſes elapſos eſſe. Computus ille planè congruit cum *tertio Paſchatis die* ejuſdem anni DXVIII, quo poſt mortem Timothei ordinatus eſt

C XXVI. JOANNES II, cognomento Cappadox.

Menſe Aprili anni 518 Timotheo ſucceſſit Joannes Cappadox,

THeophanes in Chronographia pag. 140 de morte Timothei & ordinatione hujus Joannis ſic ſcribit: *Timotheo verò Conſtantinopolitano epiſcopo fatis functo, Joannem Cappadocem preſbyterum & ſyncellum Conſtantinopolitanum inſtituerunt epiſcopum. Hic ordinatus tertio Paſchatis die apoſtolicum induit amictum.* Tertia autem Paſchatis dies anno DXVIII in diem XVII menſis Aprilis incidit. Itaque ad hunc annum reducendus eſt eminentiſſimus Baronius, dum in Annalibus eccleſiaſticis anno DXVII num. 61 de Joanne hæc habet: *Equidem ſequenti anno ſediſſe Timothei ſucceſſorem, epiſtolæ ultro citroque datæ ſignificant. Qui autem in locum ejus ſubrogatus eſt Joannes Cappadox, populi conatu potius, quam voluntate Anaſtaſii imperatoris electus creditur, orthodoxæ fidei cultor; cui tamen, quamdiu idem Anaſtaſius ſupervixit, nec licuit reſpirare: eo autem paucos poſt menſes defuncto, quam ſtrenuè pro Catholica unitate atque concordia laborarit, quæ ſuo loco dicentur, palam facient.*

qui ob orthodoxiam ſuam laudatur,

299 Poſt mortem Anaſtaſii imperatoris, quæ juxta exactiores chronologos anno DXVIII die IX Julii contigit, ſtatim ſerò agi cœpit de unione eccleſiæ Orientalis cum Occidentali, ut patet ex litteris Juſtini imperatoris, Hormiſdæ Pontificis Romani, & Joannis præſulis Conſtantinopolitani, quæ in Labbeana Conciliorum collectione tomo 4 à col. 1469 leguntur. Quantum verò Joannes ad hanc concordiam ſtabiliendam allaboraverit, colligitur ex epiſtola Hormiſdæ, in qua Pontifex tomo 4 Labbeanæ collectionis col. 1498 poſt alia ſic ipſum laudat: *Talem fraternitatem tuam* divina providentia *eccleſia ſuæ præſulem dedit, quem non eſſet ambiguum cum Sede noſtra id eſt Apoſtolica certam manſuramque fidei ſubiturum eſſe concordiam: etenim libello à nobis fidei libenter accepto, cum redintegrationis in Chriſto fueris avidus, numquam in prædeſtinatione divina fuiſſe à nobis cognoſceris alienus. Itaque, dilectiſſime frater, Dei noſtri ſponte currentibus inſtate beneficiis, ſparſi olim gregis plenius membra colligite, & cuſtodite collecta.* Avitus epiſcopus Viennenſis in Sirmondiana Operum ſuorum editione epiſt. 7 pag. 48 & ſequente hanc unionem eidem præſuli Conſtantinopolitano gratulatus eſt. Legi etiam apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1486 & 1487 meretur libellus, quem idem Joannes ad Hormiſdam miſit.

& forte in Menæis Græcorum pro Sancto celebratur,

300 Quæri hîc poſſet, utrum Joannes ille inter Sanctos ſit numerandus, quia Menæa Græcorum plures hujus nominis antiſtites Conſtantinopolitanos celebrant: nam præter alios, qui cognominibus ſuis ſatis diſtinguuntur, die XVIII Auguſti Joannes quidam cum Georgio ita annuntiatur: Τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου καὶ Γεωργίου. *Sanctorum patrum noſtrorum patriarcharum Conſtantinopolitanorum Joannis & Georgii.* Ibidem poſt verſiculos duos de Georgio, ſequuntur hi alii de Joanne:

Σκυθρωπὰ τὰ πρόσωπα τῆς ἐκκλησίας
Στέρησιν ὃ φέροντα τοῦ Ἰωάννου.
Eccleſia dolet morte Joannis, ſui
Privationem non ferens antiſtitis.

Nihil hîc occurrit, ex quo colligam, de Joanne Cappadoce illic agi. Nihilominus Raderus noſter in Mss. obſervationibus ad Menæa hac die ſic notat: *Joannes iſte gente Cappadox, Anaſtaſio & Juſtino imperatoribus, præſuit eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſemper orthodoxus & Catholicus, qui eccleſiam Orientalem Occidentali & Romanæ atque Apoſtolicæ per fidem & ſynodum reconciliavit.*

ut Raderus noſter exiſtimat.

301 In iiſdem Menæis die XXV Auguſti poſt alios præſules Conſtantinopolitanos celebratur memoria τοῦ Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως: *Joannis archiepiſcopi Conſtantinopolitani.* Raderus ad hunc Menæorum textum in laudatis Mss. obſervationibus ſcribit ſequentia: *Admodum multi fuere hoc Joannis nomine inſigniti patriarchæ Conſtantinopolitani: alii orthodoxi; alii cacodoxi, ut eſt apud Democharem. Ex hæreticis ad hoc album Sanctorum nemo reſpirat. De Joanne Chryſoſtomo ſupra* III *&* XXVII *Januarii &* XIV *Septembris: de jejunatore* II *Septembris; de Cappadoce* XVIII *Auguſti. Omitto reliquos. Hîc præter nomen nihil adjicitur, ex quo intelligamus, quis fuerit.* Doceri cupio, quam ob cauſam Raderus noſter Joannem Cappadocem potius ad diem XVIII Auguſti, quam ad XXV ejuſdem menſis retulerit, cum neutro die quidquam deprehenderim, quod feſtivitatem Joannis Cappadocis certò ſignificet.

302 Attamen propterea non nego, illum alterutro

A terutro hoc die indicari, aut alibi in Menæis referri: nam ſanctitati ipſius nihil obſtare video, cum præter laudes, quibus Romanus Pontifex & Avitus Viennenſis eum ornarunt, à ſancto Sophronio Hieroſolymitano acceperit illuſtre elogium, quod in Bibliotheca Photii cod. 231 col. 889 ſic legitur: Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἕλκων τὸ γένος καὶ τὸ ἐπώνυμον, ἀνὴρ ἀρετῆς οἰκητήριον. Id eſt ad verbum: *Joannes Conſtantinopolitanus, ex Cappadocia trahens genus & cognomen, vir virtutis domicilium.* Hoc elogium, quod aliqui perperam Joanni Jejunatori tribuunt, infra Joanni Cappadoci vindicabimus. Quare tutò videmur illum poſſe Operi noſtro poſtmodum inſerere, ſi certa dies feſtivitatis inveniatur. Nunc paucis indagandum eſt, quamdiu Joannes ille eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernaverit.

Vir ille à S. Sophronio laudatus

303 In Annalibus eccleſiaſticis Baronii ad annum Chriſti DXX num. 7 ei *tres anni* gubernationis tribuuntur. Sed tantum temporis intervallum effluxiſſe non potuit inter tertium Paſchatis diem anni DXVIII, quo eum ad ſedem Conſtantinopo-

poſt brevem epiſcopatum

B litanam evectum fuiſſe oſtendimus, & annum DXX, quo juxta ipſum Baronium vitâ functus eſt. Propius ad veram epiſcopatûs durationem accedunt tabulæ Theophanis, aliique ſcriptores, qui duos annos numerant; at longiùs ab ea recedit Nicephorus patriarcha in Banduriana Imperii Orientalis editione tomo 1 pag. 189, ubi ἔτη δ', μῆνας ἰ, id eſt *annos* IV, *menſes* X ſediſſe dicitur. Sed haud dubie hoc loco mendum librarii irrepſit, cum in eadem Nicephori patriarchæ Chronographia compendiaria, quam R. P. Goarus edidit, & in duabus antiquis editionibus dumtaxat annus unus & decem menſes notati legantur.

304 Eumdem Banduriane editionis errorem corrigunt alii patriarcharum Conſtantinopolitanorum catalogi apud Bandurum relati, in quibus annus unus & decem menſes Joanni Cappadoci adſcribuntur. Atque hic eſt accuratus computus, ſi dies aliquot addideris, quos illi catalogorum concinnatores ſæpe negligunt: nam ab anno DXVIII, die XVII Aprilis, quo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ gubernacula ſuſcepit Joannes Cappadox, unus annus cum decem menſibus & aliquot diebus elapſus eſt, uſque ad annum DXX & diem XXV Februarii, quando Epiphanius Joanni

anno 520 ex hac vita migravit.

C defuncto ſucceſſit, ut poſtea dicemus. Nunc occaſione hujus Joannis ſeriem Patriarcharum nonnihil interrumpemus.

PARERGON V.

An Joannes Cappadox nomen patriarchæ œcumenici primus uſurpaverit, & quomodo aliqui præſules Conſtantinopolitani eumdem titulum affectaverint.

Titulum œcumenici quibuſdam epiſcopis CP. affictum

SCio, jam antea nomen œcumenici ſeu univerſalis in conciliabulo ſecundo Epheſino datum fuiſſe impio Dioſcoro, patriarchæ Alexandrino, ut apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 270 videre licet. At hîc quæritur, quis in-

ter antiſtites Conſtantinopolitanos primus titulum SEC. VI. œcumenici ſibi arrogaverit. Pagius in Critica ad annum Chriſti DXX num. 5, Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 895, & nonnulli alii ſcriptores de hac arrogantia Joannem Cappadocem accuſant. Hæc eorum accuſatio haud dubie nititur inſcriptionibus epiſtolarum, quas clerici Antiocheni & epiſcopi Syriæ ſecundæ ad hunc Joannem miſerunt, & quas Labbeus tom. 5 Conciliorum col. 158 & 211 recitat. Idem inferri poteſt ex acclamationibus populi Conſtantinopolitani, quæ in concilio Conſtantinopolitano ſub Menna apud Labbeum eodem tomo 5 à col. 177 referuntur, ubi Joannes ille ſæpius *patriarcha œcumenicus* appellatur.

306 Sed Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DXVIII num. 14 exiſtimat, quod poſteriores Græci hunc titulum Actis illis poſtmodum fraudulenter addiderint. *Admonendum putamus lectorem*, inquit loco citato Eminentiſſimus ſcriptor, *ut inter læta hæc, poſterorum Græcorum caveat impoſturam: cum enim ipſa Acta vera omnino atque legitima ſint, haud tamen dubium putamus, ipſa quidem in eo eſſe falſata, dum quoties nominatus reperitur ipſe Joannes Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopus, toties ferè additus eſt titulus patriarchæ œcumenici. Haud enim recepiſſet Romana Eccleſia ejuſmodi Acta, in quibus adeo frequens titulus ejuſmodi legeretur, quo epiſcopus Conſtantinopolitanus, patriarcha œcumenicus diceretur. Etenim Pelagius Papa, ſancti Gregorii prædeceſſor, in Joannem Conſtantinopolitanum antiſtitem, ejus nominis tertium, qui ſibi hujuſcemodi titulum uſurpaverat, impugnator inſurgens, cum ad univerſos epiſcopos ſcribit, inter alia plurima in deteſtationem novæ præſumptionis hæc habet: " State fortes, ſtate ſecuri; ſcripta, quæ univerſalis nominis falſitate condemnata ſunt, nec dare umquam, nec accipere præſumatis ". Idemque ſuperius tradit, nihil ejuſmodi ab ejus Joannis prædeceſſoribus Conſtantinopolitanis epiſcopis aliquando tentatum fuiſſe, in quam ſententiam ſanctus etiam Gregorius Papa ad eumdem epiſtolam dedit.*

poſteriores Græci veteribus inſtrumentis fraudulenter inſeruerunt,

E

307 *Cum igitur adeo graves exſtent teſtificationes Romanorum Pontificum de ejuſdem tituli deteſtatione atque abrogatione, quonam pacto inter publica Acta concilii illa reperiuntur eſſe deſcripta, atque recepta Acta, in quibus idem damnatus rejectuſque titulus toties legitur repetitus? Præterea ſi in eadem ſynodo idem ſæpe titulus lectus, nec rejectus ab aliquo fuit, cur hæc non citata fuerunt contra eoſdem Romanos Pontifices Pelagium atque Gregorium?* Eadem Baronii argumentatio militat contra inſcriptionem, quæ in codice Juſtiniani imperatoris lib. 1 tit. 1 leg. 7 ſic ponitur: *Idem imperator* (videlicet Juſtinianus) *Epiphanio ſanctiſſimo ac beatiſſimo archiepiſcopo regiæ hujus urbis, & œcumenico patriarchæ.* Si enim poſteriores Græci publica concilii Acta titulo patriarchæ œcumenici interpolare auſi ſint, quid ni Græci legum collectores in codice Juſtinianeo idem fecerint? Attamen hoc unico fundamento niti ſuſpicor Pagium, quando in Critica ſuperiùs citata ad annum Chriſti DXX num. 5 de hoc Joanne Cappadoce ſic pronuntiat: *Joannes epiſcopus patriarchæ* OECUMENICI *nomen primus auſus eſt uſurpare, quod Juſtinianus, qui eum amabat, legibus ſuis poſtea inſcripſit.*

ut probabilius opinamur cum Baronio

F

308 Thomaſſinus in Veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 1 cap. 11 num. 5 aſſerit, à Pontificibus Romanis vanum œcumenici titulum

contra Thomaſſinum, aliosque,

SEC. VI.

in Joanne Cappadoce & Mena toleratum aut potius diſſimulatum fuiſſe. *Prudenter ergo neglecta à Pontificibus vocis novitas eſt*, inquit, *& facilè conceſſum epiſcopis Conſtantinopolitanis, ut quo tempore Joannis patriarchæ anteceſſores plurimi condemnabantur; & ipſe, cui Menas ſucceſſit, deponeretur Anthimus, eo ſedis ſuæ dejectionem & contumeliam inani ſaltem nominis grandioris ſpecie ſolarentur.* At nobis præplacet ratiocinium Baronii, ex quo ſequitur, hunc œcumenici ſeu univerſalis titulum à poſterioribus Græcis hîc utrobique intruſum fuiſſe. Ne autem temere Græcos accuſare videamur de addito nomine, quod tantopere ambiebant, ſimilem eorum fraudem evidenti exemplo demonſtramus.

& demonſtramus ex ſimili impoſtoris fraude,

309 In Labbeana Conciliorum collectione tomo 7 col. 700 legitur epiſtola Hadriani I Papæ, cui præfixa eſt hæc inſcriptio: *Dilecto fratri Taraſio* GENERALI *patriarchæ Hadrianus ſervus ſervorum Dei ſalutem.* Verum editor ad vocem *generali* ibidem in margine ſic rectè notavit: *Hoc videtur Græculus quiſpiam appoſuiſſe.* Certè Græcus ille impoſtor nobis perſuadere voluit, Pontificem Romanum epiſcopo Conſtantinopolitano titulum œcumenici ſeu generalis patriarchæ dediſſe. Sed nimis aperta & craſſa eſt ejus fraus, cum ipſemet Hadrianus Pontifex apud Labbeum eodem tomo 7 col. 117 Conſtantino & Irenæ Auguſtis ſcribat ſequentia: *Valde mirati ſumus, quod in veſtris imperialibus juſſis pro patriarcha regiæ urbis, ſcilicet Taraſio, directis,* UNIVERSALEM *ibidem eum reperimus exaratum: ſed utrum per imperitiam, aut ſchiſma, vel hæreſim iniquorum ſcriptum eſt, ignoramus; ſed deinceps ſuademus veſtræ clementiſſimæ imperialique potentiæ, ut minimè in ſuarum exarationum ſerie* UNIVERSALIS *deſcribatur, quia contra ſanctorum canonum inſtituta, ſeu ſanctorum patrum traditionum decreta eſſe videtur.*

B

quæ manifeſtè detegitur.

310 *In ſecundo enim ordine, ſi non per ſanctæ noſtræ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ auctoritatem (ſicut in omnibus patet) numquam valuit nomen habere; quod nimirum ſi univerſalis ſuper prælatam ſibi ſanctam Romanam eccleſiam, quæ eſt caput omnium Dei eccleſiarum, deſcribatur, tamquam ſanctarum ſynodorum rebellem atque hæreticum manifeſtare ſe certum eſt: quia ſi univerſalis eſt, etiam Eccleſiæ noſtræ Sedis primatum habere dignoſcitur, quod ridiculum omnibus fidelibus Chriſtianis apparet, quia in toto orbe terrarum ab ipſo Redemptore mundi beato Petro apoſtolo principatus ac poteſtas data eſt, & per eumdem Apoſtolum, cujus vel immeriti vices gerimus, ſancta Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia uſque hactenus & in ævum tenet principatum, ac poteſtatis auctoritatem: quatenus (quod non credimus) ſi quiſpiam eum univerſalem nuncupaverit, vel aſſenſum tribuerit, ſciat ſe orthodoxæ fidei eſſe alienum, & noſtræ ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ rebellem.* Ex his vides malam fidem ſtupidi interpolatoris, qui nobis perſuadere voluiſſet, ipſum Hadrianum Pontificem Taraſio Conſtantinopolitano titulum œcumenici vel generalis patriarchæ conceſſiſſe.

C

Inter epiſcopos CP. Joannes cognomento Jejunator

311 Nos igitur cum Baronio probabilius arbitramur, ſimilem titulum à poſterioribus Græcis doloſè inſertum eſſe illis monumentis, quæ præcedunt tempora Joannis Jejunatoris, de quo S. Leo IX Papa apud Labbeum tomo 9 Conciliorum col. 954 præter alia ſic pronuntiat: *Hic nimiæ vanitatis novum nomen* PRIMUS *ſibi uſurpavit, ubi ſe à cunctis œcumenicum patriarcham, id eſt univerſalem & dici & ſcribi debere decrevit.* Sanctus Gregorius Magnus, Pontifex Romanus, acriter reprehendit hunc Joannem Jejunatorem, qui primus ſuperbum nomen iſtud aſſumpſit, ac pertinaciter retinuit, ut infra dicemus. Porrò per decurſum oſtendemus, quanto ſtudio nonnulli præſules Conſtantinopolitani ſibi vindicaverint titulum œcumenici, ubi prius variam hujus vocis ſignificationem expoſuerimus, ut deinceps dicenda clariùs intelligantur. D

primus uſurpare auſus eſt titulum œcumenici,

312 Horatius Juſtinianus, bibliothecæ Vaticanæ cuſtos, in notis ad concilium Florentinum part. 2 collat. 22 pag. 325 de illa voce ſic diſſerit: *Hunc titulum œcumenici, id eſt univerſalis ſanctus Gregorius Papa adverſus Joannem patriarcham, qui primus hunc ſibi titulum temerè aſſumpſit, ita eſt interpretatus, ut ſibi ipſi etiam denegaverit: interpretatus eſt enim privativè quoad omnes alios, ita ut qui ſe inſcriberet œcumenicum, id eſt univerſalem, omnes alios patriarchas & epiſcopos cenſeret eſſe privatos, & ſe ſolum paſtorem crederet habitabilis terræ.* Deinde ex epiſtolis S. Gregorii Magni citat aliqua fragmenta, quibus hanc vocis ſignificationem ab illo ſancto Pontifice ſic acceptam fuiſſe demonſtrat. Eminentiſſimus Baronius tomo 8 Annalium ad annum Chriſti DXCV num. 31 & 32 ex verbis S. Gregorii ſimilem explicationem eruit. E

quæ vox variè intelligi poteſt,

313 Innocentius III Pontifex lib. 2 epiſt. 209 in editione Baluziana tomo 1 pag. 474 alteram ejuſdem vocis expoſitionem ſuggerit, dum Joannem patriarcham Conſtantinopolitanum ita docet: *Dicitur univerſalis Eccleſia, quæ de univerſis conſtat eccleſiis, quæ Græco vocabulo Catholica nominatur. Et ſecundum hanc acceptionem vocabuli eccleſia Romana non eſt univerſalis Eccleſia, ſed pars univerſalis eccleſiæ, prima videlicet & præcipua, veluti caput in corpore: quoniam in ea plenitudo poteſtatis exiſtit; ad ceteros autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur univerſalis Eccleſia illa una, quæ ſub ſe continet eccleſias univerſas: & ſecundum hanc nominis rationem Romana tantum Eccleſia univerſalis nuncupatur, quoniam ipſa ſola ſingularis privilegio dignitatis ceteris eſt prælata; ſicut & Deus univerſalis dominus appellatur, non quaſi jam diviſus in ſpecies ſpecialiſſimas, aut etiam ſubalternas, ſed quoniam univerſa ſub ejus dominio continentur.* Hoc ſenſu Pontifices Romani ab ipſis Orientalibus appellati fuerunt *œcumenici* vel *univerſæ orbis terræ patriarchæ*, ut apud Thomaſſinum in Veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 1 cap. 11 num. 2 & 3 licet videre. F

& quam Græci ineptè interpretantur,

314 At fortaſſe nonnemo dicet, Græcos neutro hoc ſenſu titulum illum ſibi vindicaſſe, ut Anaſtaſius Bibliothecarius in præfatione ſynodi ſeptimæ apud Labbeum tomo 7 Conciliorum col. 30 & 31 indicat his verbis: *In eo ſane, quo* * *frequenter univerſalem* * *in hac ſynodo Græci patriarcham ſuum inconvenienter appellant, Apoſtolatus veſter* (ſcribit ad Joannem VIII Romanum Pontificem) *adulationi veniam det ſæpe prælatis ſuis non ſine reprehenſione placere ſtudentium. Verùm cum apud Conſtantinopolim poſitus frequenter Græcos ſuper hoc vocabulo reprehenderem, & faſtus vel arrogantiæ redarguerem, aſſerebant, quod non ideo œcumenicum, quem multi univerſalem interpretati ſunt, dicerent patriarcham, quod univerſi orbis teneat præſulatum, ſed quod cuidam parti præſit orbis, quæ à Chriſtianis inhabitatur: nam quod Græci œcumenen vocant, à Latinis non ſolùm orbis, à cujus univerſitate univerſa-*

* *al.* quod * œcumenicum

lis

A *lis appellatur, verum etiam habitatio vel locus habitabilis nuncupatur.*

ut Baronius rectè existimavit.

315 Verùm frivola istà Græcorum excusatio nobis non magis satisfacit, quam Eminentissimo Baronio, qui ad annum Christi DCCLXXXVII num. 6 & sequenti, post relatum Anastasii Bibliothecarii textum sic respondet: *Ita tunc Græci frigidè admodum excusantes errorem atque absurdè nimis: etenim hac ratione, qua œcumenicum dici posse suum ipsorum patriarcham professi sunt, quod etsi non orbi, loco tamen & habitationi ejusdem præesset, ceteri omnes episcopi œcumenici pariter dici possent, quod quilibet eorum habitabili orbis loco præsit. Ceterùm si ex divinis Scripturis ejus nominis petatur interpretatio; quod apud Septuaginta, qui Græcè Eloquia divina scripsere,* οἰκουμένη *sæpe habetur, Latini interpretes (ut est frequenter videre in Psalmis) orbem terræ sive orbem terrarum transtulere ex ejus vocis proprietate, quam Græci, secundum Græcos interpretes quotidie psallentes, ignorasse minimè potuerunt, qui tam ineptè redargutionem Anastasii eluserunt.* Certè inepta est hæc Græcorum interpretatio, quam jure merito exploserunt Romani Pontifices, inter quos supra laudatus Hadrianus I loco proximè citato sic rectè ratiocinatur: *Si universalis est, etiam Ecclesiæ nostræ Sedis primatum habere dignoscitur, quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet.* Nunc investigemus verosimilem tantæ ambitionis originem, quæ paulò altiùs repetenda est.

B

Ex prærogativis,

316 Cum sedes imperii Byzantium seu Constantinopolim translata esset, cœpit ecclesia illa paulatim caput efferre, ita ut Patres concilii Constantinopolitani I apud Labbeum tomo 2 col. 948 tertium canonem ita condiderint: *Constantinopolitanus episcopus habeat priores honoris partes post Romanum episcopum, eo quod sit ipsa nova Roma.* Deinde circa medium seculi V Anatolius episcopus Constantinopolitanus apud eumdem Labbeum tomo 4 col. 769 canonem vigesimum octavum synodo Chalcedonensi adjecit in hunc modum: *Sanctorum patrum decreta ubique sequentes, & canonem, qui nuper lectus est, centum & quinquaginta Dei amantissimorum episcoporum agnoscentes, eadem quoque & nos decernimus ac statuimus de privilegiis * sanctissimæ ecclesiæ Constantinopolis novæ Romæ: etenim antiquæ Romæ throno, quod urbs illa imperaret, jure patres privilegia tribuerunt, & eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi episcopi sanctissimo novæ Romæ throno æqualia privilegia tribuerunt, rectè judicantes, urbem, quæ & imperio & senatu honorata sit, & æqualibus cum antiquissima regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis, non secus ac illam, extolli ac magnifieri, secundam post illam existentem.*

* primatu

C

quas præsules CP. violenter sibi usurparunt,

317 Quomodo Anatolius cum aliquot episcopis sibi faventibus illegitimè hunc canonem concilio Chalcedonensi addiderit, patet ex Breviario Liberati diaconi, qui apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 762 & sequente hanc rem ita exponit: *Post discessum judicum & senatorum & legatorum Apostolicæ Sedis, regulæ constitutæ sunt ecclesiasticæ, & quædam privilegia deputata Constantinopolitanæ ecclesiæ, usurpante sibi hoc Anatolio ejusdem urbis episcopo, occasione accepta ex Dioscori damnatione. Quod alia die cognoscentes legati Papæ Leonis (quæ est ultima & duodecima dies concilii) petiverunt, ut rursus cum judicibus ad concilium convenirent: quibus requirentibus à concilio, quid pridie fuerit ordinatum, lectis gestis cognoverunt, quid Anatolius, consentiente concilio, egerat & obtinuerat. Quibus ejus præsumptioni contradicentibus, à judicibus & episcopis omnibus illa contradictio suscepta non est. Et licet Sedes Apostolica nunc usque contradicat, quod à synodo firmatum est, imperatoris patrocinio permanet quodammodo.*

SEC. VI.

& quas S. Leo I Papa Romanus improbavit,

318 Sanctus Leo I Pontifex Romanus, intellecta hac arrogantia, in litteris ad Anatolium datis justam legatorum suorum resistentiam laudat, & post acrem istius ambitionis reprehensionem apud Labbeum tomo 4 col. 845 similes canones concilii Constantinopolitani & Chalcedonensis ita reprobat: *Persuasioni enim tuæ in nullo penitus suffragatur quorumdam episcoporum ante sexaginta, ut jactas, annos facta subscriptio, numquamque à prædecessoribus tuis ad Apostolicæ Sedis transmissa notitiam, cui ab initio sui caducæ dudumque collapsæ sera nunc & inutilia subjicere fulcimenta voluisti, eliciendo à fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata præberet.* Tandem S. Leo Papa apud Anatolium, & imperatorem Marcianum paternis suis admonitionibus atque apostolica constantia tantum effecit, ut ambo decisioni sancti Pontificis se submiserint, sicut in Actis Anatolii tomo 1 Julii pag. 654 & sequente contra cavillationes Quesnelli ostensum est.

E

paulatim ambitio eorum crevit,

319 Scimus, successores Marciani imperatoris & Anatolii episcopi huic S. Leonis decreto non paruisse: etenim Justinianus imperator Novel. 131 cap. 2 postea sancivit, *sanctissimum senioris Romæ Papam, primum esse omnium Sacerdotum; beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedem: aliis autem omnibus sedibus præponatur.* Imo Græci antistites postmodum freti potentiâ suorum imperatorum canones, olim à Leone Papa rejectos, in conciliabulo Quini-sexto seu Trullano apud Labbeum tomo 6 col. 1160 confirmare conati sunt his verbis: *Renovantes, quæ à sanctis centum quinquaginta patribus in hac à Deo conservanda & regia urbe convenerunt, & sexcentorum triginta, qui Chalcedone convenere, constituta sunt, decernimus, ut thronus Constantinopolitanus æqualia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtineat, & in ecclesiasticis, ut ille, rebus magni fiat, ut qui sit secundus post illum: post quem magnæ Alexandrinorum civitatis numeretur thronus; deinde Antiochiæ, & post eum Hierosolymitanæ civitatis.* Hoc modo præsules Constantinopolitani non sine aliarum sedium patriarchalium injuria secundum dignitatis locum invaserunt.

F

ita ut posteriores Græci Romano Pontifici & patriarchæ CP. æqualem potestatem tribuerint

320 Neque hîc stetit superbia posteriorum Græcorum, qui ægrè ferebant, sedem Constantinopolitanam secundo loco dumtaxat collocari. Quapropter ambitiosa quorumdam ingenia excogitarunt ridiculam canonis Constantinopolitani & Chalcedonensis interpretationem, quasi in iis canonibus præpositio Græca μετ vel Latina *post* non inferiorem honoris gradum, sed tantummodo posteriorem temporis ordinem significaret. Sic Alexius Aristenus apud Leonem Allatium in opere de ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua consensione lib. 1 cap. 17 num. 5 hos canones explicare non erubuit: *Constantinopolitanum æqua cum Romano privilegia possidere*, inquit, *in canone tertio Constantinopolitano & vigesimo octavo Chalcedonensis synodi decretum est: adeo ut secundus ordine sit à Romano, non honore, sed teni-*

SEC. VI.

tempore. Non aliter hìc præpoſitio POST *intelligenda eſt, tamquam quæ tempus, non honorem importet.* Theodorus Balſamon, Simeon Theſſalonicenſis, aliique infenſiſſimi Latinorum hoſtes eamdem interpretationem cæcè ſequuntur.

contra ſententiam ipſiſmet Zonaræ ſibiſmatici,

321 Sed ipſemet Zonaras, rei evidentiâ convictus, hanc violentam explicationem rejicit, & apud Allatium in proximè citato Opere lib. 1 cap. 16 num. 2 ex Novella Juſtiniani & canone Trullano ita concludit: *Quo ex loco, de ſubjectionis, non temporis ſolius, ordine, & de inferiori honoris gradu canonem accipiendum eſſe, facile eſt intelligere; cum alioquin præſertim honoris æqualitas in utraque ſede retineri nullatenus queat: nam ſive ipſa præſulum nomina recitanda, ſive in eodem utique conſeſſu aſſidendum, ſive utriuſque chirographo eadem ſyngrapha ſit firmanda, alterum certè præferri neceſſe eſt. Quicumque ergo particulam* POST *ſolam temporis ſeriem, non inferiorem quoque dignitatis gradum ſignificare contendat, is & vim huic loco afferat, & ſententiam neque rectam neque bonam eliciat.*

B *& ad alias abſurdas aſſertiones proferint.*

322 Poſtmodum Doxapatrius, aliique Græci ſchiſmatici effutire auſi ſunt, Pontifices Romanos ab imperatoribus & conciliis omnes ſuas prærogativas obtinuiſſe, & primatum Eccleſiæ Romanæ, amiſſo Occidentali imperio, ad eccleſiam Conſtantinopolitanam tranſlatum fuiſſe, ut in laudato Allatii Opere lib. 1 cap. 14 fuſius videri poteſt. Sed eorum majores eò impudentiæ non ſunt progreſſi, quamvis cum Apoſtolica Sede contenderent de qualicumque nonnullorum privilegiorum æqualitate, quam in ſynodo Conſtantinopolitana & Chalcedonenſi ſibi conceſſam arbitrabantur, & ob quam aliqui præſules Conſtantinopolitani titulum patriarchæ œcumenici uſurparunt, ut jam ex probabili conjectura aperiemus.

Titulus œcumenici datus eſt Pontifici Romano,

323 Libellus Theodori diaconi Alexandrini in concilio Chalcedonenſi contra Dioſcorum exhibitus apud Labbeum tomo 4 col. 396 hanc habet inſcriptionem: *Sanctiſſimo ac Dei amantiſſimo & univerſali* (Græcè οἰκουμενικῷ) *archiepiſcopo & patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & ſanctæ & univerſali Chalcedonenſi ſynodo* &c. Baronius in Annalibus ad annum Chriſti CDLI num. 150 ſuſpicatur, eumdem œcumenici titulum, qui in epiſtola ſynodali ad Leonem Papam hodie deſideratur, ab ea dolo librarii ſubductum eſſe. Quidquid ſit, S. Gregorius Magnus in variis epiſtolis aſſerit, Pontificem Romanum à ſynodo Chalcedonenſi ſic honoris cauſâ nominatum fuiſſe, & lib. 4 epiſt. 38 ipſum Joannem Jejunatorem ita interrogat: *Numquidnam, ſicuti veſtra ſanctitas novit, per venerandum Chalcedonenſe concilium hujus Apoſtolicæ Sedis antiſtites, cui Deo diſponente deſervio, univerſales honore oblato vocati ſunt?*

C

quem deinde Joannes Jejunator præſul CP.

324 Certè Joannes Jejunator noverat, in concilio Chalcedonenſi Leonem Papam nomine œcumenici patriarchæ appellatum fuiſſe, & idcirco veroſimiliter eumdem titulum ſibi dari volebat, eo quod vigeſimus octavus ejuſdem concilii canon throno Romano & Conſtantinopolitano *æqualia privilegia* tribuiſſet, ut haud dubie Joannes iſte cum aliis illius temporis Græcis perperam contendebat. Poterat itaque præſul Conſtantinopolitanus in hac falſa hypotheſi ſic ſecum argumentari: In ſynodo Chalcedonenſi decretum eſt, ut antiſtites Romani & Conſtantinopolitani æqualibus honoris prærogativis fruerentur; at in eadem ſynodo Pontifex Romanus vocatus eſt patriarcha œcumenicus; ergo idem titulus antiſtiti Conſtantinopolitano competit.

D *ſibi pertinaciter arrogavit,*

325 Attamen non videtur Joannes Jejunator ſimile ratiocinium Pelagio II Pontifici Romano aut S. Gregorio Magno oppoſuiſſe: ſatis enim ſciebat, hunc concilii Chalcedonenſis canonem à Leone Papa rejectum fuiſſe, & ab Eccleſia Romana nondum admitti. Sciebat, monitionibus Romani Pontificis tunc obtemperaſſe Anatolium epiſcopum Conſtantinopolitanum, cujus exemplum imitari nolebat. Quare imperatoria poteſtate confiſus non ſolum patriarchæ œcumenici nomen, ſed etiam officium aſſumpſit, quando ſine conſenſu Romani Pontificis concilium coëgit, in patriarcham Antiochenum poteſtatem uſurpavit, & judicare voluit de cauſis majoribus, quæ ad Sedem Apoſtolicam pertinebant, ut poſtea fuſius dicetur. Is igitur primus præſulibus Conſtantinopolitanis viam aperuit ad ambiendum œcumenici titulum, qui poſtea tot diſſenſiones excitavit, ut per decurſum hujus Tractatus videbimus. Nos interim in hoc parergo ſumma rerum capita tantummodo attingemus, & paucis docebimus, quam varia fuerit hujus vani tituli fortuna.

E *& quem ejus ſucceſſores*

326 Joanni Jejunatori ſucceſſit Cyriacus, qui ſimul ac thronum Conſtantinopolitanum conſcenderat, legatos ad Gregorium Magnum unà cum litteris & fidei profeſſione Romam miſit; ſed titulum patriarchæ œcumenici exemplo ſui deceſſoris affectavit. Hoc ubi S. Gregorius Pontifex intellexit, Sabiniano apocriſiario ſuo mandavit, ne aſſiſteret eidem Cyriaco Miſſarum ſolennia celebranti, niſi illicitum œcumenici nomen penitus dimitteret. Imò Cyriacum ipſum per litteras monuit, fieri non poſſe, ut mutua concordia intercederet, niſi ſuperbum nomen deponeretur, & plures ejuſdem argumenti epiſtolas ad imperatorem Mauritium alioſque ſcripſit. Nobis non conſtat, utrum Cyriacus auctoritati Pontificis Romani tandem ceſſerit; ſed ſcimus, Bonifacium III Pontificem Romanum ab imperatore Phoca non diu pòſt impetraſſe, ut præſules Conſtantinopolitani titulum œcumenici non amplius uſurparent.

pro variis retum ac temporum circumſtantiis

327 At rurſus mutata eſt rerum facies ſub imperatoribus Monothelitis, ut colligimus ex concilio Lateranenſi, in quo authenticè referuntur ea, quæ Sergius & Pyrrhus Monothelitæ ad defendendam Heraclii imperatoris ectheſim geſſerunt, & ubi apud Labbeum tomo 6 col. 203 uterque ille epiſcopus Conſtantinopolitanus οἰκουμενικὸς πατριάρχης, *univerſalis patriarcha* appellatur. Verùm hæc injuria Sedi Apoſtolicæ ſub hæreticis imperatoribus tunc illata tacitè reprobatur à concilio tertio Conſtantinopolitano ſeu œcumenico ſexto, cui apud Labbeum tomo 6 col. 1028 legatus Agathonis Papæ ita primus ſubſcribit: *Theodorus humilis presbyter ſanctæ Romanæ eccleſiæ & locum gerens Agathonis ter beatiſſimi &* UNIVERSALIS *Papæ urbis Romæ ſubſcripſi.* Deinde iiſdem verbis ſubſcribunt duo alii ejuſdem Romani Pontificis legati, poſt quos quarto loco epiſcopus Conſtantinopolitanus nomen ſuum ita humiliter notat: *Georgius miſericordiâ Dei epiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ definiens ſubſcripſi.* Denique ibidem col. 1100 imperator Conſtantinus Pogonatus epiſtolæ, quam ad Leonem II Agathonis ſucceſſorem dedit, hanc inſcriptionem præfigit: *Leoni ſanctiſſimo & beatiſſimo archiepiſcopo veteris & clariſſimæ urbis Romæ, & œcumenico Papæ.*

F

& pro ſuo erga Sedem Apoſtolicam affectu

328 Opinor, ſeculo octavo ſub imperatoribus Iconoclaſtis æquè inconſtantem fuiſſe nominis œcumenici uſurpationem inter epiſcopos Conſtan-

A ſtantinopolitanos pro amore vel odio, quo præſules illi hanc hæreſim proſequebantur. Non dubito, quin antiſtites Iconoclaſtæ illum titulum ſibi arrogaverint, ut poſtea fortaſſe clariùs apparebit; at nuſquam lego S. Germanum Conſtantinopolitanum, qui pro defenſione ſacrarum imaginum contra Iconoclaſtas tam acriter decertavit, eo nomine uſum fuiſſe. Equidem non ignoro, S. Taraſio patriarchæ Conſtantinopolitano titulum œcumenici ab aliis datum fuiſſe; ſed hoc ipſum Hadrianus I Papa graviter reprehendit, ut ſupra retulimus, & ipſemet Taraſius concilio II Nicæno, ſive œcumenico ſeptimo, poſt legatos Romani Pontificis apud Labbeum tomo 7 col. 558 ſic modeſtè ſubſcribit: *Taraſius miſericordiâ Dei epiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ, paterna dogmata ſequens & traditionem Catholicæ eccleſiæ, definiens ſubſcripſi.*

cum Photio ſuperbè affectarunt,

329 Facilè mihi perſuaderi ſinam, pleroſque Græcos hactenus titulum univerſalis ita intellexiſſe, ut tantummodo voluerint patriarcham Conſtantinopolitanum dici œcumenicum in Oriente, ſicut Romanus Pontifex eodem titulo in toto terB rarum orbe gaudebat. Facilè, inquam, id mihi perſuaderi ſinam, quamvis illa etymologiæ Græcæ interpretatio violenta ſit atque inepta, ut ſuperiùs indicavi. Sed jam ad ea pervenimus tempora, quæ S. Gregorius Magnus videtur prævidiſſe, quibus impius Photius totam hujus tituli ſignificationem ac poteſtatem ſibi arrogavit, omnem Romani Pontificis auctoritatem apertè contempſit, & manifeſto ſchiſmate eccleſiam Orientalem ab Occidentali avulſit: nullum enim agnoſcens ſuperiorem, ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ convocavit conciliabulum, quod Græci ſchiſmatici concilium œcumenicum appellare hactenus non erubeſcunt.

aut aliorum exemplo abdicarunt.

330 Huic pſeudo-ſynodo, quam Harduinus noſter tomo 6 conciliorum part. 1 à col. 213 primus integram ex codice Græco bibliothecæ Vaticanæ nuper edidit, præfigitur is mendax titulus: *Acta ſanctæ ſynodi Conſtantinopoli congregatæ ſub Photio ſanctiſſimo & œcumenico patriarcha pro unione ſanctæ Dei & Apoſtolicæ eccleſiæ.* Deinde hæc ſequuntur: *Præſidente Photio ſanctiſſimo & œcumenico patriarcha* &c. Denique in ipſis Actis idem œcumenici titulus ſumma affectatione ſæpius repetitur, & Photio ad nauſeam tribuitur. Nicolaus I Papa Romanus in litteris ſuis C apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 472 inter alia de hoc ſuperbo nomine ſic conqueritur: *Sed quid mirum, ſi hoc iſti prætendunt, cum etiam glorientur atque perhibeant, quando de Romana urbe imperatores Conſtantinopolim ſunt tranſlati, tunc & primatum Romanæ Sedis ad Conſtantinopolitanam eccleſiam tranſmigraſſe; & cum dignitatibus regiis etiam eccleſiæ Romanæ privilegia tranſlata fuiſſe; ita ut ejuſdem invaſor eccleſiæ Photius etiam ipſe ſe in ſcriptis ſuis archiepiſcopum atque univerſalem patriarcham appellet?* Photio ſucceſſere aliquot antiſtites ſanctitate illuſtres, qui haud dubie ab hoc ſuperbo titulo abſtinuerunt. An autem alii minus Sedi Apoſtolicæ obſequentes iſtud nomen uſurpaverint, infra per decurſum apparebit. Saltem præſules Conſtantinopolitanos tunc in pacifica iſtius tituli poſſeſſione non fuiſſe, manifeſtum fit ex hiſtoria ſequente, quam jam verbis auctoris ſynchroni referemus.

Seculi XI Græci,

331 Glaber monachus lib. 4 cap. 1 rem ita narrat: *Circa annum igitur Domini milleſimum viceſimum quartum Conſtantinopolitanus præſul cum ſuo principe Baſilio, aliique nonnulli Græcorum conſilium iniere, quatenus cum conſenſu Romani Pontificis liceret eccleſiam Conſtantinopolitanam in ſuo orbe, ſicut Roma in univerſo, univerſalem dici & haberi. Qui ſtatim miſerunt, qui deferrent multa ac diverſa donorum xenia Romam tam Pontifici, quam ceteris, quos ſuæ parti favere conſpicerent. Ubi convenientes expoſuerunt apud Pontificem ſuæ profectionis querelam. Sed quid non pertentat cæcus amor habendi? Eſtque proverbium: aureo pugillo murum frangere ferreum. Ac licet pro tempore philargyria mundi regina queat appellari, in Romanis tamen inexplebile cubile locavit. Mox namque ut videre Græcorum ſibi deferre * fulgidas opes, verſum eſt cor illorum ad fraudulentiæ diverticula, pertentantes, an forte clanculò concedere quiverant, quod petebatur.* *forte deferri*

332 *Sed nequaquam: non enim poteſt falli ſumma Veritas, quæ ſpopondit; Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Dum ergo adhuc leni ſub murmure hujuſce machinatores in conclavi ſeſe putarent talia tractaviſſe, velox fama de ipſis per univerſam Italiam decurrit. Sed qualis tunc tumultus, quam vehemens commotio per cunctos exſtitit, qui audierunt, dici non valet. Præcipuè tamen vir prudentiſſimus, pater videlicet Willelmus* (hujus S. Willelmi ſeu Guilielmi abbatis Acta ad diem 1 Januarii Majores noſtri dederunt) *de quo jam diximus, ad Romanum Pontificem de hac re miſit epiſtolam corpore brevem, ſed materia ingentem ac ſermone pungentem, talia continentem.* Hîc ſequitur ipſa iſtius S. Guilielmi epiſtola, quam mendoſam eſſe queritur Baronius, qui in Annalibus ſuis ad annum Chriſti MXXIV num. 5 & 6 eamdem hiſtoriam & epiſtolam ex Glabro deſcribit. Nos eam emendatiorem ex Chronico Virdunenſi mox exhibebimus. *oblatis etiam muneribus,*

333 Hugo abbas Flaviniacenſis in Chronico Virdunenſi apud Labbeum noſtrum in Bibliotheca manuſcriptorum librorum tomo 1 pag. 174 eamdem Græcorum legationem exponit hoc modo *Igitur poſt Benedictum Papam anno MXXIII frater ejus Johannes largitione pecuniæ ex laïcali ordine neophytus ordinatus eſt; à quo cum requiſiſſet Conſtantinopolitanus antiſtes, ut ſua eccleſia, ſicut & Romana, univerſalis diceretur, & donis eum Romanoſque, qui curiæ præerant, innumeris flecteret, ita ut clanculò tentarent concedere, quod rogabatur, omnis ob hoc vehementiſſimè commota eſt Italia. Sed Galliarum epiſcopi & abbates his obviare conati ſunt; quidam in perſona ſua, quidam verò litteris miſſis, Sedem Apoſtolicam viſitantes, & tantum opprobrium & dedecus auctoritatibus ad medium prolatis, quibus contradicere fas non eſſet, à Romana Eccleſia propulſantes. Nec defuit in his patris Richardi authentica præſentia; imo omnino ſategit, ut Conſtantinopolitana præſumptio confutata conquieſceret, filium ſe Romanæ Eccleſiæ, dum matris honori providebat, oſtendens. Inter alios quoque Willelmus abbas eximius epiſtolam Papæ miſit corpore brevem, ſed materia ingentem, & ſermone locupletem, quam hîc inſerere non piguit.* *eumdem œcumenici titulum*

334 Tunc ſubnectit illam Willelmi abbatis epiſtolam, quæ multo correctior, quam in Annalibus Baronii aut in duabus Glabri editionibus, hîc ita ſonat: *Gratia Dei & reverentia beati Petri Sedi in orbe terrarum excellentiſſimæ indepto Papæ Johanni Willelmus crucis Chriſti ſervus, ſedem judicii cum Apoſtolis & coronam regni. Magiſtri gentium dictis inſtruimur, ſeniorem non increpandum; idem tamen aliis dicit: Factus ſum* *ab Apoſtolica Sede*

SEC. VI. *insipiens, vos me coëgistis. Idcirco igitur filiationis diligentiâ hortamur communem vestram Paternitatem, ut in uno imitemini cogitationes hominum pervidentem Dominum Salvatorem, ut dicatis ad aliquem vobis unanimem, quemadmodum & ipse Petro: Quid dicunt homines de me? Si verò responsum ejus ex fide fuerit, animadvertite qualiter sonuerit. Si clarè, custodite ne obfuscetur; si verò obscurè, Lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis, ut universis in gremio Ecclesiæ constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed est fama rei, quæ nuper apud vos accidit, de qua quis audiens si non scandalizatur, noverit se longe ab amore superno disparari: quoniam licet potestas Romani imperii, quæ olim in orbe terrarum monarches viguit, nunc per diversa terrarum loca innumeris regatur sceptris, ligandi solvendique in cælo & in terra potestas incumbit magisterio Petri. Atque idcirco ista diximus, ut animadvertatis, non aliter Græcos quam cenodoxiâ hoc, quod audivimus requirere, impetravisse. De cetero quoque optamus, uti universalem decet antistitem, vos acriùs in correptione & disciplina sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ vigere, æternéque & in Christo feliciter valere.*

B

335 Eminentissimus Baronius ad annum Christi MXXIV num. 7 probat, Græcos spe sua excidisse: *Quod autem ad dictam legationem Græcorum attinet*, inquit, *eos nihil penitus ab Apostolica Sede impetrare potuisse, docent epistolæ Leonis Papæ noni, post annos viginti conscriptæ ad Michaëlem Constantinopolitanum patriarcham, quibus expostulat de ejusmodi titulo* OECUMENICUS, *quem suæ sedis episcopi præter jus fasque, reclamante semper Apostolica Sede, nimiâ arrogantiâ usurpassent. Ex quibus apertè cognoscitur, ab ea petitione legatos tandem fuisse repulsos: quod etiam ex eo redditur manifestum, quod illa ecclesia hactenus Ecclesiæ Romanæ novâ redintegratione conjuncta, rursus schismate se divisit, ut quæ suo loco sunt dicenda, demonstrant.* Confirmare id potuisset testimonio ipsius Glabri scriptoris coævi, qui citatum caput ita concludit: *Constantinopolitani ad propria remeantes, confutata illorum undique tumida præsumptio conquievit.* Ex hac legatione patet, ipsos Græcos tunc judicasse, quod suo patriarchæ Constantinopolitano sine licentia Romani Pontificis titulum œcumenici tribuere non

C possent.

336 At post aliquot annos Michaël Cerularius omne unionis vinculum apertè disrumpens & jura Apostolicæ Sedis conculcans, inter alia rebellionis signa superbum œcumenici patriarchæ nomen assumpsit. Unde S. Leo IX Papa in litteris suis apud Labbeum tomo 9 Conciliorum col. 979 illum sic increpat: *Qualis verò & quam detestabilis atque lamentabilis est illa sacrilega usurpatio, qua te universalem patriarcham jactas ubique & scripto & verbo, cum omnis Dei amicus hujusmodi hactenus horruerit honorari vocabulo? Et quis post Christum convenientius posset insigniri hoc vocabulo, quam cui dicitur divina voce: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c? Verumtamen quia ille non invenitur universalis apostolus dictus, quamvis princeps Apostolorum sit constitutus, nullus successorum ejus tam prodigioso prænomine consensit appellari penitus, licet magno Leoni prædecessori nostro & successoribus ipsius hoc sancta decreverit Chalcedonensis synodus.* Leo Papa hîc titulum œcumenici seu universalis intelligit eo sensu, quo S. Gregorius Magnus olim eumdem interpretatus fuerat, de qua interpretatione consule Annales Baronii ad annum Christi DXCV num. 31 & sequentibus. D

337 Post schisma Michaëlis Cerularii unio inter ecclesiam Græcam & Latinam interdum renovata ac rursus dissoluta est. Verosimile est, patriarchas Constantinopolitanos post hæc tempora, pro majori vel minori sua erga Sedem Apostolicam reverentia, hunc titulum œcumenici omisisse aut usurpasse. Videntur tamen plures tunc eo titulo liberius usi fuisse, ut Eminentissimus Baronius in Annalibus ad annum Christi DCCLXXXVII num. 8 innuit his verbis: *Verum posteriores qui exstiterunt Constantinopolitani episcopi majori quam prædecessores levitate nomen illud sibi rursus vendicarunt; quod tamen licet numquam probatum, toleratum tamen à Latinis fuit. Sed accidit miseris, ut dum inani gloriantur nomine, rerum etiam, quæ legitimè possiderent, facerent sub Turca diro tyranno jacturam.* Nemo miretur, tandem à Latinis toleratum fuisse illum titulum, cui tamdiu acriter obstiterant: nam theologiæ ac historiæ ecclesiasticæ peritis notum est, ab Apostolica Sede quamdam propositionem aut consuetudinem, quam E antea ob periculum doceri aut usurpari vetuerat, postea justis de causis posse permitti aut tolerari.

quem aliqui in hac re secuti sunt,

338 Nonnulli disputant, utrum Josephus & Bessario, orthodoxi Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopi, sese œcumenicos patriarchas appellaverint. Affirmantibus favet testimonium unionis, quod Josephus Florentiæ paulo ante mortem exaravit, & cui apud Labbeum tomo 13 Conciliorum col. 494 hic titulus præfigitur: *Joseph misératione divina archiepiscopus Constantinopolis novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha.* Bessario autem dicitur eodem titulo usus fuisse in epistola generali, quam ad ecclesiam Constantinopolitanam scripsit. Sed hæc suspecta sunt Horatio Justiniano, qui eodem Labbei tomo col. 1175 in notis ad concilium Florentinum scribit sequentia: *Utinam hîc subscriptio religiosissimi viri legeretur: non enim in ea cerneretur ab Apostolica Sedi obsequentissimo usurpatum nomen* OECUMENICI, *in titulo hujus sententiæ à scriptore quopiam appositum, ut observat etiam Arcudius in notis ad epistolam generalem Bessarionis unà cum aliis ejusdem Bessarionis opusculis editam.* Quod verò ad Bessarionem attinet, Arcudius apud Allatium in opere de ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua consensione lib. 1 cap. 19 num. 7 testatur, *se in bibliotheca Bessarionis, Reipublicæ Venetæ data, per ámicos inquisisse, utrum ea vox* OECUMENICUS *in ea esset epistola exarata, vel in titulo vel in subscriptione; qui negarunt, eam reperiri. Quare concludit, vel eum deceptum ita scripsisse; quemadmodum & Josephum Constantinopolitanum Florentiæ, dum extremam manu sua de fide sententiam subscriberet, vel titulum hunc ejus operibus à Græcis posterioribus additum.* F

fortè etiam orthodoxi,

339 Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCDXXXIX num. 6 illam Josephi orthodoxi subscriptionem ita excusat: *Non ex arrogantia, sed ex simplici consuetudine titulum hunc inanem, ab antecessoribus perperam usurpatum, adjecisse videtur Joseph, quem toleravit prudenter Eugenius, ne Græci inde offensionis publicæ occasionem sibi dari putarent. Simili ratione sæpe Romani Pontifices passi sunt, patriarchas Armeniorum & Georgianorum* CATHOLICOS *se appellasse, cujus vocis eadem atque* OECUMENICI *significatio est; sed abusivè ab iis sumpta, scilicet sicut pro orbis parte, orbis accipi solet, & reges orbis imaginem præferunt manibus, quamvis exi-*

quos posteriores Raynaldus

Hunc titulum tamen arroganter sibi tribuit Michaël Cerularius,

frustra obtinere tentarunt.

gua

A *gua orbis parte potiantur.*

340 Thomaſſinus de Veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 1 cap. 26 num. 10 titulum œcumenici his duobus patriarchis ita relinquit : *E vivis abeunte Iſidoro, Beſſario in patriarchalem Conſtantinopoleos ſedem, & in Eubœæ archiepiſcopatum vocatus eſt. Conſultiſſimè Romani Pontifices Græcæ gentis homines & lumina in hanc ſedem ſubrogabant, ut Græcos demererentur. Beſſario, nullâ interpoſitâ morâ, litteras perſcripſit ad eccleſiam Conſtantinopolitanam, ſumma tum eloquentiæ vi, tum eruditionis copia refertas, ut illam ad unitatem & communionem cum Latinis inflammaret. Non abſtinuit in hac encyclica epiſtola Beſſario patriarchæ œcumenici nomine; perſuaſus non immeritò, tam æquo animo laturos id Latinos nunc, quàm non ita pridem tulerant, cum in concilio Florentino Joſephus patriarcha Græcus eo uti abutique à Papa ſineretur. Potuit & in mentem illi hoc venire, non exaſperandos eſſe Græcos iſta quaſi jam imminutione jurium ac prærogativarum eccleſiæ ſuæ, ſi œcumenici patriarchæ nomen expungeretur.*

& Thomaſſinum excuſant,

B

341 Quomodocumque ea res ſeſe habeat, ſatis mirari non poſſumus impudentiam Theodori Balſamonis, qui loco proximè citato apud laudatum Allatium mendaci calamo hæc expreſſit: *Idem* (videlicet patriarcha Conſtantinopolitanus) *nec ſubſcriptiones quidem ſuas magnificas facit, tamquam pater univerſalis, licet à nobis ita vocetur & celebretur.* Qua fronte id aſſerere potuit, cum propter hoc nomen, ab epiſcopis Conſtantinopolitanis uſurpatum, ſæpius diſſenſiones in Eccleſia ortas eſſe non ignoraret? Imo etiamnum miſeri illi patriarchæ, dum ſub duro Turcarum jugo gemunt, hoc titulo ſuperbè gloriantur, ut patet ex ſynodis, quas Græci ſeculo præterito contra Calvini errores celebrarunt, & in quibus apud Harduinum tomo XI patriarcha Conſtantinopolitanus ſeſe ubique *œcumenicum* appellat. Nunc nimis diu interruptum ſeriei noſtræ filum retexamus.

etſi Balſamon id de omnibus impudenter neget,

XXVII. EPIPHANIUS.

Evidenter erat Euagrius in aſſignanda ſucceſſione Epiphanii,

C

QUamvis Euagrius Scholaſticus hiſce temporibus vicinus fuerit, tamen manifeſtè hallucinatur, quando lib. 4 Hiſt. eccleſ. cap. 36 ſeriem epiſcoporum Conſtantinopolitanorum ita invertit: *Anthimo, uti ſupra à nobis dictum eſt, ex Conſtantinopolitana ſede ejecto, Epiphanius in ejus locum ſucceſſit: poſt Epiphanium verò Menas epiſcopatum illum ſortitus eſt.* Manifeſtus eſt hic Euagrii error, ut conſtat ex ſuggeſtione Dioſcori diaconi, qui tomo 4 Labbeanæ Collectionis col. 1523 ad Hormiſdam Pontificem Romanum ita ſcribit: *Erat optabile & voto noſtro conveniens, conſonantia præteritis annuntiare, ſcilicet pontificem Conſtantinopolitanæ eccleſiæ Joannem eſſe ſuperſtitem, & confeſſionem libello editam: cujus merita non eſt dubium Deo placere, qui inter catholicos & communicatores Sedis Apoſtolicæ meruit ad aliam ex hac vita diſcedere.*

quia hic in locum Joannis Cappadocis ſucceſſit

343 *In cujus locum Epiphanius quidam presbyter, quondam Syncellus ejus, ſucceſſit, cujus initia bona videntur: nam rationabilia loquitur, & promittit, patrum ſe regulas ſervaturum, pacem unitatemque ordinatam non diſſipare, ſed magis augere. Iſta ſunt, quæ promittit. Quid tamen opere poſſit implere, adhuc ignoramus: has ſiquidem litteras quarta poſt ordinationem ejuſdem die, reperta occaſione, tranſmiſimus. Necdum cum eo communicavimus, non quaſi reſiſtentes, ſed quia adhuc ab eo non ſumus invitati.* Hæc legati. Epiſtola Romæ eſt *accepta* VII *Idus Aprilis, Ruſtico viro clariſſimo conſule*, id eſt anno Chriſti DXX, die VII Aprilis, ut in fine notatur. SEC. VI.

menſe Februario anni 520,

344 Quandoquidem igitur juxta Theophanem in Chronographia pag. 142 *Joanne porrò Cappadoce Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Epiphanius ejuſdem eccleſiæ presbyter & Syncellus menſis Februarii die vigeſimo quinto fuit ordinatus*, colligo, litteras Dioſcori, quæ *quarta poſt ordinationem ejuſdem die* tranſmiſſæ ſunt, anno DXX, ultima die Februarii Conſtantinopoli datas eſſe, & eo anno, qui biſſextilis fuit, ordinationem Epiphanii in feſtum S. Mathiæ incidiſſe, ut Pagius obſervavit. Ex his itaque liquet, Euagrium erraſſe, & Joanni Cappadoci non ſucceſſiſſe Anthimum, ſed Epiphanium, quod ex infra dicendis confirmabitur.

& laude dignus propter varias dotes

E

345 Conſtantinopolitana ſynodus apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1524 Pontifici Romano electionem Epiphanii litteris indicat, & novum patriarcham inter alia his laudibus extollit: *Poſt obitum ſanctæ recordationis quondam archiepiſcopi & patriarchæ Joannis Conſtantinopolitanæ civitatis, Deus qui propriam eccleſiam in petra rectæ fidei incorrupta fundavit, & portas inferi non prævalere ei decrevit, dedit nobis ſanctum paſtorem & patriarcham Epiphanium, virtutibus & correctionibus, & meditatione divinarum florentem Scripturarum, rectam quoque tenentem fidem, & orbatorum paternam regentem ſolicitudinem, & quid amplius dicam? omnem præconiorum fontem tranſcendentem. His ergo virtutibus pollens, non immerito proprias & creditas ſibimet maximas eccleſiæ curas ſapienter & honorificè geſſiſſe dignoſcitur, habens in mente illud, quod à ſacri Cantici auctore relatum eſt: Os meum loquetur ſapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Unde ſecundùm rectam & probabilem fideliſſimi & Chriſtianiſſimi noſtri principis & piiſſimæ reginæ, & glorioſiſſimorum communis reipublicæ procerum ſententiam, noſtra quoque etiam omnium in hac urbe habitantium teſtificatione, judicium Pauli mirabilis, communis Eccleſiæ doctoris, non eſt in eo fraudatum, qui irreprehenſibilem debere eſſe epiſcopum denuntiat; ita & noſtrum pontificem virtutibus undique coronatum eſſe videmus.*

ſervatamque cum Romano Pontifice concordiam

F

346 Cum Epiphanius initio ſui epiſcopatus legatos ex more novorum patriarcharum ad Romanum Pontificem non miſiſſet, Hormiſdas Papa apud Labbeum tomo 4 Conciliorum col. 1533 fortiter ac ſuaviter illum officii ſui ita commonefecit: *Diu nos non nuntiata tuæ primordia dignitatis tenuere ſuſpenſos, & in ipſa communis gratulatione lætitiæ mirati admodum ſumus, morem priſtinum fuiſſe neglectum; quia reparata eccleſiarum, Deo annuente, concordia plenum fraternæ pacis id flagitabat officium; præſertim quod illud ſibi non arrogantia perſonalis, ſed regularum obſervantia vindicabat. Decuerat ſiquidem, frater cariſſime, te legatos ad Apoſtolicam Sedem inter ipſa tui pontificatus initia deſtinaſſe, ut & quem tibi debeamus affectum bene cognoſceres, & vetuſtæ conſuetudinis formam rite compleres* &c. Epiphanius huic Pontificis poſtulationi abundantiſſimè ſatisfecit: non enim tantummodo orthodoxam fidei profeſſionem & legatos, ſed etiam pretioſa munera ad Hormiſdam tranſmiſit, ut ibidem apud Labbeum col. 1534 & ſequentibus videri poteſt. Quanta verò inter hunc patriarcham Con-

SEC. VI. Constantinopolitanum, & Pontificem Romanum fuerit concordia, ex mutuis eorum litteris ibidem relatis facilè quisque intelliget. Ceterùm præclaris illius gestis, quæ apud Baronium aliosque ecclesiasticæ historiæ scriptores passim occurrunt, immorari mihi non licet, qui potius chronologiam ordinare, quam historiam texere, intendo. Quapropter, his prætermissis, ad assignandum mortis ejus tempus transilio.

ineunte mense Junio anni 535 moriens,

347 Jam sæpe laudatus laudandusque Theophanes pag. 183 de obitu illius hæc habet: *Hoc anno* (ad loculos annorum indices non attendo, quia tam malè collocati confusique sunt, ut ex iis plerumque nihil possis concludere) *Epiphanio præsule, mensis Junii die quinto, indictione decima quinta, post episcopatûs annos sexdecim & menses tres vivis erepto, hæreticus Anthimus Trapezuntinus episcopus in sedem Constantinopolitanam translatus est.* Pagius in Critica ad annum Christi DXXXV num. 9 rectè demonstrat, hæc anno Christi DXXXV contigisse, & Epiphanium dumtaxat quindecim annis ac tribus mensibus in cathedra Constantinopolitana sedisse. Etiam Baronius ad annum Christi DXXXV num. 59 apud nos, tantummodo quindecim episcopatûs annos rotundè ita numerat: *Sic igitur Epiphanius, cum sedisset annos quindecim, hoc ipso anno ex hac vita decessit.*

B

transactis in gubernatione quindecim annis,

348 Videtur itaque in Theophanis Chronographiam aliosque quosdam catalogos mendum irrepsisse, ita ut pro ιέ seu XV scriptum fuerit ις', id est XVI anni cum tribus mensibus, qui ferè ubique adduntur. Quam facilè autem error in numeros hujusmodi irrepat, patet ex Labbeano episcoporum catalogo, qui in ejus Protreptico ad historiam Byzantinam pag. 36 exhibetur, in quo tantum VI anni Epiphanio assignantur, ubi interim in catalogo Philippi Cyprii apud Bandurum tomo I Imperii Orientalis pag. 220 contra manifestam veritatem ἔτη κ', μῆνας ι' id est anni XX & menses X eidem adscribuntur. Verum hæc omnia majorem lucem accipient ex duobus Epiphanii successoribus, quorum prior fuit

XXVIII. ANTHIMUS I vel ANTHEMIUS hæreticus.

C

successorem habuit Anthimum hypocritam,

ANonymus Marcellini Comitis continuator *indictione* XIII *Belisario V. C. solo cos.*, id est anno Christi DXXXV hæc tradit: *Epiphanius episcopus regiæ urbis ante adventum Romani Præsulis moritur, cujus episcopatum contra canones Anthemius, Trapezuntinâ ecclesiâ relictâ, invadit.* Liberatus diaconus, scriptor synchronus, in Breviario cap. 20 apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 773 indicat, cujus favore hæreticus ille in sedem Constantinopolitanam intrusus fuerit: *Ea tempestate*, inquit, *mortuo Epiphanio Constantinopolitano episcopo, Theodora Augusta Anthimum transtulit in eamdem sedem, qui fuit episcopus civitatis Trapezuntis regionis Ponti, latenter Calchedonense concilium non suscipientem.*

qui cathedram CP. fraudulenter invasit,

350 Quibus artibus sacrilegus ille hypocrita hæresim suam tegeret, accipe ex veteri scriptore, & forsan teste oculato, quem Eminentissimus Baronius in bibliotheca Vaticana invenit, ut in Annalibus ad annum Christi DXXXVI num. 59 testatur, & ex quo ibidem num. 61 refert sequentia: *Anthimus, qui relicto dudum apud Trapezuntium civitatem episcopatu, Constantinopolim venerat, vitamque suam jejuniis commendabat, sive * patrum decreto, sive * Augusti favore, sive * procerum voto, hæreticorum pecuniis & seditiosorum turbis fretus, in Constantinopolitanæ ecclesiæ sedem irruit improvisus, adulter invasit, & apostolicum thronum, ingemiscente clero, populoque ad cælum oculos referente, homo inimicus insedit, atque cunctis ceteris insaniam suam tacitus seminavit, stipem egenis simoniaco ritu disseminans.*

D

*** forte ubique legendum sine

& propter hæresim

351 Deinde idem antiquus scriptor ibidem narrat, quomodo Agapetus Papa Romanus Anthimum in urbe Constantinopolitana exauctoraverit. *Talem*, inquit, *hunc ecclesiæ adulterum & populi seductorem Agapitus Papa sine ullis morarum obstaculis ecclesiâ expulit, & pœnitentiæ eidem tempus indixit: quod cum sine mora repelleret, & antiquam ecclesiam, quam reliquerat, reprobaret, perfidiamque suam alta mente reponeret, Papæ Agapiti voce & canonica secure percussus est; complicesque ejus Severus & Petrus, Antiochenæ & Apamenæ civitatum quondam episcopi de exilio in exilium deportati; Zoaras quoque presbyter, eorumque sequax, Apostolica voce ligatus est. Agapitus verò Papa, vas Catholicum, Evangelii tuba, præco justitiæ sacra altaris sedisque velamina, sacrilegi Anthimi infecta flatibus, suis Catholicis precibus eluit* (Gratianus de consecratione dist. 1 c. 23 citat eadem fere verba, ex quibus patet, non tantum hæreticorum templa, sed etiam eorum utensilia expiari consuevisse) *omnesque templi ædes ab inflictis inibi per Anthimum maculis, orthodoxis obsecrationibus expiavit, mercenario lupoque ovium à dominica caula detruso extra ecclesiæ parietes.* Tum refertur, quomodo Mennas ab Agapeto consecratus fuerit episcopus Constantinopolitanus, ut dicemus, postquam tempus, quo Anthimus depositus est, examinaverimus.

E

ab Agapeto Papa depositus est,

352 Anonymus Marcellini comitis continuator, & Joannes Antiochenus, cognomento Malala, depositionem hujus Anthimi *indictione* XIV *post consulatum Belisarii*, id est anno Christi DXXXVI collocant. Occupavit autem ille sedem Constantinopolitanam decem mensibus, uti præter Nicephorum patriarcham, aliosque præsulum istorum catalogos, Theophanes in Chronographia pagg. 183 & 184 indicat his verbis: *Romanus autem Pontifex Agapetus Constantinopolim hoc anno profectus adversus impium Severum, & Halicarnassi antistitem Julianum, & reliquos alios Theopaschitas concilium convocavit. Ex his Anthimus Constantinopoleos episcopus, tamquam eorum sententiæ particeps, cum sedem mensibus decem tenuisset, munere abdicatus & depulsus est; Menas verò presbyter, & hospitii, cui Sampson nomen, præpositus, à Romano Pontifice Agapeto in ejus locum ordinatus.*

F

postquam sedem illam aliquot mensibus occupasset.

353 Apud Bandurum tomo I Imperii Orientalis à pag. 201 catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum ex jure Græco-Romano desumptus, & alii duo ibidem pagg. 209 & 218 à Matthæo Cigala & Philippo Cyprio collecti, Constantinopolitano Anthimi episcopatui tantùm quatuor menses concedunt. In ea hypothesi oportet sedem Constantinopolitanam aliquot mensibus post mortem Epiphanii vacasse, & forte dumtaxat numerari menses Anthimi usque ad tempus, quo de hæresi accusari cœpit, & causa illius agitari coram Romano Pontifice Agapeto, qui *animam ipsius paternè revocare studuit .... deferens ei tempus pœnitentiæ*, ut synodus Constantinopolitana

A litana in ſententia contra Anthimum apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 87 teſtatur. Quod ſi cum Nicephoro & Theophane mavis ei decem menſes tribuere, memento illos utrimque incompletos computare, cum deceſſor ipſius Epiphanius anno DXXXV, die V Junii obierit, & ſucceſſor anno DXXXVI, die XIII Martii, ut mox oſtendemus, in depoſiti Anthimi locum ſubſtitutus fuerit

XXIX. S. MENNAS vel MENAS.

Menſe Martio anni 536 electus eſt S. Mennas,

HUnc virum orthodoxum anno DXXXVI ante diem ſecundam Maii Anthimo hæretico ſucceſſiſſe, liquet ex ſynodo Conſtantinopolitana, quæ haberi cœpit *poſt conſulatum Flavii Beliſarii clariſſimi, ſexto Nonas Maias, indictione decima quarta, in Dei amantiſſima & imperiali civitate Conſtantinopoli nova Roma, præſidente domino noſtro ſanctiſſimo ac beatiſſimo archiepiſcopo*
B *& patriarcha Menna*, ut in Actione prima ejuſdem concilii apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 3 refertur. Eodem anno diſtinctè ipſam ordinationis diem indicat codex Ms. bibliothecæ Vaticanæ, quem ex Noriſio citat Pagius in Critica ad annum DXXXVI num. 6, & in quo pag. 45 leguntur ſequentia: *Exemplar libelli Mennæ presbyteri ac xenodochi, qui factus eſt epiſcopus Conſtantinopolitanus ſub die* III *Idus Martias, iterum poſt conſulatum Paulini Junioris viri clariſſimi.* Ne quis hîc hæreat ad relatum in utroque textu conſulatum, qui prima fronte diverſus videtur, hanc temporis notam ad eumdem annum DXXXVI pertinere demonſtrabo.

ut ex chronologicis Conſulum notis

355 Sirmondus noſter tomo 1 Conciliorum Galliæ pag. 241 exhibet concilium Arvernenſe, quod VI *Idus Novembris, poſt conſulatum Paulini Junioris V. C.*, id eſt anno Chriſti DXXXV celebratum eſt, ut ex aliis ibidem concurrentibus temporis characteribus apparet. Deinde laudatus Sirmondus in eodem tomo pag. 606 in notis ad hanc ſynodum ita ſcribit: ANNO CHRISTI DXXXV: *is enim eſt annus poſt conſulatum Paulini Junioris, qui proximo antè anno conſul fuerat, juniorque in Faſtis nuncupatur propter Paulinum alterum, qui conſulatum multò antè geſſerat anno*
C CDXCVIII. *Hoc igitur anno, quo habita eſt ſynodus, conſulem habuit Oriens Beliſarium; at in Occidente, quia nullus eſt renuntiatus, annum appellabant* POST CONSULATUM PAULINI JUNIORIS. Tum ex aliis characteribus chronologicis oſtendit, hanc ſynodum Arvernenſem anno Chriſti DXXXV habitam eſſe. Ex his infero, annum DXXXVI indicari per hanc primam temporis notam; *poſt conſulatum Flavii Beliſarii*; & alteram: *iterum poſt conſulatum Paulini junioris.*

colligimus;

356 Hæc chronologia confirmatur ex concilio Aurelianenſi tertio, quod eodem tomo 1 pag. 247 *quartò poſt conſulatum Paulini junioris V. C.* id eſt anno Chriſti DXXXVIII celebratum fuiſſe dicitur, & ad quod idem Sirmondus ibidem pag. 607 hæc notat: ANNO CHRISTI DXXXVIII. *Reſtituta conſulatûs nota, quæ hactenus corrupta legebatur, certum annum concilio definivit: quartus enim annus poſt conſulatum Paulini junioris, annus eſt Chriſti* DXXXVIII. *Nam conſules in Occidente poſt Paulinum, propter Italiæ bella, nulli adhuc fuerant; ideoque hos annos poſt conſulatum, & iterum, tertiò, quartò poſt conſulatum Paulini nuncupabant.* Ex his rurſus ſequitur, per *poſt conſulatum Paulini Junioris* annum Chriſti DXXXV, per *iterum poſt conſulatum Paulini Junioris* annum DXXXVI, ac denique per *tertiò & quartò poſt conſulatum* ejuſdem annos DXXXVII & DXXXVIII indicari. Sic explicato epiſcopatûs initio, nonnulla Mennæ geſta ſummatim attingamus. SEC. VI.

qui ab Agapeto Papa laudatur;

357 Agapetus Papa in epiſtola ad Petrum Hieroſolymitanum, quæ apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 47 & ſequentibus refertur, narrata Anthimi depoſitione, ſucceſſorem ejus Mennam ita laudat: *Hoc autem ad excitandam veſtræ unanimitatis lætitiam ſignifico, quod Mennam fratrem & coëpiſcopum noſtrum, virum multis laudum modis ornatum, prædicta Conſtantinopolitana eccleſia epiſcopum ſuſcepit: cui licet præter ceteros ſereniſſimorum imperatorum electio arriſerit, ſimiliter tantus & totius cleri ac populi conſenſus acceſſit, ut & à ſingulis eligi crederetur. Etenim alicui neque ſcientiâ, neque vitâ fuit ignotus, ſed & fidei integritate, & ſacrarum Scripturarum ſtudio, atque etiam piæ adminiſtrationis officio ſic prædicta viri fama reſplenduit, ut ipſi tardius venire videretur, quo dignus habitus e-*
E *rat. Et hoc dignitati ejus additum eſſe credimus, quod à temporibus Petri apoſtoli, nullum alium umquam Orientalis eccleſia ſuſcepit epiſcopum, manibus noſtræ Sedis ordinatum. Et forſitan vel ad demonſtrationem laudis ipſius, vel ad repellendos inimicorum inſultus, res tanta contigit, ut illis ipſe ſimilis eſſe videatur, quos in his quandoque partibus ipſius Apoſtolorum primi electio ordinavit.*

ſed poſtea imprudenter ſubſcribens edicto Juſtiniani imperatoris

358 Nihilominus idem Mennas poſtmodum contra voluntatem Vigilii Pontificis Romani, cum occaſione famoſorum Trium Capitulorum inter Orientales & Occidentales orta eſſet diſcordia, edicto Juſtiniani imperatoris ex humana fragilitate, ſeu potius formidine, imprudenter ſubſcripſit, ut Facundus, Hermianenſis in Africa epiſcopus, ad eumdem imperatorem pro defenſione Trium Capitulorum ſcribens, lib. 4 cap. 4 exponit his verbis: *Illud eſt inſuetum, illud mirabile, illud in quo magna vis veritatis apparet, quod ipſos quoque præſumptores internis conſcientiæ ſtimulis fateri coegit, ad deſtructionem ſynodi Chalcedonenſis hæc fuiſſe compoſita: nam primus confirmator eorum Mennas Conſtantinopolitanus epiſcopus, cum adhuc cunctaretur ſcripto, ſicut præceptum fuerat, eis præbere conſenſum, contra ſynodum*
F *Chalcedonenſem fieri proteſtatus eſt. Sed & poſteaquam conſenſit, à prædicto venerabilis memoriæ Stephano Eccleſiæ Romanæ diacono & apocriſario conventus, cur priori ſententiæ ſuæ contrarius acquieviſſet his, quæ antè culpaverat, & de quibus ſe nihil acturum ſine Apoſtolica Sede promiſerat, ſub ea ſe conditione ceſſiſſe, & juratum ſibi fuiſſe reſpondit, quod chirographum ſuum reciperet, ſi hæc Romanus Epiſcopus non probaret. In quo ſatis oſtendit, de judicio ſe potius humano, quam divino, eſſe ſolicitum. Sed numquid vel ſi propriam manum, Romano Epiſcopo non probante, recipiat, nihilque illi, quod metuit, de judicio humano contingat, ideo ſententiam Dei judicis atque ultoris effugiet? Numquam hoc ei alterius ſecreta juratio, ſed ſola correctio ſua præſtabit.* Hæc quidem narratio culpam Mennæ minuit, ſed non aufert, ut Facundus, auctor ſynchronus, hoc loco ſatis declarat.

à Vigilio Papa excommunicatus eſt,

359 Quamobrem Vigilius Pontifex apud ſæpe laudatum Labbeum tom. 5 Conciliorum col. 334 & ſequentibus, lata in Theodorum Cæſarienſem ſeveriore ſententia, ibidem col. 336 mitiorem pœnam Mennæ Conſtantinopolitano in-

Sec. VI.

fligit his verbis : *Teque Mennam Conſtantinopolitanæ civitatis epiſcopum, qui non diſſimili culpa conſtringeris, cum omnibus metropolitanis & micropolitanis epiſcopis, ad tuam diœceſim pertinentibus, ſed & tuos Orientales, vel diverſarum provinciarum majorum minorumque civitatum epiſcopos, qui his exceſſibus, pro quibus Theodorum Cæſareæ Cappadociæ quondam epiſcopum condemnavimus, præbuiſtis aſſenſum, humaniore ſententia, pro Dei conſideratione, tamdiu à ſacra communione ſuſpendimus, donec unuſquiſque veſtrûm errorem ſuæ prævaricationis agnoſcens, culpam apud nos propriam competenti ſatisfactione diluerit.*

& falsò dicitur vicissim Papam excommunicasse,

360 Nicephorus Calliſtus lib. 17 Hiſt. eccleſ. cap. 26 aſſerit, quod Vigilius Papa *Menam à communione quatuor menſibus excluſerit.* Quibus continuo ibidem hæc ſubdit : *Idem ſanè & Menas adverſus illum fecit.* Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DLII num. 16 propter hæc poſtrema verba Nicephorum ſic mendacii arguit : *Ex iiſdem pariter habes*, inquit, *ex quibus redarguas Nicephorum Calliſtum, qui de hujuſcemodi turbis hiſtoriam ſcribens, multipliciter erraſſe comperitur, dum parum æquus in Vigilium Papam, quod Conſtantinopolitanum epiſcopum Mennam à communione ſuſpenderit, in eum invehitur, & mendaciſſimè aſſerit, parem ſententiam adverſus Vigilium ipſum à Menna latam. Quod ſi ille auſus fuiſſet, neceſſariò planè & præcipuè de his habenda mentio erat in ejuſdem Vigilii epiſtola circulari.*

B

ut etiam Theophanes narrat,

361 Facilè cum eminentiſſimo Baronio crederem, hæc à ſcriptore ſchiſmatico conficta eſſe, niſi ſimilia apud S. Theophanem in Chronographia pag. 190 legerem : *Hoc anno*, ait, *Roma à Gothis capta eſt ; Papa verò Vigilius Conſtantinopolim profectus, & ab imperatore ſummis honoribus exceptus, Catholicæ Eccleſiæ unitatem & concordiam ſe præſtiturum, & Tria Capitula anathemate proſcripturum pollicitus eſt. Tantis honorum & cultus indiciis ab imperatore decoratus, adeo animatus eſt, ut à communione excluſionem menſes quatuor ſuſtinendam Menæ Conſtantinopolitano epiſcopo in pœnam imponeret ; & ex adverſo Menas parem animadverſionem in eum conſtituerit. Ob irrogatam itaque pœnam hujuſmodi, tum quod ea, quæ de eccleſiarum concordia & unione conſulta decretaque fuerant, à Vigilio non adimplerentur, imperator indignatus miſit, qui ipſum detinerent. Ille imperatoris iram veritus, ad Sergii martyris altare, quod in Hormiſdarum monaſterio erectum, confugit ; à quo vi revulſus, apprehenſas altaris ſuffulcientes columnas, ſeu gravi proceroque corpore validus, ſecum traxit & omnino evertit.* Deinde narrat, quomodo Juſtinianus imperator, & Mennas patriarcha in gratiam Romani Pontificis redierint.

C

cui narrationi aliquid falsi adjungitur,

362 Verùm ſuſpicor, hæc à ſchiſmaticis Theophani inſerta eſſe. Certè falſum eſt, ad *Sergii martyris altare* Vigilium confugiſſe, cum ipſe in epiſtola ſua encyclica aſſerat, ſe ad baſilicam S. Petri fugiſſe, & ab ejus altari violenter retractum fuiſſe. Accipe ipſa epiſtolæ verba, quæ apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 330 ſic ſonant : *Cum ad beati Petri baſilicam in Ormiſda fundatam Auguſto menſe nuper præterito fugiſſemus, nullum latere confidimus, quia cum in eadem eccleſia à comitatu prætoris, cum multitudine armatorum militum venicnte, tamquam ad bellum inſtructa acie, à ſancto ejus altari tracti pedibus traheremur, tenuimus, & ſuper nos etiam ipſa altaris menſa cecidcrat, niſi clericorum noſtrorum* D *fuiſſet manibus ſuſtentata.*

& quæ forte ex ſuppoſititiis quibuſdam inſtrumentis accepta eſt.

363 Quinimo fortè hæc ſententia contra Vigilium ſub Mennæ nomine conficta eſt ab hæreticis, qui etiam alia ſcripta tum ei, tum Vigilio Papæ, affinxerunt, ut liquet ex concilio III Conſtantinopolitano, ubi in Labbeana Conciliorum editione tomo 6 col. 984, poſt detectam falſariorum fraudem, patres hujus concilii ita exclamant : *Anathema libro, qui dicitur Mennæ ad Vigilium, & qui eum finxerunt, ſive ſcripſerunt : Anathema libellis, qui dicuntur facti fuiſſe à Vigilio ad Juſtinianum & Theodoram divæ memoriæ, qui & ſunt falſi demonſtrati : Anathema ſimul omnibus, qui falſaverunt Acta ſancti & univerſalis quinti concilii.* Quid ſi poſteriores Græci ſimilia ex ſuppoſititiis veterum hæreticorum monumentis incautè hauſerint ? Quidquid ſit, hæc aliaque S. Mennæ geſta operoſiùs diſcuti poterunt ad diem XXV Auguſti, quo nomen ejus Martyrologio Romano inſcribitur, & ad quem Acta illius, favente Deo, copioſiùs illuſtrabuntur. E

Mennas humiliter veniam delicti ſui petiit,

364 Nobis hoc loco ſufficit, Mennam erroris ſui pœnituiſſe, & Pontifici Romano reconciliatum fuiſſe, ut hiſtorici paſſim tradunt, & conſtat ex Conſtituto Vigilii Papæ apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 338, ubi Mennas poſt emiſſam fidei profeſſionem cum aliis ita loquitur : *Libellum autem in cauſa Trium Capitulorum, de quibus quæſtio nata eſt, contra conſtitutum piiſſimi principis & Beatitudinis veſtræ ego quidem nullum feci ; ſed volo atque conſentio, ut omnes libelli, qui facti ſunt ſub hac forma, Beatitudini veſtræ reddantur. De injuriis autem, quæcumque Beatitudini vel Sedi veſtræ factæ ſunt, eas quidem non feci ; ſed quia pro pace Eccleſiæ modis eſt omnibus feſtinandum, velut ſi eas feciſſem, veniam poſtulo. Quia verò tempore diſcordiæ excommunicatos vel non receptos à Beatitudine veſtra in communionem ſuſcepi, pariter veniam poſtulo.* Utinam noſtra ætate nonnulli, qui decretis Romanorum Pontificum ſuperbè reſiſtunt, tam præclarum ſubmiſſionis exemplum imitarentur ! Nunc tempus mortis ejus examinandum ſupereſt.

& anno Chriſti 552 obiit,

365 Sanctus Nicephorus aliique patriarcharum catalogi apud jam ſæpe laudatum Bandurum tom. 1 Imperii Orientalis pag. 189 & ſequentibus, epiſcopatui S. Mennæ ſedecim annos & ſex menſes conſtanter aſſignant. Cum igitur anno DXXXVI, die XIII Martii, cathedram Conſtantinopolitanam aſcenderit, oportet illum anno DLII obiiſſe. De hoc mortis anno ſatis inter chronologos convenit, & eumdem indicare videtur Theophanes, dum in Chronographia pag. 193 hæc conjungit : *Eodem anno Hebdomi portus repurgatus ; eodemque tempore Menas epiſcopus Conſtantinopoleos defunctus eſt.* Sed non intelligo, quid idem ſcriptor ſibi velit, dum ibidem iſta addit : *Ceterùm annum unum Anthimi in patriarchæ Menæ tempus conferri oportet, ut ſexdecim annorum ratio conſtet.* Hæc, inquam, non intelligo : nam ipſe Theophanes ſuprà aſſerit, Anthimum munere abdicatum ac depulſum eſſe, *cum ſedem menſibus decem tenuiſſet.* Quomodo itaque *annum unum Anthimi in patriarchæ Menæ tempus conferri oportet ?* Præterea ſedecim anni S. Mennæ ſine tempore Anthimi inveniuntur, ut calculum ſubducere volenti manifeſtum fiet. F

juxta Noriſium menſe Decembri,

366 Superiùs dixi, de mortis anno ſatis inter chronologos convenire : nam Baronius, Pagius, Noriſius, & Bandurus obitum S. Mennæ anno DLII collocant. At Noriſius circa menſem ab aliis differt,

A fert, dum in Diſſertatione hiſtorica de ſynodo quinta œcumenica cap. 5 ſub finem ita ſcribit : *Ineunte circiter Decembri Mennas diem obiit, magno apud Conſtantinopolitanos ſui deſiderio relicto : conſecratus fuerat ab Agapeto Papa, ejecto Anthimo hæretico, anno* DXXXVI. Nos probabilius exiſtimamus, S. Mennam menſe Auguſto mortuum eſſe, ut Pagius in Critica ad annum Chriſti DLII num. 18 indicat his verbis : *Colitur Mennas in Martyrologio Romano die* XXV *Auguſti, quemadmodum & in Menologio ; iſque forſan dies ejus emortualis fuit : cum ex dictis ante Indictionem primam, Kalendis Septembris hujus Chriſti anni cœptam, obierit.*

vel potius menſe Auguſto, ut cum aliis opinamur.

367 Pagius ibidem antea illud probaverat ex numero ſedecim annorum & ſex menſium, quos S. Nicephorus & alii catalogi epiſcopatui Mennæ paſſim adſcribunt : ſi enim à decima tertia Martii die anni DXXXVI uſque ad annum DLII & diem vigeſimam quintam Auguſti numeraveris, invenies ſedecim annos & ſex menſes incompletos, qui computandi modus ſatis uſitatus eſt. Poteſt idem mortis tempus confirmari ex Joanne Antiocheno, cui cognomentum Malala, qui part. 2

B Chronographiæ pag. 230 hæc habet : *Menſe Auguſto, Indictione* XV, *Menas archiepiſcopus Conſtantinopolitanus diem ſuum obiit, reliquiis ejus magnæ eccleſiæ juxta ſacrum altare repoſitis : cujus in locum Eutychius, Amaſeæ apocriſiarius, ſuffectus eſt.* Ex hactenus dictis probabiliter concludimus, obiiſſe S. Mennam die XXV Auguſti, quo in Martyrologio Romano memoratur.

XXX. S. EUTYCHIUS.

S. Eutychius anno 552 poſt mortem S Mennæ ſtatim electus

CUm Henſchenius noſter ad diem VI Aprilis geſta hujus ſancti Patriarchæ copioſè illuſtraverit, nobis hoc loco ſufficiet breviter electionem ejus, exſilium, reditum, aliaque præcipuorum Actorum puncta chronologicè annotare. Sanctus Mennas anno DLII, veroſimiliter die XXV Auguſti, ad Superos migravit, ut ſupra oſtendimus ; *in cujus locum*, teſte Theophane in Chronographia pag. 193, *ſuffectus apocriſiarius Amaſeæ, presbyter, & monaſterii ipſius. Amaſeæ monachus Eutychius eo ipſo die, quo Menæ cadaver in ſacris adytis adhuc expoſitum jacebat.* Hinc corri-

C gendus eſt Baronius, qui in Annalibus anno Chriſti DLII num. 23 agens de obitu Mennæ, ſucceſſionem S. Eutychii uſque ad initium anni DLIII ita differt ; *Hoc enim anno* (Mennas) *finem vivendi fecit, cum ſediſſet annos ſexdecim, in cujus locum ſequentis anni exordio ſubrogatur Eutychius. De ejus electione, divinitus facta, anno ſequenti, quo contigit, nos agemus.* Si Mennas obierit anno DLII, ut ipſe Baronius fatetur, & Eutychius juxta Theophanem mortuo Mennæ ſuffectus ſit *eo ipſo die, quo Menæ cadaver in ſacris adytis adhuc expoſitum jacebat*, qua ratione poteſt electio ipſius ad annum ſequentem differri ?

dum edicto Juſtiniani imperatoris ſubſcribere renuit,

369 Dum S. Eutychius eccleſiam Conſtantinopolitanam ſtrenuè adminiſtrat, & impio Juſtiniani imperatoris edicto ſubſcribere renuit, poſt duodecim gubernationis annos & aliquot menſes in exſilium pellitur. Baronius hoc exſilium in Annalibus eccleſiaſticis ad annum DLXIV refert ; ſed Pagius in Critica anni DLXIII num. 3 illud anno Chriſti DLXV contigiſſe oſtendit ex Theophane, qui in Chronographia pag. 203 habet ſequentia: *Ejuſdem quoque Indictionis decimæ tertiæ menſe Aprili, ejuſque die duodecimo, patriarcha Con-*

ſtantinopolitanus Eutychius à Juſtiniano dignitate motus eſt, & Amaſeam relegatus ; Joannes vero exſcholaſticus magnæ Antiochiæ reſponſalis in ejus locum ſubrogatus eſt. Obſcura ambiguitas, quæ in hoc Theophanis textu circa diem depoſitionis occurrit, ex certioribus monumentis exponenda ac auferenda eſt : facilè enim quiſpiam primo intuitu putaret, Theophanem aſſerere, quod S. Eutychius die duodecimo Aprilis in exſilium pulſus fuerit ; at Theophanem intelligendum eſſe de die, qua Joannes Scholaſticus in locum Eutychii exſulis intruſus eſt, ex jam dicendis apparebit. SEC. VI.

anno 565 in exſilium pellitur.

370 Euſtathius presbyter, & S. Eutychii domeſticus familiaris, in Vita ipſius cap. 5, apud nos tomo 1 Aprilis pag. 558, primam violentiam & initium exſilii ſic deſcribit : *Feſto namque ſancti Timothei die, dum illud in novo palatio Hormiſdæ dicto celebraretur, & S. Eutychius divinam rem faceret, tribunus militum & ſatellites tribuni, ſeu potius feræ immanis miniſtri, invaſerunt patriarchium, comprehenderuntque & diſtraxerunt Viri ſancti familiares, qui contra illum teſtificarentur, ut quoquo modo veroſimile facerent, eum non ſine cauſa fuiſſe à pontificatu depoſitum.* Deinde idem auctor ſynchronus narrat, quomodo paulò pòſt ſanctus Præſul ad monaſterium Choracudim, ac inde ad alterum prope Chalcedonem abductus fuerit. Notari hîc velim, quod feſtum S. Timothei celebretur à Græcis XXII Januarii, & à Latinis XXIV ejuſdem menſis, ut eo die videre eſt apud Baronium in notis ad Martyrologium Romanum. Ex his concludo, S. Eutychium circa diem XXII Januarii exſilio multatum fuiſſe, ac poſt vanam citationem, quæ ibidem in Actis refertur, & qua pſeudo-ſynodus odium ſuum tegere cupiebat, Joannem Scholaſticum die XII Aprilis locum ipſius injuſtè occupaſſe.

E

cujus ſedem menſe Aprili ejuſdem anni 565 injuſtè invaſit

371 Hæc anno DLXV facta eſſe probat computus annorum & menſium, quibus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ante exſilium ſuum præfuit : laudatus enim Euſtathius duodecim annos, omiſſis pro more menſibus, ibidem cap. 4 ſeu apud nos tomo 1 Aprilis pag. 556, Eutychio ante depoſitionem ita rotundè tribuit : *Magnus autem hic vir Dei Eutychius annorum numero, duodecim Apoſtolis pari, gregem Chriſti pavit.* Theophanes eidem in tabella chronologica tredecim annos

F aſſignat, qui incompletè accipiendi ſunt, ut ſtatim videbimus. Cum itaque Eutychius menſe Auguſto anni DLII cathedram Conſtantinopolitanam aſcenderit, & circa diem XXII Januarii ab ea depoſitus fuerit, liquet, Euſtathium explicandum eſſe de menſe Januario anni DLXV, inter quod temporis intervallum duodecim anni cum quinque circiter menſibus effluxerunt. Huic ſupputationi optimè congruit catalogus patriarcharum Conſtantinopolitanorum, qui part. 1 pag. 299 Juri Græco-Romano inſeritur, cui Nicephorus Calliſtus & Philippus Cyprius apud Bandurum conſonant, dum S. Eutychio ante expulſionem ἔτη ιβ', μῆνας ε', id eſt XII *annos* & V *menſes* concedunt. Juxta ſuperius datam Theophanis explicationem locum S. Eutychii exſulantis anno DLXV, die XII Aprilis, invaſit

XXXI. JOANNES III, cognomento Scholaſticus.

HIc à quibuſdam cognominatur *Scholaſticus*, & à Theophane *exſcholaſticus*, quæ poſtre-

Joannes Scholaſticus,

Sec. VI.

ma vox videtur significare eum, qui olim scholasticus fuit, & jam non amplius isto munere fungitur. Nomen autem scholastici varias habet significationes, quæ apud Cangium in Glossario tum Græco tum Latino videri possunt. Hîc videtur ea voce indicari causidicus vel advocatus, cum Bandurus tomo I Imperii Orientalis pag. 220 textum Græcum Philippi Cyprii ita interpretetur: *Joannes presbyter Antiochiæ scholasticus seu advocatus sub Justino, Justiniani filio, & sub Tiberio, annos* XII *menses* VI. Hæc de cognomine ipsius dicta sufficiant. Euagrius lib. 4 Hist. eccles. cap. 38 patriam ejus sic indicat: *Eutychius quidem ex pontificali sede urbis regiæ expulsus est; Joannes verò in ejus locum subrogatus: ortus hic erat ex Sirimi, qui vicus est Cynegicæ regionis in territorio Antiochensi.*

subdolus adulator, & hæreticorum fautor,

373 Baronius in Annalibus ad annum Christi DLXIV num. 14 mores illius ita breviter depingit: *Ubi primùm autem de exilio Eutychii sententia lata est, continuò de successore eligendo actum, delectusque fuit Joannes, cognomento Scholasticus, ex apocrisiario ecclesiæ Antiochenæ, homo planè servus gloriæ & nundinator rerum sacrarum, quique pretio adulationis eam mercatus est dignitatem.* Certè Justiniano imperatori, in Aphthartodocitarum hæresim lapso, hic Joannes consensit, aut saltem tempori servivit, ut ex depositione S. Eutychii satis colligitur. Postea sub imperio Justini S. Anastasius, patriarcha Antiochenus, contra hunc Joannem Scholasticum scripsit, ac propterea jussu ejusdem imperatoris è sede sua expulsus st, ut S. Theophanes in Chronographia pag 206 tradit his verbis: *Eodem etiam anno cum magnus ille Anastasius, Antiochiæ episcopus, in synodales epistolas Joannis Constantinopolitani episcopi, qui Joannem Alexandrinum consecraverat, atque etiam in ipsum Joannem Alexandrinum, qui ordinatus fuerat, rescriptis suis invectus fuisset, Justini mandato sede depulsus est.*

qui tamen in excusis Græcorum Menæis

374 Nihilominus impressa Græcorum Menæa ad diem XXI Februarii hunc eumdem Joannem ita Sanctis annumerant: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης πατριάρχης Κωνσαντιν πόλεως ὁ ἐπὶ τὸ χολασικῶν ἐν εἰρήνῃ τελειῶται. Id est: *Eodem die sanctus pater noster Joannes patriarcha Constantinopoleos, unus ex scholasticis in pace obiit.* Eodem die Maximus Cythereus in Græco-barbaris Sanctorum Vitis hanc commemorationem totidem verbis descripsit. Quinimo citata Menæa memoriam illius ibidem exornant sequentibus versiculis:

C

Χριστὲ τέθνηκας, ὁ χολασικὸς, φύτης,
Καὶ τῶ μακρῶν σε νῦν χολὴν ἄγεις πόνων.
Tibi Christe moriens presbyter scholasticus,
Nunc post labores arduos requiem capit.

Allusio inter voces Græcas χολασικὸς & χολὴν hîc satis manifesta est.

perperam pro Sancto colitur,

375 Majores nostri ad diem XXI Februarii hunc Joannem prudenter inter Prætermissos collocarunt: episcopus enim adeo ambiguus, qui sedem S. Eutychii invasit, ac hæreticis favit, locum inter Sanctos non meretur, ut patebit ex maturo viri eruditi judicio, quod jam profero. Matthæus Raderus noster in Observationibus Mss. ad Menæa Græcorum hac die notat sequentia: *In nullis Latinorum tabulis hunc Scholasticum lego; nec in Menologio est ulla ejus mentio, meritoque ab omnibus præteritus. Nusquam hunc Joannem hæreticum fuisse lego, quamvis hæreticis præfuerit; sed Justiniano tamen hæreticis Aphthartodocianis faventi non restitit. Nulla hujus sanctitatis vestigia deprehendo, nec Baronius in Justiniano Joannem laudat. A sacris ergo fastis exesto.* Hoc Raderi judicium pro nostro haberi volumus, & hac occasione lectorem rursus monemus, ut non nimium fidat impressis Græcorum Menæis, dum de sanctitate quorumdam pronuntiant, ut postmodum pluribus ostendemus. D

& qui anno 577 moriens, iniquam possessionem relinquere coactus est.

376 Nunc tempus est, ut progrediamur ad mortem hujus Joannis, quam Theophanes in Chronographia pag. 209 sic accuratè assignat: *Ejusdem etiam anni* (Pagius tomo 2 Criticæ pag. 659 probat, Theophanem de anno Christi DLXXVII intelligendum esse) *mensis Augusti die trigesimo primo, Indictione decima, Joannes episcopus Constantinopolitanus obiit.* Cum igitur juxta Theophanem anno Christi DLXV, die XII Aprilis, Joannes in locum S. Eutychii intrusus fuerit, & anno DLXXVII, die XXXI Augusti, obierit, rectè ei tribuit duodecim gubernationis annos, neglectis scilicet mensibus. Alii catalogi passim duodecim annos & sex menses episcopatui ejus adscribunt; sed errorem irrepsisse in numerum mensium, & tantummodo duodecim annos cum quinque mensibus incompletis ei concedendos esse, ex jam dictis conficitur, ut spatium temporis exactè supputanti apparebit. Joanne defuncto, in cathedra Constantinopolitana sedit E

S. EUTYCHIUS secundò.

S. Eutychius mense Octobri ejusdem anni 577 sedi suæ restituitur est,

THeophanes in jam sæpe laudata Chronographia pag. 210 indicat tempus, quo sanctus hîc Vir sedi suæ restitutus fuerit, dum anno DLXX Incarnationis juxta Alexandrinos, qui anno Christi DLXXVII à Kalendis Septembris incipit, ita scribit: *Hoc anno, mense Octobri, Indictione undecima, Eutychius thronum Constantinopolitanum secundò accepit.* Eustathius testis oculatus in Vita S. Eutychii apud nos tomo I Aprilis pag. 566 ipsum restitutionis diem sic exactè notavit: *Vigesimâ secundâ Januarii tentatus Vir sanctus & ejectus fuit; restitutus est autem tertiâ Octobris, quæ Dominica erat.* Hinc etiam patet, id anno Christi DLXXVII contigisse, quo Dominica in diem tertium Octobris incidebat. Quam honorificè tunc S. Eutychius à Justino & Tiberio exceptus fuerit, in Actis nostris tomo proximè citato à pag. 565 legi potest. F

& erroneam quamdam doctrinam, quam scriptis suis inserverat, revocavit

378 Non diu ante mortem Vir sanctus edidit librum de resurrectione mortuorum contra gentiles & hæreticos, cui tamen quemdam Origenis errorem inseruit, negans, eam in carne palpabili futuram. Fortiter ei obstitit S. Gregorius, qui tunc temporis Constantinopoli apocrisiarium Pelagii Papæ Romani agebat, & post multam disputationem tam evidenter ipsum erroris convicit, ut Tiberius imperator librum Eutychii comburi jusserit. Tulit hanc ignominiam Constantinopolitanus Antistes, ut solent viri sancti, qui ex ignorantia erraverunt, & ipse errorem suum agnovit: nam quandocumque familiares Gregorii illum jam ægrotantem salutationis gratiâ adibant, pellem manus suæ tenens dicebat: *Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus.* Pluribus hæc refert ipse Gregorius Magnus lib. 14 Moralium cap. 29, quæ tamen Eustathius in Vita S. Eutychii dissimulavit, & in alium sensum detorsit, ne forte sancto Patriarchæ suo injurius videretur. Sed sanctitatem illius lædere non potest innoxia hallucinatio, quam etiam publicè retractavit.

379 Porro cum sanctus Præsul post reditum, quatuor annis, sex mensibus & aliquot diebus eccle-si-

A cleſiam ſuam piè gubernaſſet, migravit ex hac vita, mercedem laborum ſuorum in cælo recepturus. Theophanes juxta æram Alexandrinam anno divinæ Incarnationis DLXXIV, qui apud nos anno DLXXXII Kalendis Septembris finitur, tempus mortis ejus in proximè citata Chronographia pag. 212 & ſequente ſic exactè exprimit: *Hoc anno, die ſexto Aprilis, Indictione decima quinta, Eutychius patriarcha diem ultimum obiit, & poſt dies ſex Joannes magnæ eccleſiæ diaconus, qui Jejunator dictus, conſecratus eſt.*

ante obitum, qui contigit anno 582, die 6 Aprilis,

380 Eadem mortis epocha confirmatur ab Euſtathio, qui in Vita S. Eutychii apud nos tomo 1 Aprilis pag. 569 & ſequente narrat, quomodo ſanctus ille Antiſtes die feſto Paſchatis ſacra myſteria celebrarit, & poſt perſolutas in eccleſia preces veſpertinas eodem die ægrotare cœperit: *Reverſus deinde in epiſcopium*, inquit teſtis ille oculatus, *in lectulo ſuo decubuit, vehementique febri circa mediam noctem correptus eſt; atque ita manſit dies ſeptem orationibus continuis incumbens, ſeque ſigno crucis muniens ..... Porro cum totam hebdomadam ægrotaſſet Sanctus, ſimplex moribus*

ut ex ejus Vita,

B *ſed gubernandi ſcientiâ multiplex, ſapiens in verbis, ſed ſapientior ſenſu; magnus, inquam, patriarcha Eutychius, mente firma Deum precatus pro univerſis uſque ad ſeptimam horam Dominicæ ſecundo-primæ poſt Paſcha (conveniebat enim ut ſeptimâ horâ perageret ea, quæ ſunt quietæ obdormitioni propria) poſt benedictionem cunctis datam, ut olim filiis ſuis dedit Jacob, novus ipſe Jacob pedes extendit, & circa nonam aut decimam horam in manus Domini commendavit ſpiritum ſuum, & diſcedens ex hac vita in ſenectute bona, ab angelis ad cæleſtes choros eſt ſublevatus.*

381 Pagius ad annum Chriſti DLXXXII num. 7 ex hoc Euſtathii textu ſic rectè argumentatur: *Hoc anno Paſcha incidit in diem* XXIX *Martii, quo die decumbens Vir ſanctus, ſeptem dies ægrotavit, nocteque ſequenti benedictionem adſtantibus dedit, & jam illuceſcente die ſexta Aprilis ad Deum migravit, non quidem Dominica in Albis, ut quidam perperam interpretantur, ſed feria ſecunda jam illuceſcente, quæ hoc Chriſti anno in diem* VI *Aprilis conveniebat. Nocte itaque Dominicæ in Albis benedictionem ſuis dedit Eutychius, & poſt medium ejuſdem noctis, animam Deo reddidit.* Deinde Pagius ibidem explicat, cur Dominica in Albis vocetur *ſecundo-prima*, circa quam vocem etiam Henſchenius noſter tomo 1 Aprilis pag. 571 in Annotatis aliqua obſervavit.

& ratiocinio Pagii oſtenditur.

C

XXXII. JOANNES IV, cognomento Jejunator.

Anno 582, die 12 Aprilis ad cathedram CP. evectus eſt Joannes Jejunator,

HIc conſecratus eſt epiſcopus Conſtantinopolitanus *poſt dies ſex* à morte S. Eutychii, quæ anno Chriſti DLXXXII, die VI Aprilis accidit, ut ſuperius ex Theophane oſtendimus. Facta eſt igitur conſecratio Joannis Jejunatoris die XII Aprilis, in quam illo anno Dominica incidebat. Miror, quod Guilielmus Caveus poſt tam manifeſtos temporis characteres in Hiſtoria litteraria Scriptorum eccleſiaſticorum, Genevæ anno MDCXCIV edita, pag. 301 ſcripſerit, illum anno DLXXXV in locum Eutychii mortui ſubſtitutum fuiſſe. Caſimirus Oudinus, infelix Ordinis ſui ac fidei apoſtata, in Commentario de ſcriptoribus Eccleſiæ antiquis, tomo 1 col. 1473 errantem Caveum cæcè ſecutus eſt. Hunc trium annorum parachroniſmum etiam deglutivit famoſus Elias Dupin in Gallica Scriptorum Bibliotheca, ubi non rarò ſua ex heterodoxis temerè tranſcripſit.

SEC. VI.

383 Caveus hîc non tantùm in chronologia, ſed etiam in aliis hallucinatus eſt, dum loco proximè citato elogium hujus Joannis ita texere incipit: *Joannes, natione Cappadox, à ſtupenda, cui ſe aſſuefecit, abſtinentia* νηϛεύτης *ſeu Jejunator dictus; primò quidem vitam egit privatam, & non inhoneſto opificio dedit operam: poſtea ob præſtantes, quibus enituit, virtutes* (ἀνὴρ ἀρετῆς οἰκετήριον, *ut de eo Sophronius*) *ad altiora promotus. Unde mortuo Eutychio CP. anno* DLXXXV, *in ſede patriarchali ſubrogatus eſt.* At in Menologio Baſilii & Menæis impreſſis ad diem ſecundam Septembris Joannes Jejunator expreſſè dicitur *natus Conſtantinopoli.* Videtur ergo Caveus hunc Joannem confudiſſe cum Joanne Cappadoce, epiſcopo Conſtantinopolitano, de quo ſuprà egimus. Equidem ſcio, quod ab Iſidoro Hiſpalenſi in opere de Scriptoribus eccleſiaſticis cap. 26 hic Joannes, qui ſub imperio Mauritii floruit, etiam *natione Cappadox* vocetur. Sed vereor, ne

in cujus chronotaxi & Actis examinandis

E Iſidorus Hiſpalenſis, longè ab Oriente diſtans, patriam unius Joannis epiſcopi Conſtantinopolitani alteri perperam applicuerit.

384 Ex hoc errore profluxit alter, dum Caveus Joanni Jejunatori aptat elogium, quod Sophronius Hieroſolymitanus apud Photium cod. 231 Joanni Cappadoci præſuli Conſtantinopolitano tribuit. Verùm ut error ille clariùs deprehendatur, juverit allegare integrum textum Græcum, quem Caveus truncavit, & in quo apud citatum Photium Codice 231 col. 889 inter alios orthodoxæ fidei defenſores numeratur Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινοπόλεως, ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἕλκων τὸ γένος καὶ τὸ ἐπώνυμον, ἀνὴρ ἀρετῆς οἰκητήριον, id eſt *Joannes Conſtantinopolitanus* ſive Conſtantinopoleos epiſcopus, ſicut ibidem alii præſules à ſuis ſedibus denominantur, *ex Cappadocia trahens genus & cognomen, vir virtutis domicilium.* Hæc ſupra memorato Joanni epiſcopo Conſtantinopolitano, qui à patria ſua paſſim *Cappadox* cognominabatur, potius conveniunt, quam huic Joanni Jejunatori, qui *natus eſt Conſtantinopoli*, ut Menologium Baſilianum, & Menæa impreſſa teſtantur.

errarunt variii ſcriptores,

385 Pagius in Critica ad annum Chriſti DXCVI num. 2 idem Sophronii elogium Joanni Jejunatori perperam applicat, illudque ex citato Photii codice ſic Latinè citat: *Joannes, Conſtantinopolitano genere, & cognomine Cappadox, homo virtutis domicilium.* Si Pagius textum Græcum conſuluiſſet, facilè deprehendiſſet, ſe deceptum fuiſſe ab interprete, cujus fidelitati nimium confidit. Fortè etiam ille interpretationis error proficiſcitur à typotheta, qui in iſto Photii textu Latino excudendo unam alteramve litteram & interpunctionem invertit: nam juxta Græcum Photii textum, paucis mutatis, ita Latinè legi debet: *Joannes Conſtantinopolitanus, genere & cognomine Cappadox, homo virtutis domicilium.* Hæc faciliùs ignoſcimus Pagio, qui dumtaxat Latina Sophronii verba ex Photio allegat, & fidelem eorum interpretationem ex Græco idiomate ſuppoſuit. At Caveus malam fidem aut ignorantiam prodit, dum nobis unam Græci textus partem obtrudit, & omittit alteram, ex qua error ipſius detegi potuiſſet. Nunc ad alia pergamus.

qui corrigitur.

F

386 Circa annum Chriſti DLXXXVIII Joannes Jejunator occaſione Gregorii Antiocheni, qui de variis criminibus accuſatus fuerat, concilium Conſtantinopoli celebravit, non tantum ut Gregorii cau-

Cum Jejunator ille titulum œcumenici ſibi ſuperbè arrogaſſet,

SEC. VI. causam discuteret, sed etiam synodali decreto titulum episcopi œcumenici seu universalis sibi vindicaret. At cum Pelagius II Papa Romanus id intellexisset, cuncta synodi istius gesta, præter sententiam pro Gregorio Antiocheno latam, dissolvit, ut discimus ex S. Gregorio Magno, qui lib. 4 epist. 39 ad Eulogium Alexandrinum & Anastasium Antiochenum de hac re sic scribit: *Ante hos siquidem annos octo sanctæ memoriæ decessoris mei Pelagii tempore, frater & coëpiscopus noster Joannes in Constantinopolitana urbe ex causa alia occasionem quærens, synodum fecit, in qua se universalem appellare conatus est. Quod mox idem decessor meus ut agnovit, directis litteris, ex auctoritate sancti Petri apostoli ejusdem synodi acta cassavit.* Litteræ Pelagii II Pontificis, de quibus hîc fit mentio, jam verosimiliter perierunt: nam illæ, quæ apud Labbeum tomo 5 Conciliorum à col. 948 sub hoc nomine leguntur, tamquam supposititicæ jam passim ab eruditis rejiciuntur. Nobis interim sufficit hæc nosse ex S. Gregorio, qui lib. 4 epist. 38, & lib. 7 epist. 69 similia repetit.

B

S. Gregorius Magnus Papa apocrisiarium suum

387 Postea Joannes eumdem œcumenici seu universalis titulum affectavit in Actis, ad Pontificem Romanum transmissis, ut patet ex S. Gregorio Magno, qui lib. 4 epist. 39 ad Sabinianum Sedis Apostolicæ apocrisiarium dedit sequentes litteras: *De causa fratris nostri viri reverendissimi Joannis, episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere volui; sed una breviter facta est, quæ utrumque habere videtur admixtum, id est & rectitudinem & blandimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam, quam nunc direxi, propter voluntatem imperatoris dare studeat: nam de subsequenti talis alia transmittitur, de qua ejus superbia non lætetur. Ad hoc enim usque pervenit, ut sub occasione Joannis presbyteri gesta huc transmitteret, in quibus se pene per omnem versum οἰκουμενὲν patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisim illius superna Majestas solvet.*

in litteris monet,

388 *Miror autem quod dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres domino imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admoneret, ut cum eo pacem habere debuissem. Qui si justitiam tenere vult, illum debuit admonere, ut se à superbo vocabulo compesceret, & protinus inter nos pax fieret. Tamen qua id calliditate à prædicto fratre nostro Joanne factum sit, minimè suspicor, pensasti: idcirco enim hoc ille fecit, ut audiretur dominus imperator, & ille in sua vanitate confirmatus esse videretur; aut non à me audiretur, & ejus animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenemus, nihil in hac causa aliud, nisi omnipotentem Dominum metuentes.*

C

ut fortiter compescat ejus ambitionem,

389 *Unde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc seculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat; in omnipotentis Dei gratia atque beati Petri apostoli adjutorio confidat. Vocem Veritatis recolat dicentis: Major est, qui in cælis est, quam qui in mundo; & in hac causa quidquid agendum est, cum summa auctoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladiis nullo modo possumus, postquam pro utilitate reipublicæ argentum, aurum, mancipia, vestes perdidimus, nimis ignominiosum est, ut per eos etiam fidem perdamus: in isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quam fidem perdere. Unde, sicut tibi jam transactis epistolis scripsi, numquam cum eo procedere præsumas.* Eodem libro 4 de hac controversia inveniuntur plures S. Gregorii epistolæ, quas etiam eminentissimus Baronius Annalibus suis ad annum Christi DXCV inseruit, & variis observationibus illustravit. Infra discutiemus, an Joannes Jejunator superbum hunc titulum retinere voluerit usque ad obitum, de cujus tempore nunc paucis agendum est. D

cui tandem mors, juxta Baronium anno 596,

390 Baronius in Annalibus annum Christi DXCVI ita exorditur: *Quingentesimo nonagesimo sexto Domini anno, Indictionis decimæ quartæ, elatum illum, fastu plenum, ac superbiâ tumidum hominem, is qui superbis resistit & humilibus dat gratiam, Deus ex hac luce subtraxit Joannem Constantinopolitanum episcopum, quem se efferentem amplius, quam par erat, sanctus Gregorius quot litteris, tot fulminibus, anno superiori percussit.* Baronius obitum illius hoc anno consignavit, quia S. Gregorius Papa inter mensem Septembrem & Octobrem Indictione XIV ad eumdem Joannem Constantinopolitanum scripsit, ut in Registro Gregorii lib. 5 epist. 15 refertur: inde enim conclusit, Joannem usque ad annum DXCVI vixisse, cum Indictio XIV à Kalendis Septembribus anni DXCV currere cœperit. Verùm inde tantummodo sequitur, Gregorio ignotam adhuc fuisse Joannis Jejunatoris mortem, quando hanc epistolam ad eum direxit, ut Pagius in Critica ad annum Christi DXCVI num. 2 rectè observavit. E

aut juxta nostram opinionem anno 595, finem imposuit.

391 Nos probabilius existimamus, illum obiisse anno Christi DXCV, die secunda Septembris, qua in Menologio Basiliano & Menæis impressis annua ejus memoria celebratur. Huic opinioni nostræ favet duratio episcopatûs ipsius, cui S. Nicephorus, aliique patriarcharum catalogi apud Bandurum, passim tredecim annos & quinque menses assignant. Cum igitur anno Christi DLXXXII, die XII Aprilis, episcopatum Constantinopolitanum susceperit, oportet eum usque ad ineuntem mensem Septembrem anni DXCV superfuisse, ut tredecim administrationis anni cum quinque mensibus incompletis inveniantur. Idem mortis annus confirmatur ex catalogo Nicephori Callisti, qui apud sæpe laudatum Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 194 sic habet: *Joannes diaconus magnæ ecclesiæ & sacellarius, Jejunator dictus, sub Mauricio annis* XIII, *mensibus* V. *Ordinatus est post dies ....* (supple *sex à morte Eutychii*, ut supra ex Theophane diximus) *imperante Tiberio. Obiit autem anno decimo quarto Mauricii imperatoris.* Ex his ultimis verbis liquet, illum anno Christi DXCV mortuum esse, cum annus decimus quartus imperii Mauritii huic anno DXCV respondeat, ut apud Pagium aliosque exactiores chronologos videre est. Non inutile futurum arbitror, si jam paulisper divertero ad intricatam alterius speciei quæstionem, in qua examinabitur, an hic Patriarcha mereatur titulum Sancti, quem Menæa, aliaque Græcorum Synaxaria ei concedunt. F

PARERGON VI.

Disquiritur, utrum præsul Constantinopolitanus Joannes, cognomento Jejunator, inter Sanctos sit numerandus.

HUnc Joannem, tamquam sanctum, commemorant varia Græcorum monumenta, ex qui-

quibus hoc loco præcipua enumerabo. Typicon S. Sabæ die ſecunda Septembris celebrat memoriam τῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννυ τῦ νηςεύτε πατριάρχυ Κωνςαντινυπόλεως: hoc eſt *ſancti patris noſtri Joannis Jejunatoris, patriarchæ Conſtantinopolitani.* Huic annuntiationi conſonant multa tum impreſſa, tum manuſcripta, eccleſiæ Græcæ Synaxaria, quæ in Muſeo noſtro conſervamus. Molanus haud dubie ſecutus eſt Græcos, dum hunc Joannem eadem die in Additionibus Uſuardinis recenſet.

Etiamſi Joannes Jejunator in ſacris Græcorum

393 Certè etiam cultus illius ex Menologiis Græcis ad ſacros Moſcorum faſtos tranſiit: nam Rutheni in ſuo Sobornik ſeu Synaxario eadem die ſecunda Septembris hæc habent: *Sancti confeſſoris ac patris noſtri Joannis Poſtnika* (vox Ruſſica *Poſtnik* Jejunatorem ſignificat, ut Georgius David noſter, anno MDCLXXXVIII Moſcuæ miſſionarius, in quibuſdam obſervationibus ad Synaxarium notavit) *patriarchæ Conſtantinopolitani.* In Menologio Slavo-Ruſſico, quod nobiliſſimus baro de Sparwenfeld nobis Latinè interpretatus eſt, eadem die ſic legitur: *Item ſancti patris noſtri Joannis Poſtnici* (hic interpres vocem Ruſſicam Latinè inflexit) *Conſtantinopolitani, qui antea aureos nummos fabricabat.* Martyrologus Ruſſus hîc in fine artem indicat, quam antea exercuerat, & ob quam in Menologio Baſiliano ac Menæis impreſſis vocatur χαραϰτὴς ἢ τέχνίτω, id eſt *arte ſtatuarius*, ut interpres Menologii vertit; vel juxta Moſcum *nummorum fabricator*, vel denique *ſigillorum artifex* aut *cælator*, ut Raderus noſter hanc vocem ex Menæis interpretatur. Verùm hæc operoſiùs indagari poterunt, ſi umquam Acta ejus ſint à nobis illuſtranda.

Moſcorumque faſtis

B

394 Menologium Baſilianum, quod tomo 6 Italiæ ſacræ Latinè editum eſt, col. 1057 hunc Joannem ſequenti exornat elogio: *Joannes, cognomine Jejunator, natus eſt Conſtantinopoli, præfuitque eidem eccleſiæ Juſtino, Verio *, & Mauritio imperatoribus. Hic primùm quidem ſtatuariam artem exercuit; deinde ob multas atque eas egregias animi dotes patriarcha renuntiatus urbis ipſius magnæ, multo magis virtutes excoluit: pauperes enim ſumma perſecutus eſt benignitate, vir ſingulari lenitate & miſericordia; quippe qui ex alterius ſolicitudine & calamitate parem cum eo dolorem ſuſciperet.*

& Menologio Baſiliano

** lege* Tiberio

C

395 *Quare Deus illum multis mirabilibus factis inſignem reddidit: nam barbaræ gentes ex Macedonia fugatæ, urbsque graviſſimâ liberata peſte, multiſque ſalus reſtituta fuit. Plerique etiam peſſimè habiti à cacodæmone priſtinam precibus ſancti Viri recuperarunt ſanitatem. Reliquit orationes animæ utiliſſimas, quales magnus Joannes Chryſoſtomus conſcripſit. Cum igitur populum ſuum ſanctè piéque paviſſet, ſacramque eccleſiam ad annos tredecim, menſes quinque integerrimè gubernaſſet, vixiſſetque ad ſummam ſenectutem, felicem ab omni laude Deo reſtituit ſpiritum, vir certè ſingulariſſimi omnium rectè factorum exempli.* Virtutes & miracula ejuſdem patriarchæ fuſiùs ac diſtinctiùs narrantur in impreſſis Græcorum Menæis, quæ Maximus Cythereus pro more ſuo ad diem ſecundam Septembris ſecutus eſt, & ex quibus Acta Joannis Jejunatoris Græco-barbarè contexuit.

popularem ſanctitatis famam adeptus ſit,

396 Qualem de ſanctitate hujus Joannis opinionem habuerit Mauritius imperator, non obſcurè eruitur ex Theophylacto Simocatta, qui ineunte ſeculo ſeptimo floruit, & lib. 7 Hiſtoriarum cap. 6 inter res à Mauritio geſtas refert ſequentia: *Ante quatuor hoſce annos (rurſum enim ad antiquiora revolvitur narratio) Joannes, eccleſiæ Byzantinæ præſul, hujus lucis uſuram reddidit: qui, quod voluptates egregiè peſſumdaret, & vitioſas animi motiones compeſceret, ventrique aſſiduum bellum faceret, νηςεύτὴς* (hoc eſt *Jejunator*) *à Byzantiis cognomentum tulit. Fertur quoque à Mauricio complura talenta mutuatus, ſyngraphamilli dediſſe, & rem familiarem pignori oppoſuiſſe.*

cui opinioni Mauritius imperator

SEC. VI.

397 *Poſtquam die ſuo eſt perfunctus, Mauritius in ejus facultates inquirens, paupertatem conſectatum invenit, ac magnopere ſingularem Hierarchæ ſanctimoniam admiratus, ſyngraphampaulò antè conſcriptam gratuitò conſcidit. Nihil ſiquidem aliud inveniſſe aiunt, præter lectum ligneum, & laneum ſtragulum nullius pretii, ac deformem penulam: vili enim veſtitu delectabatur vir frugalitate vitæ conſpicuus. Atque iſta, iſta inquam, grandi pecuniæ & Indicis lapillis Mauricius anteponens, in palatium transfert, iiſque glorians, vernis Chriſtianorum Jejuniis* (verno Jejunio tempus Quadrageſimæ noſtræ indicatur) *aureos gemmatoſque lectulos, & ſtragula ſerica valere jubens, ligneo antiſtitis cubili totam noctem incubat, cum ſe divinam quamdam gratiam inde percepturum arbitraretur.* Nicephorus Calliſtus lib. 18 Hiſt. eccleſ. cap. 34 ſimilia de illo narrat. Hactenus relata teſtimonia pro ſanctitate Joannis militant, & ad illam admittendam ſufficerent, niſi aliunde ei obſtarent quædam argumenta, quæ jam proferemus.

auctoritate & exemplo ſuo initium dedit,

E

398 Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DXCVI num. 1, narrata Joannis Jejunatoris morte, ſic confidenter de eo pronuntiat: *Porrò qui jejunando & elecmoſynas dando magnam vivens ſibi laudem comparaſſet, poſt mortem à ſuis ſanctus falſo eſt habitus.* Vir eminentiſſimus etiam noverat, reliquias ejus à Mauritio imperatore magni æſtimatas fuiſſe, & huic venerationi, quam ipſe ex Nicephoro Calliſto & nos ex Theophylacto Simocatta ſuperius retulimus, initium falſi cultûs ibidem num. 2 ita adſcribit: *His erga Joannem exhibitis poſt obitum ab imperatore poſtremis officiis, factum eſt, ut populus regem ſequens, eum uti ſanctum coluerit, eaque opinione propagatum ſit nomen ejus ad poſteros. Sed quid de his ſit ſentiendum, provoco te, lector, ad S. Gregorium Romanum Pontificem, eum inſtar Samuelis Saul lugentem.*

tamen eminentiſſimus Baronius,

F

399 Nec mitius de eo paſſim loquuntur ſcriptores Latini, qui illum depingunt velut ambitioſum hypocritam, qui externa virtutis ſpecie ſuperbiam ſuam tegebat. At qualiſcumque in vita fuerit, potiſſimum hîc quæritur, an Joannes titulum œcumenici contra expreſſum Romani Pontificis mandatum pertinaciter retinuerit, & in ſua pervicacia uſque ad obitum perſeverarit. Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii Papæ ad diem XII Martii apud nos tomo 2 ejuſdem menſis pag. 179 obſtinatum ejus animum apertè declarat his verbis: *Ceterùm Joannes Conſtantinopolitanus hypocrita, qui ab Univerſalis nominis ambitione converti multis tergiverſationibus recuſabat, juxta cjuſdem Patris prophetiam, judicia Domini ſuper ſe vigilare cognoſcens, poſt non multi temporis ſpatium ſubita morte defungitur, & cujus ambitioſam ſuperbiam totus capere mundus vix poterat, in unius ſepulcri anguſtia facilè collocatur.*

aliique ſcriptores Latini ſanctitatem illam explodunt,

400 Quinimo ipſemet S. Gregorius pertinaciam illius ſatis indicat, dum poſt Joannis Jejunatoris mortem lib. 7 epiſt. 69 ad Euſebium Theſſaloni-

& ipſe S. Gregorius Magnus Papa innuit,

SEC. VI. salonicensem aliosque episcopos ita scribit : *Cognoscat fraternitas vestra, Joannem quondam Constantinopolitanæ civitatis antistitem, contra Deum, contra pacem Ecclesiæ, in omnium despectum & injuriam sacerdotum, modestiæ ac mensuræ suæ terminos excessisse, & illicitè in synodo superbum ac pestiferum OEcumenicum, hoc est Universalis, sibi vocabulum usurpasse : quod beatæ recordationis Pelagius decessor meus agnoscens, omnia gesta ejusdem synodi, præter illa, quæ illic de causa venerandæ memoriæ Gregorii episcopi Antiocheni sunt habita, valida omnino districtione cassavit, districtissima illum increpatione corripiens, ut se à novo & temerario superstitionis nomine cohiberet, adeo ut suum illi diaconum, nisi tantum nefas emendaret, procedere prohiberet.*

Joannem istum monitis suis pertinaciter restitisse,

401 *Cujus nos rectitudinis zelo per omnia inhærentes, statuta ipsius sine refragatione, Deo protegente, servamus : quia dignum est, ut rectam decessoris sui viam gressibus inoffensis incedat, quem de eodem loco ad reddendam rationem æterni Judicis tribunal exspectat. In qua re ne quid omittere, quod ad pacem Ecclesiæ pertinet, videremur, nostris eumdem sanctissimum Joannem scriptis semel iterumque convenimus, ut amoto superbiæ vocabulo, cordis sui elationem ad humilitatem, quam Magister & Dominus noster docuit, inclinaret : quem quoniam neglexisse comperimus, hæc eadem & beatissimum fratrem & consacerdotem nostrum Cyriacum, successorem ipsius, concordiæ studio non destitimus admonere.*

B

ac in superba tituli œcumenici usurpatione perseverasse.

402 *Sed quia jam, ut videmus, mundi hujus termino propinquante, in præcursione sua apparuit humani generis inimicus, ut ipsos, qui ei contradicere bene atque humiliter vivendo debuerunt, per hoc superbiæ vocabulum præcursores habeat sacerdotes, hortor atque suadeo, ut nullus vestrûm hoc nomen aliquando recipiat, nullus id consentiat, nullus scribat, nullus, ubi fuerit scriptum, admittat, vel subscriptionem suam adjiciat ; sed, sicut omnipotentis Dei ministros decet, integrum se ab hujuscemodi venenata infectione custodiat, & callido insidiatori in se locum non præbeat : quoniam hoc in totius Ecclesiæ injuriam ac discissionem, & sicut diximus, in omnium vestrûm despectum fit.* Cum S. Gregorius hîc asserat, Joannem monita sua *neglexisse*, & se propterea successorem ejus Cyriacum admonuisse, ne malum præcessoris sui exemplum imitaretur, videmur rectè concludere, quod Joannes ille Jejunator in superbia sua usque ad mortem perseveraverit. Propterea forsan ab Allatio in fine Operis, quod contra Hottingerum scripsit, inter scriptores schismaticos *Joannes Nesteuta, patriarcha Constantinopolitanus*, recensetur.

C

Pagii argumentum pro sanctitate Joannis Jejunatoris

403 At fortasse aliquis cum Pagio in Critica ad annum Christi DXCVI num. 3 dicet : Quomodo Gregorius *post ipsius Joannis mortem, quando verè laudari possunt homines*, illum in hac ipsa epistola *sanctissimum* appellat ? Quomodo idem Pontifex lib. 6 epist. 6 Joannem istum *sanctæ memoriæ*, & in aliis litteris, post obitum ejus scriptis, passim *sanctum* episcopum nominat ? Respondeo, hunc esse honorarium episcoporum titulum, qui tum viventibus tum mortuis promiscuè tribuitur, licet nulla morum sanctitate sint illustres. Uno alterove exemplo istud responsum meum confirmo. Dum Joannes IV Papa post mortem Sergii episcopi Constantinopolitani ad imperatorem Constantinum scribit, in ea Romani Pontificis epistola apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 1759 vocatur *Sergius reverendæ memoriæ patriarcha*, quamvis eo ipso tempore jam accusatus & vehementer suspectus esset de hæresi Monothelitica, ob quam paulò pòst, tamquam exsecrandæ memoriæ hæreticus, anathemate percussus est. D

variis exemplis

404 In sexta synodo apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 949 *Georgius Deo amabilis diaconus & chartophylax* Constantem appellat *sanctæ memoriæ quondam imperatorem nostrum, & patrem piissimi nostri domini & magni imperatoris.* Nunc audi, quid de eodem Constante, Constantini imperatoris patre, Theophanes in Chronographia pag. 292 scripserit : *Imperator Constans*, inquit sanctus scriptor, *Syracusis Siciliæ in balneo, cui nomen Daphne, dolis in eum paratis occisus est. Necis autem causa fuit hujusmodi : Morte Theodosio fratri ejus operâ illata, Byzantinorum odium in eum vehemens exarsit, ubi maximè Martinum sanctissimum Papam Romanum cum dedecore Constantinopolim transvexit, & in Chersonæ regionem relegavit, & Maximum insuper eruditissimum confessorem linguâ mutilavit, & ejus abscidit manus ; multosque præterea orthodoxos, suam nimirum hæresim approbare recusantes, verberibus, exiliis, atque proscriptionibus infectatus est, geminosque tandem Anastasios, confessoris & martyris Maximi probatos discipulos, exilio & cruciatibus subjecit.* Jam antea S. Theophanes pag. 276 enumeraverat mala, quæ propter has Constantis persecutiones à barbaris imperio illata sunt, *quorum finis nullus fuit*, ait ibidem, *donec Ecclesiæ persecutor in Daphnes balneo in Sicilia infeliciter occisus fuit.* Hæc certè sanctitatem istius imperatoris non indicant, etiamsi in citata synodo *sanctæ memoriæ* vocetur. E

refutatur,

405 Quinimo ipsi imperatores ethnici ab orthodoxis juxta receptam istius temporis consuetudinem *sanctissimi* appellabantur, ut patet ex confessione fidei, quam Dionysius Alexandrinus coram præfecto Æmiliano edidit, & in qua sanctus ille confessor apud Baronium in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi CCLX num. 21 post alia sic loquitur : *Nos proinde unum Deum, rerum omnium fabricatorem, qui Valeriano & Gallieno cæsaribus Augustis, viris* SANCTISSIMIS, *imperium largitus est, & colimus & veneramur : huic etiam sine intermissione pro eorum regno, ut stabile & firmum maneat, preces adhibemus.* Eminentissimus scriptor numero sequente ibidem explicat, quomodo gentiles isti à sancto Dionysio vocentur *sanctissimi*, & circa finem ejusdem numeri ita concludit : *Quod si impii sic dicti sunt, quomodo non etiam hac saltem ex parte quique episcopi, quantumlibet moribus depravati, sanctissimi jure dicendi ?* Interdum itaque non sanctitatis, sed dignitatis causâ, teste Cangio, *ἅγιοι dicuntur & compellantur apud Græcos, antistites & imperatores ; hi ob ordinationem, isti ob sacram unctionem.* Consule, si lubet, eumdem Cangium in Glossario Latino ad vocem *sanctus* vel *sanctitas*, & in Græco-barbaro ad vocem *ἅγιοι*, ubi id pluribus exemplis probat. Hanc aut similem explicationem necessariò admittendam esse, sequens testimonium docebit. F

& ea refutatio verbis

406 Sanctus Leo IX, Romanus Pontifex, reprehendens Michaëlem Cerularium, eo quod titulum œcumenici patriarchæ usurpasset, post alia apud Labbeum nostrum tomo 9 Conciliorum col. 954 sic eidem scribit : *Successit quoque huic* (nempe Eutychio, de quo immediatè antea egerat) *Joannes, cujus superbiam, quamvis universus mundus capere nequiverit, angustus tamen cespes* * *post*

* id est tumulus.

A *post non multum temporis compressit. Hic nimiæ vanitatis novum nomen primus sibi usurpavit, ubi se à cunctis Oecumenicum patriarcham, id est Universalem & dici & scribi debere decrevit. Pro qua utique præsumptione à beatis Pontificibus Pelagio & Gregorio digna perculsus est excommunicatione: cujus contagii macula adhuc vobis cum ipsa maledictione sic adhæsit, ut nunc quoque vos ipsos Oecumenicos patriarchas & appellare & scribere non timeatis ..... Vestra ergo fraternitas videat, quanta apud se protervia tumeat, quæ nec oblatum sibi à quoquam nec concessum, sed potius denegatum, & sub anathematis interpositione ab Apostolica & prima Sede, & à sanctis atque orthodoxis patribus interdictum superstitiosum vocabulum, tantæ obstinationis contumaciâ, per quadringentos jam à beatissimo Papa Gregorio & amplius annos usurpare non cessat.*

407 Idem sanctus Pontifex in alia ad eumdem Michaëlem epistola apud Labbeum tomo proximè citato col. 979 sic de Joanne Jejunatore loquitur: *Ecce ille Joannes vester, cujus vesanæ adinventionis adhuc heredes permanetis, qui secundum Psalmistam per vos adhuc vocat nomina sua in terris suis, cum interiit, non sumpsit omnia, neque descendit cum eo gloria ad infernum: quia cum in honore esset, non intellexit. Ipse à beatissimis Pontificibus Pelagio & Gregorio, successoribusque eorum pro hac insolentia anathematizatus*, IN SUA PERTINACIA IRREVOCABILIS PERIIT, *jamque per quadraginta & quadringentos annos suæ contumaciæ sequaces præcipitare non cessavit.* Quis hæc, obsecro, cum vera Joannis Jejunatoris sanctitate & licito illius cultu facilè conciliabit? Attamen Pagius putat, à se inventum esse virum, qui id fecerit, dum in Critica ad annum Christi DXCVI num. 3 in fine sic scribit: *Thomassinus tomo* I *de Vetere & nova Ecclesiæ disciplina lib.* I *cap.* XI *num.* XIX *ostendit, qua ratione possit ex sanctorum Patrum regulis Joannis Jejunatoris sanctitatis fama conciliari cum iis, quæ aculeatissimè in eum à divo Gregorio dicta sunt.* At videamus, an scriptor ille re ipsa præstiterit, quod Pagius affirmat.

S. Leonis IX Papæ confirmatur.

B

408 Ludovicus Thomassinus in assignato citati operis loco ita differit: *Porro si ea fuit Joannis Jejunatoris vitæ sanctitas* (observa, quod hîc auctor tantummodo conditionatè loquatur, & sanctitatem istius Joannis supponat), *quam Græci commendant historici, non est tamen quod quemquam moveat Gregorii adversus illum excandescentia: factum enim hoc ejus unum, non personam, non reliquam vitam, vehementiùs insectatus est. Nemo nescit, præclarissimâ sanctimoniâ & innocentiâ homines, homines tamen fuisse; instar siderum, instar solis etiam effulsisse, sed & nonnullis ipsos maculis, nonnullis quandoque defectionibus obscuratos fuisse. Si ultra, quam fas erat, in asserendis & promovendis sedis suæ juribus progressus est Joannes, fortè non tam rei suæ studio fecit, quam ecclesiæ. Nec prospiciebat animo, quò olim audaciæ venturi essent, quos habiturus erat dignitatis magis suæ successores & heredes, quam virtutis. Si ipsam pietatis famam lacessivit Gregorius, ut quam fucatam personatamque existimaret, non alio, quam modestiæ & humilitatis amore stimulatus fecit; in ea invectus, quæ vitii cujuscumque & superbiæ maximè speciem præ se ferrent. Invehi paulò vehementiùs illum in Joannem, & æquum erat & necessarium: impeti enim & labefactari par erat, non facta tantùm ejus, sed consilia & furtivam spem, non præsentem tan-*

Thomassinus pertinaciam ejusdem Joannis

C

tùm, sed futuram; nec ejus tantùm, sed & successorum ejus, quorum consilia in ecclesiæ Orientalis perniciem sese tandem explicuere.

SEC. VI.

409 *Viris etiam sanctissimis sua invicem consilia inexplorata inviaque sunt, inaccessi mentium sinus. Hinc inter eos quandoque lites ebulliunt & pugnæ, ubi non aliud quam virtutes aliæ aliis collidi videntur; quæ tamen adeo non vel maculantur innocuo hoc certamine, vel debilitantur, ut incrementum etiam vel puritatis consequantur non mediocre, vel fortitudinis. In his sanè ultrò citróque non homines, sed hominum vitia impugnantur, & ubi adversus vitia, immerentibus aspersa, certatur, non certatur tamen, nisi contra vitia.* Deinde ex Facundo Hermianensi lib. 7 cap. 6 deducit, viros apprimè orthodoxos magna animorum contentione olim inter se decertasse, *cum pari utrimque erroris odio, pari veritatis amore æstuarent omnes; sed pari suæ invicem mentis, in qua latere putarent errorem, ignorantiâ deluderentur.*

variis modis

E

410 Verùm (quod salva eruditi viri pace dictum sit) his omnibus verborum ambagibus nodum difficultatis non attingit, multo minus dissolvit. Non ignoramus, viros orthodoxos & sanctos, qui in Ecclesia instar siderum fulgebant, interdum nonnullis errorum maculis obscuratos fuisse. Scimus, eosdem nonnumquam magna animi contentione de rebus fidei & moribus utrimque innoxiè disceptasse. Sed hîc quæritur, an Joannes Jejunator in re gravissimi momenti, qualem Pelagius II & Gregorius Magnus eam judicabant, iteratis Superiorum suorum mandatis parere non debuerit. Quæritur, an superbum Oecumenici titulum contra tot expressas Pontificum Romanorum admonitiones sine culpa pertinaciter retinere potuerit. Quæritur, an in excommunicatione sibi inflicta à duobus Pontificibus, penes quos ligandi ac solvendi potestatem esse noverat, securè usque ad mortem perseverare potuerit. Denique quæritur, an ille Joannes, qui juxta S. Leonem Papam IX *in sua pertinacia irrevocabilis periit*, inter beatos cæli incolas possit recenseri, ac legitimo cultu honorari.

frustra excusare nititur

411 Nemo hîc nobis objiciat, Joannem Jejunatorem in assumendo Oecumenici titulo secutum esse exempla suorum decessorum, inter quos S. Mennas in secundo concilio Constantinopolitano apud Labbeum tomo 5 col. 50, 59 & 71 Oecumenicus patriarcha vel archiepiscopus appellatur, & nihilominus in Martyrologio Romano ad diem XXV Augusti inter Sanctos refertur. Nemo, inquam, similia nobis objiciat: istud enim argumentum falsa hypothesi niteretur, cum jam superiùs contra quosdam auctores demonstaverimus, hunc Joannem Jejunatorem verosimillimè primum fuisse, qui nomen Oecumenici sibi arrogaverit, & titulum illum à posterioribus Græcis fraudulenter infertum esse iis monumentis, in quibus ante tempora ipsius invenitur.

& nemo facilè ambitionem ejus tueri potest,

F

412 Quinimo etsi gratis concederemus, nomen istud tunc à Pontificibus Romanis toleratum aut dissimulatum fuisse, ut nonnulli existimant, nondum affectata & pervicax ejusdem nominis usurpatio in Joanne Jejunatore excusanda esset: nam in utroque casu ingens discrimen assignari posset, cum scriba concilii aut alii hunc titulum S. Mennæ tantummodo dederint; ipse autem sibi non sumpserit, dum post sententiam contra Anthimum prolatam in Labbeana conciliorum collectione tomo 5 col. 61 sic simpliciter subscribit: *Mennas Dei miseratione episcopus Constantinopo-*

etsi gratis daremus, præcessores illius hoc nomine usos esse,

Sec. VI.

litanus diffinivi & subscripsi. Præterea S. Mennas ibidem summam suam erga Romanam Sedem observantiam profitetur his verbis: *Nos enim, sicut vestra caritas novit, Apostolicam Sedem sequimur, & obedimus; & ipsius communicatores, communicatores habemus, & condemnatos ab ipsa & nos condemnamus.* Denique Pontifices Romani S. Mennam de nomine isto deponendo numquam monuerunt. At Joannes Jejunator nomen illud in litteris suis superbè ac importunè affectavit, & contra iteratas Romanorum Pontificum monitiones pertniaciter retinuit, ut supra ostendimus.

cum ipsemet Thomassinus

413 Ipsemet Thomassinus citato capite hanc discrepantiam non diffitetur, & ibidem num. 7 alia temporum ac rerum adjuncta sic observat: *Ubi verò coacto Constantinopoli concilio Joannes Jejunator de causa Gregorii patriarchæ Antiocheni judicium sibi sumpsit, tunc assumptum ab eo Oecumenici nomen, & Pelagio II, & Pelagii successori Gregorio justam suspicandi causam præbuit, eòque Pontifices impulit, ut quæ inde mala nasci poterant, pro virili sua prævertere conarentur: jam enim tanti nominis splendor non ut antea dejectis erat solatio; sed præsidii instar habebat, quo communiretur recèns usurpata potestas supra patriarchas ceteros adversus primariæ Sedis auctoritatem.*

B

inter ipsos & Joannem Jejunatorem

414 *Quod Joannes coëgerat concilium, id inter generalia numerandum erat, cum judicium ibi de patriarchæ causa ferendum esset; concilium autem generale sine auctoritate Pontificis nec convocari debuit nec haberi; nec sine primæ ejusdem Sedis assensu vel damnari patriarcha poterat vel absolvi: quæ enim ad universalis Ecclesiæ dispositionem pertinent causæ, non possunt eæ sine capitis interventione finiri. Non poterat patriarcha Constantinopolitanus extra patriarchatum juris sibi quidquam arrogare; multo minus in eum patriarcham, cujus erat sine controversia & justior & antiquior potestas. Cum ergo vir ambitionis æstro percitus studiosè sibi nomen indueret, quod universalem in totam Ecclesiam potestatem innuebat, & eâ ipsâ tunc in patriarcham Antiochenum uteretur potestate, nonne tunc justæ erant suspicandi causæ, illam ambiri ab eo auctoritatem, qua supra patriarchas ceteros ceteraque Ecclesiæ sedes eveheretur?*

ingens discrimen agnoscat.

C

415 Denique idem scriptor ibidem num. 8 ex his ita infert: *Integrum ergo jam nec Pelagio erat, nec Gregorio eâ uti indulgentiâ, qua nisi aliquando fuerant Hormisda & Vigilius, ubi per ipsos & Joanni & Menæ licuit Oecumenici uti vel abuti patriarchæ nomine.* Ex postremis hisce verbis liquet, auctorem hunc cum aliis quibusdam sensisse, quod Joannes Cappadox & S. Menas titulum Oecumenici gesserint. At maximè miror, quod Thomassinus Joannem Jejunatorem, quem hoc loco tantæ ambitionis arguit, postea in fine ejusdem capitis excusare conetur. Sed verboso suo conatu rem nondum confecit, ut superiùs indicavimus, ubi etiam defensoribus Joannis Jejunatoris nonnullas quæstiones proposuimus. Si quispiam omnibus his difficultatibus abundè satisfecerit, & sanctitatem Joannis Jejunatoris contra adversantia ipsi argumenta solidè probaverit, die secunda Septembris nomen ejus ex ecclesiasticis Græcorum tabulis non erademus. Ceterum Joanni isti, propter quem hæc digressio facta est, successit

D

XXXIII. CYRIACUS.

Contra auctorem Chronici Alexandrini putamus,

QUisquis superiùs stabilitam Joannis Jejunatoris chronotaxin memoriâ recolere voluerit, is non difficulter fatebitur, errorem irrepsisse in Chronicon Alexandrinum seu Paschale, quod in editione Cangiana pag. 378 successionem Cyriaci saltem uno anno prævertit per has notas chronologicas: *Indictione* XII, *post consulatum Mauricii Tiberii Augusti* X, *Sanctissimæ Constantinopolitanæ ecclesiæ patriarcha Cyriacus, presbyter & œconomus ejusdem ecclesiæ, præfuit annis* XII. Sed tempus post consulatum decimum Mauritii & Indictio duodecima respondent anno Christi DXCIV, ut Pagius in Dissertatione Hypatica pag. 338 ostendit. At in ea hypothesi non potuit Joannes Jejunator ecclesiam Constantinopolitanam gubernasse annis tredecim & mensibus quinque, quos tamen varii scriptores, & omnes fere catalogi, ipsi concedunt. Præterea Chronicon Alexandrinum Cyriaco duodecim gubernationis annos assignat, quos alii auctores communiter ad undecim restringunt, ut postea videbimus.

E

Cyriacum circa finem anni 595 Joanni Jejunatori successisse.

417 Baronius in Annalibus ad annum Christi DXCVI num. 3 de inchoato Cyriaci episcopatu ita meminit: *Hoc ergo sublato de medio* (videlicet Joanne Jejunatore) *substitutus est in locum ejus Cyriacus œconomus, optimi nominis vir, nonnihil antea reluctatus: qui simul ac regiæ civitatis episcopalem thronum conscendit, mox ad promerendam Catholicam communicationem à Romano Pontifice, duos legatos Romam misit, Georgium presbyterum & Theodorum diaconum, quibus & cum fidei professione litteras dedit ad ipsum Gregorium. Constant hæc quidem ex redditis ab ipso Pontifice ad eum litteris, quibus & reciprocam misit Catholicæ fidei regulam. Reddidit alias quoque litteras, cum & ipse Cyriacus alias ad ipsum scripsisset, commendavitque Joannem Chalcedonensem & Athanasium presbyteros absolutos in Romanæ Ecclesiæ judicio, qui hæresis fuerant accusati. Scripsit & ad Mauritium imperatorem Gregorius litteras de electione Cyriaci, ubi dum ait, Mauritium esse moratum, multumque temporis distulisse* (Gregorius lib. 6 epist. 6 de Mauritio tantum dicit, quod tempus *paulò longius* distulerit) *successoris Joannis episcopi electionem; facilè inducimur, ut credamus, hujus anni primo exordio, vel fortasse præteriti anni extremo tempore, ipsum Joannem esse defunctum, ut planè intelligas, divinam haud retardatam esse vindictam.* Verùm nos cum Banduro & Pagio probabilius opinamur, Cyriacum circa finem anni DXCV Joanni Jejunatori, qui eodem anno die secunda Septembris obierat, successisse, ut ex duratione episcopatus & tempore mortis postmodum probare conabimur.

F

S. Gregorius Papa illum etiam reprehendit ob usurpatum œcumenici nomen,

418 Cum Cyriacus exemplo sui præcessoris etiam titulum Oecumenici usurparet, Gregorius Papa lib. 6 epist. 28 illum de hoc superbo nomine deponendo admonuit, & Sabiniano, qui Constantinopoli erat Sedis Apostolicæ apocrisiarius, dedit in mandatis, ne assisteret eidem Cyriaco, Missarum solennia celebranti, nisi nomen Oecumenici penitus omitteret, ut ex lib. 6 epist. 30 & 31 colligitur. Quia autem Gregorius in litteris Mauritii accusabatur, acsi propter frivolum nomen turbaret pacem Ecclesiæ, sanctus Papa lib. 6 epist. 30 eidem imperatori post alia sic respondet: *Eumdem verò fratrem & consacerdotem meum studiosè admonere curavi, ut si habere pa-*

A *pacem omnium concordiamque deſiderat, ab ſtulti vocabuli ſe appellatione compeſcat. De qua re mihi in ſuis juſſionibus dominorum pietas præcipit dicens, ut pro appellatione frivoli nominis inter nos ſcandalum generari non debeat.*

quod licet quibuſdam magis vanum, quam noxium appareret,

419 *Sed rogo, ut imperialis pietas penſet, quia alia ſunt frivola valde innoxia, atque alia vehementer nociva. Numquid non, cum ſe Antichriſtus veniens Deum dixerit, frivolum valde erit; ſed tamen nimis perniciosum? Si quantitatem ſermonis attendimus, duæ ſunt ſyllabæ; ſi verò pondus iniquitatis, univerſa pernicies. Ego autem fidenter dico, quia quiſquis ſe Univerſalem ſacerdotem vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſua Antichriſtum præcurrit, quia ſuperbiendo ſe ceteris præponit: nec diſpari ſuperbia ad errorem ducitur; quia ſicut perverſus ille, Deus videri vult ſuper omnes homines, ita quiſquis iſte eſt, qui ſolus ſacerdos appellari appetit, ſuper ceteros ſacerdotes ſe extollit. Sed quoniam veritas dicit: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur;*

B *ſcio, quia quælibet elatio tanto citius rumpitur, quanto amplius inflatur. Illis ergo pietas veſtra præcipiat, ne quod per appellationem frivoli nominis ſcandalum gignant, qui in ſuperbiæ typhum ceciderunt: nam peccator ego, qui auctore Deo humilitatem teneo, admonendus ad humilitatem non ſum.*

tamen ſancto Pontifici rectè periculoſum videbatur,

420 Certè ex illo Oecumenici titulo, qui primo intuitu magis frivolus & vanus, quam noxius apparere poterat, ortas poſtmodum hæreſes & pernicioſas ſequelas prævidiſſe videtur S. Gregorius, dum lib. 6 epiſt. 24 ad Anaſtaſium Antiochenum, ſimilia monentem, poſt nonnulla ſic ſcribit: *Quod verò dicitis pro nulla cauſa dare nos locum ſcandalo debere, hæc mihi & piiſſimus dominus filius veſter, pro cujus vita inceſſanter orandum eſt, jam ſæpius ſcripſit: & quod ille ex poteſtate, ſcio quia hoc vos ex amore dicitis. Nec miratus ſum vos in veſtris epiſtolis imperialia verba poſuiſſe, quia habent inter ſe maximam cognationem amor & poteſtas: nam utraque principaliter præſumunt, utraque per auctoritatem loquuntur.*

ut eventus poſtea docuit.

421 *Et quidem in ſuſcipienda fratris & conſacerdotis noſtri Cyriaci ſynodica epiſtola dignum non fuit, ut pro cauſa profani vocabuli moras facerem, ne unitatem ſanctæ Eccleſiæ perturbarem;*

C *ſed tamen de eodem ſuperſtitioſo & ſuperbo vocabulo eum admonere ſtudui dicens, quia pacem nobiſcum habere non poſſet, niſi elationem prædicti verbi corrigeret, quam primus apoſtata invenit. Vos tamen eamdem cauſam nullam eſſe, dicere non debetis, quia ſi hanc æquanimiter portamus, univerſæ Eccleſiæ fidem corrumpimus: ſcitis enim, quanti non ſolum hæretici, ſed etiam hæreſiarchæ, de Conſtantinopolitana eccleſia ſunt egreſſi.* Sanctus Gregorius in aliis epiſtolis ſæpe declarat, quantum ab hoc Oecumenici nomine abhorreat, quod poſt aliquot ſecula Græci ſchiſmatici ita explicarunt, ut illud Pontifici Romano competere negaverint, & omnem iſtius tituli poteſtatem, pereunte Occidentali imperio, ad antiſtitem Conſtantinopolitanum tranſlatam eſſe impudenter aſſeruerint, ſicut jam ſupra narravimus.

Non conſtat, Cyriacum ſancto Papæ monenti paruiſſe,

422 Non videtur Cyriacus Romano Pontifici paruiſſe, quamdiu Mauritius imperium tenuit: cum enim Gregorius Papa Bonifacium apocriſiarium ſuum mitteret Conſtantinopolim, ſimul ad Cyriacum dedit litteras, quas Baronius in Annalibus ad annum DCIII num. 8 ex lib. XI epiſt. 47 Romanæ editionis ſic refert: *Quanta ſit pacis virtus, cariſſime frater, ex voce Dominica diligentius intuentes, quæ ait: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis, ita in ejus nos decet dilectione perſiſtere, ut locum præbere diſcordiæ nullo modo debeamus. Sed quia in radice ipſius aliter vivere non valemus, niſi mente & actu humilitatem, quam ipſe Auctor pacis docuit, teneamus: cum ea caritate, qua dignum eſt, ſuademus, ut profanam elationem, quæ animabus ſemper adverſa eſt, cordis pede calcantes perverſi ſuperbique vocabuli ſcandalum Eccleſiæ auferre de medio feſtinetis, ne à pacis noſtræ ſocietate diviſi inveniri poſſitis; ſed unus in nobis ſpiritus, una mens, una caritas, una in Chriſto, qui ſua membra eſſe nos voluit, ſit compago concordiæ: nam quam durum, quam indecens, quam crudele, quamque à ſacerdotali propoſito ſit extraneum, pacem illum, quam aliis prædicat, non habere, ſanctitas veſtra conſideret, & ſuos de ſuperbia fratres ſcandalizare abſtineat.* &c. Neſcimus, an Cyriacus tot tamque paternis monitionibus tandem ceſſerit. SEC. VI. E

etſi ille poſtea ſirenne reſtiterit Phocæ imperatori.

423 Saltem Antiſtes ille poſtea intrepidum ſe exhibuit in defendenda immunitate eccleſiaſtica, quam Phocas imperator violare volebat, ut S. Theophanes in Chronographia pag. 246 narrat his verbis: *Hoc anno* (ſcilicet Phocæ imperatoris quarto, quem Georgius Cedrenus etiam notat, & qui anno Chriſti DCVI reſpondet) *Scholaſticus eunuchus vir in palatio clarus, Conſtantinâ imperatrice cum filiabus tribus mediâ noctis ſilentio eductâ, Germani patricii imperium ambientis conſilio, ad magnam eccleſiam confugit. Magna itaque per urbem ſeditio exoritur: Praſini etenim ad Cochliam collecti, diris & exſecrationibus Conſtantinam inſectabantur; quamvis Germanus ad ſuppetias ſibi ferendas eos adducturus, ad Praſinorum tribunos auri talentum dono miſiſſet; oblatum tamen factionis principes reſpuerunt. Quare mulierculas illas templo educendas tyrannus juſſit. At patriarcha Cyriacus tyranno ſe oppoſuit, mulierculas ab eccleſia tyrannicè avelli minimè paſſus. Juramentis autem à Phoca interpoſitis ſecurus redditus, nil indignum laturas, ſacris ſeptis extrahuntur, & in monaſterio includuntur.* F

qui propterea dicitur huic titulum œcumenici abrogaſſe,

424 Aliqui ſcriptores exiſtimant, quod propterea Phocas ex odio contra Cyriacum hoc anno ediderit decretum, quo ſtatuit, ut præſules Conſtantinopolitani nomen Oecumenici non amplius uſurparent. Inter alios Brietius noſter in Annalibus ad annum Chriſti DCVI hanc opinionem ſic breviter indicat: *Simultates inter Phocam & Cyriacum ſunt enatæ, cum Conſtantina, relicta Mauritii, conſilio Germani patricii ambientis imperium, cum tribus filiabus in eccleſiam confugiſſet: has enim cum per vim retrahere conatur Phocas, huic reſtitit Cyriacus, & fretus populo rejecit imperatorem. Mox tamen illæ, fide data, exeuntes, clauſæ ſunt in monaſterio. Itaque Phocas iratus Cyriaco, ſancivit edicto ſuo, nomen Oecumenici ſeu Univerſalis unum decere Romanum Pontificem, non autem Conſtantinopolitanum, qui id antea malè uſurparat. Quare antiqui ſcriptores tradunt, hoc Bonifacium tertium ab imperatore Phoca obtinuiſſe, bono hominis improbiſſimi facto.* Hæc Brietius hauſit ex Baronio, qui Eminentiſſimus ſcriptor ad annum Chriſti DCVI num. 7 de Cyriaci morte addit ſequentia: *Ubi igitur hæc per Phocam imperatorem ſunt inſtituta, Cyriacus Conſtantinopolitanus epiſcopus, propugnator acerrimus*

SEC. VI.

præſumpti Oecumenici tituli, mœrore conſumptus & dolore confectus, diem obiit, ubi ſediſſet annos decem, & undecimum inchoaſſet.

quamvis Phocas ob evidentem cauſæ æquitatem,

425 At veroſimilius eſt, iſtud Phocæ decretum poſt obitum Cyriaci primùm prodiiſſe, & imperatorem potius ob manifeſtum Eccleſiæ Romanæ jus, quam ex odio adverſus Cyriacum, ita judicaſſe. Præterea Bonifacius III Papa, qui hoc impetravit, antea Conſtantinopoli uſque ad obitum S. Gregorii Magni apocriſiarium Sedis Apoſtolicæ egerat, & in amicitiam Phocæ ſe inſinuaverat, ut Baronius ad eumdem annum num. 1 affirmat. Denique princeps ille, licet cætera vitioſus, venerabatur Pontifices Romanos, ut patet ex Pantheo Romano, quod Bonifacio IV Papæ in eccleſiam mutandum conceſſit. Non eſt hujus loci refutare Molinæum & Othomanum, qui hunc Romanæ Eccleſiæ primatum tyrannicè uſurpatum, à tyranno Phoca conceſſum blaterant, & quos ob hanc calumniam Eminentiſſimus Baronius ibidem num. 4 & ſequentibus ſatis depexuit. Nihil etiam hîc moror Baſnagium alioſque recentiores hæ-

B reticos, qui eamdem cramben impudenter ad nauſeam recoquunt. Audiamus potius antiquos auctores, qui hujus rei memoriam poſteris reliquerunt.

vel reverentiam erga Romanos Pontifices id forte fecerit,

426 Paulus Warneſridus, diaconus Foro-Julienſis, ſcribens de Geſtis Langobardorum lib. 4 cap. 37 hanc juſtam Phocæ actionem inter alia ſic memorat: *Focas igitur, ut præmiſſum eſt, exſtincto Mauritio ejuſque filiis, Romanorum regnum invadens, per octo annorum curricula principatus eſt. Hic, rogante Papa Bonifacio, ſtatuit, Sedem Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ caput eſſe omnium eccleſiarum, quia eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium eccleſiarum ſcribebat. Idem, alio Papa Bonifacio petente, juſſit in veteri fano, quod Pantheon vocabant, ablatis idololatriæ ſordibus, eccleſiam beatæ ſemper virginis Mariæ & omnium Martyrum fieri; ut ubi quondam omnium non deorum, ſed dæmonum cultus erat, ibi deinceps omnium ſieret memoria Sanctorum.* Anaſtaſius Bibliothecarius de eadem Phocæ actione meminit, dum geſta Bonifacii III Pontificis ita deſcribere incipit: *Bonifacius, natione Romanus, ex patre Joanne Cataandioce, ſedit menſes octo, dies viginti octo. Hic obtinuit apud Phocam principem, ut Sedes Apoſtolica beati Petri apoſtoli caput eſſet*

C *omnium eccleſiarum, id eſt Eccleſia Romana, quia eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium eccleſiarum ſcribebat.*

ut cum Francisco Pagio probabilius exiſtimamus,

427 Amplectimur itaque ſententiam Franciſci Pagii, qui in Breviario Pontificum Romanorum tomo 1 pag. 380 ſic diſſerit: *Baronius, Binius, & alii volunt, Phocam edictum illud edidiſſe in odium Cyriaci, epiſcopi Conſtantinopolitani, in quem exacerbatus erat. Sed hæc conjectura non videtur admittenda, cum Cyriacus obierit menſe Octobri anni* DCVI, *& Thomas magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconus die* XXIII *Januarii anni* DCVII *ei ſuffectus fuerit, antequam Bonifacius ordinaretur Romanus Pontifex. Quare cum nullibi conſtet, illud decretum in ejus odium editum eſſe, quid vetat dicere, Phocam, cum bene noſſet Eccleſiam Romanam jure divino primatum ſemper tenuiſſe ſuper omnes totius orbis eccleſias, ex æquitate cauſam illam dijudicaſſe; cum præſertim conſtet, eum erga Romanos Pontifices propenſum fuiſſe, ut videtur in Bonifacio IV. Ex quibus corruit, quod Baronius ait, Cyriacum mœrore conſumptum, quod Phocas id decretum edidiſſet, diem ſuum obiiſſe.* Conſuli poteſt Critica Antonii Pagii tomo 2 pag. 727, ubi probat, Bo- D nifacium III anno Chriſti DCVII primùm ad Romanam S. Petri cathedram evectum eſſe. Nunc tempus, quo Cyriacus obiit, indagandum eſt.

Cyriacus menſe Octobri anni 606 mortuus eſt,

428 Chronicon Alexandrinum ſeu Paſchale quarto Phocæ imperatoris anno, *Indictione* IX, *poſt conſulatum Focæ Auguſti* II (hi characteres chronologici annum Chriſti DCVI indicant) mortem Cyriaci in editione Cangiana pag. 381 accuratè conſignat his verbis: *Hoc anno Cyriacus, patriarcha Conſtantinopolitanus moritur menſe Hyperberetæo, ſecundum Romanos Octobri, die* XXIX, *feria* VII, *illiuſque funus curatum eſt* XXX *ejuſdem menſis, feria* I, *& depoſitum eſt corpus illius juxta morem receptum in æde ſanctorum Apoſtolorum.* Hic mortis annus confirmatur ex duratione epiſcopatus ejus, cui SS. Theophanes & Nicephorus, aliique catalogi communiter tribuunt undecim annos, quos incompletos intelliges, ſi ab ultimo menſe anni DXCV, quo veroſimiliter cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit, uſque ad exeuntem Octobrem anni DCVI computum inire volueris. Computationi undecim annorum in- E completorum apertè favet Zonaras, dum in editione regia Pariſienſi anni MDCLXXXVII tomo 2 lib. 14 pag. 80 ita loquitur: *Cyriaco patriarcha, undecimo à deſignatione anno, mortuo, patriarcha factus eſt Thomas ſacellarius, magnæ eccleſiæ diaconus.* His verbis clarè indicatur, quod undecimus gubernationis annus nondum eſſet elapſus.

& in quibuſdam Græcorum Menologiis, tamquam Sanctus, celebratur.

429 Cyriacus ille in quibuſdam Græcorum Menologiis die XXX Octobris memoratur; ſed in Menæis impreſſis die XXVII ejuſdem menſis ita refertur: Τῇ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυριακῇ, πατριάρχᾳ Κωνσαντινουπόλεως. Id eſt: *Sancti patris noſtri Cyriaci, patriarchæ Conſtantinopolitani,* Deinde huic annuntiationi adduntur duo ſequentes verſiculi:

Ὁ Κυριακὸς ἐκλιπὼν γῆν ἠδὲ βίον,
Πρὸς αὐτὸν ἦκεν κύριον τῶν Κυρίων
Cyriacus hanc vitam & humum dum deſerit,
Properavit ad Dominum ille dominorum omnium.

Hic ſatis aperta & plumbea alluſio eſt inter nomen proprium Κυριακὸς & voces κύριον τῶν κυρίων. Neſcio, ob quam cauſam in manuſcripto Supplemento Chiffletiano ad Menæa excuſa idem Cyriacus die F xxx Martii ſic memoretur: Ὁ ἅγιος Κυριακὸς πατριάρχης Κωνσαντινουπόλεως ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Hoc eſt: *Sanctus Cyriacus patriarcha Conſtantinopolitanus in pace vitam finivit.* Ibi autem ſequuntur duo alii verſiculi hoc modo:

Σὸς Κυριακὸς ποιμνίων ποίμνιον μέγας
Ποιμαίνεται νῦν μυσικῇ, Σωτὴρ, χλόῃ.
Cyriacus hic, magnus tui paſtor gregis,
Salvator, herbâ myſticâ nunc paſcitur.

Ceterùm ſucceſſores noſtri ad diem XXVII vel XXX Octobris indagare poterunt, an Cyriacus ille titulum Oecumenici tandem depoſuerit, & locum in opere noſtro habere mereatur.

SECULUM VII.

XXXIV. S. THOMAS I.

Menſe Januario anni 607 ad ſedem CP. evectus eſt S. Thomas,

MAjores noſtri ad diem XX Martii Acta hujus ſancti Præſulis Conſtantinopolitani collegerunt, & chronotaxim ejus rectè ordinarunt, ita ut hîc dumtaxat veſtigiis eorum ſit inſiſtendum. Chro-

A Chronicon Paſchale ſupra laudatum pag. 381 anno Phocæ imperatoris v, *Indictione* x, *poſt conſulatum Focæ Auguſti* III, id eſt anno Chriſti DCVII, initium S. Thomæ in epiſcopatu Conſtantinopolitano ſic exactè notavit: *Hoc anno, menſe Audynæo, ſecundum Romanos* XXIII *Januarii, dictus eſt patriarcha Conſtantinopolitanus Thomas ex diacono * magnæ eccleſiæ, & ſacellarius patriarchæ, & ordinationibus præpoſitus.* Hinc corrigendus eſt Theophanes, in quo pag. 246 ad annum Phocæ quartum, ſeu Chriſti DCVI, ſic legimus: *Patriarcha porrò Cyriaco vivis erepto, Thomas diaconus & ſacellarius ejuſdem eccleſiæ, menſis Octobris die undecimo in ejus locum ſufficitur.* Verùm hoc loco chronologia Theophanis adeo perturbata eſt, ut integer annus deſideretur, aut cum præcedente confuſus ſit, quemadmodum Majores noſtri jam dudum obſervarunt.

* al. diaconus

431 Præcipua illius geſta ad diem XX Martii breviter narrantur in Menologio Baſiliano, ubi potiſſimum laudatur, quia *plurimùm contra hæreſes decertavit, ipſoſque hæreticos pudore confudit, orthodoxam fidem doctrinamque ſtabilivit,* B *& ovile ſuum bene & ad Dei beneplacitum ac præſcriptum adminiſtravit, imperatores pios præclarè inſtruxit, ac ſenatui totique ſacerdotali ordini apparuit venerandus. Poſt hæc,* ait Menologii iſtius ſcriptor, *adverſa valetudine correptus, gaudens & exultans, uti æquum erat, in cælum tranſcurrit.* Alia ipſius geſta excerpta ſunt ex Actis S. Theodori Siceotæ, cui familiaris fuit, & quem impenſè venerabatur, ut ibidem apud nos tomo III Martii pag. 92 poteſt videri. Nos interim ad inveſtigandum mortis ejus tempus procedimus.

cujus Acta die 20 Martii in opere noſtro dedimus,

432 Chronicon Paſchale anno Phocæ imperatoris VIII, *Indictione* XIII, *poſt conſulatum Focæ Auguſti* VI (hæ temporis notæ anno Chriſti DCX reſpondent) obitum S. Thomæ apud Cangium pag. 382 ſic rectè conſignat: *Hoc anno, menſe Dyſtro, ſecundum Romanos Martio*, die XX, *feria* VI *moritur Thomas patriarcha Conſtantinopolitanus, &* XXII *ejuſdem menſis, feria* I *terræ mandatur.* Itaque ab anno Chriſti DCVII, die XXIII Januarii, uſque ad annum DCX & diem XX Martii ſedit S. Thomas annis tribus, ac fere duobus menſibus, quos Menologium Baſilianum, Nicephorus Calliſtus, aliaque Græcorum monumenta communiter ipſi adſcribunt. Dum autem C Nicephorus patriarcha tres annos & quinque menſes ei tribuit, epiſcopatum illius ab obitu Cyriaci numerare cœpit, vel à vero computo aberravit ad tres fere menſes, quibus ſedes Conſtantinopolitana poſt mortem Cyriaci vacavit. Sanctum Thomam, ſtrenuum Catholicæ fidei defenſorem, ſecutus eſt indignus ſucceſſor

& quem anno 610 morientem

XXXV. SERGIUS I hæreticus.

ſubſecutus eſt Sergius, qui menſe Aprili ejuſdem anni cathedram CP. aſcendens,

AUctor Chronici Paſchalis ſeu Alexandrini ad annum Chriſti DCX, ut ex chronologicis ipſius characteribus ſupra collegi, aſſignata S. Thomæ morte, ſucceſſionem Sergii ibidem ſic indicare pergit: *Et* VIII *Artemiſii, ſecundum Romanos Aprilis, ejuſdem Indictionis* XIII, *magno Sabbato Conſtantinopoleos patriarcha creatus eſt Sergius, magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconus, & ptochiorum præfectus, cuſtos portûs.* At Pagius tomo 2 Criticæ Baronianæ pag. 729 monet, duplex mendum in hunc Chronici textum irrepſiſſe, ut levi oculo deprehendi poteſt: cum enim Paſcha illo anno DCX in diem XIX Aprilis incideret, Sabbatum magnum ſeu ſanctum eodem anno in diem XVIII ejuſdem menſis incurrit. Unde patet, pro VIII ſcribendum eſſe XVIII, vel numero Græco ιη̄ præponendum ι, ita ut pro η̄ ſive VIII, ιη̄ id eſt XVIII legatur. Præterea pro menſe Artemiſio ponendus eſt Xanthicus, cum ipſe ejuſdem Chronici ſcriptor alibi menſem Maium Artemiſii, Aprilem verò Xanthici nomine ſemper appellet. Hujuſmodi errores ultro ſe produnt, & librariorum oſcitantiæ adſcribendi videntur. SEC. VII.

434 Laudabilia fuere hujus patriarchæ initia, ut eruitur ex Vita S. Theodori Siceotæ, in qua auctor ſynchronus apud nos tomo III Aprilis pag. 59 de ipſo narrat ſequentia: *Sergius, qui creatus eſt patriarcha, venit ipſe ad Dei Servum* (nempe Theodorum Siceotam) *& ad pedes ejus proſtratus, rogavit illum, ut pro ſe Dominum precaretur, quo divinâ ipſius gratiâ dignus effectus epiſcopatu & apoſtolica ſede, ex voluntate ejus populum in pace regeret & gubernaret: ſe enim juniorem eſſe & imperitiorem, quam ut ſine præcipuo & ſingulari Dei præſidio id præſtare poſſet. At Dei ſervus, precibus fuſis, ipſumque complexus: Idcirco, inquit, tibi juveni tantum Deus onus impoſuit, ut majore virtute viribuſque ſuſtineas calamitates & moleſtias impendentes; id quod præceſſor tuus ſibi præſtare non poſſe videbatur. Confirma igitur te, & robuſtus ſis, atque viriliter age: Deo enim confiſus ſpero, adminiſtrationem tuam & diuturnam & præclaram fore. Ex eo tempore majores vires ſuſcipiens patriarcha, in ſuo munere adminiſtrando ſe rectè geſſit.* E

optimam de ſe ſpem præbuit S. Theodoro Siceotæ;

435 Hîc addi meretur monitum Eminentiſſimi Baronii, qui ad annum Chriſti DCVIII num. 4 iſtam S. Theodori Siceotæ prædictionem ſeu potius conjecturam ſic explicat: *Porrò Sergius inſtar Saül, qui ipſo exordio coram Samuele magnum ſpecimen dedit optimè adminiſtrandi regni, cum eſſet humilis in oculis ſuis, neque (teſte divina Scriptura) eſſet vir melior illo in Iſrael; ex vita hactenus virtutibus excúlta piè ſanctéque ducta magnam de ſe apud omnes, præſertim verò apud præclaros ſanctitate viros concitarat exſpectationem: cujus rei gratiâ ſanctus Theodorus ita magnificè eadem ferme fauſta reſponſa de eo dedit, quæ de Saüle Samuel, eo quod eamdem ipſe ſpem de Sergio concepiſſet, quam Samuel de Saüle. At non ſemper propheticus ſpiritus prophetis ſanctis inhæret, futura aperiens cuncta, ut fuſius ſanctus Gregorius docuit ſuper Ezechielem. Quæ igitur de Sergio prænuntiata audiſti à Theodoro (ne ſcandalum patiaris) non propheticè dicta intelligas, ſed (ut accepiſti) quod ita ipſe fore ſperaret: Deo enim confiſus, inquit, ſpero, adminiſtrationem tuam & diuturnam & præclaram fore. Talia namque de ipſo ſperare cogebat vita Sergii fama que vulgata, & oſtenſa illa tunc convenientis ipſum & ſternentis ſe ad pedes ejus humilitas.* Vide ibidem apud Baroninum numero ſequente eximias laudes, quas Georgius Piſida, Græcus iſtius temporis poëta, cumulatè in Sergium congeſſit. F

ſed exſpectationem ejus feſellit,

436 Verùm tam bonis principiis non reſpondit reliquus vitæ curſus: nam poſtea in hæreſim Monothelitarum prolapſus eſt, ut S. Theophanes in Chronographia pag. 274 teſtatur his verbis: *Cum imperator Hierapoli moraretur, Athanaſius Jacobitarum patriarcha, vir vafer & pernicioſus, ut ex innata ſibi vafritie ſunt Syri omnes, ad eum acceſſit, motiſque cum imperatore de fide ſermonibus, ſi modò ſynodum Chalcedonen-*

dum poſtea in hæreſim Monothelitarum prolapſus eſt,

SEC. VII. *sem vellet admittere, patriarcham Antiochiæ se constituturum Heraclius promisit. Is, enuntiatis in Christo naturis duabus, hæresim ad tempus simulans, propositam synodum probavit & recepit. Tum verò de operatione & voluntatibus imperatorem interrogavit; quales asserere deceat, geminas, an unicam? Imperator inusitata sibi vocum novitate implicatus, Sergio Constantinopolitano episcopo scribit. Is Cyrum Phasidos episcopum ad se accersitum interrogat, & in unicam voluntatem, & actionem pariter unicam consentire reperit: Sergius etenim, ceu patriâ Syrus, & Jacobitis parentibus ortus, unam physicam volendi actionem unamque operationem in Christo confessus & scripto testatus est.* Ceterùm in Historia Monothelitarum, anno MDCLXXIX Parisiis Latinè edita, & apud Baronium, alioſque historiæ ecclesiasticæ scriptores legi potest, quam subdolè & pertinaciter Sergius hæresim suam defenderit usque ad obitum, de cujus tempore nunc differendum est.

B *& in ea pertinax obiit ante medium mensem Decembrem anni 638,*

437 Sanctus Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus in Historia pag. 18 mortem hujus Sergii sic chronologicè refert: *Indictione duodecima Sergius Constantinopolitanus patriarcha moritur.* Indictio illa à Kalendis Septembribus anni DCXXXVIII currere cœpit, adeoque sequitur, Sergium obiisse illo temporis intervallo, quod ab ineunte Septembri anni DCXXXVIII usque ad Kalendas Septembres anni DCXXXIX effluxit. Baronius in Annalibus ad annum Christi DCXXXIX num. 17 de morte ipsius sic ratiocinatur: *Animadvertit Deus in Sergium turbarum auctorem & architectum: siquidem hoc ipso anno post promulgatam ecthesin & in synodo confirmatam, cum se summa rerum potitum arbitraretur, vocatus est à summo Judice reddere rationem ad tremendum illud divinum examen Dei viventis & videntis. In hunc usque annum pervenisse Sergium, quæ ex synodalibus Actis sunt dicta, demonstrant; ex quibus est, quod corrigas Nicephori Chronicon, in quo octo tantum anni & menses septem tribuuntur Sergii episcopatui, quem liquet sedisse annis triginta & amplius, utpote quem sedere cœpisse vidimus anno Redemptoris sexcentesimo octavo.*

ut contra Baronium

438 At nos supra ex probabilioribus monumentis eruimus, Sergium anno Christi DCX ad cathedram Constantinopolitanam evectum esse. Quare Baronius ex erronea sua hypothesi gratis

C concludit, illum *sedisse annis triginta & amplius*, quod tamen nemo veterum scriptorum ei concessit: nam Theophanes numero rotundo annos viginti novem, nempe incompletos, computavit; alii autem patriarcharum catalogi apud Bandurum passim XXVIII annos, & VII menses episcopatui ejus adscribunt. Nec Eminentissimum virum juvat, quod viderit mendosum Nicephori Chronicon, in quo dumtaxat VIII anni & VII menses notabantur; quia ex aliis ejusdem Chronici editionibus satis liquet, pro illis VIII annis substituendos esse XXVIII, & forte literam κ, quæ apud Græcos numero XX æquivalet, ab amanuensi in aliquo codice omissam fuisse. Hinc putamus, accuratissimum esse illud Nicephori Chronicon, quod Bandurus tomo I Imperii Orientalis ex codice regio non ita pridem edidit, & in quo ibidem pag. 189 duratio Sergiani episcopatûs sic exactè exprimitur: Σέργιος διάκων τ῀ αὐτ῀ς ἐκκλησίας ἔτη κή, μῆνας ζ', ἡμέρας κά. Hoc est: *Sergius diaconus ejusdem ecclesiæ annis* XXVIII, *mensibus* VII, *diebus* XXI.

439 Assentimur itaque Pagio, qui in Critica ad annum Christi DCXXXIX num. 8 contra Baronium sic argumentatur: *Indictio duodecima Kalendis Septembribus superioris Christi anni inchoata est, indeque Baronius aliique deduxere, Sergium currenti anno, quo Indictio illa usque ad mensem Septembrem in cursu fuit, vitam cum morte commutasse. Verùm Pyrrhum mense Januario hujus Christi anni* (videlicet DCXXXIX) *ad sedem Constantinopolitanam evectum fuisse, infrà visuri sumus; ideoque ecthesis anno antecedenti divulgata. Durationem episcopatûs Sergii rectè expressérat idem Nicephorus in Chronico; sed librarii numeros depravarunt. In editione Græca à Scaligero curata legitur, sedisse Sergium annos* XXI: *in ea, qua usus est Baronius, anni* VIII *& menses* VII *ejus episcopatui tribuuntur: in editione regia anni* XXVIII, *dies* XXI: *in tabulis Theophani insertis anni* XXIX; *ex quibus vera Nicephori lectio erui potest.* Adde, quod vera Nicephori lectio nuper à Banduro in codice regio inventa fuerit, ut supra monuimus.

D

440 Pagius verò sic ratiocinari pergit: *Successit Sergius sancto Thomæ die* XVIII *Aprilis, anno* DCX, *ideoque mortuus est, currente Indictione duodecima, ac mense Decembri prioris Christi anni, postquam ecclesiam Constantinopolitanam administrasset annos viginti octo, ut legitur in editione regia, non verò annos octo, ut habuit exemplar Baronii, menses septem, ut rectè in eo exemplari, & dies* XXI, *ut in editione regia, qui dies in editione Scaligeriana errore librarii in annos* XXI *conversi sunt, ideoque dies octavus vel nonus mensis Decembris anni antecedentis* (scilicet DCXXXVIII) *fatalis fuit Sergio; & Pyrrhus post interpontificium unius circiter mensis in ejus locum subrogatus est, & quidem mense Januario hujus anni* (DCXXXIX) *ut suo loco monstrabimus. Ex quibus tandem sequitur, ecthesim anno præcedenti promulgatam esse, cum eam in dicta synodo Constantinopolitana Sergius approbarit.* Propter hæc aliaque argumenta probabilius opinamur, Sergium anno DCXXXVIII ante medium mensis Decembris ad tremendum supremi Judicis tribunal evocatum esse, ut rationem redderet de malis, quibus Ecclesiam Catholicam afflixerat. Proximus Sergianæ impietatis ac sedis heres fuit

verosimilius arbitramur.

E

XXXVI. PYRRHUS hæreticus.

F *Sergio Monothelitæ successit Pyrrhus,*

CUm Heraclius imperator hæresi Monothelitarum faveret, defensorem ejusdem sectæ Sergio mortuo substitui curavit, ut S. Nicephorus in Historia pag. 18 innuit his verbis: *Indictione duodecima Sergius Constantinopolitanus patriarcha moritur: & quia Pyrrhum Heraclius amabat, adeo ut fratrem appellaret, quod imperatoris sororem è sacro fonte susceperat, simul quod eumdem Sergii familiarem fuisse, cum eoque vixisse cognorat, in illius locum substituit.* Pyrrhum Sergianæ doctrinæ sectatorem fuisse, Theophanes in Chronographia pag. 275 sic apertè declarat: *Post Sergii verò obitum*, inquit, *Pyrrhus Constantinopolitanam sedem excepit, qui à Sergio & Cyro temerè asserta mordicus & impiè retinuit.*

ejusdem hæresis propugnator,

442 Auctor Libelli synodici etiam satis indicat, quam acriter Pyrrhus impiam Sergii doctrinam tueretur, dum ad eam confirmandam conciliabulum ab illo celebratum fuisse asserit in Labbeana Conciliorum collectione tomo 5 col. 1697 his verbis: *Sergio verò mortuo, Pyrrhus, qui & ipse falsæ illi opinioni erat addictus, solio potitus est;*

A *eſt ; & ſynodo hæretica inſtituta , ea , quæ à Sergio & Cyro Phaſiano decreta fuerant , corroboravit.* Quinimo ipſemet Pyrrhus in Diſputatione cum S. Maximo habita ſatis clarè fatetur , ſe pſeudo-ſynodum illam celebraſſe , ad defendendam Sergii ecthesim , ſub Heraclii nomine ſcriptam : cum enim S. Maximus dixiſſet , taceri poſſe perſonas & hæretica eorum dogmata damnanda eſſe, Pyrrhus apud Labbeum tomo proximè citato col. 1833 ſic ei reſpondet : *At ſi hoc fiat , reperientur cum his ſimul ejecti Sergius , & ſynodus , me patriarcha , habita.* Hîc obiter obſervo , Baronium in Annalibus ad annum Chriſti DCXXXIX num. 15 hanc hæreticam Pyrrhi ſynodum cum altera Sergiana confudiſſe.

verosimiliter ineunte Januario anni 639,

443 Porrò initium epiſcopatûs , quod hîc tam ſtudioſè non exprimitur, colligendum eſt ex ſpatio temporis , quo Pyrrhus uſque ad exſilium ſuum præfuit eccleſiæ Conſtantinopolitanæ , cujus adminiſtrationis anni , menſes ac dies in Chronico S. Nicephori ita ſcrupuloſè notantur : *Pyrrhus presbyter ejuſdem eccleſiæ , monachus & monaſteriorum præfectus , Chryſopoleos abbas , annis* 11 , *menſibus* IX , *diebus* IX. *Tumultu autem in eum concitato , abdicavit ſe dignitate.* Cum autem ex eodem Nicephoro conſtet , Paulum Pyrrho exſuli ſucceſſiſſe *Octobri menſe , Indictionis decimæ quintæ* , quæ anno Chriſti DCXLI à Kalendis Septembris numerari cœpit , Pagius tomo 2 Criticæ pag. 827 rectè conjicit , *Pyrrhum paulo poſt inchoatum menſem Octobrem abdicaſſe , ideoque circa initium Januarii anni ſexcenteſimi triceſimi noni ordinatum fuiſſe* , ut manifeſtum fiet ei , qui à medio Octobri anni DCXLI uſque ad menſem Januarium anni DCXXXIX retrocedendo duos annos , novem menſes ac dies novem computare voluerit.

B

qui anno 641 in exſilium expulſus eſt ,

444 Theophanes in Chronographia pag. 275 cauſam , ob quam Pyrrhus in exſilium expulſus eſt , ita exponit : *Heraclio tandem fatis functo, Conſtantinum ejus filium imperii ſucceſſorem Pyrrhus & Martina , quò ad Heracleonam Martinæ filium imperii dignitas devolveretur , veneno ſuſtulerunt ; ſenatuſque ſubinde & urbis plebs Pyrrhum , ceu ſacrilegum & impium , cum Martina & ejus filio abrogavit & expulit. Conſtans autem Conſtantini filius imperium adipiſcitur , & Paulus etiam ipſe hæreticus in Conſtantinopolitanum thronum ſubvehitur.* Sanctus ille ſcriptor ibidem pag. 283 ſimilia repetit , atque hæc ſuperaddit : *Heracleonam , matrem ejus Martinam & Valentinum ab adminiſtrando imperio ſenatus repulit ; lingua verò Martinæ abſciſſa , amputatiſque Heracleonæ naribus , iiſdemque in exilium actis , Conſtantem Conſtantini filium & Heraclii nepotem ad imperii thronum ſubvehit. Imperavit autem annos viginti ſeptem. Pyrrho verò epiſcopi dignitate abdicato , Paulus presbyter & œconomus ordinatus eſt menſe Octobri, Indictione decima quinta.*

C

aut ultrò diſceſſit

445 Nicephorus patriarcha de propinato veneno tacet , & hanc hiſtoriam ita refert , acſi Pyrrhus ob tumultum populi ultro in exſilium diſceſſiſſet : nam poſt narratam plebis ſeditionem in Hiſtoria pag. 21 ſic pergit : *Hæc ubi Pyrrhus comperit , ſequenti nocte in templum ingreditur ; ubi ſacris omnibus ſalutatis , ac detracto humerali & in ſacra menſa depoſito ; Non ſacerdotio , inquit, me abdico ; ſed contumaci populo cedo. Inde furtim egreſſus apud religioſiſſimam quamdam feminam delituit , & opportunitatem nactus, Chalcedonem navigavit : de cujus adventu ſimul ac monachi , qui illic erant , acceperunt , de iis quæ ab Heraclio imperatore ac Sergio patriarcha vulgata erant ſuper duabus Chriſti voluntatibus & actionibus percunctati ſunt , quarum patroni ac defenſores erant Maximus ac Theodoſius , qui tum in Africa verſabantur. Hæc ſunt , quæ Pyrrho per illud tempus acciderunt.* Quid autem deinde Pyrrhus in Africa , Romæ , ac iterum Conſtantinopoli egerit , poſtmodum exponemus , quando ſedi Conſtantinopolitanæ reſtituetur. Interim videamus , quo tempore locum ipſius occupaverit

SEC. VII.

XXXVII. PAULUS II hæreticus.

& cujus locum menſe Octobri anni 641 occupavit Paulus ſubdolus hæreticus ,

SAnctus Nicephorus in ſua Hiſtoria pag. 21 circa initium hujus epiſcopatus cum ſupra laudato Theophane ſic conſentit : *His ita confectis, Paulus , majoris eccleſiæ œconomus , patriarcha Conſtantinopolitanus eligitur Octobri menſe , Indictionis decimæ quintæ* , id eſt anno Chriſti DCXLI, ut ſupra oſtendimus. Ad hanc dignitatem evectus perfidus ille hæreticus in litteris ſuis ſynodicis , quas de more ad Romanum Pontificem miſit , tam ſubdolè orthodoxum ſe ſimulavit , ut Theodorus Papa in epiſtola reſponſoria apud Labbeum tomo 5 Conciliorum col. 1778 fidem ipſius ſic laudaverit : *Lecti apices dilectionis veſtræ limpida fidei fluenta vos de fontibus Salvatoris hauſiſſe , & ſicut prædicamus , prædicare , & quemadmodum credimus , credere , & ſicut docemus , indiminutè docere manifeſtarunt.* Tum in altera epiſtola ibidem col. 1781 idem Pontifex dicit , ſe de electione Pauli gaudere ; ſed ſimul monet , Pyrrhum prius canonicè ab epiſcopatu deponendum fuiſſe , antequam Paulus conſecraretur. Sic etiam vafer iſte hæreſeos ſuæ occultator plures alios Catholicos decepit.

E

qui primò hæreſim Monothelitticam

447 Attamen non ita ſemper hæreſin occultare potuit , quin de ea ſuſpectus redderetur apud orthodoxos quoſdam Africæ epiſcopos , qui ſuſpicionem ſuam minimè temerariam Pontifici Romano indicarunt. Unde peſtiferum Pauli ulcus , quod Theodorus Pontifex durioribus litteris tetigerat , tandem apertum eſt : Paulus enim in reſponſoria ad Theodorum epiſtola poſt fraudulentam blandiloquentiam & fictum pacis deſiderium apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 227 hæreticum pectoris ſui virus ita detegit : *Omnes pietatis doctores & prædicatores hujuſmodi unius voluntatis mente detinentur : quorum , ſi opus eſt requiſitione proveniente , & competenter relegimus teſtimonia : quibus concordantes & conſonantes facti ſunt piæ memoriæ Sergius & Honorius ; unus quidem novæ , alter autem antiquæ Romæ ſummi ſacerdotii ſedem decorantes.* Scriptores polemici Honorium Romanum Pontificem ab hac calumnia paſſim vindicant.

F

ſub falſo pacis conſervandæ ſtudio ,

448 Sicut antea Sergius promulgaverat ecthesin , tamquam ab Heraclio præſcriptam , ita Paulus ſub nomine Conſtantis imperatoris typum quemdam,ſeu fidei formulam & expoſitionem compoſuit , in qua ſub falſa pacis ac unionis ſpecie ſilentium imponebatur tum Catholicis , tum Monothelitis ; ne ſcilicet impoſterum quis auderet de una vel duplici in Chriſto voluntate & operatione ſermones inſtituere. Hoc ſilentium ab hæretico præſule excogitatum erat , ut orthodoxam Eccleſiam ſecuriùs læderet. Ut autem perniciоſum ſuum conſilium magis occultaret , & Catholicos faciliùs falleret , juſſit ecthesin Heraclii ab eccleſiæ valvis deponi , ut patet apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 234 ex his typi verbis:

Ad

SEC. VII. *Ad perfectam autem unitatem ſanctarum Dei eccleſiarum & communem concordiam, & ut nulla occaſio relinquatur iis, qui ſine fine volunt contendere, & chartas, quæ poſitæ fuerant in narthica* * *ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ hujus à Deo conſervandæ regiæ noſtræ urbis, quæ continent prædictas quæſtiones, juſſimus levari.*

* narthece

449 Sed prudentiores Catholici dolum aſtuti Monothelitæ ſtatim olfecerunt. Unde abbates & monachi in concilio Lateranenſi apud Labbeum tomo proximè citato col. 116 coram Martino Papa damnant *typum, qui contra orthodoxorum fidem factus eſt*, inquiunt, *ex ſubreptione, non ex ſtudio aut mente piiſſimi noſtri imperatoris, ſed ex ſuaſione importuna & falſiloquio Pauli, depoſiti à prædeceſſore veſtræ ſanctitatis Theodoro, ſanctiſſimæ recordationis Papa veſtræ Apoſtolicæ Sedis.* Hinc etiam Martinus Pontifex Romanus ibidem apud Labbeum col. 384 Amando epiſcopo Trajectenſi inter alia ſic ſcribit: *Nunc ſucceſſor ejus Paulus, temerator fidei, epiſcopus Conſtantinopolitanus, aliud nequius excogitavit in præjudicium Catholicæ fidei conamen, quaſi quæ à deceſſoribus ſuis hæreticè expoſita fuerunt, deſtruens, & imperialem typum ſacrilego auſu, totius plenum perfidiæ, à clementiſſimo principe noſtro fieri perſuaſit.* Dum Vaſquezius noſter in Commentario ad tertiam partem divi Thomæ diſputatione 73 cap. 1 typum in hominem hæreticum & Pauli Conſtantinopolitani diſcipulum transformavit, meliorem ſe theologum quam hiſtoricum oſtendit, & exemplo ſuo docuit, viros etiam doctiſſimos craſſis erroribus obnoxios eſſe.

occultè promovit;

B

450 Cum Paulus videret, fraudes ſuas non ſuccedere, omnem modeſtiæ larvam depoſuit, & varios orthodoxæ fidei defenſores injuriis affecit, de quibus Martinus Papa in concilio Lateranenſi apud Labbeum tomo 6 col. 91 ſic conqueritur: *Pravitatem ſuam defendens, quod numquam nec à prioribus hæreticis præſumptum eſt, ipſe illicitè præſumere ſtuduit: altare enim ſanctæ noſtræ Sedis, in domo Placidiæ ſacratum, in venerabili oraculo ſubvertens diripuit, prohibens, ne adorandam & immaculatam hoſtiam, id eſt ſacram celebrationem apocriſiarii noſtri ibidem Deo offerre valeant, & vivificè divinæ communionis Sacramenta percipiant. Quos videlicet apocriſiarios, qui ex præceptione Apoſtolicæ auctoritatis commonuerunt eum, ut de tali hæretico intentu recederet, nec non conteſtari viſi ſunt, perſecutionibus diverſis cum aliis orthodoxis viris & venerabilibus ſacerdotibus inſecutus eſt eos, quoſdam eorum cuſtodiæ retrudens, alios in exilio deportans, alios autem verberibus ſubmittens.*

ſed dein apertè perſecutus eſt orthodoxos,

C

451 Denique videtur Paulus ſuaſiſſe imperatori Conſtanti, ut Martinum Papam violenter Româ abduci atque in exſilium expelli juberet, quod conſilium poſtea exſecutioni mandatum eſt. Sed ſceleſtum conſultorem facti pœnituit, cum intelligeret, Romanum Pontificem in orthodoxa fide immobilem perſiſtere, & poſt varias miſerias Conſtantinopolim adductum nimis crudeliter & indignè tractari, ſicut apud Labbeum tomo 6 col. 71 unus ex comitibus S. Martini Papæ narrat his verbis: *Sequenti verò die abiens imperator in patriarchium viſendi gratiâ Paulum patriarcham (proximus enim erat morti) narravit ei, quæ conſummata ſunt in ſanctiſſimum virum. Ingemiſcens verò Paulus, & converſus ad parietem dixit: Hei mihi! & hoc ad abundantiam judiciorum meorum actum eſt! Percunctatus autem ab imperatore, quam ob rem hoc dixerit, reſpondit: Numquidnam, domine, non eſt miſerabile* *, *talia pati Pontifices* *? *Tunc attentius adjuravit imperatorem ſufficere ei in his, quæ paſſus eſt, nihilque amplius ſuſtinere.* Propter hanc exteriorem Pauli Conſtantinopolitani pœnitentiam, quam vehementes conſcientiæ ſtimuli extorſerant, nonnulli ipſum comparant Judæ, qui *pœnitentiâ ductus retulit triginta argenteos dicens: Peccavi tradens ſanguinem juſtum.*

atque ipſum Romanum Pontificem,

D

* al. mirabile

* al Pontificem?

452 Eminentiſſimus Baronius ad annum Chriſti DCLI num. 24 de illa Pauli pœnitentia ſic judicat: *Sed non prætereamus abſque conſideratione, quam terribilis ſit Deus in conſiliis ſuper filios hominum: eodem enim tempore, quo hæc tam iniquo judicio agitantur contra ſanctum Pontificem Conſtantinopoli, in cælo throni poſiti ſunt, & ſedit antiquus dierum, Deus judex juſtus & potens, judicare eum, qui Martinum iniquo judicio judicandum expoſuit, malorum, inquam, omnium architectum Paulum Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui ſiſti judicio juſſus, perterrefactus, eadem paſſus, quæ quondam Pilati uxor, coactus* E *eſt eadem fere, quæ viro illa, dicere imperatori: Nihil tibi & juſto illi. Quod enim graviter & iſte peccaſſet, vitæ diſpendio oportuit luiſſe ſupplicium, ſed antea manifeſta confeſſione, extorquente eam ultore Numine, profeſſum ad cumulum ſuæ damnationis, tanta iniquè Romanum paſſum eſſe Pontificem, ubi ait: Hei mihi! & hoc ad abundantiam judiciorum ſive ſuppliciorum meorum actum eſt! Talem tantamque extorſit importuna mors imminens veram confeſſionem.* Plura de hac re ibidem ſequuntur, quæ hîc exſcribere non vacat, cum præcipuè nobis incumbat indagare tempus, quo Paulus jam morti proximus talia fatebatur, & ex eo præterpropter obitus ejus chronologicè ſit determinandus.

quod ultimum crimen inutiliter deploravit jam morti proximus,

453 Baronius exiſtimat, Paulum anno Chriſti DCLI obiiſſe. At Pagius tomo 3 Criticæ pag. 8 contendit, Baronium tribus annis à vera chronologia aberrare, idque deducit ex quibuſdam temporum characteribus, qui in ſupradicta oculati teſtis relatione notantur: nam poſtquam S. Martinus Pontifex Romanus in carcere Diomedis poſitus eſſet, quod Pagius anno DCLIV die XIX menſis Decembris contigiſſe probat, dicitur imperator Paulum moribundum inviſiſſe. Deinde S. Martinus anno DCLV, die XIII Martii ex carcere Diomedis tranſlatus eſt ad domum Sagolabæ ſcribæ, *poſt dies duos* in Cherſoneſum deducendus, ut Pagius ibidem oſtendit.

quam exeunte anno 654 vel ineunte 655 obiit,

F

454 Tum verò ex his antecedentibus ita concludit: *Addit auctor Relationis, inter hæc defunctum eſſe Paulum: quare hujus mors accidit inter diem decimum nonum menſis Decembris anni ſexcenteſimi quinquageſimi quarti, & diem* XIII *Martii anni inſequentis; cumque epiſcopus Conſtantinopolitanus ordinatus fuerit menſe Octobri anni* DCXLI, *ut ſuo loco oſtendi, ſedit annos tredecim & menſes aliquot; & tam Zonaras quam Theophanes in Chronico & in tabulis eidem inſertis manifeſtiſſimè errarunt, cum ei annos tantùm duodecim tribuerunt, ac multo magis Nicephorus in Chronico tam juxta editionem Scaligerianam quàm Lupaream, qui ait ſediſſe Paulum annos duos, dies viginti ſex; ubi tamen librarius loco* ANNOS XII, *ſcripſit* ANNOS II. Fateor, pleroſque patriarcharum Conſtantinopolitanorum catalogos juxta hanc chronotaxim deferendos eſſe; ſed cum narratio illa unius ex comitibus S. Martini magnam fidem mereatur, & inde deducta Pagii argumenta diſſolvere nequeam, hactenus ſen-

ut contra Baronium cum Pagio probabilius cenſemus.

A sententiam ipsius amplector, & Paulum Constantinopolitanum circa finem anni DCLIV, vel initium anni DCLV, obiisse probabilius opinor.

PYRRHUS iterum.

Pyrrhus post admissam orthodoxam doctrinam in hæresim relapsus.

PRæcipua, quæ à Pyrrho post relictam sedem Constantinopolitanam seu fugam gesta sunt, Theophanes in Chronographia pag. 275 sic paucis commemorat: *Pyrrhus autem in Africam profectus, mutuis sanctissimi abbatis Maximi, monasticorum institutorum observantiâ conspicui, familiaritate & conspectibus usus, & in pontificum divinam religionem spirantium consessum admissus, ab eis acerrimè reprehensus, ut ad Papam Theodorum se conferat, eorum hortatibus impellitur. Is ita Romam transmissus, tradito sanæ rectæque doctrinæ libello, à Pontifice suscipitur. At Româ digressus, cum Ravennam appulisset, ad vomitum canis instar reversus est. Id ubi Theodorus Papa rescivit, universo Ecclesiæ conventu convocato, ad coryphæi Apostolorum sepulcrum adstans,* B *calice afferri jusso, ex vivifico Christi sanguine stillam excutiens, Pyrrhi ceterorumque, qui cum eo communicarent, abrogationem & condemnationem propria manu exaravit. Pyrrhus subinde Constantinopolim delatus, Paulo defuncto, ab audacioribus variæ vanæque fidei propugnatoribus in Constantinopolitanum thronum restituitur.*

456 Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi DCXLVIII apud nos num. 15 circa hanc extraordinariam condemnationis scriptionem notat sequentia: *Sed de Sanguine Christi, ex calice distillato in atramentum, in signum maledictionis & damnationis æternæ, in ritibus sacris Ecclesiæ Romanæ haud aliqua hujusmodi de his reperitur esse præscripta lex, vel factum ipsum aliquo alio, quod sciamus, declaratum exemplo.* At hujusmodi insolita scriptio legitur etiam facta esse ante medium seculi IX, ut Odo Aribertus apud Baluzium in notis ad Opera S. Agobardi Lugdunensis pag. 129 testatur his verbis: *Pace itaque cum Sanguine eucharistico separatim per regem & Comitem firmata & obsignata, Bernardus comes Tolosanus ex Barcinonensi, Tolosam venit, & regem Carolum in cœnobio sancti Saturnini juxta Tolosam adoravit.* Præterea Photius simili præsulum subscriptione in concilio Constantinopolitano quarto seu œcumenico octavo exauctoratus est, ut infra ex teste synchrono referemus.

tremendo modo à Papa Romano condemnatur,

C

457 Ex supradicta Pagii chronologia conjicio, Pyrrhum sub initia anni DCLV sedi Constantinopolitanæ restitutum fuisse; sed brevi pœnas apostasiæ suæ dedit, ut patet ex Collectaneis Anastasianis, quæ Sirmondus noster Parisiis anno MDCXX edidit, & in quibus pag. 112 leguntur sequentia: *Ceterùm de Pyrrho sciendum est, quoniam postquam certi facti sunt à ter beato Apostolico, ac Platone, quod sponte fecerit libellum suum, locaverunt eum in throno isto, quamquam Deus statim justo judicio suo deleverit eum de libro viventium*, id est, è vivis eripuerit. Tum immediatè de successore ejus Petro hæc addit: *Similiter autem & novus præsul, ut comperimus, Pyrrhum & prædecessores ejus, beatos patres & sanctos vocavit.* Quanto autem tempore post reditum suum sederit, Nicephorus in chronographia compendiaria apud Bandurum tomo I Imperii Orientalis pag. 190 indicat disertis his verbis: *Pyrrhus denuò restitutus mensibus* IV, *diebus* XXIII. Plures catalogi apud eumdem Bandurum, negle-

& post paucos menses sedis CP., in quam ineunte anno 655 restitutus fuerat, moritur.

XXXVIII. PETRUS hæreticus.

Petrus eodem anno 655 in locum Pyrrhi substitutus,

EMinentissimus Annalium ecclesiasticorum parens de tempore, quo hic Monothelita sedem Constantinopolitanam occupare cœpit, ad annum Christi DCLIII num. 1 hæc habet: *Sequitur ordine annus Redemptoris sexcentesimus quinquagesimus tertius, Indictione undecima inchoata, quo in Pyrrhi locum subrogatus fuit ab hæreticis Petrus, hæreticus & ipse Monothelita, qui ut faciem saltem Catholici hominis ostenderet, ad Eugenium loco S. Martini sedentem, quò ab eo in communionem recipi mereretur, litteras Romam misit ambagibus involutas atque perplexas: sed, prohibente clero atque populo, minimè receptæ fuerunt.* Juxta superiùs à nobis admissam Pagii chronotaxim Baronius duobus annis hîc anticipat Petri episcopatum, cujus initium anno DCLV figendum est. Quinimo Pagius tomo 3 Criticæ pag. E 14 solidis argumentis probat, Eugenium dumtaxat anno Christi DCLIV ad Romanam cathedram evectum fuisse. Quomodo igitur Petrus Constantinopolitanus anno Christi DCLIII *ad Eugenium loco S. Martini sedentem* perplexas & ambiguas litteras mittere potuit? Hæc itaque ad posteriores annos differenda sunt.

hæresim suam obscuris verbis involvit,

459 Porrò versipellis iste Petrus obscuris verbis hæresim suam involvere perrexit, & apocrisiarios Romanos induxit, ut novo erroris monstro consentirent: nam Catholicis & hæreticis satisfacere volens, triplicem in Christo voluntatem prædicabat; unam scilicet subsistentialem cum Monothelitis; duas verò naturales cum orthodoxis. Hæc eruimus ex epistola Anastasii synchroni ad monachos Caralitanos scripta, in qua inter supra laudata Collectanea Anastasiana pag. 146 leguntur sequentia: *Quibus, ut dictum est, suum corrigere nolentes sermonem* (nempe Petrus aliique Monothelitæ) *adhuc & senioris Romæ propriæ consentire sectæ coegerunt apocrisiarios, unam super duas, id est tres secum prædicandi in eodem Domino nostro Jesu Christo voluntates & operationes, similem scientiæ ligno gustum commiscentes, quemadmodum & isti fidem ex bono & malo proferunt affectantibus.* Idem discimus ex epistola Agathonis Pontificis Romani, qui apud Labbeum tomo 6 col. 668 & sequente ad Constantinum imperatorem ita scribit: *Petrus ejus successor ad sanctæ memoriæ Vitalianum Papam scribens, & unam & duas voluntates, & unam & duas operationes in dispensatione Incarnationis magni Dei & Salvatoris sapere se profitetur.* Nunc videndum, quanto tempore infelix ille sibi Catholicisque nocuerit. F

& post annos fere duodecim ab occupata CP. sede,

460 Baronius breve administrationis tempus Petro tribuit, & ad annum Christi DCLVI num. 38 mortem ejus ita refert: *Qui obniti hactenus visus est veritati, imperatoris favens pravis affectibus, idem ipse ad supernum tribunal vocatur reddere rationem, mortis nuntio interpellatus: hoc siquidem anno Petrus patriarcha Constantinopolitanus hæreticus, ubi sedisset annos duos & menses tres, moritur, atque in ejus locum subrogatus est Thomas, qui in concilio œcumenico Constantinopolitano asseritur fuisse Catholicus. Ceterùm de annis, quibus sederit Petrus, textus Nicephori corrigendus est, dum habet, sedisse annis duodecim, cum duobus dumtaxat ei ecclesiæ præfuisse*

 lega-

SEC. VII. *legatur.* Ex hac clauſula colligo, Baronium vidiſſe correctiorem Nicephori codicem; juxta quem vitioſæ ejuſdem auctoris editiones emendandæ ſunt, cum Petrus ille ſederit annis duodecim incompletis, ut jam demonſtrare conabimur.

ut ex verbis S. Taraſii eruimus,

461 In concilio ſeptimo œcumenico ſeu Nicæno ſecundo apud Labbeum tomo 7 col. 91 S. Taraſius patriarcha Conſtantinopolitanus ita loquitur: *Plures eorum, qui in ſexta ſancta ſynodo conſederunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro, præceptoribus videlicet hæreſeos unam volantatem in Chriſto prædicantium, ordinati ſunt; quoniam hi viciſſim Conſtantinopoleos thronum ſortiti ſunt: & à Petro, qui ex his noviſſimus eidem throno præſedit, uſque ad ſextam ſynodum anni plus non tranſierunt, quam quindecim; & ipſi, qui intra hoc tempus fuerunt, Thomas & Joannes & Conſtantinus pontifices, in præſignato tempore à prædictis hæreticis ordinati ſunt* (ſic clariùs Græcè legitur) *& propterea non ſunt improbati: per quinquaginta enim annos tunc hæreſis perduravit.*

B *anno Chriſti 666 ex hac vita diſceſſit.*

462 Ex his infero, Petrum duodecimo adminiſtrationis ſuæ anno, & Chriſti DCLXVI mortuum eſſe. Si enim duos tantummodo annos ei tribuero, & cum Baronio dixero, illum anno Chriſti DCLVI obiiſſe, jam non anni quindecim, ut aſſerit Taraſius, ſed fermè viginti quatuor effluxerint à morte Petri uſque ad concilium ſextum œcumenicum, quod anno Chriſti DCLXXX celebratum eſt. Præterea Theophanes in Tabulis & Zonaras in Annalibus tomo 2 pag. 88 duodecim gubernationis annos eidem rotundè aſſignant, quos pro more ſatis recepto intellige incompletos, cum tantummodo undecim annis & aliquot menſibus cathedram Conſtantinopolitanam tenuerit, ut ex dictis dicendiſque facilè colligetur. Ex his ſequitur, Petrum S. Maximo ſupervixiſſe, & nullo modo mala ac tormenta, quibus hic ſanctus vir, aliique orthodoxæ fidei defenſores affecti fuerunt, imputanda eſſe ejus ſucceſſori, qui fuit

XXXIX. THOMAS II.

Menſe Aprili anni 667 Petro ſucceſſit Thomas,

C NIcephorus Calliſtus in catalogo patriarcharum apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 194 aſſerit, thronum Conſtantinopolitanum poſt mortem Petri *menſibus* VI, *diebus* XVI vacaſſe. Tum de ejus ſucceſſore ſubjungit ſequentia: *Thomas diaconus, chartophylax, notarius & cancellarius, referendarius, vaſorum cuſtos, & gerocomus Scalæ, & pauperum curator Neapoli .... in ſancto ſabbato conſtitutus, ſedit annis* II *menſibus* VII. Anno Chriſti DCLXVII ſabbatum ſanctum in diem XVII Aprilis incidit. Si igitur Petrus anno DCLXVI obierit, & ſedes Conſtantinopolitana poſt mortem ejus ſex menſibus & aliquot diebus vacaverit, ac denique Thomas *in ſancto ſabbato* ordinatus fuerit, oportet initium epiſcopatus ejus anno Chriſti DCLXVII, die XVII Aprilis, conſignare.

quem Baronius de hæreſi ſuſpectum habet,

464 Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DCLVI num. 38 epiſcopatum Thomæ decennio anticipat, & ex hac falſa hypotheſi ibidem infert, Thomam non fuiſſe orthodoxum, S Maximum ei communicare noluiſſe, & ab ipſo perſecutionem paſſum eſſe. At juxta chronologiam noſtram patriarcha ille, qui ſanctum Maximum perſecutus eſt, & cum quo is communicare noluit, alius non eſt, quam Petrus Monothelita, qui poſt S. Maximi mortem ſuperſtes fuit, ut ſupra monuimus.

D *& cujus litteræ ſynodicæ*

465 Thomas initio epiſcopatûs ſui ſcripſit litteras ſynodicas, ad Romanum Pontificem dirigendas; ſed illæ ob aſſiduas Saracenorum incurſiones mitti non potuerunt, ut in concilio ſexto œcumenico apud Labbeum tomo 6 col. 964 narratur his verbis: *Georgius Deo amabilis diaconus & chartophylax dixit: Codicillus, domine, ſive regeſtum, in quo continentur exemplaria ſynodicorum, quæ facta ſunt tam à Thoma, Joanne, & Conſtantino ſanctæ memoriæ quondam patriarchis hujus regiæ urbis, hîc mihi præſto eſt, cum his & authentica ſynodica bulla, quæ facta ſunt à Thoma, ſanctæ memoriæ quondam patriarcha ad Vitalianum ſanctæ memoriæ quondam Papam Romanum, quæ etiam volens ad eum dirigere, propter impiorum Saracenorum incurſum aſſiduè imminentem, ut noſtis, & obſidionem, quæ facta eſt per biennium, quo geſſit epiſcopatum, non valuit dirigere.*

propter aſſiduas Saracenorum incurſiones

466 Non ignoro, hanc biennalem urbis Conſtantinopolitanæ obſidionem Baronio diſplicere, atque ea de cauſa totam narrationem ipſi ſuſpectam eſſe: nam ad annum Chriſti DCLVI num. 40 E ita ſcribit: *Quod inſuper in iiſdem ſynodalibus recitatis Actis Conſtantinopolitana civitas biennali fuiſſe obſidione fatigata traditur, haud mediocrem pariter de impoſtura ſuſpicionem auget: ſiquidem neque Theophanes, qui per annos ſingulos imperatorum res geſtas recenſuit, neque quiſquam alius Græcorum hiſtoricorum tantæ rei vel leviter meminiſſe reperitur.* Verùm Pagius tomo 3 Criticæ pag. 64 hanc difficultatem planè diſſolvit, & ſolerter obſervat, Latinum concilii iſtius interpretem erraſſe, dum vocem Græcam πολιορκίας pro obſidione accepit: nam ea vox propriè repræſentationem & his affinia ſignificat. Unde dici poteſt Conſtantinopolis per biennium habuiſſe continuam repræſentationem Saracenorum, qui undique circumcurſabant, & nonnumquam incurſionibus ſuis vicina urbis loca depopulabantur, ac ſic quodammodo conſpectui civium ſe ſemper repræſentabant.

Romam mitti non potuerunt.

467 Huic interpretationi favet altera ejuſdem concilii ſexti verſio longè accuratior, quam Harduinus noſter tomo 3 Conciliorum à col. 1479 ex antiquo codice manuſcripto edidit, & in qua idem textus apud ipſum tomo proximè citato col. 1606 ſic legitur: *Dixit Georgius religioſiſſimus diaconus & bibliothecarius: Codex, ô domine, ſeu regiſtrum, quod continet exempla litterarum ſynodalium Thomæ, Joannis & Conſtantini, ſanctæ memoriæ patriarcharum hujus regiæ civitatis, ſunt hîc apud me; præterea etiam authenticæ ſynodales litteræ bullatæ à Thoma ſanctæ memoriæ patriarcha ad Vitalianum olim Papam Romanum, quas etiam cum vellet mittere, propter continuam impiorum, ut ſcitis, Saracenorum incurſionem, etiamſi duos annos poſtea geſſit epiſcopatum, non potuit mittere.* Vides, nullam hîc fieri mentionem de obſidione Conſtantinopolitana, quæ Baronium tantopere offendit. F

Porrò plures Thomam illum agnoſcunt orthodoxum,

468 Porrò Patres ſextæ ſynodi apud Labbeum tomo 6 col. 995, lectis Thomæ duorumque ejus ſucceſſorum epiſtolis, nihil invenerunt *contrarium de orthodoxa fide eos ſenſiſſe ſive ſcripſiſſe,* & propterea ibidem jubent *ſanctæ memoriæ tres viros, id eſt Thomam, Joannem, & Conſtantinum .... in ſacris diptychis ſanctarum eccleſiarum recitari, utpote qui in omnibus immaculati & irreprehenſibiles inventi ſunt circa rectam noſtram Chriſtianorum fidem.* Baronius quidem Acta ſextæ ſynodi de falſitate & corruptione accuſat; ſed alii criti-

ci

A ci ſolidis argumentis opinionem ipſius refutarunt. Certè veteres ſcriptores videntur ea Acta pro genuinis habuiſſe, atque inter alios ſupra laudatus Taraſius Conſtantinopolitanus, dum dicit, hos tres patriarchas in ſexta ſynodo improbatos non fuiſſe, etiamſi ab hæreticis ordinati eſſent. Præterea Zonaras tomo 2 Annalium pag. 88 de orthodoxia Thomæ ſic teſtatur: *Ei* (ſcilicet Pyrrho) *ſuccedit Petrus, & ipſe à prioribus non diſſentiens, quo poſt annos* XII *mortuo, Thomas veræ ſententiæ defenſor orthodoxis præfuit, qui poſt annos duos & menſes mortuus, Joannem habuit ſucceſſorem.*

& Menæa excuſa eumdem pro ſancto colunt,

469 Propter hæc teſtimonia Thomam, tamquam Catholicum, agnoſcimus, ſed nondum ut Sanctum veneramur, quamvis Menæa impreſſa annuam ipſius feſtivitatem die xv Novembris ita videantur annuntiare: Τῷ ἁγίῳ Θωμᾷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τῷ νέῳ. Id eſt: *Sancti Thomæ junioris, patriarchæ Conſtantinopolitani.* Deinde ibidem ornatur his verſiculis:

B Ζωὴν ὁ Θωμᾶς ἐκλιπὼν μετεμφιέσατο,
Ζωὴν πεπόντως δ' ὅρεν ἐ μετεμφιέσατο.
Thomas caducam deſerens vitam, ſtatim
Interminatam repperit vitam, ut decet.

Iſto die celebrari memoriam hujus Thomæ, conjicio ex epitheto τῷ νέῳ, id eſt *junioris*, quo diſtinguitur ab altero Thoma ſeniore, de quo ſupra egimus, & cujus Acta Majores noſtri cum Græcis ad diem xx Martii illuſtrarunt.

ut Raderus noſter nobiſcum ſentit,

470 Raderus noſter ad hanc Menæorum annuntiationem die xv Novembris in Mss. Obſervationibus conjecturam noſtram ita confirmat: *Junior hic dictus eſt Thomas patriarcha ratione illius, qui olim Thomas præceſſerat, vir inclytus, juſtus, orthodoxus, & ſanctus. Hic verò junior, quamvis à Demochare ſcribatur fuiſſe Catholicus, idemque in œcumenico concilio Conſtantinopolitano tradatur, repugnat tamen Baronius anno Chriſti* DCLVI *num.* 38, *oſtenditque Acta illius ſextæ ſynodi fuiſſe corrupta, & Thomam hunc appellat Monothelitam.* Neſcio, an idem ſit Thomas, qui in Synaxario Sirmondi poſt alios patriarchas Conſtantinopolitanos die xx Novembris refertur. Quidquid ſit, requirimus majorem de cultu & geſtis hujus Thomæ notitiam, ut eum Sanctis annumeremus. Quare ſucceſſores noſtri ad alterutrum Novembris diem diſpiciant, an alicunde eruere poſſint certiora ſanctitatis indicia, ob quæ Thomas ille Operi noſtro inſeratur.

C

qui anno 669 moriens ſedem CP. reliquit

471 Si Thomas iſte obierit die xv Novembris, quo in Menæis impreſſis refertur, rectè plerique catalogi apud Bandurum ei duos annos & ſeptem menſes adminiſtrationis tribuunt: nam juxta ſuperius citatum Nicephorum Calliſtum ordinatus eſt ſabbato ſancto, qui anno Chriſti DCLXVII in diem XVII Aprilis incurrebat; à quo dum uſque ad medium Novembrem anni DCLXIX numerando deſcenderis, invenies duos annos & ſeptem menſes, uno alterove die excepto, quæ temporis minutiæ plerumque negliguntur, & anni menſeſque rotundo numero computantur. Cum hoc computo facilè conciliabitur Theophanes, qui in tabulis tres annos, nempe incompletos, ei adſcribit. Eodem anno Chriſti DCLXIX, ni fallimur, in locum Thomæ ſuffectus eſt

XL. JOANNES V.

CUm de hujus patriarchæ geſtis vix quidquam noverimus, ſola ipſius chronotaxis hoc loco inveſtiganda eſt. Quandoquidem igitur Joannes circa finem anni DCLXIX, ut putamus, Thomæ ſucceſſit, facilè annum mortis ejus inveniremus, ſi de duratione epiſcopatûs inter auctores conveniret. Nicephorus patriarcha ei annos quinque & menſes novem concedit. Nicephorus Calliſtus, qui ſæpe ſua ex veteribus monumentis hauſit, apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 195 de ipſo hæc habet: *Joannes presbyter, protecdicus & chartophylax magnæ eccleſiæ annis* IV, *menſibus .... eodem imperante.* Catalogus, quem Labbeus noſter pag. 36 Protreptico ſuo de ſcriptoribus hiſtoriæ Byzantinæ præfixit, huic Joanni dumtaxat annos quatuor aſſignat, nulla de menſibus facta mentione. Denique Theophanes in Tabulis eidem rotundè ſex annos adſcribit. Cum itaque in antiquis ſcriptoribus ſæpe corrupti ſint numeri, in tanta computandi varietate videtur nobis data licentia, ut cum Pagio obitum ipſius anno Chriſti DCLXXIV alligemus.

Sec. VII. cuidam Joanni, qui anno 674 obiit,

& non fuit Monothelita, ut Baronius perperam putavit.

473 Baronius ad annum Chriſti DCLVIII num. 1 & 2 hunc Joannem etiam de Monotheliſmo ſuſpectum habet, dum ibidem ſic ſcribit: *Annus ſequitur Redemptoris ſexcenteſimus quinquageſimus octavus, Indictione prima, quo Thomas Conſtantinopolitanus epiſcopus, ubi ſediſſet* (*ut habet Nicephori Chronicon*) *annos duos & menſes ſeptem, moritur, atque in ejus locum ſubrogatur Joannes presbyter,* * *ejuſdem eccleſiæ ſyncellus & cuſtos vaſorum ..... Probatum verò cognitumque fuiſſe Catholicum eumdem Joannem epiſcopum inferius eadem Acta* (ſextæ ſynodi videlicet, ut ſupra dixerat) *teſtantur, quæ commentitia exiſtimantur: valde namque repugnant iis, quæ in S. Maximum facta ſunt, atque in diſcipulos ejus, cum omnes ſimul toto hoc tempore duriſſimo detinerentur exilio, eo quod nollent communicare cum Conſtantinopolitana eccleſia, cujus eſſet ipſe Thomas epiſcopus Monothelita: ſi enim ſecus fuiſſet, communicare eidem minimè recuſaſſent; ſicque ab exilio liberati Deo gratias egiſſent de reddita Eccleſiæ pace, quam diu optaſſent, & pro ea Deum jugiter rogaſſent. Quamdiu igitur perſeverare videmus in orthodoxorum præcipuos agoniſtas perſecutionem, quæ ſcripta habentur de Catholica fide ejus eccleſiæ patriarcharum, æquo animo haud ferre poſſumus abſque ſuſpicione commenti.* Hoc ſpecioſum ratiocinium falſa hypotheſi nititur, & ex perturbata chronologia originem ducit, ut ſupra oſtendimus. Nos itaque hunc Joannem agnoſcemus Catholicum, donec quis chronotaxim noſtram everterit, & ſolidis argumentis demonſtraverit, Acta ſextæ ſynodi nullam fidem mereri. Interim videri poſſunt ea, quæ ad diem XXIX Julii de Actis tertii concilii Conſtantinopolitani ſeu œcumenici ſexti dicta ſunt, ubi tomo VII iſtius menſis pag. 84 & ſequentibus orthodoxiam Thomæ & Joannis defendimus occaſione ſucceſſoris ipſorum, qui fuit

E

* diaconus

F

XLI. S. CONSTANTINUS I.

S. Conſtantinus, quem Operi noſtro ad diem 29 Julii inſerimus,

QUamvis eccleſia Conſtantinopolitana varios habuerit hujus nominis præſules, tamen ſoli huic Conſtantino convenire poteſt titulus ſanctitatis, ut tomo VII Julii noſtri pag. 84 dictum eſt, & per decurſum hujus tractatûs infra clariùs apparebit. Omnia igitur illa, quæ die XXIX Julii ad probandum ejus cultum ex diverſis Græcorum Menæis allata ſunt, probabiliſſimè huic noſtro tribuimus, licet tantummodo indeterminatè in iis

SEC. VII. sanctus Constantinus patriarcha Constantinopolitanus memoretur. Baronius de Constantino illo mitius judicium tulit, quam de duobus ejus decessoribus, dum ad annum Christi DCLXIV num. 1 sic loquitur: *Ceterùm quod ad Constantinum pertinet, nihil prohibet, quin potuerit esse Catholicus, imperatore jam in Occidente inter Catholicos apparente Catholico: sed de duobus aliis Thoma & Joanne, quæ dicta sunt superiùs, obstant.* Verùm nos jam dicta die XXIX Julii & superius in hoc tractatu orthodoxiam horum trium patriarcharum ex Actis sextæ synodi abundè vindicavimus. Cum autem de reliquis S. Constantini gestis nihil inveniamus, ad chronotaxim ipsius progredimur.

475 Chronographia compendiaria S. Nicephori, quam R. P. Jacobus Goar Parisiis anno MDCLII Græco-Latinè edidit, durationem episcopatûs indicat his verbis: *Constantinus diaconus ejusdem ecclesiæ, vasorum custos & œconomus, anno 1, mensibus VIII, & diebus VII.* At alter ejusdem Nicephori catalogus, quem Bandurus tomo 1 Imperii Orientalis non ita pridem ex regio codice excerpsit, annum unum, menses undecim, & dies septem ei assignat. Duæ antiquiores istius Nicephori editiones cum postremo Banduri catalogo circa computum temporis planè concordant. Baronius haud dubie vidit aliam S. Nicephori editionem, dum ad annum Christi DCLXVI num. 1 sic scribit: *Constantinus patriarcha Constantinopolitanus, ubi sedisset annum unum, menses duos, & dies septem, ut Nicephori Chronicon habet, moritur.* Sed ab his multum differt Nicephorus Callistus, qui apud laudatum Bandurum tomo proximè citato pag. 195 hæc habet: *Constantinus cancellarius & vasorum custos annis VIII, mensibus XI, diebus VII, imperatore Pogonato.* Catalogus Labbeanus, qui pagina 36 Protreptico Historiæ Byzantinæ præfigitur, etiam octo annos ipsi tribuit, neglectis mensibus ac diebus.

anno 674 cathedram Constantinopolitanam ascendit,

B

476 Catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum, qui juri Græco-Romano insertus est, alium temporis computum instituit, & Constantini ejectionem, ab antiquis scriptoribus non expressam, addit hoc modo: *Constantinus diaconus ejusdem ecclesiæ vasorumque custos & œconomus, eodem Constantino imperante, cum pontificatum annis duobus, mensibus tribus gessisset, ejectus est.* Matthæus Cigala apud Bandurum pag. 211 in nova variarum historiarum Synopsi similia sic refert: *Constantinus scevophylax sub Constantino Pogonato (tandem ejectus fuit) annis 11 mensibus 111.* Denique Philippus Cyprius ibidem pagg. 220 & 221 notat idem administrationis tempus, atque etiam memorat S. Constantini ejectionem, de qua veteres scriptores altùm siluerunt.

& post brevem ejusdem possessionem

C

anno 676 mortuus vel ejectus,

477 Vix scio, quid in tanta temporis incertitudine sit potius eligendum. Cum tamen in tabulis Theophani insertis ei rotundè duo anni tribuantur, & hic numerus facilè cum diversis S. Nicephori editionibus conciliari possit, prudentius acturi videmur, si huic præsuli annum unum & aliquot menses concesserimus, & cum Pagio dixerimus, illum anno Christi DCLXXIV cathedram ecclesiæ Constantinopolitanæ ascendisse, atque anno DCLXXVI mortuum aut fortè ejectum fuisse. Addo, illum fortè ejectum fuisse, quia id tres præfati patriarcharum catalogi affirmant, licet non videam verisimilem rationem, ob quam Constantinus Pogonatus, imperator orthodoxus, sanctum patriarcham ejecisset. Cum tamen id ob falsas accusationes fieri potuerit, hanc trium catalogorum assertionem in medio relinquo, donec illa ejectio ex antiquioribus auctoribus ostendatur. D

XLII. THEODORUS I.

successorem habuit Theodorum

BAronius ad annum Christi DCLXVI num. 1 hunc patriarcham atris coloribus ita depingit: *Constantinus patriarcha Constantinopolitanus, ubi sedisset annum unum, menses duos, & dies septem, ut Nicephori Chronicon habet, moritur, subrogaturque in locum ipsius Theodorus presbyter syncellus & custos vasorum. Fuit iste hæreticus omnium impudentissimus, subdolus, versipellis, malorum concinnator egregius, Monothelitarum sectæ propugnator audacissimus.* Combefisius part. 2 Auctarii Græcorum Patrum in Dissertatione apologetica pro Actis sextæ synodi cap. 2 § 1 col. 113 contendit, Theodorum illum fuisse Monothelitam timidum & *molliorem, quem Macarius in suo foveret errore, & cui forte ejusdem fuisset auctor.* E Sanè non satis intelligo, quomodo tam apertus hæreticus, & juxta Baronium *Monothelitarum sectæ propugnator audacissimus* à sancto decessore suo syncellus & vasorum custos relictus fuerit. Propterea tamen non inficior, eum usque ad tempora concilii sexti fuisse Monothelitam; sed arbitror, illum tunc occultè ac subdolè hæresim suam propugnasse.

cui Baronius perperam duodecim gubernationis annos tribuit,

479 Quidquid sit de his aliisque criminibus, quæ ipsi imputantur, Baronius supra indicatum decennii metachronismum hîc serò corrigere nititur: nam annos decem, quos Petro Monothelitæ perperam ademerat, huic Theodoro gratis superaddit, ut patet ex ipsis Baronii verbis, quæ in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi DCLXXVIII num. 13 ita sonant: *Tu vero corrigas, quod apud Nicephorum legitur, sedisse Theodorum annos duos & menses tres, ut loco duorum ponas duodecim: ad hoc namque tempus usque pervenisse, litteræ ejusdem imperatoris ad Donum Pontificem datæ (ut diximus) docent.* Fateor, Theodorum usque ad annum DCLXXVIII, quo hæc epistola ab imperatore ad Pontificem Romanum data est, pervenisse; at nego, illum tunc duodecim annis in cathedra Constantinopolitana sedisse. Quinimo Combefisius loco proximè citato probabiliter infert ex his ipsis imperatoris Constantini litteris, quæ apud Labbeum tomo 6 Conciliorum à col. 594 leguntur, Theodorum eo tempore nondum diu ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuisse. Nos idem ex communi chronographorum consensu jam probare conabimur. F

quia catalogi tantum duos annos passim ei adscribunt,

480 Theophanes in tabulis ipsi assignat duos annos, quibus S. Nicephorus tres menses adjecit. Nicephorus Callistus & reliqui patriarcharum catalogi apud Bandurum eidem ante depositionem solummodo duos annos adscribunt. His posterioribus consonat Zonaras, qui tomo 2 Annalium pag. 90 sic loquitur: *Theodorus in sedem pontificiam introducitur, cui post biennium ejecto Georgius succedit.* Saltem hactenus nullum reperi catalogum aut veterem scriptorem, qui Theodoro isti duodecim gubernationis annos concedit. Quapropter Baronius ad annum Christi DCLXVI num. 1 lectorem nullo fundamento sic iterum monet: *Qui igitur in malum Ecclesiæ Catholicæ hoc anno sedere cœpit Theodorus, pervenit usque ad annum duodecimum sedis suæ. Ita corrigas textum Nicephori, ubi legitur sedisse annos duos, & menses tres, ut*

A *ut reſtituas annos duodecim.*

ita ut anno 678 ſedem CP. reliquerit.

481 Eminentiſſimus ille ſcriptor etiam putat, Theodorum epiſcopatu ſpoliatum fuiſſe, eo quod hæreſim Monothelitarum pervicaciter defenderet, & Vitalianum Papam è diptychis expunxiſſet. At Pagius in Critica ad annum Chriſti DCLXXXI num. 6 oſtendit, neutram cauſam probabiliter allegari poſſe. Combefiſius autem parte 2 Auctarii Græcorum Patrum in Diſſertatione apologetica pro Actis ſextæ ſynodi cap. 2 § 1 col. 112 conjicit, Theodorum alio prætextu epiſcopatum Conſtantinopolitanum ſponte reliquiſſe, ne ab œcumenico concilio, quod contra Monothelitas celebrandum noverat, ob hæreſim publicè cum magna famæ ſuæ jactura damnaretur. Sed quæcumque fuerit depoſitionis cauſa, nobis ſufficit, eum exauctoratum fuiſſe, aut ultro ceſſiſſe, anno Chriſti DCLXXVIII, quo eodem anno in ipſius locum ſubrogatus eſt

XLIII. S. GEORGIUS I.

B

Georgius Theodori ſucceſſor

VEnerabilis Beda in Chronico ſeu libello de ſex ætatibus mundi apud nos tomo 2 Operum ejus pag. 192 agens de ſexta ſynodo œcumenica innuit, hunc patriarcham priùs pro Monothelitis ſtetiſſe, ac poſtea eorum partes deſeruiſſe: *Convicti ſunt*, inquit, *qui unam voluntatem & operationem adſtruebant in Chriſto, falſaſſe Patrum Catholicorum dicta perplurima. Finito autem conflictu, Georgius correctus eſt; Macarius verò cum ſuis ſequacibus, ſimul & prædeceſſoribus Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo, & Petro anathematizatus.* Paulus Warnefridus lib. 6 de Geſtis Langobardorum cap. 4 eumdem præſulem Conſtantinopolitanum inter primos hæreſis Monotheliticæ defenſores collocat; at illum poſtea reſipuiſſe ſignificat his verbis: *Gregorius quidem patriarcha correctus eſt* (ipſum cum nonnullis aliis ſcriptoribus *Gregorium* pro *Georgio* perperam appellat) *ceteri verò in ſua defenſione perſeverantes anathematis ultione perculſi.* Similia habet Humbertus Sylvæ candidæ epiſcopus & S. R. E. Cardinalis apud Caniſium tomo 6 Antiq. lect. pag. 182, ubi integrum Bedæ textum ferè ad verbum exſcribit.

C *hæreſim Monothelitarum deſeruit,*

483 At cur exteros hujus rei teſtes operoſè quærimus, cum ex ipſis ſextæ ſynodi Actis pateat, Georgium Catholicæ doctrinæ tandem conſenſiſſe: nam apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 729 interrogatus ab imperatore, an judicio Agathonis Papæ acquieſceret, poſt maturum examen ac diligentem codicum collationem, *Georgius ſanctiſſimus archiepiſcopus Conſtantinopoleos dixit: Inſpiciens, pie domine, omnem virtutem ſuggeſtionum directarum ad piiſſimam veſtram fortitudinem, tam ab Agathone ſanctiſſimo Papa Romæ, quam ab ejus ſynodo, & ſcrutans libros ſanctorum ac probabilium Patrum, qui repoſiti ſunt in venerabili meo patriarchio, inveni cuncta teſtimonia ſanctorum ac probabilium Patrum, quæ in eiſdem ſuggeſtionibus continentur, conſonantia & in nullo diſcrepantia à ſanctis ac probabilibus Patribus, & conſentio eis, & ſic profiteor, & credo.*

& tanta ſinceræ converſionis ſigna dedit,

484 Ut autem oſtenderet, converſionem ſuam eſſe ſinceram, Georgius petiit, ut nomen Vitaliani Pontificis Romani, quod antea eraſum fuerat, diptychis reſtitueretur, ſicut in proximè citato Labbei tomo col. 737 legimus hoc modo: *Georgius ſanctiſſimus archiepiſcopus Conſtantinopoleos accedens ad piiſſimum imperatorem Conſtantinum dixit: A Deo coronate domine, jubeto mitti in diptychis ſanctarum eccleſiarum nomen ſanctæ memoriæ Vitaliani Papæ Romæ . . . Conſtantinus piiſſimus imperator dixit: Quod poſtulatum eſt à ſanctiſſimo Georgio patriarcha hujus à Deo ſervatæ noſtræ regiæ civitatis, fiat. Sancta ſynodus exclamavit: Conſtantino magno imperatori multos annos, orthodoxo imperatori multos annos, . . . Agathoni orthodoxo Papæ Romano multos annos, Georgio orthodoxo patriarchæ multos annos!* SEC. VII.

ut in Typico S. Sabæ

485 Ex his ſatis liquet, Georgium inter præſules Catholicos recenſendum eſſe; ſed oritur alia quæſtio, an etiam numero Sanctorum ſit adſcribendus: Græci enim illum (aliis ejuſdem nominis patriarchis Conſtantinopolitanis ſanctitatis titulum non convenire, infra videbimus) eccleſiaſticis ſuis Faſtis inſeruerunt. Imprimis Typicon S. Sabæ ad diem VI Aprilis ſic habet: Τῷ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Id eſt: *Sancti patris noſtri Georgii archiepiſcopi Conſtantinopolitani.* Menæa excuſa die XVIII Auguſti eumdem, ni fallor, cum Joanne ſic memorant: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου καὶ Γεωργίου. Id eſt: *Eodem die memoria ſanctorum patrum noſtrorum patriarcharum Conſtantinopolitanorum Joannis & Georgii.* E

aliiſque Græcorum Menologiis

486 Raderus noſter in Mss. obſervationibus ad Menæa putat, hîc Joannem Cappadocem indicari; ſed cum plures iſtius nominis præſules Conſtantinopolitani ſine ullo diſtinctionis epitheto in Menæis memorentur, lectorem remittimus ad ea, quæ de Joanne Cappadoce ſuperiùs diximus. Porrò ibidem huic annuntiationi ſubnectuntur duo ſequentes verſiculi, qui ad Georgium noſtrum pertinent.

Ὁ Γεώργιος, ὡς κελεύεις Χριστέ μου,
Ἔφασκε θνήσκων, ἔρχομαι κληθεὶς ἄνω.
Morte imminente, Georgius dixit: Peto
Sedes ſupernas, Chriſte, cum primùm vocas.

inter Sanctos relatus fuerit.

487 Supplementum ad Menæa ex Ms. Synaxario Sirmondi noſtri poſt Joannis & Georgii annuntiationem eadem die XVIII Auguſti locum publici cultûs ita exprimit: Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Id eſt: *Celebratur autem ſolennitas ipſorum in ſanctiſſima magna eccleſia.* Cum igitur ſanctitati hujus Georgii aliunde nihil obſtet, videmur prudenter propter hæc teſtimonia illum inter Sanctos poſſe numerare, ſicut ſupra Conſtantinum ob ſimiles rationes numero Sanctorum adſcripſimus. Nihilominus die XVIII Auguſti poterunt hæc argumenta rurſus ad examen revocari, ac tunc operoſiùs inquiri, an alicunde de geſtis ejus major notitia hauriri poſſit. Interim nos jam tempus gubernationis ac mortis ejus ex probabiliſſimis monumentis ordinabimus. F

cum ſedem CP. ab anno 678 uſque ad annum 683 tenuiſſet.

488 Contra varias catalogorum corruptiones nos præmunit Theophanes, dum in Chronographia pag. 301 & 302 de tempore ſexti concilii diſſerens affirmat, illud celebratum fuiſſe, *patriarcham nimirum agente in ſancta œcumenica ſynodo Georgio, cujus patriarchatûs annus tertius numerabatur, cuique poſt ſynodum alii tres in dignitate exacti ſunt. Poſt hunc vero Theodorus annos tres.* Ex hoc Theophanis textu jam aliquot corollaria deducemus. Primò inde inferimus, Georgium anno Chriſti DCLXXVIII cathedram Conſtantinopolitanam aſcendiſſe, cum tempore ſextæ ſynodi œcumenicæ, quæ circa finem anni DCLXXX celebrari cœpit, tertium epiſcopatus ſui annum numeraret. Hinc ſecundò colligimus corruptos

SEC. VII. esse illos patriarcharum catalogos, qui tantum duos aut tres annos Georgio assignant; Theophani autem fermè consentire Nicephorum Callistum, qui in suo catalogo apud Bandurum ipsi sex annos ac tres menses adscribit. Denique ex his sequitur, Georgium obiisse, seu, ut loco citato scribit Nicephorus Callistus, sede sua pulsum esse anno Christi DCLXXXIII, quo cathedram Constantinopolitanam occupavit supra memoratus

THEODORUS iterum.

Theodorus circa finem anni 683 sedi suæ restitutus

COmbefisius, Pagius, & supra laudatus historiæ Monotheliticæ scriptor anonymus ex hac Theodori in sedem Constantinopolitanam restitutione conjiciunt, illum hæresi Monothelitarum renuntiasse. Neque id diffitetur Baronius; sed in Annalibus ad annum Christi DCLXXXII num. 2 asserit, Theodorum id ficto animo fecisse, ipsumque de corruptis sextæ synodi Actis ibidem ita accusat: *Iste versipellis, formas mutare doctus,*
B *Catholicam fidem ceu larvam suscipiens, eam ad exhibendum se foris Catholicum cum aggressus est profiteri, ad patriarchatum sibi reditum præparavit: quem nactus, par est credere, quod omnia, per quæ in Actis ejusdem œcumenicæ synodi novit sibi infamiam ob hæresim irrogatam, prorsus abstulit, atque alia pro animi sententia adjecit.* De sincera aut ficta hæresis ejuratione soli cordium scrutatori Deo judicium relinquimus.

non potuit corrumpere Acta sextæ synodi,

490 Verùm Acta sextæ synodi ab isto Theodoro corrumpi non potuisse, putamus cum Garnerio nostro, qui in Dissertationibus ad Librum diurnum Romanorum Pontificum pag. 184 & sequente sic argumentatur: *Jam quod dicitur de Theodoro Actorum corruptore, fidem ferè omnem omni ex parte superat: nam primò, quod propter Monothelismum depositus sit, & quidem paulo ante synodum, nemo veterum tradit, nemo ante Baronium, quamquam suspicio Baronii non improbabilis videtur: nam & Macarii Antiocheni fidei subscripsit, & eo facto depositionem meruit, qua Macarius multatus est. Deinde etsi consenserit Macario, quemadmodum & Georgius successor;* at pertinax non mansit, *sed Georgium imitatus resipuit: quamobrem defuncto mox successit,*
C *restitutus in sedem priùs relictam. Synodus verò neminem proscripsit, nisi aut defunctum aut pertinacem.*

ut argumentis Garnerii

491 *Verùm etsi fictè professus dicatur Catholicam fidem cupiditate sedis recipiendæ, etsi retinuerit animo non tantùm errorem, sed etiam odium in Sedem Apostolicam, qua ratione tandem potuit, quamvis maximè tentaverit, toties Acta vitiare, quoties Honorii mentio facta est? Quomodo licuit homini uni professionem fidei episcoporum manibus subscriptam, ipsasque Constantini imperatoris litteras adulterare? An non erat fides sigillis obsignata? An non suas litteras Constantinus apprimè Catholicus manu sua subscripsit? An præcipiti imprudentia & non matura potius, ut in re tanti momenti par erat, lectione recognovit, quod subscriberet? An ipse etiam imperator, quem Constantino Magno synodus parem dixit, venit in societatem facinoris cum Theodoro? Quis sibi, quis aliis persuadeat, id tentatum à principe tam pio, tamque ardenter Catholico, ut ipsiusmet parentis Typum, avique Ecthesim proscripserit?* Cum hîc nostri instituti non sit famosam illam de Honorio Papa quæstionem operosiùs agitare, lectorem remittimus ad alia ejusdem Garnerii argumenta, quibus ibidem hanc controversiam ita discussit, ut Actorum integritati, synodi sextæ auctoritati, & Apostolicæ Sedis honori simul consuluerit. D

& Antonii Pagii

492 Pagius in Critica ad annum Christi DCLXXXII num. 7 ex tribus annis, quos Theophanes post sextam synodum reliquo Georgii episcopatui tribuit, eamdem Baronii sententiam ita refellit: *Major Theophani hac in re, quam Nicephoro fides habenda quoad annos sedis Theodori post ejus restitutionem. Ex utroque tamen auctore constat, Georgii mortem & Theodori restitutionem ante annum sequentem* (nempe Christi DCLXXXIII) *non contigisse; indeque ruunt omnes conjecturæ Baronii, quibus probatum existimat, Theodorum Acta sextæ synodi falsasse, & cum in eis nomen ejus inter damnatos hæreticos legeretur, nomen Honorii in sui locum subrogasse, ac Acta vitiata legatis Romanis, antequam ex urbe regia recederent, tradidisse, cum ea in potestate habuerit: nam certum est legatos, vel superioris anni fine, vel præsentis initio Romam perveniss*e, *cum Joannes Portuensis episcopus, qui unus ex illis erat, con-* E *secrationi Leonis II interfuerit, eosque Acta synodalia attulisse, quæ non multo post à Leone ad episcopos Hispanos missa sunt. Neque legati Acta vitiata Constantinopoli accipere voluissent. Quamobrem & Leo II Hispanis & Gallis recipienda misit, ac in professione fidei, à summis Pontificibus emittenda, inter sacra decreta recenseri voluit. Non potuit itaque Theodorus Acta, quæ jam in Occidente huc illuc circumferebantur, corrumpere.*

contra Baronium probatur.

493 Certè hoc chronologicum Pagii argumentum inter alia non exiguam vim habet: si enim ante annum Christi DCLXXXIII varia sextæ synodi ecgrapha per Occidentem dispersa fuerint, quomodo in Oriente autographum Actorum corrumpere potuit Theodorus, qui eo tempore illud nondum in potestate sua habebat, cum tantummodo circa finem anni DCLXXXIII sedi Constantinopolitanæ restitutus fuerit? Longè itaque verisimilius est, legatos Romanos à Georgio, qui post synodum sextam adhuc tribus annis ecclesiam Constantinopolitanam rexit, sincera Actorum exemplaria accepisse, ac Romam attulisse, antequam ea Theodorus potuerit interpolare. F

Theodorus ille, anno 686 mortuus,

494 Ex his omnibus concludo, Theodorum exeunte anno Christi DCLXXXIII sedem Constantinopolitanam rursus occupare cœpisse, & anno DCLXXXVI mortuum esse, cum post restitutionem suam tribus annis sederit, ut supra citatus Theophanes testatur. Baronius catalogum Nicephori secutus secundo Theodori patriarchatui unum duntaxat annum & decem menses adscribit, & idcirco in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi DCLXXXIV num. 8 mortem ejus sic refert: *Hoc eodem anno Theodorus, Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopus, moritur, cum sedisset annum & menses decem: ita Nicephorus ejusdem sedis episcopus. Haud diutius à Deo permissus est vivere omnium fabricator malorum ter impius Theodorus ad supernum vocatus tribunal reddere de omnibus rationem.* Certè istud Eminentissimi scriptoris judicium orthodoxiam & sanctitatem hujus Theodori minimè commendat.

in Menæis excusis inter Sanctos refertur,

495 Nihilominus impressa Græcorum Menæa ad diem XXVII Decembris catalogo Sanctorum hunc ipsum Theodorum ita inscribunt: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ϑ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Id est: *Eodem die, memoria sancti patris nostri Theodori archiepiscopi Constantinopolitani.* Deinde ibidem sequitur breve ipsius elogium

A gium, seu vitæ compendium, quod sic Latinè interpretor: *Ille in hac ipsa urbe* (nimirum Constantinopolitana) *habuit nativitatem & educationem. Factus est autem propter singularem pietatem sacerdos sanctissimæ & magnæ ecclesiæ; dein syncellus & vasorum custos. Patriarcha autem Constantinopolitano defuncto, coactus est à toto senatu, & ipso imperatore, magisque à sacra synodo gubernacula ecclesiæ suscipere. Cum verò eam duobus annis ac tribus mensibus benè gubernasset, ad Dominum emigravit. Memoriam ejus magna ecclesia celebrat die Dominica.* Maximus Cytherorum episcopus eadem Græco-barbarè ex Menæis recitat. Sed ea auctoritas nobis hactenus non sufficit, ut hunc præsulem Sanctis adscribamus. Quare successores nostri ad diem XXVII Decembris dispiciant, an aliunde certiora veræ conversionis & sanctitatis testimonia erui possint. Certè suspicari non poterunt, in Menæis hîc de alio Theodoro agi, cum non nisi unicum antistitem Constantinopolitanum istius nominis inveniamus, ut ex tota horum patriarcharum serie apparet.

B

XLIV. PAULUS III.

& exeunte eodem anno 686 successorem habuit Paulum,

EX stabilita superius chronologia sequitur, hunc patriarcham circa finem anni DCLXXXVI Theodoro successisse. Illum autem ex laïcali statu ad eam dignitatem assumptum esse indicat S. Nicephorus in Chronographia compendiaria his verbis: *Paulus ex laïco à secretis, annis* VI, *mensibus* VIII. Hunc Paulum tempore sextæ synodi imperatori à secretis fuisse, conjicimus ex Epilogo Agathonis diaconi, qui apud Labbeum tomo 6 Conciliorum à col. 1401 sic incipit: *Ego peccator & omnium minimus Agatho, indignus diaconus & bibliothecarius sanctissimæ hujus magnæ ecclesiæ & venerandi secreti patriarchalis protonotarius & cancellarius secundus* [abhinc] *triginta duobus plus minus annis, cum essem adhuc ætate juvenis in lectoris gradum connumeratus & inutilis notarius, fui administer huic sanctæ & œcumenicæ sextæ synodo, omnia, quæ in ea acta sunt, ordine persecutus simul cum Paulo, qui fuit sanctus hujus civitatis archiepiscopus & patriarcha, cum esset adhuc laïcus & à secretis imperatoris.* Combefisius in Auctario Græcorum Patrum part. 2 col. 199 ferè similem hujus textus interpretationem exhibet.

C

qui anno 693 ex hac vita migravit,

497 Quod verò ad sex annos & octo menses gubernationis attinet, quos S. Nicephorus Paulo tribuit, ratâ concordiâ omnes catalogi apud Bandurum Nicephoro consentiunt, & eumdem annorum ac mensium numerum episcopatui ejus assignant. Neque ab iis discrepare censendus est Theophanes, qui tum in laterculis tum in ipsa Chronographia menses ac dies administrationis plerumque omittit, & hîc pag. 302 more suo *annos septem* videlicet incompletos ipsi adscribit. Porro si à fine anni DCLXXXVI numeraverimus sex annos & octo menses perveniemus ad annum Christi DCXCIII, quo Paulus ex hac vita migravit. Baronius in Annalibus ad annum Christi DCXCI num. 4 mortem Pauli ita collocat: *Hoc pariter anno, ubi Paulus Constantinopolitanus episcopus sedisset annis septem, moritur, & in locum ejus suffectus est Callinicus, homo novandarum rerum studiosissimus.* At ex nostra patriarcharum chronotaxi apparet, Eminentissimum scriptorem duobus annis à recta chronologia aberrare. Ceterùm Pauli successorem novandarum rerum studiosissimum appellat, quia illum conciliabulo Quinisexto seu Trullano præfuisse arbitrabatur. Sed istud facinus, de quo Baronius aliique Callinicum accusant, huic Paulo tribuendum esse jam ostendemus. SEC. VII.

postquam conciliabulo Quinisexto seu Trullano subscripserat,

498 Ad opinionem nostram probandam sufficit sola subscriptio, quæ apud Labbeum tomo 6 col. 1188, & Harduinum in nova Conciliorum collectione tomo 3 col. 1698 post centum & duos conciliabuli Trullani canones ita distertè legitur: *Paulus indignus episcopus Constantinopolis novæ Romæ, definiens subscripsi.* Sola, inquam, subscriptio illa sufficit, nisi omnes Callinici accusatores demonstrent, eam falsam & ab aliquo intrusam esse. Severinus Binius, qui eamdem subscriptionem in sua Conciliorum collectione edidit, nihil ad eam annotavit, & interim notas suas in istud conciliabulum ita exorditur: *Auctoritate Callinici Constantinopolitani episcopi, qui hoc tempore post obitum Pauli Constantinopolitanæ ecclesiæ præsidebat, hæc erratica pseudo-synodus in Trullo Constantinopoli congregata fuit.* Miror, ipsum in notis nihil de ista subscriptione monuisse. F

quam falsi scriptionem aliqui perperam attribuunt

499 Christianus Lupus in synodorum decretis illustratis part. 2 pag. 1074 differens de hoc pseudo-concilio Trullano sic clarius loquitur: *Respondeo, præsidentiam à quibusdam adscribi Paulo tertio patriarchæ Constantinopolitano, quem sanctus Nicephorus patriarcha affirmat è laico promotum. At verius est, fuisse ejus successorem Callinicum, hominem Latinæ ecclesiæ penitus adversarium, aptumque ejusmodi tragœdiis: eum quippe proximo ante synodum anno constat Paulo defuncto successisse.* Lupus hîc sine maturo examine cæcè secutus est Baronium, quia Eminentissimus scriptor nusquam idoneis testibus aut tabulis probat, Paulum proximo ante synodum anno obiisse, quamvis Lupus de eo constare gratis asserat. Imò nos ex hactenus deducta patriarcharum serie, si non constare, saltem probabilissimè inferri putamus, Callinicum uno alterove anno post istam pseudo-synodum gubernacula ecclesiæ Constantinopolitanæ primùm tenuisse. Quod autem habet de Callinico, tamquam infenso Latinæ ecclesiæ hoste ac turbis ciendis apto, ex eodem Baronio hausit, ut postea apparebit.

successori ejus Callinico, F

500 Interea Lupus de Callinico hæc ibidem addit: *Malum consilium consultori pessimum: postmodum enim à Justiniano Augusto, quem ad hanc pseudo-synodum faciendam seduxerat, fuit excæcatus, sede ejectus, relegatus, Romam missus castigandus. Ejus, ut viri infamis, nomen existimem erasum à posterioribus synodi patronis, ac intrusum nomen Pauli. Fuit id satis facile: nam suprà audivimus, synodi hujus canones & Acta tempore Anastasii Bibliothecarii necdum fuisse indita archivis sedium patriarchalium, nec translata in linguam Latinam.* At licet aliquid facilè fieri possit, non inde continuò sequitur, ita factum esse. Deinde si fas est in dubium revocare subscriptiones synodorum illarum, quæ archivis patriarchalium sedium non fuerunt insertæ, & quæ ab aliquot seculis nondum in linguam Latinam translatæ fueraut, quid judicandum erit de tot monumentis ecclesiæ Græcæ, quæ Binius, Labbeus, Cossartius, Cotelerius, Baluzius, Harduinus, aliique viri eruditi primùm è tenebris eruerunt, ac Latinè reddiderunt?

sicut ex fide veterum codicum,

501 Præterea nomen Pauli Constantinopolitani in antiquis codicibus inter subscriptiones expressum fuisse, colligo ex admonitione Græco-Latina, quæ conciliabulo Trullano præfigitur, &

in

Sec. VII. in qua apud Labbeum tomo 6 col. 1128 poſt alia ſic monemur : *Hæc ita ſe habere conſtat ex vetuſtiſſimo codice, qui etiam nunc exſtat in bibliotheca Vaticana ad veritatis comprobationem : ſiquidem in eo codice continenter poſt canones habetur Juſtiniani imperatoris ſubſcriptio, cum pater ejus Conſtantinus poſt omnes epiſcopos ſubſcripſerit definitioni ſextæ ſynodi, idque non niſi rogantibus epiſcopis. Deinde vacuus relictus eſt locus ſubſcriptioni Papæ cum hac annotatione :* Locus sanctissimi Papæ Romani. *Tum ſequuntur ſubſcriptiones patriarcharum*, Pauli Constantinopolitani, *Petri Alexandrini* &c. Matthæus Blaſtares, qui ante medium ſeculi XIV Græcè ſcripſit, in procœmio ſui nomocanonis de ſynodo Trullana loquens, *Paulum Conſtantinopolitanum* inter hujus ſynodi principes numerat, ut Pagius in Critica ad annum Chriſti DCXCII num. 8 teſtatur.

improbabili errandi periculo, B

502 Fortè quiſpiam objiciet, oſcitantiâ amanuenſium nomen *Pauli* pro nomine *Callinici* in hos codices irrepſiſſe, ſicut citatus Blaſtares *Paulum* pro *Petro* Alexandrino poſuit, & ſicut numeros annorum in catalogis patriarcharum ſæpe corruptos fateri cogimur. At reſpondeo, multò faciliorem eſſe lapſum in temporum conſignatione, quam in ſubſcriptione epiſcoporum : plurimum quippe variantur numeri, ſi una littera excidat vel mutetur ; ſed non tam facilè poteſt totum unius epiſcopi nomen ſubſtitui alterius nomini, maximè quando nulla eſt inter ea ſimilitudo aut affinitas, veluti in *Paulo* & *Callinico* contingit. Adde quod error Matthæi Blaſtaris detegatur ex aliis codicibus, qui Petrum Alexandrinum manifeſtè exprimunt. Adverſarii exhibeant nobis antiquos codices, in quibus Callinicus ſubſcriptus legatur, & tunc de genuina lectione diſputabimus. Quod ſi contra communem omnium codicum fidem pro Paulo Callinicum intelligi ſine ullo fundamento velint, voluntatem eorum pro ratione ſtare, æqui æſtimatores judicabunt. Denique argumentemur ad hominem, ut vulgo aiunt, & chronologico vinculo adverſarios conſtringamus.

& ex recta chronologia contra eos oſtenditur. C

503 Pagius in Critica ad annum Chriſti DCXCII à num. 1 refert varias auctorum ſententias de anno, quo habita ſit pſeudo-ſynodus Trullana, & ipſe ibidem num. 7 contendit, eam anno Chriſti DCXCI celebratam fuiſſe. Baronius, Binius, & Lupus putant, illam uſque ad annum DCXCII differendam eſſe. Audiamus ex ipſis Binium, qui in notis ad iſtud conciliabulum de tempore ejus ſic breviter ſtatuit : *Verior eſt ſententia, quam tenet reverendiſſimus & illuſtriſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus, hanc erraticam pſeudo-ſynodum celebratam fuiſſe anno Domini* DCXCII, *qui eſt decimus poſt ſextam ſynodum abſolutam, quintus Sergii, & octavus Juſtiniani imperatoris : nam prædicto canone* III *apertis verbis aſſeritur, quinta Indictione conventum hunc coactum fuiſſe.* De hac controverſia inter Pagium & alios nihil pronuntio ; ſed opinionem Baronii, Binii & Lupi circa tempus celebratæ pſeudo-ſynodi libens amplector. At quæro, quomodo canonibus iſtius conciliabuli anno DCXCII ſubſcribere potuerit Callinicus, qui poſt mortem Pauli, quæ anno DCXCIII contigit, ad cathedram Conſtantinopolitanam dumtaxat evectus eſt, ut ex computo Theophanis ſupra oſtendimus. Igitur chronologia noſtra ſolidis argumentis evertenda eſt, aut hæc ignominioſa ſubſcriptio imputanda Paulo, poſt quem anno Chriſti DCXCIII ſedere cœpit

D

XLV. CALLINICUS I.

Dum Bollandus obiter agit de geſtis Callinici,

BOllandus noſter, Baronium incautè ſecutus, ad diem VIII Januarii in Vita S. Cyri hunc Callinicum, tamquam hominem hæreticum & impium depinxit. Sed memoriam iſtius patriarchæ Catholicis tam odioſam reddidit, quia cum aliis magni nominis ſcriptoribus putabat, illum fuiſſe præcipuum conciliabuli Trullani auctorem, & canonibus ejuſdem pſeudo-ſynodi ſubſcripſiſſe. *Verùm chronotaxi epiſcoporum Conſtantinopolitanorum nunc in integrum reſtituta*, ut Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCIII num. 2 loquitur, *hæc omnia corruunt, liquetque, non Callinicum, ſed Paulum ſynodo Trullanæ præſedisſe. Cumque à nullo antiquo hiſtorico vel Græco vel Latino alicujus culpæ inſimulatus fuerit Callinicus, nec etiam à recentioribus debet. Si enim Leontio, poſtquam urbem occupavit, adhæſerit, hoc illi commune cum omnibus Orientis antiſtitibus fuit.* Si Bollandus vidiſſet omnia argumenta, quæ poſteri pro defenſione Callinici attulerunt, haud dubie pro ſolito ſuo candore mutaſſet opinionem, quam Baronio & Binio fretus obiter tantùm indicavit, & cujus ulteriorem diſcuſſionem ſucceſſoribus ſuis liberam reliquit. Nunc præcipua hujus patriarchæ geſta ex antiquis auctoribus referemus. E

quem ſibi adverſantem Juſtinianus Rhinotmetus,

505 Theophanes in Chronographia pag. 307 rem ſatis miram narrat hoc modo : *Ad hæc imperator* (nempe Juſtinianus poſtea propter abſciſſum naſum dictus cognomento Rhinotmetus) *à Callinico patriarcha contendebat, ut preces conciperet ad eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis, cui Metropolitæ nomen, juxta palatium ſitam deſtruendam : in ejus quippe ſolo fontis machinam, & Venetæ factionis, imperatorem illic excepturæ, ſedilia exſtruere annitebatur. Reſpondit patriarcha : Preces in templi conditum conceptas habemus ; ſubruendo templo nullas à majoribus accepi. Imperatore ardentius inſtante, & preces fieri etiam vi expetente, dixit patriarcha : Gloria Deo, qui etiam hac patitur, jugiter, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen. Eo audito, ſubverterunt eccleſiam, & fontem excitaverunt.* Similia apud recentiores hiſtoricos clariùs exponuntur ; ſed nos ea ex veteri auctore tranſcribere maluimus. F

imperio ſuo recuperato, exacerbari juſſit,

506 Cum Juſtinianus crudeliter imperium adminiſtraret, odia multorum in ſe concitavit, & orta eſt civilis ſeditio, cui patriarcha ſeſe immiſcere coactus eſt, ut S. Nicephorus in Hiſtoria pag. 25 & ſequente tradit his verbis : *Leontius cum monachis & aliis amicis Callinicum tunc urbis antiſtitem adit, ac deſcendere cogit, & ad populum clamare : Hæc eſt dies, quam fecit Dominus. Populus verò Juſtiniano maledicebat. Poſt hæc univerſi in Hippodromum confluunt ; moxque, ut illuxit, Juſtinianum ad eos producunt. Ceterùm vociferante plebe, ut in imperatorem gladio animadverteretur, Leontius pro ſua cum ejus patre Conſtantino amicitia vitæ pepercit ; ſed lingua ac naſo mutilatum in Cherſonam urbem deportat, anno ejus imperii exacto decimo*, qui anno Chriſti DCXCIV & DCXCV reſpondet. *Leontius imperator à populo ſalutatus eſt.* Hæc fere eadem apud Theophanem in Chronographia pag. 308 leguntur.

ac Romam relegavit,

507 Poſtea Juſtinianus Rhinotmetus auxilio Bulgarorum imperium recuperavit, quod Pagius tomo 3 Criticæ pag. 154 probat, anno Chriſti DCCV contigiſſe, & *Callinicum patriarcham oculis*

A *lis orbatum Romam relegavit, & in ejus locum Cyrum quemdam in Amaſtris inſula monachum incluſum, quod imperii ſecundò gerendi vaticinium edidiſſet, ſuffecit*, ut ex Chronographia Theophanis pag. 313 diſcimus. Sanctus Nicephorus in Hiſtoria pag. 28 cauſam hujus punitionis ita addit: *Callinicus patriarcha, quod in Leontii inauguratione probroſè quædam in imperatorem jactaſſet, oculis orbatus Romam deportatus eſt.* Fortè Juſtinianus ſibi probroſum exiſtimabat, quod Callinicus in illa præterita ſeditione ad populum exclamaſſet: *Hæc dies, quam fecit Dominus.* An autem patriarcha id libens, an invitus fecerit, neſcimus, cum ſuprà ex S. Nicephoro ea retulerimus: *Leontius . . . Callinicum . . . deſcendere cogit, & ad populum clamare* &c. Saltem præſul ille excæcatus & in exſilium pulſus eſt, quia Leontio favere videbatur.

incautè Baronium alioſque ſecutus eſt.

508 Baronius in Annalibus ad annum Chriſti DCXCII num. 8 hanc Callinici pœnam divinæ ultioni ſic adſcribit: *Fuit autem tam inſolentis conſpirationis* (intelligit pſeudo-ſynodum Trullanam ſine auctoritate Pontificis Romani coactam) *anteſignanus, & ejuſmodi confuſionis erecta turris architectus Callinicus Conſtantinopolitanus epiſcopus, quem Deus noluit inultum in aliorum exemplum ex hac vita diſceſſiſſe: nam (ut ſuo loco dicetur inferiùs) ab eodem Juſtiniano imperatore oculis orbatus eſt, atque Romam in exilium miſſus.* Deinde Eminentiſſimus ſcriptor ad annum Chriſti DCCIII num. 2 eadem patheticè repetit. Sed hæ piæ conjecturæ, ut jam ſæpe ſuperiùs oſtendimus, falſa hypotheſi nituntur. Fortaſſe Callinicus hæc paſſus eſt ob alia peccata, quorum juſtum ſupplicium jam cæcus vidit, & quæ ultricem Dei manum agnoſcens hac pœna expiavit.

Callinicus iſte, qui in Menæis inter Sanctos colitur,

509 Quidquid ſit, Græci in Menæis excuſis die XXIII Auguſti annuam ipſius memoriam ita annuntiant: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη ϑ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Καλλινίκου πατριάρχου Κωνσαντινουπόλεως. Hoc eſt: *Eadem die memoria ſancti patris noſtri Callinici patriarchæ Conſtantinopolitani.* In Ms. Synaxario Sirmondi locus venerationis ita additur: Τελεῖται δὲ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. *Celebratur ipſius feſtum in ſanctiſſima magna eccleſia.* Lambecius lib. 8 Bibliothecæ Cæſareæ pag. 210 monet, illic Acta Callinici exſtare, ac feſtum ejus ibi die XXIV Auguſti conſignari. Leopoldus I imperator glorioſæ memoriæ hanc Vitam

C Græcam aliaſque plures nobis benignè ex ſua bibliotheca tranſcribere permiſit, quas inter collectanea noſtra conſervamus ſuo tempore producendas. Habemus alterum eorumdem Actorum exemplar, ex bibliotheca Ambroſiana excerptum, in cujus margine dies XXIX Auguſti notatur. Hæc duo ecgrapha Græca brevitate narrationis vix differunt ab Actorum compendio, quod ex Menæis impreſſis jam exhibebo.

& cujus elogium,

510 Raderus noſter elogium Græcum, quo Callinicus in Menæis ad diem XXIII Auguſti ornatur, ita Latinè vertit: *Erat Callinicus antè presbyter & cuſtos ſacræ ſupellectilis templi ſanctiſſimæ Dei Genitricis in Blachernis, ac propter inſitam ipſi virtutem poſtea electus archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, imperante Juſtiniano junio-*

* pronepote *re, Heraclii nepote *, qui multas ipſi meditatus afflictiones, petivit, ut preces funderet pro templis regiarum urbium divæ Dei Genitricis abolendis. Cui Sanctus, Preces, inquit, non ſunt faciendæ pro templis evertendis, ſed ædificandis. Deus condidit mundum, ut maneret, non ut periret. Sed urgentibus miniſtris, qui ab imperato-*

re miſſi erant, & obſtrepentibus, urgentibuſque, SEC. VII. *ut imperium cæſaris exſequeretur, exclamavit Beatus: Gloria tibi Chriſte, qui ſemper pateris adhuc, ſemper & ſuſtines; ſtatimque templum everſum eſt.*

ſeu Actorum compendium

511 *Imperator autem propter ſummam rerum omnium confuſionem & ſcelera imperio dejectus, naribus & lingua præciſis, in Cherſonem exulatum relegatus eſt: qui inde ad Bulgaros profugit, aſſumptoque exercitu urbis Conſtantinopolitanæ mœnia oppugnavit, interimque patriarcham & ſenatum malo dolo ad ſe evocavit, ut ab iis in urbem reciperetur; ſed receptus pactis omnibus & juramentis, ipſaque ſancta cruce & ſanctis Evangeliis, & pretioſo corpore & ſanguine Domini propoſitis, in quæ juraverat, violatis, ſtatim atque in urbem venit, totam civitatem cædibus replevit, patriarcham Callinicum per ſatellites rapuit, & Romam exulatum miſit, cum illi prius ipſe imperator Juſtinianus exciſam linguam & præciſas nares oſtendiſſet, & veluti conſcium conjurationis, majeſtatis reum poſtulaſſet, cum tamen Homo Dei & magnus Patriarcha prorſus omnis culpæ exſors eſſet.*

E

ibidem legitur,

512 *Ductus Romam in quodam cavo muri fundamento concluſus eſt, locuſque foris calce inductus: hoc enim ut fieret, tyrannus imperarat. Quadrageſimum inde poſt diem ſublata calcis inductione, adhuc ſpirans repertus eſt; ſed poſt quatriduum ad Dominum emigravit, & in æde ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quemadmodum ſtatim ſancti Apoſtoli Papæ Romano præceperant, depoſitus eſt.* In utroque Ms. Græco clariùs dicuntur Principes Apoſtolorum Romano iſtius temporis Pontifici apparuiſſe, eumque in ſomno monuiſſe, ut Callinicus in templo ſuo honorificè ſepeliretur. Si antiſtes ille ad diem XXIII Auguſti videatur Operi noſtro inſerendus, poterunt hæc Mss. Græca accuratius inter ſe conferri, & omnia ipſius Acta diligentius examinari. Nunc pergamus ad ſtatuendam illius chronotaxim, quam hac longiore geſtorum narratione interrupimus.

oculis orbatus & in exſilium pulſus eſt anno 705,

513 Theophanes, Nicephorus, & omnes patriarcharum Conſtantinopolitanorum catalogi apud Bandurum miro conſenſu duodecim annos gubernationis Callinico adſcribunt. Unde ſequitur, eum anno Chriſti DCCV excæcatum & exſilio mulctatum fuiſſe, quandoquidem anno DCXCIII Conſtantinopolitanam cathedram aſcendit, ut ſuprà oſtendimus, & Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCIII num. 2 confirmat his verbis: *Callinicus patriarcha Conſtantinopolitanus, qui Leontio adhæſerat, quando Juſtinianum è ſolio dejecit & Cherſonam relegavit, ab iſto in imperium reſtituto oculis orbatur, Romam in exilium mittitur, & in ejus locum Cyrus quidam, in Amaſtris inſula monachus incluſus, ſubſtituitur, ut refert Theophanes. Sedit Callinicus annos duodecim, ut legitur tam in Chronico Nicephori, quam in Chronico Theophanis ad annum* XVII *Conſtantini Pogonati. Idem Theophanes Callinici depoſitionem alligat cum anno Incarnationis ſecundùm Alexandrinos* DCXCVIII, *qui Kalendis Septembribus anni Chriſti* DCCV *inchoatur.*

F

ut cum Franciſco Pagio probabilius opinamur.

514 Jam epimetri loco accipe chronologicam totius hiſtoriæ anacephalæoſin, quam Franciſcus Pagius in Breviario Pontificum Romanorum tomo I pag. 500 ſic breviter exponit: *Non multo poſt mortem Joannis* VI (videlicet Romani Pontificis) *certe eo anno, quo obiit, ſcilicet ſeptingenteſimo quinto in finem vergente, Juſtinianus in imperium reſtitutus eſt. Eo dejectus fuerat à Leontio, qui*

SEC. VII. *imperium invaſit anno ſexcenteſimo nonageſimo quinto : quo, anno ſexcenteſimo nonageſimo octavo, in monaſterium detruſo, Tiberius Apſimarus imperium invaſit, quod tenuit uſque ad annum ſeptingenteſimum quintum, quo Juſtinianus operâ Trebellii Bulgarorum regis Conſtantinopolim clam ingreſſus [eſt, &] tam Leontius quam Tiberius capite truncati ſunt. Juſtiniano imperante, Paulus Conſtantinopolitanus epiſcopus dictus fuerat, ut in fine pontificatûs Joannis V dictum eſt. Paulo, anno ſexcenteſimo nonageſimo tertio, defuncto ſucceſſit Callinicus, qui Leontio adhæſerat, quando Juſtinianum è ſolio dejecit & Cherſonam relegavit. Quare Juſtinianus, recuperato anno* DCCV *imperio, Callinicum oculis orbatum Romam in exilium miſit, ubi carceri incluſus miſerè obiit.* En accuratam totius tragœdiæ ſynopſim, poſt quam ingredimur æquè tragicum

SECULUM VIII.

B

XLVI. S. CYRUS.

Callinico exſuli ſtatim ſucceſſit S. Cyrus,

QUandoquidem Acta hujus ſancti Patriarchæ à majoribus noſtris ad diem VIII Januarii elucidata ſunt, lectorem ad cognoſcenda ejus geſta eò remittimus, & hîc ſolàm ipſius chronologiam attendimus. Theophanes in Chronographia pag. 313 poſt reſtitutionem Juſtiniani Rhinotmeti in imperium, anno primo, id eſt Chriſti DCCV, initum à Cyro epiſcopatum indicat his verbis : *Callinicum patriarcham oculis orbatum Romam relegavit, & in ejus locum Cyrum quemdam in Amaſtris inſula monachum incluſum, quod imperii ſecundò gerendi vaticinium edidiſſet, ſuffecit.* Nicephorus patriarcha, Zonaras, Cedrenus, aliique hiſtorici exſilium Callinici, & ſucceſſionem S. Cyri, etiam cum anno primo Juſtiniani iterum imperantis connectunt. Unde nos cum Pagio, Banduro, & majoribus noſtris initium hujus epiſcopatus anno Chriſti DCCV alligamus.

qui exeunte anno 711 vel ineunte 712 ab imperatore Philippico exauctoratus eſt,

C

516 Theophanes in Tabulis, Nicephorus in Chronographia, Zonaras in Annalibus, & Catalogi apud Bandurum concorditer huic patriarchæ ſex adminiſtrationis annos aſſignant. Hinc liquet, corruptum eſſe locum Theophanis, qui in Chronographia pag. 302 ſic habet : *Cyrus denique annos duos ſedit.* At ibi ſex annos pro duobus legendos eſſe, manifeſtè oſtendit ipſemet Theophanes, qui eâdem paginâ mox addit, quod *primo imperii ipſius Philippici anno inſanum conciliabulum adverſus ſanctum œcumenicum concilium celebratum ſit ; Cyroque expulſo ſub ſextum patriarchatus ſui annum Joannes Conſtantinopolitanus patriarcha factus fuerit.* Cum igitur S. Cyrus ſex annis ſederit, & Philippicus juxta exactiores chronologos medio circiter Decembri anni DCCXI imperium occupaverit, ex ſupradictis ſequitur, ut hic ſanctus Patriarcha, exeunte anno DCCXI vel ineunte DCCXII, ſtatim à Philippico imperatore exauctoratus fuerit, ac alterutro anno ipſi ſucceſſerit

XLVII. JOANNES VI.

eique ſubſtituitur Joannes,

THeophanes in Chronographia pag. 319 hunc Patriarcham, tamquam ſextæ ſynodo adverſantem, ac Philippico imperatori conſentientem, ita deſcribit : *Cyro verò patriarchæ ſede ab eo dejecto, Joannem quemdam improbitatis & pravæ opinionis conſortem in ejus locum promovit.* Hinc idem ab eminentiſſimo Baronio in Annalibus ad annum Chriſti DCCXII num. 2 vocatur *Monotheliturum anteſignanus*, & ibidem numero ſequente ſic accuſatur : *Evecto igitur in ſolium patriarcha Monothelita, cum ipſo & in ipſo tamquam in cardine univerſo Orientalis movetur eccleſia : nam imprimis, quæ tunc ſunt repertæ eccleſiæ carere paſtoribus, ad eas non niſi impietate bene noti hæretici Monothelitæ promovebantur epiſcopi ; ſed & horum immenſus citò auctus eſt numerus ex eis, qui, licet Catholici, tamen jacturam cathedræ, quam paſſus fuit Cyrus patriarcha, ſibi timentes, eamdem perfidiam, quam imperator, è veſtigio aggreſſi ſunt profiteri ; ita ſtabiliri ſibi ſedem epiſcopalem putantes, ſi quam fidem aſſererent imperator & patriarcha, æque & ipſi profiterentur ; nutare verò ſedem eorum, qui ſextæ ſynodi agerent defenſores, vel reſiſtere aut diſſentire reperirentur imperatori, & contradicere patriarchæ.* Fateor, hanc accuſationem niti auctoritate S. Theophanis ; ſed ab illo etiam S. Germanus & S. Andreas Cretenſis de eadem hæreſi accuſantur, ut poſtea dicetur.

D

E

quem cum Antonio Pagio

518 Pagius ad annum Chriſti DCCXII num. 3 & ſequentibus aſſerit, hunc Joannem & alios nonnullos ex animo orthodoxos fuiſſe, & tantummodo in hac periculoſa tempeſtate diſſimulaſſe, ne hæreticum imperatorem irritarent, & totam Orientalem eccleſiam indiſcreto zelo peſſumdarent. Itaque hoc medium invenerunt, vel ab aliis inventum approbarunt, ut ederent fidei formulam ſenſu Catholico, qua tamen ſupprimerentur voces, geminæ in Chriſto operationis & voluntatis, quæ Philippico nimis erant exoſæ. *Qua in re*, inquit ibidem Pagius num. 5, *non ſolum non peccarunt ; ſed rem dignam laude egiſſe videntur, majori ſcilicet depulſo malo ab Eccleſia, ac minori permiſſo potius, quam acto. Sed quia inter duo extrema medium invenire aut tenere difficile, Joannes, Germanus & Andreas hoc ſuo zelo medioque tantam ſibi conflarunt invidiam, ut paſſim Monothelitæ audierint, ejuſdemque cum Philippico ſententiæ. Verum quia ſcriptores illi ſola conjectura & præſumptione loquuntur, nec certa monumenta eorum temporum ſequuntur, ea de re varii ſunt, eo magis, quò ab illa ætate non minimum diſſiti præfatam œconomiam ignorarunt.* Deinde exemplo S. Baſilii, aliiſque argumentis, Joannem Conſtantinopolitanum excuſare conatur.

F

ab hæreſi Monothelitica vindicamus

519 Fortaſſe Baronius aliter ſenſiſſet, ſi vidiſſet epiſtolam apologeticam ipſius Joannis, quæ in Labbeana Conciliorum collectione tomo 6 à pag. 1409 refertur, & in qua Joannes ſe apud Conſtantinum Pontificem Romanum purgare nititur de iis, quæ tempore Philippici imperatoris geſta fuerant. Initio iſtius epiſtolæ Romanum Pontificem, tamquam totius Eccleſiæ caput, agnoſcit ac veneratur. Deinde ſignificat, quomodo invitus epiſcopatum Conſtantinopolitanum admiſerit, ne alter hæreticus in illum intruderetur. Præterea teſtem orthodoxi animi ſui appellat ipſum Deum, ac apocriſiarium Sedis Apoſtolicæ, cui ſuam agendi rationem ſincerè indicaverat. *Quomodo nos & quo conſilio ita geſſerimus*, inquit col. 1412, *ut depelleremus ejus vim tyrannicam & protervam ; ad id autem, quod eſt moderatius, deduceremus inſolentiam, ſcientes ut in malis non eſſe omnino rejiciendam indifferentiam, quando non ipſum bonum licet primo loco obtinere, nobis teſtimonium feret ipſa Poteſtas, quæ cordium conſilia intuetur : quin etiam inter homi-*

A *homines ſanctiſſimæ veſtræ Sedis religioſus apocriſiarius, qui hîc agit, cui nos tunc maximè urgente tempeſtate dato jurejurando ſatisfecimus, ei puram, quæ nobis inerat, in orthodoxam fidem affectionem aperientes.* Denique variis Sanctorum exemplis ac teſtimoniis licitum diſſimulationis ſuæ uſum defendit. Quid autem Conſtantinus Papa ipſi reſponderit, ignoramus.

contra accuſationem Baronii,

520 Conſtantino mortuo ſucceſſit Gregorius II Pontifex, cui Joannes patriarcha litteras ſynodicas miſit, ut Anaſtaſius bibliothecarius in Vita Gregorii II Papæ tradit his verbis: *Hujus temporibus Joannes Conſtantinopolitanus antiſtes ſynodicam ei miſit, atque ad eum reſcriptis idem uſus eſt Pontifex.* Quamvis reſponſoria iſtius Pontificis epiſtola ad nos non pervenerit, tamen Baronius ad annum Chriſti DCCXIV num. 3 ſynodicas Joannis litteras ab illo Pontifice rejectas eſſe affirmat hoc modo: *Quod enim idem Joannes hæreticus eſſet, ut vidimus, intruſus à Philippico imperatore, haud dubitari poteſt, rejectam à Gregorio Joannis ſynodalem epiſtolam, qua ipſe & alii cum eo epiſcopi ſcribentes ad recèns creatum Romanum*

B *Pontificem, ab illo communionem Catholicam ſuffurari tentarent: ſed eos tamquam hæreticos ipſe Pontifex eſt averſatus, & ipſum pſeudo-patriarcham è throno deponendum curavit.* Dein poſt alias conjecturas perperam hæc addit: *Verum hoc anno* (videlicet Chriſti DCCXIV) *qui ſecundus Anaſtaſii numeratur, fuiſſe Joannem in ordinem redactum, Theophanes affirmat, cujus &* * *ſententia hoc pariter anno Kalendis Auguſti electum fuiſſe ſanctum Germanum poſſumus intelligere.*

** forte ex*

qui etiam perperam putavit,

521 Quidquid ſit de hac epiſtolæ ſynodicæ repulſa, quam Baronius ex incerta hæreſeos hypotheſi deducit, certè fallitur Eminentiſſimus ſcriptor, dum pro depoſitione Joannis Theophanem teſtem citat; cum Theophanes in Chronographia pag. 302 Germanum Joanni *mortuo* ſucceſſiſſe ita diſertè aſſerat: *Poſt tres annos verò mortuo Joanne, Germanus Cyzico tranſlatus eſt Conſtantinopolim, & patriarchatum tenuit annos quindecim.* Equidem fateor, quod Zonaras in Annalibus lib. 14 num. 27 ſic ſcribat: *Patriarcha Joanne, ut non orthodoxo, à ſede, quam triennium tenuerat, avulſo, Germanum Cyzico revocatum in ejus locum ſubſtituit* Anaſtaſius imperator. Sed

C cum nullus alius hiſtoricus, quantum ſcimus, de illa Joannis depoſitione meminerit, Theophani antiquiori majorem in hac re fidem, quam Zonaræ, adhibendam eſſe cenſemus.

Joannem anno 714 exauctoratum fuiſſe,

522 Porrò Baronius putat, S. Germanum anno Chriſti DCCXIV locum Joannis occupaſſe, & hunc annum haud dubiè determinavit ex verbis Theophanis, qui in Chronographia pag. 322, ad annum Incarnationis juxta Alexandrinos DCCVII, qui anno Chriſti DCCXIV à Kalendis Septembris inchoatur, ſic ſcribit: *Eodem porrò ſecundo* anno *imperii Artemii, qui etiam Anaſtaſius, Indictione decima tertia, menſis Auguſti die undecimo, è Cyzicena metropoli Conſtantinopolim Germanus tranſlatus eſt.* Sed Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCXIV num. 2 oſtendit, uno anno à vera chronologia aberraſſe Baronium, *qui non adverterat, Theophanem imperatorum annos à Kalendis Septembris morti deceſſoris proximioribus cum anno civili inchoare, ideoque anno* DCCXV *menſe Auguſto juxta computandi rationem, à Theophane uſurpatam, ſecundum Anaſtaſii imperatoris annum adhuc in curſu fuiſſe. Eo autem Chriſti anno dies Dominica in diem undecimam menſis Auguſti incidit, & ordinationes epiſcopo-*

rum diebus Dominicis aut feſtis ſolennibus fieri ſolitas ſæpe inculcavimus. SEC. VIII.

cum veroſimilius anno 715 in locum Joannis mortui

523 Dein ita pergit: *Goarus in notis ad Theophanem contendit, ſanctum Germanum anno primo Anaſtaſii imperatoris die quarto menſis Auguſti Conſtantinopolim tranſlatum eſſe, Anaſtaſiumque ſeu Artemium præſenti ſolùm anno ad imperium evectum, & juxta eam ſententiam textum Theophanis corrigit; ſeu, ut verius dicam, corrumpit: Anaſtaſium enim anno elapſo dictum eſſe imperatorem jam demonſtravimus; Germanum verò die* XI *Auguſti anni* DCCXV *ordinatum eſſe, ex dicendis anno* DCCXXX, *quo abdicavit, magis confirmabitur.* Hæc cum chronotaxi noſtra optimè concordant: ſi enim cum Theophane, & pleriſque catalogis, tres gubernationis annos Joanni conceſſeris, eoſque ab exeunte anno DCCXI; vel ineunte DCCXII numeraveris, comperies, Joannem ſedìſſe annos tres cum aliquot menſibus, qui menſes ſæpe non exprimuntur, ut jam aliquoties obſervavimus. Probabilius itaque exiſtimamus, quòd Joannes anno Chriſti DCCXV obierit, & eodem anno, die XI Auguſti in locum ejus ſuffectus fuerit

XLVIII. S. GERMANUS I.

ſubrogatus fuerit S. Germanus,

CUm Henſchenius noſter ad diem XII Maii Acta hujus Patriarchæ illuſtraverit, hîc ruſus præcipuam chronologiæ rationem habebimus, poſtquam hunc ſanctum Virum purgaverimus ab hæreſeos labe, quam Theophanes in Chronographia pag. 302 ſic ipſi aſpergit: *Andreas autem Cretæ metropolita, & Germanus Cyzici pariter metropolita inſano illi concilio manifeſto ſubſcripſerunt, & cum omnibus ejuſdem ætatis epiſcopis celebratum adverſus Monothelitas præfato more ſanctum ſextum concilium anathemate proſcripſerunt.* Dein ibidem pag. 320 ſimilia repetit, & plures ejuſdem perfidiæ ſocios nominatim Germano adjungit. Sanctus Nicephorus in Hiſtoria pag. 31 Germanum inſimulat ejuſdem criminis hoc modo: *Poſt hæc Philippicus imperium turpiter ac negligenter adminiſtrat, & eos patres, qui in ſexta œcumenica ſynodo convenerant, anathemate condemnat, quæ ab iis de duplici Chriſti Domini voluntate & actione decreta erant, improbans: qua* F *in re adjutorem nactus eſt Joannem Conſtantinopolitanum patriarcham, & Germanum Cyzici metropolitanum, alioſque tam ſacerdotes, quam ſenatores plurimos.*

quem juxta opinionem Henſchenii noſtri

525 Henſchenius noſter tomo III Maii pag. 156 reſpondet, hoc omnino falſum eſſe, & ex ſubdolis hæreticorum chartis exceptum. Reſponſioni huic favet teſtimonium ipſiuſmet Theophanis, à quo poſtmodum in Chronographia pag. 342 *ſacer ille ac divinus Germanus decretorum veræ religionis defenſor*, & alibi ſæpe *ſanctiſſimus* vocatur, cum interim ab eodem retractatio aut pœnitentia S. Germani nuſquam memoretur. Quis porrò facilè credat, Theophanem poſt hanc accuſationem nullibi indicaturum fuiſſe, quod S. Germanus poſtea mentem mutaſſet, ac hæreticam opinionem retractaſſet? Hæc itaque tam parum cohærentia Henſchenio fundamentum præbebant, ut ſuſpicaretur, ſimilia in textum Theophanis & Nicephori ab hoſtibus S. Germani intruſa eſſe, aut ſaltem ex falſis quorumdam ſcriptis ſine maturo examine in hiſtoriam eorum tranſiiſſe.

ab omni hæreſis ſuſpicione liberamus.

526 Si quis cum Pagio dicere malit, S. Germanum alioſque nonnullos hanc hæreſis ſuſpicionem

SEC. VIII. nem incurriſſe, eo quod tempore Philippici voces à ſexta ſynodo uſurpatas & imperatori exoſas ſuppreſſiſſent, non refragabimur. Sed is ſimul meminerit eorum, quæ paulo ſuperiùs de hac diſſimulatione ex Pagio monuimus, & firmiter ſibi perſuadeat, S. Germanum ſemper ab hæreſi Monothelitarum prorſus abhorruiſſe: nam ipſum collaboraſſe, ut ſexta ſynodus contra Monothelitas convocaretur, diſcimus ex epiſtola Gregorii II Papæ, qui apud Labbeum tomo 7 col. 18 Leoni imperatori poſt alia ſic ſcribit: *Cum enim dominus Germanus, quique tum temporis patriarcha erat, dominus Georgius ſuggeſſiſſent perſuaſiſſentque Conſtantino Conſtantis filio, Juſtiniani patri, ut Romam ad nos* (hoc eſt ad Romanum Pontificem tunc exiſtentem) *ſcriberet, ſicut interpoſito jurejuranda ſcripſit ad nos, & nobiſcum egit, ut ad univerſalem ſynodum congregandam viros utiles mitteremus ..... Tum nos, Deo bene volente, miſimus, & cum pace ſexta ſynodus celebrata eſt.* Adde, quod ipſe Germanus, jam factus patriarcha Conſtantinopolitanus, coëgerit ſynodum, in qua præcipui Monothelitæ iterum damnati ſunt, ut in libello ſynodico apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 1451 & 1452 legimus. Hæc ad vindicandam S. Germani orthodoxiam ſufficiant. Nunc chronotaxim epiſcopatûs ejus examinemus.

B

S. Germanus menſe Auguſto anni 715 ad ſedem CP. evectus eſt,

527 Si apud Theophanem rectè ſignati ſint numeri, S. Germanus cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit anno Chriſti DCCXV, die XI Auguſti, quæ illo anno in diem Dominicam incidebat, ut ſuprà notavimus. Theophanes autem in Tabulis & Chronographia pag. 302 Conſtantinopolitano ipſius epiſcopatui quindecim annos rotundo numero ita tribuit: *Poſt tres annos verò mortuo Joanne, Germanus Cyzico tranſlatus eſt Conſtantinopolim, & patriarchatum tenuit annos quindecim.* Verùm illos quindecim annos incompletè intelligendos eſſe, patet ex eodem Theophane, qui in Chronographia pag. 342 tempus ejuſdem ſic ſcrupuloſè computat: *Tenuit pontificatum annos quatuordecim, menſes quinque, dies tres.* Ibidem paulo ſuperiùs narraverat, quomodo S. Germanus *die* VII *menſis Januarii, indictione* XIII, *feriâ hebdomadis tertiâ* Leoni imperatori fortiter reſtiterit, & epiſcopatu ſe abdicarit. Henſchenius noſter tomo III Maii pag. 158 oſtendit pro *die* VII *menſis Januarii* legendum eſſe XVII *menſis Januarii*, ut numerus ille diei ac feriæ conveniat.

C

licet in exacta computatione dierum

528 At jam reſtat difficultas conciliandi *annos quatuordecim, menſes quinque, dies tres*, quos Theophanes numerat, cum hac correctione, quandoquidem uſque ad XVII diem Januarii plures quam tres dies ſuperſunt: nam ab anno Chriſti DCCXV, die XI Auguſti uſque ad annum Chriſti DCCXXX, die XI Januarii quatuordecim anni & quinque menſes effluxerant, & ab undecima die Januarii uſque ad decimam ſeptimam ejuſdem menſis ſupererunt dies ſeptem, ſi diem ordinationis & abdicationis ſimul computaveris. Pagius in Critica ad annum DCCXXX num. 2 ſe hac difficultate ita expedit: *Sanctus Germanus tenuit pontificatum annos quatuordecim, menſes quinque, dies tres, inquit Theophanes citatus. Quare cum epiſcopus Conſtantinopolitanus die* XI *menſis Auguſti anni* DCCXV *conſecratus fuerit, liquet Baronium ſancti Germani ordinationem in annum* DCCXIV *perperam contuliſſe. Sic enim non annos quatuordecim, ſed quindecim integros cum aliquot menſium appendice pontificatum tenuiſſet. Liquet ſecundò, loco horum verborum* DIES TRES *legendum eſſe cum Anaſtaſio, auctore Miſcellæ, & Cedreno,* DIES SEPTEM. D

quibus epiſcopatum tenuit,

529 Neſcio quid in mentem venerit Anſelmo Banduro, dum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 903 & ſequente, poſt relata Pagii verba, computum illius ita carpit: *Sic Pagius; at perperam: nam melius legendum* DIES TRES; *ſiquidem à die* XI *menſis Auguſti, anni Chriſti* DCCXV, *quo Germanus conſecratus fuit epiſcopus Conſtantinopolitanus, ad diem* XXII [*Januarii,*] *anni Chriſti* DCCXXX, *quo Anaſtaſius in ejus locum ſuffectus eſt, intercedunt anni quatuordecim, menſes quinque, & dies tres.* Pagius cum Henſchenio noſtro cenſuit, pro die ſeptima Januarii, decimam ſeptimam ejuſdem menſis ſubſtituendam eſſe, & hinc cum Anaſtaſio, auctore Hiſtoriæ miſcellæ, & Cedreno ſeptem dies pro tribus legit, & hac ratione accuratum annorum, menſium, ac dierum computum invenit. At Bandurus, qui alibi in Theophane ſimiles numerorum correctiones facilè admittit, & hîc Pagium propterea erroris arguit, videtur ipſe erraſſe: nam à die XI Auguſti, anno DCCXV uſque ad XXII diem Januarii, anno DCCXXX, quatuordecim anni, menſes quinque, & plures quam tres dies intercedunt, ut manifeſtum fiet illi, qui elapſum temporis ſpatium inter hæc extrema numerare voluerit. E

aliqua minoris momenti difficultas occurrat,

530 Præterea epiſcopatus S. Germani ab Anſelmo Banduro non erat numerandus uſque ad diem XXII Januarii anni DCCXXX, cum antea eum abdicarit, cui abdicationi forte Bandurus animum non advertit, licet illam Theophanes in Chronographia pag. 342 ſic clarè expreſſerit: *Ceterum die ſeptima* * *menſis Januarii, Indictione decima tertia, feria hebdomadis tertia, irreligioſus Leo ſilentium* (ſignificatur hîc ſilentio conventus optimatum juſſu imperatoris convocatus, ut Pagius loco proximè citato explicat) *contra ſanctas venerandaſque imagines in novemdecim accubitorum tribunalio celebravit, Germano ſanctiſſimo patriarcha advocato, cui perſuadendum arbitrabatur, ut ſuo de abolendis ſacris imaginibus decreto tandem ſubſcriberet. At fortis Chriſti Servus abominando Leonis conſilio nequaquam cedens, imò veritatis verbum recto ſenſu diſtribuens, epiſcopatu ſeſe abdicavit. Quin etiam pallium pontificium ſponte deponens, poſt ſatis longum mera doctrinæ plenum ſermonem demum dixit: Si ego ſum Jonas, in mare me projicite; abſque univerſalis etenim concilii authoritate, imperator, circa fidem quidquam innovare non valeo. Tum verò in locum, qui Platanius dicitur, in paternam domum ſe recipiens, vitæ reliquum ſummo ſilentio tranſegit. Tenuit pontificatum annos quatuordecim, menſes quinque, dies tres.*

* *lege* decimâ ſeptimâ

F

& menſe Januario anni 730 eam dignitatem abdicavit,

531 Ex his omnibus tricis chronologicis concludo, S. Germanum probabiliter anno Chriſti DCCXV, die XI Auguſti cathedram Conſtantinopolitanam aſcendiſſe, eamque anno DCCXXX, die XVII Januarii reliquiſſe, *ſi apud Theophanem rectè ſignati ſint numeri*, ut ſuperiùs dixi propter conjecturam Henſchenii noſtri, qui tomo III Maii pag. 158 ſic ſcribit: *Quod ſi aliunde conſtaret, dies ſolùm tres, non ſex, numerandos pro Germani pontificatu, tunc eum dicerem in ſolenni Aſſumptionis Marianæ die,* XV *Auguſti in ſede Conſtantinopolitana locatum: facillimè enim ἀπὸ pro ἐπὶ irrepere potuit in numeros Græcos; & hoc cum inſigni Sancti erga Deiparam affectu eximiè quadraret.* Verùm hæc Henſchenii verba non ultra conjecturam accipi volumus, ſicut ipſe ea pro-

A propoſuit. Huic addere poſſemus alteram conjecturam Baronii, qui in Annalibus ad annum Chriſti DCCXIV num. 3 ex Theophane colligit, *Kalendis Auguſti electum fuiſſe ſanctum Germanum*, adeoque lectionem diei ſeptimæ, qua ſanctus Vir epiſcopatum abdicaſſe dicitur, præ decima ſeptima retinendam exiſtimat. Quocumque modo chronotaxim illam explices, ſemper mutandus eſt aliquis numerus, ut Theophanes ſecum concilietur. At ſaltem in eo omnes conſentiunt, quod menſe Januario anni DCCXXX, optimo magiſtro ſucceſſerit peſſimus diſcipulus, nempe

XLIX. ANASTASIUS hæreticus.

quam ſtatim obtinuit Anaſtaſius

QUibus moribus iſte Anaſtaſius ante epiſcopatum præditus fuerit, diſcimus ex Theophane, qui in Chronographia pag. 341 & ſequente hæc narrat: *Tantum abfuit, ut cœpti miſerum Leonem puderet, ut præterea in hoc incubuerit, patriarchæ* Germani *ſermones captando,*
B *alioſque doloſe miſcendo, ut eum læſæ majeſtatis reum convinceret, quò eum tamquam ſeditioſum, non verò tamquam confeſſorem, throno depulſaret: eam ad rem adjutorem atque participem nactus Anaſtaſium, Germani diſcipulum & ſyncellum, ut ſenſuum ſuorum æmulo ac per omnia conſcio, ſedis adulterum ac ſucceſſorem eum fore pollicitus eſt.*

perfidus ejus diſcipulus ac ſyncellus,

533 *Hunc cum ita adverſum ſe pravè affectum Beatus non ignoraret, Dominum ſuum imitatus, tamquam alterum Iſcariotam, apertè quidem, ſed leniter ipſum de proditione commonuit. Cum verò ab errore illum revocari non poſſe cerneret, quadam die eidem Anaſtaſio, Germani, imperatorem adeuntis, poſteriorem veſtis oram calcanti ipſe patriarcha dixit: Noli feſtinare; in circi etenim ſtadium citius, quam voles, ingredieris. At ille hiſce verbis turbatus, nec alii præſagium intellexere: quod tamen quindecim poſt annos, tertio videlicet perſecutoris Conſtantini, Indictione duodecima, exitum tandem habuit, ac non ſine divino impulſu prolatum fuiſſe conſtitit: etenim Conſtantinus, Artabaſdo genero expulſo, cum ſolus imperio potitus eſſet, Anaſtaſium unà cum aliis ſuis inimicis verberibus cæſum, deinde nudum,*
C *aſinoque facie retrò verſa inſidentem per circi ſtadium palam circumduci juſſit, utpote qui unà cum inimicis ſuis ſe imperatoris munere abrogatum imperio ejecerat, atque Artabaſdum coronaverat, quemadmodum inferiùs ſuo loco demonſtrabitur.*

qui eodem menſe Januario anni 730 ſedem CP. invadens,

534 Theophanes ibidem pag. 342 & 343 tempus, quo Anaſtaſius cathedram Conſtantinopolitanam invaſit, ita indicat: *Die autem ſeptima ejuſdem menſis Januarii* (ſcilicet anno Chriſti DCCXXX, ut omnes chronologi aſſerunt) *Anaſtaſium falſi nominis virum, ipſius beati Germani diſcipulum, & concellaneum, in ejus locum ſuffecerunt, qui videlicet dominii ſecularis ambitione motus, cum Leonis impietati aſſentiret, falſus Conſtantinopoleos epiſcopus creatus eſt.* Baronius, Henſchenius, Pagius, & Bandurus unanimi conſenſu admittunt, pro *die ſeptima ejuſdem menſis Januarii* ſubſtituendum eſſe *die vigeſima ſecunda ejuſdem menſis Januarii*, ut inter hos poſtremus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 904 affirmat his verbis: *Et quidem legendum eſſe τῇ ϗ κβ΄; non verò, ut in textu editionis regiæ habetur, τῇ δὲ ζ΄, ſuadent codex Barberinus, Miſcella, & Anaſtaſius: & quidem dies viceſima ſecunda menſis Januarii hoc anno cum Dominica concurrebat, qua ordinationes epiſcoporum fieri ſolitæ erant, ut ſupra ſæpe monuimus.* Nos igitur SEC. VIII. juxta hanc probabiliorem lectionem initio epiſcopatûs Anaſtaſiani annum Chriſti DCCXXX & diem XXII Januarii aſſignamus.

hæreſi Iconoclaſtarum favit,

535 Quales tragœdias impius ille patriarcha ſtatim excitaverit, colligimus ex Vita S. Stephani Junioris, quæ ab auctore coævo ſcripta eſt, & Pariſiis anno MDCLXXXVIII Græco-Latinè prodiit inter Analecta Græca, ubi tomo 1 pag. 414 & 415 leguntur ſequentia: *Iiſdem miſeris diebus impius Anaſtaſius impietatis manu pontificatum occupavit, vi militum, non ſuffragio divinæ pietatis; qui quidem omnia ad eccleſiam pertinentia imperatorius ædibus tradidit. Tum tyrannus, libera poteſtate prodendæ hæreſis accepta, illico ſanctam & dominicam Chriſti Dei noſtri imaginem, quæ ſupra imperatoria atria collocata, ob effigiem ſancta Ænea dicebatur, dejicere & igni tradere tentavit, quod quidem peregit.*

& magnas turbas excitavit.

536 *Interim verò dum tollebatur, divino zelo roboratæ honorabiles mulieres fortiter irruerunt,* E *arreptâque ſcalâ, ſpatharium, qui imaginem amovebat, in terram projecerunt, diſtractumque morti dederunt. Poſt hæc ad patriarchicam domum ſtatim properantes, impium Anaſtaſium lapidibus petunt aientes,* " *Impuriſſimum caput,* „ *& veritatis hoſtis, ergone idcirco ſacerdotium* „ *invaſiſti, ut ſancta & ſacra anathemata ſive* „ *donaria everterentur?* „ *Hanc de ſe victoriam non ferens profanus, à conſpectu piarum mulierum aufugit, & ad tyrannum confugiens, ei auctor fuit, ut ſanctas illas mulieres ferro interimeret. Quod quidem factum eſt, illæque pro Chriſti imagine, inito certamine, victoriæ præmium ab ipſo Chriſto receperunt cum omnibus ſanctis victricibus in regno cælorum lætantes.*

Attamen unionem cum Papa Romano fruſtra ambiens,

537 Nihilominus ita affectus Anaſtaſius unionem cum Romano Pontifice ambiebat. Sed Gregorius II Papa, rerum geſtarum conſcius, communionem ipſius reſpuit, ut idem Theophanes in Chronographia pag. 343 ſic breviter innuit: *Ceterùm Gregorius ſacer Romæ præſul, quemadmodum jam præmiſi, Anaſtaſium unà cum libellis ejus abjudicavit.* Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Gregorii II Papæ apud Labbeum tomo 6 Conciliorum col. 1435 & 1436 eamdem rem confirmat his verbis: *Etiam Germanum, ſanctæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ antiſtitem, eo quod ei conſenſum præbere noluiſſet, pontificatu privavit*
F *iſdem* * *imperator* (nempe Leo Iſauricus) *ſibique complicem Anaſtaſium presbyterum in ejus loco* * *conſtituit; qui miſſa Romam ſynodica dum tali hæreſi eum conſentientem reperiret vir ſanctus* (videlicet Gregorius Pontifex Romanus) *non cenſuit eum fratrem aut conſacerdotem ſolitò vocari, ſed reſcriptis commonitoriis, niſi ad Catholicam converteretur fidem, etiam extorrem à ſacerdotali officio eſſe mandavit.*

* *al* idem.

* *al* locum

religionem temporis,

538 Cum mortuo Leoni imperatori ſucceſſiſſet ejus filius Conſtantinus, cognomento Copronymus, qui propter hæreſim & crudelitatem ſubditis ſuis exoſus erat, Artabaſdus illius gener hac occaſione uſus imperium affectavit, ac, fuſis Conſtantini Copronymi copiis, obtinuit. Quamvis Artabaſdus eſſet ſacrarum imaginum defenſor, & Anaſtaſius iconoclaſta, tamen ſacrilegus ille patriarcha tempori ſerviebat, & religionem (ſi forte umquam ullam habuit) ambitioni ſuæ accommodabat: nam cum falſum nuntium de morte Conſtantini Copronymi allatum eſſet, teſte Theophane in Chronographia pag. 348, *confeſtim populus univerſus, Anaſtaſio falſi nominis patriar-*

SEC. VIII. *cha duce, diris & maledictis, ceu naturæ monstrum & à Deo alienum, Constantinum insequitur, eadem ejus, quasi ingenti malo liberati, gratanter excipit, & Artabasdum velut orthodoxum & sacrorum dogmatum defensorem, imperatorem proclamat.*

539 Præterea dolosus ille patriarcha, ut fortasse novum imperatorem sibi demereretur, & memoriam Constantini magis odiosam redderet, illum de summa impietate accusavit, ut Theophanes loco proximè citato refert his verbis: *Ceterùm Anastasius falso nomine patriarcha, veneranda ac vivifica crucis ligna manibus tenens, interpositò jusjurando *, coram plebe disseruit*". „ *Per eum, qui lignis istis suffixus est, ita mihi* „ *dixit imperator: Ne Dei Filium, quem genuit* „ *Maria, quique Christus dicitur, uspiam repu-* „ *taveris, quam simplicem ac nudum hominem;* „ *eum etenim in lucem Maria protulit in eum mo-* „ *dum, quo me mater mea Maria genuit* „. *His auditis, populus universus eum imperio abdicatum pronuntiavit.*

& imperatorum fortunæ

* lege jurejurando

B

540 Hæc accusatio non abhorret à vero, quamvis eam testis suspectus instituat, quia id facilè credi potest de illo homine, quem S. Theophanes, aliique scriptores, tamquam impietatis monstrum, depingunt, & de quo Georgius Cedrenus in Compendio historiarum part. 2 pag. 459 scribit sequentia: *Ut primùm in patrium regnum & impietatem successit, longius etiam à Deo, Deipara, omnibusque se Sanctis abalienavit; ac deinceps veneficiis, libidinibus, dæmonum invocationibus, viscerum exsectionibus, aliisque malis studiis, tum venationibus & ludis circensibus deditus, idoneum se Antichristo instrumentum præbuit. Atque adeo universali edicto vetuit, ne quis in universum Domini servorum, Sancti titulo cohonestaretur; quinimo conspui eorum inventas reliquias jussit, prohibuitque eorum intercessionem postulari, quod eos nihil posse diceret. Atque addidit scelestus, Mariæ quoque Virginis intercessionem non esse implorandam: nihil enim eam præstare posse. Quin & Deiparam hanc noluit appellari: sumptis enim in manus auro plenis loculis, ac præsentibus demonstratis, sciscitatus est, quanti eos putarent esse pretii. Cum responsum esset: Magni; evacuato auro, rursum interrogavit, quanti loculos æstimarent? Cumque responsum esset: Nihili, Ita, inquit, Maria quoque, dum Christum gestavit utero, in honore fuit: postquam eum peperit, nihilo reliquis mulieribus præstantior est.* En, quibus majoribus & sectæ suæ defensoribus hodierni hagiomachi atque iconoclastæ gloriari possint! Sed ad sacrilegum patriarcham nostrum revertamur.

accommodabat;

C

541 Mutatâ belli fortunâ, Artabasdus à Constantino Copronymo capitur, & tunc Anastasius patriarcha dedit perfidiæ pœnas, quas olim S. Germanus ei obscurè prædixerat: nam Constantinus victor, ut Theophanes in Chronographia pag. 353 narrat, *celebratis etiam in circo ludis equestribus, Artabasdum unà cum filiis & amicis vinculis alligatum, nec non Anastasium, falsi nominis patriarcham, oculis privatum, & asino facie ad caudam versa insidentem, publicè per medium circi stadium invexit, & de iis ludibrii triumphum egit.* Cum tamen hæreticus imperator neminem nosset magis idoneum sectæ suæ propagandæ, hac ignominia affectum patriarcham sedi Constantinopolitanæ iterum præfecit, ut Theophanes ibidem ita testatur: *Ceterùm Anastasium, ceu sententiæ suæ sectatorem, probè subactum & renovandæ pœnæ timore emendatum, in sacerdotii sedem restituit.* Nunc ad mortem hujus scelerati antistitis procedamus.

sed tandem pœnas perfidiæ suæ dedit, ut S. Germanus ei prædixerat,

D

542 Theophanes in Chronographia pag. 359 ad annum decimum tertium Constantini Copronymi, quo nempe post mortem patris sui imperabat, & qui juxta Pagium aliosque chronologos, in annum Christi DCCLIII incidit, obitum Anastasii patriarchæ sic refert: *Hoc anno Anastasius sacrilegus throni Constantinopolitani antistes anima simul & corpore mortuus est infelicissimo morbo, qui chordapsus dicitur, proprium stercus per os egerens, dignamque persolvit ultionem suorum in Deum ac præceptorem injuriarum.* Hic mortis annus optimè convenit cum duratione episcopatûs ipsius, cui Theophanes in Tabulis & in Chronographia pag. 302 *annos viginti quatuor* assignat: si enim elapsum tempus numeraveris ab ineunte anno Christi DCCXXX, quo Anastasius cathedram Constantinopolitanam invasit, usque ad finem anni DCCLIII, quo infelicem animam efflavit, invenies annos viginti tres & aliquot menses, quos Theophanes juxta usum satis receptum, neglectis mensibus, numero rotundo pro viginti quatuor annis computavit.

ac dein anno 753 infelicem animam efflavit,

E

543 Huic annorum computationi consonant omnes patriarcharum catalogi apud Banduram, & Zonaram in Annalibus, ubi lib. 15 num. 6 de morte hujus patriarchæ sic scribit: *Tunc & patriarcha Anastasius, cum Ecclesiæ per annos viginti quatuor* (Græcè sine litteris numeralibus sic anni illi disertè exprimuntur, ἐπὶ χρόνοις εἴκοσι τοῖς τέτταρσι) *impiè insultasset, vitam cum morte commutavit.* In regiam S. Nicephori editionem, quæ tantum XXI annos ipsi tribuit, haud dubiè error irrepsit, ut liquet ex Banduriana ejusdem Nicephori editione & duabus antiquioribus, ubi cum omnibus aliis catalogis Anastasio anni XXIV adscribuntur. Post mortem hujus pseudo-patriarchæ sedes Constantinopolitana aliquantisper vacavit, ut postea ostendemus, dum hîc prius non inutilem disputatiunculam interseruerimus.

postquam fere 24 annis ecclesiam CP. tyrannicè rexisset.

PARERGON VII.

F

Quæritur, an Anastasius patriarcha Constantinopolitanus in sacris Græcorum fastis sit relinquendus, & hac occasione auctoritas Menæorum examinatur.

POst ea omnia, quæ hactenus de Anastasio retulimus, jure merito mirabitur lector, si illum in ecclesiasticis Græcorum monumentis inter Sanctos numeratum invenerit. Attamen in Menæis impressis ad diem x Februarii leguntur sequentia: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη ⁘ ὲν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Id est: *Eodem die memoria sancti patris nostri Anastasii archiepiscopi Constantinopolitani.* Deinde majoris ornatûs gratiâ hi duo versiculi adduntur:

Ἀναστάσιος τὸ δρόμον τεύνων πρόσω,
Γῆς ἐξωσθεὶς πρὸς τὸ ὕψιστον πέλει.
Anastasius dum promovet cursum suum,

Anastasius Iconoclasta perperam Menæis Græcorum inseritur est,

Ter-

A *Terrâ resurgens advolat ad Altissimum.*
Hîc satis manifesta allusio est inter nomen proprium Ἀναστάσιος & participium ἀναστὰς vel ἐξαναστὰς, quod *exsurgentem* vel *resurgentem* significat. Ex hac allusione etiam certiores reddimur, non esse erratum in nomine Anastasii exprimendo. Martyrologus Moscus in Menologio Sclavo-Russico, quod nobilissimus baro de Sparwenfelt nobis Latinè redditum reliquit, eadem die x Februarii Anastasium archiepiscopum Constantinopolitanum celebrat, & Maximus Cytherorum episcopus, omissis versiculis, annuntiationem Menæorum totidem verbis expressit.

545 Jam juverit audire judicium Raderi nostri, qui in Mss. observationibus ad Menæa typis excusa, hac die sic notat: *Inter episcopos, archiepiscopos, & patriarchas Constantinopolitanos centum & duodecim, quos ordine recenset Demochares, unicus fuit Anastasius dictus, sancti Germani parum germanus discipulus, cui, propter sacrarum imaginem cultum expulso, hic à Leone iconomacho suffectus est, quod imperatoris sententiæ subscriberet, ut mirer, illum hîc inter Sanctos à Græcis* B *in Martyrologio Menæorum relatum, cùm aliàs ubique & toto opere iconomachos omnes detestentur & exsecrentur; Anastasius verò vitam pessima & infami morte finierit. Baronium adi anno Christi* DCCLIII *num.* IV. *Itaque expungendus est hîc è syllabo & albo Sanctorum, vel alius aliquis quærendus Anastasius, quem ego nullum reperio.*

ut Raderus in Mss. observationibus,

546 Etiam nullum alium istius nominis præsulem Constantinopolitanum repererunt Majores nostri, dum inter prætermissos ad diem x Februarii sic monent: *Anastasius archiepiscopus Constantinopoleos celebratur à Græcis in Menæis, titulo attributo* SANCTI PATRIS NOSTRI, *& distichi unius elogio. Refertur & à Maximo Cythereo. Unicum in vulgatis catalogis legimus ejus sedis archiepiscopum Anastasium tempore Constantini Copronymi, eumque hæreticum.* Neque nos hactenus alium invenimus, ut ex tota nostra patriarcharum serie postmodum apparebit. Quare hunc Anastasium albo Sanctorum prorsus eradendum putamus, & hoc manifesto erroris exemplo iterum monemur, ut cautè fidamus similibus Græcorum monumentis, quorum auctoritatem hac occasione paulo scrupulosiùs examinabimus.

& præcessores nostri ad diem 10 *Februarii notarunt.*

C 547 Dum Bollandus noster in præfatione generali ante tomum I Januarii cap. IV § XI varia Græcorum menologia enumerat, ibidem pag. LV de Menæis excusis hæc habet: *Maximo mihi usui Græcorum Menæa fuere, quæ Venetiis aliquot voluminibus edita multos quotidie Cælites recensent, plerosque eorum, quorum est in Latinis fastis celebris ab antiquo memoria; tum alios partim ignotos omnino Latinis, partim à scriptoribus laudatos, non tamen ecclesiæ Catholicæ Martyrologiis inscriptos. Timidè primùm ea volvere cœpi, veritus, ne quos schismatis adversus Latinam Ecclesiam propugnatores Menæis inseruissent; itáque eram affectus animo, ut mallem aliquos præterire, etiam sanctitate illustres, sed mihi ignotos, quam temerè ullum immerito ornare titulo sanctitatis.*

Hac occasione judicium,

548 *Sciebam, in veteribus Sanctis minus esse periculi, præsertim martyribus, etsi nihil de iis traditum litteris legissem; uti multi sunt etiam in Romano Martyrologio, quorum vel exciderunt, vel numquam fortassis integrè scripta sunt Acta. Jam si sunt multi in omnibus fere Occidentalibus provinciis Sancti, quorum nulla in Romano Martyrologio memoria exstat; quid mirum in Gracia Asiaque esse complures, ubi prius, quam in multis occiduis regionibus seminata Christi religio est, multoque Martyrum sanguine irrigata? Verum ubi diligenter examinavi Menæa illa, nullum adhuc reperi inscriptum, quem constaret aut Ecclesiæ Romanæ debitam obedientiam abjecisse, aut hæreticis inflatum erroribus. Si qui ulla ratione suspecti fuere, hos omisi.*

quod Bollandus de impressis Græcorum Menæis tulit,

SEC. VIII

549 Hoc Bollandi judicium tantummodo intelligendum est de illa Menæorum parte, quam usque ad illud tempus examinaverat, ut ipsemet in præfatione ad tomum I Februarii cap. V pag. XXI testatur disertis his verbis: *Quod autem in præfatione ad Januarium cap.* IV § XI *pag.* LV *scripsimus, nullum adhuc reperisse nos inscriptum Menæis, quem constaret aut Ecclesiæ Romanæ debitam obedientiam abjecisse, aut hæreticis inflatum erroribus; quidam latiùs accepere, quam nos scribentes cogitabamus, quasi id de omnibus, quorum essent in Menæis descripta nomina, pronuntiassemus: quod sanè neutiquam ita intelligi voluimus; sed de iis solùm, quorum jam Acta atque elogia expenderamus: neque enim universum Menæorum opus examinavimus, sed prout in progressu Operis nostri necessarium visum ..... Quando minùs solida esse, quæ de Sanctorum illorum cultu publico memoriaque traduntur, visa nobis fuerint, vel taciti prætermimus, quasi inserendum numero Divorum talem aliquem non putemus, vel plerumque, cur abstineamus ab ejus commemoratione calamum, lectori indicamus.*

ab aliquibus nimis latè intellectum, verbis ipsius met explicatur.

550 Bollandus ejusque successores hanc regulam sibi præscriptam prudenter observarunt, & propterea in progressu Operis varios è numero Sanctorum expunxerunt, aut inter prætermissos collocarunt, etiamsi in Menæis titulo Sancti ornarentur. Exemplo sit hic ipse Anastasius, cujus occasione hoc examen instituimus, quem die x Februarii inter prætermissos rejecerunt, ut jam suprà vidimus. Quinimò discimus ex hoc ipso Tractatu de patriarchis Constantinopolitanis, propter quos magna Menæorum pars percurrenda fuit, quam cautè fidere oporteat sacris hisce Græcorum fastis, cum in iis plures patriarchæ celebrentur, quibus titulus Sancti minimè convenit, aut de quorum sanctitate saltem non immeritò dubitamus. Ne hîc repetamus ea, quæ de hac re per decursum dicta sunt, aut deinceps dicentur, aliis F quibusdam exemplis ostendemus, quam parum auctoritati Menæorum sit tribuendum.

Præter indignos, & quosdam dubiæ sanctitatis præsules, qui in hoc tractatu assignantur,

551 Die XIX Decembris in Menæis impressis celebratur memoria omnium justorum, qui in antiqua lege Deo placuerunt, & ordinatur longa eorum series, cui præmittitur hoc monitum, quod ita ex Græco Latinum reddimus: *Sancti Deoque pleni patres statuerunt, ut ipsâ Dominicâ, quæ Christi Nativitatem præcedit, peragretur memoria omnium justorum, qui Deo placere studuerunt ab orbe condito; nempe ab Adamo usque ad Josephum, sanctissimæ Deiparæ sponsum, juxta genealogiam, ab evangelista Matthæo historicè enumeratam; similiter & prophetarum & prophetissarum.* Tum longo ordine sequuntur expressa omnium nomina, & ornatûs gratiâ singulis duo versiculi adjunguntur.

Græci Menæis suis inseruerunt

552 Verùm inter illos justos, quorum memoria tunc colitur, recensentur Salomon, Roboam, Abias, Joram, Ochozias, Achaz, aliique, quos sacra Scriptura acriter reprehendit, & quorum salus in dubio versatur. Norunt omnes, quantopere inter eruditos de salute Salomonis disceptetur. Salianus noster juxta varia testimonia asse-

aliquot impiis regibus veteris Testamenti,

SEC. VIII. asserit, Roboamum & Abiam in impietate sua mortuos esse, ut in Annalibus ecclesiasticis veteris Testamenti ad annum mundi 3076 & 3079 videri potest. Unde Raderus noster in Mss. observationibus ad excusa Græcorum Menæa sic scribit: *Expungantur ergo duo reges isti ex albo Sanctorum, Roboam & Abias, quidquid interim Menæa suggerant: nemo enim potest duobus dominis servire.*

de quorum pœnitentia & salute

553 Salianus in iisdem Annalibus veteris Testamenti ad annum mundi 3150 num. 3 de Joramo hæc diserte affirmat: *Neque verò Joram morte felicior, quam vita fuit: nam eâ in summa impietate, in publico scandalo idololatriæ, quod iterum in regnum invexit, & aliis atrocibus sceleribus transactâ, nec Deo per pœnitentiam in longa ægritudine requisito (id enim si factum fuisset, Scriptura minimè tacuisset) utique subsecuta est mors, quæ ad æterna supplicia aditus fuit; corpus autem ejus contumeliâ affectum est hoc ipso, quod regum sepulturâ caruit.* Deinde ibidem refert ex sacris Litteris, aliisque auctoribus ignominiosam illius mortem, & populi exsecrationem,
B qui cadaveri ejus insultavit, & ex tali morte conjectavit, quam invisus Deo fuisset. Hinc iterum Raderus in proximè citatis observationibus ita monet: *Eradendus hic ex Menæis, non quidem è genealogia Christi; sed è numero justorum & Sanctorum: impius enim obiit.*

plurimi eruditi auctores meritò dubitant,

554 De rege Ochozia liber 4 Regum cap. 8 tradit sequentia: *Anno duodecimo Joram, filii Achab, regis Israël, regnavit Ochozias filius Joram regis Judæ .... & ambulavit in viis domûs Achab, & fecit, quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domûs Achab fuit.* Libro 2 Paralipomenon cap. 22 similia de illo leguntur his verbis: *Sed & ipse ingressus est per vias domûs Achab: mater enim ejus impulit eum, ut impiè ageret. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui in interitum ejus, ambulavitque in consiliis eorum.* Tum sacra Scriptura ibidem narrat, quomodo Ochozias post breve regnum occisus fuerit, de qua violenta morte Flavius Josephus lib. 9 Antiquitatum Judaïcarum cap. 5 sic meminit: *Paulò pòst ex eo vulnere mortuus, relatusque Hierosolyma, illic sepultus est, cum regnasset anno uno,*
C *patre suo longè sceleratior.*

& inter illos refertur rex Achaz,

555 Denique in illa serie celebratur μνήμη Ἀχαζ βασιλέως, ὑῦ Ἰωάθαμ. Id est: *Memoria Achaz regis, filii Joatham*, ac ibidem decoratur his versiculis:

Τὸ τῆς κεφαλῆς στέμμα τῆς Ἰωάθαμ,
Στέφει κεφαλὴν δυσπρεπῶς ἡ τοῦ Ἀχαζ.
Corona, regis Joatham exornans caput,
Etiam decorè pòst Achaz cinxit caput.

At quam indecorè corona regia caput istius Achaz cinxerit, discimus ex libro 4 Regum cap. 16, & libro 2 Paralipomenon cap. 28, in quo posteriori sacro textu post alia illius scelera à ℣ 21 memorantur sequentia: *Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum ac principum dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit. Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum. Ipse per se rex Achaz immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cum è contrariò ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israël. Direptis itaque Achaz omnibus vasis domûs Dei atque confractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem. In* D
omnibus quoque urbibus Juda exstruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum ...., Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem: neque enim receperunt eum in sepulcra regum Israël.

quem Salianus aliique in impietate sua mortuum esse asserunt.

556 Inde Salianus noster in Annalibus ecclesiasticis veteris Testamenti ad annum mundi 3309 num. 5 de infelici istius regis morte sic disserit: *Hic ergo ultimus est annus impia vitæ Achaz, & regni ejus arumnosi, idemque vitæ, ut dixi, trigesimus sextus: cujus memoria non solùm infamis, sed etiam exsecrabilis præ omnibus regibus Judæ, qui eum antecesserunt, perseverat: nam insanus furor Salomonis paucorum annorum fuit, & extremâ pœnitentiâ correctus est. Hic toto regni sui tempore impius fuit, & in eadem impietate extremum vitæ clausit diem, ut Josephus, Genebrardus, omnes fatentur. Ille templum condidit ac consecravit, omnibusque modis ornavit; hic profanatum atque expilatum impiè clausit, ne quis Deo supplex fieret, ut ipsum placatus aliquando respiceret, eique bonam mentem largiretur. Ille victus libidine, à Deo aversus, sese ad idola convertit; hic sua ipsius impietate & malitia actus in rabiem, ferrum quodammodo distrinxit in ipsum Deum, ejus aram evertit, vasa confregit, templum obstruxit, & ei, quantam potuit, vim atque injuriam afferre molitus est. Denique verberibus, quibus Dominus aliorum scelera expiavit, factus deterior, augensque contemptum, ab eo in perpetuum abjectus est.*
E

Nihilominus Achaz ibidem ad diem 1 Aprilis Sanctis adscribitur

557 Interim Græci, quasi non sufficiat semel hunc impium regem inter justos memorasse, in Menæis suis die 1 Aprilis peculiarem ejusdem idololatræ memoriam ita repetunt: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὅ ἁγίος καὶ δικαίος Ἀχαζ. Id est: *Eodem die, sancti & justi Achaz.* Ut autem clariùs intelligamus, hunc esse eumdem Achaz, ad quem Isaïas propheta missus fuerit, addunt hos versiculos:

Ἀχαζ Θεῷ πέφυκεν ἐγγὺς πλησίον,
Ἀχαζ ὃς εἶπεν· οὐ Θεὸν μὴ πειράσω.
Deo propinquus quando factus est Achaz,
Tentare nolo, inquit, Deum Dominum meum.

Majores nostri ad hanc Menæorum annuntiationem inter prætermissos die 1 Aprilis notarunt sequentia: SANCTI ET JUSTI ACHAZ *memoria hoc die notatur in Menæis cum tali disticho, quasi ipse is fuerit, qui dixisse legitur Isaiæ 7:* NON TENTABO DOMINUM.
F

Ἀχαζ Θεῷ πέφυκεν ἐγγὺς πλησίον,
Ἀχαζ ὃς εἶπεν· οὐ Θεὸν μὴ πειράσω.

Eódem facere videtur titulus JUSTI, *solis fere veteris Testamenti Sanctis addi à Græcis solitus. At profectò impius fuit Achaz iste: quare dum aliunde intelligamus distinctiùs, quis hic inter Sanctos colendus proponatur, ipsum omittimus.*

qui ab impio istius nominis rege diversus non est,

558 At non erat dubitandum, quin hîc colendus proponeretur idem ille Achaz, filius Joatham, de quo Græci ad diem XIX Decembris rursus meminerunt: id enim satis evidenter patet ex cap. 7 Isaiæ, ubi hæc leguntur: *Et factum est in diebus Achaz, filii Joathan, filii Oziæ regis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee, filius Romeliæ rex Israël in Jerusalem ad prœliandum contra eam, & non potuerunt debellare eam. .... Et dixit Dominus ad Isaïam: Egredere in occursum Achaz, tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aquæductûs piscinæ superioris, in via agri fullonis. Et dices ad eum: Vide ut sileas: Noli timere, & cor tuum ne formidet*

A *midet à duabus caudis titionum fumigantium iſtorum, in ira furoris Raſin regis Syriæ, & filii Romeliæ..... Et adjecit Dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſive in excelſum ſupra. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.*

559 Quare Raderus noſter in laudatis Mss. Obſervationibus ad Menæa die 1 Aprilis, hunc Græcorum errorem confidenter ita explodit: *Egregiam verò laudem & ſpolia ampla refertis, ô Pelaſgi, dum impium regem & idololatram, & cæteris regibus omnibus ſceleratiorem, inter Divos reponitis, & hanc unicam vocem Iſaiæ 7 excipitis, qua ſanctitatem Achazi comprobatis:* NON PETAM, ET NON TENTABO DOMINUM. *Recognoſcat lector, quæ de illo ſacra Litterarum oracula teſtentur 4 Regum cap. 16, & 2 Paralip. cap. 28, ubi nil ferè niſi de idolorum cultu, ab illo inſtituto, & odio Numinis tractatur. Quod autem ad illa apud Iſaiam verba regis attinet,* NON TENTABO DOMINUM, *non eſt ille ſenſus, quem nonnulli eliciunt, & interpretantur; quaſi piè locutus ſit illic Achaz. Diffidentia fuit.* Dein citat noſtrum Cornelium à Lapide, qui in Commentariis ad caput 7 Iſaïæ hæc verba regis Achaz hypocriſi & impietati adſcribit.

ut patet ex verbis ab eo uſurpatis,

B

560 Sed in gratiam Græcorum malumus hoc loco allegare notiſſimos & antiquos ſacræ Scripturæ interpretes, inter quos merito numerandus eſt S. Hieronymus, qui in noviſſima editione Pariſienſi tomo 3 col. 69 & 70 memoratum Iſaïæ textum ita explicat: ET DIXIT ACHAZ: NON PETAM, ET NON TENTABO DOMINUM. *Non humilitatis eſt, ſed ſuperbiæ, quod non vult ſignum à Domino poſtulare: quamquam enim ſcriptum ſit in Deuteronomio:* NON TENTABIS DOMINUM DEUM TUUM; *& hoc contra diabolum Salvator uſus ſit teſtimonio; tamen juſſus, ut peteret, obedientiâ debuit explere præceptum, præſertim cum & Gedeon & Manue ſignum petierint & acceperint. Quamquam juxta Hebræi ſermonis ambiguitatem, in quo ſcriptum eſt* ULO ENASSE ADONAI, *& omnes ſimiliter tranſtulerunt,* NON TENTABO DOMINUM, *legi poſſit* NON EXALTABO DOMINUM. *Sciebat enim rex impius, quod ſi ſignum peteret, acceptarus eſſet, & glorificaretur Dominus. Ergo quaſi idolorum cultor, qui in omnibus angulis platearum, & in montibus luciſque nemoroſis aras conſtituerat, & pro levitis habebat phanaticos, non vult ſignum petere, quod præceptum eſt.*

quæ S. Hieronymus

C

561 Præterea Græci audiant ſuum S. Cyrillum Alexandrinum, qui lib. 1 Commentariorum in Iſaiam orat. 4 eumdem prophetæ iſtius locum ſic exponit: *Achazo thronum regni obtinente Hieroſolymis, & ad effrenationem quamdam valde prolapſo, & dæmoniorum cultibus falſis adhæreſcente, eum omnibus modis conatur ad melius traducere, & ut veritatis opinionem conſectetur ac cupiat, & recta de Deo ſentire velit. Quoniam igitur idolorum cultores magnifecit, ac curæ ſtudioque ei fuit, rerum eventus curioſiùs ſcrutari, & ex ſacris ſciſcitari oracula, verbiſque falſorum vatum ludificari, periculis impendentibus, Achazum hæc molientem retrahit antè & impedit, præcipitque, ut non jam ex conſuetis ſibi delubris, non ex vanis vatibus, ſed à domino Deo potiùs ſignum petat. Genus etiam & modum petitionis aſſignat ſua ſententia, cum dicit: In profundum vel in excelſum, hoc eſt, in cælum vel in terram, atque adeo inferiora. Quibus verbis probat ac ſignificat, Deum eſſe univerſitatis Dominum, & per poteſtatem & auctoritatem, quidquid viſum eſt, efficere, ſive rerum cæleſtium, ſive terreſtrium procurationem voluerit ſuſcipere.*

& S. Cyrillus Alexandrinus,

SEC. VIII.

562 *Repudiat deinde Achazus, non quaſi Deum reveritus; ſed contumeliâ potius afficiens miſer, etiamſi verbis piis & religioſis glorietur. Non enim, inquit, petam, nec tentabo Dominum: nam cum, jubente Deo petere, ſi petere nolis, ſapit manifeſtam impietatem, ſimulat, ſe nolle ipſum tentare, & verba fere legis obtendit: Non enim tentabis Dominum Deum tuum. An non autem eſt huic perverſitati Achazi pleno ore reclamitandum? Nam cum Deus petere juberet, an non præſtabat illud, quod præcepit, facere, quam malignè captiones comminiſci, & excuſationem inobedientiæ frivolam prætexere? ſcilicet: Non tentabo Dominum. Verum hoc illi in animo erat, ſuperos atque divinos ſermones non amplecti, ſed fatidicorum potius deliramenta coronare, & candidiore calculo anteferre, auguriorum reſponſa curioſiùs ſciſcitari, & dæmonum præſidium implorare.* Denique Baſilius Magnus, & Joannes Chryſoſtomus, aliique tum Latini tum Græci ſacræ Scripturæ interpretes, in Commentariis ſuis ad cap. 7 Iſaiæ, ſimili ferè modo illa impii regis verba interpretantur

aliique Patres ad declarandam ipſius impietatem exponunt.

E

563 Ex his liquet, quam ruinoſo nitantur fundamento recentiores Menæorum collectores, dum tali hominis ſcelerati aut hypocritæ reſponſo omnem ipſius ſanctitatem ſuperſtruunt. Iſtos Menæorum collectores vocavi *recentiores*, quia ſacris Græcorum faſtis veroſimiliter hi ſimileſque errores inſerti ſunt à ſchiſmaticis, ut exiſtimo cum Leone Allatio, qui Diſſert. 2 de libris eccleſiaſticis Græcorum pag. 114 & 115 ad rem noſtram ſic ſcribit: *Auctores libri* (examinat ibi Triodium Græcorum, & hujus libri errores detegit) *quo propius aberant à Chriſto & divina progenie, melius, quæ erant veritatis, cernentes, optimè & ſine ulla offenſione divinas Sanctorum laudes & fidei dogmata decantarunt; ſequiores affectibus propriis diſtracti, ſæpe etiam odio in Romanam Eccleſiam, multa, quæ à veritate aberrant, intruſerunt. Quod ſanè manifeſtum eſt in hoc libro: nam antiqua fere omnia plana ſunt; nihil in ſe continent, quod pias aures offendat: recentia multis ſcatent erroribus, & ſubdolè ſæpius in Romanam Eccleſiam garriunt, multas etiam hæreſeon labes lectionibus inſpergunt; quibus abciſis, liber nitori ſuo priſtino reſtitutus, nulla expurgatione indigebit.*

contra quos frivola eſt interpretatio recentiorum Græcorum,

F

564 *Inter auctores recentiores, qui librum novis ſcriptorum acceſſionibus fœdarunt, præcipui ſunt Nicephorus Calliſtus Xanthopulus, & Philotheus patriarcha Conſtantinopolitanus, ſchiſmatici & hæretici... Philotheus Palamæarum partium aſſertor multis contra Latinos invectus eſt; multùm etiam pro Palama, illiuſque hæreſibus, à pleriſque Græcis oppugnatis & damnatis, defendendis, & ſcriptis & operibus inſudavit. Tandem ipſum Palamam inter Sanctos retulit, & Officium in ejus laudem compoſuit, ut infra videbimus.* Tum inferiùs in eadem Diſſertatione pag. 194 & 195 recitat varios honoris & ſanctitatis titulos, quos in ſolum Palamam Philotheus iſte tam liberaliter congeſſit, ut ſummis eccleſiæ Græcæ patribus vix ſimiles diviſim tribuantur. Quinimo Allatius ibidem addit, hymnum divæ Virgini ſacrum, qui recitari ſolet in Officio Acathiſti (ſic appellatur, quia ob reverentiam Deiparæ numquam in eo ſedetur) ab iſto Philotheo inde

qui rituales eccleſiæ ſuæ libros corrupere runt,

SEC. VIII. inde avulsum, & paucis mutatis, impudenter huic Palamæ aptatum esse, ne scilicet hæreticus iste sanctissima Virgine inferior videretur.

iisque schismaticos, tamquam sanctos intrusérunt,

565 Hinc etiam Josephus Methonensis, cui postea vindicabimus hoc opusculum, quod sub nomine Gennadii Constantinopolitani prodiit, in Defensione quinque capitum concilii Florentini cap. 5 sect. 13 illam impietatem schismaticis ita exprobrat: *Vos namque Latinos tamquam à fide alienos existimatis, & ab eis refugere, tamquam à facie serpentum, simpliciores edocetis (idque liquidò patet) ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis; imo verò maledicta ingeritis: Græcos, quamvis flagitiosissimos & stultissimos, si solùm adversus Latinos dicant, omnium sanctissimos arbitramini. Inter alios quidem multos quemdam, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis compotem, sed tumidum sapientiæ ostentatorem, nulla virtute vel sanctitate subnixos, quia loquuntur solùm & scribunt contra Latinos, extollitis & celebratis, eorumque imagines exornatis, festumque agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis.*

B

quæ corruptio etiam in Menæis locum habere videtur.

566 Ex hactenus dictis patet, quam cautè procedendum sit in discernendis sacris Græcorum monumentis, quæ recentiores schismatici variis modis corruperunt, ut Leo Allatius in laudata Dissertatione de libris ecclesiasticis Græcorum pag. 229 testatur his verbis: *Pentecostarii, quemadmodum de Triodio supra diximus, varii fuere auctores, antiqui & recentiores. Antiqui sua vetustate & modestia venerandi; recentiores ex schismate, audacia, atque omnia attentandi libidine, contemnendi.* Postquam deinde ostendit, ab ultimis editionis Venetæ correctoribus varia pro eorum arbitratu fuisse addita, in temerarios illos venerandæ antiquitatis corruptores pag. 230 & sequente sic invehitur: *A correctoribus ipsis ac similium librorum editoribus petere possumus, quanam auctoritate tantum facinus audent, & temeratas manus in intemeratos ecclesiæ ritus imponunt? Homines vilissimi sunt, nulla scientiarum laude, nulla auctoritate, nulla dignitate conspicui, qui ex arbitrio Officia ecclesiæ moderantur, addunt, subtrahunt, mutant, de novo confarcinant, quidquid illis videtur.* Quæ hîc de Triodio, Pentecostario, aliisque ecclesiasticis Græcorum libris dicuntur, etiam intelligi possunt de Menæis, quæ circa idem tempus typis Venetis prodierunt. Ceterùm jam aliquot exemplis in hoc parergo probavimus, quam dubia sit illorum Menæorum fides, quod etiam deinceps, data opportunitate, per decursum confirmabimus, quando illis nonnulli antistites Constantinopolitani malæ famæ aut incertæ sanctitatis inserentur, quemadmodum antea quoque fecimus.

C

L. CONSTANTINUS II hæreticus.

Sedes CP. post mortem Anastasii aliquot mensibus vacavit,

PAgius in Critica perperam existimavit, hunc patriarcham anno Christi DCCLIII statim in locum Anastasii suffectum fuisse, nec advertit, sedem Constantinopolitanam post mortem Anastasii aliquot mensibus vacasse. Unde in ea falsa hypothesi ad annum Christi DCCLXVI num. 1 ratiocinatur hoc modo: *Constantinus monachus & episcopus Syllæi, patriarcha Constantinopoleos ab imperatore renuntiatus fuerat anno* DCCLIII, *idcoque sedit annos* XIII, *non verò* XII, *ut legitur in Chronico Nicephori, & in Tabulis Theophanis.* Id ipsum paulo superiùs confirmare nititur ex tempore, quo Constantinus in exsilium missus fuerat, & quo Nicetas ei successerat. Sed Bandurus tomo 1 Imperii Orientalis pag. 904 istud Pagii ratiocinium ita evertit: *Si Pagius non tantùm Theophanis versionem, sed ipsum textum Græcum legisset, animadvertisset procul dubio, interpretem omisisse in versione numerum Indictionis, qui sanè in textu Græco septenarius reperitur. Insuper ex eodem Theophanis loco, nimirum ad annum* XIII *Constantini Copronymi intelligere facilè potuit Pagius, & Anastasium obiisse hoc ipso anno, & conciliabulum indictum fuisse, ac celebrari cœptum à mensis Februarii die decimo, Indictione septima, hoc est anno Christi* DCCLIV, *& sub finem illius conciliabuli die octavo mensis Augusti ejusdem anni Constantinum hunc renuntiatum fuisse ab imperatore patriarcham.*

D

& Constantinus post conciliabulum Iconoclasticum

568 Deinde citat textum Theophanis, qui in Chronographia pag. 359 post narratam Anastasii patriarchæ mortem subjungit sequentia: *Eodem etiam anno* (scilicet Constantini Copronymi post patrem imperantis decimo tertio, qui partim anno Christi DCCLIII partim DCCLIV respondet) *impius Constantinus adversus sanctas & venerandas imagines illegitimum trecentorum triginta & octo episcoporum in Hieria palatio coëgit conciliabulum, cujus præses exstitit Theodosius Ephesi episcopus, Apsimari filius, & Pastillas Pergensis antistes. Isti privatas suas sententias privata auctoritate sancientes, nullo Catholicarum sedium, Romæ dico, Alexandriæ, Antiochiæ & Hierosolymorum præsente, à mensis Februarii die decimo facto initio, ad Augusti diem octavum cœptis instituere eadem Indictione* (Græcè legitur τῇ ὠτῇς ζ' ἰνδικτιῶνος, id est *eadem septima Indictione*, ut Bandurus supra monuit) *qua ad Blachernas convenientibus istis Deiparæ adversariis, Constantinus Constantinum monachum, qui Sylæi episcopus fuerat, manu tenens, conscendit ambonem, & clara elataque voce votis conceptis bene precatus;* CONSTANTINO, *inquit,* OECUMENICO PATRIARCHÆ MULTI ANNI.

E

anno Christi 754 ad eam evectus est,

569 *Et vicesimo septimo mensis Augusti imperator in forum progressus cum sacrilego Constantino & reliquis episcopis, qui omnes pravam suam hæresim coram universo populo promulgaverunt, & sanctissimum Germanum, Georgium Cyprium, Joannem Chrysorrhoam, Mansuris filium, viros sanctos & venerandos doctores, anathemate ferire ausi sunt.* Ex hoc ipso narrationis ordine patet, Constantinum monachum sub finem istius pseudo-synodi dumtaxat in sedem Constantinopolitanam intrusum esse. Idem facilè colligitur ex præsidibus ejusdem pseudo-synodi, qui Theodosius Ephesinus & Pastillas Pergensis fuisse dicuntur: si enim tunc Constantinopolitana ecclesia patriarcham habuisset, is haud dubie, tamquam dignitate superior & regiæ urbis antistes, isti conciliabulo præsedisset.

F

ut Bandurus ex testimonio SS. Theophanis & Nicephori

570 Sed quid hîc diutius moramur? cum habeamus evidens hujus rei testimonium ex hactenus inedito S. Nicephori Opere, cui titulus *Liber antirrheticus*, & ex quo Bandurus tomo proximè citato pag. 905 refert sequens fragmentum: *Hi igitur à sacris locis omnique sacerdotali ac Christiano statu procul dissiti* (loquitur S. Nicephorus de episcopis, qui huic conciliabulo interfuerunt) *in Sanctos sententiam ferunt, impietatis suæ ducem ac magistrum nacti impietate celebrem, post-*

A *postquam, permittente Deo, imperium adeptus est. Itaque impia hæc officina verè capitis expers, inutilis ac traditione destituta (ut ipsorum verbis utamur) meritò vocaretur: quandoquidem & sedes Constantinopolitana tunc temporis vacavit. Nam sub finem eorum, quæ ipsi impiè moliti sunt, Mamonas cognominem sibi Constantinum, infelicem sanè ac miserrimum, nefariè ac impiè episcopum Constantinopolitanum renuntiat ac creat in animæ ac corporis sui exitium. Unde & à Romano Antistite plurimas contumelias retulit, sæpenumero ab ipso ob pravam doctrinam reprehensus.*

contra Pagium ostendit.

571 Hinc Bandurus pagina sequente sic concludit: *Satis quidem superque quispiam ex propositis intelliget, per plures menses vacasse tunc sedem Constantinopolitanam, & non nisi sub finem concilii Copronymiani Constantinum ab imperatore Copronymo nuntiatum fuisse patriarcham: quod quidem accidit, ut scribit Theophanes, die octavo mensis Augusti, Indictione septima, nimirum anno Christi* DCCLIV, *uti paulo superius demonstravimus, non verò anno* DCCLIII, *ut Pagius existimavit.* Nos itaque cum Banduro initium Con-

B stantini pseudo-patriarchæ anno Christi DCCLIV, die VIII Augusti figimus, & præcipuas ejus actiones, aut potius calamitates, referre pergimus.

Imperator Iconoclasta

572 Constantinus Copronymus imperator impium de Deipara dubium Constantino patriarchæ Constantinopolitano proposuit, ut Theophanes in Chronographia pag. 366 exponit his verbis: *Ceterùm imperator patriarcham ad se accersitum ita alloquitur: Si Dei genitricem, Christi matrem asseruerimus, quid inde mali portendetur? Ille imperatorem complexus, Miserere domine, inquit, nec mentem tuam cogitatus hujusmodi umquam subeat. An non vides, quam diffamatus & exsecrandus per universam ecclesiam habetur Nestorius? Ad hæc imperator; Discendi cupidus, ait, quæstionem proposui; apud te secretum hoc nulli revelandum permaneat.* Postea imperator hoc blasphemum Nestorii dogma publicè amplexus est, ut supra ex Cedreno retulimus, quamvis prima illius revelatio verosimiliter Constantino patriarchæ extremum supplicium acciverit, ut infra dicemus.

patriarcham publicè ejurare jubet cultum sacrarum imaginum,

C 573 Fortasse imperator propter hoc responsum de satis firma patriarchæ sui impietate dubitare cœpit, eumque sententiam suam circa cultum imaginum publico juramento aperire jussit, ut laudatus Theophanes pag. 368 sic narrat: *Postmodum verò ipsum Constantinum, falsi nominis patriarcham, ambonem conscendere & venerandæ vivificaque ligna manibus tollentem, è numero eorum, qui venerarentur imagines, se numquam existere, jurare compulit: ac confestim ex monacho nuptiales coronas gestare, carnes delibare, & in regia mensa cytharœdorum vocibus aures præbere persuasit. Sed non multo pòst divina vindicta hunc in manus Constantini sanguinarii homicidæ tradidit.* Sanctus Nicephorus in Historia, quam Petavius noster anno MDCXVI Parisiis Græco-Latinè edidit, pag. 225 de eodem juramento sic breviter meminit: *Nec ea re contentus imperator, jurejurando insuper subditos sibi omnes adstringere voluit, nullam se deinceps Sancti cujusquam imaginem adoraturos esse. Tum urbis patriarcham narrant, qui viderunt, salutaribus signis in altum sublatis, juravisse, se ex eorum numero non esse, qui sacrosanctas imagines adorarent.*

574 Certè Deus hoc sacrilegum patriarchæ juramentum non diu impunitum reliquit, ut supra dixerat Theophanes, qui ibidem pag 369 subjungit sequentia: *Mensis autem Augusti die tricesimo, eademque Indictione* (scilicet quarta, seu anno Christi DCCLXVI) *in cognominem ipsi & ejusdem sententiæ consortem Constantinum ipse nominis putidi homo furiis invectus est, quibusdam monachis clericisque, nec non laicis, quos magis fidos patriarchæ amicos putabat, inventis & inductis, qui dicerent: Audivimus patriarcham adversus imperatorem cum Podomagulo loquentem. Mox eos criminis illum convicturos in patriarchæ ædes summisit. Ille crimen admissum negans, ut illud in veneranda ligna jurati asserent, eos compulit. Affirmaruntque: Ejusmodi convitia ex patriarchæ ore audivimus. Missis igitur, qui patriarchales ædes regio sigillo obsignarent, ipsum patriarcham primum Hieriam, tum in Principum insulam exsulem deportari sanxit.*

SEC. VIII. *& cum sibi impiè obsequentem, tamen anno 766 in exsilium pellit,*

575 Huc usque numerandus est episcopatus Constantini, in cujus locum eodem Christi anno substitutus est Nicetas, ut postea ostendemus. Idcirco supra laudatus Bandurus, postquam contra Pagium ostenderat, sedem Constantinopolitanam à morte Anastasii per plures menses vacasse, & non nisi sub finem conciliabuli Copronymiani Constantinum ab imperatore Copronymo creatum fuisse patriarcham, idque accidisse juxta testimonium Theophanis die octavo mensis Augusti, Indictione septima, nimirum anno Christi DCCLIV, tomo 2 Imperii Orientalis pag. 906 sic ratiocinari pergit: *Restat modò, ut videamus, quo anno Constantinus è sede dejectus fuerit: quod quidem ipse Theophanes facilè præstabit, dum scribit ad annum* XXV *Constantini Copronymi, die tricesimo mensis Augusti, Indictione quarta, hoc est anno Christi* DCCLXVI *imperatorem Constantino patriarchæ ejusdem sententiæ consorti accusatores subornasse, ipsum primum in Hieriam, tum in Principum insulam exsulem deportari sanxisse.*

cum sedisset annis duodecim, ut rectè probat Bandurus,

E

576 Paulo inferius in eadem pagina hæc repetit: *Constantinus deponitur, uti supra ex Theophane diximus, die tricesimo mensis Augusti, Indictione quarta.* Nihilominus ex toto hoc ratiocinio citatâ paginâ sic concludit: *Unde liquet, Constantinum sedem Constantinopolitanam obtinuisse annis duodecim, & diebus octo.* Rectè quidem hîc demonstrat Bandurus, non annos tredecim, ut vult Pagius, sed cum Nicephoro & Theophane, aliisque catalogis tantùm annos duodecim episcopatui Constantini tribuendos esse; sed non intelligo, quomodo ab octavo die Augusti, quo Constantinum ab imperatore patriarcham renuntiatum fuisse fatetur, usque ad diem trigesimum ejusdem mensis, quo eumdem depositum esse asserit, tantummodo dies octo computaverit, cum præter duodecim annos, qui anno Christi DCCLXVI post diem octavam Augusti effluxerant, usque ad trigesimam Augusti diem ejusdem anni DCCLXVI, ut minimùm viginti dies supersint. At hæc minutia chronologica jam forte tædio afficit lectorem, qui potiùs scire desiderat, qualem vitæ exitum patriarcha ille habuerit. Huic desiderio satisfaciemus, ubi prius investigaverimus causam, ob quam nondum exsilio satiata imperatoris crudelitas Constantinum in urbem Constantinopolitanam reduci jusserit, eumque summa ignominia & extremo supplicio affecerit.

qui tamen In diebus episcopatûs computandis errat.

F

Constantinus forte propter revelata blasphemi imperatoris arcana

577 Baronius in Annalibus ad annum Christi DCCLXVII num. 23 Cedrenum & alios citans putat, patriarcham has pœnas dedisse, eo quod vindictæ cupidus in insula, ad quam relegatus fue-

SEC. VIII. fuerat, omnibus propalassèt impia Constantini Copronymi circa Christum ac Deiparam sensa, quæ olim secretò ab ipso imperatore acceperat. Verùm Cedrenus non meminit de loco aut tempore, quo patriarcha hæc revelavit, etsi in Compendio historiarum part. 2 pag. 465 post narratum sacrilegum patriarchæ juramentum, omisso ipsius exsilio, statim eamdem supplicii causam ita subjungat: *Sed non multò post divina vindicta hunc in manus cruenti homicidæ tradidit: etenim Constantinus certior factus, patriarcham multis hominibus pro certo persuasisse, imperatorem sibi dixisse, se Christum pro Deo, ac proinde Matrem ejus pro Deipara nequaquam habere, furore adversus eum, ut qui secretum ipsius publicatum traduxisset, incensus est.*

ex loco exsilii sui accersitur, & Constantinopolim adductus,

578 Deinde Cedrenus narrat tragicam ipsius catastrophen, quam audire malumus ex sancto & antiquiore Theophane, qui in Chronographia pag. 371 & sequente illam ita graphicè depingit: *Hoc anno mensis Octobris die sexto, Indictione sexta, Constantinus falsi nominis patriarcha ex insula Principo in urbem accitus, tot verbera à tyranno Constantino tulit, ut pedibus suis progredi non valeret. Eum itaque lecticâ efferri, & à se digressum in ecclesiæ magnæ solea considere jussit. Aderat porrò unus à secretis præferens libellum, quo omnia accusationum capita descripta erant. Universo autem urbis populo, imperatoris jussu, congregato & spectante, in omnium auditu libellus ille publicè recitabatur, & ad singula capita faciem ejus à secretis percutiebat, patriarcha Niceta in throni consessu sedente, ac omnia prospiciente. Eo deinde in ambonem evecto, & recto in pedes constituto, libellum accipit Nicetas: mox episcopo ad eum misso, & anathemate in eum pronuntiato, pallium sustulerunt, scotiopsimque * sæpius vocitatum, retrogrado passu ab ecclesia jusserunt excedere.*

B

* id est tenebrionem

ignominia & extremo supplicio afficitur,

579 *Sequenti verò luce ludis in Circo celebratis, universam ejus faciem depilantes, barbam, supercilia atque capillitium abrasère, & serico brevi & sine manicis vestimento indutum, in asinum clitellis instructum, facie retrò versa, adeo ut manibus caudam teneret, imposuere; atque per Diippiam in Circum produxere, plebe universa ipsisque factionibus eum convitiis atque sputis prosequentibus. Constantinus verò ejus nepos, præcisis naribus deformis, asinum trahebat. Cum autem ad factionum locum devenit, tum omnes sputis eum denuo respergere, & pulverem in eum projicere. Ad locum deinde, quo consistunt equi, adductum asino præcipitem deturbaverunt, ejusque demum collo pedibus conculcato, è factionum regione considentem sales, jocos, ludibria in se deblaterata, donec absolverentur ludi, coëgerunt audire*

C

postquam morti proximus impiam Iconoclastarum hæresim approbasset,

580 *Ad hæc mensis Augusti* (Historia Miscella lib. 22 habet *eodem quoque mense* videlicet Octobri, quem paulo superius expresserat, & quem hîc pro Augusto legendum arbitror) *die decimo quinto, missis ad eum patriciis interrogat: Quid de fide nostra, & ea, quam habuimus, synodo sentis? Is verò animi planè vani homuncio; Optimè, respondet, credis, & synodum rectè celebrasti: nimirum hoc pacto imperatorem rursus placare sperans. Illi, dato responso, citiùs subinferunt: Hoc unum erat, quod ex impuro ore tuo audire volebamus. Nunc itaque in tenebras & in malam horam perge. Itaque sententia in eum lata, in Cynegio capite truncatus est. Ejus porrò caput auribus devinctum in Milio per continuos tres dies populo spectandum suspendêre; corpus autem, rudente ad pedem alligato, tractum cum morte violenta sublatorum cadaveribus projecere, ac pariter caput post idem dierum trium spatium suspendio solutum illuc eódem deportavere.* Auctor Historiæ Miscellæ lib. 22 hanc tragœdiam narrat simili fere modo, quam Cedrenus & S. Nicephorus paucioribus verbis exposuerunt. Hic fuit infelix exitus Constantini patriarchæ, qui opprobria illa & ignominiosam mortem convertere potuisset in gloriam sempiternam, si eum hæreseos sincerè pœnituisset, & interrogatus, quid de fide imperatoris, ejusque conciliabulo sentiret, orthodoxam veritatem constanter profiteri ausus fuisset. D

qui nihilominus in Menæis Mss. celebrari videtur.

581 Cum itaque sub vitæ ipsius finem nulla pœnitentiæ indicia, imò contraria hæreticæ professionis testimonia habeamus, nihil nos movebunt manuscripta quædam Græcorum Menologia, ut eum Sanctis adscribamus. In Ms. supplemento Sirmondo-Chiffletiano ad diem xxx Julii ita legitur: Μνήμη ϑ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κωνσταντίνου ϑ νέου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Id est: *Memoria sancti patris nostri Constantini Junioris patriarchæ Constantinopolitani.* In apographo ex codice Taurinensi & Menæis bibliothecæ Ambrosianæ etiam additur epitheton ϑ νέου *Junioris*, ut eum distinguas à Constantino seniore, ecclesiæ Constantinopolitanæ patriarcha, de quo superiùs egimus. Cum tamen sequentibus seculis fuerint alii hujus nominis patriarchæ Constantinopolitani, forte Græci hoc epitheto unum ex illis recentioribus indicare voluerunt. Sed ex infra dicendis apparebit, nemini eorum titulum Sancti convenire. Nunc discutiendum est, quo tempore locum hujus Constantini occupare cœperit E

LI. NICETAS I hæreticus.

Nicetas, qui locum Constantini exsulis anno 766

OMnes chronographi affirmant, hunc patriarcham anno Christi DCCLXVI in locum Constantini exauctorati successisse; sed S. Nicephorus circa mensem, quo Nicetas cathedram Constantinopolitanam ascendit, ab aliis scriptoribus videtur discrepare, dum in Historia sua editionis Petavianæ pag. 230 de imperatore Copronymo ita scribit: *Postridie Constantino patriarchæ accusatores subornat ex ejus familiaribus, qui Antiochi ac Theophylacti consilia audisse se de eo jurejurando firmarunt. Statim igitur in Hieriam pontifex relegatur (est hoc imperatoris palatium è regione Constantinopolis ad subsolanum positum) moxque Nicetas sanctorum Apostolorum ecclesiæ presbyter eunuchus in ejus locum substituitur. Atque hæc omnia Augusto mense, Indictione quarta contigerunt.* Indictio quarta anno Christi DCCLXVI usque ad Calendas Septembris currebat. Forsan vox *omnia* accommodè intelligenda est, ita ut sanctus Nicephorus tantum velit, mense Augusto Indictionis quartæ Constantinum accusatum, exauctoratum, ac relegatum fuisse, quæ omnia isto mense contigerunt. Quod si inter hæc omnia etiam successio Nicetæ comprehendatur, dicere oportebit, Nicetam die trigesimo Augusti, quo Constantinum ab episcopatu depositum fuisse supra ostendimus, aut saltem postridie locum ejus occupasse. F

& probabilius mense Novembri occupavit,

583 At Theophanes in Chronographia pag. 370 mensem & diem hujus successionis ita distinctè notat: *Ceterùm mensis Novembris die decimo sexto quintæ Indictionis* (hæc Indictio anno Chri-

A Christi DCCLXVI à Calendis Septembris fluere cœpit) *Nicetas à Sclavis originem ducens eunuchus, præter fas canonum Constantinopolitanus patriarcha imperatoris suffragio consecratur.* Theophani consentit auctor Historiæ Miscellæ, qui lib. 22 Romana numerandi methodo eumdem mensem ac diem sic exprimit: *Porrò decima sexta Kalendas Decembris ejusdem quintæ Indictionis, decreto imperatoris promovetur Nicetas eunuchus è Sclavis ortus, irregulariter patriarcha Constantinopoleos.* Nos Nicephorum juxta superiùs dicta accommodè explicandum censemus, vel probabiliorem Theophanis chronologiam arbitramur, eo quod illa melius concordet cum annis & mensibus episcopatûs, quos ipse Nicephorus & alii patriarcharum catalogi passim ei adscribunt, ut mox videbimus.

erat homo litteraxum ignarus,

584 Porrò quam indoctus & litterarum ignarus fuerit hic patriarcha, produnt duo scriptores, qui ante medium seculi duodecimi floruerunt, inter quos prior Joannes Zonaras lib. 15 Annalium num. 7 post memoratam supradicti Constantini accusationem, de illius successore sic scribit:

B *Quo facto, patriarcha relegatus est, & alius à tyranno creatus Nicetas eunuchus, non ingenuus, sed servili genere ortus, qui vix legere poterat, in muliebribus ministeriis versatus.* Alter Michaël Glycas in Annalibus Græco-Latinis editionis regiæ part. 4 pag. 284 peculiare hujus imperitiæ exemplum ita refert: *Tunc & Nicetas quidam eunuchus, principe apud Copronymum loco, qui nihil aliud sciret, quam edere & bibere, patriarcha creatus est. Cum aliquando Euangelium in cellula sua recitaret, pro eo quod dicendum erat; Ex Euangelio secundùm Matthæum, pronuntiavit; Ex Euangelio secundum Matthæium. Ibi quodam ex adstantibus subjiciente, Noli Æ diphthongum (gemini soni vocem) dividere. Nugaris, ait quadam cum iracundia: nam quæ geminos & trinos sonos habent, anima mea vehementer odit.*

& tamen pertinax Iconoclasta,

585 Verùm hæc crassa ignorantia non obfuit, quo minus idiota ille hæresim profiteretur, & abolendo sacrarum imaginum cultui operam impenderet, ut discimus ex Theophane, qui in Chronographia pag. 373 hanc Nicetæ impietatem ita indicat: *Eodem etiam anno Nicetas falso nomine patriarcha imagines in patriarchalis ædis minore secreto, opere tesselato depictas erasit; magni quoque secreti ambitum, imaginibus ligneis dimidiata eminentia effictis ornatum, deposuit, &*

C *reliquarum omnium imaginum facies alio colore perunxit, idemque prorsus in Abramiæo præstitit.* Sanctus Nicephorus in supradicta Petavianæ editionis Historia pag. 237 eamdem hæretici patriarchæ iconomachiam explicat his verbis: *Sub idem tempus Nicetas patriarcha Catholicæ ecclesiæ ædificia quædam, quæ vetustate collapsa fuerant, instaurat. Tum in attinentibus domiciliis, ubi stationes in processibus obiri solent, quæ Romani secreta vocant, tam in majore quam minore, Christi Domini ac Sanctorum imagines opere tesselato atque ex cera factas eradit.*

qui mense Februario anni 780 obiit,

586 Quandoquidem hebes ille Iconoclasta se nullis aliis actionibus memorabilem reddidit, progredimur ad ipsius mortem, cujus tempus à Theophane in Chronographia pag. 382 sic accuratè signatum est: *Mensis autem Februarii die sexto* (auctor Historiæ Miscellæ lib. 23 eumdem obitûs mensem ac diem Romano more numeravit) *eoque Dominico, Indictione tertia, die Dominico quo ante Quadragesimam ultima caseum comeden-*

di fit potestas, Nicetas genere Sclavus, eunuchus, Constantinopolitanus patriarcha diem extremum obiit. Hi characteres chronologici annum Christi DCCLXXX designant, & optimè conveniunt cum tempore episcopatûs, ut jam ostendemus. SEC. VIII.

ut ex tredecim annis & quatuor mensibus sedis

587 Nicephorus in editione Banduriana aliisque antiquioribus, episcopatui Nicetæ annos tredecim, & quatuor menses adscribit. Huic annorum & mensium numero omnes patriarcharum catalogi apud Bandurum consentiunt. Hinc patet, errorem irrepsisse in regiam ejusdem Nicephori editionem, in qua anni quindecim ei tribuuntur: si enim ab anno Christi DCCLXVI, & die XVI Novembris, quo Theophanes initium episcopalis gubernationis collocat, usque ad sextam Februarii diem anni DCCLXXX, quo juxta eumdem Theophanem Nicetas obiit, tempus numeraveris, invenies annos tredecim cum quatuor mensibus utrimque incompletis, ut computanti manifestum est. Dum igitur Theophanes in Tabulis & in Chronographia pag. 302 eidem Nicetæ quatuordecim annos concedit, eos incompletos intelligere oportet, cum inter episcopatûs initium ac finem, ab ipso Theophane assignatum, quatuordecim anni integri effluere non potuerint. Inde etiam confirmantur ea, quæ de annis ac mensibus incompletè accipiendis suprà sæpe monuimus. E

& initio episcopatûs eruimus.

588 Præterea in figendo episcopatûs istius exordio Theophanem potius, quam Nicephorum, superiùs secuti sumus: nam si Nicetas ab exeunte mense Augusto anni DCCLXVI, ut Nicephorus innuit, usque ad sextam Februarii diem anni DCCLXXX sedem Constantinopolitanam occupasset, jam non tantum tredecim annis & quatuor mensibus incompletis, sed tredecim annis, quinque mensibus integris, & aliquot diebus sedisset. Cum itaque ipse Nicephorus in plerisque editionibus, cum quibus alii omnes patriarcharum catalogi concordant, episcopatui Nicetæ tredecim annos & quatuor menses assignet, suprà citatum Nicephori textum accommodè interpretati sumus, vel chronologiam Theophanis sequi maluimus, quia alioquin Nicephorus secum pugnaret.

LII. S. PAULUS IV.

F

Paulus anno 780 regimen ecclesiæ CP. admittere coactus,

CUm supra laudatus Theophanes in Chronographia pag. 382 narrasset, Nicetam mortuum esse *die Dominico ante Quadragesimam*, qui anno Christi DCCLXXX in diem VI Februarii incidebat, de successore ejus ibidem hæc addit: *Secundâ verò jejuniorum Dominicâ Paulus venerabilis lector, Cyprius natione, doctrina & virtute præstans, quamvis ob hæresim, quæ tunc obtinebat, multùm reluctaretur, imò vim omnino passus, Constantinopoleos patriarcha instituitur.* Collector Historiæ Miscellæ lib. 23 idem mortis tempus notat, quamvis aliqua hujus textus verba aliter expresserit. Ex his characteribus chronologicis eruo, Paulum anno Christi DCCLXXX, die XX Februarii ad cathedram Constantinopolitanam evectum esse: si enim ultima dies Dominica ante Quadragesimam in diem sextam Februarii tunc inciderat, Dominica secunda Quadragesimæ in diem vigesimam ejusdem mensis incurrebat, ut ex subducto dierum calculo comperies.

palam hæresim Iconoclastarum damnare non audebat,

590 Baronius in Annalibus ad annum Christi DCCLXXX num. 2 asserit, hunc Paulum externa professione hæreticum Iconoclastam fuisse, licet suâ conscientiâ orthodoxus esset, utpote qui probè sciret, se errore duci, & ibidem de illo hæc sub-

SEC. VIII. subjungit : *Cum revera intus crederet, quæ sunt Catholicæ fidei, tamen ob timorem imperatoris, persequi aggredientis cultores sacrarum imaginum, silentio rem obtegens & communicans cum hæreticis, indignissimum se throno illo judicabat. Cum enim videret Leonem Augustum aggressum esse persequi Christianos catholicos, timore percitus, numquam est ausus, quam corde credebat, pandere veritatem, probè sciens id haud sibi licere absque vitæ discrimine, jam pluribus Constantinopolitanis civibus dirè cæsis, & aliis paulo post nobilibus viris eadem ex causa ingenti quoque ignominia affectis.* Hæc Baronii assertio confirmatur ex iis, quæ jam referemus.

donec anno 784 in morbum incidens publicè ignaviam suam deploravit,

591 Theophanes in Chronographia pag. 385 & sequente, pœnitentiam & mortem hujus Patriarchæ ita describit : *Mensis autem Augusti die trigesimo primo, eadem Indictione septima* (id est anno Christi DCCLXXXIV) *Paulus vir religiosus & patriarcha sanctissimus in morbum incidens, throno nuntium remisit, & ad Flori monasterium se conferens, ibi, imperatrice proposiți ejus insciа, monasticum habitum assumpsit. Rei gestæ notitiam ut habuit imperatrix, confestim eum cum filio convenit, ac querulis vocibus infectata ; Quid hoc, inquit, fecisti ? Ille lacrymis perfusus, responsum ad eam dedit : Utinam, ecclesiâ Dei tyrannicè administratâ & à reliquis thronis ea de causa rescissâ, dirisque & exsecrationibus devotâ, in sacerdotii throno Constantinopolitano numquam ego sedissem !*

B

& utiliter orthodoxam fidem professus est,

592 *Illa patricios & senatus spectatissimos quosque ad se primùm accitos ad eum postmodum destinavit, quæ ipse narraret ore proprio, audituros. Qui ad ipsos ; Nisi synodum, inquit, universalem coëgeritis, & obtinentem apud vos correxeritis errorem, nulla vobis superest salus : Responderunt ipsi : Cur ergo patriarcha designatus inter ordinationis solemnia imagines te numquam adoraturum subscripsisti ? Tum ille : Hæc, ait, lacrymarum mearum causa est ; illud me ad pœnitentiam amplexandam impulit, Deum deprecantem, ne me veluti pontificem huc usque mutum redditum, nec veritatem (solo insaniæ vestræ metu detentum) palam enuntiantem corripiat. Inter has voces Paulus in pace obdormivit, magno de se tam imperatrici, quam ceteris in republica pietate conspicuis viris luctu relicto : venerabilis quippe vir exstitit, & misericordiæ operibus impendendis bene affectus, omnique omnino dignus reverentia, maximamque ei fidem cum imperatrix, tum respublica habebat.* Hac exhortatione & publica confessione pœnitens antistes tantum effecit, ut impune orthodoxis licuerit Iconomachos argumentis impugnare, & contra eorum hæresim ea occasione concilium œcumenicum convocatum fuerit ; atque ita Paulus plus in morte & post mortem, quam in vita, ecclesiæ suæ profuit.

C

qui forte propterea in Menæis,

593 Ex his colligo, ipsum anno DCCLXXXIV obiisse, ineunte Septembri, & forsan die secunda istius mensis, qua in Menæis impressis ita annuntiatur : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη ⸗ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Παύλου ⸗ νέου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Id est : *Eodem die memoria sancti patris nostri Pauli junioris, archiepiscopi Constantinopolitani.* Ibidem ad ejus honorem adduntur hi duo versiculi :

Δρόμος ὁ Παύλου ἐνλιπὼν τὸς ⸗ βίους,
Εὗρηκε παῦλαν καὶ πόνων τῶν ⸗ βίου.
Dum Paulus hujus terminum vitæ attigit,
Vitæ laborum repperit requiem simul.

Hîc satis frigida allusio est inter nomen proprium Pauli, & vocem appellativam παῦλαν, quæ cessationem laboris vel requiem significat. D

aliisque Græcorum Synaxariis,

594 Superiùs dixi, illum *forsan* obiisse die secunda Septembris, quia eo die in Menæis impressis annuntiatur ; sed etiam memoria illius in iisdem Menæis ad diem XX & XXX Augusti celebratur, & die trigesima istius mensis in Menæo Ms membranaceo, quod apud FF. Prædicatores in conventu S. Ludovici Parisiis servatur, & cujus ecgraphum manu Papebrochii nostri descriptum habemus, unà cum aliis episcopis Constantinopolitanis refertur, & locus venerationis ita indicatur : Μνήμη τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξάνδρου καὶ Ἰωάννου καὶ Παύλου ⸗ νέου · τελεῖται δὲ ἡ τούτων σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Hoc est : *Memoria sanctorum patrum nostrorum & archiepiscoporum Constantinopolitanorum, Alexandri & Joannis, & Pauli Junioris : celebratur autem eorum festivitas in sanctissima magna ecclesia.* Eodem die tres illi præsules Constantinopolitani in Typico S. Sabæ etiam memorantur.

E

sanctitatis elogium obtinuit ;

595 Ex epitheto ⸗ νέου, *junioris* liquet, hic utrobique in Menæis & Typico Paulum nostrum indicari : nam Paulus, primus istius nominis præsul Constantinopolitanus, senior est, alio die colitur, & titulo martyris satis distinguitur ; aliis verò duobus ejusdem nominis episcopis Constantinopolitanis titulus *sancti* non convenit, ut supra suo loco ostendimus. Non dubitamus, quin Græci hunc Paulum catalogo Sanctorum adscripserint propter illustre pœnitentiæ exemplum, quod in fine vitæ exhibuit, & quo ecclesiæ Constantinopolitanæ orthodoxam fidem restituit. Cum itaque in Typico S. Sabæ, aliisque Menologiis celebretur, & sanctitati ipsius post singularem pœnitentiam nihil obstare videamus, nomine *sancti* illum appellavimus, quod tamen mense Augusto vel Septembri operosiùs poterit discuti, & fortè pluribus testimoniis confirmari.

LIII. S. TARASIUS.

cui S. Tarasius exeunte anno Christi 784 successit,

MAjores nostri die XXV Februarii Vitam S. Tarasii, ab Ignatio synchrono scriptam, Latinè ediderunt, & Commentario prævio notisque copiosis elucidarunt. Quare hîc tantummodo breviter initium & finem episcopatûs ipsius indicabimus ex Theophane, qui in Chronographia pag. 388 sic scribit : *Ceterùm mensis Decembris die quinto supra vicesimum, & eadem Indictione octava* (hæc Indictio à Calendis Septembribus anni DCCLXXXIV currere cœperat) *religiosus pater noster Tarasius Constantinopolitanus patriarcha renuntiatus est.* Legerat hæc Henschenius noster, & ex iis in laudato Commentario prævio ad Vitam hujus sancti patriarchæ § 1 num. 2 sic infert : *Factus est ergo patriarcha sanctissimus vir Tarasius ipso die Christi Natali, octavo Kalendas Januarias, anno quinto imperii Constantini & Irenes, Indictione octava, anno Christi* DCCLXXXIV *ad finem labente, ut nobis auctores sunt Theophanes, Cedrenus, aliique.* F

& post piam gubernationem anno 806 ad cælum migravit.

597 Theophanes in Chronographia pag. 406 & 407 tempus mortis ejus ita annotavit : *Hoc anno, mensis Februarii die vicesimo quinto, Indictione decima quarta* (hæc tunc usque ad Calendas Septembris cum anno Christi DCCCVI concurrebat) *Tarasius sanctissimus archiepiscopus gloriosam mortem obiit.* Hinc primò sequitur, S. Tara-

A Tarasium annis viginti & uno cum duobus mensibus ecclesiam Constantinopolitanam gubernasse. Sequitur secundò, errorem irrepsisse in illas S. Nicephori editiones (inter eas est editio Græco-Latina anni MDCLII operâ & studio R. P. Jacobi Goar regiis typis excusa) quæ S. Tarasio annos gubernationis viginti & unum, ac duos dies tribuunt, cum pro duobus diebus menses duo sint substituendi. Tertiò sequitur, juxta jam assignatum temporis computum conciliandos esse Theophanem & Ignatium Vitæ scriptorem, dum unus XXI, alter XXII annos episcopatui S. Tarasii adscribit: nam Theophanes, neglectis mensibus, annos viginti & unum rotundo numero expressit; Ignatius verò annos viginti duos incompletos numeravit, & S. Tarasium anno vigesimo secundo administrationis suæ obiisse significavit.

SECULUM IX.

B

LIV. S. NICEPHORUS I.

S. Nicephorus mense Aprili anni 806 sedem CP. ascendit,

HOc loco iterum sola chronologia ordinabitur, cum Henschenius noster præclara hujus Patriarchæ gesta, ab Ignatio supra memorato conscripta, ad diem XIII Martii typis vulgaverit, atque abundè illustraverit. Imprimis tempus, quo S. Nicephorus ad thronum Constantinopolitanum evectus est, à Theophane in Chronographia pag. 407 post indicatam decessoris mortem ac sepulturam accuratè signatur his verbis: *Mensis verò Aprilis die duodecima, magnâ Paschatis Dominicâ, Nicephorus sanctissimus patriarcha, prius à secretis, populi totius, sacerdotum, atque etiam imperatorum suffragio electus est.* Zonaras lib. 15 Annalium num. 14 idem tempus sic breviter indicat: *Patriarcha Tarasio prima jejuniorum hebdomade defuncto* (videlicet anno Christi DCCCVI, ut ex supradictis liquet) *inclytus Nicephorus à secretis, Dominicâ Paschatis communi suffragio patriarcha est electus.*

& anno 815 relegatur, etsi circa diem & mensem exsilii auctores discrepent,

C

599 Pagius in Critica ad annum Christi DCCCXIV num. 1 & sequentibus ex anonymo Theophanis Continuatore demonstrat, quod S. Nicephorus anno Christi DCCCXV in exsilium fuerit expulsus; at circa determinatum expulsionis diem & mensem nonnulla occurrit difficultas: quidam enim scriptores antiqui exsilio ipsius diem XI Februarii assignant, in quam Dominica Sexagesimæ incidebat. At Theophanes presbyter & præpositus in Oratione de exsilio S. Nicephori & translatione reliquiarum apud nos tomo II Martii pag. 321 scribit, eum honorificè sepultum esse *tertio Idus Martii, quo quidem die in exsilium etiam ejectus fuerat, ut utraque res sit memorabilis.* Hic itaque auctor dicit, utramque illam diem esse memorabilem, quia XIII Martii S. Nicephorus magna cum pompa tumulo illatus est, & antea eadem die in exsilium expulsus fuerat. Sed dies XIII Martii eo anno DCCCXV in feriam tertiam incidebat, cum interim Ignatius synchronus in Vita S. Nicephori ibidem apud nos pag. 312 sic diem exsilii accuratè notet: *Patricio namque illius carceris, quo divinus pater tenebatur, præfecto* imperator, *contradita militari manu, media nocte Dominicæ lucis præcepit, ut virum Sanctum in exsilium deportaret.* Quomodo hæc inter se componentur?

600 Verùm Pagius loco proximè citato hos scriptores satis probabiliter inter se conciliat, dum ibidem num. 4 dicit, quod Theophanes præpositus dies illos, quibus S. Nicephorus in monasterio prope Constantinopolim moratus fuerat, pro exsilio non habuerit, atque ita illud usque ad diem XIII Martii distulerit. Id etiam confirmat ex computo Ignatii biographi, qui S. Nicephoro tribuit novem episcopatûs annos, *uno mense dempto*: etenim si ab anno Christi DCCCVI, die XII Aprilis, qua consecratus est episcopus Constantinopolitanus, usque ad diem XIII Martii, anni DCCCXV elapsum temporis spatium exactè computaveris, invenies, S. Nicephorum octo annis & undecim mensibus, sive juxta phrasin Ignatii novem annis, *uno mense dempto*, ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuisse. Theophanes in Tabulis novem annos, & in sua Chronographia pag. 302 dumtaxat *octo* Nicephoro patriarchæ tribuit; sed modo jam sæpe explicato facilè conciliatur secum, & cum iis auctoribus, qui eidem S. Nicephoro novem annos rotundo numero adscribunt.

SEC. IX. *quos Pagius satis probabiliter inter se conciliat.*

E

LV. THEODOTUS I hæreticus, cognomento Cassiteras.

Post exsilium S. Nicephori Theodotus

COntinuator anonymus Theophanis, qui post ejus Chronographiam editus est, pag. 441 narrat, quomodo Leo Armenus quemdam Joannem, Pancratii filium, hæresi suæ adhærentem, in locum S. Nicephori substituere voluerit; sed addit, patricios id imperatori dissuasisse, eo quod Joannes ille juvenis ac ignobilis esset. *Quam ob rem*, teste eodem anonymo, *Theodotum Michaëlis patricii Melisseni, Constantini imperatoris Cabbalini ob tertiam ejus conjugem leviri filium elegit: istum, inquam, Theodotum spatharo-candidatum, opinatis ejus consentientem, maritali nuptiarum corona notatum, tonderi jussit & patriarcham consecrari.*

anno 815, die prima Aprilis fit patriarcha,

602 Ibidem scriptor ille tempus, quo Theodotus ex milite factus est episcopus, ita exactè notat: *Celebrata est ordinatio ejus Paschatis festo; hominis, inquam, qui nihil spirituale calleret, nulla Scripturæ parte foret eruditus, nisi forte levissima, qui nullam erga Deum pietatem ostentaret; tantum quod mansuetudine præstaret, & bonus hominibus appareret, commendabatur. Hic cum patriarchalem dignitatem subiisset, opipara meridiana serotinaque carnibus appositis cœpit agitare convivia, clericosque & monachos, nec non episcopos, à juvenili ætate carnium esu abstinentes, continentiam abrumpere & ad ingluviem comedere compulit: & ubi primum pietas plurima, honestas, continentia, & virtus enitebat, ibi risus, lusus, luctas, turpiloquia haberi absque disciplinæ cujuscumque jugo vidisses.* Ex hoc antiquo auctore patet, Theodotum ipso Paschatis festo, quod anno Christi DCCCXV in diem primam Aprilis incidebat, ordinatum fuisse.

F

qui cognominabatur Cassiteras

603 Constantinus Porphyrogennetus, qui Parisiis anno MDCLXXXV inter scriptores Byzantinæ historiæ post Theophanem Græco-Latine prodiit, in Vita Leonis Armeni pag. 18 idem ordinationis tempus indicat his verbis: *Theodotus interim Cassiteras circa divini Paschæ solenne tempus, navatæ operæ præmium, episcopalem sedem nanciscitur.* Dum hoc loco illustris ille historicus *navatæ operæ* meminit, intelligit fraudes, quibus Theodotus imperatorem ad amplectendam Iconoclastarum

SEC. IX. rum hæresim induxerat, & quas iste scriptor antea fusè exposuerat. Quod verò ad cognomen Cassiteræ attinet, sic etiam cognominatur à Leone Grammatico, Symeone Magistro ac logotheta, aliisque auctoribus, inter quos Zonaras lib. 15 Annalium num. 20 ita scribit: *Venerando Nicephoro sic ecclesiâ expulso, in ejus locum introductus est Theodotus Melissenus, cui duplex erat cognomentum: nam & Cassiteras dicebatur.* Vox Græca κασσίτερος propriè *stannum* significat; sed opinor, hoc cognomen accipiendum esse in sensu quodam metaphorico, quem hactenus sat clarè detegere non potui.

forte ex contemptu,

604 Attamen suspicor, Theodorum ita contemptim cognominatum fuisse, eo quod Theosterictus in Vita S. Nicetæ hegumeni apud nos tomo 1 Aprilis pag. 263 sic scribat: *Igitur acerbi persecutores veritatis, accepta quidlibet agendi impunitate, cœperunt liberè propagare atque docere impia dogmata, constituerunt*que *patriarcham Theodotum quemdam ex spathario assumptum, tamquam si pueris ludos facerent, hominem ineptum, & cerebri tam levis, ut theatri ludibrium cognominari soleret ad excitandum risum jocari volentium. Hunc aiunt, famulam quoque habuisse in comitatu, propterea quod ex renibus laboraret, aut potius explendæ libidinis causâ.* An forte propterea in cognomine Cassiteræ fiat allusio ad vocem Græcam κάσσα vel κασσωλὶς, quæ *scortum* significat, curiosis etymologiæ Græcæ scrutatoribus investigandum relinquimus.

B

quem propter vitia & hæresim merebatur,

605 Hujusmodi coloribus hunc Theodotum depingunt jam citati auctores coævi, quibus hîc addere sufficiet Nicetam, cognomento Davidem Paphlagonem, qui eodem sæculo in Vita S. Ignatii Constantinopolitani apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 1184 de Leone Armeno ita scribit: *In throno verò Constantinopolitano Theodotum quemdam profanis moribus ac negotiis innutritum, atque omnis doctrinæ & liberalis disciplinæ prorsus expertem (hoc tamen uno, quod Christianos calumniantis Iconomachorum hæreseos æmulator haberetur) attonsum profanissimis collocavit.* Legi etiam potest suprà laudatus Ignatius diaconus, testis synchronus, qui in Actis S. Nicephori apud nos tomo 11 Martii pag. 313 eumdem Theodotum *boum voratori Herculi* comparat, & tamquam *soli ventri saginando intentum, & eduliorum delicias consectantem* describit.

C

etsi subdolè unionem cum Romano Pontifice frustra affectaret.

606 Attamen hæreticus ille helluo, in sua impietate persistens, unionem cum sancto Paschali I Papa affectare ausus est, ut Eminentissimus Annalium ecclesiasticorum conditor ad annum Christi DCCCXVII num. 24 tradit his verbis: *Accidit verò, ut & creato Romæ eodem Paschali Pontifice, ex veteri consuetudine ipse etiam Theodotus pseudo-patriarcha Constantinopolitanus ad eum mitteret apocrisiarios pro responsis ecclesiasticis, communionem hac via conatus subripere ab ipso Romano Pontifice: quos cum audisset Paschalis in Urbem adventare, eosdem ne propiùs accederent, eos exsecratus valde, prohibuit.* Baronius solerter id eruit ex epistola, quam S. Theodorus Studita ad Paschalem Pontificem dedit, & quam nos ad diem XIV Maii, tomo III istius mensis pag. 392, in Commentario prævio ad Acta S. Paschalis I Papæ exhibuimus. Nunc mors hujus Theodoti chronologicè indaganda est.

Theodotus è vivis excessit ineunte anno 821,

607 Theophanes in Chronographia pag. 302, & plerique catalogi apud Bandurum huic patriarchæ Iconomacho sex gubernationis seu potius tyrannidis annos adscribunt. Eumdem annorum numerum ei tribuit Zonaras, qui lib. 15 Annalium num. 24 sic habet: *Patriarcha Theodoto mortuo, qui sex annos ecclesiæ impiè præfuerat, Antonius cognomento Cassimatas, in ejus locum est suffectus, perversa & ipse religione præditus.* Catalogus Labbeanus, Apparatui historiæ Byzantinæ insertus, pag. 37 tantum quinque annos Theodoto assignat: unde conjectura fieri posset, fortasse sex annos, qui ab aliis episcopatui ipsius tribuuntur, incompletè numerandos esse. Quod si eos completos intelligere volueris, saltem ex pleno sex annorum computo sequitur, Theodorum in cathedra Constantinopolitana non sedisse ultra mensem Aprilem anni DCCCXXI, quandoquidem anno Christi DCCCXV ab ipso Paschatis festo, sive prima die Aprilis sedem illam occupare cœpit, ut supra dictum est. Quare non improbabiliter conjicimus, ipsum ineunte anno DCCCXXI obiisse, cum tunc fere sex anni episcopatûs effluxissent.

D

ut conjicimus ex tempore successoris ejus,

608 Huic conjecturæ & chronologiæ nostræ favet Symeon Magister & Logotheta, dum inter scriptores historiæ Byzantinæ, Parisiis anno MDCLXXXV editos, pag. 412 prima Michaëlis Balbi imperatoris gesta narrans, de Theodoti successore ita meminit: *Eo tempore summi sacerdotii arcem tenebat Antonius Sylæi, qui à sacrarum imaginum cultu abhorrebat.* Post hæc verba Symeon statim refert, quod Michaël imperator Theophilum filium suum augustali corona donaverit in magna ecclesia. Hæc Theophili inauguratio contigit anno Christi DCCCXXI, ut Pagius in Critica ad eumdem annum num. 7 & sequentibus probat, adeoque juxta prædictum narrationis ordinem Antonius Theodoti successor jam eo tempore cathedram Constantinopolitanam occupabat. Deinde ibidem narratur rebellio Thomæ tyranni, quam Baronius eodem anno DCCCXXI cœpisse existimat. Ex his itaque concludimus, Theodotum verosimiliter obiisse ineunte anno DCCCXXI, ad quem proinde reducendus est Zonaras, etsi de morte illius serius mentionem facit, cum ipsemet sex administrationis annos ei dumtaxat concedat. Non miramur, episcopatum Theodoti à Joanne Scylitza Curopalata & Georgio Cedreno diutius protractum fuisse, cum videantur ignorasse immediatum ipsius successorem, qui fuit

E

F

LVI. ANTONIUS I hæreticus, cognomento Byrsodepsas.

Antonii, quem Joannes Scylitza & Georgius Cedrenus,

DIxi, duos prædictos scriptores videri ignorasse immediatum Theodoti successorem: Joannes enim Curopalata in editione Veneta anni MDLXX fol. 20 verso sic scribit: *Cum verò Theodotus Melissenus, quem Cassiteram appellari superior demonstravit oratio, diutius Constantinopolis thronum obtinuisset, ac vitâ functus nuper esset, Joannes Theophili pædagogus, illius excipit thronum, accepto sacerdotio, veluti impietatis ac perfidiæ præmio.* Cedrenus autem in Græco-Latino historiarum Compendio tomo 2 pag. 527 Joannem Curopalatam more suo ita imitatur: *Interim vitâ defuncto Theodoto Melisseno, quem supra ostendimus Cassiteram cognomento dictum, qui aliquamdiu patriarcha Constantinopolis fuerat, Joannes pædagogus Theophili succedit, sacerdotium istud impietatis suæ atque perfidiæ præmium adeptus.*

eosque incautè secutus Baronius

610 Eminentissimus Baronius à Joanne Curopalata in eumdem errorem inductus fuit, ut ad annum Christi DCCCXXXV num. 27 prodit his verbis:

A bis: *Quod pertinet ad res Orientalis ecclesiæ, hoc anno, mortuo Theodoto Melisseno, cognomento Cassitera, id est stanneo (ut habet Joannes Curopalata) episcopo Constantinopolitano hæretico Iconoclasta, Joannes sextus hujus nominis, ejusdemque hæresis propugnator acerrimus, eidem per Theophilum imperatorem substituitur.* Deinde in assignando Theodoti fine, & Joannis initio ibidem sic errat: *Quod ad tempus pertinet, cum, auctore Zonara, certum sit, sedisse annos sex usque ad obitum ipsius promotoris, imperatoris Theophili, & ejus imperii non nisi sex anni superstint, planè concedendum est, hoc ipso anno* (nempe Christi DCCCXXXV, ut perperam existimat) *sedere hunc cœpisse, prædecessore longè scelestiorem.* Neque hîc oculatior fuit Jacobus Basnagius, hæreticus Baronii censor, qui in Gallica Ecclesiæ historia, mendaciis referta, lib. 6 cap. 5 historicum & chronologicum Baronii errorem cæcè secutus est. Sed Antonium immediatè Theodoto successisse, nunc demonstrabimus.

B 611 Præter jam citatos auctores, Theophanes Præpositus in Oratione de exsilio S. Nicephori & translatione reliquiarum, apud nos tomo 11 Martii pag. 319 de hac successione sic meminit: *Tunc in sacra regia civitatis sede tres veri Pastoris adversarii, ordine unus post alium, impiè consederunt; Theodotus, Antonius, & Joannes, qui tamquam graves quidam lupi passim Ecclesiam laceraverunt ac devorarunt.* Nicetas seu David Paphlago in Vita S. Ignatii patriarchæ Constantinopolitani apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 1183 de eodem Antonio ita scribit: *Theodoto, quem Cassiteram appellitabant, exstincto, Michaël Antonium, cognomento Byrsodepsam *, jam Pergæ metropolitam, & hæreseos participem, tunc cessantem accersit, urbisque regiæ patriarcham pronuntiat.* Ex his antiquis auctoribus patet, hunc Antonium à Joanne Curopalata, Georgio Cedreno, & eminentissimo Baronio in serie patriarcharum Constantinopolitanorum perperam omissum fuisse.

in serie patriarcharum CP. omiserunt.

* *id est* cerdonem *vel* coriarium

612 Porrò Antonius ille satis notus fuit antiquis scriptoribus, inter quos anonymus Theophanis continuator pag. 436 genus & mores illius vivis coloribus depingit. At cum textus Græcus & illius interpretatio sint aliquanto obscuriora, narrationem auctoris breviter exponam verbis meis juxta notas, quæ ibidem post Theophanis Chronographiam pagg. 633 & 668 leguntur. Itaque Antonius, qui antea Constantinus vocabatur, natus est patre sutore; primum Constantinopoli pueros Grammaticam docuit, & post alia hujusmodi munia ad vitandam criminum sibi objectorum pœnam in monasterium confugit; ubi detonsus, nomen Antonii assumpsit. Deinde monachis præfectus tam turpem & inhonestam vitam duxit, ut anonymus auctor fateatur, se ignorare, qua ratione hic *risûs & ludorum sectator* ad episcopatum Pergæ seu Sylæi evectus fuerit. Denique vanæ gloriæ & aulicæ conversationis appetens, hæresim Iconoclastarum amplexus est. Idcirco ab imperatore Iconoclasta accitus, contra emissam fidei professionem perfidè asseruit, imagines non esse honorandas; ut ibidem pluribus explicatur.

Tamen Antonius ille satis notus est apud veteres scriptores,

C 613 Synodica Orientalium epistola ad Theophilum imperatorem de sanctis ac venerandis imaginibus, quam Combefisius in Manipulo originum rerumque Constantinopolitanarum edidit, clarum hujus perfidiæ exemplum pag. 133 & sequente suggerit his verbis: *At imperator rei e-*

qui inter alia enarrant

ventu animi anxius, irritoque conatu percussus, SEC. IX. *animo cogitabat, quem demum operis adjutorem inveniret; nuntiatumque illi est de Antonio metropolita, qui erat in Sylæo, quem mox in aula præsto esse jubet; ad quem imperator: Unà operam præsta, ô metropolita, in id, quod molimur, teque patriarchalis sedis antistitem collocabo.*

614 *Pollicetur ille, propensissimè se jussa factu-* perfidiam ejus *rum. Quo cognito, sanctissimus patriarcha Nice-* impietatem, *phorus virum accersens, num hæc ita se habeant, quærit. Cui ille: Absit, domine, istud à nobis, & ut aliquid fecerim: quin adeo majorem facturus fidem, manu propria exaratas cruces, sententiæ tenax, fidei libello apponam; quod & ocyus sub sanctissimorum metropolitanorum, qui simul inventi sunt, præsentiam fecit, uti etiam, quando ordinatus est, hæc subscripserat: " In nomine „ Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Antonius „ Dei misericordiâ Sylæi metropolita manu mea „ subscripsi. Qui in sanctam & consubstantialem „ ac vivificam Trinitatem credimus, venerandas „ imagines amplexamur ac suscipimus. Qui non* E *„ ita sentiunt, sint anathema: qui non ita cre- „ dunt, procul ab Ecclesia arceantur. Hæc est fi- „ des sanctorum Patrum: hæc fides orbem terra- „ rum illustravit. Qui igitur posthac ausi fuerint „ evertere aliquid eorum, quæ Ecclesiæ legitima „ tradita sunt, sive pictas imagines, sive crucis „ figuram; siquidem sacerdotes sint, prorsus de- „ ponantur; sin autem monachi aut laici, ana- „ thematizentur „. Hæc Antonius cum sigillo obsignasset, patriarchalibus ædibus excedit. Hæc autem imperatore ex illo percunctante, ait: " Illu- „ simus eis, imperator, ut curis liberior sis in „ iis, quæ moliris.*

615 Cum S. Nicephorus hanc perfidam agendi rationem & certam Antonii hæresim cognovisset, synodum ducentorum septuaginta Patrum collegit, ut in eadem epistola synodica pag. 135 legimus, & publicè coram populo applaudente anathema contra Antonium ex ambone pronuntiavit his verbis: *Antonius novus Arius ligatus est in hoc sæculo & futuro, in cælo & super terram ex sancta consubstantiali & vivifica Trinitate, Patre, & Filio, & Spiritu sancto, exque sancto & Apostolorum principe Petro; ex duodeno Apostolorum collegio; ex sanctis trecentis decem & octo Patribus; ex sanctis magnis & universalibus synodis, ex sanctis magnis patriarchalibus & Apostolicis sedibus, & à me, qui ipsum ordinavi, cunctique illi communione juncti, tamquam Christi hostis, ut qui manu propria fixas cruces prævaricator violaverit, ut qui à recta fide desertor sit, ut imaginum effractor, ut idolorum cultor, ut Christianorum calumniosus accusator, ut Christianorum persecutor, ut sacerdotum occisor. Sacerdotum ille & patriarcharum exsecratio, ille scelestissimus, abominatio desolationis, prima discessio ac defectio, Antichristi præcursor, homo iniquitatis, filius perditionis, qui nunc temporis revelatus est.*

ob quam S. Nicephorus ipsum anathemate percussit.

F

616 Antonius ob hujusmodi facinora imperatori Iconoclastæ placuit, & ab eo post mortem Theodoti, quam ineunte anno Christi DCCCXXI contigisse supra diximus, ad cathedram Constantinopolitanam evectus est. Non convenit inter catalogos, quot annis impius iste Iconoclasta sedem occupaverit: Theophanes enim in Chronographia pag. 302 *sexdecim*, catalogus Labbeanus *quindecim*, Zonaras *tredecim*, & appendix ad Chronographiam S. Nicephori annos *duodecim* ei adscribunt. In tanta catalogorum discrepantia

Cum Iconoclasta ille anno 832 obiisset.

Sec. IX. annos duodecim eligimus, quia utrimque incompletus illorum computus cum tempore ſucceſſoris facilè conciliatur, quandoquidem anno DCCCXXXII, die XXI menſis Aprilis, ut mox videbimus, in locum Antonii ſubſtitutus eſt

LVII. JOANNES VII, ſive JANNES.

menſe Aprili ejuſdem anni ſucceſſit ei Joannes,

CONſtantinus Porphyrogennetus in continuatione Theophanis lib. 3 ſupradictæ editionis Pariſienſis pag. 75 initium hujus pſeudo-patriarchæ ita indicat: *Interim verò etiam Jannes Conſtantinopolitanus epiſcopus ordinatur Aprilis vigeſimâ primâ, die Dominica; impietatis præmium perverſæque fidei, ac ſacris imaginibus negati cultus ſacerdotium conſecutus.* Ex his cum Pagio in Critica ad annum Chriſti DCCCXXXII num. 2 ſic concludo: *Cum itaque currenti anno* (nempe Chriſti DCCCXXXII) *dies* XXI *menſis Aprilis in diem Dominicam incidat, & Anaſtaſius in Appendice ad Chronologiam Nicephori teſtetur, Jannem ſeu Joannem ſediſſe annos novem; Antonium verò ejus in ſede Conſtantinopolitana deceſſorem, qui anno* DCCCXXI *pontificatum iniit, ſediſſe annos duodecim, apparet, Porphyrogennetum rectè Jannis ordinationem conſignaſſe.*

B

quem veteres hiſtorici

618 His de inito epiſcopatu dictis, nonnulla referamus de ipſius moribus, quos iiſdem fere coloribus depinxerunt Scylitzes, Cedrenus, Zonaras, aliique veteres ſcriptores, inter quos Leo Grammaticus, editioni Theophanis ſubjunctus, pag. 453 illum hoc brevi exornat elogio ſcilicet: *Ceterùm patriarcha Antonio vita functo, in ejus locum ordinatus eſt Joannes ſyncellus, verè dicam novus Jannes & Jamares* *, *præſtigiis & per pelves divinationibus, omnique impietate nominatiſſimus. Hic, velut inſtrumentum aptiſſimum imperatoris impietatis & propenſionis repertus, ipſi per omnia in perniciem cooperabatur.* Hic ſcriptor alludit ad nomina magorum Pharaonis, quorum præſtigiæ in libro Exodi cap. 7 narrantur, & de quibus Apoſtolus in epiſtola ſecunda ad Timotheum cap. 3 ℣ 8 ita meminit: *Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Hoc Jannis cognomen ab orthodoxis inditum eſt Joanni ob ejus ſcelera, quæ jam citati auctores fuſè narrant, & de quibus antiquiorem, qui ante medium ſeculi X floruit, juvat audire.

* lege Mambres

C

de magicis præſtigiis,

619 Is eſt ſupra laudatus Conſtantinus Porphyrogennetus, qui lib. 4 pag. 96 & ſequentibus, ipſius patriam, ſtirpem, variamque fortunam ita commemorare incipit: *Fuit verò ille non advena, aut barbarus, ſed indigena, ipſaque ortus urbe regia; nam & ex vite rubum enaſci auditum eſt. At neque obſcura ſatus proſapia; ſed valde nobili; ſtirpe ſcilicet, quam Morocharzamiorum vocant. Hic ergo, ut ejus res ſcripto conſignemus, monaſterii ſanctorum martyrum Sergii & Bacchi, quod ad Hormiſdæ ædes ſitum eſt, olim præpoſitus, ac palatino adſcriptus clero, Michaëli Balbo imperatori chariſſimus fuit; ſive eo ſolum nomine, quod hæreſis illi ſocius erat, ſive quod excellentis eruditionis ſibi nomen quæſierat, illaque ejus fama percrebuerat. Ut ut ſit, illi chariſſimus fuit, ac Theophili præceptor conſtituitur. Theophilus verò, ſuſcepto imperio, primum eum ſyncelli dignitate ornat; tum deinde patriarcham Conſtantinopolitanum præficit, cum is illi divinatione ex pelvi vates, ac præſtigiis quædam auguratus eſſet.* Tum fuſè narrat, quomodo Jannes incantationibus ſuis hoſtes Theophili, in imperium irrumpentes, clade affecerit. Sed nos illam hiſtoriam brevitatis cauſâ hîc omittimus.

D

aliiſque criminibus accuſant,

620 Dein pag. 97 ſic pergit: *Huic porrò præſtigiatori frater carnalis erat, Arſaberus nomine, patricii honorem à Theophilo conſecutus. Huic ſuburbanum ad Euxini ſiniſtram enavigati partem, ad S. Phocæ monaſterium, ædificiis maximis ac ſplendidis, porticibus, balneis (ac præterea ciſternis) inſtructum fuit. Illic crebro ſolitum diverſari patriarcham, ſubterraneum quoddam domicilium, Trophoniano haud abſimile, conſtruxiſſe ferunt. In ejus poſtico in promptu fores erant, multis inde gradibus intromittentes eos, qui intus penetrare vellent. Illic modò ad cubiculi thalamique delicias cum ſacræ virgines, tumque aliæ inſigni forma mulieres condebantur, quibuſcum meretricio ritu fœdaretur; modò jecinorum inſpectiones, exque pelvi divinationes, ac præſtigiæ aliæ, mortuorumque evocationes, his illi ſociabus ac adjutoribus, exercebantur. Hincque adeo non rarò, non ſolùm Theophilo, ſed & aliis ejuſdem ſententiæ atque hæreſis hominibus vera quædam dæmonum ope prædicebat.* Deinde auctor exponit, quod infamis ille locus poſtea in monaſterium converſus fuerit.

E

& qui poſt mortem Theophili imperatoris

621 Theophilo imperatore mortuo, qui filium triennem reliquerat, imperii curatores imperatrici Theodoræ ſuaſerunt, ut ſtatim antiquum ſacrarum imaginum cultum reſtitueret, quibus ipſa apud citatum Conſtantinum Porphyrogennetum lib. 4 num. 2 ſic reſpondit: *Hoc ſemper & deſideraveram, nec verſare animo umquam ceſſabam; etſi hactenus plurium ſenatorum procerumque, qui illi ſtudeant hæreſi; ingens deterruit numerus, ne quid hactenus ejus rei molirer; nec minus, qui tuendæ eccleſiæ ſibi partes vendicant, metropolitæ, omniumque maximè patriarcha: is namque, cum maritus exiguam quamdam hujus hæreſis radicem à majoribus traxiſſet, eam longè auxit, auctor nimirum illi effectus, ut ad verbera tormentaque adjiceret animum, quorum quotidie adverſus Sanctos novus artifex erat, taliumque ei malorum miſer incenſor ac doctor fuit.*

F

ab imperatrice Theodora,

622 Cum autem illi imperatricem hortarentur, ut pium ſuum deſiderium intrepidè exſecutioni mandaret, & præcipuum hæreſis fautorem primò aggrederetur, Janni patriarchæ nuntiari jubet, ut orthodoxis conſentiat, aut ſedem relinquat. Sed audi, quo modo ſceleratus ille dignitatem retinere, & imperatricem odioſam reddere conatus fuerit, ut idem Conſtantinus lib. 4 num. 3 teſtatur hac narratione: *Erat Jannes in patriarchalium ædium triclinio, quod Theſſalum vocant, in lectulo jacens, cum ad eum regia mandata perlata ſunt: moxque auditis animo perculſus, unum hoc reſpondit, ſe de his probè deliberaturum; idque locutus, mandatorum latorem dimiſit. Ac dicto citius, arrepto in manus cultello ſeu lanceola, ventriculi venas ſecat, ex quibus effluente ſanguinis copia, exterrendum vulgus ac miſeratione tangendum ſciebat; mortem verò aut periculum aliud nullum ſibi creandum timebat.*

quam tetro ſcelere exoſam reddere fruſtra tentaverat,

623 *Confeſtim ergo tumultuantium clamor ac vociferatio eccleſiam circumſtrepere; quin & ipſas regias aures ante reditum ipſius Drungarii occupare, patriarcham imperatrice auctore interfectum eſſe. Miſſus itaque Bardas patricius, qui rumores iſtos diligenter exquireret, vulnera de induſtria*

A *ſtria inflicta ſenſim deprehendit ; nec fabula coargutionis lucem effugit , cum ipſi famuli delatores eſſent , & inciſoria venarum inſtrumenta ſeu ſcalpella in medium proferrent. Exinde igitur nulla cujuſquam miſeratione (ut qui talis reus criminis, ſuæque ipſius animæ inſidiator deprehenſus eſſet) expellitur , ejectuſque miſer eccleſiâ , in ſuburbanum ſuum ita dictum Pſichæ (aeſi micas dicas) relegatur : inducitur verò is , qui multis laboribus atque ærumnis integram ac illibatam virtutem conſervaverat , ac cui ex diuturno (ut par eſt) carceris pedore atque fœtore pili defluxerant ; quamquam ei Dei nutu , ac Theodoræ Auguſtæ aſſenſu eccleſiæ gubernatio clavuſque debebatur ; magnus ſcilicet invictuſque Eccleſiæ defenſor Methodius.* Reliquas hujus Jannis impias molitiones , quia ſub patriarchatu S. Methodii contigerunt , poſtmodum referemus. Nunc diſcutiamus , quo tempore hæc juſtiſſima Jannis exauctoratio acciderit.

anno 842 ex ſede CP. dejicitur.

624 Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCCXLII num. 6 probat , Theophilum imperatorem anno DCCCXLII , die XX Januarii obiiſſe. Porro ex allegata Conſtantini Porphyrogenneti narratione

B ſatis apparet , Jannem ſtatim poſt mortem imperatoris , & conſequenter ineunte anno Chriſti DCCCXLII , exauctoratum fuiſſe. Igitur in appendice S. Nicephori rectè epiſcopatui ejus aſſignantur novem anni , quos completos , omiſſis menſibus , numerare oportet : ſi enim ab anno Chriſti DCCCXXXII , die XXI Aprilis , quo eum cathedram Conſtantinopolitanam invaſiſſe ſupra diximus , uſque ad ineuntem menſem Februarium anni DCCCXLII computaveris , invenies , annos novem & aliquot menſes effluxiſſe. Alii patriarcharum catalogi apud Bandurum inter ſe non concordant , & in nonnullos manifeſti errores irrepſerunt. Hæc chronotaxis confirmabitur ex tempore , quo eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernavit

LVIII. S. METHODIUS I.

Poſt expulſionem Joannis ſtatim eligitur S. Methodius ,

C COnſtantinus Porphyrogennetus lib. 4 num. 6 tempus , quo reſtituta eſt ſacrarum imaginum veneratio , indicat his verbis : *Interea recepta eccleſia , ſanctiſſimoque Methodio pontificali honore ſublimato , ſanctorum Jejuniorum primâ Dominicâ , unà cum Auguſta , peractis in ſacra ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deique genitricis Blachernenſi æde in Dei laudibus & canticis , nocturnis vigiliis , manè ſolenni ſupplicatione ac pompa ad magnum Dei Verbi templum veniunt* (nempe orthodoxi præſules , de quibus ſcriptor ſupra egerat) *riteque peracta re ſacra , ſuum rurſus eccleſia ornatum recipit , inque eum modum proficiebat orthodoxa eccleſia , & ut verbis Scripturæ utar , renovabatur ut aquila , proſcriptis toto terrarum orbe cunctis hæreticis , eorumque antiſtite Joanne ſcilicet , cui à fidelibus ob ſuam impietatem Jannis nomen inditum eſt.* Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCCXLII num. 14 ex hoc textu ſic concludit : *Die itaque* XIX *menſis Februarii , in quam Dominica prima Quadrageſimæ hoc anno incidit , jam Methodius patriarcha erat , ſed à pauciſſimis diebus , ut in morte ejus oſtendam.*

qui forſan die 19 Februarii, anno 842 conſecratus eſt ,

626 At nihil impedit , quo minus dicatur S. Methodius Dominicâ primâ Quadrageſimæ conſecratus fuiſſe , ſi hunc Conſtantini Porphyrogenneti textum ita legamus : *Interea receptâ eccleſiâ, ſanctiſſimoque Methodio pontificali honore ſublima-*

to ſanctorum Jejuniorum primâ Dominicâ , orthodoxi antiſtites unà cum imperatrice ad magnum templum veniunt. Si hæc periodus ita legatur ſine interpunctione , quam forte interpres vel editor pro ſuo arbitrio hic inſeruit , conſecratio S. Methodii ad primam Dominicam Quadrageſimæ , adeoque ad diem XIX Februarii referetur. Imprimis hac ratione invenimus majus temporis intervallum , ut eodem anno à morte Theophili imperatoris, ſeu die XX Januarii , uſque ad conſecrationem S. Methodii ſive diem XIX Februarii facilius fieri potuerint ea omnia , quæ Pagius minori temporis ſpatio facta eſſe arbitratur. SEC. IX.

in qua opinione non cogimur mutare numerum menſium cum Pagio ,

627 Præterea in noſtra hypotheſi non cogimur mutare numeros in additamento S. Nicephori , cujus auctorem Pagius eodem ſeculo vixiſſe fatetur , & qui in omnibus editionibus , quas vidi , epiſcopatui S Methodii quatuor annos ac tres menſes conſtanter adſcribit. Sed Pagius ad annum Chriſti DCCCXLVII num. 17 ſine ſolido fundamento numerum menſium corrigendum eſſe aſſerit his verbis : *Continuator Nicephori , aut potius librarius errat , cum ait , eum ſediſſe annos* IV *, menſes* III *: à die enim* XIX *Februarii , anni* DCCCXLII *Dominicæ Orthodoxiæ ſacra* (eadem apud Græcos eſt cum Dominica prima Quadrageſimæ) *ad diem* XIV *Junii anni ſuperioris , fluxere anni quatuor , menſes tres , & dies viginti ſex , die emortuali excluſo. Quare loco* MENSES III *, legendum* MENSES IV *, ſicque Methodius ordinatus fuerat die* XII *Februarii , in quem Dominica anno* DCCCXLII *cecidit.* Pagius igitur initium S. Methodii diei XII Februarii affigit , quia in illam anno DCCCXLII incurrebat dies Dominica , qua ordinationes præſulum paſſim peragi ſolebant. At juxta lectionem ſine interpunctione à nobis ſuperiùs propoſitam S. Methodius conſecratus eſt die XIX Februarii , in quam eodem illo anno DCCCXLII Dominica prima Quadrageſimæ incurrebat , & ita epiſcopatui ipſius cum continuatore Nicephoti rotundè quatuor annos & tres menſes tribuimus, omiſſis diebus , qui ſæpe à catalogorum textoribus non exprimuntur. E

cujus computum

628 Bandurus Pagium non intellexit , & craſſè hallucinatus eſt , dum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 908 de chronotaxi ejuſdem Methodii ſic diſſerit : *In appendice ad Chronographiam ſancti Nicephori, Methodio anni quatuor & menſes tres aſſignantur. Verùm Pagius Methodium ſediſſe ait annis quatuor , menſibus quatuor , & viginti ſex diebus , die emortuali excluſo : quippe à die* XII *Februarii , in quam Dominica incidebat anno Chriſti* DCCCXLII *, & qua Methodium ordinatum fuiſſe apparet ex continuatore Conſtantini Porphyrogeniti , ad diem* XIV *Junii , qua Methodius obiiſſe dicitur in Vita ſancti Joannicii abbatis apud Surium ad diem* IV *Novembris , hoc eſt , anno Chriſti* DCCCXLVI *, ut ſcribit laudatus Pagius , intercedunt anni quatuor , menſes quatuor , & viginti ſex dies , die emortuali excluſo.* F

Bandurus non intellexit.

629 At primò Pagius non dixit , ab anno DCCCXLII , die XII Februarii uſque ad diem Junii decimam quartam anni DCCCXLVI, annos quatuor, & menſes quatuor cum viginti ſex diebus effluxiſſe ; ſed tantum affirmavit , à die Februarii decima nona anni DCCCXLII , uſque ad diem Junii decimam quartam anni DCCCXLVI, quatuor annos, *menſes tres* , & dies viginti ſex elapſos eſſe. Deinde qua numerandi ratione Bandurus inter diem Februarii duodecimam anni DCCCXLII , & diem Junii decimam quartam anni DCCCXLVI , inveniet *annos quatuor , menſes quatuor , & viginti ſex*

SEC. IX. *dies* ; cum intra iſtud temporis ſpatium dumtaxat quatuor anni, quatuor menſes, ac unus dies interceſſerint, die emortuali excluſo, ut computanti patebit ? Denique Bandurus ſupra laudatum ſcriptorem vocat Conſtantini Porphyrogeniti continuatorem, quem Pagius & alii ipſo Conſtantini Porphyrogenneti nomine appellant. Circa certum obitûs annum non minus intricata occurrit difficultas, quæ jam eruditis proponenda eſt.

In aſſignando anno mortis S. Methodii

630 Pagius tomo 3 Criticæ pag. 605 mortem S. Methodii alligat anno Chriſti DCCCXLVI, & ſententiam ſuam probat hoc ratiocinio : *Theodora Auguſta inſtaurandæ pietatis in imperio Orientali ab Iconomachis, qui illud per annos triginta afflixerant, Methodio aptiorem non reperit, ideoque illum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ patriarcham præfecit ipſo imperii ſui initio, anno nempe* DCCCXLII. SED CUM ECCLESIAM DEI OPTIME SANCTISSIMEQUE PER QUADRIENNIUM REXISSET, AD DEUM SEMPITERNA POTITURUS PACE ABIIT, *inquit Nicetas, cognomento Paphlago, in S. Ignatii, Methodii ſucceſſoris, Vita, tomo* VIII *Conciliorum pag.* 1180 *& ſequentibus integra recitata. Annos etiam quatuor Methodio aſſignant Porphyrogenneta, Curopalates, Cedrenus & Zonaras, dum de Michaële Balbo imperatore verba faciunt. Imò in Additamento Chronici Nicephori patriarchæ Conſtantinopolitani, cujus auctor hoc ſeculo vixit, hæc verba leguntur :* METHODIUS ORTHODOXUS (*quia ſcilicet de Joanne hæretico proximè locutus eſt*) ANNIS IV, MENSIBUS III. *Quare cum auctor Vitæ S. Joannicii abbatis apud Surium die* IV *Novembris prodat, Methodium exceſſiſſe ex hac vita* QUARTO DECIMO JUNII, *hunc die illo, ac anno octingenteſimo quadrageſimo ſexto ad Deum migraſſe, apud me certum.*

veteres & recentiores auctores

631 Attamen Baronius obitum ejuſdem S. Methodii differt uſque ad annum Chriſti DCCCXLVII, quia antiquus auctor in Vita S. Joannicii apud Surium die IV Novembris num. 67 ſic ſcribit : *Quinto anno imperii Michaëlis* (is poſt mortem patris ab anno DCCCXLII, die XX Januarii imperare cœpit, adeoque quintus ipſius annus uſque ad vigeſimam Januarii diem anni DCCCXLVII fluebat) *qui eccleſiam regebat Methodius, cum magni Joannicii ad Dominum exceſſum præſciviſſet jam appropinquare, ad eum venit & ultimas preces ab eo petiit. Ille autem cum maximi feciſſet convenire Methodium, & in longum tempus cum eo produxiſſet ſermonem, ... ſubjunxit, quod nec multum tempus poſt ſuum deceſſum viveret Methodius. Qua quidem in re non fuit falſus : tertio enim die, poſtquam hæc dixiſſet* (*erat verò tertius * Novembris*) *D. Joannicius ſpiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductus à choris angelorum ; corpus autem deponitur in loculo. Methodius autem, qui clariſſimè refulſit inter patriarchas, ipſe quoque octavo menſe poſt illius deceſſum exceſſit ex hac vita quarto decimo Junii.* Propter hæc veteris ſcriptoris verba Henſchenius noſter chronologiam Baronii ſecutus eſt, & in Actis S. Methodii, die XIV Junii mortem ipſius anno DCCCXLVII conſignavit. Si verum ſit hujus biographi teſtimonium, evidenter ſequitur, ſanctum Præſulem iſtum eo anno mortuum eſſe.

inter ſe diſſident,

632 Sed huic teſtimonio apertè contradicit Nicetas Paphlago, ſcriptor ſynchronus, qui in Vita S. Ignatii Conſtantinopolitani apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 1190 poſt narratam S. Methodii mortem de ſucceſſore illius ſubjungit ſequentia : *Multis verò tum ad eccleſiæ adminiſtrationem deſignatis, aliiſque alias ob cauſas voto fruſtratis, uti deſtinata Dei ſententia ſtaret, Ignatius ſanctiſſimus presbyter, cum per multos annos ſacerdotii muneribus magna cum laude perfunctus eſſet, bonumque ſibi in multa auctoritate & in Jeſum Chriſtum fide jam gradum exſtruxiſſet, ac propterea omnium ore celebraretur, quantumvis dignitatis magnitudinem refugiens, vi tamen ſancti Spiritus, & antiſtitum auctoritate & ſententia, honore ſacro digniſſimus judicatus, in imperantis urbis ſacra ſede collocatur, lucernaque candelabro imponitur. Cum ante omnium epiſcoporum & populi ſententias imperatrix ad Joannicium anachoretam conſultum miſiſſet, ecquemnam hoc patriarchatûs honore dignum per Dominum cognoſceret ; Ignatium eximius ille Joannicius divinitus pronuntiavit.* Si Theodora imperatrix, mortuo Methodio, Joannicium de ſucceſſore eligendo conſuluerit, non video, quo modo Nicetas Paphlago conciliari poſſit cum ſcriptore Vitæ S. Joannicii, qui numero præcedente affirmat, Methodium octavo menſe poſt mortem S. Joannicii obiiſſe.

& Baronius ſibi non conſtat,

633 Ex his primò patet, eminentiſſimum Baronium ſui immemorem fuiſſe, quando in Annalibus ad annum Chriſti DCCCXLVII num. 34 ex Vita S. Ignatii ſeu Niceta Paphlagone refert, *conſuluiſſe imperatorem & matrem ejus hoc tempore ſanctum Joannicium anachoretam, quis in ſede patriarchali collocandus eſſet ; ipſum vero reſpondiſſe, eligendum eſſe Ignatium.* Deinde ibidem ſummam Nicetæ ſynchroni fidelitatem commendat. Sed tunc certè non meminerat eorum, quæ in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti DCCCXLVI num. 18 jam ita ſcripſerat : *Quod ad res pertinet Orientales, hoc eodem anno, tertia die Novembris, magnus ille & ſanctitate celebris, quem ſuis ſcriptis adeo laudavit Theodorus Studita, admirandis operibus clarus, virtutibus inſignis, Joannicius anachoreta, de quo ſæpe tomo ſuperiori dictum eſt, ex hac vita migravit ad Dominum.* Hîc etiam Actorum iſtorum ſinceritatem laudat, & ex illis recitat ea, quæ nos paulò ſuperiùs ex iiſdem dedimus. Verùm ſi S. Joannicius menſe Novembri anni DCCCXLVI ante mortem S. Methodii octo ferè menſibus obierit, quomodo idem menſe Junio anni DCCCXLVII de ſucceſſore S. Methodii interrogatus reſpondit, eligendum eſſe Ignatium ?

eamque nos anno 846 probabilius affigimus.

634 Igitur ſecundò patet, alterutrum biographum erraſſe, ſicut in Actis S. Ignatii ad diem XXIII Octobris, & in Vita S. Joannicii ad diem IV Novembris curioſiùs poterit examinari. Interea amplectimur opinionem Pagii, qui obitum S. Methodii anno DCCCXLVI collocat, & auctoritatem Nicetæ ſynchroni teſtimonio auctoris anonymi præferendam cenſet. Conſequenter chronologiam Henſchenii noſtri, qui tomo II Junii pag. 960 mortem S. Methodii etiam ad annum Chriſti DCCCXLVII diſtulit, tamquam minus probabilem deſerimus, quia omnes antiqui auctores & catalogi tantummodo quatuor gubernationis annos & aliquot menſes S. Methodio attribuunt. Si autem menſe Junio anni DCCCXLVII obiiſſet, jam à menſe Februario anni DCCCXLII uſque ad menſem Junium anni DCCCXLVII effluxiſſent quinque epiſcopatûs anni, & aliquot menſes, quos nemo veterum ei aſſignat. Atque hæc de tricis chronologicis ſatis ſuperque dicta ſunto.

635 Etiamſi Henſchenius ad diem XIV Junii Acta S. Methodii ex variis auctoribus collegerit, ta-

A tamen tunc nondum legerat Conſtantinum Porphyrogennetum, qui primùm anno MDCLXXXV Pariſiis Græco-Latinè prodiit, & in quo ſuſius diſtinctiuſque narrantur nonnulla, quæ alii ſcriptores tantùm breviter attigerunt. Quapropter juverit ex ipſo unum alterumve exemplum proferre, quo pertinax ſcelerati Jannis impietas, & admiranda S. Methodii virtus meliùs cognoſcatur. Itaque nobilis ille hiſtoricus, ſive Chronographia juſſu ipſius conſcripta, lib. 4 num. 9 de Janne exauctorato hæc narrat: *Sacerdotio itaque motus, cum in monaſterio quodam exul verſaretur, pictaque imago quædam in tecto velut intentis in eum oculis eſſe videretur; non ferens ille imaginis ſic de alto quaſi intuentis aſpectum, per unum è famulis tolli eam jubet, atque ejus oculos effodi, unum hoc addens, non poſſe ſe ejus effigiem formamque intueri. Audivit hæc Auguſta, ac qua virum decebat caſtigatione, ſcuticæ taureiſque ſubjecit.*

Impius Joannes exſul ob ieratam Iconomachiam oculis privandus,

636 Forſan interceſſione S. Methodii factum eſt, ut impius Jannes majores pro hoc ſcelere pœnas non perſolverit: nam Joannes Scylitza Curopalates in editione Veneta fol. 24 rem hanc ita exponit: *Exſecrabilis verò Joannes in quoddam monaſterium incluſus, cum in quadam parte conſpicatus eſſet reſtitutam imaginem Chriſti Dei, ejuſque Matris & angelorum, ſuo diacono præcepit, ut eò aſcendens venerandarum imaginum oculos effoderet: quod ubi audivit pia regina, zelo divino accenſa, eidem oculos effodi juſſit; verùm hoc factum non eſt, quod quidam probi & idonei viri interceſſere. Sed miſſis ſatellitibus, ducentis eum loris percutiendum curavit.* Cedrenus, Zonaras, aliique hiſtorici etiam tradunt, decretam Jannis excæcationem in aliud ſupplicium mutatam fuiſſe interceſſione quorumdam, inter quos facilè fuiſſe potuit S. Methodius, qui accuſatores ſuos publicè de mendacio convictos gravioribus calumniæ pœnis liberavit, ut ex ſequenti hiſtoria apparebit.

forſan interceſſione S. Methodii mitiùs punitur,

B

637 Laudatus Conſtantinus Porphyrogennetus eodem lib. 4 num. 10 inquietam Jannis aliorumque Iconoclaſtarum malevolentiam ſic referre pergit: *At ne ſic quidem, ut quietus ageret, in animum inducebat; ſanctumque Methodium, ſtructâ in eum calumniâ, circumvenire tentabat. Hæc autem in eo erat, conſtupraſſe ſcilicet mulierem, unici filii matrem, id eſt Metrophanis, ejus videlicet, qui haud multò pòſt Smyrnenſis epiſcopus fuit. Hanc, auri multa vi conducentes, aliaque polliciti, modò ſolùm eorum fraudi acquieſceret, acriter apud Auguſtam, ejuſque filii procuratores accuſant. Mox itaque formidoloſum tremendumque tribunal ponitur, exque utroque ordine (civili ſcilicet ſacroque) judicium cogitur. Nemo non piorum, nemo non impiorum aderat; monachi omnes, ac quiſquis audire poterat aut loqui, præſto erant. Alios pro criminis novitate mœſtos pudor adduxerat, alios inſultandi cupido, & ut petulantiâ oblectarentur.*

& nihilominus poſtea S. Methodium

C

638 *Producuntur ergo accuſatores in medium, & quæ reum erat peractura, mulier coram ſiſtitur. Methodius ſimul atque mulier adſtitit, nihil quidquam veritus, deque ſolita ſubtrahens comitate & ſalutatione, cunctis audientibus, ex illa percontari: Quonam te modo habes, domina? (dudum enim virtutis nomine illi nota erat) Quonam modò hic atque ille? De marito, iiſque qui ullo eam modo contingebant. Tantus in eo candor ac ſimplicitas efflorebat. Adverſarii, majori clamore ſublato, aucta inde accuſatione, ſuperbè gaudio geſtiebant, jamque apertè crimen ſe evicturos putabant.*

de turpiſſimo crimine accuſari curat,

SECT. IX. *qua calumniâ palam detectâ,*

639 *Is porro, ubi tantam calumniam ſenſiſſet, zelo ſuccenſus, ne quid ejus cauſâ eccleſiæ res Chriſtique honor labefactarentur (nempe non neſciens, aliud pudoris, aliud ſubticendi & gravitatis tempus eſſe) paululum ſe à throno ſubrigens, ſinumque ad ſe colligens, verenda nuda oſtendit miraculo arefacta, nec qualia virorum eſſe ſolent; ſimulque ut ſe res habuerit, geſtumque miraculum ſit, referebat. Cum nimirum pridem jam ad ſeniorem Romam veniſſet, adhucque in ipſo ferverent ac vigerent carnis libidines, majore quam pro affectus ipſa vi, amore exarſiſſe. Hinc itaque aucto periculo, ac cum vim tantam libidinis non poſſet ſuperare, Petrum apoſtolorum principem expanſis ad ejus templum manibus exoraſſe, ut ab eo opem aliquam impetraret. Dumque tandem precandi labore feſſus in ſomnum ſeſe reclinaſſet, viſum in ſomnis Apoſtolum, qui eam tangendo partem, libidinis ſenſum omnem exſtingueret, ſimulque dixiſſe: Methodi, liberatus es à libidinum tyrannide ac dura vi. His ille fidem tanto illi conventui fecit, ac veritatis hoſtes pudore implevit.*

E

Sanctus iterum pro ſuis accuſatoribus intercedit,

640 *Nolebat tamen magiſter Manuel his objecta crimina dilui. Quinimo mulieri minitabatur, ſe illi vitam adempturum, niſi rei omnem veritatem doceret. Illa porrò totam ſtatim fabulam eloquitur, ac palam fecit, tanto ſe redemptam eſſe, auri pondo accepiſſe, adhucque in arcula, uti acceperat, ſignatum, ſubque illorum ſigillo, domi ſe habere. Conſeſtim ergo cum miſiſſent, mulieris illa indicatione inventum in arca aurum ac allatum eſt. Accuſatores, miſerante patriarcha, ſerioque rerum dominos exorante, non quarum rei erant, pœnas dederunt, juſtæque ultionis ſupplicia tulerunt, ſed veniam conſecuti ſunt, eâ dumtaxat indictâ mulctâ, ut quotannis ſolenni reſtitutarum imaginum die (Ὀρθοδοξίας feſtum vocant) prælucentibus facibus à venerabili Dei Genitricis Blachernarum æde ad divinum celeberrimumque Sapientiæ templum venirent, dictumque in eos anathema, ob eorum in ſacras imagines odium, ſuis ipſi auribus audirent. Quod in multos annos ſervatum eſt, ac quoad illi vitæ ſuperſtites fuerunt.*

641 Joannes Scylitza, Georgius Cedrenus, Michaël Glycas, Joannes Zonaras, aliique ſcriptores Græci eamdem hiſtoriam poſteritati reliquerunt; ſed inter hos omnes citatum Conſtantinum elegi, eo quod tempori, quo res illa contigit, vicinior vixerit, & ab Henſchenio noſtro in Actis S. Methodii adductus non fuerit. Porrò reliqua, quæ ſanctus iſte Præſul Conſtantinopolitanus pro defenſione orthodoxæ fidei fortiter tulit ac præclare geſſit, in Opere noſtro ad diem XIV Junii, tomo II iſtius menſis, à pag. 960 legi poſſunt. Secundùm ſupradicta ſanctus Vir menſe Februario anni DCCCXLII cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit, & medio fere menſe Junio anni DCCCXLVI ex ea ad Superos evolavit. Nunc primò videndum eſt, quandonam ipſi mortuo ſucceſſerit

ut Conſtantinus Porphyrogennetus ſtatuit.

F

LIX. S. IGNATIUS.

Ineunte Julio anni 846 in locum S. Methodii ſucceſſit S. Ignatius,

VIdetur hic ſanctus Præſul in locum defuncti Methodii ſuffectus eſſe anno DCCCXLVI, die IV Julii, ut ex tempore depoſitionis ejus colligimus: nam auctor Libelli ſynodici, qui hoc ſeculo ſcripſit, annos, menſes & dies primæ adminiſtrationis Ignatianæ apud Harduinum noſtrum tomo 5 Conciliorum col. 1547 ſic exactè numerat:

SEC. IX.

rat : *Photius in templo ſanctorum & clariſſimorum Apoſtolorum Chriſti, ſynodo eorum, qui Ignatium depoſuerant, convocata, adduci ad eam ſacrorum antiſtitem Ignatium curavit, & ſeptuaginta duobus è plebis face falſis teſtibus productis, iiſque, qui laïci eſſent, minas promiſſionibus innectendo, perſuaſis, ut per omnipotentiam Dei jurarent, Ignatium, qui* ANNOS UNDECIM, MENSES QUATUOR, DIES VIGINTI, *thronum patriarchæ occupaſſet, electum numquam fuiſſe.* Dum verò auctor appendicis ad Chronicon S. Nicephori tribuit Ignatio annos undecim cum quinque menſibus, & Nicolaus Papa apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 279 in epiſtola ad Michaëlem imperatorem ſcribit, Ignatium *per duodecim fere jam annos regiæ urbis* epiſcopatum tenuiſſe, juxta communem conſuetudinem numero rotundo annos vel menſes expreſſerunt, & cum auctore Libelli ſynodici facilè conciliantur.

ut colligimus ex tempore expulſionis ejus,

643 Jam verò Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii apud Labbeum tomo 8 Conciliorum col. 1230 agens de ipſius reſtitutione, diem præteritæ expulſionis ſimul ſic indicat : *Tunc verò Baſilius imperator adductum in Magnaura palatium Ignatium, ſilentio indicto, multis laudibus cohoneſtavit. Dies erat Dominica, tertia & vigeſima Novembris, quo etiam anni tempore prius in exſilium pulſus erat, qui Dei præſidio & clementia fretus, novennalem ac perfectam ex virtutis certamine lauream adeptus, eccleſiæ ſuæ throno reſtituitur.* Pagius in Critica ad annum Chriſti DCCCLVIII num. 12 contendit, his verbis non indicari dumtaxat anni tempeſtatem, qua Ignatius expulſus aut in ſedem reſtitutus eſt ; ſed ipſum diem & menſem expulſionis & reſtitutionis accuratè notari. Certè textus Græcus ita habet : Εἰκάδα ᾗ ϰῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ εἶχε Νοέμβριος, ὥσπερ ϰῇ ὅτε πρῶτον ἐξωρίζετο : id eſt, ut verbum de verbo exprimam, *vigeſimam autem & tertiam habebat November, ſicut etiam quando primùm relegatus eſt.* Præterea Pagius ad annum Chriſti DCCCLXVII num. 15 circa *novennalem ex virtutis certamine lauream* notat, prono librarii errore Græcè ἐννέα, id eſt *novem*, pro ἕνδεκα, id eſt *undecim* ſcriptum fuiſſe, & S. Ignatium per undecim annos utrimque incompletos abſque adminiſtratione epiſcopatûs vixiſſe : nam juxta ipſummet Nicetam die XXIII Novembris anno DCCCLVII exauctoratus eſt, & eodem die anni DCCCLXVII ſedem recuperavit, ut poſtea videbimus.

C

quæ veroſimiliter menſe Novembri anni 857 contigit,

644 Ex hactenus dictis Pagius ad annum Chriſti DCCCLVIII num. 12 ita concludit : *Quare cum auctor Libelli ſynodici, qui hoc tempore vivebat, referat ſynodum Conſtantinopolitanam currenti anno in templo Apoſtolorum habitam à Photio, in qua legitur, Ignatium annos undecim, menſes quatuor, dies viginti thronum patriarchalem occupaſſe, manifeſtum eſt, non ſolùm Ignatium anno* DCCCXLVI *die quarta menſis Julii, in quam Dominica cadebat, ordinatum fuiſſe ; ſed etiam anno octingenteſimo, quinquageſimo ſeptimo, die vigeſima tertia menſis Novembris, è ſede pulſum eſſe ; cum à die* IV *præfati menſis Julii ad diem* XXIII *menſis Novembris anni* DCCCLVII, *anni* XI, *menſes* IV, *& dies* XX *intercurrant, & Ignatii ordinatio, quæ non niſi in Dominica facta fuit, ab anno* DCCCXLVI *removeri non poſſit, ſicuti nec ejus depoſitio ab anno* DCCCLVII. Hanc Pagii chronologiam amplectimur, & injuſtam S. Ignatii depoſitionem anno Chriſti DCCCLVII probabiliùs affigimus. Nihil hîc de generoſis illius certaminibus aliiſque geſtis dicimus, cum hæc omnia ad diem XXIII Octobris in Opere noſtro copioſiùs illuſtranda ſint, & interim præcipua ipſius Acta apud Labbeum tomo 8 Conciliorum à col. 1179 legi poſſint. D

LX. PHOTIUS ſchiſmaticus.

& hujus ſedem eodem anno invaſit Photius,

FAmoſiſſimus ille auctor ſchiſmatis inter eccleſiam Græcam & Latinam, eodem anno DCCCLVII locum exauctorati Ignatii occupavit, & ſtàtim ex laïco factus eſt epiſcopus Conſtantinopolitanus, *intraque ſex non amplius dies*, ut Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii apud Labbeum tomo proximè citato col. 1199 loquitur, *manibus hominum initiatus, concupitam eccleſiæ cathedram invaſit. Eratque verè cernere, ut fertur adagio, extemporalem fictitiumque ſeu perſonatum ſanctum : nam primo die monachus ex laïco, altero lector, tum hypodiaconus, ac diaconus, & presbyter, ſexto deinde,* QUI FUIT CHRISTI NATALIS, *& ipſe ſacrum conſcendens tribunal, pacem populo, nihil vera pace dignum cogitans, nuntiavit.* Ex his apparet, Photium ipſo Natalitiorum feſto, ſeu die XXV Decembris, anno Chriſti DCCCLVII in cathedram Conſtantinopolitanam intruſum eſſe. Qua porrò fraude ac violentia ſedem illam per aliquot annos tenuerit, apud laudatum Nicetam, eminentiſſimum Baronium, alioſque ſcriptores licet videre. E

de quo ſcriptor quidam refert enormia ſcelera, quæ hîc omittimus.

646 Symeon Magiſter & Logotheta, inter ſcriptores poſt Theophanem anno MDCLXXXV Pariſiis editos, hunc pſeudo-patriarcham pag. 442 & ſequentibus teterrimo colore depingit : nam aſſerit, illum ex ſacrilego conjugio ortum eſſe, impietatem ipſius variis Sanctorum viſionibus & vaticiniis prænuntiatam fuiſſe, eumque inſimulat magiæ, aliorumque criminum, de quibus plerique auctores non meminerunt. Satis certa & enormia ſunt turbulenti hujus viri ſcelera, quamvis ea non exaggerentur, & alia ex uno ſcriptore, reliquis tacentibus, hîc non referantur. Quare omnem harum accuſationum fidem penes Symeonem relinquimus, & memoriam Photii, aliunde omnibus Catholicis ſatis odioſam, incertis flagitiis gravare nolumus.

Etiamſi Photius ille eſſet eruditus ;

647 Quinimò Photium privare non volumus debita eruditionis laude, quam ipſe Nicetas ſynchronus, & teſtis minimè ſuſpectus, ei non denegat, dum apud Labbeum tomo 8 col. 1198 de injuſta illius electione ſic ſcribit : *Poſtquam igitur adminiſtri regii, ſæpe tentata re, non potuerunt flectere Ignatium ad id, quod iniquè petebant, ſuam illo dignitatem fortiter & conſtanter tuente, à ſe ipſi conſilium de cetero petiverunt, rebuſque inter ſe diu agitatis, omnemque in partem verſatis, tandem Photium protoſpatharium, & primum à ſecretis, patriarcham urbis regiæ deſignant ; hominem ſanè minimè obſcurum & ignobilem, ſed claris & illuſtribus oriundum natalibus, rerumque civilium & politicarum uſu, prudentiaque & ſcientia clariſſimum : Grammaticæ enim litteraturæ & carminis pangendi, dicendique laude, quin & philoſophiæ & medicinæ, & omnium prope liberalium diſciplinarum externarum ſtudio, cognitioneque tantopere florebat, ut ævi ſui facilè princeps haberetur, imo & cum veteribus jam certare poſſet : omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam & naturæ vis ac felicitas, ſtudium, opes, quibus ſibi librorum omnium maximam copiam comparabat, &, quod præ cunctis, gloriæ laudiſque cupido, qua incenſus* F

A *ſus totas noctes, ut lectioni aſſiduè vacaret, ducebat inſomnes.*

tamen ſcientiâ & ſuperbiâ inflatus,

648 At Photius numerari poterat inter eos, quos Apoſtolus in epiſtola 2 ad Timotheum cap. 3 ℣ 7 nominat *ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis pervenientes:* teſte etenim ibidem Niceta, *neque viam modeſtiæ & ſubmiſſionis ingreſſus eſt, qua ad cæleſtem gratiam, veramque ſapientiam pervenitur; neque depoſito faſtu, voluit converti, & fieri ut parvulus propter regnum Dei, juxta Domini vocem; neque animam ſuam & mentem altius fodere, & omni ſubjectione demittere, ut jubet Dominus per abjectiorem humilioremque ſemitam, atque ita per affectuum mortificationem petræ Chriſto conjungi, & ſuper ipſum inconcuſſum fidei fundamentum ponere, & piis operibus ſe ipſum domicilium ſapientiæ conſtituere. Nihil horum huic venit in mentem; alia omnia cogitabat, fragili & arenoſo vanæ profanæque ſapientiæ fundamento & inſolentiæ, non ſecundùm Chriſtum doctrinæ cor ſuum mentemque con-*

B *firmans, vanis hominum laudibus & plauſibus inflatus, elatuſque inani gloria, per ipſam inimicæ Deo ſuperbiæ ſe conjunxit, ex quo omnis impietatis, omniumque offenſionum materiem edoctus eſt.*

ſacratiſſima Chriſtianæ religionis myſteria

649 Præterea Nicetas ibidem col. 1214 & ſequente Photium de nimia erga Michaëlem imperatorem aulicoſque indulgentia, & pernicioſa publicæ impietatis permiſſione accuſat: cum enim inter alios aulæ mimos impudens quidam Theophilus, alio nomine Gryllus, veneranda fidei noſtræ myſteria comicè imitaretur, ac publicè ludibrio exponeret, pſeudo-patriarcha eum non reprehendit, ut laudatus Nicetas ibi teſtatur his verbis: *Sed Michaël tantopere infamia hac gloriabatur, ut nec publicè quidem hæc erubeſceret jactare: Mihi Theophilus, Cæſari Photius, Chriſtianis Ignatius eſt patriarcha. In hoc, amentiane dicam an impietatis potius, tandem chaos eſt devolutus. Ita ſacrilegus ille ſcurra, ut dixi, Theophilus exerta ſua petulantia aulas lambens regias nefandis ſceleribus, laſcivia & facetiis, turpiſſima imitatione per contemptum rerum divinarum, myſteria & ſacramenta traducebat & illudebat; quod ne gentes quidem, quamvis impiæ, auſæ ſunt aliquando.*

C *ludibrio exponi permittebat in aula,*

650 *Quæ Photius cum coram ſe geri cerneret, rem indigniſſimam nec reprehendit, nec reſtitit impietati, neque, quod res divina ludibrio haberetur, verbum ullum contrà ſeu grave ſeu leve edidit. Quod mirum videri non debet: erat enim mercenarius opilio, non germanus paſtor; quocirca illi de pereunte grege cura nulla. Ad hæc duo tantum toto pectore intentus; alterum, ut iis, qui rerum potiri videbantur, blandiendo modiſque omnibus gratificando & obſequendo, patriarchatum ſibi firmaret; alterum, ut Ignatium, ſi qua ratione fieri poſſet, etiam vitâ exueret.* Imo idem ſcriptor ſynchronus alia occaſione ibidem col. 1218 aſſerit, Photium impiis hiſce comœdiis delectatum fuiſſe: *De quo*, inquit, *nihil ſolicitus erat mercenarius opilio; quin ipſe paulatim ſacrilegiis illis pariter oblectabatur, & unà cum impuris hiſtrionibus pueroque conſueſcebat & comeſſabatur, neque ab eorum conſuetudine & ludibrio procul aberat.*

ubi cum impio imperatore comeſſabatur.

651 Quod autem ad comeſſationes attinet, Symeon Logotheta in ſupradicta editione Pariſienſi pag. 438 ſingularem hujus accuſationis probationem ita affert: *Non diu poſt, ſanctiſſimo Ignatio patriarcha ceſſare juſſo, atque amoto, cum ad imperatoris menſam coram Photio res ſacra ſic mimice perageretur, turpiſſimaque imitatione à contemptoribus exſecrandiſque viris, divinis illuderetur, non ſolùm ille non increpavit arguitque, ac abſurdiſſimum inſtitutum abolevit, verum etiam nefandiſſimus homo rem nefandam magis confirmavit, Deo exoſum Theophilum illum (qui & Gryllus) precibus communiens, quem perditiſſimus ac bardiſſimus hominum imperator ſuum patriarcham vocitabat..... Sed & cum miſero Michaële imperatore conſertâ pugnâ, uter plures calices hauriret, decem ille ſuperior fuit: Michaële enim quinquaginta oppleto, Photius magnificè gloriari atque jactare, ut qui ſexaginta epotis, vino dejectus non eſſet.* Sic Photius placere cupiebat imperatori, quem ob crudelitatem, impudicitiam, aliaque vitia nonnulli ſcriptores Neroni compararunt. Sic ſerviebat tempori, ut firmaret cathedram ſuam, quam cum manifeſto animæ ſuæ detrimento tenuit, donec Baſilius Macedo, Barda & Michaële interfectis, imperium adeptus eſt: tunc enim eccleſiam Conſtantinopolitanam adminiſtravit

E

S. IGNATIUS iterum.

Cum S. Ignatius anno 867 ſedi ſuæ reſtitutus eſſet

NIcetas Paphlago apud jam ſæpe citatum Labbeum col. 1226 de tempore, quo hic ſanctus Præſul ſedi ſuæ reſtitutus eſt, habet ſequentia: *Initio autem Indictionis primæ* (Indictio illa à Calendis Septembribus anni DCCCLXVII fluere cœperat) *nono Kal. Octobris, Baſilius, regiâ occupatâ, imperator eſt conſalutatus, ... poſteroque die, quam renuntiatus erat imperator, Photium de throno deturbatum, in cœnobium, Scepen appellatum, ejicit, poſtridieque Eliam ſplendidiſſimum regiæ claſſis drungarium cum dromone regio, ſeu celoce, ad ſanctiſſimum Patriarcham ex inſula Conſtantinopolim ea, qua par eſt, honoris pompa reducendum mittit; qui illum tantiſper in paternis ædibus ſuis, quas Mangana appellant, collocat.* Deinde poſt pauca Nicetas col. 1230 ſubjungit, S. Ignatium *tertiâ & vigeſimâ Novembris*, quæ *dies erat Dominica*, ſolenniter ſedi ſuæ redditum fuiſſe, ut ſupra num. 642 ex verbis ipſius eruimus. Hanc itaque reſtitutionem factam putamus anno Chriſti DCCCLXVII, quo dies XXIII Novembris in Dominicam incidebat.

F

& quarta ſynodus Conſtantinopolitana

653 Poſtquam S. Ignatius ſedi ſuæ reſtitutus fuiſſet, ex Orientalibus ac Occidentalibus congregata eſt ſynodus, quæ dicitur quarta Conſtantinopolitana vel œcumenica octava, & in qua Photius ſolenniter damnatus fuit, ut jam ſæpe laudatus Nicetas apud Labbeum tomo 8 col. 1231 narrat his verbis: *Deinceps illa ſynodus per epiſcopos duos ſupra centum celebrata, omnia ordine decenterque & ratione optima ex legum & canonicorum decretorum præſcripto dicendo agendoque, reum Photium, quamvis reluctantem, præſentem adeſſe cogit: & ſeverè illi objiciunt conſilia exitialia adverſus Ignatium inita, factam præter rationem inſana mente ejus depoſitionem; mendacia item & calumnias, aliaque omnia, quæ clam adverſus Nicolaum pontificem fuerat molitus. Deinde quærunt ex eo, quid reſpondeat ad illam olim Romæ latam contra ſe damnationis ſententiam. Cum obmuteſceret, quod nullam criminum ſuorum veram defenſionem reperiret, à legatis Romanis, ipſoque imperatore, & toto ſenatu admonitus, ut veniam precaretur, & ſaltem tamquam laïcus ad fidelium communionem reciperetur,*

SEC. IX.

tur, ſuperbo & contumaci animo conſilium penitus repudiavit.

Photium horrendo modo damnaſſet,

654 *Ergo communi omnium æquiſſimo judicio damnatur, abdicatur, anathemateque percellitur, veluti violator & adulter, maximarumque calamitatum & infinitarum offenſionum ac ſcandalorum in Eccleſia Dei auctor; & pronuntiat ſynodus juxta Nicolai Papæ ſententiam, qua primùm Photius maturo cum judicio, canonicaque ſeu ſynodica fuerat depoſitione damnatus. Subſcripſere* [*epiſcopi*] *depoſitioni calamis, non nudo atramento, ſed (in quo penitus contremiſcas, ut eos, qui rem norant, aſſeverantes audivi) ipſo Salvatoris Sanguine tinctis. Ita, inquam, demum Photium exauctorarunt damnaruntque, unáque omnes ab illo ſacris initiatos.* Alterum tremendæ hujuſmodi ſcriptionis exemplum in condemnatione Pyrrhi Monothelitæ ſupra retulimus.

ille anno 877 ad æterna laborum ſuorum præmia vocatus eſt.

B

655 Cum ſanctus Paſtor gregem Conſtantinopolitanum rurſus per decem fere annos verbo & exemplo paviſſet, tandem octogenarius anno Chriſti DCCCLXXVII ad æternam laborum ſuorum mercedem vocatus eſt, & juxta teſtimonium laudati Nicetæ apud Labbeum col. 1243 *Ignatius ex hac vita die tertia ſupra vigeſimam Octobris ad Dominum emigravit.* Paucis interpoſitis, biographus ille ibidem col. 1246 hæc ſubdit: *Ergo Ignatius iterum patriarcha decennio præfuit; tricennium vero, pauloque amplius, univerſe magnus Antiſtes ſolium tenuit, annorumque octoginta in pace ad magnum illum pontificem Chriſtum eſt profectus.* Hoc ultimum decennium incompletè accipiendum eſt, cum à die Novembris vigeſima tertia anni DCCCLXVII, uſque ad diem Octobris vigeſimam tertiam anni DCCCLXXVII, ad complendos decem annos unus menſis defuerit, ut manifeſtum eſt. Denique ex univerſali totius epiſcopatus computo etiam liquet, Ignatium anno Chriſti DCCCLXXVII obiiſſe: nam ab anno DCCCXLVI, die IV Julii, qua cathedram aſcendit, uſque ad diem XXIII Octobris anno Chriſti DCCCLXXVII, *tricennium, pauloque amplius*, ſeu triginta anni, tres menſes, & aliquot dies effluxerunt.

PHOTIUS iterum.

C

Cum Photius Baſilium imperatorem, avitæ nobilitatis avidum,

FOrtè nonnulli mirabuntur, Photium ſub imperio Baſilii Macedonis, à quo in exſilium pulſus fuerat, ſedi Conſtantinopolitanæ reſtitutum fuiſſe. Sed aſtutus ille exſul imperatorem, antiquæ nobilitatis avidum, callidè circumvenit, eumque ſibi demeruit lepida fraude, quam Nicetas Paphlago apud Labbeum col. 1251 multis exponit. At cum hæc fuſior narratio in Actis S. Ignatii ad diem XXIII Octobris exhibenda ſit, eamdem hiſtoriam hîc breviter referemus ex Symeone Logotheta, qui in Opere ſupra citato pag. 454 & ſequente ſic ſcribit: *Ejectus ex eccleſia Photius, & in monaſteria, quod Scepa vocant, exſulans, ejuſcemodi figmentum commentus eſt. Baſilii imperatoris genealogiam pertexens, quaſi à Teridate, magnæ Armeniæ principe, is originem traheret, librum in regia bibliotheca reponi curat Theophanis, cognomento Sphendamonis, operâ, tunc palatini clerici, viri ſapientiæ ac eruditionis nomine Baſilio chari.*

fictâ genealogiâ decepiſſet,

657 *Excerptis namque initialibus nominum litteris in hunc modum, Baſilii, Eudociæ, Conſtantini, Leonis, Alexandri, Stephani, ex quibus legendo vox* BECLAS *conficitur; Baſiliique à principio genealogiam doctus, ſive regionem, ſive res illic geſtas ſpectes, eaque in commentarios redacta, ſicque ſubtili arte libello compoſito, ut probè antiquum codicem referret, in regia, uti dictum eſt, bibliotheca reponit, ejus, quem dicebam, Sphendamonis operâ. Dumque is aliquando imperatoris juſſu in eadem bibliotheca librum quærit, iſtoque invento, curioſiùs inquirens, animi anxium agit, imperatori oſtendit, aitque, excepto dumtaxat Photio, neminem eſſe, qui in illo ſcripta intelligere poſſet. Statimque is ipſe ad Photium mittitur. Faciliſque prætextus, Niſi, inquit, imperatorem videro, non dicam, quis ſit liber, ejuſve inſcriptio. Ingreſſus itaque, librum legit, ac quaſi ab angelo didiciſſet, percurrit. Hinc rurſus Photii cum Baſilio neceſſitudo coaluit.* D

mortuo S. Ignatio, ſtatim ſedem CP. recuperavit,

658 Poſtquam igitur Photius hac mendaci adulatione gratiam ab imperatore Baſilio iniiſſet, & magnum aulicorum favorem ſibi comparaſſet, ut Nicetas apud Labbeum col. 1254 affirmat, *non toto, quam Ignatius obierat, triduo elapſo, tribunal patriarchale, revocata priſtina & parricidali tyrannicaque mente, occupavit.* Unde juxta hunc ſcriptorem ſynchronum videtur Photius anno Chriſti DCCCLXXVII, die XXVI Octobris rurſus cathedram Conſtantinopolitanam invaſiſſe. Eam vero dignitatem tenuit uſque ad imperium Leonis Philoſophi vel Sapientis, qui menſe Martio anni DCCCLXXXVI poſt mortem patris ſui Baſilii ſolus imperare cœpit, & primo imperii ſui anno hunc pſeudo-patriarcham, de conſpiratione cum Santabareno accuſatum, è ſede Conſtantinopolitana expulit, & in monaſterium Armeniacorum relegavit. E

ex qua iterum anno 886 dejectus eſt,

659 Circa tempus expulſionis Baronius cum aliis chronologis convenit, & ad annum Chriſti DCCCLXXXVI num. 29 de Photio ſic ſcribit: *Ejectus autem hoc anno (ut audiſti) penitus Photius, nec amplius reſtitutus, ſed in monaſterium relegatus, quando obierit, quomodove diem extremum clauſerit, in obſcuro eſt; idque dolo ſchiſmaticorum, ipſum auctorem ductoremque ſuum mirè colentium.* Etſi Eminentiſſimus ſcriptor aſſerat, ignotum eſſe tempus, quo Photius ex hac vita migravit, tamen Pagius in Critica ad eumdem annum num. 5 ex Breviario Græco ſynodi Conſtantinopolitanæ octavæ non improbabiliter colligit, hunc ſchiſmatis auctorem, à novem Pontificibus Romanis excommunicatum, anno Chriſti DCCCXCI obiiſſe.

F

poſt mortem à ſuis ſectatoribus pro ſancto honoratus

660 Quod verò ad ſchiſmaticos Photii ſectatores attinet, illi ducem ſuum non tantummodo miris fictiſque laudibus extollunt, ſed etiam ſanctiſſimum appellant. Sic Theodorus Balſamon in præfatione ad Nomocanonem Photii dicit, ſibi ab imperatore Manuele Comneno & patriarcha Michaële Anchialo mandatum eſſe, ut diligenter examinaret illa, *quæ à ſanctiſſimo illo patriarcha domino Photio ſcripta ſunt, & in quatuordecim titulis compoſita cernuntur.* Hinc alii nomen ipſius Sanctorum catalogo adſcribunt, ut liquet ex Synaxario Claromontano, quod in apographo noſtro ad diem VI Februarii ſic habet: Μνήμη ἁγίου Βαρσανηφίου, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου· τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῷ ὄντι ἐν τοῖς ἡρεμίας. Hoc eſt: *Memoria ſancti Barſanuphii, & ſancti patris noſtri archiepiſcopi Conſtantinopolitani Photii. Celebratur autem feſtum illius in ade ſacra ſancti prophetæ & baptiſtæ Joannis, quæ ſita eſt in loco Quietis.* Sic hanc ultimam vocem interpretatus ſum, quia ἡρεμία ſignificat *quietem*, à qua voce forſan tem-

templum iſtud aut ſacellum S. Joannis Baptiſtæ ita cognominabatur, eo quod loco ſolitario & quieto ſitum eſſet. Sed inter varias S. Joannis Baptiſtæ eccleſias, quas Cangius & Bandurus in deſcriptione urbis Conſtantinopolitanæ aſſignant, nullam hujus cognominis inveni. Quidquid ſit de vero iſtius ædis ſacræ cognomine, ſaltem videmus hîc Photium perperam inter Sanctos numeratum; quod ab aliquo privato & audaci ſchiſmatis ſectatore factum eſſe arbitror, cum alia Græcorum Menologia de illo non meminerint.

LXI. S. STEPHANUS I.

Photio exauctorato ſucceſſit S. Stephanus

Subſtitutio Stephani in locum Photii, inquit Baronius ad annum Chriſti DCCCLXXXVI num. 15, *haud ita perfunctorie facta eſt, inconſulto Romano Pontifice Stephano: nam ab eo ut diſpenſaretur, quod ordinatus fuiſſet à Photio diaconus, opus erat; & lex erat eccleſiaſtica, ut ordinati à Photio ceſſarent omnino, nec majori gradu elevarentur.* Quare Stylianus, Neo-Cæſarienſium in Euphrateſia antiſtes, unà cum Leone imperatore Romanum Pontificem per litteras rogavit, ut cum deſignato Photii ſucceſſore pro Apoſtolica auctoritate diſpenſare dignaretur, quemadmodum ibidem Baronius ex antiquis monumentis collegit. Hanc autem gratiam à Sede Apoſtolica impetratam fuiſſe, deinceps uſurpata utriuſque ſedis communio, & ipſa Stephani Conſtantinopolitani ſanctitas abunde teſtari videntur: etſi enim admodum juvenis ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus fuerit, tamen eccleſiam ſibi commiſſam prudenti vigilantia rexit, & ſingulari morum integritate exornavit, ut in Actis ipſius ad diem XVII Maii ex Synaxario Baſiliano retulimus.

circa finem anni 886, & obiit menſe Maio anni 893,

662 Nunc igitur hoc loco tantùm ſupereſt, ut figamus chronologiam epiſcopatûs, cujus initium ac durationem Leo Grammaticus poſt Chronographiam Theophanis pag. 475 ſic indicat: *Leo Baſilii filius annos quinque ſupra viginti, menſes octo imperavit: Stephanus autem ejus frater, ſyncellus erat cum Photio patriarcha, ab eo educatus & eruditus. Leo idem poſt aſſumptum imperium* (illud poſt mortem patris aſſumpſit menſe Martio anni DCCCLXXXVI, ut ſupra diximus) .... *fratrem etiam Stephanum in patriarchium induxit, qui imminentibus Chriſti Natalitiis patriarcha conſecratur à Theophane, primæ poſt patriarcham ſedis epiſcopo, & à reliquis præſulibus; vixitque in patriarchatu annos ſex & menſes quinque, & vitâ functus in Sicellorum * monaſterio ſepelitur.* Totidem annos ac menſes S. Stephano tribuunt anonymus Theophanis continuator, Symeon Logotheta, & Georgius monachus, inter quos poſtremus etiam affirmat, quod ſanctus ille Leonis imperatoris frater *ante Chriſti Natalem* patriarcha ordinatus fuerit.

** al. Syceorum*

ut ex correcta Henſchenii chronotaxi ſtatuimus.

663 Henſchenius noſter tomo IV Maii pag. 37 totam hujus ſancti Præſulis chronotaxim ſic rectè digeſſit: *His ita deductis, reſtant pauca de tempore ſedis S. Stephani breviter indicanda. A Leone Philoſopho fratre S. Stephanum in patriarchium inductum, & in patriarcham, imminentibus Chriſti Natalitiis, conſecratum teſtatur Leo Grammaticus: factum verò id eſt anno imperii Leonis primo, Chriſti* DCCCLXXXVI, *& forte circa* XVIII *Decembris. Addit Leo Grammaticus, vixiſſe in patriarchatu annos ſex, & menſes quinque, ac proinde deceſſiſſe* XVII *Maii, anno* DCCCXCIII; *ad quem annum initium S. Antonii ſucceſſoris retulit Mar-*

quardus Freherus in Chronologia præpoſita tomis duobus Juris Græco-Romani, Francofurti anno MDXXVI *excuſis. Sed perperam initium Stephani oppoſuit anno* DCCCLXXXV, *quando ſcilicet adhuc imperabat Baſilius, cui, ſequenti dumtaxat anno vitâ functo, ſucceſſit filius Leo Philoſophus, ſub quo initiatum eſſe patriarcham omnes admittunt, etiam Cedrenus & Scylitza; licet perperam anno ſequenti hic, ille tertio anno è vita deceſſiſſe aſſerant. Atque ita tribus eum annis præfuiſſe etiam ſcribitur ſub finem libri* IV *dicti juris Græco-Romani, & nos cum Baronio ad Vitam S. Antonii Cauleæ, ubi mortem S. Stephani, & ſucceſſionem S. Antonii retulimus ad annum* DCCCLXXXVIII: *quod proinde hîc cuperemus emendatum.* Hanc correctam Henſchenii chronologiam Pagius & Bandurus amplectuntur. SEC. IX.

LXII. S. ANTONIUS II, cognomento Cauleas.

In locum S. Stephani anno 892 ſubrogatur S. Antonius,

Nicephorus Philoſophus non diu poſt mortem ſancti hujus Antiſtitis expoſuit pia ipſius geſta, quæ Bollandus noſter ad diem XII Februarii edidit, & commentario prævio illuſtravit; ſed cum tunc nondum vidiſſet Menologium Baſilii Porphyrogenneti ſeu Junioris, iſtud ibidem Baſilio Macedoni perperam adſcripſit. Quare errorem iſtum hîc corrigendum monemus, & ibi prætermiſſum ſancti Præſulis elogium nunc damus ex Menologio Baſiliano, quod nuper Venetiis recuſum eſt, & tomo X Italiæ ſacræ in Anecdotis Ughellianis col. 341 ad diem XII Februarii ſic habet: *Antonius cognomento Bacleas * parentibus, divitiis, pietate & genere illuſtribus, natus (nam pater erat ſenatûs facilè princeps) ſeptimo ætatis anno ſenili prudentia, quæ erant puerilia, contemnebat. Ferebat iniquè tam præcocem in filio modeſtiam mater; at pater illum, mortua matre, monaſterii ſeptis incluſit; in quo vitæ genere tantos in virtute progreſſus fecit, ut vel invitus preſbyteratum ſuſcipere coactus fuerit, patremque virtutis ſuæ, ſanctique inſtituti æmulum, monaſtico ipſe induerit cultu, ut cujus naturâ filius eſſet, ejus ſpiritu eſſet pater.*

* lege Cauleas

cujus elogium alibi omiſſum hîc exhibemus,

665 *Nobilitavit etiam hominem inſignis in pauperes beneficentia, ut dum aliquando deambularet, audierit, qui ſe invitaret, ut magnum auri pondus pauperibus diſtribuendum acciperet, porrigentem tamen non videret. Quapropter imperatoris & concilii ſuffragio creatus patriarcha Conſtantinopolitanus, poſtea mortuus eſt.* Hoc Actorum compendium convenit cum longiore Nicephori Philoſophi oratione, in qua ſingularia quædam miracula adduntur. Menæa impreſſa ad eamdem diem ſua ex his fontibus videntur hauſiſſe. Nunc juxta ſuperiùs indicatam Henſchenii correctionem, chronologica ſeries hîc continuanda eſt.

& qui anno 895 ad Celites migravit,

666 Cum S. Stephanus anno DCCCXCIII, die XVII Maii obierit, Henſchenius, Pagius, Bandurus, aliique initium S. Antonii ſucceſſoris eodem menſe & anno collocant, quia nulla appareret ratio, ob quam dicatur ſedes Conſtantinopolitana eo tempore vacaſſe. Jus Græco Romanum, Nicephorus Calliſtus, aliique patriarcharum catalogi apud Bandurum ei tantum duos adminiſtrationis annos aſſignant. Unde ſequitur, ipſum anno Chriſti DCCCXCV ad Superos migraſſe. Imo duo illi epiſcopalis gubernationis anni incompletè nu-

Sec. IX. merandi sunt, si S. Antonius eo anno ex hac vita discesserit die XII Februarii, quo annua ipsius memoria à Græcis & Latinis celebratur. Quidquid sit de certo obitûs die, illum anno Christi DCCCXCV mortuum esse confirmatur ex tempore, quo in ejus locum suffectus est

LXIII. S. NICOLAUS I, cognomento Mysticus.

quandoquidem eodem anno 895 S. Nicolaus sedem CP. ascendit,

SYmeon Logotheta in Annalibus supradictæ editionis pag. 463 initium suscepti ab hoc sancto Viro episcopatûs ita chronologicè indicat: *Imperii Leonis anno decimo, mortuo Antonio patriarcha, ordinatur patriarcha Nicolaus imperatoris mysticus.* Symeon ordinationem S. Nicolai rectè copulat cum Leonis imperatoris anno decimo, qui ab ineunte Martio anni DCCCXCV fluere cœperat, ut apud Pagium in Critica ad annum Christi DCCCLXXXVI num. 1 videri potest. Baronius annum Leonis decimum cum anno Christi DCCCXCV
B rectè conjungit; sed huic Symeoni apertè repugnat, dum in Annalibus ad annum Christi DCCCXC, sive Leonis imperatoris quintum, ut ipsemet notat, mortem S. Antonii & successionem S. Nicolai mystici num. 13 ita refert: *Quod ad res pertinet Orientis, hoc anno moritur Antonius patriarcha Constantinopolitanus, ubi tantum annos duos sedisset..... Successit huic Nicolaus, cognomento mysticus.* Verùm ex supradictis patet, obitum S. Antonii, & ordinationem successoris ejus anno Christi DCCCXCV probabiliùs collocandam esse.

& anno 906 ex ea deturbatus est.

668 Nolo hîc commemorare Acta S. Nicolai, quæ Henschenius noster ad diem XV Maii ex variis auctoribus collegit; sed tantùm præcipua chronologiæ capita attingam, & imprimis breviter assignare conabor annum, quo patriarcha iste exauctoratus est: cum enim quartas Leonis imperatoris nuptias canonibus ecclesiasticis contrarias putaret, & nullo modo adduci posset, ut eas probaret, à sede sua in exsilium depulsus est, *cum annos undecim ecclesiæ præfuisset*, ut Zonaras lib. 16 Annalium num. 13 notavit. Quandoquidem ergo S. Nicolaus cathedram Constanti-
C nopolitanam adiit anno Christi DCCCXCV, ut supra ostensum est, ex computatione Zonaræ sequitur, illum anno CMVI relegatum fuisse. Leo Grammaticus, Joannes Scylitza, Georgius Cedrenus, Michael Glycas, Constantinus Manasses, Symeon Logotheta, aliique scriptores Græci eamdem expulsionis historiam narrant, quos omnes Pagius tomo 3 Criticæ pag. 781 & 793 ad annum Christi CMVI reducendos esse contendit. Eutychius patriarcha Alexandrinus modo ab omnibus aliis historicis diverso hæc refert, ut tomo 2 Annalium Arabicorum pag. 418 & sequentibus potest videri. Sed ex nemine eam rem certiùs possumus novisse, quam ex ipso S. Nicolao, cujus duæ epistolæ apud Labbeum tomo 9 conciliorum à col. 1264 leguntur.

D

SECULUM X.

LXIV. EUTHYMIUS I.

In locum S. Nicolai exsulis

COnstantinus Manasses in Compendio chronico, quod Parisiis anno MDCLV Græco-Latine recusum est, pag. 110 de hoc S. Nicolai successore scribit sequentia: *Itaque Nicolaus grege suo & cathedra pellitur, & solum vertere jubetur; substituitur autem ipsius loco quidam alius, sacrarum rerum longè peritissimus, qui à teneris unguiculis & ætate prima solitariam in Olympo Mysiæ monte vitam egerat, & dono vaticinandi præditus erat. Hic de mandato divino ecclesiam ad unitatem reduxit, multipliciterque distractam ac in partes divisam propter delictum Leonis, quartas ad nuptias progressi.* Aretas Cæsariensis, scriptor coævus, in Vita Euthymii archiepiscopi Constantinopolitani apud Lipomanum tomo 3 fol. 97 memorat ipsius stirpem, patriam, institutum monasticum, & præcipuas virtutes, de quibus etiam alii auctores antiqui meminerunt. E

anno 906 suffectus est Euthymius,

670 Euthymium anno Christi CMVI in locum relegati Nicolai suffectum esse, colligitur ex veteribus historicis, inter quos Joannes Scylitza post narratam Nicolai expulsionem, quæ juxta superiùs dicta anno CMVI contigit, in editione Veneta Gabii fol. 49 statim sic pergit: *Nec multo interjecto tempore, patriarcha declaratur syncellus Euthymius, vir pius & summa virtute præditus; quem aiunt sacerdotium renuentem divino oraculo impulsum, ut illud susciperet.* Zonaras lib. 16 Annalium num. 13 de eodem Nicolai successore hæc habet: *Ejus verò loco patriarcha designatus est syncellus Euthymius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab imperatore promulgaretur, ut ipsius exemplo cuivis liceret secundam, tertiam & quartam etiam uxorem ducere.* Noluit igitur Euthymius legem Orientalis ecclesiæ, quartas nuptias prohibentem, exemplo Leonis prorsus aboleri, quamvis quartum ipsius matrimonium ob justas causas non damnaret, judicaretque, in eo casu facilè dispensandum esse, eo quod imperator, ex tribus præcedentibus uxoribus nullum imperii heredem haberet. F

de cujus successione quæsti potest,

671 At forte aliquis quæret, quo jure Euthymius, qui ab omnibus antiquis historicis propter vitæ sanctitatem laudatur, locum S. Nicolai exsulis occupaverit. Aretas Cæsariensis in laudata Euthymii Vita apud Lipomanum tomo 3 fol. 97 verso indicat, Nicolaum muneri suo renuntiasse, & *repudii libellum*, ut ibidem loquitur, *ecclesiæ* Constantinopolitanæ dedisse. Sed ipsemet S. Nicolaus in litteris, ad Romanum Pontificem datis, apertè significat, se violenter ab ecclesia sua avulsum fuisse, dum apud Labbeum tomo 9 Conciliorum col. 1265 de injuria sibi ab imperatore illata sic conqueritur: *Deinde me jussit in regiam accersiri ad convivium, quod illi instruere quotannis in beati Tryphonis festo moris erat. Accedo imperterritâ fretus conscientiâ, solenni cœtui interfum, epulis accumbo: inter sacra mensæ denique abripior, atque navigio impositus in exsilium agor immitissimum, non amico, non famulo, non libro denique, cujus lectione me solari possem, fugam comitante: ubi non tam hiemis vigore, rerumque omnium egestate pressus, quam custodum violentia penè enectus, diu mansi.*

672 Eu-

A *utrum fuerit legitima,*

672 Euthymius tamen ab omni culpa eximi potest, si dicamus, ipsum divinitus monitum fuisse, ut gubernationem istius ecclesiæ arriperet, quod Leo Grammaticus pag. 484 tradit his verbis: *In ejus locum Euthymius syncellus, vir gravis & temperatissimus, suffectus est; quem dicunt divina revelatione id muneris suscepisse.* Præter alios veteres historicos anonymus Constantini Porphyrogenneti continuator pag. 228 id etiam indicat hoc modo: *Ordinatur autem Euthymius syncellus patriarcha, vir venerabilis modestusque ac religiosus, quem aiunt ex divina revelatione episcopi munus suscepisse.* Si quis non satis certam existimet hanc revelationem, de qua Aretas, synchronus Euthymii laudator, non meminit, dici etiam posset, Euthymio fraudulenter persuasum fuisse, quod Nicolaus ultro dignitatem suam abdicasset. Sunt & alia, quibus hæc Euthymii successio excusari posset.

& qui ignominioso modo B

673 Interea Leo imperator, qui S. Nicolaum anno Christi CMVI in exsilium expulerat, juxta communem historicorum sententiam mense Maio anni CMXI obiit, & Constantino filio suo septenni reliquit imperium, cujus administratorem designavit fratrem suum Alexandrum. *Mox itaque mittens Alexander* (verba sunt Symeonis Logothetæ pag. 471) *Nicolaum ex Galacrenis tulit, ac in sede collocavit, deturbato eâ Euthymio, quem ad Agathi exsulare jussum, non post multos dies ad Magnauram duxit, quo loco habito conventu atque synodo, exque illa eo exauctorato, turpiter venerandi sacrique Viri ac prorsus colendi vulsa barba, aliaque opprobria & injuriæ ac cruciamenta illata, quæ ipse sacer Pastor silentio sustinebat ac mansuetè. Rursus ad Agathi ædes missus, atque ibi vitâ functus, in monasterio suo in urbe ad Psamathii ædes conditus est.*

in exsilium pulsus est

674 *Clerico, qui patriarchæ pilos vulserat, mox ac sanctus jussus est exsulare, eâ ipsâ horâ, invisibili igne domus omnis combusta est. Ejus filia sic tota epileptico morbo oppressa est, ut nec manum, neque os, nec ullam partem corporis movere posset, aut vocem mittere; quæ & lecto affixa ac stipem emendicans ad Nicephorum usque Phocam imperatorem duravit.* Joannes Scylitza, Georgius Cedrenus, aliique historiographi illata Euthymio probra & divinam contumelioſi istius clerici punitionem quoque commemorant. Nunc

C investigandum est tempus, quo ea contigerunt.

ante mortem Leonis imperatoris,

675 Plerique veteres historici illam Euthymii depositionem ita narrant, acsi post mortem Leonis imperatoris facta esset, quando frater ipsius Alexander pro Constantino puero imperium administrare cœpit. At ipse S. Nicolaus huic narrationi contradicere videtur, dum apud Labbeum col. 1267 Pontifici Romano post alia de sua restitutione ac Leonis pœnitentia sic scribit: *Ille verò antequam hinc emigraret, agnovit flebiliter errorem suum, veniamque à Deo petiit, me inter primos hortatore ac deprecatore: aderam enim tunc forte ab exsilio reversus, ab eoque ecclesiæ gubernationi restitutus.* Hinc liquet, Nicolaum ante mortem Leonis ab exsilio revocatum ac sedi suæ redditum fuisse.

mense Aprili vel Maio anni 911.

676 Pagius in Critica ad annum Christi CMXI num. 4 testimonium S. Nicolai cum scriptoribus Byzantinis conciliare nititur, licet eos subobscuriùs locutos esse fateatur, & ex verbis Georgii monachi colligit, Euthymium bis relegatum fuisse. Unde ibidem contendit, S. Nicolaum operâ Alexandri, vivente adhuc Leone, gubernationi ecclesiæ Constantinopolitanæ restitutum esse, &

solennem Euthymii depositionem, in qua tot injuriis affectus dicitur, post obitum Leonis contigisse. Non placet hæc explicatio Banduro, qui tomo 2 Imperii Orientalis pag. 910 asserit, Pagium hîc hallucinatum esse. Quidquid sit de hac illorum dissensione, saltem censemus, ipsimet S. Nicolao majorem fidem adhibendam esse, nobisque sufficit, ex communi utriusque opinione Euthymium mense Aprili vel Maio anni CMXI exauctoratum fuisse. SEC. X.

Etsi Euthymius ille fuerit pius & orthodoxus,

677 Ceterùm omnes supra citati scriptores virtutem istius Euthymii magnis laudibus extollunt, atque inter alia Aretas testis oculatus narrat, quam celebri pompa ac frequenti populi concursu corpus ejus Constantinopolim translatum fuerit. Deinde apud laudatum Lipomanum fol. 98 idem synchronus laudator hæc addit: *Itaque dum hujusmodi cum laudatione funus celebratur, in hoc religiosissimum templum ab omnibus convenitur, ubi peractis reliquis, quæ ad persolvenda funeri justa deerant, cum jam periculum esset, ne, quod superfuerat sanctissimi Viri tabernaculum, propter eorum, qui eò confluxerant, fidem discerperetur,* B *violenter de raptorum manibus extortum excussumque est, atque hoc modo in sacrosancto hoc, quem videmus, loculo sacrosanctum verè Dei hominem collocavimus.* Denique idem auctor ibidem fol. 100 alteram panegyrim ita exorditur: *Euthymio patri ac patriarchæ sanctissimo orationis nostræ primitias dedicaturus, commodè mihi videor posse clamans in vocem illam erumpere: Verè mirabilem fecit Dominus Sanctum suum.* Hæc satis indicant, qualis fuerit populi & hujus scriptoris de sanctitate Euthymii existimatio.

necdum tamen cum Sanctis adscribere audemus.

678 Præterea Georgius Cedrenus in Compendio historiarum pag 640 ad honorem Euthymii refert sequentia: *Polyeuctus primo sui patriarchatus anno, Euthymii patriarchæ nomen in sacras tabulas retulit, ejus qui imperatorem Leonem ad sacrorum communicationem admiserat, cum is quartam uxorem duxisset. Eam ob rem quidam summorum pontificum aliquamdiu noluerunt res sacras cum Polyeucto communes habere: mox imperatoris voluntati obsequentes, ridendos se disceptantibus controversiam exhibuerunt.* Cum nomen Euthymii à sancto Polyeucto relatum sit in diptycha, in quæ hæretici & schismatici non admittebantur, facilè agnoscimus, ipsum fuisse orthodoxum; at non continuò sequitur, illum idcirco inter Sanctos numerandum esse, ut variis exemplis demonstrari posset. Quare cum memoriam ipsius ac diem mortis nusquam hactenus in Menologiis Græcorum invenerim, ubique abstinui à titulo Sancti, quem aliqui recentiores ei liberaliter adscripserunt. Si quis tamen diem obitûs aut cultûs indicaverit, indagari poterit, an Euthymius ille in Opere nostro inter Sanctos referri mereatur. F

S. NICOLAUS iterum.

S. Nicolaus anno 911 sedi suæ restitutus,

HIc Vir sanctus juxta superiùs dicta probabilissimè sedi suæ restitutus est anno Christi CMXI ante diem XI Maii, qua plerique veteres historici Leonem imperatorem obiisse affirmant. Symeon Logotheta in Annalibus pag. 485 secundam episcopatûs durationem, & annum mortis indicavit his verbis: *Mensis Maii die quinto decimo, Indictione tertia* (Græcè perperam scriptum est ιγ′ pro ιγ′, ita ut ι exciderit, & pro *indictione tertia*, legendum sit *decima tertia*, quæ

SEC. X. anno Christi CMXXV respondet) *moritur Nicolaus patriarcha, patriarchatu potitus annos quatuordecim ex quo secundò sedem conscendit, sepeliturque in monasterio suo Galacrenorum; mense autem Augusto Stephanus Amasea metropolita, ipse eunuchus, patriarcha creatur.*

mense Maio anni 925 obiit,

680 Latinus interpres post restitutionem S. Nicolai rectè quatuordecim annos administrationis numerat, quamvis in textu Græco dumtaxat ιγ', id est *tredecim* exprimantur: nam ab ineunte Maio anni CMXI, quo S. Nicolaus sedi suæ redditus est, usque ad medium Maium anni CMXXV, quo vitâ functus est, anni quatuordecim & aliquot dies effluxerunt. Utrùm interpres in textu Græco quatuordecim annos legerit, an verò amanuensis vel typothæta erraverit, non facilè dixero. Attamen ex inito hactenus computo apparet, secundæ ipsius gubernationi annos quatuordecim tribuendos esse. Hinc etiam liquet, Baronium nimis diu mortem S. Nicolai Constantinopolitani distulisse, ut Pagius in Critica ad annum Christi CMXXX num. 3 demonstrat.

B

postquam dissentientes suos subditos

681 Etiamsi hîc gesta S. Nicolai referre nolim, nihilominus memorari meretur concordia, quæ post ipsius restitutionem mense Julio anni CMXX inita est, *cunctis metropolitis & clericis, qui à Nicolai & Euthymii partibus*, ut Leo Grammaticus pag. 497 loquitur, *divisis steterant animis, in consensionem redeuntibus.* Imò ipse Nicolaus hanc unionem in epistola sua, quam Labbeus tomo 9 Conciliorum à col. 1267 edidit, Joanni X Pontifici Romano sic indicat: *Quot quantisque arumnarum fluctibus per XV annos jactati simus (tot enim plus minus effluxere, ex quo primùm scandala ecclesiam Constantinopolitanam pervagata, omnia turbarunt) & meminisse mihi permolestum est, beatissime Pater, & memorare scienti tibi supervacuum. Lata potius amicis & coexcubitoribus impartiri juvat, ecclesiæ nempe pacem subsecutam, conspirantemque omnium ordinum in his, quæ sunt fidei, consensum.*

perfectè inter se conciliaverat.

682 *Cum enim in eo esset res, ut nulla amplius spes humanis experimentis nostra metientibus supereesse videretur, affulsit subitò illa captum omnis intellectus supergressa pax, Dominus scilicet & Deus noster Jesus Christus, qui sævam illam hiemem atque tempestatem, communis hostis operâ coortam, in ipsa halcyonia mutavit, adeo ut nullum penitus dissensionis vestigium remanserit, nulla odii cicatrix. Omnes velut ex condicto veterum obliti, idem planè sentiunt; omnes sanctæ matris Ecclesiæ, quæ eos obviis ulnis diu exspectarat, optatissimum eunt in amplexum.* Hæc & alia, quæ ibi sequuntur, Actis S. Nicolai inseri potuissent, nisi ea ante editionem hujus epistolæ typis fuissent vulgata. Porrò historiam hujus dissensionis, & modum unionis in jure Græco-Romano tomo 1 pag. 103 & sequentibus fusiùs licet videre.

C

LXV. STEPHANUS II.

Mense Augusto, anni 925 eligitur Stephanus,

GEeorgius monachus pag. 581 initium hujus Antistitis Constantinopolitani ita indicat: *Maii mensis die quinta decima, Indictione tertia decima moritur Nicolaus patriarcha, cum à secunda sua provectione annos tredecim throno potitus esset. Ejus corpus in monasterio, quod ipse condiderat, ac Galacrenas vocant, conditum est. Mense verò Augusto patriarcha sufficitur Stephanus Amaseæ metropolita, eunuchus.* Hinc patet, istum præsulem mense Augusto anni CMXXV ex sede Amasena ad Constantinopolitanam transiisse. Porro de gestis Stephani in episcopatu nihil apud historicos invenimus, nisi quod in nuptiis regis Bulgariæ cum Maria Græca celebratis sacra peregerit, ut Leo Grammaticus pag. 503 testatur his verbis: *Octobris deinde mensis die octavo* (scilicet anno Christi CMXXVII, ut Pagius tomo 3 Criticæ pag. 824 ostendit) *progressus patriarcha Stephanus unà cum Theophane protovestiario, & Maria Christophori imperatoris filia, & universo senatu ad sanctissimæ Deiparæ templum ad Pegas, Petrum & Mariam conjugali benedictione sociavit.*

D

qui anno 928 mortuus est,

684 Non fuit diuturnus Stephani patriarchatus, quem omnes fere scriptores ad duos annos ac undecim menses restringunt. Quandoquidem igitur ex suprà dictis mense Augusto anni CMXXV cathedram Constantinopolitanam ascendit, eamdem anno Christi CMXXVIII moriens reliquit, ut Georgius monachus tradit hoc modo: *Mensis Julii die decima octava, Indictione sexta* (utique legendum *Indictione prima*, quæ anno Christi CMXXVIII currebat) *moritur Stephanus patriarcha, cum ei muneri præfuisset annos duos, menses undecim.* Similia habent alii auctores, apud quos etiam Indictio sexta pro prima perperam ponitur. Quare Pagius & Bandurus rectè monent ac ostendunt, Indictiones per tempora Constantini & Romani imperatorum sæpius in scriptoribus Byzantinis corruptas inveniri. Quamvis autem omnes illi historici circa annum, quo Stephanus iste obiit, inter se consentiant, tamen circa diem mortis discrepant, ut jam videbimus.

E

verosimiliter mense Julio,

685 Leo Grammaticus pag. 504 scribit, Stephanum *Julii die decimo octavo* obiisse. Incertus Constantini Porphyrogenneti continuator pag. 258 sic habet: *Mensis Julii quinta decima, Indictione sexta moritur Stephanus patriarcha, cum ei muneri præfuisset annos duos, menses undecim.* Simeon Logotheta pag. 487 tradit, eum mortuum esse *die decima octava Junii mensis*, pro quo verosimiliter mensis Julius legendus est, cum omnes alii scriptores illum mensem clarè exprimant, & die XVIII Julii in Synaxariis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ celebretur memoria ϗ ἁγίε πατρὸς ἡμῶν Στεφάνε πατριάρχε Κωνσαντινοπόλεως, ϗ ἐξ Ἀμασείας μεταπθέντος. *Sancti patris nostri Stephani patriarchæ Constantinopolitani, ex Amasea translati.* Epitheton ϗ ἐξ Ἀμασείας μεταπθέντος, *ex Amasea translati*, evidenter ipsum distinguit ab altero Stephano patriarcha Constantinopolitano, de quo suprà egimus, & cujus occasione tomo IV Maii pag. 37 nonnulla simul de hoc Stephano juniore dicta sunt. Etsi autem hic Stephanus secundus eadem die XVIII Julii in Menæis Taurinensibus ac Parisiensibus etiam memoretur, tamen hîc à titulo Sancti abstinuimus, tum quod ob superiùs dicta, manuscriptis hisce Græcorum monumentis non satis fidamus, tum quod gesta ipsius aliunde non noverimus.

F

LXVI. S. TRYPHON.

cui circa finem ejusdem anni successit S. Tryphon,

HEnschenius in Opere nostro ad diem XIX Aprilis, Acta hujus sancti Præsulis illustravit; sed Baronium incautè secutus, non advertit, Indictionem sextam pro prima apud scriptores Constantinopolitanos vitiosè positam fuisse, ideoque ordinationem S. Tryphonis usque ad annum CMXXXIII perperam distulit, & consequenter cum ea connexam aliquot patriarcharum chronologiam ibidem malè ordinavit. Georgius monachus pag. 585

A 585 initium S. Tryphonis ita assignat: *Mensis autem Decembris quartâ decimâ Tryphonem adducunt in Opficio monachum, virum religiosis moribus ac sanctitate probatum, ordinantque patriarcham ad certum tempus, donec scilicet Theophylactus, Romani filius, maturæ ætatis annos attingeret, quem patriarcham Constantinopolitanum præfecturi erant.* Similia habet incertus Constantini Porphyrogenneti continuator, ut inter scriptores post Theophanem Parisiis anno MDCLXXXV editos pag. 258 potest videri.

687 Ex his Pagius ad annum Christi CMXXXIII num. 1 sic argumentatur: *Quare cum anno* CMXXVIII *dies Dominica in diem* XIV *Decembris inciderit, eo etiam anno ordinatio sancti Tryphonis contigit, & tam citatus continuator, quam Leo Grammaticus aliique ex ipsismet corrigendi sunt, quando aiunt, Stephanum* INDICTIONE SEXTA, *qua præsens annus notatur, vitâ functum esse. Quem historicorum Byzantinorum errorem cum non animadvertissent neque Baronius, nec alii plerique, Stephani mortem usque ad hunc Christi annum* (nempe CMXXXIII) *perperam distulere; exindeque Tryphonis & Theophylacti, qui eidem successere, initia malè consignarunt. Corrigendi etiam Curopalates & Cedrenus, qui Stephanum Indictione* XV *mortuum asserunt; alioquin ipsimet à se ipsis dissentirent, & Theophylacti patriarchæ mortem, quam cum anno Christi* CMLVI *exactè copulant, malè collocarent. Jam sæpius monuimus, per Constantini & Romani imperatorum tempora Indictiones in scriptoribus Byzantinis depravatas esse, easque certò emendavimus.* *ut probat Antonius Pagius*

B

688 Dum hoc loco Pagius dicit, Leonem Grammaticum aliosque scriptores Byzantinos ex se ipsis corrigendos esse, haud dubie ad contrarios illorum auctorum textus alludit: nam Leo Grammaticus pag. 504 de Tryphonis initio sic scribit: *Mensis autem Julii die decimo octavo, Indictione sexta, Stephanus patriarcha, moritur; tum Decembri mense Tryphonem monachum, pietatis & sanctitatis testimonio insignem, ordinant patriarcham, donec ætatis metam imperatoris Romani filius Theophylactus, quem Constantinopolis patriarcham creare statuerant, attigisset.* Deinde idem scriptor pagina sequente depositionem Tryphonis ita narrat: *Tryphonem porrò patriarcham Augusto mense, Indictione tertia deposuerunt, eoque in proprium monasterium se recipiente & defuncto, annum unum & menses quinque, nondum matura Theophylacti imperatoris filii Romani ætate, ecclesia pastore viduata permansit.* Ex utroque hoc ejusdem scriptoris textu inter se collato manifestè patet, errorem in Indictiones irrepsisse. Quomodo enim Tryphon *Indictione sexta*, seu Mense Decembri anni CMXXXIII episcopatum Constantinopolitanum susceperit, & post triennalem ferme ejusdem administrationem *Indictione tertia*, quæ anno Christi CMXXX currebat, exauctoratus est? Eadem contradictio in anonymo Theophanis sive Constantini Porphyrogenneti continuatore pag 258 & 261, atque apud Georgium monachum pag. 585 & 587 reperitur. *& evincitur ex variis veterum scriptorum textibus,*

C

689 Symeon Logotheta pag. 487 initium Tryphonis ita figit: *Die decima octava Junii mensis, Indictione sexta, moritur Stephanus patriarcha, cum sedem tenuisset annos duos, menses undecim. Quartâ decimâ verò mensis Decembris Tryphonem virum religiosum ac notæ sanctitatis ex Opficio adducunt, atque ad certum tempus patriarcham constituunt.* Tum idem auctor pag. 489 tempus depositionis ejus sic indicat: *Mense Augusto, Indictione quarta, mortuus est Christophorus imperator, atque in domo patris sepultus. Trypho quoque patriarcha, qui præstitutum jam tempus munere functus esset, abdicatus, in suo monasterio vivendi finem fecit. Porrò ecclesia annum unum & menses quinque ob immaturam Theophylacti, Romani filii, ætatem pastore vidua agit.* Hinc iterum liquet, Indictionem sextam pro prima vitiosè scriptam esse. Christophorus imperator *Indictione quarta*, seu anno Christi CMXXXI, *mortuus est*, ut cum Symeone Logotheta alii historici apud Pagium in Critica ad annum Christi CMXXXI num. 4 testantur. Ceterùm cum Pagio & Banduro probabilius opinor, Tryphonem eadem Indictione quarta, sive anno Christi CMXXXI exauctoratum esse, ut ex annis episcopatûs ejus jam videbimus. *inter se collatis.* SEC. X.

690 Omnes patriarcharum catalogi apud Banduram Tryphoni tres gubernationis annos assignant. At triennium istud incompletè intelligendum esse, ex reliqua chronotaxi apparet: nam ab anno Christi CMXXVIII, die XIV Decembris, qua sedem Constantinopolitanam occupare cœpit, usque ad exeuntem mensem Augustum anni CMXXXI duo anni, octo menses, & aliquot dies elapsi sunt, qui numero rotundo & more satis recepto tres anni appellari potuerunt. Deinde sedes Constantinopolitana anno uno & quinque mensibus vacavit, ut laudati historici testantur. Quare si ab exeunte Augusto anni CMXXXI numeraveris annum unum, quinque menses, & paucos dies (in rotundo computo dies fere semper negliguntur) pervenies ad ineuntem mensem Februarium anni CMXXXIII, quo successorem Tryphonis ordinatum fuisse postea ostendemus. *Anno 931 S. Tryphon* E

691 Placet hîc nobis breve Banduri ratiocinium, cujus verbis accipe sequentem chronologiæ anacæphaleosim, quam tomo 2 Imperii Orientalis pag. 911 sic exponit: *Tryphon ordinatus fuit patriarcha Constantinopolitanus, ut tradunt sæpius laudati scriptores post Theophanem, die quarta decima mensis Decembris, Indictione prima, non verò sexta, ut apud eosdem legitur, hoc est anno Christi* CMXXVIII. *Tryphon verò per fraudem depositus Indictione quarta, hoc est anno Christi* CMXXXI, *ut scribit Symeon Logotheta pag.* 489. *Post hujus abdicationem ecclesia Constantinopolitana viduata fuit pastore annum unum, menses quinque, ut tradunt incertus continuator Theophanis, Symeon Logotheta, & Georgius monachus. Igitur si à die secunda mensis Februarii anni Christi* CMXXXIII, *qua Theophylactus ordinatus fuit patriarcha Constantinopolitanus, retroccedas per annum unum & menses quinque, quibus ecclesia Constantinopolitana pastore viduata mansit, pervenies procul dubio ad diem secundum mensis Septembris anni* CMXXXI. *Itaque tres anni, quibus Tryphon præfuisse dicitur, integri non fuere.* *cujus chronotaxim Banduras breviter exhibet,*

F

692 In Actis S. Tryphonis ex Cedreno retulimus, quo dolo ex cathedra sua depulsus fuerit. Symeon Logotheta pag. 487 & sequente breviter exponit fraudem, qua vir simplex inductus fuit, ut facilè post aliquot tempus ab episcopatu deponi posset, & eamdem historiam diversò modo sic narrat: *Illo ad tempus fungi munere non sustinente, sed ad finem usque vitæ sedem retinere volente, dolo in sententiam inducunt hoc modo: nolente enim assensum præbere, aiunt, nescire eum litteras, nec posse scribere, eaque ratione obniti ac resistere. Probaturus itaque, sibi scribendi atque legendi peritiam non deesse, chartam sibi & atramentum afferri jubet. Novo igitur allato tomo,* *fraudulenter exauctoratus est,*

SEC. X.

ad oram infrà ſcribere faciunt : TRYPHON DEI MISERICORDIA MONACHUS ET PATRIARCHA, QUÆ PRÆSCRIPTA SUNT, GRATA HABENS, EISQUE ASSENSUM PRÆBENS, MANU PROPRIA SUBSCRIPSI.

ut Symeon Logotheta narrat.

693 *Libello accepto, patriarcham inaugurant; tum quidquid videbatur in charta vacua ante Tryphonis ſubſcriptionem exarant. Poſtea, ac ubi præſtitutum illi tempus effluxerat, invitum patriarcham ſede deturbant, propriæ tamen cedentem ſubſcriptioni, & cum ille factam ſibi fraudem moleſtè ferret. Inde verò tota inſtructa fraus, quod Theophylactus, Romani imperatoris filius, ætatis jam modum, & ut in ſacerdotio maturus videretur, attingeret.* Quamvis hæc fallacia tam craſſa ſit, ut vix fidem mereatur; tamen volui hanc diverſam Symeonis Logothetæ narrationem proferre, ut ex ipſius teſtimonio appareret, S. Tryphonem ſibi titulum *œcumenici* patriarchæ non tribuiſſe. Nihilominus inter alios Joannes Zonaras lib. 16 Annalium num. 19 Tryphonem in charta pura hæc ſcripſiſſe aſſerit: *Tryphon ex Dei miſericordia archiepiſcopus novæ Romæ & œcumenicus patriarcha.* Sed cum Symeon Logotheta eamdem S. Tryphonis ſubſcriptionem aliter exhibeat, & de tam ſuperbo *œcumenici* titulo non meminerit, non improbabiliter ſuſpicamur, illum ab ambitioſis Græculis (forte ſchiſmaticis, qualis fuit Zonaras) hîc fraudulenter intruſum eſſe. Certè evidens ſimilis fallaciæ exemplum ſuprà dedimus.

B

LXVII. THEOPHYLACTUS.

Theophylactus adoleſcens ineunte Februario anni 933

CUm poſt doloſam S. Tryphonis expulſionem ſedes Conſtantinopolitana per annum & quinque menſes vacaſſet, ut ex ſupra citatis ſcriptoribus dictum eſt, Theophylactus admodum juvenis anno Chriſti CMXXXIII, die ſecunda Februarii, ad illam evehitur, ut apud Leonem Grammaticum pag. 506 indicatur his verbis: *Præfatus autem imperatoris filius Theophylactus Februarii die ſecundo, Indictione ſexta, patriarcha conſecratus eſt, adſtantibus Romani Pontificis legatis, & tomum ſynodalem de ejus ordinatione tractantem proferentibus, eumdemque collocantibus in throno patriarchali.* Etiamſi in Latina hujus textus interpretatione legatur, id factum eſſe *Indictione ſecunda*, nolui manifeſtum interpretis aut typothetæ errorem exſcribere, quia in Græco Leonis Grammatici textu diſertè exprimitur, illud Φεβρουαρίῳ β', ἰνδικτιῶνος ϛ', id eſt *Februarii* 11, *Indictione* VI contigiſſe.

C

ad ſedem Conſtantinopolitanam evehitur,

695 Accuratum iſtud ordinationis tempus etiam notatur ab aliis hiſtoricis Byzantinis, inter quos anonymus Conſtantini Porphyrogenneti ſeu Theophanis continuator pag. 261 ſimul de laudabilibus Theophylacti initiis ita ſcribit: *Quem verò dicebam, imperatoris filius Theophylactus, patriarcha ordinatur Februarii menſis die ſecunda, Indictione ſexta, patris in omnibus animos ſenſumque præveniens; ſed & ad ea quæ à fronte virtutes rectéque facta, cum ea qua præditus erat eruditione atque doctrina ſeſe extendens, Aderant vicarii Romani Antiſtitis, qui tomum ſynodalem de illius tractantem ordinatione afferrent; qui etiam in patriarchali ſede eum collocarunt.* Haud dubiè jam S. Tryphon obierat, quando legati Sedis Apoſtolicæ hanc Theophylacti ſucceſſionem approbarunt. Porrò qua de cauſa illi Conſtantinopolim miſſi fuiſſe dicantur, apud Leonem Allatium in opere de perpetua eccleſiæ Occidentalis & Orientalis conſenſione lib. 2 cap. 7 poteſt videri.

D

qui inſano venationis

696 Quod verò ad hîc indicatos Patriarchæ adoleſcentis mores ſpectat, ii poſtmodum prorſus mutati ſunt, ut Georgius Cedrenus pag. 638 narrat hoc modo: *Cum* patriarchatum *iniret, id quod contra leges eccleſiaſticas fiebat, annos erat natus* XVI, *& patriarcha ſub pædagogis (prô indignam rem!) aliquamdiu egit. Quamquam utinam id perpetuum fuiſſet: nam eatenus viſus eſt modeſtè ac cum gravitate aliqua vitam agere. Adultior, cum jam ſuo arbitrio vivere permitteretur, nihil eorum, quæ turpiſſima & omnino legibus prohibita ſunt, facere omiſit. Gradus eccleſiaſticos & epiſcoporum electiones venumdans, aliaque agens aliena veri patriarchæ officio, inſano equorum ſtudio & venationum perditus, multaque alia indecenter committens, quæ ſingulatim enarrare & inconveniens & nefas eſt.*

ac equorum ſtudio

697 *Unum par eſt commemorari, argumentum ipſius malè inſtituti animi. Equorum parandorum amore infreni tenebatur, ferturque habuiſſe ultra duo equorum millia: iis alendis perpetuò erat intentus; neque verò iis fœnum & hordeum proponebat edendum, ſed metarum fructus, thaſia, & piſtacia ac palmulas, uvas paſſas, caricas, eaque omnia lectiſſima, vino fragrantiſſimo temperata, admixtis etiam croco, cinnamomo, balſamo, aliiſque aromatibus. Memoriæ traditum eſt, ei aliquando ſacrificanti magnæ Cœnæ Dominicæ quintâ feriâ, & jam preces myſteriorum recitanti, ſuperveniſſe eum, cui equorum cura ab ipſo demandata fuerat, lætumque attuliſſe nuntium, quod nobiliſſima equarum peperiſſet, addito etiam equæ nomine; patriarcham præ nimio gaudio re ſacra utcumque abſoluta, ad Coſmidium accurriſſe; viſoque pullo recèns edito, & ſatiatum ſpectaculo bruti in magnum templum rediiſſe, ut de Servatoris noſtri pro nobis tolerato ſupplicio hymnorum recitationem ad finem perduceret.*

E

aliiſque indignis moribus dignitatem illam

698 *Quin & hunc morem introduxit, qui hodieque obtinet, quod in ſplendidis atque ſolennibus feſtivitatibus Deo & Sanctorum recordationi fit contumelia per fœdas cantilenas ac riſus & inſanos clamores, quibus adhibiti ſancti hymni cantantur, quos à nobis oportebat corde compunctis atque contritis pro noſtra ſalute Deo offerri. At ille cœtu flagitioſorum hominum coacto, iiſque præfecto Euthymio quodam, quem cognomine Caſnen appellabant, & ab ipſo eſt domeſticus templi conſtitutus, diabolicas illas ſaltationes, obſcuras vociferationes, cantilenaſque è triviis & lupanaribus petitas, tunc adhiberi inſtituit. Hac vitæ uſus ratione interiit ex inepta equitatione ad murum quemdam maritimum afflictus: ex quo caſu cum ſanguinem vomuiſſet, ac biennium morbo conflictatus eſſet, aqua intercute exſtinctus eſt.*

F

uſque ad exeuntem Februarium anni 956 contaminavit,

699 De hoc infami Patriarcha ſimilia narrant Glycas, Zonaras, aliique, inter quos Joannes Scylitza Curopalates in editione Veneta fol. 63 verſo tempus mortis ſic exactè indicat: *Anno autem duodecimo imperii Conſtantini, mundi verò ſexies milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto* (anni mundi à recentioribus Græcis ita computantur) *menſis Februarii vigeſima ſeptima, Indictione decima quarta, deceſſit è vita Theophylactus patriarcha, ſacerdotio functus annos viginti tres, dies viginti quinque.* Hæc & alia Cedrenus more ſuo è Scylitza etiam deſcripſit. Cetera omnes hi characteres chronologici annum Chri-

A Christi CMLVI designant, & cum duratione episcopatûs accuratè conveniunt: si enim elapsum temporis spatium numeraveris ab anno Christi CMXXXIII & die secunda Februarii, qua Theophylactus ordinatus est, usque ad vigesimam septimam Februarii diem anni CMLVI, comperies, ipsum annis viginti tribus, ac diebus viginti quinque, in cathedra Constantinopolitana sedisse. Dum igitur aliqui scriptores ei annos viginti quatuor attribuunt, numero rotundo loquuntur.

LXVIII. S. POLYEUCTUS.

quando ineunte Aprili ejusdem anni ei successit S. Polyeuctus

LAudatus Cedrenus post narratam Theophylacti mortem pag. 639 immediatè subjungit sequentia: *Eadem Indictione* (videlicet decima quarta, qua Theophylactus obiit, & quæ in annum Christi CMLVI incidebat) *tertia Aprilis die in ejus locum suffici tur Polyeuctus monachus, Constantinopoli natus atque educatus, castratus à parentibus, longoque tempore monasticâ vitâ cum*
B *laude functus, imperatore eum ob gravitatem morum & insignem sapientiam, atque paupertatis causâ eò provehente.* Acta hujus sancti Patriarchæ legi possunt in Opere nostro ad diem v Februarii, ubi Bollandus præcipua illius gesta ex historicis Græcis collegit. Nos interim ad indagandum mortis ipsius tempus progredimur.

qui mense Januario anni 970 ex hac vita migravit.

701 Cedrenus pag. 665 obitum S. Polyeucti ita indicat: *Polyeuctus post Tzimisce designationem tantùm triginta quinque dies vixit.* Zonaras lib. 17 Annalium num. 1 post imperatoris Tzimiscæ inaugurationem, idem mortis tempus designat his verbis: *Patriarcha Polyeuctus, cum post Tzimisce proclamationem triginta quinque dies vixisset, obiit.* Joannes Scylitza in editione Veneta fol. 73 verso asserit, eum mortuum esse *post triginta dies, ex quo* Tzimisces *declaratus fuit imperator.* Forte in textu Scylitzæ oscitantiâ librarii aut interpretis quinque dies exciderunt. Sed parum refert, uter dierum computus sit præferendus, cum ex his saltem colligamus, S. Polyeuctum circa medium Januarium anni CMLXX ex hac vita migrasse: nam Joannes Tzimisces circa medium Decembrem anni CMLXIX imperator declaratus est, ut Leo Constantinopolitanæ ecclesiæ
C diaconus, & scriptor synchronus apud Pagium in Critica ad annum Christi CMLXIX num 5 & sequentibus testatur.

LXIX. BASILIUS I, cognomento Scamandrenus.

Basilius in locum S. Polyeucti substituitur

MOx citatus Leo diaconus de hoc S. Polyeucti successore apud Pagium in Critica anno Christi CMLXX num 2 sic habet: *Porro Polyeuctus cum dies haud plures à Theodori ordinatione* (Polyeuctus exeunte anno CMLXIX vel ineunte CMLXX Theodorum eremitam suasu Joannis Tzimiscæ imperatoris patriarcham Antiochenum consecravit) *superstes fuisset, ex humanis migrat, relictis ecclesiæ monumentis, virtutum scilicet simulacris, divinæque & humanæ sapientiæ scientiæque notitia, qua ad summum excultus fuit. Polyeucto autem annis tredecim patriarchatûs gubernacula moderato, atque ad beatam vitam translato, diligentem adhibuit Joannes operam, ut in sacerdotali throno virum virtutibus atque moribus præstantem collocaret. Postridie igitur convocatis in palatium episcopis & senatu dixit: Ego, cujus* SEC. X.
vitæ à longo tempore indubitatum periculum feci, hunc in ecclesiasticam sedem provehо, ne lateat in angulo vitam tolerans vir, omnis generis virtutum excellentiis clarus, cui & prænoscendi futura Deus donum concessit: multa enim mihi ejus generis divino edidit oraculo, quæ temporibus suis evenerunt.

mense Februario anni anni 970,

703 *Dixerat imperator & Basilium monachum in medium produxit, qui à tenеris unguibus, arreptâ vitâ monasticâ, crebros agones religiosæ palæstræ ludorum in Olympi montis arduis clivis ostenderat. Hunc videlicet in patriarchales ædes jussit ascendere, postridieque* (eâ scilicet Dominicâ, *qua sancti patres orthodoxam fidem de cultu venerabilium imaginum sanxerunt*) *Basilius summi sacerdotii unctionem accipit, ac œcumenicus patriarcha acclamatur.* Quod verò attinet ad titulum, quo Basilius hoc loco *œcumenicus patriarcha* appellatur, nescio, utrùm is ex populi acclamantis, an ipsius scriptoris adulatione referatur. Facilè etiam fieri potest, ut aliquis posterior librarius Græcus superbum istud nomen narrationi
E Leonis diaconi inseruerit. Saltem nusquam legimus, ipsum Basiliam patriarcham sibi hunc titulum arrogasse. Circa tempus ordinationis Pagius loco proximè citato notat, festum Orthodoxiæ anno Christi CMLXX, quo Basilius consecratus est, in diem XIII Februarii incidisse.

& ineunte anno 974 è sede sua pulsus est,

704 Eminentissimus Baronius initium Basilii patriarchæ etiam anno Christi CMLXX rectè alligat; sed usque ad annum Christi CMLXXV gratis differt depositionem ipsius, quæ anno præcedente probabiliùs consignanda est: nam omnes catalogi apud Bandurum, & Zonaras lib. 17 Annalium num. 4 non tribuunt ei plures, quam quatuor annos, qui circa medium Februarium anni CMLXXIV effluxerant, quandoquidem anno CMLXX, die XIII Februarii, cathedram Constantinopolitanam ascendit. Quod si hæc depositio differatur usque ad medium Februarium anni CMLXXV, Basilius jam non quatuor, sed quinque integris annis sedisset, quod communi catalogorum consensui repugnat. Itaque cum Pagio statuimus, Basilium ineunte anno Christi CMLXXIV exauctoratum esse, eique Antonium statim successisse. At in ea hypothesi non video, cur Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 912 quatuor annos Ba-
F silii *utrimque* incompletos numerat: si enim anno Christi CMLXX, die XIII Februarii episcopatum Constantinopolitanum suscepit, ut ipsemet ibidem fatetur, & ineunte mense Januario anni CMLXXIV è sede depulsus est, quatuor anni ex una parte dumtaxat incompletè computandi sunt, & tantùm mensis unus & aliquot dies deerant, ut quartus administrationis annus compleretur.

aucm Leo diaconus

705 Præterea Leo diaconus unà cum rebus gestis anni CMLXXIV apud Pagium tomo 4 Criticæ pag. 37 depositionem Basilii moresque ejus ita exponit: *Tunc & patriarcha Basilius episcoporum invidiâ apud imperatorem calumniam passus, quasi in aliquem procerum moliretur transferre imperium, nec ecclesiam regeret ex præscripto sacrorum canonum, ad imperatoris tribunal vocatur. Quoniam verò renuebat, ac œcumenicam synodum cogendam asserebat, in eaque diluenda esse crimina aiebat* (*hoc enim etiam velle divina patrum constituta, cogendam universalem synodum, cum patriarcha deponendus sit*) *in monasterium ad Scamandrum situm, ac quod ipse exstruxerat, imperatoris jussu relegatur.*

ob mores laudat.

706 *Vir scilicet nullo penè cibo utens ac carnis expers, qui à teneris jam unguibus religiosæ palæstræ*

SEC. X. *laſtræ laboribus ultra humanum modum exercitatus eſſet, vir uno amictu æſtate hiemeque utens, nec ante exuens, quam diſſlueret, nulliuſque jam operæ factus eſſet. Alius ei nullus cibus aut potus, quem guſtaret, præterquam aqua, nuceſque ac poma. Aiunt præterea nec in lecto quidem cubaviſſe; ſed humi per omne tempus, quo religiosâ palæſtrâ certavit. Hoc unum Viro vitio datum ferunt, quod longè plurimi haberet, ut hominum inſtituta moreſque ac actus cognoſceret, atque iis rimandis, curioſiuſque ſcrutandis, quam pro officii ratione, majorem operam poneret.* Si Baſilius ille tanta vitæ auſteritate, ſpiritu prophetico, omnique virtutum genere præditus fuerit, ut Leo diaconus affirmat, certè miramur, nomen ipſius nuſquam in eccleſiaſticis Græcorum Faſtis occurrere. Hæc admiratio noſtra etiam locum habere poteſt in illius ſucceſſore, qui fuit

LXX. ANTONIUS III, cognomento Studita.

B

Antonius, qui anno 974 cathedram CP. aſcenderat,

LEo diaconus apud laudatum Pagium tomo 4 Criticæ pag. 37 & ſequente initium & virtutes hujus Antonii ſic deſcribit: *Baſilio itaque exſilio damnato* (id ineunte anno Chriſti CMLXXIV accidiſſe arbitramur) *patriarchalia gubernacula Antonius regenda ſuſcipit, vir in Studii monaſterio à juventute aſceticam profeſſus diſciplinam, vitamque ducens apoſtolicam: præter enim neceſſaria indumenta, ac quibus caro tegatur, ferebat nihil; tametſi à viris principibus, ipſiſque imperatoribus plurimùm coleretur. Neque verò id ſolùm; ſed & quos ſumptus habebat ex ea dignitate, qua fulgebat (prius enim ſyncelli dignitate ornatus fuerat) omnes in pauperes erogabat: divinâque & humanâ ſcientiâ, ſi quis alius, pollebat. Vultu, totaque corporis compoſitione mirabilem quamdam gratiam in profundiſſima canitie lucentem exhibebat. Nec enim ullus eorum, qui deliciis diſſluunt, altumque vanorum tabernaculorum ſapiunt, ad eum divertebat, qui non ſtatim caſtigatior abiret. Nec contrà funeſtiſſimis malis ærumnoſam quiſquam trahens vitam, qui non æquo animo diſcederet.*

C

ultro ſe eâ abdicavit,

708 Tunc poſt mortem Joannis Tzimiſcæ, quæ ineunte anno Chriſti CMLXXVI accidit, Bardas cognomento Sclerus adverſus imperatores rebellavit, & exorta ſunt varia bella civilia, quæ diu durarunt, ob quæ Antonius patriarcha ſe ultro dignitate ſua abdicavit, ut Joannes Scylitza Curopalates in jam ſæpe laudata editione Veneta fol. 85 ſignificat his verbis: *Tunc etiam Antonius patriarcha poſt Scleri rebellionem, cum ſacerdotio ſe abdicaſſet, exceſſit è vita, & patriarcha deligitur Nicolaus cognomento Chryſoberges, cum eccleſia paſtore vacaſſet annos quatuor cum dimidio.* Baronius hæc Scylitzæ Curopalatis verba ſic intellexit, ut velit, illam ſedis Conſtantinopolitanæ vacationem computari inter annos, qui epiſcopatui Antonii uſque ad mortem tribuuntur. Quare in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti CMLXXVI num. 1 ita ſcribit: *Quo pariter anno ob Bardæ rebellionem, Antonium Studitam patriarcham ſponte ſe abdicaſſe, vacaſſeque ſedem illam annis quatuor* (addendum erat *cum dimidio*, ut poſt Scylitzam Cedrenus & Zonaras etiam numerant) *idem tradit Curopalates: non enim datus eſt ei ſucceſſor, quouſque idem Antonius vixit. Qui numerant ejus ſedis annos ad ipſius obitum, quo ſucceſſor eſt datus, ſex annos ipſius patriarchatui tribuunt.* D

quod contra Baronium

709 Non videtur hæc opinio Baronii facilè componi poſſe cum verbis Zonaræ, qui lib. 17 Annalium num. 6 ſic loquitur: *Antonius porrò patriarcha cum ſacerdotio renuntiaſſet, quod per ſex annos tenuerat, ac paulo poſt obiiſſet, & eccleſia annis quatuor cum dimidio vacaſſet, Nicolaus Chryſoberges eſt deſignatus.* Ex hoc Zonaræ textu & ſimilibus Cedreni verbis Pagius in Critica ad annum Chriſti CMLXXVI num. 3 ſic contra Baronium concludit: *Quare Antonius Studita, qui ipſo initio anni* CMLXXIV *patriarcha Conſtantinopolitanus conſtitutus fuerat, anno nongenteſimo ſeptuageſimo nono ineunte abdicavit, & paulo poſt medium annum nongenteſimum octogeſimum tertium Nicolaus Chryſoberges patriarcha Conſtantinopolitanus ordinatus eſt: anni enim ſex Antonio attributi non potuere non eſſe incompleti, ſi vera ſint, quæ Cedrenus & Zonaras de duratione pontificatus Nicolai litteris prodiderunt. Ex quibus liquet, perperam Baronium ſcripſiſſe, Antonium Studitam præſenti anno* (ſcilicet Chriſti CMLXXVI) *abdicaſſe, & quoad vixit, ei ſucceſſorem non datum.* E

& Antonium Pagium

710 Equidem cum Pagio probabiliùs opinor, hanc ſedis vacationem ab annis epiſcopatûs diſtinctam eſſe; ſed adduci non poſſum, ut Antonio concedam ſex adminiſtrationis annos, propter quos Pagius poſtea duplicem characterem chronologicum in Scylitza & Cedreno gratis mutare cogitur, ut paulò pòſt apparebit. Quare cum Philippo Cyprio apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 222 tantummodo quatuor epiſcopatûs annos Antonio Studitæ adſcribo. Fortè Philippus Cyprius hanc quatuor annorum gubernationem ex perfectioribus catalogis aut antiquis ſcriptoribus hauſit. Saltem teſtimonio hujus ſcriptoris Conſtantinopolitani nixus, veroſimilius dicam, in Zonara ſex annos pro quatuor vitioſè poſitos eſſe, quam ſine ullo fundamento aſſeram, duplicem errorem chronologicum in textum Scylitzæ & Cedreni irrepſiſſe.

anno Chriſti 978 contigiſſe exiſtimamus.

711 In noſtro igitur ſyſtemate putamus, Antonium poſt expletos quatuor epiſcopalis adminiſtrationis annos, menſe Januario anni CMLXXVIII muneri ſuo renuntiaſſe, & paulo poſt (puta exeunte menſe Februario) mortuum eſſe. Si huic temporis ſpatio addas annos quatuor cum dimidio, quibus ſedes vacavit, pervenies uſque ad menſem Septembrem anni CMLXXXII, ut computum inſtituenti conſtabit. Jam verò ſecundùm hanc chronotaxim non improbabiliter ſupponimus, menſe Septembri ejuſdem anni CMLXXXII vacuam eccleſiæ Conſtantinopolitanæ cathedram antiſtite impletam fuiſſe, ut figamus aliquod punctum, juxta quod reliquam chronologiam ordinemus. Nunc experiamur, an hoc ſyſtema Chronologicum conciliari poſſit cum annis ſequentium patriarcharum, inter quos Antonio Studitæ poſt ſatis diuturnam ſedis vacationem primus ſucceſſit F

LXXI. NICOLAUS II, cognomento Chryſoberges.

Sedem CP. anno 982 conſcendit Nicolaus 2.

DE hujus Patriarchæ electione, quæ juxta hypotheſim noſtram menſe Septembri anni CMLXXXII non improbabiliter fieri potuit, præter ſupra laudatos ſcriptores Byzantinos, Cedrenus pag. 694 ſic meminit: *Ceterùm Antonius patriarcha cum*

A *cum ſacerdotio renuntiaſſet, Duro rebellionem movente, tum temporis mortuus eſt; creatuſque patriarcha Nicolaus Chryſobergius, cum per quatuor annos cum dimidio eccleſia paſtore caruiſſet.* Zonaras lib. 17 Annalium num. 8 tempus epiſcopatûs ejus ſic exactè notat: *Interea Nicolao Chryſoberge, cum pontificatum annos duodecim & octo menſes, ornaſſet, defuncto, Siſinnius magiſter, vir ab ineunte ætate in litteris verſatus, patriarcha deſignatur.* Omnes catalogi apud Bandurum, aliique veteres ſcriptores, quotquot videre mihi licuit, totidem annos & menſes huic Nicolao adſcribunt.

& illam anno 995 moriens reliquit,

713 Præterea Joannes Scylitza Curopalates in editione Veneta fol. 88 annum, quo Nicolaus Chryſoberges obiit, & Siſinnius ei ſucceſſit, deſignat his verbis: *Cum autem Nicolaus Chryſoberges annos duodecim, menſes octo, eccleſiam gubernaſſet, ac vitâ functus eſſet, Siſinius magiſter deligitur, vir eloquens & medicinæ peritiſſimus, anno ſexies milleſimo quingenteſimo tertio, Indictione octava.* Georgius Cedrenus pag. 702 eoſdem

B temporis characteres ita expreſſit: *Nicolao Chryſobergio poſt adminiſtratum per annos duodecim cum beſſe patriarchatum vitâ functo, ſubſtituitur Siſinnius magiſter, vir inſignis & medicæ artis peritiſſimus, anno mundi ſupra ſexies milleſimum quingenteſimo tertio, Indictione octava.* Teſte Pagio, annus mundi 6503 juxta Conſtantinopolitanos anno Chriſti CMXCIV à Calendis Septembribus incipiebat, & ab eodem tempore uſque ad Calendas Septembres anni CMXCV Indictio octava currebat.

ut contra Antonium Paginm

714 Sed cum Pagius initium Nicolai fixerit poſt medium anni CMLXXXIII, mortem ipſius & Siſinnii ſucceſſionem uſque ad annum Chriſti CMXCVI differre cogitur, ut ei duodecim gubernationis annos & octo menſes concedat. Unde in ſua Critica ad annum Chriſti CMXCV num. 5 Cedrenum ſic erroris arguit: *Non dubito, quin Cedrenus in anno emortuali Chryſobergii memorando erraverit, & Chryſobergius uſque ad annum ſequentem* (videlicet Chriſti CMXCVI) *in vivis fuerit, cum iidem auctores unanimi conſenſu ei annos* XII *& menſes* VIII *adſcribant. Præterea ipſemet Cedrenus annos tres Siſinnio, annos verò* XX *Sergio ejus ſucceſſori attribuit, hunc que* INDICTIONE SECUNDA, MENSE JULIO, *anno ſcilicet Chriſti* MXIX *vitâ functum aſſerit. Quare Siſinnius ante annum ſequentem* (nempe Chriſti CMXCVI) *Chryſobergio non ſucceſſit, & Cedrenus ex ipſo Cedreno corrigendus, vel potius Curopalates, ex quo ſua Cedrenus depromere ſolet.*

C

probabiliùs opinamur,

715 At cum Cedrenus ſua ex Curopalate depromere ſoleat, ſequitur, hunc duplicem characterem chronologicum in Curopalate ab ipſo inventum eſſe, & iſtum errorem librario probabiliter adſcribi non poſſe. Porrò quis ſine ſolido fundamento credat, apud utrumque hunc auctorem in anno mundi atque Indictione erratum eſſe? Præferendum itaque videtur noſtrum ſyſtema, in quo facilè reperimus duodecim Nicolai annos & octo menſes, qui anno Chriſti CMXCV complentur: ſi enim ab exeunte Septembri anni CMLXXXII, quo initium Nicolai Chryſobergis figi poteſt, annos duodecim & octo menſes computaverimus, perveniemus ad menſem Junium anni CMXCV, quo Siſinnius Nicolao mortuo potuit ſuccedere. Saltem hac ratione mortem Nicolai & ſucceſſionem Siſinnii conſignamus illo anno, quem Joannes Scylitza Curopalates & Georgius Cedrenus diſertè expreſſerunt. Nunc videndum, an hæc chronotaxis repugnet tempori, SEC. X. quo ſedit

LXXII. SISINNIUS II.

tui Siſinnius eodem anno 995 ſucceſſit,

DIſcordiam, quæ eccleſiam Græcam diviſerat, operâ hujus Patriarchæ ſublatam eſſe, Cedrenus pag. 702 ſic affirmat: *Subſtituitur Siſinnius magiſter, vir inſignis & medicæ artis peritiſſimus, anno mundi ſupra ſexies milleſimum quingenteſimo tertio, Indictione octava. Is diſſidium propter quartas nuptias dudum ortum ſuſtulit, concordiâ factâ; cumque tres tantum annos eccleſiæ præfuiſſet, vitam cum morte commutavit.* Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti CMXCV num. 17 illam concordiæ reſtitutionem Nicolao Chryſobergi adſcribendam eſſe contendit his verbis: *At non Siſinnio, ſed ejus prædeceſſori Nicolao tribuuntur iſta in ſynodalibus actis tunc confectis, ut de his nulla dubitatio eſſe poſſit. Cujus initæ concordiæ monumentum exſtat poſt edictum de unione ante annos octoginta promulgatum in codice juris Græcorum.* Deinde Eminentiſſimus ſcriptor refert ipſa Acta ſynodalia, quæ ibidem numeris ſequentibus vel in Jure Græco-Romano à pag. 108 legi poſſunt.

E

qui de violata eccleſiarum unione accuſatur,

717 Verùm ex publicis iſtius ſynodi acclamationibus colligo, eccleſiam Conſtantinopolitanam eo tempore rurſus paulatim ad ſchiſma inclinaſſe, cum ibi præſules ſancti cum improbis callidè laudentur, & memoria Photii ſchiſmatici, tamquam orthodoxi, celebretur. Hinc mihi non improbabilia videntur ea, quæ Leo Allatius in Conſenſione perpetua eccleſiæ Occidentalis & Orientalis lib. 2 cap. 8 de hoc Siſinnio ita tradit: *Quies nihilominus eccleſiarum per tot annos continuata, qua quælibet eccleſia ſuis juribus utebatur, ita tamen ut ſuprema poteſtas ſoli Romanæ vindicaretur, videtur interrupta fuiſſe à Siſinnio patriarcha: non ita tamen ut vel Latini communi Græcorum calculo condemnarentur, vel Græci ab illis ſepararentur. Siſinnius namque* (ob quam id egerit cauſam, ipſe neſcio) *Photii epiſtolam encyclicam, quam in Latinos ille temeritatis ac audaciæ plenam exaraverat, titulo tantummodo immutato, & ſuo nomine ſuppoſito, ad reliquos patriarchas ipſiſſimis verbis tranſmiſit homo nequiſſimus, licet multa in ea continentur, quæ ad Photium & Photiana tempora pertineant, quæ ipſe non immutaverat. Adeo importunè iſte verborum magiſtri obſervator religioſus ineptit! Niſi etiam dicamus, nomen Siſinnii ab aliis illi epiſtolæ appoſitum fuiſſe.* Cum ipſe Leo Allatius hîc in fine dubitet, utrum ea epiſtola à Siſinnio promulgata fuerit, fidem hujus rei penes accuſatorem relinquimus.

F

& juxta chronotaxim noſtram anno 999 obiit.

718 Scylitza, Cedrenus, Zonaras, & plerique patriarcharum catalogi apud Bandurum huic Siſinnio tribuunt tres gubernationis annos, quibus nihil vetat aliquot menſes & dies ſuperaddi, quos illi ſcriptores ſæpe non exprimunt, cum plerumque numero rotundo de epiſcopatûs annis loquantur. Igitur ponamus, Siſinnium tribus annis, & ſeptem vel octo menſibus in cathedra Conſtantinopolitana ſeduſſe. In ea hypotheſi calculum ſubducens comperiet, illum menſe Februario vel Martio anni CMXCIX obiiſſe, cum ipſius initium menſi Junio anni CMXCV affixerimus. Nunc ſupereſt, ut diſcutiamus, an noſtrum ſyſtema chronologicum etiam concordet cum annis, quos antiqui auctores aſſignant ſucceſſori ipſius, qui

SEC. X. qui appellatur

LXXIII. SERGIUS II.

Eodem anno 909 ad ſedem CP. evehitur Sergius

EMinentiſſimus Annalium eccleſiaſticorum parens initium hujus Patriarchæ ad annum Chriſti CMXCIX num. 20 ſic rectè refert: *Quod ad res Orientales pertinet, hoc anno defuncto Siſinnio patriarcha Conſtantinopolitano, cum ſediſſet annos tres, ſubrogatus eſt in locum ejus Sergius abbas ex progenie Photii, ſchiſmatis auctoris, cujus ſectatus veſtigia eò amplius obſuit, quo diutius præfuit, propagato ſedis tempore ultra vigeſimum annum. Hujus nomine contra Occidentales invenitur alicubi ſcripta epiſtola, quam Photii verè eſſe, & ejus titulo reſtitutam ſuperius recitavimus.* Baronius hoc loco viginti epiſcopatûs annos Sergio optimè tribuit; ſed poſtea ad annum Chriſti MXIX num. 9 litteræ, quas Petrus Antiochenus ad Michaëlem Cerularium ſcripſit, illum à priori ſententia revocarunt, eo quod ex vitioſa & perperam intellecta Petri Antiocheni epiſtola putaret, Joannem quemdam Siſinnio ſucceſſiſſe, eumque ante Sergium in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe. Unde Eminentiſſimus ſcriptor poſt recitatum iſtius epiſtolæ fragmentum ibidem ſic erroneè concludit: *Cum igitur hæc ita ſe habuiſſe noſcantur, longè minor erit Sergii epiſcopatûs numerus, totque annos ſit neceſſe minui à ſede Sergii, quot tenuerit eam idem ipſe Joannes.*

quem Pagius binominem fuiſſe perperam aſſerit,

720 Cum Pagius hac Baronii objectione conſtringeretur, in Critica ad annum Chriſti MXIX num. 5 effugium quoddam excogitavit, gratis aſſerens, Sergium illum fuiſſe binominem, atque etiam Joannem appellari. Sic nempe eruditiſſimus Pagius ſcindere conatus eſt nodum, quem ſolvere facili negotio poterat, ſi conſuluiſſet Leonem Allatium, qui in Conſenſione perpetua Occidentalis & Orientalis eccleſiæ lib. 2 cap. 8 num. 3 Græco-Latinum hujus epiſtolæ fragmentum ita profert: *Præterea ipſe quoque teſtis irrefragabilis & alii mecum plerique ex eccleſiaſticis primatibus, ſub beatiſſimo patriarcha* ANTIOCHENO DOMINO JOANNE *Pontificem Romanum, Joannem & ipſum nuncupatum, in ſacris diptychis commemorari. Et ante annos quadraginta & quinque Conſtantinopolim appellens ſub beatæ memoriæ patriarcha Sergio, jam dictum Papam inter ſacra Miſſarum ſolennia cum aliis patriarchis commemorari audivi. Quomodo verò poſtea ejuſdem commemoratio eraſa fuerit, & quam ob cauſam, ignoro.* Joannes Cotelerius Pariſiis anno MDCLXXXI inter Monumenta eccleſiæ Græcæ tomo 2 à pag. 145 Græco-Latinè edidit integram illam Petri Antiocheni epiſtolam, ex qua etiam conſtat, Joannem illum non fuiſſe patriarcham Conſtantinopolitanum, ſed Antiochenum. Ex his igitur liquet, Baronium & Pagium ob imperfectam epiſtolæ iſtius editionem, & ambiguam ejuſdem interpretationem deceptos fuiſſe.

& in cujus chronotaxi ordinanda Petrus de Marca erravit,

721 Petrus de Marca in Diſſertatione de epiſtola Vigilii ex iiſdem Petri Antiocheni verbis infert ſequentia: *Unde patet, Sergium patriarcham (qui ſedem Conſtantinopolitanam tenuit ab anno* CMXCVII *uſque ad annum* MXVII) *communione junctum fuiſſe cum Joanne* XIX *ſeu mavis* XVII, *qui ſedit ab anno* MIII *ad annum* MIX, *quemadmodum ex hac Petri epiſtola obſervavit quoque illuſtriſſimus Annalium conditor.* Baronius videlicet ad annum Chriſti MIX num. 1 concludit ex eodem Petri Antiocheni teſtimonio, quo nomina Romanorum Pontificum in diptychis Conſtantinopolitanis recitari aſſerit, eccleſiam Conſtantinopolitanam eo tempore cum eccleſia Romana unitam fuiſſe. Sed unio illa non diu perſeveravit: nam Nicetas Nicænus apud Leonem Allatium in Opere proximè citato lib. 2 cap. 8 num. 2 ſchiſma ſub illo Sergio renovari cœpiſſe teſtatur his verbis: *Sub Sergio, qui ſub Bulgaroctono patriarchatum tenuit, dicitur rurſum Schiſma exortum fuiſſe; ſed quam ob cauſam, ipſe ignoro: videtur tamen propter ſedes fuiſſe.*

cum juxta veteres ſcriptores

722 Porrò illuſtriſſimus Petrus de Marca rectam chronotaxim perturbat, dum epiſcopatum Sergii ab anno Chriſti CMXCVII uſque ad MXVII numerat: Scylitza enim fol. 94 durationem adminiſtrationis, & determinatum mortis annum ita aſſignat: *Cum viginti integros annos Dei rexiſſet eccleſiam, Julio menſe, Indictione ſecunda, anno ſexies milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo ad Dominum migravit.* Cedrenus pag. 717 Scylitzam more ſuo ſic exſcribit: *Sergius, cum per annos* XX *eccleſiam Dei moderatus eſſet, Indictione ſecunda, menſe Julio, anno mundi ſexies milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo ad Dominum emigravit.* Hi characteres chronologici juxta Baronium, Pagium, alioſque chronologos in annum Chriſti MXIX incidunt. Unde manifeſtè ſequitur, Petrum de Marca duobus annis initium & finem epiſcopatûs Sergiani perperam prævertiſſe.

viginti integris annis ſederit,

723 Præter Scylitzam & Cedrenum laudatos, Zonaras lib. 17 Annalium num. 9, & omnes patriarcharum catalogi apud Bandurum affirmant, Sergium viginti annis in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe. Hos autem viginti annos completè accipiendos eſſe contendo, adeoque illis menſes aliquot ac dies ſuperaddi poſſe arbitror. Neque id ſanè gratis aſſero, cum Cedrenus de Sergio Græcè ſcribat, illum ἐπὶ ἔτεσιν ὅλοις ἐνιαυτοὺς: id eſt, *ad viginti* INTEGROS *annos* eccleſiæ præfuiſſe. Unde etiam apparet, ſenſum Græcum Cedreni ab interprete Latino, qui Pariſiis anno MDCXLVII ex typographia regia prodiit, non ſatis perfectè ac fideliter expreſſum fuiſſe. Scylitza quoque viginti *integros* gubernationis annos computat, ut ex numero præcedente manifeſtum eſt.

& menſe Julio anni 1019 obierit.

724 Si igitur Sergius ineunte menſe Martio anni CMXCIX ad ſedem Conſtantinopolitanum evectus fuerit, ſicut ſupra ſtatuimus, & eam viginti annis ac quatuor menſibus occupaverit, iſto temporis ſpatio expleto, mors ejus incidet in menſem Julium anni MXIX, quo antiqui auctores obitum ipſius diſertè conſignarunt. In hoc noſtro ſyſtemate nihil hactenus vidi, quod veriſimilitudinis terminos excedit. Verùm ſi quis nos certiora docuerit, libenter opinionem illius amplectemur. Porrò ſchiſma, quod ſub Sergio revixerat, unà cum ipſo exſtinctum, ſeu potius ſopitum eſt, ut apud Leonem Allatium in jam ſæpius laudato Opere lib. 2 cap. 8 num. 4 licet videre. Dixi, ſchiſma iſtud potius ſopitum eſſe, quam exſtinctum, quia poſt aliquot annos cum majori tumultu & eccleſiæ Conſtantinopolitanæ damno repullulavit, ut poſtea obſervabimus.

SE-

A

SECULUM XI.

LXXIV. EUSTATHIUS.

Sergio succeſſit Euſtathius,

DE Sergii obitu & hujus Patriarchæ ſucceſſione Zonaras lib. 17 Annalium num. 9 ſic ſcribit: *Is patriarcha Sergius cum eccleſiam ad annos viginti rexiſſet, mortem obiit, ac in ejus locum ſuffectus eſt Euſtathius, ſacerdotum ædis palatinæ princeps.* Similia habent alii hiſtoriographi, qui præterea certum Sergianæ mortis annum & menſem aſſignarunt. Sed nullus eorum clarè exprimit, an Euſtathius eodem menſe vel anno in locum deceſſoris ſui ſubſtitutus fuerit. Quod ſi ille ſtatim ſucceſſerit Sergio, qui juxta Scylitzam & Cedrenum menſe Julio anni MXIX obiit, jam epiſcopatui Euſtathiano oportebit ſex annos & aliquot menſes concedere: Euſtathius enim ex hac
B vita migravit paucis diebus ante mortem Baſilii imperatoris, cognomento Bulgaroctoni, quæ circa finem anni MXXV contigit, ut jam oſtendemus.

& mortuus eſt circa finem anni 1025,

726 Cedrenus pag. 719 obitum Baſilii imperatoris & Euſtathii patriarchæ ſimul ita narrat: *Poſt hæc in Siciliam molitus expeditionem Baſilius Oreſtam quemdam de fidiſſimis ſuis eunuchis præmittit cum magnis copiis: ipſe fato interceptus ſubſequi non valuit: nam menſe Decembri, Indictione nona, anno ſexies milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto, ſubito correptus morbo deceſſit. Paucis ante mortem ejus diebus obit Euſtathius patriarcha, in cujus locum imperator ſubſtituit Alexium monachum, Studiani collegii magiſtrum, qui ad ipſum inviſendi causâ venerat, afferens ſecum caput Joannis Baptiſtæ. Eum ergo cum per Joannem protonotarium, cujus opera in adminiſtrandis publicis negotiis utebatur, in ſolio patriarchæ collocaſſet, veſpere exſpiravit.* Cedrenus hæc more ſuo hauſit ex Scylitza, qui in editione Veneta fol. 93 totidem fere verbis tempus Euſtathianæ mortis exponit. Porro juxta computum recentiorum Græcorum annus mundi 6534, & Indictio nona currere cœperunt anno Chriſti MXXV
C à Calendis Septembris, ut chronologi paſſim obſervant. Quare ex Scylitzæ ac Cedreni teſtimonio ſequitur, Euſtathium menſe Novembri aut Decembri ejuſdem anni MXXV mortuum eſſe, adeoque ſex annis & aliquot menſibus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuiſſe.

cui Zonaras octo

727 Verùm hæc conciliare nequeo cum annis, quos Zonaras epiſcopatui Euſtathiano aſſignat, dum lib. 17 Annalium num. 9 mortem Baſilii imperatoris & Euſtathii patriarchæ ita conjungit: *Cum in animo haberet ire in Siciliam, conſilium ejus fatalis morbus interrupit. Sed paulò ante ejus obitum Euſtathius patriarcha moritur, cum orthodoxorum eccleſiæ annos octo præfuiſſet.* Quomodo inter menſem Julium vel Auguſtum anni MXIX & menſem Novembrem vel Decembrem anni MXXV octo annos inveniemus? Intra iſtud temporis intervallum tantummodo ſex anni & aliquot menſes elapſi ſunt, ut computanti apparebit. Nihil igitur ſupereſt, niſi ut dicamus, errorem in numeros Zonaræ irrepſiſſe, quem ſuprà ob ſimilem cauſam deſeruimus.

728 Neque faciliùs cum hac chronologia componi poſſunt catalogi patriarcharum apud Banduram, in quibus tantùm quatuor anni Euſtathio tribuuntur, niſi quis ſolidè oſtenderit, ſedem

Conſtantinopolitanam à morte Sergii per unum alterumve annum vacaſſe, de quo antiqui ſcriptores non meminerunt, & quod ſine expreſſa veterum auctoritate non eſt gratis aſſerendum. Certè in computo ſuo erravit ipſe Bandurus, dum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 914 ex rectè ſtabilita chronotaxi ſic perperam concludit: *Igitur ſi Euſtathius ſtatim poſt mortem Sergii, quæ contigit, uti ſuprà ex Cedreno diximus, menſe Julio anni Chriſti MXIX, patriarcha Conſtantinopolitanus renuntiatus fuit, certè Euſtathio non anni quatuor, ſed anni quinque, menſes quatuor, & aliquot dies attribuendi ſunt.* Si Euſtathius ſtatim Sergio ſucceſſerit, arithmeticæ non omnino ignarus & vel digitis computans planè comperiet, ipſum ſex annis & aliquot menſibus ac diebus in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe. Hæc de tricis chronologicis dicta ſufficiant. SEC. XI. *& alii catalogi annos quatuor gubernationis tribuunt,*

qui titulum œcumenici à Papa Romano obtinere fruſtra conatus eſt,

729 Ceterùm inter geſta hujus patriarchæ memorabile eſt, quod ipſe ſimul cum Baſilio imperatore tentaverit muneribus corrumpere Pontificem Romanum, ut ab eo titulum œcumenici patriarchæ ſibi ac ſuis ſucceſſoribus obtineret. Sed
E eorum conatus ſucceſſu caruit, ſicut eminentiſſimus Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MXXIV num. 5 & ſequentibus refert, & nos alia occaſione ſuperiùs ex vetuſtis monumentis expoſuimus. Ex eo facto etiam colligi poteſt, eccleſiam Conſtantinopolitanam eo tempore non diviſam fuiſſe ab eccleſia Romana, ſine cujus conſenſu antiſtes Conſtantinopolitanus titulum œcumenici patriarchæ aſſumere non audebat.

& falsò dicitur commentarios in Homerum ſcripſiſſe.

730 Marquardus Freherus in Chronologia, Juri Græco-Romano præmiſſa, adſcribit huic Euſtathio patriarchæ doctiſſimos in Homerum commentarios; ſed illum toto ferè ſeſqui ſeculo à vera chronologia aberrare, eoſque Theſſalonicenſi ejuſdem nominis antiſtiti tribuendos eſſe, obſervarunt recentiores quidam critici, inter quos Leo Allatius lib. 2 de Conſenſione perpetua Occidentalis & Orientalis eccleſiæ cap. 8 num. 4 lectorem ita monet: *Notandus eſt hic obiter ſupinus Marquardi Freheri error in chronologia, qui aſſerit, hunc patriarcham Euſtathium, eum fuiſſe, cujus exſtant doctiſſimi illi commentarii in Homerum & alia, cum Euſtathius Homeri interpres longè illo poſterior ſit, tamquam qui centum fere & quinquaginta poſt annos vixerit ſub Manuele Alexio & Iſaacio Comnenis.* Deinde ibidem Euſtathii Theſſalonicenſis præſulis ætatem variis teſtimoniis confirmat. Cum autem Euſtathius patriarcha Conſtantinopolitanus ſecundum ſupra probatam Chronologiam menſe Novembri aut Decembri anni MXXV obierit, ſtatim menſe Decembri ejuſdem anni in defuncti locum ſucceſſit

LXXV. ALEXIUS.

In locum Euſtathii mortui ſubſtituitur Alexius

JOannes Scylitza fol. 93 tempus, quo hic Patriarcha conſcendit cathedram Conſtantinopolitanam, ſic nobis indicat: *Cum verò inſtitueret imperator cum exercitu in Siciliam proficiſci, Oreſtem cum frequentibus copiis præmiſit, unum ex ſuis fideliſſimis eunuchis; verùm ipſe prohibitus eſt, ſiquidem eum mors occupavit: Decembri enim menſe, Indictione nona, anno ſexies milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto, repentino morbo correptus exceſſit è vita, cum aliquot diebus ante ejus obitum etiam Euſtathius patriarcha deceſſiſſet: cujus ſucceſſorem inſtituit imperator Alexium monachum & monaſterii præfectum,*

SEC. XI. *qui ad eum invisendum venerat cum pretioso Præcursoris capite, quemque per missum protonotarium Joannem in sede collocandum curat, quo adjutore in republica administranda utebatur, & vespere mortuus est, cum vixisset annos septuaginta, & omnes imperasset, ad quinquaginta autem annos imperium solus administrasset.*

mense Decembri anni 1025

732 Zonaras lib. 17 Annalium num. 9 etiam significat, Alexium in sede Constantinopolitana collocatum fuisse eo die, quo Basilius imperator exspiravit: nam ibi post relatam Eustathii patriarchæ mortem hæc subjungit: *Cum autem monasterii Studii abbas Alexius imperatori ægrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset, illo statim patriarcha designato, eodem vespere mortuus est.* Ex his aliisque supra dictis statuimus, Alexium mense Decembri anni MXXV ad cathedram Constantinopolitanam evectum esse, quamvis certum istius mensis diem ignoremus. Nunc nonnulla hujus patriarchæ gesta ex antiquis scriptoribus breviter referamus.

B *qui criminosis nuptiis*

733 Primum memoratu dignum, quod de hoc patriarcha reperio, juxta Baronium & Pagium anno Christi MXXVIII contigit, & crassam Alexii ignorantiam, aut profligatam ipsius conscientiam prodit, ut eruitur ex ipso Cedreno, qui pag. 722 rem exponit his verbis: *Romanus in palatium adducitur, daturque ei optio, ut vel oculos sibi erui patiatur, vel dimissa sua legitima uxore, filiam imperatoris ducat, ac cæsar designetur. Hæsitante eo, uxor marito metuens ultro comam posuit, ac seculo renuntiavit; viroque & oculos servavit, & imperium paravit. Erant Constantino ex filia patricii tres filiæ, quarum natu maxima Eudocia monachatum fuit amplexa; minima Theodora conjugium Romani aversata est, sive ob propinquitatem, ut ferebatur, generis; sive quod uxorem ejus sciret adhuc vivere. Media Zoë facilè eum sibi dari maritum passa est. Disputatione autem de cognatione mota, res à patriarcha & ecclesiasticis discussa, & Romanus Zoë copulatus est, imperatorque declaratus.*

per crassam ignorantiam aut impietatem

C

734 At non tantùm de cognatione, sed de legitima Romani uxore adhuc superstite erat disputandum. Rigidi scilicet illi theologi Græci, vivente prima legitima conjuge, marito alteram uxorem ducere permittebant, dum interim juxta ecclesiæ suæ consuetudinem tertias aut quartas nuptias, in Occidentali ecclesia licitas, severè prohibebant, ut tomo 1 Juris Græco-Romani in libello unionis à pag. 104 legimus. Nonne austeri hujusmodi doctores, qui quartas nuptias vetant, & istud Romani matrimonium approbant, vocari possent *duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes*, ut Matth. 23 ℣ 24 de Pharisæis dicitur? Certè in illos etiam convenit, quod Christus apud Marcum cap. 7 ℣ 8 Pharisæis exprobrabat: *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum.*

semel atque iterum benedixit

735 Laudatus Cedrenus pag. 733 narrat, quomodo imperator Romanus feriâ quintâ majoris hebdomadæ insidiis uxoris suæ Zoës interfectus fuerit, & ipsa statim Michaëlem adulterum, quocum antea consueverat, sibi matrimonio copulaverit, cui Alexium patriarcham bene precari voluit, ut exponit his verbis: *Eadem nocte, cum sacra Passio caneretur, patriarcha Alexius, quasi jubente Romano, in palatium vocatur: quò cum veniisset, mortuum Romanum invenit. Et Zoë aureo triclinio exornato in suggesto sedens Michaëlem producit, & à patriarcha contendit, ut hunc sibi maritum sacra comprecatione copulet. Attonito & voce oppressa hærenti Joannes ac Zoë quinquaginta auri libras totidemque clero largiuntur. Ita patriarchæ persuasum, ut matrimonium hoc consecraret.* Baronius in Annalibus hæc eadem ad annum Christi MXXXIV num. 28 & sequente commemorat. D

& callidè sedem sibi eripiendam conservavit

736 Denique hîc tacendum non est callidum Alexii consilium, quo quemdam dignitatis suæ æmulum, ejusque fautores astutè delusit, ut apud eumdem Cedrenum pag. 740 refertur hoc modo: *Interim cum patriarchatus Constantinopolitani amor absurdus Joannem imperatoris fratrem cœpisset, re communicata, episcopi Demetrius Cyzici, Antonius Nicomediæ, Sidæ & Ancyræ fratres germani cum aliis metropolitis consultarunt de Alexio deturbando, eique sufficiendo Joanne. Ad eos Alexius & reliqua ecclesiæ pars litteras dant, hoc significantes: " Quando, ut vos dici-* „ *tis, non suffragiis pontificum, sed jussu Basilii* „ *imperatoris ego hoc solium contra canones con-* „ *scendi; agedum, quos ego constitui metropolitas,* E „ *jam per undecim annos ac anni semissem, eccle-* „ *siam gubernans, deponantur. Anathema quoque* „ *obnuntietur tribus imperatoribus, quibus ego co-* „ *ronas imperii imposui. His factis, cedo solium* „ *ei, qui vult succedere „. Hoc accepto nuntio, Demetrius cum sociis metu pudoreque confusi, quod plerique ab ipso erant creati, nihil antiquius silentio & quiete habuerunt; & ipse Joannes cupiditatem solii patriarchæ in posterum dimisit.* Atque hæc sunt præcipua, quæ ex gestis Alexii hoc loco proferenda esse censuimus. Nunc paucis indicandum est, quo tempore obierit.

usque ad annum Christi 1043.

737 Jam sæpe laudatus Cedrenus pag. 758 tempus mortis ejus sic accuratè notat: *Vigesima die Februarii, Indictione undecima, Alexius patriarcha rebus humanis excedit.* Scylitza fol. 110 eamdem Indictionem, mensem ac diem morti ipsius assignavit. Hinc concludimus, octodecim annos, quos Zonaras & catalogi apud Bandurum episcopatui ejus passim tribuunt, incompletè accipiendos esse: mensis enim Februarius Indictionis undecimæ in annum Christi MXLIII incidit, ut apud obvios chronologos videre est. Si igitur Alexius sedem Constantinopolitanam occupaverit à mense Decembri anni MXXV, ut supra probavimus, usque ad vigesimam Februarii diem anni MXLIII, calculos subducenti constabit, illum dumtaxat septemdecim annis, & duobus circiter mensibus sedisse, cum nobis sit ignotum, quo die mensis Decembris anno Christi MXXV patriarcha electus fuerit. In locum ipsius eodem anno MXLIII suffectus est F

LXXVI. MICHAEL I, cognomento Cerularius, schismaticus.

Huic mense Martio ejusdem anni 1043 succesit Michaël, cognomento Cerularius, in ejus locum est suffectus.

HIc fuit infensissimus Latinorum hostis, de cujus promotione Zonaras lib. 17 Annalium num. 22 sic scribit: *Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos octodecim quietè tenuisset, Michaël, cognomento Cerularius, in ejus locum est suffectus.* Tempus istius successionis post Scylitzam Cedrenus pag 758 accuratè ita notavit: *Vigesima die Februarii, Indictione undecima, Alexius patriarcha rebus humanis excedit: ei suffeitur die Annuntiationi festo Michaël Cerularius, qui vixerat monachus, ex quo eum orphanotrophus*

ob

A *ob paratas insidias relegaverat.* Festum Annuntiationis apud Græcos die xxv Martii celebratur, ut in Menæis excusis aliisque ecclesiasticis ipsorum fastis videre est. Unde patet, Michaëlem Cerularium anno Christi MXLIII, die XXV Martii, Alexio ante mensem defuncto successisse. Nunc aliqua illius gesta summatim referemus.

qui schisma ecclesiæ Græcæ

739 Anno Christi MLIII Michaël Cerularius unà cum Leone Acridano Bulgarorum metropolita scripsit epistolam adversus Latinos, eamque misit ad Joannem, Tranensem in Apulia episcopum, ut etiam populos Occidentales ad schisma concitaret. Hanc ab Humberto Cardinale, & Silvæ candidæ episcopo Latinè redditam eminentissimus Baronius Annalibus suis ad annum Christi MLIII à num. 23 inseruit. Canisius quoque illam simul cum doctissima Humberti Cardinalis refutatione tomo 6 Antiq. lect. à pag. 114 typis vulgavit. Eidem S. Leo IX Papa egregiè respondit, ut apud Labbeum tomo 9 Conciliorum à col. 949 licet videre.

B *contra Latinos renovavit.*

740 Anno sequente S. Leo Pontifex Constantinopolim misit legatos, deditque eis litteras ad Constantinum imperatorem & Michaëlem patriarcham, ut pax inter utramque ecclesiam conciliaretur. Sed vota ipsius successu caruerunt: etenim legati Apostolici pervicacem Michaëlem in ecclesia S. Sophiæ publico anathemate percutere coacti sunt propter varios ipsius errores, qui apud laudatum Labbeum tomo 9 Conciliorum à col. 992 in ipsa excommunicationis sententia exprimuntur. Tunc verò contumax Cerularius magis furere cœpit, & edictum adversus legatorum excommunicationem publicavit, quod Leo Allatius in Opere de Libris ecclesiasticis Græcorum differt. 2 à pag. 161 Græco-Latinè edidit. Porrò præter citatos auctores de rebus scriptisque ad hoc schisma spectantibus legi possunt litteræ ipsius Michaëlis & Petri patriarchæ Antiocheni, quas Cotelerius inter Monumenta ecclesiæ Græcæ tomo 2 vulgavit, Wibertus synchronus in Vita S. Leonis IX Papæ apud nos tomo 2 Aprilis pag. 662 & 663, aliaque instrumenta passim occurrentia, quæ nostri instituti non est hoc loco fusius referre. Potiùs jam narrandum est, quomodo & quando Isaacius Comnenus imperator tandem Michaëlem Cerularium è sede Constantinopolitana expulerit.

C *Scylitza describit superbiam ejus,*

741 Joannes Scylitza Curopalates, Parisiis anno MDCXLVII post Cedrenum Græco-Latinè partim editus, pag. 808 & sequente hanc rem ita exponit: *Patriarcha autem inexplebili benevolentia fretus imperatoris, contra ipsum elatus est, non petitionibus modò & admonitionibus utens, si quando alicujus rei & pro aliquo indigeret; verùm sæpe minimè voti compos propter frequentes & odiosas petitiones, minas & absurdas increpationes adhibebat; ac nisi pareret, imperii amissionem minabatur, vulgare & tritum hoc dictum proferens: Ego te condidi, furne, ego & te dejiciam. Aggressus est etiam cocco tincta inducere calceamenta, antiqui sacerdotii morem hunc asserens, & oportere his uti novum quoque archiepiscopum: nam inter sacerdotium & regnum nihil interesse, vel admodum parum, & in rebus pretiosioribus amplius fortasse & magis colendum sacerdotium.*

ob quam ab imperatore in exsilium abreptus est,

742 *Hæc audiens imperator illum mussitantem, studuit potius aliquid ipse perpetrare, quam pati. Quare cum archangelorum dies festus advenisset, egreditur patriarcha ad suburbana loca, ut ibi studiose ac solenni ritu, quæ ad diem festum pertinerent, perageret. Imperator autem ut lucro, sibi oblata occasione arrepta, veritus ne quis tumultus aut perturbatio fieret, turmam militum misit, qui communi lingua appellantur Barangi, qui ipsum non sine ignominia è throno correptum ac mulo impositum usque ad littus, quod est in Blachernis, impellentes deduxerunt & ipsum & patrueles ejus, atque inde lembo impositum ad Proconnesum, ut exsularet, perducendum curant.* SEC. XI.

& nihilominus affingit ei mortuo miraculum,

742 *Ipse cum aliquibus metropolitis collocutus, & de ipso abdicando spectatissimis ipsorum electis, eorum operâ nuntiat, ut archiepiscopatum deponat, priusquam ipsum cum dedecore amittat, iis, quæ contra ipsum decreta erant, expositis & propalatis synodo & concilio. Sed cum ipsis visus esset ejusmodi, qui expugnari & deprimi non posset, quantum ad ipsum attinebat, desperata fuit depositio sacerdotii, de qua imperatore assiduè cogitante, interea vitam cum morte patriarcha tranquillè commutat: cujus corpus imperator, quod ipsum jam pœnituerat, honorificè importandum, & in suo monasterio reponendum curat, perculsus eo miraculo, quod acciderat, non ipse modo, sed omnes, qui cum ipso erant: nam dextra patriarchæ manus in crucis figuram conformata, ut mos est benedicendi populo acclamanti pacem, ita firma permansit, neque cum mortuo corpore est immutata.* E

quod Baronius jure merito explodit,

744 Eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MLVIII num. 18 illam dextræ manus figuram, quæ hîc pro miraculo obtruditur, paucis verbis ita jure merito explodit: *Talia sunt miracula schismaticorum, humana arte composita. Et quis ignorat, defuncti mox hominis membra adhuc calentia, quam quis velit, recipere formam & situm, eademque ipsa obrigescentia frigore immobiliter permanere?* Certè de hoc miraculo non meminit Michaël Psellus, schismatis fautor, qui Michaëlem Cerularium hæreseos accusat, illumque episcopalis muneris ac divinarum rerum imperitissimum fuisse asserit, ut Pagius in Critica ad annum Christi MLIV num. 2, & ad annum MLVIII num. 11 testatur.

& quod Zonaras schismaticus

745 Quinimo Zonaras schismaticus de illo schismaticorum commento scribere erubuit, qui interim non dissimulat superbiam Michaëlis Cerularii, dum lib. 18 Annalium num. 5 ipsius depositionem, mortem, ac honorificam sepulturam sic narrat: *Neque verò patriarcha superbiâ illi* (nempe Isaacio Comneno imperatori, de cujus vitiis immediatè antea egerat) *cedebat; sed imperare illi volebat: ac si quando non impetrasset ea, quæ petierat, ægrè ferebat, increpabat; denique minabatur, quemadmodum imperium illi contulisset, ita se idem illi erepturum. Quæ cum talis imperator ferre æquo animo haud utique posset, providit, ut malum daret potius, quam ferret. Cum igitur patriarcha in suum monasterium, instante sanctorum angelorum, qui ibi colebantur, festo, ut illud splendidiùs celebraret, iturus esset, missa illuc cohorte militum, (nec enim cum ex ecclesia Verbi divini sapientiæ avellere voluit, ne vel cleri vel populi motus oriretur) & ipsum & nepotes ejus relegat.* F

referre non est ausus.

746 *Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, operâ quorumdam primariorum sacerdotum utitur, & Pselli variarum & absurdarum criminationum coacervatoris, quas in oratione contra illum scripta congessit, & per quosdam Viro significat, ut simulet, se ultro pontificatu cedere, quem alioqui invitus cum publica infamia sit amissurus. Ut autem ille refragabatur, imperatoris*

SEC. XI. *de ejus exauctoratione ſolicitudinem mors ſuſtulit: neque enim multo pòſt illius obitus à quodam eſt ei nuntiatus ; qui cum ſe latum illi afferre nuntium & curas adempturum putaret, ille ſtatim, mutatâ ſententiâ, ejulavit, ejuſque cadaver cum honorifico comitatu ab exſilio revocatum in monaſterio ab illo condito repoſuit, nepotibus ejus priſtina dignitate reſtituta.* Vides, hîc nullam mentionem fieri de fictitio illo miraculo, quod tamen Michaël Glycas ſchiſmaticus, & Zonaræ coævus, parte 4 Annalium pag. 323 eamdem Cerularii depoſitionem ac ſepulturam narrans, incautis poſteris perſuaderi poſſe exiſtimavit.

Veroſimilius cum Baronio putamus,

747 De tempore, quo imperator Michaëlem Cerularium relegavit, Pagius in Critica ad annum Chriſti MLVIII num. 13 ſic differit: *Baronius aliique paſſim Cerularii depoſitionem & Lichudis creationem ideo hoc anno collocant, quia in ſerie patriarcharum Conſtantinopolitanorum in lib.* IV *Juris Græco-Romani Cerulario anni quindecim attribuuntur: die enim* XXV *menſis Martii anni* MXLIII *ad culmen pontificale evectus fuerat. Verùm cum Conſtantinus Lichudes poſt ſedem annorum quatuor & ſex menſium, circa initium menſis Januarii anni milleſimi ſexageſimi quarti*
B *vivendi finem fecerit, anno milleſimo quinquageſimo nono poſt diem octavum menſis Junii patriarcha creatus eſt. Curopalates enim, cujus verba Baronius recitat, aſſerit Cerularium die feſto archangelorum dignitate depoſitum eſſe, cui Zonaras ſuffragatur. Græci autem, ut in eorum Menologio videre eſt, feſtum archangelorum ac S. Michaëlis bis in anno celebrant, die nempe octava Junii & die ſexta Septembris. Cerularius itaque non annos* XV, *ſed annos* XVI *& menſes circiter tres eccleſiam Conſtantinopolitanam adminiſtravit, & anno ſolùm ſequenti* (videlicet Chriſti MLIX) *mortuus eſt.* Ita ille.

relegatum eſſe Michaëlem anno 1058 circa feſtivitatem archangelorum

748 At imprimis non video, quo fundamento Pagius contra omnium catalogorum conſenſum Michaëli Cerulario ſedecim annos & tres menſes adſcribat. Præterea die VIII Junii & VI Septembris apud Græcos fit quidem aliqua S. Michaëlis archangeli commemoratio propter miracula, interceſſione illius patrata; ſed in Menologio Baſiliano ἡ σύναξις τ ἀρχαγγέλων, *feſtivitas archangelorum* die VIII Novembris celebratur. In Menæis impreſſis eadem die VIII Novembris præcipuum angelorum feſtum ita annuntiatur: Hͨ σύναξις ξ ἀρχιςρατήγς Μιχαὴλ, ἠ τ λοιπῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. Id eſt: *Feſtivitas Michaëlis, ducis militiæ* [*cæleſtis,*] *& reliquarum incorporearum poteſtatum.* Hanc autem eſſe unicam vel ſaltem maximam angelorum feſtivitatem, de qua Joannes
C Curopalates & Zonaras antonomaſticè meminerunt, colligi poteſt ex ſolenni Officio, quod eo die in Menæis aſſignatur, & cui juxta conſuetudinem celebriorum feſtorum præfigitur pictura, in qua plures angeli repræſentantur cum hac epigraphe, antiquis characteribus Græcis expreſſa: H CYNAΞIC TΩN ACΩMATΩN. Id eſt: FESTIVITAS INCORPOREORUM.

quæ præcipuè à Græcis ad diem VIII Novembris celebratur.

749 Ex his infero, non eſſe temere recedendum ab opinione eminentiſſimi Baronii aliorumque illuſtrium auctorum, qui juxta communem catalogorum computum, epiſcopatui Michaëlis annos quindecim tribuunt, & mortem ejus anno Chriſti MLVIII conſignant: ſi enim Cerularius anno Chriſti MXLIII à die XXV Martii cathedram Conſtantinopolitanam occupaverit uſque ad annum MLVIII & diem VIII Novembris, qua feſtum angelorum apud Græcos colitur, jam rotundè numerare poſſumus quindecim adminiſtrationis annos, licet ſuperſint aliquot menſes, qui ex ſæpe ſuprà dictis rariùs exprimuntur. Deinde ex irrito imperatoris conatu, quo Cerularium exſulem ad ſpontaneam dignitatis ſuæ abdicationem inducere nitebatur, aliiſque poſt depoſitionem geſtis conjicimus, facilè ſex aut ſeptem menſes poſt exſilium elabi potuiſſe, antequam opportuna Michaëlis mors imperatorem ſolicitudine liberaret. Quin etiam poſt electionem ſucceſſoris aliqua controverſia exorta eſt, & nonnulla mora interceſſit, ut mox videbimus, antequam ille epiſcopali dignitate ornaretur atque in ſede Conſtantinopolitana collocaretur. Quare in noſtra chronologia nihil erit abſonum, ſi ponamus, quod menſe Junio anni MLIX tandem ab imperatore in locum Michaëlis Cerularii defuncti ſubſtitutus fuerit

D

LXXVII. CONSTANTINUS III, cognomento Lichudes.

E

Circa medium anni 1059

DE hujus Patriarchæ ſucceſſione Joannes Scylitza Curopalates poſt narratam Michaëlis Cerularii mortem pag. 809 ſic ſcribit: *Sufficitur in ejus locum patriarcha Conſtantinus Lichudes præſes & protoveſtiarius, qui prius metropolitanorum & cleri, totiuſque populi ſuffragiis delectus fuerat; vir ob regia atque civilia munera clariſſimus à Monomacho uſque ad illud tempus; quique magnam gloriam ob reipublicæ adminiſtrationem reportaverat, & Manganorum procurationem, ac juris cuſtos ab eo imperatore, quem diximus, relictus fuerat. Et quamvis delectus fuiſſet, non ſine contentione archiepiſcopatum & patriarchatum, neque ſine controverſia adeptus eſt. Verùm imperator ſtudens talia ſibi jura vindicare, hoc ipſi tempus idoneum ratus, presbyterum ordinatum vetuit, ne archiepiſcopatus unctionem perfectam acciperet; quoad, inquit, ea quæ contra te jactantur, per ſynodum canonicè examinentur. Conſtantinus autem non ignorans, hæc quomodo contra ſe inquirerentur, inopinatum dedecus ſecum reputans, quæ quærebantur tradidit imperatori. Ex eo tempore ſine controverſia & ſine excuſatione omnia ab ipſo perficiebantur, quæcumque in initiandis pontificibus conſuevere.*

F

Michaëli mortuo ſucceſſit Conſtantinus,

751 Zonaras lib. 18 Annalium num. 5 eamdem rem ſic clariùs exponit: *In eccleſia verò Iſaacius Comnenus imperator Conſtantinum Lichudem præſidem & protoveſtiarum conſtituit, virum longo tempore in adminiſtrationibus rerum communium cum laude verſatum, ſpectataque fidei, cui Monomachus etiam, Manganorum œconomiâ commiſſâ, tabulas de eorum immunitate commiſerat; quas cum ſibi vendicare Comnenus conaretur, commentum improbitatis plenum excogitat, ac plane partum quemdam diabolicæ mentis edit: nam cum Lichudes per ſuffragia electus, ac ſacerdos jam creatus eſſet, arcanò eum monet, dici quædam, quæ à patriarchali officio illum arcerent, & ſi in ſynodo agitarentur, nec rite confutarentur, non poſſe eum pontificatûs unctionem adipiſci. Verùm ſi Manganorum ſibi privilegia traderet, ſe neglecturum criminationes illas, neque impedimento fore, quo minus ungatur. Lichudes qui videret, non licere ſibi ad priſtinam conditionem redire, ſic verò manere turpe eſſe, properè allatis iis, quæ petebantur, nemine obſtante, pontificio ritu initiatur.*

752 Michaël Glycas part. 4 Annalium pag.

A *qui nobis de ſchiſmate ſuſpectus eſt,*

323 mores ipſius ita laudat: *Suffectus eſt in ejus locum alius patriarcha, nimirum Conſtantinus præſes & protoveſtiarius, cognomento Lichudes, cujus liberalem ac munificam manum, ſolertemque providentiam nemo non expertus eſt.* Joannes Curopalates loco proximè citato eamdem munificentiæ ac ſolicitudinis laudem ei tribuit. Sed præ ceteris impenſius illum laudavit Michaël Pſellus, magnus ipſius amicus, qui ſchiſmati contra eccleſiam Romanam promovendo omnem operam impendit, ut Pagius in Critica ad annum Chriſti MLIV num. 2 ex lectis quibuſdam Mss. Pſelli opuſculis certò conſtare affirmat. Pſellus in honorem Conſtantini Lichudis compoſuit panegyrim, viginti tribus capitibus diviſam, quæ adhuc manuſcripta Pariſiis exſtat, ut Pagius ad annum Chriſti MLXVI num. 10 teſtatur. Laudatus Pagius ad annum Chriſti MLVIII num. 12 exhibet quoddam fragmentum, in quo Pſellus facundiam aliaſque dotes Conſtantini magnis laudibus extollit. At propter hoc ipſum encomium & tantam cum Pſello ſchiſmatico amicitiam nobis Conſtantinus ille de ſchiſmate ſuſpectus redditur, qui propterea fortè à Brietio noſtro in Annalibus contractis ad annum Chriſti MLVIII, vocatur *vir addictior imperatori, quam Latinæ eccleſiæ.* Cum reliquâ hujus Patriarchæ geſta ignoremus, ad mortem ipſius chronologicè aſſignandam tranſimus.

B

753 Varii patriarcharum catalogi apud Bandurum epiſcopatui Conſtantini Lichudis quatuor annos ac dimidium concedunt. Illis conſentit Zonaras, dum lib. 18 Annalium num. 9 de morte ipſius ita ſcribit: *Cum autem patriarcha Conſtantinus Lichudes, eccleſiâ per annos quatuor & ſex menſes gubernatâ, in aliam migraſſet vitam, Joannes Xiphilinus in pontificiam Conſtantinopoleos ſedem evehitur.* Cum igitur initium ipſius ſupra conſtituerimus menſe Junio anni MLIX, poſt numeratos quatuor annos & ſex menſes perveniemus ad menſem Decembrem anni MLXIII, circa quod tempus probabiliter ex hac vita migravit. Hæc chronotaxis concordat cum annis, quos Zonaras ſucceſſori ipſius adſcribit, ut ex dicendis apparebit.

& exeunte anno 1063 è vivis exceſſit.

LXXVIII. JOANNES VIII, cognomento Xiphilinus.

C

Initio anni 1064 hunc ſuffectus eſt Joannes

PUtamus, ineunte anno Chriſti MLXIV in locum Conſtantini defuncti ſucceſſiſſe hunc Patriarcham, de cujus promotione & moribus Joannes Curopalates pag. 817 tradit ſequentia: *Mortuo verò patriarcha Conſtantino, Joannes monachus, cognomento Xiphilinus, deligitur, Trapezunte natus, vir ſapiens & eruditiſſimus, & in rebus politicis ſpectatus, & virtutem ſedulò ſectatus, adeo ut in principio florentis ætatis monaſticam adminiſtrationem ſuſceperit, & vitam ſolitariam degere inſtituerit tempore haud exiguo in Olympo monte: quare nemo præter ipſum dignus habebatur, qui ad altum patriarchæ gradum perduceretur, tamctſi recuſans ac fugiens, ad eum honorem compulſus eſt.* Glycas part. 4 Annalium pag. 325 ipſum breviore elogio ſic exornat: *Conſtantino patriarcha mortuo, Joannes Xiphilinus monachus in ejus locum ſuffectus, vir omnino propter eloquentiam, doctrinam, prudentiam, virtutem admirandus.* Zonaras lib. 18 Annalium num. 9 ſimilia de illo tradit.

755 At quibuſcumque laudibus hi ſcriptores Joannem Xiphilinum extollant, ambitionem ipſius arguit ſequens hiſtoria, quam Michaël Glycas part. 4 Annalium pag. 326 ſic narrat: *Cum ſpiritum extremum duceret* (videlicet Conſtantinus Ducas imperator, de cujus liberis & morbo idem auctor paulò ſuperiùs egerat) *ab omnibus ſcriptam cautionem exegit, qua polliceerentur, numquam ſe imperatorem ullum admiſſuros extra quam filios ſuos, & imperatricem ipſam promittere coegit, numquam ſe reſpecturam ad alteras nuptias. Hoc modo illa cum filiis imperium ſeptem menſibus adminiſtravit. Scripta cautio, fidei patriarchæ credita, ejuſdem ſtudio cuſtodiebatur..... Imperatrix autem nubere cuidam ex viris illuſtribus volens, cum ob ſcriptam cautionem & illos, qui cautioni ſubſcripſerant, in metu verſaretur, tandem aliquid ſupra naturam muliebrem audendum, & dolo patriarcham circumveniendum eſſe decrevit.* SEC. XI. *cujus ambitionem imperatrix*

756 *Itaque rem cum quodam ad hujuſmodi molitiones idoneo communicat. Quid inde factum? Erat patriarchæ frater, nomine Bardas. Hoc cum ſciret ille ſpado, cum quo communicaſſe conſilia ſua imperatricem diximus, patriarcham accedit, ſecretò rem totam ei renuntiat; fieri nimirum poſſe, ut ſi quidem aliqua diſpenſatio nomine cautionis intercederet, frater ejus in complexum imperatricis perveniret, ac deinde imperator deſignaretur. Hac arte captus patriarcha ſingillatim ſenatoribus ad ſe vocatis perſuadet, ſcriptam illam cautionem ab æquitatis ratione prorſus alienam eſſe, nec ob unius hominis æmulationem concedi debere, ut Romana reſpublica detrimentum caperet; ſed potius, ita poſcente neceſſitate, tradendam in matrimonium alicui viro imperatricem, ut hoc modo reſpublica, priſtino ſtatui reſtituta, vicißim floreſceret. His verbis cum omnes patriarcha ſuam in ſententiam perduxiſſet, Diogenes armatus regiam ingreſſus eſt, ac imperatrice hoc copulata, ſceptris potitus.* Sic aſtuta mulier deluſit ambitiosum Patriarcham, qui ex hac vana ſpe nil præter ignominiam & ridiculam ſuperbiæ notam acquiſivit. *callidè dilu- ſit,*

E

757 Zonaras eamdem hiſtoriam in Annalibus lib. 18 num. 9 & 10 fuſè exponens ab aliis ſcriptoribus in eo differt, quod Bardam illum non appellet fratrem patriarchæ, ſed ἀνεψιὸν, id eſt, ſororis aut fratris ejus filium, quod diſcrimen hîc nihil noſtrâ intereſt. Præterea ibidem affirmat, illam cautionem ſeu promiſſionis ſyngraphum ab imperatrice & ſenatoribus jurejurando confirmatam fuiſſe, ut etiam ſatis innuit Joannes Scylitza, qui pag. 822 cum Zonara addit, quod ex ſenatoribus *alii ſuaſu & adulatione, alii pecuniæ largitione & crebris muneribus* Joanni patriarchæ conſenſerint. Propter talem ſolemnis juramenti abolitionem Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MLXVIII num. 5 eumdem patriarcham accuſat, quod privato commodo religionem poſthabuerit. Ob eamdem cauſam, ni fallor, Joannes Xiphilinus à Brietio noſtro in Annalibus contractis ad annum MLXVI, *vir litteratior, quam melior*; & ad annum MLXVIII, *prævaricator religionis* appellatur. *& auctores paſſim narrant.*

F

758 Catalogi apud Bandurum huic Patriarchæ paſſim tredecim annos & ſex menſes adſcribunt. Catalogus Labbeanus, Protreptico Hiſtoriæ Byzantinæ inſertus, annos undecim dumtaxat cum ſex menſibus ei aſſignat. Zonaras verò in Annalibus lib. 18 num. 18 tempus epiſcopatûs ipſius ſic diſertè exprimit: *Joanne Xiphilino patriarcha in æternas manſiones tranſlato, cum eccleſiam annos undecim & menſes ſeptem rexiſſet* (Græcè ſine litte- *Joannes ille poſt undecim annos & aliquot menſes regnavit*

SEC. XI. litteris numeralibus ita ad longum legitur δέκα ἐνιαυτὸς ἐφ' ἑνὶ, ᾗ μηνὶ ἑπτᾷ) *patriarcha designatus est Cosmas monachus.* Nos probabiliùs existimamus, catalogos Bandurianos juxta catalogum Labbeanum vel Zonaram corrigendos esse: si enim Joanni Xiphilino tredecim annos cum dimidio tribuamus, jam mortem ejus nimis diu differre cogemur contra auctoritatem veteris testimonii, ut nunc videbimus.

anno 1075 ex hac vita migravit;

759 Anna Comnena lib. 3 Alexiados pag. 75 tempus, quo hic patriarcha obiit & successorem accepit, sic accuratè notat: *Rebus igitur sic pendentibus, Alexius coronatur manu patriarchæ Cosmæ: etenim quarto anno imperii Michaelis Ducæ & filii ejus Constantini, cum esset mortuus sanctissimus patriarcha Joannes Xiphilinus secunda die mensis Augusti, Indictione decima tertia, subrogatus in ejus sedem fuerat hic Cosmas, illo loco dignissimus & sanctitate plenus.* Hi characteres chronologici annum Christi MLXXV designant: nam usque ad Calendas Septembres anni MLXXV fluxit Indictio decima tertia, quæ mihi in citato
B textu tum ad Joannis Xiphilini mortem, tum ad successoris promotionem pertinere videtur. Unde opinor, paucis diebus ab obitu ipsius statim alterum in sede Constantinopolitana collocatum esse, quod ex infrà dicendis confirmabitur. Præterea quartus Michaëlis Ducæ annus, quo Joannes iste obiit, anno Christi MLXXV ultra diem secundam Augusti adhuc currebat, sicut ex Michaëlis istius initio, apud Pagium in Critica ad annum Christi MLXXI signato, evidenter potest deduci.

unde chronologicus Cavei error corrigitur

760 Huic mortis tempori computus Zonaræ vel catalogi Labbeani optimè congruit: nam si Joannes Xiphilinus mense Januario anni MLXIV in cathedra Constantinopolitana sedere cœperit, ut suprà statuimus, & anno Christi MLXXV, die secunda Augusti ex hac vita migraverit, ut Anna Comnena testatur, jam in isto gubernationis intervallo annos undecim & sex vel septem menses invenies. Erravit itaque Guilielmus Caveus heterodoxus, dum in Historia litteraria Scriptorum ecclesiasticorum pag. 430 initium hujus patriarchæ anno MLXVI & obitum anno MLXXVIII alligat, ubi tamen rectè rejicit communem opinionem, quæ huic patriarchæ perperam adscribit compendium Dionis, quod tribuendum est
C Joanni Xiphilino, qui hunc Patriarcham ejusdem nominis habuit patruum, ut ex ipsa auctoris epitome demonstratur. Porrò aliqua Joannis Xiphilini patriarchæ opuscula recentiores bibliographi passim recensent.

& titulus sanctissimi huic patriarchæ datus examinatur.

761 Nihil quemquam moveat, quod hic patriarcha Constantinopolitanus ab Anna Comnena vocetur *sanctissimus*, cum interim superiùs narrata soluti juramenti historia sanctitatem ipsius minimè commendet: nam mulier illa schismatica & Latinis infensissima, Romanum Pontificem ejusque subditos contemnere, & schismaticos suos laudare consuevit. Quare non immeritò eos, quos ipsa laudibus exornat, infectos putamus schismate, quod Alexius Comnenus, pater illius, numquam seriò tollere voluit, quamvis astutus ille princeps pro rerum necessitate interdum amicitiam cum Romanis Pontificibus simularet. Unde etiam nonnulli critici observarunt, Annam Comnenam in Alexiade sua nimis amori erga patrem indulsisse, & potius panegyrim parentis sui quam historiam scripsisse. Igitur sub diuturno Alexii Comneni imperio schisma inter ecclesiam Romanam & Constantinopolitanam perseveravit, cujus etiam juverit meminisse pro sequentibus aliquot patriarchis, inter quos primus post mortem Joannis Xiphilini secutus est D

LXXIX. COSMAS I, cognomento Hierosolymitanus.

Anno 1075 in locum Joannis subrogatur Cosmas,

CUm juxta supradictum Annæ Comnenæ testimonium Joannes Xiphilinus è vivis excessisset, quarto Michaëlis Ducæ anno, Indictione decima tertia, die secunda Augusti, quæ omnes notæ chronologicæ in annum Christi MLXXV concurrunt, eadem Indictione adhuc fluente, sive mense Augusto anni MLXXV, post paucos à morte ejus dies, & verosimillimè ante diem VIII Augusti, ut ex infra instituendo temporis computo apparebit, in locum defuncti Joannis substitutus est Cosmas, de cujus promotione & moribus Joannes Scylitza pag. 860 hæc prædicat: *Sepulto autem patriarcha Joanne Xiphilino, & ad domos æternas translato, imperator alium delegit, non ex senatorio ordine, neque ex ecclesia, neque ullum* E *alium Byzantiorum, sive eloquentia sive rebus gestis clarorum & celebrium; sed Cosmam quemdam monachum, qui à sancta civitate venerat, & in maximo honore apud imperatorem habebatur propter virtutem, qua præditus erat: nam etsi externæ sapientiæ expers erat, & illius mysteria minimè gustaret, attamen variis virtutibus efflorescebat; quapropter, omnibus aliis neglectis, ipsum ad ecclesiæ gubernacula collocat.* Zonaras lib. 18 Annalium num. 18 de eodem Patriarcha dicit, quod fuerit *ineruditus ille quidem, sed omnis generis virtutibus ornatus, qua de causa etiam ab imperatore in maximo pretio habebatur.*

quem Anna Comnena schismatica

763 Anna Comnena præter alias laudes huic Cosmæ liberaliter tribuit spiritum prophetiæ, si lubet credere, dum lib. 2 Alexiados pag. 68 narrat, Nicephorum Botoniatem suasione istius patriarchæ imperium abdicasse: *Verùm qui tum temporis Patriarcha erat*, inquit, *vir planè dignus illo loco, verè pauper, & monasticam austeritatem nihilo remissius, quam qui olim in desertis & montibus degebant patres, in urbe retinens, quem etiam ferebant prophetiæ gratiâ præditum, ut qui multa prædixisset, quæ verè acciderant; certè ita viveret, ut officii forma, virtutisque exemplar* F *æqualibus posterisque esset. Is, inquam, sive divino instinctu admonitus, quo loco Botoniatæ res essent, quidve illo denique futurum esset, sive suggestione arcana Cæsaris (nam & id dicitur) qui admiratione virtutis ejus magnam à longo tempore cum Patriarcha conjunxerat amicitiam, in tempore superveniens cum Borilus Botoniatem ad audendum excitabat, sapiens & denique creditum Augusto consilium dedit; ne dubitaret throno regio cedere, neve divino imperio repugnans rempublicam discerpendam civili bello, urbem Christiano cruore polluendam daret; sed potius Dei voluntati cedens de medio abiret.* Deinde refert, quomodo imperator huic Cosmæ consilio paruerit.

& Menæa Græcorum magnis laudibus extollunt.

764 Quinimo Menæa impressa & Maximus Cythereus hunc Patriarcham appellant thaumaturgum sive miraculorum patratorem, & die secunda Januarii annuam ejus festivitatem ita annuntiant: Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Κοσμᾶ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Χώρας. Hoc est: *Memoria sancti patris nostri Cosmæ, archiepiscopi Constantinopolitani, thaumaturgi, qui est in venerando monasterio Choræ.* Cangius lib. 4 Constantinopolis Christianæ cap.

A cap. 15 de hoc Choræ monaſterio varia tradit. Sed ſive ibi quieſcat aut colatur, alia auctoritate opus eſt, ut jactatis hiſce miraculis fidem adhibeamus, & hominem non parum de ſchiſmate ſuſpectum Sanctis adſcribamus. Quare Bollandus noſter ad diem ſecundam Januarii prudenter illum inter Prætermiſſos rejecit, & lectores ibidem ita monuit: *Coſmas patriarcha Conſtantinopolitanus, thaumaturgus prædicatur à Menæis. Eum omitto, donec certiora habeam argumenta, quia poſterior fuit, quando Græci merito ſuſpecti.* Nomen aut cultum Sancti multo minus poſſe convenire alteri Coſmæ Conſtantinopolitano præſuli, qui ab ipſis Græcis ſeculo ſequente propter hæreſim depoſitus eſt, ex infra dicendis patebit.

765 Anna Comnena lib. 3 Alexiados pag. 75 exponit, quomodo mater Commenorum callidè conata ſit Coſmam inducere ad ſpontaneam patriarchatûs abdicationem, ut eam dignitatem in monachum ſibi gratum transferret: *Erat tum monachus quidam*, ait, *Euſtratius nomine, cognomento Garidas, prope magnam Dei eccleſiam habitans, magna ſpecie virtutis, qui jam ex longo tempore adire ac viſere ſolitus Comnenorum matrem, etiam illi neſcio quid de imperio prædixerat. Illa in monachorum genus alioqui propenſior, hujus inſuper delinita ſermonibus, majorem in dies erga ipſum fiduciam benevolentiamque demonſtrabat. Jamque eò venerat, ut de transferendo in iſtum urbis regiæ patriarchatu conſilia verſaret, certoſque adhiberet homines, quibus commemorata ſimplicitate atque ineptitudine ad res gerendas ejus, qui tunc erat patriarcha, dabat negotium adeundi hominem & quaſi pro amicitia admonendi, nihil eum ipſi ſibi utilius facere poſſe, quam ſi ultro dignitatem abdicaret. Non fefellit ea machinatio virum ſanctum, auditiſque aliquamdiu amicis ſubornatis, per proprium nomen jurans dixit illis: " Per Coſmam, non cedam patriarchali „ throno, priuſquam mea manu Irene Auguſta „ coronata fuerit „ ..... Septimo igitur poſt inaugurationem Alexii die, uxor quoque ipſius Irene miniſterio Coſmæ patriarchæ ſolennem coronæ impoſitionem accepit.*

Patriarcha iſte poſt coronationem imperatricis

B

766 Attamen non diu pòſt Coſmas ſe dignitate ſua ultro abdicavit, ut Michaël Glycas part. 4 Annalium pag 332 refert his verbis: *Cum ſecundum hæc imperator* (videlicet Alexius Comnenus, Annæ Comnenæ patet) *pecuniis egeret, donationes annuas, & munera dari conſueta magiſtratibus, præcidit, ac ſibi retinuit; ſenatoribus etiam locupletioribus opes eripuit. Hanc adminiſtrationem reipublicæ cum ſanctiſſimus ille patriarcha Coſmas probare non poſſet, nec emendationem, de qua deſperaverat, ullam exſpectaret amplius; Tolle, inquit miniſtro ſuo, librum hunc Pſalmorum, & me ſequere. His dictis, ex eccleſia diſceſſit.* Zonaras lib. 18 num. 21 eadem fere habet hoc modo: *At imperatricis urbis pontifex, inclytus ille Coſmas, qui communium rerum tractationem improbaret, atque emendationem deſperaret, miniſtro ſuo Pſalterium auferre ſeque ſequi juſſo, eccleſiâ exceſſit, nec in eam rediit, quamvis imperatoribus id magnopere flagitantibus, cum fidelem populum annos quinque & menſes novem paviſſet.*

ultro ſe dignitate abdicavit

C

767 Præfata Alexii Comneni filia hanc abdicationis cauſam, ac ignominioſam patris ſui avaritiam cautè ſilet; ſed hujus ultroneæ ceſſionis tempus, quod noſtrâ maximè intereſt, lib. 3 Alexiados pag. 79 ſic exactè indicat: *Interim is, cujus ſuperiùs meminimus, patriarcha Coſmas poſt aliquot ab Irene coronata dies, ipſâ memoriâ confeſſionis ſancti Joannis Theologi, peracto Sacro in templo ejuſdem ſancti Apoſtoli, ad Hebdomum ſito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit, poſtquam eam tenuiſſet annos quinque & menſes novem, ſeceſſitque in monaſterium Calliæ.* Si quis ab ineunte Auguſto æræ Chriſtianæ MLXXV, quo tempore Coſmam Joanni Xiphilino ſucceſſiſſe diximus, quinque annos & menſes novem, ab Anna Comnena & Zonara ei adſcriptos, computare voluerit, perveniet ad menſem Maium anni MLXXXI, quando Coſmas patriarcha ipſo S. Joannis apoſtoli feſto dignitatem ſuam abdicavit.

anno 1081 in feſto S. Joannis Apoſtoli

768 At Græci memoriam S. Joannis Theologi quotannis ter celebrant, nempe VIII Maii, X Julii, & XXVI Septembris, ut in Menæis impreſſis licet videre. Ex tribus his feſtis primum hîc ab Anna Comnena indicari colligo ex tempore, quo coronata eſt Irene, quod menſe Aprili anni MLXXXI contigit, ut Pagius tomo 4 Criticæ pag. 277 rectè oſtendit. Cum igitur Coſmas patriarchatum reliquerit *poſt aliquot ab Irene coronata dies*, ut Anna Comnena loquitur, hoc loco primum S. Joannis Theologi feſtum, quod in diem VIII Maii incidit, probabiliſſimè indicatur. Præterea ex Menæis ad diem VIII Maii patet, annuam S. Joannis apoſtoli feſtivitatem ſolenniter eodem die celebrari in eccleſia ipſius, quæ ſita eſt in Hebdomo, de quo loco Anna Comnena expreſſè meminit. Ex his omnibus manifeſtè ſequitur, Coſmam anno Chriſti MLXXXI, die VIII Maii, dignitati ſuæ nuntium remiſiſſe.

quod Græci ter quotannis celebrant.

E

LXXX. EUSTRATIUS, cognomento Garidas.

Poſt abdicationem Coſmæ anno 1081 eligitur Euſtratius,

JAm aliquoties citata Anna ſucceſſionem Euſtratii, de quo ſuperius cum ipſa meminimus, & quem Baronius perperam Euſtathium nominavit, lib. 3 Alexiados pag. 79 ſic commemorat: *Gubernacula verò patriarchalis ſedis ſuſcepit in manus prius memoratus eunuchus Euſtratius Garidas.* Zonaras in Annalibus lib. 18 num. 21, narrata Coſmæ abdicatione, imperitiam ſucceſſoris deſcribit his paucis verbis: *Alium itaque pontificem eccleſiæ præfecerunt, ſpadonem quemdam monachum, nomine Euſtratium, neque eruditum, neque in rebus gerendis verſatum, ſed hominem ſimplicem, & otio ac potius angulo aptiorem.* Michaël Glycas part. 4 Annalium pag. 332 eumdem hominem ſimili colore ſic breviter depingit: *Ejus in locum ſuffectus eſt Euſtratius ſpado, ſimplici vir ingenio, & dignus in angulo qui degeret.*

F

homo litterarum ignarus,

770 Exemplum hujus inſcitiæ ſuggerit Anna Comnena, dum lib. 5 Alexiados pag. 148 & ſequente narrat, quomodo imperatoris frater Italum quemdam Pythagoricæ metempſychoſeos aliorumque errorum aſſertorem detexerit, à quo ipſe patriarcha Euſtratius hæreſi infectus eſt: *Is talem reipſa deprehendit Italum*, inquit ibi Anna, *qualem erat ſuſpicatus imperator indicio famæ publicæ. Palam ergo convincit nebulonem, apparere ſe coram in corona multorum juſſum. Deinde, idipſum jubente Auguſto fratre, illum ejuſque cauſam ad tribunal eccleſiaſticum remiſit: ubi cum tanto magis homo amens rueret, & imperitiam occultare amplius ſuam non valens, dogmata effutiret canoni fidei contraria, ac præterea coram venerabili cœtu patrum ac præſidum eccleſiæ multa nugatoriè, acerbè, maledicè ac petulan-*

SEC. XI.

tulanter declamare non desineret, aliaque edere inhumanæ importunæque documenta indolis, Eustratio Garidæ, synodi tum ejus cœtûs & sedis præsuli dedocendus atque ad frugem reducendus est traditus. Verùm contrà evenit: nam paucis diebus, quibus fuit cum Eustratio in superioribus ædificiis magni templi, ita illum patriarcham, hominem non doctissimum, verbis ac sophismatis obruit, ut è censore suo ac judice in suffragatorem errorum suorum, suique ac malæ causæ patronum verteret ac vindicem. De erroribus hujus Itali, qui à Cangio in notis ad Alexiadem Joannes appellatur, Pagius in Critica ad annum Christi MLXXXIII num. 9 & 10 consulatur.

& anno 1084 è sede sua dejectus est;

771 Eustratius sedem Constantinopolitanam tribus dumtaxat annis tenuit, ut Glycas part. 4 Annalium pag. 332 testatur, de ipso sic scribens: *Verùm & ille post triennium administrati pontificatûs, contra voluntatem suam, eo propter ignotam quamdam causam deturbatur, evecto vicissim ad patriarchici solii sublimitatem Nicolao Grammatico.* Zonaras in Annalibus lib. 18 num. 21 eumdem annorum numerum ei tribuit, & insuper dotes successoris ipsius ita indicat: *Cum eam dignitatem per annos tres usurpasset, ob causam non satis notam ab imperatoribus sacra æde est deductus, atque in ejus locum suffectus Nicolaus monachus, cognomento Grammaticus, qui in studio virtutis ætate acta, litterarum non rudis erat, etsi non exquisitè peritus.* Catalogi patriarcharum apud Bandurum de illo episcopatûs spatio cum Glyca & Zonara consentiunt. Cum itaque Eustratius anno Christi MLXXXI post diem octavam Maii in cathedra Constantinopolitana sedere cœperit, ab ea expulsus est anno Christi MLXXXIV ante mensem Septembrem, ut patebit ex Indictione, qua pro illo substitutus est

B

LXXXI. NICOLAUS III, cognomento Grammaticus.

cui ante mensem Septembrem ejusdem anni 1084 Nicolaus successit,

C

DUm Anna Comnena lib. 10 Alexiados pag. 273 narrat, quomodo pater suus de expeditione contra Comanos suscipienda Deum consuluerit, priùs ea occasione initium hujus patriarchæ sic exactè notavit: *Ducibus igitur ac tribunis, sacerdotibusque simul universis ad se vocatis, cum iis vespere ad magnam Dei ecclesiam se confert, patriarcha ipso præsente Nicolao: nam is patriarchicum jam thronum ascenderat Indictione septima anni sexies millesimi quingentesimi* (interpres malè vertit *sexcentesimi*, ut textus Græcus indicat) *nonagesimi secundi post Eustratii Garidæ abdicationem.* Indictio septima, & præfatus Græcorum recentiorum annus à Calendis Septembribus anni MLXXXIII fluere cœperant, & consequenter maxima ex parte in annum Christi MLXXXIV incidunt, ut apud chronologos passim obvios videre est. Unde concludimus, Nicolaum istum ante mensem Septembrem anni MLXXXIV in cathedra Constantinopolitana sedisse.

qui unà cum imperatore

773 Quamvis hic patriarcha diu thronum Constantinopolitanum occupaverit, tamen pauca illius gesta novimus, inter quæ Anna Comnena lib. 10 Alexiados pag. 270 refert, quomodo hæresis Nili & Armeniorum damnata fuerit in synodo, cui Nicolaus ille præsidebat. Deinde lib. 15 ejusdem Operis à pag. 486 fusè narrat, quomodo Alexius Comnenus imperator detexerit nefandam Bogomilorum hæresim, eamque variis modis exstinguere conatus fuerit. Inter alia pag. 488 & sequente pertinaciam cujusdam Basilii, qui erat præcipuus hujus fanaticæ sectæ auctor, sic describit: *Præsidebat tum in regiæ civitatis throno beatissimus patriarcha Grammaticus domnus Nicolaus. Recitata coram sunt impia & exsecrabilia dogmata; negandi criminis facultas nulla, cum abundarent ad convictionem evidentissima testimonia. Ergo adversarius fatendi necessitatem in impudentiam vertens, quod inficiari non poterat, ultro affirmare perfricta fronte, ac contumaci ore multis verbis adstruere instituit, addens, sese ad propugnationem sui dogmatis ignem, flagella, mortesque innumeras paratissimum subire.* Tunc pag. 490 rationem reddit, cur impura horum hæreticorum dogmata exponere non audeat, & lectorem curiosum remittit ad Panopliam monachi Zygadeni, quam hactenus sub nomine Euthymii Zigabeni habemus, & in qua tit. 23 impia Bogomilorum deliria recensentur.

D

hæresim Bogomilorum persecutus est,

E

774 Denique pag. 492 & sequentibus eadem testis oculata graphicè explicat, quomodo pervicax hujus hæresis auctor in Hippodromo vivus combustus fuerit: *Basilium sectæ principem quod attinet*, inquit, *obduratissimum & desperatæ pœnitentiæ caput animadvertentes sacri præsules ac clerici, præcipuique Nazaræorum, ipso sententiæ auctore, qui tunc erat, patriarcha Nicolao, igne dignum censuerunt: quibus accedens tandem imperator, post multa in illo convincendo commonendoque verba perdita, ubi lævum nebulonis ingenium & obstinationem in hæresi planè immobilem perspexit, parari rogum jussit, in quo exemplum palam de perfidiæ auctore sumeretur.* Post hæc extremum obstinati hujus hæretici supplicium longa narratione exponit. Tota Bogomilorum historia, quam nobis hîc non vacat exscribere, apud Annam Comnenam lib. 15, & Euthymium Zygadenum in Panoplia tit. 23 legi meretur.

etiamsi uterque schismati favisse videatur.

775 Ex illo Patriarchæ ac imperatoris zelo contra hæreticos minimè sequitur, utrumque cum ecclesia Catholica conjunctum fuisse: nam scimus, quod ab uno alterove seculo Lutherani & Calvinistæ hæreticos alterius sectæ flamma ferroque persecuti fuerint, cum interim ipsi in sua adversus Ecclesiam Romanam rebellione persisterent. Sic præfatus Euthymius monachus Bogomilos oppugnabat, & simul scripsit contra Latinos de processione Spiritus Sancti, ut testatur ipsius Opusculum, quod in bibliotheca regis Galliæ & alibi conservatur. Quod verò ad Alexium Comnenum imperatorem spectat, is videtur schisma Græcorum fovisse: cum enim archiepiscopus Mediolanensis à Paschale II Pontifice Romano Constantinopolim missus esset, & contra Græcos ostenderet, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ipse imperator contra hunc Pontificis Romani legatum disputavit, ut apud Leonem Allatium lib. 2 de Consensione Occidentalis & Orientalis ecclesiæ cap. 10 Nicolaus Hydruntinus indicat his verbis: *Hoc lemma solertiæ est prudentissimi imperatoris Alexii; eo enim usus fuit aliquando adversus Mediolanensem episcopum disputans.* Hinc quidam non immerito suspicantur, jussu Alexii Comneni scripta fuisse Opuscula, quæ Græci schismatici contra archiepiscopum Mediolanensem eo tempore ediderunt. Ceterùm Annales Baronii ad annum Christi MCXVI num. 7 & sequentibus de fragmento hujus disputationis, ac Græcis istius præsulis adversariis consuli possunt. Interea revertamur ad Patriarcham nostrum, qui tam suspecto schismatis tempore ecclesiam Constan-

F

SECULUM XII.

LXXXII. JOANNES IX, cognomento Hieromnemon.

ZOnaras lib. 18 Annalium num. 25 succeſſionem hujus Patriarchæ, quamvis ſuppreſſo nomine, indicat his verbis: *Patriarcha verò Nicolaus, eccleſiâ per annos viginti ſeptem gubernatâ, ſenex admodum deceſſit; cujus funus imperator magnificis honoribus proſecutus alium in patriarchico ſolio collocavit, è cleri eccleſiæ numero illum quidem, ſed ordinis diaconorum, & unum ex patriarchicis principibus, ex fratre nepotem ejus, qui tum Chalcedonenſi præerat eccleſiæ, in litteris tum profanis tum ſacris ab ineunte verſatum ætate, quem ipſe imperator in eccleſia declaravit.* Plures patriarcharum catalogi nomen hujus ſucceſſoris prodiderunt, & in jure Græco-Romano tom. 1 lib. 4 pag. 302 poſt Nicolaum Grammaticum nominatur *Joannes Hieromnemon, cognomento Chalcedonii, ſub eodem Alexio Comneno, & Joanne in porphyra nato, annis* XXIII. Nicephorus Calliſtus apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 197 nomen & ſedis tempus etiam diſertè exprimit his verbis: *Joannes Hieromnemon Chalcedonenſis eodem imperatore, annis* XXIII, *& pervenit uſque ad Joannem Comnenum.* Philippus Cyprius & catalogus Labbeanus cum his circa nomen conſentiunt, & Joannem Nicolao Grammatico ſucceſſorem aſſignant. Unde ſequitur, hunc patriarcham perperam à Baronio ſuprà citato Theodorum appellari.

Nicolao ſucceſſit Joannes,

780 Neſcio, quo fundamento Bandurus aſſerat, hunc Joannem antea eccleſiæ Chalcedonenſi præfuiſſe, dum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 915 de illo ſic diſſerit: *Joannes Hieromnemon, qui, ut ſcribit Zonaras in Alexio imperatore, tum Chalcedonenſi præerat eccleſiæ, & in litteris cum profanis, tum ſacris ab ineunte ætate verſatus, ſuffici tur in locum Nicolai, anno nimirum Chriſti* MCXI. *Hic verò cum eccleſiam Conſtantinopolitanam rexiſſet annis viginti tribus, obiit anno Chriſti* MCXXXIV. At Zonaras, cujus verba numero præcedente retulimus, nullo modo indicat, hunc Nicolai ſucceſſorem eccleſiæ Chalcedonenſi præfuiſſe; ſed tantùm dicit, poſt mortem Nicolai ab imperatore in ſede Conſtantinopolitana collocatum eſſe *ex fratre nepotem ejus, qui tum Chalcedonenſi præerat eccleſiæ*, adeoque his verbis ſignificat, præſulem Chalcedonenſem hujus ſucceſſoris patruum fuiſſe. Unde etiam ſuſpicor, hunc Joannem ab habitatione vel patria in variis patriarcharum catalogis Chalcedonium aut Chalcedonenſem appellari.

præſulis Chalcedonenſis ex fratre nepos

781 Quod vero ſpectat ad cognomen Hieromnemonis, quod in pleriſque catalogis huic Joanni tribuitur, vox illa apud Græcos ſignificat munus eccleſiaſticum, de quo Georgius Codinus Curopalata inter officia eccleſiæ & aulæ Conſtantinopolitanæ lib 1 in editione Pariſienſi anni MDCXLVIII pag. 3 ſic meminit: *Hieromnemonis munus eſt ponè patriarcham preces inſpicere; habetque in ſua poteſtate enthroniaſmum & contacium ſeu librum ordinationis.* Jacobus Goar in notis ad hoc Codini caput, ex Mss. Græcis ibidem pag. 5 iſtud officium ita deſcribit: *Hieromnemon in Miſ-*

cognomento Hieromnemon

A ſtantinopolitanam rexit, & annum mortis ipſius inveſtigemus.

776 Jus Græco-Romanum Nicolao Grammatico viginti ſeptem annos gubernationis & tres menſes adſcribit. Alii quidam Patriarcharum catalogi eidem rotundè tribuunt viginti ſeptem annos cum Zonara, qui lib. 18 Annalium num. 25 obitum ejus ſic memorat: *Patriarcha verò Nicolaus, eccleſiâ per annos viginti ſeptem gubernatâ, ſenex admodum deceſſit, cujus funus imperator magnificis honoribus proſecutus, alium in patriarchico ſolio collocavit.* Cum igitur Nicolaus ante menſem Septembrem anni MLXXXIV ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus fuerit, ut ſuprà ex verbis Annæ Comnenæ oſtendimus, haud dubie mortuus eſt anno Chriſti MCXI, ſicut viginti ſeptem adminiſtrationis annos & tres menſes computanti conſtabit.

Nicolaum illum, qui ſedem CP. uſque ad annum 1111 *tenuit,*

777 Dum Baronius de hoc Nicolao agit, ſecum ipſe pugnat, & ſeriem præſulum Conſtantinopolitanorum perturbat: nam in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MLXXXIX num. 19 de Patriarcha iſto ſic ſcribit: *Eodem quoque anno Conſtantinopoli moritur Euſtathius patriarcha* (Euſtratium pro Euſtathio legendum eſſe, ſupra monuimus) *cum ſediſſet annis tribus; in cujus locum ſubrogatur Nicolaus, cognomento Grammaticus, qui tenuit eum annis viginti ſeptem & menſes tres, temporibus, quibus imperabat Alexius Comnenus.* Deinde Eminentiſſimus ſcriptor poſt viginti ſeptem annos, nempe juxta ipſius computum anno Chriſti MCXVII num. 15 eumdem Nicolaum Grammaticum cum altero Nicolao Muzalone ſic confundit: *Eodem anno moritur Nicolaus Muzalon patriarcha Conſtantinopolitanus, cum ſediſſet annos viginti ſeptem, ut teſtatur Zonaras, qui his erat præſens, atque ejus funus imperatorem magnificis honoribus proſecutum fuiſſe.* At, ſalva tanti viri pace, Zonaras hæc aſſerit de Nicolao Grammatico, qui planè diverſus eſt à Nicolao Muzalone, ut ex infrà dicendis patebit. Nihil hîc dico de parachroniſmis ipſius, qui ex chronotaxi noſtra ſatis deteguntur.

cum altero confudit Baronius,

B

778 Ex hac duplicis Nicolai confuſione oritur alius error, ita ut quatuor præſules Conſtantinopolitani ab Eminentiſſimo viro omittantur, & ſequens patriarcharum ſeries omnino perturbetur, ſicut liquet ex ipſius verbis, quæ ad annum Chriſti MCXVII numero proximè citato ſic ſonant: *Succeſſit autem in locum ejus* (ſcilicet Nicolai Muzalonis, quem cum Nicolao Grammatico confuderat) *ut idem Zonaras ait, unus ex diaconorum ordine, patriâ Chalcedonenſis, nomine Theodorus.* Nuſquam Zonaras ſucceſſorem Nicolai nominat, multo minus Theodorum appellat Sed ex aliis monumentis infrà oſtendemus, Nicolao Muzaloni ſucceſſiſſe Theodotum, quem Baronius errore unius litteræ perperam Theodorum vocavit. Ex his etiam videmus, Baronium à Nicolao Grammatico ad Nicolaum Muzalonem tranſiliiſſe, ac prætermiſiſſe patriarchas intermedios, aut ſaltem invertiſſe ordinem eorum, quos jam loco ſuo reſtituemus.

& hinc tempora & ſeriem patriarcharum perturbavit.

C

SEC. XII. *Missis patriarchæ librum missalem tenet reliquorumque pontificum subscriptiones servat* (quæ jam sequuntur , interpres claritatis gratiâ addidit) *id est fidei professionem in eorum ordinationibus emissam.* Si quis plura circa hanc rem nosse cupit, adeat Gretserum nostrum in observationibus ad Codinum cap. 8 , pag. 164 & sequentibus laudatæ editionis , ubi de hoc officio fusè disputat.

qui sedem CP. ab anno 1111 *usque ad* 1134 *occupavit.*

782 Catalogus Labbeanus episcopatui hujus Patriarchæ viginti quatuor annos tribuit ; sed malim sequi Nicephorum Callistum , Philippum Cyprium , & Catalogum Juri Græco-Romano insertum , qui omnes tantùm viginti tres annos ei adscribunt. Quare amplector opinionem Pagii , qui in Critica ad annum Christi MCXXXIV num. 42 sic scribit : *Usque ad hunc annum pervenit Joannes Hieromnemon , cognomento Chalcedonii , patriarcha Constantinopolitanus , qui jam ab anno* MCXI *ecclesiam Constantinopolitanam regebat : in serie enim episcoporum Byzantii libro* IV *Juris Græco-Romani recitata, ei tribuuntur anni* XXIII. Hisce consentit Bandurus , qui loco superius citato rectè dicit , eum ab anno Christi MCXI usque
B ad annum MCXXXIV in cathedra Constantinopolitana sedisse.

LXXXIII. LEO, cognomento Stypes vel Styppiota.

Quamvis Leo , anno 1134 *Joanni succedens ,*
** lege Stypes*

JUxta superiùs dicta hic Patriarcha anno Christi MCXXXIV in locum Joannis Hieromnemonis successit. Onuphrius Panvinius in Chronico ad annum Christi MCXXXV de illo sic meminit: *Leo Zyptes , * aliàs Styppiotes, octogesimus tertius patriarcha Constantinopolitanus sedit annis* IX. At hos novem annos incompletè computandos esse, patet ex Nicephoro Callisto , qui apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 197 annos episcopatûs ejus sic numerat : *Leo Stypes sub eodem Joanne Comneno , annis octo & dimidio.* Jus Græco-Romanum , aliique patriarcharum catalogi apud Bandurum , octo annos & menses octo passim ei adscribunt. Baronius de hujus Leonis initio tacuit , quia hoc loco chronologicam præsulum Constantinopolitanorum seriem turbavit ,
C & Joannem illius decessorem prætermisit , quamvis finem Leonis Styppiotæ ad annum Christi MCXLIII rectè retulerit , ut postea videbimus.

hæreticos damnaverit ,

784 Inter præcipua hujus Patriarchæ gesta numerari potest , quod hæresim Constantini Chrysomali damnaverit , ut liquet ex ipsa damnationis sententia , quam Leo Allatius in Consensione perpetua Occidentalis & Orientalis ecclesiæ lib. 2 cap. 11 Græcè & Latinè integram edidit , & quæ ibidem sic incipit : *Mense Maio , Indictione tertia* (id est anno Christi MCXL) *præsidente sanctissimo nostro domino & œcumenico patriarcha , domino Leone , in dextris Catechumeniis sancti Alexii , assidentibus & sanctissimis præsulibus Ancyrano , Cyziceno* &c. Deinde absurda hujus hæretici dogmata ibidem severè proscribuntur.

& ab unione cum Latinis ineunda

785 Tempore hujus Patriarchæ etiam habita fuisse videtur pacifica illa disputatio , quam Anselmus Havelbergensis in Marchia Brandeburgica episcopus , ab imperatore Lothario Constantinopolim missus , cum archiepiscopo Nicomediensi contra Græcos schismaticos modestè ac eruditè instituit, & quam Lucas Dacherius in Spicilegio novæ editionis tom. 1 à pag. 161 typis vulgavit. Dum Anselmus ibidem pag. 172 exorditur librum secundum Dialogorum , in quo de processione Spi- D
ritus sancti adversus Græcos doctissimè disputat, de Joanne Comneno seu Calojoanne imperatore , & de Patriarcha istius temporis sic mentionem facit: *Igitur cum essem constitutus in urbe regia , & crebrò varias à Græcis quæstiones susciperem , & ibidem alias illis proponerem , placuit imperatori piissimo Calojoanni , placuit etiam patriarchæ N. viro religioso , ut publicus conventus fieret ; & statuta est dies , ut in audientia omnium ea sonarent , quæ hinc & inde dicerentur.* Denique tota illa disputatio tandem eò rediit , ut Græci desiderarent concilium œcumenicum , in quo controversiæ inter ipsos ac Latinos definirentur.

prorsus non abhorruerit ,

786 Hæc quidem probant , imperatorem & Patriarcham ab unione cum Ecclesia Occidentali tunc non magnopere abhorruisse ; sed ex iis nondum sequitur , illos cum Romano Pontifice unitos fuisse. Imò is ipse Calojoannes postea Latinis bellum intulit , ac ultricem Dei manum sensit , ut Eminentissimus Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCXLIII num. 15 narrat his verbis : *Porrò quod ad genus mortis pertinet ejusdem Joannis imperatoris , non nisi divinâ con-* E
tigisse vindictâ , historici omnes tam Græci quam Latini affirmant : cum enim à Latinis abripere Antiochiam pertentasset , & quamvis monitus ab Innocentio Romano Pontifice per legatum , episcopum Gabulensem, minimè destitisset ; imò acerbiùs desæviisset etiam in viros sanctissimos (ut testatur Otto) eremum incolentes; factum est , ut post obitum duorum filiorum , quo potuisset à cœptis desistere ita admonitus , suæ ipsius sagittæ venenatæ vulnusculo , cum in venatione ea , pharetrâ eversâ , caderet , sibi ipsi mortem intulerit. Sic periit Joannes Comnenus imperator mense Aprili anni MCXLIII , ut Pagius in Critica ad eumdem annum num. 9 ostendit , & cujus temporis postmodum juverit meminisse.

tamen cum quibusdam Mss. Græcorum Menæis

787 Theodorus Balsamon , acerrimus schismatis defensor , de hoc Leone meminit , eumque nomine *sanctissimi patriarchæ* compellat , dum canonicam S. Basilii epistolam ad Amphilochium can. 83 explicat. Sed schismaticus ille Latinorum calumniator titulo *sanctissimi* verosimiliter non exornasset hunc Patriarcham , si cum Romana seu Latina Ecclesia conjunctus fuisset. Equidem fateor, ex hoc vulgari dignitatis titulo nihil certi de ejus F
schismate inferri posse ; attamen ob has aliasque conjecturas Sanctis adscribere non audeo illum Leonem , etsi in manuscriptis bibliothecæ Ambrosianæ Menæis ad diem XII Novembris ita annuntietur : Μνήμη ἁγίων πατρὸς ἡμῶν Λέοντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Id est : *Memoria sancti patris nostri Leonis patriarchæ Constantinopolitani.*

illum inter Sanctos referre non audemus.

788 Deinde ad majorem ipsius honorem ibidem hi duo versiculi adduntur , qui ad nomen proprium & appellativum leonis sic frigidè alludunt :

Ἐναιρέϊς δαίμονας φλέγει ὁ Λέων
Βίᾳ μετελθὼν , ὡς λέων ἐκ βαλάνου.
Terrore complet dæmones moriens Leo ,
Ut terret homines carcere erumpens leo.

Hæc de Leone nostro intelligi necesse est , cum nullus alius hujus nominis inter præsules Constantinopolitanos reperiatur. Synaxarium Sirmondi eadem die XII Novembris illum simul cum Flaviano Constantinopolitano commemorat. Verùm hæc omnia nos parum movent , ut homini tam ambiguo titulum Sancti tribuamus , nisi aliunde major auctoritas accesserit , cum in similibus Græcorum

A corum monumentis ipſum ſchiſmatis auctorem Photium pro Sancto haberi ſuprà viderimus. Jam tantùm ſupereſt, ut nonnihil diſſeramus de anno, quo Leo iſte ex hac vita diſceſſit.

Leo iſte anno 1143 obiit,

789 Baronius, Pagius, aliique chronologi obitum ipſius rectè anno Chriſti MCXLIII alligant: ſi enim poſt medium anni MCXXXIV in cathedra Conſtantinopolitana ſedere cœperit, eamque octo annis & ſex vel octo menſibus occuparit, ut ſuprà dictum eſt, facta iſtius intervalli computatione, ingrediemur annum Chriſti MCXLIII, quo hic Patriarcha certè obierat, antequam Manuel Comnenus eodem anno, elapſis aliquot menſibus, poſt patris ſui Joannis mortem inſignibus imperii ſolenniter in urbe Conſtantinopolitana exornaretur.

ut ex narratione Nicetæ eruimus,

790 Hanc temporis notitiam nobis ſuggerit Nicetas Acominatus Choniata, dum in Hiſtoria ſua, Pariſiis anno MDCXLVII Græco-Latinè excuſa, lib. 1 num. 2 de primordiis Manuëlis imperatoris ac ſimul de ſucceſſore Leonis patriarchæ ſic ſcribit: *Facta igitur re divina pro declaratione & imperii auſpiciis, de patriarchici throni ſucceſſore, & eccleſiaſticæ functionis gubernatore, à quo in templo Domini coronâ imperatoriâ ornaretur, deliberat: nam Leo Styppiota morte rebus humanis exemptus erat. Proinde ſententiam ſuam cum cognatis, ſenatoribus, & ſacerdotibus communicat. Cum autem multi in maximi pontificatus ſuffragiis nominarentur, eorum ſententia vicit, ceteris fere omnibus aſſenſis, qui Michaëlem acuti monaſterii monachum deſignabant, virum & virtute celebrem, & noſtris litteris eruditum. Is igitur patriarcha declaratus, eum, à quo unctus erat, viciſſim ungit ſacram ædem ingreſſum.* Joannes Comnenus, venenatâ ſagittâ interfectus, anno MCXLIII, die VIII Aprilis in Cilicia perierat, quando Manuel filius ejus poſt triginta dies ex ea regione Conſtantinopolim properavit, ut ſecum delatum patris ſui cadaver ibidem honorificè ſepeliret, & imperii inſignia ſolenniter ſuſciperet. Cum itaque ad iſtud iter aliaque negotia peragenda videantur aliquot menſes requiri, non omnino temerè conjicio, quod circa medium anni MCXLIII, ſicut ex infrà dicendis confirmabitur, in locum Leonis defuncti ſubſtitutus fuerit

B

C

LXXXIV. MICHAEL II, cognomento Oxites.

& in ejus locum eodem anno 1143 ſubrogatus eſt Michaël,

JOannes Cinnamus lib. 2 Hiſtoriarum num. 2 prima Manuelis imperatoris geſta, & ea occaſione electionem hujus Patriarchæ ita narrat: *Cumque vacaret patriarchalis ſedes Conſtantinopoli, Michaëlem illi imponit, monaſterio in inſula, quam Oxiam ex ſitu vocant, antea præfectum, virum liberalibus diſciplinis humanioribuſque litteris leviter quidem imbutum, at morum elegantiâ, rerumque divinarum ſcientiâ nemine inferiorem, unumque adeo ex iis, quorum ea ætate virtus erat maximè conſpicua. Hujus viciſſim manibus cum in eccleſia imperatorio diademate fuiſſet inſignitus, depoſito in ſacra menſa auri centenario, inde exceſſit, omnibus uno ore liberalitatem ipſius & magnificentiam prædicantibus. Clero etiam annuam ex palatio duorum centenariorum penſionem aſſignavit, id numiſmatis vulgo ſecundum nuncupant. Ejuſmodi fuere Manuelis imperii primordia.*

792 Michaël Patriarcha ſtatim zelum ſuum oſtendit adverſus nefandos Bogomilos, ut colligere licet ex ſententiis, quas Leo Allatius lib. 2 de Conſenſione Occidentalis & Orientalis eccleſiæ cap. 12 integras Græco-Latinè profert. Inter illas prima ibidem hunc titulum habet: *Decretum factum in depoſitione pſeudo-epiſcoporum, Saſimorum & Balbiſſæ ex diœceſi Tyanorum, qui præter canones ordinati, tandem Bogomili deprehenſi ſunt menſis Auguſti vigeſima, die ſexta, Indictione ſexta* (menſis & Indictio illa in annum Chriſti MCXLIII incidunt) *præſidente ſanctiſſimo domino noſtro & œcumenico patriarcha, domino Michaële in Thomaïte, conſidentibus magnæ ſanctitati illius ſanctiſſimis præſulibus, Epheſino, Heracleenſi* &c. Deinde ibidem legi poſſunt duæ aliæ ſententiæ, quibus Michaël patriarcha, aliique præſules Niphonem quemdam, de hac hæreſi convictum, & anathemate percuſſum, in monaſterio Peribleptæ cuſtodiri jubent, & aliis omne cum ipſo commercium ſeverè interdicunt.

Sec. XII. qui impiam Bogomilorum hæreſim damnavit,

& anno 1146 ſedem CP. ultro abdicavit.

793 Omnes patriarcharum catalogi apud Bandurum tribuunt huic Michaëli tantummodo duos annos & octo menſes, poſt quod gubernationis ſpatium dignitati ſuæ (non indicatur cauſa) ultro nuntium remiſit. Cum igitur circa medium anni MCXLIII in cathedra Conſtantinopolitana ſedere cœperit, eamdem tenuit uſque ad Martium vel Aprilem anni MCXLVI, ad quod proinde tempus referenda ſunt, quæ Nicetas Choniata lib. 2 num. 3 ſic narrat: *Is Michaël ſumma ſede ultro ceſſit, & in Oxiam inſulam rediit, in quo vitæ inopis & ſimplicis inſtitutum à puero fuerat amplexus: ibi in templi veſtibulo proſtratus cuivis monacho collum calcandum præbuit, quod contrà, quam ſibi expediret, adamatam à primis annis quietem repudiaſſet, nulloque cum fructu thronum ſublimem conſcendiſſet.* Magna enimverò humilitas, ſi cum debita erga Romanum Pontificem ſubmiſſione fuerit conjuncta, de qua propter periculoſum hoc ſchiſmatis tempus non immeritò dubitamus.

E

LXXXV. COSMAS II, cognomento Atticus.

F

Michaël ſtatim ſuffectus Coſmas.

CHronologicum hujus Patriarchæ initium ex duratione epiſcopatûs & ex tempore depoſitionis proximè determinari poteſt: nam Coſmas decem menſibus dumtaxat eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuit, ut catalogus, libro IV Juris Græco-Romani inſertus, pag. 302 indicat his verbis: *Coſmas Atticus, cum ſub eodem principe pontificatum menſibus decem adminiſtraſſet, ejectus eſt; & eccleſia vidua manſit menſibus decem.* Philippus Cyprius habet omnino ſimilia, quibus alii plerumque conſentiunt circa durationem adminiſtrationis, excepto catalogo Labbeano, qui epiſcopatui ipſius tantum novem menſes adſcribit. Matthæus Cigala apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 213 eidem more ſatis recepto annum unum rotundè aſſignat. Nos cum Nicephoro Calliſto & aliis pleriſque probabiliùs putamus, illum decem menſibus in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe.

poſt decem gubernationis menſes deponitur

795 Quod verò attinet ad tempus, quo Coſmas è ſede dejectus eſt, iſtud evidenter colligitur ex ipſa depoſitionis ſententia, quam Leo Allatius in Opere proximè laudato lib. 2 cap. 12, & Anſelmus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis à pag. 916 Græcè ac Latinè ediderunt. Ea autem

Sec. XII. apud utrumque editorem ſic incipit : *Sententia depoſitionis patriarchæ Conſtantinopolitani, Coſmæ Attici, qui unà cum Bogomilo Niphone ſentire compertus eſt, extracta, & ut moris eſt, corroborata, editaque anno* VIMDCLII, *menſe & Indictione ſententiæ præfixis. Menſis Februarii* XXVI, *die* IV (id eſt feriâ quartâ) *Indictione* X ; *præſidente in palatio Blachernarum potentiſſimo & à Deo coronato, ſancto noſtro rege & imperatore domino Manuële Comneno, aſſiſtentibus fortunatiſſimo Cæſare* &c. Hoc loco menſis & Indictio annum Chriſti MCXLVII certè indicant, ut apud Baronium, Labbeum alioſque chronologos licet videre.

796 At hinc patet, errorem irrepſiſſe in annum mundi hîc notatum, qui in præfata depoſitionis ſententia Græcè exprimitur litteris numeralibus ſχνϐ′, quæ annum mundi 6652 deſignant. Verùm pro ultima littera ϐ′ ſcribendum eſt έ, legenduſque juxta computum recentiorum Græcorum annus mundi 6655, qui in annum Chriſti MCXLVII incidit, ut Pagius in Critica anno MCXLVI num. 16 ad relatum prædictæ ſententiæ textum rectè obſervat his verbis : *Annus mundi ſecundùm æram Conſtantinopolitanam à Septembri incipientem corruptus eſt, legendumque* ANNO VIMDCLV, *qui menſe Februario ſequentis anni* (nempe MCXLVII) *concurrit cum Indictione* X, *quo feria quarta incidit in diem* XXVI *Februarii.* Correcto igitur hoc errore, qui ex Indictione & menſe adjunctis facilè deprehenditur, depoſitionem Coſmæ anno Chriſti MCXLVII & diei XXVI Februarii alligamus. Si jam ab hac depoſitionis die retrocedas per decem menſes, quibus ille ſedem Conſtantinopolitanam occupavit, pervenies ad annum Chriſti MCXLVI & diem XXV Aprilis, circa quod tempus cathedram aſcendit. Certè initium ipſius affigi poteſt medio menſi Aprili anni MCXLVI, ut dicatur decem menſibus & forte aliquot diebus eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernaſſe.

anno Chriſti 1147, die 26 Februarii

B

797 Hiſce de chronologia præmiſſis, ad hiſtoricam hujus depoſitionis cauſam accedamus, quam Joannes Cinnamus lib. 2 num. 10 ita refert : *Sub idem tempus Coſmas, qui ea tempeſtate res eccleſiaſticas moderabatur, vir vitæ integritate & gravitate ſermonis illuſtris, à ſede ob hanc cauſam depulſus eſt. Monachus quidam, Niphon nomine, qui liberales diſciplinas humanaſque ſcientias ne ſummis quidem labris deguſtaverat, etſi ſacris à pueritia litteris imbutus, cum, Michaële pio virtuteque inſigni eccleſiaſticam dignitatem regente, haud ſana circa Chriſtianam religionem ſentire viſus eſſet, ideoque judicio ſynodali fuiſſet condemnatus, barbâ, ad talos uſque protenſâ, deraſâ, carceri mancipatur. Ut verò, vitâ functo Michaële, ſedem excepit Coſmas, Niphon liberiori ſtatim uſus licentia, publicos congreſſus egit in compitis, pravaſque ſuas opiniones ubique diffudit, Hebræorum Deum palam repudians.*

ob ſuſpicionem hæreſeos,

C

798 *Amabat hominem ſupra modum Coſmas, admittebatque in ſui conſortium, ſubindeque decreta in eum lata injuſtitiæ arguebat. Licet tunc etiam immodicè in illum & ad petulantiam uſque propenſus, atrociſſimè repulſus fuerit, propter virtutem tamen divinis propemodum laudibus efferebat, addebatque, jam olim illi prædictum ab eo, fore ut patriarchalem thronum conſcenderet. Hæc multis non placuerunt. Unde ex iis nonnulli, quibus potiſſimum Coſmæ ſalus curæ erat, accedentes non ſine indignatione,* " *Quid, aiebant, ô divine paſtor, temetipſum lupo concredis ? An* „ *non vides, propterea te à grege deſpici ? Rece-* „ *de ab exitioſa ſocietate : cum homine enim ſa-* „ *cris interdicto cohabitare, per ſe idonea ſatis eſt* „ *accuſatio* „. *Hæc & ſimilia illi ingerebant. Qui verò Patriarcham oderant, obteſtabantur palam, appellabantque Dei & imperatoris oculos. At ille, neglectis iis, mordicus adhærebat Niphoni, neque etiam, ſi quid immineret damni, ab eo ſe divelli patiebatur. Unde ex nimia ſimplicitate ſuimet oblitus, magnas incurrit calamitates : quippe cum hominem rurſum carceri mancipari præcepiſſet princeps, adeſſentque ducturi, parum abſuit, quin Patriarcham vox deficeret. Collecto demum ſpiritu, ad templi uſque atrium pedes progreſſus, à ſatellitum manibus conatus eſt avellere ; cumque reluctarent ii, unà cum illo agi in carcerem volebat.*

quia Niphone quodam hæretico familiariter utebatur,

D

799 *Inde enatæ in eccleſia contentiones, ipſo Coſma in judicium vocato ; nec antè ab ejuſcemodi tumultibus liberata eſt, quam ſe Byzantium imperator recepit, quem ad hanc uſque diem res bellicæ detinuerant : tum enim ille throno excidit, eo, quem mox dicturus ſum, modo. At primùm quidem ſeparatim præſules allocutus, interroganſque de fide & pietate Niphonis, ſingulis id, quod erat, verè enuntiantibus, tandem & ipſe ſuper eo* E *rogatus eſt Coſmas, qui in Niphonis laudes immenſas, prout conſueverat, ex tempore converſus, pium illum propalam profitetur, virtuteque nemini conferendum.* eumque laudabat,

800 *Res tandem ad tribunal deducta ; jamque non ſingulos pontifices ſeparatim, ſed omnes ſimul princeps interrogat, quid de Niphone ſentirent. Palam illi impium hominem proclamant : atque eorum ejuſmodi fuit ſententia. Converſus inde imperator ad Coſmam, Tu verò domine, inquit, quid de homine ſentis ? Et Coſma eadem ſimpliciter liberiuſque affirmante, conclamavit cœtus univerſus, minimè in throno perſtare illum debere. Eapropter de medio tollitur vir, præterquam nimia ſimplicitate, uti ego quidem exiſtimo, reliquis omnibus bonis copioſiſſimè inſtructus.* Frivola eſt hæc clauſula, qua Cinnamus Coſmam excuſare nititur : nam ipſemet ſuprà fatetur, Niphonem prava ſua dogmata poſt mortem Michaëlis patriarchæ liberiùs ſparſiſſe, & Coſmam ei faviſſe. Fruſtra nobis allegat nimiam Coſmæ ſimplicitatem, qua pertinax ille idiota apertum hæreticum & in ſynodo condemnatum defendebat. Præterea an tam rudis erat ille hæreſeos fautor, F ut craſſos Bogomilorum errores ab orthodoxa doctrina non diſtingueret ? Attamen is ipſe ab altero ſcriptore *eruditiſſimus* appellatur, ut mox videbimus. quam conſuetudinem Joannes Cinnamus fruſtra excuſare nititur.

Nicetas hiſtoriographus Græcus

801 Nicetas Choniata lib. 2 num. 3 aliam depoſitionis iſtius cauſam comminiſcitur, & poſt narratam Michaëlis patriarchæ ultroneam abdicationem his laudibus ſucceſſorem ipſius Coſmam extollit : *Coſmas verò tum in numero diaconorum erat, patriâ Ægineta, & quamvis eruditiſſimus, virtutum tamen choro erat illuſtrior ; imprimis benignitate erga pauperes inſignis, quæ tamquam in pretioſo monili gemma radians, ſic ipſa inter virtutes reliquas elucebat : adeo ut aliquando pallium & tunicam, & lineam calyptram capitis pauperibus miſericordiâ motus diſtribueret ; nec de ſuo tantùm largiretur, ſed alios etiam, ut pauperum inopiæ ſubvenirent, impelleret. His de cauſis ille vir omnibus erat venerabilis. Iſaacius verò Manuëlis frater ſebaſtocrator ei tantùm non immolabat, id Deo gratum & faciendum judicans, quod Patriarcha monebat ; contrà verò inviſum Deo & abominandum, quod is vetabat.*

802 *At factio pontificum virtutis inimicorum,* &c.

A *aliam depositionis causam comminiscitur,*

& huic sanctissimi viri instituto adversantium, eum apud imperatorem deferunt, quasi Isaacio fratri regnum conciliare studeret: manifestos illius in sacrum palatium ingressus, ut clandestinos, & quæ palam colloquebantur, tamquam occultas conspirationes calumniantur. Manuel igitur ut ambitiosus adolescens, cui facilè à patriarchæ accusatoribus persuadebatur, fratrem regnum effectare, hunc throno deturbare cupiebat. Et quia nihil tam sanctum est, quod calumnia tentare non audeat, & omnes ad nocendum procliviores esse constat, de successore ei dando agitur, per causam, quod cum Niphone quodam monacho perperam sentiret. Erat is monachus ei familiaris, & sæpe mensâ ejus, iisdemque ædibus utebatur; crimini autem ei dabatur prava opinio, & rasa erat in longum maxilla, & à patriarcha Michaële in carcerem conjectus fuerat. Non est ullo modo verisimile, quod etiam ex invidia innocuum Niphonem damnaverit atque in carcerem compegerit Michaël patriarcha, cujus virtutes ac summam humilitatem ipse Nicetas suprà pleno ore laudavit. Tanta igitur

B cum homine hæretico & publicè damnato familiaritas, quam idem Nicetas agnoscit, Cosmam jure merito de hæresi suspectum reddebat.

& Cosmam imperitè laudibus exornat,

803 Sed ineptus Cosmæ defensor ibidem sic pergit: *Itaque Cosmas etiam, ut sectator ejus & suffragator, in crimen venerat: qua speciosa calumnia freti adversarii, Patriarcham apertè incursabant, & vi superare ac in ordinem cogere manifestis suffragiis nitebantur. Proinde in judicium adductus, aut potius præjudicio condemnatus, cum ea rogaretur, quæ ignorabat, ob eaque per ostracismum quemdam pelleretur, indignatione plenus, imperatricis uterum exsecratur, ne mares liberos pariat, & ex proceribus quosdam censurâ ecclesiasticâ notat, & concilium ejurandi sui causâ indictum, ut quod palatii fores frequentaret & personarum rationem haberet, seque per injuriam & contra instituta majorum sede & grege palleret, insectatus est.* At imprudens historiographus non advertit, has imprecationes & contumelias potius pervicaci ac furenti hæreseos fautori convenire, quam sancto & mansueto præsuli, quem superiùs omnibus virtutibus illustrem depinxerat.

eique spiritum prophetiæ adscribit;

C 804 Quinimo Nicetas iracundo huic Patriarchæ spiritum prophetiæ ita tribuit: *Contostephanus autem, unus ex iis qui sellam imperatoris circumsistunt & familiariùs cum eo colloquuntur, ægerrimè ferre se herilis uteri exsecrationem ostendebat, & simulata ingenti præ ceteris omnibus indignatione, irâ æstuans, Patriarcham aggreditur, quasi alapam impacturus, quamquam ab eo sibi temperavit. Id nec imperatori cordati hominis factum esse visum; quod suum judicium iracundiâ declaravit, & consanguinei imperatorii & senatus Contostephani facinus nefarium reprehenderunt, qui tellurem vasto ore hominibus adeo iniquis inhiantem non horreret. Ipse verò Patriarcha leni voce dixit: Sinite istum, jamjam suam petræam accepturum. Quibus verbis per ambages innuebat, quo mortis genere periturus esset.* Tum eodem lib. 2 pag. 53 narrat, quomodo eventus prædictionem probaverit, & in oppugnatione Corcyrensi dux Contostephanus lapide vulneratus interierit: *Tandem ipse quoque magnus dux fragmine saxi machinâ excussi lumbos ictus, & semianimis caput jactans, vulneri non diu superstes mansit. Ita prædictio Cosmæ Attici patriarchæ, qui Michaëli Oxitæ successit, eventu comprobata est.* Verùm de Cosmæ imprecatione, prophetia, aliisque, quæ hic historicus suppar confidenter obtrudit, nullum verbum facit Joannes Cinnamus, qui tamen in multis testis oculatus res sub imperio Manuëlis Comneni gestas copiosè conscripsit. SEC. XII.

sed nos potius credimus triginta præsulibus,

805 Quare etiam circa veram depositionis causam narrationi unius Nicetæ præfero testimonium triginta & plurium præsulum, qui sententiæ damnationis subscripserunt. In ea autem post consuetas formulas & præmissa præsentium nomina antistites isti apud Bandurum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 918 sic loquuntur: *Si homini laqueus sunt validus propria labia, & proprii oris sermonibus singuli capiuntur, qui in suggestu est, eoque imperiali, assistente senatu, assistente etiam divina ac sacra synodo & alia innumera multitudine, de quibus ab aliis in judicium vocabatur, ea ipse per se deponens, & ita rem se habere dicens, ut qui ea retulerunt, potentissimo & sancto nostro imperatori narraverunt, quanam ratione propriis labiis, velut inevitabili lege, non compedietur, jureque merito eorum sermonibus, quasi infragilibus compedibus, non adstringetur?*

E *qui in judicia damnationis sententia restantur,*

806 *Tale quid & patriarchæ reginæ hujus urbium Cosmæ hodie accidit: namque cum nonnulli sanctissimi antistites illi offensi, quod cum conspicerent hominem, paucos ante annos synodo coacta rejectum, tamquam alia sentientem, & à catholica ecclesia diversa suggerentem edocentemque, ut sententiæ de eo in plena synodo latæ tradunt; hunc, inquam, scelestum, & monachum ementitum Niphonem, quem tum celebrata sacra synodus ita condemnavit, ut nulli accessus ad ipsum concederetur, & à communione omnium, etiam verbulo & salutatione, arceretur: supervacaneum enim erit dicere de convictu illius, & oratione, aliisque, quibus mutuò consuescere solemus.*

Cosmam à se exauctorari,

807 *Propter hæc itaque offensi, ut diximus, quod viderent Patriarcham, hunc hominem mordicus propugnantem, nec in colloquiis tantùm & cum ipso conventibus, sed & innumeris aliis illi communicantem, accesserunt ad potentem & sacrum nostrum imperatorem, & pro iis maximum in modum tristes, condolentes, piissimæ illius majestati cuncta nuntiarunt. Ut itaque is est verè inflammatus, & zelo ad pietatem succensus, non sustinens simile in ecclesia offendiculum, Patriarcham ipsum, omnesque nos in urbe immorantes hodie coegit. Et jam Patriarchæ res in medium*

F *afferri examinarique cœpta erat (testis veritatis Deus) cum omni animi dejectione & submissis ad Deum precibus, à Deo coronatus noster imperator de eo quæstionem habens suâ artificiosâ atque epistemonarchicâ sapientiâ Patriarcham interrogavit; qui sua edixit omnia, absque eo quod ullus redargueret: ab ipso enim imperatore interrogatus, qualem censeret Niphonem esse, impudenter nimis & aperto capite, quod aiunt, Niphonem non hæreticum, sed orthodoxum se existimare affirmavit.*

eo quod Niphonem defenderet,

808 *Hac itaque ratione hoc secundo capite comperto, & palam Patriarcham synodicis decretis adversari, supervacaneum rati, quod ipse quoque potentissimus & sanctus noster imperator, qui unà nobiscum sententiam ferebat, & ipse senatus senserunt, de eo exactiùs inquirendum esse, & quomodo synodalia edicta nihili faciat, sed proprio tantùm arbitrio adhæreat, illique obsecundet, & quomodo hodie, omnibus audientibus, semetipsum solum Lot inter Sodomos nuncupavit, omnes simul eum condemnamus, tamquam unà sentientem cum ejecto Bogomiloque Niphone, & secundùm edictorum tenorem dejicimus, & indignum archieratica dignitate declaramus.*

809 Hæc

SEC. XII. *& de hæresi Bogomilorum suspectus esset.*

809 Hæc authentica facti declaratio optimè concordat cum superiùs relata Joannis Cinnami narratione ; ac proinde tot testibus synchronis majorem fidem adhibemus, quam uni Nicetæ suppari, qui solo suo testimonio Cosmam ab omni hæresis suspicione immunem reddere conatur. Nec refert, quod Cosmas misericordiâ erga pauperes, aliisque virtutibus quibusdam præditus fuerit, ut hic laudator ipsius affirmat : quamvis enim id gratis concedamus, tamen virtutes illæ nihil ei ad salutem æternam profuerunt, si impiæ Bogomilorum hæresi mordicus adhæserit, cum juxta Apostolum sine fide impossibile sit Deo placere. Quapropter etiam superiùs occasione Cosmæ primi antistitis Constantinopolitani diximus, annuam Cosmæ Constantinopolitani patriarchæ memoriam, quæ in Menæis excusis die secunda Januarii recolitur, ad hunc Cosmam non pertinere, eique nomen Sancti nequaquam convenire, quia nullo modo est probabile, ecclesiam Constantinopolitanam Fastis suis ecclesiasticis inseruisse illum hominem, quem ipsa ob manifestam hæresis suspicionem publicè damnaverat. Quod si quis
B fortè contendat, quosdam posterioris ævi Græcos, & Nicetæ Acominato similes ipsius patronos, hunc Cosmam in Menæa retulisse, non magnopere refragabimur ; sed tunc ob rationes supradictas jure merito suspicabimur, utrumque Cosmam titulo Sancti indignum esse.

LXXXVI. NICOLAUS IV, cognomento Muzalon.

Exeunte anno 1147, vel ineunte 1148,

CUm ex dictis Cosmas anno Christi MCXLVII, die XXVI Februarii exauctoratus fuerit, & post ejus depositionem ecclesia Constantinopolitana per decem menses pastore caruerit, calculos subducenti facilè constabit, non nisi exeunte Decembri ejusdem anni MCXLVII, vel ineunte Januario anni sequentis ad cathedram regiæ urbis evehi potuisse hunc Nicolaum, cujus nonnulla scripta Baronius in Annalibus ad annum Christi MCXVII num. 15 ex jure Græco-Romano assignat; sed perperam tribuit huic Nicolao duo posteriora decreta, quæ spectant ad Nicolaum Grammaticum, cum quo juxta superiùs dicta Nicolaum
C Muzalonem confudit. Theodorus Balsamon in scholiis ad synodum Trullanam can. 63 de eo memorat sequentia : *Porrò sanctissimus ille Patriarcha dominus Nicolaus Muzalon cum Vitam sanctæ Parasceues, quæ in quodam Callicratiæ vico colebatur, à quodam vicino ineptè ac indoctè, & Sanctæ angelica vivendi ratione indignè compositam invenisset, eam igni mandari jussit, & diacono illi Basilico mandavit, Deo gratam & acceptam ejus Vitam conscribere.* Totum hoc scholion utiliter legetur à successoribus nostris, qui intricata S. Parasceues Acta illustrabunt.

in locum Cosmæ substituitur Nicolaus,

811 Joannes Cinnamus lib. 2 Historiarum num. 18 de hujus Patriarchæ initio ac fine sic scribit : *Interea dum hæc geruntur, imperator Nicolaum quemdam, cognomine Musalonem ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primùm dignitatibus versatus, ecclesiamque Cypriorum adeptus, ultro postmodum inde recesserat. Verùm ut res administrare cœpit, omnium statim ora in eum commota sunt, injustè occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposuisset. Sed is obstinatus primò, throno se deturbari haudquaquam passus. Ubi autem, re ad imperatoris examen delata, malè sibi cessurum agnovit, judicium nolens denuò experiri, abdicata ultro dignitate, ad vitam rursus privatam rediit.* D

qui post tres annos & quatuor menses regiminis,

812 Ne quis autem putet, statim post electionem contigisse ea omnia, quæ hîc simul narrantur, audiendus est Nicephorus Callistus, qui apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 197 illa sic explicat : *Nicolaus Muzalon monachus, qui fuerat archiepiscopus Cypri, cum ipsum archiepiscopatum, ut quidam narrabant, abdicasset ; vel ut alii dicebant, solam rerum administrationem, & per annos* XXXVII *vacasset, demum sub imperatore Manuele Constantinopolitanam sedem tenuit annis tribus, mensibus quatuor: & cum ambiguè abdicasset, ex violentia multorum episcoporum, qui schisma adversus eum effecerant, ex quorum numero quidam ab eo ordinati fuerant, ejectus est.* Catalogus Juris Græco-Romani tomo 1 pag. 302 prorsus similia habet, ubi etiam lib. 4 cap. 4 pag. 295 de hoc Nicolao referuntur sequentia : *Nicolaus Muzalo, cum erat archiepiscopus Cypri, renuntiavit ei throno, dataque est ei mansio Cosmidii, cui præfuit annis...* E *Deinde factus est etiam patriarcha Constantinopolitanus.*

dignitatem patriarchalem anno 1151 abdicavit.

813 Vix intelligo, quid Matthæus Cigala sibi velit, dum apud proximè laudatum Bandurum pag. 213 de hoc Patriarcha sic scribit : *Nicolaus archiepiscopus Cypri annos* XXXVII. *Deinde sese abdicavit ; postremò iterum patriarchatu functus est annos tres, mensibus tribus.* Catalogus Labbeanus eidem tres annos rotundè adscribit. Philippus Cyprius Constantinopolitanam ipsius gubernationem extendit ad quatuor annos & totidem menses, pro quibus cum Nicephoro Callisto & catalogo Juris Græco-Romani tres annos & quatuor menses legendos existimo. Nos igitur cum duobus istis antiquioribus catalogis Constantinopolitano Nicolai Muzalonis episcopatui tribuimus tres annos & quatuor menses, quos si numeraveris ab exeunte anno MCXLVII vel ineunte MCXLVIII, quo sedere cœpit, pervenies ad exeuntem Aprilem vel ineuntem Maium anni MCLI, circa quod tempus Nicolao dignitatem suam deferenti successit

LXXXVII. THEODOTUS II. F

Mense Aprili vel Maio anni 1151 Theodotus sedem CP. ascendit,

JOannes Cinnamus loco proximè citato post relatam Nicolai Muzalonis abdicationem de successore ipsius statim sic meminit : *Theodotus ei sufficitur, vir monachicis institutis apprimè instructus.* Nicephorus Callistus apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 197 spatium temporis, quo ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuit, ita indicat : *Theodotus monachus, & abbas monasterii sanctæ Christi Resurrectionis sub imperatore Manuele annis duobus.* Catalogus Juris Græco-Romani similia habet ; sed certos episcopatûs annos non exprimit. Matthæus Cigala & Philippus Cyprius tres administrationis annos ei concedunt. Denique catalogus Labbeanus cum Nicephoro Callisto concordat, & etiam duos annos ipsi adscribit. Itaque ex dictis patet, initium Theodoti circa exeuntem Aprilem, vel ineuntem Maium anni MCLI probabiliter collocari posse; sed ob diversos catalogorum annos difficilius est, certum illius finem invenire.

quam post duos annos & quinque menbi-ses

815 Attamen hæc annorum discrepantia videtur utcumque conciliari posse ex Græco patriarcharum Constantinopolitanorum codice, qui in

A bibliotheca regis Galliæ ſervatur, & ex quo Cangius lib. 4 Conſtantinop. Chriſt. pag. 88 Græcè citat ſequentia: Θεόδοτ@ μοναχὸς ⳏ καθηγέμω@ τ̃ σεβασμίας μονῆς τ̃ ἁγίας ⳏ ἐνδόξ Ἀναστάσεως ξ̃ Κυρίε ⳏ Θεξ̃ ⳏ Σωτῆρ@ ἡμῶν Ἰησ̃ Χριστ̃ ὅτι ξ̃ αὐτ̃ βασιλέως πορφυρογεννήτ κυρ̃ Μανουὴλ Κομνην̃, ἔτη β', μῆνας π. Hoc eſt, ni fallor: *Theodotus monachus, & abbas venerandi monaſterii ſanctæ & glorioſæ Reſurrectionis Domini & Dei ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, ſub eodem imperatore porphyrogenneto, domino Manuele Comneno, annos duos, menſes quinque.* Hîc litteram π pro πέντε ſeu *quinque* interpretatus ſum, in qua ſignificatione apud Græcos ſæpe uſurpatur, ut Grammatici linguæ Græcæ paſſim obſervant.

816 Ex codice iſto intelligi poteſt, quomodo in quibuſdam catalogis duo, in aliis tres anni Theodoto tribuantur: aliqui enim pro duobus annis & quinque menſibus rotundè tres annos computarunt; alii verò numerarunt duos annos, neglectis quinque menſibus, ut ſæpe fieri conſueyit. His poſitis, epiſcopatui Theodoti imponendus eſt finis circa ineuntem Octobrem anni MCLIII, quandoquidem ſecundùm ſuperiùs dicta exeunte Aprili vel ineunte Maio anni MCLI ſedere cœpit, ut computum inſtituenti evidenter apparebit. Verùm hîc chronotaxi noſtræ, ſatis feliciter procedenti, remora occurrit, & aliundè ex ambiguo Theodoti ſucceſſore oritur difficultas, ob quam ab inſtituta patriarcharum ſerie pauliſper digredi oportet.

circa ineuntem Octobrem anni 1153 reliquit.

B

PARERGON VIII.

Diſquiritur, an Neophytus, cognomento Incluſus vel Clauſtrarius, inter patriarchas Conſtantinopolitanos ſit numerandus.

Varii catalogi Neophytum

C

HUic quæſtioni cauſam præbet diverſitas catalogorum, ex quibus nonnulli Neophytum in ſerie patriarcharum Conſtantinopolitanorum recenſent; alii verò prorſus omittunt. Jam ſæpe laudatus catalogus, qui Juri Græco-Romano inſeritur, illum Theodoto ita ſubjungit: *Neophytus, Incluſus, ex monaſterio Euergetidis, annis* .... In catalogo Matthæi Cigalæ apud citatum Bandurum tomo 1 pag. 213 *Neophytus Clauſtrarius* ſolo nomine & cognomine ſine aliis adjunctis memoratur. Sed Philippus Cyprius cum catalogo Juris Græco-Romani etiam de monaſterio illius ſic meminit: *Neophytus monachus ſeu clauſtrarius monaſterii Euergetidis.* Erat autem hoc monaſterium τ̃ς Εὐεργέτιδ@, id eſt *Benefactricis*, veroſimiliter ob ſingularia Deiparæ beneficia, ſanctiſſimæ Virgini Mariæ conſecratum, de quo Cangius lib. 4 Conſtantinopolis Chriſtianæ pag. 87 & ſequente poteſt videri.

cum Pagio

818 Pagius ſequitur catalogum Juris Græco-Romani, & idcirco in Critica anno Chriſti MCLIII num. 20 hunc Neophytum patriarchis Conſtantinopolitanis ita accenſet: *Mortuus eſt hoc anno Theodotus patriarcha Conſtantinopolitanus, qui juxta ſeriem epiſcoporum Byzantii lib.* IV *Juris Græco-Romani Nicolao* III (legendum IV) *Muſaloni dicto ſucceſſit, & quem excepit Neophytus, incluſus in manſione Euergetidis. Utrumque prætermiſit Baronius; & Onuphrius in Chronico, qui legerat ſericm illam tunc ineditam, pro Theodoto perperam Theodoſium habet, & Neophytum Incluſum prætermittit, quia exemplar mancum nactus fuerat.* Deinde in Critica ad annum Chriſti MCLV num. 12 de incerto Neophyti fine hæc tradit: *Neophyto Incluſo, patriarchæ Conſtantinopolitano, incerto anno demortuo, ſucceſſit Conſtantinus Chliarenus.* At unde novit Pagius, Conſtantinum Chliarenum potius Neophyto mortuo, quam exauctorato, vel ſponte diſcedenti, ſucceſſiſſe?

Neophytus Incluſus SEC. XII.

& Baronio inter patriarchas CP. numerant;

819 Quod hîc ſpectat ad Baronium, is utrumque non prætermiſit, ut perperam hoc loco Pagius aſſerit, ſed potius Nicolaum Muzalonem cum Nicolao Grammatico confudit, & hac occaſione in Annalibus ad annum Chriſti MCXVII num. 15 de Neophyto etiam ſic meminit: *Eodem anno moritur Nicolaus Muzalon patriarcha Conſtantinopolitanus .... Succeſſit autem in locum ejus, ut idem Zonaras ait, unus ex diaconorum ordine, patriâ Chalcedonenſis, nomine Theodorus.* * *Quantum autem hic ſederit, in ſerie Græca, quæ ponitur Conſtantinopolitanorum patriarcharum, quæ habetur cuſa in codice Juris Orientalis, non legitur; ſicut nec ejus ſucceſſorum, ſcilicet Neophyti Incluſi, Conſtantini, & Lucæ Chryſobergis, quorum nec nominum quidem eſt aliqua mentio apud Nicetam Choniatam, ut planè divinare convincantur, qui texentes in faſtis ſeriem Conſtantinopolitanorum patriarcharum, multis omiſſis, loca certa ſingulis, quos recitant, tribuiſſe inveniuntur.* Equidem ex his colligo, Baronium varia perperam commiſcuiſſe; ſed non video, Nicolaum Muzalonem & Neophytum Incluſum ab ipſo omiſſos fuiſſe, quamvis ignoraverit certos Neophyti & aliquot ſequentium patriarcharum annos, qui revera in catalogo Juris Græco-Romani non exprimuntur. Porrò per decurſum oſtendemus ex aliis monumentis, quæ Baronius non vidit, nos non *planè divinare*, dum loca certa ſingulis patriarchis aſſignamus.

E

* *lege* Theodotus

Bandurus verò

820 Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 920 hunc Neophytum è numero patriarcharum Conſtantinopolitanorum eradendum cenſet, & ibidem de hac re ſic diſſerit: *Inter Theodotum laudatum & Conſtantinum Chliarenum recenſetur Neophytus, cum in catalogo hîc à nobis edito ex Jure Græco-Romano, tum in aliis catalogis; ſed quonam hic anno obierit, non liquet, cum ſedis ejus numerus annorum in laudatis catalogis non compareat, fortaſſis temporis injuriâ deletus. Verùm ipſe puto, hunc Neophytum patriarcham, cum nemo alius ex ſcriptoribus, quod ſciam, hujus meminerit, commentitium eſſe, uti ex iis, quæ infra dicturi ſumus, facile videre eſt. Unde apparebit, quanti faciendus ſit catalogus hic Nicephori Calliſti, abſque cujus ſubſidio Baronius, Pagius, aliique ſæpe in errorem prolapſi ſunt, ut cuilibet videre licet.*

F

cum aliis catalogis

821 Non video, quomodo Bandurus ſententiam ſuam ex infra dicendis ſtabilire poſſit; cum initia ſequentium aliquot patriarcharum incerta ſint, ut Cangius in notis ad Hiſtoriam Cinnami pag 466 de Luca Chryſoberge obſervat his verbis: *Quando Lucas Chryſoberges patriarchalem dignitatem adeptus ſit, incertum. Id tantùm conſtat ex ſerie patriarcharum, Conſtantino Chliareno ſucceſſiſſe.* Adde, quod inter catalogos non conveniat, quamdiu Lucas ille ſederit, ut infrà dicemus. Quare hæc Banduri opinio potiſſimùm

Sec. XII. nititur auctoritate Nicephori Callisti, qui in catalogo suo Neophytum omisit. Huic majoris roboris causâ adjungo duos patriarcharum Constantinopolitanorum catalogos, à Labbeo nostro in Apparatu Historiæ Byzantinæ pag. 35 & sequente ex manuscriptis codicibus editos, qui de Neophyto non meminerunt, eoque omisso, Constantinum Chliarenum Theodoto immediatè subnectunt.

eumdem è numero patriarcharum expungendum censet.

822 Propter istud trium catalogorum silentium Banduro libenter concedemus, Neophytum illum non esse numero patriarcharum adscribendum; at ideo non statim admittimus, hunc patriarcham *commentitium esse*, si Bandurus ea phrasi significare velit, nomen Neophyti ab aliquo fabulatore confictum, atque ita temerè catalogo patriarcharum Constantinopolitanorum insertum fuisse: quamvis enim scriptores synchroni aut suppares de illo non meminerint; non tamen inde continuò sequitur, eum in rerum natura non exstitisse. Sic Joannes Cinnamus & Nicetas Choniata in copiosis suis historiis non nominant quosdam
B patriarchas Constantinopolitanos, de quibus tamen nemo dubitat, & quos ex posterioribus monumentis abunde novimus. Præterea non habemus omnes auctores, qui res gestas illorum temporum conscripserunt. Ex hactenus dictis conjicimus, Neophytum istum non absque ratione in quibusdam catalogis memorari, atque in aliis prætermitti; cujus diversitatis causam jam ex manuscripto patriarcharum catalogo eruere conabimur.

Cangius pro patriarchatu Neophyti citat textum Græcum,

823 Cangius lib. 4 Constantinopolis Christianæ pag. 87 & sequente agens de monasterio Euergetidis, Neophytum ea occasione inter patriarchas Constantinopolitanos refert hoc modo: *Utcumque sit, ejusce monasterii monachus fuit Neophytus, patriarcha Constantinopolitanus, Theodoti successor, de quo ita catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum in codice regiæ bibliothecæ signato* MMCDXXIII: Νεόφυτος μοναχὸς ὁ ἀπὸ τῆς στεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος· περὶ οὗ φασὶ καὶ χειροτονηθῆναι διωμολογηκέναι, ὡς ἀναγνώσης ἔχων σφεγγίδα, καὶ τὴν σολὴν τότε ἠμφιεσμένος, ἐκβαλὼν αὐτὴν, λαϊκὸν ἄμφιον ἠμφιέννυτο· ἢ δι' ἃ τοῦτο κεκώλυται τῆς χειροτονίας, ἢ ὑπεχώρησε τῶν πατριαρχικῶν κελλίων, φερσμείνας ἐν τούτοις η. μῆνας έ.

C *quem Latinè reddimus,*

824 Sanè Cangius non exiguum nobis obsequium præstitisset, si ipsemet Latinè vertisset hunc ambiguum & corruptum textum, quem nihilominus ita interpretamur: *Neophytus monachus ex venerando monasterio sanctissimæ Deiparæ Benefactricis: de quo, antequam consecraretur, affirmatum est, quod habens characterem Lectoris, & veste illius indutus, eâ depositâ, laïcalem habitum assumpserit. Propterea prohibitum est, ne consecraretur, & subduxit se ex ædibus patriarchalibus, postquam manserat in illis .... menses quinque.* Hîc aliqua puncta interponere coactus sum propter litteram η., quæ nec spiritu, nec accentu notatur, & idcirco de accurato mansionis illius tempore nos æquè dubios relinquit. Si quis me felicior claram hujus litteræ explicationem invenerit, libenter discam, & ei de palma gratulabor. Cum interea aliud non liceat, varias de illa expressione conjecturas proponam.

& de cujus expressione chronologica,

825 Imprimis nonnemo suspicari posset, hoc loco subintelligi vocem Græcam ἔτη id est *annos*, ac tempus mansionis sufficienter exprimi per literam numeralem η, quæ *octo* significat. Igitur juxta hanc interpretationem Neophytus ἔτη η. μῆνας έ. Hoc est: *annos octo, menses quinque* in patriarchalibus ædibus mansisset. Verùm ea suspi- D
cio nobis nullo modo placet: nam dum littera illa numerum indicat, accentu acuto sic ή notari consuevit. Præterea prorsus ab omni verosimilitudine alienum est, hanc consecrationis controversiam tamdiu durasse. Denique tantum temporis intervallum cum annis sequentium patriarcharum conciliari non potest, ut ex infrà dicendis constabit.

quæ sanè obscura ac ambigua est,

826 Saltem non tam improbabiliter quispiam conjectaret, duas litteras in hoc codice desiderari, ac certum annorum numerum excidisse, ita ut ex voce mutila ἔτη tantùm superstet η, pro quo legendum sit ἔτη ...., omisso annorum numero, quemadmodum in catalogo Juris Græco-Romani incertum hujus Neophyti tempus eo modo exprimitur. At in ea hypothesi ut minimum Neophyto concedere oportebit duos annos & quinque menses commorationis in domo patriarchali, quod temporis spatium cum reliqua successorum chronotaxi difficulter componi posset, ut infra apparebit. Deinde ista controversia de ordinando E
Neophyto nimis diuturna videtur, & nobis non fit verosimile, Constantinopolim tamdiu consecrato patriarcha caruisse, qui interea sine successore in æde patriarchali commoraretur. Denique in Cangiana hujus textûs editione nullum est lacunæ signum, quo indicetur, aliquid in Ms. codice deesse, aut in eo quosdam characteres obsoletos legi non potuisse.

diversas conjecturas

827 Quare malim suspicari, istud ἐν τούτοις η. scriptum fuisse pro ἐν τούτοισι *in hisce*; vel certè, neglectis malè accentu ac spiritu leni, additoque perperam ad latus puncto, η. positum fuisse pro ἦ tertia persona verbi εἰμὶ in imperfecto indicativi, quæ relata ad participium φερσμείνας, more Græcorum significabit *manserat*, & hunc continuatum faciet sensum: *Subduxit se ex ædibus; manserat in his mensibus* v. Quod si hæ conjecturæ displiceant ob omissum spiritum vel accentum, & additum punctum, quod litteræ η. istic ita subjungitur, etiam dici posset, oscitantiâ librarii illud η. perperam in textum irrepsisse. Saltem secundùm has posteriores conjecturas, sensus erit planus, & clarè significabit, Neophytum dumtaxat quinque mensibus in æde patriarchali mansisse, dum lis inter ipsum & adversarios agitaretur, & tandem ex ea sine consecratione discessisse, cum post quin- F
que menses causâ cecidisset. Non inficior, has esse tetricas minutias, quæ tamen discutiendæ fuerunt, quia pro cujusque arbitrio explicaræ chronologiam nostram non parum perturbarent.

eruditis proponimus.

828 Quidquid sit de incertis hisce conjecturis, ex hoc Cangiano codicis regii fragmento elicimus non contemnendam rationem, ob quam aliqui catalogorum scriptores Neophytum inter patriarchas Constantinopolitanos numeraverint; alii autem eumdem in illorum serie prætermiserint: priores enim videntur Neophytum numero illorum adscripsisse, eo quod patriarcha designatus esset, & notabili temporis spatio in ædibus patriarchalibus mansisset; posteriores verò illum omisisse, quia judicabant, non esse accensendum episcopis virum, qui numquam episcopalem consecrationem impetrasset. Nos horum opinioni consentientes excludimus Neophytum à nostra patriarcharum serie, ad quam jam revertimur. At hîc lectorem præmonemus, quod sequens aliquot patriarcharum chronologia ex antiquis catalogis ita ordinetur, acsi sedes Constantinopolitana tempore Neophyti, juxta postremas conjecturas nostras, quinque mensibus vacasset.

A

LXXXVIII. CONSTANTINUS IV, cognomento Chliarenus.

Cum Conſtantinus ab ineunte Martio anni 1154 *CP. cathedram*

JOannes Cinnamus & Nicetas Choniata de hoc Patriarcha nullam mentionem faciunt, etiamſi res ſub imperio Manuelis Comneni geſtas copioſè litteris mandaverint. Catalogus Juris Græco-Romani, Matthæus Cigala, & Philippus Cyprius illum quidem memorant; ſed annos ſedis ipſius non exprimunt, ut patet ex lib. 4 Juris Græco-Romani pag. 303, ubi de eo ſic legitur: *Conſtantinus Chliarenus diaconus & ſacelli præfectus annis*..... Sic etiam Matthæus & Philippus ſupradicti apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 213 & 223 de annis adminiſtrati epiſcopatûs Conſtantinopolitani non meminerunt. At Nicephorus Calliſtus apud eumdem Bandurum pag. 197 annos illos ita indicat: *Conſtantinus*

B *Chliarenus diaconus & ſacellarius magnæ eccleſiæ, annos duos, eodem imperante*, ſcilicet Manuele Comneno. Catalogus Labbeanus etiam duos gubernationis annos eidem Conſtantino aſſignat.

duobus annis ac quinque menſibus poſſedisſet,

830 Verùm ſupra laudatus patriarcharum Conſtantinopolitanorum catalogus, cujus aliqua fragmenta Cangius lib. 4 Conſtantinopolis Chriſtianæ pag. 87 & 88 ex Ms. codice bibliothecæ regiæ exhibuit, duobus iſtis epiſcopatûs annis, quos Nicephorus Calliſtus & catalogus Labbeanus numero rotundo computant, accuratè quinque menſes ita ſuperaddit: Κωνσαντῖνος διάκονος τ̃ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ὕπαρ τ̃ πατριαρχικῆς μικρ̃ς σακέλλης, ὁ Χλιαρηνός, ἔτη β', μῆνας π. Id eſt: *Conſtantinus Chliarenus, diaconus magnæ eccleſiæ, & minoris theſauri patriarchici cuſtos, annis duobus, menſibus quinque.* Littera π ſignificat πέντε ſeu *quinque*, ut ſupra cum obviis linguæ Græcæ Grammaticis monuimus. Ceterùm de officio ſacellarii in eccleſia Græca conſuli poteſt Gretſerus noſter, qui in notis ad Codinum Curopalatam cap. 3 pag. 156 & ſequentibus, de etymologia & communi ſignificatione hujus dignitatis fuſè diſputat.

C *eamdem anno* 1156 *deſevit,*

831 Ad chronologiam noſtram exactè ordinandam ſpectant hi quinque menſes, qui ab aliis more ſatis recepto omittuntur, & quos tamen accuratè numerandos eſſe cenſemus, quando in catalogis exprimuntur. Cum igitur juxta ſuperiùs dicta Theodotus adminiſtrationi ſuæ finem impoſuerit circa ineuntem Octobrem anni MCLIII, ac poſtea de conſecratione Neophyti per quinque menſes diſceptatum fuerit, atque ita ſedes Conſtantinopolitana quodammodo quinque menſibus vacaverit, ſucceſſionem hujus Conſtantini Chliareni differimus uſque ad ineuntem Martium anni MCLIV, quo citciter tempore ad cathedram regiæ urbis evectus fuiſſe nobis videtur. Jam verò computemus duos annos & quinque menſes, quibus ex teſtimonio præfati catalogi eccleſiam Conſtantinopolitanam rexit, & ingrediemur menſem Auguſtum anni MCLVI, circa quod tempus ei ſuccedere potuit

LXXXIX. LUCAS, cognomine Chryſoberges.

JOannes Cinnamus lib. 5 Hiſtoriarum num. 6 narrat, quomodo hic Patriarcha principem Ma-

hometanum ad eccleſiam ſanctæ Sophiæ deduci prohibuerit, ac tunc primùm de illo ſic meminit: *Imperator rerum proſperarum magnitudine elatus, triumphum ab ipſa Acropoli uſque ad celeberrimum divinæ Sapientiæ templum apparaverat; quò unà cum Sultano procederet. Sed quod intenderat, non confecit: Lucas enim, qui tunc temporis rebus eccleſiaſticis præerat, huicce conſilio obſtitit, non decere, inquiens, inter divinam ſupellectilem & ſacra ornamenta impium hominem tranſire. Alius præterea caſus rem impediit: quippè profunda jam nocte validior quædam agitatio totam repentè terram concuſſit. Unde Byzantini Lucæ monita vera eſſe rati, Deo haud placere ejuſmodi conſilium aiebant.* Nicetas Choniata lib. 3 num. 5 etiam refert, hunc triumphum terræ motu & aëris intemperie impeditum fuiſſe, & illius editor in chronologia Operi præfixa ſtatuit, hæc anno Chriſti MCLVIII contigiſſe. Hinc ſaltem colligeremus, Lucam illo anno Patriarcham fuiſſe, ſi alii chronologi huic editori conſentirent. Sed cum Pagius aliique in numerandis Manuelis imperatoris annis ab hac chronologia diſcrepent, & E ex ea hiſtoria certum Lucæ Chryſobergis initium eruere non poſſimus, juxta ſuperiorem chronotaxim noſtram veroſimile putamus, eum menſe Auguſto vel Septembri anni MCLVI ad cathedram Conſtantinopolitanam promotum fuiſſe.

Sec. XII. & menſe Auguſto vel Septembri ejuſdem anni 1156

in locum ipſius ſuffectus eſt Lucas,

833 Lucam adhuc anno Chriſti MCLXVI in eadem cathedra ſediſſe, conſtat ex ſynodo tunc habita, de qua Leo Allatius in Conſenſione Occidentalis & Orientalis eccleſiæ lib. 2 cap. 12 num. 4 ſic ſcribit: *Synodus ex conventu principum & patriarcharum, metropolitarum, epiſcoporum, & aliorum eccleſiaſticorum numero ſpectatiſſima, anno* XXIII *Manuelis, ab orbe condito* VIMDCLXXIV, *Chriſti nempe* MCLXVI *celebrata fuit*..... *Adfuere Lucas patriarcha Conſtantinopolitanus, Athanaſius Theopolitanus* &c. Hanc ſynodum à ſe perlectam fuiſſe, Leo Allatius ibidem teſtatur his verbis: *Synodi hujus nondum editæ lectio eo gratior acceſſit, quod eo ipſo tempore celebrata & ſcripta ſit correctiſſimè & characteribus grandioribus, & horum epiſcoporum ſubſcriptiones majori ex parte autographas ob oculos objiciat.* Cinnamus lib. 6 num. 2 occaſione hujus ſynodi quædam de Luca narrat, ut loco citato licet videre. Præter varia hujus Lucæ decreta ſeu reſponſa, quæ lib. 3 Juris Græco-Romani pag. 217 & ſequentibus leguntur, conſuli poteſt Theodorus Balſamon, ſcriptor ſynchronus, qui in Commentariis ad Nomocanonem Photii tit. 13 cap. 2 indicat, eumdem *menſe Aprili, indictione* XIV, id eſt, anno æræ Chriſtianæ MCLXVI; adhuc munere patriarchali functum eſſe. Hæc ſatis probant, Lucam uſque ad annum Chriſti MCLXVI eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuiſſe; ſed non tam facilè certum epiſcopatûs ipſius finem invenimus, ut jam ex catalogorum ſilentio ac diſcrepantia experiemur.

cui Nicephorus Calliſtus quindecim annos & tres menſes tribuit,

834 In pleriſque catalogis apud Bandurum anni epiſcopatûs ejus non notantur. Solus ibi Nicephorus Calliſtus tomo 1 Imperii Orientalis pag. 197 eos ita expreſſit: *Lucas monachus Chryſoberges ſub eodem Manuele, annis* XV, *menſibus* III. At ſuprà laudatus catalogus patriarcharum, ex Ms. codice bibliothecæ regiæ excerptus, apud Cangium lib. 4 Conſtantinopolis Chriſtianæ pag. 88 tantum annos duodecim gubernationi ipſius ita aſſignat: Λουκᾶς μοναχὸς ὁ Χρυσοβέργης, ἔτη ιβ'. Hoc eſt: *Lucas monachus Chryſoberges, annis* XII. Catalogus Labbeanus cum hoc annorum numero concordat, & etiam duodecim adminiſtrationis

SEC. XII. annos eidem rotundè assignat. Quapropter malim credere duobus catalogis, inter se consentientibus, quam uni Nicephoro Callisto, in quem forsan negligentiâ librarii error irrepsit, ita ut pro ἔτη ιέ, μῆνας γ', id est *annis* 15, *mensibus* 3, potius ἔτη ιβ', μῆνας γ', sive *annos* 12, *menses* 3 legere oporteat: nam duodecim annis, quos duo isti catalogi sine mensibus more recepto rotundè computant, nihil vetat adjungere tres menses, hîc à Nicephoro Callisto expressè notatos.

& cui nos verosimiliùs cum aliis catalogis duodecim annos & tres menses adscribimus,

835 Ad hanc duodecim annorum lectionem alteri præferendam nos etiam movet ipse Bandurus, qui Nicephorianum quindecim annorum ac trium mensium computum frustra conciliare nititur cum sua patriarcharum chronotaxi, ut patet ex chronologico ipsius ratiocinio, quod tomo 2 Imperii Orientalis pag. 920 & 921 de annis hujus Patriarchæ sic instituit: *Lucas Chrysoberges sufficitur in locum Constantini anno Christi* MCLV, *qui cum rexisset ecclesiam Constantinopolitanam annis quindecim, mensibus tribus, ut scribit hîc Nicephorus, non ante annum* MCLXIX *è vivis excessit. Unde corrigendi sunt Baronius, Pagius, Leunclavius, aliique, qui ejus mortem prædicto anno non consignant.* Igitur ille Nicephoriani catalogi sectator asserit, Lucam anno Christi MCLXIX obiisse, ut magis perspicuum fit ex iis, quæ de successore illius mox ita subjungit: *Michael diaconus & sacellarius magnæ ecclesiæ successit Lucæ Chrysobergi sub finem anni Christi* MCLXIX. At qua arithmeticæ methodo Bandurus ostendet, ab anno Christi MCLV usque ad finem anni MCLXIX annos quindecim & tres menses elapsos esse? Adhibita quacumque numerandi ratione, & expensis ipsius Banduri antecedentibus ac consequentibus, nos dumtaxat comperimus, intra istud temporis spatium quatuordecim annos & aliquot menses effluxisse. Jam chronologiam nostram juxta laudatos catalogos explicemus.

ita ut sedem CP. usque ad finem anni 1168 tenuerit.

836 Primò ex præcedente chronotaxi statuimus, Lucam mense Augusto vel Septembri anni MCLVI ad sedem Constantinopolitanam evectum fuisse. Dubitanter autem dicimus, id *mense Augusto vel Septembri* contigisse: quis enim prudens in tanta temporis incertitudine confidenter asserat, patriarchas Constantinopolitanos sibi invicem tam celeriter successisse, ut inter unius mortem & alterius successionem nullum interstitium relictum fuerit? Quinimo probabilius dici potest, quod propter imperatoris absentiam, plurium ambitum, aliasque causas, electio patriarchæ aliquando ad unum alterumve mensem debuerit differri. Secundò juxta testimonium duplicis catalogi tribuimus episcopatui ipsius annos duodecim, quibus denique etiam tres menses, in catalogo Nicephori distertè expressos, libenter adjecimus. Si quis jam ab Augusto vel Septembri anni MCLVI illos duodecim annos supputaverit, pertinget præterpropter ad finem anni MCLXVIII, quo Lucas ecclesiam Constantinopolitanam gubernare desiit, & locum ipsius exeunte eodem anno, aut initio sequentis, occupavit

XC. MICHAEL III, cognomento Anchialinus.

NUllus historicus, quod sciam, huic Michaëli determinatum episcopatûs initium assignat. Attamen ipsum jam ab ineunte anno Christi MCLXXI in cathedra Constantinopolitana sedisse, colligimus ex Jure Græco-Romano, ubi tomo 1 lib. 3 pag. 227 citatur aliquod hujus Patriarchæ decretum, quod editum est μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιγ', ἡμέρᾳ δ', ἴνδικτιῶνος δ'. Hoc est, *mense Januario, die* XIII, *feria* IV, *indictione* IV, qui characteres chronologici annum Christi MCLXXI indicant, ut Eminentissimus Baronius rectè in Annalibus observavit ad annum Christi MCLXVI num. 41, ubi etiam plura de hoc Michaële referuntur. Sed cum ex his aliisque, quæ in Commentariis canonicis Theodori Balsamonis, & libro 3 Juris Græco-Romani pag. 227 & sequentibus leguntur, certum ipsius initium figere non liceat, chronotaxi nostræ inhærentes, episcopatum ejus exeunte anno MCLXVIII, vel ineunte MCLXIX, exordimur.

Exeunte anno 1168 vel ineunte 1169 ad cathedram CP. evectus est Michaël,

qui unionem inter Græcos

838 Circa hæc tempora Manuel Græcorum imperator ad Alexandrum III Pontificem misit legationem, qua promittebat, se ecclesiam Græcam cum Romana conjuncturum, si Pontifex Occidentale imperium sibi conferre vellet. Alexander postulationem de transferendo in ipsum imperio humaniter reprobavit, & duos Cardinales ad imperatorem destinavit, ut Eminentissimus Annalium ecclesiasticorum auctor ad annum Christi MCLXX num. 54 & 55 ex antiquis Alexandri III Actis fusiùs exponit. Nonnulli putant, Manuelem ficto animo hanc ecclesiarum unionem obtulisse, ut imperium Occidentale obtineret, fractisque Latinorum viribus, periculum ab Orientali averteret. Quidquid sit de illius intentione, quam supremo cordium scruratori dijudicandam relinquimus, eo tempore exteriùs ita se gessit, ut seriò illam ecclesiarum unionem cupere videretur: nam doctissimo Hugoni Etheriano librum de processione Spiritus sancti contra Græcos scribere permisit, & de pace inter utramque ecclesiam concilianda tractari jussit in synodo, cujus infelix successus huic Michaëli patriarchæ potissimùm imputatur, ut jam referemus.

& Latinos ineundam, disturbasse dicitur,

839 Leo Allatius in Consensione perpetua Occidentalis & Orientalis ecclesiæ lib. 2 cap. 12 de irrito hujus synodi eventu ita scribit: *Videns itaque imperator, indies schismaticorum procacitatem & insolentiam contra Latinos augeri, concilium indixit Constantinopoli, ut, querelis sopitis, modus inveniretur ad pacem cum Latinis conciliandam, & damna, quæ illius imperio inferebantur, propulsarentur: sed nefarius homo, Michaël Anchiali patriarcha (quæ eum causa induxerit, nondum comperi) à proposito specie pietatis, avertit. Quare nihil in ea synodo conclusum est. Colligitur ex dialogo, quem ipse patriarcha conscripsit, in quo introducit imperatorem, anxiè pacem peroptantem, ad eam consequendam summis conatibus contendentem, se verò ab ea dehortantem, & Latinos modis omnibus expostulantem. . . . . Ejusdem etiam Anchiali circumfertur epistola, calumniis & conviciis plena in Romanam Ecclesiam.*

suosque contra crucesignatos videtur incitasse.

840 Nequaquam ab indole aut tempore hujus violenti Patriarchæ alienum est, quod Fredericus I imperator narrat in epistola, quam anno Christi MCLXXVIII ad filium Henricum ex Oriente dedit, ubi de perfidia Constantinopolitani imperatoris conqueritur, & inter alia apud Edmundum Martene tomo 1 Collectionis amplissimæ veterum monumentorum col. 911 de odio Constantinopolitani Patriarchæ contra Latinos scribit sequentia: *Alexandro hæc Papæ scribere non omittas, quod aliquos Religiosos per diversas provincias destinet, qui populum Dei contra inimicos crucis exhortentur,*

A *tur, præcipuè contra Græcos, quibus præsentibus & legatis nostris, Monasterienſi episcopo & ſuis collegis, in eccleſia ſanctæ Sophiæ Patriarcha Conſtantinopolitanus publicè prædicaverit, quod quicumque Græcus centum peregrinos occideret, ſi decem Græcorum reatum incurriſſet, indulgentiam conſequeretur à Deo.* Saltem barbara illa concio ad hoc circiter tempus referenda eſt, & odium Græcorum adverſus Latinos ſatis indicat. Sed ad ſcripta ſchiſmatici hujus Patriarchæ redeamus.

Græci recentiores prætexunt falſas cauſas ſuo ſchiſmati

841 Ex ipſa memorati dialogi epigraphe, quam Allatius ibidem Græco-Latinè exhibet, evidenter diſcimus totam ac veram cauſam ſchiſmatis, quod recentiores Græci ſchiſmatici aliis titulis ornare ac confictis calumniis tueri ſolent: hîc enim tempore Manuëlis Comneni dicuntur multi antiſtites, qui Romano Pontifici ſuberant, unionis procurandæ gratiâ Conſtantinopolim veniſſe, *nihil aliud à Græcis expoſcentes, quam ceſſionem primatûs ipſi Papæ & appellationum, & illius commemorationem fieri.* Igitur Latini à Græcis tantummodo exigebant, ut primatus Papæ Romani,

B quem Chriſtus Petro conceſſerat, in tota Eccleſia agnoſceretur, undique ad Sedem Apoſtolicam appellari poſſet, & nomina Pontificum Romanorum diptychis reſtituerentur; quæ tria controverſiæ puncta Græci tribus vocibus exprimunt, & communiter πρωτεῖον, ἔκκλητον, μνημόσυνον, id eſt *primatum*, *appellationem* & *commemorationem* vocare conſueverunt.

quod ex ſola præſulum CP. ſuperbia ortum eſt,

842 Ex his patet mendacium Macarii Ancyrani, qui ibidem apud Allatium aliam infructuoſæ ſynodi cauſam fingit, eamque Latinis ſic falſò imputat: *Rurſum ſub imperio Manuelis, labore prævio, Conſtantinopolim primi Cardinalium advenere, & celebrata eſt magna ſynodus. Et cum multa dixiſſent & audiſſent, ita caſu ferente, non condeſcenderunt; ſed inſiſtebant, omnes omnino ad ſuum arbitrium & conſuetudines trahere. Quare, re deſperata, imperator & ſynodus, & univerſus ſenatus calculum dederunt, ut totali ſeparatione Papam & qui cum eo ſentirent, omnes abſcinderent, judicium ſuper hoc Deo relinquentes.* At falſum eſt, quod Latini Græcos trahere voluerint ad ſuas conſuetudines, quas ipſi probant,

C & Græcis unitis tum in Oriente tum in Occidente permittunt. De hoc inepto Romanæ Eccleſiæ calumniatore apud eumdem Allatium in Opere laudato lib. 2 cap. 18 num. 15 plura videri poſſunt. Quapropter initio non rituum diſcrepantia, non panis azymi & fermentati diverſitas, non denique ipſa controverſia de proceſſione Spiritus ſancti Orientalem eccleſiam ac Occidentali divulſerunt: nam Græci ſchiſmatici ſimiles quæſtiones contra Latinos agitarunt, ut ſpecioſo pallio rebellionem ſuam tegerent, atque hoc prætextu ambitioſam ſuam eccleſiam poteſtati Romanæ Eccleſiæ ſubtraherent. Schiſmati cauſam præbuit ſola præſulum Conſtantinopolitanorum ſuperbia, qui Romano Pontifici, legitimo Chriſti in terris vicario, parere nolebant, & ſupremam in alios præſules jurisdictionem exercere cupiebant.

ut anonymus Græcus fatetur.

843 Ne quis hoc à me gratis dictum arbitretur, audi anonymum Græcum, qui id ſatis innuit in quodam fragmento, quod Iſmaël Bullialdus in notis ad Hiſtoriam Ducæ ex manuſcripto bibliothecæ regiæ Græco-Latinè edidit, & quod in obſervatione ad caput XXXI pag. 256 ſic interpretatur: *Imperante Conſtantino Monomacho, in ſedem patriarchalem collocatus eſt Michaël Cerularius, qui ſtatim ubi creatus fuit, Papam Romæ è ſacris diptychis abraſit, ei objiciens, quod pane azymo Euchariſtiam conficeret, & ſymbolo additam Spiritus ſancti à Filio proceſſionem . . . . Michaël ipſe Cerularius ſchiſmatis malum auxit, & in majus diſcordiæ incendium prorumpere fecit. Italus quoque quidam, nomine Argyrus, rebus quibuſdam ſecularibus admixtis, vulnus illud exaſperavit: maximè verò ac præcipuè patriarchæ libido, qui ſe ſuoſque ſucceſſores Romanæ Sedis juriſdictioni ſubtrahere voluit; nec ad Papam amplius provocari, nec ab eo judicari. Propoſitum inſuper illius erat, in aliorum patriarcharum thronos auctoritatem & juriſdictionem in ſe trahere, quamque antea Papa Romæ in ceteros habuerat, poteſtatem ad Conſtantinopolitanum patriarcham transferre.* Pluribus hanc præcipuam ſchiſmatis cauſam proſequi poſſemus, niſi præfixus lucubrationi noſtræ ſcopus nos aliò avocaret. Quare etiam hîc nos morari non debet Caſimirus Oudinus, impudens Religionis ac fidei ſuæ apoſtata, qui in Commentario de ſcriptoribus eccleſiaſticis tomo 2 col. 1532 Michaëli Anchialo, ceteriſque Græcis ſchiſmaticis patrocinatur, & ex communi hæ- E reticorum more Eccleſiam Romanam calumniis inceſſit. Hæc itaque breviter dicta ſufficiant occaſione iſtius ſynodi Conſtantinopolitanæ, quam diſturbavit Michaël patriarcha, ad quem jam revertimur.

Cum Michaël iſte octo annis & duobus menſibus ſedisſet,

844 Nicephorus Calliſtus apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 198 tempus hujus Patriarchæ determinat his verbis: *Michaël diaconus & ſacellarius magnæ eccleſiæ, Anchialinus & ſupremus philoſophorum, eodem imperante, annis* VIII, *menſibus* II. Catalogus Juris Græco-Romani, Matthæus Cigala, & Philippus Cyprius rotundum octo annorum numerum eidem adſcribunt; catalogus verò, quem Onuphrius Panvinius præ oculis habuit, & Labbeanus ei novem annos aſſignant. Verùm iſta temporis diſcrepantia utcumque conciliari poterit, ſi dicamus, quod uterque catalogus Panvinii & Labbei nonum epiſcopatûs annum, per duos menſes inchoatum, pro integro connumerarit; alii autem annos octo, neglectis duobus menſibus, rotundè computaverint. Cum ergo Michaël juxta ſupradictam chronotaxim exeunte anno MCLXVIII vel ineunte MCLXIX cathedram Conſtantinopolitanam occupare cœperit, ſupputatis octo annis ac duobus menſibus, eamdem circa ineuntem Martium anni MCLXXVII reliquit. F

menſe Martio anni 1177 ei ſucceſſit Chariton,

845 At hîc iterum non intelligo arithmeticam Anſelmi Banduri, qui tomo 2 Imperii Orientalis pag. 921 de annis hujus Patriarchæ ſic diſſerit: *Michaël diaconus & ſacellarius magnæ eccleſiæ ſucceſſit Lucæ Chryſobergi ſub finem anni Chriſti* MCLXIX. *Hic cum ſedisſet annis octo & duobus menſibus, ut ſcribit Nicephorus, obiit anno Chriſti* MCLXXVII. Quod autem Bandurus obitum Michaëlis initio anni MCLXXVII collocet, liquet ex iis, quæ de ſucceſſore ipſius ibidem ita ſcribit: *Chariton initio anni Chriſti* MCLXXVII *thronum Conſtantinopolitanum conſcendit.* Deinde ad finem ejuſdem anni MCLXXVII refert mortem Charitonis, cui cum Nicephoro Calliſto undecim gubernationis menſes tribuerat, ut loco citato videre eſt. Sed qua computandi ratione Bandurus inter finem anni MCLXIX & initium anni MCLXXVII octo annos & duos menſes Michaëlis inveniet? Nos igitur alia numerandi methodo eumdem Banduri annum admittimus, affigentes finem Michaëlis ineunti Martio anni MCLXXVII, circa quod tempus ei ſucceſſit

SEC. XII.

XCI. CHARITON.

qui juxta plerosque catalogos ante medium anni 1178 gubernationi suæ finem imposuit.

HIc Patriarcha pauco tempore sedemConstantinopolitanam tenuit, ut patet ex Nicephoro Callisto, qui apud Bandurum tomo 1 Operis proximè citati pag. 198 episcopatum illius ita circumscribit: *Chariton monachus nobilissimus abbas Manganorum, mensibus* XI. Huic consentiunt reliqui catalogorum collectores apud eumdem Bandurum, excepto Matthæo Cigala, qui μῆνας ια΄ in ἔτη ια΄, id est *menses* XI, in *annos* XI perperam transformavit. Onuphrius Panvinius in Chronico ecclesiastico ad annum Christi MCLXXVI, ex suo catalogo illum sic memorat: *Charito* XCI *Constantinopolitanus patriarcha sedit an.* I, *mens.* II, *di.* .... Catalogus Labbeanus nullum dierum indicium notat; sed etiam annum unum & duos menses Charitoni assignat. Si Nicephoro Callisto, aliisque catalogorum scriptoribus adhærere velis, episcopatum Charitonis mense Februario anni MCLXXVIII finiam; sin verò duplicem Panvinii & Labbei catalogum sequi malis, finem illius ad tres menses differam. Saltem ex omnium catalogorum consensu sequitur, Charitonem ante medium anni MCLXXVIII episcopatui suo finem imposuisse, cum initium ipsius mensi Martio anni MCLXXVII affixerimus.

B

XCII. THEODOSIUS, cognomento Borradiotes.

Probabiliter circa medium anni 1178 ecclesiam CP. regere cœpit Theodosius,

ETiamsi ex historicis synchronis aut subæqualibus certum hujusPatriarchæ initium assignare nequeamus, tamen illum jam ab anno MCLXXIX in cathedra Constantinopolitana sedisse, colligimus ex Jure Græco-Romano, ubi tomo 1 lib. 3 pag. 231 leguntur sequentia: *Scito, tempore sanctissimi & universalis patriarchæ domini Theodosii, trigesimâ Julii mensis, duodecimæ Indictionis, factam esse subnotationem synodalem, quæ ad verbum sic habet.* Tum subditur ipsa Patriarchæ responsio, qua propositum de nuptiis dubium resolvit. Porrò ex appositis hîc temporum notis apparet, Theodosium jam mense Julio anni MCLXXIX ecclesiam Constantinopolitanam gubernasse, quandoquidem Indictio duodecima illo anno usque ad Calendas Septembres currebat. Dum igitur primordia episcopatûs Theodosiani juxta superiùs institutam chronologiam, ante medium anni MCLXXVIII ponimus, veteri historiæ non contradicimus, nec à verisimilitudine aberramus.

C

qui schismaticus fuisse videtur.

848 Nicetas Choniata varias hujus Patriarchæ actiones commemorat, atque inter alias sub imperio Manuëlis Comneni lib. 7 num. 6 fusè narrat, quomodo imperator ille sub vitæ finem ex omnibus catecheticis libellis deleri voluerit anathema, quod contra fictitium Mahometis deum pronuntiabatur; causatus, Mahometanos qualibuscumque in Deum blasphemiis offendi. Sed accersitus ab ipso Theodosius, opinioni ejus acriter resistebat, ac disceptatio tandem eò devenit, ut imperator scripserit litteras, quæ juxta phrasim Nicetæ *cum summo pastore Theodosio & pontificibus ob præposteram adversationem expostulantes, majus concilium minabantur, & controversiæ disceptationem, ipso veteris Romæ Papa adhibito, jurejurando testificabantur.* Ex his conjicio, Theodosium, aliosque illos præsules schismaticos fuisse. Imperator enim non intentasset has minas obedientibus Ecclesiæ Romanæ filiis, qui ultro optassent, ut hujusmodi controversia ad Romanum Pontificem deferretur, & decretorio illius judicio finiretur. D

Hic relegatus, ac mox sedi suæ restitutus

849 Præterea Nicetas in imperio Alexii Comneni junioris num. 8 refert, quomodo Theodosius ab Alexio Protosebasto ob falsas accusationes in monasterium Pantepopti relegatus, ac paulo pòst intercessione procerum sedi suæ honorificentissimè restitutus fuerit; ibi autem Theodosium appellat *virum sanctissimum*, & deinde ibidem num. 11 asserit, quod injuriarum oblitus, calamitatem ejusdem Protosebasti, mutatâ rerum fortunâ, consiliis & consolationibus levaverit. At ubique lector meminerit, Patriarcham schismaticum ab auctore schismatico laudari. Postea idem scriptor ibidem num. 12 graphicè depingit primum hujus Patriarchæ congressum cum Andronico tyranno, & more suo multis exponit aculeatum illorum colloquium, quod hîc nobis exscribere non vacat, quamvis apud citatum auctorem legi mereatur. E

tandem ob incestas Andronici tyranni nuptias

850 Denique Nicetas sub imperio ejusdem Alexii junioris num. 15 memorat, Theodosium incestis nuptiis, quas Andronicus tyrannus conciliare nitebatur, fortiter cum quibusdam præsulibus restitisse, ac tandem majori approbatorum numero superatum, dignitati suæ ultro renuntiasse. Unde post laudatam Theodosii constantiam hæc subdit: *Cum se nihil proficere, & mala manifestè ingruere, & partem meliorem à majore vinci cerneret, è sacro palatio in insulam Terebintum, ubi sibi diversorium & sepulcrum struxerat, discedit. Andronicus verò, ut desideratum, ita inopinatum ejus discessum, instituto suo commodissimum ratus, nuptias perfecit, Bulgarorum episcopo, qui tum forte in urbe erat, cæremonias matrimonii peragente.* Pagius, aliique chronologi probant, ista anno Christi MCLXXXIII contigisse, juxta quod tempus jam chronologia nostra ordinanda est.

post medium anni 1183 abdicavit se ultro dignitate,

851 Nicephorus Callistus annos administrationis ejus sic exprimit: *Theodosius Borradiotes sub eodem imperatore* (scilicet Manuele Comneno) *& Andronico Comneno, annis* VI, *& abdicavit ob imperatoris* [*iram.*] Catalogus, quem vidit Panvinius, huic annorum numero assentitur. Scriptor catalogi, qui Juri Græco-Romano insertus est, sibi annos hujus Patriarchæ ignotos fuisse, significat hoc modo: *Theodosius monachus, oriundus ex Antiochia, qui longo tempore monasticam exercuerat in colle sancti Auxentii, an .... tandem renuntiavit.* Denique recentiores quidam catalogi tantummodo tres annos ei adscribunt. Nos antiquiori Nicephoro, & catalogo Panviniano potius adhærentes, sex annos huic Theodosio assignamus: si enim ante medium anni MCLXXVIII Charitoni successerit, ut supra diximus, & anno Christi MCLXXXIII se dignitate sua abdicaverit, invenies sex annos incompletos, cum id verosimiliùs post medium anni MCLXXXIII contigerit, ut ex infra dicendis colligetur. F

XCIII. BASILIUS II, cognomento Camaterus.

VIdetur Andronicus statim eodem anno Christi MCLXXXIII in locum Theodosii substituisse hunc commodum sibi Patriarcham, ut innuit Nice-

A *quam ſtatim ſub impia conditione obtinuit Baſilius,*

Nicetas Choniata, quando poſt ſuperiùs relatum Theodoſii diſceſſum, immediatè de iſto tyranno ſubjungit ſequentia: *Cum de ſucceſſore ſuæ factionis patriarchæ dando, deliberaret, Camatero Baſilio œcumenicum pontificatum defert, aut potius illius ſyngraphâ impulſus vendit, qua is promiſerat, ſe quidquid cordi eſſet Andronico, quantumvis illicitum, facturum, & ea declinaturum, quæ illi diſplicerent.* Certè mercenarius ille Patriarcha impiis promiſſis ſtetit: cum enim Andronicus Alexium juniorem interfici juſſiſſet, ac imperium occupaſſet, alterius *nefarii voti compos factus* (verba ſunt Nicetæ ſub imperio Andronici lib. 1 num. 1) *à Patriarcha ſuo & concilio aliam gratiam petit, ut jurejurando, quod imperatori Manueli & infelici ejus filio dederat, ſolvatur, ac ceteri unà, quos ſacramenti ceperat oblivio. Illi verò, quaſi abſque ullo diſcrimine, & vinciendi & ſolvendi quemlibet, poteſtatem divinitus accepiſſent, ſtatim litteris publicè affixis, impunitatem ſcelerum perfidis conceſſerunt.* Deinde Nicetas ibidem explodit vanam ac brevem mercedem, quam Andronicus rependit ignavis iſtis aulæ mancipiis, inter quæ improbus hic Patriarcha primum locum obtinebat.

B

qui ab impetatore Iſaacio ob quamdam offenſionem,

853 Cum autem Iſaacius Angelus poſt ignominioſum Andronici ſupplicium imperio potitus eſſet, fortuna Patriarchæ periclitari cœpit, quamvis hic tunc etiam tempori cautè ſerviret, ut ſatis indicat Nicetas, dum ſub imperio Andronici lib. 2 num. 11 narrat, Iſaacium à tumultuante populo coronatum fuiſſe, & novum imperatorem ex maximo templo diſceſſiſſe, *etiam Baſilio Camatero patriarcha comitante, quem populus, quamvis invitum, approbare acta illa compulerat.* Attamen novus imperator non diu Baſilium dignitate ſua frui paſſus eſt, ut laudatus Nicetas ſub imperio Iſaacii Angeli lib. 2 num. 4 teſtatur his verbis: *Principatum adeptus Iſaacius Baſilio Camatero, quamquam ejus ope maximè adjutus, patriarchatu dejecto* (*cauſa prætexebatur, quod, quas nobiles matronas Andronicus in monaſteria invitas abſtruſiſſet, iis ipſe, nigro veſtitu depoſito, reditum ad priſtinum habitum & vitæ rationem conceſſiſſet*) *Nicetam Muntanum pro eo patriarcham deſignavit.*

C *quam Nicephorus Calliſtus aliter exponit,*

854 Vix intelligo, quam expulſionis cauſam nobis obtrudat Nicephorus Calliſtus, qui apud Bandurum tomo 1 ſæpe laudati laudandique operis pag. 198 de hoc Patriarcha ſic ſcribit: *Baſilius diaconus & Chartophylax magnæ eccleſiæ, cognomento Camaterus & Phylacopulus, ſub Andronico patriarcha fuit, & ab Iſaacio Angelo expulſus eſt, ne alium coronaret, qui ſe coronaverat. Occaſio autem depoſitionis fuit, quod projectis in caput mulieris* [*pannis*] *benedictionem feciſſet. Patriarchatum verò tenuit annis duobus & dimidio.* At longè probabilior nobis videtur occaſio depoſitionis, quam indicat Nicetas Choniata, qui circa hæc tempora florebat. Nunc indagabimus annum, quo Iſaacius imperator Baſilium è ſede Conſtantinopolitana dejecit.

circa initium anni 1186 è ſede ſua dejectus eſt.

855 Theodorus Balſamon ſynchronus in Commentariis ad Nomocanonem Photii tit. 13 cap. 2 citat decretum Iſaacii Angeli, quod editum eſt *Indictione* IV, *anno* VIMDCXCIV, *cum dominus Baſilius Camaterus patriarcha eſſet.* Cum itaque Indictio quarta & annus mundi 6694 à Calendis Septembribus æræ Chriſtianæ MCLXXXV fluere cœperint, ex hoc teſtimonio certiores reddimur, illum poſt hoc tempus adhuc in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe. Baronius, Pagius, & Bandurus expulſionem illam ad annum Chriſti MCLXXXVI referunt, & eodem anno ipſi ſucceſſorem aſſignant. Libenter amplectimur hanc unanimem illorum ſententiam, quæ cum chronotaxi noſtra optimè concordat: plerique enim catalogi cum Nicephoro Calliſto duos annos & ſex menſes epiſcopatui ipſius adſcribunt. Si ergo ſecundùm ſupradicta, adminiſtrationem Baſilii poſt medium anni MCLXXXIII inchoaverimus, & cum pleriſque catalogis duos annos ac ſex menſes epiſcopatûs ejus numeremus, ingrediemur annum Chriſti MCLXXXVI, quo is expulſus eſt, & locum illius occupavit

SEC. XII.

XCIV. NICETAS II, cognomento Muntanes.

Iſaacius mox ei ſubrogat Nicetam,

NIcetas Choniata ſub imperio Iſaacii Angeli lib. 2 num. 4 de hoc imperatore ſic ſcribit: *Nicetam Muntanum pro eo* (videlicet Baſilio Camatero exauctorato) *patriarcham deſignavit, eccleſiæ maximæ ſacellarium; ſed ne hunc quidem, hominem natu maximum, in ſacra ſede exſpirare paſſus, invitum expulit, ſenium & delirium & levitatem cauſatus.* Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 922 de iſto Nicetæ Choniatæ textu lectorem ita monet: *At ex hiſce Nicetæ verbis non ſequitur, Nicetam Muntanum ſtatim è patriarchatu pulſum, ut perperam exiſtimavit Baronius: ſiquidem illa verba denotant tantùm, hunc Patriarcham, etſi ſenex eſſet, ante mortem ſuam dignitate motum fuiſſe.* Pagius in Critica ad annum Chriſti MCLXXXVII num. 11 eamdem Baronii explicationem refert, ab eaque recedit.

E

in cujus gubernatione commutanda ſibi Baronius non conſtat,

857 Verùm Baronius in hac opinione ſua non videtur ſecum conſtare: nam in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCLXXXVII num. 11 hæc habet: *Hoc eodem anno, Baſilio Camatero patriarcha Conſtantinopolitano in ordinem redacto ab imperatore, in locum ejus ſubrogatus Nicetas, cognomento Mundanus, qui, ut Nicetas Choniata tradit, ſtatim ejectus eſt, Leontiuſque monachus ſuffectus.* At Eminentiſſimus auctor oblitus eſt prioris ſuæ interpretationis, aut eam revocavit, dum in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti MCXCIII num. 25 ita ſcripſit: *Quod ſpectat ad res Orientalis eccleſiæ, hoc anno Iſaacius Angelus imperator loco amovet Nicetam Mundanum patriarcham Conſtantinopolitanum, cum annos ſex, atque ſex ſediſſet menſes, de quo hæc Nicetas Choniata.* Tum ſubdit ipſa Choniatæ verba, quæ nos ſuprà dedimus, & ex quibus Eminentiſſimus ſcriptor antea collegerat, Nicetam Muntanem ſtatim ab Iſaacio Angelo imperatore ejectum fuiſſe. Hæc inter ſe conciliet, qui poteſt, dum nos interim annos epiſcopatûs ejuſdem Patriarchæ indagamus.

F

& catalogi diſſentiunt,

858 Methodius monachus apud Allatium in Exercitatione contra Creygtonum pag. 330 Nicetæ Muntani unum dumtaxat annum tribuit, ut Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag 924 teſtatur. At Philippus Cyprius & Matthæus Cigala ſex annos & ſex menſes eidem adſcribunt. Catalogus, quem Onuphrius Panvinius ſequitur, etiam tot annos, totidemque menſes exprimebat. Nicephorus Calliſtus multum ab his diſcrepat, dum apud Bandurum tomo 1 pag. 198 de illo ſic ſcribit: *Nicetas Muntanes diaconus, magnus ſacellarius magnæ eccleſiæ, eodem imperante Iſaacio, annis* III, *diebus* X. *Expulſus autem eſt, accuſatus, quod ſacra faciens in bemate minxiſſet,*

SEC. XII. *set.* Ad Nicephorum proximè accedit catalogus Labbeanus, qui eidem tres annos & sex menses assignat.

etsi probabilius circa medium anni 1189 exauctoratus fuerit,

859 Quandoquidem igitur Nicephorianus trium annorum computus aliunde confirmatur, illum tamquam antiquiorem amplectimur, & Nicetæ tribuimus tres annos, quibus forte addendi sunt sex menses, quos Nicephorus Callistus omiserit, & qui ab omnibus fere catalogis exprimuntur. Si ergo ab ineunte anno MCLXXXVI, quo initium Nicetæ patriarchæ suprà fiximus, tres annos ac sex menses numerare voluerimus, pertingemus usque ad medium anni MCLXXXIX, quo Isaacius Angelus imperator ei successorem subrogavit. Solus Nicephorus Callistus Nicetæ Muntani Dositheum immediatè subjungit; sed probabilius est, ut ex infrà dicendis apparebit, quod Nicetæ successerit

XCV. LEONTIUS, cognomento Theotocites.

B

quando ei successit Leontius

OCcasione hujus Patriarchæ Nicetas Choniata lib. 2 de Isaacio Angelo imperatore num. 4 narrat sequentia: *Cum autem diligentiùs de gubernatore ecclesiæ cogitaret, Leontium monachum quemdam, magnum pastorem designat, in populi frequentia pro tribunali jurejurando testatus, eum virum, prius ignotum, sibi à Dei Genitrice noctu esse demonstratum, non forma & virtute ejus dumtaxat descripta, sed loco etiam ostenso, in quo habitaret. Verùm eo quoque Dei-Genitricio, priusquam annus elaberetur, repudiato, nihil verecundatus, quod coram tam multis eum, ut divinum hominem, laudibus extulisset, mutationem instituit, Hierosolymitanum Dositheum ad œcumenicum patriarchatum evecturus.* Haud dubie Leontius ille ab hoc imperatoris figmento cognomen Theotocitæ accepit.

qui post septem menses anno 1190 sedem deserere coactus est.

C

861 Nicephorus Callistus brevem illius gubernationem ita determinat: *Leontius, Theotocites dictus, abbas sanctorum Apostolorum in colle sancti Auxentii, de quo dicebat imperator, Deiparam illum sibi noctu ostendisse, sedem tenuit mensibus* VII, *& abdicatione facta, depositus est, dicente iterum Isaacio imperatore: Deipara ita jubet.* Omnes alii catalogi apud Bandurum etiam tantummodo septem administrationis menses ei assignant. Itaque manifestus error irrepsit in catalogum Labbeanum, qui eidem duos annos tribuit; cum Nicetas synchronus disertè asserat, ipsum exauctoratum fuisse, *priusquam annus elaberetur.* Computatis his septem mensibus, ingrediemur mensem Februarium anni MCXC, quo tempore (puta circa Nonas istius mensis) Leontio successor assignandus est

XCVI. DOSITHEUS.

Cum imperator Dositheum à sede Hierosolymitana

HIc fuit monachus Studita, qui Isaacio Angelo imperium prædixisse fertur, & imposturis suis animum Isaacii abalienavit à Frederico, quasi hic sub prætextu expeditionis contra Saracenos Græcum imperium affectaret. Propterea in præmium suorum vaticiniorum primò patriarchatum Hierosolymitanum, deinde Constantinopolitanum obtinuit, ut Nicetas Choniata loco proximè citato exponit, ubi etiam de illo hæc subnectit: *Is vates erat Dositheus quidam, Studiensis monachus, Venetiis oriundus & patre Viticlino, ut ferebatur, natus, qui Isaacio, cui familiaris erat, privato adhuc imperium prædixerat: qua prædictione eventu comprobata, summo honore & auctoritate apud hunc imperatorem florens, Hierosolymorum patriarcha post Leontii viri eruditi & virtute celebris obitum designatus est.* D

ad Constantinopolitanam transferre cuperet,

863 Occasione hujus Dosithei, Nicetas ibidem narrat, quomodo Isaacius imperator lepidè deluserit Theodorum Balsamonem, qui titulo patriarchæ Antiocheni insignitus erat; sed propter occupatam à Latinis Antiochiam Constantinopoli degebat. Isaacius Leontium è sede Constantinopolitana expulerat, ut superius ex Niceta diximus, *Hierosolymitanum Dositheum ad œcumenicum patriarchatum evecturus: quod cum canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum, magnæ Antiochiæ episcopum, virum ea ætate jurisconsultissimum, astu circumvenit, & in privato colloquio indignationem simulat, quod ecclesia piis & doctis viris ita destituatur, & monastica virtus ita obsoleverit atque evanuerit, ut nemo sit, qui universalem sedem, non secus ac solis irrequietus circuitus orbem terrarum, illustret, cœtumque fidelium quam optimè gubernet.* E

callidè delusit Theodorum Balsamonem,

864 *Hæc & id genus alia non sine dolore præfatus subjunxit, olim fuisse sibi in animo, illum ex Antiochena sede in œcumenicam, ut illustrem legalis puritatis lucernam, transferre; sed ab ea mutatione veterum canonum & ecclesiasticarum sanctionum interdicto deterreri. Si verò ipse, ut legum & canonum peritissimus, translationem, ut olim, ita nunc quoque habere locum, demonstrare ac vulgo persuadere posset, se omnino id in lucro deputaturum, eumque (modo liceat) incunctanter designaturum. Hoc modo tractatus Theodorus, omnia rata fore affirmavit. Postridie concilio pontificum in æde sacra indicto, & quæstione illa agitata, translatio statim concessa, & litteris imperatoriis confirmata est. Ac Antiochenus, ut antè fuerat, ita mansit Antiochenus.* Sic nempe callidus imperator Theodorum inani Constantinopolitanæ sedis obtinendæ spe lactaverat, ut is potius è re sua, quam ex ecclesiæ praxi, canones explicaret.

& tamen Dositheum brevi deponere coactus est,

F

865 Isaacius itaque hac auctoritate munitus propositum suum executioni mandavit, ut Nicetas ibidem narrare pergit hoc modo: *Dositheus verò à sede Hierosolymitana Constantinopolim est translatus cum tam frequenti & splendido comitatu, ut haud dubiè regium triumphum æquaret. At primarii sacerdotes, ceterique facundiâ insignes, qui se, canonibus temere violatis, deceptos videbant, obstupefacti, cum risum diutiùs perferre non possent, extraordinaria conciliabula & plebis conventicula instituunt. Alienæ ecclesiæ occupator audit Dositheus; secundo honore abrogato, è sede educitur. Imperator verò ignominiam illam non ferens, omnibus modis adversatur, ac nihil non facit, ut approbata illa translatio valeat. Nec multo post, abrogatione sublata, Dositheumque denuo confirmatum per bipenniferos satellites & palatinos proceres in sacram ædem deducit, populi motum veritus: erat enim Dositheus ob ambitionem & imperatoris intempestivam pertinaciam, & parum laudatum sui studium omnibus invisus. Ceterùm rursus sede ejicitur, eodemque modo, quo canis Æsopicus, & pontificatum, quem tenuerat, amittit (nam alius Hierosolymis electus erat) & majori sede excidit, magno vasorum custode Xiphilino Georgio patriarcha designato.* Nicephorus Callistus de Dosithei successio-

A ceſſione & reditu Hieroſolymam aliter loquitur ; at Nicetæ ſynchrono in hac re majorem fidem adhibemus.

cum hic anno & medio uſque ad Auguſtum anni 1191 cathedram CP. occupaſſet.

866 De tempore, quo hic Patriarcha ſedem Conſtantinopolitanam tenuit, plerique catalogi inter ſe diſſentiunt : nam Philippus Cyprius & catalogus Labbeanus adminiſtrationi ipſius tres annos tribuunt ; catalogus verò Onuphrii Panvinii annum unum, Matthæus Cigala duos, ac denique Nicephorus Calliſtus annum & dimidium eidem adſcribunt. Catalogus autem Juris Græco-Romani tempus gubernationis non expreſſit. Quare hoc loco ſequimur antiquiorem Nicephori Calliſti catalogum, quocum alter unius aut duorum annorum computus non difficulter juxta rotundum numerandi modum componi poteſt, & Doſitheo concedimus annum ac dimidium, quo temporis intervallo ſupputato, perveniemus ultra medium anni MCXCI, & depoſitionem ipſius affigemus Nonis Auguſti, cum ille circa Nonas Februarias anni MCXC in locum Leontii ſuffectus fuerit, ut ſuprà ſtatuimus.

B

XCVII. GEORGIUS II, cognomento Xiphilinus.

Menſe Auguſto anni 1191 in locum Doſithei

THeodorus Balſamon, mendaciſſimus Romanæ Eccleſiæ calumniator, commentarios ſuos in Nomocanonem Photii, juſſu Manuëlis Comneni imperatoris & Michaëlis Anchialini patriarchæ inceptos, huic Georgio nuncupavit, eumque impenſè laudat ; ut Eminentiſſimus Baronius ad annum Chriſti MCXCI num. 50, aliique ſcriptores paſſim affirmant. Cum ſimile gaudeat ſimili, ut habet vetus adagium, ex hac Theodori Balſamonis dedicatione non temere ſuſpicabimur, hunc Patriarcham Conſtantinopolitanum etiam ſchiſmati adhæſiſſe. Porrò ex hiſtoria iſtius temporis aliiſve antiquis monumentis certum epiſcopatûs illius initium figere non poſſumus ; ſed juxta hactenus deductam chronotaxim noſtram probabiliter putamus, ipſum menſe Auguſto anni MCXCI ad ſedem Conſtantinopolitanam evectum fuiſſe. Hæc opinio noſtra cum tempore adminiſtrationis optimè convenit, & ſequenti chronologiæ non repugnat, ut per decurſum patebit.

C

ſuccedere potuit Georgius Xiphilinus

868 Hunc Georgium Xiphilinum anno Chriſti MCXCVII in cathedra Conſtantinopolitana ſedifſe, conſtat ex ipſius decreto de juribus territoriorum, quod lib. 4 Juris Græco-Romani pag. 283 ſic incipit : *Menſis Februarii die quarta, feriâ ſecundâ, Indictione decima quinta, præſidente ſanctiſſimo domino noſtro & univerſali patriarcha, domino Georgio, in Theſſalo adſidentibus in concilio magnæ ipſius ſanctitati ſacratiſſimis pontificibus, Stephano Amaſeno* &c. Imò illum menſe Februario anni ſequentis adhuc eidem eccleſiæ præfuiſſe, liquet ex conſtitutione Joannis Camateri, ſucceſſoris ipſius, quæ ab ipſo edita eſt *menſe Februario, Indictione ſecunda*, ſeu anno Chriſti MCXCIX, & ibidem in Jure Græco-Romano pag. 285 poſt alia ſic habet : *Cum Alexius Capandrites ſub deceſſore noſtro ſanctiſſimo patriarcha comparuiſſet coram ſacra confeſſu ſanctæ ſynodi noſtræ menſe Februario, præterita prima Indictione, narravit, ſe matrimonio legitimo fuiſſe copulatum Eudociæ* &c. At menſis Februarius Indictionis primæ deſignat annum Chriſti MCXCVIII, quo uſque ad finem menſis Maii ſedem ſuam tenere potuit, ut ex annis gubernationis ipſius jam oſtendemus.

SEC. XII. *cui plerique catalogi annos ſex & aliquot menſes tribuunt,*

869 Nicephorus Calliſtus tempus epiſcopatûs ejus ita accuratè notat : *Georgius Xiphilinus diaconus, & magnus vaſorum cuſtos, eodem imperante* (nempe Iſaacio Angelo) *annis* VI, *menſibus* IX, *diebus* XXVII, *& detonſus eſt in monaſterio Phryganorum, quod exſtruxerat, ſub imperio Alexii Angeli, fratris Iſaacii* Catalogus Juris Græco-Romani dies XXVII pro menſe ſic computavit : *Georgius Xiphilinus, magnus vaſorum cuſtos, qui cum annos* VI, *menſes* X *præclarè ac religioſe vixiſſet, ad Dominum migravit. Et quoniam aberat peregrè dominus Alexius auguſtus, domini Iſaacii frater, in expeditione Occidentali, caruit ſuo patriarcha thronus menſibus duobus.* Matthæus Cigala & Philippus Cyprius eumdem annorum ac menſium numerum exprimunt, & poſterior etiam de bimeſtri ſedis vacatione meminit ; catalogus verò Labbeanus, omiſſis menſibus & diebus, tantum ſex annos ei adſcribit.

licet Nicetas Choniata ei ſeptem annos rotundè adſcribat

870 Cum Nicephoro Calliſto, aliiſque facilè conciliari poteſt Nicetas Choniata, qui occaſione cujuſdam controverſiæ, quæ ſub hoc patriarcha inter Græcos orta fuerat, lib. 3 imperii Alexii Comneni num. 3 rotundè ſeptem annos epiſcopatui ejus ita aſſignat : *Eodem tempore dogma de divinis myſteriis vulgatum Chriſtianos in factiones diviſit. Unde in foro & triviis res veneratione & ſilentio dignæ palam contemnebantur : nam Georgio Xiphilino ſeptem annis patriarchatu functo, Joannes Camaterus ſucceſſit, qui, cum opinio, quæ ſub Xiphilino pullularat, radicitus exſtirpanda, & ejus auctor nequam monachus Sicidites, ut hæreſiarcha & homo ſeditioſus condemnandus fuiſſet, & aliis ipſius exemplo ſilentium imperandum, ut myſterium rurſus eſſet myſterium, diſſerendi arte & demonſtrationibus, quæ adverſarium convincerent, in rebus humani ingenii captum excedentibus, & artificium reſpuentibus, uſus eſt.* Erat autem quæſtio de Euchariſtia, & inter aliquos controvertebatur, ut ibidem ſubdit Nicetas, *utrum Chriſti corpus poſt perceptionem incorruptibile ſit, quale poſt paſſionem & reſurrectionem fuit, an corruptibile, ut ante paſſionem.* At inter utramque partem de reali Chriſti præſentia conveniebat, ut colligitur ex ibidem allatis ſanctorum patrum teſtimoniis, quæ rubore ſuffundere debent Calvinianos, qui eccleſiam Græcam ſenſui ſuo figurato patrocinari, contra manifeſtam veritatem impudenter contendunt. Sed ad rem noſtram redeamus.

E

F

ita ut anno 1198 finem gubernationi ſuæ impoſuerit.

871 Nos hîc exactè ſequimur diſtinctum Nicephori Calliſti computum, quocum alii ſcriptores facilè conciliantur, & Georgio Xiphilino tribuimus ſex annos, novem menſes, & dies viginti ſeptem, quibus omnibus juxta ſuperiorem chronotaxim ſcrupuloſè ſupputatis, ab inchoato per aliquot dies Auguſto anni MCXCI (puta ab octava die iſtius menſis) attinges fere Nonas Junias anni MCXCVIII, ut calculum ſubducere volenti apparebit. His adde duos ſedis vacantis menſes, quos catalogus Juris Græco-Romani & Philippus Cyprius ante ſucceſſoris electionem diſertè exprimunt, & eodem anno MCXCVIII pervenies ad Nonas Auguſti, circa quam diem Georgius Xiphilinus epiſcopatui ſuo finem impoſuit, ut ex infra dicendis confirmatur. Hinc corruit chronologia aliquot patriarcharum, quos Pagius in Critica ad annum Chriſti MCXCI num. 16 leviter digeſſit, & ubi initium Georgii Xiphilini uſque ad annum MCXCIV perperam diſtulit, quia non

SEC. XII. non attendit ad tempus, quo ei ſuccedere debuit

XCVIII. JOANNES X, cognomento Camaterus.

A menſe Auguſto anni 1198 cathedram CP. aſcendit Joannes Camaterus,

DEinceps ſæpe laudandus Annalium eccleſiaſticorum continuator, illuſtriſſimus Henricus Spondanus ſuperiori chronologiæ noſtræ ferè omnino adſtipulatur, & ad annum Chriſti MCXCVIII num. 30 initium hujus Patriarchæ ſic rectè collocat: *Quod attinet res eccleſiæ Græcorum*, inquit, *hoc eodem anno, die ſeptima menſis Auguſti factus eſt Conſtantinopoli patriarcha ex diacono & chartulario Joannes Camaterus poſt Georgium Xiphilinum, ut colligitur ex ſerie epiſcoporum Conſtantinopolitanorum in codice Juris Orientalis, ubi dicitur Georgius ſediſſe annos ſex, menſes decem, & poſt duos menſes ſuffectus Joannes, qui præfuerit ad captam uſque urbem à Francis & Venetis, annis quinque, menſibus octo,*
B *diebus ſeptem: captam autem eſſe urbem Indictione ſeptima, die decima tertiâ Aprilis*, id eſt anno Chriſti MCCIV, chronologi paſſim notarunt. Spondanus cum catalogo Juris Græco-Romani præter ſex annos Georgii Xiphilini pro novem menſibus & viginti ſeptem diebus *menſes decem* rotundè numerat, & expugnationem urbis Conſtantinopolitanæ *die decima tertia Aprilis* ponit, quam alii die duodecima ejuſdem menſis, feriâ ſecundâ collocarunt. Sed non litigabimus de differentia paucorum dierum, ad quam chronotaxis noſtra facilè accommodari poteſt.

quem Romanus Pontifex ad unionem cum Latinis ineundam

873 Innocentius III Pontifex hunc Patriarcham cum ſuis ſubditis ad unionem Eccleſiæ Romanæ reducere conatus eſt, & propterea legatos unà cum litteris Conſtantinopolim miſit, Græcoſque ad futuram ſynodum invitavit. Verùm Joannes Camaterus datis ad Innocentium litteris dubitationes quaſdam de primatu Eccleſiæ Romanæ propoſuit, quas idem Pontifex reſponſione ſua omnino diſſolvit. Litteræ hujus Patriarchæ, & Romani Pontificis reſponſoriæ, aliæque ad eamdem rem ſpectantes inter epiſtolas Innocentii III, quas Baluzius duobus voluminibus edidit, tomo
C 1 pag. 471 & ſequentibus legi poſſunt. Ex his lector ſatis clarè intelliget, in tollendo ſchiſmate hîc iterum Græcos more ſuo tergiverſatos eſſe, & ad Pontifices Romanos dumtaxat recurriſſe, quando eorum ope indigebant.

fruſtra allicere conatus eſt,

874 Certè deſiderium Innocentii III tunc optato ſucceſſu caruiſſe, teſtantur antiqua hujus Pontificis Acta, quæ Baluzius epiſtolis ejus in laudata editione præfixit, ubi coætaneus geſtorum collector num. 62 de hac re ſic loquitur: *Cum autem imperator & patriarcha litteras hujuſmodi recepiſſent, & eas ſibi feciſſent diligenter exponi, non minimùm doluerunt de his, quæ prius ſcripſerant pœnitentes; quoniam imperator ex promiſſione ſua cognoſcebat, ſe obligatum, quod, cum Romanus Pontifex convocaret concilium generale, ipſe debebat Græcorum eccleſiam ad concilium deſtinare, ſtatuta concilii recepturam; patriarcha verò ex reſponſionibus Apoſtolicis ſuper ſuis conſultationibus factis cognoſcebat, ſe tam rationibus quam auctoritatibus coarctatum ad obedientiam Romano Pontifici exhibendam. Imperator igitur habito cum Græcis longo conſilio, ad ultimum ſic reſpondit, quod ſi Romanus Pontifex faceret in Græcia celebrari concilium, ubi quatuor antiqua concilia fuerant celebrata, illuc Græcorum eccleſia ſuos mitteret reſponſales; & fingens ſe longius ire, ad* D *aliam materiam ſe convertit, mittens ſummo Pontifici litteras, in quibus nitebatur probare, quod imperium ſacerdotio præpollebat.* Tunc auctor ille ſynchronus ibidem ſubdit ipſam Innocentii epiſtolam, qua eidem imperatori hac ſuper re nervoſè reſpondit.

quamvis ille tunc aliquod unionis deſiderium ſimulaverit.

875 Videtur tamen hic Patriarcha cum aliis Græcis aliquamdiu tempori ſerviviſſe, & unionem cum Eccleſia Romana ſimulaſſe, quando Latini Iſaacium è carcere liberarunt, & unà cum filio ſuo Alexio Juniore in imperium reſtituerunt: nam anonymus Latinus, qui huic expeditioni interfuit, & cujus epiſtolam Edmundus Martene Theſauro novo anecdotorum inſeruit, tamquam teſtis oculatus, tomo 1 præfati Theſauri col. 788 poſt alia ſic ad rem noſtram ſcribit: *Aliud equidem multo melius & glorioſius antedictis ſubjunctum, propter quod principaliter ad civitatem regiam curavimus adventare, vobis ſatago explicare; videlicet quod ei uſque ad negotium Salvatoris proceſſimus, quod eccleſia Orientalis, cujus Conſtantinopolis caput exſtitit, cum imperatore &* E *univerſo ejus imperio capiti ſuo Romano Pontifici ſe eſſe filium recognoſcit, & vult de cetero eidem more ſolito humilitate captiva devotius obedire. Ipſe etiam ejuſdem patriarcha huic aſpirans operi* [*&*] *applaudens, ſuæ dignitatis pallium à ſummo Pontifice recepturus Romanam ulterius Sedem requiret, & ſuper hac ipſe cum imperatore jurationis præſtitit cautionem.*

Conſtantinopoli à Latinis capta, ultro diſceſſit,

876 Sed cum Latini anno MCCIV Conſtantinopolim expugnaſſent, Joannes Camaterus eâ urbe exceſſit cum aliis Græcis ſchiſmaticis, inter quos etiam fuit Nicetas Choniata, qui in libro de rebus poſt captam Conſtantinopolim geſtis diſceſſum ſuum tragicè deſcribit, & hac occaſione ibidem num. 5 de hoc Patriarcha ſic meminit: *Antecedebat autem nos œcumenicus ſummus paſtor, non peram ferens, non aurum in zona, ſine baculo, ſine calceis, unâ tuniculâ indutus, integer euangelicus apoſtolus, aut potius Chriſti exemplar, quatenus paupere aſello vectus nova Sione diſcedebat, non autem triumphans illam ingrediebatur.* At quem Nicetas ob exteriorem paupertatis ſpeciem hoc loco tam impenſè laudat, eumdem antea gravioris culpæ arguit, quod pravam F quamdam opinionem de Euchariſtia, ab hæretico monacho reſuſcitatam, non ſtatim radicitus exſtirparit, ſed in rebus humani ingenii captum excedentibus artem differendi adhibuerit, ut ſuperiùs num. 870 ex ipſo retulimus.

quem Græcus poëta ab iis expulſum fingit,

877 Ephræmius poëta Græcus ſeculi XIV apud Bandurum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 928. de hoc Patriarcha ſic canit:

Hoc defuncto (ſcilicet Georgio Xiphilino) *in*
ſedem conſtituitur
Camaterus dulciloquus Joannes,
In ſapientia & ſermonum omni genere exercitus,
Et peritiam in divinis dogmatibus habens;
Cum eſſet eccleſiæ levita chartophylax,
Sub quo Latini urbem ſibi obnoxiam fecerunt.
Is miſerè expulſus à Latinis
Sede patria meæ Byzantii,
Perveniens in Didymothæchum,
Et fato functus, reliquit lumen ſolis.

At Ephræmius poëtica & Græca fide hîc nobis narrat, Joannem Camaterum à Latinis ex urbe Conſtantinopolitana ejectum fuiſſe: nam Georgius Acropolita huic tempori proximus, in ſua Hiſtoria num. 6 de Latinis poſt captam Conſtantinopolim ita ſcribit: *Itali urbe potiti civibus poteſta-*

tem

A *tem fecere, ut qui vellent, manerent, ac ſubditii eſſent; qui nollent, liberè quò vellent, proficiſcerentur.* Deinde ibidem refert, quomodo inter alios Theodorus Laſcaris, relicta urbe Conſtantinopolitana, Nicæam occupaverit, ibique novam imperii ſedem conſtituerit. Itaque veroſimillimum eſt, Patriarcham illum ultro diſceſſiſſe, eo quod Romano Pontifici & Latinis ſubeſſe nollet. Sed quæcumque fuerit diſceſſûs cauſa, nos ad chronotaxim ipſius revertamur, & diſcutiamus, utrùm ea cum ſequenti tempore, ac aliis teſtimoniis cohæreat.

cum ab anno 1198 uſque ad annum 1204 Conſtantinopoli ſedisſet.

878 Catalogus Juris Græco-Romani tomo 1 pag. 303 tempus hujus Patriarchæ ſic accuratè notavit: *Joannes diaconus & chartularius Camaterus, eodem Alexio imperante; præfuitque ad captam uſque urbem annis quinque, menſibus octo, diebus ſeptem: vixit & poſt captam urbem annis duobus, menſibus duobus, diebus quatuordecim. Et capta fuit urbs Indictione ſeptima, die decima tertia Aprilis. Poſt urbem verò captam, quod accidit anno mundi ſexies milleſimo ſeptingenteſimo duodecimo* (is orbis conditi annus juxta computum recentiorum Græcorum in annum Chriſti MCCIV etiam incurrit) *quoniam hic Patriarcha in Didymoticho diem obierat, vacavit thronus annum unum, menſes decem.* Philippus Cyprius circa ſedis ac vitæ annos, menſes & dies cum iſto catalogo planè concordat.

B

Nicephorus Calliſtus de loco commorationis & morte ejus alia ſcribit,

879 Nicephorus Calliſtus de tempore illius Patriarchæ cum aliis conſentit; ſed in quibuſdam hiſtoriæ circumſtantiis diſcrepat, dum apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 198 ſic de ipſo ſcribit: *Joannes Diaconus & chartophylax Camaterus ſub eodem Alexio uſque ad captam Conſtantinopolim annis quinque, menſibus octo, diebus ſeptem. Vixit autem Hadrianopoli poſt captam urbem annis duobus, menſibus duobus, diebus quatuordecim; & obſidentibus Latinis, ex aquæ penuria obiit, cum antea, poſtulantibus iis, qui Nicææ erant, & Theodoro Laſcari, abdicaſſet.* Neſcio, ubi Nicephorus hæc de mortis loco & modo invenerit, cum antiquiores hiſtorici tradant, Joannem Camaterum placidè obiiſſe Didymotichi, quæ eſt urbs Thraciæ in monte ad Hebrum fluvium ſita, & ab Adrianopoli diverſa.

C

quam Nicetas Choniata & Georgius Acropolita,

880 Nicetas Choniata agens de imperio Balduini Flandri, & irrita Didymotichi obſidione num. 8 minimè violentam iſtius Patriarchæ mortem indicat his verbis: *Tunc Joannes Camaterus patriarcha, qui poſt exilium Didymotichi inquilinum agebat, vitam cum levi morte commutavit.* Georgius Acropolita in præfata Hiſtoria num. 6 etiam aſſerit, Joannem Camaterum poſt captam à Latinis Conſtantinopolim Didymotichi vixiſſe, eumque ibidem ante mortem dignitati ſuæ ultro renuntiaſſe ſic tradit: *Duobus itaque annis integris cum omnibus, uti deſpota, Laſcaris agnoſceretur, conventuſque ex viris celeberrimis ac eccleſiæ primatibus Nicæam concurrentibus haberetur, illud inter eos agitatum eſt, qua ratione Theodorus, ad illa uſque tempora deſpota, imperator acclamaretur. Patriarcha non aderat: Joannes quippe Camaterus, qui patriarchale ſolium, Italis Byzantium expugnantibus, honeſtabat, Didymothœchum abierat, ibique commorabatur: accerſitus à Laſcari aliiſque, ſcripto etiam patriarchatui renuntians, noluit accedere; ideo in ejus locum Michaël Auctorianus ſufficitur.* Nicetas ſynchronus & Georgius ſuppar in his rebus majori fide digni ſunt, quam Nicephorus junior, & idcirco potius illis, quam huic, circa iſta hiſtoriæ adjuncta credimus.

ex quorum veroſimilori narratione corollaria aliquot deducimus.

881 Ex his teſtimoniis primò ſequitur, erraſſe Ludovicum Thomaſſinum, dum in Opere ſuo de veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 1 num. 5 ita ſcribit: *Patriarcha Græcus Joannes Camaterus Nicæam conceſſit cum Græco imperatore.* Secundò juxta pleroſque catalogos inferimus, Joannem Camaterum annis quinque, menſibus octo, ac diebus ſeptem Conſtantinopoli ſedem tenuiſſe, cum illam anno Chriſti MCXCVIII circa Nonas Auguſti aſcenderit, ut ſuprà ſtatuimus. Tertiò ex dictis colligimus eumdem Patriarcham poſt Didymotichianam unius anni ac decem menſium commorationem, menſe Februario anni MCCVI dignitatem ſuam abdicaſſe, & eodem anno circa finem Junii obiiſſe, cum interim Michaël Auctorianus menſe Martio ejuſdem anni MCCVI in locum ipſius ſuffectus eſſet, ut poſtea probabimus, quando proſequemur ſeriem patriarcharum Græcorum, quæ hîc diutiùs interrumpenda eſt propter antiſtites Latinos, qui patriarchalem cathedram occuparunt Conſtantinopoli, donec Græci hanc urbem recuperarunt. Interea præſules Græci, qui conſueto patriarchæ Conſtantinopolitani titulo gloriabantur, ſedem ſuam in urbe Nicæna collocarunt uſque ad annum Chriſti MCCLXI, quo Conſtantinopolim reverſi ſunt, & rurſus cathedram patriarchalem in ea urbe fixerunt, ut infra ſeculo XIII videbimus. E

PARERGON IX.

De patriarchis Latinis, qui ab anno Chriſti MCCIV *uſque ad* MCCLXI *Conſtantinopoli ſederunt.*

I. THOMAS, cognomento Moreſini.

F

Capta à Latinis Conſtantinopoli anno 1204, patriarcha CP. eligitur Thomas,

CUm inter præcipuos Conſtantinopolitanæ urbis expugnatores Francos & Venetos conventum eſſet, ut quorum pars imperatorem haberet, alteri cederet gentis ſuæ patriarcham, Balduino Flandro ad imperium evecto, primus Latinorum patriarcha Conſtantinopolitanus electus eſt Thomas Maurocenus, natione Venetus, qui mox Romam properavit ad Innocentium III Papam, ut ab eo dignitatis ſuæ confirmationem obtineret. Hæc in Chronico Andreæ Danduli, quod inter Scriptores rerum Italicarum tomo 12 nuper editum eſt, col. 331 ſic breviter referuntur: *Clerus poſtea catholicus Venetorum canonicos in eccleſia ſanctæ Sophiæ præfecit, qui venerabilem virum Thomam Mauroceno, genere nobilem & moribus circumſpectum, patriarcham Conſtantinopolitanum concorditer elegerunt; electus quoque electioni conſentiens cum imperialibus & Ducis nuntiis pro obtinenda confirmatione Romam perrexit*

cujus electionem

883 Paulus Rhamnuſius in Hiſtoria de bello Conſtantinopolitano, Venetiis anno MDCXXXIV recuſa, lib. 3 pag. 144 & ſequentibus electionem illam fuſius, ſed non magis integrè memorat his verbis: *Balduino imperatore coronato, juxta ſeriem pactorum, in quæ Galli & Veneti ante urbem*

SEC. XIII. LATINI PRÆSULES CP.

bem captam consenserant, Thomas Mauroceno à Venetis sacerdotibus, privo suffragio, Constantinopolitanus patriarcha vetere Orientis more in divæ Sophiæ æde, ubi dudum Græci metropolitæ, qui in Constantinopolitani imperii ditione censentur, solennibus auspiciis patriarcham designare consueverant, absens nec ambiens, sola probitatis & eruditionis opinione declaratur, totique Orientis ecclesiæ præficitur.

& virtutes

884 Tum exponit quasdam ecclesiæ Constantinopolitanæ prærogativas, & Thomæ pietatem aliasque dotes ita laudat: *Ceterùm Mauroceno Venetiis patriciâ familiâ natus, cum supra generis antiquum decus, amplissimam ex sacris studiis laudem spectaret, planè adolescens abdicata Maurocenæ gentis præclara nobilitate, & spreto demum omni patrimonio, cum rerum humanarum satietas illum cepisset, amore religionis in Portuensis cœnobii, quod virorum sanctitate illustrium seminarium fuit, sacratis septis se inclusisse dicitur. Ibi vitæ duritiem perferens, nec à susceptâ professione vel paululum discedens, tantam eo seculo ab universa Italia & Venetia* regione pietatis laudem promeruit, ut ceteris præteritis & repulsam ferentibus, patriarchatum omnibus Venetorum suffragiis adipiscerétur.* Quæ hoc loco scriptor ille de professione cœnobitica narrat, fidei ipsius relinquimus, cum ea alibi non invenerimus.

* forsan Veneta

B

narrat Paulus Rhamnusius;

885 Denique auctor ibidem pag. 146 addit sequentia: *Ea de re Venetias Dandulus ad Raynerium filium, & Ravennam subinde ad Maurocenum per certos homines conscriptis litteris illos rerum omnium certiores fecit. Petebat Dandulus, ut postquam Veneti cleri suffragiis patriarcha Constantinopolitanus, aspirante cœlesti numine, esset creatus, Græcam ecclesiam capite indigentem diutius frustrari nollet, tantamque Romanæ Ecclesiæ, cui sese Orientalis dudum subjecisset, vel augendæ vel illustrandæ occasionem prætermittere; sed acceptis de manu summi Pontificis Innocentii, tamquam supremi omnium ecclesiarum auctoris, solennibus ornamentis, ejusque sacrosanctis pedibus exosculatis, rebus omnibus ad navigandum paratis, Constantinopolim primo quoque tempore maturaret, ut quod Deo optimo maximo Venetisque deberet, opportuna ope afflictis Græcæ ecclesiæ rebus allata, religiosè persolveret.*

C

sed tacet, quædam in hac electione Pontifici displicuisse

886 Sed Rhamnusius silet ea, quæ tunc & deinceps ob quasdam hujus electionis circumstantias Sedi Romanæ displicuerunt: nam Pontifex Romanus primò electionem ipsius illegitimam esse declaravit, eo quod contra canones à clericis potestatem non habentibus & à laïcis facta fuisset. Deinde tamen Innocentius propter preces imperatoris Balduini, aliasque justas causas, auctoritate sua eumdem Thomam elegit, & Romæ anno Christi MCCV episcopum consecravit, eique varia privilegia concessit; ut authenticè ac fusè narratur à num. 92 in antiquis Innocentii III Gestis, quæ Baluzius ante epistolas ejusdem Pontificis tomo I typis vulgavit.

& Thomam aliqua pacta cum Venetis iniisse,

887 Ex iisdem Gestis discimus, eumdem Patriarcham Constantinopolitanum post consecrationem suam Româ Venetias profectum esse, ibique illicita quædam pacta cum Venetis iniisse, quæ Innocentius postea irritavit. Cum verò Thomas Venetiis Constantinopolim appulisset, clerici Franci illum recipere noluerunt, causantes subreptitiam ejus electionem, donec à legato Pontificis illuc misso concordia stabilita est. Sed cum novus Patriarcha juxta memoratas pactiones, quas cum Venetis inire coactus fuerat, beneficia ecclesiastica solis Venetis conferret, Innocentius Papa anno Christi MCCVI, datis ad legatos suos litteris, Thomam moneri jussit, ut ex quacumque natione viros litteratos & idoneos in ecclesia Constantinopolitana constitueret. Cum autem legati Innocentio significassent, Thomam de solis Venetis promovendis juramentum præstitisse senatui Venero, idem Pontifex per litteras ipsimet Thomæ declaravit, istud juramentum nullius roboris esse. Illa Pontificis epistola, aliaque huc spectantia in præfatis Gestis & variis ejus litteris apud Baluzium legi possunt.

D

quæ Innocentius Papa irritavit.

888 Non videtur tamen hic Patriarcha statim voluntati Pontificis paruisse, cum Innocentius *anno tertiodecimo* pontificatûs sui, id est anno Christi MCCX, illum rursus de eadem re monuerit aliis litteris, quæ in editione Baluziana lib. 13 epist. 18 inter cetera sic habent: *Quia . . ., prout caro & sanguis revelavit tibi, solos Venetos vel subjacentes eisdem in ecclesia tua promoves, Francos & alios probos viros alterius nationis, quam tuæ, promovere contemnens, volentes ut ab hujusmodi revoceris abusu, per quem divinam & nostram incurrere posses offensam, fraternitatem tuam monemus attentius, & hortamur, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus de personis idoneis & honestis undecumque acceptis ecclesiam tuam taliter ordinare procures, quod in ordinatione ipsarum magis merita quam personas attendere videaris.*

E

Cum Thomas anno 1211 ex hac vita migrasset,

889 Anno sequente Thomas obiit, ut intelligitur ex litteris, quas Innocentius III mense Augusto & Septembri *anno quartodecimo* sui Pontificatus seu Christi MCCXI scripsit, & quæ in editione Baluziana lib. 14 epist. 97 & 98 leguntur. Post obitum ipsius de successore eligendo dissidium exortum est, ut ex priore Innocentii epistola patet, & Odoricus Raynaldus ad eumdem annum num. 24 indicat his verbis: *Hoc anno* (videlicet Christi MCCXI) *defuncto Thoma Mauroceno, Constantinopolitano patriarcha, Innocentius convulsis, quæ minus legitimè erant gesta ab iis, ad quos ea electio pertinebat; quorum alii ejus ecclesiæ decanum in locum demortui subrogarant, alii tres alios renuntiarant, electionem ad leges canonicas revocari jussit.*

F

& de successore eligendo dissidium ortum esset,

890 Spondanus ad annum Christi MCCXV num. 12 de eadem controversia sic scribit: *Accidit illa post obitum Thomæ, primi ejus ecclesiæ patriarchæ, quem ex Regesto Innocentii Pontificis reperimus decessisse Thessalonicæ circa mensem Junii, anni ejusdem Innocentii Pontificatûs decimi quarti, nempe Christi MCCXI, fuisseque magnam pro electione successoris inter Venetos ac ceteros ejus ecclesiæ clericos dissensionem, quæ diutinam induxit sedis vacationem. Exstatque etiam in collectione Decretalium* (integras de hac re litteras, quarum pars Juri canonico inserta est, apud laudatum Baluzium lib. 15 epist. 156 licet legere) *ejusdem Innocentii constitutio de lite, ea de re vertente inter archiepiscopum Heraclensem & L. plebanum S. Pauli Venetiarum; cum nihilominus ex Regesto constet, etiam alios hinc inde diversis vicibus electos tumultuosè fuisse.* Porrò lis ea indecisa mansit usque ad tempus concilii Lateranensis IV, quod mense Novembri anni MCCXV celebratum est, quando ab Innocentio Papa ad sedem Constantinopolitanam evectus est

A

II. GERVASIUS aliis EVERHARDUS.

Pontifex ad ſedem CP. evexit Gervaſium vel Everhardum,

NOnnulli ſcriptores apud Cangium in Hiſtoria Conſtantinopolitana, Pariſiis anno MDCLVII Gallicè impreſſa, lib. 2 num. 20 tradunt, Fantinum Dandulum Thomæ Mauroceno ſucceſſiſſe. Sed eorum opinio erroris convincitur ex Alberico, ſynchrono trium Fontium monacho, qui in ſuo Chronico editionis Leibnitzianæ ad annum MCCXXVII ita ſcribit: *Patriarcha Conſtantinopolitanus erat hoc anno Matthias, tertius illorum, qui de latinitate in eadem ſede aſſumpti ſunt. Primus eorum dictus eſt Thomas, de Venetia natus; ſecundus Gervaſius ſuus* (Menckenius tomo 1 rerum Saxonicarum in lectionibus emendatioribus Chronici Alberici col. 84 pro *Gervaſius ſuis* legit *Gerartius*; at ego ſuſpicor pro *ſuis* ſcribendum eſſe *fuit*) *de Tuſcia aſſumptus.* De tempore tertii hujus patriarchæ juverit infrà meminiſſe.

B

rejectiſque aliis competitoribus, eum in concilio Lateranenſi confirmavit

892 Cangius in laudata Hiſtoria Gallica imperii Conſtantinopolitani, loco proximè citato affirmat, præſulem Heracleenſem & parochum S. Pauli de patriarchatu Conſtantinopolitano litigaſſe; illoſque hujus litis causâ Romam veniſſe eo tempore, quo Innocentius III concilium IV Lateranenſe celebrabat. Deinde ibidem addit, electionem utriuſque in ſynodo examinatam fuiſſe, &, ambobus rejectis, hunc Gervaſium electum eſſe, qui tamquam patriarcha Conſtantinopolitanus reliquo concilio interfuerit. Certè Godefridus monachus coævus in Annalibus ſuis, inter ſcriptores rerum Germanicarum è bibliotheca Freheriana editis, ad annum Chriſti MCCXV occaſione ſynodi Lateranenſis de hac re ſic ſcribit: *Eodem etiam anno Papa Romæ concilium habuit..... Conſtantinopoli duo in patriarcham electi Romam venerunt, qui ambos conſilio cardinalium depoſuit, & tertium ſubſtituit, & inveſtivit, & ad ſedem propriam remiſit.* Conradus abbas Urſpergenſis, aliique chronographi ad eumdem annum tradunt, patriarcham Conſtantinopolitanum huic concilio Lateranenſi interfuiſſe, quod cum Cangii opinione optimè concordat.

C

menſe Novembri anni 1215, ut ex ipſis Gervaſii litteris probatur.

893 Ex his concludo, Gervaſium menſe Novembri anni MCCXV ad ſedem Conſtantinopolitanam evectum fuiſſe. Hoc initium confirmatur ex ipſis Gervaſii litteris, quæ apud Camuzatum in Promptuario ſacrarum antiquitatum Tricaſſinæ diœceſis fol. 313 verſo ſic incipiunt: *Gervaſius permiſſione divina ſanctæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ patriarcha dilecto filio Guerrico Priori ſancti Salvatoris Mothonenſis diœceſis ſalutem & patriarchalem benedictionem.* Hoc verò diploma, ut ibidem in fine legitur, eſt *datum Corinthi, anno Domini* MCCXVI, *quarto Calendas Junii, pontificatûs anno primo.* Si menſe Novembri anni MCCXV factus ſit patriarcha, menſe Junio anni MCCXVI adhuc primus iſtius dignitatis annus fluebat, ut manifeſtum eſt.

Hic patriarcha binominis

894 Videtur hic patriarcha binominis fuiſſe, quamvis ipſe in hiſce litteris ſe tantummodo Gervaſium appellet. Raynaldus enim in continuatione Annalium eccleſiaſticorum ad annum Chriſti MCCXVII num. 17 de Honorio III Pontifice ita ſcribit: *Ut verò bene meritos beneficiis eſt proſecutus, ita Philippenſem principem, qui epiſcopum ſuum per ſummam impietatem ſævitiamque interemerat, animadvertit: Everardo enim patriarchæ ac ſuffraganeis provinciam impoſuit, ut anathemate ipſum percellerent, ejuſque ditionem tamdiu eccleſiaſtico interdicto damnarent, donec crimen ritè expiaſſet.* Hîc certe agitur de patriarcha Conſtantinopolitano, quem Raynaldus ex litteris Honorii III in margine notatis haud dubie Everardum nominat.

SEC. XIII. LATINI PRÆSULES CP.

ob uſurpatam nimiam potestatem

895 Hinc etiam Thomaſſinus in Veteri & nova eccleſiæ diſciplina part. 1 lib. 1 cap. 26 num. 5 ipſum eodem nomine compellat, dum ibi hunc Patriarcham ſic nimiæ arrogantiæ arguit: *Non his ſe finibus continebat Everhardus, qui Thomæ in thronum regiæ urbis eccleſiæ ſucceſſerat. In provincias legatos à latere miſſitabat, non minus plena inſtructos poteſtate, quam qua ſuos Papa armabat, quaſcumque cauſas definiendi, excommunicandi & abſolvendi ſubditos aliorum epiſcoporum, eis inconſultis, novos creandi archiepiſcopos, quantumvis inde in metropolitanos emergeret detrimenti; appellationibus ad Apoſtolicam Sedem factis haud cedendi; percuſſores clericorum, eóque canonicis innodatos cenſuris exſolvendi; denique Lateranenſis concilii canones ad beneficiorum collationem ſpectantes licenter & impunè prætergrediendi.*

E

ab Honorio Papa reprehenditur,

896 *Summa hæc ſunt capita querelarum excerpta ex epiſtola Honorii III ad patriarcham Conſtantinopolitanum, qui cum ſole cæloque Conſtantinopolitano videbatur unà hauſiſſe ingenium illud indocile impatienſque jugi, & vel æquiſſimæ obedientiæ inſolens, quæ fuerat ejus urbis priſcorum patriarcharum indoles.* Quare Honorius Pontifex apud Raynaldum anno Chriſti MCCXVIII num. 28 eumdem Patriarcham poſt alia increpat his verbis: *Si hæc ita ſe habent, quæ ſunt ſpecialiter Romani Pontificis uſurpando, & aliorum juſtitiam, ipſos multipliciter opprimens, invadendo, videris non paſtoralis curam regiminis, ſed thronum ſuperbiæ ac peſtilentiæ cathedram conſcendiſſe. Cum igitur quantacumque dignitate præfulgeas, te nobis ſcias eſſe ſubjectum, qui tempus accepimus juſtitiam judicandi, & quantumcumque tibi deferre velimus, diſſimulare non poſſumus, nec debemus talia contra Deum.*

& circà annum 1220 è vivis excedit,

897 Illuſtriſſimus Spondanus ad annum Chriſti MCCXV num 12 fatetur, ſibi non ſatis notum eſſe hunc Thomæ Mauroceni ſucceſſorem: cum enim ibi egiſſet de controverſia, quæ poſt mortem Thomæ inter varios ſedis Conſtantinopolitanæ competitores agitata eſt, hæc ſubdit: *Quis verò demum thronum obtinuerit, non adeo invenimus, cum tamen exiſtimemus prævaluiſſe Venetos; ſed ita ut alius quiſpiam fuerit electus, cum legerimus in chronico manuſcripto Andreæ Danduli ducis Venetiarum, Robertum imperatorem Conſtantinopolitanum coronatum fuiſſe poſt quinque abhinc annos à Matthæo patriarcha, quem & natione fuiſſe Venetum indicare videtur.* Sed ex jam dictis liquet, quod hunc Matthæum præceſſerit Gervaſius ſive Everhardus, natione Tuſcus, qui videtur anno Chriſti MCCXX obiiſſe, cum etiam poſt hujus mortem, electoribus Conſtantinopoli inter ſe diſſidentibus, lis de ſucceſſore ſubſtituendo ad Apoſtolicam Sedem delata fuerit, & menſe Martio anni MCCXXI in cathedra Conſtantinopolitana jam ſederet

F

SEC. XIII. LATINI PRÆSULES CP.

III. MATTHÆUS vel MATHIAS.

in cujus locum

CAngius lib. 3 Historiæ Constantinopolitanæ num. 2 asserit, Robertum die XXV Martii, anno Christi MCCXXI, solenniter in templo S. Sophiæ imperatorem Constantinopolitanum à Matthæo patriarcha coronatum fuisse. Andreas Dandulus in suo Chronico, quod nuper inter Scriptores rerum Italicarum tomo 12 prodiit, ibidem pag. 342 de hac Patriarchæ actione sic meminit: *Robertus pubes factus, post decessum parentum per Hungariam & Blachiam Constantinopolim perrexit, & coronatus est à Matthæo patriarcha.* Hoc autem contigisse anno Christi MCCXXI, colligitur ex diplomate ipsius Roberti imperatoris, quod Raynaldus ad annum Christi MCCXXI num. 26 exhibet, & in quo tempus imperii ita exprimitur: *Actum mense Junii, anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo primo, imperii nostri anno primo.*

B

Honorius Papa

899 Thomassinus in Veteri & nova ecclesiæ disciplina part. 1 lib. 1 cap. 26 num. 5 de hoc Patriarcha sic scribit: *Post Everhardi mortem clerus Constantinopolitanus consentire non potuit in unum aliquem patriarcham: itaque dari sibi postulavit idoneum aliquem ab Honorio tertio. Electus ab eo est Matthæus, Aquilæ episcopus, antiquisque donatus prærogativis; præ ceteris autem ut novi imperii reges regiis ornaret insignibus, si tamen assentiretur imperator, utque vetaret, ne obviam illis clerus solenni, qua solet, pompa procederet, aut osculandum afferret Euangeliorum codicem, nisi in ecclesia sacro antè chrismate delibuti essent.*

post medium anni 1220 vel ineunte anno 1221 substituit Matthæum vel Mathiam,

900 Ex his Honorii Papæ litteris, quas Thomassinus citat, per conjecturam concludo, quod Matthæus iste anno Christi MCCXX vel sub initium anni MCCXXI cathedram Constantinopolitanam conscenderit: nam apud Raynaldum anno Christi MCCXXI num. 28 in earum fine tempus ita notatur: *Dat. Lat.* VIII *Id. Martii, Pont. nostri an.* V. Si igitur anno Christi MCCXXI, in quem annus Honorii Papæ quintus incidit, die octava

C

Martii hæc epistola ad patriarcham Constantinopolitanum data sit, ex omnibus circumstantiis conjicio, Matthæum ante aliquot menses ad sedem Constantinopolitanam promotum fuisse, adeoque post medium anni MCCXX aut saltem initio anni MCCXXI ecclesiam illam regere cœpisse.

qui fuerat antea episcopus Equilinus,

901 Ceterùm Thomassinus fallitur, dum dicit, quod Matthæus iste antea fuerit *Aquilæ episcopus*: nam Aquilanus episcopatus ab Equilino multum differt. Melius itaque Raynaldus anno MCCXXI num. 27 illum vocat *episcopum Equilinum*, cujus episcopatus in ditione Veneta situs erat, ut Cangius loco proximè citato observat. Hinc etiam ab Alberico trium Fontium monacho, quem supra in decessore hujus Patriarchæ allegavimus, *tertius iste Matthias iterum Venetianus* appellatur, eo quod de Thoma Mauroceno, etiam ex natione Veneta ad eamdem sedem assumpto, paulo superiùs meminisset. Unde Ughellus in nova editione Italiæ sacræ tomo 10 col. 80 eumdem Matthæum inter episcopos Equilinos rectè recenset.

902 Porrò prima hujus Matthæi gesta in munere patriarchali minimè laudabilia fuerunt, cum Honorius III Papa anno sexto Pontificatûs sui, sive mense Julio anni MCCXXII, eum sic acriter reprehendat: *Mercenarium te exhibes potius, quam pastorem, cum lac & lanam quærens ex ovibus, vagas non reducas ad caulas, nec lentas stimules, & languidas non sustentes prædicationi minimè insistendo, qua ipsas arguere, obsecrare, ac increpare deberes in omni patientia & doctrina; Missarum verò solennia rarissimè celebras, & excommunicatis communicare non metuis, & cum Venetis, ut haberi ex fama publica dicitur, iniisti contra nationes alias illicitas pactiones, & ut quasi velis ab Aquilone tuum solium collocare, excommunicatos à legato Apostolicæ Sedis passim absolvis, & appellationibus legitimè interpositis ad eamdem deferre contemnis.* Plura vide apud Raynaldum, qui ad annum Christi MCCXXII num. 22 & 23 hæc aliaque ex litteris Honorii recitat.

D

& quem postea idem Pontifex acriter reprehendit.

Cum post mortem Matthæi, quæ anno 1226 contigit,

903 Nescio, an Matthæus post hanc reprehensionem resipuerit, & alia ipsius gesta apud antiquos auctores non invenio, si excipias Andream Dandulum, qui proximè citato Chronici sui loco hæc pauca de eo memorat: *Matthæus patriarcha Constantinopolitanus ad petitionem Angeli Gradensis patriarchæ declaravit, ut Venetorum ecclesiæ per totum imperium Romaniæ à jurisdictione sua intelligantur exemptæ, ut fuerant tempore Græcorum.* Etiam ignoro determinatum tempus, quo Matthæus patriarcha ex hac vita migravit; sed scio, illum ante finem anni MCCXXVI obiisse, & clerum Constantinopolitanum post mortem ipsius rursus de successore eligendo dissensisse, quibusdam Belvacensem episcopum postulantibus, aliis pertinaciter illum rejicientibus, ita ut ne illi quidem, quos Romam delegaverant, in unam sententiam conspirare voluerint, & propterea Honorius Pontifex Joannem de Abbatis-villa, tunc præsulem Bisuntinum, ad ecclesiam Constantinopolitanam regendam elegerit. Hæc omnia colligo ex ipsis Honorii litteris, quas Raynaldus ad annum Christi MCCXXVI num. 59 refert, & quæ in fine sic tempus denotant: *Dat. Later.* X *Kal. Januar. anno* XI. Cum itaque hæ litteræ datæ sint circa finem anni MCCXXVI, in quem undecimus istius Pontificis annus incurrit, non improbabiliter existimo, Matthæum eodem anno MCCXXVI è vivis excessisse.

E

præsul Bisuntinus

904 At præsul Bisuntinus, ab Honorio Papa electus, patriarchatum Constantinopolitanum recusavit, ut discimus ex Alberico supra laudato, qui in suo Chronico ad annum Christi MCCXXVII ita scribit: *Tertius iste Matthias iterum Venetianus, quo sedente *, & electoribus vota sua per consilium transferentibus, & in magistrum Joannem archiepiscopum Bisuntinensem consentientibus de voluntate domini Papæ, dictus archiepiscopus Romam adiit, postulatus onus illud subire, non consensit attentare: unde dominus Papa Cardinalem eum instituit, & secum retinuit, dans ei Sabinensem episcopatum; in Constantinopoli verò factus est patriarcha Simon archiepiscopus de Tyro.*

F

**forte cedente vel decedente*

patriarchatum Constantinopolitanum recusasset,

905 In Necrologio ecclesiæ Ambianensis, quæ Deiparæ sacra est, ad diem XXIII Septembris de eodem Joanne leguntur sequentia: *Obitus felicis memoriæ Joannis de Abbatis-villa, quondam decani nostri, postea archiepiscopi Bisuntini, vocati per dominum Honorium, tunc summum Pontificem, ad patriarchatum Constantinopolitanum; sed pro suæ probitatis & scientiæ reverentia à domino Gregorio nono detenti apud Sedem Apostolicam, in qua factus est Cardinalis episcopus Sabinensis. Pro cujus memoria, quoniam ecclesiam nostram multipliciter honoravit in Sanctorum reliquiis*

&

A *& ornamentis ecclesiasticis multis & sui regimine decanatus* &c. Ignatius Josephus à Jesu Maria, Carmelita discalceatus, in Historia Gallica Abbatis-villæ lib. 1 cap. 92 hæc refert, ubi etiam citat plures scriptores, qui de Joanne isto electo Constantinopolitano antistite meminerunt. Cum is itaque dignitatem sibi oblatam recusasset, in sede Constantinopolitana collocatus est

IV. SIMON.

anno 1227 in ea sede collocatus est Simon,

HIc Patriarcha etiam ignotus fuit illustrissimo Spondano, qui ad annum Christi MCCXXII num. 5 de successione Latinorum urbis Constantinopolitanæ antistitum ita differit: *Quinam verò è Latinis interea Constantinopoli præsiderent, haud adeo nobis exploratum; nisi quod ex Danduli Chronico superiùs Matthæum retulimus, & in quadam constitutione Innocentii IV, anni ejus tertii reperimus subscriptum Nicolaum; ac denique in amissione urbis Constantinopolitanæ Pantaleonem*
B *Justinianum: credimusque, omnes semper Venetos fuisse ex primæva pactione occupationis urbis; nec forte alios præfediſſe, quam quos nominavimus.* At certè Spondanus in hac serie omisit Gervasium & Simonem, quorum prior non erat Venetus, sed *de Tuscia assumptus*, ut Albericus loquitur; alterius verò patriam & gesta hactenus non invenimus, nec operosè quæsivimus, cum nobis sufficiat nosse chronotaxim patriarchatûs ipsius, qui juxta superiùs dicta videtur anno Christi MCCXXVII cœpisse.

qui circa finem anni 1232 obiit,

907 Cangius in laudata Historia Constantinopolitana lib. 3 num. 17 affirmat, hunc Simonem anno Christi MCCXXXII vitâ functum esse. Neque ab ea opinione abhorret supra citatus Albericus, monachus synchronus, qui in suo Chronico ad annum Christi MCCXXXIII de Simonis morte, sedis Constantinopolitanæ vacatione, & ipsius successore ita simul meminit: *Constantinopoli post mortem patriarchæ Simonis vacavit sedes per annum & ultra; & dominus Papa de consensu illorum, Spoletanum episcopum in patriarcham consecravit, & eis transmisit magistrum Nicolaum*
C *de Placentia, qui fuit vice-cancellarius Papæ.* Si igitur dicamus, Simonem circa finem anni MCCXXXII obiisse, & sedem Constantinopolitanam per annum & aliquot menses vacasse, perveniemus ad annum Christi MCCXXXIV, quo potuit in locum ipsius substitui

V. NICOLAUS.

& quem anno 1234 vel 1235 in ea sede secutus est Nicolaus,

UGhellus in novissima editione Veneta Italiæ sacræ tomo 1 col. 1263 initium hujus Patriarchæ ex diplomate Gregorii IX Papæ præterpropter eruit, dum in serie antistitum Spoletanorum de illo sic scribit: *Nicolaus à Gregorio IX electus anno* MCCXXX, videlicet ad regendam ecclesiam Spoletanam; *translatus inde ad patriarchatum Constantinopolitanum anno* MCCXXXV. *Exstat in registro Vaticano Gregorii IX epistola directa Priori & Capitulo basilicæ Salvatoris Lateranensis, in qua controversia inter Nicolaum episcopum Spoletanum, tunc electum Constantinopolitanum, & inter Priorem & Capitulum Lateranense dirimitur. Kalendas * Maii, Pontificatûs nono.* Cum igitur anno Christi MCCXXXV, Kalendis Maii jam nonus Gregorii Pontificis annus flueret, ex Ughelli verbis inferimus, Nicolaum saltem illo

* forte Kalendis

tempore Constantinopolitanum patriarcham electum fuisse. At si mense Maio anni MCCXXXV jam titulum electi patriarchæ Constantinopolitani gerebat, non obstat, quo minus ante aliquot menses (puta post medium anni MCCXXXIV) ea dignitate ornatus fuerit, & ante discessum suum nonnulla ecclesiæ Spoletanæ negotia confecerit. Quidquid sit de certo novæ dignitatis initio, ex his probabiliter concludimus, Nicolaum anno Christi MCCXXXIV vel MCCXXXV ad cathedram Constantinopolitanam evectum esse. SEC. XIII. LATINI PRÆSULES CP.

qui cum in concilio Lugdunensi calamitatem ecclesiæ suæ exposuisset,

909 Cum Nicolaus Constantinopoli esset, res Latinorum quotidie in pejus ruere, & Græci paulatim imperium recuperare cœperunt. Quare Patriarcha, expensis in subsidium imperii suis facultatibus, ad magnas angustias redactus est, ut patet ex epistola, quam Gregorius IX Papa *Interamnæ* x *Kal. Decembris anno decimo* Pontificatus sui ad præsules Peloponensi dedit, & quæ apud Raynaldum anno Christi MCCXXXVI num. 70 refertur. Deinde Nicolaus venit ad concilium Lugdunense, in quo calamitatem ecclesiæ suæ palàm exposuit, ut apud eumdem Raynaldum anno Christi MCCXLV num. 26 videre est. E

Mediolani mortuus est anno 1251,

910 Certiùs Patriarchæ hujus finem, quam initium reperimus: nam Tristanus Calchus in Historia Mediolanensi lib. 15 ad annum Christi MCCLI narrans, quomodo Innocentius IV Papa Mediolanum ingressus fuerit, de morte Nicolai sic meminit: *Comitabantur eum sex Cardinales, & Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus, quem genere Placentinum ex familia de Castro Arquato oriundum fuisse in Placentinis annalibus legi.* Deinde laudat varia pietatis ac doctrinæ specimina, quæ Pontifex iste Mediolani dedit, & inter alia ad rem nostram de illo hæc addit: *Nicolai quoque patriarchæ, qui per idem tempus obiit, exsequias sua & Cardinalium præsentiâ honestare, dum is in cœnobio Minorum sepeliretur, haud dedignatus est.*

ut ex historiâ Placentina discimus.

911 Petrus Maria Campius in Historia ecclesiastica Placentina part. 2 pag. 206 citat duplex Ms. chronicon, quod utrumque cum hac chronologia concordat. Primum ita mortis tempus indicat: *Anno Domini* MCCLI *patriarcha Constantinopolitanus, nomine D. Nicolaus de Castro Arquato, obiit.* Alterum verò eumdem obitûs annum sic exprimit: MCCLI *obiit D. Nicolaus de Castro Arquato de Porta patriarcha Constantinopolitanus.* Ex his patet, errare Waddingum, dum in Annalibus Minorum ad annum Christi MCCLI num. 3 scribit, Mediolani *tunc mortuum Manuelem II patriarcham Constantinopolitanum, & apud Minores sepultum* à Corio referri: nam Corius in Historia Mediolanensi part. 2, fol. 109 verso, patriarcham Constantinopolitanum, tunc Mediolani defunctum, disertè Nicolaum appellat. Ceterùm de Manuele isto Græcorum patriarcha post hoc parergon infra agemus. F

VI. PANTALEON cognomento Justiniani.

Pantaleon Justinianus,

VIdetur sedes Constantinopolitana post mortem Nicolai per unum alterumve annum vacasse, cum Raynaldus ad annum Christi MCCLIII num. 53 de electione hujus nobilis Veneti ita differat: *Absolvamus hujus anni periodum, collocatis hoc loco Orientalis imperii rebus, quæ cum ingravescente Græcorum potentia fracta admodum essent,*

SEC. XIII. LATINI PRÆSULES CP.

essent, Innocentius ad eas erigendas Apostolicas curas intendit: cum enim Pantaleonem Justinianum, patricium Venetum, capellanum suum, ad patriarchatum Constantinopolitanum extulisset, mox illi excitandi pro concione ad induendam crucem Veneti populi munus demandavit; ut comparatis validissimis copiis ad fulciendum imperium, cum quo res Christiana grave adibat discrimen, prosilirent .... Tum permisit eidem Patriarchæ, ut ad cogenda pro sustinendis bellicis sumptibus aliqua pecuniarum subsidia, mille nimirum marchas sterlingorum mutuo accipiendas, bona ecclesiarum Constantinopolitani imperii oppigneraret.

qui verosimiliter anno 1253 sedem CP. ascenderat,

913 *Illum verò & ob egregias virtutes, quibus ornatus erat, & ob enixissimam Venetorum commendationem, ad patriarchatum evectum ostendunt litteræ Pontificiæ, quibus Innocentius nobilissimæ illius reipublicæ strenua in Sedem Apostolicam studia ita collaudavit:* "*Ut in te provida* „ *circumspectionis deflectamus intuitum, hæc spe-* „ *cialiter suggerunt inter multa; devotio videli-* B „ *cet Veneti populi, unde te natales conspicui pro-* „ *duxerunt, qua Ecclesiæ Romanæ fœdere incon-* „ *cusso cohæres, ab ejus obedientia numquam a-* „ *velli funditus potuit, inundatione quacumque* „ *in fundamentum Catholicæ fidei pro tempore ir-* „ *ruente*„. *Tum excurrit in patriarchæ laudes, quem legati Apostolici in exercitu Christiano, atque in imperio Constantinopolitano, munere decoravit; ea tamen lege, ut ab illo obeunda abstineret, cum legatus à latere eò se contulisset: quo argumento ad archiepiscopos, episcopos, ceterosque ecclesiasticos, litteras exaravit.* Ex his conjicio, electionem Pantaleonis ad annum Christi MCCLIII referendam esse.

crescentibus paulatim Græcorum viribus,

914 Pantaleone sedem suam occupante, vires Græcorum ita accreverunt, ut propter frequentes eorum incursus Patriarcha Constantinopolitanus maximam reddituum partem amitteret. Quare is pro congrua sustentatione recurrere coactus est ad Alexandrum IV Romanum Pontificem, qui præsulibus & abbatibus Romaniæ per ministrum provincialem Fratrum Minorum mandavit, ut necessitati ejus subvenirent, & *eidem patriarchæ, tamquam eorum capiti, annuatim, quousque prætacti patriarchatus sui redditus quietè percipere valeat, quingentas marchas argenti* C *pro sua sustentatione ministrare procurent.* Hæc Alexandri IV epistola, quæ apud Waddingum in Regesto Pontificio post Annales Minorum tomo 2 pag. 57 integra legi potest, data est *Viterbii Idibus Julii, anno tertio* Pontificatus ejus, qui in annum Christi MCCLVII incurrit.

eamdem anno 1261 deserere coactus est,

915 Tandem Pantaleon Justinianus sedem Constantinopolitanam deserere compulsus est anno Christi MCCLXI, quo juxta exactiores chronologos ea urbs à Græcis recuperata est: tunc enim Balduinum imperatorem, & Justinianum patriarcham è manibus Græcorum elapsos esse, plerique scriptores tradunt. Inter alios scriptores Hispanos Mariana noster lib. 13 de Rebus Hispaniæ cap. 16 refert, quod imperator *Balduinus & Justinianus patriarcha, Michaëlis Palæologi armis Græciâ pulsi, à sultano Ægypti intercepti in fuga* fuerint, & munificentiâ regis Alphonsi *anno hujus seculi sexagesimo octavo* libertatem obtinuerint. Prudenter tamen ibidem addit sequentia: *Hujus narrationis quidam scriptores fidem elevant, negantque Balduinum à sultano Ægypti captum. Nostrarum nobis historiarum consentiens auctoritas potior fuit, tametsi non ignoremus, pleraque sæpe supra verum famæ prædicatione augeri.*

916 At nobis potior est indubitata veterum D monumentorum auctoritas, de qua Spondanus ad annum Christi MCCLXI num. 10 sic ratiocinatur: *Qui verò Balduinum unà cum Patriarcha interceptum in fuga à sultano Ægypti fuisse, & post septennium ambos argenti pondo viginti millibus ab Alphonso Castellæ rege, precibus Augustæ solutis, liberatos tradiderunt, ne illi res suas insigni vanitate, contra ceterorum omnium tam Græcorum, quam Latinorum, cunctarumque aliarum gentium fidem, prædicari ambiunt: cum & insuper exstent litteræ Urbani Pontificis ad Provincialem Minorum in regno Franciæ paulo post amissam* PRODITIONALITER, *ut loquitur, Constantinopolim scriptæ, quibus narrat, Balduinum imperatorem & ducem Venetorum per nuntios suos ipsi Pontifici significasse, se copias terra marique parare adversus Palæologum, hortaturque prædictum Provincialem, ut tam per se ipsum, quam per alios Fratres Ordinis populos ad eamdem expeditionem excitet.* Hæc aliaque hujus rei testimonia apud Raynaldum anno Christi MCCLXII num. 33 & sequentibus licet videre. Hic igitur fuit ultimus Latinorum Patriarcha, qui Constantinopolitanam ecclesiam re ipsa gubernavit. E

quando Græci Constantinopolim recuperarunt,

& fuit ultimus ex Latinis, qui re ipsa in ea cathedra sederunt.

917 Dixi, hunc fuisse ultimum Latinorum Patriarcham, *qui Constantinopolitanam ecclesiam re ipsa gubernavit:* non enim me latet, post mortem Pantaleonis Justiniani, quam Raynaldus ad annum Christi MCCLXXXVI num. 35 refert, alios atque alios ad sedem Constantinopolitanam seu potius ad istius sedis titulum à Romanis Pontificibus evectos esse, & etiamnum evehi, de quibus sparsim Bzovius, Raynaldus, Spondanus, & sub uno aspectu Cangius in Historia Constantinopolitana lib. 7 num. 11 consuli possunt. Etiam scio, nonnullos eorum cum titulo patriarchæ Constantinopolitani in aliis Græciæ urbibus resedisse, & adversàriam patriarchis schismaticis cathedram tenuisse. Sed cum ad instituti Operis mei rationem proximè non spectet, honorarios hujusmodi præsules recensere, hîc patriarchis Latinis finem impono, & prosequor deductam hactenus seriem patriarcharum Græcorum, qui interim Nicææ, ac postea iterum Constantinopoli sederunt.

SECULUM XIII. F

Exponitur difficultas,

LEo Allatius satis indicat difficultatem, quæ in quibusdam hujus seculi patriarchis exactè consignandis occurrit, dum in opere de Consensione perpetua Occidentalis & Orientalis ecclesiæ lib. 2 cap. 14 num. 4 sic dubitans scribit: *An Manuel vel Germanus is patriarcha fuerit, cui subrogandus erat Blemmida, alii dicunt.* Cum hæc legisset Agapetus Colorsus Prænestinus, homo antiqua virtute & fide, ut Allatius ibidem num. 5 testatur, subridens ait: *Quis hæc dicet, cum auctores, qui eo ipso tempore scribebant, in patriarchis numerandis non conveniant, & suspectum sit, quidquid in hos negotio ab aliis refertur? Aude aliquid, si potes, & vel nomina tantum, si reliqua non innotescunt, scripto consigna.* Allatius autem ibi Agapeto Colorso ita respondet: *Nil mirum*, inquit, *temporibus obscurissimis, & turbarum ac dissidiorum plenis, si, quæ à professis & ab arbitrio ludentis fortunæ pendebant, in obscuro lateant: patriarchæ enim imperatorum conditionem secuti, quemadmodum illi, ita nec ipsi pedem fixum habebant.*

919 Hæc

A *quæ occurrit in ordinandis hujus temporis patriarchis Constantinopolitanis,*

919 Hæc incerta patriarcharum succeſſio etiam non parum perturbatur ob corruptos quoſdam catalogos, de quibus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 928 ſic nos præmonet: *Cæterùm monere hîc non abs re erit, ſeriem patriarcharum Conſtantinopolitanorum, præcipuè illorum, qui Nicææ ſederunt, corruptam eſſe ac depravatam in tribus ſequentibus catalogis, quos hîc edidimus: quod quidem non ſolùm apparet ex catalogo hoc Nicephori Calliſti, ſed etiam ex Georgio Acropolita, cujus verba ſuis locis inſeruimus; idque etiam confirmatur ex Chronologia Ms. Ephræmii, quam laudat Allatius lib. 2 de perpetua Conſenſione eccleſiæ Occidentalis & Orientalis, ubi habetur ſeries integra patriarcharum Conſtantinopolitanorum, qui Nicææ ſederunt, nimirum à Joanne Camatero, ſub quo capta fuit à Latinis Conſtantinopolis, ad Arſenium ſecundò patriarcham, qui primus poſt recuperatam Conſtantinopolim in eo throno ſedit.* Tum Græco-Latinè ſubjungit metricum Ephræmii catalogum, quem hîc ſemel Latinè tranſcribimus, ne diſſoluta illius

B fragmenta per decurſum repetere cogamur, & ſupradictis horum temporum tenebris aliquam lucem præferamus.

quorum tamen ſeriem poëta Græcus verſibus expreſſit.

920 Igitur Ephræmius, poëta ſuppar, poſt ſuperiùs num. 877 relatos de Joanne Camatero verſiculos, de ſequentibus patriarchis Græcis, qui Nicææ ſederunt, ſic pergit canere:

Poſt hunc paſtores Byzantii
Promoti ſunt in civitate Nicæna.
Primus Michaël Autorianus,
Cognomento ſacellarius & levita eccleſiæ,
Externæ divinæque ſapientiæ callens:
Quo in ſede demortuo,
Theodorus primum præſulatum adeptus eſt,
Eccleſiæ levita & chartophylax,
Cognomento à patre Irenicus,
Dignitate philoſophicorum ſermonum hypatus.
Et hoc etiam demortuo, primam ſedem
Occupavit Maximus, monachus, & ſacerdos,
Immaculati Acœmetarum monaſterii præſes.
Poſt eum Manuel, oratione philoſophus,
Propugnator optimus & legum & canonum.
Sed hoc linquente infernam habitationem,
Vita & ſermone prænobilis Germanus,
Archipræſul Conſtantinopolitanus creatur,
C *Vir inſtituto monachus, & Dei ſacerdos,*
Et Anaplo Propontidis ortus,
Et in urbe inter eccleſiaſticos enutritus,
Poſtea monachum induens, & Deo inſerviens,
Et carus Georgio martyri,
Gregem Byzantinum regere ſortitus eſt.
Sed hic cum migraſſet ad Dominum,
Et inter alios ſanctos patriarchas collocatus eſſet,
Methodius quidam monachus & ſacerdos,
Eo tempore Hyacinthi monaſterii ſuperior,
Breviſſimo tempore ſede potitur.
Sed eo mortuo, vitâque functo,
Archipresbyter Manuel thronum obtinet,
Qui inter aulicos adnumerabatur,
Senex leniſſimus & multa humanitate temperatus.
Eo porrò vitâ excedente,
Arſenius quidam monachus, pietate inſignis,
Et virtutum pulcherrima atque animata ſedes,
In patriarcham Byzantii eligitur;
Genus quidem trahens ex Byzantio,
Sed comam detonſus in monaſteriis Nicænis,
Ubi etiam monaſterii præfectus factus eſt:
Poſtmodum in quietem ſe ſubduxit, & Deo incumbens
In Apolloniadis aſceteriis,
In urbem Nicænam appulit, vocatus
Ab imperatore Auſonum Theodoro:
Cum gradum omnem eccleſiaſticum expleviſſet,
In ſummitatem magnam archipræſulatûs evectus eſt.
Sed eo ſponte ſedem deſerente,
Et in monaſterium ſanctè ſe ſubtrahente,
Nicephorus Epheſiorum præſul
Conſtantinopolitanæ urbis epiſcopatum obtinuit;
Qui prius erat palatii archipresbyter,
Vir ſine crimine, & per totam vitam virgo.
Hoc in patriarchatu defuncto,
Arſenius primus recuperat
Sacrum regiæ urbis præſulatum.

Hîc ſaltem habes rectam iſtorum patriarchatum ſeriem, quæ jam ſingillatim notis chronologicis illuſtranda eſt. His ad clariorem dicendorum intelligentiam præmiſſis, ſingulos hujus ſeculi patriarchas juxta methodum ſuperiorem ordine ſuo collocabimus, & occurrentes chronologiæ difficultates ex recèns edito Nicephori Calliſti catalogo, aliiſque monumentis utcumque diſſolvere conabimur. At hoc loco meminiſſe oportet eorum, quæ ſuprà ſtatuimus de tempore Joannis Camateri, cui apud Græcos ſucceſſit E

XCIX. MICHAEL IV, cognomento Autorianus.

Michaël menſe Martio anni 1208 Nicææ ſedere cœpit,

NIcephorus Calliſtus initium & finem hujus Patriarchæ ſic accuratè notat: *Poſt captam urbem, Nicææ primus creatur ab imperatore Theodoro Laſcari, vigeſimâ menſis Martii, Indictione nona, magnus eccleſiæ ſacellarius Michaël Autorianus, qui cum ſediſſet annis* VI, *menſibus* V, *diebus* VI, *obiit.* Menſis Martius nonæ Indictionis clarè annum Chriſti MCCVI deſignat. Hinc ſequitur, erraſſe Leonem Allatium, quando in Opere proximè citato lib. 2 cap. 14 num. 5 ſucceſſionem hujus Michaëlis uſque ad annum Chriſti MCCVIII differt. Quamvis Henricus Hilarius heterodoxus Allatium non citet, tamen hîc chronologicum ipſius errorem ferè de verbo exſcripſit in notis ſuis ad Chronicon Philippi Cyprii, quæ tot anachroniſmis, craſſis mendaciis, & hæreticis calumniis contra Sedem Romanam refertæ ſunt, ut ab eruditis Catholicis potius rideri, quam refutari mereantur. F

poſtquam Joannes Camaterus titulum patriarchæ CP. abdicaſſet,

922 Meliùs itaque Bzovius & Spondanus in Continuatione Annalium eccleſiaſticorum, initium Michaëlis Autoriani, quem Spondanus cum nonnullis *Saurianum* cognominat, ad annum Chriſti MCCVI retulerunt. Huic chronologiæ favet Georgius Acropolita, dum in Hiſtoria ſua num. 6 narrat, quomodo Theodorus Laſcaris, captâ à Latinis Conſtantinopoli, auxiliaribus Perſarum copiis aliam imperii partem ſibi vindicarit, & Nicææ poſt duos annos à primatibus Græcis imperator electus fuerit. Tunc ibidem de abdicatione Joannis Camateri patriarchæ, & ſucceſſione Michaëlis Autoriani ſtatim meminit his verbis: *Patriarcha non aderat; Joannes quippe Camaterus, qui patriarchale ſolium, Italis Byzantium expugnantibus, honeſtabat, Didymothæchum abierat, ibique commorabatur; accerſitus à Laſcari aliiſque, ſcripto etiam patriarchatui renuntians, noluit accedere. Ideo in ejus locum Michaël Autorianus ſufficitur, vir diſertus, litterarumque, non noſtrarum ſolùm, ſed exterarum etiam peritiſſimus.*

SEC. XIII. *Is deſpotam Theodorum imperatorio diademate coronavit.* Cum ergo Latini Conſtantinopolim menſe Aprili anni MCCIV interceperint, & Theodorus Laſcaris Nicææ poſt duos annos à Michaële patriarcha coronatus fuerit, Georgius Acropolita chronologiam Nicephori Calliſti manifeſtè confirmat.

& juxta computum Nicephori Calliſti, à quo alii differunt,

923 At magna eſt catalogorum diſcrepantia circa annos & menſes, quibus hic Patriarcha ſedem tenuit: nam Onuphrius Panvinius in Chronico eccleſiaſtico initium Michaëlis rectè quidem anno Chriſti MCCVI affigit; ſed pauciores ſedis annos ſic ei aſſignat: *Michaël IV Autorianus à Græcis in ſchiſmate poſt obitum Joannis Camateri contra Thomam Latinum nonageſimus nonus Conſtantinopolitanus patriarcha creatus, ſedit in Aſia annis* V, *menſibus* VI. Catalogus Labbeanus eoſdem annos ac menſes ipſi adſcribit. Matthæus Cigala, omiſſis veroſimiliter per oſcitantiam annis, tantummodo quinque menſes Michaëli tribuit; verùm Philippus Cyprius, prætermiſſis menſibus, eidem quinque annos rotundè concedit.

B

menſe Auguſto anni 1212 patriarchatum finivit.

924 Nos in tanta catalogorum diſcordia ſequimur Nicephorum Calliſtum antiquiorem, cui forte conſentiret catalogus Juris Græco-Romani, ſi numeri non eſſent eraſi: nam in eo anni, menſes, & dies ita notantur: *Dominus Michaël Saurianus, magnus ſacellarius, in Oriente deſignatus ab imperatore domino Theodoro Laſcare, habuitque ſedem Nicææ: cumque pontifex fuiſſet annis ....., menſibus ...., diebus ..... deceſſit. Ac vacavit thronus menſibus* X *& dimidio, propterea quod imperator in Thraceſium thema profectus eſſet.* Alii catalogi circa hanc decem menſium & dimidii vacationem conſentiunt, ut infrà videbimus. Interim cum Nicephoro Calliſto ſex annos, menſes quinque, & ſex dies Michaëli tribuimus. Cum itaque menſe Martio anni MCCVI ſedere cœperit, omnibus exactè computatis, menſe Auguſto anni MCCXII patriarchatui ſuo finem impoſuit, & poſt memoratam ſedis vacationem in locum ipſius ſubſtitutus eſt.

C. THEODORUS II, cognomento Irenicus, vel Copas.

C

Illum anno 1213 ſecutus eſt Theodorus, cum ſedes Nicææ decem menſibus ac dimidio vacaſſet,

LAudatus Nicephorus Calliſtus in ſuo catalogo poſt mortem Michaëlis Autoriani ſic ſcribit: *Vacavit autem thronus menſibus decem & dimidio, quia imperator abſens in themate Thraceſio erat, &* XXVIII *Septembris, Indictione ſecunda, feriâ primâ, cooptatus eſt ſupremus philoſophorum, & chartophylax magnæ eccleſiæ Theodorus Irenicus, dictus Copas, qui poſtquam epiſcopatum geſſerat anno uno, menſibus ...., diebus tribus, mortuus eſt.* Numerus menſium, qui hoc loco exeſus eſt, facilè ſuppleri poteſt ex catalogo Juris Græco-Romani, in quo poſt ſuperiùs relatam ſedis vacationem leguntur ſequentia: *Die verò* XX *Septembris, Indictione ſecunda, feriâ primâ renuntiatus eſt dominus Theodorus Irenicus, chartularius & ſupremus philoſophorum, cognomento Cupas, qui cum anno uno pontificatui præfuiſſet, ac menſibus quatuor, diebus tribus, deceſſit, cum imperator in themate Thraceſio degeret.* Etſi Nicephorus Calliſtus & catalogus Juris Græco-Romani diverſos ejuſdem menſis dies aſſignent, tamen ipſe September, à cujus Calendis Indictio ſecunda fluere cœperat, ſatis oſtendit, Theodorum anno Chriſti MCCXIII ad cathedram evectum fuiſſe. D

circa quam ſedis Græcæ vacationem

926 At circa hoc initium, quod uterque catalogus menſe Septembri anni MCCXIII collocat, mihi ſeſe offert ſcrupulus, eo quod ab Auguſto menſe anni MCCXII, quo juxta ſuperiorem computum Michaël Autorianus obiit, uſque ad menſem Septembrem anni MCCXIII ſedes plus quam decem menſibus & dimidio vacaverit, ut manifeſtum eſt. Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 926 vidit hanc difficultatem, eamque ita ſolvere nititur: *Theodorus itaque Irenicus, ut ſcribit hîc Nicephorus, renuntiatus fuit patriarcha CP. die vigeſimo octavo Septembris, Indictione ſecunda, feriâ primâ, hoc eſt, anno Chriſti* MCCXIII, *cum poſt mortem Michaëlis Autoriani thronus vacaſſet menſibus decem & dimidio, quod imperator abſens in themate Thraceſio eſſet, ut tradit idem Nicephorus. At, ut patet ex iis, quæ ſuprà de morte Michaëlis Autoriani diximus, neceſſariò dicendum eſt, vel thronum vacaſſe plus quam decem menſibus & dimidio, vel Theodorum aliquot menſibus antè renuntiatum fuiſſe patriarcham, & die vigeſima octava Septembris conſecratum fuiſſe; quod quidem videtur innuere idem Nicephorus, dum ait, illo anno cum die* XXVIII *Septembris concurrere Dominicam, qua conſecrationes epiſcoporum ſolitas fieri alibi indicavimus.* E

examinatur occurrens difficultas,

927 Utcumque ſatisfaceret ea ſolutio, niſi ex falſa hypotheſi procederet: Bandurus enim ſupponit, anno Chriſti MCCXIII Dominicam cum die XXVIII concurriſſe. At dies XXVIII Septembris tunc in diem Sabbati incidit, ut patet ex littera Dominicali F, quæ anno Chriſti MCCXIII currebat. Nec dici poteſt, in catalogo Juris Græco-Romani diem XX Septembris huic conſecrationi meliùs aſſignari: illo etenim anno dies vigeſima Septembris in feriam ſextam incidebat. Nullum itaque huic nodo findendo cuneum invenimus, niſi fateamur, mendum utrobique in numeros diei irrepſiſſe, & forte pro XXVIII Septembris legendam eſſe XXIX ejuſdem menſis diem, quæ illo anno cum Dominica concurrebat. Hac aut ſimili correctione adhibita, ſolutionem Banduri non improbamus, & conſecrationem Theodori cum utroque catalogo menſi Septembri anni MCCXIII affigimus; electionem verò ipſius antea menſe Julio ejuſdem anni factam eſſe conjicimus, cum præter jam allata vacationis teſtimonia, Philippus Cyprius etiam teſtetur, ſedem poſt obitum Michaëlis Autoriani tantummodo *menſes* X, *dies* XV vacaſſe. F

& inter varias catalogorum diſcrepantias

928 Difficulter determinari poteſt, quam diu hic Patriarcha ſederit, quia ſcriptor illis temporibus vicinus à vulgaribus catalogis in ea re plurimùm recedit. Præter jam relatam Nicephori Calliſti chronotaxim, quæ cum pleriſque catalogis facilè conciliatur, Matthæus Cigala & Philippus Cyprius catalogum Juris Græco-Romani ſequuntur, & Theodoro tribuunt annum unum & quatuor menſes, quibus hic addit tres dies, quos ille prætermittit. Duos annos rotundè ei adſcribit uterque Labbei & Panvinii catalogus, in quo fortè vacatio ſedis ſimul computatur. At ab his omnibus multum diſcrepat Georgius Acropolita, dum in Hiſtoria ſua num. 19 eidem Patriarchæ ſex annos ita aſſignat: *Poſt patriarchæ Michaëlis exceſſum Irenicus Theodorus, cui à pleriſque Copæ nomen inditum fuerat, in patriarcham eligitur; poſt annos ſex eo demortuo, Maximus monachus patriarchale ſolium aſcendit.* Hæc eadem in Chronico ſuo compendiario ferme ad verbum re-

A repetit, & rursus Theodoro Irenico sex annos concedit.

mors Theodori ineunte Februario anni 1215 affigitur.

929 Anselmus Bandurus loco proximè citato mavult sequi chronologiam Nicephori Callisti, *utpote qui hanc rem hic ex professo, ut aiunt, tractat.* Nos Georgium Acropolitam, temporibus hisce multo viciniorem, ægrè deserimus; sed etiam communi diversorum catalogorum consensui repugnare non audemus. Quare suspicamur, aut memoria hîc lapsum esse Georgium Acropolitam, aut amanuensis oscitantiâ mendum in ipsius textum irrepsisse. Ad hanc suspicionem nos cogunt secutura temporum series & diuturna sedis vacatio, ut ex ipso Acropolita inferiùs ostendemus. Interim cum plerisque catalogis tribuimus Theodoro unum annum, quatuor menses, ac tres dies, quibus omnibus ab exeunte Septembri anni MCCXIII accuratè supputatis, perveniemus ad ineuntem Februarium anni MCCXV, quo tempore obiit Theodorus, post cujus mortem cathedra aliquamdiu vacavit propter absentiam imperatoris, ut ex infrà dicendis apparebit. B

CI. MAXIMUS I.

Post sedis vacationem

NOn constat, quanto tempore electio vel consecratio hujus Patriarchæ dilata fuerit, quia catalogus Juris Græco-Romani affirmat, Theodorum Irenicum obiisse, *cum imperator in themate Thraceſio degeret*, & deinde hæc subjungit: *Jussum autem fuit magistratibus, Patriarchæ, ceterisque pontificibus, ut in scriptis sententias exponerent. Atque hoc jussu designatus est Maximus, abbas monasterii Acœmetarum. Cumque imperator etiam advenisset, ab illo quoque renuntiatus est die* XVII *mensis . . . Potitus est pontificatu mensibus* VIII. Cum hac mensis die non convenit Nicephorus Callistus, etiamsi ipsum mensem, qui hîc legi non potuit, clarè exprimat, dum in catalogo suo post supra relatum Theodori Irenici obitum ita scribit: *Cum autem imperator Lascaris esset in Thraceſio themate, principes ecclesiæ & episcopi statuerunt sententiam & vota sua scripto mittere ad imperatorem, cujus jussu promotus est cathegumenus monasterii Acœmetarum Maximus: cum autem venisset imperator, ab eo de more constitutus est tertia die Junii mensis.*

C

probabiliùs anno 1216 in locum Theodori substitutus est Maximus,

931 Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 927 asserit, Maximum eodem anno MCCXV, quo Theodorus è vita migravit, ab imperatore Nicæam reverso in cathedra constitutum fuisse. At nos probabiliùs arbitramur, mense Junio anni sequentis istud contigisse, ut litteris ultro citróque scribendis, & aliis rerum circumstantiis largum temporis spatium concedamus: quis enim tutò credat, imperatorem absentem, & bellicis expeditionibus, aliisque negotiis occupatum, statim curas suas ad eligendum patriarcham convertisse? Itaque non improbabiliter opinamur, Maximum mense Junio anni MCCXVI ab imperatore præsente in cathedra collocatum esse. Sicubi tamen hîc ab historia aberramus, doceri cupimus. Ad electionem illam tam diu differendam maximè nos movent quinque anni & sex vel septem menses, quos passim catalogi adscribunt ipsius successori, qui Joanni Ducæ vel Batatzæ imperatorium diadema imposuit, quod juxta exactiores chronologos anno Christi MCCXXII post mortem Theodori Lascaris contigit, ut ex infrà dicendis apparebit. Propter has igitur rationes initium Maximi anno MCCXVI affigimus.

SEC. XIII. quem post brevem sex mensium gubernationem

932 Nicephorus Callistus ingenium illius ac brevem gubernationem indicat his verbis: *Erat autem illitteratus, qui in gynæceo solum versatus, ex urbe profugus antea fuerat, & deinde spiritualis sive confessarius imperatoris nuncupatus est. Præfuit autem mensibus* VI, *& defunctus est. Hic imperatorem contra Nicænos concivit.* Quod hîc de gynæceo obscurè innuitur, Georgius Acropolita in Historia sua num. 19 sic clariùs exponit: *Maximus monachus patriarchale solium ascendit, gynæceo palpans ac supparasitans, & vice versa ex eo assentationes & blanditias aucupans: neque enim aliud cum in tam sublime culmen evexerat; sed post menses sex moritur.* Videntur hi sex menses numerandi ab eo die Junii, quo imperator illum constituit, cum catalogus Juris Græco-Romani, aliique nonnulli forsan à prævia ipsius electione octo administrationis menses computarint. Nos ex consensu Georgii Acropolitæ & Nicephori Callisti sex menses ei tribuimus, quibus ab ineunte Junio anni MCCXVI supputatis, mense Decembri ejusdem anni finem episcopatui illius imponimus. E

CII. MANUEL I, cognomento Sarantenus.

ineunte anno 1217 excepit Manuel

GEorgius Acropolita loco proximè citato post memoratam Maximi mortem, de successore ipsius hæc immediate subdit: *Manuel in patriarchali solio collocatur, verè vir philosophus, ut apparebat, & à multis eo nomine honestatus.* Fatemur, nos ex historia non posse eruere certum hujus Patriarchæ initium; sed ex hactenus deducta chronologia conjicimus, illum ineunte anno Christi MCCXVII ad cathedram evectum fuisse. Philippus Cyprius in suo catalogo hunc perperam Michaëlem appellat, & duos Michaëles seu potius Manueles diversos non distinguit, dum ibidem sic scribit: *Michaël Charitopulus annos* V, *menses* VI. *Methodius annum unum. Michaël iterum annos* XIV. Matthæus Cigala illum rectè Manuëlem vocat; sed cum altero ejusdem nominis sic confundit: *Manuël Charitopulus annis* V, *mensibus* VI. *Methodius annum unum; deinde ejectus fuit, atque in ejus locum restitutus est* (clarius Græcè πάλιν ἀνεκλήθη, *denuo revocatus* legitur) *Manuel annis* XIV. Alii nonnulli scriptores inciderunt in eumdem errorem, qui ex infrà dicendis ultro in oculos incurret. F

qui Latinis adversabatur

934 Videtur hic Manuel à Latinis abhorruisse: cum enim Theodorus Lascaris Græcorum imperator filiam suam Eudociam Roberto imperatori Constantinopolitano in matrimonium collocare vellet, Patriarcha hisce nuptiis, pacem inter Græcos & Latinos conciliaturis, vehementer obstitit, ut discimus ex Georgio Acropolita, qui in Historia sua num. 18 de hac re sic scribit: *Erico* * *fato functo, frater illius Robertus molliùs negotiis incumbebat. Hujus soror imperatori nupserat. Paucis elapsis annis, cum Constantinopolitanus imperator Robertus uxori non esset obnoxius, imperator impium facinus patrare sibi in animo proposuit, studens eum Eudociæ filiæ alligare, sibique generum assumere. Hinc dissidia inter Manuëlem, tunc temporis patriarcham, atque imperatorem suborta sunt, cum neutiquam adeo infandis nuptiis consensum ille præstaret. Verùm imperator, quod optabat, præstare non potuit: nondum enim illâ Constantinopolim transmissâ, dum*

* *id est* Henrico

SEC. XIII. *apparārent nuptias, vitam finit, genero ſuo Joanni Ducæ imperio relicto.* Veroſimiliter hoc pacificum Theodori Laſcaris conſilium ab Acropolita vocatur *impium facinus*, & dicitur Patriarcha reſtitiſſe *adeo infandis nuptiis*, eo quod hujuſmodi matrimonium, ſchiſmati contrarium aut forſan pernicioſum crederetur.

& potius anno 1222, quam 1221

935 Cum hæc paulo ante mortem Theodori Laſcaris contigerint, & juxta communem chronologorum conſenſum imperator ille anno Chriſti MCCXXII obierit, ex iis etiam colligo, Manuelem patriarcham iſto anno adhuc vixiſſe. Id quoque confirmatur ex Theodori imperatoris ſucceſſore, cui Manuel imperatoriam coronam impoſuit, ut Georgius Acropolita in laudata Hiſtoria num. 19 teſtatur his verbis: *Quemadmodum ergo dixi, poſt illius obitum, Romani imperii gubernacula Joannes Ducas gener illius ſuſcipit, à Manuële patriarcha, qui Maximo ſucceſſerat, coronatus.* Cum igitur Joannes Ducas ſeu Batatzes juxta omnes accuratiores chronologos anno Chriſti MCCXXII imperium ſuſceperit, non videtur ad
B has hiſtoricas temporum notas attendiſſe Banduru, dum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 927 aſſeruit, Manuelem patriarcham *circa finem menſis Auguſti anni Chriſti* MCCXXI ex hac vita migraſſe: nam ex hac communi chronologorum ſententia evidenter ſequitur, mortem Manuëlis ultra annum Chriſti MCCXXI differendam eſſe.

ex hac vita diſceſſit.

936 At annum Chriſti MCCXXII, quo Manuel Joannem Ducam imperatoriis inſignibus ornavit, illi vitæ poſtremum fuiſſe, colligo ex quinque annis & ſex vel ſeptem menſibus, quos plerique catalogi adminiſtrationi ejus aſſignant. Catalogus Labbeanus cum aliis quibuſdam ei quinque annos & ſex menſes tribuit; Nicephorus verò Calliſtus hiſce unum menſem ita ſuperaddit: *Manuël diaconus Sarantenus, cognomento philoſophus, eodem imperatore, annis* V, *menſibus* VII Si Nicephori computum ſequamur, & elapſum gubernationis tempus numerare incipiamus ab ineunte anno Chriſti MCCXVII, cui ſuprà initium illius affiximus, attingemus menſem Auguſtum anni MCCXXII, quo locum Manuëlis defuncti occupavit

CIII. GERMANUS II.

C *Germanus, qui anno 1222 poſt mortem Manuëlis ſucceſſerat.*

ONuphrius Panvinius in ſuo Chronico eccleſiaſtico ad annum Chriſti MCCXXII de hoc Patriarcha ſic meminit: *Germanus II, monachus, centeſimus tertius patriarcha Conſtantinopolitanus Græcorum, ſedit annos* XVII, *menſes* VI. Caſimirus Oudinus in Supplemento de ſcriptoribus eccleſiaſticis, à Bellarmino omiſſis, initium hujus Germani rectè anno Chriſti MCCXXII alligat; ſed epiſcopatum ejus ibidem pag. 495 ſic nimis extendit: *Germanus, ſecundus nomine, patriarcha Conſtantinopolitanus, ſucceſſit Emanueli anno* MCCXXII, *& ſedem per viginti & ſeptem annos tenuit.* At idem ſcriptor poſtea in ampliori de ſcriptoribus eccleſiaſticis Opere, quod Lipſiæ anno MDCCXXII editum eſt, tomo 3 col. 55 hunc parachroniſmum ſuum ſic tacitè emendat: *Per illud tempus, quo Germanus ſecundus Conſtantinopolitanam ſedem ab anno* MCCXXII *uſque ad annum* MCCXL *tenuit, multa ſcripſit.* Utinam miſer ille, qui tunc Ordinem religioſum & fidem Catholicam impudenter deſeruerat, magis noxios animæ ſuæ errores etiam corrigere ſtuduiſſet! Sed nunc nonnulla hujus Germani geſta & ſcripta breviter memoremus.

938 Cum Gregorius IX Pontifex undique viros apoſtolicos mitteret, qui nationes Orientales vera fide imbuerent, etiam Græcos ſchiſmaticos ſub hoc Patriarcha ad Eccleſiam Romanam reducere conatus eſt eo modo, quem jam exponam. Cum anno Chriſti MCCXXXII quinque Religioſi ex Ordine Fratrum Minorum Nicæam veniſſent, à Germano patriarcha humaniter excepti ſunt, & hac occaſione ei ſuaſerunt, ut unionem eccleſiæ Græcæ cum Latina procuraret, tamque efficaciter apud illum de hac re egerunt, ut ipſe ad ſummum Pontificem & S. R. E. Cardinales dederit litteras, in quibus Raynaldus ad annum Chriſti MCCXXXII num. 46 & 50 varia jure merito reprehendit, licet illæ aliquam pietatis ſpeciem præ ſe ferre videantur: nam inter alia Germanus in iis Romanam Eccleſiam de tyrannide accuſat, & affectatâ eloquentiâ falſò innuit, quod Latini propter ſolam rituum diverſitatem adverſus Græcos in inſula Cypro perſecutionem moverint, & aliquos incolas martyrio affecerint. Exſtant de eadem re duæ acerbæ ipſius contra Latinos epiſtolæ, quas ad Cyprios antea dederat, & quas Cotelerius inter Monumenta eccleſiæ Græcæ tomo 2 à pag. 462 ex Ms codice regis Galliæ typis vulgavit. E

D *de Latinis perperam conqueritur*

939 Anonymus Græcus, apud Leonem Allatium in Opere de Occidentalis & Orientalis eccleſiæ perpetua conſenſione lib. 2 cap. 13 num. 1 relatus, hos Cypri pſeudo-martyres magnis laudibus extollit, & invidioſè Latinos de crudelitate accuſat. Sed Allatius ibidem numero ſequente ſcriptorem illum ſchiſmaticum egregiè refellit, ac inter alia ſic ei reſpondet: *Qui in inſula Cypro flammis exuſti ſunt, flammas ſuâ pertinaciâ audaciâque priùs commeruerant. Non eſt injuſtus judex, qui factorum merita factis ipſis compenſat. Hæreticorum oſſa cum oſſibus animalium commixta projicere, id quoque non indiligentiæ eſt. Tollitur delirantibus occaſio, ne furioſiùs inſaniant.* Itaque Græci illi non ſunt his pœnis affecti, eo quod Latinum ritum ſequi ac in azymo celebrare nollent, ut ſchiſmatici paſſim mentiuntur.

cum anonymo Græco; ſed Allatius,

& Latini jam ab anno 1252

940 Hæc Græcorum calumnia certiùs evidentiúſque revincitur ex antiquo Tractatu contra errores Græcorum, qui Conſtantinopoli in ædibus FF. Prædicatorum circa annum Chriſti MCCLII conſcriptus eſt, & qui in Supplemento ad Colonienſem veterum Patrum Bibliothecam tomo XV pag. 1053 de hac re poſt alia ſic habet: *Græci majoris invidiæ ſtimulis agitati, quamplures libros ſeu tractatus in confuſionem Romanæ Eccleſiæ ediderunt, & ſuis poſteris legendos, tamquam authenticos & fidei Catholicæ firmitatem habentes, diſtrictè mandaverunt; eos verò, qui in his contraria dogmatizare præſumerent, annuatim in eccleſiis voce præconis (quod uſque hodie in eorum eccleſiis conventualibus obſervatur) hæreticos denuntiant.* F

has Græcorum calumnias

941 *Hunc igitur Michaëlem* (videlicet cognomento Cerularium, de quo paulo ſuperius mentio facta fuerat, & de quo nos etiam ſuprà egimus) *Græci uſque hodie ſequentes, Latinos* AZYMITAS *voce publica aſſerere non verentur. Unde in tantam excæcationem & contemptum apud eos devenit myſterium Sacramenti, ut non ſolùm in mortis articulo ex eo ſumere recuſent, verùm etiam incendii ſupplicium potius eligant ſentire, quam ſimpliciter confiteri. Probat hoc Cyprus, quæ noſtris temporibus duodecim* (ab aliis *tredecim* numerantur, ut mox videbimus) *monachos Græcos, iſto errore laborantes, novos diaboli martyres per flammas ignis produxit: dicebant enim prædicti mo-*

A *monachi, Sacramentum Latinorum lutum esse, & non Sacramentum, & quod sacrificantes vel sumentes ex eo, more gentilium dæmoniis immolarent.* De hoc Tractatu contra Græcorum errores consuli potest Jacobus Echardus in Scriptoribus Ordinis Prædicatorum recensitis, qui post emendata quædam hujus tractatûs sphalmata tomo 1 pag. 138 & sequente, de auctore illius disserit, & eodem tomo pag. 102 ex jam dictis aliisque rectè concludit, in pertinaces illos Cypri monachos tam severè animadversum fuisse, eo quod in Latinum azymi ritum blasphemi furiosè insanirent, plebemque Græcam adversus Latinos excitarent.

egregiè refutarunt.

942 Laudatus Echardus tomo 1 ejusdem Operis pag. 102 citat alterum anonymum Græcum, cujus libellus Parisiis in Bibliotheca regia cod. Ms. 2503 servatur, & cui præfixus est is titulus ex Græco Latinè redditus: *Narratio de sanctis tredecim patribus, quos Latini igne consumpserunt in insula Cypro anno sexies millesimo septingentesimo trigesimo nono*, nempe mundi conditi, qui juxta Græcum computandi usum anno Christi MCCXXXI respondet. Ne fortè Græci schismatici, omissis quibusdam rerum circumstantiis, obstinatos hos hæreticos Martyrologiis suis inserant, atque ita Catholicis illudant, placet hîc ad majorem cautelam indicare nomina pervicacium illorum, quæ ab eodem sic exprimuntur: *Joannes, Conon, Jeremias, Marcus, Cyrillus, Theoctistus & Barnabas, hi ambo fratres germani; Maximus, Theognostus, Joseph, Gennadius, Gerasimus, Germanus.* Cetersùm de Dominicano fidei inquisitore, & Latino Cypri archiepiscopo, justaque latæ sententiæ exsecutione apud Echardum loco proximè citato plura videri possunt. Jam redeamus ad epistolam, quam Germanus, Constantinopolitanus istius temporis patriarcha, Romano Pontifici scripsit.

B

Litteris Germani, quæ in Anglia corruptæ sunt,

943 Matthæus Parisius illas Germani litteras in sua Historia Majore ad annum Christi MCCXXXVII exhibet; sed eas pro suo odio contra Romanam curiam adjectis calumniis auxit, nisi potius cum Raynaldo ad annum Christi MCCXXXII num. 49 suspicari velis, id factum fuisse ab illo, qui Londini primus hoc opus Matthæi typis mandavit. Certè Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi MCCXXXII num. 35 affirmat, in codice Vaticano non legi hæc contumeliosa verba, quæ editioni Londinensi, aliisque eam secutis, sic inseruntur: *Et ut veritatis medullam attingamus, multi potentes ac nobiles vobis obtemperarent, nisi injustas oppressiones & opum protervas exactiones & servitutes indebitas, quas à vobis subjectis extorquetis, formidarent.* Deinde Waddingus ibidem variis argumentis ostendit, istam calumniam temerè ab aliquo Romanæ Ecclesiæ obtrectatore illic intrusam esse.

C

& quas hæretici hodierni acriter defendunt,

944 *At nihil mirum*, inquit Casimirus Oudinus in ampliori Commentario de scriptoribus ecclesiasticis tomo 3 col. 54 editionis supradictæ, *quod in bibliotheca Vaticana non inveniantur, quæ contra Ecclesiam Romanam scripta sunt.* Miserum enimvero effugium! Saltem noverat infelix ille apostata, plura Græcorum schismaticorum opuscula ex bibliotheca Vaticana prodiisse, & in ea etiamnum conservari. Quod si ille ejusque gregales fidem adhibere nolint bibliothecæ Vaticanæ, cur nos bibliothecæ Anglicanæ fidere cogemur? Ut alia in hanc rem omittam, impudentes hujusmodi homines convincere debet ipsa epistola Græca, quam Harduinus noster ex bibliotheca regis Galliæ codice 2503 nuper tomo 7 Conciliorum à col. 1961 inseruit, & in qua hæc contumelia non reperitur. His ex occasione dictis, narrationem nostram prosequamur. SEC. XIII.

Gregorius IX Papa placidè respondit,

945 His Germani litteris Pontifex Romanus placidè respondit, eique præter alia ostendit, ærumnas Græcorum ex schismate suo ortas esse: *Cum enim*, inquit, *Græcorum ecclesia à Romanæ Sedis unitate recessit, statim privilegio caruit ecclesiasticæ libertatis, & quæ fuerat libera, facta est secularis potestatis ancilla, ut justo Dei judicio, quæ noluit divinum recognoscere in Petro primatum, toleret invita seculare dominium.* Denique Patriarcham monet, ut cum suis exemplo filii prodigi humiliter ad Patrem revertatur, spondetque, illum & Græcos alios paternâ benevolentiâ à se recipiendos esse. Hæc Gregorii IX epistola apud Waddingum, Raynaldum, & plerosque conciliorum collectores occurrit. Postea idem Pontifex duos Religiosos ex Ordine S. Dominici & totidem ex Ordine S. Francisci misit Nicæam, ut cum imperatore & Patriarcha agerent de reducendis ad Ecclesiam Romanam Græcis, eisque deferendas tradidit litteras de duplici gladio Ecclesiæ & de usu utriusque spiritali & temporali, quæ apud laudatum Waddingum in Annalibus Minorum anno Christi MCCXXXIII num. 9 Græco-Latinè referuntur. E

ac tantum effecit, ut de unione ineunda

946 Quatuor illi nuntii Nicæam profecti, & ab imperatore ac Patriarcha honorificè excepti, negotium unionis conciliandæ eò deduxerunt, ut Græci faterentur, non aliam fuisse causam, cur ab Ecclesiæ Romanæ obedientia recesserint, quam quod Latini Eucharistiam consecrarent in azymo, & Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere affirmarent. Cum verò de processione Spiritus sancti à Filio per aliquot dies utrimque disceptatum esset, & Germanus suos causâ cadere videret, excogitavit quoddam effugium dicens, se solum non posse istas quæstiones dirimere, aut unionem perficere; sed etiam vocandos esse patriarchas Hierosolymitanum, Antiochenum & Alexandrinum, cum quibus celebranda foret synodus, cui nuntii illi Pontificis Romani interessent.

inter Latinos & Græcos synodus habita fuerit,

947 Deinde apud Nymphæam, Bithyniæ oppidum, synodus habita est, ad quam nuntii Pontificii tandem accesserunt. Sed cum ibi Græci quæstionem callidè subterfugerent, & argumenta Latinorum nugatoriè eluderent, ad jurgia & contumelias ventum est, ita ut chartophylax nuntiis inter alia exprobraret petulantiam militum nostrorum, qui Constantinopolim interceperant. Sic spes conciliandæ unionis evanuit, & concilium istud, animis utrimque magis exulceratis, dissolutum est, ut fusiùs videri potest in ipsa nuntiorum illorum relatione, quam Waddingus ad annum Christi MCCXXXIII num. 10 & sequentibus ex Ms. codice Vaticano contraxit, & quam Echardus tomo primo proximè laudati Operis à pag. 911 emendatiorem edidit. F

etiamsi Germanus in schismate perseveraverit,

948 Germanus ille in schismate perseveravit, ut colligitur ex iis, quæ Matthæus Parisius in Historia Majore ad annum Christi MCCXXXVII refert, quamvis ea narratio in quibusdam circumstantiis à veritate aberret, ut ex hoc brevi fragmento patet: *Erigitur Græca ecclesia contra Romanam, imperatorem suum expellendo, & sibi archiepiscopo suo Constantinopolitano, nomine Germano, obediendo; qui procaciter Græcorum errores, non tantùm veteres, imo novos & adinventas defendens, enormiter à religione Catholica delirat: eorum enim hæc est desipientia. Asserunt Spiritum Sanctum non à Filio, sed à Patre solo*

SEC. XIII. *procedere .... Constituit igitur sedem suam, quasi alter Lucifer, in Aquilone, scilicet in Constantinopoli, Græcorum civitate metropolitana* (hic Germanus Nicææ sedit, adeoque id falsum est, nisi forte ipsum confuderit cum altero Germano, de quo postmodum agemus) *filius scilicet degener & antipapa, vocans ecclesiam suam & asserens digniorem, & Ecclesiam Romanam sororem ejus dicens, non matrem, eo quod beatus Petrus Apostolorum princeps quondam, priusquam Romam veneret, Antiochiæ, quæ imperio Græcorum adjacet, & pertinet, sedem constituit cathedralem.* Hæc schismatica Germani pertinacia etiam eruitur ex quibusdam ipsius opusculis, quæ Leo Allatius lib. 2 de Consensione utriusque ecclesiæ cap. 14 num. 3 indicat, & quæ à bibliographis passim recensentur.

qui forte propterea tantopere à schismatici is laudatur, B

949 Hinc minimè mirum est, quod Nicephorus Callistus schismaticus hunc Patriarcham tantopere laudet, eique sanctitatem & etiam miracula sic affingat: *Germanus sapientissimus & sanctissimus ex Anaplo profectus, piscatoris, ut fercbatur, filius, diaconus primò magnæ ecclesiæ, & post captam urbem in monachum detonsus in Anchyranæ monasterio sancti Georgii Panenmorphi dicto. Hunc Joannes Ducas Batatzes promovit; qui ecclesiam rectè sanctéque administravit, ac contra Latinos scripsit, aliosque libros. In obitu verò, mutato nomine, vocatus est Georgius monachus. Rexit autem ecclesiam annis* XVIII, *& sepultus est Nicææ in monasterio Cyriotissæ, multa operatus miracula.* Etiam à Nicephoro Gregora, scriptore schismatico, lib. 3 Historiæ Byzantinæ cap. 1 *Germanus vir prudens & doctrina & probitate vitæ insignis* appellatur. Nec minus illum laudat Georgius Acropolita, dum in Historia sua num. 42 de morte ejus sic meminit: *Ante hæc tempora Germanus patriarcha, rebus terrenis dimissis, in beatorum sedes avocatur, postquam probè sanctéque vixisset, probéque suas oves pavisset.* Verùm hæc scripsit Acropolita, quando adhuc adhærebat schismati, quod postea solenniter ejuravit, ut Possinus noster in Notis ad Pachymerem tom. 1 pag. 458 & sequente ostendit. Quare nos nihil movere debent laudes, quas tunc schismaticis tribuit, quod hîc semel monuisse sufficiat.

C *quando anno 1240 vitam cum morte commutaverat.*

950 Ex historia non potest Germano assignari certum mortis tempus, ac proinde illud colligendum est ex annis, quibus sedem occupavit. Duplex Labbei & Panvinii catalogus ei annos septemdecim & menses sex tribuit, pro quibus Nicephorus Callistus octodecim rotundo numero verosimiliter computavit. Catalogus Juris Græco-Romani, Matthæus Cigala, & Philippus Cyprius, quod sanè mireris, hunc Patriarcham prætermittunt. Quare in numerandis illius annis Nicephorum Callistum aut duos Labbei & Panvinii catalogos sequi oportet. Sed cum ille octodecim annos rotundè numerasse videatur, & hoc modo cum duobus his catalogis facilè conciliari possit, scrupulosè expressos septemdecim annos & sex menses Germano tribuimus. Si totum istud temporis intervallum ab Augusto anni MCCXXII supputatum fuerit, occurret nobis Februarius anni MCCXL, circa quem mensem mors ipsius erit consignanda. Nicephorus Gregoras lib. 3 Historiæ Byzantinæ cap. 1 num. 2 mirâ oscitantiâ scribit, Germano successisse Arsenium; cum certè secundum mox dicenda in locum ipsius substituendus sit

D

CIV. METHODIUS II.

Post mortem Germani anno 1240 ad sedem evectus est Methodius,

HUnc Patriarcham Germano immediatè subrogant duo catalogi Græci, quos Labbeus noster Apparatui historiæ Byzantinæ à pag. 35 præfixit, suprà citatus Ephræmius poëta, aliique scriptores; inter quos Georgius Acropolita synchronus in Historia num. 42, post relatam Germani mortem statim hæc subjungit: *Post cum monachus quidam, Methodius nomine, Hyacinthi, quod Nicææ est, monasterii præses; vir quidem dicto suo tenus cautus ac sapiens, revera tamen paucorum sciens, tres tantum menses throno potitus, obiit, & ecclesia vidua pontifice suo carebat: cum enim Joannes imperator in his expediendis non esset admodum promptus, non ita facilè poterat è re nata dignum tali solio, vel potius, qui illi probaretur, invenire: principes enim in hæc munera viros, qui, quod illis placitum est, faciant, nec suis desideriis adversentur, ascisCunt. Igitur multum præterierat tempus, nec aderat, qui oves gubernaret.*

E

qui post trimestrem gubernationem

952 Nicephorus Callistus Georgio Acropolitæ consentit, dum post suprà memoratum Germani patriarchæ elogium immediatè subdit sequentia: *Methodius abbas monasterii Hyacinthi, eodem imperante Joanne Duca, mensibus tribus, & defunctus in eodem Hyacinthi monasterio sepultus est. Is cum se multa scire putaret, pauca revera sciebat. Illo defuncto, thronus per multos annos vacavit.* Ne quis propter *multos annos*, quos interpres hoc loco expressit, nimis diuturnam sedis vacationem sibi fingat, monemus, Græcè legi δι' χρόνους ἱκανοῖς, quæ phrasis per *nonnullos* vel *sat multos* annos explicari potest, cum adjectivum ἱκανὸς propriè *idoneum*, *sufficientem*, & *congruum* significet, ut apud obvios lexicographos videre est. Hanc interpretationem confirmat Græca expressio Georgii Acropolitæ, à quo istud vacationis spatium vocatur χρόνῳ συχνὸς, quæ voces tantummodo *multum tempus* designant. Ceterùm quanto tempore tunc sedes vacaverit, postea dicemus.

eodem anno 1240 animam exhalavit. F

953 Ex his Acropolitæ & Callisti verbis liquet, Methodium tribus mensibus dumtaxat sedisse, & ab ejus obitu ecclesiam Græcam diu patriarchâ caruisse. Huic trium mensium administrationi adstipulatur uterque Labbei & Panvinii catalogus, cui etiam favet poëta Ephræmius, quando in supra citatis versiculis asserit, Methodium *brevissimo tempore* sedem tenuisse. Perturbatus & corruptus Juris Græco-Romani catalogus hoc loco Methodium planè omittit; Matthæus vero Cigala & Philippus Cyprius eidem annum unum perperam adscribunt. Nos igitur cum pluribus & antiquioribus scriptoribus tres menses Methodio tribuimus, & juxta superiùs stabilitam chronotaxim putamus, illum ante medium anni MCCXL ex hac vita migrasse. Illo mortuo, sedem facilè quatuor annis vacasse, colligimus ex initio successoris ipsius, quod circa medium anni MCCXLIV figi potest, ut ex sequentibus apparebit.

CV. MANUEL II, cognomento Charitopulus.

QUo tempore hic Patriarcha sedere cœperit, præterpropter colligendum est ex annis episcopa-

A *Post quatuor sedis vacantis annos Manuel anno 1244 fit patriarcha,*

scopatûs ejus, & morte Joannis Ducæ imperatoris, qui juxta communem chronologorum sententiam anno Christi MCCLV è vivis excessit. Banduru tomo 2 Imperii Orientalis pag. 930 mortem ejusdem imperatoris anno Christi MCCLV collocat; sed mensem & diem hujus mortis ignorari existimat, dum de Manuëlis successore ibidem ita disserit: *Arsenius Autorianus monachus successit in Manuelis locum anno Christi* MCCLV, *post obitum Joannis Ducæ imperatoris, qui contigit hoc ipso anno, sed quo die ac mense, non liquet ex scriptoribus; neque Possini conjecturas admittimus.* At nihil hîc opus est conjecturis, de quibus postea agemus, cum Georgius Acropolita synchronus, toties ab ipso Banduro citatus, in Historia sua num. 52 tempus, quo Joannes Ducas obiit, ita disertè exprimat: *Cum gravissimè corpore urgeretur, Nymphæum proficiscitur, nec regias ibidem domos invisit, sed in hortis regiis prope urbem imperatoria fixit tentoria, ubi & diem suum obiit extremum tertio Kalendas Novembris, sexaginta & duos annos natus, ut qui illius res exactiùs possidebant, dixere.* Ex his itaque sequitur, imperatorem istum anno Christi MCCLV, die xxx Octobris mortuum esse.

B

qui paulo ante mortem Joannis imperatoris anno 1255 obiit,

955 Jam verò idem Acropolita num. 53 scribit, quod patriarcha Manuel vitam finivisset, *paulo antequam Joannes imperator moreretur*, ut postea fusiùs ex ipso repetemus. Igitur ex hoc Acropolitæ testimonio non improbabiliter conjicimus, Manuelem circa medium anni MCCLV obiisse, & fortè sedem tunc propter lentum imperatoris morbum, aliasque rationes, aliquot mensibus usque ad finem ejusdem anni vacasse, ut infrà dicemus. Hinc etiam corruit arbitraria Banduri chronologia, quam loco proximè citato sic confidenter ordinat: *Manuel autem, ut liquebit ex iis, quæ dicturi sumus de annis ipsius successorum, circa finem anni* MCCXLIII *ad patriarchalem thronum evectus fuit, cum ecclesia Constantinopolitana annis tribus & mensibus circiter septem orbata mansisset pastore. Hic cum sedisset annis undecim, fatis functus est circa finem anni Christi* MCCLIV: *quod etiam confirmatur ex Georgio Acropolita, qui pag. 57 ait, Manuelem patriarcham fuisse, antequam Joannes Ducas imperator moreretur, cujus quidem mors accidit anno Christi* MCCLV. At cum imperator exeunte Octobri anni MCCLV obierit, & Manuël dicatur vitam finivisse *paulò antequam Joannes Ducas imperator moreretur*, Bandurus in sua chronotaxi vocem *paulò*, quæ in Græco textu clarè exprimitur, cogetur ad integrum fermè annum extendere, quod nullo modo verisimile videtur.

C

quando undecim annis sederat.

956 Nonnulli recentiores catalogi huic Patriarchæ quatuordecim gubernationis annos tribuunt; sed hi omnes, aliis etiam erroribus evidenter infecti, cedere debent Nicephoro Callisto suppari, qui dumtaxat undecim annos ei adscribit. Nos igitur hîc cum Banduro probabiliorem Nicephori Callisti computum sequimur, & episcopatui Manuelis undecim annos assignamus. Si jam istos patriarchatûs annos retrocedendo numeremus ab ineunte Julio anni MCCLV, circa quod tempus mors Manuelis non improbabiliter collocari potest, perveniemus ad medium anni MCCXLIV, quando Manuel federe cœpit, quod initium cum diuturna cathedræ vacatione & brevissimo decessoris episcopatu optimè concordat, ut superiorem chronotaxim nostram recolenti manifestum fiet. Nunc aliqua ipsius gesta ex antiquis auctoribus referamus.

957 Georgius Pachymeres lib. 1 Historiæ suæ cap. 7 narrat, quomodo hic Patriarcha Michaëlem Palæologum, de conspiratione accusatum, & propterea ab imperatore Joanne Duca carceri mancipatum, intercessione sua liberaverit. Georgius Acropolita in Historia num. 50 & sequente eamdem conspirationis accusationem fusè exponit, & ea occasione ibidem num. 51 crassam hujus Patriarchæ in litteris ignorantiam sic indicat. *Mittit eum* (nempe Michaëlem Palæologum, postea imperatorem, qui hîc ab Acropolita Michaël Comnenus vocatur) *ad Manuelem, qui ea tempestate patriarchatûs gubernaculis assidebat, virum pietate insignem, & vitæ instituto, licet uxorem duxisset, venerandum; litteras tamen haud doctum, cum nec eorum sententiam, quæ ipse percurrerat, caperet.* SEC. XIII. *Georgius Pachymeres innuit, hunc Patriarcham fuisse indoctum,*

958 Propter hanc litterarum imperitiam non immerito quispiam cum Petro Lambecio lib. 8 Bibliothecæ Vindobonensis pag. 460 dubitare posset, an Manueli primo, an secundo tribuendum sit diploma Græcum, quod in bibliotheca Cæsarea conservatur sub hoc titulo: *Manuelis patriarchæ Constantinopolitani litteræ, datæ tribus monachis, Marco, Nectario & Isaacio, qui ad ipsum ex Calabria venerant, petituri, ut sibi liceret sacerdotale officium, quod per triennium interdictum fuerat, iterum exercere.* Sub nomine Manuelis patriarchæ in Jure Græco-Romano lib. 3 à pag. 238 præter *solutiones quarumdam quæstionum* exstant duo decreta, quorum unum agit *de Translatione episcoporum*, alterum *de Jure patronatûs*, quæ omnia certè ad hunc Manuelem secundum spectant, cum utrobique exprimatur mensis Julius Indictionis octavæ, & decreto de translatione episcoporum etiam addatur annus mundi 6758, qui ex supputatione recentiorum Græcorum in annum Christi MCCL incurrit. *licet aliqua ejus scripta adhuc exstent,*

E

959 Porrò hunc Patriarcham ab unione cum Ecclesia Romana non alienum fuisse, colligo ex verbis Georgii Pachymeris, qui lib. 5 Historiæ cap. 12 inter alias rationes, quibus Michaël Palæologus imperator Græcos ad ineundam cum Ecclesia Latina concordiam inducere nitebatur, recenset sequens imperatoris argumentum: *Proferebat ergo è penu ab iis historiæ deprompta memoriæ veteris exempla; maximè illud imperatoris Joannis Ducæ & antistitum, qui tunc erant, simul cum patriarcha Manuele, ut consenserint promiserintque, missis etiam episcopis, qui in hæc paciscerentur: communicaturos se Latinis in sacra liturgia, & Papæ mentionem in ea facturos, si modò ille abstineret ab auxilio juvandis Latinis, qui urbem obtinebant. Ad cujus rei fidem codex ecclesiæ, in quo ea præscripta erant, prolatus in medium est. Circa id verò factum differebat imperator comparans statum rerum, qui tunc erat, cum præsenti. Proferebat etiam præscriptas & chirographo munitas de hoc sententias præsulum illius temporis, quas ratas haberi, & ut proprias censeri ab ipsis, qui nunc eodem essent loco, debere contendebat.* Ex his conjicio, Manuelem collaborasse ad unionem cum Pontifice Romano conciliandam, cujus conditiones & circumstantiæ apud Raynaldum anno Christi MCCLVI num. 47 & sequentibus alia occasione referuntur. *eumque ab unione cum Latinis non abhorruisse,*

F

960 Conjecturam meam confirmat Nicephorus Callistus schismaticus, qui in sæpe citato catalogo suo apud Bandurum de eodem Patriarcha sic scribit: *Manuel alter, ejusdem imperatoris Joannis archipresbyter palatinus, ex assiduo studio exterorum disciplinam edoctus, annis* XI, & de- *quod postremum etiam ex Nicephoro Callisto eruitur.*

SEC. XIII. *defunctus est.* Ex Græco Nicephori Calliſti textu clariùs patet, hunc Patriarcham adhæſiſſe doctrinæ exterorum, per quos ſchiſmaticus ille ſcriptor haud dubiè Latinos intelligit. Si nobis ad manum eſſet epiſtola, quam Manuel iſte ad Innocentium IV Pontificem ſcripſit, & quæ juxta teſtimonium Caſimiri Oudini tomo 3 de ſcriptoribus eccleſiaſticis col. 177 inter Mss. codices bibliothecæ Bodleianæ num. 131 exſtat, certius de orthodoxia ipſius judicium ferre poſſemus. Videri etiam poſſunt ea, quæ de propenſo hujus Patriarchæ animo erga Latinos in Annalibus Minorum ad annum Chriſti MCCXLIX num. 4 & 5 ac alibi refert Waddingus; qui tamen fallitur, dum in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti MCCLI num. 3 aſſerit, hunc Manuelem II Mediolani mortuum & ſepultum eſſe, ut ſuprà in parergo noſtro, num. 911 monuimus, cum de Nicolao patriarcha Latino iſtius temporis ageremus.

961 Georgius Acropolita poſt narratam Joannis Ducæ mortem, quam exeunte Octobri anni MCCLV contigiſſe diximus, in Hiſtoria ſua num. 53 de ſucceſſore ipſius tradit ſequentia: *Igitur imperator Theodorus, imperii habenis ſuſceptis, juſtiſque imperatori & patri, uti fieri amat, factis, & ſuper ſcutum aſſidens, uti moris eſt, ab omnibus imperator acclamatus, Nymphæo diſcedens, Philadelphiam commeat, urbem ingentem & frequentem populis oppidaniſque, arma ſumere & maximè ſagittis adverſarium configere profeſſis. Ea cum in finitimum agrum Perſicum extendatur, bella cum hoſtibus continuò exercens, gentem belli ſtudiis aſperrimam alit. Ibi paucis diebus, quibus legationem ad Sultanum miſerat, commoratus, ad Bithynorum oras, & ad primam illius regionis urbem Nicæam ſeceſſit.* Hæc ideo retulimus, ut quivis evidenter intelligat, non ſtatim Manueli patriarchæ, qui paulo ante Joannem imperatorem obierat (puta menſe Julio anni MCCLV, ut ſuprà num. 956 diximus) ſucceſſorem aſſignatum fuiſſe.

962 Hæc mora inter Manuelis mortem & ſucceſſoris electionem etiam confirmatur ex iis, quæ Acropolita ibidem immediatè ſubjungit hoc modo: *Sed cum patriarchæ orba eccleſia foret (nam paulò antequam Joannes imperator moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat) nec abſque patriarcha imperatoris coronatio in ſacro templo confici poſſet, dignus ea provincia & honore conquirebatur. Plurimorum ſuffragia in Nicephorum Blemmidam, præceptorem meum, & philoſophicorum ſermonum ac dogmatum inſtitutorem, virum & litteris & virtute perquam celebrem, & qui juvenis adhuc atque tenella ætate jugum monaſticæ vitæ tulerat, reſpiciebant, licet nonnullorum, & maximè primatum, invidentia non modo tantæ virtutis lumen occuluerat, ſed & vitia quædam homini appinxerat.*

963 *Hunc imperator Theodorus diligebat, cui jucundiſſimus erat: quippe qui ſermonum, quibus ſummopere delectabatur, magiſtrum eum ſibi adſciverat; ſapientiæ enim culmen & revera attigerat imperator. Ille ad tantam rem ſegnior eſſe, & imperator etiam ipſe non impenſè nimis urgere, cui magis volupe erat, ab eo ſimilem dignitatem non recipi. Reges ſcilicet eos, qui patriarchatui præſunt, moribus ac ingenio abjectiores moderatioreſque, ut facilius eorum nutibus, veluti juſſis, ſuccumbant, peroptant, quod ruſticioribus, cum ſermonibus fidere nequeant, potiſſimùm accidit; qui verò ſapientiæ operam navant, rigidiores videntur, & illorum juſſibus adverſantur. Proptea imperator Theodorus, illius mente ſenſuque leviter deguſtato, ad alios ſe convertit.* Haud dubiè etiam Theodorus Junior meminerat conſtantiæ, qua Nicephorus Blemmida Marceſinam, patris ſui imperatoris pellicem, publicè è templo ejecerat, de quo Nicephorus Gregoras lib. 2 Hiſtoriæ Byzantinæ cap. 7, & ipſa Blemmidæ epiſtola apud Leonem Allatium in Conſenſione utriuſque eccleſiæ lib. 2 cap. 14 num. 4 conſuli poſſunt. Ceterùm alii hiſtorici memorant egregia hujus viri orthodoxi geſta, & bibliographi paſſim recenſent erudita illius ſcripta, ex quibus Raynaldus duas ejus orationes de proceſſione Spiritus ſancti, contra Græcos compoſitas, ad calcem tomi XIII Annalium eccleſiaſticorum à pag. 721 Græco-Latinè typis vulgavit.

964 Nicephorus Gregoras lib. 3 Hiſtoriæ Byzantinæ cap. 1 num. 2 eamdem ſucceſſionis narrationem ita inſtituit: *His igitur & id genus aliis de cauſis Theodorus, patre ſuperſtite, non fuerat imperator appellatus: poſt ejus obitum autem totius populi ſuffragiis creatus eſt, in clypeo ſedens more tum uſitato. Sed cum patriarchæ manu coronandus eſſet, ac tum ſedes vacaret (nam Germanus vir prudens, & doctrina & probitate vitæ inſignis, non ita pridem deceſſerat) de ſucceſſore eligendo deliberatum ac diſputatum eſt. Ac multi in exſpectatione atque in ore erant, & alii aliis. Sed doctrina & virtute celebris Nicephorus Blemmydes omnium ſermonibus ceteris præferebatur, qui tum in monaſterio ſuo quietam agens vitam, aſpera victus & exercitationum ratione ſeſe macerabat. Is cum delatum ſibi honorem recuſaſſet, ceteris prælatus eſt Arſenius monachus.*

965 Miror, Leonem Allatium loco proximè citato propter hanc Gregoræ narrationem dubitaſſe, *an Manuel vel Germanus is patriarcha fuerit, cui ſubrogandus erat Blemmida:* Securè enim clarum Acropolitæ ſynchroni teſtimonium præferre potuiſſet auctoritati Gregoræ ſupparis, cum præſertim ipſemet ibidem numero ſequente Gregoram erroris arguat his verbis: *Manueli ſucceſſit Arſenius Autorianus, quem poſt Germanum mirâ oſcitantiâ Gregoras ponit.* Præterea miror, Allatium eodem loco ita hallucinatum eſſe, ut putaverit, Pachymerem lib. 1 Hiſtoriæ ſuæ cap. 5 & 24 de Manuele philoſopho, ſeu iſtius nominis primo, meminiſſe, cum interim ipſe duos Manueles patriarchas rectè diſtinxerit, & ex tempore aliiſque hiſtoriæ adjunctis facilè colligere potuerit, Pachymerem ibi de Manuele Charitopulo ſive ſecundo egiſſe. At nonnumquam bonus dormitat Homerus, quod & nobis aliquando contingere non negamus. Ex dictis itaque concludimus, quod huic Manueli ſucceſſerit

CVI. ARSENIUS, cognomento Autorianus.

RES geſtas hujus Patriarchæ paſſim commemorant ſcriptores Græci, inter quos laudatus Acropolita antiquior, poſt ſuprà relatam electionis narrationem de ſucceſſione & ingenio Arſenii hæc addit: *Propterea imperator Theodorus, illius mente ſenſuque leviter deguſtato, ad alios ſe convertit, & cum plures non ſatisfacerent, monachum quemdam ex Apolloniadis lacu, paucarum litterarum peritum (ſolùm enim rudimenta Grammatices attigerat) nullis ſacris Ordinibus inſignitum, Arſenium nomine, accerſitum, quàm celer-*

Georgius Acropolita indicat,

cur Nicephorus Blemmida poſt mortem Manuelis

non fuerit electus patriarcha,

quod etiam partim tradit Nicephorus Gregoras,

cujus occaſione error Allatii corrigitur.

Arſenius parum doctus & nullis ordinibus inſignitus

A *celerrimè missis hominibus conduxit (nec ille renuit) & Nicæa exire festinans præsulibus, ut quamprimum eum patriarcham efficerent, imperat: illi audientes per unam hebdomadam diaconum, sacerdotem, & patriarcham consecrant.* Hîc liberiorem Leonis Allatii interpretationem nonnihil mutavi, ut textum Græcum cum Latino conferre volenti patebit.

exiguo temporis spatio ad patriarchalem dignitatem evehitur,

967 At Acropolita, qui hîc asserit, ab Arsenio diversos Ordines ἐν μιᾷ ἑβδομάδι, *in una hebdomade* susceptos fuisse, deinde in Chronico compendiario dicit, id μονημέρως *uno die* factum esse, dum ibi num. 53 de novo imperatore Theodoro narrat sequentia: *Justis patri factis, & super scutum acclamatus, Nymphæo discedens Philadelphiam commeat, ibique paucis diebus commoratus, ad Bithynorum oras secessit. Sed cum patriarchâ orba ecclesia esset (nam paulò antequam imperator moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat) Arsenium quemdam monachum ex Apolloniadis lacu accersitum, patriarcham creat, qui uno eodemque die & diaconus & sacerdos & patriarcha consecratur, ab eoque coronatus exit.*

B Ex his textibus inter se collatis liquet, alterutro loco mendum irrepsisse, vel Acropolitam memoriâ lapsum esse. Attamen Chronico compendiario præferimus priorem Historiæ narrationem, cui favet Nicephorus Callistus, qui inter alia de ordinatione Arsenii sic habet: *Creatus lector, diaconus & sacerdos, deinde patriarcha ordinatur, singulis diebus singulos Ordines accipiens, quoniam imperator profectum maturabat.* Quare nobis minùs verosimile est, eodem die diversos Ordines Arsenio collatos fuisse. Sed his aliisque omissis, nunc accuratum hujus ordinationis tempus indagemus.

qui juxta computum Possini nostri

968 Possinus noster in Observationibus ad Pachymerem tomo 1 lib. 3 cap. 5 pag. 512 de chronologico hujus Patriarchæ initio sic eruditè disserit: *Sedem Constantinopolitanam, imperante Michaële Palæologo, quinque omnino patriarchæ tenuerunt, quorum unus etiam Arsenius illi ecclesiæ bis præfuit: priorem hujus patriarchatum ab anno Christi* MCCLV *procedere tam certum est, quam illo ipso anno Theodorum Lascarum juniorem imperare cœpisse; quod capitibus libri hujus tertio & quarto demonstravimus. Etenim, ut disertè oculatus testis & auctor cujusvis rei locuples, Acropolita Georgius tradit, acclamatus imperator Theodorus post patris Joannis mortem, quæ illo Christi anno* MCCLV, *tertio Kalendas Novembres contigit, curam omnium primam posuit in providendo ecclesiæ pastore, quam patriarcha Manuel, paulo ante Joannem ejus patrem moriens, reliquerat viduam.*

C

sedere cœpit

969 *Ac si spatia rebus eâ occasione actis congrua dimetimur, certò intelligemus, non potuisse Arsenii evectionem ad patriarchatum ante mensem ejus anni ultimum fieri: nam penultimo Novembri persolutis decessori parenti funebribus justis, deliberatio de patriarcha inita est à Theodoro, primumque multis circumspectis, in Nicephoro Blemmida, quo philosophiæ magistro novus imperator usus fuerat, designatio consedit. Verum illo, postquam longe absens invitatus est per nuntios, honorem detrectante, nova inquisitio digni tali loco viri desiit in Arsenio, qui oblatam dignitatem libenter admittens, ex monasterio ad lacum Apoloniadis sito, ubi vitam religiosam exercebat, Niceam profectus, ibi spatio hebdomadis unius (non unius diei, ut perperam ponitur apud Spondanum) unius inquam hebdomadis spatio diaconus, sacerdos, & patriarcha ordinatus est: idemque mox ritibus in ecclesia consuetis Theodorum eumdem imperatorem coronavit.* SEC. XIII.

mense Decembri anni 1255,

970 *Nemo non videt, in his facilè consumi debuisse intervallum sesquimenstruum, ut vix tandem sub medium Decembrem possessionem adire patriarchatûs Arsenius potuerit. Quia porrò, ut notat Acropolita, Theodorus imperator evocatus Adrianopolim instantibus causis, expedire se Niceæ festinabat necessariâ ceremoniâ inaugurationis suæ, quæ prima ei apta se obtulit dies (fuit ea Christi Natalis) in ea sacris primum operante patriarcha, solennem in templo coronationem accepit die* XXV *Decembris, à qua die, quæ sexta est numerata, Decembris* XXX, *horrenda solis eclipsi fuit insignis. Habemus ex his initium sedis Arsenii, omni firmitate constitutum in mense Decembri anni* MCCLV *à Christo nato.*

aliter computante Bandurio,

971 Hæ Possini rationes, quas Bandurus conjecturas appellat, nobis satis probabiles videntur, ut iis acquiescamus. Certè illas præferimus chronotaxi Bandurianæ, in qua tomo 2 Imperii Orientalis pag. 931 asserit, Arsenium patriarchatui valedixisse *initio anni Christi* MCCLX, *cum sedisset annis quinque, ut scribit Nicephorus, neglectis aliquot diebus, quibus supra annos quinque rexit illam ecclesiam.* Si Arsenius quinque annis & aliquot diebus sederit, & initio anni MCCLX cathedram reliquerit, debuit eam ineunte anno MCCLV ascendisse, ut computanti manifestum fiet. At illud Arsenii initium repugnat Acropolitæ testi synchrono, qui loco supra citato disertè affirmat, Joannem Ducam *tertio Kalendas Novembris* obiisse, & Arsenium, eo mortuo, ad cathedram patriarchalem evectum esse. Præterea ipse Bandurus cum communi chronologorum sententia fatetur, mortem Joannis Ducæ imperatoris anno Christi MCCLV accidisse. Non videmus, quomodo Bandurus sese hoc nodo chronologico expedire possit. E

& circà mensem Aprilem anni 1260 se dignitate sua abdicavit.

972 Jam verò quod attinet ad quinque annos, quos Nicephorus Callistus Arsenio tribuit, eos pro quatuor annis & aliquot mensibus rotundè computatos esse opinamur, cum omnes alii catalogi tantummodo quatuor annos priori illius administrationi assignent. Quid autem Patriarcha interim gesserit, & quam ob causam patriarchatu se abdicaverit, videri potest apud historicos Græcos, inter quos Pachymeres lib. 1 cap. 22 & sequentibus omnia illa fusè enarrat. Postea tamen nonnulla monebimus de illius sanctitate, quam schismatici scriptores passim jactant, quando de ipso, sedi suæ restituto, iterum agemus. Interea priori ipsius gubernationi finem imponimus mense Aprili anni MCCLX, postquam quatuor annis ac fere totidem mensibus sedisset. Probationes hujus chronologiæ, quas hîc exscribere non vacat, apud Possinum nostrum loco proximè citato examinari possunt. F

CVII. NICEPHORUS II.

Cum Nicephorus Arsenio exauctorato statim successisset,

GEorgius Acropolita in Historia num 84 electionem hujus Patriarchæ post abdicationem Arsenii sic breviter memorat: *Arsenius item expatriarcha & ipse inde exiens* (videlicet Nicæâ) *in monasterium se intrusit. Hinc universi præsules Lampsacum convenientes suffragio omnium, mandatoque imperatoris Ephesinum antistitem Nicephorum in patriarchale solium invehunt. Sed hic, ut jam dixi, neque per annum integrum cathedram moderatus, è vivis excessit.* Pachyme-

SEC. XIII. res lib. 2 cap. 15 & sequentibus eamdem Nicephori successionem, dissidia ob illam exorta, indolem ipsius ac mortem exponit diffusa narratione, ex qua facilè intelligas, hunc Patriarcham non parum ambitioni & iracundiæ deditum fuisse. Sed nobis hæc omnia commemorare non licet, quibus potissimùm ratio chronologiæ habenda est.

post aliquot gubernationis menses,

974 Laudatus Possinus in observationibus ad Pachymerem tomo 1 pag. 513 breve hujus Patriarchæ tempus ordine digessit, & post probatam Arsenianæ abdicationis chronologiam sic pergit: *In ejus locum substitutus statim est Nicephorus, tunc Ephesi metropolita. Cur statim id factum credam, causa est, quia festinabat in procinctu ad expeditionem urgentem imperator; & ipse Nicephorus cupidissimè assentiens, nullam moram interposuit electioni suæ. Narrantur hæc cap. 15 & 16 libri 2, ubi & dicitur eodem tempore decessisse Nymphæo; imperatorem quidem Callipolim versus cum exercitu ad Constantinopolim oppugnandam, novum verò patriarcham Nicephorum Nicæam, quæ cum esset tunc urbs regia, Latinis Constantinopolim tenentibus, in ea solitus erat Græcus Constantinopolitanus patriarcha diversari. Initium patriarchatûs Nicephori verisimiliter confertur in finem Aprilis aut initium Maii anni supra memorati* MCCLX.

B

paulo mense Novembri anni 1260, moritur est,

975 *Narrat inde Pachymeres lib. 2 cap. 20 diuturnam & irritam oppugnationem Galatæ, in qua imperator consumpsit ætatem; cóque ad eum Nicephorus patriarcha, pertæsus Nicæensium, quorum Arsenio addictorum odia in se iraſque nulla delinire arte potuerat, se contulit; spe ingrediendi cum ipso Augusto urbem mox, ut credebatur, capiendam. Sed cum obsidionem solvere coactus imperator Nymphæum se recepisset, secutus eum illuc Nicephorus, ibi est mortuus sub autumnum aut hiemis initium ejusdem anni* MCCLX. *Quare illius patriarchatus haud fere longior septimestri aut octimestri fuit.* Hoc compendium chronologicum, quod Possinus ex historia Pachymeris contexuit, pro nostro accipi volumus. Ex eo sequitur, Nicephorum Callistum aliosque catalogos rotundè tempus hujus Patriarchæ computasse, quando ei unum annum adscripserunt: Acropolita enim numero proximè citato bis affirmat, hunc Nicephorum obiisse, *cum nec integro anno patriarchatui præfuisset.* Ex hoc testimonio etiam liquet, erasse Philippum Cyprium, qui in catalogo suo apud Bandurum eidem Patriarchæ duos annos concedit. Nos itaque mortem illam mense Novembri anni MCCLX probabiliter collocamus.

C

& sedi suæ restituitur Arsenius,

976 Post obitum Nicephori Sebastocrator imperatorem precibus fatigare cœpit, ut Arsenius sedi suæ restitueretur, quemadmodum discimus ex Acropolita, qui num. 84 Historiæ suæ post relatam Nicephori mortem statim hæc subnectit: *Tunc Sebastocrator Tornicius, Arsenio impensè deditus, imperatorem urgebat, ut Arsenium iterum in patriarchalem sedem promoveret, & mira quædam ac portentosa Arsenii facinora in medium afferens, continuò imperatorem ad molestiam usque exorabat, ut sibi minimè æquum etiam invitus in patriarcham eligeret. Sic imperator volens nolens Sebastocratoris consiliis loco dato, ad patriarchalem dignitatem Arsenium rursum evehit.* Etsi ex his verbis appareat, imperatorem ante recuperatam Constantinopolim precibus Tornicii cessisse, tamen Arsenius non fuit solenniter sedi suæ restitutus ante recuperatam à Græcis Constantinopolim, ut patet ex Historia Pachymeris, & confirmabitur ex iis, quæ jam dicturi sumus. D

ARSENIUS iterum.

postquam Græci anno 1261 Constantinopolim recuperaverant,

ETiamsi Nicephorus Callistus, aut ipsius scriba, in catalogo suo corruptam recuperatæ Constantinopolis epocham expresserit, tamen eamdem Acropolita synchronus in Historia sua num. 85 sic exactè notavit: *Constantinopolis, ita Deo annuente, rursum sub potestate Romani imperatoris, jure & merito venit, vigesima quinta mensis Julii, Indictione quarta, anno ab orbe condito sex millesimo septingentesimo sexagesimo nono, postquam hostes eâ potiti fuissent annos quinquaginta octo.* Omnes hi characteres chronologici certissimè annum Christi MCCLXI designant. Latini & Græci historici huic chronologiæ passim subscribunt, ita ut propter diversum paucorum computum de hoc anno prudenter dubitari non possit.

quam urbem imperator Græcus E

978 Deinde testis ille oculatus triumphalem Michaëlis Palæologi ingressum num. 88 sic describere incipit: *Imperator decimo quarto Augusti die Constantinopolim pervenit; neque illo eodem die urbem introit, sed apud Cosmidii monasterium prope Blachernas tentoria locat. Ibi cum pernoctasset, postero die Constantinopolim hoc apparatu ingreditur, & cum, patriarcha Arsenio absente, precationes illæ* (ipse Acropolita eas composuerat, ut numero præcedente refert) *omnibus audientibus à præsule recitandæ essent, Cyzici metropolita Georgius, quem Clidam cognominabant, quæ necessaria erant, supplevit* Huic diei & anno consonat codex 1852 in bibliotheca regis Galliæ, quem Boivinus in notis ad librum IV Nicephori Gregoræ citat, & qui juxta ipsius testimonium initio sic habet: Μηνὶ Αὐγούστῳ ιε', ἰνδικτιῶνος δ', ἔτους ϛψξϑ' ἐσήχθημεν * σὺν θεῷ ἐς Κωνσταντινούπολιν. Id est: *Mensis Augusti die* XV, *Indictione* IV, *anno sexies millesimo septingentesimo sexagesimo nono introducti sumus, Deo juvante, in urbem Constantinopolitanam.* Hîc rursus meminisse oportet, hunc annum mundi juxta recentiorem Græcorum calculum in annum Christi MCCLXI incidere.

* *pro* εἰσήχθημεν

& patriarcha mense Augusto anno 1261 solenniter ingressi sunt. F

979 Denique Acropolita tempus, quo Arsenius patriarcha ad urbem Constantinopolitanam paulo post venit, ac solenniter sedi suæ restitutus est, sub finem ejusdem numeri indicat his verbis: *Quando verò & patriarchæ ingrediendum erat Constantinopolim post nonnullorum dierum excursum, sermonibus suasionibusque adductus introit imperator in sacram regiam, magnæ Sapientiæ sacrarium, ad cathedram pontifici consignandam. Cum imperatore omnes in dignitatibus constituti & patriciorum præcipui, & plebs universa accurrerat. Ibi imperator manum patriarchæ continens,* TENE, *inquit,* THRONUM TUUM, DOMINE, ET A QUA TAMDIU ABERRASTI, CATHEDRA FRUERE. *Sic etiam patriarcha ab imperatore provisum.* Ex his aliisque Possinus noster loco supra citato concludit, Arsenium circa exeuntem Augustum anni MCCLXI sedi Constantinopolitanæ restitutum fuisse. Hoc secundum Arseniani patriarchatus initium Banduro non displicet; sed circa finem ipsius seu tempus depositionis major occurrit difficultas, quam nunc paucis referemus.

Possinus noster anno 1266,

980 Possinus in Observationibus ad Pachymerem tomo 1 pag. 514 ex historica rerum gestarum serie probare nititur, Arsenium anno Christi MCCLXVI exauctoratum fuisse. Id autem potissimùm evincere mihi videtur ex tempore festi, quod

Græ-

A ci ἀκάθιστον appellant, & quod illo anno MCCLXVI in tertiam diem Aprilis incidebat: Pachymeres enim lib. 4 Hiſtoriæ cap. 3 teſtatur, libellum accuſationis contra Arſenium imperatori oblatum fuiſſe *ſub initium Aprilis, ſolennis jejunii tempore, dum feſtum ageretur, quod acathiſtum vulgo nominant.* De origine ac tempore hujus feſti conſuli poteſt Poſſinus in Gloſſario ſuo ad tomum 1 Pachymeris pag. 365 & ſequente, qui poſtea ibidem pag. 514 argumentum, ex hoc tempore deſumptum, fortiter urget ac pluribus deducit. Deinde Pachymeres poſt alia, ad depoſitionem Arſenianam ſpectantia, tandem lib. 4 cap. 8 narrat, quomodo Arſenius nocte *circiter extrema Maii menſis*, juſſu imperatoris in exſilium deductus fuerit. Ex his Poſſinus eadem pag. 514 ſic concludit: *Quare certò ex his licet definire ſpatium ſecundi patriarchatûs Arſenii, qui à menſe Septembri anni Chriſti* MCCLXI, *ad finem Maii* MCCLXVI *per annos quatuor & menſes præterea circiter novem duravit.*

B 981 Verùm hæc argumenta non ſatisfaciunt Banduro, qui tomo 2 Imperii Orientalis pag. 931 de tempore depoſitionis Arſenianæ ſic ratiocinatur: *Finis verò ejuſdem patriarchatûs à Poſſino transfertur ad annum Chriſti* MCCLXVI, *& ſic Arſenio ſecundò patriarchæ anni circiter quatuor aſſignantur. At cum Arſenius ſecundò patriarcha duobus annis & aliquot menſibus, quos ſuputare neglexerat Nicephorus, præfuiſſet eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, illius depoſitio contigit certè circa initium anni Chriſti* MCCLXIV, *utut dicat Poſſinus.* Bandurus hîc potiſſimùm nititur auctoritate Nicephori Calliſti, qui ſecundo Arſenii patriarchatui tantùm duos annos adſcribit. At quis tutò aſſerat, hoc loco in catalogum Nicephori Calliſti non irrepſiſſe mendum, cum aliàs ſcriptor ille aut librarius ipſius ſæpè à vera chronologia aberret? Certè catalogus Labbeanus Arſenio univerſim aſſignat octo annos, quorum mediam partem primo, & alteram ſecundo ipſius patriarchatui tribuere poſſumus. Præterea debuiſſet Bandurus omnia Poſſini argumenta, aut ſaltem præcipuum de feſto acathiſto, diſſolvere, quod ſi quis ſolidè fecerit, libenter ſententiam mutabimus, & cum Banduro dicemus, ſedem Conſtantinopolitanam poſt depoſitionem Arſenii aliquot annis vacaſſe. Interea probabiliorem Poſſini chronologiam amplectimur, & exſilium Arſenianum anno Chriſti MCCLXVI alligamus.

& Banduras anno 1264 alligat ſecundam depoſitionem Arſenii,

C 982 Poſſinus ibidem pagina ſequente oſtendit, Arſenium exeunte Septembri anni MCCLXXIII in exſilio obiiſſe, quod Caveus, Oudinus, aliique ignorarunt. Interim exortæ ſunt factiones Arſenianorum & Joſephitarum, quæ ſic appellabantur, eo quod una faveret Arſenio exauctorato, altero Joſepho, qui in locum Germani tertii ſuffectus eſt, ut mox dicemus. Arſeniani diu poſt mortem Arſenii ab imperatore obtinuerunt, ut magna cum pompa è loco exſilii Conſtantinopolim rranſferretur ipſius cadaver, quod ſtatim in templo S. Sophiæ, ac deinde in monaſterio S. Andreæ, honorificè collocatum eſt, quemadmodum Pachymeres tomo 2 lib. 1 cap. 31 fuſè narrat, ubi etiam non obſcurè innuit, reliquiis illis, tamquam ſacris, magnam venerationem exhibitam fuiſſe.

qui poſtea anno 1273 in exſilio obiit,

983 Certè ſcriptores ſchiſmatici pietatem hujus Patriarchæ paſſim laudant, & propterea in catalogo Juris Græco-Romani *vir ſanctus* appellatur. Attamen Nicephorus Gregoras lib. 4 cap. 2 num. 6 fatetur, illum nonnihil ambitioſum fuiſſe, ut auctor ille ſchiſmaticus mitiſſimè indicat his verbis: *Habuit itaque & Conſtantinopolitana eccleſia Arſenium patriarcham, partim volentem, partim nolentem: nolentem quidem propter ſuperiores offenſiones; volentem verò, quod & ipſe imperatricem urbem ſpectare cupiebat, & ab amore gloriæ non erat prorſus invictus: homo enim & ipſe erat, & nihil novum, ſi cum alii multò majore ambitione tenerentur, minori ipſe laboraret.*

SEC. XIII.

quem ſchiſmatici impenſè laudant, etſi fuerit vitiis infectus,

984 At præterea colligimus ex Teſtamento Arſenii, quod Cotelerius inter Monumenta eccleſiæ Græcæ tomo 2 à pag. 168 edidit, Patriarcham illum maximè Latinis infenſum, ac non parum vindictæ cupidum fuiſſe: nam ibi pag. 176 & ſequente inter alia crimina, de quibus Michaëlem Palæologum imperatorem accuſat, enumerat initam cum Eccleſia Romana concordiam, & idcirco illum diro anathemate ſic conſtringit: *Sed quoniam eccleſiam Dei vertit in ſpeluncam latronum & lupanar; item, quem prius excommunicaveram, in ſede mea collocavit, nec non ad illam impietatem omnimodamque perfidiam, qua Latini* E *tenentur, conatus eſt adducere eccleſiam Dei, quæ immenſo ſanguine, ante & poſt Chriſtum ac per Chriſtum magnam hoſtiam fuſo, collecta fuit; demum ingentem perſecutionem contra eamdem eccleſiam excitavit poſt tot annos à perſecutionibus: eapropter excommunicationem protendo, cui ipſe ſubjecit ſe propria voluntate, proprio placito, propriâ ſententia. Protendo anathema, & illum trado ſatanæ, ſicut antea ipſum ſe per perjuria tradidit, nuncque tradit per eccleſiæ perſecutionem. Etiam ſatanæ trado homines, nequaquam pontifices habendos, qui conſenſerunt, ſubſcripſerunt-que impietati, pari modo proceres, qui dedêre adminiculum; item ſacerdotes, cunctoſque conſcios ac aſſenſores.*

ut pateat ex ejus teſtamento,

985 Hanc ultionis cupidinem Arſenio ignominioſam eſſe, ſatis vidit Andronicus imperator, qui poſt patris ſui Michaëlis mortem ſchiſma renovavit, & propterea teſtamentum iſtud explodit, tamquam fictitium, eo quod Arſenii chirographo non eſſet firmatum. In oratione ſua apud Pachymerem tomo 2 lib. 6 cap. 2 inter alia argumenta, quibus hanc opinionem contra adverſarios probare nititur, allegat ſequentia: *Requiro præterea reverentiam in Arſenium veſtram, cui maleficam inhumanamque nocendi voluntatem,* F *etiam in extremo vigentem impingitis halitu. An non enim ſentitis; quam ſit illaudatum Chriſtiano iram in adverſarios non ad ſolis tantum, ſed ad vitæ totius occaſum uſque ſervare inexorabiliter flagrantem? Quam inconſequens, virum, quem ſanctum prædicatis, tam ſævum ultorem dicere? Quam incredibile, Patriarcham notæ lenitatis, quem conſtat, dum viveret, fuiſſe ſolitum ſe lædentibus ignoſcere, tam ferum in ipſo mortis puncto fingere, ut contra quàm conſueverat, ligare tunc mallet, quàm ſolvere, conſtringere animas anathematum vinculis, quàm, quod facilè vivens indulgebat, relaxare conſtrictas præoptaret?*

quod Andronicus imperator tamquam fictitium,

fruſtra explodere conatur.

986 Sed Pachymeres tomo 1 lib. 4 cap. 1 & 2, aliique ſcriptores diuturnam Michaëlis Palæologi excommunicationem referentes ſatis manifeſtè teſtantur, Arſenium non tam facilem fuiſſe ad condonandas culpas aut ſolvenda anathematis vincula, ut hoc loco Andronicus contendit. Unde hoc Andronici teſtimonium nobis redditur ſuſpectum de ſtudio partium, quo imperator ille Arſenio ac ſchiſmati favebat. Saltem huic teſtamento, quod Cotelerius ex Ms. codice regis Galliæ in lucem protulit, præfigitur titulus Græcus, qui Lati-

SEC. XIII. Latinè sic sonat: *Testamentum sanctissimi Arsenii, archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ & œcumenici patriarchæ.* Denique ipse hujus authentici instrumenti textus nullas fictionis notas præfert, quidquid Andronicus imperator ei opponat. At jam tempus est, ut ad Arsenii successorem progrediamur.

CVIII. GERMANUS III.

Arsenio iterum exauctorato successit Germanus,

NIcephorus Callistus vel ejus scriba hunc Patriarcham in catalogo suo oscitanter omisit; Philippus verò Cyprius eumdem perperam nomine Georgii appellavit. At Germanum Arsenio exauctorato successisse, tradunt passim historici Græci, inter quos Gregoras lib. 4 Historiæ Byzantinæ cap. 4 num. 4 post narratum Arsenii exsilium protinus hæc subdit: *Deinde Adrianopolitanus episcopus Germanus illi subrogatur, vetere amicitia cum imperatore conjunctus, ac ea dignitate, ceu debito præmio, donatus: nam illi superioribus temporibus, Theodori Lascaris imperatoris*
B *metu, ut dictum est, ad Sultanum fugienti, in extremis tum Romanorum finibus monasticam vitam agens, latus occurrerat, splendidèque exceptum & liberali viatico instructum prosecutus erat. Deinde ad eum imperio potitum accesserat, & post multos alios honores etiam Adrianopolitano solio impositus fuerat; inde autem novissimè in patriarchalem sedem translatus est.* Georgius Phranza lib. 1 Chronici sui cap. 6 eumdem Arsenii successorem sic breviter assignat: *In Arsenii porrò locum, qui sedem reliquerat, Germanus archiepiscopus Adrianopolis est surrogatus.* Hæc successio satis plana & certa est; sed circa tempus, quo illa contigit, mihi tam intricatæ difficultates sese offerunt, ut de liquida earum solutione desperem. Nihilominus hos chronologiæ nodos eruditis solvendos propono.

& ex ipso Pachymeris textu

988 Pachymeres lib. 4 cap. 13 initium istius Germani indicat his verbis: *Mense Junio in festo sancti Spiritus concordibus suffragiis decreto communi perlato, patriarcha declaratus est, &, Sacro cum illis celebrato, sacræ impositus sedi, præsidere cunctis cœpit.* Ex hoc Pachymeris textu Possinus noster in laudatis Observationibus tomo 1
C pag. 516 infert, Germanum anno Christi MCCLXVI vel MCCLXVII potuisse in locum Arsenii succedere, & pro utraque sententia varias rationes allegat. Sed falsa hypothesi nititur, dum ibidem asserit, Pascha anno MCCLXVI in diem XVIII Aprilis, & consequenter festum sancti Spiritus eodem anno in mensem Junium incidisse: nam juxta omnes alios chronologos, & ex calculo astronomico constat, illo anno MCCLXVI Pascha die XXVIII Martii celebratum fuisse. Unde ulterius sequitur, festum Pentecostes illo anno MCCLXVI in mensem Maium incurrisse.

circa hujus patriarchatûs initium

989 Hinc Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 931 successionem Germani anno Christi MCCLXVII alligat, & istud administrationis initium ita demonstrat: *Neque statim Arsenio successit Germanus ob turbas, quæ excitabantur ab Arsenianorum factione, ut colligi potest ex Gregora & Pachymere; sed id factum puto anno Christi* MCCLXVII, *ut colligitur ex Pachymere, qui lib. 4 cap. 13 Germanum inauguratum fuisse scribit mense Junio, ipsa die Pentecostes. Pentecostes autem festum non occurrit mense Junio, nisi anno* MCCLXIV *(quo certè anno non contigit Germani electio, ut patet cum ex iis, quæ paulo superiùs*
D *diximus, tum ex infra dicendis, ubi agemus de anno, quo is patriarchatum abdicavit) & anno* MCCLXVII *: nam anno* MCCLXV *dies Paschæ in quintam Aprilis incidebat, & anno* MCCLXVI *in vigesimam octavam Martii. Itaque electio Germani necessariò cum anno Christi* MCCLXVII *copulanda.*

occurrit difficultas chronologica,

990 Tunc pagina sequente chronologiam suam ita confirmat: *Huic Patriarchæ annus unus assignatur in catalogis; verùm cum Germanus die Pentecostes, quæ anno Christi* MCCLXVII *concurrebat cum die quinta mensis Junii, creatus sit patriarcha Constantinopolitanus, ut ex Pachymere paulò superius demonstravimus, & patriarchatum abdicaverit die quarta decima mensis Septembris ejusdem anni, ut scribit idem Pachymeres lib. 4 cap. 21, certè ille mensibus tribus & diebus novem, & non amplius ecclesiam illam administravit.* Quamvis intellectu difficile sit, exiguo trium mensium spatio tam multa contigisse, quæ Pachymeres lib. 4 cap. 13 & sequentibus narrat, tamen etiam Possinus in synopsi chronologica tomo 1 pag. 535 affert nonnullas rationes, propter quas verosimilius putat, Germanum anno Christi MCCLXVII ad sedem Constantinopolitanam evectum
E fuisse. Attamen huic anno MCCLXVII, quem Bandurus ex textu Pachymeris tam probabiliter eruit, videtur repugnare ipse Pachymeres, ex quo propterea eruditis propono solvendam difficultatem, quam miror, hactenus ab aliis observatam non fuisse.

quæ novo nodo magis intricatur,

991 Postquam igitur Pachymeres diffusa oratione exposuit, quomodo plebs Germano patriarchæ adversaretur, ac ipse imperator abdicationem ipsius occultè urgeret, lib. 4 cap. 18 subnectit sequentia: *Ceterum imperator suas quasdam secutus rationes, ob quas vitandam putabat suspicionem aversæ à Germano voluntatis, egregiè perstitit in simulatione fovendi protegendique ipsum; non solum vultu sermoneque in congressibus cunctis veræ benevolentiæ indiciis monstrandis, verum etiam pecuniis largè donandis, quibus ille videlicet adversas sibi reconciliaret voluntates: quo in genere contigit, instante Palmarum festo, quo solennis duci per urbem supplicatio precibus decantandis consuevit, ut cum, missis ad imperatorem suis, Patriarcha ei confidenter indicasset, indigere se lineis hamo escâ induto instructis, quibus ad se homines traheret; intelligens ille, petere ipsum nummos, quibus imminente pompa spargendis in plebem, studia parum sibi faventium emereretur, continùo misit magnam copiam æreæ argenteæque monetæ, qua ille, quæ vulgo vocant epicompia, concinnari curans, ea jactari jussit in populum toto spatio, quo pompa supplicantium proceſſit, ad sanctorum quadraginta Martyrum templum usque producta.*
F

ita ut anno 1266 vel 1267 affigere cogamur successionem Germani,

992 Græci quotannis festum Palmarum nobiscum circa finem Quadragesimæ celebrant, ut Leo Allatius in Dissertatione de Dominicis & hebdomadibus Græcorum num. 20 testatur; ubi etiam notat, tunc ab imperatoribus & patriarchis Constantinopolitanis dona quædam populo distribui consuevisse. At quomodo Germanus patriarcha *instante Palmarum festo* nummos dispersit in plebem, si dumtaxat à festo Pentecostes usque ad medium fere Septembrem ejusdem anni MCCLXVII, tribus mensibus & aliquot diebus cathedram Constantinopolitanam tenuerit? Quis eo temporis spatio inveniet festum Palmarum, quod in ecclesia Græca æquè ac Latina non diu ante Pascha celebratur? Nullum igitur hîc video effugium, nisi quispiam ostendat, apud Pachymerem

rem

A rem nomine Græco menſis μαιμακτηριῶν & aliquando Majum ſignificari, aut apertè edicat, menſem Junium ibi perperam pro menſe Maio ſcriptum fuiſſe. In ea hypotheſi utrumque Pachymeris teſtimonium inter ſe conciliari poſſet: Si enim Germanus à Pentecoſte anni MCCLXVI uſque ad medium Septembrem anni MCCLXVII in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſet, jam intra iſtud patriarchatûs ſpatium anno Chriſti MCCLXVII occurret feſtum Palmarum, quo Patriarcha ille pecuniam ſpargere potuerit. Attamen circa alterutrum annum nihil abſolutè definio; ſed initium Germani anno Chriſti MCCLXVI vel MCCLXVII affigo, donec huic nodo extricando peritior manus adhibeatur.

qui menſe Septembri anni 1267 dignitatem depoſuit,

993 Certiùs determinare poſſum chronologicam Germani patriarchæ abdicationem, cujus tempus Pachymeres tomo 1 lib. 4 cap. 21 exactè notavit his verbis: *Menſis inierat September, & agebatur venerandæ crucis feſtum, quod Exaltationem appellamus. In ea ſacris ultimum veſtibus indutus, ſicque celebrata crucis Exaltatione, ſacraque diei ejus liturgia ritè functus, veſpere ſub crepuſculum recedit, & in ſuas, quas ſibi ad mare in Manganis exſtruxerat, cellulas ſeſe recipiens, quiete illic deinceps vivere conſtituit.* Pachymeres antea fuſè narraverat, quibus artibus Michaël Palæologus imperator Germanum ad dignitatem illam deferendam induxerit. Alii ſcriptores tradunt, Germanum ultro ſe patriarchatu abdicaſſe, eo quod plurimi ipſum odiſſent. Sic Nicephorus Gregoras lib. 4 cap. 8 num. 1 talem rationem indicat his verbis: *Ceterùm patriarcha Conſtantinopolitanus Germanus, cum ſibi vulgus per ſummam petulantiam inſultare audiviſſet; quippe qui Arſenii legitimi patriarchæ adhuc ſuperſtitis ſedem occuparet, eâ cuivis alii relictâ, quieti ſe dedit.* Georgius Phranza lib. 1 cap. 6 ſimilia refert hoc modo: *Rurſum Germanus auditione accipiens, ſe maledictis conſcindi, ut qui Arſenio etiamnum vivo thronum ejus involaſſet, eum volentibus reliquit.* At quæcumque abdicationis cauſa fuerit, nobis ſufficit noſſe tempus illius, quod ſatis colligitur ex Exaltatione ſanctæ crucis, quæ apud Latinos & Græcos die XIV Septembris celebratur. Hanc autem abdicationem anno Chriſti MCCLXVII factam eſſe, ex initio ſucceſſoris ipſius poſtea conſtabit.

B

C

cùm eſſet ſchiſmaticis invisus, quia unioni conciliandæ favebat,

994 Pachymeres tomo 1 lib. 4 cap. 12 & ſequentibus mores, variaque Germani geſta deſcribit. Quamvis ea omnia hic nobis referre non liceat, tamen de unione illius cum Eccleſia Romana nonnihil dicendum eſt. Suſpicor, hunc Patriarcham ſemper à ſchiſmate abhorruiſſe, & ideirco multorum odia contra ſe excitaſſe: nam anonymus Græcus, quem Poſſinus noſter in Obſervationibus ad tomum 1 Pachymeris pag. 457 ex Leone Allatio citat, ſpiritu ſchiſmatico æſtuans de Germano illo ſic ſcribit: *Adrianopoleos Germanus, cognomento Malchutzas, qui & cum Latinis ſenſit, & contra pios* (ſic iſte ſchiſmaticos appellat) *perſecutionem movit magnam.* Scriptor ſchiſmaticus per contemptum Germano impingit hoc barbarum cognomen, de quo Pachymeres tomo 1 lib. 4 cap. 13 circa finem ſic habet: *Nec decerant maleferiati blatherones, in maledicentiam faciles, qui per ſcomma eum Marmutzam nominarent, vocabulum ipſi Perſicum aptantes, quod genus ſuum proximum à Lazis, remotius à Gabra urbe Perſidis duceret.* Itaque cum Poſſino noſtro arbitror, Germanum plebi ſchiſmaticæ tam odioſum fuiſſe, quia unioni eccleſiæ Græcæ cum Latina favebat.

quam poſtea anno 1274 in concilio Lugdunenſi perfecit,

995 Hæc opinio noſtra confirmatur ex ſubſecuto concordiæ ineundæ negotio, ad quod conficiendum inter alios Græcorum legatos ab imperatore Romam miſſus eſt *Germanus, qui patriarcha fuerat*, ut Pachymeres tomo 1 lib. 5 cap. 17 teſtatur. Certè imperator numquam ad hæc adhibuiſſet virum, *ſenio & infirmitate fractum* (ſic ſe ipſum Germanus ante aliquot annos in abdicatione patriarchatûs apud Pachymerem ibidem lib. 4 cap. 21 vocaverat) niſi animum illius erga Romanam Eccleſiam optimè affectum noviſſet. Neque etiam Germanus ſuſcepiſſet difficilem illam legationem, quam facili excuſatione ſubterfugere poterat, niſi cordi habuiſſet ſinceram utriuſque eccleſiæ unionem, quam ipſe anno Chriſti MCCLXXIV ſimul cum aliis legatis in concilio Lugdunenſi perfecit, & nomine imperatoris ac eccleſiæ Græcæ jurejurando confirmavit.

ut apud ejusdem hiſtoriographos videre eſt.

996 Ceterùm profeſſio fidei ſeu formula juramenti, aliaque ad hanc concordiam ſpectantia apud Labbeum tomo XI Conciliorum part. 1 col. 942 & ſequentibus referuntur, quæ etiam apud Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCLXXIV videri poſſunt. Quinimo Pachymeres ſchiſmaticus tomo 1 lib. 5 pluribus capitibus explicat, quomodo Michaël Palæologus imperator hoc negotium urſerit, ac tandem perfecerit. Verùm ea unio Græcorum, quam nonnulli ſcriptores decimam tertiam numerant, rurſus poſt mortem Michaëlis Palæologi diſſoluta eſt, ut infrà per decurſum apparebit. His pro orthodoxia Germani extra ordinem allatis, nunc dicendum eſt, quo tempore poſt abdicationem ipſius in cathedra Conſtantinopolitana ſedere cœperit.

E

CIX. JOSEPHUS I.

Exeunte anno 1267 ad cathedram CP. evehitur Joſephus,

INitium hujus Patriarchæ Pachymeres tomo 1 lib. 4 cap. 23 ita accuratè indicat: *Hoc porrò tempore imperator, amoto è ſede Germano, idoneum, qui patriarchali throno imponeretur, inquirebat una cum epiſcopis, egregiè diſſimulans, quid in votis haberet..... Conſilio igitur inter ſe habito, concordibus calculis Joſephum Galeſii præfectum elegerunt, virum ſpiritualem & bonum, ſimplicem naturâ, facilemque moribus, nonnihil in uſu vitæ è palatina elegantia trahentem: nam uxorem habens in familia principis feminæ vixerat, adſcriptus olim clero domeſtico dominæ Irenes piæ memoriæ, ibi miniſtrans in ordine lectorum..... Hunc talem juſto ſuffragiorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evexit, menſis Decembris die octava ſupra vigeſimam, Indictionis decimæ, anni ſexies milleſimi ſeptingenteſimi ſeptuageſimi quinti. Mox Kalendis Januariis ordinationem idem epiſcopalem ritè accepit.* Annus mundi 6775 juxta Græcos recentiores, & Indictio X cum utroque menſe hîc expreſſo finem anni Chriſti MCCLXVII, & initium anni MCCLXVIII certiſſimè deſignant. Quare electionem hujus Patriarchæ ab exeunte anno Chriſti MCCLXVII, & ordinationem ab initio anni MCCLXVIII numerare poſſumus. Pachymeres loco proximè citato & ſequentibus capitibus mores & geſta iſtius Joſephi ſparſim exponit, quæ omnia hîc nobis non vacat referre.

F

998 Nicephorus Calliſtus in ſuo patriarcharum catalogo annos gubernationis ipſius & cauſam abdicationis ſic breviter indicat: *Joſeph Galeſii ab-*

SEC. XIII. *qui anno 1274 ab ea dejectus est, eo quod unioni consentire nollet,*

bus, primò clericus imperatoris Joannis, qui conjugatus fuerat. Sedit annis VIII, *& propter unionem Latinorum ejicitur ab imperatore Michaële.* Quod hîc de unione Latinorum obscurè dicitur, sic certè explicandum est, ut quivis intelligat, Josephum ab imperatore exauctoratum esse, eo quod concordiæ, in concilio Lugdunensi cum Latinis initæ, consensum præbere nollet: cum enim de pace inter utramque ecclesiam concilianda ageretur, Patriarcha ille edito scripto & publico juramento professus est, se numquam unioni consensurum, ut Pachymeres tomo 1 lib. 5 cap. 16 testatur. Unde ibidem capite sequente narrat, quomodo Josephus ab eodem Michaële Palæologo conditionatè depositus fuerit, & tempus hujus depositionis ita distinctè exprimit: *His inter ipsos conventis, Patriarcha in Periblepti monasterium migravit die* XI *Januarii, secundæ Indictionis, anni sexies millesimi septingentesimi octogesimi secundi.* Hi characteres chronologici ineuntem annum Christi MCCLXXIV significant, ut passim notum est.

B

ex qua chronotaxi errores quorumdam catalogorum deteguntur.

999 Ex hoc duplici Pachymeris synchroni testimonio patet, erasse Georgium Phranzam, Græcum seculi XV scriptorem, qui lib. 1 cap. 6 asserit, hunc Josephum *annos tredecim* ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuisse. Nec minus hallucinati sunt Philippus Cyprius & Matthæus Cigala, dum hic apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 214 sic scribit: *Joseph monasterii Galesii abbas, confessor ejectus est, anno uno.* Ille verò ibidem pag. 224 istud administrationis tempus perperam notat hoc modo: *Josephus Galesii abbas, vitâ admirabilis & confessor, annum unum.* Sed circa eumdem Josephum ab utroque illo scriptore turpior ibi commissus est error, quem postea indicabo. Catalogus Juris Græco-Romani annos gubernationis non exprimit, dum hunc pertinacem schismatis defensorem paucis verbis impensè laudat, & simul seriei patriarcharum sic finem imponit: *Josephus abbas Galesii, vir & admirabilis vitæ, & confessionis coronâ ornatus.* Denique ex Pachymeris computò sequitur, octo illos annos, quos Nicephorus Callistus Josepho tribuit, utrimque incompletè numerandos esse, nisi is forte patriarchatum Josephi extenderit usque ad annum Christi MCCLXXV, quo in locum ipsius successit

C

CX. JOANNES XI, cognomento Veccus vel Beccus.

Joannes mense Maio anni 1275 in locum Josephi substituitur,

JAm sæpe citatus Pachymeres tomo 1 lib. 5 cap. 24 iterum tempus hujus successionis diligenter assignat his verbis: *Veccus igitur sextâ & vigesimâ mensis Maii, festo sanctorum Nicænsium patrum, patriarcha creatus est; secundâ verò Junii, Dominicâ proximè secutâ, illustri die Spiritus sancti, Spiritûs ejusdem per sacram ordinationem particeps factus, ritè inauguratus in patriarcham est.* Hæ notæ chronologicæ nos certissimè deducunt ad annum Christi MCCLXXV, quandoquidem illo anno Pascha in diem XIV Aprilis incidit, & consequenter festum Pentecostes in diem secundam Junii incurrit. Malè igitur Onuphrius Panvinius in Chronico ecclesiastico, ac alii nonnulli scriptores initium Joannis Becci anno Christi MCCLXXIV collocarunt.

1001 Casimirus Oudinus in ampliori Opere de scriptoribus ecclesiasticis, quod jam Ordinis ac fidei apostata composuit, tomo 3 col. 508 Spondano anachronismum exprobrat, dum ipse eodem loco in alterum ita impingit: *His ergo ex unione tumultibus ortis, cedente Josepho anno* MCCLXXVI *Joannes Veccus in patriarcham regiæ urbis à Palæologo assumptus est, qui unionem & Latinas partes pro viribus promovit. Hanc Vecci ad sedem Constantinopolitanam promotionem Spondanus in Annalibus suis ad annum* MCCLXXIV *num.* XV *refert. Sed apertè fallitur & revincitur ex ipsius Vecci epistola ad summum Pontificem Joannem XIX anno* MCCLXXVII *data, quem patriarchatus sui seu pontificatûs patriarchici secundum vocat.* At inde nequaquam sequitur, promotionem Joannis Vecci usque ad annum Christi MCCLXXVI differendam esse, cum ipse Joannes patriarcha apud Labbeum tomo XI Conciliorum parte 1 col. 1037 tempus istius epistolæ, ad Joannem XIX Romanum Pontificem datæ, in fine ita accuratè exprimat: *Nostra bullâ consuetâ roboravimus mense Aprilis, quintæ Indictionis, sexti milleni, septimi centeni, octuagesimi quinti anni, secundo anno pontificatus nostri.* Si Joannes Veccus mense Maio anni MCCLXXV electus, & ineunte Junio ejusdem anni consecratus fuerit, haud dubie secundus patriarchatûs ipsius annus adhuc fluebat mense Aprili anni Christi MCCLXXVII, cui Indictio quinta & annus mundi 6785 juxta recentiorum Græcorum computum respondet. Quomodo igitur ex hoc secundo patriarchatûs anno Oudinus infert, Joannem Veccum anno Christi MCCLXXVI dumtaxat ad cathedram Constantinopolitanam ab imperatore Palæologo evectum fuisse? Quin potius chronologia nostra, quam superiùs ex Pachymere eruimus, his litteris confirmatur.

D

ut contra Oudinum apostatam probamus,

E

1002 Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis, aliique historici narrant, quomodo Joannes Beccus, qui antea unioni cum Latinis ineundæ vehementer adversabatur, tandem attentè lectis Nicephori Blemmidæ scriptis, veritati victas manus dederit, schisma deseruerit, doctrinam Ecclesiæ Romanæ strenuè defenderit, ac tandem exsilium aliasque calamitates pro orthodoxa fide constanter usque ad mortem toleraverit. Litteræ synodicæ Joannis Becci contra schismaticos, & concilium Constantinopolitanum, quod de corrupto malignè Gregorii Nysseni textu celebravit, apud Labbeum nostrum tomo XI Conciliorum part. 1 col. 1037 & 1125 leguntur; alia autem ipsius scripta, quæ pro unione Ecclesiæ contra schismatis fautores edidit, bibliographi passim recensent. Cum itaque hoc loco nostrum non sit illa singula referre, curiosum lectorem ad obvios auctores remittimus.

qui à schismate ad unionem Ecclesiæ Romanæ adductus,

F

1003 Attamen non possum, quin de virtute & scientia ipsius unum alterumve testimonium excerpam ex scriptoribus schismaticis, inter quos Pachymeres tomo 1 lib. 5 cap. 24 misericordiam Joannis Becci, jam orthodoxi & patriarchæ, erga afflictos & pauperes ita laudat: *Porrò Veccus has interveniendi pro miseris partes toto animo capessens, partitos habebat in duo genera, quos isto misericordiæ officio juvaret: prius erat carentium necessariis, quorum esset egestati largitione consulendum; alterum delatis criminibus periclitantium, quibus vel ad depulsionem objectorum falsò, patroni efficacis opera, vel ad delicti convicti veniam impetrandam, auctoritas deprecatoris optaretur.* Tum ibidem capite sequente eamdem materiam multis prosequitur, & affert singularia quædam hujus virtutis specimina, quæ Beccus constanter edidit, tandemque istud caput ita concludit;

ab ipsis scriptoribus schismaticis propter virtutes,

A dit : *Non facilè dixerim, quam multa commoda ex hoc tam assiduo benevologue Patriarchæ studio in homines, solatio egentes, redundare contigerit.* Nemini suspectum esse potest hoc adversarii testimonium, quo confirmatur sententia veterum auctorum, qui dicebant, virtutem vel in hoste laudari.

varias corporis dotes

1004 Nicephorus Gregoras lib. 5 Historiæ Byzantinæ cap. 2 num. 5 eloquentiam Becci, aliasque corporis & animæ dotes sic depingit : *His temporibus magnæ ecclesiæ chartophylax erat Becus, excellenti vir ingenio, idemque eloquentiæ & eruditionis alumnus ; præterea tantis naturæ donis ornatus, quantis quisquam alius illa ætate : nam & proceritate corporis præstabat, & majestate vultus, in quo venustas erat cum gravitate conjuncta.* Hæc corporis descriptio satis convenit cum effigie hujus Patriarchæ, quam Jacobus Goar in Euchologio Græcorum pag. 156 repræsentat. Cum autem non dubitemus, quin Goarus imaginem illam ex veteribus monumentis eruerit, eamdem hîc contractam exhibemus, ut grata tam egregii ac orthodoxi Patriarchæ memoria apud Catholicos

B firmiùs conservetur, & schismaticos pudore suffundat.

C

& magnam scientiam laudatur ;

1005 Post hæc Gregoras ibidem sic pergit : *Item dicendi facultate ac torrente eloquio, aliisque rebus plurimis ; maximè autem ingenii felicitate & acumine in expedienda qualibet quæstione proposita ; iis, inquam, omnibus ornamentis natura ipsum pulcherrimè instruxerat : quibus id erat consecutus, ut & imperatoribus & principibus, & omnibus eruditis venerabilis, atque illustri apud eos fama esset. Qui cum imperatorio decreto acriter adversaretur* (tunc adhuc addictus erat schismati, quod Michaël Palæologus volebat abolere, ut etiam Pachymeres tomo 1 lib. 5 cap. 12 refert) *imperator nihil non tentavit, tam per se ipsum, quam per alios eruditos, quo ipsum petitis ex ratione & ex legum auctoritate argumentis adduceret, ut decreto assentiretur. Verùm ille ingenii & linguæ vi omnium animos commovebat, eorumque argumenta, veluti Penelopes telam, retexebat : nam Græcarum litterarum doctrinâ erant, qui illum superarent ; sed acumine ingenii & linguæ volubilitate, & ecclesiasticorum dogmatum usu, omnes cum illo collati, pueri videbantur.* Tum idem auctor numero sequente exponit, quomodo Beccus convictus scriptis Nicephori Blemmidæ, quem ibi *divinarum litterarum peritissimum* appellare cogitur, sententiam mutarit, & dogma Latinorum amplexus fuerit. Dum igitur illi scriptores schismatici, sui immemores, postmodum alibi laudes Joannis Becci extenuare conantur, id potius ex studio schismatis, quam ex historiæ veritate proficisci censendum est. Nunc pergamus ad indagandum tempus, quo hic Patriarcha sedem Constantinopolitanam orthodoxæ fidei causâ reliquit.

SEC. XIII.

sed cum Andronicus imperator schisma renovare vellet,

1006 Andronicus Michaëlis Palæologi filius statim post mortem patris sui, quæ probabiliùs anno Christi MCCLXXXII, die XI Decembris contigit, schisma restituere cupiens, non obscurè significavit, nuper initam cum Latinis concordiam sibi displicere, & prætextu pacis inter subditos conservandæ Joannem Beccum humaniter moneri jussit, ut ad vitandum seditionis periculum sine vi & strepitu patriarchatum abdicaret, quemadmodum Pachymeres tomo 2 lib. 1 cap. 2 & 3 testatur. Deinde idem scriptor ibidem cap. 4 modum & tempus hujus abdicationis exponit his verbis : *Cum* Joannes Beccus, *instante Christi festo, solenne Sacrum facere, & quod funus Augusti de more flagitabat, parentare ritu sacro Michaëli nuper defuncto tum maximè pararet, cunctis his repentè omissis, postridie festi descendens patriarchio, in Panachrantæ monasterium sè contulit, impetratis ab imperatore abductoribus, ne in Dei judicio locum sponte deseruisse posset argui. . . Professus imperator est, eò se dumtaxat, ut haberet Veccus, qui se ab inimicorum insultibus tegerent, militaris ipsi manus comitatum addidisse. Et hæc quidem sic gesta sunt sexta & vicesima Decembris die.*

E

Joannem exeunte anno 1282 exauctoravit,

1007 Ex his colligimus, quod hic Patriarcha sedem Constantinopolitanam reliquerit non diu post mortem Michaëlis Palæologi imperatoris, qui ante medium mensem Decembrem anni MCCLXXXII obiit, ut Possinus noster in Observationibus ad tomum 1 Pachymeris pag. 523 & sequente contra quosdam recentiores historicos variis testimoniis & argumentis ostendit. Cum igitur Beccus anno MCCLXXV, die XXVI Maii patriarcha electus fuerit, ut suprà ex Pachymere retulimus, & juxta ejusdem auctoris synchroni testimonium, die XXVI Decembris anni MCCLXXXII sedem deseruerit, ex accurato istius intervalli computo liquet, illum septem annis ac totidem mensibus

F ecclesiam Constantinopolitanam gubernasse. Unde cum calculo nostro facilè conciliatur Nicephorus Callistus, qui octo annos numero rotundo sic ei tribuit : *Joannes Beccus diaconus & chartophylax magnæ ecclesiæ annis* VIII. *Hic cum Latinis unionem habuit, imperante Michaële Palæologo, & depositus à piissimo imperatore Andronico Palæologo in exsilium mittitur.* Porrò apud Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCCLXXXIV num. 44 & sequentibus legi potest, qualia egregius hic Patriarcha in exsilio & carcere perpessus fuerit pro orthodoxa fide, quam usque ad extremum spiritum constanter propugnavit.

JOSEPHUS I iterum.

eique statim suffitiunt Josephum suprà memoratum

PAchymeres tomo 2 lib. 1 cap. 5 significat, Josephum senem eodem anno MCCLXXXII, ultima die Decembris sedi Constantinopolitanæ restitutum fuisse : *Ejusdem mensis post diem tricesimam*, inquit, *sub vesperam impositus gestatorio Josephus tantum non exanimis, multis utrimque*

SEC. XIII. *que comitantibus, & certatim acclamantibus fauſtum reditum, . . in ædes patriarchales reportatur.* Dein cap. 12 ejuſdem libri tradit, magnopere accreviſſe factionem Arſenianorum, qui *tamen, quoad Joſephus patriarchatûs utcumque poſſeſſionem, gravi licet urgente morbo, tenuit, parum apud Auguſtum valuerunt*, ut illic teſtatur. Dein poſt pauca ibidem addit, Joſephum ſenio & morbo prorſus fractum fuiſſe, *adeo ut æger planè jam defectus viribus, & haud dubie mortem exſpectans patriarchatum abdicaret.*

qui menſe Martio anni 1283 ſedem CP. reliquit.

1009 Denique idem auctor capite ſequente mortem ejus indicat his verbis: *Inter hæc menſe Martio ineunte, morbo & ſenio conſumptus Joſephus obiit, & ejus cadaver in monaſterio S. Baſilii ſepultum eſt.* Ex his ſequitur, Joſephum poſt reſtitutionem cathedræ ab ultima die anni MCCLXXXII tantummodo uſque ad ineuntem Martium anni MCCLXXXIII vixiſſe, adeoque vix duobus menſibus ſedem tenuiſſe, cum etiam ante mortem ſe patriarchatu abdicarit. Quomodo ergo Nicephorus Calliſtus ſecundo ipſius patriarchatui

B quatuor menſes tribuit, niſi forte diem ultimam Decembris & aliquot dies Martii pro integris menſibus computaverit? Qua autem veriſimilitudinis ſpecie Philippus Cyprius eidem Joſepho, in ſedem Conſtantinopolitanam reſtituto, annum unum & ſex menſes adſcribit?

Philippus Cyprius, & Matthæus Cigala hunc Joſephum cum altero imperitè confundunt,

1010 At profecto non miror, Philippum Cyprium hîc in exiguo temporis ſpatio hallucinari, cum ibidem craſſiorem anachroniſmum facilè deglutiat, quando de eodem Joſepho, poſt memoratam Joannis Becci abdicationem, ita imperitè ſcribit: *Joſephus iterum evocatus, qui cum Joanne Palæologo octavæ ſynodi cauſâ Florentiam profectus, ibidem exceſſit, annum unum, menſes ſex.* Matthæus Cigala, omiſſo ſecundæ adminiſtrationis tempore, in eumdem palpabilem errorem incidit, dum apud Banduram tomo 1 Imperii Orientalis pag. 214 de eodem Patriarcha ſic meminit: *Joſeph ſedi ſuæ reſtitutus, cum Joanne Palæologo Florentiam ſe contulit ad octavam ſynodum, atque ibidem exceſſit.* Non ſatis capio, quomodo hi duo ſcriptores potuerint eſſe tam ignari hiſtoriæ patriæ, ut hunc Joſephum patriarcham confuderint cum altero Joſepho, ultra ſeſquiſeculum

C juniore, qui ad ſynodum Florentinam venit, & anno Chriſti MCDXXXIX Florentiæ obiit, ut poſtea ſuo loco dicemus. Quomodo etiam imperatorem Andronicum, ſub quo hic Joſephus ſenior in ſedem Conſtantinopolitanam reſtitutus eſt, confundere potuerunt cum Joanne Palæologo imperatore, qui circa medium ſeculi decimi quinti è vivis exceſſit? Sane hinc liquet, Græculos illos ſchiſmaticos, qui in oppugnanda Eccleſiæ Romanæ hiſtoria acutum cernere ſe putant, in hiſtoricis patriæ ſuæ rebus cæcutire, ac domi talpas eſſe, dum interim foris lynces videri volunt, ut non ſemel Leo Allatius hujuſmodi popularibus ſuis meritò exprobravit.

& alii Græci eumdem perperam inſeruerunt Menæis excuſis

1011 Sed perniciosior veterum ſchiſmaticorum error detegendus eſt circa eumdem Joſephum, qui non tantum in catalogo Juris Græco-Romani *vir & admirabilis vitæ & confeſſionis coronâ ornatus* dicitur, verum etiam in eccleſiaſticis Græcorum faſtis pro Sancto coli videtur, cum tamen ex omnibus antiquis monumentis conſtet, illum pertinaciſſimum ſchiſmatis defenſorem fuiſſe. Menæa excuſa ad diem XXX Octobris annuam ipſius memoriam inter alios Sanctos ita celebrant: Τῇ ὁσίᾳ πατρὸς ἡμῶν Ἰωσὴφ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. *Sancti patris noſtri Joſephi, patriarchæ Conſtantinopolitani.* Eodem die & iiſdem verbis in Menologio *pervetuſto* Cardinalis Sirleti (ſic Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die tertia Januarii illud appellat) ſimul cum aliis Sanctis refertur. Henricus Caniſius iſtud Menologium inter Lectiones antiquas edidit, & in monitione ad lectorem, eidem Menologio ſubjuncta, vetuſtatem ejus commendat. D

& forte Menologio Sirleti, quod non habet tantam antiquitatem,

1012 Jacobus Baſnagius heterodoxus, qui Lectiones antiquas Caniſii nuper recudi juſſit, & ad temporis ordinem redegit, tomo 3 editionis ſuæ pag. 410 in obſervatione prævia, gratis Menologium iſtud *ſeculo undecimo* aſſignat: nam ante ſeculum XIII inter patriarchas Conſtantinopolitanos nullus occurrit Joſeph, cum tamen in illo ipſo Menologio nomen *Joſephi patriarchæ Conſtantinopolitani* clarè exprimatur. Si forte quiſpiam contendat, nomen iſtud antiquiori huic Menologio poſtea inſertum eſſe, non multum refragabor; ſed ea aſſertio ex ipſa codicis Græci inſpectione probanda eſſet. Nos interim ſuſpicamur, hoc Menologium ad finem ſeculi XIII aut ſaltem ad ſeculum XIV pertinere, & eo circiter E tempore Joſephum à Joſephitis ſuis, qui ab illo nomen traxerunt, aliiſve ſchiſmaticis in ſacros faſtos relatum eſſe.

quantam Baſnagius heterodoxus ei adſcribit.

1013 Si autem aliquis putaret, hoc loco memorari Joſephum alterum patriarcham Conſtantinopolitanum, qui Florentiæ, anno Chriſti MCDXXXIX mortuus eſt, ei ſequentia argumenta opponerem. Imprimis mihi perſuadere non poſſum, Menologium iſtud Græcum, quod in bibliotheca Eminentiſſimi Sirleti ſervabatur, in ea hypotheſi ab eruditiſſimo Baronio *pervetuſtum* appellari potuiſſe: ſi enim de Joſepho juniore ageret, poſt ſynodum Florentinam exaratum fuiſſet, & ſic nondum integro ſeculo nativitatem Baronii antecederet. Quis verò facilè credat, Menologium Ms. Græcum, quod vix centum ætatis annos habuiſſet, à Baronio, Henrico Caniſio, aliiſque viris eruditis *pervetuſtum* vocandum fuiſſe? Præterea prior iſte Joſephus cum Photio, Michaële Cerulario, aliiſque ſchiſmaticis patriarchis Conſtantinopolitanis, tamquam orthodoxus & Sanctus laudatur in Triodio, quod Florentina ſynodo antiquius eſt, ut Leo Allatius Diſſertatione 2 de Libris eccleſiaſticis Græcorum pag. 152 oſtendit. F Non eſt igitur mirum, quod Joſephus ille ſenior & ſchiſmaticus etiam in aliis eccleſiaſticis Græcorum libris legatur. Denique non videmus, quare in Menæis & Menologio Joſephus ille junior titulo *ſancti* ornaretur, quamvis unioni conſenſerit, ut poſtea dicemus. His ad rem noſtram hagiographicam notatis, progrediamur ad Joſephi ſucceſſorem, qui cum antea vocaretur Georgius, deinde dictus eſt

CXI. GREGORIUS II, cognomento Cyprius.

Poſt mortem Joſephi Gregorius iſte anno 1283

HUnc Patriarcham non diu poſt mortem Joſephi ab Andronico imperatore deſignatum fuiſſe, Gregoras lib. 6 Hiſtoriæ Byzantinæ cap. 1 num. 5 ſatis innuit his verbis: *Cum Joſephus, ut diximus, maturè ſedem patriarchalem reliquiſſet, ac paulo poſt vita etiam exceſſiſſet, nec juſtum eſſe, nec longè à prava diſciplina abeſſe viſum eſt, eccleſiam in tanta temporum confuſione paſtore deſtitui. Erat autem tunc inſigni vir facundia ex imperatorii cleri collegio, Georgius Cyprius, qui*

A *qui elegantes Græcæ litteraturæ numeros & Atticam illam linguam, longo jam tempore oblivionis gurgite demersam, ingenii dexteritate ac singulari studio in lucem produxit, ac velut ab inferis revocavit. Hunc, cum ita pridem monasticum habitum induisset, in animo habebat & studebat imperator ad patriarchicum solium evehere; à nemine tamen eorum, qui participes fuissent dogmaticæ novitatis* (ita auctor schismaticus unionem cum Latinis appellat) *sed ab aliquo, qui purum se ab illorum communione servasset, manus ei imponi volebat.* Ex his non obscurè colligimus, Gregorium Cyprium eodem anno Christi MCCLXXXIII, quo Josephus circa initium Martii obierat, patriarcham electum esse.

ex laïcali statu ad patriarchatum CP. promovetur,

1015 Pachymeres tomo 2 lib. 1 cap. 14 distinctiùs nobis exponit, quo anni tempore hæc electio & consecratio contigerint: quomodo enim episcopus Cozylensis Georgium ex statu laïcali ad sacros Ordines promoverit, ibidem primò sic narrat: *Hic igitur commissam sibi designati patriarchæ ordinationem auspicaturus, mense Martio susceptum eum introducit cum paucis in monasterium à Prodromo & Petra nominatum, ubi templo in vinea reperto, in quo & ipso apparebat, rem divinam ex longo fieri desitisse, in eo consuetis cæremoniis monachum ex laïco instituit Cyprium, moxque diaconum è lectore ordinat. Eadem porrò die eumdem imperator declarat patriarcham.* Deinde sub finem ejusdem capitis indicat, quo die consecratus fuerit patriarcha ab Heracleensi præsule, de quo ita ibi loquitur: *Hic porrò vicissim promotorem suum Cyprium, primùm quidem sacerdotio initiavit; deinde in celebri Palmarum festo, cooperante antistite Cozyles, patriarcham ordinavit.* Cum itaque anno Christi MCCLXXXIII Pascha die XVIII Aprilis celebratum fuerit, & consequenter festum Palmarum in Dominicam ante Pascha inciderit, ex hactenus dictis sequitur, Gregorium die XI Aprilis anno Christi MCCLXXXIII patriarcham ordinatum fuisse.

B

qui ambitione & invidia stimulatus,

1016 Etiamsi Gregoras pro suo erga schismaticos affectu hunc Patriarcham sæpius laudet, tamen ambitionem & invidiam ipsius non dissimulat, quando lib. 6 Historiæ Byzantinæ cap. 2 num. 2 de illo sic scribit: *Cum autem, velut in humidioribus lignis vermes nascuntur, ita etiam in ambitiosis ingeniis æmulationis & invidiæ stimuli vulgo existant contra ejusdem artis professores, in eo præsertim genere, in quo maximè elaborabant; sic Gregorium patriarcham angebat vivida illa ingenii & facundiæ vis, quæ in Becco erat, eique haud ferendum videbatur, si solus ipse inter illius ætatis Græcos celebris, & inter patriarchas quoque eruditos celebrem se fore sperans, illius in disputationibus eloquentiâ superatus, tanto honore fraudaretur: qua de causa relegationem ejus non parum promovit.*

C

crudeliter Joannem Beccum orthodoxum persecutus est,

1017 Dein eodem libro cap. 4 num. 1 improbat crudelitatem, quam Gregorius ille contra Beccum orthodoxum exercuit, eamque à Deo punitam fuisse, fatetur his verbis: *Sed cum Gregorium etiam dolore affici oporteret, & immisericordiæ pœnas luere, quod Becco opem imploranti, & omnia concessurum pollicenti, siqua sui ratio haberetur, & auxilium negasset, & misero calamitates augere non dubitasset; imo multis undique fluctibus jactato ipse à tergo majores procellas incussisset & accumulasset, indignam sanè eruditione sua rem agens, qui hoc excepto, cetera omnibus laudibus dignus erat. Cum igitur hic quoque affligendus esset, quid à providentia omnia utiliter administrante fit? Derelinquitur & ipse à Deo, ut per eam derelictionem saluti ipsius consulatur, ut erudiatur, ut labem sibi inde aspersam eluat, & purus ad alteram vitam transeat.* Utinam hæc adversa utiliter passus esset, & vindicem Dei manum agnoscens, renuntiasset schismati, in quo nulla salus speranda est, ut suprà in parergo contra Tillemontium à num. 250 probavimus!

SEC. XIII.

& meritas crudelitatis suæ pœnas dedit,

1018 Tum Gregoras ibidem narrationem suam ita prosequitur: *Etenim non satis Becco supplicii esse ratus, quod extorris ab amicis, & cognatis avulsus esset, verbis etiam & scriptis eminus illum feriebat, ejusdem scripta & dogmaticas definitiones contrariis argumentationibus ac definitionibus redarguebat. Dum verò illum & sectatores illius oppugnat, imprudens ab aliis & ipse vulneratus est, & in iis captus, quibus alios captabat, non aliter, quam si quis tela in hostes conjiciens, ipse à suis ex obliquo graviorem plagam præter opinionem acciperet.* De his aliisque illius lucubrationibus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis à pag. 940, & bibliographi passim meminerunt. Denique numero sequente idem auctor narrat, in scriptis Gregorii contra Beccum nonnulla ipsis symmystis ejus displicuisse; cum verò ea mutare nollet, ac mordicus tueretur, ab omnibus derelictus, patriarchatu se abdicavit, & non diu post hæc è vivis excessit, ut etiam testatur Pachymeres, qui tomo 2 lib. 2 cap. 17 mortem ipsius ita refert: *His ita se habentibus, expatriarcha Gregorius, languore dierum multorum exhaustus, ut autem quidam aiebant, ægritudine animi confectus inde nata, quod ex olim tam honorato tam se hodie contemptum cerneret, paulo pòst vivere desiit.* Porrò gesta hujus Gregorii Pachymeres tomo 2 lib. 1 & 2 fusissimè describit, quibus omissis, nos jam tempus abdicationis ejus inquiremus.

E

dum anno 1289 ab ipsis schismaticis exauctoratus est.

1019 Nicephorus Callistus Gregorio sex annos ita adscribit: *Gregorius Cyprius lector & protoapostolarius cooptatur, & præfuit annis VI; ob quamdam verò offensionem cujusdam libri, quem contra Beccum scripserat, per dispensationem ejicitur.* Catalogus Panvinii & Labbei ei sex annos & totidem menses assignat. Fortè auctores utriusque hujus catalogi patriarchatum Gregorii usque ad ordinationem successoris numerarunt. At quomodocumque illi computaverint, parum refert, cum ipsemet Gregorius in instrumento abdicationis apud Pachymerem tomo 2 lib. 2 cap. 9 asserat, sese *annum jam sextum & quod excurrit*, in patriarchatûs ministerio versatum esse. Ex hoc ipsius Gregorii testimonio iterum patet, hîc annos à Nicephoro Callisto rotundè supputatos esse, & Gregorium ultra sex annos in cathedra Constantinopolitana sedisse. Cum igitur mense Aprili anni MCCLXXXIII patriarcha ordinatus fuerit, post mensem Aprilem anni MCCLXXXIX dignitati suæ renuntiavit. Hæc chronologia optimè concordat cum tempore, quo consecratus est ipsius successor

F

CXII. ATHANASIUS I.

Mense Octobri anni 1289 in locum Gregorii subrogatur Athanasius,

GEorgius Phranza lib. 1 cap. 7 Chronici sui, omisso per crassam ignorantiam Gregorio Cyprio, perperam Athanasium in locum Joannis Becci immediatè sic substituit: *Becum patriarcham mox sede sua depulsum monachus quidam, Athanasius nomine, excepit; hic à puero vitam coluerat asceticam in Ganis montibus* &c. Sed hunc

Sec. XIII. patriarcham Gregorio Cyprio unanimiter ſubrogant auctores ſynchroni, inter quos Pachymeres tomo 2 lib. 2 cap. 13 & 14 electionem Athanaſii copioſè exponit, relatiſque diverſis de illo hominum judiciis, ibidem cap. 15 tempus ordinationis ejus nobis ita indicavit: *Quarta porrò & decima die menſis Octobris promotus jam patriarcha, pedes ſe contulit ad divinum templum, ac paulo poſt eſt ordinatus.* Panvinius, Spondanus, aliique nonnulli hanc Athanaſii ſucceſſionem ad annum Chriſti MCCXC differunt; ſed eam anno MCCLXXXIX factam eſſe, infrà ex tempore abdicationis evidenter apparebit.

qui propter ſeveritatem

1021 Gregoras lib. 6 cap. 5 num. 1 mores hujus Patriarchæ ita deſcribere incipit: *In patriarchicum ſolium ſuccedit monachus quidam, Athanaſius nomine, auſteræ diſciplinæ exercitationibus à puero aſſuefactus, tum autem in Gani montibus vitam ſolitariam agens, homo rudis ille quidem litterarum, morumque civilium; ſed alioqui bonus & admirandus, quod attinet ad ea,*

B *quæ monaſticam vitam conſtituunt; continentiam dico & vigilias nocturnas: humi cubans, illotis pedibus, & pedes ſemper incedens; moribus denique iis præditus, qui decent maximè eos, qui ſolitarii in montibus & ſpeluncis degunt.* Tum numeris ſequentibus ibidem narrat, quomodo hic Patriarcha præſules, clericos, & monachos ad ſua munia obeunda ſeveris mandatis compelleret. Gregoras hanc auſteram regendi methodum laudat; Pachymeres verò eamdem ſæpius carpit, & Athanaſium ad gubernandos homines nullo modo aptum fuiſſe, multis argumentis contendit. At hos duos ſcriptores ſchiſmaticos de illa Patriarchæ ſui ſeveritate diſceptare ſinimus, & ad abdicationem ipſius progredimur.

ſede ſua cedere coactus fuit

1022 Citatus Gregoras lib. 6 cap. 7 num. 1 cauſam & modum hujus abdicationis ſic exprimit: *Non multo autem poſt inde reverſo imperatori ſcriptam reſignationem offert Athanaſius patriarcha, quartum jam annum eo ſacerdotio fungens: cujus cauſa erat, omnium pontificum & monachorum & laicorum tumultus, ſpiritualem illius rigorem non ferentium, eique principio clam & tacito murmure, poſt etiam apertè & abſque larva maledicentium; qui eum jamjam diſcerpturi videbantur, ni ſolio cederet. Sperabat ille quidem, ſe imperatoris ope conviciatores ulturum; deinde ſpe, neſcio quomodo, fruſtratus petit atque impetrat ſatellites, per quos ab impetu plebis ſervatus, in monaſterium ſuum circa Xerolophum incolumis reducatur.*

C

anno 1293, die 16 Octobris,

1023 Pachymeres tomo 2 lib. 2 cap. 21 & ſequentibus hæc omnia fuſiùs enarrat, ubi etiam cap. 24 tempus abdicationis ita accuratè notat: *Illud non de nihilo quis obſervans adjunxerit, ſic exactè quadriennium in patriarchatu Athanaſium expleviſſe, ut eamdem ferme iniit relictique regiminis eccleſiæ numeraverit diem ſextam decimam Octobris.* Id autem anno Chriſti MCCXCIII contigiſſe, confirmatur ex ipſo abdicationis inſtrumento, quod Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 968 & 969 Græco-Latinè exhibet, & cui Patriarcha ſic ſubſcribit: *Athanaſius miſericordiâ Dei archiepiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha, Indictione* VII. Cum igitur Indictio ſeptima à Calendis Septembribus anni MCCXCIII fluere cœperit, ex his teſtimoniis liquet, Athanaſium die XVI Octobris, anno Chriſti MCCXCIII dignitatem ſuam abdicaſſe, poſtquam quatuor annis ac duobus diebus ſediſſet.

1024 Ex his etiam conſtat, Athanaſium ad cathedram Conſtantinopolitanam evectum eſſe anno Chriſti MCCLXXXIX, quandoquidem quatuor annis ſedem tenuit, & die XIV Octobris patriarcha conſecratus eſt, ut ſupra ex Pachymere monuimus. Denique ex dictis ſequitur, completè intelligendos eſſe quatuor annos, quos Gregoras & Calliſtus primo Athanaſii patriarchatui tribuunt, & more ſuo erraſſe Georgium Phranzam, dum eidem octo annos adſcribit. Nonnulla de hoc Athanaſio dicenda ſervamus, quando poſtmodum reſtituetur cathedræ Conſtantinopolitanæ, in qua interim ſedit quidam monachus, qui antea nominabatur Coſmas, & poſtea dictus eſt

D *cum eam quatuor annis ac duobus diebus tenuiſſet*

CXIII. JOANNES XII, cognomento Sozopolitanus.

Joannes, antea vocatus Coſmas,

PAchymeres tomo 2 lib. 2 cap. 27 vitam & mores hujus Patriarchæ ſic breviter deſcribit: *Quoniam verò eccleſia præſide egebat, & qui ei videretur idoneus muneri, quærebatur, repertus in urbe quiſpiam monachus, nomine Coſmas, eſt, Sozopoli genus trahens, qui aliquot annis cum uxore vixerat, & vitam ſacerdotalem privatim exercuerat; ſed conjuge dudum dimiſſa, monaſticam elegerat profeſſionem, quam ſimul cum fratre & filio ſuſcepit. Hic poſtea in urbem adveniens, in monaſterio imperatoris, cui Archiſtrategi à ſancto, cui eſt dicatum, cæleſtis militiæ principe, nomen eſt, cùm alia exercuit miniſteria, tum eccleſiarchæ officio functus eſt. Senex is erat proſperæ valetudinis, ſpecieique venerandæ, vir manſuetus, modeſtiæ in omnibus compoſitique citra tumorem ac faſtum animi, nec non mitiſſimæ clementiæ ſpecimen præferens.*

E

pertinax ſchiſmatis defenſor,

1026 Deinde illum laudat, quod ſub imperio Michaëlis Palæologi unionem cum Eccleſia Romana repudiaſſet, ac ſchiſmati conſtanter adhæſiſſet: *Tempore illo factæ ingenti offenſione Græcorum cum Latinis pacis*, inquit, *cum imperator in proprium monaſterium certos homines miſiſſet juſſos explorare, cujus eſſent ſententiæ monachi; denuntiato cunctis, fore ut permanere in loco ſinerentur ii ſolùm, qui voluntati Auguſti ſuam ſubjungerent; qui contra ſentirent, ſtatim ejicerentur, inter parere recuſantes Coſmas hic fuit. Unde poſt longam voluntariam cuſtodiam, cujus ærumnas unà cum pariter incluſis fortiter tulit, precibus Alexandrini patriarchæ liberatus, ſeceſſit in cellulam ſolitariam, quam ſibi prius in proprio paraverat prædio apud inſulam maris illius, ibique habitavit.* Ex his liquet, Patriarcham illum pertinacem ſchiſmatis defenſorem fuiſſe.

F

quem imperator magni faciebat,

1027 Deinde ibidem narrat, qua occaſione Coſmas ille innotuerit imperatori, qui eum tanti faciebat, ut juxta teſtimonium ejuſdem Pachymeris de ipſo aliquando dixerit, *Si Coſmas ſtatim moreretur, &, eccleſia volente, coli eum pro ſancto contingeret, ſe imprimis comprobaturum eccleſiæ ſententiam, & devotionem in eum ſuam religioſis ritè officiis teſtaturum; ſin eccleſia cunctaretur ſacros ei decernere honores, ſe tamen in propoſito perſtare magnificandæ talis defuncti memoriæ, & eâ, quæ Sanctis tribuitur, veneratione proſequendæ.* Hanc fictitiam hominis ſchiſmatici ſanctitatem explodimus, quam ipſe Pachymeres in fine ejuſdem capitis ſordidâ pecuniæ cupiditate contaminatam fuiſſe non diffitetur, & lib. 4 cap. 11 refert, Coſmam ab epiſcopis de eodem vitio accuſatum eſſe.

1028 Poſt-

A *ineunte anno 1294 ad cathedram CP. promotus est,*

1028 Postquam Pachymeres tomo 2 lib. 2 cap. 28 exposuerat, quare Cosmas electus patriarcha nomen suum mutaverit, ibidem tempus ordinationis ejus sic exprimit: *Cosmas, accepto, ut erat solitum, ab imperatore pastorali baculo, honoratur & dibambulo* (est hoc genus lampadis juxta Possinum nostrum) *Kalendisque Januarii ordinationem accipit.* Possinus in Observationibus ad Pachymerem tomo 2 pag. 570 de illo consecrationis tempore ita differit: *De initio quidem clarè tradit Pachymeres libri secundi cap.* XXVIII, *Kalendis Januarii Joannem Cosmam ritè fuisse inauguratum patriarcham. Nec dubium ex toto contextu rērum antè ac pòst ibi narratarum est, quin istæ Kalendæ Januariæ fuerint proximè secutæ post discessum è patriarchio Athanasii, & hujus inclusionem in monasterium Cosmidii, quam* XVI *die Octobris, anni Christi* MCCXCIII *contigisse vidimus. Maneat igitur pro certo, Joannem Cosmam à Kalendis Januariis anni Christi* MCCXCIV *præesse patriarchali potestate Constantinopolitanæ ecclesiæ cœpisse.* Nos cum Banduro hanc verosimillimam Possini opinionem sequimur, & initium hujus Patriarchæ ineunte anno Christi MCCXCIV collocamus.

B *& illam anno 1303 desevit,*

1029 Nicephorus Callistus in suo catalogo apud Bandurum huic Patriarchæ novem annos administrationis ita assignat: *Joannes monachus & presbyter, abbas Pammacaristæ, & confessarius imperatoris, Sozopolitanus, qui prius Cosmas vocabatur, homo admodum pacificus & mansuetissimus, verè vir Dei. Præfuit annis* IX, *& cum abdicasset, sub eodem imperatore ejectus est, ac rursum inducitur Athanasius.* Cum Callisto synchrono, qui hîc catalogo suo finem imponit, Matthæus Cigala, & catalogus Labbeanus consentiunt, & eumdem annorum numerum Joanni Sozopolitano adscribunt. Quod si novem hos gubernationis annos completè numeremus ab ordinatione Joannis, quæ Kalendis Januariis anni MCCXCIV facta est, ingrediemur annum Christi MCCCIII, quo Joannes sedem Constantinopolitanam reliquit. Jam verò demonstrare conabimur, novem hisce annis menses aliquot superaddendos esse.

cum eamdem novem annis & aliquot mensibus possedisset; C

1030 Pachymeres tomo 2 lib. 4 cap. 34 & sequentibus narrat, quomodo Athanasius, qui ante Joannem Sozopolitanum patriarcha fuerat, & tunc in monasterio exauctoratus degebat, *mensis Januarii die quinta decima* imperatorem de imminenti terræ motu præmoneri jusserit, & imperator post paucos dies, prædictione eventu comprobata, memoratum Athanasium cum magna hominum multitudine adierit. Videntur hæc contigisse mense Januario anni MCCCIII, ut colligo ex intervallo temporis, quo Athanasius post abdicationem suam in monasterio illo vixerat, & quod Pachymeres ibidem lib. 5 cap. 1 exactè expressit his verbis: *Janua igitur monasterii, ubi diversabatur Athanasius, quondam patriarcha, decem jam annis, minus novem mensibus, clausa, quæ inaccessum ipsum & planè solitarium tanto intus spatio permanentem servarat, aperta tunc est.* Cum igitur Athanasius circa medium mensem Octobrem anni MCCXCIII se patriarchatu abdicaverit, ut suprà probavimus, ex subducto novem annorum ac trium mensium calculo patet, hæc post medium Januarium anni MCCCIII accidisse. Ceterùm eo tempore Joannes Sozopolitanus se adhuc pro patriarcha gerebat, ut ex variis capitibus apud eumdem Pachymerem colligi potest. Unde etiam sequitur novem Joannis annos completè numerandos, iisque aliquot menses addendos esse, ut ex infrà dicendis confirmabitur.

SEC. XIII. *qua occasione arithmeticus Possini error detegitur.*

1031 Possinus noster in Observationibus chronologicis tomo 2 pag. 570 ex proximè citato Pachymeris textu perperam infert, imperatorem mense Januario anni MCCCIV ad Athanasium iviſse, & à die XVI Octobris anni MCCXCIII usque ad diem XIX Januarii anni MCCCIV tantùm novem annos & tres menses numerat, cum certè intra istud temporis spatium decem anni ac tres menses effluxerint. Deinde post longam argumentationem chronologicam ibidem pag. 572 sic erroneè concludit: *Unde consequitur, Joannem Cosmam à Kalendis Januariis anni Christi* MCCXCIV, *ad diem* XXIII *Augusti anni Christi* MCCCIV *annis novem, septem mensibus & viginti duobus præterea diebus patriarchatum tenuisse.* At nescio, quomodo vir ille eruditus hîc uno anno semper à vero computo aberraverit: nam cuilibet supputare volenti manifestum sit, inter utrumque illud temporis intervallum, ab ipso Possino assignatum, decem annos & aliquot menses ac dies elapsos esse. Quare miror, quod Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 975 Possinum errantem cæcè secutus fuerit. E

Pachymères Græcè indicat mensem Junium,

1032 Denique Pachymeres tomo 2 lib. 5 cap. 6 exhibet authenticum abdicationis instrumentum, quod Joannes patriarcha ad imperatorem misit, & ibidem capite sequenti tempus illius ita indicat: *Feria erat hebdomadæ sexta, quam Paraſceven dicimus; prima verò post vicesimam dies mensis, qui Athenienſibus Mæmacterion est, quando imperator hoc scriptum accepit ..... Imperator tertiâ & vicesimâ mensis ejusdem die .. sumptis secum, qui Athanasium in sede repositum volebant, relictis verò illic iis, quorum erant studia contraria, rectà pergit ad monasterium, ubi Athanasius degebat, ac eum, prout ex tempore licuit, pontificaliter ornatum, ipse pedes passu lento sub flagrantissimo vapore solis meridiani per summam, ut tum erat, æstatem, aërem præ ardore vix spirabilem reddentis, cum assumptis unà, quotquot obiter occurrerent, clericis, & si qui è populo confluxerant, in ecclesiam deduxit.*

quo Joannes patriarchatum abdicavit, F

1033 *Sic rursus Athanasius episcopus, velut è præstigiatrice quadam machina prævisionis circa futurum terræ motum ab eo, ut putabatur, habitæ projectus in medium ostenditur; homo, qui sponte declarasset, se non posse sacrorum principatum resumere ..... Postera porrò inde die patriarcha Joannes, clanculum adornata profectione, ne quid intercederet, quo minus, uti decreverat, insalutato imperatore, urbe posset exire, unà cum suis hinc discedens, viam Sozopolim versùs instituit.* Habes hoc loco abdicationem Joannis Sozopolitani & restitutionem Athanasii, quam utramque mense Junio anni MCCCIII contigisse ostendemus, postquàm alterum Possini errorem, ex priori ortum, detexerimus.

quem Possinus pro mense Augusto malè accipit,

1034 Laudatus Possinus mensem, qui ab Athenienſibus Μαιμακτηριὼν dicitur, in proximè citato Pachymeris textu Augustum interpretatur, & in Observationibus tomo 2 pag. 494 interpretationem suam ita tueri nititur: *Cave putes hoc, ut aliis locis hujus Historiæ, priori nostro Glossario indicatis,* Μαιμακτηριὼνα *Junium dici. Repugnat manifestè character feriæ: nam certissimum est, annum, quo hîc narrata geri contigit, fuisse Christi* MCCCIV (ex superiori computo evidens est, hîc annum Christi MCCCIII indicari) *qui sine ulla controversia cyclum solis numeravit* XXV; *quia verò bissextilis fuit, duplicem habuit indicem Dominicæ litteram E & D, quarum prior*

SEC. XIII. *usque ad* XXVIII *Februarii diem, reliquo inde tempore posterior in usu fuit. Mense igitur Junio, si ejus meminisset hoc loco Pachymeres, oporteret in Kalendario ad latus vigesimæ primæ diei litteram B, indicem sextæ feriæ, quando D primam designat feriam, signari.*

& perperam ratiocinatur

1035 *Atqui contra, ut palam cernitur, D littera, character videlicet Dominicæ ipsius, vigesimam primam Junii diem insignit. Non igitur de Junio hic sermo .... Nota hæc propria Sextilis sive Augusti mensis est, & quidem solius inter omnes anni menses. Unde non videtur dubitandum, quin quem alibi* Ποσειδεῶνα *noster appellare consuevit, hoc loco* Μαιμακτηριῶνα *dixerit. Sane ipse innuit, non ex propria se hic, sed ex aliena loqui sententia, dum hunc mensem non absolutè* Μαιμακτηριῶνα *vocat, sed eum, qui juxta Athenienses sic appelletur.* Scriptor iste in Observationibus chronologicis ad eumdem Pachymeris tomum pag. 570 similia repetit, & pagina sequente aliam opinionis suæ ratiunculam addit his verbis :

B *Sanè suadet idem ille vehemens solis flagrantis æstus, quo excoctum fuisse Andronicum, dum hoc ageret, Pachymeres innuit verbis illis ...., quæ nemo non fatebitur, Sextili sive Augusto mensi sub Leonis signo & caniculæ sidere, longè omnium ardentissimo, eximiè convenire.*

ex erroneo calculo, quem suprà correximus.

1036 Totum hoc Possini ratiocinium nititur erronea hypothesi, qua sibi perperam persuadet, illam Joannis Sozopolitani abdicationem & Athanasii restitutionem anno Christi MCCCIV contigisse. Quinimo pleraque ipsius argumenta contra ipsum militant, & notæ chronologicæ, quas requirit, mensem Junium anni MCCCIII clarè designant : illo enim anno dies vigesima prima Junii in feriam sextam incidit, cum tunc littera Dominicalis fuerit F, & consequenter littera D sit index feriæ sextæ vel Parasceves ; quo posteriori nomine Pachymeres sextam cujuslibet hebdomadæ feriam appellare consuevit. Quod autem de magno solis meridiani ardore dicitur, opinioni nostræ nequaquam repugnat, cum mense Junio circa solstitium æstivum, præsertim Constantinopoli, sæpe ingens meridiani solis calor sentiatur. Ex his omnibus concludo, mensem Μαιμακτηριῶνα pro Junio accipiendum esse, & Joannem Sozopolitanum illo mense anni MCCCIII cathedram Constantinopolitanam deseruisse, postquam novem annis, quinque mensibus, & aliquot diebus in ea sedisset.

C

SECULUM XIV.

ATHANASIUS I iterum.

Athanasius juxta nos sedi CP. restitutus est mense Junio anni 1303,

EX supradictis sequitur, hunc Patriarcham anno Christi MCCCIII, die XXIII Junii sedi suæ restitutum fuisse propter memoratam terræ motûs prædictionem, de qua Pachymeres tomo 2 lib. 4 cap. 35 recenset diversa hominum judicia: aliqui enim non dubitabant istud vaticinium appellare, inquit ibi auctor ille synchronus, *operationem adversarii spiritus Dei gloriam furantis, ea, quæ Deo conveniunt, præripiendo, ut magnus loqui solebat Antonius. Nec deerant, qui humanis disciplinis ex observatione naturalium signorum ejusmodi eventus præsciri ac prædici disputarent posse.* Gregoras lib. 7 cap. 1 num. 3 tradit, quod plurimi ex clero & populo judicarent, eam prædictionem ab imperatore confictam esse, ut Athanasium cum majori indoctæ plebis plausu rursus ad sedem Constantinopolitanam eveheret: *Itaque imperatori*, ait, *de terræ motu & vaticinatione Athanasii concionanti, fidem habere non poterant ; sed submurmurabant, quod illius magnificandi studio ea confingeret, & falsam illi auctoritatem conciliaret, ut sui desiderii probabilem habere causam videretur.* Ex his satis liquet, quid ipsi schismatis propugnatores de hac Patriarchæ schismatici prophetia senserint. D

quam restitutionem patriarcha Alexandrinus

1038 Inter alios etiam patriarcha Alexandrinus illam explodebat, & restitutionem Athanasii Constantinopolitani mordaci apologo perstrinxit, ut Gregoras lib. 7 cap. 1 num. 4 narrat hoc modo : *Tum autem forte in urbe versabatur Ægyptiacæ Alexandriæ patriarcha, vir gravis, cujus mores solertia ipsa ingenii ornabat : quas ob res eum imperator plurimùm reverebatur & diligebat. Is cum inflammatum imperatoris studium erga Athanasium videret, audiretque eum illius nomen magnis laudibus ad miraculum usque extollentem, adeo ut eum toto animi affectu divo Chrysostomo æquipararet, festivè admodum magniloquentiam & intempestivum ejus studium taxavit his fere verbis :* " *Erat, inquit,* " *sutor quidam,* „ *qui felem albam habebat, unum quotidie mu-* „ *rem domi capere solitam ; quæ aliquando per* „ *imprudentiam in medium vas incidit, in quo* „ *sutor ille atramentum habebat, tingendis coriis* „ *destinatum : unde & vix eluctata, tota nigra* „ *evasit.* E

mordaci apologo explosit.

1039 „ *Ac mures quidem opinabantur, eam,* „ *monastico habitu sumpto mutatam, non com-* „ *missuram esse deinceps, ut carnibus vesceretur.* „ *Itaque metu posito, per pavimentum dispersi,* „ *odorari & vestigare cœperunt ea, quibus ale-* „ *rentur. Illa verò cum prodiisset, & tantam* „ *prædam oculis suis obversari vidisset, omnes* „ *simul comprehendere admodum cupiens, haud-* „ *quaquam poterat ; attamen duobus comprehen-* „ *sis epulata est. Reliqui omnes fugâ salutem quæ-* „ *siverunt, admirantes, quo pacto, sumpto mo-* „ *nastico habitu, crudelior evasisset. Vereor igitur,* „ *inquit, ne & Athanasius hic, prædictionum præ-* „ *mium sedem patriarchicam jam nunc consecu-* „ *tus, priorem illam asperitatem posteriore mul-* „ *tò majore deleat, sumptâ inde superbiâ ela-* „ *tus* „. Eventus docuit, veram hujus fabulæ significationem fuisse : nam Pachymeres tomo 2 lib. 7 cap. 23 de nimia Athanasii restituti severitate & potentia acerbè conqueritur, apud quem etiam alia hujus Patriarchæ gesta legi possunt. Porrò curiosus lector Bandurum tomo 2 Imperii Orientalis à pag 962 de epistolis aliisque ejus scriptis consulere poterit, dum nos ad alteram ejusdem Athanasii abdicationem narrandam properamus. F

Nicephorus Gregoras narrat,

1040 Gregoras lib. 7 cap. 9 num. 1 finem secundi patriarchatûs Athanasiani nobis ita exponit: *Sub hoc tempus etiam patriarcha Athanasius, abdicata dignitate, in cellis suis ad Xerolophum solitariam vitam amplexus est. In causa hoc erat: quidam illi infensissimi cum eum tamdiu patriarchicâ speculâ potiri cernere non possent (octavus enim annus exibat, ex quo is denuo in patriarchalem sedem restitutus fuerat) insidias illi atrocissimas & impietatis plenas aptarant : nam cùm ille potestatem patriarchalem adhuc retinens in Xerolophi cellis plerumque versaretur, è patriarchico solio scabellum furati, Christi servatoris figuram subtus delineant, ac utrimque imagines duas appin-*

A *appingunt, alteram imperatoris Andronici, frænos in ore habentis; alteram patriarchæ Athanasii, illum trahentis, velut eques equum solet. Tum idem scabellum ita ornatum ibi reponunt, ubi prius fuerat, in solio videlicet patriarchico.*

cur Athanasius se iterum dignitate abdicaverit,

1041 *Deinde quidam præter exspectationem id conspicati, eam fabulam vulgant, & Patriarcham apud imperatorem impietatis reum agunt. At imperator calumniatores accersit, eosque, ut quos impiæ nefandæque illius fabulæ auctores esse minimè dubitaret, in gravissimum & perpetuum carcerem compingit. Patriarcha verò indignatus, quod non multò gravior pœna illis irrogata esset, patriarchicæ sedi statim renuntiat.* Bandurus tom. 2 Imperii Orientalis pag. 976 & sequentibus Græco-Latinè refert litteras ipsius Athanasii, in quibus rationem suæ abdicationis reddit, & ex iis concludit, Athanasium secundo patriarchatu se non abdicasse propter illam causam, quam hoc loco Gregoras allegat. At non video, cur in hac

B re Nicephoro Gregoræ synchrono non credamus, cum forte astutus ille Patriarcha inter alias exprimere noluerit hanc præcipuam abdicationis suæ causam, quam sibi ab adversariis dedecori vertendam prævidebat. Sed quæcumque fuerit vera hujus abdicationis causa, parum nostrâ interest, dummodo tempus illius invenire possimus.

quod post octo annos secundi patriarchatûs fere elapsos

1042 Matthæus Cigala & Philippus Cyprius sex annos ac totidem menses huic secundo Athanasii patriarchatui adscribunt. Bandurus etiam sex annos & aliquot menses ei tribuit, ac secundam ipsius abdicationem anno Christi MCCCX alligat, quia Boivinius ad supra relatum Gregoræ textum in margine *annum Christi* MCCCX notavit. Attamen ex memoratis Gregoræ verbis clarè eruitur, octavum secundi patriarchatûs annum ferè elapsum fuisse, quando Athanasius dignitatem suam abdicavit: nam Græcè legitur ὄγδοον γὰρ ἔτος ἠνύετο, id est *octavus enim annus consummabatur*, vel juxta interpretationem Boivinii *exibat*, quamvis prior interpres, quem ipse præ oculis habuit, verbum Græcum ἠνύετο per Latinum *agebatur* minus propriè & distinctè explicasset. Georgius Phranza lib. 1 cap. 9, & catalogus Panvinii huic annorum numero adstipulantur, dum Athanasio restituto *octo annos* gubernationis rotundè assignant.

C

anno 1311 contigisse arbitramur.

1043 Nos testimonium Gregoræ coævi auctoritati Matthæi Cigalæ aliorumque recentiorum præferendum censemus, ac propterea secundam Athanasii abdicationem differimus ad annum Christi MCCCXI cum Raynaldo, qui in Annalibus ecclesiasticis eodem anno MCCCXI num. 73 illam rectè memorat, etsi ibidem nimis citò successorem ei assignet, cum sedes postea duobus integris annis vacaverit, ut ex infrà dicendis apparebit. Cum igitur Athanasius mense Junio anni MCCCIII rursus cathedram Constantinopolitanam ascenderit, ut suprà ex Pachymere probavimus, & juxta Nicephorum Gregoram octo ferè annis in ea sederit, ex subducto hujus temporis calculo sequitur, illum secundo suo patriarchatui circa mensem Junium anni MCCCXI renuntiasse, cum tunc ferme octo anni secundæ administrationis effluxissent.

CXIV. NIPHON I.

NOn statim hic Patriarcha Athanasio successit, ut numero præcedente monuimus; sed promotio ipsius saltem usque ad mensem Junium anni MCCCXIII differenda est, cum Gregoras post memoratam Athanasii abdicationem de bienni sedis vacatione memmerit, & simul postea secutam Niphonis successionem ibidem lib. 7 cap. 9 num. 2, post suprà relatam secundæ abdicationis historiam, immediatè sic narrat: *Interim duobus annis elapsis, Niphon Cyzici metropolitanus sedem vacantem occupat, pontificibus imperatoris voluntati obsecutis, ex urbe Cyzico translatus, & ad patriarchalem apicem evectus.* Onuphrius Panvinius in Chronico suo ecclesiastico pag. 110, & Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCCCXI num. 18 etiam notant, tunc ecclesiam Constantinopolitanam post secundam Athanasii abdicationem duobus annis vacasse. SEC. XIV. *Post duos sedis vacantis annos Niphon anno 1313 ad eam evectus est,*

cujus indolem

1045 Porrò Gregoras loco proximè citato mores hujus Niphonis ita describit: *Erat autem ille vir Græcarum litterarum, non fere, sed omnino rudis; imò etiam sacrarum, ut qui sua manu nec elementa litterarum sciret pingere: nam is, doctrinâ vix extremo digito degustatâ, ingenio contentus fuit. Quod si illam, quam à natura acceperat, intelligentiam & ingenii vim ad litterarum studia contulisset, inter doctissimos numerari certè potuisset. Sed divitiarum amore præoccupatus, externique splendoris & inanis gloriæ desiderio abreptus, omnem solertiam & excellentiam animi naturalem eò convertit, & iis rebus, velut fluctuum reciprocorum æstu, sua omnia studia tam nocturna quam diurna absorberi passus est. Itaque omnium rerum, ad usum vitæ pertinentium, peritissimus erat administrator; seu plantandæ arbores forent, seu vites opportuno tempore colendæ, seu omnis generis ædificia exstruenda. Denique quidquid granaria, quidquid cellas vinarias implet, quidquid loculos rumpit & capaciores quotannis exigit, solertissimè prospiciebat.*

E

& vitia describit Gregoras,

1046 *Omitto luxum in vestibus, & ferocium atque altorum equorum armenta, mensarumque delicias, quæ neque crassos humores gignerent, neque bonum faciei colorem corrumperent. Nam & mulieribus partem occupationum suarum tribuebat, idque non segniter acsi parum interesset, sed necessariò, & quasi haud posset detrectare. Qui mores eum pòst impulerunt, ut muliebrium rerum & possessionum (duo monasteria virginum intelligo, quorum alterum Pertze, alterum Cratæi dicitur) curam administrationemque susciperet; simul ut aliquid de reditibus occasione ædificiorum subtraheret; simul ut sæpius ibi cum fastu & mollitie versari posset. Hic quoscumque vel excellenti indole, vel quavis earum artium, quæ aut publicè omnibus aut privatim imperatoribus placerent, præstare cerneret, eorum se palam amicum simulabat; clam verò oderat, animumque & oculum malignum in omnes intendebat, & aliàs alios criminando, imperatoris aures furtim pulsare non dubitabat.* His coloribus schismaticus scriptor Patriarcham schismaticum depingit, & eodem capite enumerat aliqua illius gesta, quæ nos brevitatis causâ prætermittimus.

F

qui etiam narrat expulsionem ipsius

1047 Gregoras capite sequente cœptam de Niphone narrationem interrumpit commemorandis bellis Græcorum cum Turcis, de quibus etiam antea eodem libro egerat, & deinde res Niphonis resumit capite undecimo ejusdem libri, quod ita incipit *Sequenti anno etiam Niphon è patriarchali sede ejicitur ob multa & varia sacrilegia, atque ob amorem pecuniæ, quo ille impulsus, quæstum iniquum, nec satis dignitati suæ convenientem, instituebat. Is autem digressus, domi-*

SEC. XIV.

cilium sibi elegit eam partem monasterii Peribleptæ, quæ mare spectat. Certè videntur illa, quæ hic *sequenti anno* contigisse Gregoras memorat, ad priora Niphonis gesta, quibus cap. 10 planè diversam narrationem interserit, propriè spectare, & initium capitis undecimi cum fine capitis noni immediatè connectendum esse. Faciliùs mentem meam intelliget, qui libri proximè citati caput octavum & aliquot sequentia pervolvere ac inter se conferre voluerit.

quæ nobis post brevem cathedræ possessionem

1048 Catalogi recentiores huic Niphoni quatuor fere annos adscribunt. Sed tam diuturna patriarchatûs administratio componi non potest cum certioribus successorum annis, & claro Gregoræ computo, quem infra producemus. Quare propter memoratam narrationis connexionem, & Niphonis depositionem, quæ *sequenti anno* facta esse dicitur, aliasque rationes inferiùs proferendas probabiliùs arbitror, Niphonem dumtaxat uno anno & forte aliquot mensibus in cathedra Constantinopolitana sedisse. Ab hac sententia non

B abhorret Henricus Hilarius heterodoxus, qui in Chronico ecclesiæ Græcæ pag. 246 perturbatum Philippi Cyprii catalogum emendare nititur, & majori charactere notat sequentia: *Patriarcha Nipho, Cyzici metropolita, vix annum ecclesiastico muneri præfuit: ob crimen enim sacrilegii, avaritiæ, indignorumque tanto fastigio quæstuum, omnibus invisus erat, indeque abdicatus est.* Non indicat, ubi tam brevem Niphonis patriarchatum invenerit, cum tamen pag. 235 præmoneat, se *veram ac genuinam patriarcharum seriem ex scriptoribus Græcis* prosequi.

circa finem anni 1314 vel initium 1315 contigisse videtur.

1049 Georgius Phranza lib. 1 cap. 9 etiam opinioni nostræ favet, & licet determinatum gubernationis tempus non exprimat, tamen illud breve fuisse innuit his verbis: *Ei Niphon, Cyzici episcopus, substituitur; nec diu ea potestate usus, dejicitur.* Si fere quatuor annis patriarcha fuisset, dicendus esset satis diu sedem tenuisse, præsertim quia illam sceleribus suis contaminabat potius, quam possidebat. Igitur juxta calculum nostrum Niphon, qui circa medium annum Christi MCCCXIII cathedram Constantinopolitanam ascenderat, circa finem anni MCCCXIV vel initium anni MCCCXV ab ea dejectus est, cum illam anno uno & aliquot mensibus occupasset. Hæc chronologia nostra facilè conciliatur cum Bzovio, qui

C in Annalibus ecclesiasticis dejectionem Niphonis ad annum Christi MCCCXIV num. 29 refert, aut cum Spondano, qui in suis Annalibus ecclesiasticis eamdem anno Christi MCCCXV num. 8 consignat. Ceterùm nolo hîc commemorare, quomodo post suam expulsionem sceleratus ille homo & beneficiorum immemor Andronicum Juniorem contra avum suum concitaverit, ac rebellioni causam dederit, quæ omnia Gregoras lib. 9 cap. 7 num. 1 & 2 graphicè describit. Tantummodo pro sequenti chronotaxi hîc obiter observari volo, sedem Constantinopolitanam post depositionem Niphonis rursus uno anno vacasse, ut mox ex scriptore synchrono & teste oculato referemus.

CXV. JOANNES XIII, cognomento Glycys.

Cum sedes CP. anno uno vacasset,

NIcephorus Gregoras lib. 7 Historiæ Byzantinæ cap. 11 num. 1 post narratam Niphonis depositionem statim de successore ipsius scribit sequentia: *Anno uno interjecto, in patriarchicum solium imponitur Joannes Glycys, tum logotheta cursus publici, qui uxorem filiosque & filias habebat. Erat hic vir doctissimus, & generosæ illius Athenienſium elocutionis, si quis umquam, retinentissimus, utpote qui eam dicendi formam ac rationem tamquam divinum aliquod exemplar observaret. Idem gravi judicio, animi affectu ad optima quæque propenso, & morum sanctitate longè omnes superabat: quas ob res patriarchalem sedem velut meritum præmium accepit, cum uxor ejus statim monasticum habitum induisset. Atque ipse quoque sedis reverentia eumdem habitum induere quidem voluit; sed illius conatui imperator obstitit: nam cum corruptus humor non ita multo antè articulos ejus invasisset, certis anni intervallis gravissimè cruciabatur, & de sententia medicorum eum necesse erat carnibus vesci; qua de causa monasticus ei habitus non concessus est. Hujus viri consuetudine usus & ipse sum, quoad potui & licuit, nocturnis diurnisque ejus colloquiis interesse, & uberrimos fructus ex ipsius sermonibus colligere solitus, cum apud me* D E *maximè vigebat eloquentiæ amor; ætas autem mea vicesimum annum excedebat.* Ex hac sedis vacatione, & superiori annorum computo concludo, hunc Joannem ineunte anno Christi MCCCXVI ad cathedram Constantinopolitanam evectum fuisse.

Joannes anno 1316 ineunte ad illam promotus est,

1051 Hoc chronologicum sedis initium confirmatur ex quodam eventu, quem secundo hujus Patriarchæ anno accidisse idem testis oculatus lib. 7 cap. 12 num. 4 narrat his verbis: *Cum Joannes Glycys alterum annum in patriarchali solio sederet (qui annus ab orbe condito fuit sexies millesimus octingentesimus vigesimus quintus) accidit, ut vehementi Borea spirante crux anea è manu statuæ supra columnam positæ (eam dico, quæ in vestibulo maximi sanctæ Sophiæ templi erecta est) elaberetur.* Juxta recentiores Græcos annus mundi 6825 usque ad Kalendas Septembris cum anno Christi MCCCXVII concurrit, quo Joannes *secundum annum* (Græcè δεύτερον ἔτος) in throno patriarchali agebat. Igitur ex hac temporis nota verosimillimè inferimus, Joannem anno Christi MCCCXVI in cathedra Constantinopolitana sedere cœpisse.

& exeunte anno 1319 vel ineunte anno 1320 eamdem abdicavit.

1052 Nunc pergimus ad determinandam illius abdicationem, cujus causam & tempus prædictus Gregoras lib. 8 cap. 2 num. 1 sic exponit: *At patriarcha Joannes Glycys, cum & spem recuperandæ valetudinis nullam sibi superesse, & eo munere fungi se intelligeret, cujus administratio magnas vires & firmum corporis robur postularet; contra autem magna tranquillitate opus esse sciret corpori ægrotanti, & vicissim animum ipsum, utpote condolentem corpori, & ejus ægritudine distractum, magno ab externis rebus otio egere animadverteret (duo quippe inde maxima mala existebant, cum nec quotidiana negotia commodè & celeriter expedire, nec vulgi seu indignatio seu convicia reprimi possent) in medio administrationis cursu fatigatus, otio suo consulere, atque ex illo magno circumfluentium negotiorum æstu emergere statuit: quibus de causis imperator ejus voluntati annuit, eique Cyriotissæ monasterium, in quo habitaret, assignavit; in quod se quarto anno patriarchatûs sui contulit, abdicata utcumque dignitate.* Cum Joannes iste juxta superiorem computum ineunte anno Christi MCCCXVI cathedram Constantinopolitanam ascenderit, & juxta Gregoram *quarto anno* illam deseruerit, verosimiliter in ea sedit usque ad finem anni MCCCXIX vel initium MCCCXX, quod abdicationis

tionis tempus cum morte ſucceſſoris ejus optimè concordat, ut mox videbimus.

CXVI. GERASIMUS I.

Joanni ſupradicto non ſucceſſit Theodorus Metochita,

RAynaldus in Annalibus eccleſiaſticis perperam ſupradicto Joanni Theodorum Metochitam ſubſtituit, dum ibi ad annum Chriſti MCCCXI num. 73 patriarchas aliquot Conſtantinopolitanos ita enumerat: *In tantam porrò ſervitutem ſub ſchiſmatico imperatore redacta erat Græcorum eccleſia, ut patriarchas veluti theatrales imponeret, deponeretque: hoc enim ipſo anno, deturbato Athanaſio, Niphonem Cyzicenum ad patriarchale ſolium evexit, cui ejecto ſucceſſit Joannes Glyces, idemque Theodoro Metochiti locum dedit. Hic deinde pulſus infulas reliquit Geraſimo, qui iis parum potitus, monaſteriumque repetere coactus, transfuſos in Iſaiam honores indoluit.* Neſcio, quomodo Raynaldus Theodorum Metochitam ad ſedem Conſtantinopolitanam evexerit, quem hactenus nemo veterum aut recentiorum, quantum ſcio, pro patriarcha agnovit.

ſed Geraſimus inutilis ſenex,

1054 Multa quidem Theodori Metochitæ geſta recenſentur à Nicephoro Gregora, quem Raynaldus in margine citat; ſed ſcriptor ille nuſquam tradit, hunc virum umquam dignitate patriarchali ornatum fuiſſe. Quinimo Gregoras lib. 8 cap. 2 poſt narratam Joannis Glycys abdicationem, & recitatum illius teſtamentum, quod ipſemet juſſu iſtius patriarchæ conſcripſerat, ordinem rerum geſtarum ibidem num. 3 ſic proſequitur: *Hoc tempore in patriarchicum ſolium ſuccedit ſacerdos monachus è Manganorum monaſterio, Geraſimus, cano capite, ſed ſimplici vir ingenio; idemque ſurdaſter, audiendi ſenſu per ſenectutem maxima parte imminuto. Is Græcas litteras nc extremo quidem digito umquam attigerat; ſed erat ob inſcitiam & morum ſimplicitatem ad imperatoria obſequia aptiſſimus: hac enim de cauſa ad ea munera obeunda tales viri ab imperatoribus deliguntur, ut dicto audientes eis ſint, tamquam mancipia, & nulla re ipſis refragentur.* Sic etiam Georgius Phranza lib. 1 cap. 9 in locum Joannis Glycys immediatè ſubrogat Geraſimum, qui ibidem ab ipſo *canus quidem capillos, ſed moribus nauci atque inutilis* fuiſſe dicitur. Præterea nullus ſcriptor aut catalogus, quem viderim, meminit de Theodoro Metochita, tamquam patriarcha Conſtantinopolitano; ita ut non intelligam, unde Raynaldus illum eruerit. Denique ipſa temporis ratio ſuadet, neminem inter Joannem & Geraſimum intercedere potuiſſe, ut ex ſequentibus patebit.

qui ante menſem Aprilem anni 1320 ſedere cœpit,

1055 Catalogus Labbeanus notat, hunc Geraſimum ſediſſe *anno uno*, cui catalogus Panvinii ſuperaddit *menſ.....*, ita ut propter hanc ambiguam expreſſionem ignoremus, an ſupra annum Geraſimo menſis unus, an plures ſint tribuendi. Neque his tenebris lucem affert Georgius Phranza, qui lib. 1 ſui Chronici cap. 9 tantummodo affirmat, hunc Patriarcham *ad exiguum tempus* eccleſiæ præfuiſſe. At ſaltem ex catalogo Panviniano colligimus, annum unum, qui ab aliis huic Patriarchæ adſcribitur, completè numerandum eſſe, & Geraſimum certè anno uno ac menſe ſedem Conſtantinopolitanam occupaſſe. Hinc ulterius ſequitur, illum ſedere cœpiſſe ante menſem Aprilem anni MCCCXX, cum mortuus fuerit anno ſequenti circa diem XX Aprilis, ut illico videbimus.

Sec. XIV. & anno 1321, die 5 Aprilis cathedram adhuc occupabat;

1056 Cum Andronicus Junior contra avum ſuum imperatorem cum quibuſdam conjuraſſet, conſpiratione intellecta, avus illum accerſi jubet, publicè coram præcipuis imperii præſulibus reprehendendum, ut Gregoras lib. 8 cap. 6 num. 1 refert his verbis: *Sextâ porrò hebdomade ſanctæ Quadrageſimæ imperator, Geraſimo patriarcha & aliis pontificibus, qui tum forte aderant, accerſitis, nepotem adducit palam reprehenſurus, monituruſque, ut fugæ conſilia abjiceret; quo vel teſtium tantorum præſentia terrutus ac pudefactus, incœpto deſiſteret, vel ſi puniretur, non ſine cauſa probabili videretur eſſe multatus.* Iſtud anno Chriſti MCCCXXI factum eſſe, liquet ex Joanne Cantacuzeno, qui lib. 1 Hiſtoriæ cap. 12 diſertè aſſerit, Andronicum Juniorem ab avo ſuo propterea accerſitum fuiſſe *Nonis Aprilibus, Dominica ante diem Palmarum.* At ea Dominica anno Chriſti MCCCXXI incidit in Nonas Apriles ſeu diem V Aprilis, quandoquidem Paſcha die XIX ejuſdem menſis illo anno celebrabatur, ut apud chronologos certum eſt. Cantacuzenus libro proximè citato cap. 14 dicit, quod in hoc conventu inter alios arbitros confederit *Geraſimus patriarcha, divinis cumulatus muneribus*, qui, *ut in vita ſolitaria ipſum faſtigium perfectionis attigerat, ſic civilium publicarumque rerum longè ignorantiſſimus erat.*

at quando Andronicus Junior anno 1321 circa feſtum Paſchæ fugit,

1057 Cum verò Andronicus Junior paulò pòſt ad rebelle ingenium rediret, imperator novas inſidias ſuſpicatus, ut Gregoras lib. 8 cap. 6 num. 3 narrat, *eum comprehendere ſtatuit, & cum patriarcha Geraſimo conſilium iſtud ſuum, ut arcanum communicat. At ille ſtatim ad Juniorem imperatorem Andronicum accurrit, & arcanum prodit. Quamobrem is fugam ex eo cœpit accelerare.* Tum ibidem numero ſequente tempus hujus fugæ, quod noſtrâ hic multum intereſt, ita accuratè indicat: *Cum autem Reſurrectionis ſolenne & illuſtre feſtum adveniſſet, & quæ decreta erant, perfici ejus diei veſpere neceſſe eſſet, claves portarum, per quas ad Gyrolimnam itur, de more petiit & accepit: hoc enim propter matutinam venationem facere conſueverat. Igitur ſub mediam noctem, cunctis dormientibus, cum omnibus conjuratis egreditur. Tum equitando provecti in Syrgiannis & Cantacuzeni caſtra poſtridiè perveniunt: hi enim magno apparatu ad Adrianopolim fugam illius præſtolabantur. Erat is dies Aprilis vigeſimus anni ſexies milleſimi octingenteſimi vigeſimi noni.* Joannes Cantacuzenus ſynchronus, qui poſtea imperator fuit, circa tempus iſtius fugæ cum Gregora concordat, & lib. 1 Hiſtoriæ ſuæ cap. 18 ait, Andronicum Juniorem ex urbe egreſſum eſſe *decimo tertio Kalendas Maias, Indictione quarta anni ſexies milleſimi octingenteſimi viceſimi noni, poſt noctis medium, ſole jam ad apportandum diem novæ hebdomadis ſecundum ſurgere parante.* Hæc omnia annum Chriſti MCCCXXI certiſſimè deſignant, cum Paſcha ſeu feſtum Reſurrectionis illo anno in diem XIX Aprilis inciderit, ut ſuprà monuimus.

eodem anno obiit Geraſimus

1058 Hanc Andronici Junioris fugam tam ſcrupuloſè retulimus, quia ex illa pendet chronologicus Geraſimi finis, quem Gregoras lib. 8 cap. 6 num. 7 hac occaſione ſic manifeſtat: *Cum ſenior imperator ante ſolis ortum nepotis fugam cognoviſſet, eodem die pontificibus, qui in urbe aderant, accerſitis (nam patriarcha pridie fugæ obierat) ſcripto anathemate nepotem damnari jubet, ut rebellem; item eos, qui ſimul cum eo exiviſſent, quive deinde fuga evaſuri aut ejus par-*

tes

SEC. XIV. *tes defensuri essent.* Similia memorat Joannes Cantacuzenus lib. 1 cap. 19, ubi mortem ejusdem Patriarchæ indicat hoc modo: *Senior, postquam rem secus ire vidit atque speraverat, coactis, qui per id tempus Constantinopoli visebantur, episcopis (patriarcha enim Gerasimus morti concesserat ea ipsa nocte, qua nepos urbem deseruerat) expromptisque apud eos, quæ jure expromenda ducebat, persuadet, ut anathema contorqueant in omnes, quique nunc à nepote sint, quique postea futuri sint.*

1059 Videtur in hac mortis expressione discrimen unius diei inter duos istos scriptores synchronos occurrere, dum unus asserit, patriarcham *pridie fugæ* obiisse; alter verò affirmat, *ea ipsa nocte, qua nepos urbem deseruerat*, illum è vivis excessisse. Si nobis luberet utrumque textum curiosiùs discutere, fortè ambo conciliari possent; sed non est operæ pretium propter exiguam unius dieculæ differentiam hisce diutius inhærere, cum ex relatis horum auctorum testimoniis certum sit, Gerasimum obiisse anno Christi MCCCXXI, circa festum Paschæ, quod eo anno in diem XIX Aprilis incidebat. Ex dictis etiam sequitur, Gerasimum in patriarchatu mortuum esse, adeoque Raynaldum suprà perperam affirmasse, quod ille dignitate sua *parum potitus, monasteriumque repetere coactus, transfusos in Isaiam honores* indoluerit. Hic Raynaldi error ex sequenti sedis vacatione ultro in oculos incurret.

die 19 vel 20 Aprilis.

B

CXVII. ESAIAS.

Postquam sedes CP. duobus annis & aliquot mensibus vacaverat, anno 1323

DOrotheus Monembasiensis in Synopsi variarum historiarum, quæ Venetiis anno 1631 edita est, initium hujus Patriarchæ figit *pridie Calendas Decembris, Indictione septima*, ut Boivinius in notis ad Gregoram testatur. Cum Indictio septima à Calendis Septembribus anni MCCCXXIII fluere cœperit, ex hoc temporis charactere colligimus, Isaïam illo anno, die XXX Novembris evectum esse ad cathedram Constantinopolitanam, postquam ea duobus annis, septem mensibus, & aliquot diebus vacasset. Nec profectò mirum est, in tanta imperii perturbatione ecclesiam Constantinopolitanam tamdiu patriarchâ caruisse, cum & ipsa rerum gestarum series tam diuturnam sedis vacationem confirmet. Spondanus in Annalibus ecclesiasticis hanc Esaïæ successionem uno anno prævertit, eamque ad annum Christi MCCCXXII num. 18 ita refert: *Hoc eodem anno in demortui superiori anno Gerasimi patriarchæ Constantinopolitani locum suffectus ponitur ab imperatore Esaïas, monachus cœnobii montis Atho in Macedonia, septuagenario major.* Nos ob jam dicta probabilius opinamur, promotionem illam usque ad annum MCCCXXIII differendam esse.

C

Esaïas electus est,

1061 Sed sive hoc patriarchatûs initium anno Christi MCCCXXII sive anno MCCCXXIII affigas, certè corrigenda est interpretatio Wolfii, qui Græcum Gregoræ textum ita Latinè reddit, acsi Esaïas *in recèns defuncti patriarchæ locum* ab imperatore suffectus esset. Boivinius solerter hunc Wolfii errorem observavit, & eumdem Gregoræ textum lib. 8 cap. 12 num. 1 sic meliùs interpretatur: *Eo tempore monachus quidam ex monte Atho, septuagenario major, nulla sacerdotali dignitate præditus, idemque adeo imperitus, ut nec prima quidem litterarum elementa perfectè posset conjungere, in urbem venit: quem ob nimiam morum simplicitatem imperator in patriarchalem sedem, tum temporis vacantem, imposuit; quamvis multa crimina liberè illi objecta & à multis testata fuissent, propter quæ olim sæpe excluſus omni sacrorum Ordinum gradu fuerat. Quamobrem divino jure ob humanam cupiditatem spreto, passus est Deus à simplicissimo illo homine eos principatu dejici, qui tanto studio pro eo injustè contenderant, ut progressu historiæ res ipsa declarabit.*

D

cujus vitia Gregoras prodit, & Cantacuzenus silet.

1062 Gregoras lib. 9 cap. 3 narrat, quomodo hic Patriarcha contra Andronicum seniorem conjuraverit, ac propterea ab imperatore in monasterio Manganorum custodiæ mandatus fuerit. Sed Andronicus Junior, Constantinopoli fraudulenter occupata, & avo suo victo, Patriarcham liberat, atque in sedem suam restituit cum immodesta triumphi pompa, quam Gregoras eodem libro cap. 6 num. 7 ita describit: *Inde in Manganorum monasterium abit, ubi patriarcham Esaïam in custodia, vinculis libera, sedere diximus: quem inde abductum, & uni ex imperatoriis curribus impositum, ornamenta, ita ut erant, rubra præferenti, in patriarchicum solium restituit, nullis episcopis aut presbyteris sequentibus aut antecedentibus; sed tibicinibus & tibicinis, saltatoribus & saltatricibus comitantibus, ac latis canticis eum prosequentibus. Quarum quidem tibicinarum una probatissima habitu virili equitabat, & milites, ut secuta antea fuerat, ita nunc quoque sequebatur; Patriarcham verò ipsum antecedebat, quem solitis & meretriciis nugis, ut & ceteros, qui aderant, ad illiberalem risum facilè provocabat.* Joannes Cantacuzenus, qui in Historia sua partibus Junioris Andronici ubique favet, hanc ignominiosam pompam dissimulat, & crassam hujus Patriarchæ insciticm aliaque ipsius vitia studiosè tacet aut excusat. Quare apud Gregoram legi possunt reliqua Esaïæ gesta, ex quibus facilè quivis colliget, hunc hominem ingratum, iracundum, perfidum, & vindictæ maximè cupidum fuisse. Nos, his omissis, jam finem patriarchatûs ipsius quæremus.

E

Hic patriarcha obiit anno 1333.

1063 Bandurus, Boivinius, aliique viri eruditi ex serie narrationis, quam Nicephorus Gregoras instituit ab initio libri 10 usque ad cap. 7, ubi num. 3 de obitu Esaïæ obiter meminit, probabiliter concludunt, mortem istius Patriarchæ anno Christi MCCCXXXIII illigandam esse. Nos illam chronologiam etiam hîc sequimur, tamquam verosimiliorem, quæ non parum confirmabitur ex tempore successoris ipsius, qui non diu post mortem Isaïæ circa æstatem anni MCCCXXXIII electus est, ut postmodum ostendemus.

F

à qua chronotaxi Philippus Cyprius & Matthæus Cigala turpissimè aberrarunt.

1064 Interea hoc loco iterum satis mirari nequeo insciticm Philippi Cyprii, qui in catalogo suo apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 225 de eodem Patriarcha sic imperitissimè scribit: *Esaïas Montis sancti monachus. Cum is patriarchatu defungeretur, Constantino & Joanne Palæologis novissimis imperatoribus, capta est Constantinopolis à sultano Mechemete, qui omnes Christianos, imperatorem, & patriarcham concidit: mansitque ecclesia summo præsule viduata, donec prædictus sultanus, divino nutu coactus, ac subditis sibi Christianis postulantibus, legitimum patriarcham produxit.* Matthæus Cigala apud eumdem Bandurum tomo proximè citato pag. 214 nobis obtrudit similia, quæ quomodo in sanum cerebrum incidere potuerint, non intelligo: nam Constantinopolis à Mahomete Turcarum imperatore capta est, quando centum & plures anni post mortem Isaïæ patriarchæ effluxerant, ut suo loco postea dicetur.

A

CXVIII. JOANNES XIV, cognomento Aprenus.

Ante ætatem anni 1333 videtur Esaiæ suffectus hic Joannes,

NOn diu post mortem Isaiæ electus est hic Patriarcha, ut eruo ex verbis Cantacuzeni, qui electionem illam maximè promovit; quemadmodum ipsemet lib. 2 Historiæ suæ cap. 21 testatur, ubi ad rem nostram inter alia sic scribit: *Quia verò tum ecclesia Byzantina episcopo suo viduata erat, quod Esaias patriarcha nuper* (Græcè legitur ὃ πρώην πρότερον χρόνῳ, id est propriè, *non multo antè tempore*) *de vita exierat, visum omnino faciendum, ut alius in ejus throno locaretur. Cum igitur diutius controversando alii alium nominarent, magnus domesticus* (sub hoc nomine Cantacuzenus de se ipso loquitur) *imperatori auctor fuit, ut Joannem presbyterum designaret; quem quamquam apud Apros obscuris ortum natalibus, tamen ut in sacerdotali ministerio dexterrimum & ad id accommodatissimum idem domesticus inter suos domesticos adscripserat, qui sibi à sacris esset.* Deinde ibidem reliqua capitis ejusdem parte exponit, quomodo ipsemet omnes præsules, qui huic promotioni refragabantur, astutè ad Joannem istum eligendum induxerit. Gregoras lib. 10 cap. 7 num. 3 breviter meminit de eadem Joannis electione, quæ ante ætatem anni MCCCXXXIII videtur facta esse, sicut ex morte Isaiæ, & ibi relata rerum gestarum serie conjicimus.

B

sub quo reductio Græcorum ad Ecclesiam Romanam,

1066 Sub hoc Patriarcha rursus ab Ecclesia Romana laboratum est pro Græcorum unione, quam Nicephorus Gregoras impedivit, ut ipsemet lib. 10 cap. 8 num. 1 narrat his verbis: *Insecuto anno* (is erat annus Christi MCCCXXXIV, ut Raynaldus, Boivinius, aliique notarunt) *duo episcopi vetere Roma à Papa delegati venerunt, ut de pace & concordia ecclesiarum disputarent. Ac statim videre erat multos è populo zelum præ se ferre, sed non secundùm scientiam, ac temerariis & immodestis vocibus emissis ipsum etiam Patriarcham ad disputandum urgere. Is verò cum nec linguam dicendi usu exercitatam haberet, & suos episcopos maximam partem indoctissimos esse cerneret, tergiversabatur quidem; sed quomodo populi tumultum sedaret, nesciebat. Quare & nos ad id certamen suscipiendum cohortandos putabat, qui linguam aliquo orationis apparatu instructam haberemus, quamvis in sacrum catalogum non inscripti essemus.* Propter hæc Gregoræ verba Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCCCXXXIV num. 4 rectè observat, pristinum scientiæ splendorem apud Græcos post schisma adeo obsoleviſse, ut in imperiali urbe nemo inter præsules aut clericos inveniretur, qui cum legatis Romani Pontificis in theologicum certamen posset descendere, & ad hujusmodi controversias agitandas homo laïcus quærendus esset.

C

obsistente potissimum Nicephoro Gregora, ut ipsemet testatur,

1067 Deinde Gregoras ibidem aperit consilium, quod tunc indocto suo Patriarchæ ita suggessit: *Ego vero*, inquit, *primum vehementer urgebam ac monebam, ut taceret, & eum habitum præ se ferret, in quo inesset majestas quædam, & prudentis animi species appareret, Latinorum videlicet postulationem contemnentis: neque enim disputatione esse opus in præsenti.* Callidum enimvero effugium ad tegendam Patriarchæ aliorumque præsulum ignorantiam! Quia tamen satis videbat, fraudem illam ab aliis viris emunctæ naris facilè olfaciendam esse, mentem mutavit, ut ibidem prodit his verbis: *At cum rursus cogitarem, silentium ferè suspicione non carere; sed in exterorum animis varias & multiplices cogitationes excitare ac spargere, eorum præsertim, qui nec linguæ nec animo imperare didicissent, Patriarcham & episcopos quosdam selectos privatim conveni, & meam sententiam ad hunc ferè modum apud eos exposui.* Tum subdit longam suam disputationem, qua antistites in schismate confirmatos fuisse gloriatur.

SEC. XIV.

iterum frustrà tentata est.

1068 Raynaldus ad annum Christi MCCCXXXIII & MCCCXXXIV de hac irrita Romani Pontificis legatione, & schismatica Gregoræ oratione consuli meretur. Reliqua hujus Patriarchæ gesta, quæ parum ad rem nostram faciunt, apud Cantacuzenum & Gregoram sparsim legi possunt. Denique Petrus Lambecius in Commentariis de Bibliotheca Cæsarea lib. 5 à pag. 187 quædam ejusdem Patriarchæ scripta & alia ad ipsum spectantia recenset. Hæc omnia apud citatos auctores à curioso lectore videri poterunt, cum nobis non liceat singula referre. Propterea etiam omittimus dogmaticas Barlaami & Palamæ disceptationes, de quibus Gregoras & Cantacuzenus pro suo partium studio utrimque sæpius agunt, & quæ expulsioni Joannis Apreni causam dediſse dicuntur: nobis enim præcipuè incumbit indagare tempus, quo hic Patriarcha exauctoratus est, quod jam ex synchronis duorum scriptorum testimoniis accuratè determinare conabimur.

E

Joannes iste exauctoratus est circa illud tempus

1069 Gregoras lib. 16 cap. 4 num. 1 memorans gesta Cantacuzeni, simul ad propositum nostrum hæc habet: *Post Arcturi ortum imperator Byzantio egressus, Didymotichum venit, ut eos tumultus, quos ab imperatrice Irene jam sopitos fuisse diximus, componeret, & res in meliorem statum verteret. Hinc autem ille ante omnia Joannem patriarcham ejecit, & Byzantium, ut in palatio vinctus custodiretur, misit, ne & ipse favens novis rebus, quæ illic ciebantur, maximum & intolerandum reipublicæ detrimentum afferret. At hic, non longum ex eo in vita commoratus, ibi decessit, quinque ferme & sexaginta annos natus, quatuordecim circiter patriarchica dignitate potitus, & decimo post exaugurationem mense mortuus.* Quandoquidem illa Cantacuzeni expeditio in autumno anni MCCCXLVII facta est, ut Boivinius aliique rectè notant, postquam Joannes Aprenus antea Constantinopoli exauctoratus ac Didymotichum relegatus fuerat, jam propiùs inquirere oportet, quo tempore illa depositio Constantinopoli contigerit.

F

quo Cantacuzenus Constantinopolim cepit,

1070 Si quis apud Gregoram libri 15 caput 9 pervolvere voluerit, ex serie narrationis facilè comperiet, Joannem Aprenum patriarchatu dejectum fuisse circa illud tempus, quo Cantacuzenus clam noctu Constantinopolim occupavit. Id ipsum auctor ille lib. 19 cap. 1 repetit in oratione, quam coram imperatore Cantacuzeno habuit, & in qua num. 5 sect. 35 sic illum alloquitur: *Ad eum diem, quo Byzantium in tuam potestatem mediæ noctis vigiliæ redegerunt, Patriarcha usque ille esse perstitit, qui sacerdotes & episcopos ordinaret, & judicum decreta consignaret.* Imò Cantacuzenus lib. 4 cap. 3 apertè indicat, Patriarcham dignitate sua orbatum fuisse, paulo antequam ipse Constantinopolim intercepisset, & post narratam depositionis causam ibidem hoc ita asserit: *Tali modo Joannes patriarcha throno ejectus est, etiam antequam Byzantium intraret imperator.* Deinde ibi narrat, quomodo turbulen-

SEC. XIV. tum hunc hominem Constantinopoli Didymotichum relegare coactus fuerit, qui post contractum morbum & instabilem dementiam non diu vixit.

quod ineunte Februario anni 1347 contigit.

1071 Jam verò Gregoras lib. 15 cap. 8 num. 4 istud occupatæ urbis tempus ita exprimit: *Erat dies ille Februarii tertius, anni sexies millesimi octingentesimi quinquagesimi quinti.* At ipse Cantacuzenus circa diem nonnihil à Gregora differt, dum lib. 3 Historiæ suæ cap. 100 de se ipso sic scribit: *Secundum juramenta, qui in palatio erant, portis reclusis Cantacuzenum imperatorem acceperunt sexto Idus Februarias, anno orbis conditi sexies millesimo octingentesimo quinquagesimo quinto, Indictione quinta decima.* Præferimus computum Cantacuzeni, quia nullo modo est verosimile, illum errasse in signando die, quo imperii sedem invasit. Saltem ex concordi utriusque scriptoris synchroni testimonio constat, depositionem istius Patriarchæ contigisse circa ineuntem Februarium anni MCCCXLVII, cui tempori characteres chronologici, ab his auctoribus disertè expressi, certissimè respondent. Ex hoc patriarchatûs fine etiam confirmatur chronologicum ejusdem initium, quod suprà ante ætatem anni MCCCXXXIII collocavimus: si enim ab ineunte Februario anni MCCCXLVII, quo Joannes exauctoratus est, retrocedamus ad ver anni MCCCXXXIII, ex calculo exactè instituto sequetur, illum patriarchica dignitate potitum fuisse annos *quatuordecim circiter*, ut suprà citatus Gregoras affirmat.

B

CXIX. ISIDORUS I, cognomento Bouchiras.

Ante Maium anni 1347 in sede CP. collocatus est Isidorus,

VIdetur hic Patriarcha sedem Constantinopolitanam occupasse ante mensem Maium anni MCCCXLVII, ut colligimus ex narratione Cantacuzeni, qui lib. 4 cap. 4 tempus secundæ inaugurationis suæ ita indicat: *Tertio Idus Maias, eodem vere, in templo Dei Genitricis in Blachernis imperator Cantacuzenus ab Isidoro patriarcha denuò, Anna imperatrice & Joanne imperatore præsentibus, coronatus est..... Et quamquam Adrianopoli antehac à Lazaro patriarcha Hierosolymitano coronâ exornatus esset, suffecisset que apud viros prudentes illa sacra unctio, tamen, ne oblocutoribus sermonem daret, quod non Byzantii secundùm imperatorum solenne, coronam accepisset, iterum coronari placuit.* Ex antecedente & consequente rerum gestarum narratione satis apparet, hæc ad ver anni MCCCXLVII pertinere. Gregoras lib. 15 cap. 11 num. 3 hanc secundam inaugurationem *primo & vigesimo Maii die* factam putat, postquam ibidem num. 1 dixerat, quod *alter alterum auctorem habuerit & architectum dignitatis; Cantacuzenum quidem Isidorus patriarchicæ; Isidorum verò Cantacuzenus imperatoriæ secundò delatæ: quæ enim celebratio Didymotichi peracta fuerat, ea Palamitis completa minimè videbatur.* At potius in hac re credimus Cantacuzeno, qui verosimillimè magis memor fuit temporum & locorum, quibus ea sibi contigerunt, quamvis in aliis narrationibus, ad famam & gloriam suam spectantibus, merito de philautia suspectus habeatur.

C

quem auctores synchroni pro studio partium laudant vel vituperant,

1073 Porrò de moribus hujus Isidori, qui antea propter defensos Palamæ errores ab episcopatu Monembasiensi dejectus fuerat, auctores synchroni pro suo affectu scribunt: nam imperator Cantacuzenus, qui Palamitis impensè favebat, lib. 4 cap. 3 illum sic laudat: *Plures uno animo Isidorum eligunt, virum probatis moribus, ac mitem, & ad omnem sanctimoniam natum, atque in litterarum disciplinis & recondita dogmatum scientia perfectum.* At synodalis sententia, qua errores Gregorii Palamæ & sectatorum ejus damnantur, apud Leonem Allatium de perpetua Consensione ecclesiæ Occidentalis & Orientalis lib. 2 cap. 16 num. 4 de hoc Isidoro habet sequentia: *Patriarcha fit (ô Dei leges & tribunalia!) Isidorus, omnibus patriarcharum & antistitum calculis depositus; & sedet in magno throno, qui nec pusilli cujusdam dignus judicatus est; homo quemadmodum, qui bene eum & olim & nunc norunt, præ aliis stultior, vanus, mente nulla, cum aliis consuescere nescius, non melius à pejori discernere, ut aliorum præfectos addecet: ita res pertractans veluti & formicas per terram repentes, ludicrus planè universis, qui de eo ludos facere cupiunt, &, quod pejus est, neque obedientiæ legum gnarus, neque in cœnobio enutritus, sed in urbibus & rebus publicis commixtus, & pædagogus & puerorum pædotriba.* De Isidoro etiam contemptim loquitur Gregoras, & lib. 15 cap. 12 acerba populi dicteria contra illum recenset. Verùm hæc & similia apud citatos auctores fusius referuntur, quam ut ea hoc loco nobis liceat transcribere.

D

E

& qui præ pudore vel tristitia

1074 Igitur transimus ad mortem hujus Patriarchæ, quam Gregoras lib. 18 cap. 1 num. 2 sic refert: *Is fuit rerum status, cum Isidorus patriarcha gravi morbo corripitur; erat autem illud ventris profluvium juge ac diuturnum, adversus quod nec manus nec ars medicorum quidquam poterat. Tametsi primo accessu non admodum violentus invaserat hic morbus, sed sensim ac paulatim, atque (ut ita dicam) pedetentim procedere visus fuerat, & hominum exspectationem quasi ludificarat. Enimvero, ut plerique aiebant, natus erat ex tristitia, quam tacitus pudor pepererat. Scilicet vir ille propriis somniis intentus, omnia dicta & facta inde auspicabatur, divinum eum afflatum vocans: his perpetuò gloriabatur, & palam mentiri eum non pudebat. Quin & imperatori pariter & aliis quibuslibet quædam quasi vaticinia & oblatas divinitus visiones referebat, in quibus fuit & Galatici Latinorum castelli, in adverso littore positi, excidium, quod illi affirmabat certò & constanter prænuntiatum à Deo fuisse. Itaque his confisus imperator, antequam classem prorsus instructam haberet, pugnam acceleravit.*

F

ob falsum sibi vaticinium obiisse dicitur,

1075 *Cum igitur ille funestissimæ cladis auctor præcipuus Romanis fuisse videretur, omnibus exprobrantibus, non audebat fixis oculis aut imperatorem aut intelligentiâ præditum quemquam aspectare; sed in profundos verecundiæ suæ recessus semetipsum abdebat. Quamobrem diuturna inde ægritudine confectus, postquam intima ipsius substantia morbo consumpta est, ex hac vita excessit.* Cantacuzenus hanc mortis causam silet, dum lib. 4 cap. 16 de obitu ejusdem Patriarchæ sic breviter meminit: *Per id tempus Isidoro patriarcha rebus mortalibus exempto, qui thronum annis... tenuerat, & gregem divino ardens amore paverat, imperator Callistum in ejus sede collocat.* Non videmus, quo fundamento Pontanus noster in Latina sua Cantacuzeni interpretatione posuerit annos *decem* illo loco, cujus lacunam nos suprà punctis indicavimus, cum ipsemet in notis ad hoc Cantacuzeni caput pag. 1053 fateatur, numerum annorum in textu Græco non fuisse expressum: *Lacuna est in Græco*, inquit ibidem, *longior*, quam

A *quam opus videatur ; nam quod ſequitur* ἐνδιατελῶς, *declarat nihil omiſſum, præter annorum numerum, quibus Iſidorus patriarcha ſedem Byzantinam obtinuit.*

quam mortem anno 1349 aſſigendam putamus.

1076 Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCCL num. 19 hunc Pontani errorem ſic ante nos obſervavit : *Quod ad ſedem Iſidori attinet, omnino exiſtimamus, erraſſe Pontanum interpretem Cantacuzeni, cum lacunam textus Græci numeri annorum ejus implere volens,* DECEM *poſuit ; quandoquidem ex ipſo Cantacuzeno vix quadriennium ei poſſit tribui.* At nos probabiliùs putamus, vix triennium patriarchatui ipſius concedendum eſſe, cum catalogus Labbeanus eidem Patriarchæ tantummodo *annos duos, menſes ſeptem, dies quindecim* expreſſè adſcribat. Cum igitur juxta chronotaxim noſtram Iſidorus anno Chriſti MCCCXLVII ante menſem Maium in cathedra Conſtantinopolitana ſedere cœperit, cum Boivinio & Banduro ſtatuimus, illum circa finem anni MCCCXLIX obiiſſe.

B

CXX. CALLISTUS I.

Anno 1350 non diu poſt mortem Iſidori videtur ſucceſſiſſe Calliſtus,

BOivinius, Bandurus, aliique initium hujus Patriarchæ anno Chriſti MCCCL affigunt. Certè electionem ipſius non diu dilatam fuiſſe, colligimus ex Cantacuzeno, qui lib. 4 Hiſtoriæ ſuæ cap. 16 mortem Iſidori & ſucceſſionem Calliſti ita conjungit : *Per id tempus Iſidoro patriarcha rebus mortalibus exempto, qui thronum annis..... tenuerat, & gregem divino ardens amore paverat, imperator Calliſtum in ejus ſede collocat. Hic poſt ſeceſſum à mundana vita in monaſterium Iberorum apud montem Atho ſe abdiderat : quem, ut virtutis æmulum, & ad miniſterium tale idoneum audivit, miſſa triremi Byzantium adduxit. Eam electionem epiſcopis indignè patientibus, quamquam non omnibus, & aliis alium nominantibus, datâ ſolicitè operâ, imperator ad conſenſum omnes impulit. Ita Calliſtus ceteris, omnium calculis, prælatus eſt.*

quem Nicephorus Gregoras

1078 Gregoras lib. 18 cap. 1 num. 3 poſt narratam Iſidori mortem, de ſucceſſione Calliſti etiam immediatè agit, & illum diverſis planè coloribus ſic depingit : *Mox deliberatione ab aliis inſtituta,*

C *quiſnam ejus ſedem ac dignitatem excepturus eſſet, magno & inflammato ſtudio à Palamitis certatum, ne quis promoveretur, niſi qui percuſſor & temulentus foret, omniſque eruditionis perinde expers, ut illi, qui à ligone & bidente ſub veſperam redeuntes, iracundum & ferinum quemdam morem domum referunt. Id verò agebant, ut iis facillimum eſſet quovis perſecutore ſæviorem illum opponere iis, qui piè & rectè de Deo ſentirent, & à communione Palamæ penitus abhorrerent. Aliis itaque alium proponentibus, horum ſuaſu ex monte Atho accerſitur unus ex Palamæ amicis, nomine Calliſtus. Huic ob vecordiam ac dementiam ingenium erat omnium immitiſſimum. Quamobrem eorum, à quibus vocabatur, propoſito ac ſtudio omninò conveniebat.*

teterrimis coloribus depingit.

1079 Tum duobus numeris ſequentibus auctor ille narrat, ſibi ab imperatore nequidquam oblata fuiſſe multa munera, ac ipſam dignitatem patriarchalem, ſi Palamitis conſentire vellet, ac ibidem num. 6 novum Patriarcham ſic pergit depingere : *Deinde hominem ſupra memoratum, qui jam ex Atho monte advenerat, conſpicatus* (nempe Cantacuzenus imperator) *confeſtim nec admodum cupientibus epiſcopis ejus provinciæ, quæ tunc ſalva reſtabat, patriarcham eligendum proponit. Eum verò non aliam ob cauſam promovere feſtinavit, niſi quia ad exercendam perſecutionem optimè à natura comparatus vir ille, pœnarum atrocium & immanium inſtrumentum erat, quolibet carnifice inhumanius : quippe omnis eruditionis expers, propenſiſſimus erat ad ſupplicia decernenda, & ad injuriam abſque verecundia inferendam ; item ad feriendum manu & baculo, iracundia effræni, ſermonibus fœdis & minimè convenientibus ſive habitui, quem induerat, ſive monti & inſtituto religioſo, cujus ſe alumnum gloriabatur. Quinimo homines pios, quos multabat & perſequebatur, quorum miſereri eum oportebat, fame & ſiti, & omnibus ærumnis enectorum, inſepultos projici jubebat. Quod ſi qui naturæ ſimilitudine commoti operam dediſſent, ut illorum corpora humo tegerentur, novum illud crimen ſimili pœna rurſum luebatur.* Hactenus Gregoras, qui forte hæc Calliſti vitia pro ſuo contra Palamitas odio nonnihil exaggeravit. Sed ſinamus ſchiſmaticos illos inter ſe contendere, & ad recenſenda reliqua hujus Patriarchæ geſta procedamus. SEC. XIV. E

Cum patriarcha ille pſeudoſynodo Palamiticæ ſubſcripſiſſet ad annum 1351,

1080 Anno Chriſti MCCCLI *Calliſtus miſericordiâ Dei archiepiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ & œcumenicus patriarcha* poſt imperatores ſubſcripſit ſynodo, quæ Conſtantinopoli contra ſectatores Barlaami Calabri & Gregorii Acyndini à Palamitis habita eſt, & in cujus fine apud Petrum Lambecium lib. 5 Bibliothecæ Cæſareæ pag. 202 tempus ita notatur : Ἔτους, ϛωνϑ' τῆ μηνὸς Αὐγούστου τῆ δ' ἰνδικτιῶνος, id eſt *anno* 6859, *menſe Auguſto quarta Indictionis.* Hi anni ab orbe condito juxta vulgarem recentium Græcorum ſupputationem, aliique characteres chronologici annum Chriſti MCCCLI deſignant. Porrò hanc pſeudo-ſynodum Palamiticam Combefiſius in Auctario noviſſimo Græcorum Patrum part. 2 à pag. 135 Græco-Latinè edidit, eamdemque Harduinus noſter tomo XI Conciliorum à col. 283 nuper nova interpretatione Latina illuſtravit. Sed tum ipſe, tum Labbeus noſter in chronologia hiſtorica videntur illam ſynodum ad annum Chriſti MCCCL perperam referre.

deinde ineunte anno 1354 è ſede ſua pulſus eſt,

1081 Quia Calliſtus patriarcha Matthæum, Joannis Cantacuzeni filium, imperatorio diademate coronare nolebat, è ſede patriarchali dejectus eſt, ut ipſe Cantacuzenus lib 4 Hiſtoriæ ſuæ cap. 37 fuſè explicat, ubi etiam in fine citati capitis de exauctorato Patriarcha hæc addit : *Calliſtus patriarcha cum perdiu in monaſterio Mamantis martyris delituiſſet, primùm quidem Galatam confugit, ubi ad tempus inter Latinos ſe abdidit : inde eorum operâ Tenedum ad juniorem imperatorem pervenit, à quo perbenevolè habitus eſt, ut qui ipſius cauſâ tantam ærumnam ſibi paraviſſet.* Raynaldus, Spondanus, aliique hiſtorici & chronologi illam Calliſti depoſitionem communiter anno Chriſti MCCCLIV affigunt ; eam autem ineunte iſto anno factam eſſe, ex ſequentibus colligetur. F

CXXI. PHILOTHEUS.

quam menſe Februario ejuſdem anni 1354 jam aſcenderat Philotheus,

HIc Patriarcha jam menſe Februario anni MCCCLIV in cathedra Conſtantinopolitana ſedebat ; ut liquet ex authentico inſtrumento, quod Harduinus noſter tomo XI Conciliorum col. 339 inſeruit, & in quo tempus ab imperatore Matthæo, Joannis Cantacuzeni filio, ita exprimitur : *Porrò ut præſens edictum majeſtatis meæ firmum*

SEC. XIV. *& immobile perſtet in omne ævum, tum ſcriptum ei ab ipſa eſt, tum ſancto altari manibus meis, veluti ſacrum donarium ferens, appendi, præſente potentiſſimo ſanctoque meo imperatore ac rege, patre majeſtatis meæ, & ſanctiſſimo domino meo œcumenico patriarcha domino Philotheo, & divina ipſius ſacraque ſynodo; menſe Februario, Indictione ſeptima. Matthæus in Chriſto Deo fidelis rex & imperator Romæorum.* At menſis Februarius Indictionis ſeptimæ hoc loco non niſi annum Chriſti MCCCLIV deſignare poteſt, ut ex ipſis hiſtoriæ adjunctis certiſſimum eſt.

acerrimus hæreſeos Palamiticæ defenſor

1083 Cantacuzenus lib. 4 cap. 37 jactat, ſe poſt depoſitionem Calliſti præſulibus ac clericis reliquiſſe liberam patriarchæ eligendi poteſtatem, ac de ipſa Philothei electione ibidem ſic ſcribit: *Divinâ ſancti Spiritus gratiâ invocatâ, tres eligunt, Philotheum Heracleæ, Macarium Philadelphiæ epiſcopos, & privatum adhuc Nicolaum Cabaſilam, electorumque nomina imperatori ſcripta mittunt, qui Philotheum maluit; & is non diu pòſt, legitimis omnibus ſervatis, patriarcha*
B *conſecratus, eccleſiam aliquamdiu adminiſtravit: nam gradu ſuo brevi depulſus eſt, ut infra memorabimus. Adminiſtravit autem eximiè, atque ut par fuit, cum ſumma lenitate, moribus & ſermone inclytus.* Auguſtus ille ſcriptor lib. 4 cap. 29 & alibi ſæpius eumdem impenſè laudat. Sed nobis ſuſpectæ ſunt hæ laudes, quia videntur proficiſci ex affectu Cantacuzeni erga errores Palamæ, quos Philotheus tunc etiam acriter propugnabat.

qui anno ſequente ob mutatum imperatorem fugere coactus eſt.

1084 Anno ſequente Philotheus ſedem Conſtantinopolitanam deſerere coactus eſt, quando Calo-Joannes Palæologus, ab imperio injuſtè excluſus, ope Franciſci Cataluſii Genuenſis & favore populi Conſtantinopolim occupavit: tunc enim victoris iram metuens, ultro fugit, ut Cantacuzenus lib. 4 cap. 40 narrat his verbis: *Eò ſeditionis ac tumultus re progreſſa, etiam Philotheus patriarcha, populi in ſe incurſum metuens, è patriarchio fugit, ac ſeſe latebroſè occultavit: nam Palæologum ſibi, ut pro Calliſto (qui ipſius cauſâ feciſſet ac paſſus eſſet omnia) intruſo iratum eſſe conjiciebat.* Labbeus noſter in Chronologia hiſtorica, ac alii paſſim in Annalibus eccleſiaſticis tradunt, id anno Chriſti MCCCLV accidiſſe. Reliqua,
C quæ ad hunc Philotheum ſpectant, poſtmodum memorabimus, quando hic poſt mortem Calliſti rurſus in Cathedra Conſtantinopolitana collocabitur. Interim in illa ſedit

CALLISTUS iterum.

Poſt hujus fugam circa finem anni 1355 vel initium 1356 ſedi reſtitutus eſt Calliſtus,

CAntacuzenus lib. 4 cap. 42 de reſtitutione hujus Patriarchæ ſic loquitur: *Eadem hieme & patriarcha Calliſtus Tenedo reverſus, eccleſiaſticam poteſtatem recepit, cum contradicere nemo auderet. Quin nec ipſe epiſcoporum de reſtitutione ſua ſuffragium expetebat: ſed indigniſſimè, non à Cantacuzeno ſolùm, verùm etiam ab epiſcopis violatum ſe arbitratus, ſuo ſibi ſuffragio reditionem confirmans, injuriæ auctores ad pœnam deposcebat. Interceſſit tamen Palæologus imperator, præteritas contentiones, & qui tum fuit, rerum ſtatum pro nihilo habendum autumans.* Ex *eadem hieme*, qua id contigiſſe Cantacuzenus aſſerit, non improbabiliter concludimus, Calliſtum circa finem ejuſdem anni MCCCLV, vel initio ſequentis, ſedi ſuæ reſtitutum fuiſſe.

1086 Quamvis hic Patriarcha ad Latinos fu-
D *qui etiam erroribus Palamiticis favit,*
gerit, ut ſuprà ex Cantacuzeno vidimus, & ſub imperatore Palæologo, unionem cum Eccleſia Romana deſiderante, ad ſedem Conſtantinopolitanam redierit, non videtur tamen erroribus Palamiticis aut ſchiſmati renuntiaſſe: nam hic ipſe imperator *anno à conſtitutione mundi ſexto milleſimo, octingenteſimo, ſexageſimo ſexto, menſis Novembris ſeptimo die, Indictione undecima*, id eſt, anno Chriſti MCCCLVII, ad Innocentium VI Pontificem dedit litteras, quæ in Vita S. Petri Thomaſii apud nos tomo 2 Januarii à pag. 1000 leguntur, & in quibus pagina ſequente inter alia Pontifici Romano ſic promittit: *Propter patriarcham verò non dubitetis: deponam enim eum, & ponam alium, quem ſcio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ eſſe fidelem.* Hæc de Calliſto patriarcha intelligenda eſſe, apparebit ex anno MCCCLXII, quo ipſum in legatione apud Triballos obiiſſe putamus.

& in legatione apud Triballos

1087 Jam ſæpe citatus Cantacuzenus lib. 4 cap. 50 legationem ac mortem Calliſti ita refert: *Per idem tempus & Calliſtus patriarcha, legatus ab imperatore ad Eliſabetham Cralis conjugem, Pheris poſt illius obitum habitantem, miſſus eſt:*
E *adhuc enim, eo ſuperſtite, inimicitias exercebant. Summa legationis erat, ut, omiſſo bello inter ſe, barbaros qui eſſent in Thracia Romanorum* (Græci hoc nomine appellari affectant) *Triballorumque provincias infeſtantes, & aſſiduè depopulantes, conjunctis copiis invaderent. Cralæna & omnes proceres Triballi legationem placidè audierunt, & æque viſum, armis appetendos eſſe barbaros, patriarchamque laudibus ac veneratione non parva afficiebant; & Eliſabetha præcipuè mirâ illum benevolentiâ tractabat, ſeſeque Deum quemdam hoſpitio accepiſſe putabat. Evenit autem ut & ipſe patriarcha & comites ejus, præter paucos, ſævo correpti morbo omnes interirent.* Tum ibidem addit, cadaver Patriarchæ, honorificè ſepultum ac in tanta veneratione habitum fuiſſe, ut regina illud monachis repetentibus reddere recuſarit, dicens, ſe *ejus viri patrocinio egere.* Verùm hæc ipſa Cantacuzeni elogia & tanta ſchiſmaticorum reverentia ſuſpicionem noſtram augent de pertinacia in ſchiſmate & hæreſi Palamitica, ut ſuprà indicavimus.

anno 1362 extremum ſpiritum efflavit.

1088 Propter varias rerum tunc geſtarum circumſtantias, quas Cantacuzenus ibi exponit, cum Banduro aliiſque veroſimiliùs exiſtimo, hanc Calliſti mortem ad annum Chriſti MCCCLXII referendam eſſe. Hæc opinio noſtra confirmatur ex *annis duodecim*, quos catalogus Labbeanus patriarchatui ipſius adſcribit: ſi enim anno Chriſti MCCCL cathedram aſcenderit, ut ſuprà ſtatuimus, & in ea duodecim annis ſederit, debuit illam uſque ad annum Chriſti MCCCLXII occupare. Fortaſſe quiſpiam dicet, interea Philotheum uno alterove anno in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe, adeoque duodecim annos Calliſto tribui non poſſe. At reſpondeo, iſtud temporis ſpatium, quo Philotheus ante mortem Calliſti ſede potitus eſt, ab auctore hujus catalogi non computari, qui probabiliter illum pro legitimo patriarcha tunc non agnoſcebat, eo quod Calliſti viventis locum injuſtè invaſiſſet. Hæc reſponſio planè concordat cum numero annorum, quibus ab auctore ejuſdem catalogi poſt mortem Calliſti ſediſſe dicitur

A

PHILOTHEUS iterum.

Mortuo Calliſto, Philotheus

CAntacuzenus proximè citato Hiſtoriæ ſuæ capite ultimo narrat bellicam Joannis Palæologi expeditionem, ac de iterata Philothei ſucceſſione ſubjungit ſequentia: *Imperator, turri everſa, Byzantium ſe retulit. Audiens autem patriarcham in legatione mortuum, circumſpiciebat, quem in ſede patriarchica locaret, dans negotium epiſcopis, ut de more conventum agentes, & eccleſiæ rectorem deſignantes, ſuper eo certiorem ſe facerent. Ubi cunctis placuit, Philotheum meritò reducendum, & imperator approbavit. Sciebat enim ille, non ſuo crimine aliquo locum deſeruiſſe; ſed ſponte ceſſiſſe, ne videlicet ob æmulationem eccleſia turbis & ſeditione repleretur: quare & amabat eum, & quoties in palatium veniret, jucundè cum illo colloquebatur; viciſſimque cum ipſe in monaſterium veniret, ubi ille degebat,* B *noctem cum eo ſermonibus tranſigebat. Miſſis filiis Andronico imperatore & Manuele deſpota, multiſque proceribus, in eccleſiam eum reduxit, & in ſolio patriarchæ conſtituit. Jamque ceu lucerna ſuper candelabrum poſita ad verum lumen commiſſam ſibi eccleſiam perducit, ſalutaribus dogmatis pietatis eam enutriens, ac velut bona corporis habitudine confirmans, & mores componens, & quoad ejus fieri poteſt, ex vita profana crebrò docendo & monendo ad cæleſtem illam provehens.*

anno 1362 ad cathedram CP. rediit,

1090 Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCCLXII num. 17 hanc Philothei ſucceſſionem aut reſtitutionem ita refert: *Defuncto Calliſto in legatione, quam hortatu Palæologi imperatoris ſuſceperat ad Cralænam Triballorum reginam pro pace inter ipſos concilianda & jungendis viribus adverſus Turcos, Thraciam Græcoſque ſimul ac Triballos infeſtantes, reductus in thronum eſt prædictus Philotheus, olim monachus montis Atho, & poſtea factus Heracleæ in Thracia epiſcopus; vir utique apud ſuos probatiſſimus, quippe ſchiſmati addictiſſimus, & phantaſtici illius luminis Thaborii propugnator acerrimus.* Labbeus noſter in Chronologia hiſtorica part. 3 pag. 229 etiam tradit, Philotheum anno Chriſti MCCCLXII in locum Calliſti mortui ſucceſſiſſe, ac pervicaciter ſchiſmati erroribuſque Palamæ adhæſiſſe.

C

qui ab aliquibus in ſchiſmate & hæreſi perſeveraſſe dicitur,

1091 Leo Allatius in Opere de Libris eccleſiaſticis Græcorum diſſert. 2 pag. 115 pravam hujus Patriarchæ doctrinam ſatis indicat his verbis: *Philotheus Palamæarum partium aſſertor multis contra Latinos invectus eſt: multum etiam pro Palama illiuſque hæreſibus, à pleriſque Græcis oppugnatis & damnatis, defendendis, & ſcriptis & operibus inſudavit. Tandem ipſum Palamam inter Sanctos retulit, & Officium in ejus laudem compoſuit, ut infra videbimus.* Dein pag. 194 & ſequente idem ſcriptor Philotheum illum jure merito reprehendit, quod in Triodio Græcorum Palamam hæreticum ſanctis Græciæ doctoribus æquiparet, eumque ſummis laudum præconiis exornet; ut ibi fuſius poteſt videri. Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCCXXXIX num. 19 eamdem Philothei impietatem acriter carpit, & ex Triodio refert hunc Officii Palamitici titulum: *Dominicâ ſecundâ ſacrorum Jejuniorum canitur præſens Officium ſancti patris noſtri Gregorii archiepiſcopi Theſſalonicenſis thaumaturgi, qui & Palamas nuncupatur, à ſanctiſſimo patriarcha Philotheo compoſitum.* Wangnereckius noſter in prolegomenis ad Pietatem Marianam Græcorum num. 28 de hac impia Philothei temeritate etiam conqueritur, eumque planè ſchiſmaticum, imo & hæreticum fuiſſe affirmat. Omnes iſti ſcriptores de hoc Patriarcha ita loquuntur, acſi in ſchiſmate perſeveraſſet. SEC. XIV.

ab aliis reſtituiſſe,

1092 Attamen de pertinacia illa dubitari poteſt, cum Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCCLXVII num. 11 ex litteris Urbani V Pontificis aſſerat, Philotheum Conſtantinopolitanum cum aliis duobus patriarchis redintegrandæ eccleſiarum conjunctioni conſenſiſſe. Dein ibidem exhibet ipſam Urbani Papæ epiſtolam, cujus hæc eſt inſcriptio: *Prudentibus viris Philotheo Conſtantinopolitanam, Niſoni Alexandrinam, & Lazaro Hieroſolymitanam patriarchales eccleſias more Græcorum regentibus, gratiam in præſenti, per quam obtineant gloriam in futuro.* Denique Pontifex in epiſtolæ ſuæ exordio ſignificat, ſe tum ex nuntiis tum ex litteris ipſorum intellexiſſe *ſalutaris intentionis propoſitum ſuper reductione Græcorum ad ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ unitatem*, eoſque hortatur, ut in dicto propoſito immobiliter perſiſtant. E

& ad unionem Eccleſiæ Romanæ acceſſiſſe putantur,

1093 Haud dubiè hoc fundamento nitebatur Nicolaus Rayæus noſter, quando in Acoluthia Officii Græci, quam tomo 2 Junii præfiximus, de Philotheo pag. xx ſic ſcripſit: *Philotheus patriarcha Conſtantinopolitanus ab anno* MCCCLXII *uſque ad* LXXV *ejuſdem ſeculi; quem licet Wangnereckius noſter in libro de Mariana Græcorum pietate ac Leo Allatius merito ſuggillent, non ſolum ſchiſmatis titulo, ſed etiam hæreſeos in Georgio * Palama, Thaboritici luminis aſſertore, laudatæ: ne tamen ejus opera omnia in laudem ſanctorum variorum & locupletationem ſacrorum hymnorum compoſita, exſecranda putemus, facit ejuſdem ad unionem Romanam acceſſio anno* MCCCLXVII, *patriarchatûs ſui quinto, in eaque (ut opinari licet) perſeverantia uſque ad finem, id eſt uſque ad annum* MCCCLXXV. Utinam de ſincera & conſtanti illius converſione certò conſtaret! * *lege* Gregorio

quorum veram opinionem Deo dijudicandam relinquimus, F

1094 At de illa dubitare nos ſinit Triodion Græcorum, quod à recentioribus ſchiſmaticis auctum ac erroribus refertum eſt: ſicut enim Leo Allatius in Diſſertatione ſecunda de libris eccleſiaſticis Græcorum pag. 153 & ſequente teſtatur, in eo poſt Photium, Michaëlem Cerularium, alioſque ſchiſmaticos patriarchas Conſtantinopolitanos, Philotheus ita memoratur: *Philothei beatæ memoriæ ſanctiſſimi & celeberrimi patriarchæ, qui ſtrenuè pro eccleſia Chriſti & rectorum illius dogmatum & verbis & operibus, & diſputationibus & doctrinis, & monumentis editis decertavit, ſempiterna memoria.* Cum Allatio opinor, hîc laudari ſchiſmaticas & hæreticas Philothei lucubrationes, quibus errores Palamæ defendit, & Eccleſiam Romanam oppugnavit. Ceterùm varia illius ſcripta, quæ typis edita ſunt, vel in bibliothecis adhuc manuſcripta exſtant, ab Anſelmo Banduro, Petro Lambecio, & bibliographis paſſim recenſentur. Quidquid ſit de prædicta hujus Patriarchæ converſione, quæ ex litteris Urbani V Papæ eruitur, nos ſinceritatem & perſeverantiam illius Deo dijudicandam relinquimus, & ad mortem Philothei chronologicè indagandam procedimus.

& mortem ejus anno 1375 vel 1376 alligamus,

1095 Jam ſuperiùs monui, ab auctore catalogi Labbeani non computari tempus, quo hic Patriarcha ante mortem Calliſti intruſus ſedit. At idem auctor Philotheo tredecim annos & ſex menſes adſcribit. Huic annorum & menſium numero

SEC. XIV. catalogus Onuphrii Panvinii aliquot *dies* . . . ſcrupuloſè ſuperaddit. Cum ergo iſtud adminiſtrationis tempus ab anno Chriſti MCCCLXII poſt obitum Calliſti computandum ſit, ex inito tredecim annorum ac ſex menſium calculo ſequetur, Philotheum anno Chriſti MCCCLXXV vel MCCCLXXVI ex hac vita migraſſe: ſi enim Philotheus ante medium anni MCCCLXII Calliſto ſucceſſerit, mors ejus cum quibuſdam chronologis poterit anno Chriſti MCCCLXXV conſignari; ſin verò poſt medium ejuſdem anni MCCCLXII in locum Calliſti defuncti ſuffectus fuerit, oportebit obitum ipſius cum Banduro uſque ad annum MCCCLXXVI differre. Cum igitur ignoremus certum anni tempus, quo Philotheus Calliſto mortuo ſucceſſit, & quo ille obiit, mortem ejus anno MCCCLXXV vel MCCCLXXVI affigimus, & ſic diverſæ quorumdam auctorum opinioni in hac parte non refragamur.

CXXII. MACARIUS.

B

poſt quam alterutro anno ſuffectus eſt ei Macarius,

SCriptores illi, qui mortem Philothei anno Chriſti MCCCLXXV collocant, eidem anno initium ſucceſſoris ejus affigunt. Inter hos Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCCCLXXV num. 2 de ſucceſſione iſta ſic ſcribit: *Hoc porrò eodem anno poſt obitum Philothei, patriarchæ Græci Conſtantinopolitani, evectum in thronum eſſe Macarium monachum, Onuphrius ponit; ſediſſeque duobus annis, menſibus ſeptem, & ſex diebus.* Bandurus autem tomo 2 Imperii Orientalis pag. 989, ubi obitum Philothei uſque ad annum Chriſti MCCCLXXVI diſtulerat, conſequenter electionem Macarii ad eumdem annum MCCCLXXVI differt. Non facilè ſtatuere poſſumus, utra chronologia ſit præferenda, cum apud ſynchronos aut ſuppares ſcriptores nihil de hoc Macario, & uno alterove ipſius ſucceſſore inveniamus. Quare chronologica antiquitatis luce deſtituti, in his tenebris utramlibet opinionem admittimus, & initium Macarii anno MCCCLXXV vel MCCCLXXVI alligamus.

qui anno 1378 vel 1379 patriarchatum finivit.

C

1097 Sed pro illo ac ſequentibus aliquot patriarchis præmonemus, non conſtare, an ii ſtatim ſibi invicem ſucceſſerint. Quinimo veroſimile eſt, ſaltem aliquot menſes inter unius mortem & alterius electionem effluxiſſe eo præſertim tempore, quo imperium Orientale à Turcis undique affligebatur. Unde diverſa unius alteriuſve anni chronologia facilè conciliabitur, quando poſtea ad certum aliquod temporis punctum perveniemus. Præterea obſervari hoc loco volumus, nos in computando adminiſtrationis tempore ſequi catalogum Labbeanum, cujus auctor circa hæc tempora videtur vixiſſe, cum ſuam patriarcharum ſeriem finiat in Joſepho, qui anno MCDXXXIX Florentiæ obiit, ut poſtmodum dicemus. Hinc cum catalogo illo *duos annos, menſes ſeptem, dies quindecim* (Onuphrius Panvinius eoſdem annos & menſes, ſed tantùm ſex dies numerat) patriarchatui Macariano adſcribimus, & illius finem juxta dubium electionis tempus, ut ſupra diximus, anno MCCCLXXVIII vel MCCCLXXIX aſſignamus.

CXXIII. NILUS.

Macario ſucceſſit Nilus, qui octo annis ſedit,

ONuphrius Panvinius in Chronico ſuo eccleſiaſtico initium hujus Patriarchæ ad annum Chriſti MCCCLXXVIII refert, & eidem *viginti annos* perperam tribuit: nam auctor catalogi Labbeani, cui majorem in hac re fidem adhibemus, *annos octo* dumtaxat Nilo adſcribit. Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum MCCCLXXVIII num. 30 Panvinium ſequitur, & etiam huic Patriarchæ annos viginti malè concedit, ut infrà oſtendetur. Petrus Lambecius lib. 8 Bibliothecæ Cæſareæ pag. 527 etiam exiſtimat, Nilum ab anno Chriſti MCCCLXXVIII in cathedra Conſtantinopolitana ſedere cœpiſſe; ſed ibidem rectè obſervat, tantum octo annos patriarchatui ipſius tribuendos eſſe. Bandurus autem tomo 2 Imperii Orientalis pag. 989 tradit, illum ineunte anno MCCCLXXX ad ſedem Conſtantinopolitanam evectum eſſe, & octo annos in ea ſediſſe. D

& relicta quadam lucubratione,

1099 Lambecius proximè citato libro 8 pag. 526 aſſerit, in Bibliotheca Vindobonenſi Auguſtiſſimi imperatoris conſervari quamdam hujus Nili lucubrationem, cui hic titulus Græcè præfigitur: Τῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νείλυ, ἀρχιεπισκόπυ Κωνσαντινοπόλεως, ϑ ἐλεήμονος & δύχὴ ἱκετήριος πρὸς Θεὸν, ἥτις προσήκει λέγεσθαι ὅτὲ βαρβάρων ὅπιδρομῆ, καὶ ἐμφυλίῳ πολέμῳ, καὶ λιμῷ, καὶ λοιμῷ, καὶ ϑανάτυ πληγῆ. Id eſt: *Sancti patris noſtri Nili, archiepiſcopi Conſtantinopolitani, miſericordis oratio ſupplex ad Deum, quæ dicenda eſt contra barbarorum incurſionem, inteſtinum bellum, famem, peſtem, & mortem ſubitam.* Parum movemur epitheto *ſancti*, quod hîc Nilo patriarchæ Conſtantinopolitano tribuitur: tunc enim tam ambigua fuit Græcorum religio, ut non omnino temerè de orthodoxia ipſius dubitare poſſis. Certè alia auctoritate opus eſt, ut huic Patriarchæ concedamus titulum ſancti, quo forſan poſteriores ſchiſmatici eum exornarunt. E

anno 1386 vel 1388 obiit, prout innuit ipſius fixeris.

1100 Ex octo adminiſtrationis annis, quos catalogus Labbeanus Nilo tribuit, primò inferimus, Panvinium & Spondanum erraſſe, qui mortem iſtius Patriarchæ uſque ad annum Chriſti MCCCXCVIII diſtulerunt. Secundò ex iiſdem octo annis ſequitur, Nilum anno Chriſti MCCCLXXXVI vel MCCCLXXXVIII obiiſſe: ſi enim cum Lambecio aliiſque initium ipſius anno MCCCLXXVIII affigas, poterit finis ejuſdem anno MCCCLXXXVI illigari. Sed mors illa differenda erit ad annum MCCCLXXXVIII, ſi quis amplecti malit opinionem Banduri, qui tomo 2 Imperii Orientalis pag. 989 de chronotaxi hujus Patriarchæ ſic ratiocinatur: *Nilus ſucceſſit Macario initio anni Chriſti* MCCCLXXX. *Hic, cum ſediſſet annis octo, obiit anno* MCCCLXXXVIII *ineunte, uti ex iis, quæ infrà dicturi ſumus de ejus ſucceſſoribus, facilè patebit. Perperam igitur hujus mortem confert Spondanus in annum Chriſti* MCCCXCVIII, *& malè huic annos viginti attribuit idem ſcriptor.* Iſtud duorum annorum diſcrimen, quod hîc inter ſcriptores occurrit, non difficulter propter aliquam hinc inde ſedis vacationem conciliari poteſt, ut ſuprà monuimus. F

CXXIV. ANTONIUS IV.

Bandurus initio hujus Antonii annum 1388 & fini annum 1396 aſſignat;

DE certo hujus Antonii tempore nihil apud veteres auctores invenio, niſi quod catalogus Labbeanus patriarchatui ipſius octo annos aſſignet. Unde Bandurus loco proximè citato juxta præcedentem ſuam hypotheſin de chronologia ejus ſic differit: *Mortuo Nilo anno Chriſti* MCCCLXXXVIII *ineunte, uti paulo ſuperius diximus, in ejus locum ſufficitur Antonius hoc ipſo anno; qui cum ſediſſet annis octo, ut habetur in hoc catalogo, ejus mors neceſſariò contigit anno Chriſti* MCCCXCVI.

A MCCCXCVI. *Quod quidem magis patebit ex iis, quæ de annis Euthymii ac Josephi patriarcharum infra ex Georgio Phranza dicturi sumus. Perperam igitur hujus Patriarchæ mors in annum Christi* MCDVI *ab Onuphrio confertur.*

1102 Petrus Lambecius lib. 8 Bibliothecæ Cæsareæ pag, 527 etiam octo administrationis annos huic Antonio adscribit; sed initium ipsius anno Christi MCCCLXXXVI, & finem ejusdem anno MCCCXCIV affigit. Hinc igitur patet, Lambecium supradictæ suæ annorum supputationi huc usque insistere, & consequenter duobus annis à chronotaxi Banduriana hîc discrepare. Non facilè dixero, utra opinio probabilior videatur, cum ignorem, quamdiu & quando sedes Constantinopolitana subinde vacaverit, vel unde anni administrationis inchoandi sint, & an forte aliquot menses more satis recepto neglecti fuerint. Attamen scio, erroneam esse sententiam Onuphrii Panvinii, Marquardi Freheri, & Henrici Spondani, qui tradunt, Antonium anno Christi MCCCXCVIII primùm ad cathedram Constantinopolitanam evectum esse, eamque anno MCDVI tandem alteri reliquisse. Verùm hic error ex certiori sequentium patriarcharum chronologia evidentiùs demonstrabitur.

Lambecius autem initium ejus anno 1386 & finem anno 1394 collocat.

B

CXXV. CALLISTUS II.

Huic statim successit Callistus, istius nominis secundus,

C Atalogus Labbeanus gubernationi hujus Patriarchæ tantummodo tres menses adscribit. Hinc Bandurus loco supra citato concludit, illum anno Christi MCCCXCVI in locum Antonii successisse, & sub finem ejusdem anni obiisse. Petrus Lambecius in figendo hujus Callisti initio propiùs ad Bandurum accedit, & tantùm uno anno ab ejus chronotaxi discrepat, dum proximè citato libro 8 Bibliothecæ Cæsareæ pag. 527 asserit, Callistum secundum istius nominis anno MCCCXCV in locum Antonii defuncti substitutum fuisse. Sive unam sive alteram opinionem ex his duabus eligas, non magnopere refragabimur, eo quod utraque juxta prædictam monitionem nostram cum sequentibus patriarcharum annis utcumque componi possit. Sed ab hac chronologia multum aberrant Onuphrius Panvinius, Marquardus Freherus, aliique, qui initium Callisti anno Christi MCDVI affigunt. Unum ex his timidè secutus est Spondanus in Annalibus ecclesiasticis, dum ad annum Christi MCDVI num. 12 ita scripsit: *Ponitur hoc anno ab Onuphrio Callistus secundus ex monacho patriarcha Constantinopolitanus, qui sederit annos tredecim.*

C

qui exiguo tempore seu tribus mensibus sedem tenuit,

1104 Manifestè etiam hallucinatur Onuphrius Panvinius, aliique eum secuti, qui Callisto tredecim administrationis annos assignant, cum tantummodo tribus mensibus sederit, ut cœvus catalogi Labbeani auctor testatur. Præterea tam diuturna sedis Constantinopolitanæ possessio evidenter erroris convincitur ex testamento Matthæi patriarchæ, qui huic Callisto successit, quod apud Lambecium lib. 8 Bibliothecæ Cæsareæ pag. 524 & sequente præter alia ad rem nostram Græcè hæc habet: Μεταξὺ δὲ τοιαύτης τῶν πραγμάτων φθορᾶς ὁ μὲν πατριάρχης κύρις Ἀντώνιος μεταλάττει τὸν βίον· δὺς δὲ μετ' ἐκεῖνον πατριάρχης χειροτονεῖται ὁ κύρις Κάλλιστος, ὃς δὴ μικρὸν ὕπνωσε τῆς ἐκεῖθεν καὶ αὐτὸς διαβαίνει μακαριότητα. Hæc sic Latinè interpretor: *Interim in tanta rerum calamitate dominus Antonius patriarcha vitam cum morte commutat: statim verò post ipsum patriarcha consecratur dominus Callistus, qui parumper supervivens, etiam hinc ipse transiit ad beatitudinem.* Certè hic Callisti successor non dixisset, illum consecrationi suæ μικρὸν, id est *parumper* supervixisse, si Callistus tredecim annis ecclesiam Constantinopolitanam gubernasset.

SEC. XIV.

& juxta Bandurum & Lambecium anno 1395 vel 1396 obiit,

1105 Itaque ex hoc testimonio colligimus, Callistum ὕστερος, seu *statim*, Antonio successisse, illumque exiguo temporis spatio post suam consecrationem in cathedra Constantinopolitana sedisse. Quare confidenter cum auctore catalogi Labbeani tantùm ei tribuimus tres menses, ex quorum computo sequitur, ipsum eodem anno Christi MCCCXCV vel MCCCXCVI, quo juxta Lambecianam vel Bandurianam chronologiam in cathedra sedere cœperat, è vivis excessisse. Symeon Thessalonicensis apud Allatium in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 185 meminit de quadam lucubratione hujus Callisti, ubi ab illo appellatur *sanctus pater noster Callistus, qui regiæ urbis novæ Romæ ex Deo fuit patriarcha.* Sed hæc honorifica appellatio, quam scriptor iste schismaticus Callisto hîc tribuit, nobis ferè persuadet, hunc Patriarcham etiam schismate infectum fuisse. Leo Allatius in Consensione perpetua Occidentalis & Orientalis ecclesiæ lib. 2 cap. 18 num. 13 de eodem Callisto consuli potest.

E

CXXVI. MATTHÆUS I.

post cujus mortem Matthæus

MUlti scriptores in serie patriarcharum Constantinopolitanorum hunc Matthæum omittunt, quamvis ecclesiam illam rexerit *tredecim annis*, quos jam sæpe laudatus catalogi Labbeani collector rotundè ei adscribit. Hic rursus in assignando patriarchatûs ipsius initio discrepantia duorum annorum inter Bandurum & Lambecium occurrit: hic enim initium ejus anno Christi MCCCXCV collocat; ille autem tomo 2 Imperii Orientalis pag. 989 istud anno Christi MCCCXCVII affigit his verbis: *Callisto fatis functo sub finem anni Christi* MCCCXCVI, *anno sequenti in ejus locum substituitur Matthæus.* Non est certum, utrius chronologia sit præferenda, ut etiam superiùs indicavimus.

ante mensem Septembrem anno 1398 jam sede CP. potiebatur,

1107 Attamen hunc Patriarcham sedisse ante Calendas Septembres anni MCCCXCVIII, constat ex quodam ipsius Matthæi instrumento, cui apud Lambecium lib. 8 Bibliothecæ Cæsareæ pag 526 Græcè præfigitur hic titulus, & in quo tempus scriptionis ita exprimitur: Ὑποτύπωσις γενομένη παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου εἴς τε ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπισχήσεως, καὶ εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἐκτεθεῖσα κατὰ τὸ ϛϡϵ' ἔτος, ἰνδ. ϛ'. Hoc est: *Hypotyposis facta à sanctissimo nostro domino & œcumenico patriarcha domino Matthæo ad se ipsum & subjectos sibi episcopos, ac clerum sanctissimæ Dei magnæ ecclesiæ, edita ad annum 6906, Indictionis sextæ.* Itaque de tempore hujus Patriarchæ præterpropter statuere potes ex his duobus characteribus chronologicis, cum annus mundi 6906 & Indictio sexta à Calendis Septembribus anni Christi MCCCXCVII usque ad Calendas Septembres anni MCCCXCVIII fluxerint, ut vulgò notum est. Huic instrumento propria manu Græcè subscripsit *Matthæus misericordiâ Dei archiepiscopus Constantinopolis novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha*, sicut ibidem videri potest.

F

quam forte anno 1407,

1108 Laudatus Petrus Lambecius libro proximè citato pag. 524 finem ejusdem Matthæi colligit

SEC. XIV. ligit ex altero ipsius instrumento, quod Græcè inscribitur Ὑπερθύπου βούλησις καὶ διδασκαλία, *ultima voluntas & doctrina*, & sub quo tempus & autographa subscriptio ita exprimuntur: Ἐγράφη καὶ ὑπογεγράφη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος ἀ. Tum alio charactere subnotatur: Ματθαῖος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Id est: *Scripta & subscripta mense Septembri anni 6916, Indictionis primæ.* Dein infra sequitur: *Matthæus misericordiâ Dei archiepiscopus Constantinopolis, novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha.* Hìc mensis September designat annum Christi MCDVII (non autem MCDVIII, ut vult Lambecius) quandoquidem annus mundi 6916 & Indictio prima juxta communem chronologorum sententiam à Calendis Septembribus anni MCDVII currere cœperunt.

aut juxta alios anno 1408 vel 1410 moriens reliquit.

B

1109 Lambecius ex supradicto hujus instrumenti tempore colligit, Matthæum anno Christi MCDVIII obiisse, & loco mox citato pag. 528 chronotaxim ipsius sic indicat: *Successit ei* (videlicet Callisto) *in patriarchatu Matthæus ille, de cujus hypotyposi sive informatione patriarchali, anno Christi* MCCCXCVIII *compositâ, paulo antè actum est; tenuit autem is patriarchatum annos tredecim, nempe ab anno* MCCCXCV *usque ad* MCDVIII, *quo supra memoratum, in eodem hoc codice exstans, testamentum sive ultimam voluntatem suam composuit ac edidit.* At ex tempore testamenti non omnino evidenter sequitur, illum anno MCDVIII obiisse, cum illud uno alterove anno ante mortem condere potuerit. Unde Banduris obitum ipsius anno MCDX affigit. Sed non multum disceptabimus, sive anno Christi MCDVIII sive MCDX patriarchatum ipsius finias, si tantummodo in priori sententia admittas, sedem aliquo tempore post mortem Matthæi vacasse, ut ex certioribus sequentium patriarcharum annis ostendetur.

SECULUM XV.

CXXVII. EUTHYMIUS II.

C

Anno 1410 cathedram CP. ascendit Euthymius,

CAtalogus Labbeanus huic Patriarchæ *quinque annos & menses quinque* adscribit. Onuphrius Panvinius in suo Chronico ecclesiastico eumdem annorum ac mensium numerum Euthymio rectè tribuit; sed ibidem à vera chronologia multum aberrat, dum initium ipsius usque ad annum Christi MCDXIX differt. Observavit hunc Panvinii anachronismum Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum MCDXIX num. 13, ubi de hac re sic scribit: *Hoc item anno factum esse patriarcham Græcum Constantinopolitanum Euthymium monachum, ejus nominis secundum, Onuphrius ponit in Chronico; cujus tamen obitum Phrauzes, Constantinopoli tunc agens, quamquam adhuc adolescentulus, etiam ante hæc collocat: nempe eodem mense, quo Manuel imperator Constantinopolim rediit ab Isthmi reparatione, anno mundi ex Græcorum computu* VIMDCCCXXIV, *qui respondet Christi* MCDXVI. Nos probabilissimè putamus, initium Euthymii (statue illud non diu post mortem Matthæi patriarchæ aut post aliquam sedis vacationem, ut lubet) anno Christi MCDX affigendum esse, quod infrà confirmabitur ex Phranza coævo, ubi de obitu Euthymii agetur.

D

qui videtur fuisse orthodoxus,

1111 Videtur hic Patriarcha orthodoxus aut certè ad unionem cum Ecclesia Romana propensus fuisse, ut satis eruitur ex verbis Joannis Palæologi imperatoris, qui apud Labbeum tomo XIII col. 375 præsules suos Græcos Florentiæ ita alloquitur: *Nos, sacri patres, quomodocumque in Italiam venimus; nec soli mihi fuit voluntas veniendi, nec primus ego negotium hoc suscepi; sed memoriâ tenetis, patrem meum imperatorem eo tempore, quo erat in Isthmo, misisse Eudæmona Joannem illum in Italiam, & hujusmodi opus fuisse aggressum:.... nam aderat etiam ipsi patriarcha ille, dominus Euthymius, vir vera virtute præditus, ac summus theologus. Qui cum tanti ac tales essent, non solùm de hoc negotio capessendo cogitarunt, verùm etiam aggressi sunt, & cupiebant illud conficere; sed obstitit tempus.* Deinde eosdem hortatur, ut hoc opportuno tempore unionem cum Latinis amplectantur.

vel ad unionem cum Ecclesia Romana propensus.

E

1112 Quinimo hunc Euthymium, antequam esset patriarcha, unionis perficiendæ causâ ad Occidentem venisse, colligimus ex Gregorio hieromonacho & protosyncello, qui apud Labbeum tomo XIII Conciliorum col. 782 & sequente objectionibus Marci Ephesii inter alia sic respondet: *Nec verò Latinos aversati sumus, ut absurda & impia prædicantes: nam si absurda & impia prædicarent, ecclesia nostra & imperatores nostri non misissent assiduas legationes ad flagitandam synodum. Hæreticos enim ab Ecclesiæ corpore semel abscissos Catholici nullo loco habent. At verò è nostris, qui sapientia & virtute plurimùm excelluerunt, Macarius Nicomediensis, & Euthymius, qui ad sedem postea Constantinopolitanam evectus est, & Joasaph Ephesius, & Macarius abbas monasterii titulo Pantacratoris illuc profecti, benedictionem Papæ accipiebant. Quinimo & qui hæc ipsa scribit, fecit quod & alii. Non ergo aversati sumus eos, ut hæreticos.* Jam superest, ut determinemus chronologicum Euthymii finem, ex quo pendet certum ejusdem patriarchatûs initium, ut suprà monuimus.

& qui post quinque annorum & totidem mensium regimen anno 1416 è vivis excessit.

F

1113 Onuphrius Panvinius in Chronico ecclesiastico anachronismum suprà indicatum continuat, & patriarchatum Euthymii perperam extendit usque ad annum Christi MCDXXIV, quo tandem ei successorem assignat. Marquardus Freherus in Chronologia, quam Juri Græco-Romano præfixit, eumdem errorem admisit. Sed hos, aliosque eorum sectatores, certissimè hallucinatos esse, liquet ex Georgio Phranza coævo, qui lib. I sui Chronici cap. 38 mortem Euthymii sic indicat: *Anno mundi sexies millesimo nongentesimo vigesimo quarto, Domini autem* MCDXVI, *imperator Constantinopolim rediit, & cum eo procerum ordo universus; quo, mense post ejus adventum, excessit è vivis patriarcha Euthymius.* Auctor ille non exprimit mensem, quo Manuel imperator ex Isthmo in urbem Constantinopolitanam reversus est; sed tantùm asserit, post mensem ab ipsius adventu Euthymium è vivis excessisse. Nihilominus conjicimus, hunc Patriarcham obiisse ante mensem Maium anni MCDXVI, quia ibidem indicat hunc mensem ejusdem anni, quo in locum defuncti successit

CXXVIII. JOSEPHUS II.

GEorgius Phranza mox citato lib. I cap. 38 initium hujus Patriarchæ paucis verbis sic indicat:

A dicat: *Vigesima primâ Maii ejusdem anni* (videlicet MCDXVI, quo mortem Euthymii immediatè antea retulerat) *lectus est patriarcha Joseph, Ephesi metropolita.* Silvester Syropulus in Historia concilii Florentini sect. 2 cap. 4 eamdem hujus electionis epocham exprimit hoc modo: *Ad electionem verò patriarchæ cum præsules inter se suffragati, ut mos est, tria nomina imperatori proposuissent, præsente etiam Mediensi, qui anteactis in synodo non interfuit, imperator Ephesi præsulem dominum Josephum eligit, ac patriarcham renuntiat, qui confestim deductus in palatium patriarchale, ipso die festo Constantini Magni, Indictione nona, divini cultus officium celebravit, & in magna ecclesia collocatus est in throno, inaugurandis patriarchis destinato.* Hîc prudenter Syropulo fidem adhibere possumus, quamvis alibi scriptor ille schismaticus sæpe mentiatur, tum quia hac in re cum Georgio Phranza consentit, tum quia mendacium chronologicum schismati ipsius nihil poterat prodesse. Porrò *Indictione nona* annus Christi MCDXVI designatur; festum verò Constantini Magni die XXI Maii quotannis celebratur, ut in Actis nostris ad illam diem licet videre. Itaque ex his duobus concordibus testimoniis tutò statuimus, Josephum anno Christi MCDXVI, die XXI Maii ad sedem Constantinopolitanam evectum fuisse.

Mense Maio anni 1416 ad sedem CP. evectus est Josephus,

B

1115 Mendax Syropulus, aliique schismatici hunc Josephum depingunt, tamquam hominem insulsum, & in rebus fidei inconstantem. At vera hujusmodi accusationis ratio est, quod Josephus ab ipso patriarchatûs sui exordio concordiam cum Romana Ecclesia inire desideraverit, ut discimus ex legatione Antonii Massani Minoritæ, qui anno Christi MCDXXII à Martino V Papa Constantinopolim missus est, & cujus Acta Raynaldus ad eumdem annum MCDXXII Annalibus suis ecclesiasticis inseruit. Sed quæ fides adhibenda est perfido huic Syropulo, qui in Historia sua sect. 10 cap. 7 fatetur, se Florentiæ contra apertum conscientiæ suæ dictamen unioni subscripsisse? Quis eruditus credat huic scriptori schismatico, qui ne quidem apud incautos & simplices fidem meretur? Certè Casimirus Oudinus, efferatus fidei Catholicæ apostata, & testis in hac re minimè suspectus, in Commentario de scriptoribus ecclesiasticis tomo 3 col. 2418 de illo sic pronuntiat: *Hic abundè suam testatur ab Ecclesia Latina aversionem in Historia concilii Florentini, qui si tantisper ab ira temperasset, Historiam suam apud incautos ac simpliciter ambulantes longè majori fide dignam effecisset.* Postmodum de hoc Græco calumniatore plura referemus, ubi prius reliqua, ad hunc Josephum præcipuè spectantia, ex auctoribus synchronis exposuerimus.

qui ob orthodoxiam à mendaci Syropulo carpitur,

C

1116 Cum diu per legatos & litteras de concordia inter Græcos & Latinos concilianda actum esset, tandem ipse imperator & Patriarcha cum multis suis subditis ejusdem unionis perficiendæ gratiâ in Italiam navigarunt, ut Georgius Phranza lib. 2 cap. 13 narrat his verbis: *Die vigesimo septimo Novembris ejusdem anni* (nempe MCDXXXVIII, de quo suprà egerat) *imperator Joannes cum patriarcha Josepho, & Demetrio despota, multisque tam profanis, quàm sacratis primoribus, & universis propemodum metropolitis atque episcopis propter meditatam, & cui non profuit, seu ut aptius dicam, quæ ipsa nihil profuit, Florentiæque coactam synodum discedit.* Ceterùm quanto cum affectu & honore Latini Græcos exceperint, quas cum illis disputationes instituerint,

& unionis ineundæ causâ in Italiam navigavit,

ac quomodo demum eos ad unionem amplecten- SEC. XV.
dam adduxerint, legi potest in Actis sinceris concilii Florentini, quæ Labbeus & Harduinus collegerunt. Nos dumtaxat pertinentia ad mortem Patriarchæ ex iis excerpemus.

1117 Græcus Actorum collector & oculatus rerum gestarum testis apud Labbeum tomo XIII Conciliorum col. 494 de repentino Patriarchæ obitu hæc habet: *Vesperi ergo repentè nuntium accepimus, Patriarcham è vita migrasse, & commotione facta, omnes accurrimus visuri, quæ causa mortis fuisset, & invenimus eum vitâ functum. Cognovimus igitur ex ejus famulis, à cœna illum, ut sui moris erat, secessisse in suam adiculam, acceptisque charta & calamo scripsisse, atque ibi tremore & agitatione nimia correptum occubuisse. Hoc nos haud mediocriter turbavit. Inventam verò scripturam, quam ipse paulò antè exaraverat, legimus isthæc continentem:* JOSEPH MISERATIONE DIVINA ARCHIEPISCOPUS CONSTANTINOPOLIS NOVÆ ROMÆ ET OECUMENICUS PATRIARCHA. De hoc *œcumenici* titulo diversas auctorum opiniones suprà in quodam parergo proposuimus.

ubi repentina morte sublatus est.

E

1118 Deinde scriptor ille Græcus ibidem & columna sequente extremam Patriarchæ sententiam, quam paulo ante obitum litteris mandaverit, sic authenticè recitat: *Quoniam ad finem vitæ meæ perveni, soluturus jam commune debitum, Dei gratiâ scribo & subscribo sententiam meam apertè universitati meorum filiorum. Omnia igitur, quæ sentit, & quæ dogmatizat Catholica & Apostolica Ecclesia Domini nostri Jesu Christi senioris Romæ, ipse quoque sentio, & iis me acquiescentem do ac dico. Profiteor quoque beatissimum Patrem patrum & maximum Pontificem & vicarium Domini nostri Jesu Christi antiquæ Romæ Papam ad certam omnium fidem, nec non purgatorium animarum. In horum quippe fidem subscriptum est die mensis nono, millesimo quadringentesimo trigesimo nono, Indictione secunda.*

Cum autem priùs in scriptis professionem fidei reliquisset,

1119 Tum subjungit honorificas Patriarchæ exsequias, quas Cardinales & plurimi præsules, ac optimates Florentini suâ præsentiâ cohonestarunt, ac denique sic concludit: *Obiit ergo Patriarcha Florentiæ die Junii nono, Indictione secunda; & humatus est satis amplâ funeris pompâ in templo monasterii Fratrum Ordinis sancti Dominici, ubi etiam Papa habitabat.* Inter omnes scriptores convenit, hunc Patriarcham mense Junio anni MCDXXXIX mortuum esse, licet nonnulli discrepent circa diem, qui ab hoc auctore Græco nonus, ab alio Latino decimus Junii notatur. Sed neglectâ hac minoris momenti differentiâ, juxta certam hujus Patriarchæ chronotaxim computanti constabit, ipsum annis viginti tribus, & octodecim circiter diebus ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuisse; adeoque evidenter erasse Onuphrium Panvinium, qui in Chronico ecclesiastico ad annum Christi MCDXXIV tantummodo quindecim annos ei adscribit.

Latini eum honorificis exsequiis decorarunt,

F

1120 Orthodoxiam Josephi confirmat Latinus eorumdem Actorum collector, qui apud Horatium Justinianum in editione Romana anni MDCXXXVIII, pag. 284 de illo Josepho sic scribit: *Anhelabat pater ille antiquus, aspectu venerabilis, infirmitate gravatus, Constantinopolitanus patriarcha, ut sessio fieret; sed aderant ex nostris plures, qui asserebant & primatûs Papæ & consecrationis & purgatorii dogmata esse primitùs profitenda per Orientales patres, antequam ad Ecclesiæ Romanæ unionem accederent: sicque hac difficul-*

& ad testandam illius cum Romana Ecclesia communionem

Sec. xv. *ficultate ſtante, decimâ Junii poſt ſolis occaſum dolor maximus Patriarcham invaſit, quo demum ea nocte deceſſit; ſed ante obitum ſcedulæ præmiſſæ proceſſionis Spiritus ſancti propria manu ſubſcripſit, ac regulæ ſanctæ matris Eccleſiæ ſe humiliter ſubmittens, interiit.*

tumulo ejus carmina inſcripſerunt,

1121 *Tot tantaque viſa ſunt totalis reductionis ſigna, quod ſummus Pontifex, ſacro Latinorum approbante cœtu, ad Eccleſiæ communionem admiſſum injunxerit, magnoque cum prælatorum comitatu, adſtantibus ſingulis reverendiſſimis Cardinalibus, Græcis eorum more ſacris indutis veſtibus funeralibus, decantantibus in eccleſia ſanctæ Mariæ Novellæ, ubi palatium Apoſtolicum eſt, ſepulturâ conditus eſt, ubi & hi verſus tumulo adſcripti ſunt:*

Eccleſiæ antiſtes fueram qui magnus Eoæ,
Hic jaceo magnus religione Joſeph.
Hoc unum optaram, miro inflammatus amore;
Unus ut Europæ cultus & una fides.
Italiam petii, fœdus percuſſimus unum,
Junctaque Romanæ eſt, me duce, Graja fides.
Nec mora; decubui: nunc me Florentia ſervat,
Qua nunc concilium floruit urbe ſacrum.
Felix, qui tanto donarer munere vivens,
Qui morerer voti compos & ipſe mei.

B Hæc carmina diſticha compoſuit Italus iſtius temporis ſcriptor, ut ſynchronus Æneas Piccolomineus, poſtea Pius II Papa, in Commentario de ſtatu Europæ cap. 51 collectionis Freherianæ tomo 2 pag. 94 agens de urbe Florentina, teſtatur; ubi de morte hujus Joſephi ſic obiter meminit: *Patriarcha illic ſenio confectus, deceſſit, & apud Prædicatores intra eccleſiam humatus eſt, cui Maffeus Vegius, poëta Laudenſis non ignobilis, epitaphium verſibus imparibus edidit.* Anſelmus Banduius loco mox citando eumdem ſepulturæ locum aſſignat apud FF. Prædicatores Florentinos, & exhibet eadem carmina diſticha, tumulo ejus inſcripta, quæ etiam à Maffeo Vegio, poëta Laudenſi, compoſita fuiſſe, affirmat.

quæ tamen omnia non probant legitimum ejus cultum,

1122 Raderus noſter in obſervationibus manuſcriptis ad Menæa Græcorum putat, hunc Joſephum die xxx Octobris in Menæis indicari, eumque his ſacris faſtis inſertum eſſe ab illis, qui Venetiis Græcam Menæorum editionem curarunt. C Sed quandoquidem curatores iſtius editionis videntur fuiſſe ſchiſmatici, ut ex alibi dictis colligitur, multo probabilius arbitramur, ea die agi de homonymo patriarcha ſchiſmatico, quemadmodum ſuprà in altero Joſepho, primo iſtius nominis patriarcha Conſtantinopolitano, monuimus. Imo etiamſi Græci Catholici, ut vult Raderus, exeunte ſeculo xvi hunc Joſephum orthodoxum Menæis inſeruiſſent, id ad immemorabilem vel legitimum ipſius cultum nobis perſuadendum nondum ſufficeret. Quamobrem alia auctoritate opus eſt, antequam hunc Patriarcham catalogo Sanctorum adſcribamus, licet eum Catholicum fuiſſe libenter fateamur.

qui etiam ex effigie ipſius non rectè eruitur.

1123 Cum ſuprà apud Latinum concilii Florentini collectorem legiſſem, quod Patriarcha ille fuerit ſenex *aſpectu venerabilis*, menti meæ recurrit imago ipſius, quam æri inciſam videram apud Bandurum tomo 2 Imperii Orientalis pag. 991, qui pagina præcedente teſtatur, ſeſe illam in bibliotheca regis Galliæ inveniſſe, atque delineari curaſſe ex Cod. 3058, ubi ad calcem ejuſdem codicis repræſentatur. Cum autem ob varias rationes illa videatur eſſe vera hujus Joſephi effigies, curioſo lectori non ingratum fore exiſtimavi, ſi cælatorem noſtrum accuratiſſimè eam imitari juberem. En ipſam.

Non miteris, quod Joſephus in hac tabella ἁγιώτατος ſeu *ſanctiſſimus* vocetur: talis enim titulus ſæpe tribuitur patriarchis Conſtantinopolitanis, etiamſi nullam ſanctitatis famam aut publicam venerationem obtineant. Nec te moveat circulus, qui caput ipſius ambit: nam ibidem etiam circuli appinguntur capitibus Manuelis Palæologi imperatoris, & filii ejus Joannis, quos tamen nemo Catholicorum pro ſanctis veneratur. Nunc propter incurſantes ſchiſmaticos & hæreticos, aliamque difficultatem quamdam pauliſper ab incœpta via recedendum eſt.

PARERGON X.

De calumniis ſchiſmaticorum & hæreticorum contra ſynodum Florentinam, & de patriarchatu Conſtantinopolitano Iſidori ac Beſſarionis.

F

Hæretici & ſchiſmatici, inter quos Syropulus,

Heterodoxi noſtræ ætatis ſcriptores non minori rabie, quam Græci ſchiſmatici, contra ſynodum Florentinam debacchantur. Hinc Beſſarionem S. R. E. Cardinalem alioſque egregios unionis propugnatores ambitionis arguunt, variiſque dicteriis proſcindunt. Hinc etiam mendacem Silveſtri Syropuli hiſtoriam avidè arripiunt, & magnis laudibus extollunt. Inter alios Robertus Creyghton Anglus præterito ſeculo illam concilii Florentini Hiſtoriam Græco-Latinè edidit, eique hæreticam præfationem & ſpecioſum titulum præfixit. Labbeus noſter tomo xiii Conciliorum in notis ad ſynodum Florentinam col. 1280 de

A de falso hujus Operis titulo, ejusque auctore, & interprete fert tale judicium: *Sed quæ fides huic inscriptioni habenda sit, quamque titulus hic magnificè mentiatur, cum alia multa declarant, tum illius operis auctor atque interpres: quis enim ille sit verè silvester ac barbarus Sguropulus, si temporum testem historiam, si coætaneos posterioresque scriptores interroges, homo nihili, ignotus, ignobilis, qui unus sibi testimonium dixit, illudque mendacissimum, neglectus hactenus ab eruditis, schismaticus, hæreticus, ac nationis suæ, quæ Catholicam fidem cum imperatore, patriarcha, episcopis ac principibus doctissimisque viris susceperat, hostis infensissimus, illicò deprehendetur.*

mendax conscilii Florentini calumniator,

1125 *Neque alia ejusdem debet esse apud cordatos homines ratio, quam Arii aut Philostorgii de Nicæno, Nestorii de Ephesino, Eutychetis aut Dioscori de Calchedonensi, Hieronymi Pragensis de Constantiensi, Albigensium de Lateranensibus conciliis differentium: quis enim ignorare potest, quid in adversarios, quin in ipsos quoque interB dum patronos advocatosque suos deblaterent, quæ crimina objiciant, quas calumnias texant, qui causâ ceciderunt, rei? Tales plerique Græculi, qui Marco Ephesino antistiti, ac similis farinæ contumacibus schismaticis, quam apertissimæ veritati ac Catholicæ fidei adhærere maluerunt. Sed de his aliàs conquerendi commodior occurret occasio.*

ejusque interpres Creyghtonus à Labbeo refellitur:

1126 *Ad interpretem Creyghtonum venio, cujus effrænis in Ecclesiam Catholicam (ex qua cum majoribus suis desertor profugit) atque efferata rabies ex hoc ipso titulo libri, quem falsò dicit, è veritatem amantium manibus numquam deponendum, ex dedicatione, præfatione, ac notis manifestissimè elucescit, quas spurcissimis in Romanos Pontifices, Cardinales, episcopos, ceterosque clericos ac laïcos, qui interfuerunt, quique secuti sunt, calumniis usque ad nauseam tædiumque lectorum referst; quodque mirere magis, ipsam quoque versionem ab hac hæretica lue, in Papam efferveseente, noluit esse immunem.* Deinde infidam interpretis versionem uno alterove exemplo breviter demonstrat, quod Leo Allatius in Exercitationibus contra Creyghtonum, aliique auctores Catholici copiosiùs præstiterunt.

impudenter fingunt, Græcos pecuniis inductos esse

C 1127 Æuropæi hæretici cum schismaticis Orientalibus passim blaterant, Græcos muneribus Latinorum corruptos decreto concilii Florentini subscripsisse; at postea Constantinopolim reversos unioni renuntiasse, ac ipsam synodum Florentinam scriptis libris impugnasse. Joannes Plusiadenus in Disceptatione pro concilio Florentino, quam Leo Allatius tomo 1 Græciæ orthodoxæ inseruit, ibidem pag. 612 & sequente calumniam de muneribus ita refellit: *Si scandalum pateris, quod, muneribus acceptis, patres subscripserunt; ne turberis animo. Neque enim absoluta synodo tantum stateras patres acceperunt, quæ tu munera vocas: namque si quis justè ac rectè loqui amat, eos non munera, sed provisionem comparandorum alimentorum causâ appellabit. Neque enim erant illis expensæ ad veniendum ex ipso ortu solis in Italiam: pauperes enim erant. An non scimus, episcopatus ac metropoles totius Orientis paupertatem unà perferre gravissimam? Hunc scilicet prætextum nostri proponebant:* " *Nos non habemus* ,, *ex propriis expensas; neque enim à pecunia per*,, *benè valemus, ut in Italiam adnavigemus* ,,.

ad amplectendam unionem in concilio Florentino.

1128 *Ideo percelebris ille & verè beatus & divinus vir Eugenius, senioris Romæ Præsul, omnes suos reditus, nec eos solum, sed & supellectilem argenteam & auream pro hoc opere consumpsit, & tandem mitram suam oppigneravit Florentinis,* Sec. xv. *quadraginta aureorum nummum millibus acceptis, & grandem pecuniam Sanctissimus ille debuit, ne quis Græcorum defectu stipendii obmurmuraret. Verumtamen illi vel tenentes nummos aureos præ manibus, de eo ingrati obloquebantur, quemadmodum nunc quoque faciunt: quidam enim eò eleemosynæ comparandæ causâ proficiscuntur, & ab illis ad misericordiam propensis impetrant, primùm à Papa, deinde à Cardinalibus; inde postmodum exeuntes, injuriis ac contumeliis eosdem quam impudentissimè proscindunt.* Hæc scriptor Græcus, qui veritatem sequi maluit, quam ingratum nationis suæ animum dissimulare. Quod si qui Græci Florentiæ sufficientibus stipendiis non contenti, ut Ducas in Historia Byzantina cap. 31 innuit, de inopia falsò conquesti fuerint, atque ita pecuniam à Latinis extorserint, id insatiabili illorum avaritiæ imputandum est.

Quamvis aliqui Græci domum reversi, schisma perfidè renovaverint, E 1129 Equidem fateor, nonnullos Græcos, qui Florentiæ concilio subscripserant, postea domum reversos unioni renuntiasse, & schismaticæ plebi consensisse. At quales illi fuerint, Josephus Methonensis (postea hoc opus ipsi vindicabimus) in Apologia pro concilio Florentino cap. 5 sect. 16 indicat his verbis: *Nos verò vidimus beatissimum Eugenium IV, Romanæ Ecclesiæ Pontificem summum quanto studio in hoc sanctum opus incubuerit, triremibus missis & sumptibus, ut hoc magnum vulnus sanaretur; celebrataque est synodus ingens & admirabilis Ferrariæ & Florentiæ, insignibus Italiæ urbibus, magnâ doctorum & sapientum virorum frequentiâ, & theologiæ scientia ac virtute illustrium. Tandem decretum sancitum est, omni sapientia & veritate conspicuum, quod ubique est promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci verò, & ex iis, qui pejoris sunt conditionis, vulgares quidam homines & indocti huic contradicunt; ac si quis rationis particeps decreto contradicit, id non à doctrina proficiscitur, sed ab animi pravitate, falsa & stulta præsumptione & gloria inani, quam ex vulgi imperitia aucupantur.* Cur, obsecro, Calvinistæ & Lutherani potius credunt indoctæ plebi & perfidis aliquot Græcis, qui Florentiæ emissum juramentum impiè violarunt, quam Georgio Trapezuntio, Josepho Methonensi episcopo, Joanni Plusiadeno, aliisque tum Græcis tum Latinis F scriptoribus, qui synodum Florentinam constanter propugnarunt? An perjurus Syropulus, aliique schismatici majorem fidem merentur, quia solenniter datam jurejurando fidem non servaverunt?

id maximè imputandum est plebi Constantinopolitanæ,

1130 Cum postea Nicolaus V Pontifex Isidorum præsulem Ruthenum & S. R. E. Cardinalem misisset Constantinopolim, ut initam in concilio Florentino unionem promoveret, & exorta propter illam dissidia componeret, plures monachi & moniales eidem restiterunt, quibus adhæsit vulgus Constantinopolitanum, de quo Ducas synchronus, & nobilis ex stirpe imperatoria scriptor, in Historia Byzantina cap. 36 sic loquitur: *Plebs fera, bonis infensa, arrogantiæ germen & radix, vanæ gloriæ ramus, superbiæ flos, fax nationis Græcæ, quæ ceteras gentes, contemptibilis ipsa, despectui habet, acta omnia pro infectis reputabat.* Imò quamvis schismatici illi jam Turcas mœnibus suis imminentes cernerent, tamen cæci isti unionis adversarii in pertinacia sua persistebant, ut ibidem illustrissimus ille historicus Græcus tradit his verbis: *Infima deinde forensisque turba è monasterii claustris dilapsa in œnopolia, manibus phia-*

SEC. XV.

las mero plenas tenentes, henoticos, id est unioni adhærentes diris devovebant, & in honorem imaginis Deiparæ exhaustis poculis, eam invocabant, ut urbi præesset & auxiliaretur, & quomodo olim adversus Chosroëm, Chaganum & Arabes pugnaverat, ita nunc adversus Mehemetem præliaretur: " *Latinorum enim, inquiunt, auxiliis* ,, *non opus est nobis; procul sit à nobis Azymitarum ritus* ,,.

cujus insana rabies ab auctore Græco synchrono describitur,

1131 Deinde eodem capite orthodoxus ille scriptor similibus unionis adversariis perjuria exprobrat, & pervicaci eorum schismati exitium urbis Constantinopolitanæ ita adscribit: *Hæc cum jactarent miseri, eorum mentem non subibat tantum totiesque ab ipsis repetitum pacis ac concordiæ Christianarum ecclesiarum stabiliendæ causâ jusjurandum; cum in concilio Lugdunensi, dum regnabat Palæologorum primus; tum in Florentino sub imperatore Palæologinæ stirpis ultimo, ac nuperrimè inter sacram liturgiam celebrandum; ob repetitum, inquam, jusjurandum spretumque, excommunicationis insolubilis, conditione in sanctæ* B *Trinitatis nomine addita, memoriam eorum ac urbis delendam fore. Ut quid inanibus futilibusque cogitationibus animos vestros pascitis? Ecce sacerdotes tui, monachi, moniales, æditui & æditimæ, qui ministrantibus sacerdotibus Græcis, & rem divinam secundùm ecclesiæ Orientalis ritum & traditiones peragentibus, immaculati Corporis & Sanguinis participes fieri noluerunt* (agit hîc de iis, qui anno MCDLII noluerant interesse communi orthodoxorum liturgiæ, in qua commemoratio Pontificis Romani fiebat, ut paulò superiùs dixerat) *polluta esse sacrificia nec Christiana, dicentes, benedictionem sacerdotum aversati, templaque pro gentilium aris habentes, in barbarorum manus anima & corpore polluendi cras devenient: monialem enim in divinis Scripturis initiatam ac eruditam, carnibus non tantum vesci, barbara veste indutam oculis meis aspexi, sed etiam pseudo-prophetæ hostiam offerre, impietatemque, pudore ac verecundia abjectis, profiteri.* Tales erant schismatis defensores & unionis Catholicæ adversatrices?

& cui impius Christianæ fidei desertor,

1132 His scilicet heroïbus annumerari potest Amyrutzes, philosophus Trapezuntius, qui scripsit contra synodum Florentinam, cui adfuerat, & paulo pòst Christum cum Mahomete mutavit, C ut Leo Allatius lib. 3 de Consensione Occidentalis & Orientalis ecclesiæ cap. 3 num. 5 testatur. Historia politica Constantinopoleos narrans, quomodo Turcæ Trapezuntem anno Christi MCDLX interceperint, lib. 1 Turco-Græciæ pag. 21 de hoc apostata sic breviter meminit: *Amyrutzem Turcæ, filiis ejus in arcem sultani contrusis, Agarenicæ religionis fecerunt.* Georgius Trapezuntius in Actis B. Andreæ de Chio martyris ad diem XXIX Maii, apud nos tomo VII istius mensis pag. 185 eumdem, ni fallor, tacito nomine sic designat: *Quidam enim, quem honoris causâ non nomino, ex Trapezuntana ortus urbe, Peripateticorum philosophiæ professor, sive sua sponte (ut multi aiunt) sive impulsus, nescio, nec, si sciam, dicere ausim, crucem Domini negavit, & Mahumeto adhæsit.*

aliique similis farinæ homines patrocinantur.

1133 Nihil hîc dico de insania Marci Ephesii, & fœdo mortis genere, quo pertinax ille schismatis defensor exstinctus est, & quod Gennadius cum morte Arii non immeritò comparat, ut apud Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCDXLV num. 17 legi potest. Nihil etiam curo futiles obstinati illius hominis cavillationes, quas orthodoxi scriptores, tum Græci tum Latini, jam dudum solidè refutarunt. Sed mirari semper soleo, quomodo Lutherani & Calvinistæ schismaticis hujusmodi Græcis, à quibus in materia fidei multum dissident, audeant patrocinari. Certè nullam probabiliorem hujus patrocinii rationem afferent, quam si candidè edicant, sibi sufficere, quod Romanos Pontifices & Ecclesiam Catholicam calumnientur. Saltem isti malæ causæ patroni ex dictis considerent, quam egregios habeant in oppugnanda synodo Florentina commilitones. Ceterùm scriptores polemici, ac nominatim Leo Allatius lib. 3 de Consensione Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ cap. 1 & sequentibus concilium istud à contumeliosis schismaticorum imposturis ita vindicarunt, ut mihi hîc actum agere non lubeat. Quare revertar ad interruptam patriarcharum Constantinopolitanorum seriem, ubi prius examinavero, an Bessarion, præsul Nicænus & S. R. E. Cardinalis, propriè inter illos sit numerandus. D

Non videtur Cardinalis Bessarion E

1134 Phranza lib. 2 cap. 17 indicat, Bessarionem Josepho mortuo subrogatum esse: *Mense Februario ejusdem anni*, inquit, *quotquot in Italiam synodi causâ profecti fuerant, Constantinopolim redierunt; imperator, inquam, despota Demetrius, & reliqui, tribus demptis, qui in Italia manserunt, Josepho patriarcha, qui Florentiæ ad Dominum hinc excessit, & Sardiensium metropolita, qui Ferrariæ obiit, & Bessarione Nicææ episcopo, qui Romæ sedem fixit; quem quidem imperator & synodus post defunctum Josephum, patriarcham creaverant. Postea propter perturbationes rerum & scandala, nescio quæ, Constantinopolim non venientem, sed Romæ hærentem princeps archiepiscopus* (hoc titulo Romanum Pontificem designat) *cum pensionibus liberalissimis ad numerum & ordinem Cardinalium adscripsit.* Tum subdit, Metrophanem tempore verno ejusdem anni MCDXL ad sedem Constantinopolitanam evectum fuisse, ut postea dicemus.

ne ipsa sedem Constantinopolitanam possedisse,

1135 At imprimis falsum est, Bessarionem post celebratam synodum Florentinam semper Romæ hæsisse & Constantinopolim non venisse, cum ipse Cardinalis ad Alexium Lascarim Philanthropinum apud Labbeum tomo XIII Conciliorum col. 1230 de successu ejusdem synodi Florentinæ sic scribat: *Demum post celebratum sacrum concilium & nostrum ad urbem Constantinopolitanam reditum* &c. Hinc quispiam suspicari posset, Bessarionem Constantinopoli electum fuisse; at noluisse patriarchatum suscipere, eo quod propter procuratam Florentiæ unionem schismaticis maximè invisus esset, & de iis ad obedientiam reducendis desperaret. Nemo autem facilè credet, illum Florentiæ ab imperatore & synodo in locum Josephi defuncti substitutum fuisse, cum Græci Eugenio Pontifici suadenti, ut Florentiæ patriarcham Constantinopolitanum eligerent, apud Labbeum tomo XIII col. 527 sic responderint: *Patriarcha hîc non fiet; moris enim nostri est eum Constantinopoli ab universa nostra provincia eligi, & in majori nostro templo consecrari; nec imperator noster aliud faciet, cui nota est ecclesiæ nostræ consuetudo.*

sed dumtaxat honorarium istius ecclesiæ titulum habuisse,

1136 Equidem scio, ipsum Bessarionem litteris suis, quas Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCDLXIII à num. 58 refert, præfixisse hunc titulum: *Bessarion divina miseratione sanctæque Sedis Apostolicæ gratiâ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, patriarcha Constantinopolitanus* &c. Sed hoc testimonio dum-

tanat

A taxat moveor ad amplectendam opinionem Leonis Allatii, qui lib. 3 de Consensione Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ cap. 3 num. 1 eumdem Bessarionis titulum ita explicat: *Quare non malè opinantur illi, qui asserunt, eum titularem patriarcham Constantinopolitanum fuisse, quales post captam à Latinis Constantinopolim Romani Pontifices nominabant, quemadmodum & aliarum patriarchalium sedium; idque nobis insinuare conatur Dorotheus Monembasiensis in Synopsi historiarum.*

quem etiam gessit Isidorus Ruthenus Cardinalis,

1137 Simili titulo insignitus fuisse videtur Isidorus Ruthenus, de quo suprà num. 1130 mentio facta est, ut colligo ex Commentariis synchronis Pii II Papæ, ubi in editione Francofurtensi anni MDCXIV lib. XI pag. 299 & 300 leguntur sequentia: *Hunc annum* (videlicet Christi MCDLXIII) *viri tres in Ecclesia præcellentes insignem morientes reddidere. Primus fuit Isidorus Cardinalis episcopus Sabinensis, qui diu antea percussus apoplexiâ (ut diximus) perdiderat sermonis usum. Ruthenis hic præfuerat quondam pontifex*

B *borealibus populis, Græcanicum ritum servantibus. Cum capta est Constantinopolis à Turcis, legatum illic agebat Apostolicæ Sedis jam pridem ab Eugenio Pontifice maximo cardinalatûs dignitate donatus. In cæde Christianorum, quæ ingens ibi facta est, jacenti cadaveri hominis, qui sibi fuisset similis, vestimenta subtraxit, & cum suis permutavit, cucullo & rubenti pileo supra mortuum dimissis. Ipse tamquam unus de plebe captus, parvo pretio redemptus est: cadaveri, super quo insigne cardinalatûs repertum, caput abscissum est, & hastæ suffixum cum pileo per urbem castraque Turcarum per ignominiam contemptumque Sedis Apostolicæ vectatum, clamitante præcone, esse Rutheni cardinalis verticem.*

qui post captam à Turcis Constantinopolim callidè eâdem evasit.

1138 *Ipse verò paulo pòst ad Nicolaum Pontificem rediit, quem aliquot annis postea, defuncto Gregorio patriarcha Constantinopolitano, qui anno, quo Mantuam itum est, non sine sanctitatis opinione Romæ obiit, Pius Pontifex ad patriarchatûs culmen evexit, eique fatis functo Bessarionem cardinalem Tusculanum, virum doctissimum substituit, natione Græcum, genere Trapezuntinum.* Ex hac narratione satis patet, utrumque

C hunc Cardinalem titulo patriarchæ Constantinopolitani ornatum fuisse; at ex eadem etiam sequitur, neutrum titulo isto usum esse ante captam à Turcis Constantinopolim, quando patriarchæ orthodoxi ad eam ecclesiam regendam electi fuerant, ut ex sequentibus apparebit. His præmissis, probabiliùs opinor, quod in hac serie post Josephum defunctum statuendus sit

CXXIX. METROPHANES II.

Mense Maio anni 1440 ad sedem CP. evectus est Metrophanes,

GEorgius Phranza lib. 2 cap. 17 tempus, quo hic Patriarcha inauguratus est, sic præterpropter expressit: *Vere ejusdem anni* (nempe Christi MCDXL, quo Græci post synodum Florentinam ex Italia Constantinopolim redierunt, ut suprà dixerat) *Metrophanes ex metropolita Cyziceno Constantinopolitanus patriarcha renuntiatus est.* Syropulus in Historia concilii Florentini sect. 12 cap. 5 mensem & diem ejusdem veris distinctiùs indicat, dum ibi de patriarchali Metrophanis inauguratione sic scribit: *Die igitur septimanæ quarto, ac mensis Maii quarto, quo solenniter proclamabant sanctissimam Christi Ascensionem crastino futuram, progressus ad aulam imperatoriam, ab imperatore inaugurabatur.* Hîc igitur ob rationes supradictas Syropulo facilè credimus in chronologia, licet in historia pro suo erga schismaticos affectu sæpe mentiatur, & hac tota sectione pro suo contra orthodoxos odio longam de Metrophanis electione adornet fabulam, quam piget transcribere aut refutare. SEC. XV.

strenuus unionis propugnator,

1140 At saltem ex ea Syropuli narratione colligimus, Metrophanem patriarcham unioni Florentinæ, cui sextus ordine, tamquam præsul Cyzicenus, subscripserat, firmiter adhæsisse. Quam verò strenuè is Patriarcha schismaticis restiterit, ac eamdem unionem in Oriente promoverit, satis apparet ex Leone Allatio, qui in Opere de Consensione Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ lib. 3 cap. 4 num. 1 fervidum orthodoxæ fidei zelum in illo sic laudat: *Metrophanes in sede collocatus, uti par erat, dissidentium machinas sedare conatur, turbulentos in officio continere, de contumacibus quoque pœnas sumere, quos episcopatibus pulsos exsilio mulctavit, & probos ac pios & morigeros in eorum loca, ut unio propagaretur, restituit. Dum reliqui Patriarchæ reclamarent, neque remissis spiritibus arrogantiam sedarent, ex*

E *eorum etiam diœcesibus malè feriatos ejicit, aliosque sibi audientes supponit; quod puto absque summi Pontificis permissione hominem, Ecclesiæ Romanæ reverentissimum, numquam ausum fuisse. Id reliqui patriarchæ ægrè ferentes, Philotheus Alexandrinus, Dorotheus Antiochenus, & Joachimus Hierosolymitanus, licet synodo per legatos subscripsissent, irâ perciti ac furore præcipites, coacta synodo, Metrophanem & episcopos ab eo creatos convitiis onerant, anathemati subjiciunt, & reliquos Christi fideles ab eorum obedientia avertunt.*

quem schismatici condemnarunt tribus mensibus ante mortem,

1141 Deinde Allatius Græco-Latinè exhibet ibidem ipsas synodales litteras, in quibus hi schismatici varia accusationis capita Metrophani objiciunt, eumque condemnant, quia *exsecrandam synodum, quæ apud Florentiam Italiæ urbem coacta est, & Latinorum cum Papa Eugenio, quod non licebat, dogmata approbavit, ... more prædonum Constantinopolitanam sedem invasit, quæ assensum præbuit hæreticis & jam dicto Papæ, & imperatori Græcorum Palæologo cum Latinis sentienti, fideles & sanæ fidei sectatores non absque minis persequenti, veluti tyranno opprimenti &*

F *redarguenti; infideles verò & eos, qui pravis opinionibus sunt imbuti, accersenti, honoranti, & ad dignitates promoventi, tamquam suæ hæreseos asseclas; & quod magis est, mirum in modum hos eosdem deosculanti propter eam, quam in se præfert adversus rectam fidem pietatemque repugnantiam. Hinc factum est,* aiunt iidem accusatores, *ut prophanos metropolitellos & exsecrandos episcopillos ubique in divinas & sanctas sedes sanctæ magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, tamquam suæ diœcesi obnoxios, intruserit.* Ex hac schismaticorum accusatione liquet, Metrophanem unioni addictissimum fuisse.

quæ anno 1443 Calendis Augusti ei accidit juxta Syropulum,

1142 Ceterùm hæc condemnationis sententia, quæ loco citato tota legi potest, dicitur in fine subscripta *mense Aprili* VIMDCCCCLI *anni, nunc currentis Indictionis sextæ & à Christo anno* MCDXLIII, adeoque tribus circiter mensibus mortem Metrophanis præcessit, si credimus Syropulo, qui sect. 12 cap. 11 chronologicum ejusdem Patriarchæ obitum ita distinctè notavit: *Statim ac ab aula in patriarchæum repedavit, cœpit cum morbo conflictari & in ipsissimis Calendis Augusti, Indictionis sextæ, anni à mundo condito sexies mil-*

SEC. XV.

lesimi nongentesimi quinquagesimi primi exspiravit, cum patriarchatum gessisset tribus annis, & tribus mensibus; sed malè. Scilicet ecclesiam Constantinopolitanam *malè* gubernavit judicio Syropuli & similium, qui schismati pertinaciter adhærebant. Porrò mensis Augustus anni 6951 & Indictio sexta designant annum Christi MCDXLIII; quo Metrophanes ex hac vita migravit.

cujus interpres in alia re circa hunc Patriarcham turpiter errat.

1143 Robertus Creyghton tamquam ex tripode pronuntiat, hunc Patriarcham fuisse ultimum ante captam à Turcis Constantinopolim, & in hæretica præfatione, quam fabulosæ Syropuli historiæ præfixit, hanc temerariam suam opinionem confidenter proponit his verbis: *Sicut civile Græcorum imperium à Constantino primo ad Constantinum ultimum, nostri Joannis fratrem, perduravit; ita à Metrophane ad Metrophanem patriarchale & ecclesiasticum .... Metrophani successit Alexander, qui Arrio ad concilii Nicæni tempora animosissimè restitit, à quo supra mille & centum annos continuata successio patriarcharum desiit in hunc ultimum Cyzici Metrophanem; cui inter suspiria morienti nemo postea subrogatus est, aut tiaram induit Constantinopoli patriarchalem. Numquam in eo throno sedit Mammas noster, numquam sedere appetivit. Hunc fatalem errorem omnes insaniunt viri doctissimi, Binnius in conciliis, Leunclavius in Jure Græco-Romano, Crusius in Turco Græco *, & quotquot hæc novissima negotia Græcorum litteris mandavere. Hunc Gregorium cuncti inter patriarchas recensent, qui numquam suffectus est in patriarcham.* Sed an heterodoxus ille solus sapiat, dum *omnes insaniunt viri doctissimi*, ex infra dicendis apparebit, ubi ex scriptoribus synchronis ostendemus, quod ante captam à Turcis Constantinopolim isti ecclesiæ præfuerit ac Metrophani successerit

B

*lege Turco-Græcia

CXXX. GREGORIUS III, cognomento Melissenus vel Mammas.

Gregorius cognomento Melissenus vel Mammas,

C

HIc ante patriarchatum multis annis vitam monasticam egit, ut ipsemet apertè declarat in suo Opere ad imperatorem Trapezuntium, ubi tomo I Græciæ orthodoxæ pag. 431 leguntur sequentia: *Ego porrò pro certo confirmo excelsissimæ tuæ majestati, & veritatem ipsam testor, me propensissimo animo esse, minimèque reluctari, è solio patriarchico dimoveri: neque enim umquam in mentem meam venerat (testemque advoco Deum) patriarcham Constantinopolitanum fieri, quinimo nec ante triginta annos episcopum, sed tantummodo in vita monastica immorari.* Postea factus est proto-syncellus & imperatoris confessarius, quibus titulis usus est, dum nomine patriarchæ Alexandrini tertio loco post imperatorem concilio Florentino apud Labbeum tomo XIII col. 518 sic subscripsit: *Gregorius hieromonachus, proto-syncellus, à confessionibus, locum tenens ejusdem apostolicæ sedis sanctissimi patriarchæ Alexandrini D. domini mei Philothei, subscripsi.*

quem schismaticus Syropulus ubique calumniatur,

1145 Syropulus in mendaci sua Historia concilii Florentini ubique hunc Gregorium livido dente petit; sed quò pluribus convitiis & calumniis schismaticus ille hunc virum onerat, eò magis nobis persuadet, ipsum sincero orthodoxæ fidei zelo præditum fuisse. Quamvis autem Syropulus tacuisset, de orthodoxia hujus Gregorii satis constaret ex ipsius scriptis, quæ posteritati reliquit. Inter illa Labbeus tomo XIII Conciliorum à col. 739 refert unum, cui ibidem talis titulus Græco-Latinè præfixus est: *Gregorii hieromonachi, magni protosyncelli, & à confessionibus, qui postmodum creatus est patriarcha, & Romæ sepultus coruscavit miraculis, responsio ex variis Sanctorum sententiis ad epistolam Marci Ephesii.* Leo Allatius tomo I Græciæ orthodoxæ à pag. 419 Græco-Latinè edidit alterum ejusdem opusculum, in quo Gregorius ostendit, additione illa *Filioque* ad Symbolum facta, nihil esse innovatum. De aliis ipsius lucubrationibus bibliographi inter se disceptant. Nunc pergimus ad demonstrandum Græcorii istius patriarchatum, quem Creyghtonus stupida temeritate inficiatur.

D

æstate anni 1445 in locum Metrophanis defuncti substitutus est.

1146 Theodosius Zygomalas in Historia politica Constantinopoleos, quam ad Crusium misit, & quam hic suæ Turco-Græciæ inseruit, lib. I pag. 5 de patriarchatu Gregorii invenit sequentia: *Erat Constantinopoli pneumaticus quidam, vitæ sanctimoniâ præstans, nomine Gregorius Mamma, magni ducis compater. Hunc arreptum, patriarcham fecerunt invitum, ac renitentem renuntiaverunt. Sed is dissidium indies longiùs serpere videns, expugnationemque urbis prædicens, se munere abdicavit, cum quidem illi ipsi suo compatri prædixisset, filios ejus in conspectu ipsius ab Agarenis trucidatum iri; quod viri sancti vaticinium ipso posteriùs eventu comprobatum fuit.* Hæc Gregorii Catholici laudatio, quæ per schismaticas & hæreticas Zygomalæ & Crusii manus transiit, nemini potest esse suspecta. Porrò synchronus Phranza chronologicum ejusdem Patriarchæ initium lib. 2 cap. 19 nobis ita circiter indicat: *Decimo septimo die Julii ejusdem annì* (videlicet mundi conditi 6953 vel Christi MCDXLV, quem proximè suprà assignaverat) *toto orbe æstus immensus & memoratu dignus exstitit; qua æstate spiritualis pater imperatoris, Gregorius Melissenus patriarchatu donatus est.* Ex hoc scriptoris coævi testimonio patet, Gregorium in æstate anni MCDXLV ad sedem Constantinopolitatam evectum fuisse.

E

Hanc successionem Creyghtonus hæreticus impudenter negat,

F

1147 Interim Creyghtonus in supradicta sua præfatione explodit Crusium, Binium, aliosque, qui existimant, *hunc Mammantem & hieromonachum exstitisse, à confessionibus audiendis, & primicerium, & patriarcham Byzantinum, & Romæ sepultum, & post mortem miraculis inclaruisse; quæ tam falsa sunt*, inquit, *quam Deum non vivere: numquam Romæ commoratus est, nec ibi vel mortuus vel sepultus, quod nulla umquam historia propalavit; numquam patriarcha creatus est, sed cum suis in patriam revectus, Metrophanem Cyzici præsulem aliorum suffragiis & ipsius Gregorii electum, ad eam dignitatem promoveri vidit, quemadmodum historicus noster in postremis sectionibus tam disertè & luculenter narrat, ut nefarium esset aliter sentire.* Hæc heterodoxus ille scribere non erubuit, mendaci suo Syropulo fretus, quem impiè videtur divinis oraculis æquiparare, dum contra manifestam veritatem asserit, ea esse tam falsa, *quam Deum non vivere*, Sed nolo hîc hominem, acerbiori castigatione dignum, pluribus exagitare, cum infrà iterum evidenter erroris sit convincendus.

1148 Henricus Wharton in Appendice ad Historiam litterariam Guilielmi Cave nullum invenit duro huic nodo cuneum, & popularem ac symmystam suum Creyghtonum deserere coactus est, ut in Appendice citata pag. 81 satis indicat his

quem Whartonus tueri non audet, etsi dubitet de Romana Gregorii commoratione,

his verbis: *Me quidem nequaquam latet, virum minimè ineruditum contendere, Metrophanem ante captam urbem sede motum non esse, nec Gregorium patriarchatum umquam obtinuisse. Verùm Phranzæ auctoritas mille conjecturis hac in re prævalet, qui disertis verbis & Metrophanis depositionem & Gregorii evectionem tradit. Addit Phranza, Gregorium post annos aliquot patriarchatum abdicasse, & Constantinopoli anno* MCDLI *exsulis instar discessisse. Quo se contulerit, haud ita patet. Sunt qui Romam petiisse, ibique tandem sepultum miraculis inclaruisse volunt.* Cum Whartonus de Romana Gregorii commoratione hîc modestè dubitet, libenter ipsum veritatem hujus rei edocebimus, & eadem operâ imperitam Creyghtoni petulantiam retundemus.

quæ utrique isti heterodoxo ex testimonio Georgii Trapezuntii

1149 Primus Romanæ hujus commorationis testis est Georgius Trapezuntius, qui tomo I Græciæ orthodoxæ pag. 578 de Patriarcha illo adhuc vivente sic scribit: *Constantinopolitanus patriarcha, mens evigilans, pro salute gregis nimium solicitus, sacer veréque Gregorius & cum uno solo hoc ævi confessor & martyr* (hîc Isidorum Ruthenum designat, ut ex sequentibus patet) *& exsilia & in iis ingruentes calamitates pro una unione ecclesiarum lætis animis amplexans, Romæ degit.* Deinde post pauca interposita in alias utriusque istius præsulis laudes ita excurrit: *In his libens moras mihi creo, conspiciens dejectam nostram nationem horum duorum magnorum virorum facinoribus sublevatam. Qualis est enim horum operatio? Quanta munificentia? Ut est eorum apud omnes famosa hospitalitas? Omnium in admiratione est, quod, cum parvis sint opibus ac facultatibus præditi, nec beneficia ampla obtineant, imo nullum sanctissimus patriarcha, in erogandis tamen eleemosynis universos superant.* Hæc scriptor ille, qui propter nationis suæ calamitatem ex Græcia in Italiam confugerat, & fortè de duobus istis orthodoxæ fidei defensoribus narrat ea, quæ ipsemet coram spectabat.

& Joannis Gobelini synchronorum demonstratur.

1150 Alter ejusdem rei testis est Joannes Gobelinus, qui Pio II Papæ fuit à secretis, & gesta ejusdem Pontificis copiosè conscripsit. Synchronus ille scriptor in supra laudatis Pii II Commentariis, qui Francofurti anno MDCXIV recusi fuerunt, lib. XI pag. 300 meminit de *Gregorio patriarcha Constantinopolitano, qui anno, quo Mantuam itum est, non sine sanctitatis opinione Romæ obiit.* Haud dubiè plures hujus commorationis testes inveniremus, si eos quærere luberet. Sed post tam diserta duorum coævorum testimonia Creyghtonus nobis frustra ad ravim occinet: *Numquam Romæ commoratus est, nec ibi vel mortuus vel sepultus, quod nulla umquam historia propalavit; numquam patriarcha creatus est* &c. Fruſtra etiam heterodoxis suis, ni fallor, persuadere conabitur, hæc tam falsa esse, *quam Deum non vivere.* Æqui rerum æstimatores judicent, utrum Creyghtonus solus sapiat, & omnes viri doctissimi insaniant, ut ipse suprà jactabat. Nunc videamus, quam ob causam & quo tempore Gregorius sedem Constantinopolitanam reliquerit.

Gregorius ille rebellioni schismaticorum cedens,

1151 Cum schismatis defensores post mortem Joannis Palæologi imperatoris quotidie majores turbas excitarent, & eorum rabies contra Patriarcham orthodoxum crescceret, videtur Gregorius furori illorum cessisse, ac sedem suam ultrò deseruisse, ut ex supradicta Historia politica Constantinopoleos colligimus. Recentiores quidam contendunt, illum à schismaticis depositum & expulsum fuisse. Labbeus tomo XIII Conciliorum à col. 1365 refert quædam fragmenta Sophianæ pseudo-synodi, in qua schismatici col. 1366 decernunt, *pellendum solio Gregorium, substituendum Athanasium, qui à tribus præsulibus Macario Nicomediensi, Neophyto Nicæno, & Metrophane Cyziceno in patriarcham promovetur.* Sed Leo Allatius ibidem col. 1373 & sequentibus evidenter ostendit, hanc synodum Sophianam ab impostore quodam schismatico recenter confictam esse. Nostrâ parum interest, utrùm Gregorius ob insuperabilem schismaticorum pertinaciam sese munere suo abdicarit, an ab illis violenter dejectus fuerit; dummodo tempus hujus abdicationis aut expulsionis sciamus.

SEC. XV.

urbem CP. anno 1451 deseruit, quem dum Nicolaus V. Papa sedi suæ restitui vellet,

1152 Phranza lib. 3 cap. 3 indicat, hunc Patriarcham *mense Augusto* anni MCDLI, *instar exsulis*, ex urbe Constantinopolitana discessisse. Suspicor, id ineunte mense Augusto factum esse, quia Nicolaus V Pontifex jam exsilium illud noverat die XI Octobris, eodem anno, quando apud Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum MCDLI num. 2 inter alias auxilii ferendi conditiones Constantino imperatori hanc proponit: *Volumus, ut Patriarcham Constantinopolitanum ad sedem suam revoces, faciasque sibi ab omnibus talem & tantam reverentiam & obedientiam exhiberi, quæ meritò suæ pontificali auctoritati debet impendi, ita ut non abjectus sacerdos, sed verus ecclesiæ Constantinopolitanæ patriarcha teneatur, nec in spiritualibus sine ejus consensu & auctoritate quisquam, quacumque præfulgeat dignitate, quidquam attentare præsumat* &c.

E

assensit imperator Græcus, cum indigeret auxilio Latinorum;

1153 Constantinus his aliisque conditionibus assensit, ut Ducas coævus in Historia Byzantina cap. 36 testatur his verbis: *Imperator suppetias rogatum Romam jam antea miserat, ut etiam concordia Florentiæ reconciliata stabiliretur, inque magnæ ecclesiæ liturgiis Papæ nomen è sacris diptychis recitaretur, ad thronum etiam suum patriarcha Gregorius rediret; hortantibus etiam legatis, aliquos Papa mitteret, qui schismatis causâ orta capitalia odia placarent. His Papa permotus, Poloniæ Cardinalem Isidorum, qui Russiæ archiepiscopus fuerat, misit; virum equidem prudentem ac modestum, in orthodoxis dogmatibus eruditum, & natione Romæum* (id est *Græcum*, ut alibi monuimus) *qui, ut jam diximus, pater eximius Florentino concilio interfuerat.*

C

F

sed illa qualiscumque unio, quam legatus Papæ conciliaverat,

1154 Illustrissimus ille Romani Pontificis legatus mense Novembri anni MCDLII cum aliquot Latinis Constantinopolim appulit, ut laudatus Ducas ibidem narrat, tantumque inter varias schismaticæ plebis seditiones effecit, ut tandem mense Decembri ejusdem anni MCDLII aliqua concordiæ species inita fuerit, atque inter nonnullos Græcos & Latinos convenerit, *ab Italis & Græcis in magna ecclesia liturgiam communem celebrari, commemorationem Nicolai Papæ in sacris diptychis atque etiam Gregorii patriarchæ tunc exsulantis fieri. Decembris die* XII, *anno mundi* VI-MDCCCCLXI (id est Christi MCDLII) *sacra illa mystagogia celebrata fuit. Multi verò à sacris donis oblatis abstinuerunt, quod, illâ liturgiâ concordiæ reconciliandæ celebratâ, impurum ac abominandum sacrificium peractum existimarent. Cardinalis interea animos & corda, Græcorumque propositum explorabat ac rimabatur, quorum fraus ac dolus eum non fugiebant.*

1155 Laonicus Chalcocondylas lib. 8 de rebus Turcicis hanc postremam & qualemcumque unionem sic memorat: *Etiam Cardinalis Isidorus, Sar-*

SEC. XV. *nimis ſera aut ficta fuit, quandoquidem Patriarcha ad ſedem ſuam non rediit,*

Sarmatarum antiſtes, cujus antè meminimus, Græcis, penes quos ea tempeſtate erat, auxilio fuit: aderat enim, ut ſynodum congregaret, & Romano Pontifici Græcos reconciliaret. Hæc quidem paulò antè confecerat; at Græcis illa cum Romanis reconciliatio nimis ſera exſtitit. Certè nimis ſera fuit hæc qualiſcumque concordia, quandoquidem Turcæ poſt paucos menſes urbe Conſtantinopolitana potiti ſunt, antequam ſubmiſſa à Pontifice Romano auxilia eò pervenire potuerint. Adde, quod hæc paucorum unio parum ſincera fuiſſe videatur, cum laudatus Ducas cap. 36 aſſerat, plures huic concordiæ obſtitiſſe, *ipſumque imperatorem ficlè ac ſimulatè illi adhæſiſſe.* Sed ad Patriarcham noſtrum redeamus.

& interim Turcæ Conſtantinopolim interceperunt.

1156 Gregorius ad ſedem ſuam non eſt reverſus, quamvis Pontifex illam conditionem imperatori propoſuiſſet, eamque imperator admiſiſſet: nam adhuc exſulabat menſe Decembri anni MCDLII, quando in diptychis commemoratio ipſius, *tunc exſulantis*, facta eſt, ut ſuprà citatus Ducas teſtatur. Fortè reditum ſuum diſtulit, quia verſatili Græcorum ingenio diffidebat, vel exſpectabat reducem legatum Iſidorum, ex quo ſtatum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pleniùs cognoſceret. Interea Turcæ Conſtantinopolim interceperunt, cui cladi Patriarcha noſter circa ſex annos ſuperfuit: Romæ enim obiit eo *anno, quo Mantuam itum eſt*, ut ſuprà ex ſynchronis Pii II Papæ Commentariis retulimus. At ex iiſdem Commentariis & communi Chronologorum conſenſu conſtat, iſtud iter Mantuanum anno Chriſti MCDLIX inſtitutum fuiſſe. Nemo interim in locum ejus ſuffectus eſt uſque ad captam ab infidelibus Conſtantinopolim, de cujus excidio ac novo dominio ad clariorem ſequentium rerum notitiam hîc nonnulla extra ordinem convenit obſervare.

PARERGON XI.

De pertinacia Græcorum in ſchiſmate, patriarchali adminiſtratione, & nonnullis patriarcharum catalogis poſt captam à Turcis Conſtantinopolim.

Ducas ſynchronus, & nobilis hiſtoricus Græcus

CÆca ſchiſmaticorum pertinacia, Turcis jam extremum Conſtantinopoli excidium minitantibus, indies creſcere videbatur, ut ſynchronus Ducas conqueritur, qui cap. 37 Hiſtoriæ Byzantinæ de hac re ſic ſcribit: *Aprilis ergo die ſexta* (anno Chriſti MCDLIII) *paraſceve poſt Paſcha obſidione urbem cinxit Mehemetes. Conſtantinopolitani, à quo die in eccleſia magnâ facta eſt concordiæ reconciliatio, illam ut Judæorum ſynagogam refugiebant; nec in ea oblatione, holocauſto aut incenſo litabatur. Si quis ſacerdotum divinam liturgiam die aliquo inſigni celebrare voluiſſet, qui precabantur, quo uſque ad oblationem ſacrorum donorum ventum fuiſſet, adſtabant; deincepſque omnes tam mulieres quam viri, monachi atque moniales exibant. Quid pluribus opus eſt? Templum illud pro delubro & ara gentilium, & ſacrificium perinde ac Apollini factum æſtimabant.*

1158 Deinde poſtquam in pervicaces illos rectè intorſit quædam verba Iſaïæ prophetæ, cœptam narrationem ita proſequitur: *Gennadius interim adverſus henoticos * docere ac ſcribere ſingulis diebus non ceſſabat, & ſapientiſſimum beatumque Thomam Aquinatem ejuſque ſcripta, Demetrium etiam Cydonem hæreſis arguere contendens, rationes ſyllogiſmoſque adverſus eos texebat. Conſcius ei erat operiſque ſocius, è ſenatoribus primus Meſazon idemque dux magnus, cujus contra Latinos, magis verò contra ipſam urbem temeraria impudentia eò uſque prorupit, cum Turcorum ingenti exercitu ſe peti viderunt Romæi, ut dixerit, Turcorum mitram ac redimiculum in media urbe dominari, quam Latinorum galerum regnantem conſpicere, potius eſſe.* Superiùs eodem capite illuſtris ille ſcriptor affert plura ſchiſmaticæ hujus inſaniæ exempla, quæ legi merentur. At dementes illi non diu pòſt voti ſui compotes facti ſunt, & maximo ſuo damno mitram Turcicam, quam pileo Latino prætulerant, tota urbe ſua dominantem viderunt: cum enim Turcæ eodem anno MCDLIII, die XXIX Maii Conſtantinopolim vi occupaſſent, Græci ultricem Dei manum experti ſunt, & dudum meritas perfidiæ ac pervicaciæ ſuæ pœnas dederunt.

refert veſanam ſchiſmaticorum excitatam, cum Turcæ ubi CP. imminerent,

* id eſt unitos

& cum Georgio Trapezuntio

1159 Hanc miſerandam civium Conſtantinopolitanorum calamitatem ſchiſmati imputarunt prudentiores Græci, inter quos Georgius Trapezuntius tomo 1 Græciæ orthodoxæ pag. 577 in epiſtola ad Cretenſes ita ſcribit: *Sed cum huc deducta ſit oratio, non poſſum memet continere, quin triſte ejulans & lamentans, lacrymis opplear: quis enim noſtras calamitates non deplorabit? Quis noſtra infortunia, ſive ut aptius (neſcio an multùm gratum) dicam, noſtras incogitantias & ſupplicia meditans, in fletum non irrumpet? Actum jam eſt de Græcorum imperio; res eccleſiæ omnes penitus occiderunt, quod nos tamdiu in ſchiſmate perſtitimus. Quis poëta hæc tragicè enarrabit? Quis orator commemorabit?* Non eſt hîc inſtituti noſtri triſtem Conſtantinopolis captæ faciem repræſentare, quam varii teſtes oculati vivis coloribus depinxerunt. Conſuli poſſunt apud Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCDLIII num. 5 & 6 litteræ Cardinalis Iſidori, quibus apud Bzovium eodem anno num. 6 ſubjungitur epiſtola Leonardi Chienſis; ac præterea legi poteſt Chronicon Georgii Phranzæ; qui omnes cladem illam oculis ſuis conſpexerunt.

excidium Conſtantinopoleos narrans,

1160 Eamdem Græcorum ſtragem litteris mandarunt varii ſcriptores ſynchroni, inter quos merito locum obtinet jam ſæpe laudatus Ducas, qui in Hiſtoria Byzantina cap. 39 præter alia, quæ in hac Turcarum irruptione acciderunt, ſequens factum obſervatione noſtra dignum ſic narrat: *Omnes itaque viri, mulieres, monachi & moniales in magnam eccleſiam concurſant; patres matreſque familias ſinu & ulnis infantes ſuos in illud templum geſtantes, deſertas domos ſuas reliquere; viamque eò ducentem hominum turbâ confertâ plenam videre tum licuit. Quamobrem verò ad eccleſiam magnam omnes confugiebant? Ante multos annos à falſis quibuſdam vatibus, ſub Turcorum jugum urbem mittendam eſſe audierant, ipſoſque in eam vi irrupturos, Romæoſque trucidando, ad magni Conſtantini columnam uſque proceſſuros eſſe; ubi eò ventum foret, angelum è cælo deſcenſurum, qui ſtrictum gladium, ſimulque imperium viro cuidam obſcuro, tenui admodum ac egeno, columnæ illi inſidenti, talibus affatus eum verbis, traderet: Gladium hunc accipe & populum Dei vindica; ſtatimque terga daturos Tur-*

A *Turcas, quibus fugientibus Romæi, magna ſtrage edita, inſtarent, illos urbe non ſolum, ſed etiam ex Occidentis regionibus, ipſaque Anatolia ad locum uſque Monodendrium dictum, in Perſiæ finibus ſitum, expellerent. Hæc exitum habitura perſuaſi quidam, ad eccleſiam currebant, alioſque ſequi hortabantur.*

1161 Hac occaſione Ducas populares ſuos ſchiſmaticos, inter quos præcipuè erant monachi & moniales, ut ſuprà vidimus, ibidem ita alloquitur: *Infelices ac miſeri Romæi, templum illud, quod heri ac nudiuſtertius ſpeluncam & altare hæreticorum appellabatis, quod nullus veſtrûm, ne polluueretur, adibat ob celebratam in eo liturgiam ab iis, qui concordiam eccleſiarum amplectuntur; Deo nunc irato ac ſuccenſente, meritaſque pœnas à vobis exigente, in illud, velut ſalutis portum, confugitis. Sed neque vindici juſtæ Dei iræ pœnas luentes, intra viſcera veſtra pacis cogitatione & deſiderio commoveminì. In tanta ſiquidem clade ac calamitate, ſi angelus cælo adveniens vos ad hunc modum alloqueretur: Pacem & concordiam* B *Eccleſiæ dummodo colatis & amplectamini, hoſtes urbe pellam; in eam conditionem haud conſentiretis; ad quam etiam adducti, fictè tamen & ſimulatè id ageretis. Hujus ſibi conſcii ſunt illi, qui paucos ante dies in Turcorum, quam Francorum, poteſtatem devenire, ſatius eſſe dicebant.* Poſt hæc auctor ille tragicè deſcribit, quomodo Turcæ imbellem iſtam turbam, variis opprobriis priùs affectam, è templo S. Sophiæ in captivitatem abduxerint.

illud imputat ſchiſmaticæ Græcorum pervicacitati,

1162 Ceterùm quod hoc loco Ducas de perfida ſchiſmaticorum duritia memorat, veriſſimum eſſe, eventus docuit: nam dura eorum cervix, tanto miſeriarum pondere gravata, ad obedientiam Romanæ Eccleſiæ præſtandam flecti non potuit, & infelices Græcorum reliquiæ, quæ cladi Conſtantinopolitanæ ſuperfuere, vindicem Dei manum & veram calamitatis ſuæ cauſam agnoſcere noluerunt. Quinimo videtur odium ſchiſmaticorum contra Latinos eorumque ritus cum ipſo tempore creviſſe: nam R. P. Joannes Baptiſta van Ketwigh, ex ſacro Prædicatorum Ordine, qui multas Orientis regiones peragravit, in theſibus theologicis, quas Lovanii anno MDCCXIX publicè impugnandas propoſuit, pag. 14 & ſequente

quæ quotidie creſcit, ut recentiore

C horrendum iſtius odii exemplum narrat his verbis: *Accidit circa annum* MDCLXXXVIII *in inſula & civitate Chienſi, tribus non plus annis ante meum ibidem adventum, ut quidam Georgius Muzzala, civis Chienſis (inter Græcos ſchiſmaticos non minus rabioſa in Eccleſiam Latinam malitia, quam perſpicaci verſutia famoſus, ea de cauſa vulgo* FOSTINARA, *id eſt* SPLENDOR, *nuncupatus) mentis ſuæ ſacrilegæ probam daret. Is namque ſatanæ filius volens amicos ſuos, quos Bacchanaliorum tempore ad convivium invitarat, oblectare, aiebat, ſe illis pro Bacchanali comœdia Miſſam Latinorum jucundè repræſentaturum.*

ac tragico exemplo declaratur.

1163 *Itaque ſacerdotalibus indutus veſtibus, omnique exteriori adhibito apparatu, cunctas cæremonias (in quibus apprimè verſatus erat) impius mimus ſub cachinnali præſentium applauſu peragebat. Aſt ubi ad mimicam communionem ventum erat, dum inter alias puellas, prævìè ab ipſo admonitas & inſtructas, filiæ ſuæ particulam chartaceam porrigeret* (ita ſcilicet impius hiſtrio panem azymum Latinorum imitabatur ac ludibrio exponebat) *derepente unà cum aliis (Deo vindice) à ſæviſſimo dæmonio correpta, ſe ipſam dilaniabat; atque hoc modo illa ſacrilega comœdia in horribilem juſtamque tragœdiam verſa eſt.* Poſt Sec. XV. hæc eruditiſſimus ille ſacræ theologiæ licentiatus, & apud PP. Prædicatores Antverpienſes ſtudii generalis Regens primarius, meritò de hujuſmodi Græcis pronuntiat: *Ad hunc impietatis exceſſum aſcendit gens illa perfida, Eccleſiæ Romanæ implacabilis magis inimica, quam infidelis Mahometana.* Franciſcus Richardus noſter in Hiſtoria inſulæ Sant-Erini cap. 18 & 24 narrat plura vindictæ divinæ exempla, quæ ſua ætate contigerunt. Sed pervicaces illi neque diuturnis calamitatibus erudiuntur, neque manifeſtis miraculis convertuntur. Jam revertamur ad orthodoxos ejuſdem nationis viros, qui in hac clade Conſtantinopolitana ultricem Dei manum agnoverunt, & hoc gentis ſuæ excidium ſchiſmati adſcripſerunt.

Joſephus præſul Methonenſis

1164 Joſephus Methonenſis in Defenſione quinque capitum, quæ in ſancta & œcumenica Florentina ſynodo continentur (paſſim iſtud opus ſub nomine Gennadii Scholarii, patriarchæ Conſtantinopolitani, perperam editum eſt, ut poſtea oſtendere conabor) quam Fabius Benevolentius anno MDLXXIX typis Romanis vulgavit, cap. 5 ſect. 15 triſtem Græcorum ruinam ſchiſmati imputat, eoſque ad pœnitentiam ita hortatur: *Imprimis ergo (ut inde initium ſumam) in memoriam revocate, fratres & patres, qualiſnam & quanta exſtiterit noſtra natio: fuit enim quondam ſapiens, clara, generoſa, prudens, fortis, & quæ omnem terram ſuo ſubjecerit imperio. Præterea virtutis ſtudio & ſanctitate omnes gentes eſt ſupergreſſa; jejuniis, vigiliis, orationibus, elecmoſynis, & (ut uno verbo dicam) velut ſpongia hauſit omnem virtutem, Deo ſemper accepta.* E

ruinam nationis ſuæ

1165 *At in præſentia (proh dolor!) omnia interciderunt. Conſtantinopolis capta eſt; cujus rei ſolùm recordatione cogor prorumpere in verba cum clamore & ejulatu, & ultimum effundere ſpiritum. Qua urbe expugnata, aræ ſunt profanatæ, templum conculcatum, magna ſanguinis effuſio conſecuta, pollutæ moniales, virgines corruptæ, caput infantibus abſciſſum; impiorum manibus principes occiderunt, monachi ſacri, ſacerdotes, præpoſiti, viri, feminæ, connubia ſunt divulſa, ſacra vaſa confracta, imagines ornatiſſimæ conculcatæ ſunt, ac ſputis conſpurcatæ. O me miſerum atque infelicem! Quis poterit unquam tantam cladem deplorare, & verbis acerbum caſum exprimere? Heu! ubi regius apparatus & comitatus? Ubi ordo palatii & diſciplina? Ubi tot principum examen? Ubi ſcholæ ſapientiæ? Væ mihi miſero! Ubi patriarchalis adminiſtratio, ubi ornatus eccleſiæ? Ubi tantus & talis ſacrorum monachorum ac non ſacrorum ordo, chorus, ac numerus? Ubi monachorum & monialium ordines? Ecce, nonne cuncta ſunt à Mahomete abſorpta? Nec tantum in ipſa urbium regina ea mala obvenere, verum etiam in ſubjectis regionibus plura ac deteriora, perque ſingulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus.* F

lamentabili oratione deplorat,

1166 *Quamobrem ergo hæc? Vel vos mihi dicite per Dominum. Si dixeritis, ut dicere conſuêſtis, ob noſtra delicta hæc eveniſſe, non ita ſe res habet. Ego dicam; quoniam non magis nos, quam cetera Chriſtianorum gentes, noſtris criminibus Deum irritamus: ſunt enim & aliæ nationes magis ſceleribus & peccatis obnoxiæ. Quomodo non affliguntur, ut noſtra infeliciſſima & miſeranda natio? Væ mihi miſero! Alius ex alio ſubinde fio, cum ad hæc animum converto, & cor meum conturbatur, & ſpiritus meus æſtuat, quia Judæorum gens, quæ duo crimina commiſit, ſecundùm Pro-*

SEC. XV.

phetam dedit pœnas ; Duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus filius Iſraël. Me dereliquit fontem aquæ vivæ, & effodit ſibi ciſternam diſſipatam. Et Eccleſia : Me in ligno crucifixerunt ; Barrabam verò poſtulaverunt & liberarunt.

1167 *Primùm igitur, cum idolis inſerviſſet,* & oſtendit, calamitatem illam adſcribendam eſſe ſchiſmati, *in captivitatem abductus eſt in Mediam & Babylonem. Secundò, cum crucifixiſſent Dominum noſtrum & Deum, profecti ſunt captivi in omnes gentes ; noſtra verò natio (proh infortunium, proh dolor !) neque idolis ſervivit umquam, neque Dei filium crucifixit. Qua de cauſa tam acerbè vexatur ? Sed non ſolùm eadem, verùm etiam multo pejora, quam impii Judæi, perpetitur : ii namque in ſervitutem abducti, omnium gentium facti ſunt ſervi, ut omnibus inviſi & Dei hoſtes ; hi verò non ſolùm gentium facti ſunt ſervi ; ſed & Judæis ipſis, qui ſunt ſervi omnium gentium. O meam calamitatem ! Nonne reliquum eſt plorare & lamentari, ac diſquirere cauſam, & videre, propter quæ patimur hæc ? Ego verò aliam non poſſum invenire (neque enim virtute, noſtra natio ceteris gentibus pejor eſt ; imo verò melior : nam* B *dictum eſt, veréque dictum, nationem noſtram omnes nationes virtute & moribus antecellere) niſi ſchiſma, & quod ſe ſubtraxerit ab obedientia & ſubjectione Romanæ Eccleſiæ. Eam & ſolam diſcerno eſſe cauſam interitûs noſtræ gentis ; quia poſtquam ab ea diviſi ſumus, maledictionem accepimus, & patimur, quæ nos patimur. Nec ideo pœnitet nos ; ſed deteriores evadimus, & maledictis impetimus ipſam Eccleſiam ; dicenda & tacenda adverſus eam impudenter evomimus.*

1168 *Quamobrem, fratres mei per Chriſtum,* in quo plerique Græci adhuc pertinaciter perſeverant. *deſperationem omittamus ; accedamus veræ Chriſtianorum unioni ; agnoſcamus peccata noſtra, ne pejores Judæis evadamus, neve falſa ſuaſione, malitia & præſumptione ita aures obſtruamus, ut nec audiamus, nec intelligamus.* Poſt pauca præſul Methonenſis narrat, ſe interfuiſſe diſputationibus cujuſdam monachi ſchiſmatici, quæ habitæ ſunt Conſtantinopoli cum legato Pontificis de primatu Papæ, ubi legatus publicè prædixit brevi ſecuturam Græcorum ruinam, niſi ſchiſmati renuntiarent. Sectione autem præcedente ſcriptor ille etiam allegat litteras Nicolai V Papæ, in quibus Pontifex anno MCDLI ſub eadem conditione inſtantem Conſtantinopolitani imperii everſionem prænuntiavit. Sed tam præviæ hujuſmodi comminationes, quam poſteriora virorum orthodoxorum monita obſtinatos Græcorum animos non commoverunt : plerique enim poſt tam rigidum juſtitiæ divinæ flagellum, Judæis non abſimiles, noluerunt præcipuam infelicitatis ſuæ cauſam fateri, ac ſuavi Eccleſiæ Romanæ jugo ſuperbum collum ſubmittere. Maluerunt itaque ſervili ſchiſmatis defendendi libertate frui, & ſub dira Turcarum tyrannide retinere umbraticam quamdam ſchiſmaticæ eccleſiæ adminiſtrationem, de qua nobis nunc agendum eſt.

C

1169 Cum Mahometes poſt expugnatam ac direptam Conſtantinopolim videret, urbem illam fuga & cæde civium exhauſtam eſſe, eamque vellet frequentem reddere, promiſcuè Mohometanos & Chriſtianos ad ipſam incolendam invitavit. Quo autem Græcos faciliùs ad illam habitationem alliceret, conceſſit ipſis poteſtatem eligendi patriarcham, quem veteri ritu & magna pompa inaugurari voluit, variiſque privilegiis donavit, ut Phranza lib. 3 cap. 19 fuſè explicat, qui ibidem de Mahomete illo hæc addit : *Hic ergo ſceleratiſſimus, Chriſtianorumque mala peſtis & verſipellis ac vulpes hæc fecit ; non quod benedictionem inde ſibi quæreret, aut alioqui natura tam miti eſſet ; ſed ut Chriſtiani, ejus promiſſis auditis, in urbem confluerent, eamque incolerent, quæ ob quotidianas direptiones (& præſertim dum caperetur) deſerta evaſerat. Et ita factum, congregatique ſunt Chriſtiani nonnulli. Paulo pòſt etiam colonias, quas Turcæ ſuâ linguâ ſurgunides nominant, è Capha, Trapezunte, Synopio, Aſprocaſtro eò deduxit. Sic eam civibus denuo implevit.* D

Cum Conſtantinopolis à Turcis expugnata eſſet,

1170 Hiſtoria patriarchica Conſtantinopoleos, quam Martinus Cruſius heterodoxus Græco-Latinè edidit, lib. 2 Turco-Græciæ pag. 107 occaſionem inſtaurati à Mahomete patriarchatûs Conſtantinopolitani ita exponit : *Illo tempore, quo Turcicus rex Mechemeta hanc urbem Conſtantini expugnavit, numerabantur anni à nato Chriſto mille quadringenti quinquaginta tres, ipſâ urbe, XXIX die Maii, feriâ tertiâ (die Martis) capta. Tunc ille ſcivit, Romanis ſeu Græcis ſemper fuiſſe patriarcham ; propterea quod hac in urbe, antequam eam cepiſſet, ipſe majorem temporis partem exegerat, patre ipſius Murata Adrianopoli dominante. Norat itaque res Romanas & ordinem gubernationemque Romanorum probè & exactè. Proinde mirabatur, quid cauſæ eſſet, quod patriarcha non veniret ad ſe ſuppliciter honoris cauſâ pro domino agnoſcens, iràque commotus cogitabat, quid hoc rei eſſet ; ac continuò acciti eccleſiaſticis viris dixit : Ubi eſt, qui patriarchæ munus geſſit ? Quare non acceſſit, ut mihi, tamquam regi, reverentiam debitam exhiberet ? Hæc Sultanus : magna enim ejus animum inceſſerat cupido videndi patriarcham, & cum eo de religione colloquendi, ut ex eo quærens res divinas cognoſceret.* Mahometès imperator Græcis patriarcham eligere antiquo more permiſit, E

ut eam urbem incolis frequentiorem redderet ;

1171 *Tunc reſponderunt ei clerici illi : Jam à longo tempore non habemus patriarcham ; qui enim patriarcha fuit, ſua ſponte adhuc vivens ſedem ſuam reliquit, & ab eo tempore nullum alium ſuffecimus.* His verbis haud dubie clerici illi indicabant Gregorium, qui anno Chriſti MCDLI propter aſſiduas ſchiſmaticorum ſeditiones ex urbe Conſtantinopolitana diſceſſerat, ut ſuprà diximus. Hiſtoria Politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 14 & 15 cauſam hujus apparentis benevolentiæ & conceſſæ facultatis ſic detegit : *Id ab eo callidè factum, ut hac fama ad Græcos, qui ubivis locorum eſſent, perlata, in urbem congregarentur : quippe hoc ei ſtudio erat, ut multitudine hominum eò confluente, per omnes ſuas partes urbs frequens cultaque fieret.* Cum Græci talem licentiam ab imperatore Turcarum accepiſſent, elegerunt quemdam Gennadium, qui antea Georgius Scholarius appellabatur, & de quo plura poſt hoc parergon dicenda occurrent. Tum auctor ejuſdem Hiſtoriæ Politicæ ibidem exponit, quibus cæremoniis ſultanus patriarcham inauguraverit, & quanto honore ipſum affecerit. F

à quo tempore Græci jugum ſuum aggravant,

1172 Fortè miſeri Græci ſperabant, perpetuam fore hanc Turcarum lenitatem ; ſed eos vana ſpes fefellit, ut quotidianâ diſcunt experientiâ, & ſatis indicat Leo Allatius, qui de recentiori patriarcharum dignitate, ſeu potius ſervitute, lib. 3 Conſenſionis cap. 8 num. 2 ſic diſſerit : *Patriarcha ſupremam omnium poteſtatem habet ; eum, dum Chriſtiani regnabant imperatores, eligebant epiſcopi, & conſecrabat Heracleenſis. Exciſo imperio, & malis Simonis Trapezuntii artibus, qui corrogatâ pecuniâ prius patriarchatum emerat, Turca patriarcham nominat ; nominatio ab epiſcoporum ſynodo approbatur & cæremoniis nonnullis peractis ab eodem Heracleenſi ordi-*

A *ordinatur, uti & antea fueverat: quemadmodum enim Græci imperatores, arbitratu ſuo, ſoli & ſine alio epiſcoporum conſenſu patriarchas ponebant, deponebant, & cum liberet, reponebant; quod contra canones fuiſſe, nec ipſi imperatores negabant; ita hoc quoque tempore fit: nam Turca, ſuo arbitratu, ampliori pecuniæ patriarchatum concedit, adimit, reſtituit; neque finis ullus calumniarum, diſſidiorum ac contentionum eſt, ut hac ætate multo plures patriarchæ, quam umquam aliàs, inaugurentur, quorum machinas recenſere, hiſtoriam eſſet ſcribere.*

1173 Ex hac frequenti patriarcharum mutatione oritur interdum nonnulla temporum ac perſonarum confuſio, ita ut Bandurus in Præfatione ad tomum 1 Imperii Orientalis pag. XII affirmet, ſeſe Græco-Latinè edidiſſe recentiorem patriarcharum Conſtantinopolitanorum catalogum, ſibi ab eruditiſſimo Renaudotio communicatum, *tum quia accuratiſſimus videtur, & nullus alius editus exſtat, qui ad hæc uſque tempora ſeriem illius eccleſiæ patriarcharum exhibeat; tum etiam quod perneceſſarius viſus eſt ad detegendos variorum ſcriptorum, præcipuè heterodoxorum, errores, in quos paſſim prolapſi ſunt, dum horum poſteriorum patriarcharum meminerunt; ſæpe plures patriarchas ejuſdem nominis pro uno accipientes, vel ex uno plures confingentes: id autem hinc factum eſt, quod & plures viri ejuſdem nominis haud multo temporis intervallo illam ſedem obtinuerint, & ſæpe idem patriarcha, ab illa ſede pulſus, pluries ad eamdem occupandam revocatus fuerit.* Cum itaque ſub imperio Turcico non ſoleat eſſe diuturna patriarcharum gubernatio, nos deinceps tam ſcrupuloſam chronologiæ rationem non habebimus, tum quod vix ſit operæ pretium, & ſubinde ex adjunctis illa præterpropter colligi poſſit, tum quod tempus adminiſtrationis interdum non exprimatur. At ſaltem rectam eorum ſeriem ordinare conabimur, collatis inter ſe variis catalogis, de quorum collectoribus nunc aliquid præmonendum eſt.

& eorum ſe præſules ſæpe invicem expellunt,

B

1174 Primus eſt Emmanuel Malaxus Peloponneſius, qui patriarchas Conſtantinopolitanos ab urbe capta, ſeu anno Chriſti MCDLIII, uſque ad ſua tempora, ſive annum MDLXXVIII, Græco-barbarè recenſet. Martinus Cruſius lib. 2 Turco-Græciæ edidit Græco-Latinè patriarchicam hujus ſcriptoris Hiſtoriam, cui ibidem præmittitur Hiſtoria politica Conſtantinopoleos, in qua res geſtæ ab anno MCCCXCI uſque ad MDLXXVIII narrantur, & quam Caſimirus Oudinus ob ſtyli ſimilitudinem aliaſque conjecturas eidem Malaxo adſcribit. At quiſquis ſit hujus Operis auctor, nos iſtud ſub titulo Hiſtoriæ politicæ citabimus, & utramque illam hiſtoriam cum aliis eorumdem patriarcharum catalogis conferemus. Porrò ſequentem patriarcharum ſeriem ex hac Hiſtoria aliiſque catalogis ita tranſcribemus aut contrahemus, ut lectorem monituri ſimus, ſi aliqua majoris momenti differentia occurrat, aut aliud quidpiam ſingulari obſervatione dignum videatur.

quod non diſſimulat Emmanuel Malaxus,

C

1175 Si quis ſcire cupiat, qualis fuerit iſte Emmanuel Malaxus, qui ab altero ſeniore ejuſdem nominis & cognominis ſcriptore Græco diſtinguitur, adeat Martinum Cruſium in Annotationibus Turco-Græciæ pag. 185, ad quem Stephanus Gerlachius anno Chriſti MDLXXVIII inter alia Conſtantinopoli de Malaxo illo, adhuc vivente, ſic ſcribit: *Eſt is admodum ſenex; pueros & adoleſcentulos Græcos ſub patriarcheio in parvula & miſera caſa docet; piſces ſiccatos in ea ſuſpenſos habet, quibus veſcitur ipſe coquens; libros pretio deſcribit; vino, quidquid lucratur, inſumit; pinguis & robuſtus eſt.* Poſtea anno MDLXXXI Cruſius aliis litteris certior redditus eſt de morte Malaxi, ut ipſe ibidem teſtatur. Theodoſius Zygomalas lib. 1 Turco-Græciæ pag. 96 de fide, quæ huic ſcriptori adhibenda eſt, eumdem Cruſium ſic monet: *Obſerva quoque hoc, Malaxum in iis, quæ ex multis collecta conſcripſit, non per omnia veritatem ſequi: interdum enim ad gratiam loquitur, nonnumquam ex odio.* Deinde id exemplo quodam probat, de quo nos infrà agemus. Adde, quod Malaxus ille fuerit ſchiſmaticus, cujus rei juverit meminiſſe, quando poſtmodum patriarchas ejuſdem ſchiſmatis conſortes laudibus extollet, ac titulo ſanctitatis exornabit.

ſcriptor ſchiſmaticus, in Græco-barbara patriarcharum hiſtoria,

1176 Nemo miretur, quod hanc lucubrationem, ab auctore ſchiſmatico exaratam, & ab editore hæretico annotationibus magis contaminatam, impoſterum exſcribere velimus: nam ſchiſmaticos confundere & Catholicos confirmare debet hæc ipſa Hiſtoria, de qua Gretſerus noſter in obſervationibus ad Codinum lib. 3 cap. 14 pag. 260 tale fert judicium: *Poſtea etiam uſque ad hæc noſtra tempora vix umquam pax ſchiſmaticis cum ſchiſmatico patriarcha fuit. Semper ſuppulularunt æmulationes, invidiæ, & occultæ machinæ ad hujus vel illius exitium; ut mihi videatur non ſine conſilio divino edita eſſe in Turco-Græcia Hiſtoria politica, & eccleſiaſtica, ſeu patriarchica rerum Conſtantinopolitanarum, ex qua perſpicuè elucet, ſchiſmaticos non modò cum ſupremo Catholicæ Eccleſiæ Capite per charitatem conjunctos non eſſe, quod per ſe liquet; ſed nec inter ſe, cum ſub graviſſima infidelium ſervitute mutuò ſe miris cuniculis infeſtent, & modò hunc, modò illum, in patriarchalem thronum Turcarum ope ſublevent.* Porrò per decurſum experiemur, quam verum ſit iſtud Gretſeri judicium, quod etiam confirmant recentiores Græci, qui poſt Malaxum ſcripſerunt, & turbulentas illas ſchiſmaticorum turbas non diſſimularunt. Nos interim nonnulla iſtorum ſcriptorum opuſcula recenſere non gravabimus.

quam deinceps partim exſcribemus, ut ſchiſmaticos pudeat diſſenſionis ſuæ.

E

Poſt Malaxum Matthæus Cigala.

1177 Poſtea Matthæus Cigala eamdem patriarcharum Conſtantinopolitanorum ſeriem uſque ad ſua tempora perduxit, quam Anſelmus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis inſeruit, & de qua in præfatione tomi primi lectorem ita præmonet: *Quartum locum tenet catalogus patriarcharum Conſtantinopolitanorum ex nova variarum hiſtoriarum Synopſi Matthæi Cigala à nobis deſcriptus; quem quidem, quod ſit diverſus ab aliis, Latinum fecimus, atque hîc edidimus. Deſinit autem hic catalogus in Neophytum illum, qui ex Heracleenſi epiſcopo creatus fuit patriarcha Conſtantinopolitanus anno Chriſti* MDCXXXVI. Quam craſſè Matthæus ille in antiquioribus patriarchis erraverit, maximè ab Athanaſio uſque ad captam à Turcis Conſtantinopolim, jam aliquoties ſuprà diximus. Similes errores etiam commiſit alter ejuſdem temporis ſcriptor Græcus, de quo nunc pauca præfabimur.

F

Philippus Cyprius,

1178 Is eſt Philippus Cyprius, eccleſiæ Conſtantinopolitanæ protonotarius, qui patriarchas Conſtantinopolitanos uſque ad annum Chriſti MDCXXXIX recenſuit. Hunc Philippi Cyprii libellum Nicolaus Blancardus, in academia Franekerana Juris ac hiſtoriæ profeſſor, primò typis vulgavit. Deinde anno Chriſti MDCLXXXVII Henricus Hilarius Lutheranus eumdem libellum recuſum notis hæreticis auxit ac conſpurcavit. Deni-

SEC. XV. que illum Philippi protonotarii catalogum tomo 1 Imperii Orientalis à pag. 218 Græco-Latinè edidit Anſelmus Bandurus, qui etiam tomo 2 ejuſdem operis à pag. 1000 in lucem protulit alterum catalogum, in quo patriarchæ Conſtantinopolitani ab anno Chriſti MDXCIV ultra annum MDCCII enumerantur.

& anonymus Græcus uſque ad noſtra tempora

1179 Ceterùm Bandurus tomo proximè citato pag. 999 de recentioribus hiſce catalogis ſic diſſerit: *Quia, ut ſuprà monuimus, de patriarchis, qui poſt captam Conſtantinopolim ſederunt, loqui ad nos non ſpectat, cum propoſitum ſit res Conſtantinopolitanas ad imperii Græci everſionem proſequi, ideo catalogus patriarcharum Conſtantinopolitanorum Matthæi Cigala, qui ad annum Chriſti* MDCXXXVI *ſeriem illorum perducit, & alter Philippi Cyprii, qui in annum* MDCXXXIX *deſinit, noſtris commentariis non illuſtrabuntur. Verùm quilibet lector hoſce catalogos conferre poterit, quantum ad ſeriem patriarcharum, qui poſt captam à Turcis urbem ſederunt, cum hiſtoria patriarcharum Conſtantinopolitanorum Emmanuelis* B *Malaxi in Turco-Græcia Cruſii, quæ deſinit in annum Chriſti* MDLXXVII.

texuerunt breves patriarcharum CP. catalogos, quibus in decurſu utemur.

1180 *Ceterùm cum hæc ultima folia typis ederentur, obtulit nobis abbas Euſebius Renaudotius, vir inter doctiſſimos celeberrimus, noſtrique amantiſſimus, & cui plurimum debemus, catalogum, ſeu potius ſynopſim, patriarcharum Conſtantinopolitanorum, non multò antè Conſtantinopoli ad ſe miſſum. Hic porrò catalogus deſcriptus fuit ex codice eccleſiæ Conſtantinopolitanæ patriarchalis, & ſeriem illius eccleſiæ patriarcharum exhibet ab anno Chriſti* MDXCIV *ad annum* MDCCII. *Hunc autem catalogum cum interpretatione Latina ac notis brevioribus ejuſdem doctiſſimi viri hîc edere viſum eſt.* His clarioris intelligentiæ cauſâ præmiſſis, cœptam patriarcharum ſeriem proſequemur, & jam laudatos recentiorum ſcriptorum catalogos inter ſe conferemus.

CXXXI. GENNADIUS II, antea dictus Georgius Scholarius.

Anno 1453 expugnata à Turcis Conſtantinopoli, C

HIſtoria Politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 15, narratis iis, quæ ſuperiùs de capta à Turcis Conſtantinopoli, & poſtmodum conceſſa patriarchæ eligendi facultate retulimus, electionem hujus Gennadii ita deſcribit: *Hac poteſtate igitur accepta, philoſophum delegerunt Georgium Scholarium, aſſeſſorem regii judicii, virum ſanctum & pium. Hunc vetere ritu producentes, patriarchæ muneri præfecerunt, mutato ejus priore nomine* (alii probabilius putant, hanc nominis mutationem factam eſſe, quando Georgius Scholarius antea vitam monaſticam amplexus fuit) *in Gennadii nomen.*

Græci permiſſione Mahometis patriarcham elegerunt Gennadium,

1182 *Ei ſubjectæ tunc fuerunt tum omnes Conſtantinopoleos eccleſiæ, tum ceteræ, quæ* [*erant*] *in provinciis, eâdem, quam anteceſſores ipſius antiſtites habuerant, poteſtate permiſſa: quem cum in regiam ad ſe Sultanus vocaſſet, ſuis ei manibus paſtorale pedum magni pretii dedit, baculum nempe argenteum inauratum artificioſè factum; dedit & equum bonum, & certam aurcorum ſummam, his verbis additis:* "*Quod fauſtum ac felix ſit, eſto patriarcha, & utere noſtrâ amicitiâ, in quibus rebus voles, habens omnia jura privilegiaque, ſicuti ſuperiores ante te patriarchæ habuerunt. Habe quoque templum ſanctorum Apoſtolorum domicilii loco*". *Ita id tunc* D *accepit, & patriarchicam ibi ſedem collocavit: templum enim ſanctæ Sophiæ, quod antiquitus patriarcharum domicilium fuerat, Agareni ſibi vendicarunt.* Tum ibidem fuſè narrat, qua occaſione Gennadius ex illa habitatione in alteram Pammacariſtæ ſeu Deiparæ migraverit; ſed nos eam migrationem, utpote levioris momenti rem, & ad inſtitutum noſtrum nihil ſpectantem, hoc loco omittimus.

qui poſcenti Turcarum imperatori

1183 Deinde auctor Hiſtoriæ Politicæ pag. 16 refert, quomodo novus Patriarcha articulos fidei Chriſtianæ Sultano poſcenti & liberam diſſerendi facultatem concedenti expoſuerit. Sed cum illa narratio hoc loco prolixior ſit, eam tranſcribimus ex Hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi lib. 2 Turco-Græciæ pag. 109 paucioribus verbis ſic explicatur: *Eo tempore idem Sultanus ipſemet intravit patriarcheium; cumque in templum Pammacariſtæ veniſſet, in ſacellum ejus ingreſſus eſt* (*quo in loco hodie armarium rerum ſacrarum eſt*) *& cum patriarcha Gennadio clementer ſermones contulit. Tunc omni metu poſito, univerſam ei Patriarcha* E *veritatem fidei Chriſtianæ aperuit, ſcripſitque pro numero quæſtionum ejus capita viginti, quæ ſingula inferiùs ordine ſequuntur, ſententiaque eorum perſpicitur, quæ & dedit ipſe Sultano.* Tum ibidem ſubjiciuntur hæc omnia capitula cum Turcica ſeu Turco-Arabica interpretatione, quam Achmat, Berrhœæ præfectus, eo tempore coram imperatore Turcarum fecit.

quoſdam Chriſtianæ fidei articulos explicuit,

1184 Poſt hanc Chriſtianæ fidei expoſitionem auctor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ibidem pag. 119 ſubdit ſequentia: *Tunc Sultanus hiſce ex ore patriarchæ auditis, & in ſcripto etiam acceptis, magnopere admiratus eſt illius divinarum rerum cognitionem & ſapientiam, certuſque de religione Chriſtiana factus eſt, totam eſſe veriſſimam, myſteria ejus non modò vera, ſed etiam mirifica, nullum his ſubeſſe dolum, ſed puritate & ſplendore vincere aurum. Hinc amore proſecutus eſt gentem Chriſtianam, benignoque aſpexit vultu. Hac de cauſa, edicto propoſito, gravia minatus eſt illis, quicumque moleſtarent, aut calumniarentur aliquem Chriſtianorum, in eoſque graviter animadverti juſſit. Nec ipſe ſolùm Sultanus diligebat Chriſtianos, ſed cuncti etiam Turcæ* (*qui ipſorum linguâ Muſulmani, hoc eſt circumciſi appellantur*) F *propter edictum regium. Enimvero magno gaudebat opere, oblectabaturque Sultanus, quod ſe talis nationis dominum regemque fieri contigiſſet.*

& ultro ſedem CP. abdicavit, poſtquam eam tenuerat quinque annis,

1185 Denique auctor ibidem pag. 120 tempus & finem patriarchatûs ipſius ita indicat: *Ceterùm patriarcha Gennadius in ſublimi magnæ ſanctiſſimæque Chriſti eccleſiæ throno annos quinque & aliquot menſes egit. Tunc multis magniſque diſſidiis exortis, concilium convocavit pontificum, clericorum, optimatum, cunctorumque Chriſtianorum, in quo ſe patriarchico munere abdicavit. Adhortabantur quidem pontifices ipſum & eccleſiaſtici viri, populuſque cunctus ad manendum; ſed prorſus ipſe noluit audire; verùm abdicationem ſuam in codice magnæ eccleſiæ inſcripſit. Dein, rebus ſuis acceptis, rectà ſe in monaſterium divi Prodromi, in monte Menœcæi prope Serras ſitum, contulit, ibique bona pace mortuus cum hoc caduco mundo cæleſte Dei regnum commutavit.*

quibus Matthæus Cigala & Philippus Cyprius menſes ſex ſuper. addunt.

1186 Matthæus Cigala apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 215 de eodem Patriarcha breviter meminit, & non tantùm quinque annos, ſed etiam determinatos adminiſtrationis ejus menſes ita expreſſit: *Ad patriarchatum evectus*

A *Etus eſt ſapientiſſimus vir Georgius Scholarius, cui Sultanus ſua manu ſceptrum judiciale ac pileum donavit, ceteraque alia beneficia, quæ priores patriarchæ ab Romanis imperatoribus obtinuerant. Is ergo primus patriarcha poſt captam Conſtantinopolim fuit, cumque annos* V, *ac menſes* VI *ſediſſet, abdicatus eſt.* Philippus Cyprius apud eumdem Bandurum tomo citato pag. 225 ſimilia habet, & eoſdem adminiſtrati patriarchatûs annos ac menſes computat. Hæc hactenus plana ſunt, neque ullis difficultatibus obnoxia; ſed inter eruditos diſputatur, quis fuerit iſte Gennadius patriarcha, antea dictus Georgius Scholarius, & varii ad ſolvendum hujus intricatæ quæſtionis nodum in diverſas ſententias abeunt, ut jam dicemus.

Aliquibus duplicem ejuſdem temporis Gennadium diſtinguentibus,

1187 Matthæus Caryophilus in obſervatione prævia ad orationes Georgii Scholarii apud Labbeum tomo XIII Conciliorum col. 542 & ſequentibus, duos Georgios Scholarios diſtinguit. Leo Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 5 multis argumentis contendit, duos Georgios Scholarios admittendos eſſe, quamvis in quibuſdam adjunctis

B à Caryophilo diſſentiat, ut ipſemet ibidem num. 2 teſtatur his verbis: *De illis inter me & Caryophilum convenit, duos fuiſſe & eodem tempore Georgios Scholarios utroſque cognomento, non indoctos neque ineruditos; verumtamen non uno animo, nec eorumdem defenſores; ſed ſententiis & voluntatibus diſcordes: hic Latinos, ille Græcos ad extremum uſque ſpiritum oppugnavit. Bene. Quoad cetera non aſſentior Caryophilo.*

Spanhemius unicum dumtaxat admittit, qui ſemper Latinis reſtiterit,

1188 Fridericus Spanhemius, heterodoxus in academia Lugduno-Batava profeſſor, unicum dumtaxat Georgium Scholarium ſeu Gennadium agnoſcit, qui poſtea factus ſit patriarcha Conſtantinopolitanus, & qui Latinis neque in ſynodo Florentina, neque poſt eam ſynodum, umquam faverit. Hinc cenſet omnia Georgii Scholarii opuſcula, quæ in favorem Latinorum producuntur, perperam ei adſcripta eſſe, illumque ſemper ritibus & opinionibus Græcorum conſtanter adhæſiſſe. Non inficiamur, aliqua ſcripta orthodoxa, quæ ſub nomine Georgii Scholarii circumferuntur, aliis Græcis auctoribus veroſimiliùs tribuenda eſſe; ſed evidentioribus argumentis demonſtrandum eſſet, ea omnia eſſe ſpuria atque ipſa concilii Florentini Acta fuiſſe corrupta, priuſquam opinionem illam heteroclitam ſequamur.

C *& quem Renaudotius unioni priùs faventem ac poſtea eidem adverſantem ſtatuit,*

1189 Denique Euſebius Renaudotius in erudita Diſſertatione ad Gennadii homiliam, quam anno MDCCIX Pariſiis edidit, aliam init viam, & admittit unicum Georgium Scholarium, qui priùs unioni favit in concilio Florentino, ac poſtea Conſtantinopolim reverſus, exemplo aliorum Græcorum eamdem impugnavit. Hic quoque juxta ipſius ſententiam deinde monachus factus, nomen Gennadii ſuſcepit, ac denique cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit. Hæc autem omnia tam facilè explicat, & adeo ſolidis argumentis teſtimoniiſque confirmat, ut eam opinionem, tamquam probabiliorem, omnino amplectamur. Non tamen hoc loco rationes illius referemus, aut ſingulas adverſariorum objectiones diſſolvemus, quia diſputatio iſta nimium excurreret, & ea omnia apud ipſum Renaudotium in laudato Opere à pag. 37, legi poſſunt.

quæ ultima opinio contra Oudinum argumento ad hominem probatur,

1190 Neque hîc curamus dicteria Caſimiri Oudini, qui in Commentario de ſcriptoribus eccleſiaſticis tomo 3 col. 2471 contra Renaudotium impotenter debacchatur. Nempe apoſtatam illum pupugit, quod Renaudotii argumentis convictus, in controverſia de Euchariſtia ſeu tranſubſtantiatione hunc Georgium Scholarium ſive Gennadium inter Græcos Λατινόφρονας, id eſt *cum Latinis ſentientes* numerare non potuerit. Certè hunc furentem apoſtatam offendere non debuit opinio, qua Renaudotius eumdem Gennadium inter fautores & impugnatores orthodoxorum recenſet, cum manifeſtum hujus rei exemplum in ſe ipſo habeat: nam in epiſtola dedicatoria & præfatione, quas Oudinus Supplemento ſcriptorum eccleſiaſticorum præfixit, omnes hæreticorum ſectas exſecratur, & illuſtriſſimum præſulem Rhemenſem ob expulſos Calviniſtas laudat. At in Commentario ſcriptorum eccleſiaſticorum, quem poſtea tribus voluminibus edidit, ubique Calviniſtas defendit, & Eccleſiam Romanam calumniatur. An propterea poſteri duos Caſimiros Oudinos, unum Catholicum, alterum hæreticum, rectè inter ſe diſtinguent?

SEC. XV.

& contra Allatium altero exemplo confirmatur.

1191 Facilè itaque intelligitur, quomodo unus idemque ſcriptor poſſit orthodoxæ doctrinæ favere & adverſari. Attamen hoc paradoxo præcipuè motus fuiſſe videtur Allatius, ut duplicem Georgium Scholarium ſive Gennadium adſtrueret. At meminiſſe debuiſſet eorum, quæ antea lib. 2 Conſenſionis cap. 17 num. 3 ſic ſcripſerat: *Hinc planè nugari videntur, qui, cum non intelligant, quomodo unus idemque & pro Romana Eccleſia contra Græcos, & pro Græcis contra Romanam Eccleſiam ſcripſerit, duos Barlaamos conſtituunt, & ea, quæ contra Latinos ſunt, ab Hieracenſi iſto ſemovent, & aliis, neſcio quibus, quos nec ipſi ſciant, vendicant. Diſtinguant tempora. Barlaamus Conſtantinopoli degens, doctrina & favore principum & ſpe rerum novarum lactatus, Græcorum erroribus favens, Latinos oppugnat; ejectus diffamatuſque in Græcia, in Italiam reverſus & dignitatibus auctus, ne ingratus eſſe videretur, & fortè etiam verè firmiterque ſapiens, in defenſos à ſe primùm Græcos invehitur, & Latinos à ſe lingua ſcriptoque priùs laceratos defenſat.* Hæc è contrario, paucis mutatis, ad hominem retorqueri poſſent. Sed pro clariori opinionis noſtræ intelligentia lectorem ad laudatam Renaudotii Diſſertationem mittimus.

E

Non videtur Gennadius ille edidiſſe apologiam pro concilio Florentino

F 1192 Nunc ſupereſt breviter expedienda quæſtio, utrum Georgius Scholarius, ſive Gennadius Conſtantinopolitanus, Defenſionem pro quinque capitibus concilii Florentini conſcripſerit. Fabius Benevolentius Senenſis Romæ anno MDLXXIX hoc opuſculum ſub nomine Gennadii Latinè vulgavit. Hinc in Colonienſem ſanctorum Patrum Bibliothecam tranſiit, & alibi etiam Græco-Latinè editum eſt. Propterea quoque varii bibliographi, hoc titulo inducti, iſtud Georgio Scholario, ſeu Gennadio tribuerunt. Attamen Petrus Arcudius & Matthæus Caryophilus hanc Defenſionem ei abjudicant, & criſin ſuam non levibus argumentis confirmant. Contrà verò Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 6 duos iſtos populares ſuos variis modis refellere conatur. At videtur lis illa decidi poſſe ex Joſepho Methonenſi, qui in Reſponſione ſua ad libellum Marci Epheſii iſtud opuſculum ſibi vindicat, quando apud Labbeum tomo XIII Conciliorum col. 707 meminit de quodam adverſariorum argumento, quòd, inquit, *jam ſolvimus in primo definitionis capite, dum pro quinque capitibus apologiam ſcriberemus.*

quamvis ſcripſerit alia,

1193 Ceterùm de aliis lucubrationibus, quæ Gennadio iſti adſcribuntur, Renaudotius in laudato Opere à pag 80 conſuli poteſt, qui etiam antea pag. 50 & 51 de ſpontanea ejuſdem Gennadii abdicatione, ejuſque tempore ac modo ſic

SEC. XV. disſeruerat : *Paulò poſtquam hanc orationem habuiſſet Gennadius* (videlicet coram imperatore Turcarum de myſteriis Chriſtianæ fidei, ut ſuprà dictum eſt) *patriarchali ſe dignitate abdicavit, agre obtentâ à Sultano venîâ : mox epiſtolam, ſeu potius prolixam orationem apologeticam, ſcripſit* AD OMNES FIDELES IN CHRISTO JESU, τοῖς πανταχῆ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Narrat quomodo poſt prædictam ſæpius urbis & totius imperii cladem comminationemque divinæ vindictæ ob ſuſceptum Latiniſmum, capta urbe, in hoſtium manus venerit, & ex fuga retractus, patriarcha renuntiatus fuerit, licet invitus ; cui tandem muneri, ſtatim atque per Sultanum licuit, renuntiandum ſtatuerit, tum quia deſtitutus eſſet eorum auxilio, qui oneris partem ſecundum eccleſiaſticas leges ſuſtinere debuerant, tum ob impenſos inaniter labores in auferendis ſcandalis & componendis ſimultatibus.*

qua Renaudotius recenſet, B

1194 *Varias etiam calamitates refert, quas ab invidis fuiſſet perpeſſus, quî patriarchatum non obſcurè ambientes, multa ipſi negotia faceſſebant. Significat tandem, ſe dignitati renuntiare, ut jam ſibi ſoli vacet, pœnitentiamque in tranquilla & ſolitaria vita de peccatis ſuis agat. Hæc eſt illa παραίτησις* (id eſt recuſatio ſeu abdicatio patriarchatûs) *quam in codice eccleſiæ Conſtantinopolitanæ deſcriptam fuiſſe memoriæ & auctoritatis cauſâ docet Hiſtoria eccleſiaſtica apud Cruſium. Mox recepit ſe Gennadius in monaſterium S. Joannis Baptiſtæ in monte Menœcæo prope Serras vel Pherras, ut ſcribitur in codice regio, cum annos quinque & menſes aliquot eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuiſſet, atque ita ejus abdicatio ad annum* MCDLIX *refertur.*

& ex quibus circa tempus abdicationis

1195 *Videtur tamen aliter ſtatuendum : nam titulus orationis, quam habuit Gennadius in funere Theodori Sophiani, ſui ex fratre nepotis, docet pronuntiatam fuiſſe* XXVIII *Septembris anno ſexies milleſimo nongenteſimo ſexageſimo quinto ſecundum Græcos, hoc eſt anno Chriſti* MCDLVII *à Gennadio monacho. At vulgo non ita appellatur in titulis eorum opuſculorum, quæ in patriarchatu ſcripſit. Quæ conjectura confirmatur alterâ ſatis veroſimili : nam in monaſterio Joannis ſive Prodromi multa Gennadius elaboratè ſcripſit, quæ, ſi ſecundum Panvinii & Genebrardi chronologiam obiit anno* MCDLX, *unius anni intervallo vix poterat abſolvere : tales ſunt tractatus de exiſtentia & natura animarum, de purgatorio, de prædeſtinatione ad Joſephum Theſſalonicenſem, tres alii de prædeſtinatione ſermones, epiſtolæ ad Theodorum Brennum ſive Briennium, & alia, nec pauca nec extemporanea.*

C

ac mortis ipſius,

1196 *Unde cum nemo huc uſque ex certis Græcæ hiſtoriæ monumentis annum Gennadii ſupremum deſignaverit, ſi quis eum ultra annum* MCDLX *vitam produxiſſe ſtatuat, non inaniter videbitur conjectari : nam in regio codice homilia de tranſitu B. Mariæ virginis ſcripta Conſtantinopoli dicitur in monaſterio Pammacariſtæ, cum tertiò in urbem redire coactus fuiſſet, anno ϛβ', hoc eſt, ut nemo non intelligit, ſexies milleſimo nongenteſimo ſeptuageſimo ſecundo ſecundum Græcam chronologiam, qui annus reſpondet anno Chriſti* MCDLXIV, *cujus certus character eſt Indictio duodecima, quam huic anno adjunctam habet canon annorum expanſorum ab Allatio editus in Opere de Dominicis & hebdomadibus Græcorum. Scripſit etiam opuſculum περὶ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ λατρείας, poſt abdicatam dignitatem in Menœcæo monte & monaſterio Prodromi anno mundi ſexies milleſimo nongenteſimo ſexageſimo ſexto, qui eſt Jeſu Chriſti* MCDLVIII.

1197 *Itaque jam ab anno* MCDLVIII *aut* MCDLVII, *ſi vera eſt inſcriptio orationis in funere Sophiani, Gennadius monachus vocabatur, & patriarcha eſſe deſierat, cum, ſi Malaxo & Hiſtoriæ barbaræ fides habenda eſt, non ante* MCDLIX *privatam vitam repetiiſſe videatur. Tum etiam non rectè ſtatim obiiſſe ſcribunt, cum annos ut minimùm quatuor ſupervixerit. Atque hæc ſunt, quæ de Gennadii Vita & rebus geſtis in tanta hiſtoriæ recentioris caligine obſervare potuimus.* Ex hoc Renaudotii ratiocinio liquet, incertum eſſe annum, quo Gennadius patriarchatum abdicarit, & è vivis exceſſerit. At quiſcumque fuerit determinatus abdicationis aut mortis Gennadianæ annus, quem in medio relinquimus, certè in locum ipſius ſucceſſit

D aliquas conjecturas proponit.

CXXXII. ISIDORUS II.

HIſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 17 de abdicatione Gennadii & hujus Patriarchæ ſucceſſione habet ſequentia : *Patriarcha verò ſanctiſſimus Gennadius, poſtquam muneri ſuo bene in paſcendo Dei populo quinquennium præfuiſſet, vitaque dehinc tranquillæ curarumque experti ſe dedere vellet, convocato pontificum concilio, ſe patriarchatu abdicavit. Subductus itaque in patriarchicum ſolium fuit Iſidorus, vir ſanctus, pneumatici munere fungens, quem, qui urbem incolebant, communem patrem bonum appellitabant : qui cum breve tempus in illa dignitate ſediſſet, ſomno illo beato ſopitus, obiit.* At Iſidorus ille, quem alii ſcriptores Græci communiter à munere audiendi confeſſiones *pneumaticum*, id eſt, ſpiritualem, vel confeſſarium appellant, in catalogo Philippi Cyprii Παννονικὸς, id eſt, *Pannonicus* cognominatur. Neſcio, an forte ſic ab ipſo vocetur, eo quod in Pannonia natus eſſet. Attamen potius ſuſpicor, Philippum aut ejus amanuenſem erraſſe, & παννονικὸς pro πνευματικὸς ſcripſiſſe, cum etiam Matthæus Cigala ſic breviter de illo meminerit : *Iſidorus Pneumaticus, vir ſanctiſſimus, qui mortem obiit . . . .*

Poſt abdicationem Gennadii Iſidorus E

per breve tempus in cathedra CP. ſedit, F

1199 Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 120 poſt memoratam Gennadii abdicationem de ſucceſſore ipſius ſic ſcribit : *Sedente porrò illic in ſanctiſſima Dei eccleſia magna patrum cœtu propter alium patriarcham eligendum, Iſidoro conſentientibus ſuffragiis ea dignitas data fuit. Solebat hic confeſſiones peccatorum totius civitatis audire ; quem propter virtutis ſuæ excellentiam ſuffragiis antiſtitum, clericorum, totiuſque populi patriarcham factum renuntiavit Heracleenſis præſul, præſente pontificum cœtu, ſecundum leges. Omni itaque maximæ dignitatis poteſtate accepta, omne ſui muneris tempus pacificè & ſine diſſenſionibus exegit. Omnes Chriſtiani communi cum ipſo hilaritate fruebantur ex divinis in ipſo dotibus. Sanctus, ſimplex, & candidus, macula vitiorum expers, remotus à conſortio peccatorum ſecundum divinum Apoſtolum ; tandem, quia homo, & ipſe commune perſolvit debitum naturæ, mortem, redditâ animâ ſuâ in manus Dei.* Ex ſupradictis ſatis apparet, eum per *breve tempus* in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe, quamvis certum gubernationis ſpatium ignoremus. Cererùm nihili facimus magnificas illas ſanctitatis ac virtutum laudes, quibus ſcriptores ſchiſmatici patriarchas ejuſdem factionis ſolent exornare, quod hoc loco turſus monuiſſe juverit.

A

CXXXIII. JOASAPHUS I, cognomento Cusas vel Coccas.

Cui succeſſit Joaſaphus,

EMmanuel Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pagg. 120 & 121 de Patriarcha iſto tradit ſequentia : *Hic à morte patriarchæ Iſidori in locum ejus ſuffragatione legitima ſucceſſit, & accepta tum minore tum majore denuntiatione indicioque, ab Heracleæ antiſtite renuntiatus eſt. Renuntiatione peracta, ſedit in altiſſimo patriarchico ſolio, munerique ad tempus præfuit, homo pacis ſtudioſus, minimè contentionum amans.* De hac minore & majore denuntiatione, quam Græci τὸ μήνυμα μικρὸν καὶ μέγα, vel ἓν πρώτῳ καὶ δευτέραν σφραγίδα appellant, etiam ſuperiùs in Gennadio facta eſt mentio, & de ea Theodoſius Zygomalas apud Cruſium in Annotationibus ad Turco-Græciam

B pag. 187 & ſequente aſſerit, in eccleſia Conſtantinopolitana moris eſſe, ut ſynodus bis accerſat futurum patriarcham, eumque moneat his verbis: *Synodus tuam reverendam dignitatem vocat, ut ea fiat patriarcha.* De hac duplici monitione etiam Gretſerus noſter in obſervationibus ad Codinum lib. 3 cap. 14 pagg. 260 & 261 conſuli poteſt, quod hîc ſemel pro dictis alibi dicendiſque eſt notandum.

qui ob vexationem clericorum ſe in puteum conjecit,

1201 Dein Malaxus cœptam de pacifico Joaſapho narrationem ibidem ita proſequitur : *At clerici nihil intentatum reliquerunt, quo minus rixis contentionibuſque ipſum exagitarent : & adeo gravis eorum infeſtatio fuit, ut ille huic ferundæ non eſſet ; ſed abiens, in puteum ſe conjiceret, ut ſuffocaretur : quem incidentem conſpicati aliquot pii accurrerunt, eumque inde extraxerunt. Qui ægrè loqui poterat, quod parum à ſuffocatione abfuiſſet. Ita multos dies exegit infirma valetudine propter illum caſum, quo in puteum* [ſe] *præcipitaverat, & propter copiam aquæ, qua venter ejus repletus erat. Acceperunt ipſum medici curandum crebris purgationibus, aliiſque medicationibus, donec tandem valetudini priſtinæ reſtituerunt. Ita non incidit in condemnationem illam, ut voluntariam ſibi conſciſceret mortem, gloriaque Dei privatus, æterni ignis hereditatem adiret.*

C

& inde ereptus, poſtea ob improbatum illegitimum matrimonium

1202 Deinde illic narrat, quod Joaſaphus à Sultano relegatus fuerit, & multis verbis exponit injuſtam hujus exſilii cauſam, quæ in Hiſtoria politica Conſtantinopoleos lib. 1 Turco-Græciæ pag. 21 ſic paucioribus contrahitur : *Illo tempore* (videlicet quo capta eſt à Turcis urbs Trapezuntina, quod anno Chriſti MCDLX contigit) *patriarchico ſolio dejectus fuit Joaſaphus, eique canos præcidit Sultanus; ſed & magno eccleſiarchæ iratus, naſum fidit, propterea quod noluiſſent eccleſiaſtica poteſtate permittere protoveſtiario ducere uxorem, filiam Demetrii Aſanis* (*quæ principi Athenarum nupta fuerat*) *formæ venuſtate aliis mulieribus antecellentem. Ideo autem denegaverant, quia illius legitima uxor adhuc vivebat. Cum itaque hortaretur eos rex & rogaret, ut ei poteſtatem ducendæ mulieris facerent, ipſi, quod recuſaſſent, tum quia reclamabat viva mulier, tum quia contra leges erat, ita malè, ut diximus, tractati fuerunt; iraſcente eis cum ipſo rege, tum præſertim Baſſa, protoveſtiarii amico, hujuſmodi improbam licentiam flagitantis : qui cum repulſam, ſpecie honeſta impunè peccandi, tuliſſet, nihilo tamen minus adulterio illam polluit. Sed non diu divina vindicta abfuit : quodam enim die in aleatorio cum primoribus ludo inter extendendum jaciendi teſſeras cauſâ manum, repentinò ante diem infeliciter exſpiravit, in æternum ignem amandatus.*

ab imperatore Turcarum ignominiâ affectus eſt.

1203 Quod ſpectat ad pœnam, quæ propter illam repulſam huic Patriarchæ irrogata fuiſſe dicitur, à præcedente narratione diſcrepant Matthæus Cigala & Philippus Cyprius, quorum primus ſic habet : *Joaſaph Coccas, cui imperator, quod protoveſtiario illegitimum matrimonium permittere noluiſſet, naſum diſſidit, barbamque præcidit.* Alter verò de eadem pœna ſic ſcribit : *Joaſaphus Coccas, cui Sultanus, quod protoveſtiario non feciſſet gratiam illegitimi matrimonii, naſum & barbam præcidit.* Sed ſuſpicamur, hos ſcriptores ignominiam, quæ duobus illata fuerat, ſoli Patriarchæ perperam attribuiſſe, & propterea potius credimus viciniori Malaxo, qui lib. 2 Turco-Græciæ pag. 122 diſertè affirmat ſequentia : *Ut igitur Baſſa vidit, Patriarcham & magnum eccleſiarcham planè à gerendo illi morem abhorrere, apud Sultanum obtinuit, ut Patriarchæ barba præcideretur, & magni eccleſiarchæ naſus ab utroque latere finderetur.* Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis eamdem hiſtoriam ad annum Chriſti MCDLXI num. 17 refert, & ibidem numero ſequente in locum Joaſaphi dejecti ſubſtituit ſucceſſorem, qui dictus eſt

E

CXXXIV. MARCUS, cognomento Xylocarabes.

Marcum Joaſaphi ſucceſſorem cives Trapezuntii

HIſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 22 poſt narratam protoveſtiarii punitionem de hoc Joaſaphi ſucceſſore ſic meminit : *Productus deinde in patriarchicam ſedem fuit Marcus, cognomento Xylocarabes, patria Byzantius ; vir ſanè bonus, ſed qui non diu ſedit : nam in contentiones cum viris ſacri ordinis incidit, qui non diligebant ipſum. Erat illo tempore hieromonachus quidam, nomine Symeon, Trapezuntius, vir maximè frugi, & utilis, quo nec quiſquam magis hoſpitalis, charus ob hujuſmodi virtutes Trapezuntiis, amicitiis etiam florens, tum purpuratorum regii palatii & Agarenicæ ſtirpis, tum aliorum extrà viventium. Solos habebat adverſarios, homines eccleſiaſticos, quod audiſſent, cum patriarchatûs conſequendi cauſâ mille aureos pollicitum eſſe regi. Cum hujuſmodi inter eos diſſenſio eſſet, conventum egerunt Trapezuntii, collectoſque mille aureos miſerunt regi rogantes, ut patriarcham ipſis, quem vellent, crearet.*

F

conflictâ calumniâ, & oblatâ Sultano pecuniâ,

1205 Hæc eadem Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ à pag. 123 fuſius diſtinctiuſque narrat, & ibidem exponit, quomodo Marcus à Trapezuntiis, qui populatem ſuum Symeonem ad ſedem Conſtantinopolitanam evehere cupiebant, falſò accuſatus fuerit, acſi patriarchatum emiſſet. Denique illic pag. 125 dicit, ipſum Sultanum lucri cauſâ cum his calumniatoribus colluſiſſe ; atque iſta ſubjungit : *Ita convenerunt Trapezuntii proceres & nonnulli alii ampli civitatis homines ; aureoſque mille corrogatos Sultano miſerunt cum his verbis :* " *Quia patriarcha majeſtati tuæ unum* ,, *ducatorum mille promiſit ; ecce damus id & nos,* ,, *ut patriarcham faciamus noſtrum monachum,* ,, *quia cunctus populus, & unà clericorum chorus* ,, *non ferunt patriarcham Marcum* ,..

è ſede CP. expelli curarunt,

1206 *Rex, ut eam orationem audivit, riſit equidem, & diu hæſit cogitabundus, reputans cum animo ſuo, quanta vis eſſet invidiæ, quan-*

SEC. XV.

ta ſtultitia Romanorum (hoc eſt Græcorum , qui *Romani* vel *Romæi* vocari affectant , ut alio loco diximus) *& quam parum in via Dei ambularent. Tum reſpondens dixit : Ita certè eſt , pollicitus fuit hos mille ducatos Patriarcha. Hoc Sultanus eo conſilio reſpondit , ut legem novam ſanciens , initium induceret , quicumque fieret patriarcha, principium felicius à munere majeſtati ipſius dando duceret. At miſerandus patriarcha Marcus tale nihil neque dixerat , neque promiſerat. Sola calumnia , uti diximus , hoc , educendi ipſius è ſolio cauſâ , commenta fuerat. Tunc Sultanus , ut aurum illud accepit , dixit : Quoniam igitur iſte cuncto populo inviſus eſt , ſanè dejicite eum , & create illum , quem vultis. Confeſtim itaque Marco patriarchatum abrogarunt invito per deteſtandam injuſtitiam , eumque inde expulerunt.* Sic Græci ſchiſmatici non imperium dumtaxat Turcis ſubdiderunt , ſed etiam eccleſiam ſuam iiſdem vectigalem fecerunt.

B

CXXXV. SYMEON , cognomento Trapezuntius.

ut in ea collocaretur popularis eorum Symeon , quo electo ,

DE Simoniaca hujus Patriarchæ promotione Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ à pag. 125 ſic ſcribit : *Expulſo Marco , & concilio advocato , antiſtites ſacrorum ſuffragationem de prædicto Trapezuntio Symeone inierunt ; qua finita , utramque ei ſignificationem fecerunt , minorem & majorem. Inde ad declarationem ejus progreſſi ſunt , renuntiante ipſum Heracleenſi metropolita , & in ſublimi patriarchico ſuggeſto collocarunt. Anteceſſorem verò ejus Marcum deteſtati ſunt , non ipſi modò clerici , ſed etiam de plebe multi , eumque lapidibus inceſſerunt , tum in viis , tum in quovis foro ; cumuliſque ſaxorum in titulum congeſtis , anathemate deteſtabilem fecere , tamquam peſſimi in eccleſiam introducti moris auctorem , cum tamen , quemadmodum dictum , totius ipſe rei ignarus eſſet. Nihil ergo ab eo tempore miſer agere habuit ; ſed patienter ſedens exſpectabat , ſi quando ſynodus cogeretur , in qua cauſæ ſuæ ſummâ injuriâ affecti cognitio & dijudicatio fieret. Nec requiem ſibi dabat , quin ad pontifices de calumnia , qua oppreſſus fuerat , ſcriberet.*

C

Marcus deceſſor de injuria ſibi illata conquerebatur ;

1208 *Poſt aliquod itaque intervallum temporis, convenientibus multis principibus ſacerdotum , metropolitis & epiſcopis , facta eſt ſynodus frequens ob quaſdam eccleſiaſticas controverſias, & res examinandas ac diſcutiendas. Ibi apparuit & prior patriarcha Marcus , ſe iniquè & præter rationem patriarchico throno dejectum clamitans. Unde magna perturbatio & odioſæ contentiones exſtiterunt. Aderat tum in concilio Dionyſius quoque Philippopoleos antiſtes , cui magna gratia & ſpiritalis familiaritas cum domina Maria , ipſius Sultani noverca , intercedebat , quæ honore & charitate ipſum , ut ſuum ſpiritalem patrem , proſequebatur. Ea , cum de patriarcharum contentione & pugna reſciviſſet , cœpit intra ſe cogitare & dicere : Age , ad patriarchicum faſtigium producam patrem Dionyſium , ut , utroque contendentium eliſo , finis deinceps rixarum & offendiculorum fiat. Univerſus enim Conſtantinopolitanus populus, quà ſacerdotes , quà politici homines, in duas contrarias factiones abierant , una parte Marcum repoſcente , altera Symeonem flagitante. Ita confuſio perturbatioque ingens , tum in magnam eccleſiam , tum in principes ſacerdotes , tum in clericos inciderat.*

1209 *Interim regina Maria , quæ animo conceperat de Dionyſio faciendo , id etiam in opus perduxit : duo namque ducatorum millia in lancem argenteam conjecit , cum his ad Sultanum acceſſit, eum adoravit, aurum manibus portans. Quam ut ille vidit , interrogavit eam : Quid ſibi , mea mater , iſtud auri cum argentea lance vult ? Reſpondit hæc : Habeo quemdam monachum , mihi proprium ; quem , quæſo , mihi per majeſtatem tuam liceat facere patriarcham. Accepit Sultanus aurum , magnas gratias novercæ ſuæ egit , quæ tantam ipſi acceſſionem fecerat. Tunc ei dicit : Fac , mea mater , iſtud , quod vis. Cumque mandatum Sultanus miſiſſet , abductus eſt è throno Symeon , patriarchico honore & dignitate ſpoliatus.* Similia in Hiſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 22 narrantur.

D

ſed noverca Sultani majorem pecuniæ ſummam offerens ,

1210 Philippus Cyprius de Symeone illo ſic breviter agit : *Symeon Trapezuntius odio adverſus Xylocarabem concitatus , pravum ſimoniæ fundamentum jecit , atque ut patriarchæ ſedem conſequeretur , munera imperatori obtulit. Horum offendiculorum cauſâ ab Sultani noverca in exſilium actus eſt.* Matthæus Cigala eadem fere habet. Sic igitur majori dono expulſus eſt primus auctor doni , quod Turcæ peſceſium vocant , & de quo Chriſtianus Lupus in notis ad concilium S. Gregorii VII Pontificis part. 5 pag. 10 ſic diſſerit : *Peſceſium in Turcica lingua eſt idem , quod initium. Eſt donum , quod novus patriarcha Sultano dat pro exordio patriarchatûs. Inductum eſt à quinto poſt captam urbem patriarcha Simeone , monacho Trapezuntino ; à Turcarum imperatore Mahomete ſecundo deriſum, ac damnatum in Chriſtianis ; ex barbara avaritia admiſſum , & firmatum in perpetuam legem.* Tunc propter majus peſceſium , quod poſtea paulatim adhuc crevit , in ſedem Conſtantinopolitanam intruſus eſt

expulſo Symeone , qui primus morem ſolvendi peſceſii induxerat ,

E

CXXXVI. DIONYSIUS I.

in locum hujus ſubſtituit Dionyſium ,

DE ſucceſſione hujus Patriarchæ citatus Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 127 ſic habet : *Exacto ad hunc modum Symeone , patriarcham ſuffragiis crearunt proceres ſacri Dionyſium, primò minus ei dantes indicium ; dein etiam majus poſt veſpertinum cantum. Tum in excelſiſſima magni patriarchici throni luce collocarunt. Nec poterat rem impedire Symeon , aut quidquam contra facere , quia tota Sultani mandato geſta eſt. . . Quocirca Symeon diſceſſit , Stenimachi cœnobium ingrediens. Marcus autem apud Achridenſes archiepiſcopi ſedem à ſynodi patribus accepit , cui muneri cum ad breve tempus præfuiſſet , diem ſuam obiit.* Matthæus Cigala Dionyſio octo adminiſtrationis annos ita tribuit : *Dionyſius Philippopoleos epiſcopus duo millia florenorum dedit , atque annos octo patriarchatu defunctus , deinde abdicatus eſt ,* ſeu potius ſe munere abdicavit.

F

qui poſt octo regiminis annos

1212 Malaxus loco proximè citato totidem gubernationis annos Dionyſio aſſignat , & dein multis verbis explicat cauſam abdicationis , quam Hiſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 23 paucioribus ita complectitur : *Dionyſius , annis octo in munere patriarchico exactis , urbe exceſſit interventu talis offenſionis , quæ ſequitur. Erat is è Peloponneſo oriundus. Inde Byzantium profectus, ſe miniſtrum ſubdidit Marco Eugenio , Epheſi antiſtiti , à quo etiam ad monaſticam diſciplinam virtutemque informatus eſt. Urbe expugnata , captus fuit ; eumque Chriſtianus quiſpiam Adrianopoli emit.*

A *emit. Eminuit tunc ita virtus ejus, ut brevi admodum tempore metropolita Philippopoleos factus sit: quo gradu in sublimem patriarchicæ administrationis dignitatem, uti diximus, ascendit.*

ob falsam quamdam accusationem, de qua calumniatores suos convicit,

1213 *Jam, quia venumdatus fuerat, quidam homines maligni, ei malum struentes, hac causâ arreptâ, vulgo dicitarunt, ipsum ab Ismaëlitis, à quibus captus & pro servo venditus erat, circumcisum fuisse. Proinde, concilio indicto, cum eò convenissent magna vis episcoporum, metropolitanorum, & totius fere ecclesiastici ordinis, ille eis confirmavit, delationem illam nulla veritate niti, sed falsum crimen esse. Cum fidem calumniatoribus non faceret, stetit in medio synodi, vestesque sublata, genitale monstravit. Res mira cunctis visa: nulla enim apparuit nota criminis comprobatrix; sed à perpetua continentiæ exercitatione ipse prope carnis expertem & virginali castitate purum se concilio probavit: tantùm enim cutis quædam apparuit, testans inoircumcisum hominem.*

B *sedem ultro reliquit;*

1214 *Confusi pudore adversarii ad pedes ejus acciderunt, veniam injustissimæ adversus ipsum criminationis & calumniæ orantes. Intercedebant pro eis omnes, etiam sacri antistites, unáque populus totus, ignosceret ipsis, & maneret in patriarchatu. Ille ne extremis quidem auriculis sustinere preces; sed stans clara voce excluſit communione ecclesiæ & exsecratus est sycophantas, urbeque extemplo exivit cum suis rebus omnibus, & in monasterium Cosinitzæ se contulit; ubi non pauca sunt, quæ sumptu suo instauravit, & de novo pulcrè fecit. Mansit in eo loco cum pace otioque vivens.* Verùm infra de hoc Patriarcha recurret sermo, quando post aliquot annos sedi suæ restituetur.

quam calumniæ refutationem cuidam Marco Eugenico affingunt

1215 Interim Matthæus Cigala Dionysio immediatè subrogat ignotum hactenus patriarcham Constantinopolitanum, & huic Dionysianam memoratæ calumniæ refutationem perperam adscribit his verbis: *Marcus Eugenicus, quem cum circumcisum esse falsò criminarentur, in medio conventu sese ipse nudavit, ac rei veritatem patefecit. Calumniatoribus itaque à communione semotis, dignitate abdicatus est.* Philippus Cyprius catalogo suo eamdem historiam alia phrasi sic inserit: *Marcus Eugenicus, cum ei per calumnias, quod circumcisus esset, objectaretur, nudato coram synodo corpore, patentem oculis veritatem demonstravit. Ipse sycophantis à communione secretis, dignitate exuitur.* Verùm quis est iste Marcus Eugenicus patriarcha Constantinopolitanus? Non novimus alium Marcum Eugenicum, præter famosum illum Ephesi antistitem, qui pertinaciter synodum Florentinam impugnavit. At quomodo hic Dionysio succedere potuit, cum ante captam à Turcis Constantinopolim obierit, ut suprà diximus, & apud Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCDXLV num. 17 legi potest?

C

duo stupidi scriptores Græci,

1216 Itaque ambo illi imperiti & rerum suarum ignari scriptores Marcum Eugenicum, jam diu mortuum ab inferis excitant, in sede Constantinopolitana collocant, & magistrum cum discipulo stupidè confundunt, ut patet ex suprà dictis, & confirmatur testimonio Malaxi, qui lib. 2 Turco-Græciæ pag. 127 de utroque sic scribit: *Enimvero Dionysius illorum successor, octo annos patriarcham egit. Erat patria ejus in Peloponneso, quæ nunc Moræa dicitur, ætateque puerulus huc Constantinopolim venerat, & in Manganorum monasterio vixerat. Ibi Marco Eugenico Ephesi metropolitæ se subdiderat ministrum, qui ei vi-* SEC. XV. *ctum præbens, in sacris etiam litteris instituerat, & ad severam monasticæ vitæ gravitatem informaverat, diaconumque & presbyterum ordinaverat. Perseveraverat itaque cum hoc Ephesio sene ad omnes dies vitæ ejus.*

& eumdem jam diu mortuum imperitè Dionysio subrogant,

1227 *Obsessa deinde à Sultano urbe, fuit intus etiam Dionysius hic, & expugnata, captus est cum aliis multis Christianis viris, feminis & pueris. Abductum autem Adrianopolin emit vir quidam primarius, nomine Cyritza, & in libertatem vindicavit. Ea deinde virtute Dionysius enituit, ut metropolita Philippopoleos factus sit, à patriarcha Scholario declaratus. Tandem illustrem quoque patriarchæ gradum consecutus est.* Ex his liquet, Marcum Eugenicum jam diu in cineres redactum fuisse, antequam Dionysius ad cathedram Constantinopolitanam eveheretur. Qua igitur verisimilitudinis specie duo isti scriptores Marcum illum resuscitant, nobisque pro patriarcha Constantinopolitano obtrudunt? Quapropter sequi malumus Historiam politicam & Emmanuelem Malaxum, tempori illi propiores, ex quibus discimus, quod ab ipsa synodo, coram qua Dionysius dignitatem suam abdicaverat, electus fuerit E

SYMEON iterum.

cum post abdicationem Dionysii ad sedem CP. redierit Symeon,

INterim *divina & sacra synodus*, inquit Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 129, *magna conflictabatur difficultate, quemnam alium faceret patriarcham. Tandem unanimi consensu & voce advocarunt illum, qui antehac patriarcha fuerat, Symeonem. Hunc iterum patriarcham cum legissent, duxerunt in magnam ecclesiam Catholicam, & in altissima patriarchica sede collocarunt. Sic pristinum honorem recepit. Hac patriarchæ restitutione facta, abierunt ad Portam* (sic aula Turcica communiter à recentioribus Græcis vocatur, ut in Græco-barbaro Cangii Glossario ad vocem πόρτα licet videre.) *seu palatium Sultani, ut darent mille ducatos, pescesii nomine seu doni, quod ipsius hujus Symeonis culpâ in ecclesiam introductum fuerat. At illos planè quæstor accipere noluit; sed afferentes facessere jussit* [*dicens,*] *se in rationibus regii fisci scriptum reperire duo millia pescesium, quæ Dionysius, antecessor hujus, de quo suprà scriptum, dederit. Cui cum resistere non possent, Patriarcha & antistites & clerici sanè petitam duorum millium summam dederunt, & ita quæstorem pacaverunt.* F

& post tres annos expulsus est, annuum tributum promittente altero,

1219 *Egit hic Patriarcha in suo throno triennium pacatè traducens, nullaque turbatione aut contentione exorta. Id bonum cum offensionum dux & auctor, communisque hostis Christianorum diabolus ecclesiæ invideret, ecce tibi, exoritur hieromonachus, nomine Raphaël, cui patria alicubi in Servia erat. Hic aditum in palatium habebat, multorum amicitiâ florens, Bassis charus, apud quos cum liberè agere posset, adit eos supplex, colloquitur, pacisciter, polliceter, se quotannis illaturum in ærarium palatii regii charatzium, hoc est tributum duo millia aureorum. De pescesio jam convenerat, quod daretur, quando novus fieret patriarcha. Bassæ, postquam hæc audierunt, amicum suum Raphaëlem libenter admiserunt, eaque de re ad Sultanum retulerunt; qui, re audita, multum delectatus est, statimque Symeonem è patriarchico throno abduci imperavit, quod & factum est.*

CXXXVII. RAPHAEL I, cognomento Servius.

qui vocabatur Raphaël, homo fere semper ebrius,

E Dicto regio convenerunt nonnulli ſacerdotes primarii in magnam eccleſiam ad faciendum patriarcham Raphaelem : qui cum veniſſet, ſuffragia & deſignationem aggreſſi ſunt præter voluntatem ſuam. Ordinatus itaque ab Ancyrano eſt, quia Heracleenſis, ante congregationem ſynodi hoc reſciſcens, ægrotare cœpit. Accidit quoque, ut Cæſareenſis & Epheſius non venirent. Peracta ordinatione, ſubduxerunt hominem in patriarchicum ſuggeſtum, ut patriarcham. Certi verò quidam ſeditionem fecerunt, ne cum ipſo liturgias facerent ; metu tamen perculſi, vel inviti unà ſacris operati ſunt. Erat porro ebrietati & crapulæ multum deditus ; imo quotidie per totum anni orbem helluando dies & noctes hujuſmodi morum
B *diſſolutione traducebat, nullas canonicas Horas, nec veſpertinas, nec matutinas ipſe umquam audiens.*

& Græca linguæ ignarus,

1221 *Quotieſcumque aliquis aut propter neceſſitatem & uſum ſpiritalem, aut propter jus dicendum, ipſum quærebat, numquam ſobrius erat, ſed ſemper ebrius : quod ut magis credatur, aio, ipſo venerando magnæ Paraſceues die, quando ſanctiſſimæ paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti meditationi invigilandum erat, ipſum vino oppletum fuiſſe ; ſtetiſſe quidem in throno, verùm præ ebrietate conſiſtere non potuiſſe, ſed de manu ejus ſceptrum ſacrum cecidiſſe. Id humo quidam ſuſtulerunt, eique, cum è ſomno excitaſſent, reddiderunt. Qua de cauſa omnibus odio fuit, tum conſecratis hominibus, tum laïcis ; idque partim propter quotidianam temulentiam, partim propter linguæ ruditatem : Græca enim non callebat ; ſed tantùm Servicè ſciebat, quoniam, ut antea diximus, è Servia genus ducebat. Itaque Servicè loquebatur ; Græcam linguam prorſus non intelligebat, ſed quando loquendum erat, interprete utebatur.*

qui à Turcis in carcerem conjectus eſt, cum promiſſum tributum non ſolveret.
C

1222 His coloribus Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 130 Patriarcham iſtum depingit, & pagina ſequente ignominioſum ejuſdem finem ita narrat : *Cùm hoc modo thronum conſcendiſſet pollicitatione bis mille ducatorum, quotannis pro tributo perſolvendorum, primus annus elapſus eſt, & charatzium erat dandum. Accerſiverunt ergo ipſum Baſſæ in ſenatum, poſtulantes ab eo promiſſum charatzium. At iſte ſimplex nec charatzium habebat, nec quemquam, qui ipſi ſuccurreret ; non clericum, non primarium virum, non de populo ullum. Videntes ergo Baſſæ, ſe ab ipſo deluſos eſſe, compegerunt miſerum in carcerem. Elapſis aliquot diebus, petiit ſibi facultatem à Baſſis dari è cuſtodia exeundi ob cogendam à Chriſtianis ſtipem, ſi fortè ex eleemoſynæ collectione poſſet, quod fiſco debebat, perſolvere. Paruerunt illi ; ſed loco indumenti colli & humerorum, catenam ei ferream gravem injecerunt, adjuncto Turca, qui eum trahebat & cuſtodiebat. Quocumque igitur catenatus veniebat, mendicabat, & quæ colligebat, in cibum ac potum vertebat. Ita miſerè hanc ærumnoſam vitam reliquit.* Hiſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 24 illam temulenti hujus Servii hiſtoriam paucioribus verbis refert, de qua Matthæus Cigala & Philippus Cyprius in ſuis patriarcharum catalogis etiam breviter meminerunt.

CXXXVIII. MAXIMUS II, antea dictus Manuel.

Post mortem Raphaëlis

PRoximè citatus Malaxus pag. 131 de illo Raphaëlis ſucceſſore tradit ſequentia : *Hoc è vivis ſublato, coacta fuit frequens ſynodus, concurrentibus metropolitis, archiepiſcopis, & epiſcopis, clericis, abbatibus, Prioribus, & aliis ſacerdotibus, nec non nobilibus viris, & quos intereſſe referebat, denique multitudine plebeia. Hi conſultarunt inter ſe, quemnam in locum patriarchæ ſufficerent. Tunc in magna difficultate diſquiſitionis erant, ut aliquem tanto honore dignum invenirent, qui eccleſiæ Chriſti curam ſuſcipiens, eam rectè & juſtè, ſicut bonum paſtorem decet, adminiſtraret. Sapienti tandem providentia Dei, unanimi ſententia legerunt rerum divinarum ſcientiſſimum virum, qui antea Manuelis nomen habens, poſtea Maximus nuncupatus fuit. Erat is*
E *ille magnus magnæ noſtræ eccleſiæ eccleſiarcha, cujus naſus imperio Sultani fiſſus fuerat, quod pati noluerat conculcari legem, ſicut ſuprà ſcripſimus, Trapezuntii protoveſtiarii cauſâ, qui adulteram ducere malo exemplo ſtuduerat, ſicut & duxit.*

ad cathedram CP. aſſumptus eſt Maximus

1224 *Hunc eccleſiarcham fecerunt monachum & pro Manuele Maximum nominaverunt. Tunc ei dederunt minorem ſignificationem, & poſt veſpertinum cantum, majorem. Poſtridie, cum liturgia celebraretur, toto populo congregato tum ſacri ordinis, tum ſecularis, declaravit ipſum Heracleenſis Patriarcham in Pammacariſtæ templo, magna frequentia, ſolennitate & bono ordine. Tum apprehenſum in ſublimi patriarchatûs throno ſtatuerunt, dato etiam paſtorali baculo in manum, muſicis interea pſalmorum cantu Dominum & ſacrorum principem de more celebrantibus. Tum ipſe benedictionem populo Domini dedit. His ad hunc modum peractis ; duxerunt ipſum pontifices clerici & primores cum quingentis aureis peſceſii cauſâ ad Sultanum, cujus ipſe manum oſculatus, illam pecuniam in Portam intulit. Deinceps in cujuſque anni exitu binorum millium ducatorum charatzium dederunt.* Ex his colligo, peſceſium differre à charatzio, quia illud initio patriarchatûs, hoc ſingulis annis perſolvitur.
F

quem imperator Turcarum

1225 Deinde Malaxus longam inſtituit narrationem de facunda hujus Patriarchæ doctrina, aliiſque rebus, quæ ſub ipſius patriarchatu acciderunt, & quas Hiſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 26 & 27 ſic contraxit : *Summâ rerum ſacrarum ad virum eruditum Maximum relatâ, totius eccleſiæ ſtatus pacatus cernebatur, omnibus diſſidiis è medio ſublatis. Paſcebat is populum Dei erudiendo & ad pietatem animos informando docens ex ſuggeſto patriarcheii, templiſque aliis verbum Dei liberrimè, nemine impediente, ſingulis dominicis & feſtis diebus concionans. Erat diſciplinis philoſophicis perpolitus, & profluente quadam orationis copia, ſupra quam quiſquam alius illis temporibus, præditus : ac tantùm percrebuit fama eruditionis ipſius & ſapientiæ, ut ad aures etiam Agareni regis pervenerit. Accitum itaque rogavit, ſcriberet explicationem ſancti ſymboli fidei Chriſtianæ, ſibique daret.*

inter alias de Chriſtiana religione quæſtiones interrogavit,

1226 *Paruit hic, commentario cum omni libertate è ſacra theologorum diſciplina optimè ſapientiſſiméque confecto, ſicut res ipſa in multis loquitur, atque Sultano obtulit : quem librum per omnia bene in Arabicam linguam converſum ipſe dili-*

A *diligenter legit, clementer accipiens & reverenter, ad id faciendum cum ab aliquot palatii ſui auliciſ juvenibus (Chriſtianæ enim adhuc ibi religionis nonnulli erant) adactus, tum imprimis à filio Amyrutzæ* (de hujus patre, fidei Chriſtianæ apoſtata, ſuperiùs egimus) *qui par erat in utriuſque linguæ facultate Græcæ & Arabicæ, impulſus. Multos hic vir rogatu & juſſu regis noſtrorum librorum in Turcicam tranſtulit linguam; omnia quidem Acta & tabulas publicas, codices imperatorios, alia utilia, multa etiam religionis noſtræ: non ceſſabat enim ſciſcitari Sultanus, identidem aliquid cognoſcere & certior fieri de fide Chriſtiana ſtudens. At nihil ad ſalutem profecit: non enim Deus in ſtolidi corde locum habet.*

an apud Græcos cadavera excommunicatorum indiſſoluta permanerent & poſt abſolutionem diſſolverentur,

1227 *Inter alia, quæ interrogans diſcebat, etiam de anathemate ſeu excommunicatione audivit; videlicet quicumque à pontificibus & ſacerdotibus Chriſtianis juſta de cauſa ob peccatum aut ſcelus è ſacro cœtu expellatur, hunc talem humatum non diſſolvi in terram, ſed manere corpus ejus indiſſolutum & integrum in terra, conſpicique, ſepulcro talis hominis aperto, cadaver inſtar tympani inflatum* (hinc hujuſmodi excommunicati communiter à Græcis *tympanitæ* appellantur, ut apud Cangium in Gloſſario Græco-barbaro ad vocem τυμπανίτης videre eſt) *& nigrum, nullo membro amiſſo, ne ipſo quidem capillo. Rurſus ſi veniam precibus & invocatione Numinis divini ei impetrent, diſſolutionem cadaveris in cinerem fieri.*

B

quod patriarcha exemplo mulieris excommunicatæ

1228 *Accivit, his auditis, Patriarcham, ut ejus rei ſibi ab eo fides fieret: qui veniens, audita Sultani poſtulatione, ſe planum ei facturum promiſit, ut primum aliquis ſuccurreret, aliquando anathematis oneri immortuus. Reverſo in domicilium ſuum Patriarcha, cogitatione & diſpicientia, ſi quis præteritis temporibus ea mole preſſus obiiſſet, ſuſcepta, patribus in mentem venit mulieris cujuſdam libidinoſæ, quæ de quodam patriarcha, hunc ipſâ conſueviſſe, famam ſparſerat, cui à nonnemine fuerat habita fides. Is verò, improbitate cognita, anathemati illam quodam die feſto ſubjecerat. Quæ mulier cum longo antè tempore è vivis exceſſiſſet, Patriarcha exiſtimans, eam, quia tantum virum infamaſſet, adhuc anathemate conſtrictam teneri, ſepulcrum ejus aperiendum curavit. Tunc illa (ô miraculum Dei!)*

C *in eo ſtatu, quo depoſita, reperta fuit tumida, turgidaque tantum & nigra, nondum etiam crinibus de capite amiſſis.*

evidenter demonſtraſſe dicitur,

1229 *Re ad Sultanum allata, miſit is ad contemplandam illam certos homines; qui contemplati, admiratione obſtupuerunt. Cadavere deinde in arca poſito, hanc ſigillo regio munierunt, diem dixerunt, qua die ad videndum reverterentur. Reverſis, rem divinam Patriarcha fecit, recitata & precatione, qua crimen illius aboleretur; quam ut ſanctè nec ſine lacrymis recitavit (en miraculum) articuli manuum pedumque diſjungi, vincula ſolvi, ita ut ab adſtantibus etiam oſſium crepitus audiretur. Repoſito cadavere & rurſus obſignato, cujus tantum nexus omnes diſſoluti fuerant, obſignatam arcam, quæ id continebat, in ſacello patriarchico depoſuerunt. Poſt triduum reverſis regiis miniſtris, arcâque reſignatâ & apertâ, apparuit corpus illud jam diſſolutum, de quo nihil reſtans niſi cinis homines in admirationem adduxit. Abeunt ad regem, quæ ſuis oculis viderint, renuntiant: admirari ille, ſtupeſcere, religionem Chriſtianorum veram & admirandam confiteri.*

1230 Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ à pag. 133 eamdem hiſtoriam fuſè exponens aſſerit, Georgium Scholarium ſeu Gennadium, de quo ſuprà egimus, ab hac muliere, quæ erat ſacerdotis vidua, falſò ſtupri fuiſſe accuſatum, & ibidem pag. 135 & 136 ſubjungit narrationi ſuæ hanc falſam doctrinam: *Nec corpori modò ejus* (videlicet falſæ accuſatricis) *venia diſſolutioque contigit; ſed anima etiam, inferorum cruciatibus liberata, in paradiſum venit: illi namque qui anathemate percuſſi ab eccleſia exſulant, cum eorum corpora maneant indiſſoluta & integra, indigent animæ abſolutione, eamque expetunt, ut liberentur vinculo relegationis: nam quemadmodum corpora eorum vincta ſunt, nec à terra conſumuntur, ſic animæ quoque ipſorum vinctæ manibus diaboli ac pœnis obnoxiæ tenentur. Quando autem corpus veniam accipit, exſecrationis vinculo ſolutum, Deo bene juvante, etiam anima de manibus diaboli libera exit, & vitam æternam, lucemque illam veſperæ expertem adipiſcitur.* Similia etiam tradit auctor Nomocanonis cap. 80, ut alia occaſione inferiùs dicemus. SEC. XV. & ex quo Malaxus infert dogma,

E

quod errori Origenis patrocinatur.

1231 At hoc dogma favet errori Origenis, qui docuit, pœnas inferni aliquando finem habituras. Neque hanc erroneam opinionem recentioribus quibuſdam Græcis temerè imputamus; cum eamdem ſchiſmatici inſeruerint Triodio, in quo Chriſtum orant, ut animas defunctorum *ab æterna pœna* vel *ab igne ſempiterno* liberet, quemadmodum Differt. 2 de libris eccleſiaſticis Græcorum à pag. 116 teſtatur Leo Allatius, qui ibidem pag. 333 & ſequentibus errorem illum variis argumentis refellit. Unde etiam in Epiſtola ad Paulum Zacchiam de quorumdam Græcorum opinationibus num. 17 ad ſuprà relatum Malaxi textum ſatis ipſi eſt notare ſequentia: *In ſimilibus abſurdis recenſendis luſerat nos, ut ſuprà vidimus, Nomocanonis auctor, & nunc Malaxus conſimilem ludit ludum; quæ argumentis refellere non videtur operæ pretium: ſatis enim alibi multa diximus, & Græcorum nonnullorum errorem retudimus, qui à pœnis inferni animas, ignibus ſempiternis condemnatas, fidelium precibus liberant.* Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCDLXXVI num. 20 hæreticam illam quorumdam Græcorum ſententiam etiam breviter explodit. Porrò occaſione iſtius mulieris excommunicatæ hîc iterum ſeries patriarcharum interrumpenda eſt, ut de prodigioſo ſimilium cadaverum ſtatu diſſeramus. Ut autem clariùs intelligantur ea, quæ dicturi ſumus, curioſam hujus quæſtionis materiam in varios paragraphos dividemus.

F

PARERGON XII.

De impiis aliisque excommunicatis, quorum cadavera apud Græcos indissoluta manere, & non nisi post acceptam absolutionem dissolvi dicuntur.

§ I. De tumidis & indissolutis cadaveribus quorumdam impiorum, quos Græci communiter βρυκολάκας appellant.

B

Allatius narrat, quod apud Græcos quædam cadavera

LEo Allatius post enumerata varia spectra, quæ in Græcia apparere feruntur, in laudata epistola ad Zacchiam num. 12 de his mortuorum corporibus ita disserit: *Et hæc ferenda videntur, si unum excipias Burculacam; alii Bulcolaccam, alii Buthrolacam vocant; quo sanè in genus humanum nihil potest excogitari immanius aut pernicioſius. Nomen est inditum à fœditate.* Βόρκα *limus est, non quilibet, sed qui jam putrescenti aqua maceratus, pessimam exhalat mephitim, ut ita dicam;* λάκκος *fossa seu cavea, in qua similis limus fovetur.* Quidquid sit de etymologia, quam Allatius hîc suppeditat, Græci illos passim vocant βρυκολάκας, ut Franciscus Richardus noster, aliique rerum Græcarum periti testantur.

sepulcris egredientia,

1233 Deinde Allatius ibidem formam & motum talium cadaverum depingit his verbis: *Est porrò pessimi hominis & facinorosi, sæpeque etiam ab antistite suo excommunicati cadaver, quod non ut reliqua demortuorum corpora defossa dissolvuntur atque in pulverem abeunt, sed quasi ex firmissima pelle constaret, per omnes sui partes intumescit atque distenditur, ut vix flecti aliqua sui parte possit; sed cutis tamquam tympanum extensa, eumdem, ac tympanum, si pulsatur, sonum edit: quare & τυμπανιαῖος dicitur. Corpus sic deformatum dæmon ingreditur, & miseris mortalibus infortunium parit: sæpe enim sub eo cadavere è sepulcro egressus, & per urbem & alia loca habitata circumiens, & noctu potissimum, ad quam sibi libuerit, ædem confertur, pulsatisque foribus, aliquem ex accolis ædis voce sonora compellat. Si responderit, jam actum est de eo: altero enim die mortem obit. Si non responderit, salvus est.*

C

viventibus noceant,

1234 *Hinc in ea insula* Chio *cives omnes, si noab aliquo compellantur, numquam prima vice respondent: nam si secundò compellatus fuerit, jam qui quærit, Burcolacca non est, sed alius. Eamque pestem adeo exitiosam mortalibus ésse dicunt, ut interdiu etiam & meridie ipso, non intra ædes tantùm, sed in agris & viis mediis & sepibus vinearum prætereuntes aggrediatur, & aspectu solo ac visu conficiat, non verbis tantummodo & contactu enecet. Homines ipsi, qui viderunt, si alloquantur, spectrum disparet; qui locutus est, moritur. Quare cives, cum vident homines, nulla grassante infirmitate, in tanta copia emori, suspicati quod est, sepulcra, in quibus recens defunctus sepultus est, aperiunt; aliquando statim, aliquando etiam tardiùs cadaver nondum corruptum inflatumque comperiunt: quod è sepulcro extractum, precibusque effusis à sacerdotibus, in rogum ardentem conjiciunt; & nondum completa supplicatione, cadaveris junctura sensim dissolvuntur, & reliqua exusta in cineres convertuntur.* D

& quomodo sæpius superstitiosè

1235 Hisce subdit Græcum incerti auctoris Nomocanonem, qui illam cadaverum combustionem vehementer improbat, & præscribit dæmonem solis precibus aliisque piis cæremoniis fugandum esse. Attamen Allatius postea num. 13 varia ad istum canonem notat, & contra illius auctorem contendit, licitam esse eam cadaverum combustionem, quia tantummodo est destructio instrumenti, quo dæmon utitur; sed simul fatetur, superstitiones quasdam precationibus ac cæremoniis hujusmodi nonnumquam immiscere: *Neque malè agunt,* inquit, *ubi simile quid persenserint, si sepulcra perquirunt, donec inventum cadaver in medium urbis deferunt, & variis precibus devotum, igni absumendum committunt: preces enim cum piæ sint, & à piis hominibus excogitatæ, quas nec improbat scriptor, nullo modo prohibendæ videntur. Aliter nihilominus sentiendum est de nonnullis aliis, quibus fanatici quidam homines, & incantationibus addictissimi (Græci eas vocant* γητείας, *corrupto, ut suspicor, nomine à* γοητία*) in quibus multa nefaria inseruntur, & quod exsecrabilius est, inter illas easdem preces ex suo cerebro, vel potius dæmonis suggestione, multa non sanæ mentis comminiscuntur: nempe ut cadaver Bulcolacca, dum preces recitantur, rectum stet, illudque lignei scipiones sustineant; cum in ignem ceciderit, sub capite tres lateres certo quodam modo disponunt; alia etiam veluti reconditiora & sibi solis nota exsequuntur.* Horum juverit inferiùs meminisse. E

damnum istud impediatur.

1236 Tum ibidem sic pergit: *Et hæc quidem, quemadmodum omnino prohibere & pœnis gravissimis è cœtu hominum eliminare, summæ prudentiæ est; ita & summæ dementiæ pernegare, corpora similia incorrupta in monumentis quandoque reperiri, & eorum usu, si Deus permiserit, dæmonem in genus humanum immania machinari; cum non desint fide digni testes, qui ea viderint per multum tempus indissoluta, postmodum Christianorum precibus igne subacta, antequam ignis exstinguatur, eorum compagine soluta, in cineres abiisse, nec ultra corpus illud, sive dæmonem sub eo corpore, vel alia illi consimili forma in homines sæviisse. Narratur apud Crusium in Turco-Græcia lib.* VIII, *sabbato Pentecostes Turcas combussisse Græcum, biennio antè defunctum, quod vulgò crederetur noctu sepulcro egredi, hominesque occidere; alios autem veram causam perhibuisse, quod quindecim plureſve homines, spectrum ejus videntes, mortui sint; sepulcro exstractum, consumpta carne, cutem ossibus adhærentem integram habuisse.* F

Idem scriptor testatur, a se puero in insula Chio

1237 Denique Allatius eodem numero post alia similium spectrorum exempla oculato suo testimonio indissolutum cadaveris cujusdam statum ita confirmat: *Ne plura hîc aggeram, ipse puer, cum Grammatices tyrociniis Chii apud Michaelem Neuridam, lectissimis moribus adolescentem, dabam operam, in templo sancti Antonii prope portam, qua in viridarium itur, à læva cum exis, sub*

A *ſub ipſis gradibus, quibus aſcenditur, ſepulcrum, quod diutiſſimè clauſum fuerat, adapertum fuit, ut novo, ſi bene recordor, ditaretur cadavere. Supra alia mortuorum oſſa jacebat cadaver, omnibus ſuis partibus abſolutum, ſtatura grandiore atque enormiore, nullis amictum veſtibus, quas tempus vel humor conſumpſerat, pelle diſtenta, ſubnigra, dura, ſicque per omnes ſui partes tumida, ut corpus non complanaret, ſed veluti ſacculum rotundaret; facies pilo nigro criſpoque circumveſtita, vari in capite pili, quemadmodum & per reliquum corpus, quod glabrum ubique conſpiciebatur; brachia ad modum crucis, tumore illo extenſa, manuſque adapertæ, oculi palpebris clauſi, os hians, dentes candidi.*

1238 *Id ubi viderunt ſcholæ ſocii, timere, fugere, admirari, currere, referre quidquid viderent, nolle amplius videre. Poſtea aliorum hominum commercio audaciores effecti, jam in ora ſepulcri conſiſtere, haſtâ ligneâ pertentare, dimovere conari, aliaque ludere, quibus ſibi pueri* B *ſapiunt; demum etiam lapides projicere, quos ubi videbant non adfigi tamquam ad molle, ſed tamquam à ſolido non ſine ſtrepitu repercuti, ſphæras quoque luſorias demittunt: illæ rectà projectæ reſiliunt, & ad manus demittentium reveniunt; pulſu validiore demittuntur, & ipſæ ſupra puerorum capita ſaltant. Hiſce timore abjecto, ad majores machinas devenitur, & trabes prægrandes, quæ ad ſedendum in viridario jacebant, allatæ per os ſepulcri acuminatim in ventrem demortui dejiciuntur; non rumpunt autem, ſed quaſi à tympano repercuſſæ foras exſiliunt, &, niſi ſibi caviſſent, qui projecerant, molis illius caſu ſuccubuiſſent.*

viſum eſſe cadaver tumidum

1239 *Concurrunt alii undique ex vicinia, ex urbe fere tota, quia rem jam fama vulgaverat: & præſtantibus viribus adoleſcentes ab ore ſepulcri ſe præcipitant, pulſatoque pedibus ventre, extra ſepulcrum propellebantur. Erat fere quindecim palmorum altitudo; & res ſanè miſeranda & horrida nihil agentibus hominibus ludus fit: quandoquidem toto corpore, inſtar pilæ ſuper cadaver projecti, foras impetu ſumpto ab eodem cadavere trudebantur. Multi inconſideratè ſe projicientes, dum non recto ictu repelluntur in ſaxeum ſepulcri labrum vel fornicem adacti, caput alliſerunt, &* C *intra ſepulcrum alibi diſploſi, quaſi exanimes jacuerunt.*

& indiſſolutum,

1240 *Non plura hîc referam: poſt tres dies illius eccleſiæ curatores, ut bacchanal de eccleſia tollerent, ſepulcrum clauſerunt. Quid de eo cadavere actum ſit, ipſe non novi, neque ab aliis perquiſivi. Mirum ſanè fuit, cutem illam tot ictibus ſalvam atque incolumem ſuperfuiſſe; quod non potuiſſet, neque corium bubalinum, neque fornix ipſe cæmentitius; adeo illa induruerat.* Tandem ibidem num. 14 opinionem Græcorum de his cadaveribus ita refert: *Græci, cum ſimilia vident corpora, quæ poſt obitum in cœmeteriis indiſſoluta comperiuntur, & tympani more extenſa cute tumeſcunt, excommunicatorum eſſe corpora fatentur, eaque poſt abſolutionem ſtatim diſſolvi.* Verùm de cadaveribus excommunicatorum paragrapho ſequente ſingulatim agemus, & ibidem ex allegandis Allatii verbis patebit, quam ambiguè de his excommunicatis ipſe locutus fuerit. Interim cœptam materiam proſequamur, ſive illi, de quibus hîc nobis ſermo eſt, in excommunicatione, ſive in aliis ſceleribus ſuis obierint.

cujus miram duritiem deſcribit.

1241 Franciſcus Richardus, Societatis noſtræ apud Græcos miſſionarius, in Hiſtoria Gallica inſulæ Sant-Erini cap. 15 varia tradit de cadaveribus hujuſmodi indiſſolutis, quæ dæmon aſſumit, & quibus in Græcia homines ſæpe terret aut damno afficit. Dum autem tales reſuſcitati Græcos infeſtant, eodem miſſionario teſtante, ſacerdotes juſſu aut licentia præſulis conveniunt die ſabbati (alio die ſe cadaver in ſepulcro non inventuros exiſtimant) &, tunc effoſſo corpore incorrupto, dæmonem variis modis adjurant, ut corpus iſtud deinceps relinquat. Quod ſi precibus aut exorciſmis ſuis nihil proficiant, evulſum defuncti cor in fruſta ſcindunt, ac contra prohibitionem ſupradicti Nomocanonis tandem corpus comburunt. Hoc remedio dicuntur illæ dæmonum vexationes ceſſare.

SEC. XV.

Richardus noſter refert, Græcos variis ſuperſtitionibus imi,

ne corpora hujuſmodi mortuorum vivis infeſta ſint,

1242 Dein cap. 18 ejuſdem Hiſtoriæ oculatus ille teſtis narrat, ſuo tempore aliud remedium à monachis Græcis adhibitum fuiſſe, ut cadaver impii cujuſdam ſchiſmatici contra poſſeſſionem dæmonis præmuniretur, cujus remedii occaſionem ibidem Gallicè exponit hoc ferè modo: Hîc ſubita morte oppreſſus fuit infeſtiſſimus Latinorum hoſtis, nomine Nicolaus Langada, tot ſceleribus infamis, ut ipſi calogeri ſchiſmatici ſibi perſuaderent, corpus mortui à dæmone, qui animam viventis poſſederat, haud dubie occupandum eſſe. Quare monachi iſti timentes, ne ſceleratus ille poſt mortem fieret βρυκολάκας, & incolas vexaret, cadaver ipſius ingenti arcæ lignæ impoſuerunt, & ligneo veru, quod ex ramo fici ſilveſtris ad hunc finem aptaverant, cor ejus transfixerunt, *ſequentes diabolicam ſuam ſuperſtitionem* (ſunt ipſa ſcriptoris Galli verba, quorum infra meminiſſe juvabit) qua ſibi perſuadebant, cor tali modo transfixum poteſtati dæmonis impoſterum non ſubjacere. Poſtea magnam illam arcam, cui cadaver impoſitum erat, compleverunt terrâ, eamque ab infimæ conditionis hominibus non minus ſuperſtitioſè conculcari juſſerunt. Sic nimirum juſto vindicis Dei judicio permiſſum eſt, ut ſuperbus ille ſchiſmaticus poſt obitum pedibus vilis ſuæ plebeculæ ſubjiceretur, qui in vita Latinos ſive orthodoxos perſecutus fuerat, & ſeſe ſupra Romanam Eccleſiam efferre voluerat, ſicut ibidem miſſionarius ille obſervat. F

& ſtupidè ex his cadaveribus ſchiſma ſuum tueri,

1243 Denique laudatus Richardus ſupradicto cap. 15 aſſerit, ſibi aliquando ab abbate Græco objectum fuiſſe, quod Turcæ & Latini incorruptos hujuſmodi βρυκολάκας non haberent, atque ipſum ex eo ſigno veritatem religionis ſuæ ſeu potius cauſam ſchiſmatis tueri voluiſſe. At præterquam quod hoc argumentum ſit ridiculum, etiam falſa eſt hebetis hujus abbatis hypotheſis: nam hujuſmodi cadavera & ſpectra quoque apparent apud ethnicos & infideles, ut apud Theophilum Raynaudum noſtrum tomo 13 Operum ejus, in tractatu de incorruptione cadaverum cap. 2 & 7 videri poteſt. Neque in Eccleſia Latina ſeu Catholica deſunt plura hujus rei exempla, ex quibus hîc unum, ab auctore ſynchrono conſcriptum, retuliſſe ſufficiet.

cum juxtà Guilielmum Neubrigenſem, teſtem ſynchronum,

1244 Guilielmus Neubrigenſis, qui poſt medium ſeculi XII in Anglia floruit, lib. 5 Rerum Anglicarum cap. 22 de prodigio ſuæ ætatis ita ſcribit: *His diebus in pago Bukingamenſi prodigioſa res accidit, quam prius à quibuſdam ex parte, poſtea verò à venerabili archidiacono illius provinciæ Stephano plenius didici. Quidam in fata concedens, juxta morem honeſtâ uxoris & propinquorum curâ in vigilia Dominicæ Aſcenſionis ſepulturæ eſt traditus. Sequenti verò nocte cubiculum*

SEC. XV.

uxoris quiescentis ingressus, excitatam non solùm terruit, verùm etiam pænè obruit, importabili sui pondere superjecto. Altera quoque nocte attonitam pari modo afflixit. Territa periculo mulier, adversus tertiæ noctis agonem & deinceps se vigilum consortio munire in somnis ipsa curavit. Affuit tum ille; sed pulsatus exclamationibus vigilum, cum nocere non posset, abiit.

similia cadavera

1245 *Sic repulsus à conjuge, fratres proprios, in eodem vico habitantes, similiter fatigavit; illi verò juxta cautelæ muliebris exemplum parati ad excipiendum repellendumque periculum, noctes cum suis ducebant insomnes. Aderat tamen ille tamquam desiderans præoccupare somnolentos; sed repulsus solicitudine & virtute vigilum, inter animalia, quæ vel in domibus vel circa domos erant, debacchabatur; quod ipsorum animalium efferatio & motus insoliti declarabant. Tunc amicis quoque & vicinis pari molestia gravis eamdem omnibus necessitatem nocturnæ solicitudinis ingerebat. Erantque jam in ipso vico per omnes domos*
B *vigiliæ generales, dum singuli ad improvisum essent ipsius accessum suspensi. Cumque aliquamdiu hoc modo solis fuisset noctibus debacchatus, luce quoque diurna oberrare cœpit, formidabilis quidem omnibus, sed visibilis quibusdam.*

etiam in Ecclesia Catholica

1246 *Pavefacti homines supra modum, consilium ab Ecclesia quærendum duxerunt, remque integrè ad memoratum archidiaconum, conventui sacerdotum solenniter præsidentem cum questu lacrymabili detulerunt: qui confestim venerabili episcopo Lincolniensi, Lundoniis tunc constituto, cuncta per ordinem scripto insinuans, ejus in re tam inusitata sententiam & auctoritatem meritò censuit exspectandam. Episcopo verò stupente super hoc, & habente tractatum cum suis, fuere, qui dicerent, talia sæpius in Anglia contigisse, & crebris clarere exemplis, quietem populo dari non posse, nisi miserrimi hominis corpore effosso & concremato. Indecorum nimis hoc visum est venerando pontifici, moxque chartulam absolutionis, manu sua conscriptam, archidiacono dirigens, ut quomodo illius hominis omne corpus haberet, oculata fide clarescceret, sepulchrum ejus aperiri, &,*
C *suppositâ pectori ejus eâdem chartulâ, rursum sepulcrum claudi præcepit. Aperto ergo sepulcro, corpus ita inventum est, sicut ibidem fuerat collocatum; pontificalis verò absolutionis chartulâ pectori ejus appositâ, & clauso rursum sepulcro, nec oberrare deinceps visus est, nec alicui molestiam ulteriorem inferre permissus.*

interdum appareant,

1247 Post hæc scriptor ille coævus eodem lib. 5 cap. 23 tria ejusdem generis prodigia narrat, & post primum interserit sequentia: *Sanè quod mortuorum cadavera de sepulcris egredientia, nescio quo spiritu, ad viventium vel terrorem vel perniciem circumferantur, & ad eadem sepulcra sponte se illis aperientia revertantur, non facilè in fidem reciperetur, nisi & crebra nostri temporis exempla suppeterent, & testimonia abundarent.* Ex hactenus relatis testimoniis concludimus, prudenter dubitari non posse, quin divina providentia interdum talia prodigia fieri permittat; ut apud Theophilum Raynaudum in laudato tractatu de incorruptione cadaverum ab initio tomi 13 fusius legere est. *Sed quorsum tandem Deus* (utor verbis ejusdem Raynaudi in Prato spirituali cap. 93, quæ tomo 17 Operum ejus pag. 640 habentur) *cadavera certorum impiorum sic se habere velit, non item omnium, penes eum esto consilium. Revera autem ita contingere, testatissima experimenta extra controversiam statuunt.*

1248 Si talia sint corpora hominum, qui extra gratiam Dei obierant, laudatus Raynaudus in citato tractatu de incorruptione cadaverum cap. 7, sive tomo 13 Operum pag. 51 de iis ita judicat: *Sanctus Hieronymus in caput 2 Joel dæmones vocavit Dei* QUÆSTIONARIOS *atque* TORTORES: *ab his igitur cadavera impiorum, in peccatis suis mortuorum, si quando divino judicio citra humanam artem perseverant incorrupta, accipiunt eam incorruptionem, quæ certè non transcendit vires angelicas, dummodo dæmon activa idonea, quæ probè habet perspecta, admoveat passivo dispositio. Ad hoc genus incorruptionis cadaverum Franciscus Richardus libro de sacra expeditione in insulam S. Irenes cap. 15 refert, quos hodierni Græci vocant βρυκολάκας: hujusmodi enim defunctorum cadavera perstant succida & integra; dæmon autem ea agitat, & per ea infestat superstites, nunc cædendo, nunc excitando terriculamenta, & ingenti pavore complendo omnes, donec dæmon assistens abscedat, & corpus tabescat,*
E *& succum atque vividum colorem deponat, cessentque tumultus: quod contingere ferunt, si cor eximatur à cadavere, eoque in frusta secto, corpus universum cremetur.* Cæterùm ipsi schismatici non diffitentur, similia defunctorum corpora à dæmone conservari ac moveri. Quare satis mirari nequeo stupiditatem supradicti abbatis Græci, qui inde argumentum pro suo schismate deducebat. Nunc statuere oportet, quantum fidei prudenter adhibendum sit narrationi, quam aliqui scriptores de similibus Græcorum excommunicatorum cadaveribus instituunt.

D *quibus dæmon homines infestare permittitur.*

§ II. An in schismatica Græcorum ecclesia post excommunicationem corpora defunctorum intumescant, & post absolutionem statim in cineres redigantur.

F *Euchologium Græcorum supponit,*

PRæter illam mulieris excommunicatæ narrationem, quam superiùs ex Historia politica retulimus, Græci recentiores magnam excommunicationis & absolutionis suæ efficaciam ubique debuccinant, eamque in Euchologio suo, quod Jacobus Goar Parisiis anno MDCXLVII edidit, tamquam certam supponunt: ibi enim pag. 689 Cyrillus quidam patriarcha Alexandrinus violatores testamenti cujusdam anathemate ferit, atque inter alia decernit, ut *à Deo omnipotente sint excommunicati, maledicti, & incandonati, & post mortem inconsumpti, & indissoluti in præsenti sæculo & in futuro, & tympani more turgidi, quousque à dandis scandalis desistant, & pacti scripta suum robur & stabilitatem habere permittant.* Eumdem excommunicationis effectum innuunt recentiores absolutionis formulæ, in quibus ibidem pag. 685 præsul, aut, eo absente, confessarius Deum precatur, ut defuncti *corpus in ea, ex quibus compositum fuerat, dissolvi; animam verò in justorum cœtu sedem reperire* permittat. Similia ibi in Euchologio sæpius repetuntur.

& schismaticus scriptor Græcus asserit,

1250 Christophorus Angelus, Græcus schismati addictus, in Anglia Græcè edidit Enchiridion de statu hodiernorum Græcorum, ubi cap. 25 illam excommunicandi & absolvendi consuetudi-

A tudinem ex Latina interpretis verſione diſtinctiùs exponit his verbis : *More apud Græcos receptum eſt, nimium prævaricantes ab eccleſiæ conſortio removere ob illud Pauli ſic ſonantis : Vobis & meo ſpiritu congregatis, tradite ejuſmodi hominem ſatanæ ; & aliud : Increpa illos ſeverè. Quam conſuetudinem exemplo aliquo declaratam dabimus : fingamus enim nobis fieri. Homo quidam ſtultus falſum perhibuit teſtimonium, aut aliam aliquam injuriam alicui intulit ; & ideo ab eo, qui injuria hac affectus eſt, ad ſacerdotem vel epiſcopum citatur.*

in eccleſia Græca

1251 *Ex eo quærit epiſcopus : ſitne veritati teſtimonium illud conſonum, nec ne. Quod ſi igitur falſi teſtimonii faber hic, quæ mendaciter eloqui non eſt veritus, ea multis ad hæc argumentis conatur tueri, tum epiſcopus aut ſacerdos, ſive intra ſive extra eccleſiam exſtiterit, ſacerdotales veſtes induit. Veſtimenta autem hæc Chriſti captivam deductionem, coccineam chlamydem, & reliqua repræſentant ; & propter illa ipſa, ſicuti & propter ſpiritualem ab epiſcopo in ſe derivatam*
B *gratiam ſacerdos Chriſti perſonam refert. Atque hic iſto modo falſi teſtimonii fabricatorem in conſpectu ſuo jubet conſiſtere, & incipit prælegere eidem pſalmum hunc, qui hæc verba continet : Domine laudem meam ſilentio non involves ; nam apertum eſt os peccatoris & doloſi contra me. Quibus & cetera, quæ in hoc pſalmo ſequuntur, & alias nonnullas orationes ſubjungit.*

excommunicatos ab epiſcopo aut ſacerdote

1252 *Ultimò autem in hæc verba prorumpit : Vigore illius poteſtatis, quam Chriſtus Apoſtolis ſuis conceſſit dicens : Quæcumque ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo, & quæcumque ligaveritis in terra, ligata quoque erunt in cælo, quamque ab Apoſtolis acceptam epiſcopi mihi dederunt ; vigore hujus, aio, poteſtatis, excommunico te, eriſque excluſus & ſegregatus à conjunctione Patris, Filii, & Spiritus ſancti, nec non à communione trecentorum & octodecim Spiritu Dei actorum patrum illorum Nicææ congregatorum, omniumque Sanctorum, & erit ſors, id eſt portio tua cum diabolo & Juda ; quin vita hac deſunctus in æternum in cineres non reſolvêris ; ſed inſtar lapidis & ferri æternum compactus jacebis, idque in teſtimonium, niſi reſipueris. Quibus finitis, falſum teſtem à ſe dimittit epiſcopus.*

C poſt mortem non diſſolvi,

1253 *Quod ſi igitur falſi hujus teſtimonii conflictor ad mentem ſaniorem non reverſus, nec cum adverſario per antè commiſſorum deprecationem reconciliatus, interea autem mortuus fuerit ; pro conſuetudine Græcis familiari, qua anno uno elapſo, mortuorum ſepulcra effodiunt, hujus quoque falſi teſtis monumentum aperiunt, repertoque eo adhuc integro, & quà totum corpus, nec capillis exceptis, nigro, quà ungues verò albo, monumento ejiciunt, erectumque in editiori aliquo loco collocant ; & conſiſtit, nemine etiam fulciente, firmiter erectus ſolidi ad modum ligni : ſi verò aliquis ventrem ipſius percutiat, ſonum edit veluti tympanum aliquod ; qua de cauſa etiam τυμπανῖτα, id eſt tympaniticus vocatur : quemadmodum & ipſe Caſſianus hiſtoricus in hiſtoriarum ſuarum monumentis excommunicatum quemdam tympaniæum expreſſis verbis appellat.* At bibliographis nullus hujus nominis ſcriptor notus eſt præter Joannem Caſſianum, & Caſſianum chronographum, de quo poſteriore S. Hieronymus libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis cap. 37 in elogio Clementis Alexandrini ſic obiter ſcribit : *Meminit autem in ſtromatibus ſuis voluminis Tatiani adverſus gentes, de quo ſuprà diximus, & Caſſiani cujuſdam χρονογραφίας, quod opuſculum invenire non potui.* Itaque non parum vereor, ne Chriſtophorus Angelus nobis hunc auctorem Græca fide obtruſerit. SEC. XV.

eorumque cadavera poſt obtentam abſolutionem

1254 Audiamus tamen rem, quam ſub illius nomine ibidem ſic narrat : *Caſſianus hic ex antiquiorum Græcorum hiſtoriographorum cenſu non poſtremus in hiſtoria ſua refert, ſynodum aliquam particularem, centum epiſcopis conſtantem, in certo aliquo loco aliquando congregatam eſſe, cunctiſque concordibus ſuffragiis nonnihil, idque recta ratione fultum, decernentibus, unicum, qui reliquis omnibus ſeſe pertinaciter oppoſuit, ſurrexiſſe ; qui cum anathemate ab illis percuſſus, atque ſic mortuus eſſet, corpus ejus, veluti ferrum, compactum & ſolidum centum annos duravit. Centenis autem illis annis elapſis, denuò ibidem locorum ſynodus aliqua partialis centum epiſcoporum fuit celebrata, ubi epiſcopi in hæc verba prorupere : Epiſcopus hic anathemate damnatus in eccleſiam peccavit, ideoque ab eadem excommunicatus eſt. Ceterùm cum & nos conſtituamus eccleſiam, & peccare humanum eſſe conſideremus, commiſſum peccatum illi condonabimus. Atque ita ipſi delictorum gratiam fecerunt. Quod ſimul ac præſtitere, poſt fuſas ad Deum preces, qui centum annos integer perſtiterat, extemplò in cinerem converſus eſt.* Verùm hæc narratio mihi ſuſpecta eſt de falſitate, tum quia omnibus ignotum ejuſdem auctorem citat, tum quia nec locum nec tempus iſtius ſynodi ullo modo indicat. E

ſtatim in cineres reſolvi,

1255 Attamen ita confidenter pergit : *Idem quoque etiamnum non rarò in Græcia contingit : quando enim excommunicati adverſarius adeſt, excommunicato (eo quod Judæ Hebræorum regis pro mortuis ſacrificia offerentis recordetur) veniam commiſſorum dare volens, & ita apud animum ſuum cogitans : Liber hic quidem inter canonicos ſedem non invenit, interim tamen ſacrorum Librorum numero non eſt excluſus, accedit ſacerdotem, eique animi ſui propoſitum explicat ; quo intellecto, ſacerdos, ſacro habitu indutus, orationes aliquas legit, ad quas excommunicati adverſarius reſpondet : Deus erit illi propitius. Quo ipſo excommunicati corpus hodiedum in cineres reſolvitur. Ne verò verbis meis fidem detrectare habeatis neceſſe, rogate, ſultis, mercatores veſtros, ut & in veteri Patra, & Theſſalonicæ, & Conſtantinopoli, & Alexandriæ, & alibi in dictorum veritatem inquirant ; aut de his ipſis homines Græcos in Anglia degentes ipſimet interrogatote, qui rem omnem, uti ſeſe habet, enarrabunt.* F

& narrat alia miracula, quibus admiſcet hæreticam doctrinam,

1256 Schiſmaticus ille ſcriptor capite ſequente narrat alia prodigia, & hominibus credulis ſola ſua auctoritate perſuadere cupit, patriarcham Hieroſolymitanum ab annis ſexaginta aut amplius, priuſquam hæc ſcriberet, Cairi in Ægypto venenum innoxiè hauſiſſe, & fide montem tranſpoſuiſſe. Deinde ex hoc miraculo, quod ſine pluribus ac fide dignioribus teſtimoniis non credimus, ſupradictam Græcorum poteſtatem ad abſolvenda excommunicatorum cadavera ſic infert : *Sicut igitur patriarcha venenum bibit, & montem ſecundùm votum ſuum accerſivit ; ad eumdem, hoc eſt planè miraculoſum, modum & excommunicatorum corpora in cineres revertuntur.* Denique caput proximè citatum ita concludit : *Nullum autem ſtatuunt Græci eſſe purgatorium ; ſed, uti jam ante dictum eſt, per ſingulare prodigium aliquando uſuvenit, ut, quando excommunicati adverſarius advenit, & excommunicato illi, illatam ab eodem ſibi viro probo, Chriſtiano injuriam condonare cupit, corpus illius in pulve-*

rem

SEC. XV.

rem redeat.

ex qua ad hominem, ut vulgo aiunt, argumentamur.

1257 Nihil hîc nos morari debet hæretica istius narratoris doctrina, quam fortè in gratiam suorum hospitum Anglorum tuetur; sed ex illo prodigiosæ absolutionis assertore tantùm quæro: Si Græci statuunt, nullum esse purgatorium, quid absolutio illa confert excommunicato, qui juxta supradictam excommunicationis formulam est exclusus & segregatus à conjunctione Patris, Filii, & Spiritus sancti, & cujus sors, seu portio erit cum diabolo & Juda? Quid proderit, corpus absolutione ista in cineres redigi, si anima æternis tormentis in inferno crucietur? At forte Græcus ille adoptat hæreticum quorumdum populariorum suorum errorem, qui pœnis inferni finem præscribunt, ut supra num. 1231 notavimus, & de quo infrà iterum sermo recurret. Hinc satis liquet, quantum fidei sit huic schismatico & hæretico tribuendum. Quapropter scriptores quidam Catholici de similibus schismaticorum narrationi-
B bus dubitant, aut eas fabulis annumerant, ut jam videbimus.

Spondanus similibus Græcorum narrationibus non credit,

1258 Illustrissimus Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MCDLXXVI num. 20 ex Zygomala & Malaxo refert supradictam mulieris excommunicatæ historiam, cujus occasione hîc digressi sumus, & de ea sic judicat: *Tradunt enim Græci illi, regem Mahometem rerum fidei Christianæ diligentem scisscitatorem extitisse; sed, ut apparuit, per delusionem magis aut vanam curiositatem, quam pro salute inquirenda. Græculi autem ad sua venditanda, multa comminisci consueverunt; quale putamus, quod iidem auctores subdunt, Mahometem, cum audisset de vi anathematis, ut quicumque à pontificibus justa de causa per excommunicationem à sacro cœtu pulsus fuisset, si in excommunicatione moreretur, cadaver ejus terrâ conditum non dissolveretur, sed instar tympani inflatum nigrumque permaneret; si verò preces ecclesiæ adhiberentur ad defuncti absolutionem, corpus dissolveretur, sicut ceterorum; Mahometem rei experimentum à patriarcha petisse, repertumque esse post anxiam perquisitionem, cujusdam feminæ, olim à Gennadio patriarcha ob quoddam grave scelus excommunicatæ, cadaver ejusmodi inflatum, quod post preces per Maximum*
C *ad illud publicè pronuntiatas dissolutum fuerit, indeque Mahometem in admirationem raptum religionis Christianæ veritatem fateri coactum fuisse. Sed ore, non corde, cum in sua adversus eam feritate usque ad finem pertinacissimè perseveraverit.* Etiam Petrus Leloyer similes Græcorum narrationes annumerat fabulis, ut Raynaudus noster infrà citandus testatur.

& Allatius de iis dubitat,

1259 Leo Allatius de his mirabilibus excommunicationis & absolutionis effectibus ambiguè loquitur, quando in memorata epistola ad Zacchiam num. 15 sic scribit: *Stultissima ista de excommunicatorum cadaveribus indissolutis opinatio apud eam nationem adeo invaluit, ut jam nemo sit, si uspiam tale quid comperiatur, qui dubitet, cadaver illud esse excommunicati; quod extrahunt, & variis deprecationibus ac dicendi formulis absolvunt: ordinemque in tali absolutione servandum idem Nomocanon cap.* LXXXII *exactissimè prosequitur: quibus exsolutis, asseveranter dicunt, cadaver subitò in cineres converti. Ipse nihil tale uspiam in Græcia vidi; audivi tamen sæpius ab Athanasio Imbri metropolita, homine frugi, & qui rem factam mendacio non contaminasset* (allegato tali teste, videtur Allatius admittere illam Græcorum opinationem, quæ tamen ab ipso paulò superius *stultissima* appellabatur;) *cum Ihasi moraretur in regione Thcologi, extra urbem in ecclesia sancti Georgii exoratum à civibus, ut super cadavera, quæ ibidem pleraque conspiciebantur indissoluta, excommunicationis absolutionem recitaret, morem gessisse, neque dum finita absolutione, cadavera ea omnia in pulverem abiisse.* D

etiamsi hic sibi non constet.

1260 *Referebat idem, Constantini cujusdam, cognomento Rezepii, qui ex Turca Christo nomina dederat, quòd vitam viveret omnibus flagitiis inquinatam, excommunicati corpus tumulatum fuisse in ecclesia sanctorum Petri & Pauli nationis Græcorum Neapoli, & per plures annos indissolutum mansisse, ab eodem postea & aliis metropolitis duobus, Athanasio Cypri & Chrysantho Lacedæmonio benedictione subactum, ut alia mortuorum cadavera, pulverem factum.* Miramur, talia excommunicatorum corpora apud Græcos in ecclesia sepeliri, ut hîc narratur. Ceterum hisce subjungit magis stupendam ejusdem argumenti historiam, quam brevitatis causâ prætermittimus, & ex qua sequitur, illam prodigiosæ absolutionis E potestatem non tantummodo concedi episcopis, sed etiam extendi ad impios Christianæ fidei desertores, qui Christum cum Mahomete mutarunt.

Cum tamen viri apprimè orthodoxi admittant,

1261 Si soli schismatici hunc mirum excommunicationis & absolutionis effectum testarentur, ægrè illis fidem adhiberem; cum multa alia fingant, ac sæpe falsis miraculis plebem fallant, ut Richardus noster testis oculatus in Historia insulæ Sant-Erini cap. 13 variis exemplis demonstrat, & ex quo Theophilus Raynaudus in Tractatu bipartito de monitoriis ecclesiasticis & timore excommunicationis part. 2 cap. 11, tomo 14 Operum suorum pag. 478 desumpsit sequentia: *Hodiernis Græcis solenne est, jactare, quotquot à suis calogeris excommunicatione percelluntur, mulctari stranguriâ, ita ut subitò aquam pedum nequeant effundere, donec vel restituant, quod malè retinent ex alienis facultatibus, vel retegant, quod jubentur aperire. Sed cum non sit sacerdotum simplicium vibrare excommunicationem, quæ est ecclesiastici gladii exsertio, dicendum est, esse potius exsecrationem, ad quam effectus ille consequitur; & quidem non vi imprecationis intortæ à Dei ministro, sed arte magica, ut revincit, qui eum effectum Græcanicæ excommunicationis hodiernæ exF cutit, Franciscus Richardus in narratione de expeditione sacra ad insulam S. Irenes cap.* XIII. De his magicis artibus aut diabolicis fraudibus infrà fusiùs agemus.

apud Græcos prodigia hujusmodi contigisse,

1262 Sed quamvis schismatici ad extollendam suam ecclesiam nobis sæpe mendacia obtrudant, non volumus tamen omnia negare, quæ de illis excommunicatorum cadaveribus tradunt, quia viri apprimè Catholici nonnullos hujusmodi eventus pro veris habent. Imprimis Gregorius protosyncellus, orthodoxus patriarcha Constantinopolitanus, de quo suprà egimus, in epistola ad imperatorem Trapezuntium tom. 1 Græciæ orthodoxæ pag. 432 pro concilio Florentino adversus schismaticos ita differit: *Si semel quispiam excommunicationi subactus ab episcopo, tympani instar intumescit, ut hoc nostro tempore vidimus, & præsulis absolutione dissolvitur, & in pulverem fatiscit, multo magis, cum sancti patres in œcumenicis synodis convenerint.* Sic ille argumentatur ad hominem, ut aiunt, quasi dicat: Si tantum roboris habeat excommunicatio, ab uno episcopo inflicta, ut cadaver excommunicati tumidum & indissolutum reddat, quantam vim habebit anathema,

A nathema, quod Florentina tot præſulum ſynodus contra ſchiſmaticos pronuntiavit ? Primò hîc obſervari velim, hunc excommunicationis & abſolutionis effectum ab ipſo non referri, tamquam ordinarium ; ſed cujus exemplum ſua ætate viderit. Præterea notandum eſt, ex verbis Gregorii protoſyncelli non poſſe evidenter concludi, quod hoc prodigium tribuat epiſcopo ſchiſmatico, cum tunc in eccleſia Græca adhuc plures orthodoxi præſules eſſent.

non negamus, ea interdum adhuc fieri ;

1263 Quinimo etiam concedo, poſtea interdum ſimilia prodigia in ſchiſmatica Græcorum eccleſia contigiſſe, tum quod Jacobus Goar ex Ordine S. Dominici, qui aliquot annis in Græcia egit, id fateatur, tum quod Raynaudus noſter in Tractatu de incorruptione cadaverum cap. 7, ſeu tomo 13 ſuorum Operum pag. 51 aſſerat, irreſoluta manſiſſe cadavera eorum, qui patriarcham Conſtantinopolitanum expulerant, & ibidem annuas Societatis noſtræ litteras ita citat hujus rei teſtes : *Annuæ noſtrorum litteræ anni* MDCXVIII, B *miſſionis Conſtantinopolitanæ res deſcribendo, idem produnt* (paulo ſuperiùs nonnulla ejuſdem generis exempla allegaverat) *de exturbatoribus Neophyti patriarchæ, ab eo excommunicatis. Rem tot ſuffragiis conſignatam cur Petrus Leloyer libro 4 de ſpectris cap.* 13, *Græcanicis fabulamentis annumerare videatur, non ſatis aſſequor.* Noviſſimè vero Nicolaus Comnenus Papadopolus, natione Græcus & doctor Patavinus, eamdem rem multis teſtimoniis confirmat, ut paragrapho ſequente apparebit. Cum igitur ſcriptores probè Catholici illas Græcorum hiſtorias admittant, nondum video, quo fundamento eas omnes, quantumvis prodigioſas, liceat anilibus fabulis accenſere.

ſed putamus, vix decimæ talium narrationum parti fidem adhibendam eſſe,

1264 At nonnemo hîc ex me quæret : An igitur fidem adhibes omnibus hiſtoriis, quæ hac de re paſſim apud Græcos circumferuntur, & an putas, hunc excommunicationis & abſolutionis effectum apud ipſos ordinarium eſſe ? Ad primum reſpondeo, vix decimam ſimilium narratiuncularum partem mihi veram videri : quis enim facilè credat, ab Athanaſio Imbri metropolita poſt ſolam excommunicationis abſolutionem ſtatim in pulverem redacta eſſe omnia illa cadavera, *quæ ibidem pleraque conſpiciebantur indiſſoluta*, ut ipſe ſuperiùs Leoni Allatio narrabat ? An ergo C plerique Græci excommunicantur ? Certè impios ac peſſimos Chriſtianos ibi eſſe oportet, ubi major pars tam horrendis vinculis conſtringenda eſt. Fortè nonnulli hanc miram incorruptorum corporum conſervationem cauſis naturalibus aut naturæ loci adſcribent, de quibus Raynaudus noſter in laudato Tractatu de incorruptione cadaverum cap. 5 & 6 copioſè differit. Nec deſunt etiam aliqua repentinæ diſſolutionis exempla : nam auctor ille polygraphus ibidem cap. 2 ex teſtibus oculatis refert, inventa fuiſſe cadavera, quæ integra apparebant, & quæ nihilominus ad primum contactum in cineres abierunt. Ego occultas apparentis hujus incorruptionis ac ſubitæ diſſolutionis cauſas phyſicis indagandas relinquo.

& illos excommunicationis effectus ſæpe non ſequi,

1265 Interea arbitror, apud Græcos in ſermone de excommunicatis ſuis idem uſuvenire, quod apud noſtrates fieri conſuevit, quando de energumenis, ſagis, ac ſpectris colloquuntur : nam etiam in noſtris regionibus ſolet plebs de ejuſmodi rebus tam copioſè differere, ut in his colloquiis unam hiſtoriam prodigioſam mox altera magis prodigioſa excipiat. Tantâ autem confidentiâ has narrant, ut eas non finxiſſe, ſed ſpectaſſe videantur. Attamen viri prudentes decimæ ſimilium narrationum parti fidem non adhibent. Sic itaque in Græcia exiſtimo contingere, ut vulgus uni hiſtoriæ veræ ſuperaddat decem confictas, quas pueri à nutricibus aut matribus audierunt. Prorſus quoque probabile eſt, hanc levem plebeculæ perſuaſionem ab epiſcopis & ſacerdotibus ſchiſmaticis foveri ac confirmari, ut ſubditi ſaltem in exteriori legum eccleſiaſticarum obſervantia contineantur, ſacerdotes ſuos revereantur, ac talem excommunicationis pœnam extimeſcant. Id uſque adeo verum eſt, ut Pantaleo Ligaridius, poſtmodum allegandus, non diffiteatur, hoc ſolo timore ſacra omnia penes Græcos ſchiſmaticos gubernari.

ſicut uno

1266 Nunc ad alteram interrogationis partem reſpondeo, præfatos excommunicationis & abſolutionis effectus non ſemper ſequi conſueviſſe. Primò id teſtatur D. Ricaut, heterodoxus Anglus, qui in opuſculo de ſtatu præſenti eccleſiæ Græcæ cap. 13 ſcribit, ſeſe in Græcia adfuiſſe effoſſoni cadaveris excommunicati ; ſed nihil in eo obſervaſſe, niſi quod in corporibus defunctorum videri ſolet. Vix dubito, quin Richardus noſter à patriarcha Conſtantinopolitano excommunicatus fuerit, quando idiomate Græco vulgari edidit librum, cui titulus eſt : Τάφρα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, id eſt *Clypeus Romanæ Eccleſiæ :* cum enim patriarcha & præcipui ex clero Græco hunc libellum inter ſuos ſpargi viderent, eumque ſchiſmati ſuo maximè noxium judicarent, opuſculum hoc comburi juſſerunt, & ſub ſeveriſſima excommunicationis pœna legi prohibuerunt, ut præfatus heterodoxus Anglus cap. 1 proximè citati ſui operis narrat. An forte Græci nobis perſuadere volent, poſt mortem indiſſoluta manſiſſe corpora omnium illorum, qui hunc libellum utiliter legerunt, & ea lectione ad gremium Romanæ Eccleſiæ reverſi ſunt ? At auctor libelli hanc pœnam præcipuè meruiſſet, qui tamen poſt apoſtolicos triginta ferè annorum labores, & plures ſchiſmaticos ad unionem Catholicam reductos, anno Chriſti MDCLXXIII Negroponti piè in Domino obdormivit, & communi hominum conditione in pulverem reverſus eſt.

alteroque exemplo demonſtratur

1267 Imò ipſe Richardus in Hiſtoria inſulæ Sant-Erini cap. 13 ſatis lepidam de inefficaci excommunicationis ſibi impactæ effectu narrat hiſtoriam. Cum in inſulam Sant-Erini veniſſet calogerus quidam ſchiſmaticus, nomine Joachim, qui ſanctus & thaumaturgus videri volebat, & à Richardo noſtro ſeſe injuriâ affectum crederet, induxit archipresbyterum ſchiſmaticum, ut die Dominico publicam excommunicationis ſententiam contra Richardum alioſque Latinos ferret. Eâ latâ, ſchiſmatici confidenter jactabant, omnes iſtos excommunicatos urinam non emiſſuros, donec delicti ſui veniam peterent, & cum ſancto calogero in gratiam redirent. Cum hi minas iſtas exploderent, ac interim rectè valerent, eodem die equus archipresbyteri crepuit, nec ipſe ab eodem periculo longè aberat, niſi iterata medicamenta adhibuiſſet. Nihilominus ſchiſmatici pertinaciter aſſerebant, excommunicationem intra octo dies certò effectum ſuum habituram. Poſt faceta quædam ejuſdem comœdiæ epiſodia, elapſis octo diebus, cum omnes excommunicati perfecta incolumitate fruerentur, venit ad eos diaconus iſtius calogeri, & honori magiſtri ſui conſulere volens dixit : Magiſtrum meum miſeret veſtri, nec vos perditos voluit, quando excommunicatio prolata eſt ; alioquin nomina veſtra inſcripſiſſet foliis lauri, & illa aquæ immerſiſſet ;

SEC. XV.

ſiſſet ; quo facto, paulatim vitam deſeruiſſetis ea proportione, qua characteres nominum veſtrorum in aqua deleti fuiſſent. Sed dum imprudens diſcipulus hoc modo famam magiſtri ſui defendere nitebatur, eam maximè lædebat : nam Latini ex illa excuſatione inferebant, magiſtrum ejus magum eſſe, qui ad obtinendum excommunicationis effectum talibus mediis uti conſueverat; adeoque non debuiſſe tam ægrè ferre, quod antea ipſum vero ſuo nomine compellaſſent. Sic itaque inanis illa excommunicatio non ſine orthodorum riſu evanuit.

& Græcus Nomocanonis auctor fateri cogitur,

1268 Non eſt pluribus exemplis probandum, corpora defunctorum in excommunicatione ſæpius, ut alia, in cineres reſolvi, cum id fateri cogatur ipſe Græcus Nomocanonis auctor, qui apud Allatium in jam aliquoties memorata epiſtola ad Zacchiam num. 14 ſibi objicit ſequentia : *Quidam præſules ſuos homines juſtè, rationabiliter, & legitimè, veluti divinæ legis tranſgreſſores, excommunicarunt, qui in excommunicatione diem obierunt, nec vivi reſipuerunt ad habendam abſolutionem. Eos ſepelierunt, & non multò pòſt inventa ſunt eorum corpora diſſoluta, & os ab oſſe ſeparatum.* Tum huic objectioni reſpondet, aut potius ad eam ita exclamat : *O rem miram ! Terribile eſt hoc & revera admirabile ! Cum eos legitimè antiſtes excommunicarit, quanam ratione non inveniuntur eorum corpora integra & indiſſoluta, quemadmodum & aliorum excommunicatorum, quæ etiamnum videntur ? Res maximè mira & terribilis ! Dominus verò noſter dixit : Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata. At hoc omnem admirationem exſuperat, eum qui legitimè excommunicatus eſt, poſt obitum inveniri corpore diſſoluto, & compagibus omnibus ſeparatis.* At ego magis miror, cadavera illa inveniri integra, & textum ſacræ Scripturæ hîc ab inepto illo interprete ita detorqueri, acſi iſta Chriſti verba ad ligandum ac diſſolvendum corpus pertinerent.

B

qui ea occaſione contrariam narrationi aliorum Græcorum

1269 Denique ſuperſtitioſus ille legiſlator ex ſententia *divinorum magiſtrorum*, ut jactat, difficultatem illam ita reſolvit : *Qui juſtè, rationabiliter, & legitimè à ſuo antiſtite excommunicatus eſt, & poſt mortem diſſolutus comperitur, ipſe ſpem ſalutis nullam habet ; non quod divinas leges tranſgreſſus fuerit, ſed ne converſus & pœnitentiam agens, veniam delictorum ab eo, à quo excommunicatus eſt, antiſtite conſequatur : propterea diſſolutus inventus eſt ; ideoque ultra ipſe nullam ſpem habet veniæ conſequendæ, quod jam particeps factus ſit numquam deſinentis punitionis. Qui verò excommunicati comperiuntur, hoc eſt quorum corpora indiſſoluta & integra remanent, indigent abſolutione, ut ab excommunicationis vinculo liberentur : quemadmodum enim ſuper terram corpus ligatum invenitur, ita & anima ejus ligata eſt, & ſub poteſtate diaboli punitur ; & cum corpus habuerit abſolutionem, & ab excommunicatione exſolutum fuerit, ita, annuente Deo, & anima illius è manibus diaboli liberatur, compoſque ſit vitæ ſempiternæ, numquam occidentis lucis, lætitiæque, quæ verbis exprimi non poteſt.* Quomodo hæc doctrina cohæret cum inferiùs referenda narratione aliorum Græcorum, qui rotundè affirmant, corpus Arſenii Monembaſienſis epiſcopi, quem patriarcha Conſtantinopolitanus excommunicaverat, poſt mortem repertum eſſe inſtar tympani turgidum, & nihilominus animam ejus eò abiiſſe, quò Neſtorii, aliorumque hæreticorum animæ præceſſerant ? Si enim indiſſolutum Arſenii cadaver intumuerit, jam juxta hunc Nomocanonis auctorem adhuc ei ſupererat ſpes ſalutis, & è manibus diaboli liberari poterat, etſi cum Neſtorio, aliiſque hæreticis in infernum detruſus eſſet.

C D

& ſimul hæreticam doctrinam tradit.

1270 Acutus ſcilicet iſte diſputator duas damnatorum ſpecies videtur diſtinguere, & adhærere ſuprà memorato errori quorumdam Græcorum, qui Purgatorium Latinorum rejiciunt, & interim cruciatibus reproborum cum Origene finem imponunt. Sic Gabriel Philadelphienſis & Georgius Coreſius, qui Purgatorium contra doctrinam antiquæ ſuæ & Romanæ Eccleſiæ negant, aſſerere non verentur, animas damnatorum à pœnis inferni liberari, ut Leo Allatius Diſſert. 2 de libris eccleſiaſticis Græcorum pag. 334 & 335 ex eorum verbis oſtendit, ubi etiam paginis ſequentibus hanc hæreſim operoſè refutat. Nobis hîc ſufficit, incertum Nomocanonis auctorem fateri, quod illa cadaverum incorruptio interdum excommunicationem non ſequatur. Non tamen propterea negamus, aliquando contingere iſtud prodigium, quod Græci ad extollendam eccleſiæ ſuæ auctoritatem tam ſæpe nobis obtrudunt, & tamquam quotidianum prædicant. Etiam in Eccleſia Latina ſuppetunt irrefragabilia hujus rei exempla, quorum aliqua apud Theophilum Raynaudum tomo 13 pag. 51, & tomo 17 pag. 640 legi poſſunt, & ex quibus hîc dumtaxat referemus unum alterumve, quod ſimul excommunicationis & abſolutionis efficaciam in Eccleſia Latina demonſtrat.

E

Miraculis adſcribendi ſunt ſimiles excommunicationis & abſolutionis effectus,

1271 Præ aliis adduco oculatum ſimilis portenti teſtem, qui in Encomiaſtico Auguſtiniano Philippi Elſſii pag. 244 *vir multum religioſus, diſciplinaque amantiſſimus, doctrina & eloquio celebris, in omni facultate promptus, ſacrique eloquii præco celeberrimus* vocatur. Is eſt Gotſchalcus Holen, qui circa finem ſeculi XV in Ordine S. Auguſtini floruit, & ad incutiendum auditoribus ſuis ſalutarem excommunicationis horrorem ſerm. 62 partis hyemalis inter alia concionis iſtius argumenta protulit proprium teſtimonium, quod apud nos in editione Hagenoënſi anni MDXIX ſic ſonat : *Vidi ego tempore, quo eram ſtudens in conventu Senarum in Italia, quod corpus cujuſdam mulieris fuit effoſſum, quod jacuit annis ſeptuaginta in terra, & adhuc fuit integrum in membris omnibus & capillis, quod fuit appodiatum & erectum ad murum, ad quod videndum confluebat tota civitas. In media verò nocte ſacriſta volens intrare eccleſiam, & accendere lampadem pro Matutino cantando, eo egrediente, illud corpus ſequebatur eum clamando, quod in excommunicatione fuiſſet ſepulta, [& illius] ergò reſolvi non poſſet. Vade igitur [ajebat] ad legatum Papæ, ut mihi beneficium abſolutionis injungat, tunc reſolvar. Quod factum ; mox abſoluta, & corpore aſperſo cum aqua benedicta, mox fuit reſolutum in cineres.*

F

qui ſubinde in Eccleſia Catholica eveniſſe oſtendunt.

1272 Antiquius hujus rei exemplum legitur in Hiſtoria eccleſiaſtica Adami Bremenſis, qui lib. 2 cap. 24 mirum excommunicationis & abſolutionis effectum exponit his paucis verbis: *Libentius archiepiſcopus theſaurum eccleſiæ, omniaque eccleſiaſtica fecit ad Buccenſem deportari præpoſituram. Tantus itaque timor in finibus hujus parochiæ omnibus erat : nam & ipſe pontifex piratas, qui epiſcopatum vaſtabant, anathemate damnavit ; quorum unus in Norwegia deficiens, per annos ſeptuaginta integro corpore permanſit uſque ad domini Adalberti tempora archiepiſcopi ; quas-*

A *quando Alwardus epiſcopus illuc veniens, defunctum vinculo excommunicationis abſolvit, & mox cadaver in cinerem eſt ſolutum.* Albertus Krantzius lib. 3 Metropolis cap. 42 affirmat, id eveniſſe duci piratarum, ut Majores noſtri in Vita S. Libentii, archiepiſcopi Bremenſis, ad diem IV Januarii cap. 2 in margine obſervarunt. Porrò dum in Eccleſia Catholica poſt pias præſulum orthodoxorum vel Sanctorum preces ſubinde prodigioſi tales effectus ſequuntur, illos divinæ potentiæ adſcribere oportet, atque reponere inter miracula, quorum poteſtas non videtur attribuenda hæreticis aut ſchiſmaticis, ut poſtea probare conabimur, ubi prius contrariam quorumdam ſcriptorum ſententiam propoſuerimus.

§ III. Opinio Goaris & Papadopoli de poteſtate, qua cadavera excommunicatorum apud Græcos ſchiſmaticos indiſſoluta manent, & poſt abſolutionem in cineres revertuntur.

B

Efficaciam excommunicationis & abſolutionis Jacobus Goar,

JAcobus Goar ex ſacro Prædicatorum Ordine, qui per octo & amplius annos in Oriente commoratus eſt, in notis ſuis ad prædictum Græcorum Euchologium pag. 688 de hac prodigioſa cadaverum excommunicatorum integritate ſic diſſerit: *Corporis humani in elementa, unde conflatur, reſolutio, ſicut peccati pœna eſt, ita mitigatæ verſus peccatores averſionis divinæ ſignum elucet, & beneficium eſt multis precibus nonnumquam obtinendum: velut enim mortem ſecuta corporis integritas in juſtis à peccati pœna exemptionem & immunitatem, ſic in flagitioſis & ab Eccleſiæ communi convictu ſegregatis ſummam in eos Dei indignationem arguit. Græci itaque, ſi quæ poſt mortem in terram non ſoluta corpora reperiant, hæc vel Sanctorum reliquias vel perditorum hominum & excommunicatorum horrenda cadavera opinantur; reliquias quidem ſacras, ſi ſuavem exhalent odorem, aliqua decoris luce præfulgeant,* C *nec quidquam horroris præmonſtrent; abominanda ſegregatorum cadavera, ſi, ut ipſi aiunt, τυμπανικὰ ad tympani morem turgentia, nigra, deformia appareant. Nec judiciis falluntur: longâ enim apud eos compertum eſt experientiâ, excommunicati cujuſlibet* (hîc Græco Nomocanonis auctori contradicit, ac nimium aſſerit, ut ex paragrapho præcedente liquet) *corpus poſt mortem non putreſcere; pluresque reperi de auditu & viſu teſtes, cadavera hujuſmodi incorrupta in terram ſuam, abſolutione accepta, ſub omnium oculis, mox ut ligone à pontifice percuſſa fuerant, redacta fuiſſe affirmantes. Id nec Latini, Græcorum abuſus, errores & apocrypha alioqui ſubſannare ſoliti, ubi inter eos habitant, falſitatis arguunt; imò ut toleratæ in eis eccleſiaſticæ poteſtatis argumentum ſuſpiciunt.* Non placet nobis hæc clauſula, ut paragrapho ſequente fuſiùs dicetur.

& Nicolaus Comnenus Papadopolus agnoſcunt in ſchiſmatica Græcorum eccleſia,

1274 Nicolaus Comnenus Papadopolus in Prænotationibus myſtagogicis, quas Patavii anno MDCXCVII edidit, reſp. 4 ſect. 5 hanc Goaris ſententiam confirmare nititur pluribus teſtimoniis ac argumentis, quæ omnia fideliter tranſcribam, ne vim illorum diminuiſſe videar, iiſque dumtaxat breviter obſervationes quaſdam interſeram, quas paragrapho ſequente latiùs explicabo, ubi etiam difficultates meas opinioni ejus opponam. Imprimis loquentem inducit quemdam Græcum ſchiſmaticum, qui de Latinis, tamquam in eccleſiam ſuam injurioſis, ita conqueritur: *Pernegant à noſtris miracula paſſim edita, ea calumniantur, aiuntque in Beelzebub nos mira patrare. Inficiantur, anathemata noſtra tantarum eſſe virium, ut damnatorum cadavera inflent, atque illud conficiunt, falſum eſſe, lata ſacri vinculi ſolutione, exterminatorum ab eccleſia noſtra cadavera ſolvi, atque quieſcere.* SEC. XV.

qui poſterior perperam addit, illam ab omnibus Latinis admitti,

1275 Huic querelæ Papadopolus ſic reſpondet: *Imo verò nihil horum Latini. An Goarius Latinus non eſt? Sanè Latinus, virque doctiſſimus, inter Latinos natus, educatus, eruditus, & in Latiniſſima Prædicatorum Patrum ac religioſiſſima familia vitæ inſtitutum ſacræ profeſſus, Latinè ſcripſit, Latinè docuit. Vide, quid de hoc ipſo prudenter, ſapienterque cenſuerit. Dices, nihil eſſe, quo timeat Græcia vel Photiana; eſſe multum, quo grata Latinis ſit, quorum ope ſacra noſtra ſunt tuta.* Ita Græcus ille orthodoxus E Græcum ſchiſmaticum refutat. Sed uterque inviolabiles veritatis terminos tranſgreditur. Hic quidem errat, dum generatim de omnibus Latinis aſſerit, quod ſchiſmaticorum miracula, & miram excommunicandi ac abſolvendi efficaciam negent aut calumnientur: aliqui enim Latini & Græci Catholici illas prærogativas, tamquam gratias gratis datas, haud gravatè in ſchiſmaticis agnoſcunt, ut ex dictis dicendiſque manifeſtum fiet. Ille verò fallitur, dum Græco conquerenti generaliter reſpondet, Latinos nihil horum negare: nam illuſtriſſimus Spondanus, aliique iſtas Græcorum narrationes fabulis annumerant, & nonnulli miros hos effectus dæmoni & ſuperſtitioni ſchiſmaticorum adſcribunt, ut per decurſum apparebit.

citatiſque variis ſcriptoribus

1276 Porrò Papadopolus ibidem num. 4 ex ſupradicta reſponſione ſua ſic concludit: *Primò igitur falſiſſimum eſt, quæ de tympanitis hujuſmodi Græcia videt, Græcia narrat, Græcia teſtatur, à Latinis negari. Plerique tacent, non pauci negligunt, multi ultro confirmant, quod dicimus: non enim ſolus Andreas Eudæmon-Joannes, vir Græcus, ſed inter paucos, teſte Sfortia Pallavicino Cardinali, doctiſſimus hæc & refert* F *& approbat ex Calliſto Baxio & Thoma Selybrio, ſed & Martinus Cruſius Theuto & Lutheranus, ibidemque Goarius Gallus, & Labacius Panno eadem & memorant & tuentur. Neque aliter fas viris doctis atque modeſtis, qui ab integra gente propalam affirmata, ipſiſque Turcis videntibus manifeſta, negare non poſſunt.* Tum ad majorem aſſertionis ſuæ confirmationem narrat exemplum falſæ iſtius accuſatricis, cujus cadaver ſub Mahomete II integrum repertum eſt, & quod poſt abſolutionem, mirantibus Turcis, ſubitò diſſolutum fuiſſe dicitur. Sed hiſtoriam illam hoc loco non tranſcribimus, ne actum agamus, cum eamdem ſuperiùs ex Turco-Græcia ſat fuſè retulerimus.

qui de ea teſtimonium perhibent,

1277 Huic hiſtoriæ, quam dicta de cauſa omittimus, ſubjungit ſequentia: *Ita auctor Turco-Græciæ cum Cicala, adjectis rei pluribus exemplis aliis, quæ unà cum notiſſimo hoc, quod retuli nuper, auctores tum Græci, tum Latini recipiunt, aſſeruntque; eademque fatentur & Turcæ, quemadmodum tradunt Georgius Buſtronius & Marcus Lima Græci ſanè, ſed in religioſiſſima Societatis Jeſu familia rerum contemptum profeſſi,*

Sec. xv. *feſſi, quorum ſuffragio, Græcorum etiam Photianorum anathema, rite atque in pœnam criminis latum, itidemque ejuſdem anathematis venia, per preces ex Euchologio depromptas collata, miros parit inſpectoſque ab ipſis, qui hæc referunt & probant, effectus.* Omnes hi teſtes quidem probant, miros hujuſmodi effectus in ſchiſmatica Græcorum eccleſia interdum evenire, quod nos nequaquam inficiamur; ſed non arbitror, Georgium Buſtronium & Marcum Limam, alioſque orthodoxos Græcos aut Latinos fidem adhibuiſſe ſingulis exemplis, quæ auctor Turco-Græciæ, & Malaxus, aliique ſchiſmatici ſcriptores referunt: nam ab illis etiam narratur, quod corpus Arſenii, orthodoxi Monembaſiæ præſulis, quem vivum ſchiſmaticus Conſtantinopolis patriarcha anathemate percuſſerat, poſt mortem tumidum ac indiſſolutum apparuerit, eidemque narrationi inſeruntur alia mendacia, quæ infrà detegemus. Quis autem Catholicorum id credat? Si tanta eſſet ſchiſmaticorum in orthodoxos poteſtas, certè nobis vehementer timendum eſſet Sanè ſi me ſchiſmaticus patriarcha Conſtantinopolitanus excommunicaret, id perinde curarem, acſi ſummus Turcarum ſacerdos mihi ſimile anathema inflixiſſet.

B

eamdem experientiâ ſuâ confirmat,

1278 At fortaſſe dices, Papadopolum orthodoxum damno ſuo didiciſſe, quanta ſit ſacerdotum Græcorum in hujuſmodi rebus poteſtas, ut ipſemet loco proximè citato teſtatur in hunc modum: *His addo teſtimonium juratus meum, aioque, diras hujuſmodi, quas Græci juſtè ſacerdotes pronuntiant, efficaciſſimas eſſe; id quod expertus in puericia mea olim Cretæ teſtor ingenuè, ac religioſè profiteor: cum enim ludibundus puer, ut mos eſt, confictis ex calamo clyſteribus liquidam ejacularer, prætereuntis ſortè ſacerdotis barbam faciemque non ſine ſpectantium riſu, magnaque viri contumelia proterve perfudi. Ille iratus diris me ex canonum ſcitis traditiſque à magno Baſilio devovit: quibus vix peractis, dolere caput, febre corpus tentari, uno verbo graviter ægrotare cœpi; quo morbo miſerrimè multatus per menſem decubui; donec matri faſſus illatam presbytero injuriam, clam patre, ut in gratiam ſacerdotis redire fas eſſet, poſtulavi. Exoratus eſt precibus atque munuſculis, quas oblationes dicimus vulgò; miniſter læſus ægrum me, atque tunc etiam fervore febris æſtuantem adiit, oſculatus eſt, ſtolatuſque ubi perbrevem verborum periodum protulit, qua me à diris omnibus abſolvebat, indulgebatque peccati veniam ejus poteſtate, qui dixit:* Ὅσα ἐὰν λύσητε, ἔσαι λελυμένα (id eſt *quæcumque ſolveritis, erunt ſoluta* &c., ut habet Matthæus cap. 18 ℣ 18) addit & *δίχως εἰς ἀσθενοῦντα*, id eſt, *orationem ad infirmum, quam ex Coreſio refert Goarius in Euchologio, quâ vix abſolutâ, ſtatim convalui.*

C

qua tamen non evincit,

1279 Non poſſum, quin Papadopolo jurato credam, id ita ipſi contigiſſe. Sed non pauca in hac imprecatione & abſolutione mihi diſplicent, quæ hîc ſummatim attingam. Primò non placet ſæva presbyteri iracundia, quâ ob inconſideratam petulantiam rudi puero tam gravem ac diuturnam pœnam inflixit: hoc enim à manſuetudine Chriſtiana, ac præſertim ſacerdotali, videtur prorſus alienum. Quis autem facilè ſibi perſuadeat, Deum ordinariè tam prodigioſam poteſtatem ſacerdotibus Græcis concedere, & in hoc caſu tam immitem irati presbyteri vindictam miraculo confirmaſſe? Secundò tam ſubitaneus exſecrationis effectus mihi non parum ſuſpectus redditur de maleficio, eo quod ſacerdos ille munuſculis allici debuerit ad impertiendam abſolutionem: ſic enim magi aut veneficæ non niſi minis aut promiſſis induci ſolent, ut illatum à ſe maleficium tollant.

D

effectum iſtum poteſtati eccleſiaſticæ tribuendum eſſe.

1280 Nec ab hac ſuſpicione me retrahit teſtimonium Papadopoli, qui hoc loco affirmat, in ea abſolutione presbyterum illum nomine Chriſti uſum eſſe, & orationem ex Euchologio recitaſſe: nam ibidem addit, ſe ab eodem oſculum accepiſſe, ſtolatumque ſacerdotem *perbrevem verborum periodum* protuliſſe, qua à diris omnibus ipſum abſolvebat. At Papadopolus, tunc adhuc rudis puer, non poterat certò judicare, huic perbrevi verborum periodo nullas ſuperſtitioſas circumſtantias immiſceri, qualibus magi etiam piiſſimas orationes contaminare conſueverunt. Præterea malefici, qui rebus & verbis ſacratiſſimis abuti ſolent, oſculo, afflatu, ſoliſque verbis poſſunt maleficium inferre ac ſolvere, ut tradit noſter Martinus Delrio, aliique paſſim, qui hanc materiam pertractarunt. Certè apud Græcos presbyteros nimis uſitatum eſt, maligna imprecatione urinam detinere, & ſimilia ope dæmonis facere, ut ſuprà paucis dixi, & infrà ex oculato & aurito teſte pluribus exemplis confirmabo. Quapropter non omnino temerè ſuſpicor, ſacerdotem illum potiùs Papadopolo maleficium intuliſſe, illudque ob munuſcula ſolviſſe, quam ope Dei verum miraculum patraſſe.

E

Papadopolus quibuſdam exemplis,

1281 Jam progredimur ad cardinem rei, de qua inter nos diſputatur, & quam Papadopolus urget, populares ſuos ſchiſmaticos ita alloquens: *Ut quid igitur iraſci Latinis, quaſi anathematum noſtrorum nota & tranſlativa miracula pernegent, aut eccleſiæ noſtræ, ſuperos deprecantis, efficacitatem inficientur; cum contrà quicumque de his egere (excipe unum Allatium, qui dubitat) ea omnia fateantur? Norunt enim nullum inde orthodoxæ fidei damnum parari, nullum præſidium Photianæ perfidiæ: nam duo certiſſima ſunt ſanæ mentis hominibus. Primum, nullum fieri miraculum poſſe in teſtimonium heterodoxæ fidei, hæreſiſve confirmationem: miracula enim teſtimonia ſunt Dei, ut conſtat ex verbis Chriſti, & ſententia Pauli Apoſtoli; cumque Deus teſtimonium mendacio, falſove dogmati perhibere non poſſit, ſequitur, miracula ad confirmationem mendacii aut hæreſis fieri non poſſe, id quod Beſſarion &, ejus nomine ſuppreſſo, Bellarminus ſingillatim oſtendit, & palam eſt noſtris ex iis, quæ tradunt Hegeſippus de Simone mago, Epiphanius de Manichæo, Gregorius Turonenſis de Cyrola Ariano, Caſſianus de Eunomiano quodam, ſexta ſynodus de Polychronio Monothelita, qui omnes comprobaturi ſua dogmata, fruſtra diu conati ſunt, nec ſine præſenti periculo pœnæ divinitus illatæ, quam idem auſi alii ſubiere, ut referunt Optatus de Donatiſtis, Theodorus Lector de Timotheo Æluro, Paulus diaconus de iconomacho ſacerdote, & Bellarminus ex probatiſſimis auctoribus de Luthero & Calvino.*

F

& auctoritate Beſſarionis rectè probat,

1282 *Quapropter egregiè Beſſarion, his omnibus eloquenter expoſitis, ſic Gennadium alloquitur:* " *Quæ divinitùs ab inexſpectato fiunt, quæ* „ *mira ſanè dicuntur, ſuntque ſupra naturam,* „ *atque videntur, extra orthodoxam fidem fieri* „ *non poſſunt, ſi vel teſtimonium petunt ad con-* „ *firmationem erroris, vel laudem mali operis.* „ *Unde & hoc ſequitur, miracula ex multis fidei* „ *ſignis unum eſſe. Dices: Calamam quoque thau-* „ *maturgum appellant Theſſalonicæ. At ſomnia*

hæc

A „ *hæc ſunt ſceleſtorum monachorum, quæ nos o-*
„ *lim præſentes ſub infelice rege noſtro debellavi-*
„ *mus, & abſentes fraternitati tuæ, ſanctiſſime*
„ *domine, ut ea vetes, proponimus*„. *Hunc in modum Beſſarion, ex cujus mente fas eſt interpretari communem orthodoxorum ſententiam docentium, extra Eccleſiam miracula eſſe non poſſe. Quod dictum ita intelligendum eſt, ut neget, miraculum fieri poſſe ad comprobandam fidem, ab orthodoxa diverſam, aut alia invocatione fieri poſſe, quam nominis veri Dei, & Chriſti Servatoris, aliiſve precibus, quam quæ ab Eccleſia probatæ ſunt, vel ſaltem ab eadem non reprobatæ: nam quod etiam ab infidelibus & hæreticis ad veræ fidei probationem, aut invocatione virtutis divinæ, aut precibus ab Eccleſia uſurpatis quandoque miracula & fiant, & fieri poſſint, nemo umquam negavit.* Quidquid ſit de mente Beſſarionis, quæ aliter explicari poſſet, quidam viri pii & docti putant, nullum umquam miraculum ab hæretico aut ſchiſmatico patratum fuiſſe, ut poſtea dicemus.

B

miracula fieri non poſſe ad confirmandum errorem;

1283 Porrò laudatus doctor Patavinus ſic opinionem ſuam ſtabilire pergit: *Fatetur id Bellarminus palam his verbis:* " *Tribus modis pec-*
„ *catores* „ (*quo nomine etiam infideles complectitur, ut ex propoſitis ab eo conſtat*) „ *orare poſ-*
„ *ſunt. Uno modo, ut impetrent à Deo miracu-*
„ *la in confirmationem fidei; & hoc modo fieri*
„ *poteſt, ut peccatores impetrent, ſi veram fidem*
„ *confirmare velint, quia tunc non eſt propria i-*
„ *pſorum vita, vel meritum, vel etiam oratio,*
„ *quæ miraculum impetrat, ſed fides vera, quæ*
„ *confirmanda eſt, vel invocatio nominis Dei, aut*
„ *ſignum crucis, & aliquid ejuſmodi, quo ille*
„ *utitur ad faciendum miraculum*„. *Ita Bellarminus, cui addi poſſunt loca plurima, ex quibus oſtenditur, etiam eos, qui mali improbique ſunt, exaudiri à Deo. Retulit ea Beſſarion loco citato, & ibidem Bellarminus, diſſimulato Beſſarionis nomine, ne quid Græco tribueret, qui tamen à Græco amico Andrea Eudemon-Joanne plurimum opis atque auxilii ſemper accepit.* Hac clauſula Græcus diſputator perperam perſtringit Bellarminum, tamquam plagiarium, & ingratum erga Græcos, cum toti orbi notum ſit, hunc Eminentiſſimum virum ea pietate fuiſſe præditum, ut ab hujuſmodi vitiis eſſet alieniſſimus; ea quoque eruditione, ut facilè per ſe poſſet adire eoſdem fontes, ex quibus Beſſarion ſua argumenta hauſerat.

C

at contendit, ea etiam ab infidelibus

1284 Ex his idem doctor Græcus ſic infert: *Igitur exaudiri & peccatores & improbos à Deo palam eſt ex illis: Omnis, qui petit, accipit, & qui quærit, invenit. Quæ verba explicans auctor Operis imperfecti, quod Chryſoſtomo tribuitur, Sive juſtus, inquit, ſive peccator. Conſtat ex illis improborum verbis: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia numquam novi vos. Ubi notandum eſt adverbium* NUMQUAM, *quo nempe conſtituitur, vel infideles miracula ex nomine Chriſti operari poſſe: hi enim ſunt illi, quos numquam novit Chriſtus, cum peccatores fideles ſaltem in baptiſmo, ſaltem in ipſa infantia noti fuerint Chriſto, eâ nimirum notitiâ, de qua Servator alibi dixit: Cognoſco oves meas.* Etſi Papadopolus hîc ſubtiliter argumentetur ex adverbio *numquam*, tamen varii ſacræ Scripturæ interpretes hunc textum explicant de improbis Chriſtianis, ut apud noſtrum Cornelium à Lapide, & Calmetum in notis ad hæc Chriſti verba licet videre.

Sec. xv.

& hæreticis patrari poſſe,

1285 *Propterea* (ſic ibidem Papadopolus argumentum ſuum proſequitur) *vel qui Chriſtum non ſequebatur, exturbare dæmones potuit, quem cum à patrando miraculo prohiberent Apoſtoli, vetuit tantam ſiniſteritatem clemens Magiſter: nam, inquit, qui non adverſum vos eſt, pro vobis eſt. Quo effato docuiſſe videtur, eum, qui vi nominis Chriſti, quamvis alioqui perfidus, utitur ad patranda miracula, eo in opere tamquam fidelem habendum, quando non ſua vi agit, aut ſua fide nititur ad prodigium, ſed veri Dei potentiam, veræque fidei opem adhibet, qua ſcilicet agit, quod agit. Hinc Petrus cum claudo gradiendi potentiam fecit, rem fidei, quæ eo prodigio confirmabatur, attribuit: Fides, quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam. Et Hilarius eos ſugillans, qui de patratis miraculis ſuperciliosè gloriabantur, Quaſi vero, inquit, eorum aliquid proprium ſit, & non omnia virtus Dei invocata perficiat.* Quod hoc loco ſpectat ad iſtum dæmonum expulſorem, qui ab Apoſtolis id facere prohibebatur, nonnulli exiſtimant, illum tunc doctrinam Chriſti amplexum fuiſſe, etiamſi Dominum corpore non ſequeretur, ut ceteri Apoſtoli, qua de re conſule Calmetum alioſve obvios ſacræ Scripturæ explicatores.

E

quia hoc errori aut hæreſi non favet,

1286 Poſt hæc memoratus diſputator aliquas aſſertionis ſuæ rationes ita reddit: *Ratio horum omnium, quam à priori vocant, duplex eſt. Prima, quoniam Numinis majeſtatem haud dedecet teſtimonium veritati perhibere vel ad preces hoſtium ſuorum: neque enim inde quidquam ſummæ veritati ac veracitati diſſentaneum inferri poteſt; infertur potius aliquid ſummæ Numinis clementiæ conſentaneum. Secunda, quia miracula chariſmata ſunt gratis data, uti ſchola loquuntur; quæ nimirum nullo modo meritum operantis reſpiciunt. Hinc neque fidem, neque mores operantis probant, niſi ad hoc ſingillatim tententur: ut planè abſurdè & ritu vulgi ratiocinari cenſendus ſit, qui ex miris operibus ſanctimoniam, aut, uti dicimus, orthodoxiam operantis compertam velit. Quo fit, ut ad id, de quo cum Margunio diſputamus, regreſſi palam aſſeramus, tympanitarum miraculis nihil Photianos probare. Patrantur ea in eccleſia Græca, etiam ſchiſmaticâ, ſive quod poſtulata ad fidei Chriſtianæ coram Muſulmanis confirmationem, qualia ſunt pleraque ex iis, quæ relati auctores adducunt; ſive quod petita precibus, per ſanctiſſimos patres ad id inſtitutis, non ſine efficaciſſima divinæ omnipotentiæ invocatione, quales omnino cenſendæ ſunt illæ, quibus ad hoc ipſum utimur, ex veteri traditione Baſilio magno attributæ, ut Nicolaus Muzalo patriarcha Conſtantinopolitanus penes canonarcham refert; ſeu denique quod Chriſtianæ religioni ſub jugo barbarorum ſenſim deficienti penitus neceſſaria.*

F

atque hinc infert, talia in ſchiſmatica Græcorum eccleſia à Deo permitti,

1287 *Veriſſimum enim eſt, quod Pantaleo Ligaridius, vir doctus & orthodoxus de hoc ipſo ſcripſit: Exiſtimo autem, propterea Deum nobis nunc etiam manifeſtam eccleſiaſticæ excommunicationis efficacitatem præſtare, ne multati Sarracenorum tyrannide, fide excidamus Chriſtiana, vel ut Numinis præcepta amoremque erga proximos exerceamus: evidentia enim miraculi confirmat fidem; terror autem pœnæ abſtinet nos ab iniquitate, bonumque timorem facit: is autem tantus eſt, ut hoc uno ſacra penes nos omnia gubernentur, atque adeo manifeſtè vel à perfidis hominibus obſequium exigit, ut ſi quando civilis contro-*

SEC. XV.

versia difficilem habens, quemadmodum usuvenit, probationem Turcam inter & Græcum cedit, vel ipse Turca juri suo renuntiare paratus sit ultrò, si Græcus diras in dolum à sacerdote Græco inferendas subire velit. Neque aliter incesta conjugia, sacrilegia, ceteraque majora crimina in Græcia puniuntur, quam ἀφοεισμῷ; cujus formido adeo ecclesiæ, Turcarum calumniis obnoxiæ, furorique necessaria est, ut, ille si desit, Christiana religio in Græcia pereat, opus sit.

ne hæc inter Turcas pereat,

1288 *Hinc Pater ille misericordiarum, qui non ad penitissimam perniciem nos punit, sed patienter exspectat, hanc opem, hoc reliquum præsidii vel hostibus nostris Photianis impertit, ne, dum necessaria conservandæ in Græcia religioni perfidissimis hominibus denegat, ecclesia illa penitus ruat, quam primam Apostoli principes aluere, doctores maximi docuerunt, Martyres penè dixerim infiniti generoso sanguine purpurarunt.* At quid interest, perire illam ecclesiam, seu potius synagogam satanæ, cujus ministri in schismate & hæresi pervicaces, adeoque in statu peccati mortalis sacramenta administrantes, quotidie sacrilegia committunt, atque ita majorem divinæ justitiæ vindictam provocant? Certè non legimus, schismaticas Armenorum, Nestorianorum, aliorumque Orientalium hæreticorum ecclesias similibus miraculis sub dominio Turcarum, Indorum, Persarumque conservari. Ex hoc Papadopoli ratiocinio sequeretur, saltem orthodoxam Catholicorum ecclesiam in imperio Sinensi, aliisque Indiarum regionibus, ubi inter ethnicos floret, consuetis hujusmodi prodigiis confirmandam esse. Sed licet in Indiis, ubi Catholici inter gentiles vivunt, interdum manifesta fiant miracula; tamen ea non patrantur quasi stata lege, ac ordinaria sacerdotum potestate, qualem Græci schismatici sibi arroganter vindicant, qualemque Goar & Papadopolus eis concedunt.

ac dein exemplo quodam probat, illum absolutionis effectum non sequi,

1289 Porrò pergamus hunc audire, ubi contra populares suos ita argumentatur: *Norunt hæc omnia Latini; imò ipsi primi sapientissimè commiscuntur, & palam est ex relatis superiùs; nec aut ita dementes sunt, ut inficias eant, quod tot testibus constat, aut ita rationum sunt inopes, ut ignorent, nihil inde fore præsidii Photianis, quorum damnata dogmata his miraculis non probantur, damnantur potius, ac penitus profligantur: nam, ut narrat, quem nuper laudavimus, Ligaridius, ea tempestate, qua Josaphat ille sanctissimus archiepiscopus Polocensis, de quo vide, si vacat, Allatium, quique apud Lechos orthodoxæ fidei martyr occubuit, schisma ea in gente debellaret, hoc portentum accidit planè mirabile. Sacerdos quidam Ruthenus ad absolutionem tympanitæ excommunicati vocatus, sic orsus est preces: Si bene opinamur, detestati impios azymitas & dogmata Latina secutos, Domine Deus noster, qui tua ineffabili &c. Absolutis precibus, consuetum miraculum non evenit; sed erat cadaver, ut antea, in morem tympani inflatum. Supervenerat fortè Josaphat, tunc sacerdos & concionator: hunc orat populus preces resumere, & juxta morem perficere. At ille, occasione sumpta, dixit: Viri amicissimi Christi, solitum portentum editum non est, ne Deus mentiatur; quod nefas. Agite igitur, discite vera esse, quæ à me vobis prædicantur. Hæc ubi dixit, sacram induit stolam, exclamatque alta voce: Si vera credimus, qui docemus, Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere, Archiepiscopum veteris Romæ juxta Florentinam synodum patrem esse ac magistrum omnium Christianorum & Christi vicarium, quique ea, quæ ipse sentit, sentimus, Domine Deus noster &c. Vix autem ea precatione peracta, solutum cadaver est non sine ingenti strepitu, quem populus auxit clamore & fletu. Hæc Ligaridius Græcus, & alioqui non admodum æquus Latinis.*

si quis ad stabiliendum schisma eo abuti velit,

1290 Non satis intelligo, qua ratione Ligaridius hoc loco dicatur *non admodum æquus Latinis*, qui suprà *vir doctus & orthodoxus* ab eodem scriptore appellabatur. Hactenus putaveram, solos Græcos schismaticos Latinis iniquos & infensos esse; sed ignorabam, inveniri tertium quoddam genus Græcorum, qui nempe parum æqui sunt Latinis, etiamsi orthodoxi audiant, & Latinorum dogmata sequantur. Interim apud nos non est distinctio Latini & Græci, qui omnes Græcos orthodoxos, tamquam fratres, in Domino complectimur. Præterea nescio, unde Ligaridius hauserit hoc miraculum, quod de sancto Josaphato martyre narrat, cum illud frustra quæsiverim in Actis ejusdem S. Josaphati Kuncevicii, archiepiscopi Polocensis, quæ illustrissimus D. Jacobus Susza, episcopus Chelmensis & Belzensis ex variis monumentis copiosè collegit, & Romæ anno MDCLXV Latinè edidit. Propterea tamen non nego, rem illam contigisse: nam fortasse istud prodigium reperietur inter varia Mss. documenta de hoc insigni Martyre, quæ omnia jam excutere non vacat, & quæ in scriniis nostris reposita sunt ad diem XII Novembris, quo gesta ejus illustranda erunt. Quod si res ita contigerit, inde saltem inferri potest, Græcos schismaticos illam potestatem jactare ac detorquere ad defendendum suum schisma; ut magis ex infrà dicendis apparebit.

adeoque schismaticos nihil ex illis pro suo errore posse concludere.

1291 *Ex quibus tamen colligitur* (hæc præcedenti argumentationi ac miraculo subnectit Papadopolus) *ea miracula, quæ tanti facit Margunius, nihil Photianismo prodesse, cum latura Photianismo testimonium planè deficiant, atque adeo, cum fiunt, ab eo testimonio penitus aliena sint, idque dumtaxat testantia, quod utrique ecclesiæ certum est, nimirum anathematis pœnam mortuos etiam sequi, ac proinde vel vitâ functos, nondumque reconciliatos Ecclesiæ, eidem ab eo, qui fungitur potestate reconciliandi, posse reconciliari.* Ex his verbis probabiliter colligo, ea miracula à Margunio in hunc finem extolli & ab ipso tanti fieri, ut schismaticam ac hæreticam suam doctrinam tueatur. Ceterùm quæro, cui ecclesiæ schismatici illi excommunicati post mortem reconcilientur. Certè non Ecclesiæ Catholicæ & orthodoxæ, quam in vita sua semper aversati sunt. Quid illis obest, si ab ecclesia schismatica post obitum suum maneant separati? Quid verò saluti ipsorum prodest, si eidem ecclesiæ schismaticæ reconcilientur? Videretur ergo Deus sacerdotibus ecclesiæ schismaticæ ordinariam illam potestatem frustra concedere, & talia miracula in vanum patrare; imò rudioribus schismaticis præbere vanam gloriandi materiam, qua sæpius ad schisma suum propugnandum abutuntur.

Papadopolus denique affert quædam exempla,

1292 Denique mortuos ab excommunicatione solvi posse, laudatus Papadopolus auctoritate theologorum & quibusdam exemplis in citata sectione num. 9 sic probat: *Id quod cum dicit à Latinis negari, mentitur Margunius, quando id à priscis temporibus per Latinos receptum, per Latinos etiamnum passim palamque doceatur: nam absolvi posse exterminatum ab Ecclesia post mortem, & , si veræ signa bonaque mœstitiæ fecerit, absolvendum, jura Latina liquidò decernunt; ad quæ*

A *quæ vide ex theologis divum Thomam, Paludanum, Suarium; ex juris canonici interpretibus Navarrum, Alphonſum Caſtrenſem, Joannem à Turre-cremata, Abbatem, Covarruvias, quos uni Margunio objicimus evicturos enorme mendacium, quod & hiſtoria damnat: ex hac ingeritur omnibus Magni exemplum Gregorii, qui Juſtum monachum proprietatis, ut aiunt, damnatum, atque à reliquorum conſortio ſancti Viri præcepto rejectum, poſt mortem ſacrificiis pro eo celebratis, & abſolutione impenſa, fidelium communioni reſtituit.*

ex quibus oſtendit, excommunicatos in Eccleſia Latina

1293 *Idem ejuſdem Pontificis exemplo altero comprobatur, quod Joannes Diaconus refert his verbis: Antequam Fructuoſus quidam monachus exiret de hac vita, non ſolverat eum ab excommunicationis epitimio. Scribens propterea orationem in pitacio dedit diacono cuidam ſupra fratrem legendam; erat autem oratio ſolvens ab excommunicatione defunctum. Id quod ſanctus Pontifex à magiſtro monachorum Benedicto didicerat, qui, eodem Gregorio auctore, ſanctimoniales duas poſt obitum, propter morum petulantiam linguæque procacitatem ab eccleſia ſacrificii tempore egredi viſas, quòd, cum inter vivos agerent, excommunicationis gladio fuerant percuſſæ, oblatione pro eis facta, in communionem recipi voluit ex more Eccleſiæ recepto, de quo multa abbas Pineus, quique non apud Græcos dumtaxat miraculis confirmatur, ſed etiam apud Latinos, & quidem his ſeculis, poſt noſtrum nempe diſſidium: nam corpus Petri à Luna pſeudo-pontificis, Benedicti XIII quondam appellati, Peninſulæ quidem vitâ functi, Igluecam tamen Aragoniæ in oppidum poſtea tranſlati, & intra arcem loco profano repoſiti, uſque in hanc diem incorruptum inſolutumque omnino perſeverat, teſte Ciacconio; eo quod à ſacro Conſtantienſi concilio Petrus anathemate, dum viveret, perculſus (quippe legitimè renuntiato Pontifici rebellis) nullum cum utroque reconciliationis in morte dare voluerit argumentum.*

etiam poſt mortem abſolvi.

1294 *Refert & Petrus Maffeius, hiſtoriæ Indiæ ſcriptor elegantiſſimus, ſub Albuquerquio Indiarum prorege militem claſſiarium exſpiraſſe, cujus cadaver in mare projectum ingentem terrorem omnibus attulit: noctu quippe infra ſentinam pulſus frequenter exauditos; quem ad ſtrepitum cum demiſſâ ſcalâ vigiles deſcendiſſent, implexum carinæ ſub ipſo gubernaculo militis offendiſſe corpus; re ad navarchum delata, minimè fuiſſe dubium, quin cadaver tranſlatum in littus humo contegerent; quo facto poſtridie, ſuper ipſum ſepulcrum rurſus inhumatum apparuiſſe; ea re attonitis cunctis, Franciſcum quempiam monachum ſagaci conjectura ſuſpicatum eſſe, hominem aliquo interdicti vel anathematis vinculo conſtrictum è vita ceſſiſſe, atque ita in terram egreſſum, ſancti viri Benedicti abbatis exemplo, è Pontificia formula conceptis verbis, animum demortui ritè expiaſſe; unde, reddita pace mortuo, eo myſterio vaga oſſa in ſuo tumulo tandem quieviſſe.* Verùm hæc omnia tantummodo evincunt, prodigioſam illam excommunicandi & abſolvendi poteſtatem interdum eccleſiæ Catholicæ à Deo concedi. At inter nos diſputatur, an eadem ſtupenda poteſtas Græcis ſchiſmaticis ordinariè detur, & cui attribuendi videantur miri iſti excommunicationis ac abſolutionis effectus, dum aliquando in ſchiſmatica Græcorum eccleſia eveniunt, circa quam rem nunc animum noſtrum candidè aperiemus.

§ IV. Refellitur ſententia Goaris & Papadopoli circa miram excommunicandi & abſolvendi poteſtatem, quæ adhuc in ſchiſmatica Græcorum eccleſia ſupereſſe dicitur, & ea de re judicium noſtrum profertur.

JOannes Cantacuzenus lib. 1 Hiſtoriæ ſuæ cap. 53 narrat, Andronicum Juniorem invocatione S. Demetrii martyris ſtatim prodigioſè ſanatum fuiſſe. Gretſerus noſter occaſione iſtius miraculi in Annotationibus ad hanc Cantacuzeni narrationem diſquirit, quomodo imperator iſte ſchiſmaticus tam mirabili beneficio affectus fuerit, & ibidem ea de re ſic ratiocinatur: *Certè miraculum, quod hoc loco Cantacuzenus commemorat, longè illuſtriſſimum eſt digniſſimumque, quod omnes ima mente reponant. Nec mirandum, tam eximium beneficium in hominem à Romana, hoc eſt, vera Eccleſia alienum, collatum eſſe; cum hiſtoriarum monumentis proditum ſit, ingentia miracula aliquando in ethnicos, & à Chriſtiana religione prorſus alienos à viris ſanctis, vel jam in cælum receptis, vel adhuc vitam nobiſcum agitantibus, patrata eſſe. Imitantur nimirum benignitatem Patris, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos, Matthæi 5; ſuper illos quidem, ut in bonitate & juſtitia perſeverent, indieſque majores progreſſus faciant; ſuper hos autem, ut à malitia & injuſtitia, & à pravis perſuaſionibus, quibus circa Chriſtianæ fidei dogmata imbuti ſunt, revocentur: neque enim miraculum hoc per martyrem Demetrium editum eſt, ut aut Andronicus, aut alii in ſua à vera Eccleſia ſeceſſione confirmarentur; ſed ut invocatio cultu ſanctorum & reliquiarum mortalibus commendaretur, utque à vero tramite aberrantes, hoc velut lumine divinitus miſſo illuſtrati, ad Eccleſiam illam reverterentur, in qua pro Chriſti nomine Demetrius ſanguinem fuderat.*

Gretſerus occaſione Andronici Junioris probat, ſubitam ſanitatem,

1296 Deinde ſcrupulis quibuſdam occurrit, & hanc rem ita latiùs explicat: *Verùm multi turbantur, cum audiunt, extra Eccleſiam unam, ſanctam, Catholicam & Apoſtolicam miracula fieri. At cauſæ nihil eſt, cur aut ſe, aut alios turbent: nam ſi fiunt extra Eccleſiam, fiunt tamen aut ab eis, qui, dum viverent, Eccleſiæ militantis membra erant, aut per res veræ Eccleſiæ, aut in confirmationem dogmatum veræ Eccleſiæ, etiamſi patrentur in illos, qui veræ Eccleſiæ non ſunt cives: nemo enim umquam dixerit, nullum miraculum fieri poſſe, niſi erga illum, qui ſit veræ Eccleſiæ pars. Ergo ſi, qui hinc ad alteram vitam in Catholicæ Eccleſiæ communione migrarunt, miracula operentur, ſive per lipſana ſui corporis, ſive invocati per preces ſine reſpectu ad reliquias, ſive alio modo, non ſchiſmaticam, hæreticam, aut ethnicam perfidiam & ſuperſtitionem, ſed eam confirmant fidem & Eccleſiam, cujus beneficio ex fluctibus hujus vitæ ad æternæ beatitudinis tranquilliſſimum portum pervenerunt.* Plura in hanc rem ibidem addit, quæ brevitatis cauſâ omittimus; cùm nullo modo dubitemus, quin ſchiſmaticis,

aliaque beneficia hæreticis ac ſchiſmaticis prodigioſè conferri,

SEC. XV.

ſmaticis, hæreticis, & ethnicis per interceſſionem Sanctorum ſimilia beneficia conferantur. Sic in Dania eſt fons S. Helenæ viduæ, ad quam etiam Lutherani ſanitatis recuperandæ gratiâ confluunt, & ſæpe voti compotes fiunt, ut in ejus Actis tomo VII Julii pag. 330 dictum eſt.

& poſtea allegat opinionem illorum, qui cenſent,

1297 Poſt hæc Gretſerus eodem loco alteram quæſtionem, quæ propriè ſpectat ad propoſitum noſtrum, & de qua inter nos diſceptatur, proponit his verbis: *Sed quid dicendum, ſi miracula non modò in ſchiſmaticos, hæreticos, & ethnicos à Sanctis in cælo per reliquias, imagines, & id genus alia, verùm etiam ab ipſis ſchiſmaticis aut hæreticis patrentur ſine rerum ad Eccleſiam veram propriè pertinentium miniſterio?* Tum huic quæſtioni ita reſpondet: *Equidem non ignoro, multos pietate & doctrina præſtantes viros eſſe, qui putent, Deum numquam ullo hæretico aut ſchiſmatico uti in effectione miraculorum; ac proinde quidquid in hoc genere jactent, id totum commentitium, vanum, & frivolum eſſe. Prædicabant Donatiſtæ varia miracula; ſed ea omnia,* B *vel ut inania commenta, vel ut vana ludibria, rejecit ſanctus Auguſtinus, verorum miraculorum alioquin obſervantiſſimus & ſeveriſſimus vindex, ut ex libro 22 de Civitate Dei liquet.*

nullum umquam miraculum ab ipſis ſchiſmaticis aut hæreticis patrari.

1298 *Ab hac ſententia ſtare videtur experientia: cum enim innumeri propè hæretici à primo Euangelii ortu exſtiterint, vix tamen ullum reperiemus, quem miraculorum gratiâ claruiſſe veterum annales teſtentur, aut ſi aliqua miracula nonnulli feciſſe viſi ſunt, illi poſt diligentem inquiſitionem & inſpectionem, non miraculorum effectores, ſed ſeductores & impoſtores deprehenſi ſunt, cum in Eccleſia Catholica & Romana perenni ſerie numquam defuerint, qui res extra omnem naturæ poteſtatem, Omnipotentis dextrâ adjuti efficerent.* Hæc ſententia mihi magis placet, etſi ultro fatear, alteram eſſe communiorem, quæ hæreticis & ſchiſmaticis aliquando res ſupra naturam agendi facultatem concedit. Sed etiam communior illa theologorum ſententia non favet opinioni Goaris ac Papadopoli, ut jam oſtendere conabor.

C *Dum Goar & Papadopolus frequentia & ordinaria miracula apud ſchiſmaticos admittunt,*

1299 Si Græcis credimus, frequentia & ordinaria apud ipſos ſunt illa excommunicatorum cadaverum miracula, ut ex ſupradictis colligi poteſt. Neque id inficiatur Jacobus Goar Dominicanus, dum in notis ad Euchologium pag. 688 aſſerit, quod longâ apud Græcos experientiâ compertum ſit, *excommunicati* CUJUSLIBET *corpus poſt mortem non putreſcere*, & hujuſmodi cadavera, abſolutione accepta, mox in cineres ſub omnium oculis diſſolvi. Huic conſentit laudatus Papadopolus, qui ſupra num. 1276 dicit, à ſe & Latinis non negari ea, *quæ de tympanitis hujuſmodi Græcia videt, Græcia narrat, Græcia teſtatur.* Quinimo num. 1281 addit, quod Latini anathematum Græcorum *nota & tranſlativa miracula* non negent, ſed ea *omnia* fateantur. Quamvis falſum ſit, quod hîc Papadopolus nomine omnium Latinorum tam liberaliter Græcis concedit, tamen his verbis abundè indicat, omnia illa prodigia, quæ ſchiſmatici tamquam crebra & conſueta jactant, à ſe admitti.

contradicunt communi theologorum ſententiæ, quæ docet,

1300 At hæc nimia Goaris ac Papadopoli credulitas communi omnium theologorum opinioni repugnat: nam noſter Thomas Comptonus Carleton tom. 2 Theologiæ ſcholaſticæ pag. 36, ſeu diſputat. 7 ſect. 6 num 11 de hac materia ſic diſſerit: *Hanc dicimus eſſe notam veræ Eccleſiæ, ut nimirum crebra & eximia in eâ fiant miracula, non unum tantum vel alterum, quod etiam ab hæreticis fieri poſſe nonnulli ex theologis exiſtimant.* D *Hinc Suarez hic diſp. 4 ſect. 3 num. 10 ait, Deum interdum miracula per pravos homines ad conferendam ſanitatem, aut alium hujuſmodi finem operari, quamvis, inquit, id rarò contingat.* Tum Comptonus numero ſequente inter varias circumſtantias, quibus miracula veræ Eccleſiæ ab aliis diſcernenda eſſe docet, hanc allegat: *Perſona etiam ejus, qui miraculum illud perficit, eſt conſideranda; ſi nimirum probæ vitæ ſit, & integris moribus: quamvis namque Deus, ut proximè dictum eſt, per hominem improbum patrare miraculum poſſit, id tamen vix umquam contingit.*

talem poteſtatem hæreticis & ſchiſmaticis rariſſimè concedi.

1301 Joannes Maldonatus noſter in Commentariis ad caput 7 Matthæi ℣ 22 de eadem re ratiocinatur hoc modo: *Eſt etiam argumentum à miraculis ductum, ſi non omni, una ſaltem, aut duabus etiam ex partibus neceſſarium: nam etſi non neceſſariò ſequitur, eum, qui miracula faciat, veram habere fidem; tamen neceſſariò ſequitur, eam, in qua frequentia & quaſi ordinaria miracula fiant, veram eſſe Eccleſiam;* E *quia etſi aliquando Deus per privatos extra Eccleſiam ſuam homines miracula fieri permittat, ſicut & per aſinam fecit Balaam, quæ in Eccleſia certè non erat; tamen nulli generaliter hominum ſocietati, niſi Eccleſiæ ſuæ, ordinariam faciendi miracula conceſſit poteſtatem. Magis etiam neceſſarium eſt, quod altera ex parte per negationem ducitur, in qua miracula nulla fiant, eam veram Eccleſiam eſſe non poſſe, quia ſcimus Chriſtum Eccleſiæ ſuæ poteſtatem ad facienda miracula dediſſe. Itaque rectè hinc probare poſſumus, Calviniſtarum, Lutheranorum, Anabaptiſtarum, & ceteras eorum, qui hodie regnant, hæreticorum congregationes, non veras eccleſias, ſed ſynagogas eſſe ſatanæ, quia in nulla earum ullum umquam miraculum viſum eſt.*

Ordinaria & crebra miraculorum poteſtas

1302 Noſter Petrus Halloix in Illuſtribus eccleſiæ Orientalis ſcriptoribus tomo 2 pag. 365 proponit hanc quæſtionem: *Poſſintne interdum homines improbi, & pſeudo-prophetæ, & infideles, & hæretici vera miracula facere?* Deinde ad eam mox notat ſequentia: *De falſis enim miraculis nullus dubitat; de veris autem eſt non parva inter magnos auctores controverſia, tam ob dubia quædam ſacræ Scripturæ loca, quam ob variam ſanctorum Patrum & divinæ legis interpretum auctoritatem; à quibus nonnulla videtur ejuſmodi hominibus miraculorum poteſtas attribui. Verùm in illius poteſtatis diſtinctione, ut quidem arbitror, conſiſtit tota aut ſaltem præcipua quæſtionis hujus reſolutio: nam cum duplex aſſignari poſſit talium ſignorum poteſtas; una ordinaria, & quæ frequenter in opus exeat, Deo ſcilicet in caris ſibi hominibus benignè liberaliterque operante; altera extraordinaria, & quæ rariſſimè, vixque multis in ſeculis ſemel atque iterum ab alienis uſurpetur, Deo nimirum in certæ ſortis aut ſectæ hominibus parcè ac reſtrictim quodammodo ſe habente; non eſt dubium, quin prior illa poteſtas in ſola vera Eccleſia, & Catholicis hominibus reperiatur: al-* F *tera autem quin ſubinde in iſtis aliis inveniri poſſit, Deo certas ob cauſas id permittente, nihil obſtat; accedente præſertim hac Dei optimi maximi cura ac providentia, ut nullum umquam in falſa fidei confirmationem patrari ſinat miraculum.*

inter alia eſt diſtinctivum veræ Eccleſiæ ſignum,

1303 Quod ſi Halloixium interroges, quomodo poteſtas faciendi miracula inter notas ſeu ſigna veræ Eccleſiæ numeretur, cum ab hæreticis, ſchiſmaticis, aliiſque infidelibus ea uſurpari poſſit, ibidem pagina ſequente huic difficultati

expe-

A expeditè reſpondet, & reſponſum ſuum comparatione quadam ſic elucidat: *Quia nimirum id non definit alicujus rei nota eſſe*, inquit, *quod illi omnibus ſeculis & ſæpiſſimè convenit, quamvis idem ſemel fortè atque iterum intra plurima ſecula, idque extraordinaria Dei optimi maximi permiſſione, poſſit ab alieno uſurpari: nam & certis nationibus ſua veſtimentorum genera notæ quædam ſunt, quibus ab aliis gentibus diſtinguantur, & linguarum item certæ proprietates, quibus à populis extraneis dignoſcantur: quæ ſanè quidem veræ notæ & vera ſigna eſſe non deſinunt, licet interdum unus & alter alienigenarum eodem, quo illæ nationes, vel habitu vel ſermone abutatur. Ita ergo & miracula, quæ veram Dei Eccleſiam ab ejus infantia per omnes ætates comitata ſunt, hodieque ita comitantur, ut alibi ea videre corvo ſit rarius albo, non propterea veræ Eccleſiæ ſigna eſſe deſinunt, quod non repugnet per alienos interdum, ſi Deus permiſerit, ea deſignari: neque enim à caſibus extraordinariis & extrema Dei*
B *permiſſione res aliquæ cenſendæ aut diſtinguendæ ſunt; ſed ab eo, quod frequens & uſitatum. Jam autem quod eſt ſeculum, in quo non plures in vera Eccleſia prodigioſæ virtutes enumerari poſſint, quam anni, aut menſes? Abſtineo exemplis, ne actum agam: ſunt enim ſanè quam multi, qui hanc per ſecula recenſionem ex inſtituto ſunt agreſſi.* Vide, ſi lubet, ibi plura ejuſdem ſcriptoris argumenta, quibus hæreticos noſtri temporis ex illa veræ Eccleſiæ nota impugnat. Porrò de frequentibus Eccleſiæ Catholicæ miraculis conſule Bellarminum tomo 2 Controverſiarum pag. 207, ubi lib. 4 de Notis Eccleſiæ cap. 14 ſummatim aſſignat præcipua, quæ ſingulis ſeculis contigerunt.

quod deſtruere videntur Goar & Papadopolus,

1304 Sequitur ex unanimi doctrina horum theologorum, quibus plurimos poſſem addere, numquam aut rarò admodum per hæreticos aut ſchiſmaticos fieri miracula, & ea raritate hos ab orthodoxis facilè diſtingui. Si quis igitur cum Goare generaliter aſſerat, apud Græcos ſchiſmaticos cadaver excommunicati *cujuſlibet* non putreſcere, & iſtud conſueta abſolutionis poteſtate ſtatim in pulverem redigi; aut ſi cum Papadopolo *omnia* ſchiſmaticorum prodigia, quæ ſanè plurima nobis obtrudunt, pro miraculis admittat,
C hanc characteriſticam veræ Eccleſiæ notam deſtruere videtur: qui enim ea miracula apud Græcos ordinaria & communia eſſe volunt, quomodo ex hac nota Eccleſiam Catholicam à ſchiſmatica diſtinguent? Itaque illi frequentium miraculorum defenſores ſchiſmaticis ſubminiſtrant arma, quibus nos impugnent, & eccleſiam ſuam extollant contra noſtram, in qua tam mirabiles effectus excommunicationem & abſolutionem ordinariè non ſequuntur. Si dumtaxat dicerent, tale prodigium ſemel aut iterum in ſchiſmatica Græcorum eccleſia contigiſſe, cùm multis theologis Catholicis poſſem id occulto Dei judicio & extraordinariæ permiſſioni adſcribere.

quibus circa eccleſiaſticam ſchiſmaticorum poteſtatem

1305 Imò ne quidem intelligo, quomodo talia prodigia ſemel atque iterum per ſchiſmaticos fieri poſſint ex ea vi, quam Goar *toleratæ in eis eccleſiaſticæ poteſtatis argumentum* appellat. Certè S. Bruno, epiſcopus Signienſis, cujus Acta ad diem XVIII Julii illuſtravimus, tomo 2 Operum ſuorum pag. 154 in epiſtola ad Portuenſem epiſcopum de hæreticis ita ſcribit: *Qui verò excommunicati & ligati ſunt, neque ſe ipſos, neque alios vel ligare, vel ſolvere poſſunt.* Quomodo igitur excommunicatio & abſolutio tam miros effectus habet in ſchiſmatica Græcorum eccleſia, cum SEC. XV. hæretici & ſchiſmatici quotannis in bulla Cœnæ excommunicentur, adeoque alios excommunicare vel abſolvere non poſſint? Quomodo, obſecro, præſules ac ſacerdotes ſchiſmatici ſuos ſubditos, jam propter ſchiſma & hæreſim ab Eccleſia Catholica avulſos, per excommunicationem ſeparare poſſunt à cœtu fidelium, quem ipſimet deſeruerunt? Quomodo denique ſchiſmaticis & hæreticis iſtis, qui quotannis ſolenniter ab Eccleſia orthodoxa pronuntiantur ſeparati, relinquitur excommunicandi & abſolvendi poteſtas, quæ à vera Chriſti Eccleſia concedi debet? Qua ratione hæc explicari poſſint, libenter ex theologis diſcemus.

aliquæ difficultates proponuntur.

1306 Interea vehementer miror, tam frequentia ſimilium effectuum exempla ab antiquis hiſtoricis Græcis ante exortum ſchiſma non memorari. Saltem in vetuſtis ſcriptoribus, qui mihi hujus tractatûs cauſâ percurrendi fuerunt, nihil ſimile inveni, & primum hujus rei exemplum refertur ſub Mahomete II de illa falſa accuſatrice, ſeu excommunicata ſacerdotis vidua, cujus E occaſione hanc diſſertationem inſtituimus. Si quis tamen oſtendat, talia prodigia interdum contigiſſe, quando in eccleſia Græca præſules orthodoxi & virtute inſignes florebant, tunc ea veris miraculis adſcribam, ſicut ſuprà ſimiles excommunicationis & abſolutionis effectus, aliquando in Eccleſia Latina ſecutos, inter miracula numeravi. At non facilè inducar, ut tam miros excommunicationis & abſolutionis effectus attribuam eccleſiaſticæ ſchiſmaticorum poteſtati, quam ſuprà allatæ rationes omnino evertere videntur. Sed fortè curioſus quiſpiam ex me quæret: Quomodo igitur talia prodigia fiunt in ſchiſmatica Græcorum eccleſia, qualia interdum in ea evenire ſuperiùs fatebaris? Huic quæſtioni candidè reſpondebo, ubi prius ex communi theologorum doctrina aliquid præmiſero.

Datâ notitiâ veræ ſuperſtitionis,

1307 Ut quis ope dæmonis cognoſcat occulta aut mira efficiat, non eſt neceſſe, ut dæmon expreſſis verbis invocetur, aut explicitum cum eo pactum ineatur: theologi enim unanimiter docent, illum tacitè cum dæmone paciſci, qui vana & naturaliter improportionata media adhibet ad aliquid cognoſcendum vel efficiendum. Nec requiritur, ut dæmon aliquando pactus ſit, ſe F ad talis vani medii adhibitionem concurſurum: nam eo ipſo, quo quis vanis nec à Deo inſtitutis mediis utitur ad effectum aliquem conſequendum, dæmon ſe iis immiſcere conſuevit. Nec refert, quod utens talibus rebus, quas conſtat naturaliter eſſe improportionatas, proteſtetur, ſe nullum cum dæmone commercium intendere aut habere velle; quia re ipſa contra proteſtationem ſuam operatur. Denique non excuſatur, qui talia media utilia credit propter experientias; eo quod dæmon has procuret, ut homines paulatim illaqueet, & ad ſimiles ſuperſtitiones uſurpandas inducat. Nunc aliqua communia ac manifeſta ſuperſtitionis Græcæ exempla profero.

& allatis nonnullis exemplis,

1308 Richardus noſter plures Græcorum fraudes & magicas artes ad fingenda miracula detexit, ut in ſæpe laudata Hiſtoria inſulæ Sant-Erini toto cap. 13 exponit. Inter alia oculatus ille teſtis ibidem narrat, presbyteros ſchiſmaticos ſæpius uti verbis & characteribus magicis, ut detractores aut fures ad famam vel bona alterius reſtituenda compellant. Quare ſolent Græci, injuria aut damno affecti, adire presbyteros, iiſque quamdam pecuniæ ſummam ſolvere, ut criminis au-

SEC. XV.

ctor excommunicetur. Postquam calogerus sive sacerdos malignam excommunicationem, seu potius diabolicam exsecrationem, ex magica formula pronuntiavit, detractores aut fures urinam emittere nequeunt, donec dolore aut periculo coacti, dicta revocent, vel ablata restituant. *Tam crebra*, inquit ibidem missionarius iste, *habemus horum effectuum experimenta, ut in his insulis nullus ea de re dubitet.* Deinde ex superstitiosa talium excommunicationum formula, quam ipsemet vidit, & cujus magicos characteres delevit, eamdem rem confirmat. Juverit hîc recordari foliorum lauri, quibus nomina excommunicatorum inscribenda fuissent, ut excommunicatio suum effectum obtineret, de qua re superiùs ex eodem Richardo non illepidam historiam retulimus.

ex quibus patet,

1309 Præterea Richardus loco proximè citato refert aliud maleficii exemplum: ex quo patet, presbyteros schismaticos etiam ad hunc exsecrandum finem rebus sacris abuti: cum enim persona quædam de furto esset suspecta, sacerdos Græcus nonnullos characteres insculpsit pani benedicto, qui in fine Missæ distribuitur, & quem Græci communiter ἀντίδωρον appellant. Postquam fur frustum hujus panis deglutiverat, statim toto corpore ita intumuit, ut in manifesto crepandi periculo versaretur, nisi eodem die furtum indicasset, ac criminis absolutionem petiisset. Hanc historiam ipse maleficus ille sacerdos narravit Richardo nostro, qui propterea ibidem addit, similes præstigias sæpe à schismaticis jactanter commemorari, ac pro miraculis venditari, ut ecclesiæ suæ ritum extollant, ac schisma contra Latinos defendant. Usque adeo excrevit cæca eorum pertinacia, ut in rebus pessimis glorientur, & dæmonis opem adhibere non erubescant, dummodo populo imponant, & thaumaturgi videantur.

B

schismaticos sæpe superstitionibus uti,

1310 Non minùs superstitiosum est aliud remedium, quo hodierni Græci ad expellendum ex impiorum vel excommunicatorum cadaveribus dæmonem utuntur, & quod suprà memoratus D. Ricaut, heterodoxus Anglus, in opusculo de statu præsenti ecclesiæ Græcæ cap. 13 refert ex jurata Sophronii cujusdam Cretensis narratione, quam hîc ex idiomate Gallico in compendium redigo: *Cum indissolutum excommunicati corpus*, inquit, *inventum esset in insula, quæ Latinè Melos & vernaculè Milo appellatur, presbyteri convenientes deliberarunt, quid in hac re agendum esset. Habito consilio, decreverunt recurrere ad remedium, quod in hujusmodi casibus jam communiter adhiberi solet; nempe statuerunt, ut dissecta corporis istius membra vino coquerentur; quia existimabant, nullum remedium efficacius esse ad fugandum dæmonem, qui incolas istius insulæ variis apparitionibus terrebat. Sed consanguinei vel affines, quibus hæc ignominiosa defuncti laniena non placebat, à clero obtinuerunt, ne istud presbyterorum consilium exsecutioni mandaretur. Interim litteræ cum quadam pecuniæ summa missæ sunt Constantinopolim, ut absolutio excommunicati, manu patriarchæ subscripta, quantocius impetraretur. Eâ acceptâ, dicitur cadaver istud statim ultro dissolutum fuisse.* Ita ille.

C

haud improbabiliter concludimus, prædicta excommunicatorum cadavera

1312 Ex hoc jurato Sophronii testimonio sequitur, Græcos arbitrari, quod talia excommunicatorum cadavera à dæmone indissoluta conserventur. Quod si dæmon ea verè vel apparenter conservare possit integra, etiam potest illa dissolvere. Quare si vera est ea historia, vix dubito, quin in absolutionem illam irrepserit quædam superstitio, atque ita dæmon sese ei immiscuerit, sicut de aliis maleficis excommunicationibus seu exsecrationibus & absolutionibus paulo superiùs diximus. Neque juxta prædictam theologorum doctrinam propterea opus est, ut explicitum pactum cum dæmone ineatur; sed sufficit adhiberi media naturaliter improportionata, & superstitiosa quædam adjuncta, etiamsi iis utentes protestentur, se nullum cum dæmone commercium velle. Certius de illa re judicium ferre possemus, si Sophronius explicasset modum & cæremonias, quibus patriarcha Constantinopolitanus hunc excommunicatum absolvit: ut enim theologi passim tradunt, superstitio seu vana observantia sat clarè cognoscitur ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum, dum videlicet nec habet naturalem virtutem, nec de supernaturali legitimè constat.

D

apud Græcos ope dæmonis indissoluta servari ac dissolvi.

1312 Sanè superstitiosum esse in Græcia clerum schismaticum, apparet ex suprà allatis exemplis, & hoc ipso presbyterorum consilio, qui dissecta hujus excommunicati membra vino coquenda esse decreverant, ut dæmon fugaretur: quæ enim inter illam coctionem, & dæmonis fugam naturalis connexio est? Quid connexionis naturaliter inveniri potest inter cordis transfixionem, quæ acuto baculo fici silvestris facienda est, & dæmonis expulsionem, quam suprà narrabamus? Adde, quod sacerdotes schismatici sibi superstitiosè persuadeant, hanc dæmonis adjurationem sabbato fieri debere, & se alio die cadavera hujusmodi impiorum aut excommunicatorum in sepulcro non inventuros, ut suprà ex Richardo nostro retulimus. Ex his omnibus concludimus, miros illos effectus, in schismatica Græcorum ecclesia interdum occurrentes, superstitioni adscribendos esse, & miseram ac rudem illam gentem à dæmone sic falli, ut in suis vitiis & erroribus pertinaciùs detineatur. Hæc est opinio nostra, quam libentissimè mutabimus, si quis nos meliora aut certiora docuerit. Nunc in viam redire oportet, ut patriarchæ Maximo, propter quem hoc loco series tamdiu interrumpenda fuit, substituatur

E

CXXXIX. NIPHON II.

F

Post mortem Mahometis imperatoris, quæ anno 1481 assigenda est,

ELectioni hujus patriarchæ Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ à pag. 137 quædam præmittit, ex quibus tempus decessoris ejus præterpropter colligimus. *Hactenus*, inquit, *imperium Sultani Machemetæ, qui Constantini urbem expugnavit. Successit ei mortuo filius suus Bajazita, quo tempore patriarcham agebat ille doctrinâ excellens, de quo diximus, Maximus. Regnavit iste Machemeta triginta duos annos; quo regnante, fuere patriarchæ hi, quorum nomina subjecimus.* I *Gennadius Scholarius ille doctissimus.* II. *Isidorus à confessionibus.* III. *Joasaphus Cusas, cui barbam præcidi Sultanus jussit.* IV. *Marcus Xylocarabes.* V. *Symeon Trapezuntius, sub quo initium pescesii in ecclesiam introductum est.* VI. *Dionysius metropolita Philippopoleos.* VII. *Iterum Symeon Trapezuntius.* VIII. *Raphaël Servius, charatzii auctor.* IX. *Maximus, vir doctissimus, in cujus patriarchatu Sultanum mortuum esse diximus.* Chronologi passim tradunt, Mahometem mense Maio anni MCDLXXXI obiisse.

Maximo successit Niphon,

1314 Deinde Malaxus ibidem sic pergit: *Tunc hic Maximus, cum sexennio officium patriarchæ gessisset, ad Dominum in cælestes mansiones abiit. Divulgata morte ejus ad omnes Occidentis & Orientis ecclesiarum præsides, eodem hi tempore Con-*

A *Constantinopolim cucurrerunt, & in magna catholica ecclesia, quæ mater ceterarum ecclesiarum est* (rideri potiùs quam refutari meretur miser hic Græculus, qui ecclesiam suam schismaticam tam superbè extollit) *convenerunt. Erat illa tempestate pontifex Ephesi operam maximè utilem navans Daniel, quia egregiâ præditus doctrinâ. Sed & alios multos invenire erat sacrorum antistites, studiis litterarum & divinæ cognitionis perpolitos; quorum unus quoque fuit Thessalonicensis, cui nomen erat Niphoni. Cum itaque, ut dictum, convenissent, synodum patriarchæ legendi gratiâ egerunt. Suffragatione ritè facta, ipsum Thessalonicensem legerunt. Electione Niphonis legitimè peracta, dederunt ei minorem significationem; deinde etiam majorem, vespertino cantu finito. Inde Heracleensis ei pedum pastorale in manus tradidit, & ipse, patriarchica sede conscensa, sacro & laïco bene precatus est ordini.*

antea ex monacho factus præsul Thessalonicensis, B

1315 *Erat hujus patriarchæ maximus usus, de suggestoque singulis diebus docebat. Non ille quidem aliis omnibus doctior erat; sed latè profluens inerat oratio & sententiarum pondus, propterea quod ceteris philosophis, qui illo tempore erant, antecellebat. Patriam ei Peloponnesus præbuerat, hodie Morea appellata. Matrem habuit Romanam, id est Græcam, nobilissimo genere natam; patrem unum ex Albanicis proceribus. Ab ineunte ætate, monasticæ vitæ cupiditate arsit. Hoc animo præditus reliquit parentes suos, seque in sancti Montis monasterium, Pantocratoris nomine dictum, contulit; ubi in monachorum cœtum cooptatus, postea sacerdotis titulo ornatus fuit. Ac sanè multos annos in illo monasterio exegit, donec, mortuo Thessalonicensi metropolita, thronus ejus absque sacrorum antistite ac pastore mansit.* Hoc loco idem auctor fusius narrat, quomodo Niphon invitus primò sedem Thessalonicensem ascenderit, ac inde ad cathedram Constantinopolitanam translatus fuerit; quæ hîc brevitatis causâ non exscribimus.

qui post mortem Symeonis Trapezuntii C

1316 Tum ibidem pag. 139 & sequentibus, occasionem seu causam, ob quam Niphon patriarchatu Constantinopolitano cedere coactus fuit, exponit his verbis: *Eo tempore Symeon Trapezuntius, qui suprà patriarcha fuerat, diem suum obiit, relictis magnis, prope innumeris, opibus, nullo per vitam testamento super eis facto, ecclesiæne cederent, an monasteriis inferrentur, an aliò deportarentur, ubi commodum videretur. Sed intestatò mortuus est. Ceterùm patriarcha factus hic Niphon non insinuavit, ut honore aliquo afficeret Amerutzæ Scederbei filium, tunc regiæ pecuniæ præpositum, & in vicinia patriarcheii habitantem. Unde dolorem non parvum hic cepit, se, cui prorsus nihil honoris patriarcha habuisset, ab eo despectum judicans.*

ad hereditatem hujus adeundam

1317 *Alebat itaque odium, tamquam venenum in ventre abditum, adversus patriarcham, ac tempus ei evomendo opportunum captabat, sicut etiam fecit: nam cum sciret, patriarchæ Symeoni defuncto nullum esse heredem, omnes illas facultates, aliaque ecclesiæ vasa ærario regio vendicabat. Dicebat enim, quæcumque sacra vasa & alia, vivente illo patriarcha, dedicata fuissent, omnia pertinere ad regem. Arripuit ergo iste Amerutza libros euangelicos eleganter ornatos, argentea thuribula, pulcras imagines, velamina sacra varii generis, sceptra argentea, & alia id genus multa; quarum ecclesiasticarum rerum omnium pretium excurrebat ad asperorum* (est genus monetæ Turcicæ, de cujus valore Leunclavius in Pandecte historiæ Turcicæ cap. 18 consuli potest) *millia centum octoginta. Omnes quoque clericos in custodiam conjecit. Ita magna in patriarcheio persecutio exstitit.* SEC. XV.

falsos testes subornavit,

1318 *Patriarcha quid ad hæc faceret, animo dubius, consilium cum quibusdam proceribus cepit, ac testes subornavit, qui dicerent, Basilium quemdam esse mortui patriarchæ nepotem ex sorore. Hoc ipsi, sicut à patriarcha instructi erant, pro testimonio dixerunt. Verùm Amerutza exactè sciebat, illos falsum testatos esse, quia non ita erat, sicut ipsi dixerant. Hoc ei, ut Trapezunte oriundo, & res Symeonis cognitas habenti, probè notum erat. Tantùm patriarchæ pronepos Basilius fuit, è sororis ejus filia. Hîc nactus occasionem Amerutza evomuit venenum, quod intra se habuerat, contra patriarcham, eoque eum infecit & necavit. Retulit autem rem ad Sultanum. Tunc hic, cum audisset, vehementer patriarchæ iratus est, eumque augusta illa sede dejecit, & ex urbe in exsilium pepulit; tribus verò testibus nasos amputari imperavit, quorum testium unus hieromonachus erat, nomine Antonius.*

E

& propterea in exsilium expulsus est.

1319 *Remansit thronus longo tempore patriarchâ vacuus. Niphon verò, qui patriarcham egerat, urbem clam, inconsulto Sultano, intravit, tantùm quæstore conscio, charatzii persolvendi causâ. Quo facto, rursus clanculum aufugit, ne ab aliquo conspiceretur, qui ipsum Sultano proderet, à quo capite multaretur. Cum itaque Sultanus magnam iram adversus patriarcham gereret, clericos accivit, iisque mandavit, alium patriarcham facerent; nemo verò illum alterum, qui antea fuisset, reciperet, nec ullum cum eo commercium haberet; alioqui, si quis hoc interdictum violans deprehendetur, eum suspensum iri.* Nonnulli auctores scribunt, hunc Niphonem Latinis & concilio Florentino faviſſe, ut videbimus, quando is postmodum sedi suæ restituetur. Interim loco ipsius ad sedem Constantinopolitanam redire coactus est suprà memoratus Dionysius, qui etiam orthodoxus fuisse dicitur, quod infrà discutiemus.

DIONYSIUS I iterum.

F

Post hunc Dionysius sedi CP. restitutus est.

SEcundam hujus Patriarchæ electionem Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 141 sic narrat: *Auditâ tam severâ sententiâ & commina-tione Sultani*, quam scilicet paulo superius ex ipso recitavimus, *coactum est concilium pontificum, clericorum, nobilium, & totius plebis, patriarchæ creandi causâ. Ibi animis difficili consultatione distractis, cuinam potissimùm is honor mandandus esset, venit eis in mentem superioris patriarchæ Dionysii, qui se munere abdicaverat, & in cœnobio Cosinitzæ versabatur, propter injustam calumniam, qua quidam ipsum circumcisionis crimine infamaverant. Ita Sultano indicarunt, se invenisse virum patriarchatu dignum. Tunc ipse statim certos homines ad illum misit cum mandatis: qui profecti quantumvis reluctantem adduxerunt invitum. Erat is tunc valde senex.*

qui secundum patriarchatum administravit

1321 *Ut advenit in magnam ecclesiam Dionysius, iterumque patriarchicam sedem cepit, currentes venere pontifices, Clerici quivis sacri ordinis participes, nobiles, & plebeius ordo, debitamque reverentiam & gratulationem exhibentes, faustam in vicem ab ipso precationem acceperunt. Pace tunc & concordiâ præclarâ, magna Christi ecclesia fruebatur. Perfectæ virtutis in hoc patriar-*

SEC. XV.

cha imago conſpiciebatur, tantaque monaſticæ diſciplinæ ſcientia & uſus, ut nemo cum eo comparandus eſſet. Multùm ille jejunabat, totas noctes invigilabat precibus. Quotieſcumque aliquò iturus eccleſiaſtici negotii cauſâ eſſet, numquam equo vehebatur, ſed pedibus iter faciebat, licet ſumma ſenectute.

tempore terræ motûs, qui videtur anno 1490 evenisse,

1322 *Inciderunt in tempus gubernationis ejus terræ motus validi & formidabiles. Tunc ipſe aliam ex alia eccleſiam adibat, precationes & ſupplicationes faciens.* Editor ad hos terræ motus in margine annum Chriſti MDVIII notat; ſed hæc Malaxi verba arbitramur referenda eſſe ad priorem terræ motum, de quo Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCDXC num. 10 & 11 ſic diſſerit: *Addunt verò annales Turcici, hoc eodem anno* (videlicet Chriſti MCDXC) *die quodam Jovis circa meridiem ibidem Conſtantinopoli terram tremuiſſe, & multa ædificia corruiſſe; ad quem terræ motum reſpexiſſe putamus Malaxum in Hiſtoria patriarcharum Conſtantinopolitanorum, cum ait, in tempus regiminis Dionyſii patriarchæ, denuo ſedentis, incidiſſe terræ motus*
B *validos: nam quod, qui notas marginales ei addidit, ad illum alium terræ motum longè maximum, qui contigit anno milleſimo quingenteſimo octavo, vel, ut Annales Turcici habent, milleſimo quingenteſimo nono, refert, longiſſimè is errare convincitur, tum ex aliis, tum maximè ex eo, quod in eadem Hiſtoria ponantur poſt hanc Dionyſii reſtitutionem ſediſſe ſub Bajazete, Turcorum imperatore, ſex alii patriarchæ, ſive primò ſive iterum, & aliqui ſexennium, cum tamen Bajazetes deceſſerit anno Chriſti milleſimo quingenteſimo duodecimo.* Hinc ſequitur, Dionyſium & ſequentes aliquot patriarchas adhuc hoc ſeculo XV includendos eſſe.

& poſt duos annos eo ſe iterum abdicavit.

1323 Poſt memoratos terræ motus Malaxus ſtatim ſubdit, Dionyſium in ſecundo ſuo patriarchatu duos annos & aliquot menſes exegiſſe, ac tunc ultro ad monaſterium Coſinitzæ rediiſſe. Hiſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 34 hunc ſecundum Dionyſii patriarchatum ſatis breviter & diſtinctè deſcribit hoc modo: *Conſilium igitur Dionyſii ceperunt creandi, qui in cœnobio Coſinitzæ commorabatur. Abierunt hoc animo, rege ſic jubente. Accerſiverunt Dionyſium, & recipere id*
C *munus, licet excuſatione longæ ſenectutis uteretur, coëgerunt. Etiam herus ipſius, qui olim captum redemerat, ſicut diximus, adhuc in vivis erat, idemque in multis regebat eccleſiæ negotia. Erat ille patriarcha multis virtutibus egregiè ornatus, paupertate voluntaria, jejuniis, precationibus, humilitate animi, erogationibus in egenos, aliiſque ſtudiis laudatis: cumque duos annos functioni patriarchatûs, & menſes ſex adjeciſſet, illâ ſeſe abdicavit.*

Dicitur hic fuiſſe orthodoxus;

1324 Jam verò nonnihil dicendum eſt de orthodoxia Dionyſii, quam ſuperiùs obiter indicavi, & de qua Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MCDLXXXII num. 9 ſic ſcribit: *Ceterùm fuiſſe tam Niphonem quam Dionyſium Eccleſiæ Romanæ & ſynodi Florentinæ ſectatores, ex Annalibus Ruthenorum elicuit Leo Creuſa, archimandrita Vilnenſis, in Defenſione eccleſiaſticæ unionis; ubi narratur, cum Iſidorus metropolita Ruſſiæ* (*Cardinalis nempe Ruthenus, de quo aliàs*) *ſucceſſorem ſibi dari Gregorium quemdam Zeminlachum à Pio Papa II impetraſſet, ac nihilominus Moſchi ſchiſmatici Jonam quemdam contra illum elegiſſent, Dionyſium patriarcham, dum primò ſederet, omnino juſſiſſe Jonam*
D *pelli, & Gregorio obediri, qui Florentinum concilium & unionem Eccleſiæ amplectebatur, factumque ita eſſe.* Spondanus iſtam opinionem hauſit ex Bzovio, qui in ſuis Annalibus ad annum Chriſti MCDLXXXIX num. 15 ex iiſdem monumentis aſſerit, Dionyſium fuiſſe orthodoxum. Raynaldus ad annum MCDLXXXVI num. 62 in margine eoſdem Ruthenorum Annales citat, & ex his aliiſque inſtrumentis orthodoxiam Niphonis patriarchæ probat, ut infrà videbimus; ſed ibidem de hoc Dionyſio nullum verbum facit, quod ſilentium hîc non immeritò miramur.

de cujus tamen orthodoxia propter aliquas rationes,

1325 Hinc quoque circa orthodoxiam Dionyſii nobis ſuboriuntur nonnulli ſcrupuli, quos evulſos vellemus, priuſquam ipſum indubitato Catholicorum patriarcharum numero adſcribamus. Imprimis ex ſuprà dictis conſtat, Dionyſium Marci Epheſii diſcipulum fuiſſe. Certè ab hoc ſchiſmatico magiſtro & implacabili Latinorum hoſte non didicit concilio Florentino aut Latinis favere. Quod ſi quis dicat, eum poſt magiſtri ſui mortem orthodoxo dogmati ac concilio Florentino adhæſiſſe, non id præfractè inficiabimur, cum nobis non ſuppetant certa argumenta, quibus pertinaciam ipſius in ſchiſmate probemus. At in-
E *terea mirabimur*, illum Dionyſium orthodoxum ab auctore Hiſtoriæ politicæ & Malaxo ſchiſmatico tantopere laudari. Præterea nos dubios relinquit ſilentium Raynaldi, qui in Annalibus eccleſiaſticis loco proximè citato de orthodoxia Dionyſii tacet; ubi tamen allegat eadem monumenta, ex quibus alii Catholicam ipſius profeſſionem eruerunt.

& ſilentium quorumdam ſcriptorum

1326 Adde, quod noſter Albertus Wiiuk Koialowicz in Hiſtoria Lituana part. 2 lib. 5 ad annum MCDXCI de Dionyſio non meminerit, ubi interim hoc ipſum religionis diſſidium inter Ruthenos ita deſcribit: *Accedebat, quod rex gravibus edictis Florentinam Latinorum cum Græcis in religione concordiam per ſuas ditiones promoveret adverſus Orientalis ſeceſſionis ſectatores, quibus Severiæ proceres mordicus adhærebant. Parum proderat obſtinatis mentibus tum Joſephi Kijovienſium antiſtitis exemplum & cura, tum Niphonis patriarchæ Conſtantinopolitani epiſtola, quâ eo anno datâ graviſſimè monebat, univerſos Ruſſos, uti inviolatam colerent ſentiendi de religione amicitiam, quam Joannes Palæologus Orientis im-*
F *perator, & Joſephus patriarcha Conſtantinopolitanus, ceterique tum pontifices, tum principes Græciæ, præſentes Florentiæ iniviſſent.* Neque is ſcriptor in eadem Hiſtoria ad annum MCDLXXVI pag. 245 ullam de iſto Dionyſio mentionem facit, quamvis de unione Græco-Ruſſorum cum Eccleſia Romana ibi ſermonem inſtituat.

non immeritò dubitamus.

1327 Non diffitemur, ex hoc Raynaldi & Koialowiczii ſilentio dumtaxat argumentum negativum deduci, quod rem non evincit, quamvis interdum robore ſuo non careat. Sed etiamſi iſtæ aliæque difficultates, quas hactenus propoſuimus, magnam perſuadendi vim non habeant; attamen aliquam dubitandi rationem ſubminiſtrant. Nihilominus omnes hos ſcrupulos ſive ſubortas dubitationes libenter ſpreviſſemus, ſi de antiquitate & fide Annalium Ruthenorum certum judicium ferre poſſemus. At cum Annales illos ad manum non habeamus, & veram eorum auctoritatem ignoremus, ob ſupradictas rationes de aſſerta Dionyſii orthodoxia dubitare pergimus, eamque aliis eruditis, quibus hæc peregrina monumenta præ manibus ſunt, operoſiùs inquirendam relinquimus. Interim progredimur ad ipſius ſucceſſorem,

A rem, qui in patriarchatu vocabatur

CXL. MAXIMUS III, antea dictus Manasses.

Dionysio abdicanti succeſſit Maximus,

HIſtoria politica lib. 1 Turco-Græciæ pag. 39 de illo hæc habet: *Abdicatione patriarchatûs à Dionysio, quemadmodum suprà diximus, facta, factus est patriarcha Serrarum antistes, cui nomen erat Manassæ, quod in Maximi nomen mutatum est. Vixerat is in sancto Monte; de quo varia fama fuit sparsa; sed nemini, præterquam Deo, veritas cognita. Exegit in officio annos sex.* Non video, quomodo hi ſex anni combinari poſſint cum præcedentibus terræ motibus, qui circa annum MCDXC contigerunt, & epiſtola Niphonis ſucceſſoris, quæ anno MCDXCII ſcripta eſt, ut infrà dicemus. *Inde*, inquit auctor ejuſdem Hiſtoriæ politicæ, *rixâ inter ipsum & quemdam*
B *monachum, Gabrielem nomine, ortâ, excessit; in cujus locum rediit Niphon, ac permansit annum unum.* Matthæus Cigala & Philippus Cyprius de mala hujus Patriarchæ fama etiam meminerunt; ſed neuter prodit, an illa ad mores vel religionem pertineret.

quo è sede CP. dejecto,

1329 Neque certam hujus famæ cauſam nobis indicat Malaxus, dum lib. 2 Turco-Græciæ pag. 142 de eodem Maximo tradit ſequentia: *Itaque throno vacuo facto, & synodo coacta, electus est patriarcha, qui metropolitam Serris egerat, Manasses; quem Maximum transnominarunt. Hunc ubi elegerunt, suffragium inierunt, ac de more minus ei dederunt indicium; vesperi autem, cantu usitato decantato, tradiderunt & majus: qui populo Christiano in patriarchico suggesto fausta & felicia precatus, rebus omnibus ritè perfectis, in sacratissimam patriarchicam abiit cellam. Venerat is è sancto Monte; cumque patriarchica dignitate exornatus esset, exiit siniſtra quædam fama de ipso. Itaque ludibrio fuit Christianis, tum sacris, tum laicis. Jurene, an injuria, criminatione de ipso sparsa, ipse noverit,*
C *rationem in die illius severi ac justi judicii redditurus. Præfuit hic patriarcha sexennium. Tunc magna offensione à monacho quodam, cui nomen Gabriël erat, orta, deductus est Maximus è patriarchico throno.* Tum ibidem ſubjungit, quomodo ſuffragiis ſynodi ad ſedem Conſtantinopolitanam evectus fuerit

NIPHON II iterum.

ad eam rediit Niphon, qui concilio Florentino favit,

HUnc *cum iterum legissent patriarcham*, inquit loco proximè citato Malaxus, *miserunt, qui adducerent ipsum in magnam ecclesiam. Ita thronum recuperavit voluntate sacræ synodi pontificum, clericorum, procerum, & totius Christiani populi. Obtinuit illum per annum. Tum, plurimis inimicitiarum gravium causis à priore patriarcha Maximo natis, nec non ab aliis pontificibus, metropolitis & episcopis, qui nullo modo ferre Niphonem volebant, iterata est ipsius è patriarchico solio deductio, magna cum animorum confusione, ecclesiæ perturbatione, aliorumque malorum incursione.* Etſi Malaxus cauſam hujus diſſidii non exprimat; tamen non improbabiliter conjicimus, illud ortum eſſe ex controverſia fidei, & Niphonem à ſchiſmaticis expulſum fuiſſe, quia concilio Florentino & Latinis favebat: nam Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti SEC. XV.
MCDLXXXIX num. 15, & Raynaldus ad annum MCDLXXXVI num. 62 exhibent de hac re ſequentes ipſius litteras: *Nipho Dei miseratione archiepiscopus Constantinopolitanus, novæ Romæ œcumenicus patriarcha, piissimo & Deo dilecto Josepho fratri & conservo, metropolitæ Kiovienſium & totius Russiæ, salutem. Accepimus litteras dilectionis tuæ, scriptas humilitati nostræ, quibus significas, Romanorum ecclesiæ episcopos Ruthenos & Lituanos vobis molestos esse, vosque compellere ad unitatem ecclesiasticam, Florentiæ decretam. Unde metuis ingentia pericula, amissionem privilegiorum & libertatis, quæ illo tempore, quando unio decreta est, à regibus Poloniæ vobis concessa sunt.*

ut ostenditur ex ejus epiſtola

1331 *Postulas itaque à nobis auxilium, & ad vestrum potentissimum regem commendatorias. Desideras insuper scire de hac synodo, quomodo fuerit transacta, ut possis reddere rationem omnibus persequentibus & compellentibus ad unionem. Scias igitur, eam synodum legitimè fuisse congregatam, & magnificè totius orbis lætitia & consensu* E *comprobatam; idque præsentibus illustri imperatore nostro Joanne Palæologo, & sanctissimo patriarcha Constantinopoleos, beatæ memoriæ Josepho, non ita pridem ante nos sedente, & vicariis seu legatis fratrum nostrorum patriarcharum, archiepiscoporum & principum, Orientalem ecclesiam repræsentantium; præsente quoque episcopo Romano unà cum suis. Ceterùm cum nonnulli gentis nostræ, qui domi remanserant, noluissent decretam amplecti unionem; fortè ex odio in Latinos, idcirco apud nos confusio & nullus ordo, quando oves nobis concreditæ imperium & arbitrium in nos sibi usurpant, quarum pervicaciæ resistere non possumus: & quis scit, si non ideo divina iracundia furor in nos desævit, & indies desævire non intermittit, quod sanctam unitatem respuerimus? Ut præteream, quod subsidia Latinorum non tantùm amiserimus, sed etiam eos offenderimus.*

quam anno 1492 ad præſules Ruthenos & Lituanos ſcripſit, F

1332 *Quamobrem neque mirari oportet, si etiam vobis sunt difficiles, quamvis non injustam excusationem habeas, dum, inscio patriarcha Constantinopolitano, quidquam tibi licere dicis. Nos certè, quamquam maximè cuperemus, nihil facere possumus eorum, quæ nobis expediunt. Ergo illi minimè de nobis conquerantur; sed potius calamitatibus nostris compatientes, Deum nobis propitium reddant, ut à tyrannica servitute liberati, denuò uniamur, divina favente clementia. Tu verò ne nimium reluctaveris, sed amicè cum Latinis versare: nam & nostris sacerdotibus, in dominio Veneto degentibus, nos utique injunximus, ut unà cum iisdem Latinis, servato tamen ecclesiæ Orientalis ritu, simul orent, & congregentur. Sed ritus patrios observa: namque non prius majores nostri in unionem Florentinam consenserunt, quam privilegia nostra fuissent confirmata. Scripsimus principibus & antistitibus Ruthenis ac Lituanis nostri ritus, ut tibi in omnibus ad nutum sint. Anno septies millesimo* (id eſt Chriſti MCDXCII) *die* V *Aprilis, Indictione* XI. Fortè pro Indictione XI, ſubſtituenda eſt X, quæ juxta pleroſque chronologos cum anno 7000 orbis conditi currebat. At exiguum unius alteriuſve anni diſcrimen hîc nos morari non debet, cum poſt captam à Turcis Conſtantinopolim in ſerie patriarcharum non tam ſcrupuloſè chronotaxim ſingulorum determinare poſſimus, ut ſuprà monuimus.

1333 Ceterùm ex hac Niphonis epiſtola liquet, ipſum unioni utriuſque eccleſiæ faviſſe, quamvis videatur nonnihil tempori ſerviviſſe, &

Sec. XV. *& fortè ob pertinaciam ſchiſmaticorum tertiò ſedem CP. aſcendere noluit.*

fortè pleroſque Græcos, ſibi ſubditos, ad eam compellere auſus non fuerit, ut ex quibuſdam iſtius epiſtolæ verbis colligimus. Fortaſſe etiam hæc ſchiſmaticorum pertinacia illum movit, ut tertiò cathedram Conſtantinopolitanam aſcendere noluerit, etiamſi ad eam occupandam ultro invitaretur, quemadmodum Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 144 & ſequente teſtatur his verbis: *Accepto mandato & ſententia Sultani* (ut nempe Joachimo ejecto alium patriarcham ſubſtituerent, ſicut poſtea dicemus) *vehementer animis conſternati ſunt, & confeſtim certorum aliquot pontificum concilium, qui tunc fortè ad magnam eccleſiam erant, coëgere, ac tertium elegerunt una voce ſuperiorem patriarcham Niphonem, in Valachia verſantem. Ei, miſſis clericorum aliquot, nuntiandum hoc curarunt, rogaruntque, veniret, & patriarchicum faſtigium reciperet. At ille nullo modo ſibi perſuaderi paſſus eſt; ſed clericos miſſos ita, uti venerant, inanes remiſit, nulla benignitate & honore eis habito: qui ad eccleſiam reverſi renuntiarunt reſponſum Niphonis, eum non modò oblatam dignitatem non recipere, ſed ne audire quidem de eo patriarcheio velle.* Tum alium ſubrogare coacti ſunt, ut poſtmodum dicetur. Interim poſt ſecundam Niphonis expulſionem electus eſt

B

CXLI. JOACHIMUS.

Poſt ſecundum Niphonis patriarchatum ſedit Joachimus,

ELectionem hujus Patriarchæ Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 143 ſic memorat: *Illo ad hunc modum exacto & relegato* (nimirum Niphone, qui jam ſecundò expellebatur) *coacta denuo ſynodo, de alio patriarcha ſubrogando conſultatum eſt, ac multis è pontificum numero nominatis, tandem una voce electus Dramæ antiſtes Joachimus. Electione hujus facta, ad ſuffragia ſecundum conſuetudinem itum eſt. Accepta proinde & minore & majore ejus rei indicatione, auguſtiſſimam ſedem cepit. Erat hic ætate quidem juvenis, nec doctrina expolitus; verùm eccleſiaſticis rebus perutilis, virtute conſpicuus, animo ſubmiſſus. Propter hujuſmodi animi indolem charus omnibus fuit & conſecrati & civilis ordinis.*

C *qui Iberiam viſitavit,*

1335 *Conſilium deinde cepit proficiſcendi in Iberiam, ut preces & benedictionem principibus regionis omnique populo impertiretur: quò profectus, exceptus eſt & à primoribus, & à nobilitate, & à ceteris omnibus magno honore reverentiaque. Munera ei multa & eximia dederunt, reſpicientes ad animi ejus demiſſionem & modeſtiam, qua ſe totum ad imitationem Chriſti, ſummi pontificis, conformaverat. Poſtquam ſingula Iberiæ loca obeundo vidit, è peregrinatione revertit, ac Conſtantinopolim ad thronum ſuum opulentus rediit. Ab eo tempore mox magna in ipſum invidia exorta eſt multorum pontificum, clericorum, & quorumdam laicorum.*

& auctо tributo cathedram ſuam contra æmulum retinuit,

1336 *Erat quidam metropolita Selybriæ, quem propter improba facta ſua, omnibus nota, ea dignitate moverant: nec tantùm eâ pœnâ, verùm lapidatione etiam dignus erat. Surgens hic in ſenatum Sultani acceſſit, & annuo charatzio ſeu tributo aliud mille ducatorum adjecit, ita ut jam fieret trium millium. Quo Baſſæ audito, ipſum mira comitate exceperunt. Tunc ſtatim accerſiverunt patriarcham Joachimum, dicentes: Si acquieſcis additione mille aureorum, quam Selybrienſis fecit patriarchatus conſequendi cauſâ, reſideto ſanè in throno tuo. Sin abnuis, exibis, & illi locum tuum cedes, quia hæc eſt Sultani ſententia & imperium.* D *Noluit acquieſcere patriarcha aggravatione hac tributi; ſed de throno cedendum ſibi duxit potius, quam in hujuſmodi veniret peccatum. Tunc verò pius populus, ut vidit, periculum eſſe, ne condemnatus iſte & meritò dejectus metropolita violenter contra leges fieret patriarcha, abiit in regiam curiam in conſpectum Baſſarum, & additionem hanc mille ducatorum in ſe recepit. Ita repulſus eſt improbus ille Selybrienſis conatus, & Joachimo ſua dignitas conſtitit.*

ex qua tamen poſtmodum alia occaſione

1337 *Non multo pòſt diaboli operâ quiddam Chriſtianis dolendum accidit: quodam enim die Sultanus Bajazita cum aulicis ſuis equitabat, modò huc, modò illuc oberrans, venatione animum oblectans. Hoc modo non longè à Chryſoceramo prætervectus, vidit domum quamdam, eamque unicam, tegulis contectam; cetera verò tegulis carebant, ſed tabulis lapideis aliiſque tegumentis conſtrata erant. Ut igitur Sultanus illam ſolam & nullam aliam, tegulas habentem, & ita à reliquis differentem conſpexit, quæſivit è ſacerdotibus & ſenibus loci, ecquæ eſſet hæc ſola tegulata domus. Reſponderunt illi metu impulſi, eſſe Chriſtianam eccleſiam, qua ipſi uterentur. Rurſus inſit Sultanus: Ecquis vobis poteſtatem ejus ædificandæ dedit? Ipſi, ut homines minimè mali, nec periculi quidquam ſuſpicantes, reſponderunt per imprudentiam inconſideratè: Patriarcha nobis poteſtatem fecit, & ita ædificavimus.*

E

dejectus eſt.

1338 *Sultano, poſtquam audivit, color faciei immutatus eſt, & gravi ira contra patriarcham exarſit, de eoque haud vulgare ſupplicium ſumere voluit. At immutavit tamen animum ſuum, & ſeverum clericis mandatum dedit, ut dejicerent patriarcham, aliumque ſufficerent, niſi pœnas dare & deleri vellent.* His minis perterriti, dejecto Joachimo, patriarchatum obtulerunt Niphoni, qui jam bis expulſus fuerat, & tunc in Walachia verſabatur, ut ſuperiùs alia occaſione memoravimus. Sed cum is oblatam dignitatem omnino recuſaret, repulſam paſſi clerici ſuffragia ſua ad alium ſubſtituendum converterunt. Quandoquidem verò non ignobiles chronologi initium hujus ſucceſſoris uſque ad annum Chriſti MD differunt, nos cum ipſis jam exordiemur

F

SECULUM XVI.

CXLII. PACHOMIUS I.

Niphone tertium patriarchatum recuſante, electus eſt Pachomius

SPondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MD num. 12 ſecutus Onuphrium Panvinium, exiſtimat, initium Pachomii eo anno figendum eſſe, ut ibidem & poſtea ad annum Chriſti MDXIII num. 22 pluribus argumentis oſtendit. Porrò Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 145 de electione ipſius narrat ſequentia: *Synodus, hac recuſatione percepta* (nimirum Niphonis) *denuo ac ſæpius ſedit. Cumque probatiſſimorum, ad ſuſtinendum tantum opus aptorum, antiſtitum nomina in medium allata eſſent, convenire de patriarchæ electione non potuit. Ita ſynodus dimiſſa fuit. Inde rurſus concilio congregato, omnium voces in Zichnenſi præſule* (cathedram hujus eccleſiæ tunc Pachomius occupabat) *concurrerunt; qui tunc quidem non aderat, ſed domi apud metropolim ſuam. Cum hunc una mente patriarcham legiſſent, ſtatim legatione miſſa, adducen-*

A *ducendum curarunt, eidemque utrumque indicium de more dederunt. Pedum ab Heracleensi accepit post gratiarum actionem, à patriarchis recitari solitam, & in patriarchicum thronum assedit. Tunc accurrêre pontifices, & clerici, & cuncti Christiani, eique debitum honorem exhibuerunt.*

quem amici decessoris, oblatâ majori pecuniæ summâ, post annum expulerunt,

1340 *Postquam hic unum annum sedit, tum quidam politici, prioris patriarchæ Joachimi amici, inter se consilium ineunt, se tamquam de suo daturos Sultano quingentos aureos, ut ipsis in patriarchatum restituat Joachimum. Erat tributum antea tria millia ducatorum. Hoc ipsi quingentis ducatis auxerunt, ut summa fieret ter mille & quingentorum. Et hoc eorum præposterum erga Joachimum studium, quo hanc accessionem Sultano polliciti sunt, susceptum est, ipso Joachimo sciente & volente: quippe dabat ipse id auri clanculum; sed nihil se scire, præ se ferebat. Itaque re ad Sultanum ab illis relata, se addere quingentos aureos, ut Joachimus restituatur, statim is negotium eis throno deducendi Pachomii, &* B *Joachimi reducendi dedit.* Sic itaque expulso Pachomio, de quo infrà sermo recurret, sedem Constantinopolitanam ascendit

JOACHIMUS iterum.

& Joachimum sedi CP. restituerunt.

MAlaxus, ex quo superiùs nonnulla istius Patriarchæ gesta retulimus, lib. 2 Turco-Græciæ pag. 146 de secundo illius patriarchatu hæc habet: *Post modicum tempus hic iterum peregrinari & Moldaviam invisere paravit. Itaque clericis aliquot comitatus in viciniam illius pervenit. Resciverat Moldavus de additione ad tributum à Patriarcha facta, cum hic, quingentis ducatis datis, Pachomium è throno excussisset, & ipse inibi se collocasset. Noluit ergo eum princeps ille recipere; imo ne videre quidem: sed ministros aliquot misit, qui hominem tota regione ipsius excedere jusserunt, ut patriarchatûs contra canones inscensorem. His auditis, Patriarcha valde indoluit, & pudefactus est. Itinere itaque converso, Doloviştum perrexit, ac dolore animi in morbum delapsus, mox exstinctus est, cum talem sui contemptionem concoquere non posset.* Joachimo igitur sic mortuo, ad Cathedram Constantinopolitanam revocatus est C

PACHOMIUS I iterum.

Hoc mortuo, ad sedem CP. reversus est Pachomius,

COgnita *morte patriarchæ* Joachimi *à clericis* (verba sunt Malaxi, qui loco proximè citato sic pergit) *conventus pontificum indictus est, ut de alio idoneo in locum ejus substituendo deliberarent. Sedentes itaque in sacra synodo, concordi voce superiorem Pachomium requisiverunt. Communi sententia, inquam, pontificum & clericorum, interque seculares nobilium & plebis hunc ad patriarchicam administrationem revocarunt. Thronum ergo recepit, & pacificè præsedit. Eo tempore vivebat doctissimus vir & theologus præstantissimus, Manuel Peloponnesius* (is schismaticus scriptor nonnulla contra Latinos edidit, ut apud bibliographos videre est) *magnus magnæ ecclesiæ rhetor. Sub hoc quoque Patriarcha vixit legum contemptor Arsenius, genere apostoles, qui indignè violatis legibus & canonibus, in thronum sanctissimæ metropoleos Monembasiæ se intulit.*

1343 Post hæc auctor noster multis verbis perperam conqueritur, quod Veneti, quibus tunc Monembasia parebat, schismaticum istius urbis præsulem ejecerint, & Arsenius ope eorum & legati Pontificii sedem Monembasiensem iniquè invaserit. Dein allegat sententiam excommunicationis, quam propterea Pachomius patriarcha Constantinopolitanus *mense Junio, Indictione* XII; id est anno Christi MDIX, contra Arsenium tulit, & variis locis promulgari præcepit Quinimo, si lubet credere, auctor ille ibidem pag. 151 de Arsenio, orthodoxo schismaticorum fulminum contemptore, nobis obtrudit sequentia: *Ergo cum violator iste disciplinæ didicisset, tales à patriarcha litteras contra se missas esse, non potuit amplius Monembasiæ præ pudore consistere; sed confestim se inde proripuit, ad Papamque profectus exposuit apud eum Cardinalesque, atrocibus verbis & criminationibus, quid sibi accidisset; addens, Papam & Cardinales, hæreticos à patriarcha & Græcis censeri.*

Sec. XVI. qui anno 1509 excommunicavit Arsenium, orthodoxum Monembasiæ præsulem,

1344 *Auditis his, Papa, quod sciret, quanta & quam eximia eruditio Arsenii esset, eumque membrum Ecclesiæ veteris Romæ esse, prolixè ad Venetum magistratum scribit, in Græciæ Christianos invehens. Quam epistolam cum ipse Arsenius eò attulisset, accidit magna perturbatio confusioque Græcæ ad sanctum Georgium ecclesiæ, ac multi Græcorum in periculum capitis inciderunt, rebus ita vehementer ab Arsenio exacerbatis. Verumtamen nil eorum, quæ speraverat, obtinuit; sed ægritudine animi victus, mortuus est, nullâ pœnitentiâ actâ, in excommunicatione, abiitque anima ejus, quo Nestorii & aliorum hæreticorum: ac repertum est aliquantò pòst miserabile corpus ejus nigrum, ad modum tympani turgens, ita ut omnes, qui id videbant, terrerentur, & contremiscerent.* Infrà de hac schismatica narratione judicium nostrum aperiemus, ubi priùs aliam viri eruditi de eadem re sententiam retulerimus.

cujus cadaver intumuisse & indissolutum mansisse dicitur, E

1345 Christianus Lupus tomo 5 de synodorum generalium & provincialium decretis pag. 113 miros excommunicationis effectus refert, & ea occasione hanc ipsam Malaxi narrationem sic breviter discutit: *Alia similia exempla adducit eadem Historia: etenim Arsenium, Latinum Monembasiæ in Peloponneso episcopum, uti intrusum affirmat, à Pachomio patriarcha fuisse degradatum ac excommunicatum, & adjungit de ejus in vinculo defuncti cadavere:* REPERTUM EST ALIQUANTO POST MISERABILE CORPUS EJUS, NIGRUM, AD MODUM TYMPANI TURGENS, ITA UT OMNES, QUI VIDEBANT, TERRERENTUR, ET CONTREMISCERENT. *Quod an verum sit, ignoro: etenim Arsenius fuit legitimus, utpote Romani Pontificis auctoritate creatus, Monembasiæ episcopus; & patriarcha Pachomius fuit nequam schismaticus, utpote qui Papam ac omnes Latinos assereret hæreticos, atque ita per ipsum inflicta excommunicatio fuit nullius ponderis. Attamen turbæ, quæ istic memorantur, possent per Arsenium fuisse concitatæ, atque ita & inflicta per iniquum patriarcham excommunicatio fuisse rata in divino judicio.* Non placet istud effugium Lupi, qui potius illam Malaxi narrationem, sicut cœperat, de falsitate suspectam habere perrexisset. Nos non tantùm ambigimus de miro hujus excommunicationis effectu, sed majorem istius historiæ partem à schismaticis confictam esse arbitramur, ut jam variis rationibus probare conabimur.

de qua re dubitat Lupus, qui potius eam rotundè negasset.

F

1346 Imprimis plura, quæ Malaxus hoc loco nobis venditat, nullam verisimilitudinis speciem præ se ferunt: quis enim facilè credat, Arsenium post

Nos quibusdam argumentis probamus,

Sec. XVI. post latam à Pachomio excommunicationis sententiam non potuisse *amplius Monembasiæ præ pudore consistere ?* Inanem schismatici patriarchæ excommunicationem curabat ille scilicet, qui Venetos, urbis dominos, & Romanum Pontificem sibi faventes habebat. Sanè glorioſa ei erat ista hostium persecutio, & cathedram illam ascendens Arsenius, nihil aliud à schismaticorum furore poterat exspectare. Schismatici parum norunt orthodoxos, si putent, hos excommunicationibus aut exsecrationibus suis terreri. Imò orthodoxi solent talia hæreticorum aut schismaticorum odia sibi gloriæ ducere, & imbellia hujusmodi arma ridere. Quomodo igitur Arsenius *præ pudore* Monembasiensem sedem reliquit ?

magnam hujus narrationis partem

1347 Præterea hæc Malaxi narratio non cohæret cum præcedentibus, quæ pag. 146 & 147 sic retulerat : *Erat iste Arsenius diaconus, venitque Venetiis Monembasiam, magna Venetorum procerum potestate instructus, pertinente tunc ad ipsorum imperium urbe. Pugnabant ipsi pro eo; causam ejus agebat Papæ legatus, concedentes ei,* B *quando fieret pontifex, thronum Monembasiæ citra controversiam. Quod si quis vel sacerdotum vel politicorum hominum se illi opponeret, nec pareret, acriter eum punitum iri, atque adeo exterminatum iri è loco illo ad omne tempus vitæ suæ. Tunc igitur, ut cœpi dicere, Monembasiam venit, mandatum & commendationem Venetæ dominationis præfecto civitatis, patribus, & populo exhibuit. Monembasiotæ, postquam eas litteras viderunt, demisse exceperunt hominem, honore & reverentia prosequentes, utpote præclara etiam eruditione & doctrina præditum.* Si Monembasiotæ Arsenium demisse exceperint, *honore & reverentia* ipsum *prosequentes*, quomodo postea *non potuit amplius Monembasiæ præ pudore consistere?* Quia, inquies, patriarcha Constantinopolitanus ipsum excommunicaverat. Intelligo. At Veneti aliique Latini eam excommunicationem explodebant ; graves autem pœnæ decretæ erant contra Græcos, *si quis vel sacerdotum vel politicorum hominum se illi opponeret, nec pareret*, ut ipse Malaxus testatur. Quis igitur Arsenio propterea insultare ausus fuisset ? Quare ergo *præ pudore* Monembasiam deseruit ? Usque adeo vera est paC rœmia, mendacem oportere memorem esse.

à Malaxo aliisque schismaticis conficta esse,

1348 Nec magis verosimilis est ipsius narratio, qua nobis persuadere nititur, Arsenium ad Pontificem Romanum venisse, ut de prædicta patriarchæ Constantinopolitani excommunicatione acerbè conquereretur. An hunc in finem, obsecro, ad Papam Romanum profectus fuisset ? Certè Arsenius satis noverat, Pontificem Romanum non posse temporalibus pœnis castigare hanc audaciam schismatici patriarchæ, qui sub dominio Turcarum degebat. Nil igitur Arsenio aut Pontifici reliquum erat, quam contemnere vanam illam hominis ab Ecclesia separati excommunicationem, ut merebatur. Multo minùs intelligo, quid sibi velit Malaxus, dum ibidem hæc subdit : *Verumtamen nil eorum, quæ speraverat, obtinuit; sed ægritudine animi victus, mortuus est.* Jam Arsenius consensu Romani Pontificis & Venetorum ad sedem Monembasiensem evectus erat, teste ipso Malaxo, & ecclesiam illam summa auctoritate gubernabat. Quid ultra sperare poterat? Quomodo igitur *nil eorum, quæ speraverat, obtinuit ?* Adde, quod de his omnibus, quæ Malaxus tam confidenter narrat, nihil in Annalibus ecclesiasticis aut in historia Veneta invenerimus. Neque Matthæus Cigala, neque Philippus Cyprius de hac re ullum verbum faciunt in suis catalogis, ubi de Pachomio patriarcha Constantinopolitano meminerunt. D

quibus argumentis addimus nodum chronologicum,

1349 Non diffiteor, anno Christi MDXII & sequentibus celebratum esse concilium œcumenicum Lateranense V, cui præter alios archiepiscopos anno MDXIII interfuit *reverendus pater dominus Andreas Monembasiensis*, ut apud Labbeum nostrum tomo 14 Conciliorum col. 133, & alibi legimus. Deinde anno Christi MDXVII sessioni duodecimæ ejusdem concilii interfuit *reverendus pater dominus Marcus Monembasiensis*, ut apud eumdem Labbeum tomo citato col. 325 notatur. Ex his sequi videtur, Arsenium Monembasiensem archiepiscopum, non diu post excommunicationem, quam Pachomius anno Christi MDIX vulgavit, è vivis excessisse, quod non obscurè Malaxus innuit, dum affirmat, Arsenium ad Pontificem Romanum accessisse, & cum nihil obtinuisset eorum, quæ speraverat, ægritudine animi victum obiisse.

ex annotationibus Martini Crusii,

1350 Sed an Arsenius tunc statim è vivis excessit? Certè Martinus Crusius eumdem Arsenium adhuc anno Christi MDXXXV inter vivos numerat, dum in Annotationibus ad Historiam Malaxi pag. 199 de illo sic scribit : *Hic Arsenius* Μονεμβασίας ἀρχιεπίσκοπος *collegit ex antiquis libris (in Creta & Venetiis & Florentiæ) scholia in septem tragœdias Eurypedis Græca. . . . . Excudit Venetiis tunc Lucas Antonius Iunta* MDXXXIV. *Arsenius autem, eleganti epistola præfixa, dedicat illa Paulo III Pontifici; cujus epistolæ hoc argumentum est. Primò gratulatur ei de Pontificatu adepto (quem gerere cœpit* MDXXXV *) multa in eo laudans.* Igitur hîc vides Arsenium archiepiscopum Monembasiensem adhuc anno Christi MDXXXV superstitem. Nunc hæc cum Malaxo & suprà dictis combina, si possis. Certè nemo cordatus adeo desipiet, ut credat, Pontificem Romanum sententiam excommunicationis aut depositionis, quam schismaticus patriarcha contra Arsenium tulerat, ratam habuisse. Neque id Malaxus dicere poterit, cum ipsemet testetur, Papam pro Arsenio ad magistratum Venetum scripsisse, & in Christianos Græciæ (scilicet schismaticos) invectum esse. Attamen non inficior, Arsenium forsan postea propter Venetos, aliosve Latinos Monembasiæ præfectos, de quibus in epistola ad Paulum III Papam apertè conqueritur, sese cathedrâ suâ abdicasse, quandoquidem anno Christi MDXIII Andreas præsul Monembasiensis concilio V Lateranensi subscripsit. E F

quem Spondanus non dissolvit,

1351 Si viderit, sprevit hanc chronologicam difficultatem Spondanus, quando in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MDIX num. 16 post contractam ex Malaxo eamdem Arsenii historiam hæc subdit : *Est autem hic Arsenius, qui collegit ex antiquis libris scholia in tragœdias Euripedis Græca, inscripsitque Paulo III Pontifici in gratulationem suscepti ab eo pontificatûs, ubi & vanitatem suam & ambitionem aperiens, inter cetera conqueritur, non unum aut alterum Græcum esse inter tot Cardinales. Scripsit verò & alia Græcè, quæ enumerantur apud Gesnerum.* Petrus Lambecius in Bibliotheca Cæsarea lib. 4 pag. 225 inter illius lucubrationes recenset *Arsenii Monembasiæ seu Monobasiæ in Peloponneso archiepiscopi, qui anno Christi* MDXXXIV *scholia Græca in aliquot Euripedis tragœdias edidit, epigramma in Hieronymum Donatum, præfectum Cretæ*, quod ibidem pag. 205 Græcè exhibuerat. In eadem Bibliotheca Cæsarea meminit de qui-

A quibuſdam aliis ejuſdem Arſenii opuſculis, atque inter illa ibidem lib. 1 pag. 150 numeratur codex, cui vitioſè inſeritur hic titulus: *Arſenii philoſophi, metropolitæ* QUONDAM *Empaſiæ in Pelonnenſo, explicatio in novem comœdias Ariſtophanis.* Sed Lambecius ibi ſic legendum monet: Μητροπολίτε γενομένε Μονεμβασίας τ Πελοποννήσε, id eſt, *qui metropolita fuit Monembaſiæ in Peloponneſo.* Juverit vocis *quondam* infrà recordari.

& propter quem Hilarius Lutheranus duos Arſenios

1352 Manet itaque implexus ille nodus chronologicus, quem Henricus Hilarius heterodoxus, cum ſolvere non poſſet, in gratiam Malaxi in Notis ad Chronicon Philippi Cyprii pag. 389 & ſequente ſic ſcindere nititur: *Cruſius verò in notis ἁμαρτημα μνημονικὸν commiſit, dum duos Arſenios, diverſo tempore viventes in unum compegit. Ut tibi eo melius hæc innoteſcant, lector, obſerves velim, Pachomium patriarcham & Arſenium apoſtolen, de quo in capite ſermo, vixiſſe ſub imperio Bajazethis. Bajazethes autem vitam anno Chriſti* MDXII *terminabat, & Arſenius mœrore animi ante eum exſtinctus eſt. Alter verò Arſenius, itidem civitatis Monembaſiæ in Peloponneſo epiſcopus, qui ſcholia ſua in Euripedem Pontifici Romano Paulo III dedicabat, anno* MDXXXV *florebat. Unde lector apertiſſimè videt, diverſas eſſe perſonas & diverſa tempora, nec debere hæc inter ſe confundi.*

B

Monembaſienſes ejuſdem ferè temporis antiſtites, ſine ullo fundamento diſtinguit.

1353 An Hilarius ſperavit, ſeſe id ſola ſua auctoritate nobis perſuaſurum? Cur legitimas tabulas aut fide dignos iſtius diſtinctionis teſtes non allegat? An putavit, nos adeo credulos fore, ut ſine ullis inſtrumentis duos homonymos ejuſdem ſedis archiepiſcopos, ambos eruditione memorabiles, circa idem fere tempus admittamus? Multo faciliùs credemus, quod Arſenius iſte ſedem ſuam reliquerit; cum ipſemet in prædicta dedicatione ad Paulum III teſtetur, ſe Romæ quindecim annis laboraſſe, ut tenuem proviſionem obtineret. Gratis itaque hic Lutheranus ſcriptor ſupponit, quod in quæſtione verſatur; nempe Malaxum hoc loco vera narraſſe, quod nos in dubium revocamus. Quinimo ob ſupradictas rationes contendimus, Malaxum erraſſe, aut majorem hujus hiſtoriæ partem pro ſuo erga ſchiſmaticam Græcorum eccleſiam affectu confinxiſſe. Neque temere de auctore illo ita judicamus, cum in eadem Hiſtoria ſua multum amori aut odio tribuat, & falſa quædam narret, ut ſuperiùs ex epiſtola Theodoſii Zygomalæ ad Cruſium monuimus, & infrà iterum alia occaſione ex eodem ſymmyſta ejus referemus. Itaque ſchiſmaticis, aut eorum defenſoribus, ſolidè probanda eſt hujus narrationis veritas, & difficultates ei oppoſitæ diſſolvendæ ſunt, antequam tam miris vanæ excommunicationis effectibus fidem adhibeamus.

C

Huic Pachomio monachus quidam propinavit venenum,

1354 Interim tranſcribemus reliqua Pachomii patriarchæ geſta, quæ Malaxus ibidem pag. 151 & ſequente ſic proſequitur: *Hoc Pachomio patriarcham agente, diem ſuum obiit, uti dictum eſt, Sultanus Bajazita, ſecundus imperator urbis. Succeſſit ei filius Selimes: quo tempore idem patriarcha eccleſiam Chriſti bene piéque regebat, ceſſantibus offenſionibus & diſſidiis. Aliquot dierum ſpatio exacto, comitatu clericorum ſacratorum & ſecularium hominum aſſumpto, Valachiam petiit & Moldaviam. Ibi & à proceribus illorum locorum, & à nobilibus & toto populo ſumma cum reverentia exceptus, & liberaliſſimè muneratus eſt. Tum benedictionem ipſe eis impertitus, cum omni comitatu ſuo huc in urbem redire intendit. Verùm quando Selybriam venit, venenum ei monachus familiaris, nomine Theodulus, coactu clericorum aliquot dedit; quod ſimul ac hauſit, ſuperiùs ex ore ſanguinem rejectabat, inferiùs autem è ſede ſanguis effluebat, ſicut ex aquæductu aqua: qui ut morti propinquus erat, in curru poſitus eſt, & inde in magnam eccleſiam deportatus, quam ut primùm attigit, animam efflavit, ibique humatus eſt.*

SEC. XVI.

quo circa annum 1513 exſtinctus eſt,

1355 Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum MDXIII num. 22 ex morte Sultani Bajazetis, quæ anno Chriſti MDXII accidit, tempus hujus Patriarchæ determinat, & ibidem de chronologico Pachomii fine ac ſucceſſoris initio ita differit: *Eodemque anno (nimirum Chriſti* MDXIII*) putamus mortuum item fuiſſe Pachomium patriarcham Conſtantinopolitanum Græcum ex iis, quæ in ejus ingreſſu diximus: cum enim ſub ejus patriarchatu mortuum eſſe Bajazetem Turcorum imperatorem (quod vidimus contigiſſe anno ſuperiori) ac poſt ejus obitum ſub Selimo Valachiam & Moldaviam viſitaſſe Græci tradant, utique non potuit ejus obitus ante præſentem annum accidere. Mortuus eſt autem ex veneno, à quodam monacho ei præbito; & antequam epiſcopi de more convenirent ad ſufficiendum ei ſucceſſorem, Theoleptus alius monachus, Joanninorum metropolita, Selimum Hadrianopolim adiens, peſceſio dato, patriarchatûs litteras ab eo obtinuit, atque in eo confirmatus eſt ab epiſcopis & clero, ſeditque toto tempore Selimi. Quod verò Onuphrius ejus ingreſſum ponit biennio ante obitum Bajazetis, eum omnino errare, ex prædictis intelligitur.*

E

CXLIII. THEOLEPTUS I.

& ei poſt breve tempus ſucceſſit Theoleptus,

EX jam dictis patet, hunc anno Chriſti MDXIII creatum eſſe Patriarcham, de quo Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 152 & 153 refert ſequentia: *Eo tempore, quo mortuus fuit* Pachomius, *aderat Joanninorum metropolita, cui nomen Theoleptus, qui apud prædictum Pachomium monachus vixerat. Hic, priuſquam concilio congregarentur pontifices, patriarchæ creandi gratiâ, Adrianopolim pervolavit, ubi tunc Sultanus Selimes erat; cui, peſceſio dato, manum oſculatus eſt: à quo continùo confirmationem poteſtatemque accepit, indeque ad magnam ſe eccleſiam retulit. Poſtquam regias litteras monſtravit, ſtatim in ſynodo conſidentes antiſtites & clerici ſuffragari cœperunt. Ipſe dehinc, utraque denuntiatione accepta, patriarchica functione in ſe tranſlata, auguſtiſſimam ſedem conſcendit, ab Heracleenſi paſtorale pedum accepit, eccleſiam Chriſti paſcere occepit. Ceterùm hoc patriarcha ſedente, è vivis exceſſit Selimes, tertius urbis rex, quem in regno filius Soleimanes excepit. Nec ſub regno Selimæ, qui octo & dimidiatum annos regnavit, alius, præterquam Theoleptus, patriarcha fuit.*

F

qui circa annum 1521 è vivis ereptus eſt.

1357 *Imperante autem Sultano Soleimane, accuſatus eſt hic Patriarcha libidinis nomine; catholicæque eccleſiæ magnum inde offendiculum & perturbatio accidit. Synodo dein hujus rei cauſâ à reverendis clericis advocata, decretum eſt, à Sultano facultatem eſſe petendam, ut pontifices ad inquirendum de criminatione Patriarchæ congregentur, verumne an falſum dixerint & accuſatores & teſtes, qui utrique viri fide digni erant. Euntes igitur clerici in regium ſenatum, mandatum & poteſtatem inde extulerunt. Cumque nuntios pararent, quos acciendorum pontificum cauſâ emitterent, deturbavit illum ſubitò divino gladio ſuo ſum-*

SEC. XVI. *summus omnium pontificum Christus Deus noster & rex regum, qui novit occulta hominum, tum justorum, tum peccatorum, & unicuique præmia pro factis suis persolvit. Incidit enim Patriarcha in gravem morbum & repentinò exspiravit (factum est hoc brevi, postquam regnum adeptus esset Soleimanes) & ut mortuus est, sepelierunt eum extra Pammacaristæ prope priorem patriarcham Pachomium, ubi amborum sepulcra etiam nunc hodie visuntur.* Cum Solimannus anno Christi MDXX imperium Turcarum administrare cœperit, & mors Theolepti acciderit *brevi, postquam regnum adeptus esset Soleimanes*, facilè colligimus, quod hic Patriarcha circa annum Christi MDXXI obierit, & tunc ipsi successerit

CXLIV. JEREMIAS I.

Post hujus mortem electus est Jeremias, B

DE hoc Theolepti successore proximè citatus Malaxus pag. 153 & sequente hæc habet: *Congregati à morte ejus* (videlicet Theolepti) *aliquot pontifices, synodo sedente, Sophiæ antistiti suffragati sunt. Hic cùm suffragiis ornatus esset patriarcha tum pontificum, tum clericorum, tum cunctorum Christianorum, data est ei minor significatio, & deinde, vespertino peracto, major. Cumque gratias egisset, pedum ab Heracleensi metropolita, veteri instituto & lege, accepit. Tum altissimo patriarchico solio conscenso, populo Domini benedixit & precatus est. Inde administrationi summæ præfuit satis diu, charus habitus & à sacri & à laici ordinis hominibus propter summam modestiam studiumque pacis.* Ad ineuntem ipsius patriarchatum videntur spectare, quæ Spondanus in Annalibus anno Christi MDXXI num. 14 & 15 memorat his verbis: *Quo eodem anno Solimanus, Turcorum imperator, exercitum adversus Hungaros ducens, mense Septembri primitias expeditionum suarum Belgradum (Albam etiam Græcam dictum, olim Taurunum ad confluentem Savi & Danubii inclytorum fluminum situm) munitissimum totius Hungariæ oppidum, & validissimum Christianitatis ea parte propugnaculum, rebus omnibus necessariis tunc destitutum, post bimestrem obsidionem expugnavit, unà cum Sabbatia aliisque nonnullis munitionibus.*

& profanandas à Solimano reliquias sacras redemit, C

1359 Deinde post diversas hujus expeditionis causas, quas ex variis auctoribus proponit, sic ad rem nostram pergit: *Addit Spanduginus, Solimanum detulisse inde Constantinopolim sacra corpora SS. Thetæ & Venerandæ, brachium S. Barbaræ, & imaginem beatissimæ Virginis; ad quæ cum undique Christiani concurrerent, Solimanum accersito Patriarchæ minatum esse, nisi duodecim millia ducatorum solveret, projecturum se illa in mare: Patriarcham, collectâ ægrè eâ summâ ex eleemosynis Christianorum, reliquias redemisse. Quo nomine fuerit is patriarcha, Spanduginus non exprimit; sed ex Græcorum Historia ecclesiastica* (notat in margine hanc ipsam Malaxi Historiam) *satis intelligitur, fuisse Jeremiam, antea metropolitam Sophiæ: cum enim ibi dicatur, nullum alium sub Selimo sedisse præter Theoleptum, hunc-que decessisse brevi postquam regnum recepit Solimanus, eique Jeremiam suffectum esse, debuit omnino id contingere vel ad finem anni superioris, vel potius præsenti.* Ita ille.

1360 Malaxus verò occasionem seu causam, ob quam Jeremias sede sua dejectus fuerit, ibidem exponit hoc modo: *Statuit autem adire Hierosolymam ad sepulcrum, in quo vitæ fons jacuerat, Dominus noster Jesus Christus, adorandum; rebusque profectioni necessariis comparatis, secum clericos & diaconos, & monachos non consecratos duxit. Navigarunt inde in Cyprum, inque insulam egressi sunt. Ibi cum Patriarcha unà cum comitatu suo esset, dissensio inter ipsos exorta est. Unde accidit, ut nonnulli clerici, relicto ibi Patriarcha, navi conscensa, redierint Constantinopolim. At Patriarcha navim in Cypro nactus, trajectus, in terram exscensum fecit, Hierosolymamque iniit. Ibi sanctum Christi sepulcrum adoravit, ceteraque sancta loca, & singularem voluptatem cepit, quod tantâ ipsum gratiâ Deus dignatus esset.* D

qui cum Hierosolymam ad sepulcrum Domini profectus esset,

1361 *Enimvero clerici ut redierant ad magnam ecclesiam, resciverunt quidam de pontificibus reditum eorum, eos propter dissidium cum Patriarcha rediisse. Equitantes itaque eodem tempore, in patriarcheium venerunt, cum clericisque & primoribus collocuti, adversus Patriarcham conspirarunt, & synodum ejus è throno ejiciendi causâ conflarunt. Hoc consilio perrexerunt, & accessionem ad tributum fecerunt, aureos quingentos; ita ut summa tota fieret quatuor millium: antea enim tria & dimidiatum ducatorum, jam inde à primis patriarchis pedetentim procedendo, fuerant, quemadmodum in retro scriptis apparet, quinam alio atque alio tempore amplificationem induxerint. Additione illorum quingentorum ab inimicis Hieremiæ facta, considentibus in concilio pontificibus & clericis, ac de nobilitate paucis quibusdam, Sozopolitanus* (tunc istius civitatis metropolitam agebat) *electus est* E

quidam clerici majori pecuniæ vi illum exauctorarunt,

CXLV. JOANNICIUS I.

POst electionem hujus statim ad suffragationem itum est, indiciumque tum minus, tum majus ei factum. Tum in patriarchicum thronum festinanter ascendere coactus, metuentibus, ne Hieremias instar aquilæ revolaret, & thronum suum reciperet, priusquam ipsi suum patriarcham constituissent. Verùm de piorum & reverentiam Numinis honestatisque habentium grege, tum urbicorum, tum Galatanorum, nemo illius videndi aut honorandi causâ accessit; sed tantùm, qui ipsum evexerant, nec alius quisquam. Hujusmodi condemnationem sui cum cerneret Joannicius, ille miser patriarchici throni occupator, à nemine ad se accedi, nec se patriarchico honore affici; sed contumeliis incessi & diris devoveri, valde magnum dolorem cepit; nec ipse solùm, sed & omnes gregales ipsius, & vehementer propter superventuram sibi condemnationem flebant. F

eique Joannicium substituerunt,

1363 *Tunc patriarcha Hieremias, Hierosolymis adhuc versans, audivit de illegitima Joannicii conscensione & tributi aggravatione, thronique ab illo, se dejecto, occupatione. Proinde in unum collecti quatuor patriarchæ liturgiam obierunt, post quam repticium patriarcham è piorum cœtu exterminarunt, & omnes illos, quorum suffragiis sedem rapuerat. Deinde aliquot diebus Hierosolymæ apud œcumenicum patriarcham Hieremiam consumptis, singuli thronos suos repetivere. At ipse Hieremias terrâ cum suo comitatu Constantinopolim versus rediit, videndi exitus causâ: quò postquam appropinquavit, obviam fit bono Ebraimo Bassæ, eum salutans honorat, inter se gratulantur: charus enim admodum Bassæ erat. Proficiscebatur tum hic in quemdam locum ob magna negotia exsequenda. Tunc inquit ad patriarcham: Vade*

quem populus post reditum Jeremiæ,

A *Vade Galatam; ibi præstolare, donec redeo. Tunc te in locum tuum restituam. Patriarcha, cum ei reverenter gratias egisset, Galatam abiit, & ad templum Chrysopegæ commoratus est. Hoc ubi populus rescivit (ô rem miram!) concurrit; idque tantâ frequentiâ, ut triduum in osculanda sancta manu ejus absumpserit.*

oblato majori tributo, vicissim expulit,

1364 *Bassa reverso, & pro tribunali sedente, cunctus domo exiens accessit populus, ac clamore sublato dixit: Domine noster, istum perperam factum Joannicium nolumus in ecclesia nostra ferre; sed illum priorem reposcimus, qui secundum leges nostras, & fidei nostræ convenienter factus est. Voluntate hac populi ad regem relata, fieri is jussit hoc eorum postulatum, ea dumtaxat conditione adjecta, ut antecessor patriarcha penderet illos quingentos aureos, quos tributo addidisset ejus successor. Postero die Bassa in publico loco sedens, postquam eò venissent ambo patriarchæ cunctusque populus, sententiam regis clara voce recitavit. At Hieremias audito, standum esse illo*
B *tributi auctu, respondit: Non accipio ego istam conditionem, sed patriarchatu potius abeo. Verùm enimvero populus, audito hoc, pro pietate sua accurrens deosculatur pedes Bassæ, auctarium approbat, quantumvis reclamante Hieremia. Ita eum rapiunt, abducunt, in patriarchico throno locant, comitante magno regis tzauschs* (est tzausbassa, quem Græci ὁ μέγαν τζαούσιον appellant, præfectus nobilium aulicorum, ut in altero Leunclavii Onomastico post Historiam Musulmanam col. 896 videre licet) *magna tunc lætitia & gratulatione, tum per urbem, tum Galatæ die illo exorta, die festo non modò ab ipsis, sed etiam à vicinis locis, solennibus ceremoniis aucto.* Sic itaque ad sedem Constantinopolitanam, Joannicio invasore ejecto, evectus est

JEREMIAS I iterum.

ac iterum in sede CP. collocavit Jeremiam,

C *Postquam ergo hic in sublimi throno resedit* (Malaxum pag. 156 exscribere pergimus) *amicos quidem suos majore caritate complexus est; inimicos verò leniens, amicos sibi reddidit, veniâ eis datâ: gratulatique sunt sibi homines de virtute ejus, quod is esset, ut scripsimus, homo paci deditus, & humilitate modestiaque animi conspicuus. Illum autem supposititium patriarcham Joannicium civitate expulerunt, qui pudefactus discessit, probris, contumeliis, anathematica exsecratione omnibus piis incessentibus. Nec multo tempore pòst malus malè & cum dolore periit, anathemateque constrictus, ceu tympanum inflatus, repertus est, quandoquidem à quatuor patriarchis propter iniquitatem suam ecclesiæ consortio spoliatus fuerat. Ita pœnas merito suo dignas miser dedit.* Hæc si vera sunt, quæ de tumido Joannicii corpore hîc referuntur, meminisse oportet eorum, quæ de inflatis hujusmodi excommunicatorum cadaveribus suprà diximus.

qui decretum quoddam Solimani,

1366 Tunc ibidem Malaxus longam subdit historiam, quam Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MDXXXVII num. 18 ex ipso contraxit, & cujus synopsim ex illo sic brevitatis causâ transcribimus: *Hoc eodem anno* (Christi MDXXXVII) *contigisse videtur, quod in Historia ecclesiastica patriarcharum Constantinopolitanorum traditur; factum esse decretum à Solimano, Turcorum imperatore, ut quæcumque civitates Græcorum, deditione recusata, armis & vi expugnatæ fuissent, in iis nulla ecclesia esse permitteretur, nec divinum Officium fieri; sed omnes solo æquarentur. Qua de re vehementissimè turbato Jeremia patriarcha unà cum omnibus Christianis Græcis, quod ejus vi legis cunctæ ecclesiæ Constantinopoli dejiciendæ essent, æstu primi Veziris, Patriarchæ faventis, & quæ agere deberet suggerentis, Patriarcha duos ab Adrianopoli Turcos centenariis majores accersierit, qui auro corrupti, testati sint, se in obsidione urbis sub Mahomete militasse inter Genizzaros, & vidisse quomodo Mahometes oppugnasset principio urbem, sed postea Constantinum Græcorum imperatorem deditionem fecisse, clavibus ad Mahometem allatis; horumque relatione audita, parsum esse ecclesiis, & patriarchæ in futurum cautum.*

imperatoris Turcarum callidè elusit,

1367 *Cum enim testes à tempore obsidionis, quam contigisse vidimus anno* MCDLIII, *usque ad tempus, quo auditi sunt, octoginta quatuor annos numerent, id ad præsentem annum* MDXXXVII *referendum esse intelligitur. In quo tamen mirandum esset, adeo rerum ignaros fuisse Turcos, ut quod tam modico antè tempore in re omnium celeberrima accidisset, nescirent; nisi quòd facile est imponere iis, qui seduci volunt. Fuisse autem tunc adhuc patriarcham Jeremiam, disertè auctor ait, quinimo & vixisse usque ad annum* MDXLV, *ex eadem Historia constat; ubi & nos ejus obitum ponemus, quamvis Onuphrius, qui Græcam hanc*
E. *seriem patriarcharum, ut sæpius diximus, ignoravit, Dionysium ejus successorem jam anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto sedere cœpisse ponat.*

monasterium in monte Athoo restauravit,

1368 Dein Malaxus pag. 163 & sequente reliqua hujus Patriarchæ gesta sic narrat: *Hic patriarcha Hieremias instauravit à fundamentis monasterium Stauronicetæ, quod aliter magni Nicolai nomen habet, & in monte sancto Athoo situm est, quod tunc ab incolis desertum fuerat. Templum ejus, magnitudine & figura admirabile, cum porticibus fecit, picturisque imaginibus elegantissimè illustravit. Cellulas item monachis ædificavit, & turres & sacram mensam; muro magno & valido cinxit, & adinstar castelli exornavit. Vasa præterea pretiosa diversi generis aurea & argentea dedicavit. Denique multis possessionibus, ex quibus alimonia monachis suppeditetur, locupletavit.*

F

litem ab antistite Achridensi intentandam non minus versutè prævenit,

1369 *Tempore hujus Patriarchæ venit archiepiscopus Achridarum, olim primæ Justinianæ, nomine Prochorus, huc Constantinopolim: cumque in senatum accessisset, protulit diplomata aurei sigilli imperatoria, quibus affirmabatur & declarabatur, ad archiepiscopatum ejus pertinere Berrhœam, qui est episcopatus metropoleos Thessalonicæ. Ac statim eo nomine centum aureos tributo adjecit. Quod cum videret Patriarcha, in solicitudinem incidit, quidnam faceret, ne ille loca illius episcopatus ad se traheret. Consilio igitur quorumdam usus, abiit & legem extulit, cujus sententia erat: Si contigerit, ut aliquis rem aliquam ad centesimum annum in potestate habeat, nemo poterit eam amplius ei de manibus eripere. Ita ad tribunal Bassarum accessit, illaque lege prolata, demonstravit, episcopatum prædictum amplius trecentos annos penes Constantinopolitanam ecclesiam fuisse. Quo audito, illum ei Bassæ adjudicarunt sub conditione tamen, ut additione centum ducatorum, quam Prochorus feciisset, acquiesceret. Quod hic cum retractare non posset, fecit. Ita repulsus abiit Prochorus. Hoc modo annuum hujus magnæ ecclesiæ tributum ad quatuor mille & centum ducatos pervenit; quæ summa quotan-*

SEC. XVI.

nis die sancti Georgii in imperatoria porta repræsentari solet.

& demum in Valachiam Moldaviamque profectus,

1370 *Decrevit item hic Patriarcha proficisci in Valachiam & Moldaviam. Hoc ergo consilio egressus è magna ecclesia, iter iniit, comitatus certis quibusdam pontificibus & clericis. Ibi in provincia sacratissimæ metropoleos Tornobi ægrotans, vitam hanc reliquit. Cum autem ita morbo laboraret, perfectorum monachorum habitum sibi induit, mutato priore nomine in Joannis nomen; spiritus & superas sic ejus abivit ad arces, corpore ipsius magno cum honore sepulto. Sederat in throno annos viginti tres & aliquot menses.* Sanè mirum est, turbulenta schismaticorum ingenia hoc tempore ita quievisse, ut tamdiu Patriarcham illum in pacifica sedis possessione reliquerint. Porrò Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum MDXLV num. 20 ex hac viginti trium annorum administratione ostendit, Jeremiam anno Christi MDXLV obiisse.

in Bulgaria, aut in monte Atho vitam cum morte commutavit.

B 1371 Circa locum mortis nonnulla inter auctores occurrit discrepantia: Malaxus enim in prædicta narratione tradit, Jeremiam *in provincia sacratissimæ metropoleos Tornobi* (alii Ternobum appellant, estque præcipua Bulgariæ civitas) vitam reliquisse. At Matthæus Cigala apud Bandurum tom. 1 Imperii Orientalis pag. 216 contractis hujus Patriarchæ gestis ita finem imponit: *Idem Stauronicetæ monasterium in Monte sancto restauravit, ibique monachus factus, excessit.* Consentit Matthæo Philippus Cyprius, qui apud eumdem Bandurum tomo proximè citato pag. 227 de morte ipsius hæc habet: *Is quoque monasterium Stauronicetæ in Atho monte instauravit, ibique ætate transacta, & monachus factus, decessit.* Potiùs in hac re credendum videtur Malaxo, qui jam tempore illo vivebat, & cujus nihil intererat, alium mortis locum confingere. Quidquid sit de hoc discrimine, in locum Jeremiæ defuncti suffectus est

CXLVI. DIONYSIUS II.

Cum decretum editum esset

C Res gestas, quæ electionem hujus Patriarchæ præcesserunt ac secutæ sunt, Malaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag. 164 & sequentibus ita commemorat: *Vulgata morte patriarchæ, clerici magnæ ecclesiæ scripserunt ad proximos antistites: quibus congregatis, frequens concilium factum est pontificum, clericorum, principum & multorum aliorum expertæ virtutis virorum. Aderat tunc in magna ecclesia patriarcha quoque Hierosolymitanus, cui nomen Germanus erat, & concilio ipse etiam intererat. Longa de patriarchico throno disputatione habita, unanimes salutarem constitutionem fecerunt, quam & in scriptum redegerunt, & infrà tum Hierosolymorum patriarcha subscripsit, tum quotquot aderant pontifices ac clerici. Aiebat illa sanctio sic, Quicumque præsulum vellet ullo modo fieri patriarcha absque eo ut cuncti essent congregati pontifices, metropolitæ, archiepiscopi & episcopi tum Orientis, tum Occidentis, tum Peloponnesi, hunc talem jam ipsum per se condemnatum, pontificatu & throno dejectum esse. Hanc condemnationem ab ecclesiæque consortio sejunctionem Heracleæ antistes sacra humerali & collari veste indutus, promulgavit.*

1373 *Tunc concordi voce emiserunt pernices nuntios ad pontifices cum regio mandato, eos congregarunt universos, & apud provincialem judicem, talem ordinationem constituerunt, quando-cumque aliquis patriarchatum sitiens non accederet in patriarcheium, sed tantum coitione aliquot pauciorum præsulum, clericorum, & primorum legeretur, perinde acsi ab universorum concilio electus esset, tunc synodum esse cogendam, in qua tales dignitate sua moverentur, & longè à magna ecclesia eradicati projicerentur; improbitatem hanc à nundinatione Simonis magi, de quo in libro rerum ab Apostolis Christi gestarum, ortum & nomen habere; contra eam exstare canonem Apostolicum; multa alia absurda & legibus adversa contra disciplinam rectam pugnare: his vitiis profligatis, in sacro omnium concilio legendum esse patriarcham, qui pacificè absque omni offendiculo, citra omnem vexationem & molestiam, summæ rerum præsit.*

D *circa electionem patriarchæ Constantinopolitani,*

magna pars cleri & populi

1374 *Eo tempore Galatæ oppidi cives inclinatione charitatis admodum propendebant in metropolitem Nicomediæ Dionysium, eo quod patria ejus Galata erat, quæ ipsum & genuerat & educaverat. Nec Galatianis modò carus erat, sed etiam Caramanitis seu Cilicibus, qui magnopere eum fieri patriarcham studebant. Itaque* XVII *die Aprilis, sabbato justi Lazari, synodus propter negotia quædam collecta est. Ibi sedentibus pontificibus, & clericis, & parte procerum secularium, & multis aliis, congregataque multitudine plebis, sermo incidit de patriarcha, quisnam in pontificum conventu faciendus esset. Tunc magnus sacellarius, nomine Serpeta, de loco suo surrexit, & stans erectus, clara voce dixit: Sancti pontifices, venerabiles clerici, fratres & universe piorum cœtus, auscultate. Prior patriarcha felicis memoriæ Hieremias sæpenumero, quando cum clericis nobis sedebat, referebat, se mortuo, alium neminem esse, qui fieret patriarcha, nisi sanctum Nicomediæ præsidem: nam esse ætate provecta pontificem, animo submissum, pacis amantem.*

E

elegit Dionysium,

1375 *Hac sententia audita, pars pontificum & clericorum surrexit; Galatiani item & Caramanitæ, nec non alii, qui diligebant Nicomediensem, eum rapientes unà cum pontificibus in magnam ecclesiam introduxerunt. Ibi suffragatione inita, minus ei dederunt indicium, & post Palmarum vesperas majus. Tum in patriarchicum solium extulerunt. Die Dominico Palmarum, in equo collocatum ad Bassas perduxerunt, quos ipse adoravit. Ibi nec superioris sanctionis meminere nec excommunicationis. Posteaquam in throno suo sedit, præteriit tota hebdomada Paschatis, quæ magna vocatur, sancti & venerandi supplicii servatoris Jesu Christi celebratio sine ulla perturbatione.* Post hæc auctor meminit de incendio, tunc exorto, quod ad nos non spectat.

F

anno Christi 1546,

1376 Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MDXLV num. 21 ex jam relatis characteribus chronologicis tempus hujus electionis ita assignat: *In locum ejus suffectus est, præsente Germano patriarcha Jerosolymitano, Dionysius metropolita Nicomediensis, patriâ Peranus seu Galatæus è regione Constantinopolis. . . . . Ejus porrò introitum referendum esse in subsequentem annum* MDXLVI *ex prædicta serie omnino intelligitur, dum dicitur, ejus nominationem factam esse die decimo septimo Aprilis, sabbato S. Lazari, & inthronizationem sequenti die Dominicâ Palmarum; qui characteres non concurrunt, nisi quando Pascha incidit in vigesimum quintum Aprilis, sicut eo anno contigit. Indeque certissimè Onuphrium redarguas, dum Dionysii ingressum ponit anno* MDXXXV, *quo incidit quidem decima septima dies Aprilis in sabbatum; sed vigesimo die post Pa-*

A *Paſcha, quod eo anno fuit vigeſimo octavo Martii.*

quem Turcæ ob diſſidia Græcorum

1377 Ceterùm Malaxus poſt memoratum incendium pag. 166 ſic pergit: *At verò principes urbis ſeu Baſſæ, audito patriarcham factum eſſe, valde moleſtè ferebant. Itaque in patriarchicam eccleſiam currere & pontifices adire dicentes: Quid hoc rei eſt? Litteræ, quibus in libro ſanctionem inſcripſiſtis, nondum ſiccatæ ſunt, veſtis collaris & humeralis, in qua promulgata fuit excommunicatio, adhuc foris eſt, nec in veſtiarium repoſita; ſubſcriptiones etiam veſtræ exſtant, ſi quis pontificum invadat in patriarchicum thronum, non omnibus pontificibus præſentibus, talem ſtatim per ſe illa dignitate dejectum eſſe. De hoc leges ſunt, ſententiæ firmæ ſunt. An ignoratis, & vos ipſos, & quem feciſtis patriarcham, voce legum veſtrarum de ſtatione veſtra deturbari. Reſponderunt pontifices: Sanè deturbarent nos leges, ſi voluntate noſtra violaſſemus legem & ſubſcriptiones noſtras. Nunc illud, quod fecimus, factum eſt invitis nobis, quia è ſynodo, ubi ſedebamus, nos contra voluntatem noſtram rapuerunt: ac quidam nos portabant pedibus, alii manibus; nonnulli medios complexi, pannos humerorum noſtrorum in terram abjecerunt; nudatos in templo nos incluſerunt. Præfractè denique denuntiarunt, aut Nicomedienſem deſignaremus, aut morte pœnas lueremus.*

B

majori tributo gravarunt,

1378 *Principes, his auditis, ſynodum ſequenti hebdomade convocant. Pontifices conſident, ſanctionem recitari poſtulant. At patriarcha Dionyſius, & qui cum ipſo faciebant, nec colloqui nec reſpondere ipſis volebant. Principes & major pars pontificum ut talem contumaciam viderunt, ad Baſſam retulerunt (qui erat Ruſta Baſſa, primus Veſirius, regis gener) & peſceſio augendo cauſam dederunt, ut exquireretur negotium illud novellæ conſtitutionis ſeu decreti: Si patriarcha, inquiunt, legitimè & ritè factus eſt, retineamus ipſum, pro patriarcha vero habentes, & honore debito proſequentes; ſin contra, quam lex præſcribit, factus eſt, deponatur. Recuſare patriarcha hoc, ſed auctione honorarii acquieſcere. At pontifices & primates, hoc viſo, cum admittere auctionem, denuo tanto majorem fecerunt additionem. Fuerat peſceſium initio aurei quingenti; tunc verò ad tria millia aureorum perduxerunt.*

C

& quem Græci juſſu imperatoris pro legitimo patriarcha agnoſcere coacti ſunt.

1379 *Enimvero Patriarcha ipſe, & qui ei favebant pontifices, clerici, & pars populi inter ſe concilium habebant, quid de hoc facerent. Convenit inter eos, dandum eſſe ſupplicem libellum ad regem; cum hoc certum eſſet, primum Veſirium, ipſum Ruſta Baſſam magnopere commodis adverſari Patriarchæ. Hoc ubi ſic decrevere, pararunt ſupplicationem, tamquam nomine totius populi ſcriptam, hunc Dionyſium ſibi patriarcham expetentis. Quodam die rex mari ad Camelogephyrum (pontem camelorum dixeris) perrexit: quod ut Chriſtiani cognoverunt, cucurrerunt illò, ferentes ſupplicationem, quam humiliter ei porrexerunt. Rex in palatium ſuum reverſus, eam legit, & extemplo Ruſta Baſſam accivit, & valde hoc nomine objurgavit. Tandem ei dixit: Eſt hæc ſententia mea, ut fiat, quod populus meus vult. Tum Baſſa cum metu regis non haberet, quod aliud faceret, miſſo equite, quem zauſchum vocant, Patriarcham ex oppido Galata, quo ejectus fuerat, accerſivit; qui in patriarcheium reductus, ſedem ſuam recuperavit. Paucis diebus pòſt, honorarium ter mille ducatorum accepit, allatumque in conſeſſum Baſſarum quæſtori tradidit, à quo ad regem adductus, manum hujus oſculatus eſt, quemadmodum conſuetudo patriarcharum fert. Cumque poteſtatem & jus, ab eo datum, accepiſſet, in ſolio ſuo ſecurus ſedit, liberè eccleſiam regens & jurisdictionem exercens. Adverſarii verò pontifices, cum rem impedire non poſſent, eum pro domino ſuo & rege & patriarcha agnoverunt & honorarunt. Ita ſinguli domos ſuas diſceſſerunt.*

SEC. XVI.

Putamus, partem Menæorum Græcorum,

1380 Suſpicor ad hunc Dionyſium ſpectare præfationem, quæ ante menſem Septembrem Menæorum Græcè legitur, & cui præfigitur hic titulus: Τῷ πανιερωτάτῳ ἀρχιερεῖ κυρίῳ Διονυσίῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τῷ νεοδημόνι καὶ ἀγαπητοῖ δ' Ἑλληνικῆ γένους, Ἀντώνιος ὁ Ὑπαρχος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Hoc eſt: *Sanctiſſimo præſuli domino Dionyſio, patriarchæ Conſtantinopolitano, curatori & defenſori Græcæ nationis Antonius Hyparchus ſalutem.* In hac hypotheſi ad eumdem Dionyſium pertinet titulus, qui cum aliquot verſiculis menſi Januario Menæorum ita præmittitur: Τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιερεῖ Κωνσαντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, κυρίῳ Διονυσίῳ Ἰωάννης Ὁμινδόνιος ὑπερέχειν. Id eſt: *Sanctiſſimo præſuli Conſtantinopoleos novæ Romæ & œcumenico patriarchæ, domino Dionyſio Joannes Homindonius ſalutem.* Hæc, ni fallor, ad Dionyſium hujus nominis ſecundum diriguntur.

E

quæ Venetiis poſtmodum excuſa ſunt,

1381 At dices, hunc Dionyſium in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe ante medium ſeculi XVI, & illas Menæorum partes tantummodo circa finem ejuſdem ſeculi primùm typis vulgatas eſſe. Quomodo igitur, inquies, poſſunt iſti tituli convenire huic Dionyſio, qui veroſimillimè exeunte ſeculo XVI jam dudum è vivis exceſſerat? Statuendus eſt itaque alius Dionyſius, qui circa finem ſeculi XVI ſedem Conſtantinopolitanam occupaverit. Fateor, hanc difficultatem non eſſe levem, & ita etiam cenſuiſſe Papebrochium noſtrum, quando tomo III Junii pag. 808 ſic ſcripſit: *Menæa Græcorum, quæ Bollando noſtro placuit* MAGNA *vocare, excudi Venetiis cœperunt anno* MDXCV, *cum eſſet Conſtantinopolitanus patriarcha dominus Dionyſius, cui Antonius Hyparchus longam inſcribit præfationem de calamitoſiſſimo ſtatu totius Græcæ nationis quoad corporis & animæ bona, multis quærens in ejus cauſam; præcipuam autem veramque non attingens, licet præ oculis poſitam omnibus, ſchiſmatis ſcilicet pertinaciam, & diviſionem ab Eccleſiæ Capite, à quo quodcumque ſejungitur membrum, marceſcere & emori neceſſe eſt.* Papebrochius igitur hoc loco clarè ſupponit, anno Chriſti MDXCV aliquem Dionyſium eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuiſſe.

F

dedicatam fuiſſe huic Dionyſio,

1382 Sed cum in catalogis noſtris non inveniam ullum Dionyſium, qui eo tempore eccleſiam Conſtantinopolitanam rexerit, ſuſpicari pergo, Antonium Hyparchum & Joannem Homindonium ſub hoc Dionyſio ſecundo Menæa ad commodiorem Græcorum uſum digeſſiſſe, & labores ſuos patriarchæ tunc ſedenti dedicaſſe; poſtmodum verò illa Venetiis prælo mandata eſſe ſimul cum præfationibus, quas priores collectores operi præfixerant: nam Græci, qui editionem Venetam curarunt, à primis collectoribus diverſi ſunt, ut in fronte cujuſque menſis videre eſt. Ad hanc ſuſpicionem me maximè movet ſilentium Matthæi Cigalæ & Philippi Cyprii, qui exeunte ſeculo XVI vivebant, & non meminerunt in ſuis catalogis de ullo iſtius temporis Dionyſio, quem certè non omiſiſſent, ſi ſua ætate eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernaſſet. Adde, quod catalogus Renaudotianus, qui Conſtantinopoli ſcriptus eſt, incipiat ab anno Chriſti MDXCIV, poſt

SEC. XVI. quem Dionysius iste in cathedra Constantinopolitana sedere debuisset, primo Matthæum, aliosque patriarchas enumeret, nulla circa id tempus de quodam Dionysio facta mentione, ut infrà apparebit.

qui post multa cum clericis suis dissidia, aliaque gesta

1383 Ceterùm Malaxus de hoc Dionysio secundo memorat sequentia: *Temporibus hujus Patriarchæ multæ discordiæ, confusiones, perturbationes inter ipsum & pontifices & clericos exortæ sunt, ac plures turbulentæ synodi celebratæ. Condidit hic Patriarcha in patriarcheii parte, quæ ad occasum solis vergit, quatuor conclavia seu cellas in superiore loco, & alia totidem inferiùs his subjecta, & prope hæc equile spatiosum & pulchrum; duo quoque pulpita libris imponendis fecit, ubi quæ ab aliquo leguntur, ab aliis cantantur in dextero & sinistro choro, nec non alia quædam, ecclesiæ usibus accommoda. Hoc Patriarcha sedente, deposita est sanctæ crucis figura, Bassæ jussu, de superiori parte, ubi campanis locus erat, templi Pammacaristæ, quod in patriarcheio est, quæ crux eminus longè è terra marique conspicua fuerat, omnibusque Christianis patriarcheium conspecta notum fecerat. Eâ depositâ, magnus mœror omnium piorum animos invasit.*

B

circa annum 1555 ex hac vita discessit.

1384 *Post hæc Patriarcha morbo exstinctus est, cui justa in templo prædicto psalmorum cantu & omni cæremoniarum genere ritè facta sunt. Corpus ejus in sanctissimæ Deiparæ monasterio vicinæ insulæ Chalcæ, ad ipsum pertinente, humatum.* Non scimus, quo fundamento Onuphrius Panvinius primùm anno Christi MDLV successorem huic Dionysio assignet, cum neque Manuel Malaxus, neque Philippus Cyprius expresserit ullos gubernationis annos, ex quibus facilè tempus mortis erueremus. Numerus autem annorum excidit in catalogo Matthæi Cigalæ, qui post alia de Patriarcha illo sic scribit: *Defunctus patriarchatu annos ....., placida morte obiit.* Sed cum fortè Panvinius alibi istud successoris initium invenerit, & nihil ei opponere possimus, chronotaxim Onuphrii Panvinii in hac parte sequimur, & mortem Dionysii circa annum Christi MDLV collocamus; ita ut juxta superiorem chronologiam nono aut decimo administrati patriarchatûs anno ei successerit

C

CXLVII. JOASAPHUS II.

Dionysio defuncto successit Joasaphus,

MAlaxus lib. 2 Turco-Græciæ pag 169 & sequente fœdis coloribus (id alius scriptor injustè factum vult, ut postea videbimus) hunc Patriarcham depingit, postquam de electione ipsius præmisit sequentia: *Vulgato patriarchæ Dionysii obitu inter antistites, multi & ab Oriente & ab Occidente in urbem confluxere. Ibi concilio habito, de sententia pontificum, clericorum, primorum, & totius populi electus est patriarcha, sanctissimus Adrianopoleos metropolita, Joasaphus, cui primò minor de more significatio data est; deinde, vespertino cantu peracto, major. Cumque gratias ritè egisset, pedum sacrum ab Heracleensi accepit, quem demisse venerans, osculum manui ejus infixit: majorem verò significationem dedit ei reverendus & doctissimus vir, magnus sacratissimæ magnæ Christi ecclesiæ chartophylax seu commentariensis, Alexander Terensis.*

qui varia ædificia construxit,

1386 *Postquam hic patriarchicæ dignitati præpositus fuit, concursu totius populi, sacri & profani ordinis, seniorum & juniorum ei congratulantium & venerationem exhibentium exceptus est. Erat tunc temporis pescesium trium millium, uti diximus, aureorum, vitio eorum, qui ad tantam id auctionem perduxerant. Eam certè summam superior patriarcha Dionysius dederat. At hic Joasaphus sedem indeptus, magna arte, multis machinationibus, plurium donorum distributione tantum effecit, ut uno mille defecto, pescesium posthac bis mille aureorum remaneret. His secum acceptis, ad consilium perrexit, manumque Sultani osculatus, insigne potestatis accepit. Paucis diebus elapsis, totum septum, quo patriarcheium circumdatum erat, cum veteribus & putrefactis tuguriis destruxit, advectisque calce, lapidibus, tegulis & coctilibus lateribus, murum ipsi patriarcheio circumdedit, ita ut nunc castri pulcherrimi & muniti speciem habeat. Ædificavit quoque duo speciosa & ampla palatia in parte sinistra exeunti è patriarcheio prope sacratissimam patriarchæ cellam: ad hæc coquinam & molendinum. Insuper vasis sacris magnam ecclesiam auxit, & ornavit thuribulo, pelvi, candelabris duobus, ex argento omnibus, nec non aliis magni pretii & splendoris ex auro utensilibus sacris & vestibus.*

D

E

& quem synodus Græcorum anno 1565 exauctoravit,

1387 *Erat porrò hic Patriarcha admodum superbo ingenio, & gloriæ præter modum avido. Hinc in magnas concertationes cum venerando clericorum cœtu, & cum viris nobilitate præstantibus venit: atque ut sibi adjutores, adversariæ factionis destruendæ causâ paratos haberet, nuntiis emissis, cunctos Orientis, Occidentis, & Peloponnesi pontifices congregavit. Qui cum venissent, in magna ecclesia congregati sunt. Synodo autem facta, ipsum simoniæ convicerunt, & ex sententia sacrorum apostolicorum canonum pontificio throno patriarchicoque honore dejecerunt.* Tum subdit ipsam depositionis sententiam, quæ lata est *anno septies millesimo septuagesimo tertio* mundi conditi, id est Christi MDLXV, *mense Januario, Indictione octava*, & cui quinquaginta duo antistites subscripserunt, ut ibidem videri potest.

(*Zygomalas hanc synodum accusat injustitiæ*)

1388 Theodosius Zygomalas lib. 1 Turco-Græciæ pag. 96 famam hujus Joasaphi contra publicum condemnationis instrumentum ita tueri conatur: *Observa quoque hoc* (sic in epistola sua Crusium monet) *Malaxum in iis, quæ ex multis collecta conscripsit, non per omnia veritatem sequi: interdum enim ad gratiam loquitur, nonnumquam ex odio. Exemplo sunt, quæ in Joasaphum patriarcham, virum sanctum, & nominis Græci amantem, & invidiâ injustè patriarchatu dejectum dixit. Constat certè nobis, eos, qui conspiraverant contra ipsum in sententia ferenda, principesque auctores injuriæ exstiterunt, omnes in multa mala, atque adeo in miserabile exitium incidisse; nimirum Deo injustum in illum suffragium latum in apertum proferente (ut quidem mea fert opinio) & quod animadversurus sit in eos, qui justo homini iniquam pœnam irrogaverint; quem equidem Deo acceptum, ut pium virum & virtute per vitam præditum fuisse arbitror.* Dum Zygomalas sic unum Joasaphum defendere nititur, quinquaginta duos schismaticæ suæ ecclesiæ præsules de gravissima invidia ac injustitia accusat. Crusius in sua Turco-Græcia pag. 274 & 275 ex narratione cujusdam Græci refert aliam hujus dejectionis causam, ubi etiam à pag. 290 exhibet ipsam Joasaphi exauctorati epistolam, in qua hic de injuria sibi illata conqueritur, & ad aliud magis æquum judicium provocat. Nos interim hanc litem supremo Judici ac cordium scrutatori decidendam relinquimus.

F

1389 Ceterùm sub hoc Patriarcha Lutherani in-

A incaſſum ſperabant, hæreſim ſuam à ſchiſmatica Græcorum eccleſia recipiendam aut approbandam eſſe, ut Leo Allatius lib. 3 de Conſenſione perpetua Occidentalis & Orientalis eccleſiæ cap. 8 num. 2 teſtatur his verbis: *Pertentarunt ſæpius Occidentales hæretici Græcorum animos maximis etiam pollicitationibus allicere ad proprias hæreſes. . . . . Primus, qui id conaretur, fuit Philippus Melanchthon, qui Auguſtanæ confeſſionis, Græcè à Paulo Dolſcio Plauenſi converſæ, ut Martinus Cruſius notat, anno* MDLIX *à Joanne Oporino editæ, exemplum ad Joſaphatum* *, *patriarcham Conſtantinopolitanum, per Demetrium Myſum, diaconum ejuſdem eccleſiæ, miſit; tradens, in ſuis eccleſiis doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum ſervari, ſibi hæreſes veteres & ſuperſtitiones odio eſſe. Melanchthonis epiſtola nec reſponſione digna judicata eſt à Conſtantinopolitano.* Cum itaque Joaſaphus ineunte anno Chriſti MDLXV è ſede Conſtantinopolitana dejectus eſſet, ad eamdem mox evectus eſt

& ſub quo Lutherani approbationem ſuæ hæreſis fruſtra à Græcis obtinere tentarunt.

* lege Joaſaphum

B

CXLVIII. METROPHANES III.

Joaſapho exauctorato ſtatim ſuffectus eſt Metrophanes,

HUnc ſtatim Joaſapho exauctorato ſucceſſiſſe, ſatis patet ex verbis Malaxi, qui lib. 2 Turco-Græciæ à pag. 175 electionem ipſius ita narrat: *Exturbato ad hunc, quem diximus, modum patriarchica ſede in pontificum conſeſſu Joaſapho, ſuffragiis eorumdem deſignatus eſt Cæſarienſis, patriarcha; ſucceſſitque is, utraque ſignificatione accepta, in ſublimi throno. Ceterùm ſub hujus patriarchatu fuerunt quidam pontifices, qui non accipiebant ob ſacerdotes creandos pecuniam; ſed tantùm embaticium* (eſt honorarium, quod Græci clerici pro obtento gradu vel inita dignitate præſulibus pendebant, ut Cangius in Gloſſario Græco-barbaro notat) *aliquis capiebat, quando ſacerdotem aliquem faciebat, dante id eccleſia.*

qui patriarchatui renuntiavit

1391 *Atque cognoſcite, quæſo, quodnam embaticium quidam eorum acceperint, cum in ipſa ordinatione nullos caperent nummos, ut ne ſanctionem ſacrarum legum & antiſtitum tranſirent, neu eodem cum Simone mago crimine condemnarentur;* C *capiebant exinde duplum embaticium. Ita è tali nundinatione nihil eis decedebat; ſed ad idem ſatiandæ avaritiæ ſuæ principium redibant. Væ, væ illis! Non patitur ſe irrideri Deus, neque in perſonam intuetur, nec regis, nec principis, nec pontificis, nec cujuſquam alius; verùm ſingulis ſecundum facta ſua gratiam refert: quippe Deus juſtus. Idem dehinc Patriarcha ſcripto reſignavit patriarchicum ſolium & pontificatum ad quartum Nonas Maii, die Dominica, poſt Nicomediæ præſulis deſignationem. Eam reſignationem pontifices & clerici acceptam in codicem magnæ eccleſiæ retulere. Sub hoc patriarcha Metrophane rebus humanis exemptus eſt Sultanus Suleimanes, rex quartus urbis, poſtquam* XLVII *annos regnum adminiſtraſſet. Eo regnante fuerunt hi patriarchæ, quos ſubjecimus.* I. *Hieremias, qui fuerat metropolita Sophiæ.* II. *Dionyſius metropolita Nicomediæ.* III. *Joaſaphus metropolita Adrianopoleos.* IV. *Metrophanes, qui metropoliten Cæſareæ egerat. Suleimanæ mortuo ſucceſſit in regno filius ſuus Selimes, quo imperante, reſignationem fecit prædictus Metrophanes.*

1392 Cum Selimes Turcarum imperator circa finem anni MDLXXIV obierit, ex dictis conſtat, Metrophanem ante hoc tempus patriarchatui ſuo renuntiaſſe. Spondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum MDLXXII num. 27 abdicationem Metrophanis ita refert: *Hoc anno* (nimirum Chriſti MDLXXII) *ad quartum Nonas Maii Metrophanes patriarcha Conſtantinopolitanus Græcus ſponte dignitate ſe abdicaſſe dicitur.* Sed cum Metrophanes ineunte anno MDLXV cathedram Conſtantinopolitanam aſcenderit, ut ſuprà diximus, non invenio novem adminiſtrationis annos, quos Matthæus Cigala & Philippus Cyprius ei tribuunt, niſi forſan tempus ſecundi patriarchatus inter hos novem annos computarint. Cum autem Metrophanes dignitatem ſuam abdicarit quarto Nonas Maii, die Dominica, & anno Chriſti MDLXXII fuerint litteræ Dominicales FE, abdicatio illa ad hunc annum referenda eſt, ut conſideranti apparebit. Ceterùm de hoc Patriarcha quædam inferius dicenda reſervamus, quando ad ſedem ſuam redibit. Interim locum ipſius occupavit

Sec. XVI. menſe Maio anni 1572.

CXLIX. JEREMIAS II.

E

Sequenti die poſt abdicationem hujus ſubrogatus eſt Jeremias,

HUnc patriarcham magnis laudibus extollit Malaxus, dum poſt proximè relatam Metrophanis abdicationem pag. 176 hæc ſubnectit: *Tunc contigit, hic eſſe in magna eccleſia aliquot pontifices, numero viginti aut amplius, ſynodoque habita conſedere cum honoratiſſimo clericorum cœtu, ut eligerent patriarcham, corpore & animo dignum, qui paſceret eccleſiam Chriſti rectè & juſtè, tamquam viva ipſius imago. Conſentientibus igitur ſuffragiis legerunt ſacratiſſimum & divinis dotibus exornatum metropolitam Lariſſæ, dominum Hieremiam, pontificem juſtum, vitæ inculpatæ, verum, pium, miſericordem, ſanctum, innocentem, labis expertem; ut jam factum ſit id, quod divus Paulus ad Hebræos ſcribit: Fratres, talis nos decebat pontifex, & quæ ſequuntur.* Tempus verò ſucceſſionis ibidem pag. 178 ſic accuratè exprimit: *Evectus autem eſt in excelſum & illuſtrem hujus dignitatis locum anno conditi orbis ſupra ſepties milleſimo octogeſimo* (id eſt Chriſti MDLXXII) *tertio Nonas Maii.* Ex hoc diſtincto electionis tempore ſequitur, Jeremiam poſtero die in locum Metrophanis abdicantis ſucceſſiſſe.

F *vir laudibus & rebus geſtis clarus,*

1394 Deinde Malaxus ibi & ſequentibus paginis varia hujus Jeremiæ geſta prolixè commemorat, quæ à Spondano ad annum Chriſti MDLXXII num. 27 ſic in compendium rediguntur: *Hoc anno ad quartum Nonas Maii, Metrophanes patriarcha Conſtantinopolitanus Græcus ſponte ſe dignitate abdicaſſe dicitur, & in ejus locum ſuffectus Jeremias ex civitate Anchiolo, Ponto Euxino vicina, archiepiſcopus Lariſſenus, ætate juvenis: quippe qui vix tunc annum trigeſimum ſextum exegiſſet; ſed vir admodum apud ſuos laudatus de pietate & virtutum cultu ac ſtudio ſacrarum Litterarum. A Selimo Turcorum imperatore, de more ſoluto peſceſio, confirmatus, ante omnia ſynodo habita, penitus proſcripſit infauſtum illud ſimoniacum embaticium, de cujus introductione dictum ſuperiùs. Templum patriarchale reſtauravit, ac perpulcris ſacris imaginibus, aliiſque egregiis ornamentis decoravit; thronum patriarchalem magnificum erexit, veſtes pretioſas eccleſiæ contulit, palatiumque ampliavit, ac nova ædificia conſtruxit: ita enim impenſus ejus laudator Emmanuel Malaxus in patriarcharum Conſtantinopolitanorum hiſtoria, quæ ibi in hoc Jeremia deſinit.* Si Malaxus ſchiſmaticus, qui circa annum

SEC. XVI. MDLXXX obiit, poſtrema Jeremiæ geſta cognoviſſet, non tantopere ipſum laudaſſet; cum poſtea unionem cum eccleſia Romana amplexus fuiſſe videatur, ut apparebit ex infrà dicendis, quando ſedi ſuæ fuerit reſtitutus.

ſub quo Lutherani iterum fruſtra laborarunt,

1395 Lutherani ſub hoc Patriarcha iterum fruſtra tentarunt erroribus ſuis Græciam inficere, aut ſaltem approbationem eorum à Græcis extorquere, ut Spondanus ad annum Chriſti MDLXXIV num. 16 refert his verbis: *Hoc eodem anno Jacobus Andreæ, Schmidelinus ab arte fabrili, quam initio exercuit, dictus, poſteaque inter præcipuos Lutheranorum miniſtros connumeratus, Tubingenſiſque academiæ cancellarius, & Martinus Cruſius, Græcarum litterarum ibidem profeſſor, per Stephanum Gerlachium, ejuſdem hæreſis Lutheranæ ſectatorem, ac concionatorem Davidis Ungnadii baronis & oratoris Cæſarei ad Selimum Turcorum imperatorem, obtulerunt Jeremiæ Græcorum patriarchæ Conſtantinopolitano Auguſtanam Confeſſionem, Græcè dudum converſam à Paulo*
B *Dolſcio, ſeu ab ipſo Melanchthone Dolſcii nomine, ac cum eodem de concordia, cum nonnullis ejus deceſſoribus fruſtra tentata egerunt, tum in odium Romanæ Eccleſiæ, tum ut antiquam ſuæ ſectæ ſucceſſionem oſtendere poſſent.*

ut Græciam erroribus ſuis inficerent,

1396 *Quæ nundinatio cum in aliquot ſequentes annos protracta fuerit, plurimis ſcriptis ultro citroque epiſtolis, multiſque aliis ejuſdem farinæ libris Conſtantinopolim ad id miſſis, atque inter ceteros compendio theologiæ Jacobi Heerbrandi Juliacenſis, ab eodem Martino Cruſio Græcè reddito; Gerlachio id diligenter curante, ac poſt eum Salomone Schweigkero, ſucceſſoris Ungnadii in ea legatione Joachimi à Sintzendorff eccleſiaſte; nihil tamen perfici potuit, Patriarcha, quamquam valde honeſtè erga eos ſeſe gerente, non ſolùm tamen renuente in religionis dogmatibus eis ſuffragari, verùm etiam apertè refragante, & Catholicorum omnia, quæ Lutherani impugnabant, confirmante, atque eorum errores detegente, uti videre eſt in trinis ipſius reſponſionibus: cum illi, non priori anni* MDLXXVI *ſatis prolixâ contenti, iterum atque iterum reſcribentes, & ſuam doctrinam defendere & Patriarchæ argumenta convellere ſatagentes, alteram ac tertiam declarationem elicuerunt, haud primâ illâ ſibi æquiores vel auſpicatiores: adeo ut in fine tertiæ, tædio affectus importunæ illorum pervicaciæ, coactus fuerit poſt exprobratam ipſorum diſcordiam à dogmatibus eccleſiæ*
C *& inter ſeſe, demum rogare eos, ne poſtinde moleſti ipſi eſſent, neque amplius de iis ſcripta mitterent: quippe qui præſumentes plus vetere & nova Roma ſapere, verorum theologorum ſcriptis relictis, ſua ipſi meliora ducerent; ſacros quidem antiquæ eccleſiæ theologos verbis honorantes, factis verò rejicientes, ex quorum nihilominus interpretatione haurienda ſit probatio fidei veteris ac primitivæ Eccleſiæ.*

aut ſaltem à Græcis approbationem ſuæ hæreſeos extorquerent,

1397 *Primam verò eamdemque prolixiorem Patriarchæ reſponſionem, cum ipſi eam apud ſe reconditam ſervarent, primus in publicum emiſit à quodem archimandrita Græco acceptam & in Latinum verſam Staniſlaus Socolovius, Stephani regis Poloniæ theologus, titulo* CENSURÆ ORIENTALIS ECCLESIÆ; *quam deinde cum ceteris, à Patriarcha anno* MDLXXIX *&* MDLXXXI *redditis, ipſimet pudore ſuffuſi Socolovianæ editionis, qua ipſorum ignominia detegebatur, ſuis additis ad ſingulas reſponſis, publicarunt Græcè & Latinè cum præfatione; adverſus quam Joannes Baptiſta Fiklerus juris-conſultus* SPONGIAM *ſcripſit, &*
D *ipſe Socolovius reſpondit, ac ſententiam definitivam Patriarchæ adjecit cum antidoto ultimæ reſponſionis Lutheranorum ad cenſuram Patriarchæ de articulis Confeſſionis Auguſtanæ.* Leo Allatius in Conſenſione perpetua Occidentalis & Orientalis eccleſiæ lib. 3 cap. 8 num. 3 ſimilia refert; & ex epiſtolis Jeremiæ patriarchæ aliqua recitat.

ut ex Hieroſolymitana ſchiſmaticorum ſynodo

1398 Lutheranos hanc repulſam à Græcis paſſos eſſe, confirmatur ex Hieroſolymitana Græcorum ſynodo, in qua apud Harduinum noſtrum tomo XI Conciliorum col. 186 leguntur ſequentia: *Elapſis ab Luthero quinquaginta annis, Martinus Cruſius Tubingenſis, ceterique cum eo novitatum Lutheri peritiores (porro non alia eſt Lutheri hæreſis atque Calvini, quamquam nonnihil videtur intereſſe) ſuæ capita profeſſionis ad eum, qui Catholicæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ id temporis clavum tenebat, direxere; quatenus uti dicebant, dignoſcerent, an cum Orientali eccleſia de doctrina convenirent. Verùm ad illos & contra ipſos inſignis ille Patriarcha ſermones tres ſeu magis peritas reſponſiones reſcripſit, quibus & omnem* E *eorum hæreſim theologicè juxta ac catholicè confutabat, & orthodoxas opiniones, quaſcumque à principio eccleſia obtinuit Orientalis, eos edocebat: quamquam hæc illi nequaquam attenderunt; quippe nuntium pietati penitus remiſerant. Habetur liber iſte Græcè & Latinè editus Wittembergæ in Germania* (Græcè ſcribitur ἐν Βιττεμβεργίδι τῆς Γερμανίας) *anno ſalutis milleſimo quingenteſimo octuageſimo quarto.*

& epiſtola Arſenii hieromonachi probatur.

1399 Arſenius hieromonachus jam dudum antea de eodem negotio ſimilia tradiderat in epiſtola ad amicum, quam Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 8 num. 5 Græco-Latinè edidit, & ex qua ad rem noſtram excerpimus ſequentia: *Ceterùm verè hæc tum à me eſſe dicta, manifeſtò liquet ex iis, quæ annis abhinc non multis, adminiſtrante eccleſiam noſtram Hieremia, geſta ſunt: etenim is à Lutheranis Germaniæ ad concordiam communionemque dogmatum invitatus, partim multa pollicentibus iis, partim comminantibus, & violenter inſtantibus, flecti non potuit tamen, atque omnibus eorum impetibus generoſè fortiterque repugnavit: & certè quid ipſe, tum ſubjectæ ſibi eccleſiæ ſentirent, expoſitione bene longa diſertè conteſtatus eſt.* Ex his Arſenii litteris rurſus infrà fragmentum quoddam proferemus. F

Cum Jeremias anno 1579 relegaretur,

1400 Deinde Spondanus in iiſdem Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MDLXXIX num. 22 dejectionem hujus Patriarchæ ſic memorat: *Ad finem anni* (ſcilicet MDLXXIX) *Jeremias patriarcha Conſtantinopolitanus Græcus, deſtitutus patrocinio Michaëlis Cantacuzeni, Græcorum potentiſſimi, cujus operâ patriarchatum, depoſito Metrophane, adeptus fuerat (qui Michaël anno ſuperiori accuſatus de turbis in Walachia & Moldavia concitatis, Amuratis juſſu Anchiali in domo ſua laqueo ſuſpenſus fuit, ejus bonis publicatis) eodem procurante Metrophane, depoſitus ac relegatus eſt, ipſeque Metrophanes reſtitutus.* Hæc auctor ille collegit ex variis teſtimoniis, quæ in margine citat, & quæ in Turco-Græcia Martini Cruſii pagg. 43, 68, 212, & 274 legi poſſunt.

METROPHANES III iterum.

IS menſe Decembri anni MDLXXIX ad cathedram ſuam rediit, illamque tunc pauco tempore occupavit: nam Matthæus Cigala & Philippus Cyprius ſecundo ipſius patriarchatui tantum-

A tummodo novem menſes adſcribunt. Hoc confirmatur ex epiſtola Schweigkeri, qui ineunte anno MDLXXXI ad Martinum Cruſium ſcripſit, Metrophanem *die undecima Auguſti* anno MDLXXX obiiſſe, ut in Annotationibus Turco-Græciæ pag. 212 Cruſius teſtatur. Exiguum diſcrimen occurrit circa diem obitûs in litteris Theophanis hieromonachi, ad metropolitam Joanninorum datis, qui lib. 4 Turco-Græciæ pag. 335 inter alia huic mortem Metrophanis ita indicat: *Paucis tibi ſignifico, ſanctiſſimum patriarcham dominum Metrophanem in beatas ſedes receptum eſſe, idque nono die proximi Auguſti menſis, feriâ tertiâ, horâ noctis primâ, iterumque in throno ſedere dominum Hieremiam.*

menſe Decembri ejuſdem anni ad ſedem CP. rediit Metrophanes,

1402 Etiamſi dubitari poſſit, utrùm Metrophanes verè & conſtanter unionem Eccleſiæ Romanæ amplexus fuerit, non videtur tamen ab ea multum abhorruiſſe, cum Stephanus Gerlachius ad Martinum Cruſium, ut hic in Turco-Græcia pag. 212 teſtatur, menſe Martio anni MDLXXVIII de Patriarcha illo exauctorato ſic ſcripſerit: *Vir eſt humaniſſimus, ſimulque gravis, nec à noſtris eccleſiis* (nimirum Lutheranis) *animo alienus. Cumque olim Cæſareæ metropolitam agens, eccleſiam Orientalem cum Occidentali unire ſtuderet, ejus rei gratiâ Romam profectus, inde à ſynodo clericorum & nobilium, Conſtantinopoli habita, excommunicatus fuit. Attamen poſtea virtute ſua ad patriarchæ honorem, quo propter ſuam doctrinam & prudentiam dignus erat, aſcendit. Me ſæpius ſe in urbe, & in vicina inſula Chalce, ubi monaſterium ſanctæ Trinitati ſuis ſumptibus ædificavit, inviſentem, Teſtamentoque novo Græco, pulcherrimè excuſo, donantem humaniſſimè ſemper accepit.*

qui ab unione cum Latinis non abhorruit,

B

1403 Hiſce conſonat teſtimonium Augerii Giſleni Busbequii, qui eo tempore legatum Ferdinandi I, auguſtiſſimi Romanorum imperatoris, apud Turcas agebat, & propter graſſantem Conſtantinopoli peſtem ad vicinas inſulas diverterat: is enim in Epiſtola 4 legationis ſuæ Turcicæ de eodem, ni fallor, Metrophane ſic meminit: *Fuit mihi, dum in illis inſulis vixi, notitia cum Metrophane metropolita, qui cœnobio in Chalci, una iſtarum inſularum, præeſt, viro humano & non indocto, concordiæ inter Latinam & Græcam eccleſias percupido, præter conſuetudinem reliquæ gentis, quæ ferè noſtræ religionis homines, ut impuros & profanos, averſatur.* Cum itaque Metrophanes ille juxta ſuperiùs dicta menſe Auguſto anni MDLXXX obiiſſet, menſe Decembri ejuſdem anni ſedem Conſtantinopolitanam occupavit

& anno 1580 ex hac vita migravit.

C

JEREMIAS II iterum.

Poſt mortem Metrophanis exeunte anno 1580 ad ſedem CP. reverſus eſt Jeremias,

SPondanus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti MDLXXIX num. 22 ex ipſa Jeremiæ epiſtola oſtendit, illum poſt mortem Metrophanis, anno MDLXXX, die XXIV Decembris, ſedi ſuæ reſtitutum fuiſſe, & ibidem ad ſecundum ipſius patriarchatum refert ſequentem hiſtoriam his verbis: *De ipſo verò Jeremia inter alia laudabilia legimus, cum Græcus quidam monachus, qui Jeroſolymis venerat, ut pecuniam à plebe corraderet, mentiretur, non longè à Jeroſolyma lapidem cælitus cecidiſſe, cui inſcriptum eſſet, mundum poſt paucos dies interiturum; eique commento ut fidem faceret, litteras monſtraret, quas ſe ab Alexandro patriarcha habere aiebat, quibus promittebatur peccatorum indulgentia omnibus, qui eas pecuniâ compararent; Jeremiam patriarcham, ubi hæc audivit, monachum ad ſe evocatum, & in mendacio perſiſtentem, publicè excommunicaſſe, & ſimul eos, qui deinceps tales ab eo indulgentias emerent; qui verò jam emerant, juſſos à Patriarcha fuiſſe eas proferre, quæ præſente monacho igni traditæ fuere, ipſeque monachus pecuniam ſingulis reſtituere coactus, qui ſingulas ducato vendiderat, tunc & ipſum impoſtorem amarè flentem à Patriarcha eccleſiæ reſtitutum fuiſſe.* Hæc haud dubiè deſumpta ſunt ex Annotationibus Cruſii ad ſuam Turco-Græciam pag. 509, ubi hæretici eamdem hiſtoriam contumelioſâ adverſus Romanum Pontificem clauſulâ fœdarunt.

SEC. XVI.

1405 Sub ſecundo hujus Jeremiæ patriarchatu prodiit famoſa illa anni emendatio per reſectionem decem dierum, quæ juſſu Gregorii XIII Papæ facta eſt, & quam heterodoxi ex odio contra Romanum Pontificem acriter impugnarunt, quamvis ea res ad fidem minimè pertineret. Inter alios adverſus hanc eruditam temporis correctionem ex caſtris hæreticorum eruperunt Joſephus Scaliger & Michaël Mæſtlinus, qui ſibi principatum hujus ſcientiæ ſuperbè arrogabant. Verùm Chriſtophorus Clavius Germanus, Antonius Poſſevinus Italus, & Dionyſius Petavius Gallus, eruditi Societatis noſtræ ſacerdotes, hos alioſque adverſarios ita retuderunt, ut iis ad certamen redeundi voluntatem ademerint, ac plures etiam hæretici argumentis horum acquieverint.

qui primò cum hæreticis quibuſdam

E

1406 Antonius Poſſevinus noſter occaſione Calendarii Gregoriani, cujus emendationem contra Davidem Chytræum tuetur, ſect. 4 cap. 6 de Jeremia Conſtantinopolitano ſic meminit: *Ergo inter Chriſtianos reges, qui anni emendationem à Gregorio XIII Pontifice maximo editam admiſerunt, Stephanus, hujus nominis primus, Poloniæ rex fuit, qui tanta in vaſtitate provinciarum ac varietate nationum & rituum, addo ſchiſmatum & hæreſum, nihil prius habuit, quam ut Eccleſiæ deliberatio de tanta re exciperetur ab omnibus. Reſtitere vehementer Rutheni, quos concepti ſchiſmatis tumor, & altiſſima theologiæ ac bonarum diſciplinarum, linguæ item Græcæ, ignoratio, mirificè ſuis conſuetudinibus implicitos tenet. Itaque miſerunt Byzantium, ubi evocato Alexandrino patriarcha, Jeremias, qui Conſtantinopolitanam ſedem non ita multò antè obtinebat, ſynodicam epiſtolam ſcripſit, qua Ruthenis & Græcis interdicebat, ne Gregorianam anni emendationem admitterent: rationes autem ejus interdictionis Jeremias tum alias, de quibus mox dicam, tum eas afferebat, quod ſibi nondum omnino Latinorum argumenta & rationes innotuiſſe diceret.*

emendationi Calendarii Gregoriani reſtitit;

F

1407 *Ad extremum miſit ad eos canonem, quo in obſervando Paſcha uti deberent: quæ quidem omnia cum ipſo autographo, chirographoque eorumdem patriarcharum exſtant apud me, cui Conſtantinus ſenior, dux Oſtroviæ illuſtriſſimus, & inter Ruthenos primarius, hæc omnia fidenter dedit, ſuorumque cum Latinis unionem atque concordiam, variis acceptis rationibus, miſſo item Byzantium homine, dedit operam, ut procuraret. Factum eſt autem, ſive iis rationibus ſeu potius paterna ſummi Pontificis charitate ac ſedula diligentia, ut idem Patriarcha Conſtantinopolitanus, veritate victus, non ſolùm ei aſſenſerit, verum etiam legationem ad Urbem miſerit, qua ſe id ipſum inter ſuos curaturum polliceretur, ingenui animi ſignum præbens, & Chriſtiano deinde pecto-*

at deinde rationibus & benevolentiâ Gregorii XIII Papæ motus,

SEC. XVI. *pectore, patriarchatûs, quam veritatis, jacturam perpeti malens: nam paulò pòst in custodiam conjectus est, oppressus à quodam Cæsareæ episcopo, qui pecuniâ Turcis datâ, in ejus locum suffectus est.*

non tantùm emendationem Calendarii admisit,

1408 Quod hîc Possevinus de benevolentia Gregorii XIII erga Jeremiam attigit, ab Andrea Victorello in Additionibus ad Vitas Pontificum Romanorum in editione Oldoini nostri tomo 4 col. 16 clariùs explicatur, dum inter alia beneficia, quæ Gregorius XIII Orientalibus populis contulit, ibidem enumerantur sequentia: *Cyprii ab eo non solum alimentis & donis aucti, sed captivi ipsius argento redempti, & virgines in matrimonium collocatæ; qua benignitate nonnulli Thessaliæ & Moreæ præsules excitati, nomen Latinum peramarunt; Constantinopolitanus patriarcha Hieremias imprimis, post domesticos sermones cum episcopo Cedolino & Galliæ regis oratore, à quo Joannis Francisci Mauroceni, Veneti legati, pietas non dissentiebat, habitos.*

verum etiam unioni Ecclesiæ Romanæ adhæsit,

1409 *Poloni emendatum Kalendarium exceperant; non verò Rutheni, & alii in iis regionibus Græci: ut Hieremias patriarcha, veritatem edoctus, eos ad sentiendum cum Polonis inciteret, duos oratores & sacra dona Gregorius ad eum misit, quos ille à Gallo & Veneto oratoribus ad se adductos, dona & litteras Pontificis venerabundus & lætus excepit, propensæque in Latinam Ecclesiam voluntatis specimen dedit. Gregorio reverenti rescripsit animo, donaque egregia (inter alia S. Andreæ apostoli manum, Achaiæ, translato corpore, relictam, & S. Joannis Chrysostomi digitum) misit; pollicitus, se post aliquod tempus illius Kalendarium excepturum, Ruthenosque & Græcos alios ad idem faciendum hortaturum. At, non diuturno elapso tempore, scelesti viri calumniis, & pecunia Turcis data, vexatus, in carcerem ab his conjectus, Gregorii Pontificis benignitatem expertus est: eo enim urgente & inflammante, Gallicus orator magnis precibus effecit, ut pœna capitis in mitiorem verteretur: quem si potuisset in libertatem vindicare Gregorius, inter purpuratos retulisset.* Dum Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MDLXXXII num. 18, & Thomassinus in Veteri & nova Ecclesiæ disciplina part. 1 lib. 1 cap. 16
C num. 10 similia narrant, ex his ipsis auctoribus sua hauserunt, & ex iis satis apparet, Jeremiam illum unioni Ecclesiæ Romanæ aliquando adhæsisse, ut suprà dicebamus.

ob quam causam, teste Chytræo Lutherano,

1410 Porrò ipsemet David Chytræus, Lutheri sectator, glorioſam hujus exsilii causam negare non potuit, quando lib. 27 Saxoniæ pag. 756 illam inter alias ita affert: *Eodem verò tempore, quo Tauricæ Chersonesi partem borealem provinciis Turcicis Amurathes adjunxit, parum abfuit, quo minus omnia Christianorum templa Constantinopoli (quorum circiter triginta in monasteriis & alibi superesse intelligo) in moscheas seu Mahometicæ religionis speluncas, summi sacerdotum Turcicorum pontificis, quem Muffti appellant, instinctu converterentur. Cumque Græci, Armeni, & aliæ gentes Christianæ subjectissimè deprecarentur, & Mahometi secundi ac sequentium imperatorum privilegia, Christianis de libero religionis eorum exercitio concessa, allegarent, responsum est, eo tempore propter urbis solitudinem & Musulmannorum paucitatem indultum esse; nunc cum tanta Mahometicæ religionis cultorum in urbe frequentia sit, ut templis pluribus indigeant, æquum esse, ut illis Christiani cedant. Postea Hispaniæ regis apud Venetos legatus scripsit, Amurathem omnia Christianorum templa deturbasse, & in sua* D *vertisse, idemque Hierosolymis fieri mandasse; sed duo tantum Christianorum templa Byzantii eo tempore occupata esse constat.*

à Turcis in insulam Rhodum relegatus est,

1411 *In Patriarcham verò ira tyranni Turcici præcipuè effusa est, quem catenis vinctum per urbem ignominiosè vehi, & tandem in Rhodum insulam relegari mandavit: causam indignationis alii aliam perscribunt. Inter ceteras una fuit, quod cum Romano Pontifice conspirationem novam inire, ad Amurathem delatus erat; propterea, quod Calendarium illius emendatum in Græcia etiam & reliquis Orientis ecclesiis Christianis servandum magna cum multorum offensione recepisset, & ob latam divortii sententiam, à potenti quodam Græco, qui, ut se ulciscì commodiùs posset, ad Mahometismum defecerat, assiduè in aula accusaretur. Denique cum in synodo de Græcis certis, in deserta quædam loca velut coloniam deducendis, ut Turca petiverat, deliberaretur, idque durum & injustum sibi videri Patriarcha pronuntiasset, Theophilus hieromonachus & Pachomius hoc Turcæ prodiderunt; ac patriarchæ dignitatem Pachomius, additis supra usitatum canonem aliquot millibus ducatorum, adeptus est: cui tamen homini rudi & illitterato, sequenti statim anno remoto, Theoleptus successit, à Sylvestro Alexandrino & Michaële Antiocheno, tum ibi forte præsentibus, inauguratus die* X *Martii, anno* MDLXXXV. E

eique successit Macarius, ut quidam tradunt,

1412 Ex hac Chytræi narratione sequitur, Pachomium Jeremiæ relegato successisse; sed immediatam illam Pachomii successionem aliquo modo dubiam reddunt ea, quæ Spondanus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi MDLXXXII num. 18 ex proximè citato Possevino nostro sic refert: *Scelestum autem illum hominem*, Jeremiæ *persecutorem, Cæsareæ fuisse episcopum, Macarium nomine, qui datâ Turcis pecuniâ, in ejus locum intrusus fuit, ex eodem Possevino intelligitur; cum tamen alibi legamus* (nempe apud Chytræum, quem in margine citat) *ex litteris Constantinopoli scriptis relatum, non Macarium fuisse Jeremiæ accusatorem, sed Theophilum hieromonachum & Pachomium, ... atque istum Pachomium, additis supra usitatum canonem aliquot millibus ducatorum, patriarchalem dignitatem adeptum esse; sed quod homo rudis & illitteratus esset, ei statim* F *sequenti anno emoto suffectum esse Theoleptum, qui à Silvestro Alexandrino & Michaële Antiocheno, tum forte Constantinopoli existentibus, inauguratus sit die decima Martii, anno* MDLXXXV.

aut potius juxta alios

1413 Tum ibidem Spondanus ea sic conciliare nititur: *Possunt hæc omnia sic consistere*, inquit, *ob frequentes patriarcharum mutationes, quæ posthac obscuras nobis faciunt & incertas illorum successiones, dum continuis pulsionibus, restitutionibus, ac substitutionibus sedem illam fœdarunt, prævalentibus iis, qui fraude vel pecunia potiores fuerunt.* Potuit itaque Macarius ille in tanta cathedræ Constantinopolitanæ perturbatione forsan paucis diebus aut mensibus sedisse, quamvis in catalogis Matthæi Cigalæ & Philippi Cyprii inter patriarchas Constantinopolitanos non numeretur. Quocumque modo sese ea res habeat, nos imposterum aliis monumentis destituti, catalogos Matthæi Cigalæ, Philippi Cyprii, ac Eusebii Renaudotii tantummodo transcribemus, eosque curioso lectori inter se conferendos relinquemus, nisi quid alibi circa religionem aut historiam notatu dignum occurrerit. Quare in successore assignando hîc sequimur Cigalam & Cyprium, à quibus in locum Jeremiæ expulsi substituitur

CL.

A

CL. PACHOMIUS II, cognomento Batistas.

Pachomius, qui brevi etiam expulsus est.

DE eo Matthæus Cigala apud Anselmum Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 217 sic scribit: *Pacomius Lesbius, qui & Batistas dictus, cum violenter dominum Jeremiam Rhodum relegasset, patriarchatum tenuit annos...; quem sanctissimi patriarchæ Silvester Alexandriæ atque Antiochiæ Joacimus, coacta synodo, loco motum, ac diris devotum exsilio multarunt.* Philippus Cyprius apud laudatum Bandurum pag. 227 similia de illo tradit his verbis: *Pachomius Lesbius, cognomento Batistas, cum hostiliter dominum Jeremiam expulisset in Rhodum, patriarchatu functus est; quem sanctissimi patriarchæ dominus Silvester Alexandriæ, & dominus Joacimus Antiochiæ de communi sententia throno dejectum, diriisque devotum, exsilio dederunt.* Circa brevem hujus Patriarchæ gubernationem ac litterarum imperitiam recole ea, quæ superiùs ex Chytræo retulimus, & quæ mox ex altero scriptore dicemus.

B

CLI. THEOLEPTUS II. JEREMIAS II tertiò.

Theoleptus anno 1585 cathedram CP. invasit,

LEunclavius in Pandecte historiæ Turcicæ pag. 128 occasione urbis Philippopolitanæ de hoc Patriarcha sic meminit: *Est adhuc archiepiscopatus, cui tunc præerat is, qui postea factus est patriarcha, nobis Constantinopoli degentibus, Theoliptus, de sententia synodi Græcorum abdicato Pachomio viro profano, & litterarum plane rudi, qui largitionibus & aliis malis artibus dignitatem adeptus fuerat.* Dein ibidem pag. 132 de inauguratione ejusdem Patriarchæ hæc habet: *Cassidis formam hodieque retinent uscufiæ Turcorum instar pileoli rotundi, ovalis figuræ, vel rotundi calicis absque pedunculo, factæ; cujusmodi coronas ovales ex auro solido gestare solebant imperatores*

C

Græci: planéque talis etiam imponebatur huic Theolipto patriarchæ, cum nos Constantinopoli essemus, à duobus aliis tunc ibidem præsentibus patriarchis Silvestro Alexandrino & Michaële Antiocheno, die x *Martii mensis, anno Christiano* MDLXXXV, *quo tempore ab eis inaugurabatur, quod Græci vocant in thronum collocari.* Obiter hîc observo, patriarcham Antiochenum, qui suprà Joacimus vocabatur, hoc loco Michaëlem appellari. An Leunclavius in nomine erraverit, an fortè patriarcha ille binominis fuerit, parum nostrâ interest.

quam cedere coactus est tertio Jeremiæ patriarchatui,

1416 Ceterùm Matthæus Cigala de expulsione Theolepti tradit sequentia: *Theoleptus Philippopoleos per vim patriarchatum invasit, quem sapientissimus dominus Nicephorus hierodiaconus ac magnus protosyncellus submovit.* Philippus Cyprius de eodem sic scribit: *Theoleptus Philippopoleos, thronum violenter invasit: quem ut sanctissimus dominus Nicephorus, unus è sanctis diaconis, & magnus protosyncellus submovit, tertiùm revocatus est dominus Jeremias, & cum gregem rectè atque ordine pavisset, requievit in Domino.* Hanc iteratam Jeremiæ restitutionem Matthæus Cigala etiam indicat his verbis: *Tertiùm revocatus Jeremias, cum annos... ecclesiam gubernasset, è vita excessit.* Cum verò post hæc tempora frequentes sint hujusmodi revocationes, ac interdum de iis vix quidquam dicendum occurrat, deinceps illas patriarchatûs iterationes separatis titulis non distinguemus, uti hactenus factum est; sed restitutum patriarcham cum nomine proximi decessoris conjungemus, ut jam superiùs in tertia Jeremiæ gubernatione facere cœpimus.

SEC. XVI.

CLII. MATTHÆUS II.

& hoc mortuo, successit Matthæus, qui eam paucis diebus tenuit,

JAm sæpe citatus citandusque Cigala brevem hujus Patriarchæ administrationem indicat hoc modo: *Matthæus Joanninorum* (sic cognominari ipsum existimo, quia antea præsul Joanninorum fuerat) *dies* XVII; *ac demum abdicatus, in sanctum Montem secessit.* Totidem ferè verbis Philippus Cyprius apud suprà laudatum Bandurum hæc eadem sic expressit: *Matthæus Joanninorum, cum sedisset dies* XVII (editio Philippi Cyprii apud Henricum Hilarium pag. 430 tantum *dies sedecim* distinctè numerat) *repudiatus, in sanctum montem Atho secessit.* Denique catalogus Renaudotianus, qui ab hoc Patriarcha exordium capit, duos gubernationis dies ita superaddit: *Matthæus Joanninorum, patriarcha fuit diebus novemdecim* (Græcè ἡμέρας δέκα ἐννέα expressè legitur) *& abdicavit.* Is postmodum semel atque iterum ad sedem suam redibit. Interea illam occupavit

E

CLIII. GABRIEL I.

& cui Gabriel suffectus est,

MAtthæus Cigala hunc patriarcham ita laudat: *Gabriel Thessalonicæ, vir religiosus ac virtute præditus, cum menses quinque in patriarchatu vixisset, obiit.* Philippus Cyprius iisdem laudibus eum sic breviter exornat: *Gabriel Thessalonicæ, vir pius & virtute præditus, post quinos patriarchatus sui menses mortuus est.* Catalogus Renaudotianus utrique huic scriptori circa exiguum administrationis tempus ita consentit: *Gabriël Thessalonicæ menses quinque; & in sede sua mortuus est.* Plura de hoc Gabriële non reperimus.

F

CLIV. THEOPHANES. MATTHÆUS II iterum.

qui successorem habuit Theophanem, post quem Matthæus iterum in cathedra CP. sedit.

NUlla hujus Theophanis gesta invenimus, & in catalogo Cigalæ paucis verbis totus ipsius patriarchatus sic memoratur: *Theophanes Athenarum post menses septem defunctus est.* Philippus Cyprius eodem fere modo patriarchatum illius ita breviter indicat: *Theophanes Athenarum, cum sedisset menses septem, decessit.* Circa numerum mensium catalogus Renaudotianus cum aliis sic exactè concordat: *Theophanes Athenarum menses septem; & in sede sua mortuus est.* Huic Theophani addidi restitutionem Matthæi exauctorati, quamvis interea Meletius, patriarcha Alexandrinus, aliquo tempore vacantem sedem Constantinopolitanam administraverit, aut potius custodiverit, ut patet ex eodem Cigala, qui apud Bandurum tomo 1 pag. 217 sic de hac re scribit: *Meletius Alexandriæ antistes cum sedem patriar-*

SEC. XVI. *chalem obtineret* (Græcè legitur ὁ ἐπιτηρητὴς ϗ θρόνε γενόμϑ@, id eſt propriè, *cum cuſtos* vel *conſervator throni eſſet*) *poſt annum unum dominus Matthæus revocatus eſt, qui, annis quatuor in patriarchatu peractis, ejectus eſt : hinc in ſanctum Montem ſeceſſit, ac monachum profeſſus eſt.* Hunc Matthæi reditum vero ſuo deceſſori ſubjunxi, cum Meletius ille non fuerit propriè patriarcha Conſtantinopolitanus, ut jam oſtendam.

PARERGON XIII.

An Meletius, cognomento Pegas, inter patriarchas Conſtantinopolitanos ſit numerandus.

Meletius ab hæreticis Occidentalibus paſſim laudatus,

B

HÆretici Occidentales hunc Meletium, patriarcham Alexandrinum, paſſim ſummis laudibus efferunt, eumque à doctrina & pietate mirificè commendant ; quia nempe ſchiſmaticus ille verbis & ſcriptis primatum Romani Pontificis acriter impugnavit. Hinc Georgius Douſa Batavus, poſt alias Meletii laudes in Itinere ſuo Conſtantinopolitano pag. 53 Græcè, & pag, 108 Latinè edidit Vitam ipſius, in qua ſchiſmaticus quidam adulator eum, tamquam ſanctum, depinxit. Hinc etiam Henricus Hilarius, ſectâ Lutheranus, in notis ad Chronicon eccleſiæ Græcæ pag. 433 hunc audacem ſchiſmatis defenſorem ita laudat : *Vir fuit integer & candidus in omni vita, & hoſtis Pontificiorum acerrimus, qui etiam ei propterea non ſemel inſidias ſtruxere. Ratione pietatis aliarumque excellentiſſimarum virtutum magno illi Meletio, qui tempore ſenioris Theodoſii epiſcopus Antiochenus erat, per omnia ſimilis fuiſſe videtur.* Poſſemus hanc comparationem Catholicis deridendam propinare ; ſed nolumus his aut ſimilibus hæreticorum nugis exagitandis tempus & chartam conſumere.

ob turbulentam concionem

C

1421 Quare potius referamus non illepidam hiſtoriam, quæ huic ſuperbo Meletio contigit, & quam Leo Allatius in Conſenſione perpetua Occidentalis & Orientalis eccleſiæ lib. 3 cap. 7 num. 11 narrat his verbis : *Puer, nondum patriâ exceſſeram, & Meletius iſte non ſine ingenti comitatu & inſolenti oſtentatione Chium pervenit, & metropolim occupat, & propter abundantiam ſermonis ſe omnibus præfert. Nomine patriarchæ cives exciti, viri, mulieres, ætas omnis, Græci Latinique, ad audiendum hominem accurrunt. Ille poſt multa inter diſſerendum ad eamdem ac decantatam aliàs fabulam, & mores Latinorum, & ante omnia primatum Romani Pontificis reprimendum, ſumpta occaſione, concionem dirigit. Vidiſſes alacres Chriſtianorum animos, ſimili rerum commemoratione conſternatos, indolere inter ſe, & infauſto ſuſurro orationis impetum interrumpere.*

turpiter ex inſula Chio expellitur,

1422 *Dum ille audaciùs obſtat, & putat, ſe pertinaciâ audientium turbam contundere, ideoque ſimilem cauſam validioribus argumentis pertractat, è templo turmatim prorumpere. Confuſus ille rei novitate, & tantum non furens, omnes, qui Latinis faverent, ad diſputandum provocat, oſtenſurum ſe clariſſimis rationibus ſpondet, quidquid alii aſſererent, veritatem à Græcis ſtare, & quidquid in contrarium affertur, meram eſſe Latinorum fraudem. Non placet neque Græcis ipſis, quibus ipſe ſupparaſitabatur. Quare Græci & Latini, qui rebus præerant, ne diſſidiis populus afflictaretur, ad magiſtratum confugiunt, & ut homo, turbarum cauſâ, ex inſula pellatur, pecuniâ etiam ſolutâ impetrant. Nec mora ; lembo impoſitus cum ſuo comitatu, ſine ulla tergiverſatione actutum ſub pœna capitis navigare juſſus eſt, numquam impoſterum in eamdem inſulam penetraturus. Ita vir tantus, & qui præ ſe hominem neminem putabat, inſalutatus atque impranſus ejicitur.* D

& inter patriarchas Conſtantinopolitanos

1423 Porrò hunc Meletium falſo patriarchæ Conſtantinopolitani titulo exornarunt nonnulli heterodoxi, quos Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1004 ſic refellit : *Qui ſedem Conſtantinopolitanam* ἐπιτροπικῶς (id eſt tamquam procuratores) *tenuerunt, non numerantur inter patriarchas ; & quod iſte* Meletius *à nonnullis Calviniſtis inter Conſtantinopolitanos referatur, cauſa nulla fuit præter ignorantiam moris antiqui, quo Alexandrinus vacantem ſedem adminiſtrare ſolet. Fuit is Meletius, cognomine* Πηγᾶς, *de quo multa Georgius Douſa in Itinerario Conſtantinopolitano. Illius tempore tractatum eſt de reducendis ad Romanæ Eccleſiæ unitatem eccleſiis ritûs Græci in Polonia & Ruſſia ; quod conſilium, ut ſucceſſu careret, effecit Meletius per litteras ad epiſcopos & alios ſcriptas. Ea occaſione viſus eſt nonnullis ad proteſtantium dogmata inclinare ; imo Calviniſtæ multi ex odio, quod adverſus Romanam Eccleſiam perpetuum exercuit, paria eum cum Cyrillo Lucari ſenſiſſe falſo aſſeruerunt : Hottingerus in Analectis hiſtorico-theologicis, Claudius Carentonienſis, & alii. Vindicant illius famam ab hæreticorum calumniis Meletius Syrigus in refutatione capitulorum Cyrilli, Synodus Hieroſolymitana anni* MDCLXXII, *Doſitheus patriarcha Hieroſolymitanus, & ipſæ Meletii epiſtolæ duæ, nuper Lutetiæ editæ ; tum alia, cujus partem refert idem Doſitheus in additionibus ad decreta ejuſdem ſynodi. Exſtant in bibliotheca regia homiliæ ejuſdem Meletii habitæ ut plurimum Conſtantinopoli, dum vacantem ſedem adminiſtraret.* E

ab aliquibus perperam numeratur,

1424 Quidquid ſit de erroribus Calvini, quos nonnulli huic Meletio tribuunt, ex dictis ſequitur, Meletium non fuiſſe verè & propriè patriarcham Conſtantinopolitanum, etiamſi ſedem illam vacantem aliquo tempore adminiſtraverit. Hoc confirmari poteſt ex ipſis Meletii litteris, quas anno Chriſti MDXCVII dedit ad Joannem Douſam, Georgii Douſæ patrem, & quibus apud Georgium filium in Itinerario ſuo Conſtantinopolitano pag. 112 præfigitur hic titulus : *Meletius Dei miſericordiâ Papa ac patriarcha Alexandrinus, & Conſtantinopoleos præſes, Joanni Douſæ Nordovici viro eruditiſſimo, mediocritatis noſtræ filio dilecto, gratiam, miſericordiam, ac pacem à Domino Deo, Salvatoreque noſtro Jeſu Chriſto.* Sic etiam in Græca ejuſdem Meletii epiſtola, quam tunc Georgio Douſæ ſcripſit, à ſe ipſo vocatur ἐπιτηρητὴς Κωνσωντινϗπόλεως, id eſt propriè, *cuſtos* vel *conſervator* Conſtantinopolis ſeu cathedræ Conſtantinopolitanæ, ut ſuprà in textu Græco Matthæi Cigalæ obſervavimus. F

cum tantùm fuerit cuſtos aut conſervator iſtius ſedis.

1425 Denique id ipſum patet ex textu Græco Philippi Cyprii apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 228, ubi Meletius etiam appellatur ἐπιτηρητὴς ϗ θρόνε, hoc eſt *cuſtos throni*, quamvis interpres ibidem verba Græca ſic ambiguè expoſuerit : *Meletius Alexandriæ antiſtes, Pegæus, ex Creta inſula divinitus ſervata, cum patriarchatum obtineret, dominus Matthæus poſt annum unum*

A *unum revocatus eſt, qui per annos quatuor functus patriarchatu, expellitur, ac ſecedens in ſanctum montem Atho, ibi monachus factus remanſit.* Meletius ille in editione ejuſdem Philippi Cyprii apud Henricum Hilarium pag. 431 clariùs *obſervator throni*, & in titulo *vice-patriarcha* appellatur. Ceterùm nos hîc morari non debet nefaria calumnia, qua Georgius Douſa in Itinerario ſuo Conſtantinopolitano Societatem noſtram impetit, & quam teſtimonio hujus Meletii probare nititur, tum quia Leo Allatius in Opere proximè citato lib. 3 cap. 8 num. 1 evidenter illum de mendacio convicit, tum quia impudentes hujuſmodi hæreticorum ac ſchiſmaticorum contumelias jam dudum contemnere didicimus. Tantummodo ex ſuprà citatis Meletii litteris, quas anno Chriſti MDXCVII ad Joannem & Georgium Douſam dedit, & ex quatuor annis, quibus Matthæus poſt vicariam Meletii adminiſtrationem ſecunda vice Conſtantinopolitanus patriarcha fuit, manifeſtè colligimus, jam nos ſenſim ingreſſos eſſe

B

SECULUM XVII.

CLV. NEOPHYTUS I.
MATTHÆUS II tertiò.

Poſt exſilium Neophyti & mortem Matthei, tertiò ſedentis,

C Atalogus Renaudotianus hunc novum Patriarcham ita memorat: *Neophytus Athenarum anno uno; & in exſilium miſſus.* Auctor hujus catalogi de tertio Matthæi patriarchatu non meminit, quem tamen Philippus Cyprius exſilio Neophyti ita ſubjungit: *Neophytus Athenarum poſt unius anni gubernationem à Sultano Mechemete in exſilium pellitur, tertiumque revocatus eſt dominus Matthæus; & cum vixiſſet dies . . . . , deceſſit.* Cigala numerum dierum, qui hîc eraſus eſt, ſic diſertè expreſſit: *Neophytus Athenarum poſt annum unum ab Sultano Mechemete in exſilium agitur, ac tertiùm Matthæus revocatur, qui cum vixiſſet dies* XVII, *mortem obiit.* Cum ille Turcarum imperator Mahomet exeunte anno Chriſti MDCIII obierit, ſequitur, hæc ante illud tempus accidiſſe.

C

CLVI. RAPHAEL II.
NEOPHYTUS I iterum.

ad cathedram CP promotus eſt Raphaël,

IN catalogo Matthæi Cigalæ apud Bandurum tomo 1 pag. 217 dicitur ſediſſe *Raphaël Methymnæus annos* V, *menſes* VI: *hujus ætate Sultanus Mechemetes mortuus, atque imperavit filius ejus Sultanus Achmetes anno Chriſti* MDCV. *Tunc dominus Neophytus de Monte ſancto reverſus eſt, ac ſuam ſedem recepit, quam tenuit annis* V; *deinde in Rhodum relegatus eſt, atque Alexandrinus antiſtes dominus Cyrillus ſuffectus eſt, uſque dum legitimum patriarcham ſynodus conſtitueret.* Quod hîc de prima Cyrilli Alexandrini ſucceſſione ſeu ſedis Conſtantinopolitanæ adminiſtratione traditur, eo modo intelligendum eſt, quo ſuperiùs vicariam Meletii Alexandrini gubernationem explicuimus. Hoc iterum ſatis liquet ex phraſi Græca, quæ loco proximè citato apud Cigalam ſic ſonat: Ἐκάθησεν Ἐπιτροπικῶς ὁ Ἀλεξανδρείας κύρ Κύριλλος, id eſt, *Sedit, tamquam procurator, Alexandrinus, dominus Cyrillus.* Adde, quod vacantis ſedis Conſtantinopolitanæ adminiſtratio pro more ad patriarcham Alexandrinum ſpectaret, ut ſuprà ex Banduro retulimus. Propterea tamen non inficior, Cyrillum Alexandrinum poſtea ad cathedram Conſtantinopolitanam verè evectum fuiſſe; ut ſuo loco dicemus.

SEC. XVII.

1428 Interim audiamus Philippum Cyprium, qui de iſtis patriarchis ferè ſimilia refert hoc modo: *Raphaël Methymnæ (cujus ætate mortuus eſt Sultanus Mechemetes, & imperavit filius ejus Sultanus Achmetes anno ſalutis* MDCV) *ſedit annos* V *& menſes* VI: *atque id temporis venit è ſancto monte Atho dominus Neophytus, qui thronum recuperavit, & cum in eo manſiſſet per annos quinque, poſt in Rhodum à Sultano exſulatum mittitur; ſeditque ex commiſſo antiſtes Alexandriæ, dominus Cyrillus Lucares Creteñſis, donec ſynodus conſtituit legitimum patriarcham Timotheum, veterum Patrarum antiſtitem*, de quo infrà agemus.

quo poſt quinque annos & ſex menſes in exſilium ejecto,

1429 Renaudotianus catalogus his ſic breviter conſonat: *Raphaël Methymnæ annos quinque, & in exſilium pulſus. Iterum Neophytus annis quinque, & in exſilium pulſus. Anno* MDCXXIII *Cyrillus Alexandriæ, adminiſtrator* (Græcè habetur ἐπιτροπικῶς, hoc eſt tamquam procurator vel tutor) *donec factus eſt legitimus patriarcha, annos duos.* Videtur hoc loco error irrepſiſſe in numerum annorum, quamvis etiam Græcè ante memoratam Cyrilli Alexandrini adminiſtrationem diſertè exprimantur litteræ numerales ϡχκγ΄, quæ annum Chriſti MDCXXIII deſignant: nam poſt hanc vicariam Cyrilli gubernationem Timotheus octo annis ſedem Conſtantinopolitanam occupavit, & Cyrillus primùm anno MDCXXI verè ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus eſt; ut poſtmodum ex Matthæo Cigala & Philippo Cyprio referemus. Hinc ſuſpicor, pro ϡχκγ΄ ſive anno MDCXXIII, mutatâ unâ litterâ, ϡχιγ΄, id eſt, annum Chriſti MDCXIII legendum eſſe.

Neophytus ſedem ſuam recuperavit.

E

1430 Leo Allatius lib. 3 de Conſenſione utriuſque eccleſiæ cap. 7 ſignificat, Raphaëlem Methymnæum unioni Romanæ Eccleſiæ addictum fuiſſe, dum ibi aliquot orthodoxos illuſtreſque nationis Græcæ viros recenſet, & ea occaſione ibidem num. 8 de hoc Patriarcha ſic meminit: *Nicephorus Meliſſenus Conſtantinopolitanus Græcorum rexit eccleſiam in urbe Neapolitana, in qua etiam publicè litteras Græcas profeſſus eſt: inde Byzantium remeans, Raphaëlem patriarcham, qui tum primùm ſeſe in communionem Latinorum inſinuarat, confirmavit; à quo etiam Pari Naxique metropolita creatur: Sed ſub Raphaëlis ſucceſſore, ſchiſmati addictiſſimo, per calumniam malitiamque ſchiſmaticorum à Turcis in carcerem compingitur, ubi concatenatus & miſer diu ætatem duxit, ex quo data occaſione fugiens, in Italiam venit, ritumque Latinum amplexus, fit epiſcopus Crotonenſis.* Plura hujus Nicephori Meliſſeni geſta in Italia ſacra, nuper Venetiis recuſa, tomo IX col. 389 & ſequentibus legi poſſunt.

Allatius indicat, Raphaëlem patriarcham unioni Eccleſiæ Romanæ addictum fuiſſe.

F

1431 Poſt hæc Allatius ſimiles Catholicæ fidei defenſores ex gente Græca enumerat, & ibidem num. 10 de eodem Patriarcha ſic ſcribit: *Ignatius Mindonius Chius, monachus divi Baſilii, reverſus in Græciam, per multos annos litterarum ludum non ſine Chriſtianorum commodis aperuit; inde Trapezuntem profectus, ſuâ curâ atque induſtriâ efferatam illam gentem ac barbaram ad manſuetiores mores redegit, apud quos in veneratione, veluti propheta, adeo habitus eſt, ut Turcarum imperator ejus operâ uteretur ad ſubditos in obedien-*

SEC. XVII. *dientia retinendos. Advocatus poſtea à Raphaële patriarcha Conſtantinopolitano, eccleſiæ patriarchalis, cui Chryſopegæ nomen eſt, in Pera rector conſtituitur, in qua pro Romana eccleſia ſummopere laboravit.* Fortè ad eumdem Patriarcham ſpectant ea, quæ ibidem de Franciſco Cocco ſubjungit; ſed cum illud non ſatis clarè exprimat, proſequemur ſeriem noſtram, in qua jam occurrit

CLVII. TIMOTHEUS II.

Circa annum 1617 ad ſedem CP. evectus eſt Timotheus,

CAtalogus Renaudotianus tantummodo unum gubernationis annum huic Patriarchæ attribuit, ſic breviter de eo mentionem faciens: *Timotheus Patrarum veterum, annum unum; & veneno ſublatus eſt.* At Cigala octo ſedis annos eidem ita adſcribit. *Timotheus veterum Patrarum, annos octo; poſtremò veneno exſtinctus fuit: cujus ætate Sultanus Achmetes fatis conceſſit.* Cum Cigala concordat Philippus Cyprius, qui apud Banduram tomo 1 Imperii Orientalis pag. 228 affirmat, quod poſt vicariam Cyrilli Alexandrini adminiſtrationem ſynodus legitimè patriarcham conſtituerit *Timotheum, veterum Patrarum antiſtitem, qui annos octo patriarchatûs munere functus eſt, ac in ſua valetudine per lethiferam, ut aiunt, potionem, debitum commune perſolvit. Hujus ætate diem obiit Sultanus Achmetes, regnavitque frater ejus Sultanus Muſtaphas.* Ex morte Sultani Achmetis ac ſucceſſione Muſtaphæ, quæ anno Chriſti MDCXVII acciderunt, tempus hujus Patriarchæ utcumque colligi poteſt. Sed non potuit octo annis ſediſſe, ſi circa annum MDCXVII electus fuerit, quia Cyrillus anno MDCXXI cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit; ut infrà dicemus.

qui fuit orthodoxus,

1433 Videtur hic Patriarcha etiam unioni Eccleſiæ Romanæ adhæſiſſe, ut colligimus ex inferiùs citanda epiſtola Dionyſii Guillii noſtri, qui tunc Galatæ prope Conſtantinopolim degebat: in ea enim teſtimonium reddens de moribus Cyrilli Berrhœenſis, ſui quondam diſcipuli, ea occaſione mentionem hujus Patriarchæ facit his verbis: *Aliud quæritur, quidnam videlicet moverit patriarcham Timotheum (ſic enim vocabatur) virum alioqui prudentiſſimum, nec alienum à fide Catholica, ut Cyrillum noſtrum epiſcopatu adeo dignum judicaret.* Paulò ſuperiùs in eadem epiſtola apud Allatium lib. 3 Conſenſionis cap. 11 num. 5 col. 1080 Guillius teſtatur, ſe diſcipulo ſuo recuſanti ſuaſiſſe, ut oblatum epiſcopatum admitteret, atque inter alias uſum eſſe hac ratione: *Ne timeas, ne temeritatis reus agaris apud Deum: ſufficiat tibi duorum* (ſe, & Timotheum deſignat) *qui & gloriam Dei quærunt, & ſaluti tuæ impenſè conſultum volunt, approbatio; præſertim paſtoris tui: nam quid patriarcham in iſta tui electione ſpectare exiſtimas? ..... Cede ergo tam bono tamque prudenti paſtori, inque ejus acquieſce judicio, cui ſanè ego facere non poſſum, quin & ipſe perlibenter adſtipuler.* Dum igitur Allatius ſuprà meminit de *Raphaëlis ſucceſſore, ſchiſmati addictiſſimo*, haud dubie ab ipſo tacitè deſignatur Neophytus, qui poſt exſilium ſuum Raphaëli per quinque annos ſucceſſit, & cui hæc ſchiſmatis affectio adſcribenda eſt, ſi Allatius in chronologia, aliiſque rerum adjunctis, non erraverit.

1434 Dixi hanc ſchiſmatis affectionem Neophyto adſcribendam eſſe, *ſi Allatius in Chronologia, aliiſque rerum adjunctis, non erraverit:* nam illuſtriſſimus antiſtes Rodericus à Cunha in Tractatu de primatu Bracharenſis eccleſiæ præſentem patriarcharum Conſtantinopolitanorum ſucceſſionem paulo aliter ordinat, & in citato opere pag. 208 affirmat, quod poſt tertium Matthæi patriarchatum ſederit *Raphael, cui diem obeunti ſucceſſit, ac ſecundò ſedit Neophytus,* VIR VERE CATHOLICUS, *quem anno* MDCXII *expulit Cyrillus Alexandriæ, quem vigeſimo primo pòſt die expulit Timotheus Patrenſis archiepiſcopus, Neophyti amicus.* Fortè igitur Allatius explicandus erit de Cyrillo Alexandrino, mediato Raphaëlis ſucceſſore, qui ſchiſmati addictiſſimus fuit. Quod ſi Neophytus ille orthodoxus fuerit, faciliùs intelligemus, quomodo calumniatores hujus Patriarchæ poſt latam ab ipſo excommunicationem prodigioſas pœnas dederint, & corpora eorum poſt mortem juſto Dei judicio inflata permanſerint, de qua re ſuperiùs parergo XII num. 1263 egimus.

qualis etiam fuiſſe dicitur deceſſor ejus Neophytus,

& quem Timotheum veneno interfecit quidam archimandrita,

1435 Porrò violentam Timothei mortem, quæ paucis ſuprà narratur, Leo Allatius lib. 3 jam ſæpe citatæ Conſenſionis cap. 11 num. 4 fuſius exponit his verbis: *Timotheus mortem obiit, veneno apertiſſimo, ut fama fuit, ſublatus, dum apud oratorem Hollandiæ exquiſitiſſimis epulis compotaretur. Venenum propinaverat Joſaphatus Andrius archimandrita poſt epulas, cum ad bibendum alter alterum invitaret; compoſuerat Apollonius Chius, medicus non infimi nominis. Domum reverſus inteſtinis doloribus cruciari, gravedine capitis affligi, lumen oculorum turbari, & abire in confuſionem ac tenebras; cor contremiſcere; totum denique corpus vacillare. Accerſitur ad curam Apollonius; alvum clyſmo trahendam ait, ſi convaleſcere cupiat: hoc enim modo, nec alio, noxam trahi poſſe. Infundit mille conductus aureis clyſmum, & unà novum venenum injicit. Sic Timotheus duplicis veneni vi oppreſſus vitam efflat.*

qui poſtea meritas pœnas dedit, qua occaſione ſchiſmaticos hypocritas reprehendimus.

1436 *Res poſtea patuit: nam archimandritam Cyrillus pro veneno, archiepiſcopatu Chalcedonenſi remunerat. Poſtea inter eos turbis exortis, archimandrita ſpoliatus epiſcopatu, rem totam aperuit; quod ægrè ferens Cyrillus, ex comitatu ſuo nonnullos, qui ſe ſatellites Turcici imperatoris fatebantur, legavit, ut eum Conſtantinopolim adducerent. Captum & lembo impoſitum à terra longius acti, præfocatum in mare dejecerunt.* Ita ſcilicet præceptum Chriſti de diligendo proximo ſervant ſchiſmatici, qui interim nil niſi jejunia rigidaſque leges crepant, & Romanam Eccleſiam de nimia erga ſuos ſubditos indulgentia accuſant. Sic illi ſeverioris diſciplinæ buccinatores, qui puriorem Euangelicæ doctrinæ obſervantiam ſibi arroganter vindicant, veneno, falſis accuſationibus, aliiſque modis inimicos ſuos perſequuntur; imò ipſis ſymmyſtis ſuis ſæpe inſidias ſtruunt, & perfidâ ſuâ malitiâ augent mutuas miſerias, quas ſub dura Turcarum ſervitute communiter patiuntur. Verè jam convenit in illa Turcarum mancipia, quod olim contra Romanos gentiles, à barbaris oppreſſos & afflictos, Auguſtinus lib. 1 de Civitate Dei cap. 33 pronuntiabat hoc modo: *Perdidiſtis utilitatem calamitatis; & miſerrimi facti eſtis, & peſſimi permanſiſtis.* Ex ſequentibus aliquot patriarcharum geſtis patebit, hæc S. Auguſti verba non malè Græcis ſchiſmaticis hodiedum applicari.

A

CLVIII. CYRILLUS I, cognomento Lucares.

Anno 1621 ad cathedram CP. assumptus est Cyrillus,

DE hoc famoso ecclesiæ Constantinopolitanæ perturbatore Matthæus Cigala tradit sequentia: *Cyrillus Alexandriæ sapientissimus ad œcumenicam sedem ab synodo fuit evectus, die* v *Novembris, anno salutis* MDCXXI, *ac post annum unum à Sultano Osmane in insulam Rhodum fuit relegatus.* Hoc etiam Philippus Cyprius asserit his verbis: *Cyrillus Alexandriæ sapientissimus patriarcha, cognomento Lucares, synodi suffragiis impositus est sedi œcumenicæ anno salutis* MDCXXI, *die Novembris* V, *ac post unius anni spatium à Sultano Osmane in Rhodum relegatur.* Verùm ambitiosus iste homo postea variis artibus eamdem sedem sæpius invasit, ut ex infrà dicendis apparebit, donec tandem à Turcis strangulatus, meritas scelerum suorum pœnas dedit.

B

quem mendaciter laudarunt hæretici Occidentales,

1438 Multa de hoc Cyrillo scripserunt tum Catholici, tum heterodoxi, occasione cujusdam confessionis fidei, quæ errores Calvini complectebatur, & quam propterea hæretici Occidentales sub ipsius nomine statim Latinè ac Græcè typis vulgarunt. Græci diu dubitarunt, an verè ea esset confessio Cyrilli, eo quod ipse in publica ecclesiæ Græcæ communione vixisset, neque eam fidei confessionem agnovisset apud suos, aut in codicem magnæ ecclesiæ referri jussisset. Sed fuerit ea Cyrilli; certè non fuit ecclesiæ Orientalis, etsi id mendax titulus præferebat. Quare Catholici rectè refutarunt Claudium, Carentoniensem Calvinistarum ministrum, aliosque heterodoxos, qui sua dogmata toti ecclesiæ Orientali impudenter affingebant. At saltem jam eos pudeat tam manifesti mendacii, postquam ipsæ ecclesiæ Orientales in variis synodis distinctè declararunt, sese ab erroribus Calvini omnino abhorrere. Harduinus noster tomo XI Conciliorum à col. 171 has synodos Græco-Latinè edidit, quas si Calvinistæ & Lutherani tantùm levi oculo percurrere voluerint, invenient digna sectæ suæ elogia, & imposterum nobis occinere desinent, ecclesiam Orientalem dogmatibus suis consentire.

C

quos ipsi schismatici Græci evidenter refutarunt,

1439 Joannes Henricus Hottingerus, & ex ipso Henricus Hilarius, aliique hæretici hunc Cyrillum multis laudibus extollunt, atque de hujus vita, rebus gestis, ac morte longam fabulam texuerunt; imò eum ob mortem à Turcis illatam sanctis martyribus accensent. Sed hi malæ causæ patroni audiant ipsos schismaticos Græcos, certè meliùs ac propiùs de hac re instructos, qui apud Harduinum nostrum tomo XI Conciliorum col. 223 in synodo Hierosolymitana anni MDCLXXII sic iis os obturant: *Ne itaque ut sanctum adversarii nostri jactent Cyrillum: non enim, uti dicere ipsi solent, injustè aut pro Christi nomine fuit ille peremptus, quatenus ita celebretur: imò verò propter summam prælaturæ cupiditatem (quam Luciferianum Basilius magnus morbum appellavit) ex qua etsi à clericis millies ejectus atque vexatus, thronum Constantinopolitanum, præter primam, quæ legitima videbatur, possessionem, ter occupavit (ad hoc quidem inexplebili extraneorum cupiditate, ac oratoris Batavorum usus ope, unde & majorem in suspicionem apud ecclesiam venit) ignominiosam mortem illam* (laqueo nimirum suffocatus) *oppetiit. Hunc igitur adversus ecclesiam Christi talia molitum, ut alicujus fortè pietatis existiterit, habemus uti peccatorem, & talem utique, quem ob illata ecclesiæ mala non levis apud Deum pœna maneat: nunc autem auctorem impietatis factum, nedum non ut sanctum, sed miserum agnoscimus, atque omnis cum Christo participationis extorrem.*

SEC. XVII.

& quorum mendacia detexit Allatius;

1440 Hæretici pro defensione Cyrilli libellum *de turbis Jesuitarum in Oriente* ediderunt; sed has malevolorum calumnias, Societati nostræ aliisque orthodoxis impactas, Leo Allatius lib. 3 de Consensione perpetua Occidentalis & Orientalis ecclesiæ cap. 11 num. 2 refutavit, ac ibidem num. 4 vitam turbulenti istius Cyrilli narraturus, ita præfatur: *Sed ne quis in posterum amore sectæ Calvinisticæ & odio Catholicæ religionis res gestas Cyrilli, tempore obscuras ac dubias propter inanes rumores factas, diis hominibusque invitis, invertat; satius duxi, quæ à fide dignis hominibus, & Cyrillo ipsi summa familiaritate conjunctis, audivi, & ipse meis hisce oculis vidi, scripto summatim consignare, ut veritas futuris etiam temporibus immota persistat.*

E

dum edidit compendium Vitæ Cyrilliana,

1441 Tum statim Allatius gesta Cyrilli sic in compendium redigit: *Cyrillus Lucaris, Cretæ obscuris ac miserrimis natus parentibus, puer adhuc Alexandriam adnavigavit, & patriarchæ Meletio Alexandrino, ex eadem Creta prognato, operam locavit; à quo institutus atque imbutus, cum esset ingeniosus ac solers, ad sacerdotium promovetur. Hinc Patavium profectus, melioribus doctrinis excolitur. Reversus Alexandriam, ab eodem Meletio creatus archimandrita, in Walachiam mittitur, indeque Saxoniam penetrans, capita contra Catholicam religionem, quingentis nummis aureis avita fide divendita, subscripsit: qua ditatus pecunia, rursus Alexandriam revertitur, & ad Cretam ablegatur, ut pro patriarchatu stipem cogeret. Ita per Constantinopolim ac Parum in Cretam insulam appellit. Defuncto Meletio, Alexandriam repetit, & cum omnium vota Gerasimum Spartaliotam respicerent, ipse muneribus collocupletatus, stipe, quam pro patriarchatu collegerat, in electores erogata, patriarchale solium occupat.*

in quo turbulentum hujus hominis ingenium,

F

1442 *Tum, vivente adhuc Neophyto, Byzantium petit; quo demortuo, licet ipse sedem ambiret, & variis artibus sibi procurare studeret, episcopi, eo ob causas sibi bene notas rejecto, Timotheum à Marmora eligunt, cui cum non cessaret tum abstrusas tum patentes insidias continuè moliri, plena synodo pellitur, & fuga sibi consulens, ad Montem sanctum (Athum veteres dixere) confertur. Nec multo pòst de eo præfocando mandatum Turcicum adjicitur; quod ubi montis accolæ, vitam solitariam professi, persenserunt, sub ementito habitu aliò amandant; ubi latuit, donec suæ factionis hominibus procurantibus, inter patriarcham & eumdem gratia composita est illis conditionibus, ut sacrum Cyrillus faceret, & quocumque vellet, uno excepto Byzantio, liber abiret. Sic ille post breve tempus, relicto monte, per Oenum & Adrianopolim in Poloniam abit.* Post hæc narrat violentam mortem Timothei patriarchæ, qui veneno interiit, ut suprà ex eodem hoc scriptore retulimus.

sacrilegas fraudes,

1443 Deinde narrationem suam ita prosequitur: *Timotheo itaque hac ratione defuncto, Cyrillus à suis patriarcha Constantinopolitanus eligitur. Per quatuor menses fidem est professus Catholicam, quam postea atrocissimo scelere ejuravit, hæreses per populum spargens, & simpliciores dolo malo infatuans: id non ferens ecclesia Orientalis, con-*

SEC. XVII. *congregata ſynodo, hominem abigit, & exſilio in inſula Rhodo multat, atque in ejus locum ſufficit Anthimum* (Catalogi omnes prius Gregorium ac deinde Anthimum ei ſubſtituunt, ut ſuo loco dicetur) *Adrianopolitanum, qui poſtea, ſibi quatuor aureorum millibus promiſſis, patriarchatu ceſſit, & in montem Athum ſe contulit. Hinc Anthimò pactam pecuniam repetenti reſpondiſſe dicitur Cyrillus, ſatis illi eſſe, ſi viveret. Minis Anthimus perterritus, ne quid ſibi pejus accideret, acquievit, vitamque in eodem monte finiit.*

enormia ſcelera, 1444 *Cyrillus poſtmodum Hollandicis impenſis ab exſilio Rhodienſi revocatur; & cum hæreſim diſſeminare non deſiſteret, non æquo ferentes id animo eccleſiæ proceres, eum denuo deponunt, & Rhodum relegant, & in ejus locum Gregorium Amaſienſem ſubſtituunt. Verumtamen rurſus, Hollandico & muneribus & promiſſis acriter inſtante, Cyrillus in ſedem reſtituitur, pulſo Gregorio, qui, antequam in exſilium perveniret, captus cum univerſo ſuo comitatu, ita mandante Cyrillo, laqueo vitam finit, & in mare projicitur. Cyrillus reſtitutus, cum magis ac magis hæreticis faveret,*
B *jura omnia, tum ſacra, tum profana, grandi pecunia Hollandico vendens, præſules tam familiares, quam cognitos, de quorum fide dubitabat, miſeris modis interficiens & exſilio multans, & bona eccleſiaſtica exſorbens, & noxas alias ac damna Catholicæ religioni inferens, à Græcis ſimilia deteſtantibus, totius cleri aſſenſu de throno deturbatur, & apud mare Euxinum carceri includitur.*

ac ignominioſam denique mortem deſcripſit. 1445 *Inde paucis pòſt diebus juſſu Turcarum principis eductus à ſatellitibus, laqueo & ipſe interimitur & in mare abjicitur, quod tantum ſcelus ſuſtinere indignatum, retortis undis agitatum in terram revolvit, & à prætereuntibus perductâ foſſâ in altitudinem ſepelitur; non ita tamen, ut reſtis collo alligata cum cadavere occultaretur. Eam alii videntes, ſpe reconditarum opum terram effodiunt, extrahuntque cadaver vermibus ſcatens, & exſpectatione deluſi, inhonorum relinquunt, feris ac avibus forſan eſcam futurum, quod nec ipſum mare nec terra ſuo gremio condi ſuſtinuerat.* Scio, Batavos hæc omnia aliter in ſuum ac Cyrilli favorem referre, & Allatium ab illis de partium ſtudio accuſari. Sed nos etiam jure merito
C tales in propria cauſa judices recuſamus, & non tam facilè iis fidem adhibemus.

Quod ſi heterodoxi Catholicis ſcriptoribus in hac re nolint credere, 1446 Adeant itaque dominum de Moni, qui anno MDCLXXXIV Francofurti Gallicè edidit Hiſtoriam Criticam de religione & moribus Orientalium, ubi pag. 52 & ſequentibus narrat geſta hujus Cyrilli, & in fine narrationis pag. 57 affirmat, ſeſe ad ea fideliter referenda neque Allatii neque Batavorum relatione acquieviſſe. Legant illuſtriſſimum Spondanum, qui in Annalibus eccleſiaſticis anno Chriſti MDCXXVII num. 9 ante Leonem Allatium de hoc ſubdolo Cyrillo ita ſcribebat: *Cyrillus patriarcha Conſtantinopolitanus Græcus, homo verſipellis, omniſque decoris expers, fidei Græcæ, Turcicæ & Calviniane mixturâ prodigioſus, aliquot adoleſcentes Græcos in Hollandiam miſit, qui ibi patriâ doctrinâ inſtruerentur, quam deinde per Græciam ſpargerent. Prodiit anno ſequenti ex officina Batavorum quædam confeſſio ejuſdem Cyrilli, tamquam conformis Calviniane, quæ tamen à pluribus ipſorummet irriſa fuit. Sed fuerit Cyrilli, non tamen eccleſiæ Græcæ aut Orientalis, quamquam id titulus ferret. Quæ ſit illius eccleſiæ fides, vidimus ſub Jeremia patriarcha: quæ iſti jam protulerunt, mera ſunt mendacia, & figmenta hæreticorum.*

D 1447 Quod ſi Batavi etiam his arbitris ſtare nolint; quia Papiſtæ ſeu Pontificii ſunt, ut ipſi eos per contemptum appellant, liberaliter & ex abundanti illis offerimus alios, qui Pontifici Romano adverſantur. Quapropter minimè poteſt ipſis eſſe ſuſpectum Græcorum ſchiſmaticorum teſtimonium, quod de hac re paulò ſuperiùs ex ſynodo Hieroſolymitana allegavimus. Hinc quoque ab ipſis rejicienda non eſt epiſtola, quam Leo Allatius lib. 3 de Conſenſione cap. 8 num. 5 Græco-Latinè recitat, & in qua Arſenius hieromonachus tunc amico, quærenti cauſam introductæ in Græciam Calvinianæ hæreſeos, poſt alia reſpondet, eccleſiam Græcam numquam huic hæreſi conſenſiſſe, & unum clandeſtinæ hujus molitionis auctorem fuiſſe Cyrillum, *perditis moribus virum ac turbulentum, quique omnia lucro, & temporariæ gloriæ poſthaberet.*

ſaltem illis ſuſpectum eſſe non poteſt teſtimonium Græcorum ſchiſmaticorum,

inter quos Arſenius de occulta Cyrilli cum Calviniſtis pactione,

E 1448 Deinde idem Arſenius, tempori & loco rei geſtæ proximus, Cyrillum ſic pergit depingere: *Cum dominandi cupiditate laboraret jam pridem, & ad regina urbium thronum oculos adjiceret, præ deſiderio tum dignitatis, tum divitiarum, quas inde collecturus eſſet, palam omnibus erat, non quieturum eum; verùm id agere, ut propoſitum quoquo modo aſſequeretur, & principatum hunc jure vel injuria obtineret. His igitur de cauſis, cum adjunxiſſet ſeſe Calvini ſectatoribus, eorumque gratiam omni aſſentationis genere captaret, non ceſſavit dictis factiſque per omnia iis obſequi; ut & ſentire cum ipſis voluerit, & avitam fidem, ſalutemque adeo, cum hæreſi omnium turpiſſima permutare. Fit igitur clandeſtina quædam inter eos pactio, ut Calviniſtæ quidem, peregrini homines & advenæ, pecuniam Cyrillo numerarent, ſuppeditarentque omnia, quibus ad obtinendum id, quod moliebatur, indigebat; hic verò, poſtquam eſſet pontifex conſtitutus, promiſſum viciſſim ſuum exſolveret: erat autem illud hujuſmodi, Cyrillum Calvini deliramenta omnia, & pervagatam apud emptores illos hæreſim tum ſecuturum ipſum ac palam profeſſurum, tum Orientales eccleſias vel omnes vel quamplurimas eamdem in communionem attracturum.*

& violentis fraudibus 1449 *Hac facta conventione, ſtatim ſe infelix ille ad opus accinxit, & à Veſta, quod aiunt, incipiens, in eum, qui tunc Conſtantinopolitanam ſedem obtinebat, orthodoxum hominem convertitur, illumque inſidiis & fraudibus appetens, ubi falſis criminibus circumventum ac depoſitum amovit, ſeipſum illius in locum à perpaucis, iiſque mercenariis hominibus, eligi curat, corruptis priùs grandi pecunia, quæ ſuppeditata ipſi ab hæreticis fuerat, aulæ imperatoriæ proceribus, penes quos erat, facultatem concedere tum ejiciendi prioris, tum alterius, illius in locum, ſubrogandi. His igitur artibus pontificiam dignitatem atque ſedem obtinuit Cyrillus, duplicem hoc uno peſtem exſecrationemque ſuum in caput accerſens, quod & ſacra Spiritumque ſanctum, ut ille quondam magus, pecuniâ commutarit, & animam ſuam eodem pretio vendiderit.*

ſimilia narrat; 1450 Denique ſchiſmaticus iſte hieromonachus poſt alia, quæ hîc brevitatis cauſâ omittimus, epiſtolam ſuam ita concludit: *Has ego litteras duabus potiſſimùm de cauſis ad te mittendas cenſui, ut & veritatem liquidò ipſe noris, & eamdem alii per te intelligant. Quamobrem à te contendo, ut, ſi ad rem fore viſum fuerit, eaſdem & ipſe cum omnibus, qui veſtro in orbe degunt, communices; ut & qui rectè de his ſentiunt,*

A *unt, iniqua de nobis existimare & loqui desinant, & Calvinistæ, cum insidias suas prælitigiasque palam factas viderint, finem tandem exsultandi faciant & ineptè gloriandi.*

1451 Hæc epistola adversatiis suspecta esse non debet, eo quod apud Leonem Allatium legatur: nam eamdem Græcè penes se exstare, testatur Henricus Hilarius Lutheranus, qui in Appendice ad Chronicon ecclesiæ Græcæ illam Latinè exhibet, & post eam integrè relatam sic notat: *Præcedens hæc hieromonachi Arsenii epistola, quæ Actis synodi Partheniana præfixa legitur, satis quidem doctè & accuratè negotium Cyrillianum proponit, ac pro ratione circumstantiarum de eo disserit.* Deinde tamen auctorem Græcum carpit ob quamdam assertionem, quam epistolæ huic contra Lutheranos inseruit. Certè Lutheranus ille scriptor advertario suo non pepercisset, si aliunde ex historia Cyrilliana fidem ejus elevare potuisset. Atque hæc satis superque dicta sint de Cyrillo Lucare, post cujus primam relegationem in cathedra Constantinopolitana verosimiliùs sedit

quam narrationem ex Græca Arsenii epistola Hilarius Lutheranus Latinè vulgavit.

B

CLIX. GREGORIUS IV.

Cyrillo in exsilium pulso, cathedram CP. ascendit Gregorius,

JAm suprà vidimus, quod Leo Allatius Anthimum huic Gregorio præponat; sed probabiliùs putamus, Gregorium Anthimo præponendum esse, quia de hoc ordine consentiunt tres catalogorum nostrorum auctores, inter quos Matthæus Cigala sic habet: *Cyrillus .... post annum unum à Sultano Osmane in insulam Rhodum fuit relegatus, atque in ejus locum subrogatus Gregorius Amaseæ; post menses tres in exsilium pulsus est, eique suffectus Anthimus.* Hisce consonat Philippus Cyprius, qui de eadem successione ita scribit: *Cyrillus ... à Sultano Osmane in Rhodum relegatur; in ejus locum suffectus unoculus Amaseæ episcopus Gregorius; cum sedisset menses tres, exsilio datur.* Catalogus Renaudotianus de violenta ipsius morte, quam duo priores catalogi non expresserunt, mentionem facit his verbis: *Gregorius Amaseæ menses tres, & in exsilium pulsus, strangulatus est.* Hoc mortis
C genus confirmatur ex Allatio, qui suprà num. 1444 asserit, è sede sua pulsum esse Gregorium, *qui, antequam in exsilium perveniret, captus cum universo suo comitatu, ita mandante Cyrillo, laqueo vitam finit, & in mare projicitur.* Secundum jam dicta probabiliùs huic Gregorio successit

CLX. ANTHIMUS II, vel ANTHYMUS. CYRILLUS I Lucares iterum.

cui post tres menses successit Anthimus,

MAtthæus Cigala decessorem ac successorem hujus Anthimi ita memorat: *Gregorius Amaseæ post menses tres in exsilium pulsus est, eique suffectus Anthimus, Adrianopolis episcopus, qui continuò exturbatur, atque iterum Cyrillus revocatur, qui cum placidè per annos octo rexisset ecclesiam, secundò ab Sultano Amurate in insulam Tenedum relegatus fuit.* Postquam Philippus Cyprius de eodem Gregorio egisset, statim subdit sequentia: *Huic Anthymus Adrianopolitanus succedit; nec multo post ipse patriarchæ domo expulsus, in sanctæ Lauræ splendidissimo monasterio apud sanctum montem Atho consedit. Cyrillus revocatus, cum pacificè ecclesiam annos octo gubernasset, à Sultano Murate in Tenedon pellitur.*

SEC. XVII.

1454 Catalogus Renaudotii breve patriarchatûs ejus tempus, quod mox laudati duo auctores tantùm in genere indicant, ita accuratè expressit: *Anthimus Hadrianopoleos, dies tres; & abdicavit.* Ad hæc verba etiam obiter observo, quod Anthimus, qui suprà exturbatus & expulsus fuisse dicitur, hoc loco patriarchatum abdicasse tradatur. Porrò hæc spontanea abdicatio optimè conciliatur cum superiùs producta Leonis Allatii narratione, in quâ affirmat, Cyrillum Lucarem quatuor aureorum millia Anthimo promisisse, ut patriarchatu cederet, atque hunc propterea se in montem Atho contulisse, ubi promissa nummorum spe frustratus, vitam finivit. Ceterùm hoc tempore fuerunt adeo frequentes patriarcharum expulsiones ac revocationes, ut ipsi Græci eas confudisse aut neglexisse videantur: laudatus enim catalogus Renaudotii illas post abdicationem Anthimi ita multiplicat: *Cyrillus iterum tertiò, annos octo; & in exsilium pulsus. Cyrillus Berrhœæ dies octo; & in exsilium pulsus. Cyrillus quartò, annum unum, menses duos; & exsulavit.* Tunc tandem quarto Cyrilli Lucaris patriarchatui substituit Athanasium, de quo mox agemus. Quidquid sit de hoc primo Cyrilli Berrhœensis patriarchatu, ac duplici Cyrilli Lucaris ad sedem Constantinopolitanam reditu, nos potius sequimur duos istius temporis scriptores, apud quos in locum Anthimi exauctorati vel abdicantis immediatè succedit

quem statim expulit Cyrillus sedi suæ restitutus,

E

CLXI. ATHANASIUS II, cognomento Patellarius. CYRILLUS I Lucares tertiò.

PHilippus Cyprius post secundam Cyrilli Lucaris expulsionem hæc subjungit: *Pro eo* (videlicet Cyrillo iterum relegato) *Athanasius Patellarius, Cretensis, Thessalonicæ metropolita, inductus, haud diu pòst loco pellitur. Cyrillus tertiùm revocatus, cum ecclesiæ per annum præfuisset, annuente pravo è Berrhœa Cyrillo, rursus Rhodum relegatur.* Matthæus Cigala patriarchatum Athanasii etiam collocat inter secundam ac tertiam relegationem Cyrilli Lucaris, *qui, cum placidè per annos octo rexisset ecclesiam,* inquit, *secundò ab Sultano Amurate in insulam Tenedum relegatus fuit, eique successit Thessalonicensis antistes Athanasius Patellarius, ac paulo pòst loco pellitur; ac tertiò revocatur Cyrillus, qui cum annum unum patriarchatum tenuisset, Berrhœensis Cyrilli molitionibus rursus extruditur.* Renaudotianus catalogus exiguum gubernationis ejus spatium, quod duo præcedentes auctores non exprimunt, rursus ita exactè determinat: *Athanasius Patellarius dies viginti duos; & in exsilium missus.*

& huic iterum relegato substituitur Athanasius,

F

1456 Sed hoc loco iterum difficultas occurrit circa rectum successionis ordinem, de quo inter catalogos nostros non convenit: Cigala enim tradit, Cyrillum Lucarem tertiò expulsum esse molitionibus Cyrilli Berrhœensis, qui posterior Cyrillus, *annis duobus sui patriarchatûs exactis, à synodo tandem loco dejicitur.* Philippus Cyprius de patriarchatu Cyrilli Berrhœensis primùm meminit post mortem Cyrilli Lucaris, cum hic jam qui-

quem tertiò ad sedem CP. redeuntem expulit Cyrillus Lucares,

SEC. XVII. quinies ad ſedem Conſtantinopolitanam rediiſſet. Auctor verò catalogi Renaudotiani poſt commemoratum Athanaſii Patellarii patriarchatum & exſilium ſic pergit: *Rurſus Cyrillus quintò annum unum; & in exſilium pulſus. Iterum Cyrillus Berrhœæ ſecundò, annos duos; & exſulavit.* His ſubjungit patriarchatum Neophyti Heracleenſis, de quo nos infrà agemus. VIX videmus, quid in tanta opinionum diverſitate ac tam crebra patriarcharum mutatione probabiliùs ſtatuendum ſit.

in cujus denuò expulſi locum anno 1635 ſuffectus eſt

1457 Attamen conſentire non poſſumus Philippo Cyprio, qui patriarchatum Cyrilli Berrhœenſis (aliàs Contarenus cognominatur) uſque ad mortem Cyrilli Lucaris differt: nam Cyrillus Lucares anno Chriſti MDCXXXVIII ſtrangulatus eſt, & interim Dionyſius Guillius noſter, quondam Cyrilli Berrhœenſis ſeu Contareni præceptor, de hoc ſuo diſcipulo ad Leonem Allatium exeunte anno MDCXLV inter alia ſic ſcribit: *Quinque circiter menſes in ſcholam meam diſcendi cauſâ ventitaverat Cyrillus Berrhœenſis; poſt hos, ſeptem-*
B *decim elapſis annis, factus patriarcha Conſtantinopolitanus anno Domini* MDCXXXV, *Martii* XXV, *meminit tenuitatis meæ, dixitque Patribus illius reſidentiæ noſtræ, qui eum honoris cauſâ gratulabundi adierant: Ubi eſt pater Dionyſius, magiſter quondam meus? (ego Meſſanæ tunc eram exſul pro fide.) Volo ad eum dare litteras, ut veniat, mecumque vitam degat.* Ex hoc Guillii noſtri teſtimonio patet, primum Cyrilli Berrhœenſis patriarchatum differri non poſſe uſque ad annum Chriſti MDCXXXVIII, quo Cyrillus Lucares ſtrangulatus eſt, cum ille jam anno Chriſti MDCXXXV in cathedra Conſtantinopolitana ſederet. Sequimur itaque Matthæum Cigalam, à quo poſt tertium Cyrilli Lucaris exſilium primò ponitur

CLXII. CYRILLUS II, cognomento Contarenus. CYRILLUS I Lucares quartò.

Cyrillus Contarenus, quem Dionyſius Guillius noſter,
C

TAm diverſa narrantur de Cyrillo Contareno ſeu Berrhœenſi (eum hoc poſteriore cognomine communiter à patria vel epiſcopatu appellant) ut ingenuè fatear, me iis conciliandis imparem eſſe. Manifeſtum hujus diſcrepantiæ ſpecimen accipe ex duobus teſtibus ſynchronis, quos hìc inter ſe conferemus, & quorum unus eſt Dionyſius Guillius, Societatis noſtræ ſacerdos, qui in Græcia per plures annos fidei propagandæ operam impendit. Hic in epiſtola, quam Leo Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 11 num. 5 inſeruit, indolem & mores Cyrilli Berrhœenſis, ſui quondam diſcipuli, inter alia ſic laudat: *Contarenus (ea prima fuit heroi ad trutinam propoſito nomenclatura) patriam habuit Berrhœam, Macedoniæ urbem. Theſſalonicæ, quæ Macedoniæ item eſt metropolis, Græcas litteras didicit; quas ubi affatim percepit, Patrum Societatis Jeſu, qui jam tum Galatæ ad Conſtantinopolim reſidentiam habebant, excitus famâ, ad eos utriuſque philoſophiæ ſtudio, cæleſti tamen intentus magis quam ſeculari, ſe contulit. Theſſalonicâ Conſtantinopolim verſus quingentorum circiter millium* (haud dubie quingenta milliaria Italica intelligit) *maritima via eſt: quo clarior ſit animi firmitudo Contareni, quem neque longitudo itineris, nec maris pericula potuerint à propoſito deterrere.*

1459 *Appulſus, manſionem, quàm proximè Patres conductam, ſibi delegit, quæ & propria ipſorum erat, & gymnaſio adhærebat. In eam, præterquam quod erat à populi remota frequentiâ, ne ſocium quidem admiſit: quippe & fugitans turbæ & quietis amans, & ſibi vacare cupiens ac Deo, quem unum ſuarum teſtem actionum habere volebat. Galatam advenit in ipſo temporis articulo, quo cœptum jam erat ab ludi magiſtro exponi Ariſtotelis Organum. Itaque ſub eodem dialecticæ ſe ipſe applicuit. Erat tum annos natus ſeptem & viginti circiter.* Tum varias corporis ac animæ ejus dotes enumerat. Deinde multis verbis exponit, quomodo ipſemet Contareno reluctanti ſuaſerit, ut admitteret epiſcopatum Berrhœenſem, ſibi à Timotheo patriarcha oblatum, & quo ſe indignum judicabat. D *quondam ipſius magiſter,*

1460 Poſt hæc addit, obedientem illum diſcipulum conſilio ac rationibus ſuis humiliter acquieviſſe; *ac regreſſus è veſtigio ad patriarcham,* inquit, *ejus totum ſe permiſit arbitrio, qui extemplo eum, adempto Contareni nomine, Cyrillum appellavit, atque ita metropolitam renuntiavit: ſolent enim apud Græcos, qui epiſcopatum* E *ineunt, mutare nomen, aſſumpto quopiam alio majorum ſuorum, ſanctitatis famâ inſignium, quod ab eodem elemento ducat initium. Poſtmodum in Ordinem S. Baſilii cooptatus eſt: nemo enim apud Græcos epiſcopus eſſe poteſt, niſi Religioſus ſit & habitu & victu. Mox minores majoreſque ſuſcepit Ordines; erat enim adhuc laïcus. Secutâ denique eſt epiſcopalis conſecratio, in qua propter neceſſitatem, ne ætatis quidem ratio habita eſt.* *propter obedientiam,*

1461 Præterea Guillius hìc inquirit, quæ cauſa movere potuerit patriarcham Timotheum, *virum alioqui prudentiſſimum, nec alienum à fide Catholica,* ut Contarenum ex incepto philoſophiæ curſu ad epiſcopalem dignitatem abriperet. Tum verò reſpondet, patriarcham haud dubie ad id motum fuiſſe ſingulari morum ejus integritate, aliiſque virtutibus, inter quas ab ipſo enumerantur *non vulgaris modeſtia, bonitas, manſuetudo, patientia, æquitas, æquanimitas, caſtitas, denique,* inquit, *ut Sabellici verbis utar, laudatiſſima omnium virtutum, res cælo hominibuſque jucunda, gratitudo.* Hanc autem animi gratitudinem probat ex eo, quod Cyrillus poſt multos annos ad patriarchatum Conſtantinopolitanum evectus, meminerit magiſtri ſui Dionyſii, quem etiam Conſtantinopolim accerſire voluerit, ut ſecum vitam ageret, ſicut ſuperiùs alia occaſione à nobis dictum eſt. F *aliaſque virtutes*

1462 Denique Guillius noſter epiſtolam ſuam ita concludit: *Hæc ſolùm habeo de virtute Cyrilli Berrhœenſis, quæ pro teſtimonio dicam; ſed longè plurium majorumque rectè factorum principia ac fundamenta; quæ rectè facta ſecuta quidem eſſe non dubito; at de iis tamen teſtis idoneus eſſe non poſſum; ſed illi dumtaxat, quibus ſunt explorata: mihi verò quî eſſe poſſint? Cyrillus enim, poſtquam in metropolim ſe recepit, longiſſimè diſtantem (quippe Theſſalonicæ propinquam) neque à me viſus ipſe per ſpatium circiter ſeptem & decem annorum, niſi ſemel, idque obiter, & quaſi per tranſennam; neque auditum de eo quidquam fuit, cum præſertim anno* MDCXXVIII *ineunte propemodum, concitata ab hæreticis adverſus nos Conſtantinopoli pro fide perſecutione, poſt carceres, catenas, & pericula minaſque mortis, inde ego fuerim ejectus.* Dionyſius Guillius anno Chriſti MDCXLV, die XXX Decembris, has litteras Laureti exaravit, eaſque paucis ante mortem ſuam diebus ad Leonem Allatium dedit, ut ipſe Allatius *imp. ſe laudat.*

loco

A loco suprà citato ante illas testatur.

1463 Sed satis mirari nequeo, quod Leo Allatius, acceptis his Guillii litteris, non mutaverit planè diversam Cyrilli Berrhœensis effigiem, quam in epistola ad Nihusium depinxerat, quamque lib. 3 de Consensione cap. 11 num. 5 iterum exhibet, ac memoratis Guillii litteris ita præfigit: *De Cyrillo Lucari jam nuntiavi; de Berrhœensi pauca hîc addam. Litteras ab hieromonacho Gregorio, hieromonachus etiam ipse, Thessalonicæ didicerat: deinde in episcopatum à Timotheo patriarcha promovetur. Et cum Payssius Thessalonicensis metropolita Moscoviam appulisset, ut egestati, ærique alieno, certis nominibus ab ecclesia sua contracto, si fieri posset, subveniret, & æs alienum exactam pecuniam longè superaret; adeoque se ab eo exsolvendi spes decollasset, justu principis, à quo largè & sine labore victus suppeditabatur, in ea regione, de episcopatu parum solicitus, sedem collocat, ut securus vivat.*

Sed Allatius aliam istius Cyrilli effigiem exhibet,

1464 *Cyrillus interim Lucaris patriarcha Berrhœensem ad ecclesiæ res procurandas, animisque Christianorum providendum, Thessalonicam mittit; qui splendore magnitudineque civitatis pellectus, ab eodem Lucari Thessalonicensem episcopatum exorat. Cum non impetrasset ab amico, cui maximè fidebat, & à quo majora etiam sibi pollicebatur, ira sibi facem subministrante, odia capitalia in Cyrillum exercuit, quæ neque novis promissis, neque amicorum intercessionibus, neque ullo alio beneficentiæ munere restincta sunt. Hinc frequentes insidiæ, & sæpius pertentatæ ab utroque fraudes Constantinopolitanum clerum exagitarunt; donec, ejecto Cyrillo, suffocatoque, ipse patriarchatum iniit.*

illumque depingit atris coloribus,

B

1465 Vix video, quomodo hæc duplex Cyrilli Berrhœensis imago eumdem hominem verè repræsentet: teste enim Allatio, hic Cyrillus *litteras ab hieromonacho Gregorio*, HIEROMONACHUS *etiam ipse, Thessalonicæ didicerat.* At Guillius noster testatur, eumdem primò in Ordinem S. Basilii cooptatum esse, quando jamjam episcopali dignitate erat ornandus, cum nemo apud Græcos episcopus esse possit, nisi prius habitu & victu monachus fuerit. Præterea dicitur ab Allatio Cyrillus iste archiepiscopatum Thessalonicensem ambitiosè postulasse, eoque non obtento,

quos cum laudibus, ei à Guillio datis,

C *odia capitalia* contra Cyrillum Lucarem exercuisse. Guillius autem asserit, eumdem Cyrillum Contarenum à dignitatibus hujusmodi abhorruisse, seseque multis rationibus tandem ei persuasisse, ut præsulatum Berrhœensem, à patriarcha ultro oblatum, admitteret. Denique Allatius affirmat, quod ob denegatum archiepiscopatum Thessalonicensem cum Cyrillo Lucare tam implacabiles inimicitias habuerit, ut *neque novis promissis, neque amicorum intercessionibus, neque ullo alio beneficentiæ munere* restingui potuerint. Ubinam igitur tunc erant *non vulgaris modestia, bonitas, mansuetudo, patientia*, aliæque Cyrilli Contareni virtutes, quas Guillius in ipso tantopere laudat? Non capio, quomodo hæc cohæreant, nisi honores mutaverint mores, ut habet parœmia, vel Contarenus fictâ religionis ac pietatis larvâ magistrum suum Guillium fefellerit.

conciliare non facilè possumus.

1466 Quinimo Allatium cum seipso & aliis conciliare non possum, ut infrà apparebit in secundo Cyrilli Contareni patriarchatu, quamvis Allatius de unico tantummodo meminerit, eumque post mortem Cyrilli Lucaris perperam distulerit: nam ex suprà relato Dionysii Guillii testimonio liquet, Cyrillum Berrhœensem seu Contarenum jam ab anno Christi MDCXXXV in cathedra Constantinopolitana sedisse, & Matthæus Cigala disertè testatur, post tertium Cyrilli Lucaris exsilium sedem Constantinopolitanam occupatam fuisse à Cyrillo Berrhœensi, *qui annis duobus sui patriarchatus exactis*, inquit, *à synodo tandem loco dejicitur, rursusque Cyrillus senex è Rhodo accersitur, qui se ipsum sponte abdicavit, ac demum ritè ac legitimè patriarcha creatus fuit Heracleensis episcopus dominus Neophytus anno Christi* MDCXXXVI. Sequitur itaque ex verbis Matthæi Cigalæ, qui hîc catalogo suo finem imponit, ut post expulsionem Cyrilli Contareni & spontaneam Cyrilli Lucaris abdicationem sederit

SEC. XVII.

CLXIII. NEOPHYTUS II. CYRILLUS I Lucares quintò.

Cyrillo Contareno exarchato successit Neophytus,

E

PHilippus Cyprius apud Bandurum tomo 1 Imperii Orientalis pag. 229 de hoc novo Patriarcha sic scribit: *Cum Heracleæ archiepiscopus Neophytus, Cyrilli discipulus, filiusque adoptivus, patriarchatu ritè ac legitimè defungeretur; patrem, magistrum, & de se bene meritum (sapientissimum dico Cyrillum) Rhodiensi exsilio liberavit: utque in regnatricem pervenit urbem, sponte in favorem domini Neophyti abdicatus est: Qui* (videlicet Neophytus) [*cum esset*] *invalidus gubernandi ob patriarchæ domus confusionem, nec magna turbamenta sufferre posset* (*erat quippe mitis placidissimoque ingenio*) *ut de munere decederet, impetravit.*

& brevi abdicans, locum dedit quinto patriarchatui Cyrilli Lucaris,

1468 Auctor catalogi Renaudotiani hîc sextum Cyrilli Lucaris patriarchatum ita recenset: *Neophytus Heracleæ annum unum; & abdicavit. Iterum Cyrillus senior sextò annum unum; & strangulatus.* Nos hoc loco quintum Cyrilli Lucaris patriarchatum numeravimus cum Philippo Cyprio, qui post suprà memoratam Neophyti abdicationem de ultimo Cyrilli Lucaris patriarchatu sic differit: *Cyrillus quintùm revocatus post unius anni quinorumque mensium regimen, operam dante Berrhœensi Cyrillo, & concursu aliquot Methymnæorum interfectus est à Muja Bassa, regni procuratore: nam imperator Sultanus id temporis ipse adversus Babylona bellum gerebat. Hunc in modum teterrimus Berrhœensis parricida per annum & septenos menses patriarchatu potitus est.* Igitur reliqua Cyrilli Berrhœensis gesta, ut suprà promisimus, hoc loco examinanda sunt.

F

CYRILLUS II, Contarenus iterum.

quo tandem à Turcis interfecto, ad sedem CP. rediit Cyrillus Contarenus,

CAtalogus Renaudotianus de reditu & morte hujus Patriarchæ sic breviter agit: *Cyrillus Berrhœæ tertiò* (nos cum Matthæo Cigala secundum ejus patriarchatum dumtaxat numeramus) *sedem tenuit anno uno; deinde in carcerem conjectus, in exsilium pulsus, tandem strangulatus est.* Postquam Philippus Cyprius suprà dixerat, Cyrillum Lucarem operâ Cyrilli Berrhœensis interfectum esse, atque ita hunc sedem illius iniquè invasisse, de violenta hujus invasoris morte seu pœna talionis addit sequentia: *Ast vindex Dei oculus non sivit eum impunitum; sed divina inspiratione principibus summorum sacerdotum excitatis, imperatori Sultano Murati, à Babylonica*

SEC. XVII. *victoria cum triumphis tropæisque reverso, pro illius iniquitate & insatiabili rapina relationem criminis concessit, eumque in Africam Barbariæ in exsilium egit; ubi etiam justas à Deo pœnas per sævam atque ipso dignam mortem sustinuit.*

de cujus moribus, 1470 Leo Allatius post illa, quæ superiùs ex eo retulimus, lib. 3 Consensionis cap. 11 num. 5 de patriarchatu, moribus, & morte Cyrilli Berrhœensis seu Contareni hæc subnectit: *Patriarcha, ære alieno, magnitudine tributorum, & injuria potentiorum, ac tantùm non in servitutem Turcis dicatum patriarchatum, industria sanè admirabili, liberavit, & in pristinam dignitatem aliquo modo extulit, in alias etiam ecclesias profusus. Fuit animo liberali ac magnifico, virtutum litterarumque studioso, obstinatior obfirmatiorque in propriis consiliis. Iracundè non tantùm verbo, sed sæpe etiam manu, cum præsulibus agebat; ideoque multorum invidiam subiit; qui simul omnes cum Parthenio conspirantes, immerentem*
B *contumeliosè è sede trudunt, & Tunetum ablegant.*

& morte Leo Allatius ita scripsit, 1471 *Intrusus Parthenius, à Timotheo patriarcha, Anchiali metropolita, ab Anthimo Andrianopolitanus creatus, cum jam videret, denuo res Cyrilli factione sociorum crescere, & de eo remittendo certa spe pertractari, veritus, ne, eo restituto, ipse discrimen subiret, mandatum de eo interimendo, profusa rerum ecclesiasticarum largitate à Turca extorsit, misitque ad Bichirum Bassam Rhodiensem, amicum, qui statim Tunetum direxit. Dum carnifex instaret, & alii spectabiliores in ea secta viri adhortarentur, ut, ejurata Christianorum fide, Mahumetum amplecteretur, sicque suis rebus sibique consuleret, & fortunatiora etiam pollicerentur, ille pacatissimo animo respondit, cum Ecclesia Romana & cum Christo, quem intimè spiraret, velle se mori, sicque laqueo, gutture exposito, suffocatur vir pius & melioribus temporibus dignus. Actum est jam Romæ de eo in sanctorum Martyrum numerum referendo.*

ut secum, 1472 Non intelligo, quomodo Allatius dicat, *immerentem* ab episcopis depositum fuisse hunc Cyrillum Berrhœensem, qui, ipso teste, *iracundè non tantùm verbo, sed sæpe etiam manu, cum præsulibus agebat.* Multò minus capio, qua ratione Cyrillus ille ab ipso vocetur *vir pius,*
C *& melioribus temporibus dignus*, quem implacabile odium cum Cyrillo Lucare exercuisse, & frequentes ei insidias struxisse, paulo superiùs fatebatur. Denique non percipio, quo pacto Cyrillus Berrhœensis Constantinopolitanum patriarchatum *ære alieno, magnitudine tributorum, & injuria potentiorum* liberaverit, atque ipse patriarcha *animo liberali ac magnifico* fuerit, ut Allatius asserit, cum Spondanus in Annalibus ecclesiasticis de eodem Cyrillo (nisi malis tempore Cyrilli Lucaris duos alios homonymos præter ipsum admittere) ad annum Christi MDCXXXIX num. 12 scribat hoc modo: *Constantinopoli patriarcha Cyrillus ab Iberia* (unde hoc cognomen Cyrillo isti tribuatur, ignoro) *ob fœdissimas pecuniarum à subditis extorsiones in tetrum carcerem conjectus, depositus fuit à sede, & in ejus locum subrogatus Parthenius Adrianopolitanus unanimi ceterorum omnium antistitum, cleri & populi, consensu.*

& cum illustrissimo Spondano 1473 Spondanus in iisdem Annalibus ad annum Christi MDCXXXVIII num. 13 egerat de quodam pseudo-propheta, qui mense Junio ejusdem anni MDCXXXVIII strangulatus fuit, & ea occasione deCyrillo Lucare, ejusque successore ibidem num. 14 hæc subdit: *Quo eodem* (nimirum mense Junio anni MDCXXXVIII) *Cyrillus patriarcha Constantinopolitanus à præfecto urbis depositus fuit* D *dignitate, ob quædam crimina ei impacta, & in turrim maris nigri conjectus, atque etiam, ut volunt, in mare præcipitatus; meritas dans pœnas hæresum & turbarum, ab eo excitatarum. Restitutus verò est in sedem alter Cyrillus ab Iberia, ipsius hostis infensissimus, qui priùs eam tenuerat: ita enim se invicem miseri detrudere quærebant, ut qui plus favore aut pecunia valeret, is quoque in adeptione dignitatis ceteris prævaleret.*

ac Brietio nostro 1474 Brietius noster in contractis mundi Annalibus ad annum Christi MDCXXXVIII similia de utroque Cyrillo tradit his verbis: *Hoc anno fanaticus ille Cyrillus, patriarcha Constantinopolitanus, Græco-Calvinianus, ab urbis præfecto conjectus in carcerem ad fauces Bosphori (castrum septem turrium dicitur) atque ex turri in mare præcipitatus, tantum aquæ sorbuit, quantum ex Calvini sordibus hauserat veneni, morte sublatus impiorum. Restitutus est in sedem Cyrillus alter ex Iberia, quem ille detruserat, capitalis ejus hostis; sed qui cum eo pecuniâ, ut Turcorum subditus,* E *non eruditione atque pietate, uti Christianus, disceptavit.* Hæc certè omnia laudatam ab Allatio pietatem Cyrilli Berrhœensis (si is idem sit cum Cyrillo ex Iberia) neutiquam commendant.

conciliari non possit, 1475 Non facilè credo, Romæ actum esse de Cyrillo Berrhœensi in Sanctorum martyrum catalogum referendo, etsi Allatius amico suo Nihusio id in citata epistola nuntiet: nam prudenter dubitari potest, an Cyrillus ille in unione Ecclesiæ Romanæ obierit, quemadmodum Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1004 & sequente, in notis ad catalogum Renaudotianum agens de Cyrillo Berrhœensi, satis indicat hac observatione: *Is est, sub quo habita est synodus Constantinopolitana* (de ea synodo Parthenius ejus successor propter exosam sui decessoris memoriam non meminit) *in qua anathema Cyrillo dictum ob hæreses, qua in Confessione, sub ejus nomine publicata, continebantur. Contaris à nonnullis dictus est vel Contarenus. Vide epistolam P. Dionysii Guillii Societatis Jesu ad Allatium pag. 1077: Unde Allatius mirè laudavit hominem, tamquam Catholicum, & mox in Martyrum catalogo reponendum, quod factum non fuit. Vixit Græcus in* F *Græcorum schismate.* Hinc suspicor, superiùs memoratam Catholicæ fidei ac Romanæ unionis professionem, quam Cyrillus jam strangulandus publicè edidisse dicitur, ab Allatio ex pia credulitate aut levi conjectura referri, & authenticis testimoniis destitutam esse.

nisi forte triplex ejusdem temporis, Cyrillus sit distinguendus. 1476 Omnes istæ difficultates, quas hîc & superiùs proposui, mihi injecerunt leve quoddam dubium, an forsitan præter Cyrillum Lucarem eodem ferè tempore duo alii Cyrilli exstiterint, ac inter se confusi fuerint, sicut nonnulli scriptores confuderunt duos Parthenios Adrianopolitanos, qui sibi invicem in patriarchatu Constantinopolitano successerunt, & de quibus postmodum suo loco agemus. Accedit, quod Spondanus & Brietius patriarcham, qui Cyrillo Lucari mortuo successit, cognominent Cyrillum *ex Iberia*, cujus cognominis causam & originem hactenus ignoramus. Hæ difficultates, inquam, leve dubium de diversitate Cyrillorum mihi injecerunt; sed cum illam homonymorum patriarcharum differentiam solidis argumentis probare non possimus, scrupulum istum aliis, quorum interest, excutiendum relinquimus, & progredimur ad proximum Cyrilli Berrhœensis vel Contareni successorem, qui fuit

A

CLXIV. PARTHENIUS I.

Hic Parthenius anno 1642 damnavit errores Calviniſtarum, non nominato Cyrillo Lucari,

PHilippus Cyprius poſt relatam Cyrilli Berrhœenſis mortem, de electione hujus Parthenii tradit ſequentia : *Ea tempeſtate ſummi ſacerdotes, clerici, omniſque populus Chriſtianus congregati Parthenium, Adrianopoleos antiſtitem (qui priùs Anchialenſis eccleſiæ res curaverat) urgendo ad capeſſendam ſedem adegerunt ; ſuſceptaque eſt dignitas patriarchalis anno communis ſalutis* MDCXXXIX, *die Julii quarto.* Hîc terminatur catalogus Philippi Cyprii, ita ut deinceps nobis ſolus ſuperſit catalogus Renaudotianus, qui annos gubernationis ac mortem ejuſdem Parthenii ſic breviter indicat : *Parthenius Hadrianopoleos annos quinque, menſes duos ; veneno ſublatus.* Banduru autem tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1005 ad hunc catalogi Renaudotiani textum ita notat : *Is eſt, qui vulgo ſenior appellatur, ſub quo habita ſynodus Conſtantinopoli* (hæc apud Harduinum noſtrum tomo XI Conciliorum à col. 171 conſuli poteſt) *in qua damnata Confeſſio Cyrilli Lucaris ; ſed ejus nomini parcitum.*

B

cujus nomini non pepercerat Cyrillus Contarenus in ſynodo anni 1638,

1478 At Cyrillus Berrhœenſis non pepercerat nomini Cyrilli Lucaris, dum anno Chriſti MDCXXXVIII errores Calviniſtarum damnabat in ſynodo, quam Leo Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 11 num. 1 Græco-Latinè ex cimeliis ſuis edidit, & in qua nominatim contra Cyrillum Lucarem, tamquam Calvini ſectatorem, ſæpius anathema pronuntiatur. Sed dum apud laudatum Allatium col. 1069 Cyrillus Berrhœenſis hanc ſynodum ſubſcriptione ſua roborat, certa dies menſis omiſſa eſt, & Latinè perperam annus ſalutis MDCXXXIX notatur, cum tamen ibidem col. 1065 Græcè legatur ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳχλη', id eſt, *anno ſalutis* MDCXXXVIII : nam litteræ numerales ᾳχλη' tantummodo annum MDCXXXVIII indicant, ut conſideranti patebit. Porrò dies menſis ac rei geſtæ annus exactius diſtinctiuſque exprimuntur apud Harduinum noſtrum tomo XI Conciliorum, ubi col. 230 Cyrillus Berrhœenſis huic ſynodo ita ſubſcribit : *Anno ſalutis milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo octavo* (hæc omnia etiam Græcè ad longum ſcribuntur) *die vigeſima quarta Septembris, Indictione ſeptima. Cyrillus Berrhœenſis miſeratione divina archiepiſcopus Conſtantinopoleos, ſeu novæ Romæ, & patriarcha œcumenicus, confirmans ſynodum adverſus Cyrillum Lucarem celebratam, tam capitula ab Cyrillo conſcripta, quam ipſum, qui conſcripſit ea, ac quemcumque ea habentem, ut orthodoxa, anathemati ſubjicio.* Tum patriarcha Alexandrinus, Hieroſolymitanus, aliique præſules & clerici nomina ſua ſubſcribunt.

C

de qua tamen non meminit Parthenius forte ob exoſam memoriam Cyrilli Contareni,

1479 Certè mirum videri poteſt, quod hic patriarcha Parthenius, eoſdem Calvini errores anno MDCXLII damnans, de præcedente illa ſynodo nullam mentionem fecerit. Nonnemo conjicit, Parthenium de ea ſiluiſſe, quia Cyrillus Berrhœenſis unioni Eccleſiæ Romanæ adhærebat. Sed illa hypotheſis, adeoque ipſa conjectura, omnino incerta eſt, ut ex ſupradicta Banduri obſervatione facilè colligitur. Præterea ſi illa ratio Parthenium moviſſet, eadem movere debuiſſet ſchiſmaticos, qui iſtam Cyrilli Berrhœenſis ſynodum inſeruerunt ſuæ ſynodo Hieroſolymitanæ, quam anno MDCLXXII contra Calviniſtas celebrarunt, ut apud Harduinum noſtrum tomo proximè citato à col. 223 licet videre. Potius igitur hîc meminiſſe oportet eorum, quæ ſuperiùs ex Leone Allatio retulimus : Cyrillus enim Berrhœenſis, teſte Allatio, *iracundè non tantum verbo, ſed ſæpe etiam manu, cum præſulibus agebat ; ideoque multorum invidiam ſubiit, qui ſimul omnes cum Parthenio conſpirantes,* eum è ſede ſua pelli ac Tunetum relegari curarunt. Hinc probabiliùs ſuſpicor, Parthenio, aliiſque præſulibus memoriam Cyrilli Berrhœenſis adeo fuiſſe exoſam, ut de ſynodo illius nullum verbum facere voluerint. SEC. XVII.

etſi hic ex illo odio non probetur fuiſſe orthodoxus.

1480 At quæcumque fuerit vera hujus ſilentii cauſa, ſaltem ex illa Calviniſtarum condemnatione non ſequitur, Cyrillum Berrhœenſem unioni Eccleſiæ Romanæ addictum fuiſſe : ſic enim Parthenius Calviniſtis adverſabatur, & tamen orthodoxis Latinorum dogmatibus non conſentiebat, ut ſatis intelligitur ex verbis Allatii, qui lib. 3 Conſenſionis cap. 11 col. 1081 & 1082 de hoc ita ſcribit : *Berrhœenſi ſuccedit Parthenius, antea Hadrianopolitanus metropolita, Latinis non admodum æquus, quos clanculum proſcindit. An ideo cum Calviniſtis conſuetudines amicitiaſque junxit ? Non defuere hæreticorum conatus :* E *montes enim auri polliciti ſunt ; ſed laverunt laterem. Statim enim atque in patriarchatu pedem fixit, convocata ſynodo, Cyrilli Lucaris capita, & eaſdem ipſas Calviniſtarum hæreſes anathemate perſtrinxit, excommunicavitque eos omnes, qui cum Calviniſtis ſentirent. Synodus celebrata eſt anno* MDCXLII ; *excuſa Jaſii Moldaviæ eodem anno in folio expanſo, &* MDCXLIII *Pariſiis apud Cramoyſi, quam hic quoque referre non gravabor.* Tum Græco-Latinè exhibet ipſam ſynodum, quæ ab Harduino noſtro recuſa eſt, ut ſuprà monuimus. Porrò plures Parthenios, patriarchas Conſtantinopolitanos, *in unum conflavit quidam ſcriptor ſordidiſſimus,* ut Bandurus loco proximè citato loquitur, quos jam ex catalogo Renaudotiano inter ſe exactè diſtinguemus.

CLXV. PARTHENIUS II, cognomento Keskines.

F

Cum Parthenius veneno ſublatus eſſet, ſucceſſit ei alter Parthenius,

LAudatus Renaudotii catalogus hunc Patriarcham ab homonymo ſuo deceſſore ſatis diſtinguit his verbis : *Alius Parthenius Hadrianopoleos, cognomine Keskines, annos duos, menſes duos ; pulſus in exſilium.* Eamdem diſtinctionem noverat Leo Allatius, quando in præfata epiſtola, quam lib. 3 Conſenſionis cap. 11 num. 5 repetit, ad Nihuſium anno Chriſti MDCXLV poſt alia ſic ſcribebat : *Morte itaque tanti viri* (nempe Cyrilli Berrhœenſis, de quo paulò ſuperiùs egerat, & quem jam catalogo ſanctorum Martyrum ferè inſerendum putabat) *quaſi ſecurus vitam agit Parthenius, & multo magis hic novus Parthenius ; qui, priori Parthenio pulſo, patriarchatum occupat, ex diſciplina Lucaris, Calvino addictiſſimus, & Orientalem eccleſiam fraudibus nequiſſimis, ſed ſine ullo fructu, vexat.*

quo circa annum 1644 relegato, cathedram CP. conſcendit

1482 *Sunt Græci in retinendis traditionibus, & ritibus ſuæ eccleſiæ conſervandis plus nimis contumaces, quod in ipſo illius ingreſſu demonſtrarunt : nam ut ille Græcorum animos à Latinis magis averteret, & Latinos ipſos infra hæreticos poneret, celebrata ſynodo, hæreſin, aliàs ſæpe in Eccleſia condemnatam, denuò in eam invehere conatus eſt ; hæreticos nempe, cum redeunt, eſſe rebaptizandos, ut hinc poſtea concluderet, Latinos, quos hæreticos cenſent, illius conditionis homines, ſi*

Sec. XVII. *ad ecclesiam Græcam gradum fecerint, omnino esse rebaptizandos. Sed consilii sui exitum nullum, reluctantibus fere omnibus, reperit, & sibilo convitioque in synodo explosus, domum secessit; id tantummodo lucratus, ut planè apud omnes hæreticus habeatur. Sic demortua in Lucarim odia Græcorum in se concitavit. Sed dabit Deus his quoque finem.* Parthenius iste brevi sensit ultricem Dei manum, quando post paucos annos strangulatus est, quamvis interea semel sedi suæ restitutus fuerit, ut mox dicemus. Porrò Tabulæ Marcellianæ primam hujus Parthenii exauctorationem anno Christi MDCXLIV affigunt.

CLXVI. JOANNICIUS II. PARTHENIUS II Keskines iterum. JOANNICIUS iterum.

B *Joannicius, qui Parthenio redeunti cedere coactus est, & eidem deinde strangulato iterum successit.*

AUctor catalogi Renaudotiani de his Patriarchis ita breviter meminit: *Joannicius Heracleæ annum unum, menses undecim; fugit & latuit.* Cum deinceps de fuga & latebris patriarcharum aliquoties mentio recurrat, verosimilem hujus rei causam hîc semel lectori indicandam esse existimo. Itaque propter inferiùs dicenda suspicor, exauctoratos illos patriarchas fugisse aut latuisse, ne vi cogerentur manifestare opes, quas clanculum collegerant, & spe recuperandæ sedis vel ad tempora iniquioris fortunæ reservaverant. Deinde auctor ejusdem catalogi de reditu Parthenii secundi hæc habet: *Parthenius secundò, annos duos, menses sex; in exsilium pulsus, strangulatus est.* Denique alterum Joannicii patriarchatum ita memorat: *Joannicius secundò annum unum; fugit & latuit.* Mox laudatæ Tabulæ Marcellianæ tempora horum patriarcharum ita disponunt, ut Joannicio cathedram primùm ascendenti annum Christi MDCXLVI, Parthenio restituto annum MDCL, ac denique secundo Joannicii patriarchatui annum MDCLI assignent. Pro exacta horum omnium chronotaxi spondere nolim, quia non videtur cum catalogo Renaudotiano componi posse. Attamen ex his anni horum Patriarcharum præterpropter colligi possunt. Ceterùm non suppetunt nobis instrumenta, quibus res gestas aut tempora illorum Præsulum accuratè illustremus.

C

CLXVII. CYRILLUS III, cognomento Spanus. ATHANASIUS II Patellarius iterum.

Post hunc sedit Cyrillus, ac dein Athanasius, qui posterior unionem Romanam amplexus est,

CAtalogus Renaudotianus, quem hîc solum ducem habemus, de hoc Cyrillo tradit sequentia: *Cyrillus Tornobi, cognomine Spanus, dies viginti; cumque recusassent episcopi illum transferre, ejectus est, & in exsilium missus.* Tum verò secundum patriarchatum Athanasii Patellarii vel Patelari (alii ipsum Batelarum cognominant) ita commemorat: *Iterum Athanasius Patelarus sedit dies quindecim; ejectus, cum illum episcopi recipere nollent.* Non omninò temerè suspicor, hunc Athanasium post primam suam expulsionem in Italiam discessisse, atque ibi unionem Ecclesiæ Romanæ amplexum esse. Huic suspicioni causam præbet Leo Allatius, qui lib. 3 Consensionis cap. 11 num. 7, dum aliquot illustres & orthodoxos sui temporis Græcos enumerat, de eodem, ni fallor, Athanasio agit his verbis: *Athanasius etiam Patelarius patriarcha Anconam pervenit, ubi munificentissimè exceptus ab Urbano VIII, reconciliatus Romanæ Ecclesiæ in Orientem discessit, & archiepiscopatu Thessalonicensi donatur.* At oportet, hanc Athanasii conversionem ante annum Christi MDCXLIV contigisse, quia eo anno Urbanus VIII ex hac vita migravit. Fortè hunc Athanasium, postea sedi suæ restitutum, episcopi schismatici ejecerunt, eo quod ipsum unioni Romanæ Ecclesiæ adhæsisse intellexissent. D

CLXVIII. PAISIUS. JOANNICIUS II tertiò. CYRILLUS III Spanus iterum. PAISIUS iterum.

E

JAm sæpe laudatus Renaudotii catalogus de his quoque sic breviter meminit: *Paisius Lariss æ, menses novem; fugit & latuit.* Deinde tertium Joannicii patriarchatum indicat his verbis: *Joannicius tertiò, menses undecim; à tesserdaro seu quæstore in carcerem conjectus, post dies sedecim abdicavit. Attributæ ipsi ad alimoniam Cyclades insulæ.* Fortasse supra memoratus annus Christi MDCLI referendus est ad tertium Joannicii patriarchatum, quem Tabulæ Marcellianæ cum secundo confuderint. Sed in tanta instrumentorum penuria & obscuritate nihil certi pronuntio. Post hunc Cyrillus, istius nominis tertius, cognomento Spanus, ad sedem Constantinopolitanam rediit, ut auctor ejusdem catalogi memorat hoc modo: *Cyrillus Tornobi iterum secundò, dies quatuordecim; Cyprum exsulare jussus.* Tabulæ Marcellianæ hunc Cyrillum prætermiserunt. *& cui Paisius, deinde tertiò Joannicius, ac iterum Cyrillus,*

F

1486 Denique Païsius, qui antea fugerat & latuerat, sedi suæ fermè per annum restitutus est, ut idem auctor exponit his verbis: *Païsius secundò menses undecim; ejectus obtinuit Cyzicum & postea Ephesum.* Tabulæ Marcellianæ primo Païsii patriarchatui tribuunt annum Christi MDCLIV, & de reditu illius non meminerunt. Porrò hunc Païsium adhuc anno Christi MDCLXXII in vivis fuisse, constat ex Responsione Dionysii patriarchæ Constantinopolitani, eo anno contra Calvinistarum errores data, cui ille post patriarcham tunc sedentem, tomo XI Conciliorum apud Harduinum nostrum col. 282 sic immediatè subscribit: *Païsius antea patriarcha Constantinopolitanus.* Hinc etiam colligimus, quod nonnulli ex istis præsulibus exauctoratis titulum pristinæ suæ dignitatis ostentent, quamvis interim eo tempore alius sedem Constantinopolitanam occuparet. *demumque secundò suffectus est Paisius, qui exauctoratus usque ad annum 1672 in vivis fuit,*

CLXIX. PARTHENIUS III.

& cui subrogatus est Parthenius, istius nominis tertius.

DE hoc Parthenio, quem nonnulli cum præcedente ejusdem nominis patriarcha confuderunt, & quem Tabulæ Marcellianæ Parthenudum appellant, in memorato Renaudotii catalogo hæc legimus: *Parthenius Chii menses octo; ac-*

A *accusatus, quod litteras misisset in Moscoviam, suspensus est jussu Caimakani Bachæ seu præfecti urbis ad Barmak-capi portam sic dictam, sabbato Lazari. Sedes patriarchalis vacavit diebus triginta.* Græci memoriam Lazari resuscitati solenniter celebrant sabbato præcedente Dominicam Palmarum, ut Leo Allatius in Dissertatione de Dominicis & hebdomadibus Græcorum num. 20 testatur, & in ipso eorum Triodio videre est. Tantùm hîc observo, in citato textu Græcè legi συνεφωνηθεὶς, quod interpres non satis exactè vertit, cum propriè significet, Parthenium illum de missis in Moscoviam litteris *falsò accusatum* fuisse. Ceterùm Tabulæ Marcellianæ mortem hujus Parthenii seu Parthenudi circa annum MDCLVI consignant.

CLXX. GABRIEL II.

B *Huic succesſit Gabriel, de quo Hilarius Lutheranus*

SI nomen Hebræum Gabriëlis, & tempus cathedræ spectemus, ad hunc Patriarcham referenda esset historia, quam Hilarius Lutheranus præsuli Constantinopolitano affingit, allegatis etiam Tafferneri nostri verbis, quibus in Chronico ecclesiæ Græcæ pag. 497 perperam hanc monitionem præfigit: *Coronidis loco lubet hîc, dum finem de patriarchis Byzantinis scribendi jamjam sum facturus, inferere, quæ de patriarcha quodam, primùm Hierosolymitano, pòst verò etiam Constantinopolitano, memoriæ prodidit Jesuita Paulus Taffernerus, in præcedentibus semel atque iterum jam nobis nominatus.* Deinde subjungit ipsam Tafferneri narrationem, quam aut perfidè corrupit, aut non intellexit, ut jam videbimus.

1489 Paulus Taffernerus, Societatis nostræ sacerdos, qui anno Christi MDCLXV legatum Cæsareum in itinere Constantinopolitano comitatus est, & Constantinopoli Viennam Austriæ anno sequente cum eodem rediit, iter suum Latinè descripsit anno MDCLXVIII, & in libello suo, quem Viennæ anno MDCLXXII editum habemus, pagg. 109 & 110 narrat sequentia: *Septem præterea vix anni sunt, ex quo Constantinopolim Hierosolymorum patriarcha excurrerat, sedem cum* C *Byzantina commutaturus. Erat ille Judæo patre oriundus; à teneris, seu educatione, seu simulatione, Christianum hominem professus: studiis liberalibus excultum clerus acceperat, atque ex hieromonacho sacerdotem fecerat. Metropolita demum ac Hierosolymorum patriarcha effectus, ambire primatum sedis Constantinopolitanæ ausus est. Jamque voti compos esse cœperat, delatus in urbem, cum mors, (vindicias divinas dixeris) larvam furiæ detraxit; nec passus est Christus filiæ, quamvis immorigeræ, hostem sponsum conciliari, ac privatam injuriam perfidiæ publicæ antetulit.*

ex verbis Tafferneri noſtri perperam narrat hiſtoriam,

1490 *Itaque Constantinopoli perituras sub agonem ipsum acciri rogavit urbis antistitem* (hinc liquet, Hierosolymitanum illum patriarcham necdum sede Constantinopolitana potitum fuisse, cum ipse jam moribundus antistitem Constantinopoleos accersiri jusserit) *metropolitas & episcopos, qui cogi poterant: his associari petiit Judæorum primates. Convenerant evocati, quando ipse ex Judæis oriundum se, religione etiam Judæum esse semperque fuisse contestatus est, quidquid eousque simulasset; mori denique Judæum sese, velleque à contribulibus more patrio malè olidæ gentis tumulari. Ut dicto fidem faceret, schediasma propria manu exaratum à sinu protulit, eadem, quæ asseverabat, confirmans, & idipsum Hebræorum primoribus sciens volensque consignavit.*

quæ ex verum adjunctis non convenit patriarchæ Conſtantinopolitano,

1491 Ex hac Tafferneri narratione patet, istum Lutheranæ sectæ scribillatorem hoc loco erasse, sicut etiam turpiter hallucinatus est, dum in eodem Chronico ecclesiæ Græcæ pag. 492 Nectarium Hierosolymitanum nobis pro patriarcha Constantinopolitano imperitè obtrudit. Adde, quod obitus perfidi illius Judæi, qui larvam patriarchæ Hierosolymitani gesserat, nequaquam concordet cum violenta morte Gabriëlis Constantinopolitani; quæ in catalogo Renaudotiano ita narratur: *Gabriel Gani sedit absque consensu episcoporum dies duodecim; ejectus est, & Prusam obtinuit. Postea idem Gabriel per calumniam accusatus* (hîc rursus Græcè tantummodo legitur συνεφωνηθεὶς) *quod Hebræum quemdam baptizasset, cum Hebræi magnam pecuniam Bachæ dedissent, dixissentque, Hebræum illum Turcam fuisse, Prusæ suspensus est.* Tabulæ Marcellianæ huic Gabriëli annum Christi MDCLVII assignant.

sed Hieroſolymitano, qui ſedem CP. fruſtra invadere tentaverat.

E

CLXXI. PARTHENIUS IV, cognomento Chumchumis.

Gabriele à Turcis occiſo, ad ſedem CP. evectus eſt Parthenius,

APrilis trigesimâ, inquit jam sæpe citatus catalogi Renaudotiani auctor, *factus est patriarcha Parthenius Chumchumis, Prusæ metropolita, vocatus ab omnibus episcopis, & sedit annos tres.* Tabulæ Marcellianæ huic Parthenio annum Christi MDCLVII, ac ejus successori annum MDCLXII adscribunt. Eusebius Renaudotius in Opere de testimoniis Gennadii aliorumque Græcorum circa sacram Eucharistiam pag. 165 eamdem chronotaxim indicat his verbis: *Scimus aliunde eum* (videlicet Nectarium Hierosolymitanum, de quo ibidem fusè agit) *epistolam, quæ orthodoxæ confessioni præmissa est, scripsisse anno* MDCLXII, *quo anno in Indiculo patriarcharum Constantinopolitanorum, qui editus est tomo 3 Operis de perpetuo consensu circa Eucharistiam, notatur, Clementem Parthenio, qui anno* MDCLVII *patriarchalem sedem obtinebat, successisse. Verumtamen quod Nectarius, qui tunc Hierosolymitanus patriarcha erat, in aliena diœcesi litteras, quibus Confessio orthodoxa Græcis commendabatur, publicè scripserit, argumentum videri possit, quo intelligamus, vacasse tunc sedem Constantinopolitanam, nec nisi anno exeunte eam obtinuisse Clementem Parthenio substitutum, aut antea depositum, quam Nectarius Constantinopolim veniſſet.* Quæ hîc de successione istius Clementis dicuntur, cum catalogo Renaudotiano conciliare non possumus, ut ex infrà dicendis apparebit. Quare probabiliùs videtur in locum Parthenii successisse.

F

CLXXII. DIONYSIUS III, cognomento Spanus.

cui ſucceſſit Dionyſius Spanus

CAtalogus Renaudotianus de successione hujus Patriarchæ & abdicatione Parthenii sic breviter meminit: *Julii vigesimâ nonâ Dionysius Larissæ, Spanus dictus, factus est patriarcha die Dominica. Parthenius abdicavit, Prusâ acceptâ.* Propter verba inferiùs citanda suspicor, Taffernerum nostrum loqui de hoc Dionysio, etiamsi ipsum

Sec. XVII. ipſum non nominet, quando in prædicta itineris ſui deſcriptione pag. 86 de Conſtantinopolitano iſtius temporis patriarcha hæc refert: *Patriarcham ſua in ſede Horas cum ſex clericis decantantem de comitatu nonnulli deprehendêre, à canitie ac ſymmetria corporis, totoque aſpectu præſulem omninò venerabilem, à litteris quoque & humanitate, niſi aliud obſtet, ſuâ inſulâ digniſſimum. Bacillo prælongo innititur; habitu Baſiliano, non pretioſo, ſed decenti induitur.* Hæc ille de patriarcha, qui tempore commorationis ſuæ Conſtantinopolitanæ, id eſt anno Chriſti MDCLXV, ſedem Conſtantinopolitanam occupabat.

PARTHENIUS IV Chumchumis iterum.

& hunc rurſus idem Parthenius,

B JAm ſæpe citatus catalogus Renaudotianus reditum iſtius Patriarchæ memorat his paucis verbis: *Parthenius Chumchumis ex Valachia venit, ſeditque ſecundò. Dionyſius Spanus fugit & latuit.* Licet obſcura & ambigua ſit Tafferneri noſtri narratio, tamen videtur agere de hac mutua patriarcharum expulſione, dum in laudato ſuo Itinerario pag. 107 & ſequente ſic ſcribit: *His ipſis diebus patriarcha, quem nuper nonnulli de comitatu convenerant, pulſus ab æmulo fuit. Parthenius is erat, qui quod ante paucos annos exactionibus pecuniariis à Porta imperatis non ſufficeret, hunc viciſſim modò pulſum ære tum locupletiorem, & ad Sultani vota promptiorem, ſucceſſorem habuit. At Parthenius ab exſilio ditior revertit, & repentino impulſu, adjuvantibus, qui largè donabantur, proceribus, ſtravit nuperum ſupplantatorem, ac ſolium patriarchale conſcendit. Sed nunc iterum ſeu infamiæ ſeu potius reſti aut carceribus perpetuis ſubtrahens ſeſe, profugus, ad Angliæ legati patrocinium convolavit. Ille autem per Portæ proceres, & potentiam dominantis pecuniæ clero præſentatus, juſſus eſt eſſe, quod minimè per has artes debebat.*

qui patriarchium pecuniâ recuperaverat,

C 1495 *Nec aliàs mos obtinuit patriarcham legendi, niſi in ſuffragia aurum vocetur, ex quo principatum eccleſiæ obtinet, qui profuſior eſt. Sumptibus iſtis ipſa Orientalis eccleſia cooperatur: creando quippe antiſtiti primas metropolites collectam indicit epiſcopis, hi archimandritis; hi rurſus calogeris, ac demum clero: nec plebs Chriſtiana, ſeu Græcos ſeu Romanos ritus ſequatur, immunem ſe ſentiet. Huc matrimonialia, ſepulchralia, baptiſmalia conferuntur. Quod ſi pecunia deſit, utenſilia miſeris, etiam Latinis, per Græca eccleſiæ exactores eripiuntur, aut, ſi neque iſta ſuppetant, liberi Chriſtiani & Catholici (proh nefas!) venales fiunt, vel abripiuntur in ſervitutem.* Hæc occaſione duorum iſtorum patriarcharum, qui ſe invicem expulerunt, & de quibus Tafferneram noſtrum hoc loco agere exiſtimavi.

& qui ab aliis homonymis eſt diſtinguendus.

1496 Ne quis autem hunc Parthenium IV cum præcedentibus ejuſdem nominis patriarchis confundat, Renaudotius in laudato Opere de teſtimoniis Gennadii aliorumque Græcorum circa Euchariſtiam pag. 165 & ſequente ſic monet: *Parthenius porrò is, à quo Hieroſolymitanus patriarcha, Græcorum primatis, Vaivoda præſertim Baſilio, & Panagiotta ſupremo aulæ Othomanicæ interprete ſatagentibus, deſignatus eſt Nectarius: fuit procul dubio idem, qui Pruſæ metropolita priùs fuerat; quique ter dignitate ſpoliatus ſucceſſorem habuit Dionyſium Lariſſæ metropolitam anno* MDCLXXI. Deinde meritò reprehendit quemdam impoſtorem, qui putaverat, aut finxerat, hunc Parthenium eſſe eumdem cum altero hujus nominis patriarcha Conſtantinopolitano, qui priùs metropolita Hadrianopoleos fuerat, ut ſuprà diximus. At ipſe Renaudotius videtur hoc loco confundere duos Dionyſios, qui certè diſtincti ſunt, cum ambo nomen ſuum Hieroſolymitanæ ſynodo anni MDCLXXII ſeparatim ſubſcripſerint, ſicut mox in Dionyſio IV videbimus. D

CLXXIII. CLEMENS.

Poſt ſecundum Parthenii patriarchatum ſecutus eſt Clemens,

SUprà citatus Renaudotii textus, & Tabulæ Marcellianæ hunc Clementem primo Parthenii Chumchumis patriarchatui ſubſtituunt, & initium illius anno Chriſti MDCLXII alligant. Sed catalogus Renaudotianus ſucceſſionem Clementis primò poſt patriarchatum Dionyſii Spani, & reditum Parthenii Chumchumis collocat, & de eo nobis hanc notitiam ſuggerit: *Septembris nonâ, feriâ ſecundâ, factus eſt patriarcha Clemens Iconii; Parthenius Tenedon in exſilium miſſus: epiſcopi Clementem ipſum rejecerunt, & Hadrianopolim profecti, cum Sultanus illic eſſet, ut ejiceretur, obtinuerunt. Vacavit ſedes patriarchalis menſes tres, dies viginti.* E

ut ex catalogo Renaudotii colligimus.

1498 In hoc obſcuro ordinis & annorum diſcrimine maluimus ſequi catalogum Renaudotianum, qui Conſtantinopoli Græcè exaratus eſt, quia certiora veræ ſeriei inſtrumenta nobis non ſuppetunt. Præterea ſuperiùs relata Tafferneri noſtri narratio de mutua patriarcharum expulſione intelligi non poteſt, ſi Clemens ille inter primùm Parthenii Chumchumis patriarchatum ac Dionyſium Spanum ſediſſet. Fortaſſe hæc ordinis perturbatio orta eſt ex confuſione duplicis Dionyſii, qui neceſſariò diſtinguendus eſt, ut ſuprà monuimus, & ex infrà dicendis patebit. At quæcumque ſit cauſa hujus diverſæ opinionis, juxta Conſtantinopolitanum Renaudotii catalogum, in locum Clementis ſuffectus eſt Methodius, cujus ſucceſſioni annum Chriſti MDCLXVII Tabulæ Marcellianæ aſſignant.

CLXXIV. METHODIUS III. PARTHENIUS IV Chumchumis tertiò. F

Methodium anno 1670 ſedentem expulit Parthenius,

EX variis teſtimoniis colligimus, illum Patriarcham adhuc anno Chriſti MDLXX in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe: nam eo anno Jeremias ſacerdos ad Joannem Olearium, profeſſorem Lipſienſem, poſt alia ſic ſcribebat: Πατριάρχης δὲ νῦν ἐστι Μεθόδιός τις ἐκ Κρήτης, ἑξηκονταετὴς γεδὸν. Hoc eſt: *Patriarcha nunc eſt Methodius, ortus ex Creta, ſexagenarius propemodum.* Neſcio, an ad annum MDCLXVIII, an ad præcedentem referenda ſint, quæ auctor catalogi Renaudotiani exponit his verbis: *Januarii tertiâ factus eſt patriarcha Methodius Heracleæ. Parthenio data eſt Praila; & paulò poſt Tornobum, unde viveret, obtinuit.* Sed Methodius dignitatem illam ultra annum Chriſti MDCLXXI non retinuit, & juxta laudatum Renaudotii catalogum *menſe Martio* (forſan anni MDCLXX vel MDCLXXI) *iterum Parthenius Hadrianopoli venit, ſedemque tertiò occupavit. Methodius fugit; deinde Chium profectus, recepit ſe in monaſterium τῶ ἁγίας μονῆς.* Methodium non diutius ſediſſe, etiam

A iàm liquet ex memorata Dionyſii patriarchæ Reſponſione contra Calviniſtas, cui menſe Januario anni MDCLXXII ille poſt alios ita ſubſcribit: *Methodius antea patriarcha Conſtantinopolitanus.*

1500 Ex his etiam ſequitur, Parthenium tunc non diu recuperata ſede potitum fuiſſe. Cum autem ipſe poſtea ad ſedem Conſtantinopolitanam ſemel atque iterum redierit, certò ſcire non poſſum, an ad hoc tempus referenda ſit canonica illius depoſitio, quam Tabulæ Marcellianæ memorant his verbis: *Parthenius depoſitus eſt canonicè propter injuſtas exactiones, quibus eccleſias premebat.* Si tamen credimus infrà citando peregrinatori Anglo, videtur canonica illa Parthenii exauctoratio ad hæc tempora pertinere: nam in libello ſuo, quem de ſtatu præſenti eccleſiæ Græcæ conſcripſit, pag. 110 & ſequente narrat, Parthenium Methodii expulſorem circa finem anni viciſſim actibus Dionyſii expulſum & ad Rhodum inſulam relegatum fuiſſe. Quinimo ibidem addit, Parthenium præterea tunc à ſucceſſore ſuo

B excommunicatum eſſe, & Dionyſium voluiſſe, ut ſententia excommunicationis in ſynodo epiſcoporum, qui tum temporis Conſtantinopoli aderant, alta voce pronuntiaretur. At mox allegandus catalogus Renaudotianus tradit, quod Parthenius eo tempore in inſulam Cyprum relegatus fuerit. Quidquid ſit de hac canonica depoſitione, ac diverſo exſilii loco, poſt expulſionem Methodii & Parthenii circa annum Chriſti MDCLXXI cathedram Conſtantinopolitanam occupare cœpit

& hunc tertiò reverſum, ex ſede CP. deturbavit

CLXXV. DIONYSIUS IV, cognomento Muſelimes.

Dionyſius, qui anno 1672 interfuit ſynodo Hieroſolymitanæ,

C Atalogus Renaudotianus de primo hujus Dionyſii patriarchatu habet ſequentia: *Octobri factus eſt patriarcha Dionyſius Muſelimes Hadrianopoli, ubi erat Sultanus: ſeptimâ Novembris venit Conſtantinopolim, & in ſolio patriarchali collocatus eſt. Parthenius in exſilium miſſus, cum in ipſo itinere fugiſſet, ex fuga retractus, in Cyprum relegatus eſt.* Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1005 in quibuſdam obſervationibus ad hunc Renaudotii catalogum, nomini hujus Dionyſii præfigit annum MDCLXXI, & deinde hæc notat: *Is eſt, qui teſtimonium anno* MDCLXXII, *menſe Januario, fidei ſuæ, nomine eccleſiæ Græcæ, dedit, quod in ampliſſima charta, ſigillo patriarchali munita, exſtat in bibliotheca regis Chriſtianiſſimi, cujus verſio edita eſt tomo 3 Perpetuitatis fidei, cui ſubſcribunt tres alii, qui priùs patriarchalem ſedem tenuerant; Paiſius, Dionyſius cognomine Spanus, & Methodius.*

1502 Harduinus noſter tomo XI Conciliorum à col. 273 hanc ipſam Reſponſionem contra Calviniſtas Græco-Latinè edidit, & ibidem col. 282 Græci illam fidei ſuæ profeſſionem ita concludunt: *Atque hæc quidem in præſentia his, qui nos interrogavere, velut in ſynopſi reſpondemus, noſtræ utique profeſſionis orationem cum pacifica ſimplicitate exponentes, in plenum orthodoxæ fidei, quam profitemur, argumentum: eò quippe, ut nullus ſuperſit deinceps de iſtis ambigendi locus, neque ab illis amplius agitentur, qui contra nos ſentiunt, atque à profeſſione noſtrâ aliena nobis imponere moliuntur. Scriptum in palatio patriarchali Conſtantinopolitano, anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, menſe Januario, indictione* XX. Deinde hic Dionyſius, qui tunc eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præerat, & tres exauctorati patriarchæ ejuſdem ſedis, huic Reſponſioni ita ſubſcribunt: *Dionyſius miſeratione divina archiepiſcopus Conſtantinopolitanus ſeu novæ Romæ, & patriarcha œcumenicus. Paiſius antea patriarcha Conſtantinopolitanus. Dionyſius antea patriarcha Conſtantinopolitanus. Methodius antea patriarcha Conſtantinopolitanus.* Denique nomina antiſtitum facilè quadraginta hos ibidem ſubſequuntur.

cui præter ipſum ſubſcripſerunt tres, qui antea cathedram CP. tenuerant.

SEC. XVII.

CLXXVI. GERASIMUS II. PARTHENIUS IV Chumchumis quartò. DIONYSIUS IV Muſelimes iterum.

E

Dionyſio ſucceſſit Geraſimus, & huic Parthenius, quem quartò ſedentem Dionyſius iterum expulit.

DE his Patriarchis in ſolo Renaudotii catalogo invenimus ſequentia: *Vigeſimâ quintâ Julii, feriâ* VI, *factus eſt patriarcha Geraſimus Tornobi Hadrianopoli, cum Sultanus illic eſſet. Decimâ quartâ Auguſti, feriâ* V *venit Conſtantinopolim, maneque in ſede collocatus eſt. Dionyſius fugit.* Tum de quarto Parthenii patriarchatu idem catalogus hæc ſubdit: *Primâ Januarii, die Dominica venit Parthenius Hadrianopoli, quartò factus patriarcha, & vigeſimâ ſecundâ Martii, feriâ ſecundâ, in ſede collocatus.* Denique reditum Dionyſii Muſelimis ſic memorat: *Julii vigeſimâ nonâ, die Dominica, ſecundò factus eſt patriarcha Dionyſius Muſelimes. Parthenius in carcerem conjectus, cui poſtmodum data Anchialus, unde vitam ſuſtentaret.* Anglus quidam heterodoxus, cognomine Ricaut, qui in Oriente peregrinatus eſt, ac de præſenti eccleſiæ Græcæ ſtatu opuſculum edidit, in eo libello Gallicè verſo à pag. 110 explicat, quomodo & qua occaſione hæ mutuæ expulſiones contigerint, & ibidem pag. 113 aſſerit, Dionyſium anno Chriſti MDCLXXVIII in cathedra Conſtantinopolitana ſediſſe. Sed ignoro, ad quotum Dionyſii patriarchatum hic annus referendus ſit, cum

F hic ſæpius ſedem Conſtantinopolitanam repetierit, ut ex infrà dicendis apparebit.

CLXXVII. ATHANASIUS III.

Athanaſio poſt paucos dies fugienti

AUctor catalogi Renaudotiani hæc pauca de illo ſubminiſtrat: *Julii trigeſimâ, feriâ tertiâ, factus eſt patriarcha Athanaſius Rhaideſti, quem epiſcopi recipere noluerunt; & poſt dies duodecim fugit per portam ſuperiorem patriarchii.* Jam aliquoties miratus ſum, cum præſertim ſæpius hoc poſteriori ſeculo legerem, exauctoratos ſedis Conſtantinopolitanæ patriarchas, ſuperveniente altero competitore, ſtatim fugiſſe aut latuiſſe. Quamvis certam hujus rei rationem reddere non poſſim, attamen aliquam hujuſmodi fugæ cauſam ſuggerit mox citatus peregrinator Anglus, dum in opuſculo ſuo de præſenti ſtatu eccleſiæ Græcæ pag. 109 affirmat, quod proximè memoratus Methodius aſylum quæſierit apud legatum Angliæ, cum ille à Parthenio expelleretur: ſolet enim depoſitus patriarcha ſub quodam prætextu comprehendi, ac bonis ſuis ſpoliari, ut ibidem Anglus iſte teſtatur. Non improbabiliter itaque conjicio, hunc Athanaſium,

Sec. XVII. alioſque quoſdam patriarchas propterea fugiſſe aut latuiſſe, ut ſuprà rurſus monuimus.

CLXXVIII. JACOBUS. DIONYSIUS IV Muſelimes tertiò. PARTHENIUS IV Chumchumis quintò.

ſucceſſivè ſuffecti ſunt Jacobus, Dionyſius tertiò, & Parthenius quintò,

DE unico hujus nominis patriarcha Conſtantinopolitano catalogus Renaudotianus hæc habet: *Decimâ tertiâ Auguſti, feriâ quartâ, epiſcopi communibus ſuffragiis elegerunt Jacobum Lariſſæ, quem decimâ quintâ in ſede collocaverunt; Athanaſium ejecerunt.* Tum de altero Dionyſii Muſelimis reditu iſta addit: *Julii trigeſimâ, feriâ quartâ, iterum tertiò ſedit Dionyſius Muſelimes ex Valachia veniens. Jacobo Chius data eſt.* Deinde quintum Parthenii Chumchumis patriarchatum indicat hoc modo: *Martii decimâ ſextâ, Dominicâ quintâ Quadrageſimæ, venit decretum Hadrianopoli miſſum Conſtantinopolim, quo patriarcha quintò conſtitutus eſt Parthenius Chumchumis. Dionyſius latuit. Duodecima Julii, die ſabbati, venit in urbem Parthenius.*

B

JACOBUS iterum. DIONYSIUS IV Muſelimes quarto. JACOBUS tertio.

ex quibus Jacobus & Dionyſius ad eadem rurſus redierunt,

DE reditu horum Patriarcharum atque imprimis de ſecundo Jacobi patriarchatu catalogus Renaudotianus tradit ſequentia: *Aprilis vigeſimâ iterum ſecundò ſedit dominus Jacobus vocatione epiſcoporum. Parthenio data.....* (hic interpres puncta interpoſuit, & Latinè non expreſſit vocem τὸ Βίδονι, quæ ibi Græcè legitur) *Dionyſio Chalcedon, ut quieſcerent.* Forſitan hoc

C corrupto nomine indicatur Bidina, Græcè Βιδίνη, urbs Bulgarorum, ut Laonicus Chalcocondylas lib. 1 de Rebus Turcicis teſtatur. In Dictionario geographico Baudrantii etiam vocatur Bydena, ad quam vocem geographus ille hæc notat: *Bydena urbs Mœſiæ ſuperioris ad Danubium fluvium Cedreno; nunc Bidin ſive Bodon urbs Serviæ regni archiepiſcopalis, & ſedes præfecti, Nigro teſte.* Ea urbs interdum Latinè appellatur Viminacium, teſte Philippo Ferrario, qui in ſuo Lexico geographico, Londini recuſo, de illa ſic ſcribit: *Viminacium, Vidin teſte Nigro, ſed Lazio Wuczidern, urbs Myſiæ ſuperioris ad Danubium in Servia, archiepiſcopalis & ſedes ſatrapæ, à Singiduno viginti leucis in ortum, Bydena à Græcis recentioribus dicta.* Hanc conjecturam proponimus, ut quiſpiam nos certiora edoceat.

& invicem expulerunt

1507 Poſt memoratum Jacobi reditum, & Parthenio, Dionyſioque aſſignatum quietis locum, in eodem Renaudotii catalogo de quarto Dionyſii & tertio Jacobi patriarchatu hæc referuntur: *Iterum quartò factus eſt patriarcha Dionyſius Muſelimes. Rurſus quoque tertiò factus eſt patriarcha dominus Jacobus, tempore....* (Græcè legitur εἰς τ κυρὸν τ ζορμπάδων, pro qua voce ζορμπάδων interpres poſuit puncta) *& abdicavit.* Equidem fateor, hanc vocem Græco-barbaram, D & præterea fortè corruptam, quam interpres hîc non explicuit, omnino obſcuram eſſe, & me de illa clarè explicanda deſperare. Attamen incertam conjecturam offerre malim, quam de ea re penitus tacere.

circa quod munus expulſionis tempus aliqua conjectura proponitur.

1508 Invenio in Gloſſario Græco-barbaro Cangii vocem σόρμπα (facili dialecto aut errore pronuntiatur σ pro ζ, & σόρμπα pro ζόρμπα ſcribitur) quæ *ſorbum* ſignificat, & à qua genitivus pluralis ζορμπάδων ſeu σορμπάδων formari poteſt. Adde quod in Græco-Italico linguæ vulgaris Theſauro, quem Alexius da Somavera collegit, ipſa ſorbus ſeu arbor Græco-barbarè σορμπιὰ appellatur. Eſt autem ſorbum fructus arboris, ex quo agricolæ liquorem exprimunt, eumque vini loco bibunt, ut Virgilius lib. 3 Georgicorum indicat his verſibus:

Hîc noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea ſorbis.

Ex dictis conjicio, hac phraſi Græca εἰς τ καιρὸν τ ζορμπάδων, id eſt, *tempore ſorborum*, indicari illam anni tempeſtatem, qua hi fructus matureſcunt aut colliguntur. Sic nonnumquam dicitur aliquid factum eſſe tempore vindemiæ meſſis triticeæ vel hordeaceæ, ex quibus circumſtantiis tempus rei geſtæ præterpropter intelligimus. Porrò de illa arbore ejuſque fructu conſule eruditiſſimum Ulyſſem Aldrovandum lib. 2 Dendrologiæ tract. 2 cap. 7, ubi etymologiam, naturam, aliaſque proprietates ſorborum curioſè inquirit. Nos interim ad ſequentes patriarchas progredimur. E

CLXXIX. CALLINICUS II.

Hic Callinicus anno 1691 damnavit quemdam Græcum, erroribus Calvini adhærentem,

ELectionem hujus Patriarchæ jam ſæpe laudatus Renaudotii catalogus ita narrat: *Martio epiſcopi, clerici, magnates, & Rufetiorum Chriſtiani multi in domum principis Manolaci convenientes, ſuffragiis ſuis elegerunt dominum Callinicum Pruſæ, & Dominicâ Orthodoxiæ illum in ſede patriarchali collocaverunt. Is cum Neophytum Hadrianopoli ejeciſſet, eam ſedem Clementi Chalcedonis dedit.* Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1005 in notis ad præfatum catalogum, F nomini Callinici præfigit annum MDCLXXXVII, quo temporis ſigno chronologicum patriarchatus ejus initium indicari exiſtimo. Dein ibidem de Callinico illo hæc ſubjungit: *Is eſt, ſub quo anno* MDCXCI *habita ſynodus adverſus Joannem Caryophyllen logothetam, de variis Calviniſticis & aliis hæreſibus accuſatum. Edita eſt ſententia ſynodalis nuper cum opuſculis Gennadii & aliorum. Priùs edita fuerat in Moldavia in Refutatione Caryophyllis ſcripta à Doſitheo patriarcha Hieroſolymitano, & Latinè à Nicolao Comneno Papadopolo in epiſtola ad Chryſantum Notaram, Cæſareæ metropolitam, edita Venetiis* MDCCIII.

quam damnationis ſententiam Latinè edidit Papadopolus, Græcus orthodoxus,

1510 Euſebius Renaudotius inter edita à ſe aliquot Gennadii ſeu Georgii Scholarii, aliorumque recentium Græcorum opuſcula, de quibus ſuperiùs meminimus, pag. 189 & ſequentibus hanc ſynodicam Callinici ſententiam Latinè ac Græcè vulgavit, cui ibidem pag. 187 hoc monitum præfixit: *Synodicæ huic ſententiæ, quæ annis propè viginti recentior eſt decretis Hieroſolymitanæ ſynodi, anno* MDCLXXII *habitæ, occaſionem dedit Joannes quidam Caryophylles, logotheta magnæ eccleſiæ, qui Cyrillum Lucarin imitatus, ſcripta quædam inter Græcos ſparſit, quibus antiqua Græ-*

A *Græcæ eccleſiæ circa Euchariſtiam doctrina impugnabatur. Ea cum Græcos conturbaſſent, Callinicus Conſtantinopolitanus patriarcha ſynodum congregavit, cui cum metropolitis, epiſcopis, & magnæ eccleſiæ primariis interfuit Doſitheus, Hieroſolymitanus patriarcha, ubi ſcripta illa damnata ſunt, & tranſubſtantiationis dogma confirmatum. Eam ſynodicam edidit anno* MDCXCVIII *Jaſii in Moldavia Doſitheus ipſe in libro, quo Joannem Caryophyllen refutavit, ut alia adverſus Cyrillum Lucarin decreta ediderat in Enchiridio, anno* MDCXC.

quem propterea hæreticus quidam Anglus convitiis impotenter inceſſit.

1511 Nicolaus Comnenus Papadopolus eamdem ſynodi ſententiam anno MDCCIII Venetiis Latinè edidit in ſua Reſponſione adverſus epiſtolam Joannis Hokſtoni, heterodoxi Angli, qui quamdam Papadopoli lucubrationem potius convitiis quam argumentis contumelioſè oppugnaverat, ut ibidem Renaudotius ſatis indicat his verbis: *Hoc opus virulentiſſimâ epiſtolâ impugnavit Hokſtonus, cujus titulum qui legat, agnoſcet ſtatim, nihil ab eo homine ſperandum eſſe, quod ad res Græcæ*

B *eccleſiæ illuſtrandas conferre poſſit. Ita enim incipit:* CORRUPTORI GRÆCIÆ, MINISTRO SATANÆ, CRETENSI MENDACISSIMO, PATAVINO DOCTORCULO VILISSIMO, HOSTI TOTIUS RELIGIONIS, NICOLAO COMNENO PAPADOPOLI NUNCUPATO, FIDEI VERÆ COGNITIONEM PRECATUR A DEO JOANNES HOKSTON. *Scripta eſt Conſtantinopoli anno* MDCCIII, *& vix ſex pagellas implet, in quibus præter convitia, ne micam quidem eruditionis agnoſcas: invehitur enim in Papadopolum, ſtupens, quod Græcis attribuat ea dogmata, quæ tamen ab ipſis conſervari tam certum eſt, quam quod maximè; ſeptem ſacramenta, Tranſubſtantiationem, liberi arbitrii integritatem, Sanctorum invocationem, cultum imaginum, & alia ſimilia.* Deinde Renaudotius hunc hæreticum Anglum ineluctabili dilemmate conſtringit, eumque craſſæ ignorantiæ vel impudentis mendacii manifeſtè convincit.

CLXXX. NEOPHYTUS III. CALLINICUS II iterum. DIONYSIUS IV Muſelimes quintò. CALLINICUS II tertiò.

C

Poſt Neophytum Callinicus iſte iterum, ac poſt Dionyſium tertiò ad ſedem CP. rediit,

DE hoc Neophyto, quem Callinicus patriarcha Conſtantinopolitanus è ſede Adrianopolitana expulerat, illiuſque ſucceſſoribus apud memoratum catalogi Renaudotiani auctorem continua narratione proferuntur ſequentia: *Contra canonem Neophytus Hadrianopoleos, patriarchatum accepit, & in ea urbe conſtitutus eſt patriarcha. Tum ejectus eſt Callinicus. Neophytus Conſtantinopolim cum veniſſet, ſediſſetque dies aliquot, rurſus Callinicus patriarchalem dignitatem recepit. Deinde Dionyſius quintò eam obtinuit. Callinicus fugit, & Hadrianopolim profectus eſt; quo ſe contulit & Dionyſius cum epiſcopis: ſed ſede dejectus eſt, revocatuſque Callinicus, qui Conſtantinopolim cum veniſſet, ſedemque patriarchalem rectè gubernaſſet, & ære alieno ſublevaſſet, juxta Deum vitam agens, cum annos quindecim patriarcha fuiſſet, ad Deum migravit.* Hoc tempore mirum videri poteſt, Callinicum illum tandem aliquando ab invidis ſuis ſymmyſtis tam diu in pacifica Conſtantinopolitanæ ſedis poſſeſſione relictum fuiſſe

SEC. XVIII.

CLXXXI. GABRIEL III.

quam poſt Callinici mortem anno 1702 aſcendit Gabriel,

PAtriarchatus hujus Gabrielis in catalogo Renaudotiano ſic paucis memoratur: *Gabriel Chalcedonis Hadrianopoli electus patriarcha, in ſede collocatus eſt trigeſimâ Septembris. Sedit annos quinque, menſes duos, & gravi morbo per ſeptem dies conflictatus, obiit.* Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis pag. 1005 in præfatis catalogi Renaudotiani notis nomini Gabrielis præmittit annum Chriſti MDCCII, quo patriarchatum ipſius cœpiſſe opinor. Certè hoc initium optimè concordat cum tempore Callinici, qui anno Chriſti MDCLXXXVII cathedram Conſtantinopolitanam primò aſcendiſſe, ac in ea annis quindecim ſediſſe dicitur: nam ex hoc initio, & facto quindecim annorum computo ſequitur, Callinicum circa annum Chriſti MDCCII obiiſſe.

cui Franciſcus Proſſalentus anno 1706 libellum quidam dedicavit.

1514 Laudatus Bandurus loco proximè citato poſt nomen Gabrielis notat ſequentia: *Is eſt, cui Franciſcus Proſſalentus Corcyræus librum ſuum dicavit, Amſtelodami editum* MDCCVI, *hoc titulo:* Ὁ αἱρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ μαθητοῦ ὀρθοδόξου ἐλεγχόμενος. Renaudotius autem in Præfatione ad memorata Gennadii aliorumque Græcorum opuſcula de Sacramento Euchariſtiæ ſeu Tranſubſtantiatione, occaſionem hujus ſcriptionis polemicæ pag. XV indicat his verbis: *Imo ut recentiſſima exempla adducamus, an adeo religionis ſuæ ignarus fuit Franciſcus Proſſalentus Corcyræus, annorum viginti quinque juvenis, qui cum Oxonii Benjaminum Woodroff, Græci collegii moderatorem, audiſſet adverſus Apoſtolicas traditiones diſputantem, eum, priuſquam in Græciam rediret, confutavit libello, cui titulum fecit:* Ὁ αἱρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος. HÆRETICUS MAGISTER AB ORTHODOXO DISCIPULO CONFUTATUS? Porrò ut ad patriarcham redeamus, ex quinquennali ejus gubernatione patet, Gabriëlem dedicationi hujus libelli, anno Chriſti MDCCVI factæ, non diu ſuperfuiſſe: ſi enim anno Chriſti MDCCII, die XXX Septembris, cathedram aſcenderit, eamque annis quinque & duobus menſibus occupaverit, ex computato iſtius temporis ſpatio colligimus, illum anno Chriſti MDCCVII mortuum eſſe.

E

F

CLXXXII. NEOPHYTUS IV.

Cum invidus quidam accuſator Neophytum ſtatim ejici curaſſet,

HUnc Patriarcham, communibus ſuffragiis electum, invidus quidam hoſtis ſtatim ſede arcuit, ut catalogus Renaudotianus exponit his verbis: *Deinde communibus votis epiſcoporum, clericorum, magnatum, & capicekiadarum* (Græcè ſcribitur καπικεχαϊάδων, cujus vocis ſignificationem nuſquam reperi) *præſente Geraſimo Alexandrino, electus eſt dominus Neophytus, Heracleæ metropolita, in officio ſecretarii principis. Omnes parvi & magni dextram ejus oſculati ſunt; epiſcopi ad patriarchium deduxerunt, ſcripſeruntque relationem, cui omnes ſigilla ſua impreſſerunt. Antequam verò relatio ſeu inſtrumentum Viziro mitteretur, quidam electi inimicus accuſationis libellum dedit, in quo erat ſcriptum, quod Neophytus olim judicio damnatus erat, & quondam ad triremes tamquam explorator miſſus, & alia multa, quæ ille inimicus excogitaverat.* Propter hanc accuſationem loco Neophyti ſubſtitutus eſt

SEC. XVIII.

CLXXXIII. CYPRIANUS.

post annum 1706 electus est Cyprianus, in quo seriem nostram finimus.

HIc est ultimus patriarcha Constantinopolitanus, cujus notitiam eruimus ex his catalogi Renaudotiani verbis: *Interea multa intercíderunt; tandemque episcopi jussi à moderatore, ut aliquem patriarcham sibi futurum, re attentiùs considerata, designarent. Neophytus quidem ob prædictam causam repulsus est: episcopi verò omnes, clerici & magnates ingressi in ecclesiam patriarchalem, præsente secretario, iterum disquisitione facta, elegerunt Cyprianum Cæsareæ, quem transactis diebus aliquot, in sede œcumenica collocaverunt, cum baculum pastoralem dedisset metropolita Cyzici, absente Heracleensi, decretum electionis magnus logotheta. Is patriarcha sedet huc usque.* Sic paulatim ingressi sumus decimum octavum æræ Christianæ seculum, quod jam labitur, & hîc cum catalogo Renaudotiano sistimus, atque
B enumerandis patriarchis Constantinopolitanis finem imponimus. Ceterùm ex posterioribus hisce seculis & frequenti patriarcharum mutatione eruditus lector facilè videt, quomodo miseri Græci invida sua ambitione avaritiam Turcarum alant, & crebris competitorum expulsionibus infideles suos dominos locupletent. Inde etiam hoc tempore utrumque tributum (nempe charatzium, quod singulis annis, & pescesium, quod initio ab unoquoque patriarcha Turcis solvendum est) excrevit ad ingentem pecuniæ summam, quam ambitiosi illi undique corradunt, ut patebit ex sequenti epimetro, quod hîc jam subjungo.

PARERGON XIV.

De schismaticis impostoribus, qui ubique pecuniam colligunt.

Orientales patriarchæ ministros suos pecuniæ corrogandæ causâ
C

ORientales patriarchæ statis temporibus suos ministros, qui appellantur exarchi, mittunt ad insulas & regiones patriarchatui suo subjectas, ut ibidem colligant pecuniam, qua partim Turcis memoratum tributum solvunt, partim familiam suam sustentant. Crusius in Annotationibus ad Turco-Græciam lib. 7 pag. 502 de hujusmodi ministris patriarchæ Constantinopolitani ex variis epistolis refert sequentia: *Officium ἐξάρχε est, legatum esse patriarchæ aut alicujus antistitis: id quotannis mutabile est, nec uni commendatur semper, pluresve ad annos; sed quia lucrosum, pluribus, & quibus patriarcha bene vult, mandatur: cum enim quotannis plures mittantur exarchi (duo in insulas, duo in Macedoniam & Peloponnesum, duo in Pontum Euxinum) quisque trecentos aut amplius ducatos pro fertilitate anni colligere potest: tenentur enim metropolitæ non tantùm Sultano tributum persolvere; sed etiam patriarchæ, tamquam capiti spirituali, summam non exiguam pendere; ipsos deinde exarchos, eorumque ministros (quatuordecim circiter) quemque pro dignitate personæ & facultate metropoleos aliquot honorare ducatis. Hanc summam metropolita ab episcopis suæque diœcesi subjectis exigens, sui quoque rationem habere novit.*

mittunt ad varias & longinquas regiones,

1518 Interdum ipse patriarcha Constantinopolitanus metropoles visitat, & non exiguam pecuniæ summam colligit, ut Crusius loco proximè citato testatur his verbis: *Quinto etiam quoque anno (quamquam nunc anticipando quadriennium incidit) ipse patriarcha cum triginta aut pluribus comitibus circumit metropoles: ubi non tantùm patriarcham amplissimo munere, quod φιλάτμον nominant, honorare tenentur (propterea quod ipsos accedere dignatus sit, lites dirimere, & benedictionem suam impertiri) sed eleemosynam quoque contribuere, singulosque ipsius ministros dono non contemnendo afficere.* Porrò antistites illi schismatici non tantum ministros suos mittunt ad diœceses sibi in Oriente subditas, verùm etiam ad varias regiones Occidentis & Septemtrionis, ut ab hæreticis vel Catholicis eleemosynas accipiant, quibus sæpe ad inimicos suos expellendos aut Ecclesiam Romanam oppugnandam abutuntur. Hinc etiam versipelles isti patriarcharum aut abbatum legati perfidè se accommodant omni religioni aut sectæ juxta morem regionis, in qua versantur, quemadmodum nonnullis exemplis nunc ostendemus.

in quibus versipelles isti legati
E

1519 Jam aliquoties citatus Henricus Hilarius in Appendice ad Chronicon ecclesiæ Græcæ recenset quosdam Græcos, qui sua ætate Germaniam adierunt, atque ante alios de aliquo Joasapho, qui propter officium majorum suorum sibi adhuc magnificum logothetæ cognomen arrogabat, sic honorificè meminit: *Primus horum sit Joasaphus logotheta, Peloponnesius, Ordinis sancti Basilii monachus, & montis Atho calogerus. Hic* (ad fidem faciendam citat hoc loco litteras Christophori Arnoldi Lutherani, qui triduanum cum isto monacho colloquium instituerat) *ex Italia per Hispanias, Gallias, magnamque Britanniam, tandem in Germaniam, ipsamque Norimbergam venit. Vir formâ conspicuus, ingenio clarus, nobilis vultu, ac placidus ingenio, ætate florens, nec major annis quadraginta; singularis eloquentiæ, nitidæ litteraturæ, ad proferendas sacras Scripturæ πεγκοπὰς paratissimus, facilis, humanus, astutus & occultus, & omnia hæc (ut Capitolini verbis utar) cum mensura; imo (quod in homine Græco mireris) sine jactantia.*

genio hospitum suorum se accommodant,
F

1520 *Elias Thesbita religiosè ipsi colitur; quem & monasterii illius sigillum nigrum exhibet, bijugi ad cælos curru invectum, supervolante cominus columba; sol suprà emicabat, inferiùs luna. Præter linguam Græco-barbaram, Turcicam, Valachicam, Italicam, Hispanicam, & aliqua ex parte Gallicam, Anglicanamque, nativum illum sermonem veterum Græcorum, qui commercio aliarum gentium in ipsa Græcia exolevit, nitidè atque eleganter in colloquiis expressit.* Suspicamur, Græcum illum hospitem omnibus his laudibus potissimùm ornari, eo quod schismati adhæreret, & ex parte dogma Lutheranorum probaret: si enim eidem scriptori credimus, Joasaphus iste indignabatur & fremebat ad nomen imperatoris Palæologi, qui in concilio Florentino unionem cum Ecclesia Romana inierat. Præterea necessitatem sactæ Communionis sub utraque specie cum Lutheranis tuebatur, & inter alia affirmabat, se Græco idiomate *contra vicinos quosdam Jesuitas* librum de hac re scripsisse, ut Christophorus Arnoldi ibidem testatur. Nos inter reliquas Joasaphi dotes, quæ hîc tantopere laudantur, facilè admittimus versutiam ac dissimulationem, & libenter fidem adhibemus laudatori ipsius, dum asserit, quod monachus iste fuerit *astutus & occultus*: nam certissimè in Italia & Hispania, quas regiones antea peragraverat, de schismate aut Communione sub utraque specie altùm siluit, & probabiliùs se ibidem Romano-Catholicum perfi-

dè

dè finxit.

1521 Eamdem aſtutiæ, ſeu potius perfidiæ, laudem tribuimus Metrophani Critopulo, de quo præfatus Hilarius in Notis ad Chronicon eccleſiæ Græcæ pag. 459 ſic ſcribit: *Patriarcha hic Cyrillus* (cognomento Lucares, qui tunc ſedem Alexandrinam adhuc occupabat, ut ſuprà diximus) *in Angliam & Germaniam miſit ſuum proto-ſyncellum, Metrophanem Critopulum, ad propius cognoſcendum, ut ait excellentiſſimus Conringius, qui olim Helmſtadii Metrophanem optimè noverat, eccleſiarum utriuſque regionis ſtatum. Satis hic curioſè mandata Cyrilli exſecutus eſt, amoreque præterea doctrinæ in famigeratiſſimis academiis, Helmſtadienſi ſcilicet, Altorffina, Witebergenſi, Tybingenſi, & Argentinenſi ſatis diu ſubſtitit, inque doctiſſimorum intimam familiaritatem ſe inſinuavit. Tandem ex his regionibus in Italiam, & porrò Venetias delatus, per mare ad ſuum poſtea patriarcham rediit, ipſe poſtmodum patriarcha Alexandrinus electus, ac conſecratus.* *& pro diverſis Europæ tractibus*

1522 Deinde ibi addit, quantopere hic Metrophanes à Lutheranis ob doctrinam laudatus fuerit, & quomodo Helmſtadii reliquerit Confeſſionem eccleſiæ Græcæ ſeu Orientalis, quæ poſtea typis vulgata eſt. Metrophanes in hac fidei profeſſione, quam Helmſtadii reliquit, viſibile Eccleſiæ Catholicæ caput impugnat miſero argumento, quod tamen mirificè placuit Lutheranis, quibus ſatis erat, hunc Græcum Pontifici Romano adverſari. Sed hic proto-ſyncellus haud dubie de Romano Pontifice aliter loquebatur in Italia, per quam ad patriarcham ſuum Alexandrinum reverſus eſt. Sic nempe verſipelles iſti omnem religionem ſimulant, ut hoſpitibus ſuis placeant, eoſque argento emungant. Hilarius in citata Appendice plures ejuſdem farinæ Græculos enumerat, quorum jam nonnullos ex orthodoxis ſcriptoribus referemus. *diverſam religionem perfidè ſimulant.*

1523 Leo Allatius lib. 3 Conſenſionis cap. 8 num. 5 ſimilem ſchiſmaticorum impietatem confirmat ſequenti hiſtoriâ: *Nunc tandem, dum hæc ſcribo, Nathanaëlem quemdam Canopium Cretenſem, ſyncellum Cyrilli Lucaris, poſt aliquot annos in Anglia exactos, Amſtelodamum veniſſe, à fide dignis hominibus accepi; petentem à primoribus pecunias, offerentemque ſe ad introducendum, in Orientem, Calviniſmum, eoque fine ad reddendas Græcè Inſtitutiones Calvini.* Vera tunc Allatio nuntiata fuiſſe, non diffitetur Hottingerus heterodoxus, dum ex teſtimonio ejuſdem Nathanaëlis contexuit mendax Cyrilli Lucaris elogium, quod apud proximè citatum Hilarium pag. 458 ſic concludit: *Hæc Græcus ille, vir doctus pariter atque orthodoxus, de ipſis Calvini Inſtitutionibus in vulgarem Græcam linguam transferendis ſolicitus, ὠἰτόκλης proto-ſyncellus patriarchalis.* An Hottingerus ſperabat, fore ut viris cordatis auctoritate hujus impoſtoris falſum Cyrilli Lucaris martyrium probaret? *Allatius id confirmat exemplo cujuſdam Græci,*

1524 Sed redeamus ad narrationem Allatii, qui loco proximè citato ita pergit: *Si ex aliis argumenta petenda ſunt, Nathanaël iſte nihil in Calviniſmo propagando proficiet, homo nullius pretii, & aurum tantummodo ſub ſpecioſo ſyncelli titulo mendicans. Si Inſtitutiones Calvini Græcè reddat, parvo hoc incommodo eccleſiæ Græcæ faciet. Similia ante eum vel Cyrillus Lucaris, vel qui ſub Cyrilli nomine Calviniſta confeſſionem fidei edidit, & Zacharias Gerganus tentarunt: ſed ſtatim atque in manus Græcorum pervenere, ab eccleſia Græca, coacta ſynodo, abjudicata ſunt, & tamquam hæreſes rejecta. Id nobili Amſtelodamenſi, cujus ipſe favori ad corrogandas ſibi pecunias fidit, indicari creditum effecit, ut homuncio iſte in rabiem actus, cum non poſſet in Catholicum, qui nimium aberat, in ſeipſum tantùm non debacchatus ſit. Quid? inquit; Hic, qui ſcripſit iſtud, eſt abſque dubio Papiſta. Utinam adſit; mox eum diſcerpam. Et inde magis furens: Profectò, ait, jugulare ipſum pervelim: novi enim, quales ſint nebulones Papiſtæ, & quanti Reformatorum hoſtes. Et cum alia vix compos animi deliraſſet, concluſum eſt ab audientibus iſta, fatuellum iſtum nequidquam aliam fidem Græcis perſuaſum ire.* *qui in Hollandia ſe obtruſit ad Græcè reddendas Inſtitutiones Calvini,* Sec. XVIII.

1525 Poſtquam Allatius inſanam hujus ſycophantæ rabiem intellexerat, & vanas illius minas exploſerat, Amſtelodamum Bartholdo Nihuſio inter alia ſic reſcripſit: *Riſi vanam hominis Cretenſis levitatem: .... Sed, ut furere deſinat, perquirendum eſt ab eo, cujuſnam ipſe nomine legationem tam longinquam ad Reformatos ſuſceperit. Si dicet, eccleſiæ Conſtantinopolitanæ vel Græcæ, falſus eſt; nec novit, quænam ſit Græcorum eccleſia. Patriarchæ? Oſtendat litteras; ſuſpecta inſcriptio eſt: licet enim patriarcha Parthenius* (is eſt ſecundus iſtius nominis, cognomento Keskines, de quo ſuprà egimus) *Calviniſmo addictiſſimus ſit, nondum tamen ita verecundiam excuſſit, ut palam & in foro Calviniſmum profiteatur, & unionem cum Calviniſtis, miſſis quoque nuntiis, procuret. Nondum ſunt oblivioni tradita, quæ Cyrillus Lucaris ob hanc eamdem cauſam, Græcis procurantibus, à Turcis perpeſſus eſt. Et Parthenius, de hoc tantummodo ſuſpectus, jam nutat, & in ſecuritatem non niſi Catholiciſmum ementitus componitur.* *ut Græciam hæreſi Calviniana infice-ret,*

1526 *Patriarcha Conſtantinopolitanus ſolus eccleſia Græcorum non eſt; & quidquid ipſe ſolus abſque ſynodo egerit, nihil eſt. Quare & aliorum epiſcoporum in ſynodo ſubſcriptiones requiruntur: quod ſi in ſynodo non fiant, firmitatem non habent; quemadmodum ſi aſſenſum propriis ſubſcriptionibus non præbuerint quoque magnæ eccleſiæ clerici. Cretenſis iſte ſi legationem ſuam hac ratione non conſtabiliat, nebulonem agit: niſi etiam falſa mentitaque manu chartam adulteravit. Idque libentius ſcribo, quod, cum quidam amicus meus curatoribus patriarchii Conſtantinopolitani de hoc homine ſcripſiſſet, reſponſum acceperit; licet ſedulò perquiſitum fuiſſet, Nathanaëlem hunc penitus ignotum apud ipſos eſſe; & cum legatio illius, nomine eccleſiæ Græcæ, expoſita fuiſſet, præcipuos in ea eccleſia ægrè nimis riſum continuiſſe, & faſſos eſſe, ſe neſcire eum juxta cum ignariſſimis. Hinc arguas, planum eſſe, & ſpecioſo unionis titulo aurum à facilibus & aptis capi emungere; quod ubi collegerit, in Græciam profecturum, & malis epiſcopatum ſibi artibus comparaturum, ut eodem tempore ſuam & aliorum animam perdat. Tanta eſt in erronibus iſtis fallacia!* Allatius loco citato teſtatur, ſeſe hæc & alia de Nathanaële iſto ad Nihuſium ſcripſiſſe. *cujus vanum conatum Allatius explodit.*

1527 Ex hactenus dictis concludimus, quod vagi impoſtores iſti ſæpe fidem ſuam venalem habeant. Neque tantum his fraudibus & ſimulata cujuſlibet ſectæ defenſione heterodoxos circumveniunt; ſed etiam ficta Romano-Catholicæ religionis profeſſione fallunt interdum orthodoxos, à quibus tamen maximè abhorrent. Nihil hoc loco dicemus de ingratis quibuſdam Græcis, qui per plures annos Romæ vel alibi ſtudent, ac ſumptibus Latinorum aluntur, & tamen poſtea in *Hi hypocritæ ſubinde etiam fallunt Catholicos,*

SEC. XVIII. patriam reverſi ſchiſmati adhærent, & benefactores ſuos calumniis proſcindunt: nam hîc tantummodo agimus de illis, qui ſtipis colligendæ cauſâ regiones Occidentales circumcurſant, quales etiam in Belgio noſtro Catholico interdum videmus. Hi nobis plerumque de ſchiſmate ſuſpecti ſunt, & nonnumquam audivimus, illos pecuniâ Catholicorum abuſos eſſe, & in Anglia aut Hollandia libros contra Romanam Eccleſiam typis vulgaſſe.

ut teſtatur R. P. Joannes Baptiſta van Ketwigh,

1528 Occaſione quorumdam Græcorum, qui Antverpiæ eleemoſynas corrogaverant, laudatus P. Joannes Baptiſta van Ketwigh ex Ordine S. Dominici poſt tragicum ſchiſmaticæ impietatis exemplum, quod nos ex ipſo ſupra num. 1162 & ſequente retulimus, in theſibus ſuis theologicis, Lovanii anno MDCCXIX publicè propugnatis, de frequenti ſimilium Græcorum fraude & ſacrilega religionis ſimulatione monuit ſequentia: *Nihilominus veniunt ad nos in veſtimentis ovium, quaſi de eodem nobiſcum Eccleſiæ Romanæ ovili; præcipuas Catholicorum regiones pervadunt, circumeantque, ac Romano-Catholicos ſe mendaciter jactantes, ſub ſpecioſis ac ementitis titulis ingentes eleemoſynarum collectas faciunt; revera tamen, ut proprio Catholicorum Latinorum ære Eccleſiam Romanam optimo & pretioſiſſimo ſuo ſpoliarent theſauro, ſanctiſſimo videlicet Domini noſtri Jeſu Chriſti Jeroſolymitano ſepulcro.*

B

regionum Orientalium peritus,

1529 *Verum prodidit ſe ſchiſmaticorum illorum caca aſtutia, dum ſe Baſilianos monachos, montis Athos in Theſſalia incolas, divulgant: compertum quippe eſt Orientalium regionum notitiæ gnaris, non magis illius montis monachos eſſe Romano-Catholicos, quam ipſorum patriarcha Conſtantinopolitanus. Unde eos formaliter ſchiſmaticos affirmat noſter Jacobus Goar. Ita mihi quoque declararunt tam noſtri Patres Dominicani Galatæ Conſtantinopolis, tum etiam Patres Franciſcani Minoritæ Jeroſolymis. Hujus veritatis conſcii Romani Pontifices Innocentius XI & Alexander VIII adverſus impios illos verſipelles collectores, ſeſe Romano-Catholicos ſimulantes, præſtita etiam profeſſione fidei (quam faciunt turpis lucri cupidi, credentes ſe hoc pacto obſequium præſtare Deo) ſeverum ediderunt decretum, quod ſub calcem harum theſium (juxta autographum Romanum) ad informationem & cautelam omnium Belgii noſtri orthodoxorum, annectere æqui bonique conſulimus.*

C

qui propterea publicis ſuis theſibus anni 1719 inſeruit decretum Innocentii XI Papæ,

1530 Tum memoratus theſium præſes tranſcribit authenticum decreti exemplar, quod Romæ ex typographia ſacræ Congregationis de Propaganda Fide anno Chriſti MDCLXXVII prodiit, & cui præfigitur hic titulus: *Die XXIX Januarii* MDCLXXVII *in generali Congregatione de Propaganda Fide, habita in palatio Apoſtolico coram ſanctiſſimo domino noſtro Innocentio, Divinâ providentiâ Papa XI, & reverendiſſimis Cardinalibus ejuſdem ſacræ Congregationis decretum, ne permittatur Græcis cujuſcumque ſtatus & conditionis &c. pecunias quæſtuare, vel quovis alio modo eleemoſynas petere.* Deinde in iiſdem theſibus ſequitur ipſum decretum, quod ita ſonat: *Cum ſancta loca Hieroſolymitana, in quibus Verbum caro factum eſt, & noſtræ reparationis myſteria, Deo miſerante, completa ſunt, hactenus adminiſtrationi & cuſtodiæ FF. ſancti Franciſci de Obſervantia à ſancta Sede Apoſtolica commiſſa, nuperrimis hiſce diebus à Græcis ſchiſmaticis, ſubornatis aulæ Turcicæ miniſtris, de manu dictorum Fratrum S. Franciſci, ſummo Latinorum dedecore uſurpata ſint, in præcipuè ſubſidiis, quæ ex fidelium Chriſtianorum eleemoſynis iidem Græci perceperunt.*

D

quo prohibetur, ne quis Græcis etiam orthodoxis eleemoſynas corrogare permittat,

1531 *Ut huic ſceleri modus imponatur, neve & Fidelium pietate ſchiſmaticis & perpetuis Eccleſiæ Romanæ hoſtibus aditus ad novas cumulandas injurias aperiatur, ſanctiſſimus dominus noſter Innocentius Papa XI ſuorum prædeceſſorum ſummorum Pontificum veſtigiis inhærendo, etiam de conſilio & voto eminentiſſimorum & reverendiſſimorum dominorum S. R. E. Cardinalium, Congregationi de Fide propaganda præpoſitorum, omnibus & quibuſcumque S. R. E. Cardinalibus à latere legatis, Nuntiis Apoſtolicis, patriarchis, archiepiſcopis, metropolitanis, epiſcopis, abbatibus, ceteriſque omnibus ordinariis de utroque Clero, ſeculari & regulari, eccleſiaſticam jurisdictionem tam ordinariam quam delegatam in ſuis juriſdictionibus ſive diœceſibus reſpectivè exercentibus, in virtute ſanctæ obedientiæ injungit atque inhibet, ne de cetero quibuſcumque Græcis tam ſecularibus quam eccleſiaſticis, etiam regularibus, quacumque dignitate, quamvis abbatiali ſeu archimandritiali, epiſcopali, metropolitica, archiepiſcopali ſive patriarchali fulgentibus, tacitè vel expreſſè, ſub quocumque prætextu permittant pecunias quæſtuare, vel quovis alio modo eleemoſynas à Fidelibus petere, etiamſi de eorum unione cum Eccleſia Latina per abjurationem ſchiſmatis, & fidei Catholicæ profeſſionem in manibus epiſcoporum vel inquiſitorum contra hæreticam pravitatem litteris teſtimonialibus docuerint; vel per alios epiſcopos & locorum ordinarios ſimilis quæſtuationis facultates in ſcriptis acceperint, vel ad fidem de novo converſi, aliorum ſchiſmaticorum iram & inſidias fugere conati ſint, vel ad effectum reparandi eccleſias ab infidelibus diruptas, & non obſtantibus aliis quibuſcumque prætextibus & cauſis:*

E

niſi in litteris eorum expreſſè hnic decreto derogatum fuerit.

1532 *Imo potius omnes & ſingulas litteras patentales à quocumque præſule, etiam ſpeciali nota digno, & à tribunalibus curiæ Romanæ ejuſdem ſacræ Congregationis de Fide propaganda (dummodo contentis in præſenti decreto ſpecialiter & expreſſe non fuerit derogatum cum poſteriori data) ſtatim ac in eorum ordinariorum manus pervenerint, ad ſacram de Fide Propaganda Congregationem tranſmittant. Et ne contra præmiſſorum omnium obſervantiam allegari poſſit futuris temporibus ignorantia, eadem Sanctitas ſua de conſilio eorumdem S. R. E. Cardinalium voluit, ut huic decreto, aut etiam litteris ad ejus formam expeditis ſeu expediendis, ſive ſcriptis ſive impreſſis, ab ejuſdem tamen ſacræ Congregationis præfecto ſignatis, ſigilloque ſolito munitis, fides eadem adhibeatur, quæ ipſis originalibus præſtaretur; non obſtantibus quibuſcumque &c. Datum Romæ die* IV *Februarii* MDCLXXVII.

F

P. Cardinalis de Alteriis præfectus.
loco ✠ ſigilli
V. Cerrus ſecretarius.

Alexander VIII Papa anno 1690

1533 Poſt hæc P. Joannes Baptiſta in theſibus ſuis ita pergit: *Hoc Innocentii decretum per aliud, ab Alexandro VIII editum anno* MDCXC, *confirmatum fuit, & ſignatum erat* J. F. CARDINALIS ALBANUS, *qui modò Clemens Papa XI feliciter Eccleſiam gubernat.* Porrò iſtud Alexandri VIII decretum, quòd nuper Româ accepimus, ſic habet: *Alexander Papa VIII ad futuram rei memoriam. Aliàs emanavit à felicis recordationis Innocentio Papa XI prædeceſſore noſtro in Congregatione tunc exiſtentium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, negotiis propagandæ Fi-*

A *Fidei præpositorum, coram ipso Innocentio prædecessore habita, decretum tenoris, qui sequitur.*

1534 Deinde post insertum integrum Innocentii Papæ XI decretum, quod suprà exhibuimus, subnectuntur sequentia: *Cum autem, sicut dilectus filius Bernardus Josephus à Jesu Maria, Frater expresse professus Ordinis Minorum sancti Francisci de Observantia Reformatorum nuncupatorum, & tribunalis sanctæ Inquisitionis qualificator, nec non charissimi in Christo filii nostri Caroli Hispaniarum regis Catholici concionator, ac commissarius & procurator generalis in Romana curia totius familiæ Terræ sanctæ, nobis nuper exponi fecit, firmiora sint ea, quibus iterata accedit Apostolicæ Sedis auctoritas, nobis propterea dictus Bernardus Josephus humiliter supplicari fecit, ut decretum hujusmodi Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri de benignitate Apostolica dignaremur.*

hoc Innocentii XI decretum

1535 *Nos igitur ipsum Bernardum Josephum specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes,* confirmavit, B *& à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existet, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati decretum prainsertum, à memorato Innocentio prædecessore editum, ut præfertur, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus & confirmamus, ac innovamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectant, vel pro tempore spectabunt, plenissimè suffragari, & ab eis respectivè inviolabiliter observari; sicque in præmissis per quoscumque judices ordinarios & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque indultis, & litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis.*

C

1536 *Quibus omnibus, & singulis, illorum tenores præsentibus pro plene & sufficienter expressis & ad verbum insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris ad præmissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus,* & perpetuum robur habere voluit. *ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut ipsarum præmissarum litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, & sigillo personæ, in dignitate ecclesiastica constitutæ, munitis eadem prorsus fides in judicio & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die* XXV *Octobris* MDCXC, *Pontificatûs nostri anno secundo.*

J. F. Cardinalis Albanus.

1537 Hac ratione Romani Pontifices prudentissimè diminuerunt arma, quibus schismatici orthodoxos impugnant, & quæ incauta Catholicorum charitas hostibus suis ultro suppeditabat. Similem Græcorum perfidiam & implacabile eorumdem odium sæpe experti sunt Franciscani, qui in Palæstina degunt, & de quibus R. P. Franciscus Haroldus in Epitome Annalium Ordinis Minorum post enumeratas alias vexationes ad annum Christi MCCCXLII num. 104 ita scribit: *Hæc sanè, quæ Minoritæ Terræ-sanctæ ab infidelibus patiuntur, corporibus ipsorum & quieti molestissima sunt; sed animos nihil tam angit, quam quod frequentissimè tolerant detrimentum, & semper timent periculum à falsis fratribus, hoc est à quibusdam Christianis Orientis, adeo Latinis ritibus & Ecclesiæ Romanæ infensis, ut nihil non machinentur, quo illorum splendor, & hujus honor Jerosolymis exstirpetur, & Fratres illi, qui utrumque tam serio & solerter sustinent, ex universa Palæstina proscribantur: in qua re Græcorum, Ecclesiæ Romanæ rebellium, occultæ insidiæ, patentes injuriæ, & fides minimè certa vel constans, maximè notantur.*

R. P. Haroldus Franciscanus etiam narrat

Sec. XVIII.

1538 *Habeo in notis meis, quæ in sua loca reservo, plurima hujus rei exempla; sed nulla fere tam enormia, quam quæ recentissimè contigerunt sub Guardianatu Mariani à Naleo provinciæ Mediolanensis, qui absoluto sexcennio molestissimi officii, nuper inde reversus est, & refert molestissima gravamina, quæ toto tempore sui Guardianatûs à moderno Græcorum patriarcha continuò patiebatur; digna sanè, quæ Latinos non lateant: sed quia prolixiorem narrationem postulant, in alium locum ea differenda judicavi. Nunc satis erit dicere, Græcos omni possibili, & nonnumquam exorbitanti sumptu, omni arte & astu nostris ubique insidiari, ut modò hoc, modo illud sacrarium eis eripiant, aut saltem alteram ejus clavem & aquam accessûs libertatem cum nostris habeant.*

quomodo schismatici undique pecunias corradant, E

1539 *Nunc præcedentiam in publico congressu ac præsertim in processione palmarum præripere satagunt, quam Franciscanorum Guardianus pro Ecclesia Romana hactenus à schismaticorum patriarchis & episcopis conservavit. Nunc circa lampadum curam lites movent; iterum pontificalia Guardiano prohiberi nituntur. Nunc (ô scelus!) Turcarum judicium postulant contra Franciscanos, quod vel Græci ritus schismaticum, vel renegantem Christi fidem Christianum, ad Ecclesiæ Catholicæ gremium reducant, vel admittant. Nunc se variâ versutiâ subtrahere satagunt oneri communis tributi, totumque in Armenos & Francos conjicere nituntur: & ut hos etiam S. Salvatoris cœnobio, totaque sancta Civitate proscribant, quod pecuniarum pondere non possunt, innumeris exquisitis calumniis, falsis testimoniis & scripturarum etiam falsificatione efficere procurant, ut ipse magnus Turca in quodam suo diplomate, à nobis alibi proferendo, luculenter attestatur.*

& calumnias confingant, F

1540 Haroldus numero sequente præcipuas hujus odii causas explicat, & ad eumdem annum Christi MCCCXLII num. 108 post alia sic pergit: *Græcorum etiam patriarcha in sola civitate Constantinopolitana anno* MDCXXXII *cum nostris litigaturus, suis capitatim imposuit singulis unum realem seu Julium Romanum, & statim nullius damno, totius autem nationis ingenti honore & emolumento, centum & viginti millia Philippicorum octo realium sibi numeravit; quo subitaneo præsidio tantùm tunc nostris prævaluit, ut obtento mandato curiæ, sacrum Domini Præsepe, sacellum Montis-Calvariæ, & petram unctionis Franciscanis abripuerit, ingenti Latinæ nostræ & veræ Christianitatis opprobrio; quamvis nostrorum principum studio per suos apud Turcam legatos, pro-*

ut Minoritas è sacris locis expellant:

SEC. XVIII. *probata Græcorum falsitate, ea & plura sacraria nostris restituta fuerint.*

quod adhuc aliis exemplis declarari posset.

1541 Etiam R. P. Antonius Gonzalez, quondam Guardianus Bethleemiticus, in Itinerario suo Hierosolymitano, quod Antverpiæ anno MDCLXXIII Belgicè editum est, de eadem Græcorum fraude ac violentia conqueritur: nam illic lib. 2 cap. 8 pag. 249 narrat, quomodo schismatici voluerint Minoritas anno MDCXLVII, atque iterum MDCLXIII è locis sacris Palæstinæ expellere, idque potissimùm ope perfidi cujusdam Græci, qui in Belgio & aliis Catholicorum regionibus largas eleemosynas corrogaverat, & quem postea Franciscani in Terra sancta infensissimum sibi hostem cognoverunt. Possem circa hanc rem plura elapsi seculi exempla coacervare, ac fusius exponere, si id instituta opusculi mei methodus exigeret, aut tempus pateretur. Sed iis omissis, breviter commemorabo unicum ejusdem perfidiæ specimen, quod schismatici hoc seculo dederunt.

B

Ex libello supplici, qui non ita pridem imperatori Turcarum oblatus est,

1542 Quamvis Franciscani intercessione principum Christianorum jam sæpius sibi erepta Terræ sanctæ sacraria recuperaverint, tamen Græci animum non despondent, & invidiâ stimulati sperant, se astutiâ & pecuniâ tandem aliquando loca illa sacra iterum obtenturos. Hæc iniqua eorum confidentia satis apparet in libello supplici, quem Hierosolymitanus Græcorum patriarcha non ita pridem summo Turcarum imperatori offerri curavit, & cujus ecgraphum Italicum favore eminentissimi Cardinalis Thomæ Philippi de Alsatia, archiepiscopi Mechlinienſis, ac Belgii Primatis, unà cum aliis huc spectantibus instrumentis ex archivo sacræ congregationis de Propaganda Fide nuper accepi. In eo libello, qui ex lingua Arabica Italicè redditus est, schismatici suppliciter ac simul confidenter petunt, ut secundum privilegia ac decreta præcedentium principum, nationi Græcæ antiqua locorum sacrorum possessio restituatur.

& cujus exemplar Guardianus Hierosolymitanus anno 1712 misit

C

1543 At Græcos illos falsis diplomatibus gloriari, eaque pro veris obtrudere, discimus ex epistola Italica R. P. Laurentii de sancto Laurentio, Guardiani Hierosolymitani & custodis Terræ sanctæ; qui Hierosolymis anno Christi MDCCXII, die XII Augusti ad illustrissimum D. Silvium de Cavalieri, secretarium sacræ congregationis de Propaganda Fide, inter alia scribit, sese præfatæ sacræ Congregationi mittere Italicam interpretationem libelli Arabici, quem Hierosolymitanus Græcorum patriarcha per quinquaginta suos calogeros (hoc nomine monachi Græci passim in Oriente appellantur) magno Turcarum imperatori nuper obtulerat, & cujus apographum D. Joannes Maria Maunier Constantinopoli ad se direxerat. Sed præmonet, in eo libello supplici tot ferè contineri mendacia, quod leguntur verba, eo quod omnes Græcorum illorum rationes nitantur confictis instrumentis, quæ etiam ut talia cognita fuerunt in postrema lite, quæ per plures annos agitata est, quando Græci causâ cecederunt: tunc enim post juridicam litis decisionem, deprehensâ Græcorum fallaciâ, Minoritæ antiquam sacrorum locorum possessionem legitimè recuperarunt.

ad sacram congregationem de Propaganda Fide,

1544 Deinde laudatus Guardianus asserit, in archivo suo Hierosolymitano conservari antiqua diplomata, ex quibus patet, custodiam memoratorum sacrariorum Minoritis commissam fuisse, antequam Græci Hierosolymis quidquam possiderent. Imò addit, Græcos ea loca, quæ jam ibidem habent, accepisse à Georgianis, qui illa deserere coacti sunt, eo quod sumptibus ferendis non sufficerent, & ingentia debita contraxissent; at Græci tunc Georgianis succesſerant ea conditione, ut horum debita solverent, sicut R. P. Laurentius in eadem epistola testatur. Denique turbulentum illum Græcorum patriarcham tam vivis coloribus depingit, ut hic omnes suæ nationis schismaticos invidia ac dolis longè superare videatur. D

satis colligitur perfidia schismaticorum,

1545 Quamvis certò non sciam, quem exitum ea Hierosolymitani patriarchæ contentio habuerit, tamen probabiliùs arbitror, schismaticos tunc repulsam passos esse: nam verosimiliter de eadem re agunt litteræ, quas suprà memoratus Joannes Baptista van Ketwigh anno MDCCXVI ex urbe Romana accepit, & quarum fragmentum præfatis thesibus Theologicis inseruit. Itaque in iis litteris testis oculatus (erat ille germanus eruditissimi præsidis frater, & fide dignissimus ejusdem Ordinis Dominicani sacerdos, qui tunc Romæ commorabatur, ut ex ipso R. P. Joanne Baptista intellexi) ita scribit: *Habetur registratum in libro archivii de Propaganda anni* MDCCXI, *quod patriarcha Jerosolymitanus obtulerit magno Visirio pro habendis locis sacris Jerosolymis* 150 *bursas, sive* 170000 *patacones. Quod cum Visirius retulisset imperatori Turcarum, respondit irâ accensus: Unam & alteram nationem ejiciam de locis istis, eaque observabo, ne amplius molester.* Quantum hîc attinet ad summam pecuniæ, quam Hierosolymitanus patriarcha obtulisse dicitur, certè in alterutrum numerum error irrepsit: si enim 150 bursas obtulerit, & unaquæque bursa pataconibus 500 apud Turcas æquivaleat, ut harum rerum periti unanimiter tradunt, ex inito computo constat, tantummodo 75000 patacones pro 170000 legendos esse, aut numerandas 340 bursas, quæ summam 170000 pataconum conficiunt, ut calculos subducenti apparebit. E

eorumque odium contra Latinos & Romanum Pontificem,

1546 Præterea idem Religiosus sacerdos ab eruditissimo suo fratre interrogatus, an Græci illi, qui antea Antverpiæ eleemosynas collegerant, facultatem id faciendi ab Apostolica Sede obtinuissent, in eadem epistola sic respondet: *Locutus fui amplissimo D. Canonico Bianchi archivistæ, qui conducebat me, Congregationis de Propaganda, & vidi in præfato libro, quod anno* MDCCXI *nonâ Julii fuerint Romæ duo monachi Græci; unus illorum vocabatur P. Abacuc Adriani, abbas monasterii B. V. Portæ Itissæ in Monte Athos, situato inter Macedoniam & Thraciam, qui acceperat facultatem ab eminentissimo D. Cardinale Carpegna ad Missam Romæ celebrandam pro tempore sex mensium. Deinde petiit licentiam à Papa, ut posset facere collectas pro necessitate sui monasterii; fuit missus à summo Pontifice ad sacram Congregationem de Propaganda, quæ ipsi talem licentiam denegavit in virtute præfati decreti. Proinde colligunt in regionibus Catholicis eleemosynas contra voluntatem Sedis Apostolicæ. Longum postea discursum desuper habui cum præfato D. archivista, & amplissimo D. canonico Coggio, secretario de Propaganda, qui apertè fatebantur, monachos illos esse schismaticos &c.* Hæc omnia R. P. Joannes Baptista van Ketwigh ad majorem Belgarum nostrorum cautelam retulit in suis thesibus theologicis, quas in comitiis provincialibus PP. Dominicanorum anno MDCCXIX Lovanii propugnavit; ego autem eadem in hoc tractatu repetere volui, ut Catholici ubique contra hujusmodi impostores præmuniantur; & decreta sum-

F

A summorum Pontificum circa hanc rem exactè observent.

quod in conciliabulo quodam anni 1722

1547 Porrò cæcum istud schismaticorum odium, quod contra Romanam Ecclesiam fovent, nec diuturnis calamitatibus exstinguitur, nec incautâ Latinorum beneficentiâ diminuitur: nam rursus anno MDCCXXII pertinacem ac ingratum animum suum prodiderunt, convocato conciliabulo, in quo ritum & dogmata Romanæ Ecclesiæ condemnarunt. Hanc schismaticam & hæreticam eorum pervicaciam ab Orientalibus trium sedium patriarchis declaratam esse, intelligo ex Josepho Simonio Assemano, eruditissimo Maronita, apud quem tomo 3 Bibliothecæ Orientalis pag. 639 inter codices, in bibliothecam Vaticanam illatos, recensetur *epistola synodica conciliabuli Constantinopolitani, quod exeunte anno Christi* MDCCXXII *habitum est à patriarchis Græcis, Hieremia Constantinopolitano, Athanasio Antiocheno, & Chrysanto Hierosolymitano, præsentibus duodecim archiepiscopis & episcopis; transmissa Græcè & Arabicè ad Græcos Antiochenæ diœceseos, in qua errores schismaticorum adversus Latinos hi propugnantur.*

1548 Tum ibidem laudatus Assemanus sequentes hujus conciliabuli articulos ita enumerat: I. *Primatus Petri supra Apostolos, & Romani Pontificis supra reliquos patriarchas & episcopos, ejusdemque in rebus fidei infallibilitas, & in principes seculares auctoritas impugnatur, ususque ferendi signatas cruce crepidas damnatur.* II. *Processio Spiritus sancti ex solo Patre asseritur, & vox illa* FILIOQUE, *à Latinis Symbolo adjecta, rejicitur.* III. *Fermentum in consecratione Eucharistiæ, azymo rejecto, probatur.* IV. *Purgatorius ignis, locusque à paradiso & gehenna distinctus, exploditur.* V. *Beatitudo Sanctorum, & pœna damnatorum usque ad communem resurrectionem differtur.* VI. *Suffocatorum usus interdicitur.* VII. *Sabbati jejunium perstringitur.* VIII. *Denique notantur Latini, quod parvulis post baptismum Eucharistiam non porrigunt, neque eos ungunt sacro chrismate, neque oleo ungi permittunt, nisi infirmos.* Sic miseri isti quotidie pertinaciâ suâ magis magisque excæcantur, & schismate ac hæresi calamitates suas reddunt diuturniores. Utinam tandem ultricem Dei manum & errores suos agnoscant, ut à dæmonis ac Turcarum jugo liberentur!

Sec. XVII. per schismatica & hæretica decreta rursus renovarunt.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,

quæ in Tractatu de Patriarchis Constantinopolitanis occurrunt.

Numerus paginam indicat; a b c d e f *sectiones paginarum*; † *Sanctum designat.*

A

Abbatis-villa (*Joannes de*) *patriarchatum Constantinopolitanum recusat* 150 e f

Absolutio *& excommunicatio miros & incredibiles effectus habere dicuntur in schismatica Græcorum ecclesia* 203 & seqq. *Quidam orthodoxi scriptores ei nimiam vim concedunt* 211 & seqq. 223 e f

Acacius *præsul CP. favit hæreticis* 45 a. *Papam Romanum è diptychis expunxit* 45 d. *Excommunicatus in sua pertinacia moritur* 45 d e

Achaz, *aliique reges impii Menæis Græcorum inserti sunt* 95 f, 96 & seq.

Achmetes *imperator Turcarum quando regnare cœperit* 237 c d. *Quo anno obierit* 238 a b

Acropolita (*Georgius*) *historiographus Græcus, priùs adhæsit schismati, quod postea deseruit* 158 b

Acyndinus (*Gregorius*) *ejusque sectatores ab hæreticis Palamitis in synodo damnantur* 179 e

Adamus *Bremensis refert mirum excommunicationis & absolutionis effectum* 210 f, 211 a

Adriani (*Abacuc*) *abbas Græcus contra voluntatem Sedis Apostolicæ eleemosynas in regionibus Catholicis collegit* 256 f

† Adrianus *sub quo imperatore martyrium subierit* 9 f, 10 a

Agapetus I *Papa in litteris suis non asserit, primum Byzantii episcopum à sancto Petro constitutum fuisse* 1 b c. *Anthimum præsulem CP. exauctoravit* 64 d e f

Agelius, *hæreticos Novatianos defensurus, Constantinopolim ab imperatore Theodosio accersitus dicitur* 28 e

Albanus *S. R. E. Cardinalis, postea ad Pontificatum evectus sub nomine Clementis XI* 254 f

Aldrovandus (*Ulysses*) *de variis rebus eruditè scripsit* 250 e

† Alexander *præsul Constantinopolitanus philosophum ethnicum subitò elinguem reddit* 12 f. *Quo anno episcopatus ejus inchoandus ac finiendus* 13

Alexander IV *Pontifex Pantaleoni Justiniano Latino Constantinopolis patriarchæ, succurrere conatus est* 152 b c

Alexander VIII *Papa prohibuit, ne Græcis ſine ſpeciali licentia eleemoſynas colligere permittatur* 254
Alexander *patriarcha Alexandrinus* 13 c. *Tempus ſedis ejus perperam alteri adſcriptum* 13 e
Alexander *Baſinopolitanus epiſcopus à ſancto Joanne Chryſoſtomo conſecratus* 35 e
Allatius (*Leo*) *corrigitur* 160 e f. *Putat, duos Georgios Scholarios diſtinguendos eſſe* 197 a b. *Argumento ad hominem refellitur* 197 d e. *De incorruptis Græcorum ſchiſmaticorum cadaveribus ambiguè loquitur* 203 e, 204, 205, 208 c d. *In narrandis Cyrilli Contareni geſtis ſibi non conſtat* 244
Allatia (*Thomas Philippus de*) *archiepiſcopus Mechlinienſis, Belgii Primas, & S. R. E. Cardinalis* 256 b
Alypianus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f
Alypius *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 d
Amphilochius *Iconii epiſcopus lepida inventione zelum Theodoſii imperatoris contra Arianos accendit* 29 b
Amyrutzes *philoſophus Trapezuntius & ſynodi Florentinæ hoſtis, Chriſtum cum Mahomete mutavit* 188 b c
Anaſtaſius *imperator Euphemium CP. in exſilium mittit* 47 b c. *Dicitur poſtea eumdem interfici juſſiſſe* 47 f, 48 a. *S. Macedonium fœdiſſimi criminis falsò accuſari jubet* 54 d e. *Quo anno mortuus ſit* 56 d
Anaſtaſius *hæreticus, peſſimus optimi magiſtri diſcipulus, ſedem CP. occupat* 93 a b. *Pœnas perfidiæ ſuæ dat* 94 c d. *Perperam in Menæis Græcis, ut Sanctus, celebratur* 94 f 95
Anchialinus (*Michael*) *patriarcha CP. unionem inter Græcos & Latinos diſturbavit* 140 d e f
† Andreas *Apoſtolus non videtur inſtituiſſe epiſcopatum Byzantinum* 2 b c. *In ſerie Apoſtolorum ſecundus numeratur* 2 c. *Ejus ſacræ reliquiæ ad Gregorium XIII Pontificem miſſæ ab Jeremia patriarcha CP.* 234 b
Andronicus *Junior contra avum ſuum imperatorem conjurat* 175 d. *Avo victo, Conſtantinopolim occupat* 176 d
Andronicus *imperator refutatur* 163 e f. *Schiſma renovat* 167 d
Angelus (*Chriſtophorus*) *ſcriptor Græcus obtrudit incredibilia ſchiſmaticorum ſuorum prodigia* 207. *Purgatorium negat* 208 a
Angelus (*Iſaacius*) *imperator Græcus Andronico ſucceſſit* 143 b
Anna *Comnena ſchiſmatica in ſuo Opere patriarchas Conſtantinopolitanos ſchiſmaticos laudibus extollit* 128 e f
Anſelmus *Havelbergenſis, in Marchia Brandeburgica epiſcopus, eruditè contra Græcos ſchiſmaticos diſputavit* 132 c d
Apollonius *Chius, medicus Græcus, Timotheum patriarcham CP. veneno interficit* 238 e
Aprenus (*Joannes*) *patriarcha CP.* 177 & ſeq.
Arcadius *imperator S. Joannem Chryſoſtomum ad ſedem CP. evehit* 30 e f, 31 a
Aretas *Cæſarienſis ſcripſit Vitam S. Euthymii patriarchæ CP.* 114 d e f
Argyropolis, *locus prope Conſtantinopolim, tantùm ſeculo quinto ab Attico iſtud nomen accepit* 6 b c
Ariadna *imperatrix quando mortua* 48 a
Ariani *hæretici S. Paulum perſequuntur* 14, 15. *Catholicis turbas & ſeditiones falsò imputant* 17 f, 18 a. *Paulum in exſilio interficiunt* 18 f, 19 a. *Falſum rumorem ſpargunt de clade Theodoſii imperatoris* 29 d e. *Inter ſe de fide diſſident* 30
Ariſtenus (*Alexius*) *ſchiſmaticus ſcriptor Græcus ridiculè ſedem Conſtantinopolitanam Romanæ æqualem facit* 59 f, 60 a
Arnoldi (*Chriſtophorus*) *Lutheranus egit in Germania cum Joaſapho Græco* 252 e
Arſacius *præſul CP. perperam in Menæis Græcis pro Sancto colitur* 30 a, 32 d e. *Fautores S. Joannis Chryſoſtomi perſequitur* 31 d e f. *Alia vitia ei imputantur* 32
Arſenius *orthodoxus Monembaſiæ antiſtes à ſchiſmatico patriarcha CP. excommunicatus eſt* 223 c d. *Nulla veriſimilitudine dicitur cadaver ejus indiſſolutum manſiſſe* 223 e f, 224 & ſeq. *Paulo III Pontifici tragœdias Euripidis Græcè dedicavit* ibid.
Arſenius *hieromonachus ſchiſmaticus Lutheranos & Calviniſtas refellit* 232 e, 240 d e f, 241 a
Aſſemanus (*Joſephus Simonius*) *eruditus Maronita meminit de conciliabulo ſchiſmatico, quod Orientales patriarchæ anno 1722 celebrarunt* 257
† Athanaſius *quandonam in Galliam relegatus fuerit, & ab exſilio redierit* 14 f
Athanaſius *patriarcha CP. ſchiſmaticus ſedi ſuæ reſtituitur* 171 & ſeqq. *Severitatem ipſius patriarcha Alexandrinus mordaci apologo explicat* 171 d e f
Athanaſius *patriarcha Antiochenus interfuit conciliabulo ſchiſmatico, quod contra Latinos anno 1722 celebratum eſt* 257
Athenodorus *vel* Athenogenes *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 c d
Atticus *quo anno fuerit conſul* 29 f, 30 f
Atticus (*Coſmas*) *patriarcha CP. deponitur, quia hæreſi Bogomilorum favebat* 133 f, 134
† Avitus *Viennenſis perfidam Acacii CP. ſimulationem in fide reprehendit* 44 f, 45 a. *Joanni Cappadoci CP. unionem Eccleſiæ gratulatus eſt* 56 d e. *Laudat Joannem Cappadocem patriarcham CP.* 57 a
Autorianus (*Michaël*) *patriarcha CP.* 153 e f, 154 a
Autorianus (*Arſenius*) *patriarcha CP.* 061 f, & ſeq.

B

† Babylas *quo tempore martyrium ſubierit* 10 e
Baertius (*Franciſcus*) *S. J. illuſtravit Acta S. Pauli, præſulis Conſtantinopolitani* 14 e
Bajazeth *Turcarum imperator quo anno è vivis exceſſerit* 220 b
Balduinus *Flander imperator Conſtantinopolitanus* 147 f
Balſamon (*Theodorus*) *ſchiſmaticus ſcriptor Græcus impudenter mentitur* 63 b. *Ab imperatore Iſaacio lepidè decipitur* 144 d e
Bandurus (*Anſelmus*) *edidit varios catalogos Patriarcharum CPP.* 4 b c d, 41 b, 43 c, 195 e f, 196 a b
Barba *Arianæ ſectæ epiſcopus Conſtantinopoli clam degit* 30 d
Barlaamus *Calaber, ejuſque ſectatores in ſynodo ab hæreticis Palamitis damnantur* 179 e
Baronius (*Cæſar*) *S. R. E. Cardinalis putat, primum epiſcopum Byzantinum à ſancto Petro conſtitutum fuiſſe* 1. *Refellit opinionem eorum, qui initium hujus cathedræ ab Apoſtolo Andreâ deducunt* 3 f, 4 a. *Refutatur ejus opinio circa Mace-*

Macedonium & Euphemium præſules Conſtantinopolitanos 53 e f. *Alibi ſæpius corrigitur* 78 b c, 82 c d, 83 d e f, 84 e f, 86, 90, 91, 104 f, 105, 131 a b, 143 e f
Baſilius *imperator Menologium Græcum ſeculo decimo colligi juſſit* 6 d
Baſilius *imperator, cognomento Bulgaroctonus, quo circiter tempore obierit* 123 b c
Baſilius *princeps ſectæ Bogomilorum ob hæreſim ſuam comburitur* 130 e
Baſnagius (*Jacobus*) *heterodoxus Baronii cenſor, corrigitur* 105 a
Batatzes (*Joannes*) *quo anno imperium ſuſceperit* 156 a. *Quando obierit* 159 a b
Batiſtas (*Pachomius*) *patriarcha CP.* 235 a b
Beccus (*Joannes*) *patriarcha CP. argumentis convictus ſchiſma deſerit, & pro unione cum Latinis multa adverſa tolerat* 166. *Ab ipſis ſchiſmaticis propter varias virtutes laudibus extollitur* 166 & ſeq. *Effigies illius repræſentatur* 167 b
Bellarminus (*Robertus*) *S. R. E. Cardinalis ab injuria quadam vindicatur* 213 b c
Benevolentius (*Fabius*) *edidit Acta concilii Florentini* 193 d. *Opuſculum quoddam Georgio Scholario per peram adſcribit* 197 e f
Beſſarion *orthodoxus Græcus & S. R. E. Cardinalis an titulo œcumenici uſus fuerit* 62 e f. *An re ipſa cathedram CP. poſſederit* 188 e f, 189 a
Blancardus (*Nicolaus*) *libellum Philippi Cyprii de patriarchis Conſtantinopolitanis typis vulgavit* 195 f
Blemmida (*Nicephorus*) *patriarchatum Conſtantinopolitanum rennit* 160 c. *Marceſinam imperatoris pellicem publicè è templo ejicit* ibid. d
Bollandus (*Joannes*) *S. J., Acta S. Attici præſulis CP. illuſtravit* 13 a b c. *Opinio ejus de ſanctitate Attici contra Tillemontium vindicatur* 33 & ſeqq. *Erravit incautè ſequendo Baronium* 88 d
Bonifacius *Papa ſeculo V ſcribit ad quoſdam Macedoniæ epiſcopos de poteſtate Sedis Apoſtolicæ* 28 b c
Bonifacius III *Papa, adhuc apocriſiarius Conſtantinopoli, fuit amicus Phocæ imperatori* 76 a
Bonifacius IV *Pontifex Pantheon in eccleſiam commutavit* 76 a b
Borradiotes (*Theodoſius*) *patriarcha CP.* 142
Bouchiras (*Iſidorus*) *patriarcha CP. dicitur ob falſam prophetiam præ pudore obiiſſe* 178
† Bruno, *epiſcopus Signienſis, docet, ab excommunicatis alios non poſſe excommunicari* 217 c
Bullialdus (*Iſmaël*) *hiſtoriam Ducæ ſcriptoris Græci notis illuſtravit* 141 c
Busbequius (*Augerius Giſlenus*) *legatus Cæſareus cum Metrophane patriarcha CP. converſatus eſt, ejuſque mores indicat* 233 b c
Buſtronius (*Georgius*) *S. J, natione Græcus* 211 f, 212 a
Byzantium *quandonam nomine Conſtantinopoleos appellatum fuerit* 10 b

C

CÆleſtinus *Papa laudat S. Atticum CP.* 37 b c d. *Et S. Siſinnium CP. antiſtitem* 38 b c
Cæſarius *quando fuerit conſul* 29 f, 30 f
Calchus (*Triſtanus*) *ſcripſit hiſtoriam Mediolanenſem* 151 e
Callinicus *præſul CP. ab eminentiſſimo Baronio coactæ pſeudo-ſynodi perperam accuſatur* 89 a b. *In variis Græcorum Menologiis pro Sancto colitur* 89 c d e
Calliſtus (*Nicephorus*) *hiſtoricus Græcus ſeriem præſulum Byzantinorum à Stachy deducit* 2 a b, 3 f, 4 b c
Calo-Joannes *imperator Græcus Latinis bellum intulit* 132 d e
Calvinus (*Joannes*) *hæreſiarcha refellitur* 29 e f
Calviniſtæ *à Græcis ſchiſmaticis diſſentiunt in controverſia de Euchariſtia* 145 e f
Camaterus (*Baſilius*) *patriarcha CP.* 142 & 143
Camaterus (*Joannes*) *patriarcha CP. ab Innocentio III fruſtra ad unionem allicitur* 146 a b c. *Capta à Latinis Conſtantinopoli, ultro diſceſſit* 146 e f
Campius (*Petrus Maria*) *ſcripſit Hiſtoriam Placentinam* 151 e f
Cangius *explodit ea, quæ ſcriptores Græci de antiquitate ſedis CP. fabulantur* 5 e
Caniſius (*Henricus*) *edidit Latinè Menologium Græcum, quod eminentiſſimus Sirletus interpretatus eſt* 6 e
Canopius (*Nathanaël*) *Græcus in Hollandia ſe obtulit ad Inſtitutiones Calvini Græcè reddendas* 253 b c d
Cantacuzenus (*Joannes*) *hiſtoricus Græcus & imperator partibus Andronici Junioris favet, & vitia patriarcharum ſuorum tacet* 176 e. *Conſtantinopolim clam occupat* 177 f. *Hæreſ Palamitarum ſuffragatur* 178 c d, 180 b
Cappadox (*Joannes*) *fit patriarcha Conſtantinopolitanus* 56 c. *Laudatur à ſancto Sophronio aliiſque* 57 a, 69 e f
Carleton (*Thomas Comptonus*) *S. J. diſquirit, an hæretici patrent miracula* 216 c d
Caryophylles (*Joannes*) *ob hæreſim ab ipſis Græcis ſchiſmaticis damnatur* 25 c e f, 251 a
Caryophilus (*Matthæus*) *putat, duos Georgios Scholarios diſtinguendos eſſe* 197 a b
† Caſſianus (*Joannes*) *Neſtorium hæreſiarcham impugnat* 39 a b
Caſtinus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f, 9 a
Cataluſius (*Franciſcus*) *Genuenſis Calo-Joannem Palæologum juvat ad occupandum imperium, à quo injuſtè excluſus fuerat* 180 b
Cave (*Guilielmus*) *heterodoxus ſcriptor Anglus, fabuloſa agnoſcit ea, quæ ſcriptores Græci de antiquitate ſedis CP. obtrudunt* 4 f, 5 a b. *Alibi refellitur* 69 d e, 128 b
Cedrenus (*Georgius*) *hiſtoricus Græcus* 121 a b
Cerularius (*Michael*) *patriarcha CP. ſchiſma renovavit* 124 f, 125 & ſeq.
Ceſtenus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f, 9 a
Chalcocondylas (*Laonicus*) *hiſtoricus Græcus meminit de ſera unione Græcorum cum Latinis* 191 f, 192 a
Charatzium *quid ſit apud Turcas* 202 e
Charitopulus (*Manuel*) *patriarcha CP.* 158 f, 159 & ſeq. *Non videtur abhorruiſſe ab unione cum Latinis* 159 e f
Chienſis (*Leonardus*) *repræſentat faciem urbis Conſtantinopolitanæ, à Turcis interceptæ* 192 e
Chliarenus (*Conſtantinus*) *patriarcha CP.* 139 a b c
Choniata (*Nicetas Acominatus*) *hiſtoricus Græcus* 133 a
Chryſomali (*Conſtantini*) *hæreſis à Leone Styppiota præſule CP. damnatur* 132 c
Chryſantus *patriarcha Hieroſolymitanus interfuit conciliabulo ſchiſmatico, quod contra Latinos anno 1722 celebratum eſt* 257

Chryſoberges (*Nicolaus*) *patriarcha CP.* 120 & ſeq.
Chryſoberges (*Lucas*) *patriarcha CP.* 139 & ſeq.
† Chryſoſtomus (*Joannes*) *patriarcha CP.* 30 e f, 31 a b. *Digitus ipſius ad Gregorium XIII Papam ab Jeremia patriarcha CP. mittitur* 234 b
Chumchumis (*Parthenius*) *fit patriarcha Conſtantinopolitanus* 247 e. *Ad ſedem ſuam ſæpius redit* 248 & ſeqq.
Chytræus (*David*) *heterodoxus ab Antonio Poſſevino refellitur* 233 e
Cigala (*Matthæus*) *ſcriptor Græcus ſeriem patriarcharum CP. ab Andrea Apoſtolo deducit* 4 c d. *Craſſus illius error indicatur* 168 b c, 176 f, 201 b c. *Patriarchas Conſtantinopolitanos uſque ad annum Chriſti* 1636 *recenſet* 195 e f
Cinnamus (*Joannes*) *hiſtoricus Græcus* 133 c
Clavius (*Chriſtophorus*) *S. J., emendationem Calendarii Gregoriani propugnavit* 233 e
Clauſtrarius (*Neophytus*) *an inter patriarchas Conſtantinopolitanos ſit numerandus* 137 & ſeq.
Coccas *vel* Cuſas (*Joaſaphus*) *patriarcha CP. præ deſperatione ſe in puteum conjicit, & inde ereptus, poſtmodum ab imperatore Turcarum ignominiâ afficitur* 199
Codinus (*Georgius*) *ſcripſit de officiis eccleſiæ & aulæ Conſtantinopolitanæ* 131 f
Conſtans *imperator Occidentis S. Paulum Conſtantinopolitanum epiſcopum ſedi ſuæ reſtitui petit, & minis impetrat* 18. *In Gallia occiditur* 18 f
Conſtans *imperator Martinum Pontificem violenter Româ Conſtantinopolim abduci jubet* 80 c d
Conſtantinopolis *quando à Latinis capta* 146 e, 147 a b. *Quo anno à Græcis recuperata* 162 d e. *Quo modo & tempore à Turcis ſit intercepta* 192 & ſeqq.
Conſtantinopolitana *ſedes quomodo ſecundum locum inter cathedras patriarchales obtinuerit* 59
Conſtantinus *Magnus imperator quando Byzantium interceperit* 14 b. *Ab Arianis deceptus S. Paulum in Pontum relegat* 14 e f
Conſtantinus *imperator Græcus petit ſuppetias à Latinis* 191 d e
Conſtantinus, *cognomento Copronymus, impius imperator* 94 a b c
Conſtantinus II *Patriarcha CP. proximus extremo ſupplicio hæreſim ſuam rurſus profitetur, & meritas perfidiæ pœnas dat* 99 & ſeq.
Conſtantinus *dux Oſtroviæ* 233 f
Conſtantius *imperator hæreticis Arianis favet* 15 a b. *S. Paulum è ſede CP. expellit* ibid.
Contarenus (*Cyrillus*) *fit patriarcha CP., & à Gullio noſtro impenſè laudatur* 242. *Ab Allatio depingitur aliis coloribus* 243. *Tandem à Turcis ſtrangulatur* 244 a b. *An fuerit orthodoxus* ibid. e. *Errores Calviniſtarum damnavit* 245 b c
Copas (*Theodorus*) *patriarcha CP.* 154 & ſeq.
Cotelerius (*Joannes*) *edidit quædam monumenta eccleſiæ Græcæ* 122 c
Creyghton (*Robertus*) *hæreticus Anglus mendacem Syropuli hiſtoriam de concilio Florentino Græco-Latinè edidit* 186 f. *Jure merito à Labbeo noſtro aliiſque reprehenditur* 187 a b. *Sæpe alibi convincitur erroris* 190, & ſeq.
Creuſa (*Leo*) *archimandrita Vilnenſis aſſerit, Niphonem & Dionyſium patriarchas Conſtantinopolitanos ſynodo Florentinæ adhæſiſſe* 220 c
Critopulus (*Metrophanes*) *proto-ſyncellus patriarchæ Alexandrini, ab hæreticis Lutheranis impenſè laudatur* 253 a b
Cruſius (*Martinus*) *heterodoxus Græcam Malaxi hiſtoriam de patriarchis Conſtantinopolitanis Latinè interpretatus eſt* 195 b c. *Operam dedit, ut Græcos ſchiſmaticos hæreſi Lutherana inficeret* 232 a d. *Explicat, quomodo patriarcha CP. pecuniam colligat* 252 c d
Cunha (*Rodericus à*) *in Tractatu de primatu Bracharenſis eccleſiæ recenſet patriarchas Conſtantinopolitanos* 238 d
Cynegius *quo anno fuerit conſul* 29 e
† Cyprianus *docet, extra Eccleſiam neminem ſalvari* 49 c d. *Pontificem Romanum maximi facit* 50 e
Cyprius (*Philippus*) *ſcriptor Græcus ſeriem patriarcharum ab Andrea Apoſtolo deducit* 4 c d. *Craſſus illius error indicatur* 168 b c, 176 f, 201 b c. *Patriarchas Conſtantinopolitanos uſque ad annum Chriſti* 1639 *recenſet* 195 f, 196 a
Cyriacus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f
Cyrillianus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f
Cyprius (*Gregorius*) *patriarcha CP.* 168 f. *Joannem Beccum orthodoxum patriarcham CP. crudeliter perſequitur* 169 c d
Cyriacus *Adanorum epiſcopus fuit præceptor Nectarii præſulis CP.* 27 f
† Cyrillus *Alexandrinus S. Joanni Chryſoſtomo diu adverſatus eſt* 34, 35. *Laudat S. Atticum CP.* 37 b. *Vitia Neſtorii hæreſiarchæ narrat* 40 a

D

DAmaſus *Papa violentam Maximi Cynici conſecrationem improbat* 25 a b
Dandulus (*Andreas*) *ſcripſit Chronicon, quod nuper typis excuſum eſt* 147 f
David *Paphlago ſcripſit Vitam S. Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani* 105 b
Delrio (*Martinus*) *S. J., copioſè ſcripſit de arte magica* 212 d
Deuterius *epiſcopus Arianus dum quemdam hæretico modo vult baptizare, aqua diſparet* 30 e
Diodorus *epiſcopus Tarſenſis dicitur dediſſe occaſionem eligendi Nectarium præſulem CP.* 27 b
Diogenes *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 7 e
Dionyſius *patriarcha Antiochenus falſò Euphemium CP. Neſtorianæ hæreſeos arguit* 46 f
Dolſcius (*Paulus*) *Auguſtanam Lutheranorum confeſſionem Græcè vertit* 231 a, 232 a b
Dorotheus *martyr non ſcripſit de initio cathedræ Conſtantinopolitanæ* 4 d e, 5 d
Dorotheus *Arianus epiſcopus Conſtantinopoli clam præfuit ſuæ ſectæ* 30 b. *Ab aliis Arianis in fide diſcrepat* 30 c
Dorotheus *Monembaſienſis ſcripſit Græcè ſynopſim variarum hiſtoriarum* 176 b
Doſitheus *patriarcha Hieroſolymitanus famam Meletii Pegæ ab hæreſi Calviniana vindicare nititur* 236 e
Douſa (*Georgius*) *heterodoxus Batavus Meletium ſchiſmaticum impenſè laudat* 236 b. *Societatem Jeſu calumniatur* 237 a
Ducas (*Joannes*) *quo anno imperium ſuſceperit* 156 a. *Quando obierit* 159 a b
Ducas *orthodoxus & nobilis ex imperatoria ſtirpe hiſtoricus Græcus pertinaciam ſchiſmaticorum graphicè depingit* 187 f, 188, 192. *Ruinam urbis Conſtantinopolitanæ, à Turcis captæ, ſchiſmati imputat* 194
Dupin (*Elias*) *Gallus ſequioris doctrinæ ſcriptor repre-*

reprehenditur 69 d

E

ECclesiæ *Romanæ auctoritas à novatoribus impugnatur, & ab antiquis Patribus defenditur* 50 & seq.
Echardus (*Jacobus*) *nuper recensuit scriptores Ordinis Prædicatorum* 157 a
Eleusius *Cyzicenus jussu Theodosii imperatoris ad synodum venisse dicitur, ut hæreticos Macedonianos defenderet* 28 e
Eleutherius, *de quo agit Martyrologium Romanum, à Majoribus nostris rectè prætermissus est* 7 f, 8 a. *Videtur cum alio homonymo confusus* 7 f. *An fuerit episcopus Byzantinus* 7 f, 8 a
Elisabetha *uxor Cralis, principis Triballorum, patriarcham CP. schismaticum impensè veneratur* 180 e
† Ennodius *indicat, Acacium CP. à bonis moribus desciviſse* 45 b
Ephræmius *poëta Græcus quædam falsa nobis obtrudit* 146 f. *Recenset carmine quosdam patriarchas Constantinopolitanos* 153 b c d
Etherianus (*Hugo*) *scripsit librum contra Græcos de processione S. Spiritus* 140 e
Eucherius *quando fuerit consul* 26 c, 27 a
Eudæmon-Joannes (*Andreas*) *S. J., natione Græcus* 213 b
Eudoxia *imperatrix S. Joannem Chrysostomum in exsilium expellit* 31 b c
Eudoxius *ad cathedram CP. evectus, statim crasso modo hæresim suam proponit* 20 d e. *Orthodoxos persequitur* 21 a. *Impia sua dogmata subinde dissimulabat ac tempori serviebat* 21 d e f, 22 a b
Everhardus *Latinus patriarcha Constantinopoli* 149
Eugenicus (*Marcus*) *à Philippo Cyprio & Matthæo Cigala imperitè inter Patriarchas Constantinopolitanos numeratur* 201 b c d
Eugenius IV *Pontifex summo studio unionem Græcorum cum Latinis procuravit* 187 e
Eugenius *an fuerit secundus Byzantii episcopus* 10 e
† Eulalius *episcopus Syracusanus docet, austeram vitam extra communionem Romanæ Ecclesiæ nihil ad æternam salutem prodesse* 51 a b
Eunomius *ab imperatore Theodosio Constantinopolim accersitus dicitur, ut hæresim suam propugnaret* 28 e
Eusebius *Cæsariensis laudat Eusebium Nicomediensem ob mutatam sæpius cathedram* 16 b
Eusebius *Nicomediensis Constantino Magno imperatori odiosus* 15 c d e. *Postea in gratiam istius principis redit* 15 f. *Sæpius cathedram suam mutat* 16
† Eustathius *patriarcha Antiochenus an cum altero homonymo confusus fuerit* 22 e
Eustatius *Thessalonicensis scripsit commentarios in Homerum* 123 e f
Eutychius *patriarcha Alexandrinus* 12 c e
† Eutychius *patriarcha CP. erroneam quamdam opinionem retractat* 68 f
Euzoius *an fuerit episcopus Byzantinus* 8 d
Excommunicatio *& absolutio miros & incredibiles effectus in schismatica Græcorum ecclesia habere dicuntur* 203 & seqq. *Quidam orthodoxi scriptores eis nimiam vim concedunt* 211 & seqq. 223 e f

F

FElix *Papa Romanus ab Acacio CP. è diptychis expungitur* 45 d
Fiklerus (*Joannes Baptista*) *Lutheranos refellit* 232 c d
Fredericus I *imperator de odio Græcorum contra Latinos ad filium suum scribit* 140 f, 141 a
Freherus (*Marquardus*) *qui edidit Jus Græco-Romanum, corrigitur* 123 e f, 183
† Fulgentius *docet, nullum in hæresi aut schismate salutem consequi posse* 49 e f

G

GArdebosc (*Ambrosius*) *erectionem cathedræ Byzantinæ perperam S. Andreæ tribuit* 2 b c. *Effugium ei præcluditur* 3 d
Garidas (*Eustratius*) *patriarcha CP.* 129 e f, 130 a b
Gelasius I *Papa testatur, Acacium CP. in sua pertinacia schismatica perseverasse* 45 d. *Ideo eum post mortem absolvi non posse* 54 b c
Gelasius *Cyzicenus seculo* V *scripsit* 11 b d
† Georgius I *præsul Constantinopolitanus hæresim Monotheliticam deseruit* 85 b c
† Georgius *quo tempore martyrium passus sit* 10 e
Gerganus (*Zacharias*) *Græcus erroribus Calvinistarum favet* 253 e
Gerlachius (*Stephanus*) *Crusio explicat statum & mores Emmanuelis Malaxi* 195 c d. *Operam dedit, ut Græcos schismaticos hæresi Lutherana inficeret* 232 a. *Mores Metrophanis III patriarchæ CP. describit* 233 a b
† Germanus *patriarcha CP. perperam hæreseos accusatur* 91 e f, 92 a b
Gervasius *Latinus patriarcha Constantinopoli* 149
Glycas (*Michaël*) *scriptor Græcus schismaticus* 126 a
Glycys (*Joannes*) *patriarcha CP.* 174
Goar (*Jacobus*) *Dominicanus excommunicationi & absolutioni miram vim concedit in schismatica Græcorum ecclesia* 206 f 211 & seqq. *Hæc ipsius opinio refellitur* 215 & seqq.
Gobelinus (*Joannes*) *scripsit gesta Pii II Pontificis* 191 b c
Godefridus *monachus scripsit Annales* 149 b
Gonzalez (*Antonius*) *ex Ordine Minorum conqueritur de fraudulenta violentia, quam Græci schismatici Franciscanis Terræ sanctæ inferunt* 256 a
Græci *numeros litteris alphabeticis exprimunt* 14 d
Grammaticus (*Nicolaus*) *patriarcha CP. perperam à Baronio confusus cum Nicolao Muzalone CP.* 131 a b c
Gregoras (*Nicephorus*) *scripsit historiam Byzantinam* 160 d. *Disturbavit unionem Græcorum cum Latinis ineundam* 177 b c d. *Hæresi Palamitarum adversatur* 178 d e f, 179
† Gregorius *Nazianzenus indicat, cathedram CP. non fuisse à sancto Andrea institutam* 3 b c. *Maximum Cynicum scriptis acriter exagitat* 25 c d. *Ad cathedram CP. evehitur, & brevi eam abdicat* 26 c d e f. *Zelum Nectarii contra hæreticos accendit* 29 c d
† Gregorius I *Papa titulum* œcumenici *in Joanne Jejunatore CP. acriter reprehendit* 58 d, 70, 72. *Propter eamdem causam Cyriacum CP. increpat* 74 f, 75 a b c
Gregorius IX *Pontifex Græcos ad unionem Ecclesiæ reducere conatur* 156 d

Gregorius XIII *Pontifex Calendarium per resectionem decem dierum emendavit* 233 d e f. *Populos Orientales variis beneficiis affecit* 234 a b. *Ab Jeremia, patriarcha CP. accepit reliquias SS. Andreæ Apostoli, & Joannis Chrysostomi* ibid.
Gretserus (*Jacobus*) *S. J. censet, non sine divino consilio ab ipsis schismaticis editam esse historiam posteriorum temporum de patriarchis Constantinopolitanis* 195 d e. *Disserit de miraculis, quæ contingunt hæreticis, vel ab ipsis patrari dicuntur* 215 d e f, 216 a b
Guilielmus *Neubrigensis mira narrat de cadaveribus, quæ è sepulcris egrediuntur* 205 f, 206 a b c
Guillius (*Dionysius*) *S. J. innuit, Timotheum patriarcham CP. fuisse orthodoxum* 238 b c. *Multis laudibus effert Cyrillum Contarenum, suum olim discipulum, & postea patriarcham CP.* 242
Gundobaudus *Burgundionum rex, ad quem scripsit S. Avitus Viennensis* 44 f

H

HAdrianus I *Papa reprehendit titulum* œcumenici, *antistiti CP. datum* 58 b c
Hæretici *& schismatici pertinaces nullam habent spem salutis æternæ* 49 c d e
Hæretici *Europæi schismaticos Orientales tuentur, & cum his easdem calumnias contra Ecclesiam Romanam repetunt* 186 f, 187, 188 d, 236, 239. *Dogmata eorum ab ipsis Græcis schismaticis damnantur* 231, 232, 239 & seqq.
Halloix (*Petrus*) *S. J. explicat, quomodo hæretici interdum possint patrare miracula* 216 e f, 217 a b
Haroldus (*Franciscus*) *ex Ordine Minorum exponit varias molestias, quibus Orientales schismatici Franciscanos in Palæstina afficiunt* 255
Heerbrandus (*Jacobus*) *scripsit compendium theologiæ Lutheranæ, quod in gratiam Græcorum schismaticorum à Crusio Græcè versum est* 232 b
† Helena *vidua interdum Lutheranis, opem suam implorantibus, confert beneficia* 216 a
Henschenius (*Godefridus*) *S. J. Acta S. Maximiani præsulis CP. illustravit* 40 f
Hermogenes *sub Constantio imperatore magister equestris militiæ à plebe tumultuante occiditur* 17 a b
Hieremias *patriarcha Constantinopolitanus interfuit conciliabulo schismatico, quod contra Latinos anno* 1722 *celebratum est* 257
Hieromnemon (*Joannes*) *patriarcha CP.* 131 d e f
Hierosolymitanus (*Cosmas*) *patriarcha CP. ab Anna Comnena schismatica laudatur* 128 e f
Hilarius (*Henricus*) *Lutheranus libellum Philippi Cyprii hæreticis notis contaminavit* 195 f. *Gratis duos Arsenios Monembasienses ejusdem ferè temporis antistites comminiscitur* 225 a b c. *Habuit epistolam Græcam Arsenii schismatici, qua Calvinistas reprobat* 241 a. *Falsa quædam retulisse ostenditur* 247 b c d
Hokston (*Joannes*) *heterodoxus Anglus Nicolaum Comnenum Papadopolum potius contumeliis, quam argumentis impugnat* 251 a b. *Ab Eusebio Renaudotio erroris convincitur* ibid.
Holen (*Gotschalcus*) *ex Ordine S. Augustini narrat prodigium excommunicati cadaveris, quod ipsemet vidit* 210 e f
Homindonius (*Joannes*) *Menæa Græcorum collegit, & Dionysio patriarchæ CP. dedicavit* 229 d e f
Honorius III *Pontifex Latinum Constantinopolcos patriarcham acriter increpat* 150 c d
† Hormisdas *Papa die sexta Augusti colitur, etsi Tillemontius non videatur sanctitatem ejus agnoscere* 51 e f. *Voluit S. Macedonium CP. exsulem sedi suæ restituere* 52 e f
Hottingerus (*Joannes Henricus*) *hæreticus Cyrillum Lucarem patriarcham CP. magnis laudibus extollit* 239 c
Humbertus *Cardinalis, & Sylvæ Candidæ episcopus, Græcos schismaticos refellit* 125 a
Hyparchus (*Antonius*) *Menæa Græcorum collegit, & Dionysio patriarchæ CP. dedicavit* 229 d e f

I

JAnningus (*Conradus*) *edidit Acta S. Metrophanis, primi præsulis Constantinopolitani* 12 b c
Iberia (*Cyrillus ab*) *an fuerit ab aliis Cyrillis, patriarchis Constantinopolitanis, distinctus* 244
Jesu Maria (*Bernardus Josephus à*) *ex Ordine Minorum procurator Terræ sanctæ* 255
Inclusus (*Neophytus*) *an inter Patriarchas Constantinopolitanos sit numerandus* 137 & seq.
† Innocentius I *Papa consecrationem Arsacii præsulis CP. improbat* 32 a b. *Scribit in causa Attici præsulis CP.* 34
Innocentius III *significationem nominis* œcumenici *explicat* 58 e
Innocentius VI *Pontifex ab imperatore Palæologo accipit litteras de unione Græcorum cum Latinis ineunda* 180 d
Innocentius XI *Papa prohibuit, ne Græcis sine singulari licentia eleemosynas colligere permittatur* 254
Joachimus *patriarcha Antiochenus circa finem seculi decimi sexti* 235 a e
Joannes *Comnenus, imperator Græcus, Latinis bellum intulit* 132 d e
Joannes *Pontifex Romanus seculo sexto adiit Constantinopolim* 4 e f
Joannes, *patriarcha CP. cognomento* Jejunator, *primus titulum* œcumenici *sibi arrogavit* 58 c d, 60 c d. *Tamquam sanctus refertur in variis Menologiis Græcorum* 70 f, 71 a b c
Joannes *Tranensis in Apulia episcopus à Græcis ad schisma solicitatur* 125 a
Joasaphus, *monachus Græcus, ab hæreticis multum laudatur* 252 e f
Jonas *à schismaticis præsul Ruthenorum electus* 220 c
Josaphatus *Andrius, archimandrita Græcus, Timotheum patriarcham CP. veneno interfici curat* 238 e. *Fit archiepiscopus Chalcedonensis, & postea occiditur* ibid.
Josephus *episcopus Methonensis, orthodoxus scriptor Græcus indicat, quales unionem Græcorum, cum Latinis Florentiæ initam, viblaverint* 187 d e f. *Calamitatem Græcorum schismati imputat* 193 d e f, 194 a b c. *Scripsit pro quinque capitibus concilii Florentini* 197 f
Josephus II *Patriarcha CP., postquam Florentiæ unionem cum Ecclesia Romana amplexus esset, ibidem subitò moritur ac honorificè sepelitur* 185. *Ejus epitaphium & effigies exhibentur* 186. *An titulo* œcumenici *usus fuerit* 62 e f 185 d
† Irenæus *præsul Lugdunensis potestatem Ecclesiæ Romanæ describit* 50 d e

Irene *quando imperatrix coronata* 129 d e
Irenicus (*Theodorus*) *patriarcha CP.* 154 & ſeq.
Iſaacius *Comnenus imperator Michaëlem Cerularium è ſede CP. expellit* 125 b c d
Iſidorus *præſul Ruthenus & S. R. E. Cardinalis Conſtantinopolim mittitur, ut unionem Græcorum in concilio Florentino initam firmiter ſtabiliat* 187 f. *Fuit Conſtantinopoli, dum urbs illa à Turcis intercipiebatur* 189 a b
Julius *Pontifex Romanus S. Paulo exſuli ſuccurrit* 18 b. *Ei cathedram CP. reſtitui curat* 18 e
Juſtiniani (*Pantaleon*) *Latinus patriarcha Conſtantinopolitanus* 151 f. *Recepta à Græcis Conſtantinopoli, ſedem ſuam deſerere coactus eſt* 152 b
Juſtinianus *imperator, cognomento* Rhinotmetus, *Callinicum CP. præſulem excæcari juſſit* 88 e f
Juſtinianus *imperator Mennam CP. impio ſuo edicto ſubſcribere cogit* 65 e. *Eutychium CP. præſulem, eidem ſubſcribere renuentem, exſilio damnat* 67

K

KEskines (*Parthenius*) *patriarcha CP. hæreſi Calvinianæ favet* 245 f, 246 a 253 e. *Ad ſedem reverſus expellitur & ſtrangulatur* 246 b
Ketwigh (*Joannes Baptiſta van*) *Dominicanus narrat terribile ſchiſmaticæ pertinaciæ exemplum* 193 c d. *In publicis theſibus agit de fraude Græcorum ſchiſmaticorum, qui in regionibus Catholicis pecuniam colligunt* 254 & ſeqq.
Koialowicz (*Albertus Wiiuk*) *S. J. conſcripſit Hiſtoriam Lithuaniæ* 220 e
† Kuncevicius (*Joſaphat*) *archiepiſcopus Polocenſis & martyr* 214 b c d e

L

LAſcaris (*Theodorus*) *imperator Græcus, occupata à Latinis Conſtantinopoli, Niceam ſe recepit* 147 a. *Quando obierit* 156 a
Latini *occupata Conſtantinopoli, patriarchas ſuos ibidem habuerunt* 147 & ſeqq.
Laurentius *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 d
Lazarus *patriarcha Hieroſolymitanus* 178 b. *Ab Urbano V Pontifice ad unionem cum Latinis ineundam invitatur* 181 d
† Leo I *Papa negat, cathedram CP. ab aliquo Apoſtolorum inſtitutam eſſe* 2 d e, 3 b
† Leo IX *Papa Michaëlem Cerularium increpat ob uſurpatum* œcumenici *titulum* 62 c, 72 f, 73 a b
Leo *imperator quo anno obierit* 115 a f
Leo *Acridanus metropolita Bulgarorum ſcripſit contra Latinos* 125 a
Lichudes (*Conſtantinus*) *patriarcha CP.* 126 & ſeq.
Ligaridius (*Pantaleon*) *Græcus orthodoxus fatetur, Græcam ſchiſmaticorum eccleſiam timore excommunicationis præcipuè gubernari* 209 d, 213 f. *Non eſt admodum æquus Latinis* 214 d
Lima (*Marcus*) *S. J. natione Græcus* 211 f, 212 a
Lucares (*Cyrillus*) *fit patriarcha CP.* 239 & ſeq. *Sæpius ſedem CP. recuperat* 241 & ſeqq. *Tandem à Turcis ſtrangulatur* 242 a, 243 e
Luna (*Petrus de*) *pſeudo-pontifex dicitur hactenus jacere indiſſoluto cadavere* 215 b
Lupus (*Chriſtianus*) *refellitur* 87 e f. *Explicat, quid ſit apud Turcas Peſcheſium* 200 e. *Narrationi auctoris Græci ſchiſmatici nimiam fidem tribuit* 223 e f
Lutherani *fruſtra tentarunt Græcos ſchiſmaticos ad ſuam hæreſim adducere, aut approbationem ſuæ ſectæ ab iis extorquere* 231 a, 232

M

MAcarius *Ancyranus falſam ſchiſmatis Græci cauſam fingit* 141 b
Macarius *an fuerit patriarcha Conſtantinopolitanus* 234 e f
Macedonius *hæreticus, epiſcopus Conſtantinopolitanus, orthodoxos crudeliter perſequitur* 19 c d. *Propter crudelitatem ab ipſis hæreticis è ſede CP. deturbatur* 20 a. *Expulſus novam hæreſim cudit* 20 b c
Mæſtlinus (*Michaël*) *heterodoxus emendationem Calendarii Gregoriani impugnavit* 233 d e
Maffeius (*Petrus*) *S. J. narrat miram de milite defuncto hiſtoriam* 215 b c
Mahometes *imperator Turcarum, capta Conſtantinopoli, Græcos patriarcham eligere jubet, ut hoc modo urbem frequentiorem reddat* 194 c d e f. *Quo anno mortuus fuerit* 218 f
Malala (*Joannes*) *Euphemium CP. perperam Neſtorianæ hæreſeos accuſat* 46 f
Malaxus (*Emmanuel*) *Græcus ſcriptor ſchiſmaticus patriarchas Conſtantinopolitanos ab anno* 1453 *uſque ad* 1578 *recenſet* 195 b c. *De ſtudio partium accuſatur* 195 d. *In gratiam ſectæ ſuæ aliquid improbabile nobis obtrudit* 223 & ſeqq.
Maldonatus (*Joannes*) *S. J. examinat, an hæretici poſſint patrare miracula* 216 d e
Mammas (*Gregorius*) *patriarcha CP. orthodoxus, Romæ cum magna ſanctitatis opinione moritur* 189 b. *Patriarchatus illius ab hæretico Creyghtono impudenter & temere negatur* 190
Manaſſes (*Conſtantinus*) *hiſtoricus Græcus* 114 d
Manuel *imperator quando patri ſuo Joanni Comneno ſucceſſerit* 133 b
Marca (*Petrus de*) *corrigitur* 122 c d
Marceſina *pellex imperatoris à Nicephoro Blemmida publicè è templo ejicitur* 160 d
Marcianus *imperator à Pontifice Romano petiit, ut ſedes CP. ad ſecundum dignitatis gradum eveheretur* 2 f, 3 a
Marcus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f
Marcus *Epheſius infenſiſſimus ſynodi Florentinæ ac unionis inimicus* 188 c d
Marinus *epiſcopus Arianus Conſtantinopoli clam ſuos hæreticos gubernabat* 30 b
Martinus V *Papa Antonium Maſſanum Minoritam mittit Conſtantinopolim, ut unionem inter eccleſiam Græcam & Latinam procuret* 185 b
Martyrologium *Romanum meminit de S. Eleutherio, tamquam epiſcopo Byzantino, quem Majores noſtri cautè omiſerunt* 7 f, 8 a b
Maſſanus (*Antonius*) *ex Ordine Minorum miſſus eſt Conſtantinopolim, ut eccleſiam Græcam cum Latina uniret* 185 b
Mathias *vel* Matthæus *Latinus patriarcha Conſtantinopolitanus* 150
Matthæus *filius Joannis Cantacuzeni imperatoris* 179 f, 180 a
Mauritius *imperator videtur dediſſe initium opinioni de ſanctitate Joannis Jejunatoris, præſulis CP.* 71 c d e
Maurocenus *vel* Moreſini (*Thomas*) *patriarcha Latinus Conſtantinopoli* 147 & 148
Maximus *philoſophus Cynicus violenter ſedem CP.*

occupare tentat 24 f. *In Occidentem proficiſcicitur, & quoſdam Italiæ præſules decipit* 24 f, 25 a. *An ſcripſerit contra Arianos* 25 d e
† Maximus *Sedem Romanam & Apoſtolicam ab Eccleſia Catholica non diſtinguit* 51 b c d
Melanchthon (*Philippus*) *Auguſtanam Lutheranorum confeſſionem ad Joaſaphum patriarcham CP. miſit* 231 a, 232 a b
Meliſſenus (*Gregorius*) *patriarcha CP. orthodoxus, Romæ non ſine opinione ſanctitatis obiit* 189 b. *Patriarchatus ejus ab hæretico Creyghtono temere & impudenter negatur* 190
Menæa *Græcorum aliquando hæreticos, ſchiſmaticos, alioſve indignos numero Sanctorum adſcribunt* 30 a, 32 d e, 68 b c, 83 a b, 86 f, 87 a, 95 & ſeqq. 100 d e, 128 f, 129 a, 166 c d, 181 f. *Quando typis excuſa & cui dedicata fuerint* 229 d e f. *Præcipui illorum corruptores recenſentur* 97 f, 98 a b c
† Mennas *patriarcha CP. ab Agapeto Pontifice laudatur* 65 d e. *Poſtmodum à Vigilio Papa excommunicatur* 65 f. *Humiliter delicti ſui veniam petit* 66 e
Merobaudes *quando fuerit conſul* 28 e
† Methodius *patriarcha CP. falſo turpiſſimi criminis accuſatur* 109
Metochita (*Theodorus*) *oſtenditur non fuiſſe patriarcha CP. contra opinionem Raynaldi* 175 a b c
† Metrophanes *à quibuſdam quartus, ab aliis primus Byzantii epiſcopus vocatur* 10 e f
Michaël *patriarcha Antiochenus circa finem ſeculi decimi ſexti* 234 e f
Mindonius (*Ignatius*) *Græcus orthodoxus, apud Trapezuntios magna auctoritate pollebat* 237 f, 238 a
Muntanes (*Nicetas*) *patriarcha CP.* 143 e f, 144 a
Muſelimes (*Dionyſius*) *fit patriarcha Conſtantinopolitanus* 249 b c. *Sæpius ad illam cathedram redit* 250 & ſeqq.
Muzalon (*Nicolaus*) *patriarcha CP. perperam à Baronio confuſus cum Nicolao Grammatico CP.* 131 a b c. *Fabuloſam S. Paraſceues Vitam comburi jubet* 136 c

N

NEctarius *miro modo eligitur antiſtes CP.* 27. *Publicam peccatorum confeſſionem abrogat* 29 e. *In Menæis Græcis pro Sancto celebratur* 29 f, 30 a
Neſtorius *hæreſiarcha poſt varia exſilia tandem meritas blaſphemiæ pœnas dedit* 40 b c d. *Ab Orientalibus quibuſdam tamquam Sanctus, hactenus colitur* 40 e
† Nicephorus *patriarcha CP. ſeriem præſulum ſuæ ſedis à Stachy deducit* 2 b, 3 e. *Sed ab impoſtore deceptus fuit* 3 f
Nicephorus *Philoſophus ſcripſit Acta S. Antonii II patriarchæ CP.* 113 e
Nicephorus *Meliſſenus, Græcus orthodoxus, poſt carcerem & vincula, apud Turcas tolerata, fit epiſcopus Crotonenſis in Italia* 237 f
Nicetas *ſcripſit Vitam S. Ignatii patriarchæ Conſtantinopolitani* 105 b
Nicolaus I *Papa dicit, neminem ex Apoſtolis erexiſſe cathedram Conſtantinopolitanam* 1 f. *Laudat virtutem Nectarii præſulis CP.* 28 c d. *Titulum* œcumenici *in patriarchis Conſtantinopolitanis improbat* 61 c
Nicolaus V *Papa Iſidorum Ruthenum & S. R. E. Cardinalem miſit Conſtantinopolim, ut unionem Græcorum cum Latinis Florentiæ initam firmiter ſtabiliret* 187 f. *Gregorium patriarcham CP. ſedi ſuæ reſtitui voluit* 191 d e. *Inſtantem urbis CP. ruinam prænuntiaſſe dicitur* 194 b
Nicolaus *Latinus patriarcha Conſtantinopoli* 151
Niſo *patriarcha Alexandrinus ab Urbano V Papa ad unionem cum Latinis ineundam invitatur* 181 d
Niphon *defenſor hæreſis Bogomilorum* 134 & ſeq.
Numerianus *dux* 10 e

O

OEcumenici *titulus quando cœperit* 57 c d *Quomodo præſules Conſtantinopolitani eum affectarint* 57 & ſeqq. *Græculi eumdem falſo quibuſdam Actis inſeruerunt* 118 a b
Olearius (*Joannes*) *profeſſor Lipſienſis, accepit litteras, ex quibus colligitur tempus, quo Methodius III in cathedra CP. ſedit* 248 f
Olympianus *an fuerit epiſcopus Byzantinus* 8 f
Oneſimus, *de quo S. Paulus Apoſtolus meminit, an fuerit epiſcopus Byzantinus* 7 b
† Optatus *Milevitanus auctoritatem Eccleſiæ Romanæ contra Donatiſtas tuetur* 50 f, 51 a
Origenes *docuit, pœnas inferni aliquando finem habituras* 203 e. *Hunc errorem Græci quidam ſchiſmatici ſequuntur* 203 d e f, 210 d
Oſius *Hiſpanus interfuit concilio Nicæno* 11 d
Oudinus (*Caſimirus*) *Ordinis Religioſi ac fidei apoſtata perſtringitur* 69 c, 141 d e, 156 c, 157 c d, 166 e d, 196 c d
Oxites (*Michaël*) *patriarcha CP. impiam Bogomilorum hæreſim damnavit* 133 c d

P

PAchymeres (*Georgius*) *hiſtoricus Græcus* 159 d
† Pacianus *Barcinonenſis docet, martyrium extra unionem Eccleſiæ nihil ad ſalutem æternam conferre* 49 f
Pagius (*Antonius*) *corrigitur* 69 e f, 122, 145 & ſeq.
Palæologus (*Michaël*) *ab imperatore Joanne Duca carceri mancipatur* 159 d. *Interceſſione Manuelis Charitopuli patriarchæ liberatur* 159 d. *Ab Arſenio Autoriano patriarcha excommunicatur ob unionem cum Latinis initam* 163 d e. *Quo anno mortuus fuerit* 167 d
Palæologus (*Calo-Joannes*) *ope Franciſci Cataluſii Genuenſis imperium occupat* 180 b
Palamas (*Gregorius*) *tamquam Sanctus, ab aliquibus ſchiſmaticis Græcis colitur* 97 f, 98 a. *Novam hæreſim docendo inter ſuos ſectatores & alios ſchiſmaticos diſſidium induxit* 178 d, & ſeqq. *Philotheus patriarcha CP. cum Triodio Græcorum inter Sanctos inſerit* 181 c d
Palladius *ſcripſit Vitam S. Joannis Chryſoſtomi* 30 f
Panvinius (*Onuphrius*) *corrigitur* 183 a b, *& ſæpe alibi*
Papadopolus (*Nicolaus Comnenus*) *natione Græcus & doctor Patavinus, miram vim concedit excommunicationi & abſolutioni in ſchiſmatica Græcorum eccleſia* 209 b, 211 & ſeqq. *Hæc ipſius opinio fuſè refutatur* 215 & ſeqq. *Ab Anglo hæretico potius contumeliis, quam argumentis, impotenter impugnatur* 251 a b
Papebrochius (*Daniel*) *S. J. in chronologia corrigitur* 33 b
† Paraſceues *fabuloſam Vitam Nicolaus Muzalon comburi jubet* 136 c

Pari-

Parisius (*Matthæus*) *Ecclesiæ Romanæ calumniator, fortè litteras Germani patriarchæ CP. corrupit* 157 b c
Patellarius (*Athanasius*) *fit patriarcha CP.* 241 e f. *Post expulsionem è sede sua videtur unionem cum Ecclesia Romana amplexus esse* 246 c d
Paulinus *junior quando fuerit consul* 65 b c d
Paulus II *præsul CP., primo subdolus & occultus hæreticus Monothelita* 79 e f, 80 a. *Jam morti proximus injuriam Pontifici Romano illatam deplorat* 80 c d e
† Paulus IV, *patriarcha CP. ante mortem hæresim utiliter ejuravit* 101 & seq.
Pegas (*Meletius*) *an fuerit patriarcha Constantinopolitanus* 236. *Ab hæreticis Occidentalibus impensè laudatur* ibid.
Pertinax *an fuerit episcopus Byzantinus* 8 d e. *Quomodo ad fidem Christianam conversus fuisse dicatur* ibid.
Pescesium *apud Turcas quid sit* 200 e
Petavius (*Dionysius*) *S. J. emendationem Calendarii Gregoriani propugnavit* 233 e
Petrus *Antiochenus scribit ad Michaëlem Cerularium CP.* 122 a b
† Petrus *non videtur constituisse primum Byzantii episcopum* 1
Philadelphus *an fuerit primus Byzantii episcopus* 10 d e
Philippicus *imperator S. Cyrum præsulem CP. exauctoravit* 90 b c
Philippus *præfectus prætorii jussu Constantii imperatoris S. Paulum è sede CP. expellit* 17 c d. *Ejus loco Macedonium Arianum substituit* 17 e
Philostorgius *scriptor Arianus convincitur mendacii* 21 c
Phocas *imperator titulum* œcumenici *patriarchis Constantinopolitanis abrogavit* 75 f, 76 a b
Photius *patriarcha CP., auctor schismatis, erat eruditus* 110 e f. *Sed moribus corruptus* 111. *Horrendo modo excommunicatur* 112 a. *Ab aliquibus Græcis pro Sancto celebratur* 112 f, 113 a
Phranza (*Georgius*) *historicus Græcus in errorem chronologicum incidit, qui corrigitur* 169 f
Pinius (*Joannes*) *S. J. gesta S. Anatolii CP. contra Baronium & Tillemontium defendit* 43 f
Pius II *Pontifex, antea dictus Æneas Piccolomineus* 186 b
Plusiadenus (*Joannes*) *orthodoxus scriptor Græcus* 187 e f
Plutarchus *an fuerit episcopus Byzantinus* 7 d e
Polycarpus *an fuerit episcopus Byzantinus* 7 c, 8 a
Pontanus (*Jacobus*) *S. J. corrigitur* 178 f, 179 a
Pontifex *Romanus ab hæreticis & schismaticis contemptus, ab antiquis Patribus magni æstimatur* 50 & seq.
Possevinus (*Antonius*) *S. J. emendationem Calendarii Gregoriani propugnavit* 233 e
† Proclus *antistes CP. hæresim Nestorii strenuè impugnavit* 41 e. *De tempore mortis ejus inter eruditos disceptatur* 42
Procopius *quidam scriptor suppositititius* 5 c d. *Crassos anachronismos obtrudit* 9 & seq.
Possinus (*Petrus*) *S. J. scriptor corrigitur* 171 d e f, 172 a b
† Prosper *laudat S. Atticum CP.* 37 e
Prossalentus (*Franciscus*) *Græcus Amstelodami librum edidit contra Benjaminum Woodroff Anglum* 251 d e
Psellus (*Michaël*) *schismaticus Michaëlem Cerularium CP. vituperat* 125 c
Pyrrhus *præsul CP., hæreticus Monothelita* 78 f *In exsilium pellitur, aut ultro discedit* 79 b c. *Ad sedem suam reversus, tremendo modo à Pontifice Romano excommunicatur* 81 b c

R

RAderus (*Matthæus*) *S. J. putat in Menæis Græcorum pro Sancto coli Josephum II patriarcham CP., qui Florentiæ unionem cum Latinis iniit* 186 b c
Rayæus (*Nicolaus*) *S. J. in Acoluthia Officii Græci putat, Philotheum CP. patriarcham amplexum esse unionem cum Latinis, de qua re dubitamus* 181 e
Raynaldus (*Odoricus*) *continuator Annalium ecclesiasticorum refellitur* 175 a b c
Raynaudus (*Theophilus*) *scripsit tractatum de incorruptione cadaverum* 205 f & seqq.
Renaudotius (*Eusebius*) *eruditus Gallus, Banduro communicavit catalogum patriarcharum Constantinopolitanorum, in quo series eorum ab anno Christi* 1594 *usque ad* 1702 *deducitur* 196 b. *Contra opinionem aliorum admittit tantummodo unicum Georgium Scholarium, qui prius Latinis faverit, & postea iis adversatus sit* 197 c. *Quædam scripta ejusdem Scholarii enumerat* 198 a b c. *Videtur duos patriarchas homonymos confudisse* 248 d
Rhamnusius (*Paulus*) *scripsit Historiam de bello Constantinopolitano* 147 f
Riccardus (*Vincentius*) *Opera S. Procli CP. edidit, ac eruditis notis illustravit* 41 e
Richardus (*Franciscus*) *S. J. narrat quædam exempla divinæ vindictæ, quæ Græcis schismaticis contigerunt* 193 d. *Varia refert de cadaveribus indissolutis apud Græcos* 205 c d e f. *Scripsit contra Græcos schismaticos, & ab ipsis frustra excommunicatus fuit* 209 e f, 210 a. *Varias schismaticorum fraudes & magicas artes ad fingenda miracula detegit* 217 f, 218
Robertus *imperator Constantinopolitanus* 149 f, 150 a
Romanæ *Ecclesiæ auctoritas à novatoribus impugnatur, & ab antiquis Patribus defenditur* 50 & seq.
Romanus *imperator insidiis uxoris suæ Zoës interficitur* 124 c
Rufinus *an fuerit episcopus Byzantii* 10 e

S

SAncti *vel* sanctissimi *titulus quomodo interdum accipiatur* 72 c d e f
Sancto Laurentio (*Laurentius de*) *ex Ordine Minorum, Guardianus Hierosolymitanus, conqueritur de fraudibus Græcorum schismaticorum* 256
Sancto Paulo (*Carolus à*) *abbas Fuliensis, ac dein episcopus Abrincensis, S. Metrophanem nominat primum Constantinopoleos episcopum* 10 f, 11 a
Sarantenus (*Manuel*) *patriarcha CP.* 155 e f, 156 a b
Saturninus *quando fuerit consul* 28 e
Scaliger (*Josephus*) *emendationem Calendarii Gregoriani impugnavit* 233 d e
Scamandrenus (*Basilius*) *patriarcha CP.* 119 & seq.
Schismaticorum *Græcorum pertinacia quibusdam exemplis declaratur* 193 b c d. *Anno* 1722 *conciliabulum contra Latinos coëgerunt* 257
Schmidelinus (*Joannes Andreas*) *frustra operam de-*

dedit, ut Græcos schismaticos hæresi Lutherana inficeret 232 a
Scholarius (*Georgius*) *antea dictus Gennadius, patriarcha CP., imperatori Turcarum mysteria fidei Christianæ exponit* 196. *An duplex ejusdem nominis & cognominis patriarcha sit distinguendus* 197. *Ab impudica sacerdotis Græci vidua falso accusatus fuisse dicitur* 203
Scholasticus (*Joannes*) *patriarcha CP. perperam in Menæis pro Sancto colitur* 68 b c
Schweigkerus (*Salomon*) *frustra tentavit Græcos schismaticos ad hæresim Lutheranam adducere* 232 b. *Crusio mortem Metrophanis CP. indicat* 233 a
Scylitza (*Joannes*) *historicus Græcus* 120 c
Sedecion *an fuerit episcopus Byzantinus* 7 d e
Selimes *Turcarum imperator quando obierit* 231 c
Sergius *patriarcha CP. non fuit binominis, ut Pagius perperam putavit* 122 b c
Servius (*Raphael*) *patriarcha CP. ebriosus, & linguæ Græcæ ignarus* 202 a b c
Simon *Latinus patriarcha Constantinopoli* 151 a b c
Simplicius *Papa Romanus ex bona fama Acacium CP. laudat* 45 a b
Sintzendorff (*Joachimus à*) *orator Cæsareus apud imperatorem Turcarum* 232 b
Socolovius (*Stanislaus*) *theologus Stephani regis Poloniæ Lutheranos confundit, edita responsione patriarchæ CP.* 232 c d
Socrates *historicus Græcus non ubique eamdem fidem meretur* 28 e f, 31 d e. *Novatianis hæreticis sæpe favet* 28 f, 29 a. *Nestorium hæresiarcham carpit* 39 e f. *S. Proclum CP. mendaciter traducit* 41 d e f
Solimannus *Turcarum imperator quo anno regnare cœperit* 226 a. *Reliquias Sanctorum à se profanandas minatur, nisi patriarcha CP. quamdam pecuniæ summam solvat* 226 c
† Sophronius *Hierosolymitanus laudat Joannem Cappadocem, præsulem CP.* 57 a, 69 e f
Sozomenus *historicus Græcus non ubique eadem fide dignus* 27, 28 f. *Interdum Novatianis hæreticis favet* 29 a
Sozopolitanus (*Joannes*) *patriarcha CP.* 170 & seqq.
Spanhemius (*Fredericus*) *heterodoxus gratis asserit, omnia Georgii Scholarii scripta, quæ Latinis favent, supposititia esse* 197 b
Spanus (*Cyrillus*) *fit patriarcha Constantinopolitanus* 246 c d. *Ad sedem suam redit* ibid. e
Spanus (*Dionysius*) *fit patriarcha Constantinopolitanus* 247 f
Spondanus (*Henricus*) *continuator Annalium ecclesiasticorum* 146 a b. *Corrigitur* 183 a b. *Negat obtrusa à Græcis schismaticis miracula* 208 b c
† Stachys *an fuerit primus episcopus Byzantinorum* 6 d. *An fuerit unus ex septuaginta discipulis Christi* 6 d e
† Stephani *Papæ Acta ad diem secundam Augusti illustranda* 50 b
Studita (*Antonius*) *patriarcha CP.* 120 b c d e
Stypes *vel* Styppiota (*Leo*) *patriarcha CP. in Menæis Græcis, tamquam Sanctus, celebratur* 132 e f
Susza (*Jacobus*) *episcopus Chelmensis scripsit Acta B. Josaphati Kuncevicii, archiepiscopi Polocensis & martyris* 214 d e
Syagrius *quando fuerit consul* 26 c, 27 a
Sylvester *patriarcha Alexandrinus circa finem seculi decimi sexti* 234 e f, 235 a b
Symeon *Logotheta historicus Græcus* 114 a
† Symmachus *Pontifex à Tillemontio de inhumana duritie perperam accusatur* 48 b
Syrigus (*Meletius*) *famam Meletii Pegæ ab hæresi Calviniana vindicare nititur* 236 e
Syropulus (*Silvester*) *mendacem historiam de concilio Florentino Græcè scripsit* 185. *Ab ipso Oudino apostata & hæretico accusatur de studio partium* ibid.

T

Taffernerus (*Paulus*) *S. J. scripsit libellum de itinere suo Constantinopolitano* 247 a b c. *Mutuam duorum patriarcharum expulsionem narrat* 248
Theodora *imperatrix orthodoxa cultum imaginum restituit* 106 f, 107
Theodoretus *gesta Nestorii hæresiarchæ summatim refert* 39 c d
† Theodorus *Siceota deceptus fuit in spe, quam de Sergio CP. antistite conceperat* 77 d e f
Theodorus *imperator Nicephoro Blemmidæ patriarchatum Constantinopolitanum offert* 160 b c
Theodorus *lector narrat, Euphemium CP. Henotico Zenonis imperatoris decreto imprudenter subscripsisse* 47 a
Theodorus *hæreticus Arianus, episcopus Heracleensis* 16 f
Theodosius *imperator audaciam Arianorum restringit* 24 b. *Demophilum Arianum ex cathedra CP. expellit* 24 c d
Theognis *vel* Theognius *Arianus hæreticus, episcopus Nicænus* 16 f
Theophilus *Alexandrinus, inimicus S. Joannis Chrysostomi* 31 a
Theotocites (*Leontius*) *patriarcha CP.* 144 b c
Thomassinus (*Ludovicus*) *variis modis excusare nititur Joannem Jejunatorem ob usurpatum œcumenici titulum* 73. *Corrigitur* 147 d, 150 c
Tillemontius, *Attico præsuli CP. sanctitatem abjudicans, refellitur* 33 & seqq. *Audax quoddam ejusdem effatum examinatur ac refellitur* 48 & seqq.
Titus *an fuerit episcopus Byzantinus* 9 b c. *Dicitur martyrio affectus fuisse* 9 c d e
Trapezuntius (*Georgius*) *orthodoxus scriptor Græcus* 187 e. *Scripsit Acta B. Andreæ de Chio* 188 c. *Virtutes Gregorii Melisseni & Isidori Rutheni laudat* 191 a b. *Miseriam Græcorum schismati adscribit* 192 e
Trapezuntius (*Symeon*) *patriarcha CP., primus auctor doni, quod initio patriarchatus jam imperatori Turcarum offerri solet* 200 b c d e. *Sedi suæ restituitur* 201 e f
Tratus *an fuerit episcopus Byzantinus* 9 b c. *Dicitur laureâ martyrii coronatus esse* 9 c d e
Turcæ *nunc patriarchas Constantinopolitanos Græcorum pro suo arbitrio vel majori pecuniæ summa admittunt & expellunt* 194 f, 195 a. *Sæpe illos ignominia vel extremo supplicio afficiunt* 199, 202 c, 240 & seqq.
Tzimisces (*Joannes*) *imperator quo anno sit mortuus* 120 c

U

Ungnadius (*David*) *orator Cæsareus apud Selimum imperatorem Turcarum* 232 a
Unio *Græcorum cum Latinis sæpe nequidquam tentata* 132, 140, 146, 156, 157. *In concilio Lugdunensi solenniter est inita; sed mox iterum dissoluta* 165 d e. *Rursus tentata disturbatur*

batur 177, 184 d e
Urbanus V *Pontifex Philotheum CP. patriarcham & alios ad ineundam cum Latinis unionem invitat* 181 d

V

Valens *imperator S. Euagrium è ſede CP. dejicit & in exſilium mittit* 22 d e f. *Catholicos perſequitur* 23 c d e. *In tugurio comburitur* 24 a
Vaſquez (*Gabriel*) *S. J. corrigitur* 80 b
Veccus (*Joannes*) *patriarcha CP. argumentis convictus unionem cum Eccleſia Romana amplectitur, ac pro ea multa patitur* 166. *Ab ipſis ſchiſmaticis propter virtutes laudatur* 166 & ſeq. *Effigies illius repræſentatur* 167 b
Victor *Tununenſis aſſerit, Acacium CP. in excommunicatione mortuum eſſe* 45 e
† Vincentius *Lerinenſis hypocriſim Neſtorii hæreſiarchæ deſcribit* 39 b
Vincentius *legatus Pontificis Romani in concilio Nicæno* 11 d, 13 c
Vitalianus *Papa Romanus ab hæreticis Monothelitis è diptychis eraditur* 85 c
Viton *legatus Pontificis Romani in concilio Nicæno* 11 d, 13 c

W

Waddingus (*Lucas*) *qui ſcripſit Annales Minorum, corrigitur* 151 f, 160 a
Wharton (*Henricus*) *ſcriptor Anglus Creyghtonum popularem ſuum ac ſymmyſtam tueri non audet* 190 f, 191 a
Wibertus *ſynchronus ſcripſit Vitam S. Leonis IX Papæ* 125 b
Woodroff (*Benjaminus*) *Græci collegii moderator Oxonii à diſcipulo ſuo Græco refellitur* 251 d e

X

Xiphilinus (*Georgius*) *patriarcha CP.* 145. *Huic Theodorus Balſamon ſuos commentarios in Nomocanonem Photii dedicavit* ibid.
Xiphilinus (*Joannes*) *patriarcha CP. lepidè ab imperatrice deluditur* 127
Xylocarabes (*Marcus*) *patriarcha CP.* 199 e f, 200 a

Z

Zeminlachus (*Gregorius*) *præſul Ruthenus orthodoxus* 220 c
Zeno *imperator edidit decretum Henoticum, in quo abrogatio concilii Chalcedonenſis doloſè latebat* 47 a
Zeuxippus *an fuerit tyrannus Byzantii* 2 b, 6 a
Zoë *imperatrix maritum ſuum interfici juſſit* 124 c
Zonaras (*Joannes*) *ſcriptor ſchiſmaticus ſuperbiam Michaëlis Cerularii ſchiſmatici patriarchæ CP. depingit* 125 e f
Zygadenus *vel* Zygabenus (*Euthymius*) *explicat hæreſim Bogomilorum* 130 d e
Zygomalas (*Theodoſius*) *ſcriptor ſchiſmaticus Gregorium Meliſſenum patriarcham CP. orthodoxum laudat* 190 d e. *Monet, Malaxum odio vel amore in Hiſtoria ſua ſcribenda duci, & pro utrolibet affectu res narrare* 195 d. *Integram præſulum ſchiſmaticorum ſynodum arguit injuſtitiæ* 230 e f

INDEX

diſſertationis prævіæ ac parergorum, quæ huic Tractatui inſeruntur.

DISSERTATIO PRÆVIA. De exordio cathedræ Conſtantinopolitanæ, ſeu potius Byzantinæ pag. 1 & ſeqq.
§ 1. An ſanctus Petrus, an ſanctus Andreas primum Byzantii epiſcopum conſtituerit à pag 1
§ 2. Quinam continuam præſulum Byzantinorum ſeriem ab Andrea Apoſtolo deduxerint, & ex quo fonte illam hauſerint à pag. 3
§ 3. Deteguntur varia Græci impoſtoris figmenta, & examinatur ſeries præſulum Byzantinorum, qui ante Metrophanem ſediſſe dicuntur à pag. 5
§ 4. Refertur diverſa quorumdam opinio circa primum antiſtitem Byzantinum ſeu Conſtantinopolitanum à pag. 10
PARERGON I. Quomodo Maximus philoſophus ſedem Conſtantinopolitanam vi & fraude occupare tentaverit pag. 24 & ſeqq.
PARERGON II. De Arianis, qui titulum epiſcopi Conſtantinopolitani inter ſuos geſſerunt, eorumque diſſenſione pag. 30
PARERGON III. Sanctitas Attici, epiſcopi Conſtantinopolitani, vindicatur contra Tillemontium pag. 33 & ſeqq.

PARERGON IV. Occaſione Euphemii & Macedonii præſulum Conſtantinopolitanorum audax Tillemontii effatum examinatur pag. 48 & ſeqq.
PARERGON V. An Joannes Cappadox nomen Patriarchæ œcumenici primus uſurpaverit, & quomodo aliqui præſules Conſtantinopolitani eumdem titulum affectaverint pag. 57 & ſeqq.
PARERGON VI. Diſquiritur, utrum præſul Conſtantinopolitanus Joannes, cognomento Jejunator, inter Sanctos ſit numerandus pag. 70 & ſeqq.
PARERGON VII. Quæritur, an Anaſtaſius patriarcha Conſtantinopolitanus in ſacris Græcorum faſtis ſit relinquendus, & hac occaſione auctoritas Menæorum examinatur pag. 94 & ſeqq.
PARERGON VIII. Diſquiritur, an Neophytus, cognomento Incluſus vel Clauſtrarius inter patriarchas Conſtantinopolitanos ſit numerandus pag. 137 & ſeq.
PARERGON IX. De patriarchis Latinis, qui ab anno Chriſti MCCIV uſque ad MCCLXI Conſtantinopoli ſederunt pag. 147 & ſeqq.
PARERGON X. De calumniis ſchiſmaticorum & hæreticorum contra ſynodum Florentinam, & de patriarchatu Conſtantinopolitano Iſidori ac Beſſarionis pag. 186 & ſeqq.
PARERGON XI. De pertinacia Græcorum in ſchiſmate, patriarchali adminiſtratione, & nonnullis patriarcharum catalogis poſt captam à Turcis Conſtantinopolim pag. 192 & ſeqq.
PARERGON XII. De impiis aliiſque excommunicatis, quorum cadavera apud Græcos indiſſoluta manere, & non niſi poſt acceptam abſolutionem diſſolvi dicuntur pag. 204 & ſeqq.
§ 1. De tumidis & indiſſolutis cadaveribus quorumdam impiorum, quos Græci communiter βρυκολακας appellant. à pag. 204
§ 2. An in ſchiſmatica Græcorum eccleſia poſt excommunicationem corpora defunctorum intumeſcant, & poſt abſolutionem ſtatim in cineres redigantur à pag. 206
§ 3. Opinio Goaris & Papadopoli de poteſtate, qua cadavera excommunicatorum apud Græcos ſchiſmaticos indiſſoluta manent, & poſt abſolutionem in cineres revertuntur à pag. 211
§ 4. Refellitur ſententia Goaris & Papadopoli circa miram excommunicandi & abſolvendi poteſtatem, quæ adhuc in ſchiſmatica Græcorum eccleſia ſupereſſe dicitur, & ea de re judicium noſtrum profertur à pag. 215
PARERGON XIII. An Meletius, cognomento Pegas, inter patriarchas Conſtantinopolitanos ſit numerandus pag. 236 & ſeq.
PARERGON XIV. De ſchiſmaticis impoſtoribus, qui ubique pecuniam colligunt pag. 252 & ſeqq

ERRATA PRÆCIPUA,

quæ in Tractatum de Patriarchis Conſtantinopolitanis irrepſerunt.

Pag. 54 col. 2, in margine pro 596 lege 496.
Pag. 54 col. 2, lineâ ſextâ pro DXCVI lege CDXCVI.
Pag. 111 col. 2, num. marg. 652, lineâ ſextâ pro *nono Kal. Octobris* lege *octavo*, ut in textu Græco exprimitur.
Pag. 204 num. marg. 1234, lineâ primâ pro *no-* lege *noctu.*

INDEX SANCTORUM
AD TOMUM I AUGUSTI.

A

4 AGabius episc. conf. Veronæ in Italia 317
1 Almedha virgo & martyr in Wallia 70
2 Anonymi VII MM. Nicomedienses *ex Hieron.* 155
1 Arcadius archiep. Bituricensis in Gallia. SYLLOGE de antiquo cultu, ætate & gestis 59
4 Aristarchus S. Pauli Apostoli discipulus 313
3 Aspren episc. conf. Neapoli in Campania COMM. HISTORICO-CRITICUS § 1. Sancti cultus, Acta & gloria posthuma 199. § 2. Examen quarumdam circumstantiarum, quas scriptores Neapolitani Actis addiderunt 202. § 3. Judicium nostrum de substantia traditionis Neapolitanæ 205. § 4. Novum systema circa tempus quo Sanctus ad episcopatum Neapolitanum assumptus fuit 209
3 Augustinus episcopus ex Ordine FF. Prædicatorum Luceriæ in Apulia. COMM. PRÆV. § 1. Legitimus Beati cultus ex diversis monumentis 282. § 2. Augmentum ejusdem cultûs ex recentiori confirmatione & novo Officio 285. § 3. Scriptor Actorum eorumque auctoritas & chronotaxis 286. § 4. Beati sepulcrum, reliquiæ & recentiora miracula 289. VITA auctore Joanne Tomco Marnavitio, episcopo Bosnensi, *ex editione Sigismundi Ferrarii, qui in Appendice ad res Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum à pag. 1 illam Joannis Tomci lucubrationem typis vulgavit.* CAP. 1. Beati patria, parentes, religiosæ vitæ professio in Ordine Prædicatorum, ac primi labores 290. CAP. 2. Promotio ipsius ad episcopatum Zagrabiensem, stupenda quædam miracula & variæ virtutes 292. CAP. 3. Exhortatio quam ad clerum suæ diœcesis instituisse dicitur 294. CAP. 4. Pia illius gesta in episcopatu Zagrabiensi 298. CAP. 5. Concio, quam B. Augustinus habuisse traditur in comitiis Hungariæ ad sedandas istius regni turbas & factiones 299. CAP. 6. Translatio Beati ab episcopatu Zagrabiensi ad Lucerinum; pastorales in hac posteriori diœcesi labores ac pius obitus 304 CAP. 7. Beati sepulcrum, reliquiæ, miracula & gloria posthuma 306. MIRACULA ANTIQUIORA quæ post mortem Beati contigerunt. Ex veteri Ms. Officio Lucerino, quod cum editione Sigismundi Ferrarii contulimus 307
2 Auspicius episcopus Aptæ Juliæ in Provincia Galliæ 155

B

4 BAumadus conf. Tutelæ apud Lemovices in Gallia. SYLLOGE de cultu & gestis, *ex Baluzii monumentis Tutelensibus* 334
1 Bandaridus episc. conf. Suessione in Gallia. COMM. PRÆV. Sancti nomen, cultus ætas, Acta, reliquiæ, elogium 60. VITA *ex Ms. eccles. Cathedralis Suessionensis, descripta à Nicolao Belfortio, servata capitum in autographo distinctione.* CAP. 1. Pastor in omnibus perfectissimus, impiorum calumniis apud regem accusatus, in exsilium pellitur. Sed pressi calamitatibus Suessiones, ipsum requirere coguntur 63. CAP. 2. Repertus in Anglia, ad sedem suam honorificè reducitur; gregem calamitatibus liberat, multisque clarus miraculis S. Medardum sepelit, & meritis plenus laborum præmio coronatur 65
2 Berharius episc. confessor Carnoti in Gallia. COMM. PRÆV. Sancti cultus, Acta & ætas 168. VITA auctore anonymo ex Ms. D. Andreæ du Chesne, collato cum Ms. bibliothecæ nostræ Claromontanæ Parisiis 169
1 Bonus, Faustus, Maurus, Primitivus, Calumniosus, Joannes, Exuperius, Cyrillus, Theodorus, Basilius, Castulus & Honoratus MM. Romani. *Ex Actis S. Stephani PP.* 20

C

4 CRescentianus, Justus & forte Sachintus vel Jachintus. *Ex Hieron.* 318
Ciccus seu Franciscus conf. Tertii Ordinis S. Francisci, Pisauri in Marchia Anconitana. COMMENT. PRÆV. De aliquali cultu, ætate & gestis 658. VITA in lectiones novem divisa, ex Ms. Pisaurensi 660
1 Cyrillus, Aquila, Petrus, Domitianus, Rufus & Menander *ex Martiis* 29

D

3 DAlmatus vel Dalmatius archimandrita, & Faustus ejus filius ac monachus CPoli. COMM. PRÆV. § 1. Verosimilior venerationis dies, antiquus cultus, duplex Actorum compendium, & nonnulla S. Dalmatii elogia 213. § 2. Varia Actorum exemplaria & eorum auctoritas 215. § 3. Obscura & intricata Sancti chronotaxis utcumque explicata 217. ACTA quæ Anselmus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis à pag. 697 Græco-Latine edidit ex Ms. codice San Germanensi, quem nos cum duobus aliis Mss. Græcis contulimus. CAP. 1. Sancti conversio, vita monastica, & auxilium Synodo Ephesinæ latum contra hæresim Nestorii 218. CAP. 2. Aliquot epistolæ ultro citroque missæ in causa Nestorii, pia S. Dalmatii mors & honorificæ exsequiæ 221
1 Decem Beati Vallumbrosani Rodulfus, Rusticus, Ericius, Albertus, Hieronymus, Melior, Benignus, Orlandus, Thesaurus & Michaël; quorum hac die translationis festum a-

gitur 101. *Acta* recognitionis & approbationis reliquiarum Beatorum Congregationis in monaſterio Vallis Umbroſæ repertarum, cum ſententia lata per D. epiſcopum Feſulanum. *Pars* 1, qua exponuntur præambula 102. *Pars* 2, Depoſitiones Valeriani Abbatis 103. *Pars* 3, Earum proſecutio & epiſcopi approbatio 105

3 Diogenes & Stephanus, forte & Albinus Romæ. *Ex Marlliis* 213

4 Dominicus confeſſ. fundator Ordinis FF. Prædicatorum Bononiæ in Italia. COMM. PRÆV. § 1. Præmittitur notitia veterum auctorum, qui Vitam Sancti conſcripſerunt 358. § 2. Ficti & ſuppoſititii vel dubii ejuſdem Vitæ ſcriptores, qui ſub nomine veterum aut aliorum perperam ab aliquibus allegantur 361. § 3. Examinatur auctoritas Alani de Rupe, qui ſtupenda & antiquis ignota S. Dominici geſta narrat 364. § 4 Judicium de recentioribus ejuſdem Vitæ ſcriptoribus, qui poſt Alanum de Rupe floruerunt 367. § 5. Præmonitio de vetuſtis Sancti Actis, quæ poſt hunc commentarium edituri ſumus 370. § 6. Chronologicum Vitæ compendium, juxta quod reliquus Commentarius prævius ordinabitur 373. § 7. Examen ſignorum, quæ nativitatem Sancti prænuntiaſſe & anteceſſiſſe dicuntur 377. § 8. Annus nativitatis, patria, parentes & conſanguinei 381. § 9. An Sanctus ex nobiliſſima Guzmanorum familia oriundus fuerit 384. § 10. Pia Sancti pueritia, ſtudia litterarum, & eo tempore eximia virtutum exercitia 387. § 11. Pia Sancti vita inter Canonicos regulares, & examen quarumdam rerum, quæ hoc tempore ab eo geſtæ memorantur 390. § 12. Sancti itinera cum Didaco epiſcopo Uxamenſi, & varia quæ in iis contigiſſe traduntur 394. § 13. Prima Sancti certamina cum hæreticis Albigenſibus, & fundatio monaſterii Pruliani 399. § 14. Alia geſta tempore decennii, quod Sanctus converſioni hæreticorum impendit 400. § 15. Nonnulla alia, quæ tunc in partibus Toloſanis contigiſſe dicuntur & eidem Sancto tribuuntur 406. § 16. Actus judiciales, quos Sanctus contra Albigenſes exercuit, & hac occaſione digreſſio de ſuppliciis hæreticorum 410. § 17. An Sanctus à Pontifice Romano conſtitutus fuerit primus Inquiſitor contra hæreticam pravitatem 414. § 18. An Sanctus inſtituerit Ordinem de Militia Jeſu Chriſti, qui poſtea in tertium Ordinem de Pœnitentia mutatus ſit 418. § 19. Quid ſit Pſalterium ſeu Roſarium Deiparæ, & an Sanctus Prædicatorum fundator illud primus inſtituerit 422. § 20. Argumenta eorum, qui primam Roſarii inſtitutionem S. Dominico tribuunt, & reſponſa, quæ illis opponi poſſunt 427. §. 21. Argumenta illorum qui originem Roſarii putant antiquiorem ætate S. Dominici, & ad ea reſponſiones, variæque ad hæc reſponſa obſervationes 432. § 22. Conamen Sancti ad inſtituendum Ordinem Prædicatorum, electio regulæ & conſtitutionum 437. § 23. Toloſanum Fratrum cœnobium, notitia de primis Sancti ſociis, & alia nonnulla, quæ hoc circiter tempore ante confirmationem Ordinis contigerunt 440. § 24. Confirmatio Ordinis Prædicatorum, ſingularia illius elogia, & breves vindiciæ ab impacta eidem calumnia 443. § 25. Quomodo hîc Ordo titulum Prædicatorum acceperit & quibus aliis nominibus appellatus fuerit 448. § 26. Reditus Sancti ex urbe Romana in Toloſanam, diſperſio primorum ſodalium per Hiſpaniam & Galliam, & origo conventus Pariſienſis 452. § 27. Diſceſſus Sancti ex partibus Toloſanis ad urbem Romanam, inſignia quædam miracula, & ſynopſis rerum, quas Romæ geſſit 456. § 28. Principia cœnobii Bononienſis, mira viſio Reginaldi, qui Ordinem ingredi voverat, & habitus Prædicatorum poſt hanc viſionem mutatus 460. § 29. An Sanctus Romæ exercuerit Magiſterium ſacri Palatii, ad Ordinem admiſerit S. Hyacinthum, & viderit divinam eſſentiam in quadam ecſtaſi 465. § 30. Alia nonnulla quæ Sanctus in hac commoratione Romana geſſiſſe dicitur 469. § 31. Hiſpanicum S. Dominici iter, geſta Segoviæ, poſthuma commorationis Segovienſis monumenta, & an Sanctus ibi ſacra ſtigmata acceperit 472. § 32. Alia nonnulla quæ Sanctus in Hiſpania geſſiſſe perhibetur 476 § 33. Quo tempore Sanctus ex Hiſpania in Galliam Italiamque diſceſſerit, & quæ in illo itinere geſſerit 480. § 34. An Sanctus interfuerit comitiis Franciſcanorum, quæ vulgo Capitulum Storearum appellantur. 484. § 35. Alterum colloquium quod Sanctus noſter Romæ aut Peruſii cum S. Franciſco habuiſſe dicitur 487. § 36. Varia Sancti geſta & itinera uſque ad Pentecoſten anni 1220 ſeu primum Capitulum generale 489. § 37. Acta quædam in primo Capitulo generali, quod Bononiæ anno 1220 celebratum eſt 493. § 38. Sanctus poſt primum Ordinis ſui Capitulum generale ad diverſas Italiæ civitates excurrit 496. § 39. Vera narratio de converſione Benedictæ Florentinæ, quæ cum fabuloſa ejuſdem converſionis hiſtoria conferri poteſt 501. § 40. Ultima Romana Sancti commoratio, & reditus Roma Bononiam, ubi exeunte Maio anni 1221 ſecundum capitulum generale celebravit 506. § 41. Acta in ſecundis comitiis generalibus, quibus Sanctus interfuit 509. § 42. Examen eorum, quæ Sanctus poſt ſecunda Ordinis comitia uſque ad ultimum morbum feciſſe traditur 512. § 43. Aliqua Sancti geſta, quæ ad certum tempus reduci non potuerunt 514. § 44. Ultimus Sancti morbus, pia mors, cælituſque abſentibus facta ejuſdem obitus revelatio 517. § 45. Corporea Sancti forma, & Opera litteraria, quæ ab eo poſteritati relicta dicuntur 521. § 46. Prima Sancti ſepultura, & poſtmodum honorifica ſacri cadaveris elevatio 524. § 47. Legitimus proceſſus, & alia ad locum tempuſque canonizationis ſpectantia 526. § 48. Sancti cultus diverſimodè propagatus & auctus 530. § 49. Præcipua Sancti oſſa apud RR. PP. Prædicatores Bononienſes conſervata, iiſdemque aſſerta 532. § 50. Nonnullæ ejuſdem Sancti reliquiæ aliò tranſlatæ & varia per eas patrata miracula 534. § 51. Effigies S. Dominici in Sorianenſi Prædicatorum cœnobio, ubi interceſſione ejuſdem Sancti plura clientibus ejus beneficia conferuntur 537. § 52. Poſthuma Sancti gloria ex innumeris miraculis 541. VITA auctore B. Jordano, ſynchrono, ex Ordine Prædicatorum & ſecundo ejuſdem Ordinis Magiſtro generali. Ex antiquo Ms. membranaceo Uxamenſi, quod conſervatur in codice Muſei noſtri Signato ✠ Ms. 162, & cum editione Echardi collatum eſt. Prologus. CAP. 1. Sancti patria, pueritia, ſtudia litterarum, virtutes, dignitas in

in Ordine Canonicorum Regularium, itinera & prima cum hæreticis Albigenſibus certamina 545. CAP. 2. Bellum contra Albigenſes decretum, intrepida S. Dominici inter hæreticos conſtantia, confirmatio Ordinis Prædicatorum ab ipſo procurata, & Hiſpanicum Sancti iter 549. CAP. 3. Pia Reginaldi mors, profeſſio religioſa Jordani & Henrici in Ordine Prædicatorum, & ejuſdem Henrici laudes 551. CAP. 4. Duo Prima Ordinis Capitula generalia, Sancti felix obitus, honorificæ exſequiæ, quædam miracula & eximiæ virtutes 554. CAP. 5. Mira F. Bernardi energumeni hiſtoria, honorifica corporis S. Dominici elevatio ſeu tranſlatio, & diverſa miracula eo tempore per interceſſionem ejuſdem Sancti patrata 556. VITA ALTERA quam F. Bartholomæus Tridentinus ex Ordine Prædicatorum ante medium ſeculi XIII breviter conſcripſit. Excerpta eſt ex Ms. Codice 2061, qui Romæ in Bibliotheca eminentiſſimi Cardinalis Barberini exſtat, & nunc primùm typis excuditur 559. ACTA AMPLIORA, quæ F. Theodoricus de Appoldia, ſuppar Ordinis Prædicatorum ſcriptor ex variis antiquioribus monumentis collegit. Nunc primùm ea ſincera & integra exhibemus ex membranaceo noſtro codice P. Ms. 8, quem cum altero Muſei noſtri codice ſignato P. Ms. 7 contulimus. Prologus primus 562. Prologus 2 563. Tituli veterum Capitulorum. Pars 1, pars 2, pars 3, pars 4, pars 5, pars 6, pars 7, pars 8. 564 & 565. CAP. 1 Sancti prænuntiata nativitas, pia pueritia, ſtudia litterarum, miſericordia erga pauperes, aliæque virtutes; converſatio & dignitas inter Canonicos regulares 566. CAP. 2. Iter cum epiſcopo Oxomenſi, prima contra hæreticos Albigenſes certamina, & varia Sancti miracula 568. CAP. 3. Ardens martyrii deſiderium, converſio quarumdam mulierum hæreticarum, & aliqua Sancti miracula in partibus Toloſanis patrata 571. CAP. 4. Sancti humilitas in recuſanda dignitate epiſcopali, ecſtaſis, duæ prophetiæ, benevolentia Comitis Montisfortis, aliorumque erga ipſum 573. CAP. 5. Prædictiones de inſtituendo Ordine Prædicatorum, conſilium iſtius inſtitutionis revelatione probatum, & ejuſdem Ordinis ſplendor cuidam theologiæ magiſtro in viſione oſtenſus 574. CAP. 6. Diverſæ Sancti revelationes, approbatio Ordinis Prædicatorum impetrata, & diſperſio primorum ſodalium ab ipſo facta 576. CAP. 7. Ferventes ejus prædicationes, fama ſanctitatis, reformatio ſanctimonialium, & inſignia quædam illius miracula 577. CAP. 8. Migratio FF. Prædicatorum & ſanctimonialium in alterum locum, tranſlatio imaginis Deiparæ, ejectio dæmonis ex energumena, & tres moniales à febri mox liberatæ 580. CAP. 9. Zelus Sancti, miſſio fratrum Bononiam, Reynaldi morbus precibus ejus ac mira Deiparæ unctione curatus, novus Ordinis habitus eidem ægroranti oſtenſus, & punitio alicujus, qui ſacram Prædicatorum veſtem ludibrio expoſuerat 581. CAP. 10. Revelationes Sancto factæ de ſingulari Deiparæ affectu erga Ordinem Prædicatorum, & ſubitanea duarum mulierum ſanatio precibus illius mirabiliter obtenta 583 CAP. 11. Geſta Reynaldi aliorumque illuſtrium Prædicatorum, apparitiones, tentationes, & varia alia quæ in Conventu Bononienſi contigerunt 584. CAP. 12. Mira cibi & potus multiplicatio, prophetia, aliaque Sancti miracula Romæ patrata 586. CAP. 13 Dæmon à Sancto caſtigatus, vinum rurſus multiplicatum, mira linguæ ignotæ intelligentia, aliaque prodigia 588. CAP. 14. Prodigioſa pueri læti ac matris febricitantis ſanatio, ſevera paupertatis & regulæ obſervantia, iterata panis ac vini multiplicatio 590. CAP. 15. Variæ dæmonis inſidiæ fraudeſque pulſatæ, ſumma in Sancto dilectio euangelicæ paupertatis & ejuſdem virtutis commendatio 592. CAP. 16. In primo Capitulo generali effulgens Sancti humilitas, fortis ac ſuavis ſuorum gubernatio, ſtricta regularum & jejuniorum cuſtodia etiam in itineribus ſervata 593. CAP. 17. Fervens Sancti zelus in procuranda animarum ſalute, magna orationis efficacia, & firma in Deo fiducia 596. CAP. 18. Propagatio & incrementum Ordinis Prædicatorum, forma corporea ſancti Conditoris, & ſingulares animæ ejus dotes 598. CAP. 19. Efficaces Sancti conciones, ardens orationis ac mortificationis ſtudium, tenera devotio in ſacrificio Miſſæ, abſtinentia, & prævia imminentis ſuæ mortis notitia 599. CAP. 20. Ultimus Sancti morbus, pia monita, & felix mors abſentibus quibuſdam ſtatim revelata 601 CAP. 21. Honorificæ Sancti exſequiæ, varia beneficia ſtatim poſt obitum ejus nonnullis collata, & revelatio cuidam facta de magnis illius meritis ac virtutibus 603. CAP. 22 Illuſtre Ordinis Prædicatorum incrementum poſt mortem ſancti Inſtitutoris, & magnus primorum Fratrum fervor ad imitandam Fundatoris ſui ſanctitatem 605. CAP. 23. Ordo Prædicatorum magna primorum Fratrum pietate, ſingulari Deiparæ cura, quibus revelationibus & caritate erga proximum clarus 607. CAP. 24 Aliquot miracula patrata per interceſſionem S. Dominici, antequam ſolenniter catalogo Sanctorum adſcriberetur 609. CAP. 25. Tranſlatio ſacri cadaveris ad honorificentiorem locum, & in ea tranſlatione fragrantiſſimus odor ab omnibus adſtantibus perceptus 611. CAP. 26. Compendium juridicæ relationis novem teſtium juratorum de virtutibus Sancti, quas viderant; & aliquot miracula quæ circa tempus hujus examinis contigerunt 614. CAP. 27. Apoſtolici Prædicatorum labores apud Cumanos & Hungaros, & varia prodigia, quæ patrocinio S. Dominici in illis regionibus patrata ſunt 616. CAP. 28. Aliqua miracula, quæ interceſſione ejuſdem Sancti in Hungaria & Sicilia contigerunt 618. CAP 29. Mira ſanatio monialis cujuſdam in Syria, & reſuſcitatio pueri mortui in Hungaria, qui poſtmodum Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt 620. CAP. 30. Quædam revelationes ac punitiones, quas Fratres Minores ad gloriam S. Dominici Fratribus Prædicatoribus indicaſſe dicuntur, & repentina ſanatio abbatis Ciſtercienſis, qui eumdem Sanctum ejuſque Ordinem diligebat 621. CAP. 31. Bulla Gregorii IX Pontificis, qua eximium Prædicatorum Fundatorem albo Sanctorum inſcribit 624. CAP. 32. Myſtica quædam viſio & revelatio de S. Dominico & S. Franciſco, eorumque Ordinibus 625. CAP. 33. Aliæ mirabiles viſiones de primitiva ſanctitate Prædicatorum, & magna eorum gloria in cælo 628 CAP. 34. Novem orandi modi, quibus Sanctus utebatur, & duo exempla, quæ alibi omiſſa ſunt 629. RELATIO JURIDICA, in

qua novem teſtes oculati & jurati ex Ordine Prædicatorum, narrant pia geſta & miracula S. Dominici, quæ in vita, obitu vel poſt mortem ejus obſervaverant. Ex editis apud R. P. F. Jacobum Echardum, qui hoc authenticum inſtrumentum inter Scriptores Ordinis Prædicatorum recenſitos tom. 1 pag. 44 & ſequentibus, nuper ex Ms. codice Carcaſſonenſi in lucem dedit 632. CAP. 1. Teſtimonium Prioris Bononienſis de iis rebus, quas in converſatione, ultima ægritudine, ac poſt mortem Sancti conſpexit 633. CAP. 2. Narratio eorum quæ F. Guilielmus de Monteferrato, & F. Amizo Prior Paduanus in vita & poſt obitum Sancti obſervarunt 635. CAP. 3. Teſtificatio F. Bonviſi & F. Joannis Hiſpani de diverſis Sancti virtutibus, quas viderunt & audiverunt 636. CAP. 4. Expoſitio eorum quæ F. Radulphus circa converſationem, mortem & ſepulturam Sancti declaravit 639. CAP. 5. Declaratio illarum rerum quas F. Stephanus, Prior Provincialis Lombardiæ de Sancti vita, patrocinio ac tranſlatione noverat 641. CAP. 6. Notitia eorum quæ F. Paulus Venetus & F. Frugerius Pennenſis circa geſta Sancti ejuſque miracula teſtati ſunt 643. EPISTOLA AUTHENTICA qua ſubdelegati inquiſitores Toloſani exponunt ea, quæ circa virtutes & miracula S. Dominici ex teſtibus oculatis ac juratis audiverant. Ex editione R. P. F. Jacobi Echardi inter ſcriptores Ordinis Prædicatorum recenſitos tom. 1 pag. 56 & ſequentibus. 645. MIRACULA quæ Rothomagi in Normannia ab anno Chriſti MCCLXI, uſque ad annum MCCLXX contigerunt. Ex parvo Ms. codice Audomarenſi in membrana exarato, quam cum editione R. P. F. Jacobi Echardi contulimus 648. Sectio 2, 650. Sectio 3, 652. Sectio 4, 654. MIRACULA quæ variis locis & temporibus patrata ſunt, & quæ nec in Commentario prævio nec in Collectione Theodorici de Appoldia leguntur. Ex Vita S. Dominici apud Joannem Antonium Flaminium fo. 86 verſo & ſequentibus ea excerpſimus 656

E

4 EUdocia martyr in Perſide. Cultus & elogium apud Græcos. Eademne ſit cum S. Ia, an diverſa 328

1 Eleazarus Senex, ſeptem fratres Machabæi & horum mater, Antiochiæ in Syria COMM. PRÆV. § 1. Sanctorum fratrum appellatio, genus, ætas, palæſtra ſeu locus martyrii. 5. § 2. Cultus celeberrimus juxta ac vetuſtiſſimus in univerſa Eccleſia 7. § 3. Paucula de multis Sanctorum Patrum encomia 8. § 4. Reliquiæ & Acta. 10. ACTA ex ipſis Sacris litteris. CAP. 1. Martyrii occaſio ex immani Antiochi Epiphanis Judæorum perſecutione ex Machab. lib. 1, cap. 1 à ℣ 21, conjuncto cum lib. 2, cap. 5 à ℣ 11 ad finem, & ejuſdem libri cap. 6 uſque ad ℣ 17. 12. CAP. 2. Ipſius martyrii hiſtoria ex lib. 2 cap. 6 à ℣ 18 ad finem & toto cap. 7. 14. Monitum 15

4 Eleutherius martyr Tarſiæ in Bithynia. COMM. PRÆV. Sancti cultus; reliquiæ; eccleſiæ, Acta & tempus martyrii 318. ACTA auctore anonymo, *ex inſigni Codice Ms. bibliothecæ Cæſareæ Viennenſis.* CAP. 1. Sancti locus natalis, officium in aula, virtutes, converſio, baptiſmus 321. CAP. 2. Ejus à famulo proditi conſtantia, martyrium, ſepulcrum illuſtre miraculis 324

4 Epiphanius & Iſidorus MM. Veſontione in Gallia SYLLOGE de cultu. 326

2 Etheldritha ſeu Alfreda virgo recluſa in cœnob. Croylandenſi in Anglia. COMM. HIST. Sanctæ cultus, Acta, reliquiarum exuſtio 173

1 Ethelwoldus ex abbate Abbendonienſi Wintoniæ in Anglia epiſcopus. COMM. PRÆV. § 1. Scriptores Vitæ, cultus ex Marlliis & hymno deprecatorio 83. § 2. Sacri corporis elevatio, Officium & Miſſa 84. § 3. Aliqualis præcipuorum geſtorum chronologica ſeries 88. VITA auctore Wolſtano monacho Wintonienſi. *Ex Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti Sec. 5, à pag.* 608. Præfatio. Ordo Capitulorum in editione Mabillonii. CAP. 1. De Sancti miraculoſo ortu, clericatu, ſacerdotio & monachatu Glaſtoniæ, unde factus abbas Abbendonienſis 89. CAP. 2. De ejus geſtis Abbendoniæ, unde ad Wintonienſes infulas promotus, clericos expulit, à quibus propinatum venenum innoxiè hauſit 91. CAP. 3, Alia præclarè geſta, præſertim in erigendis reſtaurandiſque variis cœnobiis; de tranſlatione S. Swithuni, deque eximia ejus caritate tempore famis. 93. CAP. 4. Inter continuas infirmitates variis mirandis ſignis inclareſcit, etiam prophetiis & viſionibus 94. CAP. 5. De eccleſiæ veteris monaſterii dedicatione, Sancti obitu, multiſque exinde, & poſt ſacri Corporis elevationem ſecutis miraculis 96. VITA METRICA Wolſtani monachi Ventani 98

3 Euphronius epiſc. Auguſtodunenſis in Gallia 227

4 Euphronius epiſc. conf. Turonis in Gallia. SYLLOGE de cultu, ætate & geſtis. PARS 1. Cultus & elogia 336. PARS ALTERA ætas & geſta 337

1 Exuperius epiſc. confeſſ Corbolii in agro Pariſienſi. *Comm. hiſtoricus.* De geſtis, cultu, tranſlationibus & miraculis. § 1. Sancti ætas, geſta & cultus apud Baiocenſes 52. § 2. Tranſlatio in Franciam, ac demum Corbolium ubi ut ſingularis patronus ſolenniſſimè colitur 53

F

1 FElix martyr Gerundæ in Catalaunia, cui Romanus adjungitur. COMM. PRÆV. § 1. Sancti à ſynonymo, itidem martyre Gerundenſi, diſtinctio, patria, profeſſio, tranſitus in Hiſpaniam, an cum ſociis, ibique geſta 22. § 2. Antiquiſſimus Sancti cultus: Paſſio apud Adonem contracta, Officium, hymni &c. 24. § 3. Reliquiæ, miracula, conſtans veneratio, Acta ſuſpecta 25. ACTA ex pervetuſto codice Moiſſiacenſi, cum quatuor aliis Mss. collato 26

2 Felix & Nicetus MM. Veronæ in Italia *ex Marlliis* 155

2 Fides, Spes & Charitas atque item Sophia ſeu Sapientia earum mater Romæ. COMM. CRITICUS. Præfatiuncula 16. § 1. Sanctarum cultus apud Græcos æquè ac Latinos, ſed diverſis diebus ac modis 16. § 2. Nomina, genus, patria, ætas, reliquiæ & Acta 18

1 Friardus & Secundellus recluſi in diœc. Nannetenſi Galliæ. COMM. PRÆV. Sancti utriuſque cultus, reliquiæ, ætas & Acta 56. *Vitæ ex S. Gregorio Turonenſi lib. de Vitis Patrum cap.* 10. 57

G

3 GAufridus epiſc. Cenomanenſis in Gallia. COMM. PRÆV. Beati cultus ; Acta horumque ſupplementum & illuſtratio 277. ACTA auctore anonymo ſed coævo apud Mabillonium in veteribus analectis 280
3 Gregorius abbas Nonantulanus in Italia 229
2 Gualterus conf. diſcipulus S. Franciſci Aſſiſiatis, Vimarani in Luſitania. COMM. HISTOR. Beati cultus ; elogia ; reliquiæ ; miracula ; tranſlationes 194
2 Gundecharus epiſc. Eyſtadii in Germania. COMM. HISTORICUS § 1. Cultus ejus & reliquiæ apud Eyſtadienſes 175. § 2. Acta uſque ad obtentam ſedem Eyſtettenſem 178. § 3. Geſta in epiſcopatu & felix obitus 179. Exemplar inſtrumenti quo B. Gundecharus præbendam inſtituit, quam circumeuntem appellant. *Ex Ms. cathedralis eccleſiæ Eyſtettenſis* 182. MIRACULA glorioſi pontificis Gundechari, auctore, ut putamus, Philippo epiſcopo Eyſtettenſi XXXIX. *Ex Ms. Pontificali archivi epiſcopalis Eyſtettenſis*. CAP. 1. Elevatio ſacri corporis ejus, & prodigia 24 hanc præcedentia, comitantia & brevi conſecuta 184. CAP. 2. Alia prodigia duo & viginti tum facta patrocinio beati ejuſdem Antiſtitis 186. CAP. 3. Reliqua decem ejuſdem Beati miracula 187

H

3 HErmellus martyr Conſtantinopoli. *Ex Marliis* 212

I

4 IA ac ſocii MM. in Perſide. Cultus ex Martyrol. Romano ac tabulis Græcis; tempus martyrii ; Acta 328. MARTYRIUM auctore anonymo, ex bibliotheca Vaticana cod. 1671, cum Ms. bibliothecæ Cæſareæ collatum 329
1 Jonatus conf. abbas I Marchianenſis in Belgio. COMM. HISTOR. § 1. Notitia loci & Sancti, ejuſque geſta & ætas 70. § 2. Cultus ſacer & brevia hinc inde elogia 72. § 3. Sacri corporis elevatio, tranſlatio & relatio 74
1 Juſta virgo & martyr Aquilæ in Veſtinis. COMM. PRÆV. De Sanctæ ſociorumque ejus cultu & geſtis 38. ACTA *ex variis Mss. contracta* à P. Philippo Alegambe S. J. 40. APPENDIX de ſacri corporis inventione 42. Sanctorum Juſtini Felicis, Florentii, Juſtæ & Umbraſiæ corporum inventio. ibid. APPENDIX ALTERA. De S. Juſtæ reliquiis 44
1 Juſtinus puer martyr in territorio Pariſienſi. COMM. PRÆV. § 1. Cultus Sancti & elogia Pariſienſium 30. § 2. Variæ elogiorum & Actorum difficultates 31. § 3. Juſtini tranſlatio in Corbeiam Saxoniæ 31. VITA METRICA. *Ex tomo 3 operum Venerabilis Bedæ* 34

K

1 KInedus eremita conf. in Wallia. SYLLOGE de ætate, cultu & portentoſis geſtis 69

L

1 LEontius, Attius, Alexander, Cindeus Mneſithius, Cyriacus, Menæus, Catamus & Euclæus. *Ex Menologio Græco* 21
1 Leus ſeu Leo presb. conf. Viguentiæ in diœc. Ferrarienſi. COMM. PRÆV Sancti cultus, ætas, tranſlatio & Acta 46. VITA. *Ex tomo 11 bibliothecæ Oratorii Romani fol.* 339. 48. APPENDIX in qua ex citata ſuperius Bernardini antiſtitis epiſtola, varia alia dubia ad S. Leum ſpectantia elucidantur 49
4 Lugidus ſive Luanus abbas Cluainfertenſis in Hibernia. COMM. PRÆV. Sancti nomina, diſtinctio, cultus, ætas & Acta 339. VITA *ex antiquo codice noſtro Ms. membraneo Salmanticenſi* P. Ms. XI, *cum aliis collato*. CAP. 1. S. Luani natales & mirabilis infantia, ac pueritia 342. CAP. 2. Educatio ejus apud S. Congallum abbatem Benchorenſem; plura ibi miracula, fundatio Droma-ſnectæ 344. CAP. 3. Mutatio non una ſtationum, fundatio cœnobii Cluainfertenſis, varia miracula 345. CAP. 4. Lenitas erga ſubditos : miracula varia 347. CAP. 5. Prodigia plura : exaltatio S. Gregorii magni revelata, prophetia 349. CAP. 6. Alia miracula : ſanctus obitus : contentio de corpore : feſtus in cælum tranſitus 350
3 Lydia Purpuraria, Philippis in Macedonia. *Ex Actibus Apoſtolorum* 199

M

3 MArana & Cyra Beroeæ in Syria. COMM. PRÆV. Cultus earum in eccleſia Latina & Græca 225. VITA auctore Theodoreto ep. Cyri. *Ex editione Jacobi Sirmondi S. J.* 226
1 Maria Conſolatrix virgo Veronæ in Italia. COMM. de cultu & geſtis 81
3 Martyres paſſi ſub Abenner in India. *Ex Marlio Romano* 212
2 Maximus epiſc. conf. Patavii in Italia. Sancti ætas, inventio, canonizatio, tranſlationes 109

N

1 NEctarius epiſc. confeſſor Viennæ in Gallia. *Ex Marliis* 51
1 Nemeſius confeſſor. *Ex Marlio Uſuardi* 46

P

4 Peregrinus, Machoratus & Viventianus MM. apud Cenomanos in Gallia 333
1 Peregrinus conf. apud Alpes Mutinam inter & Lucam. COMM. CRITICUS. Conſtans Sancti cultus, Acta fictitia 75. ACTA FABULOSA ex duobus Mss. conſimilibus 77
4 Perpetua Romæ. Cultus, elogia, geſta, ſepultura, locus & annus mortis 314
1 Petri ad vincula Romæ. *Ex Marliis* 16
3 Petrus epiſc. Anagniæ in Italia. COMM. PRÆV. § 1. Beati cultus, inſtitutum monaſticum, dignitas abbatialis, canonizatio & miracula 230. § 2. Acta eorumque ſcriptores 231. VITA *ex mendoſo codice perantiquo eccleſiæ Anagninæ*, CAP. 1. Sancti nobilitas, vita monaſtica, munus in Curia Romana, epiſcopatus, legatio Conſtantinopolitana, & quædam miracula 233. CAP. 2. Calumnia Sancto impacta, peregrinatio Hieroſolymitana, reditus, eccleſiæ Anagninæ conſtructio, iteratus diſceſſus ac reditus & ipſius proſopographia 237. CAP. 3. Sancti morbus, prophetia, mors, ſepultura, ſucceſſores & nonnulla miracula 239
2 Petrus epiſc. conf. Oxomi ſeu Uxamæ in Hiſpa-

ſpania COMM. PRÆV. § 1. Sancti cultus, patria & profeſſio 189. § 2. Ætas & geſta 191. ACTA apud Tamayum, ex Ms. vetuſto Legendario Aſturicenſi 192

R

4 RAynerius archiepiſcopus Spalatenſis & martyr in Dalmatia. COMM. PRÆV. Sancti cultus & Acta 354. ACTA, auctore Thoma, archidiacono Spalatenſi, in Hiſtoria Salonitana 355
2 Rutilius martyr in Africa 146

S

1 SEcundina, Donatula, Secundola, Maxima, Juſta, Menander, Profunus & forte Silvanus & Donatus. *Ex Hieron.* 29
4 Sergius & Bartholomæus. *Ex Hieron.* 318
2 Serenus epiſc. Maſſilienſis Blanderati in Italia. COMM. HIST. § 1. Sancti geſta quædam explicata, & cultus apud Blanderatenſes aſſertus 157. § 2. Ejuſdem ibidem cultus antiquitas ex loci traditione & monumentis comprobata 160. § 3. Cultus ejuſdem in metrocomia Blanderatenſi, vetuſta ſolennitas & incrementum per miracula 162. Reliquiarum S. Sereni ſtatus & cultus hodiernus 165
1 Severus presb. conf. in Novempopulania Galliæ. *Ex Gregorio Turonenſi* 55
4 Sigrada vidua Sueſſione in Gallia. SYLLOGE de cultu, ætate & geſtis 353
2 Stephanus Papa I ac mart. Romæ. COMM. PRÆV. § 1. Cultus ejus tamquam martyris propriè dicti 112. § 2. Ejus patria, parentes, geſta quædam uſque ad annum Chriſti CCLV 114. § 3. Ejuſdem ſententia contra S. Cyprianum & alios de iteratione Baptiſmi, ab hæreticis aut ſchiſmaticis collati 116. § 4. Acta S. Stephani adverſus S. Cyprianum & rebaptizantes à potiori Eccleſiæ parte conſtanter ab initio probata 118. § 5. Cetera quæ de Sancti geſtis narrantur à variis ſcriptoribus, maximè ab Anaſtaſio Bibliothecario 121. § 6. ACTA MARTYRII eorumque auctoritas 124. § 7. Prima tranſlatio reliquiarum ejus ex cœmeterio Calliſti ad cœnobium S. Silveſtri de Capite 126. § 8. Earum tranſlationes ac diviſiones aliæ poſteriores. 129. § 9. Alia reliquiarum ejus tranſlatio ad cœnobium Columnenſe prope Tranum in Apulia anno MCLX 131. § 10. Earumdem diuturna ibidem defoſſio, & ſecuta inventio; item novæ tranſlationis occaſio & apparatus 133. § 11. Tranſlatio reliquiarum noviſſima ex cœnobio B. Mariæ de Columna prope Tranum, ad urbem Piſanam MDCLXXXII. 136. ACTA *Ex codice noſtro membranco ac pervetuſto Q Ms. 6, cum aliis pluribus Mss. editiſque collato.* CAP. 1. S. Stephanus, Valeriano Eccleſiam perſequente, ſuos confirmat & plurimos ethnicos convertit ad Chriſtum 139. CAP. 2. Martyria S. Stephani Papæ & diſcipulorum ejus 142

T

4 TErtullinus presb. & M. Romæ. COMM. HISTORICUS 316
2 Theodota ac tres filii MM. Nicææ in Bithynia. Item de alia ſynonyma cum ſeptem filiis Cæſareæ in Mauritania. COMM. PRÆV. § 1. Cultus apud Græcos & Latinos; elogia, ædes ſacra Cpoli, Acta 147. § 2. Diſcutiuntur Acta à Combefiſio edita; exemplaria Mss., Theodota una an triplex 149. § 3. Singularia quædam circa Sanctam noſtram ejuſque filios puncta propoſita ac diſcuſſa; locus à Combefiſio in ſuis Actis perperam Latinè redditus 150. PASSIO *ex Actis S. Anaſtaſiæ martyris apud Surium ad diem* XXV *Decembris.* CAP. 1. Sancta ſiſtitur Diocletiano imperatori; Leucadii nuptias ſpernit; virtutes exercet cum S. Anaſtaſia, mittitur in Bithyniam. 152. CAP. 2. Filii primogeniti conſtantia virgis probata; oppugnata ſanctæ Martyris pudicitia, at divinitùs defenſa; martyrium, apparitiones 153. ACTA ALIA *auctore anonymo à Combefiſio edita inter illuſtrium Chriſti Martyrum lectos triumphos à pag.* 247. Sancta cum filiis ſiſtitur Bithyniæ præfecto; deſiderium martyrii, quo poſt cruciatus omnes ſimul in igne coronantur *ibidem.*

V

1 VErus epiſcopus Viennenſis in Gallia 20

W

3 WAlthenus abbas Ordinis Ciſtercienſis in Scotia. COMM. PRÆV. § 1. Immemorabilis Sancti cultus ex variis monumentis probatur 241. § 2. Inconſiderata ejuſdem Sancti cum altero confuſio, falſa multiplicatio aut duplicatio, & hujus poſtremi erroris origo 242. § 3. Scriptor Actorum, nonnulla eorum compendia, annus dieſque, quibus Sanctus obiit, & cæleſtes litteræ de inſtante morte præmonentes examinantur 245. VITA auctore Jordano vel Joſcelino monacho Furneſienſi. *Ex Ms. Paſſionali pergameno menſis Febr. fol.* 218; *quod ſervatur in cœnobio Bodecenſi canonic. regular. S. Auguſtini in diœceſi Paderbornenſi* 248. CAP. 1. Sancti avus, parentes, nomen, pia pueritia & adoleſcentia 250. CAP. 2. Profeſſio vitæ canonicæ & mirabilia beneficia ei cælitus collata 254. CAP. 3. Tranſitus ad vitam monaſticam, & variæ in illa virtutes 257. CAP. 4. Monaſteria hortatu Sancti conſtructa & miſericordia ipſius erga pauperes variis miraculis illuſtrata 261. CAP. 5. Donum lacrymarum, variæ viſiones & ecſtaſes 263. CAP. 6. Diverſa miracula quæ Sanctus in vita patravit, mirabilis de imminente morte præmonitio & pius obitus 266. CAP. 7. Æterna Sancti gloria variis viſionibus poſt obitum ejus oſtenſa & confirmata 269. CAP. 8. Eventus quidam à Sancto apparente prædicti, & varii morbi ad ejus ſepulcrum curati 272. CAP. 9. Incorruptio ſacri corporis & multis ægris ſanitas reſtituta ad ſepulcrum Sancti 274

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS

ANTE CHRISTUM ANNO 166

Septem Fratres Machabæi cum matre & sene Eleazaro 5

SECULO I.

Aristarchus S. Pauli discipulus 313
Lydia Purpuraria 199
Perpetua Romæ 314

SECULO II.

Floruit Verus episc. Viennensis 20
Item Maximus episc. Pataviensis 109
Huc spectat Aspren episc. Neapolitanus 199

SECULO III.

257 martyrio coronatur S. Stephanus Papa I 112
Rutilius martyr in Africa 146
Tertullinus presb. & mart. Romæ 316

SECULO IV.

Circa 304 Celebris martyr Felix Gerundæ passus 22
Eodem tempore Justinus puer in agro Parisiensi 31
Item Justa virgo & M. Aquilana 38
Et Leus qui Viguentiæ colitur 46
Theodota cum 3 filiis martyrizata 147
Eleutherius M. in Bithynia 318
Eudocia & Ia in Perside 328

SECULO V.

Floruit Exuperius Baiocensis episcopus, postea Corbolium in agro Parisiensi translatus 52
Severus presbyter in Novempopulania Galliæ 55
Dalmatus cum Fausto filio Cpoli 213
Marana & Cyra Beroeæ in Syria 225
477 Euphronius episc. Augustodun. 227

SECULO VI.

Friardus & Secundellus in diœc. Nannetensi 56
545 Arcadius archiep. Bituricensis 59
Bandaridus eod. sec. episc. Suessionensis in Gallia 60
Item Kinedus eremita in Wallia 68
Peregrinus M. cum 2 sociis apud Cenomanos 333
Baumadus conf. apud Tutelenses 334
573 S. Euphronius episc. Turonensis obiit 336

SECULO VII.

Sub finem floruit Jonatus abb. Marchianensis 70
Initio Blanderati obiit Serenus episc. Massilien. 157
Item Betharius episc. Carnotensis 168
602 refertur Lugidus seu Luanus abbas in Hibernia 339
Sigrada vidua eo seculo celebris 353

SECULO VIII.

Celebris fuit Maria consolatrix virg. Veronensis 81
761 facta translatio corporis Stephani PP. I 126
Item aliæ translationes ibid. & in seqq.

SECULO IX.

Anno 891 dicitur translatum corpus S. Justini Parisiensis in Corbeiam Saxoniæ 33
Floruit Etheldritha virgo recluſa in Anglia 173

SECULO X.

933 Gregorius abb. Nonantulanus 229
984 Refertur Ethelwoldus episc. Wintonienſis 83

SECULO XI.

Anno 1075 obiit Gundecharus episc. Eystettensis 175

SECULO XII.

Eo floruit Petrus Oxomensis, mortuus 1109 189
1105 Petrus episc. Anagninus obiit 230
1160 Walthenus abbas in Scotia 241
1180 Raynerius archiep. Spalatensis martyr 355
1170 Natus est magnus S. Dominicus 381

SECULO XIII.

Gualterus Franciscanos in Lusitaniam deducit 194
Floruit Gaufridus Cenoman. episc. mortuus 1255 277
1221 moritur Bononiæ S. Dominicus fundator Ordinis PP. Prædicatorum 358
Eo seculo scriptæ sunt præstantiores ipsius Vitæ 370
Ab anno 1205 præclarissima ejus gesta 373
1216 Concessus & confirmatus Ordo PP. Prædicatorum 443

SECULO XIV.

Anno 1323 obiit Augustinus episc. Lucerinus 282

SECULO XV.

Scripta satis mira de S. Dominico, sub nomine Alani de Rupe 363

SECULO XVI.

Scriptores varii hoc seculo Vitam S. Dominici non satis integra fide ediderunt 367

SECULO XVII.

Plures aliæ ejusdem Sancti Vitæ non magis sinceræ scriptæ sunt 368

NOTITIA
FIGURARUM
Ornantium hunc Tomum.

PRæfigitur Operis frontiſpicium
Item effigies Auguſtiſſimi, cui opus inſcribitur
Theca reliquiarum S. Juſtæ pag. 45
S. Sereni lipſanotheca 166
B. Gundechari Sepulcrum 176
Ejuſdem crux 181
Antiqua effigies F. Prædicatoris 464
Sigillum S. Dominici 508
Effigies S. Dominici expanſa in folio 522
Effigies S. Dominici in Soriano 539
Effigies B. Cicchi 659

In Tractatu præliminari de Patriarchis Cpolitanis.

Effigies Joannis XI cognomento Vecci ſeu Becci * 167
Effigies Joſephi II, ferme pro Sancto habiti * 186

ERRATA CORRIGENDA.

Pag. 6 *num.* 5 *lin.* 13 deſputatis, *lege* diſputatis
pag. 98 D *linea* 4 Perri, *lege* Petri
pag. 121 D *linea* 1 § X, *lege* V
pag. 125 C *linea* 1 creverit, creverit, *ſemel expunge.*
pag. 157 A *in margine* ſub initium ſec. VI, *lege* VII.
pag. 160 *num.* 14 *lin.* 22 agor, *lege* ager.
ibid. lit. B *in margine* Blanteratendum, *lege* Blanderatenſium.
pag. 192 E *lin.* 5 Servo Deo, *lege* Servo Dei.
pag. 162 E *lin.* 5 ſpatula, *lege* ſportula.
pag. 283 *num.* 6 *lin.* 8 extrecta, *lege* extracta.
pag. 320 *num.* 9 *lin.* 5 dui, *lege* diu.
pag. 380 E *lin.* 1 vigilas, *lege* vigilias.
pag. 391 *num.* 174 *lin.* 7 Chriſte, *lege* Chriſti.
pag. 527 *num.* 865 *lin.* 48 marginaili, *lege* marginali.

ACTA

ACTA SANCTORUM
AUGUSTI.
TOMUS PRIMUS.
PRIMA DIES.

SANCTI QUI KALENDIS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Eleazarus ſenex, SS. Fratres Machabæi, S. horum mater — MM. Antiochiæ in Syria.
S. Petri ad Vincula — Romæ.
S. Fides, S. Spes, S. Charitas, S. Sapientia — MM. Romæ.
S. Bonus, S. Fauſtus, S. Maurus, S. Primitivus, S. Calumnioſus, S. Joannes, S. Exuperius, S. Cyrillus, S. Theodorus, S. Baſilius, S. Caſtulus, S. Honoratus — MM. Romæ.
S. Verus epiſc. — Viennenſis in Gall.
S. Leontius, S. Attius, S. Alexander, S. Cindeus, S. Mneſitheus, S. Cyriacus, S. Menæus, S. Catunus, S. Euclæus — MM. Pergæ in Pamphilia.
S. Felix, S. Romanus — MM. Gerundæ in Hiſpania.
S. Cyrillus, S. Aquila, S. Petrus, S. Domitianus — MM. Philadelphiæ.

S. Rufus, S. Menander — MM. Romæ.
S. Secundina, S. Donatula, S. Secondola, S. Maxima, S. Juſta, S. Menander, S. Profunus, S. Silvanus, S. Donatus — MM. Romæ.
S. Juſtinus M. in agro Pariſienſi.
S. Juſta V.M. Aquilæ in Veſtinis.
S. Nemeſius conf. forte in Normannia.
S. Leus conf. in diœceſi Ferrarienſi.
S. Nectarius ep. conf. Viennæ in Gallia.
S. Exuperius ep. conf. Corbolii in agro Pariſienſi.
S. Severus conf. in Novempopulania Galliæ.
S. Friardus, S. Secundellus — recluſi in diœc. Nannetenſi.
S. Arcadius conf. archiep. Bituricenſis.
S. Bandaridus conf. Sueſſion. in Gallia.
S. Kinedus erem. conf. in Wallia.
S. Jonatus abb. conf. Marchianis in Belgio.
S. Peregrinus conf. non procul Mutina in Italia.
S. Maria Conſolatrix Veronæ in Italia.
S. Ethelwoldus epiſc. Wintoniæ in Anglia.

B. Rodulphus à Florentia, B. Rusticus à Florentia, B. Erizzo vel Ericius à Florentia, B. Albertus, B. Hieronymus } monachi Val-
B. Melior à Valiana, B. Benignus Benizzi à Florentia, B. Orlandus, B. Thesaurus Beccheria, B. Michaël Flammini } lumbrosani in Etruria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Telesphori Papæ *nescio quam translationem nobis suggerat Florarium Sanctorum Ms. Vide quæ de Sancto dicta sunt* v Januarii.

S. Popponis abbatis elevationem *hoc die factam notavit Bollandus. Vita ejus data est* xxv Jan.

S. Brunonem ducem *& socios, nescio unde hoc die accersiverit Ferrarius in Catalogo generali his verbis:* Apud Hamburgum in Saxonia, SS. martyrum Brunonis ducis, & trium episcoporum cum aliis multis nobilibus, à Normannis pro Christi fide occisorum. *Crantzium citat, quem si rectè inspexit, observare omnino debuit, rigidæ hiemis tempore interfectos esse, ut longè melius in Actis nostris relati sint, ubi & de* Erlulfo *episcopo cum tribus aliis satis fusè actum est* 11 Februarii.

S. Riocus, *Colgano* Riochus, *abbas Inisbovindensis & episcopus, huc non pertinet, sed de eo jam pridem cum aliis tribus Hibernis episcopis actum est* vi Februarii.

S. Sabini episcopi Canusini *translationem aliquam notavit Bollandus. Vide Vitam* ix Februarii.

S. Cunegundis *imperatrix nescio unde pro hoc die Maurolyco innotuerit, quem procul dubio secutus est Felicius. Dies ejus natalis est, quo Acta illustrata sunt* iii Martii.

S. Winwaloci translatio *signatur à Molano & monasticis passim, de ea cum Sancti gestis actum est* iii Martii.

S. Viatoris translationem *invenit Ferrarius in Caroli Saussæi Annalibus ecclesiæ Aurelianensis lib. 3, cap. 5, ubi facta narratur anno 1597: verum neque inde neque aliunde aut Majores nostri aut nos hactenus edocti sumus, quandonam vixerit, quid in vita gesserit, quove demum die ejus natalis recolendus sit. Castellanus in additionibus suis, nescio quo duce aut qua auctoritate signavit* xxix *Maii, quo in operis Supplemento de eo agi poterit* xxix Maii.

S. Albani martyris *inventio hoc die memoratur apud Radulphum Dicetum aliosque: nos quæ ad ipsum spectant, jam retulimus* xxii Junii.

S. Victor Papa *hoc die cum elogio refertur ab eo quem Florum esse existimarunt Majores nostri, ut habes ante tomum* 11 *Martii. Quibus etiam aliis diebus signatus fuerit, explicatum invenies, eo die quo ipsum cum torrente Martyrologiorum retulimus* xxviii Julii.

S. Germanum, *celeberrimum Autissiodorensem episcopum, signavit hoc die Florus, quem Bedam esse crediderunt Majores nostri. At quisquis is fuerit, Sanctum non rectè collocavit hoc die, cum ad præcedentem spectet, quo die Acta ejus illustrata sunt* xxxi Julii.

S. Helenam matronam & martyrem *iisdem verbis hoc die annuntiant atque* in Campania *collocant Ferrarius, Saussayus & Arturus, cæci æquè omnes: nam in Campania quidem jam mense Maio binæ datæ sunt synonymæ Trecis & Autissiodori, ast ambæ* virgines. Matrona *autem &* martyr, *quæ huc spectet, non alia esse potest ab inclyta illa* Helena, *non Campanica sed Suecica, de qua pridie actum est* xxxi Julii.

Passio multorum Sanctorum monachorum *notatur à Ferrario*, Messanæ in Sicilia *quos* Abrahimus *seu* Abraymus Saracenorum dux, pro fidei confessione interfecit. *Citat autem Martyrologium monasticum, haud dubiè, Wionis, qui non* multorum *dumtaxat, sed* infinitorum monachorum *passionem refert, pia auxesi, in qua ipsum secuti non sunt Dorganius & Menardus: quodque mirere vel maximè, de ipsis nec verbo meminit, solito hic scrupulosior, Bucelinus; forte quod dubia pleraque & implexa offenderit, quæ nec apud nostrum Caietanum de Sanctis Siculis satis soluta invenias. Ubi PP. Benedictini & hanc & alias Saracenorum irruptiones plusculum eruderaverint, cetera à nobis poterunt illustrari.*

Lucium *nobis hoc die, tametsi sacris omnibus Fastis prorsus incognitum, magnificè proponit Tamayus his verbis:* Barcinone in Hispania citeriori, S. Lucii, ipsius urbis episcopi, qui propter Christi fidem in Neronis sæva persecutionis procella, per innumera tormentorum flagra, ad æternæ gloriæ requiem strenuus agonista pervenit *Citat deinde eâdem confidentiâ ecclesiasticos, nescio quos, Annales Hispaniæ, qui demum ad Ferrarii Catalogum generalem reducuntur, cujus non major in hac parte auctoritas quam Domenecci aut Diagi, quos ambos perperam idem Tamayus appellat. Etenim nullum Domeneccus hoc die* Lucium *agnoscit; Diagus vero, ferme divinando,* Victorem *adducit, qui successerit nescio cui Theodosio. Non vacat, hîc denuo Tamayi figmenta excutere. Tu vide tomo* 2 *Hispaniæ illustratæ pag.* 847 *tolerabilem aliquem episcoporum Barcinonensium catalogum, ubi invenies primum referri* Lucium Victorem, qui scripserit contra Arianos. *Atque hinc collige, quanti facienda sint fabricata à Tamayo Acta, ceteraque quæ ex suis pseudochronicis, more suo, ineptissimè comminiscitur. Aliis argumentis opus est ut inter Sanctos admittatur* Lucius *iste, qui nec cum ullo synonymorum quamvis plurimorum, confundi potest hactenus.*

S. Spinulus *item qui & hoc die relatus est, & ex* xi *Maii à Majoribus pridem remissus, à S. Hildulfo separari non potuit. Vide igitur & de ipso* xi Julii.

Joannes & Benignus *S. Hildulfi discipuli Sanctorum titulis alicubi hoc die donantur, à quibus tamen consultò abstinui, dum eos sanctissimo suo Magistro conjunxi ad* xi *Julii, ubi & in præfatione & Vitis Sancti invenies quæ ad ipsos spectant* xi Julii.

S. Eu-

S. Euſebius epiſcopus Vercellenſis *in Arianiſmi hiſtoria, ut infractus fidei defenſor, longè celeberrimus, hoc die, tamquam depoſitionis, paſſim ſignatur in Martyrologiis, etiam in Romano, verum cum hac clauſula; quod* memoria ejus XVIII Kalendas Januarii celebrior habeatur, *nempe quod* ordinationis *ejus dies ſit, fiatque proinde de ipſo Officium, ſaltem commemoratio in Octava Conceptionis B. M. V. Alia occurrunt hujuſmodi exempla, ut feſtivitates aliæ natali ipſi diei præferantur, quemadmodum patet in præcipuis Eccleſiæ Patribus SS. Baſilio, Ambroſio, Chryſoſtomo & aliis: ut proinde S. Euſebius ad* XV *Decembris referendus eſſet: verum cum non ita pridem Officio eccleſiaſtico donatus ſit, tranſlataque, ob occurrentem octavam Conceptionis, in diem ſequentem ejus feſtivitas, Acta ejus tranſponenda ſunt, ut jam pridie verbo diximus, ad diem* XVI Dec.

Proceſſio venerabilium lignorum venerandæ & vivificatricis Crucis *ex Horologio Græcorum hoc die à Molano in Faſtos noſtros relata eſt.*

Juſta martyr, mater S. Silveſtri, *unde in Florarium noſtrum pervenerit atque inde in Grevenum, ut ut ſolicitè quæſiverim, necdum ſatis perſpicere potui.*

Facinola *ibidem etiam ſignata, æque mihi incognita eſt hactenus.*

S. Boni martyris tranſlationem *Roma Ulyſſipponem factam anno 1658, ex* XII *Maii huc remiſerunt Majores noſtri, moti non magna Cardoſi auctoritate, ut qui in Hagiologio ſuo Luſitano ſcripſerit, eum eſſe,* S. Bonum presbyterum ac martyrem hoc die relatum. *Sudabit multùm, at fruſtra, qui* Bonorum *iſtorum identitatem probare voluerit.*

Salomonem *aliquem* Atinæ civitatis epiſcopum ordinatum *invenio* à S. Eleutherio Papa *in Chronico ejuſdem urbis, ab Ughello edito, tomo* I *Italiæ Sacræ, col.* 496*, *ubi non uno titulo laudatus eſt, dicitur*que Domino ſpiritum reddidiſſe Kal. Auguſti. *Eum ferme Sanctis accenſuerat Papebrochius, verum cum inter Sanctos alios Atinenſes epiſcopos eum non numeret Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ; de cultu prius doceri cupio, quam ipſi locum in hoc opere tribuam.*

Joannes, *dictus* ſimplex *&* Joannitius, *atque à diuturna commoratione* Reatinus, *Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, cum* Beati *titulo refertur ab Herrera in Alphabeto Auguſtiniano pag.* 371, *citante Coriolanum, Jordanum, Romam, Orozco & Pamphilium, qui de Viri virtutibus, obitu & miraculis pauca quidem ſed ſatis ſpecioſa ſcripſere, quos omnes alioſque citat & ſequitur Jacobillus tomo* 2 *de Sanctis Umbriæ pag.* 70, *indubitanter etiam* Joannem *iſtum Beatis annumerans, quod ante ipſum Ferrarius, aliàs minimè ſcrupuloſus, auſus non fuerat. Id planè mirum, inter varia ſtupenda, nihil de Vita ejus ſatis diſtinctè nec ordinatè proditum, uſque adeo ut vel de anno mortis plurimùm diſſentiant, aliis annum* 1343, *aliis* 1347, *aliis denique* 1385 *ſignantibus. Ex quibus facilè patet, meram de* Joannis *ſimplicitate ac ſignis apud Reatinos ſupereſſe traditionem, quæ Romæ hactenus admiſſa non ſit, non magis quam de ſorore ejus* Lucia, *ejuſdem Ordinis Tertiaria. Satis appoſitè ſub elogii ſui finem obſervavit Herrera*; Tam ſancto Viro & tot miraculorum magnitudine à tanto tempore coruſcanti, majores deberi honores, *qui* forſan, *inquit*, in opportuniora tempora reſervantur. *Voluit dicere, Sanctorum aut Beatorum honores necdum ei legitimè decretos eſſe, eoſque adeo in opportuniora tempora reſervari, in quæ & nos Acta ejus qualiacumque illuſtranda differre oportet.*

Diumæ *nomen variè inflectit Camerarius, vellem ego aliunde de ejus ſanctitate & cultu edoceri.*

S. Jacobi octava *in neſcio quo Kalendario notata dicitur, de qua ſatis eſt hic meminiſſe.*

Ruſiniani *alicujus, regis Libyæ filii, à S. Petro Apoſtolo baptizati & ordinati, Vitam Ms. Italicam neſcio quam, potius dixerim poemation, ſeu, ut vulgo ferunt, Romanſium, ad Papebrochium* 2 *Junii anni* 1693 *tranſmiſit R. D. Franciſcus Cionaccius ſacerdos Florentinus, in Actis noſtris* XIX *Maii & alibi laudatus, quam demiratus Papebrochius, reſcripſit* III *Julii rogavitque notitiam loci ac præſentis cultûs, & unde deſcripta eſſent tam miranda* Ruſiniani *iſtius geſta. At nihil reſponſi datum eſt, quod ſaltem repererim. Vita, ſeu potius perpetua ſtupendorum miraculorum congeries ſex capita complectitur, atque ad calcem ſubjicitur ſpecies hymni cum oratione & confuſis aliquot Miſſæ partibus, quæ omnia nec crucem præferunt nec lucem. In omnibus ſacris Faſtis aut tabulis eccleſiaſticis, etiam in Ferrario ignotiſſimus eſt iſte* Ruſinianus, *nec ſcio, qua fronte adſcriptus ſit Italicè hic titulus*; Vita S. Ruſiniani epiſcopi & confeſſoris, diſcipuli S. Petri, cujus feſtum celebrat Eccleſia 1 Auguſti. *Neque hic juvat auctoritas ſolius codicis Uſuardini Medicæi inter auctaria, ut proinde certiora exſpectanda cenſeam, priuſquam* Ruſinianum *iſtum Sanctis annumerem. Alius eſt verus* Ruſinianus, *ſecundus Baiocenſis poſt S. Exuperium epiſcopus, ſed certum cultûs diem necdum reperire licuit: offeret ſe occaſio de ipſo agendi cum ſucceſſore S. Lupo ad diem* XXV Octobris.

Dolochus *ſeu* Tolochus peregrinus *in tabulis Hibernicis hoc die notatus eſt; verum cum ſolum nomen ibi reperiam, exſpecto, qui me de vita, ætate, & maximè de cultu doceat.*

S. Felicitas martyr *ſignata hoc die in Florario Ms. quæ, qualis, aut cujas ſit, explorare necdum licuit, forte cum aliqua ex multis ſynonymis jam datis confundenda.*

Theodoricum abbatem monaſterii S. Ebrulphi, in Cypro inſula depoſitum *anno* MLVIII, *vel* MLIV *primus inter Sanctos Ordinis ſui Martyrologio inſcripſit Menardus, nullo, quem ſaltem noverim, duce præeunte. Secutus ipſum eſt Sanctorum Gallicanorum munificus collector Sauſſayus; quin & Mabillonius* Beati *titulo* Theodoricum *ornavit conſignavitque ſec.* VI, *parte* 2, *à pag.* 127; *elogium ei concinnans ex Orderico Vitale & Guillielmo Gemeticenſi: in Annalibus tamen nec* Beati *uſquam nec* Sancti *titulo eum decoravit. Ceterum præclaras Viri virtutes geſtaque inſignia ultrò admitto, quæ in elegantiſſimum compendium Menardus ante contraxerat. Id quæro potiſſimum, quod hic maximè deſideratur, ut tabulæ alicujus eccleſiaſticæ antiquioris veſtigium quis proferat, quo* Theodoricus *iſte ut* Sanctus *aut* Beatus *legitimè compellatus fuerit. Quæro item, quo loco in toto orbe Catholico, pro tali umquam habitus aut cultus fuerit. Mabillonii ipſius verba pag.* 136 *rem conficere videntur:* Nullo tamen, *inquit*, publico cultu apud noſtros Uticenſes (*ſeu S. Ebrulphi*) celebratur. *Atqui tamen inde totius cultûs ratio repetenda foret. Nec placet quod ſubdit ibidem vir eruditiſſimus*, quod forte nihil habeant ex ejus ſacris exuviis: *quaſi talibus opus ſit, ut Sancto alicui cultus de-*

determinetur. Ego apud Ordericum & Gemeticensem nullum alium titulum Theodorico *adscriptum reperio præterquam* Viri venerabilis, *qualem ipsi etiam tribuit Castellanus, ab omni venerationis indicio rectissimè abstinens; quam & ego viam ingredi compellor, donec certiora solidioraque suggerantur veri cultûs ei umquam exhibiti argumenta.*

Primus & Colossus *apud Maurolycum dicuntur subdiaconi duo ex Actis S. Stephani Papæ; at nomina corrupta sunt pro* Primitivo & Calumnioso, *de quibus hoc die suo loco agitur.*

Pontius de Larazio *casu mihi innotuit ex epistola Caroli abbatis Aureæ Vallis scripta ad P. Papebrochium anno* 1688, *alibi etiam à nobis citata, ubi ita loquitur:* Miror, conversionem Pontii de Larazio Rev. vestræ ignotam esse, quandoquidem habeatur in Miscellaneis Baluzii, & mereatur locum nominatum in vestris Actis Sanctorum, pro fidelium ædificatione. *Non usque adeo male censuit Vir amplissimus, nam quæ de Pontio illo narrantur tom.* 3 *Miscell. Baluzii à pag.* 205 *ad* 226, *virum multis præclarissimisque virtutibus illustrem adumbrant, præcipuum Salvanienſis cœnobii Ordinis Cistercienſis ornamentum, qui* mense Augusto, prima die mensis.... non obiit, sed abiit ad patres suos, de morte ad vitam, de labore ad quietem, de exsilio ad patriam. *Interim à Saussayo & Castellano præteritus est, quodque magis mirandum, nec Henriquez nec Chalemoto innotuit: tantum abest ut in Actis nostris locum sibi vindicet, quamdiu id defecit, quod est nobis primum, ut de vero ejus cultu ecclesiastico prius constet.*

Thomas de Arimino *Ordinis Erem. S. Augustini F. laicus, officio, ut ipsi vocant, Canaparius, laudatur apud Jordanum de Saxonia lib.* 2, *cap.* 5, *apud Herreram item & alios, ab ea potissimum virtute, quod insigni in pauperes misericordia præcelluerit, adeo ut paratam aliquando, tempore capituli provincialis, magnam panum copiam, totam ferme in egenos distraxerit; à superioribus vero objurgatus, fusis ad Deum precibus, abundantiorem miraculo impetraverit. Pingi dicitur, rosas pro panibus effundens, aut rosas in panes conversas. Viderunt sepulturæ ejus locum (neque enim corpus è terra umquam levatum est) Papebrochius anno* 1660, *& Janningus an.* 1686, *non in ecclesia, sed in sacello aliquo domestico, ubi signa apparent aliqualis venerationis ex picturis & ardente lampade, quæ maximè patent die quo obiit* 1 *Augusti. Id certum est, in magno Catalogo generali Sanctorum Italiæ à Ferrario signatum non esse, ubi tamen Sanctos Ariminenses minimè negligit. Aiunt quidem, ipsa hac die Missam in eo sacello celebrari, verum de* Thoma *ullam fieri commemorationem, post adhibitam sedulam diligentiam, necdum intelligere potui. De vita autem ejus & aliis miraculis scripta aliqua Arimini supereſſe, quamquam memorent laudati Jordanus & Herrera, negant ii quos per nostrum P. Ignatium Pinium Romæ proximè consulendos censui. Verbo dictum sit, legitimum cultum ei deferri, ut ut conatus fuerim, hactenus me non reperisse, candidè cogor profiteri: si argumenta suggerantur, quæ rem conficiant, ultro & libentissimè amplectar.*

Petrum *Ord. Cistercienſis abbatem Morerolæ in Hispania multis encomiis celebrant Henriquez & Chalemotus* Beatum *appellantes, eóque adducentes Ordinis Kalendarium Divionenſe, ſi c tamen ut non appareant hactenus legitimi cultûs argumenta, ut de aliis toties dicendum fuit. Sequuntur apud Henriquez.*

Petrus, Olaus & Tordo *ejusdem Ordinis in Suecia consignati, Beatorumque etiam titulo donati in monasterio de Alvastra.*

Gereon *item in Hemmenrode* cum maxima sanctitatis opinione *depositus.*

Clara & Petronilla *ejusdem Ordinis conversæ, ambæ eximiis præditæ virtutibus, in Parco Dominarum, Silvanectenſis in Gallia diœcesis, hoc etiam die adjunguntur à Chalemoto.*

Judocum *aliàs* Justum *à Schoonhoven, Goudanum Cartusianum, ex Petro Opmeero & Gerardo Eligio mirificè laudat Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii, utpote qui clarissimâ ortus familiâ, apud Cartusianos Delfenſes sanctè vixerit, atque à Calvinianis captus, propè Brilam suspendio martyrium subierit hoc die, anno* 1571, *mortis calicem potius amplexus, quam ut ex sacro calice, propinante impio Dommalio, vinum hausisset: unde & pingi solet calicem manu præferens.*

Alardum *abbatem Aquicinctinum, prope Duacum in Flandria, merito* venerabilem *hoc etiam die appellat idem Raissius, virumque* omnium humilissimum ac mansuetissimum, *qui primus ei cœnobio præfuerit, à Gerardo secundo Cameracenſi episcopo, institutore primario, ex Hasnonienſi ad hoc directus anno* 1079, *atque hoc die post octo regiminis annos piissimè vita functus* 1087.

Petrus Faber *sanctissimi parentis nostri Ignatii, inter primos novem socios, filius in Christo primogenitus, vir omni virtutum genere clarus, verumque operariorum Societatis exemplar, post plurimos labores, in variis Europæ partibus exantlatos, eorum præmium in cælo percepturus hoc die migravit Romæ anno* 1546. *Peculiari honore ipsum prosequuntur populares Genevenſes, domo, in qua natus est, in sacellum commutata, ubi nonnulla signa venerationis exhibentur.*

Cyricus *aliquis hoc die signatus reperitur in Græcorum Menæis, at tam jejunè, ut præter nomen & gladii ictum nihil memoretur: unde merito suspiceris, cum* Cyrico *cognomine, qualem non unum in Actis nostris invenies, omnino confundi posse, nisi lucis aliquid aliunde affulgeat.*

De Theodoro *idem dixeris, utpote qui solo etiam nomine notus est & genere martyrii.*

Atque item de Polyeucto.

Bartholomæum Martinez *Ordinis Prædicatorum, rectè* venerabilem *prædicat in suo Diario Marchesius, utpote indefessum in Insulis Philippinis verbi Dei præconem, rectè abstinens ab omni eo, quod venerationem publicam ei posset asserere.*

Alardum *paulo liberalius* Beatis *adscribit Annus sanctus Belgicus ejusdem Ordinis.*

Catharinam *item* Mantuanam *Hortus spiritualis Germanicus eodem titulo exornat, uti &*

Joannam de Cespedes, *quæ peccatorum veniam à Christo Crucifixo postulans, ex ejus latere sanguinem, in pectus suum, tamquam impetratæ veniæ signum, profluentem senserit.*

Livinus martyr *in Ægypto*
Franciscus presbyter } *MM. in*
Joannes Doctor eximius } *territorio*
Franciscus Laicus } *Nannet.*
Joannes de Plano Carpinis, *confessor in Italia*
Lucas à Martyribus *confessor Rosarii in Hispania*
Rochus Morenus *confessor Villenæ in*

Cum titulo Beati *referuntur ab Arturo in Marlio Franciscano, & ultima*

territ. Carthaginenſi | *tima etiam*
Philippus Ravennus *confeſſor Romæ* | *in Gynæceo*
Concordia *virgo Novariæ* |
Didacus Motico *laicus in provincia S. Gabrielis* } *Adduntur*
Agnes de Petra *tertiaria Treviris in Germania* } *ab Huebero.*
Benedictus à Colle amato *Ord. Capucinorum.*
Ludovicus *rex Chriſtianiſſimus, cognomento* Craſſus, *ob ſingulares virtutes laudatur à Sauſſayo in Martyrologio Gallicano, at rectè cum ſolo* bonæ memoriæ *titulo. Fuit iſtius nominis VI, obiitque hoc die anno* 1137.

S. Bethaſius *à Belino primùm inſertus eſt ſecundæ editioni, ſed male formatus pro* Bethario *ſeu* Betario, *quem ſimpliciter confeſſorem appellat, ſatis oſtendens ſe neſciviſſe de quo loqueretur. Eſt autem epiſcopus Carnutenſis de quo agendum erit die craſtina* 11 Aug.

S. Ebregiſi, *puto* Ebregiſili, *epiſcopi Meldenſis memoria non ad hunc diem ſpectat, ſed ad* XXXI Auguſti.

S. Bavonis tranſlatio *à pluribus recentioribus Martyrologis hoc die ſignata eſt, ut videſis in Auctariis Uſuardinis. At enim, more noſtro, & hæc tranſlatio, & ſiquæ aliæ ſunt, referuntur ad diem natalem* 1 Octobris.

S. Canocus, *forte idem qui* Canaucus, *ad hunc diem remiſſus eſt* XIII *Martii ſub disjunctione; nempe ut connectatur vel cum ſancta ſorore* Almedha, *de qua hoc die agitur, ſi quid de ipſo dicendum reperiatur; vel ad* VIII *Octobris, ut ſocius ſit alterius ſororis* Keynæ, *in cujus Vita* dicitur Sanctus. *Cum vero de ipſo nihil inventum ſit hactenus, præter ea quæ ibi pauciſſimis narrantur, viſum eſt, ipſum denuo remittere ad* VIII Octobris.

S. Donatiani tertiam tranſlationem *ſic hoc die refert Florarium jam non ſemel citatum:* Apud Brugas in Flandria, tertia tranſlatio S. Donatiani Rhemenſis archiepiſcopi. *De ea & prioribus agetur die, quo Sanctus ipſe colitur* XIV Octobris.

SS. Urſulanarum viginti corporâ *Coloniæ hoc die inventa memorat Florarium Sanctorum Ms. Quæ ad ſanctam illam ſocietatem ſpectant, examinabuntur* XXI Octobris.

S. Severum martyrem *in diœceſi Aduenſi Novempopulaniæ reperit Papebrochius apud Dadinum Altaſerra Rerum Aquitanicarum lib.* 4, *cap.* 11, *pag.* 278, *crediditque eum eſſe qui hoc die recolitur. Verum & ætate & genere mortis ambo illi* Severi *planè differunt. De confeſſore hîc ſuo loco agimus: Martyr autem apud Sauſſayum & Caſtellanum (qui ipſum Gallicè* Sabé *appellat) ſignatus eſt* 1 Novembris.

S. Martini Papæ & martyris *exſilium hoc die notatur à Smidio. Colitur Sanctus* XII Nov.

S. Reſtituta virgo martyr Calari in Sardinia, mater S. Euſebii epiſcopi Vercellenſis, *ex* XV *Junii huc à Majoribus remiſſa eſt, utpote ſancto filio conjungenda. At cum is tranſlatus ſit ad diem quo hodie in Eccleſia colitur, etiam ea quæ ad* S. Reſtitutam *ſpectant, differenda ſunt ad* XVI Decembris.

DE SS. MARTYRIBUS ELEAZARO SENE, SEPTEM FRATRIBUS MACHABÆIS, ET HORUM MATRE.

ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

C

§ I. Sanctorum fratrum appellatio, genus, ætas, palæſtra ſeu locus martyrii. F

ANTE CHRIST. AN. CLXVI.

QUamvis *de Sanctis, in titulo propoſitis, planiſſima videantur omnia, utpote veritatis æternæ ſigillo firmata & conſignata; occurrunt nihilominus quæ diſputationi ſubjacent, eaque præſertim quæ hoc articulo examinanda ſuſcepimus; nimirum unde ipſis* Machabæorum *ſeu* Maccabæorum, *(de orthographia diſputare non lubet) nomen inditum ſit; quo tempore pro patriis legibus glorioſiſſimum certamen compleverint; ac quo demum loco; Hieroſolymiſne, ut aliqui cenſent, an potiùs Antiochiæ, ut fert communior veriſimiliorque, ac ſcripturiſticæ narrationi longè conformior ſententia, quam nos adoptaſſe, jam ſatis prænotavimus. Hic igitur prima, ſed non inutilis nec vana de nomine quæſtio; cur nempe ſeptem illi fratres, qui in Scriptura plane anonymi ſunt, nec ulla generis aut ſingularis tribûs nobilitate inſigniti, cur, inquam à Joſepho, à SS. Patribus, atque à vetuſtiſſimis quibuſque Eccleſiæ ſcriptoribus* Machabæorum *appellatione donentur; quæ hîc non propria aut ſpecifica, ſed generica dumtaxat dicenda videtur, quemadmodum cenſent præcipui interpretes apud Serarium, Redanum & alios ex quibus ſatis erit paucula hîc decerpere quæ ad quæſtionis ſolutionem abunde ſufficiant.*

Fruſtra quæruntur

2 *Sunt qui à matre (quam* Machabæam *vocare placet) ad ſeptem filios id nominis derivatum exiſtiment: alii vero à natu majori qui* Machabæus *appellatus fuerit, atque ad minores fratres cognomentum tranſmiſerit; aſt hæc iſtiuſmodi ſunt, ut nulla ſatis auctoritate nitantur, non magis quam reliquorum fratrum nomina propria, quorum non unam claſſem reperire eſt. In Joſephi de hoc argumento Latina per Eraſmum verſione, poſt jam dictum* Machabæum *primogenitum, ſecundus ordine, vocatur* Aber, *tertius* Machiri, *quartus* Judas, *quintus* Achas, *ſextus* Areth, *ſeptimus* Jacob: *at neque Joſephi paraphraſim, neque nominum iſtorum efformationem cum ſacro textu conferre lubet; præterquam quod alia nominum ſeries apud Calmetum exhibita, hoc modo & ordine eoſdem fratres recenſeat, nempe* Abbin, Gourias, Euſebinas, Marcella, Antonius, Iſleazar, Samonas: *matris nomen* Solomonis

propria ſingulorum nomina

AUCTORE J. B. S.

nis, *patris* Archippus *definiuntur*; Eleazar *vero sacerdos, fratrum institutor dicitur. Quæ omnia ut merè pro arbitrio excogitata existimamus æquè ac Menæorum Græcorum alia fictio, ita serio refellenda non censemus, ne id genus obscuris parergis, res aliunde notissimas & certissimas, studiosè involvere velle videamur. Ad paulo clariora procedimus.*

ubi appellatio satis patet

3 *Egregiè præter ceteros de* Machabæorum *denominatione disputat laudatus noster Redanus in grandi suo apparatu à pag.* 45, *ubi fusè relatis discussisque omnibus Rabinicis & Cabalisticis venerandi nominis explicationibus, dicam an involucris, tum vero multiplicibus longéque quæsitis Hebraicis etymis, tandem pag.* 48 *verisimiliorem tradit* Machabæi *etymologiam, probatque Græcum esse nomen atque à Græcis Judæ inditum, qualia plura adducit & explicat, ejusdem aut paris originis, ut monomachus, Symmachus &c. fusius istic proposita; ut mysticis symbolicisque inscriptionibus opus non sit ad evolvendam Judæ, cui primùm ea appellatio obtigit, pugnacissimam indolem, tota Machabæorum historia satis demonstratam.*

B Nullum *sane* à Græcis nomen (*Redani verba sunt*) accipere potuit polemicæ & bellicosæ suæ indoli aptius, nullum quod dexterius à Juda, cui primò obtigit, ad alios transferri posset: ad fratres imprimis, viros armis & præliis clarissimos, ad septem deinde Machabæos Martyres & Machabæam matrem, & reliquos qui in Machabæorum historia, pro lege divina & patria, vel pugnarunt fortiter, vel fortius per tormenta vitam amiserunt temporalem, & acquisierunt æternam.

à pugnace Juda derivata

4 *Atque hæc, nisi vehementer fallor, ritè perpensis ac consideratis omnibus, vera & unica causa est agnominationis, quæ in Judam primùm, vel si ita velis etiam per prolepsim, deinde in fratres, ac demum in illustres Martyres nostros transiit; quemadmodum ante Redanum variis etiam locis observaverat Seratius, præsertim Præloquio primo in libros Machabæorum pag.* 365, *ubi* à præcipuo sanctissimæ religionis vindice, sacrorumque bellorum duce præstantissimo inscriptionem sumptam esse, *satis demonstratum ostendit.* Is enim, *inquit*, cum Judas vocaretur, Machabæi cognomen habuit: . . de eo vero maxima horum librorum pars agit. . . Deinde ab ipso ad ejus fratres & alios qui hisce libris fortiter ac piè gesserunt, appellatio eadem promanavit, ut monet Nicetas in 22 orationem Gregorii Nazianzeni. *Sequitur Nicetæ textus:* In Machabæorum libris vir quidam describitur, Judas nomine, cognomento Machabæus, qui pro civitate Hierosolymitana, Legisque Mosaicæ cultu, ac contribulibus suis, multa præclarè & strenuè gessit. Propter quem ceteris quoque historiæ partibus Machabæorum nomen inscriptum est. Quoniam igitur in eodem volumine Eleazari, septemque filiorum & matris concertatio continetur, Machabæi etiam ipsi nominati sunt: neque enim qui historiam conscripsit, eos à Juda Machabæo genus duxisse tradit.

C

cui non refragatur Gaudentius.

5 *Non ignoro equidem, aliam ferme à S. Gaudentio, in tractatu de Machabæis sub principium adferri hujus nominis derivationem, dum ad veram progeniem, Machabæorum tempore notam, alludens, ita loquitur:* Judæi erant illi ante adventum Domini Salvatoris, sub Lege tantum veteri conversantes, quique cognomentum Machabæorum trahebant ex genere, sicut hodie Aniciorum progenies, vel siqua sunt hujusmodi nuncupationum vocabula, quæ stirpem nobilitatis usurpent, ex divitiarum terrestrium cumulo descendentem: *quæ sane in obvio sensu cum jam supra desputatis non omnino cohærere videntur. At enim paulo clarius mentem aperit sanctissimus Præsul in sequentibus, aptius & ad receptum sensum rem explicans hoc modo:* Nemini absurdum videatur, quod eos paulo ante Aniciis comparavi. Anicii quippe ex Græco sermone à nobis nuncupantur invicti, *ubi demum omnia in ordine ad sanctissimos nostros Martyres, reducit ad constantiam fidei in superanda suppliciorum atrocitate, in quo* Aniciorum *seu* invictorum *æque ac* Machabæorum *appellationem meritissimè consecutos rectè censebimus, ut adeo objecta difficultas facile evanescat.*

D

Hispanicum genus commentitium.

6 *Quæ alia moveri solet de Machabæorum genere, deque Assamonæorum stirpe & patria quæstio, apud Serarium pag.* 420, *ad nostros Martyres non spectat, quos satis est, veros fuisse Hebræos legisque suæ vindices prorsus incomparabiles, at non ex eorum classe quos pseudo-Julianus in Adversarius suis sic describit, ut commiseratione magis quam refutatione dignus sit. Jocos dices ipsius ineptias, quas seriis tantisper admiscere hic liceat. Ita nugatur num.* 52: Constat etiam patrem Eleazari scribæ & martyris, ac patrem & avam septem sanctissimorum martyrum Machabæorum, cognatione cum Assamoneo & Simone conjunctum, ex Hispania venisse in Judæam; & pòst, Matthatiam, primum filium vocasse Joannem Gadis (quia ejus mater dicitur fuisse Gaditana.) Isti vocati sunt Machabæi, quia secuti sunt vexilla Judæ, qui vexillis pro tessera militari posuit (ut scribit Isaac Rabbinus) illud, QUIS SIMILIS TUI IN FORTIBUS DOMINE? ut 15 Exod. num. 11, quarum dictionum initiales literæ Hebraicè sunt M. C. B. I. quæ per compendium faciunt MACHBI vel MACHABCEI, unde duci militibusque nomen Machabæorum venit. *Quæ retulisse, sit satis.*

E

De ætate

7 *Jam ad fortissimorum Pugilum ætatem seu martyrii tempus quod spectat, non videtur institui posse controversia, dum annus in ipso sacro textu satis definitus est, nempe lib.* 1, *cap.* 1. ℣ 57 *ubi legitur*, die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, *hæc referendo ad* ℣ 30 *&* 21, *tum vero ad lib.* 2, *cap.* 5 ℣ 11, *ut plane indubitatum sit, eo anno passos esse. Si quæras, quotus ille dicendus sit à mundo condito? obvia est Chronologis responsio; pendère id à variis systematibus, quæ examinare aut expendere, hujus loci sane non est. Parum inter se differunt Salianus, Labbeus & Brietius, his* 3886, *illo* 3887 *signantibus: à quibus recedit Calmetus, apud quem notatum invenio annum* 3837, *& novissimè apud Berruyerium nostrum in Historia populi Dei annum* 3840, *quibus longam aliorum aliter sentientium seriem frustra hic adjunxero: mihi semper placuit nostri Saliani non minus Chronologia quam Historia, in cujus opinione tomo* 6 *pag.* 53 *annus jam dictus Græcorum* 145 *combinandus est cum anno mundi* 3887, *qui fuerit ante Christum natum* 166, *ubi etiam totam Machabæorum historiam egregiè prosequitur.*

F

nonnulla etiam disceptatio.

8 *Porro ad rem nostram appositè Josephi errorem corrigit, dum primam cladem ab Antiocho Judæis illatam anno* 143, *confundit cum secunda, quæ toto post biennio seu* 145 *contigit:* Post duos enim annos *inquit*, ille (*Antiochus*) non venit (*Jerosolymam*) sed, ut ait Scriptura, misit *principem tributorum, quem alio loco vocat Apol-*

A *Apollonium, ut hîc videas per ſe fluere ſolutionem nodi alterius, ceteris non minus implexi, de loco cruentiſſimi certaminis, de quo mirum eſt, tantam diſſenſionem ſuboriri potuiſſe; ut non pauci cum nupero Legendiſta Gallo Jeroſolymæ palæſtram ſtatuerint, cum ex ſacro textu evidenter pateat, inſpectante tyranno Antiocho, rem peractam eſſe; aliunde verò conſtet, ſignato à Scriptura anno, Jeroſolymam non veniſſe Antiochum, atque adeò dubium minimè videri poſſit, quin in ipſa urbe Antiochena, tum Eleazarus, tum ſeptem cum matre filii glorioſiſſimum agonem compleverint. Utrum è Suſandro caſtro (ut vult Joſephus) Antiochiam in regis conſpectum adducti fuerint, non auſim tam certò aſſerere: undecumque ipſos eò pertrahi juſſerit crudeliſſimus tyrannus, non videtur dubitaſſe S. Auguſtinus, quin Antiochiæ paſſi, ibidemque à Chriſtianis egregiâ poſtea baſilica honorati fuerint, unde reliquiæ in varias etiam Occidentales eccleſias ſubinde tranſlatæ ſint, quod pluribus infra dicendum erit. Atque hæc de nomine, genere, ætate & palæſtra ſatis dicta ſint;*

B *ſequitur ut de eorum vetuſtiſſimo cultu præclara nonnulla monumenta ſubjiciamus.*

§ II. Cultus celeberrimus juxta ac vetuſtiſſimus in univerſa Eccleſia.

Vix eſt credibile,

De ſanctorum noſtrorum Machabæorum *cultus celebritate ea ſunt argumenta, ut vix de ullis aliis univerſæ Eccleſiæ Sanctis multo plura reperiri aut adduci poſſint, id quod ex ſanctorum Patrum, tum Græcorum tum Latinorum, præclariſſimis encomiis, paulo infra erit quam manifeſtiſſimum. Par verò ex eodem capite accedit antiquitas, quam citanda etiam Kalendaria, Sacramentaria & Martyrologia cumulatiſſimè demonſtrabunt. Iſtud vero prorſus ſingulare, quod qui ex tota veteris Teſtamenti hiſtoria poſtremi eſſent, iidem ipſi in Chriſti Eccleſia Sanctorum honores cultumque religioſum ante omnes alios conſequerentur, imo ſoli, tametſi tot alii à juſto Abel uſque ad Zachariam in veteri Lege ſanguinem profudiſſent; cujus rei rationes variæ afferuntur apud Serarium pag. 464; de quibus videſis diſputantem*

C *S. Bernardum ep. 98 editionis Horſtianæ; nobis ſatis ſit, quod quemadmodum veri Martyres noſtri pro Chriſto Servatore ſanguinem funderent, ita ipſi pro Lege Domini, patrumque religione vindicanda fortiſſime decertaſſent: id vero imprimis ſumma dignum videtur admiratione, ſacriſque illis pugilibus glorioſum in paucis, quod tametſi ſeſquiſeculo & amplius Salvatoris adventum præceſſiſſent, nihilominus inter primos & præcipuos Eccleſiæ Martyres computati, culti & celebrati fuerint.*

quam vetuſtus fuerit cultus

10 *Et quidem ejus rei teſtes ſunt, quam numero multi, tam auctoritate omni exceptione majores: ſive enim antiquiſſimos, qui quidem exſtent, ſacros Eccleſiæ Faſtos conſulas, ibi ante alios, quamquam inclytos Chriſtianos martyres, ipſos* Machabæos *conſignatos invenias; ſive ſanctos primorum ſeculorum Patres appelles, ſive demum vetuſtiſſimos quoſque Eccleſiæ ſcriptores; illos omnes in iis laudandis exornandiſque certatim quodammodo contendiſſe, non immerito dixeris; quemadmodum ſequenti mox paragrapho, adductis nonnullis ſpeciminibus paulo uberius demonſtrare conabimur. Hîc nobis ſacra noſtræ Tabulæ percurrendæ ſunt, ex quibus pro Sanctorum cultu momenta monumentaque eruere conſuevimus, quæ tum apud Græcos tum Latinos tam obvia ſunt, ut manifeſtè pateat, ſanctos fratres* Machabæos *(quibus ſemper ſanctum ſenem Eleazarum, matremque connexos cenſemus) nec celeberrimis Eccleſiæ martyribus poſthabitos, imo quam plurimis, ſaltem ordine temporis, antepoſitos fuiſſe. Cum autem in Faſtis Græcis, intelligo Menæis, Menologiis aut Synaxariis, nihil magnopere recurrat, quod ad firmandam illuſtrandamve eam vetuſtatem quidquam conferat, ea ex noſtris Kalendariis, Sacramentariis, Martyrologiis aliiſque id genus probatiſſimis documentis opportunius demonſtrabitur.* AUCTORE J. B. S.

11 *Notiſſimum modo eſt & vetuſtate ſua omnino venerandum Polemei Silvii Kalendarium (cujus Laterculum dederat Bollandus) à nobis integrè editum tomo* VII *Junii à pag.* 178, *in quo, cum toto textu, tam rara ſint Chriſtianiſmi indicia, tam rari Sancti Faſtis illis adſcripti, ut toto anni decurſu, præter Epiphaniam, Natalem & Paſſionem Domini, ſoli ſex præcipui martyres celebrentur, nempe SS. Petrus & Paulus, Vincentius, Laurentius, Hippolytus & Stephanus; inter eos nihilominus ipſis Auguſti Kalendis diſertiſſimè enuntietur;* Et martyrum Machabæorum. *Hæc verò cum ſeculo quarto proxima ſint, liquido evincunt id quod annotavit Baronius,* veterem quidem hujuſmodi celebritatem; quam majores propenſiori ſtudio coluerint, ut teſtantur complures ſanctorum Patrum orationes, ea ſolenni die in Eccleſia recitatæ, *de quibus infra. Hîc ſolis Faſtis inſiſtimus, ex quibus manifeſtum vides, etiam ante S. Petri Vincula, ſolennem fuiſſe Romæ* SS. Machabæorum *feſtivitatem; quod præterea confirmat Kalendarium Carthaginenſe à Mabillonio primum, deinde inter Acta Martyrum ſincera à Ruinartio editum, ubi dicta jam die diſerta ipſorum agitur, non item S. Petri Vinculorum, commemoratio, ut eſt etiam in veteri Kalendario apud Acherium tomo* 10 *à pag.* 130. *in noſtris Faſtis:*

E

12 *Eadem prorſus eſt Hieronymianorum omnium codicum ſententia, in quibus ſanctorum* Machabæorum *annuntiatio alteri feſtivitati primo loco præponitur. Sic annuntiat codex vetuſtiſſimus Epternacenſis:* In Antiochia, Machabæorum ſeptem fratrum cum matre. *Alii codices verbis paulo pluribus:* In Antiochia, paſſio ſanctorum Machabæorum ſeptem fratrum cum matre ſua, qui paſſi ſunt ſub Antiochio rege. *Qualem etiam ordinem conſtanter ſervatum invenies in codicibus contractis ſeu brevioribus, tum qui à nobis tomo* VII *Junii noſtri editi ſunt, tum in tribus præcipuis quos tomo* 3 *Theſauri Anecdotorum recentius vulgavit Martenius. Utrum porro, quod in annotatis ad Martyrologium ſuum, per conjecturam colligere voluit Galeſinius,* ex Nazianzeni concione *ſequatur,* anniverſarium eum diem feſtum divinis Officiis coli cœptum in eccleſia Ambroſiana & Græca jam fere ab initio prædicationis Euangelii; *ut ex dicto loco non ſatis facile diſcerni poſſe infra perſpicies, ita nec promptum eſt definire. Teſtimonia certè tam ex Græcis quam ex Latinis ſeculi quarti & quinti Patribus adduci ſolita, rectiſſimè probant id quod intendimus, vetuſtam juxta ac celebrem fuiſſe ſanctorum* Machabæorum *in utraque Eccleſia feſtivitatem, & quidem cum jam dicta prærogativa, quæ apud Rabanum, Wandelbertum, Uſuardum & Not-*

item Martyrologiis Hieron.

F

ker

AUCTORE J. B. S.

kerum intacta remanſit.

ceteriſque omnibus Latinis

13 *In ceteris omnibus Martyrologiis, præſertim recentioribus, factam eſſe tranſpoſitionem, docet quotidiana noſtra experientia, eamdemque in variis Sacramentariis pridem obtinuiſſe, ſatis oſtendit Menardus, qui in Sacramentario Gregoriano, præſtituta die nullam* SS. Machabæorum *memoriam reperiens, rectè in annotationibus S. Leonis verba adduxit, ſerm. de* Machabæis: Duplex enim cauſa lætitiæ eſt, in qua & natalem eccleſiæ (*cujus tum dedicationis anniverſaria feſtivitas celebrabatur*) colimus, & Martyrum (*quorum veroſimiliter depoſita ibi erant reliquiæ*) paſſione gaudemus. *Citat porro Menardus codicem Batoldi, in quo Miſſa duplex, prior S. Petri, altera* SS. Machabæorum. In Remenſi autem, *inquit*, una habetur Miſſa Machabæorum, nullâ S. Petri, etſi titulus ſolennitatis S. Petri; in eo præcedat titulum celebritatis Machabæorum: *ut hinc, me tacente, facile intelligas, in diverſis eccleſiis ſenſim variaſſe ritum, atque poſterioribus ſeculis (nono circiter, niſi fallor) feſtivitatem S. Petri ad Vincula, quod modo ubique*

B *receptum videmus, omnino prævaluiſſe, & Officio & Miſſa, cum tamen in libro Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ à Thomaſio edito, Kalendas Auguſtas ſoli* Machabæi *pridem & diu obtinuerint, tribus particularibus orationibus, quæ iſtic videri poſſunt.*

etiam metricè:

14 *Fidem me liberaſſe exiſtimo ſecundùm utramque partem, tum celebritatis tum vetuſtatis cultus* SS. Machabæorum *ex productis hactenus antiquioribus Kalendariis, Sacramentariis & Martyrologiis; quibus annumerari merito debent Rabanus, Wandelbertus & Notkerus, apud quos eadem quæ in prioribus ſervata eſt ratio, ut ex Rabano patet, qui ſua ex Hieronymianis, omiſſa tamen poſitione ſeu loco, deſcripſiſſe omnino videtur, dum ita annuntiat:* Sanctorum Machabæorum VII fratrum cum matre ſua, qui paſſi ſunt ſub Antiocho rege. *Audi item Wandelbertum ſic primo loco canentem:*

Auguſtus demum pleno jam farre refertus,
Quis nova ſacra ferat, monſtremus carmine Sanctos,
Quos ferus in mortem Antiochus cum matre ſubegit;
Venturo ſanguen qui Chriſto ſponte dicarunt,
Auguſtas retinent Machabæi jure Calendas.

C *Tum vero Notkerum, palæſtram martyrii exprimentem eamque ex S. Auguſtino, cujus locum paulo diſtinctius explicatum vellem, invictè probantem:* Apud Antiochiam Syriæ, nativitas ſeptem fratrum Machabæorum cum matre: qui ut beatus Auguſtinus ait; Ante tempora revelata gratiæ, multimoda paſſione probati, fideles ſunt inventi. Quos crudeliſſimus Antichriſti præceſſor Antiochus, de patria eliminatos, gentile ſolum ſacri ſanguinis effuſione fecit invidus atque inſcius conſecrare.

nec minori ſolennitate

15 *Hîc jam demum totam Martyrologorum omnium ſeriem, ſi ita lubet, adjicias: ea ſolum erit hos inter & vetuſtiores diſcrepantia, quod Ado, Romanum parvum & Bedam, ſeu potius Florum ſecutus, ſecundo dumtaxat loco* SS. Machabæos *ſignaverit. Ne quis vero de Bedæ mente dubitet, exſtat illa apud laudatum Acherium eodem tomo expreſſa pag.* 128 *in ejus Martyrologio metrico:*

Machabæi Auguſti celebrantur menſis in ortu.

Jam ſi Græca monumenta conſulas, mira in die cum Latinis conſenſio, eadem autem ubique in ceteris ſententia, quam, ut pluribus ſuperſedeam, ſatis expreſſit Menologium à Sirleto editum, his verbis: Commemoratio ſanctorum Machabæorum Eleazari ac filiorum, qui fuerunt ſub Antiocho filio Seleuci, à quo tota gens Hebræorum perdita & in ſervitutem acta eſt. Exſtat in eorum laudem S. Gregorii Nazianzeni oratio. *Adde more noſtro textum Menologii Baſiliani, quod Græcè habes tomo hoc, Auguſti* 1, *hîc Latinè verſum:* Eleazarus, vir ille digniſſimus, præceptor erat filiorum ſeptem S. Salomonidis, habitans Hieroſolymis. Rege autem Seleuco Hieroſolymam populante, & in ſervitutem abducente genus Hebræorum, etiam hi ſunt apprehenſi, coactique ethnica ſacrificia deguſtare, atque eorum eſu ſeſe polluere. At cum neutiquam obtemperantes, pro patriis legibus decertarent, variis ſubjecti fuerunt ſuppliciis: ac primo quidem Eleazarus cæſus crudeliter & in ignem injectus, oranſque Deo ſpiritum tradidit: deinde filii ſecundùm ordinem ætatis, in medium producti, & equuleis, diſtenſionibus, rotis ac flammis excruciati, pro pietate vitam immolarunt, reipſa comprobantes, ſuperiorem paſſionibus eſſe rationem: mater demum horum Salomonis, ultro in fornacem ingreſſa, ſuis ſeſe filiis per mortem adjunxit. *Aliorum elogiorum vices ſupplebunt quæ ex laudato Nazianzeno & Chryſoſtomo proximè dabimus. Hîc locum habeat verſiculus ex metrico Græco-Moſco:*

Καῦσαν ἐν πρώτῃ ΣΟΛΟΜΩΝΗΝ ἑπτάτε Υἱους
Cum SEPTEM NATIS combuſſit prima SOLOMEN.

in Tabulis Græcis.

16 *Poſtrema hîc, non dignitate ſed ordine ſolenniſſimi cultûs monumenta ſubjungo, templa nimirum, ſed ſola prima ſanctis* Machabæis *exſtructa dicataque; ut eſt illud primum ac præcipuum quod ex S. Auguſtino adduximus, Antiochiæ conditum, ſi non furente adhuc perſecutione, ſaltem ſub ipſis pacificatæ à Conſtantino Eccleſiæ initiis, unde in reliquas Orientis regiones extemplo propagatam fuiſſe Sanctorum celebritatem, abunde docent SS. Nazianzeni & Chryſoſtomi panegyricæ orationes, ut jam alia monumenta taceam, apud Cangium de CPoli fuſius explicata. Porro ex Aſia mox in Africam & Europam penetraſſe ex teſtimoniis minimè dubiis conficitur; certè Romæ, ſive in Exquiliis ſive alio loco baſilicam ipſis conditam, in eaque depoſitas eorum reliquias tradunt, qui de baſilicis Romanis meminerunt cum ipſo Romano Martyrologio. Porro Lugduni in Gallia non minus antiquam fuiſſe ſanctorum Machabæorum eccleſiam, inde certiſſimè conficitur, quod apud Adonem in Martyrologio, S. Juſti, iſtius urbis epiſcopi corpus ex Ægypto* relatum, condigno cultu in baſilica beatorum fratrum Machabæorum & martyrum glorioſiſſimorum, *jam à ſeculi* V *principio*, conditum fuerit: *ut antiquiorem non memorem, quæ Viennæ ipſis ſacra exſtitit, metropolitana ipſa, S. Mauritii nomine ſubinde inſignita. Quid ad argumenti evidentiam ultra deſiderari poſſit, non video.*

D E F

§ III. Paucula de multis SS. Patrum encomia.

Profuſa ſunt PP. elogia,

ENcomia *dum nomino, non id ita velim intelligas, ac ſi animus ſit, orationes illas deſcribere quas primi illi Eccleſiæ doctores longas & elegantes in* SS. Machabæorum *feſtivitate dixerint ad populum; id unum hîc mihi præfixi, ut præcipuas*

A *quas panegyres digito commonſtrem, nonnulla inde decerpturus quæ ſpeciminis loco ſint, animoſque accendant ad cetera in ipſis fontibus requirenda. Invenientur iſtic non elogia ſolum aut panegyricæ laudationes, ſed & graves ſubtileſque diſputationes quibus fortiſſimi Martyres Chriſto & Eccleſiæ vindicantur, cumque ipſis etiam vel primis Chriſtianis martyribus conferuntur. Neque ſenis Eleazari, & ſeptem fratrum ac incomparabilis matris meritiſſima ſolum canuntur præconia, verum & appoſitiſſima præcepta moralia ex ipſorum victoriis deducuntur, quæ omnia huc congerere importunum eſſet, dum locis ſuis in promptu & obvia ſunt. Meditata exequimur. Et primum quidem locum, ut inter encomiaſtas ſi non præcellentior, ſaltem antiquior, mereri videtur laudatus jam non ſemel ſanctus Gregorius Nazianzenus, cujus orationis 22, tomo 1 editionis Billianæ à pag. 397 principium ſatis erit deſcribere. Ita loquitur:*

18 Quid autem Machabæi? (horum enim *Nazianzeni,* nomine diem hunc feſtum agitamus) qui quamvis apud multos non honorentur, quia non poſt Chriſtum decertarunt, digni tamen ſunt qui ab omnibus honore afficiantur, quoniam pro legi-
B bus inſtitutiſque patriis fortem animum præſtiterunt. Qui porro ante Chriſti paſſionem martyrium ſubierunt, quid tandem facturi erant, ſi poſt Chriſtum perſecutionem paſſi fuiſſent, ejuſque mortem noſtræ ſalutis cauſâ ſuſceptam, ad imitandum propoſitam habuiſſent? Nam qui ſine hujuſmodi exemplo tanta virtutis laude floruerunt, an non multo fortiores ſe præbuiſſent, ſi cum exemplo periculum adire ipſis contigiſſet? Ac ſimul myſticus & arcanus hic ſermo eſt, mihi quidem atque omnibus Dei amore præditis admodum probabilis; neminem videlicet eorum, qui ante Chriſti adventum numeros omnes virtutis impleverunt, id citra Chriſti fidem eſſe conſecutum. Quamquam enim Verbum ſuo poſtea tempore libere promulgatum eſt; puris tamen animis etiam ante innotuit: quemadmodum ex multis, qui ante ipſum honoribus affecti ſunt, liquidò perſpici poteſt. Quocirca Machabæi non idcirco contemnendi ſunt, quia ante crucem exſtiterunt; verum quia ad crucis normam vitæ ſuæ rationes exegerunt, idcirco laudandi ac verborum honore celebrandi.

C 19 *Cetera non proſequor tametſi ad finem uſque decurri digniſſima ſint, non laudes ſolum ſanctorum Martyrum, ſed & ipſam hiſtoriam eleganter complexa. Neque his cedit S. Joannes Chryſoſtomus, in ipſa urbe Antiochena, in ipſo certaminis loco, ad ipſos cruentos adhuc cineres tribus bene longis orationibus SS. conſtantiam ac fortitudinem aurea ſua eloquentia magnificè prædicans. En pauca de ſingulis ex tomo 2 noviſſimæ editionis, homilia 1 à pag. 622:* Quam ſpecioſa nobis læta civitas! quam toto anno ſplendidior hæc dies! non ſole clariores, quam more ſolito, radios in terram effundente, ſed ſanctorum Martyrum luce, pluſquam fulgur, totam nobis civitatem irradiante. Sexcentis enim ſolibus ſplendidiores hi ſunt, ac magnis luminaribus clariores. Propter ipſos hodie terra ornatior eſt, quam ipſum cælum. Ne mihi pulverem dicas, ne mihi cinerem cogites, vel oſſa tempore conſumpta: ſed fidei oculos aperi & vide aſſidentem ipſis Dei virtutem, ambientem ipſos Spiritûs gratiam, circumfuſam cæleſtis luminis gloriam. Non tales ex ſolari orbe in terram emittuntur radii, quales ex ſanctis corporibus proſilientes fulgores diaboli oculos excæcant. *Habe modo etiam ſe-*
Chryſoſtomi hom. 1

quentis homiliæ 2 principium:

20 Omnes quidem ut ſanctos martyres una lin- AUCTORE J. B. S.
gua laudemus, fieri nequit; ſed etiamſi ſexcenta nobis ora totidemque linguæ ſuppeterent, parem tamen laudibus orationem non afferremus: idemque mihi accidit, cum ſeptem Martyrum præclara facta contueor, quod avaro cuipiam homini, qui fonti aſſideat auro mananti, in quo ſeptem ſint tubi, ac totum exhaurire conetur, ſed multo immenſoque labore impenſo, majori parte derelicta, recedat. Fontem enim quantumvis exhauſeris, pars major tamen relinquitur. Quid igitur? an quia pro dignitate largiri non poſſumus, conticeſcemus? minimè vero: Martyres enim ſunt, qui dona ſuſcipiunt, & in judicio de ejuſmodi largitione ferendo ſuum Dominum imitantur. Quid igitur ille facit? cum dona quiſpiam affert, non oblatæ rei magnitudinem, ſed alacritatem animi ejus qui obtulerit, attendens, præmium admetitur..... Audacter igitur ad laudandum aggrediamur, & quod heri egimus, id nunc etiam, ſi placet, agamus. Heri ſiquidem in ſolius matris laudes ſermonem totum impendimus: quod à nobis factum eſt, non quod eam
E à filiorum choro avellere ſtuderemus, ſed ut tutiores nobis divitias redderemus; quod utique nunc quoque præſtemus, uno filiorum abducto, de eo pauca dicamus: verendum eſt enim ne ſeptem Martyrum laudes, ceu ſeptem flumina confertim confluentia ſermonem nobis inundent & obruant. *Item & homilia 3.*

21 Cum & martyribus debitam operum com- *atque item hom. 3.*
mendationem, & redactam in anguſtias multitudinem video, me piget. Quocirca, ſi ita videtur, doctrinam in præſentia differamus, imitari vero martyrum fortitudinem ſtudeamus. Primus ergo nobis Eleazarus ſenior in medium prodeat, initium certaminum, martyrii fundamentum, ſtudiorum janua, fortitudinis princeps, tolerantiæ præcurſor; illa canities juveneſcens, Teſtamenti veteris protomartyr, Apoſtolorum principis Petri imago. Defecit & blandiens & virgis cædens adverſarius, nec tamen declamare deſtitit, qui ſuppliciis divexabatur. Stabat ſenior præ nimia tremens ſenectute; ſedebat minas ac cædem anhelans tyrannus: & qui tremebat, vegetus abiit; qui florenti ætate laſciviebat, victus abſceſſit. Stabat canities excruciata; judicium exerce- F
bat cum auctoritate juventus efferata, & victoriam canities reportabat. O novum genus victoriæ! totum ſimul exercitum, ſagittas arcu mittentem, ſenex unus vulneratus in fugam convertit. Non patitur me ad juvenum fortitudinem gradum facere certaminum Senis miraculum; ſed tamen neceſſe eſt, ut ad eos vim afferentes iſti, pergamus: nam & illi præclaros de tyranno triumphos egerunt. Non enim debuit juventus minus intrepida quam canities apparere. Septem igitur deinde juvenes cum ſtrenuè dimicaſſent, coronati ſunt *&c.*

22 *Hæc multorum inſtar: ceteros PP. Græcos vide apud interpretes Serarium & alios: quibus addi poteſt longa Patrum Latinorum ſeries; at nobis hîc ſufficient SS. Cyprianus, Ambroſius & Auguſtinus. Audi primum lib. 4 ep. 6, pag. 405 apud laudatum Serarium:* Quid in Machabæis beatorum martyrum gravia tormenta & multiformes ſeptem fratrum pœnæ, & confortans liberos ſuos mater in pœnis & moriens ipſa quoque cum liberis? Nonne magnæ virtutis & fidei documenta teſtantur, & nos ad martyrii triumphum ſuis paſſionibus adhortantur? *Et libro* *Tum Cypriani,*

AUCTORE J. B. S. *de exhortatione martyrii cap.* 9 : Quæ verò ediderunt confessionum præconia ; quam præclara, quam magna documenta fidei præbuerunt ? Rex Antiochus infestus, imo in Antiocho Antichristus expressus, ora Martyrum glorioſâ & ſpiritu confeſſionis invicta, contagio ſuillæ carnis maculare quærebat ; & cum flagellis graviter verberasset, ac nihil promovere potuisset, sartagines jussit igniri : quibus ignitis & accensis, cum qui primus locutus fuerat, & magis regem virtutis & fidei constantiâ provocaverat, admoveri præcepit & frigi, productâ & exsectâ prius linguâ, quæ confessa Deum fuerat, quod martyri glorioſius contigit : lingua enim confeſſa nomen Domini, prior ad Deum debuit ipſa proficiſci. Poſt in ſecundo, excogitatis arctioribus pœnis *&c.*

Ambroſii, 23 *S. Ambroſii verba ſunt apud Serarium pag.* 407, *ex lib.* 1 *Officiorum cap.* 41 : Quid autem de martyrum dicam paſſionibus ? Et ne longius evagemur ; non minorem de ſuperbo rege Antiocho Machabæi pueri revexerunt triumphum, quam parentes proprii : ſiquidem illi armati, iſti ſine armis vicerunt. Stetit invicta ſeptem puerorum cohors regiis cincta legionibus ; defecerunt ſupplicia, ceſſerunt tortores ; non defecerunt Martyres. Alius corio capitis exutus, ſpeciem mutaverat, virtutem auxerat : alius juſſus linguam amputandam promere, reſpondit : Non ſolos Dominus audit loquentes, qui audiebat Moyſen tacentem. Plus audit tacitas cogitationes ſuorum, quam voces omnium. Linguæ flagellum times ; flagellum ſanguinis non times ? Habet & ſanguis vocem ſuam, qua clamat ad Deum, ſicut clamavit in Abel. *Sequitur ex lib.* 11 *ep.* 7. Haud degener Abrahamidarum & Machabæorum concertatus puerorum, quorum alii ſuper flammas canebant, alii cum exurerentur, non rogabant ut parceretur, ſed invehebantur, ut amplius perſecutor inflammaretur. *Tum ex lib.* 11 *de Jacob & vita beata cap.* 11 : Poſt ipſum ſtatuti ſunt pueri ſeptem cum matre. Inſultare licet tyranno, qui dum callidè à ſene incipiendum putat, magiſtrum eligit, quo diſcipulos faceret fortiores, quorum velut puerilem ætatem præmiis provocabat ad culpam, arguebat terroribus ad formidinem. At illi non degeneres *&c.*

C *Auguſtini,* 24 *Ad S. Auguſtinum accedimus, quo nemo frequentius pro* SS. Machabæis *certavit, nemo uberius eorum laudes proſecutus eſt. En capita brevia ex ſermone* 300, *tomo* 5 *editionis Benedictinæ à col.* 850. *Sic incipit :* Iſtum diem nobis ſolennem gloria Machabæorum fecit : quorum mirabiles paſſiones cum legerentur, non ſolum audivimus, ſed etiam vidimus & ſpectavimus. Olim iſta geſta ſunt ante Incarnationem, ante Paſſionem Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. In primo populo illo exſtiterunt, in quo prophetæ exſtiterunt, qui hæc præſentia prædixerunt. *Pergit oſtendere re ipſa Chriſtianos, etſi non appellatione, fuiſſe. Deinde num.* 6 : Machabæi ergo martyres Chriſti ſunt. Ideo non incongruè neque importunè, imo convenientiſſimè dies eorum & ſolennitas eorum à Chriſtianis potius celebratur. Quid tale Judæi celebrare noverunt ? SS. Machabæorum baſilica eſſe in Antiochia prædicatur : in illa ſcilicet civitate, quæ regis ipſius perſecutoris nomine vocatur. Antiochum quippe regem perſecutorem impium pertulerunt, & memoria martyrii eorum in Antiochia celebratur, ut ſimul ſonet & nomen perſecutoris, & memoria coronatoris. Hæc baſilica à Chriſtianis tenetur, à Chriſtianis ædificata eſt.

25 *Sermone* 301 : Magnum ſpectaculum, *inquit*, poſitum eſt ante oculos fidei noſtræ. Audivimus, corde vidimus optantem matrem ante ſe finire iſtam vitam filios ſuos ; longè contrariis votis conſuetudini humanæ. Omnes enim homines filios ſuos ex hac vita migrando præcedere volunt, non ſequi : illa autem optavit poſterior mori. Non enim amittebat filios, ſed præmittebat ; nec intuebatur quam vitam finirent, ſed quam inchoarent. Deſinebant enim vivere, ubi quandoque fuerant morituri ; & incipiebant vivere, ſine fine victuri. Parum eſt, fuiſſe ſpectatricem, mirati ſumus potius hortatricem. Fœcundior virtutibus quam fœtibus ; videns certantes, in quibus omnibus ipſa certabat, & in omnibus vincentibus ipſa vincebat. Una mulier ; una mater, quomodo nobis ante oculos poſuit unam matrem ſanctam Eccleſiam, ubique exhortantem filios ſuos pro illius nomine mori, de quo eos concepit & peperit ? Sic ſanguine martyrum impletus orbis, præjactatis ſeminibus ſeges Eccleſiæ pullulavit. D *à quibus pauca.* E

26 *Hæc delibaſſe ſatis, opinor, & abunde eſt ; habes fontes etiam apud Surium qui te exſatient : redi de cetero ad laudatum locis jam citatis Serarium, plurima alia ſuggerentem ex ſanctis Gaudentio, Leone PP. I, Maximo Taurinenſi, Proſpero, Iſidoro, Bernardo, atque item ex Victorino Afro, Alcimo Avito, Prudentio, Venantio Fortunato, præter citatos alios, ex quibus plura deſcribere opus non eſt. Inſigne poëma Victorini Afri, cujus breve iſtic fragmentum exhibetur, exſtat integrum in Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis tomo* 4 *à col.* 383 : *neque opus cenſemus, Hildeberti & Marbodi metrica SS. Machabæorum elogia adducere. Hic reliquum eſt ut de Sanctorum noſtrorum reliquiis eorumque Actis ea prælibemus, quæ licet rem non exhauriant, ſufficientem ſaltem notitiam ſubminiſtrent.* *Indicantur ceteri.*

§ IV. Reliquiæ & Acta.

Quænam Romam delatæ, F

QUis, *quo anno, imo quo ſeculo Antiochia ſacra* SS. Machabæorum *corpora à ſepulcris ſuis levaverit, memoriæ proditum non eſt : neque adeo conſtare certo poteſt, quandonam Romam tranſlata fuerint, aut ex toto aut ſaltem ex majori parte, ubi à tot retro ſeculis depoſita fuiſſe ex citatis ſupra S. Leonis verbis ſatis indubitatum videtur : nec minus certum, eaſdem hactenus reliquias ſumma ibidem in veneratione haberi, non ſolum in celebri eccleſia dicta S. Petri ad vincula, ſeu in monte, nempe Eſquilino ; verum etiam, teſte Piazza, variis locis aliis, ut in baſilicis Lateranenſi, S. Mariæ majoris atque alibi, in quibus quid aut quantum ſuperſit, quid in Galliam Pariſios uſque aut alò tranſlatum fuerit, nemo eſt qui ſatis explicare, nedum determinare auſit, præſertim cum alia prorſus ſit apud Colonienſes traditio, ubi & corpora & capita honorari perhibentur, quemadmodum narrat Gelenius ſyntagmate* 52, *quem mirum eſt indicare neglexiſſe, quæ partes in Hiſpaniam ſint deportatæ, ubi eas ex lipſanologio Scorialenſi deſcripſit noſter Pinius, dum ibi commoraretur anno* 1722. *Ceterum hiſtoriam Colonienſem brevius & nitidius à Serario pag.* 406 *deſcriptam, hìc referre placuit, à Sauſſayo poſtmodum fuſius illuſtrandam.*

quæ & quamodo

28 *Præmiſſis Martyrologii Romani verbis de jam dicta tranſlatione, ſic pergit :* Sed Coloniæ Agrippinæ virginum cœnobium eſt & eccleſia quæ olim

A Olim B. Magdalenæ, nunc ab annis jam cccc Machabæorum dicitur : in cujus altari ſummo capſa deaurata & in ea ſeptem iſtorum Machabæorum & matris capita viſuntur, quæ quidem ejus loci liber (ab Helia illo Mercæo, qui anno Domini MDIV templum illud ea forma & venuſtate, qua hodie ſtat, reſtituit ; cuique correctum à ſe Joſephi de Machabæis libellum Eraſmus dedicavit; è Patribus & annalibus variis concinnatus) refert, Antiochia primùm tranſlata Conſtantinopolim, deinde ab Euſtorgio Mediolanenſi epiſcopo Mediolanum, hinc vero ab archiepiſcopo Colonienſi Reginoldo Coloniam, cum ſcilicet anno MCLX Mediolanum iterum obſediſſet Fridericus imperator. Et narrat eadem pluribus F. Merſſæus Cratepolius in Archiepiſcoporum Colonienſium annalibus fol. 9 & ſequentibus, iterumque fol. 63. *In componendis autem temporibus non ſatis convenienter loqui videtur Cratepolius, dum priori loco ordinem tranſlationis* SS. Machabæorum *aliter explicat, quam ſecundo, cui utrobique diſtinctius dicendum fuerat, trium Magorum æquè ac Sanctorum hodiernorum, ab epiſcopo Reinoldo* corpora
B ex Italia Coloniam tranſlata *fuiſſe.*

29 *Audiamus porro jam ex Serario reliqua,* Coloniam, *ubi Eraſmi voces refert ad ſupradictum Heliam Mercæum, occaſione pretioſiſſimi iſtius* SS. Machabæorum *theſauri apud Sanctimoniales iſtas tam illuſtri tunc loco depoſiti. Ita virum compellat :* Equidem iſti collegio, multis aliis quoque nominibus celebri, tamen hoc præcipuè gratulor, quod illi tam inſigni theſauro locupletari contigit. Quin magis univerſæ Coloniæ Agrippinæ magnopere cenſeo gratulandum, urbi tot modis felici: verum haud alio titulo feliciori, quam quod una tam multa, tamque eximia pietatis pignora gremio ſuo complectitur : felicior etiam futura, ſi quorum ſervat reliquias, eorum virtutes exprimat ; & quorum poſſidet corpora, ab horum moribus non ſit aliena. Nimirum, ſi trium Regum pietatem, ſinceritate religionis imitetur : ſi undecim millium Virginum martyrio dignam puritatem, vitæ ſobrietate æmuletur : ſi fortiſſimos adoleſcentes Machabæos, & invicti pectoris viraginem, animi infracti conſtantia referat. *Atque hæc quidem Eraſmi rectiſſima & ſanctiſſima monita, à quibus utinam prior ipſe non deflexiſſet.*

C 30 *Quod vero ad hic memoratam tranſlationis* non eſt facile decernere : *hiſtoriam attinet ; candidè nos fateri neceſſe eſt ; nec Cratepolii, nec Serarii, nec aliorum auctoritatem ſatis evincere, ſacra iſtic Machabæorum corpora & capita omnia ſic depoſita eſſe, ut inde de Romanarum aliarumque per Eccleſiam reliquiarum identitate dubitandum ſit. Equidem ſolito me clypeo tucor, relictiſque in pia, plena ac pacifica poſſeſſione partibus omnibus contendentibus, poſtremo hic loco orationem hiſtoricam ſubjiciam, quam ſolita ſua gravitate concinnavit Sauſſayus, eamque Martyrologio ſuo Gallicano inſeruit, hiſce omnino verbis :* Ipſo die, natalis ſanctorum ſeptem fratrum Machabæorum, qui Antiochiæ cum matre ſua Salomone, pro Legis Dei tutela decertantes, ab Antiocho Epiphane rege duriſſimis cruciamentis affecti, præclara fidei conſtantia, illuſtrem triumphum peregerunt. Hos Patres, cum Græci tum Latini egregiis laudibus celebrarunt. Quin & S. Paulus Apoſtolus eo in cultu habuit, ut Viennæ Allobrogum, ubi Creſcentem primum conſtituit antiſtitem, primam ædem ſacram ædificans, ipſorum in honorem dedicaverit, quæ etiamnum cernitur in clauſtro principis eccleſiæ Viennenſis. Unde orta Sancto-

rum horum pugilum, quæ etiamnum ibidem viget, veneratio, hodierna feſtivitate apud incolas plurimùm conſpicua & inſignis. AUCTORE J. B. S.

31 Exſtat etiam Coloniæ Agrippinæ cœnobitica virginum Benedictinarum eccleſia, ſub ſanctorum iſtorum Martyrum nuncupatione ; in quâ eorum corpora ſeu ſacer illorum cinis religiosè obſervantur. Capita verò adhuc ſolida conſervantur, atque devotæ plebi hodie exhibentur piè percolenda. Sic autem ibi tranſlata ſuſceptaque feruntur. Nimirum cum Antiochiæ, ubi paſſi ſunt illi divini Agoniſtæ, diu ſacra ipſorum pignora ſervata fuiſſent, beata Helena Conſtantini mater, quando Palæſtinam pio affectu luſtravit, illa inde ſecum Conſtantinopolim advexit, quæ & Juſtinianus poſtmodum in ſanctæ Sophiæ magnificentiſſima baſilica à ſe excitata, conciliandi iiſdem amplioris cauſa honoris collocavit, cum trium Magorum, qui Chriſtum in cunabulis adoraverunt, pretioſis exuviis. Conſtiterunt illic uſque ad Emanuelis imperatoris tempora. A quo tum Mediolanenſibus conceſſa, in ea capella condita fuerunt, quæ ſancti poſtea Euſtorgii nuncupationem tulit, eximiamque in amplitudinem ob illorum cultum, Magorumque trium ſanctorum memoriam, quorum lipſana illuc etiam tranſlata fuerant, excrevit. multo minus tempora E

32 Ceterum Mediolano deinde à Friderico imperatore everſo, flagitante Reinoldo, ejus cancellario Colonienſi archipræſule ; tam ipſorum Machabæorum, quam trium Magorum corpora, unà cum Sanctorum duorum Mediolani tutelarium, Felicis & Naboris ſacris cadaveribus, Coloniam Agrippinam devecta ad Magdalenæum cœnobium, ſitum in Urſulano agro, condigno honore repoſita ſunt, ubi etiamnum, indita jam ſacræ ædi Machabæorum invocatione, religioſiſſimè aſſervantur, publicéque hodie promuntur debita veneratione celebranda. *Non poteſ nitidius neque elegantius. Verum qua tolerabili chronologia temporibus ſuis hæc ſe aptè diviſiſſe putarit Sauſſayus, qua porro ratione hæc componi poſſint cum traditione Colonienſium, quæro, qui nos doceat. S. Euſtorgius corpora abſtulerit (ſive is primus ſive ſecundus ſit ;) Juſtinianus autem, utroque poſterior, eadem in S. Sophiæ collocarit ; Manuel ſeculo demum* XII *eadem primùm conceſſerit, unde accreverit S. Euſtorgii apud Mediolanenſes cultus. Aſyſtata omnia, quibus conciliandis fruſtra pridem inſudarunt viri eruditiſſimi : nos de poſſeſſione jam convenimus, ut cramben ultra recoquere nec vacet nec lubeat.* aptè conciliare. F

33 *Nequid tamen intactum relinquatur, en* Par le matre concertatio. *de ſanctiſſimæ* Machabæorum *matris reliquiis breve ſeorſim ſpicilegium. Caſu incidi in Cornelii Bruni, pictoris Batavi Itinerarium orientale, Gallicè verſum & editum anno* 1700, *in quo dum pag.* 43 *eccleſiam S. Nicolai patriarchalem Græcam Conſtantinopoli deſcribit, memorat ſepulcra tria ſeu totidem ferreas arcas, in quarum una aſſervari volunt oſſa matris ſeptem noſtrorum* Machabæorum *martyrum, quam ipſi* Maccabæam *appellant. Ita ibi, Græca traditione, quam certò non admittent Monteſalconii in Italia, apud Ughellum tomo* I, *col.* 1059 *ubi ſub* S. Felicitatis *nomine colitur eadem mater* IX *Kal. Decembris, ibidemque* ſacratiſſimum ejus corpus collocatum *dicitur, cum ſancta ibidem Margarita virgine, plurimis clarum miraculis ; ut inde religioſus ejuſdem illuſtriſſimæ matris cultus & ſub eodem* S. Felicitatis *nomine Florentiam uſque propagatus fuerit, ad vetuſtam iſtic eccleſiam, quam ſub tali ap-*

AUCTORE J. B. S.

pellatione, ad SS. Machabæorum matrem reſtricta, & parochialem & monaſticam eſſe, Papebrochium olim per litteras docuit R. D. Benvenutus, Prior ejuſdem eccleſiæ, in qua & Officio & Miſſa feſtivitas ejus annuè celebratur hac die 1 Auguſti. Satis de reliquiis: jam tempus eſt ut & de Actis noſtris pauncula moneamus.

Acta ſunt verbum Dei.

34 *Et quidem quod poſtremò notandum hîc ſupereſt, eo titulo, reliqua omnia quæ in hoc opere quantumvis vaſto continentur, longiſſimè antecellunt, quod Dei ipſius calamo, atque adeo falli neſcio ſcripta ſint; neque enim Joſephi De rationis imperio, meram nimirum verboſam nec ſatis fidelem ſacri ipſius textus paraphraſim huc lubet adducere, neque Mss. quæ penes nos ſunt & Græca & Latina ex eodem Joſephi opere contracta, ſed purum ipſum ex ſacris Bibliis Dei verbum; hiſtoricam ſeriem, quam in laudatis toties Machabæorum libris disjunctam eſſe norunt eruditi, ſic diſponendo combinandoque, ut tota immaniſſimæ iſtius Judaicæ perſecutionis ſeries ex libro 1 Machabæorum cap. 1, cum fine capitis 5 & principio capitis 6 libri 2 connectatur, ſicque primo noſtro capite referantur omnia quæ in populum Dei univerſum crudeliſſimè juxta atque impiiſſimè geſſit furiis quodammodo agitatus Antiochus; tum vero ex libri ſecundi capitibus 6 & 7 ipſa cruentiſſimi martyrii glorioſa imago, tam eleganter & nervosè expreſſa; ut nulla quantumvis adornata & expolita paraphraſis ad eam conferri poſſit. Si quid fortaſſe hinc inde non æquè perſpicuum occurrat, ad manum ſunt interpretes quos conſulere obvium eſt.*

B

ACTA

Ex ipſis ſacris Litteris.

CAPUT I.

Martyrii occaſio ex immani Antiochi Epiphanis Judæorum perſecutione, ex Machab. lib. 1, cap. 1 à ℣ 21, conjuncto cum lib. 2 cap. 5 à ℣ 11 ad finem, & ejuſdem libri cap. 6, uſque ad ℣ 17.

C

21. ET convertit Antiochus, poſtquam percuſſit Ægyptum, in centeſimo & quadrageſimo tertio anno: & aſcendit ad Iſraël.

22. Et aſcendit Jeroſolymam in multitudine gravi.

23. Et intravit in ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & univerſa vaſa ejus, & menſam propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & comminuit omnia.

24. Et accepit argentum, & aurum, & vaſa concupiſcibilia, & accepit theſauros occultos, quos invenit: & ſublatis omnibus, abiit in terram ſuam.

25. Et fecit cædem hominum & locutus eſt in ſuperbia magna. D

26. Et factus eſt planctus magnus in Iſraël, & in omni loco eorum.

27. Et ingemuerunt principes, & ſeniores: virgines, & juvenes infirmati ſunt: & ſpecioſitas mulierum immutata eſt.

28. Omnis maritus ſumpſit lamentum: & quæ ſedebant in toro maritali, lugebant:

29. Et commota eſt terra ſuper habitantes in ea, & univerſa domus Jacob induit confuſionem.

30. Et poſt duos annos dierum, miſit rex principem tributorum in civitates Juda, & venit Jeruſalem cum turba magna.

31. Et locutus eſt ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32. Et irruit ſuper civitatem repentè, & percuſſit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Iſraël.

33. Et accepit ſpolia civitatis: & ſuccendit eam igni, & deſtruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34. Et captivas duxerunt mulieres: & natos & pecora poſſederunt. E

35. Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta eſt illis in arcem:

36. Et poſuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & convaluerunt in ea, & poſuerunt arma, & eſcas, & congregaverunt ſpolia Jeruſalem.

37. Et repoſuerunt illic: & facti ſunt in laqueum magnum.

38. Et factum eſt hoc ad inſidias ſanctificationi, & in diabolum malum in Iſrael:

39. Et effuderunt ſanguinem innocentem per circuitum ſanctificationis, & contaminaverunt ſanctificationem.

40. Et fugerunt habitatores Jeruſalem propter eos, & facta eſt habitatio exterorum, & facta eſt extera ſemini ſuo, & nati ejus reliquerunt eam.

41. Sanctificatio ejus deſolata eſt ſicut ſolitudo, dies feſti ejus converſi ſunt in luctum; ſabbata ejus in opprobrium; honores ejus in nihilum.

42. Secundum gloriam ejus multiplicata eſt ignominia ejus: & ſublimitas ejus converſa eſt in luctum. F

43. Et ſcripſit rex Antiochus omni regno ſuo: ut eſſet omnis populus unus: & relinqueret unuſquiſque legem ſuam.

44. Et conſenſerunt omnes gentes ſecundum verbum regis Antiochi:

45. Et multi ex Iſraël conſenſerunt ſervituti ejus, & ſacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt ſabbatum.

46. Et miſit rex libros per manus nuntiorum in Jeruſalem, & in omnes civitates Juda, ut ſequerentur leges gentium terræ.

47. Et prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in templo Dei:

44. Et prohiberent celebrari ſabbatum, & dies ſolennes:

49. Et juſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſraël:

50. Et juſſit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia.

51. Et relinquere filios ſuos incircumciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviſcerentur legem,

&

A & immutarent omnes Juſtificationes Dei.

52. Et quicumque non feciſſent ſecundum verbum regis Antiochi, morerentur.

53. Secundum omnia verba hæc ſcripſit omni regno ſuo: & præpoſuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54. Et juſſerunt civitatibus Juda ſacrificare.

55. Et congregati ſunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala ſuper terram:

56. Et effugaverunt populum Iſraël in abditis, & in abſconditis fugitivorum locis.

57. Die quinta decima menſis Caſleu: quinto, & quadrageſimo & centeſimo anno, ædificavit rex Antiochus abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei, & per univerſas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

58. Et ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant:

59. Et libros legis Dei combuſſerunt igni, ſcindentes eos:

60. Et apud quemcumque inveniebantur libri
B Teſtamenti Domini, & quicumque obſervabat legem Domini, ſecundum edictum regis trucidabant eum.

61. In virtute ſua faciebant hæc populo Iſraël, qui inveniebatur in omni menſe & menſe in civitatibus.

62. Et quinta & vigeſima die menſis ſacrificabant ſuper aram, quæ erat contra altare.

63. Et mulieres, quæ circumcidebant filios ſuos, trucidabantur, ſecundum juſſum regis Antiochi.

64 Et ſuſpendebant pueros à cervicibus per univerſas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65. Et multi de populo Iſraël definierunt apud ſe, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis.

66. Et noluerunt infringere legem Dei ſanctam, & trucidati ſunt:

67. Et facta eſt ira magna ſuper populum valde,

Machab. lib. 2 cap. 5.

11. His itaque geſtis ſuſpicatus eſt rex ſocietatem deſerturos Judæos: & ob hoc profectus
C ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit;

12. Juſſit autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare.

13. Fiebant ergo cædes juvenum ac ſeniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque, & parvulorum neces.

14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati.

15. Sed nec iſta ſufficiunt: auſus eſt etiam intrare templum universâ terrâ ſanctius, Menelao ductore, qui legum, & patriæ fuit proditor.

16. Et ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa, quæ ab aliis regibus, & civitatibus erant poſita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat.

17. Ita alienatus mente Antiochus, non conſiderabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum deſpectio:

18. Alioquin niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe involutos, ſicut Heliodorus, qui miſſus eſt à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, D
etiam hic ſtatim adveniens flagellatus, & repulſus utique fuiſſet ab audaciâ.

19. Verum non propter locum, gentem: ſed propter gentem, locum Deus elegit.

20. Ideoque & ipſe locus particeps factus eſt populi malorum: poſtea autem fiet ſocius bonorum: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Domini reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur.

21. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt, exiſtimans ſe præ ſuperbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum, propter mentis elationem.

22. Reliquit autem, & præpoſitos ad affligendam gentem: Jeroſolymis quidem Philippum, genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo, à quo conſtitutus eſt.

23. In Garizim autem Andronicum, & Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant civibus.

24. Cumque appoſitus eſſet contra Judæos, E
miſit odioſum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac juvenes vendere.

25. Qui cum veniſſet Jeroſolymam, pacem fimulans, quievit uſque ad diem ſanctum ſabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere ſuis præcepit.

26. Omneſque qui ad ſpectaculum proceſſerant, trucidavit: & civitatem cum armatis diſcurrens, ingentem multitudinem peremit.

27. Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, ſeceſſerat in deſertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat: & fœni cibo veſcentes, demorabantur, ne participes eſſent coinquinationis.

Ejuſdem libri cap. 6.

1. Sed non poſt multum temporis, miſit rex ſenem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut ſe transferrent à patriis & Dei legibus:

2. Contaminare etiam quod in Jeroſolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: F
& in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hoſpitalis.

3. Peſſima autem & univerſis gravis erat malorum incurſio.

4. Nam templum luxuria & comeſſationibus gentium erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus; ſacratiſque ædibus mulieres ſe ultrò ingerebant, intro ferentes ea, quæ non licebat.

5. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6. Neque autem ſabbata cuſtodiebantur, neque dies ſolennes patrii ſervabantur, nec ſimpliciter Judæum ſe eſſe quiſquam confitebatur.

7. Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die natalis regis ad ſacrificia, & cum Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hederâ coronati Libero circuire.

8. Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates, ſuggerentibus Ptolemæis, ut pari modo, & ipſi adverſus Judæos agerent, ut ſacrificarent.

9. Eos autem, qui nollent tranſire ad inſtituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miſeriam.

A seriam.

10. Duæ enim mulieres delatæ sunt, natos suos circumcidisse, quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publicè per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11. Alii vero, ad proximas coëuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur, propter religionem, & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12. Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus; sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14. Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat.

B 15. Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet;

16. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens vero in adversis, populum suum non derelinquit.

17. Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

CAPUT II.

Ipsius martyrii historia ex Lib. 2 cap. 6 à ℣ 18 ad finem, & toto cap. 7.

18. IGitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille glorioſissimam mortem, magis quam odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium:

20. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

C 21. Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò, rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus;

22. Ut hoc facto, à morte liberaretur, & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23. At ille cogitare cœpit ætatis, ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundum sanctæ, & à Deo conditæ legis constituta, respondit cito dicens; præmitti se velle in infernum.

24. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum, transisse ad vitam alienigenarum:

25. Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus, decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26. Nam, etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar: Sed manum Omnipotentis nec D vivus, nec defunctus effugiam.

27. Quamobrem fortiter vitâ excedendo, senectute quidem dignus apparebo;

28. Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29. Hi autem, qui eum ducebant, & paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30. Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero, propter timorem tuum libenter hæc patior.

31. Et iste quidem hoc modo vitâ decessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens. E

Cap. 7.

1. Contigit autem, & septem fratres unà cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & taureis cruciatos.

2. Unus autem ex illis qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis, quam patrias Dei leges prævaricari.

3. Iratus itaque rex, jussit sartagines, & ollas æneas succendi: quibus statim succensis;

4. Jussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus, & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus, & matre inspicientibus.

5. Et cum jam per omnia inutilis factus esset, jussit ignem admoveri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, ceteri unà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter.

6. Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur. F

7. Mortuo itaque illo primo, hoc modo sequentem deducebant ad illudendum, & cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8. At ille, respondens patria voce dixit; Non faciam: Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit.

9. Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem, scelestissime, in præsenti vita nos perdis: sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectionem suscitabit.

10. Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus, cito protulit, & manus constanter extendit.

11. Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero.

12. Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihilum duceret cruciatus.

13. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14. Et,

A 14. Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Potius est, ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15. Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16. Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis; noli autem putare, genus nostrum à Deo esse derelictum.

17. Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18. Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoriâ digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono
B animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21. Singulos illorum hortabatur voce patriâ fortiter, repleta sapientiâ: & femineæ cogitationi masculinum animum inferens,

22. Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi.

23. Sed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet, & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus.

24. Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior supereresset, non solum verbis hortabatur, sed cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25. Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei, ut adolescenti fieret in salutem.

26. Cum autem multis eam verbis esset hor-
C tatus, promisit suasuram se filio suo.

27. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28. Peto, nate, ut aspicias ad cælum, & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus.

29. Ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30. Cum hæc illa adhuc diceret, ait adole-
D scens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31. Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32. Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33. Et si nobis propter increpationem, & correptionem; Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34. Tu autem, ô sceleste, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.

35. Nondum omnipotentis Dei, & omnia inspicientis judicium effugisti.

36. Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt; tu verò judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exsolves.

37. Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus, invocans Deum, maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri, E
quod ipse est Deus solus.

38. In me verò & in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39. Tunc rex accensus irâ, in hunc super omnes crudelius desævit, indignè ferens se derisum.

40. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41. Novissimè autem post filios, & mater consumpta est.

42. Igitur de sacrificiis & de nimiis crudelitatibus, satis dictum est.

Monitum.

ERunt fortasse qui de tam inclytis Sanctis plura à nobis exspectaverint, non ea solum quæ ex Josepho dari poterant, verum & ex Christianis illustribusque scriptoribus, Hildeberto nempe venerabili Turonensi archiepiscopo, tum ex Marbodo episcopo Redonensi, quorum poëmata de hoc argumento pridem nota sunt, ac recentius de novo recensita editaque ab Antonio Beaugendre Ordinis S. Benedicti Congr. S. Mauri anno 1708, F
quibus & forte istiusmodi alia adjungi possent. Fatebor ingenuè, non displicuisse mihi primùm laudata jam poëmata, quæ proinde describenda typisque paranda curaveram: at re postmodùm maturius expensâ, in versibus illis, seculum suum plus nimio redolentibus, nihil reperi, ex quo pretium commentario nostro, multo minus sacris ipsis Actis possit accedere; ut adeo carminibus illis opus nostrum, mole sua satis grande, augere supervacaneum judicaverim. Videantur ipsa tomo jam citato: nihil à nobis neglectum est, quod ad veram Sanctorum gloriam pertinere, meritò quis existimare possit.

A D

S. PETRI AD VINCULA

ROMÆ.

J. B. S.

Ex Martyrologiis.

Olim Martyrologia hîc appello, inter quæ Romanum hoc die annuntiat; Romæ in Esquiliis, dedicatio S. Petri ad Vincula, *ubi de ea pluribus eruditè disputat Baronius, ut hîc tota res ab ovo explicanda esset, nisi, more apud nos pridem recepto, festivitates Sanctorum qualescumque ad proprios natales reducendi, nos dudum præveniisset Papebrochius ad* XXIX *Junii in Analectis de SS. Petro & Paulo tomo* V *à pag.* 449 *ad* 452, *totam materiam exhauriens, tum de templi structore & dedicatione, tum de allatis eò ab Eudoxia vinculis, usque adeo ut vel ipsam Hieronymianam annuntiationem adferat num.* 113; *quæ hîc verbis ibi traditur*: Romæ, dedicatio primæ ecclesiæ, à beato Petro constructæ & consecratæ, & absolutio ejus à vinculis. *Citata ibidem etiam Florentinii dissertatio, ut hîc soli superstint Martyrologi, quorum præcipuos retulimus in Observatione ad Usuardum, ubi hujus propè phrasi usos cum Beda à nostris edito diximus*, Romæ ad sanctum Petrum ad Vincula. *Relatum præterea Wandelberti elogium metricum. De Rabani & Notkeri paulo longiori expositione ad* XXIX *Junii etiam dictum est. Ne hîc igitur cramben recoquam, eruditos lectores, atque harum rerum curiosos, ad locum citatum remitto.*

B E

DE SS. VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS

FIDE, SPE ET CHARITATE, ATQUE ITEM SOPHIA SEU SAPIENTIA EARUM MATRE

ROMÆ.

J. B. S.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Præfatiuncula.

C F

Soli cultus indubitatus est.

IN eo numero sunt Sanctæ hîc in titulo propositæ, quantumvis illustres, ut prater martyrium, receptissimumque adeo in Ecclesia cultum, de ipsis nihil quidquam, in tam variis earum Legendis traditum sit, quod attentum eruditumque lectorem non remoretur; etiam ipsa nomina, quæ rarissimo, mihique saltem non noto exemplo, apud Latinos Latinè, apud Græcos Græcè enuntiantur, ut appellativa potius quam propria dicenda videantur, accepta videlicet à glorioso certamine, quo pro Christi fide, tanta spe & charitate præditæ, duce sapientia, martyrii palmam sunt consecutæ; utpote quas Romæ, in ipsa martyrii palæstra, certiùs aliis nominibus cognitas fuisse, non existimemus. Porro an Roma ea fuerit (quod nobis verosimilius est) an Nicomedia, non est adeo indubitatum. Nec magis explorata sunt genus ipsarum & patria: nam quidquid earum encomiastæ Joannes presbyter Mediolanensis, Metaphrastes & alii tam confidenter designarint, non videmus adjuncta hæc solidius comprobari, quam cetera ad eas spectantia; usque adeo ut Græci inter se dissideant de Sanctarum ætate, aliis Hadriani, aliis Diocletiani tempora appellantibus. De sacris eorum poribus autem quid sentiendum, quid porro de Actis ipsis, ut ut diversimodè tortis, ex infra dicendis intelliges: hîc à minus dubiis exordimur.

§ I. Sanctarum cultus apud Græcos æquè ac Latinos, sed diversis diebus ac modis.

ab Usuardo Romæ,

DE sanctis hisce Virginibus & Martyribus, atque earum matre Sapientiâ *seu* Sophia, *egimus in observatione ad Usuardum hoc ipso die, ubi, relato ejus textu*; Item Romæ, passio sanctarum virginum Spei, Fidei & Charitatis, & matris earum Sapientiæ, quæ sub Adriano principe martyrii coronam adeptæ sunt, *in Variantibus ostendimus præpostéram codicum annuntiationem, quod contra receptum ordinem* Spes *præponatur* Fidei; *tum verò frustrà quæsivimus, unde sorores illæ virgines cum matre vidua Usuardo innotescere potuerint, quæ nempe omnibus antiquioribus ecclesiasticis Tabulis prorsus sunt incognitæ. Notavimus istic etiam inter auctaria Usuardina ad* XXIII *Junii, nominibus Græcis insigniri*

ex

A *ex Notkero, cujus verba hic referre juverit :* In Nicomedia, passio sanctarum virginum Pistis, Elpis, Agapis, quæ Latinè Fides, Spes, Charitas dicuntur, & matris earum Sophiæ, quæ Sapientia interpretatur, & aliarum multarum. *Atque hi duo Usuardus & Notkerus inter Martyrologos classicos primi & soli sunt, qui sub finem sæculi* IX *de hisce Martyribus meminerint, & quidem modo tam diverso, ut credibile non sit, eorum annuntiationes ex eodem fonte promanasse.*

à Notkero Nicomediæ

3 *Porro diversas esse Græcas illas, quæ Nicomediæ cum multis aliis passæ dicuntur, ab iis quæ sub Adriano Romæ consummavere martyrium, non est ullo modo verosimile ; cum alibi, nempe in Tractatu Chronologico de Patriarchis Alexandrinis pag.* 18, *num.* 92 *satis clarè ostenderim, notissimas fuisse vel apud Ægyptios sanctissimas Virgines, quas ipsi Romæ triumphasse agnoscunt tempore Adriani, sedente Alexandriæ patriarcha Eumenio. Nemo igitur facile divinaverit, unde historiam suam Notkerus accersiverit, in eo potissimum aberrantem, quod Nicomediæ tribuat, quæ*

B *longè verosimilius Romæ adscribenda sunt. Cæterum in eo rectè concordant, quod matrem à filiabus separandam non existiment ; ut necdum videam, quod pridem etiam monui, exploratum me non habere ; cur Baronius matrem à filiabus sejunxerit, eamque ad* XXX *Septembris transtulerit, contra Actorum qualiumcumque fidem, quæ ipsam triduo post filias ad cælum evolasse asserunt, eo titulo etiam martyrem, quod natarum carnificinæ intrepida assistens, eas ad glorioſum certamen animaverit.*

ut ubique cum matre

4 *Erit fortasse qui suspicetur, Belinum hîc, ut plerumque alias, Baronio præluxisse, quem etiam Grevenus & Molanus imitati fuerant : verum re attentius perpensa, aliam plane invenio trium istorum opinionem, ab ea quam hîc Baronius primus induxisse videtur. Etenim patet apertissimè Belini sententia, hoc die ita scribentis :* Item Romæ, passio sanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis, & matris earum Sapientiæ ; quæ sub Hadriano principe martyrii coronam adeptæ sunt ; *ubi vides manifestè, matrem à filiabus nullo modo disjungi, ut dum* XXX *Septembris ultimo loco textui addit ;* Eodem die S. Sophiæ viduæ, *nusquam vel per umbram innuat, loqui se istic de*

C *trium nostrarum Virginum matre, quam ipse in hodierno textu jam relato, non* Sophiam *sed disertissimè* Sapientiam *appellaverit, maneatque proinde incertum, de qua* Sophia *Belinus istic agere intenderit, ipsimet fortasse ignota. De cetero non adeò infrequens est Sophiæ nomen, ut vel in ipso Romano Martyrologio duæ aliæ synonymæ notentur : præterquam quod à positione, stadio, seu loco martyrii appellando, imo à martyrio ipso Belinus studiosè abstinuerit.*

quam Baronius alio transtulit.

5 *Ast alia prorsus est Baronii ratio dum hoc die* I *Augusti ita annuntiat :* Romæ, passio sanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis, quæ sub Hadriano principe martyrii coronam adeptæ sunt : *ubi continuò observas, matrem illic non exprimi, quam ad* XXX *Septembris expressius designatam voluit his verbis :* Ibidem (*Romæ*) sanctæ Sophiæ viduæ, matris sanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis, *ut jam apertè patescere existimem, non Belino sed soli Baronio imputandam matris à filiabus segregationem, quod nec in Usuardo nec in ullo alio Martyrologio invenire potuit : nam ii codices antiqui qui hanc* Sophiam XXX *Septembris signarunt, eodem ipso die & tres filias retulere, quemadmodum & Graci dum earum martyrium* XVII *Septembris affixerunt.* AUCTORE J. B. S. *Hinc nemini mirum videbitur, quod matrem à filiabus separandam non censuerim ; eo etiam argumento ductus, quod de ipsa nihil dici possit quod non ita connexum sit cum sanctissimarum filiarum historia, ut ab ea sine gravi læsione divelli nequeat.*

Alii codices aliter legunt :

6 *Neque magis liquida sunt quæ ab aliis tradita reperimus, præsertim in codicibus Pulsanensi & Vaticano, ubi ad* XXX *illum Septembris diem non sola mater, sed simul omnes annuntiantur hoc modo :* Romæ, passio sanctarum virginum Pistis, Elpis, Agapis & Sophiæ matris earum, id est Sapientiæ : *quæ interpretatio abest à codice Vaticano. Contra in Usuardo Hagenoyensi, non jam* XXX *Septembris, sed ad* X *Maii, ita solum legitur :* Item in episcopatu Argentinensi, Sophiæ viduæ. *Tum in Viola Sanctorum Hagenoyæ excusa :* Eodem die (*nempe* X *Maii*) depositio S. Sophiæ, *selecto quodammodo ad eum Rheni tractum die, quo alibi de Sanctis hisce nostris nulla usquam memoria ; ut suspicari omnino cogar, hæc postrema processisse ex traditione aliqua Argentinensi, notata in ejus Breviario excuso* MCDLXXVIII, *ubi post lectiones de SS. Gordiano & Epimacho additur :* Eodem etiam die S. Sophiæ & filiarum ejus Fidei, Spei & Caritatis celebratur translatio, quæ à venerabili Remigio Remensi episcopo temporibus Caroli magni in Alsatiam translatæ sunt, ubi ejus orationes florebunt usque in hodiernum diem. E

an Recte Argentinæ ?

7 *Traditionem dixi, apud Argentinenses haud dubiè receptam ; at nisi vehementer fallar, non satis fundatam, eo saltem titulo quòd venerabilis Remigius episcopus, à quo reliquiæ, nescio unde, translatæ fuerint, cum Carolo Magno ineptè conjungatur, cujus tempore frustra quæretur istius nominis Remensis episcopus. Neque dixeris, hîc forte Remigium istum indicari, IX sæculo Remis doctrinæ laude celebrem ; nam is non ad magni Caroli, sed ad Calvi tempora pertinet. Verum de reliquiis infra dicendum ; ad rem nostram hic spectaret propius, aliunde eruere, unde demum Usuardus in Sanctarum nostrarum cognitionem devenerit, dum interim eo antiquior nullus, imo nec synchronus, eas eo modo retulerit quo apud ipsum memorantur. Quod autem suspicatus fueram, ex Actis aliquibus, iis similibus quæ Surius edidit, eas hauriri potuisse, id modo cogor respuere ; cum verisimillimum sit, Acta illa à Metaphraste primùm exornata, quem certum est, ab Usuardo consuli minimè potuisse, ut proinde censendum sit, exstitisse Acta alia Latina, quæ Usuardo præluxerint, quæque aliis ansam præbuerint, longiores historias, ut erant ea tempora, otiosè procudendi. At enim quæ ea dici possint, frustra, uti dicebam, quæsivi hactenus. Quidquid verò istius sit, in tota Usuardi progenie aliisque Martyrologiis posterioribus, certum est, sanctissimas Martyres cum matre constanter celebrari.* F

Græci nec in die

8 *Par ferme Græcorum ratio, apud quos, imo toto Oriente in veneratione fuisse, ostendunt eorum tabulæ Menæa & Menologia, hoc solo discrimine, quod non* I *Augusti, aut alio quopiam die superius signato, sed* XVII *Septembris recolantur ; cujus quæ ratio subsit, nemo facile divinaverit, ut arbitrarium censendum sit, quemadmodum tot aliis Sanctis accidisse, alibi non semel observavimus. In eò Græci cum Latinis consonant, quod Romæ passas testentur, eamdemque narrent historiam ; ast ita ut toto sesquisæculo rem differant Menæa, dum sic elogium suum ordiuntur,* Italæ erant hæ Diocletiano regnante ; *ubi Sirleti Menologium*

AUCTORE J. B. S.

logium cum Latinis omnimodè convenit. Habent ſuum in Menæis Officium, quod ſequitur jam dictum elogium præfixis his tribus verſiculis, quorum tertius etiam exhibetur in Ephemeridibus Græco-Moſcis.

Τῇ τρεῖς σὲ πίστει, Πίστις, Ἐλπὶς, Ἀγάπη
Αἱ τρεῖς τριὰς κλίνεσιν αὐχένας ξίφει.
Ἑβδομάτῃ δεκάτῃ Ἀγάπλῳ τάμνῃ, Ἐλπίδα, Πίστιν.

In te fideles ſunt Fides, Spes, Charitas,
Tria colla ferro Virginum inclinans Trias.
Elpida, Piſtim, Agapen decimam poſt tertia mactat.

nec in ætate conveniunt.

9 *En modo Menologii Sirletiani verba:* Dies natalis ſanctarum martyrum Piſtis, Elpidis, Agapes & Sophiæ matris. Beata martyr Sophia cum Chriſti fidem diligeret, habens ſecum tres filias, Piſtem, Elpidem & Agapem, venit Romam ſub Adriano imperatore, atque illic cum tribus filiabus ab illius urbis epiſcopo baptizata eſt in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti: quæ Chriſti fidem prædicans, multos ad Deum convertit. Quapropter & ipſa & filiæ ab Adriano detentæ & interrogatæ, liberè Chriſti nomen profeſſæ ſunt, ob idque vehementer cruciatæ. Et
B primum ſancta Piſtis, duodecim annos nata, poſt diverſos cruciatus, capite obtruncata eſt. Poſt illam ſancta Elpis, decimum annum agens, ipſa quoque poſt plurima tormenta, capitis abſciſſione migravit ad Dominum. Tertio loco ſancta Agape, novem annos nata, & in caminum ardentem injecta, & ipſa martyrio conſummata eſt, quas omnes mater Sophia ſepeliit, & ad earum ſepulchrum aſſidens, poſt très dies animam Deo ipſi * reddidit.

* *An non ipſa?*

§ II. Nomina, genus, patria, ætas, reliquiæ & Acta.

Alia nomina rem magis involvunt.

Quid in Sanctarum noſtrarum nominibus mirum nobis & inſolitum viſum ſit, jam ſupra inſinuavimus. Difficultatem augent ea quæ in Januario Coptico legiſſe ſe teſtatur Caſtellanus in Supplemento ad Martyrologium ſuum univerſale, nempe tres illas Virgines Æthiopicè appellari Baſénes, Hélis & Ghani. *Si conſuluiſſet Copticum Ludolfi ad diem 2 Septembris, inveniſſet* Sophiam *iſtic appellari* gemmam urbis Romæ, *duas vero ex filiabus vocari* Barnabam & Axioſam, *tertiam vero, menſis ejuſdem die 17* Eliſabetham *dici; ut jam abunde perſpicias, lucis nihil ex Ægypto aut Æthiopia accerſi poſſe, non magis quam ex aliis Orientis partibus, præter ea quæ de ætate ſatis veroſimiliter retulimus in citata jam Chronologia Patriarcharum Alexandrinorum, de qua mox pluribus. Sed de nominibus dicta ſufficiant; quidquid ultrà indagaveris, id ſolum reperies, quod res de ſe obſcuriſſima, aliis appellationibus æquè ignotis, magis involvatur. Neque Conſtantinopoli lucis quidquam affulgebit: non enim ſatis ſtolidum quemquam exiſtimo, qui ignoret eccleſiam* S. Sophiæ *ibi, non* Sophiæ *huic aut filiabus, ſed æternæ Sapientiæ conſecratam eſſe.*

C

Genus & patria incerta;

11 *De genere & patria pluſcula congeſſit Legendarius iſte qui ſub nomine Joannis presbyteri Mediolanenſis Acta pro ſuo arbitrio exornavit, ex quo ea invaluit opinio, & genere nobiliſſimas fuiſſe & Mediolanenſes origine; pro qua certat Petrus Paulus Boſca,* cives Mediolanenſes *rotundè enuntians, at teſtes adducens populares fere omnes, eoſque recentiores, quam ut in re tam vetuſta fidem faciant. Quale autem ſit Galeſinii de hoc teſtimonium, non explicat Boſca; ego apud* D *illum ſolas eccleſiæ Mediolanenſis tabulas adanctas invenio, quarum auctoritatem Boſca ipſe ſatis evertit. De cetero ſus deque mihi eſt, Mediolanenſes dicantur an Ticinenſes; id quæro, qua ſatis ſide certa alicui urbi vindicari poſſint. Italas fuiſſe, vel id evincit, quod veroſimile non ſit, matrem cum tam teneris puellis ex remota regione Romam profectam. Utrum autem in Inſubria natæ, in Æmilia aut in Piceno, an etiam viciniores Romæ, non eſt qui ſatis tuto queat diſcernere. Neque vero de nobilitate altercari lubet; ſi minus ſanguine illuſtres quis velit, non ibit inficias, martyrii coronâ fuiſſe illuſtriſſimas. Porrò quos ex Bulzio & Brautio verſiculos ibi recitat Boſca, huc referendos non cenſui.*

ætas ſub Adriano veriſimilior.

12 *De ætate nulla ſupereſt diſceptatio, dum ſub Adriano paſſas admittimus, an ultimis, an primis, an mediis imperii annis; id vero unice inquiri poteſt; de quo in Tractatu jam citato mentem abunde expoſuimus: verba ipſa hîc referemus:* " *Cum hac Chronologia, Eumenii initia* „ *referente ad annum* XIV *Hadriani, non male* „ *convenit, quod ejus tempore dicatur in Hiſtoria* E „ *Patriarchali,* martyrio coronata S. Sophia cum „ tribus filiabus. *Acta enim illuſtranda die 1 Au-* „ *guſti, certamen illud referunt ad tempora A-* „ *driani; nec in illis quidquam argumenti Ba-* „ *ronius reperit, cur ad priores potius quam ad* „ *poſteriores ejuſdem imperatoris annos ipſum re-* „ *ferret. Nam cæſis filiabus S Sophiæ,* ſentiebat „ Adrianus præparari ſibi iram divinam, *quam* „ *reipſa expertus eſt anno* CXXXVIII *hydrope exſtin-* „ *ctus. Celeberrimam toto Oriente fuiſſe oportet* „ *ſanctam illam Martyrem, Romæ paſſam, cu-* „ *jus tam honorificam memoriam Alexandrini re-* „ *colerent; ſiquidem & Hagiologus Habeſſinus* „ *encomium Eumenii ſic etiam canit:* Salutem „ Eumenio, qui bona elegit, mala ſprevit. . . . „ *In* diebus hujus Apoſtoli, *id eſt apoſtolici viri;* „ tradidit Sophia ad martyrium filias ſuas „.

Reliquiæ an in Germania,

13 *Reliquiæ porro ita nos tricis & dubiis implicant, cum quibus jam toties colluctandum fuit, dum ſubortæ ſunt controverſiæ de ſacrorum corporum poſſeſſione. Et primùm quidem de Romana non videtur dubium, cum & ibi paſſæ & ſepultæ fuerint. Videantur Pancirolus & Piazza eccleſias ipſas S. Petri & S. Silveſtri aſſignantes, in quibus etiam hodie earum ſacra lipſana aſſervari &* F *honorari dicuntur, ſi non omnino integra, ſaltem potiori ex parte; ut non ſatis videam, qua ratione tueri poſſint Argentinenſes tranſlationem illam, quam ex eorum Breviario ſupra retulimus, ut factam* à venerabili Remigio Remenſi epiſcopo, *& quidem* temporibus Caroli magni, in Alſatiam, *abſque ulla diſtinctiori aut certiori notitia loci, in quo illæ olim habitæ fuerint, aut hodie aſſerventur. Si verè aliquando facta eſt, forte iſtinc Coloniam pars aliqua promota fuerit, cum eas ibi memoret Gelenius, & quidem S.* Spei *caput pag. 552. Quidni & Paderbornam uſque proceſſerint, unde varia oſſa anno 1571 in Hiſpaniam deportata fuerint, quæ illic in theſauro Scorialenſi anno 1722 ſocii PP. Pinius & Cuperus venerati ſunt.*

an in Gallia,

14 *Aliam nobis tranſlationem ſuggerit Sauſſayus in Corollario Martyrologii Gallicani ad hunc diem, his plane verbis:* Natalis ſanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis, quæ Romæ hodie ſub Adriano principe, ob Chriſtianæ pietatis propugnationem, ab Antiocho præfecto Urbis comprehenſæ, variiſque tentatæ blanditiis, im-

A impetitæ minis, ac pœnis acerbis excruciatæ; demum obtruncatione capitis martyrii palmas & coronas inclyto trophæo adeptæ sunt. Ad quarum sepulcrum, triduo post illarum agonem, ipsarum mater Sapientia, preces lacrymis miscens, pio ex voto filiabus reddita quievit in Domino. Quarum omnium sacra corpora in Galliam translata, in ecclesia S. Mariæ de Vizano [*legendum* Vigano] in agro Cattarcensi, argenteis ihclusa hierothecis digna veneratione coluntur. *Monuit Henschenium anno 1663 canonicus Sarlatensis D. Armandus Gerard, sæpius in hoc opere laudatus & laudandus, vera esse quæ scribit Saussajus; ast pretiosas illas thecas argenteas, tum circiter à quinquennio, à sacrilegis furibus sublatas fuisse, nec unquam recuperatas*

an Brixiæ in Italia?

15 *Superest quæstio, à quo, & quo tempore avulsa fuerint à sacris corporibus trium sanctarum virginum capita, quæ* honorificè asservari *dicuntur* in monasterio virginum Bellancuriæ diœcesis Trecensis, Ord. Cisterciensis, *teste Arturo in Gynæceo, citante Desguerrois in Sanctitate Christiana sec. 2 ad annum 122; ast illam tis,*

B *quorum interest, solvendam relinquimus; quemadmodum & aliam æquè spinosam, quo nempe modo anno Jubilæi 1600 sacra eadem corpora ex urbe Romana transferri potuerint Brixiam (nisi ea referamus ad anonymas ex cryptis nominatas) quarum epitaphium nobis profert Faynus in Martyrologio Brixiano ad* XVI *Kalend. Januarii, ut positum in ecclesia monialium S. Juliæ, cujus hoc est initium:* Huc ex veteri ecclesia, sanctarum virginum & martyrum Juliæ, Pistis, Helpis & Agapes, ac Sophiæ earum matris, nec non... Quorum corpora cum innumeris sanctis reliquiis Clemente VIII .... translata fuere anno Jubilæi MDC, die XVI Kalend. Januarii. *Porro quid Theophanes velit, dum in canone Menæorum exaggerat miracula ad earum thecas seu reliquias promanantia; quæro qui mihi satis explicet.*

Rejectis Legendis,

16 *Demum post tam varia dubia & implexa, restat articulus prope difficillimus, in eo consistens, ut inter tam varia Acta Græca & Latina, ea seligamus, quæ paucioribus nævis infecta sint. Præter Metaphrastica à Lipomano & Surio Latinè edita, tum quæ apud Mombritium Joanni Mediolanensi tribuuntur, quæ apud Vincentium Bellovacensem, S. Antoninum, Petrum de Natalibus,*

C *& recentiores Legendistas Lippeloum, Renatum Benedictum, Simonem Martinum & alios; præter illa, inquam, inter schedas nostras diversa exempla reperio omnino sex, cum multis aliis collata, ex quibus omnibus, post devoratum in legendo tædium, quæ historia tolerabilis dici possit, fateor me dispicere hactenus non potuisse; quandoquidem omnes lutosum fontem redolent, unde profluxerunt, ut non de quærenda veritate, sed de compositionis ornatu & elegantia certasse scriptores videantur, usque adeo ut pulcrum consuerint singulis virgunculis tot tortores adscribere, quot annos numerarent. Dicam candide, nulla mihi digna visa sunt quæ hic locum occuparent; prætulique adeo Ferrarii compendium, nec ipsum fucis liberum, eo solum titulo quod paucioribus parergis & episodiis respersum sit. Ita totam rei substantiam exhibet:*

AUCTORE J. B. S.

17 Fides, Spes, Charitas virgines, S. Sophiæ, matronæ & genere & pietate insignis, filiæ, quod Christianæ essent, apud Antiochum Urbis præfectum, Hadriano imperatore, accusatæ, unà cum matre apud Palladiam, ordinis Senatorii fœminam custoditi jubentur. Ad tribunal evocatæ; cum tyrannus blanditiis & minis à Christo eas abducere conaretur, respondent illæ: Nos neque tuas in hac vita delicias expetimus, neque tormenta formidamus: Quid enim Christianis potest esse jucundius quam pati pro Christo? Ad quæ verba Fides, duodecim annos nata, illicò nudata, manibusque post terga revinctis, virgis immanissimè cæditur; cumque magnâ constantiâ verbera illa perferret, mamillæ illi excidúntur, lacte pro sanguine mirabiliter profluente; post hæc in ignem accensum injicitur, & nil læsa, in sartaginem pice & bitumine ebullientem injicitur: denique nec inde aliquid passa, judice in furorem verso, gladio transverberata, ad Sponsum evolavit. *datur brevè*

E

18 Judex Spem secundo loco blandis aggreditur verbis, ad Dianæ sacrificandum invitans: quæ cum se sororis dissimilem non esse diceret, nudata, crudis boum nervis flagellata, in ardentem fornacem immissa, ac inviolata inde egressa, in ligno suspensa ferreis unguibus ita dilaniatur, ut ossa carnibus nudata miserandum adstantibus spectaculum exhiberent: cumque Virgo constantissima tyranno insultaret, ille ad iracundiam concitatus, Spem in lebetem, pice & resina plenum ac vehementer accensum, immitti jubet. Sed cum, lebete divina virtute fracto, fervens liquor non paucos ex ministris exstinxisset, capitis abscissione martyrium consummavit. *ex Ferrario*

19 Post quam reliquâ Charitas, cum tyranni blanditias eâdem constantiâ negligeret, loris extensa dirissimè torquetur, ut divulsa corporis compage, virgo spiritum reddere videretur: cum autem constantissimè honorem Dianæ habere recusaret, post equuleum, fornacem maximè accensam experiri jubetur; cujus flamma in projectores retorta, illos exussit. Denique ab igne illæsa, aliis affecta suppliciis, corporeque terebris transfixo, capite lætabunda & ipsa plectitur, Kal. Augusti anno salutis CXXII. Quarum corpora à matre collecta & unguentis delibuta, eo honore quo decebat, sepulta sunt. Ad quarum sepulcrum & ipsa orans, paulo post obdormivit in Domino. *Acforum compendium.*

F

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

BONO, FAUSTO, MAURO, PRIMITIVO, CALUMNIOSO, JOANNE, EXUPERIO, CYRILLO, THEODORO, BASILIO, CASTULO ET HONORATO.

J. B. S.

Ex Actis S. Stephani PP.

Discrepantia aliqua

DE iis Actis hîc loquimur quæ ex Baronio edidit Surius, quæque die sequenti illustranda erunt, nam in iis quæ Metaphrastes apud eumdem Surium enumerat, alia non nihil nomina, ordo alius exhibetur hujusmodi: Faustus, Maurus, Primitivus, Columnius, Joannes, Euperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius, Basilius, Castalus, Donatus, *sic tamen ut utrobique duodenarius numerus compleatur, meritoque adeo censeas, alia Acta præ oculis habuisse Usuardum dum ita scripsit:* Via Latina, Sanctorum martyrum Boni presbyteri, Fausti, Mauri cum aliis septem, qui in Stephani Papæ Actibus describuntur: *ubi vides, solos decem recenseri. Cum plerisque Mss. nostris tres ex hoc numero prætermittit is, qui sub Flori nomine à Majoribus editus est, dum sic annuntiat:* Romæ, passio SS. Boni, Fausti, Mauri, Primitivi, Calumniosi, Joannis, Exuperantii, Cyrilli, Honorati, qui cum essent clerici B. Stephani episcopi, à Valeriano & Gallieno, sine ulla audientia, pro nomine Christi pariter sunt decollati.

In Martyrum numero.

2 *Usuardum secutus est Galesinius de suo addens*; quorum dimicationes pro Christi gloria confectæ, resque divinitus gestæ, magna cum pietatis fideique testificatione leguntur: *nempe in Actis S. Stephani, quemadmodum in notationibus suis aperte declarat. Verum si ea consuluit quæ vulgavit Baronius, non alia reperit quam quæ ex Floro jam retulimus:* qui absque audientia, statim capitibus truncari jubentur, decollatique sunt via Latina juxta formam Aquæ ductus, quorum corpora collegit Tertullinus, & posuit juxta corpora Jovini & Basilei via Latina, Kalend. Aug. *Prætulerit, opinor, Galesinius Metaphrastem ita loquentem:* Post multos dies Valerianus & Gallienus cœperunt beatum Episcopum Stephanum & ejus clerum inquirere: quin etiam edicto proposito jusserunt, ut ubicumque inventi fuissent, post multa & varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaque detenti sunt clerici duodecim, quorum nomina hæc sunt . . . . qui cum multis cruciatibus torquerentur, neque adduci possent, ut facerent quod jussi erant, postremo imperatores jusserunt illos obtruncari.

Equilinus dignitates adstruit.

3 *Utravis Acta prætuleris, nihil de Sanctorum gestis aut martyrio præter jam dicta invenies. Numerum porro duodenarium fuisse Legendæ omnes disertè ostendunt, tametsi in singulis nominibus non concordent, quod aliqua facile luxari potuerint dum ea ex Latino Græcè describit Metaphrastes; & in exemplari, quod vidit Usuardus, sola decem, in aliis verò pluribus, tantummodo novem enumerata fuerint; quot solùm etiam censentur in contracti Martyrologii Hieronymiani codice Labbeano, à nobis edito; in quem mirum sanè est translata fuisse hujusmodi nomina, quæ in codicibus majoribus, à Florentinio vulgatis, nusquam referuntur. Unde verò suam Equilinus hauserit, distinctionem inter* presbyteros, diacones, *& subdiacones, quos nominatim recenset, nemo facile divinaverit. Cetertim aliqua saltem horum corpora à Paschale PP. I olim translata, nunc usque asservari Romæ in ecclesia S. Praxedis, Panvinius De septem Urbis ecclesiis, pag. 260; Aringhus Romæ subterraneæ lib. 4, cap. 5, aliique testantur. Atque hæc sunt, quæ de proposita Martyrum classe dicenda habuimus.*

C F

DE SANCTO VERO

episcopo Viennensi in Gallia.

J. B. S.

SEC. II.

Via qua Sancto inter Epp. Vienn.

APpositè hîc describeretur tota ea Sylloge historica quam de S. Martino, itidem Viennensi episcopo hujusque S. Veri *decessore, dedimus ad diem 1 Julii tom. 1, à pag. 14, ubi non oscitanter expendimus, quam parum fundata sit primorum episcoporum Viennensium series, ambiguaque proinde tota istius temporis historia, nullo superstite veteri monumento, cui quis tutò innitatur; scriptoribus autem recentioribus ita implexis, ut quid ex iis erui possit, non facile intelligas. Cui otium fuerit dictam Sylloge attente expendere, viam utcumque stratam inveniet, qua sancto huic* Vero *locus suus assignari, ejusque tempora haud ita incongruè definiri possint. Liceat hùc pancula retrahere ex numero istic 11, ubi S. Martinum supposuimus, annis aliquot regnante Adriano sedisse atque pertigisse ad tempora S. Alexandri Papæ I, locumque cessisse sancto huic nostro* Vero *qui* Adriani, *non* Traiani, *multo minus Nervæ,* temporibus, doctrina & confessione fidei, *ut est apud Adonem in Chronico,* florens, *rectissimè dici possit ad S. Pii Papæ I pontificatum supervixisse &c.*

locus detur,

2 *His obiter ad rei explicationem præmissis, id, quod nostrum est, curandum maximè, ut nempe* Verum *hodiernum Sanctis adscribendum ostendamus, tametsi, quod in his plane singulare est, S. Ado, qui in Chronico suo disertè de eo meminit, in toto tamen Martyrologio suo, cui sanctos Episcopos decessores tam accuratè inscripsit, de*

A de Vero *tamen nec verbum faciat, ne quidem ſub* Severi *nomine, ſub quo in Uſuardi auctariis ſignatus eſt; ut ſi ex ipſius Adonis aut aliorum claſſicorum Martyrologorum ſententia res deciderétur, è Sanctorum numero* Verus *iſte omnino excludendus eſſet: quæ fortaſſe ratio fuit cur Ferrarius in Catalogo ſuo Sanctorum univerſali, eum (ſed non rectè) confuderit cum ſynonymo* Vero, *ſeu* Viro *qui* XXVII *ordine Viennenſem cathedram rexit, quique ſolus eo die, quo eum refert laudatus Ferrarius, nempe* XIII *Januarii apud Adonem notus eſt hiſce verbis:* Apud Viennam, S. Veri epiſcopi qui præſedit eccleſiæ poſt ſanctum Euantium.

qui in codd. Uſuard. Severus dicitur.

3 *Neque vero ullum Martyrologum reperit Baronius quem in annotationibus ad Romanum citaret, præter unicum Bedam illum ſuppoſititium ſeu Plantinianum, dicamus Adonem interpolatum, ſolum illum nempe quem editum viderim; quique ſub* Veri *nomine de ipſo loquatur. Galeſinius neſcio quas Viennenſes tabulas (ſaltem non Breviarium) citavit, & Democharem. Aliter itaque enuntiant pauca illa auctaria quæ ad Uſuardum retulimus, ſic tamen, ut ſub* Severi *nomine hunc Sanctum indubitatè conſignent. Ita codex Bruxellenſis:* In Aquitania, civitate Viennæ, S. Severi epiſcopi, qui fuit unus de diſcipulis Apoſtolorum. *Ad eumdem ſenſum Edit. Lubeco-Col.:* Viennæ, ſancti Severi epiſcopi confeſſoris, qui unus fuit de diſcipulis Apoſtolorum. *Paulo contractius Greven:* Viennæ, S. Severi epiſcopi & confeſſoris, diſcipuli Apoſtolorum. *Neſcio an his præiverit Florarium Sanctorum Ms. in quo ita legitur:* Viennæ, S. Severi ep. conf. *Audiatur & Galeſinius:* Viennæ, S. Veri epiſcopi. Is Apoſtolorum diſcipulus & auditor, in epiſcopatum beato Marino ſuccedens, magna ſuarum virtutum claritate, ardentes amores excitavit pietatis. *Breviſſimè Romanum:* Viennæ, S. Veri epiſcopi.

B

Annuntiatio Viennenſis.

4 *In Actorum, quæ nulla ſuperſunt, defectu, addenda hic eſſent Sancti elogia, ſi quæ ſupereſſent lectu digna: neque enim Livræi hiſtoriam, alibi nativis coloribus à nobis depictam, huc lubet adducere, cum rebus involvendis potius quam illuſtrandis auctor ſtuduiſſe videatur. Sufficient pauca quæ in citato non ſemel Viennenſi Martyrologio ad* XIII *Januarii exſtant, hoc plane modo ab eodem Livræo deducta:* Viennæ in Gallia, S. Veri epiſcopi Apoſtolorum diſcipuli, qui quintus ad regendam Viennenſem eccleſiam à B. Alexandro Papa miſſus & conſecratus, ad ſedem uſque beati

C

Xiſti primi gloriam ſuſcepti muneris cumulavit. At vero ſæviente Traiano imperatore in Chriſtianos, territus Romam aufugit, ubi aliquantulum demoratus ac roboratus, ad officium exequendum dimittitur. Iterum per epiſtolam B. Pii Papæ I confirmatus, Viennæ in perſecutione fidelium, ſexto B. Teleſphori Papæ anno, martyrio coronatur, cum ſediſſet Viennæ annos XXII, à Chriſto CXXXVI. AUCTORE J. B. S.

5 *Turbata hic rurſus omnia, quemadmodum & in elencho Boſcii, à nobis, ut quidem licuit, pridem reſtituta, ea ferme ratione quam ante nos etiam inierat Gallica ſanctæ urbis Viennenſis hiſtoria, anno* 1708 *edita, ſed quam non niſi à biennio videre nobis licuit; cui præmiſſa tabula epiſcoporum chronologica, tempora* S. Veri *non inveriſimiliter definit ab anno* CXXII *ad* CXLII, *ſpretis aut omnino neglectis Tillemontii dubitationibus, excluſoque* Vero *iſto, quem illi ad annum* 314 *innectere libuit, ut non tres ſynonymos, ſed binos ſolos admittat; hunc nempe tertium ordine poſt Zachariam & Martinum, aliſmque qui, teſte Adone, Euantio ſucceſſit, ut jam diximus, idque circa annum* DLXXXVI. *Quæ præterea critici objiciunt, tanti momenti non ſunt, ut hic denuo operoſius refelli mereantur. Quæ autem adverſus S. Pii I epiſtolas* S. Vero *vel S. Juſto directas atque à Baronio ad an.* 166 *editas, pridem diſputata ſunt, vide apud Conſtantium tomo* I *novæ editionis Epiſt. Pontificiarum in append. col.* 20. *Rem totam concludat Sauſſayi qualiſcumque oratio:* Epiſcoporum ſeries:

D

6 Ipſo die Viennæ Allobrogum, tumulatio S. Veri epiſcopi & martyris, qui diſpoſitione ſancti Pii Pontificis, teſtiſque Chriſti inſignis, in Galliam miſſus, hanc eccleſiam quintus ſerie rexit: à quo etiam ob ingentia merita apoſtolicis reſcriptis honoratus, Romanæque Eccleſiæ (diriſſimis tum exagitatæ procellis, at florentiſſimæ nihilominus in preſſuris) ſtatus, ſuæque propriæ Viennenſis fortiter obeundi patrocinii commonefactus; cum ſtrenuè apoſtolicum munus exequendo, ovile creditum procuraret, indieſque illud vi doctrinæ cæleſtis, & vitæ ſanctiſſimæ ſplendore augeret; hoc nomine ab impiis impetitus, quòd impia ſacra everteret, Chriſtoque exoſum illis amplificaret cultum, edito fortiter extremo fidei ſalutiferæ præconio, purpurâ ſanguinis decoratus, ad æternæ gloriæ triumphos pertranſivit; atque à piis eo cultu, quem ferebat temporum conditio, tumulatus, magnam in cælis receptæ immortalitatis edidit ſignificationem. Sauſſayi elogium.

E

F

DE SS. MM. PERGENSIBUS IN PAMPHILIA

LEONTIO, ATTIO, ALEXANDRO, CINDEO, MNESITHEO, CYRIACO, MENÆO, CATUNO ET EUCLÆO.

Ex Menologio Græco.

J. B. S.

SUB DIOCLETIANO.

Menologium iſtud hîc intelligo quod ex Græco vertit ſæpe à nobis memoratus Cardinalis Sirletus, ex quo in hodiernum Martyrologium Romanum plurimos Sanctos, eatenus Martyrologiis omnibus aut Kalendariis Latinis planè incognitos tranſtulit Eminentiſſ. Baronius, ut non ſemel in hoc opere noſtro obſervatum eſt. Utrum ſemper ſatis appoſitè, hîc non diſputo; Sirletiana placita ipſi plus nimiò in veneratione fuiſſe, ſatis aliunde conſtat. Ceterum annuntiationem ſuam hoc modo efformavit: Pergæ in Pamphilia, Sanctorum martyrum Leontii, Attii, Alexandri & aliorum ſex agricolarum, qui in perſecutione Diocletiani, ſub Flaviano præſide decollati ſunt: Ex Menologio Sirleti nomina,

AUCTORE J. B. S.

ubi vides non omnium nomina exprimi, tametsi in ipso Menologio distinctè omnia enumerentur. Nihil habuit Baronius quod in Annalibus ad annum 305 *num.* 17 *de eorum gestis superadderet; neque vero ulla mihi alia suppetunt monumenta, ex quibus aut ipsorum ætas, aut conditio aut Acta illustrari possint, præter ipsissima jam dicti Menologii verba, quæ cum eodem sensu referantur in Basiliano, hinc desumenda censuimus.*

ex Basiliano elogium.

2 *Sic ibi legitur:* Leontius & Alexander, Christi martyres, cum sacro consortio suo ex Pamphiliæ provinciæ locis diversis, Diocletiano imperante, oriundi, eamdem omnes (utpotè Christianis orti majoribus) erga Dominum nostrum Jesum Christum mentem atque affectum gerebant. Collatis ergo inter se consiliis, rebusque hujus vitæ pro nihilo habitis, invaserunt fanum Dianæ, in eoque idola omnia subverterunt. Cogniti ergo & comprehensi crudeliter vapularunt, & ungulis ferreis laniati, & post expunctos subulis oculos, custodiæ mancipati, multis ibi diebus absque cibo manserunt; donec D educti de carcere, bestiis objecti sunt. Cum vero eos belluæ non attigissent, pronuntiata gladii subeundi sententia, decollati sunt. *Addunt Menæa plura tormentorum genera, in quibus amplificandis & oratoriè exornandis eorum auctores novimus quam largissimos. Sufficiant quæ hic adducta sunt, quaque paulo majori cuperem equidem auctoritate suffulta.*

Menæus cum Mena.

3 *In eadem hac nostra Pergensium Martyrum classe referri etiam* Menæum, *qui in Menologio Sirleti* Mencius *perperam efformatur, manifestum est. Hic in vulgatis Græcorum Menæis cum aliquo* Mena, *nescio cum quo synonymo confundendo, hac ipso die conjungitur: non quod ambo simul aut cum præfixa pugilum classe, martyrio coronati sint, sed quod utriusque sacra exuviæ aliquando in eodem loco venerationi expositæ fuerint, nempe in templo Biglantii beatissimæ Virgini sacro, quod olim, teste Radero nostro, Constantinopoli nobilissimum fuit.*

B

DE S. FELICE MARTYRE GERUNDÆ IN CATALAUNIA. E ITEM DE S. ROMANO IBIDEM ETIAM MARTYRE.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti à synonymo, itidem martyre Gerundensi, distinctio, patria, professio, transitus in Hispaniam, an cum sociis; ibique gesta.

SUB DIOCLETIANO, FORTE CCCIV.

Gerundam satis sit hîc nominâsse, jam olim in hoc opere de ipsa non semel actum est, ut habes ad XVIII *Martii tomo* II *pag.* 621, *ubi S. Narcissi ejusdem urbis episcopi & martyris gesta illustrata sunt,* forte iterum expendenda dum de *S. Asia agendum erit, ad mensis hujus diem* V. *Porto de eo* S. Felice *hîc loquimur quem titulo* doctoris Gerundensis, *quin &* apostoli & prophetæ, *facile sit à quolibet synonymo distinguere, etiam ab illo, quem, laudati jam S. Narcissi Gerundensis episcopi ac Augustani in Germania apostoli diaconum fuisse perhibent, ut eum rectissimè distinxit Marcus Velserus in Commentario ad jam dictæ Sanctæ conversionem pag.* 15. *Idem non incuriosè observavit Tamayus in suo Martyrologio Hispanico hoc die, aliàs diversitatis rationes adducens, quas nec probare nec refellere operæ pretium sit. Baronii verba in annotatione de S. Narcisso ad* XVIII *Martii ita sonare videntur, ut ambos istos* Felices *confundat, dum ait;* De Felice Diacono, cujus hîc habetur mentio, meminit S. Eulogius in Memoriali Sanctorum. *Quem verò designet Eulogius, mox intelliges.*

A synonymo S. Narcissi diacono distinguendus,

C

2 *Litem hanc dirimit Berengarius in celebri epistola, à Velsero & in Actis nostris relata, dum ita loquitur:* Munificum munus dirigimus, videlicet ex ossibus & carne & cruore terrâ mixtis ac vestimentis sanctissimi doctoris nostri Felicis martyris Christi, scilicet illius, quem ut apostolum & prophetam habemus: non illius qui beatissimi Narcissi episcopi diaconus est dictus; quoniam ipse translatus à piissimo rege Francorum Carolo, apud Parisiorum civitatem honorificè requievit. *Cujas fuerit diaconus iste, de quo eodem die cum S. Narcisso agitur, incompertum est; hodiernum sanctum* Felicem *genere Afrum fuisse, in Scillitana civitate, tot illustribus martyribus nobilitata, natum, constans est Actorum & scriptorum omnium sententia, ut popularium exemplis ad martyrium ultro quærendum excitari animarique potuerit, in quo satis concors est Adonis aliorumque opinio, quæ à S. Eulogio lib.* 1, *num.* 15 *pag.* 249 *disertissimè asseritur: ut mirari subeat, cur tantopere laborarit neolegendista Gallus, ut ea S. Eulogii verba in sensum alium* F *detorqueret, postquam satis apertè dixerat,* S. Felicem *non martyrii desiderio in Hispaniam migrasse, sed persecutionis metu tantum non trepidantem eò transfugisse.*

ut doctor & propheta habetur;

ex Africa in Hispaniam transgressus,

3 *En ipsissima S. Eulogii verba:* Sic namque & felicissimus Felix, cum fideli relatu persecutionem Catholicorum, quæ apud Gerundam Hispaniæ urbem, confinem Galliæ gerebatur, comperiret, crudeliterque Ecclesiam Dei ibidem à paganis infestari cognosceret, extemplo litteraturæ liberalis studium derelinquens, quod in Cæsareâ Mauritaniæ positus excolebat, præpeti navigatione æquore transmisso, prædictum oppidum adiit, ibique martyrium, quod patriæ suæ decerat, devotus miles Christi triumphabiliter consummavit. *Atque hic est* felicissimus Felix, *cujus singularis festivitas hoc die in Hispania præsertim recolitur, qui inter illustriores ejus regionis Martyres, sæviente immani Daciani carnificina meritissimè computatur, dicendus fortasse primus & glorioſissimus, si de martyrii modo, aquè ac de ipso martyrio, satis certa ad posteros monumenta pervenissent. At de his infrà paulò uberius: præfixum*

A *ſixum modo ordinem ſequemur, ut data jam aliquali patriæ profeſſionisque notitia, item cauſæ tranſitus in Hiſpaniam, quemadmodum eam narravit laudatus S. Eulogius, etiam alios audiamus, qui rem eamdem, paulo aliter (non rectè opinor) expoſuere. Neque antiquiora negligemus præconia, quæ apud Prudentium & Gregorium Turonenſem reperiuntur.*

non cum S. Cucufate, 4 *Sic tranſitum in Hiſpaniam, alia Acta ſecutus deſcribit Vincentius in Speculo lib.* 12 *cap.* 90, *ubi* S. Felix *S. Cucufati conjungitur, ex cujus Actis ſua hauſit potiſſimum his verbis:* Eo quoque tempeſtate paſſus eſt S. Cucuphas, qui Scyllitana civitate, nobiliſſimis ac ditiſſimis natalibus oriundus, unà cum S. Felice, ipſius civitatis æquè illuſtriſſimo, Cæſaream, quæ eſt ad Mauritaniæ littus, litterarum liberalium ſtudio migravit. Quod cum vacantes ſcholis pervulgata fama comperiſſent, perſecutionem Chriſtianorum in Orientis partibus efferbuiſſe, mox cum mercium pretioſarum varietate, non pauco etiam navium numero ſe contulerunt occidentali plagæ, ſub negotiatorum ſpecie ac nomine. Sicque Bar-
B cinonam applicantes, repererunt etiam in occiduis partibus impietatem principum uſquam gräſſari; unde tempus imminere intelligentes, quo in lachrymis brevi tempore ſeminarent, quatenus in gaudio perpetuo meterent, cœperunt operibus pietatis .... largius inſiſtere .... & ſic demum publicè Chriſtum confitentes & prædicantes, ſeipſos .. ſuperimpendere. Quocirca unanimi conditione B. Felix ad Gerundenſem civitatem tranſmeavit, ubi divinis muniis ſe exercens, glorioſum martyrium conſummavit.

ejus nec ſotius nec frater fuit. 5 *Ita ibi: cum interim de S. Cucufate in Actis noſtri* S. Felicis *altiſſimum ſit ſilentium; nullâ, vel minimâ illius aut alterius ſocii facta mentione; ut unde primum orta fuerit ea conjunctio, non facile ſit veroſimili aliqua conjectura aſſequi. Quid? quod & ea opinio ita ſenſim accreverit, ut ex ſocio fratrem poſterioribus ſeculis ſibi finxerint, duce, niſi multum fallimur, Petro de Natalibus, ita ſcribente lib.* 7 *cap.* 9; Felix germanus fuit beati Cucufatis martyris, de quo ſupra actum eſt VIII Kal. Auguſti. *Placuit Hiſpanis ea fraternitas, unde & Morales & alii paſſim eam amplexi ſunt: Domenecchus ſubdubitare viſus eſt; at Tamayus in Legenda à ſe compoſita rotundiſſimè ſcribit;* Igitur in navi B. Felix, amore martyrii, Deo auxiliante, proſpera navigatione, Barcinonenſem perductus eſt civitatem, ubi relicto Cucufate fratre, ejuſdem itineris ſocio
C *&c. Ceterum fraternitas illa jam pridem à nobis rejecta eſt, neque ſocietatem ullam ſatis tutò admitti poſſe, ſaltem ex Actorum noſtrorum fide exiſtimamus.*

Quos martyrii ſocios habuerit, 6 *Ipſis, inquam, inhærendo, dicendum omnino videtur,* S. Felicem *ex Africa in Hiſpaniam prorſus incomitatum appuliſſe; ut ſi fortaſſe in prædicatione ſua apoſtolica apud Barcinonem, deinde apud Ampurias, civitate olim ſatis ampla, cujus ſola ferme ruinæ modo ſupereſſe dicuntur, tum vero Gerundæ, aut in cruentiſſimo martyrio ſocios habuerit (quorum tamen in Actis ejus nec leviſſimum veſtigium) eos Hiſpanos fuiſſe oporteat, aut aliunde in Cataloniam adventaſſe. Tales apud Tamayum alioſque populares ſcriptores fuiſſe dicuntur ſancti* Romanus & Maximus, *quibus forte accedet* Thomas *aliquis ex inſcriptione relata à V. C. Nicolao Antonio in Mss. Madriti anno* 1721 *cum collegis noſtris Pinio & Cupero, ut alibi etiam dictum eſt, communicatis, in quibus allegat teſtimonium viri principis D. Ferdinandi ducis Alcalitani, & eruditione clari, & multis præclaris muneribus ſuo tempore functi; ut idem refert laudatus Antonius in ſcriptorum Hiſpanorum Bibliotheca ab anno* 1500, *de prædicta inſcriptione Hiſpanicè memorans quæ hîc Latina facio.* AUCTORE J. B. S

7 *Narrat itaque D. Ferdinandus in ſcripto aliquo anni* 1622, in poteſtate ſua eſſe tabellam aliquam eburneam altitudinis digitorum quinque, trium vero latitudinis, in cujus fronte latior crux exhibetur, ubi & imago Chriſti cum clavis quatuor: in altera autem parte expreſſa ſunt verba quæ hîc deſcribuntur ✠ HE SVNT RELIQVIÆ SCI ROMANI. 7 SCI TOME MARTYRVM; QVI APVT GERVNDAM CLAVIBVS TRANFIXI MARTYRIVM PASSI SVNT. Catholici aliqui in communi Hiſpaniæ calamitate inde fugere compulſi, ne reliquiæ Sanctorum in manus infidelium dilaberentur, eas abſconderunt, appoſitis titulis; ut ſi quando Domino viſum eſſet eaſdem revelare, facilius agnoſcerentur. Inſcriptio jam dicta in adverſa parte fuit appoſita; eam- E que invenit agricola circa civitatem Gerundenſem; quæ modo eſt vetus Gerunda, de qua tabella meminit; eamque dedit Patribus Societatis, & ipſi mihi dum eorum ibi collegium viſitarem. Eam habeo in ſumma veneratione & tamquam antiquum cimelium è pretioſioribus, quæ in eo genere reperiri poſſint. *docet utcumque inſcriptio*

8 *Pretium antiquitatis & raritatis haud equidem diffiteor; verum quod inſinuabat Antonius, necdum conſequens video, aut* S. Romani *aut* S. Thomæ *reliquias ibidem unà repertas, aut illos, & quidem alios ſocios cum* S. Felice *noſtro paſſos fuiſſe, nedum* Maximum *à Tamayo ex Flavio Dextro necdum ſatis aſſertum. Aliud plane iſtic aſſignatur martyrii genus, utpote qui clavis confixi videantur & crucifixi; Quid? quod* Romanus, *idem an diverſus, cum Paulino, Juſto & Scicio alia plane tormenta tolerâſſe dicatur. Unica eſt pro Romano in citata ſuperius epiſtola auctoritas Berengarii, ita diſerte loquentis:* Mittimus etiam vobis de oſſibus capitis atque manus ſancti Romani pretioſiſſimi martyris Chriſti, ſocii videlicet prædicti Felicis venerandi martyris Gerundenſis Hiſpaniæque Doctoris: *unde Majores noſtri in notis ad* XVIII *Martii non dubitarunt aſſerere;* Cum Felice coli etiam S. Romanum I Auguſti. *Eos hîc* F *in titulo ſecutus ſum, quamvis non immeritò ſuſpicari quis poſſit,* Romanum *illum, eumdem ipſum eſſe, qui ad* VII *Junii tomo* II *pag.* 58 *cum ante dictis ſociis refertur,* Paulino *nempe,* Juſto *&* Scicio *ſeu* Sicio. *appoſitè explicanda,*

9 *Atque hæc de* S. Felicis *ſociis, veris ſeu prætenſis, ſatis dicta ſint, quæ eò ſolum ſano ſenſu reduci poſſe videntur, ut eo titulo à Domenecco* S. Felicis *ſocii appellentur, quod ſub eodem Daciano, & eodem loco glorioſum certamen compleverint. Quod reliquum eſt, de illuſtriſſimi martyris in Hiſpania ante martyrium geſtis, pauca in Actis tradita ſunt, ut ex iis ferme dici poſſet Cataloniæ partem, donec Gerundam appelleret, potius percurriſſe, quam fidei principiis ut apoſtolus inſtituiſſe videatur. Portento ſingulari non abſimile eſt, quod in S. Eulaliæ geſtis ad* XII *Februarii num.* 8 *commemoratur: videlicet, quod peracto jam agone, poſt linteis & aromatibus involutum ſacrum corpus;* Sanctus Felix, qui in confeſſione unanimis ejus fuerat, cum magna exultatione animi dixit ad eam: Domina, tu prior palmam meruiſti: cui S. Eulalia ſubriſit. *Unde notavit* *uti & quæ de S. Eulalia narrantur.*

AUCTORE J. B. S.

ibi Bollandus, ideo in quibusdam Martyrologiis S. Felicem *cum S. Eulalia* XII *Februarii* referri. *Quæ si vera sunt, prima martyrii rudimenta Barcinone posuerit Sanctus, quæ eum ad adipiscendam coronam Gerundam perduxerint. En modo constantissimi cultûs indubitata documenta.*

§ II. Antiquissimus Sancti cultus; Passio apud Adonem contracta; Officium, hymni &c.

In omnibus Fastis signatus,

V*Etustissimam* S. Felicis *in sacris Fastis memoriam satis probant Hieronymiani codices, in quibus constanter & sub eadem formula annuntiatur:* In Hispania (*Epternac.* in Spanis) Gerunda civitate, natalis S. Felicis martyris. *Adde his classica omnia post Adonem, cujus encomium totius Legendæ, in multis turbatæ & confusæ, nitidiorem synopsim repræsentat, quam sequi debuerat Equilinus episcopus, non aliam farraginem Adoni falsò adscriptam. Pluribus elogiis hic corradendis supersedeo: paucula Prudentii verba Peristeph. hymno 4 satis evincunt, antiquum juxta ac celebrem fuisse* S. Felicis *in Ecclesia cultum:*

B Parva Felicis decus exhibebit
Artubus sacris locuples Gerunda.

Quæ Gregorius Turonensis de glorioso nostro Martyre memoriæ tradidit, ad miracula propius spectant, de quibus agemus paragrapho sequenti. Usuardi annuntiatio ex Adone eleganter contracta est: In Hispaniis civitate Gerunda, natalis S. Felicis, quem jussit judex Dacianus, post illata tormentorum genera, ungulis detrahi, ac deinde usque ad ossa laniari, & tamdiu vulnera vulneribus instaurari, usque dum invictum Christo spiritum reddidit.

ab Adone

11 *Ipsum modo Adonem audiamus, cujus textus parum abfuit quin Actorum vices suppleverit:* In Hispaniis, civitate Gerunda, natalis S. Felicis martyris, qui de Scillitana civitate oriundus, cum persecutiones in Hispaniis adversus Christianos agi cœpissent, ascensa mercatorum navi, amore martyrii ocius accurrit. Et cum aliquamdiu apud Barcinonam, Empurias & Gerundam verbum Dei prædicans plurimos in fide confortasset, & fama ejus longè latéque crebresceret, jubente Daciano, repente à Rufino officiali tentus est. Cumque nomen Christi confidentissimè fateretur, primò fustibus cæsus, & in ima carceris trusus, deinde manibus pedibusque ligatis, negato cibo & potu, in loco squalido projectus, post hoc etiam cæteris gravioribus vinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & pænè in frusta discerptus est. Deinde missus in carcerem, nocteque ab angelo visitatus atque sanatus, facto die ad certamina revocatus est. Tunc ungulis excoriatus, capite inverso ab hora tertia usque ad vesperam suspensus, nullum penitus sensit dolorem.

C

longiori ornatur elogio.

12 Deinde in carcerem Rufinus eum trudi præcepit, ubi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & voces angelorum psallentium auditæ sunt. Quod cum nuntiatum fuisset Rufino à custodibus, jussit eum manibus post tergum ligatis in maris profundum mergi. Ibi continuo vincula ejus dirupta sunt, & angelis sibi manum tenentibus, super undas deambulans ad litus pervenit. Tunc Rufinus jussit iterum cutem ejus ungulis detrahi ac deinde usque ad ossa laniari, & tamdiu vulnera vulneribus instaurari, usque dum invictum Christo spiritum reddidit. Corpus ejus Gerundæ in monumento, quod ipse sibi præparaverat, conditum est Nonis Augusti. *Non est quod Adonem hic arguat Florentinius, dum ita intelligitur, ut Nonis non passum velit* S. Felicem, *sed sepultum. Id observatu dignius erat, quo demum pacto* in maris profundum mergi *potuerit sanctus Martyr, totis leucis septem & amplius ab eo remotus. Detur hoc scriptoris ignorantiæ in pluribus patenti, ut pro fluviis Unda, vel Sambroca (vulgo* Ter,*) mare substituerit, nisi aliam Tamayi expositionem admittas, de qua inferius. Jam cultûs argumenta prosequamur.* D

Antiqui de ipso hymni ad Vesperas

13 *Talia suggerit Officium à nostro P. Gamansio, toties hic laudato, descriptum desumptumque & nonnihil contractum ex antiquo Breviario Mozarabico, ad usum ecclesiæ Gerundensis, unde & Acta ipsa ad nos transmisit. Licitum mihi putavi, duriorem scabritiem hinc inde elimare. Titulus est:* In Natale S. Felicis martyris patroni nostri Gerundæ.

IN PRIMIS VESPERIS.

E

Post agones apostolicos
Et diras mortes Martyrum
Hispaniarum ecclesias
Felix martyr inclytus
Roboravit eloquio
Et ornavit martyrio;
Patronus populorum
Et socius angelorum.

HYMNUS.

Fons beatus vitæ perennis,
Lux origo luminis,
Aspice plebem canentem
Festa summi Martyris.
Excipe vota precantum,
Sume laudum carmina.
En tui Felicis almi
Pangimus insignia.
Tu resolve vincla linguæ,
Dans sonora cantica,
Ut tua ritè queamus
Promere magnalia.
Iste namque Cæsareæ
Urbis Mauritaniæ
Mundialis disciplinæ
Dum studeret litteris,
Artium fumosa flabra *
Te sequendo deserit.
Audiens plecti fideles,
Mox Gerundam pervenit:
Præsidis jussu retentus,
Truditur in carcerem:
Ferreis votis * onustum
Alloquuntur angeli:
Sistitur aræ, cruentis
Ut litaret idolis:
Respuit infame factum,
Voce Christum profitens:
Perstrepit turba bisulcis
Ossa nudans ungulis.
Nempe mulis alligatur,
Dissipatur artubus:
Fluctibus presso marinis
Unda turgens subditur;
Angelis immixtus almis
Ora pandit cantibus.
Omnia tormenta forti
Præcurrit * pectore,
Postque pœnas & catenas,
Ungulas ac verbera,
Carnea claustra relinquens,
Migrat ad cælestia.
Gloria Patri Natoque
Spiritui & paraclito
Laus, potestas atque virtus,
Gratiarum copia,
Qui Deus trinus & unus
Exstat ante secula.

F

* *An non præcucurrit?*

* *Tamay.* verba

* *Tam.* vinclis

ORATIO.

Deus qui beato martyri tuo Felici, ut persequentium rabiem vinceret, tantam contulisti constantiam; ejus ope quæsumus suffragari, quò tibi dignè semper mereamur famulari.

INVITATORIUM.

& Matutinum

14 Venite cunctæ catervæ populi
Ad venerandum regem æthereum,
Qui egregium martyrem suum Felicem

Dex-

A Dexteram tenentes collegit inter angelos.

HYMNUS.

O nimis Gerunda felix,
O beata civitas!
Nil malorum tu paveſcis,
Freta tanto Martyre:
Poſtulata promeretur
Quiſquis huc confluxerit.
Hîc Dei virtute preſſi
Lacerantur dæmones,
Verberantur, vinciuntur
Et cremantur acriter;
Utque fumus & favilla,
Nil vigoris obtinent.
Hic ſalus optata feſſis,
Sed è cælo profluit,
Viſio cæcis pateſcit,
Lingua mutis advenit,
B Surdus aures hîc receptat,
Atque claudus exilit.
Unde cuncti te precamur,
Una ſumma Trinitas;
Martyris ut impetratu
Noſtra tollas crimina;
Noxia cuncta repellas
Et ſecunda præbeas.
Clerus hîc vitâ niteſcat,
Et ſacerdos polleat.
Plebs fidelis quæ requirit,
Impetraſſe ſentiat:
Omnis ætas atque ſexus
Hoc patrono gaudeat.
Gloria Patri natoque &c.

15 IN PRIMA VIGILIA ANT. Felix beatiſſimus, Scillitanæ urbis indigena, apud Cæſaream metropolim Mauritaniæ litterarum ſtudiis eruditendum ſe ſubdidit ℣. Ut perfectior in omnibus appareret. ANT. Quaſi apis argumentoſa cœpit Felix quærere regna cæleſtia ℣. Barcinonenſem appulſus civitatem. ANT. Erat enim amator fidei, caſtus, mitis, ſobrius, verax, pacificus, hoſpitalis, eleemoſynarius. ℣. Bonas margaritas erogans in populo Gerundenſi. ANT. Multæ matronæ Gerundenſium audiebant libentiſſimè prædicantem Felicem beatiſſimum ℣. Quia ut apoſtolum & prophetam eum habebant. ANT. Felici Dei famulo dixit Rufinus impiuſ: Audio ab univerſis quod melliflua ex ore tuo verba prodeant ℣. Credens acquirere pecuniam pauperibus erogatam. ANT. Felix plenus Spiritu ſancto ait Rufino, O viperina lingua, diaboli plena veneno! Diſcede à me, illecebroſa tentatio ℣. Nam me nemo poterit ſeparare à charitate Chriſti. *Hymnus ad 2 Veſperas S. Felici proprius non eſt. Cetera autem Antiphonæ & Reſponſoria nihil habent, teſte Gamanſio, peculiare, cum ex ipſis Actis, infra ſubjiciendis deſumpta ſint. Unum hoc ſubdidit pro 2 Vigilia:*

C Felix ceu palma cælorum floret in aula,
Inque domo Domini viret, ut plantatio cedri.

Antiphonæ, verſus &c.

§ III. Reliquiæ, miracula, conſtans veneratio, Acta ſuſpecta.

Summa Hiſpanorum veneratio.

SAcrum ſanctiſſimi Martyris depoſitum ſumma ſemper in veneratione Gerundæ fuiſſe, certiſſimum eſt, & quidem in propria eccleſia, quæ anno 817, *ut eſt in Marca Hiſpanica col.* 346, *adhuc dicebatur* Sancti Felicis beatiſſimi martyris Chriſti ſedis Gerundenſis; *ut forte olim cathedralis fuerit: certè ſingulariſſima fuit Hiſpanorum devotio qua ſanctum Martyrem proſequebantur, adeo ut Rex Gothorum Reccaredus, ſub finem ſeculi* VI *Catholicam religionem amplexus, coronam auream ad ejus tumulum obtulerit; ut apud Tamayum teſtantur Hiſpanicarum rerum Chronographi. Porro inter eximios Sancti cultores merito numerandus venit Nonnitus Gerundenſis epiſcopus, de quo teſtatur S. Ildephonſus in Catalogo de Script. eccl.*

AUCTORE J. B. S.

cap. 10 *his verbis:* Adhærens inſtanter obſequiis ſepulcri S. Felicis martyris. *Rem hanc pluribus exornant Morales & Domenecchus agentes de favoribus à ſanctiſſimo Patrono ipſi præſtitis: merito autem conqueſti, quod nec favores illos nec alios ſeorſim annotare curaverint Gerundenſes; ut de* S. Felicis *innumeris, ut aiunt, miraculis, vix quidquam ad poſteros pervenerit, præter pauncula, quæ S. Gregorius Turonenſis ſcripta reliquit.*

Miracula ex Gregorio Turon.

17 *Etiam tempore S. Gregorii Turonenſis, inquit Tamayus, admirabilis erat S. Martyris devotio ob inſigne miraculum quod recenſet lib.* 1, *de Gloria MM. cap.* 92: Quodam tempore Felicis martyris baſilica à furibus eſt effracta. Hic vero Martyr in Gerunda Hiſpaniæ paſſus eſt urbe. Fur vero, adprehenſis palliis ſericis, textis auro, monilibuſque exornatis, cum reliquis ornamentis, abſceſſit. Quo eunte, conjungitur ei homo ignotus, interrogans, quò pergeret. Cui ille reſpondit; Si ſermo meus occultetur tecum, oſtenderem tibi theſaurum magnum. Et ille: Oſtende, ait, quæ volueris; totis à me obtegetur viribus. At ille oſtendit ei ſpecies illas, dicens: E Si in aliis hæc regionibus venumdantur, utrique noſtrûm magnum inferent lucrum. Et ille; Ego ſum, inquit, homo cui in diverſis regionibus multi habentur amici, & eſt mihi domus magna atque ſecreta: ſi hæc in ea poſueris, deinceps cum lubuerit venumdabis. Et præcedens, ſequebatur homo cum ſarcina, putans ſe ad aliam deduci urbem: concluſerat enim Deus oculos ejus, & non cognoſcebat, quia per viam, qua venerat, regrediebatur. Quid multa? pervenitur ad baſilicam Sancti, & ait ad eum vir; Ecce domum de qua locutus ſum tibi, ingredere & depone ſarcinam tuam; ille quoque ingreſſus eſt. Verum ubi, depoſitâ ſarcinâ, cœpit adſpicere, ad ſe reverſus cognovit baſilicam Sancti, de qua res illas abſtulerat. vir autem jam receſſerat ab eo. Et ſic cuncta quæ cum viro illo geſſerat, populis enarravit: unde indubitatum eſt, ipſum ei Martyrem beatum adparuiſſe.

quæ Narbonæ reliquias tribuunt:

18 *Pergit deinde Gregorius in hunc modum:* Hujus (*nempe* S. Felicis) reliquiæ apud Narbonenſem baſilicam retinentur. Sed cum hujus ædis altitudo, ne Liguria, quod eſt locus amœniſſimus, à palatio regis cerneretur arcere, contulit hæc cum Leone conſiliario rex Alaricus. Qui ait; Deponatur ex hoc ædificio una ſtructuræ machina, & rex, quæ placuerit, libetius contemplabitur. Et ſtatim, vocatis operariis, jam conſiliarius humiliavit baſilicam Sancti ædificiis, non meritis, ſed ille protinus lumine caruit oculorum. *Ex his intelligis, binas cæleſtes vindictas ſumptas de hominibus erga ſanctum Martyrem ejuſque ſacras exuvias irreverentibus. Quod vero ibi dicitur de reliquiis* apud Narbonenſem baſilicam retentis, *id omnino accipi debet, ut cum ſuis omnibus exponit Tamayus, non de integro ſacro corpore, ſed de oſſium aliquorum parte, uti probant ex diplomate Formoſi Papæ dato anno* 893, *ubi diſerte eccleſia Gerundenſis nominatur, in qua etiam tunc temporis, nempe trecentis & amplius poſt dicta miracula annis,* B. Felix Chriſti martyr corpore requieſcebat.

Præcipuæ tamen Gerundæ aſſervantur.

19 *Quod S. Martyris caput in eccleſia ſeculari collegiata, in honorem* S. Felicis *erecta, adhuc exſiſtat, probat Tamayus ex Domenecco f.* 72 ℣ *ita loquente;* Caput hujus glorioſi Divi, adhuc in eccleſia ſeculari collegiata S. Felicis cuſtoditur, ubi ego illud inviſi & adoravi. *Scribebat autem Domenecchus, ſaltem opus ejus editum eſt*

AUCTORE J. B. S.

1602. *Addit Tamayus Pujadem disputantem de vero loco depositionis sacrorum pignorum, ubi concludit*, tam caput quam corpus recondi in ecclesia S. Felicis, non in cathedrali, quia hæc exstructa dignoscitur tempore Caroli magni, & illa olim fuerat cathedralis. *Quæ ut ut habeant in ordine ad templum sive cathedrale sive collegiatum (quam controversiam ipsis Gerundensibus dirimendam relinquimus;) id certè evincere videntur; etsi reliquiæ aliquæ cum ecclesia Narbonensi aliisque communicatæ olim fuerint, sacrum Sancti caput ita Gerundæ hactenus certissimè permansisse, ut numquam dimotum fuerit: unde facile conjicias, quanti faciendum sit testimonium Colonense datum anno 1594 die secunda Martii, quod hic subjungimus.*

Quid de Colon. sentiendum.

20 *Descripsit illud ex Lipsanologio Ms. regii monasterii S. Laurentii, vulgo Escurial, noster P. Cuperus anno 1722, estque hujusmodi!* In nomine Domini, amen. Judocus de Junquere, rector conventûs S. Agnetis Coloniæ, & ceteræ conventuales, testatum facimus universis, nos unanimi consensu ac deliberata voluntate R. in
B Christo P. F. Balthasaro Delgado, ab invictissimo rege Catholico Philippo II. ad privata quædam negotia in Belgicis provinciis dirigenda delegato (prævio tamen episcopi ordinarii loci indulto) tradidisse sacrosancta tria capita; videlicet caput S. Frindernæ.... Item caput S. Felicis qui sub Dariano præside passus est in Hispaniis in civitate Gerunda. Et aliud ex societate S. Ursulæ. Quæ quidem *&c. Sancti alicujus, & quidem nomine Felicis, quorum tantus in Ecclesia numerus, caput fuisse, haud difficulter agnoscimus; verum ut de Gerundensi id prædicetur, aut umquam probetur istius capitis cum hujus nostri S.* Felicis *identitas, quæro, qua ratione, quando, aut à quo Coloniam id umquam delatum fuerit, contra quam testentur scriptores omnes, qui de* S. Felice *umquam meminerunt; ex quibus jam manifestissimè ostendimus, anno 1602 Gerundæ adhuc exstitisse, & circa ea tempora ab ipso, id testante, Antonio Vincentio Domenecco coram honoratum fuisse.*

Alia in Hispania variis locis.

21 *Non minus certa sunt quæ de* S. Felicis *hujus reliquiis cum sociis in Hispania commorantibus communicavit noster P. Felix Matthæus, Bilbili ita scripto testatus* XXVII *Aprilis* 1724: *ubi*
C *præmissa descriptione magnifici, ut ait, sumptuosique templi de Torralba* S. Felici *dicati, narrat S. Martyris reliquias Gerundâ obtentas, in eumque locum translatas* XXIII *Augusti* 1573, *porro* XXVI *ejusdem mensis solennissimè exceptas atque exaltatas, concurrentibus ingenti multitudine circumvicinorum pagorum incolis, simulque hymnos de S. Martyre concinentibus, ut vix umquam talis festivitas in iis partibus visa fuerit. Quæ omnia authenticis testimoniis firmata se vidisse ibidem testatur laudatus Felix Matthæus, synonymi sui Patroni cultor eximius. Alias memorat Marca Hispanica in monasterio Cuxanensi diœcesis Elnensis. Neque dubium esse potest, quin & variis aliis Hispaniæ, præsertim Catalonia, locis sacra hujusmodi reliquiæ venerationi expositæ sint, in iis præsertim templis, quæ tanto numero memoriæ sanctissimi Martyris consecrata asserunt Morales, Domeneccus & alii, ut ea sigillatim enumerare, aut nimium, aut superfluum judicaverim. De Lusitanicis testatur non uno loco Rodericus Da cunha in sua historia Ulyssipponensi.*

22 *Atque hæc de* S. Felicis *reliquiis, templisque in ejus honorem conditis, perpetuaque adeo & constantissima veneratione abunde dicta sufficiant;* D *de multiplicibus miraculis, generatim, ut ita dicam, acceptis, testis est relatus supra hymnus, morbis quibuslibet medelam asserens; ne hîc frustra, quod toties alibi facere compulsi fuimus, Gerundensium turpem incuriam iterum incusemus, quod in pretiosissimi Patroni singularibus beneficiis enumerandis negligentissimi fuerint. Ad Acta modo quod attinet, in eorum genere ea reponere cogimur, quæ olim haud dubiè serius & ex traditione non satis accuratè scripta, aliorum postmodum ignorantia nimium quantum deturpata fuerint, ut qua valeant auctoritate, obvium non sit tutò decernere. Ex aliis Martyrum passionibus, ut sæpissimè factum novimus, nonnulla huc transfusa, suspicari cogunt adjuncta hinc inde martyrii loco non undequaque convenientia; illudque imprimis quod velint S. Martyrem, mari, tot lencis inde dissito, immersum fuisse, ut cetera taceam de tormentis tam immani crudelitate repetitis planè incredibilia, ut ferme aliunde collecta dicam, an condensata videantur.*

Neglecta Gerundæ miracula.

23 *Ceterum seculo nono antiquiora esse atque adeo Adoni præluxisse, ex dato supra compendio patet quam manifestissimè. Eadem quoque habuisse laudatum supra episcopum Gerundensem Berengarium, in citata ad Augustanos epistola clarè ipse testatur:* Passionem præterea S. Felicis vobis transmittimus, in qua natalis ejus diem, Kalendas videlicet Augusti prænotavimus. *Nostra hæc, an id genus alia Acta fuerint, quis modò facile conjiciat? Id sane mirum quam maxime mihi visum est, quod inter tot Passionum collectiones seu Legendas nusquam hactenus primigenia seu Latina phrasi edita ipsa repererim. Quæ suo marte compilavit Tamayus observatione digna non sunt. Qualiacumque porro ea censueris, talia certè fatebere, ut in hujusmodi historiis dolendum sit quam maxime, imperitissimos librarios seu amanuenses, tam multa pro suo arbitrio transmutare ausos, ut ex quinque apographis Mss. nullum sit quod ab altero non discrepet, ut difficillimum fuerit, ex malè contortis recta & sana eruere. Læsa non nulla resarcivimus, aut in notis, quoad fieri potuit, explicuimus.*

Acta nil minus quam sincera.

E

ACTA

F

Ex pervetusto codice Moissiacensi, cum quatuor aliis Mss. collato.

Deserit in Africa scholis,

IN diebus illis sub Diocletiano & Maximiano Consulibus, tempore quo in Christianos sæva persequutionis crudelitas grassabatur, ita in universo orbe positos, sive in Orientalium provinciis sive in Occiduis partibus constitutis impiorum Principum jussio servabatur, ut non esset civitas aut castellum, ubi non idola colerentur & nefariæ dæmonibus victimæ cæderentur. Sanctus igitur Felix de Scillitana civitate oriundus fuit, qui cum ad civitatem pergeret Cæsaream, quæ est in Mauritaniæ littore constituta, quæ ejus metropolis nuncupatur, ubi liberalium litterarum studia præfulgebant, ibi se sanctus Vir erudiendum subdidit disciplinæ, ut in cunctis perfectior appareret. Igitur cum ante navigium *a* inaudita opinio per *a*
populos divulgaretur, eo quod in Hispaniarum lit-

A sittore gravis in Christianos persequutio grassaretur ; qua S. Felix opinione comperta, ut apis prudentissima, quæ interrita perfectionem sui operis nititur adimplere, gaudens, omnia voluminа auctorum quæ ejus manibus gestabantur, à se projecit, dicens: Quid mihi est philosophia hujus mundi ? Ad illam properare necesse est vitam, quæ temporibus dat tempora, quæ mortis non formidat auctorem, sed vitæ conspicit creatorem.

martyrii cupidus in Hispaniam navigat,

2 Igitur navem quæ *b* cum diversis mercimoniis ire ad Hispaniam properabat, Deo favente, conscendit, quo auxiliante, prospera navigatione in Barcinonensem appulsus est civitatem. Qui cum se negotiatorem rerum venalium simularet, cœpit intra semetipsum quærere, qualiter posset in regna cælestia pervenire, & fastigia vitæ perennis attingere. Interea cœpit impiissimus Dacianus persequutionem Christianis inferre : S. Felix navigans de Barcinona ad Empuricas *c* commigravit, ibique sedens cœpit se cum divinis voluminibus exercere, & jugi oratione desudans, ut carus populo esse mereretur, orabat ; erat enim amator fidei, castus, sobrius, mitis, pacificus & B verax, eleëmosynas jugiter pauperibus erogabat, hospitalis supra modum, cunctis fratribus advenientibus cum toto amoris gaudio se in eorum præbebat occursum, ut Abrahæ meritis æquaretur, qui Dominum suo hospitio probatus est & suscepisse. Hoc cunctos specialiter commonebat dicens, fieri omnimodis eleëmosynas oportere, & omnem mundi substantiam pauperibus erogari : iracundiam quoque ante solis occasum esse placandam, & omnem malevolentiam bonitate vincendam.

fidemque prædicans capitur

3 Et cum non solum de his virtutibus populum exhortaretur, verum etiam omnes ad Christianam fidem accenderet ; ut bonorum negotiator, & spirituales thesauros retinebat in corde, & hortabatur dicens ; Ut quid diligimus tenebrosam & perituram mundi illius vitam ? Ad illam nunc properemus beatam, quam repromittit Dominus diligentibus eum in veritate : nam terrores impiissimi Daciani, qui omne littus conturbavit Spaniæ, una cum patre suo diabolo celeriter ad nihilum deducentur, & minæ ejus deficient & tabescent. Igitur cum bonas margaritas seminaret in populo, in Ilerdensi *d* civitate *d* successit, ibi similia gerens. Multæ matronæ hæc C audientes libentissimè suscipiebant verba beatissimi Felicis, quem non tantum negotiatorem habebant, qui dando terrena cælestia comparabat ; verum etiam apostolum eum aut unum ex prophetis appellabant, qui viam salutis omnibus demonstrabat. Quid multa ? nuntiantur hæc ab audientibus Rufino cuidam, qui & ipse erat de officialibus Daciani ; quique dicto citius Daciano omnia quæ audierat nuntiavit : cui Dacianus talem potestatem dedit, ut eum penitus afflictum & vinculis præpeditum carceri manciparet, cur *e* ausus fuerit populum exhortari de divinis mandatis & sectam illius, qui dicitur Christus, plebi annuntiaverit universæ.

Præfecto multis blandienti

4 Hoc etiam edicto eum commonuit, persuadendum, ut si Diis ceremonias immolaret, immensis honoribus sublimatus appareret universis ; si verò diis immolare contempsisset, & vultus Principum adorare noluisset, fame tabidus, immensa ferri pondera collo & cervicibus oneratus, pœnis acrioribus urgeretur, ne amplius in despectionem nostram, & imperatorum nostrorum contumeliam hæc agere præsumeret. Cumque Rufinus à Cæsaraugustana civitate cum auctoritate Da-

ciani impiissimi remearet, sollicitè cœpit inqui- Ex. cod. rere, ubi Felix beatissimus commaneret : cui Mossiac. dictum est, in medio foro apud quamdam matronam, nomine Placidam, nobilibus ortam natalibus. Qui hæc audiens, ut leo rabidus fremuit, jussitque curialibus atque militibus ut eum apprehenderent, & terrores vehementes inferrent ; credens quod ad ejus posset pecuniam pervenire; ignorans quod jam erat pauperibus erogata. Sistitur igitur beatissimus Felix Rufini conspectibus, quem ita alloquitur dicens : Felix, id audio ab universis, quod tanta sit in te prudentia, ut melliflua ex ore tuo procedant verba ; nam & ipse Dominus meus Dacianus hæc ab universis audiens, gratulatur quod talis ac tantus in hanc provinciam adveneris.

intrepidè resistit & insultat.

5 Nam ita mihi præcepit, ut talem vobis conjugem inquiram, quæ vobis facultate & moribus & nobilitate concordet. Tantum est ut obediens illi in omnibus cognoscaris ; quod si clementissimo salubrique consilio meo volueris præbere consensum, ut diis thura immoles & eorum ceremoniis acquiescas, statim etiam de meis opibus E tibi multa concedam. Beatissimus ergo Felix, Spiritu sancto repletus, sic ei respondit : O viperina diaboli lingua, plena veneno ! qui ita blandiris ut fallas, arrides ut noceas, terrena promittis, & cælestia auferre conaris. Discede à me illecebrosa tentatio : suffragia tua opus non habeo : serva, quæ promittis bona, filiis tuis : nam me nemo poterit separare à caritate Christi ; neque angeli neque principatus hujus mundi. Cui Rufinus respondit ; Ergo jam deliberasti, maledicte, ut nec promissionibus meis acquiescas, nec assensum præbeas salubri consilio meo ? B. Felix respondit : Sunt maledicti, qui tibi & patri tuo diabolo similes approbantur ; ipsi tuis promissionibus acquiescant, ipsi tua munera consequantur, quibus eris in perpetuum concremandus *f*.

f

Hinc fustibus cæditur

6 Audiens hæc Rufinus, considerans quod cum tanta fiducia responderet, jussit eum fustibus cædi, & in carceris ima recludi. Sanctus vero Felix, confidens in Domino, gaudio multo repletus, dicebat ; Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia appropinquavit mihi gratia tua, quam olim consequi desideranter optabam ; & psallebat cum fiducia magna, dicens ; Probasti Domine cor meum & visitasti nocte, igne me ex- F aminasti & non est inventa in me iniquitas. Cum istius carminis modulationem, Sancto decantante, cognosceret Rufinus ; ait circumstantibus, revocetur celeriter, & manibus pedibusque ligatis, in loco squallido collocetur, ut cibi potusque negatâ substantiâ, possit animam exhalare, qui non solum hæc, quæ adhortamur, contemnit, verum etiam in nostram insurgit injuriam. Iterum jussit eum ad se reduci, cumque reductus fuisset & præsentatus conspectui ejus, ait ad eum Rufinus ; Felix, audi me quasi fratrem tuum, & acquiesce diis sacrificare, ut à præside Daciano dignitatibus sublimêris : nam & ego peregrinus adveni, sed ejus parendo præceptis, & locupletem reddidit & honoribus sublimavit. Cui S. Felix cum audacia multa respondens, dixit : Si cælum milii cum multitudinibus angelorum promitteres, aut amœnitatem paradisi pollicereris, numquam tuis promissionibus acquiescerem nec mentem muneribus inclinarem.

aliisque gravioribus tormentis

7 Audiens hæc Rufinus, jussit eum catenis gravioribus alligari & ab indomitis mulis per totas plateas trahi, ut corpus beatissimi Felicis laceratum in frusta redigerent ; sed quia, Deo juvan-

Ex cod. Mossiac.

te, etsi lacerato corpore, fides interrita perdurabat, præcepit eum in carcerem mitti; ubi dum S. Felix, fixo animo, Dominum precaretur, apparuit ei juvenis, niveis vestibus indutus, & ait ad eum: Noli timere, Felix: ego enim missus sum à Domino Jesu Christo, ut te in omnibus corroborem: & tangens omnia membra ejus, sanata sunt illico vulnera corporis ejus. Alia vero die sedens Rufinus cum universis, jussit adduci S. Felicem, cui sic ait; Ecce nunc sacrifica immortalibus diis nostris, sicut nos hodie videris eis cum magno gaudio hostias immolare; & statim jussit aras dæmoniorum nefariis sacrificiis honorari; & accedens sordidissimus Rufinus, cœpit coram omnibus dæmoniorum nomina infaustis vocibus invocare: Vos invoco, dii, Jovem, Mercurium, Saturnum, Baal, Accorron *g* vel Minervam, per quos mundus gloriatur, & per quos imperatores obtinent laudem, & per quos dominus meus Dacianus nimium sublimatur. Adjuvate me & omnes qui mecum adstant: similiter & ceteri dixerunt.

g

B

frustra cruciatur.

8 Et dicit ad S. Felicem: Accede, & fac cito sicut nos facere conspexisti, ut possis evadere tormenta quæ tibi præparata sunt. Tum B. Felix dixit; O! quos cœcitas diaboli per insipientiam cordis graviter occupavit, discedite infelices à manufactis vestris, quos impiè adoratis, & cognoscite Deum vivum, qui vos de limo terræ plasmavit; quoniam omnia quæ sunt manufacta hominum, pro eis rationem reddituri estis Deo vivo omnium seculorum. Et statim ejus sermonibus succensi irruerunt in eum, & sicut apes quæ stimulatæ fuerint, efferveſcunt, & injuriam cum sua internecione defendunt: protinus apprehensum eum tradidit carnificibus, ut eum exungularent, & carnem à cute discerperent; jussitque eum capite inverso pendêre quoadusque animam exhalaret. Cum autem suspenderetur S. Felix, dicebat: Exurge Domine, & intende in judicium meum, Deus meus & Dominus meus in causam meam. Suspensus autem ab hora tertia usque ad vesperam, nullum penitus sensit dolorem, sed confortabat eum testis in cælo fidelis.

Prodigiis vero cælestibus

9 Post solis autem occasum jussit eum in carcerem mitti, & arctius custodiri; ubi statim talis splendor luminis illuxit, & nectareus odor suavitatis apparuit, ut custodes istius carceris crederent se balsamo fuisse perfusos. Voces etiam angelorum psallentium modulata suavitate omnibus resonabant. Custodes autem, aperto carcere exeuntes, cucurrerunt ad Rufinum, dicentes: Vere servus Dei fidelissimus est, quem nos custodire jussisti; nam multa mirabilia vidimus in hac nocte; quæ non licet nobis ulli hominum indicare. Sed & voces angelorum psallentium per totam noctem audivimus. Tunc iratus Rufinus nimium, jussit eum, manibus post tergum ligatis, in maris profundum demergi *h*. Cumque navigio fuisset impositus, psallebat dicens: Etenim illic manus tua deducet me & tenebit me dextera tua, Domine. Cum autem ductus fuisset à littore penè stadia triginta, projecerunt eum in mare, & ita dissoluta sunt omnia vincula quibus fuerat ligatus, quasi ex papyro fuisset adstrictus: & postquam catenarum magnitudo disrupta est, confestim visus est super undas maris pedibus ambulare, & in medio angelorum, manus ejus tenentium, hymnum & alleluia pariter decantare.

C

h

10 Tunc ex alto pelagi super eos veniens & navem conscendens, omnia quæ gesta fuerant eis intimavit: qui ejus vestigia amplectentes, dicebant; Ora pro nobis ad Dominum, Martyr Dei; ut dimittantur nobis peccata nostra. Nuntiatur igitur Rufino statim, eo quod S. Felix in littore exultans & gaudens deambularet, & ait satellitibus suis Rufinus; Furciferi, cur præceptis meis minimè paruistis; & non ut jussum est, currente navigio, eum longius & profundius demersistis? Qui proclamantes ei constanter dicebant, eum in longo maris profundo demersum, sed ad terras, comitantibus angelis, divino gubernaculo revocatum. Tunc exclamavit Rufinus ut leo rabidus, dicens; Heu, vincimur! Sed adhuc excogitabo crudeliora genera tormentorum, & ait ad carnifices; Exungulentur *i* carnes ejus usque ad ossa, ut vel sic ejus contumacia comprimatur. Et cum factum fuisset, adductus est S. Felix ante conspectum Rufini, & cœpit eum intueri vultu truculento, & turbidis oculis dicens: Felix, vides quantum tibi miserti sunt dii nostri: accede, vel nunc sacrifica eis, & faciam te eorum magnificum sacerdotem. Cui S. Felix respondit, dicens: Tu deservias eis jure perpetuo, unà cum patre tuo diabolo; nam ego hodie sacrifico & servio omnipotenti Deo meo, qui me de limo terræ plasmavit, & de profundo maris, disruptis vinculis, quibus fueram colligatus, manibus angelorum suorum eripuit.

D

magis invenditur tyrannus.

i

E

Martyrium & sepultura.

11 Cum ista à S. Felice dicerentur, jussit carnificibus Rufinus, ut eum usque ad ossa exungularent & longinqui itineris labore consumerent, ut, renovatis vulneribus, acriori dolore percussus, animam exhalaret. Quod cum factum fuisset, reddidit spiritum. Revocatur *k* igitur corpus beatissimi martyris Gerundam, apud quamdam matronam Domini nimium timoratam. Ego vero humillimus Levita Christi, qui & in ejus passione diutius laboravi, hoc cum provincialibus inito consilio definivi, ut ejus corpusculum ad Provinciam allato navigio deferremus. Igitur cum per totam noctem facta fuisset oratio, & operis sequitur effectus: sopor mentem labore compressit, & dormientibus nobis ex adverso cœnaculi, corpus Sancti aufertur. Expergefacti & solliciti timore per diversa currentes, reperimus eum in monumento, quod beatissimus Martyr sibi præparaverat, eleganter & dignissimè sepelitum. Et quia jam à nobis auferri non potuit, de ejus cruore una cum gestis reliquias nobiscum detulimus, ut & in præsenti vita ejus fruamur auxilio, & in futuro, eodem patrocinante, vitæ perpetuæ consequamur effectum; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui Martyrem suum coronavit in pace, cui est honor & gloria virtus &c.

k

F

ANNOTATA.

a *Sic etiam duo alia apographa, certè paulò obscurius; in Bodecensi sensus perficitur:* Tunc à quibusdam à littore currentibus .... nuntiatur ei: *quales id genus correctiones à sciolis insertæ frequentius recurrunt; verum eas ferme negleximus, ubi constructio, tametsi barbara, satis commodè intelligitur.*

b *Legebatur* quem, *ut & alibi solœcismus non unus.*

c *Aliàs* Empeirias *seu* Ampurias, *de qua in Commentario.*

d *Legendum omnino* Gerundensi, *ut est in ceteris apographis.*

e Cur *pro* quia, quoniam, quod: *Sed de his satis.*

f *Si non verè, saltem utcumque appositè colloquia*

A *quia iſta immiſcentur : de ſequentibus eadem ſit ratio : de tormentis jam ſupra diximus.*

g Baal & Accaron *unde Rufino iſti innotuerint, non facile quis divinet ; neque apparatus iſte loco aut tempori ſatis convenit.*

h *Quæ hîc de mari narrantur, in quo ad triginta ſtadia propulſa fuerit navis, ita apud Tamayum explicat Pujades, ut fuerit* oppidum Guixols, quod poſtmodum S. Felicis nomine, ob paſſionem & miraculum condecoratum credunt incolæ : & probat hoc, *inquit*, quodam carmine in teſto S. Martyris hac ſerie :

Capite verſo ſuſpenſus,
Guixollenſi mari merſus,
Molis ſuperpoſitis. D

Subdit rurſum Tamayus ; Qua ſolutione adhibita, huc ecphraſis contextûs remanet ſuis omnibus partibus comprobatus & abſolutus. *Cupio ſane, talia hæc aliis videri ; mihi nec* comprobata *nec* abſoluta *ſunt hactenus, nec facile abſolventur.*

i *Id ſupplicii iterum ſuperius adhibitum eſt, & rurſus infra, ut hæc ſtudiosè conduplicata videantur.*

k *Varia eſt in Mss. hæc ultima totius Paſſionis clauſula, in quorum uno & altero ſcriptor* humillimus Ambroſium *ſeſe appellat ; ex quo capite utinam fidei aliquid Actis accederet.*

DE SS. MARTYRIBUS PHILADELPHIENSIBUS

CYRILLO, AQUILA, PETRO, DOMITIANO, RUFO ET MENANDRO.

B E

Ex Martyrologiis. J. B. S.

1 Augusti. *Atis piana eſt annuntiatio Romani parvi his verbis :* Philadelphiæ, martyrum Cyrilli, Aquilæ, Petri & aliorum. *Paulo diſtinctior Adonis :* Apud Arabiam, civitate Philadelphia, SS. martyrum Cyrilli, Aquilæ, Petri, Domitiani, Rufi, Menandri, una die coronatorum, *quam ad verbum deſcripſit Uſuardus, ut in obſervationibus noſtris annotavimus ; non neglecta difficultate, ex eo à Florentinio mota, quod codices aliqui Hieronymiani, quos ſecutus eſt Notkerus, ſic loqui videantur ut ſynodum aliquam martyrum ab iis qui in titulo nominantur, diſtinguant. Audiamus textum Florentinii, cui ſatis concinit codex Corbeienſis :* In Arabia civitate Filadelfie, ſinodos martyrum celebratur. Natalis ſanctorum Cyrille, Aquilæ, Petri, Domitiani, Rufi, Minandri, uno die coronati ſunt : *unde paulo diſtinctius loqui voluit Notkerus, hoc modo :* In Arabia civitate Philadelphia, ſynodus martyrum celebratur. Ibidem nativitas ſanctorum martyrum C Cyrilli, Aquilæ, Petri, Domitiani, Rufi, Menandri una die ſimul coronatorum.

Quæ ſynodus hîc dicitur,

2 *Quærit hîc Florentinius* quid ſynodus martyrum ibi celebrata, ſignificet ; *ſic tamen ut in ſola hæreat deliberatione, fruſtra in eam rem adductis* Martyrum conciliis, *de quibus alibi actum eſt : præterquam quod in vetuſtiſſimo Epternacenſi* ſynodus *omnino reticeatur ; non abſque alio ſcriptoris ſphalmate, dum* Tomis *adſcribuntur Sancti, quos Philadelphiæ tribuendos jam oſtendimus. Nodum hunc, ſi non omnino ſolvit, ſaltem appoſitè ſcindit codex Reginæ Suecie, dum & ſynodum & martyres opportunè conjungit, qui, niſi equidem multum fallar, verus ipſe Martyrologiorum iſtorum ſenſus, ut ſynodum, ſeu conventum, ſeu cœtum ipſorummet Martyrum, pro Chriſto gloriosè certantium indicent. Verba dicti codicis ſunt:* Kal. Auguſti. Philadelphiæ in Arabia, ſynodus SS. MM. celebratur, Cyrilli, Aquilæ, Petri, Domatiani, Rufi, Menandri, Poſthumi, una die coronatorum. *Abundat* Poſthumus, *qui forte ex ſequenti Martyrum Romanorum claſſe tranſlatus & ex* Profuni *in* Poſthumi *tranſmutatus eſt. Dandum ſane aliquid codicibus, aliunde ſatis confuſis, & amanuenſium incuriâ contortis, ut ex alia Romana turma mox intelliges. Philadelphiam Arabiæ, apud Florentinium & alibi ſatis notam, explicare ſuperſedeo.* F

eſt martyrum ſocietas.

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

SECUNDINA, DONATULA, SECUNDOLA, MAXIMA, JUSTA, MANANDRO, PROFUNO : ET FORTE SILVANO ET DONATO.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

1 Augusti. *Olos iſtos codices & quidem binos dumtaxat cito, Lucenſem nempe, ſeu Fontanellenſem & Corbeienſem, nec ipſos ſatis ſibi concordes, dum in poſteriori adduntur* Silvanus & Donatus *qui in priori ignoti ſunt ; præterquam quod* Funi *male exprimatur pro* Profuni. *Neque vero in ullis aliis ſacris Faſtis jam dictorum Martyrum vel veſtigium hoc die occurrit ; ne quidem in ipſis Hieronymianis parvis, in quorum uno notatur aliquis* Secundus, *quemadmodum & in vetuſtiſſimo codice Epternacenſi. Sufficiet igitur dictorum jam codicum textus deſcribere ſecundum omnes apices ibidem expreſſos. Ita habet Florentinii textus :* Romæ mil. xxx ab urbe, natalis ſanctorum Se-

A cundine, Donatule, Secundole, Maxime, Juſte, Manandri, Profuni: *Differt non nihil in enuntiandis nominibus apographum Corbeienſe, & quidem in ipſo anteſignano, dum pro* Secundine, *ſcribit* Secundini, *quibus jam pridem aſſuevimus. En ejus verba:* Romæ miliario trigeſimo ab urbe, natalis ſanctorum Secundini, Donatulæ, Secundolæ, Maximæ, Juſtæ, Menandri, ... Funi, Silvani, Donati. *Ulteriorem lucem circa hos Sanctos reperire fruſtra conatus ſum hactenus.* D

DE S. JUSTINO PUERO MARTYRE

IN TERRITORIO PARISIENSI.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus Sancti & elogia Pariſienſium.

1 AUGUSTI.

IN territorio Pariſiacenſi, Juſtini martyris *primus inter Claſſicos ſcripſit Uſuardus, ut ſuo loco obſervatum invenies: ſcripſere ſubinde recentiores, etiam Romanum hoc eodem die; ut de cultu plura hîc diſputanda non ſint. Si codici Hieronymiano Corbeienſi creditur, multo vetuſtior dicenda erit in ſacris Faſtis ejus memoria; verum cum à ceteris exemplaribus abſit, veroſimillimum eſt, ſuperaddita laterculo primigenio fuiſſe hæc verba:* In territorio Pariſiacenſi, in ipſo loco qui dicitur Lupera, paſſio Sancti Juſtini martyris, *ut toties à Gallicanis librariis factum oſtendimus, præſertim in Sanctis Autiſſiodorenſibus. Id utique ex his ſatis certum, jam à ſeculo* IX *celebrem fuiſſe* S. Juſtinum puerum martyrem *in vico Lupera, ut etiam notavit Caſtellanus, & procul dubio in ipſa urbe. In hoc verti obſervo gravioris controverſiæ cardinem, ipſine, an S. Juſto, puero etiam martyri, Bellovacenſi, aptanda ſint Acta metrica, quæ ſub venerabilis Bedæ nomine circumferuntur. Qua in re ut ordine procedam, dabo quæ de S.* Juſtino *leguntur apud Sauſſayum, in Breviario Pariſienſi, atque in ejus eccleſiæ notiſſima hiſtoria per Gerardum Dubois Oratorii presbyterum.*

B *Antiquiſſimus cultus*

2 *Id verbo præmiſerim*, S. Juſtini *feſtivitatem in Faſtis conſtanter recoli hoc die* 1 *Auguſti, quidquid Pariſiis, in cujus eccleſia ritu dumtaxat ſemiduplici celebratur, ob intercurrentia feſta majoris ordinis, differatur, non ad Nonas, ut vult Sauſſayus, quod forte ejus tempore factum fuerit, ſed ad* VI *Idus, ſeu iſtius menſis diem* VIII, *ut diſertè exprimit Breviarium editionis anni* 1680; *quod fortaſſe etiam obſervatur in ipſa Luperenſi eccleſia* S. Juſtini *nomini dicata, tametſi id nuſquam expreſſum inveniam. Ut jam elogia proſequar, id mecum mirabuntur, qui Gallici Martyrologi ſolitam elegantiam norunt, quod hîc paulo jejunius videatur Sauſſayi ipſius elogium; ut ferme dubites, utrum Acta ipſa conſuluerit, quæ tum apud Bedam, operum ejus tomo* 3 *à pag.* 367 *exſtant, tum etiam apud Surium ad* XVIII *Octobris, non proſa, ut perperam narrat nuperus Legendiſta Gallicus, ſed ſervato plane metro, eo die relata quo recurrit ſanctus Juſtus Bellovacenſis. Actis conformiores ſunt dicti Breviarii lectiones; at nitidius dicam, an confidentius rem totam complexus eſt laudatus eccleſiæ Pariſienſis hiſtoricus, infra à nobis cum reliquis conveniendus. Rem modo proſequamur, à Sauſſayo incipientes.*

Pariſiis in diem 8 *differtur.*

C

Sauſſayi elogium hoc die

3 *Ita ipſe dicto jam* 1 *die Auguſti:* In agro Pariſienſi, vico Lupera, natalis S. Juſtini pueri ac martyris fortiſſimi, illic ſub Diocletiano coronati. Hic beatus puer Autiſſiodorenſi civitate ortus, patre Matthæo, viro Chriſtianæ pietatis eximio cultore, adhuc novennis cæleſti benedictione in gratiarum largitate præventus, atque ita divino ſpiritu irradiatus, ut jam prophetiæ polletet dono; Ambianum cum patre profectus, ut cuidam conſanguineo officium pietatis impenderet; (quo tendens pauperem nudum, detractâ ſibi tunicâ veſtivit:) propinquum, ſibi facie incognitum, ſuperno illuſtratus numine, à ceteris diſcrevit, captivumque in libertatem ope ſuperna reſtituit. Tumque cum patre in domum cujuſdam pii viri, Lupi nomine, hoſpitio admiſſus, cum cælitus ſibi inditæ gratiæ fœnora multa accumularet, à Rictio Varo, ſævo præſide, comprehendi cum parente ſodalibuſque juſſus eſt. E

non ſatis exactum.

4 Sed eadem nocte puer Sanctus cum iiſdem elapſus, at poſtridie ab emiſſariis in via, quæ à Bellovaco Lutetiam tendit, interceptus, atque cum præ ceteris aſſeclis tantillæ ætatis puer religioſum fervorem proderet, quis eſſet, inquiſitus, conſtanter admodum & ſupra vires humanas, fe & Chriſtianum & pro fide Chriſti extrema perpeti quæque paratum eſſe reſpondiſſet, à carnificibus conſtrictus enſeque ferali ictus, capitis abſciſſione, quod truncandum intrepidè præbuit, agonem glorioſum conſummavit. Cujus funera pii comites (quos ſervavit divina poteſtas illæſos) congrua religione procurantes, caput, ſicut præſcius martyrii præmonuerat, Autiſſiodorum ad matrem detulerunt, corpus vero, non procul à paſſionis loco ad vicum, Luperam dictum, ab ipſo præſignatum, deportantes condiderunt, ubi conſtructa dehinc ſacra ædes trophæum illius ad hos uſque dies conſpicuum perennavit. E qua tamen, ob frequentiores barbarorum in Gallias incurſus, Lutetiam uſque Pariſiorum (in cujus agro Lupera poſita eſt) ad clientelæ ſecurioris præſidium devectum, in æde ſumma SS. Dei Genitricis repoſitum eſt, ubi hactenus quieſcit, anniverſarioque natali Martyr ipſe colitur, Nonis iſtius menſis; quod aliis ſolenniis iſta treſque ſubſequentes continuo dies ſint præpeditæ, ut ex diptychis ipſius eccleſiæ apparet. F

Pares ferme ſunt lectiones.

5 *Atque hæc Sauſſayus, non pauca immiſcens Actis non ſatis conformia, ut ex ſequentibus manifeſtè patebit. Habe modo lectiones Breviarii Pariſienſis:* LECT. IV. Juſtinus, ut refert venerabilis Beda, Autiſſiodori Chriſtianis parentibus natus, etiamnum puer prophetiæ dono præditus, auctor fuit patri Matthæo, ut Ambianos unà proficiſcerentur, ad redimendum fratrem ſuum Juſtinianum, à multis annis in ſervitutem redactum. Quò pergentibus obvius occurrit Meloduni ad por-

A portam urbis egenus quidam cæcus & claudus, nudus & fame penè enectus, cui Matthæus eleemosynam, Justinus vero tunicam suam dedit, patre quantumvis repugnante. Parisiis à viro quodam, nomine Hippolytô, perhumaniter excepti sunt. Inde Ambianos ad domum Lupi, qui Justiniani Dominus erat, se contulerunt: ibique Justinus fratris manumissionem à Lupo obtinuit. LECT. V. Cùm autem à Lupo accepissent, Rictiovarum, quem Diocletianus & Maximianus præfectum in Gallia miserant, in illos inquiri jussisse, noctu elapsi sunt. De quorum fuga præfectus certior factus, quatuor equitibus præcepit, ut vinctos adducerent aut occiderent.

Breviarii Parisiensis 6 Non longè à Lupara Justinus cum Matthæo & Justiniano ad fontem se reficiebat, cum futuri præscius consilium iis dedit, ut in antro proximo delitescerent, quòd non procul abessent equites à præfecto missi; qui paulo post adveni-entes, solum puerum repererunt. LECT. VI. Interrogatus ab illis Justinus de nomine, religione, comitibus, respondit, nomen quidem sibi esse B Justinum, religionem, Christianam; ceterum Euangelii lege cautum esse, ne comitum suorum proderet quemquam. Eo responso actis in furorem militibus, ex illis unus Justini caput amputavit. Truncum corpus utraque manu caput accipiens, coram lictoribus stetit immobile: qui prodigioso spectaculo exterriti, recesserunt. Matthæus vero & Justinianus è specu egressi, Martyris caput Autissiodorum ad matrem detulerunt: humato prius, uti optaverat, apud Luparam corpore: quod inde in ecclesiam Parisiensem translatum est. *Jam historicum Parisiensem audiamus de* S. Justino *paucis etiam agentem pag.* 32, *postquam viam nonnihil præmunivit priori pagina sub finem, ubi de Maximiani persecutione agens, ad explanandum difficillimum punctum chronologicum ita loquitur:*

tum quæ paulo aliter 7 Ad eadem tempora referendum esse Justini pueri martyrium arbitror. Hunc sub Diocletiani & Maximiani imperio, præsidatu verò Rictiovari, in agro Parisiensi passum esse, Beda scribit; ejus, inquam, certaminis tempus primis annis horum principum adscribendum est, neque aliò rejicere facile est. Beda enim in ejus Actis, quæ metrò composuit, nullam Constantii mentionem fecit, qui tamen cum primùm Cæsar creatus est, Gallias moderari cœpit, & quo princi-C pe Gallicanas quievisse ecclesias dictum est. *Quare hic Constantium accersat, non video; tota difficultas, ut proximè dicam, in eo consistit, quod componi nequeant tempora Rictiovari cum S. Amatore Autissiodorensium episcopo, magni Germani decessore. En modo elogium:* Justinus Autissiodori natus patre Christiano, virtutibus donisque spiritalibus statim mirum in modum ornatus est. Puer novem annorum, de redimendo fratre, quem barbari ceperant, cogitavit, ob eamque causam cum patre Ambianos, ubi hunc inter servitia degere divinitus admonitus fuerat, proficiscitur. In itinere multa contigerunt quæ pueri sanctitatem plurimùm commendant.

tradit 8 Ad Melodunense castrum mendicum nuditate & fame pereuntem, ipse, sibi detractâ tunicâ, admirante potius quam approbante patre, operuit; Lutetiæ Parisiorum ab Hippolyto viro clarissimo, hospitio, vel ignotus benignè recipitur; cum Isaram transire cogitaret, neque esset navicula, Justinus Deum precatus est; subitóque adstitit portitor, qui illum sine mercede cymba transvexit; cumque Ambianos advenisset, ad Lupi ædes, ubi frater habebatur, adiit, latentem inter famulos solus agnovit, & absque pretio illius libertatem obtinuit. Rictiovarus præses provinciæ id temporis, jubente Maximiano, vexabat Christianos: hic audiens advenas Christianos in urbe versari, Justinum cum sociis illico ad supplicium rapi jubet. Verum clam dimissi ab hospite Lupo, fugâ saluti suæ consulunt, confestimque remeare in patriam properant. Clanculum igitur Ambianis egrediuntur; redibant simul viâm ingressi, qua Lutetiam itur. Jam Luparam, qui vicus est agri Parisiensis prope attigerant; illi ex itinere defessi, & fame enecti ad fontem simul assident, parantque corpus reficere, cum ecce quatuor satellites, quos Rictiovarus ad eos insequendos miserat. AUCTORE J. B. S.

historicus Parisiensis. 9 Justinus hos intrepidus exspectat, dum ad rupem proximam socii latebras petunt. Rogatus à satellitibus quis esset? an Deos coleret? quo socii fugissent? respondit haud hæsitans, se Justinum vocitari, & Christianum esse, atque adeo exsecrari Deorum cultum, neque se proditurum E socios. Cum nihil aliud à juvene acciperent, huic caput abscindunt, & statim discedunt. Pater, amotis lictoribus, sacras Martyris colligit reliquias; corpus quidem in vico Lupara sepelit, caput vero Autissiodorum, velut sacrum pignus, ad matrem defert; quod multos annos in domo conditum permansit, donec Amator episcopus hujus urbis sacrum depositum illic latitare cognovit, quod magna celebritate in ecclesiam transtulit. Ejus corpus Luparâ translatum est in majorem basilicam Parisiorum, ubi in theca ex ligno inaurato, magno cum honore asservatur. Ejus memoria in tabulis ecclesiasticis Kalendis Augusti celebratur.

§ II. Variæ elogiorum & Actorum difficultates.

Ita autem loquitur *UT à proximè relato exordiar, qui Acta ipsa inferius danda cum historici Parisiensis narratione contulerit, statim observabit, dixisse ipsum quæ voluit, non quæ in rhythmo invenerat, ut difficultatum nodos non solvat, sed pro mero arbitrio dissecindat. Attende, obsecro, ad ea verba, ubi de sancti Pueri capite Autissiodorum ad matrem delato, sic rotundè pronuntiat historicus;* Quod multos annos in domo conditum permansit, donec Amator episcopus hujus urbis sacrum depositum illic latèrè cognovit, quod magna celebritate in ecclesiam transtulit. *Quid est Acta ad proprium sensum, obtorto quodammodo collo torquere, dicerem convellere, si hoc non est? Jam insinuavi, id maxime eruditos vexare, quod Actorum scriptor ita narrationem instituat, iisque adjunctis exornet, ut velis nolis, compellaris admittere, non illic* latuisse, *ut ait Dubois,* sacrum depositum *centum & amplius annis, tumque primùm* in ecclesiam transtulum; *sed vivo ipso Sancto Amatore eo perveniisse, qui* depositum magna *celebritate susceperit, atque jam tum honorificè ac magna solennitate populo ad cultum & venerationem exposuerit sacrum illud beati Martyris caput, ut ex ipso rhythmo manifestissimè datur intelligi. En versiculos ordine recensitos à num.* 24:

ut Vitæ quæquod 11 Caput vero ejus, matri ipsius attulerant; quod illa gaudens suscepit, Deo agens gratias, quia innocentem ejus animum asciverit: tibi dicens

liscumque

AUCTORE J. B. S.

cens, Christe, honor, laus & jubilatio, quia dignatus es istum puerum assumere, & associare tuis beatis Martyribus. At tu, beate Justine, fili mi dulcissime, qui Christi regnum intrasti cum palma victoriæ, ibi mei memor esto in tuis suffragiis. Hæc ipsius genitrice orante cum lacrymis, mox resplenduit lux ingens super habitaculum, in quo sanctum caput ejus habebatur positum. Hæc autem lux circumquaque cuncta illustraverat, ita ut admirarentur, qui in urbe aderant: erat autem nox cum istud fieret miraculum. In illis diebus sedem in Autissiodoro rexerat episcopalem Amator vir Domini, quem divinorum ornabant munera charismatum. Hic dum cælitus emissum splendorem conspiceret, ire ad domum Matthæi jussit tres presbyteros, qui de ipso studiosè portento inquirerent.

textum instituit:

Quibus omnia Matthæus retulit per ordinem, ut se de sancto Justino res gesta habuerat, vel de passione ejus, vel sepulto corpore. Subjungit & de allato matri ejus capite, qualiter lux de cælo hora noctis tertia Domum ipsam, in qua erat, omnem illustraverit. Hæc presbyteri ad suum referunt pontificem, qui adesse omnem cleB rum protinus præceperat: gratias omnipotenti agunt pro miraculo. Denique clarificatur hoc factum per populum; concurrunt omnes gaudentes, Martyrem glorificant, imo Dominum qui illum sic mirificaverat. Interim jubente sancto Amatore præsule, caput sanctum collocatum condignè in feretro, cum honore atque hymnis fertur ad ecclesiam; & in loco quem paravit sibimet episcopus, ibi illud veneranter recondi providerat, ubi plura Martyr sanctus præstat beneficia. *Numerus ultimus seu 27, memorabile narrat miraculum de cæca puella annos sedecim nata, quæ per sanctissimi Martyris patrocinium oculorum lumen consecuta fuerit.*

quem conciliare facile non est;

12 *Interprete opus omnino non est, ut ex his clarissimè perspicias, id quod jam de historico illo prænonui; ut multo sincerius locutus fuisset, si biographum istum dixisset toto cælo à veritate aberrasse, dum incomponibilia imperitè connexuit: quæ proinde tam longè absunt à Bedæ sinceritate & historiæ peritia, quam distent à vera ratione temporum, turpissimè istic confusorum. At enim voluit Dubois rem sub Maximiano gestam tueri, atque adeo, persequente Rictio Varo,* S. Justi-
C num *martyrio coronatum, compulsus proinde finem corrumpere, ut cum principio melius coaptaret. At quid si pari jure quis contendat, male ibi intrusum esse Rictium Varum, substituendumque potius barbarum aliquem, seu Alanum, seu Suevum, seu Wandalum, quos seculi quinti principio, eas Galliæ partes depopulatos novimus, nulla habita sexûs aut ætatis ratione, in omne genus hominum, præsertim in Christianos sævientes, quo pacto rectissimè omnia convenient, quæ à S. Amatore, tunc Autissiodorensi episcopo gesta tam diserte à biographo memorantur. Neutrum mihi lubet asserere, at vel hunc solum articulum sufficere puto, ut Acta illa qualiacumque Venerabili Bedæ abjudicem, quem verosimile non est in tam enormem parachronismum prolapsum.*

uti nec alia combinare:

13 *Neque id solum in jam toties dicta Vita, quam etiam in prosam conversam habemus ex codice Bodecensi canonicorum regularium diœcesis Paderbornensis, à nostro P. Gamans descriptam; neque id solum, inquam, in ea mirabili historia displicet; nam ut paucis nonnulla percurram, puero novenni tribuuntur quæ ejus ætatem longissimè superant, nisi totus ab unguiculis miraculum fuerit, seu mavis miraculosus, atque ex tunc pro-* D *pheta & apostolus, ut habes num.* 4 *& sequentibus. Tum vero num.* 8 *&* 9 *doctorem agit, supra parentem sapiens. Neque minus mira sunt quæ ibi sequuntur, præsertim transitus Isaræ, tum vero agnitio fratris Justiniani, quem alii patruum, alii avunculum, alii propinquum dumtaxat nominant. Quæ deinde à num.* 16 *narrantur de patris ac filiorum fuga Ambianis Parisios versus & quidem ad Luparam usque, ad leucas omnino duas & viginti, quomodo eadem, qua ex Lupi hospitio fugerant, nocte confici potuerint absque novo Isaræ transitu, fallor siquis facile queat concipere; ut reliqua, æquè, imo & magis, stupenda mittam, quæ paulo majori auctoritate firmata cuperem, priusquam omnino amplectar.*

nedum discernere

14 *Atque ut daremus modo, fieri hæc potuisse, quin & facta, superest capitalis controversia Parisienses inter & Bellovacenses, his pro suo* Justo, *illis pro* Justino, *quo de hic agimus, jam pridem concertantibus, cum utrisque (utpote ambobus novennibus pueris) eadem omninò Acta tribuantur, ac sub eodem venerabilis Bedæ nomine, usque adeo ut Surius non* I *Augusti suam Legendam retulerit, sed* XVIII *Octobris, quo* Justus *certò* E *Bellovaci, & majori quidem longè solennitate, quam* Justinus *Parisiis celebratur. Habeo præ oculis ipsissimam Vitam metricam Belgicè versam sub expresso titulo;* Vita sancti martyris Justi, novennis pueri scripta à venerabili Beda, *quæ excusa est Antverpiæ in officina Plantiniana anno* 1629, *ubi ad scrupulum usque prosecutus est interpres quidquid sub Bedæ nomine traditum reperit, eo solo excepto quod pro* Justino *supposuerit* Justum, *eumdem utrumque existimans, cum principio dicat, vocatum fuisse* Justinum *vel* Justum, *quod postremum nomen ubique deinceps solicitè servat; de cetero patrem Matthæum, & fratrem Justinianum appellans.*

sinine Acta Justi Bellovac.

15 *Non ita loquuntur, saltem non uniformiter, Vitæ aliæ variæ Mss. ejusdem sancti* Justi *ex diversis codicibus à Rosweydo & à Majoribus nostris collectæ, ad quas observatum invenio, aliam exstare apud Mombritium, quæ videatur recentior, quod hujus loci non est pluribus expendere: porro Vitæ compendium repræsentatum à Petro de Natalibus lib.* 9, *cap.* 80. *Demum, præcipuam differentiam esse, quod metrica Justinianum vocet* Justi (*nobis* Justini) *fratrem, prosaica vero Justinianum ponat parentis fratrem, patruum autem* Justi. *Addere poterant,* Justini *nomen istic in patrem translatum, Justinianum vero etiam nominari avunculum, sicque tres ordine compellari* Justum, Justinum *ac* Justinianum; *quamvis & in eo non semel varient, quasi pro librariorum arbitrio aut imperitia: sic ut in his omnibus non pauca liberioris ingenii vestigia, nil satis firmi aut solidi inveniri possit; imo argumenta potius nova occurrant, quibus Legendæ sinceritas magis ac magis impugnetur.* F

an hujus nostri Justini.

16 *Alia ferme videtur fuisse, re nondum satis attentè perpensa, Majorum nostrorum opinio: casu enim incidi in observationem Papebrochii in Appendice post tomum* VII *Maii pag.* 825 *ubi sic loquitur:* Suggerit autem Claudius Castellanus S. Honorinam de Confluentia (vulgo Conflans) in diœcesi Parisiensi XXVII Februarii, cui aptata fuisse Acta S. Dorotheæ virginis & martyris, notavit jam pridem Henschenius noster: item S. Justum in Bellovacensi diœcesi martyrem XVIII Octobris, cui similiter accommodata sunt Acta S. Justini in Lupara, referenda 1 Augusti. *Utique sed an*

A *an prebanda ? an* Juſtino *potius quam* Juſto *vindicanda ? Mihi in hac re non magis lubet arbitrium agere, quam ubi de reliquiis controvertitur. Hic* S. Juſtinum *cum Actis ſuis damus Pariſienſibus, daturi ſuo tempore* Juſtum *ſuum Bellovacenſibus, ſive duo diverſi fuerint ſive unicus, cujus reliquiæ cum ambabus eccleſiis communicatæ ſint; niſi fortaſſe alio tranſlatæ, ut docebunt inſtrumenta mox referenda, ubi de Actorum noſtrorum nova hac editione pauca præmonuerimus.*

Dantur metrica. 17 *Dubium primo fuit, præſtaretne Acta proſaica hic recudere ex Ms., ut jam diximus, cœnobii Bodecenſis; an potius Surium imitari, qui ſervatis metris ita conſequenter edidit ac ſi proſa legeretur, quod Gallum Legendiſtam, aliàs tam naſutum, fefelliſſe diximus: an denique primigenium textum reddere, ligata quomodocumque oratione; quod poſtremum præferendum putavimus, tametſi barbarum quid ſonent male torti quandoque verſiculi, poëtæ imperitiam ſatis apertè prodentes, quo etiam ex capite Bedæ eos adſcribere religio eſt. Numeris ipſos diſtinximus, quo facilius citari poſſint, at tales non cenſuimus,*
B *qui obſervationibus illuſtrari mererentur. Satis plana & intelligibilis eſt tota hiſtoria, longè futura gratior, ſi ſolidiori auctoritate niteretur. Atque hæc de qualicumque Legenda in ordine ad* S. Juſtinum *Pariſienſem ſatis dicta ſunto; quæ ad* S. Juſtum *ſpectant, cujus caput hîc Antverpiæ ſervatum volunt apud ſanctimoniales Annuntiatas, ad proprium locum remittimus, de integro examinanda ad* XVIII *Octobris. En modo nodum alium æquè implexum circa* S. Juſtini *corporis primùm, deinde & capitis tranſlationem, cui rei ſerviet*

§ III. S. Juſtini tranſlatio in Corbeiam Saxoniæ.

Et hîc omnia implexa ſunt, S *Anctі noſtri Pueri ſacrum corpus jam è primò ſepulturæ loco ad Luparam, in eccleſiam Pariſienſem, nunc metropolitanam, tranſlatum, in lipſanotheca deaurata expoſitum, ibidemque hodie Officio etiam eccleſiaſtico honoratum jam vidimus, dum novæ Corbeiæ Annales & Chronica non aliter loquuntur, quam ſi ſacrum corpuſculum, jam à ſeculo* IX, *in celebre illud cœnobium tranſ-*
C *latum fuiſſet, anno poſt fundationem octavo & ſexageſimo, ut modo docebit hiſtoria. Hic ex Annalibus à Leibnitio editis tomo* 2 *Scriptorum Brunſwicenſium pag.* 299 *paucula hæc præmittimus, annum ipſum expreſſè deſignantia, nempe* DCCCXCI, *quo* corpus S. Juſtini martyris è Francia in monaſterium noſtrum delatum cum magna proceſſione. *Quæ eadem prorſus refert Syntagma Chriſtiani Franciſci Paulini pag.* 375: *ut planè conſequens ſit, receptiſſimam opinionem iſtic olim fuiſſe, quod* S. Juſtini *Pariſienſis corpus ibidem à tot ſeculis fuiſſet depoſitum; cui, ut eadem hiſtoria ſubjungit, & caput ipſum ſubinde acceſſerit. Quo priuſquam procedam, Mabillonii de tota ea hiſtoria judicium eruditis hîc proponendum cenſui ex Actis Sanctorum Ordinis Benedictini ſeculo quarto parte* 1 *à pag.* 526, *cujus hæc ſunt verba:*

quæ Mabillonius intacta reliquit. 19 De tranſlatione reliquiarum ſancti Juſtini ſeu Juſti pueri, qui ſub Diocletiano & Maximiano imperatoribus ſub Rictiovaro præſide martyrium in Gallia paſſus eſt, agendum eſſet ad an. DCCCXCI, quo ejus reliquiæ ex Francia Corbeiam novam à Bovone abbate tranſlatæ ſunt VI Kalendas Aprilis, ut legitur in hiſtoria hac de re ſcripta in fine Chronici Corbeiæ novæ apud Meibomium poſt Witichindum. Verum quoniam ea in hiſtoria pauca memoratu digna reperiuntur, eam prudens hîc prætermiſi, uti & tranſlationem capitis ejuſdem Sancti, quod Gubernus Corbeienſium abbas decimus ab Ottone imperatore obtinuit anno DCCCCXLIX. *Quid de totius rei veritate ſentiat Mabillonius, niſi ego vehementer fallar, divinandum relinquit; utpote qui quid demum ſtatueret, non facile auſus ſit definire. Atque hæc eadem à nobis ſervanda hîc ratio eſt: ut proinde ſatis ſit rem controverſam exhibuiſſe, relictâ aliis plura idcirco inquirendi aut diſceptandi poteſtate; cum ab hujuſmodi litigiis dirimendis, fixum nobis eſſe, omnino abſtinere, jam toties proteſtati fuerimus. Habe igitur, quod reliquum eſt, ipſam hiſtoriam, non ſemel editam, ac noviſſimè à Meibomio tom.* 1. *Script. Germanic. pag.* 769. AUCTORE J. B. S.

Volunt S. Juſtini corpus 20 *Subjuncta eſt narrationi* de tranſlatione S. Viti & inſtitutione novæ Corbeiæ, *ſub proprio hoc titulo*; De tranſlatione S. Juſtini in novam Corbeiam. *Scriptor autem, quiſquis is fuerit, ita orditur:* Paſſus eſt beatus puer Juſtinus temporibus Diocletiani & Maximiani, ſub judice impiiſſimo Rictiovaro. Unde juxta fidem Chronicorum, ſub atrociſſima & incomparabili illa, decima poſt Neronem, perſecutione paſſum eum colligimus: quæ & prioribus perſecutionibus immanior, dum venerabilem multitudinem Martyrum cælis mitteret, inter quos etiam præcipuum S. Mauricii collegium, & innocentiæ ſpeculum, Chriſti martyr Vitus cum ſuis coæqualibus nobiliter triumpharunt. Caput autem beati Juſtini in Autrico, quod nunc Autiſiodorum dicitur, corpus vero in loco, quem ipſe deſignaverat, ſepulturæ traditum eſt. *Si iſtic ſiſteret relatio* Vitumque *ſanctum uti &* Juſtinum *in tali perſecutione paſſos, iſtorumque nominum ſacra corpora undecumque allata nudè aſſereret, mirum quam multis diſceptationibus viam præcluderet. Verum & S. Vitus Siculus habendus fuit, habendus & Juſtinus Luparenſis, ut ex ſequentibus plane intelliges. Ita ſcriptor proſequitur:*

E

Corbeiam Saxoniæ tranſlatum 21 Poſt multa annorum curricula, jam fide florente, cum ipſi rerum domini crucem præferent diademati, Karolus impetator, cujus nec cum ſeculo deficiet fama, Saxoniam, bello Romanis ſubactam, Chriſti fide ac ſervitute nobilitavit. Cujus progenies cum regnum Romanum poſt eum annis centum & ſedecim rexiſſet, Arnulfus jure hereditario ſucceſſit: Karolo enim Ludewigus Pius, Ludewigo Pio Ludewigus ſecundus, Ludewigo ſecundo Ludewigus tertius, Ludewigo tertio Karolus infans, Karolo Arnulfus. Cujus anno tertio, Bovoni Corbeienſi abbati, qui dicebatur pius & fratrum amator, defuncto ſucceſſit Godeſchalcus, ſextus ejus loci abbas; qui ſecundo ordinationis ſuæ anno, ſaluti patriæ conſulens, corpus beati pueri & martyris Juſtini de Francia in Saxoniam tranſlatum, in Corbeienſi monaſterio anno Domini octingenteſimo nonageſimo primo, à loco condito ſexageſimo octavo, ſexto Kalendas Aprilis, cum ceteris Sanctorum corporibus, ad noſtram perpetuam pacem collocavit.

ex Actis minis. 22 De quo abbate, quam miſericordi in hac vita correptione ſit emundatus, quod in ſcriptis Thietmari Merſeburgenſis venerabilis epiſcopi reperimus, pro utilitate legentium inſeruimus. *Porro quæ ſequitur hiſtoria de monacho Alfrio, ſeu Alfrido ſeu Alarico, cum ad ſanctum Vitum omnino referatur, neſcio cur hîc admixta ſit, ubi de ſola ſancti Juſtini tranſlatione ſermo eſt. Nar-*

AUCTORE J. B. S.

ratur in eo parergo horrenda dæmonum ægrotanti monacho insultantium visio, ubi triginta septem voluminibus præteritæ vitæ errata enumerare se fingerent mendacissimi spiritus, quos S. Viti patrocinium mirabiliter fugaverit: deinde vero per eumdem monachum, jam valetudini plane restitutum, varia abbati intimari Sanctus voluerit ad seriam morum emendationem; quam si negligeret, à Deo contemneretur, *atque adhuc superstes alium in sua sede Dominum videret.* Dixerat hæc astans & mox disparuit infans; *quæ autem prædicta fuerant, ita evenisse, superpositumque vivo etiamnum Godeschalco abbatem alium, docet historia sequela, quæ pluribus istic legi potest; nos alteram quæ subsequitur, translationis partem prosequemur.*

relatis ibi historiis.

23 *Ita pergit:* Arnulfo imperatore de medio sublato, Ludewigus, qui dictus est infans, regnavit. Post quem Conradus, cessavitque regnum de domo Karoli. Eligitur deinde designatione Conradi morientis Henricus Saxo, ejus & gentis & nominis primus. Quo defuncto, filius ejus Oddo successit, qui miro sancto * & devotione archiepiscopatum statuit supra ripam Albiæ, in loco qui dicitur Parthenopolis; circa quem dum totus intentus esset, prædiis, ædificiis, auro, argento, gummis *, rerumque exquisitarum decore; quodque omnibus est venerabilius, Sanctorum reliquiis ipsum præ omnibus hujus regionis ecclesiis ditavit. Inter quæ caput beati pueri Justini, quod ipse abscissum matri direxit, ab Autrico sibi apportatum confervabat, corpusque à loco, ubi requiescere videtur, transferre cogitabat. Gerbernus autem Corbeiensium abbas decimus, cum omni congregatione precibus apud Deum & homines quoque poterat, caput corpori adjici precabatur. Sed quia multum valet deprecatio justi assidua, servorum Dei vicit instantia, & imperator, divinâ clementiâ commonitus, caput suo adjungendum corpori, Gorberno abbati venerabili dedit. Abbas autem & sui fratres monasterio anno D. DCCCXLIX, III Kal. Augusti, gaudentibus & populis, ac in laudem Dei conclamantibus, intulerunt. Tanti patroni precibus nos juvari si crediderimus; videbimus; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat per omnia.

* *l.* sumptu B

* gemmis

C *Quid de iis sentiendum.*

24 *Habes Corbeiæ Saxonicæ vetustissimam traditionem, de qua quid statuas, tuum esto judicium: id secure dixero, tot in Actis nostris exstare* Justinos *&* Justos, *ut si minus jam data historia Parisiensi aut Bellovacensi omnimodè conveniat, aliæ Sanctorum synonymorum reliquiæ non defuerint, quibus tota res commodè adscribi possit, seclusis Actis, huic vel alteri perperam attributis. Ea olim fuit & perseverat hodie bonorum Catholicorum pictas, dicam, an zelus & fervor quandoque præanimius, ut quas colunt Sanctorum reliquias, celebrioribus quibusque istius ejusdem nominis vel contentiosius adscribi velint; quos eo solo & justo titulo acquiescere oporteret, quod veras & genuinas Sancti alicujus, sive synonymi sive alterius cujuscumque sacras exuvias licito & probato cultu venerentur; quod etiam hodie & in Corbeia nova, & Parisiis, & Bellovaci religiosè fieri, nemo bene Catholicus merito improbare queat: id quod in opere nostro innumeris exemplis & demonstratum est & porro sæpius quam lubeat imposterum erit demonstrandum. Ne Corbeiâ novâ procul abeamus, quid de præcipuo patrono S. Vito sentiendum sit, videri potest ad* XV *Junii. Hic implexæ tetricæque adeo telæ finis esto: jam Acta ipsa exhibenda sunt.*

D

VITA METRICA

Ex tomo 3 *operum Venerabilis Bedæ à col.* 367.

QUando Christus Deus noster
Natus est ex Virgine,
Edictum imperiale
Per mundum insonuit,
Quatenus totius orbis
Fieret descriptio:
Nimirum quia in carne
Tunc ille apparuit,
Qui in cælo universos
Electos ascriberet,
Quos sacræ commendavisset
Fidei professio.
Quam qui dignè observarint,
Cum bonis operibus,
Quæ sunt velut quidam census
Domino amabiles,
Civitatis describuntur
Cælestis municipes.
Quos census uterque sexus,
Omnis ætas exhibet,
Ut testatur plurimorum
Martyrum exercitus,
Non solum constans ex viris,
Verum & ex feminis:
Nec ævo tantum maturi
Subibant martyrium,
Sed & multos propter Christum,
Et fidem catholicam,
Legimus fuisse passos
In ætate tenera:
2 Ex quibus sanctus Justinus
Novennis puerulus,
Qualiter per passionem
Migrarit ad Dominum,
Sequens textus demonstrabit
Scire cupientibus.
Dum crudelis Diocletianus
Romani imperii
Simul cum Maximiano
Teneret monarchiam,
Talis est in Christianos
Mota persecutio,
Ut darentur ad pœnarum
Universa genera,
Ubicumque comprehendi
Aliquem contingeret,
Quem hujus professionis
Obligaret titulus.
Et ne quisquam potuisset
Contutari latebris,
Ubique componebantur
Hoc modo insidiæ,
Quæ euntes compulissent
In jus idolatriæ.
Non illis emendi quidquam,
Aut vendendi copia,
Nec ipsam haurire aquam
Dabatur licentia,
Antequam thurificarent
Detestandis idolis.
3 Ea tempestate fuit quidam
Præfectus in Gallia
Perfidus, ferox, immitis,
Christi nomen odiens,
Et in Christianos furens,
Riciovarus nomine:
Quem cum supra nominati
Principes dirigerent,
Ut sanctos persequeretur
Positos in Gallia,
Cupidus cædis sanctorum
Protinus efficitur.
Et ingressus civitatem,
Basileam nomine,
Qua suos cursus in Rhenum
infert Ara fluvius,
Multos ibi Christianos
Demergi præceperat.
Sic per loca universa
Edictum dat impium
Ut nullus Christianorum
Sinceretur vivere,
Quibus vitam statuebat
Per tormenta adimi.
Erat ea tempestate
In Autisiodoro
Quidam vir bonus & Justus,
Matthæus vocabulo,
Illique Justinianus
Et Justinus filii.
4 Sed Justinianus ortu
Carnali præcesserat:

E

F

Justi-

A Juſtinus vero ætate
Morum anteierat,
Per vitam immaculatam
Senectutem induens.
Qui in brevi conſummatus,
Longa explet tempora,
Meritorum ejus laude
Manente in ſecula:
Quia placuiſſe Deo
Ejus conſtat animam.
Hic antequam naſceretur,
Frater ejus ſenior,
Jam dictus Juſtinianus,
Capitur ab hoſtibus,
Atque à domo paterna
Longius abducitur.
Beatus vero Juſtinus
Mox à pueritia
Rebus animum divinis
B Inceſſanter dederat,
Profecturi quotidianum
Dante Dei gratia.
Qui cum polleret virtutum
Donis ſpiritalium,
Inter cetera hoc primum
Illi Deus contulit,
Ut haberet futurorum
Sæpe præſcientiam.
5 Tum per revelationem
A Deo inſtruitur
De fraterna ſervitute,
Et de ejus domino,
Qui appellabatur Lupus,
Ambianis habitans:
Cum hoc illi revelatum
Fuiſſet à Domino,
Patri ſuo hoc narrare
Confeſtim ſtuduerat,
Ad redemptionem fratris
C Hortans iter arripi:
Ad quod illi pater ejus
Taliter reſponderat;
O, inquit, fili ignoro,
Qua ſit eo tranſitus:
Et propter hoc quid agamus,
Me neſcire fateor.
Tunc ſanctus puer Juſtinus
Animo accenditur,
Atque omnem peragrabat
Mox Autiſiodorum,
Sicubi reperiretur
Dux eis itineris.
Sed cum non inveniretur
Qui quæſitus fuerat:
Reverſus puer beatus
Hoc patri annunciat,
Dicens tamen, non ceſſandum
Eſſe ab itinere.

6 Nos, inquit, pergamus, pater,
Chriſto nobis comite,
Qui non ſinet nos fraudari
Noſtro deſiderio,
Quod de redimendo fratre
Habemus in animo.
Sed & tranſeundæ nobis
Chriſto viæ præduce:
Nihil nobis adverſatur,
Nil erit contrarium,
Quin illæſi ambulemus,
Redeamus ſoſpites.
Ad hos filii affatus
Iſta pater reddidit:
Poſſem, ait, ego forſan
O, fili dulciſſime,
Suſtinere iter tantum,
Qui ſum fretus viribus.
Tibi autem, cum ſis puer,
Ut non poſſis timeo,
Ne forte teneritudo
Læſa tui corporis,
Fatigatum te quod abs te,
Faciat deficere.
Reſpondens ſanctus Juſtinus,
Patri ſuo retulit,
Famulus, ait, ſum Chriſti,
In quo me confidere,
Et me illi commendare
Semper, pater, noveris.
7 Eamus ergo in ejus
Adorando nomine,
Illi totum committentes
Effectum itineris;
Et quod illi inde placet,
Sit nobis amabile.
Adquievit pater iſtis
Hortamentis filii,
Aſſumtiſque ad hoc iter
Sibi neceſſariis,
Proficiſci mox cœperunt
De Autiſiodoro.
Et cum dies declinare
Cœpiſſet ad veſperam,
In Milidonenſi caſtro
Recepti hoſpitio,
Quieverunt ſub ejuſdem
Ibi noctis ſpacio:
Quibus ad portam caſtelli
Pauper quidam obviat,
Qui & claudicabat greſſu,
Et viſu caruerat;
Quem atra vexabat fames,
Pariter & nuditas:
Cui ut innoteſcebat
Juſtini præſentia;
Mendicabat, ut donaret
Illi eleemoſynam,
Quo pene extortam fame
Recrearet animam.
8 Tunc beatus Puer ſuo
Genitori ſuggerit,
Alimentum fore dandum
Eidem famelico,
Obtentoque à patre victu,
Emendat eſuriem:
Ipſe vero ſuâ veſte
Tunicâ expolians,
Nuditatem ejus ſimul
Operire ſtuduit,
Geminum præbens egenti
Taliter auxilium.
Tunc adverſus illum pater
Motus aliquatenus,
Increpare cœpit eum,
Quare ita fecerit:
Ejuſque tam pium factum
Vocat diſpendium.
Non, inquit ſanctus Juſtinus,
Hoc voca diſpendium,
Propter quod beatitudo
Nobis repromittitur,
Spiritu ſancto dicente
Per David Pſalmographum:
Felix, qui ſuper egenum
Intendit, & pauperem,
Quomodo in die mala
Deus eum liberat,
Sed nec ab auditu malo
Timere compellitur.
9 Mala reprobis eſt dies
In die judicii,
Cum ad æternum damnantur
A Deo interitum,
Arſuri igne æterno
Unà cum diabolo.
A malo timent auditu,
Quibus in judicio
Vox à tribunali Chriſti
Sonat terribiliter:
Ite à me maledicti
In ignem perpetuum.
In hac autem die mala,
Qua damnantur impii,
Liberari promeretur,
Qui dat eleemoſynam,
Ut non eum ille malus
Auditus perterreat:
Sed magis dicatur ei
Ore Chriſti judicis,
Ut accedat regno Dei,
Propter eleemoſynas,
Fratribus quas ipſe Chriſtus
Impendebat minimis.
Vides, inquit, pater, quanto
Bono compenſabimur,
Dum ex his quæ nos habemus,
Subvenimus inopi:
Et idcirco quod mendico
Datum eſt, non querere.
10 Igitur in Milidone
Noctu requieverant:
Facto mane iter ſuum
Protinus accelerant:
Et Chriſto eos ducente,
Venerunt Pariſium.
Ubi à quodam excepti
Nomine Hippolyto,
Ipſi omnem prodiderunt
Cauſam, pro qua venerant,
Scilicet quia captivum
Fratrem ſuum quærerent.
Proinde fatis humanus
Fit eis Hippolytus,
Et cum eos refeciſſet,
In pace dimiſerat,
Ut cœptum iter egiſſent
Cum Dei auxilio.
Tunc illi profecti, flumen
Attingebant Iſeram:
Et dum tranſire per illud
Ipſos oportuerit,
Non inveniebant illic
Aliquam naviculam.
Quod cum moleſtè tuliſſet
Pater ſancti pueri,
Ipſe beatus Juſtinus
Demonſtratum cælitus
Conturbato genitori
Protulit præſagium.
11 Quamvis, ait, nunc in promptu
Non aſſit navigium,
Non eſt tamen anxiandum
Nobis de itinere:
Quia mihi eſt à Chriſto
Oſtenſum ſolatium.
Quidam enim homo nobis
Cum navi appropiat,
Cujus nobis impendetur
Incunctanter commodum;
Ut tranſire valeamus
Hunc præſentem fluvium.
Cum adhuc puer parenti
Loqueretur talia,
Ecce quidam nauta venit

Ex Beda.

E

E

Ex Beda.

nit
Cum ſua navicula,
Sicut ſanctus prædicebat
In præſago ſpiritu.
Tunc accedentes ad illum
Qui cum navi venerat,
Se petebant adjuvari
Ut tranſirent fluvium,
Navigationis juſtum
Offerentes pretium.
Nauta igitur petita
Satis prompte annuit,
Ipſis vero naulum dare
Debitum volentibus,
Non accepit ille quidquam,
Gratis præſtans commodum.
12 Illi autem properantes,
Ambianos veniunt,
Inquiruntque domum Lupi,
Fratris ſui domini:
Qua mox inventa ad illum
Preces ferunt ſupplices.
Quem prior ſanctus Juſtinus
His affatur vocibus:
Venimus ad tuam, aiens,
O Lupe, clementiam,
Ut captivum fratrem noſtrum
Reddas nobis liberum.
Compertum eſt enim nobis,
Ipſum ſub te degere,
Et ad illum redimendum
Noſtram ſubſtantiolam
Apportavimus donandam
Nunc pro tua gratia.
Tunc Lupus, qui eſſent illi
Cœperat inquirere:
Didicitque quod fuiſſent
Non ficti Chriſticolæ:
Et quod habitantes eſſent
In Autiſiodoro.
Frater autem, aiunt, noſter,
Propter quem huc venimus,
Et quem à captivitate
Conamur redimere,
Vocatur Juſtinianus,
Tuuſque eſt domeſticus.
13 Ego, inquit Lupus, vobis
Præbebo hoſpitium,
Et quos habeo oſtendam
Omnes meos pueros:
Et ſi frater veſter hic eſt,
Redimatur pretio.
Igitur cum domum Lupi
Introiſſent veſpere,
Demonſtravit eis ſuos
Duodecim pueros,
Inter quos non eſt inventus
Ille quem quæſierant.
Beatus vero Juſtinus
Oculos circumferens,
Vidit quemdam extra ipſos
Aſſiſtentem puerum,
Cujus manibus accenſa
Ferebatur lampada.
Hic erat frater Juſtini
Glorioſi pueri,
Captus tamen ante ejus
Natalis exordium,
Numquam ante tempus illud
Ei viſus fuerat.
Beatus vero Juſtinus
Plenus ſancto ſpiritu,
Nullo homine docente.
Hactenus incognitum,
Eumdem germanum ſuum
Agnovit continuo.
14 Enimvero mens Sanctorum
Dum adhæret Domino,
De internis & occultis
Ab eo inſtruitur,
Res ignotas edocetur
Spiritu prophetico.
Oſtendit hoc liber, acta
Narrans Apoſtolica,
Ubi legitur frequenter:
Dixit ſanctus ſpiritus
Sive Petro, ſive Paulo,
Seu cuique diſcipulo.
Hoc modo ſanctus Juſtinus
Fratrem dum agnoſceret,
Lupo qui eum tenebat,
Confeſtim hoc prodidit:
Meus, inquiens, eſt frater,
Qui fert manu lampadam.
Pro hoc redimendo ad te
Pater meus venerat:
Tu nobis, uti promiſti,
Hinc eſto benevolus,
Ut germano comitati
Repetamus propria.
His auditis frater ejus,
Redditur attonitus,
Quod ab eo numquam viſus
Taliter ſit cognitus:
Qui affuerant, mirantur
Super re inſolita.
15 Gratulabantur fideles,
Gaudentes in Domino,
Atque pro tanta virtute
Deo agunt gratias,
Et cum laude Chriſti nomen
Frequenter ingeminant.
Erant ibi in eodem
Conſtituti tempore,
Homines retiarii
Supra dicti judicis:
Qui ut eos Chriſtianos
Eſſe recognoverant,
Conciti adnunciarunt
Illud ſuo domino,
Si quid forte voluiſſet
De ipſis præcipere,
Juxta leges promulgatas
Adverſus Chriſticolas.
Tunc miſit confeſtim judex
Qui eos adducerent,
Quos ſi noluiſſent ſequi,
Juſſit claudi carcere,
Donec opportunè poſſent
Præſentari ſibimet.
Interim Lupus, qui illos
Suſcepit hoſpitio,
Sub ipſis nocturnis horis
Eos excitaverat,
Et abire hortabatur
Inde ante diluculum.
16 Affuerunt ſero, inquit,
Hic præfecti homines,
Qui ut eſſe Chriſtianos
Vos primum compererant
Nunciare hoc præfecto
Feſtini abierant.
Fratrem ergo, quem quæſiſtis,
Vobiſcum abducite:
Redemptionis à vobis
Pretium non exigam;
Tantum fugitote iſtinc
A perſecutoribus.
Illis, ſicut hortabatur,
Profectis, velociter
Supervenerunt ab ipſo
Deſtinati judice:
Qui, ſi invenire poſſent,
Ipſos comprehenderent.
Et cum non invenirentur
Qui quæſiti fuerant,
Regreſſi ſunt ad præfectum
Quos illuc direxerat, D
Narrantes quod jam digreſſi
Ab hac domo fuerint.
Tunc præfectus jubet cito,
Equites ut quatuor
Inſequi eos ſtuderent
Curſu velociſſimo:
Atque ad ſuum tribunal
Mox eos adducerent.
17 Si reniterentur quidquam,
Juſſit eos perimi.
Igitur arreptis equis,
Inſequuntur propere,
Quo ſanctus puer Juſtinus
Cum ſuis tetenderat.
Locus habetur antiquus,
Lupera cognomine:
Ad quem cum appropinquarent, E
Non longè abfuerant
Ipſis à præfecto miſſi
Crudeles carnifices.
Tunc Juſtinianus ſanctum
Juſtinum alloquitur,
Opportunitatem, ait,
Iſtic cernis affore,
Qua aqua poſſit hauriri,
Et nos cibo refici:
Si placet, conſideamus
Parum panis frangere,
Atque aquæ hauſtu ſitis
Ardorem extinguere,
Sicque poſtea valemus
Proficiſci melius.
Cui beatus Juſtinus
Jam futura præſciens,
Si guſtare, inquit, iſtic
Aliquid diſponitis,
Erit vobis hoc omnino F
Faciendum citius.
18 Ecce enim appropinquant
Huc legati judicis,
Qui nos, ſi valebunt, debent
Judici adducere,
Et ad pœnas ſubeundas
Eidem contradere.
Vos ergo, precor, ſi vultis,
Feſtinate refici:
Ego aſtans ſpeculabor,
Aliquis ſi venerit,
Qui infidietur nobis
Ex mandato judicis.
Et ſi quiſquam ad hoc nobis
Forte ſupervenerit,
Ego colloquar cum illo:
At vos ingredimini,
Et in præſentis ſpelunc-

cæ

A
Antro vos abscondite.
Ista prophetali more
Puer sanctus loquitur,
Cum ecce mox adimpientur
Ipsius eloquia,
Quæ prædixit de transmissis
Sibi carnificibus.
Etenim inter loquendum
Apparebant quatuor,
Quos transmiserat præfectus
Eos comprehendere:
Vel si hoc non potuissent,
Tunc eos occiderent.
19 Quibus visis, se in antrum
Ceteri abripiunt:
Beatus vero Justinus
B Consistit intrepidus
Ad martyrii à Christo
Destinatus gloriam.
Ad quem ministeriales
Accedentes judicis,
Scisciantur, quis fuisset,
Quæ ejus professio,
Quive, vel ubi fuissent,
Quos habebat socios.
Quibus ille referebat
Omnia per ordinem,
Ego, inquiens, Justinus
Appellatus nomine,
Christianum me haberi
Exultans profiteor:
Et quia persecutores
Hujus estis nominis,
Ob hoc prodere non possum
Meos vobis compares,
C Ne propter me subigantur
Ad pœnarum genera.
Nisi, aiunt, illos nobis
Citius prodideris,
Nostro scias jugulandum
Te jam fore gladio,
Tam quod abnuis hoc nobis,
Quam quod & Christicola
20 Respondens sanctus Justinus
Dixit carnificibus:
Repromittit quidem sanctum
Nobis Euangelium,
Ut qui propter Christum suam
Animam perdiderit,
In vitam æternam verè
Eamdem custodiat,
Et idcirco pœnas pati
Pro illo non timeo,
Dilectu ejus malens mori,
Quam offensè vivere.
Quod vero jubetis à me
Prodi meos compares,
Nihilominus hoc sanctum
Vetat Euangelium,
Ipso Domino monstrante
Quod hoc nollet fieri.
Nam quando in passione,
Quam pro nobis pertulit,
Suos ipse est exactus
Prodere discipulos,
Minimè eorum delator
Voluit existere:
Et cum comprehenderetur
A persecutoribus,
Præcepit ut sinerentur
Abire discipuli:
Ne quemquam, ut jam prædixit,
Ex eisdem perderet.
21 Nunc itaque noveritis,
Neutrum me facere,
Ut vel Christi nomen sanctum
Metu mortis abnegem,
Socios ve meos prodam
Contra Euangelium:
Adversum hæc documenta
Irascuntur nuncii,
Mutuoque adhortatu
Necem Sancto præparant,
Quos vel parum expectare
Vetat iracundia.
Itaque evaginato
Demum unus gladio,
Amputavit caput ejus,
Ceteris hortantibus:
Sic cum gloria & laude
Martyr cælos subiit;
Duplici proprietate
Duplex habens bravium,
Quod & in confessione
Christi perduraverat,
Et usque ad mortem
suos
Proximos dilexerit:
In ipso præceptis Christi
Delectatus dulcibus,
Quod nos jussit ante illos
Nihil fore timidos,
Qui occidunt corpus istud,
Textum venis languidis:
22 In hoc à Sancto Joanne
Suasus apostolo,
Qui, sicut Christus pro nobis
Animam posuerat,
Sic dicit & nos debere
Facere pro fratribus.
Proinde ad declarandum,
Quantæ esset gloriæ,
Idem venerandus martyr
Occisus pro Domino,
Gloriosum demonstratur
Protinus miraculum.
Amputato enim ejus
Sacrosancto capite,
Corpus truncum hoc in suis
Manibus accipiens,
Ante suimet lictores
Steterat immobile:
Cujus mox obstupefacti
Terrore prodigii,
Fugiunt persecutores,
Non ausi subsistere,
Cum Sanctum viderent tantum
Facere miraculum.
Parentes vero ipsius
Egressi de latebris,
Vident sanctum corpus ejus
Consistens immobile;
Miratique quod abscissum
Caput ferret manibus,
23 Varia in mente versant
De ejus martyrio,
Dum ei talis gaudere
Censuisset gloria,
Et rursum flere de illo
Natura suggereret:
Maxime tamen de illo
Fiunt inde anxii,
Qua sepeliendum esset
Sacratum corpusculum:
Mutuaque inde sibi
Conferunt colloquia.
Quæ cum agerent diversa
Motione animi,
Caput beati Justini,
Quod gestabat manibus,
Mirum dictu, cœpit illos
Absolute alloqui:
Et docens de sepultura
Sui eos corporis,
Euntes, inquit, ad locum
Qui Lupera dicitur;
Atque meum sepelite
Ibidem corpusculum:
Matri vero meæ caput
Hoc meum advehite,
Ut naturalem affectum
In illud exhibeat,
Et amoris mei secum
Istud pignus habeat:
24 Ipsa vero si tenetur Ex Beda.
Mei desiderio,
Studeat in paradiso
Me locatum subsequi,
Ubi animæ Sanctorum
Quieverint feliciter.
Tunc illi, ut sanctus martyr
Justinus præceperat,
Condientes corpus ejus,
Ibi sepelierant,
Ubi ipse locum ad hoc
Signavit ex nomine.
Caput vero ejus, matri
Ipsius attulerant:
Quod illa gaudens suscepit,
Deo agens gratias,
Quia innocentem ejus
Animam asciverit:
Tibi dicens, Christe, honor,
Laus & jubilatio:
Quia dignatus es istum
Puerum assumere,
Et associare tuis
Beatis martyribus.
At tu, beate Justine,
Fili mi dulcissime,
Qui Christi regnum intrasti
Cum palma victoriæ,
Ibi mei memor esto
In tuis suffragiis.
25 Hæc ipsius genitrice
Orante cum lacrymis,
Mox resplenduit lux ingens
Super habitaculum,
In quo sanctum caput ejus,
Habebatur positum.
Hæc autem lux circumquaque
Cuncta illustraverat,
Ita ut admirarentur,
Qui in urbe aderant:
Erat autem nox, cum istud
Fieret miraculum
In illis diebus sedem
In Antisiodoro,
Rexerat episcopalem
Amator vir Domini,
Quem divinorum ornabant
Munera charismatum.
Hic dum cælitus emissum
Splendorem conspiceret,
Ire ad domum Matthæi
Jussit tres presbyteros,
Qui de ipso studiosè
Portento inquirerent.
Quibus omnia Matthæus
Retulit per ordinem,
Ut se de sancto Justino
Res gesta habuerat:
Vel de passione ejus,

E
F

Ex Beda. Vel sepulto corpore :
26 Subjungit & de allato
Matri ejus capite,
Qualiter lux de cælo
Hora noctis tertia
Domum ipsam, in qua erat,
Omnem illustraverit.
Hæc presbyteri ad suum
Referunt pontificem,
Qui adesse omnem clerum
Protinus præceperat :
Gratias Omnipotenti
Agunt pro miraculo.
Denique clarificatur
Hoc factum per populum :
Concurrunt omnes gaudentes,
Martyrem glorificant,
Immo Dominum, qui illum
Sic mirificaverat.
Interim jubente sancto
Amatore præsule,
Caput sanctum collocatum
Condignè in feretro,
Cum honore atque hymnis
Fertur ad ecclesiam :
Et in loco, quem paravit
Sibimet episcopus,
Ibi illud veneranter
Recondi providerat :
Ubi plura Martyr sanctus
Præstat beneficia.
27 Nam ad comprobandam ejus
Cum Deo potentiam,
Sacro capiti dum dignas
Celebrant exequias,
Puella quæ cæca venit,
Clarè videns rediit.
Quæ cum esset in ætate
Habens annos sedecim,
Inter Martyris delatum
Veniens obsequium,
Adjuva, inquit, beate
Martyr Christi, adjuva,
Ut visum diu negatum
Tuo patrocinio,
Domino Christo præstante
Adipisci merear,
Quo laudetur nomen ejus
In tuo martyrio.
Dixit, atque coram omni
Populo, continuo
Restituto, ut petebat,
Oculorum lumine,
In glorificatione
Martyris tripudiat.
Iterum plebs omnis gaudens,
Gratias congeminat,
Laudem dicens Salvatori
Jesu Christo Domino,
Cui sit honor & potestas,
Per æterna secula. Amen.

DE S. JUSTA VIRGINE ET MARTYRE

AQUILÆ IN VESTINIS ITALIÆ.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Sanctæ sociorumque ejus cultu & gestis.

Forte sub Diocletiano.

Aquila, urbs Italiæ notissima, præcipuos habuit nobilitatis suæ, antiquitatis & singularium gestorum scriptores Bernardinum Cirillum ac Salvatorem Massonum, præter alios ab ipsis citatos, quorum inter alia id non postremum studium fuit, ut civitatem suam ex Amiterni, Furconii aliorumque vicinorum oppidorum & castellorum ruinis excitatam, ad remotiora secula revocarent ; cum tamen ex diplomatibus, ab ipsismet relatis, satis evinci posse videatur, seculo tertiodecimo haud multò antiquiorem esse, à Friderico II imperatore civiliter, ab Alexandro IV Pontifice spiritualiter exornatam, ab illo Aquilæ nomen, ut volunt,

Profana urbis historia nota est,

C *sortita, quidquid Ughellus & alii obluctentur ; à summo Pontifice vero episcopum nacta, translatis eò Furconiensibus tum juribus, tum honoribus ac prærogativis, quin imo circumvicinis incolis prope omnibus, unde demum in insignem urbem excreverit, à jam dictis scriptoribus haud parcè laudatam ac illustratam, etiam à Leandro Alberto in sua Italiæ descriptione, apud quem invenies quæ inter diversa, ut in obscuris usuvenit, sentientes, non usque adeo controversa sunt, certè hîc à nobis minimè observanda, nedum disputanda.*

non item sacra,

2 Id dolemus quam maximè, quod res civiles, bella, vicissitudines ceteraque eò spectantia tam solicitè disquirentes, plurima neglexerint ad urbis patriæque suæ splendorem haud parum sane conducentia ; ea nimirum quæ ad Christianam magnificentiam, ad diœcesios statum, ad ecclesiasticas dignitates, ad templa, capitula, Sanctos eorumque sacras exuvias, quibus è vicinis castellis & urbibus locupletatos sese agnoscunt, potissimum pertinent ; ut rerum sacrarum illustrandarum immemores omnino fuisse videantur. Quorsum hæc vergant, facile intelligitur. Sanctos suos patronos inter hodiernam nostram S. Justam *Aquilani recolunt, in propria ecclesia collegiatâ, quam inter quatuor insignes primam numerant, hodie celebrem, de qua tamen vix vola hactenus aut vestigium à scriptoribus istis aut aliis Aquilanis proditum est. Opinor, quod vix viam invenerint, qua quæ de hac Sancta, ejusque sociis Florentio patre, Felice & Justino patruis circumferuntur, ad rectam historiæ normam opportunè ordinarent, quod quam facilè à me fieri possit, inde colliges, quod vetera monumenta planè deficiant, ex quibus certi aut solidi aliquid tutò eruere liceat.*

saltem antiqua & sincera. F

3 Id vero quam luculenter pateat, faxo clarè perspicias. Cum me obscuris & perplexis immersum involutumque adverterem, ad solitum patronum Neapolitanum recurri, Illustrissimum amicum D. Dominicum de Georgio, eique articulos aliquot proposui Aquilam derigendos, unde petenda erat tota dubiorum solutio. Post menses aliquot id responsi obtineo, quod minimè quæsieram. nudam ipsam Legendam scilicet, cujus jam septem Mss. avographa ad manum erant ; cum nescio qua historia inventionis ac translationis sacrorum aliquot corporum, inter quæ & S. Justæ *fuisse memoratur, inferius nonnihil expendenda ; ubi nempe ea præmisero, quæ huc spectant proximè, ipsamque Sanctorum Legendam frustra huc inde transmissam. Ad cetera vero quæ de antiquo recentique cultu, de veteri atque hodierno Officio, de totius historiæ veritate, de Legendæ compositoribus eorumque ætate, deque variis translationibus postulaveram, nec verbum repositum est, ut incertior modo sim quam dudum fueram. Hæc, nisi vehementer fallor, abunde demonstrant, quanta isthic sit sacrorum hujusmodi cimeliorum penuria ; quibus destituto, id unicè reliquum est, ut quæ alibunde colligi potuere, hîc paucis subjiciantur.*

4 De

A *Hujus Sanctæ gesta,*

4 *De synonymis sanctis Justis virginibus pridem actum est; de hac nostra loqui cœpimus, dum de sanctis Florentio & Felice paucis ageremus ad* XXV *Julii, una indicantes, horum gesta, cum Actis illius connexa esse, atque ex illorum genere quæ ut minimùm prudenti examine opus habent, ut satis nobis isthic fuerit, breve eorum compendium referre ex Ferrarii Sanctorum Italiæ Catalogo, visuris hoc die quid de tota ea historia statuendum esset. Et vero, re tota attentius modo examinata, nihil invenimus, quo majorem ei auctoritatem conciliemus. De scriptore aut scriptionis tempore non est unde quis judicet; ordo, stylus & rei dispositio eam sapit ætatem qua viri boni, opinor, & pii licitum sibi putarunt, id genus orationes cudere, aut ex populari traditione, vel ex aliis Sanctorum gestis accipere, quæ Sanctis, aliàs non satis notis, applicarentur: de qua nimis quam frequenti libertate, tædet toties alibi dicta repetere. Nec vero Legendam talem qualem, quæ apud nos exstat, & integra & variis modis contracta, aut germanam aut antiquam esse; hinc satis patet, quod*

B *typis eam nemo ediderit, priusquam aliquam Ughellus Episcopis Theatinis inserunt, ea phrasi & stylo, ut satis manifestè pateat, unicuique liberum fuisse, eamdem pro gustu & libitu vertere & modificare. Neque minus clarè perspicies, determinatum hujus* S. Justæ *cultum nihil minus esse quam vetustissimum.*

æquè ac cultus

5 *De Legendistis jam diximus, ignotam ipsis fuisse; quod de Martyrologiis æquè certum est, cum in illis* Justa *hæc nusquam signata reperiatur. Ferrarius in utroque Catalogo, ubi de* S. Justa *meminit, nullas vetustiores tabulas habuit, quas citaret, præter unicum Maurolyci Martyrologium; haud dubiè quod Bellinum non inspexerit, in quo hæc verba procul dubio legerit Baronius;* Apud Italiam, S. Justæ virginis, *quam tamen Romano adscribere ausus non est, quod ex vaga annuntiatione haud satis perspiceret, quæ inter synonymas* Justa *illa esset, aut ubi in Italia coleretur. Unde etiam datur intelligi, Acta ipsum non vidisse, quæ si consulere potuisset, haud dubiè Florentium & Felicem militibus Amiternensibus non adscripsisset. Hæc satis ostendunt, Baronii tempore tam celebres non fuisse Sanctos istos, quemadmodum hodie, saltem apud Aquilanos, prædicantur.*

C *Miratus sum imprimis, diligentissimum in refodiendis Sanctis Castellanum, tam studiosè* S. Justam *in indice collocasse, cum expressa nota quod eam in textu omisisset, ut verè in ejus ad textum Romanum additionibus præterita est. Quibus argumentis ad id permotus fuerit, neque explicat ipse, neque mihi promptum est divinare. Id ipsi, ni fallor, suspectum fuerit, quod ante Ferrarium scriptor nullus* Justam *illam vagè* apud Italiam *consignatam,* Sipontinam *dicere præsumpserit, quem puto ipsissimum fuisse Baronii scrupulum.*

obscura & implexa sunt.

6 *Ceterum nequid negligamus ad cultum tantillum spectans, ita scripsit Maurolycus cum cod. Usuardino Florentino,* In Italia, S. Justæ virginis: *codices vero Vaticanus, Victorinus, & Reg. Suecia cum Belino:* Apud Italiam, S. Justæ virginis. *Minus etiam* Justæ *nostræ quadrat quod habet Editio Lubeco-Col. per* S. Justæ matronæ, *aut Grevenus, per* Justæ martyris, matris S. Silvestri, in puteum præcipitatæ, *quæ plane fateor, me non intelligere, ut ferme prudentior censendus sit Molanus, qui & à virgine & à matrona abstinuit; ut fateri omnino cogamur, nullum prorsus exstare Martyrologium, non dico antiquum, sed nec novum aliquod, præter Ferrarii Catalogum, in quo expressa sit* Justæ Sipontinæ, *seu Furconiensis seu Aquilanæ particularis memoria; quod quam insolitum sit, norunt profecto qui in Actis nostris peregrini non sunt. Neque magis favorabilia sunt judicia quæ ferri possunt de ipsa qualicumque Legenda, utpote plane ignota & sepulta, donec Ughellus, ut jam dicebam, eam Catalogo episcoporum Theatinorum, occasione S. Justini primi istius urbis antistitis, inserunt, probaturus nimirum, diversissimum eum esse à synonymo Sancto presbytero, ex solis prædictis* S. Justæ *Actis cognito, in quorum nonnullis apographis presbyter dumtaxat, in aliis episcopus declaratur, pro mero videlicet componentium ac transponentium arbitrio.*

AUCTORE J. B. S.

Coli tamen satis certum

7 *Iis tamen omnibus nequidquam obstantibus,* E *non videtur de vetusto ac immemoriali sanctæ hujus* Justæ *Sipontinæ seu Aquilanæ cultu dubitari posse: nam, ut ut incurios Aquilanos fuisse fateamur in ejus festivitate vulganda, satis certum est, eam collegiatam ecclesiam* S. Justæ *nomini sacram, ante seculum* XVI *quin &* XV, *exstructam fuisse, Sanctamque, aliunde translatam, ibidem honoratam, etiam peculiari Officio, cujus hymni quantumvis imperite coagmentati, antiquitatem suam redolent. Accedit testimonium, in appendice referendum, ex quo pateat,* S. Justæ *corpus cum aliis fuisse inventum tempore Angeli, tunc Aquilani episcopi, anno* 1330, *rem maximè accurante F. Nicolao de Paganica Ordinis Prædicatorum, quem eo etiam tempore floruisse constat. Quid? quod apud Massonum pag.* 39 *adducatur instrumentum pro anno* 1226, *ad cujus calcem expressa hæc verba leguntur:* Actum est autem hoc in Baczano, sub vicenda S. Justæ, *ut tunc saltem cultam fuisse, apertè constet. Rursus apud eumdem pag.* 101, *inter alias Sanctas synonymas distinguitur, recepto ibi nomine* sancta Giusta di Bazzano *quod est nomen loci, in quo Sancta martyrium subiit, aut saltem primùm sepulta fuit, qui in Actis est mons ipse Offidius, non alio nomine quam* Bazzano *olim & hodie compellari solitus: ut hic tutò concludas,* Justæ *sanctitati vitio esse non debere clientûm in ea citius celebranda negligentiam.*

At non ita probari possunt Acta,

8 *Atque utinam pari felicitate argumenta supeterent ad tuendam vindicandamque auctoritatem Legendæ, quam dolendum est, scriptores im-* F *peritos fœdè deturpasse, ubi & rei medulla & pleraque adjuncta tot diversis modis expressa & mutata sunt, ut scriptores seu descriptores singuli id certatim intendisse potissimum videantur, ne eamdem phrasim, saltem rem eamdem eodem modo redderent. Hinc vides, quantum tædii devorandum fuerit in legendis conferendisque diversis octo tetricis compositionibus, quarum nonnullas ubi olim vidit noster P. Philippus Alegambe, tunc Romæ degens, earum, opinor, pertæsus, rem omnem, qua potuit verosimilitudine, in compendium historicum redegit, in gratiam P. Florentii (sic utique* S. Justæ *pater appellatur) de Montmorency, viri in Societate tum celebris, à quo ad Bollandum transmissum est anno* 1647. *Hanc nos elegantiorem synopsim reliquis octo dissimilibus orationibus præferendam censuimus, tum quod rem omnem, rescissis plerisque ambagibus, nitidius explicet, tum vero quod nihil ad historiæ substantiam spectans omnino prætermittat, ut iis fiet evidens, qui dictum compendium cum citata superius Ughelli editione contulerint. Quam porro fidem mereatur tot mirandorum stupendorumque relatio, jam superius satis insinuatum est, sic tamen ut nihil ponderis, æstimationis aut pretii ei sub-*

AUCTORE J. B. S.

ſubtractum velim, rerum hujuſmodi peritorum judicio relicta ulteriori totius rei diſcuſſione.

9 *Monendus iterum lector, non hîc ſola* S. Juſtæ *Acta aut certamen proponi, ſed & eorum etiam quos martyrii ejus comites fuiſſe ad* XXV *Julii pridem indicavimus, nempe* Florentii *patris*, Felicis, *tum &* Juſtini *presbyteri conf. patruorum; ſic tamen ut* Juſtinus *non ubique dicatur* S. Juſtæ *patruus: inſtitutorem omnes Legendiſtæ agnoſcunt. Ceterum renovanda hîc non eſt quæſtio, quam hoc die denuo attingit Ferrarius, utrum bini illi* Florentius *&* Felix *rectè inter milites Amiternenſes à Baronio recenſeantur, ut dubitavimus* XXV *Julii, utpote quos militiam ſecutos fuiſſe hodierna Acta, in quibus ſolis noti ſunt, nec vel eminus memorent, uti nec textus ipſe Martyrologii Romani, dum ibi Baronius ipſe ſimpliciter ſcribit*; Furconii in Veſtinis, SS. martyrum Florentii & Felicis Sipontinorum. *Congruunt hodiernis noſtris* S. Juſtæ *ſociis verba ſingula, ut proinde hinc commodè ſuppleri poſſit, quod ex hodiernis Actis repetendum diximus, quodque pari modo* S. Juſtino *presbytero ad* XXXI *Decembris aptari poterit. Sic titulum ſuum ex aliis formavit Alegambe:* Compendium Vitarum SS. Juſtini, Felicis, Florentii, & Juſtæ filiæ Florentii, ex Ms. eccleſiæ collegiatæ S. Juſtæ Aquilæ. *At vero cum ea quæ propriè huc ſpectant, ad ſolam* S. Juſtam *referenda ſint, hoc ſimpliciori modo titulum concepimus:*

hic veroſimiliùs diſpoſita.

B

ACTA

Ex variis Mss. contracta

à P. Philippo Alegambe S. J.

Florentius cum fratribus converſus,

SIpontum urbs Apuliæ eſt in Italia, ad littus Adriaticum, cui hodie Manfredonia nomen eſt. Degebant in ea tres fratres, Florentius, Juſtinus, & Felix, qui audita virorum Apoſtolicorum doctrina, ad Chriſti fidem converſi ſunt. Juſtinum vero parentes ejus cum valere ingenio cernerent, in diſciplinam urbis ſuæ Epiſcopo tradidere; qui eum ſacris imbutum litteris, poſt annos viginti ſacerdotio inauguravit: ipſe vero deinceps fratres ſuos, ut decebat jam ſacerdotem, ad timorem Domini, & ad omne vitæ Chriſtianæ officium erudiebat.

C

Juſtam filiam Deo vovet.

2 Florentius autem, cum audiſſet aliquando qua ratione B. Virgo Maria Deipara ſeſe Deo ab infantia dedicaſſet, voto ſanxit, ſe filiam quoque ſuam, ſi qua Deo largiente potiretur, pari modo ſacraturum. Nec multo poſt ſuſcepit infantem ſpecioſiſſimam, quam Juſtino baptizandam cum tradidiſſet, is ei Juſtæ nomen indidit. Cui poſtquam ætas adolevit; pietas etiam efloruit, & ſpiritalibus penitus impenſa officiis, templum frequens ſtudiosè adibat. Ejus ſanctitatis opinione permotus quidam, cui Claro nomen, ſanctam Virginem obſecrare inſtitit, ut nepoti ſuo quartum jam annum lumine oculorum orbo, viſum redderet; id quod ipſa continuò præſtitit.

Juſtinus fratres animat,

3 Juſtinus, ut erat Dei ſpiritu plenus, & Divinis litteris haud parum eruditus, germanos ſuos crebrò, depromptis ex Euangelio ſententiis, ad abſolutæ virtutis ſtudium adhortabatur. Memorabat Domini promiſſionem illam: Omnis qui dimiſerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut fratres, aut ſorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Prænuntiabat conſueta pericula verbis illis Dominicis; Tradent vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos & quæ deinceps ſequuntur. Tum confirmabat illos illis aliis verbis; Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.

D

qui omnes, relictâ patriâ,

4 His illi hortationibus erecti, illectique, cum omnia ſua pro Chriſti nomine dimiſiſſent, abiere Siponto, & Adriatici maris littora Occidentem verſus ſecuti, Juſta moleſtias itineris ſuaviſſima ſua facundia levante, Theate pervenere; atque ibi ſex omnino menſes commorati ſunt. Quo tempore, cum Juſtinus Chriſti fidem iis populis prædicaret, frequentes ad eum audiendum, tum ex urbe ipſa, tum ex omni circum vicinitate confluebant. Fuit ibidem vir nobilis, qui Sanctorum virtutem & admiranda facinora demiratus, ad ipſorum ſe pedes advolvit, atque ut ægrotanti filio ſuo ſalutem reſtitueret, etiam atque etiam vehementer oravit. Illi, qua erant in omnes egentes miſeratione, hominem continuò ad ſuam domum ſecuti ſunt. Juſta vero totam ſe ibi divinis adeo ſtudiis immerſit, tantiſque conſolationibus perfuſa eſt, ut corporis cura neglecta, illum ipſum tenuem victum, quem ei pater ſuus ſuppeditabat, in pauperes erogaret.

E

Furconium petunt;

5 Cum vero fama accepiſſent ſancti fratres, Furconii in Veſtinis, quæ urbs olim inclyta, hodie vix urbis cadaver, haud procul Aquila eſt, permultos adhuc eſſe Chriſtianæ fidei alienos, cohortati invicem, Et quid hic diutius, inquiunt, moras trahimus? Contendamus illuc, & gentes illas doceamus Chriſti doctrinam. At contra Theatini cives revocare ab eo conſilio; ibi bacchari impietatem, bonos omnes acerbitatem adverſariorum fuga declinare; cur ſeſe velint ipſi tantis objectare periculis. Sed Florentius & Felix, ut erant animis excelſi; Quo quiſque fortiorem vincit, inquiebant, eo ipſe fortior eſt, quoque laborat amplius, eo majore in æternum gloria donabitur.

ubi fidem annuntiantes

6 Igitur quintodecimo Calendas Maias Theate digreſſi, Furconium venere, & conſedere in vico qui Offidius dicebatur. Ibi primo ſtatim occurſu conſpexere multitudinem ingentem mortalium ad Jovis ſimulacrum, arômatibus incendendis, & thure adolendo, convenire. Degebat eodem in vico Hilarius homo Chriſtianus, largus in pauperes, & excipiendis hoſpitibus liberalis. Hic ubi Sanctos ex itinere fatigatos jacere propter ſuas fores videret, intus invitat, ad quietem, ad curationem corporum, ne ſi eos populus ab idolo revertens inveniat, lapidibus obruat. Itaque ingreſſi, refectique, poſtquam à laſſitudine reſpiravere, diluculo ad circumjectas villas & caſtella progreſſi, innumeros ad Chriſtum ſua prædicatione pertrahebant.

F

à paganis deferuntur.

7 Id ubi ad Deorum flamines & pontifices delatum eſt, Romam extemplo ad Maximianum Imperatorem miſere, qui ſignificaret, tres apud ſe viros degere, qui ſpretis ejus imperiis, plebem ſeducerent, & ad ſacra Chriſtiana perpellerent. Imperator miſſis ſpiculatoribus eos, niſi Jovem adorent, capite multari jubet.

Juſta amaſium fugiens

8 Interea temporis dum hæc agerentur, juvenis quidam opibus & potentia florens, Aurelius nomine, amore Juſtæ captus, eam deperire, & in ſponſam depoſcere auſus; cum ejus aſſenſum non poſſet, neque precibus, neque pretio, neque minis extorquere, vim & raptionem

A nem meditari cœpit. Cum igitur die quadam Justa propter fontem Veram appellatum cum duabus aliis mulieribus staret, juvenis eam insecutus est. Id Justa contuita, concepto metu, aquam è manibus, quam jam hauserat, & calceamenta quæ manu gestabat, delabi in fontem passa est; & ad pedem montis Offidii profugit. Inde cum eam vellent nonnulli per vim comprehensam abstrahere, luminibus illico capti sunt.

in monte abscondilur.

9 Sunt qui etiam dicant, aperuisse se montem, & sanctam intra se Virginem excepisse. Juvenis autem, accita hominum multitudine, [cum] lustrari montem undique jussisset, operam lusit; inveniri non potuit; & omnis illa quæsitorum turba facultate gradiendi loquendique destituta est. Justæ vero in antro montis sedenti Angelus adfuit, eique victum subministravit; simul, ipsa rogante, multitudini copiam linguæ & gressus, ut domum reverti possent, restituit; qua illi potiti redierunt, magnificantes & concelebrantes Deum Justæ. Quæ demum inde egressa, ad Hilarii domum ad germanos suos redivit. At altera mulierum, quæ

B penes fontem cum ipsa constiterant, ubi calceamenta mediis in aquis sicca esse deprehendit, excepta veneratione habuit, & osculanda populo dedit.

Occisis Florentio & Felice,

10 Reversi Roma custodes idolorum, militibus comitati, invenerunt Sanctos simul congregatos. Justinus eos conspicatus, Septemtrionem versus profugit cum duobus clericis suis in montem qui dicebatur Tubennum, ibique apud pastores unâ hebdomadâ substitit, quos ad fidem conversos baptizavit; & ex illo tempore Mons Christi appellatus est. Custodes vero Florentium, Felicem, & Justam comprehensos & vinctos, cæsosque traxerunt ad urbem Conam ad fanum Jovis, ut illi sacrificarent, aut diris supplicüis mactarentur. Illi vero magnâ constantiâ, satius sibi esse dixerunt mori, quam suum Dominum dimittere. Itaque jussi capite plecti, cum eo ducerentur, ubi erant gladium subituri, Justa magna voce clamabat: Quare me derelinquis, pater sancte, & quare tecum una mori non sinor? Cui Florentius, Expecta tantisper, inquibat, filia mea dulcissima, quia majora tibi debentur certamina. His dictis, Florentius & Felix securi percussi sunt in agro juxta flumen Abellinum octavo Cal. Augusti. Corpora eodem ipso in loco derelicta Justinus nocte abstulit & sepelivit, & ad montem

C unde descenderat, reversus est.

certamen subit Justa,

11 His interfectis, ethnici Justam traxerunt in carcerem, & post dies quinque productam, ligatam deduxerunt ad accensum caminum, eoque ostenso, Non times, inquiunt, flammas istas? Quibus ipsa, Et vos, inquit, non timetis æternas flammas inferorum? Inter hæc accessit ad eam mulier, cui filius, quem habebat unicum, mortuus erat; & ad pedes Justæ prostrata obsecrabat cum lacrymis, ut sibi filium excitaret à morte. Justa miserata plorantem, oravit Dominum dicens: Domine, qui suscitasti Lazarum de monumento, & unicum matris viduæ filium ad vitam revocasti, dignare suscitare mortuum istum, ut cognoscant omnes, quia tu es glorioſus super omnem terram. Et continuo surgens puer coram omnibus ingrediebatur. Id quod cum audisset Aurelius, is qui Justam sibi designaverat sponsam, conversus ad Deum, credidit, voluitque grande pretium persolvere, ut Justam tormentis & morti eriperet. Sed illa intercedens rogavit, ne suum supplicium impediret. Tum ille rursus veniam eorum supplex expetiit, quæ in illam admisisset. Cui Justa, Indulgeat tibi Dominus, inquit, omnia delicta tua.

D

multisque affecta tormentis

12 His actis, B. Justa in caminum ardentem à ministris injecta est, in quo tres totos dies illæsa permansit, valido vento flammas excutiente, & in eos contorquente, qui accendebant caminum. Cum igitur viderent ethnici, non posse se illi per flammas officere, hastis eam & sagittis confoderunt; quibus ipsa dicebat: O miseri & stulti, quare non resipiscitis, dum tempus suppetit? Veniet aliquando dies, quo velitis, neque tamen valeatis facta vestra corrigere. Post hæc expandens manus suas ad cælum, dixit cum lacrymis; Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum, quia jam hora est ut veniam ad te; & continuo clausit oculos & emisit spiritum.

coronam consequitur.

13 Eâdem ipsâ vero horâ excitatus est nimbus teterrimus; flamma inter nubes coruscare; cælum tonitru contremiscere; multique Ethnicorum occisi sunt. Id ceteri contuiti, timuerunt, & conversi crediderunt in Deum. Corpus vero B. Justæ sublatum, in spelunca montis Offidii, ubi cum ea Angelus versatus fuerat, sepeliverunt

E Cal. Augusti, altero ab urbe Cona milliari. Multi autem variis languoribus ægri à longinquo concurrentes ad ejus tumulum, sani atque integri inde recedebant: cumque multa vivens mirabilia S. Justa patraverit, longè majora sunt, quæ à morte patravit; quibus permoti accolæ, basilicam ante os speluncæ fabricati sunt. Justinus eorum certior factus, corpora SS. Florentii & Felicis exhumata intulit in S. Justæ sepulcrum.

Justini miraculum,

14 Tunc temporis adductus est ad S. Justinum homo, cujus malus dæmon caput obsederat, ut eum ipse pessimo illo inquilino liberaret. Is cum accessisset ad B. Justinum, audientibus cunctis, Si tu Justinus es, inquit, ego sum Belial. Justinus hominem signo crucis consignans, dæmonem confestim expulit, ululatu magno frementem, & hominis brachia fœdè contorquentem.

qui senex mortuitur.

15 Vixit deinceps S. Justinus presbyter usque ad annos LXXXIV, & in Domino quievit pridie Cal. Januar. Venit autem Hilarius cum frequente populi multitudine, & sepelivit eum in agro suo, juxta viam, in villa Offrone; & destructis idolorum fanis, comparatâ materiâ ædificarunt super tumulum magnificam basilicam, ubi ii populi offerunt vota & dona permulta.

F

ANNOTATA.

Nihil hîc magnopere explicandum occurrit, quod in Commentario dictum non sit. Utrum autem quæ de SS. Amiternensibus LXXXIII *Martyribus retulimus ad* XXIV *Julii, tum de SS. Florentio & Felice* XXV *ejusdem mensis, satis conciliari possint cum iis, quæ damus, Actis, velim eruditus lector intelligat ex alia relatione, quam nobis suggessit Illustrissimus Pompeius Sarnellus in sua Episcoporum Sipontinorum chronologia, ubi sub Leone I, episcopo istic ordine* IV, *hæc memorat:* Habetur, *inquit*, Leo iste ut Sanctus in antiqua membrana ecclesiæ Provinensis in Apulia, in qua registrata exstat Vita S. Justæ Sipontinæ. Ipse est qui Justinum Sipontinum in litteris & pietate Christiana instituit, eumque promovit ad sacerdotium & archidiaconatum ecclesiæ suæ, dum esset annorum viginti. Misit deinde in Samnium, fidem gentilibus prædicaturum, comitantibus Florentio duce VIII, & Felice equite, fratribus suis, atque etiam Justa dicti Florentii ducis filia; qui Florentius, militiam temporalem in spiritua-

EX VARIIS. lem commutando, conduxit tres & octoginta cives ſub vexillo S. Crucis: & poſtquam plurimos fructus glorioſis ſuis laboribus collegiſſent, ſacerdos Juſtinus martyrium Forconii paſſus eſt ſub Maximiano, cujus memoria agitur XXXI Decembris.

Martyrium illud aliaque ex diametro pugnant cum ſine Vitæ jam datæ; neque magis admittent Aquilani ea quæ ſequuntur, de ſacro corpore Beneventum tranſlato. Proſequamur Sarnelli relationem: Ejus venerabile corpus, diu Bazxani requievit in caſtello duobus P. M. Aquilâ diſſito; hodie vero Beneventi in magna eſt veneratione. Milites LXXXIII ſanguinem fuderunt XXIV; Florentius & Felix palmam conſecuti ſunt Furconii XXV Julii, ubi etiam martyrium conſummavit S. Juſta, quæ Kalendis Auguſti celebratur. Cum iſtis SS. Martyribus fit etiam commemoratio S. Umbroſiæ collactaneæ S. Juſtæ, de qua meminit Ferrarius, ubi de S. Juſta. *Illam, ſive ſub* Umbroſiæ, *ſive ſub* Umbraſiæ *nomine, nuſquam me alibi legere memini, præterquam in hiſtoria Inventionis de qua in ſequenti appendice. Porro ex Sarnelli dictis patet, quam diverſæ viæ initæ ſint, ut Acta jam relata ad aliquam, ſaltem tolerabilem narrationem reducerentur, quam necdum me ſatis perſpexiſſe, candidè confiteor. An vero ſolutiones ad propoſita mea dubia, de quibus infra, id felicius conſecutæ ſint, lectoris judicio decernendum relinquam.*

B

APPENDIX

De ſacri corporis Inventione.

Inventionis hiſtoria

C

Huc demum refero, quod ſupra pollicitus ſum, Inventionis corporis S. Juſtæ, *& aliorum quatuor Sanctorum inſtrumentum, noviter Aquilâ acceptum, ſub hoc titulo:* Sanctorum Juſtini, Felicis, Florentii, Juſtæ & Umbraſiæ corporum Inventio, *abſque ulla ulteriori notitia, qua doceri poſſimus, unde ipſum deſcriptum, cujus auctoritate formatum, in quo archivo depoſitum ſit ejus qualecumque autographum; ut hîc rurſus incuſanda ſit exigua, ut minimùm, in Aquilanis rerum peritia, dum hujuſmodi ſcripta ſubmittunt, quæ tenebras fermè potius quam deſideratam rerum elucidationem adducant. Tota ipſa hiſtoria rudi ſtylo, & plerumque ſatis barbaro deſcripta eſt, ſolœciſmis reſperſa; quæ omnia nauſeam parere nata ſint, non item attentionem conciliare: ut dum totam ſæpius evolveris, necdum queas intelligere, an eodem, quo inventa dicuntur ſacra corpora, loco iterum depoſita ſint, an forte aliò tranſlata. Quod ſi in eadem eccleſia recondita ſint, cum inventa dicantur Paganici, oppido pluribus paſſuum millibus Aquilâ diſſito, quæro, qua ratione intelligi poſſit Aquilanus epiſcopus tam facile ultro citroque commeaſſe, tum vero & fratrem ſuum reperire præſentiſſimo mortis periculo ereptum, ut mox perſpicies.*

veliquis clarior non eſt.

2 *Gravior etiam nec facile ſolubilis occurrit nodus in eo, quod, ſi Paganici in novo monumento depoſita cenſeantur quinque illa ſacra corpora, adeoque &* S. Juſtæ *anno* 1330, *difficillimum ſit reperire, quo demum anno Aquilam illud idem tranſlatum fuerit. Rurſus, ſuppoſita totius hiſtoriæ veritate, quæro, quo tempore ex monte Offidio ſeu Baczano corpora illa omnia Paganicum commigrarint? Quæro iterum, unde acceſſerit* D *ignotiſſima illa Sancta, nomine* Umbraſia, *quam in nullis prorſus ſacris tabulis, ne quidem in ampliſſimis Ferrarii Catalogis, invenire licuit hactenus? Quæ cum dubia & incerta ſint omnia, rogantur eruditi Aquilani, manum ipſi & operam commodent, tum hiſtoriæ huic, tum Actis ipſis paulo accuratius diſcutiendis elucidandiſque. Rem ipſam, ſeu Inventionem, veriſimilibus aliis adjunctis ſatis ſuffultam, repudiare animus non eſt; id cupio, id deſidero; inveniatur aliquis, qui Aquilana monumenta diligenter explorans, propoſita hîc dubia, aliaque eodem ſpectantia, pro rei dignitate & exigentia illuſtrare conetur. En modo inſtrumentum ſecundum omnes, etiam vitioſos & barbaros apices, facile nihilominus intelligibiles.*

SANCTORUM JUSTINI, FELICIS, FLORENTII, JUSTÆ ET UMBRASIÆ CORPORUM INVENTIO.

E

Viſio Sanctorum mulieri oſtenſa,

SAnctorum Juſtini, Felicis, Florentii, Juſtæ & Umbraſiæ memoriam toto orbe venerandam, operâ ipſorum condita, & conſecrata nomine demonſtrat eccleſia, quæ non lapidum & metallorum fulgore, ſed privilegio commendata ſignorum, non vili ſtemmate facta, ſed cæleſti virtute prædita, apud Paonicum caſtrum meridiem verſus; ubi quædam mulier, nomine Clara, meritis claruit tamquam devotiſſima monialis, Deo quæ nimis accepta, in una cellula recluſa manebat, ut ſuorum pœnitentiam ageret peccatorum: cui, dum in oratione ſtaret, miraculosè iſti quinque glorioſiſſimi Martyres apparuerunt dicentes qualitatem ipſorum, corporum indicia [in] eccleſia ſepulta: populum dicti caſtri Paonici ſeu Paganicæ, ut ad lucem deponerentur, convocaret, ut Dei potentiam, charitatem quoque, ipſo à Dei via tempore deviato, maximè manifeſtaretur. Oſtendentes iram, quam Deus emanaturus erat, niſi hoc fieret: verbera quibus iſtum nunc punit populum, non ceſſabunt; ſcilicet grandinibus, ſulgoribus, tonitruis & multis infirmitatibus: & ſtatim ab oculis ſanctæ mulieris nubes eos accepit. Hæc, Clara nomine, tremens ac pavens, viſionem, quam habuerat, præpoſito dictæ eccleſiæ recitavit; qui neglexit, & continuò quotidiana febri gravabatur. F

& præpoſito indicata

4 Verò aliquod [poſt] temporis ſpatium, huic iterum ſancti Martyres apparuerunt, monentes eam ut ad dictum præpoſitum iterum accederet: ipſa autem petiit ab eis ſignum, quo dictus præpoſitus credere poſſit; & pergentes dederunt, quod quotidiana febris verteretur in craſtino die in quartanam. Unde hæc omnia ipſi præpoſito ſuos convocare fecit conſocios, & viſiones, quas mulier illa notificaverat, ritè eis recitavit, cupienſque frattem Nicolaum de Paganica Ordinis Prædicatorum, ipſi ſui conſocii conſulere aſtantes; atque de hoc nimium admirantes, miſerunt ad ipſum frattem Nicolaum, ut ad dictum præpoſitum veniret: cumque præpoſitus ſic ſe haberet, & aliquantulum credere cœpit, febris continua, ut mulier prædixit, in quartana devenit. Frater Nicolaus autem adveniens, & hæc omnia audiens, ad-

A adſpiratus à Deo conſulit, ut totus populus illius loci congregaretur, & ad epiſcopum Angelum de Avarellis civitatis Aquilanæ, ad recitandum prædicta devenirent: qui frater Nicolaus, cum populo totius caſtri adire ſimul decrevit, & in ordine recitare cœpit omnia quæ evenerant. Epiſcopus poſtquam dictum F. Nicolaum auſcultavit, aliquos convocavit clericos, & viſurus hilari animo hæc omnia ivit.

Epiſcopum inducit ut quærat corpora:

5 Poſtquam devenit ad locum ubi ſtabat hæc mulier, voluit ſe ab ea informari. Habita informatione, intraverunt gryptam, & cœperunt perquirere: Stabant enim in ea duo altaria lapidea erecta, & alterum quod in medio erat ſacratum; cum ritibus diſſacrare cœpit, credens ſe ibi invenire corpora ipſa Sanctorum; ſed diſſacrato altari, invenit ibi duas buſſoletas de giſſo reliquiarum plenas, in quibus erant reliquiæ ſanctæ Juſtæ & S. Felicis. Poſt reliquias invenerunt quatuor ſigilla, quæ nomina epiſcoporum, qui ipſum conſecraverant altare, demonſtrabant. Acceptis quippe iſtis omnibus, & cum magna devotione reconditis, receſſerunt. Sequenti vero Dominica, in qua Officium Trinitatis celebrabatur, ipſe devotiſſimus F. Nicolaus habuit in ſomniis, qualiter ipſe hæc corpora per ſignum columbæ inveniebat. Ivit, & in dicto altari Miſſam devotiſſimè celebrare cœpit; &, ut moris eſt, antequam ad Corporis Chriſti elevationem veniret, affectualiter populum qui ad ſacrificium præſtabat, monuit, prædicando de ipſa Trinitate; & finita prædicatione, ſupplicavit populo, ut Deum rogaret, quod viſionem hanc ob ſuam miſericordiam demonſtraret.

B

quibus inventis,

6 Et proſequendo, dum Corpus Chriſti elevabat, miraculosè columba apparuit, & locum ubi ipſa corpora jacebant, demonſtravit. Poſtquam iſte devotus frater Nicolaus Miſſam complevit, paratus ut fuerat ligonizandi, petit inſtrumentum & fodere cœpit, ubi columba illa deſignavit; qui dum fodiebat, lilium apparuit album, quod ipſius Sancti, qui ibi jacebat, denotabat corpus; deinde dum adhuc foderet ante illum altare, duas lapideas caſſas invenit, in quarum una deſcriptum erat: Hîc corpus jacet Chriſti confeſſoris Juſtini ſancti, digni gloria & honore. In altera autem deſcriptum erat; Sanctæ hîc Umbraſiæ corpus requieſcit, quod ob ejus merita nimis reluceſcit. Deinde ad alium perrexit locum, quem ſimili modo columba oſtenderat, & lilium rubeum apparuit, per quod Martyrum ipſorum [corpora] concernimus, & fodiendo ut ſupra, tres lapideas caſſias invenit, in quibus tria corpora ſanctorum depoſita erant; in prima quarum deſcriptum erat: Sanctus in pace manet martyr hîc Felix, qui aſcendere meruit cum gloria in cælis. In alia quæ in medio erat, legebatur: Juſta martyr Chriſti fulget in cælis; hîc ſagittata jacet cum innumeris telis. In alia quidem deſcriptum erat: Florentium hîc ſepelivimus, qui meruit victoriam, ſuperavit quidem incredulos, & paradiſi gloriam poſſidet.

C

varia ſtatim miracula

7 Populus magno repletus gaudio, poſtquam omnia iſta pernoverit, miſit ad epiſcopum, ut & ipſe pernoſceret & videret; qui mirans & gaudens, omnes convocare juſſit clericos civitatis, & inſimul cum populo dicti caſtri Litanias dicendo, ad locum ubi ſancta corpora jacebant, pervenerunt. Epiſcopus vero cum aliquibus prælatis gryptam intravit, & caſſias, in quibus corpora jacebant, devotè inviſebant. Poſtquam hæc corpora patefacta fuerunt, cum magna ſolemnitate & reverentia, omnibus adſtantibus epiſcopus ipſe oſtendit; inter quos erat unus cæcus à nativitate, cupiens videre hæc corpora, lucem recepit; ob hoc omnes mirabantur & magna devotione repleti ſunt. Et Præpoſitus qui febrim patiebatur, illico liberatus eſt cum omnibus infirmis qui tunc aderant. Denique epiſcopus cum prælatis & parochianis dictæ eccleſiæ præſentibus, ut corpora hæc in loco ſuo deponerent, utque cum gratis ferreis detrudere deberent; & cum iter capere volebat, unus ejus famulus, nomine Baldinus, advenit, nuntians quomodo frater ipſius erat in puncto mortis.

in multis ſanctà facta ſunt.

8 Audiens nuntium, cœpit flexis genibus ſancta Corpora reverenter rogare, ut ſuum fratrem priſtina induerent ſanitate; facta autem oratione, & horâ illa pernotatâ, verſus civitatem cœpit ambulare, & intrans domum, invenit ipſe epiſcopus ſuum fratrem in eadem hora à ſua infirmitate eſſe liberatum. Videns autem hoc maximum miraculum, iterum dicto præpoſito & parochianis mandavit, ut opus quod præcepit, fieri deberet & àdimpleri. Ipſi vero filii volentes obedire mandatis, opus ſolemniter incipere fecerunt; & cum opifices opificabant, multæ mulieres, quæ à malignis veniebant ſpiritibus vexatæ, ſanæ recedebant, & multi claudi, & quoque manibus attractis ſanabantur. Et opifactor hujus operis perſpiciens hæc infinita miracula, unicum quem habebat filium mutum deducere fecit, & cum devotione ipſos Sanctos rogaret, ut huic ſuo filio præſtarent verbum, immediatè loquutus eſt. Hæc quamplura & infinita miracula, tempore quo hæc corpora inventa fuerunt, ſcilicet ſub anno Domini MCCCXXX, menſe Junii Chriſtus demonſtravit, & ipſorum Sanctorum merita dicto menſe anno MCCCXXX in feſto ſanctiſſimæ Trinitatis &c.

E

Dantur Officii

9 *Atque hæc tota eſt Inventionis hiſtoria, iis deſtituta characteribus, unde de ejus authentia judicium ferri poſſit, quam tamen ſuperiùs haud invitè admiſimus. Nequid vero de ſua* S. Juſta *prætermiſſum eſſe, queri poſſint Aquilani, Officii fragmenta ſubjicio, quæ uni ex Actorum apographis annexa reperi, utut etiam rudi, craſſa & incompta minerva elaborata videantur. Præfigitur hic hymnus:*

Juſta beata, Chriſto deſponſata, quæ reliquiſti mundum, quæ reſpuiſti

Cuncta mundana quæ dicuntur vana, ſalva nos omnes.

Cui parentes mundum relinquentes, non dimiſerunt, imo ſtuduerunt

Deo ſervire atque obedire, die ac nocte.

Hæc Dei virgo fuit Sipontina, Dominum dilexit, caſtam vitam geſſit;

Quod prædicavit, factis confirmavit uſque ad mortem.

Quidam præfectus fuit & honeſtus, ut eminatur atque adulatur

Promittens multa ſi vult eſſe ſponſa ſibi ex toto.

Reſpondens virgo Juſta ad hæc dicta: Deum adoro, ipſum ſponſum colo,

Me deſponſavit atque coronavit Filius Dei.

Propter hæc verba in camino miſſa, nimis orando, Deo ſupplicando,

Caminus ruptus exſtat, jam concuſſus prece ipſius.

Statim egreſſa, fluvium ingreſſa, calceamentum flumine detentum,

Sancta oravit, currere ceſſavit fluvius ille.

F

Unde perfecta martyr eſt effecta; gemmis ornatur,

EX VARIIS. natur, nimis coronatur;
Chorus ſanctorum clamat angelorum; Gaude nobiſcum.

partes aliquæ, 10 *Subjiciuntur antiphonæ ad Laudes hoc ordine.* 1, Obſecro te beata Virgo Chriſti, ut ſuſcites filium meum. 2, In illa hora ſurrexit & cœpit ambulare magnificans Deum. 3, Clamabat Virgo Chriſti voce magna & dicebat; Quare me derelinquis, pater ſancte, & quare tecum non immolor? 4, Dixit ad eam Florentius; Exſpecta modicum, filia dulciſſima, quia majora tibi debentur certamina. 5, Succenderunt pagani caminum, & miſerunt ibi B. Juſtam, & virgo Chriſti immobilis permanſit. *Ad Benedictus antiphona:* Juſta in medio camini, expanſis manibus orabat; Domine Jeſu Chriſte, Pater ſancte, Deus de Deo, accipe ſpiritum meum, quia tempus eſt ut veniam ad te, & commendo tibi qui per me crediderunt in te, & ecce venio ad te, quem quæſivi, quem dilexi, quem ſemper optavi.

Demum hymnus alter, nec ordinis nec metri
B *priore elegantioris. Sic ſonat:*

Omnes devotis celebremus animis feſta B. Juſtæ virginis
Quæ ſpernens mundum Domino complacuit, ſuos parentes aſſiduè
Docuit; eos de pœnis liberare ſtuduit.
Ad cujus verba omnes credunt pariter, parvi & magni cives
Mirabiliter: In civitate Sipontina optima orta eſt verè
Juſta beatiſſima: ibique fecit primùm mirabilia.
Ad Teatinam civitatem venerit; in Dei fide multos confirmaverit;
Puerum quemdam ſuſcitavit mortuum, prædicans cunctis
Dei Euangelium: ad angelorum ſociat conſortium.
Poſt hæc perrexit ad quamdam provinciam, ubi deſtruxit maximam
Perfidiam: Hi Forconenſes tunc erant praviſſimi,
Iniquitate omnium pleniſſimi, Sanctam circumdant, ut erant nequiſſimi.
Ad comburendum in caminum mittitur: Sancta orante protinus concutitur:
Illi maligni minantur occidere; Virgo feſtinans in monte
C Abſcondere: in ipſa hora caruerunt lumine.
Optat coronam ſumere martyrii; redeunt cæci ſua prece viſui.
Ob hoc præfectus motus ira peſſima, Sanctam percuſſit, cujus manus
Improba eam occidit ſua quoque lancea.
Omnes ægroti illius provinciæ ejus ad corpus veniunt lætiſſimè
Quotquot tangebant tumulum fideliſſimè, ſalvi fiebant omni
Ægritudine: grates reddebant Deo pleniſſimè.
Gloria Deo, gloria ſit Filio, virtus & honor ſemper ſit Paraclito.

ueſcitur an uſitata. 11 *Porro an hæc umquam in eccleſia* S. Juſtæ *collegiata uſu recepta fuerint, aut modo ſint, an potius privata pietate ad eum modum ab aliquo concinnata, non eſt unde queam conjicere. Atque hæc quidem prælo parata erant, dum opitulante denuo laudato Illuſtriſſ. amico D. De Georgio, paulo diſtinctiores notitiæ à Viro Clariſſimo R. D. Antonio Antenori Aquilâ acceſſêre, quibus ſi non Legenda ipſa omnino vindicatur, ſaltem quæ ad cultus extenſionem pertinent, paulo uberius ex receptis iſtic traditionibus elucidantur. Utrum vero omnimodè ſubſtent, vehemens mihi inhærere dubium, poſt omnia accuratiſſimè examinata, candidè iterum profiteor, adeo ut necdum ſcrupulum omnem mihi exemerint, utrum ſanctæ hujus* Juſtæ *corpus, cum alterius ſynonymæ Martyris olim confuſum non fuerit, cui aptata ſit jam dicta Legenda, nævis ſuis fœda & implexa. Etenim* Juſtæ *nomen quam commune ſit, oſtendunt decem ſynonymæ jam nunc in Actis noſtris relata: reliquiarum autem ſub eodem numerum quis recenſeat? Fatetur certè laudatus Antenorius, non paucas, ſub* Juſtæ *nomine, ſacras reliquias circumferri, quas ipſe ultro aſſerit, ad ſuam* S. Juſtam, *vulgo Sipontinam, referri omnino non poſſe. Hac paucis indicaſſe ſufficiat; nunc reliqua ex jam dictis reſponſis educamus.* D

APPENDIX
ALTERA
De S. Juſtæ reliquiis. E

Huc referenda eſſent S. Juſtæ *miracula, quæ innumera propemodum confuſè commemorantur, at quorum nulla, ſive Baczani, ſive Paganicæ, ſive Aquilæ perpetrata, in tabulas relata reperire potuit laudatus jam non ſemel adjutor meus Antenorius, cujus hîc verba, ex litteris ad me datis Idibus Februarii anni* MDCCXXXI, *ſubjiciam:* De miraculis nil dixi, quia nihil ſolidè dici poteſt. Nulla epiſcoporum adeſt perquiſitio, nulla ſcriptorum auctoritas. De cetero ſumma erga Sanctam hîc devotio gratiis quotidie receptis innititur. Baczani tempeſtates aëris ſonitu campanæ eccleſiæ D. Juſtæ pelli, firmiſſima fide & eventu habitatores tenent, continuo ad hoc ſalubre remedium recurrunt; & uti à protectrice ibi etiam continuò miracula dicunt una voce reportare ſuis in afflictionibus neceſſitatibuſque. His plura dicere nequeo, nam his plura incompertum eſt adeſſe. *Eum poſtremum convenera*m, *ex tot implexis & dubiis, nonnulla ita expediret, ut ſaltem certioris lucis aliquid, tot rebus obſcuris, præſertim circa* S. Juſtæ *reliquias affundi poſſet. Ad duodecim capita reduxeram, quæ hîc ordine proponere viſum eſt, ſubjunctis ejus ſolutionibus.* F

De multis miraculis pauca ſcripta.

De 1 ſepultura

13 *Quæſieram itaque* 1. *Cum tam varia de* S. Juſtæ *ſociorumque corporibus narrari comperiſſem, de quibus in primo ſuo ſcripto meminerat ipſe Antenorius; quæſieram, inquam, aſſignari mihi veram primam* S. Juſtæ *ſepulturam? Reſpondit, primam ejus ſepulturam cenſeri ad radicem Offidii, quod nunc Baczanum caſtrum dicitur. Altera quæſtio erat, Quamdiu in eadem ſepultura manſiſſet ſacrum ejus corpus? Ingenuè fatetur, incertum id eſſe: verum ſupponit, quod ante ſcripſerat, nempe tamdiu ibidem depoſitum fuiſſe ſacrum theſaurum, donec Hilarius ille, de quo in Actis num.* 15, *in agro ſuo baſilicam* S. Juſtino *conſtruxiſſet, ad quam nempe etiam, incertum quo ſeculo, Sanctæ corpus deportatum fuerit. Inſtiti, ediſſereret, quoties deinceps & ad quæ loca idem ipſum corpus fuiſſet tranſlatum: & quarto capite, quandonam cum aliis quatuor Paganicam perveniſſe ſupponeretur, ubi nimirum in relata modo Inventionis hiſtoria inventum dicitur anno* 1330? *Neſcio an ſatis ſolidè reponat, dum jam dictam in agro Hilarii qualemcumque baſilicam*

A *cam confundit cum templo Paganicenſi, in quo reperta fuerint memorata in hiſtoria Inventionis Sanctorum quinque corpora : traditiones hujuſmodi facilius narrantur, quam probari poſſint:*

& tranſlationibus,

14 *Ceterum ſi Antenorio credimus, ſemel dumtaxat deportatum fuit ſacrum* S. Juſtæ *corpus Baczano in præfatam baſilicam, ut vero ſalvet reliquias tum Baczanenſes, tum Paganicenſes, tum Aquilanas, ita negotium partitur, ut certum aſſerat,* Baczani partes oſſium exſtitiſſe, *& aquè certum, etiam* exſtitiſſe partes in baſilica prope Paganicam. *Audi cetera :* Partes quæ Baczani *(ſeculo non* XVI, *ſed* XVII *)* inventæ fuerunt, ſunt caput & inferior mandibula S. Juſtæ, quinque partes oſſium, & varia oſſicula. Partes vero Paganicæ inventæ ſec. XIV, ſunt oſſium partes, & illæ non equidem tota componentes ſceleta, nec cum iſtis Baczani coincidentes. *Atque hiſce viam ſternit ut ſolvat quod quinto loco petieram ; Quomodo nempe Paganicæ repertum fuerit corpus Sanctæ ſeculo* XIV, *cum adhuc Baczani fuiſſe & iſtic inventum ſupponatur ſeculo* XVII ? *Nodum ſatis opportunè diſſolvit, recurrendo ad partes iſtas jam memoratas :* Duæ illæ inventiones, *inquit,* Paganicæ nimirum & Baczani, non pugnant inter ſe, nam non ſunt totius corporis ſed partium. *Valeat cuneus, quantum poteſt. Ad ſextum caput procedamus, quo quærebatur, unde Sancta Aquilam demum tranſlata fuiſſet, an Baczano, an Paganica ?*

B

non totius corporis ſed partium,

15 *Non Paganicâ ſed Baczano Aquilam pervenisſe reſpondet :* Nam Baczani, *inquit,* poſt Inventionem, *(diceret, ſi ſciret, quando factam)* reliquiæ in theca lignea ſervatæ, & venerationi expoſitæ. Inde verò præpoſitus Joſeph Marianus Aquilam deportavit anno MDCXXVI caput S. Juſtæ, & ſacrorum oſſium partes, itidem S. Juſtini caput & ſex oſſium partes, paucis Baczani oſſiculis relictis, hodie ibi etiam exiſtentibus. *Multa deinde ſequuntur quæ ſic paucis contraho, ut ſatis intelligatur, furtim quodammodo Baczano ablatas eſſe* S. Juſtæ *reliquias ab illo Joſepho Mariano tunc præpoſito, qui eaſdem alicubi occultè depoſuerit, unde extractæ anno* 1659, *demum* 1661 *rurſus exaltatæ & populi venerationi expoſitæ fuerint. Huc porro adducit chartam teſtantem in hunc modum :* Inventa eſt authentica

C

ſcriptura novæ tranſlationis paucarum reliquiarum SS. Juſtæ & Juſtini, ex eccleſia Baczanenſi ad eccleſiam S. Juſtæ intra Aquilam, in archivio hujus eccleſiæ, tenoris ſequentis, videlicet : Anno D. MDCXXVI epiſtolâ S. Congregationis, conceſſum fuit præpoſito Mariano, reliquias transferre SS. Juſtæ & Juſtini, ut in eccleſia S. Juſtæ intra Aquilam è Baczano collocarentur. Et decreto Ill. D. Alvaris de Mendoza epiſc. Aquilani, cui S. Congregatio auctoritatem dabat recognoſcendi, an expediret ; conceſſionem aſportationis obtinuit. At quia tunc Marianorum capella exſtructa non erat, in loco ſecreto, retro prædictum capellæ ſitum, poſitæ & muratæ fuerunt, conſanguineis tantum Mariani id ſcientibus.

quæ ſatis mire Aquilam pervenerunt,

16 *Quærebatur* VII, *utrum ex eo tempore, quo Aquilam tranſlata ſunt ſacra* S. Juſtæ *oſſa, peculiari cultu ibidem conſtanter honorata non fuerit, in propria ſua collegiata eccleſia ? Conſequenter ad præcedentia, reſpondet ; Ex dictis patere,* Aquilæ ſacra oſſa peculiari cultu, immediatè poſt tranſlationem, non fuiſſe honorata. Addo, *inquit,* quod heredes Marianorum mihi aliam hujus occultationis cauſam exponunt, aſſerendo, ſuorum ex ore majorum ſcire, has reliquias occultatas fuiſſe ; ne popularibus Baczanenſibus tam cito notitia tranſlationis patefieret ; ægrè enim illam tuliſſent, utpote factam, ipſis inſciis : & præpoſitus in maximo poſitus fuiſſet diſcrimine popularis tumultûs. Hinc epiſtola S. Congregationis Epiſcopo tantum oſtenſa fuit, à quo licentiam etiam ſecretè agendi recepit. Hæc, ſi libet, authentica & publicâ fide atteſtari heredes ſuprà dicti non renuunt. Adde quod eodem anno, quo tranſlatio reliquiarum evenit, & propriè III Julii MDCXXVI, uti ex libro mortuorum eccleſiæ S. Juſtæ, obiit præpoſitus Marianus, & ejus heredes, de ea re parum ſoliciti, eam penitus dereliquerunt : & capella, tunc temporis deſignata, adhuc etiam deſideratur.

AUCTORE J. B. S.

diu occultatæ.

17 *Eâdem viâ ſolvere aggreditur, quæ articulis* VIII *&* IX *poſtulaveram. Cur & quamdiu ſacra illa oſſa occultata fuiſſent ? Quo facit longius inſtrumentum, ab ipſo deſcriptum, ex quo docemur, nepotem aliquem dicti præpoſiti Mariani, totius rei conſcium, miro ſubinde morbo correptum, tandem ſcrupulo commotum, anno* 1659 *revelaſſe ipſum locum in quo deſideratæ reliquiæ aſſervabantur : quæ inde continuo extractæ, legitima epiſcopi ipſius auctoritate recognitæ & approbatæ fuerint, & ſumma reverentia in præparatis capſulis depoſitæ, ſolicitè cuſtoditæ, donec anno* 1661, *eadem auctoritate* in lipſanotheca lignea aurata incluſæ fuerunt, duobus diverſis loculis ſub duabus clavibus parvulis, *cujus ſacræ thecæ delineatio huc ab Antenorio tranſmiſſa, hîc ſpectanda exhibetur ; ſicque etiam ſatisfit poſtulato* X, *quo eam quæſieram potiſſimum, ut ad Sanctæ gloriam rxponeretur. Loculi gemini, inter ſe diviſi, ſatis oſtendunt, in altero* S. Juſtæ, *in altero S. Juſtini ſacra lipſana repræſentari.*

E

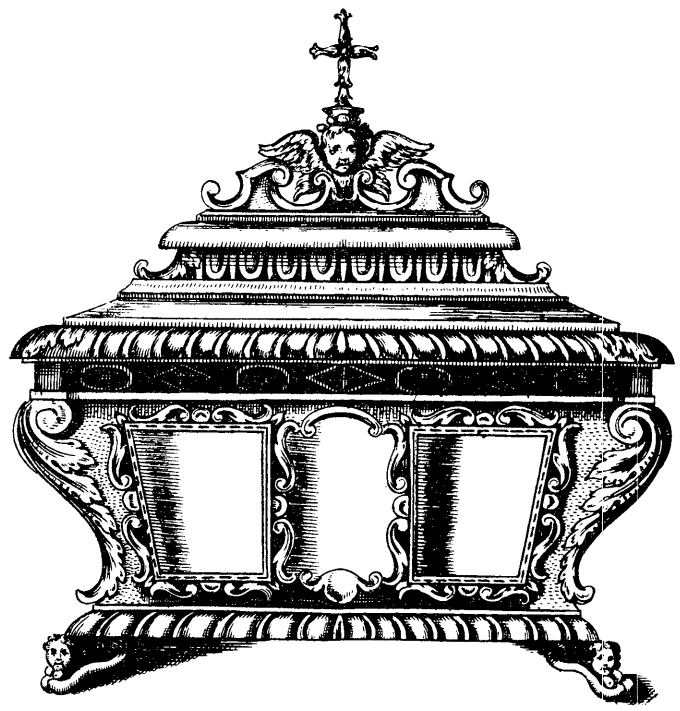

Quo ritu Sancta ibi colatur.

18 *Notaverat in primo ſuo ſcripto diverſas Sanctorum quinque, de quibus in hiſtoria Inventionis agitur, feſtivitates, nempe SS. Florentii & Felicis ex die* XXV *Julii, ob concurſum S. Jacobi apoſtoli, tranſponi in diem* XXVII *ejuſdem menſis : S. Juſtinum autem, ut etiam dictum eſt, ſpectare ad* XXXI *Decembris : ad diem vero* II *Auguſti* SS. Juſtæ *& Umbraſiæ, propter celebritatem S. Petri ad Vincula. Rogaveram equidem quæſtione* XI ; *Quo Officio & ritu coleretur* S. Juſta *in ſua eccleſia ? Demum* XII, *utrum de ipſa eo-*

AUCTORE J. B. S.

dem die fieret per totam diœcesim Aquilanam ? Responsio est, Reliquias in altari exponi die 1 Augusti, S. Justæ festivo, *ut inde consequens fiat, ipso illo die Sanctam coli, atque adeo etiam Officium de ea solennius recitari, non in tota urbe & diœcesi,* sed tantummodo in ecclesiis Sanctæ ipsi dicatis ; *ut demum colligendum videatur, peculiarem eo die esse festivitatem locis solis jam dictis. An in locis ceteris ad diem sequentem transferatur, necdum est unde satis clarè perspicias. Commemorationes per annum, ut de singulari Patrona hîc supponimus ; ut proinde satis sit, huc usque operam contulisse, ut de* S. Justæ *hujus trophæis nihil solidi sineremus desiderari.* D

DE S. NEMESIO CONFESSORE.

J. B. S.

Ex Martyrologio Usuardi.

1 AUGUSTI.

Solo nomine

B

Olim hunc cito Martyrologum, quòd is solus inter classicos de Sancto meminerit, atque ex ipso omnes acceperint apud quos, uti & in Romano hoc die memoratur Nemesius, *ab aliis synonymis Martyribus titulo ipso satis distinctus. Neque positionem seu locum cultus adscribere integrum fuit, cum post adhibitam omnem diligentiam, interpellatis etiam amicis Parisiensibus & aliis, necdum rescire potuerim, ullâ uspiam memoriâ festivitatem ejus hodie celebrari. Frustra etiam quæras, unde ipsum Usuardus acceperit. Id certum est, in ipsius Martyrologio hoc die annuntiari ipsissimis hisce verbis :* In pago Lisuino, sancti Nemesii confessoris. *Mira prorsus in eo loco exprimendo codicum diversitas, in quibus invenies* Lesuino, Lisimio, Lisuyno, Lysynio, Lissuino, Liisyuno, Tisino, Bissuino, Siluino *&c. Ut jam taceam, nec nomen ipsum uniformiter ubique efformari, aliquibus pro* Nemesii *substituentibus* Menesii *aut* Meneſi, *ut hîc ambigua sint prope omnia. Neque lucis affert quidquam Castellanus, dum ad Martyrologii sui universalis marginem notat, olim vocatum fuisse Gallicè* S. Lemps *seu* Lempsium : *de loco nihilominus non usque adeo male meritus est.*

2 *Hunc Labbeus noster in versione Martyrologii Romani, Gallicè interpretatus fuerat,* Au bourg de Lisum ; *Willotius autem ;* En un village pres de Lisuin : *quod fermè est obscurum exponere per obscurius ; nam sive vicum dicas* Lisuinum, *seu pagum, parochiam aut municipium, tantumdem intelligitur ; nisi positio illa clarius explicetur ; id quod præstitit laudatus Castellanus & cum ipso noster Motherius assignando* Au pays Lievin, *quod ante ipsos paulo expressius docuerat Augustinus Lubinus in suis ad Martyrologium Romanum notis Geographicis pag.* 61, *ubi & de loco & de Sancto habes quidquid à nobis hic referri potest. Pagum itaque Lisuinum sic paucis & clarè explicat :* Pagus Lisuinus, regio quam nunc vulgo LE LIEVIN appellant, circa urbem Lexoviensem, quæ aliquando Lisoiensis dicta, vulgo LISIEUX, estque episcopalis sub archiepiscopo Rothomagensi, in Superiori Normannia, supra Lezon fluvium. *Pergit de Sancto in hæc verba :* Augusti 1. S. Nemesii confessoris. De eo Usuardus hac die, nulla tamen S. Nemesii, nec in Breviario Lexoviensi, nec apud Lexovienses hodie supersit memoria. *Gratiam à me inibit singularem quisquis de hoc* S. Nemesio *plura docere potuerit.* *in Martiis notus est.* E

DE S. LEO SEU LEONE PRESB. CONF.

VIGUENTIÆ IN DIOECESI FERRARIENSI ITALIÆ.

C F

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, ætas, translatio & Acta.

SECULO IV.

Obscura ferme omnia

Locum hic signavimus, in quo translatus S. Leus, *potissimum jam à seculis colitur ; eum ubi vivus degere solebat, sic describit Ughellus tom.* 2 *Italiæ sacræ col.* 930 : Sancti Leonis civitas, quæ etiam Leopolis appellatur, in supino arduoque colle constructa, Urbinatis ditionis, in Flaminiam provinciam spectans, tametsi perantiqua sit, ex ingrato tamen scriptorum silentio, vix umquam apud antiquos scriptores ejus memoria occurrit. *Non immerito hîc queritur Ughellus : nam valde obscura sunt, etiam apud Leandrum Albertum, quæ de Monte Feliciano, Montè Feretro, seu Feretrano vel Ferrato, clarius Monte-Feltrio, in* S. Lei *Actis & etiam alibi citantur, ubi quidquid in istius civitatis laudem commemoratur, efficere non potuit, quin ecclesia Cathedralis in vallem translata sit ; ubi episcopi modo residunt, sive Pinnam voces, sive Maceratam Montis Feretrani, quæ longiori explicatione eruderare, operæ pretium nemo existimaverit, quod nec Ughellus censuit, cujus tamen maxime intererat : ut proinde satis sit hîc indicasse, nomen diœceseos, ab antiquo & præcipuo nomine inditum, etiam hodie obtinere.*

2 *Quemadmodum obscura sunt ea de quibus merito conqueritur Ughellus, ita me fatigatum profiteor iis examinandis discutiendisque quæ ad Sanctum, de quo hic sermo est, pertinent : ubi præ-* *quæ ad hunc Sanctum spectant.*

A *præter rerum confuſionem, id me torſit præcipuè, quod de ipſo, à quo civitati nomen inditum, in Faſtis ſacris antiquis, ſive* Leus, *ſive* Leo, *ſive* Lea *dicatur, omnino incognitus ſit, ut Ferrario tribuenda videatur prima Sancti iſtius notitia in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi ipſe prudenter in pauca contraxit, quæ alii, oratores potius quam hiſtorici, verbosè exornarunt, non attendentes ad enormem parachroniſmum quo Diocletiani, & quidem ab anno 257, & Conſtantii imperatorum tempora imperitiſſimè componuntur, etiam apud Petrum de Natalibus lib. 8, cap. 36; ut rectè monuit idem Ferrarius; reliqua non indiligenter ſcrutatus. Ceterum, ut ut geſta ejus, neſcio à quo primùm, nec quo ſeculo, certè non procul remoto, collecta omnino perturbata ſint; quæ ad cultum ejus, quo de hîc quærimus, ſpectant, ſatis comperta perſpicies ex Officio eccleſiaſtico, ſub ritu duplici eccleſiæ Feretranæ conceſſo anno 1651, quod hîc integrum exhibemus.*

Lectiones lapidem faciunt,

3 LECT. IV. Leo Illyticus apud Arbam Liburniam Chriſtianis ortus parentibus, ab ineunte ætate Deo cœpit inſervire. Adoleſcentiori ætate, unà cum Marino concive, ſtatuit peregre proficiſci, & relictis parentibus, vitam ducere à turbis remotam. Ad littus Ariminenſe appellentes, ſiſtuntur, ut reſtaurandæ urbi, dolandiſque lapidibus, qua pollebant arte, ſuas operas locarent. Illuc etiam Diocletiani imperatoris edicto plurimi ad hoc opus convenerant Chriſtiani, quos dum inhumani præfecti ultra vires gravarent, variiſque modis affligerent, Leo & Marinus de mercede laborum reficiebant, atque ut in fide conſtanter perſeverarent, continuò perſuadebant. LECT. V. Ad montis Titani fodinas miſſi, cum excidendis, dolandiſque lapidibus triennium exegiſſent, Leo in montem Felicianum, nunc Feretranum, ſolus receſſit. Illic anachoreticam vitam, quam pridem in mentem induxerat, in oratione aſſidua, & corporis maceratione tranſegit, conſtructo ſibi tuguriolo prope fontem, nunc S. Leonis nuncupatum, cujus aquam pellendis morbis vicini populi probant ſalutarem. Cum vero illius fama undique crebreſceret, S. Gaudentius Ariminenſis epiſcopus eum accerſivit, ut contra Arianos prælianti continuò foret adjutor.

& poſtea ſacerdotem.

C 4 LECT. VI. Viri ſancti humilitatem, vitæ auſteritatem, morum probitatem, & ſermonis prudentiam conſpicatus epiſcopus, ad ſacerdotalem gradum evexit, habuitque indefeſſum contra hæreticos auxiliatorem. Inde regreſſus ad priſtinam ſolitudinem, poſt vitam ſanctiſſimè tranſactam, curſum feliciter conſummavit Kalendis Auguſti. Corpus Vico-habentiam, prope urbem Ferrarienſem tranſlatum, ſumma habetur in veneratione, in eccleſia ejus nomini conſecrata. Dum in monte Feliciano requieſceret, tantus erat concurſus & populorum erga eum devotio, ut mons & civitas munitiſſima, ac magnum templum exinde in eo exſtructa, ab ejus nomine nuncupationem accipiant. *Si Lectionem* IV, *cum* V *conferas, patet is, de quo dicebam, parachroniſmus, dum Diocletianus cum Gaudentio Ariminenſi epiſcopo connectitur; ut de Sancti ætate ſtatui omnino nil poſſit, niſi alterutrius tempora ſejungantur. Mihi certe id veroſimilius*, S. Leum *non niſi adulto ſec.* IV *floruiſſe, & poſt vitam in ſolitudine, ut eſt in Lectione* VI, ſanctiſſimè tranſactam, *forte circa finem ejuſdem ſeculi*, curſum feliciter conſummaſſe. *Id unum indubitatum eſt, coli iſtic* S. Leum *tamquam patronum & protectorem; utpote qui ibidem vitam ſanctè exegerit.*

5 *Habes in deſcriptis lectionibus totam Legendæ ſubſtantiam, quæ quidem tolerabiliter admitti poſſit, à Ferrario eadem ferme ratione prius deductam, certe longè præferendam tum iis quæ refert Petrus de Natalibus; tum ſcriptores ceteri ſeu Latinis ſeu vernaculis oratiunculis amplificarunt; quas, fallor, ſiquis vel mediocriter eruditus ſatis patienter ferre queat. Verum de his paulo infra. Alia adjuncta rem æquè implicant circa locum primæ depoſitionis* S. Lei *ejuſque tranſlationem in Vicum-habentiam, Vicoventiam ſeu Vigentiam diœceſis Ferrarienſis, quam S. Henrico imp. adſcribere non dubitant, ut factam an.* 1014, *à qua circumſtantia dictæ lectiones prudentiſſimè abſtinuerunt. Quod vel ſi daretur ita contigiſſe, ſuperſunt dubia alia, quæ jam tum Bollandi tempore innotuiſſe oportet, cum ab anno* 1638 *in prædictas reliquias inquiſitum fuerit; ut planè liquet ex inſtrumento ad noſtrorum aliquem Ferrariam per Illuſtriſſimum tunc Feretranum epiſcopum Conſalvum Durantum tranſmiſſo, ubi merito queritur de neglecto eccleſiæ ſuæ archivo, in quo vix quidquam de* S. Leo *reperiretur. Hinc factum exiſtimo, ut urgentibus Henſchenio & Papebrochio,* B *dum an.* 1660 *&* 1661 *in Italia agerent; novum examen inſtitutum fuerit; quod nos docebit Illuſtriſſimus Bernardinus Scala, jam dicti Conſalvi ſucceſſor, cujus longiorem epiſtolam poſt Vitam dabimus, delibato hic ſolo ejus principio.*

AUCTORE J. B. S. *Nec magis dura ſunt,*

6 *Extenſa eſt ea epiſtola ad paginas quatuordecim, ad Papebrochium ſcripta ſub data* Pinnæ Billorum 1 Kal. Novembris anno à Virginis partu MDCLXVI, *ſed quæ non niſi poſt ejus obitum, qui incidit in* XIX *Januarii* 1667, *miſſa fuit ab ipſius nepote Franciſco Caccia de Scala, proximis Februarii Kalendis, de ultima avunculi ſui voluntate ita ſcribente:* Ægrotus invaletudine preſſus, inter cetera ſtrictè dedit mihi in mandatis, ut litteras reſponſorias de Vita S. Leonis conf. ex originali, quod ipſe Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus antiſtes ante poſtremam infirmitatem reſponendo ſcripſerat, diligenter & fideliter deſumendas, Antverpiam ad Paterii. tuam tranſmittendas pro virili ſatagerem. Id totum oculatè faciendum curavi, nihil addens vel minuens, ſed ponens ipſiſſima verba, prout jacent ſcripta, eo teſte qui cordis intuetur occulta ... En igitur reſponſum ad litteras tuas de Vita S. Leonis conf. eccleſiæ Feretranæ patroni compoſitum & omnibus numeris abſolutum, ab Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo D. Bernardino Scala ep. Feretrano avunculo meo recolendæ memoriæ, licet in fine non ejus ſubſcriptione firmatum: in cauſa fuere infirmitas & obdormitio ejus in Domino *&c.* F

quæ de tranſlatione narrantur,

tamen ſi conſtet mata

7 *En modo Illuſtriſſimi ipſius Bernardini litterarum reſponſoriarum exordium, quibus in decurſu inſeritur Durantinum, quod dixi inſtrumentum. Verbum de verbo reddo:* Impletum eſt gaudio os noſtrum & lingua noſtra exultatione, nuntiantibus litteris tuis, pium ac ſanctum opus, à perfecto ingenio nec non elaborata induſtria Joannis Bollandi & Godefridi Henſchenii Societatis JESU ſacerdd. circa Sanctorum Acta editum & edendum, pium profecto ſanctumque, dum per ipſum fidelium mentes ad Dei cultum ac Sanctorum venerationem dirigentur. Ex iiſdem igitur litteris tuis, & humanitate & devotione plenis, accepimus, noſtrum eſſe quærere monumenta, quibus probari poſſit, S. Leonem, eccleſiæ Feretranæ primum cultorem & patronum, Vicoventiæ mortuum & ſepultum, atque in templo, à ſe S. Lei cognominato, miraculis celebrem

AUCTORE J. B. S.

brem fuisse : quod sane munus, divino implorato auxilio, ac singularis Protectoris nostri S. Leonis clementia freti, facile persolventes, ea quæ modo subsequuntur, optatis vestris rectissimis maximè responsura confidimus : illa enim quæ clariori veritati suffulta, & approbationis prælo subjecta censuimus, ne quidquam modo pastorali nostro officio desideretur, non prætermisimus.

à Bernardino episcopo.

8 *Sequitur in eadem epistola :* Sanctus ergo Leus in solitudine Feliciani montis, sensibus austeritate vitæ compressis, ac principe tenebrarum eluso, triumphator ad Superos evolavit sub die Kal. Augusti. Sacrum illud corpus, magna populorum frequentia & veneratione in eodem loco sepultum est, ibique reconditum exstitit septem volventibus seculis. Verum Henricus I imperator, vel secundum alios II (licet has opiniones Baronius sapienter conciliet in annot. supra Martyrologium) Italiam pergens, & eumdem montem pertransiens, sanctum corpus, adhuc integrum & palpabile, secum reverenter exportavit. Viguentiam, Ferrariensis diœcesis olim civitatem perventus, sacra illa reliquia, ceu turris immobilis, & animalium & hominum vires
B penitus irritas reddidit mirabiliter. Quare imperator singulari affectus dolore, talia verba protulit : Ego quidem volebam honorificè illum
**l.te* * exaltare in terra mea, & habere socium in comitatu meo ; & tu magis elegisti in istis palustribus locis habitare. In hoc credimus, sicut & in ceteris operibus, nullam omnino rem esse bonam, nisi quod divina gratia concedente operatur, nec posse pergere sancta corpora, nisi ad loca destinata. *Hæc combinet, qui potest.*

Corpus Viguentiæ asseritur :

9 *Viguentiæ* S. Lei *sacrum corpus, jam à seculis depositum & honoratum receptissima fert opinio, cui contradicere equidem minimè præsumo: Ferrariam non esse translatum, probabit inferius idem Illustrissimus Bernardinus. Mira mihi prorsus visa est adscripta translatio S. Henrico imperatori, atque eo maximè modo quo ibi narratur historia, cujus nec tenuissimum vestigium exhibent istius Sancti gesta, non indiligenter ad* XIV *Julii expensa & chronologicè digesta. Audi porro, quem testem adducat Illustrissimus.* Ita legitur, *inquit*, apud R. D. Bistintonem Miecolum Ravennatem in Vita S. Lei pag. 69, Ferrariæ typis excusa
C anno D. MDCL. Cujus inscriptio libelli, quæ idiomate Italico legitur, hæc est : Vita di San Leo Confessore, il cui corpo sta riposto nella parochiale della villa di Voghenza. *Credidit, opinor, in libris* approbationis prælo subjectis, *non nisi verissima omnia contineri. At sane alia opus est auctoritate ad firmandam translationis istius historiam. Nec magis placent quæ refert Ughellus tomo 2 Ital. sac. col. 544. Vita porro illa, à Papebrochio sæpe postulata, obtineri non potuit ; & vel si obtenta fuisset, nihilo majoris fieret, quam ceteræ de quibus jam loqui incepimus, vel alia illa elegans oratio, ut quid pretiosi citata à Marco Antonio Guarino, in Compendio historico ecclesiarum Farrariensium, sub nomine Hippolyti Pignæ pag.* 460.

sed Vitæ pleraque rejiciuntur.

10 *Cetera quæ jam toties dictus antistes Bernardinus in epistola sua prosequitur, infra subjicientur. Hìc de* S. Lei *Vitis dicendum superest ; quarum illam, quæ apud Petrum de Natalibus exstat, de S. Marino præcipuè agentem, non pluris quam ceteras faciendam censuimus. Paulo longior est Ms., quæ ex cod. Bodecensi, sæpe à nobis citato, transumpta est : maxima vero cui hìc præfigitur titulus* ; Incipit Vita S. Marini conf. desumpta ab antiquissimo libro Ms. qui est penes il D
lustres DD. Societatis S. Hieronymi de Arimino fol. 167 usque fol. 174, *quæ eadem prorsus est cum illa quam P. Beatillus Neapoli transmisit an.* 1640, *in quibus vix plura sunt ad* S. Leum *seorsim spectantia, quam quæ habentur in alio breviori Ms., vel ea ratione ceteris præferendo, quod illa verbosis parergis respersa, tædium potius merito pariant quam voluptatem, nihil vero plus proferant ad Sancti veram gloriam conducens : poëmata diceres studiosè exornata, aut saltem orationes panegyricas ad ostentandum ingenium compositas ; tales certè, ut à Tillemontio tom. 6 pag.* 785, *non sine stomacho repudientur. Desumpta sunt Acta hìc danda ex tomo signato H. bibliothecæ Oratorii Romani, eademque etiam habemus in novem lectiones distributa ; ex quibus solam* S. Lei *Vitam, ceteris, de quibus in appendice agetur, rescissis, decerpendam censui, uti hìc sequitur :*

V I T A

Ex tomo H. *bibliothecæ Oratorii Romani fol.* 339. E

Lapicida ipse cum S. Marino

TEmporibus Maximiani & Diocletiani imperatorum contigit de finibus Dalmatiæ homines delatos apparuisse Hesperis, unum nomine Leum, alterum Marinum, qui nihilominus relictis parentibus & facultatibus mundi, cælestis regni acquirendi causâ exercebant [se] unanimiter, diebus atque noctibus, jejuniis & orationibus indesinenter servientes ; ita verò eorum mentes ità deliciis spiritualibus erant accensæ, ut gaudia præsentis vitæ fugientes, seculi divitias veluti ludibria labefactata etiam arbitrarentur : tantaque suavitas & humanitatis gratia in ipsis pollebat, ut etiam subditorum famulatui se ipsos subjugarent. Igitur sanctissimi viri Leus & Marinus, omnium artium gratia & valetudine pollentes, ore & spiritu psallentes, manibus indesinenter operabantur, unde crebrius indigentibus ministrarent.

Ariminum appulsus,

2 Igitur venientes ad Ariminensem civitatem diversorum operum singuli sortiti sunt partes : tum provinciales intolerabilibus laboribus videntes aggravari illos & ponderibus, compatiebantur eis, qui pro fraternæ charitatis amore usque ad mortem animas suas impenderunt, narrantes eis, qualiter ab arce Patris Salvator humani generis descendit, & de Virgine susceptam carnem induens, humanis aspectibus se Deum & hominem ostendens. Ii & horum similium opera agentes, emerunt sibi subjugalem unum, quatenus cum illo adminiculo absque aliorum molestia, in diversorum laborum pressura positis subvenirent laborantibus patribus. Igitur non post multi temporis evolutionem data est jussio supradictorum Imperatorum, ut omnes magistri incidendorum lapidum ad montium crepidines proficiscerentur, ad excidendas diversorum de montibus marmorum species, quod factum est. Ibant igitur sancti Leus & Marinus cum multitudine inciforum ad cacumen montis, qui rusticanâ linguâ dicitur Titanus. Pervenerunt itaque prædicti homines Dei ad locum superius nominatum, & operati sunt, sicut ibi, opera, quæ in ornamentis lapidum reperierunt.

fructuosè laborat ;

3 Completis ergo ad terminum annorum curriculis, profectus est sanctus Leus, paucis secum co-

A comitantibus, ad jugum montis Feliciani, qui vulgari sermone dicitur Monferratus; ibique sibi denique cellam constituit, & tabernaculum dedicavit, in qua fraterna dilectione intentus, in tanta admiratione cuncti ei congratulabantur, ut ad vestigia pedum ejus provoluti, & Deum pro ipso magnificantes, omnia profecto opera illius, divina inspiratione, gratiâ completa fore profitebantur; revertenturque omnes ad domos proprias. S. Leus ad cellam suam reversus, in Dei servitio commorabatur, dans oppressis levamen, tribulatis consolationem; proprias in se ipsum injurias convertebat, facientes jugiter excusans; & ardore charitatis incensus, pro cunctorum salute se ipsum quasi hostiam Deo placabilem offerebat.

Inde vivit solitarius,

4 Post aliquod vero temporis Gaudentius episcopus, cum à sedibus Romanæ ecclesiæ Ariminum ad prædicandum venisset, ingressus urbem audivit famam & virtutes sanctorum Lei & Marini; narrantibus Christianis, qui in eadem civitate erant: repleta namque erat penè tota civitas magnalibus divinis, quæ ministrante divina potentia, per Sanctos illos suos operabantur: quibus auditis verbis, S. Gaudentius statim ad eos literas direxit, ut venientes honorem acciperent ipso tribuente, & tunc irent ad prædicandum gentibus in nomine Patris & Filii & S.S. Amen.

B

ac postea sacerdos sanctè moritur.

5 Receptis igitur pontificalibus literis & perlectis, sancti viri Leus & Marinus unanimes, in spe militiæ cælestis armati, venerunt Ariminum ad sanctum Gaudentium: quo viso, repleti sunt maximo gaudio, & permanserunt cum eo aliquot diebus, prædicantes & confirmantes populum in verbo & doctrina Domini, qui rogati à pontifice acceperunt sacerdotale ministerium, beatus Leus gradum presbyteri, sanctus Marinus leviticum honorem: & taliter in illis lætificatus est antistes Gaudentius, acsi ad eum pervenisset cælestis nuncius, quod in illis profecto esse absque dubio credi potest. His ergo omnibus peractis, Viri Dei præsuli valefacientes, ad propria loca reversi sunt; eodem verò tempore, transactis pluribus diebus, beatissimus Leus eximius confessor Christi de præsentis seculi ærumnis liberatus, & principe mundi devicto, ad desiderata cælestis regni gaudia subsevantibus cæli cælorum choris, triumphator migravit sub die primo Kalen. Augusti.

C

APPENDIX

In qua ex citata superius Bernardini antistitis epistola, varia alia dubia ad S. Leum spectantia aliquatenus elucidantur.

Probato antiquo cultu,

Huc rejicienda monuimus, quæ nec ad stabiliendum cultum, neque ad verificanda Acta propriè reducuntur, de quibus jam attulimus quidquid veri speciem non excedit. Neque vero translationem negavimus, quamvis modum ejus seu historiam non ita admittere ausi fuerimus. Cetera quæ hîc sequuntur, damus in fide laudati jam antistitis Bernardini, qui eorum nihil neglexit, quæ ad Sancti sui patroni commendationem conducere posse existimavit, eo candore & simplicitate ut vel ex eo capite singularem aliquam fidem mereri videatur. Præter ea, quæ ex ipso superius retavimus de S. Lei *translatione, pergit probare primam ejusdem in Montefeliciano sepulturam, summamque istic loci per multa deinceps secula venerationem; ac demum sacri corporis Viguentiam deportationem; pergit, inquam, ea probare & evincere ex sexta relati superius Officii lectione, utpote quæ edita & approbata, irrefragabilis veritatis ipsi argumentum præbere videatur. Admitto equidem dictam lectionem, ei simpliciter inhærendo, ut de ea re nihil disceptandum supersit. Sequentia modo audiamus, ubi operosius incipit à distinctione inter* S. Leonem *Pontificem, &* S. Leonem *Feretranum patronum suum, hac longiori oratione; in qua nec verbum mutatum volui:*

AUCTORE J. B. S.

supponitur translatio;

2 Sed ut vestrorum voluntatem expleamus, in id quod magis gravitat; S. Lei corpus Viguentiæne an Ferrariæ sepultum veneretur: nos quidem verò, mei Patres in Domino dilectissimi, superiorum ac inferiorum rationum fulcimento, nulla suspicio torquet, nulla terret difficultas; imo fatemur & apertè profitemur, sancti nostri Patroni corpus in parochia Viguentiæ modo quiescere, & in summa devotione teneri: nec unquam illud erit S. Leonis pontificis, cujus translatio celebrata fuit sub Gratiano ep. Ferrariensi, & in ecclesia S. Stephani ejusdem civitatis reconditum: nam approbatio vestrorum consocii Antonii Favoriti, unà cum aliis superius habitis deficeret, & decretum sacræ Congregationis deciperet, quod implicat. Ratio maxima viget: corpus enim S. Leonis pontificis & sacerdotis Christi translatum fuit Ferrariæ à Viguentia, sub Gratiano episcopo anno MLXXXIII Kal. Martii Ind. IV, illudque visit vestra Patern. anno MDCLXI. Itaque ab illo tempore usque modo in ecclesia S. Stephani requievit. Ex approbationibus vero superioribus, & ex decreto sac. Congregationis plane colligitur & declaratur, corpus S. Lei protectoris nostri, confessoris non pontificis à MDCL & à MDCLI Viguentiæ venerari: ergo numquam fieri potest naturaliter, quod idem corpus Ferrariæ quoque eodem tempore veneretur.

distinguiturque Leus à Leone pont.

3 Alterum est sanè corpus S. Leonis pontificis à corpore S. Lei Feretranæ diœcesis protectoris: nec difficile creditur; complures enim homines haud impari nomine dicuntur; jamque dicitur, quatuor SS. Leones Romæ esse in Vaticano sub uno altari reconditos, & in Martyrologio Romano duodecim sancti Leones numerantur: & præsertim in SS. Martyres id facile potuit accidere, cum gentilium rabie adeo per totum orbem erumpebat è latebris incendium, ut infinitæ propemodum innocentes Sanctorum victimæ, Deo suo immolarentur. *Ut hujus incidentis controversiæ nodum intelligas, lucem afferent quæ in suo Romano Itinerario notavit Papebrochius, dum inter alia templa à se Ferrariæ lustrata, S. Stephani parochiale describens, sic expressis verbis observat:* Ex latere verò dextro chori corpus S. Leonis pontificis elevatum est, quod quia ipsi volebant esse Papæ, cultum ejus noluit Nuntius confirmare, qui propterea intermissus; etsi ex vetusto qui est ad parietem lapide, de modo ac tempore solennis ex Vicohabentia, veteri episcoporum sede, translationis, elevationisque satis certo constare possit. *De ipso Leone alibi fortè videbitur, jam cum Bernardino pergamus:*

P

Concessæ Monti Feltrio reliquiæ

4 At rationes confirmantur. Illustrissimus ac Reverendissimus D. Consalvus Durantus, quod semper in corde fovit, pio desiderio flagrans, ut animæ fidelium sibi commissæ, in Christiana disci-

AUCTORE J. B. S.

disciplina magis magisque proficerent, litteris significavit ad Illustr. ac Reverendissimum D. Joannem Fontanam episcopum Ferrariensem, ab eoque humiliter petiit aliquam ex sacris reliquiis corporis S. Lei protectoris nostri. Nec pia hæc petitio Consalvi exstitit irrita, sed ut fervens ejus voluntas optato munere adimpleretur, partem unius tibiæ ejusdem Sancti illi benignissimè impertitus est, quam modo in nostra Cathedrali repositam pio cultu fideles prosequuntur. Neque litteras, id plenè comprobantes, quæ antecessori nostro exoptandæ non fuere, vos quoque debetis exoptare; sed his præsentibus modo fideliter rescriptæ adjunguntur. *Atque hoc est quod supra diximus, etiam scorsim apud nos exstare Durantianum instrumentum, jam ab anno 1638 ad P. Bollandum transmissum, atque in plena forma expeditum:* Joannes Dei & apostolicæ Sedis gratia sanctæ Ferrariensis ecclesiæ episcopus. *En textum ipsum:*

Viguentiâ non Ferrariâ eò delata, B

5 Quæ fidelium excitant pietatem, omni quo possumus studio libenter amplectimur. Dudum siquidem Illustris ac Reverendiss. D. Consalvus episcopus Montisfeltri, desiderio, quo flagrat, amplificandæ disciplinæ & devotionis ecclesiæ suæ, litteris ad nos, singulari pietate plenis, significavit, & humiliter petiit aliquid ex sacris reliquiis corporis S. Lei confessoris quiescentis in ecclesia parochiali Viguentiæ, nostræ diœcesis olim civitatis; cujus translationem solennem celebravimus Kal. Augusti an. MDXCIX, ejusque festum eodem die ibidem perpetuò observari mandavimus, & quasdam sacras ejus reliquias penes nos reservavimus, & præsertim partem unius tibiæ, quam per Reverendum Cæsarem de Antimis, parochum ecclesiæ parochialis S. Martini, civitatis nostræ, eidem religiosissimo & vigilantissimo pastori, ob maximas virtutes, quæ in eo relucent, pari pietate nos commoti, & ea quoque adducti memoria, quod ecclesia sua cathedralis dicata eidem sancto glorioso confessori nostro Leo, impertiri & mittere, in eam venimus deliberationem; prout impertimur, & mittimus, & pia largitione concedimus & donamus. In cujus rei fidem & testimonium, has litteras manu & sigillo nostro muniri & obsignari jussimus. Datum Ferrariæ die v Novembris MDCIX. *Quæ omnia exprimuntur. Tum vero:*

C *ibique in summa veneratione,*

6 Quare cum legatur, translationem S. Lei confessoris, quiescentis in ecclesia parochiali Viguentiæ, celebratam fuisse anno MDXCIX, nequaquam erit illa S. Leonis pontificis quiescentis in ecclesia S. Stephani Ferrariæ abhinc anno MLXXXIII. Nec antistes ille Fontana, non minus probitate morum ac vitæ integritate, quam doctrina & sapientia conspicuus, adeo esset expers consilio, ut aliud corpus nomine glorioso Protectoris nostri fidelibus declararet. At, inquies, celebrationem legitur Viguentiâ Ferrariam secutam esse. Respondetur, illam non fuisse S. Lei nostri; sed, ut superius intulimus, alii: nostri enim translationis hoc in causa fuisse dicitur: jamjam pervetus templum ejus opprimebant ruinæ; accurrit illico pietas incolarum, & illud restaurant, ibique corpus illud glorioſum transfertur, non autem Ferrariam. Antecessor quoque noster Consalvus, in translatione dictæ sacræ tibiæ, ab episcopo Fontana liberaliter ei concessæ, ac sub altari majori hujus nostræ cathedralis [positæ], has pastorales litteras promulgavit:

7 " Reliquiæ S. Leonis confessoris, sanctæ Feretranæ ecclesiæ advocati ac titularis, à Joanne Fontana, Ferrariensi episcopo; ad Consalvum Durantum, Feretranum episcopum transmissæ, in hanc Cathedralem ecclesiam, maxima omnis ordinis, ætatis ac sexûs totius diœcesis frequentia & religione, in secunda diœcesana ab eo synodo celebrata, translatæ fuerunt atque sub altari majori collocatæ anno D. MDCXI, die XVII Maii. „ *Atque hoc, si quod est, Bernardini peremptorium qualecumque argumentum dici meretur; nam quæ deinde ex Bistintone suo Miccolo adducit, atque ex Ms. nescio quo, sub titulo* Assedii è guerre della cità di San Leo: *tum autem ex Catalogo generali Sanctorum Italiæ Ferrarii, rem, si ab ovo scrupulosius inspiciatur, omnino non conficiunt, quam monumentis paulo antiquioribus fulciri cuperemus. Id quod sequitur ferme à Clementis Papæ VIII auctoritate desumptum, aliquid diceret; si aliunde quam ex eodem Bistintone derivaretur. Sic interim auctori isti innixus instat Bernardinus:* D *ab anno 1611.*

8 Sed quid plura? Clemens VIII P. O. M. anno quingentesimo nonagesimo nono post mille, unà cum Purpuratorum collegio Ferrariam petiit, ac super ejus ducatum, Ecclesiæ devolutum, peracta feliciter pedum positione, miro accensus est desiderio sacri corporis Feretrani Protectoris visendi. Nec patitur moras, locus enim, ubi Sanctus venerabatur, quamquam reconditus, eum numquam dimovit nec palustriis, quibus undique circumdabatur ipse tepuit. Ita Bistint. in Vita pag. 85. Verum, ô Pater in Christi visceribus carissime, quid tecum corde volutas de S. Lei corporis immobilitate? Complures etenim validissimæ vires contendunt ipsæque laborant ad illud tantillum extrahendum de loco Viguentiæ, sed operam perdunt: miraculum quidem numquam satis laudibus, litteris, monumentisque decorandum! Nonne tibi forsan ac ceteris piè credendum est, sanctum sibi Viguentiam firmam sedem elegisse? Mirabilis enim Deus in Sanctis suis. Ut optatum tuum etiam in aliis adimpleamus, quæ nobis haud dubia sunt, nunc tibi libentissimè aperiemus. Prope cellulam quam in Feliciano Monte sibi Sanctus erexerat, fons quidam scatebat, sicut & nunc uberrimè scaturit in loco sub nomine Val santa. Aquæ fontis hujus, qui modo S. Leonis dicitur, si ab illis, quos febris tenet, hauſtæ potentur, eos interdum pristinæ valetudini miraculosè restituunt. *Clemens VIII Viguentiæ.*

9 Ex habitis superius, jam sat perspectum habuisti, tum Felicianum Montem, tum civitatem, unà cum arce munitissima, quæ super ipsum elevata conspicitur, eodem nomine dici San Leo. Ibi magnum templum videtur à MC constructum, & ejus nomini dicatum. Sub scalis intus erectis, ac singulari majestate quidem ornatis, quibus hemicyclum aræ maximæ scanditur, operculum quoddam sinistrorsum servatur sepulcri cujusdam. Ibi arcaicæ litteræ incisæ leguntur, nec non ad latera duæ parvæ cruces cernuntur, exemplo A; à tergo ad imum, ultra crucem magnam ibi sculptam, sunt litteræ, exemplo B.; supra valvas principales ejusdem templi vel cathedralis duo parva simulacra marmorea videntur, unum dextrorsum, alterum sinistrorsum. Primum habet in sui pectore has incisas litteras, *Antiquioris cultus monumenta,* F

MARINUS; secundum vero, LEO.
A Sanctus Leo presbyter peregrinus
Dum vixi, hoc amavi, hoc dixi, hoc scripsi:
Omnes dicamus: Deo gratias semper,
Deo gratias semper, Deo gratias semper. ✠
✠ Hæc requies mea in seculum seculi:
I Hic habitabo quoniam prælegi eam. Orate,

Ora-

A B Otate Deum ſemper, orate Deum ſemper.
✠ Sancte Leo presbyter,
Ora pro ſerbo tuo
Cuſtantio, & ora pro me
Orathio ſerbo tuo maio. *

* *Forte* malo.

10 Prima ejus ſolennitas celebratur Viguentiæ Kal. Auguſti, ac tanta populorum frequentia, tum nationalium, cum advenarum (& præſertim Bononienſium) ut juxta rationem quæ ſubducitur, numerum circiter duodecim millia hominum ſanè tetigerit. Celebratur & altera ſub die XIV Februarii, ad memoriam illius tranſlationis, quæ quidem ſequitur, haud ſingulari ornatûs ſplendore, ſacrificiorum veneratione, ac larga copia munerum accedentium ibi. Quamobrem unuſquiſque ſibi certo perſuadere poteſt, tantam fidelium multitudinem ibi ſacri corporis manſionem indicare. Ad latus chori eccleſiæ Viguentinæ, quam pagus ille unicam habet, monumentum quoddam exſtat marmoreum colore rubeo, in quo deſcripta eſt tranſlatio S. Lei ex Umbria ibi facta ab Henrico II imperatore, ac ejuſdem ſacri corporis immobilitas, quæ in illo paluſtri loco ſecuta fuit. Circa chorum eumdem nonnullæ Sanctorum imagines muro depictæ cernuntur; illarum ſeries ita diſtinguitur: Hîc repræſentatur S. Leo unà cum S. Marino ad montium crepidines lapides excidentes; ibi unà preces ad Dominum effundentes; alibi à S. Gaudentio Ariminenſi epiſcopo primus ad Ordines promotus.

hodierni magna celebritas.

Atque hæc hactenus pro ſuo S. Leo *ſeu* Leone *antiſtes Bernardinus: cetera in iiſdem litteris contenta ad alios Sanctos pertinent. Nos jam relata ſufficere omnino putavimus, neglectis carminibus ſeu hymnis in Sancti laudem ab Antonio Cerrio & Horatio Leontino compoſitis, in quibus eadem recinuntur, quæ jam ad nauſeam repetita, ſatuitatem attuliſſe, nemo, opinor, diffitebitur.*

AUCTORE J. B. S.

B

DE S. NECTARIO EPISC. CONF. E

VIENNÆ IN GALLIA.

J. B. S.

Ex Martyrologiis.

SEC. IV.

S

Non tam gelis

Anctum in ſerie epiſcoporum Viennenſium ordine tertium decimum ſignat Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana, ſed ſolo nomine; paucula quæ addunt Sammarthani, apud quos decimus quartus eſt, haud magnopere Virum commendant, ſic enim loquuntur: Nectarius Vaſionenſi ſynodo interfuiſſe deſignatur ab Adone; ſed de eodem Epiſcopo nihil certi affirmari cenſent nonnulli. *Atque his Ado refellitur, dum ita in Chronico ſcribit:* Florebat & tunc temporis Nectarius Viennenſis epiſcopus, in doctrina fidei eximius: qui in Vaſenſi illa ſynodo venerabili primus interfuit, & Patris & Filii & Spiritus ſancti unam eſſe naturam & poteſtatem, & deitatem & virtutem in Eccleſia publicè prædicavit & docuit. *Rectius auctor Hiſtoriæ ſanctæ Viennenſis eccleſiæ, anno hujus ſeculi octavo editæ,* S. Nectarium *duodecimum numerat, ſincerè & candidè faſſus, de ipſius ac deceſſoris Claudii geſtis nec hilum ſide dignum ad poſteros promanaſſe; ut facile conjicias, quouſque admittendum ſit dandum inferius Sauſſayi in Martyrologio Gallicano elogium. De cetero* Nectarium *inter Sanctos habendum cenſet omnino jam dictus ſcriptor Hiſtoriæ Viennenſis; quod ex monumentis iſtius eccleſiæ non temerè aſſeruiſſe exiſtimamus.*

C

2 *Iſtis autem ſuffragantur, ſi non Martyrologia claſſica aut vetuſtiſſima, certè Auctaria Uſuardina non modicæ auctoritatis, quibus opinor præluxiſſe Florarium noſtrum Sanctorum Ms., alibi non ſemel laudatum, dum ita paucis ſcripſit:* Item Nectarii epiſcopi & confeſſoris. *Accedit editio Lubeco-Col. iiſdem prope verbis:* Eodem die S. Nectarii epiſcopi & confeſſoris. *Tum Grevenus,* Nectarii *nomen, male in* Nectaris *transformans. Demum Caſtellanus inter Sanctos Gallicos Martyrologio Romano ſuperadditos,* S. Nectarium *annuntiat. Aſt iis omnibus eloquentior Sauſſayus verba Adonis ſupra recitata ſic in Supplemento ſuo extendit:* Viennæ, ſancti Nectarii epiſcopi; qui ſancto Hilario Pictavienſi coætaneus, attritæ Gallicanæ eccleſiæ preſſuris, magno ſolatio fuit. Fortitudine enim fidei, Arianos Chriſti hoſtes, & piorum perſecutores, ſtrenuè oppugnavit & repreſſit, tuendæque Chriſti hereditatis causâ, Vaſatenſe concilium, conſcio Julio Papa, collegit, latiſque ibi legibus ſacris præcipuum robur indidit; deinde confectus ſanctis laboribus, æternam abiit ad requiem. *Una hîc adjici poteſt Ferrarii obſervatio, quod ſe in Tab. Viennenſibus animadvertiſſe aſſerat, natalem* S. Nectarii *in eccleſia Viennenſi non recoli; nempe ſingulari Officio. Verum & de aliis Viennæ & alibi id dici poteſt, tametſi ut veriſſimi Sancti agnoſcantur.*

F

quam cultus notus eſt.

A D

DE S. EXUPERIO EPISC. CONF.

CORBOLII IN AGRO PARISIEN.

J. B. S.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

DE GESTIS, CULTU, TRANSLATIONIBUS ET MIRACULIS.

§ I. Sancti ætas, gesta & cultus apud Baiocenses.

SEC. V.

QUem hîc Corbolio tribuimus celebrem sanctum Episcopum, collegiatæ istic ecclesiæ totiusque oppidi patronum, is est primus Baiocensis in Neustria seu Normannia antistes Exuperius, diversis istic nominibus cognitus, ob Normannorum infestationes Corbolium, ubi Gallicè Spire, seu Spirus appellatur, translatus; ut pluribus dicemus, ubi quæ ad ipsum ejusque sedem pertinent, paucis præmiserimus. Paucis, inquam, nam postquam omnia studiosè evolvi quæ in Legendis, tum editis tum Mss. circumferuntur, ea pridem sic à Majoribus eventilata inveni, ut plane superfluum sit, eadem hîc denuo ad incudem revocare. Habes igitur quæ ad primos Baiocenses episcopos pertinent, operosius eruderata ad XVI diem Maii, ubi de S. Ragnoberto, sancti hujus Exuperii discipulo & successore omnia planè dicta sunt, quæ hîc ferme ad verbum recudi possent, si istic satis & abunde explanata editaque non essent: quibus nihil opposuit nuperus Baiocensis ecclesiæ historicus Hermantius in opere Cadomi edito an. 1705, quod magnopere expendi aut refutari mereatur; saltem quod ad S. Exuperium spectet, cujus initia non videmus magis ad finem seculi secundi, quam ad S. Clementis tempora revocari posse: ut hîc etiam militent argumenta istic adducta adversus prætensam Baiocensis ecclesiæ antiquitatem.

B Sancti dies

2 Vulgò notum est, absumptis per ferales Normannorum invasiones direptionesque antiquis omnibus, si quæ olim exstiterant, primarum Galliæ ecclesiarum monumentis, id planè invaluisse, ut sibi licitum putarint sequentium seculorum scriptores, prædicatæ sibi religionis principia primis Christi Apostolis quam proximè certatim asserere; ut adeo non dubitaverint Baiocenses, quin primus eorum episcopus S. Exuperius, si non ab ipso S. Petro, saltem à S. Clemente ad se missus dicendus esset. Tum vero gesta varia & miracula exornata sunt, quæ iis temporibus convenientia censebantur; sic tamen ut rerum istarum periti facilè observent, ea omnia sic excogitata esse, ut nec cum primorum Ecclesiæ seculorum historia, nec cum temporum ratione componi satis possint, nisi series episcoporum Baiocensium ita ordinetur, ut singulis primis episcopis annos vitæ ferme centenos, quin & totidem regiminis tribuere oporteat, aut fingere vacationum integra secula. Longe verosimilius censuit Papebrochius, Baiocassini episcopatus initium ad quarti seculi finem referibile esse, quando etiam Abrincatensis, Constantiensis, Lexoviensis & Sagiensis in eadem regione ecclesiæ primos suos episcopos videntur accepisse. *Hæc de* S. Exuperii *ætate, cujus adeo obitum ad seculum* V *revocandum censuimus.*

ad sec. 5 reducitur.

C

3 *De gestis porro quid satis tuto primùm seculo* XI *aut serius narrari potuerit, non est satis promptum perspitere. Ex Legendis & Mss. propriis Sancti lectionibus ea collegit Saussayus, quæ ut omnium vices suppleant, hîc non probanda, sed tamen describenda suscipimus. Ita ipse ex sensu suo loquitur:* Baiocis in Normannia, sub secunda Lugdunensi, S. Exuperii episcopi & confessoris perinsignis; qui à S. Clemente Galliarum præcipuo in Christo provectore, in has auras delegatus, ad fidei flumina diffundenda, totus cælestibus desideriis incensus, plenusque supernis charismatibus, hos populos, quibus illuxit divinâ castimoniâ & doctrinâ, veri unicique numinis agnitionem & redemptoris liberalem beneficentiam ac salutarem cultum invexit, fanaque ecclesiis commutans, virtute indutus divina, morbos sanitate, insaniam mansuetudine, ferociam patientia, vitia virtutibus, fide perfidiam, atque quævis piis votis ac nisibus obvia oppositaque mirificè superavit: in oratione sedulus, vigiliis intentus, carnis afflictione districtus, charitate distentus, atque cum in omnibus irreprehensibilis, sic in cunctis perfectus, ut auctoritate apostolus, sapientia angelus, signis & virtutibus propheta, virque planè divinus, & voluntatis Dei ac gloriæ præco ac interpres dignissimus passim à quibusque crederetur. *Actorum vices supplet*

E

4 Numquam ipse quæ sua erant quæsivit; sed majestatis æternæ beneplacita toto corde complexus, quæ ad Christi gloriam vergerent, hominumque salutem, solummodo procuravit. Cum autem sementis Euangelii plurimam copiam excitasset, dirutis pseudonuminum simulacris, in Dei viventis cultum Deiparæque Virginis honorem ædiculam Baiocis construxit & sacravit: ubi quotidie tremenda mysteria percelebrans, atque vitæ æternæ enuntians præcepta, una die septem energumenos, quos crucis signaculo munivit, dæmonis ab infestatione liberavit. Quo miraculo quingenti infideles ad Christi obsequium fideique professionem pertraxit. In quibus emicuit Renobertus, quem divinæ gratiæ muneribus repletum, sacrisque ordinibus initiatum, sibi ex supernæ inspirationis afflatu successorem designavit. Sicque tandem exacto felicissimè pastoralis villicationis decursu, Vir beatus modica pulsatus febre, placida morte ad æternæ vitæ gaudia & præmia meritorum, post susceptа præsidia salutis, emissaque majestatis divinæ præconia emigravit. Cujus corpus castissimum à successore Renoberto maximo cum honore in declivi montis sepultum est, ubi *Saussayi elogium,*

F

A ubi deinde coruscantibus glorioſi ſpiritus inſignis, eccleſia in ejus venerationem fuit exſtructa.

In quo rectè ſignatur tranſlatio.

5 E qua poſtmodum, furentibus Danis, pignora ejus ſacratiſſima, unà cum oſſibus S. Lupi (qui tertius ab eo ſedit antiſtes) ad caſtrum Corbolium agri Pariſienſis tranſlata, atque in hunc uſque diem, in proprii nominis auguſtiſſima baſilica aſſervata, ut perenni miraculorum gloria, ſic perpeti fidelium reverentia perfruuntur. *Quæ de ſacri corporis tranſlatione hîc memorat Sauſſayus, deque ſingulari apud Corbolienſes veneratione, paulo inferius ex inſtituto deducemus. Hîc de vetuſto apud Baiocenſes cultu agendum eſſet, ſi qua in antiquis Martyrologiis noſtri* S. Exuperii *exſtaret memoria, quam in iis, quæ Claſſica vocamus, nuſquam, quod hîc maximè mirandum eſt, ſignatam invenimus. Neque tamen dubitari poteſt, quin ejus ſepulcrum ſummo in honore Baiocis habitum fuerit, cum perenni Sancti ſolennitate, quæ ſenſim ita accrevit, ut hodie feſto duplici primæ claſſis cum octava, & etiam in vicinis urbibus celebretur, teſte Hermantio pag. 9,*

B *ubi & antiquos binos verſus imagini ejus ſubſcriptos refert:*

Primitus hic paſtor templi fuit hujus & auctor,
Catholicamque fidem Northmannis attulit idem.

Corbolii annuntiatur Sanctus,

6 *Porro antiquiſſima quæ in Uſuardinis codicibus reperitur* S. Exuperii *commemoratio, ea ex Tornacenſi accipitur, inſcripta nimirum poſt tranſlationem Corbolienſem, cum ita expreſſiſſime annuntietur:* Caſtro Corboilo, ſancti Exuperii epiſcopi & confeſſoris, cujus corpus perſecutione Danorum à Redonis civitate (*opinor, velle dicere* à Baiocenſi) fugatum, atque à Galliarum incolis honorificè receptum, in prædicto loco affectu magnæ devotionis colitur. *Brevius Centulenſis:* Caſtro Corbeilo, S. Exuperii confeſſoris, *quæ poſitio etiam à Molano ſervata eſt, deſcripto ceteroquin citati codicis Tornacenſis elogio. Aliter prius ſcripſerat Grevenus;* Exuperii epiſcopi Baiocenſis & confeſſoris. *Caniſius in ſuo Germanico Molanum hîc potius quam Grevenum ſecutus eſt. Locum primitivum præter ceteros diſtinctiſſimè expreſſit auctor Florarii noſtri Sanctorum Ms., dum ita ſcripſit:* Civitate Baiocas; ſancti Exuperii epiſcopi & confeſſoris. *Ceterum iis modo opus non*

C *eſt adjumentis, ut cultus Baiocis æquè ac Corbolii ſolenniſſimus* S. Exuperio *aſſeratur: præterquam quod teſtetur Hermantius, multis aliis locis in Rothomagenſi provincia templa, ſacella & altaria ipſi ſacra exhiberi; adeo ut etiam Pariſiis & Autiſſiodori ejuſdem in Officiis habeatur commemoratio: illic fortè ratione ſacrarum reliquiarum, quæ in ſancta capella aſſervari dicuntur, hîc ob perpetuam ſocietatem inter ambas eccleſias Autiſſiodorenſem & Baiocenſem pridem initam hodieque perſeverantem.*

qui in ſua ſede Baiocis etiam colitur.

7 *Supereſt ut de* S. Exuperii *ſepulcro ejuſque veneratione ea ſubjungamus quæ à laudato jam Hermantio ſuggeſta ſunt. Narrat is pag. 6, S. Ragnebertum, dignum utique tanto præceptore diſcipulum, ſancto Magiſtro non procul ab urbe in monte Fauno monumentum lapideum procuraſſe eo loci, ubi fidem gentilibus annuntiare cœperat, qui ſubinde Montis templorum appellationem ſortitus ſit. Ibi nimirum ædem ſacram Magiſtro erexit Ragnobertus, quæ ſubinde frequentiſſimo totius populi ad eum in morbis aliiſque neceſſitatibus recurrentis confluxu, innumeriſque miraculis celeberrima reddita eſt, etiam aliorum epiſcoporum ſepulturis, ubi adeo templa plura erecta ſunt, unde monti nomen inditum. Quievit iſtic Sancti corpus, donec Baiocenſes, exſtructa celebriori eccleſia, ſacrum corpus è priori tumulo elevandum eóque ſolenni ritu tranſferendum cenſuerunt, quæ prima dici poſſit tranſlatio, cujus memoria aliqua agitur* XIV *Julii, eratque iis ſeculis ſatis recepta Sanctorum canonizatio. Secuta ſunt poſtmodum luctuoſiſſima ea tempora, quibus Danica rabies maximè in Sanctorum ſepulcra, ubi theſauri recondi credebantur, ſævire ſolita, eò Baiocenſes impulit, ut ſacra pignora in tutiora loca tranſtulerint; quod ſequenti paragrapho ex Corbolienſi hiſtoria paulo diſtinctius erit explicandum. Id vero etiam memorabile, tanto in honore ſervari locum iſtum, ubi corpus olim cum aliis Sanctis depoſitum fuit, ut uſque hodie religio ſit, aliorum hominum corpora iſtic inhumari, perſeveretque adeo perpetua ibi in ſanctum Apoſtolum & numquam obliteranda veneratio.*

AUCTORE J. B. S.

§ II. Tranſlatio in Franciam, ac demum Corbolium, ubi ut ſingularis patronus ſolenniſſimè colitur.

E

Deſcribitur tranſlatio

ID *hîc primum notandum, quod ſupra inſinuavimus, Sanctum Corbolii non* Exuperium *appellari, ſed vulgari nomine* Spire *ſeu* Spirum *aut* Spirium, *atque, ut monet Hermantius pag.* 10, *etiam alibi* Suſpirium, *aut affini aliqua inflexione* Souſpirium de Baiocis. *Utcumque autem nomen efformaveris idem ipſe intelligitur* S. Exuperius, *cujus ſacrum corpus cum altero S. Lupi, tertii, ut volunt, poſt ipſum ſucceſſoris, Danorum Neuſtriam inundantium furori ereptum, in tutiores partes, ad regni intima tranſlatum fuerit; quemadmodum ex vetuſtis monumentis fuſius deſcribit Joannes Bocquetus, regalis eccleſiæ Corbolienſis canonicus in opuſculo Gallico* De Vitis, tranſlatione & miraculis ſanctorum Exuperii & Lupi, *Pariſiis edito an.* 1627, *ubi ex veteri eccleſiæ ſuæ Legendario Ms. pag.* 31 *hiſtoriam orditur in hunc modum:* Poſt multa annorum curricula quidam fideles, in cœnobio S. Exuperii famulantes, ve- R nerabiles tam ipſius quam beati Luponis reliquias, ob tyrannidem infeſtantium Normannorum inde abſportantes, & in quoddam caſtrum, nomine Paludellum, eo quod ſit paludibus, ſcilicet lutoſis Ixoniæ fluentis, obſitum, transferentes, geminum ibi theſaurum repoſuerunt *&c.*

Paludellum & Corbolium

9 *Hæc primæ in Galliam tranſlationis paulò brevior deſcriptio: cui & aliam ſubjungit de Sancto ipſo plura memorantem, ex recepta, quam diximus, Baiocenſium traditione, quæ ſic habet:* Glorioſus antiſtes, Baiocenſium primus pater, Exuperius, beatiſſimi Papæ Clementis diſcipulus, & ejus imperio ad Neuſtriam tranſmiſſus convertendam, fuit nobili ortus proſapia; ſed pulchritudine vultus & fidei ſanctitate nobilior: poſt multos ad Domini noſtri Jeſu Chriſti ſemitam mandatorum cuſtodiendam eruditos ubique populos, & felicem tranſitum hujus mundialis machinæ, ad Patrem miſericordiarum migravit. Tranſlatio autem ipſius beatiſſimi patris Exuperii facta eſt poſt multos elapſos annos, Normannis venerabile cœnobium Sanctorum infeſtantibus, per quoſdam venerabiles cœnobitas, qui tam ipſius quam beati Luponis (quem Lupum nominant)

AUCTORE J. B. S.

pretiosas Paludellum detulerunt reliquias *&c. His accedit ex annalibus expressior epocha* : Anno Domini DCCCLXIII dicitur esse translatum corpus sancti Exuperii apud Corbolium de urbe Baiocensi, & primo apud Paludellum villam super Exonam, & post apud Corbolium, ubi nunc, id est anno Domini millesimo trecentesimo quinto decimo, & decimo octavo, & decimo nono multis & mirandis claret miraculis.

à comite Haimone ;

10 *De miraculis quibus claruit* S. Exuperius *atque etiam* S. Lupus *postquam sacra corpora Paludello Corbolium translata sunt, frustra inde distinctiorem quæsivi notitiam ; quæ aut quanta patrata fuerint dum Paludelli quiescerent, memoriæ proditum non invenio : id testatur Bocquetus, post castri istius eversionem, non exstinctam simul amborum Sanctorum venerationem ; sed sacellum erectum fuisse eo, ubi antè depositа fuerant, loco, in parochia Ballincurtiana diœcesis Senonensis. Porro dicta jam Paludello Corbolium translatio hoc modo in Legendariis describitur :* Cum post longum revoluti temporis spatium, nescio qua suborta occasione, vel potius occulta divini consilii dispensatione, eidem castro quidam præpotens
B vir Christianissimus, Haimo nomine, grande admodum devastationis damnum intulisset, ipse cetera quæque despiciens, & melioris prædæ lucrum desiderans, illos desideratos & desiderabiles super aurum & lapidem pretiosum thesauros, ausu pietatis, non præsumptione tyrannidis, inde sustulit, & in suburbium castri sui Corbolii magno cum gaudio & laudibus altisonis transtulit ; cujus etiam dimidium bonorum in eadem hora Sanctis Dei confessoribus censualiter & perenniter assignavit ; in quo videlicet suburbio, ad conservandas Sanctorum reliquias, exstruxit ecclesiam sub nomine eorum, deputans ibi duodecim canonicos, juxta venerabilem & imitabilem numerum Apostolorum, qui scilicet principes populorum & domestici Dei unà cum sanctis Exuperio & Lupone eidem Haimoni & omnibus templum vel suffragia ipsorum fideliter & devotè requirentibus, tam veniam delictorum quam gloriam impetrent beatorum *&c.*

unde cultûs ibidem principia

C

11 *Hæc singularis in oppido Corbolienſi* S. Exuperii *cultûs principia ab Haimone religiosè posita : de quo hæc narrantur ; anno nempe* 957 contigit Dei disponente judicio ut comes Corboili castri, nomine Haimo, ad limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, orationis gratia Romam pergeret, ibique in eodem itinere finem hujus vitæ acciperet *&c. Magnificè ei parentatum est, erectumque marmoreum monumentum, cujus etiam hodie procul dubio exstant vestigia, saltem inscriptio, qua fundatoris istius ecclesiæ titulus ei disertè asseritur. Comitis istius demortui viduam duxisse dicitur Richardus aliquis, cui successit comes alius, Buccardus nomine, mirificus & ipse sanctorum* Exuperii *&* Lupi *cultor, fautorque insignis instituti ab Haimone canonicorum collegii, cujus egregium præter cetera exstat eximiæ in eam ecclesiam munificentiæ argumentum, ab ipsomet tunc Franciæ rege Philippo, à multis episcopis, & à præcipuis regni optimatibus confirmatum, cujus substantiam hîc producere operæ pretium duxi, ceteris formulis & numerosis subscriptionibus omissis, quæ in citata jam non semel historia legi possunt :*

aucta diplomate regis Philippi

12 Omnibus igitur sanctæ Dei Ecclesiæ filiis, præsentibus scilicet atque posteris, innotescat, quod nostri castelli proceres & optimates, pari consilio & simili voto nostram præsentiam adierunt, obnixè postulantes ac suppliciter deprecantes, quatenus ecclesiam duodecim Apostolorum D & beatorum confessorum Exuperii & Lupi, in eodem videlicet Corbolio sitam, ab antecessoribus nostris antiquitus constitutam, & diversarum rerum commoditate admodum ditatam, ad extremum vero à quibusdam tyrannica pervasione penè desolatam, & pravis usibus perversisque occasionibus undique circumventam ; liberam & immunem ab omni injusta potestate & iniqua dominatione, sub litterarum testamento, amodo efficere curaremus. Quorum petitioni tam justæ & rationabili libentissimè acquiescentes, pro nostræ parentumque nostrorum animarum redemptione, ab ipsa ecclesia ejusdemque canonicis omnem injustæ dominationis infestationem removemus. Clausirum insuper, ibidem antea non habitum, sicut fidelium nostrorum hortatu precibusque designavimus, eisdem canonicis immune habendum & sine ulla inquietudine in perpetuum concedimus. Tali tenore, ut neque nos, neque successorum nostrorum aliquis, neque ejusdem loci abbas, sive ulla cujuslibet dignitatis persona, in ipsa ecclesia, sive in ipsis canonicis, vel in clausiro, aliquam deinceps injustam pote- E
stateм exercere præsumamus..... Actum Parisius anno ab Incarnatione Domini MLXXI..... Ego ipse rex Philippus & Buccardus Corbolienſis comes hanc chartam manu factam corroboravimus *&c.*

atque item Ludovici Crassi :

13 *Cum vero deinde sub initium sæculi* XII *dominio regio annexum fuisset Corbolium, non minori benevolentia oppidi ecclesiam, nec minori reverentia sanctos* Exuperium *&* Lupum *prosecutus est rex Ludovicus, cognomento Crassus, anno* 1118 *cum Adeleide regina, vel oppidanos ipsos multis oneribus eximendo liberandoque ; quo factum est, ut præfata ecclesia cum Sanctis suis mirum in modum illustrata fuerit. En diplomatis medullam :* Ego igitur Ludovicus, Dei miserante providentia, in regem Francorum sublimatus, notum fieri volo tam futuris quam & instantibus, quoniam serenitatis nostræ præsentiam adiere domnus venerabilis abbas ecclesiæ beatæ Mariæ & beati Exuperii Corbolienſis, totusque earumdem ecclesiarum communis conventus, humiliter deprecantes, quatenus ob remedium animæ nostræ prædecessorumque nostrorum, præfatarum ecclesiarum terram, à ministris & servientibus nostris illicitis angariis, variisque vexationibus afflictam, ab i- F
psorum impulsionibus in perpetuum liberaremus. Quorum petitioni benignè acquievimus, hoc ex benevolentia & caritate superaddentes, ne ulterius in totam præmissarum ecclesiarum terram, ubique sit, tallias, toltas & demandas, nec exactiones aliquas, vel per nos vel per nostros ministros exerceamus ; verum homines in eadem terra commorantes, liberi & quieti permaneant &c. Actum Parisius anno ab Incarnatione Verbi MCXVIII.

inde regii favores alii

14 *Ne hic singula enumerem, quæ fusius recitat laudatus Bocquetus, eò accrevêre favores regii, ut titulo regalis ecclesiæ ornata, etiam regios principes inter abbates suos seculares seu decanos numeraverit. Prætereo hic etiam controversiam sub finem sæculi* XII *subortam de procuratione quinquaginta solidorum episcopo Parisiensi persolvenda,* si Corbolium .... die festivitatis S. Exuperii, prima scilicet die Augusti in eadem ecclesia divina celebraturus advenerit, *quæ transactio cum ceteris privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, favoribus ecclesiæ Corbolienſi concessis, à Cælestino Papa III egregiè confirmata est* Kalendis Februarii

A rii MCXCVI, *ut ex adductis ibi diplomatibus distinctius intelliges. Tum vero solennitates celeberrimas Corbolii habitas anno* 1317, *dum sacra corpora* ab humilibus loculis, in quibus per multa tempora quieverant, in vasa nobiliora jucundius solemniusque translata sunt. *Ex quo tempore fixa fuit annua festivitas Dominica* V *post Paschas quæ ingenti hominum concursu ad decem dies quotannis protrahitur. Additur & solennis dedicatio ecclesiæ ejusdem S.* Exuperii *facta anno* 1437, X *Octobris, ut habes ex testimonio adducto pag.* 58.

& peculiares solennitates. 15 *Ut paucis complectar solennitates omnes, quæ ad solam Sancti gloriam posthumam spectant, notatur pag.* 80 *alia capsæ renovatio facta anno* 1454, *ac demum pag.* 83 *refertur longum instrumentum quo potissimum describitur ultima caque solennissima translatio* corporis S. Exuperii *in novam argenteam auro & gemmis ornatam anno* 1619, *quæ rursus facta est Dominica post Ascensionem Domini, utpote celeberrima ea annua Sancti ipsius decemdiali festivitate, dum capsæ ex supernis suis loculis demittuntur circumferunturque ab ordinata istic devota confraternitate, innumera prope per id tempus hominum multitudine quotannis Corbolium confluente, ob thesauros cælestes quibus devotissimos illos sancti* Exuperii *clientes ceterosque ad eamdem celebritatem concurrentes munifice cumulavit Gregorius XV anno* 1621, *cujus Breve refertur à pag.* 89. *Hic subjungerentur miracula, si Corbolienses canonici instantissimas meas preces non respuissent.* AUCTOR J. B. S.

DE S. SEVERO PRESB. CONF.

IN NOVEMPOPULANIA GALLIÆ.

B

Ex S. Gregorio Turonensi.

J. B. S.

E

CIRCA AN. D.

A Castellano distincte signatus est,

IGnotus planè esset sanctus hic Severus, *nisi ipsum Turonensis Gregorius celebrasset libro de Gloria confessorum capp.* 50 & 51; *imo hic prætermitteretur, nisi certissimè constaret, ejus festivitatem hoc die solenniter recoli, testibus Saussayo, Castellano & aliis; quamquam in Martyrologiis, non solum antiquis, sed etiam recentioribus ejus memoria omnino prætermissa sit. Eum Saussayus in Supplemento Martyrologii sui Gallicani sic signavit, ut laudatum S. Gregorium non satis consuluisse videatur. En ejus verba:* In agro Tarbiensi, S. Severi abbatis in monasterio de Rostagno, cujus patronus est, hodie ex beati translitûs cultu annuo celebris. *Ubi advertes, perperam ei tribui* abbatis *titulum, ut qui nec monachus umquam fuisse sciatur. Rectior est & ad numeros exacta Castellani annuntiatio hujusmodi:* In comitatu Bigorrensi, S. Severi, Saxiacensis & alterius parœciæ, sex inde leucis dissitæ, parochi, ab eleëmosynis præcipuè à S. Gregorio celebrati, cujus sacræ reliquiæ in cœnobio Rostagnensi honoratæ, & ipsi & oppido, circa illud exorto, appellationem indiderunt.

C

à Ruinartio illustratus.

2 *Regio illa, toties in Actis nostris, & expressius ad* 1 *Maii, ubi de S. Justino, memorata, hic rursus describenda non est: ea solum occurrunt observanda, quæ ad S. Gregorii narrationem explicandam conducere posse videntur; ubi notavit ultimus editor Ruinartius, fuisse qui hunc Sanctum non rectè confuderint cum Severo Sulpitio, S. Martini discipulo. Quod in brevi Vita, inferius danda, insigne prædicatur miraculum, sic idem elucidat Ruinartius:* Et quidem, *inquit*, lilii revirescentis miraculum apud se patratum probant loci incolæ, non ex veteri solum traditione, sed etiam quod sculptum fuerit super veterem concham, in qua sacrum beati Viri corpus, post primam ejus elevationem, ante annos DCC depositum est. Idem S. Severi corpus combusserunt Calviniani anno MDLXXIII. Monasterium vero hactenus subsistit Ord. Benedictino sub Congr. S. Mauri addictum, ubi S. Severi festum celebratur 1 Augusti. *Observat præterea, binas Missas ab uno presbytero singulis Dominicis dictas fuisse, ac demum morem antiquum, primis Ecclesiæ seculis, ædes sacras ac sepulcra Martyrum liliis adornandi, quod aliis exemplis ab eodem confirmatur.*

Explicatur S. Gregorii translatio.

3 *Id modò hic reliquum est, ut initium elogii Gregoriani, cum præcedenti capite connexi, sic exponatur, ut quid sanctus scriptor dicere velit, paulo commodius queat intelligi. Sic caput illud suum* 50 *orditur:* His urbe & termino sociatus S. Severus: *agit autem priori cap.* 49 *de sanctis Justino & Misilino, quorum alter* infra terminum Beorritanæ urbis in vico Saxiacensi quiescat, *alter* apud Taluam vicum ejusdem territorii. *Quæ omnia cum jam ad dictam primam diem Maii in Actis nostris explicata sint, hic satis sit indicasse, sic initium hujus elogii formari posse:* Infra terminum Beorritanæ seu Bigorritanæ urbis S. Severum presbyterum ordinatum, *ibique in eodem vico Sexiacensi, curati seu pastoris munere egregiè functum, quod supra satis accuratè expressit Castellanus. En igitur omnia, quæ laudatus S. Gregorius de nostro tradit jam dictis capp.* 50 & 51, *quibus quod addamus, nihil omnino superest. Sic igitur incipit:*

F

ex quo sole

4 His urbe & termino sociatus S. Severus, & ipse ptesbyter ordinatus, nobili stirpe progenitus. Nam in rure domus Sexciacensis, quod in ejus sessione subsistebat, ecclesiam ædificavit: exinde iterum in alia villa aliud ædificavit templum Dei, utrumque tamen Sanctorum reliquiis communivit. Cum autem dies Dominicus advenisset, celebratis Missis uno in loco, ad alium pergebat. Erat autem inter utrasque ecclesias spatium quasi millium viginti: hoc ei erat opus per singulos Dominicos dies. Factum est autem quadam Dominica, dum hoc iter teneret, & velocius cornipedem calce verberans properaret, caput ejus ramus mespoli arboris percuteret. At ille injuriam sentiens, ait: Arescere te jubeat Deus, cujus nutu de terra egressa es; & confestim aruit arbor usque in ipsis virtutis suæ radicibus. Ille verò accedens quo ibat, celebratis solemniis, fuit in eodem loco tribus diebus. Quarta autem die regressus, cum vidisset arborem aridam, ait: Væ mihi, qui in amaritudine cordis maledixi huic arbori! Et ecce enim, qualiter

AUCTORE J. B. S.

liter aruit. Et descendens prostravit se ad radices ejus, & ait ad Dominum: Deus omnipotens, cujus nutu omnia gubernantur, cujus imperio non nata creantur, creata vivunt, mortua reformantur: cujus salubre præceptum tenentes, vivere nos post mortem corporis hujus credimus per futuram resurrectionem; tu præcipe, ut revirescat hæc arbor, & sit sicut antea. Et statim quasi per aliquam venarum dispositionem, humor à terra consurgens, per totos arboris patulæ ramos uberi irrigatione diffunditur, laxansque nodos arentes, prorumpentibus foliis, revixisse ab adstantibus est mirata.

datur elogium.

5 Magna enim illi fuit virtus ac eleemosyna; ita ut, sicut superius dictum est, de domibus suis ecclesias faceret, ac facultates suas in cibos pauperum erogaret. In una verò earum sepulcrum suum deposuit, in quo & sepultus est. Solitus erat namque flores liliorum, tempore quo nascuntur, colligere, ac per parietes hujus ædis adpendere. Unde qualis fuerit vita ejus in hoc seculo, ita Domino cooperante claruit, ut evidentibus nunc prodigiis designetur. Igitur lilium, quod diximus ab eo collectum atque in basilica sepulcri ejus positum, prætereunte tempore, laxatis deorsum florum foliis, arente coma emarcescit, & ita siccatum videtur, ut si contingatur manu, putetur in pulverem extemplo resolvi, totumque annum in hac ariditate perdurat; adveniente vero die, quo Confessor migravit à corpore, in rediviva viriditate resurgit. Videasque foliis paulatim revirentibus, ipsos flores adtolli & sine ullo aquæ ac telluris humore, in ea specie qua quondam fuerat, renovari: & sic beatus confessor profert novos flores è tumulo, qui cum Sanctorum reliquis ut palma floret in cælo. D

DE SANCTIS CONFESSORIBUS

B FRIARDO ET SECUNDELLO RECLUSIS E

IN DIOECESI NANNETENSI GALLIÆ.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti utriusque cultus, reliquiæ, ætas & Acta.

SEC. VI.

Non tam de anachoreseos loco

DE urbe Nannetensi, ejus agro atque adjacentibus insulis, postquam jam toties in hoc opere agendum fuit, operæ pretium non videtur, ea hîc denuo repetere. Non æquè pervium erit, locum reperire, in quo ambo illi Sancti solitariam suam vitam exegerint, ita à S. Gregorio Turonensi episcopo designatum, ut eum frustra hactenus quæsierim. Sic loquitur in Vitis Patrum cap. 10, quo solus ipse complexus est quidquid de utroque Sancto referri potest: Fuit igitur apud insulam VINDUNITTAM urbis Namneticæ: *An in ipsamet urbe? An non in civitatis vicinia? An non in insula aliqua inter eas, de quibus agitur* XXV *Martii, ubi illustrantur Acta S. Hermelandi abbatis Antrensis, hoc initio:* Ligeris inter majores Galliæ fluvios, quam intersecat, paucis infra Namnetum urbem milliaribus, in alveo suo includit aliquot insulas, quarum præcipua à S. Hermelando Antrum appellata. *Liceat inter minus nobiles connumerare Turonensis* Vindunittam, *de qua cum non habuerit editor Ruinartius quod diceret præter hanc notulam;* pleræque ed. Vindimittam, Colb. & Bell. infra Vindonitensem; *peto mihi ignosci, quod oleum & operam ultra non perdam.*

C

quam de cultu quæritur,

2 *Sit igitur* Vindunitta, *sit* Vindumitta, *sit* vindonita, *vel, ut scribit Cointius,* Vindinuta *locus anachoreseos nostrorum Sanctorum, erit nobis insula aliqua, si non in ipsa urbe Nannetica, saltem in vicinia ejus sita, de qua ulteriorem inquisitionem incolis ipsis, agri sui peritioribus, relinquimus. Id primum nobis stabiliendum est,* Secundellum *æquè ac* Friardum, *ut veros Sanctos apud Nannetenses honorari, tametsi Albertus le Grand, quasi studiosè refugiat sancti appellationem* Secundello *tribuere, quod imitari principio visus est nuperus Legendista Gallicus, qui tamen sub finem negare non audet,* S. Secundello *æquè ac* S. Friardo *templum in loco utriusque sepulturæ exstructum fuisse. In observandis diebus obituariis scrupulosior Castellanus,* S. Friardum *quidem ad hunc diem in insula Ligeris, quam nominare non audet, collocat; at* S. Secundellum *refert* XXIX *Aprilis: satis rectè fortasse, ut etiam alii cum Alberto loquuntur; at nobis non videtur à Martyrologiis recedendum, quæ tametsi paulo recentiora (nam in antiquis seu Classicis noti omnino non sunt) utrumque Sanctum hoc ipso die, & sub eadem annuntiatione consignant.* F

in codd. Usuardin. satis stabilito;

3 *Hæc inter antiquissimum, quod quidem noverim, ipsum est, quod inter Usuardina à celebri Aquicinctino cœnobio nuncupatum, brevissimè legit in hunc modum:* Item sanctorum Freardi (*pro* Friardi) & Secundelli. *Huic proximum est Florarium nostrum Sanctorum Ms., medio seculo* XV, *ut aliàs non semel notavimus, in cœnobio Rubeæ vallis compilatum, in quo annuntiantur hoc modo:* Item sanctorum Friardi & Secundelli confessorum. *Inde cum tot aliis acceptos ausim dicere ab editione Lubeco-Col. ubi pro* Item, *substituitur;* Ipso die, sanctorum Friardi & Secundelli confessorum, *quæ ipsissima est Greveni annuntiatio, omissâ dumtaxat jam dictâ utrâque particulâ: scribit enim;* Friardi & Secundelli confessorum. *Demum Molanus in prima sua editione annuntians;* Secundelli abbatis & Friardi, de quo Gregorius Turonensis, *ostendit, nisi multum fallor, sese S. Gregorium, quem citat, in fonte non consuluisse: unde in posterioribus editionibus rectius & brevius cum citato supra codice Aqui-*

A *Aquicinctino ſimpliciter ſcribit* Friardi & Secundelli.

4 *Huc ſpectat quod Cointius in Annalibus ſuis ad annum* 577, *num.* 50 *obſervat in hunc modum :* Molanus in additionibus ad Uſuardum & auctor Martyrologii Gallicani in ſuo Supplemento ad Kalendas Auguſtas meminerunt ſanctorum Friardi & Secundelli, quos amicitiâ conjunctiſſimos fuiſſe, & eremiticam vitam in eadem inſula duxiſſe conſtat. Obſervat nihilominus Albertus de monte Relaxo, ſanctum Secundellum ad Deum migraſſe tertio Kalendas Maias, & S. Friardum Kalendis Auguſtis. Gregorius Turonenſis teſtatur S. Friardum S. Secundello diu ſuperſtitem fuiſſe : *id quod ex Vita mox danda erit quam manifeſtiſſimum. Adde quæ idem Cointius memorat num.* 49 : S. Friardus, qui ſolitariam vitam in Vindinuta inſula prope Nannetas duxit, colitur Kalendis Auguſtis in Supplemento Martyrologii Gallicani & in Armorica ſancta ; illius vero feſtivitas in ſequentem diem transfertur à Nannetenſibus, quia Kalendæ Auguſtæ feſto S. Petri ad Vincula

B ſunt impeditæ. *Id apud Nannetenſes in uſu aliquando fuiſſe, inficiari equidem non auſim ; aſt alium ibi hodie ritum ſeu Breviarii ordinem obſervari, ex eo liquet, quod inter propria diœceſis iſtius Officia, jam ab anno* 1623 *edita, quæ penes nos ſunt, alterutrius Sancti nuſquam appareat vel ſola commemoratio.*

Reliquiarum 5 *Porro ſacras tum* S. Friardi *tum* S. Secundelli *reliquias in pretio & veneratione fuiſſe, ſatis teſtatur ipſe S. Gregorius, dum miranda narrat quæ in prioris obitu acciderunt, cujus* glorioſum corpus, *inquit, ſacerdos (S. Felix)* ablutum recondit in tumulo, *opinor, vel in ipſa cellula, quam Sanctus antea incoluerat, & veroſimiliter Socii corpus ſepelierat, vel ſaltem in vicinia ; de quo ita loquitur Cointius jam dicto num.* 49 : In eo loco, ubi ſanctus Friardus à Felice Nannetenſium epiſcopo ſepultus fuit, hodie eſt parœcialis eccleſia, ipſius S. Friardi & ſancti Secundelli nomine inſignis, ut in Breviario Nannetenſi legitur. *Si ad manum eſſet citatum Breviarium, forte & alia ibi legerentur, quæ obſcurioribus rebus lucem aliquam præferrent, noſque unà docerent Cointiana hæc combinare cum iis, quæ ſub elogii ſui Gregoriani finem non ſatis diſtinctè tradit ſupradictus*

C *Sanctorum Armoricanorum collector Albertus de monte Relaxo, dum ait :* S. Felicem Nannetenſem ejuſque clericos celebraſſe S. Friardi exſequias, ſacrumque corpus tranſtuliſſe in eccleſiam de Preſne, ubi ipſum ſepultum fuit, totque miraculis claruit, ut ſacræ ejus reliquiæ è terra poſtmodum levatæ, partim in templo ab eo (opinor S. Felice) fundato manſerint, ubi Sanctus loci patronus eſt, partim in cathedralem eccleſiam Nannetenſem tranſlatæ fuerint.

ſingularis veneratio. 6 *Aliter & paulo clarius, neſcio an verius, loquitur Legendiſta Gallicus, dum refert reliquias* S. Friardi (*addere poterat, ni fallor, &* S. Secundelli) *diu poſt obitum, è prima ſepultura levatas tranſlataſque in Beſnay ; ubi natum ipſum* S. Friardum *aliqui contendunt, hodieque ut ejuſdem eccleſiæ patronum coli. Tria hîc concilianda ſunt.* 1°. *Locum, in quo S. Friardus primùm à S. Felice* ſepultus *eſt*, parœcialem hodiedum eccleſiam eſſe, S. Friardi & S. Secundelli nomine inſignem. 2°. *Sacrum corpus ab ipſo S. Felice* in Beſnay *delatum* ibique ſepultum. 3°. *Reliquias Sanctorum* diu poſt obitum è prima ſepultura levatas, *ac tunc demum* tranſlatas in Beſnay. *Quæro igitur, utrum* Beſnay *ſeu* Beſne *in ipſa inſula ſitum ſit, ibique adeo pars ſacrorum corporum hodieque honoretur ; an forte inde remotius atque in continenti ; ut jam in inſula nullum cultus veſtigium ſuperſit ? Verum hiſce diutius immorandum non video ; ſit eccleſia de* Beſnay *eadem cum illa, quam ait Cointius parœcialem eſſe ipſo* S. Friardi *&* S. Secundelli *nomine inſignem ; ſit diverſa : accuratius iſta diſpiciant qui locis ignobilibus vicinores ſunt. Neque de Sanctorum ætate aut geſtis diſputandum ; de illa ſatis veroſimiliter ſtatuit Cointius loco jam citato ; de his porro teſtem habemus S. Gregorium Turonenſem, cujus verba retuliſſe ſat erit. En hîc paucis quæ de nativitatis & obitûs anno apud illum leguntur :*

AUCTORE J. B. S.

Non ſatis certa ætas. 7 Gregorius Turonenſis in libello, quem de Vita S. Friardi ſcripſit, recenſet ejus mortem die Dominica ſub Felicis epiſcopi pontificatu, poſt obitum Clotarii regis : unde colligimus, eam neceſſario contigiſſe, currente per menſem Auguſtum littera Dominicali C, vel hoc anno, vel anno Chriſti quingenteſimo ſexageſimo ſexto : ſed ut præſentem annum è duobus eligamus, hæc ratio ſuadet, quod apud Gregorium Friardus videtur annos plures quam quinque poſt Clotarium vixiſſe. In Breviario Nannetenſi dicitur ætate jam provectus ; & natus eſt anno Chriſti quingenteſimo undecimo, ſi fides habetur auctori Armoricæ Sanctæ. *Alberti imperitia chronologica, quam in Commentario de S. Felice Nannetenſi ad* VII *Julii toties correximus, hîc etiam merito caſtiganda eſt, dum pro ſuo mero arbitrio* S. Friardi *obitum differt ad annum* 581, *quo fruſtra ipſi ſudandum fuit, ut* 1 *Auguſti cum die Dominica combinaret. Reſtat modo S. Gregorii Turonenſis elogium, quod Sanctorum noſtrorum Vitam appellabimus.*

VITA

Ex S. Gregorio Turonenſi,

Lib. de Vitis Patrum cap. 10.

Dei adjutorium edoctus Friardus, MUlti variique ſunt gradus, per quos ad cælorum regna conſcenditur, de quibus, ut opinor, & David dicit ; Quia aſcenſus in corde diſpoſuit. Accipiuntur ergo hi gradus, diverſorum operum ad cultum divinum profectus, & nullus in his greſſum figere poteſt, niſi fuerit, ſicut ſæpe teſtati ſumus, Dei adjutorio provocatus. Sic enim Pſalmographus in illo mediæ profectionis gradu loquitur, dicens : Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam. Quod adjutorium, non modo Martyres, verum etiam & illi, quos ſacræ vitæ roboravit auctoritas, jugiter inquirentes, ad hoc quod ſatis deſiderii ſpiritalis promebat, alacres pervenerunt. Nam ſi ad martyrium mens accenſa eſt, hujus adjutorii opem poposcit Martyr, ut vinceret : ſi jejunii obſervantiam adhibere ſtuduit, ut ab eo confortaretur, afflictus eſt : ſi caſtitati artus reſervare voluit impollutos, ut ab illo muniretur, oravit : ſi poſt ignorantiam pœnitendo converti deſideravit, ut ab eo nihilominus ſublevaretur, cum lacrymis flagitavit : & ſi quid operis boni exercere eorum quiſpiam meditatus eſt, ut ab hoc adjutorio juvaretur, expetiit. Per hos ergo ſcalæ hujus aſcenſus tam difficiles, tamque excelſos, tam arduos, cum ſint diverſi, ad unum tamen Dominum per hujus adjutorii opem

Ex Greg. Turon. conſcenditur. Ideirco ſemper poſcendus, ille quærendus, ille invocandus erit, ut quod de bono mens concipit, adjutorio ſuo ipſe perficiat, de quo & nobis ſine fine oportet dicere: Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Sicut & ille Beatiſſimus, de quo nunc nobis futurus eſt ſermo, qui inter diverſas vel tentationes, vel cruces ſeculi, ſemper hujus adjutorii munimen expetiit.

illudque mirè expertus, in ſolitudinem

2 Fuit igitur apud inſulam Vindunittam urbis Namneticæ vir egregiæ ſanctitatis, Friardus nomine, recluſus, de cujus vita parumper ad ædificationem Eccleſiæ dicere delectat animum, quia ignoro ſi ab aliquo ſit ſcripta. Hic ab infantia ſua ſemper Deo devotus fuit atque pudicus: factus autem vir, ſemper in Dei laudibus, ſemper in oratione, ſemper in vigiliis degebat: victûs neceſſaria propriis manibus exigebat à terra; & ſi in opera inter reliquos properaret, numquam ab oratione ceſſabat; quod vicinis aut extraneis, ut mos ruſticorum habet, ridiculum erat. Quodam verò die, dum cum reliquis in ſegetem culmis inciſis manipulos colligaret, examen miſerabilium atque ſævarum muſcarum, quas vulgo veſpas vocant, reperiunt: cumque acerrimè meſſores emiſſis aculeis lacerarent undique circumeuntes meſſem, locum illum, in quo hæ adunatæ erant, tranſſiliunt, atque irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè, dicentes: Qui orare non deſinit, qui crucem auribus & oculis ſemper imponit, qui viis itineris ſui ſalutaria vexilla præmittit; ipſe metat ſuper examen, ipſe eum ſua oratione miteſcat. Tunc quaſi ad confuſionem Dominicæ virtutis hæc verba ſuſcipiens, provolutus terræ, orationem fudit ad Dominum; & accedens, facto deſuper ſigno crucis, ait: Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Ad hanc ejus orationem confeſtim omnes veſpæ ſe infra antrum, unde egreſſæ fuerant, abdiderunt. Ille vero ad ſpectaculum omnium, meſſem deſuper inlæſus expetit. Quod non ſine miraculo irridentibus fuit, eo quod Dominus in ſe ſperantem, ad confuſionem eorum ſic dignatus fuerit roborare. Denique poſt hæc, eum in arborem pro quadam neceſſitate aſcendiſſet, ſubitò, conliſo ſub pedibus ramo, ruere cœpit, cadenſque deorſum, per ſingulos quos percutiebat ramos, Chriſti beatiſſimum nomen invocabat, dicens: Chriſte omnipotens ſalva me. Cumque perveniſſet ad terram nihil eſt nocitus, ſed aiebat ſemper: Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

ſe reripit cum Secundello;

3 His & aliis virtutibus animatus, cœpit intra ſecreta cordis tacitus cogitare, dicens: Si crux Chriſti, & invocatio nominis ejus, atque adjutorium poſtulatum ab eo tantam potentiam habet, ut aſpera quæque mundi vincat, periculoſa obruat, tentationum atra depellat, & omnia quæ ſunt ſeculi hujus oblectamenta pro nihilo reputata faſtidiat: quid mihi & mundo, niſi ut relictis omnibus, quæ ejus ſunt, in illius vacare ſolius debeam obſequiis, cujus nominis invocatione à periculis ſum ſalvatus iniquis? Et egreſſus ab hoſpitiolo ſuo, oblitus parentes & patriam, eremum petiit, ne in ſeculo habitanti impedimentum aliquod de oratione mundi ſollicitudo conferret. Ipſe quoque & abbas Sabaudus, qui quondam regis Clotharii miniſter fuerat, pœnitentiam accipientes, Vindunitenſem Namnetici territorii inſulam ſunt aggreſſi: habebant autem ſecum & Secundellum diaconem. Abbas vero, ablata de aratro Domini manu, ab inſula diſcedens ad monaſterium rediit, nec multo poſt occultis de cautis gladio eſt peremptus. Sanctus vero Friardus cum Secundello diacono in ſupradicta inſula ſtetit immobilis: habebat tamen uterque eorum propriam cellulam, ſed procul à ſe poſitam.

qui à dæmone deluſus,

4 Cumque ſtrenuè in oratione perſiſterent, nocte Secundello diacono apparuit tentator in ſpecie Domini, dicens: Ego ſum Chriſtus, quem quotidie deprecaris. Jam enim ſanctus effectus es, & nomen tuum libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adſcripſi: egredere nunc ab hac inſula, & vade, fac ſanitates in populos. His & ille illectus deceptionibus, diſceſſit ab inſula, nec ſocio nuntiavit: tamen cum infirmis in nomine Chriſti manus imponeret, ſanabantur. Regreſſus autem poſt multum tempus ad inſulam, venit ad ſocium cum vana gloria, dicens: Abii enim extra inſulam & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc ſibi vellet, cuncta quæ geſſerat ſimpliciter pandit. At ſenior obſtupeſcens, ſuſpiranſque & lacrymans, ait: Væ nobis, in quantum audio, à tentatore deluſus es! Vade, age pœnitentiam, ne ultra tibi prævaleant ejus doli.

poſt pœnitentiam ſanctè moritur,

5 Quod ille intelligens, & periiſſe ſe timens, cum fletu ad pedes ejus proſternitur, rogans, ut pro ſe Dominum deprecaretur. Vade, inquit, & pariter ejus omnipotentiam pro ſalute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe confitentibus miſereri; cum ipſe per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat. Orantibus autem illis, advenit iterum tentator in ſimili ſpecie ad Secundellum diaconem, dicens: Nonne præceperam tibi, eo quod oves meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, ut egredereris & viſitares, atque opem ſanitatis eis tribueres? Et ille: In veritate enim comperi, quod ſeductor ſis, neque te Deum credo, cujus te ſpeciem mentiris habere; tamen ſi Chriſtus es, crucem tuam quam reliquiſti, ipſam oſtende, & credam tibi. Cumque non oſtenderet, diaconus crucem Domini in os ejus faciens, confuſus evanuit. Rurſumque ad eum veniens cum multitudine dæmonum, tanta eum cæde mactavit, ut vix putaretur evadere; & diſcedens, nuſquam comparuit. Idem poſtea diaconus in ſumma ſanctitate perdurans, die debito defunctus eſt.

Friardus poſt varia miracula

6 Beatus vero Friardus cum magnis virtutibus effulgeret, quadam vice effractum è vento ab arbore ramum, quem, ut ferunt, ipſe inſeruerat, collegit, compoſitumque baculum ſibi exinde, quem manu gereret, fecit. Poſt multum vero tempus jam arefactam virgam in terra plantavit, infuſâque aquâ ſæpius, baculus ille frondes emiſit & poma, atque infra duos aut tres annos in magnam arboris proceritatem diſtentus excrevit; quod cum grande miraculum populis cernentibus haberetur, & quotidie ad hanc viſendam immanis turba confluereret, ut etiam ipſam remotionem inſulæ virtus prodita publicaret; Sanctus Dei, ne vanæ gloriæ labe ſubrueret, arborem arrepta ſecuri ſuccidit. Rurſuſque Sanctus alterius arboris ruinam cernens, quæ acta venti violentiâ, floribus plena corruerat, miſericordiâ motus oravit, dicens: Ne pereat, quæſo Domine, hujus arbuſtæ fructus, quæ te jubente florum ornamenta produxit: ſed potius à te incrementum reparationis indultum, fructuum adipiſci mereatur effectum. Et hæc dicens, accepta ſecure, amputata arboris columna, ſuper radi-

ces

A ces, quæ adhuc hærebant, columnam ipſam in modum ſudis fecit acutam eamque terræ defixit. Mox ligatis ſine radice ramis, ad priſtinum reſtituta ſtatum, flores qui aruerant, viruerunt: ipſo quoque anno hæc arbor fructus cultori ſuo reſtituit. Credo ego de miſericordia Dei, quod miraculum præſens exegit loqui, quia obtinere potuit hic oratione ſua vitam mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediviva viriditate frondeſcere.

à S. Felice epiſc. recreatus, etiam tranſit.

7 Idem cum plerumque tranſitum ſuum fratribus prædiceret, quadam die tactus à febre, dicit ſuis: Ite ad Felicem epiſcopum, & nuntiate ei diſceſſum meum, dicentes: Frater tuus Friardus dixit: Ecce conſummato curſu vitæ hujus, de hoc mundo abſolvor, & ut ſis certior de hoc verbo, die Dominica tranſitum accipio, & vado ad requiem, quam mihi promiſit Rex æternus Deus. Veni obſecro, ut videam te, priuſquam obeam. Cumque ille occaſione neſcio qua detineretur, mandatum miſit, dicens: Rogo, ſi fieri

B poteſt, ut me modicum ſuſtineas, donec moris actionum diſſolutis, ad te uſque perveniam. Revertentibus verò nuntiis & iſta dicentibus, cum jam lectulo decubaret, ait: *Surgamus ergo, & ſuſtineamus fratrem noſtrum.* O virum ſanctitate ineffabilem! qui quamquam feſtinaret diſſolvi, & cum Chriſto eſſe, non tamen oblitus caritatem, obtinuit apud Dominum adhuc eſſe in mundo, ut fratrem cerneret ſpiritali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuiſſe meriti, cujus adventu Dominus hujus Sancti dilatare dignatus eſt dies, de qua tarditate accepto nuntio, protinus quieſcente febre, ſanus ſurrexit à lectulo. Poſt multum vero tempus, adveniente epiſcopo, à febre corripitur, ingreſſumque ad ſe ſalutat & oſculatur, dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ô ſancte ſacerdos! Quibus vigilantibus, nocte, quæ erat Dominica, mane facto tradidit ſpiritum: quo emiſſo, mox omnis cellula ab odore ſuavitatis repleta tota contremuit: unde indubitatum eſt angelicam ibidem adfuiſſe virtutem, quæ Sancti meritum ſignans, cellulam divinis faceret aromatibus effragrare: cujus glorioſum corpus ſacerdos ablutum recondit in tumulo, Chriſtus animam ſuſcepit in cælo, relinquens terrigenis exempla virtutum. E

AUCTORE J. B. S.

DE S. ARCADIO

ARCHIEPISCOPO BITURICENSI IN GALLIA.

SYLLOGE

J. B. S.

De antiquo cultu, ætate & geſtis.

DXLV. *Laudatus in antiquis tabulis,*

Inter antiſtites Bituricenſes, de qua urbe ſæpius aliàs dictum eſt, utut celebris S. Arcadius, *nihilominus à pleriſque Claſſicis noſtris Martyrologis præteritus eſt; diſertè tamen ſignatus in antiquis codicibus, quos claſſicis iſtis haudquaquam poſtponendos cenſemus. Atque imprimis in vetuſtiſſimo Hieronymiano Lucenſi ſeu Fontanellenſi ſub finem laterculi adjecta legitur hæc annuntiatio:* In Gallia, civitate Beturicas, beati Archadi epiſcopi. *Antiquius Epternacenſe librarii vitio,*

C *nomen efformat* Serſadi, *nec multo melius Corbeienſe* Arecladi. *Ex adjunctis patentiſſimum eſt, eumdem* S. Arcadium *ubique indicari, quemadmodum & in Hieronymianis minoribus Richenovienſi, Auguſtano & Labbeano, in quibus ſignatur his verbis:* Biturícas, Archadii epiſcopi: *codex Reginæ Suec. pluſculis verbis:* Galliis, civitate Biturícas, depoſitio beati Archadii epiſcopi. *Porro vetuſtiſſimam eſſe ad Hieronymianorum textum additionem iſtam, probat Notkerus, iiſdem prope verbis uſus, quæ jam primo loco dedimus; ut neceſſe hîc non ſit, alia accerſere ſubſidia aut teſtimonia à recentioribus Martyrologis, Florario noſtro Ms., Edit. Lubeco-Col., Greveno, Maurolyco, Ferrario, Caſtellano aut id genus aliis.*

etiam à Sanſſayo.

2 *Breve ei elogium concinnavit Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana, ubi illud præcipuum, quod* ejus memoria agatur Kalendis Auguſti in Bituricenſi Breviario; ſed fiat feſtum duplex in eccleſia S. Urſini, ubi jacet. *Hæc eadem habent Sammarthani, qui Claudium deſcripſerunt, cum hoc diſcrimine, quod hi Sanctum collocent ordine* XIX, *ille* XXI: *verum de his infra ex recentiori editione Benedictinorum; hîc lo-*

cum dabimus Sanſſayo, cujus eſt hæc non inelegans oratio: Biturícis, S. Arcadii epiſcopi & confeſſoris, qui poſt ſanctum Honoratum ſedis hujus metropolicæ gubernacula ſuſcipiens, magna ſanctitatis claritate, & vigilantiæ paſtoralis aſſiduis excubiis, pontificalis muneris decora ampliavit; ſanctitatiſque magiſter Sanctos nonnullos erudivit, in quibus maximè eluxit ſanctus Patroclus abbas, quem ob virtutum merita ad diaconatûs honorem provexit. Deinde inter Galliæ ſidera, Aurelianenſi ſynodo jubar virtutum interfuit; atque demum, abſoluto curſu mortalitatis, ad vitæ æternæ præmia profectus eſt: tumulatus vero in eccleſia S. Urſini, ſupernis glorificatus F eſt inſigniis.

De ætate certatur.

3 *De Sancti ætate, aut de ordinanda ſerie epiſcoporum Bituricenſium, quantumvis quæſierim, non inveni quod definiam. Jam dixi, ab aliquibus ſignari ipſum ordine* XIX, *ab aliis* XX, *ab aliis* XXI, *in Patriarchio autem Bituricenſi monachi San-Sulpitiani,* XXII; *de quo iis diſputare licebit, qui intricatam chronologiam reſtituendam ſuſcipient, quod quam ſit difficile, ingennè fatetur laudatus monachus San-Sulpitianus, dum ait,* nihil præter nomina pontificum plerumque inveniri: *unde unà intelligis, quanta poſſit eſſe in determinanda Sancti ætate concordia. Claudius Robertus ceterique omnes eum concilio Aurelianenſi* III *interfuiſſe admittunt; aſt ille id anno* 540 *collocat, ſediſſeque ait annis* XXIX; *verùm Sammarthani concilium iſtud Aurelianenſe melius anno* 538 *innectunt, ita epiſcopatus tempus coarctantes, ut ſolo circiter novennio ſediſſe potuerit. At contra, totam durationem ad ſolum quinquennium contrahit auctor Patriarchii, nempe ab anno* 540 *ad* 545. *Hoc autem quis conciliet cum*

AUCTORE J. B. S.

ejus, jam episcopi, subscriptione in dicto concilio Aurelianensi anno 538? Ubique lubricum, ubique sulcbræ, quibus nemo sese facile expediat. An id satis feliciter præstiterit Cointius, est cur plurimum dubitem; at enim, eam controversiam hîc dirimere nec vacat, nec opus est: audiamus quæ nuperi editores Galliæ Christianæ ex S. Gregorio Turonensi adduxere.

Ipsius meminit Greg. Turon.

4 Arcadius nobis notus est ex concilio III Aurelianensi anni DXXXVIII, cui subscripsit & adfuit. Eum exorsum esse episcopatum anno DXXXVI docet Carolus Cointius. Ejus meminit Gregorius Turonensis, De vita Patrum cap. 9, ubi agitur de Patroclo, qui fugiens seculum; " abiit ad Arcadium Bituricæ urbis episcopum, petiitque sibi comam capitis tonderi, adscirique se in ordinem clericorum; ,, quod illi concessit Arcadius, collato etiam paulo post diaconatûs ordine. Probianus presbyter subscripsit concilio Aurelian. IV " missus à domino Arcadio episcopo; ,, scilicet Bituricensi; nam ejus ecclesiæ presbyter erat Probianus, qui post annos circiter XIV creatus est ejusdem ecclesiæ archiepiscopus. *Atque eccum nodum alium, dum S. Desiderati*, S. Arcadii *successoris initia cum Cointio aptare videntur anno 541, obitum vero 550, quo necesse, subsecutum Probianum; ne aliàs sedis vacatio annorum quatuor gratis adstruatur; nihilominus inter* S. Arcadii *obitum & S. Probiani initia annos circiter quatuordecim intercessisse contendunt. Mallem ego conjicere*, S. Arcadium *obiisse anno 545, quo fieret ut Sammarthanorum novennium ei vindicaretur. Ceterum ex spinosis implexisque his omnibus nihil solidi educi posse, expertus video; uti neque ex ipso Monachi San-Sulpitiani elogio, quod hic in summa monumentorum aliorum penuria subjicitur.*

Paulo longius

5 Vigesimus secundus præfuit S. Archadius, vir cum nobilitate, tum sanctitudine insigniter venerabilis. Hic interfuit concilio Aurelianensi tertio, quod inter initia pontificatus ejusdem, videlicet anno regni Childeberti senioris XXVI, die IV Non. Martii, celebratum est. *Pergit enumerare sanctos omnes antistites qui dicto concilio adfuerint, & quæ in eo statuta sint; tum ad* S. Arcadium *regrediens:* Ceterum, *inquit*, illuc jam unde cœpit, recurrat oratio. Sanctissimi itaque ac beatissimi patris nostri Archadii admiranda conversatio & vitæ sinceritas, dum eximio splendore illustraret universam Galliam, adeo quidem ut Dei ad amorem suo exemplo invitaret totius populi affectum, & multi propter divinæ servitutis culturam, abjurata prorsus seculi conversatione, ad ipsum sanctum Virum, quem optimè noverant apostolica perfectione incomparabiliter fulgere, D peræquè agminatim confluerent, tamquam in morum asylum; inter ceteros beatus Patroclus, vir ingentis meriti, fundator Columbarienſis cœnobii, in adolescentia, ne uxorem ducere à vidua matre cogeretur, clam elapsus, ad reverendam hujus almi Præsulis celsitudinem confugit. A quo benignè exceptus, ac comiter perhumanéque tractatus, diaconii ordinatione suscepta, tam pretiosis tamque odoriferis virtutum ornamentis ad illius exemplum enitescere est visus, ut per eum, adhuc sub magisterio sancti pontificis Archadii agentem, creberrimè fierent miracula ingentia. Unde si tantus ac talis exstitisse perhibetur discipulus, quantus & qualis fuisse, quæso, existimandus est præceptor & magister ejus, videlicet beatissimus patriarcha Arcadius, à quo ista Patroclus, unde proficeret, rudimenta exercitii spiritualis hausit?

ex Patriarchio elogium.

6 Sed, quod dolenter dico, majorum nostrorum res præclarè gestas, alioqui posteritati multùm profuturas, non sine crassa negligentia, E antiquitas suo texit silentio. Siquidem nil præter nomina pontificum nostrorum plerumque invenimus; quos tamen morum probitate & singulari sapientia constat esse dignos, qui posteritatis memoriam promereri videantur. At idem gloriosus pontifex Archadius, postquam rexisset Bituricensem ecclesiam annos quinque, ex hac vita subtractus Kalendis Augusti feliciter migravit ad Christum. Cujus sacratissimum corpus, cum debitæ venerationis honore, traditum fuit sepulturæ in basilica sancti Symphoriani martyris; ubi nunc usque gloriosè quiescit, juxta corpus S. Ursini, primi ejusdem Biturigæ civitatis episcopi. Quam quidem ecclesiam fuisse olim constructam per eumdem divum Ursinum, testatur Gregorius Turonensis capitulo 80 libri in gloriam confessorum. Idem autem locus, cum antiquitatis jure, tum multorum Sanctorum, ibidem jacentium, præsentia venerabilis & devotioni accommodatissimus cernitur. Quo tunc temporis monasticus ordo florentissimè vigebat; sed deinceps, senescente mundo, atque secundum D. N. I. C. sententiam, charitate in hominibus refrigescente, illic sanctæ religionis fervor tepuit, & collegium canonicorum secularium (ne divini cultus ministris penitus destitueretur tam venerabilis locus) F institutum est. Claruit autem idem S. præsul Archadius ab anno DXL ad an. DXLV, temporibus Vigilii Papæ, Justiniani imperatoris, regnantibus in Francia Clotharío I, Childeberto, ac Theodeberto.

C

DE S. BANDARIDO EPISC. CONF.

SUESSIONE IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

Sancti nomen, cultus, ætas, Acta, reliquiæ, elogium.

SEC. VI. *Variè insertus*

On apud omnes, nec apud Gallos quidem, eodem in pretio fuisse Sanctum, quo de hîc agimus, variè à variis efformatum, faxo, mox clarè perspicias. Bandaridum *vocandum esse, non* Bandaricum *aut* Bandaredum, *videtur insinuare enuntiatio ipsa Gallica* Bandry *seu* Bandriz, *unde nescio qua ratione Saussayus in suo Martyrologio* Bandarinum *efformaverit; & quidem die sequenti (forte ex Breviario Suessionensi;) cum certò hoc die obierit, eodemque in Fastis qualibuscumque cer-*

A *certò annuntietur, ſive ſub forma* Bandaridis, *ut eum appellat Caſtellanus, ſive ſub alia conſimili, de quibus hic pluribus diſputandum non cenſemus.* Bandaridus *is nobis eſt, qui ſub Clotario, Clodovæi magni filio, Sueſſionum, in facta à parente diviſione, rege, S. Lupo (quod nomen communius fuiſſe novimus) ejuſdem urbis antiſtiti, de quo agendum erit* XIX *Octobris, circa annum* 538, *non ut alii* 540, *ſucceſſit; deceſſore haudquaquam inferior, imo iis inſignis virtutibus, quæ æmulorum, invidorum, dicamus impiorum oculos offendentes, exſilium ipſi, urbi tantum non exitium attulêre; ut Vita ipſa paulo uberius infra deducet. Hæc, ut de nomine ſatis conſtet.*

idem eſt qui certo colitur.

2 *Id vero mirandum præcipuè, Virum talem ac tantum ab omnibus antiquis Martyrologis ita præteritum, ut claſſicis omnibus ignotum fuiſſe oporteat. Etenim ut vel numeroſos codices Uſuardinos appellem, in nullis eorum ſignatum reperi, præterquam in editione Lubeco-Col. & altera editione, ibidem à Greveno procurata, his ſimpliciter verbis:* Sueſſionis, ſancti Bandaridi epiſcopi confeſſoris; *quæ ipſa verba, niſi vehementer*
B *fallor, accepta ſunt ex noſtro Sanctorum Florario Ms. ſeculi* XV, *cui hoc die ad marginem, ſed eadem manu inſcriptus eſt; alibi, ſive in Mss., ſive in editis, ſaltem antiquioribus, fruſtra quæſitus; quippe qui nec Surio notus ſit: ut facilius intelligatur, à recentiori Legendiſta Gallico prætermiſſus, in quo etiam nec nomine deſignatur, tametſi à Sauſſayo & Cointio laudatum fuiſſe, procul dubio non ignoraverit. At neque ipſe, neque Sammarthani, neque ſcrupuloſiores alii à prædicandis tam illuſtris Viri geſtis & virtutibus nos abſterrebunt, dum cultus ejus Sueſſione extra controverſiam poſitus eſt. Ætatem Sancti unde liceat explorare, ex modo dicendis intelliges.*

Ex S. Medardi ſepultura 545

3 *Deceſſorum ejus tempora definiendi necdum ſe obtulit occaſio, cum SS. Edibius, Principius & Lupus ad poſteriores anni menſes pertineant. Id tradit Sueſſionenſis hiſtoricus Claudius Dormayus lib.* 3, *cap.* 32, *ſucceſſiſſe eum S. Lupo, circa annum* 540, *quo ferme etiam inclinare videtur auctor ejus, quæ ſupereſt, Legendæ, dum* Lotharii (*voluit dicere* Clotarii) nobiliſſimi Francorum regis *tempora deſignat: id ſaltem certum eſt ex Actis S. Medardi Noviomenſis, ad* VIII *Junii illuſtratis, cap.* 4, *num.* 25, *pag.* 92, S. Bandaredum, *ut ibi appellatur,* Sueſſionenſem epiſcopum, cum debita proceſſione reverenter occurriſſe, & ſanctiſſimum corpus, *nempe jam dicti S. Medardi,* prout decebat, honorificè ſuſcepiſſe. *Habes præterea num.* 28, ſanctiſſimum illud *idem* corpus, in præordinata ſepultura, *apud Sueſſionem* terræ decentiſſimè commendatum. *Ex anno celeberrimæ iſtius tranſlationis figenda omnino* S. Bandaridi *epocha, quem certum eſt, tunc viviſſe & floruiſſe, utpote ſolenniſſimæ iſtius cæremoniæ actorem præcipuum. Hic igitur cardo rei vertitur, ut quis certo definiat, quo anno inclytiſſimus S. Medardus obierit, & prope Sueſſionem ſepultus ſit.*

ætas ejus definitur;

4 *Hæc porro & à Cointio, & in Actis noſtris ad* VIII *Junii affiguntur, non anno* 565, *ut Sammarthanis viſum eſt, aut anno* 560, *ut vult Dormayus; ſed aliquot citius annis, nempe* 545; *unde de* S. Bandaridi, *quem* Bandaricum *vocat, ætate, mentem ſuam explicans laudatus Cointius tomo* I, *ad annum* 538 *ita habet:* Bandaricus epiſcopus Sueſſionenſis, cum populum, poſt obitum S. Lupi, quem Sueſſionenſes XIV Kal. Novembris colunt, per aliquot annos exemplo vitæ inculpatæ ſingulari, & ſalubertimis inſtitutis atque conſiliis rexiſſet, variis lacerari cœpit ſermonibus impiorum, quorum alii imprudentiæ, alii dementiæ eum inſimulabant, alii prodigum ac diſſipatorem rerum ſuarum eſſe jactabant in vulgus, alii fratrum conturbatorem appellabant. Clotarii regis juſſu, nullo habito in ejus vitam concilio, aut judicario ordine facto, ad quorumdam malevolorum tumultum urbe & epiſcopatu abire hoc anno coactus eſt. Tranſiit in Angliam, ubi in monaſterio per ſeptennium humilis ac patientiſſimus degit, vili olitoris officio fungens; ut legitur in Breviario Sueſſionenſi IV Non. Auguſti. Certa autem exilii epocha colligitur, ex eo quod, paulo poſt reditum, funus S. Medardi, cum multis aliis epiſcopis, ſuâ præſentiâ celebravit, anno videlicet Chriſti DXLV: unde corrigas eos, qui B. Lupum, Bandarici deceſſorem, anno Chriſti DXLIII mortuum ſcribunt.

AUCTORE J. B. S.

exſilii tempus

5 *Porro* S. Bandaridum *toto ſeptennio in Britannia exſulaſſe, tam diſertè non uno loco exprimit dicta Legenda noſtra; ut ſi in eo fallat, totam corruere neceſſe ſit. Cum autem redux ab exſilio, S. Medardi celebrem ſepulturam certò curaverit anno jam dicto* 545, *quid evidentius ſequitur, quam quod totis ſeptem ante annis cathedram Sueſſionenſem conſcendere debuerit, atque adeo anno, ut minimùm,* 538, *imo, ſi* annis *ante* aliquot *eam eccleſiam rexerit, multo citius ſacras inſulas conſecutus ſit: cumque jam dictæ ſepulturæ non diu ſupervixiſſe videatur, corrigendi denuo Dormayus & Sammarthani, dum ad annum* 556 *vel* 566, *vitam ejus protrahunt. Audiamus iterum Cointium ad jam dictum annum* 545: Bandaricus Sueſſionenſium epiſcopus, cum per ſeptennium exulaſſet, & per ejus abſentiam ſterilitas atque aëris intemperies morboſa totam diœceſim plurimùm afflixiſſet, miſſis in Angliam nuntiis à rege Clotario, revocatus eſt. In reditu, cum ad locum perveniſſet, quæ Artheſia dicitur, & ab urbe Sueſſionenſi diſtat ſex millibus paſſuum, ibi ſitienti populo fontem aquæ ſuis precibus impetravit, ac paulo poſt reditum, funus S. Medardi, cum multis aliis ſuâ præſentiâ celebravit, pauciſque poſt diebus febre correptus, Kalendis Auguſti vita exceſſit.

E

& annus citius.

6 Hæc leguntur in Breviario Sueſſionenſi poſtridie eaſdem Kalendas, quo die colitur ſanctus Bandericus, à nonnullis dictus Bandaridus, Bandaredus & Bandarinus, corruptè Bodardus. In utraque editione Galliæ Chriſtianæ & in Martyrologio Gallicano Bandaridus dicitur exequiis interfuiſſe Clotarii regis, cujus obitum anno Chriſti quingenteſimo ſexageſimo primo conſignabimus. Argumenta, quibus hæc opinio nititur, nullius ſunt auctoritatis. Primum quod abunde refutavimus, ſupponit Medardum epiſcopum & Clotarium regem eodem anno mortuos eſſe. Alterum, quod inferius diluemus, verum atque indubium agnoſcit privilegium quod monaſterio S. Medardi quinto Idus Martias anno Dominicæ Incarnationis quingenteſimo ſexageſimo ſecundo à Joanne tertio Papa conceſſum circumfertur. Donec validiores occurrant rationes, quæ nos à ſuſcepta primùm ſententia revocent, ſanctiſſimos præſules Medardum & Bandaricum eodem anno, illum ſexto Idus Junias, hunc Kalendis Auguſtis ſublatos ex hac vita fuiſſe propalabimus. *Et nos hic Cointio ſubſcribemus, donec clariora alicunde eluceant, quæ vix audeas ſperare.*

F

Acta paulo liberiora

7 *Poſtremùm quæritur quid de Actis cenſendum ſit, paulo liberiori & liberaliori phraſi deductis,*

AUCTORE J. B. S.

ctis, quæ in longè pauciora facile contrahi potuiſſent. Scriptorem pluribus ſeculis rebus geſtis poſteriorem fuiſſe, vel ex ejus confeſſione colligitur, quam habes num. 23, *ubi ſic legitur :* Multa præterea, recordatione digna, huic operi non attitulata, dici potuiſſent de geſtis & virtutibus beati viri Bandaridi, ſi prætermiſſâ non fuiſſent incuriâ & negligentiâ ſcriptoris. Ne quis vero me culpandum exiſtimet, quod de multiplici virtutum congerie hoc opus tam exiguum contexui : profiteor, de multis quæ non ſunt memoriæ hominum ſcripto tradita, ut potuimus, vix pauca perſtrinxiſſe. Volumus autem Paternitati veſtræ innoteſcere, repertam eſſe quodammodo tantillam materiam hujus operis in cujuſdam membranæ pittaciolo, tamquam ſub epilogo breviter annotatam, quæ poſtmodum ſagaci ſtudio indagata, per exaggerationem à nobis aliquantulum amplificata eſt. Horum quæ dicimus teſtis eſt vetus illa ſchedula, quam ſiquis perſpicatus intueri voluerit, omnia quæ ſupra vel infra exaravimus, invenire poterit coadunata ſubtilis adeo in thematis clauſulâ.

B

ſet. 12 ſcripta.

8 *Satis igitur patet, collectam fuiſſe Legendam totam diu poſt* S. Bandaridi *obitum : imo ſi rectè notavit Nicolaus Belfortius, cujus ſtudio & diligentia apographum noſtrum nacti ſumus ex Ms. eccleſiæ cathedralis Sueſſionenſis, appoſitum iſtic erat nomen Sueſſionenſis epiſcopi Joſleni, qui ſedem illam tenuit ab anno circiter* 1126 *ad* 1150, *quemadmodum notant Sammarthani, vel ut Dormayus ad an.* 1152, *ad quem, procul dubio, referendum nomen* Paternitatis, *quo uſum ſcriptorem jam oſtendimus, ut proinde Joſleno dedicatum cenſeri debeat opus ipſum, de cujus fide & integritate auctorem teſtantem jam audiviſti. Inde porro reſcindenda cenſuimus, quæ ex S. Medardi Actis, à nobis pridem editis, ſe narrationi ſuæ inſeruiſſe fatetur ; ut ſatis fuerit, ea ſola ſubnectere, quæ ad probanda* S. Bandaridi *frequentia miracula, non jam ex pittaciis ſeu traditionibus, ſed ex viſu non ſemel repetit & inculcat, ibi æquè ac in tota reliqua Vita paulo verboſior, & multa, ut candidè fatetur*, per exaggerationem amplificans ; *quem eumdem ſtylum redolent lectiones* XXXII *Mss. ex ipſomet fonte acceptæ, quas proinde hic deſcribere operæ pretium non fuit, quibuſque maluimus nitidum totius hiſtoriæ compendium ex Sauſſayo ſubſtituere, totam deinde Legendam ſubjicientes.*

C

Servatæ feliciter reliquiæ.

9 *Neque vero prætermittenda hic ſunt, quæ de ſacro corporis depoſito ſatis accuratè recenſet laudatus jam non ſemel Sueſſionenſis hiſtoricus Dormayus lib.* 6 *cap.* 43 ; *in ea nimirum, toties à nobis deplorata Calviniſtarum rabie, qua Sueſſione æquè ac in reliqua ferme Gallia, immani furore in Sanctorum pretioſiſſimas reliquias debacchati ſunt, cœnobii Criſpiniani Priorem, domnum Leſpaulart, ea induſtria uſum, ut callidos non minus quam rabidos iconomachos mirificè fefellerit. Obtenta enim, principis Borboniæ gratiâ, facultate vina ſua in monaſterium & alio transferendi, vaſa aliquot tum ſacris reliquiis, tum pretioſioribus argenteis ſacris cimeliis, ornamentis, chartis aliiſque id genus implevit, atque ex harpyarum manibus feliciter eripuit, cuſtodibus ſic prius potis, ut quid ageretur obſervare nequiverint. Atque hac arte deluſis omnibus,* S. Bandaridi *ſacrum corpus ſervatum omnino fuiſſe, teſtis ibidem eſt dictus Dormayus, ut iſtic etiam hodie reliquiæ ejus intactæ & integræ conſtanti fidelium venerationi exponantur. En modo Sauſſayi elogium, quod Actis ipſis præmittere opportunum cenſuimus.*

10 Auguſtæ Sueſſionum, ſancti Bandarini epiſcopi & confeſſoris. Hic tempore Clotarii I, Chriſtianiſſimi regis, ſancto Lupo ad Superos evocato, conſonis omnium votis ſuffectus, potens ſimul opere & ſermone, commiſſo ſibi gregi viam juſtitiæ & pietatis aperire perſtuduit : quod verbis docebat, prius factis oſtendens, ut ad divinæ religionis cultum ſubditos efficacius permoveret. Cum autem puritate mentis, corporis caſtitate, morum nitore polleret, abſtinentiâ non minus erat commendabilis, ſed & vigiliis aſſiduus, orationibus intentus, eleemoſynis autem ita deditus, ut omnem fere ſubſtantiam in alendis pauperibus conſumeret. Quamobrem à ſuis ludibrio habitus, & ſtultitiæ injuriâ notatus ; à rege, quaſi dilapidator eccleſiaſtici patrimonii, ſede excedere juſſus, atque à civibus propriis ignominiosè epiſcopatu eliminatus, in exilium magno cum vituperio pulſus eſt. D

Sauſſayus in elogio

11 Sed Vir beatus confiſus in Domino, patientiâ præclarum ea in tentatione exemplum prætulit, humilitatiſque, quam ſemper coluerat, ſtudium egregiè exercuit. Tranſmeans ſcilicet in Angliam, ibi in quodam cœnobii xenodochio factus hortulanus, per ſeptennium magna cum animi tranquillitate & pietatis ſenſu ac profectu, Chriſto in membris ſerviens, vili ſub ſchemate militavit. Interim fame & peſte affliguntur Sueſſionenſes ; qui Dei exaſperati iram perſentientes, Paſtoris ſui, quem injuſtè perſecuti fuerant, innocentiæ recordati, ſupplices regem adierunt petentes, ut perquiſitum inventumque ſuperna ope ſanctum Præſulem ad ſedem revocaret : ad cujus reditum (ceu quondam ad conſpectum Aaron, pontificis Deo dilecti) ultio divina protinus ceſſavit ; inimiciſque ſuis Vir Dei paterno affectu opitulatus, apoſtolorum, quorum ſpiritu & virtute pollebat, miracula renovavit : quicumque enim ægrotus benedictionem ab eo expetébat, pro munere, Jeſu nomine invocato, cruciſque edito ſignaculo, ab ipſo ſanitate donabatur. E

ſatis nitidè

12 Dum autem his ſplendoribus receptam cathedram ſanctus Præſul ornaret, beatus Medardus Viromanduorum pontifex glorioſus defunctus eſt, cujus ſacratiſſimum corpus Sueſſionem rex Clotarius, ut uberiori id honore impertiret, deferendum curavit, juſſitque ut condignis inferiis à beato Bandarino ſepeliretur : qui cum thimiamateriis & crucibus ac ceroferalibus, omnique cum eccleſiaſtico decore juſta præſuli prorſus apoſtolico, vir ipſe totus apoſtolicus exſolvit, defunctum itidem paulò poſt Clotarium ipſum pius Antiſtes, injuriæ immemor, omni cum caritatis ſignificatione inhumavit in ipſa ſancti Medardi, quam rex ille inchoaverat, æde. Hiſque aliiſque piis officiis perfunctus, gratiæ divinæ fœnoribus & juſtitiæ fructibus locupletatus cæleſtium ad civium conſortium evolavit. Ejus porro corpus ad ſanctum Criſpinum majorem, in dextra parte altaris ſanctæ Mariæ conditum, divinæ magnificentiæ refulſit poſtmodum ſignis præclariſſimis. F

Vitam contraxit.

VITA

A

VITA

Ex Ms. ecclesiæ cathedralis Suessionensis

Descripta à Nicolao Belfortio, servatâ capitum in autographo distinctione.

SCribere Sanctorum gesta patrum pius ac religiosis est decus & optabile votum : sicut è contra reprobis & invidis dedecus & tamquam quoddam animæ execrabile detrimentum *a*. Hinc siquidem mens Deo devota, audiendo avidior effecta, tamquam lautioribus cibis saginatur : miser vero, quasi in fame positus, cruciatur & invidiæ livore nimium exagitatur. Hinc fidelium animus, divino amore succensus, ad appetenda cælestia inardescit : sed reproborum corda veluti tædio affecta, nimio livoris torpore contabescunt, & subinde merguntur deorsum ad inferni profundiora. Mensa Dei fidelibus hîc apponitur, bonis omnibus exuberans, quando vita & actus Sanctorum vel scribendo vel legendo ad memoriam reducuntur : unde electorum mens Deo per contemplationem viciniùs jungitur, & maxima interim laus Deo adscribitur, dum ejus gratiæ assignatur, quod mundi cupiditates, ipso adjuvante, Sancti superarunt. In ista mensa, de qua loquimur, quisque invenire potest, quod sibi salutiferum sumat, & quod aliis charitatis gratiâ proponere debeat ; non autem superbus & invidus, non contumeliosus & animo perversus ; sed ille, inquam, qui humilitatem, qui mansuetudinem, patientiam, & cetera hujusmodi imitari desiderat. Sed de invidis, quorum corda rubigo consumit, intermittentes nimium conqueri, stylum vertimus ad eos, quorum actus laus est fateri, & exempla pium imitari, quos patronos nobis fore confidimus in retributione justi judicii Dei. Et quia de omnibus Sanctis, etiam si velimus, sermonem texere communiter & competenter non possumus ; unum nobis de pluribus assumimus, Bandaridum scilicet Suessionensem pontificem, de cujus Vita & virtutibus, quantum Dominus dederit, subsequenti opere tractabimus.

Bonis placent Vitæ Sanctorum, malis non item.

a

B

C

CAPUT I.

Pastor in omnibus perfectissimus, impiorum calumniis apud regem accusatus, in exsilium pellitur : sed pressi calamitatibus Suessiones, ipsum requirere coguntur.

CAP. I. TEmpore Lotharii *b* nobilissimi Francorum regis, dum respublica, prout competebat, disponeretur sua suorumque præcellentissimorum principum solerti industria : contigit, ut assolet, quod morte intercedente beatæ memoriæ Lupi Suessorum venerabilis episcopi, absque pastore aliquamdiu maneret Suessio desolata. Quod cum nimium ægrè ferret grandis civitatis innumera multitudo, utpote tanti patroni destituta præsidio : tandem pastor summè bonus, qui singulari privilegio bonus dicitur & est, indoluit ; & suâ divinâ gratiâ inspiravit, ut plebs omnis Suessionica unanimi voto Bandaridum, virum industrium & eximiis meritis egregium acclamaret & eligeret : atque ut regalis dignitas suis satisfaceret votis, concordi voce proclamaret & impetraret. Ordinatus ergo & consecratus pontifex beatus Bandaridus, cœpit populum sibi commissum instruere, sic ut quod docebat verbis, ipse prius in suis ostenderet factis. Revolvebat semper in animo, quale onus suscepisset & summopere verebatur ne quemquem de grege sibi credito adversarius, ut leo rugiens, devoraret ; unde ut ipsi fortiter resisterent, incessanter monebat. Ad ea autem ipse primus subditos præibat, in orationibus scilicet assiduus in jejuniis, in eleemosynis, in vigiliis continuus, in omni sancta & casta conversatione providus & castus.

EX MS. *Pastor omnibus numeris absolutus*

c

E

3 Patientiam præterea & humilitatem custodiebat cum puritate mentis : & omnibus ad se venientibus omnimodam prætendebat mansuetudinem & benignitatem. Divina quoque scripturarum semina impendebat cunctis sibi colloquentibus, congratulabatur prævenientibus, applaudebat de Deo sermonem texentibus, congaudebat universis in bona actione perseverantibus. Jucundabatur etiam sibi, dum miserationum Domini reminiscens, miseriis plurimorum inserviret, & pro Dei amore, quæcumque poterat, egenis commendaret. De quo verè Davidica voce intonatur : Dispersit, dedit pauperibus ; Justitia ejus manet in seculum seculi. In tantum quippe erat necessitatibus pauperum intentus ; ut egens ipse inter eos, ex omnibus stipendiis suis nil omnino reservaret, nisi quantum ad quotidianum victum vix sufficere posset ; de crastino non cogitans. Ita ergo iste Sanctus sese omnibus conformabat ; ut divites eum magis quam se divitem crederent, & pauperes sibi coæqualem & habitu & vultu cernerent ; sicque omni erat vilitate contentus, ut hospes cerneretur in seculo, qui aliàs morum probitate præcellens & quasi mundo exemptus, cælo propinquabat.

gregi suo sedulò invigilans,

F

4 Quis igitur crederet tanto Viro pro tantis bonis retribui mala potuisse ? Sed antiquus hostis & omnis inimicus justitiæ, qui tamquam per rediviva incendia incessanter suæ reparat faces invidiæ, in hunc quoque Christi Servum jacula suæ contorsit malitiæ. Siquidem ab aula regis per inanem aërem mille volant in ipsum mendacia. Fit in populo ambiguus strepitus, clamor confusus. Alii qui livore urebantur, dicebant quod vir Dei denotaretur infamiâ stultitiæ : & qui substantiæ domus Dei fidelis ac providus dispensator esse debebat, prodigus & dissipator, ac subditorum sibi fratrum conturbator existeret. Tantâ denique amentiâ insidiatores ejus capti erant : ut quod pauperibus divino pro amore videretur erogare, hypocrisi imputarent ; adjicientes præterea, næniis & vanitatibus quibusdam potius, quam Deo illum deservire. Alii vero quibus erat mens sanior, tamquam idonei testes eorum quæ operabatur in medio populi sui, profitebantur, hunc esse pastorem & verè rectorem domus Dei, sanctum & justum, sobrium, & castum,

CAP. II. *multis calumniis*

castum, recreatorem pauperum; justum judicem pupillorum & viduarum.

ex ms.

5 Quia verò quanto plus ignis in fornace accenditur, tanto aurum purius comprobatur: jam in igne tribulationis positum voluit Dominus magis approbare electum suum. Occasiones igitur quærentes adversus patrem familias, iterum ex palatio tyrones voces blasphemiæ, tamquam favillas, conflabant in Servum Dei, taliaque suggerebant regiæ majestati dicentes: Domine rex, vidimus sæpius, & ab antecessoribus nostris accepimus, quod universi pontifices, qui regno vestro post vos præsident, regalia xenia, quæ tantum deceant virum, vobis mittere vel deferre debent. Est autem Bandaridus Suessorum episcopus, qui ab hac consuetudine videtur esse sequestratus, & aulæ regiæ præsentiam suam subtrahit, & regia munera nullo modo mittit, quippe quem tanto honoris gratis *d* præfeciſtis. Jubeat ergo vestra majestas, ut eum adeamus & suggeramus ei, quemadmodùm oporteat eum ditioni vestræ subdi, & parêre per omnia regiis edictis, sicut & parent coëpiscopi sui. Intimanda autem sunt hæc, ne forte cras excusationem prætendat, numquam se audivisse talia.

etiam apud regem prosciditur;

d

B

6 Itaque jussu regis ad virum Dei pergentes, intimaverunt ei sicut regi suggesserant: quorum verba, furiosè sibi invecta *e*, Sacerdos egregius audiens, hujusmodi fertur verba respondisse, cum humilitate magna: Senior *f* meus rex mandat secundum quod sua est voluntas: equidem libenter ac promptè ipsius jussa complerem, si pro velle adesset mihi possibilitas. Sed scit ille, cujus est omnis potestas in cælo & in terra, quod mihi non sunt alicubi condigna regi munera, nec ita repentè possum præparare quæ quasi extorquendo exigitis: nisi Dominus, cui nil boni deest, & qui omnibus se petentibus & in se fidentibus dat affluenter & non improperat, divinitus mihi servo suo dignetur ministrare. Quæ verba illi non ferentes & cum indignatione in eum fiementes, redeunt festinanter ad regem, & fallaciæ fallaciam addentes, novam redeundo calumniam componunt. Regi ergo sic aiunt: Rex in æternum vive. Fecimus quod jussisti, episcopum illum stolidum Bandaridum adivimus: sed delirum in verbis invenimus & stomachantem in responsis, & multa inconvenientia, quæ in aures vulgi turpe esset proferri, ab illo audivimus.

qui multis mendaciis instigatus

e

f

C

7 Insuper etiam sub jurejurando affirmavit, quod numquam palatia tua frequentaret, nec quidquam honoris tibi, vel tuis impenderet. Cavendum ergo valde est: quia si ista quasi patiens & mansuetus inulta abire permittis, & molescere consentis, regnum tuum in se divisum desolabitur, & alterius gentis dominio subjugabitur. Unum tibi super hac re (ut nobis videtur) inest consilium, ut ipse contemptor precepti tui, tamquam contumax tradatur in ergastulum, aut ut fraudator pellatur in exilium. His relationibus concitatus rex, jussit ut qui relatores fuerant, judices etiam & ultores istius noxæ facti, sanctum Episcopum, prout antea decreverant, in exilium tamquam regibus damnatum mitterent. Quare accepto regis consensu, concito gradu equis subdantibus * remeantes ad Episcopum: Age (inquiunt) episcope, ab episcopio tuo, reatu præveniente, vacuatus recede. Licet te pastorem ordinaverimus, permissu tamen regio deponimus, tamquam omnium bonorum contemptorem. Itaque sine synodali conventu, & absque ullo episcopali judicio per laicorum tyrannidem pulsus est in exilium.

jubet Sanctum in exsilium pelli:

* An non subdantibus?

D

8 Missus in exilium, cum esset cor illius fiduciam habens in Domino & ab humilitatis & patientiæ proposito non recedens, cœpit mente revolvere, quidnam faceret; utrum scilicet inter suos inquilinos remaneret, an ad exteras transmearet nationes. Cumque ei visum esset commodius, ad remotiores transire, ubi nemo sciret, quis aut unde esset; nemo calumniaretur, nemo de infortunio, quod acciderat, improperaret: disponit, si Dominus permitteret, transmarina adire loca, ut sic incolatus ejus prolongaretur à patria, & ob periculosioris itineris difficultatem, nemo suorum prosequeretur. Peregre ergo profectus, tandem ad portum maris, qui placidus & quietus esse dicebatur, pervenit; ubi dum solicitus præstolaretur alicujus scaphæ adventum, inter scopulorum, qui illis in locis abundant, multitudinem, rupem unam invenit velut in modum columnæ tornatilem, ad id quod facere disponebat, satis idoneam, moxque cum nauclero conventione facta de navi qua mare erat transiturus; annum Domini, Calendam, feriam, ac ipsius feriæ horam in prædicta rupe tam apertè insculpsit, ut posset quivis literatus sine difficultate agnoscere, quo tempore maris undas transisset. Igitur feliciter æquore transmisso, cœpit Anglicana perlustrare loca, omnimodis sibi peregrina, & dum plurima urbium mœnia circumiret, perquirebat ab incolis, an haberentur cominus aliqua ibi monachorum habitacula. Tandem vero superna propitiante clementia, tamquam felix sumit auspicium, quod ad quosdam monachos devenisset: à quibus dum diu optatum precibus acquireret hospitium, intellexit protinus, sibi Deum propitium adesse, qui se de manu insidiantium eripuisset, deque spurcitiis hujus mundi erutum, ad tranquillum monachorum xenodochium perduxisset.

CAP. III. *hic vero in Angliam profectus,*

E

9 Impetrata ergo cœnobii societate, gratulabundus Vir Deo plenus immensas grates omnium largitori bonorum referens, psallebat continuè in corde suo illud Davidicum: Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit. Degens autem in ipso, cum quo venerat, illo habitu canonico, & sub abbatis imperio devotus militans, delegit sibi beatius esse labores manuum suarum manducare, quam otio vacare: unde per septennii spatium tantummodo hortulani officio occupatus est. Cujus circa hortum diligentia & studio tanta erat olerum abundantia, ut cum bona omnium gratia cumulatè suo muneri satisfaceret. Ut autem manifestaret Dominus, quantum sibi grata esset obedientia ipsius, potentiæ suæ virtutem contulit Servo suo in ipsis oleribus. Nam quicumque aliquo morbo ingravescens ad eum veniebat, mox ut potionem per manum ipsius ex gramine compositam, in Dei nomine accipiebat, ab omni languore curabatur: & quot genera erant herbarum, tot pellebantur per manum Viri Dei species morborum. Factum est ergo celebre nomen ipsius per populos circa maritimas regiones: & confluebant ad eum innumeri, qui aut per potionem, ut diximus, aut per manuum impositionem sani fiebant à quacumque detinebantur infirmitate. Ipse vero ne tanta sibi virtus adscriberetur, contendebat, oleribus inesse Dei providentiam, quæ in hominibus talem operaretur salutem. Hortabatur denique omnes ad se venientes, ut semper gratias rependerent Deo creatori suo, qui salvat omnes sperantes in se, & de sua virtute gloriantes humiliat: quia omnis virtus & sapientia à Domino Deo est, & ipsi

CAP. IV. *ibi cœnobii hortulanum agit.*

F

A ipſi ſoli referendæ ſunt gratiæ in omnes generationes.

CAP. V. *At divina ultione in ingratos ſæviente,*

10 Sed cum his tantis atque aliis virtutum inſigniis in partibus Anglorum celebris haberetur: noluit tamen Dominus Servum ſuum ibi diutius permanere: neque lucernam ſuam ſub modio ulterius latere. Nam in iſta peregrinatione, expleto ferme ſeptennio: ut plebs Sueſſonica commoneretur, Paſtorem ſuum ſollicitè revocare, in tantùm divina ultio deſæviit in pago Sueſſonicò & ita inter ſe confligebant terræ ſterilitas, & peſtiferi inæqualitas aëris; ut famis nimietate quamplures periclitarentur uſque ad mortem; & aëris naturâ Dei judicio permutatâ, derepente millia hominum morte diſſolverentur. Quo terrore nimium perculſi & quodammodo mente turbati omnes urbici, ſuburbani & reliqui diœceſani ejulantes ad cælum uſque flebiles emittunt voces:

g Domine miſerere noſtri *g*. Peccavimus, injuſtè egimus, iniquitatem fecimus: patres noſtri peccaverunt & non ſunt: nos autem iniquitates eorum portavimus. Pupilli facti ſumus abſque patre; erravimus ſicut oves abſque paſtore, nec eſt qui re-

B quirat. Non eſt qui conſoletur nos, qui precibus redimat: ideo perimus, ideo morte afficimur tota die ſicut oves occiſionis. Piiſſime Domine, rex cæli & terræ, inhumata relinquuntur cadavera noſtra, & præ nimio fœtore non eſt qui ſepeliat. Placare Domine & parce peccatis noſtris propter nomen tuum, ac propitius eſto ſorti & funiculo hæreditatis tuæ.

CAP. VI. *medicum Paſtorem quærere compelluntur.*

11 His & hujuſmodi aliis orationibus cum gemitu fuſis ad Dominum, in ſe redeunt & conſilio inito unanimes veniunt ad regis palatium, frementeſque & horribiliter clamantes, tamquam verſi in ſeditionem, dicebant ad regem: Eia rex noſter, non autem vere rex, ſed tyranne crudelis, qui abſque miſericordia & juſtitia videris ac diceris, in quo tibi peccavimus vel in qua re deliquimus, quia peccatum hoc grande & flagellum mortis induxiſti ſuper nos: ut Paſtorem noſtrum, doctorem & gubernatorem animarum & corporum noſtrorum, per tuam tuorumque tyrannidem ſine cauſſa nobis aufferres; & non ſolum regno tuo expelleres, ſed trans mare etiam tamquam regni fraudatorem fugares? O inimice omnis juſtitiæ, & divinarum atque humanarum legum contemptor ſacrilege, qua temeritate auſus fuiſti,

C ut Sanctum Dei ab epiſcopio ſuo excluderes? Quin etiam, ſicut impræſentiarum vides, propter ejus abſentiam nos atroci morte perdidiſti. Hæc eſt enim cauſa & hoc peccatum, quare morti addicti ſumus. Redde ergo nobis quem violenter ac fraudulenter abſtuliſti. Non enim à nobis hæc peſtilentia recedet: niſi revocatus fuerit ad ſedem ſuam electus Dei Bandaridus, de qua injuſto judicio eſt depoſitus. Quod ſi quidquam horum obſtinato corde nolueris facere; aut divinâ condemnatus ſententiâ interibis, aut ſicut egiſti in Sanctum Dei, in caput tuum redundabit.

ANNOTATA.

a *Exaggerationis aliquid redolet vel hîc prologus.*

b *Voluit dicere* Clotarii, *ut rectius infra ſcribit.*

c *Melius diceret* Sueſſionum; Sueſſos *certè nuſquam legi, neque reperit Valeſius in Notitia Galliarum, ubi tamen de Sueſſionibus multa commemorat; videturque* Sueſſio *vox æquè inuſitata.*

d *Clarius loqueretur, ſi diceret*, quem tanto honoris gradui gratis præfeciſtis.

EX MS.

e *Quid velit, ſatis intelligitur.*

f *Notiſſima* domini *appellatio, alibi non ſemel explicata; unde* Seigneur.

g *Oratio pro auctoris ingenio compoſita, ex variis Scripturæ locis, quæ ſigillatim enumerare operæ pus non eſt.*

CAPUT II.

Repertus in Anglia, ad ſedem ſuam honorificè reducitur; gregem calamitatibus liberat, multiſque clarus miraculis S. Medardum ſepelit, & meritis plenus laborum præmio coronatur.

E

CAP. VII. *Feliciter inventus,*

HÆc audiens rex nimium timuit duplici modo; videlicet propter cladem quam videbat imminere mortis, & propter ſævitiam populi contra ſe nimium furentis. Vocatis ergo ſervis ſuis, miſit eos quaquaverſum cum aliis viris de civitate ad perquirendum Virum Dei. Qui cum poſt dies plurimos ad mare pervenirent, & in rupe, de qua ſuperius dictum eſt, titulum ſcriptum reperiſſent, in quo dudum ſanctus vir Bandaridus annum Domini, Calendam, feriam atque horam navigationis ſuæ notaverat: immenſo gaudio exhilarati, deque cœpto itinere certi, aſcendentes in navim tranſvolant mare. Cumque, derelicta nave, in littore hùc illùc diſcurrerent, Virum Dei per oppida & vicos inquirentes: tandem caſu perveniunt ad illud cœnobium in quo Vir Dei gerebat hortulani officium. Dum autem ibi orationi inſiſterent, & pro ſui Pontificis manifeſtatione ſollicitas Domino preces funderent, contigit ſubito per Dei diſpoſitionem, ut unus ex fratribus Bandaridum vocaret ex nomine, & ut ad hortum patiter proficiſcerentur, commoneret, quia jam inſtatet tempus olera colligendi, quæ fratribus ad refectionem miniſtrari deberent. Qua vocatione cognita, ut quod quærebant certius invenirent, arrigunt aures gratulabundi: & orationes ſuas à Domino *a* exauditas intelligunt in fide roborati. Surgentes itaque ab oratione, undique proſpiciunt, ſi forte vocatum ex nomine inter alios recognoſcerent, & venientibus mixtim fratribus ternis ſive quaternis, dum ipſe vellet inter alios deliteſcere; recognoſcitur à ſuis; moxque genua ipſius ſtrictim illi amplexantur, pedes oſculantur, & lachrymis rigant; atque ut in patriam redeat ſupplici voto exorant.

F

CAP. VIII. *redire primùm renuit,*

13 At ille ad eos: Quid (inquit) mihi & vobis filioli? Recedite, quæſo, & nolite me inquietare, ſed permittite quo cœpi, intendere: quia melius eſt mihi manere quam reverti in patriam & veſtræ tyrannidi cum gravi imperio & violentia ſubjacere. Illi autem ſubjungunt cum omni manſuetudine & humilitate: Domine pater, rex Francorum nos miſit ad te, nimium te deſiderans ac deprecans, ne ſis memor injuriæ ipſius & civium ſuorum. Te expectant omnes Francigenæ, te plebs omnis tibi commiſſa affectat *b* & ut quantocius redeas, implorat. Ille vero dixit: Impoſſibile eſt, filioli, quod petitis, videlicet ut quem Dominus provida mihi diſpenſatione patrem de-

ex MS. ſtinavit, & qui me incolam & peregrinum errantem miſericorditer ſuſcepit, & per ſeptem annorum curricula ſuſtentavit, hunc deſeram & ad vos redeam, qui me à finibus veſtris ceu canem rabidum expuliſtis, & ſicut bene noſtis, per omnia male tractaſtis. Non ita decet, filii, non ita decet. At illi: Noli, Pater, inquiunt, ad injuriam civium tuorum iſta improperare. Pœnitet enim omnes, & profitentur quia te ſine cauſa ad iracundiam provocaverunt, & inde humiliter veniam poſtulant.

abbatis, cui ſuberat, imperium prætexens:

14 Quibus Vir Dei ait: Vos ſicut veſtræ voluntatis eſt, & vobis injunctum eſt, dicitis: ego autem paucis pandam vobis veritatem. Pro certo ſciatis, quia non ſum mei juris, ſed omnino mancipatus ſum alterius ditioni: unde mihi licitum non eſt quidquam facere vel quoquam pergere, abſque abbatis hujus loci permiſſione. Quidquid igitur juſſerit me facere, expedit ut faciam pro poſſe. Ad hæc legati ſiluerunt. Statimque de loco ſurgentes pergunt ad abbatem cum feſtinatione: cui narraverunt omnia per ordinem, quemadmodum ſcilicet vir Dei Bandaridus in Francia honeſtè fuerit ordinatus epiſcopus, & pro quibuſdam infortuniis mare tranſierit; pro qua iterum cauſa, juſſu regio eum requirerent, quo etiam ordine ex nomine vocatum reperiſſent, & inter alios latentem agnoviſſent, quaſque inter ſe collocutiones habuiſſent; denique quod niſi ipſius juſſu in Franciam reduci omnino non poſſet. Abbas itaque iſtas rationes cum admiratione perpendens expavit, numquam ſe audiviſſe huic ſimile ſub juramento affirmans. Mandavit autem Virum Dei ad ſe venire: cui redarguendo ſic ait. O homo, quid eſt hoc quod facere voluiſti? Quare impoſuiſti nobis? Non arbitramur ſani capitis eſſe conſilium, quod diſpoſuiſti facere. Nam cum eſſes, Dei diſponente gratia, ordinatus & conſecratus epiſcopus, cur te ut peregrinum ſubintroduxiſti nobis? Et cum eſſes ſtudio literarum honeſtè edoctus, cur te ruſticum & literarum expertem ſimulaſti? Dixiſti enim in arte aliqua nullum omnino te noſſe magiſterium, niſi tantum hortulani miniſterium.

B

is vero rem edoctus, legatorum votis obſequens

15 Da ergo gloriam Deo: & dic quare hoc feceris. Cur benedictionem, à Deo tibi conceſſam, ſubduxiſti, dum eam nobis occultaſti? Non adjudicamus hoc eſſe dignum & juſtum: quandoquidem donum quod ex Deo eſt, manifeſtum omnibus eſſe debet; omnes debent agnoſcere & expetere, cuncti hoc debent venerari & colere. Ad hæc Vir Dei, ut ſemper erat mitis animo & patiens, blandis cum humilitate verbis talia reſpondit: Noli mihi moleſtus eſſe, pater, & ne contriſteris adverſum me nimium: quia quidquid horum eſt quod me redarguis contra auctoritatem feciſſe, profiteor me coram Deo & Sanctis ejus in puritate & ſimplicitate cordis egiſſe: maximè ob hoc, quia ſi Deus ſuæ pietatis miſericordia, aliqua bonæ conſcientiæ in me germinaſſet ſemina, ne fraudarer ullâ diaboli invidiâ, fruſtratus hujus ſeculi vana gloria. Tunc ergo intelligens abbas, quî vir Domini Bandaridus conſcientiâ purâ, & fide non ficta fecerit omnia, proſternitur ante pedes ejus dicens: Scio te Virum ſanctum & juſtum: & verè credo, quia ex quo introiſti ad nos, benedictio Domini ingreſſa eſt tecum, quæ copioſè redundat ſuper omnibus bonis noſtris. Peto autem ut ignoſcas mihi & fratribus noſtris, quod tibi non ſervivimus uſque modo, ſicut facere debuimus, tamquam ſervo Dei; ſed tu potius, ſicut famulus omnium noſtrûm, miniſtraſti nobis. Petitionibus igitur ipſorum ſatisfaciens Vir Deo plenus, ſic ait: Miſereatur veſtri omnipotens Deus, & ſi quid commiſiſtis in me negligenter, parcat vobis miſericorditer: ac pro beneficiis veſtris quæ pro honore divino mihi charitativè impendiſtis, centuplum à Domino recipiatis & vitam æternam poſſideatis. D

Sanctum ad propria red.re jubet:

16 Quibus dictis, ſubjunxit Vir Dei: Jube tandem, pater, quid mihi faciendum ſit amodo: quia ut bene noſti, ſecretum noſtrum latuit uſque modo; ſed quoniam jam palam fit mundo, ſi jubes ut ſtem, ſto; ſi ut redeam, redeo. Cui dixit abbas: Vellem admodum & deſiderarem ut nobiſcum maneres omnibus diebus quamdiu vitalis ſpiritus tuos reget artus: ut nobis propter tuam præſentiam impenderet Dominus ſuæ benedictionis abundantiam. Video autem te non poſſe neque velle Dei voluntati reſiſtere, & intelligo quod populo tibi commiſſo valde es neceſſarius. Vade cum pace in patriam tuam, quo te revocat Dominus. Ita à patre acceptâ redeundi licentiâ, cœpit velle ire cum ſuis. Abbas vero ait: Non ſic proficiſcêris abſque comitatu noſtro: E neque enim decet. Ad manum igitur deducentes eum inſecuti ſunt pariter abbas & monachi uſque ad mare: & valedicentes proſperaque imprecantes, & in oſculo ſancto ſeſe conſociantes, petita benedictione & ab epiſcopo impertita, redierunt. Nec illud prætereundum eſt etiam, quod priuſquam redirent, orationem pro navigantibus fecerunt pſallentes adinvicem & præmittentes hunc verſum: Exaudi nos Deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terræ & in mari longe: poſt quem ſubſecuta eſt oratio: Domine Jeſu Chriſte, qui ſiccis quondam pedibus ſupra mare ambulaſti, & Petrum inter ipſas maris undas valido vento agitatas titubantem, voluiſti, ne mergeretur, erigere: Da quæſumus huic famulo tuo & omnibus qui cum eo ſunt, proſpero navigio mare hoc tranſmeare, & abſque ulla tempeſtate ſalvos & incolumes ad aridam perducere digneris: & quocumque inde abierint, angelus tuus bonus comitetur eos & bene iter eorum diſponat, ne grave aliquod incurrant animæ vel corporis periculum.

CAP. IX.

qui ſues eſus deficientes,

17 Beatus itaque Bandaridus, rurſus felici ſulco æquore tranſmiſſo, cum deveniſſet in Franciam, ejuſque adventum populi cognoviſſent: ei protinus cum magna exultatione occurrunt, ſtipantes illum honoris gratiâ, innumerâ equitum peditumque catervâ. Virtus quoque divina gradiebatur cum illo; ita ut quicumque diverſa ægroti infirmitate benedictionem ab eo expetiſſent, mox edito ſuper illis crucis ſigno, ſanitati reſtituebantur omnes. Sicque paulatim creſcente numero fidelium, tam per divinarum monita Scripturarum, quam etiam per ſanctarum incitamenta virtutum, miraculis coruſcantibus, ubique Dominus mirificavit Sanctum. Ut autem Vir beatus cœpit Sueſſorum finibus propinquare, confeſtim ad eum confluxit immenſa populi multitudo cælitus animata: quæ præceptis ſalutaribus à ſancto Viro jam ante edocta, cum adhuc dupliciter æſtuaret, ſcilicet ſiti audiendi verbum Dei, ſitique corporali præ intolerabili ſervore æſtatis; nec ulla penitus ibi aquæ fluenta invenirentur: more Iſraëlitici populi quondam clamantis ad Moyſen in deſerto, clamaverunt pariter ad Virum Dei omnes qui convenerant in loco nuncupato Aidiſio *c*, ſexto ab urbe milliario diſtante, atque dixerunt: Pater ſancte, quid faciemus? Præbes quidem verbi divini nobis ſitientibus hauſtum: ſed propter nimium æſtum & aquæ penuriam aporiantes *d* defici- F c d

A deficimus. Meritis ergo tuis & precibus impetres nobis aquam, ne in via deficiamus.

alter Moyses elicito fonte solatur;

18 Ad hæc Vir Dei corde ingemuit, & populo sitibundo compatiens, ait: Oremus, filioli pariter pusilli cum magnis, ut Deus & Dominus noster dignetur nobis suæ pietatis abundantiam demonstrare: & sicut Moyse & Aaron servis suis orantibus, aquam de petra voluit in deserto quondam educere, ita nobis peccatoribus, misericordiam postulantibus, dignetur aquam de terræ visceribus ministrare. Tunc omnes prostraverunt se in terram, orationi sese devoventes: cum quibus etiam Vir Domini suum manualem baculum figens in terra, orationi incubuit. Cumque aliquantisper oratum esset & surrexissent ab oratione: Vir Dei oculos, lacrymis suffusos, elevans ad cælum, se suosque omnes signaculo sanctæ crucis munivit. Ut ergo post orationem & crucis impressionem, baculum de terra extraxisset: mox subsecuta est ebulliens tam perspicua & larga fontis unda, ut plenissimè omnes refocillarentur & B abundantissimè recrearentur. Attollitur protinus cum immensa exultatione tantus Pastor; mirisque vocibus talem virum magnificant & alterum Moysen virtutibus & meritis coæqualem prædicant. Fons autem prædictus beati Bandaridi precibus ubertim succrescens, euntibus & redeuntibus hinc inde est pervius, præbens fidelibus charitatis indicium, & peregrinis ac indigenis ministrans solatium, sicut hodietenus manifestum est: cujus aquæ refluus cursus non deficiet in seculum.

CAP. X. *assistumque populum miseriis omnibus liberat.*

19 Posthæc cum Suessionem repedare cœpisset, septus innumera populi caterva; ruit ei obviam cuncta multitudo virorum ac mulierum dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini. Procedit deinde omnis cletus, monastici & canonici ordinis in vestitu candido, cum ipso apparatu ecclesiastico satis digniè congruenti: subsequitur postmodum devotus Deo dicatarum virginum chorus: tum postea incedit procerum ingens comitatus, ac denique fulvo auro radiantium turba matronarum: sicque cum immenso tripudio tantus pastor receptus est. Quo ita honorificè restituto, confestim sterilitas terræ conversa est in fertilitatem uberrimam, & corrupti aëris pernicies profligata. Quidquid igitur illud est quod calamo ad plenum exarare vellemus, hoc uno complectimur: quod ad hujus Viri Dei saluberrimum C adventum, omnis corporum morbus, universa diabolicæ fraudis malitia procul pulsatur, salusque continua, opulentia in rebus, jucunditas in propagine, tranquillitas in pace, unicuique quaqua-versum in pago Suessioni commoranti concreditur *e*.

e

CAP. XI. *Sequitur S. Medardi sepultura,*

20 His ita gestis per ordinem, accidit ut egregius confessor Domini Medardus Veromandensium divina cooperante gratia episcopus, plenus dierum & sanctarum virtutum operibus refertus, migraret ad cælum. De quo relator quidam gestorum ejus, dum scribit de transitu ipsius, inter alia sic ait: Egregio confessori Christi Medardo, imminente suæ resolutionis tempore, divinitus luminaria cunctis præsentibus micuerunt. Hoc autem lumine fere trium horarum spatio coruscante, sanctissima Sancti anima, linquens caduca, cœtu angelico subvecta, petit cælestia. Et merito celsa cæli fastigia conscendit, qui gloriam istius mundi tamquam cœnum deputavit: ideoque ad cælum contendit securus, quo se vocaverat Dominus. Beati qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te. Itaque rex Clotarius qui huic intererat spectaculo, viso tanto cælitus miraculo, exisse videlicet animam Sancti Medardi cum immenso lumine, inæstimabili exhilaratur gaudio. Veniunt hæc in notitiam pene totius Galliæ: convenitque repentè de diversis partibus ad tantum spectaculum innumera virorum multitudo ac mulierum *f*. AX MS *f*

CAP. XII. *liberatio filiæ regis à dæmone*

21 Sed quia conveniens est, ut præcedentibus sequentia quæ sunt ejusdem viri Dei Bandaridi adjungamus: non est prætereundum quod ipsius orationibus procuratum est, circa regis unicam filiam, quam pestifer dæmon horribiliter invadens, dilaniabat etiam atrociter, quinimo sæpius aut in ignem, aut in aquam miserabiliter jactabat. Pro hujusmodi fiebat planctus ingens, & heu inalsabat *g* *g* clamorosa turba usque ad cælos: pro eo quod malignus spiritus videretur possidere; cui etiam (nisi prædestinatio divina id ageret) sanctus Spiritus debuisset præsidere. Pater ipse turbatus jam & anxius, quod nullum adveniret solatium divinitus, inde animo æstuabat nimium; quod virum Dei Bandaridum rogare non audebat; quem antea lacessitum injuriis, à sede propria exturbaverat acerbius. Circa unigenitam tamen sollicitus; & E de tanti Viri pietate confisus; mittit servos suos ad illum, inæstimabili humilitate orans, & prece multa deposcens, ut propter nomen Domini Jesu, pro humano genere opprobria passi, ipse injuriarum oblitus, sui misereri dignaretur, & pro filia sua preces fundere, quibus ab ea dæmonium potenti manu fugaret. Qui Dominici non immemor præcepti, dicentis; Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, illata sibi opprobria remisit, & pro ipsius filia orationem ad Dominum fudit. Qua completa, & in nomine summi Dei accepta potione, solito ex gramine composita, mox per manuum impositionem saluti eam restituit, patrique suo incolumem reddidit. Aiebat autem, virtutem esse in gramine, nihil sibi pro meritis suis, sed soli divinæ virtuti ascribens verus Nathanaël, verus Israëlita, in quo non erat dolus, nec aliqua simulatio cordis: & ideo sine dilatione aliquantula, meruit à Domino exaudiri.

CAP. XIII. *regisque ipsius gratitudo.*

22 Gratulabundus ergo rex pro tanti miraculi virtute per eum celebrata, plurima auri & argenti talenta obtulit: sed Vir Deo dicatus & dilectus: Absit hoc (inquit) à me, ut donum Dei quod est inenarrabile, præciptium & incomparabile, avaritiâ stimulatus vilipendam, & quod F mihi nullis meis præcedentibus meritis gratis à Deo concessum est, pecuniâ de æratio regis acceptâ, distraham. Non est juris nostri, non est nostræ consuetudinis ut tantum scelus committamus. Si autem vestræ voluntatis est divino pro amore, ex redditibus prædiorum vestrorum per manus nostras aliqua Deo & Sanctis ejus conferre, pro abluendis peccatorum vestrorum sarcinis, non renitimur. Rex itaque animadvertens salubre consilium, accersito commentariensi, jubet conscribi regale præceptum *h* in fisca regalia, id *h* est cellam, modum & amiacum annotavit, ac sigillo regio consignavit: ut vir Sanctus cuicumque Sanctorum placeret, permissu regio illa donaret. Cumque supra Axonam fluvium nobile quoddam esset monasterium, Suessioni satis contiguum, in honorem Sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani constructum, in quo sepulturæ suæ locum prædestinaverat: solenni donatione supradictum regale præceptum ei tradidit, jure perpetuo ibidem mansurum.

Scriptoris de se testimonium,

23 Multa præterea recordatione digna, huic opusculo non attitulata, dici potuissent de gestis & virtuti-

ex ms. virtutibus beati viri Bandaridi, ſi prætermiſſa non fuiſſent incuriâ vel negligentiâ ſcriptoris. Nequis vero me culpandum exiſtimet, quod de multiplici virtutum congerie, hoc opus tam exiguum contexui: profiteor de multis, quæ non ſunt memoriæ hominum ſcripto tradita, ut potuimus vix pauca perſtrinxiſſe. Volumus autem paternitati veſtræ innoteſcere, repertam eſſe quodammodo tantillam materiam hujus operis, in cujuſdam membranæ pittaciolo *i* tamquam ſub epilogo breviter annotatam; quæ poſtmodum ſagaci ſtudio indagata, per exaggerationem à nobis aliquantulum amplificata eſt. Horum quæ dicimus teſtis eſt vetus illa ſchedula, quam ſi quis perſpicatus intueri voluerit, omnia quæ ſupra vel infra exaravimus, invenire poterit coadunata ſubtilis adeo in thematis clauſula. Verum quia incepto operi finis amodo imponendus eſt, ad id quod conſequens eſt redeamus.

B 24 Jam igitur tempus imminebat quo fidelis
Cap. xiv. *Sancti obitus & exſequiæ.* Servus & egregius diſpenſator domûs Dei à labore quieſceret: dum ecce nimiis febribus acriter corripitur, ſibique præparari ſepulturam in dextera parte altaris beatæ Mariæ in ſupradicto cœnobio ſanctorum Chriſti Martyrum, & ſepulchrum in quo eſſet tumulandus, poni jubet. Nec poſt multum temporis cœpit denuo acri febrium dolore vexari: ſicque Domino evocante, ſancta illa anima primo die Calendarum Auguſti ad alta cæleſtium ſecreta tranſlata eſt *k*. Exanimato autem corpori dignas, qui tanto obſequio intererant, exequias impenderunt, & tam clerus quam omnis populus totum noctis ſpatium vigiliis, pſalmodiis, ac lectionibus deputavit: aurora vero diei coruſcante, cum honore debito deferunt ad locum ſanctorum Martyrum *l* ſepulturæ ejus deſtinatum: ubi honorificè ſuſceptum, honeſtiſſimè compoſitum, ac decentiſſimè (ſicut in promptu eſt) traditur tumulatum, primo Calendarum Auguſti.

Cap. xv. *Miracula ſequentibus ſeculis patrata.* 25 Ne autem effera mors, quæ nulli novit parcere, tanti Viri munificum memoriale putaretur exemiſſe cum corpore: non deſtitit omnipotens Deus Paſtorem ſanctæ eccleſiæ, etiam poſt mortem carnis, multis miraculis magnificare. Nam idem Dominus virtutum, indeſinenter virtutes virC tutibus augens, inter catervas populorum hinc inde confluentium, alios mentis & corporis mira alacritate conſolidat, alios etiam qui ægri veniunt, celeri ſoſpitate relevat. Atque ut manifeſtius nonnulla quæ oculis noſtris perſpeximus, in publicum proferamus: in ſupradicto Sancti ſepulchri loco, tanta & tam perſpicua fiunt miracula, ut quicumque eò convenerint, Dominum ſanctumque Bandaridum rogaturi, procul dubio impetrent quidquid votivo corde petierint. Si qui enim valida febre agitati, de ſepulchro ipſius cum bona ad Deum fide & devotione bibendo ſumpſerint, caputque reclinantes ſuper ipſam Sancti tumbam dormitionem ſomni perceperint: ſalulubre antidotum ſe habuiſſe ſentiunt, ſanique & incolumes de loco illo recedunt: quod multoties certo didicimus experimento. Ceterum, patres & D fratres chariſſimi, ad quorum notitiam utcumque hæc pervenerint, ſcitote ac pro certo credite, quia quod ſcimus in veritate factum, hoc vobis loquimur, & quod noſtris obtutibus videndo agnovimus, ſeu multorum relatione didicimus, humili quidem ſed fideli tamen ſtylo annuntiamus: quamquam nec ad plenum uſque modo proſecuti ſumus. Qui vero plura noſſe deſiderat, nihil eſt quod quærat extra: quando cuilibet alia his ſimilia inveſtigare cupienti, ultro ſeſe multa offerunt: prout teſtatur multitudo languentium horis momentiſque omnibus, die ac nocte venientium ad pretioſum ipſius mauſoleum. Quo in loco, integra corporum ſanitate recepta, redeunt quique in ſua cum gratiarum actione, ipſo ſummo opitulante Deo, qui cunctos ſuis ſuſtentat beneficiis, juſtoſque piis accumulat votis: cujus laus, honor, & poteſtas permanet in æternum Amen.

ANNOTATA.

a *Legebantur corruptæ duæ voces, quas ad verum ſenſum reſtituendas putavi.* E

b *Scripſerit fortaſſe* afflectit, *ſed nec id latinè dici poteſt, pro* pedibus tuis advolvitur.

c *De eo loco teſtari nemo melius potuit quam ipſe Belfortius, cujus hæc ſunt verba:* Diu multumque inquirenti mihi, ubinam terrarum eſſet locus Aidiſius, de quo fit mentio, tandem indicatum eſt mihi, illum eſſe, qui in ſilva Rhetia poſitus, via Pariſienſi inter Vauldrenum (quod fortaſſe vallem edinarum interpretari poſſumus) & capellam Metairicam (quæ etiam hujus Sancti imaginem, hortulani ſpecie effigiatam continet) irriguo fonte alluitur. Cui opinioni accedit plurimum, quod ad eum locum ſingulis annis, poſtridie Pentecoſtes, parochiani de Arteſia (ſive ut vocant aliter) de S. Banderido, ſolennem uſque hodie ſupplicationem, in ſex milliaria procurrentem inſtituunt.

d *Ab* aporior, *quod ex ἀπορέω deducitur, ſignificatque perplexum, conſilii indigum, & ad anguſtias redactum.*

e *Satis erat dicere* conceditur.

f *Sequuntur hîc ea ex Vita S. Medardi, quæ à nobis expuncta ſunt, utpote in Actis noſtris pridem edita, ut in commentario prævio abunde diximus.* F

g *Satis appoſita voce utitur, ut quid velit intelligatur, ſiquidem latina eſſet.*

h *Voluit oſtendere gratam regis munificentiam, dum prædia regii fiſci ſeu dominii iſtius temporis ſubdidit, quæ regis donatio Sancti arbitrio reliquit.*

i *De* pittacio *&* pittaciolo *ſæpe aliàs dictum, & fusè apud Cangium: ſatis patet, indicari membranam geſta Sancti paucis complectentem.*

k *Notavit Papebrochius, hic deſinere Ms. Longipontanum: verum ſatis patet, ſequentia æquè ac ſuperiora ejuſdem omnino auctoris eſſe.*

l *Nempe ſanctorum Criſpini & Criſpiniani: vel ſi velis diſtinguere, dic ad* S. Criſpini magni.

A D

DE S. KINEDO EREMITA CONFESS.

IN WALLIA.

Sylloge de ætate, cultu & portentosis gestis.

J. B. S.

SEC. VI. *Sanctus, quo de hîc agimus, multis modis inflexus* Kinedus, Kynedus, Chinedus, Kenedus, & Kinethus *inter Sanctos Wallenses seu Cambrienses non infimum olim locum consecutus est, ab Harpsfeldio compositus cum* Davide, Theliao & Paterno in Cambria, *ubi* obierit Kal. Augusti. *De Davide in opere nostro pridem actum est* I *Martii, de Theliao* IX *Februarii, de Paterno autem* XV *Aprilis, qui cum omnes seculo* VI, *Sanctorum in Britannia feraciſſimo, vixerint, jam de S.* Kinedi *ætate certum eatenus habemus testimonium. Quod si rectè in Legenda nominetur rex Arthurus, sub quo floruerit, id etiam certum est, ad principium potius quam ad finem ejus seculi pertinere; ut obitus ejus non male à nostro Alfordo consignatus sit anno* 529. *Porro de ejus cultu, à multis seculis recepto, testatur Capgravius in stupenda Vitæ historia de qua mox pluribus, uti & in Vita S. Caradoci pridem illustrata ad diem* XIII *Aprilis, dum is* ad S. Kinedi eccleſiam acceſſiſſe *dicitur. In prima Martyrologii Anglicani editione relatus erat ad* X *Decembris, ex quo die in Ferrarii Catalogum generalem transierat; verum Martyrologii istius collector Wilsonus in posteriori natalem diem secutus est, quem apud Capgravium notatum reperit his postremis Legendæ verbis:* Terras vero relinquens, in cælo præmia percepturus, migravit Kalendis Augusti.

Seculo 6 vixiſſe, ſatis certum eſt,

B

2 *Sic ipsum hoc die Wilsonus annuntiat:* Eodem die Gloweriæ (*Glower seu Gower*) in provincia Walliæ Clamorgana, depositio S. Kinedi confeſſoris, qui nobili inter Britones prosapia oriundus, seculo renuntiavit, atque in montibus Clamorganis solitarium amplexus est institutum, ubi in omni vitæ sanctitate in Domino requievit. Corpus ejus Gloweriæ sepultum olim ac servatum fuit in magna veneratione. *Frustra hîc ad probandum* S. Kinedi *cultum plura argumenta congessero: vel ipsi Castellano notus est, qui in suis ad Martyrologium Romanum additionibus disertè ipsum signat his verbis:* In Angliâ, S. Kinethi confeſſoris, cui dicata est eccleſia in peninſula Govre, *ea ipsa nimirum de qua jam meminisse diximus citatam S. Caradoci Vitam; ubi notavit Henschenius in mappis Cambdeni exhiberi; nempe in Clamorganensi ad pag.* 492, *ut infra denuo dicendum erit. Porro ut tota ex portentosis prodigiis contexta est, quæ apud Capgravium exstat* S. Kinedi *Legenda, ita locus de quo hîc facta mentio, mirabiliter describitur; ast nobis satis sit Sancto nostro sacros honores vindicasse: de incredibilium stupenda narratione, aliorum modò præmittamus judicia.*

rectè à Wilsono in Fastis hoc die relatus.

C

Specimen Vitæ,

3 *Laudatus supra Alfordus noster in suis eccleſiæ Angloſaxonicæ Annalibus de* S. Kinedi *similibusque variorum Sanctorum popularium Legendis ita ad annum* 516 *num.* 10 *post alios candidè sentit:* Qui Vitam eorum, *& notanter* S. Kinedi, ex variis collegerunt, in neſcio quæ miracula impingentes, fallendo potius otio, quam rerum gestarum veritati studuisse videntur: *id quod unicuique fiet perspicuum, qui Capgravianam farraginem vel primis, ut aiunt, labris degustaverit. Confirmat id rursus Alfordus ad annum* 529 *num.* 3, *ubi ex Capgravio vix audet referre, quod S. David ad synodum à se convocatam invitaverit* S. Kinedum. *En Legendæ verba:* Beatus autem David universalem synodum futuram edixerat, & S. Kinedum illuc humiliter invitare curavit. Qui ait; Ego merito membra habens curvata, societatem habere indignus, tantis viris indignior sum associari, & insuper ad iter aggrediendum potestas deficit naturalis. S. David ait; Oremus Jesum Christum, ut membra tua ad iter nobiscum peragendum erigere dignetur. Et fusa oratione ad Dominum, crus à femore resolvitur, pro ut naturalis dispositio melius se habere debebat. Cumque ad viam carpendam parati pariter incederent, servus Dei Kinedus, fusa in secretis cordis sui ad Deum prece, crus suum, sicut prius, femori adhæsit. *Atque hæc speciminis gratia: de aliis dicemus infra, nunc ad Alfordum revertamur.*

E

4 *Non est ausus, inquam, ea exscribere,* quia Kinedi Vitam medii temporis scriptores miraculorum multitudine obscurarunt potius quam illustrarunt. *Paucis Sancti elogium contrahit:* Sufficiat dicere hoc loco, Kinedum Davidis tempore sanctitatis opinione Britanniam implesse. *Relato deinde ex Capgravio die obitûs, notat eodem etiam referri in Martyrologio Anglicano, ut superius jam ostendimus. Id vero factum ait:* è mente majorum, Britannorum imprimis, apud quos vixerat in illa Silurum provincia, quæ Glamorgania appellatur: ubi peninſula est ad mare Hibernicum, quæ Gower ad Occidentem dicitur. Ibi anachoreticam vitam Kinedus vixit, forte in eo loco, ubi hodieque exstat ejus nominis monumentum: sacellum inquam, ab eo dictum S. KENETH CAPELL. *En modo quæ ex Cambdeno polliciti sumus, qui eam regionem lustrans, hæc annotavit.* Gower occidentalis, insinuante utrimque freto, fit Cherſonesus, frugibus magis quam opibus prædicanda, & Kinedo in divos relato, quondam celebri, qui solitariam hîc vitam egit. De quo si plura velis, Capgravium noſtrum consulas, qui ejus miracula pleno ore decantat. *Utique, sed utinam fide majori quam hiatu, quo viros cordatos ab hujusmodi lectione absterreat. Tute judex esto.*

F

ex qua quæ subſtant, admittuntur,

5 *Regali progenie ortum memorat ex turpissimo incestu parentis cum propria filia; unde crus ejus femori semper adhæserit, quemadmodum filia patri suo carnaliter fuerat supposita. Vix natus infans vasculo vimineo seu potius corbi injectus, in fluvium præcipitatus, atque in mare velociter delatus est: unde aves marinæ circumvolitantes unguibus & rostro puerum rapuerint, eumque in rupe statuentes, stratum in quo decumberet ex plumis composuerint, quò post novem*

rejectis omnino portentis aliis:

AUCTORE J. B. S.

dies angelus nolam æneam attulit, quæ ipsi mammillæ instar fuit, unde clocula mammillata appellatur. Panni, quibus involutus erat, corticis instar ad pueri quantitatem, semper mundi accrescebant. Inventus à rustico & ad uxorem delatus, summo impetu ab avibus denuo referri jussus est. Cerva silvestris cloculam mammillatam quotidie implere solicita fuit. Doctus deinde ab angelo quibus cibis vesci posset, pergens ad commonstratum locum, fontes viginti quatuor è terra eduxit. Tum æquè miranda subjiciuntur, quæ cum latronibus & famulo aliquo gesta sunt; deinde vero cum irruentibus hostibus, quos in mutuam necem adegerit. Habes demùm quæ cum S. Davide gesta supra attigimus: ut facile quivis intelligat, totam illam otiosorum hominum farraginem à nobis hîc merito prætermissam esse, quam id genus rerum curiosi facile apud Capgravium invenient. D

DE S. ALMEDHA VIRG. ET MART.

IN WALLIA.

J. B. S.

SEC. VI.

Anclam hanc in Martyrologio Anglicano neglectam queritur laudatus nuperrimè Alfordus ad annum 490, *ubi ita loquitur:* Miror hujus sanctæ Virginis nomen prætermissum esse in nostro Martyrologio, cum tantâ sanctitatis famâ claruerit, ut ecclesiam suo nomine dicatam habuerit & frequentem ibi cultum. *Diligentior Castellanus eam in additionibus suis S. Kinetho subjunxit iis verbis quæ ex Gallico Latina reddo:* In cadem insula, sanctæ Almedæ, sancti Davidis materteræ, cui in principatu Walliæ dicata est ecclesia. *Si rectè ætatem notat Alfordus, sanctum* Kinethum, *nobis* Kinedum, *annis saltem aliquot præcesserit; alii eodem sexto seculo floruisse censent. De constanti ejus in eadem, qua prior celebratur, peninsula, testem habemus oculatum Giraldum Cambrensem in suo Itinerario ut mox patebit. Id præterea eidem Giraldo acceptum referre oportet, quod de* S. Almedha *pauciſſimis tradidit, quæ ex editione Cambdeni pag.* 826 *hic subjicimus.*

B *Licet in Fastis neglecta,* verè tamen culta est.

2 Erat autem, *inquit*, antiquitus regionis illius, quæ Brecheinoc dicitur, dominator vir potens & nobilis, cui nomen Brachanus, à quo & terra Brecheinoc denominata est: de quo mihi notabile videtur, quod ipsum XXIV habuisse filias historiæ Britannicæ testantur, omnes à pueritia divinis deditas obsequiis, & in sanctitatis assumptæ proposito vitam feliciter terminasse. Exstant autem adhuc basilicæ per Cambriam multæ, earum nominibus illustratæ, quarum una in provincia de Brecheinoc non procul à castro principali de Aberhodni in collis cujusdam vertice sitâ, quæ sanctæ Almedhæ ecclesia dicitur; hoc etenim Virginis sanctæ nomen exhiberat, quæ & ibidem terreni regis nuptias respuens, æterno nubens Regi, felici martyrio triumphavit. Celebratur autem solennis ejusdem dies eodem in loco singulis annis in capite Cal. Augusti, ubi & eodem die multi de plebe, longinquis ex partibus convenire solent. Et variis languentes infirmitatibus, meritis beatæ Virginis optatam recipere sanitatem consueverant. *Quod præterea notabile sese observasse narrat Giraldus, ibidem curiosus lector inveniet. Hæc ad probandum cultum nobis sufficiunt.* E

DE S. JONATO CONFESSORE

ABBATE I MARCHIANENSI IN BELGIO.

J. B. S. C

COMMENTARIUS HISTORICUS. F

§ I. Notitia loci & Sancti, ejusque gesta & ætas.

SUB FINEM SEC. VII.

De celebri hoc cœnobio, à vero Belgii apostolo S. Amando cum tot aliis condito, quod Martianæ, Marceniæ & Marcenæ *aliisque modis inflectitur, jam toties in Actis nostris loquendum fuit,*

Notitia loci

tum præsertim cum de primo ejus auctore ad VI *Februarii, tum de ejus dotatore & dotatrice Adalbaldo* 2 *Februarii & S. Rictrude* XII *Maii fusè ac eruditè disputatum est, quemadmodum & ubi de Eusebia filia* XVI *Martii; toties, inquam, agendum fuit, ut hic pluribus supersedere possemus, nisi pauncula saltem præmittenda forent, quæ cum primo loci abbate singulari quadam unione connectuntur. Et situm quidem satis breviter describit cœnobii ejusdem Chronographus, in hac parte minimè suspectus, dum ait,* Marchianensem locum circumfluentibus aquis & palustri arundine circumdari, habereque versus Aquilonem silvam grandem, ad Australem partem fluvium Scarpum, qui labitur ad Orientem, ex cujus utraque parte adjacent prata herbis palustribus strata. *Jacet inter Duacum & Elnonem sive Amandopolim (non Audomaropolim, ut cum aliis malè scribit Mabillonius) tribus circiter utrimque leucis dissitum. De primis rerum angustiis deque amplissimis possessionibus, quibus postmodum à S. Rictrude ditatum est, consulenda ejus Vita tom.* III *Maii cap.* 2, *num.* 16, *pag.* 85.

2 *Chronicon apud nos Ms. ità rem explicat:* In eodem verò loco primùm sexûs masculini personis, ad serviendum delegatis, pastor vigilantissimus & procurator interius exteriusque vir fidelis & simplex Jonas donatus est eis. Qui beati Amandi pontificis discipulorum unus, ejus sacra eruditione admodum informatus, ad hoc officium idoneus inventus est. Sed non post multum temporis altiori investigatione consultum est, ut quoniam

ac veterum incolarum

A niam glorioſa mater Rictrudis loci fundatrix, & univerſorum quæ ibi contradita fuerant, domina in illo ſancto contubernio inter ſervos Dei famulari videbatur, congruentius foret, ſecundi ſexûs fideles ibidem ad ſerviendum immittere, & illius ſanctæ inhabitationis primatum ſanctimonialium ordinem obtinere. Semoto ſiquidem, pace eorum, adhuc modico virorum conventiculo, nobiles matronæ illuc undique certatim confluunt; religioſæ viduæ, quæ verè viduæ erant, alacriter concurrunt; puellaris etiam pudoris juventus caſta introducitur, ſpiritualis gymnaſii palæſtram omnes in commune aggrediuntur. Fit interim locus pudicitiæ domicilium, ſchola virtutum, ovile dominicarum ovium, ad quæ omnia Rictrudis ter beatæ animus vehementer exultat in Domino dominorum.

virorum & mulierum.

3 *Hæc ad aliquam ſeriem revocat Mabillonius, jam dato textu non plane conformem, in obſervationibus præviis Sec. 2 pag. 938; ubi unà lugendas præclari cœnobii viciſſitudines paucis memorans, ait à SS. Amando & Autberto epp. VI*

B *Kal. Novembris ſolenniter dedicatum fuiſſe in honorem Apoſtolorum Petri & Pauli:* cui monaſterio, *inquit*, S. Jonatus abbas primus præfectus eſt. Duplex eo in loco à primo conditu fuit congregatio, monachorum ac ſanctimonialium; illis Jonatus, his Rictrudis præerat. Monachos illic primùm, deinde paulo poſt, hoc eſt anno circa DCXLVII virgines Deo ſacras fuiſſe collocatas in gratiam S. Rictrudis dotatricis, tradit Chronographus Marchianenſis. Vaſtato à Normannis monaſterio, an. DCCCLXXIX ſanctimoniales paulatim ad deteriora lapſæ ſunt, donec Balduinus comes, cognomento Barbatus, eliminatis feminis, monachos ſubſtituit, accito Lietuino Vedaſtini cœnobii abbate clariſſimo; qui poſtquam locum rexit annos novem, Alberico diſcipulo ſuo regimen Marchianenſe impoſuit. Alberico anno MXLVIII mortuo, S. Poppo abbas Stabulenſis, ac decurſo menſe Popponi Wido ſucceſſit. *Atque hinc ſatis rectè fluit abbatum Marchianenſium ſucceſſio in Gallia Chriſtiana, quam inter* S. Jonatum *& Lietwinum nuſquam reperies.*

Abbas I, S. Jonatus,

4 *Porro* S. Jonatus, *de quo hîc potiſſimum agimus, ex Elnonenſi cœnobio ad regendum Marchianenſe à S. Amando deſtinatus, non ſoli iſti*

C *præfuit, ſed & ipſi etiam Elnonenſi, ut ex ejuſdem monaſterii Chronico oſtendit Cointius ad annum DCXLIII num. 2. Chronici verba ſunt:* Amandus de grege ſibi commiſſo ſolicitus, Trajectenſem ſuam diœceſim viſitare diſpoſuit: antea tamen Elnone vices gerentem ſuas, in abbatem ſuum ordinavit diſcipulum, nomine Urſum, qui annis aliquot laudabiliter rexit, ac tandem beato fine quievit. Cui à beato Amando ordinatus ſucceſſor ſanctus Jonatus, vir modeſtiſſimus, ipſius monaſterii monachus, quem pridem Marchianis inſtituerat idem beatus Amandus primum abbatem. *Præclarè meriti eſſent citati jam ſupra chronographi, ſi, quod ipſorum erat, geſta ſingula ſuis annis innexuiſſent, quemadmodum & illud quod refert ex ipſis Cointius ad annum* DCLIII: Amando, liminibus Apoſtolorum viſitatis, Elnonenſem repetente locum, Marchianas Jonatum repetîſſe reperimus, ubi poſt mortem etiam B. Amandi aliquot luſtris regulariter vivens, diverſos utriuſque ſexûs ad religionem induxit & caſtitatem. *Luſtra illa ſatis appoſita ratione exponere, non uſque adeo obvium eſſe, infra patebit manifeſtius.*

5 *Ceterum de jam dictis aliiſque præclaris haud dubiè ſublimibuſque S.* Jonati *virtutibus ac geſtis* AUCTORE J. B. S. *cujus geſta fruſtra quæſita ſunt.*

planè illuſtribus, equidem minimè dubitavero; verum ex chronographis noſtris, ſive Elnonenſi, ſive Marchianenſi eruere, nemo eſt qui ſtuduerit hactenus; ut prorſus non intelligam, quid ſibi velit Silvii editor Bellecampius (vel ut eum Bollandus vocat Beauchampſius) dum in ſua Marchianenſi antiquitate, multa magnificè pollicitus, ſib notanter ſcribit pag. 505: Sed longè plura de noſtro ſanctiſſimo præſule Jonato Marcianenſi ſuppeditare meditamur, cum de ipſo in Hagiologia noſtra Marcianenſi agetur. *Hæc, opinor, idea operis numquam perfecti, quodque lucem non vidiſſe, ex eo colligere eſt, quod nec Majores noſtri neque Mabillonius Hagiologiæ iſtius uſquam meminerint. Suſceperit fortaſſe Bellecampius hujuſmodi provinciam, at morte præventus abſolvere aut typis edere non potuerit, manſeritque adeo conatus iſte inter chartas Marchianenſes, quas utinam conſuluiſſet domnus Sancto noſtro ſynonymus, hodiernus prædicti cœnobii Prior, apud quem fruſtra per amicos inſtiti; quorum repetitas preces*

E *æquè ac meas modo certè non ſatis urbano, neque honeſto vir iſte non ita pridem repulit & reſpuit, non uſitato in hujuſmodi rebus exemplo, dum ea ſola flagitarem documenta, quæ ad* S. Jonati *patroni ſui gloriam conducere poterant. Cetera non proſequar.*

Ætas ejus implexa

6 *Jam ad Sancti ætatem quod attinet, eam æquè dubiam & obſcuram reliquêre chronographi noſtri, nuſquam vel remotè indicantes quo circiter anno in lucem editus ſit, quo factus monachus, quo abbas inſtitutus, quamdiu ſolus, quamdiu cum ſancta Rictrude rexerit, quamdiu utrumque cœnobium Elnonenſe & Marchianenſe; quo demum anno laborum præmium à Domino conſecutus ſit. Pugnat, certat, mirumque in modum luctatur Bellecampius, ut verſiculum ſuum Blandinienſem, neſcio à quo confictum, tueatur:*

In ſexcenteno deno fundavit Amandus

Anno Blandinium, patronum dans illi Petrum.

Cum autem ejuſdem omnino ætatis ſtatuat cœnobium ſuum Marchianenſe cum dicto Blandiniano, ineluctabili conſequentia ſe eviciſſe exiſtimat, jam ab anno DCX, *vel ſaltem* DCXI *exſtitiſſe cœnobium ſuum Marchianenſe, eodemque anno, ſi ſuperis placet,* S. Jonatum *ibidem præfuiſſe, quo forte necdum natus erat: idque toties contra adverſarios quoſcumque repetit & inculcat, ut nauſeam*

F *omnino creet legentibus. Nimirum à chronographo ſuo didicerat, S. Amandum obiiſſe anno* DCLXI, *natumque adeo* DLXXI; *quæ multorum ſatis diu implexa fuit opinio, pridem tamen ab Henſchenio convulſa Commentarii ſui* § XI *& ſeqq., unde & luſtra iſta ruunt, quibus S. Amando ſupervixiſſe* S. Jonatum *æquè ineptè ſtatuit jam dictus chronographus, atque ex ipſo Bellecampius.*

ex S. Amandi reſtituta chronologia

7 *Adverte, obſecro, paradoxum. Viri iſtius theſis eſt, fuiſſe abbatem Marchianenſem* S. Jonatum *ab anno jam dicto* DCX, *vel* DCXI, *eam ſuam epocham pro aris & focis accerrimè propugnans, ex præconcepto illo ſuo achille, quod S. Amandus obierit jam nonagenarius anno* DCLXI, *ubi jam demonſtratum diximus, obiiſſe anno* DCLXXXIV. Luſtris *porro* aliquot *ſuperſtes ei ſtatuatur* S. Jonatus: Luſtra aliquot, *ſaltem terna aut quaterna deſignant, unde neceſſariò fiet conſequens, Sanctum iſtum ultra finem ſeculi* VII *ſupervixiſſe; fuiſſeque adeo abbatem Marchianenſem totis nonaginta & amplius annis, ut primis reſpondeant ultima: quod priuſquam admiſero, alia quam chronographi iſtius auctoritate à Bellecampio aut ſym-*

AUCTORE J. B. S.

ſymmiſtis demonſtrari cupio. Nonagenarium obiiſſe S. Amandum, in confeſſo eſt: ſi autem mortem ejus innectas anno DCLXI, *natum oportet* DLXXI; *cum vero quadragenarius circiter ſupponatur exſtruxiſſe cœnobia tum Blandinienſe tum Marchianenſe; en tibi aptiſſimè annum* ſexcentenum & denum: *verum ſi ad annos ſeptem & viginti omnia removeas, ut planiſſimè removenda omnia demonſtrat Henſchenius, clariſſimè perſpicies, machinas omnes Bellecampianas ſic corruere, ut tractatus ejus bene longus in fumum abeat.*

omnino ordinanda eſt.

8 *En modo aptiorem vitæ* S. Jonati *ex Henſchenio chronotaxim. Statuit is loco citato probatque evidenter, cœpta Gandavi monaſteria, tum Bavonianum tum Blandinienſe anno* DCXXXVI; *Elnonenſe exſtructum* DCXXXVIII, *Marchianenſe verò anno demum* DCXLV, cui idem præſul Amandus diſcipulum ſuum *eo tempore* præfecit Jonatum venerabilem virum, *ordine monachorum colligendorum præſcripto. Quod vero ſupra diximus, commendatum etiam* prædicto Jonato Marchianenſi Elnonenſe cœnobium, *id factum quando* epiſcopalem curam renuntiavit *Amandus*, & limina Apoſtolorum pro tertia vice repetiit, *anno nimirum* DCL. *Annis autem poſt duobus, occiſo S. Adalbaldo, S. Rictrudi caſtitatem ſuaſit, qua non diu poſt ad Marchianenſes acceſſit, eo quo ſupra dictum eſt modo, eaque ſub* S. Jonati *directione, ſanctimonialibus præfuit uſque ad annum* DCLXXXVIII: Jonatus *vero laboribus & meritis plenus Sanctam illam ſecutus creditur anno circiter* DCXC, *ut veroſimiliter deducit Cointius, ad dictum annum num.* 25, *hoc argumento; quod cum regimen iſtius monaſterii penes moniales fuerit* per annos trecentos triginta tres vel circiter, *ſi ab anno quo inde pulſæ ſunt* MXXIV, *vel ut alii* MXXVIII, *retrocedatur, non videatur* S. Jonato *vita longior tribui poſſe: certè, quod ſciam, necdum eo uſque* S. Jonati *ætas illuſtrata fuit hactenus. Jam ad ejus cultum & elogia procedamus.*

B

§ II. Cultus ſacer & brevia hinc inde elogia.

C

Cultus ſacer

Hic paucis complexurus ſum omnia, quæ ad antiquum Sancti cultum conducentia reperiam, iis ſcriptis ſepoſitis, quæ longis ambagibus de Sancti vita & geſtis nil amplius nec certius memorant, quam ea fideliter ex monumentis qualibuſcumque Marchianenſibus deſumpſerint Molanus & Miræus, quorum textus, uti & paucorum Martyrologiorum mox referam. Ad chronici textum de luſtris aliquot quibus S. Jonatus *S. Amando ſupervixerit, diſertè additur*; Ejus feſtivitas agitur Kalendis Auguſti. *Ad ejus ſepulcrum verò in eccleſia Marchianenſi, hos verſus legi loco ſupra citato teſtatur Cointius:*

Divi Jonati corpus hîc ſanctiſſimum
Reconditur, qui primus hanc rexit domum.

Verſus reliqui huc non ſpectant: id unum ſubjicit Cointius; Poſt S. Jonati mortem, monachos, quos rexerat, Marchianis abſceſſiſſe, totumque monaſterium ceſſiſſe monialibus, quibus Cloſſendis à triennio præerat abbatiſſa. *Quæ ipſiſſima eſt Molani aliorumque receptiſſima opinio, ſic, ni fallor, intelligenda, ut monachi virginibus regendis ſubſtiterint, quo ſalvetur diploma Caroli Imp à Mabillonio adductum, ubi ſeculo* IX *de fratribus æquè ac ſororibus mentionem fieri oſtendit. Verum de hac re jam toties diſputatum eſt, ut telam illam non lubeat denuo exordiri. Sancti cultum proſequamur.* D

etiam ex Marllis eruitur.

10 *De eo ſatis mirum eſt, in antiquioribus ſacris Faſtis nullam uſquam fieri memoriam, ne quidem in recentioribus Tabulis eccleſiaſticis præterquam Belgicis, ſi Ghinium excipias, qui* S. Jonatum *canonicis ſuis ſatis liberaliter accenſuit. De ætate Uſuardi Aquicinctini alibi diſputavimus, ubi ipſum ad ſeculum circiter* XIII *referendum cenſuimus: atque hic primus eſt ac vetuſtiſſimus, qui de* S. Jonato *meminerit, his planè verbis:* Marcianas, depoſitio S. Jonati abbatis. *Paulo clarius Molanus, ex quo & Camſius:* Eodem die, natalis S. Jonathi confeſſoris, diſcipuli S. Amandi, *qua in poſterioribus editionibus paulo brevius repetit. De eo etiam meminit Wion cum ceteris monaſticis, quos inter nitidè ipſum annuntiat Menardus, hoc modo:* Marcianis, S. Jonati abbatis, diſcipuli S. Amandi, & patris ſpiritualis S. Rictrudis, *quibus verbis omnia ferme complexus eſt, quæ de* S. Jonato *memoriæ prodita ſunt, cum de cetero geſta ejus aut nemo ex profeſſo proſecutus ſit, aut per vaſtationes interierint: nam quæ ſub Hucbaldi nomine circumferuntur, non vitæ hiſtoria ſunt, ſed mera oratio in Sancti honorem concinnata, præter aliam verboſiſſimam ſub Gualberti nomine, ex qua id demum eruitur, Sancti corpus Saliacum tranſlatum fuiſſe, indeque Marchianas relatum, quodque in aliqua ſupplicatione exſtinctæ faces, igne cælitus emiſſo, reaccenſæ fuerint; ut videbis § ſequenti.* E

Elogiis Sauſſayi & Ghinii

11 *Elogio proprio Jonatum more ſuo ornat Sauſſayus:* Marcianis prope Duacum in Flandria, diœceſis Atrebatenſis, depoſitio S. Jonati abbatis & confeſſoris, qui diſcipulus S. Amandi, omni virtutum decore adornatus enituit, exemplisque & orationibus multos ad Chriſtum adduxit: beatæ ſiquidem Rictrudis religioſus informator, fratrumque & ſanctimonialium loci ejuſdem conſtitutus (ob fidei, doctrinæ, & morum præſtantiam) director; utriuſque vitæ præcepta, actis & moribus ſic præbuit, ut immaculato calle, tramitem ad cælum iiſdem præmonſtraverit; demumque ſanctæ converſationis ditatus meritis, exuta carne, ſpiritum ſupernis civibus in gloria ſociandum, feliciter ad Dominum tranſmiſerit. *Habeat hîc locum citatus ſupra Ghinius tametſi in anno obitus aberret; ſic ferme Molanum contrahit:* Marcianis, depoſitio ſancti Jonati abbatis, ſancti Amandi diſcipuli, qui omni virtutum decore adornatus, exemplis & orationibus multos ad Chriſtum adduxit. Ibidem requievit in Atrebatenſi diœceſi circa annum Domini DCLXX. *Secutus hîc haud dubiè Ghinius eorum opinionem, qui S. Amandum obiiſſe cenſent* DCLXI. F

præfertur Molani ſententia

12 *Verum rem omnem & ſolidius & elegantius complexus eſt Molanus ipſe in Indiculo Sanctorum Belgii, ut aliunde elogia accerſenda non ſint. Ita habet:* Sanctus Jonatus confeſſor, diſcipulus S. Amandi, primus fuit abbas Marcianis ſive Marcenis, ac ibidem elevatus quieſcit. Fuit omni virtutum decore adornatus; exemplis & orationibus multos ad Chriſtum adduxit. Poſt ipſum fuit is locus annis fere trecentis triginta tribus virginum monaſterium, quibus prima præfuit ſanctiſſima Rictrudis. Locus eſt pietate & amœnitate celebris, haud procul à Duaco in Flandria, diœceſis Atrebatenſis. Natalis incidit in Kalendas Auguſti, elevatio in ſextum Iduum Aprilis, *ut eo die inter Prætermiſſos notatum invenies.*

A *nies. Eadem ferme Molani verba, sed mutata tantillum phrasi, in Natalibus Sanctorum Belgii etiam explicantur; in quibus omnibus aperte elucet Molani sententia de monachorum, post obitum* S. Jonati *recessu, & post trecentos triginta tres annos, sub Balduino Barbato, pulsis sanctimonialibus, ad ipsum cœnobium reditu. Neque abs re erit hîc adjungere quæ tradit Miræus in Fastis Belgicis, ut aliorum defectum tantisper suppleant. En ejus verba:*

atque item Miræus. 13 Amandus Trajectensis & Aubertus Cameracensis episcopi monasterium Marchianense, à S. Rictrude Adalbaldi ducis Duacensis vidua constructum, in honorem sanctorum Petri & Pauli VI Kalendas Novembris dedicarunt. In eo cœnobio primùm monachis ad serviendum Deo constitutis, pastor vigilantissimus datus est Jonatus, beati Amandi discipulus. Verum postea rationi consentaneum visum est (quoniam sua bona beata Rictrudis huic loco consecrarat, ibique Deo deservire statuerat) ut ibidem & sanctimoniales collocarentur. Quæ quidem per annos trecentos triginta tres vel circiter ecclesiam Marchianensem

B rexerunt. Post Normannicam vastationem, Leduinus abbas Vedastinus, petente Balduino Flandriæ comite, monachos Benedictinos eo in loco collocavit, ut fusius in Chronico manuscripto Marchianensi narratur, quod & exstat in Rubravalle. *Atque hæc sunt vulgata typis elogia quæ de* S. Jonato *describenda censuimus. Pergit Miræus versus referre, qui in ambitu chori Marchianensis leguntur, quibusque enumerantur varia Sanctorum corpora ibidem deposita, inter quos & illi duo, quos supra ex Cointio dedimus. Qui ceteros nosse cupit, fontem ipsum adeat.*

Satis parcè 14 *Nullam usquam exstare* S. Jonati *Vitam aut Legendam, inde omnino colligitur, quod in Actis Sanctorum Benedictinis tam jejunè de eo agatur, ut ex Actis ipsius sanctæ Rictrudis tomo 2 à pag. 937 paucula assignentur, jam relatis adeo conformia, ut describi non mereantur. In observationibus prævius inter ceteros Sanctos* Jonatum *laudat editor, quod in cœnobio Marchianensi floruerit. Pag 944 refertur quod jam diximus, nempe S. Amandum* perficiendo ordinandoque *monasterio* discipulum suum præfecisse S. Jonatum venerabilem virum, cujus adhuc in eodem monasterio sacrum corpus habetur reconditum: in quo &

C monachorum ordinem beatus Amandus haberi voluit, sed jam dictus abbas sanctimoniales (prout sibi visum fuerat) aggregavit. *Quæ quo modo & quamdiu istic perstiterint, ex supra explicatis non obscurè datur intelligi. Deploranda ea tempora successere, quibus & disciplina inter moniales omnino intercidit, & quidquid eo loci supererat, barbaris præda fuit: ut & ipsum cœnobium, & quæ de gestis Sanctorum Marchianensium scripta erant, unà perierint: id hic adducamus quod de* S. Jonato *præterea obiter in chronico memoratur apud Mabillonium pag. 951.*

de eo egit Mabillonius. 15 Dirutis quoque monasteriis, quæ super fluvium Scarp sita erant, etiam Marchianense cœnobium, ... accolis terræ fugatis & interfectis, deletum est. Corpora vero Sanctorum, quæ in destruendis ecclesiis recondita fuerant, ad loca tutiora per divinam providentiam salva transportata sunt. In qua destructione deperiit omnis ornatus Marchianensis ecclesiæ, in chartis videlicet & privilegiis & libris & gestis Sanctorum, & ceteris rebus ad decorem & usum loci pertinentibus. .... Verum in disquisitione elevationis S. Jonati abbatis, qui fuit discipulus egregii confessoris Amandi, scriptum invenimus, quod tempore abbatissæ Judith, quæ Marchianensi monasterio præfuit tempore Lotharii regis Francorum, adhuc quiescebant in tumulis lapideis, altaribus antè positis, corpora Sanctorum, videlicet beatæ Rictrudis nobilis matronæ, & bonorum confessorum Mauronti atque supradicti Jonati. *Nihil præterea suggerunt monumenta Marchianensia, quod ad Sancti gloriam hîc illustrandam spectet, præter paucula elogia, jam memoratis conformia, quæ ex Hucbaldi exhortatiuncula, seu Apologia temeritatis, in lectiones quodammodo distributa, decerpi poterunt. Porro historia elevationis sacri corporis & accensorum cereorum erit materia, ut supra dicebam, sequentis paragraphi.*

AUCTORE J. B. S.

Ex Hucbaldo 16 *Sic igitur Hucbaldus lectione* III, *addu-*

E *cto Scripturæ loco,* Si vis perfectus esse, *&c. de Sancto nostro loquitur:* Cujus præcepti sanctus Jonatus non impiger effectus obtemperator, beatum Amandum præsulem sacrum & populis destinatum à Deo veridicum doctorem humiliter adiit; ut cujus informari cupiebat mirabili doctrina, opera sancta, quæ magnificus ille operabatur, plenâ imitaretur obedientiâ. Quem idem Præsul devotè assumens, omnes eum Christiani dogmatis observantias docuit, & Dominicæ servitutis mandata ei prudenter injunxit. Qui tanti Magistri præceptis obsecundans, seipsum fidelem exhibuit famulum, probaque conversatione multos excitavit ad divinum servitium. *Tum pergit lect.* IV. Igitur hi viri sancti Amandus atque Jonatus, in domo Dei velut clara lucentes luminaria, densissimas infidelitatis & peccati dispellentes tenebras, cœlestis lumine claritatis universos aspergebant; atque exemplis atque orationibus multos ad regnum in cœlis repromissum feliciter introducebant. *Eamdem planè venam sapiunt, suntque ejusdem omnino sententiæ congesta ibidem reliqua elogia S. Amando æquè ac* S. Jonato *communia, donec lectionibus* VIII *&* IX *nonnulla prædicat Hucbaldus quæ huic paulo magis propriè adaptantur, in hunc modum:*

habentur præcipua 17 In Martianas quippe monasterio sanctum Virum & per cuncta laudabilem Jonatum ad perficienda quæ minus erant, & ad sanctitatis regulam in omnibus conservandam præposuit, præcipiens ei, ut semper ad augmentandum quæque erant sancta, indies amplificaret. Qui Sanctus videlicet ad hoc ordinatus abbas Jonatus obediens, jussa implevit, & ob id in recompensationem,

F æternæ gloriæ coronam accepit. Sanè ad serviendum Domino S. Amandus monachos in Marcianis aggregare dispositerat; sed Jonatus, concessa sibi potestate ab ipso, virginalem mentis & corporis diligens pudicitiam, sanctimoniales ibi esse instituit. Fecit hoc fortasse inspiratione superna edoctus, ut postmodum beatæ Rictrudi ejusque filiabus, sanctis utique virginibus aptus esset locus, & condignè à conventu seculari remotus. Fervor itaque Dominicæ dilectionis in sancto Jonato laudabilis & multiplex, non modicam sanctarum virtutum segetem cumulaverat, atque bonitatis ipsius famam longè latéque diffuderat. Erat enim castus corde, humilis mente, vultu serenus, omnibus affabilis, universis amabilis.

quæ de Sancto dici possunt. 18 Quoddam denique speculum & exemplar sancta Rictrudis & omnes cum ipsa habitantes habebant in ipso, quas idem Sanctus verbis demulcebat, exhortationibus animabat, atque operibus sanctissimis ad summa sanctitatis culmina provocabat. Quid plura? Ita in eo gratia singularis eminebat, ut quemadmodum gemma exquisita in auri fabrica laudabiliter & de-

AUCTORE J. B. S.

centi ornatu compoſita, decoris ſui gratiam oſtentans, videntes ad ſe amandum illicit; ita iſte Beatus, omni decore virtutum adornatus, Deo & bonis hominibus apparebat gratioſus. Talis igitur & tantus cum eſſet beatus & ſanctiſſimus hic pater noſter Jonatus, vocationis ſuæ inſtante termino, abſtractus à mundo, per divinam gratiam collocatus in cælo, unà cum Sanctis omnibus nomen Domini benedicendo, beatæ felicitatis gaudio confovetur ſine fine lætando. Sepultus autem eſt Marcianis in eminentiori loco, & veneratur ibi ab omni populo, ad laudem Chriſti, perque ipſius merita & orationes præſtantur egentibus condigna remedia, ut appareat omnibus, quoniam in Sanctis ſuis eſt omnipotens & mirabilis Deus.

§ III. Sacri corporis elevatio, tranſlatio & relatio.

B *Pergit idem narratque*

Poſt exhortatiunculam, de qua modo egimus, ſubjungit idem Hucbaldus hunc titulum: Qualiter elevatum eſt corpus ſancti Jonati confeſſoris Chriſti, *totamque rei geſtæ hiſtoriam proſequitur per alias novem, ſed breviores lectiones, quas hic ordine ſuo fideliter deſcribimus, obſervatis tribus voculis barbaris, quas ad marginem explicare non negleximus. En lectionem* 1. Martianis eſt monaſterii locus, à beato Amando in honorem S. Petri Apoſtolorum principis conſecratus. Eccleſia quidem honeſto ſchemate & decore ſatis congruo perornata; ſed inde multo decentior & amabilior viris ſpiritualibus refulget, quod Sanctorum inibi quieſcentium pignora conſervat, quorum ſuffragiis plebs devota nititur; gratia ſuperni roris abundans & fœcunda ſubminiſtratur. Ibi monachorum ordo ad honorem Sanctorum pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus divinæ majeſtati conjubilat, locumque ſanctum miniſtratio angelorum frequens viſitat, & oratio devotè petentium, ad aures divini auditus evolando feſtinat.

quomodo corpus diu occultatum,

C 20 II. In hac itaque eccleſia corpus beati Jonati in eminentiori & quaſi ſacratiori loco debito fidelium more ſepultum eſt, ita tamen imis terræ viſceribus commendatum, ut ſupra trabibus duplo & in tranſverſum poſitis, magnoque apparatu lapidum & cæmenti mole compoſita, omnibus non piè quærentibus inveniendi illud facultas omnino negaretur. Loca Sanctorum & ſepulcra ibi abſque tituli ſigno ſuperpoſito ſolummodo altaribus ante poſitis venerabantur, ſicut etiam fit adhuc in Italia & in ipſa Roma, ſancti Petri ac Sanctorum innumerabilium oſſibus & pulvere glorioſa. Cum autem ſecreto divini conſilii inſtinctu aliquoties Sanctorum reliquiæ ad conſpectus humanos ſubriguntur, ferventior utique & erga cultum ipſorum avidior animus incitatur; ſicut factum eſt in elevatione ſupradicti patris Jonati, quando ſe, frequenter repetita admonitione, elevari juſſit, & incolarum ſui loci ſimulque totius plebis mentes & animos lætificavit. Cujus elevationis modus, ut cunctis legere volentibus innoteſcat, humili charactere & ruſtica locutione ita manifeſtus fiat:

Sancto ipſo revelante,

21 III. Quoniam diu, ſicut ſupra dictum eſt, ſanctus Jonatus ſanctaque Rictrudis, & beatus Maurontus in imis terræ viſceribus mandati, ſine ullo titulo ſepulcris ſuperpoſito, jacuerant, tamen aliquando Dei permiſſu & voluntate in vigilia quæ Dominica habebatur, beatus Jonatus D procerus corpore, decorus aſpectu, capite cigneo, veſtimentorumque indumento reverendus, cuidam congregationis ſuæ presbytero, nomine Malgero, blandus & lætabundus apparens ait: Vade, inquiens, de parte mea; & abbatiſſæ Judith præcipe (tunc enim locus per ſanctimoniales regebatur) ut oſſium meorum reliquias elevari & ad conſpectus omnium ſummoveri faciat.

atque urgente,

22 IV. Cum vero presbyter, ad hoc manifeſtandum ſe minus idoneum eſſe, & neminem crediturum diceret, blandus iterum, poſt admonitionem repetitam, ſubintulit, dicens: Vide ne juſſui meo inobediens factus, dignus videaris inauditis verberibus. Hoc factum eſt terna apparitionis admonitione; ſed negligentiâ ipſius presbyteri atque inobedientiâ ad effectum minimè pervenit elevatio juſſa. Idem tamen Malgerus, præcepto Sancti multum ſtupens, atque ob illuſionem factam ad ſe, timens videri mendax & falſiloquus, crebra ducens jejunia, orationibus & eleemoſynis expetens & aperiens hujus oromatis * mandata, cum ecce in alia Dominicæ obſervationis vigilia ſanctus Jonatus eodem ſchemate quo ſupra, baculum manibus tenens, eumdem presbyterum ſuper ſcapulas percuſſit & dixit: Quia voci meæ inobediens factus, nequaquam reliquias meas elevari juſſiſti, ex hoc jam panis edulium non percipies, uſque ad tempus tibi debitum. E * viſionis *vel* ſomni

à Juditha abbatiſſa,

23 V. Evigilans autem Malgerus, ſtatim cœpit oſſibus tremere & toto corpore, ſimul & panis edulium faſtidiens, licet invitus, quod diu celaverat, confeſſus abbatiſſæ Judith, quæ rectrix erat cœnobii, denuntiavit, ac multo ſuaſu cum lacrymis efflagitabat elevationem tanti Patris celerrimè perduci ad effectum. Ipſe vero presbyter panis edulium toto ferè anno faſtidiens, parvis & permodicis aliorum ciborum contentus refectionibus, non modicè anxius diem elevationis advenire gaudebat. Sed impedientibus mundani negotii inevitabilibus cauſis, ſubrepente quoque negligentia, opus hoc aliquantulum eſt prolongatum.

collectis miniſtris,

24 VI. Tranſacto autem unius anni non pleno curriculo, abbatiſſa Judith à ſede Cameracenſi miniſtros & fideles ſuo pontifici accerſens viros, ad corpus ſancti Jonati ſummovendum debitam curam impendit, trabiumque connexionem, F quam ſuperius ſuper ejus ſepulturam diximus coaptatam, & lapidum atque cæmenti non modicam efferens molem, juxta quod ſummopere deſiderabat, tandem inæſtimabilem voti ſui theſaurum, id eſt corpus illud honeſtum poſitum in tumulo reperit, cujus oſſa & cineres clericorum manibus in ſericis indumentis excipi fecit.

cum aliis SS. elevatum fuerit;

25 VII. Quas poſtmodum reliquias in titulo ſuper ſepulcrum ejus poſito, id eſt in illa apparione, quam repam * vulgari uſu appellant, recollocavit. Ubi etiam ſanctorum, matris videlicet & filii, id eſt Rictrudis beatæ & Mauronti prolis venuſtæ, patrocinia pretioſa pariter ſunt appoſita, & venerantur ibi à ſuperveniente populo devotione pleniſſima. Poſt hæc autem ſanctus Jonatus abbatiſſæ Judith dignatus apparere, juſſioni ſuæ dixit ſatisfactum eſſe, inſuper totius congregationis, cui præerat, cauſas promiſit ſe diſpoſiturum fore.

* *vult dicere* feretrum *pro* operculo

quam feſtivitatem ibi celebrat.

26 VIII. Jam nunc ergo Domini magnalia erga Sanctos ſuos hodierna die cum ſpirituali celebrantes jucunditate, fratres dilectiſſimi, oportet nos votis congruentibus venerantes ſuppliciter adorare,

A orare, & nomen ipsius quod in universa terra est admirabile, fideliter prædicare, cujus magnitudinis pietas immensa & inæstimabilis evidenti ratione probatur in electis suis, quibus in æternum ministrat præmia suæ promissionis. Vos igitur sancti Dei, in confessione laudis Dominicæ positi super cælestia, pariterque patrociniis beatæ societatis copula junctis in terra, sancte videlicet Jonate; nec non & Mauronte confessores beatissimi, atque beata & venerabilis matrona Rictrudis, qui pignoribus nostris * hunc locum honorastis, laudis nostræ devotionem acceptare dignemini, omnique populo poscenti ad vota sanctæ petitionis succurrite, ut misericordissima omnipotentis Christi clementia peccata nostra piè indulgeat, oblivioni in perpetuum tradat, vestræque orationis intercessione, perennis vitæ januam nobis aperire, atque in eam nos introducere dignetur. Qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat unus Deus per omnia secula, seculorum. Amen.

* *An non* vestris ?

B *Sequuntur alia de translatione,*

27 *Atque hæc de mirabili sacri corporis elevatione, in fide scriptoris satis dicta sint; reliquum est ut de translatione ac relatione pauca decerpamus ex grandi Ms. pagg.* 24 *in fo.*, *quod annexum dicitur operi Gualberti monachi, de Vita & miraculis S. Rictrudis pridem edito* XII *Maii, tom.* III, *pag.* 118. *Tædiosa oratio est, cujus totam substantiam nitidius traditam invenies ad dictam diem* XII *Maii à pag.* 104, *ubi titulus cap.* 3 *rem ipsam indicat*; Varii malevoli divinitus puniti; candelæ ultro accensæ: *istic vero paucis narrantur, quæ scriptionis hujus auctor verbosissimis tot figuris & parergis ornavit ampliavitque, ut sæpe quo tendat aut quid velit, nequeat intelligi. Ex titulum:* Prologus super miraculum quo Dominus illustravit confessorem suum Jonatum abbatem sanctissimum. *Voces sunt bombisonantes; ampullæ & sesquipedalia verba, ad quæ subsequitur*; Tractatus ipsius miraculi de candelis exstinctis, sed cælesti lumine reaccensis; *quæ omnia satis nitido compendio referuntur loco jam citato pag.* 106, *col.* 2. *Verbo dictum sit, post necem optimi Caroli Flandriæ comitis, ingruentia undique bella, bonorumque adeo Marchianensium direptiones, suaserunt abbati, sacras suas reliquias, atque eas inter* S. Jonati, *Saliacum transferret, ad loci custodiam, tamquam munimentum cæleste, quo multa incolis feliciter cessisse dicuntur.*

C 28 *Dum eo loci deposita essent sacra pignora ac sæpius processionaliter circumferrentur, accidit ut faces seu candelæ exstinctæ fuerint, patentique, ut aiunt, miraculo, igne cælesti reaccensæ; quæ res totius longæ compositionis medulla est, sed cui multa alia inopportunè admiscentur. Hæc inter, quod ad Sanctum propius pertinet, notat orator Gualbertus suorum negligentiam in colendo* S. Jonato, *his planè verbis:* Verumtamen non sine nutu divino persæpe meditatus sum in corde meo, quod confessor Domini, sanctus videlicet Jonatus, de quo in nostro climate nunc habetur grandis sermo, justè habet causari de nostro huc usque, & maximè ab antiquis tam tepido, atque, ut dicitur in Apocalypsi, nec frigido nec calido servitio, præsertim in ejus festivo sacræ depositionis anniversario, carente proprietate lectionum, & miraculorum ejus frequenti eventu, nec non perstrepente tripudio. Unde timendum est valde, ne quando favorem suum evomat ab hujus loci, quem sua sacra præsentia tam diu incoluit, munimine. *Quo autem deinde cultu Sanctum suum patronum venerati sint, aut modo venerentur Marchianenses, frustra qui me inde doceret, quæsivi hactenus.*

AUCTORE J. B. S. *item mira relatione,*

E

29 *Sequuntur porro ibi confusa nonnulla venerationis argumenta, usque adeo ut sacra Sanctorum corpora Marchianenses ad propriam sedem reportari curaverint. Audi denuo Gualbertum:* Cognoverunt tandem & reipsa expetti sunt iidem fratres Marcenienses, præsentiam Sanctorum locis humano solatio destitutis, salubriter præesse, non minimùm prodesse, terrorem hostibus incutere, bonorum profectui aliquid indies augere. Namque imminente messionis tempore, dignus Deo minister & dignè successor, tam re quam nomine Amandus, monasterii pater, præmeditans minorem diligentiam, necessaria occupatione segetum præpediente, circa sanctum confessorem Domini Jonatum ruri affuturam, demandavit referri condignam sanctarum reliquiarum sarcinam ad emeritum & quasi nativum, secretè ac sine strepitu fere mundano, Marcenienses cohabitationis domicilium. Igitur juxta edictum præfati spiritualis patris, relatus est sanctus Jonatus ad habitationem debitam & congruam suæ pristinæ conversationis, atque cum debito honore, prosequente favore multæ & maximè Saliacensis, quos sua defensione diu muniverat, plebis susceptus revisit sua, obviâ lætâ nec non dealbatâ pompâ totius congregationis. *Atque hîc manum tabulæ subducimus, quando aliud nihil potuit impetrari.*

& de Sancti in suos favoribus.

F

DE S. PEREGRINO CONFESSORE

APUD ALPES, MUTINAM INTER ET LUCAM, IN ITALIA.

COMMENTARIUS CRITICUS. J. B. S.

Constans Sancti cultus, Acta fictitia.

1 Aug. *Ferrario ferme debentur*

Ocum nomino quem mihi præsignavit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ipsum paulo distinctius in Catalogo generali exprimens, hac positione: In monte Letho, S. Peregrini eremitæ. *Audi explicationem:* Mons Lethus, cujus meminit Livius, ubi de transitu Hannibalis loquitur, pars est montis Apennini inter Mantuam & Lucam, apud Caferonianæ regionis confinia, cujus caput est Castrum novum. *Addit autem vulgare nomen* Le Alpi de S. Pelegrino. *Pergit porro*; Exstat illi sacra ædes in montis prædicti jugo, ad quem finitimæ gentes hac die confluunt

AUCTORE J. B. S.

ad venerandum corpus illius : *ut falli eos oporteat, qui Lucæ depositum sacrum corpus comminiscuntur. De cetero* S. Peregrini *cultum hîc unà describi intelligis ; cujus alia extra Italiam monumenta quærenda omnino non sunt. Ex his vero avidè sua acceperunt famosi Scotici Martyrologi Dempsterus & Camerarius ; ille hoc die, hic contra ad* XXVI *hujus, reliquis quæ de* S. Peregrino *fabulosè circumferuntur, id etiam addens ; ut ubi Acta qualiacumque Romani regis Scotorum filium prædicant, sic ipse illum annuntiet :* S. Peregrinus, S. Romani Scotorum regis filii famulus. *Ubi & id observes velim,* Romanum *dici sanctum, qui in rerum natura numquam exstitit.*

quæ de Sancti cultu tradita sunt:

2 *Ast id præcipuum non est quod hîc nobis negotium facessat. Testem alium* S. Peregrini *cultûs habes Jacobillum de SS. Umbriæ, ubi occasione alterius synonymi, de quo* I *Maii loquitur, hunc nostrum etiam debitis laudibus prosequitur, quem post asperam pœnitentiam ad cælos evolasse memorat an.* CCCLXIV, *vel, ut alii,* DXLIII : *alia istic de Peregrino suo Nocerensi subdens, qua Majoribus nostris occasionem dederunt tom.* I *jam dicti mensis Maii pag.* 157, *de variorum sanctorum*
B *Peregrinorum nomenclatura ea differendi, quæ hîc omnino repetenda essent, nisi istic abunde explicata invenirentur. De nostro id tradit Franciottus ; bellis & pestilentia destructam & ferme desertam ejus ecclesiam à familia de Nobilibus Lucensi restitutam fuisse anno* 1462, *quemadmodum exprimitur in monumentis ab ipso relatis pag.* 122 *ac* 598. *Atque hæc de cultu, hactenus perseverante, satis certa sunt, quibus alia multa adjiciunt Mutinenses & Lucenses, ut videre est apud populares historicos Vedrianum & Franciottum ; de fundi proprietate, Mutinensine ditioni an Lucensi adscribendus sit, haud obscurè decertantes.*

ignota cetera omnia.

3 *Pias hujusmodi contentiones, siquidem satis inter hagiophilos dirimi possint, ipsis componendas relinquimus : id magis nos implicat, quod & Lucenses & Nocerenses & alii de suis sanctis Peregrinis, de quibus id unicè constabat, ignotos mundo vivere voluisse, atque in montibus desertisque locis solitariam vitam exigere, post obitum signis claros & miraculis ; quod de his, inquam, Legendas postliminio adornarint, ac si originem, natales, peregrinationes, ætatem ac gesta prorsus omnia, oculis ipsi suis fuissent intuiti. De qua*
C *simplicitate potius quam fraude, cum toties alibi conquesti merito fuerint Majores nostri, non est quod eamdem naniam hîc recinendam suscipiam Ut de hodierno* S. Peregrino *opinionem meam paucis & candidè exprimam ; Quod Scotum eum dixerint, pii etiam in hac parte fabulatores, aut regis Scotiæ filium, inania commenta sunt, in vulgi gratiam, Sanctorum, quos colunt, illustria gesta avidè expetentium, merè adinventa, aut ad aliarum id genus Legendarum exemplum compilata. Si in Belgio nostro vixisset, eadem omnia ei applicare haud quaquam vererer, quæ de S. Guthagono pridem notavi tomo* I *Julii pag.* 669.

Legenda autem

4 *Jam vero ne de* S. Peregrini *hujus Legenda temerè aliquid statuisse videar, non erit abs re Ferrarii ipsius, in Catalogo generali tacitè retractantis quæ in Catalogo Sanctorum Italiæ dederat, hîc verba adduxisse, sincerè fatentis* ; Vitam *quidem* ipsius Mutinæ excusam esse, *sed* quæ multa continet inverisimilia, nulla temporis facta mentione, tametsi anno DXLIII decessisse legatur apud Cæs. Franciottum libro de Sanctis Lucæ. *In eo forte solo laudandus Mutinensis editor, quod à signando tempore abstinuerit ; nam quæ Franciottus tradit, nec vera, nec verosimilia sunt, aliis* D IV, *aliis* V, *aliis* VI, *aliis* VII *seculum notantibus, verius dixeris, fingentibus ; cum, ut supra insinuavi, nec de* S. Peregrini *gente aut natalibus, nec de ejus ætate, nec de rebus gestis quidquam traditum sit, quod prudens & sobrius ausit admittere ; in quo testem adducam omni exceptione majorem, in vindicandis, quæ ad gentis suæ gloriam spectant, etiam fabulis celeberrimum, Dempsterum illum, toties à nobis alibi castigatum ; qui tamen hîc, rei evidentiâ pressus, sapuisse videtur, solito verecundius in sua Historia ecclesiastica gentis Scotorum scribens pag.* 530, *in hæc ipsissima verba :*

vel ab ipso Dempstero

5 S. Peregrinus, à vita cognomento desumpto, Scotiæ regum Romani & Plantulæ filius, incomparabilis sanctitatis vir, qui ex peregrinatione Hierosolymitana quadraginta duos annos totos eremum incoluit, partemque Apennini à suo nomine appellari fecit, ubi & templum ei sacrum ingenti concursu, in ditione Mutinensi frequentatur ; corpus vero Lucæ requiescit, ut Sylvanus Razzius in Vitis Sanctorum Etruscorum, & Cæsar Franciottus in opere de Sanctis Lucensibus E prodiderunt. Vitam ejus anonymus Italus, nec doctus dedit, eamque Regii & Bononiæ publicavit Peregrinus Capius : sed ea mihi est jure suspecta, quod anilibus fabulis sit referta, nec quidquam bonæ frugis contineat. *Hoc verè prædicat ; quod autem de ditione Mutinensi inserit, tum etiam ex Sylvano Razzio & Franciotto de corpore Lucæ quiescente, frustra in ipsis quæsieris : de Actis hîc sola quæstio est, quorum aberrationes aliquot ordine recenset. Vitam à Capio editam non vidimus, nec sane opus est, cum nostræ Mss. & quæ à Franciotto vulgata est, eumdem fœtidum fontem redoleant, eademque fuligine respersæ sint. En modo præcipua Dempsteri capita :*

multis argumentis

6 I. Romani & Plantulæ Scotiæ regum, nec Annales Scotici, nec peregrini ulli scriptores meminerunt. II. Ad regnum vocatus, diadema respuit, totumque patrimonium, id est census regni annuos, pauperibus erogavit. III. Dum visitaret loca sancta Hierosolymis, adiit adoravitque locum ubi Deipara Virgo baptismo lustrata. IV. Jubetur in Ægypto adorare Mahometum, qui ducentis à morte S. Peregrini annis vix natus erat. V. Postquam innocuam flammam decem horis illæsus sustinuisset, Ægypti Soldanum cum F toto regno sacro Baptismi fonte lustravit ; cum adhuc eo seculo Ægyptus sub Romano esset imperio, nec nomen Soldani multis postea seculis auditum. *Non omnia hîc enumerat Dempsterus incoherenter connexa, quocumque demum seculo facta intelligantur. Neque sequentia minus absona sunt. Lepida porro historia de Sancti in Italiam accessu, dum suborta tempestate, perculsi periculo nautæ, ubi vident frustra se navim mercibus exoneravisse, tandem in* S. Peregrinum *irruunt eumque in mare præcipitant : ipse vero* sclaviniam * pro navi habens, bordonum quasi pro ar- * puta cen-
bore, peram pro velo mittens, *tranquillissime* tonem.
Anconam appellit. Pergamus cum Dempstero.

plane convellitur.

7 VI. Dum Ancona (quò ex peregrinatione Hierosolymitana appulerat) Romam petit, in itinere S. Michaëlis in monte Gargano fanum supplex invisit, duplici sane errore : nam mons Garganus, neque in illo tractu, sed in Apulia prope Sipontum urbem situs, neque adhuc eo tempore instituta solennitas apparitionis S. Michaëlis in eo monte, qui dicitur apparuisse anno CCCLXXXVII, ut Sigebertus vult, vel CCCCXCII,

A ut ad diem VIII Maii in Martyrologio Romano Baronius docet ex historia Ms. illius rei, quæ in bibliotheca Vaticana habetur, idque factum vult anno DXXXVII. Vide locum. VII. Canonizatum anno salutis CCCCLXIV, cum multis postea seculis cæremoniæ referendi in Sanctos seu canonizationis sint introductæ, ut memini me in historia ecclesiastica observare. Utcumque illa Vita ab imperito sit scripta, constat tamen magnæ sanctitatis virum fuisse, & piæ vitæ anachoretis unicum exemplar; cujus sepulturæ adfuerunt, ut idem ille auctor ignobilis tradit, Geminianus Mutinensis episcopus, & Alexius Pisanus ep. cum omnibus aliis Etruriæ episcopis & clero. S. Severinus Ravennæ archiepiscopus cum Galliæ Cisalpinæ omnibus præsulibus numero quidem XXVII.

Quæ de ætate

8 *Non minus hîc fallitur fabulosus biographus, dum episcoporum nomina aliqua fingit & disparata secula connectit. Nullus Ravennæ Severinus, verum Severus qui obiit* 348; *nullus Pisis Alexius, cujus loco Alexander aliquis, auctoritate prætensæ canonizationis Peregrinianæ, intrusus est pro anno* 643. *Geminianus Mutinensis ad an.* 397 *refertur, ut hîc etiam crisim suam exercere potuerit Dempsterus. Quæ addit à Sancto scripta fuisse, nempe* orationes & orandi modum *lib.* I, *tum* Meditationes, quas dicunt ipsius manu corticibus arborum inscriptas etiamnum hodie asservari *lib.* I; *reliquam Actorum telam redolent, nescio ubi à Dempstero reperta. Nequid intactum relinquam, habe etiam ultimam clausulam, ab ipsomet supra refutatam:* Obiit anno CCCCLXIV, quò etiam in Sanctorum album relatus & templum ei dedicatum die I Augusti, quo Bononienses, Mutinenses, Lucenses, aliique Italiæ populi commemorationem ipsius solennem agunt, & veluti natalem celebrant. *Confer hæc cum Franciotto, apud quem & mortuus & canonizatus est Sanctus anno* DCXLIII: *rursus autem cum iis combines velim quæ Vedrianus ad sec.* IV *refert pag.* 33: *ubique tenebræ, ubique anachronismi, ubique ignorantia & confusio.*

aliisque narrantur

9 *Neque facile dixerim, qua fide ea nitantur quæ ad Papebrochium anno* 1675 *scripsit Nicolaus Bartolinus, aliud Legendæ ejusdem exemplar Ms. adducens, quod cum ceteris* non explicit; sed pergit enarrare, *verba ejus sunt*, quemadmodum ecclesiæ fabricandæ stipem offerentibus, episcopi indulgentias contulerint, *nempe quas dictis supra seculis*, simplicem librariorum barbariem, *ut idem loquitur, in Alpibus reperisse oportuerit: tum*, fama, *inquit*, diu frequentibus miraculis percrebrescente, inter ceteros quidam Puccius ex urbe Prato, à prædonibus ac patibulo liberatus sit, ipsius nomine implorato; alterque, Zacharias nomine, à consimili vitæ periculo: aliaque nonnulla miracula subdunt, inter quæ nepotem Frederici Ænobarbi à dæmonis vexatione per Sancti merita subductum, indeque Frederico ipsi & Alexandro PP. munificentiæ erga S. Peregrini ecclesiam ostendendæ occasionem ingestam arreptamque. Quæ plane in aliis deerunt Mss. *Ut verè in nostris desunt æquè ac apud Franciottum. Appendicem Sancto gloriosam lubens amplector, utrum vero ejus auctor tempora satis distinxerit, pluribus discutere, operæ pretium non existimo.*

æquè inepta sunt.

10 *Neque implexas res nostras magis elucidat quod laudatus Bartolinus subjungit:* Præterea Vitam aliam habeo metricè conscriptam ante centum triginta annos à Baptista Merulo Quitiensi, qui in epistola ad lectorem (an liber prælum exper-

tus sit usquam adhuc me latet) prædictum ecclesiæ S. Peregrini vetustum exemplar à se visum & versibus fideliter expressum profitetur; quam etiam Italico rhythmo, forte ab eodem vel anonymo auctore redditam servo, & ad vos per otium transmittam cum notis, ut de Mutinensi editione taceam, quæ soluto sermone circumfertur. *Rectissimè sane labori isti pepercisse experior: nam si ex rhythmo Italico, quod penes nos est, de metro Latino conjecturam facere liceat, eadem omnia sapiunt, ut magnopere interfuturum non putemus, sive ligata sive soluta oratione, gestorum series, mero dramati quam historiæ similior, hîc referatur, de qua judicium ferre poteris, ubi subjuncta hîc jam dicta toties Acta accuratius expenderis, tuque ipse observaveris, quæ hîc pluribus annotare, idem prorsus esset atque operam & oleum perdere. Id solum contulimus, ut nimiam barbariem hinc inde eliminaremus.*

AUCTORE J. B.

ACTA FABULOSA

Ex duobus Mss. consimilibus.

Miro modo

AD laudem igitur & gloriam Dei omnipotentis, qui tempore non concluditur; sed in omni tempore firmus perseverat, & verus, ad cujus nutum distinctis generibus linguarum per mundi climata divisa irradiavit divina claritas, & superstitiones idolorum enervans, mentibus fidelium verum lumen ingessit. Hoc lumen dicitur lumen luminum, cum omnia lumina ab eo incrementum suscipiant; scilicet mundum visibiliter illuminans, extrema mundi pulsans usque ad Scotiam pervenit, ad notitiam cujus, Scotia ab Aquilone sita est; in qua quidam, Romanus nomine, qui regni dictæ Scotiæ primatum obtinebat, qui tam morum, quam nobilitatis præclarus generatione, possessionum ac multarum divitiarum opulentia locuples, qui cum filium non haberet, cum conjuge suâ, nomine Plantula, quæ sibi divinâ providentiâ tam morum generositate, quam nobilitatis fuerat associata consortio, divinam incepere potentiam vocare, ac dicere: O quam inenarrabilis est misericordia Dei! O ineffabilis providentia altissimi; quis tibi digna laudibus præconia meretur impendere, quis dignus tua beneficia recipere?

precibus impetratur.

2 Cum hæc & similia pro herede impetrando duris singultibus divinam clementiam scisciterentur, Deus ex alto eorum vota respexit, & ecce in somnis viderunt quemdam infantulum ex ipsis progenitum, præliantem contra hostem antiquum, & ipsum vincentem. Cum autem ab eorum oculis abscessisset dicta visio, & ipsi totaliter vigilarent, vox ad eos delata est dicens; Filium habebitis, cui nomen Peregrinum imponetis. Quid plura? natâ prole, tanta lætitia & exultatio in ipso regno facta est, ut nulla mortalis lingua, ut ita dicam, proferre possit; sed cum sanctum baptisma susciperet, &, ut moris est, presbyter orationem Dominicam pronuntiaret, ecce infantulus subito respondere cœpit, ac Amen dicere, & ita Dominicam orationem, & symbolum est confessus, ac si fuisset viginti annotum; nec minus est, si ejus fuit præco, à quo missus fuit in mundum; quia scriptum est; Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem; sed cum sacerdos hoc audisset, vehementer expavit, & ait: Si

EX MSS. iſte infantulus vixerit, aliquid magni erit.

& quindennis peregrinari incipit.

3 Ab ineunte igitur ætate Deo dedicatus, à civibus Chriſtianis eruditus, & imbutus, in æde Dei aſſiduis jejuniis, & orationibus corpus attenuans, pſalmodinando pernoctabat; ſecularibus quoque divitiis abrenuntians, cœpit populum Dei verbo, & opere ad viam ſalutis invitare. Cum autem eſſet annorum quindecim, & orbatus utroque parente, ecce veniunt barones, & cives ad prætorium, ut dictum Peregrinum ad regiam dignitatem ſublimarent; ſed cum beatus Peregrinus hoc advertiſſet, cœpit commilitonibus ſuis dicere: Hanc coronam, quam mihi præfertis, quantum durabit? Cui reſpondentes dixerunt, aduſque mortem durabit. Quibus dixit beatus Peregrinus; Mortalem hanc coronam eſſe cerno; quam propterea in immortalem commutare volo. Sed cum à baronibus regni urgeretur ne moram protraheret in facto; inquit; Afferte mihi coronam, & Euangelium Chriſti, qui cum aperuiſſet librum, reperit locum ubi Dominus dicit; Si vis perfectus eſſe vade, & vende omnia quæ
B habes, & da pauperibus, & veni ſequere me. Hoc audiens beatus Peregrinus, coram omnibus coronam temporalem ſub pedibus ſibi poſuit; & quidquid habuit, totum pauperibus orphanis, & viduis erogare cœpit; quibus diſtractis, noctis ſilentio in habitu peregrini incognitus receſſit.

In via peſſimè exceptus,

4 Sed ſi commendabilis Tullii facundia & Virgiliana ſubtilitas me ſuffulcirent; difficile eſſet aſſumpto enumerare ſingula quanta paſſus ſuit Sanctus iſte peregrinando. Unde ipſe peregrinando verſus Dominicum ſepulchrum ad manus prædonum accidit caſu eveniſſe, quia impetum feciſſent ſuper eum, ipſum plagis, & verberibus attriverunt, qui quaſi mortuum reliquerunt: & cum deficerent brachia eorum in cædendo, ipſe athleta Chriſti ſemper exultans in Domino dicebat; Virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Et cum prædicti prædones eum tamquam ſtultum reputarent, & ipſum abire vellent, ecce ultio divina affuit, qui ſtatim à Deo percuſſi, manus, pedeſque, & crura, pariterque viſum perdiderunt. Qui clamare cœperunt ac dicere; Miſerere noſtri, domine ſerve Dei, & ora pro nobis, quia cruciamur. Tunc beatus Peregrinus, pius pater, cœpit eos ad pœnitentiam invitare.
C Tanta autem fuit efficacia verborum in prædicando, quod ipſi, dimiſſis omnibus, cœperunt veſtigiis beati Peregrini adhærere dicentes; Pater, quod jubes, implere parati ſumus. Quibus ipſe dixit: Ite, domunculas veſtras ordinate; quod cum feciſſent, confirmati in Domino, beati Patris veſtigia ſequuti ſunt ad Dominicum ſepulchrum, qui cum aliquantis diebus moram ſimul feciſſent, habitâ licentiâ ſancti Viri, cum gaudio ad propria devenerunt glorificantes Deum in cordibus ſuis cum ſanctis ejus.

Hieroſolymam tamen pergit;

5 Ipſe omnia viſitavit loca ſancta, in quibus Dominus noſter Jeſus Chriſtus fuit annuntiatus, natus, baptizatus, mortuus, & ſepultus; locum aſcenſionis, & cœnaculum in quo Spiritus ſanctus diſpertitis linguis igneis apparuit; & ut brevius loquar, loca ſancta ultramarina, tam oratorium beatæ Cathatinæ, quam alia ipſe devotè viſitavit; ſed cum perveniſſet ad locum deſerti, qui Quarantena vocatur, in quo Dominus noſter Jeſus Chriſtus quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunaverat, cœpit terram lacrymis rigare, pectus percutere, & peccata hominum, ac ſi ſuiſſent propria, deplorare. Tanta in ipſo fuit aſperitas veſtium, abſtinentia ciborum, ut non homo, ſed ſpiritus appareret. De lecto quid D
dicam? cum ſepulchrum magis quam lectum indicaret. Hic erat aſſiduus in orando, perſpicuus in vigilando, ſtrenuus in pugnando, ſciens vitam hominis militiam eſſe ſuper terram; ſciens enim quod non eſt ſolum hominibus colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem, ſed adverſus principes, & rectores tenebrarum harum; id eſt, dæmonum. Qui cum quodam die ſolus oraret, ecce diabolus in ſpeciem Crucifixi apparuit, & dicens, Peregrine, Peregrine, de omni peccato in quo homo Deum offenderit, poteſt venia obtineri, præter, ut quis vitam ſuam abbreviet ante tempus.

ubi à dæmone multa patitur.

6 Cui beatus Peregrinus ſic reſpondit: Scriptum eſt quoque; Uſque ad mortem certa pro juſtitiâ, & tibi dabo coronam vitæ. Et cum multis in aliis diſcurreret, videns diabolus quod eum decipere non poſſet, percuſſit Sanctum horribiliter in maxillam; ſed Sanctus volens divinum adimplere mandatum, præbuit ei & alteram percutiendam; ſed cum tantam humilitatem hoſtis ſuſtinere non poſſet, clarè cœpit dicere: Peregrine, tua humilitas me ſuper omnia vicit, &
E ſi hîc non prævaleo contra te, veniet tempus quo tibi inſultabo: & mutato habitu apparuit, quod erat. Et ecce ſubito tanta perturbatio aëris effecta eſt, ut terra tremeret, & totus locus comburi videretur; ſed factâ oratione, & ſigno Crucis edito, evanuit illa machinatio, & ruina, & ipſe dæmon confuſus evanuit. Sed non modicam pertraxit moram in loco, cum ipſe per annos quadraginta in dicto nemore permanſiſſet, & ſicut populus Iſraëliticus quadraginta duos annos, ut intraret in terram promiſſionis; [ſic ut] vitæ æternæ [gaudia] ingredi poſſet, dictum numerum obſervabat ignotus ab omni humana creatura.

A Soldano

7 Voto itaque beati Patris effectui mancipato, ut in divinis obſequiis laborem labori continuaret, ad infideles ire decrevit. Sed cum crebras in diſceſſu Deo orationes effudiſſet, quam vigilanter, & devotè manuum appoſitione pectus pulſavit, & repetitis vicibus humi proſtravit, Deo gratias agens, pro eo quod terram ſanctam & loca Deo dicata inſpexerit, quod in ſermone deferunt. Cum perveniſſet in curiam Soldani & regis Saracenorum, cœpit lucerna ſuper candelabrum eluceſcere, ac corda in tenebris manen-
F tia illuminare: cœpitque Sanctus iſte ardenter cum affectu magno pronuntiare verbum Dei, omneſque provocare ad pœnitentiam. Cum vero apertè probaſſet, nullum pro eo coli niſi ſolum Deum, qui natus fuit de Mariâ Virgine: hoc audientes infideles extraxerunt eum de pulpito, ubi prædicabat, & ſicut canes rabidi, ſtridentibus dentibus, ac dirè eum percutientibus, funem in collo ejus miſerunt; extrahentes autem eum, duxerunt ad moſchetam; id eſt ad ſynagogam eorum, ad templum Dei ipſorum, ut ibi incenſum offerret Mahometæ.

incarceratur,

8 Qui cum tenuerent, & percuſſiſſent ipſum uſque ad viſcera, eum diverſiſſimè incatenatum quinque catenis, reduxerunt in loco teterrimo, atque obſcuriſſimo. Qui cum ſine cibo & potu quinque diebus, & noctibus ſtetiſſet, Sanctus clarè cœpit dicere; Illumina, Domine, his qui in tenebris ſedent, & dirige me in via ſalutis. Sed ille, pro cujus amore certabat, tale reſponſum edidit. Scriptum eſt; Cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Et ecce ſubito tanta lux & claritas de cælo in dicto carcere refulſit, ut humana lingua dicere non ſufficeret; & quod mirabile; ipſa erat lux vera,

quæ

A quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Tunc Jeſus Chriſtus poſuit manus ſuper ſervum ſuum ; & ecce ſubito illa catenarum vincula in pulverem redacta ſunt , & in ſtipulam. Tunc ſine morâ liberatus eſt beatus Peregrinus ab omni tribulatione ; dolore , & pœnâ : & ecce tanta fragrantia odoris de ipſo carcere emicare , ac redolere cœpit , ac ſi fuiſſet hortus paradiſi. Tunc cuſtodes de tanto lumine , ac odore perterriti , cœperunt admirari , ac rem ipſam perquirere ; ſed cum veritatem rei inveniſſent , ſine morâ nuntiarunt Soldano regi ; ipſeque Soldanus hoc audiens , valde admirari cœpit, atque dicere : hunc Chriſticolam ducite ad me , ut probem fidem ejus ; & cum adduxiſſent coram Soldano B. Peregrinum , cœpit dictus Soldanus cauſam rei inquirere.

& flammis ſaſſus ,

9 Tunc Beatus Peregrinus cœpit dicere Soldano & aſtantibus ſermonem de Incarnatione , & de adventu filii Dei ; quo completo , fecit Soldanus advocari ſuos ſacerdotes , qui cum veniſſent; dixit Soldanus ; Volo fidem noſtram approbetis

B cum iſto Chriſticolâ per ignem. Tunc Soldanus fecit accendi copioſum ignem , & protinus B. Peregrinus clamare cœpit , ac dicere ; Aſtantes audite ſermonem meum : Ego pro Deo meo intrabo ignem ; ſed ſi combuſtus fuero, meis peccatis imputetis : quod ſi caſu exiero , volo ut verum Baptiſma recipere ſpondeatis pro ſalute animarum veſtrarum : qui omnes ſpoponderunt. Tunc B. Peregrinus cum lacrymis genua fixit ad terram, cum magna fiducia cœpit clementiam divinam invocare , & dicere : Ne reſpexeris Domine delicta mea ; ſed ad tuam magnam miſericordiam , & ad fidem Eccleſiæ tuæ ſanctæ , ad quam opto, ut convertantur hi infideles. Qua finita oratione, & ſigno Crucis ſe muniens audacter in dictum ignem intravit ; denique ſecum tulit ſcalavinam , capellum , baculum , ſcortellam , & peram. Mira res ! cumque ſtetiſſet fere per horas tres ambulando per ignem , & cantando cum propheta dicente ; Tranſivimus per ignem & aquam , & eduxiſti nos in refrigerium ; tanta fuit miſericordia Dei , ut ignis ille non combureret eum ; ſed etiam nec aliquid ex ejus veſtimentis fuit combuſtum.

C *ab his intactus egreditur.*

10 Hoc videntes ſacerdotes Saracenorum cœperunt dicere , & exclamare : Domine rex , vobis innoteſcat , quod cum lanæ veſtimentorum hujus Chriſticolæ ſint ex Salamandra , numquam poſſunt comburi. Tunc B. Peregrinus exuit omnia veſtimenta ſua , quibus erat indutus , & ſic intravit in ignem , nec erubuit pro ejus amore nudus apparere, qui non erubuit pro nobis in Crucem nudus ſubire. Quid loquor ? Vir ſanctus quaſi per decem horas ſine ulla læſione permanſit in dicto igne ; quod cernentes omnes ſacerdotes Saracenorum, fugerunt,timentes ignem. Tunc Soldanus ad tantam ſtupendam rem ultra modum admirans , cœpit dicere : Verè magni Dei Chriſtianorum facta ſunt iſtius. Tunc Soldanus juſſit eum exire de igne , & honores , ac pecunias ei exhiberi. Cum autem Vir ſanctus omnia talia tamquam fœcem vilipenderet , aſtantibus Soldanus dixit : Verè , ut cerno , homo iſte non ex hoc mundo eſſe videtur. Tunc ait ad ſanctum Peregrinum : Roga Deum tuum pro me. Sed & omnes Saraceni , qui ad ſpectaculum tanti miraculi convenerunt , talia audientes , & videntes cum maxima admiratione receſſerunt. Et cum ad alios infideles declinare proponeret ; ecce vox de cœlo ad eum delata eſt dicens : Ad Italiam di-

verte ; quia ibi erit victoria , & requies tua. EX MSS.

11 Hoc cum Athleta Chriſti audiſſet , armatus in Domino , cum magna fiducia abiit , & naves itineri ſubjectas , pergentes verſus Italiam in littore invenit , quarum in unam introivit , & proſpero flatu, navigio per menſem venerunt. Hoc verò invidens hoſtis inimicus & antiquus , ecce tantam tempeſtatem , & coruſcationem cum validiſſimo vento immiſit circa navem , ut arbor, & vela dirumpi viderentur ; qui cum nautæ , & omnes qui aderant de eorum vita deſperare cœperunt , mercimonias projecere in mare , ut navis allevaretur ; ſed cum prædicta tribulatio ſuperaugmentaret , maligni ſpiritus clamare cœperunt ; Projicite in mare illum Peregrinum , & ceſſabit tempeſtas : quia propter eum omnia evenerunt vobis. Hæc audientes nautæ , & qui in mari aderant , ſine mora projecerunt in mare B. Peregrinum. Tunc B. Peregrinus cum magna fiducia commendans ſe Deo , miſit ſclaviniam , qua erat ipſe indutus , ſuper aquas maris , & ſuper eam aſcendit quaſi pro navi , bordonum vero quaſi pro arbore , peram pro velo miſit. Mirabilis certè fuit benignitas Dei erga eum , quod E
ſine omni humano auxilio ita cœpit ſuper aquas maris ambulare , ac ſi eſſet in terra firmiſſima.

Veſte pro na-vi uſus ,

12 Quid ultra loquar ? cum in ſeptem diebus tanti ſpatium itineris pertranſierit , quanta quis nauta feciſſet in quadraginta ; nec mirum , quia ab eo ferebatur , à quo & mare & venti creati ſunt ; ab eo utique ferebatur , qui populum Iſraëliticum tranſduxit per mare rubrum ſiccis pedibus. Sed cum ad portum Anconitanum , Deo faciente , applicuiſſet, ad tam ſtupendum miraculum quaſi tota civitas accurrit , qui omnes honoriſicè receperunt eum magno gaudio ; ipſe vero inter pauperes Chriſti hoſpitatus fuit : qui cum noctis ſilentio ſurrexiſſet , oratione effuſa , omnes quotquot erant ibi infirmi ſanati ſunt ; & ne inanis gloria ipſum percuteret, de loco receſſit. Tandem B. Peregrinus ad viſitandum limina Petri & Pauli Apoſtolorum ire decrevit , ac inſuper corpus beati Nicolai confeſſoris , & venerabile templum ſancti Michaëlis , quod in monte Gargano ſitum eſt : & cum Sanctus coram altari archangeli Michaëlis imploraret , ecce angelus dicto ſancto Peregrino locutus eſt dicens : Vade ad ſilvam tenebroſam, & ibi facies iter ſecurum , quia tranſeuntes per eam interficiuntur à dæmonibus, qui cum de dicto loco eos effugaveris , ad coronam vitæ æternæ pervenies. F

Anconam appellit.

13 Cui cum ſanctus Peregrinus reſponderet: Præſto ſum ; ſed dictum locum ignoro , & viam neſcio ; ait angelus ei ; Sequere ſtellam. Et ecce ſubito ſtella mirabilis apparuit in medio aëris, nimio fulgore coruſcans , uſque propinquaret prædictam ſilvam , & cum appropinquaſſet , ſtella diſparuit. Tunc facta eſt vox de cœlo dicens ; Ecce locus certaminis. Audiens hæc ſanctus Peregrinus cœpit audacter ſilvam intrare ; qui cum introiſſet , invenit duo cadavera hominum adhuc calida , ac ſi eâdem horâ fuiſſent mortua ; quæ quidem corpora à dæmonibus fuerunt jugulata. Quod videns ſanctus Peregrinus, cœpit flere amariſſimè , & dicere ; Ne tradas ſpiritibus immundis animas confitentium tibi : & projiciens ſe ſuper corpora mortuorum , Deum oravit , & , completa oratione , adjuravit eos , quod ſtatim ſurgerent ; & ſtatim ad pedes Sancti projecerunt ſe , ipſi gratias agentes , & dicentes : Pater , agimus tibi gratias multiplices : quia de via tenebrarum , & perditionis nos revocaſti , & ad viam ſalu-

Inde ſilvas ingreſſus

EX MSS. salutis nos conduxisti. Cum enim essemus ad divinum judicium, & multa nobis implicarentur crimina, statim tua benigna deprecatio ad Deum fuit pro nobis intercedens; qui statim nos de manibus inimicorum liberavit. Tunc beatus Peregrinus cœpit eos ad pœnitentiam invitare; & dicti ad propria reversi sunt glorificantes Deum in cordibus suis.

cum dæmonibus conflictatur;

14 Tunc B. Peregrinus cœpit dictam sylvam tenebrosam intrare: qui cum intrasset, cœpit audire voces horribiles, ululatus teterrimos dæmonum, & insimul voces clamantium, ac si fuissent in inferno. Insuper quid asseram? Subito fuit à tanta multitudine dæmonum in diversis speciebus vallatus, ut vix de aëre, vel terrâ quid modicum appareret. Qui subito clarè una voce cœperunt dicere; Ad quid huc venisti? Quare huc intrasti, cum iste locus, & ista silva, passimque omnes contractæ sint nobis dedicatæ, ac datæ ad habitandum, ut in ipsis nostram malitiam, & furorem exercere per tormenta valeremus; & insuper propter peccata hominum potestatem habentes super labores eorum, & ipsos destruere
B valeamus, per nives immensas, & grandines innumerabiles; qui si cito, & sine mora ab isto loco non discesseris, nostrum furorem contra te experieris. Tunc B. Peregrinus videns se sicut agnum inter lupos mordaces, contra se periculum patatum, cœpit dicere: Adjuva me, Domine, averte mala, ab inimicis meis tuere me, & in voluntate tuâ disperde illos.

quibus victis,

15 Tunc maligni spiritus furiis stridentibus in eum, reliquerunt; & ecce tantam densitatem nivium, & grandinum super eum projecerunt; tunc immaniter super eum irruerunt, qui cæciderunt, & plagis innumerabilibus ipsum afficientes, semivivum relinquentes abierunt; & sic quasi mortuus, & sepultus inter nives & grandines, tribus diebus sine cibo & potu remansit. Tunc cum Sanctus loqui non posset ex afflictione corporis, cœpit in corde suo sic dicere: Deus in adjutorium meum intende, Domine orationem meam respice, libera animam meam, ne ipsam absorbeat tartarus. Qua oratione finita, vox de cælo facta est dicens: Peregrine noli timere, quia tecum semper sum: nonne scis quia per multas tribulationes oportet introire in regnum Dei? Qui sine mora ab omni tribulatione, & pœna li-
C beratus est. Qui liberatus cœpit dæmones insultare, ac ipsos de prædicta silva ejicere. Sic vero meritis beatissimi Confessoris liberatæ sunt omnes istæ provinciæ circumvicinæ; scilicet provincia Lombardiæ, & provinciæ Tusciæ, ac Romandiolæ; cum antea subjectæ essent ipsis malignis spiritibus, qui omnino eas devastabant per immensam multitudinem nivium, & grandinum.

alia subit pericula.

16 Tunc B. Peregrinus videns abscessisse omnem illam tribulationem, immensas Deo laudes obtulit: cum laborasset per annos duodecim in expellendo supradicta. Tunc B. Peregrinus vocavit nomen prædicti deserti Silva Romanesca, quia per eamdem iter tutum tam Romanis & peregrinis, quam ceteris viatoribus erat. Post hæc B. Peregrinus intravit cavernam quamdam; quam cum intrasset, invenit ibi leopardum lactantem leopardos suos. Mira res: statim, ut animalia D
bruta viderunt sanctum Virum, sine mora exiverunt de dicta spelunca, & ad pedes sancti Viri se prostraverunt: qui cum accepissent benedictionem à Viro Dei, recesserunt. Tunc per maximum tempus stetit Vir Dei in ipsa spelunca ignotus ab omni humana creatura; sed si qua ex ipsis brutis ab aliquo esset percussa, venenata, vel infirma, statim veniebant ad Virum sanctum, & ab eo benedictione accepta, sana ibant. Sed qualem cibum & potum habuerit; audivi, quod semel in die tantum comedebat & bibebat: & certè victus ejus erant herbæ, & radices silvestres, quas omni die deferebat dictus leopardus; & potus ejus erat ex rore cæli.

Tandem prope centenarius

17 Post annos multos exiens B. Peregrinus de dicta caverna, cum circumquaque aspiceret, locum aptum ad pœnitentiam vidit, & intravit ad locum ubi arborem concavatam ad formam hominis invenit; tunc B. Peregrinus in dictam arborem intravit; & ibidem per annos septem vitam degit, alitus cibo & potu cælesti. Cumque esset beatus Peregrinus nonaginta septem annorum, & mensium novem; dierum vero XXIII, scripsit totum eursum, & seriem totius vitæ suæ in scortia, id est; in spolio ligni; qui cum nativitatem, E
& nationem suam designasset, optimam talem orationem fertur fecisse: Domine Jesu Christe, Pater æterne, exaudi preces meas: tuam itaque majestatem deprecor Jesu Christe, Rex cæli & terræ, qui dixisti Apostolis tuis, Quidquid petieritis ad Patrem in nomine meo, dabit vobis; Et quicumque mei memoriam habuerit usque grandines & nives, crepidinem pestis, seu quibuscumque tribulationibus me devotè invocaverit; tu benignissime de cælo exaudias.

sanctè moritur.

18 Et Ecce de cælo subito cum magna luce vox facta est; dicens: Peregrine, serve fidelis, gaude & exultare, quia nomen tuum scriptum est in libro vitæ; quidquid vero petisti in nomine meo orando, à Patre meo cælesti concessum est tibi. Nunc quicumque te fidum fuum advocatum habuerit, quidquid petierit justè, obtinebit. Tunc beatus Peregrinus multiplices Deo gratias agens, ut quam potuit flexit genua, ad cælum levavit manus, & brachia, & dixit: Domine Jesu Christe, adesto, precor, & subveni, atque in manibus tuis commendo animam meam, F
suscipe spiritum meum. Quod cum dixisset, diem clausit extremum, & animam suam tradidit Domino Jesu Christo. Educto itaque de ergastulo B. Peregrino, occurrit multitudo cælestis exercitus ut eum deduceret in amœnissimum locum paradisi; pro quo, & ipse in præsenti vita certamen subiit; atque ibi inter sanctos & electos Dei, in loco quem meruit, gloriosissimè est locatus.

Fuit facta Canonizatio prædicti sanctissimi Confessoris, & ejus translatio anno Domini centesimo quadragesimo tertio; die vero undecima Augusti, nec non & basilicæ dedicatio. *Advertes hic novam chronologicam absurditatem; in utroque nostro Ms. æquè stupidè expressam. Voluit bonus textor signare annum sexcentesimum quadragesimum tertium, & 1 Augusti; ne novum præter tot alia paradoxum adstruat.*

A

DE S. MARIA VIRGINE,

COGNOMENTO CONSOLATRICE,

VERONÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS

De cultu & geſtis.

D

J. B. S.

Sec. VIII.

IN eo Sanctorum numero, quo Verona gloriatur, non poſtremum locum obtinet ſancta hæc virgo, nomine Maria, *eo ſingulari cognomine illuſtris, quod* Conſolatrix *appelletur, popularibus monumentis, ſed iis ſolis, celebrata; ut nomen ejus apud alios antiquiores ſcriptores, aut in publicis ante Ferrarium Martyrologiis, eccleſiaſticiſve Faſtis fruſtra quæſiverim hactenus. Porro quæ de Veronenſium rebus ſcripta habemus, neque vetuſta, neque ſatis authentica eſſe, pluribus oſtendit vir hoc ſeculo non minus doctrina quam natalibus illuſtris Scipio Maffeus, in ea epiſtola quam ad eruditiſſ. Coletum dedit, inſerta novæ Italiæ ſacræ Ughelli editioni tomo 5, dum de epiſcopis Veronenſibus agitur; ubi rhythmicam Veronæ deſcriptionem ex Mabillonii Analectis tom. 1 refert, quæ ſeculo* VIII *non videtur eſſe poſterior; talis certè, ut nec de S. Annonis epiſcopi, quem in Actis retulimus* XXIII *Maii, rebus geſtis ſileat, at neque de iis ſic agat, ut nota ipſi dici poſſit ſanctæ hujus noſtræ* Mariæ Conſolatricis *hiſtoria, tametſi ea ejuſdem S. Annonis ſoror eſſe perhibeatur. Juverit fragmentum, ex ea deſcriptione acceptum, hic expendendum producere.*

B

Quamquam in rhythmica

2 *Id præ oculis habuiſſe videtur Deſcriptionis auctor, ut primos recenſeret urbis Veronenſis epiſcopos, unde corrigendos cenſet Maffeus Catalogos eatenus non ſatis exactos. Templa deinde, vel potius patronos ipſius urbis, quaſi per quatuor cæli partes deſcribit; ubi opportuniſſimus ei locus erat, mirabilem illam ſacrorum corporum Firmi & Ruſtici reportationem deſcribendi, ſi ejus tempore tam nota fuiſſet, ac modò paſſim deſcribi ſolita eſt. Ipſum loquentem audiamus. Propoſitis Sanctis, qui ab Oriente Veronenſes cuſtodiebant, ſic pergit:* In partibus Meridianis Firmum & Ruſticum, qui olim in te ſuſceperant coronas martyrii: quorum corpora ablata ſunt in maris inſulis. *En hiſtoriæ noſtræ baſim, ubi aptiſſimè inſeri poterat occaſio, prædicta corpora, ante ablata, perquirendi recuperandique. Sic pergit:* Quando complacuit Deo regi inviſibili, in te ſunt facta renovata per Hannonem præſulem, temporibus principum regum Deſiderii & Adelchis. *Deſiderii initia referuntur ad annum* DCCLVI; *ut hæc apprimè conveniant cum traditione Veronenſium, de tempore reductionis ſacrorum corporum Firmi & Ruſtici.*

Verone deſcriptione

C

3 *Sequens ſtropha id videtur evertere, quod omnino tenendum eſt; nempe reducta tunc corpora, quæ ablata fuerant, quæque tam ſolenniter ac magnificè depoſita narrat poëta ipſe, ut non verear planè aſſerere, pro particula negativa* non, *ſubſtituendam omnino* tunc. *Tute judica. Sic proſequitur:* Qui diu moraverunt Sancti non reverſi ſunt, quorum corpora inſimul condidit epiſcopus, aromata & galbanem, ſtacten, & argoido, myrrha, gutta & caſſia, & thus lucidiſſimus. *Qua ratione, obſecro, Sanctos qui alibi* diu moraverant, inſimul conderet, *ſi* ex maris inſulis reverſi non ſunt? *Aio itaque legendum,* tunc reverſi ſunt, *tunc eorum corpora à S. Annone epiſcopo Veronæ recondita ſunt, atque eorum tumulus ſic ornatus, uti deſcribere pergit poëta rhythmicus, quantumvis de cetero inconcinnus;* Tumulum aureum coopertum circumdat præconibus, color ſtritus mulget ſenſus hominum; modo albus, modo niger inter duos purpureos. Hæc ut valuit, paravit Hanno præſul inclitus, per cujus flamma claret de bonis operibus, ab Auſtriæ finibus terræ uſque noſtri terminus.

non memorentur Sancta,

4 *Locus hic non eſt cetera in eo opuſculo corrigendi, reſtituendi aut explicandi, quæ quam parum exacta ſint, ſatis manifeſtè patet. Ad ſanctæ* Conſolatricis *hiſtoriam ſpectat potiſſimum, quod inde eruamus, veriſſimam eſſe ablatorum Firmi & Ruſtici corporum, ex maris inſulis ſeu ex Iſtria reductionem S. Annonis tempore, anno circiter* DCCLVI; *ejuſdemque ſancti epiſcopi ſingularem fuiſſe curam, dicta corpora perquam honorificè recondendi. Sitne vero in pari certitudinis gradu tota illa apud Veronenſes recepta tot mirandorum ſtupendorumque adjunctorum hiſtoria, equidem non auſim aſſerere. Neque tamen rejiciendam cenſeo, tametſi eam poëta reticeat, cui id unicè præfixum fuiſſe videtur, ut ſanctos urbis Patronos enumeraret, non item qua ratione pretioſa eorum depoſita eò primùm perveniſſent, aut poſtliminio reducta fuiſſent. Hoc non contemnendo hiſtoriæ fundamento præfixo, cetera ex præcipuo Veronenſi ſcriptore Auguſtino Valerio accipiemus, hiſtoriam ipſam ex Ughello, in quo nobis præivit Henſchenius, dum de S. Annone ageret tom.* V *Maii pag.* 256. *Ita de* S. Maria *loquitur Emmus Sanctorum Veronenſium illuſtrator à pag.* 27 *verſa:*

ſufficiunt quæ eo reducuntur.

E

Valerius alia addncit

5 S. Mariæ Conſolatricis virginis corpus requieſcit in ſua eccleſia. In Martyrologio eccleſiæ Cathedralis die 1 Auguſti: Item in Verona, S. Mariæ Conſolatricis, ſororis S. Annonis epiſcopi ejuſdem urbis, cujus corpus requieſcit ibidem in eccleſia in ejus honore fabricata. Idem ex Franciſco Corna, ex tabula Sanctorum, & ex Martyrologio Ordinis Prædicatorum, de quibus ſupra. In eccleſia S. Mariæ Conſolatricis in arca lapidea, ſuper qua celebratur, & in qua requieſcit corpus ejus, in fronte operculi ipſius arcæ inciſus eſt hic verſus:

Solare propriis meritis, ceu nomine fulges,

In adverſa fronte operculi ipſius arcæ Orientem verſus:

Veronæ populum felicem quo trahis ortum.

In medio ſpatio arcæ ſunt hi verſus:

F

AUCTORE J. B. S.

O ! Conſolatrix cognomine dicta Maria
Virgo reſtauratrix populi , quam verſa Sophia
Confovet in cæli radiis ſplendore fideli ,
Veronam ſerva meritis , pietate guberna.
Hoc tumulo præſul condit tua membra Thebaldus ,
Annis bis denis Domini cum mille trecentis ,
Luce Dei prima menſis , qui Junius altus
Dicitur à lucis ſpatio : miſerere petentis.
In medio ſpatio ipſius arcæ ad Orientem ſunt hi verſus :
Fulget tunc eadem lux inclyta menſis & anno ,
Cum præſul Sanctæ memoratus conſecrat aram,
Luce quaterdena ſuperauctus parcitur annus
Jam bene contritis annalis in octo diebus.
In ſpatio ipſius arcæ ad meridiem :
Hic Conſolatrix requieſcit ſancta Maria.

unde de cultu ſatis conſtat :

6 In palla altaris majoris dictæ eccleſiæ, à latere dextro imaginis beatæ Mariæ Virginis, eſt imago S. Mariæ Conſolatricis, habens ſtateram in manu ſiniſtra, in cujus altera lance ſunt imagines duorum corporum, in altera annulus : dextra autem manu lilium tenet. Anno Domini DCCLI vivebat ſanctus Anno epiſcopus Veronenſis, frater S. Mariæ Conſolatricis, ex Pſalmiſta veruſto eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum : ex eodem Pſalmiſta & ex inſtrumento anni MCCCXLIX in eodem Pſalmiſta deſcripto , habetur , altare S. Trinitatis dictæ eccleſiæ SS. Apoſtolorum conſecratum fuiſſe etiam cum reliquiis S. Mariæ Conſolatricis. Et altare eccleſiæ omnium Sanctorum Veronæ conſecratum fuit etiam cum iiſdem reliquiis ; ex tabula ex membranis in ſacrario ipſius eccleſiæ. Reliquiæ etiam S. Mariæ Conſolatricis aſſervantur in altari eccleſiæ S. Nazarii , ex Franciſco Corna.

B

Vita hiſtoriâ in tabulis picta

7 Ejus Vita habetur in Lectionario antiquo eccleſiæ Cathedralis ſuo die , & lib 7 cap. 8 Petri de Natalibus epiſcopi Equilini. Agitur etiam de illa eodem lib. cap. 42. In pariete exteriori eccleſiæ ad Orientem , prope viam qua itur ad eccleſiam cathedralem , exſtant octo antiquæ tabulæ , in quibus depicta eſt hiſtoria S. Mariæ Conſolatricis. Nam in prima , S. Maria à S. Annone epiſcopo benedictionem accipit cum argento & auro ad coëmenda Sanctorum corpora. In ſecunda ipſa aſcendit in navem. In tertia Sanctorum corpora ponderantur. In quarta ſex corpora importantur , ſcilicet SS. Firmi & Ruſtici martyrum ; S. Apollinaris ſubdiaconi & mart. , S. Lazari diaconi & mart., S. Marci diaconi & mart., & S. Primi presbyteri & mart. In quinta Hiſtri cives navi S. Mariam , ut eripiant SS. corpora, inſequuntur. In ſexta depicta eſt cum ſex SS. corporibus navis S. Mariæ. In ſeptima depictæ ſunt duæ naves , altera S. Mariæ Conſolatricis , altera S. Annonis epiſcopi , ei obviam cum clero prodeuntis. In octava ſex SS. corpora , adſtante S. Epiſcopo & clero , in arca reponuntur.

C

annuaque ſolemnitate.

8 *Hæc ſunt quæ ex monumentis Veronenſibus (ut ſupra monebam non valde antiquis) ea qua potuit diligentia collegit , talemque in ordinem digeſſit Valerius ; nihil ſolicitus , nonnulla in verſibus exponere , quod ea explicatione digna non cenſuerit. Seculum ſuum omnino ſapiunt , nihilque adducunt quod ad illuſtranda Sanctæ geſta tantillum conferat. Elevatum à Theobaldo corpus anno* 1320, *ſacras Sanctæ reliquias Veronæ in honore eſſe , ipſam vero annua ſolemnitate hoc die celebrari , ſatis in confeſſo eſſe jam diximus. Porro Vitæ laciniæ ab Equilino relatæ , huc adducendæ non fuerunt , cum tota hiſtoria fuſius & elegantius ex Raphaële Bagata ab Ughello referatur , ea plane rerum ſerie , ut ferme dubites , picturæne ex hiſtoria , an hiſtoria ipſa ex jam relatis picturis deſumpta ſit. Eam autem priuſquam ſubjiciam , hic ea ex S. Annonis elogio apud laudatum Valerium f. 37 deſcribenda ſunt quæ ad ſanctam noſtram* Conſolatricem *omnino pertinent , quæque cum jam dictis ad hiſtoriæ intelligentiam non parum conducunt. Ita ibi ſcribit :*

D

Bagata Vitæ ſeriem

9 Beatus epiſcopus [*Anno*] & pius pater in magna populi Veronenſis calamitate, ob diutinam cæli ſiccitatem , dira fame ac lue laborantis , mœrore conficiebatur : aſſiduis precibus & lacrymis, collacrymante Maria ejus ſorore , cui cognomen poſtea inditum eſt Conſolatricis , ſanctiſſima virgine , tantæ calamitatis divino monitu cauſam comperit. Nam angelico miniſterio utrique una eademque nocte revelatum eſt , non prius Veronam manu Domini ex ea calamitate liberandam, quam beatorum martyrum Firmi & Ruſtici corpora in illam eſſent reducta , ut ibi honore debito condita conquieſcerent , ubi pro gloria Chriſti martyrii coronam acceperunt. Magnâ igitur diligentiâ , qua ratione ſancta illa corpora inveniri poſſent, multæ & variæ conſultationes per eum cum clero , & viris de populo, pietate & prudentia præſtantibus, ſunt habitæ. Inventa vero ſunt, & ſanctæ Mariæ Conſolatricis operâ Veronam tranſlata. *Nihil reliquum eſt , niſi ut jam toties dicta hiſtoria ſubnectatur ex Ughello col. 575 , collata cum nova editione. Sic habet :*

E

melius quam poëta

10 Maria, cognomine Conſolatrix , virgo Veronenſis nata clariſſimis parentibus , clara fuit non minus animo quam ſtirpe ; cum à quamplurimis nobilibus in conjugium , ob generis nobilitatem ac corporis formam , optaretur ; virginitatem, quam à prima ætate Domino conſecrarat , ſibi in omni vita conſervandam ſtatuit. Repudiatis omnium votis & precibus ; jejuniis , vigiliis & orationibus aſſiduè vacabat , moribuſque puellaribus ad ſanctæ fidei regulam compoſitis , totam ſe eleemoſynis aliiſque piis actionibus dabat. Huic ſanctæ Virgini , cum populus Veronenſis annos jam ſeptem ingenti fame , ob aëris ſiccitatem laboraret , in hujuſmodi calamitate deprecanti , quadam nocte in quiete divinitus eſt revelatum ; non antea pluviis de cælo miſſis terram irrigaturum Dominum , quam beatorum martyrum Firmi & Ruſtici corpora , quæ imperante Maxim. impiiſſimo tyranno , Veronam martyrii gloriâ conſecrarunt , inde abſportata , in eamdem civitatem reſtituerentur. Hæc à Maria ſorore ſua beatus Anno Veronæ epiſcopus audiens , idem ſibi eadem nocte revelatum affirmavit. Quare de totius cleri , atque etiam omnium civium conſenſu , ſtatuit eligendos eſſe homines , qui corpora illa diligenter perquirerent. Qui cum in urbe Iſtriæ Capris inventa à ſe eſſe renuntiaſſent , affirmaſſentque , oppidanos inde auferri non paſſuros , niſi æquato cum his pari pondere argenti & auri redempta , quantum ipſorum corporum pondus eſſe fuiſſet compertum ;

F

breviter deſcripſit.

11 Virgo ſancta , prudentiâ inſignis , cum argento & auro quæ undique , maxime autem ex matronarum ornamentis, collegerat, ad conficiendum negotium dimittitur : quæ cum in Iſtriam veniſſet & corpora Sanctorum in ſtatera ponderarentur , tam levia divinitus ſunt facta , ut modica admodum parte ejus pretii , quod ſecum attulerat , redempta ſint. Itaque Virgo Dei quod ſuperfuit , totum in patriam reportavit. In navim autem ſanctis corporibus ſumma cum religione impoſitis , redeuntem cum iis in patriam Virginem

A tiem, ea ut eriperent Istriæ cives, quod Dei miraculum præstigium nominarent, navibus insecuti sunt. Orante autem Virgine, ejus navis ita concito cursu ferebatur, ut qui insequebantur, eam non solum consequi non potuerint, sed ne perspicere quidem, quò tenderet. Venerabilis episcopus advenienti Virgini sorori, cum clero ac universo populo, secundo Athesi, obviam solemniter processit, sanctâque lætitiâ perfusus, magna cum gratulatione illam excepit. Omnes qui aderant navim conscendentes, beatorum Martyrum corpora venerati sunt: quibus intra civitatem communi cum omni lætitia receptis, mox pluvia cælitus demissa est; & arefacta jam terræ facies, irrigata cælestibus imbribus, est fœcundata. Quare Consolatricis cognomen Virgo sancta tunc meritò est sortita. Reliquum vitæ suæ tempus jejuniis, orationibus & piis operibus traducens, Kalendis Augusti migravit ad Dominum: cujus corpus in ecclesia, in ejus honorum exstructa, honorificè est conditum. *De sanctis Firmo & Rustico videri possunt quæ occasione S. Proculi dicta sunt* XXIII *Martii pag.* 450: *plura vero dicentur ipsorum die natali* IX *Augusti.* AUCTORE J. B. S.

DE SANCTO ETHELWOLDO,

EX ABBATE ABENDONIENSI,

WINTONIÆ IN ANGLIA EPISCOPO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B J. B. S.

§ I. Scriptores Vitæ, cultus ex Marlliis, & hymno deprecatorio.

ANNO CMLXXXIV. *It licet longè inclytissimus hic noster* S. Ethelwoldus, *non is tamen primus est istius nominis inter Anglicanos præsules Sanctorum honores meritus; synonymum enim dederunt Majores nostri Lindisfarnensem episcopum ad diem* XII *Februarii. Porro is, quo de modo agendum, Wintonienſis celeberrimus antistes, eo charactere, titulo seu prærogativa illustris quam maximè, quod priscam ecclesiasticam ac monasticam disciplinam seculo suo, nempe* X *corruptissimam, non absque glorioso successu, conatus fuerit restituere, pari pietate ac studio allaborantibus duobus non minus illustribus sanctis episcopis, Oswaldo nimirum & Dunstano, quorum præclarissima gesta jam pridem illustrata sunt ad* XXIX *Februarii &* XIX *Maii. Hi scilicet fortissimi collapsæ disciplinæ regularis vindices, cooperante imprimis Edgaro rege, ut etiam observavit Mabillonius, abusus in Ecclesiam invectos sustulerunt, & monachos vitæ strictioris, in pristinas sedes, unde expulsi fuerant, postliminio revocarunt, ut* his tribus viris agentibus (*teste Will. Malmesburiensi lib.* 2 *de Reg. cap.* 8) quasi triformi lumine Ecclesiam serenante, densæ vitiorum tenebræ evanuerint. *Sequimur hìc Mabillonium scriptores enumerantem qui* S. Ethelwoldi *gesta prosecuti sunt.*

Inclytum Ecclesiæ restauratorem

C

laudant scriptores Angli omnes;

2 *Primum ipse, cujus opus nobis ignotum est, nominat Alfricum Abendonienſem, abbatem deinde Wintonienſem, ac postea episcopum, quem annis viginti post Sancti obitum, res ab eo gestas, brevi compendio ait retulisse, cujus lucubrationem invenit in Ms. codice Fiscamnensi, sed quam negligendam putavit, cùm æqualis illi scriptor anonymus, saltem cujus nomen Vitæ præfixum non erat, idem luculentius præstiterit, cujus Legendam laudato Mabillonio acceptam referimus, præferendam sane iis, quas ex ipsa Capgravius æquè ac Surius aut hinc inde contraxerant, aut non parum immutaverant. Probat deinde ejus ætatem, neque dubitat, quin totius dictæ Legendæ auctor fuerit Wolstanus monachus Wintonienſis, adducto ejusdem Malmesburiensis testimonio, ut qui scribat:* Hujus (*nempe* S. Ethelwoldi) Vitam Vulstanus quidam cantor Wintoniensis, discipulus ejus scilicet & alumnus, composuit stylo mediocri. *Quæ omnia in Vitam, à nobis infra dandam, aptissimè quadrare pluribus ibidem ostendit, etiam ex genio auctoris poëtico, ut qui versus nonnullos ipsi Vitæ inseruerit. Alios item citat qui de* S. Ethelwoldo *egerint, quos apud ipsum distinctius recensitos invenies: paucos equidem Anglos saltem Catholicos novi, qui de mirabili Sancto mentionem non fecerint perhonorificam. Ad sacros Fastos accedimus.*

3 *Cum hisce nomen efformavimus, ut passim efferri solet, tametsi Vitæ inferius dandæ auctor non* Ethelwoldum, *sed* Adelwoldum *passim appellet, alii* Athelwoldum *&* Ethelwaldum, *alii aliter, pro linguæ Anglicanæ genio. Sancti autem memoria apud solos mediæ ætatis, eosque paucos Martyrologos nota est, ut primus qui de eo sciatur locutus, sit auctor Usuardi Lubecæ & Coloniæ editi, his verbis:* In Anglia, sancti Edelwoldi episcopi & confessoris: *pro quibus Grevenus:* In Britannia, Ethelwaldi episcopi & confessoris: *Molanus porro addidit;* in civitate Wintonia; cujus actus scripsit Vultanus cantor Vuintonienſis. *Ceteri monastici sunt, ut Wion, Dorganius & Menardus, quorum hæc ferme phrasis:* Wintoniæ in Anglia, sancti Ethelwoldi episcopi & confessoris, sanctitate & miraculis clarissimi. *In amplissima nupera collectione Marteniana tom.* 6 *exstat Kalendarium Anglicanum in quo hoc die signatur* S. Ethelwoldus. *Ast omnium instar nobis erit Martyrologium Romanum, Sanctum annuntians in hunc modum;* Wintoniæ in Anglia, sancti Ethelwoldi episcopi. *In notis vero satis innuit Baronius, solum se Molanum præ oculis habuisse quem imitaretur, de cetero annum obitus Sancti perperam signans* DCCCCIV, *quem in Annalibus rectè correxit, substituens annum* CMLXXXIV, *quo, ut infra dicemus, verè obiisse censetur sanctissimus Episcopus.*

Ast in Marliis recentior memoria.

F

4 *Paulo longiori oratione* S. Ethelwoldum *laudat Wilsonus in suo Martyrologio Anglicano hoc die, cujus verba ita Latinè sonant:* Wincestriæ in Hampeshire, depositio S. Ethelwoldi episcopi & confessoris, qui primùm fuit monachus in mo-

Elogium Wilsoni

AUCTORE J. B. S.

monaſterio Glaſtenburienſi, poſtea vero abbas Abingtoniæ, & demum ad epiſcopatum Winceſtriæ fuit promotus, quam eccleſiam cum XXI annos gubernaſſet, magna vitæ ſanctitate & miraculis clarus obdormivit in Domino anno Chriſti CMLXXXIV, & ſepultus eſt in eccleſia cathedrali Winceſtriæ. Hic Vir ſanctus, tempore famis, vaſa omnia argentea ad eccleſiam ſuam pertinentia, ad ſuſtentationem pauperum convertit, dicens; Eccleſiæ tempore opportuno rurſum provideri poſſe, pauperes vero, qui fame perierunt, recuperari non poſſe. *Hactenus Martyrologus Anglus, obiter dumtaxat ea attingens quæ de tempore famis pluribus ſuo loco commemorat Legenda, aliique ex ipſa ſcriptores, eximiam Sancti in extremis iis anguſtiis caritatem mirificè prædicantes. Cum Wilſoni verbis conferri poſſunt quæ ſatis nitidè expreſſit Eduardus Maheuvius in Trophæis ſuis Anglicis Ordinis ſancti Benedicti die primo Auguſti ita ſcribens:*

uti & Maheuvii:

B 5 Wintoniæ, ſancti Ethelwoldi epiſcopi & confeſſoris, qui unus ex illis ſanctiſſimis epiſcopis fuit, qui Danorum rabie, & immanibus bellis, perſecutionibuſque collapſam in Anglia eccleſiaſticam & monaſticam diſciplinam, imo monaſticum ordinem fere exſtinctum egregiè reſtaurarunt. Ipſe denique ſanctitate, miraculis, ac multis præclarè geſtis inſignis hac die migravit ad Dominum. Ejus Vitam imprimis conſcripſit Wolſtanus monachus Wintonienſis, ejus diſcipulus & alumnus, teſtante Malmesburienſi, & qui de eccleſiaſticis ſcriptoribus tractatus compoſuerunt; cujus epitome, ut arbitratur Molanus, in annotationibus ad Martyrologium Uſuardi, exſtat apud Surium tomo 8 die prima Auguſti. *Longius multo elogium, ſeu totius Vitæ compendium concinnavit Bucelinus; verum ne plures hujuſmodi orationes hic colligendæ ſint, ad cultum propius ſpectat, eritque adeo omnium inſtar perelegans hymnus quem nobis ex codice ſuo Uticenſi ſeu S. Ebrulfi deſcripſit & ad calcem Vitæ edidit Mabillonius ſub hac titulo:* Incipit hymnus in honore ſancti Adelwoldi præſulis editus, elegiaco & paraeterico carmine per alphabetum compoſitus.

atque hymnus

6 Alma lucerna micat, lumen populoque miniſtrat
Præſul Adewoldus, alma lucerna micat.
Belliger iſte Dei victricia bella peregit,
C Acer in arma ruit belliger iſte Dei.
Cujus ab ore ſacro fluxerunt dogmata vitæ,
Hauſimus omne bonum cujus ab ore ſacro.
Dulcia corde pio reſonemus cantica Patri,
Carmina cantemus dulcia corde pio.
Ecce coruſcat apex tibi pontificalis abunde,
Hinc illincque tuus ecce coruſcat apex.
Fons & origo boni, te verba ſerente, cucurrit,
In te manavit fons & origo boni.
Gloria perpes erit tibi nunc ideoque per ævum,
Quam merito retines, gloria perpes erit.
Hujus amore gregis ſpreviſti ſpicula mortis,
Pellens hinc fortes hujus amore gregis.
Inclitus atque potens te rex adamavit Eadgar,
Te monitore vigens inclitus atque potens.

in ejus laudem

7 Caſtra Dei reboant te conſtituente celeuma,
Davidicumque melos caſtra Dei reboant.
Laudibus innumeris tibi turba monaſtica plaudit,
Conjubilatque tibi laudibus innumeris.
Mœnia celſa domûs tua cura levaverat hujus,
Hæcque dicavit ovans mœnia celſa domus.
Nocte dieque ſacrum celebraſti pectoris hymnum,
Solvens officium nocte dieque ſacrum.
Omnibus inque locis ſparſiſti ſemina lucis,
Expuleras tenebras omnibus inque locis. D
Pervigil eſto tuis, petimus, defenſor alumnis,
Protector famulis pervigil eſto tuis.
Quæque nocent reſeca, quæ ſunt & commoda præſta,
Quæ bona ſunt revoca, quæque nocent reſeca.
Rector apoſtolicæ felix & janitor aulæ,
Hujus & eccleſiæ rector apoſtolicæ,

deprecatorius.

8 Solve tuos famulos Petri vice, ſolve ligatos,
Nos à peccatis ſolve tuos famulos.
Te duce, ſtelliferi ſcandamus ut atria cæli,
Participes regni, te duce, ſtelligeri.
Verſibus hymnidicis hæc carmina pangimus, & te
Patronum colimus verſibus hymnidicis.
Chriſticolas animas quia multiplicare ſolebas,
Ad cælos revocans Chriſticolas animas.
Ydra nocens fugiat, ne nos per devia ludat,
Nos tua dextra tegat, ydra nocens fugiat.
Zelus obeſſe nequit, Chriſto ſuperante malignum;
Chriſtus adeſt victor, zelus obeſſe nequit.
Aſpice, ſancte Pater, quæ nos adverſa fatigant,
Quæ mala nos lacerant, aſpice, ſancte Pater.
Mitis adeſto tuis tibi qui famulantur alumnis,
Qui te collaudant, mitis adeſto tuis. E
Eripe, Paſtor, oves, animo quas ſemper amaſti,
Et quas nutrieras eripe, paſtor, oves.
Nomina noſtra notet quo Chriſtus in arce polorum,
Cum Sanctiſque ſuis nomina noſtra notet. Amen.

§ II. Sacri corporis elevatio, Officium & Miſſa.

Non multis poſt obitum annis elevatus,

M*Abillonius, ſupra non ſemel laudatus, obſervationum ſuarum num.* 4, *ita ſatis rotundè pronuntiat:* Ethelwoldi memoriam in rebus ſacris jam inde ab ejus obitu celebravit Anglicana eccleſia, ut præ aliis teſtatum facit Miſſa hîc edita, qualis in Ms. codice Uticenſi pervetuſto habetur. *Miſſam illam & qualiſcumque Officii partem aliquam lubens admitto, aſt illa* jam inde ab ejus obitu *celebrata fuiſſe, non adeo ſit veroſimile, niſi verba illa accommodè intelligantur, ſic ut non multis poſt obitum annis de Sancti cultu agi cœperit, qui primùm inchoatus ſit à ſacri corporis elevatione, per ea nimirum ſecula canonizationis loco haberi ſolita, ut prope innumeris operis noſtri locis demonſtratum eſt. Ipſam vero elevationem varia ſigna præceſſerant, quibus permotus Sancti in epiſcopatu ſucceſſor Elfeagus,* reliquias ſancti præſulis Adelwoldi *honorificè tranſtulit* IV *Idus Septembris, ut habes in ipſa Vita num.* 43. *Ab eo nempe tempore* S. Ethelwoldi memoriam celebraverit Anglicana, *ſaltem Wintonienſis* eccleſia, *ubi ſacræ exuviæ, teſte eodem Vitæ auctore Wolſtano,* in magna veneratione habentur uſque in præſentem diem: ubi etiam, nobis intuentibus, cæleſtia ſunt perpetrata miracula. F

& ſolenniter coli cœptus.

10 *Quo autem tempore, & qua occaſione facta fuerit celebris ea elevatio, auctor idem Vitæ Wolſtanus num.* 42 *memorat:* Anno duodecimo, *inquit,* poſt obitum glorioſi pontificis Adelwoldi, placuit ſupernæ diſpenſationi illum per cæleſtia ſigna revelari, ejuſque oſſa de ſepulcri munimine levari: ut lucerna, quæ ad tempus ſub modio latebat, ſuper candelabrum poneretur, quatenus luceret omnibus qui in domo ſunt. *Subjungit mirabilem Sancti ipſius apparitionem, quæque ad eam conſecuta ſunt. Huc modo ad antiquiſſimi cultus evidentiam pertinet ea, de qua modo*

A *do dicebamus, Missa, præmissis hymnis & oratione, quæ ipsius Officii propria videntur, haud dubiè juxta receptam praxim ecclesiæ Wintonienſis, de qua non habuit Mabillonius quod ſuggereret; neque nobis aliunde quidquam ſuppetere, ultro fatemur. Et vero ad id probandum, quod hic potiſſimùm intendimus, ſatis erit ea producere quæ in Actis Benedictinis ex ſupradicto codice Uticenſi accepta eſſe dicuntur. Titulus hic, opinor, ad Officii Veſperas, præfigitur:* Hymnus veſpertinalis Sapphico metro hendecaſyllabo editus, Adonium quarto continens loco.

11 Inclitus paſtor populique rector,
Cujus inſignem colimus triumphum;
Nunc Adelwoldus ſine fine lætus
Regnat in aſtris.
Qui pater noſter fuit & magiſter,
Exhibens ſacræ documenta vitæ,
Et Deo ſemper ſatagens placere
Corde benigno.
O! diem ſanctum, celebrem, coruſcum;
Quem Dei nobis pietas ſacravit,
Ut patri tantum miereremur almum
B Promere cantum.
Nunc eum niſu rogitemus omni,
Abluat noſtrum pius ut reatum,
Et ſua ſancta prece nos ad altum
Ducat olympum.
Sit Deo ſoli decus & poteſtas,
Laus in excelſis, honor & perennis,
Qui ſuis totum moderans gubernat
Legibus orbem. Amen.

Cæli ſenator inclite, ſancte pater eccleſiæ
Adelwolde, ſupplices tuos exaudi ſervulos.
Jam ſidus inter ſidera, reſplendes ſuper æthera;
Nobis benignus impetra Paracliti chariſmata.
Pronis rogamus mentibus hîc coram tuis artubus,
Noſtris adeſto precibus ſerenus ac propitius.
Ut tuis neceſſariis protecti patrociniis,
Ad cælorum perpetua perveniamus gaudia,
Præſtet nobis Ingenitus hoc atque Unigenitus
Sanctus amborum Spiritus, trinus & unus Dominus. Amen.

Oremus.

C 12 Deus qui præclari ſideris ſancti pontificis Adelwoldi illuſtratione, novam populis Anglorum tribuiſti lucem hodierna die clareſcere: ſuppliciter imploramus clementiam, ut cujus magiſterio totius religionis documenta cognovimus, illius & exemplis informemur, & patrociniis adjuvemur. Per.

Ad Miſſam.

Deus qui hodiernam diem beati confeſſoris tui Adelwoldi epiſcopi tranſitu nobis honorabilem dedicaſti; concede propitius, ut cujus eruditione veritatis tuæ luce perfundimur, ejus interceſſione cæleſtis vitæ gaudia conſequamur. Per.

Secreta.

Oblata ſervitutis noſtræ munera tibi, Domine, quæſumus, annua ſancti patris noſtri Adelwoldi epiſcopi ſolemnitas commendet accepta: ut ejus pia ſupplicatione muniti, cunctorum noſtrorum remiſſionem peccaminum, & beatitudinis ſempiternæ mereamur obtinere conſortium. Per.

AUCTORE J. B. S.

Præfatio.

V. D. Æterne Deus, quoniam adeſt nobis jocunda & votiva præſentis diei lætitia, quam apoſtolici culminis honore ſublimem, roſeoque martyrii cruore ſolemnem, glorioſi pontificis Adelwoldi moderna celebritate conſecraſti, & ſpem nobis tantæ fiduciæ contuliſti, ut nos paternis ejus ſuffragiis, & à peccatorum noſtrorum nexibus ſolvas & ad cæleſtia regna perducas. Per Chriſtum.

Poſtcommunio.

13 Refectos Domine vitalis alimoniæ ſacramentis, ſancti confeſſoris tui Adelwoldi interceſſione glorioſa nos protege, & ad æternum cæleſtis menſæ convivium pervenire concede. Per.

Alia.

Gregem tuum, Paſtor æterne, pii ſuffragatoris Adelwoldi patris noſtri defenſione guberna, E
quæſumus Domine; ut cujus benevolentia provocati, ſuperni amoris dulcedine paſcimur, ejus interveniente patrocinio, & à temporalis vitæ perturbationibus eruamur, & manſuris ſupernorum civium gaudiis inſeramur. Per.

IV Idus Septembris

In tranſlatione ſancti Adelwoldi.

Deus qui nobis ſanctum pontificem tuum Adelwoldum ſalutis æternæ doctorem tribuiſti, concede propitius, ut cujus annuæ tranſlationis ſolemnia colimus, ejus ſemper meritis adjuvemur & precibus. Per.

Super oblatam.

Sacrificium noſtrum tibi, Domine, quæſumus, ſancti patris noſtri Adelwoldi epiſcopi commendet oratio: ut nobis, eo ſuffragante, fiat ſanctæ majeſtatis tuæ propitiatio, & peccatorum noſtrorum exoptata remiſſio. Per.

Præfatio. F

Votivam beati pontificis Adelwoldi tranſlationem pia veneratione celebrantes, teque cernua devotione exorantes, ut ipſum nos apud clementiam tuam ſentiamus habere patronum, quem, tua gratia largiente, ſalutis æternæ meruimus ſuſcipere magiſtrum. Per Chriſtum.

Poſtcommunio.

Ut hæc communio nos, Domine, tibi dignos efficiat, beatus pater noſter Adelwoldus ſuffragio, quæſumus, piæ interceſſionis obtineat. Per.

De Horis peculiaribus.

14 Præterea beatus pater Adelwoldus Horas regulares & peculiares ſibi ad ſingulare ſervitium inſtituit, quas in tribus curſibus ordinavit: humillimâ diligentiâ quoſque ſubjectos admonens, ut hoc ſecreto famulatu ignitis ſatanæ tentamentis vigilanter reſiſterent, & ea per Dei gratiam reſiſtendo ſuperarent, & ut fides quæ per noſtri

AUCTORE J. B. S.

creatoris & piiſſimi Redemptoris incarnationem luce clarius enituit, inſtante futuræ perſecutionis tempore, quæ jam vicinis antechriſti temporibus ingruit, nullo modo (quod abſit) titubando vacillet, ſed his divinis roborata præconiis, integra jugiter & inviolata permaneat. Eſt enim primæ pſalmodiæ cantilena ad laudem beatæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ procurata. Secunda autem ad honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli omniumque noſtri Salvatoris humanitati præſentialiter famulantium. Tertia vero ad ſuffragia omnium Sanctorum poſtulanda, ut eorum pia interceſſione protecti, multiformem verſipellis antichriſti & membrorum ejus fallaciam expugnare &, Chriſto remunerante, cæleſtium præmiorum palmam mereamur accipere: quæ videlicet Horæ pleriſque in locis habentur adſcriptæ, & ideo in hoc codicello ſunt prætermiſſæ.

Tropi.

B Patris adeſt votiva dies, cantemus ovantes. *Statuit ei.*
Pontificem templo ſibi quem ſacravit in iſto. *& principem.*
Inter apoſtolicos ſtola ſplendente hierarchos. *ut ſit illi.*
Adelwolde pia prece nos defende miſellos. *in æternum.*
Præſul Adelwoldus quia fulſit in ordine magnus. *Statuit ei.*
Conſtituens illum hodie ſuper æthra polorum. *& principem.*
Gloria, ſplendor, honor, decus & veneratio perpes. *in æternum.*

§ III. Aliquaſis præcipuorum geſtorum chronologica ſeries.

Natus anno circiter 908.

DE S. Ethelwoldi *ætate non habuit Mabillonius quod in ordinem chronologicum digeret; neque ſane res ſatis obvia eſt, Wolſtano Vitæ auctore pauciſſima notante, ex quibus cetera conjicienda potius quam determinanda ſint. Natum memorat Sanctum* temporibus ſenioris Eaduardi regis Anglorum, *qui cum regnarit ab anno* 901 *ad* 923, *inveniendus eſt annus, quo veriſimilius in lucem editus fuerit: cum autem numero* 7 *dicatur, dum* florentis adoleſcentiæ contigiſſet ætatem *ab* Edelſtano rege, filio prædicti regis Eadwardi accerſitus, *ac* multum temporis in palatio egiſſe, *priuſquam* in gradum ſacerdotalis ordinis conſecratus ſit: *porro cum Edelſtanus ad annum uſque* 939 *regnaverit, haud incongruè Sancti nativitas ad annum circiter* 908 *referri poterit, ut competentem ætatem ad ſacerdotii ſuſceptionem attigerit circa annum* 936 *aut* 937; *neque enim conſecrationi diu ſuperſtes videtur fuiſſe rex Edelſtanus, cui Eadmundus ſucceſſit* 940, *huic vero Eadredus* 946, *qui* magnam circa Dei famulum cœpit habere dilectionem, placuitque ei, ſuadente matre ſua, dare ſancto Viro locum vocabulo Abbandum; *quod certò fieri non potuit ante jam dictum annum* 946, *neque poſt annum* 948, *quo Sanctus, jam abbas, privilegio Croylandenſi, apud Ingulfum pag.* 874 *certiſſimè ſubſcripſit.*

16 *Hæc igitur ſatis definita videtur eſſe epocha, nimirum ad abbatiales inſulas promotum S. Ethelwoldum anno* 947, *unde reſtituenda Mabillonii notatio pag.* 612, *ubi corrigens Monaſticum Anglicanum, abbatem ipſum Abbendonienſem ordinatum ait, non anno* 954, *quod rectè negat, ſed* 944, *quo certum eſt Eadredum, ſeu Edredum necdum regem fuiſſe, neque adeo* Abbandum dare ſancto Viro *potuiſſe. Ex his facile colligitur, quanto tempore ſub S. Dunſtani diſciplina in cœnobio Glaſtonienſi commoratus fuerit* S. Ethelwoldus, *ſi poſt regis Edelſtani obitum vitam monaſticam eum amplexum ſuppoſueris, atque in eodem cœnobio annis aliquot decani munere perfunctum. Quæ vero deinceps Abbendoniæ ab eo geſta ſint cum prædicto rege Eadredo ac poſtmodum cum Eadgaro, habes in Vita à num* 11, *donec* elegit eum Eadgarus ad epiſcopatum Wintonienſis eccleſiæ, anno Dominicæ incarnationis CMLXIII, *quo & à S. Dunſtano conſecratus eſt, ut ibi ſecundum omnes apices diſcribit Legendæ auctor Wolſtanus, immediatè ſubjungens expulſionem ex Veteri monaſterio nefandorum canonicorum, quibus monachos ex Abbendonia ſubſtituerit, quemadmodum pluribus idem ſcriptor proſequitur à num.* 16: *demum etiam ex Novo monaſterio num.* 20.

D *Abbendoniæ abbas* 947;

E

963 *epiſcopus Wintonienſis.*

17 *Hæc prima fuere ſanctiſſimi Viri, tum eccleſiaſticæ tum monaſticæ diſciplinæ certamina, quæ non auſim aſſerere, eodem ipſo anno* 963 *contigiſſe, tametſi in ipſa Vita tantum non cum epiſcopali ordinatione connecti videantur; non enim tam facile expelli potuiſſe diſcolos illos concubinarios aut etiam uxoratos canonicos & clericos, ſatis docent concilia idcirco habita, & Vita ipſa ſeu Sylloge hiſtorica S. Edgari ad* VIII *Julii tomo* II *edita, ex quibus abunde patet, quantis conatibus opus fuerit priuſquam tumultuantes illi in ordinem redigi potuerint. Huc adfert noſter Alſordus, Parkeri ineptias refutans, qua de* S. Ethelwoldo *tradit Huntindonienſis f.* 356: Edgari pacifici, *inquit*, anno quinto, Edelwaldus venerabilis feliciter epiſcopatum Wincestre ſuſcepit. Hic ſecundo epiſcopatus ſui anno, quoſdam canonicos, in Veteri monaſterio Wincestre degentes, & ordinem ſuum pigrè & negligenter obſervantes, ejecit, & monachos impoſuit. *Et paulò inferius:* Adelwaldus egregius præſul, ædificator ſepium fuit, avertens ſemitas iniquitatis, & plantans radices charitatis. Ipſe namque ſeminator optimi conſilii fuit. Cujus monitis rex Edgarus novellas plantationes, & arbuſta teneritudinis Deo gratiſſima inſtituit. *Videnda quæ de his fuſius narrat laudatus Alfordus ad an.* 967, 968 *&* 969, *ubi Edgari oratio, de qua etiam ejus natali die* VIII *Julii actum eſt.*

F

eccleſiam ſuam expurgare aggreditur.

18 *Quanta porro contulerit Rex ille ſanctus, quam impigrè ac fortiter, &* S. Ethelwoldum *& alios epiſcopos juverit ad reducendam in priſtinam formam depravatam eo tempore Anglicanam eccleſiam, non eſt opus hic pluribus repetere. Id conſtat ex num.* 18, *miſiſſe ipſum* quemdam miniſtrorum ſuorum, qui regia auctoritate mandaret canonicis, ut unum è duobus eligerent, aut ſine mora dare locum monachis, aut ſuſcipere habitum monachilis ordinis. *Eo nimirum potenti patrocinio adjutus* S. Ethelwoldus *primum in ipſa ſua epiſcopali urbe inveterata evulſit zizania, ad alia deinde præclariſſima opera adeo incenſus, ut toto vitæ ſuæ decurſu, illud potiſſimum cordi habuiſſe videatur, everſas per Danicas incurſiones eccleſias, tum vero præcipuè monaſteria, reſtaurare, atque* ad regularis vitæ normam *reducere. Inſtantur id autem quam luculentiſſimè Abbendonienſe*

A *enſe monaſterium, de quo jam egimus, tum Wintonienſia Vetus & Novum, tum vero alia quæ in ipſa Vita enumerantur; ut num.* 23 *Eligenſe; ſeu Elienſe; num.* 24 *Burgenſe ac Thornienſe, & tot alia quæ ejus* ſedula cooperatione conſtituta ſunt, circumeunte Famulo Chriſti ſingula monaſteria, mores inſtituens, obedientes, ut in bono proficerent, verbis admonendo; & ſtultos, ut à malo diſcederent, verberibus acriter corrigendo.

Inde cœnobia Elienſe & Thornienſe,

19 *De celebri cœnobio Elienſi pridem à nobis actum in Vita S. Etheldredæ ad* XXIII *Junii: deſtructum porro & everſum, quanto conatu, quantis ſumptibus reſtituerit* S. Ethelwoldus, *præter ea quæ ibi & in Actis dicta ſunt, habes apud Alfordum ad annum* 969 *num.* 19. *De Thorneia audiendus Malmesburienſis, de Pontificibus lib.* 4 *fol.* 294: Thorneia, *inquit*, ulterior ſcripto, & contractior ſpatio, ſed prior laudum titulo, paradiſi ſimulacrum, quod amœnitate jam cælos ipſos imaginetur: in ipſis paludibus arborum ferax, quæ enodi proceritate luctantur ad ſidera: æquora, planities, herbarum viridantibus comis oculos advocant; currentibus per campum, nullus datur offenſioni locus. Nulla ibi vel exigua terræ portio vacat. Hîc in pomiferas arbores terra ſe ſubigit: hîc prætexitur ager vineis; quæ vel per terram repunt, vel per bajulos palos in celſum ſurgunt. Mutuum certamen naturæ & cultus; ut quod obliviſcitur illa, producat iſte. Quid dicetur de ædificiorum decore, quæ ſolum mirabile quantum inter illas paludes ſolidum inconcuſſis fundamentis ſuſtinet? Solitudo ingens ad quietem data monachis, ut eo tenacius hæreant ſuperis, quo caſtigatius mortales conſpicantur. Femina ibi ſi viſitur, monſtro habetur: maribus advenientibus, quaſi angelis plauditur. Vere dixerim, inſulam illam eſſe caſtitatis diverſorium, honeſtatis contubernium, divinorum philoſophorum gymnaſium; Thorneie propter condenſitatem dumorum vocata. *Videantur ibi reliqua; charta vero pro eo monaſterio exſtat ad an.* 974 *num.* 8.

B

tum vero Burgenſe reſtaurat 970.

C

20 *Ad annum* 970 *producitur charta Edgari regis pro Burcho ſeu Burgo, ab indito ſancti Patroni Apoſtoli titulo, Petriburgo dicto, de quo etiam loquitur Ingulfus fol.* 883: Reſtauravit iſte ſanctus epiſcopus Ethelwoldus tunc devaſtatum per Danos monaſterium, quod Medeshamſted appellatum, & reædificatum, Burgum nuncupavit. Et de poſſeſſionibus eidem loco, de fiſco acquiſitis, hujuſmodi chartam, præficiens eidem monaſterio in abbatem quemdam de monachis, Adulphum nomine, de prædicto rege piiſſimo impetravit. *Laudat* S. Ethelwoldi *induſtriam Malmesburienſis de Pont. fol.* 291, *dum ait*; Hunc beatiſſimum Ethelwoldum monaſterium Burch conſtruxiſſe, adeo elaboratis ſumptibus, & ampliatis poſſeſſionibus, ut penè tota regio ei ſubjaceat. Colunt & fovent in [*eo*] reliquias corporum ſuorum, virgines eximiæ Kinedreda, & Kineſwida, Pendæ regis filiæ. Ambæ ab infantia Deo dicatæ, nobile propoſitum tenuerunt ad ſenium. *Melius* Kineburgam *nominaſſet, abſtinuiſſetque à virginis appellatione. Tu vide ſis, quæ de hiſce Sanctis deque ipſo Petri-burgenſi cœnobio ſatis fuse diſputata ſunt ad diem* VI *Martii, tomo* I, *à pag.* 441. *Huc magis ſpectat quod ex ſcriptorum ſententia ſubnectit Alfordus*; S. Ethelwoldi *porro progreſſum, variis in locis cœnobia vel de novo exſtruxiſſe, vel vetera reſtauraſſe, ubique Dei cultum & religioſæ vitæ inſtitutum urgendo.*

AUCTORE J. B. S. Moritur anno 984.

21 *Quæ porro impetraverit à munifico etiam, poſt Eduardum regem & martyrem, S. Edgari ſucceſſore Ethelredo, in favorem Novi ſui Wintonienſis monaſterii, annis* 982 & 983 *apud Alfordum uberius explicatum invenies. Reliqua ejus præclariſſima geſta, etiam diræ famis tempore, fatetur auctor Vitæ num.* 37, enarrari non poſſe, *quamvis ipſe plurima enumeret, quæ cum iſtic recenſeantur, hîc nihil opus eſt repetere. Progrediamur ad Sancti obitum, quem rectè Wolſtanus num.* 41 *conſignavit, non tertio Kalendas, ut errarunt nonnulli, ſed ipſis Kalendis Auguſti anno* 984; *quo pluribus de eo agit Cardinalis Baronius: nobis ſufficiat breve ejus elogium apud Malmesburienſem de Regibus lib.* 2 *fol.* 56, *ubi Sanctum laudat ferme hyperbolicè. Sic habet:* Athelwoldus, ex monacho Glaſtonienſi, abbas Abendonienſis, idemque poſthæc epiſcopus Wintonienſis, tot & tanta monaſteria fecit, quod vix modo credibile videatur, ut talia fecerit Epiſcopus urbis unius, qualia vix poſſet rex Angliæ totius. Fallor, & præcipiti ſententia pecco, ſi non palam ſit quod dico. Quantula ſunt cœnobia Helienſe, Burchenſe, Thornienſe, quæ ille à fundamentis ſuſcitavit, & ſua induſtria perfecit? Quæ cum ſemper exactorum vellicet nequitia, ſunt nihilominus habitatoribus ſuis ſufficientia.

E

Ejus elogium.

22 *Huc etiam adducit Mabillonius Ordericum Vitalem, Hiſtoriæ ſuæ lib.* 4 *pag.* 517 *ubi ita loquitur:* Tunc cœnobium Medeshamſtede, quod pridem tempore Wulferi regis Merciorum, Sexvulfus pontifex conſtruxit, Adelwoldus præſul, ſub Edgaro rege, in vico, qui Burg dicitur, reſtauravit; & baſilicam in honore ſancti Petri Apoſtolorum principis editam, magnis opibus ditavit. Deinde Torneienſe, Eligenſe & alia multa monaſteria pluribus in locis fabricata ſunt: & conventus in illis monachorum, aut clericorum, aut etiam ſanctimonialium ſolerter locati ſunt. Copia reddituum ſingulis monaſteriis largiter impertiebatur, unde ſufficiens victus & veſtitus theoricis adminiſtraretur; ne pro penuria rerum neceſſariarum, in divino cultu aliquatenus vacillantes frangerentur. Sic in Anglia monaſticus ordo renovatus eſt &c. *Atque hæc, ut ſemel dictum ſit,* S. Ethelwoldi *gloria prorſus ſingularis, à nobis hîc hactenus, & toto Actorum decurſu probata. An vero inter Scriptores numerandus veniat, quemadmodum Pitſeus eo etiam nomine Sanctum commendavit, non video unde id auſim ſatis tutò aſſerere. Putat laudatus Mabillonius, unum alterumve opuſculum ipſi poſſe adſcribi; an ſatis certò, non eſt unde explorari queat. Videatur ipſe in obſervatione prævia num.* 5.

F

Quæ Acta hîc deſint.

23 *Hîc jam Acta ipſa ſubjiciam, ubi prius monuero, Mabillonii editionem me ſequi oportuiſſe, quòd aliunde ſincera & primigenia nanciſci non potuerim; nam quæ apud Capgravium & Surium exſtant, tametſi ſatis pateat, Wolſtanum iis præluxiſſe, attamen variis locis, ut ſupra dixi, aut contracta, aut extenſa, aut mutata ſunt. In jam dicta editione dividitur tota ſeries in capita* 46, *quorum elenchus poſt præfationem ſubjicitur, quem & nos, eodem ordine Vitæ ipſi præmiſimus. Cum autem ea capitum ordinata diſtinctio, non ſatis commodè in novos numeros, more noſtro, dividi poſſet, hinc factum eſt, ut ſingula capita, quantumvis inæqualia, totidem numeris reſpondeant; notis marginalibus, aliiſque obſervationibus, ubi neceſſariæ viſæ ſunt, illuſtrata. Vitæ ipſi ſubjunxit Mabillonius carmen ejuſdem an-*

AUCTORE J. B. S.

auctoris Wolſtani, ſeu epiſtolam ad Elfegum Wintonienſem epiſcopum, præfixam duobus libris metricis de Vita & miraculis S. Suithuni, quo cum ea ſatis nitidè exornentur quæ in Wintonienſibus monaſteriis Veteri & Novo per S. Ethelwoldum *egregiè præſtita ſunt, non putavimus epiſtolam illam prætermittendam, quidquid nonnulla inde in ipſa Vita deſcripta ſint. Neglecta vero eſt epiſtola alia generalis* ad fratres qui bajulant ibi ſuave jugum Domini; *quandoquidem vix verbum occurrit, quod ad* S. Ethelwoldum *referri poſſit aut debeat. En Wolſtani orationem:*

VITA

auctore Wolſtano monacho Wintonienſi,

B *Ex Actis SS. Ord. S. Benedicti ſec.* V, *à pag.* 608.

PRÆFATIO.

POſtquam mundi Salvator Chriſtus humano generi per aulam virginalis uteri incarnatus apparuit, & expleta ſuæ pietatis ac noſtræ ſalutis ineffabili diſpenſatione, ad paternæ majeſtatis ſedem cum triumpho gloriæ eſt regreſſus, malta per univerſum orbem diffudit apoſtolicorum luminaria Doctorum, qui euangelicæ fidei illuſtratione perfuſi, cæcas ignorantiæ tenebras ab humanis cordibus effugarent, & ut credentium mentes igne ſuperni amoris inflammarent, & elongata diuturnæ mendicitatis eſurie, populorum turbas æternæ vitæ epulis ſatiarent. Ex quorum collegio beatus pater & electus Dei pontifex Adelwoldus, velut lucifer inter aſtra coruſcans, ſuis temporibus apparuit, multorumque cœnobiorum fundator & eccleſiaſticorum dogmatum inſtitutor, inter omnes Anglorum pontifices ſolus *a* ſingulariter effulſit. De cujus ortu geſtis & obitu ſcire cupientibus, aliqua narrare dignum duximus, & ne tanti Patris memoria penitus oblivioni traderetur, ea quæ præſentes ipſi vidimus, & quæ fideli ſeniorum relatione didicimus, in his ſchedulis ſummatim perſtrinximus, illius ſanctis confiſi ſuffragiis, hoc & nobis, qui ſcripſimus, & eis, qui lecturi vel audituri ſunt, profuturum.

a

C

ANNOTATA.

a *Accommodè intelligendum quod* ſolus effulſerit, *nam ſupra in commentario prævio notavimus, ſanctus Oſwaldum & Dunſtanum pari zelo & pietate cum* S. Ethelwoldo *laboraſſe &c. Hujuſmodi alia in Vitæ decurſu occurrunt ad litteram non accipienda, ut habes num.* 18 *& alibi. Porro hic ordinem ſequimur editionis Mabillonianæ, præmiſſis ut jam diximus, totius libelli capitulis* 46, *quibus reſpondent totidem noſtri numeri. Ceterum Legenda in varia capita more noſtro diviſa eſt, appoſitis ſuis obſervationibus illuſtrata.*

D

ORDO CAPITULORUM

in editione Mabillonii.

I. DE ortu & temporibus beati Adelwoldi epiſcopi.

II. De viſione ſomniorum matris ejus.

III. De interpretatione ſomniorum eorumdem.

IV. Quomodo mater ſenſit animam pueri naſciturі veniſſe, & in eum intraſſe.

V. Quomodo puer natus & in Chriſto renatus, quadam die ſubitò in eccleſia cum nutrice ſua eſt inventus.

VI. Quam ſtudiosè & diligenter in ipſa pueritia ſacris litterarum ſtudiis animum dederit.

VII. Quomodo adoleſcens Ædelſtano regi notus effectus, ad clericatum & ſacerdotium pervenerit.

VIII. De prophetia quam prædixit ſanctus Ælfegus Wintonienſis epiſcopus de tribus ſacerdotibus. E

IX. Quomodo Adelwoldus Gleſtoniam pervenit, & monachus factus, qualiter ibi vixerit.

X. De obitu regis Ædelſtani, & de ſucceſſione fratrum ejus in regnum gentis Anglorum.

XI. Quomodo rege Eadredo favente, ſanctus Vir Abbandonienſis monaſterii curam ſuſcepit, ejuſque loci abbas ordinatus fuerit.

XII. Quod rex Eadredus ad monaſterium venerit, & hoſpitibus tota die convivantibus liquor exhauriri nequiverit.

XIII. Quod regnante Eadgaro, templum prædicti cœnobii conſtructum & dedicatum fuerit.

XIV. De ordinatione Dunſtani, & quod abbas Adelwoldus Oſgarum monachum trans mare direxerit; & de quodam fratre Ælſtano ſimplici & magnæ obedientiæ viro.

XV. Quomodo hoſtis antiquus ſanctum Virum per caſum cujuſdam poſtis exſtinguere conatus ſit.

XVI. Quod rex Eadgarus ad epiſcopatum Wintonienſis eccleſiæ ſanctum Virum elegerit.

XVII. De communione quam clerici cantaverunt, quando monachi de Abbandonia venientes ad ingreſſum eccleſiæ ſteterunt.

XVIII. De expulſione clericorum de Veteri monaſterio. F

XIX. Quomodo Vir ſanctus venenum biberit, & fidei calore ſuccenſus, potum mortis exſtinxerit.

XX. De expulſione clericorum de Novo monaſterio.

XXI. Quod in Abbandonia Oſgarum conſtituerit abbatem.

XXII. Quod in cœnobia nonnarum ſanctimoniales ordinaverit.

XXIII. Quomodo in provincia Orientalium Anglorum Eligenſe cœnobium regulariter monachis inſtituerit.

XXIV. Quod in provincia quoque Girviorum duo monaſteria, Burgh atque Thornig appellata, ſimili modo monachis delegaverit.

XXV. De familiaritate ſancti Viri cum rege Eadgaro.

XXVI. De revelatione ſancti antiſtitis Suvithuni, quem ſanctus pater Adelwoldus ſub die Idus Julii cum omni gloria tranſtulit, & inde in eccleſia collocavit.

XXVII. Quod & alia multa per Dunſtanum, & Adelwoldum conſtructa & conſtituta ſint monac-

nachorum monialiumque cœnobia in gente Anglorum.

XXVIII. Quomodo ſanctus Adelwoldus lenitatis blandimento ſeveritatem diſciplinæ temperaverit.

XXIX. Quomodo famis tempore multitudinem pauperum ab ipſis faucibus mortis eripuerit.

XXX. Quod inter hæc Vir ſanctus infirmitates ſæpe viſcerum & tumorem crurium perpeſſus fuerit.

XXXI. Quòd juvenes docere ſemper dulce habuerit.

XXXII. De Chriſmatis ampulla pæne vacua, & in itinere oleo plena inventa.

XXXIII. De monacho, qui furtum perpetravit, & ſolo ſermone Viri Dei quid perpeſſus fuerit.

XXXIV. De monacho, qui de ſummo templi culmine cecidit, & nil mali paſſus incolumis ſurrexit.

XXXV. De monacho, qui ſe Viro Dei in legendo aſſimilare præſumpſit, quid perpeſſus fuerit.

XXXVI. De candela quæ Epiſcopo obdormiente
B ſuper folium libri ardens jacuit, & tamen paginam minimè læſit.

XXXVII. Quod non omnia virtutum ſancti Viri opera valeant explicari.

XXXVIII. De arbore quadam magna cucullis innumeris onuſta, & de ejus interpretatione, quæ in ſomnis ſancto Dunſtano olim fuerat oſtenſa.

XXXIX. De viſione Viri Dei in qua apparuit ei navis quædam maxima piſcibus & anguillis ab imo uſque ad ſummum plena, qui excitati, homines ſunt effecti, & rationi priſtinæ reſtituti.

XL. De Veteris eccleſiæ nova dedicatione, quæ facta eſt in die XIII Kal. Novembris.

XLI. De obitu ſancti Patris in Kal. Auguſti, & de ſepultura ejus die tertio Nonarum ejuſdem menſis.

XLII. Quomodo ſanctus Vir antequam levaretur è tumulo, manifeſtavit ſe viro urbano cuidam,
* al. Elfhelmo nam. 42 nomine Elthelmo *, plurima cæcitate multato.

XLIII. De ſancti Viri tranſlatione, quæ facta eſt ſub die quarta Iduum Septembrium, & de miraculis ad ejus ſepulcrum patratis.

XLIV. De infirma puella, quæ ibi ſanitatem recepit.

XLV. De cæco puero, qui & ipſe ibidem illuminatus eſt.

C XLVI. De ligato quodam fure & in cippo extenſo, qui ſolo ſermone Viri Dei abſolutus eſt.

CAPUT I.

De ſancti miraculoſo ortu, clericatu, ſacerdotio & monachatu Glaſtoniæ, unde factus abbas Abbendonienſis.

Gravidæ matris a

ERant igitur parentes ſancti pontificis Adelwoldi ex ingenua Chriſtianorum propagine oriundi, Wentanæ civitatis urbani, temporibus ſenioris Eaduardi *a* regis Anglorum florentes, in mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela fideliter incedentes. Qui dum quotidianis bonorum operum pollerent incrementis, eximio Dei munere decorati ſunt, quo talem mererentur gignere ſobolem, cujus eruditione & exemplis non ſolum populi præſentis ævi, ſed etiam futuri pervenirent ad notitiam veri luminis: ut exuti cali-

gine tenebroſi erroris, gloriâ fruerentur æternæ claritatis. A. WOLSTANO MONACHO.

2 Itaque felix ejus genitrix cum eum in utero conceptum gereret, vidit hujuſcemodi intempeſta nocte ſomnium, quod erat certum futuri effectus præſagium. Viſum namque ſibi eſt, ſe pro foribus ſuæ domûs ſedere, & obtutibus ſuis adeſſe quoddam ſublime vexillum, cujus ſummitas cælum tangere videbatur: quod ſe inclinando honeſtè ad terram, fimbriarum ſuarum velamine circumdedit imprægnatam, rurſumque procera altitudine erectum, & inflexibili ſtabilitate robuſtum, ipſum unde inclinabatur repetiit cælum. Exſpergefacta autem mulier, rurſus ſopore deprimitur; & ecce repentè vidit ex ore ſuo proſilire & avolare quaſi auream miræ magnitudinis aquilam, quæ volando cuncta Wentanæ civitatis ædificia, auratis pennarum remigiis obumbravit, & in alta cælorum ſe elevando diſparuit. Cumque mulier evigilans ſecum miraretur attonita, & ſomniorum viſionem mente volveret tacita, nec per ſemetipſam conjicere poſſet eorum interpretationem; perrexit ad quamdam Chriſti famulam, nomine Edeldridam, moribus & ætate maturam, quæ in præfata urbe nutrix erat Deo devotarum virginum; cui narravit ex ordine, quod ſibi oſtenſum fuerat in nocturna viſione. At illa, ſicut erat ſagaci animo prudentiſſima, & interdum etiam futurorum, Domino revelante, præſcia, de naſcituro infante multa prædixit, quæ vera eſſe rerum exitus indicavit. E

Somnii

3 Nos quoque eorumdem ſomniorum conjectores eſſe poſſumus, in ſublimi vexillo intelligentes ſanctum Virum, qui tunc in utero portabatur, quandoque futurum militiæ Dei ſigniferum, ſicut & erat; quem multimoda reluctatione contra antiquum hoſtem pro defenſione ſanctæ matris Eccleſiæ congredientem vidimus, ipſoque bellante, immo per ipſum Deo vincente, pravorum machinamenta ad nihilum redacta conſpeximus. Et quia aquila ab acumine oculorum vocatur, & teſtante ſacro eloquio, theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis; rectè per auream aquilam, quæ totam urbem alarum velamento obumbrare viſa eſt, idem præclarus Vir totius ſapientiæ decoratus exprimitur, qui perſpicaci & irreverberata cordis acie divina meditando, ſemper ad cæleſtia per contemplationem F volavit, & ſuper Eccleſiam, magni Regis civitatem, quam contrariæ poteſtates impugnare nitebantur, umbraculum paternæ protectionis longè latéque expandit, & conſummato boni certaminis curſu, ad viſionem Dei in Sanctorum comitatu pervenit, ſicut in Euangelio voce Dominica dicitur: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ. Quia ubi ipſe Redemptor noſter eſt corpore, illuc procul dubio nunc colliguntur electorum animæ, & in futuræ reſurrectionis gloria illuc quoque eorum colligentur & corpora. Hæc de ſomniorum interpretatione breviter diximus: nunc ad narrationis ordinem redeamus.

eorumque interpretatio.

4 Quadam namque die cum mater ejus ſtipata civibus ſtaret in eccleſia, ſacræ Miſſæ celebrationi intereſſe deſiderans, ſenſit, animam pueri, quem gerebat in utero, veniſſe, & in eum Dei nutu cuncta moderantis intraſſe, ſicut poſtea ipſe Sanctus qui naſciturus erat, jam epiſcopus nobis gaudendo referebat. Ex quo oſtenditur, eum à Deo electum exſtitiſſe, etiam antequam naſceretur, & animam procreati hominis non, ut quidam æſtimant, à patre vel à matre exſiſtendi ini-

Senſit mater infantem animari.

A. WOLSTANO MONACHO.

tium ſumere ; ſed, ut verè & abſque omni dubietate creditur, à ſolo Creatore vitalem ſpiritum vivificari, & ſingillatim unicuique dari. Naſcitur ergo futurus Dei Pontifex, & fonte baptiſmatis in Chriſto renatus ; Adelwold à parentibus eſt appellatus, ſanctique chriſmatis unctione confirmatus, gratiæ Dei in omnibus commendatus.

Jam natus in eccleſia cum nutrice repetitur.

5 Accidit enim quadam ſolenni die, cum more ſolito nutrix illius ad eccleſiam pergere, & orationi incumbere decreviſſet, tam validam inundantis pluviæ tempeſtatem erumpere, ut extra loci limen, ubi in gremio tenens eumdem Infantem ſederat, pedem movere non poſſet ; quæ dum mœrens amariſſimè fleret, eo quod votum piæ devotionis ſolvere nequiret ; caput humiliter omnipotentem Dominum rogatura declinavit, & confeſtim divina miſeratione conſolari promeruit. Nam nullam moleſtiam procelloſæ tempeſtatis ſentiens, ſubitò cum Infantulo inventa eſt ſedens in eccleſia quam adire diſponebat, ubi ſolennia Miſſarum presbyter celebrabat : & quod nulla ratione credere potuiſſet ut fieret, factum vehementer expavit ; & omnes hujus rei cognoſcentes miraculum, magnæ admirationis ſtupor invaſit. Sicut enim Propheta quondam ex Judæa repentè ſublatus, & in Chaldæa cum prandio depoſitus ; ſic beatus puer Adelwoldus ſub momento cum nutrice in templo eſt præſentatus, ut ſicut ille refecit congruo tempore Danielem prophetam in lacu leonum, ſic iſte millia populorum paſceret in Eccleſia Sanctorum.

B

Sacris litteris inſtructus,

6 Igitur quotidiano profectu crevit Puer bonæ indolis, & in ipſa mox pueritia ſacris litterarum ſtudiis traditus : ut qui aliis viam ſalutis erat oſtenſurus, ipſe cum Maria ſecus pedes Domini humiliter ſederet, & verbum ex ore illius ſalubriter audiret. Erat enim agilis naturâ atque acutus ingenio, ita ut quidquid majorum traditione didicerat, non ſegniter oblivioni traderet, ſed tenaci potiùs memoriæ commendaret. Studebat etiam teneros pueritiæ annos morum honeſtate & virtutum maturitate vincere, divinis ſemper obſequiis omnia membra ſua mancipare, & ad Dei implendam voluntatem totam mentis ſuæ intentionem dirigere : ſicque præceptis * Chriſti muneribus rectè vivendo gratias exhibere, ut ad majora percipienda dignus mereretur exſiſtere.

* *An non* perceptis ?

C

mox clericus & ſacerdos ordinatur.

7 Cumque florentis adoleſcentiæ contingeret ætatem, præconium ſanctæ converſationis ejus Ædelſtano regi, filio prædicti regis Eadwardi, fama vulgante nuntiatum eſt, juvenemque feſtinanter accerſiri præcepit. Qui cum adductus ſtaret in præſentia regis, invenit gratiam in conſpectu ejus, & in oculis optimatum ejus : ibique individuo comitatu multum temporis agens in palatio, plura à ſapientibus regis utilia ac proficua ſibi didicit. Et demum jubente rege, ab Elfego Wintonienſi epiſcopo, ſecundùm morem eccleſiaſticum, priùs ad clericatus officium tonſoratus, ac deinde paucis labentibus annorum curriculis in gradum ſacerdotalem conſecratus eſt.

Mira S Elfegi ordinantis prophetia.

8 Ipſe enim beatæ recordationis pater Elfegus, inter cetera ſibi collata ſpiritualium chariſmatum dona, prophetiæ ſpiritu pollebat, & contigit eum ordinaſſe in ipſo tempore ſimul Durſtanum & Adelwoldum, & quemdam, Edelſtanum vocabulo, qui poſtmodum monachilem habitum deferens, apoſtata fine tenus perduravit. Completa autem Miſſarum celebratione, ſanctus antiſtes Elfegus ſibi adhærentes ita alloquitur : Hodie coram Deo tribus viris manus impoſui, coſque in ſacerdotii ordinem conſecravi : quorum duo ad epiſcopalem pertingent apicem, unus quidem primum in civitate Wigornenſi, deindè in Cantia, quæ eſt metropolis eccleſiæ gentis Anglorum : alter verò mihi quandoque ſuccenſurus eſt in pontificii dignitatem : tertius autem per lubrica voluptatum blandimenta miſerabili fine tabeſcet. Tunc Edelſtanus interrogavit ſanctum antiſtitem propinquum ſuum dicens : Num mihi continget eſſe unum ex duobus, qui epiſcopali cathedra ſublimandi ſunt ? Cui reſpondit antiſtes : Non erit tibi pars neque ſors in eò quem præfatus ſum ordine ; ſed neque in ea ſanctitate, quam in hominum conſpectu videbaris inchoaſſe, permanſurus es. Cujus prophetiæ verba quam veraciter eſſent prolata, rei probavit eventus. Nam duo (ſicut dicit Scriptura, Juſtus juſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc) ad pontificatûs honorem pervenerunt ; tertius verò (juxta terribilem prioris ſententiæ comminationem, quæ dicit : Qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc) in fœtore luxuriæ vitam finivit.

D

F

Monachus Glaſtoniæ rè proficit.

9 Adelwoldus autem Chriſti famulus, nomine, mente & opere benevolus, arctam viam quæ ducit ad vitam, recto itinere gradiens, quotidiana, Deo cooperante, ſtuduit melioratione ſuccreſcere, dans operam diligenter doctrinis & exemplis Elfegi ſuſceptoris & ordinatoris ſui. Nam apud eum, præcipiente rege, quò melius imbueretur, aliquamdiu commoratus eſt, ac poſtmodum Gleſtoniam perveniens, magnifici viri Dunſtani abbatis ejuſdem monaſterii diſcipulatui ſe tradidit : cujus magiſterio multum proficiens, tandem monaſtici ordinis habitum ab ipſo ſuſcepit, humilique devotione ejus regimini deditus eſt. Didicit namque inibi liberalem grammaticæ artis peritiam, atque mellifluam metricæ rationis dulcedinem : & more apis prudentiſſimæ, quæ ſolet boni odoris arbores circumvolando requirere, & jocundi ſaporis oleribus incumbere, divinorum carpebat voluminum flores. Catholicos quoque & nominatos ſtudiosè legebat auctores, inſuper vigiliis & orationibus perſeveranter inſiſtens, & abſtinentiâ ſemetipſum edomans, & fratres ſemper ad ardua exhortans. Qui cum pro merito ſanctitatis ab omnibus amaretur, & monaſterii decanus ab abbate ſuo conſtitueretur ; nullum elationis incurrit periculum, ſed tantæ ſubjectis præbuit humilitatis exemplum, ut quotidiano manuum opere hortum excolendo laboraret, & fratribus ad prandium poma, ac diverſi generis legumina præpararet : ut poſt ſpiritualem animarum refectionem, corporum quoque neceſſaria miniſtraret, præ oculis ſemper retinens illud Dominicum : Quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter ; & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus, & illud : Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Hæc & alia memoriæ commendans Scripturæ teſtimonia, per diſciplinam ſubditos, & per humilitatem cuſtodiebat ſemetipſum.

F

Mortuis fratribus ſuccedens Eadredus rex

10 Contigit interea victorioſiſſimum regem Ædelſtanum, quarto anno poſtquam hoſtilem paganorum exercitum maxima ſtrage peremit, obiiſſe, & fratrem ejus Eadmundum pro eo regni gubernacula ſuſcepiſſe. Cui poſt annos ſex & dimidium crudeliter interempto, ſucceſſit in regnum frater ejus Eadredus, qui erat Veteris cœnobii in Wintonia ſpecialis amator atque defenſor, ut teſtantur ea quæ, ipſo jubente, fabricata ſunt ornamenta, magna ſcilicet aurea crux, altare aureum

A reum, & cetera quæ larga manu benignus illuc ad honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli direxit, ibique æternaliter ad Dei laudem & gloriam conſervari præcepit. Qui etiam, ſi vita comes fieret, orientalem porticum ejuſdem Wintonienſis eccleſiæ deauratis imbricibus adornare diſpoſuit. Cujus regni tempore vir Domini Adelwoldus, adhuc cupiens ampliori Scripturarum ſcientia doceri, & monaſtica religione perfectius informari *b*, decrevit ultramarinas adire partes. Sed venerabilis regina Eadgiw, mater regis memorati, prævenit ejus conamina, dans conſilium regi, ne talem virum ſineret egredi de regno ſuo; inſuper aſſerens tantam in eo fuiſſe Dei ſapientiam, quæ & ſibi & aliis ſufficere poſſet, quamvis ad alienæ patriæ fines ob hanc cauſam minimè tenderet.

b

committit Sancto monaſterium Abbendoniense.

11 Quibus auditis delectatus rex, magnam circa Dei Famulum cœpit habere dilectionem, placuitque ei, ſuadente matre ſua, dare ſancto Viro quemdam locum, vocabulo Abbandum, in quo modicum antiquitus monaſteriolum; ſed erat tunc neglectum ac deſtitutum, vilibus ædificiis conſiſtens, & quadraginta tantùm manſos poſſidens: reliquam verò prætati loci terram, quæ centum caſſatorum *c* luſtris hinc inde gyratur, regali dominio ſubjectam, rex ipſe poſſidebat. Factumque eſt, conſentiente Dunſtano abbate ſecundum regis voluntatem, ut vir Dei Adelwoldus prænotati loci ſuſciperet *d* curam, quatenus in eo monachos ordinaret regulariter Deo ſervientes *e*. Venit ergo Servus Dei ad locum ſibi commiſſum: quem protinus ſecuti ſunt quidam clerici de Gleſtonia, ſcilicet Oſgarus, Foldbirhtus, Friwegarus, & Ordbirhtus de Wintonia, & Eadricus de Lundonia, ejùs diſcipulatui ſe ſubdentes. Congregavitque ſibi in brevi ſpatio gregem monachorum, quibus ipſe abbas, jubente rege, ordinatus eſt. Dedit etiam rex poſſeſſionem regalem, quam in Abandonia poſſederat, hoc eſt centum caſſatos cum optimis ædificiis, abbati & fratribus ad augmentum quotidiani victus, & de regio theſauro ſuo multum eos in pecuniis juvit: ſed mater ejus largiùs ſolatia munerum eis direxit. Tantamque gratiam Dominus ſibi ſervientibus contulit, ut ad præfatum cœnobium, quod antea rebus erat pauperrimum, omnes ſimul divitiæ putarentur affluere, & ſic cuncta proſperis ſucceſſibus occurrere, ut palam ſententiæ dominicæ promiſſio impleri videretur, qua dicitur: Primum quærite regnum Dei & juſtitiam ejus, & omnia adjicientur vobis.

B

c

d

e

C

ANNOTATA.

a Eaduardi & Eudwardi *pro* Eduardi; Eadmundi *pro* Edmundi, Eadgari, Eadredi & *Anglicos alios hujuſmodi idiotiſmos promiſcuè ſcribi ſatis notum eſt.*

b *Patet Sancti intentio, ut de ea dubitari non poſſit, ut vide apud Alfordum ad an. 948, num. 25.*

c Caſſata *ſeu* caſata *ſumuntur pro habitaculis, cum certa terræ portione idonea ad alendam familiam, ut vide apud Cangium & Spelmannum in Gloſſariis, ubi & varia* manſi *acceptio, de qua ſatis alibi.*

d *De anno ſuſceptionis mentem ſupra expoſuimus.*

e *Huc ſpectat quod ſcribit Harpsfeldius ſec. 10 cap. 9:* Ethelwoldus vero maxime illud (*Abingdonienſe cœnobium*) extulit, qui & viros monaſticæ diſciplinæ exquiſitè callentes, ex Corbeienſi Galliæ cœnobio accerſit. *Infra num. 14 dicitur Oſgarus miſſus ad cœnobium Floriacenſe, nulla Corbeienſium facta mentione.*

A. WOLSTANO MONACHO.

CAPUT II.

De ejùs geſtis Abbendoniæ, unde ad Wintonienſes inſulas promotus, clericos expulit, à quibus propinatum venenum innoxiè hauſit.

Abbendoniam præſentia ſua rex honorat.

VEnit ergo rex quadam die ad monaſterium, ut ædificiorum ſtructuram per ſe ipſum ordinaret: menſuſque omnia fundamenta monaſterii propria manu, quemadmodum muros erigere decreverat; rogavitque eum Abbas in hoſpitio cum ſuis prandere. Annuit rex ilico, & contigit adeſſe ſibi non paucos optimatum ſuorum venientes ex gente Nordanhimbrorum, qui omnes cum rege adierunt convivium. Lætatuſque rex, & juſſit abunde propinare hoſpitibus hydromellum * *a* clauſis diligenter foribus, ne quis fugiendo potationem regalis convivii deſerere videretur. Quid multa? hauſerunt miniſtri liquorem tota die ad omnem ſufficientiam convivantibus: ſed nequivit ipſe liquor exhauriri de vaſe, niſi ad menſuram palmi, in ebrietate ſuatim *b* Nordanhimbris & veſperi cum lætitia recedentibus.

E

* *al.* medonem.

a

b

Templum ibidem conſtruitur & dedicatur.

13 Non tamen cœpit Adelwoldus abbas deſignatum ſibi opus ædificare in diebus Eadredi regis, quia rex idem celeriter ex hac vita migravit die IX Kal. Decembris *c.* Sed regnante glorioſo rege Eadgaro, inſigni & clementiſſimo, præpotente ac invictiſſimo regis Eadmundi filio, honorabile templum in honore ſanctæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ in eodem conſtruxit loco, & conſummavit, quod uſque in hunc diem viſu melius quam ſermone oſtenditur.

c

Laus S. Dunſtani, & ſimplicis obedientia.

14 Circa hæc tempora eligitur abbas Dunſtanus ad epiſcopatum Wigornenſis eccleſiæ, juxta prophetiam ſancti Elfegi epiſcopi, ſicut ſupra tetigimus. Et poſt aliquot annorum curricula factus archiepiſcopus, manſit in Cantia triginta & ſeptem annis, quaſi columna immobilis, doctrina & actione præcipuus, angelico vultu decorus, eleemoſynis & prophetia præpollens: ad cujus tumbam cæleſtia ſæpe fieri miracula audivimus. Adelwoldus autem miſit Oſgarum monachum trans mare ad monaſterium ſancti patris Benedicti Floriacenſe, ut regularis obſervantiæ mores illic diſceret, ac domi fratribus docendo oſtenderet; quatinus ipſe normam monaſticæ religionis ſecutus, & unà cum ſibi ſubjectis devia quæque declinans, gregem ſibi commiſſum ad promiſſam cæleſtis regni patriam perduceret. In qua congregatione erat quidam frater, Elfſtanus nomine, ſimplex & magnæ obedientiæ vir, quem abbas juſſit prævidere cibaria artificum monaſterii, cui ſervitio ipſe devotiſſimè ſe ſubdens, coxit carnes quotidiè, & operariis ſedulus miniſtrabat, focum accendens & aquam apportans, & vaſa denuo ſponte emundans, exiſtimante abbate hoc illum cum ſolatio & juvamine alterius miniſtri peragere. Accidit namque quadam die, dum abbas

F

A. WOLSTANO MONACHO.

bas more solito peragraret monasterium, ut aspiceret illum fratrem juxta fervens caldarium, in quo victualia præparabat artificibus; & intrans vidit omnia vasa mundissima, ac pavimentum scopatum; dixitque ad eum hilari vultu: O mi frater Elfstane, hanc obedientiam mihi furatus es, quam me ignorante exerces. Sed si talis miles Christi es, qualem te ostendis, mitte manum tuam in bullientem aquam, & unum frustum de inis mihi impiger adtrahe. Qui statim sine mora mittens manum suam ad imum lebetis, abstraxit frustum fervidum, non sentiens calorem ferventis aquæ; quo viso abbas jussit frustum deponi, & nemini hoc indicare viventi. Illum verò fratrem postmodum abbatem vidimus ordinatum, qui etiam deinde pontificali honore sublimatus, ecclesiæ Wiltunensi est prælatus, & beato fine in Domino consummatus.

Magno defunctus periculo

15 Erat namque sanctus Adelwoldus ecclesiarum ac diversorum operum magnus ædificator, & dum esset abbas, & dum esset episcopus. Unde tetendit ei communis adversarius solitas suæ malignitatis insidias, ut eum, si ullo modo posset, exstingueret. Nam quadam die dum vir Dei
B in structura laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in quamdam foveam dejecit, confregitque pæne omnes costas ejus ex uno latere; ita ut, nisi fovea illum susciperet, totus quassaretur.

Wintoniensis episcopus ordinatur anno 963.

16 Convaluit tamen Vir sanctus de hac molestia, Dei omnipotentis adjuvante gratia, & elegit eum Eadgarus felicissimus Anglorum basileus ad episcopatum Wintoniensis ecclesiæ, antequam ecclesia præfati cœnobii dedicaretur. Et jubente rege consecravit illam Dunstanus archiepiscopus Dorobernensis ecclesiæ, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo tertio, sub die tertio Kalendarum Decembrium, in vigilia sancti Andreæ Apostoli, quæ tunc habebatur in Dominica prima Adventus Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi. Erant autem tunc in Veteri monasterio, ubi cathedra pontificalis habetur, canonici nefandis scelerum moribus implicati, elatione & insolentia atque luxuria præventi, adeo ut nonnulli eorum dedignarentur Missas suo ordine celebrare, repudiantes uxores quas illicitè duxerant, & alias accipientes, gulæ & ebrietati jugiter dediti. Quod minimè ferens sanctus vir Adelwoldus, datâ licentiâ à rege Eadgaro, ex-
C pulit citissimè detestandos blasphematores Dei de monasterio; & adducens monachos de Abbandonia, locavit illic, quibus ipse abbas & episcopus exstitit.

d Accersitos Abbendoniâ monachos

17 Accidit autem sabbato in capite *d* Quadragesimæ, dum monachi venientes de Abbandonia starent ad ingressum ecclesiæ, clericos Missam finire. Communionem canendo: Servite domino in timore, & exsultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam ne pereatis de via justa: quasi dicerent: Nos noluimus Deo servire, nec disciplinam ejus servare, vos saltem facite, ne sicut nos pereatis de via, quæ custodientibus justitiam regna facit aperiri cælestia. Quo audito fratres gavisi sunt, intelligentes à Domino suum iter esse prosperatum, & Dei nutu hunc psalmum propter illorum præsentiam fuisse decantatum, moxque Davidicum ad se traxerunt imperium, Osgaro exhortante eos atque dicente: Cur foris moramur? faciamus sicut hortantur nos canonici, ingrediamur, & per viam justitiæ gradientes, Domino Deo nostro cum timore & exsultatione famulemur, ut cum exarserit in brevi ira ejus, mereamur esse participes illorum de quibus subjungitur: beati omnes qui confidunt in eo. D

dissolutis clericis substituit.

18 Misit quoque rex illuc Episcopo quemdam ministrorum suorum famosissimum, cui nomen erat Vulfstan Ætdelham *e*, qui regia auctoritate mandavit canonicis, ut unum de duobus eligerent, aut sine mora dare locum monachis, aut suscipere habitum monachilis Ordinis. At illi nimio pavore conterriti, & vitam exsecrantes monasticam, intrantibus monachis, ilico exierunt: sed tamen postmodum tres ex illis ad conversionem venerunt, scilicet Eadsinus, Vulsinus, & Wilstanus presbyter, qui cœnobium quod expulsi reliquerant, humili corde repetentes, Christi jugo colla subdiderunt. Nam hactenus ea tempestate non habebantur monachi *f* in gente Anglorum, nisi tantùm qui in Glestonia morabantur & Abbandonia.

e

f

Propinatum venenum innoxiè bibit,

19 Deinde cum prædicti Fratres in Veteri cœnobio regularis vitæ normam servare cœpissent, & illuc multi ad Dei famulatum senes conversi, juvenes adducti, & parvuli oblati confluerent; ex invidia clericorum datum est Episcopo venenum bibere in aula sua cum hospitibus prandenti, omnemque eis humanitatem exhibenti; quatinus illo exstincto, servos Dei expellerent, rur- E
sumque in unum congregati, pristinis liberè frui flagitiis potuissent. Erat namque ei moris statim post tres aut quatuor offulas, modicum quid bibere: bibitque nescius apportatum sibi venenum totum quod erat in calice, & statim in pallorem facies ejus immutata est, & viscera illius nimium vi grassantis veneni cruciabantur. Surrexit autem vix à mensa exiens ad lectulum, serpsitque venenum per omnia membra ejus, jam instantem minitans sibi mortem. At ille tandem recogitans, cœpit exprobrare semetipsum, dixitque ad animum suum: Ubi est modò fides tua? Ubi sunt cogitationes sensus tui? Nonne verba Christi vera sunt & fidelia, quibus in Euangelio pollicetur dicens: Et si mortiferum quid biberint credentes, non eis nocebit? Nonne ipse qui hæc loquitur præsens est divinitate, licet absens sit corpore? Ipse procul dubio, ipse hoc veneni virus in te evacuare potest, qui semper omnia potest. His & hujuscemodi verbis accensa fides in eo, omnem letiferum haustum, quem biberat, exstinxit, furentisque veneni dolore fugato surrexit, abiens ad aulam hilari vultu, nulla penitus signa palloris se intuentibus ostendens, nec F
quidquam mali suo venefico reddens, sed ei quod deliquit ignoscens. Sicque Dei virtute dissipatum est malignum consilium clericorum, qui videntes suam nihil prævalere nequitiam, tamdiu per diversas gentis Anglorum provincias huc illucque dispersi sunt, quousque vitam finierunt.

clericosque ex Novo monasterio etiam expellit.

20 Exinde Christi aquila antistes Adelwoldus expandit aureas alas suas, & annuente rege Eadgaro, canonicos expulit de Novo monasterio, illucque monachos introduxit regulariter conversantes. Edelgarum autem discipulum suum ordinavit illis abbatem, qui postmodum provinciæ australium Saxonum episcopus, ac deinde sancto Dunstano ad cælestia regna translato, Cantuariorum archipræsul effectus est.

ANNOTATA.

a Cervisia mellita; *Germanis & Anglis* mede, *quod & Græci degustarunt, inquit, Spelmannus, qui hoc barbarè μέδον vocant. Vide plura apud Cangium.*

b *Quis* statim *ebrius sit, ex voce* sus *satis intelli-*

A *telligis.*

c *Anno 954 ex tabula Polydori Virgilii.*

d *Observat Mabillonius*, caput Quadrageſimæ etiam tunc initum à Quadrageſimæ Dominica prima, in qua hæc antiphona ad Miſſæ communionem legitur. *Opinor, in Miſſali monaſtico, nam in Romano ponitur Sabbato poſt cineres.*

e *Senſum reſtituit idem editor:* ÆLFRICO, Miſit quoque rex quemdam miniſtrorum ſuorum famoſiſſimum, Wolfſtanum vocabulo, cum epiſcopo, qui regia *&c.*

f *Accommodè hæc intelligenda ſupra monuimus. Spelmannus apud Mabillonium interpretatur de monachis regularibus, non de ſecularibus, ſeu vitæ ſolutioris, quos in aliis locis exſtitiſſe. & pro canonicis ſecularibus habitos fuiſſe conſtat, ut de Gallicanis in monaſterio S. Dionyſii, & de Martiniano alibi ſe obſervaſſe memorat. Paulo aliter ea explicat Mahevius, quibus non video diutius inhærendum.*

B

CAPUT III.

Alia præclarè geſta, præſertim in erigendis reſtaurandiſque variis cœnobiis; de tranſlatione S. Swithuni, deque eximia ejus caritate tempore famis.

Abbatem Abbendoniæ ſubſtituit,

IN Abbandonia verò Oſgarum pro ſe conſtituit abbatem, dilatuſque eſt locus ille ſexcentis & eo amplius caſſatis, inſuper & æternæ libertatis ſuffultus privilegiis, divina ſimul & regia auctoritate conſcriptis: quæ laminis aureis ſigillata, inibi uſque hodie conſervantur.

& ſanctimoniales in ordinem redigit. a

22 In tertio quoque Wintonienſi cœnobio, quod anglicè Nunnamenſter appellatur, in honore ſemper Virginis Mariæ Deo conſecratum, mandras *a* ſanctimonialium ordinavit, quibus matrem, de qua ſuperius paullulum tetigimus, Etheldridam præfecit, ubi regularis vitæ norma hactenus obſervatur.

C *Elyenſe cœnobium regulariter inſtituit*

23 Nec ſolùm in finibus occidentalium Saxonum, verùm etiam in remotis partibus Britanniæ, ſanctus antiſtes Adelwoldus ad Dei omnipotentis ſervitium monachos aggregare curavit. Eſt enim quædam regio famoſa in provincia orientalium Anglorum ſita, paludibus & aquis in modum inſulæ circumdata, unde & à copia anguillarum quæ in eiſdem paludibus capiuntur, Elige nomen accepit, in qua regione locus omni veneratione dignus habetur, magnificatus nimirum reliquiis & miraculis ſanctæ Etheldridæ *b* reginæ & perpetuæ virginis ac ſororum ejus: ſed in ipſo tempore erat deſtitutus & regali fiſco deditus. Hunc ergo locum famulus Chriſti pro dilectione tantarum virginum magnopere venerari cœpit, datoque pretio non modicæ pecuniæ, emit eum à rege Eadgaro, conſtituens in eo monachorum gregem non minimum. Quibus ordinavit abbatem Brithnodum præpoſitum ſuum, & ejuſdem loci ſitum monaſterialibus ædificiis decentiſſimè renovavit, eumque terrarum poſſeſſionibus affluentiſſimè locupletatum, & æternæ libertatis privilegio confirmatum, omnipotenti Domino commendavit.

b

24 Alterum quoque locum in regione Girviorum pretio obtinuit à rege & nobilibus terræ, poſitum in ripa fluminis Nen, cui lingua Anglorum quondam Medeshamſtede *c* nomen impoſuit, nunc autem conſuetè Burh appellatur, cujus loci baſilicam congruis domorum ſtructuris ornatam, & terris adjacentibus copiosè ditatam, in honore beati Petri principis Apoſtolorum conſecravit, ibique ſimili modo catervam monachorum coadunavit. Ealdulfum verò monachum ſuum eis præfecit abbatem; qui poſt exceſſum domini Oſwaldi pontificis, eccleſiæ Eburacenſis archiepiſcopatum ſuſcepit. Tertium nihilominus adquiſivit pretio locum, juxta crepidinem prædicti fluminis ſitum, qui propter ſpineta circumquaque ſuccreſcentia, Thornig *d* ſolito nuncupatum anglicè vocabulo, quem pari conditione monachis aptiſſimum delegavit. Rectorem quoque illis & abbatem Godemannum præpoſuit, conſtructumque monaſterium in honore Dei genitricis & Virginis Mariæ dedicavit, & bonorum omnium poſſeſſione gratulanter ditavit.

A. WOLSTANO MONACHO. *dein Burg & Thornig etiam monachis delegat,* E *d*

ubique potens opere & ſermone. E

25 Erat autem vir Dei Adelwoldus ad ſecreta Eadgari incliti regis ſermone & opere magnificè pollens, in pleriſque locis eccleſias dedicans, & ubique Euangelium Chriſti prædicans, juxta admonitionem Eſaiæ prophetæ dicentis: Clama, ne ceſſes; quaſi tuba exalta vocem tuam, & adnuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.

Tranſfert reliquias S. Swithuni, c

26 Cujus prædicationem maximè juvit ſanctus antiſtes Suvithunus, eodem tempore cæleſtibus ſignis declaratus, & infra templi regiam glorioſiſſimè tranſlatus, ac decentiſſimè collocatus *e*. Ideoque gemina ſimul in domo Dei fulſere luminaria, candelabris aureis ſuperpoſita: quia quod Adelwoldus ſalubri verborum exhortatione prædicauit, hoc Suvithunus glorioſa miraculorum exhibitione, ad laudem nominis Chriſti, mirificè decoravit.

& cum S. Dunſtano varia exſtruit monaſteria. F

27 Sicque factum, conſentiente rege, ut partim Dunſtani conſilio & actione, partim Adelwoldi ſedula cooperatione, monaſteria ubique in gente Anglorum quædam monachis, quædam ſanctimonialibus conſtituerentur ſub abbatibus & abbatiſſis regulariter viventibus. Circumivitque famulus Chriſti Adelwoldus ſingula monaſteria, mores inſtituens, obedientes, ut in bono proficerent, verbis admonendo, & ſtultos, ut à malo diſcederent, verberibus acriter corrigendo.

Sanctæ ſeveritas lenitate condita,

28 Erat namque terribilis ut leo diſcolis & perverſis; humilibus verò & obedientibus ſe quaſi agnum mitiſſimum exhibebat, ita ſerpentinæ prudentiæ temperans ſeveritatem, ut columbinæ ſimplicitatis non amitteret lenitatem. Quem ſi quando zelus rectitudinis cogeret, ut jura diſciplinæ ſubjectis imponeret; furor ipſe non de crudelitate, ſed de amore proceſſit; & intus paterna pietate dilexit, quos foris quaſi inſequens caſtigavit. Pater erat & paſtor monachorum, pervigil procurator ſanctimonialium, & protector virginum; viduarum conſolator, peregrinorum ſuſceptor, eccleſiarum defenſor, errantium correctior, pauperum recreator, pupillorum & orphanorum adjutor; quod plus implevit opere, quàm noſtra parvitas ſermone poſſit evolvere.

eximia vero tempore famis caritas in miſeros.

29 Accidit enim quodam tempore, ut acerba fames univerſam Britanniæ regionem vehementer premeret, & inopiæ magnitudo pleroſque dira clade exſtingueret. Vir autem Domini miſertus ſuper turbam fame valida pereuntium, omnem pecuniæ portionem quam habebat, in uſus pauperum expendit. Cumque pecunia deficeret, tolli juſſit ornamenta quæque & argentea

A. WOLSTANO MONACHO.

vasa perplurima de thesauris ecclesiæ, eaque præcepit minutatim confringi, & in pecunias redigi. Intimo cordis suspirio sic protestabatur, se æquanimiter ferre non posse, muta metalla integra perdurare, hominem verò ad imaginem Dei creatum, & pretioso Christi sanguine redemptum mendicitate & inedia perire. Emptis ergo cibis, sustentavit innumerabilem multitudinem egenorum, qui periculum famis evadere cupientes, ad eum undique confugerant: & eos qui semineces in plateis & compitis omni solatio destituti jacebant, refocillando sublevavit, ab ipsis faucibus mortis eripiens miseros, præbens quoque cibaria quotidiana singulis: donec misericordia Dei de cælo in terram prospiceret, & humano generi solita pietate subveniens, malum inopiæ temperaret. In cujus pietatis opere sectatus imitabile exemplum beati Laurentii levitæ & martyris, qui instante persecutionis tempore, thesauros & facultates Ecclesiæ dispersit deditque pauperibus, ut justitia ejus maneret in seculum seculi, & cornu ejus exaltaretur in gloria.

B

ANNOTATA.

a Mandras sanctimonialium *in uno cœnobio* ordinare, *impropria locutio est*; *nam* mandra *ipsa* monasterium *significat*, *saltem* gregem, *qui plures in eadem domo non rectè dici possunt.*

b *Sanctæ istius Acta illustrata sunt 23 Junii, ubi plura invenies de celebri monasterio Elienſi, cujus historiam habes apud Whartonum tom. 1 Angliæ sacræ à pag. 595.*

c *De eo monasterio legendum monet Mabillonius, Malmesburiensem lib. 4 de Pontificibus, ubi de episcopis Dorcestrensibus. Tu vide citatam Vitam S. Ethelredæ.*

d *De Thorneiensi monasterio aliisque à* S. Ethelwoldo *exstructis restitutisque in Commentario dictum est.*

e *Notavit alicubi Wolstanus, id factum esse anno 971. Adi sis ipsam translationis historiam tomo 1 Julii pag. 328.*

CAPUT IV.

C

Inter continuas infirmitates variis mirandis signis inclarescit, etiam prophetiis & visionibus.

Etiam inter infirmitates suas

VErùm quia Dominus, sicut Scriptura dicit, quem diligit, corripit, & omnem filium, quem recipit, flagellat; Vir Dei infirmabatur frequenter in visceribus, morbumque tumoris sustinebat in cruribus. Noctes plerumque ducebat insomnes præ dolore; & in die, licet pallidus, tamen quasi sanus & nil molestiæ sentiret ambulabat, memor apostolicæ consolationis, qua dicitur: Quia virtus in infirmitate perficitur, & rursum: Quando enim infirmor, tunc fortior sum & potens, & iterum: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Et quamvis acri pulsaretur molestia, minimè tamen esu carnium quadrupedum aut avium usus est, nisi semel, cogente maxima infirmitate per tres menses (quod & fecit jussu Dunstani archiepiscopi;) & iterum in infirmitate qua obiit.

31 Dulce namque erat ei adolescentes & juvenes semper docere, & latinos libros anglicè eis solvere, & regulas grammaticæ artis ac metricæ rationis tradere, & jocundis alloquiis ad meliora hortari. Unde factum est, ut perplures ex discipulis ejus fierent sacerdotes, atque abbates, & honorabiles copi *, quidam etiam archiepiscopi in gente Anglorum. D *docere pergit.* * *lege* episcopi

32 Placuit inter hæc omnipotenti Deo, ut cælesti etiam monstraretur indicio, quod ei beneplacitum esset habitare in Sancto suo. Nam cum iter quodam sacer Antistes ageret, ut in agro dominico semen verbi Dei spargeret; contigit clericum ejus, cui sanctum chrisma fuerat designatum *a*, minùs olei, quàm necessitas poscebat, accepisse, & hoc parum quod acceperat in ipso itinere perdidisse. Cumque Christi Famulus ad destinatum perveniſſet locum, post Missæ celebrationem, postque dulcia sanctæ prædicationis alloquia, jussit ex more ad confirmandos pueros oleum sibi exhibere. Sed clericus qui ampullam se secum ferre æstimabat, repentè, quod eam perdidisset, agnovit. Turbatus ergo, celerrimè repetiit iter unde venerat, & diligenter huc illucque circumspiciens, invenit ampullam chrismatis in via jacentem oleo plenam, cujus medietas quidem paullo ante quidquam liquoris habuerat. Qua assumpta, cum timore & gaudio magno reversus est sancto Antistiti satisfaciens, & cælestis stillicidii miraculum veraci relatione pandens. Quod Dei nutu gestum esse probatur, ut qui Spiritus sancti gratiâ perfundebatur, ejusque unctione corda & facies multorum exhilarabat; ipse non solùm interiùs, sed etiam exteriùs oleo supernæ lætitiæ remuneraretur. *Chrismatis ampulla mirabili cr repleta.* *a* E

33 Quidam monachus sub ejus magisterio degebat, qui dæmonico instinctu furti reatum perpetravit. Unde & omnem congregationem magnâ tristitiâ dolor invasit, dum quisque subjectus ab altero fratre geri putaret, quod se nequaquam feciſſe procul dubio scivit. Pro qua re sanctus Antistes in conventu fratrum modestam correptionem mandavit, ut si quis furti illius sibi conscius esset, rem quam abstulerat, quantocius cum Dei benedictione redderet, aut in tali loco eam projiceret, ubi inveniri potuisset. Ille verò frater obstinato corde seipsum induravit, & mandatum Viri Dei servare neglexit. Transactis itaque tribus diebus & tribus noctibus, cum res furata minimè esset inventa, locutus est vir Sanctus in capitulo coram omni multitudine fratrum, terribili indignatione & comminatione inquiens: Noluit sacrilegus ille pecuniam, quam furatus est, reddere cum benedictione sicut jussimus; reddat eam modò cum Dei omnipotentis maledictione, & sit ipse ligatus non solùm in anima, sed etiam in corpore nostra auctoritate. Quid multa? dixerunt fratres, Amen; & ecce monachus ille sedens invisibiliter ligabatur, brachiis sibi invicem adhærentibus sub cuculla sua, manſitque stupidus, cogitans quid agere deberet. Omnia tamen reliqua membra sua mobilia & ad usum apta habebat, exceptis brachiis, quæ vir Sanctus auctoritate sibi à Deo collata ligavit, & inutilia reddidit. Tandem finito capitulo surrexit, miser ille sic ligatus, & exiens post sanctum Episcopum, confessus est ei secretò, se fuisse reum, seque latrocinii perpetrasse reatum; nihil tamen ei de ligatione, qua tenebatur adstrictus, indicans. Episcopus autem videns eum nimio terrore correptum, sicut ei moris erat pœnitentibus & flentibus clementer ignoscere, & misericordiæ visceribus condolere, blando sermone respondit: Modo saltem bene feciſti, licet serò confitendo pec- *Monachi furis stupendæ punitio,* F

A peccatum tuum : habeas nunc noſtram benedictionem. Et ſtatim ſoluta ſunt brachia illius, Epiſcopo neſciente. At ille exiens inde, vehementer gaviſus eſt, narravitque per ordinem de ſua ligatione & ſolutione cuidam fratri, nomine Vulfgaro *, qui admonuit hoc magis ſilentio eſſe celandum, & congruo poſtmodùm tempore detegendum. Qua ex re datur intelligi, cujus meriti Vir iſte fuerit ante Dominum, qui ſolo ſermone tantam virtutem, licet neſciens, oſtendit. Nam quia paſtoralem ſancti regiminis curam fide & moribus dignè cuſtodivit, profectò beati Petri principis Apoſtolorum vicem ligando atque ſolvendo obtinuit.

* *al.* Vulfaro.

34 Igitur cum Vir Dei magno conamine veterem renovare decreviſſet eccleſiam, juſſit fratres frequenter laboribus unà cum artificibus & operariis inſiſtere; quibus certatim laborantibus, opus ædificii paulatim in ſublime excrevit, plurimis hinc inde ſuffultum oratoriis, in quibus Sanctorum venerantur ſuffragia, cunctis fideliter accedentibus profutura. Contigit autem quadam die,

& alterius ex alto lapſi incolumitas,

B dum fratres ſtarent ad ſummum culmen templi cum cæmentariis, ut unus eorum, Godus nomine, caderet à ſummis uſque ad terram. Qui mox ut terram attigit, incolumis ſurgens ſtetit, nil mali paſſus de tanta ruina : ſeque crucis ſignaculo benedixit, admirans quid ibi ageret, vel qualiter illuc venerit. Et cunctis qui aderant videntibus, aſcendit ad locum ubi antea ſteterat; & accipiens trullam, operi quod inchoaverat, diligentiùs inſiſtebat. Cui ergo hoc miraculum adſcribendum eſt, niſi illi, cujus juſſu ad opus obedientiæ exivit? qui idcirco lædi non potuit, quia hunc in caſu ſuo Viri Dei meritum portavit, & à periculo ruinæ incolumem protexit.

35 Tempore quodam hiemali, cum fratres ſecundùm regulæ edictum temporiùs ad vigilias ſurgerent, & nocturno intervallo pſalmodiæ & lectioni inſervirent; quidam monachus, nomine Teodricus, ad Dei Hominem perrexit, volens indiciis de quadam neceſſitate ei indicare, eumque luminis candelabrum manu tenentem reperit & legentem, & ſedula agilitate palpebrarum ſeniles obtutus acuentem : ibique diutius ſtetit, attendens quam ſtudiosè oculos paginæ infigeret. Surrexit tandem Vir ſanctus à lectione, & ille

& tertii temeritas meritò caſtigata.

C frater reſidens accepit candelam, cœpitque legere, probans utrum & ipſe poſſet oculos ſuos ſanos ad legendum tam diligenter acuere, ſicut Epiſcopum ſuos caligantes feciſſe viderat. Sed illa temeritas non impunè evenit illi. Nam ſequenti nocte cum membra ſopori dediſſet, apparuit ei quidam vultu incognitus, terribili comminatione dicens ad eum : Qua temeritate præſumpſiſti exprobrare Epiſcopum præterita nocte in legendo! Cumque tremefactus ſe hoc feciſſe negaret, ille torvis in eum intuens luminibus; Non potes, inquit, me fallendo ludere, ſicut æſtimas : ſed hoc ſignum tuæ præſumptionis habeas. Et hæc dicens incuſſit violenter ictum oculis ejus digito ſuo, ſtatimque dolor oculorum validus ſecutus eſt, qui eum multis diebus vehementer affligebat, donec ſatisfactione culpam deleret, quam in ſanctum Virum incautè commiſit.

36 Item accidit, cum Famulus Chriſti nocturno tempore lectioni operam daret, eum ob nimiam vigilantiam obdormiſſe, & candelam ardentem de candelabro ſuper librum, in quo legerat, cecidiſſe, quæ tamdiu ardens ſuper folium jacebat, donec unus frater, nomine Leofredus, adveniret; qui feſtinus accepit candelam adhuc

Liber ab ardente candela illæſus.

flammantem de libro, & intuitus aſpexit favillas ipſius candelæ per multas lineas jacentes, & exſufflans eas, invenit paginam illæſam. Qua in re meritum ſancti Viri patuit, quia ardentem candelam flamma conſumpſit, & tantùm vim virtutis ſuæ, ne paginam læderet, amiſit. A. WOLSTANO MONACHO.

37 Hæc Chriſto largiente, breviter retulimus, ut & præſentes & futuros quoſque fideles ad amorem & reverentiam tanti Patris, humili devotione incitaremus. Ceterum non facilè nobis occurrit explicare, quanta vel qualia ſanctus Adelwoldus ſuſtinuerit pro monachorum defenſione pericula, aut quàm benigno diligebat affectu ſtudioſos & obedientes fratres, aut quantum in ſtructura monaſterii elaboraret eccleſiam reparando, aliaſque domos ædificando; aut quàm pervigil erat in orationibus, & quàm devotè hortabatur fratres ad Confeſſionis remedium, aut quàm multa millia animarum diabolo ſubtraxerit, eaſque Deo redditas, cælo intulerit. Sed ex his paucis plura cognoſci poſſunt, quæ à nobis enarrari nequeunt *b*.

Geſta Sancti omnia nequeunt explicari.

b

38 Oportebat namque impleri ſomnium, quod ſacer Dunſtanus ille glorioſus & angelicus Anglorum gentis archiepiſcopus, olim de eo ſe vidiſſe perhibebat. Nam cum eſſet abbas monaſterii Gleſtonienſis, & ſub ejus regimine militaret omnipotentis Dei famulus Adelwoldus, ſicut ſupra narravimus, vidit in ſomnis extra dormitorium poſitus, quaſi quamdam miræ celſitudinis arborem, quæ ramos ſuos expandere viſa eſt ad orientem & occidentem, ſeptemtrionem & meridiem, ſuper univerſam Britanniæ regionem, vaſta longitudine & latitudine extenſa, cujus arboris rami innumeris erant majoribus atque minoribus cucullis onuſti, ipſa verò arbor in ſummo cacumine geſtabat unam prægrandem cucullam, quæ manicarum velamento ſupereminens protegebat ceteras, & ingenti proceritate ſupergrediens univerſas, ipſum contingebat cælum. Vir autem Domini Dunſtanus, ſuper tali viſione vehementer attonitus, interrogabat hæc ſibi demonſtrantem, canis angelicis decoratum presbyterum, dicens: Quæſo, venerande ſenior, quæ eſt hæc robuſta & ſublimis arbor, cujus rami longè latéque expanſi, tam innumerabiles cucullas ſuſtinere cernuntur? Cui ille reſpondit : Arbor hæc quam vides, abba Dunſtane, ſitum deſignat hujus inſulæ : magna autem cuculla, quæ in hujus arboris ſummitate erigitur, ipſa eſt monachi tui Adelwoldi, qui in hoc monaſterio devotè Chriſto famulatur; reliquæ verò cucullæ, quibus hi rami videntur onuſti, multitudinem deſignant monachorum, qui ejus eruditione ſunt inſtruendi, & undique in hac regione ad omnipotentis Dei ſervitium congregandi; ejuſque ducatu perventuri ſunt ad gloriam regni cælorum, & ad ſocietatem cum Chriſto regnantium ſpirituum beatorum. Quo accepto reſponſo vir ſanctus evigilat, viſionem tacitus ſecum conſiderans, eamque poſtmodum fideli relatione fidelibus indicans. Quæ ſuccedente tempore fama vulgante, multis innotuit, & tandem ad noſtræ quoque parvitatis notitiam pervenit.

Viſio cucullitorum in arbore

E

F

39 Nec minùs & aliud oportebat impleri ſomnium, quod ipſe vir Dei ſanctus Adelwoldus de ſe nobis quadam vice referebat, inquiens : Putabam me ſtare juxta litus maris, ubi mihi videbatur adeſſe quædam maxima navis, in qua multitudo copioſa piſcium, & maximè anguillarum concluſa tenebatur, ab imo uſque ad ſummum. Cumque mecum tacitus cogitarem, quid ſibi vel-

& navis onuſtæ piſcibus, in hominum formam reverſis.

let

A. WOLSTANO MONACHO.

let hoc ſomnium quod videbam ; repentè audivi vocem meo nomine me vocantem, mihique dicentem : Adelwolde, Adelwolde, hoc tibi mandatum cælitus à Deo miſſum eſt. Excita hos piſces, quibus hæc navis, quam cernis, impleta eſt, & orationibus tuis effice, ut ſint homines, ſicut antea fuerunt. Cujus juſſioni mox ego obtemperans, ſteti pro eis ad orationem, & lacrymarum imbre perfuſus, ingemiſcens dixi : Domine Jeſu, cui nihil eſt impoſſibile, reſpice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ à ſenſu humanæ rationis alienatæ ſunt, & more beſtiali in lubrico hujus ſeculi cœno miſerabiliter involvuntur. Ne quæſo, bone Jeſu, permittas, ut de eis triumphans glorietur humani generis inimicus ; ſed per tui ſancti nominis omnipotentiam, reſuſcitentur ad vitam, ut ſomnium æternæ mortis evadentes, te verum & unicum mundi Salvatorem cognoſcant, & deinceps ſemper ad tranquillum ſalutis tuæ portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus immunes exiſtant, & ſub tua gubernatione ſecuræ permaneant. Tuum eſt enim, Chriſte, mortuos vivificare, & imaginem tuam quam creaſti, in decorem ſuum priſtinum reformare, qui veniſti in hunc mundum peccatores ſalvos facere ; & dira mortis ſupplicia paſſus in cruce, dignatus es fundere ſanguinem tuum pretioſum pro ſalute omnium noſtrûm. Cum hæc & his ſimilia orationis verba, compuncto corde & ſpiritu humilitatis effunderem, ecce quos antea piſces in luto fœcis & in lacu miſeriæ videram involutos, ſubitò homines effectos & à morte reſuſcitatos video : ſurrexitque de navi & perrexit feſtinanter ad terram copioſa hominum multitudo, quorum multos ſpecialiter agnoveram : inter quos unus retrorſum cadens, iterum in anguillam verſus eſt, ille videlicet Adelſtanus, qui mecum presbyter quondam fuerat ordinatus, quem deinceps nullo modo excitare, nec ut homo fieret, poteram efficere. Reliqui verò omnes unanimiter levaverunt vocem in cælum, manibus plaudentes, & gratias omnipotenti Deo referentes, quia per ejus ineffabilem clementiam, & per meæ parvitatis adventum, meruerunt à morte ad vitam revocari, & humanæ rationi, quam amiſerant, reſtaurari. Ego autem gaudens in Domino, & congratulans illis, evigilo ; hancque viſionem vobis, ô filioli mei, ideirco refero, ut & vos cum bonorum operum cultu perſeveretis in ſancto propoſito, quò per gratiam Dei poſſitis in eorum numero computari, qui mihi, licet indigno, commiſſi ſunt, ut de ſeculi hujus cœnulenta voragine liberentur & in æterna beatitudine ſine fine ſalventur. Hæc quæ notavimus, ſomnia tunc quidem viſa ſunt : ſed ex eo tempore uſque hodie impleri non ceſſant, dum quique divino ferventes amore, feſtinant mundum relinquere, & cœnobialem vitam ducere ; & dum populares quique ſatagunt à malo declinare, & bonum facere, & humiliter Regi regum Chriſto colla ſubdere : quatinus & monachi ſimul & laïci, ſequentes ſancti patris Adelwoldi veſtigia, cæleſtis regni ſempiterna mereantur adipiſci gaudia.

ANNOTATA.

a *Hæc clerici negligentia iiſdem prope verbis ab aliis deſcribitur : notat vero Mabillonius hîc, veterem epiſcoporum morem, ut numquam ſine chriſmate proficiſcerentur, quod vide iſtic pluribus.*

b *Idipſum & alii commemorant, præſertim Malmesburienſis lib. 2, de Pontificibus, qui & de ſequenti ſomnio meminerunt.*

CAPUT V.

De eccleſia Veteris monaſterii dedicatione, Sancti obitu, multiſque exinde & poſt ſacri corporis elevationem ſecutis miraculis.

ANno dominicæ Incarnationis nongenteſimo octogeſimo, renovata & conſtructa eſt eccleſia Veteris cœnobii, novem Pontificibus eam ſolemniter & cum magna gloria dedicantibus *a*, quorum primi & præcipui arcem tenebant Dunſtanus archiepiſcopus, & ipſe ſanctus Adelwoldus epiſcopus, ſub die XIII Kalendarum Novembrium, in præſentia regis Adelredi, & in conventu omnium pæne ducum, abbatum, comitum, primorumque optimatum univerſæ gentis Anglorum, qui eamdem biduo cum omni gaudio celebraverunt dedicationem ; de qua & nos in Domino congratulantes, hoc carmen cecinimus : *Anno 980 dedicatur eccleſia Veteris monaſterii a*

Præſul Adelwoldus ſacro ſpiramine plenus,
Fecit ovans opera multa Deo placita.
Iſtius antiqui reparavit & atria templi,
Mœnibus excelſis culminibuſque novis,
Partibus hoc Auſtri firmans & partibus Arcti,
Porticibus ſolidis arcubus & variis.
Addidit & plures ſacris altaribus ædes,
Quæ retinent dubium liminis introitum.
Quiſquis ut ignotis hæc deambulat atria plantis,
Neſciat unde meat, quove pedem referat.
Omni parte fores quia conſpiciuntur apertæ,
Nec patet ulla ſibi ſemita certa viæ.
Huc illuc que vagos ſtans circumducit ocellos,
Attica Dedalei tecta ſtupetque ſoli.
Certior adveniat donec ſibi ductor, & ipſum
Ducat ad extremi limina veſtibuli.
Hic ſecum mirans, cruce ſe conſignat, & unde
Exeat, attonito pectore ſcire nequit.
Sic conſtructa micat, ſic & variata coruſcat
Machina, quæ veterem ſuſtinet eccleſiam.
Quam Pater ille pius ſumma pietate refertus,
Nominis ad laudem celſitonantis Heri
Fulcivit, texit, dotavit, eamque ſacravit,
Et meruit templi ſolvere vota ſui,
Regis Edelredi facie præſente modeſti,
In regni ſolio qui ſupereſt hodie.
Illic Pontifices aderant terni ter ovanter,
Complentes ſanctum rite miniſterium.
Quorum primus erat, vultu maturus & actu,
Canicie niveus Dunſtan & angelicus.
Hunc comitatus ovans Anglorum lucifer adſtat,
Domnus Adelwoldus corde benignivolus.
Poſt alii ſeptem, quorum hîc ſunt nomina ſcripta
Carmine verſifico cum pede dactylico.
Elfſtan, Edelgarus, rurſumque Elfſtanus & Ælfwig
Ælfeh, Edelſinus, hîc & Athulpus erat.
Et tandem decimus Poca venit epiſcopus illuc,
Nulla laboris agens, pocula multa bibens.
Poſt alii plures aderant procereſque duceſque,
Gentis & Anglorum maxima pars comitum.
Quos è concilio pariter collegerat illo,
Quod fuerat vice regis in Andeveran,

Idem

A Idem paſtor ovans ac ſæpe canendus Adelwold,
Sicut ei Domini gratia contulerat.
Et celebrant cuncti ſolemnia maxima templi,
Plaudentes Domino pectore laudifluo.
Lætanturque bonis ſuper omnibus, ille benignus
Quæ ſtatuit cunctis Præſul opima dari.
Fercula ſunt admixta epulis, cibus omnis abundat,
Nullus adeſt triſtis, omnis adeſt hilaris.
Nulla fames, ubi ſunt cunctis obſonia plenis,
Et remanet vario menſa referta cibo.
Pincernæque vagi cellaria ſæpe frequentant,
Convivaſque rogant ut bibere incipiant.
Crateras ſtatuunt, & dulcia vina coronant,
Miſcentes potus potibus innumeris.
Sicque dies alterque dies proceſſit in hymnis,
Et benedixerunt omnia corda Deum.
Omnibus expletis tandem ſolemnitet hymnis,
Quos in honore Dei vox ſonuit populi,
Unuſquiſque ſuas alacer remeavit ad oras,
In Domino gaudens, pectore & ore caneris.
Numquam tanta fuit taliſque dicatio templi,
In tota Anglorum gente patrata, reor,
B Qualis erat Wenta celebrata potenter in urbe
In ſancti Petri cœnobio Veteri.
Quod Deus omnipotens ſic protegat immaculatum,
Hoc ut eo dignum juge ſit hoſpitium.
Et quicumque humiles hoc ingrediuntur aſilum
Exſultent plenæ participes veniæ.

Hæc de renovatione & dedicatione Veteris eccleſiæ edita, hîc inſerere opportunum duximus. Exinde ſuperna pietas ſancto Pontifici tantam contulit gratiam, ut ſublimes illi ſecularium poteſtatum principes, duces, tyranni, atque judices, & omnes qui ei hactenus contrarii & in via Dei reſiſtere videbantur, ſubitò velut oves ex lupis efficerentur, & eum miro affectu venerarentur; ejuſque genibus colla ſummittentes, ac dextram illius humiliter exoſculantes, orationibus ſe Viri Dei in omnibus commendarent.

Sancti obitus anno 984.

41 Eodem verò tempore quo ſanctus antiſtes Adelwoldus de hac mortali vita erat exiturus, & laborum ſuorum præmia à Deo percepturus, venit ad villam quæ conſueto nomine Beaddingtun appellatur, ſexaginta millibus ab urbe Wintonia diſtans. Ibi ergo cum aliquamdiu moraretur, acri cœpit infirmitate gravari; & ſacrati olei liquore perunctus, Dominici corporis & ſanguinis perceptione exitum ſuum munivit. Sicque valefaciens, & dans pacem filiis ſuis, inter verba
C orationis, ſpiritum cælo reddidit in Kalendis Auguſti *b*, anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo octogeſimo quarto, epiſcopatûs autem ſui viceſimo ſecundo, regni moderamina gubernante Ædelredo rege Anglorum. Teſtati verò nobis ſunt qui ibi præſentes aderant, exanime corpus ſancti Viri ſubita immutatione fuiſſe renovatum, lacteo candore perfuſum, roſeoque rubore venuſtum, ita ut quodam modo ſeptennis pueri vultum prætendere videretur: in quo jam quædam reſurrectionis gloria per oſtenſionem mutatæ carnis apparuit. Jam verò dici non poteſt, quanta ad exſequias ejus hominum multitudo convenerit. Undique certatim ex vicinis opidis & caſtellis ſimul in unum divites & pauperes, ultimum vale Paſtori ſuo dicturi confluxerant. Omnes cum dolore & amaro animo ſequebantur feretrum, incomparabili theſauro pretioſum, ſacroſanctis Euangeliis & crucibus armatum, palliorum velamentis ornatum, accenſis luminaribus & hymnis cæleſtibus atque pſalmorum concentibus hinc inde vallatum, quibus ſequenti die Wintoniam ingredientibus obviam corpori tota ſimul civitas unanimiter occurrit. Hinc ejulantes turbas conſpiceres monachorum, inde pallida agmina virginum; hinc audires in excelſo voces pſallentium clericorum; inde gemitum flentium pauperum, & ululatum vociferantium egenorum, qui Paſtoris ſui præſentiâ ſe privari non ſuſtinentes, dabant infinitos lacrymarum clamores ad cælum. Perductus eſt ergo Vir Dei cum cæleſtibus exſequiis in eccleſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ad ſedem ſuam epiſcopalem, & expletis vigiliarum Miſſarumque ſolemniis, ſepultus eſt in crypta ad auſtralem plagam ſancti altaris, ubi eum requieſcere debere, ſicut ipſe vobis retulit, olim ſibi cælitus oſtenſum eſt.

A. WOLSTANO MONACHO.

Apparens cæco jubet corpus ſuum levari, &

42 Anno duodecimo *c* poſt obitum glorioſi pontificis Adelwoldi, placuit ſupernæ diſpenſationi illum per cæleſtia ſigna revelari, ejuſque oſſa de ſepulcri munimine levari: ut lucerna, quæ ad tempus ſub modio latebat, ſuper candelabrum poneretur, quatinus luceret omnibus qui in domo ſunt. Eſt enim civitas quædam modica, commerciis abunde referta, quæ ſolito Weallingaford appellatur, in qua vir ſtrenuus quidam morabatur, cui nomen erat Elfhelmus, qui caſu lumen amittens oculorum, cæcitatem multis perpeſſus eſt annis. Huic in ſomnis tempore gallicinii ſanctus Adelwoldus antiſtes adſtitit, eumque ut maturiùs Wintoniam pergeret, & ad ejus tumbam gratiâ recipiendi viſûs accederet, admonuit, dicens: Idcireo te in ſtratu tuo recubantem viſito, & quæ tibi ventura ſunt prænuntio, ut per tuæ ſalutis ſignum manifeſtetur, quia me oportet levari de tumulo, in quo jaceo. Qui hæc audiens, & vocem ſecum loquentis agnoſcens, ſancto Patri gratias egit, quòd eum viſitare dignaretur; & quia ubi ſepultus eſſet, penitus ignoravit; qualiter ſepulcrum ejus ſcire & adire potuiſſet diligenter inquiſivit: cui protinus Vir Dei nomen alumni & monachi ſui innotuit, cujus hactenus homo ille neſcius exſtitit, eique dixit: Cum feſtinus Wintoniam perveneris, & Veteris cœnobii eccleſiam intraveris, accerſiri fac ad te monachum quemdam Wlfſtanum, cognomento Cantorem. Hic cum ex ore tuo verba meæ legationis audierit, te mox indubitanter ad meum perducet tumulum, ibique recipies lumen oculorum tuorum. Quid multa? credulus vir ille verbis & promiſſionibus ſacri Pontificis, Wintoniam citiùs adiit, eccleſiam intravit, fratrem prædictum accerſivit, accerſitumque poſtulavit, ut miſſatica beati Patris impleret, narrans ei & cunctis adſtantibus ordinem viſionis. Erat enim veſpera, in qua Nativitas ſacratiſſimæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, per totum mundum ſolenniter & digniſſimè celebratur. Ille verò fratet admirans, inter ſpem & timorem ſe medium poſuit, & vicino obedientiæ pede, juſſis ſancti Pontificis humiliter obtemperans, ad antrum ſarcophagi perduxit cæcum, qui pernox ibidem in oratione permanſit; & mane facto, jam ampliùs ductore non indigens, ad propria cum gaudio reverſus eſt videns, corde & animo Dominum benedicens.

E

F

quod ſolenniter transfertur.

43 Hæc revelatio longè latéque divulgata eſt, quæ tam evidenti miraculo fuerat comprobata. Exinde Famulus Chriſti prædicto fratri Wlfſtano, & pleriſque aliis per noctutnam viſionem manifeſtus apparuit, illiſque per hæc & hæc indicia aperuit, quia ſupernæ complaceret voluntati eum de tumulo transferri, & dignè in eccleſia collocari. Venerandus ergo pontifex Elfeagus, ſucceſ-

A. WOLSTANO MONACHO.

for ejus, animo ſagaci talia ſecum pertractans, humillimas alacri corde omnipotenti Chriſto gratias reddidit, eo quod ſuo tempore dignaretur cæleſtibus ſignis Sanctum ſuum mirificare. Nec mora, fratrum, cleri, plebiſque multitudine congregata, reliquias ſancti præſulis Adelwoldi ſub die quarta Iduum Septembrium honorificè tranſtulit, eaſque in choro eccleſiæ collocavit: ubi in magna veneratione habentur uſque in præſentem diem: ubi etiam, nobis intuentibus, cæleſtia ſunt perpetrata miracula, è quibus duo breviter ad firmitatis indicium perſtrinximus.

Miraculum in ſanata puella,

44 Erat eo tempore in Wentana urbe puella quædam parvula, cujuſdam Adelwardi domeſtici filia, quæ nimis infirmabatur, & uſque ad mortem pæne torquebatur. Hæc à matre deducta ad Viri Dei tumulum, obdormivit paullulum. Protinus evigilans ſana ſurrexit, & gaudens cum genitrice domum rediit.

in cæco puero,

45 Puer etiam quidam parvulus, Ælffini cujuſdam manſueti & modeſti viri filius, in ipſa infantia lumine eſt privatus, & maternis ulnis ad venerandi patris Adelwoldi ſepulcrum perductus.

B Mirum dictu, mox caligo cæcitatis abſceſſit, & oculos pueri veniens ſplendor lucis aperuit, omni populo congaudente, & tota devotione Chriſto, qui cuncta poteſt, fideliter gratias agente.

& in fure vinculis abſoluto.

46 Nec ſilentio prætereundum eſt, quod prædictus ſancti Viri ſucceſſor Elfeagus antiſtes quemdam furem pro multiplici reatu flagellis cæſum, mitti juſſit in cippum, acrioribus ſuppliciis cruciandum. Cumque diu ſic in pœnis jacuiſſet damnatus, quadam nocte venit ad eum, in viſione, ſanctus Dei pontifex Adelwoldus, & ait illi: Miſer, cur tanto tempore ſic in trunco jaces extenſus? At ille recognoſcens ſanctum Virum, quem ſæpe viderat in vita mortali, reſpondit: Dignas, Domine mi, ſuſtineo pœnas, & juſto judicio epiſcopi ſic torqueor, quia frequenter in furtis deprehenſus ſum, & ab eis non ceſſavi, ſed mala quæ feci, iterum atque iterum repetivi. Tum Sanctus; Ceſſa, inquit, vel modò miſer à furtis; ceſſa, & ſis ſolutus à nexu compedis hujus. Surrexit ilico miſer ille abſolutus, & exiens inde venit, & procidit ante pedes Ælfeagi epiſcopi, narravitque ei rem geſtam circa ſe per ordinem; & ille pro honore tanti Patris ſivit eum abire indemnem. Conſtat ergo, Sanctum

C hunc æternæ vitæ conjunctum, virtute meritorum ſuorum, poſſe nos à peccatorum noſtrorum vinculis ſolvere, & ad cæleſtia regna perducere, cui adhuc in carne degenti cælitus conceſſa eſt poteſtas ligandi atque ſolvendi, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Deo coæterno Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Eamdem Veteris monaſterii eccleſiæ dedicationem pluribus deſcribit idem Wolſtanus, in Vita aliqua metrica S. Swithuni, unde ferme ſequentes verſus huc tranſtulit; hic etiam agit de Novi monaſterii dedicatione, ex quo nonnulla quæ ad Sanctum noſtrum propriè referuntur, ſub Vitæ finem ſubnectimus, ceteris prætermiſſis quæ huc nullo modo pertinent.*

b *Non tertio Kalendas Auguſti, ut Ælfricus ſcripſit.*

c *De ſacri corporis elevatione, & ſubſecuto Sancti cultu abunde egimus in Commentario prævio.*

D

WOLSTANI MONACHI VENTANI

LIBER DE VITA S. SWITHUNI.

Incipit ad dominum ſpecialis epiſtola patrem,
Elfegum, Wentâ reſidet qui præſul in urbe.
De ſancti Patris Swithuni inſignibus, & de baſilicâ Perri, reſerat qui limen olympi.

Vates Elfego ſe commendat.

POntifici Domino, Wentanam Principe Chriſto
Qui regit eccleſiam, proſpera cuncta canam.
Conferat Ælfhego regni cæleſtis honorem,
Qui dedit hunc omni pontificem populo.
Ipſe tibi pacem tribuat ſine fine perennem,
Eſt qui Sanctorum gloria pax & honor.
Hoc cupit ore pio, cupit hoc animoque benigno,
Ultimus Anglorum ſervulus hymnicinum *. * *id eſt* Cantorum
Sit licet ægra mihi ſine dogmatis igne loquela, E
Nec valeam tanto ſcribere digna viro:
Hoc tamen exiguum quod defero munus amoris,
Commendare tibi, magne Pater, ſtudui:
In quo perſtrinxi quæ fecit Rector olympi
Swithuni meritis cælica ſigna patris:
Per quem magna ſuis miracula præbuit Anglis,
Millia languentûm corpora ſacrificans.
Hæc etenim cecini magnalia paupere cantu,
Præſumendo boni de bonitate Dei,
Grandia de minimis eſt qui penſare ſuetus,
Suſcipiens viduæ bina minuta libens.
Qua non paupertas, ſed erat penſata voluntas,
Quæ victum ſprevit & ſua cuncta dedit.
Hæc igitur commendo tibi munuſcula Patri,
Quæ vovi Domino reddere corde pio:
Ut tua dignetur hæc corroborare poteſtas,
Hæc & ab infeſtis protegere inſidiis:
Dignus apoſtolicâ reſides qui præſul in aulâ,
Inſtruis & populum dogmate catholicum.
Hocque monaſterium variis ornatibus ornas,
Intus & exterius illud ubique levans.

Ethelwoldum laudat Veteris monaſterii inſtauratorem.

Quod quondam renovavit ovans antiſtes Adelwold,
Sollicitudo cui nocte dieque fuit
Chriſticolas augere greges, atque ore paterno
Hos cum lacte ſoli lacte nutrire poli: F
Qui ſtruxit firmis hæc cuncta habitacula muris,
Ille etiam tectis texit & ipſa novis,
Et cunctis decoravit ovans id honoribus, hucque
Dulcia piſcoſæ flumina traxit aquæ:
Seceſſuſque laci penetrant ſecreta domorum,
Mundantes totum murmure cœnobium:

Eccleſiam deſcribit.

Iſtius antiqui reparavit & atria templi
Mœnibus excelſis culminibuſque novis,
Partibus hoc Auſtri firmans & partibus Arcti
Porticibus ſolidis, arcubus & variis:
Addidit & plures ſacris altaribus ædes,
Quæ retinent dubium liminis introitum.
Quiſquis ut ignotis deambulat atria plantis,
Neſciat unde meat, quove pedem referat.
Omni parte fores quia conſpiciuntur apertæ,
Nec patet ulla ſibi ſemita certa viæ.
Huc illucque vagos ſtans circumducit ocellos,
Attica Dedalei tecta ſtupetque ſoli:
Certior adveniat donec ſibi ductor, & ipſum
Ducat ad extremi limina veſtibuli.
Hic ſecum mirans cruce ſe conſignat; & unde
Exeat, attonito pectore ſcire nequit.

Sic

A Sic conſtructa micat, ſic & variata coruſcat
Machina, quæ hanc mattem ſuſtinet eccleſiam,
Quam Pater ille pius, ſumma pietate refertus,
Nominis ad laudem celſitonantis Heri
tricis dedicatio facta coram Alredo Rege, Fundavit, ſtruxit, dotavit, & inde ſacravit,
Et meruit templi ſolvere vota ſui,
Regis Ædelredi viſu cernente modeſti,
In regni ſolio qui ſupereſt hodie.
Illum Pontifices ſequebantur in ordine plures,
Complentes ſanctum rite miniſterium.
Quorum ſummus erat vultu maturus & actu,
per epiſcopos octo. Canicie niveus Dunſtan & angelicus.
Hunc ſequebatur ovans Anglorum lucifer idem
Præſul Adelwoldus, corde benignivolus.
Poſt alii ſeptem, quos nunc addicere promptum eſt,
Carmine verſifico cum pede dactylico,
Ælfſtan, Æthelgarus, rurſumque Ælſtanus & Æſcwig,
Ælfheah, Æthilſinus, hic & Adulfus erant.
Poſt alii plures aderant proceresque, duceſque,
Gentis & Anglorum maxima pars comitum:
B Quos è concilio pariter collegerat illo,
Quod fuerat vici Regis in Andeferan,
Idem paſtor ovans & ſæpe notandus Adelwold,
Sicut ei Domini gratia contulerat.
Et celebrant cuncti ſolemnia maxima templi,
Plaudentes Domino pectore laudifluo.
Lætanturque bonis ſuper omnibus, ille benignus
Quæ ſtatuit cunctis Præſul opima dari.
Fercula ſunt admixta epulis, cibus omnis abundat.
Nullus adeſt triſtis, omnis adeſt hilaris.
Nulla fames, ubi ſunt cunctis obſonia plenis,
Et remanet vario menſa referta cibo;
Pincernæque vagi cellaria ſæpe frequentant,
Convivaſque rogant, ut bibere incipiant.
Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant,
Miſcentes potus poribus innumeris.
Fœcundi calices, ubi ruſticus impiger hauſit
Spumantem pateram gurgite melliſluam:
Et tandem pleno ſe totum proluit auro,
Setigerum mentum concutiendo ſuum.
Sicque dies alterque dies proceſſit in hymnis,
Et benedixerant omnia corda Deum.
Omnibus expletis tandem ſolemniter hymnis,
Quos in honore Dei vox ſonuit populi:
Unuſquiſque ſuas alacer repedavit ad oras,
In Domino gaudens pectore & ore canens.
C Numquam tanta fuit taliſque dicatio templi
In tota Anglorum gente patrata, reor:
Qualis erat Wenta celebrata potenter in urbe,
In ſancti Petri cœnobio Veteri.
Quod Deus omnipotens ſic protegat immaculatum,
Ut juge dignetur ipſe habitare in eo:
Etheldredus Novum cœnobium inchoat, Et quicumque humiles hoc ingrediuntur aſylum,
Exſultent plenæ participes veniæ.
His ſuper Antiſtes ſacro ſpiramine plenus,
Adhibuit Domino plurima vota ſuo.
Nam fundamen ovans à cardine jecit eorum,
Porticus ut ſtaret ædificata Deo.
non perficit; Erexitque novum jacto fundamine templum:
Ne tamen expleret, raptus ab orbe fuit,
Pro meritis ſuperam dignè tranſlatus in aulam,
Quorum multiplices nec numerantur opes,
Altithronum primo quibus exhilaravit ab ævo,
Donec Chriſto animam redderet ipſe ſuam.
ſed Elfegus ſucceſſor. Veſtra cui ſtatim ſucceſſit in arce poteſtas,
Et cœptum vigili pectore ſtruxit opus:
Inſuper occultas ſtudiuiſtis & addere cryptas,
Quas ſic Dedaleum ſtruxerat ingenium:
Cryptarum deſcriptio. Quiſquis ut ignotus veniens intraverit illas,
Neſciat unde meat, quove pedem referat.

Sunt quibus occultæ latitant quæ hinc inde latebræ, *A. Wolstano Monacho.*
Quarum tecta patent, intus & antra latent,
Introitus quarum ſtat apertus, & exitus harum:
Quas homo qui ignorat luce carere putat.
Nocte ſub obſcura quæ ſtare videntur & umbræ
Sed tamen occulti lumina ſolis habent.
Cujus in exortu cum ſpicula prima reſultant,
Lucifer ingrediens ſpargit ubique jubar:
Et penetrat cunctas lucis ſplendore cavernas,
Donec in Heſperium ſol ruat Oceanum;
Machina ſtat quarum, ſacram ſubportat & aram, *Ara ſuperior.*
Sanctorumque pias ordine reliquias:
Multiplicique modo manet utile culmen earum,
Exteriora gerens, interiora tegens.
Talia & auxiſtis hîc organa, qualia nuſquam *Organa muſica.*
Cernuntur, gemino conſtabilita ſolo.
Biſſeni ſupra ſociantur in ordine folles,
Inferiuſque jacent quatuor atque decem.
Flatibus alternis ſpiracula maxima reddunt,
Quos agitant validi ſeptuaginta viri;
Brachia verſantes multo & ſudore madentes,
Certatimque ſuos quique monent ſocios:
Viribus ut totis impellant flamina ſurſum, E
Et rugiat pleno capſa referta ſinu:
Sola quadringentas quæ ſuſtinet ordine muſas,
Quas manus organici temperat ingenii.
Has aperit clauſas, iterumque has claudit apertas,
Exigit ut varii certa camœna ſoni.
Conſiduntque duo concordi pectore fratres,
Et regit Alphabetum rector uterque ſuum.
Suntque quater denis occulta foramina linguis,
Inque ſuo retinet ordine quæque decem.
Huc aliæ currunt, illuc aliæque recurrunt;
Servantes modulis ſingula puncta ſuis.
Et feriunt jubilum ſeptem diſcrimina vocum,
Permixto lyrici carmine ſemitoni:
Inque modum tonitrûs vox ferrea verberat aures.
Præter ut hunc ſolum nil capiat ſonitum.
Concrepat in tantum ſonus hinc, illincque reſultans,
Quiſque manu patulas claudat ut auriculas,
Haud quaquam ſufferre valens propiando rugitum,
Quem reddunt varii concrepitando ſoni:
Muſarumque melos auditur ubique per urbem, *S. Petrus patronus.*
Et peragrat totam fama volans patriam.
Hoc decus eccleſiæ vovit tua cura Tonanti,
Clavigeri inque ſacri ſtruxit honore Petri. F
Inſuper excelſum feciſtis & addere templum, *Templi deſcriptio.*
Quo ſine nocte manet continuata dies.
Turris ab axe micat, quo ſol oriendo coruſcat,
Et ſpargit lucis ſpicula prima ſuæ.
Quinque tenet patulis ſegmenta oculata feneſtris,
Per quadraſque plagas pandit ubique vias.
Stant excelſa tholis roſtrata cacumina turris,
Fornicibus variis & ſinuata micant.
Quæ ſic ingenium docuit curvare petitum:
Quod ſolet in pulcris addere pulcra locis.
Stat ſuper auratis virgæ fabricatio bullis;
Aureus & totum ſplendor adornat opus.
Luna coronato quoties radiaverit ortu,
Alterum ab æde ſacrâ ſurgit ad aſtra jubar:
Si nocte inſpiciat hunc prætereundo viator,
Et terram ſtellas credit habere ſuas.
Additur ad ſpecimen, ſtat ei quod vertice gallus, *Gallus in turre.*
Aureus ornatu grandis & intuitu.
Deſpicit omne ſolum, cunctis ſupereminet arvis,
Signiferi & Boreæ ſidera pulcra videns.
Imperii ſceptrum pedibus tenet ille ſuperbis,
Stat ſuper & cunctum Wintoniæ populum.
Imperat & cunctis evectus in aëra gallus,

A. WOLSTANO MONACHO.

Et regit occiduum nobilis imperium.
Impiger imbriferos qui ſuſcipit undique ventos,
Seque rotando ſuam præbet eis faciem.
Turbinis horriſonos ſuffertque viriliter ictus,
Intrepidus perſtans; flabra, nives tolerans.
Oceano ſolem ſolus vidit ipſe ruentem:
Auroræ primum cernit & hic radium.
A longè adveniens oculo vicinus adhæret,
Figit & adſpectum diſſociante loco.
Quo feſſus rapitur viſu mirante viator,
Et pede disjunctus, lumine junctus adeſt.
Plura quid his addam? tota virtute laboras,
Ut decores totum undique cœnobium.

Dedicatio per epiſcopos octo.

Cujus nuper erat encænia rite peracta,
Et celebrata ſatis ordine mirifico:
Octo quod egregii Domino ſanxere hierarchi,
Quos ſimul hîc pietas fecit adeſſe Dei.
Primus erat quorum Sigericus onomate pulcro,
Victor honore potens, victor in arce nitens,
Ante retroque micans, habitu venerandus & actu,
Cujus ab eloquio dulcia mella fluunt;
Quem Deus è cælis tueatur ubique ſupernis,
Anglorum populis ſervet & incolumem.
B Hunc Ælfſtanus ovans, alter comitatur & Elfſtan:
Pontifices ambo, plenus uterque Deo.
Ælfheah adeſt, Ordbirhtus adeſt, Wilfſinus & Ælfric.
Splendentes cuncti jure ſacerdotii.
Incipiuntque omnes modulata voce canentes:
Pax ſit huic domui, pax ſit & hîc fidei;
Pax fiat intranti, pax & fiat egredienti:
Semper in hocque loco, laus ſit honorque Deo.
Sic in laude Dei reſonant nova mœnia templi,
Omnis & in Domino lingua reſultat ovans.
Hinc adſtant proceres, pueri hinc, juveneſque, ſeneſque,
Et celebrant ſancti gaudia cœnobii.
Sic optata diu data nunc memoranda per ævum,
Votis plena piis fulſit in urbe dies;
In qua promeruit ſua gaudia cernere paſtor,
Officioque ſacro reddere vota Deo.
Hinc te pontifices circumdant, inde miniſtri;
Te totum cinxit, hinc honor, inde favor.
Et ſimul hymniſona fratrum coëunte corona,
Quiſque tuum votum, quâ valet arte, canit.
Cimbalicæ voces calamis miſcentur acutis,
Diſparibuſque tropis dulce camœna ſonat.
Inſuper & cleri jubilat plebs omnis & infans:
C Et deitatis opem machina trina tonat:
Convivium. Lætitiæ augmentum quoniam cumulatur in omni
Iſtius antiqui parte monaſterii.
Lætanturque cibis omnes epuliſque refecti,
Potibus & variis omnibus æque bonis.
Sic hujus ſancti nituit celebratio templi,
Nomine apoſtolico ſanctificata Deo.

SS. Petrus & Paulus patroni.

Hæc eſt aula pii fulgens in onomate Petri,
Qui ſolet excelſos clave ligare polos:
Qui præſtante Deo ſolvitque ligamina mundo,
Et reſerat cunctis cælica regna piis.
Hæc quoque, Paule, tibi committitur aula tuenda,
Qui mundi cunctos ore domas populos.
Exſiſtatis ut hîc ſpeciales ambo patroni:
Eſt quibus unus apex, gloria parque polo.
Exaudire Deum rogitetis & omnipotentem,
Dignetur populi vota preceſque ſui;
Quiſquis ut hoc templum beneficia poſcere quærit,
Impetret à Domino gaudia plena pio.
Qua Vir apoſtolicus jacet almus, & ille Birinus
Has lavacro gentes qui lavit occiduas.
Signipotens in ea pauſat quoque demate * Swithun
Qui precibus cunctum ſublevat hunc populum.
In medio templi fulgent Byrnſtanus & Ælfheah,
Jure ſacerdotii cultor uterque Dei;
Summus & antiſtes, patriæ decus, altor egentûm,
Spes peregrinorum, ſplendor honorque patrum,
Noſter Adelwoldus paſtor, pater atque magiſter,
Cujus in æterna luce coruſcat apex.
Cujus in Anglorum micat omni limine nomen,
Inque monaſteriis, pluribus inque locis,
Quæ vovens Domino conſtruxit, eique ſacravit,
Centenos in eis accumulando greges;
Qui inter Pontifices minimus nullatenus exſtat,
Cujus doctrinæ ſplendet ubique jubar:
Inter apoſtolicos ſed lucet in axe hierarchos;
Per quem ſigna facit jam manifeſta Deus,
Illuſtrans oculos tetra caligine merſos,
Et revocans nervis languida membra ſuis;
Ad cujus ſacrum veniunt quicumque ſepulcrum,
Cum precibus plenam percipiunt veniam;
Quique fide pleni quærunt beneficia Chriſti,
Munera quæ cupiunt cælitus inveniunt.
Comperit hoc nuper quidam vir nobilis Ælfelm, E
Inſomnis tumbam juſſus adire ſacram;
Cujus erant oculi nimio glaucomate clauſi,
Nec valuit phœbum cernere nec radium.
Qui mox huc veniens, Sanctus mandavit ut idem
Percepit clarum luminis intuitum,
Et nullo ducente redit, miratur & in ſe
Qualis erat veniens, qualis & hinc rediens.
Sic etiam quædam nimis infirmata puella,
Ducitur ad tumulum, matre gemente, ſacrum:
Protinus obdormit, vigilans ſaniſſima ſurgit,
Incolumiſque domum cum genitrice redit.
Talia quid mirum rutilant quod ſigna per illum,
Et quod poſt mortem clarus in æthre micat?
Cujus vita fuit virtutibus undique plena:
Qui jugiter ſtuduit corde placere Deo:
Temporibuſque ſuis clara atque exempla futuris
Præbuit, altithronum ſemper amando Deum,
Multiplici jubilo gaudens feliciter: unde
Exultat Chriſti nobilis Eccleſia.
Eſt quoniam Dominus mirabilis & metuendus,
Qui facit in Sanctis ſigna ſtupenda ſuis.
Sunt alii plures etiam hinc atque inde locati,
De quibus eſt ſcriptum quod canit Eccleſia:
Corpora Sanctorum ſunt hîc in pace ſepulta, F
Et vivunt eorum nomina in æternum.
Quorum facta ſequens & dicta fideliter implens,
Sedulus injunctum perficis officium.
Lumen apoſtolicum populis tua lingua miniſtrat,
Et verbum Domini, te reſerante, patet.
Pauperibus victum, nudis largiris amictum,
Dividis & miſeris munera larga pius:
Ut commiſſa tibi duplicata talenta reportans,
Introëas Domini gaudia vera tui.
Suſcipe, quæſo, tibi quæ defero munera patri,
Atque ea quæ meritis debita ſolvo tuis.
Hæc tibi vita diu, rogo, proſpera cuncta miniſtret,
Luxque futura tibi proſperiora ferat.
Hîc Domino multos ſolvas pia vota per annos,
Ut tibi commiſſæ multiplicentur oves.
Et fubeas regnum, grege te comitante, ſupernum,
Cum Sanctis ſemper lætus in arce poli.
Quod tibi concedat qui cuncta elementa gubernat,
Unus ubique potens in Trinitate Deus Amen.
Explicit ad dominum ſpecialis epiſtola patrem
Ælfægum, Wentam qui regit eccleſiam.

Sancti quorum ibi reli. quiæ.
* *l.* corpore.

S. Adelwoldi eloginm.

D E

DE DECEM BEATIS VALLUMBROSANIS

RODULFO, RUSTICO, ERICIO, ALBERTO, HIERONYMO, MELIORE, BENIGNO, ORLANDO, THESAURO ET MICHAELE

Quorum hac die tranſlationis feſtum agitur. J. B. S.

Datur hîc tranſlatio

Peris hujus noſtri peritis inſolitum videbitur, Sanctorum tranſlationis feſtum recoli, ubi de ipſorum natali die potiſſimum quæri ſolitum eſt. Ultro & lubens fateor; aſt fidem hîc liberare compellor datam à magiſtro meo Papebrochio tomo V *Maii ad diem* XX *pag.* 253 *(ubi de* B. Orlando B *ſeorſim agitur ac deinde de* B. Alberto, *eodem an altero, non ſatis certum) atque iterum renovatam tomo* III *Julii pag.* 384, *occaſione exorciſmorum ad eorum ſacras reliquias olim fieri ſolitorum; ut iſtic ex S. Joannis Gualberti miraculis manifeſtum eſt. Eo autem titulo hîc conjungendi præmonentur, quod, cum aliquorum certi obitus dies ſignati non inveniantur, viſum ſit, totam illam ſeriem huc reducere, quo die peculiari ſolennitate eorum memoria peragitur, poſtquam legitima auctoritate recognitæ ſunt & approbatæ ſacræ eorum reliquiæ; ut ex ipſo inſtrumento plenius infra patebit. Ad clariorem vero totius rei intelligentiam referenda hîc ſunt Papebrochii ipſius verba, citatâ jam paginâ nunc* 2.

promiſſa olim

2 *Præmittit illic brevem narrationem ſuſceptæ Florentiâ à ſe & Henſchenio excurſionis ad archimonaſterium Vallumbroſanum* XV *Januarii an.* MDCLXII; *ubi pedites ipſos & oppidò laſſos eximia prorſus benevolentia optimi illi Religioſi exceperint, ac mane revertentes à ſacrificio Miſſæ, quod fecerant in inſigni pulchréque ornato ſanctarum reliquiarum ſacello, exceperit reverendiſſimus abbas cum monachorum præcipuis, eodemque reduxerint, ipſas ſacras reliquias conſpecturos ſupra altare, ſub quo inter geminas ipſum ſuſtentantes columnas* C *hujuſmodi titulus legebatur:*

Hîc latuere diu multorum corpora Fratrum,
Qui in Vallumbroſa vitam duxere beatam.
Hæc defoſſa piè Valeriani tempore Patris,
Hîc eadem Alfonſus Porraqua recondidit aptè.
AN. MDCIV, DIE 1 Auguſti.

à Papebrochio

3 Scilicet, *inquit*, anno MDC, tempore Valeriani abbatis, ab Alexandro Martio Medicis epiſcopo Feſulano retecta fuerant, & poſt proceſſum deſuper formatum approbata, ut verè Beatorum ac pro talibus antiquitus veneratorum & honorificè conditorum oſſa; corpora ſcilicet decem, capita novem: nam unius (credo B. Joannis eremitæ *) caput in oratorio Cellarum manet. Eadem verò quarto poſt anno Alfonſus abbas, in elevato ſupra altare pegmate, per loculos plures diviſo, ſic diſtribuerat, ut capſæ quindecim poſt totidem cryſtallos, apparerent pulcherrimo ordine, quemadmodum videre licuit, remota, quæ aliàs obducta ſacris reliquiis manet, inſigni tabula, S. Joannis Gualberti Fundatoris imaginem præferente. Proceſſum illum & ſingulorum qualemcumque notitiam, dabimus prædicto die 1 Auguſti, tamquam omnium communi feſto, propter communis tranſlationis memoriam, eo quod pleriſque nullus proprius, quo ſingulariter colantur, dies nunc ſit.

** An non Michaëlis?*

ex ipſo proceſſu.

4 *Quò proceſſus ille ſubinde dilapſus ſit, non habeo unde conjiciam: certè inter chartas noſtras quantumvis ſtudiosè quæſitus, reperiri non potuit hactenus; ut proinde ad fontem ipſum recurrere neceſſe fuerit: in quo amicum adjutorem mihi nactus ſum, ut in aliis ſemper, ita & hîc plane ſtrenuum, noſtrum P. Ignatium Pinium, in hoc opere toties & merito laudatum, qui Romæ degens, opera DD. Vallumbroſanorum ad S. Praxedis commorantium, novum apographum ex dicto archimonaſterio procuravit, ſcriptum manu D. Alamanni Allegri, dictante adm. Rev. Patre D. Horatio Novelli, utroque ejuſdem congregationis monacho: in Belgium vero afferre dignatus eſt R. P. Franciſcus Beeckman Soc. Jeſu collegii noſtri Duaceni Rector, ad Congregationem generalem Romam deputatus: quorum omnium gratam memoriam hîc expreſſam volui, ipſo inſtrumento uſurus, ut infra explicatum invenies.*

Noti ſunt ex Actis S. Gualberti;

5 *Non abs re erit, hîc etiam repetere, quæ in parte* I *miraculorum S. Joannis Gualberti de hiſce Beatis, loco ſuperius citato, num.* 6 *memorantur. Ubi poſt explicatam crucis S. Joannis virtutem, explorando utrum aliquis à dæmonio captus ſit, tum verò in eo expellendo, ſic pergit ſcriptor:* Sed ſi fit penitus, ut præfata cruce, qui à dæmone torquetur, incolumis non evaſerit; ad Beatorum deducitur ſepulcrum; Orlandi ſcilicet viri & monachi ſanctiſſimi, & Melioris eremitæ glorioſiſſimi, & hujus monaſterii abbatum Benigni & Michaëlis, & nonnullorum, qui etiam venerabiles exſtitere, Patrum, quorum Vitas & egregia facta, quia aliàs & prolixè & breviter litteris mandare curavimus, in præſentiarum de his ſecus ſcribere non fuit conſilium; ad quorum ſepulcrum innumerabiles tum viri tum mulieres, variis infirmitatibus detenti, Chriſti Jeſu ampliſſimâ miſericordiâ, ſenſim morbo levati, ſanitati denique redditi ſunt. *Atque hæc ex ipſomet inſtrumento deſideratam lucem accipient.* F

item ex ſchedula ubi cultus

6 *Huc etiam ſpectat ſchedula Vallumbroſana typis edita & inter chartas noſtras reperta, in qua exprimitur:*

ORATIO

Dicenda ante reliquias BB. Ordinis Valliſumbroſæ.

Antiph. Gaudent in cælis animæ Sanctorum, qui Chriſti veſtigia ſunt ſecuti; & quia pro ejus amore ſeculum ſpreverunt, ideo cum Chriſto exultant ſine fine.

℣. Lætamini in Domino & exultate juſti:

AUCTORE J. B. S.

℟. Et gloriamini omnes recti corde.

OREMUS.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut ad meliorem vitam Sanctorum monachorum exempla nos provocent, quatenus quorum commemorationem agimus, etiam actus imitemur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

7 *Subjicitur immediatè in eadem ipsa schedula*

Cognomina exprimuntur.

CATALOGUS

ALIQUORUM BEATORUM ORDINIS VALLISUMBROSÆ

Quorum reliquiæ venerantur in altari capellæ illis dicatæ.

B. Rodulphus à Florentia, II Generalis Vallisumbrosæ.
B. Rusticus à Florentia, III Generalis.
B. Erizzo à Florentia, IV Generalis.
B B. Albertus.
B. Hieronymus, eremita Cellarum Vallisumbrosæ.
B. Melior à Valiana, in Clusentino Conversus eremita Cellarum.
B. Benignus Benizzi à Florentia, XV Generalis.
B. Orlandus, Conversus claustralis.
B. Thesaurus Beccheria à Papia, XVI Generalis, Card. Pron. & martyr.
B. Michaël Flammini ab Aretio in Tuscia, eremita Cellarum, deinde Generalis XXIV.

8 *Horum omnium aliorumque ex celeberrimo Ordine illustrium virorum elogia, post Hieronymum Radiolensem, Endoxium Locatellum, Didacum Franchum, Vitæ Gualbertinæ pag. 119, aliosque, collegit & typis vulgavit D. Venantius Simius, sac. Congr. Indicis Romæ Consultor theologus, anno 1693, tempore reverendissimi ac dignissimi Generalis Laurentii Poltri, Florentini. Verum ea hìc describere opus non fuit, cum in ipsomet instrumento ita laudentur Beati isti omnes, ut longiori panegyri supersedendum omnino censuerim; quandoquidem apud laudatum Simium, non nisi eadem pluribus verbis memorentur, quæ hìc paulo majori auctoritate subnixa peritis omnibus videbuntur. Constat res tota paginis bene magnis in folio quatuor omnino supra viginti, è quibus ea solummodo decerpsi, quæ ad cultûs approbationem spectant potissimum, ne innumerorum prope testium repetitis depositionibus tædium potius creem quam voluptatem. Satis sit, omnia legitimè probata esse, ex quibus rei totius substantiam fideliter productam exhibeo.*

Quæ hic dentur elogia.

C

D

ACTA

Recognitionis & approbationis reliquiarum Beatorum Congregationis, in monasterio Vallisumbrosæ repertarum, cum sententia lata per D. episcopum Fesulanum.

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

PARS PRIMA

E

Qua exponuntur præambula.

Requisitus Ep. Fesulanus

AD perpetuam rei memoriam, universis & singulis præsentem publicum processum, sive regesti documentum inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris pateat evidenter & notum sit, qualiter anno D. N. Jesu Christi, ab ejus salutifera Incarnatione MDC, Indictione XIII, die vero XI mensis Augusti, pontificatûs SS. in Christo Patris ac D. N. D. Clementis, divina providentia PP. VIII anno X, & Sereniss. Ferdinando Medice, Dei gratiâ Etruriæ magno duce III feliciter dominante: coram adm. illust. ac Reverendissimo in Christo P. & D. D. Alexandro Martio de Medicis, Dei & sanctæ Sedis Apostolicæ gratia episcopo Fesulano & comite Turichi, in episcopali suo palatio, sito Florentiæ apud ecclesiam B. Mariæ in Campo, Fesulanæ diœcesis, comparuit seque personaliter constituit R. P. D. Valerianus de Florentia, ad præsens abbas abbatiæ S. Mariæ Vallisumbrosæ, Fesulanæ diœcesis, breviter narrans & exponens, qualiter ab antiquissimo tempore semper fuit habitum & tentum, & habetur & tenetur, tum ex traditionibus antiquorum monachorum regularium præfati monasterii, tum ex scripturis & legitimis documentis, ut corpora Beatorum monachorum, qui floruere in eadem congregatione & ordine S. Mariæ Vallisumbrosæ, sepulturæ traderentur in turri campanilis prædictæ abbatiæ, adeo quod locus jam dictus nomen acquisierit sepulcri Beatorum.

F

1o Quod de præsenti anno MDC de mense Maii, cum ipse Pater accessisset ad locum & mansionem præfatæ ecclesiæ abbatiæ, prope dictum campanile, ubi adjurantur & exorcizantur qui à spiritibus immundis vexati sunt: quo tempore talis mansio restaurabatur & ædificio augebatur, pro commodis mulierum ad abbatiam confluentium pro audiendis Missis & divinis officiis, in devastando ab aliqua parte murum prædicti campanilis, fuit aperta quædam fenestrella oblonga (quæ vulgo dicitur balestriera) longa unius quarti brachii, & alta unius quarti brachii incirca, per quam cum fuisset missum lumen, vidit quamdam mansiunculam in volta ornatè depictam, altam quinque brachiorum, latam brachiorum quatuor, & longam brachiorum quatuor incirca, in

anno 1600.

A in qua aderant duæ capſæ clauſæ; quo viſo & audito, de omnibus certioravit reverendiſſimum D. Tiberium de Corſellinis præſidem generalem totius ordinis & congreg. prædictæ. Et licet ex jam dictis clarum videatur, ut in prædictis capſis adſint dictorum monachorum Beatorum corpora, nihilominus cum ex forma ſacrorum canonum & concilii Tridentini ſanct. novæ reliquiæ non ſint recipiendæ, niſi cognoſcantur & approbentur ab epiſcopo ordinario loci, qui ſimul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in conſilium theologis & aliis piis viris, ea faciat quæ veritati & pietati conſentanea judicaverit; propterea idem comparens petiit & petit, & humiliter ſupplicavit & ſupplicat reverendiſſimum D. epiſcopum Feſulanum, quatenus ipſe dignetur quamprimùm cum aliquibus theologis & aliis piis viris accedere ad eamdem abbatiam S. Mariæ Valliſumbroſæ, pro ibidem videndo & aperiendo dictas capſas, & demum ſtatuendo & faciendo quæ veritati & pietati conſentanea judicaverit, & alia agendo in prædictis & quolibet ipſorum quomodolibet utilia, neceſſaria & opportuna, ſuper quibus omni meliori modo.

B

audita Abbatis ſupplicatione,

11 Qui quidem illuſtriſſimus ac reverendiſſimus D. D. Alexander Feſularum antiſtes, auditis cunctis, ſibi ut ſupra expoſitis, & ut in eccleſiis divinus cultus vigeat & augeatur, & Chriſti fideles piè ac devotè Beatorum corpora venerentur, repetita ſic & in quantum illa de jure & ex forma ſacrorum canonum, ac ſacri Tridentini ſanctionum concilii recipere & admittere tenetur & debet, omni meliori modo recepit & admiſit, & ut veram certamque expoſitorum ſcientiam habere ipſe valeat, paratum ſe obtulit, ad eamdem abbatiam Valliſumbroſæ & loca ſuperius deſignata accedere, & omnia & ſingula in præmiſſis & circa ea neceſſaria, requiſita & opportuna agere & adimplere, veluti ipſe tenetur ex ſuo paſtoralis officii debito; & propterea ſtatuit & deſtinavit acceſſum ad ipſam abbatiam pro die XXI hujus menſis Auguſti MDC.

Vallumbroſam accedit,

12 Poſtmodum verò die XXI ejuſdem menſis Auguſti MDC idem illuſtriſſimus ac reverendiſſimus Alexander epiſcopus Feſulanus in tertiis acceſſit & pervenit ad monaſterium abbatiæ B. Mariæ Valliſumbroſæ, cum aliquibus theologis & aliis piis viris & præſertim cum adm. R.P. Virgilio Ceparío Peruſino doctore Societatis Jeſu de Florentia, adm. R. P. Michaële Hieronymi Siviliano prædicatore dictæ Societatis Jeſu, adm. R. D. Stephano de Nutis plebano plebaniæ S. Mariæ à Sancto, Feſulanæ diœceſis, adm. R. Petro Mureto, præpoſito eccleſiæ Albingannenſis, Galliæ Narbonenſis, adm. R. D. Antonio de Ubuas presbytero ſacerdote eccleſiæ collegiatæ ſancti Salvii civitatis Albinganni Galliæ Narbonenſis, adm. R. D. Paulo presbytero & curatore paſtoralis eccleſiæ S. Ægidii de Riſtouchi, adm. R. D Dominico de Bonechis canonico cathedralis eccleſiæ Feſulanæ, adm. R. D. Joanne Simone de Fornabonis presbytero Florentino.

C

ibique cum multis viris doctis

13 Poſtmodum & eadem die ante horam Veſperarum dictus reverendiſſimus D. epiſcopus ſolenniter aſſociatus à ſupra nominatis ſacræ Paginæ profeſſoribus & ſacerdotibus, in pontificalibus conſtitutis, proceſſionaliter cum cruce & cum luminibus, nec non reverendiſſimo D. Tiberio de Corſellinis, præſidente generali totius congr. Valliſumbroſæ, ab adm. R. D. Valeriano de Florentia abbate dictæ abbatiæ S. Mariæ Valliſumbroſæ, ab adm. R. D. Victorio de Brunaccinis, uno ex viſitatoribus dictæ congr. Valliſumbroſæ, ab adm. R. D. Alfonſo de Vercellis etiam viſitatore dictæ congr., ab adm. R. D. Hilario de ſancta Sophia abbate abbatiæ Caſtri Franchi, ab adm. R. D. Mauritio de Rottinis de Florentia, priore S. Mariæ de Ughi, ab adm. R. D. Salvatore de Laudis parochiano SS. Trinitatis de Florentia, ab adm. R. D. Pancratio de Florentia magiſtro novitiorum, cum duodecim novitiis, ab adm. R. D. Seraphino magiſtro monachorum, & ab aliis monachis & converſis dicti monaſterii & congregationis; & progrediendo proceſſionaliter prædicti canebant; Veni creator &c. & Te Deum laudamus &c. AUCTORE J. B. S.

locum viſitat,

14 Et cum fuiſſet perventum ad locum dictæ eccleſiæ, ubi aderant dictæ capſæ, dictus reverendiſſimus D. epiſcopus incepit dicere verſum; Confirma hoc Deus &c. cum oratione de Sanctis; & illo interim fuit apertus murus ab uno latere pro ingrediendo in manſionem & locum, ubi aderant dictæ capſæ; quam manſionem cum ingreſſus fuerat, conſideravit dictus reverendiſſimus D. epiſcopus dictum locum & manſionem, quæ eſt adinſtar cameræ vulgaris prope campanile, & depictam, altam à terræ ſpatio brachiorum quinque, latam brachiorum quatuor, & longam brachiorum quatuor incirca; & ibi aderant dictæ duæ capſæ, quas dictus reverendiſſimus D. epiſcopus mandavit amoveri & extrahi de dicto loco, quas poſtmodum aperuit, & invenit ipſas plenas oſſibus mortuorum, quæ in multis partibus diviſa erant, involuta pannis ſericis aureis, præ vetuſtate conſumptis; inter quæ oſſa aderant novem capita mortuorum, quorum ſingulum erat involutum in duobus pannis, uno ſerico & altero aureo, quæ capita & oſſa cum maxima devotione & lætitia à prædicto reverendiſſimo D. epiſcopo & prædictis theologis, monachis, presbyteris & piis viris veneratæ & deoſculatæ fuerunt. E

& ſac. reliquias recognoſcit.

15 Demum idem reverendiſſimus D. epiſcopus cum prædictis theologis, presbyteris & piis viris dicta capita & oſſa repoſuit in quibuſdam mantilibus albis, quæ proceſſionaliter fuerunt lata in ſacrarium prædictæ abbatiæ S. Mariæ Valliſumbroſæ, & recondita in quadam arca ibidem exiſtente, & ad cuſtodiam dicti venerabilis D. Valeriani abbatis dictæ abbatiæ, donec aliter fuerit de illis deliberatum & ſtatutum à dicto reverendiſſimo D. epiſcopo vel ab alio ſuperiore. Quibus ita peractis omnibus & ſingulis ſupraſcriptis, poſtea incontinenti coram eodem adm. illuſtriſſimo Feſulano comparuit venerabilis D. Valerianus monachus abbas abbatiæ S. Mariæ Valliſumbroſæ, & pro clariori & majori juſtificatione, quod capita & oſſa mortuorum inventa in dicta abbatia Valliſumbroſæ, ſint Beatorum monachorum, qui fuerunt in dicta congregatione, dat & facit infraſcripta capitula, quæ petiit & petit recipi & admitti in partibus omni meliori modo. F

PARS SECUNDA.

Depoſitiones Valeriani abbatis.

Ex antiquis traditionibus

IMprimis capitulat, qualiter ab antiquiſſimo tempore, cujus memoria non exſtat in contrarium, ſemper & indiſtinctè & publicè fuit habitum & tentum, habetur & tenetur per omnes monachos dictæ congregationis, & præſertim degentes in dicta abbatia S. Mariæ Valliſumbroſæ, ex

AUCTORE J. B. S.

ex traditionibus antiquorum monachorum, ut corpora monachorum, qui pro præclaris gestis, & multis operibus sanctis fuerunt tenti & nuncupati Beati, traderentur sepulturæ loco separato, in turri campanilis dictæ abbatiæ, & ita fuit & est verum, publicum & notorium.

& variis libris

17 II Capitulat, qualiter legitur in multis libris, tam impressis quam manuscriptis super Vita S. Joannis Gualberti, dictæ congregationis fundatoris, & aliorum Sanctorum & Beatorum, qui fuerunt in dicta congregatione, & præsertim in impressis de anno MDVIII sub nomine R. D. Thadæi abbatis Marruchii, & impressis Florentiæ apud Georgium de Maretostis, de anno MDLXXXIII, sub nomine venerabilis D. Guidolfi monachi dictæ congregationis, & in Ms. in charta pecudinea per venerabilem D. Hieronymum de Regitulo, etiam monachum dictæ congregationis, scripto ad D. Laurentium de Medicis, ut corpora dictorum monachorum Beatorum fuerunt sepulta in dicta turri campanilis separatim.

B *ustatur Rodulfum pro Sancto habitum,*

18 III Capitulat, qualiter inter cetera in dictis libris legitur de multis Beatis monachis dictæ congregationis & præsertim de B. Rodulpho secundo generali dictæ congreg. & S. Joannis Gualberti discipulo, qui pro præclaris gestis nomen Beati acquisivit, & fuit ille, qui à S. Joanne Gualberto ad prædicandum verbum Dei in multas provincias & loca fuit missus, & demum fuit electus ad progrediendum Romam, ad declarandum & detestandum, tamquam simoniacum & hæreticum, Petrum episcopum Florentinum, coram omnibus Patribus concilii, quod tunc celebrabatur, regnante Pontifice Alexandro II: & ultra jura ac rationes deductas, obtulit in testimonium veritatis, per ignem transire velle; & demum de anno MLXXVI, die XII mensis Novembris ad aliam vitam transivit, & fuit sepultus in dicta abbatia S. Mariæ Vallisumbrosæ, in dicta turri sepulcri Beatorum nominati: & S. Joannes Gualbertus reposuit curæ ipsius & reliquit abbatem totius religionis.

item Rusticum,

19 Item de B. Rustico tertio Generali dictæ congregationis, & discipulo dicti S. Joannis Gualberti, qui dum ægrotabat, & erat transiturus de hac vita ad cælestem, in sui custodiam ipsum B. Rusticum elegit. Postmodum B. Rusticus, post

C

multa pia ac sancta opera mortuus est, usque de anno MXCII, die XII mensis Martii, & ipsius corpus fuit sepultum in dicta abbatia, inter alios Beatos in dicta turri.

tum Ericium

20 Item de B. Erizzo, quarto Generali dictæ congregationis, & primo discipulo S. Joannis Gualberti, qui dictum Beatum constituit decanum dictæ abbatiæ, quod est prima dignitas post abbatem; & præclarè & optimè & sanctè se gessit, & per spatium triginta sex annorum semper permansit in dicta abbatia & monasterio, non discedendo ad villas & loca ibidem convicina, & demum de anno MXCIV sub die IX mensis Februarii, ad aliam vitam transivit, & fuit sepultus in dicta abbatia, in dicto loco inter alios Beatos.

Albertum,

21 Item de B. Alberto, qui fuit discipulus dicti S. Joannis Gualberti, & tempore dicti B. Erizzi emisit spiritum, & sepultus fuit in dicto loco inter alios Beatos.

Hieronymum,

22 Item de B. Hieronymo, nuncupato eremita, cum per spatium triginta quinque annorum asperè & rigidè cum maximis jejuniis & exemplis sanctitatis vixerit in eremo prope dictam abbatiam S. Mariæ Vallisumbrosæ, & tempore B. Attonis Generalis dictæ congregationis & episcopi Pistorienſis. In dicta eremo vitam finivit & fuit sepultus inter alios Beatos loco jam dicto. D

Meliorem,

23 Item de B. Meliore, qui floruit tempore D. Ambrosii Generalis dictæ congregationis, qui Beatus discalceatus & vilibus & levibus pannis involutus inter alios Beatos vixit in eremo dictæ congregationis, ita asperè vitam suam ducendo in quadam caverna dictæ eremi, ut jejuniis & abstinentiis ipsius facies amisisset colorem, præseferentem Æthiopem. Sæpius dæmonem in forma bestiarum eidem apparentem signo crucis fugavit. Dum exivit de hac vita, quod fuit anno MCLVIII die XXVI mensis Martii, campanæ dictæ abbatiæ Vallisumbrosæ de per se emiserunt sonum, quo audito per abbatem & monachos dictæ abbatiæ, statim ipsi exiere de monasterio, & respiciendo in dictam eremum, viderunt, quoddam clarissimum lumen circulare per aërem supra cavernam, ubi degebat beatus Melior, & statim cum cruce processionaliter se contulere ad dictam cavernam, ubi viderunt B. Meliorem esse mortuum, licet flexis genibus constantem, cum manibus junctis E versus cælum, tamquam orantem, quem cum maxima reverentia ipsum detulere ad dictam abbatiam, sepeliendo in dicto loco inter alios Beatos, & dictæ campanæ semper de per se sonuêre donec non fuisset traditus sepulturæ.

Benignum,

24 Item de B. Benigno Generali XV, qui multa sancta & pia opera operatus fuit, & ipsius clarè & sanctè gestis fuit maximè dilectus à S. Ludovico Galliarum rege, cui instantet petenti B. Benignus donavit ossa manus dextræ S. Joannis Gualberti. Composuit multa sancta opera, & præsertim opus De clausiro animæ & corporis. Fuit ipse & dicta congregatio maximis honoribus insignita per dictum S. Ludovicum, Honorium Pontificem II, & Fridericum imperatorem II, & obiit de anno MCCXXXVI die XVII Julii, & fuit sepultus in dicta abbatia inter alios Beatos; & legitur, quod à multis abhinc annis elapsis, cum involverentur ipsius ossa in quibusdam sericis pannis, reperta fuit dicti B. Benigni lingua integra absque ulla corruptione, quæ fuit reposita in sacrarium dictæ abbatiæ inter alias reliquias.

Orlandum,

25 Item de B. Orlando, qui piè & sanctè vixit & maximis jejuniis, postquam sæpe per duos & tres dies non sumebat cibum corporalem: & dum traderetur sepulturæ prope campanile, ubi sunt reconditi aliqui Beati monachi dictæ congregationis, quidam dæmoniacus ibidem existens, ductus à parentibus & agnatis pro orando reliquias S. Joannis Gualberti pro ipsius liberatione, statim spiritu diabolico incepit dicere: Non bastava il maestro contro la forza nostra, che di nuovo si è risuscitata la virtu di quello, nel discepolo che fieramente ci tormenta? Et prostratus dæmoniacus, versus corpus dicti B. Orlandi, conclamabat; Discipule Dei, miserere mei: quo secuto, dæmones & spiritus discessere, dictum dæmoniacum liberum relinquendo, maximum rumorem per aërem conficiendo, ex quo invaluit, quod etiam hodie observatur, ut dæmoniaci prius exorcisentur per monachos dictæ abbatiæ super sepulcro dicti beati Orlandi, postmodum ad reliquias sancti Joannis Gualberti. F

Michaëlem

26 Item de B. Michaële Generali XXIV dictæ congregationis, qui per multos annos vixit in dicta eremo cum maxima pœnitentia de jejuniis & abstinentiis. Postmodum fuit assumptus ad gradum generalatûs, licet coactus à precibus monachorum, in quo sanctè & beatè se gessit & obiit de anno MCCCLXX;

A MCCCLXX ; ex cujus cadavere ſuaviſſimus odor emanavit, clariſſimum teſtimonium ſuæ ſanctitatis, & aſſociatus à multis reverendiſſimis Epiſcopis, prælatis ac monachis, fuit ſepultus in dicta abbatia inter alios Beatos, cujus caput conſervatur pro ſpeciali devotione in dicta eremo.

& Theſaurus. 27 Item de B. Theſauro Beccheria Papienſi, XVII Generali dictæ congregationis, electo Cardinale ab Alexandro IV, & ad ſedanda ſchiſmata legatus miſſus fuit Florentiam; ubi à Florentinis Guelfis, ſuſpicione quadam, capite plexus fuit, ut videre eſt apud hiſtoricos Raphaëlem Volaterranum, Leandrum Urbanum lib. 22, Joannem Villanum lib. 2 cap. 66; & id ſecutum fuit de anno MCCLVIII, die XII Septembris; & ipſius corpus fuit ſepultum in dicta abbatia Valliſumbroſæ; & ut Beatus depictus fuit in eccleſia SS. Trinitatis de Florentia, in ſacello familiæ de Spinis, cum hac ſubſcriptione: S. Teſauro abbate di Vallombroſa e martire.

PARS TERTIA.

B

Earum proſecutio & epiſcopi approbatio.

IV CApitulat, qualiter ab antiquiſſimo tempore, cujus memoria non exſtat in contrarium, exſtiterunt & exſtant in dicto monaſterio dictæ abbatiæ plures ſepulturæ & ſepulcra, in quibus ſepulti ſunt & ſepeliuntur abbates, monachi, converſi & laici dicti monaſterii, qui mortui ſunt & moriuntur pro tempore; & apparent ſub ambulacro, &, ut vulgo dicitur, la loggia, ante oſtium eccleſiæ dicti monaſterii, & in clauſtro ante portam, quæ ducit ad dictam eccleſiam. Et ita fuit & eſt verum, publicum & notorium.

Diſtinguit ſepulturas,

29 V. Capitulat, qualiter uſque ad de anno MDXXX in obſidione & bello Florentino dicta abbatia fuit in maximis partibus demolita & combuſta, & præſertim bibliotheca, & ſucceſſivè libri, & fere omnes ſcripturæ fuerant combuſtæ & incenſæ; adeo ut fuerint deperditæ ſcripturæ, documenta & recorda Beatorum dictæ congregationis, quæ inibi conſervabantur & cuſtodiebantur.

aſſerit ſcripta amiſſa,

C Et ita fuit, & eſt verum, publicum & notorium.

30 VI. Capitulat, qualiter dicta manſio & locus, ubi ſunt repertæ & inventæ dictæ capſæ repletæ dictis oſſibus & capitibus, & ſubtus turri & campanili dictæ abbatiæ, & non adeſt in dicta abbatia alia turris & campanile, niſi prædictum; adeo ut fuerit & ſit idem & eadem, de qua & quo mentionem faciunt dicti libri & hiſtoriæ, de quibus ſupra. Non obſtantibus quibuſcumque. Et ita fuit, & eſt verum, publicum & notorium.

at cultum perſeveraſſe,

13 VII. Item capitulat, qualiter ab antiquiſſimo tempore ſemper fuit obſervatum & obſervatur, qualiter ut vexati à ſpiritibus immundis exorciſarentur penes dictam turrim campanariam, ubi aderat quædam fovea, in qua imponebantur vexati illi, qui exorciſabantur. Et ſic fuit, & eſt verum, publicum & notorium; & publica vox & fama.

æquè ac exorciſmos.

32 Item capitulat, qualiter de prædictis omnibus & ſingulis fuit & eſt publica vox & fama, & publicum & notorium, & ad probandum & verificandum omnia & ſingula in præinſertis petitione & capitulis, vera fuiſſe & eſſe, coram prælibato illuſtriſſimo ac reverendiſſimo D. D. epiſcopo Feſulano, nominavit teſtes inferius deſcriptos, fide dignos, quos, & eorum quemlibet, per præfatum reverendiſſimum D. epiſcopum recipi, moneri, juramenta eis deferri, mandari; & quia ipſi teſtes ſunt ſenes & valetudinarii, committi notario hujuſmodi acceſſum petiit, ad loca, in quibus teſtes præfati degunt & morantur, ad deferendum juramenta teſtibus ipſis, & illorum juramenta recipiendum; & poſtquam ipſi teſtes juraverint, etiam per eumdem notarium examinari, mandari & eorum atteſtationes deſcribi, & in publicam & authenticam formam redigi, & alia fieri in præpoſitis neceſſaria, requiſita & opportuna omni meliori modo.

Teſtes multos allegat

33 Qui quidem illuſtriſſimus ac reverendiſſimus D. Alexander Feſulanus epiſcopus, viſis & auditis cunctis præpoſitis, quæ cum ad augendum Chriſti fidelium devotionem & divini cultus augmentum tendant, attenta ſimili relatione teſtium prænominatorum, commiſit notario hujuſmodi negotii acceſſum ad loca, in quibus ipſi inferius nominati teſtes morantur, ad deferendum & recipiendum ab ipſis teſtibus inferius nominatis religioſis & laicis, viris fide dignis, & à quolibet eorum juramenta; & poſtquam ipſi jurarint, eos & quemlibet eorum, diligenter ſuper prædictis præinſertis capitulis & contentis in illis, diligenter interrogandum & examinandum, illorumque depoſitiones & atteſtationes deſcribendum, ac in publicam formam redigendum per ſcribam & notarium jam dictum; & commiſit, voluit & mandavit, non ſolum modo & forma præmiſſis, ſed omni alio modo validiori & efficaciori. Et quorum quidem teſtium examinandorum nomina ſunt hæc, videlicet &c.

ab epiſcopo interrogandos.

E

34 *Sequuntur teſtes longiſſimo ordine; examinati variis locis & diebus uſque ad* VIII *menſis Novembris anni* MDCII. *Tum vero:* Comparuit coram prælibato illuſtriſſimo ac reverendiſſimo D. D. Alexandro epiſcopo Feſulano, in ſua epiſcopali palatio Feſulano reſidente, & in eo pro tribunali ſedente, dictus D. Georgius de Georgiis, procurator ejuſdem congregationis Valliſumbroſæ, & per ipſum illuſtriſſimum ac reverendiſſimum D. D. Alexandrum, epiſcopum Feſulanum, cauſam & negotium hujuſmodi expediri, & ſententiam ferri & promulgari, ac declarari, capita & oſſa reperta, ut ſupra in actis hujuſmodi negotii apparet, fuiſſe & eſſe oſſa Beatorum monachorum ejuſdem religionis, & illos pro Beatis recognoſcendos & approbandos fore & eſſe, cum omni debita inſtantia, inſtantet poſtulavit. Qui adm. illuſtriſſis ac reverendiſſimus D. D. Alexander Martius Medicis, epiſcopus Feſulanus, protulit & promulgavit hujuſmodi decretum: nempe:

Demum ſolenni decreto

F

35 Nos Alexander Martius Medicis, Dei & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ gratiâ, epiſcopus Feſulanus & comes Turichi imprimis: Viſa petitione, aliàs coram nobis facta, pro parte R. D. Valeriani de Florentia, abbatis abbatiæ S. Mariæ Valliſumbroſæ, acceſſu aliàs per nos facto ad dictam abbatiam cum theologis & aliis piis viris: viſis capitulis exhibitis pro parte dicti D. abbatis, & demum ſuper ipſis peracto teſtium examine: viſa productione facta per procuratorem dictæ congregationis: viſis litteris ad nos exaratis per illuſtriſſimum ac reverendiſſimum D. Cardinalem Juſtinianum, in proceſſu exhibitis: & viſa ultima inſtantia & petitione pro parte dicti procuratoris, unà cum toto proceſſu, hactenus per nos

declarat Epiſcopus

A & coram nobis fabricato, & demum visis videndis, & consideratis considerandis, & habito maturo colloquio cum theologis & aliis piis viris, & visâ formâ sacrorum canonum, concilii Tridentini, & Bullarum summorum Pontificum, ceterorumque ordinamentorum,

Sententia recognitionis & approbationis reliquiarum Beatorum congregationis in monasterio Vallisumbrosæ repertarum,

36 Dicimus, pronuntiamus, sententiamus, decernimus & declaramus, capita & ossa, quæ reperta fuerunt sub turri campanaria abbatiæ Vallisumbrosæ, & de quibus agitur, fuisse & esse capita & ossa Beatorum monachorum, qui floruerunt in dicta congregatione, ac illos pro Beatis recognoscendos & approbandos, prout hac præsenti nostra sententia recognoscimus & approbamus; eademque capita & ossa decenti loco in ecclesia retineri potuisse & posse, iisdemque publicè à Christi fidelibus debitum cultum ac venerationem impertiri, ceteraque fieri Beatis convenientia præcipimus & mandamus, & hæc non solum modo prædicto, sed omni alio meliori modo &c. Ita pronuntiavi, Alexander Fesulanus episcopus. D

ut Beatos coli posse ac debere.

Lata Florentiæ in episcopali palatio Fesulano apud ecclesiam D. Mariæ in Campo, Fesulanæ diœcesis, præsentibus ibidem RR. DD. Dominico Michaëlis de Bonechis canonico Fesulano, & Sebastiano Juliani de Bigozzis presbytero Florentino testibus &c.

SECUNDA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI IV NONAS AUGUSTI COLUNTUR.

B E

S. Maximus ep. conf. Patavii in Italia.
S. Stephanus PP. I & martyr Romæ.
S. Rutilius martyr in Africa.
S. Theodota cum filiis MM. Nicææ in Bithynia.
SS. Felix & Nicetius MM. Veronæ in Italia.
SS. VII MM. anonymi Nicomediæ.
S. Auspicius episc. Aptæ Juliæ in Provincia Galliæ.
S. Serenus episc. conf. Blanderati in Insubria Italiæ.
S. Betharius episc. Carnotensis in Gallia.
S. Etheldritha virgo recluſa in Anglia.
S. Gundecharus episc. conf. Eystadii in Germania.
S. Petrus episc, conf. Oxomi in Hispania.
B. Gualterus conf. Vimarani in Lusitania.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

C F

S. Catharina *filia S. Birgittæ signatur alicubi hoc die, sed spectat ad* XXII Martii

Inventio reliquiarum sanctorum martyrum Maximi, Dadæ, & Quintiliani *inscribitur Menæis magnis Græcorum, typo vulgatis. At de his Sanctis jam pridem egimus die* XIII Aprilis.

De S. Gregorio S. R. E. Cardinale, episcopo Ostiensi I, *multa hoc die, loco non suo, congessit Bucelinus. Spectat ad diem, quo de ipso jam pridem actum est* IX Maii

S. Rictrudis corporis translatio in novam thecam *à Sanssayo pluribus ornata est. Vide quæ de ipsa satis fusè dicta fuerunt ad diem, quo colitur* XII Maii.

Alricus, Ailricus, *sive* Ethelricus *eremita, prope Dunelmum in Anglia Boreali defunctus anno Christi circiter* 1107, *ob vitæ sanctitatem non immeritò appellatur in Vita S. Godrici apud Matthæum Parisiensem ad annum* 1170, *& Capgravium fol.* 168, Vir sanctus. *Verùm de publico ejus cultu nihil uspiam assequi potuimus hactenus. Refertur quidem hoc die apud Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum; sed ex solo Martyrologio Anglicano, Wilsoniano scilicet; at ipse Wilsonus in editione prima Martyrologii sui non refert illum hoc die, nisi sub titulo* commemorationis; *& posito ad marginem asteriſco: quo satis indicat, juxta monitum in præfatione Martyrologii positum num.* 3, *sese festum ejus nusquam invenisse notatum; neque adeo, juxta num.* 4 *ibidem, se cultum ejus publicum aut asserere voluisse, aut introducere. Porrò quæ de vita, morte, & sepultura ipsius dici hic possent, dicta jam sunt omnia in Vita S. Godrici cap.* 1, *num.* 6 *ad diem* XXI Maii.

Inventio corporis S. Albini protomartyris Anglorum *indicatur hoc die in codice Usuardino Altempsiano, ubi melius notaretur* Albanus, *de quo jam pridem actum est* XXII Junii.

Severinum Papam *nescio unde inter Sanctos retulerit codex Usuardinus Strozzianus, eum præter cetera ex eo etiam laudans, quod ipsius* temporibus Christianissimus imperator Heraclius, de-

A destructo Chosroë, Crucem Domini reportavit Hierosolymam : *ubi notavimus, verum quidem esse, quod Severini tempore id factum fuerit ; at Papam tunc fuisse, falsò asseri. Neque inter Sanctos relatum novimus hactenus.*

SS. Alchæ, Celsini, Auspicii & Ursi episcoporum Tullensium *inventio hoc die refertur à Saussayo. De singulis aut jam actum est, aut agetur suis locis.*

Stephanum *III Papam, qui aliàs II est, jam pridem inter Prætermissos retulerunt Majores nostri* XXVI *&* XXVII *Aprilis : hoc die (forte occasione S. Stephani I PP. & martyris) eumdem signatum invenies apud Grevenum, Canisium, Wionem & Ferrarium. Equilinus ipsum refert libro 7, cap.* 12. *Laudatur à Platina ut Vir sanctissimus, de Deo, de patria, de civibus suis, de omnibus Christianis bene meritus. Ciaconius, cum Gregorio magno conferendum asserit. Subscribo omnibus ; at cum Baronio non minus, quam nobis, ignotus fuerit ; ipse vero, qui tot alios aliunde accersivit, hunc Romanum*

B *Pontificem Fastis sacris non sit ausus inscribere, neque Romæ aut alibi cultum ejus reperiamus, non putamus nobis licitum, Ecclesiæ judicium prævenire.*

De Stephano IV, dicto III, etiam actum fuit in Prætermissorum serie XXXI *Januarii, utpote qui eo die* Sanctus *appelletur à Ferrario, Dorganio & Menardo ; ubi notatum invenio, non constitisse tunc temporis, quod* Sanctus palam haberetur. *Cur eo die annuntiatus sit, fatcor me non satis intelligere, quemadmodum nec satis perspicio, cur hoc die referatur à Greveno, Canisio, Wione, Maurolyco & Ferrario, uti & apud Equilinum lib. 7 cap. 13. Laudatur ab Oldoino ex jam citatis Martyrologis ; verum nobis nulla signa occurrunt, unde magis hodie ut* Sanctus palam habeatur, *quam ab annis nonaginta & amplius, Certe Piazza, in suo Hemerologio, non magis invenit, hunc Stephanum Romæ coli, quam synonymum proximè præcedentem.*

Stephanus, apud Lemovicos, in cœnobio Orbazina insignis Prior *hoc die annuntiatur in Kalendario Cistercienst, & cum elogio ab Henriquez & Chalemoto, quin & à Saussayo in Martyrologio Gallicano, abstinente omnino à titulo*

C Beati, *quem ipsi symmistæ sui tribuunt.*

Guillelmus *ejusdem Ordinis, vir laudatissimus à solo Henriquez præmittitur,* Beatusque *etiam prædicatur cum insigni elogio ; quo tamen probatum non video hactenus, Sanctorum honores ei umquam legitimè fuisse adscriptos. Pauca de ipso habes* XII *Januarii pag. 728, ubi de B. Aelredo agitur.*

De venerabili ac Felicis memoriæ Joanne Forbesio, qui in familiam PP. Capucinorum adscriptus, Archangelus vocatus est, *miranda satis multa profert Raissius in Auctario ad natales Sanctorum Belgii ; verum prudenter ab omni sanctitatis titulo abstinet*

SS. Nemesius, Lucilla, Olympius, Exsuperia & Theodolus *jam non semel nobis fastidium peperere, ut videre est in Observationibus ad Usuardum* XXVI *Julii &* XXXI *Octobris ; tum vero in Actis tom.* VI *Julii ad dictum diem* XXVI. *Nescio, unde auctori Florarii SS. Ms. hodie inciderit eos hîc simul referre ; unde & in auctariis Usuardinis Bruxellensibus & Coloniensibus hoc die locum occupant. Satis erit hîc repetere quæ paucis ibi notavimus :* De his in *Augusti Tomus I.*

Actis S. Stephani agitur, sed ad alios dies pertinent. Primi duo referentur XXXI Octobris, *(ex ipso textu Usuardino.) Vide quæ de aliis diximus* XXVI *Julii, utroque loco jam citato.* D

S. Basilii pro Christo in amentiam, id est, ecstasin redacti, Muscovitici, Thaumaturgi *meminit Menologium Sparwenfeldianum Slavo-Russicum; cetera nobis ignoti.*

Justiniani imperatoris piæ memoriæ in SS. Apostolis *sacra ade, commemoratio invenitur in Menæis magnis typo editis, & inter ea, quæ è codice Taurinensi descripta asservamus. Laudes ejus ac vituperia dat Baronius Annal. tom. 7 ad an. 565 : ubi etiam de celebrata post mortem ipsius, CPoli atque Ephesi, memoria ex Nicephoro scribit ; uti insuper de ejus sepultura in Apostolorum templo. Quæ visum est, hîc breviter indicare.*

Malchus ep. *notatur in Kalendario nostro Syriaco seu Chaldaico*

Encænia divini templi S. Joannis Apostoli & Evangelistæ Theologi, prope magnam sanctissimam ecclesiam (*Sophianam Constantinopoli ; de qua Cangius lib. 4 pag. 113*) *notantur in Menæis magnis excusis ; de quibus etiam inter ecgrapha nostra è codice Taurinensi. At res istius S. Apostoli spectant ad diem* XXVII Decembris. E

Memoria sancti Martyris Phocæ *habetur in Menæis magnis excusis, & in nostris ecgraphis è codice Taurinensi. Martyrem synonymum Antiochiæ in Syria habes apud nos die* V *Martii ; Sinopensem autem in Ponto episcopum* XIV *Julii ; qua occasione de variis synonymis actum est. Hodiernus quò pertineat, incertum, solo utique nomine notus.*

Placidum *conversum, ut regularis vitæ observantiâ venerabilem, absque ulteriori titulo hoc die signavit Bucelinus.*

Alberici *item, ut eximia vitæ perfectione conspicui, memoria apud eumdem agitur.*

Joannem Canum, Petrum Morenum *& socios martyres memorat hoc die Marchesius in Diario Dominicano, rectè abstinens à titulis Beatorum aut Sanctorum, donec eorum honores ipsis debitè adscribantur.*

Andreas Carga *ut episcopus & martyr apud Turcas signatur in Anno Sancto Belgico & in Viridario Germanico ejusdem Ordinis.*

Lingonis, Guilerici episcopi ejusdem urbis, *est hodierna Ferrarii annuntiatio in Catalogo suo generali, pro quo adducit in notatione,* ecclesiæ Lingonensis tabulas, & Catalogum episcoporum Lingonensium. *Solens more suo facit, dum multa allegat, quæ ubi consulueris, neque nomen ipsum invenies, quod nec Saussayus novit neque Castellanus : ut luxatum esse oporteat ; quod alicubi integrum recurrit aut recurret.* F

Fridericum Syracusanum solitarium, *anno* 1335 *hoc die vitâ functum, inter Sanctos suos Siculos, titulo* Beati *donavit noster Octavius Caietanus, miranda satis multa paucis de ipso prædicans ; ut qui mortuum suscitasse feratur, nec paucos variis vexatos morbis sanitati restituisse, aliaque hujusmodi, quæ virum plane venerabilem mirificè exornant. Subdit deinde :* Ab excessu Friderici, Petrus episcopus in ejus vitam & miracula diligenter inquisivit. Acta juratis firmata testibus Romam missa ad Pontificem maximum, ut iis rite cognitis, cælestem Viro benemerenti religionis cultum decerneret. Sed illa, ipso in Urbem cursu afflicto navigio

A vigio, in mari periere. *Igne deinde conſumpta omnia medio ferme ſeculo* XV. *Româ nihil obtentum memorat ; pergit tamen aſſerere , aliquali cultu gaviſum fuiſſe* Fridericum *: aſt in animadverſionibus candidè fatetur in hunc modum :* Sanè antiquis temporibus Friderico in eccleſia Syracuſana cultus fuit , & imago miraculis circum pictis ; ſed incuria temporum intermiſſus. *Demum quæ in fine adjungit* , ſacra profanis oſſa confuſa *fuiſſe , ſatis oſtendunt, nullo legitimo cultu hodie honorari , exſpectandumque proinde Sedis Apoſtolicæ judicium.*

Fulbertum *aliquem etiam* ſolitarium *Paciaci (à* Pacy) *in pago Vaſtinienſi diœceſis Senonenſis, nobis hoc die ſuggeſſit Caſtellanus in Supplemento Martyrologii ſui univerſalis , omnibus aliis Martyrologis , & quidem Sauſſayo ipſi incognitum , appoſito ad marginem anno circiter* MCLXXXVI , *ſed abſque ulla ulteriori aut cultûs aut geſtorum notitia , quam tamen neceſſariam exiſtimamus , priuſquam , ſola ejus auctoritate,*

B Fulberto *iſti in hoc opere locum dare audeamus; quemadmodum Majores noſtri ſynonymum epiſcopum Carnotenſem prætermittere coacti ſunt ad diem* X *Aprilis : ut iſtius nominis probatus Sanctus non reperiatur hactenus.*

Damianus Valentinus *martyr in Africa*
Gratia *confeſſor Fabriani in Picæno*
Joannes Paſtor *confeſſor Valentiæ in Hiſp.*
Franciſcus à S. Joſepho *confeſſor Toleti*
Archangelus Scotus *Teneramundæ in Belgio*
Angela Gabriela *Mediolani*

Memorantur ab Arturo cum titulo Beati , *& ultima etiam in Gynæceo.*

Ruffinus à platea *in Sicilia*
Adriana Cortona *Aſſiſii in Umbria*

adduntur ab Huebero

SS. Boni , Fauſti *& ſociorum memoria hoc die perperam ſignatur in Matricula Cartuſiæ Ultrajectinæ. De iis actum jam eſt pridie* I Auguſti.

S. Petri ad vincula *feſtivitatem hoc die ſignant aliqua Kalendaria ; verum notiſſima eſt ſolennitas* I Auguſti.

S. Arcadius *epiſcopus Bituricenſis apud Chenu ad*

C *hunc diem refertur , nos de ipſo pridie egimus* I Auguſti.

Sanctus Dermitius presbyter & confeſſor. Magna fuit in ſanctitatis opinione apud ſanctum Columbam. In Jona inſula abbatem egit. Vide Adamannum in Vita S. Columbæ. *Ita Camerarius ad hunc diem in Menologio Sanctorum Scotorum. Duos commemorat* Dermitios *ſive* Diermitios *S. Adamnanus in Vita S. Columbæ : alterum , qui ſæpiſſimè recurrit , ejus Sancti abbatis miniſtrum ; alterum , qui ſemel tantummodo nominatus lib.* 3 , *cap.* 7 ; *ut vide ad diem* 18 *Junii pag.* 229 , *num.* 87 *: at neutrum dicit abbatem fuiſſe in Jona inſula ; neutrius cultum aut feſtum indicat. Unde ergo utriuſvis hoc die memoriam celebrari didicit Camerarius? Nullum certè Dempſterus illo die in Menologio ſuo Scotico* Dermitium *refert. Colganus verò in Martyrologiis Sanctorum Hiberniæ (Hiberni enim ambo jam dicti* Diermitii *fuerunt) verſatus in paucis , apertè ſignificat tom.* 2 , *nihil ſe quidquam hujuſmodi reperiſſe , ſive de priore* S. Diermitio *pag.* 374 , *num.* 42 , *&* 489 , *num.* 45 ; *ſive de poſteriore, pag.* 386 , *num.* 12. *Adi inter Prætermiſſos* S. Domitium *die ſequenti* III Auguſti. D

S. Tharſicium martyrem *neſcio unde eruerit is qui additiones compoſuit ad Grevenum Cartuſiæ Bruxellenſis , & quidem ſub hac formula ;* forte qui in aſſumptione B. Petri Oxomenſis epiſcopi in Anglia ; *ut obſcurum negotium adhuc magis involvatur per obſcurius. Novi* Tharſicium, *de quo actum eſt* XXXI *Januarii; novi ſynonymum alterum , qui in auctariis Uſuardinis memoratur die craſtina , qui ut acolythus notus eſt in Actis S. Stephani Papæ hoc die cap.* 2, *num.* 22; *verum is in Romano refertur* XV Aug.

Adrenuldum *ſive* Adrevuldum *hoc die nobis ſignavit Florarium noſtrum Sanctorum Ms. , unde in auctaria Uſuardina Colonienſia , cum tot aliis , ut ſæpe diximus , tranſiit , ubique cum titulo* epiſcopi confeſſoris ; *ſed abſque ullo alio charactere unde dignoſcere poſſis , ad quam gentem aut eccleſiam pertineat ; id quod diu , ſed fruſtra inveſtigatum eſt. Nominis ipſius corruptionem facile conjicio ; at quo reducendum ſit, ignoro hactenus.* Adrovandum *aliquem epiſcopum , qui &* Aldrovandus *&* Aldrevandus *&* E *forte aliter appelletur , colaturque ut epiſcopus Balneoregii in Etruria , ſuggerit nobis Catalogus generalis Ferrarii ad* XIX *Auguſti , quem in Catalogo Sanctorum Italiæ , annis ante* XII *edito , retulerat* XXII *ejuſdem menſis. An cum eo confundi poſſit* Adrenuldus , *iterum examinabitur ad* XIX *vel* XXII Auguſti.

Pelagia *S. Aredii mater , ut Sancta hoc ſecundo Auguſti die honorari dicitur in noviſſima Hiſtoria eccleſiæ Gallicanæ tom.* 3 , *pag.* 107. Piam matrem *appellat Sauſſayus pro* XXVI *Auguſti. Caſtellano nota non eſt , niſi in ſupplemento indicis , ubi ut prætermiſſa ſignatur. Videndus Gregor. Turonenſis de Gloria Confeſſ. cap.* 104 ; *ubi etiam notatur dies , qua res tota poterit examinari* XXVI Auguſti.

S. Serapia *importunè repetitur in Additionibus Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum : jam ſatis in Prætermiſſis* XXIX *Julii remiſſa eſt ad diem , quo de ipſa agetur* III Septembris.

S. Alchmundi epiſcopi Hagulſtadenſis tranſlatio *hoc die facta memoratur apud Simonem Dunelmenſem. Satis ſit id hîc notaſſe : geſta ejus & cetera ad ipſum ſpectantia illuſtrabuntur ad diem natalem* VII Septembris. F

Conſecratio eccleſiæ S. Mariæ de Portiuncula apud Aſſiſium , in qua B. P. Franciſcus procuravit à Deo & à Papa maximam Indulgentiam, *legitur inter auctaria Uſuardina in codice Strozziano , Belino & Molano ; eſtque hodie prædicta Indulgentia toto orbe Catholico hoc ipſo* II *Auguſti die longè celeberrima. Verum cum in hoc opere referri non ſoleant , ut jam toties , etiam hoc die annotavimus , ſingularia Sanctorum geſta , ab ipſo eorum natali feſto ſejuncta, ſic quæ ad S. Franciſcum pertinent , etiam ad ejus ſacra Stigmata , & ſiqua ſunt alia , cum ipſa Vita illuſtrabuntur die quo in Eccleſia feſtivè recolitur ejus ſolennis memoria* IV Octob.

Canonizatio Sanctorum , quorum corpora ſunt in eccleſia S. Juſtinæ , *nempe Patavii elegantiſſima , ſcribit hoc die Ferrarius. Sed paulo diſtinctius ex Wione rem explicant Dorganius & Menardus , dum Sanctorum nomina exprimunt* ; S. Arnaldi abbatis , Urii monachi & Felicitatis ſanctimonialis. *Quæ omnia quo pacto intelligenda ſint , habes hoc ipſo die in Commentario de S. Maximo Patavino epiſcopo.* Arnaldus *&* Felicitas *propriis ſuis diebus relati ſunt ,*

A *ſunt, ille* x *Februarii, hæc* xxvi *Martii.* Urium *confudere Majores noſtri cum* Juliano *ad* xvii *Martii, quòd eadem utriuſque prædicata agnoſcerent, & Urium quidem diſerte notatum à Ferrario. Sed ea videtur diſtinxiſſe Cavacius, dum* Urium *ait attuliſſe Patavium Cpoli reliquias ſanctorum Mathiæ & Lucæ. Quid de eo præterea dici poſſit & quando, opportunius examinabitur dum de S. Juſtina agetur ad diem* vii Octobris.

S. Comganum *aliquem, ut hoc die illuſtrandum, ſignarunt olim Majores noſtri, auctoritate ſolius Colgani, in quarta appendice ad Acta S. Columbæ pag.* 478 *&* 479, *ubi ipſum collocat inter numeroſos celeberrimi ipſius S. Columbæ Sanctos nepotes, non confundendum, ut ibi monet, cum eo* Comgano *de quo in opere noſtro actum eſt ad* xxvii *Februarii, tametſi cum Maguir aliter antea cenſuiſſet. Pauciſſima ſanè eo die dici potuerunt de S.* Comgano, *ſive eodem cum hoc noſtro, ſive diverſo. De hodierno certè, præter nomen & qualecumque, ut vult i-*
B *dem Colganus, cognomentum* Kel-de, *ſeu* Deicolæ, *nec verbum, ad ejus vitam aut geſta ſpectans, aliunde ſuggeritur: neque omnino conſtat, utrum idem non fuerit cum alio* Comgano abbate, *quem coli ait* xiii *Octobris. In ea rerum Hibernicarum non inſolita perplexitate, quamdiu de certo ejus cultu diſtinctius non conſtat, haud ægrè patientur ejus populares, opinor, rem ulterius diſcutiendam remitti ad dictum jam diem* xiii Octobris. D

S. Medanus epiſc. conf. *abſque ulla ulteriori notitia hoc die ſignatur à Greveno, neſcio unde acceptus. Diu multumque quærendo, id aſſecutus videor, ut facile intelligi poſſit* Medanus *qui Peronæ in Picardia ut epiſcopus colitur, & de quo nonnulla diſquiſivit Henſchenius ad diem* vii *Februarii. Synonymi alii recurrunt in Dempſtero & Camerario* xiv *Aprilis &* xiv *Novembris. Prior prætermiſſus eſt, an forte cum hodierno an cum poſteriore confundendus, videri poterit ad* xiv Novembris.

S. Ermenburgam *pro ſuo mero arbitrio hoc die refert Bucelinus in Menologio. Notiſſima quidem Sancta eſt, verum non hoc die colitur; ſed, ut notant alii cum Martyrologio Anglicano, pertinet ad* xix Novembris.

In Antiochia, natalis reliquiarum ſancti Stephani protomartyris & diaconi, qui Hieroſolymis eſt tranſlatus ex revelatione Luciani presbyteri, *eſt hodierna annuntiatio codicis Hieronymiani Corbeienſis, paulo nitidior, quam in textu Flo-* E *rentinii expreſſa ſit; ad quam plurima ipſe ibi annotavit de lapidibus aliiſque reliquiis aliò tranſlatis, quæ ferme eadem, ſed aliis terminis referuntur die ſequenti, quo in Eccleſia celebratur ejuſdem S. Protomartyris* inventio, *de qua nihilominus, more jam à Majoribus noſtris recepto, non agetur niſi ad diem, quo ſancti ipſius Stephani ſolenniter feſtivitas recolitur* xxvi Decembris.

DE S. MAXIMO EPISCOPO CONF.

PATAVII IN ITALIA.

Sancti ætas, inventio, canonizatio, tranſlationes.

P. B.

Sec. II.

C *Hujus Sancti Acta nulla ſuperſunt:*

S. Maximum *Patavini inter epiſcopos ſuos à S. Proſdocimo ſecundum recenſent, aiuntque, per annos circiter* 25 *aut* 27 *ſediſſe, idque ab anno Chriſti fere* 139; *ut apud Ughellum Italiæ ſacræ tom.* 5; *Scardeonium de Antiquitate urbis Patavii lib.* 2, *claſſe* 6; *Cavacium Hiſtor. cœnobii D. Juſtinæ Patavinæ lib.* 1; *Urſatum Hiſt. Patav. part.* 1, *lib.* 1, *videre eſt: tametſi non deſint, qui annos ipſi multo pauciores tribuant, Ferrario teſte in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem. Itaque Sancti tam antiqui non miramur Acta, ſiqua fuerint, interiiſſe; & vel paucula illa, quæ de ipſo moderni quidam affirmant, auctoritate haud ſatis tutâ probari: ut cum Patavii ex nobili Vitalianorum familia natum eum volunt; cum aiunt, illum Acta ſcripſiſſe S. Proſdocimi, deceſſoris ſui, ac duos inſuper ſermones in ſolennitatem B. Juſtinæ; cum illuſtrem faciunt patratis in vita miraculis. Certè genus & patriam ejus non indicant iſti, unde didicerint: Acta verò, quæ nunc exſtant, S. Proſdocimi, etſi à* Maximo *ſe ſcripta teſtentur eſſe; ei tamen à Scardeonio citato, Cavacio lib.* 1, *pag.* 6, *aliiſque, ut multo recentiora (& fortè poſt inventionem* S. Maximi *concinnata) rectè abjudicantur. Atqui his ipſis Actis unicè, niſi fallor, opinio nititur eorum, qui Acta antiquiora fuiſſe exiſtimant, quæ* S. Maximus *re vera compoſuerit. Sermones in S. Juſtinæ ſolennitatem ibidem Cavacius pag.* 11 *monacho tribuit poſteriorum temporum auctori. Miracula demum, quæ idem Cavacius ex ſolo probat Martyrologio Romano, non ea putamus eſſe intelligenda, quæ ſuperſtes olim Sanctus oſtenderit; ſed quæ ad ejus invocationem ac tumulum, poſt medium ſeculi undecimi, ut patebit inferiùs,* F *contigerunt.*

2 *Magis hoc mirandum, quod* S. Maximi *cultus, quem proximis ab ejus obitu ſeculis viguiſſe veriſimillimum eſt, ſic intercidere deinde potuerit; ut non modò apud Martyrologos antiquos, ſed ne apud Patavinos quidem uſque ad annum Chriſti* 1053 *ulla ejus memoria ſupereſſet; ut adeo ad illum iſtic ritè inſtaurandum S. Leo Papa IX nova canonizatione opus eſſe cenſuerit. Sed nimirum quanto ante illam obſcurior fuerat, tanto poſt eam evaſit illuſtrior, non Patavinæ jam ſolùm, ubi ritu duplici hoc die celebratur; ſed & univerſæ Eccleſiæ, cui ad hunc diem in Martyrologio Romano proponitur his verbis:* Patavii, ſancti Maximi, ejuſdem civitatis epiſcopi, qui miraculis clarus, beato fine quievit. *Præiverant verbis totidem Molanus, Belinus, & codex Strozzianus ſeculi circiter decimi quinti in Auctariis noſtris Uſuardinis: nam vetuſtiora hujus elogii exemplaria nulla reperimus; niſi forte quid ſimile habuerint* tabulæ eccleſiæ Patavinæ, *quas in annotatis ad hunc Romani Martyrologii textum citat Baronius: quod ſi ita eſt, referri quidem elo-*

cultus reflornit ſeculo xi

AUCTORE P. B.

gium istud poterit ad annum jam dictum 1053; *sed nequaquam ulteriùs: si enim ante tempus illud notatus in istius ecclesiæ tabulis fuisset hoc modo* S. Maximus, *supervacaneum profectò videri debuisset S. Leoni recens ejus in album Sanctorum relatio; quippe in quo jam tum illum ab immemorabili tempore descriptum inveniisset, tamquam anniversaria religione ibidem celebratum.*

occasione inventi corporis ejus; ut patet ex instrumento Ms. sequente.

3 *At enim; licet concipiendæ istiusmodi annuntiationis facilè suspicemur arreptam occasionem fuisse ex tabulis ecclesiæ Patavinæ; non existimamus tamen, illam ibi sic expressam umquam fuisse; primò, quia per eam indicari videtur dies* 2 *Augusti, tamquam* S. Maximi *natalis; cum in ecclesia Patavina semper habitus fuerit tamquam dies inventionis aut canonizationis: hinc etiam hodie in Directorio ecclesiæ cathedralis mutandus præscribitur in hymno ad Vesperas versus tertius; & in lectionibus secundi nocturni, teste P. Joanne Baptista Romagnolo nostro, hæc leguntur:* Inventionem canonizavit (*S. Leo IX*) IV Nonas Augusti; qui dies festus ab ecclesia Patavina quotannis recolitur sub titulo inventionis S. Maximi episcopi & confessoris. *Secundò, quia in hac annuntiatione sic asseruntur Sancti miracula, quasi ab eo vivente patrata fuissent: at si horum Patavinæ tabulæ meminissent, cur de miraculis istis mentionem nullam fecisset, qui ante reformatum Martyrologium Romanum scripsit, Scardeonius? Cur Cavacius, qui ista commemoravit anno* 1608, *omissis ecclesiæ Patavinæ tabulis multo antiquioribus, recentissimum pro se solumque produxisset Ecclesiæ Romanæ Martyrologium? Tertiò denique, quia tabulæ istæ aliud non videntur esse, quam vel historia inventionis & canonizationis ejus, in tabulario seu Mss. Patavinis conservata, vel elogium aliquod ex illa compositum & relatum in ecclesiæ ejusdem Fastos. Hanc autem ex Cavacio, cum ejus Historia nondum hic esset, apud Ughellum citato dedimus tom.* 2 *Martii, pag.* 610. *Sed quoniam ex tabulario cœnobii S. Justinæ Patavinæ ipsum illud instrumentum beneficio P. Romagnoli anno* 1688 *nacti sumus, quod Cavacio ceterisque præluxit, ex hoc illam hic denuo repræsentamus, expunctis, quibus abundat, mendis librarii. Sic igitur habet:*

Revelantur divinitus anno 1053

4 Dominicæ Incarnationis anno millesimo quinquagesimo tertio, Indictione VI, regnante Henrico secundo imperatore, divino nutu contigit, C ut quidam vir bonus ac rectus, nomine Bernardus, hujus episcopatus esset antistes: orphanis, viduis, peregrinis necessitatem patientibus ex his, quæ sibi Deus commendaverat, tribuens, vigiliis & orationibus atque jejuniis perseverabat: Sacrificia quotidie Deo vovere non cessabat. Dum hæc ageret, divina gratia operante, senem pulchrum aspectu, decora facie, veste alba indutum, per somnium vidit, ita sibi loquentem: Dominus ad te me misit, ut loca, in quibus corpora sanctorum Juliani, Maximi, Felicitatis ac Innocentium puerorum diligenter sunt recondita, [demonstrem; ut] inde ablata, & à te fidelibusque Christianis diligentiùs suscepta, quæ diu fuerant incognita, deinceps cunctis Christicolis summâ reverentiâ nota persistant; & hæc urbs, quæ antiquitus anathemate est perdita, istorum meritis elata ditetur. His dictis, in sanctæ Justinæ basilicam subitò eum rapuit; & locum, in quo corpora sanctorum Juliani atque Innocentium in unum requiescebant, inter altare Genitricis Dei & arcam sancti Prosdocimi, demonstravit. Corpora verò sanctorum Maximi & Felicitatis apud fores in sinistro latere jacere consignat: D & subitò ablatus est ab oculis ejus.

& resodiuntur

5 Manè autem facto, perterritus surrexit; collectisque venerabilibus clericis ac religiosis laicis, quæque ordine declaravit. Cumque hæc ovantes audirent ac intimo corde perciperent, jejuniis & orationibus & eleemosynis prodita sequi hortabantur. Indicto jejunio omnes triduo perseverantes, cilicium induentes, hymnos & cantus spirituales decantantes, & cum processionibus euntes, Deum deprecari non cessabant. Die verò tertia, cuncto populo in sanctæ Justinæ ecclesia conveniente, pontifex cum omni clero Missam celebravit & summâ reverentiâ Corpus & Sanguinem Domini communicavit. Peractâ autem Missâ, venit ad locum divina visione monstratum, & prosternens se in terram, prolixiùs oravit. Completa oratione, accepto fossorio, fodere cœpit: & dum fodisset quasi pedes sex, reperit arcas marmoreas ferreis nexibus complexas, ex quibus odor suavissimus exhalabat; quo cuncti Deo laudes referebant; & qui illic variis languoribus detenti aderant, sani effecti ex odore, cuncti Deum benedicere non cessabant. E

corpora SS. Maximi, Juliani, trium Innocentium, & Felicitatis,

6 Pulsante metu, aperuit arcas episcopus, ut thesaurum sibi multimodè revelatum cum gaudio acciperet. Interea facta est intolerabilis lux per totam ecclesiam; ut nullus præ fulgore se prospicere valeret: & quasi per dimidium horæ spatium facti veluti mortui, in terram prostrati jacuerunt. Episcopus, acceptis reliquiis (*desideratur hic aliquid, cum sit mutila syntaxis*) ad quorum capita lapides divino pollice inscripti erant, quorum unusquisque suum titulum retinet, ita dicentem: HIC REQUIESCIT MAXIMUS, SECUNDUS A PROSDOCIMO EPISCOPUS, QUI HUJUS MUNDI VITAM DOMINO TRIBUIT, UT SEMPITERNAM HABERE MERERETUR IN CÆLIS. Alter verò sic retinebat: HIC CONDITUS EST JULIANUS, VIR CHRISTIANISSIMUS, QUI CUM MULTIS VICIBUS A SEPULCRO DOMINI REVERSUS ESSET, ET TANDEM TRES INNOCENTES SECUM DETULISSET, PERREXIT AD CHRISTUM. QUAPROPTER IN UNUM COLLOCATI HIC REQUIESCUNT. Tertius autem ita profert: HIC EST SEPULTA FELICITAS, ILLUSTRIS FEMINA, DEO DEVOTA, SACRO VELAMINE DEDICATA; QUÆ DIE NOCTUQUE IN DEI SERVITIO PERSISTENS, IN CÆLIS SUSCEPTA EST. F

cultum illis mox decernente S. Leone PP. IX.

7 Increbrescente fama, omnes, qui de inventione Sanctorum audierant, convenerunt, & variis infirmitatibus pulsi, invocatis nominibus eorum, sanabantur. Interim dum hæc agebantur, accidit, divina providente clementia, ut beatissimus Papa Leo, Romanæ Sedis Apostolus, per Patavinensem civitatem ad subjugandum illorum sponte Hungarorum regnum, iter acciperet [&] à Bernardo episcopo honorabiliter susceptus, [&] apud eum per duos dies manens, in ecclesia sanctæ Justinæ virginis, ubi corpora Sanctorum venerabantur, sacra Mysteria populo celebraret, & civitatem, quæ antiquitus anathematis vinculo complexa dicebatur, sanctificaret. Qui reverentissimis precibus adquiescens, Missâ in ecclesia & populum verbo vitæ in fide Catholica confirmavit, ac inventionem Sanctorum canonizavit, civitatemque pristinæ benedictioni restituit. *Hæc ibi; quibus nonnulla subjicimus observanda; primùm de hoc ipso Ms.; tum de inventione in eo narrata; postremò de canonizatione inventionis.*

A 8 *Ad primùm quod attinet; huic historiæ Ms., ceteriſque eam ſequentibus in apographo noſtro inſtrumentis ita ſubſcribitur :* Atteſtor ego Joannes Dominicus Cellegari, monachus Caſinenſis, cuſtos bibliothecæ S. Juſtinæ, quod hæc apographa fideliter extracta ſint ex libro Ms. Annalium cœnobii S. Juſtinæ; qui liber continet inſtrumenta per notarium publicum legalizata de corporibus ſanctis, quæ in ſupradicta S. Juſtinæ eccleſia ſervantur : quod atteſtor manu propria. *Aliam hujus inventionis narrationem in veteribus Patavinorum Mss. nullam reperimus; atque adeo hanc ipſam putamus eſſe, quam ſecutus fuerit Scardeonius lib.* 2, *claſſe* 6 3 *etſi nimis liberè, parumque fideliter; ut patebit ex dictis tom.* 2 *Martii pag.* 610, *num.* 5. *Laudat verò hanc ille, ut* antiquiſſimum dignumque fide monumentum. *Cavacius, cœnobii S. Juſtinæ hiſtoriographus in paucis nobilis, eamdem ut ſtylo politiore, ſic majori fide expreſſit lib.* 2, *ad annum* 1031; *niſi quod S. Leonem in reditu ab Hungarica expeditione feciſſe dicit, quæ in itu facta narrat Anonymus. Itaque auctorem iſtum, relicto hic Scardeonio, recentiores Ughellus, Urſatuſque, imò & Majores noſtri, fontem ipſum nondum aſſecuti, non immeritò prætulere. Non dubitat autem Cavacius, quin Ms. hujus auctor anonymus ad inventionis, quam deſcribit, tempora pertinuerit. Quod quidem ipſi nos libentiùs aſſentiremur; ſi non adeo apertè Anonymus ille aſſereret, poſt inventa Sanctorum corpora præſentem per ſe fuiſſe Patavii S. Leonem. Ceterùm facilè credimus, hoc monumento nullum jam pridem de hac re ſuperfuiſſe vetuſtius; ac proinde exigenda ad illud eſſe, quæcumque de hac inventione Scardeonius, aut illo juniores, minus conſona vulgaverunt.*

Huius inſtrumenti ætati & auctoritati

cedere debent ſcriptores recentiores.

9 *Non probamus igitur Wionem, cum in Martyrologio monaſtico ad hunc diem, inventionem jam deſcriptam refert ad annum Chriſti* 1050; *canonizationem autem ad annum* 1053 : *utraque enim accidit eodem anno, non* 1050 (*ut erat hoc die Ferrarius*) *ſed* 1053. *Nec juvat Wionem inſcriptio, quam in eccleſia S. Juſtinæ, baſi ad dexteram chori collocatæ inſculptam ſic recitat:* Anno poſt Chriſtum natum ML, Henrico II imp., Bernardus, epiſcopus Pat., vir & doctrinæ & ſanctitatis eximiæ, auguſtiſſima Sanctorum corpora ..., multis antè ſeculis variis hujus civitatis calamitatibus ignorata, primus invenit. *&c : hæc enim inſcriptio, utpote anno demum* 1562 *poſita, cedere debet inſtrumento noſtro longè vetuſtiori. Adde, quod Urſatus Hiſt. Patavinæ part.* 1, *lib.* 3, *pag.* 238 *eamdem inſcriptionem ita legerit :* Anno poſt Chriſtum natum MLIII, Henrico II imperatore, *&c. In Scardeonio præter ea, quæ notata ſunt tom.* 2 *Martii, emendandum eſt etiam quod ait lib.* 2, *claſſe* 6, *pag.* 108 *in Bernardi Maltraverſi elogio, ſenem illum, qui eidem Bernardo apparuit, ipſum fuiſſe* S. Maximum; *hoc enim nihilo magis conſtat, quam quod in indice Hiſtoriæ ſuæ affirmat Urſatus, apparuiſſe Bernardo S. Proſdocimum.*

B

C

Quid ſit canonizatio inventionis;

10 *Hæc porrò Anonymi noſtri verba*, ac inventionem Sanctorum canonizavit, *ſic explicat Scardeonius :* Sancivitque (*S. Leo PP. IX*) ut deinceps tam Maximus, quam ceteri ibidem inventi, pro Sanctis colerentur, atque ut præcipui & tutelares Divi Patavinæ civitatis haberentur. *Et addit :* Quod & à populo firmatum eſt, & uſque in præſens tempus ab eccleſia Patavina ſervatum. *In eamdem fere ſententiam ita ſcribit Cavacius :* Ut etiam Sanctorum memoria ubique celebrior eſſet, eoſdem albo Divorum adſcripſit, & feſto die honeſtavit, qui hactenus ſolemnis apud nos habetur IV Nonas Auguſti, nempe quo reliquiæ eorum repertæ ſunt. *Quæ utriuſque ſcriptoris interpretatio ſatis innuit, Sanctorum illorum cultum, ſi umquam antea notus fuerit, ſaltem inventionis tempore prorſus ignoratum fuiſſe, ut ſuprà jam diximus.*

AUCTORE P. B.

& quo tempore hæc acciderit, & per quem.

11 *Inventionem canonizatione priorem fuiſſe, manifeſtè indicat Anonymus; quare qui illam* IV *Nonas Auguſti defigit Cavacius, hanc aliquanto ſeriùs reponat, neceſſe eſt. Aliquanto, inquam, ſeriùs : nam pauculos inter utramque dies interfluxiſſe, præter Wionem, omnes affirmant. Cavacio tamen non favet Officium proprium* S. Maximi, *num.* 3 *citatum; ubi diſertè dicitur,* Inventionem canonizavit IV Nonas Auguſti. *Inſcriptio quoque, apud Wionem & Urſatum modò aſſignata, ſic habet :* Leo IX, Pont. Max., ... eadem corpora, multa nimirum eorum miracula conſpicatus, IV Nonas Auguſti in album Divorum retulit : *quæ poſtrema verba, Italicè verſa, pro ſuis adoptat Euſebius Mutinenſis, auctor ſeculi* XVI, *in ſcripto, quod ibidem recenſet Wion. Videtur ergo canonizatio facta* IV *Nonas Auguſti; inventio autem diebus aliquot citiùs. At enim gravis hic difficultas oboritur : convenit namque inter omnes (ſi Ferrarium excipias, nullo teſtimonio fultum) non accidiſſe canonizationem hanc ante anni* 1053 *diem ſecundum Auguſti. Quomodo igitur eam per ſe Patavii præſens dici tum poteſt perfeciſſe S. Leo IX; cum certiſſimum ſit ex dictis tom.* 2 *Aprilis, pag.* 647 *& ſequente, Benevento pedem non extuliſſe ſanctum illum Pontificem à die* XXIII *Junii anni* 1053, *uſque ad* XII *Martii anni* 1054, *quando inde vix Romam uſque delatus eger, evolavit ad Superos ? Hoc ergo cum ante alios omnes affirmet Anonymus noſter, non video equidem, qua ratione defendi poſſit tam apertus ejus error; neque adeo illum exiſtimo tam antiquum eſſe, quam contendit Cavacius. Abſit tamen, ut de canonizatione dubitem, cujus anniverſaria celebratio luculentum eſt teſtimonium; ſed eam credo, more aliàs uſitato, à S. Leone tum abſente commiſſam epiſcopis Patavino & vicinis fuiſſe.*

E

An ad eam pertineant SS. Urius, Arnaldus &c.

12 *Non rectè verò annuntiatur à Wione in Martyrologio monaſtico* 2 *Auguſti :* Patavii, canonizatio Sanctorum omnium, qui in cœnobio S. Juſtinæ requieſcunt : *non enim alii relati ſunt eo die in album Sanctorum, niſi quorum hîc reperta jam diximus corpora;* Maximus *videlicet; Felicitas, de qua egimus* XXVI *Martii; Julianus, de quo ſermo recurret* III *Septembris; & pueri tres ex illis, quos olim Bethleemi jugulavit Herodes. Nullus igitur hic locus eſt (etſi eſſe crediderit cum Wione Ferrarius) S. Urio, quem nos tom.* 2 *Martii pag.* 610 *& ſeq. cum S. Juliano, monumentorum poſteriùs acceptorum penuriâ, malè confudimus; nullus item S. Arnaldo abbati, qui duobus fere ſeculis poſt S. Leonem IX vixit, ut oſtenſum eſt tom.* 2 *Februarii à pag.* 499, *iterumque tom.* 2 *Martii pag.* 370 : *nullus denique Sanctis aliis, nedum omnibus, qui in cœnobio S. Juſtinæ requieſcunt, ſed ad inventionem hîc memoratam non pertinent.*

F

Reliquiarum S. Maximi tranſlationes.

13 *Binæ ſuperſunt tranſlationes reliquiarum cœnobii S. Juſtinæ annis* 1502, *&* 1562 *apparatu maximo celebratæ; & poſterior quidem non ſine pluribus miraculis. Suppetunt utriuſque inſtrumenta cum ſcripta manu, tum à Petro Saviolo Patavii anno* 1682 *in Theſauro urbis Padua-*

AUCTORE P. B. *duanæ pag. 116 & 120 typis excusa, quæ locum hic suum merentur, utpote reliquiarum S. Maximi notitiam suggerentia minimè negligendam; sed quoniam ad cultum ejus demonstrandum adeo necessaria non sunt, quàm data superiùs inventionis historia; nec de hujus tantummodo Sancti, sed de plurium quoque aliorum, eadem occasione, loco, ac tempore bis translatorum, lipsanis agunt, opportunius visum ea referre simul omnia ad diem* VII *Octobris, quando agendum erit de S. Justina, quæ & ipsa translata tum simul fuit, & ad cujus ecclesiam cetera omnia pertinent. Adi interim, si libet, Cavacium ad annos modò assignatos.* D

DE S. STEPHANO PAPA I AC MART.

R O M Æ.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus ejus tamquam martyris propriè dicti.

ANNO CCLVII. B

Colitur ut Martyr, tam in Ecclesia Latina hoc die,

SAnctum Stephanum *Pontificem Romanum, hoc nomine primum, jam olim ut Martyrem venerata est universa per orbem Ecclesia; ut proinde novum censeri non debeat, quod ei in moderno Martyrologio Romano adscribitur in hæc verba:* Quarto Nonas Augusti Romæ in cœmeterio Callisti, natalis sancti Stephani Papæ & martyris, qui in persecutione Valeriani, dum Missæ sacrum perageret, supervenientibus militibus, ante altare intrepidus & immobilis cœpta mysteria perficiens, in sede sua decollatus est: *simillimum enim est, atque ejusdem omnino sententiæ, elogium, quod ipsi ad eumdem diem sæculo nono texuit Usuardus. Usuardo non multo senior Ado præluxerat; in describendo tamen* S Stephani *Papæ martyrio longè copiosior; Adoni verò Martyrologium vetus Romanum, à Rosweydo vulgatum, eodem die memoriam consignans:* Romæ, Stephani Papæ & martyris. *Martyris etiam titulo (ut nihil de Notkero, Rabano, Waldelberto, Beda nostro, & S. Gregorii Libro sacramentorum dicamus) in antiquissimis ad eumdem hunc diem Martyrologii Hieronymiani codicibus apud Florentinium decoratur. Eodem ornatur sæpiùs in Diplomate S. Pauli PP. I, quod licet sit sæculi demum octavi, eo tamen valere debet plurimùm, quod ab illo conditum sit, qui Sancti nostri corpus transtulit primus è cœmeterio, ubi sepultum primò fuerat cultumque non sine indiciis, ut par est credere, manifestis martyrii. Adi Baronium ad annum Christi* 761.

C

quàm in Græca eodem die vel sequente vel etiam 30 Augusti, & 7 Septembris.

2 *Sed neque apud Græcos aliter celebrata legitur ejus memoria sive hac die* 2 *Augusti, sive aliis: nam in codice Ms. Cpolitano pervetusto, de quo Lambecius Bibliothecæ Cæsareæ lib.* 8, *pag.* 100, *ita legitur ibidem pag.* 219: Μηνὶ Αὐγούστῳ λ'. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Στεφάνου, Πάπα Ῥώμης, καὶ τῶν ιβ' μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λοιπῶν ἁγίων Μαρτύρων μαρτυρησάντων ἐν Ῥώμῃ. *Id est:* Mense Augusto, die XXX. Martyrium Sancti hieromartyris Stephani, Papæ Romani, ac XII discipulorum ejus, & reliquorum sanctorum Martyrum, qui Romæ martyrium confecerunt. *In plerisque verò orientalis ecclesiæ Fastis bis consignatur; & semel quidem hoc die, ut in Menæis Mss. bibliothecæ Ambrosianæ & Menologio Sirleti apud Canisium; vel die sequente, ut in Menæis Mss. Chiffletii & excusis: iterum verò (nescio quam ob causam) die* VII *Septembris, quo notatur in iisdem libris (saltem tribus prioribus: nam Menæa Chiffletiana ab Augusto exeunte usque ad initium Martii interciderunt) & in Fragmento Menæorum Mss. bibliothecæ S. Marci Florentinæ. Ubique autem non solùm annuntiatur ut Papa & martyr; sed martyrii quoque Acta nostra per compendium exhibentur, præmissis ad* VII *Septembris binis hisce versiculis:*

Τιμηθεὶς Στέφανος θεῖον ἥρπασε στέφος,
Πάπας μὲν ὢν πρίν, νῦν δὲ καὶ μάρτυς μέγας.

Id est:

Stephanus coronam cæsus æternam rapit,
Nunc martyr ingens, Papa qui fuerat priùs.

Elogia cetera utrovis loco diffusa prætereo, unum illud hic vertisse contentus, quod Græcè ad calcem hujus tomi refertur in Augusto mense ex Menologio Basilii imperatoris. Sic ergo habet:

Elogium ex Menologio Basilii imp.

3 Mense eodem (*Augusto*) die secundâ, certamen sancti hieromartyris Stephani & Sociorum ejus.

Erat sanctus martyr Stephanus sub imperio Valeriani, antiquâ Româ oriundus. Cum autem persecutionis causâ domi delitesceret, ethnicos ad se adventantes baptismo lustrabat; consecrabatque diaconos ac presbyteros; & mundi salutem Deo precibus commendabat. Quin & Emesii (*imò Nemesii*) tribuni filiâ sanitati restitutâ, ipsummet (*patrem*) ad baptismum perpulit; neque ipsum tantummodo, sed viros insuper feminasque complures; qui quidem per supplicia diversa cursum consummarunt. Collectas verò horum reliquias summus Pontifex Stephanus honorificè sepelivit. Subinde Martis fanum coactus ingredi & (*Martem*) adorare, ingressus est quidem; sed fusis ad Deum precibus prostravit idolum. Post hæc autem ad aras faciens, capite truncatus est, & in eadem sede depositus, unâ cum discipulo suo, sacrum fidei symbolum (*id est, Eucharistiam*) manibus continente: *nempe Tharsicio.* F

Quidam dubitant de martyrio ejus;

4 *Hæc cò longiusculè recensuimus, ut appareat, contra solem eos loqui, qui assertum tot vetustissimis per Ecclesiam universam testimoniis* S. Stephani *martyrium revocare nunc tandem in dubium non verentur; idque sequentibus argumentis. Primò, quòd neque S. Augustinus, neque S. Vincentius Lirinensis, ubi* S. Stephani *fidem, prudentiam, illibatam in administrando episcopatu integritatem, sanctitatemque commendant (hic in Commonitorio cap.* 9; *ille lib. de unico Baptismo contra Petilianum. cap.* 14) *de martyrio ejus verbum nullum faciant. Secundò, quod S. Pontius in Vita S. Cypriani de S. Xysto,* S. Stephani

A phani *succeſſore, hæc ſcribat:* Jam de Xyſto, bono & pacifico Sacerdote, ac propterea beatiſſimo martyre; ab Urbe nuntius venerat: *nam ſi auctorem heterodoxum in Annalibus Cyprianicis ad annum 257 num. 5 audimus, his verbis Pontius* Stephanum videtur perſtringere *(quaſi nec bonus is fuiſſet ſcilicet nec pacificus)* eumque negare aut omnino martyrium ſubiiſſe; aut, ſi ſubierit, verum & beatum Martyrem fuiſſe. *Tertiò denique quòd in vetuſtiſſimo Kalendario Romano, apud Bucherium in duas claſſes diviſo, quarum priori titulus eſt,* Depoſitio epiſcoporum; *alteri,* Depoſitio Martyrum; *quòd in illo, inquam, Kalendario prima claſſi adſcripta legatur depoſitio,* Quarto Nonas Auguſti, Stephani in Calliſti; *in ſecunda verò locum non habeat.*

quorum argumenta

5 *Ad primum reſpondeo, neque à S. Auguſtino, neque à S. Vincentio negari martyrium* S. Stephani. *Non eſt ergo, quod Eccleſiæ illud aſſerenti opponantur. Deinde Auguſtino opus non erat ad rem, quam agebat, alia* S. Stephani *laude, quàm quæ ab ipſis Donatiſtis ipſi ultro conceſſa fuerat: quod verò S. Cypriani martyrium, uti &*

B *alias ejus virtutes, ſæpe commemorat, id neceſſariò facere debuit; ne cujus doctrinam arguebat, ejus arguere ſanctitatem ac merita videretur. Ad Vincentii quoque argumentum unicè faciebat,* S. Stephani *prudentiam ac ſanctimoniam extollere. Utrique verò laudes ejus alias ſicut addere neceſſe non fuit, ſic arbitrarium erat prætermittere. Ad ſecundum reſpondeo, argumentum eſſe non niſi hæretico dignum auctore: nam quo indicio cenſeri poteſt S. Pontius laudando S. Xyſtum, perſtringere voluiſſe* S. Stephanum, *aut ad hunc omnino reſpexiſſe; cum neque de* S. Stephano, *neque de controverſiis ejus cum S. Cypriano, in tota illa Vita vel ſemel muſſitet? Certè ſi perſtringere Pontius* Stephanum *voluiſſet, laudare utique etiam Cyprianum debuiſſet, ſaltem ex eo capite, quod cum Pontifice erga ſe nec bono nec pacifico pacem obſervaſſet, etiam præceptis ejus miniſque graviſſimis laceſſitus.*

reſtituantur;

6 *Ad tertium, fateor, venerari me antiquitatem Kalendarii Bucheriani; abſit tamen, ut illud Eccleſiæ univerſæ conſtantiſſimo conſenſui æquiparandum putem, nedum (quidquid aliter Pagio viſum ſit in Critica ad annum Chriſti 253,*

C *num. 5) præferendum. Quid, quod aperta ſunt in illo Kalendario vitia, ſi ſub titulo* Depoſitionis epiſcoporum *ſolos illos complecti dicatur, qui tum in Eccleſia pro Sanctis quidem, ſed non pro Martyribus habiti fuerint? Nam ſub illo titulo collocati ſunt etiam S. Lucius & S. Felix Romani Pontifices; cum utriuſque martyrium agnitum ſemper ab Eccleſia fuiſſe non Faſti tantùm ſacri teſtentur, ſed & SS. Patres: & de Lucio quidem luculentus eſt locus hic S. Cypriani, Kalendario laudato longè antiquioris, epiſt. in editione Pamelii 67 ad* Stephanum: Servandus eſt enim anteceſſorum noſtrorum beatorum martyrum Cornelii & Lucii honor glorioſus; quorum memoriam cum nos honoremus, multo magis tu, frater cariſſime, honorificare & ſervare gravitate & auctoritate tua debes, qui vicarius & ſucceſſor eorum factus es. Illi enim pleni ſpiritu Dei, & in glorioſo martyrio conſtituti *&c. De Felice autem PP. I ſic meminit anno 431 œcumenicum concilium Epheſinum coram ducentis & ultra Patribus, apud Labbeum tom. 3, pag. 512:* Felicis ſanctiſſimi Epiſcopi Romæ & martyris *&c.; quæ eadem verba uſurpat S. Cyrillus Alexandrinus ibidem pag. 852; his adde S. Vincentium Lirinenſem in Commonitorio cap. 42, ubi de eodem concilio diſſerens,* Lectæ ſunt quoque, *inquit,* ibi quædam ad quoſdam epiſtolæ S. Felicis martyris & S. Julii urbis Romæ Epiſcoporum. *Patet igitur, ad evertendum* S. Stephani *martyrium non magnam eſſe poſſe iſtius Kalendarii auctoritatem.*

AUCTORE P. B.

uti & eorum, qui martyrium agnoſcunt quidem;

7 *Neque enim hîc audiendum cenſemus Tillemontium not. 3. in* S. Stephanum *Papam, & alibi;* cum ait, *certum quidem ſibi videri martyrium* S. Stephani; *ſed minus illud tamen illuſtre, quam S. Sixti II, ſucceſſoris ejus:* imò fieri poſſe, ut alterius fuerit generis; hoc eſt, ut mortuus ſit in carcere vel in exſilio &c.; non autem per ſententiam judicis, aut manu perſecutorum, quod verum tunc perfectumque martyrium reputabatur. *Neque aliter de SS. Lucii & Felicis martyrio pronuntiat, ſequentibus paſſim neotericis. Nimirum hæc eò vergunt, ut verum ac propriè dictum SS. Lucii,* Stephani, *ac Felicis martyrium haberi velit pro dubio; itáque rationem inveniat Kalendarii jam dicti fidem cum ſanctorum Patrum ac Martyrologorum omnium & Eccleſiæ denique totius teſtimoniis conciliandi: puta, ſi dicantur in*

E *hoc ſolo Kalendario non appellari Martyres, niſi qui verè ac propriè Martyres fuerunt; in ceteris verò Eccleſiæ monumentis omnibus uſque ab ætate S. Cypriani, & quidem more jam tum apud omnes (ſi ſolum hujus Kalendarii ſcriptorem exceperis) in Eccleſia recepto, uſurpari metaphoras, per eaſque Martyres impropriè nuncupari, etiam qui propriè Confeſſores tantummodo dici poterant. Quis non videat, quàm violenta ſit hæc, imò quàm falſa interpretatio? Falſa eſt, ſi ad Adonem, eumque ſecutos Uſuardum, Notkerum, alioſque, aut Faſtos Græcanicos referatur; cum in iis ex adjuncta veri perfectique ejus martyrii deſcriptione certiſſimum ſit, Martyris vocabulum non tropicè, ſed propriè adhiberi: violenta eſt, ſi Romanum parvum, Martyrologium Hieronymianum, Miſſam Sancti Gregorianam, titulos ex ſynodo Epheſina citatos &c. reſpiciat: nam in ſimpliciſſimis ejuſmodi ſcriptis, nudiſve Sanctorum catalogis oratorias comminiſci metaphoras & auxeſes, mihi quidem tam abſurdum videtur; ut ſi aliter hîc Bucherii Kalendarium defendi non poſſit, abdicandum exiſtimem. Quid enim in eo piaculi, ſi hominis privati teſtimonium, quantumvis antiquum, publicæ eccleſiarum omnium traditioni poſtponatur?*

F

sed minus propriè dictum.

8 *Hominis, inquam, privati teſtimonium: ſic etenim omnino perſuaſum habeo, numquam auctoritate publica ad uſum Eccleſiæ Romanæ concinnatum illud Kalendarium fuiſſe; ſed à Chriſtiano quodam privato, qui illud poſt medium ſeculi quarti ad ſuum ſolius uſum qualemcumque & notitiam compoſuerit. Cur ita ſentiam, facit immenſum diſcrimen, quod inter illud & alia vetuſtiſſima certiſſimaque Eccleſiæ Romanæ Kalendaria intercedit. Hoc ut perſpicias, accipe, ſi placet, non illud modò ſeculi octavi non multum provecti, quod à Frontone editum eſt illuſtratumque; ſed illud imprimis, quod in Theſauro novo anecdotorum, tom. 5, à columna 65 non ita pridem vulgavit Martenius, contenditque, eodem ſeculo quarto, vel ſequentis initio fuiſſe conſcriptum. Ibi anni curſus eccleſiaſtico ritu dividitur; non apud Bucherium: ibi ſtationes, & ſua cuique celebritati aſſignatur euangelica lectio; non hîc: ibi ſancti Confeſſores ac Martyres eodem ordine recenſentur; hic alia Martyrum eſt ſerics, alia Confeſſorum, & inter Confeſſores illi ſoli lo-*

AUCTORE P. B.

cum habent, qui à Lucio usque ad Julium Romanam cathedram tenuerunt, & inter eos ipsos S. Marcellus omittitur: ibi singulis mensibus præter solenniora festa, ab ortu Ecclesiæ ubique observari solita, præter Dominicas, ac Ferias pro tempore occurrentes, longè plures notantur Sanctorum natales, quos incredibile est celebratos non fuisse in Ecclesia Romana ante seculum quartum media parte evolutum; cum in Kalendario Bucheriano, præter pauciſſimas Sanctorum depositiones, nihil annotetur. Denique, ut cetera præteream, illud & nomen & formam habet ecclesiastici Kalendarii; Bucherianum verò neque Kalendarii titulum præfert, neque meretur; utpote necrologio similius, in quo ea solùm pro sua scientia, aut, si mavis, inscitia, notaverit quispiam, quorum suâ intererat meminisse. Confer, si vacat, utrumque, & mecum, nisi fallor, senties.

Cultus ejusdem peculiaris.

9 *Hactenus de communi totius Ecclesiæ erga sanctum hunc Pontificem ac Martyrem veneratione; qua etiam nunc ejus natalem Officio simplice quotannis celebrandum ubique proponit. Quod si de peculiaribus ecclesiis, vel ejus nomine erectis, vel insigni reliquiarum ejus parte fruentibus,* B *agatur, dubium esse non potest, quin cultum in iis celebriorem obtineat: tales autem ecclesias non pauças enumerabimus infrà, cum de reliquiarum ejus translationibus disseremus. Nunc ea, quæ ad vitam ipsius & Acta pertinent, libet inspicere.*

§ II. Ejus patria, parentes; gesta quædam usque ad annum Christi CCLV.

S. Stephanus, Julii filius, Romanus,

C*Um Acta* S. Stephani *Papæ I & martyris à persecutione Valeriani narrationem ordiantur, atque ita solum ejus martyrium cum adjunctis, quæ illud proximè attigerunt, exhibeant; quæ ad reliquam ejus historiam spectant, aliunde promenda sunt. Fuit ergo* Stephanus natione Romanus, ex patre Julio; *ut habent Catalogus Pontificum, seculo* VI *scriptus, & ab Henschenio vulgatus tom.* I *Aprilis in Diatriba præliminari; & Anastasius Bibliothecarius: quamquam non* C *desint operis utriusque exemplaria Mss., in quibus non legitur* ex patre Julio, *sed* ex patre Jobio, *vel*, Jovio; *uti videre est tam apud Schelstratium in Antiquitate Ecclesiæ illustrata tom.* I, *pag.* 430 *& sequente, quàm in recentissima Anastasii recensione Blanchiniana tom.* I, *pag.* 25.

Romanæ primùm Ecclesiæ archidiaconus,

11 *Quid ante Pontificatum egerit, ex solo Anastasio discimus in Vitis SS. Cornelii & Lucii: in priore etenim de Cornelio tradit:* Post hoc, id est III Nonas Martii, jam ante passionem suam omnia bona Ecclesiæ tradidit Stephano archidiacono suo: *in posteriore verò de Lucio:* Qui à Valeriano tentus, capite truncatus est III Nonas Martii. Hic potestatem dedit omnis Ecclesiæ Stephano archidiacono suo, dum ad passionem pergeret. *Et de hoc quidem ultimo textu nulla est controversia, nulla codicum veterum discrepantia; qualis est in textu primo, ad quem apud Schelstratium citatum pag.* 429 *hæc notat Holstenius:* Vaticanus (*codex*) minor .... quæ de bonis Ecclesiæ Stephano archidiacono (*à S. Cornelio*) traditis subjunguntur (*in codicibus aliis,*) non agnoscit: & ex sequenti Vita Lucii malè huc translata: nec regius (*codex*) ea agnoscit. *Fuerat igitur* S. Stephanus, *antequam ad supremum illum Ecclesiæ verticem attolleretur, in clerum Romanum, Anastasio teste, cooptatus; in eoque, ut nihil de Cornelio dicamus, ita se Lucio probaverat, ut eum ex omnibus unum ad sustinendam difficillimis temporibus nutantis Ecclesiæ molem deligeret.* D

deinde Pontifex ab anno Christi 253 *fuit.*

12 *Neque verò aliud S. Lucii, aliud Ecclesiæ Deique de* Stephano *judicium fuit: cujus enim onus susceperat, brevi dignitatem obtinuit: nam Lucio gloriosa morte defuncto successisse* Stephanum, *Eusebii, Optati Milevitani, Augustini, Prosperi, omnium denique certissima auctoritas est; tametsi non perinde constet, quo id anno acciderit; ut vel ex Decessorum nostrorum in illo designando mutata non semel sententia licet colligere. Communior verò nunc est, nec displicet nobis, aliorum opinio, quæ annum huic rei statuit Christi* 253; *utpote antiquissimi apud Bucherium Catalogi Pontificum Romanorum, Eusebii, ac S. Prosperi in Chronicis, consensu firmata: nam Eusebius (quem sequi videtur Georgius Syncellus)* S. Stephani *primordia ante imperatorum Galli & Volusiani interitum, sed eodem tamen, quo hunc,* E *anno consignans, aliter non potest intelligi, quàm Prosper, cum ejusdem Pontificatûs initium repetit à consulatu Volusiani II & Maximi unà cum jam dicto Catalogo, licet hic minùs accuratè eumdem absque ullo dubio consulatum appellet* Volusiani & Maximini. *His addi possunt, ut infra videbitur, catalogus Romanorum Pontificum seculo* VI *scriptus, uti & Liber Pontificalis illo posterior; si rectè corrigantur aut explicentur. Porrò quàm certum est, iisdem consulibus Gallum & Volusianum concidisse; tam est exploratum, consules illos ad annum Christi* 253 *unicè pertinere. Uterque Pagius, alter in Critica in Annales Baronii ad annum* 253, *num.* 5, *alter in Breviario Pontificum Romanorum, post Joannem Cestriensem in Annalibus Cyprianicis ad annum eumdem, num.* 5, *præter annum illum, diem etiam aditæ Sedis tuentur decimum tertium Maii; nec malè, si standum est Catalogi Bucheriani auctoritate, qua sedisse dicitur* Stephanus annos quatuor, menses duos, dies viginti unum: *totidem enim retro numerantur à die* 2 *Augusti anni* 257, *quo illum putamus occubuisse, usque ad anni* 253 *diem* XII *vel* XIII *Maii.*

Cura ejus & caritas quaquaversus extensa.

13 *Interim Ecclesia, quæ, deletis circa* Stephani *Papæ primordia Gallo & Volusiano tyrannis, sub Æmiliano tantillùm respirabat; hoc demum etiam tribus postea mensibus per suos interempto, cum Valeriani imperio securam utcumque pacem annorum fere trium obtinuit. Tum verò sanctus Pastor, libertatem agendi majorem nactus, ad remotissimas quoque per orbem ecclesias solicitudinem vertit: de qua dolendum sanè est, in iis, quæ supersunt, istorum temporum monumentis tam pauca sigillatim notata reperiri. Sed enim hæc ipsa sufficiunt ad faciendam de ceteris conjecturam. Ita cum apud Eusebium lib.* 7, *cap.* 5 *S. Dionysium, patriarcham Alexandrinum, legimus sancto Pontifici nostro hæc inter alia scribentem:* Syriarum quidem provinciæ omnes cum Arabia, quibus identidem necessaria suppeditatis *&c., dubitare profectò non possumus, quin aliis quoque provinciis quibuscumque, opem ejus in simili penuria flagitantibus, eadem liberalitate caritateque succurrerit. Quid enim optimo Pastori, Romæ nato, cum Syriarum Arabiæve fidelibus, tam longè Româ submotis, potuit intercedere, quod illos ipsi potissimùm præ ceteris commendasset? Cujus porrò tanta corporum pascendorum*

A *dorum cura fuit; quantam fuisse censebimus animorum? Nimirum hos absens epistolis fovebat, ut illa nummis: hoc enim idem quoque Dionysius apertè tradit, citatis modò verbis hæc subdens:* Et quibus litteras nunc scripsistis.

Marcianum ep. Arelatensem ob hæresim & schisma Novatiani

14 *Hinc statuendum videtur, quanta fuerit ejus in rebus quibusvis ecclesiasticis, sive quas omnino nunc ignoramus, sive quarum notitia tantùm obscura supersit, sedulitas ac diligentia; quæ proinde ne in ipsa quidem Marciani causa, tametsi longiusculè ducta, defuisse censenda est. Erat verò Marcianus, teste S. Cypriano epistolâ apud Pamelium 67, Arelatensis episcopus; sed Novatiani erroribus schismatique palàm ac pertinaciter addictus, non sine ecclesiarum & suæ detrimento, & mœrore ac gemitu vicinarum. Res itaque ad* S. Stephanum *delata primùm est, tam à Faustino, antistite Lugdunensi, quàm à ceteris coepiscopis in eadem provincia constitutis; deinde per ejusdem Faustini litteras sanctì quoque Cypriani patrocinio semel & iterum commendata; ac tum ab hoc demum apud summum Pontificem suscepta confectaque per epistolam jam citatam,*

B *cujus hæc præcipua sunt, & asserendæ Sedis Apostolicæ auctoritati peridonea capita:* Quapropter facere te oportet plenissimas litteras ad coëpiscopos nostros in Galliis constitutos, ne ultrà Marcianum pervicacem & superbum, & divinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiantur, quòd necdum à nobis videatur abstentus; qui JAM PRIDEM jactat & prædicat, quod Novatiano studens & ejus pervicaciam sequens, à communicatione se nostra segregaverit. *Et paulo inferiùs:* Dirigantur in Provinciam & ad plebem Arelate consistentem à te litteræ, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat, multos illic ex fratribus nostris ANNIS ISTIS SUPERIORIBUS excessisse sine pace; vel ceteris subveniatur, qui supersunt, *&c.*

deponit.

16 *Scribebat hæc* Stephano *Cyprianus, non ante annum Pontificatûs ejus secundum, Christi* 254; *ut probat auctor Annalium Cyprianicorum; quando* jam pridem, annis superioribus, *adeoque ab ipsis saltem* Stephani *primordiis, Marcianus ecclesiam impunè dissipaverat. Numquid hæc igitur negligentiam Pontificis nostri non hîc aliquam arguunt? Absit enimvero: neque enim (ut aliud nihil dicamus) quidquid tardè fit, id negligenter agi dicendum est; nisi quis prudentiam cum diligentia neget posse consistere; cum utriusque lex una sit,* Festina lentè: *quam quidem legem Ecclesiæ præsulibus illa maximè tempora dictabant, quibus sub ethnica dominatione ac novella pace nondum tuta satis videri poterat severitas, & mala cogebantur aliquamdiu magna dissimulare, ne majora suscitarent. Certè neque S. Cyprianus, qui negotium hoc* Stephano *commendare multo securiùs poterat, quàm* Stephanus *exsequi, fecisse tamen id scitur ante iteratas Faustini preces. Quorsum, obsecro; nisi quod nondum opportunum tunc istiusmodi judicio tempus putaverat? Hoc ergo cum advenisse visum est, ad causam continuò decidendam sic adhortatus est Pontificem Cyprianus, ut de promptissimo ejus exitu, &* S. Stephani *diligentia nentiquam dubitaret; quod postrema ejusdem epistolæ pars manifestè prodit his verbis:* Significa planè nobis, quis in locum Marciani Arelate fuerit substitutus; ut sciamus, ad quem fratres nostros dirigere, & cui scribere debeamus. *Et verò dejectum ab eo è sede tunc Marcianum fuisse, illud indicio esse potest, quod nomen ejus in antiquis Arelatensis ecclesiæ diptychis non legatur apud Mabillonium Analectorum tom.* 3, *pag.* 432.

AUCTORE P. B.

Basilidem & Martialem episcopatu dejectos restituit;

16 *In idem fere tempus incidisse creditur causa Basilidis & Martialis; quorum alter Legionensis atque Asturicensis, alter Emeritensis ecclesiarum in Hispaniis episcopi cum essent, se libellis idololatriæ testibus, aliisque haud sanè levibus flagitiis contaminasse dicebantur: hinc episcopatu indigni ambo apud suos habiti, dejectique; & in Basilidis locum Sabinus quidam; in Martialis verò Felix, ut apparet, suffecti sunt. Quod non ferentes exauctorati, ad Romanæ Sedis præsidium confugerunt (ut quidem de Basilide certum est; de Martiale admodum verisimile;) ubi* S. Stephani *judicio absoluti, ad amissas ecclesias redire, non sine illarum, imò & antistitum quorumdam, ingenti commotione, aversantibus eos aliis, tamquam justâ sententiâ condemnatos; aliis, tamquam superiori & legitima comprobatos auctoritate, recipientibus. Hoc dissidium qui Faustino ac Felici adhærebant, incerti qua demum*

E *ratione componerent, collatis inter se consiliis, illos tandem ipsos cum litteris totius negotii seriem explicantibus ad S. Cyprianum Carthaginem allegarunt, solicitudinem suam ejus vel solatio, vel sententiæ auxilio sublevari postulantes. Cyprianus, auditis in synodo legatis, litterisque, quas attulerant, perlectis, quidquid gestum ab iis fuerat, ita suo & coactorum secum episcoporum calculo probavit, ut epistolam continuò (Pamelio sexagesimam octavam, & hujus historiæ fontem unicum)* Felici presbytero & plebibus consistentibus ad Legionem & Asturicæ, item Lælio diacono & plebi Emeritæ consistentibus *inscriptam remiserit; qua & rectè illos feciss omnia ostenderet, & adversarios iniquissimè; cum quibus proinde non minus esset flagitium ullam habere communionem, quàm nullam cum Felice Sabinoque, legitima nuper ordinatione subrogatis, velle servare.*

non tamen eorum obreptione aut sua negligentia deceptus;

17 Nec rescindere, *inquit*, ordinationem jure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum, collegam nostrum, longè positum, & gestæ rei ac tacitæ veritatis ignarum fefellit; ut exambiret reponi se injustè in episcopatum, de quo fuerat justè depositus. Hoc eò pertinet, ut Basilidis non tam abolita sint, quàm cumulata delicta; ut ad superiora peccata ejus, etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit, Deo non potest; cum scriptum sit: Deus non irridetur. Sed nec Martiali potest profuisse fallacia, quo minùs ipse quoque delictis gravibus involutus, episcopatum tenere non debeat...., maximè cum jam pridem nobiscum & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis etiam Cornelius, collega noster, Sacerdos pacificus ac justus, & martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreverit, ejusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti; ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi. *Quibus verbis duo continentur accusationis capita, non levem, si vera sunt, Pontificis nostri gloriæ maculam inurentia: altero enim* Stephanus *ipse petitur; quasi tacitæ veritatis ignarus, in re tanta per negligen-*

AUCTORE P. B.

tiam deludi se fiverit ; altero notatur ejus sententia , non quidem ut animo iniquo lata ; sed tamen ut iniqua per se , & priori S. Cornelii atque Ecclesiæ universæ decreto contraria ; neque adeo observanda.

18 *Sed nescio , cum ita censuit S. Cyprianus,* ut putabat S. Cyprianus ; *an non ipse potiùs humanum aliquid hic passus videri debeat : nam eisi momenta non scimus , quibus ad ferendam sententiam* Stephanus *impulsus fuerit , quia decretum ejus intercidit ; ea tamen, quibus hic nititur Cyprianus , satis apparet , non esse gravia : quidquid enim hac epistola statuit , statuit parte inaudita altera , hoc est ex sola relatione legatorum , qui erant episcopi depositis substituti , & litteris eorum , qui hos deposuerant , illos substituerant. At hi numquid in causa propria testes erant idonei ? Numquid aequè imponere Cypriano poterant ; ac* Stephano *Basilides ? Tantone longiùs à locis , de quibus hic agitur , distabat Roma Carthagine ; ut illuc inde penetrare posset fallacia ; huc non posset ? An tam frequentia Carthaginenses inter & Hispanos , nullo jurisdictionis ecclesiasticæ vinculo colligatos ; tam rara Hispa-*

B *norum cum Romanis , quibus & civili & ecclesiastica potestate suberant , commercia ; ut quid ibi ageretur , non multo melius Romæ vel scire vel examinare potuerit* Stephanus , *quàm Carthagine Cyprianus ? Potuit , inquis ; at non fecit , aut certè* negligenter *fecit. Quid ita , obsecro ? Quia obrepi sibi , quia circumveniri se passus est. Atqui vel diligentissimo nonnumquam cautissimoque obrepi solet ; maximè si caritate plenus est , quæ omnia credit , nec cogitat malum ; & misericordiâ , reis semper magis , quàm actoribus , addictâ. Quibus virtutibus cum tam Cyprianus , quàm* Stephanus , *utpote sancti ambo , fulserint ; unde hunc delusum potius fuisse dicemus , quàm illum ; aut utrumvis per negligentiam ?*

sed quia non legitimo modo depositi fuerant. 19 *Imò verò fac , S. Cypriano rem omnino , ut erat , fuisse narratam probatamque ; fac , illam non modò ignorasse* S. Stephanum , *cum Basilidem restitueret ; sed ne quidem discutere tum voluisse : nego vel sic , aut negligentem incautumve ipsum ; aut iniquam ejus sententiam , & S. Cornelii decreto repugnantem censeri oportere : ut enim cetera nescierit omnia ; hæc duo tamen nescire non potuit ; deturbatos videlicet ab Hispanis è suis sedibus Basilidem ac Martialem fuisse ,*

C *alios que eorum loco constitutos ; & hoc illos fecisse, non consulta Sede Romana , ad quam causæ ejusmodi omnino erant referendæ ; ut ex ipso S. Cypriano suprà vidimus , ubi de Marciano ; & apud eumdem videri potest epist. 55 ad S. Cornelium ; vel etiam apud Eminentissimum Aguirrium Conciliorum Hispaniæ tom. 1 , tota dissertatione septima. Nihil ergo neglexit hoc loco sanctus Pontifex , cum aliud nihil sciri aut quæri debuerit ad Hispanorum acta , ut fecit , rescindenda , si non absolutè & in perpetuum ; saltem quoad illi (ut existimat citatus Aguirrius dissert. 14 , excurs. 3) causam ordine legitimo , hoc est conscia & probante Sede Apostolica , denuo instaurarent ; id quod eos deinde in animo habuisse , cum S. Cypriani auxilium implorarunt , putat Baronius ad annum 258 , num. 5. Quis autem fuerit hujus causæ postremus exitus , ignoratur. Cardinalis Aguirrius loco proximè assignato , eam in eodem statu permansisse censet usque ad Pontificatum S. Xysti II , ut qui Decessoris sui sententiam ob eamdem rationem , ob quam fuerat pronuntiata , confirmaverit. Quod si verum est ; alia* S. Stephanus *contra Cypriani censuram defensione non indiget. Ad S. Cornelium quod attinet , cum causas , qualis hæc fuit , graviores ad se omnino voluisse referri , patet ex assignata modò S. Cypriani ad eum epistola 55. Quando igitur decrevit* , ejusmodi homines ad pœnitentiam agendam posse admitti ; ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi ; *vel tantùm prohibet , ne tales , si nondum episcopi fuerint aut clerici , ordinentur (& sic decretum ejus huc neutiquam pertinet ;) vel si eos , qui jam clerici aut episcopi erant , deponendos esse decernat ; id , servato juris ordine, neque proinde sine Pontificis Romani conscientia assensuque , fieri voluisse censendus est.* A

§ III. Ejusdem sententia contra S. Cyprianum & alios de iteratione Baptismi ab hæreticis aut schismaticis collati.

E

Baptismum extra Ecclesiam susceptum

TUrbas Hispanorum gravior subinde per Orientem & Africam procella secuta est : statutum enim utrobique fuerat ex opinione eorum , qui verum Christi Baptismum conferri posse extra Ecclesiam negabant , necesse omnino esse , ut quicumque ab hæreticis vel schismaticis tincti , redire ad Ecclesiam vellent , in ea denuo baptizarentur. Hoc in Africa sub Agrippino episcopo Carthaginensi (ante annos circiter quinquaginta) frequens antistitum conventus , S. Cypriano epist. 73 ad Jubaianum teste , decreverat : hoc & in Oriente synodis placuerat è Galatia , Cilicia , Cappadocia finitimisque provinciis apud Iconium & Synadam versùs annum Christi 230 coactis ; uti referunt apud Cyprianum epist. 75 Firmilianus Cæsareæ Cappadocum episcopus ; apud Eusebium lib. 7 , cap. 7 , S. Dionysius Alexandrinus. Idem verò decretum urgeri nunc vehementiùs cœpit , auctoribus præsertim in Oriente Firmiliano & Heleno ; in Africa Cypriano.

in ea reperiendum esse statuunt S. Cyprianus & alii ;

F

21 *Et Cyprianus quidem illud non solùm litteris suis asserere , verùm etiam synodis voluit ; idque tam servidè , ut uno propemodum tempore duas Carthagine celebraverit ; priorem , exeunte circiter anno Christi 255 , episcoporum triginta duorum , quorum nomina præfert epistola eorum synodica , inter Cyprianicas Pamelio septuagesima ; alteram paucis pòst mensibus (puta anno Christi 256 ante Pascha , ut Pearsonio placet in Annalibus) antistitum Africæ Numidiæque unius & septuaginta : totidem enim numerat ipse S. Cyprianus ad Jubaianum. In utraque verò res eadem omnium suffragiis est comprobata : tum , nequid ad eam semel stabiliendam deesset , communes à posterioris synodi patribus litteræ , quibus & nuperi concilii synodicas & alias S. Cypriani ad Quintum , in Mauritania episcopum , de eodem ambas argumento , accluserant , Romam ad* S. Stephanum *transmissæ sunt , eâ fiduciâ , quam hæc eorum ad* Stephanum *(epist. 72) verba præ se ferunt :* Hæc ad conscientiam tuam . . . pertulimus , credentes , etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere , quæ & religiosa pariter & vera sunt.

quod seri sevèrè prohibet S. Stephanus:

22 *Verumenimvero longè aliter , ac illi crediderant , evênit : nimirum sanctus Pontifex , ubi tantos ecclesiarum tamque citatos ad proscribendam apostolicam traditionem agitari motus cognovit , idque à præsulibus eximiâ sanctitatis doctrinæque*

A *nxque famâ pollentibus, nec alio, ut putabant, quàm ſinceræ veritatis ac religionis vindicandæ inflammatis ardore, perſpexit continùo, tam præcipiti malo non qualecumque, ſed efficaciſſimum juxta promptiſſimumque adhibendum eſſe remedium. Litteras ergo mox ad S. Cyprianum & Orientales dedit, quibus eorum opinioni contrariam oſtendit eſſe traditam ab Apoſtolis conſuetudinem; ac tum ita præcipiendo concludit :* Siquis ergo à quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam; cum ipſi hæretici propriè alterutrum ad ſe venientes non baptizent, ſed communicent tantùm. *Vide epiſtolam Cypriani 74 ad Pompeium. Quod quidem præceptum ut eſſe graviſſimum ipſi ſentirent, & auctoritatem illi ſuam omnem adjunxit, & armatam non ſine acri, ſed juſta, objurgatione intentavit, ſi negligerent, ſeveritatem : præcepit enim tamquam* Epiſcopus epiſcoporum, *ut eruitur ex ipſo Cypriano in ſynodo tertia Carthaginenſi apud S. Auguſtinum de Baptiſmo contra Donatiſtas lib. 6, cap. 6; & tamquam* ſucceſſionem Petri tenens,

B ſuper quem fundamenta Eccleſiæ collocata ſunt, *ut apud eumdem S. Cyprianum epiſt. 75 indicat Firmilianus : atque ita non obtemperantibus excommunicationis ſententiam interminatus eſt, vel eâ certè dignos haberi oportere ſignificavit; ut patet ex epiſtola ad Pompeium & aliis.*

23 *Hæ litteræ dici vix poteſt, quantùm in Oriente Firmilianum, Cyprianum in Africa pertulerint; ut alio non ſit opus exemplo, ad virorum quantumvis Sanctorum doctorumque demonſtrandam in cauſa propria fragilitatem : nam vel ipſum S. Cyprianum (qui Firmiliano minus impotenter efferbuit,) ſi epiſtolam ejus 74 ad Pompeium legeris, oblitum ſubitò fuiſſe dicas quæ pridem in libro de Unitate Eccleſiæ, in epiſtola 55 ad Cornelium, & alibi, de Romanorum Pontificum auctoritate tam præclarè docuerat. Certè quæ poſt acceptas* S. Stephani *litteras in eum ſcripſit, ea S. Auguſtinum, ubi epiſtolam ad Pompeium confutat, de Baptiſmo contra Donatiſtas lib. 5, cap. 25, tamquam irati potius animi motu effuſa, quàm æquo dictata judicio, vel commemorare puduit :* Jam illa, *inquit*, quæ in Stephanum irritatus effudit, retractare nolo; ... & ea præ-

C terire melius eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerunt. *Et nos igitur hæc miſſa facimus; illud monuiſſe contenti, quod ita paulo inferiùs idem ſanctus Doctor obſervat :* Vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, ut in tali diſceptatione nullum inter eos malum ſchiſmatis oriretur. *Quibus verbis ſignificat, neque receſſiſſe unquam à* Stephani *communione Cyprianum (id quod fatentur omnes, & ipſe Cyprianus inculcat identidem;) neque ab ea per* Stephanum *abſtentum ſeu reſciſſum fuiſſe : nam ſi alterutrum contigiſſet, non* nullum *profectò* inter eos *malum* ſchiſmatis *fuiſſet ortum. Idem nihilo minùs diſertè aſſeritur in eodem opere, lib. 4, cap. 9; ubi collegas adverſarios in hac re toleraſſe dicitur S. Cyprianus,* ſicut & ipſe toleratus eſt. *At ipſe ſic eos toleravit, ut propterea neminem excommunicaverit : (hoc enim toties repetit :) ergo neque excommunicatus propterea ab iis fuit.*

unde gravis orta diſſenſio; ſed ſine ſchiſmate ſeu excommunicatione;

24 *Ceterùm ut ſummi Pontificis minas timere omnino debebat Cyprianus, niſi illi tam ſeverè præcipienti vel obtemperaret, vel indulgentiæ ſaltem in ſe Afroſque ſuos extorquere aliquid niteretur; ſic eò ſpectaſſe mihi videtur, cum in proximas continuò Kalendas Septembres ejuſdem anni 256 novam, & ſuper hoc negotio tertiam, indixit ſynodum Carthaginenſem epiſcoporum quotquot ex Africæ, Numidiæ, Mauritaniæ provinciis colligi potuere; paratus, opinor, vel* Stephano *morem gerere, ſi id pluribus videretur; vel eum à feſtinanda ſaltem ſententia deterrere, ſi Africam ipſi cum Orientis parte non minima poſſet univerſam objicere; quam utique videretur Pontifex non ita ſtatim omnem abdicaturus, idque ob ſolius (ut cum Firmiliano cenſebat Cyprianus) diſciplinæ diverſitatem; quin mallet hanc tantam Eccleſiæ jacturam qualicumque conciliatione conniventiave prævertere. Convenere ergo ad Kalendas dictas antiſtites omnino quinque & octoginta: qui omnes ac ſinguli, hortante Cypriano ut quàm liberrimè ſuam quiſque de re propoſita ſententiam ferret, ſuperiorum conventuum decreta ſuo ac duorum inſuper abſentium epiſcoporum ſuffragio confirmarunt; ut apud Labbeum vide Conciliorum tom. 1, à col. 787. Ex hoc numero, ut nobis quidem apparet longè veriſimilius, delecti ſubinde ſunt ad* S. Stephanum *à S. Cypriano ceteriſque ſynodi patribus legati; ſed non eo rurſus, quem ſperabant, eventu : jam enim antè renuntiata* E *Pontifici fuerant omnia, quàm iſti appuliſſent; ſiquidem eos ille advenientes, teſte Firmiliano, non ſuo dumtaxat alloquio, ſed & fratrum tecto hoſpitioque, ne conſiſtere uſpiam in Italia poſſent, prohibuit. Itaque vela vertere, re infecta, coacti, hoc unum ſuis referre potuerunt, quod ſibi contigerat.*

cujus periculum non legatio ſynodica;

25 *Dubium eſſe non poteſt, quin hic nuntius haud mediocriter auxerit Africanorum antiſtitum, ac præſertim S. Cypriani, metum, ne tam aperta Romani Pontificis indignatio in majus brevi malum erumpens, quod minata paulò antè fuerat, differri diu non ſineret. Sed neque ſpes erat* Stephanum *à propoſito per ſe ſuoſve jam revocandi, quando ne epiſcopos quidem admiſiſſet tanta ſynodi auctoritate legatos. Quid igitur in hiſce angustiis ſtatuiſſe Cyprianum dicemus, ut ne à Petri Cathedra, cujus tam neceſſariam eſſe Chriſtianis omnibus communionem luculentè alibi demonſtraverat, proſcriberetur? Firmilianum in Oriente noverat in eadem jam diu cauſa periculoque verſari : hunc ergo de rerum Africanarum ſtatu certiorem illicò facit, ſimul, ut opinor, exhortans, ut ſi quos habeat vel in Oriente vel apud* F *Ægyptum amicos (alibi enim impensè novitatem averſabantur omnes,) quos Romæ ſciat ſuſpectos non eſſe ac valere aliquid, eos infortunii Orientalibus æquè atque Africanis eccleſiis jam propinquiùs imminentis deprecatores apud* Stephanum *confeſtim adhibeat. Ejuſmodi certè aliquid factum eſſe, ſuſpicari ſinit apud Euſebium lib. 7, cap. 5 S. Dionyſius, patriarcha Alexandrinus, his verbis :* Antea quidem litteras ſcripſerat (*S. Stephanus*) de Heleno & de Firmiliano, de omnibus denique ſacerdotibus per Ciliciam, Cappadociam, cunctaſque finitimas provincias conſtitutis, ſeſe ob eam cauſam ab illorum communione diſceſſurum, quòd hæreticos rebaptizarent. .. De his omnibus ego ad illum (*S. Stephanum*) epiſtolam miſi ROGANS ATQUE OBTESTANS ... Sed & cariſſimis fratribus & compresbyteris (*Romanis*) noſtris .... antea quidem breviter, nunc verò pluribus verbis ſcripſi.

ſed S. Dionyſius Alexandrinus, aliæve cauſæ ſuſtulerint.

26 *Ut ut eſt; ſive hujuſcemodi interceſſiones, ſive aliæ quæcumque cauſæ* S. Stephanum *inhibuerint, progreſſum ulteriùs eſſe non credimus; ſed intra ſolas excommunicationis minas ſtetiſſe; idque tam reſpectu S. Cypriani & Afrorum, ut ex*

tam ab Afris, quam ab Orientalibus.

AUCTORE P. B.

Auguſtino jam vidimus ; quàm Firmiliani & Orientalium , ut ex producto S. Dionyſii textu poſt Stephani *martyrium conſcripto liquet. Neque verò ex epiſtola Firmiliani quidquam conficitur ampliùs : is enim ibi & rhetoricæ plus nimio indulgens , & agitata bile commotior , quæcumque ad invidiam* Stephano *parandam conferre aliquid viſa ſunt , turgente paſſim ſermone ſupra modum amplificat , atque ita in eum , quaſi , quod facturum ſe dixerat , jam feciſſet , invehitur. Vide Schelſtratium Antiquitatis illuſtratæ part. 2 , diſſert. 1 , cap. 5 , art. 2 ; aut , ſi mavis , Petrum Conſtantium Epiſtolarum Romanorum Pontificum tomo 1 , in Diſſertatione de* Stephani *Papæ I ſententia circa receptionem hæreticorum , § 7 , à col. 249.*

Hæc S. Stephani cauſa quomodo vindicetur ;

27 *Reſtat ergo , intereſtque ſanctiſſimi hujus Pontificis noſtri ac Martyris gloriæ plurimùm , ut quod egiſſe in hac re dicitur , id rectè ab eo factum eſſe demonſtretur. Id verò duplici ratione præſtari poteſt ; alterâ , ſi dicta ejus factaque ſigillatim explanentur & ab adverſariorum calumniis defendantur omnia ; alterâ , ſi ſpectentur univerſè ,* B *& ſic olim conſtanti potioris Eccleſiæ partis judicio commendata , numquam vel minimo vitio neque in re neque in modo notata dicantur ; cum tamen adverſantium* Stephano *culpa diſſimulata non fuerit. Prior illa defenſio non admodum quidem difficilis eſt ; ſed longior , quàm ut huic loco conveniat , neque verò etiam neceſſaria ; quando jam eam alii non ſemel ſuſceperunt , ut auctores proximè laudati , & illi paſſim theologi , qui Romani Pontificis auctoritatem , hoc eodem S. Cypriani , Firmiliani , ac ceterorum eis adhærentium exemplo fruſtra toties impetitam , adverſus hæreticos , ſchiſmaticos atque horum præcipuè temporum novatores egregiè tueri non deſinunt ; quos inter locum ſibi non ultimum merito vindicat auctor anonymus , in opuſculo Gallico , quod anno 1725 Pariſiis editum inſcripſit :* Diſſertation theologique ſur la celebre diſpute entre le Pape S. Etienne & S. Cyprien evêque de Carthage ; ou l'on explique la veritable penſée de S. Auguſtin touchant la même diſpute. *Solam hîc igitur poſteriorem adhibebimus , tamquam breviorem , planiorem , longéque graviſſimam.*

C *& quo tempore maximè viguerit.*

28 *Sed priuſquam id agimus , juverit rationem temporis , quo hæc* Stephanum *geſſiſſe diximus , nonnullam afferre. Colligitur illud ex epiſtola Firmiliani , qua ſic acta ſummi Pontificis adverſus Afros & Orientales exagitat , ut conceptum ex iis dolorem recentem omnino fuiſſe , cum ſcriberet , oratione crudiſſima impetuque præcipiti prodat. Unde dubitari non poteſt , quin ſpatium inter epiſtolam illam , & ea quæ de* Stephano *continet , fuerit minimè diuturnum. Hæc igitur quo anni tempore ſcripta eſt ? Utrumque ipſamet indicat ; annum quidem his verbis :* Ante viginti enim & duos fere annos , temporibus poſt Alexandrum imperatorem, multæ iſtic conflictationes & preſſuræ acciderunt : *anni tempus denotant ſequentia :* Quoniam verò legatus iſte à vobis (*Cypriano*) miſſus , regredi ad vos feſtinabat , & hibernum tempus urgebat ; quantum potuimus , ad ſcripta veſtra reſcripſimus. *Reſcribebat ergo Firmilianus , imminente jam hieme , quando poſt Alexandrum imperatorem viginti & duo fere anni effluxerant ; quod omnino ad provectum annum Chriſti 256 referendum eſt ; cum extendi ulteriùs nec debeat , nec poſſit. Non poteſt , inquam ; quia ante anni ſequentis autumnum & martyrium ſubierat* S. Stephanus , *& Cyprianus exſilium , contra manifeſtam epiſtolæ totius hypotheſin : non debet etiam ; quia ab anno Chriſti 235 , quo periiſſe conſtat Alexandrum , & quidem (ut plerique autumant) menſe Martio , uſque ad annum Chriſti 256 jam propè decurſum, anni planè viginti & duo fere intercedunt. In annum igitur eumdem , ſed aliquanto minus adultum , acta* Stephani *jam dicta conveniunt.* D

§ IV. Acta S. Stephani adverſus S. Cyprianum & rebaptizantes à potiori Eccleſiæ parte conſtanter ab initio probata.

De ipſo controverſiæ tempore id teſtantur Anonymus coævus , E

Quis in hac de Baptiſmo controverſia communis fuerit eccleſiarum longè plurium de S. Stephani *æquitate ac ſtudio ſenſus , nemo teſtari melius poteſt , quàm qui inter opera S. Cypriani à Rigaltio aliiſque , deinde etiam à Labbeo Conciliorum tom.* 1 , *col.* 770 *editus eſt , auctor anonymus ; ſiquidem, ipſo circiter* SS. Stephani *ac Cypriani tempore hujus novitatem impugnaverit , ut cum pleriſque eruditis contra Oudinum probat Tillemontius annotatione* 40 *in S. Cyprianum. Is ergo , propoſita ſtatim* vetuſtiſſima conſuetudine ac traditione eccleſiaſtica , (*qua extra Eccleſiam tinctis & ad eam redeuntibus manus tantùm ab epiſcopo conſueviſſet imponi ;) tum novella eidem conſuetudini adverſantium quæſtione , ita pronuntiat :* In quo genere quæſtionis , ut mihi videtur , nulla omnino potuiſſet controverſia aut diſceptatio emergere , ſi unuſquiſque noſtrûm contentus venerabili eccleſiarum omnium auctoritate, & neceſſaria humilitate , NIHIL INNOVARE geſtiret. *Cedo , an non ſatis apertè hîc laudat* S. Stephani *decretum illud ,* NIHIL INNOVETUR ; *idque non ut ſuo tantùm judicio juſtum , ſed &* venerabili eccleſiarum omnium auctoritate *ità comprobatum , ut* unuſquiſque *acquieſcere* contentus *debuerit ; qui* neceſſaria humilitate *non caruit ? Sanè nihil in mandante carpit , qui ſolam in ſubditis* humilitatem *deſiderat , & quidem* neceſſariam ; *imò tantùm illius æquitatem extollit , quantum horum contumaciam ; dum eos ibidem inanis* F *gloriæ , ſtuporis hæreticorum , audaciæ atque impietatis accuſat ; dum turbulentos appellat homines ; dum* monſtri ſimile eſſe *ait ,* ipſos epiſcopos talia ſcandala cogitare ; *& plura , quæ in ipſo citati tractatûs aditu congeſta legi poſſunt. Nec verò etiam , niſi undequaque juſtiſſimum fuiſſet* Stephani *decretum , omnes illud eccleſiæ defendiſſent ; omnes , inquam , ſic enim loquitur auctor ille ; quia præ his Africanæ & orientales aliquot vix numerum facere cenſebantur.*

S. Auguſtinus ,

30 *Hunc anonymi locum eatenus obſcuriuſculum , quòd neque de* Stephano *neque de Cypriano cum ſuis , nominatim & verbis expreſſis meminit , illuſtrat inſigniter S. Auguſtinus , utrumque diſertè exprimens lib. de Unico Baptiſmo contra Petilianum , cap.* 14 ; *ubi de eodem vigentis hujus diſſidii tempore ſic loquitur :* Ecce duo erant uno tempore (ut de aliis taceam) qui diverſa ſentiebant : duo erant eminentiſſimarum eccleſiarum , Romanæ ſcilicet & Carthaginenſis , epiſcopi , Stephanus & Cyprianus , ambo in unitate catholica conſtituti : quorum Stephanus Baptiſmum Chriſti in nullo iterandum eſſe cenſebat , & hoc facientibus graviter ſuccenſebat : Cyprianus autem

A tem in hæresi vel schismate baptizatos, tamquam non habentes Baptismum Christi, baptizandos in Ecclesia Catholica existimabat. MULTI cum illo; QUIDAM cum isto etiam sentiebant. *Ubi vides, voces illas* multi, quidam *tamquam oppositas usurpari, idemque sonare quod* multi, pauci. *Testatur ergo etiam Augustinus, multos episcopos cum* Stephano; *Baptismum Christi in nullo iterandum esse censente & hoc facientibus graviter succensente; sensisse; paucos verò cum Cypriano. Sed tamen quàm pauci cum Cypriano sentiebant; quàm multi cum* Stephano? *Audi eumdem S. Augustinum contra Cresconium Donatistam lib. 3, cap. 3:* Proinde si omnino jam credendum sit, quinquaginta episcopis Orientalium id visum esse, quod septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus, contra tot millia (*numerus est certus pro incerto, sed maximo*) episcoporum, quibus hic error in toto orbe displicuit *&c. Vides, quàm multos cum* Stephano *sentientes, quàm paucis opponat adhærentibus Cypriano? Observa hîc obiter, secundùm S. Augustinum, de solo* Baptismo Christi
B *egisse* Stephanum; *non est autem Baptismus Christi, cui deest legitima forma, ut idem docet Augustinus de Baptismo contra Donatistas lib. 6, cap. 25: vel alius ergo tunc apud hæreticos in usu non erat; vel si erat, illum* Stephanus *iterari non prohibuit; neque adeo probavit.*

& S. Vincentius Lirinensis: 31 *De eodem exortæ Cyprianum inter ac* Stephanum *controversiæ tempore illustre ad posteros testimonium transmisit Augustini coætaneus S. Vincentius Lirinensis in Commonitorio cap. 9; ubi cum dixisset, præsumptionem Agrippini, qui antea statuerat, hæreticos esse rebaptizandos, tantum posteriùs invexisse mali,* ut non solùm hæreticis omnibus formam sacrilegii, sed etiam quibusdam Catholicis (*Cyprianum intelligit, cum suis Agrippini placita suscitantem*) occasionem præbuerit erroris; *ita prosequitur:* Cum ergo undique ad novitatem rei (*decreti Cyprianici*) cuncti reclamarent, atque omnes quaquaversum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur; tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ Sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris, restitit; dignum, ut opinor, existimans, si reliquos omnes tantùm fidei devotione vinceret, quantùm loci auctoritate superabat. *Vides, iterum,* Stephano
C *tamquam duci hujus expeditionis primario, commilitones adjungi* cunctos undique, atque omnes (*sensu nimirum accommodo*) quaquaversum sacerdotes, *id est episcopos; quibus proinde tum, ut postea Vincentio, bellum ejus visum fuerit religiosissimum.*

De tempore non secuto, ipsoque Cypriano, idem Augustinus, 32 *Et hæc quidem de illo ipso tempore, ut monui, dicta sunt, quo nimius disputationis ardor ita quosdam abripuit; ut ad æquitatem causæ* S. Stephani *attendere non possent, imò non vellent: at ille postquam brevi resedit, quis Pontificis ejusdem seu superstitis etiam tum, seu gloriosa modò morte defuncti religionem suspicere; quis ejus tum præcepto se subdere recusavit; quem non vel puduit vel pœnituit, illi antea restitisse? De S. Cypriano id credi vult, tametsi ostendere scriptum non posse se fateatur, S. Augustinus de Baptismo contra Donatistas lib. 2, cap. 4, & fortiùs ibidem cap. 5; ubi sic habet:* Quomodo accipere potuerit (*S. Cyprianus*) veritatem, contra id quod sentiebat, inventam; etsi litteræ tacent, merita clamant: si epistola non invenitur, corona testatur: si concilium non indicat episcoporum, consortium indicat angelorum. *Et epist.*
93 *ad Vincentium Rogatistam, cap. 10:* Cyprianus autem sensisse aliter de Baptismo, quàm forma & consuetudo habebat Ecclesiæ, non in Canonicis; sed in suis & in concilii litteris invenitur: correxisse autem istam sententiam non invenitur; non incongruenter tamen de tali viro existimandum est, quod correxerit; & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimiùm delectati, tanto velut patrocinio carere noluerunt. AUCTORE P. B.

& venerabilis Beda; 33 *Quid, quod scriptum illud, quod in Africa reperire non potuit, ideoque suppressum putavit, Augustinus, meliori sorte servatum Romæ fuerit, atque inde aliò manaverit per Europam, & ad seculum usque octavum in majori Britannia subsliterit? Certè non is est sanctus ac venerabilis Beda, tum ibi litteris longè clarissimus, quem suspicari liceat, temerè, quod nusquam legerat, asseruisse, cum in libro variarum Quæstionum, quæst. 5 in illud Apostoli,* Unusquisque in suo sensu abundet, *scripsit sequentia:* Si bona, quæ nostis, per caritatem operamini; tribuet vobis divina gratia, ut; siquid aliter, quàm decet, sapitis, & hoc aliquando intelligatis: sicut B. Cypriano contigisse perspicuum est; qui cum suis coëpiscopis, qui erant in Africa, rebaptizandos esse hæreticos contra morem Ecclesiæ statuit: sed quia in suo sensu, qui sibi rectus videbatur, bonis abundare operibus studuit, mox corrigi meruit, atque ad universalem sanctæ Ecclesiæ normam spiritualium virorum institutione reduci. *Et sanè id fateri necesse est, nisi coepiscopis omnibus duriorem quis fingere Cyprianum audeat:* E

de episcopis Afris, S. Hieronymus; de Orientalibus, S. Aug., 34 *Pœnituit enim brevi ceteros quoque antistites Africanos tergiversationis suæ, ut fidem facit S. Hieronymus adversus Luciferianos in hæc verba:* Conatus est B. Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcireo hæreticorum Baptisma reprobans, ad Stephanum, tunc Romanæ urbis Episcopum, qui à B. Petro vicesimus sextus fuit, super hac re Africanam synodum direxit; sed conatus ejus frustra fuit. Denique illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum: Quid facimus? Ita & nobis majores nostri, & illis sui tradidere majores. *Pœnituit & Orientales, ut patet ex testimonio Cresconii Donatistæ, quod libro contra illum tertio, cap. 2 ita refert S. Augustinus:* Majores autem vestri, quibus tale testimonium perhibuisti, quod ab Orientalium propterea communione discreti sunt, quia illi suum judicium rescinderunt, quo eis placuerat de ista Baptismi quæstione Cypriano atque illi Africano concilio consentiri oportere *&c.* F

ut qui sub S. Xysto, S. Stephani successore, se submiserint. 35 *Quamvis autem non addatur, quo tempore hæc acciderint; verisimile tamen est, contigisse sub S. Xysto, qui* S. Stephanum *brevi secutus, illustri S. Cyprianum antecessit martyrio: neque enim antè sopitas fuisse dissensiones illas, apparet ex epistola S. Dionysii Alexandrini super iis ad Xystum data apud Eusebium lib. 7, cap. 5: compositas autem sub Xysto fuisse, innuere videtur S. Hieronymus: nam si* ILLI IPSI EPISCOPI, qui rebaptizandos hæreticos cum eo (*S. Cypriano*) statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum; *profectò id fecisse dicendi sunt, antequam vel convenire illos prohiberet in synodum, vel eos magnam partem è medio sustulisset Valeriani crudelissima persecutio. Idem suadet locus suprà ex S. Pontio in Vita S. Cypriani citatus.* Jam de Xysto, bono ac pacifi-

co

AUCTORE P. B.

co Sacerdote, ac propterea beatiſſimo martyre &c. *Cur enim* pacificum *appellat, niſi quia pacem aliquam in Eccleſia feserat? Quam verò aliam feciſſe dici aut fingi poteſt, præter eam, quæ per Cypriani aliorumque de Baptiſmo novitates, etſi non omnino ſublata, turbata tamen plurimùm fuerat? Idem denique ex eo colligi poteſt, quod S. Dionyſius Alexandrinus, qui, ſecundùm S. Hieronymum in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum cap.* 69, *in Cypriani & Africanæ ſynodi dogma conſenſerat, ſub eodem Xyſto Pontifice uſqueadeo ſcitur abductus ab illa ſententia fuiſſe (Et quidni exemplo eorum, quorum antea fuerat auctoritate ſeductus?) ut ne hominem quidem baptizare denuo ſit auſus, quem ita noverat ab hæreticis ſuiſſe tinctum, ut merito ex ipſius relatione dubitaret, an obſervata ab iis fuiſſet legitima Baptiſmi forma. Itaque ad Xyſtum recurrit, ut quid ſibi in hac re eſſet faciendum, ſtatueret, ut vide apud Euſebium lib.* 7, *cap.* 9.

Quid ſeculo 5 de S. Stephano ipſi Donatiſtæ ſenſerint;

36 *Jam ſi ad ſecula ſubſecuta deſcendimus, quid ad* S. Stephani *gloriam, tum in aliis, quæ fecit, omnibus, tum in hoc præcipuè negotio commendandam excellentius, quam ipſorum de ejus integritate Donatiſtarum confeſſio? Eruitur illa ex his S. Auguſtini verbis lib. de Unico Baptiſmo contra Petilianum, ſub initia ſeculi quinti Cirtenſem in Numidia Donatiſtarum epiſcopum, cap.* 14: Sed volo, mihi ſolvat iſte (*Petilianus*) quæſtionem; quandoquidem, cum Romanæ Eccleſiæ per ordinem commemorat epiſcopos, inter eos commemoravit & Stephanum, quos epiſcopatum illibatum geſſiſſe confeſſus eſt. *Quis neſcit, nihil fuiſſe Donatiſtis carius, quàm Cyprianum; nihil familiarius, quàm opera Cypriani; nihil in operibus ejus nobilius, quam quibus contra Romani Pontificis edictum, iterandum eſſe hæreticorum baptiſma contenderat? Hæc enim aſſiduè Catholicis occinebant. Legerat hæc ergo ac triverat Petilianus. Ignorare adeo non poterat vitia turpiſſima, quibus ibi* S. Stephani, *quòd illum ipſum errorem, quem deperibant poſtea Donatiſtæ, convelleret, contaminatus fuiſſe dicebatur epiſcopatus. Neque tamen his omnibus ita moveri potuit Petilianus, quin ultro ac palàm, contra rem ſuam, contra S. Cypriani, cujus in* Stephanum *dicta ut meras hoc pacto calumnias arguebat, auctoritatem, eumdem illum epiſcopatum illibatum abſolutè profiteretur. Enimverò veritatem hanc non modò apertam omnibus, ſed quodammodo violentam oportet fuiſſe; quando eam ne hoſtes quidem infenſiſſimi diſſimulare potuerunt. Et non pudet hodie ſcriptores quoſdam, qui ſe Catholicos haberi volunt (Tillemontium dico & pejores alios) Cypriani Firmilianique litteris ad ſanctiſſimi hujus Pontificis memoriam, vel ipſis olim Donatiſtis undequaque illibatam, in hoc ſaltem facto commaculandam abuti?*

B

quid eodem tempore cum Catholicis

37 *Non ita ſanè olim & S. Auguſtinus, & qui cum eo vixere Catholici: quibus æquum adeo viſum eſt* S. Stephani *decretum; ut abſurdum exiſtimarent, ſi ei S. Cyprianum reſtitiſſe quis diceret, quem illi ne aliter quidem umquam de Baptiſmo ſenſiſſe contendebant. Teſtis Auguſtinus ad Vincentium Rogatiſtam cap.* 10, *de ſuo tempore ſic aſſerens:* Quamquam non deſint, qui hoc (*nempe repetendum eſſe in Eccleſia baptiſmum acceptum ab hæreticis*) Cyprianum prorſus non ſenſiſſe contendant; ſed ſub ejus nomine à præſumptoribus atque mendacibus fuiſſe confictum. *Quam quidem opinionem non diſplicuiſſe Auguſtino, patet ex ratione, quam continuò ſubjungit:* Neque enim, *inquit*, ſic potuit integritas atque notitia litterarum unius, quamlibet illuſtris, epiſcopi cuſtodiri, quemadmodum Scriptura canonica, tot linguarum litteris, & ordine, & ſucceſſione celebrationis eccleſiaſticæ cuſtoditur; contra quam tamen non defuerunt, qui ſub nominibus Apoſtolorum multa confingerent; ſtruſtra quidem; quia illa ſic commendata, ſic celebrata, ſic nota eſt. Verùm quid poſſit adversùs litteras non catholica auctoritate fundatas, etiam hinc demonſtravit impiæ conatus audaciæ; quod & adverſùs eas, quæ tantæ notitiæ mole firmatæ ſunt, ſeſe erigere non prætermiſit.

D

S. Auguſtinus;

38 *Nec refert, quod ſtatim ſubdat:* Nos tamen duas ob res non negamus, illud ſenſiſſe Cyprianum: *tametſi enim non neget, ut adverſarios argumento, quod vocant ad hominem, confundat; neutiquam id tamen etiam aſſerit; cum paulo inferiùs eamdem iterum opinionem ut ſibi inter alias probabilem adſtruat in hunc modum:* Porrò autem Cyprianus aut non ſenſit omnino, quod eum ſenſiſſe recitatis; aut hoc poſteà correxit in regula veritatis; aut hunc quaſi nævum ſui candidiſſimi pectoris cooperuit ubere caritatis; dum unitatem Eccleſiæ toto orbe creſcentis & copioſiſſimè defendit, & perſeverantiſſimè tenuit vinculum pacis: ſcriptum eſt enim: Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Acceſſit huc etiam, quod tamquam ſarmentum fructuoſiſſimum, ſiquid in eo fuerat emendandum, purgavit Pater falce paſſionis. *Oſtendit ergo, illam ſuſpicionem ſibi non omnino videri levem. Porrò de purgatione Cypriani per caritatem aut falcem paſſionis etiam alibi meminit, ut lib. de Unico Baptiſmo contra Petilianum cap.* 13, *& lib.* 1 *de Baptiſmo contra Donatiſtas. cap.* 18. *Quorſum, amabo, tot ſe in partes hîc vertit Auguſtinus, ut Cypriani obſtinationem adverſus* Stephanum *vel confictam eſſe velit, vel correctione, caritate, martyrio dilutam? Nimirum æquitatem hac decreti Pontificii denotant; cui reſiſti ſine turpitudine, ſine peccato non potuerit. Quam in rem etiam obſervari velim, ubi Auguſtinus reſtitiſſe* Stephano, *atque adeo peccaſſe, Cyprianum ponit, conari quidem illum non ſemel delicti ejus gravitatem imminuere; ſed numquam* Stephanum *arguendo, quaſi vel moderatæ prudentiæ vel auctoritatis ſuæ limites prætergreſſum. Nihil ergo eorum agnovit, quæ ſanctiſſimo Pontifici Cyprianus ac Firmilianus impingunt. Graviter, fateor, ſuccenſuiſſe* Stephanum, *irritatum quoque Cyprianum dicit; ſed neque hunc jure, neque illum injuriâ; imò potiùs meritò* Stephanum, *Cyprianum immeritò; cum hunc in illa hypotheſi peccaſſe fateatur; ſed peccatum hoc tamen qualecumque eluiſſe poſteriùs.*

C

E

F

quid S. Vincentius Lirinenſis;

39 *Sed nemo factum hoc* Stephani *diſertiùs laudat, quàm S. Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap.* 9, *ubi illud adducit ad probandam hanc theſim initio capitis propoſitam,* Mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quo quiſque foret religioſior, eo promptiùs novellis adinventionibus contrairet. *Itaque poſt verba, quæ inde ſuprà num.* 31 *recitavimus, ita proſequitur:* Denique in epiſtola (*S. Stephani*) quæ tunc ad Africam miſſa eſt, his verbis ſanxit: "Nihil novandum, niſi „ quod traditum eſt „. Intelligebat etenim Vir ſanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi ut omnia, qua fide à patribus ſuſcepta forent, eâdem fide filiis conſignarentur; noſque religionem, non quà vellemus, ducere: ſed potiùs quà illa duceret, ſequi opor-

portere ; idque esse proprium Christianæ modestiæ & gravitatis, non sua posteris tradere ; sed à majoribus accepta servare. Quis ergo tunc universi negotii exitus ? Quis utique, nisi usitatus & solitus ? Retenta est scilicet antiquitas ; explosa novitas. *Hæc de* Stephani *super hoc negotio gestis ; de S. Cypriani verò quid ? Tam indigna tanto viro censuit ibidem, cap.* 11, *ut in hæreticos, eorum innovantes memoriam, ita sit invectus:* Quorum ego nequitiam duplici odio dignam judico, vel eo quod hæreseos venenum propinare aliis non pertimescunt ; vel eo etiam, quod sancti cujusque viri *(puta imprimis Cypriani, de quo hic agit præcipuè)* memoriam, tamquam sopitos jam cineres, profana manu ventilant ; & quæ silentio præteriri oportebat, rediviva opinione diffamant ; sequentes omnino vestigia auctoris sui Cham, qui nuditatem venerandi Noë non modò operire neglexit, verùm quoque irridendam ceteris enuntiavit ; unde tantam læsæ pietatis meruit offensam, ut posteri ipsius peccati sui maledictis obligarentur ; beatis illis fratribus
B multum dissimilis, qui nuditatem ipsam reverendi patris neque suis temerare oculis, neque alienis patere voluerunt ; sed aversi, ut scribitur, texerunt eum : quod est erratum sancti viri nec approbasse, nec prodidisse : atque idcirco beata in posteros benedictione donati sunt. *Ita Sanctus ille in hæreticos ; quia Catholicos nondum Ecclesia viderat, qui hoc exemplo Cypriani sua sensa defenderent.*

quid sec. VI Facundus Hermian. ; quid etiam nunc Ecclesia universa.

40 *Fallor, nisi hæc abunde sufficiunt, ad propositam* S. Stephani *causam non solùm à calumniis vindicandam, sed insignibus etiam exornandam elogiis. Non possum tamen, quin adjiciam testimonium Facundi Hermianensis episcopi, qui seculo sexto floruit, neque suspectus videri potest, sive contra S. Cyprianum pronuntiet, utpote Afer & Cypriani amantissimus ; sive pro* S. Stephano *Pontifice Romano, ipse schismaticus. Ab hoc igitur in Defensione trium Capitulorum lib.* 10 *dicitur S. Cyprianus in epistola sua ad Pompeium* injuriosè tractans eumdem beatum Stephanum, à quo fuerat jure culpatus. *Tum libro contra Mocianum :* Idcirco beatus quoque Stephanus, Præsul Apostolicæ Sedis, cum S. Cyprianum atque alios Afros episcopos de baptizandis omnibus hæ-
C reticis decrevisse cognosceret ; quamvis, ut dictum est, nullo interposito anathemate, neque adversùs ulla concilii generalis antiquiora decreta, aut conniventes hæreticis, talem sententiam protulissent ; continuò tamen ei denuntiavit, quod, si hoc auderent, ab Ecclesia pellerentur. Et Stephani potiùs, quàm Cypriani sententiam tenet Ecclesia, NON SOLUM DE NON REBAPTIZANDIS HÆRETICIS, VERUM ETIAM DE REBAPTIZANTIBUS NON FERENDIS. *Quod & nunc eadem Ecclesia non sine studio singulari demonstrat, cum hujus rei memoriam, tamquam* S. Stephano *gloriosissimam, celebrandam quotannis hoc die proponit in Breviario Romano his verbis :* Baptizatos ab hæreticis, iterum baptizari vetuit *(S. Stephanus)* rescribens S. Cypriano verbis illis : Nihil innovetur, nisi quod traditum est. *Plura qui volet, auctores consulat, quos suprà laudavimus.*

AUCTORE P. B.

§ X. Cetera, quæ de Sancti gestis narrantur à variis scriptoribus, maximè ab Anastasio Bibliothecario.

S. Stephani constitutio, & ordinationes :

S*Unt & alia nonnulla, quæ à* S. Stephano *Pontifice, sed incerto tempore, gesta leguntur ; ut quæ tradit Anastasius Bibliothecarius, & ante illum Catalogus Romanorum Pontificum editus ante tomum primum Aprilis, ubi illum ante medium seculi sexti compositum videri diximus ; hic verò sic habet :* Hic *(S. Stephanus)* constituit sacerdotes & levitas vestes sacras in usum quotidianum non uti, nisi in ecclesia. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembris, presbyteros quinque, diaconos quinque ; episcopos per loca duos. *Anastasius tamen numerat* presbyteros septem *(aliàs* sex, *)* diaconos quinque, episcopos per diversa loca tres. Ex iis, *inquit Baronius ad annum* 260, *num.* 6 *)* unus fuit Melanius, episcopus Rhotomagensis, sanctitate celebris ; *quem cetera monumenta Mellonum aut etiam Mallonum appellant, uti videbimus ad diem* XXII *Octobris, quo ejus Acta erunt illustranda. Præter duas hasce ordinationes, in Actis infrà proferendis asseruntur alia cap.* 1, *num.* 2, *&* 4 ; *& cap.* 2, *num.* 15.

epistola decretales, & alia ipsi falsò attributa :

42 *Binæ quoque sancti hujus* Stephani *nomine circumferuntur epistolæ decretales, quæ videri possunt apud Labbeum, Conciliorum tom.* 1 *à col.* 729, *& alios. Has nunc fere eruditi, ut adulterinas & suppositas habent ; de qua re & nos alibi non semel egimus, & copiosiùs acturum sese spopondit Constantius Epistolarum Romanorum Pontificum tom.* 1, *in Præfat.* § 10, *qui legi interea meretur, dum auctoris longiori vita dignissimi haud impar continuator fidem liberaverit. Plura Pontifici nostro recentiores quidam adscribunt, quæ ne recenseri quidem, nedum confutari merentur ; cum vel nulla, vel intellecta perperam veterum auctoritate nitantur ; ut cum decrevisse dicitur, ut in Missa hymnus Gloria in excelsis Dominica die recitaretur in Ecclesia ; quod non*
F *de hoc nostro, sed de Stephano Papa IV narrat Anastasius : cum item dicitur ea scripsisse, quæ de concilii Nicæni primi capitulis habentur Decreti prima parte, distinct.* 16, *can.* 13, *tamquam à Stephano Papa scripta Luythobio, nescio cui, episcopo Moguntino. Ecquid bellè hæc* Stephano I *aptantur, qui ante Nicænam synodum annis octo & sexaginta cælos martyr adierat ? Mitto alia nihilo solidiora.*

zelus ejus ardens in conversione gentilium.

43 *Absit tamen, ut ea sugillemus, quæ de Martyris nostri laboribus apostolicis in gentilium conversione anno* 256 *Romæ exantlatis referunt Acta SS. Hippolyti, Eusebii, & sociorum MM. in Annalibus apud Baronium ad annum* 259, *num.* 8 *& seqq.* ; *sed neque hæc tamen commemoranda hìc sunt, quandoquidem ad diem* 2 *Decembris ipsa illa dari ac discuti Acta debebunt. Quæ verò in iis de* Stephano *narrantur, hoc admiratione majori digna sunt, quod in illa tempora congruant, quibus indefessum Pontificem gravissima de Baptismo controversia distinebat. Quis enim, dum Africæ propemodum universæ atque Orientis motus compescentem tanta sedulitate considerat, non admiretur simul ita domi baptizan-*

AUCTORE P. B. *dis ethnicis occupatum, acſi vel aliud nihil haberet negotii, vel presbyteri deeſſent, quibus eam curam committeret, dum vacaret ipſe gravioribus? Atqui & in his prudentiſſimè fortiſſiméque ſe geſſit, & illam ſimul ita complexus eſt, ut creſcens per eam in dies Chriſtianorum numerus, gentilibus invidiæ ac delationum, Valeriano autem perſecutionis maturandæ occaſionem præbuerit; ut aſſerunt hæc Acta, quæ Pagio quidem, Pearſonium heterodoxum ſequenti, in Critica Baroniana ad annum 256 num. 18 & 19 non probantur; ſed à Tillemontio deinde ſatis commodè digeſta ſunt, Monument. Eccleſ. tom. 4 in* S. Stephano *Papa & martyre, ut defendi poſſint, imò ab ipſo (etſi non ut prorſus authentica) defendantur ibidem annotatione 2 in* S. Stephanum.

Elogium ex Libro Pontificali, quod expenditur.

44 *Reliqua, quæ ipſo perſecutionis hujus tempore uſque ad vitæ ejus finem dici poſſunt, cum ex Actis martyrii, tum ex elogio Libri Pontificalis, qui Anaſtaſio Bibliothecario vulgò tribuitur, petenda ſunt. Et de Actis quidem diſſeremus paragrapho ſequente: Anaſtaſius verò, præter hactenus citata, hæc habet:* Sedit annos quatuor, menſes duos, dies decem. Martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Valeriani & Gallicani, & Maximi uſque Valerianum tertiùm & Gallicanum ſecundùm. Suis temporibus exilio eſt deportatus; poſtea nutu Dei reverſus eſt ad eccleſiam incolumis. Et poſt dies xxxiv tentus à Maximiano, miſſus eſt in carcerem cum novem presbyteris, & duobus epiſcopis Honorio & Caſto, & tribus diaconis Xyſto, Dionyſio & Gaio. Ibidem in carcere ad Arcum ſtellæ fecit ſynodum; & omnia vaſa eccleſiæ archidiacono ſuo Xyſto in poteſtatem dedit, vel arcam pecuniæ: & poſt dies ſex exiens ſub cuſtodia, ipſe ſimul capite truncatus eſt. *Ita textus, ex plurimorum codicum Mss. collatione à diligentiſſimis hujus operis editoribus Fabrotto, Schelſtratio, Blanchino vulgatus. Duo autem præcipuè capita continet, quorum primo Pontificatûs* S. Stephani *duratio deſcribitur, hujuſque principium, ac terminus; alterum ad martyrium ejus & adjuncta pertinet. Nunc ſingula perpendamus.*

B

Tempus, quo ſedit, anni ſunt 4,

45 Sedit annos quatuor, menſes duos, dies decem. Annos quatuor *etiam habet textus Vignolii ad codices viginti & amplius exactus: & quamquam codices aliqui annos plures numerant, in quo corruptos illos fuiſſe oſtendemus; nullus tamen habet pauciores: totidem verò putat antiquiſſimus Catalogus Bucherianus, totidem epigraphe poſita tempore S. Leonis Magni in baſilica S. Pauli ad viam Oſtienſem, uti teſtatur & probat Blanchinus in Anaſtaſium Bibliothecarium tom. 2, Prolegomenorum cap. 5, pag.* LXXVI *&* XCVIII; *ubi & antiquos refert catalogos, quorum plures de quaterno annorum numero conſentiunt: videtur hic ergo præ ceteris admittendus; quidquid annos tantùm* duos *in Hiſtoria lib. 7, cap. 5, in Chronico verò, ſecundùm Pontaci editionem, annos* tres *computet Euſebius, & qui hoc loco Euſebii Chronicum, Conſulibus tantùm de ſuo adjectis, exſcribit S Proſper in Chronico integro; aut etiam Georgius Syncellus, annos* duos *ab eodem Euſebio mutuatus: quanta enim horum ſit in annis Romanorum Pontificum per hæc ipſa tempora enumerandis accuratio, vel inde conſtat apertiſſimè, quod* S. Stephani *ſucceſſori, S. Xyſto ſecundo, annos adſcribant Euſebius quidem, in Hiſtoria lib. 7, cap. 27,* undecim, *in Chronico* octo; *Proſper autem à conſulatu Maximi & Glabrionis, hoc eſt, ab anno Chriſti 256,* ſeptem; *Syncellus*

C

denique novem; *cum certum ſit, Xyſtum ante Cyprianum occubuiſſe, Tuſco & Baſſo coſſ., id eſt anno Chriſti 258.*

D

menſes 2, dies 21

46 Menſes *quoque* duos *adſtruunt Catalogus ſub Liberio ſcriptus, quem Bucherius edidit; epigraphe in baſilica S. Pauli; & ſub illa citati apud Blanchinum catalogi plures. Codices tamen Libri Pontificalis adeo multi cum catalogo reginæ Sueciæ* menſes quinquè *numerant; ut hos in textum referendos duxerit Vignolius. Verùm cum iſtis quinque menſibus ubique dies aliquot adjungantur, admitti non poſſunt ab iis, qui priùs vitâ functum fuiſſe Lucium volunt, quàm ei* Stephanus *ſucceſſerit: nam ſi hic die 2 Auguſti anno Chriſti 257, uti dicetur; ille die v Martii anno 253, vivis erepti ſunt; non poſſunt interceſſiſſe, præter annos quatuor, menſes integri quinque, ut patet. Præſtat igitur duos retinere, cum exigua inter S. Lucii martyrium &* Stephani *ſucceſſionem vacatione. In diebus denique non minor eſt codicum Pontificalium diverſitas: multi enim dies non niſi duos, multi quindecim notant cum pluribus catalogis & epigraphe baſilicæ S. Pauli: quibus adhærendum cenſuit Blanchinus. Pagius tamen aliique præferunt catalogi Bucheriani vetuſtatem reliquorum omnium numero; atque ita dies cum illo numerant viginti & unum.*

à conſulatu Voluſiani II & Maximi

47 *Hujus durationis principium indicare debent verba ſequentia:* Fuit autem temporibus Valeriani & Gallicani & Maximi. *Deſumpta ſunt hæc ex catalogo ſeculi ſexti, qui reginæ Sueciæ fuit: cujus quidem catalogi compilator, ut alibi demonſtratum eſt, Bucherianum præ oculis habuit; ſed eum vel ipſe vel librarius aliquis per oſcitantiam non integrè ſatis exſcripſit: nam quid ſibi vult* Maximus, *Valeriano & Gallicano, ſeu potiùs Gallieno, auguſtis additus? Enimvero emendanda eſt inepta ſententia tam in Pontificali Anaſtaſiano, quàm in catalogo jam dicto, ex puriore utriuſque fonte, catalogo, inquam, Bucherii, qui ſic habet:* Fuit temporibus Valeriani & Gallieni, à conſulatu Voluſiani & Maximini (*lege* Maximi:) *omiſſa enim illa verba,* à conſulatu Voluſiani, *ad ſenſum citati textûs complendum tam idonea, tam neceſſaria ſunt; ut, ſi ea non expreſſerit, qui poſteriorem ſeculi ſexti catalogum compoſuit, in mente ſaltem habuiſſe, atque exprimere voluiſſe, omnino credendus ſit. Hæc autem reſtitutio ſi probatur, ad chronologos alios,* § 2, *num.* 12 *prolatos, hujus catalogi, atque adeo etiam Anaſtaſii, ut ibidem notavimus, accedet auctoritas.*

F

uſque ad conſulatum, non Valeriani III & Gallieni II,

48 *Quod additur,* Uſque Valerianum tertiùm & Gallicanum ſecundùm, *ad hujus Pontificatûs finem deſignandum ſpectat; qui cum per conſules ſignificetur, dubitari non debet, quin ejus quoque initium idem auctor juxta correctionem numeri præcedentis, per conſules ſignificatum voluerit. Porrò negotium hîc haud leve faceſſit conſulatus Valeriani III & Gallieni II: nam is in Faſtis emendatiſſimis reſpondet anno Chriſti 255. Quid ergo? Corruptumne hoc loco dicemus Librum Pontificalem in pleriſque codicibus Mss., & corrigendum per alios, in quibus primi ejus editores legerint,* Uſque Valerianum IV & Gallienum III, *ut eſt apud Crabbeum, Lipomanum & alios? Atqui lectionem noſtram defendunt catalogi Bucherii ac reginæ Sueciæ, qui auctori Libri Pontificalis ambo facem prætulere: genuinam ergo illam putamus; ſed non ideo tamen veram; cum ſemetipſam evertat: docet enim,* Stephanum *à conſulatu Voluſiani & Maximi uſque ad Valeriani tertium & Gallieni ſecundum ſediſſe annos quatuor & quod*

A *quod excurrit ; cum inter utrumque terminum anni tantùm duo & menſes fortè pauci reperiantur.*

49 *Latet igitur hic error. Sed ubi ? Non in primordiis* S. Stephani, *ſub conſulatu Voluſiani & Maximi collocatis : hoc enim & Euſebius facit & S. Proſper, nemine, quod ſciam, veterum diſſentiente. Non etiam in annis quatuor cum adjunctis menſibus ac diebus ejus Pontificatui tributis : nam in his tanta eſt Libri Pontificalis, & catalogi primi cum aliis monumentis conſenſio, ut cedere non debeant Euſebio, Proſpero, & Syncello, qui cum in annis Xyſti ſecundi longiſſimè aberrent, in annis* Stephani *proximè conjunctis fidem non magnam faciunt. Exiſtimamus igitur, erratum eſſe tam ab auctore Libri Pontificalis, quam utriuſque præcedentis catalogi, in* Stephani *deceſſu ſub Valeriano III & Gallieno II Coſſ. defigendo : vixiſſe enim illum ac ſediſſe ulteriùs, tota clamat epiſtola Firmiliani, ſcripta (ut oſtendimus § 3, num. 28) ſub conſulatu ſequente, ſive anno Chriſti 256, & hieme jam quidem inſtante ; quod*

B *argumento eſt, non ſolùm anno illo 256 ſuperfuiſſe* Stephanum, *ſed etiam ad ſequentem pertigiſſe : etenim cum deceſſerit, juxta Bucherii Kalendarium tabulaſque paſſim eccleſiaſticas, die 2 Auguſti, id utique, ſi anno 256 accidiſſet, ignorare ad ingruentem uſque hiemem non videtur potuiſſe in Cappadocia Firmilianus. Sediſſe ergo dicendus eſt uſque ad menſem Auguſtum anni 257, Valeriano IV & Gallieno III coſſ. : nam longiùs ejus tempora extendi non ſinit S. Xyſti ſecundi Pontificatus, martyrio illuſtratus die VI Auguſti, anno Chriſti 258, Tuſco & Baſſo coſſ., ſed multis antea menſibus initus ; quandoquidem Euſebius Hiſt. Eccleſ. lib. 7, capp. 5, & 9 tres epiſtolas memorat, defuncto jam* Stephano, *ad hunc Xyſtum, Romanæ urbis Epiſcopum, temporibus diverſis à S. Dionyſio Alexandrino datas.*

ſed Valeriani IV & Gallieni III.

50 *Quæ altera jam dicti elogii parte de* S. Stephani *confeſſione & martyrio recitavimus, ea Tillemontius notâ 1 in* S. Stephanum *PP. & M. cum Actis infrà proferendis comparat* ; Et quamquam, *inquit*, non magnæ auctoritatis eſt Anaſtaſius ; quæ tamen ipſe narrat, credi poſſunt faciliùs, quàm quæ referunt Acta : ut ſit, unde dubites, num Acta illa compoſita non fuerint poſt Anaſtaſium ; aut ab eo potiùs contempta, ut ſpuria

C (cum videantur eodem tempore fuiſſe recepta ab Uſuardo & Adone, qui multa ex illis excerpſit ;) aut denique, num confuſus in iis non fuerit S. Stephanus Papa cum alio quopiam Sancto ſynonymo. *Ita ille ; non extollens auctoritatem Anaſtaſii, niſi ut eam auctoritati Actorum æqualem faciat ; & ſic alteram per alteram, tamquam δύο ψευδῆ narrantes, deſtruat, & neutri credat ; ut re ipſa facit in textu. Sed enim unde petitur iſta æqualitas ? Ego illam certè non aſſequor, ſive narrationis utriuſque ætatem, ſive uſum Eccleſiæ, ſive eruditorum judicia conſulam.*

Quæ de Sancti martyrio leguntur apud Anaſtaſium,

51 *Nam ſi ætatem ſpectare lubet ; Acta* S. Stephani *Papæ & martyris Adone antiquiora ſunt ; ſiquidem ea ipſe in codicibus Paſſionum undique collectis, de quibus meminit in præfatione ad vetus Romanum Martyrologium, ſcripta invenit, cum ad Martyrologium ſuum elaborandum, nondum epiſcopus, hoc eſt, ante annum 860, accederet : elogium verò, de quo agimus, ante Anaſtaſium, Adone, ut creditur, aliquanto junio-*

ſuppoſita videntur ;

rem, nuſquam ſcitur exſtitiſſe. Imo verò ſunt, qui illud non Anaſtaſio, ſed obſcuro ejus interpolatori tribuant. Sic Vignolius in notis ad Librum Pontificalem hoc loco, ſuſpicatur ea, quæ de Ste-

phani *exſilio & reditu hic habentur, hæc non pertinere, ſed ex Vita S. Lucii præcedente perperam irrepſiſſe*, cum ex tot, *inquit*, Mss. codicibus in Vaticano primo tantummodo habeantur : *& quod ille ſuſpicatur, Schelſtratio in notis ad idem opus* certum videtur. *De ceteris verò, quæ in textu elogii ſuperiùs dato ſequuntur, ſic ibidem Schelſtratius :* Cetera unde deſumpta ſint ab illo, qui librum Pontificalem hoc loco interpolavit, fateor, me ignorare. *Vides, non auctori hæc, ſed interpolatori ab inſigni hoc antiquario adſcribi, idque non ex ſuo tantum ſenſu, ſed etiam clariſſimi Holſtenii, qui hæc omnia à pluribus Mss. codicibus, quorum iſtic aliqui citantur in margine, abeſſe obſervaverat ; quod Vignolius quoque poſt alios teſtatus eſt ; qui codices permultos habuit Vaticanos ; neque tamen hæc omnia niſi in duobus invenit. Suſpicor ego, fœtum hæc eſſe Germanicum, ſed pluribus poſtea phaleris ornatum, & ſic tandem libro Pontificali intruſum : nam Vitæ Pontificum Romanorum, Luitprando ſuppoſitæ, ſed à Germano quodam compoſitæ, quiddam affine reſerunt. Harum auctor floruiſſe putatur exeunte ſeculo nono ; quia opus ſuum tantùm ad Formoſi Papæ tempora produxit ; verùm hæc ratio non eſt ſolida : nam opus eſt imperfectum, nec ullo concluſum epilogo ; quale & nunc aggredi quis poſſet, & in medio curſu inopina morte abreptus ſemifactum relinquere.*

AUCTORE P. B.

E

nec unquam Actis martyrii æquiparata fuerunt ;

52 *Sed eſto tamen : Anaſtaſii fuerit hoc elogii fragmentum ; & illo etiam, ſi placet, vetuſtius ; at numquam illud evinces æquiparatum Actis in Eccleſia fuiſſe, aut ob illud Acta rejecta. Adi Martyrologia, volve Breviaria cum vetera tum recentia, non Romana dumtaxat, ſed & plurimarum per Occidentem univerſum eccleſiarum ; ſcrutare etiam Menologia, Menæaque Græcorum ; & cedo mihi vel unum, quod* Stephani *noſtri martyrium aliunde, quàm ex Actis ad hunc uſque diem eduxerit. Contempſit ergo Eccleſia præ Actis illis hoc Anaſtaſii, ſeu potiùs Anaſtaſiaſtri elogium. Idem ſpreviſſe cenſendi ſunt eruditi Conciliorum collectores, qui* Stephani *Vitam ex libro Pontificali abſque hoc emboliſmate ediderunt ; idem ante illos ſeculo X S. Abbo Floriacenſis ; idem alii paſſim, qui Romanorum Pontificum geſta illuſtranda ſuſcepere ; idem Hagiographi omnes, Jacobus Januenſis, Petrus Equilinus, Aloyſius Lipomanus &c. ; quorum nemo centonem hunc vel adhibere dignatus eſt vel attingere.*

F

neque fidem merentur.

53 *Quod ait Tillemontius, quæ ibi narrantur,* faciliùs credi poſſe, *quàm quæ referunt Acta martyrii, fortiùs diceret, ſi ipſe crederet ; quod non facit : ait enim, utramque narrationem, Actorum ſcilicet & Anaſtaſii, ſe mutuò evertere ; negat inſuper, facile credi poſſe, caput* Stephano *fuiſſe amputatum, id quod Anaſtaſius ille non minus diſertè aſſerit, quàm Acta. Si hoc facile creditu non eſt ; quomodo credibilia videri poterunt cetera, quæ de* S. Stephani *exſilio, reditu, incarceratione narrat idem Anaſtaſius ?* Suis temporibus, *inquit*, exilio eſt deportatus. *Quando id factum ? In ipſo fervore edictorum à Gallo & Voluſiano confirmatorum, cum primùm electus fuerat Pontifex. Ita Bencinus apud Blanchinum in notis ad hunc locum. Et quando ab exilio ad Eccleſiam rediit ? Sub initia imperatoris Valeriani, quando is in Chriſtianos mirificè benignus fuit, & exſules revocavit ; ut idem iſtic auctor exiſtimat. At hoc, amabo, quo pacto credi poteſt ? Subdit enim continuò Anaſtaſius :* Et poſt (*reditum*) die XXXIV tentus à Maximiano, miſſus

AUCTORE P. B. est in carcerem .... & post dies sex exiens sub custodia, ipse simul capite truncatus est. *Hæc illa Valeriani sub initium imperii tam decantata tulit benignitas? Quis credet?* Stephanus *non nisi diebus* XXXIV *liberè administravit Ecclesiam; & sub initia Valeriani gladio sublatus est? Næ, qui sic Anastasio credit, omnem Cypriano, Dionysio Alexandrino, Firmiliano fidem adimat, necesse est. Vidit, ut reor, hoc ipse Blanchinus ibidem, sed aliquanto inferiùs; ubi differendum putavit hoc Sancti exsilium usque ad finem circiter consulatûs Glabrionis & Maximi* 11. *Verùm ut hoc Blanchino assentiri fortè quis possit, Anastasio non poterit, qui ante consulatum illum* Stephani *tempora terminat; tametsi & in hoc secum ipse pugnans. Plura hîc dicerem, si tanti res esset. Nunc ipsa discutiamus Acta martyrii quæ sint, & quàm fidem mereantur.*

§ VI. Acta Martyrii, eorumque auctoritas.

B

Acta martyrii ejus, ut passim obvia sunt,

Acta S. Stephani, *Papæ & martyris in antiquis monumentis vulgatissima sunt:* Exstant *enim* in plerisque Mss. codicibus bibliothecæ Vaticanæ, *inquit Schelstratius Antiquitatis Ecclesiasticæ tom.* 1, *dissert.* 2, *cap.* 7, *num.* 2. *Nos eadem habemus in codicibus vetustis P. Ms.* 6, *P. Ms.* 19, *P. Ms.* 20, *P. Ms.* 155, *Q. Ms.* 6, *Q. Ms.* 7; *præterea in apographo codicis Ms. Windbergensis, collato cum alio vetustissimo clarissimi Puteani, aliisque S. Maximini Trevirensi & Audomaropolitano; item in apographo alio, cui alia nota non additur, præter hanc:* Transscripsit F. Joannes Vlimerius ex nostro Passionali veteri papyraceo, anno 1580, Augusti 11, 111 & quarto diebus; & contulit. *Omnia cum inter se, tum cum Romanis, quantum ex Schelstratii fragmentis licet colligere, non rebus tantummodo, sed plerumque etiam verbis conveniunt. Eadem sæculo* XV *typis edidit Boninus Mombritius Sanctuarii tom.* 2, *fol.* 272 *verso, satis fideliter, si menda deessent multa typographi. Cardinalis deinde Baronius hæc Annalibus ad annos* 259 *& sequentem inseruit, & quidem, ut asserit, collatione facta plurium exemplarium, quantum licuit, emaculata: vereor tamen, ut quædam non suo judicio, sed sola veterum exemplarium fide emaculaverit. Certè nonnulla mutavit, plura prætermisit, contra consonum Mss. nostrorum omnium textum; ut suo loco notabitur. Creditur ea quoque è Latinis Græca fecisse Metaphrastes, nec sine aliqua, licet non magna, mutatione, ut apud Lipomanum (qui opus hoc Metaphrastis iterum Latinè vertit) aut Surium, videre est. A Metaphrasticis diversa esse necesse est Acta illa Martyris nostri, quæ mutila servantur in Bibliotheca cæsarea, apud Lambecium suprà § 1, num.* 2 *citatum: neque enim initio conveniunt, neque illa parte, quæ istic ultima superest, de duodecim* S. Stephani *discipulis seu clericis.*

C

magno semper in pretio fuerunt;

55 *Ut, verò exstant in laudatis codicibus, quantivis pretii dudum visa sunt; uti ex titulo discimus, qui eis in veteri codice Vlimeriano præfigitur in hæc verba:* Martyrium sanctissimi Stephani, Romani Pontificis, & eorum, qui unà cum illo Romæ passi sunt, quod habetur in Mss. exemplaribus vetustissimis scriptum fideliter & graviter à notariis Romanis Latinè. *Talem & alibi legisse videtur Ciaconius, cum de* Stephano *scribens, affirmet,* ejus Acta, sinceræ & indubitatæ fidei, primùm à S. R. E. notariis conscripta. *Hinc fortè iisdem utens sæculo* XI *S. Petrus Damianus serm.* 38 *de* S. Stephano Papa & martyre, *appellare non dubitavit* authenticam passionis ejus historiam. *Baronius quoque ad annum Christi* 259, *tametsi in Mss. illorum exemplaria maculas agnoscat irrepsisse, sibi tamen significat visa esse* legitima, germana, fidelissima. *Fidelissima etiam agnovisse debent Aringhus passim in Roma subterranea, & Schelstratius Antiquitatis ecclesiasticæ tom.* 1, *dissert.* 2, *cap.* 7, *ex iisdem ad res suas comprobandas argumenta tamquam solidissima depromentes: hic tamen ea rectè ibidem num.* 3 *fatetur, germana, seu primigenia non esse, sed post* Stephani *martyrium conscripta; id enim colligi ex ipsis Actis, numero apud nos* 21. *Negat verò, inde consequi, ut antiqua non sint.* Proinde, *inquit,* facilè crediderim, redditâ Ecclesiæ pace, scripta fuisse ab iis, qui authentica Stephani Acta viderunt.

D

E

donec ab annis aliquot vellicari cœperant, & vilescere.

56 *Nunc, ex quo Pearsonius in Annalibus Cyprianicis ad annum* 256, *num.* 13 *vellicare hæc Acta cœpit, mutata de illis sunt eruditorum, etiam inter Catholicos, quorumdam judicia: Ruinartius enim inter Acta Martyrum sincera & selecta nullum his locum dedit; Pagius in Critica ad annum* 253, *num.* 5, *cum id negat, quod Actorum illorum caput est præcipuum,* Stephanum *scilicet gladio cecidisse, palàm facit profectò, nihil horum se credere; Tillemontius denique, ut omnem prorsus eorum auctoritatem elideret, notâ* 1 *in* S Stephanum, *quotquot potuit, argumenta congessit: sunt enim facilè tredecim: quorum vim imminuerit oppugnando Odoacer Ilbachius in Actis sanctorum Martyrum vindicatis, Romæ anno* 1723 *excusis, an potiùs præter mentem auxerit, non decerno: nam lib.* 5, *tria capita, puta quintum, sextum, & septimum his Actis vindicandis insumens, satis habuit cap.* 5 *de tot objectis unum, illudque omnium fere debilissimum, refellere; addens cap.* 6, alia multa, uti levissima, *& quæ abundè solvisse se credat præcedentibus libris, ex sententia missa facere. Itaque quæ habet cap.* 6 *&* 7, *aliunde petita sunt; neque tam ad Acta tuenda pertinent, quam ad eos confutandos, qui negant,* S. Stephanum *verè martyrii palmam adeptum fuisse, aut certè parum illustrem. Fateor equidem, inter argumenta Actis objecta quædam videri posse levia; at sunt quædam etiam talia, ut neque soluta uspiam ab Ilbachio reperierim, neque solutum iri facilè credam. Sanè magnam à nobis gratiam inibit, si locos assignet, quibus ea* abunde *confutaverit; majorem verò, si sequentes nodos, qui nos ab Actis illis undequaque defendendis absterrent, historica auctoritate dissolverit.*

F

Et sanè sunt in iis quædam difficilia creditu;

57 *Legitur in Actis nostris num.* 1: Multi Christianorum declinantes sævitiam tyrannorum, occultabantur; alii verò se ingerentes, martyrii palmam consequebantur. Data autem fuerat lex, ut quicumque proderet Christianum occultum, facultates ejus [omnes] acciperet, & honorem, cujus vellet, militiæ peteret; *vel, ut habet S. Petrus Damianus in Sermone citato,* non solùm universas ejus facultates acciperet, sed ad honorem quoque militiæ, quem eligeret, sacrilega eum remuneratio sublimaret; *quem sensum etiam secutus est Metaphrastes. Tria hîc sunt creditu difficillima: primum, si tempus attendas, quo data fuisse lex ista dicitur; alterum, si spectentur illi, adversùs quos lata sit; tertium denique, si pro-*

A *proposita considerentur delatoribus præmia.*

ut edictum persecutionis, anno 256 non valde adulto,

58 *Ut à primo ordiamur; quæritur, quo tempore legem hanc Acta consignent. Ante conversionem SS. Nemesii & Lucillæ (ut patet ex num.* 3 ; *) adeoque diu ante, quàm capti illi ambo martyrium subierunt. Martyrium verò illud quando accidit?* Sub die octavo Kalendarum Septembrium, *vel, ut legunt melius alii,* Augustarum, *secundùm num.* 11; *cum essent consules, secundùm omnia Mss. nostra num.* 5; Gallienus & Maximus (*quod vitiosum censeri potest, cum iste consulatus numquam in Fastis exstiterit*) *vel* Glabrio & Maximus, *ut Baronius corrigit, & legit aut legendum credidit Metaphrastes. Lata ergo fuerit anno* 256, *fortè nuper inchoato, vix certè media parte evoluto; hoc est, sesqui anno circiter ante, quàm edicti quidpiam, multo tamen mitioris, secundùm Passionem S. Cypriani, Africanæ vidissent ecclesiæ; hoc est, aliquot antè mensibus, quàm Cyprianus, nihil utique de persecutione Romana vel sciens vel cogitans, numerosum illud octoginta & amplius episcoporum concilium Carthagine celebraret, ex eoque dirigeret ad* Stephanum

B *legatos; qui aliquanto post reversi, nihil de persecutione Romæ suscitata retulerint; sed id quæsti sint contrà, quod eos Pontifex non solum alloquio dignatus non esset, sed præcepisset insuper* fraternitati universæ (*Firmiliani verba sunt, qui nec ipse sub ejusdem anni finem de persecutione quidquam inaudierat*) ne quis eos in domum suam reciperet. *Præceptum enimvero inutile; querelam injustissimam, si is tum fuisset Ecclesiæ Romanæ status, quem Acta describunt! Hæc de tempore legis, in Actis assignato secundùm interpretationem communem eruditorum. Nodum hunc tamen facilius dissolvet, quàm sequentes, cui non displicuerit interpretatio in Annotatis ad cap.* 1, *litt.* n & p *proposita, per quam revocare licet martyrium S. Nemesii ad annum Christi* 257.

contra quoslibet Christianos Romæ promulgatum;

59 *Jam alterum illud expende. Lex illa quos petiit? Quemlibet omnino Christianum (ut & verba Actorum citata non obscurè, & quæ eodem numero sequuntur, disertissimè significant) etiam* occultum, *adeoque non in cœtu fidelium, sed ubivis modo quocumque deprehensum. Hoccine credibile est, sive anno Christi* 256, *sive sequenti, statuatur accidisse? Nam cum semper in hac persecutione creverit creverit edictorum crudelitas (ut ex Actis S. Cypriani liquet) nec ullum Romæ sciatur fuisse severius, aut latius patens, quàm quod anno demum Christi* 258 *ad senatum absens Valerianus rescripsit; tamen nc in illo quidem contra Christianos omnes, S. Cypriano epist.* 82 *ad Successum teste, pœna decernitur aut inquisitio: sed solùm adversus episcopos, presbyteros, diacones, senatores, viros egregios, equites Romanos, matronas, cæsarianos: ut scilicet Christiana religio, quorum institutione aut exemplo latissimè fundebatur in vulgus, eorum vel interitu vel supplicio apud plebem paulatim & sua quasi sponte concideret. Quid, quod in hac re, ipsa secum Acta nostra pugnare videantur, dum num.* 18, 19, 21, 22 *multitudinem exhibent Christianorum palàm & impunè coram ethnicis militibus identidem comparentem? Nec aliter toto pòst anno in Africa contigisse constat, ubi S. Cyprianum, cum ad locum supplicii duceretur, multa Christianorum turba publicè prosecuta est, nemine gentilium iis incommodante.*

60 *Tertium quam, obsecro, veri speciem habet?* Data, *inquiunt,* lex fuerat, ut quicumque proderet Christianum occultum, facultates ejus [omnes] acciperet, & honorem, cujus vellet, militiæ peteret. *Adeone occulti Valeriano ejusque ministris Christiani tunc erant, ut sine delatorum ope deprehendi non possent? Valeriano, inquam, de quo S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib.* 7, *cap.* 10 *testatur:* Neque enim ullus superiorum principum, ne illi quidem ipsi, qui palàm Christiani fuisse dicuntur, tanta humanitate ac benevolentia nostros complexus est, quantam ille præ se ferebat initio principatûs sui. Totaque ejus familia piis hominibus abundabat, ac Dei ecclesia esse videbatur. *Quis Christianorum sub tali principe dissimulasse religionem suam, imò eam ultro non ostentasse quodammodo censendus est? Noti ergo plerique satis erant, nec per delatores pretio tam inusitato conquirendi: nam pretium illud cui addicebatur?* Quicumque proderet Christianum: *hoc est vernæ cuivis ac scurræ: neque enim delatoris officium, apud Romanos adeo sordidum, atque ipsis eorum legibus, ut affirmat in prima confessione sua S. Cyprianus, tunc proscriptum, vir quisquam honestus obire voluisset: hujusmodi igitur homini tam infamis officii mercedem assignatam fuisse credibile est* facultates omnes, *non unius tantum, puta ex ordine senatorio, Christiani, sed etiam plurium, si plures prodidisset? Huic insuper apertus eâdem operâ patuisset aditus ad quemlibet militiæ gradum, invidentibus frustra nobilissimis multarumque palmarum ducibus veteranis? Enimvero interpolationem hæc olent prorsus ineptam: nam Romæ in eadem hac persecutione ex edicto Valeriani adempta Christianis bona fisco cessisse, asserit S. Cyprianus epist.* 82 *ad Successum; non delatoribus, de quibus verbum nullum facit.*

quod edictum non satis cohæret cum reliqua narratione:

61 *Eamdem quoque legem conflictam esse, ipsa propemodum, quæ illam adstruunt, Acta fateri cogunt; cum* Stephanum *narrant toto post eam anno & ultra proditum non fuisse; qui tamen secundùm numeros* 2, 3, *&* 4, *adeo non latebat, quin à gentilibus, quoties audire vellent de religione Christiana differentem, etiam turmatim adiri se sineret; imò tribunum Nemesium, ac filiam ejus Lucillam, ad Pastoris titulum ductos, baptismo tam solenni lustraret, ut mox ad rei famam illuc ethnici duo & sexaginta convolantes, eadem istic die universi lustralibus aquis expiati sint. Soline hoc ergo delatores credendi sunt ignorasse, quod omnes noverant? Non satis vafrum erat hoc hominum* F *genus, ut si aliter non posset, fictæ saltem pietatis obtentu istiusmodi cœtibus insinuaret sese, ubi reperire esset non* Stephanum *dumtaxat, sed plurimos cum ipso, etiam è primaria nobilitate, neophytos; quot scilicet homines, totidem proditori thesauros?*

martyriorum inter se connexio inextricabilis:

62 *Multo intricatior est martyriorum in Actis hisce descriptorum connexio. Nemesius (secundùm plerosque codices Mss., & edita Mombritii ac Baronii exemplaria, omnesque Martyrologos) martyrium consummavit* VIII Kal. Septembris: *post hunc Symphronius cum Sociis* VII Kal. Augusti. *Non ergo eodem uterque anno. Ergo Nemesius anno* 256 (*superfuit enim exitio Maximi consulis;*) *Symphronius verò anno* 257: *nam* Stephanum *& alios præcessit. Atqui nec anno* 256 *mortem Nemesii defigere sinunt jam dicta num.* 58: *nec ab ea separari mensibus undecim agonem Symphronii permittit Actorum contextus, ut in Annot. cap.* 2 *lit. b, videbitur. Est hic igitur vitiatum aliquid in plerisque Mss., & editione Mombritii, ac Martyrologiis: nam Baronius martyrium Symphronii consignans* pridie Kal. Novembris, *cum ad-*

AUCTORE P. B. *& proposita in eo delatoribus mercede?*

E

AUCTORE P. B.

verſetur omnibus, pro ſe citat nihil. Iterum: Symphronius ſecundùm Acta noſtra anno 257, VII Kal. Aug. *ſepultus eſt: at Clerici* 12 S. Stephani *quando? Eodem anno ſine dubio. Sed qua die?* Eadem die Kal. Auguſti; *quod duplici modo poteſt accipi; ſed æquè utrovis abſurdum eſt: vel enim referri debet ad diem, qua paulo antè ſepultus dicitur Symphronius; & ita ſenſus erit, ſepulturam Clericorum accidiſſe* eadem die (VII *ſilicet ante*) Kal. Auguſti; *qui ſenſus apertiſſimè repugnat Actis aſſerentibus, martyrium Clericorum contigiſſe* poſt multos dies *ab exſequiis S. Nemeſii: vel debet referri tempus hoc ſepultorum Clericorum ad tempus martyrii eorum, quod ponatur incidiſſe in Kalendas Auguſti ſecundùm Uſuardi Martyrologium & interpretationem Baronii; & ſic ſenſus erit, tumulatos à Tertullino fuiſſe Clericos* eadem die (*qua fuerant interfecti; nempe*) Kalendis Auguſti. *At hic ſenſus vide, quò deducat: cogit enim ad ſpatium dierum quinque tantummodo reducere expreſſionem hanc Actorum*, poſt multos dies. *Sed tamen hoc leve eſt. Cogit inſuper (quod mirum eſt, non advertiſſe Baronium, alioqui perſpicaciſſimum) cogit, inquam, aſſerere, quod S. Tertullinus, eodem anno ſecundùm Acta* pridie Kal. Auguſti *à* Stephano *ſepultus, poſtridie, ſive* Kalendis Auguſti, *ſepelierit* 12 *Clericos, ac deinde baptizatus à* Stephano *fuerit & presbyter ordinatus, &* poſt biduum ordinationis ſuæ tentus *primùm* à quodam Marco præfecto. *Quid inſulſius?*

ordo presbyterii S. Tertullino collatus:

63 *Eadem Acta, & ex iis Ado die* IV *Auguſti, S. Tertullinum illum, cujus martyrium num.* 17 *contigiſſe narrant* pridie Kal. Auguſti *eodem anno, quo notaverant martyrium SS. Symphronii, Olympii & Sociorum; Tertullinum, inquam, illum, eumdem Acta faciunt cum Tertullino, Olympii vicedomino, ut appellatur num.* 8; *ſed aliis Olympii domeſticis, qui cum domino ſuo credidiſſe & baptizati fuiſſe dicuntur num.* 10, *magis in idolorum cultu obſtinatum, adeoque uſque ad diem* XXVI *Julii (ex numero* 14, *& ſenſu Actorum huic loco magis favente) nondum catechumenum, ſed* adhuc gentilem. *Et hunc talem diebus, ut ſummùm, duobus, qui vix ad prima religionis Chriſtianæ rudimenta ediſcenda ſatis erant, non modò baptizatum à* Stephano, *ſed conſecratum etiam presbyterum volunt num.* 15. *Ecquid hoc durum non eſt? Certè Baronio ita diſplicuit, ut Tertullini presbyteratum, quem in Martyrologio Romano delere auſus non fuit, contra exemplarium noſtrorum omnium fidem, in his Actis omiſerit, & verbis Actorum*, presbyterum conſecravit, *hæc ſubſtituerit*, presbytero conſignavit; *item his*, qui poſt biduum ordinationis ſuæ, *hæc alia, neſcio unde hauſta*, qui poſt biduum à baptiſmo ſuo: *favet huic tamen correctioni Martyrologium Romanum vetus, à Roſweydo vulgatum, quod die* IV *Auguſti S. Tertullino ſolum Martyris adjungit epitheton, non presbyteri. At enimſi presbyter non fuit, vitiata ſunt Acta noſtra non ſolùm in omnibus codicibus, qui nunc ſuperſunt; ſed etiam in multo antiquioribus, quos à tot ſeculis Ado ſecutus eſt.*

reſponſum ejuſdem, & alia non pauca,

64 *Porrò ut alia hîc multa præteream, & ad Annotata differam, quis utcumque ſenſatus genuina credet eſſe, quæ de S Tertullino & Sapricio præfecto in omnibus exemplaribus noſtris habentur num.* 16: Statim Sapricius præfectus .... juſſit eum adduci ſub voce præconia præeunte: Tertullinus, inquit, reus atque ſacrilegus introducatur. Dumque introductus fuiſſet ante tribunal præfecti, dicit ei præfectus: Nomen tuum edicito. Tertullinus reſpondit: Peccator, ſervus ſervorum Chriſti. Præfectus dixit: Servus es; an ingenuus? Tertullinus dixit: Ita replevit diabolus cor veſtrum, ut non intelligatis hominem loquentem. Dixi tibi: Servus ſervorum Chriſti ſum. *Hæc ſanè ſapienter (tametſi non ſciamus iterum, quorum codicum auctoritate) inducenda putavit Baronius, priuſquam hæc Acta, tamquam germana, commendaret.*

per quæ interpolata videntur *Acta*: non ideo tamen omnino rejicienda:

65 *Quantocumque igitur ſtudio ferimur, ne quid antiquis monumentis decedat exiſtimationis aliquando partæ; fateri tamen ingenuè cogimur, ne in longa quidem meditatione ſatis nos reperiſſe præſidii, ad Acta hæc noſtra, ut nunc exſtant, ab interpolationum ſuſpicione vindicanda. Abſit verò, ut cum Tillemontio omnem illis fidem abrogemus, aut vera negemus eſſe ſaltem præcipua rerum capita: temerarium eſt enim abſque ſolidiſſimis rationibus ea velle ut undequaque vel falſa vel ſuſpecta traducere, quorum & initium neſcias, & celebratam agnoſcere tenearis in Eccleſia novem, ut minimum, retro ſeculis antiquitatem. Ut minimum dixi: nàm ante Notkerum, Uſuardum, Adonem toto ampliùs ſeculo compoſitum fuiſſe oſtendimus, in Præfatione ad Uſuardum cap.* 2, *art.* 4, *num.* 142, *Martyrologium Romanum vetus, in quo ſatis aperta ſunt Actorum* S. Stephani *indicia iiſdem diebus, quibus eorum partes ab Adone recitantur,* 2, IV, XV *Auguſti*, XXXI *Octobris*, & IV *Decembris. Imò & ſeculo* IV *exſtitiſſe illa, ſuſpicari ſinit carmen S. Damaſo Papæ adſcriptum, quod in ejus operibus, à Sarazanio collectis vulgatiſque, numeratur trigeſimum quintum: nam quæ ibi breviter de S. Tharſicio canit, nuſquam ſciuntur, niſi in Actis* S. Stephani, *deſcripta fuiſſe. Sed non tot epiſodiis tum crediderim abundaſſe; quandoquidem etiam ſeculo nono eorum aliqua legiſſe non videtur Ado, ut ſuo loco obſervabimus.*

itaque dabuntur à nobis illuſtrata.

66 *Dabuntur ergo ad hujus commentarii finem, qualia dari jam illa poſſunt, ex codice noſtro pervetuſto ac nitido Q. Ms.* 6, *cum aliis Mss. editiſque, de quibus ante meminimus, ſtudioſè collato; noſtriſque annotationibus illuſtrata, in duo capita diſtrahentur, non aliam ob cauſam, quàm ne nimiùm continuata ſit & textûs & notarum congeries: neque enim putamus, duas eſſe quodammodo narrationis hujus partes, quarum prima ad annum Chriſti* 256 (*Baronio* 259) *altera ad* 257 (*Baronio* 260) *pertineat; ſed totam referri oportere ad eumdem annum Chriſti* 257, *& exiguum quidem illius ſpatium, quatenus martyria deſcribit; quantum ſcilicet eſt à die* XXV *Julii, quo paſſum eſſe Nemeſium dicemus, uſque ad* III *Auguſti, quo caſus videtur S. Tharſicius: nam quæ ad martyrium S. Nemeſii anno* 256 *collocandum afferri poſſunt ex Actis, ut conſulatus Glabrionis & Maximi, interitus Maximi conſulis, dies martyrii* XXV *Auguſti, quanti facienda ſint, in Actis annotabimus.*

§ VII. Prima tranſlatio reliquiarum ejus ex cœmeterio Calliſti ad cœnobium S. Silveſtri de Capite.

Sancti reliquiæ è cœmeterio Calliſti

PErluſtratis modò, quæ ad S. Stephani *cultum univerſalem, Acta, martyrium ſpectant, ad ea progredimur examinanda, quæ de ſacris ejus*

A *ejus reliquiis apud auctores varios notata comperimus. Erunt hæc indicia satis manifesta venerationis aliquanto majoris, qua prosecutæ sint illum ac prosequantur præ ceteris ecclesiæ singulares, quotquot exuviarum ejus parte aliqua gloriantur. Totum hunc thesaurum, corpus, inquam, integrum, & sedem, hujus Martyris cruore tinctam, ut, secundùm Acta nostra ac Martyrologos, à peracto martyrio statim acceperat, sic diu retinuit cœmeterium S. Callisti, versus meridiem viâ Appiâ secundo ab Urbe lapide dissitum; nec sine anniversaria celebritate; ut vetusta, quæ suprà citavimus, Kalendaria Martyrumque Ecclesiæ Romanæ Fasti testantur. Sed hanc religionem bella tandem, atque imprimis Longobardicum illud, quo sub octavi seculi medium Urbem Aistulfus infesto bis exercitu cinxerat, sustulere: is enim latè populatus omnia, ne sacrosanctis quidem cœmeteriis impium abstinuit militem; ut hæc adeo profanata subinde, diruta, neglecta jacuerint, quadrupedum receptacula potiùs, quàm sacraria Martyrum.*

translatæ sunt à S. Paulo PP. ad cœnobium SS. Stephani & Silvestri

B 68 *Rem indignissimam Paulus PP. I, pro insigni sua religione sanctitateque, non tulit:* Hic enim beatissimus Pontifex, *inquit Anastasius in ejus Vita*, cum omnibus spiritualibus suis studiis magnam solicitudinis curam erga sancta cœmeteria indesinenter gerebat. Unde cernens plurima eorumdem sanctorum cœmeteriorum loca neglecta, ac desideria antiquitatis maximâ demolitione atque jam vicina ruinæ posita, protinus eadem Sanctorum corpora de ipsis dirutis abstulit cœmeteriis. Quæ cum hymnis & canticis spiritualibus infra hanc civitatem Romanam introducens, alia eorum per titulos, ac diaconias, seu monasteria, & reliquas ecclesias cum condecenti studuit recondi honore. *Tum ad rem nostram accedens*; Hic, *ait*, sanctissimus Præsul in sua propria domo monasterium à fundamentis in honore sancti Stephani, scilicet martyris atque Pontificis, nec non & beati Silvestri, item Pontificis & confessoris Christi, construxit; ubi & oraculum in superioribus ejusdem monasterii mœniis ædificans, eorum corpora magna cum veneratione condidit. *Hæc est prima reliquiarum* S. Stephani *Pontificis ac martyris translatio, ex cœmeterio videlicet Callisti ad monasterium, ipsius ac*

C *S. Silvestri nomine consecratum, quod modò fere simpliciter appellatur S. Silvestri, item S. Silvestri de Capite, & S. Silvestri in Campo Martio; cujusque Italicam habemus Historiam, auctore Joanne Giacchetto, Romæ editam anno* 1629.

anno 761, die 17 Augusti,

69 *Confirmatur eadem translatio per ipsius S. Pauli PP. I Constitutum, inscriptum* Icontio (*alias Leontio*) presbytero & abbati venerabilis monasterii SS. Stephani martyris atque Silvestri confessoris Christi, & cum eo ipsi venerabili monasterio; *ac summi Pontificis, & plurium S. R. E. Cardinalium, antistitumque subscriptionibus communitum*; datum *verò* quarto Nonas Julii, imperante domino Constantino augusto, à Deo coronato magno imperatore, anno quadragesimo primo, ex quo cum patre regnare cœpit; & post consulatum ejus anno vigesimo primo, Indictione decima quarta: *ut est apud Baronium ad annum Christi* 761; *ubi Constitutum hoc totum ab initio legi malim, quàm apud alios, illud inde non satis fideliter mutuatos: ad nos spectat præcipuè, quod ibi quiescere dicuntur in monasterio laudato* SS. Stephani, *Papæ & martyris, atque Silvestri, Papæ & confessoris Christi, veneranda corpora; tum illud, quod Baronio ibidem teste, in eadem membrana Constituto subnexum legitur, ipsis his ejusdem S. Pauli verbis:* Mense Junii die decima nona introduximus in hoc oraculum corpus beati Silvestri, Episcopi & confessoris Christi. Mense Augusti die septimadecima introduximus corpus beati Stephani martyris atque Pontificis, tempore Constantini & Leonis augustorum, & Pipini excellentissimi regis Francorum & defensoris Romani, Indictione quartadecima. AUCTORE P. B.

juxta Bullam ejusdem Pauli I;

70 *Constitutum hoc de suppositione suspectum habuit aliquando Papebrochius noster; sed errorem ipse suum postea recognoscens, demiratus est, & confessus illum ingenuè, jussit expungi tom. 5 Junii pag.* 380. *Collectores conciliorum Binius, & qui deinde secuti sunt, illud quoque referunt loco suo; sed omnes ex Baronio, ex quo proinde, ut modò dicebam, emendari debent quædam non satis accuratè exscripta. Omnes illud affigunt anno Christi* 761, *idque ex subscriptione jam data, quam Labbeus noster ad eumdem annum laudat, Chronologiæ technicæ parte prima, ut* sanam atque integram & nullis suis vitiatam numeris. *Pagius tamen in Critica Baronii, ad annum eumdem num.* 1, *non nihil in ea vitii detegit; sed quod*

E *facilè in librarios refundi possit, neque sufficiat ad Constitutum illud vel in suspicionem vocandum, vel ab anno Christi* 761 *removendum. Minùs in hoc facilis fuit Franciscus Pagius in Breviario gestorum Pontificum Romanorum tom.* 1, *sec.* 4, *in gestis S. Silvestri, num.* 8; *ubi de hujus instrumenti sinceritate dubitat duabus maximè de causis; primâ, quod neutra translatio, ibi notata, inciderit in diem Dominicum aut festum, contra seculi, ut putat, octavi morem; secundâ, quòd corpus S. Silvestri, quod hîc translatum dicitur à S. Paulo I, pridem à Stephano PP. II, Pauli fratre ac decessore, rogatu Aistulfi datum S. Anselmo fuisse narretur alibi, & Româ ad abbatiam in diœcesi Mutinensi Nonantulanam asportatum. Addi poterat & tertia, quòd Constitutum illud, datum* Indictione XIV, quarto Nonas Julii, *asserat, requievisse jam tum in monasterio* SS. Stephani *& Silvestri, amborum corpora; & tamen Constituti appendicula contrarium videatur affirmare his verbis:* Mense Augusti die septimadecima introduximus corpus beati Stephani martyris atque Pontificis.. Indictione quartadecima.

F 71 *Sed harum rationum nulla nobis firma videtur: prima namque ut certum ponit, quod inauditum est hactenus; proprium fuisse scilicet octavi seculi morem non transferendi Sanctorum reliquias nisi vel Dominicis vel festis diebus. Cur verò id illo potissimùm seculo servatum fuisset, non aliis? Adisis Acta nostra tom.* 2 *Aprilis pag.* 68, *& Martyrum translationem invenies Veronæ factam anno Christi* 755, *die* XXII *Maii, qui nec festus tum fuit, nec Dominicus: alia quoque occurret Martii tom.* 1, *pag.* 455, *celebrata anno* 765, IV *Idus Martii, hoc est feriâ tertiâ. Et quid opus est pluribus? Secunda ratio, nititur auctoritate instrumentorum alibi penitiùs excutienda, sed quam hîc interim si solidam esse quis volet, non defugimus. Quis verò nescit, in Ecclesia Catholica nihil esse antiquius, frequentius nihil, quàm ut sacri corporis pars magna, imò sæpe non magna,* corpus *vocetur? Fuerit ergo S. Silvestri anno* 753 *è cœmeterio Priscillæ pars corporis aliqua translata Nonantulam; alia verò suo loco relicta usque ad annum* 761, *quando eam S. Paulus in ecclesiam à se conditam abstulit. Ratio tertia corruit; si statuas, allatum quidem ad cœnobium fuisse* S. Stephani *corpus ante datum* Con-

quam defendimus.

AUCTORE P. B. *Conſtitutum ; ſed extra locum ſibi deſtinatum, & nondum fortè ſatis aptum abſolutumve, requieviſſe tantiſper, puta uſque ad Auguſti proximi diem* XVII, *quo & illud Pontifex in oraculum introduxerit, & memoratam appendiculam adjecerit Conſtituto. Ita nihil erit, quod in inſtrumento illo nimiùm exquiſita criſis meritò poſſit arrodere.*

Hujus tranſlationis feſtum anniverſarium.

72 *Ex iſta porrò appendice ad cœnobii Kalendarium tranſiſſe cenſendi ſunt dies utriuſque tranſlationis ; in quo ad celebritatis annuæ memoriam, teſte Giacchetto pag.* 73, *hodieque notantur ; & in Junio quidem ſcribitur die* XIX : Tranſlatio S. Sylveſtri Papæ & confeſſoris ; *tum alio charactere ſubditur :* Adeſt corpus, & fit proceſſio cum capite : *In Auguſto autem die* XVII : Tranſlatio S. Stephani Papæ & martyris ; *& alio charactere additur :* Commem. Octavæ S. Laurentii : *at de proceſſione nihil. Undè hoc utriuſque ſolennitatis diſcrimen ? Equidem divinare id nequeo : nam amborum natalis eodem prorſus modo annuntiatur : ut die* 2 *Auguſti :* S. Stephani Papæ & martyris, eccleſiæ Patroni ; *& aliis litteris :* Adeſt

B corpus : *Die* XXXI *Decembris :* S. Silveſtri Papæ & confeſſoris, eccleſiæ patroni, *& aliis litteris:* Adeſt corpus. *Amborum quoque capita, à reliquis oſſibus ſeparata, & ſuâ quodque thecâ argenteâ, ad modum capitis affabre factâ, concluſa ſervantur, ut narrat Giacchettus pag.* 68 : *ut proinde unum æquè commodè circumferri poſſet, quàm aliud.*

Reliquiæ verò illæ,

73 *Ceterùm ut ſatis extra dubium poſita videtur iſta tranſlatio ; ſic obſcurum apparet, quid in ea, quantumve reliquiarum* S. Stephani *è Calliſti cœmeterio ad cœnobium jam dictum tranſierit : nam de ſede, ejus aſperſa ſanguine, neque Anaſtaſius ibi, neque S. Paulus meminerunt ; ſed ſolùm de corpore. Deinde τὸ* corpus *ex uſu communiſſimo Eccleſiæ, niſi addatur vox* integrum, *rarò corpus totum ſignificat : hîc enim, ſi uſquam, æſtatiſſima paſſim eſt figura ſynecdoches, qua totum pro parte ponitur ; ut millies in Actis oſtendimus. Fatetur autem ipſe Giacchettus pag.* 14 *& ſeq., non aliam quoque hoc loco ejuſdem vocis eſſe ſignificationem. Cum ergo de ſacro hoc ſuo depoſito nihil, ex quo illud primùm accepit, amiſiſſe ſciatur eccleſia* SS. Stephani *& Silveſtri, quæritur, quantum ex eo poſſideat, atque adeo quantum ad illam S. Paulus olim tranſtulerit. Rem edicere potuit Giacchettus, utpote cœnobii non ſolùm hiſtoriographus, ſed & monialium Clariſſarum, illud pridem incolentium, aliquando, ut ſignificat pag.* 43, *confeſſarius ; cui proinde ſuis omnia luſtrare oculis facile fuit : is tamen nihil minus, quàm quod quærimus, explicat :*

C

cum ſimpliciter appellentur corpus S. Stephani PP. & M.,

74 *Tranſlationem enim à nobis modò deſcriptam confirmaturus à pag.* 18 *per inventionem reliquiarum factam anno* 1596 *(quando vetuſtum ejuſdem eccleſiæ ædificium à fundamentis inſtauratum, ad eamque, quam nunc habet, formam redactum eſt) ex actis iſtius inventionis authenticis, in curia Cardinalis vicarii Romani confectis, ſeu inventario, ut vocant, quod in archivo cœnobii ſervari ait, initium tantummodo recitat & finem, omiſſo medio, in quo, niſi fallor, reperta tum ſigillatim oſſa pro more enumerata fuerant & exactè definita, quæ in principio ac fine non niſi confuſè nominantur : nam ſic habet inventarium illud verſùs initium, referente Giacchetto pag.* 19 : In fabricatione hujuſmodi eccleſiæ S. Sylveſtri, & amotione ſigilli ex tabula marmorea altaris majoris, & intus altare, repertæ fuerunt diverſæ reliquiæ ; ac etiam ſubtus confeſſionem A dicti altaris, una capſa terræ coctæ, deſuper cooperta duabus tabulis marmoreis ; ac etiam ſub dicta arca inter duas tabulas, pariter marmoreas; in quibus locis ſubtus altarè indicatur, fuiſſe repoſita corpora Sanctorum Sylveſtri, Stephani, & Dionyſii, Pontificum & martyrum reſpectivè, & aliorum Sanctorum, quorum nomina, ſua divina Majeſtas ſcit. *Vides, quàm ſit hæc obſcura narratio ? Tantum abeſt, ut hinc eruas, quid & quantum ibi de Martyris noſtri corpore fuerit inventum, ut ne quidem intelligas, fuerintne reliquiæ corporis ejus à reliquiis aliorum ſacrorum corporum ita diſcretæ, ut internoſci potuerint ; an omnes inter ſe permixtæ confuſæque.*

non videntur eſſe corpus integrum ;

75 *Ex ejuſdem inſtrumenti ſine multo minus affulget lucis ; ſic enim recitatur pag.* 20 : Et quoniam prædicta omnia vera ſunt & fuerunt, procurator monaſterii S. Sylveſtri, nomine D. Florius Colutius, petit inſtanter & inſtantiſſimè, debita cum reverentia, ad perpetuam rei memoriam, & pro totius populi devotione, & in honorem & venerationem dictorum ſanctorum Sylveſtri Pontificis, ac Stephani, & Dionyſii martyrum, & aliorum Sanctorum, de omnibus & E ſingulis prædictis mandari per reverendiſſimum dominum Viceſgerentem fieri inventarium & inſtrumentum publicum, & omnia in publicam formam, cum inſertione totius tenoris Bullæ Papæ Pauli primi deſcribi, redigi & regiſtrari, & ſuam auctoritatem deſuper interponi, non ſolùm modo prædicto, ſed iſto & omni meliori modo. Qui reverendiſſimus Pater, dominus Fabricius Mandoſius, viceſgerens prædictus, viſis prædictis, & adhibitis in conſilium theologis & aliis piis viris, approbavit dictas reliquias. *Hæc ſunt omnia, quæ nobis ex illo inſtrumento Giacchettus excerpſit ; ſed quæ propoſitæ quæſtioni neutiquam ſatisfaciunt.*

ſed pars tantùm illius aliqua notabilis ;

76 *Neque certiores nos reddet inſcriptio, quam refert pag.* 55, *innovatâ jam eccleſiâ, ad ſiniſtrum aræ majoris latus, aliquanto tamen ulteriùs, ſic marmori candido inſculptam legi :* S. Sylveſtri Papæ & confeſſoris corpus venerabile, à Paulo primo, Pontif. max. die XIX Junii intra mœnia Urbis mirificâ pompâ tranſlatum, in hac à ſe conſtructa eccleſia, & ejuſdem nomine dicata, opiparè conditum fuit. Exin, Clem. VIII Papâ, renovatâ ob vetuſtatem eccleſiâ, idem S. F Sylveſtri corpus, clero populoque præſentibus, ſubter altare majus inventum, & ibidem digniſſimè repoſitum, cum SS. Pontif. Stephano & Dionyſio, aliorumque Sanctorum reliquiis honorifica devotione ſervatur. Ex litteris Apoſtolicis ſummorum Pontificum Pauli primi, Agapiti ſecundi, atque ex inventario & reliquis actis curiæ Vicarii Urbis anno MDXCVI, Indictione IX.

ita ut etiam alibi eſſe poſſint æquè notabiles partes aliæ.

77 *Denique in tota cœnobii hiſtoria non aliter invenimus deſignatas* S. Stephani *reliquias, quas eò tranſtulit S. Paulus PP. I, niſi per has voces,* corpus, caput, de capite. *Et* de capite S. Stephani Papæ & martyris *acceptum aliquid cum aliis plurimorum Sanctorum lipſanis dicitur pag.* 50, *ad conſecrandam in eadem eccleſia anno* 1522, *die* XX *Aprilis, novam aram SS. Joannis Baptiſtæ,* Stephani, *& Silveſtri ; quòd idem illud deſumptum tunc innuitur fuiſſe ex diruto recèns altari SS. Pauli Apoſtoli & Nicolai confeſſoris, ad cujus conſecrationem adhibitum veriſimiliter, ſecundùm pag.* 49, *anno* 1267 *fuerat. Patet verò,* de capite *appellari poſſe particulam capitis quantumvis minutam.* Caput *autem, ut ſuperiùs monui,* S. Ste-

A Stephani *ſuo tempore tradit quidem Giacchettus pag.* 68 *incluſum fuiſſe ſeorſum hierothecæ in formam capitis ex argento elaboratæ ; ſed integrum illud fuiſſe non dicit , ſicut integrum ibidem fuiſſe aſſerit caput S. Silveſtri. Et hîc ergo locum reliquit ſynecdochæ , qua partem capitis quamcumque per* caput *intelligas.* Corpus *denique abſolutè poſitum , quid paſſim ſignificet , jam cum eodem auctore paulò antè monuimus. Notabilem tamen hîc partem corporis intelligi oportere non inficior; quandoquidem ſcriptor ille ibidem , poſtquam de capitibus SS. Silveſtri &* Stephani *ſeparatis meminerat , hæc ſubdit :* De reliqua ſacrorum iſtorum oſſium (SS. Stephani *ſimul & Silveſtri*) quantitate partim duas capſulas admodum elegantes implerunt , quæ in eodem choro ſervantur ; partim alias capſulas ſimiliter ornatas , quas ſub altare , ubi inventæ primùm fuerant reliquiæ , ſuis manibus repoſuit D. Viceſgerens. *Hæc , inquam, ſatis hîc notabiles arguunt Sancti noſtri reliquias; non ita tamen , ut negare nos cogant , etiam ali-*
B *is locis , de quibus agendum nunc eſt , partes ejuſdem corporis æquè notabiles reperiri ; quæ quidem cauſa fuit , cur examen hoc loco tam longum inſtituerimus.*

§ VIII. Earum tranſlationes ac diviſiones aliæ poſteriores.

Cetera ejus reliquiæ tum relictæ videntur in cœmeterio Calliſti ;

Quæret nunc aliquis , ſi è Calliſti cœmeterio ad cœnobium jam dictum pars tantùm hujus corporis aliqua tranſiſſe cenſenda eſt ; ubi manſerit cum ſede Pontificis noſtri ac Martyris pars corporis reſidua. Eminentiſſimus Baronius ad annum 761 *poſt recitatam S. Pauli Papæ Bullam , ita pergit :* Quod autem in cœmeterio Calliſti æquè corpus S. Stephani Papæ & martyris poſitum adhuc dicatur ; inde id proveniſſe putatur , quod, ſicut in aliis fieri conſuevit , cum transferri ſolerent ſacra Sanctorum corpora , pars aliqua in loco priori relinqui ſoleret. *Hæc ſi ad locum illum cœmeterii Calliſti referantur , ubi primùm ſepultus fuerat* S. Stephanus , *conciliari vix poterunt cum citato Anaſtaſii textu , nedum cum Pauli Conſtituto ; in quo cauſa factæ tranſlationis hujus &*
C *aliarum apertè dicitur fuiſſe , quòd loca illa cœmeteriorum , in quibus ea corpora eò uſque quieverant , diruta , profanata , neglecta , dedecori ſacris pignoribus tum eſſent potiùs , quàm honori : eà vero cauſa movere non minus S. Pauli religionem debuit , ut ne quid ſacri in loco tam indigno relinqueret , quàm ut inde aliquid aſportaret. Itaque nihil ibi jam dudum ſupereſſe ; teſtatur Panvinius libro de Septem Urbis eccleſiis pag.* 94 *in editione Romana anni* 1570. *Cum ergo reliquiſſe putatur aliquid Paulus* in loco priori , *id latiùs accipiendum videtur , ut idem ſcilicet Calliſti cœmeterium ſignificetur quidem , ſed non idem cœmeterii locus ille definitus , in quo conditi primùm hi Sancti fuerant. Ita reliquiſſe dici poterit S. Paulus in priori loco quidquid reliquiarum* S. Stephani *depoſitum fuiſſe traditur in eccleſia perantiqua S. Sebaſtiani , cœmeterio S. Calliſti ad ſecundum ab Urbe lapidem impoſita.*

tutiori tamen loco ; puta ad S. Sebaſtiani; unde quædam aliò

79 *Illo certè , & non alio cœmeterii iſtius loco, ſervari dicitur Sancti hujus & corpus , & caput (ſynecdochicè tamen utraque) & ſedes marmorea , in qua ſunt obtruncatus. De corpore in opere mox citato pag.* 98 *ſic ſcribit Panvinius :* Baſilica S. Sebaſtiani ... intùs aliquot altaria habet

In majori (quod ſanctiſſimam Euchariſtiam continet) ſepultum eſt corpus S. Stephani Papæ & martyris , in hoc cœmeterio occiſi. *Idem pag.* 99 *in alio ejuſdem eccleſiæ altari recondita ait eſſe* capita ſanctorum Calliſti & Stephani Pontificum , *idque præter alias ejuſdem* Stephani *reliquias , tum ibi , tum in alio altari , de quo meminit pag.* 97, *repoſitas. De capite teſtatur etiam Severanus in Monumentis ſacris ſeptem Urbis eccleſiarum part.* 1 , *pag.* 451 , *& part.* 2 , *pag.* 98 , *ubi ſatis clarè innuit , caput illud (ſeu potius capitis partem) pignus eſſe præcipuum* S. Stephani , *quod iſtic etiamnum ſuperſit ; cum illud ſolum exprimat. Sedem denique , Pontificis hujus cruore conſperſam , ibi aſſervatam fuiſſe , præter Pancirolum in Theſauris abſconditis almæ Urbis pag.* 663, *Piazzam in Hemerologio ſacro , & alios , teſtatur quoque Marcus Antonius Boldettus in Obſervationibus ad cœmeteria Martyrum lib.* 1 , *cap.* 10 , *addens , eam tandem ex hoc loco , ubi tot ſeculis in veneratione maxima fuerat , Piſas nunc eſſe tranſlatam à Coſmo III , magno Etruriæ Duce , qui illam anno* 1700 , *cum Romana ſanctuaria pro ſua pietate ſupplex inviſeret , ab Innocentio PP. XII dono conſecutus eſt.* E

ſubinde tranſlatæ ſint ; ut ad S. Praxedis , an. 817 ;

80 *Ut verò inde ſedes illa hoc ſeculo ineunte migravit , ſic indidem alia ejuſdem (ut quidem omnes volunt) Sancti lipſana , per Urbem jam olim & orbem Catholicum diviſa , prodiiſſe crediderim : ac de iis id imprimis , quæ ſunt in Romana S. Praxedis eccleſia , veriſimile facit , quæ iſtic (apud Panvinium de Septem eccleſiis pag.* 259) in pariete muri prope oratorium S. Zenonis hujuſmodi tabula marmorea exſtat : In nomine Domini Dei , Salvatoris Jeſu Chriſti , temporibus ſanctiſſimi ac ter beatiſſimi & Apoſtolici Domni Paſchalis Papæ (*primi ſcilicet*) infraducta ſunt veneranda Sanctorum corpora in hanc ſanctam & venerabilem baſilicam beatæ Chriſti virginis Praxedis ; quæ prædictus Pontifex dirutis ex cœmeteriis ſeu cryptis jacentia auferens , & ſub hoc ſacroſancto altari ſumma cum diligentia propriis manibus condidit in menſe Julio die xx , Indictione x (*adeoque anno Chriſti* 817) Nomina verò Pontificum Romanorum hæc ſunt: Urbani , Stephani , Anteri *&c. Ex diruto enim cœmeterio Calliſti dici poteſt traduxiſſe , etiam quæ ex aliquo diruti iſtius cœmeterii loco non diruto (puta ex eccleſia S. Sebaſtiani) tranſtulit.*

F

ad SS. Silveſtri & Martini , eodem ſeculo ,

81 *Idem de ceteris æquidem ſentio , tametſi fatear , non eſſe mihi , quo id affirmem , aut aliter opinantibus me velim anteferri ; cum tranſlationum illarum vel nulla ſuppetant , vel obſcura teſtimonia. Sic Anaſtaſius in Vita Sergii PP. II , qui ſedit ab anno* 844 *uſque ad* 847 , *tranſlatas quidem ab eo narrat reliquias* S. Stephani *Pontificis & martyris ad eccleſiam Romæ celebrem SS. Silveſtri & Martini ; ſed unde fuerint acceptæ , non explicat. At explicat hoc , inquis , tabula marmorea , cujus inſcriptionem , velut antiquiſſimam , recitat Baronius ad annum* 847 , *num.* 4 : *in ea namque tam de* S. Stephani , *quam de aliorum Sanctorum pignoribus , eodem tempore & loco repoſitis , dicitur :* Hæc Sanctorum corpora tranſlata ſunt de cœmeterio Priſcillæ viâ Salariâ. *Sic eſt ; verùm non eam eſſe inſcriptionis iſtius , hac ſaltem in parte , vetuſtatem ac fidem , ut in illa ſecurè liceat acquieſcere , longa pridem diſſertatione oſtendit Papebrochius. Adiſis etiam Pagium in Critica Annalium ad annum* 847 *num.* 4 *& ſeqq. Et verò quis umquam aut* Stephanum, *aut alios quoſdam ex commemoratis ibi Sanctis in*

AUCTORE P. B.

cœmeterio Priscillæ suburbano sepultos fuisse tradidit, vel eò postea delatos? Cæterùm etsi, quas in SS. Silvestri & Martini ecclesia S. Stephani reliquias deposuit Sergius, indè postea sublatas fuisse non sciamus, atque adeo planè existimemus ibidem etiamnum servari; miramur tamen, id minus diserte asseri à R. P. M. Joanne Antonio Philippino, loci, cum scriberet, jam tertium Priore (in ejusdem ecclesiæ descriptione Italica, anno 1639 Romæ vulgata, cap. 16;) quàm & ante ipsum ab Octavio Pancirolo in indice reliquiarum ad Thesauros Urbis absconditos, & post ipsum à Carolo Bartholomæo Piazza in Sanctuario Romano part. 1, die 2 Augusti; & part. 2, Statione 31.

& alias ecclesias, tam in Urbe,

82 *Plures sunt aliæ in Urbe ecclesiæ, ad quas Martyris nostri veneratio singularis per aliquam corporis ejus portionem, ignoto nobis tempore ac modò impetratam, extenditur: puta ad ecclesiam S. Cæciliæ; ubi, teste Piazza in Hemerologio ad hunc diem,* os ejus est insigne: *ad S. Eusebii; ubi Ugonius Statione 31 ait* reliquias *esse* S. Stephani Papæ, *& quidem nostri, ut interpretatur loco citato Piazza; quippe cujus ibi festum (hac sine dubio de causa) quotannis asserit solenniter celebrari: ad S. Mariæ de Ara cœli; ubi, secundùm Piazzam ibidem,* exponitur ejus caput, *sive* aliquid de capite S. Stephani Papæ & martyris, *ut explicat in indice Pancirolus. Atque hæ sunt, si non omnes, certè maximè celebres Sancti hujus apud Romanos reliquiæ: nam etsi festum hujus sancti Præsidis sui lucem peculiari cultu Romæ prosequantur Equites* S. Stephani *nostri (de quibus infrà dicetur) in ecclesia, quam appellant, S. Joannis Florentinorum, impetratis etiam plenariis ad eam illustrandam indulgentiis; nihil ibi tamen reliquiarum ejus assignat Piazza. Errasse verò putamus Joannem Severanum de Septem ecclesiis part. 1, pag. 131, cum* S. Stephani *hujus* corpus *inter alia recensuit, quæ condita sunt in basilica S. Petri Vaticana; nam* Stephanum *scripsit pro Hygino; ut ex Panvinio, Ugonio, aliisque ejusdem basilicæ hierogazophylacium describentibus palàm est.*

quàm per reliquam Italiam; Siciliam, Hispaniam,

C

83 *Sed non sola, ut jam innui, Roma sacras Pontificis hujus sui ac Martyris exuvias veneratur & possidet; siquidem iisdem in reliqua Italia, Sicilia, Hispania, Germania, Bohemia, Lotharingia, Belgio quamplurimâ gloriantur ecclesiæ; & in Italia quidem in ecclesia Neapolitana D. Mariæ de Stella, teste Beyerlingo in Theatro vitæ humanæ ad verbum* Reliquiæ *pag.* 304, servantur reliquiæ S. Stephani .. Papæ & martyris; *in metropolitana Tranensi* os ex corpore *ejusdem, uti dictum fuit tom. 1 Junii pag. 258 lit. D; apud Vigilienses quoque, Columnenses, Pisanos quid sit, sequentibus paragraphis elucescet. In Sicilia, secundùm Martyrologium Siculum ab Octavio Caietano nostro vulgatum, celebratur die 2 Augusti,* Syracusis, in collegio Societatis Jesu, translatio capitis S. Stephani Papæ & martyris. *In Hispania apud Ovetenses, nescio quid reliquiarum ejus assignat Beyerlingus modò laudatus pag. 279; apud Scorialenses quoque in celeberrimi augustissimique cœnobii Lipsanologio alphabetico, quod exscriptum habemus,* notantur S. Stephani Papæ & martyris os unum, longum digitis duobus ac medio, latum uno; & unus dens molaris integer; tres aliæ reliquiæ minores.

Germaniam, Lotharingiam,

84 *In Germania tres una in urbe Coloniensi ecclesia aliqua sacrorum ejus pignorum parte lætantur; ut metropolitana apud Gelenium de Coloniæ Agrippinensis magnitudine lib. 3, syntagm. 1, § 5, sextâ hierothecâ; ecclesia collegiata S. Cuniberti, qua* caput *habere dicitur* S. Stephani Papæ & martyris, *ibidem Syntagm. 4, § 2, loculo septimo, & apud Winheimium in Sacrario Agrippinæ pag. 63; ecclesia S. Barbaræ cœnobitica Cartusianorum, ubi est* pars capitis S. Stephani Papæ & martyris, *apud Gelenium ibidem, syntagm. 40, § 2, num. 9, & Winheimium pag. 206. Spirensis etiam ecclesia Cathedralis, ut* S. Stephanum PP. I *patronum habet; sic aliqua sacri ejus capitis portione gloriatur, teste Guilielmo Eysengrein in Chronologia Spirensi, fol 30 verso. In Bohemia, ecclesia metropolitana Pragensis habet, testante Pessina in Phosphoro septicorni, radio 4, pag. 514,* S. Stephani Papæ & martyris insigne frustum, per Carolum (IV *imperatorem piissimum*) Româ, anno MCCCLXX allatum. *In Lotharingia Veroduni ecclesia paræcialis* S. Stephani *Papæ & martyris nomine consecrata dudum fuerat, quando seculo* XI *Nanterus, abbas vicini cœnobii S. Michaëlis, Romam & montem Garganum adiit, indeque redux attulit in patriam, præter alias multas, etiam* S. Stephani nostri *reliquias;* quæ (*verba sunt è Gallico versa Richardi Wassebergii, Verodunensis olim ecclesiæ archidiaconi, Antiquitat. Galliæ Belgicæ lib. 4, fol. 225 verso*) etiamnum religiosè servantur in ecclesia parochiali S. Michaëlis, apud dictam abbatiam; quæ ecclesia parochialis diu antè dedicata fuerat & fundata in honorem jam dicti S. Stephani Papæ & martyris.

D

E

Belgium; imò & Orientem;

85 *In Belgio denique nostro urbes, ut minimùm, tres nonnullam reliquiarum ejus partem olim sunt consecutæ; ut Bruxellæ, ubi Rayssii Gazophylacium Belgicum pag. 396 testatur asservari in aulico sacello* brachium argenteum, *quod, inter similes aliorum Sanctorum alias,* recludit reliquias brachii sancti Stephani Papæ & martyris: *Ultrajectum, ubi idem auctor pag. 260 & sequenti ex instrumento authentico docet, sub Frederico Badensi, archiepiscopo Ultrajectensi quinquagesimo sexto, repertas cum aliis bene multis fuisse anno 1515 in S. Joannis ecclesia collegiata reliquias* S. Stephani Papæ & martyris, *quas ibi annis antea facilè quadringentis & quinquaginta Bernoldus, inter episcopos Ultrajectenses vigesimus, & ejusdem ecclesiæ fundator, includerat: Duacum postremò, ubi Beyerlingus, ad vocem* Reliquiæ *pag. 293, in ecclesiæ collegiatæ S. Amati lipsanologio inter complures Sanctorum reliquias, ibi à seculo* XIII *conditas, tertiò recitat:* De S. Stephano Papa & martyre; *& semel quidem sub hoc titulo:* Sequuntur reliquiæ, quas Robertus de Gondelcont attulit de Constantinopoli: *ex quo liquet, usque in Orientem diffusas aliquando fuisse sanctissimi Pontificis ac Martyris nostri cum cultu reliquias.*

F

Si tamen ejusdem ubique Stephani reliquiæ sunt.

86 *Cæterùm, ægrè ferat nemo, si fortè ecclesias hic multas prætermiserimus, quæ ejusdem quoque thesauri partem aliquam possidere se credant: non enim id agimus hoc loco, ut ejusmodi nihil nos fugiat; sed ut colligamus in hoc genere quantum sufficit, ad demonstrandam peculiarem illam, quam in veneratione* S. Stephani *nostri tot gentium pia contentio tot jam seculis præ se tulit, religionem. Unde neque illud nobis discutiendum arbitramur, sintne re vera* Stephani *hujus omnia, quæ vel modò dedimus vel daturi jam sumus, an Sancti cujuspiam alterius homonymi pignora, saltem aliqua: satis est etenim ad finem nobis propositum, quod nostri hujus ea putant esse, qui elaboratis condita metallis tanto servant in pretio, tan-*

A *tanta pietate, tot honoribus proſequantur. Nunc Italiam reviſamus, ubi reſoſſa tranſlataque non ita pridem ſacra hujus Martyris, ut creduntur, oſſa novum ac mirificum ejus gloriæ ſplendorem attulerunt. Rem tibi, lector, ab exordio repetemus, maximè ex Italica Relatione, typis excuſa Trani anno 1682, & ad paginas quatuor & nonaginta excurrente. Hanc ad tres paragraphos compendio reducemus, quorum primus expediet tranſlationem* S. Stephani *in Apuliam; ſecundus inventionem in Apulia; tertius tranſlationem in Etruriam.*

§ IX. Alia reliquiarum ejus tranſlatio ad cœnobium Columnenſe prope Tranum in Apulia, anno MCLX.

B *Hiſtoria tranſlationis S. Stephani PP. & M. in Apuliam ex Ms.*

Tranum civitas eſt nobilis in Apulia Peucetia, ſeu Terra Barienſi ad maris Adriatici littora. Ab hac, Vigilias verſùs, uno tantùm milliario diſtat peninſula quædam in mare procurrens inſtar modici collis, amœna pulcraque; cujus verticem occupat cœnobium pervetuſtum S. Mariæ de Columna, vel, ut alibi vocitatur, de Colonia, à Benedictinis ob incurſus Turcarum piraticos bis derelictum, & anno 1427 tandem Fratribus Minoribus, quos Obſervantes appellant, aſſignatum, qui illud exinde conſtantiùs tenuere. Huc delatum olim Româ fuiſſe corpus S. Stephani *Papæ & martyris, nemo dubitat accolarum; & quamquam de modo, quo iſtuc appulerit, alia nunc eſt, aut certè aliquando fuit, rudis plebeculæ fama: nemo tamen utcumque ſupra vulgus aliquid ſapiens inde ab antiquis temporibus (teſte Staffa in hiſtoria inventionis ejus, Trani edita anno 1622) id aliter accidiſſe umquam credidit, quam ut narratur in hiſtoria manu ac ſtylo pervetuſto in membranis Latinè exarata, & in ejuſdem cœnobii ſacrario unà cum Sanctorum reliquiis tum diligentiſſimè conſervata. Cujus quidem hiſtoriæ fragmenta ipſe Latinè pauca recitat; nos integrum à P. Beatillo noſtro apographum obtinuimus; & ſic habet:*

C *Tranenſes maximi faciunt corpus S. Stephani PP. & M.,*

88 De fonte divinæ miſericordiæ ſemper rivulus ſalutis emanat: quoniam fons vitæ eſt apud Dominum, & in lumine ſuo videbitur lumen. Prætendit enim miſericordiam omnibus invocantibus eam. Unde Deus in omnibus & ſuper omnia benigniſſimus dilectum populum, Pharaonis potentiam fugientem, duabus columnis protegens, obumbravit: unam nubis per diem eis contra æſtum ſolis appoſuit; & alteram ignis per noctem ad remedium frigoris temperavit. Sic dulcis pietas & pia dulcedo Domini Tranenſibus, in multis calamitatibus anhelantibus, corpus beati Stephani, apoſtolici viri & martyris, contra peccati incendium, & contra charitatis algorem, & contra dæmonum virulentas inſidias miſericorditer impertivit. Hoc corpus præfati Martyris eiſdem quippe Tranenſibus eſt factum candelabrum, eidem candelabro ſimile, quod eſt in templo Domini poſitum, de quo Chriſtus ille ſine fine benevolus ad preces prædicti Martyris lucernam eorum pedibus gradienti prætenderet, & lumen eorum ſemitis præmonſtraret. Hujus quoque Martyris corpus ſanctiſſimum eſt ipſis Tranenſibus lagena Gedeonis effectum, in qua fuerat facula luminaris accenſa: quæ lagena, ut hoſtes frangeret, priùs eſt fracta pœnitens; &, tactâ miſericordiâ, ſubitò lumen egrediens, hoſtium reverberabat oculos. Ut in fractione lagenæ fragilis & claritate lucis effuſa Gedeonis fugati ſunt penitus inimici; ſic de præfati Martyris corpore, ut de fracta lagena; & de prævio ejus auxilio, ut de lumine patefacto, hoſtes inviſibiles fugiunt, & velut lanceis figuntur acutis. Hujus autem apoſtolici Viri & Martyris pretioſiſſimum corpus qualiter eſt ad hoc S. Mariæ Coloniæ monaſterium, Chriſti miſeratione, traductum, cunctis ſcire volentibus veridica taliter relatione patebit. AUCTORE P. B.

Romæ clam ſublatum, & apud eos depoſitum, in vicino cœnobio.

89 Quidam hujus oratorii monachus, Domini procurante clementia, Romam avidiùs proficiſcitur, & cuidam viro eccleſiæ civitatis illius adhæſit clam deputato, in qua corpus præſcripti Martyris erat reconditum: ſe ad omnimodum beneplacitum contulit, & ad obſequium mancipavit; & ad libitum cuncta perficiens, ſic ſe illi familiarem adhibuit, ſic ſe præcordialiter alligavit, ut ei, quaſi amico intimo, ſecreta ſui animi cuſtos ille panderet univerſa, reverendo prædicti Martyris corpore præoſtenſo. Ille igitur monachus & alter clericus, qui præeminebat eccleſiæ, ita ſunt mutua charitate connexi, ut ſeptenni ſpatio temporis & loco ſunt & animo unanimiter converſati. Verùm procedente aliquo tempore (quia pravum eſt cor hominis & inſcrutabile) ſæpedicti monachi animus eſt in contrarium penitus immutatus: nam amico ſuo prætendens inſidias, & voto ſuæ mentis opportunitatem explorans, corpus prædicti Martyris à loco ſui hoſpitis & amici diripuit, & ad monaſterium, à quo receſſerat, cum hilaritate tranſvexit. Quem regreſſum ad monaſterium monachum dum velut fratrem ac filium cum affectu & paterna dulcedine ſuus abbas reciperet, mox ille corpus pretioſiſſimum abbati ſuo ac fratribus, tamquam munus à Domino deſtinatum, exhibuit, facti ejus ſeriem diligenter exponens. Unde loci hujus abbas & monachi, corpus beati Martyris cum magna reverentia & devotione ſumentes, cum laude Dei non modica omni cum diligentia in altari ſui cœnobii * ſumma cum celebritate recondunt; de cujus ſancti Martyris corpore multis undique per Apuliam plurima miracula coruſcarunt. E

* *Staffa cum aliis legit, in altari S. Zenobii*

ubi claret miraculis;

90 Nam per eum jugiter monachis provectus animarum impenditur, ad quorum ſalutem ſedulam in ipſorum eſt monaſterium, Domino diſponente, deductus. Quicumque etiam hominum ad eum vota prætendunt, & ſine felle malitiæ preces honeſtatis emittunt, mox ille clemens ad Clementiſſimum ſupplicat; & ad vota petentium, quod optatur, adducit. Ipſis quoque Tranenſibus, qui præſcriptæ eccleſiæ S. Mariæ Coloniæ, in qua prædictus Martyr & Pontifex, Domino miſerante, quieſcit, ſicut vicinis per miliarium, cum neceſſitas imminet, eis alacriter viſcera pietatis impendit: ſic allegans pro ſubditis, ſic celeriter piiſſimam vocem miſerationis emittit: O Jeſu, omnium plenitudo bonorum, paradiſus pomorum dulcium, gratiarum redolens apotheca cunctarum, pater indeficiens, mater afflictorum omnium, ſingulare ſolatium & ſpes unica miſerorum; quàm piger ad pœnas, princeps ad præmia velox; quique doles, quotiens cogeris eſſe ferox (Numquam enim ſine miſericordia tu fuiſti, nec peccanti homini aut * defuit miſeratio) exaudi, pie Pater & Domine, ut petentibus annuas: tua ſola te pietas arceat *; ut, qui parcendo peccata ſuperas, nunc his ſupplicibus indigentibus ſigna tuæ dulciſſimæ pietatis oſtendas.

* *lege* tua

* *fortè* urgeat

AUCTORE P. B. Et mox nunc piiſſimè piiſſimus ad preces Martyris flectitur ; & ad miſericordiam, quam naturam habet, nunc proniùs inclinatur : nam penes eum omnia quæ poſtulat : quia in ſua Chriſtus piiſſima voluntate diſponit. Ipſi ergo gratiarum ſit actio, honor, virtus, & jubilatio in ſecula ſeculorum. Amen.

ipſis dæmonibus 91 Cumque corpus beati Stephani martyris, Romani Pontificis, in monaſterio ſanctæ Mariæ de Colonia divinâ gratiâ collocatum quieſceret; ut multis impenderet beneficia, & præſentiæ ſuæ commoda perſentirent, Amandus, quondam Vigiliarum epiſcopus, à quodam prædicti abbate cœnobii, qui Petrus nomine dicebatur, ad eam, cui præeminebat, eccleſiam præfati Martyris brachium poſtulatum accepit. Cumque nominatus epiſcopus ad quemdam occupatum à dæmone, qui ad eccleſiam venerat, ſua verba dirigeret ; ut divina Verbi virtus per brachium Martyris innoteſceret ; ut Sancti brachio honor cum reverentia debita ferret * ; & ut propter virtutis Dei notitiam [&] Sancto celebritatem exhibitam, vitæ æternæ meritum erga populos cælitus adveniret ; ſæpe nominatus epiſcopus præſcripti brachium Martyris latenter induxit. Et quia Chriſtum Dominum in carne mortali dæmones vehementi cogitatione cognoverant, eumque Dei filium nominaverant ; de ejus emanavit juſtitia, ut qui confeſſi à Domino ad ſuæ depreſſionem malitiæ, ad ejus Famuli excellentiam occultari malevola taciturnitate non poſſent. Nam quàm citiùs ſancti Martyris brachium eſt latenter appoſitum, dæmon doloribus angitur ; flammæ incendio concrematur : ſpumat ille, qui patitur, dæmoniacus ; in labiis tremor eſt ; in vocem ſic avidè conquerentis erupit : Cur me nunc, Stephane, crucias ? Cur mihi modò caput abſcindis, & membra ſingula mutilas ? An quia tibi capitis ſuſtinuiſti martyrium, nunc me ſæviori pœna percellis ? Tuus in cruce Dominus mihi caput effregit : & nunc pro tui deciſione capitis, mei ſentio capitis fractionem. Unde tu confregiſti caput draconis ; dediſti eum eſcas populis Æthiopum. Cur * jam pro ejus fide ſuſcepiſti martyrium, me in porcum introire permitte ; ſicut legionem dæmonum in porcos introire permiſit. Hoc præfatus epiſcopus, multis aſtantibus, audiens, nec non & omnis populus, ſancto martyri Stephano, quondam ſummo Pontifici, cum attentione non modica cultum & reverentiam contulere majorem ; in membro, capiti ; in ſervo, Domino Jeſu ; mox Filio, qui eſt benedictus in ſecula, honorem, laudem & gloriam debitam exhibentes.

** f.* ferretur *ant* fieret

** f.* Qui

C

ejus merita confitentibus. 92 Ad honorem ejus, & gloriam, qui nos ab hoſte redemit : beati Stephani protomartyris eſt imago Tarenti in pariete cujuſdam eccleſiæ, variis protracta coloribus, ad ejus ſimilitudinem informata. Hanc imaginem protomartyris dæmoniacus quidam aſpiciens, ſubitò torquetur doloribus ; flammis peruritur, & aliis cruciatibus ; velut navicula fluctibus propulſata. Tandem dæmon per dæmoniacum contra protomartyrem Stephanum ſuæ malitiæ ſeminarium, incentivum diſcordiæ, & invidiæ fomitem in hæc verba diffudit : Nunc autem ante tuam imaginem, ô protomartyr Stephane, torqueor, laceror, confundor graviter, & affligor : nam ab hoc mihi homine, quaſi pro carcere, deputato, in quo tamen per effectum malitiæ delectabar, quem cum hilaritate vexabam, in cujus cruciatibus ſedulis mihi erat quies & gaudium, non precum tuarum inſtantiâ, nec tua ſanctitate poſcente, ſuperatus excludor : imò precibus & meritis beati Stephani, Papæ & martyris ; qui in monaſterio ſanctæ & glorioſæ Genitricis Dei & perpetuæ Virginis Mariæ de inſula Coloniæ, prope Tranum ſita, ad ſalutem Tranenſium manſionem accepit, manu fortiori expellor : totam maritimam [oram] fugiens, ad ſolitudinem vapulandus abſcedo. Potius * hæc dæmon aliud non eloquitur, quia, Deo non permittente, obmutuit, & non aperuit os ſuum ; & quia citò vocem non edidit, dæmoniacus eſt à dæmone liberatus. Hæc verba dæmonis populus audiens, fideliter & efficaciter intellexit, quod Jeſus Chriſtus, Martyrum gloria, laudem ſuam & ſui Martyris ipſum fecit dæmonem, ad confuſionem ſuam & ignominiam, confiteri. Sancto igitur Stephano, Papæ & martyri, Chriſtianus quilibet reverentiam faciat, & Chriſto, auctori bonorum omnium, munus ſedulæ devotionis impendat ; cui gratiarum ſit actio, honor, virtus, poteſtas, & jubilatio in ſecula ſeculorum. Amen.

D

** f.* Poſt

E

Cum prodigia aliquamdiu ceſſaſſent,

93 Circa feſtum beati Stephani, Papæ & martyris, quidam monachus ſuprà memorati cœnobii S. Mariæ Coloniæ cum Priore ſuo, in loco eodem ad talia illum alloquens, controverſiâ dilapſus, [ait :] Ecce, bone frater & domine, corpus beati Stephani, Papæ & martyris hujus, in quo degimus monaſterio requieſcit : ſed cum jam longo temporis ſpatio nulla nobis miracula favent, nec portant nobis loci vicinia, corpori ejus debitam reverentiam exhibemus * : unde ejus feſtum & gaudium minus ſolenniter celebramus. Sed ut quid etiam terram occupat ? Ut arbor ſuccidatur inutilis, & de loco inaniter occupato pellatur. Quod non ex malitia monachus, ſed affectu quodam intimæ dilectionis, aſſeruit. Prior autem cœnobii ſui, frater quæ dixerat, attentiùs audiens, illum honeſtè admonuit ; cum omni lenitate corripuit, & eum ſermonibus ſalutiferis propenſiùs erudivit. Verùm verba prædicti monachi Deo quaſi quædam extiterunt occaſio ad ſolita mirabilium opera ſuam noviter potentiam exercendi ; ut ſanctum Papam & Martyrem in loco ſuo manentibus multis celebrem faceret, & illum per evidentia miracula declararet. Unde manus divinæ gratiæ hoc, quod ſequitur, ad actum adduxit.

** f.* non exhibemus

F

denuo reflo-ruere, maximè in pellendis febribus ;

94 Quidam vehementer febricitans, divinâ ductus clementiâ, convolavit ad monaſterium, ſanctum Papam & Martyrem languoris ſui ſtimulis medicinam efflagitans. Hunc autem Chriſtus miſericors ideò deſtinavit ad Martyrem, ut in eo Dei virtus clareſceret, & cunctis eum poſcentibus per miracula faceret celebrandum. Loto igitur ſancti Martyris brachio, illico loturas febricitans ad potum ſalutarem aſſumit. Nam dum brachium Martyris aquâ ductâ lavatur, mox accepta à languido, à morbo eum, quo languit, ſine tarditate curavit. Cujus ſanitatis exemplo qui quotidiana febre conſumitur, qui tertianâ vexatur, qui quartanâ concutitur, vel cujuſcumque mali doloribus agitatur, ſi ei aqua, quâ eſt lotum brachium, propinatur, dummodo cum ſumpto poculo fidem de ſua plenam habeat ſoſpitate, mox quod optavit, exequitur *, & quo indiguit, impetravit. Quare divina gratia ſic operatur in Martyre, ut per eum febricitantibus Deus manifeſtè ſubveniat. Eſt ergo ſalutare conſilium, ut qui ad preces Martyris ſui de languore curatur, illud ſemper præ oculis verbum Dominicum habeat : Ecce ſanus factus es ; jam noli peccare, ne

** f.* conſequitur

A ne deterius tibi aliquid contingat. Qui verò nondum munus curationis obtinuit, ſic reproba corrigat opera, ſic ſe miſeris per compaſſionem impendat; ut, dum in ſuis calamitatibus opem Martyris flagitat, illum ſibi propitium, illum protinus erga Dominum promptum ſentiat adjutorem; ut tam in pœna, quam in culpa ei Deus per gratiam pro interventu Martyris miraculum pietatis efficiat; quatenus qui per effectum Martyris à Deo eſt miſericorditer liberatus, fiat interventu ſuo in veneratione ferventior, & Deo liberatori, devotior, ut illi gratiarum ſit actio, honor, & jubilatio.

de quibus ſcripta olim hiſtoria fuit.

95 Id etiam nihilominus tenaci eſt commendandum memoriæ & præconio laudabiliter Martyris adſcribendum, quod cum ejus eſſent miracula litteris deſignata, & tam abbati quam fratribus eas ſcriptor prælegeret; ubi quod notaverat, reducebat, ut groſſiori littera ſcriberetur, in ipſo regreſſu tenentis opus eſt de pectore lapſum: quo non reperto, dum quæritur, ſcriptor dolore capitur, ac mœrore urgetur: quærit opus, quod perdidit, & ad quærendum alios diligenter emiſit: cumque fatum opuſculum, ad oculum in itinere poſitum, quæſitores plurimi non aſpicerent, ſcriptoris nutrix, ad laudandum egreſſum velut à ſancto Spiritu deſtinata, opus intuens, quod latebat omiſſum *, admirata cognovit. Unde illud avidè capiens, ad ſuum illicò dominum attulit; quod ille cum alacritate accipiens, & munus exinde gratiarum exhibuit [&] obſequium juge Martyri venerationis impendit.

B

** f.* amiſſum

Tranſlationis epocha, annus 1160.

96 Anno ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo centeſimo ſexageſimo, Indictione octava, Pontificatûs in Chriſto Patris & Domini Domini Alexandri Papæ tertii, Romani Pontificis, anno primo, regnique Domini Guilielmi, regis Siciliæ & Apuliæ, anno decimo, archiepiſcopatûs Tranenſis archiepiſcopi.... anno ſecundo, prædicti domini Petri, venerabilis abbatis, anno tertio; quo ſupradicto tempore monachus & abbas prædicti monaſterii abbatiæ S. Sebaſtiani martyris ad ſupradictum monaſterium eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Colonia B. Stephani martyris Romanique Pontificis detulit corpus ſanctum. Et hoc factum eſt ad honorem, laudem, & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt lux lucis, & omnium vera ſalus: qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

C

Ætas hujus hiſtoriæ; locus, unde facta tranſlatio.

97 *Hoc inſtrumento nititur jam deſcripta tranſlatio. Obſervandum autem in eo eſt primò, nullam uſpiam ibi fieri mentionem Ordinis Franciſcani; quod argumento eſt, ante conſcripta hæc fuiſſe, quàm RR. PP. Franciſcanis cœnobium Columnenſe ceſſiſſet, hoc eſt, ante annum Chriſti* 1427. *Satis diu tamen ſcripta fuiſſe poſt annum* 1160, *manifeſtè proditur num.* 91, *ubi dicitur* Amandus, quondam Vigiliarum epiſcopus: *Amandus enim ille, ſecundùm illuſtriſſimum Sarnellum, ſediſſe ſcitur Vigiliis ſaltem uſque ad annum Chriſti* 1181. *Idem æquè evidenter erues ex num.* 93: *quia verò nondum abſcondita fuiſſe ſuo tempore oſſa Sancti ſupponit auctor, non auſim illum ſeculo* XIII *juniorem facere. Secundò, num.* 89 *perobſcurè deſignari eccleſiam illam Romanam, unde corpus illud monachus Columnenſis abſtulerit: ibi namque eccleſia iſta nullo titulo inſignitur; ſed ad clericos tantùm innuitur pertinuiſſe:* clericus *enim iſtic appellatur*, qui præeminebat eccleſiæ, *idem paulò ante* cuſtos, *idem* clam deputatus *dicitur, eodem inſcio & invito, ſublatum eſſe narratur à monacho per inſidias corpus. Quid igitur ſibi volunt hæc num.* 96 *verba*, Quo ſupradicto tempore monachus & abbas prædicti monaſterii, abbatiæ S. Sebaſtiani martyris ad ſupradictum monaſterium eccleſiæ S. Mariæ de Colonia B. Stephani, martyris Romanique Pontificis, detulit corpus? *Quid, inquam, ſibi vult iſtud*, abbatiæ S. Sebaſtiani martyris? *Locus, niſi fallor, indicatur, unde corpus ſubductum fuerit; eccleſia ſcilicet S. Sebaſtiani, quæ licet extra Romam ſita ſit in cœmeterio Calliſti, inter Urbis tamen eccleſias loco non infimo recenſetur. Sed ea cur dicitur* abbatia; *ſi illi ſecundùm num.* 89 clericus præeminebat? *Tum cur ibi vox illa ſecundo caſu exprimitur*, abbatiæ? *Sanè vereor, ne corruptum hîc ſit aliquid occaſione cujuſdam abbreviationis, & legendum ſit*, ab eccleſia S. Sebaſtiani M. *Et ſic legiſſe videtur admodum R. P. F. Bonaventura à Faſano, in compendio hujus hiſtoriæ, quod citatur in Relatione Italica pag.* 28; *licet ibi legatur*, ab eccleſia S. Stephani (*pro* Sebaſtiani; *additur enim*) extra muros, cœmeterio Califti; *in quo eccleſia S. Sebaſtiani nota eſt; at nulla, quod ſciam*, S. Stephani.

AUCTORE P. B.

E

Brachium Sancti Vigilias tranſlatum; nomen Archiepiſcopi Tranenſis omiſſum.

98 *Obſervandum tertiò, tranſlatum fuiſſe, ſecundùm num.* 91, *Sancti hujus brachium ex cœnobio Columnenſi ad cathedralem Vigilienſem ab Amando; non poſteriùs; ut putavit illuſtriſſ. Sarnellus in Monumentis epiſcoporum Vigilienſium, pag.* 44; *ubi ait, illud etiamnum ſervari. Alias ergo* S. Stephani *noſtri reliquias fuiſſe opinamur illas, quas Amandi ſucceſſor anno* 1182 *condidiſſe ibidem narratur in eccleſia S. Mariæ di Giano, extra oppidum Vigilienſe poſita. Remanſiſſe verò apud Columnenſes, diu poſt Amandi tranſlationem, vel ejuſdem brachii partem, vel alterius (ejuſdem tamen Sancti) patet ex num.* 94. *Quartò denique obſervandum eſt, in apographo noſtro num.* 96 *punctulis notari locum, ubi nomen archiepiſcopi Tranenſis fortè in autographo legi non potuit. Quis autem archiepiſcopus ille fuerit, ex Ughello non liquet: utpote nec Biſantii junioris, qui ſedit anno* 1143, *finem; nec Amantii, qui ſedit anno* 1179, *initium notante, & ita forſan unum aut plures intermedios, quos ignoraverit, omittente. Staffa tamen in Relatione Italica recuſus, pag.* 3 *videtur in hiſtoriæ noſtræ autographo legiſſe nomen* Petri; *ait enim; eumdem fuiſſe Petrum, qui Tranenſis tum ſimul archiepiſcopus fuerit, ſimul abbas manſerit Columnenſis.*

F

§ X. Earumdem diuturna ibidem defoſſio, & ſecuta inventio; item novæ tranſlationis occaſio & apparatus.

Oſſa S. Stephani, diu apud Columnenſes defoſſa,

GAudebant *hoc ſuo depoſito ſecurè Columnenſes, cum bellorum in Italia motus, & infeſtum prædonibus mare opportunam iis curam injecit, ut ne rem tanti pretii in loco, periculis omnibus atque injuriis expoſito, parùm cautè ſervaſſe viderentur. Reliquias igitur* S. Stephani *ſui ex altari ſublatas in proximam altamque, quam ad hoc paraverant, foſſam demittunt, humoque regeſta, & inſtrato, ut antè fuerat, pavimento, ita contumulant, ut reconditi theſauri nullum apparere ſinant indicium. Id verò quando contigerit, incertum eſt. Diutiſſimè tamen ibi abſtruſa la-*

AUCTORE P. B. *latuisse hæc pignora, mox describenda docebit inventio. Condita ibi certò jam erant ante annum 1427, quo cœnobium FF. Minoribus datum est; quandoquidem horum nemo locum umquam novit, sub quo delitescerent: ut narrat Staffa, & fatetur Minister Ordinis Generalis Franciscus Gonzaga in Origine Seraphicæ Religionis part. 2, ubi de provincia S. Nicolai, conventu 5. Imò nihil apparet verisimiliùs, quàm si dicatur abscondituin fuisse in ecclesia Columnensi* S. Stephani *corpus eadem occasione, atque adeo eodem tempore, quibus in ecclesia Tranensi occultatum fuit corpus S. Nicolai Peregrini: nullus enim periculi metus impellere Tranenses potuit, ut ita thesauri sui in urbe munita securitati consulerent, qui non idem urgere debuerit Columnenses, nulla loci munitione fretos, ad idem de suo Stephano faciendum. Itaque ut uno fere tempore per ejusdem Baracchianæ familiæ indicium, inventæ postea sunt utriusque reliquiæ; sic uno fere tempore defossas arbitramur antea fuisse; puta versùs initia seculi* XIII,

B *quando abditum fuisse S. Nicolai corpus intelliges ex dictis tom. 1 Junii, pag. 255, num. 76.*

100 *Patribus interim Franciscanis in longa hujus depositi ignoratione solatio imprimis erat S.* Stephani *Pontificis & martyris brachium, quod cum ceteris ejus ossibus latibulo subterraneo mandatum non fuerat; sed seorsum cum aliquot aliis aliorum Sanctorum reliquiis asservatum, ipsisque cum cœnobio consignatum obvenerat, testante, dudum antequam in lucem corpus eductum est, Gonzaga, loco citato. Solabatur & illud; quod perseverans asserebat loci traditio, numquam asportatos ab æde sua reliquos ejusdem Sancti cineres fuisse, sed in eadem, ubi ubi demùm, condita quiescere. Spem insuper animosque acuebat fama minimè dubia de certa sepulcri hujus ac definita notitia, olim Tranensi cuidem familiæ nobili, de Baracchia nuncupatæ, ea lege credita, ut arcanum nemini, nisi in mortis articulo, communicare liceret cum posteris. Ex his autem supererant semper aliqui usque ad seculum* XVII, *quo florebant ibi Joannes Vincentius, & Joannes Jacobus, quibus illud morti proximus revelasse credebatur amborum patruus, Tranensis ecclesiæ canonicus, Petrus Baracchia; idque eo tunc certius habebatur, quod anno 1603 alter eorum, Joannes Vincentius Baracchia, ex ejusdem patrui sui*

C *traditione, locum indicasset, ubi reperta fuerunt ossa S. Nicolai Peregrini.*

101 *Hos ergo PP. Franciscani ad arcani communicationem adhortari per se atque amicos non destitere, rem simul interea ferventissimis precibus Deo commendantes, donec mense Decembri, anno 1611, Joannes Jacobus, nescio quo ductus impulsu (inexorabilis enim adhuc fuerat, etsi multorum ambitu sæpe fatigatus) amicum nobilem invisit, eumdemque Minoritarum Columnensium, ac sancti præsertim Pontificis Martyris gloriæ studiosissimum, & hujus, quam contrahimus, narrationis auctorem, Joannem Lucam Staffam; eique mox ultro ad effodiendas ejusdem Sancti reliquias operam suam ac notitiam addicit. Acceptat alter avidissimè scilicet; & evocatos continuò ad se è cœnobio Columnensi sacerdotes duos, Patrem videlicet Clementem, & P. Andream, Palumbos, quibus id noverat optatissimum esse, gaudio tam insperato perfundit. Dies operi extemplò dicta; &, ut res absque strepitu fieret, arbitri sex tantùm designati; Patres nimirum jam dicti duo, tum amborum frater Gaspar Palumbus metropolitanæ Tranensis ecclesiæ canonicus, Petrus præterea Campitellus, vir è primaria Tranensium nobilitate insignis, ipse demum Joannes Jacobus Baracchia cum amico Staffa, præcipuo expeditionis auctore. Duo insuper admissi, qui foderent, alter ipsius Staffæ famulus, alter ex monasterii Columnensis familia F. Jacobus laicus.*

102 *Jam festa* S. Stephani *protomartyris dies illuxerat (hanc enim* S. Stephani *alterius inventioni visum fuerat præstituere) cum subita ventorum & aëris inclementia cœnobium adeuntibus tantum injecit moræ, ut multo, quam opus erat, serius advenirent. Itaque cum jam omnes adesset, cum se operi in ecclesia, fusis ad Deum precibus, accinxissent, duæ vix horæ supererant usque ad vesperam; quas cum sufficere negaret Baracchia, omnium lacrymis exorari debuit, ne differret negotium. Victus tandem, & ante majorem aram provolutus in genua, in has, oborto simul fletu, voces erupit:* Patruus meus, bonæ memoriæ, dominus Petrus Baracchia, mihi & patrueli meo, domino Joanni Vincentio Baracchia, compos adhuc mentis, antequam exspiraret, secretò revelavit glorioſa corpora SS. Nicolai Peregrini, & Stephani Papæ & martyris; quorum hoc repositum est istic proximè juxta cornu Epistolæ. *Ad hæc verba fossores ambo in locum assignatum hic rostro ferreo, iste ligone irruit. Sed inhibuit eos tantisper Staffa, dum ipse cum assistentibus secularibus sacra confessione apud Patres, qui aderant, Andream & Clementem expurgasset animum, & consueto deinde hymno omnes, præeunte, tamquam Guardiano, P. Andrea, Spiritum sanctum invocassent.*

103 *Tunc opus resumptum est & ad vesperam usque impigrè continuatum; at nullo tum quidem operæ pretio: ut adeo Joannes Jacobus Baracchia memoriæ diffisus, supersedendum judicaret usque in crastinum, quando ipse patruelem suum Joannem Vincentium quoquo pacto adducturus illuc secum esset. Dictum, factum. Adest cum ceteris postridie Vincentius, ibidem (ut erat presbyter canonicus) pro singulari sua pietate sacris operaturus, ceterùm rei, quæ maximè agitabatur, ignarus; donec, ad aram principem, egestam conspicatus humum, id quod erat, facilè conjecit; & subrisit scilicet, quasi qui depositum quærerent, ab illo abessent quàm longissimè. At hi modis eum omnibus adoriuntur, ut locum designet; alioqui totum se chori solum subruturos, usque dum inveniant. Vincentius, ut preces importunas eluderet, iis se propediem satisfacturum pollicitus, abiit.*

104 *Neque sic tamen animum Staffa despondit: statuerat etenim apud se, si extundi nihil è Vincentio potuisset, scrobem saltem illam, quæ ad cornu Epistolæ excavata jam erat, sex palmis altam & latam duobus, ita continuare, ut altare totum ambiret: quod quidem propositum hoc ursit alacriùs, quod asseveraret Frater Jacobus laicus, ita sine dubio repertum iri quod quærerent; id enim elapsa jam nocte per cœleste se visum pro certo didicisse. Rem probavit eventus: cum enim feriendo fodiendoque ad medium usque altaris pertingerent, resonare primùm, tum apparere paulatim cœpit arcula, ex lapillis coagmentata & calce circum obducta: quæ mox aperta, inclusam exhibuit aliam non multo minoris modi, sed abiegnis compactam ex assulis. Hujus autem operculo reducto, imposita visebatur ex panno pera seu sacculus, sacra continens ossa, cum laminis binis (iisdem haud dubiè, quæ cum iisdem reliquiis ante ultimam translationem inventæ sunt, ut infrà*

D E F

præter brachium; *donec anno 1611* *magno studio* *& labore quæsita,* *& inventa sunt die 27 Decembris,*

A *frà narrabitur) authentica inſcriptione notatis. Capſula verò iſta etſi corrupta nulla ex parte videretur, ut primùm expoſita fuit aëri, in fruſta minuta concidit; uti & mantica, quæ paulo antè reliquias integra conſervabat: oſſa quoque ipſa in multas erant confracta partes; nondum tamen (quod mirabantur omnes) in cineres reſoluta: imò cœleſtem quemdam & perpetuum aſſiſtentibus odorem afflantia.*

105 *Inter hos P. Andreas Palumbus continere ſe præ gaudio non potuit, quin clam elapſus, Tranum advolaret, & inuſitatæ lætitiæ clamoribus urbem commoveret univerſam, ipſumque archiepiſcopum, concurrente civium promiſcua multitudine, ad cœnobium confeſtim adduceret. Columnenſes interea Patres alii domeſtica gaudia feſto campanarum ſonitu, ac ſolenni, ut aſſolet, hymni Ambroſiani decantatione celebrabant: quo abſoluto, reliquias in novam, & ad hunc uſum comparatam antea, capſulam ſumma cum reverentia tranſtulere; donec (anno ſequente, Chriſti 1612, ut patebit inferiùs) in aliam repoſitæ* B *ſunt, cryſtallo pellucidam, & intra cavum altaris, eleganter concinnatum probèque munitum, ſic occlaſæ, ut admota per ſpiraculum relictum face conſpici quidem, non tamen attingi poſſent. Huc uſque deducitur narratio Staffiana; quæ ut in adjunctis quibuſdam non admodum neceſſariis plus æquo verboſa eſt; ſic in reliquiarum inventarum deſcriptione atque enumeratione (quod erat hujus opuſculi caput longè præcipuum) jejuna ſupra modum & manca videbitur, ſi collata cum iis fuerit, quæ paragrapho ſequente de aperto illo altaris receptaculo eductiſque ex eo Sancti lipſanis proferentur. Memoriæ fortaſſis anno 1622, quo Staffa ſcribebat, non ſatis diſtinctè occurrebant omnia, quæ anno 1611 & ſequente coràm ipſe ſpectaverat.*

106 *Ab hoc ſacrario dimotas non exiſtimamus fuiſſe reliquias illas uſque ad annum 1682, quo Piſas avectæ ſunt; licet enim anno 1667 Columnenſe cœnobium & eccleſiam denuo expilaſſe dicantur Turcæ; locum hunc tamen vel non obſervaſſe, vel non attigiſſe certè videntur, nedum perfregiſſe; ut colligere licebit inferiùs. Porrò antequam ad tranſlationem Piſanam ex Relatione, quam diximus, Italica delibandam accedimus, juverit occaſionem ejus & apparatum ad eam extorquendam ſatis longum ex eodem libello præmittere;* C *cum nihil afferri poſſit luculentius, ad demonſtrandum hujus theſauri pretium tam apud eos, qui illum huc uſque poſſederant; quàm apud illos, qui, ut eumdem acquirerent, neque induſtriæ, neque labori, neque ſumptibus ullis pepercerunt.*

107 *Cum oppidi Vigilienſis in obſequio regis Catholici præfectum agens dominus Horatius de Pannocchieſchis ex comitibus Ilcii, nobilis patritius Senenſis, invitatus eſſet à PP. Columnenſibus anno 1677 ad anniverſariam S. Hilarionis, eccleſiæ patroni, ſolennitatem die* XXI *Novembris (imò Octobris fortè, quo colitur alibi) ſuâ præſentiâ cohoneſtandam; quæſivit ex iis, eſſentne in iſta eccleſia reliquiæ Sanctorum inſignes. Aiunt illi; & inter alias corpus memorant* S. Stephani *Papæ & martyris; quod & ſpectare cupienti, remoto altaris ſcabello, ſub quo ſpiraculum antè dictum latebat, ferrea crate obarmatum, immiſſoque lumine, trans ſpecula cryſtallina contemplandum exhibent. Hærebat ad iſta Comes; ut qui hactenus credidiſſet, corpus* S. Stephani P. M. *aſſervari Romæ: rogat ergo, ecquid habeant inſtrumenti authentici, ad faciendam rei dubiæ fidem. Excuſant Patres penuriam ſuam, cujus cauſa fuerit ultima cœnobii per Turcas depopulatio; ceterùm libros proferunt (puta opuſcula Staffæ, & Bonaventuræ à Faſano, quibus etiam utitur Relator noſter) & monumenta, in iiſdem fortè libris citata: nam ſatis dubito, an eò uſque ſuperſtes ibi fuerit autographum, quod paragrapho ſuperiore dedimus exſcriptum à P. Beatillo, diu ante poſtremam iſtius monaſterii direptionem vitâ functo. Sanè illud Comiti exhibitum fuiſſe, non dicit Relator; ſed narratam tantummodo hujus Hiſtoriæ ſubſtantiam. Addidere prodigium, quo ipſe ibi ſe quieſcere non obſcurè ſignificet per enaſcentia circa feſtum ſuum, loco ad paſſus circiter triginta per littus extenſo, arenoſo, ſalſo, exuſto, quò corpus appulſum fuiſſe creditur, quotannis lilia, ægris plurimis, qui ejus patrocinio ſiſi, illa carpunt hauriuntque, ſalutaria; adeoque ſive ſolum, ſive tempus, ſive effectum conſideres, plena miraculi.*

108 *Jam iſta Comiti propemodum ſatis erant, ad telam, quam deinde pertexuit, ordiendam. Erexerat Piſis anno 1561 Coſmus I dux magnus Etruriæ illuſtriſſimum Ordinem Equitum* S. Stephani *(non protomartyris, ut quidam errant, ſed) Papæ & martyris, idque occaſione inſignis victoriæ de Strozzio, Galliæ regis in Italia duce, prope Marcianum anno 1554, feſta ejuſdem Sancti luce reportatæ. De hoc Ordine videri poteſt, præter Bullarium Pontificium tom. 2 locis variis, opus Gallicum ſive Hiſtoria Ordinum monaſticorum, religioſorum, & militarium &c. tom. 6, part. 4, cap. 32; ubi datur brevis ejus & nitida deſcriptio, citatis ad calcem auctoribus, quibus nititur. Eidem Ordini Coſmus idem Piſis, præter bina domicilia, auguſtam exſtruxerat baſilicam, quam conſecuti poſtea duces Etruriæ, iidemque Ordinis magiſtri ſupremi ac perpetui, magnis impendiis decoraverant. Ornamentum tamen præcipuum deerat,* S. Stephani P. M., *Ordinis atque eccleſiæ Patroni, reliquiæ. Huc ſpectabat Horatius, optimè gnarus, ſi eas aliquando impetraret, quantum de principe ſuo naturali, Coſmo III, Etruriæ duce piiſſimo, ejuſque Ordine meriturus eſſet. Conſilium hoc tamen alta mente preſſit, donec miraculum naſcentium, ut modò diximus, liliorum, annis poſtea tribus continuis, quibus gubernationem Vigiliarum adminiſtravit, ſuis ipſe inſpectum oculis veniſſet, nec amplius jam de reliquiarum veritate cenſeret eſſe dubitandum. Tum verò, explorata magni Ducis ad urgendum hoc negotium ardentiſſima voluntate, agere demum inſtituit.*

109 *Ac principio quidem R. P. Guardianum Columnenſem aggreſſus, multa dixit, quibus ei ſuaderet tranſlationem corporis* S. Stephani *ad locum tutiorem, ac tali depoſito haud paulo digniorem. Ubi reſtitantem hunc ſenſit; nihil addens, aliò vertit ſermonem. Clam interim id egit, ut in proximis Minorum comitiis monaſterio Columnenſi præficeretur P. F. Bonaventura da Minervino, lector jubilatus, tam gradu illo dignus, quam amicus ſibi. Hoc aſſecutus, totum brevi ſuis partibus adjunxit cœnobium: nam qui tranſlationi ex inferioribus reſiſtebant, his facilè per P. Guardianum effecit, ut aliò migrandum eſſet. Exinde R. P. Joannem de Biſcelia Provincialem, & poſt hunc R. P. Antonium de S. Joanne Commiſſarium generalem expugnavit. Hinc ad magiſtratus Tranenſes (nam & horum opus erat aſſenſu) omnem vertit induſtriam; & quia non ignorabat, quàm arduam hic provinciam ſuſciperet, præfectura*

AUCTORE P. B.

& in ſummo altari occluſa;

Occaſio novæ tranſlationis,

ubi ſemper obſervata manſerunt uſque ad an. 1682

à magno Etruriæ duce expetita, E

F

& per Ilcii comitis miram dexteritatem

AUCTORE P. B.

cturæ Vigilienſi renuntians, per anni dimidium Trani commoratus eſt, ut clandeſtinis congreſſibus per ſe & amicos in eam totus curam incumberet, ne magiſtratu decedentibus alii ſufficerentur, quam de quorum ipſe propenſis in ſe & rem ſuam ſtudiis minimè dubitaret. Sic multo ambitu ac ſudore ex his tandem etiam quod optabat, expreſſit.

anno 1682 impetratæ.

110 *Mox inde Neapolim ſe confert, idem ſereniſſimi ducis ſui nomine excellentiſſimum proregem Marchionem de los Velez exoraturus; quem quidem uſque adeo facilem & ſuis conſiliis addictum comperit, ut ad ea promovenda, datis cum ad urbis Tranenſis optimates, tum ad provinciæ præfectum litteris, auctoritatem ſuam omnem libentiſſimè commodaret. Nec minori facilitate ceſſiſſe narrat Relatio Illuſtriſſimum D. Paulum Ximenes, archiepiſcopum Tranenſem; ſed hic locus caſtigatur in margine; ubi Hiſpanicè calamo adſcriptum eſt, conſenſiſſe quidem archipræſulem, ſed* poſtquam omnibus modis reſtitiſſet viribus multo ſuperioribus; quibus neceſſe tandem habuit

B cedere; cum videret eos, quorum id intererat maximè, neutiquam reluctari. *Quod idem de clero Tranenſi Relator ipſe non diffitetur. Reſtabat Pontifex Maximus de hoc quoque negotio per libellum ſupplicem interpellandus; qui cum & ipſe demum, diſcuſſo ſatis negotio, benignè annuiſſet, ſontinuò Neapoli, ubi ſubſtiterat interea, Comes ad magnum Tuſciæ ducem reſcribit, complanata jam eſſe prorſus omnia, ad transferendas, ut primum videretur, expetitas tamdiu S.* Stephani *ſui reliquias. Vix latum adeo nuntium Coſmus acceperat, cum è portu Liburnico actuaria Neapolim Horatio bina ſubmittit cum ampliſſimo procurationis ipſi commiſſæ inſtrumento; cum corpore S. Fortunati martyris, Columnenſibus ad reddendam utcumque vicem conſignando; cum omni denique ad expeditionem quam magnificentiſſimè liberaliſſiméque ſuſtinendam apparatu. Hæc Neapolim attigere die* 1 *Julii anno* 1682.

§ XI. Tranſlatio reliquiarum noviſſima ex cœnobio B. Mariæ de Columna prope Tranum ad urbem Piſanam anno MDCLXXXII.

C

Comes Neapoli Tranum venit, ut procurator ducis Etruriæ,

AB adventu navium dies tantùm unus interceſſerat, cum III *Julii iter in Apuliam Comes inſtituit; quàm numeroſo atque illuſtri famulorum, equitum, tubicinum, nobilium, ſacerdotum, comitatu ſtipatus; quanto ad demonſtrandam ſereniſſimi principis ſui & magnificentiam & effuſam in omnes largitatem inſtructus apparatu; tum quibus toto itinere, juſſu proregis, honoribus exceptus, nihil attinet dicere. Ubi Trano appropinquabat, ipſum adeſſe credidiſſes Etruriæ ducem; ea erat nobilitatis longè in adventantis occurſum effuſæ pompa, ea tormentorum per arcem ac mœnia diſploſorum tonitrua, dum in hoſpitium uſque, quod auguſtiſſimum erat urbis palatium, deductus eſſet. Nec moram interpoſuit, quin ageret cum reverendiſſimo domino Joſepho Melazzi, illuſtriſſimi archiepiſcopi, qui Romæ tunc erat, vicario generali; ut ſecundùm decretum atque aſſenſum Pontificis Maximi, archiepiſcopi, proregis, aliorumque, quorum intererat, ſibi, tamquam magni Florentinorum ducis procuratori, Columnenſes* S. Stephani *Papæ I & martyris reliquiæ conſignarentur. Simulque protulit acta procurationis legitima, quæ in Italica Relatione Latinè recitantur integra; ſed hic, quòd longiora ſunt, omittuntur.* D

112 *Conſignatione, ut poſtulabatur, per reverendiſſimum D. Vicarium in diem* XV *Julii decreta, Comes peculiari magni ducis rheda vectus, cum ſplendidiſſimo ſuo comitatu Vigilias excurrit, illuſtriſſimum earum præſulem Franciſcum Antonium Riccium oraturus, ut proximæ ſolennitati pontificaliter aſſiſtere ne gravaretur. Acceptus ibi deductuſque haud aliter quam Trani fuit, accedente ad publicos urbis applauſus ac ſtrepitus pauperum quoque ac miſerorum, in quos ubique profuſus erat, acclamatione inde abeunti jucundiſſima. Tribus ante ſtatutam tranſlationi diem veſperis monaſterium Columnenſe feſtivis collucens ignibus, celebritati, quacumque poterat lætitiæ ſignificatione, proluſit. Ipſo die* XV *Julii multo manè eò ſe Comes contulit; ſubſequentibus epiſcopo Vigilienſi, Vicario Tranenſi cum utriuſque eccleſiæ dignitatibus, canonicis, cum religioſorum Ordinum, quotquot Trani degebant, ſuperioribus ac theologis; tum quidquid in tota fermè provincia virorum fuit ſeu ſago ſeu togâ nobilium. Sed dum alii poſt alios adveniunt, placuit Comiti ſubjectum cœnobio littus adire tantiſper, ſi quid fortè jam tum appareret de liliis, ibi paulo ſerius, circa feſtum ſcilicet Sancti, ſubitò excreſcere ac florere ſolitis. Atque, ecce, miraculum deprehendit, in legitimas per notarium tabulas, ſecundo poſt factum die, Italicè relatum, & ab undecim teſtibus graviſſimis, utpote religioſis omnibus ac ſacerdotibus, ſubſcriptum.* ubi die 15 Julii E

113 *In hoc inſtrumento (ne totum Latinè vertam ac recitem) aſſerunt illi omnes & ſinguli primò, eodem illo loco, ubi antiqua traditione creduntur S.* Stephani *Papæ & martyris reliquiæ fuiſſe brevi tempore abſconditæ, circa diem* I *Auguſti, qui feſtum Sancti proximè antecedit, ab immemorabili tempore naſci quotannis intra horas pauculas ac florere lilia mirifica, candida, odorifera intra ſpatium triginta fere paſſuum in arenti, fervido, ſalſo, atque arenoſo maris littore. Aſſerunt ſecundò, pridie tranſlationis, de qua hìc agimus, hoc eſt, die* XIV *Julii, ſe teſtes infrà ſcriptos dictum locum adiviſſe & eum cum perſonis multis nobilitate & auctoritate pollentibus, cum eccleſiaſticis, tum ſecularibus, diligenter inſpexiſſe, & ibi in arena ſicca & arida vidiſſe & attigiſſe ceſpites dictorum liliorum arentes & exſuccos. Aſſerunt tertiò, poſtridie manè, die ſolennitati præſcripto, coram omnibus tunc eò confluentibus, inter ceſpites multos adhuc ſiccos, apparuiſſe ibidem dictorum liliorum ſcapos virentes, qui intra paucas ejuſdem diei horas creverunt & perfectè floruerunt, ac ſuaviſſimum emiſerunt odorem, & ſic ab aſſiſtentibus religioſis & nobilibus ſecularibus decerpti ſunt atque illuſtriſſimo Comiti Horatio de Ilciis ibidem præſenti in manus traditi, ab eoque reverenter cum aliis multis, poſtridie tranſlationis ibidem eodem modo natis, & quibuſdam eorumdem liliorum bulbis in capſam ligneam cum arena indidem aſſumpta repoſiti. His tribus aſſertis communibus teſtes ſua ſingula nomina ſubdunt anno* 1682, *die* XVII *Julii, inſtrumentum concludente per juridicas formulas & ſigillum notario Franciſco Antonio Succhi Tranenſi.* prodigioſa miratur S. Stephani lilia; F

114 *Redeuntem à lilieto Comitem ad cœnobium multa pauperum millia exſpectabant: cum enim Tranum ingreſſus primùm fuiſſet, vix cauſam*

A *sam adventûs ſparſerat in vulgus fama, cum ſtrepere plebecula & ſeditionem ſpectare quodammodo videretur. Moverat id Comitem, ut ſtatim voce præconis pauperes omnes ad locum ac diem ſolennitatis invitaret, addicto ſingulis, quotcumque & undecumque adfuturi eſſent, Carlino uno (moneta eſt aſſium quatuor aut paulo amplius) cum duobus panibus. Hoc nunc ergo promiſſum exſolvit, cujus vel denuntiatione omnium paulo antè ſibi animos conciliaverat; & jam quidem tanto munificentiam ejus altiùs efferebant, quanto majorem in numerum ſpargebatur non hîc tantummodo præſentium, ſed & infirmorum, & mendicare erubeſcentium, quibus per parochos viroſque religioſos magnam paucis hiſce diebus pecuniæ vim elargitus erat, imò & carcere detentorum, quorum non paucos redemerat, expunctis etiam obæratorum debitis; ut nihil de eccleſiis dicamus ac cœnobiis, liberalitatem ejus haud ſanè minorem expertis. Exinde eccleſiam ingreſſus, ac ſacroſanctâ primùm Euchariſtiâ cum omnibus ſuis, non ſine magna ſpectantium ædificatione, refectus, cum jam omnes adeſſent, reverendiſſimum*

B *Vicarium rogat, ut nuperrimè decretam à ſe reſignationem exſequi ne differat.*

in eccleſia Columnenſi

115 Juſſi ergo ante omnia cæmentarii aliquot murum, per quem aperiendus erat ex averſa altaris parte primus ad reliquias aditus, explorare: quo facto, cum jurati iidem omnes affirmarent, nihil in eo fractionis apparere, neque pertuſum umquam fuiſſe; idemque ſacramenti religione teſtarentur & PP. Minoritæ & quidam Tranenſium ſeniores; illuſtriſſimus Vigiliarum antiſtes, pontificali indutus habitu, cæremonias ſacras exorſus eſt ab hymno, Veni, creator Spiritus; poſt quem à reverendiſſimo Vicario oblatum accipit malleum, impingitque parieti, ac deinde cæmentariis tradit, per quos priori illa ſtructura dejecta, alius interior ad ſacrum depoſitum acceſſus apparuit palmorum trium, uno magnitudinis ejuſdem ſaxo obſtructus. Hoc remoto, per immiſſas ſcalas in ſacrarium deſcendit cum delecto cœnobii ſacerdote Franciſcano Nicolaus Maria Ferrante, canonicus ac notarius apoſtolicus; qui ambo hierothecam cryſtallo perſpicuam & in altariolo ſub ſpiraculo ſuperiùs memorato collocatam ſublaturi, hæc appoſito marmori inſculpta repererunt: C HIC JACET CORPUS S. STEPHANI PP. ET MAR. CONDITUM A. D. MCLX. POSTEA INVENTUM, ET RECONDITUM A. D. MDCXII. *Eductam ſubinde ab iis arcam parati excipiunt RR. PP. Guardianus Columnenſis, & Prior Sanctæ crucis Dominicanus, eamque, præeunte ſupplicatione, in vicinum ſanctiſſimi Crucifixi ſacellum inferunt.*

ipſi conſignantur S. Stephani reliquiæ

116 Ibi mox epiſcopus poſt hymnum, Te Deum laudamus, inter congeminata campanarum tormentorumque urbis & arcis murmura decurſum, capſam aperuit, exemptaque inde oſſa, adſtante & ſingula ſuis nominibus circumſcribente Joanne Vincentio Braico anatomiæ peritiſſimo, in aliam tranſtulit, quam Comes egregiè adornatam paraverat. Dici verò non poteſt, inquit Relator, quanto gaudio ſpectarint omnes tam bene poſt tot ſecula totque tranſlationes conſervatum illud corpus: nam etſi inter ſe oſſa nulla cohærerent, & magnam partem comminuta, in pulverem abiiſſent; præcipuorum tamen oſſium pars major propemodum integra viſebatur. Ad hæc inventæ ibidem ſunt ampullæ quatuor, plumbo obturatæ; quarum una oſſium fragmentis, &, ut multi volebant, pulvere viſcerum; tres aliæ verò Pontificis hujus &

Martyris ſanguine erant oppletæ. Denique in arcæ fundo duæ jacebant laminæ plumbeæ, harum reliquiarum veritatem authentice demonſtrantes; altera ſenos longa digitos, quinos altera; & prior his verbis inſcripta: CORPUS SANCTI STEPHANI PP. ET MART.; *poſterior verò his:* S. STEPHANI PP. ET MAR., *ubi per S. illud multi contendebant ſignificari vocem* ſanguis. *Hæc omnia (quæ confer, ſi lubet, cum narratione Staffæ ſupra num.* 104) *in thecam Comitis tranſpoſita ſunt; & mox coram omnibus ipſa theca non modò clauſa & clavis circum impactis aſſerta fuit; ſed & ſericis obligata taniis, quibus impreſſa ſunt ſigilla novem; puta regium, archiepiſcopale Tranenſe, epiſcopale Vigilienſe, tum illuſtriſſimi provinciæ præſidis, Comitis Ilcii, civitatis Trancnſis, Vicarii generalis archiepiſcopi, provinciæ S. Nicolai Minorum Obſervantium, & conventûs denique Columnenſis.* AUCTORE P. B.

Piſas tranſferenda;

117 Tum eadem illa capſa alteri lignea, ſed ſumptuoſo exteriùs ornatu, & cruce præſertim, qualem equites S. Stephani *pro inſignibus habent, decoratæ incluſa, Comiti, tamquam magni ducis atque Ordinis magiſtri ſupremi pariter & conſervatoris perpetui procuratori conſignatur, exacto ſimul jure jurando, quo ille reciperet, eam ſic occluſam & ſigillatam ſe tranſlaturum primò Neapolim, ac deinde Piſas, ibi in eccleſia ejuſdem Ordinis conventuali, Sancti hujus nomine dedicata, deponendam ac reſignandam. Dum interim in loco rei totius hic geſtæ inſtrumentum legitimum per notarium, quem antè diximus, apoſtolicum conditur ac pluribus firmatur ſigillis; & jam diſceſſum parat conventus illuſtriſſimus; ecce tibi, novam ſcenam inceptat Comes, qua incertos omnes ignaroſque ſuſpendit. Tres arcas per ſuos afferri jubet in medium, ſimulque litteras profert magni Etruriæ ducis, quas credentiales appellant, & de quibus hactenus altùm ſiluerat; ne mercatus quodammodo videri poſſet, quod ad majorem* S. Stephani *gloriam liberali conferentium beneficio eſſet conſecutus: imperabant enim illæ, quid in hoc ſacro negotio bene de ſe meritis rependi Dux vellet.* E

quod beneficium beneficiis rependitur.

118 His ergo palàm recitatis, cœnobio Columnenſi thecam ritè obſignatam tradit, quæ ſecundùm inſcriptionem Pontificiam corpus continebat S. Fortunati martyris, & quidem integrum; ut, reſeratâ per Vicarium Tranenſem capſâ, compertum fuit: addidit & urnam, cui theca illa poſſet imponi, grandiorem, materia atque arte ſpectabilem: ad extremum iiſdem Patribus eleemoſynæ loco ſyngrapham porrigit bis mille ſcutorum ad eccleſiam & monaſterium, ubi opus eſſet, inſtaurandum. A Minoritis deinde ad nobiles verſus, duos ex arca alia producit illuſtriſſimi Equitum S. Stephani PP. M. *Ordinis habitus, totidemque numiſmata pectoralia, ſingula adamantibus ſeptuaginta quinque rutilantia, quæ magnus Ordinis magiſter conferri juſſiſſet perſpectæ ſibi nobilitatis viris Dominico de Angelis, & Antonio Poſa, ambos in Ordinem ſuum motu proprio cooptans; & illum quidem tamquam urbis Tranenſis, cui jam univerſæ obſtrictiſſimus eſſet Ordo, caput & ſyndicum generalem; hunc autem, quòd ejus pater Vincentius Poſa, nobilis Vigilienſis (& hujus Relationis auctor, teſte Sarnello in Monument. epp. Vigil. pag.* 93) *ad obtinendas ſanctiſſimi Patroni reliquias eruditione, auctoritate, gratia, conſiliis Comitem Ilcium præ ceteris adjuviſſet. Utriſque oblatos præter ſpem honores, ut par erat, admittentibus, inauguratio ſolennis indicta*

AUCTORE P. B.

est in diem XVII *Julii, quo & augustissimè post biduum celebrata Trani fuit in ecclesia SS. Pauli & Agnetis. Tum demum depromptis ex arca tertia, distributisque in ceteros, qui aderant, honorariis, solennitati Comes finem imposuit.*

Columnensibus relinquitur pars brachii S. Stephani.

119 *Patres Columnenses tantâ in se & alios Comitis beneficentiâ moti, collatis inter se consiliis, per instrumentum notarii authenticum, eodem anno, die* XVII *Julii confectum, donandam ei thecam illam censuerunt, in qua reliquias* S. Stephani *ad illud usque tempus conservaverant, unà cum particulis aliquot ossium & pulvere in ea residuis. Quod ille donum acceptavit quidem; non tamen sibi, sed ei, cui cetera procuraverat. Addebant iidem, unum adhuc aliquid supereſſe sibi de ejusdem Sancti reliquiis, sed jam olim in theca peculiari separatum à reliquis, & exponi solitum; os nempe brachii, sex fere digitos longum; nec diffiteri se, quin & illud magno Duci ex promisso deberent: ceterùm supplicare, ut unicum hoc sibi cum bona principis gratia, ditioris olim thesauri monumentum relinquatur; ne enim tam antiquus ibi Sancti cultus intercidat, opus esse lipsanorum ejus parte notabili; hac retenta, licitum sibi fore anniversariam ejus memoriam Officio duplici celebrare; omissâ, non item. Tam æquis postulatis, quibus & clerus populusque Tranensis subscripserat, perbenignè assensus Comes, post diem* XVII *Julii, salutatis amicis, iteratisque in ecclesias, cœnobia, pauperes omnes largissimis eleemosynis, eodem (ut breviter dicam) quo venerat, comitatu & honore discessit; Barulum usque deductus à provinciæ præside, ab aliis è Tranensi ac Vigiliensi nobilitate multo etiam ulteriùs.*

B

Miracula

120 *Vix aliud est in Relatione sæpiùs memorata, quod in rem nostram excerpendum videatur, præter miracula, de quibus agitur pag.* 90; *ubi dicuntur apud Columnenses tam nota, tam frequentia fuisse, ut omnia nec scribi à Relationis auctore debuerint; nec verò etiam potuerint, nisi ingenti volumine, comprehendi: itaque duo tantùm afferri; sed planè singularia, & quæ hoc ipso tempore, pridie scilicet jam descriptæ translationis, in ipsa Comitis Ilcii familia seu comitatu acciderint. Primum sic habet: Dominicus Radda è Capitanata, Neapolitani regni provincia, Troianus, & ex quatuor famulis Comitem secutis unus, cum die Martis* XIV *Julii manè vellet rhedam syndici, quam ponè sequebatur, cursu antevertere, pedem offendens, ita prolapsus est ad sinistram rhedæ, ut super ambas miselli tibias utraque rota decurrerit. Qui spectabant & nomen* S. Stephani *inclamantem audiverant, vel mortuum credidere, vel utroque sine dubio crure captum: cum, ecce, protinus assurgentem vident, & iter, quasi passus nihil fuisset, pedibus prosequentem. Ad prodigii tamen argumentum, quà rota tibias pressérant, lividus supersuit tumor.*

C

eodem tempore facta.

121 *Alterum accidit Joanni Pircker, Græcii in Stiria nato, ac regii equitatûs apud Neapolitanos tubicini, qui & ipse cum ejusdem artis socio Comitem secutus erat. Is Bario, quò S. Nicolaum veneraturus excurrerat, Tranum repetens, eadem die* XIV *Julii vesperi extra portas Vigilienses in altam improvidè voraginem cum equo præcipitatus immergitur. Socii tam subitaneo perculsi infortunio, vix* S. Stephanum P. M. *invocaverant, cum ad oram præcipitii stantem & incolumem tubicinem admirati sunt. Sed neque jumento, inde non minùs feliciter post paulum extracto, quidquam aut luxatum fuit aut læsum. Epimetri loco subditur, rem fuisse miraculo nequaquam abſimilem, quod ea anni tempestate, qua nulla in illis partibus propter aëris immutationem censetur esse periculosior, iter adeo longum, & quidem, ob infestos prædones, interdiu semper institutum, tam prosperè confecisset Comes; ut nec ipsi, nec alteri cuipiam de comitatu, vel minimum accidisset incommodum.*

D

Reliquiæ asseruntur Neapolim.

122 *Neapolim quando attigerit, Relatio non indicat; utpote Trani ipso illo tempore composita & excusa, imò deproperata, ut ejus exemplaria submitti Neapolim ad Comitem possent, antequam eò triremes appulissent, quibus inde Pisas transportandus erat; quod contigisse videtur die* X *circiter mensis Octobris, quo relationes publicæ, quas Gazulas vocant, Bruxellenses anno* 1682 *in articulo Neapolitano hac habebant:* Triremes tres magni Tusciæ Ducis, Messanâ huc delatæ, susceperunt pretiosas reliquias corporis S. Stephani Papæ & martyris, quas idem Dux obtinuit, ut in quadam Pisanæ urbis ecclesia deponantur; postquam huc Trano à duobus jam mensibus translatæ fuissent. Discessérunt hinc autem tres illæ triremes favente aura. Septuaginta Equites Ordinis S. Stephani huc venerant, ad sacrum Patroni sui corpus accipiendum.

E

inde Pisas, quò & caput Sancti afferunt Senis.

123 *Ut Pisas attigit exspectatissimus thesaurus, delatus continuò fuit ad ecclesiam S. Benedicti, ibique depositus usque ad Dominicam in Albis anni* 1683, *quando ad ecclesiam Equitum conventualem, cui destinatus ab initio fuerat, translatus est, teste celeberrimo Antonio Magliabechio in litteris eodem anno, die* V *Octobris, ad Papebrochium datis, quibus & accuratam adjunxerat augustissimæ translationis hujus descriptionem, sed nimis longam, quàm ut hìc inseri possit. Ceterùm, negaret, opinor, quicumque eam legeret, visum umquam aliquid in Etruria magnificentius fuisse.* Nunc, *inquit in citatis litteris Magliabechius, depositum illud sacrum* servatur in Equitum ecclesia supradicta sub altari principe, in theca crystallina, cælato inauratoque opere sumptuosè adornata. *Idem denique suam illam epistolam his verbis claudit:* Quando archiepiscopus Pisanus coram variis testibus recognitionem corporis instituit, reputatum fuit instar miraculi, quod eo ipso articulo, quo abire præsul volebat, afferretur Sancti caput, quod Senis huc missum erat. *Unde autem illud Senenses accepissent, neque dicit ille, neque nos alibi reperimus. Celebrari deinde Pontificis hujus & Martyris dies natalis cœpit Officio duplici, Romæ approbato anno* 1690, *per universum magni Ducis dominium. De Sancti sede, ad Pisanam etiam ecclesiam posteriùs translata, diximus* § 8, *num.* 79; *neque aliud restat, quam ut Acta, de quibus egimus* § 6, *ipsa proferamus.*

F

ACTA

A

ACTA

Ex codice noſtro membraneo ac pervetuſto Q. Ms. 6, cum aliis pluribus Mss. editiſque collato.

CAPUT I.

S. Stephanus, Valeriano Eccleſiam perſequente, ſuos confirmat, & plurimos ethnicos convertit ad Chriſtum.

B

Indicta perſecutione, clerum animat S. Stephanus,

TEmporibus Valeriani & Gallieni multi Chriſtianorum declinantes ſævitiam tyrannorum, occultabantur; alii verò ſe ingerentes, martyrii palmam conſequebantur. Data autem fuerat lex, ut quicumque proderet Chriſtianum occultum, facultates ejus *a* acciperet, & honorem, cujus vellet, militiæ peteret *b*. Tunc beatus Stephanus, Epiſcopus Romæ, congregato univerſo clero ſuo, ſic alloquitur, dicens: Fratres & commilitones mei, audiſtis præcepta diaboli ſæva vulgari, ut ſiquis Chriſtianus detentus fuerit à pagano *c*, omnes facultates ejus accipiat. Vos itaque, fratres, reſpuite facultates terrenas, ut regnum cæleſte percipiatis. Nolite timere principes ſeculi; ſed orate Dominum Deum cæli, & Jeſum Chriſtum Filium ejus, qui potens eſt nos omnes eripere de manibus inimicorum & diaboli ſævitia, & ſuæ gratiæ ſociare. Presbyter Bonus reſpondit: Nos deſideramus & facultates terrenas derelinquere, etiam & ſanguinem propter nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti fundere: ſi tamen ejus mereamur gratiam adipiſci.

a
b
c

C

& quoſdam ordinat; plurimos baptizat,

2 Cumque hæc utrique locuti fuiſſent, omnes clerici proſtraverunt ſe ad pedes beati Stephani, dicentes *d*, ut quoſcumque infantes paganos quiſquis eorum in ſua domo haberet, vel in proximorum ſuorum, adducerentur ad beatum Stephanum, & baptizarentur. Juſſit itaque beatus Stephanus, ut altera die in crypta Nepotiana *e* omnes congregarentur: & facto conventiculo in eadem crypta, inventi ſunt promiſcui ſexus viri ac mulieres numero centum octo; quos eadem die in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſacri Baptiſmatis myſteriis conſecravit; & obtulit pro eorum expiatione Sacrificium; atque participati ſunt omnes *f*. Altera autem die ordinavit ibidem beatus Stephanus Epiſcopus tres presbyteros, ſeptem diacones, clericos ſedecim: ſedenſque docebat omnes de regno Dei & vita æterna. Tunc cœperunt multi ex paganis concurrere, ut audirent verbum ejus, & baptizabantur ab eo.

d
e
f

& inter hos Nemeſium tribunum,

3 Interea dum hæc agerentur, veniens quidam tribunus militum, nomine Nemeſius, qui habebat filiam unicam, quæ à cunabulis ipſis apertos quidem habebat oculos, & lumen penitus non videbat, proſtravit ſe ad pedes beati Stephani Epiſcopi, dicens: Obſecro, domine mi Papa, baptiza me ac filiam meam, ut & illa illuminetur, & noſtras animas eruas de tenebris ſempiternis: quia nunc uſque ſemper in afflictionibus pro cæcitate meæ filiæ fui. Cui beatus Stephanus dixit: Si credideris ex toto corde tuo, omnia tibi credenti miniſtrabuntur. Nemeſius dixit: Ego uſque adeo ex toto corde credidi, & credo, quia Dominus Jeſus Chriſtus ipſe eſt Deus; qui etiam aperuit oculos cæci nati; & non invitus * hominum perſuaſione, ſed ejus vocatione ad tuam adveni Sanctitatem. Et ſtatim eadem die beatus Stephanus, Epiſcopus urbis Romæ, duxit eum in Titulum Paſtoris *g*. Cumque catechizaſſet eum ac filiam ejus ſecundùm conſuetudinem Chriſtianorum, indixit jejunium uſque ad veſperum. Hora autem appropinquante jam veſpertina, benedixit fontem in Titulo ſuprà ſcripto, depoſuitque Nemeſium in aquam, dicens: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti baptizo te *h*. Credis, ait, in Deum Patrem omnipotentem? Et reſpondit: Credo. Et in Chriſtum, inquit, Jeſum Dominum noſtrum? Et reſpondit; Credo. Remiſſionem peccatorum? Reſpondit: Credo. Carnis reſurrectionem? Qui reſpondit: Credo, Domine.

Ex Mss.
* *alii Codd.* invitatus
g
h

cujus filiam Lucillam cæcitate liberat.

4 Dumque levaretur de aqua, cœpit clamare filia ejus: Ecce, inquit, video hominem, qui tetigit oculos meos, & lumen ſplendidum circa eum. Tunc baptizavit & filiam ejus, nomine Lucillam *i*; quos * etiam ipſe de fonte levavit. Cœperunt etiam multi, ad veſtigia beati Stephani Epiſcopi proſternentes *k* ſe, flagitare cum lacrymis, ut baptizarentur ab eo. Baptizatique ſunt in eadem die, qua Lucilla illuminata eſt, promiſcui ſexus numero ſexaginta duo *l*. Et exinde multi cœperunt, divina gratia procurante, occurrere beato Stephano ex gentilibus honeſti viri, ut baptizarentur ab eo. Beatus igitur Stephanus, repletus gratiâ Spiritus ſancti, cœpit Miſſas atque concilia per cryptas Martyrum celebrare. Nemeſium quoque, patrem Lucillæ, fecit diaconum *m*.

i
* *al.* quam
k
l
m

Maximi conſulis idolomania punitur, orante Nemeſio,

5 Tunc Valerianus, comperto quod Nemeſius tribunus cum omni domo ſua credidiſſet Chriſto Domino ac baptizatus fuiſſet, atque illuminata ejus filia, cæcitate depulſa, retulit ad Gallienum & Maximum conſules *n*. Inito quoque conſilio, hoc decreverunt, ut, ubicumque inventus fuiſſet Nemeſius, ſine audientia puniretur. Nemeſius autem Chriſti gratiâ roboratus, circuibat cryptas & concilia Martyrum, ut, ubicumque reperiſſet Chriſtianum egentem, prout poterat & habebat, de ſuis facultatibus miniſtraret. Veniens autem ſanctus Nemeſius quadam die in via Appia noctis ſilentio juxta templum Martis *o*, comperit Valerianum & Maximum in templo Martis juxta ſuum ritum ſacrificare dæmonis. Videns hoc ſanctus Nemeſius diaconus, flexis genibus, oravit Dominum, dicens: Domine Deus, creator cæli & terræ, diſſipa conſilia artis diabolicæ in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Filii tui, quem miſiſti in hunc mundum: contere ſatanam, ut reſipiſcant hi infelices de laqueis ejus, & derelinquant manufacta idola, & te Deum, creatorem, Patrem omnipotentem, & Jeſum Chriſtum, Filium tuum agnoſcant. Statim igitur Maximus à dæmonio arripitur, & magna voce cœpit clamare: Nemeſius Chriſtianus me incendit; ecce, hujus oratio me affligit. Eâdem quoque horâ egreſſi de templo, tenuerunt Nemeſium. Dumque tenerent eum & contumeliis afficerent, ſubitò Maximus conſul exſpiravit *p*.

n
o
p

6 At illi tenentes Nemeſium, duxerunt ad Valeria-

EX MSS. *qui captus & fidem profeſſus, detruditur in carcerem,*

lerianum in palatium Claudii *q*. Qui præſentatus * aſpectibus ejus, dicit ei Valerianus: Nemeſi, ubi eſt prudentia tua, quam ſemper cognovimus & in conſilio & in actibus roboratam? Numquid nos non ſcimus, quid ſit melius, quidve deterius? Tamen quod tibi utilius eſt, nos te adhuc hortamur, ut, cognita veritate, non deſeras deos, quos ſemper ab ipſis cunabulis adoraſti & coluiſti. Nemeſius diaconus reſpondit cum lacrymis, & dixit: Ego quidem infelix & peccator ſemper deſerui veritatem, & effudi ſanguinem innocentem; & jam nimis oneratus atque cumulatus peccatis, miſericordiam Chriſti, Filii Dei, adeptus, cognovi jam Creatorem meum, licet ſera pœnitudine, Deum cæli ac terræ, & Jeſum Chriſtum, Filium ejus, cujus Baptiſmo ſum redemptus; qui aperuit oculos filiæ meæ, quod nullus medicorum facere potuit umquam; qui etiam & oculos cordium noſtrorum illuminavit, ut reſpuentes ſuperſtitionem idololatriæ cæcitatis, ad verum lumen Chriſtianitatis converteremur. Hunc timeo; ipſum adoro; ipſi cultum meæ ſervitutis
B offero; atque ipſum & ejus auxilium ſemper requiro: nam omnia idola lapidea atque ærea manufacta abjicio, quæ dæmonia eſſe cognovi, qui * nos cupiunt perdere & in æternam mortem ſecum damnare. Valerianus dixit: Cognovi carmina tua, per quæ & homicidia perpetraſti; & ut * conſulem libertatis Maximum interficeres, tuis magicis artibus; atque adverſùm noſtram ſalutem & rempublicam niteris te exercere per ritum Chriſtianorum. Tunc iratus Valerianus, juſſit eum in privata cuſtodia mancipari.

q
* *al.* quo præſentato

* *imò* quæ

* *forte* ut &

uti & Lucilla, & Symphronius ejus œconomus, * *Baron. Metaphr.* Sempronium

7 Mittens quoque fecit ſibi præſentari Symphronium *, creditarium *r* ejus, inquirens ab eo Nemeſii facultatem. Filiam autem ejus Lucillam cuidam ſacrilegæ feminæ, nomine Maximæ, fecit deputari cuſtodiæ. Altera autem die *s* juſſit Valerianus Symphronium tradi cuidam Olympio tribuno, & diſcuti ſub pœnarum examinatione. Quo ingreſſo, Olympius dixit: Cognoviſti de qua re nobis es præſentatus? Symphronius verò pauliſper conticuit. Dicit ei Olympius: Audi me, Symphroni, & fac quod jubent principes: nam ſi non feceris, variis pœnis interibis. Defer nobis facultates ex integro Nemeſii, & ſacrifica diis, & vive feliciter. Symphronius reſpondit: Si facultates quæris univerſas Nemeſii, domini mei, jam eas pro Chriſto tradidi; quoniam ipſius fuerunt, & erunt: ſi autem ſacrificium me offerre compellis; ſacrifico, ſed Chriſto Jeſu, Domino meo, ſacrificium laudis & confeſſionis, cui ſe obtulit & dominus meus Nemeſius.

r
s

C

cujus precibus idolum deſtruit,

8 Tunc irâ repletus Olympius, Extendite, inquit, eum in cataſta, atque mactate fuſtibus: afferte ante eum tripodam & deum Martem: aut ſacrificet diis libamina, aut fuſtibus mactetur diutius. Allatum eſt autem ſimulacrum aureum Martis, poſitumque ante Symphronium unà cum tripoda. Cumque vidiſſet ſimulacrum Symphronius, dixit: Conteret te Dominus Jeſus Chriſtus, Filius Dei vivi. Et ſtatim ita liquefactum eſt ſimulacrum, ſicut lutum *t*. Videns autem Olympius, ſtupefactus cœpit admirari; juſſitque eum in domo ſua in cuſtodia recipi, dicens: Hac nocte in te univerſa tormenta expendam. Deditque eum in domo ſua Tertullino vicedomino. Veniens autem ad uxorem ſuam Exuperiam, dixit ei, quomodo in nomine Chriſti, Dei ſui, reſolutum fuiſſet ſimulacrum Martis. Tunc dicit ei Exuperia, uxor ejus: Si tanta virtus eſt Chriſti, quam tu narras, melius eſt nobis relinquere deos, qui nec ſibi nec nobis poſſunt adjuvare *. Quæramus eum, qui illuminavit filiam Nemeſii tribuni. Tunc dicit Olympius ad Tertullinum: Obſecro te, ut cum grandi honore apud te ſit occultè Symphronius; quoniam multos theſauros ab eodem habeo requirere.

t

D
* *al.* adeſſe

& convertitur Olympius tribunus, cum uxore & filio

* *al.* Theodulo

9 Eadem namque nocte veniens Olympius cum uxore ſua Exuperia, & filio unico, nomine Theodolo *, proſtraverunt ſe ad pedes ejus, dicentes: Nos modò cognovimus virtutem Chriſti, quia ipſe eſt Deus verus, Filius Dei, qui aperuit oculos filiæ Nemeſii tribuni: rogamus te, ut donare nobis digneris Baptiſmum ſalutis in nomine Domini Jeſu Chriſti, quem tu prædicas *u*. Symphronius dixit: Si pœnitentiam egeris ex toto corde pro ſanguine Sanctorum, quem effudiſti, & ſi credideris ex toto corde tuo cum uxore tua & filio tuo, omnia dabuntur credentibus. Olympius dixit: Modò cognoſcis, quia ex toto corde credo in Deum, quem tu prædicas. Et ſtatim aperuit cubiculum ſuum, ubi habebat diverſorum ſimulacrorum effigies aureas, argenteas & lapideas; dixitque Symphronio: Ecce, in tua ſunt poteſtate: fac tu quidquid juſſeris ex eis. Symphronius dixit ad eum: Hæc omnia idola manu tua propria confringe; aurea quoque & argentea in igne confla, & in neceſſitatibus pauperum eroga; & tunc ſcio, quia ex toto corde credis. Fecit Olympius, ſicut ei fuerat imperatum; confregitque idola marmorea malleis, aurea autem & argentea fecit conflari incendio. Dumque hæc agerentur in domo, & confringerentur idola, audita eſt vox: Requieſcit in te Spiritus meus, Symphroni.

u

à S. Stephano baptizatus.

10 Hoc audiens Olympius cum uxore ſua, cœperunt nimio roborari timore, & magis ac magis in fidei calore fervere, & ad Baptiſmi myſteria quantocyùs percipienda properare; Symphroniumque ſuppliciter poſtulabant, ut id fieri haud ſegniter perurgeret. Symphronius igitur nuntiavit Nemeſio domino ſuo: Nemeſius quoque alacriùs feſtinans, perrexit *x* ad ſanctum Stephanum, & omnia per ordinem pandit. Beatus Stephanus hoc audiens, gratias retulit Deo Patri omnipotenti, & Chriſto Jeſu, Filio ejus; perrexitque noctu ad domum Olympii; miſitque ſe Symphronius ad veſtigia beati Stephani, dicens: Olympius flagitavit unà cum uxore ſua & filio Baptiſmi ſacramentum: oſtenditque confracta idola univerſa. Hoc videns beatus Stephanus Epiſcopus, dixit: Gratias agimus tibi, Domine Jeſu Chriſte, qui dignatus es ſervis tuis miſericordiam condonare, ut eos erueres à dæmonum erroribus, quos adinvenerunt in idolorum cultura, & hos congregare velut triticum in horreum tuum. Tunc catechizavit eos in eccleſiaſtica traditione, & baptizavit quotquot crediderunt in domo Olympii, ſed & ipſum Olympium cum uxore ſua Exuperia & filio Theodolo; & obtulit pro eis Sacrificum Deo Patri & Jeſu Chriſto, Filio ejus, pro eorum redemptione.

x

F

ANNOTATA.

a Facultates ejus; *Baronius cum Metaphraſte addit*, omnes: *& ſanè ita ſenſus habet; ut mox patebit ex ſequentibus* S. Stephani *verbis.*

b Peteret: *at Ms. Windbergenſe*, *Q. Ms. 7, & Mombritius habent*, potiretur: *Metaphraſtes*: ut quoſcumque honores in exercitu petiiſſet, obtinere poſſet; *quem ſenſum ſequitur etiam S. Petrus Damianus Serm. 38 de Sancto noſtro.*

A *ſtro. Porrò adverſus hanc legem vide, quæ diximus in Comment. § 6, num. 57 & ſeqq.*

c A pagano: *vox* paganus *ad idololatram ſignificandum uſurpata non ſcitur uſpiam ante tempora Conſtantini Magni, imò ne tum quidem. Adi Etymologos.*

d Dicentes, ut quoſcumque *&c. Ita pleraque Mss; Sed Vlimerianum, & P. Ms. 19:* Dicentes: Deſideratiſſime atque amantiſſime Pater, parati ſumus tibi in omnibus obtemperare, tecumque ſcias nos eſſe paratos ſive in mortem, ſive in vitam. Dixerunt autem omnes ad invicem: Siquis ex nobis in propria domo infantes paganos habet, aut aliquem affinium vel gentilium parentem, adducamus eos ante beatum Stephanum, ut ab eo baptizentur. Juſſit itaque beatus Stephanus *&c.*

e Crypta Nepotiana *intra urbem Romanam in vico Patricio ad collis Viminalis radices locatur ab Aringho in Roma ſubterranea lib. 4, cap. 42, num. 2 & 3.*

f *Addunt Mss. Vlimerianum & P. Ms. 19* corpore & ſanguine Domini. *Ceterùm quæ huc uſque ſcripta ſunt, legiſſe non videtur S. Ado; ſiquidem pro iſtis omnibus ad 2 Auguſti hoc ſolum habet:* Sub Valeriano & Gallieno imperatoribus, cum perſecutio ſæva graſſaretur, beatus Stephanus, congregato univerſo clero ſuo, hortabatur eos, ut pro Chriſto coronam martyrii alacriter ſuſciperent. *Ubi nihil eſt, quod carpi meritò poſſit.*

g Paſtoris titulus *in eodem vico ſitus erat, in quo crypta Nepotiana; ut vide apud Aringhum ibidem lib. 4, cap. 42 & 43, & Floravantem Martinellum in Roma Sacra pag. 41 & 288.*

h *Hæc ſtatim ſubjicit Baronius:* Et ad filiam Nemeſii converſus, Credis, ait, in Deum Patrem omnipotentem *&c. Sed contra omnes codices noſtros. Metaphraſtes hæc omnia contrahit. Itaque poſterius videri poſſunt infarta; nam neque ab Adone diffunduntur hoc die.*

i *Baronius iterum ſolus:* Tunc baptizatam filiam nominavit Lucillam.

k Proſternentes ſe. *Frequentes iſtæ cujuſvis generis hominum proſtrationes (ut ſic loquar) Tillemontio in notis ad S.* Stephanum *noſtrum diſplicent, tamquam iſtius temporis ſimplicitatem non ſatis redolentes. Hoc meritò, ut leviſſimum telum, ſprevit Ilbachius.*

C l *Videntur hi omnes interfuiſſe Baptiſmo Nemeſii & Lucillæ, ut ibidem Tillemontius putat, & carpit, tamquam ab Eccleſiæ diſciplina alienum, quæ ne coram catechumenis quidem adminiſtrari Sacramenta permiſerit. Sed nego, hîc aſſeri, quemquam eorum adſtitiſſe Baptiſmo jam dicto. Et hoc igitur non ſolùm leve, ſed & falſum eſt; ac proinde contemni ab Ilbachio poterat, aut certè minus, quàm fecit, operoſè confutari.*

m Nemeſium quoque *&c. Hanc ordinationem omittit Baronius, cum ſit in Mss. omnibus, Mombritio, Metaphraſte, Martyrologiis, etiam Romano vetere ad diem 31 Octobris.*

n Gallienum & Maximum conſules. *Sic iterum omnia Mss. noſtra cum editione Mombritii. Atqui conſulatum illum Faſti nulli agnoſcunt. Itaque repoſuit Baronius, fortaſſis ex Metaphraſte,* Glabrionem & Maximum conſules; *ad quos proinde martyrium refert Nemeſii. Ego neutrum conſulatum probo; non primum, quia ignotus eſt: non etiam ſecundum; ob ea quæ dixi in Commentario § 6, num. 58. Neutrum quoque legiſſe videtur Ado ad diem 31 Octobris. Cenſeri ergo poteſt uterwis intruſus. Quod ſi neceſſe ſit alterutrum tueri, equidem primum antetulerim,* Gallieni *videlicet* & Maximi; *ut Gallieni quidem tertius eſſe potuerit & ordinarius, ac propterea notatus in Faſtis; Maximi verò non ordinarius, ſed vel honorarius tantùm, vel ſuffectus, ideoque non relatus in Faſtos; in quibus ad annum illum, puta Chriſti 257, tamquam ordinarius uterque conſul exhibetur* Valerianus IV & Gallienus III. *De conſulatibus honorariis conſuli poſſunt Pagius in Diſſertatione hypatica part. 1, cap. 8, & Panvinius in Faſtos lib. 1, pag. 61. Patet interim, non eſſe talem hunc locum, ut evertere poſſit chronologiam in Commentario § 6, num. 66 propoſitam.* EX MSS.

o *De* templo Martis *ſuburbano in via Appia plura docet Aringhus in Roma ſubterranea lib. 3, cap. 10, à numero 9. Erat autem via Appia & ei proxima Latina, ad Urbis meridiem.*

p Subitò Maximus conſul exſpiravit. *Hæc etiam legit Ado ibidem. Titulus* conſulis *explicari poteſt per notam præcedentem; aut, ſi mavis; dic, conſulem appellari Maximum per diſtractionem, quòd antea bis conſul fuiſſet; ut ſic diſtinguatur ab aliis plurimis, quibus Maximi nomen apud Romanos commune erat. Tillemontius, ab heterodoxo Pearſonio prodigia doctus arguere, hoc etiam inter alia poſt illum ſugillat. Mihi neque adeo inuſitatum videtur, ut eâ cauſâ facilè credi non poſſit; neque adeo neceſſarium, ut propter illud Actorum ſubſtantia debeat impugnari. Quod eumdem fuiſſe* Maximum *volunt, qui in Actis S. Cypriani appellatur Galerius Maximus, & proconſul in Africa anno 258 S. Cyprianum morte damnaverit; id non probant. Itaque hîc malè argumentatur Tillemontius ſecundùm ſuum ipſius de hac re principium, in Valeriani imperatoris hiſtoria ad an. 256 poſitum.* E

q Erant ædes Claudii unà cum templo in Cœlio monte, quas ab Agrippina cœptas Veſpaſianus abſolvit. *Ita Baronius hîc, ex Suetonio.*

r Creditarium vocat, cui bonorum omnium credita cura eſſet. *Baronius hîc. Adi & Cangium.*

s Altera autem die, *nempe poſt apprehenſum cum filia S. Nemeſium. Huc refer, quod ſequetur cap. 2, num. 11,* Factum eſt igitur poſt diem tertiam.

t *Et hoc habet Ado ad diem 4 Decembris. Non ſapit ergo ſtylum Metaphraſtæ, ut aſſerit emphaticè Tillemontius; cum junior Adone ſit Metaphraſtes. At mirum eſt, & in Actis ſinceris minùs obvium. Eſto. Num ideo falſum eſt? Etiam in Actis, quæ certò ſincera ſunt, ſi non illud, alia certè non rarò miracula recitantur; ut & in opere noſtro, & apud Ruinartium paſſim obſervare licet. Ceterùm neque hoc ad ſubſtantiam narrati martyrii neceſſariò pertinet; ſed ſola Olympii & familiæ ejus converſio per Symphronium quomodocumque promota.* F

u *Quæ ſequuntur uſque ad num. 10, non leguntur apud Adonem; nec apparet, cur abeſſe non poſſint.*

x *Atqui Nemeſius, ſecundùm num. 6, liber non erat, ſed* in privata cuſtodia mancipatus. *Malim igitur cum Adone hîc legere ſimpliciter:* Evocatus itaque beatus Stephanus Pontifex, venit noctu ad domum Olympii, & catechizatum baptizavit, *&c.*

EX MSS.

CAPUT II.

Martyria S. Stephani Papæ & discipulorum ejus.

a

Nemesii & Lucillæ martyrium; & S. Stephani caritas.

FActum est igitur post tertiam diem *a*, audientes hæc omnia gesta Valerianus & Gallienus, nimio furore accensi sunt, dicentes: Ablata est deorum cultura propter superstitionem Christianorum: miseruntque & tenuerunt Nemesium diaconum cum filia sua Lucilla; quos statim sine audientia fecerunt puniri: nam Lucillam, filiam Nemesii, ante patris decollationem fecit gladio jugulari in via Appia ante templum Martis. Unde æstimo, hoc diabolico egisse consilio, ut pater forsitan videns, filiæ crudelem mortem inferri, crederet ei suum præbere consensum. Sed pater, cujus jam arcana possidebat Spiritus sanctus, pretiosam conspicit filiæ mortem, quam
B pro Christi Jesu nomine libenter suscepit; & ad patriam cælestem perrexit. Ipsum verò Nemesium diaconem capite truncari jusserunt inter viam Appiam & Latinam sub die octava Kalendarum
b Augustarum *b*: cujus corpus collegit beatus Stephanus Episcopus, & sepelivit juxta locum, ubi decollatus est, in via Latina non longè ab Urbe.

Symphronius, Olympius cum conjuge & filio sistuntur tyrannis,

12 Alia verò die jussit Valerianus Symphronium sibi publicâ audientiâ præsentari; missisque militibus, adduxerunt eum vinculis ferreis oneratum, nudumque, ac capistratum *c*, & Olympium cum uxore sua Exuperia & eorum filium Theodolum; & introducti sunt in locum Telluris *d*: & sederunt Valerianus & Gallienus in tribunalibus suis in loco suprascripto. Introducti sunt autem Sancti Dei sub voce præconia in conspectu eorum: quibus his verbis dixit Valerianus: Cur non consulitis vobismet ipsis, & adoratis deos, quos cognovimus gubernare rempublicam nostramque salutem? Symphronius respondit: Nos gubernavit usque nunc Christus, qui nos ad hanc gloriam perducere dignatus est. Gallienus verò dixit Olympio: Olympi, adhuc quidem differo pœnarum inferre supplicia: sed &
C de tua conscientia dubius non sum, quod tu deseras deos, quos semper adorasti; etiam & alios compellebas adorare: nam & tormentis multis affectos usque ad effusionem sanguinis persequebaris, quicumque non præberent consensum sacrificare diis nostris. Respondit Olympius: Et ego quidem feci non quasi Olympius, sed quasi impius & crudelis: pro quibus malis commissis pœniteo & effundo lacrymas amaritudinis in conspectu ejus, cui credo Deo vero & vivo, Patri & Filio & Spiritui sancto, ut dignetur mihi remittere iniquitatem, quam exercui in sanguine Sanctorum ejus, quem ego feci effundi in incredulitate mea.

c d

tum flammis enecti, sepeliuntur à S. Stephano.

13 Gallienus autem irâ repletus, Valerianum alloquitur: Si isti, inquit, extincti non fuerint, omnis civitas Romana ad horum sectam concurrit. Valerianus itaque jussit statim Sanctos igne consumi *e*: &, datâ sententiâ, ducti sunt ante statuam solis juxta amphitheatrum; fixisque stipitibus, ligatis manibus, devinxerunt eos; igneque suppositio cum congerie sarmentorum, spinarumque, & navium stuppa, incendio concremari fecerunt. Beatus quoque Symphronius simul cum sancto Olympio & ejus uxore Exuperia ac
e Theodolo filio ejus, in ipso ignis initio clamabant, dicentes: Gloria tibi, Domine Jesu Christe, qui nos dignatus es cum servis tuis Sanctis ac Martyribus congregari. Et hoc dicentes, emiserunt omnes spiritum. Relicta autem sunt eorum corpora post triumphum ante simulacrum solis juxta amphitheatrum; milites verò abierunt. Eademque nocte adveniens sanctus Stephanus Episcopus cum clericis, ac religiosis hymnis ex more redditis, eorum corpora abstulerunt & sepelierunt juxta viam Latinam milliario primo *f*, septimo Kalendarum Augustarum *g*, Valeriano tertiò & Gallieno secundò consulibus *h*.

A

f g h

Clerici 12 S. Stephani martyrium faciunt.

14 Post multos etiam dies *i* factum est, ut Valerianus & Gallienus, nefandissimi persecutores nominis Christiani, summo requirerent studio beatum Stephanum, Romæ urbis Episcopum; ut eum, vel ejus clericos detentos, diversis afficerent pœnis, atque mortis traderent exterminio: posueruntque edictum *k* in locis celeberrimis civitatis, ac præconis voce perstrepente, ut quicumque Stephanum vel ejus clericos agnovissent latebris delitescere, illico auribus impiis * divulgarent, atque omnes ejus acciperent facultates. Unde factum est, ut ex ejus clericis duodecim reperissent, quorum nomina indicamus, Bonum, Faustum, Maurum, Primitivum, Calumniosum, Joannem, Exuperantium, Cyrillum, & Honoratum *l*: quos statim sine audientia capitibus præceperunt truncari *m*. Qui decollati sunt in via Latina juxta formam aquæductûs *n*. Quorum corpora collegit Tertullinus, licet adhuc gentilis; & posuit juxta corpora Sanctorum Jovini & Basilei, viâ Latinâ *o*, eadem die Kal. Augusti *p*.

i k

* *al.* imperatoris

E

l m n o p

Tertullinus à S. Stephano converſus & presbyter ordinatus,

15 Hoc audiens Stephanus Episcopus, misit vocavitque Tertullinum; quem multis exhortationibus Christianæ religionis edocens, ac de regno Dei & vita æterna imbuens, sacri Baptismatis gratiam ex more perfecit; & in albis positum presbyterum consecravit *q*: cui etiam inter cetera monita sancta, hoc præcipuè commendabat sanctus Stephanus: Frater, cura, inquit, sit tibi diversorum requirere sanctorum corpora Martyrum. Qui post biduum ordinationis suæ tentus est à quodam Marco præfecto *r*, & ductus ad Valerianum. Dicitque ei Valerianus: Facultates Olympii, domini tui prodere non moreris. Cui Tertullinus ita respondit: Si facultates domini
F mei requiris, poteris vivere *s*, quas ille pro Christo moriens in æternum suscepit; si tamen tu credis Christo Domino, & denegas idola dæmonum. Valerianus dixit: Ergo facultates domini tui vitam præstant æternam? Tertullinus respondit: Vitam æternam præstat & regnum perenne Christus Dominus Deus, qui potestatem habet mortis & vitæ. Valerianus ait: Iste amens effectus mihi videtur. Extendatur, inquit, & diutius mactetur fustibus. Cumque impiè cæderetur, clamabat Tertullinus: Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, qui me non separasti à domino meo Olympio, servo tuo, qui me præcessit martyrio consummato. Cumque inter cædes hoc diceret, jussit lateribus ejus ignem supponi. Cui dicebatur ab impiis: Tertulline sacrilege, redde facultates domini tui Olympii. Tertullinus verò constanter facie lætus dicebat: Fac, miser, quod facis, celeriùs; ut me de hoc incendio, licet peccatorem, tamen pro ejus nomine, Christo offeras sacrificium.

q r s

deinceps, ac sæpe tortus,

16 Jussit itaque Valerianus elevari eum, & tradi præfecto Sapricio, dicens: Diligenter inquire

A quire ab eo facultates Olympii, domini ejus, atque compelle eum diis offerre libamina. Quod si minimè fecerit, diversis eum interfice pœnis. Statim Sapricius præfectus tribunal sibi præparari
t fecit in loco, qui dicitur Privata Mamurtini *t*; jussitque eum adduci sub voce præconia præeunte; Tertullinus, inquit, reus atque sacrilegus introducatur. Dumque introductus fuisset ante tribunal præfecti, dicit ei præfectus: Nomen tuum edicito. Tertullinus respondit: Peccator, servus servorum Christi. Præfectus dixit: Servus es, an ingenuus? Tertullinus dixit: Ita replevit diabolus cor vestrum, ut non intelligatis hominem loquentem. Dixi tibi: Servus servorum Christi
u sum *u*. Sapricius dixit: Cognosce nunc quæ tibi præcipiuntur, & fac sine dilatione; & vives; hoc est, sacrifica diis, & redde facultates Olympii: sin aliter, in tormentis pœnarum, in malis tuis deficies. Beatus Tertullinus respondit: Si scires vitam æternam, non cogitares de vita præsente, quæ cum dæmonum cultoribus in æternum incendium deputabitur. Tunc jussit os ejus lapidibus conquassari. Tertullinus igitur Deo
B gratias referens, dixit præfecto: Tu os meum contundi fecisti: conteret te Dominus meus Jesus Christus, quem confiteor, & diabolum, adinventorem idololatriæ servitutis
* *al.* sævientis *. Sapricius dixit: Cur morarum spatia trahis? Facultates domini tui Olympii non cuncteris edicere, & sacrifica diis, ne vitam tuam capitis obtruncatione consummes. Tertullinus respondit: Ego confortatus in Domino Jesu Christo, cui credidi, hoc desidero, ut vitam istam præsentem possim amittere, & illam æternam inveniam, cujus nullus est finis.

post insigne martyrium ab eodem Pontifice sepelitur.

17 Tunc iratus Sapricius, jussit illum extendi in eculeo, & nervis diutius contorqueri. Inter hæc supplicia Tertullinus dicebat: Domine Jesu Christe, ne derelinquas te confitentem servum tuum; sed tribue mihi fortitudinem, te credens Filium Dei Patris, ut perseverans hanc tibi animam, quam redemisti de ignorantiæ tenebris & de idolorum cultura, tibi eam resignem, cujus gratiâ & Baptismo emundata est. Tunc Sapricius jussit eum ignibus concremari. Ille autem Spiritus sancti gratiâ roboratus, incessanter Domini Jesu Christi ore & corde auxilium postulabat. Pendente autem eo in eculeo, mandavit Sa-
C pricius, suggerente officio *x*, Valeriano tyranno, Tertullinum plenum esse insaniâ, nec tormentis esse mollitum nec monitis, ut diis sacrificaret, aut proderet facultatem Olympii, domini sui. Mandat Valerianus iratus, ut, datâ sententiâ, ejus caput abscinderetur. Qui depositus de eculeo, ductus est in via Latina, secundo milliario, & ibidem decollatus est. Cujus corpus sanctus Stephanus colligens cum clericis, & hymnis redditis Deo, sepelivit in eodem loco in
z y Crypta arenaria *y* pridie Kal. Augusti *z*.

x

aa Ipse S Stephanus Valeriano sistitur:

18 Alia namque * die *aa* misit Valerianus multitudinem militum, & tenuerunt beatum Stephanum Episcopum cum multitudine clericorum, id est, presbyterorum & diaconorum. Qui cum adductus esset, plurimi Christianorum sequebantur à longè cum lacrymis. Veniens igitur Stephanus Episcopus, præceptum est, ut solus ante tribunal tyranni introiret. Cui ita Valerianus ait: Tu es Stephanus, qui rempublicam conaris evertere & persuasionibus atque adhortationibus malis populum à deorum recedere suades cultura? Beatus Stephanus dixit: Ego quidem non everto rempublicam; sed moneo atque hortor, ut, derelictis dæmoniis, qui adorantur in idolis, ad Deum vivum & verum redeant, creatorem cæli & terræ, & cognoscant, Christum Jesum Filium Dei Deum esse, qui cum Patre & Spiritu sancto solus est sempiternus; ut non pereant cum diabolo in interitum sempiternum. EX MSS.

& corruente Martis fano, liberatus,

19 Valerianus dixit: Nunc enim tu traderis perditioni, ut alii metuentes, vivere possint illæsi. Jussitque eum duci ad templum Martis, & ibidem, dictâ sententiâ, capite truncari, si non acquiesceret adorare nefandi Martis simulacrum. Tunc beatus Stephanus ductus à militibus foràs muros Appiæ portæ ad templum Martis, levatis ad cælum oculis, coram omnibus dixit: Domine Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui turrim confusionis in Babylone destruxisti *bb*, destrue nunc & hunc locum, ubi diabolica superstitione per idolorum culturam animæ pereunt populorum. Et statim factus est ingens fragor tonitrui cum terroribus coruscationum; & corruit maxima pars templi sacrilegi *cc*. Quod cernentes milites, pavefacti fugerunt; dimiseruntque beatum Stephanum cum omnibus Christianis, qui simul perrexerant. *bb* *cc*

cum suos oratione & Sacrificio munisset,

E 20 Eâdem verò horâ beatus Stephanus Episcopus pergit cum omnibus Christianis ad cœmeterium sanctæ Lucinæ *dd*; & multis consolationibus omnes secum profectos alloquitur, ut nullis terroribus pertimescerent pœnas adversarii; vel ne forsitan aliquibus promissionibus tyrannorum desererent coronam martyrii præparatam, dicens: Memores esse debemus, Dominum nostrum Jesum Christum dixisse: Nolite timere eos; qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potestatem habet & corpus & animam mittere in gehennam. His atque hujusmodi exhortationibus, ut bonus pastor, suis ovibus Christi sanguine acquisitis pascua ministrabat. Post hæc obtulit Sacrificium Deo omnipotenti. *dd*

à superveniențibus militibus capite truncatus est.

21 Audiens igitur Valerianus quæ gesta fuerant, ac de templi eversione, & quia esset maxima cum Stephano multitudo Christianorum, missi sunt plurimi prioribus militum; qui venientes invenerunt beatum Stephanum Episcopum Sacrificium Domino offerentem. Quique intrepidus & constans ante altaris solemnia & jugiter cœpta perficiens, eodem loco sic in sua decollatus
F est sede *ee* sub die quarto Nonarum Augustarum. *ee*
Factus est autem ibidem maximus Christianorum planctus, qui talem Pastorem cum gloria martyrii præmiserunt ad cælestia regna. Cujus corpus sepelierunt in eadem crypta cum ipsâ sede, ubi adstans sanguis ejus effusus est, in loco, qui appellatur hodie *ff* Cœmeterium Callisti, ubi requiescit in pace. *ff*

Martyrium S. Tharsicii acolythi illustre miraculo.

22 Alia enim die *gg* invenerunt milites paganorum acolythum, nomine Tharsicium, Christi Corporis sacramenta portantem; quem tenentes pagani atque discutientes *, quid gereret, ut indicaret. At ille, indignum judicans porcis prodere margaritas, nequaquam voluit prodere sacrosancta Mysteria. Quem fustibus ac lapidibus tamdiu mactaverunt, quousque exhalaret spiritum: revolutoque ejus exanimi corpore, nihil potuerunt in ejus manibus vestimentisque reperire sacrilegi discussores; relictoque ejus corpore, cum terrore fugerunt. Venientes autem ad portas Appiæ, invenerunt Christianorum multitudinem copiosam; & venientes ad Valerianum, omnia intimarunt, & quidquid actum fuerat, per ordinem pandunt. Eadem namque die colle-
gg * *al.* tenuerunt, discutientes,

ge-

EX MSS. gerunt Christiani sanctum corpus Tharsicii, & sepelierunt in cœmeterio Callisti, viâ Appiâ : coadunatâque ecclesiâ Christianorum, ordinaverunt in locum beati Stephani Episcopi & martyris Sixtum Episcopum nono Kal. Septembris *hh*, Valeriano tertiò & Gallieno secundò consulibus *ii*, apud nos autem regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

hh

ii

ANNOTATA.

a Post tertiam diem, *à captivitate S. Nemesii scilicet ; ut ante observavimus.*

b *Habent pleraque Mss. & edita omnia exemplaria, uti & Martyrologi :* Sub die octava Kalendarum Septembrium : *quod si auctoris est, apertè secum ipse pugnat ; ut ostensum est in Comment. § 6, num. 62. Nos tamen librarii cujusdam antiquissimi putamus esse, cujus deinde errorem ceteri ferè secuti sint. Colligimus id primò ex Ms. Windbergensi, ad cujus marginem, qui illud cum aliis Mss. contulit, hoc loco adnotavit:* Mss. alia, Augustarum. *Secundò ex Ms. Vlimeriano, & codice P. Ms. 6 ; in quibus hîc disertissimè legitur :* Sub die octava Kalendarum Augustarum. *Tertiò ex ipsorum Actorum contextu ; statim enim subditur martyrium Symphronii & Sociorum, peractum* alia die, *hoc est* postera die ; *ut rectè vertit Metaphrastes : nam paulò inferiùs clarissimè in omnibus exemplaribus Mss. & editis (si Baronianum excipias) imò & Martyrologiis explicatur his verbis :* Septimo Kalendarum Augustarum. *Deinde jam captus erat Symphronius ante martyrium domini sui ; si igitur hoc incidisset in* VIII *Kal. Septembrium, sequeretur, ut œconomus ejus Symphronius mensibus undecim detentus fuisset in carcere, priusquam de Nemesii facultatibus fisco addicendis interrogaretur : quod absurdum apparet. Denique si Nemesii martyrium accidisset* VIII *Kal. Septembris, referendum esset ad annum 256 contra Commentarii nostri § 6, num. 58 ; & eruditorum virorum chronologiam, qui Gallienum id temporis Romæ negant fuisse ; cum Acta nostra illum non semel in causa Nemesii præsentem sistant. Censemus ergo, Nemesium occubuisse* VIII Kal. Aug. ; *Symphronium verò postridie, eodem ambos anno Christi 257.*

B

C

c Capistratum. *Mira expressio de homine ! Est tamen etiam apud Adonem 4 Decembris. Significat, opinor, vinculum collo ejus injectum, quo duci, aut potiùs raptari posset, ut capistro jumentum.*

d In locum Telluris ; *alia Mss.*, Telludis. *Locus ille templum erat, in quo sæpe senatus cogi consuevit, haud procul amphitheatro ; de quo plura Rosweydus in notationibus ad Martyrologium Adonis* VI *Idus Maii, & Floravantes Martinellus in Roma sacra pag.* 38.

e *Supplicium ignis decretum in viros nobiles, quales erant Symphronius & Olympius, res non est creditu facilis, inquit hoc loco Tillemontius. Quasi verò in Christianorum suppliciis modum semper tyranni servaverint. Quasi non etiam peculiaris hîc pœnæ causa Valeriano peculiaris videri potuerit, quòd ambo Christiani non essent solùm ; sed & fidem imperatori debitam violasse viderentur ! Nam Symphronius Nemesii facultates fisco subduxerat, & (quod apud ethnicum principem crimen erat inexpiabile) converterat Olympium cum suis ; Olympius verò Valeriani crudelitate hactenus ex officio in Christianos exercita probatus in paucis, religionem nunc eamdem profitendo, tyrannos contra opinionem omnem deluserat, eorum spreverat mandata, deorum non modò ejuraverat cultum, verùm etiam simulacra contriverat, exemplo (nisi supplicio terribili plecteretur) tanto apud omnes efficaciore, quanto & major erat viri auctoritas, & notior per inflicta tot huc usque Christianis tormenta superstitio.*

D

f *Puta in eodem cœmeterio, ubi pridie SS. Nemesium & Lucillam condiderat ; ut censet Aringhus, quem consule lib. 4, cap. 3.*

g Septimo Kal. Aug. *non solùm hîc omnia Actorum exemplaria, sed & Martyrologi referunt ; ut vide ad diem 4 Decembris. Unde ergo eruisse dicemus Eminentissimum Annalistam illud suum* Pridie Kalendas Novembris ? *Nos de Martyribus his egimus die 26 Julii.*

h Valeriano tertiò & Gallieno secundò consulibus. *Sic Mss. nostra omnia. Eòdem revocari debet Mombritius, scribens :* Valeriano & Gallieno secundò consulibus ; *quod & codices Romani quidam habent apud Aringhum, loco proximè citato : patet enim ex τῷ* secundò, *quod Gallieno* additur, *tertium designari consulatum Valeriani, qui secundùm Fastos cum Gallieni secundo concurrit. Observa tamen primò, vitium hîc esse in numero consulibus adjecto : nam post Maximi interitum non alium Augusti consulatum gerere secundùm Fastos potuerunt, quàm quartum Valerianus, Gallienus tertium. Observa secundò, vitium in numero consulatuum parum accuratè notando communissimum in Fastis esse ; ut animadverti potest tum hoc ipso anno, tum aliis passim, apud Petrum Relandum in Fastis consularibus Trajecti Batavorum editis anno* 1715. *Potest ergo & in hac Acta repsisse Consulatus Valeriani* III *pro* IV, *Gallieni* II *pro* III ; *sicut & in Chronicum Prosperi integrum editionis Labbeanæ eodem prorsus modo & anno irrepsit. At alios pro aliis consules fuisse scriptos, nec usitatum est, neque credibile. Non assentimur ergo Baronio, martyria hæc ad Glabrionem & Maximum Coss. referenti. Observa tertiò, eosdem consules eodem modo notari in fine Actorum ; atque adeo eidem anno assignari martyria Symphronii & Sociorum, cui assignantur cetera, quæ ad finem usque narrantur ; contrà quàm Annales ecclesiastici statuunt.*

E

i Post multos etiam dies. *Hæc, & quæ toto hoc numero, imò & quæ cum his numero sequente quasi connexa narrantur, nullo modo videntur cum antecedentibus & consequentibus posse congruere ; ut ostendimus in Commentario § 6, num. 62. Suspicio est, ea in primigeniis Actis non fuisse, cum illa nec auctor Martyrologii Romani veteris seculo octavo, nec seculo nono legisse credi possit Ado : nam si legerint ; cur minus duodecim hosce Clericos Martyres suis Martyrologiis inseruissent, quàm ceteros omnes, qui in iisdem nunc Actis memorantur, & quorum nullum omittunt ?*

F

k *Quid opus fuit hoc edicto ; si recens adhuc illud erat, quod num.* 1 *memoratum est ?*

l *Duodecim ubique numerantur ; & tamen non nominantur, nisi novem, in plerisque Mss. nostris. Martyrologium, ut dixi, Romanum vetus, & Ado de nullo horum meminerunt. Usuardus decem numerat, sed tres tantùm priores nominatim exprimit. Nomina duodecim exprimunt Codices nostri P. Ms.* 19, *P. Ms.* 20, *& Ms. Windbergense, inter* Joannem & Exuperantium *interponendo* Castum, Theodosium, Basilium. *Totidem nomina eodem modo, sed non eodem ordine, recensent Acta Græca Vindobonensia, de quibus monui in*

A *in Commentario* § 1, *num.* 2. *Consonat ferè Metaphrastes ; nisi quod* Bonum *omittit , & ultimo loco pro eo* Donatum *adjicit. Vide plura in Actis dici hesternæ.*

m Quos statim *&c. Atqui mox dicebantur summo studio requisiti à persecutoribus , non ut eos statim capite truncarent ; sed* ut *prius eos* diversis afficerent pœnis , atque *tum demum* mortis exterminio traderent.

n Juxta formam aquæ ductûs , *quem cœmeterio S. Tertullini vicinum statuunt Raphaël Fabrettus Inscriptionum antiq. cap.* 8, *pag.* 547, *& Boldettus in Observationibus ad sacra Martyrum cœmeteria lib.* 2, *cap.* 18, *pag.* 562.

o *In cœmeterio scilicet , quod postea beati Tertullini nuncupatum est , secundo ab urbe lapide , ut statuit Aringhus lib.* 4, *cap.* 5. *Vide quæ dicentur die* 4 *hujus mensis de S. Tertullino presbytero & martyre. De SS.* Jovino & Basileo *actum est* 2 *Martii.*

p Eadem die Kal. Augusti. *Ms. Windbergense habet* , Easdem Kalendas Augusti. *Nodus hic est,*

B *quem solvendum proposuimus in Commentario* § 6, *num.* 62. *Codices nostri P. Ms.* 19 *& P. Ms.* 20 *habent* , sub die VI Kal. Augusti ; *& consonant quædam Martyrologia non admodum vetusta , uti dictum tom.* 1 *Martii pag.* 128 , *num.* 1. *Sed hæc hujus loci difficultates non tollunt ; ut consideranti patebit.*

q *Adi Commentarium* § 6 , *num.* 63 ; *ubi diximus , difficulter intelligi posse hanc ordinationem ; nisi fortè Tertullinus hic alius fuerit quispiam à Tertullino , Olympii vicedomino.*

r *Hîc* Marcum præfectum *habes , & paulo inferiùs* Sapricium ; *neuter tamen erat hoc anno* 257 *præfectus Urbis (is enim fuit Junius Donatus , juxta catalogum Bucherianum* ;) *sed ejus fortè vicarii :. tales verò eodem tempore plures in Urbe fuisse , & quidem præfectos appellatos , docet S. Cyprianus in epistola* 82 *ad Successum anno* 258 *data , his verbis :* Huic persecutioni quotidie insistunt præfecti in Urbe ; ut si qui sibi oblati fuerint *&c.*

s Poteris vivere. *Codex noster P. Ms.* 155 *rectiùs fortè habet* , Poteris videre.

t *Carcerem , opinor , Mamertinum , de quo satis dictum est in Actis SS. Petri ac Pauli Apostolorum tom.* 5 *Junii , pag.* 433.

u *Vide Commentarium* § 6 , *num.* 64, *& Ob-*

C *serva , multa hîc episodia resecari non solùm à Baronio ; sed etiam ab Adone die* 4 *Augusti ; quæ tamen in omnibus modò codicibus Mss. leguntur.*

x Officio, *id est , ministro judicis. Vide Cangium.*

y In eodem loco *&c. Id est in cœmeterio, in quo idem S. Tertullinus condiderat* S. Stephani *clericos Martyres ; secundùm Aringhum lib.* 4 *cap.* 5.

z Pridie Kal. Augusti. *Ita Codices aliqui cum Metaphraste. Alii codices & Ado :* secundo Kal. Aug. ; *quod idem planè significat. Codex noster P. Ms.* 6 *habet* , Tertio Kal. Augusti ; *quo die refertur in quibusdam Martyrologiis , ut ibi dictum est in Prætermissis. Solus , quod sciam , Baronius scribit* , Kalendis Augusti. *Colitur tamen apud Adonem & alios , 4 Augusti.*

aa Alia die. *Baronius ,* Sequenti die ; *Metaphrastes* , Postero die. *Videtur ergo deprehensus fuisse* S. Stephanus *pridie , quàm obtruncatus est. Si tamen hic locus interpolatus non sit & intrusus.*

bb Destruxisti. *Carpit hæc neotericus quidem heterodoxus , tamquam Sacris litteris contraria ; sed enim cur* destruxisse *dici non potest opus , qui ab illo jam inchoato ita desistere architectos coëgit , ut* XX MSS. *promoveri numquam potuerit ?*

cc Corruit maxima pars templi. *Etiam hoc modernis criticis fabulosum apparet , & eo quidem minùs credibile , quod in Actis S. Sixti secundi Papæ & martyris anno sequenti idem in eodem templo ad modum ferè eumdem contigisse legatur. Sed neque hoc prodigium ad martyrii hujus substantiam spectat ; nec dictata paulò ante sententia , nec apprehensio , nec deductio* Stephani *publica sive ad Martis fanum , sive ad locum supplicii. Satis nobis est, si deprehensus ad aram, à furentibus ethnicis obtruncatus credatur unà cum assistentibus sibi ministris , eo fere modo , etsi non eodem supplicio , quo infrà occubuisse dicitur S. Tharsicius.*

dd Cœmeterium S. Lucinæ ; *quod subinde à S. Callisto primo nomen accepit. Celeberrimum verò hoc cœmeterium , secundo ab Urbe lapide , Appiâ viâ situm , fusiùs illustrat Aringhus lib.* 3 , *cap.* 11.

ee Decollatus est. *Hoc genus martyrii ejus creditu quoque perdifficile existimat Tillemontius notâ* 3 *in* S. Stephanum ; *sed iis argumentis , quæ refutavimus in Commentario* § 1 , *num.* 5 *& seqq.* E *Nec refert , quod recentiores aliqui , sive ad* Stephani *sive ad præcedentium in his Actis Martyrum descripta supplicia convellenda , negant , tam severa hoc anno fuisse edicta Valeriani : nam ut mitiora fuerint in provinciis ; Romæ tamen , ob singularem sanctissimi Pontificis in propaganda Christi religione dexteritatem ac studium , persecutio & citiùs & crudeliùs , etiam sine generalibus edictis, cœpta videtur ipsi etiam Tillemontio , in Persecutione Valeriani art.* 1 , *& alibi. Imò ne in ipsis quidem provinciis eamdem ubique fuisse præsidum in Christianos anno Christi* 257 *moderationem , luculentè docet S. Cyprianus in epistola eodem anno, juxta Pearsonium , ad Confessores in metallo constitutos data.*

ff Hodie. *Ex hac voce rectè colligit Schelstratius , hæc Acta fuisse composita post ætatem de qua agunt. Codices P. Ms.* 19 *& P. Ms.* 20 *habent ,* usque hodie. *Baronius , contra Mss. nostra & Adonem , neutrum expressit.*

gg Alia enim die ; *alii codd.* , Alia autem die: *quod significare videtur , ut suprà non semel , diem sequentem , puta tertiam Augusti : licet celebretur S. Tharsicii M. festum die* 15 *ejusdem mensis. Metaphrastes legit* , eodem die ; *sed contra exemplaria nostra Latina. Observavi autem* F *in Commentario* § 6 , *num.* 65 , *de hac historia meminisse S. Damasum Papam.*

hh Nono Kal. Septembris. *Quæ sequuntur , ad ejusdem ordinationis annum designandum pertinent , præterquam in Ms. Windbergensi , in quo verbis jam citatis hæc subjiciuntur :* Martyrizatus est autem beatus Stephanus , Episcopus urbis Romæ , Valeriano tertiò & Gallieno secundò consulibus , die quarto Nonas Augusti , regnante Domino nostro *&c. Huic ferè consonat codex Romanus à Schelstratio citatus , Antiquitatis eccles. tom.* 1 , *dissert.* 2 , *cap.* 7 , *num.* 4. *Cetertùm de S. Sixto ,* S. Stephani *successore , agetur die* 6 *Augusti.*

ii Valeriano tertiò & Gallieno secundò Coss. *Sic omnia Mss. nostra cum editione Mombritii. Schelstratius loco mox citato codices duos Vaticanos refert , quorum alter habeat ,* Sub Valeriano & Gallieno Coss. , *omisso numero consulatûs ; alter verò* , Valeriano quartùm & Gallieno secundùm , consulibus. *Hæc vitia jam ostendimus obvia passim esse. Et hîc ergo , & superiùs , num.*

EX MSS. 13 *in fine, legendum :* Valeriano IV & Gallieno III consulibus ; *tum quia post consulatum Valeriani tertium, & Gallieni secundum, consul factus est Maximus, qui secundùm hæc Acta ante S. Nemesii martyrium periisse dicendus est ; tum quia certum videtur ex epistola Firmiliani,* Stephanum *vixisse anno Christi 256 jam senescente ; dinque adeo post consulatum Valeriani III, & Gallieni II, qui respondet anno Christi 255.* D

DE S. RUTILIO MARTYRE

IN AFRICA.

P. B.

SEC. III, SUB SEVERO.

IN Africa, sancti Rutilii martyris, qui cum sæpius de loco in locum persecutionem fugisset, & periculum interdum etiam pecuniâ redemisset, ex inopinato aliquando deprehensus, & præsidi oblatus, tormentis plurimis cruciatur : demum ignibus traditus, egregio martyrio coronatur. *Ita modernum hoc die Martyrologium Romanum. Unde haustum sit hoc elogium, ipsa Tertulliani de Fuga in persecutione cap. 5 verba significant : sic enim habent :* Rutilius, sanctissimus martyr, quum toties fugisset persecutionem de loco in locum ; etiam periculum, ut putabat, nummis redemisset ; post totam securitatem, quam sibi prospexerat, ex inopinato apprehensus, & præsidi oblatus, tormentis dissipatus (credo pro fugæ castigatione,) dehinc ignibus datus, passionem, quam vitârat, misericordiæ Dei retulit. *Tum hæc subduntur :* Quid aliud voluit Dominus nobis demonstrare hoc documento ; quàm, fugiendum non esse ; quia nihil fuga prosit, si Deus nolit ? Immò, inquit ; quia præceptum adimplevit, fugiens de civitate in civitatem : sic enim voluit quidam, sed & ipse fugitivus, argumentari, & qui proinde nolunt intelligere sensum Domini illius pronuntiationis, ut eam ad velamentum timiditatis suæ utantur ; cum & personas suas habuerit, & tempora, & causas. *Alium superioris elogii fontem, præter hunc unicum, non assignat Baronius in suis ad illud Notationibus ; neque alium nos ullum invenimus.*

Hujus elogium in Martyrologio Romano, B

C

2 *Fuit, cui locus hic scrupulum diu molestum excitavit ; quòd mirari satis non posset, si Martyrem verum, atque adeo Romano-catholicum,* sanctissimi *epitheto ornare voluisset Tertullianus in opere, quod ab Ecclesiâ Catholica abscissus, & Montani erroribus dudum ac pertinaciter implicatus elaboravit ; itaque subverebatur ille, ne qui Romano Martyrologio restituendo augendoque insudarunt, minus cautè pseudomartyrem ac Montanistam pro genuino & orthodoxo ex auctore illo atque opere hæretico arripuissent. Augebat metum, quod Martyr ille, Tertulliano tam singularis ac sanctus, nullum in Ecclesiæ catholicæ, quæ supersunt, Fastis sacris, aut Kalendariis (etiam Carthaginensi, apud Ruinartium in Actis Martyrum sinceris edito) locum uspiam habuerit ante Martyrologii Romani restitutionem, imò ne præconem quidem ullum, nisi unum Tertullianum, & hunc tum orthodoxis infensum : nam quæ apud Tamayum de illo ad hunc diem conficta leguntur, ea non immeritò respuebat. Nobis hæc argumenta nequaquam sufficiunt, ut ob ea Martyrologii Romani censores gravissimi, in erroris tam crassi suspicionem vocentur. Censemus ergo* Rutilium *hunc verè Catholicum, verè martyrem occubuisse.*

ex Tertulliani Montanista scriptis petitum,

3 *Cum enim apud Montanistas pro certo ac revelato haberetur, tempore persecutionis nec fugere Christiano, nec pretio redimere periculum licere ; cumque hac eorum doctrina usque adeo superbierit Tertullianus, ut pastores Catholicos, quod eam improbarent, appellare non dubitaret* in pace leones, in prælio cervos ; *an verisimile videri potest, Rutilium ab eo in medium ultro producendum fuisse, si Montanistarum illam (tametsi vanam re vera mendacemque) gloriam toties contaminasset, nec alio demùm tot maculas eluisset martyrio, quam eo, quod nec fugere nec redimere potuisset ? An hunc, inquam, producturus fuisset Tertullianus in eodem libro, in quo de Montanistarum Paracleto ausus est affirmare cap.* 14. Quem qui receperunt *(ut omnes Montani discipuli,)* neque fugere persecutionem, neque redimere noverunt ? *Deinde si Montani assecla fuisset Rutilius, an Catholicos is nactus esset fugæ suæ redemptionisque defensores ? Atqui Catholicorum illi patrocinantium verba sunt, quæ sibi sic objicit suprà Tertullianus :* Immò, inquit, quia præceptum adimplevit, fugiens de civitate in civitatem. *An præceptum adimpleviſse dici verè poterat Montani sectator fugiendo redimendoque periculum ; qui à Paracleto suo id sibi in omni occasione severissimè vetitum crederet ? Non potuit ergo hæc defensio in* Rutilium *cadere, nisi Montanista non fuerit, ac sensum Euangelii contra fanatica Montani dictamina Catholicum sit secutus. At enim si Montanista non fuit, qua ratione appellatur à Tertulliano* sanctissimus Martyr ? *Credo, quia cum ipse passus est, necdum Tertulliani judicio satis Montani principia palàm innotuissent, ut contraria sectantes pro hæreticis essent habendi ; utque adeo, siquam ita culpam contraxissent, eam non prorsus ex ejusdem Tertulliani sententia, aboleret martyrium. Adde quod ipsum Fabium, etiam tunc, cum hunc librum ei direxit, probè Catholicum, Montanista Tertullianus nuncupat* fratrem.

non reddit suspectam S. Rutilii fidem ac martyrium :

E

F

4 *Quod verò ante Martyrologii Romani restitutionem nullis Ecclesiæ Fastis adscriptus appareat, id quidem fateri cogimur, si de hodierno die sit sermo : nam neque in ullis nostris Martyrologiis, aut Kalendariis antiquioribus notatur ; neque ipse Baronius, ullum in Annotationibus suis, quod sit secutus, assignat ; nec rationem addit ullam, cur hoc potiùs, quàm alio mense ac die Martyrologio Romano sit insertus : sed neque verbum adjungit, quo* Rutilium *hunc à* Rutilo *martyre Africano, qui cum aliis colitur die* XVIII *Februarii, ostendat esse diversum ; cum tamen diversum non esse scripsisset Pamelius in Adnotationibus ad citatum Tertulliani textum. Et sanè* Rutilius, Rutilus, Rutulus, Rotulus *non adeo diversa sunt nomina, quin pro eodem scribi potuerint in antiquis Martyrologiorum exemplaribus, ubi nomina passim multo etiam duriùs luxata reperiuntur. Ut ut est, idem sit, an diversus ; adscriptus*

tametsi Martyrologia antiquis, quæ supersunt, ignotus fortè sit.

A *ſcriptus antea vetuſtis, quæ exſtant, Sanctorum Faſtis, an ſecus, noſtrâ non multum refert: neque enim ex eo, quod nuſquam notatus inveniatur, conſequens eſt, ut verus Martyr non fuerit; ut pluribus demonſtrat Ruinartius in Præfatione ad Acta Martyrum ſincera § 2. Porrò de loco ac tempore martyrii nihil conſtat; creditur tamen in Africa paſſus, & quidem ſub Severo; cum de illo apud Afros, tamquam omnibus notiſſimo, Tertullianus Afer meminerit.* AUCTORE P. B.

DE S. THEODOTA AC TRIBUS FILIIS MARTYRIBUS

NICÆÆ IN BITHYNIA.

ITEM DE ALIA SYNONYMA CUM VII FILIIS

CÆSAREÆ IN MAURITANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B J. P. E

§ I. Cultus apud Græcos & Latinos; elogia, ædes ſacra CPoli, Acta.

SUB DIOCLETIANO. *Providentiæ divinæ, poſt paucos annos urbem Nicænam illuſtraturæ primo concilio œcumenico, quod ibi celebratum fuit, placuit eam antea plurimorum Martyrum ſanguine conſecrare; quos inter nomen* S. Theodotæ *non infimum locum tenet, apud Latinos pariter ac Græcos celebratiſſimæ, tametſi non eodem die ab utriſque colatur: Græci quippe annuam ejus memoriam referunt die* XXIX *Julii; à quo illam tranſtulimus ad hunc diem, quo ſignatur ab Hagiologis Latinis cum Martyrologio Romano. E Græcis itaque Menæa magna typis edita illam ſic memorant:* Sanctæ martyris Theodotæ, ac Filiorum ejus *Quibus fere ad verbum conſonat Menologium ab Eminentiſſimo Sirleto Latinè redditum, & à Caniſio vulgatum, cum Menæis Ambroſianis; quorum tamen ecgrapho adſcribitur:* In Taurinenſi α eſt die XXXI. *His porro eam verſiculis celebrant Menæa magna excuſa:*

Memoria ex Faſtis Græcis die 29 Julii;

C Θεῷ δοτὴν πῆξαι Θεοδότην
Τὸ πῦρ καμίνου σὺν τρισὶ τέκνοις φίλοις.
Fornacis ignis Theodotam datam Deo
Charis tribus cum Filiis morte enecat.

Patet alluſio in Θεῷ δοτὴν, Deo datam & Theodotam. *De canone infrà. At ſingulare eſt, quod rurſum in dictis Menæis recurrat eorum memoria ad diem* XXII *Decembris, cum SS. Anaſtaſia & Chryſogono martyribus; fortè ideo ibi conjunctis, quia conjuncta eorum Acta & commixta ſunt. Ceterum elogio, quod ibi datur, præmittuntur hi verſiculi:*

Ἡ Θεοδότη πῦρ φέρει σὺν φιλτάτοις
Φίλτρῳ Θεῷ ξέουσα ἢ πυρὸς πλέον.
Perfert rogum Theodota cum chariſſimis,
Dei flagrans amore, quam flammâ magis.

2 *Dicta etiam die* XXIX *Julii ſignatur ſanctæ noſtræ Martyris nomen in Horologio ſeu Horis canonicis in uſum monachorum Baſilianorum, anno* 1677 *Romæ editis. Menologium noſtrum Slavo-Ruſſicum Sparwenfeldianum nomen ejus minùs rectè exprimit, dum ſic annuntiat:* S. M. Theodoſiæ ac Filiorum ejus. *Ferrarius item Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non ſunt, ex Galeſinio ac Tabulis Græcorum iſtos Martyres die* XXIX *Julii inſcripſit; rectè indicans in notis, eos haberi in Martyrologio Romano die 2 Auguſti; quo non tantùm ibi, ſed in aliis quoque antiquis Faſtis recenſentur, prout nunc viſuri ſumus ex eorum annuntiationibus.*

è quibus eodem die adoptata à quibuſdam recentioribus;

3 *Romanum parvum ſic habet:* In Bithynia, Theodotæ cum tribus Filiis. *Ado his verbis utitur:* Eodem die (2 *Auguſti*) natale S. Theodotæ cum tribus Filiis ſuis in provincia Bithyniæ, urbe Nicæa, tempore Diocletiani, ſub conſulari Nicetio & comite Leocadio. *Inſigni idem Ado Sanctam elogio proſequitur: at de elogiis tam apud Latinos quam Græcos dicetur inferiùs. Uſuardus ita ſe exprimit:* In provincia Bithinia, urbe Niceæ, ſanctæ Theodotæ cum tribus Filiis ſuis, è quibus primogenitum nomine Euodium, Chriſtum fiducialiter confitentem, fecit primum conſularis Bithiniæ fuſtibus cædi, deinde ipſam cum omnibus Filiis igne conſumi. *Florum hoc loco, & Rabanum, nec non apographa Hieronymiana præterimus; de quibus tamen apographis infra alia occaſione recurret ſermo. Recentiorum Hagiologorum, videlicet auctoris Florarii noſtri, Maurolyci, Felicii, ac Galeſinii, qui hoc rurſum die Sanctos refert, nomina indicaſſe, ſit ſatis. Sed obiter obſervandum, apud Rabanum, Petrum de Natalibus lib. 6, cap. 14, ac Felicium ſcribi* Theodoram: *ſtandum tamen eſt exemplaribus Græcis ac Latinis, quæ unanimi conſenſu* Theodotam *ſcribunt. Arturus à Monaſterio Martyrem noſtram inſeruit ſuo Gynæceo. Martyrologium Romanum iiſdem fere verbis utitur, quibus Uſuardus.* *ſed ab antiquiſſimis illa notatur hac die 2 Aug. cum Martyrologio Romano.*

4 *Atque hæc quidem de celeberrimo atque antiquo Heroidis noſtræ cultu dicta ſunto: nunc ad ejus elogia accedamus. Allegatum modo à nobis Menologium Sirletianum ponit ſequentia:* Hæc fuit ex urbe Nicæa, admodum pietatis & Dei præceptorum ſtudioſa, filios erudiens diſciplinam Domini, iiſdem temporibus, quibus & ſancta martyr Anaſtaſia vivebat Detenta verò à Leucatio præſide, cujus nuptias ipſa recuſaverat, ob eam præcipuè cauſſam miſſa eſt ad Nicetium præfectum Bithyniæ, à quo ſimul cum tribus Filiis in caminum ignis injecta, martyrio coronata eſt *Conſentiunt Menæa excuſa; quæ eadem tamen hiſce* Elogia apud Græcos, & Adonem:

AUCTORE J. P.

Martyribus ſacram mox ſubdunt : de qua poſtea agemus. Latini in condendis eorum elogiis longè à Græcis diſcrepant. Tranſcribi ante omnia huc meretur illud, quod graviter & patheticè concinnavit Ado in hæc verba : Qui *(comes Leocadius)* hanc per multos dies blandimentis & terroribus cogere voluit, ut ejus conjugio necteretur. Sed cum ſancta Femina nullo modo conſentiret, ferro vinctam cum Filiis, conſulari Bithyniæ Nicetio deſtinavit.

quod ultimum à prioribus differt.

5 At ille filium ejus primogenitum Euodium, Chriſtum fiducialiter confitentem, in conſpectu Matris fecit fuſtibus cædi. Cui Mater pia clamabat : Noli timere, Fili, iſta verbera : per ipſa enim ad æterna Chriſti gaudia pertinges. Tunc conſularis Nicetius juſſit cuidam Hirtaco, ut apprehendens beatam Theodoten, prius illi illuderet, & poſtmodum inter publicas meretrices conſtitueret. Quam ille volens tenere, de naribus ejus cœpit ſanguis vehementer effluere. Qui clamans dixit Nicetio : Stat juxta eam juvenis pulcher, auratis veſtibus indutus, ex cujus manu pugnum accepi in naribus. Conſularis ergo Nicetius juſſit ignem copioſum accendi, & beatam Theodoten cum tribus Filiis ſuis immitti. Quæ gratias referens Deo, dicebat : Benedictum nomen pietatis tuæ, Domine, qui me nec in iſto ſeculo à Filiis meis ſeparaſti, nec in tui nominis confeſſione disjungi paſſus es, nec in martyrio dividi permiſiſti. Conſummata eſt igitur cum tribus Filiis ſuis ſancta Theodota ſub die quarto Nonarum Auguſtarum. *Hæc ille ; quæ contractiùs expediuntur à Floro citato & Rabano, ex eodem haud dubiè Actorum fonte hauſta : quæ diſcuti poterunt paullo pòſt, dum Acta ipſa examinabimus.*

B

Ædes ſacra ac feſtum CPoli.

6 *Ceterùm ſanctam Matrem ac Filios ejus poſt martyrium non tantùm non indecores manſiſſe, ſed ſingulari in veneratione habitos fuiſſe, colligi datur ex eo, quod ædem ſacram cum feſto habuerint CPoli, ſicut liquet ex Menæis antè allatis, quæ iſta tradunt :* Celebratur autem ipſorum ſolennitas in martyrio eorum, quod eſt in Campo; *quæ pars fuit Hebdomi : de quo Cangius CPol. Chriſtianæ lib. 2, pag. 140. Auctorem atque ætatem iſtius ædis ſacræ diſcimus ex Procopio Cæſarienſi de Ædificiis Juſtiniani imperatoris lib. 1, cap. 4 ſub finem ; ubi ponit* templum S. Theodotæ in ſuburbano, quod Hebdomon ſive Septimum vocant : *quodque templum unà cum aliis, quæ ibidem idem auctor enumerat,* princeps hic, *inquit,* noſter, quo tempore Juſtinus avunculus imperabat, à fundamentis ædificavit, *ſeculo videlicet ſexto. Tametſi verò Procopius nec* S. Theodotæ, *de cujus templo agit, titulum martyris addiderit, nec de Filiis ejus, quorum ſub memoria illud etiam dedicatum fuiſſe, aſſerebant Menæa, meminerit ; nos tamen ex eorumdem Menæorum fide, non aliam Theodotam ſynonymam, ſed hodiernam, cujus uti & Filiorum cultui hæc ædes condita fuerit, non refragante, quamquam non ſatis diſtinctè id docente Procopio, hîc non gravatè intelligimus.*

C

Acta apud Surium & apud Combeſiſium omnino differunt :

7 *Duplex potiſſimùm Actorum* S. Theodotæ *exſtat hiſtoria typis edita : altera, quæ immixta Actis S. Anaſtaſiæ legitur apud Surium ad diem* XXV *Decembris ; & cujus compendium continetur in elogio Adoniano ſuperiùs producto : altera, quam Franciſcus Combeſiſius in libello ſingulari, qui inſcribitur,* Illuſtrium Chriſti martyrum lecti triumphi, *Lutetiæ Pariſiorum anno Domini* 1660, *Græcè & Latine typis vulgavit. Ambæ iſtæ ejuſdem Martyris hiſtoriæ adeo inter ſe ſunt diverſæ, ut commune nihil omnino conſideratione dignum habeant, niſi hoc unum, quod utraque memoret,* S. Theodotam *unà cum Filiis ſuis Nicææ in Bithynia igne martyrium conſummaſſe. Acta Combefiſiana ne verbo quidem tangunt totam illam narrationis ſeriem, quam Suriana volunt eveniſſe* S. Theodotæ *in Macedonia, eo tempore, quo Diocletianus imperator ibi morabatur ; imò verò ſatis dilucidè illam hiſtoriam excludunt, uti patet ex illorum exordio ; è quo habemus, quod Bithyniæ præfectus, certior factus, in urbe Nicæa eſſe quamdam Feminam, profeſſione Chriſtianam, ac liberos docentem, accerſi eam juſſerit. Id quod toto cælo diverſum eſt ab eo, quod Suriana hiſtoria recenſet de Sancta à Leucadio miſſa ad proconſulem Bithyniæ &c.*

D

Suriana

8 *Quod Acta apud Surium edita, ſeu quod eòdem redit, manuſcripta, in ſubſtantia eiſdem conſona, ſint admodùm antiqua, inficias ire nemo poteſt, qui meminerit, illa præluxiſſe Adoni in condendo, quod ſuperiùs produximus, elogio ſuo. Et verò cur non par ſit iſti antiquitati genuina rerum in iis narratarum ſinceritas, & auctoris narrantis fides ? Cur, inquam, tantopere dotibus hiſce deſtituantur, ut, ſive verè è Metaphraſtis calamo, cujus ſub nomine proſtant apud Surium, illa profluxerint ; ſive alterius ſcriptoris ſint partus, parum certè fidei mereantur ; quaſi verò characteres nonnulli, in eis relucentes, compoſitionem ſpirent ? Fac ita eſſe ; quidnam hoc officit Actorum ſubſtantiæ ? Adde quod, cum adeo parva ſint, non videatur præſumendum, ea multum in hac parte peccare. Meas interim circa ea propono conjecturas. Res itaque in illis conſcribendis ſic ſe habuerit, ut Acta aliqua* S. Theodotæ *vel ſeorſim exſtiterint, vel Anaſtaſianis immixta, prout nunc exſtant, ante ſeculum nonum, quæ Adonis tunc elogio præluxerint ; quæque deinde ſeculo decimo in manus inciderint Metaphraſtis, vel non abſimilis genii auctoris ; qui ea jam tum modicè fortaſſe interpolata vel tranſcripſerit ; vel aliquantulum denuo compſerit ſtyli, verborumve aut ſententiarum ornamentis.*

E

diſcutiuntur,

9 *Fateor equidem haud gravatè, quod Acta iſta, ſpectata ſola auctoritate ſcriptoris, non mereantur plus fidei, quam Anaſtaſiana, quibus inſerta ſunt ; quorum diſcuſſio ad aliud tempus ſpectat. Ne quid verò interim præpropere circa illa definiamus, & loco non ſuo ; eorum examen remittimus ad diem* XXV *Decembris ; quo revocari ad trutinam poterit criſis Tillemontii Monumentorum eccleſiaſticorum tomo 5 ; ubi inter notas à pag. 715 in fine, Acta prædicta pluribus examinat ; & tandem pag. 718 diſſertationem circa illa ſuam concludens, aſſerit, nihil propriè haberi certi, imo ne fundati quidem ſuper hiſtoria S. Anaſtaſiæ, exceptis illis, quæ in principio dicta nota præmiſerat ; de tranſlatione & cultu ejus agens.*

F

ac contra criticum quemdam

10 *Dixi paulo antè,* ſpectata ut ſic auctoritate ſcriptoris ; *qui etiamſi, ſecundùm Tillemontium, in iſtiuſmodi Actis Anaſtaſianis condendis parum ſibi fidei conciliaſſet ; non tamen ſequeretur, ut cauſæ non ſint aliunde, cur fidem mereantur noſtræ Martyris Acta ; ratione, inquam, materiæ & formæ, ſeu rerum, quæ in illis tractantur, & modo, quo deſcribuntur. Materia enim ſive ab initio, quo primus auctor eam digeſſit, Actis Anaſtaſianis fuerit immixta ; ſive tunc quidem ſeorſim extitcrit, ab eiſque disjuncta, ac deinde ab alio quodam auctore eiſdem conjuncta fuerit, adeo, quod innuebam ſuprà, exiguæ eſt molis, ut de rerum*

A *rum apertè falsarum farragine suspicionem movere non posse videatur. Modus verò quid peccat tantopere, ut tam nigro calculo ipsis nota inuratur, imò potiùs benigno, si quid peccant, patrocinio non defendantur?*

defenduntur. 11 *Neque dicas: Sancta è Macedonia, uti volunt, ad proconsulem Bithyniæ transmissa fuit, quisnam verò mox id credat, nisi sufficiens istius itineris ratio detur; quæ ne vel verbo quidem ullo indicatur. Leucadius itaque è Bithynia, secundum Anastasiana Acta, redux in Macedoniam, uti ex eorumdem contextu colligitur, quid causæ habuit, cur* S. Theodotam *aliò amandaret; imo verò cur eam potiùs non tradidit* tribunali judiciario, *cui traditam ab eo esse S. Anastasiam referunt Acta? Audio. At dic, sodes; transvectio illa, quam objicis, miri quidquam præfert; sed an ideo falsa est, an ideo fictitia? An, quia causa non additur, nulla idcirco causa fuit? Malim ego eam hîc supponere ac pro adjecta habere, quam atram illico Actis nostris censuram inurere, quia, expressè adjecta non sit; qualem eis inurit Tillemontius tomo supra citato pag. 643;*

B *ubi postquam indicasset, nullam Actis Anastasianis inesse auctoritatem; mox addit illud ipsum, quod de* S. Theodota *memorant, dura circumstare adjuncta, & quod volunt, eam è Macedonia missam fuisse ad Bithyniæ gubernatorem, non esse rem creditu facilem, quando nulla ejusdem causa datur. Sed hæc quidem hactenus de Actis apud Surium; nunc verò quid statuendum sit de iis, quæ vulgavit Combefisius, dicendum superest.*

§ II. Discutiuntur Acta à Combefisio edita; exemplaria Mss.; Theodota una, an triplex?

Qualia sint Acta, quæ edidit Combefisius.

C *Inchoatum paragrapho superiore, ac tantisper intermissum circa Acta à Combefisio edita sermonem retexere hic opus est, ut, discussis eorum meritis, par illis judicium promamus. Prænotantur hoc titulo:* S. Theodotæ & liberorum; *sed* ejus, *quod est in Græco, cur omittit Combefisius? Ceterùm auctoris nomen nusquam apponitur; adeo ut totus undequaque nos lateat; verum quisquis ille fuerit, ita se gessit in conscribendis suis Actis, ut facta admodum pauca multo sermonis ambitu in longum extracta nobis reliquerit: quo fit, ut Acta hujusmodi annumeranda neutiquam censeamus primigeniis ac sinceris (qualia certè apud Græcos rarò admodum inveniuntur;) sed iis dumtaxat, quæ sint longè inferioris notæ, ac non tam rerum probabilium multitudine ac varietate, quam supervacaneis interpolatoris phrasibus infarta, in majorem excreverint molem, quàm argumenti penuria patiebatur.*

Illa, quæ habemus in tribus diversis exemplaribus Mss.,

13 *Atque hæc quidem de* S. Theodotæ *Actis typo excusis; sed quoniam præter illa, in promptu nobis etiam sunt exemplaria Mss.; de his quoque nobis nunc habenda ratio est. Codex noster Molsheimensis membranaceus satis antiquus Passionem habet isto cum exordio:* Revertente imperatore Diocletiano ad Sirmium à Macedonia, oblata est ei Theodota cum tribus Filiis suis, natione Bithiniâ, cives * Nicena. *Finis verò sic habet:* Passa est autem in provincia Bithinia apud urbem Nicenam cum tribus Filiis suis S. Theodota. *Duo*

* civis

item alia apographa habemus, alterum ex Ms. AUCTORE J.P. *ecclesiæ S. Audomari; alterum ex Ms. Augustano, ejusdem ambo inter se argumenti, & Molsheimensi in substantia consentientia, uti colligitur ex hujus initio, fine ac toto decursu, ad illa collatis. Porro sicut apud Surium Acta* S. Theodotæ *Anastasianis immixta sunt, sic dicta exemplaria tria Actis* S. Theodotæ *immiscent aliquam Anastasianorum partem, quæ verbosis adeo ut plurimum dialogismis luxuriat, ut sermonis abunde, parum rei suppeditet, ac majorem Passionis, quæ titulum præfert* S. Theodotæ, *partem in S. Anastasia consumat; atque adeo quia totus dictæ Passionis contextus non est longus, pauca admodum narrat de* S. Theodota *ac Filiis ejus.*

14 *Quod si Passionem istam Ms. conferas cum* fere in substantia conveniunt cum editis apud Surium. *edita & Anastasianæ inserta apud Surium, videbis quidem in hisce exemplaribus scriptionis stylum, narrationis modum, enuntiationis phrases, & quæ sunt alia generis ejusdem, ac rei accidunt, differre; sed ita tamen differre, ut in substantia fere conveniant, ac proin sine dubio unus idemque sit fons, è cujus aquis duo isti, quos memorabam, rivuli postmodum tamquam è prima scaturigine dimanaverint. Ceterùm observationes nullas circa ista exemplaria daturi sumus in annotatis ad Passionem, quam ex Surio recudemus. Unicum hoc monuisse sufficiat, quod sicut Suriana Passio à Combefisiana; sic ea, quam habent tria dicta exemplaria, toto genere à Combefisiana discrepet; uti liquet ex dictis.* E

15 *Intricatissima nunc se offert controversia,* Theodotam Cæsariensem, *in Observationibus ad Usuardum nostrum hoc die 2 Augusti tacta atque huc remissa, unane sit, an duplex* S. Theodota *hodierna apud Latinos. Apographa Hieronymiana apud Florentinium hoc die sic annuntiant.* In Cæsarea Mauritaniæ Theodotæ & VII Filiorum ejus; quorum gesta habentur: *ad quem locum laudatus auctor observat, ita* etiam legere cum Martyrologio Corbeiensi manuscriptum reginæ Sueciæ, in quibus pariter VII Filios numerari *asserit* martyres socios his verbis" „ IV Nonas, in Cæsarea Mauritaniæ, Theodotæ & „ VII Filiorum ejus, quorum gesta habentur „. *Duo hujus annuntiationis puncta nimis apertè pugnant cum annuntiationibus atque Actis Martyris nostræ, quam ut uni eidemque personæ aptari commodè possint; præsertim cum Bithynicæ sejunctim à Cæsariensi Afra, ita meminisse Ms. reginæ Sueciæ testetur Florentinius:* Niceæ in Bithynia passio S. Theodotæ cum tribus filiis, qui omnes igne consumpti sunt, præcipiente Diocletiano imperatore sub comite Leucadio. *Nimis, inquam, hæc apertè pugnant, quam ut uni eidemque personæ aptari possint.* F

16 *Pugnat quippe locus palæstræ; pugnat item* à priore diversam *numerus filiorum; quidquid ista clausula,* quorum gesta habentur, *identitatem suadere utcumque videatur: nam nostræ gesta habentur; Mauritanæ autem istius non item, quantum nos scimus; Florentinio etiam in observationibus,* præter assensum *suorum* codicum, Martyrologii Corbeiensis & Ms. reginæ Sueciæ, nihil addere *se* posse fatente; & quamquam in omnibus, ex adductis libris addatur" quorum gesta habentur „ nondum hæc mihi, *inquit*, manifesta esse doleo. *Neque ad nostras illa hactenus devenere manus, aut alicubi ea latere novimus; quamquam facilè fieri potest, ut alicubi lateant, eamdem fortasse sortem nacta, quam tot alia antiqua monumenta, quæ in tenebris abstrusa atque à blattis tineisque corrosa & latent, & latere pergent.*

AUCTORE J. P admittimus :

17 *Prædicta itaque clauſula parum aut nihil habere poteſt firmitatis, ut in unicam conflet perſonam ſynonymas iſtas matres ; duobus adeo diverſis ac diſertis characteribus aliunde diſtinctiſſimas ; quibus expenſis, longè nobis apparet probabilius, quod duæ ſint admittendæ* Theodotæ, *quarum una Nicæna ſeu Bithynica ; altera Cæſarienſis Afra, ſeu Mauritana appelletur ; de qua regione conſuli poſſunt geographi. Duas itaque diſtinctas Martyres rectè admiſere Florentinius modò allegatus, Tillemontius notâ* 70, *ac noviſſimè illuſtriſſimus Franciſcus Maria de Aſte, archiepiſcopus Hydruntinus, in Diſceptationibus ad Martyrologium Romanum hoc die* 2 *Auguſti. Atque hanc de gemina* S. Theodota *ſententiam, quam tamquam probabiliorem nos amplectimur, haberi nolumus ita ſecuram, tutam certamque, ut omni careat formidine de oppoſito.*

tametſi pluribus locis vitioſa ſunt apographa Hieronymiana ; è quibus deſumitur.

18 *Nam quandoquidem Hieronymiana apographa, quibus tota hæc præſens controverſia unicè ſtat vel cadit, ex multiplici tranſcriptione pluribus locis mendoſa ſunt, mutatis, corruptis, tranſpoſitis, locoque avulſis ſuo, atque in non ſuum intruſis nominibus, ſicut alia occaſione indicavimus tomo* IV *Julii, pag.* 354 ; *ecquis nos ſatis*
B *hîc reddat ſecuros, apographa iſta vitio non laborare circa palæſtram ac numerum filiorum Theodotæ ſuæ, quibus in duobus punctis, à lectione aliorum martyrologiorum diverſis, omnis utriuſque martyris diverſitas fundatur ? Interea cum nobis neutiquam conſtet, quod locus præſens, quidquid ſit de pluribus aliis, verè ſit corruptus, ideo ſincerus nobis eſt, ac ſincerus porro erit, donec probetur eſſe vitiatus aut ſpurius : atque adeo ſuam apographis Hieronymianis* Theodotam *aſſerimus, uti & aliis Martyrologiis ſuam.*

Menæa excuſa tertiam quamdam ſynonymam ſuadere videntur ;

19 *Quæ memorant Menæa magna excuſa, die, quo de noſtra agunt* Theodota cum tribus Filiis, XXIX *Julii, facilè poſſent lectores non ſatis cautos inducere in errorem : nam* Theodotæ ac Filiorum ejus *annuntiationi præmittitur hæc :* Sanctæ martyris Theodotes ; *ubi vides omitti filios. Deinde in Echo ſeu Tono* 4, *qui ponitur poſt primam* S. Theodotes *annuntiationem, dicitur :* Tamquam virginem & martyrem, tamquam incorruptam Dei ſponſam ... feſtivis te laudibus efferimus .. Theodota. *Et mox in Homœo ſeu Simili* deſponſata *refertur* in ſpiritu, Chriſto per fidem. *Quis non*
C *putet, dum iſta legit, agi de Theodota quadam virgine, atque adeo à duabus, quas dedimus, matribus ſynonymis diverſa ? Accedit eò, quod huic, quæ tamquam virgo exhibetur, aptari videatur canon peculiaris, cujus hæc eſt acroſtichis :*

Τλῶ θεὸς Θεόν μοι Μάρτυς ἴθυνον τέλβον.

Martyr mihi tu dirige ad Deum viam.

Deinde enim rurſum ea dicitur martyrico ſplendore ac virginitate ſplendens *&c. Hæc itaque qui legerit, nonne animo fixum tenebit, ita hæc prædicari de Theodota quadam virgine, ut duabus ſynonymis noſtris aptari nequaquam poſſint ?*

ſed expenſo & explicato eorum textu, illam à noſtra Nicæna non diſtinguimus ;

20 *Ego enimvero candidè profiteor, me priùs in iſta fuiſſe ſententia, quàm totum Menæorum contextum ad finem uſque decurriſſem, quod tertia aliqua hîc indicaretur Theodota virgo ac martyr : ſed ſententiam iſtam depoſui tunc, quando initio textûs ac fine, nec non antecedentibus ac conſequentibus inter ſe collatis deprehendi, quod poſt annuntiationem* S. Theodotæ ac filiorum ejus, *& poſt elogium, inter ea, quæ habentur ſub ode* 9, *dicatur* οἱάπερ παρθένῳ καὶ μάρτυς, quemadmodum virgo & martyr. *Quibus lectis, cenſui inveniendum eſſe modum, quo poſſent, imo de-*
D *berent illa, quæ diſtinctam iſtam Theodotam tertiam ſuadere videbantur, uni eidemque noſtræ Nicænæ ſeu Bithynicæ accommodari.* Deberent, *inquam ; nam præterquam quod numerus Sanctorum non ſit multiplicandus, niſi accommodata rationum momenta id comprobent ; multa concurrunt nimis pro identitate unius ejuſdemque* Theodotæ, *quam ut duplex inde conflari commodè queat ; præſertim ſi poſſit fieri ſatis argumento, quod ex virginitate petitur pro utriuſque diverſitate. Ad illud argumentum conabimur reſpondere, ubi propoſuerimus ea, quæ congruunt. Præter nomen ac diem cultûs, quæ conſentiunt, modus exantlati etiam conſpirat martyrii, quod ignis combuſtione contigit. Adde quod iſti, quæ à Nicæna hîc in ſpeciem videtur diſtincta, nulli patriæ, civitatis, imperatoris aut præſidis appoſitos inveniam characteres, qui diſtinctionem iſtam ullo pacto fundare poſſint. Allati etiam canonis acroſtichis nihil prorſus determinat, quod ſæpe dictæ diſtinctioni faveat ; ac proinde adſtruenda omnino non eſt, neque Theodotæ aliqua tertia hîc admittenda.*

E

& ſolvimus argumentum è dictis Menæis petitum.

21 *Argumentum autem ex Menæis magnis, paullo antè à nobis propoſitum, nihil movere nos debet ad adſtruendas tres Sanctas diverſas, quando tot aliunde occurrunt rationes, quæ pro identitate duarum ex iſtis tribus controverſis faciunt, & adeo quidem convincentes, ut, niſi quis cæcutire velit, eas pervideat neceſſe ſit. Verba itaque ex Menæis allata de virginitate, quid vetat, cur exponi aptè atque commodè non poſſint* 1°. *de caſtitate viduali ſanctæ* Theodotæ, *quam exercuerit eo tempore, quo ad martyrium quæſita eſt ? Interpretationi noſtræ favet ipſe Menæorum textus Tono* 4 *poſt oden primam, ex quo habemus, quod* venuſtiſſimum Chriſtum dilexerit, & animam venuſtarit caſtitate (δι' ἁγνείας.) *Favent Acta Combefiſiana ; in quibus vocatur* καθαρωτάτη, caſtiſſima *ſeu potiùs* puriſſima. *Sic de Juditha legitur :* Erat etiam virtuti caſtitas adjuncta, ita ut non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir ejus. *Lib. Judith cap.* 16, ℣. 26.

2°. *Exponi quoque poſſent in ſenſu alio improprio, quod nempe pro tuenda pudicitia, tametſi virgo non eſſet ſancta Martyr, adinſtar tamen virginis decertarit contra juratiſſimos ſuæ caſtitatis hoſtes ;* F *& ſic alluditur ad Acta & elogia ; in quibus mira narrantur de ſervata divinitus Martyris caſtitate : atque adeo particulæ ὡς, & οἱάπερ, quæ occurrunt in textu Græco Menæorum, ita intelligendæ eſſent, ut ſignificent* ſicut, tamquam, *ac proin ſenſum ſimilitudinis, à nobis jam indicatum.*

§ III. Singularia quædam circa Sanctam noſtram, ejuſque Filios puncta propoſita ac diſcuſſa ; locus à Combefiſio in ſuis Actis perperam Latinè redditus.

An S. Theodota

INter alia, *quæ de hac Sancta ejuſque Filiis quæri poſſunt, illud occurrit primo loco, verène ſub Diocletiano paſſi fuerint, an ſecus id contigerit. Affirmant tam Acta S. Anaſtaſiæ apud Surium, & Acta noſtra Mss. ſuperius citata, quam annuntiatio Adonis, ſicut vidimus ; uti etiam elogium* S. Theodotæ *in Menæis Græcorum ex-*

A *excuſis, ad diem* XXII *Decembris, compendium Actorum apud Petrum de Natalibus, quem antea memoravimus; Vincentius Bellovacenſis lib.* 12 *Speculi hiſtorialis cap.* 65, *Tillemontius modo nominatus, ſicut videre eſt articulo* 62 *perſecutionis Diocletianæ, ac denique neotericus legendiſta Gallicus in Vita, quam collegit ad hunc diem* 2 *Auguſti.*

ſub Diocletiano paſſa fuerit;

23 *Acta verò Combefiſiana, elogium dictorum Menæorum hoc die, ac variæ, quas ſuprà recenſuimus, annuntiationes de præſenti argumento nihil certè quidquam memorant. Non tamen ideo affirmationem inter ab una, & ſilentium ab altera parte quaſi in bivio poſiti ſumus. Quoniam enim ex ſilentio formari non poteſt niſi argumentum negativum, ut vocant, & aliunde poſitivè habemus, quod factum hic controverſum contigerit ſub Diocletiano; dicamus & nos, quod ſub iſto imperatore contigerit.*

quo item

B 24 *Et verò quid obſtat, quo minùs hoc dicere liceat? Cur Acta, quibus res iſta unicè potiſſimum innititur, non ſint iſtiuſmodi, ut probabilem per ſe fidem hac in re nobis facere poſſint? Quæ quia falſi convincere in hac controverſia in promptu non eſt, ſequi ea maluimus, quam deſerere. His itaque ſic poſitis, veroſimiliter martyrium illud haud contigerit ante annum Chriſti* 303, *quo primum Diocletiani adverſus Chriſtianos edictum vulgatum fuit. Unde conſequens videatur, ut illud in elogio noſtri Florarii Ms. minùs rectè affigatur anno* 296. *Et verò quod aliquanto poſt inchoatam perſecutionem temporis intervallo id acciderit, ſuaderi nobis patimur ex ſæpe allegatis Actis Anaſtaſianis apud Surium num.* 21, *modo vera ſinceraque ſint, & non per auxeſim dicta, quæ ibi habentur: ſunt autem hæc:* Cum autem rurſus intellexiſſet Diocletianus, quam eſſent quidem anguſti carceres propter multitudinem piorum, qui in iis detinebantur, eſſent verò inania quævis excogitata tormenta *&c.*

paſſa ſit anno, examinatur: & num familiaris fuerit S. Anaſtaſiæ.

25 *Quæ videntur convenire edicto Diocletiani quarto, quod anno* 304, *perſecutionis ſecundo prodiit, & quo Chriſtiani omnes ad mortem condemnantur, horribili exinde ſecuta carnificina; videſis Tillemontium articulo* 19; *quidquid ille nihil habuerit ſatis explorati, vi cujus, Sancta noſtræ martyrium determinato alicui innecteret anno, atque idcirco illam accenſuerit Martyribus iſtis,*

C *quorum proprius ac peculiaris certaminis annus ignoratur; de quibus agere incipit ab articulo* 48. *Alia nunc in præſenti controverſia quæſtio hîc proponi poſſet; utrum videlicet Sancta noſtra adeo familiariter vixerit cum S. Anaſtaſia, ut tranſacta verè inter utramque ſint omnia illa, quæ inter utramque tranſacta volunt Acta apud Surium. Combefiſiana ne nomine quidem tenus de S. Anaſtaſia, nedum de rebus iſtis aliis vel verbo uno unico meminêre; quod tametſi mirum eſt, redit tamen eadem fere huc reſponſio, quam modo dedimus circa ſilentium eorum, ſub quo martyrium acciderit.*

Quæritur etiam de die martyrii

26 *Quæſtio alia proponi nunc poteſt circa diem, quo Athletæ noſtri martyrio functi ſint. Ex die cultus publici nihil definiri poteſt de die martyrii, cum alius ille adhibeatur à Græcis, alius à Latinis, uti ſuprà oſtenſum eſt; & fac eumdem ab utriuſque celebrari, nondum tunc ſatis etiamnum conſtaret certò, an dies ille venerationis publicæ coincideret cum die martyrii, quamquam non diffiteamur, quod pluſculum tunc probabilitatis ſuppeditatum fuiſſet, ut ex communi Occidentalis atque Orientalis eccleſiæ conſenſione circa diem annui cultus, etiam utcumque admitti poſſet, quod in illum pariter diem noſtrorum Martyrum certamen inciderit. Acta apud Combefiſium nihil de eo memorant; excerpta ex Anaſtaſianis apud Surium, quæ mox prolaturi ſumus, nihil. Ado autem ſuperiùs num.* 5 *dicens,* Conſummata eſt igitur cum tribus Filiis ſuis S. Theodota ſub die quarto Nonarum Auguſtarum, *diſertè diem determinat, ſecundum videlicet Auguſti: quem etiam notat Paſſio* S. Theodotæ *ex Ms. eccleſiæ Audomarenſis, ac Petrus de Natalibus. Sed quia nos non novimus, unde & an ex ſatis idoneis documentis Ado diem iſtum acceperit, & an non potius ex conjectura propria elogio ſuo adjecerit, nihil cogit ex ſolis Adonis verbis præſentem controverſiam dirimere.* AUCTORI J. P.

ac numere filiorum ejus &c.

27 *Quæſtionibus hactenus propoſitis modicam circa Sanctæ noſtræ liberos ſuperaddere nobis liceat obſervatiunculam. Exſtitiſſe eos numero tres, communis plurium, quos ſupra dedimus, Latinorum atque Græcorum Hagiologorum eſt conſenſio. Beda noſter, Ado, Uſuardus, Acta apud Surium &c. filii primogeniti nomen exprimunt,* ac Euodium (*mendoſè* Enodium *apud Petrum de Natalibus*) *fuiſſe dictum tradunt. Acta Combefiſiana ſingularia more ſuo hîc iterum ſunt: nam* Theodotæ *liberos pluries quidem repetunt; at nec eorum numerum, nec proprium primogeniti nomen determinant. Sed ex Actorum iſtorum ſilentio nolumus quidquam in re tantilla movere ſcrupuli contra communem ſenſum tam antiquorum Martyrologorum, idque non magis quam circa nomina propria* Nicetii ac Leocadii, *ſub quibus coronati ſint Sancti noſtri, tametſi eadem Acta Combefiſiana nihil horum prodiderint.* E

Locus à Combefiſio, quem ſequitur legendiſta Gallus,

28 *Poſtrema nunc ſupereſt quæſtio ad præſentem paragraphum remiſſa, circa auctorem Martyrii, à Cambefiſio vulgati; de quibus Actis quia hoc præſertim, quem decurrimus, paragrapho, repetita pluries mentio incidit, non abs re hic de iſto puncto tractabitur. Neotericus legendiſta Gallus in ſua Tabula critica auctorum & Actorum menſi Auguſto præfixa, ad diem* 2 *ejuſdem menſis, poſtquam deprompſiſſet ſuam ſuper Actis Combefiſianis cenſuram,* Dicitur, *inquit,* quod iſta Acta inſtructa fuerint per magiſtratus urbis Nicææ; hoc eſt dicere ſine dubio, per eorum tabellionem, aut alium quempiam ad eorum imperium. *Vide & mirare legendiſtam illum hîc adeo ineptè ſimplicem, qui ob exoticè rigidam & audacem criſim toties alibi meritiſſimo jure à nobis vapulat.* Dici *id ait; & dictum iſtud mitigare conatur; non arguit, non refellit, non caſtigat? Minimè gentium. At quo, amabo, fundamento* dici *id affirmat? Non alio, quantum ſcimus, quam quia id legerit in verſione Combefiſii, qui iſta verba ſub initium* τὸ γὰρ κατ' αὐτὼ πάθος ὅτως οἱ τὸ Νικαίας ἄρχοντες διέθεντο δεσμαθρήσαντες, *ita Latinè reddidit:* Ejus enim (*Theodotes*) paſſionem Nicææ magiſtratus eum in modum dramaticè compoſuerunt. F

perperam Græcè redditus

29 *Ita, inquam, Latinè iſta reddidit Combefiſius; ſed perperam: ſenſus etenim naturalis ac primò obvius iſtorum verborum ſignificat* 1°. *quod Acta iſta à magiſtratu ſeu primoribus Nicææ urbis tamquam ab auctore primigenio ad nos tranſmiſſa fuerint.* 2. *Quod* dramaticè, *id eſt per modum ſcenæ ſeu publicæ repræſentationis, ab eodem* compoſita, *id eſt collecta, digeſta ſeu conſcripta ſint. Neutrum ulla veri ſpecie dici poteſt: non primum: id quippe ſi verum foret, deberet hoc factum eſſe à magiſtratu gentili vel Catholico: non an-*

AUCTORE J. P.

autem factum eſt à gentili : nam apertiſſimè reclamat Actorum contextus : non etiam à Catholico, qui gentilem, pace Eccleſiæ reddita, poſtea ſit ſubſecutus : quia Acta hæc adeo verboſa ſunt, & indeterminata. Neque verò ſecundum, quod videlicet dramaticè, *id eſt per modum ſcenæ fuerint compoſita, obtrudi poteſt : nam Acta iſta adeo à dramatico apparatu aliena, adeo ſuccincta & brevia,* dramaticè compoſita *neutiquam dici poſſunt: quandoquidem vel ipſo, quem allegavimus, legendiſta hypercritico fatente*, nihil continent, quod ſuſpecta illa reddere debeat, niſi ſit fortaſſe reſponſio nimiuſculè longa aut nimis ſtudioſè exquiſita, quam filiusSanctæ primogenitus habuit ad judicem.

ad trutinam revocatus & emendatus.

30 *Adde, quod auctores, qui Actis ſuis pondus commendationis addere poſſunt ac volunt, non ſint dicturi, ea* dramaticè *eſſe* compoſita; *ſed primigenia, ſincera ac vera &c. Itaque quoniam præſens verſio, perperam à Combefiſio adhibita, & à legendiſta admiſſa contra ipſa Acta, quæ uterque legit & expendere potuit ac debuit, nullo ſenſu ſubſiſtit; ſupereſt ut ad aliam confugiamus, hanc utique aut ſimilem :* Quam Nicææ primores adverſus ipſam *Sanctam* moliti erant (δεσμαθυργήσαντες) paſſionem, hoc modo executioni mandarunt. *Niſi præplacet, illa ſic vertere:* Paſſionem ejus hoc ordine exſecuti ſunt primores Nicææ, hanc tragicam rei ſcenam exhibentes. *Favet nobis Suidas in participio* δεσμαθυργήσας, *quod redditur per* συνείς. *Quem locum verſio Latina ex editione Æmilii Porti explicans, inter alia hujus participii ſignificata, hæc habet:* Qui facinus aliquod molitus eſt, commiſit ac patravit. *Et ibidem in notis ad* συνείς, qui intellexit, *à* συνίημι; *rectè obſervat,* nihil *hoc facere* ad rem. Lego, *inquit*, συνθείς, συντίθημι. Heſychius δεσμαθυργεῖν, πανουργεῖν, συντιθεῖν, πεφύλευν.

PASSIO

Ex Actis S. Anaſtaſiæ martyris apud Surium ad diem XXV Decembris.

CAPUT I.

Sancta ſiſtitur Diocletiano imperatori; Leucadii nuptias ſpernit; virtutes exercet cum S. Anaſtaſia; mittitur in Bithyniam.

Sancta ſiſtitur Diocletiano, & à Leucadio in matrimonium petitur;

AD imperatorem Diocletianam *a* defertur etiam martyr Theodote : quæ orta quidem erat ex Bithyniæ civitate Nicæa *b* : Chriſtiana autem erat religione, & in ejus zelo fervens : inquilina verò erat ipſa quoque cum Anaſtaſia & tribus liberis in Macedonia. Cum ergo ipſa quoque ſe ſtitiſſet ante imperatorem, quidam nomine Leucadius, valde captus ejus pulchritudine, (erat enim Theodote quoque facie venuſtiſſima) vehementer inſtabat apud imperatorem, ut miſereretur ejus pulchritudinis, & non ſic immaturam perderet puellam pulcherrimam.

a

b

D

2 Quoniam autem ea petebatur ad nuptias, imperator lubens dedit lubenti : exiſtimabat enim fore, ut ex ejus conjugio ei fieret disjunctio à Chriſti religione. Cum ergo Theodoten accepiſſet Leucadius, quid non dicebat, quid non faciebat, ſtudens ei perſuadere, ut caſtitatem quidem & pietatem in Chriſtum abjuraret : impietati autem aſſentiretur, & ſic matrimonio cum eo conjungeretur ?

ſed fruſtra;

3 Poſtquam verò hæc agens, viſus eſt in aquam ſcribere, & canere inania, cum eſſent hujuſmodi, quæ ei dicebat Theodote : *Si* meas quidem opes cupis & pecunias, & me ideo ſtudes uxorem ducere, ecce tibi cedo omnibus, pro omnibus divitiis ſolum Chriſtum ſortita. Sin autem etiam corpoream amas pulchritudinem, ſcias te ea amare, quæ omnino fieri nequeunt. Prius enim meam formam, quam mentem mutaveris, etiamſi me igne & ferro, & omnibus ſimul conſumpſeris ſuppliciis.

nam S. Theodota propoſito ejus fortiſſimè ſe opponit.

E

4 Ubi hæc ergo audivit Leucadius, quoniam paratus erat unà cum egrediente exire imperatore, domi quidem reliquit Theodoten; ipſe verò iter eſt ingreſſus, Theodotæ negotium non leviter & in tranſitu tractandum eſſe ducens, ſed id reſervans ad otium & tempus conveniens. Cum ergo relaxata fuiſſet Theodote, & ſimilem in virtute & fide aſſumpſiſſet Anaſtaſiam *c*, una animi alacritate & conſenſione, & quaſi conſpiratione, parique zelo peragebant ſolitum curſum pietatis; Chriſtianis, qui in carceribus publicis incluſi erant, effectæ omnia, medici vulnerum, ſuppeditatores pecuniarum, præteritorum malorum ſolatium, & ad futurum validiſſima conſolatio. Et ſic quidem virgines.

Bona opera exercet cum S. Anaſtaſia;

c

5 Venit autem ad Theodoten, quam prius declaravimus habitare apud comitem Leucadium : & ſigillatim ei narrat omnia, tam quæ paſſa ſit, quam quæ per ipſam & cum ipſa Deus fecerit. Paucis pòſt diebus comes quoque Leucadius ex Bithynia reverſus, cum Theodote prioribus ſimiles rurſus habuit ſermones, tentans eam inducere. Poſtquam autem multa loquens, cognovit ſe loqui littori, & cum ventis conferre ſermonem, Anaſtaſiam quoque reſciſcit apud eum degere, & furore percitus propterea quod Theodote illius admonitionibus inducitur, ut eum magis contemnat, Anaſtaſiam quidem ſtatim vinctam tradit tribunali judiciario.

cumque ea habitans contra Leucadii repetitos conatus confirmatur :

F

6 Quin etiam Theodoten vinctam tranſmittit ad proconſulem Bithyniæ *d*, de ea eum per litteras, quam citiſſimè fieri potuit, reddens certiorem. Cum autem in Bithyniam perveniſſet Theodote, producta eſt ad tribunal proconſulis. Age, inquit ille, O Theodote, juſſis parens imperatoriis, velis diis offerre ſacrificium. Sic enim ſimul & [cum] filiis vives, & particeps eris multorum bonorum. Nam etſi non tuâ, at filiorum quidem certè tuorum cauſâ, æquum fuerit, ut id eligas, quod eſt futurum tibi utile.

qui illam mittit ad proconſulem Bithyniæ.

d

ANNOTATA.

a *Huc ſpectant, quæ habet Commentarius prævius à num.* 22.

b *Huc item pertinent ibidem dicta num.* 15, *ubi Nicænam à Cæſarienſi in Mauritania diſcrevimus.*

c *An S. Anaſtaſia familiaris* S. Theodotæ *fuerit &c., obiter attingit Commentarius prævius num.* 25.

d *Le-*

A d *Locus hîc expenditur ibidem num.* 11.

CAPUT II.

Filii primogeniti conſtantia virgis probata ; oppugnata ſanctæ Martyris pudicitia , at divinitus defenſa ; martyrium , apparitiones.

DUm autem hæc Martyri diceret proconſul, reſpondens illius filiorum *a* primogenitus , cui nomen erat Euodius , At nos , inquit , ô præſes , hominum ſupplicia nequaquam pertimeſcimus , quæ corpori quidem incorruptionem , animæ autem potius immortalitatem ſolent conciliare ; ſed iis parum abeſt , quin dicam , æque ac convivio delectamur. Deum vero potius timemus , qui poteſt animam & corpus punire in gehenna. Proconſul autem oculis in puerum conjectis , Cum videam te , inquit , ætate admodum imperfectum , miror quomodo , & à quo hæc ſic didiciſti , quæ vix multi & longo tempore & labore ſunt conſecuti.

Euodius , Sanctæ primogenitus

a

B

8 Quibus puer opportunè reſpondit : Servator noſter & Dominus Jeſus Chriſtus , ipſe eſt qui dixit : Quando ducemini ad reges & præſides , nolite cogitare quid loquamini : dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergo ſunt hæc non mea , neque humanæ ſapientiæ verba : ſed omnino quidem eſt mea lingua , aperte autem Dei ſunt verba. Judex verò veluti de Matre ſpem abjiciens , & de primo ejus filio , ſe transfert ad alios tentandos , eos videns ætate eſſe imperfectiores , putans fore , ut eos ad ſuam traduceret ſententiam.

illum generosè adjutur :

9 Poſtquam autem viſi ſunt rami nihil differre à generoſa radice ; ſed oſtenderunt pueri , ſe illius quidem filios ; hujus verò eſſe fratres ; ſe rurſus transfert ad Matrem , & filium ejus primogenitum , Convertimini , dicens , ad veſtra viſcera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite videre eos ante oculos veſtros malè pereuntes. Cum multa ejuſmodi dixiſſet , & vidiſſet verba temere fundi in aërem , jubet filium ante oculos Matris crudeliter cædi virgis.

ſed tyrannus in Matre ac filiis operam ſe perdere videns , filium cædi virgis jubet ;

C

10 Quod videns generoſa Mater , non modo nihil indecorum aut geſſit , aut eſt locuta ; ſed etiam veluti gaudens plagis chariſſimi filii , adſtitit alacris , annuens oculis , geſtu incitans , verbis adhortans ; Ne ſuccumbas , dicens , O fili : ſta fortiter , nate. Has propter Chriſtum plagas , honores & coronæ excipient.

quem hortatur ad conſtantiam Mater :

11 His proconſul vel animo maximè incenſus, maligni dæmonis ſuggeſtione improbum capit conſilium. Viro enim petulanti , & ad amores incontinenti tradit hanc Mulierem imprimis venerandam. Sed non erat inſolentis hominis futurum diuturnum gaudium. Nam poſtquam eam vel ſolum attigit Hyrtacus (ita enim vocabatur) totus vultus protinus eſt mutatus , & nec conceſſum quidem eſt intueri Martyrem ſine timore.

oppugnatur ejus pudicitia , ſed irrito conatu :

12 Ita magna voce clamavit ad proconſulem, dicens, ſe , cum primùm manum injecit in Theodoten , vidiſſe quemdam juvenem , vultu formoſum & habitu decorum , ſimul adeſſe cum Theodote , qui, ei incuſſo colapho , & nares contrivit , &, ut per eas ſanguis manaret , effecit *b*. Sed non videbat cæcus , & ſtultus proconſul minimè intelligebat ; & neque , ſi nihil aliud , miraculi reveritus fuit evidentiam , neque deſtitit adverſus eam contendere. Sed cum eam rurſus ſiſti curaſſet , minatus eſt , ſe ei eſſe illaturum , quæ videbantur omnium graviſſima , Niſi deos, dicens , immortales coleueris , interfecti cadent ante tuos oculos filii.

EX EDITIS APUD SURIUM.

juvenis enim cæleſtis violatorem cohibet ac punit , novas intentatam minas :

b

ſed Theodotæ his neutiquam movetur , & læta cum filiis ignis fornacem intrans , moritur.

13 Illa autem , Vel hoc , inquit , olim maximè ſitio. Sic enim , cum meos filios vivens ad Chriſtum præmiſero , & tamquam in tuto portu conſtituero ; deinde ego ſequar è veſtigio , adeo ut aptè poſſim canere : Ecce ego & filii , quos mihi dediſti , Deus. His magis conturbatus proconſul , juſſit eam igni tradi ſimul cum filiis. Poſtquam autem fornax fuit accenſa , citius quam juſſum fuerat , illi tamquam fontem aquæ cum gaudio fornacem ſubiere : & Deum quidem benedicebat Mater ; collætabantur autem filii , & ſic ambo * læti & alacres animas ſuas in manibus Dei depoſuerunt. Et illos quidem ſic accepit beatus finis.

* omnes

E

Apparet S. Anaſtaſiæ.

c

14 [Anaſtaſiæ] vero videbatur *c* etiam ſingulis noctibus ſocia certaminis Theodote , & cor ejus replens lætitiâ , vireſque & animum addens ad certamina. Quam etiam ſæpè ventitantem , quæ nullum ſivit bonum non examinatum , Anaſtaſia, hoc quoque interrogavit , quonam modo ad eam veniret poſt mortem. Illa autem dixit , hoc quoque datum eſſe à Domino animabus Martyrum , ut , poſtquam hinc exceſſerint , veniant , ad quos velint , & cum eis ſermones conferant , & eos conſolentur *d*.

ANNOTATA.

a *De Sanctæ filiis nonnulla continet Commentarius num.* 27.

b *Hæc fortè criticis mira ; at non ideo falſa.*

c *Viſiones hæ ſi novis Actorum Ariſtarchis ſuſpectæ videantur ; quamdiu hæc clarè non corruunt in hac parte ; illis nos cenſuram inurere nolumus.*

d *Acta hæc toto cælo diverſa ſunt , ex Commentario prævio , à Combefiſianis.*

ACTA ALIA

F

Auctore anonymo , à Combefiſio edita inter Illuſtrium Chriſti Martyrum lectos triumphos , à pag. 247.

Sancta cum Filiis ſiſtitur Bithyniæ præfecto ; deſiderium martyrii ; quo poſt cruciatus omnes ſimul in igne coronantur.

QUantum Nicææ cives in ſanctiſſimam Theodoten ſceleris immanitatem exhibuerunt , tantam caſtiſſima Femina cum Liberis in Deum fidem exhibuit [ac pietatem] *a*. Eò illi provecti, ut [eam] neci dare *b* cum tota familia non pigeret. Eò hæc provecta , ut cum liberis conſummari lubens ſuſtineret. Ejus enim paſſionem Ni-

Nicæ civium crudelitatem Sancta cum ſuis fortitudine ſuperat.

a

b

EX EDITIS APUD COMBEFISIUM.

cæ magiſtratus eum in modum dramaticè compoſuerunt *c*.

c *Siſtitur Bithyniæ præfecto cum filiis,*

2 Nuntio quis detulit, eſſe in urbe quamdam Feminam, quæ legibus conſtituta eſſent, contemnentem; quæ nempe certa quadam & juſta ex cauſa adeſſet ac Deo chariſſima eſſet. Accuſabant, quod eadem hæc liberos doceret. Hac per urbem pervulgata fama, atque his præſidi nuntiatis; haud quieſcit Bithyniæ præfectus; ſed ab omni alienis humanitate aſſumptis conſiliis, menteque tyrannica agitans, ac impio præceps errore, ſacratiſſimam Feminam accerſit. Venit illa cum liberis. Neque enim illa fidei [ob] cauſam cavendum putabat, ne quid Filii paterentur; neque Filii propter martyrium detrectandam paſſionem, [ulloſve cruciatus *d*] arbitrabantur.

d

qui invicem ſe ad martyrium hortantur.

3 Verùm erat utriſque confeſſio expeditiſſima. Eratque videre rem his, qui non viderunt, incredibilem; credentibus tamen, ac fidelibus valde etiam credibilem. Mater Filios ad acerbum hoc certamen hortabatur; Filii, Matrem vetabant tormenta defugeret; ærumniſque fracta fatiſceret, ac tormentorum cauſâ animum deſponderet; ſed eadem pariter cunctorum alacritas eſſet, eadem in Dominum cognitio [ac fides *e*.]

B

e

Interrogatur Mater; ac filius ejus natu major intrepidè tyranno reſpondet,

4 Cum verò capta unà cum Liberis ad tribunal traheretur. Tu, inquit judex, nova hæc documenta liberos docuiſti? Non nova ſunt, inquit Mulier, ſed olim jam ſancita. Quid igitur, ait præſes, patres tui doctrinam hanc ſciverunt? Ad quem Filiorum natu maximus: Sic qui præiverunt patres noſtri errore ſeducti ſunt, atque à recta juſtaque via deflexerunt. Nam Deus quidem nullâ invidiâ ſuam eos doctrinam celavit; ſed propriæ mentis imbecillitate, ultro errori conceſſerunt: ſin autem hanc nos doctrinam cognoſcimus, ſin patribus noſtris, qui deliquerunt, meliores inventi ſumus, quid invidiâ torqueris tu, Bithyniæ tyranne?

mortem contemnens.

5 Si neci tradere animo conſtitutum eſt, tyrannicis obſequenti legibus, ſtatim ſententiam dicito, ac expediſti. Nos enim eodem ac Mater calle incedemus. Atqui ſacrificabit, inquit, Mater veſtra, vel ſi noluerit. Ait Adoleſcens, ſupra hominem ſapis; ſupra tyrannum conſiliis tumeſcis, qui dicas fore, ut Mater in animam ſuam delinquat, te illi ſuaſurum ſperans. His auditis, ad pœnam armabatur; ad omnem præſes ſpectabat ſævitiam; tum nimirum præfidens adacturum ſe Matrem ad conſenſum, tum Filiorum ſupercilium (ſuperbiam vocans) ſuperare volens.

C

Tormentis nequidquam cruciatur Sancta,

f

6 Cruciari itaque Feminam jubens, quæ muliebrem dedeceant ſexum, plagas inferant *f* carnificibus imperat. Has illi tota virium contentione ſacratiſſimæ Mulieri inferebant. Pertulit muliebre corpus tyranni minas. Carnificum opera animoſæ renitentis animi conſtantiæ corollarium quoddam exſtiterunt. Sic tyrannus in Martyrem ſæviebat, timorem ſe ejus Liberis incuſſurum ſperans. At illi, ſuſtineret rogabant; hortabantur *g*, patienter ferret injuriam. Stupore attonito præſide, ac cum ampliùs nihil proficeret, Videte, inquit, quanta paſſa eſt Mater veſtra: vos quoque ejus firmitatis date experimenta.

D

g

7 Hæc dicens, jubet in cataſta ac equuleo levari. Tunc iis Mater animos addebat, hæc ipſa loquens, quæ ex iis audierat. Cum res magno miraculo eſſet, nec aliquid ex voto ſucceſſiſſet, ſed fides perſiſteret, nec Dei cognitio quidquam emota eſſet; Quem magis amas, ô Mulier, inquit præſes, ut eum primum interimam? Hic unanimiter Adoleſcentes contendere, ac clamare: Me, aiebant ſinguli: ego enim obſequio parentem demerui, ac ſtudui placere *h*.

& filii ejus;

h

quibus dum ipſa in martyrio ſupereſſe recuſat,

8 At illa, Cui, inquit, hoc donem, tyranne, ignoro: carnis quidem origine Mater ſum; at ſoror doctrina ac fide. Quamobrem ſi mihi morem geris, ac conſulentem ſuſtines, eidem nos ſepulcro addicito. Jaceat Mater cum filiis. Palam confeſſi ſumus; tu filios cum Matre Chriſti teſtimonio defunctos interime. Tu mihi gladium adige *i*; at mihi Dominus coronam retribuet.

E

i

ſimul cum illis igne interimitur.

9 Accendes ignem hunc tuum, conſumeſque ad modicum, ac breve tempus horæque unius momentum; illumque ipſi evademus ignem, quem refugimus. Non comburemur per omne tempus, qui hujuſce temporis ignem ſuſtinuerimus. His dictis, ac præclarè dixiſſe comprobantibus Liberis, cum iis gaudens ad mortem ibat, ut igni traderetur, ita jubente Bithyniæ tyranno. Deo autem ac Patri gloria, cum Unigenito, ſimulque ſanctiſſimo ac vivifico ejus Spiritu, nunc & in ſecula.

ANNOTATA.

a *Uncis incluſa, non ſunt in textu Græco, ſed ab interprete adjecta.*

b *In Græco eſt* πωρῴσασθαι, *id eſt*, punire, cruciare.

c *Locum hunc caſtigavimus in Commentario prævio, à num.* 28.

d *Iſta rurſum ab interprete ſunt ſuperaddita;* F *nam in Græco tantùm eſt* παθεῖν, pati.

e *Hæc denuo non habentur in Græco.*

f *Additur in textu Græco* μετ' ὠμότητος, cum crudelitate, *ſeu* crudeliter.

g *Omiſit interpres* ἡ μητέρα, matrem, *quod legitur in Græco.*

h *Textus Græcus tantùm legit:* ἐγὼ γὰρ ἤρεσκον τῇ μητρί. Ego enim Matri placui.

i *In Græco eſt* ἐπάξεις, adiges.

D E

DE SANCTIS MARTYRIBUS FELICE ET NICETIO VERONÆ IN ITALIA.

Ex Martyrologiis. J. B. S.

11 Augus. Et hæc in codex Hieronymiano, undè textum ſuum eduxit Florentinius, hodierna annuntiatio penultima, his terminis concepta: Et in Italiâ, civitate Verona, natalis S. Felicis & S. Nicetii. *In vetuſtiſſimo Epternacenſi paulo aliter legitur:* Et in Verona Felicis. Et alibi Nicetæ: *qui loquendi modus monumentis Veronenſibus videtur conformior, ut ex dicendis infra patebit. Utrumque rurſus conjungit Corbeienſis codex, ſed ſub diverſiſſima poſitione, hoc modo:* Et in Italia, civitate Romana, natalis SS. Felicis & S. Niceti: *ut fidem hîc ſuam deſiderari paſſus ſit Florentinius ſic annotans:* S. Felicem & Nicetium in urbe Italiæ Verona, unanimes exhibent libri omnes Mss. jam adducti, *dum interim* civitas Romana *in codice Corbeienſi ſignatur; oſcitantia, opinor, imperiti librarii, quandoquidem in aliis omnibus etiam minoribus codicibus Rhinovienſi & Richenovienſi diſertiſſimè exprimatur* Verona, *ſic tamen ut ex his alia ſuboriatur difficultas, ſeu potius confirmetur jam dicta Epternacenſis annuntiatio, dum ſolus* Felix *Veronæ tribuitur:* Et in Verona, Felicis, *excluſo plane* Nicetio. *Contra vero in Auguſtano & Labbeano legitur*; Felicis martyris, Niceti, *excluſa ibi omni poſitione.*

Non ſatis patet,

2 *Eam porro ſervandam, æquè ac binos Martyres, ſuadent Martyrologi alii, atque imprimis Notkerus, legens cum textu*; In civitate Verona, natalis SS. Felicis & Nicetii. *Pro eodem pugnant Florarium SS. Ms., editio Lubeco-Col. & Grevenus legentes etiam:* In Italia, civitate Verona, beatorum Felicis & Niceti martyrum, *quibus adjungi poteſt Maurolycus:* Veronæ, SS. Felicis & Nicetæ martyrum *Neque hîc aſſentiri auſim Florentinio, dum ſanctum hunc* Felicem *confundere velle videtur cum ſynonymo, de quo egimus* XIX *Julii, non martyre, ſed epiſcopo confeſſore, de quo ibi diximus quidquid Ferrarius & monumenta Veronenſia ſuggerere potuerunt. Dices, hos duos ſanctos Martyres Veronæ ignotos eſſe: non omnino diffiteor; verum tales occurrunt plurimi in Hieronymianis codicibus, qui variis locis ignorabantur, priuſquam iſti editi ſint. Ceterum ex aliis etiam patet, Martyres illos Veronenſibus adſcribendos eſſe, ſaltem* S. Felicem *martyrem, cujus reliquiæ, in copioſo ipſorum vulgato indice aſſervari dicuntur in tribus diverſis eccleſiis, nempe* S. Bernardini, S. Georgii & S. Zenonis majoris. *De* S. Nicetio *non æque clara militant argumenta; ut fortaſſe ex Epternacenſi & aliis ſupra citatis codicibus, alio reducendus ſit.*

utrum uterque Veronæ adſcribendus ſit.

DE SANCTIS VII MARTYRIBUS ANONYMIS NICOMEDIENSIBUS.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

11 Augus. IN Nicomedia, natalis Martyrum numero VII *ſcribit textus Florentinii; & in eamdem fere ſententiam codex Corbeienſis:* Nicomediæ, natalis Martyrum, numero ſeptem, cum ſociis eorum *Recte ibidem notat idem Florentinius*, Nicomedienſes *iſtos* anonymos ſeptem codicibus Mss. omnino deberi. Hoc eſt, *inquit*, libris noſtris, Corbeienſi, Reginæ Sueciæ, & vetuſtiſſimo Antverpienſi (*puta* Epternacenſi) in quo non VII ſed VIII martyres indicantur, niſi error librarii dicendus ſit, ex omnium aliorum conſonantia. *Sic planè dicendum exiſtimo, cum etiam in codicibus Rhinovienſi & Richenovienſi non niſi ſeptem referantur, mutata, per alium errorem, in hoc ultimo, poſitione* Nicomediæ *in* Antiochiæ: *quæ qualiſcumque fuerit, id ſaltem certum eſt, de iis ſanctis Martyribus, nihil alibi à nobis hactenus repertum.*

DE S. AUSPICIO EPISCOPO

Aptæ Juliæ, in Provincia Galliæ. J. B. S.

11 Augus. *De hoc Sancto obſcura pleraque*

APta Julia (*vulgo* Apt) *epiſcopalis ſub Aquenſi metropoli civitas, ita olim à nobis deſcripta eſt* XIV *Maii, tom.* III, *pag.* 185, *ut hîc nihil de ea dicendum ſuperſit. Ejus autem primum antiſtitem & apoſtolum prædicant* S. Auſpicium, *de quo optanda omnino monumenta, quæ Aptenſibus traditionibus nimis quam opportunè ſuffragarentur. Nam quæ de Sancto huic ſynonymo Auſpicio Trevirenſi epiſcopo diſputavimus ad* VIII *Julii, huc ferme referri poſſent, eo potiſſimum ti-*

AUCTORE J. B. S.

tulo, quod ibi dubia fassi simus prope omnia, neque magis certa experiamur quæ hoc die de S. Auspicio Aptensi *circumferuntur; adeo ut nec de ætate ejus, nec de gestis, nec de mortis genere certi quidquam statuere possis; imo ferme dubites, utrum verè primus Aptensis episcopus fuerit: memoria vero in sacris Fastis tam parum celebris, ut Ferrarius de ipso primus hoc die meminerit, solitos suos fontes adducens, tabulas nempe Aptenses & diœcesanum Breviarium, ex quo, ni fallor, sua hausere Sammarthani in Gallia Christiana, dum de* S. Auspicio *ita scribunt, ut Auspicios duos in unum confudisse videantur. Si enim verè episcopus Aptensis fuerit is qui in Actis SS. Nerei & Achillei memoratur, diu sudabunt Aptenses, ut veterum suorum episcoporum seriem continuatam exhibeant, ut in hac parte magis placeat Castellani sententia, qui* S. Auspicium *Aptensem, ad seculi quarti finem rejiciendum existimat, ex quo tempore ordinatè succedunt episcopi reliqui.*

B

tum quæ ad genus,

2 *Audiamus hic primùm quæ à laudatis Sammarthanis traduntur:* S. Auspicius primus Aptensis episcopus, ordinis senatorii inter Romanos cives, & Flaviæ Domitillæ, Domitiani imperatoris neptis educator dicitur: sanctorum Nerei & Achillei in fide discipulus fuit, ex Breviario Romano XII Maii, quorum sepultis corporibus, Aptæ Juliæ Christi Euangelium prædicasse fertur; qui demum martyrio fidem, quam promulgaverat, obsignavit, ut habet Breviarium Aptense. *Vides, opinor, omnia hîc ita connexa esse, ut Auspicius ille in Romano Breviario & in Actis memoratus, sanctorum Nerei & Achillei* discipulus, *sanctæ Flaviæ Domitillæ autem* educator, *ipsissimus fuerit primus ille Aptensis episcopus; quæ verisimile prorsus non est, ab Adone reticeri potuisse, dum in Martyrologio suo ad dictam* XII *Maii hanc expressissimam clausulam addidit, ab Usuardo prætermissam;* Quorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ virginis Domitillæ, quæ etiam naviculæ imposita adduxit, & in prædio Domitillæ, in crypta Arenaria sepelivit, via Ardeatina, à muro Urbis milliario uno & semis. *Poteratne offerri locus opportunior, ut istius Auspicii apostolatus Aptensis vel remotè saltem insinuaretur?*

C

tum quæ ad ætatem & sedem spectant;

3 *Si Adonis ævo, inquam, Aptæ recepta fuisset ea, quæ in Aptensibus Officiis hodie recitatur, historia, non est ullo pacto verisimile quod eam ignorasset sanctus Viennensis, in proxima regione Episcopus, qui interim de ea nec cogitasse videtur, ut proinde combinatio illa Adone, seu seculo* IX, *multo posterior censenda sit; unde de pretio facile statuas. Adde quod in nullis classicis Martyrologiis, ne quidem in Usuardi Auctariis, notus usquam sit* Auspicius Aptensis, *primùm signatus in Ferrarii Catalogo generali, ut jam abunde diximus. Quam vero antiquitatem sapiat Aptense Breviarium, difficile erit ostendere: nobis nota non est editio anno* 1532 *vetustior. Quid de Aptensibus traditionibus statuendum putaverit Saussayus, ex ejus elogio satis intelliges, in quo id etiam displicet, quod nulla momenti alicujus auctoritate prævia, Marci Aurelii tempora rotundè appellet, quæ cum Aptensi traditione non magis conciliari posse videntur, quam Sanctus ipse conjungi cum jam dictis sanctis martyribus Nereo, Achilleo & Flavia Domitilla. Martyrem quoque prædicat Saussayus; quod ei ultro concesserò, siquidem supponere tuto liceat, persecutionum tempore ipsum vixisse; in quo haud dubiè præferenda videbitur laudata jam Castellani sententia.*

D

quorum solutio nec à Saussayo

4 *En modo Saussayi verba ex ejus Supplemento pro hac die pag.* 1154: Aptæ Juliæ in Provincia Phocensi, sancti Auspicii primi illius sedis episcopi & martyris. Qui, furente Marco Aurelio imperatore adversus Christianæ religionis cultores, at potissimum contra pastores; intrepidè tamen fidei mysterium provexit, illicque (cum circumquaque aperta esset tam cruenta carnificina) caulam Dominicam collegit, speculam fixit, pastoris strenui pervigilisque munia subiit omnia & explevit. Nec cessavit ab animarum lucris, quousque à lupis truculentis circumseptus, in odium tam fidelis & strenuæ gregis Christi custodiæ, ab illis dilaceratus, feliciter exspiravit, purpuratoque triumpho, quem ex agone hoc extremo revexit, aulam superni regis ingressus, perennis gloriæ percepit emeritam coronam. *Hæc omnia quam parum cohæreant cum supra citatis Aptensium Breviariorum lectionibus, continuò perspicies, si cum hac oratione ipsas vel levi oculo contuleris.*

E

nec ab aliis facile repetenda.

5 *Audis hîc encomium quod primorum Ecclesiæ seculorum episcopis ferme omnibus percommodè aptari possit; ut laudati supra Sammarthani Aptensium traditionibus magis favisse intelligantur: non sic tamen ut ipsorum vestigia premere ausus fuerit is, qui recentiorem Galliæ Christianæ editionem operosè curavit Clar. Dionysius Sammarthanus, rem ad eum modum contrahens, ut quidquid spinosum est, aliis inquirendum discutiendumque relinquat; quod certè & nobis planè obvium erat, utpote de cultu magis solicitis, quam de ætate aut gestis componendis, quæ incerta pleraque & implexa occurrunt, etiam in ipsis Aptensibus Officiis, dum antiquioris Breviarii anni* 1532 *lectiones multum differunt ab iis, quas exhibet Proprium Aptense anni* 1664, *scriptoribus utrobique plusculum luxuriantibus. Vidit, opinor, eas Lectiones noster Longuevallius, in nova sua Ecclesiæ Gallicanæ historia tom.* 1, *pag.* 82 de S. Auspicio *Aptensi sic nobiscum loquens, ut non diffiteatur, primum dici posse Aptensem episcopum; subjungat tamen, satis solidè probari hactenus non potuisse, eumdem ipsum esse, qui in Actis SS. Nerei & Achillei commemoratur; quæ & nos ultro fatemur. Alia porro quæ ad* S. Auspicium, *ratione corporis S. Annæ, matris Deiparæ spectant, discussa habes in Commentario de ipsa S. Anna ad diem prægressi mensis* XXVI, § 9, *à pag.* 252.

F

A D

DE S. SERENO EPISC. MASSILIENSI

BLANDERATI IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS. P. B.

§ I. Sancti gesta quædam explicata, & cultus apud Blanderatenses assertus.

SUB INITIA SECULI VI.

Um de S. Sereno, *episcopo Massilienſi, in ſuppellectile noſtra manuſcripta nihil quidquam haberemus, commodè cecidit, ut ad res ejus, quoad fieri poſſet, illuſtrandas, ultro nobis operam*

Serenus ep. Massilienſis, B *ſuam offerret vir cum rebus aliis ornatiſſimus, tum hoc officii genere dudum de ſtudiis noſtris optimè meritus P. Petrus Gallaratus, Societatis Jeſu Mediolani presbyter. Reſcripſimus ergo continuò, in tanta noſtra penuria ſi quid adjumenti præſtaret, id verò tanto nobis futurum gratius, quanto eſſet magis neceſſarium. His ipſe litteris illuſtriſſimum Blanderati (ubi Sanctus, ut infrà dicemus, requieſcit & colitur) Comitem, D. Donatum de Sylva, quem ab amicitia, eruditione ac pietate plurimùm commendat, aggreſſus, facilè obtinuit, quidquid in hoc negotio ſperari poterat ſolicitudinis, laboris, auctoritatis, induſtriæ. Perſpicuum id fecit R. A. D. Joannes Carolus Badonus, eccleſiæ Blanderatenſis canonicus, vir enimvero digniſſimus qui in iſtiuſmodi diſquiſitionis partem invitatus à Comite, venerit: in elegante etenim & operoſa lucubratione Latina, Patri Gallarato perofficioſe inſcripta Kalendis Auguſti anni 1731, atque ab eo mox Antverpiam deſtinata, teſtatur, non ſolùm domi, hoc eſt Blanderati, excuſſos fuiſſe angulos omnes, ſi quid uſpiam fortaſſe veteris inſtrumenti lateret; verùm etiam* diu ſolicitè privata & publica finitimarum urbium, ac præcipuè Vercellenſis eccleſiæ *(cui Blanderatum ſubjicitur)* archiva *fuiſſe luſtrata. Cum verò hìc operæ pretium frequentes præteritorum bellorum calamitates maximam partem eluſiſſent; ne quid intentatum reliquiſſe videri poſſet eorum ſolertia, ad vulgata demum etiam typis opera converſi, ita laborem, qui noſter eſſe debuiſſet, fecere ſuum; ut ſpem propemodum ademerint inveniendi de S.* Sereno *aliquid, quod jam inventum ipſi non dediſſent. Atque hoc quidem monitum candidè lectorem voluimus, ut noverit, quibus hoc quidquid eſt commentarii acceptum præcipuè referri debeat.*

C

2 *Initium ducit Tractatus Badonianus ab iis, quæ de* Sereno, *epiſcopo Maſſilienſi, in epiſtolis ad eum datis ſcripſit olim S. Gregorius Magnus; nimirum, ut ex eorum collatione cum ſubnectendis Blanderatenſium traditionibus ac monumentis eluceſcat, ipſiſſimum illum eſſe* Serenum, *cujus apud eos ab immemorabili tempore veneratio ſolennis cultuſque viguerit. Sunt autem epiſtolæ illæ in Regiſtro Gregoriano quatuor tantummodo; libri videlicet quinti (ſequor editionem Duacenam anni 1615) quinquageſima ſecunda, data menſe Julio Indictionis* XIV; *libri ſeptimi centeſima undecima, data menſe Julio vel Auguſto Indict.* 2; *libri noni nona, & quinquageſima ſecunda, data Indictione* IV. *Ex prima id ſolum de* Sereno *diſcimus, epiſcopum jam tum fuiſſe Maſſilienſem, cum illi ſummus Pontifex proficiſcentem cum ſuis ad Anglos S. Auguſtinum, itemque Candidum presbyterum, anno Chriſti 596 commendaret: nam initium epiſcopatûs ejus obſcurum eſt; ſub Pontificatu tamen S. Gregorii defigendum; ut qui menſe Junio, Indict.* IX, *id eſt, anno Chriſti 591, ſuperſtiti* Sereni *deceſſori* Theodoro, epiſcopo Maſſiliæ Galliarum, *ſcripſerit epiſtolam libri primi quadrageſimam quintam: Gueſnayus in Annalibus Maſſilienſibus illud affigit anno 594; ſecuriùs Gallia Chriſtiana recentiſſima,* anno CIRCITER DXCIV. *Proſtrema ex dictis epiſtola, qua idem ſanctiſſimus Pontifex* Mennæ Toloſano, Sereno Maſſiliæ, *aliiſque epiſcopis monachos aliquot, cum Laurentio presbytero & Mellito abbate in Angliam ad ſerendas S. Auguſtino ſuppetias à ſe miſſos, commendat, vix aliud quidquam hìc lucis affert, quam quod jam Gregorii monitis, ut infra notabitur, obſecutus, ad annum uſque* 601 Serenus *Maſſiliæ ſederit. Quanto autem poſteriùs ſuperfuerit (quidquid abſque teſte Gueſnayus annos ei plures attribuat) ignoratur: ut colliges ex eadem Gallia Chriſtiana tom.* 1, *ubi de eccleſia Maſſilienſi. Nobis non videtur annum Chriſti* 604 *attigiſſe; id quod ex antiqui carminis auctoritate obſervabimus infrà num.* 23.

qui ſub Gregorio Magno floruit,

3 *Aliæ duæ epiſtolæ ad ſolum* Serenum *directæ, res quaſdam ejus admodum ſingulares produnt; ac prior quidem data, uti diximus, menſe Julio Indict.* 2, *ſive anno* 599, *ſic habet:* Gregorius Sereno, epiſcopo Maſſilienſi. Quod fraternitati veſtræ tam ſerò ſcripta tranſmittimus, non hoc torpori, ſed occupationi deputate. Latorem verò præſentium dilectiſſimum filium noſtrum Cyriacum, monaſterii noſtri patrem vobis in omnibus commendamus; ut nulla hunc in Maſſilienſi civitate mora detineat; ſed ad fratrem & coëpiſcopum noſtrum Siagrium cum ſanctitatis veſtræ ſolatio proficiſcatur. Præterea indico, dudum ad nos perveniſſe, quod fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem eccleſiæ imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos, ne quid manu factum adorari poſſit, habuiſſe, laudamus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe, judicamus. Idcirco enim pictura in eccleſiis adhibetur, ut hi qui litteras neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit: quatenus & litterarum neſcii haberent, unde ſcientiam hiſtoriæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Serenum, *qui, quod fecerat, laude potiùs, quam juſta caſtigatione dignum putabat, uſque adeo pupugit hæc epiſtola; ut addubitare*

& iteratis ab eo litteris

E F

AUCTORE P. B. *cæperit, esſetne à Gregorio dictata, an ab ipſo conſicta Cyriaco. Qua de re litteras ſubinde ad eumdem Pontificem dedit, non ſine animi commotione conceptas. Ad quas Gregorius epiſtolam illam repoſuit, quæ cum inter datas Indictione* IV, *à Kalendis Septembribus anni* 600 *inita, tantummodo nona numeretur, facilè videri poteſt ante anni ejuſdem exitum ſcripta. En capita ejus præcipua.*

ob fractas in eccleſia Sanctorum imagines,

4 Gregorius Sereno, epiſcopo Maſſilienſi. Litterarum tuarum primordia ita ſacerdotalem in te eſſe benevolentiam demonſtrabant, ut major nobis fieret de fraternitate tua lætitia. Sed tantùm earum finis à ſuis diſſenſit initiis; ut non unius, ſed diverſarum eſſe mentium talis crederetur epiſtola. Ex illo autem, quod de ſcriptis noſtris, quæ ad te miſimus, dubitaſti, quàm ſis incautus, apparuit: nam ſi diligenter ea, quæ fraterno amore monuimus, attendiſſes, non ſolùm minimè dubitaſſes, quinimo quid te ſacerdotali gravitate oporteret agere, cognoviſſes. Neque enim Cyriacus quondam abbas, qui ſcriptorum noſtro-
B rum portitor extitit, iſtius diſciplinæ vel eruditionis fuit, ut vel ipſe aliud facere, ſicut putas, auderet, vel iſtam de ejus tibi perſona ſuſpicionem falſitatis aſſumeres. Sed dum monita ſalubria penſare poſtponis, contingit, ut jam non ſolùm actu, verùm etiam eſſes interrogatione culpabilis. Perlatum ſiquidem ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus, Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem quod eas adorari vetuiſſes, omnino laudavimus: fregiſſe verò, reprehendimus. Dic, frater; à quo factum ſacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? Si non aliud; vel illud te non debuit revocare, ne, deſpectis aliis fratribus, ſolum te ſanctum & eſſe crederes ſapientem? .....

cauſaſque alias

5 Hæc autem dum in hoc animi tui incautè nimis motu exequeris, ita tuos ſcandalizaſſe filios perhiberis; ut maxima eorum pars à tua ſe communione ſuſpenderet. Quando ergo ad ovile Dominicum errantes oves adduces, qui quas habes, retinere non prævales? Proinde hortamur, ut vel nunc ſtudeas eſſe ſolicitus, atque ab hac te præſumptione compeſcas; ut eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoſcis, paterna ad te dulcedine, omni adniſu, omnique ſtudio
C revocare feſtines..... Cuncta verò hæc ex amore ſanctæ Eccleſiæ, tuæ fraternitati loquimur. Non ergo ex mea correptione frangatur à zelo rectitudinis; ſed magis adjuvetur in ſtudio piæ diſpenſationis. Præterea pervenit ad nos, quod dilectio tua libenter malos homines in ſocietate ſua recipiat; adeo ut presbyterum quemdam, qui poſtquam lapſus eſt, & in ſuæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione verſari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus... Sed ne fortè aliquis tibi ſubreptione vel diſſimulatione, ut à te reciperetur atque adhuc haberetur, ſuaſerit; non ſolùm hunc longiùs à te expellere, verùm etiam exceſſus ipſius ſacerdotali te zelo modis omnibus convenit reſecare. Alios verò, qui pravi eſſe memorantur, paterna adhortatione à ſua pravitate compeſce & ad viam ſtude rectitudinis revocare..... Hæc igitur, dilectiſſime frater, aure cordis diligenter attende, & ita agere ſtude, ut & pravos ſalubriter corrigas, & ſcandalum de malorum ſocietate, filiorum tuorum animis non inducas.

6 *Quàm inſulſe ambabus hiſce litteris abutantur hæretici, iconoclaſtarum patroni ſimul & ne-*
potes, ut receptam apud Catholicos inde ab Eccle-
D *ſiæ incunabulis imaginum ſacrarum venerationem impugnent, nihil huc attinet dicere: fecit id luculentè ex inſtituto, Controverſiarum tom.* 2, *Eminentiſſimus Bellarminus, aliique ante & poſt illum plures. De* Sereno *hîc quæritur epiſcopo Maſſilienſi, poſſitne inter Cælites ſecurè numerari, quem talis tantuſque Pontifex & Eccleſiæ Doctor arguerit primò, quod Sanctorum imagines in eccleſia confregerit: ſecundò, quod epiſtolam ſuper ea re Pontificiam, paterniſque omnino monitis ac dulcedine conditam, præ nimia obfirmatæ mentis conturbatione, nec ſatis, ut poterat ac debebat, agnoverit, nec ſit reveritus; ſed ſuſpectam temerè reputaverit, imò à Cyriaco, viro integerrimo religioſiſſimoque, ſuppoſitam: tertiò, quod maximum eccleſiæ ſuæ ſchiſma ſuſque deque habuiſſe viſus ſit, atque adeo illud, ut errando ſuſcitaverat, ſic, propoſitum eludendo remedium, ſiverit invaleſcere: quartò, quod pravos homines in ſocietatem ſuam receperit, atque inter eos presbyterum lapſum & in ſuæ adhuc iniquitatis pollutione verſantem: quinto denique, quod ſummo Eccleſiæ Paſtori auſus etiam poſt hæc fuerit ſtomachoſè reſcribere. Hæc ſanè capita ejuſmodi ſunt, ut minimè*
E *mirari quis debeat, ſi nulla de* Sereni *hujus ſanctitate ſcriptoribus illis incidit cogitatio, qui ex ſolo eum Gregorio noverant, ut Galli omnes ante editum à Sauſſayo Martyrologium Gallicanum; aut ſi poſteriores alii, ut Caſtellanus in Martyrologio univerſali ad hunc diem, & Longuevallius noſter in Hiſtoria nuperrima eccleſiæ Gallicanæ tom.* 3, *lib.* 8, *pag.* 340, *unius Sauſſayi auctoritate, parum ſæpè ſolida, non admodum hîc confidenter acquieverint. Non hæſitaſſent, opinor, ſi quæ mox afferemus, videre atque expendere contigiſſet.*

quod zelo indiſcreto peccaverat,

7 *Neque enim S. Gregorius in accuſationibus modò propoſitis ullam* Sereni *carpit malitiam; ſed* zelum inconſideratum, *præcipitem, incautum, quo bene agere volens, modum exceſſerit; quod & ei cum viris maximis ſanctiſſimiſque compluribus commune eſt, & culpam, quantumvis alioqui per ſe gravem, mirum quantum imminuit. Videtur autem idem iſte zelus ad ſingula ſuperioris accuſationis membra pertinere: nam quod ad imagines quidem ſpectat; ſi ſemel id ſibi ſeriò, licet incautè, ſuaſerat, in populo, ab ethnica ſuperſtitione nec ſatis purgato & alieno, nec facilè aliter*
F *expurgando præſtare, ut Sanctorum imagines omnino non ſint, quàm ut idolorum inſtar ſinantur adorari (de tali enim adoratione hîc agitur, ut poſt alios innumeros rectè & breviter oſtendit Ludovicus du Meſnil in Doctrina & Diſciplina eccleſiæ tom.* 3, *lib.* 30, *num.* 35) *ſi ſemel hoc, inquam, tamquam evidenti apud ſe ratione decreverat; quid ni eadem ſibi ratione perſuaſerit, non aliam eſſe poſſe epiſcopi cujuſvis cordati, atque adeo ſapientiſſimi ſanctiſſimique etiam Pontificis ſententiam; ac proinde ſuſpectam habere cœperit epiſtolam & latorem, tam apertæ, ut credebat ipſe, veritati adverſantes? Imprudenter, inquis. Eſto; ſed ex animo tamen. Quid ni ſuorum quoque defectionem, eodem ſemper principio ductus, permittendam tantiſper, cenſuerit potiùs, quam illud omittendum, quod ad eorum ſuperſtitionem ſemel eliminandam ita neceſſarium judicaverat, ut omitti abſque piaculo ſuo gravi non poſſet? De epiſtola ad S. Gregorium data; ea ſi quo felle reſperſa fuit, eatenus, meâ quidem ſententiâ, Pontificem non tangebat (quippe in principio litterarum benevolentiſſimè compellatum;) ſed Cyriacum, quem ibi ſine dubio ſuppoſitæ epiſtolæ*

reum

A *reum agebat, vel certè in tanti criminis ſuſpicionem vocabat eodem illo, qui hanc ei primum ſuſpicionem dictaverat, zelo concitatus. Quod pravis hominibus familiariter uſus dicatur; fortè calumnia eſt: addit enim Gregorius:* Quod quidem nos ex toto non credimus: *fortè pravos eſſe, ignoravit* Serenus, *imò bonos credidit; ut innuunt hæc verba Gregorii:* Sed ne fortè aliquis tibi ſubreptione vel diſſimulatione *&c.; forte etiam re vera tales eſſe ſciens, ideo ſibi propius voluit admovere, ut ab occaſione criminis remotos uſu ſuo familiaritateque ad frugem converteret.*

tam promptè emendavit; 8 *Ut ut eſt; ſecundis, nec jam dubiis, Gregorii monitis tam promptè integréque ſatisfeciſſe videtur; ut quidquid antè peccaverat, cenſeri debeat penitus eluiſſe. Colligimus id non ſolùm ex monumentis Blanderatenſibus, de quibus infrà; ſed ex ipſo etiam S. Gregorio; ut qui de hoc negotio nullum deinde verbum fecerit, ne tum quidem, cum aliquanto pòſt, ſed eadem tamen Indictione* IV, *ſive anno Chriſti* 601, *ad eumdem, ut ſuprà vidimus,* Serenum *ſcriberet. Enimvero non*

B *is erat ſummus ille Paſtor paſtorum, qui ſolicitudinem omnium eccleſiarum deponere, qui diſſidentem uſpiam & rejectum à grege paſtorem ferre, qui talem denique, qualem antè depinxerat, Maſſilienſis eccleſiæ ſtatum diſſimulare umquam tacitus, aut ſpectare otioſus poſſet. Jam tum ergo intellexerat, non eo loco res eſſe, ut medicinam ulteriorem, aut curam à ſe prorſus ullam exigerent. Valeret, ais, iſta collectio, ſi epiſtola illa poſtrema Gregorii ad ſolum propriè* Serenum *ſpectaſſet;*

* al. apparibus *verùm cum fuerit una ex* aparibus *, *hoc eſt iis, quarum plura ejuſdem formæ ac textus confici ſolebant exemplaria, ſingula ſingulis, quibus res eadem commendabatur, communicanda; non erat in ea locus aliud quidquam attingendi, quam quod ad omnes, ad quos erat mittenda, communiter pertinebat. Quaſi verò Pontifex maximus, niſi iteratis ac ſeveris mandatis ceſſiſſe tandem utcumque didiciſſet* Serenum, *talibus illum litteris dignaturus fuiſſet. Quid? Non poterat communibus epiſtolis in exemplo ad* Serenum *deſtinando proprii quidquam, ſi res poſtulabat, adjungi? Non poterat Gregorius primus, æquè ac ſeptimus (apud Labbeum Concil. tom.* 10, *col.* 8) *ſcribere* inceptis quidem aparibus; ſed circa finem ſin-

C gulis epiſtolis, juxta locorum & perſonarum competentiam, diſcrepantibus?

ut idem omnino cenſeri debeat, 9 *Nihil eſt igitur apud Gregorium Magnum, quod ſanctitatem ejuſdem, de quo ipſe meminit,* Sereni, *Maſſilienſis epiſcopi, vetet agnoſcere; utpote cultu publico, per immemorabilem temporis curſum huc uſque continuato, ſatis aliunde comprobatam. Ita pridem ante nos cenſuere illuſtriſſimus Carolus à Baſilica Petri, epiſcopus Novarienſis, in ſua Novaria, anno* 1612 *Novariæ edita, lib.* I, *pag.* 94 *& ſeqq.; Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem, ita ſcribens:* De S. Sereno, epiſcopo Maſſilienſi, Blanderati. Serenus, epiſcopus Maſſilienſis, cum Româ, quò ad Apoſtolorum limina viſitanda profectus fuerat, in patriam regrederetur, apud Blanderatum pagum ſeu caſtrum Vercellenſis diœceſis, ægrotans deceſſit. Cujus corpus cum delituiſſet, divinitus repertum, condigno honore in majore eccleſia, cujus titulus eſt S. Columbani, conditum eſt. Extant in ea eccleſia imago illius in pariete depicta, ſatis vetuſta,

* *ſupple*, deſcribuntur & carmina, quibus inventio & miraculum hominis, gravi morbo laborantis, repentè ad ejus tumulum mirabiliter ſanati *. Eſt & xenodochium ſub illius invocatione erectum, & ſacellum in memorata S. Columbani eccleſia ſuo nomini dicatum; quod viſitantibus in die feſto S. Sereni indulgentia à ſummis Pontificibus conceſſa legitur. Agitur autem dies feſtus IV Nonas Auguſti. *Tum alio charactere ſubdit:* Ex monumentis eccleſiæ prædictæ. *Idem deinde in Catalogo generali,* IV *Nonas Aug., natalem annuntiat,* Blanderati, S. Sereni, epiſcopi Maſſilienſis: *iterumque in annotatis appellat ejuſdem eccleſiæ monumenta. Ferrarium haud dubiè ſequitur Ludovicus Novarinus in Martyrologio ſpirituali, Venetiis impreſſo anno* 1628, *cum eodem die referat* S. Serenum epiſcopum: *nam quod locum omittat & cultûs ejus & epiſcopatûs, id obeſſe non debet; cum talia de Sanctis aliis nuſpiam adnotet.*

qui Blanderati ut Sanctus colitur; 10 *His adde Sauſſayum ad eumdem diem in Supplemento ad Martyrologium Gallicanum pag.* 1153 *ita ſcribentem:* Blanderati, pago agri Novarienſis in diœceſi Vercellenſi, ſancti Sereni epiſcopi Maſſilienſis, ad quem S. Gregorius Magnus non ſemel reſcripſit: cujus monitis ille ob- E ſecundans, quædam, quæ improvidè admiſerat, correxit; totuſque ad amorem Dei & gregis commiſſi curam converſus, emeruit, ut poſt pia funera divinæ gloriæ inſigniis clarificaretur: quæ effecerunt, ut corpus ejus, tam divinorum mirabilium inſtrumentum, ambitioſo quaſi æſtu à populis pro præſidii pignore expeteretur; tandemque ad eccleſiam paræcialem dicti pagi ad cultum & munimentum deportaretur; ubi etiamnum honoratur ſicut loci proprius defenſor, quin & potens totius agri Novarienſis opitulator. *Sauſſayo adhæret Gueſnayus noſter in Annalibus provinciæ Maſſilienſis ad annum Chriſti* 594 *& ſeqq. Utrumque præceſſit illuſtriſſimus Brautius, Sarſinæ epiſcopus in Martyrologio poetico Sanctorum totius Italiæ, Venetiis edito anno* 1630, *cum ad hunc diem* de S. Sereno, epiſcopo Maſſilienſi, *ita canit:*

Ad ſponſam redeundo ſuam Serenus ab Urbe
Sponſus, in externo condidit oſſa ſolo.

Et mox de veneratione ejuſdem:

Ignotum tellus hominem peregrina recepit;
Et didicit ſignis plebs pia, qualis erat.

Horum verò omnium auctoritas cum nitatur Blanderatenſis eccleſiæ traditione ac monumentis, reſtat, ut ad illa ducentem in ſcriptis Badonum ſe- F *quamur.*

non alius. 11 *Patebit, niſi fallor, ex iis, quam fidem facere poſſit auctor ſeculi decimi ſexti, frater Joannes Philippus de Novaria, qui, teſte Badono,* in Chronica Canonici Ordinis, impreſſa Cremonæ per Cæſarem de Richardis anno MDXXXVIII, lib. III, cap. XLII, pag. XLI hæc habet: „ Monaſterium S. Columbani de Blandrate, in quo „ jacet corpus S. Sereni, Canonici Regularis, „ poſſidetur per quoſdam canonicos, qui priùs „ fuerunt Regulares; nunc autem, rejecto habitu, deferunt haſtam lineam „. *Chronicam illam videre mihi non contigit; ſed auctoritatem ejus idem, qui citat, elevat his verbis:* Sanctum Serenum igitur ex Canonicorum ordine fuiſſe, credendum erit, ſi huic auctori habenda eſt fides. Verùm enimvero, quis ſcriptori, qui Canonicorum Ordinem ſub abbate Chriſto incepiſſe aſſerit, aſſentiri poſſit, niſi qui aniles fabulas, vanaque nugacis mentis deliramenta cum veritate confundat? *Itaque Frater ille, quod ego quidem ſciam, neque ducem aſſertionis hujus habuit, neque ſectatorem; ne Ghinium quidem, quantumvis in Sanctis Canonicorum Regularium Ordini unde*

AUCTORE P. B. *de unde adſciſcendis non minus facilem, quam ſagacem in conquirendis. Fortè vir bonus alicunde didicerat, ſanctum aliquem Serenum presbyterum & confeſſorem eſſe, cujus nomine cœnobium & eccleſia Canonicorum Regularium dedicata eſſent Cantumerulæ prope Trecas in Campania Gallica; indeque collegerit, Serenum illum ejuſdem Ordinis fuiſſe; cum verò apud iſtos Canonicos intellexiſſet, non ſervari reliquias ejus, nec alium ipſe S.* Serenum *confeſſorem noſſet; noſtrum hunc Epiſcopum, cum presbytero illo non ſine craſſo errore confuderit: quàm enim inter ſe ambo diverſi ſint, palàm fiet ex dicendis die 2 Octobris, qua Serenus ille Cantumerulanus (haud procul inde in Cellenſi Benedictinorum prioratu quieſcens) colitur.*

§ II. Ejuſdem ibidem cultûs antiquitas ex loci traditione & monumentis comprobata.

B

Blanderatenſium traditio

Antequam de Blanderatenſium traditione ac monumentis agamus, non erit importunum de loco ipſo paucula delibare. Fuit Blanderatum, ſeu Blandratum, aut Blandrate, civitas olim cum ſua, tum Comitum ſuorum nobilitate ac potentia celebris, apud Inſubres juxta Seſſitem amnem poſita, ab urbe Vercellenſi, ad cujus diœceſim pertinet, octo paſſuum millibus, ſeptem à Novarienſi diſtans. Floruit uſque ad annum Chriſti 1168, *quo (ut præter alios plures refert in Chronica ſua Donatus Boſſius)* Mediolanenſes reputantes, quanta mala à Blandratenſibus (*Friderici Ænobarbi partes tuentibus*) recepiſſent (neque enim ullam aliam urbem duriſſimis temporibus æquè infenſam paſſi ſunt) graviſſima eâ (*urbem intellige Blanderatenſem*) obſidione potiti ſunt: dirutiſque mœnibus, in quatuor totam urbem pagos (ut olim ipſa in Mediolanenſes procuraverat) diviſerunt. Ex quo Blandrate urbs neque amplius reædificata fuit, neque urbis ullam formam habuit. *Ita Boſſius. Sed neque illam ipſam formam, ad quam redacta tum fuit, ſatis deinde inter conſecuta bella retinuit: nam, ut auctor eſt Badonus,* poſteriorum bellorum vaſtationibus, præ ceteris Galliæ tranſpadanæ provinciis, Blanderatenſis comitatus obnoxius fuit; utpote Pedemontanæ regioni limitrophus, Gallorumque incurſionibus immediatè expoſitus. *Itaque ibi etiam* ſeculo præterito cuncta incenſa, vaſtata, ac conſumpta ſunt; adeo ut non ſolùm ſcripturæ perierint; ſed vel ipſa loci facies & antiquus decor deciderit. *Mox inde Vir clariſſimus, verſo ad rem noſtram ſtylo,* Pauca tamen, *inquit,* quæ poſt tot ærumnas ſuperſunt, accipe:

C

de S. Sereni ep. Maſſilienſis obitu, ſepultura,

13 Antiqua in primis apud incolas traditio eſt, Serenum Romam perrexiſſe, vel ut ſe ab impia iconoclaſtarum hæreſi (*ſic prolepticè appellat errorem, qui nondum exſtiterat, nedum cum pertinacia fuerat uſquam defenſus*) qua à malevolis inſimulatus fuerat, apud Pontificem purgaret; vel ut limina Apoſtolorum pro pietate ſua inviſeret. Cum autem Româ redux, in Galliam proficiſceretur, ac Blanderati in monachorum cœnobio (Fama eſt, fuiſſe ex Ordine S. Benedicti; de quo tamen nulla apud Mabillonium mentio) hoſpitium ſuſcepiſſet, infirmitate correptum, extremum clauſiſſe diem: poſt ejus verò obitum nonnullis præterlapſis ſeculis, ac cœnobio temporis ac bellorum injuriis in ruinam collapſo atque ad culturam agri redacto, conſpectos ſæpius ibidem, noctis tempore, inſolitæ lucis ſplendores, ſuavium odorum afflatus prope tranſeuntium nares perculiſſe, atque auditos harmonicos concentus; quæ cuncta incolis, tamquam inſolita ac prodigioſa, non ſine magna animi ſuſpenſione, diu admirationi fuerint. D

corporis inventione cum epigraphe,

14 Poſtmodum verò dum die quadam bubulcus agrum ipſum vomere ſcinderet, ſubſtitiſſe improviſò boves, ac flexis genibus, quaſi venerabundos, frequentes edidiſſe mugitus; nec verberibus, aut ulla arte, ad perſequendum inceptum opus, adduci potuiſſe: quo prodigio perculſus bubulcus, dominum evocaverit; dominumque ſecuti turmatim vicani, effodiendum eo loci agrum pronuntiaverint, ut rei inſolitæ cauſam aſſequerentur: quo etiam facto, non modica infra ſolum profunditate adinventam fuiſſe aream marmoream; qua coram Religioſis viris ac populi multitudine adaperta, repertum fuerit Sereni corpus cum inſcriptione plumbeis laminis inſculpta, quæ ejus nomen, dignitatem, iter, mortem & ſanctitatem indicaverit. Orta interim fertur diſcordia inter incolas Blanderati, & Caſalis Beltrami (*pagus eſt Blandrato, quà Vercellas reſpicit, proximus,*) utroque populo ſanctum pignus depoſcente; Blanderatenſibus eo jure, quòd in ipſorum territorio adinventum fuiſſet, incolis verò Caſalis Beltrami, quod agor, ubi jacebat ſarcophagus (ei hodie etiam Agri Sancti nomen remanet,) etſi intra Blanderatenſium fines ſitus eſſet, ab incola tamen Caſalis Beltrami jure dominii poſſideretur. E

& prodigioſa tranſlatione.

15 Quibus rationibus cum hinc inde ſuffulti eſſent, diſcordiam eò uſque proceſſiſſe ferunt, ut ex jurgiis ad arma facilè concurſum foret, niſi vir quidam Religioſus ac magnæ apud utroſque auctoritatis tumultuantes animos facundo compoſuiſſet ſermone, litemque non armis dirimendam, ſed Sancti ipſius arbitrio committendam eſſe ſuaſiſſet; quod etiam factum iri putabat, ſi bini juvenci jugo nondum aſſueti, unus ex Blanderate, alter ex Caſali Beltramo, plauſtro jungerentur, ac nullo eos ducente vel agente, quò ipſis luberet, ſacrum corpus vehendum permitteretur. Quod conſilium cum univerſis placuiſſet, exſecutioni etiam demandatum fuit, nec irrito exitu: magna enim populi, ſeu devotionis ſeu curioſitatis gratiâ, ad hanc rem conſpiciendam confluentis admiratione, juvenci nulla detrectatione, acſi jugo jam diu aſſueti fuiſſent, ſacrum pignus è loco dimoverunt, ac recto tramite concitoque greſſu Blanderate verſus properantes, ſubſtiterunt ante oſtium eccleſiæ ſancti Columbani, prope ruinas antiquiſſimæ arcis ejuſdem pagi exſtructæ; ibique, flexis genibus, elevantes ora verſus excelſæ ulmi, è regione dicti oſtii ſitæ, cacumen, inceſſantes edebant mugitus; quaſi eo loco deponendum ſanctum corpus, numine afflati indicare ſatagerent. Hoc ſaltem ſenſu rem intelligendam eſſe, judicarunt Blanderatenſes; ac, ut exſecutioni demandarent, eo loco, ubi arbor ulmi ſita erat, porticum ædificarunt, eique ſuperſtruxerunt eccleſiam cum ſacello, excelſo fornice conſpicuo, ut eminenti loco, prout boum mugitus indicaverat, ſacrum pignus collocarent. *Hactenus Badonus; qui, ut hujus traditionis antiquitatem, utcumque confirmet, ita pergit:* F

Confirmatur hæc traditio per tabulas in Sancti ſacello

16 Hæc plerumque in ipſius ſacelli ambitu picta antiquitus fuerunt; ac præterito ſeculo, cum jam colores evanuiſſent, penicillo magna ex parte renovata ſunt, additis etiam nonnullis miraculis,

A lis, quæ S. Sereni interceſſione ſequiori ævo Deus ibidem operatus eſt; quæ cuncta in ambitu iconis ejuſdem Sancti, quam æri inciſam tibi mitto, expreſſa videbis. *Exprimitur ibi primò* S. Serenus, *neſcio qua occaſione, ab ipſo S. Gregorio Magno Ordinem epiſcopalem recipiens: ſecundò, Sancti cujuſdam imaginem in eccleſia frangi jubens: tertiò, iter inſtituens Romam: quartò, mortuus & ad ſepulturam compoſitus: quintò, exhibentur angeli in aere concinentes, unà cum cæleſti luce, ſubjectum agrum irradiante: ſextò, bubulcus prolapſos inter arandum in genua boves fruſtra ſtimulans: ſeptimò, currus cum impoſito Sancti corpore protractus uſque ad eccleſiam Blanderatenſem per juvencos duos ibi conſiſtentes, & ſublata cum temone ſurſum ora in ulmi vicinæ verticem defigentes: octavò, ſacelli ædificatio: nonò, peregrini ad ſacellum jam erectum ex voto confluentes: decimò, vir ad aram Sancti ſupplex, ibique herniâ liberatus: undecimò, excellentiſſimus D. Joannes De Idiaquez, de valetudine, quam deſperaverant medici, per miraculum recuperata Sancto gratias agens: duodecimò, mulier paralyſim deprecans anno* 1630, *& mox voti compos; decimò tertiò, puella, quam lupus invaſerat, matre Sanctum invocante, incolumis: decimò quartò ac poſtremò, populus Gargarenghanus (vicus eſt Gargarenghi haud procul Blanderato) ſuppliciter ante ejus altare profuſus, ac vovens, quotannis apud ſe feſtam* S. Sereni *lucem ſolenni religione celebratum iri impoſterum; quo voto pagus ille diriſſimam luem circum omnia latè vaſtantem ſuis finibus excluſit. Æri inſculpta ſunt hæc omnia* juſſu conſulum & rectorum dicti Burgi (*Blanderatenſis*) anno MDCXXXIV.

17 *Manifeſtum verò eſt, totam hiſce tabulis Blanderatenſium de* Sereno *traditionem graphicè adumbrari; maximè ſecundâ, tertiâ & ſequentibus, ſaltem uſque ad decimam, & fortè undecimam: quæritur ergo, quam antiquæ ſint illæ, non ut ære fuerunt excuſæ, ſed ut penicillo & coloribus expreſſæ Sancti ſacellum exornant. Reſpondet D. Badonus:* Quod verò ad ætatem primævæ picturæ attinet, nihil ob ejuſdem renovationem cognoſci poteſt. Illud tamen obſervatione dignum eſt, quod antiqua Deiparæ Virginis imago in ejuſdem ſacelli muro picta nunc etiam cernitur, ad cujus pedes legitur hæc epocha: MCDXCVIII, VIGESIMO TERTIO NOVEMBRIS, eo
C characterum genere, quod Gothicum vulgo indigitant, & notis numericis pariter Gothicis. Cum autem hæc pictura renovationis opus non habuerit; haud inverisimile eſt, ſequiori ævo, quàm alias, S. Sereni miracula (*in tranſlatione corporis, & ante illam ſpectata*) exprimentes, factam fuiſſe; ideoque illas longè ante annum MCDXCVIII fuiſſe pictas. *Et Ferrarius quidem ſuprà citatus videtur his picturas indicare his verbis:* Extant in ea eccleſia imago illius in pariete depicta, ſatis vetuſtâ, & carmina *&c.*; *ſed neſcio, qui factum dicam, ut ad eas non attenderit, cum in loco fuit, Carolus à Baſilica Petri, cujus Novaria uno tantùm anno ante Catalogum Ferrarii prodiit in lucem. An illas non memorandas ſibi putaverit, quòd res omnino eaſdem exprimerent, quas carmina, ibidem in pariete depicta, ſatis luculentè teſtabantur? Hæc certè ſola dedit, ita præfatus:* Legimuſque hæc carmina de eo in pariete depicta; quæ qualiacumque ſint, omittenda non exiſtimamus, quia vetuſta; licet principium deeſſe videatur:

18 Hic populus ſupplex ..... veneratur honore
Sanctos, ſed falſa religione deûm.
Rumpitur à veteri muro cæleſtis imago,
Vulgus eam neu * ſic * idola muta colat.
Increpat ejectas muro pietate * figuras
Pontificis ſummi tradita carta manu.
Romuleas arces celeri pede ſanctaque viſit
Mœnia, quò ſeſe crimine purget eo.
Ante pedes ſacros ut conſtitit, ordine narrat
Omnia; ſic ſequitur gratia major eum.
Lætus abit, patriam cupiens ſpectare relictam,
Blandreis agris fixit at ipſe pedem:
Hæc placuit patria; lepidi placuere coloni:
Hîc oculos preſſit dulcis amicus ei.
Corpus avara ſuum ſuſcepit terra ſepulchro;
Et tenebris latuit tempora multa quidem.
Hîc ubi corpus erat, adolebant cinnama Sanctum;
Cantabat laudes curia tota poli:
Lumine nocturno Phœbum ſuperante coruſcum,
Perſenſit populus, corpus adeſſe pium.
Plebs devota novum gaudet reperiſſe Patronum:
Eſt * luctata diu curia terna ſimul. * Bad. Et
Conſilium fecere patres de rebus agendis:
Ducit ad eccleſiam virgo juvencus eum. E
Ante fores templi clamantes voce juvenci,
Ut ſurſum ducant, ſigna dedere pii.
Alme Serene, tibi ſolemnis ponitur ara;
Reliquias retinet nec brevis urna tuas.
Turgidâ laxarat diſtentos hernia teſtes,
Nec poterant medici ferre ſalutis opem:
Alme Serene, tuam venerandam ductus ad aram,
Protinus ad proprios ſoſpes it ille lares.

AUCTORE P. B.

*& carmen acephalum, * Badon. ne * pro ſicut * ſed indiſcreta.*

19 *Idem carmen nobis exſcripſit Badonus, obſervans*, characteribus Gothicis è cornu Evangelii ejuſdem ſacelli in paraſtade cæmentitia antiquitus inſcriptum eſſe, ac nunc etiam conſpicuum, ſi verbum unum excipias in primo verſu, quod ultro omiſſum ac punctis ſignatum cernitur. In eo tamen, *inquit*, quod litem pro obtinendo corpore S. Sereni inter tres curias ortam dicit, traditioni repugnat: ac fortaſſe ſolùm in gratiam rhythmi additum id fuit. Hanc autem inſcriptionem attentiùs conſideranti facilè in mentem veniet, acephalam eam eſſe, ac non pauca carmina in principio deficere, quibus Sereni nomen, epiſcopalis dignitas, atque urbs Maſſiliæ, ubi ſedem habuit, deſignentur. Cum autem nulla proſſus in muro præcedentium carminum veſtigia appareant; immò nec umquàm fuiſſe, penitus introſpectâ cum cæmenti naturâ tum carminum nunc exiſtentium à paraſtadis epiſtylio diſtantiâ minimâ, liquidò conſtet; hinc quilibet lubens in eam ſententiam deſcendet, hanc inſcriptionem ſuffectam eſſe alteri ampliori atque antiquiori, quam cum jam ævo oblitteratam ac fere conſumptam conſpicerent Blanderatenſes, renovari ac tutiori loco inſcribi, pro qua parte adhuc intelligibilis eſſet, præceperint. F

ibidem pavieti inſcriptum,

20 *Placet ultima viri ſolertis animadverſio, & valdè antiquum; quæ ſanè carminis hujus antiquitatem extendit plurimùm: ſi enim prototypi ſenio, cum exſcriberetur, evaneſcentis apographum Carolo, epiſcopo Novarienſi & in re antiquaria minimè peregrino, viſum eſt anno* 1612, *vel etiam ante* 1605, *quando eum ſcripſiſſe tradit Badonus, propter vetuſtatem, poſteritatis memoriæ commendandum; de ipſius prototypi ætate quid ſtatuendum ſit, nemo non videt. Ego certè falſi non auſim arguere, qui illud ad vicina inventioni ac tranſlationi tempora referret; hoc eſt, ad ſeculum circiter decimum tertium: vix enim credo, diu ante ſeculum illud inventionem illam tranſlationemque contigiſſe; ſiquidem accidit poſtquam & arcem & urbis nomen*

diu ante annum 1498 *pictas,*

AUCTORE P. B. *amisisset Blanderatum, cœpissetque pagus vocari, ut patet ex textu superioris traditionis :* Juvenci . . . sacrum pignus è loco dimoverunt, ac recto tramite concitoque gressu Blanderate versus properantes, substiterunt ante ostium ecclesiæ sancti Columbani, prope ruinas antiquissimæ arcis ejusdem pagi exstructæ : *urbis autem & nomen & formam periisse Blanderato jam diximus anno Christi* 1168. *Inventum autem illud corpus ac translatum fuisse saltem ante adultum seculum* XIV *evincent inferiùs vetera Blanderati Statuta, num.* 25 *& seqq.*

imò etiam per ipsos Massilienses.

21 *Quis ergo hinc neget validè confirmari Blanderatensium de* S. Sereno, *Massilienſi episcopo, traditionem ? Licet enim in illo carmine, ut nunc supereſt, nec antistitis dignitas nec sedes exprimatur ; at nomen exprimitur cum iis adjunctis, quæ* Serenum *Massilienſem tamquam digito notant ; ut quod Sanctorum imagines ruperit, ne sicut idola colerentur ; & quod eum Pontifex ideo per litteras increpuerit. Cedo enim, tametsi nulla locum hunc paradoſis explicaret, quem tibi alium sive ex historia, sive ex quibuslibet monumentis invenire Serenum posses, in quem ista quadrarent, præter unum illum, quem diximus, episcopum Massilienſem ? Hic igitur ipsissimus est, qui ab immemorabili tempore Blanderati, secundùm traditionem per antiqua & evidentia monumenta comprobatam, defunctus, sepultus, inventus, translatus, & ad hunc usque diem publicè cultus fuit. Quod quidem eo confidentiùs asseritur, quod in ecclesia Massilienſi usque ad præteritum seculum nulla de* Sereni *sui obitu notitia fuerit, nulla etiamnum sit de sepulcro ejus aut corpore istic uspiam aut umquam condito : vel inde enim colligas, peregrè mortuum ac sepultum fuisse. Itaque nunc ipsi Massilienses, sola etiam Saussayi auctoritate ducti, ut ex Annalibus Guesnayi liquet, nequaquam dubitant,* Serenum *suum & sanctum & Blanderati conditum ac servatum agnoscere. Quid huic verò sententiæ nostræ, imò traditioni Blanderatensium sic propositæ, solidè possit opponi, non videmus.*

B

Solvitur objectio ;

22 *At enim occurret aliquis ac dicet :* Serenus *Massilienſis, secundùm dicta superiùs num.* 8, *jam Gregorio Magno per epistolam satisfecerat, antequam discessisset Massiliâ : non potest igitur ipsi congruere, quod habet traditio simul & carmen Blanderatensium ;* Serenum *scilicet suum* Romam perrexisse, ut se ab impia Iconoclastarum hæresi .. apud Pontificem purgaret : *ac proinde alius ibi Serenus cum alio confunditur. Respondeo primò, causam illam itineris Romani neque determinari traditione, neque solam proponi ; sed alterutram ex his,* Vel ut se ab impia Iconoclastarum hæresi apud Pontificem purgaret ; vel ut limina Apostolorum pro pietate sua inviseret. *Hæc autem secunda causa neutiquam nobis incommodat : sed quoniam priorem solam adstruunt antiqui versus ; respondeo secundò, etiam hanc facilè cum dictis antea de* Sereno *Massilienſi conciliatum iri, si statuas (quod certè fieri potuit,) Præsulem nostrum bis apud summum Pontificem sese purgasse ; & primò quidem ac statim per litteras significando, se tandem ex postrema ejus epistola & priorem temeritatem suam, & ejus indubitatam ac seriam voluntatem intellexisse, hanc demissè veneratum esse, atque è vestigio cœpisse exsecutioni mandare : deinde verò postquam confectæ imagines novæ, & in fractarum locum repositæ, ceteraque omnia, quæ Gregorius mandaverat, peracta jam essent, Romam proficiscendo, nec jam promissis tantùm aut cœptis, ut paulò ante ; sed præsenti sinceraque exsolutæ per omnia fidei testificatione perfectissimam erga Christi Vicarium submissionem suam ita probando, ut nullum de se vel sinistrè porrò suspicandi, vel non optimè sentiendi locum relinqueret. Purgatione prima acquiescere sine dubio tantisper Pontifex debuit ; quidni ergo tum scribere ad* Serenum *potuit epistolam illam, de qua numm.* 2 *&* 8 *meminimus ? Quidni* Serenus *sive jam tum, sive paulo posteriùs Romam contendisse ?*

C

D

& tempus utcumque definitur, quo Sanctus obiit.

23 *Paulo, inquam posteriùs : neque enim in hac sententia differri diu sinunt iter* S. Sereni *Romanum iidem illi versus antiqui, dum illud increpationi Pontificiæ mox ita subjiciunt :*

Romuleas arces celeri pede sanctaque visit
Mœnia, quò sese crimine purget eo.

Unde & illud sequitur, ut mortuus censeri debeat Serenus *noster ante Gregorium Magnum ; adeoque ante annum Christi* 604 *: nam cum iter ejus dilatum diu non fuerit, obierit autem in reditu ; nisi ante Martium anni* 604 *vitâ functus credatur, dicendus erit vel procul absens ab ecclesia per biennium & ultra Romæ substitisse ; quod vix credibile est : vel Blandrati letali assiduoque morbo diutissimè conflictatus ; quod non satis apparet verisimile. Atque hæc ad Blanderatensium traditionem, præsertim quatenus asserit, non alium ibi Serenum jam pluribus retrò seculis coli, quam Massilienſem illum à Gregorio Magno correptum, stabiliendam sufficiant. Utinam tamen his addere licuisset inscriptionem num.* 14 *memoratam, siquidem supersit. Argumentum esset ea profectò omnium validissimum, cum ad hunc* Serenum *ab homonymo quovis alio discernendum, tum ad antiquitatem cultûs ejus usque ad ea tempora removendam, quibus florebat cœnobium, in quo conditus & pro Sancto habitus fuerat, & cujus, cum revelatum fuit corpus ejus, nec rudera prorsus exstabant ulla, nec vestigia, nec fortè etiam certa satis memoria. Ceterùm ad immemorabile cultûs exordium demonstrandum illa quoque non parum faciunt, quæ numeris proximè sequentibus expendemus.*

E

§ III. Cultûs ejusdem in metrocomia Blanderatensi vetusta solennitas, & incrementum per miracula.

F

Festum ejus maxima celebritate colebatur

QUod *ad celebritatem simul* & antiquitatem cultûs, quem divo Sereno præstant Blanderatenses, ostendendam, me judice, *ait Badonus*, magis confert, illud est testimonium Statutorum Blanderati (vivit enim adhuc suis legibus :) in illis enim fol. VI primæ editionis, factæ Novariæ charactere Gothico per Franciscum & Jacobum Sesallos fratres absque anno ; & pag. XX alterius editionis, factæ Mediolani anno MDCLXXIX, legitur num. LXXII sequens Statutum : „ „ Quod extranei lusores non ludant in Blandrate. Cap. LXXII. Ordinatum est, quod nemo extraneus ludat in Blandrate, vel in cantonis Blandrati, ad aliquod prohibitum ludum in Statutis communis Blandrati, ut suprà. Et si luserit ad domum alicujus de Blandrate, solvat ille ad domum, cujus luserint illi lusores extranei, bannum illud, quod est ordinatum superiùs ; eo salvo,

A vo, quod quilibet poſſit ludere per tres dies ante feſtum S. Sereni, & tres dies poſt ,,. Hinc facilè cognoſcitur, *ſubdit vir idem clariſſimus*, quæ fuerit etiam antiquis temporibus erga S. Serenum veneratio apud Blanderatenſes, ac quo cultu diem ejus feſtum celebrare conſueverint: cum enim ceteris anni temporibus, ne exceptis quidem præcipuis myſteriorum noſtræ fidei ſolemnitatibus, plebiſcito cautum foret, ne extranei luſores Blanderati luderent; ut ſancti Patroni feſtivitas majori exultatione ac gaudio à cunctis celebraretur, excipiendos ab hac lege dies tres ante, & dies tres poſt feſtum S. Sereni judicarunt.

ſeculo 14, 25 Quo autem tempore hoc ſancitum fuerit, haud facilè quis divinaverit: hoc unum conſtat, volumen Statutorum approbatum fuiſſe à Joanne Galeatio Vicecomite, domino Mediolani, Comite Virtutum, & imperiali vicario generali, die VIII Februarii, anno MCCCXCV, ut patet ex ſequenti approbatione ad voluminis calcem impreſſa: " Approbatio Statutorum. Dominus Mediolani &c., Comes Virtutum, imperialis vicarius
B generalis. Tibi hiis alligata Statuta terræ noſtræ Blandrati remittentes, quæ ſunt numero capitulorum tercentum quinque, & quæ videri, examinari, & corrigi fecimus ſecundùm quod expedire cognovimus .... eadem Statuta præſentium ſerie approbamus, laudamus, & confirmamus, ipſaque debere obſervari, prout jacent ad litteram, jubemus & mandamus ..... Datum Mediolani die octavo Februarii MCCCLXXXXV. Sign. Comolus ,,. *Porrò ne quis fortè exiſtimaret, Statuta iſtius voluminis omnia eodem tempore condita primùm fuiſſe, quo fuerunt approbata, continuò hæc ſubjungenda cenſuit doctiſſimus Canonicus:*

aut etiam multo antè-riùs; 26 Sed longè ante id temporis Statutum DE LUSORIBUS EXTRANEIS factum fuiſſe, facilè credet, qui plebiſcita, nullo ſervato rerum ordine, in codice digeſta eſſe animadvertet: moris enim erat leges diverſis temporibus, prout rerum exigentia poſtulabat, ſtatuere; quod evidenter apparet ex ipſo Statutorum codice, in quo habetur Statutum num. CCCIV hujus tenoris: " Quod diſpoſitio ultimi Statuti in ordine ſcripturæ ſervetur, ſi aliqua repugnantia reperiretur in præcedentibus Statutis. Cap. CCCIV. Item ſtatuerunt & ordinaverunt, quod in caſu, quo reperiretur aliqua repugnantia in præcedentibus Statutis, quæ non poſſet ſub diviſione juvari, quod diſpoſitio ultimi Statuti in ordine ſcripturæ ſervetur ,,. Hujus autem Statuti neceſſitas ex toto codice apparet, in quo ſuper eadem re varia Statuta, diverſo numero ſignata, facta fuerunt, pluribus aliis Statutis intermediis ad res diverſas ſpectantibus; quod, diverſo etiam tempore facta fuiſſe, clarè oſtendit. Cum verò Statutum DE LUSORIBUS EXTRANEIS ſignatum ſit numero LXXII; & Statuta omnia in volumine comprehenſa, extendantur ad numerum CCCV; atque num. CCXCVIII reperiatur Statutum epocham præ ſe ferens anni MCCCLX; evidens eſt, prædictum Statutum DE LUSORIBUS EXTRANEIS aliquibus fortè ſeculis dictum annum MCCCLX præcedere: ideoque S. Sereni cultum (*qualis ibi aſſeritur*) longè ante ſeculum XIV jam viguiſſe.

non tamen ante an. 1178. Xenodochium S. Sereni ejuſdem fere ætatis. 27 *Ante ſeculum decimum quartum viguiſſe ſolennitatem illam, haud gravatè aſſentimur; vix tamen adduci poſſumus, ut inſtitutam diu credamus ante ſeculum* XIII; *quandoquidem inſtitutionem illam certiſſimè præceſſiſſe debet inventio ac tranſlatio reliquiarum* S. Sereni, *imò & ſacellum, eodem tempore erectum (ut fert traditio) & earum cuſtodiæ venerationique conſecratum; quæ omnia, juxta num.* 20, *poſteriora videntur anno Chriſti* 1168. *Idem ferè dicendum putamus de veteri xenodochio, altero & quidem inſigni ac publico Blanderatenſium erga Patronum hunc ſuum religionis monumento; de quo ita Badonus:* Extat præterea Blanderari xenodochium ſub invocatione S. Sereni, agros aliaque bona poſſidens; redditus autem, qui exinde percipiuntur, pro ſuſtentatione infirmorum erogantur. Hujus originem aſſequi incaſſum tentavi: hoc unum conſtat, antiquiſſimum eſſe, cum ejuſdem habeatur mentio in jam citato libro Statutorum Blanderati, Statuto LXXXVIII, quo ſancitur, rectores hoſpitalis eligi debere à Rectoribus Blanderati cum conſilio Præpoſiti S. Columbani. *Certè non apparet*, ſancti Sereni *quidpiam quovis modo ſpectaſſe ad eccleſiam S. Columbani, niſi poſtquam eò tranſlatæ fuiſſent ipſius reliquiæ.*

AUCTORE P. B.

Antiqua miracula ejus, & recentiora:

28 *Hæc porrò tantæ ſolennitatis tam vetuſta primordia magnam adſtruunt fidem prodigiis, quæ cum ante, tum in ipſa inventione ac tranſlatione* S. Sereni *contigiſſe, traditio narrat: non enim veriſimile eſt Blanderati potiùs, quam alibi, tam eximiam ſubitò per omnes ordines pietatem exſtitiſſe in Sanctum aliquem, præſertim hoſpitem ac fermè ignotum; niſi fuerit maximis (ut illa ſunt) excitata miraculis. Cum verò de priſca illa veneratione nihil hactenus interciderit; ſed ei contrà multum acceſſerit identidem; dubium eſſe non poteſt ,, quin ex primis natam prodigiis prodigia conſecuta nutrierint. Quare R. A. D. Badonus, poſtquam de prioribus iſtis meminiſſet,* Nec plura, *inquit*, hujuſmodi, poſtquam ejus corpus venerationi primitus expoſitum fuit, eveniſſe dubito, quorum memoriæ eodem fato, quo cetera monumenta, perierunt (*ſi unicum excipias, quod refertur in picturis antea deſcriptis, & ad calcem antiqui carminis ſuprà recitati de hernico ad aram Sancti confeſtim ſanato.*) Quæ ſuperſunt, omnia recentioris ſunt ævi. *Hæc tamen proferre juverit, ùt de prioribus & occultis æſtimetur.*

inter hæc notatur moribundi ſanatio;

29 *Horum primum illud eſt, quod & in ſacelli tabulis expreſſum diximus num.* 16, *de excellentiſſimo D. Joanne de Idiaquez, qui judicio medicorum depoſitus, per invocatum* S. Sereni
C *patrocinium mirifico juxta ac felici compendio ſurrexit incolumis anno (quod colligi poterit ex ſequente paragrapho, num.* 36) *Chriſti* 1609. *Hinc & promanaſſe non abſurdè exiſtimamus uſque ad regem Catholicum ſancti hujus Præſulis cum veneratione notitiam, & ortum eſſe privilegium illud, quo ſibi Blanderatenſes ab Hiſpaniarum rege factam eſſe copiam dicunt, ſelectam quotannis è ſua juventute ſcribendi atque armandi cohortem, ad anniverſariam Sancti celebritatem ornandam ſimul & confluentis turmatim populi petulantiam turbaſque coërcendas. Sanè numquam hæc peti potuit opportuniùs aut certiùs impetrari, quam per D. Alphonſum de Idiaquez, virum in Hiſpania potentem, &, propter valetudinem Joanni filio reſtitutam, Sancto devotiſſimum.*

immunitas à peſte,

30 *Alterum ſic recenſet Badonus:* Illud interim præ ceteris præſentiſſimum S. Sereni patrocinium in favorem Blanderatenſium oſtendit, quod, cum anno MDCXXVIII & ſequentibus MDCXXIX & MDCXXX contagioſa lues totam fere Italiam invaſiſſet, urbeſque plurimas atque integras provincias venefico inficiens afflatu repleviſſet cadaveribus, ac vix non orbaſſet incolis;

AUCTORE P. B.

Blanderatenſes peſtilentialem morbum jam prope eorum confinia adveniſſe cernentes, ad S. Sereni patrocinium confugerunt, ipſum humiliter exorantes, ut, Deo annuente, tantam perniciem avertere, eoſque à morbo immunes præſervare dignaretur, feſtum ejus diem ſolemniori, quam antea, ritu perpetuis temporibus colere, atque annuam cereorum oblationem ſpondentes, nec irrito ſucceſſu: magna enim vicinorum populorum, lethali tabe ſquallentium, admiratione ſolus Blanderatenſium ager, ac proximus vicus Gargarenghi, cujus incolæ ad eumdem Sanctum pari voto confugerant, inter communes ærumnas immunis evaſit.

circum omnia depopulante;

31 Hujus voti publicæ extant tabulæ, à Bartholomæo Bertoldo, Blanderati notario, receptæ anno MDCXXX, die XXIII Junii. Idemque teſtatur inſcriptio marmori inſculpta, ac in muro eccleſiæ S. Sereni defixa ad dexteram ingredientibus, quæ ſic habet: " D. O. M. divoque Sereno epiſcopo Maſſilienſi, ad cujus antiquum & non antiquatum patrocinium Blanderatenſes, quò graſſantis per hanc provinciam peſtilentiæ inſidias

B

effugerent, piè confugientes, ſolemni inito voto ſtatuerunt, ut natali ejus die de more celebrando, per Conſules quotannis octo bilibres cerei offerantur; & DD. hujus eccleſiæ Canonicis ſacratiſſimum S. Sereni caput per vicos ſolemni ritu eodem die deferentibus, ex qualibet familia [vir unus] aſſiſtere teneatur, quod maluerit ceræ pondus donans. Hocque votivæ omnium mentis monumentum P. * anno MDCXXX „. Ex eo tempore uſque in præſentem diem ſumma ſemper Blanderatenſibus cura fuit, ut quæ voto promiſerant, inconcuſſa ſervarent fide; ne immemores erga ſanctum Patronum cenſerentur poſt receptum tam grande beneficium: quod cuncti Novarienſis provinciæ incolæ ea animi admiratione ſuſpexerunt, ut ex tunc maxima in illis creverit erga noſtrum Sanctum veneratio; ut frequens etiam in præſenti ad ejus ſepulchrum viſitandum acceſſus, ac ſupplicantium cohortes, quæ ex Recepto, aliiſque locis, ejus comitantur reliquiam die ſecunda Auguſti, abundè oſtendunt. *Etſi verò de Gargarenghanis non meminit hæc inſcriptio; rem tamen certam facit pictura, de qua num.* 16.

**i.e. poſuerunt*

C

paralyſis biennalis momento ſublata;

32 *Ad eumdem annum alia pertinent miracula tria: quorum duo, teſte D. Badono*, referuntur in *libello, cui titulus:* " Breve compendio della Vita di S. Sereno veſcovo di Marſiglia, " edito Mediolani per Joſeph Ambroſium Majettam, ſuperiorum permiſſu, abſque anno & nomine auctoris: ſcriptum tamen fuiſſe à Franciſco Paſſardo Blanderatenſi ex Ordine Fratrum Reformatorum Minoris obſervantiæ S. Franciſci, atque impreſſum anno MDCLXXVIII, tradit in Muſeo Novarienſi num. CCCIII Lazarus Auguſtinus Cotta, accuratiſſimus antiquitatum Novarienſis provinciæ perſcrutator. Ibi admiratione digna eſt liberatio inſtantanea cujuſdam Catharinæ Morellæ, Blanderatenſis, cui paralyſis jam à biennio brachium unum, medietatemque ſui corporis fideraverat: cum enim hæc mulier ad altare S. Sereni deportata fuiſſet, ibique flexis genibus ejuſdem Sancti opem his verbis elata voce imploraſſet: Sancto Sereno, ajutatemi [S. Serene, adjuva me,] illico jungere orantis more manus, flectere corpus, ac dehinc domum reverti abſque alicujus auxilio potuit: quod evenit die ſecunda Auguſti, anni MDCXXX. *Pictum eſt hoc prodigium in Sancti ſacello, ſecundùm num.* 16.

A

mulier alvi proſluvio; puella è lupi faucibus liberata;

33 Eodem tempore Eliſabeth Pellicaria, pariter Blanderatenſis, fluxu hepatico jam diu eoúſque laboraverat, ut nec feces retinere, nec propter debilitatem è lecto ſurgere poſſet. Cum diem S. Sereno feſtum appropinquare animadverteret, enixè oravit, ut tantum ſaltem virium Sancti interceſſione ei impertiretur Deus, ut ad eccleſiam accedere tunc temporis valeret: nec irrito ſucceſſu: cum enim feſta dies adveniſſet; non ſolùm è lecto ſurgere potuit; ſed etiam Sancti reliquias proceſſionaliter per pagi vicos delatas comitari plurium horarum ſpatio, abſque ullo ab hepatico fluxu incommodo; quamvis antea neque unus horæ quadrans ab una alvi dejectione ad alteram intercederet. *His addi poteſt puellæ per lupum abreptæ obtenta maternis ad S. Serenum precibus mirabilis conſervatio: ad idem enim tempus referenda videtur, quandoquidem in ſacelli ambitu depicta, uti obſervavimus num.* 16, *locum obtinet medium inter ſanatam Catharinæ paralyſim, & Gargarenghanos ſupplice voto peſtem deprecantes.*

E

cæcitas depulſa, aliaque plura prodigia;

34 *Accedit aliud multo recentius, de quo ſic habet collectio Badoniana:* Anno etiam MDCCI presbyter Andreas Morandus Colli, civis Viglevanenſis *(in Ducatu Mediolanenſi)* oculis ad cæcitatem uſque hebetatus, cum ad divi Sereni interceſſionem confugiſſet, priſtinam recuperavit videndi facultatem; ut teſtantur autographæ epiſtolæ ejuſdem presbyteri, ad Blanderatenſem præpoſitum Carolum Maternum Nigrum datæ.

Præter hæc (*ut ibidem legitur*) pendent ad ejus altare innumeræ votivæ tabellæ, argenteis atque cereis oſcillis beneficia à Sancto fidelibus collata exprimentes; quæ ſcriptis tabulis authentico modo conſignata fuiſſe, nullus dubito; & facilè oſtendi poſſet, niſi communi naufragio, notariorum etiam ſcripta periiſſent. *Tum*, Pro coronide autem, *inquit*, hoc adjiciam, quod etiam in præſens, quotieſcumque vel immodico imbre, plurium dierum ſpatio decidente, terra nimis maduerit; vel pertinaci ſiccitate areſcentes plus æquo campi, perituræ meſſis timorem agricolis incuſſerint; ſtatim ac populus ad S. Sereni patrocinium confugit, ſolemnius Miſſæ ſacrum ad ejus altare cani jubens, numquam tertia præterit dies, quin vel exſpectatus ſol appareat, vel optata decidat pluvia, oppoſito quidem; ſed conſtanti ſemper prodigio, illius æmulo, quod

F

de tunica S. Joannis Euangeliſtæ, Romæ in baſilica Conſtantiniana aſſervata, refert Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii, lib. III, cap. XIX.

quibus excitatus primùm tam ſolennis cultus, deinde ſemper accrevit.

35 *Moverunt hæc & ſimilia ſine dubio ſummos Pontifices olim, ut ad promovendam ejuſmodi cultûs celebritatem, ipſi ſuam quoque ſymbolam conferrent; quod ad hunc diem in Catalogo Sanctorum Italiæ, ut ſuprà videre eſt, ſic aſſerit Ferrarius ex monumentis eccleſiæ Blanderatenſis:* Eſt & ſacellum in memorata S. Columbani eccleſia, quod viſitantibus in die feſto S. Sereni indulgentia à ſummis Pontificibus conceſſa legitur. *Moverunt privatos, ut eamdem pro modo etiam ſuo juvarent: nam* Inſtitutum, *inquit Badonus*, fuit antiquitus beneficium pro perpetua celebratione Sacri ad altare S. Sereni, reſervato jure nominandi familiæ illorum de Monte; ſed deperditis temporis ac bellorum injuriâ redditibus in præſenti non celebrantur (*illa ſcilicet: nam de aliis agetur inferiùs.*) Anno etiam MDCXXX Laurentius Antoniacus ſuo teſtamento legavit lychnum penſilem ante Sancti altare, heredum ſuorum ſumptibus perpetuis temporibus oleo fovendum: quod

A quod etiam teſtatur ſequens inſcriptio in angulo ejuſdem ſacelli è regione Epiſtolæ : " Laurentius Antoniacus lampadem indeficientem divo Sereno legavit. A. D. MDCXXX ,,. *Moverunt epiſcopum Vercellenſem anno 1635, ut fidelium pietati ſtimulos & ipſe admoveret* ; ut conſtat ex ſequenti marmorea inſcriptione, infixa muro ſcalarum, quibus ad divi Sereni eccleſiam aſcenditur : " Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus D. D. Jacobus Gorias, Vercellarum epiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus, qui hoc ſacellum, in quo S. Sereni corpus ſervatur, devotè viſitaverint, pro qualibet vice, & in perpetuum, indulgentiam quadraginta dierum conceſſit. Decretum eſt in archivo epiſcopali datum die XXV April. CIↃDCXXXV ,,. *Moverunt alios denique plures, qui quid ad finem eumdem præſtiterint, ſequens paragraphus edocebit.*

§ IV. Reliquiarum S. Sereni ſtatus ; & cultus hodiernus.

B *Cum primùm ex revelato divinitus tumulo tranſlatum fuiſſet Antiſtitis noſtri corpus ad eccleſiam S. Columbani ; quantum ex traditione conjici poteſt, ibi tantiſper depoſitum ſubſtitit ; dum proprium illi recipiendo ſacrarium ad altitudinem, per boves, ut aiunt, mirabiliter indicatam, erigeretur : quod quidem brevi confectum fuiſſe ac deproperatum, rudis ac ſimplex operis, qualem Badonus innuit, ſtructura ſignificat. Ibi tum ergo, ut allatum fuerat, integrum ſub ara propria concluſum fuit : ſic enim habet laudata jam toties Badoniana collectio poſt factam anni 1678 mentionem :* Jacuerat enim ſanctum corpus ante id temporis in loculo in cæmentitio altari concluſum, ac nulli viſibile : neque inde extractum fuit (quod mihi ſaltem conſtet,) niſi tribus vicibus : primùm anno MDCIX, die XXIX Junii, cum dominus Alphonſus de Idiaquez, dux Civitatis Regiæ (*Ciudad Real, ad Guadianam fluvium in Caſtella Nova*) & capitaneus equitum levis armaturæ in Mediolanenſi ditione, S. Sereni corpus conſpicere optavit, poſtquam ejuſdem interceſſioni, D. Joannis, filii ſui primogeniti, lethali morbo laborantis atque à medicis derelicti, ſalutem acceptam retulit (*uti dictum num. 29.*)

Sancti corpus in loculo ſub ara propria concluſum olim fuit ;

C *loculus verò ter tantùm apertus ; nempe an. 1609, 1630,*

37 Quo tempore facultatem aperiendi loculum, in quo aſſervabatur, conceſſit Chriſtophoro Morono, eccleſiæ Blanderatenſis præpoſito, illuſtriſſimus ac reverendiſſimus D. Joannes Stephanus Ferrerius, epiſcopus Vercellenſis : cujus rei extat memoria in chirographo, ejuſdem præpoſiti manu exarato, ac ab Antonio Loffia & Petro Julio Solido, canonicis, qui apertioni præſentes fuerunt pro teſtibus, firmato ; quod in tabulario capituli mei aſſervatur. Altera vice adapertus fuit loculus anno MDCXXX, die III Auguſti, facultate ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo D. Jacobo Goria, Vercellenſis eccleſiæ epiſcopo, conceſſa Bonifacio Palladino & Joanni Franciſco Canepæ, Blanderati canonicis, occaſione extrahendi caput ejuſdem Sancti, ad hoc ut proceſſionaliter per pagum deportaretur ; exiſtente in dicto tabulario chirographo, prædictorum manu firmato. *Nota verò, tametſi tum primò ſeparatum fuerit caput à corpore, ut in ſupplicatione circumferretur impoſterum ; anniverſariam tamen illam ſupplicationem antiquiorem eſſe ; & aliam ante hoc tempus reliquiarum ejus partem in illa conſuevisſe adhiberi : primum colligi poteſt ex dictis de antiqua feſti ſolennitate, quam credibile non eſt abſque hujuſmodi cæremonia decretam unquam fuiſſe ; alterum ex inſcriptione iconis, publica Blanderatenſium auctoritate excuſæ anno 1634, in qua affirmant,* per antiquum privilegium regum Catholicorum *ſibi conceſſum eſſe, cohortem ex indigenis inſtruere, quaſi militarem, ut in annua ſolennitate* ſacram Sancti reliquiam comitetur *&c. : hoc enim de capite non poteſt intelligi, ab annis tantùm quatuor ex arca deprompto ; ſed neque de toto corpore, quod ſub altari tanta religione ſervabatur occluſum, ut inde ante annum 1634 bis tantummodò ſciatur eductum fuiſſe.* AUCTORE P. B.

D E

38 Tertia demum vice totum Sancti corpus extractum fuit anno MDCLXXVIII, die XXIII Junii ; & die XVIII Julii ejuſdem anni conſignatum fuit reverendo patri Marco à Lomatio Ordinis Capucinorum S. Franciſci, ad hoc ut ſacra oſſa componeret, & ſceletum efformaret, atque indueret caſulâ, chirothecis & ſandaliis, ac in arca cryſtallina, ad hunc finem noviter conſtructa, reponeret. Die verò prima Auguſti à prædicto patre à Lomatio reconſignatum fuit D. præpoſito Bartholomæo Richardo & canonicis corpus in prædicta arca compoſitum ; in qua extant tria authentica inſtrumenta, pro corporis extractione, conſignatione, & reconſignatione confecta, & à Joſeph Richardino, Blanderatenſi notario, rogata. *Arcæ hîc memoratæ ectypum, eodem, quo confecta fuit, anno delineatum à C. Joſepho Garavaglia, atque à J. B. Bonacina æreâ laminâ eleganter inciſum, chalcographo noſtro ad multo minorem formam contrahendum, at fideliter ad apicem uſque imitandum dedimus, ne inſcriptione quidem aut ſcuto donatoris omiſſo, prout hîc ſubjicietur. Tria tantùm hic, lector, ex epiſtola R. P. Gallarati, & ex R. A. D. Badoni inſtructionibus obſerva : primò, notatum hoc loco Illuſtriſſimum D. Gerardum de Sylva, Blanderati Comitem & Caſalis Beltrami ac Vici Longi &c. dominum, hodierni Comitis Donati, quem initio hujus Commentarii laudavimus, patrem fuiſſe : ſecundò, lipſanothecam, tanto ejus ſumptu tam artifice manu fabricatam, non jam ſub altari reconditam eſſe ; ſed ſuper illud collocatam : tertiò, eamdem tamen, extra tempus annuæ celebritatis, conſtanter obtectam eſſe, & arcæ alteri, ut mox dicetur, incluſam.* F

& 1678 ; quo corpus novæ thecæ fuit impoſitum.

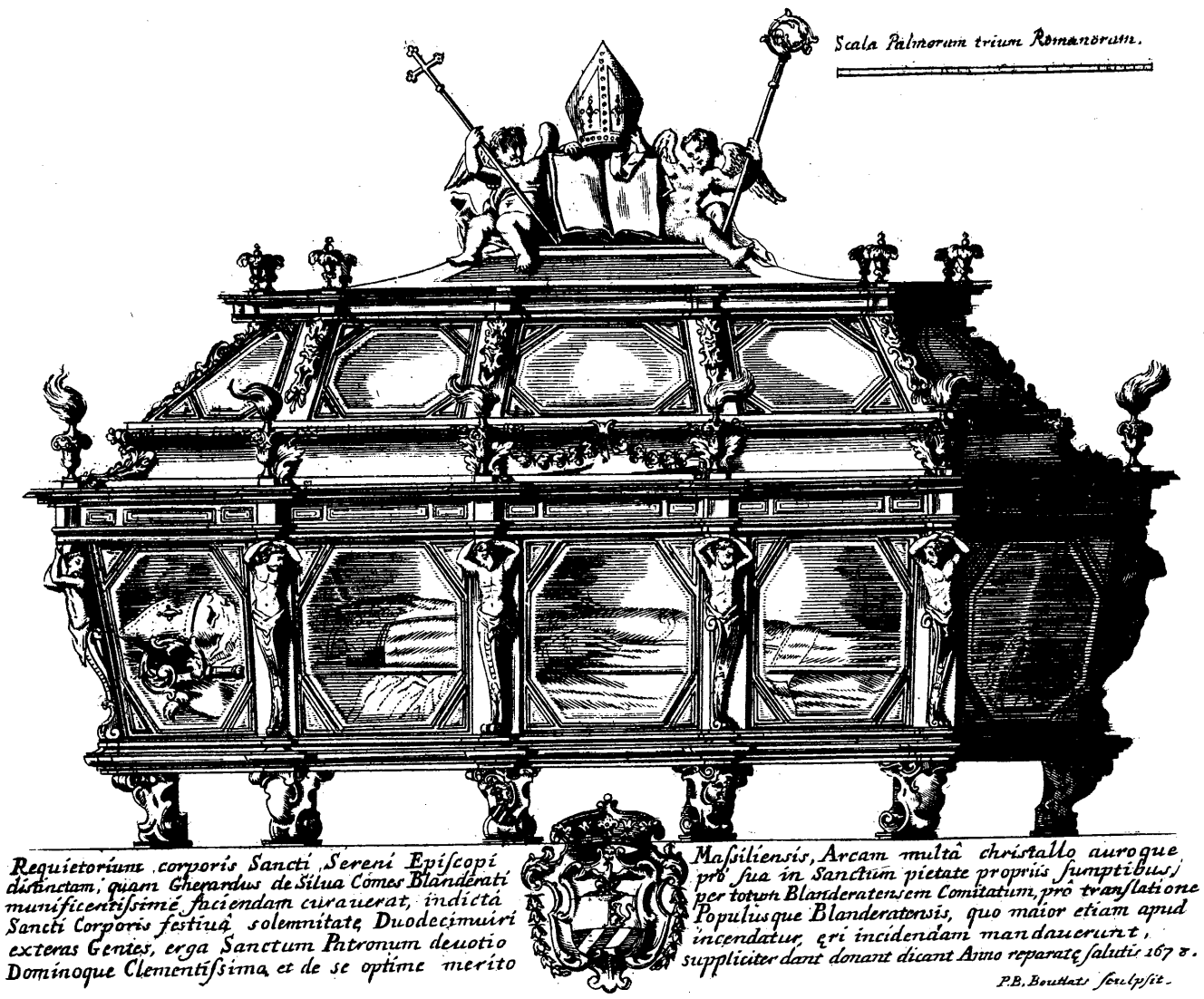

Officium S. Sereni de communi; Antiphona &c. propria:

39 Jam reſtat, *inquit idem Canonicus*, ut nonnulla recenſeam, quæ cultum, qui eidem Sancto nunc Blanderati præſtatur, reſpiciunt. Ac primò, antiqua atque immemorabilis conſuetudo eſt, clericos ibidem pro die ejus feſto (qui, ut diximus, poſtridie Calendas Auguſti celebratur) de eo Officium commune ſanctorum Pontificum recitare: præterea, præpoſitum atque canonicos eccleſiæ collegiatæ S. Columbani, cui adhæret eccleſia S. Sereni, diebus cunctis Dominicis cujuſlibet menſis (in quibus tamen extra eccleſiam, ſolemnitatis alicujus cauſâ, proceſſionali agmine procedendum non ſit) poſtquam in propria eccleſia Veſperas & Completorium recitaverint, ad S. Sereni eccleſiam proceſſionaliter, univerſo populo ſubſequente, aſcendere, Hymnum canentes: " Iſte Confeſſor Domini ,, &c.; poſt quem recitant ſequentem Antiphonam cum Oratione: " O quam venerandus es, egregie confeſſor Chriſti beatiſſime Serene, qui terrena contempſiſti, & cæli januas exultans petîſti, modò fulgens in virtute cæleſti! Ideoque ſupplices exoramus, ut intercedas pro nobis ad Dominum Jeſum Chriſtum. ℣. Ora pro nobis, ſancte Serene: ℟. Ut digni efficiamur &c. Oremus. Da, quæſumus, omnipotens Deus, ut B. Sereni confeſſoris tui atque pontificis veneranda commemoratio & devotionem nobis augeat & ſalutem. Per Chriſtum Dominum noſtrum ,,. Et poſtea canunt Antiphonam beatæ Virginis de tempore cum ſua Oratione, & Officium ibidem concludunt. Hanc conſuetudinem obſervavit etiam Carolus à Baſilica Petri, Novariæ epiſcopus (loco ſuprà citato) qui ante annum MDCV ſcribebat. Solet etiam à fidelibus, quoties ad Sancti altare accedunt, recitari peculiaris Oratio ... & Rhythmus. (*Italica ſunt hæc & longiora, minoriſque & ponderis & atatis, quam ut locum hîc exigant.*)

C

apparatus hodiernus ad feſtum,

40 Quod autem ad diem ejus attinet, jam ſuprà probavi ex Statutis Blanderati, ante aliquot ſecula ſolemni ritu celebrari conſueviſſe: neque temporis decurſu huic conſuetudini derogatum eſt. Imò præterito anno, quo ſecularis recurrebat memoria præſervati à peſte populi Blanderatenſis, novo plebiſcito, ſancitum fuit, quod renovaretur in omnibus votum anno MDCXXX factum: prout etiam executioni demandatum fuit die XXVI Julii, publicis de hac re extantibus tabulis, à Joanne Franciſco Pallavicino, Blanderati notario, receptis. Ceterùm, appropinquante die prædicta ſecunda Auguſti; ſolent quotannis Blanderatenſes cuncta diſponere pro celebratione ſolemnitatis: pagi vicos ſordibus, ſi quæ fortè ſunt, exactè purgant; domos diligentiùs ornant; tubicines, tympaniſtas, citharistas, alioſque vel fidibus vel tibiis canentes, cantoreſque non paucos è proximis civitatibus accerſunt; eccleſias S. Columbani ac S. Sereni, intus foriſque, periſtromatis, aulæis, atque encarpis ornant; è juvenibus pagi incolis militum centuriam ſcribunt, qui dum Sancti reliquiæ per vicos proceſſionaliter perferuntur, ipſas armis muniti comitentur, ac jurgia, ſi quæ inter incolas vel exteros, ad hanc ſolemnitatem turmatim accurrentes, oriuntur, compeſcant & ſedent; quod hactenus, Deo annuente, adeo pro votis ceſſit; ut toto triduo, quo

F

A quo festivitas celebratur, numquam nec vulnera nec homicidia contigerint.

quod celebratur à primis Vesperis;

41 Die tandem prima Augusti, antequam Vesperas clerus recitet, alter ex canonicis arcam ligneam, auro bracteato & cyaneo colore distinctam, super S. Sereni altare positam, duplicique clave firmatam, quarum unam præpositus S. Columbani, alteram pagi rectores custodiunt, aperit; atque in varias partes divisam (hoc enim artificio elaborata est) aliò asportari jubet: tunc apparet alia arca, crystallinis laminis conspicuæ magnitudinis efformata auroque insignis, quæ S. Sereni sceletum, episcopali indutum amictu, mytraque, ac pastorali baculo ornatum continet. *Tum post digressionem, quam alibi jam dedimus:* Adapertâ itaque crystallinâ arcâ, ac Sancti corpore populi venerationi exposito, præpositus, canonicis ac sacerdotum comitivâ stipatus, populo subsequente, ex ecclesia S. Columbani ad illam S. Sereni ascendit; ibique, ex veteri consuetudine, ejusdem Sancti corpus thurificant; postea primas de eo Vesperas canunt.

B *postridie fit Missa solennis & supplicatio ante meridiem;*

42 Die verò sequenti, secunda Augusti, S. Sereni Missam, harmonicis cantorum, fidicinum, aliorumque concentibus, celebranti respondentibus, canunt in ecclesia S. Columbani; ut sacerdotibus exteris sacrum Missæ pro eorum pietate ad S. Sereni altare celebrandi locus vacet. Panegyricum etiam sermonem post Missæ Euangelium de S. Sereni laudibus accersitus ad hunc finem orator recitat. Post Missam verò præpositus, pontificali amiculo indutus, Sancti reliquiam (*intellige particulam aliquam, ab occluso reliquo corpore separatam*) per pagi vicos processionaliter portat: ordo autem, quo supplex cohors processit anno præterito MDCCXXX, est sequens: Primo loco præcessit societas mulierum Blanderati; secundo societas mulierum Recepti (locus est unico milliari à Blanderate dissitus in Sabaudiensi ditione;) tertio societas mulierum Casalis Beltrami; quarto societas mulierum Gargarenghi; quinto societas hominum Gargarenghi; sexto societas hominum Recepti; septimo societas hominum Casalis Beltrami; octavo centuria militum Blanderati; nono societas hominum Blanderati; decimo RR. PP. Reformati Minoris observantiæ S. Francisci, degentes Blanderati in

C cœnobio, cui titulus, S. Mariæ de Biscareto; decimo primo cantores, citharistæ, aliique fidibus, & tibiis canentes; decimo secundo clerus; decimo tertio canonici S. Columbani; decimo quarto præpositus, Sancti reliquiam sub thensis deferens, unà cum diacono & subdiacono assistentibus; decimo quinto dominus Comes Blanderati; decimo sexto consules communis Blanderati; decimo septimo populus.

43 Post meridiem verò ejusdem diei præpositus & canonici S. Sereni Vesperas & Completorium solitis cantorum atque fidicinum concentibus canunt in ecclesia S. Columbani; ut facilior devotis ad S. Sereni altare accessus pateat. Post Vesperas verò sanctissimo Christi corpore populo benedicunt; indeque usque ad solis occasum alter ex canonicis, seperpelliceo, almutia & stola indutus, S. Sereni reliquias fidelibus deoscu-

AUCTORE P. B.

à meridie quid servetur, quid postridie.

landas porrigit. Sanctum interim Sereni corpus usque ad meridiem sequentis diei, tertiæ Augusti, populorum venerationi expositum manet: quo tandem tempore iterum clauditur superappositâ jam dictâ ligneâ arcâ. Hæc autem cuncta non sine magno festivorum ignium apparatu, bellicorum instrumentorum explosione, triumphalium arcuum constructione, aliisque hujus generis lætitiæ ac venerationis publicæ testimoniis peraguntur.

Missæ ad ejus aram fundatæ.

44 *Post hæc meminit Instructio nostra de duplici fundatione, ad Sancti cultum peculiarem recentius instituta*: Anno *scilicet* MDCCXVI Joannes Loffia instituit, post celebratum de more solemnius Missæ sacrum in ecclesia S. Columbani, sacrum Missæ circa meridiem celebrari ad altare S. Sereni qualibet Dominica die mensium Maii, Junii, & Augusti: ac nuper anno MDCCXXIII, die XVI Martii, Hieronymus Verzettus hoc legatum ad dies Dominicas etiam mensis Aprilis ampliavit, assignatis ad hunc finem sufficientibus redditibus. *Hic jam nos deficiunt suggestæ notitiæ: nam Vitâ illa, seu Vitæ Compendium, de quo suprà num.* 32; *tum verò etiam* Laudes S. Sereni, *quas* Latino & Italico metro ceciniſſe ac typis Mediolani anno MDCLXIV vulgasse Franciscum Baggium Blanderatensem, medicinæ in patria professorem tradit Lazarus Augustinus Cotta in Museo Novariensi num. CCL, *hæc, inquam; quid sint, quia non vidimus, ignoramus, nec sanè inviti admodum; quando auctores tam novi sunt. En tibi igitur epilogum R. A. D. Joannis Caroli Badoni eruditione pietate, modestia dignissimum:* Hæc sunt, A. R. P. (*Gallaratum nostrum appellat*) quæ de S. Sereno, Massiliæ episcopo, & Blanderatensium patrono præsentissimo, pro ingenii mei tenuitate colligere potui. Quod si plura jam tibi nota recensui, nonnullaque, minoris etiam momenti, fusiùs fortasse, quam par erat, prosecutus sum; solidiorum monumentorum inopiæ; meo pro sancti nostræ ecclesiæ Advocati gloria zelo; ac tuæ demum curiositati satisfaciendi desiderio tribuas, iterum atque iterum rogo: neque id mihi vitio à te verti posse spero; ampliorem siquidem notitiarum messem colligere facile fuisset, si præteritis etiam seculis, quæ de S. Sereno tunc extabant memoriæ; aliquis exactiùs scriptis consignasset. Me interim pluribus tibi titulis devinctum &c. . . Dabam Blanderati, Kal. Aug. MDCCXXXI. *Faxint Sancti, ad quorum gloriam illustrandam toties implorare cogimur exterorum, etiam longissimè positorum, præsidia; ut parem ubique diligentiam ardoremque inveniamus.*

E F

D E

A D

DE S. BETHARIO EPISC. CONFESS.

CARNOTI IN GALLIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus; Acta, & ætas.

CIRCA AN. DCXXIII.

S. Betharii *epiſcopi Carnotenſis nomen aliter atque aliter expreſſum invenitur: in Ms. Cheſniano conſtanter appellatur* Botharius; *in Claromontano ſemper* Beharius; *apud Bleſenſes* Boharius (saint Bohaire,) *à Belino* Bethaſius: *at in Ms. Fulienſi, & aliis, ut notatur ad marginem Ms. Cheſniani, ubique ſcribitur* Betharius; *quod cum retineat eccleſia Carnotenſis, & nos hic ſequemur.* *Ejus nomen; & cultus hodiernus;*

B *Cultus ejus, etſi antiquus & ſtatim poſt obitum, Sauſſayo teſte, Faſtis adſcriptus, diu vix extra diœceſeos Carnotinæ limites notus fuit. Certè de illo Martyrologorum externorum nemo (quod ſciamus) meminit ante Belinum in editione Pariſienſi anni* 1521; *in qua tamen perperam notantur & Sancti nomen & dies natalis; ut heſterno die obſervatum eſt in Prætermiſſis. Belino accuratior fuit Molanus, in editione anni* 1573 *ad* IV Nonas Auguſti *ſic habens:* Carnoti, S. Betharii, ejuſdem civitatis epiſcopi, ſanctitate & miraculis clari. *Eodem die ac nomine refertur à Galeſinio, citante tabulas eccleſiæ Carnotenſis; à Ferrario in Catalogo generali; à Sauſſayo in Martyrologio Gallicano, ubi longum habet elogium; & à Caſtellano denique in Martyrologio univerſali. In moderno Romano locum non habet. In Breviario, quod habemus, Carnotenſis eccleſiæ, anno* 1633 *Pariſiis excuſo, Officium ejus ritu ſemiduplici celebrandum hoc die præſcribitur; ſed nihil eſt in eo peculiare, præter tres ſecundi nocturni lectiones, Sancti Vitam compendio referentes.*

2 *Auctor eſt Sauſſayus, eum* mox ab obitu habuiſſe templa ſuæ memoriæ conſecrata: inter quæ ejus nomine, *inquit*, inſignita etiamnum eccleſia inter Bleſas & Vindocinum cernitur. *De hac dicitur in Breviario Carnotenſi ad hunc diem:* Elatuſque (*S. Betharius*) juxta oppidum Bleſenſe, in æde ſacra, ubi antea vitam degerat ſolitariam, ſepultus eſt quarto Nonas Auguſti: *& in ejus Vita, ut eſt in Ms. Claromontenſi:* Ante enim obitum ſuum petiit à clericis, magnatis (*fortè* magnatibus) vel (*id eſt*, &) ſibi ſubditis, ut corpus ejus transferretur in pagum Bleſianum, ad cellam, quam olim ædificaverat, ob memoriam ſui. Qui juſſis ejus obedientes, cum magno apparatu corpus ejus illuc tranſtulerunt humandum; ubi Chriſtus infirmis plurima præſtat virtutum beneficia. *Eccleſia iſta agerque circumjacens etiam nunc à Sancti nomine vocitatur* Saint Bohaire; *diſtat verò Bleſis (vulgo Blois)* leucis *ſecundùm hunc auctorem, num.* 4, tribus; *ſecundùm Blavium, fere duabus; Vindocino (vernaculè Vendoſme) propemodum tribus*; *at Carnoto, in mappis Blavianis, facilè tredecim. Hinc Vita noſtra num.* 14: Exhortor omnes (*Carnotenſes biographus alloquitur*) qui anhelant Beatiſſimi iſtius ſequi veſtigia, ne ſeparentur longitudinis terrarum ſpatio; indeſinenter adhærent pavimento, ubi ſancta illius oſſa quieſcunt humata *&c. Ex quibus nemo non videt, ob* S. Betharii *memoriam, reliquias, miracula, celeberrimam hanc olim eccleſiam fuiſſe. Ablata ſunt inde poſtmodum hæc ſacra pignora; tametſi de tranſlatione nihil uſpiam invenerimus, ne in laudato quidem Breviario, cujus tamen editionem diu anteceſſit; quandoquidem annis antea octodecim in Hiſtoria Carnotenſis eccleſiæ teſtatur Roulliardus cap.* 8, *num.* 3, *& cap.* 10, *num.* 30, *corpus ejus in cathedrali Carnotenſium baſilica religioſè aſſervari. Unde & Sauſſayus,* Pretioſæ autem, *inquit*, ejus exuviæ hodieque coluntur in matrice eccleſia Carnotenſi; ubi conditæ ſunt retro ſummum altare in antiqui operis hierotheca. *Sepulcrum olim propter miracula frequentatum:* C E

3 *Sancti hujus Præſulis Vitam, ab anonymo ſcriptam auctore, tanti fecit Andreas du Cheſne, ut ejus fragmenta non pauca retulerit in Hiſtoria Francorum ſcriptoribus coætancis, tom.* 1, *pag.* 560. *Antiquum igitur monumentum hoc eſſe judicavit, & hiſtorica fide dignum, nec multum ab ætate* S. Betharii *remotum. Idem ſenſiſſe videntur Valeſius, Cointius, Daniel, aliique, cum ad illuſtrandam Clotharii II hiſtoriam ac tempora ſcriptorem hunc adhibere non dubitarunt. Virum certè pium fuiſſe, ex prologo colligimus; quidni ergo etiam veracem; cum num.* 2 *ait:* Nos quod ſcimus, ſcripſimus? *Vetuſtiora ibidem pro ſe ſcripta non adducit; ſed* religioſa *tantummodo* ſanctorum (*eorum credo, qui cum* Bethario *aliquamdiu verſati, adhuc ſupererant*) eloquia, *ſuamque memoriam; ut vide num.* 11. *Habemus hîc igitur Actorum Sancti noſtri fontem ſine dubio primum, quo recentiorum quorumdam expurgare tutò poſſimus errata. Carnotenſem eum fuiſſe, cum alia produnt, tum affectus imprimis ille num.* 13: Sed jam nunc ad iſtud ſtylum (heu) lacrymabiliter figamus, quo ſeculo deceſſit Paſtor NOSTER piiſſimus. *Ex iiſdem verbis erues, hæc illum Carnotenſibus exaraſſe; id quod etiam num.* 7 *diſertiùs affirmat.* *Vita antiqua,* F

4 *Hujus Vitæ fragmenta jam diximus aliquot vulgata typis eſſe; ſed integram fallor ſi quiſquam adhuc edidit; quamvis ejuſdem exemplaria Mss. non admodum rara ſint: Cointius enim ad annum Chriſti* 567, *num.* 34 *eam citat ex codice Vindocinenſi; Cheſnius, aut qui ejus apographum nobis exſcripſit, eamdem in pluribus codicibus legiſſe ſe ſignificat; Papebrochius illam manu propria excepit* ex Ms. bibliothecæ Collegii Claromontani Societatis Jeſu Pariſiis; *ſed prologo deſtitutam, quem ſupplevit Henſchenius* ex Ms. Fulienſi. *Porrò etſi duo apographa noſtra, Claromontanum videlicet ac Cheſnianum, plerumque conſonent uſque ad numerum* 13; *quia tamen priore poſterius aliquanto nitidius eſt ac ſimplicius, hoc viſum eſt exhibere. Neque negligentur ſivc ad margines ſive in annotatis, ſiqua fuerint obſervatu digna in exemplari Claromontano diſcrimina.* *integra hîc primùm edenda ex Mss.;*

5 *Dixi,*

EX MSS.

VITA

Auctore anonymo, ex Ms. D. Andreæ du Cheſne, collato cum Ms. bibliothecæ noſtræ Claromontanæ Pariſiis.

PROLOGUS AUCTORIS.

Laudes Sanctorum redundant in Deum.

CUm beatorum Confeſſorum geſta religio Chriſtiana, ad amorem cæleſtis patriæ, exemplarque ſequacibus bonum, devotiſſimè aggreditur divinis inſerere paginis; ut ea, quæ per eos Dominus dignatus eſt præſentialiter operari, miracula valeant ad cunctorum redolere notitiam hominum; in ejus procul dubio non dubium eſt accumulari præconiis, qui ſuis fidelibus, adhuc carnis glutino circumdatis, tantam excellentiam dignatur conferre, quatenus in hoc ſeculo degentes erumpant, dicentes in laudibus: Noſtra converſatio in cælis eſt. Obſecro itaque omnes, qui hanc lecturi ſunt editiunculam, ut non attendant venuſtatem grammaticæ artis, ſed devotionem ſcribentis. Intento audiant corde, quanta ſit gloria mundum relinquere, & per anguſtum Euangelii tramitem Sanctorum veſtigiis adhærere; ut legendo geſta eorum, proveniat eis quod in Euangelio Veritas dicit: Beati qui non viderunt, & crediderunt.

Fides auctoris.

2 Nos * quod ſcimus, ſcripſimus; unde portiunculam credimus æternæ beatitudinis affuturam. Nobis autem indubium * non eſt, quod eorum * vos expectet gloria, qui poſſe implere Dominum creditis in Sanctis ſuis, quæ ſcripta cognoſcitis. Aggrediar igitur jam nunc, Domino adjuvante, intercedentibuſque beatiſſimi viri Betharii *a* meritis, decerpere redolentia ſuavitatis lilia, floreſque diverſorum odorum; ut valeam nardum componere unà ad levamen multorum, ac perungere animarum facinora & repurgare ſecreta. Nam qui iſto perungitur odore, poteſt comprehendere, quanta Dominus per Servum ſuum dignatus eſt operari; ſicut religioſa ſanctorum teſtantur eloquia, ipſiuſque declarant miracula; qualiter lucerna illuminata cunctis propinabat fidelibus lucem, ſuper montem ſita *; nec quiverat abſcondi in valle tenebroſa, cui de cælo ſupplementum provenerat.

* *Ms. Ful.* Nam

* *imò* dubium

* *Ms. Ful.* ſimilis eorum

a

* *Ms. Ful.* Sion

VITA IPSA.

Sancti patria, eruditio, clericatus Carnotenſis,

BEatus igitur Betharius urbis Romæ oriundus fuit, & ſecundùm ſeculi dignitatem nobili ſtemmate procreatus: qui ab ipſis penè cunabulis puerulus eccleſiaſticis eſt eruditus in moribus. Denique à parentibus philoſophiæ traditur: Carnotis urbem advenit, Domino diſponente, nutriendus. Tunc nempe temporis vir Domini beatæ memoriæ Papulus * epiſcopus Carnotenſium regebat eccleſiam; qui cernens bonæ indolis Puerum omni venuſtate fulcitum; intellexit, illum affore * totius futurum eccleſiæ profectum; * [ac] pulſus divino inſtinctu, comam ejus ſancti capitis abraſit, & in ſervitium eccle-

* *Ms. Clarom. ubique*, Pabolus

* *id eſt*, adeſſe

* *al* præfectum

A *ex ea correcti quorumdam errores.*

5 *Dixi, hoc fonte eluendos eſſe recentiorum quorumdam errores: cum ergo hîc leges num.* 6 *&* 7, S. Betharium *in ſedem Carnotenſem defuncto Papulo ſeu Pappolo ſtatim ſucceſſiſſe; emenda ſeriem epiſcoporum Carnotenſium, apud Sammarthanos ita digeſtam, ut Pappolum inter & Betharium antiſtites omnino decem interponantur; cum ne unus quidem revera interceſſerit. Cum animadverteris item eoſdem ad numeros, ſucceſſionem illam accidiſſe ſub* Lothario, *ſeu Clotharío*, ſecundo *evidentiſſimis characteribus deſignato, cum appelletur* filius Chilperici regis, *dicaturque* cum regina Fredegunde, *matre ſua*, regnaſſe; *idque tempore* Theodorici, *ſecundùm num.* 8, *Burgundiæ regis, Brunichildæ nepotis, Clotharii patruelis (ſic enim vocat anonymus noſter Theodoricum, quòd filius eſſet Childeberti, quem Clotharius II patruelem habuerat;) cum inſuper ibidem obſervaveris,* S. Betharium anno *jam* ſexto *Carnotenſem eccleſiam tenuiſſe, quando ab eodem Theodorico idem Clotharius anno Chriſti* 600

B *victus acie fuit; cum hæc, inquam, omnia conſideraveris, vide, quantùm Sauſſayus aliique ante & poſt illum hallucinati ſint, cum hæc ad Clotharium III ac fratrem ejus Theodoricum retulere, quo ultimo regnante, Sanctus feliciſſimè in Chriſto obdormiverit anno* 679. *Atqui quam certum eſt ex Vita noſtra, Clotharii II cladem incidiſſe in annum ab ordinatione* S. Betharii *ſextum; tam certum eſt ex Chronico Fredegarii cap.* 20, *illam contigiſſe* anno v regni Theuderici, *ſeu Chriſti* 600: *& rurſus, quam inde certum eſt, ordinatum epiſcopum fuiſſe* Betharium *anno Chriſti* 594; *tam certum eſt ex Flodoardo, illum uſque ad ſynodum Remenſem, anno Chriſti* 624 *adulto vel ſequente* 625 *celebratam, non pertigiſſe; cum iſti ſynodo interfuerit* Bertegiſilus, *epiſcopus jam tum* Carnotenſis; *ut vide apud Labbeum, in Conciliis.*

Sancti ætas.

6 *Cæterùm quia Vita noſtra num.* 13 *deceſſiſſe tradit Antiſtitem noſtrum,* longo jam ævo fatigatum, *Cointio aſſentiendum putavimus, cum epiſcopatum ejus ad annum uſque* 623 *extendit; longiùs etiam protracturi, ſi per ſynodum jam dictam liceret: neque enim* longo ævo fatigatus *rectè dici quiſquam videtur ſeptuagenario minor. Cum ergo, ſecundùm Vitam noſtram num.* 3,

C *Carnotum venerit* S. Betharius, *etiam tum* puer, *jam iſtic ſedente Pappolo, qui ante annum* 567 *ſedere non potuit (ut rectè ad annum illum, num.* 33 *&* 34 *oſtendit Cointius;) vix ætatem ejus requiſitam invenies, niſi epiſcopatui ipſius quantum ſynodus Remenſis patitur, ſpatii conceſſeris: fac enim (ut ſummum dicamus) veniſſe illum ad Carnotenſes ipſo anno* 567; *fac, eum tum numeraſſe annos ætatis ſedecim (quis enim* puero *plures tribuat?) vel ſic anno Chriſti* 623 *ætatem attigiſſet Sanctus annorum tantummodo duorum & ſeptuaginta. At enim quis aſſerat, aut Pappolum anno* 567 *inſulas Carnotenſes adeptum eſſe; aut ipſo dignitatis ejus initio adveniſſe eò* Betharium, *& quidem annorum ſedecim puerum? Non eſt igitur, cur ante annum* 623 *credatur ex hac vita migraſſe. Nunc Acta, lector, accipe.*

IX MSS. siastici ordinis devinxit. Erat namque ætate puerili ita obedientiæ & humilitati deditus, ut à sancto Spiritu non dubitaretur esse repletus; quod

b postea rei probavit eventus *b*: litteris enim decentissimè erat eruditus, urbanitate decorabili ornatus ac sublimatus, tantoque honore institutus, ut doctor divinarum Litterarum, & magister totius civitatis diceretur.

vita solitaria, c 4 Cum autem *c* die noctuque isti sancto insisteret proposito, atque obedientiam sibi commissam totis viribus exornaret, vitamque solitariam arripere toto nisu festinaret; humili cum devotione bonæ memoriæ Papulo episcopo studuit indicare. At ille cernens eum cælesti inspiratione radiatum, dedit ei potestatem in propria tellure parochiaque *, ubicumque vellet, locum sibi ædificandi secretum. Qui, acceptâ licentiâ, tribus leucis à castello Blesianensium cellulam sibi propriis manibus ædificavit super fluviolum Sissæ *d*; & ipse locus Basilica nomen accepit *e*; quam eodem tempore beatus *f* Papulus episcopus in honore beati Georgii martyris Christi consecravit. Qui etiam superno instinctu admonitus, lubricæ vitæ discrimina perpendens, pro minuendis facinoribus tam pauperrimam, quasi * felicissimam, dotem eidem conferens asylo, sub honore sancti Spiritus, qui septiformis esse cernitur, septem mansos *g*, ad cumulum suæ salutis collatorumque prædiorum, delargiendos dispositit. Ibique religionis gratiâ remotus, trahens longa suspiria pro æterna felicitate adipiscenda, non diebus ac noctibus vacans à colloquiis divinis, commendabat Domino quod timebat.

** Clarom. & parochiam & locum sibi &c.*

e d f

B

** Clar. sed verè*

g

diaconatus Carnotensis. h 5 Tunc namque cernens sanctæ memoriæ præfatus Papulus confessor ejus humilitatem, atque crescentem totius boni testimonii Virum, onus diaconatûs imposuit *h*. At ille ceu fidelissimus dispensator pecuniarum Domini sui, non gerens rudes vel infantiles, sicuti quidam, mores; sed stans maturus atque omni bonitate conspicuus, ministrabat, erogando sibi à Deo talentum creditum; ita ut de illo non dubitaretur à Domino dictum: Euge, serve bone & fidelis, supra multa te constituam. Sed quia Dominus desiderabilem nolebat diu occultare thesaurum, sed affore totius bonitatis exemplum; ita penè per totam provinciam fama sanctitatis ejus percrebuit, ut usque ad palatium regis rumor ipsius percurreret. Et omnes summa cum devotione stupentes, atque gratias Deo referentes, qui adhuc tantam in juventute florenti contulit beatissimo Bethario gratiam, quanta admirationis gratia, quanta cum excellentia possumus extollere tam magnum & glorioſissimum Virum? Non est enim dubitandum,

C

**f.* non sit *i* quod impar sit * beati Laurentii meritis, cujus sanctitas tot fulget in seculis *i*.

*Fit archicapellanus Clotharii II, * in Neustrasia scilicet k* 6 Eo quoque tempore Hlotharius rex secundus, filius Chilperici regis, cum regina, Fredegunde nomine, regnabat super gentem Francorum *; qui audiens famam beatissimi Viri, suum constituit archicapellanum *k*, & pignora multa Sanctorum, quæ secum deferebat (ut mos est regum) ditioni illius constituit, ut Sanctus cum Sanctis haberet custodiam * sanctitatis; & ut meritò de illo diceretur: Cum Sancto sanctus eris. Suscepit namque officium à rege sibi commissum; & erat gratus tam Deo quam hominibus. Virtutes quoque non modicas per eum tunc temporis Dominus ostendit, quas longum est nostro inserere opusculo: sed ad illud paginula tendit, qualiter sublimatus ad gloriam fuit, sacerdos * ordinatus. Præfatus igitur Papulus episcopus ipso in tempore ab hac luce migravit *l*,

** Clar.* habitaret in custodia

** i. e.* episcopus

D

l deinde episcopus Carnotensis;

Atque animam superis felicem reddidit astris.

7 Tunc cunctus clerus & devotissimus populus divina admonitus inspiratione, ad palatium pergit; aures regis tota fortitudine pulsat; scilicet petens, ut beatum Betharium sibi daret pastorem ac episcopum. Rex verò contristatus est super hoc negotio, & omnes optimates illius; quia sicut angelum Domini venerabantur eum: verumtamen non distulit vota petentium, quin illicò expleret fidelium votum. Tunc jussu imperatorio * omniumque optimatum, Carnotensium ecclesiæ suscepit principatum; directus à palatio diversis honoribus à rege honoratur; suscipitur devotissimè diverso cum apparatu ecclesiastici ordinis à famulis Christi fidelibus beatissimus confessor Betharius. Cœpit namque florere in sanctissimis studiis; &, quasi prudentissima apis, populum sibi subjectum velut ex maternali utero gubernare ac pascere non cessabat. Dispositeramus adnectere huic schedulæ, qualiter ornatum ecclesiæ constituit, qualiterque illius per omnia cura hospitalitatis fuit; sed rursum existimamus, illud non necesse habere tentare onus; quia nimirum claret manifestè, ut, cujus sanctitatis tanta patuit ordinatio, & adimpletio bonæ conversationis minimè defuit. Ad hoc namque curavimus stylum volvere, ut passiones, quas sustinuit pro desiderio cælestis paradisi & civibus Carnotensis ecclesiæ possimus sagaciùs intimare.

** Clar.* regis

E

8 Eo namque tempore Hlotharius (ut supra taxavimus) monarchiam regni * Francorum regebat; Theodoricus verò in Burgundia tyrannicam *m* exercebat potestatem; qui consilio aviæ suæ Brunichildæ impulsus, cum esset acerrimus ingenioque facilis, hostilem exercitum, quasi arenam maris, innumerabilem ex Burgundia & Allemania atque Gotthia *n*, ceterisque gentibus contraxit, & contra Hlotharium, patruelem suum *, perrexit; Hlotharius è contra commovens exercitum, convenerunt in unum *o*. Sed Clotharius fugâ lapsus, usque Perticam silvam *p* pervenit. Audiens autem Theodoricus, quod Carnotensis ecclesiæ civitas valde munitissima esset, thesaurique innumerabiles illic repositi essent, atque Viro Domini commendati, direxit contra illam maximam exercitus sui partem. Venientesque innumerabilis exercitus ac barbara multitudo Carnotis, cupientes comprehendere beatissimum Betharium, anno ordinationis suæ sexto *q*; tunc prædictus Sacerdos unà cum clero & populo infra muros civitatis conclusus, fortiter se defendere est conatus. Sed beatissimus Vir, accepto ab iis sacramento, ut nec ipse nec sui aliquid mali paterentur, credens fidei illorum, aperuit portas civitatis. Illicò autem ut patefecit aditum, invaserunt more barbarico totam civitatem, devastantes omnia; de populo verò maxima multitudo corruit gladio *r*.

*quando, urbe ab exercitu Theodorici perfidè eversa, * intellige, Neustrasiani m n*

** imò patris sui o p*

F

q

r

9 Cernens autem sanctus Betharius interitum suæ civitatis, dedit se periculo, mediis scilicet hostibus se inferens; ut se solum perimerent, postulans, & populum innocentem ab incursionis nece dimitterent. Hostes autem irâ commoti, fundâ * manus ejus Sanctissimi Viri ausi sunt alligare, secumque usque perduxerunt canes rabidi ad portum *, qui vocatur Vilemeldis, cum omni injuria, super fluvium Audura *s*. Habebant lupi itineris socium, cujus indigni erant sentire suffragium. Sed cum esset Vir Domini plenus caritate, firmissimus fide, & nullatenus valeret mitigare furores crudelissimæ gentis, elegit consilium,

captus ipse, multa pro suis tulit; sed mox illustratus miraculis,

** Ms. Clar.* loris

** Ms. Clar.* vicum *s*

lium, ut pretium daret pro redemptione captivorum; ſed unde daret, omnimodis non habebat, maximè cum ligatus loris fortiſſimè teneretur à perfidis, nullaque ſui corporis parte in terra cerneretur habere poteſtatem, mira diſpoſitione omnipotentis Dei *t*; affuerunt ſibi impræſentiarum ſolidi *u* quingenti; quos videntes canini hoſtes, abſtulerunt, & aliquantulam partem captivis * reddiderunt; ipſum verò ſanctum Virum uſque ad Theodorici regis præſentiam perduxerunt. Interea unus è barbaris gentis ipſius niſus eſt abſtrahere à ſanctis manibus ejus chirothecas (quod * vulgò wantos vocant,) & ſuas tegere indignas. Sed ſubitò divina affuit ultio: nam arreptus à dæmonio, propriis dentibus ſemetipſum cœpit lacerare, manuſque ſuas rodendo truncare; & qui quondam homicida alterius extitit, crudeli nece ſeipſum interfecit. Videntes talia inimici, cœperunt lapidea corda emollire ſua, & Famulo Domini omni devotione ſervire.

t

u

* *Ms. Clar.* captivorum

* *Ms. Cl.* quas

B *à Theodorico & Brunichilde honorificè liberaliterque dimittitur.*

10 Interea beatus Betharius pro plebe captus atque ligatus, uſque ad regem Theodoricum & Brunichildim eſt deductus, à quibus tam crudelis exercitus fuerat deſtinatus. Videns autem rex, & optimates, illius humilitatem, ſeu ſanctitatem ſanctiſſimi Viri, comperto quòd eſſet Dei electus, cœperunt eum venerari cum tremore divino: inſuper etiam provoluti ejus genibus, rogabant, ut dignaretur eos recipere ſuis in orationibus; qui etiam conſenſit, & mox quod petebant, explevit. Credimus etiam, quod ideo Dominus Servum ſuum cum tanta contumelia ante regem ire permiſit, ut perfidi videntes humilitatem ipſius, & cognoſcentes ſanctitatem ejus, à ferocitate ſe nimia mitigarent; & captam prædam, quam injuſtè tulerant, redderent. Quod ita factum fuit: imperante namque Theodorico, redditur omnis captivitas, prædaque magna, theſaurique eccleſiæ; inſuper etiam aliis multis muneribus à rege cunctiſque optimatibus honoratus, revertitur ad propria, Chriſto propitiante civitati. Unum verò ſilendum non eſt, quia iſte Vir ſanctus in ſuis operibus non diſſimilis fuit Paulino epiſcopo, qui ſemetipſum pro redemptione ſuæ plebis delegavit in ſervitium pauperculæ mulieris *x*.

x

C *Apud Senones, præter alia miracula, ſurdum ſanat;*

11 Accidit quoque illis in diebus, ut indiceretur ſynodale concilium Senonis *y* civitati; ad quam cum perveniſſet cum ceteris clericis, coram pontificibus cum omni honore ibidem eſt ſuſceptus. Per aliquod autem tempus illis ibidem commotantibus, innotuit Viri Domini fama per loca circumquaque vicina. Tunc multi infirmi venientes ad illum, orationibus mox illius ſalvabantur: tantam enim gratiam Dominus illi conceſſerat exhortationis doctrinâ, ut quicumque veniſſent ad illum, verbum audituri, ita recedebant illuminati, lacrymiſque perfuſi, acſi cæci * fuiſſent jubare Chriſti inflammati. Interea dicamus unum illius de pluribus miraculum memoriæ noſtræ inſitum, ne videamur lectori inferre faſtidium. Quidam vir erat, in provincia illa ſecundùm ſeculi dignitatem præcipuus, nomine Portagius; qui perditum habebat auditum aurium jam annis duobus. At ubi audivit famam beatiſſimi Viri, devotus ad eum pervenit; atque ejus provolutus genibus, cœpit lacrymabiliter rogare, ut ſuis orationibus mereretur auditum jamdudum ablatum. Cujus precibus Vir beatiſſimus cœpit reluctari, atque ſe indignum inclamare * hujus operis eſſe. At ille fatebatur, non ſe receſſurum, antequam auditum ab eo reciperet amiſſum. Quod ille audiens, valde admiratus eſt fidem hominis. Tunc confiſus de illo, qui dixit, quia omnia poſſibilia ſunt credenti, ſignum crucis auribus ejus impreſſit; atque illico auditum, quem amiſerat, recepit.

y

* *Ms. Cl.* cælitus

* *Ms. Cl.* reclamare

EX MSS.

12 Quadam etiam die cum beatiſſimus Vir jaceret coram altari gloriоſiſſimæ Virginis Mariæ toto corpore proſtratus, advenit illuc quædam puella, plurimis jam annis vexationem patiens dæmonis; ſed mox ut Vir ſanctus conſpexit, puellulam à diro hoſte torqueri, ad nota convolavit orationum præſidia; fixiſque in terram genibus, oravit diutius, atque hoſtem invidum repulit, humani generis adverſarium. Moxque ſana facta, gratias agens Deo & beatiſſimo Bethario, rediit ſana, quæ multo tempore fuerat à dæmonio vexata. Duo item cæci erant in eadem civitate *, qui longo jam tempore vitæ præſentis lumine caruerant; qui adducti ſunt ad beatum Virum ex revelatione divina: viderant enim in ſomnis, à beato Bethario manus ſibi imponi viſumque recipi. Sed mox ut ante conſpectum Viri Dei pervenerunt, cœperunt iterando clamare: Sancte Bethari, redde nobis lumen; quia Dominus tuus ideo nos ad te miſit. Quod audiens beatiſſimus Betharius, admirans ſuſpicienſque in cælum, ait lacrymabiliter ad illos: Si Dominus meus Jeſus Chriſtus miſit vos ad Servum ſuum, in nomine illius præcipio vobis, ut aperiantur oculi veſtri. At illi, quaſi evigilantes, ſani ſunt facti, nullam paſſionem oculorum habentes; & qui aliorum juvamine illuc venerant, habentes proprios viſus ductores, Chriſto favente, ad propria ſunt reverſi incolumes. Plurima namque ſunt miracula, quæ per Servum ſuum Dominus dignatus eſt oſtendere in terra; ſed ut lectori non ſit oneroſa prolixitas lectionis, ſufficit dixiſſe pauca de pluribus.

item energumenam, & cæcos duos.

* *ſcilicet* Senonenſi

E

13 Sed jam nunc ad iſtud ſtylum, heu! lacrymabiliter figamus, quo ſeculo deceſſit Paſtor noſter piiſſimus. Cum autem Dominus humilem Servum ſuum *z* longo jam ævo fatigatum, quem ſemper amaverat, vellet à labore quieſcere, & reddere ei præmium cæleſtis patriæ; ut qui diu contra diabolum ſudaverat præliando, ſine fine perciperet quietem cum Chriſto regnando, impoſuit ei modicum pondus injuriæ *aa*. Quid moror amplius? Quamquam lacrymæ operiant oculos meos, ne valeant notare apiculos; tamen venit hora referendi exitus ſanctiſſimi Patris. Flentibus populis, gaudentibus Sanctis, ſtipatus angelorum choris, penetravit cæleſtia cum Domino regnaturus per ſecula.

Sancti obitus.

z

aa

F

14 Exhortor omnes qui anhelant Beatiſſimi iſtius ſequi veſtigia, ne ſeparentur longitudinis terrarum ſpatio *bb*; indeſinenter adhæreant pavimento, ubi ſancta illius oſſa quieſcunt humata: recurrant ſeduli ad ipſius ſepulcrum, flagitantes ab illo divinum auxilium; ut ipſius intercedentibus meritis Dominus Jeſus Chriſtus det omnibus fidelibus intelligentiam ſuæ cognitionis; ut cum eo pariter cuncti ſacerdotes, & devotiſſimus populus, pretioſo ſanguine ſuo redemptus æternum mereantur conſcendere regnum, ipſo adjuvante, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Epilogus auctoris.

bb

ANNOTATA.

a *Apographum habebat hîc & deinceps ſemper*, Botharii; *ad quam vocem notatum hoc erat in margine*: Sic in uno codice antiquo: in aliis ſcribitur Betharii. *Adi Commentarium num.* 1.

EX MSS.

b *Textus ab initio numeri usque huc, omnino congruit cum textu codicis Vindocinensis, ut à Cointio recitatur ad an.* 567, *num.* 34; *nisi quod Vindocinensis cum Claromontano* præfectum *habeat, non* profectum. *Claromontanus verò minus hoc numero sincerus videtur, cum ita refert:* Qui ab ipsis incunabulis penè puerilibus philosophiæ ecclesiasticæ est enutritus in moribus. Denique oraculo divino admonitus, Carnotes urbem advenit, disponente Domino, ibidem nutriendus.

c *Claromont.:* Cum autem, annis puerilibus transactis, adolescentiæ metas transiret, & die noctuque *&c.*

d *Cointius ad an.* 576, *num.* 23, *in codice Vindocinensi legit* Sipæ; *sed perperam. Est autem* Sissa, Ciza, *seu* Sicia (*vulgo* la Cisse, *&*, la Cise) *fluviolus haud multum infra Blesas in Ligerim influens. Adi Massonum in Fluminibus Galliæ secundùm edit. Paris. anni* 1618 *pag.* 64. *Porrò secessum hunc* S. Betharii *accidisse putat Cointius ibidem anno circiter* 576.

e *Consonat Cointius loco citato. Videtur tamen*
B *præferenda lectio Ms. Claromontani:* qui & ipse locus & basilica nomen ejus (S. Betharii *videlicet*) accepit. *Certè tam ecclesia illa, quam subditum ei territorium appellata exinde fuerunt* Saint Bohaire; *ut in Commentario, num.* 2, *monuimus.*

f Beatus, *& suprà* beatæ memoriæ, *laudabilem quidem hujus Pappoli vitam indicant; de cultu tamen ejus nihil invenitur. Meminit de hoc episcopo non semel Gregorius Turonensis, in cujus operum editione novissima profertur ejusdem Pappoli libellus supplex de episcopatu Dunensi col.* 1340.

g Mansus, *qui &* mansa *dicitur &* mansum, *est agri certa portio, in qua & colonus ædes habeat; de qua voce plura Cangius. Non videntur autem* mansi septem *fuisse olim tanti pretii, quin solos eos possidens, pauper dici potuerit; ut colligitur ex Adamo Bremensi Hist. eccl. lib.* 2 *cap.* 4. Vir iste, *inquit*, pauperibus ortus natalibus, primò, ut aiunt, septem mansis totidemque manentibus, ex hereditate parentum fuit contentus.

h *Ms. Claromontanum:* Onus ei archidiaconatûs imposuit, & curam rei familiaris & thesauros ecclesiæ illi commisit.

i *Subdit hîc Ms. Claromontense:* Qui & utri-
C que thesauros ecclesiæ distribuerunt egenis.

k *Utique jam presbyterum ordinatum. Archicapellanus autem, si Cointio credimus, factus est anno circiter* 588.

l *Anno circiter* 594, *ut patebit infra ex anno sexto* S. Betharii, *& in Commentario dictum est num.* 5.

m *Atqui Theodoricus legitimus erat Burgundiæ rex; sed infensus illi videtur hic scriptor; fortè quia bellum hoc & urbis præsertim Carnotensis tam injusta crudelisque vastatio Theodorico, Brunichildis aviæ consiliis instigato, tamquam auctori præcipuo adscribebantur; unde nec Theodeberti meminit Austrasiæ regis, qui tamen hujus expeditionis pars magna fuit, teste Fredegario cap.* 20: *nimirum hic Brunichildim, omnis mali fomitem, regno nuper ejecerat; unde belli hujus socius quidem censeri poterat; sed non auctor.*

n *Intellige ex Hispania, quam Visigothi tenebant, Theodorico & fratri ejus per aviam sanguine juncti. In apographo Clarom. male legitur* Scotia.

o *In agro Senonico scilicet, Icaunam inter &* *Lupam fluvios. Prælium hoc & eventum ejus copiosè describunt Historiæ passim obviæ Galliarum. Valesius illud referens ad annum Christi* 599, *à Labbeo nostro ac ceteris illum secutis deseritur, qui pro certo statuunt, illud contigisse anno sequente, Theodorici, secundùm Fredegarium, quinto, Christi* 600: *Theodoricus enim patri Childeberto successit mense circiter Aprili anni* 596.

p Silva Pertica, *seu* saltus Perticus (*vulgo* la foret du Perche) *in provincia cognomine, Belsiam inter & Normanniam, celebris olim fuit, ut ostendit Valesius in Notitia Galliarum. Ms. Claromontense hoc loco interserit:* Theodoricus verò Burgundionum rex, acriter eum insequebatur. Sed Lotharius Francorum rex, fugam, ut diximus, iniit. Tandem Theodoricus eum non valens comprehendere, cuncta, quæ in regno ejus erant, vastans & incendio tradens, Carnotum urbem usque pervenit. Audiens autem *&c.*

q *Vide Commentarium num.* 5.

r *Prædixisse creditur hanc urbis hujus calamitatem S. Launomarus abbas, ut videre est in Actis ejus tom.* 2 *Januarii, pag.* 234, *num.* 24: *quod si verum est, Malardo id certè dicere, ut ibi tamen asseritur, non potuit; quippe qui diu posteriùs ecclesiæ Carnotensis antistes creatus est. Sed hæc aliàs, ubi ad Januarium redibitur.*

s Audura, *nunc* Arva (*vulgo* Avre) *fluvius, Normanniam à Francia dividens, ad quem sedebat* Vilemeldis, *seu* Villemeudis, Villemodis, *aut* Villa mollis, *vulgò* Villemeus. *Consule Valesii Notitiam Galliarum ad vocem* Arva.

t *Ms. Clarom.:* Mira dispositio affuit Dei omnipotentis: nam, prece effusa, affuerunt sibi *&c.*

u Solidi *nummi erant aurei, quorum singuli tum viginti denariis argenteis æstimabantur. Vide Cangium.*

x *Historiam spectat auctor de* S. Paulino episcopo *Nolano à S. Gregorio Magno vulgatam, quæ modernos criticos usque adeo exercet. Nos de illa egimus tom.* 4 *Junii, pag.* 230.

y *Ms. Cl.:* Apud Senonis civitatem. *Est ea quidem notissima & archiepiscopalis; sed hujus concilii nec certum tempus nec acta sciuntur.*

z *Ms. Cl.:* Cum autem Dominus ei funus sui transitûs revelasset, [&] longo jam senio fatigatum *&c.*

aa Injuriæ, *id est, opinor,* incommodi; *vi-* F *detur ergo Sanctus ante obitum non diu ægrotasse. Hinc porrò usque ad finem differt Ms. Claromontense à Chesniano: nam post verba hæc* modicum injuriæ pondus, *ita prosequitur:* Convocatis denique fratribus innotuit sui corporis resolutionem; & monens eos, ut firmi & constantes persisterent in fide Christi, sicque percepto Viatico, flentibus ipsis, gaudentibus angelis, transiit ad Dominum in eadem urbe, die primo Kalendarum Augustarum. Ante enim obitum *&c. ut in Commentario dedi num.* 2, *usque ad*, virtutum beneficia. *Quibus continuò subduntur sequentia:* Recurrant seduli ad ipsius sepulcrum non solùm Carnotensis populus, verùm etiam plebs universa, flagitantes ab illo divinum adesse auxilium, ut liberari mereantur à potestate inimica, & pervenire ad cælestia regna, præstante D. N. Jesu Christo, qui cum æterno Patre & Spiritu sancto vivit & gloriatur Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

bb *Vide dicta in Comment. num.* 2.

D E

A D

DE S. ETHELDRITHA SIVE ALFREDA VIRGINE RECLUSA

IN COENOBIO CROYLANDENSI IN ANGLIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS. p. B.

Sanctæ cultus, Acta, reliquiarum exuſtio.

ANNO CIRCITER DCCCXXXIV.

NOn eſt hæc illa S. Etheldreda ſive Etheldritha Elyenſis abbatiſſa, *quam dedimus ad diem* XXIII *Junii*; *ſed alia minus celebris & toto amplius ſeculo junior, Offæ Merciorum regis & Quendredæ filia.* Althridam *appellat Bromtonus, & ſecundùm quoſdam nuncupatam ait* Alfridam; *ſed apud Ingulphum in hiſtoria Croylandenſi conſtanter vocitatur* Etheldritha. *Pro Sancta poſt obitum habitam fuiſſe, patebit ex iis, quæ de ſepulcro ejus idem infrà narrabit Ingulphus: ſed quo menſe ac die celebrata fuerit olim ipſius memoria, me fateor poſt multam indagationem ignorare. Hac die refertur cum titulo Beatæ ab Acherio & Mabillonio in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec. 4, part. 1, pag. 565; ubi dicitur:* Ejus obitûs diem conſignat Wion tertio Nonas Auguſti, & poſt eum Thomas (*imò* Eduardus) Maihewius. *Nos in Wione id non reperimus; agit hic de hac ſancta quidem* Alfreda *in Ligno vitæ lib. 4, cap. 28; verùm de die obitûs altum ſilet. Maihewius indicat, natalem ejus ignotum ſibi fuiſſe, cum ad hunc diem ita ſcribit:* In monaſterio Croylandenſi, COMMEMORATIO B. Etheldrithæ virginis, quæ Alfreda à nonnullis nominatur: *monuerat enim lectorem, tomo* I *in præfatione pag.* 172, *his verbis:* Admonendus eſt lector, quod quorumdam etiam magni nominis Sanctorum dies certos natales nullo modo aſſequi potuimus; ſed & hos diebus maximè commodis SUB NOMINE COMMEMORATIONIS inter reliquos appoſuimus. *Hunc eumdem interea diem ejus elogio conſignat Arturus in Gynæceo, ſolo, ut apparet, Maihewii ductus exemplo.*

Martyrologi maximè variant

B

C

2 *Quid Menardum impulerit, ut eam die* IV *Auguſti celebraret, obſcurum eſt; ſed & hic ſequacem habuit Bucelinum. Caſtellanus in Martyrologio univerſali reponendam cenſuit die* XXIII *Octobris; credo, quia de illa intellexerit annuntiationem Greveni, eodem die ſic notatam:* Ethelfredæ reginæ: *quæ ſanè de noſtra poteſt intelligi; cum idem ſit nomen* Alfrida, Alfreda, Elfreda, Ethelfreda; regina *quoque dici potuerit, tamquam ſponſa regi Ethelberto deſtinata. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, ſic eam exhibet die* XXVI *Decembris:* In Anglia ſanctæ Ethelfredæ virginis: *in annotatis autem ſubdit hæc:* Ex Martyrol. Angl. De ea Polydorus Virgilius lib. 4 Hiſt. Angl., Arnoldus Wion lib. 4 Ligni Vitæ. *Utinam Martyrologium illud Anglicanum (unum, an plura?) quid ſit, aut cujus fidei, locive, diligentiùs adnotaſſet. Vereor enim, ut magnæ ſit auctoritatis, quod præter Ferrarium ſiquis viderit, certè nemo, quod ſciam, ſecutus eſt. Wilſonus denique in Martyrologio ſuo Anglicano, in editione anni* 1608, *quia tum anniverſaria hujus Sanctæ veneratio & obſervari deſierat, & nuſquam apparebat notata, eam repoſuit die* XII *Decembris; ſed ſub titulo* commemorationis, *& adjuncto aſteriſco; quod in præfatione ſe facturum promiſerat, quoties natales Sanctorum certos aſſecutus non eſſet. Ubi verò is poſtea eumdem illum diem* XII *Decembris verè huic Virgini natalem fuiſſe didicerit, neſcimus: didiciſſe tamen alicunde videtur, quandoquidem anno* 1640 *in editione Martyrologii ſui ſecunda, emendata auctaque, abſque ullo ambiguitatis indicio ad illum diem ſic habet:* In inſula Croylandenſi, comitatu Lincolnienſi, depoſitio (*non jam* commemoratio) ſanctæ Elfredæ virginis, Offæ Merciorum regis filiæ *&c. Ceterùm cum nihil hîc poſſimus certi ſtatuere,* S. Etheldritham *& nos hoc die proponimus, non quia natalem ejus exiſtimamus eſſe (nulla eſt enim id ſuſpicandi ratio;) ſed quia eodem illo ejus elogia apud nos requiſituros putamus lectores, quo ea in opere vulgatiſſimo lectiſſimoque, Actis, inquam, Sanctorum Ordinis Benedictini, relata jam noverint.*

in aſſignanda Sanctæ hujus celebritate.

E

Ejus parentes, ſponſus, & ſanctitas in ſeculo:

3 *Acta ejus aliquando ſeorſum ſcripta fuiſſe, nemo tradit: itaque ex variis auctoribus petenda ſunt, Ingulpho præſertim, qui ſeculo* XI *floruit, abbate Croylandenſi, & Joanne Bromtono abbate Jornalenſi, qui ſeculo ſequente ſcribebat; paucula illa quidem, ſed quæ ſufficiant ad faciendam de ceteris conjecturam. Bromtonum, qua parte hæc ſpectat, jam dedimus ad diem* XX *Maii, ubi de S. Ethelberto, orientalium Anglorum rege, pag.* 241 * *& ſequentibus. Aſſerit is ibi num.* 3, Etheldritham Offæ, Merciorum regis filiam *fuiſſe, & quidem* unicam atque legitimam (*ſive quòd altera ejuſdem regis filia Edburga legitima non fuit, ſive quod jam ab anno* 787, *ſecundùm Florentium Wigornienſem & Chronicum Saxonicum, à Gibſone editum, Brithrico, Saxonum occidentalium regi, fuerat collocata.*) *Narrat ſubinde, ejus nuptias expetiiſſe ſanctum, quem jam diximus, Ethelbertum; unde virtute colligas eximiam fuiſſe, ut quæ viro placuerit, qui ab ætate tenera nihil adeo ſpectare didiciſſet in omnibus, ut vitæ integritatem ac ſanctimoniam. Quid, quod ſpiritu jam tum divino plenam futura prædixiſſe, idem ſcriptor affirmat? Memorata namque S. Ethelberti, qui ſponſam honorificè ducturus, ultro per ſe ipſe ad Offam acceſſerat, deteſtanda, & ſceleratis impiæ potiſſimùm Quendredæ artibus adſcribenda nece, ita pergit ibidem num.* 8: Audito igitur principis caſu tam inopinato (Althrida virgine revelante militibus Ethelberti regis ad propria reverſis) eadem Virgo prophetico ſpiritu repleta, matri, quaſi divina comminatione,

F

AUCTORE P. B. futura prædixit: & primò de filio suo Egfrido, per triennium non victuro, regnoque ipsius non stabiliendo: de ipsa etiam regina, turpi morte in brevi moritura, & ultra tres menses non victura, & ante mortem suam dæmonibus arripienda, & linguam suam (*qua tantum scelus Offæ, primùm abhorrenti, persuaserat*) propriis dentibus corrodenda *. Quæ omnia, sicut prædicta fuerant, postea evenerunt.

* l. corrosura

recessus ejus ad cœnobium Croylandense,

4 *Accedit arduum vitæ genus, quod sibi mox ipsa deligere Virgo tenellâ regiaque; enimvero non potuit, nisi jam edocta pridem & aulæ delicias pompamque contemnere, & rebus assiduè divinis totum animum occupare.* Virgo igitur Althrida, *inquit Bromton ibidem*, quæ & secundùm quosdam dicitur Alfrida, castitatem corporis sui Deo devovens, ad paluſtria Croylandiæ, tamquam ad eremum, curavit finaliter se transferre: ubi contemplationi penitus & devotioni dedita, talari tunica induta, in omni sanctitate vitæ permansit, eligens magis abjecta esse in domo Domini, quam habitare in tabernaculis peccatorum. *Hæc*

B *ille. At Vita S. Ethelberti apud Capgravium, folio* 138 *verso, clariùs innuit, non diu post obitum sponsi, dilatum ab* Alfreda *fuisse castæ solitudinis captandæ consilium, sed in ipso quodammodo sacri cadaveris conceptum intuitu: ut nihil appareat causæ, cur ad eumdem res utraque annum referenda non sit; sive illum fuisse statuas cum Wigornienſi annum Christi* 793, *sive, cum Saxonum chronicis à Wheloco & Gibsone vulgatis, annum* 792. *De Croylandensi Benedictinorum cœnobio consuleſis Acta S. Guthlaci ad diem* XI *Aprilis.* Idcirco autem ad illud cœnobium præ ceteris se recepisse videtur, *ut post Maihewium observat Mabillonius hoc loco*, quod locus ille ob frequentia S. Guthlaci miracula eo tempore celebertimus haberetur; tum quod cœnobium illud ab Ethelbaldo, Merciorum rege, Offæ patris sui decessore & consanguineo, non multos ante annos constructum fuerat.

& cellam ibidem solitariam;

5 *Quam verò strenuè, quam constanter in hac sese palæstra exercuerit, indicat Ingulphus in editione Francofurtensi anni* 1601, *pag.* 855, *cum illam appellat* sanctissimam virginem Etheldritam, Offæ, quondam regis Merciorum, filiam, sponsam sancti martyris Ethelberti, quondam regis Estangliæ (in cujus nomine jam sedes episcopa-

C lis Hartfordiæ dedicatur;) sed tunc pro Christi sponsi sui amore in australi parte ecclesiæ Croylandensis contra magnum altare in quadam parte cellæ reclusam. *Agit de anno Christi circiter* 825, *cum ad eam Witlafius, simul ad Merciæ solium evectus à suis, simul antequam contrahere potuisset exercitum, ab Egberti regis occidentalium Saxonum ducibus ad necem aut vincula conquisitus, tamquam ad asylum confugit, atque* industriâ domini Siwardi abbatis quatuor mensium spatio in cella sanctissimæ virginis Etheldrithæ, nullo alio conscio, fuit absconditus, tutas latebras illic agens; quousque, mediante dicto abbate venerabili Siwardo, cum dicto rege Westsaxonum concordatus est, &, promissa tributi annualis pensione, ad regnum redire pacificè permissus.

ubi sanctissimè vixit,

6 *Felices profectò latebræ; ut quarum ipse memoriam, quoad vixit, ex animo delere non potuit. At enim quid ibi in Virgine nostra per menses illos quatuor spectaverit, quàm altè menti impressam inde retulerit sanctitatis ejus imaginem, re deinde potiùs & affectu, quam verbis, testatum voluit. Ac primò quidem amplissimo diplomate, quod integrum ibidem Ingulphus exhibet, cœnobium illud, Etheldrithæ cum primis gratiâ, di-* D *tavit. En tibi exordium:* Withlafius, dispositione divina rex Merciorum, omnibus Christicolis, universam Merciam inhabitantibus, salutem sempiternam. Magnalia Dei prædicare & publicare minimè mihi verecundum, sed verè videtur honorificum & glorioſum. Unde apertè confiteor Domino, qui in altis habitat, humilia respiciens in cælo & in terra, quoniam ad tempus iratus est mihi, conversus est furor suus, & consolatus est me, humilians in ira sua peccatorem usque ad terram, detrahens usque ad pulverem, & iterum in misericordia sua suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeam cum principibus & solium gloriæ teneam. In die igitur bonorum ne immemor sim malorum, memor ero Rahab, & Babylonis scientium me; non Rahab meretricis, sed Etheldrithæ sanctissimæ virginis, cognatæ meæ, pro Sponsi sui, Agni immaculati, amore Croylandiæ reclusæ, & in tempore tribulationis meæ me in cella sua quatuor mensium spatio diligentissimè abscondentis à facie inimici & persequentis: memor etiam ero Baby- E lonis, non turris confusionis, sed sanctissimæ ecclesiæ Croylandensis, quæ terra turris * ad cælum ascendens vigiliis & orationibus, psalmis & lectionibus, disciplinis & afflictionibus, lacrymis & singultibus, eleemosynis & innumeris aliis devotionibus pietatisque operibus, pro seculo peccatore fortissimam violentiam regno cælorum ingerit die ac nocte. *&c.*

* *f.* quæ de terra, ut turris

uti testatur etiam rex Withlafius,

7 *Tum ibidem versus finem:* Istud chirographum, domino Sigwardo abbati, patri meo, & Etheldrithæ sanctissimæ virgini, pro Christi amore ibidem reclusæ, carne quidem cognatæ meæ, sed (quod magis est) in Christo charissimæ sorori, quondam promissum, in præsentia dominorum meorum Egberti regis Westsaxoniæ & Athelwulphi filii ejus . . . . signo sanctæ crucis confirmavi. *Sequuntur præsentium subscriptiones multæ, quarum hæc est ultima:* Ego Withlafius, Domini nostri Jesu Christi gratiâ rex Merciorum ad sanctæ matris Ecclesiæ honorem & divini cultus exaltationem anno Incarnationis ejusdem nostri Salvatoris octingentesimo tricesimo tertio, in festo S. Augustini confessoris, doctoris, & apostoli nostræ gentis (*colebatur die* XXVI *Maii, ut modò*) hæc pauca offero; pluraque offerrem; F quin corpus meum in morte mea tam sancto monasterio promitterem, nisi antea sepulturam meam Ripadio devovissem; verumtamen spiritus meus permanebit vobiscum in æternum. *Sic ille tum erga Virginis hujus, etiam superstitis, perspectam sibi sanctitatem affectus erat; sic eam per instrumentum nobilissimo in consessu conditum obsignatumque perpetuæ jam tum posteritatis memoriæ commendare non verebatur.*

qui in ejus cella mensibus 4 fugitivus delituerat.

8 *Sed ejusdem tamen virtutes rex idem quanti faceret, tum prodidit luculentiùs, cum aliquanto pòst laboriosæ vitæ metas attigisse* Etheldritam *inaudiit: nam* cum obitum sanctissimæ virginis Etheldrithæ primitus intellexit, *inquit Ingulphus pag.* 858, tanto dolore consternatus est, ut longo tempore lecto decumbentem omnes sui jam morti proximum formidarent. Tandem, favente Dei gratia, convalescens aliqualiter, & ad sepulcrum ejus accedens (tumulata namque fuerat ad caput sancti viri Tatwini quondam sancti patris Guthlaci in dictam insulam ductoris & naucleri) quasi ecstasim passus, tot lacrymas, recuperato spiritu, super tumulum fudit; tamquam uxorem, & filium aut totam familiam subito infer-

A fortunio perdidiſſet ; donec dominus Siwardus (quem , ut patrem ſuum , ſemper tenerrimè venerabatur) ſeveriùs eum corripiens , invitum & renitentem de tumulo ad cameram ſuam adduxit. Non multo pòſt Wimundum filium ſuum , longâ dyſenteriâ defunctum , ad latus Virginis dextrum tumulavit. Uxorem etiam Celfredam conſequenter infra unius anni ſpatium decedentem ad latus ſiniſtrum ejuſdem Virginis regio apparatu lacrymiſque irremediabilibus ſepelivit.

Obiit poſt annos 40 in ea cella tranſactos. Reliquiæ perierunt.

9 *Quo anno* S. Etheldritha *deceſſerit , non conſtat : id tamen ex dictis liquet , quod ſaltem ad annum uſque* 833 *& menſem circiter Junium ſuperfuerit , nec annum attigerit , quo vivere deſiit Withlafius , vel Chriſti* 838 *ſecundùm Florentium Wigornienſem , vel* 839 *, ut numerat Alfordus noſter. Solitudinem ergo , cui ſeſe anno Chriſti* 792 *aut ſequente incluſerat , per annos ut minimùm quadraginta conſtanter incoluit. Perierunt ejus reliquiæ* anno Incarnationis dominicæ octingenteſimo ſeptuageſimo , menſe Septembri, *cum irruentes in cœnobium Dani , nullo non illud ſacrilegii genere violatum exuſſerunt.* Occiſis itaque , *ait Ingulphus pag.* 866 , omnibus monachis à quæſtionariis , & theſauris monaſterii minimè adhuc inventis , Dani omnia ſarcophaga Sanctorum , qui altis tumulis marmoreis circa tumbam ſancti patris Guthlaci ad dextram & ad ſiniſtram ejus quieſcebant , cultris & ligonibus confregerunt : ſcilicet ad dextram ſancti Ciſſæ , ſacerdotis & anachoritæ , & tumulum ſancti Bettelmi , viri Dei & quondam miniſtri ſancti Guthlaci , tumulum etiam ſancti Tatwini , quondam ducis ad Croyland & naueleri ſancti Guthlaci , tumulum etiam ſanctiſſimæ virginis Etheldrithæ , nec non & tumulos Celfredæ , quondam reginæ , & Wimundi , filii regis Withlafii , barbari confringentes, cum ſperatos theſauros non invenirent , nimium indignati , univerſa Sanctorum corpora , in unum acervum miſerabiliter contracta , immiſſo igne , die tertio adventûs ſui , cum eccleſia & omnibus monaſterii ædificiis , ſcilicet ſeptimo Calendarum Septembris (*imò* Octobris , *ut ex præcedentibus ibidem evidens eſt*) funeſtiſſimè combuſſerunt.

AUCTORE P. B.

Sanctis adnumerata fuit inde à ſeculo nono.

10 *Ceterùm ex hoc & præcedenti numero vides* , Etheldritham *noſtram poſt obitum ab Ingulpho non ſolùm appellari Sanctam , ut Guthlacum & alios , ſed etiam* Sanctiſſimam : *talis ergo cenſebatur à ſeculo ſaltem undecimo apud Croylandos; imò & à ſeculo nono : nam hinc illæ lacrymæ Fratrum quorumdam , cum poſt Danicam illam cladem , quam fugâ præverterant , ad cœnobium reduces , è Fxatre Turgaro primùm cognovere , inter jacturas alias , memoratorum quoque Sanctorum corpora flammis abſumpta prorſus interiiſſe:* Sed audientes ab eodem (*verba ſunt Ingulphi pag.* 867) quibus in locis tam abbas eorum , quam ceteri ſeniores & confratres ſui , occiſi jacebant , & quomodo omnia Sanctorum ſepulcra confracta , & monumenta omnia ſacraque volumina ſua cum corporibus Sanctorum combuſta , inæſtimabili dolore omnes conſternati ſunt , planctuſque & ploratus diutiſſimè factus eſt.

DE BEATO GUNDECHARO EPISC.

EYSTADII IN GERMANIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

P. B.

§ I. Cultus ejus & reliquiæ apud Eyſtadienſes.

ANNO MLXXV.

C

Ejus cultus , etſi Epiſcopis ignotus ,

Eyſtadium , Euſtadium , Aichſtadium &c , vulgo Eychſtett , *urbs eſt Germaniæ in circulo Franconico ad Almonum ſive Altimylam amnem ſita , tribus Ingolſtadio verſùs occaſum aſtivum milliaribus Germanicis. Plura de hac diximus , Julii tom.* 2 , *pag.* 483 ; *ubi de S. Willibaldo , primo ejus antiſtite , quem ſecutus poſt alios eſt* B. Gundecharus (*aliis* Gundekarus , Gundakarus , Gundekardus , Gunzo) *epiſcopus ordine* XVIII , *nomine ſecundus. Præcones is habuit virtutum ſuarum Gaſparem Bruſchium , & hoc multo illuſtriorem uberioremque Jacobum Gretſerum Societatis Jeſu theologum , ambos in Catalogo epiſcoporum Eyſtettenſium ; ac tandem etiam Matthæum Raderum noſtrum , Bavariæ ſanctæ tom.* 2 *à pag.* 206. *Ne quid autem de Bruſchio hìc memorem amplìùs (quippe qui de hoc argumento ſcripſerit* jam quinti , *ut Gretſerus loquitur in ſua Præfatione* , euangelii genio afflatus ,) *Gretſerum inter & Raderum hoc intereſt , quod hic* Gundecharum *modò* Beati , *modò* Sancti *titulo compellatum , palàm inter Cœlites agnitos in Eccleſia recenſere non dubitet ; ille verò , tametſi vitæ ejus ſanctimoniam pluribus à monte miraculis probatam affirmet , & corporis reliquias appellet ſacras , ab epitheto tamen tam* Beati *quam* Sancti *ejus nomini adſcribendo conſtanter abſtineat. Hinc cœpimus de publica* Gundechari *veneratione hoc magis ambigere , quod illam nec antiquis uſpiam nec recentibus Faſtis ſive hoc die , quem obitu conſecravit , ſive alio quocumque , teſtatam ſciremus. Itaque eccleſiam Eyſtadianam per noſtros ibi commorantes conſulendam putavimus. Suſcepit negotium R. P. Franciſcus Steinhart , Eyſtettenſis collegii rector ; qui mox cum celſiſſimi principis ſui atque antiſtitis , tum canonicorum omnium promptiſſimam in hac re nactus voluntatem & operam, ex utroque archivo , epiſcopali ſcilicet & capitulari , ea huc nobis anno* 1731 *die* VII *Maii inſtrumenta , & rite quidem ſingula atque authenticè ſubſcripta ſigillataque , ſubmiſit , quæ nullam de publico* Gundechari *cultu dubitationem relinquerent.*

F

probatur tamen ex elevatione corporis facta an. 1309

2 *Nam conſtat ex iis primò , elevatum è tumulo ſubterraneo fuiſſe corpus ejus , & altiùs atque honorificentiùs evectum a Philippo epiſcopo Eyſtettenſi trigeſimo nono , idque annis , poſtquam ſepultum fuerat , ducentis triginta quatuor : ſic enim habet Pontificale Ms. Eyſtadienſe , ab ipſo* Gundecharo *noſtro cœptum , & continuatum à ſucceſſoribus ejus , ſervatumque adhuc in archivo epiſcopali :* Hic (*Philippus , quem dixi , & cujus*

AUCTORE P. B.

jus ibi vita deſcribitur) etiam epiſcopum Gundecharum, hujus nominis ſecundum epiſcopum Eyſtettenſem, miraculis coruſcantem, elevavit anno Domini MCCCIX in capella S. Joannis Euangeliſtæ ad tabulam lapideam; ac miracula quamplurima, quæ per ipſum fiebant, populo prædicavit, hominesque ad devotionem prædicti Sancti provocavit; qui adhuc à multis ut ſanctus adoratur ex devotione; licet adhuc in Sanctorum catalogo non ſit deſcriptus & canonizatus. *Ita fragmentum illud, ut quidem nuper accepi: nam apud Gretſerum pag.* 484 *non nihil diſcrepat. De eadem hac elevatione agetur infrà in hiſtoria Miraculorum, ubi & quo die, menſe, ritu, quantâ populi frequentiâ, quot præcedentibus, comitantibus, ſubſequentibus prodigiis, peracta fuerit, explicabitur. En tibi interim utriuſque ſepulcri, hoc eſt, & ſubterranei, ex quo elevatum eſt, & marmorei ſubterraneo ſuperſtructi, in quod repoſitum eſt Beati corpus, accuratam, prout inde miſſa eſt, delineationem.* D

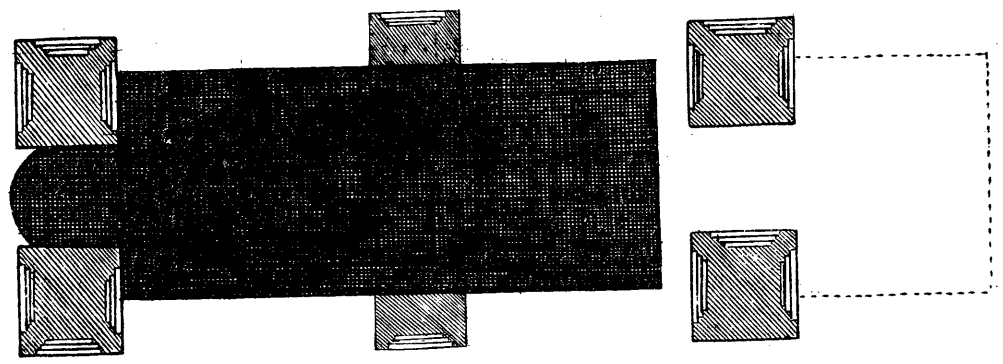

è ſepulcro ſubterraneo ad ſuperius marmoreum.

3 *Sepulcra hæc in eccleſiæ cathedralis ſacello, quod ipſe olim* Gundecharus *S. Joannis Euangeliſtæ nomine exſtruxit conſecravitque, ſita ſunt; ubi ſe ipſe ſepeliri juſſerat*, non ſub ara, ſed in medio fere ſacello; *ut aſſerit R. P. Steinhart. Littera* A *deſignat locum prioris ſepulcri, ex quo ſublatum corpus eſt:* B *ſepulcrum ſublime & marmoreum, in quod oſſa Beati ab epiſcopo Philippo, vino lota & plumbeæ incluſa thecæ, evecta ſunt.* C *oſtiolum ferreum, tribus ſeris clauſum, intra quod poſitum eſt vaſculum, in quod olim per tubulos ferreos defluens ex oſſibus oleum recipiebatur, non ſecus atque ex adverſo latere, ubi in media ſepulcri baſe eadem omnia ſunt.*

4 *Conſtat ex iiſdem inſtrumentis ſecundò, titulum* Beati, *vel* Sancti, *vel* Glorioſi *apud Eyſtettenſes vulgo obtinuiſſe* Gundecharum *& ante elevationem jam dictam, & maximè poſt illam. Ante illam in vetuſtiſſimo præſentiarum, ut vocant, Regiſtro, cujus initium ducitur ab anno, quo Beatus obiit, Chriſti* 1075, *menſe Decembri hæc rubricis notata leguntur:* In ſecundis Veſperis Stephani dantur candelæ omnibus presbyteris; videlicet Dno epiſcopo, canonicis, vicariis, & omnibus ſacerdotibus civitatis, qui vadunt in proceſſione AD S. GUNDECHARUM. *Ubi vides, Sacellum S. Joannis Euangeliſtæ, cujus à ſecundis S. Stephani Veſperis feſta lux agitur, & in cujus proinde honorem, ut ego quidem interpretor, hæc ſupplicatio erat inſtituta, jam tum appellari cœpiſſe* Ad S. Gundecharum. *Quorſum, obſecro; niſi quòd* Gundecharus, *omnium opinione ac voce ſan-*

item ex uſitato paſſim & publicè titulo Sancti, Glorioſi, Beati:

A *ſanctus, ibi nuperrimè ſepultus fuerat? Servatur Regiſtrum illud in archivo capitulari. Poſtmodum verò invaluiſſe apud omnes uſum & conſuetudinem ejuſmodi titulorum, liquet ex citata ſuperiùs Vita Philippi epiſcopi, ex hiſtoria miraculorum, ex juridicis ac publicis archivi cathedralis monumentis, quorum unum ſub littera* C *, pertinens ad annum Chriſti* 1387, *hæc habet:* Ad altare S. Joannis Euangeliſtæ, in S. Gundechari capella, Eyſtadii: *alterum, emptionis contractum exhibet concluſum anno* 1453, Ad S. Joannis Euangeliſtæ, in capella beati Gundechari. *tertium ibidem ſub littera* E *num.* XX *& num.* XXVIII, *ſpectans ad annum* 1519 *diem* XX *Octobris, in quo legitur:* Ego Joannes Lilgenbaum, vicarius & capellanus altaris S. Joannis Euangeliſtæ, in capella ſancti Gundechari, Eyſtadii. *Mitto cetera, quæ conſonant.*

ex peregrinationibus inſuper ad ſepulcrum cum donis votivis: B

5 *Conſtat indidem tertiò, ſaltem à tempore elevationis aſſiduas ad idem ſepulcrum ſuſceptas ex voto fuiſſe peregrinationes ex pagis, urbibus, diœceſibus undequaque circumjectis, tantâ non numquam confluentium frequentiâ; ut ruſticus eam de monte, quem aratro ſulcabat, admirans, tacitè quidem apud ſe, at nequaquam tamen impunè (uti narrabitur infrà miraculo* 17) *exclamaverit aliquando:* O qualem trullam adinveniunt Eichſtettenſes clerici pro pecunia obtinenda! *Quibus verbis etiam apertè ſignificabat, non conſueviſſe tum eò vacuos accedere peregrinos, ſed vel nummis vel muneribus aliis votivis onuſtos; quod ſanè argumentum eſt publicæ religionis erga* B. Gundecharum *eximiæ.*

ex luminibus ibidem perpetuò accenſis:

6 *Conſtat denique ex iis quartò, accenſa olim ad ejus tumulum arſiſſe perpetuò lumina: teſtis fundatio Ludovici Bavari imperatoris, cujus inſtrumentum authenticum ita ſonat:* Rex Ludovicus, ſuper hominibus datis ad lumen capellæ S. Gundekari epiſcopi. Nos Ludovicus, Dei gratiâ Romanorum rex ſemper auguſtus, ad univerſorum, tam præſentium quàm futurorum, notitiam volumus pervenire, quod in noſtrorum ac progenitorum noſtrorum animarum remedium & ſalutem, Cunradum villicum in Naſſenfels, villicum dictum Engilbrecht in Egweil, nec non Berchtoldum, Dotarium ibidem reſidentes, qui nobis ac hæredibus noſtris titulo proprietatis hactenus pertinebant; IN SUBSIDIUM LUMINUM, C in eccleſia Eyſtetten. APUD GLORIOSUM PONTIFICEM GUNDEKARUM per nos de novo inſtituendorum, venerabili Philippo Eyſtetten. epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis, nec non eccleſiæ prædictæ, jure ſimplicis proprietatis & pleni dominii per ipſam de cætero poſſidendos, de certa noſtra ſcientia & gratia ſpeciali donavimus & donamus, nobis aut hæredibus noſtris in eiſdem nullo jure vel ſervitio penitus reſervato. In cujus rei teſtimonium præſentes literas Majeſtatis noſtræ ſigillo duximus communiri. Datum in Ingolſtatt II Non. Octob. anno Domini MCCC ſexto decimo, regni verò noſtri ſecundo.

quæ omnia Decretum Urbani PP. VIII immemorabili tempore præceſſere.

7 *Huic apographo ſubjectum legitur hoc teſtimonium:* Tranſcriptam hanc fundationem cum ſuo originali, in epiſcopali archivio Eyſtettenſi diligenter cuſtodito, fideliſſimè reviſam ac recognitam omnino concordare, manu mea propria, & ſigillo Vicariatûs generalis Eyſtettenſis appreſſo, affirmo, Eyſtadii V Maii MDCCXXXI, Sebaſtianus Joſeph Ziegler, S. Theol. Doctor, Vicarius generalis eccleſiæ Eyſtettenſis, & ad S. Vitum Herriedæ canonicus capitularis. *Porrò hæc omnia cum cœpta ſint & continuata à trecentis & amplius annis ante memoratum totiès decretum Urbani PP. VIII, non eſt, quod* Gundecharo *nunc quiſquam ſaltem* Beati *titulum deneget; tametſi neque ſolenniter in Sanctorum album relatus, neque peculiari feſto Officiove, etiam apud Eyſtadienſes, cultus unquam fuiſſe ſciatur: hoc enim ipſi cum aliis quamplurimis Sanctis ac Beatis commune eſt.* AUCTORE P. B.

Qualis jam diu fuerit ſepulcri ſtatus?

8 *Nec refert etiam, quod hæc ejus veneratio dudum obſoleviſſe quodammodò & uſque eò intercidiſſe videatur; ut pauci jam ſcirent, ubi tumulus, ubi ſacra ejus lipſana deliteſcerent: neque enim id eccleſiaſticæ poteſtatis, cultum veterem vel ſupprimentis vel improbantis, auctoritate factum eſt; ſed ſolâ temporum ac bellorum injuriâ. Sueci namque præterito ſeculo ut Germaniam omnem concuſſere; ita miſerum in modum flammis, direptionibus, ſacrilegiis fœdaverunt Eyſtadium, ejuſque eccleſiam imprimis cathedralem; cujus ne ſepulcra quidem, quæ ſpem prædæ latentis aliquam facerent, intacta reliquerunt: Gundecharianum tamen ſatis habuere, diffracto ſuperiori lapide, apertum oculis perluſtrare, oſſa, quæ minimè quærebant, ita ut invenerant, facilè negligentes. Sic theſaurus ille ſalvus exinde* C *integer repertus eſt, & in tanta rerum perturbatione ſolicitè quidem ſatis; non tamen eo, quo decuit, honore ſervatus: cum enim, diſſipata illa Suecorum tempeſtate, id primum curæ Eyſtettenſibus eſſet, ut cultus in eccleſia ſua divinus, quam fieri poſſet citiſſimè, inſtauraretur; deeſſetque, ubi Sacris operaturi ornatu ſuo indui exuique poſſent, ſacrarium; nihil tot inter ruinas opportunius viſum eſt, quam ut S. Joannis ſacellum tantiſper in ſacrarium, tumulus verò* B. Gundechari *verteretur in menſam, indumentis ſacerdotalibus imponendis deſtinatam; aut certè ſic menſæ iſtius opere ſcriniario includeretur, ut nullum illius appareret foris indicium. Ita nimirùm contigit, dum alterius ædificii ſtructura negligitur, ut, cujus omnium oculis ſubductum erat monumentum, paulatim etiam memoria cultuſque concideret.* E

& qualis nunc ſit. F

9 *Sed enim quantumvis languiſſe aliquamdiu priſtina illa erga beatum hunc Præſulem religio videatur; tantum abeſt tamen, ut fuerit abrogata, ut eam potius moderni antiſtitis ac principis egregia pietas non modò excitare pro viribus, verum etiam augere decreverit; ut quidem ex epiſtolis R. P. Steinhartii colligere nobis licuit; quarum ea, quam ad quæſita noſtra remiſit Eyſtadio* VII *Junii* 1731, *dubium noſtrum ſecundum diſſolvebat his verbis:* Ad ſecundum Beati corpus fuit poſt mortem in ſacello S. Joannis Euangeliſtæ (quod vivens poſtulaverat) tumulatum; non ſub ara, ſed in medio fere ſacello. Poſt CCXXXIV verò annos ſacra oſſa fuere ab epiſcopo Philippo è terra in ſepulcrum, cujus ectypon R. V. habet, elevata. Hujus ſepulcri ſuperior lapis licet fuerit à Sueco milite confractus; oſſa tamen ibi relicta ſunt integra. Lapis tunc reparari debuiſſet, ut ſacra oſſa rurſus tegerentur; verum longa lataque tabula, ſeu menſa, fuit ſepulcro ſuperimpoſita; ita quidem, ut illud undequaque obtegeretur, ac vix quiſpiam ſciret deinceps, an, & quid ſub menſa lateret. Nuper verò, principe, decano capituli, aliiſque clericis, & me, præſentibus, fuit tabula remota; ut ſepulcrum repararetur, ac deinceps ſemper apertum venerationi rurſus eſſet. Leguntur in ſacello tum à beneficiato Gundechariano, tum ab aliis quotidie ferè Sacra: ſimul autem ibidem ſe veſtiunt quo-

AUCTORE P. B. que alii ſacerdotes, utpote ſacriſtiâ; in quam, fracto tectoque ſepulcro tempore Suecici belli, aptata fuerit..... Vidi quoque ſacra oſſa in ſepulcro plumbeâ arcâ clauſa. Paratur jam novus ſuperior lapis, qui paulo pòſt ſepulcro imponetur. *Hactenus de cultu & reliquiis; nunc ad Acta progredimur.*

§ II. Acta uſque ad obtentam ſedem Eyſtettenſem.

Pleraque Beati geſta ab ipſomet dictata in Pontificali Ms.,

Quæ de Actis B. Gundechari *certò affirmari pauca poſſunt, ea fere vel dictavit ipſe, vel ſcribi certè juſſit, præſertim in opere, quod in principio Catalogi hiſtorici epiſcoporum Eyſtettenſium ſic laudat Gretſerus:* Meretur tamen gratias non exiguas Gundackarus, XVIII Eyſtettenſis epiſcopus, vir rerum geſtarum magnitudine & vitæ ſanctimonia conſpicuus; qui anteceſſorum ſuorum memoriam, quantùm licuit, reparare & conſervare ſtuduit opere partim imaginario, partim ſcriptorio. Imaginarium voco; quia patronos eccleſiæ, & ſingulos anteceſſores ſuos depingendos curavit, picturâ, prout ævum illud ferebat, rùdi, multumque ab elegantia hujus ætatis abeunte, addito cuilibet effigiei verſiculo, & annotato die electionis & mortis, nulla ferme rerum geſtarum mentione facta. Exſtat hic Gundackari liber & labor Eyſtadii in codice manuſcripto, quem Pontificale nominant. Quæ ultra hæc (*B. Gundechari*) tempora ſunt, à continuatoribus Gundackari ſunt: quilibet enim ex ſucceſſoribus operam dedit, ut anteceſſoris ſui imago cum brevicula vitæ hiſtoria in librum illum referretur; ſerieſque præſulum perpetuo tenore uſque ad noſtra ferme tempora deducta eſt. *Ex hoc Pontificali, quod in epiſcopi Eyſtettenſis tabulario ſervatur, nobis & Beati miracula, inferiùs proferenda, & quædam geſtorum ejus fragmenta ſubmiſſa ſunt, Vicarii generalis ſubſcriptione, ut antè monuimus, ſigilloque munita; quibus antequam utamur, placet libri totius exordium, Auctoris pietatem humilitatemque non parùm illuſtrans, exhibere: Sic igitur ſonat:*

cujus hîc datur exordium.

C

11 Gundechar peccator, ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ, non ſuis meritis, ſed divina ordinante clementia, octavus decimus epiſcopus, hunc ordinem ſatis utiliter colligere, & ex propriis impenſis conſcribere fecit; & conſcriptum ad altare ſancti Wilibaldi, epiſcopi confeſſoris ſcilicet, in eodem loco corporaliter quieſcentis, & ad ſervitium ſancti Salvatoris tradidit, pro ſe ipſo & pro omnium debitorum ſuorum remedio, maximè autem pro anteceſſorum ſuorum epiſcoporum refrigerio; pro quorum ſacra reverentia & condigna memoria imagines, & nomina, & tempus, quod in ordine epiſcopali vivebant, dieſque diſceſſionis eorum hîc annotare curavit; ut & ipſi apud Dominum aſſiduis precibus illum adjuvare dignentur. *Fuit verò hoc ipſi ſolenne, ut in ſcriptis publicis* peccatorem *ſe vocitaret, & eccleſiæ* Aureatenſis *plerumque, rarò* Eyſtettenſis, epiſcopum: *nimirum Aureati, urbis olim ab Hunnis everſæ non procul ab eo loco, ubi multis poſt annis ædificari cœpit Eyſtadium, nomen vetus ad novum hoc & proximum oppidum tranſiit; ut obſervat Gretſerus pag.* 238. *Sed ad rem ipſam accedamus.*

12 Anno Dominicæ Incarnationis MXIX Gundechar peccator in feſto ſancti Laurentii martyris natus eſt. *Ita de ſe ipſe in Pontificali Ms. At quo genere natus eſt; qua domo; quibus parentibus? Addidiſſet, opinor, Vir humilis, niſi* peccator *audire, quàm nobilis maluiſſet. Sanè quem in aula cæſarea nondum epiſcopus ordinem tenuit, illuſtrem arguit non obſcurè proſapiam. In Kalendario quidem ejuſdem Pontificalis nomen patris ejus exprimitur, ſed æquè ſimpliciter, ad* XVII (*non* XXI, *ut habet Gretſerus pag.* 460) Octobris, *his verbis:* Regingeri obiit, pater Gundechari epiſcopi. *Nec dubium, quin ad* Gundecharum *hunc ſecundum iſta pertineant; cum ad eum cetera ſpectent, quæ in eodem laterculo abſque ulla interruptione ſic præmittuntur:* XVII Octobris, feſto S. Triphonis *, Florentii epiſcopi, Dedicatio capellæ S. Joannis Euangeliſtæ (*Vide infrà num.* 22;) in qua epiſcopus Gundecharus ſecundus ſepulturam ſuam præordinavit. Epiſcopus Gundechar ſedem epiſcopalem primùm intravit. Regingeri obiit *&c. Deinde Gundecharus primus, eodem anno mortuus, quo natus erat ſecundus, tam obſcuros ac proletarios, ut oſtendit Gretſerus pag.* 434, *parentes habuit; ut eorum nequaquam veriſimile ſit* Gundecharo *noſtro, cum hæc dictaret, nota fuiſſe nomina. Quod item de Tuta, Gundechari epiſcopi ſorore (nam de matre nihil ſcimus) ſentiendum exiſtimo:*

D

Ejus dies & annus natalis, nomen patris,

* lege Heronis

E

13 *In ejuſdem enim, ut apparet, Kalendarii ſeu Necrologii exemplari locum, qui nobis inde nuper excerptus non fuit, quia forte non obſervatus, hunc pag.* 460 *legit Gretſerus,* ad diem XXI Novembris: Tuta, ſoror epiſcopi Gundeckari, obiit. *Itaque* Tutam *hanc* Gundechari, *non primi, ſed* ſecundi *ſororem facit etiam Raderus, ſuprà num.* 1 *citatus;* & *addit:* Ex qua (*Tuta*) intelligo, illum (*B. Gundecharum*) nobiliſſimâ & antiquiſſimâ Naſſaviorum dynaſtarum ac principum familiâ ortum. Fuit enim hæc ipſa Tuta (niſi me omnes conjecturæ vero proximæ fallunt) ſoror Gundekari, uxor Othonis I, Schirenſis reguli, Palatini Bavariæ, à quo noſtri Wittelſpachii, qui hodie Boiis imperant, deſcendunt. Suſcepit is ex Tuta, Naſſavienſis dynaſtæ filia, Othonem II, Arnulphum Dachavienſium procerum conditorem, & Conradum, à quo comites Phalaini. Ratio temporum prorſus conſentit: nam Otho iiſdem temporibus vixit, & CIↃXL obiit: Gundekarus CIↃXIX eſt natus; nec ſoror potuit multo vel antè vel pòſt nata fuiſſe. *Hæc ille; rectè, an ſecùs, nec promptum eſt nobis, nec vacat inquirere.*

& ſororis; unde de familia conjecturam facit Raderus.

F

Ex canonico Eyſtettenſi, & ſacellano imperatricis

14 *De rebus ante epiſcopatum geſtis hoc ſolum apud Bruſchium fol.* 185 *verſo, Raderum tom.* 2 *pag.* 206, *& in Ms. quodam Germanico capituli Eyſtettenſis authenticè probato, traditur, quod & Henrico tertio (aliis quarto) imperatori ab intimis conſiliis, & ejus auguſtiſſimæ parenti Agneti à Sacris fuerit; quod poſtremum Beatus ipſe confirmat in Pontificali Ms., ubi, propoſita, poſt alias ſeptemdecim deceſſorum ſuorum, icone ſua cum hoc verſiculo ſubſcripto,* Gundekar eccleſiam præſens modò dirigit ipſam, *ita pergit:* Poſt iſtos autem ejuſdem ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ Gundechar, Fratrum (*id eſt, canonicorum Eyſtettenſium*) ultimus, ſed tamen tunc temporis dominæ imperatricis Agnetis capellanus, in hanc eamdem ſedem XIII Kal. Septembris (his ſubnotatis epiſcopis præſentibus, Luitboldo Moguntiacenſi archiepiſcopo, Widone Mediolanenſi archiepiſcopo, Guntherio Babenbergenſi epiſcopo, Anſelmo Lucenſi epiſcopo, pòſt, Papa extincto, Alexandro nominato) Triburiæ eſt annulo

A nulo inveſtitus :

15 Et in III Non. Octobris (iſtis autem ſubnotatis epiſcopis præſentibus, Luitboldo Moguntino archiepiſcopo, Annone Colonienſi archiepiſcopo, Eberhardo Trevirenſi archiepiſcopo, Widone Mediolanenſi archiepiſcopo; Gebehardo Ratisbonenſi epiſcopo, Adalberone Wirceburgenſi epiſcopo, Arnoldo Wormatienſi epiſcopo, Chuonrado Spirenſi, Hecilone Straſsburgenſi, Rumaldo Conſtantienſi, Dietmaro Curienſi, Dieterico Wirtunenſi, Ermenfrido Situnenſi, Udalrico Papienſi; (exceptis abbatibus, & alio multo clero) virga paſtorali, ſui ipſius cleri militiæque & etiam familiæ communi laude & voto, Spiræ eſt honoratus: & in XVI Kal. Nov. in ſedem epiſcopalem Dei gratiâ inthronizatus: in die autem ſancti Joannis Apoſtoli, plùs cæteris Domino dilecti, in loco qui dicitur Pfolede, ad ſummum gradum provectus eſt ſacerdotii.

ſit epiſcopus Eyſtettenſis

16 Interfuit etiam ſuæ conſecrationi dominus ejus, quartus Heinricus rex, & ejus mater dilecta Agnes, imperatrix auguſta, cuncta ad ejus ordinationem neceſſaria diſponens pro capellano, quaſi deberet pro filio. Interfuit etiam eidem conſecrationi dominus Hiltebrandus, S. Rom. & Apoſtolicæ Sedis Cardinalis ſubdiaconus, tunc temporis in has partes ad regem Heinricum Apoſtolica legatione functus, qui poſtea Alexandro Papæ ſucceſſit. Inſuper etiam affuere jam præfati epiſcopi confratres, fraternum & benignum in ordinando præbentes auxilium, Luitboldus Moguntinus archiepiſcopus, Engilhardus Magadeburgenſis archiepiſcopus, Adalbertus Bremenſis archiepiſcopus; Rumaldus Conſtantienſis epiſcopus, Chuonradus Spirenſis, Cuntheri Babenbergenſis, Hecil Hiltenesheiminenſis, Immeto Podelbrunnenſis, Silo Werdunenſis, Brun Miſenenſis, Woffo Merſeburgenſis, Anſelm Lucenſis, Ermenfridus Situnenſis, & unus de regione, quæ dicitur Bolani, *id eſt* Polonia, *ut explicat Gretſerus pag. 455. Repetuntur hæc omnia breviter in eodem Pontificali, ſed appoſitis annis, hoc modo:* Anno Dominicæ Incarnationis MXVIIII Gundechar peccator *&c. ut ſupra num.* 12: anno autem MLVII epiſcopus electus eſt: anno autem MLVIII epiſcopus ordinatus eſt, ætate quippe XXXVIII annorum. In deſignatione verò ejuſdem epiſcopi Gundechari aderant IV epiſcopi; in ſuſceptione virgæ paſtoralis XIV; in ordinatione verò XIV. In XIII Kal. Sept. erat deſignatio: III Nonas Octob. virgæ paſtoralis ſuſceptio: XVI Kal. Nov. inthronizatio: VI Kal. Jan. epiſcopalis conſecratio.

anno 1057, B

C

17 *Obſerva, annos Incarnationis hîc numerari, more tum uſitato, à feſto Nativitatis Domini; adeoque annum illum* MLVIII, *quo ordinatus fuit epiſcopus* VI *Kal. Januarias, ſecundùm uſum nunc receptum numerandum eſſe* MLVII *uſque ad ipſas Kalendas Januarii; ut eodem anno Juliano contigerint omnia, quæ hîc dividuntur in annos duos. Præterea animadvertendum eſt, cum in ſedem Eyſtettenſem ſucceſſiſſe ſciatur* B. Gundecharus *Gebhardo, & quidem anno tantùm Chriſti* 1057, *nullum hîc timendum eſſe chronologiæ vitium, neque diuturnam adſtrui poſſe inter utrumque epiſcopum ejuſdem ſedis vacationem: quamvis enim Gebhardus ad Petri cathedram evectus fuerit &, aſſumpto Victoris II nomine, coronatus die* XIII *Aprilis* 1055; *epiſcopatu tamen Eyſtadiano non antè ceſſit, quàm vitâ: obiit autem die* XXVIII *Julii anni* 1057, *hoc eſt diebus tantùm viginti*

quo per obitum Victoris PP. II primum ea ſedes vacabat.

tribus ante deſignationem Gundechari. *Unde rectè Lambertus Schaffnaburgenſis, qui tum florebat, in Chronico ad annum* 1057 *hæc notat:* Eyſtettenſem epiſcopatum Gunzo obtinuit, quo ſe Gebhardus factus Papa non abdicaverat. *Patebit hoc idem ex inſtrumento fundationis, quod Commentario ſubjiciam.* AUCTORE P. B.

18 *Factus epiſcopus quid privatim egerit, quibus maximè virtutibus quotidianam ac domeſticam vitam exercuerit, nemo, quod ſciamus, poſteritatis memoriæ ſigillatim commendavit. Hæc univerſim obſervat Bruſchius, fuiſſe illum* humillimo animo præditum, *ut* qui in publicis literis non aliter ſe ſcribere ac profiteri ſoleret, quàm peccatorem & minimum inter fratres S. Wilibaldi: *item, illum* præfuiſſe fideliter ac utiliter. *Notat inſuper Gretſerus pag.* 458, *ex quodam ejus Necrologio, mortis memoriam videri ipſi perquam familiarem fuiſſe: at enim hæc ipſa, & ſiqua feruntur alia, ex publicis ejus operibus collecta potiùs ſunt, quam ex peculiari quadam actionum, quibus ſtata lege ſervandis vitam omnem ad majorem in dies ſanctimoniam domi ſine dubio promovit, deprompta notitiâ. Publica ferè ſunt ergo, ac ſemel tantùm ab eo facta, quæ novimus; tametſi non diffiteamur, ex his facilem exiſtere poſſe de virtutibus ejus præcipuis conjecturam; quam proinde lectorum ſolertiæ relinquemus; dum quæ ſcripta reperimus, ſola commemoramus, ſervato, quoad fieri poterit, ordine temporum.* *Quid ſigillatim de geſtis in epiſcopatu ſit ſcriptum.*

E

§ III. Geſta in epiſcopatu, & felix obitus.

Pontem exſtruit, turres abſolvit eccleſiæ cathed. à ſe inſtauratæ:

EX *publicis Antiſtitis hujus operibus duo hæc tantùm referuntur à Bruſchio, de quibus nihil habemus ex Pontificali;* Abſolvit, *inquit,* turres ſummi templi, inchoatas ab anteceſſore ſuo. Conjunxit Altimulæ ripas firmiſſimo ponte faxeo: *quæ, quia ſine certa temporis nota narrantur, hîc proponere viſum eſt in principio. Utrumque aſſerunt etiam Gretſerus pag.* 240, *& inſtrumentum capituli Eyſtadiana eccleſiæ Germanicum, quod de turribus addit, eas inchoatas antea fuiſſe non à proximo Beati anteceſſore Gebhardo, ut Gretſerus exiſtimavit; ſed ab Heriberto, qui deceſſerat anno* 1042; *quod eſt multo veriſimilius: præterea, opus hoc aggreſſum fuiſſe* Gundecharum, ſtatim ut epiſcopatum obtinuerat *Sed quid ſibi vult, quod infrà in Fundationis Gundechariana apographo noſtro ſic habetur:* Idem dominus noſter epiſcopus Gundekarus . . . . cum monaſterium, in quo ſanctiſſimus dominus noſter Wilibaldus corporaliter quieſcit, quod deſtructum invenit, omni cura vel diligentia reconſtrueret, quoddam altare jucundiſſimum . . . ejuſdem monaſterii in choro fieri voluit? *Certè hæc referri debent ad initia* Gundechari, *ut mox videbitur;* & *per* monaſterium *manifeſtè deſignatur templum ipſum cathedrale. Quid ergo? An monaſterium ſeu templum uſque ad inchoatas turres non ædificaverat omnino Heribertus? An ita ædificaverat, ut ſpatio annorum tantillo conciderit? An altaria tantùm iſtius eccleſiæ aliqua vel capellas, quæ erigere non potuerat Heribertus, deſtructa invenerit Gundecharus? Hoc ſanè ultimum vero proximum apparet ex ſequentibus. Utcumque verò eſt, non videtur eo tempore Antiſtes noſter turribus tantummodo impoſuiſſe faſtigium, ſed eccleſiam inſuper, aliqua ſaltem ſui parte collapſam adhuc*

F

AUCTORE P. B.

dirutamve, inſtauraſſe : ſiquidem inſtrumento jam citato nullum afferri gravius poteſt.

20 *Quæ deinde ſecuta ſunt, diſtinctis accuratè temporibus notantur in Pontificali Ms., hac monitione præfixa :* Hanc deſcriptionem Gundechar peccator, ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ XVIII epiſcopus, fieri præcepit; ut quiſquis eam videat, has ſubnotatas eccleſias ſimul & altaria ab illo conſecrata eſſe cognoſcat. *Tum ſub hoc titulo,* IN PRIMIS SUPER PRINCIPALI ALTARI SANCTI SALVATORIS, *ita ſcribitur :* Anno ab Incarnatione Domini MLX, anno autem conſtitutionis hujus epiſcopii CCCXVI *, Indict. XIII, regnante IV Henrico rege, conſtructum & conſecratum eſt hoc altare, ſimul & eccleſia conſecrata eſt V Kal. Nov. à Gundecharo ſecundo, hujus ſanctæ ſedis XVIII epiſcopo, ordinationis verò ſuæ anno III, in honore & nomine ſancti Salvatoris, & ejus ſacratiſſimæ nativitatis, ſalutiferæ paſſionis, glorioſiſſimæ reſurrectionis & aſcenſionis, & adventûs Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, & vivificæ Crucis, ſanctæque Dei Genitricis Mariæ, perpetuæ Virginis; & novem ordinum Spirituum beatorum; Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum; ſpecialiter autem & eorum Sanctorum, quorum reliquiæ hîc poſitæ ſunt. *Qui reliquias illas non cenſuit adſcribendas apographo noſtro, hoc tantùm de ſuo ſubjecit :* Sequitur catalogus ſacrarum reliquiarum CLVI. *Vix dubito autem, quin agatur hoc loco de altari ſancti Salvatoris in eccleſia cathedrali erecto; per* eccleſiam *verò, quæ ſimul conſecrata dicitur, intelligi poteſt ſacellum peculiare, in quo altare iſtud exſtructum erat : ſicut etiam infrà* eccleſia *dicitur ſacellum S. Joannis Euangeliſtæ in eodem templo cathedrali. Id quoque hîc obſervandum, quod annus inſtituti epiſcopatus Eyſtettenſis* CCCXVI *ſignificet, exordium illius ſedis incidiſſe in annum Chriſti 744; cum ſecundùm textus ſequentes inciderit in 743 : videtur ergo ſcribendus hic fuiſſe annus* CCCXVII. *Sed progrediamur.*

anno 1060 conſecrat eccleſiam ſuam, & altare S. Salvatoris :

* *f.* CCCXVII

B

21 *Sub hac inſcriptione,* SUPER ALTARE S. WILIBALDI, QUOD EST IN MEDIO CHORO, *ſubduntur ibidem iſta :* Anno ab Incarnatione Domini MLXI *, anno autem conſtitutionis hujus epiſcopii CCCXVII, Indict. XIV *, regnante IV Henrico rege, conſecratum eſt hoc altare in medio choro à Gundecharo, hujus ſedis ſanctæ, Dei gratiâ, venerabili XVIII epiſcopo, XI Kal. Aug. in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in honore victorioſiſſimæ Crucis, ſanctæque Genitricis Mariæ, perpetuæ Virginis, & omnium beatorum Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum; ſpecialiter autem ordinationis ſanctæ in presbyteratûs gradum patroni noſtri S. Wilibaldi, pretioſiſſimi confeſſoris Chriſti, & eorum Sanctorum, quorum reliquiæ continentur in hoc altari. *Continebantur autem univerſim reliquiæ diverſæ 74, quæ ſigillatim enumerabuntur in Fundatione Gundechariana inferius; in qua etiam dicetur hæc conſecratio facta eodem anno, quo ſuperior; quod & in Pontificali videtur aſſeri : nam in ecgrapho noſtro animadverti, prima manu ſcriptum fuiſſe annum* MLX *& Indictionem* XIII, *at poſteriore manu mutata hæc eſſe; ſive quod in primigenio codice ambiguæ fuerint litteræ numericæ; ſive quod vitioſas ideo quis exiſtimaverit, quia conſecratio hæc cum acciderit menſe Julio, notatur poſt illam, quæ contigit menſe Octobri ejuſdem anni. Sequitur porrò mox in apographo noſtro conſecratio alia hoc titulo :* SUPER ALTARE S. UDALRICI, CONFESSORIS CHRISTI, ET SANCTÆ GUNTHILDIS VIRGINIS. *Textûs prima verba ſunt :* Anno Domini; *cetera omittuntur ab exſcriptore, quia conſonant cum textu præcedente; additur verò, reliquias hîc poſitas fuiſſe numero* 88.

item altaria S. Wilibaldi & SS. Udalrici & Gunthildis : * *f.* MLX * *f.* XIII

C

D

22 *Tum iterum ex Pontificali recitantur hæc (quæ conferri velim cum textu Kalendarii ſuprà* § 2, *num.* 12 :) SUPER ALTARE, QUOD EST IN CAPELLA S. MARIÆ ET S. JOANNIS EUANGELISTÆ. Anno ab Incarnatione Domini MLXII, anno autem conſtitutionis hujus epiſcopii CCCXIX, Indict. XV, regnante IV Henrico rege, conſtructum & conſecratum eſt hoc altare, ſimul & eccleſia conſecrata eſt XVI Kal. Nov. à venerabili Gundecharo, hujus ſanctiſſimæ ſedis XVIII epiſcopo, ordinationis verò ſuæ anno V : in qua etiam die ipſe primùm ſedem intravit epiſcopalem, adjuvante & cooperante domino Mantuano epiſcopo Heliſeo, in honore & nomine ſancti Salvatoris & ejus ſacratiſſimæ nativitatis *&c.*, *ut ſuprà num.* 20; ſpecialiter autem ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, ſanctique Joannis apoſtoli plùs ceteris Domino dilecti; in cujus ſacratiſſima feſtivitate idem noſter epiſcopus ad ſummum ſacerdotii gradum promotus eſt; ſimul & eorum Sanctorum, quorum reliquiæ in hoc altari poſitæ ſunt.... Præter iſtas reliquias, impoſuit dominus epiſcopus in ipſum altare crucem ſuam argenteam, quam ſolitus erat in collo ſuo pendentem habere ad Miſſam; in qua cruce variæ reliquiæ ſubnotatæ ſunt collocatæ, *numero ſcilicet, ut adnotatur, centum ſeptuaginta duæ. Vides, hoc loco annum epiſcopii Eyſtettenſis* CCCXIX *componi cum anno Chriſti* MLXII : *debuit ergo ſuperiùs cum anno Chriſti* MLX *per menſem itidem Octobrem conjungi annus epiſcopii* CCCXVII, *non* CCCXVI; *ut iterum patebit inferiùs.*

item anno 1062 altare & ſacellum S. Joannis Euang; ubi crucem pectoralem obtulit,

E

23 *Qui excerpſit hæc nobis, textui jam dato addidit :* Hæc crux habetur adhuc in eccleſia cathedrali Eyſtettenſi. *Idem nos docet Informatio ab illuſtriſſimo capitulo cathedrali miſſa; & R. P. Steinhartius in litteris anno* 1731, *die* VII *Junii datis Eyſtadio,* Illam crucem pectoralem, *inquit,* his diebus in manibus habui, vidique inciſa hæc verba foris : GUNDECHAR PECCATOR ME FIERI PRÆCIPIEBAT : uti & verſus illos, ipſi familiares : CRUX MIHI REFUGIUM : CRUX MIHI CERTA SALUS &c. *Ex quibus verbis colligimus, eam exteriùs celatam eſſe iiſdem verſibus, eodemque fere modo, quibus intra extremas lineas notata eſt alia, quam depingi juſſit in eodem illo libro Pontificali Ms. beatus idem Præſul; quamque hîc contractiori, quàm accepimus, forma mox exhibebimus. Superne ſcriptum erat :* Forma crucis Gundechari, litteris alphabeticis in eodem antiquo libro ſignata. *Crucem hanc ambiunt verſus hi tres, qui non dicuntur eſſe in argentea jam dicta :*

piis celatam verſiculis, & humili epigraphe,

F

Per crucis hoc ſignum fugiat procul omne malignum :
In quo re vera gaudent Quiriacus, Helena;
Inveniſſe datum quibus eſt chariſma beatum.

Intra crucis formam duo verſiculi ſæpius ac variè leguntur, ordiendo à majuſcula C *in centro crucis poſita, & inde primò ſurſum aſcendendo, dein deſcendendo deorſum; tum ad lævum cornu; inde ad dextrum flectendo; & ſunt hi :*

Crux mihi certa ſalus : Crux eſt, quam ſemper adoro.
Crux Domini mecum : Crux mihi refugium.

Hos

A *Hos ambos, niſi fallor, innuit R. P. Rector, inciſos ita legi in cruce argentea; hoc tamen diſcrimine, quod in cruce picta, & lineamenta crucis & alternæ litteræ rubricâ pingantur; atramento ceteræ: quod quidem diſcrimen & hîc obſervari voluimus à chalcographo, qui quidquid nigrum erat, totum exſculpſit; quod vero rubrum, extremis tantùm expreſſit ductibus, ita ut album interluceat; uti hîc vides.*

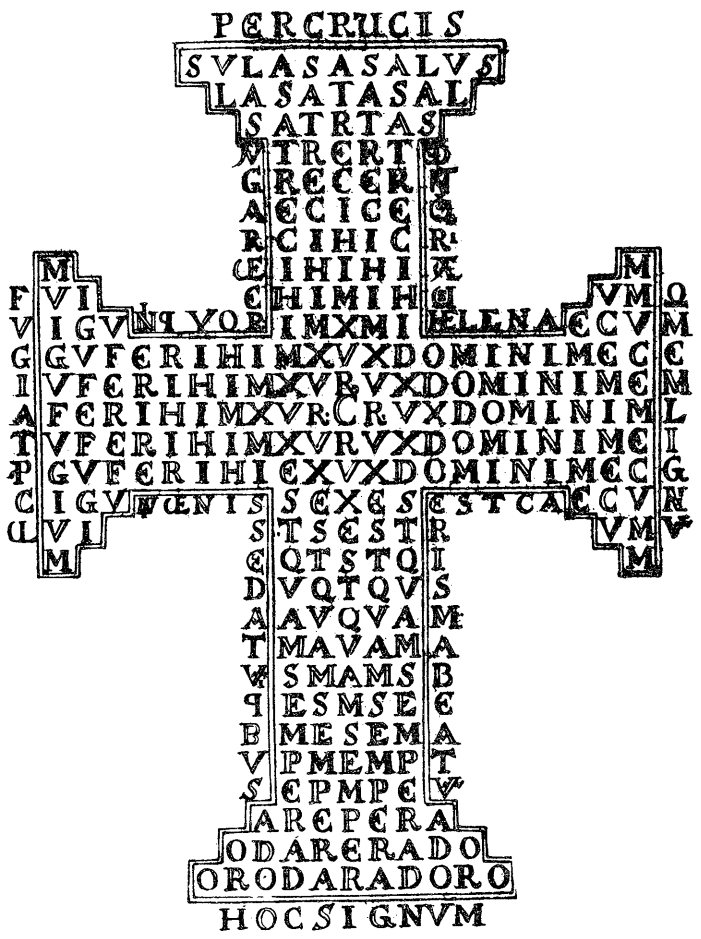

& inſertam alteri majori ac preciosæ; cui & tertiam addidit pretioſiſſimam.

C 24 *Porrò crux illa pectoralis argentea cum tanta molis non eſſet, ut altari poſſet congruere, majori eam alteri* Gundecharus *inſeruerat, ex auro partim, partim ex argento conflata, gemmiſque rutilanti. Hæc diſſoluta fuit, ut habet* Extractum Protocolli capitularis de dato XXVI Novembris MDCLV; *ubi dicitur, auri ſeparati pondus æſtimatum fuiſſe ducentis octoginta coronis; argenti verò maſſam quinque circiter marcas æquaſſe. Gemmarum quoque ejuſdem crucis diſtrahendarum facultas conceſſa cuſtodi cathedralis eccleſiæ narratur ibidem* die XXX Auguſti MDCLVIII; *ſed pretium non additur. Quidquid inde rediit, teſte R. P. Steinhartio*, ad lampadem argenteam conflandam alioſque templi ornatus adhibitum fuit. *Toto circiter antea ſeculo perierat alia, valoris, opinor, haud paulo majoris, quam idem Crucis cultor eximius eccleſiæ olim ſuæ legaverat; erat enim, ſecundùm inſtrumentum aliud capitulare huc miſſum*, aurea tota atque adamantibus obſita: *perierat, inquam, hæc dudum; ut idem R. Pater me docuit his verbis:* Altera (*crux hæc de qua rogaveram*) uti & alia vaſa aurea & argentea, poſt fœdus Smalkaldicum (*quo principes Lutherani de novo euangelio ſuo adverſus Carolum V imperatorem & Eccieſiam vi tuendo conjuraverant*) in belli ſumptus abſumpta ſunt. *Sed redeamus ad Pontificale; in quo ſequuntur hæ conſecrationes:*

25 SUPER ALTARE AD SS. APOSTOLOS PETRUM ET PAULUM ET RELIQUOS. Anno MLXIV, Kal. Aug., ordinationis ſuæ anno VI. *Tum ſua manu addit exſcriptor:* Et cetera, ut ſuprà. Reliquiæ hîc poſitæ ſunt quinquaginta quatuor. *Subduntur ejuſdem anni tituli tres: prior eſt:* SUPER ALTARE AD S. CRUCEM. Anno MLXIV, XVIII Kal. Oct. à Gundecharo ſecundo, ordinationis ſuæ anno VI. *Deinde alia manu:* Et cetera. Reliquiæ hîc poſitæ ſunt quadraginta. *Alter ſic habet:* SUPER ALTARE S. BONIFACII, ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, IN CRYPTA. Anno ab Incarnatione Domini MLXIV, Indictione II, regnante IV Henrico rege, tranſlatum eſt hoc altare de loco tenebroſo ad lucidum, & conſecratum eſt IX Januarii à venerabili Gundecharo, hujus ſanctæ ſedis XVIII epiſcopo. *Et alia manu:* Sacræ reliquiæ hîc poſitæ ſunt ſex & viginti. *Tertius hîc eſt:* SUPER ALTARE S. VITI MARTYRIS IN CRYPTA. Anno MLXIV, Ind. II, tranſlatum eſt hoc altrare de loco tenebroſo ad lucidum, & conſecratum eſt XVII Kal. Julii. *Additur:* Et cetera. Hîc poſitæ ſunt ſacræ reliquiæ in unum collectæ viginti quatuor. E

AUCTORE P. B. *Anno 1064 quatuor alia tia conſecrata:*

26 Anno MLXV, Auguſtæ dedicatur eccleſia matricularis, *id eſt cathedralis, inquit Chronica Auguſtenſis apud Gretſerum in Catalogo epp. Eyſtettenſium pag.* 456, ab Embricone ejuſdem ſedis epiſcopo, & à Gunzone (*Gundecharo*) Eychſtettenſi epiſcopo. *Eadem Chronica ibidem addit:* Anno MLXXI eccleſia S. Afræ & S. Udalrici ab Embricone epiſcopo, & à Gunzone Aichſtettenſi eſt conſecrata. *Eodem anno, menſe Auguſto, interfuit epiſcopus hic uterque cum aliis concilio Moguntino ſecundo in cauſa Caroli, Conſtantienſis epiſcopi; ut ex Actis patet apud Labbeum Conciliorum tom.* 9, *col.* 1206. *Inde reduces ambo quid egerint, indicat Pontificale ſub hoc titulo:* SUPER ALTARE PRINCIPALE HASERENSIS (*ſive Hernriedenſis, in diœceſi Eyſtettenſi, verſùs Altimylæ fontes*) ECCLESIÆ. Anno MLXXI, Ind. IX, anno autem conſtitutionis Eichſtettenſis epiſcopii CCCXXVIII, regnante IV Henrico rege, conſecratum eſt principale altare Haſerenſis eccleſiæ, ſimul & eccleſia, Kal. Oct. à Gundecharo II, ſanctæ Eichſtettenſis eccleſiæ XVIII epiſcopo, ordinationis verò ſuæ anno XIV, adjuvante & cooperante ſanctæ Auguſtenſis ſedis venerabili epiſcopo Embrichone, in honore & nomine S. Salvatoris.... ſpecialiter autem & eorum Sanctorum, quorum reliquiæ illic poſitæ ſunt: de pelve, in qua Dominus pedes diſcipulorum lavit: de palma, quam portavit: de linteo Domini: de ſudario Domini: de menſa Domini; de præſepio Domini: de ſepulcro Domini: de veſte S. Mariæ: de virga Aaron: SS. Petri, Andreæ, Stephani protomartyris..... His omnibus in unum collectis portionibus, fiunt quadraginta novem. F

an. 1065 eccleſiam Auguſtanam; & an. 1071 ibidem aliam, &c.

27 SUPER ALTARE (*pergimus ex eodem Pontificali*) S. MICHAELIS IN TURRE AUSTRALI. Anno Domini MLXXII, Indict. X, conſtructa eſt hæc capella à Gundecharo II, hujus ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ XVIII epiſcopo; conſecrata verò VI Idus Julii à Richardo, ſanctæ Aquileienſis eccleſiæ, divina diſpenſante providentia, venerabili patriarcha, aſtante & cooperante prænominato epiſcopo Gundecharo..... *Tum abſque titulo leguntur ibidem hæc:* Anno ab Incarnatione Domini MLXXII, Indict. X, conſtructa eſt capella S. Dei Genitricis Mariæ, perpetuæ Virginis, & S. Joannis Baptiſtæ, & S. Joannis Eu-

an. 1072 bina ſacella à ſe conſtructa:

AUCTORE P.B.

angeliſtæ, & S. Mariæ Magdalenæ, & S. Mariæ Ægyptiacæ in turre à Gundecharo, hujus ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ XVIII epiſcopo; conſecrata verò VI Idus Julii à Gebehardo, ſanctæ Salisburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo, aſtante & cooperante prænominato epiſcopo Gundecharo. *&c.*

cetera conſecrationes ejus piaque ſtructura: obitus.

28 SUPER ALTARE S. WILIBALDI IN CRYPTA. Anno MLXXIV, Indict. XII, regnante Henrico IV, hæc crypta & hoc altare conſecratum eſt XVII Kal. Julii ab Embrichone Auguſtenſi & à Gundecharo, hujus ſanctæ ſedis XVIII epiſcopo. SUPER ALTARE S. CHILIANI MART. IN CRYPTA. Anno MLXXIV Indict. XII, regnante IV Henrico rege, hoc altare conſtructum & conſecratum eſt VIII Idus Julii à Gundecharo, hujus Sanctæ ſedis XVIII epiſcopo. *Hæc ſunt quæ de Actis ejus epiſcopalibus ex laudato Pontificali excerpta nobis fuerunt, tamquam ad ſpecimen ſufficientia: cetera enim ſtudio prætermiſiſſe ſe ſignificat, qui hæc uſui noſtro ſelegit; cum textui poſtremò hæc de ſuo adſcribat:* Brevitatis gratiâ notandum, quod hic epiſcopus Gundecharus conſecraverit centum viginti ſex templa & ſacella; unde numerus altarium facilè colligi poteſt. *Idem aſſeverat Gretſerus in Catalogo pag. 456, hoc epiphonema ſubjiciens:* Qui certè commemorabilis & admirandus eſt numerus. *Exhibet idem catalogum duplicem ab eodem Præſule conſcriptum; alterum hoc titulo:* Hæc ſunt nomina epiſcoporum ſemper in Chriſto ſanctorum ac felicis memoriæ poſt noſtram ordinationem defunctorum: *alterum iſto:* Hæc ſunt nomina fratrum, qui ex congregatione Eyſtettenſi, noſtræ recordationis tempore, effecti ſunt epiſcopi. *Uterque iſtic legi poteſt pag. 459 & ſequente; ubi & tertii meminit, cujus hanc tantummodo inſcriptionem profert:* Hæc ſunt nomina fratrum canonicorum, noſtræ recordationis tempore defunctorum. *Sequitur Beati obitus, in Pontificali deſcriptus in hæc verba:* Sedit annos XVIII. MLXXV, IV Nonas Auguſti obiit. *Ubi verò ſepelivi voluerit, ex eodem libro dixi jam ſuprà num.* 12.

De virtutibus ejus; & monumentis mox ſubjiciendis.

29 *Nemo non videt, in his omnibus, præter inſignem beati Viri humilitatem, præſentemque mortis memoriam, elucere etiam accurationem ac ſedulitatem in epiſcopali munere ſingularem, pietatem erga deceſſores eximiam, ardentem Crucis amorem & cultum, liberalitatem ad opera quævis pia profuſam, dilectionem ſolicitam decoris ubique in domo Domini, ſtudium religionis indefeſſum in Dei, in Virginis Matris, in Sanctorum omnium publica veneratione tot ſacris ædibus ariſque promovenda: quas quidem aliaſque ejus virtutes & merita plurimis poſt obitum ejus divina benignitas miraculis comprobavit; ut vel ex iis pronum eſt colligere, quæ ſolo tempore Philippi, trigeſimi noni Eyſtettenſium epiſcopi, contigiſſe, atque ejus juſſu in memoratum ſæpius Pontificale relata fuiſſe exiſtimamus, & quidem numero ſex & quinquaginta. Quis enim dubitet, quin hæc alia multa præceſſerint, multa ſecuta ſint, quæ vel adnotaverit nemo, vel adhuc certè nemo notata reperit? Illa interim tribus capitibus diviſa jam dabimus, poſtquam appendicis loco inſtrumentum fundationis exhibuerimus, quod ſua ipſe manu Præſul beatus ſubſignavit, ſervaturque Eyſtadii in archivo cathedralis eccleſiæ.*

B

C

D

EXEMPLAR

Inſtrumenti, quo B. Gundecharus præbendam inſtituit, quam circumeuntem appellant. Ex Ms. cathedralis eccleſiæ Eyſtettenſis.

B. Gundecharus, teſtiſſo contractu deceſſoris incboato,

IN nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis. Notum, & certum, & etiam manifeſtiſſimum eſſe volumus omnibus Eccleſiæ filiis, non ſolùm præſentibus, & jam viventibus, verùm etiam naſciturîs omnibus, qualiter beatiſſimæ ſemper in Chriſto memoriæ Gebehardus, ſanctæ Aureatenſis eccleſiæ præſul pius, poſtea autem idem Papa gloriosiſſimus, Victorque nominatus, quamdam incepit precariam a cum quodam viro nobili, Rutpertus * nomine, dans ſibi curtim * quandam Wihenmihel dictam, omni eo jure, omnibusque his utilitatibus, quo jure, quibuſque utilitatibus idem felicis memoriæ præſul & Papa hanc eamdem curtim habuit, clerico tantùm, Deo & Sanctis ejus ibidem ſerviente, ſervientibuſque omnibus in eadem curte beneficia habentibus exceptis: recipiens autem ipſe ab eodem Rutperto quamdam curtim aliam, Tulis nominatam, cum omnibus ſuis pertinentiis, inſuper omnia illa bona, quæ idem prænominatus Rutpertus in agris & in vineis ex altera parte fluvii, qui dicitur In *b*, habuit. Quam quidem precariam poſtquam idem beatus præſul & Papa bene incepit, ut diximus, ne ad finem perduceret, neve ſtabiliter confirmaret, mortis invidiâ interceptum eſt *c*.

E

* *pro* Rutperto

* *i. e.* villam

b

c

novum condit; inſtaurat eccleſiam ſuam, & aram S. Wilibaldi ep.;

31 At verò, ut primùm venerandus Gundecharus antiſtes illi ſucceſſit in ſolio (ut erat idem Dominus noſter prudentiſſimus ad omnia) cum de eadem audiſſet precaria, qualiter ſe haberet, nec ſibi placeret; rem omnem disjecit, ejuſdemque precariæ comparticipem Rutpertum ſibi advocans, cœpit cum eo rem ex principio diligenter tractare, & tractatam firmiter ſecundùm velle ſuum ſtabilire, vel * confirmare. His ita congruè convenienterque peractis, idem dominus noſter epiſcopus Gundekarus, vir totius prudentiæ, cujus tota ſemper erat intentio, omnia ſua in uſum ſuæ convertere eccleſiæ; cum monaſterium, in quo ſanctiſſimus dominus noſter Wilibaldus corporaliter quieſcit, quod deſtructum invenit, omni cura vel diligentia reconſtrueret; quoddam altare jucundiſſimum, quod uſque hodie *d* ibi apparet, ejuſdem monaſterii in choro fieri voluit *e*.

F

* *pro* &, *ut infrà*

d

e

ad quam aram

32 Præterea domino Woffone decano, viro quàm reverendo, è medio diſcedente, cum canonica ſive præbenda, quam regulariter habuit, regulariter pateret, noluit hanc eamdem Dominus noſter ſuprà memoratus ſemperque memorandus, poteſtate epiſcopali (ut poſſet) vel ſaltem quàm facili ſibi vendicare petitiuncula: verùm animæ ſuæ ſaluti in futurum proſpiciens, tradidit perpetualiter in uſum fratrum, quorum ipſe non dominus, ſed pater extitit benigniſſimus, pro hac eadem præbenda decimationem totius vini illius, quod ſibi ex ſupradicta precaria

ria quotannis evenisset.

33 Itaque, hac hoc modo à fratribus præbendâ redemptâ, cum XI Kal. Aug. præmemoratum altare consecraret in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in honore victoriosissimæ Crucis, sanctæque Dei Genitricis Mariæ perpetuæ Virginis, & omnium sanctorum Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, specialiter autem sanctæ ordinationis in presbyteratûs gradum patroni nostri sancti Wilibaldi, pretiosissimi confessoris & episcopi, & eorum Sanctorum, quorum reliquiæ in eodem continentur altari, hoc est in primis de ligno Domini, de sepulchro Domini, de lintheo * Domini, de præsepio Domini, de spongea * Domini: & reliquiæ sancti Joannis Baptistæ: & reliquiæ sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & sancti Andreæ, & sancti Joannis Euangelistæ, & sancti Jacobi, & sancti Philippi, & sancti Marci Euangelistæ, & sancti Mathei * Euangelistæ, & sancti Tathei *: & reliquiæ sanctorum martyrum sancti Clementis Papæ, Stephani PP., Laurentii, Pancratii, Georgii, sanctorum Joannis & Pauli, Cyriaci, Lamperti, sancti Bonifacii, Emmerani, Pantaleonis, Sebastiani, Lenonis *, Christophori, Vigilii, Amoni, longini, Alexandri, Adriani, Cosmæ & Damiani, Adalberti, Theodori, Eustachii, Fortunati, Evarii *: & reliquiæ sanctorum confessorum, patroni nostri sancti Wilibaldi & sancti Wunibaldi, Martini, Nicolai, Gregorii, Ermachoræ *, Basilii, Udalrici, Benedicti, Corbiniani, Wolfgangi, Erhardi, Servacii, Simeonis, Theotarii *, Parthemii, Anatholon *, Epiphanii: & reliquiæ sanctarum virginum, sanctæ Mariæ Magdalenæ, sanctæ Walburgæ, sanctæ Cæciliæ, S. Gertrudis, Margarethæ, Julianæ, Agatæ, Otiliæ, Glodesindæ, sanctæ Gundhildæ, Genovefæ, Dignæ, Betilæ * reginæ:

à se consecratam

* *l.* lintheo
* spongia
* *l.* Matthæi
* *l.* Thaddæi
* *f.* Leonis
* *f.* Euagrii
* *f.* Hermagoræ
* *f.* Theodegarii
* *f* Anatolii
* *f.* Bathildæ

34 Contradidit *f* eamdem decimam ad hoc ipsum altare dotis in vice pro suæ salute animæ, proque animarum omnium antecessorum suorum episcoporum, de tempore sancti Wilibaldi usque ad illud tempus, ita nomen habentium, Gerhohe, Aganus, Altuni, Adaluno, Utcher, Gotescalc, Erchanbolt, Udalfrid, Starchant, Reginolt, Megingol, Gundechar, Walthere, Heribreht, Gozzeman, Gebehart *g*, qui &, mutato nomine, & aucta potestate, postea Victor vocatus est, similiter etiam & pro omnium successorum suorum episcoporum animarum salute, de quacumque parte mundi eos Deus in hanc sacram sedem eligere dignetur; ut & ipsi participes fiant hujus parvæ elemosinæ * & orationum. Oratio autem hæc est, ut quamdiu ipse dominus noster Episcopus in carne vivat, quotidie sibi inter Tertiam, & Missam CXIX Psalmus (Deus, in adjutorium meum intende) decantetur: quando autem, Deo præcipiente, universæ carnis viam intraverit, De profundis (quem cantare solemus pro animarum requie) similiter in prænominata hora decantetur.

præbendam fundat

g

* *l.* elecmosynæ

35 Hanc videlicet Constitutionem sic fieri voluit dominus noster Episcopus, & ita ordinavit, quatenus omni hebdomada ipsa præbenda, sic, ut antea diximus, sibi comparata, sicque sibi dimissa, ministris altaris, idem dominicum servitium ad principale altare perficientibus quinque dies per vices partita contingeret; idem * primâ & secundâ feriâ domino presbytero; tertiâ & quartâ diacono; quintâ subdiacono; sextâ pau-

circumeuntem, anno 1060.

* *l.* id est

peribus & peregrinis quibuslibet; & septimâ ecclesiæ custodibus, quatenus ea die certiùs ecclesiæ pavimenta purgentur & mundentur. Facta sunt autem hæc anno ab Incarnatione MLX, Indictione XIII, lunâ XIX, Heinrico quarto regnante, regni autem ejus anno quarto, domini nostri Episcopi anno tertio. EX MS.

36 Hanc autem patris nostri episcopi Gundekari Constitutionem utilem, & pia intentione statutam, quicumque penitus scindere, vel destruere, vel partem aliquam inde tollere velit, scindat eum angelus Domini, & medium secet, & destruat omne consilium illius, nec partem nec locum habeat in concilio & congregatione justorum, nisi resipiscat; sed cum diabolo & angelis ejus pœnis æternalibus in æternum pereat, & ultrà; & ejus habitatio semper fiat deserta, & in tabernaculis ejus non sit, qui inhabitet, & repentina mors veniat super eum, & descendat in infernum vivens, & oculi ejus ita obscurentur, ne videant in die ultionis gloriam Dei & gloriam Sanctorum. Qui autem confirmare, vel adaugere, vel consolidare præmeditetur, & studeat; confirmet & confortet eum Dominus in omnibus sanctis Deoque dignis operibus; & mille remunerationes tribuat, & multa felicia tempora illi concedat, & post istius vitæ labentis felicem cursum, ad inenarrabilia cælorum gaudia perducat; ubi anima ejus à Patriarchis suscepta, est * ab angelis in paradisi amœnitatem deducta cum Sanctis omnibus & Electis delitiosè vivat & gaudeat & glorietur, & conlaudet Dominum in secula seculorum. Amen.

sub clausulis tum usitatis,

* *l.* &

37 ✠ Signum domini nostri Gundechari, sanctæ Aureatensis ecclesiæ XVIII episcopi, & peccatoris, quod ipse subscripsit.

Agilionensis * patriarcha, dominus Ohenburgensis episcopus, dominus Eliseus Mantuanus episcopus.

& subscriptionibus.

* *l.* Aquileiensis

Signa autem sequentia comuni voto & conlaudatione fratrum subscripta sunt:

✠ Ego Megingaudus Præpositus subscripsi, & assensum præbui.

✠ Ego Eliseus Decanus subscripsi, & assensum præbui.

✠ Ego Leodegarius presbyter subscripsi, & assensum præbui..... *Eodem modo post hunc subscribunt presbyteri novemdecim, quos hic causâ brevitatis omittimus. Tum Diaconi in hunc modum:*

Eceman diaconus subscripsi, & laudavi. *Hunc sequuntur alii diaconi tredecim; quos excipiunt subdiaconi, ita scribentes:*

Meginhard subdiaconus laudavi. *Hunc octo subdiaconi consequuntur; quibus ita subjecti juniores, agmen claudunt:*

Juniores fratres id ipsum laudant: Meginhard, Gebeno, Reginolt.

Hanc Kartam ideò jussimus sigilli impressione sancti Wilibaldi, ut infrà videtur, insigniri; (L. S.) ut nemo intro aspiciens, vel quod infrà subscriptum sit, ab aliquo audiens, timore Dei & sancti Wilibaldi perterritus, audeat dissipare; & si dissipare præmeditetur, gladio bicipiti perforatus disperdatur, & dæmonum potestatibus in die judicii tradatur, nisi Dei instinctu resipiscat, & quod peccavit, emendet *h*.

h

ANNOTATA.

a Precaria *genus est contractûs, quo res quidem ecclesticæ non alienantur; sed quasi alienantur; ita tamen ut in commodum cedat ecclesiæ,*

ut

ex MS. *ut pluribus exponunt Lexica juridica.*

b *In, sive Inn, Latinè* OEnus, *fluvius, qui ortus in Rhatia, per Bavariam haud procul Patavio in Danubium influit.*

c *Hinc etiam liquet, Gebhardum, seu Victorem PP. II, episcopatu Eystettensi non cessisse ante obitum suum.*

d *Hinc apparet, hoc instrumentum non esse scriptum eodem tempore, quo res concluſa gestaque fuisse dicetur infrà; sed longè posteriùs, puta circa obitum beati Antistitis nostri.*

e *Nimirum altare S. Wilibaldi, de quo suprà diximus, num.* 21, *uti mox palàm fiet.*

f Contradidit *&c. Connectenda sunt hæc cum initio præcedentis numeri, ut appareat syntaxis, hoc modo:* Cum XI Kal. Aug. præmemoratum altare consecraret...., contradidit eamdem decimam *&c.*

g *De his omnibus consuleſis Gretserum nostrum in memorato sæpe Catalogo epp. Eystettensium.*

B h *Hæc sequebatur atteſtatio sigillata his verbis:* Præmissa Copia seu Transumptum ex suo vero & sigillato, mihi exhibito Originali, ex pergamento adhuc illæso consistente, ab aliena manu quidem scripta, eidemque (præhabita collatione diligenti) omni modo, uti scriptum erat, concordans reperta est: id quod mea manu, & consueti sigilli mei appositione, atteſtor rogatus atque requisitus. Actum Eystadii XII Aprilis MDCCXXXI. Joannes Richardus Neybaur SS. Can. Cand., Vicarius chori, Prothonot. & Notarius publicus & juratus.

MIRACULA

GLORIOSI PONTIFICIS GUNDEKARI,

Auctore, ut putamus, Philippo episcopo Eystettensi XXXIX. Ex Ms. Pontificali archivi epi-
C scopalis Eystettensis.

CAPUT I.

Elevatio sacri corporis ejus, & prodigia viginti quatuor hanc præcedentia, comitantia, & brevi consecuta.

ANno Domini MCCCIX, feriâ sextâ ante Exaltationem sanctæ Crucis *a* juxta sepulchrum glorioſi pontificis Gundekari visa sunt hæc & facta miracula.

a Ante elevationem corporis sanantur duæ contractæ, & unus cocles,

I. Quædam puella, nomine Leukardis, quæ XIII annorum [erat,] omnibus Eichstettensibus satis nota, de hospitali civitatis Eichstettensis, gibbosa, curva, & quasi usque ad genua inclinata, quæ nullo modo se surſum erigere poterat; curata extitit, ita quod in continenti erecta incedebat, ipsius gibbi onere quotidie decrescente. D

II. Quidam puer de Chaldorf *b*, qui duobus annis in uno oculorum suorum cæcus fuerat, in eodem oculo cæco illuminatus extitit ipso die. *b*

III. Item quædam mulier de supradicto hospitali, nomine Irngardis, quæ similiter quasi omnibus Eichstettensibus nota fuit, habens circa XXX annos, quæ in festo Sanctæ Crucis *c* per quatuor annos gibbosa & inflata extitit, ita ut nusquam ire posset; curata est apud sepulchrum prædicti Pontificis, & omnino liberata. *c*

IV. Quidam puerulus decennis de Vorchheim *d*, diœceseos Bambergensis, contractus pedibus & manibus, surdus & mutus ab infantia, ab omnibus impedimentis hujusmodi eodem die extitit liberatus. *mutus surdus contractus, dæmoniaca. Elevantur ossa Beati.* *d*

V. Die Dominica subsequenti *e* elevatus est lapis sepulchri prædicti pontificis Gundekari, & propter nimiam pressuram *f* repositus est. Eodem die quædam dæmoniaca de Ingolstad *g* ad sepulchrum deducta, & per ipsum dæmonem ultra modum afflicta, extitit liberata. *e* *f* *g* E

Feria secunda sequenti exhumata fuerunt ossa ejusdem Pontificis in loco, in quo minùs decenter sepulta fuerant; &, pro exequiis ipsius Pontificis celebrato defunctorum Officio, ossa ipsa cum vino reverenter & decenter lota, ad aliud fuerunt honorabilius sepulchrum transposita; & tunc eodem die facta sunt miracula infrà scripta:

31. Antequam ossa ipsius in secundo essent sepulchro recondita, oleum tam de eisdem ossibus, quam de superiori lapide sepulchri marmoreo adeò visibiliter emanavit, quod per venerabilem patrem Philippum, hujus loci episcopum XXXIX, cum duobus calicibus captum interdum extitit, & pro infirmorum debilitate servatum. *In ipsa elevatione oleum salutare promanat; sanantur claudus, luscus, cæca,*

II. Quidam de Ratisbona, curvum habens pedem, qui erat in itinere visitandi limina Beatissimæ Virginis in Aquisgranio, & veniens ad sepulchrum beati Pontificis, ipso die curatus fuit; ita ut votum ejusdem itineris animo lætabundo exsolverit.

III. Quædam femina ante portam orientalem in Eichstett, Bertha nomine, Filia Berngeri, in uno oculorum suorum, in quo per novem annos cæca fuerat, illuminata est ipso die. F

IV. Quædam femina ibidem, relicta * Applini carnificis *h* Eichstettensis, quæ propter nimiam oculorum caliginem quasi in octo annis nihil omnino videre poterat, ipso die visum recepit. **i.e. vidua* *h*

4 V. In supradicto hospitali quædam femina, nomine Mechtildis, quæ pluribus in Eichstett optimè nota fuit, & quam percusserat quædam porta in uno crurium, ita quod per quatuor annos omnino clauda fuerit; eodem die adeo curata extitit, ut crure extento incederet. *claudi tres, una contracta;*

VI. Quidam nomine Hermannus, de Parochia Schwabach *i*, in uno pede fortissimè claudicabat; ita ut absque sustentatione baculi ire non posset: juxta prædictum sepulchrum fuit omnino curatus. *i*

VII. Quidam in Buechenbach *k*, nomine Wernerus Textor, qui claudus fuit in ambobus pedibus, ita ut infra unius anni spatium ecclesiam visitare non potuerit, in eodem loco taliter curatus extitit, ut peroptimè, quocumque voluit, potuerit ambulare. *k*

VIII. Quædam femina de Adelschlag, quasi sexagenaria, dicta Wezume, tempestate quadam adeo

A adeo graviter percuſſa fuit, quod quaſi per integrum annum uſque ad genua curva & inclinata inceſſerit; cui quadam nocte viſum fuit, ut ſi ſub lapide, in quo ſupradicti Pontificis oſſa ſunt recondita, tranſiret, à percuſſione hujuſmodi curaretur. Quæ ita ſupradictâ feriâ ſecundâ, prout in ſomnis ei viſum fuerat, fecit; & ſtatim ſurgens, erecta inceſſit.

eadem die & ſequentibus, ſurdus & mutus; dæmoniacæ 3; claudæ.

5 IX. Quidam puer decennis, filius quondam dicti Bizmullnarii, Præconis de Pullensheim, ſurdus & mutus à nativitate ſua, ab his impedimentis liberatus extitit, & eodem die curatus.

X. Quædam dæmoniaca de Mohrn, quaſi xxx annorum, liberata extitit.

XI. Item quædam obſeſſa in die ſancti Matthæi apoſtoli, circa horam cœnæ, apud idem ſepulchrum ſimiliter liberata fuit.

XII. Item quædam dæmoniaca, de Eychbach, diœceſis Auguſtanæ, poſtmodum per dies aliquot ad ſepulchrum ejuſdem Pontificis veniens, extitit liberata.

B *l* XIII. Quædam femina, Adlhaidis nomine, de Altorf, famula villici in Schafhauſen *l*, curvum habens pedem, in quo quaſi per XV hebdomades ire non poterat, ibidem omnino curata fuit.

Rurſum ebullit oleum è ſepulcro; & ſanantur ſurdus, contracta, ulceroſa.

6 Feriâ quartâ poſt Michaëlis feſtum, ab hora matutinarum uſque poſt meridiem, de ſuperiore lapide ſepulchri marmoreo oleum in diverſis hinc inde locis ſurſum cœpit viſibiliter ebullire.

m XIV. Eodem die puer quidam de Heydenheim *m*, qui à tranſacto feſto ſancti Jacobi nihil audire poterat, auditum recepit.

XV. Quædam mulier de Rohr, contracta in crure, vovit, ſi curaretur, prædictum Pontificem viſitare; quæ ſtatim curata, eumdem viſitavit: & hoc per teſtimonium Præpoſiti monaſterii in Rhor, Ordinis S. Auguſtini.

XVI. Sabbato proximo poſt feſtum S. Michaëlis, quædam puella de Berolzheim, nomine Adlhaidis, quæ à multis annis in una maxillarum tumorem magnum habuit, & ab interiore parte oris in uno maxillari adeo fauciata extitit, ut tam lingua quam maxilla per continuam ſaniem perforatæ fuerint, ita quod ſanies quaſi continua de ore exivit & maxillam nihilominus perforavit, ſub tanto fœtore & horrore, ut nullus vicinus eum poterat ſuſtinere. Quæ cum ad ſepulchrum glorioſi Pontificis deveniſſet, & de vino, in quo ipſius oſſa lota fuerunt, de manibus domini Rud, ſacerdotis capellani S. Wilibaldi, guſtaſſet, mox domum reverſa, infra paucos dies totum illud fauciarum ab ipſius ore decidit, & ſtatim omni tumore & fœtore ceſſante, tam intrinſecus quam extrinſecus lingua & maxilla, quæ per ſaniem vulnerata extiterant, ſanata penitus & curata fuerunt.

C *Incredulus punitur; ſed mox reſipiſcens ſanatur:*

7 XVII. Cum in feſto dedicationis cathedralis eccleſiæ, tum propter dedicationem ipſam, tum propter prædicti Pontificis viſitandum ſepulchrum, homines civitatem Eichſtettenſem catervatim accederent, quidam ruſticus de Mohrn, nomine Ludovicus, ſtans arando in monte, cum videret hominum multitudinem tranſeuntem, apud ſe

n cogitabat: O qualem trullam *n* adinveniunt Eichſtettenſes clerici pro pecunia obtinenda! Qui ſtatim viſu omnino fuit privatus. Ipſe autem nimiùm de hujuſmodi cogitatione compunctus, Domino ſupplicabat, ut per ejuſdem Pontificis merita viſum ſibi reſtituere dignaretur; & continuò oculi ſui cum terra, in qua ſtabat, liniti, viſum priſtinum receperunt. Quod miraculum taliter eſſe factum, per plebani ſui teſtimonium, & juramentum proprium publicè & ſolenniter plus quam in millium hominum præſentia approbavit.

EX MS.

oculi albugo detergitur; ſiſtitur incendium.

8 XVIII. Quidam ſacerdos de Ordine Fratrum Minorum de Ingolſtat, nomine Frater Joannes, qui in uno oculorum ſuorum pannum ſeu maculam adeo ſuperductam habuit, ut nihil cum eo videre potuerit, & cæcitatem perpetuam in ipſo formidaverit; cum vino, in quo ſupradicti Pontificis oſſa lota fuerunt, ſe linivit, ſtatim oculus, recedente macula, clarus fuit; ut idem Frater per ſui Ordinis obedientiam retulit, taliter eſſe factum.

XIX. Idem Ven. Frater ſub eadem obedientia retulit, quod, cum ignis quondam domum Zuggeringen, Auguſtanæ diœceſis, tempore nocturnali adeo cœpiſſet exurere, quod villani ibidem propter venti impetum totam villam comburi timebant; & cum ſupradicti Pontificis ſuffragium invocarent, ſtatim ignis, vento veniente contrario, ſuffocatur.

ANNOTATA.

E

a *Hoc eſt, die 12 Septembris: nam Exaltatio ſanctæ Crucis, quæ colitur die 14 dicti menſis, anno illo incidit in Dominicam.*

b Chaldorf, *pagus eſt vix ſeſquileucâ Germanicâ verſus Septemtrionem Eyſtadio diſtans.*

c Quæ in feſto S. Crucis &c. *Hoc ſi referatur ad feſtum exaltatæ Crucis; ſenſus erit, quod mulier hæc in ſua infirmitate annos 30 jam completura fuiſſet poſt biduum: ſin referatur ad feſtum Inventionis S. Crucis, intelligi debet jam annos 30 compleviſſe à præterito menſe Maio.*

d Vorcheim, *ſeu* Forcheim *oppidum eſt ad Regnitium fluvium; diſtatque Eyſtadio in Septemtrionem leucis Germanicis fere quindecim.*

e *Hoc eſt, ipſo feſto Exaltationis S. Crucis.*

f Propter nimiam preſſuram, *id eſt, frequentiam & conſtipationem populi, quem & recentium fama miraculorum, & ſpes videndi recentiora, & ſtatuta in illum diem ſolennitas undequaque conciverat.*

g Ingolſtadium, Ratisbona, Aquiſgranum *& urbes ejuſmodi aliæ hîc occurrentes, tam notæ ſunt, ut illuſtrari minimè debeant.*

h Carnifex *apud auctores medii ævi* lanium *ſignificat. Vide Cangium in Gloſſario.*

i Schwabach *diſtat Eyſtadio leucis Germanicis* F *circiter ſeptem verſus Boream; niſi ſit oppidulum aliud homonymum, quod leucis fere tredecim Eyſtadio diſſitum eſt in Cæciam.*

k Buechenbach *ſeu* Buchenbach *pagus Franconiæ Regnitium inter & Aiſchum fluvios, leucis ferè Germanicis undecim Eyſtadio. Sed quid adeo minuta porrò conſectler, idque ſine ullo operæ pretio; cum id ad prodigium nihil conferat, & loca ferè Franconica ſint, aut vicina, quæ referuntur?*

l *Non exiſtimo, hîc indicari urbem hoc nomine celebrem in Helvetia ad Rhenum fluvium; ſed pagum quemdam aut villam in Franconia alicubi cognominem.*

m Heydenheim *oppidum eſt Sueviæ, 12 circiter leucis Germanicis in Occidentem Eyſtadio diſſitum.*

n Trullam; *puto, legendum eſſe* truffam, *quod fraudem, illuſionem, ſycophantiam, jocum ſignificat: unde & Fredericus II imperator, teſte Alberico in Chronico ad an. 1239,* cum vidiſſet ſacerdotem corpus Domini ad quemdam infirmum deferentem, Heu me, inquit; quamdiu durabit truffa iſta?

EX MS.

CAPUT II.

Alia prodigia duo & viginti tum facta patrocinio beati ejuſdem Antiſtitis.

Sanantur dæmoniaca, febricitans, claudа: caro Beati in ceram verſa:

xx. IN die dedicationis ſupradicto, horâ cœnæ, quædam dæmoniaca de Trautlingen, Eichſtettenſis diœceſis, quam diabolus miſerabili cruciatu diu afflixerat, extitit liberata.

xxi. Quædam mulier laborans febri quartana, ſupradicto vino lota, curata eſt.

xxii. Quædam ſartrix de Pleinfeld de incineratis *a* carnibus ipſius Pontificis ſecum ad domum ſuam partem detulit; quæ eidem, ſicut pluribus aliis factum eſt, in puram ceræ materiam mutata extitit & converſa: quam quidem ceram memorato epiſcopo *b* præſentavit.

xxiii. Quædam puella de Illchdorf, Auguſtanæ diœceſis, nomine N., cui rector ejuſdem eccleſiæ, tamquam mendicæ, per unum annum victum dederat, in uno curvo crure cogebatur ire in podiis; quæ cum venit ad prædicti ſepulchrum Pontificis, ipſius invocato ſuffragio, in tantum curata extitit, ut abjectis podiis, liberè viam ſine quolibet impedimento feciſſet.

ſublata ſurditas, contractio, uteri dolor:

10 xxiv. Arnoldus de Rhelingen, ejuſdem diœceſis, militaris conditionis, qui in una aurium, in qua per viginti annos, ſicut juramento corporaliter præſtito declaravit, nihil audire potuit, auditum plenè recepit.

xxv. Quædam mulier, nomine Adlhaidis, de Berolzheim, Eichſtettenſis diœceſis, brachium in cubitu adeo connexum habuit, ut ipſum à pectore extendere non valeret: quod per ſupradicti Antiſtitis ſuffragium reſolutum extitit & extenſum in tantum, quod modò ipſa mulier fuſare *c* & nere & omnes operationes hujuſmodi abſque impedimento quolibet exercere potuerit.

xxvi. Quædam mulier paupercula, quibuſdam Eichſtettenſibus ſatis nota, tempore partus (ſalvâ quorumlibet audientium diſciplinâ) ſic fuit graviter in matrice confecta, quod quaſi per viginti annos hujuſmodi fatigata dolore, abſque ventris colligatione debitum his, quibus ſervivit, non potuerit impendere famulatum: quæ ſimiliter, hujuſmodi defectu ac dolore ſublato juxta dictum tumulum, reintegrata matrice, ſanitati priſtinæ fuit reſtituta.

iterum ſurditas, ejectio inteſtini, claudicatio;

11 xxvii. Quidam vir de Kutzingen, Herbipolenſis diœceſis, nomine Conradus, dum in febrium ægritudine laboraret, in ambabus auribus fuit privatus auditu: qui cum ſupradicti Pontificis ſepulchrum adiiſſet, ſubtractam auditûs gratiam, ipſius interceſſione, reſumpſit.

xxviii. Item cuidam viro, de Windesheim *d*, ejuſdem diœceſis Herbipolenſis, inteſtinum illud, per quod exire major ſolet egeſtio, extra anum proceſſit; & tam diu extra remanſit, quod ex hoc magno cruciatûs dolore mori potiùs quàm vivere affectabat: qui dum antedictum ſepulchrum viſitare voviſſet, protinus ipſo inteſtino in locum debitum redeunte, curatus extitit; prout per juramentum corporaliter per eum præſtitum, cum veniſſet expleto voto, probavit

xxix. Quidam ſervulus, de Rhelingen, Auguſtanæ diœceſis, nomine Henricus, curvum habens pedem, adeo ut abſque podiis *e* ire non potuerit, emiſſo voto conſimili domi ſimiliter curatus fuit; qui hoc etiam poſtmodum cum veniſſet, plurimorum, qui ipſum curvum pedem habere viderant, teſtimonio comprobavit.

*iterum ſurditas duobus adempta; * l. Henrico*

12 xxx. Reverendus pater & dominus Andreas, Herbipolenſis epiſcopus, pro quodam adoleſcente ſervo ſuæ cameræ, nomine Henricus *, qui in utraque aure fuerat in totum privatus auditu, vovit ſincerè, quod ipſum, per hujuſmodi tollendo defectum *f*, vellet ad prædicti inclyti Præſulis deſtinare ſepulchrum: cumque eidem adoleſcenti votum, quod pro eo fecerat, retuliſſet, defectus hujuſmodi decreſcere cœpit & minui; ita quod, cum idem epiſcopus ad venerabilem patrem & dominum fratrem Philippum epiſcopum Eichſtettenſem per eumdem præfatum debilem cum ſuis ſupplicatoriis litteris promovendum direxiſſet, continuò juxta memoratum ſepulchrum ambarum aurium ſibi fuit pleniſſimè reſtitutus auditus.

xxxi. Marquardus, quondam carpentarius, de Worthe, Auguſtanæ diœceſis, quaſi ſeptuagenarius, dum ſubtractam ſibi auditûs gratiam juxta prædictum ſepulchrum devotè ſibi reſtitui poſtularet, nec ibidem exauditus fuiſſet; dum poſtmodum oppidum Hochſtetten *g* tranſiret, auditum recepit.

ſanatur calculus; datur facultas moribundo confitendi & ſumendi Viaticum:

13 xxxii. Henricus, filius Hertivici, villici honorabilis viri domini Conradi decani Eichſtettenſis in villa Walnſdorf, quaſi decennis; qui dum propter calculum, quo graviter premebatur, urinare pro aliquo tempore non potuiſſet, illo die, quo pater & mater ipſius Pontificis ſuffragium pro eo invocabant, adeptâ priſtini meatûs gratiâ, ab eodem impedimento fuit curatus.

xxxiii. Quidam de Gemphingen in lecto ægritudinis conſtitutus, obmutuit; ad quem cum plebanus ad audiendam confeſſionem ipſius & porrigendum Euchariſtiæ Sacramentum veniſſet, ipſum invenit officio linguæ privatum; hortabatur autem Chriſti fideles adſtantes rogare Dominum, ut per interceſſionem inclyti præſulis Gundekari loquendi gratiam conſequi mereretur: quibus Domino devotè ſupplicantibus, officio linguæ ſibi pleniſſimè reſtituto, confeſſus fuit, & ſuſcepto Euchariſtiæ Sacramento, iterum obmutuit, ſicut priùs.

ſanatur ſemiſurda, hydropica, dæmoniaca,

14 xxxiv. Lutta femina quædam, de Eichſtet ſuperiori, in una aure ſua penitus ſurda fuit, & poſt votum emiſſum dum ſepulchrum ſæpe dicti Gundekari pontificis viſitaret, & aurem ſurdam ad ſepulchrum poneret, in continenti quidam fragor in capite ejus inſonuit, & continuò priſtinum auditum recepit.

xxxv. Giſella femina quædam de Ratisbona, quæ quinque annis hydropica fuerat, nec per medicos nec per medicinas curari poterat, ſepulchrum ipſius Præſulis viſitare promiſit; & in continenti circa maximam ventris inflationem quædam cutis rupta extitit, ita quod ſtatim, inflatione ceſſante, reſtituta fuerit priſtinæ ſanitati.

xxxvi. Iſentrudis de Schrobenhuſen, femina Auguſtanæ diœceſis à quodam dæmonio, quod ipſam per quatuor annos continuos vexaverat, prope ſepulchrum ipſius Præſulis extitit liberata.

uti & contracta ſimul & cæca.

15 xxxvii. Cunegundis, natione Myſtnenſis, dicta de Nurnberg, tam in crure quam in brachio curva, & in utroque oculo cæca exiſtens, in exhumatione ipſius Præſulis ſepulchrum ejus viſitans, curata fuit tam in brachio quam in pede. Sed cum adhuc cæca remaneret, manifeſtare noluit gratiam ſibi factam; & recedens, ſecum de ter-

A terra prædicti ſepulchri portabat ; & quadam nocte, *cum ad lectum ire vellet*, tantus eam dolor capitis & oculorum invaſit, quod non ſperaret, ſe vivere uſque manè. Tandem ſoror ejus caput & oculos de terra Pontificis ſupradicti linivit ; & in continenti, dolore ceſſante, ipſa mulier ſomnum cepit. Cum evigilaſſet de manè ipſa mulier, quæ per quinque annos cæca fuerat ; lucem diei ſenſit, & ſic per momenta temporum adeo in claritate viſus profecit, quod nullum omnino defectum oculorum ſe ſuſtinere juraverit.

& membris debiles, & altero captus oculo,

16 XXXVIII. Quidam colonus, de Ottingen, per multa tempora tantam debilitatem crurium & pedum contraxerat, quod officium ambulandi penitus amiſerit. Poſt votum emiſſum de ſepulchro præmiſſo viſitando, infra octo dies ita convaluit, quod nudis pedibus idem ſepulchrum ſine dolore & defectu quolibet viſitaverit.

XXXIX. Conradus Merulus, de Horburg, Auguſtanæ diœceſeos, in uno oculorum ſuorum tam copioſum & continuum fluxum habuit ; quod viſus ejuſdem oculi ex hoc penitus evanuerit ; imò tota quaſi maxilla, per quam ſtillicidium deſcendebat, extitit ulcerata : quem cum parentes ipſius ad ſepulchrum prædictum ſingulis annis ſub annuo cenſu quinque Halenſium *h* devoviſſent, fluxu in continenti ceſſante, priſtinam visûs claritatem recepit.

B

h

XLI. Adlhaidis, puella ſex annorum, de Hobingen, ab uno latere à vertice capitis uſque ad plantam pedis adeo debilitata fuerat & deſtructa, quod nec ſedere nec ambulare potuerit, ſed tantùm ſuper ventrem & faciem cogebatur, dorſo ipſius ſurſum erecto, jacere : quam parentes ipſius ad ſepulchrum memoratum deferre promiſerunt ; & ſtatim per aliqua temporum momenta [ita] convaluit, quod omnium membrorum ſuorum uſum & officium recipiens, erecta inceſſerit, nec aliqua priſtinæ infirmitatis veſtigia in ea poſtmodum apparebant.

i

Voti rea mulier punitur ob negligentiam ;

17 XLII. Bertha mulier, oriunda de Heideck *i*, receperat ſe ex altera parte civitatis Babenbergenſis * ad quatuor milliaria ; ubi de quodam fonte bibit ; & in continenti ſtruma in gutture ejus creſcere cœpit : cumque per duos annos continuum reciperet incrementum adeo, ut ſingulis annis * & noctibus ſuffocari timeret, & ad diverſos Sanctos ſtrumas ferreas & cereas deſtinaret, nihilque proficeret ; tandem adhuc mater ejus reſidens in Heideck, audiens miracula prænotati Antiſtitis, pro Filia ſua ignorante & abſente votum emiſit, quod ſepulchrum ipſius infra certum temporis ſpatium viſitare deberet : & ſtatim, antequam hoc filiæ innoteſceret, ſtruma ei cœpit decreſcere ſucceſſivè.

** i. e.* Bambergenſis

** f.* diebus

C

ſed reſipiſcens ſanatur.

18 Proceſſu verò temporis cum ipſa mater de hujus * voto reddendo filiæ per nuntium intimaret, reſpondit, quod jam in tanta eſſet convaleſcentia, quod ſolutionem voti minùs neceſſariam æſtimaret ; & ſic in exſecutione voti ſe per tempus aliquod exhibens negligentem, tam vehementem dolorem dentium & capitis incurrebat, quod etiam alienari ſe timeret à matre *. Propter quod ipſa votum matris in perſona propria adimplere promiſit : & ſtatim utroque morbo ceſſante, ad dictum ſepulchrum ſana pervenit & incolumis; ita ut, denudato ejus gutture coram populo, nulla omnino priſtini defectûs veſtigia apparerent ; licet de excreſcentia ſtrumæ ipſius plures honeſtæ perſonæ in caſtro Naſſenfelſ *k*, quæ eam tamquam ſibi notam ſtrumoſam viderant, teſtimonio ſufficienti perhiberent.

** f.* hujuſmodi

** f.* mente

k

EX MS.

ANNOTATA.

a Incineratæ carnes, *id eſt in cinerem ſeu pulverem reſolutæ ; quo ſenſu etiam adhibent Itali vocem* incenerare.

b Memorato epiſcopo ; *Philippo ſcilicet, de quo ſuprà, cap.* 1, *num.* 3.

c Fuſare, *id eſt fuſum volvere ; quod nentes ſolent.*

d Windsheim *oppidum eſt ad Aiſchum fluvium, tredecim fere leucis Germanicis Eyſtadio diſtans.*

e Podia *hìc appellantur fulcra ſubalaria, quibus innituntur claudi.*

f *Legendum opinor :* pro ejuſmodi tollendo defectu.

g *Ad Danubium in Suevia, novem circiter leucis Eyſtadio verſus Occaſum.*

h Halenſes *ſive* Hallenſes, *oboli ſunt & moneta exilis in Suevia, ab hujus urbe* Halla *ſic dicti. Adi Cangium, Hofmannum & alios.*

E

i Heideck *oppidulum eſt quatuor fere leucis Germanicis diſſitum Eyſtadio in Boream.*

k Naſſenfelſs *oppidum eſt Eyſtadio vicinum & ſubditum ; ubi quidam Aureatum olim fuiſſe volunt ; ut Gretſerus citatus pag* 554 *& ſeqq.*

CAPUT III.

Reliqua decem ejuſdem Beati miracula.

Sanatur epilepſia.

XLII. MEchtildis, puella XIII annorum, Friſingenſis diœceſis, ſæpe ac ſæpius diverſis temporibus acceſſionem cujuſdam infirmitatis habuit, per quam adeo debilitata extitit, ut in terram ceciderit ; & tam pedes quam manus & brachia, nec non & alia membra obriguerint, ita quod quaſi omnibus, qui videbant, morbo epileptico diceretur laborare. Tandem verò pater & mater ejuſdem puellæ audientes diverſa miracula inclyti Gundekari, votum emiſerunt, quod ipſam filiam ſuam ad ſepulchrum ipſius, quanto citiùs poſſent, in perſona propria præſentarent : & in continenti ceſſante hujuſmodi infirmitate, curata ſalubriter extitit, & nullam deinceps acceſſionem habuit, nec aliquam omnino paſſionem ſenſit.

F

Circulus ferreus brachio indiſſolubiliter inſertus & exitialis, miraculo ſolvitur.

20 XLIII. Godefridus ſeptuagenarius, de Cutis regni Bohemiæ oriundus, propter homicidium, quod in perſona cujuſdam patrui ſui commiſerat, circulo ferreo brachium ſuum concludi & circumcingi fecerat ; ita ut ſe ipſum ab hujuſmodi vinculo liberare non potuiſſet. Cumque per tres annos cum dimidio & per decem ſeptimanas hujuſmodi circulum detuliſſet, & carnes ipſius ex nimia ſtrictura ferri uſque ad oſſa corroſæ fuiſſent, audiens miracula piiſſimi Gundekari, iter ad viſitandum ipſius ſepulchrum arripuit ;& proſternens ſe ad ſepulchrum, de quo jam pridem corpus ejuſdem Antiſtitis tranſpoſitum extitit, & brachium vinculatum eidem ſepulchro immittens, quibuſdam ſacerdotibus & aliis honeſtis perſonis ibidem præſentibus, magna voce clamare cœpit : tunc in continenti, cum manum ad ſe retraheret, circulus de ipſius brachio cecidit ; & clavus, per quem idem circulus conclu-

ex MS. sus fuerat, in sepulchro inventus fuit; & signa amputationis in ipso clavo recentia apparuerunt, acsi per instrumentum fabrile amputatus fuisset: & quod nulla fraus in hoc casu interverierit, ipse, qui curatus extitit, proprio juramento, & sacerdotes, & alii, qui præsentes fuerunt, sufficienti testimonio declarârunt.

Puella submersa & habita pro mortua,

21 XLIV. Dictus Ellenbruner, residens extra portam civitatis Eichstettensis versus portam occidentalem, cum in vigilia Ascensionis Domini à civitate Eichstettensi absens esset, Mechtildis, filia sua septem annorum ad fluvium, qui vulgariter Altmihl dicitur, juxta hospitium parentis sui de quodam ligno cecidit, & submersa usque ad decimam aream, quæ ibidem continuantur, per fluxum aquæ ducta fuit: cumque universi ac singuli habitatores ejusdem continuanter clamantes accurrerent, nec eam juvare possent, tandem quidam piscator cum navicula superveniens, extraxit puellulam, & tamquam mortuam ad terram projecit; quam convicini ad brachia sua levantes, nulla vitæ indicia per longum tempus

B invenerunt in ea.

statim restituitur pristinæ valetudini.

a

22 Condolentes matri, quæ præ nimia turbatione syncopizare *a* cœperat, ipsum Præsulem, ut vitam ei pristinam restitueret, omnes unanimiter invocabant: & post modicum temporis sanguis & aqua de ore ipsius puellæ & naribus in magna quantitate profluxit, & statim unum digitorum movere cœpit: & videntes vicini, ipsam vestibus suis, in quibus submersa fuerat, exuentes, ad lectum deposuerunt: & infra breve temporis spatium, postquam calefacta fuisset, recuperavit adeo vires suas, quod omnino sana & incolumis sepulchrum prædicti Pontificis unà cum matre & aliis vicinis suis in persona propria visitavit; prout hæc omnia per ipsum piscatorem & alias XIV personas fide dignas, qui totam facti seriem viderant, & interfuerant, sufficienter declaratum extitit, & publicè ac lucidè coram populo comprobatum.

Cæca, & paralytica sanantur.

23 XLV. Mechtildis de Finsbrun adeo in visu defecerat, & per totam hyemem jam transactam defectum ejus sustinuerat, quod absque ductore in locis sibi notis non ire potuisset: quæ postquam sepulchrum antedicti Gundekari, prout noverat, in hebdomade ante diem Paschæ proximæ visitavit & domum rediit; in ipso die Paschæ, & quasi

C in momento, pristinam visûs claritatem recepit; prout per testes idoneos & juratos lucidè comprobavit.

**vulgo* Newstatt

XLVI. Mechtildis de Nova civitate *, Bambergensis diœcesis, tota ab uno latere morbo percussa paralytico, quod per XXX hebdomades absque suffragio aliorum se de loco movere non potuerit, votum emittens, quod, si ante instans festum Nativitatis Domini ab hujusmodi infirmitate eam contigerit liberari, sepulchrum ipsius Pontificis annis singulis visitaret, in continenti alleviata extitit, & de die in diem sic convaluit, quod in festo Nativitatis Domini, votum emissum per se, curata penitus & liberata, exsolvit.

Angina letalis

b

24 XLVII. Henricus famulus honorabilis viri magistri Udalrici, Præpositi Spaltensis *b*, cum quodam die Sabbati, post festum Paschæ nunc transactum, nullam omnino corporis debilitatem sentiret, & sanus de nocte se ad stratum suum deponeret, guttur ipsius eadem nocte adeo magnum tumorem & dolorem contraxit, ut in manè nec de lecto surgere, nec absque maxima difficultate loqui potuerit: cumque dominus Rudigerus, viceplebanus, pro quadam cautela vocatus, cum Eucharistia veniisset ad eum, & ipse D famulus cum multa sibi difficultate peccata sua confessus fuisset; timens idem plebanus & alii, qui præsentes fuerunt, ne forsitan in brevi ipsum contingeret suffocari; ea celeritate, qua potuit, Sacramentum Eucharistiæ ei ministravit; sequenti verò die, videlicet feriâ secundâ manè, prædictus tumor in gutture ipsius adeo invaluerat, quod idem famulus omnem loquendi potentiam penitus amiserit, nec verba sua ab aliquo intelligi vel audiri poterant, ita quod per solum capitis motum vel nutum suam insinuaverit quodammodo voluntatem.

statim omnino sublata.

25 Quod audiens ipse Præpositus, de vino, in quo ossa glorioſi pontificis Gundekari lota fuerunt, ad os ipsius fundi sub modica quantitate mandavit; & statim ipse famulus quemdam ex hoc dolorem protendens, loqui cœpit; per potum, quem sumpserat, se omnino asserens liberatum: & dum sibi per adstantem famulum diceretur, quod de vino ablutionis Gundekari præsulis sumpsisset, in continenti cum magna devotione sepulchrum ipsius deinceps, quanto posset E frequentius visitaturum promisit: & qui prius nec linguam movere, nec se de lecto erigere poterat, cibum sibi dari petiit: & adhuc eadem die memoratum sepulchrum visitans, die crastino, hoc est feriâ tertiâ, sanus & incolumis ad exercendos labores consuetos accessit.

Dæmoniaca liberatur.

26 XLVIII. Gisilla femina, de Edelhusen prope Pfaffenhofen, per XII annos, minus quinque septimanis, dæmonium quoddam habuit, quod ipsam per sylvas, campos, & loca quæque devia agitavit, & contra voluntatem omnium sibi attinentium ad terram Austriæ venire, & per triennium, quasi vagum & indomitum animal, ibidem discurrere compulit: quæ in die Pentecostes ante horam matutinam ad sepulchrum sæpè dictum adducta per carnalem fratrem suum, & violenter attracta, multis clamoribus & vociferationibus emissis, afflicta adeo miserabiliter extitit; ut omnes ibidem præsentes ad fletum provocati fuerint. Post multas hujusmodi passiones, dum ipso die vespertinum decantaretur Officium, juxta sepulchrum prædicti pontificis Gundekari, in totius populi præsentia fuit ab hujusmodi dæmonio, divina favente clementia, penitus libe- F rata.

Sanatur subitò crus dirè affectum,

28 XLIX. Engelmarus, militaris conditionis, dictus Chuengesfelder, de Wolfersdorff, in crure suo maximam & periculosam quasi per spatium unius anni habuit inflaturam; propter quod etiam cutis in diversis locis ipsius inflaturæ rupta fuit, nec aliqua exinde materia profluxit; sed potius corrosiones hinc inde graves obortæ, de die in diem dilatatæ fuerunt, ita quod fuerit timor, ne totum crus suum tandem ipse morbus inficeret: cumque ipse ægrotus quadam nocte in turbatione maxima constitutus, se ipsum reputaret propter hoc in rebus & persona destructum, & præ nimia tristitia quasi somnolentus jaceret in lecto, ecce, quidam apparuit ei in somno, dicens: Vade citò ad ecclesiam Eichstettensem, & debile crus tuum pone supra sepulchrum B. Gundekari, ut cureris. Ipse in continenti ad se reversus, de visitando ipso sepulchro cum fervore multæ devotionis votum emisit: & subitò de die in diem, de momento ad momentum decrescente inflammatione omnique corrosione & læsione ejusdem cruris, postquam feriâ tertiâ proximâ post festum Pentecostes sepulchrum ejusdem glorioſi Pontificis visitasset, & crus suum ibidem

sup-

A suppoſuiſſet ; adeo curatus extitit , quod ſe validiorem in illo , quo morbus fuerat , & agiliorem , quàm in eo , quod ſanum remanſerat , ſacramento corporaliter præſtito comprobaverit.

29 I. Conradus de Neuſſen XIII annis manum claudam habuit , ita quod eadem manus ad ipſum brachium contracta , non potuiſſet ab eo aliqualiter ſeparari ; omneſque digiti ejuſdem manus uſque ad pugillum incurvati & incluſi fuerint ; & ungulæ ipſorum digitorum adeo excreverant , quod ipſi pugillo læſionem aliquoties inferebant : cumque per octo annos defectum hujus morbi * pateretur , quadam nocte ſomniavit, quod ſi ad Epiſcopum Eichſtettenſem veniret , manus ſua priſtinam ſanitatem recuperaret. Qui ad eccleſiam Eichſtettenſem veniens , manum ſuam ad præfatum ſepulchrum cum poneret , multis ibidem clericis & laicis præſentibus primò defectum hujuſmodi examinantibus & invenientibus , manum * , quæ brachio annexa fuerat , & digiti uſque ad pugillum incurvati , paulatim diſjuncti ac reſoluti fuerunt , ita quod tandem tam B manum ipſam , quàm digitos habebat extentos , & nihilominus quidam globus , qui prope junctura proximam poſt minimum digitum in exteriori parte brachii excreverat , & tamquam cornu per diuturnitatem temporis fuerat induratus , in continenti evanuit & receſſit.

30 II. Ulricus de Ellingen quamdam ſpeciem habuit paralyſis , quæ cum dolore vehementiſſimo per omnes partes corporis hinc inde diſcurrens , ipſum miſerabiliter diverſis diei horis afflixit. Qui ad ejuſdem præclari Pontificis ſepulchrum veniens , & per dies aliquot moram trahens , ſuperveniente dolore , vociferabat miſerabiliter & clamabat ita , quod omnes adſtantes ad compaſſionis miſericordiam moti fuerint : qui de die in diem , ex frequentatione ſepulchri , melius habuit , & tandem quaſi poſt XII dies omnino fuit curatus *c*. *c*

& manus contracta ,

** imò hujuſmodi*

** l. manus*

& paralyſis.

ex MS.

ANNOTATA.

a Syncopizare , *id eſt animi deliquium pati ; à Græco συγκόπτομαι.*

b Spaltum *oppidum eſt cum eccleſia collegiali in diœceſi Eyſtettenſi.*

c *Hic ſequebatur atteſtatio legitima de omnibus quæ hactenus ex libro Pontificali deſumpta produximus ; & ita ſonat :*

Hæc ſingula ex antiquiſſimo libro ab ipſo præfato piiſſimo epiſcopo Gundekaro incepto , à ſubſequentibus epiſcopis Eyſtettenſibus continuato , in epiſcopali archivio aſſervato , deſcripta fuiſſe , fideliſſimè aſſero & propria manu ac ſigilli vicariatûs generalis Eyſtett. appreſſione corroboro , Eyſtadii v Maii MDCCXXXI. Sebaſtianus Joſeph Ziegler SS. Theol. Doctor vicarius generalis ad S. Vitum Herriedæ canonicus capitularis. E

DE S. PETRO EPISC. CONFESSORE

OXOMI SEU UXAMÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§ I. Sancti cultus, patria & profeſſio.

AN. MCIX. C *In Faſtis non ſatis notus ,*

UT perſæpe fallat Tamayus in ſuo Martyrologio Hiſpanico , hoc ſaltem die rectè ſignavit illuſtravitque S. Petrum *Oxomenſem , ſeu Uxamenſem* (*Borgo de Oſma*) *epiſcopum , de cujus cultu etſi aliunde non omnino conſtiterit , utpote cum à ſolis Menardo , Ferrario & Sauſſayo annuntietur ; ea ipſe ſuggeſſit , unde de antiqua celebritate ſecuri eſſe poſſimus , ut mox patebit clarius. Jam Menardum ipſum primo loco audiamus :* In Hiſpania , ſancti Petri Oximenſis epiſcopi , Ordinis Cluniacenſis. *Notat vero in Obſervationibus pag.* 653 , Fuiſſe Petrum Gallum natione , Biturigibus oriundum : veniſſe in Hiſpaniam vocatum à beato Bernardo , qui tum abbas erat Sahaguntenſis cœnobii , poſtea archiepiſcopus Toletanus. Sumpſit habitum in dicto cœnobio à prædicto beato Bernardo , ubi vixit ſecundum inſtituta Ordinis Cluniacenſis , quæ tum in cœnobio illo vigebant. Fuit poſtea archidiaconus Toletanus , beneficio ejuſdem beati Bernardi. Tandem epiſcopus Oxonienſis : *voluit dicere* Oxomenſis. *Ferrarius in Catalogo generali :* Uxamæ in Hiſpania , S. Petri epiſcopi & patroni. *Cur eumdem Sanctum ad diem* IV *hujus menſis iterum repetat, ex ſequentibus facile erit intelligere.*

2 *Sauſſayus in Supplemento pag.* 1154 *ita etiam de ipſo hoc die loquitur :* In Hiſpania , natalis ſancti Petri , Oxomenſis epiſcopi , Ordinis Cluniacenſis , qui ob fulgentia gratiæ lumina à ſancto Bernardo archiepiſcopo Toletano , ortu Aquitano , in Hiſpaniam evocatus , commiſſum ſibi populum verbo pavit & exemplo ; multiplicatoque , ex ovium ſalute , Domini fœnore , æternum introivit in gaudium. *Alium citat Tamayus Martyrologum Hiſpanum , cujus hæc ſunt verba :* Uxamæ Hiſpaniæ , S. Petri , ipſius urbis epiſcopi , qui primo fuerat monachus Cluniacenſis , poſt Sahaguntinenſis , archidiaconus Toletanus , vir doctrina , virtutibus & miraculis ſingularis. *Meretur etiam hìc audiri Tamayus ipſe :* Uxama Hiſpaniæ , S. Petri ipſius urbis epiſcopi , qui ex Aquitania Galliæ à Bernardo archiepiſcopo Toletano evocatus , cucullam Ordinis Benedictini in Sahaguntino cœnobio recepit , poſt Toletanus archidiaconus factus , ad infulas præſulatûs acceſſit , quibus exemplo & doctrina clarus , inſignis confeſſor ad lucrum migravit æternum. *De habitu Benedictino in Sahaguntenſi ſeu Saguntino cœnobio , an potius in ipſa Gallia ſuſcepto , diſquiremus inferius : quæ ad cultum ſpectant , hìc primùm exſequenda ſunt.*

à Tamayo illuſtratur

F

3 *Hunc vero luculenter etiam probat Tamayus ex variis vetuſtis Hiſpaniæ Breviariis , ſancti hujus* Petri *Officium referentibus , inter quæ primum citat Breviarium Toletanum anni* 1483, *qua in eccleſia hac die ſecunda Auguſti feſtivitatem ejus etiam nunc recoli , conſtat ex Kalendario , ſeu divini Officii Ordine , impreſſo Matriti*

ex multis Breviariis

AUCTORE J. B. S.

anno 1718. *Adducitur etiam Breviarium Compoſtellanum anni* 1569, *tum Civitatenſe anni* 1555. *Item Palentinum & Salmanticenſe anni* 1538, *in quibus feſtum rejicitur ad* XII *Octobris, forte Novembris, ob factam eo die tranſlationem. In Conchenſi autem ponitur* IV *Auguſti. Carthaginenſis anni* 1536, *propriam lectionem mox dabimus. Omnium inſtar ſit, jam dicti anni* 1718 *Kalendarium ipſiuſmet eccleſiæ Oxomenſis, in quo expreſſiſſimè legitur hac die* 11 *Auguſti:* Petri epiſcopi confeſſoris & patroni, duplex 1. Claſſis cum octava in tota diœceſi. *Vides de ſolenni S. Petri, ſaltem in Hiſpania cultu, prorſus dubitandum non eſſe; ut jam elogia præteream, quæ ſancto huic Antiſtiti ab Hiſpanis profuſè tribuuntur. Sufficiat hîc modo, quam pollicitus ſum, Breviarii antiqui Carthaginenſis lectio:*

præſertim ex Carthaginenſi

4 Venerabilis antiſtes & pius paſtor Petrus, natione Bituricenſis, parentibus Chriſticolis, cum eſſet bonæ indolis adoleſcens, inter ſcholares diligenter invigilans, in lege Domini die ac nocte meditabatur. Archidiaconus igitur factus Toletanus, in ipſa eccleſia res eccleſiaſticas diligenter
B & opportunè tractabat, & excubitor in domo Domini providus, non tantum temporalia, ſed ſpiritualia erogabat. Eodem tempore Oxomenſis eccleſia ſolatio paſtoris carebat, quæ Saracenorum incurſibus, cum aliis multis Hiſpaniæ eccleſiis & civitatibus depopulata fuerat; multiſque annorum curriculis orbata rectore, deficientibus habitatoribus permanſit. Dei tamen nutu, reædificabatur civitas Oxomenſis à paucis habitatoribus. Huic civitati prædictus Vir laudandus in paſtorem præficitur, dirutæque & ab ipſis fundamentis everſæ eccleſiæ (cujus nec ſigna nec veſtigia vetuſtate reperiri poterant) rector conſtituitur. Ipſe itaque nec rerum affluentia, nec famulantum vallatus circumſtantia, nec denique palatiorum dilatatus ſpecioſitate, novus cœpit ædificator exiſtere: & non tantum parietes, ſed & ſubditorum mores reformare. His igitur ritè expletis, Vir Dei protinus febre corripitur, & viribus corpore deſtituto, poſt Sacramentorum ſumptionem, ſpiritum Domino reddidit IV Nonas Auguſti.

& hymno Oxomenſi.

5 *Habeat hîc etiam locum hymnus ex Officio Uxamenſis eccleſiæ à Tamayo deſcriptus in hunc modum:*

C Plaudat phalanx angelica
Tanti feſta pontificis,
Quæ Oxomam Biturica
Juſſis tranſmiſit cælicis.
Ut tribulos evelleret,
Spinas, & ſentes veprium,
Et ſurculos infereret
Virtutum coruſcantium.
Prius Toleti floruit
In archidiaconio:
Metropoli ſe ſubdidit
Sub Bernardi dominio.
Poſt Uxamæ baſilicam
Inſtaurat, & [in] ſpiritu
Gentes edocet, qualiter
Sit venerandus Dominus.

Atque hæc de cultu hactenus, jam quæ de patria ſeu origine & profeſſione dici poſſunt, ſubjungamus.

Fuiſſe Gallum & monachum, certum eſt;

6 *In Chronico generali Benedictino nonnullos Hiſpanos refutat Tepezius, qui quod Sanctum paſſim appellari intelligerent* Petrum de Oſma, *in animum induxerint, gente Hiſpanum fuiſſe, quaſi S. Martinus, cui Turonenſis cognomentum adhæſit. Gallus dicendus ſit, quem in Pannonia natum, vulgo notiſſimum eſt: aut Italum quis credat S. Antonium Ulyſſipponenſem, quod paſſim ab obitûs loco & ſacri corporis depoſitione, Patavinus cognominetur. Sic, inquit, non ideo dicendus Hiſpanus* S. Petrus, *quamvis* Oxomenſis *ſeu* Uxamenſis *vulgo nuncupetur. Inter errantes illos, qui ferme Victorianum volunt* S. Petrum, *citat & refellit Tepezius Villegam, Trugillum & Marietam, qui melius doceri potuerant ex Roderico Toletano lib. 6 cap. 27 ita diſertiſſimè teſtante, quod Bernardus Toletanus archiepiſcopus Roma per Galliam ad ſedem ſuam regrediens,* de diverſis locis viros honeſtos & litteratos, nec non & juvenes dociles, quos habere potuit, elegerit & in Hiſpaniam ſecum duxerit. De Moſaico duxit beatum Giraldum, quem prius cantorem in eccleſia Toletana, poſtea fecit archiepiſcopum Bracarenſem. De Bituricis S. PETRUM, quem prius archidiaconum Toletanum, poſtea fecit epiſcopum Oxomenſem.

non æque conſtat,

7 *Non ſatis diſtinctè hîc à Roderico exprimitur, fuerintne is, de quo hîc agitur,* S. Petrus, *quando ex Gallia in Hiſpaniam ductus eſt, jam tum monachus, an primùm cucullam induerit in ipſo cœnobio Saguntinenſi, ut ſupra innuebant Menardus & alii. Verum ſi Roderici verba rectè expendantur, non inter* juvenes dociles, *qui poſtea habitum ſuſciperent,* S. Petrum *connumeravit, ſed inter illos quos* viros honeſtos & litteratos *appellat, quoſque continuò ad dignitates promoverit, id quod ex Vita inferius danda, non adeo obſcurè colligi poſſe videtur; clarius autem apud Davilam de Epiſcopis Oxomenſibus cap.* 3, *& apud alios, contra Menardum & ipſiſſimam Tamayi annuntiationem, quem mirum prorſus eſt, prima ſua aſſerta cum poſtremis non melius connectere: nam ubi in jam dicta annuntiatione clariſſimè pronuntiavit, Sanctum noſtrum* cucullam Ordinis Benedictini in Sahaguntino cœnobio recepiſſe, *quaſi ſui immemor, Menardi opinionem in obſervationibus ſuis impugnat, hiſce formaliſſimis verbis;* Quæ opinio etiam nonnullis ex noſtris ſcriptoribus, (*poterat dicere & mihi*) arridet, ſed veriorem credo, quam Acta referunt. *Et eam nos quoque præferendam cenſeremus, niſi obſtare videretur jam ſupra relata expreſſa Roderici ſententia.*

E

F

utrum apud Saguntinos habitum induerit.

8 *Vidit pugnantes opiniones Tepezius; at modum, quo eas conciliaret, ſaltem opportunum, non invenit; quin imo in deteriorem deflexit, qua nempe & ipſe contendit, accerſitum ex Gallia* S. Petrum, *non jam monachum, ſed in ipſo SS. Facundi & Primitivi cœnobio Saguntino habitum Benedictinum induiſſe. Vult autem Rodericum ſuperius ita loqui, ut non ſolum agat de iis monachis, quos Bernardus tunc temporis ex Gallia in Hiſpaniam duxerit, ex delectu tunc facto, ſed de omnibus, qui jam diverſis temporibus eò acceſſerant; quod quid aliud eſt, quam totum difficultatis nodum ſcindere potius quam ſolvere? Quod vero, ex neſcio quibus monumentis Saguntinis, ipſo Roderico antiquioribus, ibidem diſſerit, mihi certe numquam ſuaſerint à Roderico recedendum, quidquid in Vita tam manifeſtè aſſeratur,* S. Petrum *cum ipſo Bernardo in Hiſpaniam perrexiſſe, dum è Cluniaco monachi Cluniacenſes per Alfonſum regem tam ſolicitè poſtulati ſunt: id quod de tam celebri Sancto non tacuiſſet, opinor, Mabillonius, dum in Annalibus Ordinis ad annum* 1081, *tom.* 5, *lib.* 66 *de Bernardi in Hiſpaniam adventu & geſtis plura memorat pag.* 172, *ubi tamen de* S. Petro *altiſſimum ſilentium; etiam locis aliis,*

A *liis, quibus tamen de Bernardo Toletano ſæpius meminit. Jam reliqua expediamus.*

§ II. Ætas & geſta.

Variant item ſcriptores

QUemadmodum *dubia & implexa oſtendimus quæ de* S. Petri *patria & profeſſione jam diſputata ſunt, ſic & intricata invenio, quæ de ætate ejus referri poſſunt, quorum deciſio potiſſimum penderet ab adventu Bernardi, ex monaſterio Cluniacenſi ſeu alio ejuſdem Ordinis ad Hiſpanicum Sahaguntinenſe, cui poſt Arabicas graſſationes, ab Alfonſo rege reſtaurato, primus abbas conſtitutus ſit; unde, inquam, penderet deciſio, ſi ſatis conſtaret* S. Petrum *jam dicti Bernardi ſocium fuiſſe, dum in Hiſpaniam primùm appulit. Si recte conjicio, venit in Hiſpaniam Bernardus antequam Toletum Mauris eriperetur, quod juxta probabiliorem chronologiam non contigit ante annum* 1085: *ut ſupponere poſſimus ab*
B *anno circiter* 1080 *ſeu* 1081 *Bernardum cum ſociis ad Saguntinenſe ſeu Sahaguntinenſe cœnobium perveniſſe; unde poſt paulo ab eodem rege Alfonſo Maurorum domitore accerſitus, eccleſiæ Toletanæ datus ſit archiepiſcopus, metropolita & totius Hiſpaniæ primas. Quæ ipſa videtur Mabillonii ſententia qui in Annalibus ſuis Benedictinis loco jam ſupra citato, nempe tomo* 5, *pag.* 172 *agens de rebus Sahaguntinenſibus, ſic rem omnem, ut jam dixi, narrat, ut de* S. Petro, *nec ibi nec in ſequentibus vel verbum memoret.*

in determinando tempore

10 *Audiamus quæ de Bernardi geſtis, è quibus noſtra utcumque illuſtratur narratio, ibi deducit in hunc modum:* Quis fuerit ille, quem Alfonſus Toletanæ eccleſiæ præficiendum Gregorio ſuggerebat, incertum: at certum eſt, illi ſedi Bernardum, noſtri Ordinis monachum, tandem impoſitum fuiſſe. Is ex Aginnenſi oriundus territorio, oppido ſcilicet Salvitatis *, teſte Ruderico Toletano, cum ab infantia litteris imbutus fuiſſet, ſeculari militiæ nomen dedit; ſed poſtmodum infirmitate coactus, in S. Orentii Auxitano monaſterio, Benedictinæ regulæ, ſumpto monaſtico habitu, ſe mancipavit. Inde vocatus Cluniacum ab Hugone abbate, cum eo laudabilem aliquamdiu egit vitam. Dein cum rex Alfonſus Saguntenſe SS. Facundi & Primitivi cœnobium, ubi aliquando, vitandæ captivitatis causâ,
C monaſticum habitum haud ſponte induerat, augere & amplificare vellet, ab Hugone abbate religioſum virum poſtulavit, qui illic abbatis officio fungeretur, ut, ſicut Cluniacum ceteris Galliæ monaſteriis, ſic etiam iſtud Hiſpanicis omnibus præcelleret. Hugo illuc Bernardum cum aliis monachis miſit. Hic vero abbas factus, ita ſe omnibus amabilem & acceptum exhibuit, ut Toleto in Chriſtianorum poteſtatem redacto, mox ipſe illius ſedis archiepiſcopus electus ſit.

* la Sauvetat

quo Sanctus in Hiſpaniam venerit:

11 *Hæc convenire ferme videntur cum iis quæ tradit danda à nobis ex Tamayo Vita num.* 2, *ubi præmiſſa Sancti noſtri priori vita in monaſterio, uti vocat Auricenſi (forte Auxitano) vel Cluniacenſi, narrat, Alfonſum regem* ab abbate Cluniacenſi (*quem non nominat*) aſſiduis efflagitaſſe epiſtolis, quatenus in Hiſpaniam aliquos ex Cluniaco monachos, & doctrina & virtutibus claros, qui regale cœnobium erigerent & illuſtrarent ſpiritu, & totius regionis ambitum præclaris moribus & virtutibus inſignirent, emitteret. Igitur Cluniacenſis abbas, regis inclyti humili petitione convictus, duodecim monachos, morum illuſtrium ſpecimine roboratos, ad regem deſtinavit, inter quos Bernardum, qui poſtea fuit archiepiſcopus Toletanus, & PETRUM, ejus ſecundùm carnis vinculum nepotem, licet merito profeſſione filium. Qui apud prælibatum Sahaguntinenſe cœnobium monaſticam per aliquot temporis curſum vitam exegit, ubi in oratione, nocturnis excubiis, jejuniis & ſimilibus exercitiis, aſſiduus Domini perſeveravit miniſter. Paſſim extra ordinem homo Dei de more cum fratribus in divinæ legis meditationem incumbebat, ut melius & efficacius ab otio diffugeret *&c. Quæ in ipſa Vita fuſius deducuntur.*

AUCTORI J. B. S.

an dum Bernardus Toletanus eò perrexit,

12 *En hic* S. Petrum *Bernardi ſocium, dum is circa annum* 1080 *vel* 1081 *in Hiſpaniam primùm perrexit. At rurſus quis ea ſatis conciliet cum verbis Roderici, ſuperius num.* 6 *citatis, ubi diſertiſſimè teſtatur,* S. Petrum *à Bernardo ex Gallia primùm adductum, dum Toletanus archiepiſcopus Româ per Aquitaniam ad ſedem ſuam reverteretur, quod non videtur contigiſſe niſi ſeculo* XI *jam ad finem vergente, utpote dum Cruce ſignati Jeroſolymam pergerent, quo eos Bernardus, pio zelo & ipſe incenſus, comitari decreverat. Si diſſolvere utcumque liceat, quæ apud Hiſpanos implexa, manifeſtum eſt: dicam hæc contigiſſe circa annum* 1096, *quando Sanctus noſter non tam Saguntum adductus, quam archidiaconus Toletanus à Bernardo declaratus ſit; ea ſcilicet tempeſtate, qua plerique monachi ex Ordine Benedictino, canonicorum vices in eccleſia Toletana ſupplere cogebantur: Sanctum porro paucis annis, puta quatuor aut quinque, archidiaconi munere perfunctum, anno circiter* 1100 *aut* 1101 *ad epiſcopatum Oxomenſem reſtaurandum, dicam an inchoandum, abſque ullius invidia promotum eſſe, eamdemque eccleſiam adminiſtraſſe ad annum uſque* 1109, *quo* 11 *vel* IV *Auguſti ad laborum præmium feliciter evocatus eſt.*

E

an dum Româ idem rediit.

13 *Ut igitur conjecturis ſaltem verоſimilibus,* S. Petri *vitæ ſeries utcumque ordinari queat, non verebor aſſerere, eum circa annum jam dictum* 1096 *Saguntum atque inde Toletum, ætate tum maturum perveniſſe. Quod ſi ſeptuagenarius dici poſſit dum epiſcopus anno* 1109 *moritur eſt, conſequens erit ut natus dicatur circa annum* 1040, *monachum porro induiſſe, poſt brevem ſecularem militiam, anno circiter* 1070, *veteranuſque adeo fuerit anno illo* 1096, *aptuſque proinde, non ſolum ut in cœnobio Saguntino fratribus exemplo præluceret, verum etiam ut ad archidiaconi dignitatem promoveretur, in quâ & ut perfectus monachus & ſimul canonicus omnes partes & ſancti & docti prudentiſque Viri impleverit, tantaque proinde ipſius* virtutum fama per omnium ora diſperſa percrebuerit, quod regem, archiepiſcopum, clerum & populum in profundam admirationem illuſtrium facinorum frequentia raperet, *ut fuſius habes in Vita num.* 5; *ſecuta mox unanimi electione in Oxomenſem epiſcopum, ubi quibus claruerit ſingulariſſimis tum virtutibus, tum miraculis, præclarè ibidem explicatum invenies. In eo deficere videtur laudata Legenda, quod non ſatis aptè finem vitæ collocaverit anno* 1108, *ut modo etiam paucis explicandum ſupereſt.*

F

Par ferme controverſia de anno & die obitûs.

14 *Et vero tum annum tum diem obitûs æque fermè ac cetera, involvunt ſcriptores. Certè contra expreſſiſſimam Vitæ aſſertionem, qua obitum Sancti collocat* anno Domini MCVIII *cogor ſentire, ad annum omnino ſupervixiſſe, cum adſuerit, ex ejuſdem Vitæ num.* 9, *Alfonſo* gravi infirmitate oppreſſo, *ejuſque morti & funeri. Cum ve-*

rò

AUCTORE J. B.S.

ro conſtet, regem iſtum vita functum anno 1109, *cumque brevi poſt ſecutus fuerit ſanctus Oxomenſis Epiſcopus, de quo hic agimus, ſatis certum videtur, erraſſe Vitæ ſcriptorem, dum toto anno mortem ejus anticipavit. Utrum eodem laboret vitio dum* IV Nonas Auguſti *ſignat, contra quam alii, quartum ejuſdem menſis, ſeu* pridie Nonas *annotarunt, non diſputo: hoc potiſſimum die ipſum annuntiant, quos ſupra citavi, Martyrologi; ut veroſimilius cenſeam, hunc fuiſſe ipſum obitûs diem, quo in ipſa ſua Oxomenſi eccleſia ſingulari ſolennitate recolitur annua ejus memoria, quemadmodum ſupra ex Kalendario annotavimus. Atque hæc de* S. Petri *die & anno feliciſſimi obitûs, eo pacto extra controverſiam abunde poſita videntur.*

Geſta melius illuſtrata.

15 *Ad ejus illuſtria geſta quæ pertinent, is, qui Legendam, jam non ſemel laudatam compoſuit, tam ſtudioſe proſecutus eſt, ut nihil ferme deſiderari ſit paſſus, fontem præbens ex quo ſua accepiſſe videntur tum Sandovallius, tum Yepezius, tum reliqui ferme omnes qui de Sancto meminerunt. Unum eſt quod ſuggerit Lucius Marineus Siculus De Sanctis & Martyribus Hiſpaniæ lib.* 5 *f.* 25 *v, hic non prætermittendum. Deſcribit ipſe illic celebre miraculum fontis ex quercu ſcaturientis, de quo etiam Vita meminit num.* 9. *Tum vero ſubjungit, quæ hîc ſequuntur:* Idem Pontifex, cum negotiis emergentibus, multorum precibus adductus, Palentiam veniſſet, reprehenſibile ducens, ſecularibus rebus & neceſſitatibus, ſe continua ſolicitudine implicari, inter mundanas varietates, manentis deſiderio civitatis accenſus, propoſuit in eccleſia beati Antonini in vigiliis & orationibus pernoctare, & propoſitum executus eſt ad effectum. Quapropter ego & Dei magna opera referens, & hujus beatiſſimi viri ſanctitatem, ob cujus memoriam hæc atque alia divina clementia dignabatur oſtendere, quod prædixi miraculum deſcribens, non ſolum præſentium, ſed etiam futuræ poſteritatis memoriæ commendare decrevi. *En modo Legendam ipſam.*

B

ACTA

C

Apud Tamayum, ex Ms. vetuſto Legendario Aſturicenſi.

Gallus ex milite monachus,

PEtrus in Gallia Celtica apud Bituricos natus, patrem Guillelmum & Neymiram matrem, non tantum ſanguine, ſed & moribus nobiliſſimos habuit. Ab infantia fidei ſacris excultus rudimentis, & Dei timore nutritus, ad juvenilem acceſſit ætatem virtutum perfectione compactus. In illa (ut ea tempora ferebant) armorum ſtrepitu illectus, baltheum profanæ indutus militiæ, vexilla regum, temporum occaſione, proſequitur. Ea per aliquot annorum curricula ſtrenuus juvenis denſenſavit, donec periculum in exercitio prudens diſcurſus explorans, ſigna bellica ſagax animadverſio reliquit. Tunc quid agendum quæritans, S. Benedicti Ordinem tota viſcerum compage ſuſpirans, calcatis innumerabilibus contradictionis ambagibus, in Auricenſi cœnobio *a* cucullam induit. Ibidem S. Vir per aliquot annos monachum egit, donec rex Alphonſus Caſtellæ, qui Toletum cepit, Sahaguntinenſe monaſterium reædificare conſtituit, illudque totius regni caput inter cetera deſtinare.

a

D

cum aliis in Hiſpaniam miſſus,

2 Qui ut iſtius populationis fundamina præceptoribus niterentur illuſtribus, ab abbate Cluniacenſi aſſiduis efflagitabat epiſtolis, quatenus in Hiſpaniam aliquos ex Cluniaco monachos, & doctrina celebres, & virtutibus claros, qui regale cœnobium erigerent, & illuſtrarent ſpiritu, & totius regionis ambitu præclaris moribus, & virtutibus inſignirent, emitteret. Igitur Cluniacenſis abbas, regis inclyti humili petitione victus, duodecim monachos morum illuſtrium ſpecimine roboratos, ad regem deſtinavit, inter quos Bernardum, qui poſtea fuit archiepiſcopus Toletanus, & Petrum *b*, ejus ſecundùm carnis vinculum nepotem, licet meritò profeſſione filium. Qui apud prælibatum Sahaguntinenſe cœnobium monaſticam per aliquot temporis curſum, vitam exegit; ubi in oratione, nocturnis excubiis, jejuniis, & ſimilibus exercitiis aſſiduus Domini perſeveravit miniſter. Paſſim extra ordinem homo Dei de more cum fratribus in divinæ legis meditationem incumbebat, ut melius & efficacius ab otio diffugeret.

b

E

Sagunti omnibus præluces:

3 Omnes ſuo exemplo, & eloquentiæ dulcedine, ſive monachos, ſive laicos, ad Dei amorem inflammabat; qui cum ejus ſanctimoniam exploratam haberent, eum majoribus proſequebantur honoribus; qui ſervo Deo majoris humilitatis anſam præbuere, juxta illud Salomonis: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Itaque quia jam eum Dominus in benedictionibus dulcedinis prævenerat, frequens erat in jejuniis, creber in vigiliis, jugis in oratione, divinæ lectioni inſiſtens, moribus ſuavis, eloquio dulcis, ante omnia vero ſollicitus ſervare unitatem ſpiritûs in vinculo pacis: denique corpus ſuum caſtigans, & in ſervitutem redigens, omnia fratrum communia exercitia ſolvebat, & plura, extra chorum, meditabatur pœnalia, ut ſic melioribus polleret moribus, quibus Chriſto ſuo placeret.

inde archidiaconus Toletanus,

4 Poſt hæc rex Alphonſus, regiam urbem, quam triennio obſederat ſtrenua conſtantia, Sarracenorum deditione recepit; qui ut & cultus eccleſiaſtici reparationi addictiſſimus fuiſſet, extemplò antiſtitem S. E. Toletanæ conſtituere decrevit, qui eccleſiaſtica munia, & canonica miniſteria, etiam ſacerdotum deſignatione, & miniſtrorum nominatione, diſponeret. Ad hoc fuit Bernardus Sahaguntinenſis abbas electus, qui provida animadverſione, ſingula eccleſiæ neceſſaria digeſſit, & eccleſiaſticum ordinem tanta diſpoſitione conſtituit, ut ad priſtinum metropoliticæ dignitatis ſtatum, illam, regia auctoritate, reduceret. Inter alios igitur, quos ſecum Bernardus monachos è cœnobio, ad opus novum deduxit, unus fuit Petrus, quem in archidiaconum ſanctæ illius eccleſiæ, merito ſublimavit.

F

tum epiſcopus Oxomenſis creatur, c

5 In eo igitur S. Vir faſtigio collocatus, non elatior fuit, nec nihil *c* de monaſtico rigore remiſit: nam totum illud ingens divini officii penſum, cui in choro adſtringuntur Cluniacenſes, ſtrenuè quotidie perſolvebat. Vix à templo divelli poterat, niſi quando in archidiaconatus munere, judicialibus miniſteriis vacabat, & negotiis. Tanta igitur S. Viri virtutum fama per omnium ora dilapſa, percrebuit, quod regem, archiepiſcopum, clerum & populum, in profundam admirationem, illuſtrium facinorum frequentia, raperet. Evenit ergo cum hæc agerentur, quod urbs Uxamenſis de Sarracenorum faucibus eriperetur, in qua antiquam reſtituere cathedralem ec-

A ecclesiam convenit. Sed cum de pastore protinus deligendo, qui urbem repararet, & ecclesiam construeret, disceptaretur, illico unus beatissimus Petrus, qui perfectius opus illud exequeretur, in mentes omnium occurrit; ideoque à rege, & archiepiscopo consignatus, ei munus hoc quantocius indixere; & licet S. Vir infulam induere recusaret, demum regis placitis, & Bernardi precibus acquievit, cujus ministerio consecratus, onus suis humeris impositum admisit, & ad sedem suam magno profectionis fervore, humilis & egregius pervenit Antistes.

eamque ecclesiam eversam restituit.

6 Mox itaque dirutæ, & ab ipsis fundamentis eversæ ecclesiæ fabricam erigere destinavit, quam sic assiduis auxiliis & assistentia, brevi tempore construxit, ut pene ad miraculum hujusmodi opus computaretur excelsum. In hac igitur dignitate, tamquam in altissima arce Petrus collocatus, omnis pietatis, & perfectionis tamquam aliquod signum suis extulit. Nihil rerum divinarum contemplatione antiquius ducebat, carnem jejuniis, nocturnis vigiliis, & nodoso cilicio

B subigebat. Clerum & populum sibi à Deo commissum, maxima adhibita diligentia regebat. Pauperum, infirmorum, & hospitum curam gerere procurabat. Erga honestos & dociles mansuetus erat, & benignus. Errantes severius cohibebat; in superbos & contumaces animadvertebat atrocius; ita ut omnibus pastor existeret integerrimus. Fuit quoque jurium, bonorum, & rerum ad suam ecclesiam, & dignitatem pertinentium acerrimus defensor; ita ut quidquid à potentioribus sublatum, & inter eorum facultates incorporatum invenit, censuris ecclesiasticis, in pristinum ecclesiæ usum, jure concedente, reducere per restitutionem curavit.

Mortis periculum miraculo evadit.

7 Hinc contra S. Præsulem non immodicæ persecutiones exortæ, quibus aliquando in maximum vitæ periculum constitutus, vix nisi Dei misericordia opitulante liber evaderet. Erat enim tunc temporis miles quidam in urbe prædives, qui quanto propriis, & opulentioribus abundabat possessionibus, & divitiis, tanto aliorum etiam, maximè ecclesiæ, bona utiliora temerarius inhiabat avarus. Plures ergo eques iste possessiones ecclesiasticas detinebat, quas relinquere nequibat. Tunc adversus eum S. Pontifex, præviis humanitatis, & pacis interpellationibus, arma

C ecclesiasticæ districtionis exercuit, quorum cum debuisset viribus sacrilegus parere detentor, ut erat nobilitate & opibus inflatus, vitam eripere S. Præsuli minitavit. Quod ut exequeretur commodius, sciens B. Petrum ad oppidum S. Stephani, causa visitationis, procedere, ei obviam ivit, ut sacrilegum ad perfectionem conamen reduceret. Sed vix à longè S. Virum est temerator intuitus, cum à dæmone obsessus, gravium cœpit cruciatuum pondera sustinere. Tunc militem famuli semimortuum ad propria redigere decreverunt, qui causam cognoscentes eventus, B. Præsuli omnia retulerunt.

Pisce ægrotum sanat.

8 Ille vero sancta pietate constrictus, oratione emissa, militem à dæmonis vinculo liberavit. His ita expeditis, B. Petrus ad ulteriora in sua visitatione episcopali processit, & cum ad pagum, Lagan nomine, in Durii fluminis ripa deveniisset, pro manuum ablutione ad ejus littus accessit, ubi maximam piscium multitudinem super aquas exilientem, & ad eum appropinquantem inspexit. Tunc super undas, signo facto baculi cuspide, illis in Dei nomine, ut ad littoris arenas propius accederent, præcepit. Illico piscículi sui pasto-

ris jussum obtemperantes, gurgitis ripam exultantes, implevere. Omnibus denique episcopali benedictione dimissis, unum sibi reservavit Antistes, quem ad ægrotum febri quartana laborantem emittens, vix de eo manducavit infirmus, quando ab ægritudine liber, gratias Deo, & ejus servo, non sine lacrymis lætabundus exegit. Ex TAMAYO.

E quercu aqua elicitur.

9 Deinde cum Vir Dei ad pagum, qui Fresnelo dicebatur, in proprio territorio visitando deveniisset, & post ecclesiæ consecrationem ejusdem oppidi, domorum cogente penuria, sub quercu juxta posita, cum suo comitatu ad reficiendum resideret: cumque manuum ablutioni aquam non haberent, aqua statim desuper ex prædicta arbore scaturiens, contra naturam, descendit, quæ cum magna omnium admiratione & manibus abluendis, & siti petentium sese obtulit. Quæ res admiranda, & eorum oculos non latuit & circumjacentes regiones, fama volante implevit, ita ut quercus illa adhuc undas scaturiens ad ægrotantium solamen mirabiliter perseveret. Ergo visitationis, his & aliis mirabilibus, & prodigiis expeditis, munere expleto, in propriam repedavit ecclesiam, è qua Toletum concessit, ubi regem Alphonsum, qui Toletum cepit, gravi infirmitate oppressum invenit, cujus morti, & funeri, ejusque corporis translationi ad regium Sahaguntinense cœnobium, comes individuus interfuit. Hinc ad suam ecclesiam cum accedere constituisset, lethali morbo impeditus, iter illud perficere non valuit, nisi Palentiam usque, qua, prolixa ægritudine gravatus, invitus ab itineris prosecutione cessavit. E

Curata Alfonsi regis funere, Palentiæ moritur.

10 Hic à Petro ipsius Palentinæ urbis episcopo caritativè susceptus, in infirmitate confotus, & in sufferendis hisce laboribus roboratus, aliquantulum inducias obtulit ægritudo. Sed Vir Dei sui transitus horam appropinquantem agnoscens, episcopo Palentino dixit: " Venerabilis frater, „ jam ex hac vita, ad immortalem gloriam dis„ cedo: à tua humiliter efflagito caritate, qua„ tenus hoc corpusculum meum, sacris indutum „ infulis, ad S. E. Oxomensem, cujus, licet „ indignus, episcopus sum, deferatur, ut in „ ea ipsi ecclesiasticum concedatur sepulcrum „. Quo dicto, & devotis singultibus, omnibus Sacramentis susceptis, & valedicto suis tam præsentibus, quam absentibus fratribus & clientibus cum benedictione, oculis in cælum sublatis, spiritum suo tradidit Creatori IV Nonas Augusti, anno Domini MCVIII, præsentibus Petro Palentino, Petro Segobiensi, & Bernardo Zamorensi episcopis. Ejus corpus, ut præceperat, ad Uxamam honorificè delatum, & in cathedrali ecclesia conlocatum, per tempus ibidem requievit humili loco, donec ad altiorem, instantibus miraculis translatum, omnium fidelium necessitatibus occurrit. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat per infinita secula seculorum. Amen. In ejus primo sarcophago hocce carmen sepulcrale posuere: F

Epitaphium.

Marmore sub duro jacet hîc qui munera puro
Corde, Deo Christo obtulit almus Heros.
Uxama Pastoris corpus, post plurima honoris

A Munia Pontifici debita, corde capit.
Igitur hanc metro posuit cum carmine Petro
Laudis scripturam, quam fides una dedit.
Nobile quod bonus erexit sub lege Patronus
Templum catholica hîc datur urna Viro. D

ANNOTATA.

a *Pro* Auricensi *malim legere* Auscense *vel* Auxitanum, *in quo cum Bernardus monachus fuerit, ac* S. Petrum *infra vocet Bernardi* professione filium, *dubium non videtur, quin ad idem cœnobium uterque pertineat.*

b *Quandonam Bernardum probabilius secutus sit* S. Petrus, *abunde dictum est in Commentario prævio.*

c Nec nihil, *voluit, opinor, dicere,* nec quidquam.

DE BEATO GUALTERO CONFES.

DISCIPULO S. FRANCISCI ASSISIATIS,

B

VIMARANI IN LUSITANIA. E

P. B. COMMENTARIUS HISTORICUS.

Beati cultus; elogia; reliquiæ; miracula; translationes.

CIRCA MED. SEC. XIII.

Ejus depositio celebratur 2 Augusti;

Imaranum, vulgo Guimaranes seu Guimaraes & Guimaraens, oppidum est non ignobile apud Lusitanos, Gallæciæ viciniores, in provincia Interamnensi, quæ Doria & Minio fluminibus includitur, diœcesi verò Bracarensi, tribus circiter Bracarâ leucis in ortum distans. Hoc B. Gualterus *prædicatione, cum viveret, & exemplo; mortuus autem prodigiis insigniter illustravit. Ibidem ergo, ut loci patronus, hoc die colitur, teste Ferrario in Catalogo generali, Tamayo in Martyrologio Hispano, Antonio à Purificatione in Chronologia monastica Lusitana pag.* 80, *Arturo & Huebero in Martyrologio & Menologio Franciscanis, & pluribus aliis, qui & hunc ipsi diem natalem fuisse asserunt; uno, quod sciam, dissentiente Antonio Brandaon, Monarchiæ Lusitanicæ lib.* 13, *cap.* 13; *ubi obitum ejus accidisse statuit die* XXX *Junii*, sicut declarat, *inquit*, liber obituum Sanctæ Crucis Conimbricæ, etsi non adnotet annum, *his verbis:* 2 Kal. Julii obiit frater Gualterus ex Ordine Discalceatorum. *Sed nullo argumento probat, hunc textum de Beato nostro esse intelligendum; cum tamen Gualteri nomen pluribus commune fuerit; neque noster Conimbricæ obierit ad Sanctæ Crucis, sed Vimarani; ubi constans & antiqua traditio diem ipsi secundam Augusti ut natalem consecravit.*

C

translatio Dominicâ 1 ejusdem mensis.

2 *Est & aliud, ut ad hunc diem citatus observat Ferrarius,* ejus festum, *quod* primâ Dominicâ Augusti magno concursu illius gentis celebratur; uti nobis, *inquit*, D. Augustinus Barbosa, juris utriusque doctor celeberrimus (*imò & Lusitanus & Vimaranensis*) retulit. *Idem asserit illustrissimus archiepiscopus Bracarensis Rodericus Dacunha, in antistitum decessorum suorum Historia ecclesiastica part.* 2, *cap.* 27: *idem infrà docebit ex loci monumentis Franciscus Gonzaga; ex quibus etiam certum est, celebritatem hanc observari ad innovandam quotannis secundæ translationis ejus memoriam. Videtur ergo per errorem typographicum apud Waddingum in Annalibus ad annum* 1258, *num.* 9 *ita legi:* Translationis dies, qui incidit in primam Augusti anno MDLXXVII, ex senatusconsulto singulis annis festiva & solemnis habetur; ut præsens ipse aliquando conspexi; *& omnino legendum esse:* qui incidit in Dominicam primam Augusti: *quod miror, non animadvertisse Fremautium. Præter bina verò hæc ejus festa, aliud nullum invenimus. Unde ergo Ferrarius in eodem Catalogo diem insuper arripuit* XXII *Augusti, qua sic habet:* Alanquerii in Lusitania, B. Gualterii Ord. Min., discipuli S. Francisci? *Certè in annotatis hæc tantùm refert:* Ex Chron. Min. parte 1, lib. 6, cap. 30; ubi plura ejus miracula referuntur. *Atqui Chronicum illud, à Fr. Marco Ulyssiponensi Lusitanicè scriptum, loco assignato de solo agens* Gualtero *nostro, neque coli ipsum affirmat Alanquerii, neque de die* XXII *Augusti verbum habet unum.* F

Elogium ex Francisco Gonzaga.

3 *Viri hujus beati Vitam nemo ullam profert, nemo citat: elogia tamen ejus habent perquam honorifica, præter alios, quotquot hîc modò scriptores recensui; quos inter auctoritate & copia principem non immeritò locum obtinet illustrissimus Franciscus Gonzaga in opere, quod elucubratus est, dum ejusdem Ordinis Ministrum ageret generalem, de Origine Seraphicæ Religionis Franciscanæ, part.* 3, *in Provincia Portugalliæ, monasterio D. P. Francisci Vimarani, quod ejusdem provinciæ tertium facit, pag.* 796 *& sequente: unde huc transfero, quæ ad gloriam* B. Gualteri *maximè faciunt, eruta nisi fallor, ex Annalibus vetustis, publicisque documentis, quæ ibidem ait auctor in monasterii ejusdem archivis asservari. Sicubi verò ejus textui interserendum quid fuerit; id, quò discerni possit facilius, diverso exprimam charactere. Scribit igitur ad hunc modum:*

4 Honorio III summo Pontifice divi Petri Sedem occupante, atque in Portugaliæ regno Alphonso, hujus nominis secundo, feliciter regnan-

AUCTORE P. B.

A *Mittitur in Lusitaniam 1216 : sanctè vivit prope Vimaranum usque ad obitum.*

gnante, circa annum humanæ salutis MCCXVIII plus minus (*imò anno 1216, ut contendit Waddingus ad anni hujus numerum 2 ; quem etiam vide ad anni sequentis 1217 numerum 25*) beatus Franciscus, Ordinis Minorum pater, post generalem Assisiensem congregationem, ut suprà tetigimus, patres Zachariam, Gualterum, & alios discipulos ad dictum Portugaliæ regnum destinavit. Qui ob habitûs novitatem & sermonis differentiam à Lusitanis non ita humaniter excepti fuerunt ; quòd suspicarentur, esse aliquos ex hæreticis, aliquibus tunc temporis in partibus noviter exortis. Habita tamen diligenti de ipsorum vita atque moribus inquisitione, regina Urraca, præfati regis Alphonsi uxor, summæque pietatis fœmina, ab illis, veluti & maritus ejus, sacella & ædiculas, quibus se reciperent, construi permisit. Præterea pater Gualterus non longè à dicto oppido Vimaranensi, inter fundum, qui Villæ viridis nuncupatur, & alium, cui Cabalinus nomen est, oblatam sibi à Christi fidelibus aream acceptans, inibique oratorium ædificans, tum vitæ sanctimonia, tum quoque miraculis claruit, quibus ejus patriæ indigenas ad frugem correxit.

B *At quamdiu superstes ibi fuit ? Neminem vidi, qui dixerit ante Waddingum ad annum 1258, num. 9, ubi*, Sub hoc tempore, *inquit*, obiit Beatus Gualterus, S. Francisci discipulus, in monasterio Vimaranensi, in Lusitania *Aliter sentit auctor, Waddingo quidem aliquanto posterior, sed propinquior Vimarano, utpote Portucensis, Antonius à Purificatione ; cùm loco superiùs memorato asserit*, B. Gualterum *obdormivisse in Domino anno salutis 1236. Uter utri præferendus in hac re sit, equidem nescio.*

ubi sepulcrum ejus prodigioso liquore manavit,

5 Post hujus Patris mortem quidam suavissimus liquor ex ejus sepulcro per multos annos (*puta usque ad primam corporis translationem, ut narrat in Chronico Minorum part. 1, lib. 6, cap. 30 Marcus Ulyssiponensis ; hoc est, annum Christi circiter 1280*) emanasse fertur, qui plurimis infirmis maximè contulit. Qua etiam de causâ, secunda mensis Augusti dies, quæ ejus mortis anniversaria erat, convicinis populis per maximum temporis spatium celeberrima nundinariaque exstitit. Cum autem præfatum oratorium, jam utcumque ob Fratrum numerum auctum, atque in conventûs formam redactum, insalubri infestaretur aura, longiusque [distaret] ab oppido ; Vimaranensis communitas, Fratrum saluti atque necessitatibus consultura, illis xenodochium, Albergaria vulgo nuncupatum, ac portæ turris veteris contiguum, anno 1271 liberaliter contulit . . . . . Post duos verò annos Fratres, propter suscitatam litem inter eos atque canonicos Vimaranenses loco deturbati, antiquam sedem reperierunt. Sed ea sopita, ac rebus inter utrosque compositis, ad hospitale reversi, monasteriolum, à se antea utcumque constructum, ex eleemosynis à Christi fidelibus elargitis, atque ex quibusdam domibus ac possessionibus eidem xenodochio adjacentibus, à filiis nobilis cujusdam Roderici Fafes ultro collatis, ampliarunt ac in multo commodiorem formam redegerunt, favorem interim præstante R. Thelio (*sive Tello, ex Franciscano*) Braccarensi archiepiscopo, anno restitutæ salutis MCCLXXX.

C

usque ad corporis translationem, non sine miraculo factam 1280.

6 Cum autem ex antiquiori oratorio, à Fratribus derelicto, Vimaranicæ matricis ecclesiæ canonici beati Gualteri corpus, laudabili furto sublatum, in propriam ecclesiam transferre curarent, à sua spe suoque proposito defraudati sunt : nam plurimis hominibus atque bobus admotis ita restitit ; ut nullo pacto vel tantillùm inde dimoveri potuerit. *Marcus Ulyssiponensis loco assignato ait, canonicos aperire primùm conatos fuisse sepulcrum, ut inde sacrum corpus auferrent ; id autem cùm nulla ratione succederet ; tum demum sepulcrum ipsum cum incluso pignore, hominum, quanta poterant, boumque vi statuisse, sed frustra, revellere, & ita, ut erat, clausum integrumque asportare vehiculo.* Quamobrem postulatâ priùs à tanto Patre de hujusmodi facto veniâ, cœptis destitere, de tota interim re gesta Fratres, non absque rubore, certiores reddentes. Ut igitur primùm res detecta fuit, Fratres, paucissimis sibi ascitis hominibus, & immobilem priùs lapidem facili negotio amoverunt, & sacrum pignus, corpus videlicet beati Gualteri, in novum monasterium transtulere. *Patet ex hujus narrationis serie, translationem hanc non accidisse ante annum Christi 1280 ; neque adeo rectè illam ab Arturo referri ad annum 1271.*

In ejus honorem erecta confraternitas 1573 ; E

7 Regnantibus verò Dionysio, Ferdinando, atque Joanne I in Portugalia (*Regnavit Joannes primus, juxta Mendezium, annis 48, defunctus anno 1433 : Dacunha tamen ante citatus, quod hìc narrat Gonzaga, accidisse vult sub Alphonso IV, qui cum annos unum & triginta regnasset, obiisse dicitur anno 1357*) cum Vimaranici oppidi mœnia dilatanda venirent ; hocque monasterium impedimento esset, tum ex præfatis regis Dionysii, tum ex ejus successorum Ferdinandi atque Joannis, tum quoque ex Vimaranensium facultatibus ad eum locum, ubi nunc est, nempe intra oppidi muros, translatum, ibidemque magnificè atque augustè satis constructum est ; nobili interim quodam viro ex illustri Cugnorum familia propriam suæ habitationis domum, ad hujusmodi opus perficiendum, Fratribus conferente. Frigescentibus porrò fidelium animis & charitate, cum anniversaria B. Gualteri dies, pro more atque veneratione solitis, minimè coleretur, nobiles quidam atque perdevoti Vimaranenses confraternitatem in ejus honorem, hoc in ipso loco, anno Domini MDLXXIII erexere.

nti & sacellum, ad quod translatum est corpus 1577; F

8 Post quatuor verò transactos annos Vimaranicus populus divo eidem Patri sacellum ex publico ærario ædificandum, atque ad ipsum ejus ossa maximâ cum veneratione, populique, tum ecclesiastici tum quoque laici, frequentia, transferenda curavit. Aderat siquidem pius Fulgentius, ecclesiæ Vimaranicæ Prior atque Brigantinorum ducis filius : aderant & matricis ecclesiæ Vimaranensis canonici, cæterique sacerdotes & ministri, atque quotquot Vimarani erant tum monachi tum sacerdotes sæculares tum quoque, ut prædiximus, laici Qui omnes, solemni processione institutâ, principalioribusque oppidi viis atque plateis lustratis, hunc locum petentes, præfata Patris ossa ad novum sibi præparatum sacellum summa religione transtulere. Contigit autem hoc Dominicâ primâ mensis Augusti, anno verò Domini MDLXXVII. Quæ quidem dies, ex senatus ejusdem oppidi consulto, est Vimaranensibus singulis annis, in tanti Patris memoriam atque venerationem, solemnis atque festiva. Et ne hoc hominum memoriâ aliquando excideret, in anteriori præfati sacelli parte, quæ sequuntur litteræ scriptæ sunt : DIVO GUALTERO D. F. D. VIMARAN. PATRONO INSTAURATI FESTI VOTO IV ANNO MDLXXVII P. V. F. C. (*hoc est, interprete Dacunha :* Divo Gualtero

AUCTORE P. B.

divi Franciſci diſcipulo, Vimarani patrono, per votum quater innovatum, anno 1577 *populus Vimaranenſis fieri curavit.*) Ejus verò ſepulcrum hujuſmodi epitaphium inciſum habet:

GUALTERI TEGIT HOC VENERABILIS OSSA SEPULCRUM.

quo anno ejus cultum egregie fovit Gregorius PP. XIII.

9 Cum autem ad Romani Pontificis, Gregorii videlicet XIII, aures beati Gualteri fama perveniſſet, is in divini cultus augmentum, & ad Sancti venerationem magis magiſque commendandam, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus pœnitentibus atque confeſſis, qui deinceps in perpetuum præfatæ confraternitati aggregari voluerint, eo die, quo ſe reliquorum confratrum catalogo adſcribi fecerint, nec non & in eorumdem tam receptorum quam recipiendorum mortis articulo (ſi tamen delictorum pœnituerint, ſacramque eorum confeſſionem fecerint, ſeu confiteri non valentes ſacroſanctum nomen Jeſu ore, vel ſaltem corde, devotè invocaverint, contritioniſque ſigna oſtenderint) plenariam omnium peccatorum indulgentiam, eorumque remiſſionem conceſſit. Id ipſum quoque præſtitit (per xx tamen tantùm annos) tum præfatis confratribus, tum quoque reliquis Chriſti fidelibus, qui ſecunda die menſis Auguſti, qua B. Gualteri feſtivitas occurrit, ejus ſacellum ſive altare à primis Veſperis uſque ad ſolis occaſum ſequentis diei devotè viſitaverint, & quinquies Dominicam orationem, & toties angelicam ſalutationem pro Romani Pontificis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, totius eccleſiaſtici ſtatus, Portugaliæ regis pro tempore exiſtentis, atque illius regni proſpera & felici conſervatione devotè recitaverint. Hæc omnia latiùs continentur in Bulla ſub plumbo ab eodem ſummo Pontifice data XVII Decembris, anno verò Domini MDLXXVII. *Hæc Franciſcus Gonzaga, quibus quod addamus, nihil eſt.*

TERTIA DIES AUGUSTI.

B E

SANCTI QUI III NONAS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Lydia purpuraria, Philippis in Macedonia.
S. Aſpren epiſc. conf., Neapoli.
S. Hermillus martyr, Cpoli.
SS. Mart. ſub Abenner, in India.
S. Diogenes, S. Stephanus, S. Albinus } MM. Romæ.
S. Dalmatius archimandrita, S. Fauſtus ejus filius ac } Cpoli.
monach. }
S. Marana, S. Cyra } Beroeæ in Syria.
S. Euphronius epiſc., Auguſtoduni.
S. Gregorius abb., Nonantulæ.
S. Petrus epiſc., Anagniæ.
S. Walthenus abb., in Scotia.
S. Gaufridus epiſc., Cenomanis.
S. Auguſtinus epiſc., Luceriæ in Apulia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

C F

Gaudentius *Novarienſis epiſcopus, in Ariana hiſtoria notus, in multis Uſuardi auctariis, hoc die conſignatus eſt; verum de eo pridem egere Majores noſtri ad* XXII Januarii. *Synonymum Sanctum, & ipſum epiſcopum, non Novarienſem ſed Curienſem apud Rhætos ſeu Griſones, hoc ipſo die nobis adducit Caſtellanus, abſque ulla temporis nota, neque indicio unde acceperit. Facile error irrepſerit in nomine urbis: ceterum ſi talis verè fuerit Sanctus Curienſis epiſcopus, doceant nos ii quorum intereſt, de ejus geſtis, ætate, miraculis & cultu, ejuſque vero natali die.*

Ipſo die beati Gregorii Niſeni, *pro* Nyſſeni, *annuntiatio eſt Adonis Leodienſis S. Laurentii Ms., quæ & in unum aut alterum codicem tranſiit. Nota eſt ejus feſtivitas* IX Martii.

Sanctæ matris noſtræ Theodoræ Myroblytidis *Officium aſſignatur hoc die in vetuſto Menologio Græco Ms. Bibliothecæ olim Lindebrogianæ. Eadem eſt cum* S. Theodora vidua *Theſſalonicenſi quam dedimus die* V Aprilis

S. Flaminæ virg. & mart. tranſlationem *rectè hoc die retulit Sauſſayus*; cujus, *inquit*, corona rutilat, vernatque palma triumphalis VI Non. Maii, *quo die de ipſa actum eſt* II Maii.

S. Juſtus epiſcopus Viennenſis martyr *refertur hoc die in Uſuardis Colonienſibus aliiſque eos ſecutis cum Ferrario. De eo actum eſt die natali* VI Maii.

S. Iſaacius *abbas Cpoli ſæpius cum Dalmatio & Fauſto conjungitur, de quibus hoc die loco ſuo: de S. Iſaacio autem jam pridem actum eſt ad diem* XXX Maii.

S. Metropolum *hoc die Cpoli ſignans Grevenus, neſcivit, opinor, quid ſcriberet.* Matrofilum & Metrophilum *invenio in Hieronymianis, ſed eum quo reducam neſcio, niſi cum Metrophane confundatur de quo jam in opere egimus* IV Junii.

S. Metropolus *alius eſt Trevirenſis epiſcopus. Sed hic colitur* VIII Octobris.

S. Hildebrandus *magni S. Bonifacii laborum & mar-*

A *martyrii ſocius ſignatur hoc die à Camerario in Menologio Scotico, non ſatis opportune. De eo reliquiſque ſociis actum eſt die* v Junii.

In Scotia, S. Domitii monachi, diſcipuli ſancti Columbæ, *inquit hoc die Ferrarius in Catalogo generali*, ex Martyrologio (*Wilſoni*) Anglicano. *Sed obſervandum* 1, *illum hoc die referri à Wilſono ſub titulo* Commemorationis *& ſtellula marginali; adeoque ignoratam ab eo fuiſſe & nullo modo aſſertam hodiernam hujus Sancti celebritatem: quod non videtur etiam animadvertiſſe, dum illum ſecutus eſt, Fitz-Simonius in Catalogo Sanctorum Hiberniæ.* 2, *Eumdem hunc eſſe Domitium, quem tamquam alium, Ferrarius idem ex Menologio Dempſteri annuntiaverat die* XXI *Aprilis; quo die vide Prætermiſſos.* 3, *Non rectè hunc à Boëthio, Leſlæo, & aliis nuncupari* Domitium; *ſed appellandum eſſe* Dermitium, Diormitium, *vel* Diermitium, *juxta citatum Fitz-Simonium, Colganum tom.* 2, *pag.* 489, *num.* 45, *& Uſſerium de Britannicarum eccleſ. primordiis cap.* 15, *pag.* 694 *&* 696. 4 *denique, nequaquam conſtare, quo die Sanctus hic* Diermitius *cultus aliquando in Eccleſia fuerit; uti jam diximus tom.* 2 *Junii, pag.* 205 *in annotatis litt.* g. *Quocumque autem die reponi debeat aut poſſit, alia ejus Acta non habemus, quàm quæ jam dedimus in Vita ſancti Columbæ ad diem* IX Junii.

B S. Honorati martyris *natalem hoc die recolit Tamayus in ſuo Martyrologio Hiſpanico, haudquaquam dubitans quin* fuerit unus ex presbyteris, quibus utebatur B. Stephanus Pontifex & martyr in divinis Officiis. Ejus ſacra pignora, *inquit*, in regio Scurialenſi cœnobio, in capſula affabre facta & auro contexta, honorificâ magnificentiâ ſervantur. *Ita Tamayo viſum, opinor; at vellem nos docuiſſet, quis ipſum certiorem reddiderit, hoc ipſum corpus eſſe iſtius* S. Honorati *qui cum ſociis in Martyrologio Romano memoratur. Vel ſi hoc ipſi gratis daremus, non ad hunc diem pertineret, ſed ad eum quo relatus eſt,* 1 Auguſti.

S. Rufini epiſcopi & martyris tranſlatio *Aſſiſii ſignata eſt à Ferrario. De pluribus ſanctis Rufinis Aſſiſienſibus, ſatis miro modo implexis, egimus, lucemque exſpectamus, quam ibi poſtulavimus* XXX Julii.

C Memoria S. P. N. ac confeſſoris Joannis hegumeni monaſterii Patelaræ *habetur in Menæis magnis Græcorum impreſſis; aliis eorum Faſtis, quos ego quidem viderim, hoc die ignota; imo verò, ſicut notat Raderus in Obſervationibus Mss. in Menæa Græca hoc die*, altum de hoc ſancto Patre apud alios ſilentium; neque hîc quidquam præter nomen, & obſcurum quoque locum proditum eſt.

In Ægypto ſancti Stephani anachoretæ *natalem hodie celebrant Witfordus in Martyrologii Anglicani additionibus, Felicius, Maurolycus, Ferrarius in Catalogo generali, Cartuſia Bruxellenſis in additionibus Mss. ad Grevenum.* Sanctum *illum etiam appellat Petrus Equilinus lib.* 7, *cap.* 17; *ubi & ejus elogio, quod ex uberiore Palladiano Hiſtoriæ Lauſiacæ cap.* 30 *contraxit, hæc ſubdit:* Quievit in Chriſto III Nonas Auguſti. *Verùm cum neque antiquioribus Martyrologis in Occidente, neque ullis, quos viderimus, Orientalium eccleſiarum Menologis notus aliquando fuiſſe videatur cultus ejus publicus; hîc ſatis eſto memoriæ ipſius haberi rationem.*

D Acellaus, Acillas, Achilleus, *variè inflexus, reperitur hoc die in codicibus Hieronymianis, cum poſitione* Conſtantinopoli, *& ſocium quidem habet* Juſtum *in codice Corbeienſi, niſi forte* Juſtus *cognominetur. Hinc Notkerus hodiernam ſuam annuntiationem rotundè formavit, in hunc modum:* Conſtantinopoli S. Achillæ, *quem mirum prorſus, in Græcis tabulis nuſquam notum eſſe; ut merito verear, ne nomen truncatum aut corruptum fuerit. Quod ſi lucis aliquid aliunde ſuboriatur, locum ei ſuum in opere noſtro quam libentiſſimè tribuam.*

Conradus de Herlsheym *Ordinis Ciſtercienſis in Haſſia, cum titulo* beatæ memoriæ, *hoc die ſignatur à Greveno, & ex hoc à Caniſio. Placuit Ferrario* Sancti *appellationem adjungere, cultumque aſſerere, quem neſcio unde acciſere potuerit. Certè Majores noſtros eum non reperiſſe ſatis conſtat, dum ipſum inter Prætermiſſos dudum collocarunt ad diem* 1 *Junii, quo etiam à pluribus ibi citatis refertur. Non eſt veroſimile, ex eo tempore quidquam acceſſiſſe, aut porro acceſſurum notitiæ ulterioris, unde Conrado iſti Sanctorum honores vindicentur.*

E Manſuetum *aliquem ſignatum invenio in noſtris Sanctorum Hiberniæ Kalendariis abſque ulla ulteriori notitia.*

Martini confeſſoris *legitur in Auctariis Greveni; at divinandum reliquit, quem hîc indicatum voluerit.*

Fortunatum epiſcopum Trevirenſem *hodie nobis ſuggerunt ſolæ Additiones Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, quæ quanti apud nos pretii ſint, ſæpe aliàs dictum eſt. De eo mentem ſuam pridem expoſuerunt Majores noſtri duobus diverſis articulis inter Prætermiſſos* X *Junii, tametſi eo die referatur inter Officia Trevirenſium propria. Nihil ex eo tempore ſcriptum aut editum novimus, quo de vera ejus aut ſuppoſita dignitate, rebus geſtis aut cultu magis conſtet.*

F Conradum *ex abbate S. Crucis epiſcopum Patavienſem, deinde Salisburgenſem archiepiſcopum, multis meritiſque laudibus ornant in ſuis Menologiis Henriquez & Bucelinus; at dum ei Sanctorum honores tribuunt, ſolita ſua libertate utuntur; præterquam quod nonnulla miſceant, quæ hujus loci non eſt refellere. Longè prudentius vel à nominando Conrado abſtinuit Chalemotus.*

Bartholomæum *Claræ-vallenſis monaſterii priorem* Beati *etiam titulo donat idem Henriquez, quem interim Chalemotus omnino prætermiſit: à Sauſſayo* vir inſignis *appellatur.*

Guilielmus *à Bucelino adjicitur, ut diſcipulus melliflui doctoris S. Bernardi, cum præclaro elogio &* Beati *titulo, quem aliunde confirmari cupimus, ut jam ſatis inſinuavimus die præcedenti, dum de eo in Prætermiſſis ibi locuti ſumus.*

Bennonis *ſeu* Benedicti, *viri planè eximii, reſtauratoris primùm Cellæ S. Meinradi ſeu Meginradi, Mettenſis poſtmodum epiſcopi, memoria jam non ſemel in Actis noſtris, aliorum Sanctorum occaſione occurrit; natalis in hunc diem incidit, quo de ipſo fuſius agit Mabillonius ſeculo* V *Benedictino pag.* 122, *at ſolo* venerabilis *titulo eum ornans: ut ſatis pateat, Sanctorum honoribus hactenus celebratum non eſſe.*

A Laurentia Lorini, Beatrix Leytoa, Paula à S. Thoma } *Mirificè laudantur à Marcheſio in Diario Dominicano.*

Joannes du Houſſey, *ſeu* de Huſſeto, *in monte Valeriano prope Pariſios, titulo* venerabilis *hoc die donatur à Caſtellano, ut qui ibi recluſi vitam duxerit, mortuus anno* 1609.

Anna Juliana *archidux Auſtriæ, Mantuæ &c. duciſſa, Ordinis Servorum in Germania reparatrix, pluribus merito laudatur in libello de ejus vita ſcripto, etiam ab incorruptione corporis, quæ omnia ad beatificationem ejus conferre poſſunt. Eâ porro obtentâ, debitum locum in hoc opere conſequetur.*

Juliana, quæ corpus S. Stephani Cpolim tranſtulerit, *à ſolo Caniſio hoc die ſignata reperitur; quo ex fonte, non facilè quis divinaverit: certe ſub iſtis characteriſticis necdum mihi ut Sancta, pro hoc die innotuit.*

Thomas Belchianus *martyr Londini in Anglia*
B Joannes Puteanus *martyr Lovanii in Belgio*
Gunterius à Brabantia *conf. In provincia Colonienſi*
Anonymus *conf. Navis in Tuſcia*
Matthæus Baſcius *conf. inſtitutor Capucin. Venetiis*
Catharina à S. Gabriële *virg. Bellalcazari in territ. Cordub.*
} *Referuntur ab Arturo cum titulo* beati *in Marlio Franciſc. & ultima etiam in Gynæceo.*

Eoſdem omnes, excepto Puteano, ſed paulo modeſtius ſignat Hueberus in Menologio, adjungens Guilielmum Bertho *Ingolſtadii in Bavaria;* Michaëlem de Argagnano *Mediolani in Inſubria, tum PP. Capucinos in Italia colligit ſanctitate conſpicuos,* Albertum *ac* Mathiam de Pergamo, Bonaventuram de Soncino, *alioſque plures, quos ibi ordine enumerat: addens demum num.* 9. Joannem Montaraſium *Ulyſſipone in Luſitania, cum alio* Joanne Martinez Montaraſio.

S. Therſicius *ſive* Tarſitius *Romæ ſignatur in Uſuardinis Centulenſi & Florentino, relatus ab aliis die præcedenti, ut ibi inter Prætermiſſos notavimus, ubi remiſſus eſt, ut iterum remittimus ad* xv Auguſti.

Sancta Theocleta (Θεοκλητὼ) *in Menæis impreſſis hodie diſticho exornata, prorſus ignota nobis eſt, niſi ſit illa, quæ in iiſdem Menæis longiori gaudet elogio ad diem, quo erit referenda* xxi Auguſti.
C

S. Fiacrius *eremita neſcio cur hac die notetur in Uſuardis Colonienſibus, ſpectat ad* xxx Auguſti.

S. Æonium Arelatenſem epiſcopum *cur hoc die ſignaverit Caſtellanus in ſuis Francicis additionibus, conjicere prorſus nequeo. Conveniunt Officia propria Arelatenſia, Claudius Robertus, Sammarthani & alii, obiiſſe Sanctum* xvi *Auguſti, quamvis eo die non colatur, ob tum occurrentem, ut notant Breviaria, ſolenniorem S. Rochi feſtivitatem: unde & Breviaria propria & Sauſſayus in Martyrologio Gallicano ipſum differunt ad diem, quo feſtivius celebratur ejus memoria* xxx Auguſti.

S. Joannem Orcum *Novocomenſem iſtius nominis primum epiſcopum, ſolus hoc die in additionibus ſuis ad Martyrologium Romanum ſignavit Caſtellanus, haud dubiè quia ipſum hoc die obiiſſe teſtatur Ughellus in Italia ſacra. Apud Ferrarium neque hic Joannes notus eſt, neque* D *bini alii ſancti epiſcopi ſynonymi, quos refert Martyrologium Comenſe Primi Aloyſii de Tattis, hunc primum conſignans eo die, quo de ipſo plura diſquiri poterunt* xxxi Auguſti.

Inventio SS. Placidi & ſociorum, hoc eſt Eutychii & Victorini fratrum, Flaviæ ſororis & xxxiii monachorum, *Meſſanæ in Sicilia annuntiatur à Ferrario. Nota eſt Sanctorum iſtorum feſtivitas, ad quam & hæc tranſlatio & quæcumque alia ad ipſos ſpectant, transferenda ſunt* v Octobris.

Sancta Salome unguentifera (ἡ μυροφόρος) in pace conſummari *refertur in Menæis magnis Græcorum, typo editis: de qua agi poterit die, quo ſignatur in Martyrologio Romano* xxii Oct.

Derbilia de Irras *inter varios Sanctos alios, mihi æquè ignotos, numeratur à Colgano in appendice ſecunda ad Acta S. Columbæ. De eadem egerat in appendice ad S. Colmani Acta, menſe Februario pag.* 248 *ita ſcribens:* S. Derbhilia filia Cormaci, filii Brecchii, filii Echadii, filii Davidis, filii Fiachrii &c. colitur E
iii Auguſti juxta Mar. Gorm. vel xxvi Octobris juxta Mart. Tamlacten. & Dungallen. *Vellem ea documenta addidiſſet, ex quibus de ejus cultu & geſtis tutò agere potuiſſemus. Quæ cum ſubminiſtrata non ſint hactenus, poſſint autem à popularibus hagiophilis ſubinde ſuggeri, rem omnem examinandam remittimus, ad aliam ſignatam diem* xxvi Octobris.

S. Apoſtolus (*id eſt, Apoſtolorum diſcipulus*) Quartus *celebratus hodie in Menæis impreſſis, juxta Martyrologium Romanum pertinet ad diem* iii Novemb.

S. Severi epiſc. Barcinonenſis & martyris tranſlatio *hoc die facta notatur à Tamayo in Martyrologio Hiſpanico, ubi de non uno ſynonymo epiſcopo diſputat. Nobis liceat tantiſper ſupponere, indicari hîc eum, qui in Romano ponitur* vi Novembris.

S. Stephani protomartyris *tranſlationem aliquam retulimus inter Prætermiſſos diei præcedentis. De pluribus aliis jam etiam alibi actum eſt, notanter in Prætermiſſis tomo* ii *Maii pag.* 4, *eodem tomo pag.* 98, *atque item tom.* vi *Maii pag.* 4, *quæ omnes remiſſæ ſunt ad celeberrimam natalis Sancti feſtivitatem* xxvi *Decembris, quo ipſo die inventionem factam contendunt nonnulli, quæ tamen, vetuſtiſſimo jam in Eccleſia feſto hoc die celebratur: niſi cum Sauſſayo, poſt Notkerum velis, hanc ipſiſſimam diem eſſe, qua à Judæis lapidatus eſt; ubi de tranſlatis in varias Europæ eccleſias ſacris reliquiis longam texit hiſtoriam. Ceterum hodierna inventionis ſolennitas in omnibus Martyrologiis, etiam antiquiſſimis Hieronymianis, certatim conſignata eſt. Non repetam hîc quæ de prædicta Inventione corporis* S. Stephani *ac tritum item aliorum ſanctorum,* Gamalielis *nempe,* Nicomedi *&* Abibonis *ſeu* Abibæ *paulo fuſius diſquiſivi hoc eodem die in Obſervatione ad textum Uſuardinum, quam lector conſulere poterit. Sufficiat hîc inhærere jam dictis, eaque omnia remittere ad diem in tota Eccleſia receptiſſimum, quo S. Stephani, reliquorumque trium Sanctorum, quorum natales ignorantur, geſta omnia, reliquiæ, earumque multiplices tranſlationes, & innumera prope miracula ex profeſſo illuſtrabuntur* xxvi Decembris. F

A D

DE S. LYDIA PURPURARIA,

PHILIPPIS IN MACEDONIA.

P. B.

Ex Actibus Apostolorum.

POST MED. SEC. I.

Mirum sanè est, neque in Occidente, neque in Oriente observatam in ecclesiasticis tabulis fuisse tam insignis Matronæ memoriam; donec restituto demum & amplificato Romano sic ad hunc diem inserta legi cœpit: Philippis in Macedonia, sanctæ Lydiæ purpurariæ; quæ, prædicante ibidem sancto Paulo Apostolo, prima omnium credidit Euangelio. *Enimvero merebatur hunc honorem, quæ laudum suarum præconem ipsum habuerat Spiritum sanctum in Actibus Apostolorum cap.* 16; *ubi narrato SS. Pauli, Lucæ, Silæ, Timothei ad Philippenses adventu, ita pergit Hagiographus versu* 12: Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam, juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant. Et quædam mulier, nomine Lydia, purpuraria, civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo. Cum autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: Si judicastis, me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coëgit nos. *In quem textum obiter observa, quæ apud sacrarum Litterarum interpretes fusiùs explicata reperiuntur.*

Ejus cultus & elogium.

2 *Ac primò quidem* oratio, *Græcè* προσευχὴ, *hìc accipienda videtur pro orationis loco, sive oratorio suburbano, qualia passim habebant Judæi: cum ergo illuc etiam* Lydia *convenire jam tum soleret, Judæorum haud dubiè erat proselyta, adeoque* colens Deum. 2. *Nomen* Lydiæ *proprium ipsi fuit apud Philippenses; tametsi forsan ideo datum, quia oriunda erat ex* Lydia, *Asiæ minoris provincia, ad quam, secundùm geographos quosdam veteres, Thyatira pertinebant.* 3. Purpuraria, *Græcè* πορφυρόπωλις, *dicitur, quòd purpuram vendebat. Hæc verò mercatura peculiaris olim fuit, neque concessa cuilibet: unde quidam colligunt, honoratiorem hanc fuisse Matronam.* 4. *Hospitalitate prorsus excelluit, ut quæ Paulum cum tribus ut minimùm sociis hospitio coactum exceperit, foveritque, ut ex versu* 18 *patet,* multis diebus; *diutius etiam detentura; nisi ob liberatam Pythonissam compulsus fuisset in carcerem.* 5. *Quàm verò benignè hospites illos habuerit, illud indicio est, quod eductus è custodia S. Paulus & rogatus, ut ab urbe discederet, id facere noluerit, nisi postquam ad hospitales reversus ædes,* Lydiæ *valedixisset:* Exeuntes autem (*versu* 40) de carcere, introierunt ad Lydiam; &, visis fratribus, (*Christianis neophytis, ibi, tamquam in primitiva Philippensium ecclesia, collectis*) consolati sunt eos, & profecti sunt. 6. *Ab hujus igitur exemplo initium duxit affectus Philippensium ille tam beneficus erga absentem etiam Apostolum, quem cum alibi ipse, tum præsertim in Epistola, anno circiter Christi* 61, *ad eos data tantopere commendat: in qua proinde Epistola Lydiæ quoque sine dubio nomen legeretur expressum; nisi jam vitâ functam antè Paulus intellexisset: unde veri admodum simile est, illam post Apostoli discessum, hoc est annum Christi* 52, *non diu fuisse superstitem: tametsi nec annum mortis ejus, nec mensem, nec diem sciamus; uti neque gestorum ejus amplius aliquid, quam quod hìc dedimus.*

B E

DE S. ASPREN VEL ASPRENO EPISCOPO ET CONFESSORE

C F

NEAPOLI IN CAMPANIA.

G.C

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Sancti cultus, Acta, & gloria posthuma.

CIRCA FINEM SECULI I, SIVE INEUNTE SECULO II.

Prolegomena Sancti cultus ex Martyrologio Romano,

Ives Neapolitani Sanctum in titulo propositum venerantur, tamquam primum urbis suæ præsulem, qui hac die in Martyrologio Romano sic annuntiatur: Neapoli in Campania, sancti Aspren episcopi, qui à sancto Petro apostolo ab infirmitate curatus, & deinde baptizatus, ejusdem civitatis episcopus ordinatus fuit. *Equidem miror, Sanctum adeo illustrem & antiquum in Martyrologio Usuardino, ejusque Auctariis, ac aliis veteribus Menologiis non memorari. Attamen aliunde de legitimo sanctitatis titulo satis constat: nam imprimis Petrus subdiaconus, sive anonymus seculi noni scriptor, in Vita S. Athanasii Neapolitani, quam ex Ms. codice ad diem* XV *Julii edidimus, tomo* IV *istius mensis pag.* 78 Aspren sanctissimum *appellat. Præterea immemorabilem hujus sancti Antistitis cultum abundè colligimus ex vetustis ac sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis, quæ jam proferemus.*

& antiquis hymnis,

2 *Bartholomæus Chioccarellus in opere de episcopis & archiepiscopis Neapolitanis exhibet tres veteres hymnos, in honorem* S. Aspreni *recitari soli-*

AUCTORE G. C.

solitos, de quorum primo pag. 13 *sic præfatur :* Habetur etiam hymnus, quem ab antiquiſſimis temporibus Neapolitana eccleſia in Aſpren ſolennibus recitare conſueverat, in quodam ejus eccleſiæ libro, qui Hymnarius Neapolitanæ eccleſiæ vocatur, qui ſupra annos octingentos (*nunc fere numerandi eſſent nongenti*) conſcriptus videtur Longobardis litteris exaratus, & apud nos ſervatur, hunc in modum :

O ſancte Præſul inclyte,
Aſpren Deo digniſſime,
Cælorum regem Dominum
Ora pro nobis omnibus.
Aſpren beate, quæſumus,
Noſtris adeſto precibus,
Ut tua ſancta merita
Perducant nos ad æthera.
Sanctus Petrus apoſtolus
Dedit te noſtro populo,
Et fecit te epiſcopum
In noſtro loco primitus.
Creator rerum omnium
B Protexit te in omnibus,
Et dedit tibi gratiam
Salvare multas animas.
Gloria Patri &c.

quos eccleſia Neapolitana

3 *Huic ibidem pag.* 14 *ſubjungit duos alios antiquos hymnos, quorum unus etiam in Officio proprio, quod anno* 1525 *in urbe Neapolitana editum eſt, ad primas Veſperas ita canitur :*

Pange lingua glorioſi
Præſulis magnalia,
Vota cordis gaudioſi
Læta dans præconia,
Dum Aſpren ad luminoſi
Regni tranſit gaudia.
Dum Princeps Apoſtolorum
Verbum verbo prædicat,
Pro ſalute populorum
Carnem factum indicat
Circa finem ſeculorum,
Aſpren mentem applicat..
Euangelizans gratiam
Summæ dignationis,
De terra ſanum erigit
Oppreſſum vi languoris,
Quem mox inſtructum eligit
Ad apicem honoris:
Surgens enim de languore,
C Virtute præconii,
Soſpes factus cum vigore
Firmati veſtigii,
Petrum adiit, cujus rore
Pingueſcit eloquii.
Primus ergo Chriſtianus
In hac urbe gratiam
Novæ legis ſumens manu,
Firmat, & ad patriam
Vitæ plebem ducit ſanus
Per doctrinæ gloriam.
Verbo namque comitantur
Virtutum inſignia :
Cæcis viſus, mancis dantur
Membrorum officia,
Greſſus claudis reparantur ;
Cunctis ſit lætitia.
Tantum igitur Doctorem
Devotis officiis
Imploremus protectorem,
Cujus beneficiis
Amplectemur Salvatorem
In cæli deliciis.
Regi regum ſalus, vita, D
Laus & jubilatio
Olim, nunc, & ſemper ita
Deus, exultatio
Ei ſit, cujus infinita
Permanet duratio. Amen.

4 *Alter hymnus ad Laudes in eodem Officio ita recitatur :* *ab incunabili tempore decantavit*

In Aſpren natalitio
Jubilemus alacriter,
Qui nobis à principio
Fidem plantavit largiter.
Quam plenè primus avidè
De Petri fonte ſumpſerat
Veritatem dilucidè
Verbo doctrinæ reſerat.
Doctrina vitæ gratiam
Firmat atque virtutibus
Miraculorum gloriam
Veram profert obtutibus.
Quo fit, ut turbæ civium
Currant ad fontem gratiæ
Benignum Dei Filium E
Sibi quærentes anxiè.
Peracto curſu fortiter
Paſtoralis officii,
Conſequitur feliciter
Curſum centeni præmii.
Gloria tibi Domine
Qui nunc Aſpren irradias,
Prece cujus in agmine
Sanctorum nos ſuſcipias. Amen.

5 *Inſuper in laudata ejuſdem Officii editione recitatur ſequens oratio ſeu collecta :* Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos ſancti confeſſoris tui atque pontificis Aſpren feſtivitate lætificas, præſta, quæſumus, ut cujus ſolennia colimus, ejus præſidio muniamur. Per Dominum *&c. David Romæus in libro de Septem ſanctis cuſtodibus ac præſidibus urbis Neapolitanæ pag.* 92 *eamdem orationem Actis* S. Aſpreni *ſubnectit. Hinc ſuſpicor, recentiorem eſſe Collectam, quam Sigiſmundus Sicola operi ſuo Italico de glorioſa* S. Aſpreni *nobilitate part.* 1, *obſerv.* 5, *pag.* 75 *inſernit, & quam hodieum cantari aſſerit his verbis :* Deus, qui beatum Aſprenum ab apoſtolo Petro baptiſmo luſtratum, primum nobis antiſtitem conſtituiſti, præſta ſupplicibus tuis, ut fidem, quam per eum accepimus, bonis operibus comprobemus. Per Chriſtum dominum noſtrum &c. *in proprio ſancti Præſulis ſui Officio,* F

6 *Ceterùm in memorato veteri Officio leguntur Acta ejuſdem ſancti Præſulis in novem Lectiones diviſa, de quibus laudatus Chioccarellus pag.* 10 *nos ita præmonet :* Habetur etiam ſancti Aſpren Vita, atque rei hujus narrationis hiſtoria ſinceriſſimè, etſi rudi ſtilo, nulloque fuco, atque orationis elegantiâ elaborata, ſed ſincera tantum hiſtorica veritate referta, quæ conſcripta videtur (ſi conjecturæ locus eſt) paulo poſt Silveſtri Papæ, & Conſtantini Auguſti tempora, quæ antiquis Longobardis litteris exarata ſervatur in majoris eccleſiæ theſauri ſacello. Eam Neapolitana eccleſia ab antiquiſſimis temporibus in Sancti ejuſdem eccleſiaſtico Officio recitare conſueverat, in novem Lectiones digeſtam, quod quidem Officium typis editum habetur. *Tunc ibidem exhibet Acta illa, quæ nos ad clariorem ſequentium intelligentiam ex jam dicta Officii eccleſiaſtici editione hîc fideliter tranſcribemus.* *in quo etiam habentur novem Lectiones,*

7 Lectio 1. Princeps Apoſtolorum Simon Petrus, Antiochenſi fundata eccleſia, Romam accedens, ad mœnia urbis Neapolitanæ tranſeundo *quæ narrant, quomodo S. Petrus apoſtolus,*

A do pervenit ; ubi longo fatigatus itinere , quiescens paululum , quamdam mulierculam senem transire conspexit : scisitatur ab ea de civitatis statu , de civium habitu , de forma morum , de qualitatibus animorum , quæ eis vita , quæ leges , quæ legum cerimoniæ , quæ in Deitatis cultura devotio , quæ in pietate religio eis ineſſet ; &, si alicujus novæ sectæ ratio inconvincibilis innotesceret eis , si proni fierent ac mobiles susceptores.

Neapoli manjens 8 Lectio ii. De sua quoque conditione , quo instigante maturet ad urbem. Mulierculæ narravit eidem , quæ nova ferat , quæ invisa , quæ inaudita & felicia modernis tunc temporibus emerserint , euangelizans Christum seriatim adaperit : & quomodo propter transgressionem primi parentis homines in captivitatem diaboli deditos , Deus de Virgine nascens factus est homo , ut , disruptis vinculis servitutis , erroris humani laqueos solveret ; signa & prodigia Christi , visa per eum , narrans eidem : ad quod dictum Petri vetula silentium rumpens ait : Tenebo certa,
B & credam indubia , si ejus , quem tantis effers præconiis , nomine invocato , solutis doloribus meis, plenè mihi fuerit sospitas restituta.

fidem Christianam prædicaverit , 9 Lectio iii. Tunc Petrus , Christi nomine invocato , inquit : Tibi, qui hanc crucias vetulam impiè , morbe pestifer , effuge , evanesce , & evacuare in nihilum , illius nomini dans honorem , cui est cum Patre & vivifico Flamine par virtus , æqualis honor , gloria concors , majestas eadem per omnia secula seculorum. Cumque Christicolæ Petri secuti vestigia ab Antiochenis finibus respondissent Amen , vetula protinus est sanata , & miratur , tam repente sese tam subitò innovatam , & alteram factam ex altera. Credidit mulier , & regenerantis liquoris Baptismi rore perfunditur salutari , & dicit mulier Petro : Habeo amicissimum quemdam , nomine Aspren, atrocissimo morbo quassatum , hominem benignum , pium , modestum , sobrium , & religiosum (si in gentilitate esse vel dici religio quomodolibet potest) qui si sanari per te poterit , fidem , quam prædicas , statim recipiet , ejusque assertor idoneus , defensor robustus & propugnator existet.

& eâ imbuerit Aspre-nium , 10 Lectio iv. Tunc Petrus vetulæ dixit : Vade properè , & manu apprehensa Aspren , dicas ei : Petrus , Jesu Christi in Judæa crucifixi discipulus , mandat tibi , ut, ægritudine vanescente, ad sanitatem pristinam continuò reformeris. Et
C veniens mulier ad Aspren , vix præcepta Petri complens , è vestigio est sanatus. Confestim surgens Aspren , oblitusque tunicam , solum pallium induit ; ad Simonem tandem venit , & humi prostratus , Petri pedes osculatus est. Aperit os suum Petrus , catechizat Aspren , & baptizat , & de Christianæ religionis doctrina informat , cœpitque Aspren magistri sui cooperator esse , & ad clamationem nominis Salvatoris signa & prodigia facere , cæcos illuminare , claudos consolidare , aliosque infirmos & debiles confortare.

qui eamdem postea propagavit , 11 Lectio v. Conquisita Neapoli Christo domino , Romam Petrus ire decrevit , sed ad preces Neapolitanæ plebis Apostolus Aspren Neapolitanum præsulem consecravit : qui ad pontificii provectus apicem , verbo doctrinæ invigilare cœpit instantiùs , prædicationi insistere , & usque ad mortem opportunè & importunè constantissimè indeficiens atque infatigabilis prædicavit. Obiit autem senex plenus dierum , & operibus virtuosis , tertio Nonas Augusti , miraculis co-

rusc ando.

AUCTORE G. C. *& ibidem variis ægris ,* 12 Lectio vi. In Neapolitana siquidem urbe vir & uxor conjuges erant timentes Deum , procedentes in mandatis & justificationibus Domini sine querela , divites cum multa familia (filium tamen aut filiam non habebant) & flagitabant sancti Præsulis meritis prece assidua , ut ejus meritis filius eis concederetur vel filia. Obtinent postulata ; nascitur eis filius , & moribus honestissimis decoratur. Conjuges verò ipsi gratias Deo & meritis Præsulis exhibentes referunt , basilicam ad honorem sancti Aspren decentissimè construunt , quæ usque in hodiernum diem dicitur Stephaniæ basilica.

opem suam imploranti-bus , 13 Lectio vii. In urbe Romana afflictus quidam diversis capitis longis languoribus torquebatur ægritudine vehementer ; nunc supinus cubabat , nunc pronus ; nunc in lævum , nunc in latus dextrum volvebatur : magna Aspren merita recordatur , & indesinenter pro sua relevatione salutis ipsum Neapolitanum Præsulem precabatur. Inclinat Christus Dominus aurem ad Aspren sui vocem , ipsumque ægrotantem restituit sanitati. Sanatus sancti Præsulis basilicam protinus adiit , atque in ea Dominatori in Præsule , & Præsuli E
in Dominatore libavit victimas gratiarum.

sanitatem restituit , ac ipsi mortem 14 Lectio viii. Quidam , Sergius nomine , dolore iliaco tortus diutius , almifici Aspren ecclesiæ adiit limina , & paulo post ad domum suam restituta pleniſſima est sospitate regressus. Alius quidam Sergius ejusdem morbi afflictus angustiis , cum remedia invenire non posset , convertit se tota fide ad sancti Aspren suffragia expetenda , & ad frequentem clamationem ægroti, languore dimisso , sanus integrè est effectus.

miraculis clarvit. 15 Lectio ix. Multis quoque miraculis Aspren præsul sanctissimus claruit , ideoque præ- ** lege* devo-sentis diei devotionis * debitâ , reverentiâ dignâ, tione annua excolamus solennia , ut ipsius glorioſi Confessoris intercessionibus sedulis , ad cælestia festa perennia pervenire possimus , præstante domino nostro Jesu Christo , qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat , Deus benedictus , in secula seculorum. Amen. *Hæc Acta simpliciora sunt, & præ aliis fusioribus mihi placent ; quamvis forte non habeant tantam antiquitatem , quantam Chioccarellus suprà iis adscribit.*

Quidam auctores 16 *At saltem videntur antiquiora illis , quæ laudatus Chioccarellus in opere jam citato à pag.* 11 *edidit , & quibus hoc monitum præfixit :* Exstat quoque alia fusior ejusdem historiæ narratio, F
atque ejus sancti Aspren Vita , quæ characteribus Longobardis scripta in Canonicorum archivio cathedralis ecclesiæ asservatur. Eam historiam ad verbum ferè descripsisse videtur Joannes Villanus Neapolitanus , qui floruit anno MCCCXC in suo Chronico Neapolitano à capite 34 primi libri usque ad cap. 38 , qui eâ in Italicam linguam à se conversâ suum chronicum , veluti corollâ ac gemmâ , decoravit. *Hisce subdit ipsam ejusdem Vitæ historiam , quæ ab Actis jam datis vix differt , nisi quod verbosior sit , & idcirco minus genuina appareat.*

diffusiori stylo 17 *Eadem Acta præluxisse videntur cuidam Alberico , qui ante medium seculi* XIII *aliam* S. Aspreni *Vitam jussu Petri archiepiscopi Neapolitani concinnavit, ut Chioccarellus in jam sæpe laudato opere pag.* 161 *testatur his verbis :* Petrus quoque hic noster se admodum præbuit religiosum ac pium erga Sanctos , & præsertim eos , quorum pignora Neapoli asservabantur , aut quorum solennis in sua ecclesia memoria haberetur,

AUCTORE G. C.

quo totum ejus animum convertisse visus est : quandoquidem eorum gesta diligentissimè ex vetustis monumentis deprompta, soluta oratione conscribi curavit, quorum adhuc aliquot Longobardo charactere in membranis scripta supersunt, inter quæ sancti Aspren Neapolitani episcopi Vita, quam ejus jussu Albericus quidam exaravit, eaque apud nos servatur, ut ejus præfatio docet, quæ incipit : SANCTISSIMO AC REVERENDISSIMO PATRI PETRO ALBERICUS FILIALIS OBSEQUII FAMULATUM &c.

conscripserunt gesta & miracula S. Aspreni,

18 *Nos idem Ms. Alberici opusculum jam dudum acceperamus ; sed non est operæ pretium, hoc loco illud edere, tum quod Ughellus istud postea Italiæ sacræ inseruerit, tum quod auctor pauca multis dixerit, & Acta breviora, quæ præ oculis habebat, diffusiori stylo exornarit : ipse enim Albericus apud Ughellum in novissima editione Veneta Italiæ sacræ tomo 6 col.* 20 *satis indicat, quid in hac lucubratione præstiterit, dum ibidem in verbosa sua præfatione inter alia sic scribit :* Tuis itaque, pater octies beatissime, jussionibus obsecundans, eorum, qui declamatoriè in ecclesia plebem alloqui consueverunt, nitor exsequi morem, & in sancti Confessoris præconia ea, quæ ipse exarata dedisti, stylo alio intermiscens, ad novem quantitatis mediocris Lectionum distinctiones, qualemcumque conabor eructare sermonem. Et quia synonyma laudibus præconiisve alludunt, quam maximè Joannem illum ore aureum æmulans, ad calcem historiæ per synonyma laudes decrevi sancti Præsulis texere, & per exornationem illam, quam expolitionem rhetores nuncupant, quæ pauca admodum sunt, plura extendere. *Ex his colligimus, antiquas Officii proprii Lectiones ab Alberico tantum rhetoricis istius ætatis phrasibus auctas & exornatas fuisse. Quare nos lucubrationem ipsius hîc jure omittimus, quia potius nuda rerum veritate, quam talibus verborum phaleris delectamur.*

quæ etiam depicta sunt in sacello, in quo reliquiæ ejus quiescunt.

19 *Porro Acta & miracula* S. Aspreni *in sacello, quod ad posthumam ipsius gloriam constructum est, antiquitus depicta repræsentantur, ut Chioccarellus pag.* 9 *testatur his verbis :* In majori quoque ecclesia in sancti Aspren sacello, antiquis picturis & iconibus ejusdem Divi Vita ac miracula, & ejus institutio in episcopum à Petro facta, expressa habentur, quæ etsi antiquæ sint, vetustiores tamen subtus conspiciuntur: cum enim ob vetustatem vix cernerentur, instauratæ ac denuo renovatæ ac delineatæ sunt. *Sigismundus Sicola in Gloriosa* S. Aspreni *nobilitate part.* 1 *observat.* 18 *refert pleraque harum picturarum inscriptiones, quæ antiquo idiomate Italico exaratæ sunt. In eodem sacello nunc quiescunt venerandæ* S. Aspreni *reliquiæ, ut mox citatus Chioccarellus pag.* 8 *asserit hoc modo :* Sepultus autem fuit Aspren in oratorio, quod ipse construxit ; unde & in Stephaniam postea ecclesiam translatus est : ad præsens verò in sacello familiæ de Tocco metropolitanæ ecclesiæ sub altari quiescit, in quo hæc legitur inscriptio : HIC JACET CORPUS S. ASPREN, PRIMI EPISCOPI NEAPOLITANÆ CIVITATIS ET CONFESSORIS. *Nunc examinandæ sunt nonnullæ gestorum circumstantiæ, quas traditio Neapolitanorum veteribus* S. Aspreni *Actis superaddit.*

§ II. Examen quarumdam circumstantiarum, quas scriptores Neapolitani Actis addiderunt.

Examinantur ea,

Non vacat hîc enumerare singulos recentiores Actorum scriptores, qui sua hauserunt ex fontibus suprà assignatis, iisque ex traditione populari quasdam gestorum circumstantias addiderunt. Breviter pleraque illas traditiones expressit Ughellus, quando in jam dicta editione Veneta Italiæ sacræ tomo 6 col. 18 *& sequente Vitam* S. Aspreni *ita contraxit :* Sanctus Asprenus sive Asprenas, aliis Aspren, Neapolitanus civis, Romana nobilitate illustris, morum integritate ac patientiæ constantia conspicuus (quippe qui præturâ Neapoli perfunctus fuerat, & æger in lecto annos viginti egerat) à beato Petro Apostolorum principe cum Romam contenderet, satagente Candida seniore vetula honestissima, quæ Apostolum hospitio exceperat, ab eoque ad Christum conversa, tactu baculi, quo Sanctus sustentabatur, infirmitate curatus est, ac sacro Baptismate cum Candida initiatus, primus Neapolitanæ ecclesiæ ordinatus est episcopus anno salutis XLIV.

quæ nonnulli tradunt

21 Aram non procul ab urbis mœniis, ubi sacrificia idolis immolari consueverant, in qua Apostolus primum sacrum fecerat, dedicavit ; cui deinde, exstructa ecclesia, S. Petri ad Aram Neapolitani nomen indiderunt, juxta quam S. Candidam, cum diem suum sanctissimè obiisset, tumulavit anno Christi LXXVIII. Oratorium alterum cum cella construxit Asprenus in honorem beatissimæ Virginis Mariæ, quod postea sanctæ Mariæ de Principio dixerunt : ibi primùm effigies ejusdem Deiparæ depicta erat ; ubi deinceps Neapolitani in memoriam primi sui episcopi pomœrium & domum cum ecclesia excitarunt, ut successores episcopi incolerent, quam Stephaniam nuncuparunt, quæ postea major ecclesia & episcopium fuit. Ipse verò Asprenas, cum ecclesiam sibi creditam Euangelii prædicatione, fidei Christianæ præceptis firmasset, multa perpessus, ac innumerabiles gentiles ab idolorum cultu, sacro fonte expiatos, Christo regenerasset, clarus meritis claruque miraculis beato fine quievit tertio Nonas Augusti, anno salutis LXXIX, præsulatus sui trigesimo tertio. *Vides, in hoc Vitæ compendio referri plura, de quibus supra relatæ Lectiones sive antiquiora Acta non meminerunt. At jam singula harum additionum puncta paucis discutiemus eo ordine, quo in hac Actorum synopsi ponuntur.*

de Sancti nomine,

22 *Primò quod attinet ad nomen sancti hujus Antistitis, quod triplici modo ab Ughello exprimitur, fusè de eo disserit Antonius Caracciolus in libro singulari de sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 6, *sect.* 2, *& post longum istius nominis examen tandem etiam de eodem hæc addit:* Verùm, antequam à nomine discedamus, breviter disquirendum hîc est, an vocabulum hoc ASPRENAS nomen proprium nostri Antistitis fuerit, necne : nam, quia in Romanis illis priscis Asprenatibus cognomen id sanè fuit, non autem prænomen aut nomen, ideo meritò quis suspicari poterit, non fuisse id nostri episcopi nomen proprium, sed cognomen : quippe, uti rerum no-

A nominumque Romanorum periti docent, etsi florente Republica, id priscis Romanis erat nomen proprium, quod primo loco ponebatur, & ob id prænomen dicebatur, ut Ciceroni Marcus proprium nomen erat, & Cæsari Caius; sequiore tamen tempore, & Republica in pejus ruente, contrarius usus invaluit, ut nempe, non quod primò, sed quod ultimò poneretur, id esset cujusque proprium nomen, eoque uno, si quando pluribus abstinere placuisset, unusquisque designaretur.

23 *Postquam id aliquot exemplis probavit, ibidem sic pergit:* Atque id ipsum de nostro Antistite, qui certè post corruptam eversamque Rempublicam vixit, dicendum est: nempe Asprenatem fuisse ejus nomen proprium. Et quia ubique id vocabulum legitur solitarium, & nulli alii conjunctum, ideo nomen ejusdem & prænomen ignorari. Quod verò florente republica Romana ASPRENAS cognomen fuerit, non autem nomen proprium, id non obstat, quin è cognomine proprium nomen potuerit evadere: id ipsum e-
B nim in multis aliis evenisse, fusè & eruditè docet apud Macrobium Prætextatus lib. 1 Saturnal. cap. 6 ..... Fateor, nullibi me legisse, quodnam Asprenatis prænomen fuerit. Neque id mirum, aut insolens videri debet. Frequens is mos apud Romanos exterosque, ex solo cognomine aut nomine prænomen intelligere. Ita Nerone nudè posito, Neronem Claudium significamus; & Cicerone, M. Tullium Ciceronem. *Totum hoc Caraccioli ratiocinium erudito lectoris judicio subjicimus, cum in antiquis Actis sanctus ille Præsul tantummodo vocetur* Aspren, *licet nos claritatis gratiâ nomen istud Latino ritu inflexerimus, eumque in decursu* S. Asprenum *appellemus.*

vel cognomine,

24 *Sed saltem ex his Caraccioli conjecturis sequitur*, S. Asprenum *non habuisse cognomen* de Sicola, *quamvis Sigismundus Sicola in Nobilitate gloriosa* S. Aspreni, *quam supra citavimus, id innuere videatur: nam parti secundæ operis istius Italici præfixit imaginem, in qua repræsentatur* S. Asprenus *sedens, & episcopalibus ornamentis indutus, coram quo Theseus de Sicola cum multis ejusdem familiæ equitibus genua flectit, & nobilitatis suæ insignia manu præfert. Sub ipsa autem sancti Antistitis effigie ibidem leguntur sequentia:* S. Aspren de Sicola, primus episcopus Par-
C thenopæus, *id est Neapolitanus. Ne quis verò putet, hæc pro arbitrio recentioris pictoris aut cælatoris sic expressa esse, laudatus Sigismundus Sicola aliquam huic cælaturæ auctoritatem conciliare conatur ex qualicumque antiquitate, & superiùs in eadem imagine jussit æri incidi hæc verba:* Sic delineatum extat in instrumento celebrato jussu regis Caroli III, sub die v Octobris MCCCLXXXIII manu nob. notarii Antonii Pappansogna de Neap.

quod nobili familiæ hactenus

25 *At forte nonnemo dicet, istud cognomen* de Sicola *postmodum dumtaxat sancto huic Præsuli adhæsisse propter quemdam eventum, quem Franciscus de Magistris in Statu ecclesiæ Neapolitanæ lib. 1 § 1 num. 24 pag. 14 exponit hoc modo:* Cognomen Siculorum habuit originem à celebratione S. Aspreni: nam dum ipse dicebat in celebratione illa verba, PER OMNIA SECULA SECULORUM, consanguinei ibi adstantes cœperunt sic dicere, & fuerunt dicti de Siculis ab illa parte seculorum, ut comprobatur ex antiquo instrumento manu notarii Antonii Pappansognæ, nobilis Neapolitani, dicto anno MCCCLXXXIII, ex quo penes dictum D. Sigismundum vidi exemplar.

ob quemdam eventum

26 *Anno Christi 1696 Sigismundus Sicola* [illegible]*m Franciscus de Magistris verosimillimè hic*

gnat, Nobilitati gloriosæ S. Aspreni *part. 2 observ. 2 inseruit Italicum Rogerii Pappansognæ chronicon, & observationi sequenti Latinum Antonii Pappansognæ instrumentum, in quibus eadem cognominis causa vel occasio barbaro stylo refertur. At quam parum fidei his monumentis adhibendum sit, satis indicat Nicolaus Toppius in Bibliotheca Neapolitana pag. 365, ubi occasione Joannis Baptistæ Bolviti meminit de quatuor Mss. voluminibus ab ipso relictis, in quibus reperiuntur quædam apocrypha, inter quæ nominatim chronicon Pappansognæ recenset. Chioccarellus & Caracciolus etiam non magni fecerunt ea testimonia, ut infra ex ipsorum verbis apparebit. Interim hæc ulterius genealogis indaganda relinquimus, & illustri Sicolarum familiæ nihil nobilitatis detractum volumus, quamvis hactenus nondum nobis persuasum sit, nobilem illam stirpem ex fratribus* S. Aspreni *ortam esse, aut ab eventu supradicto cognomentum* Sicola *accepisse.*

AUCTORE G. C. adhæsisse fertur.

Disputatur contra Baronium

27 *Eminentissimus Baronius hac die in notis ad Martyrologium Romanum dicit, hunc sanctum Episcopum* fortasse *appellatum fuisse* Asprenatem *(nullus tamen veterum istud nomen ei expressè tribuit, quantum scio) & ex hoc Romano* Asprenatis *nomine conjicit, illum origine Romanum fuisse. Sed Antonius Caracciolus in opere supra citato cap. 6 sect. 1 patriam ei assignat Neapolim, & eminentissimi scriptoris opinioni ita occurrit:* Quoniam autem Baronius notatione in Martyrologium ad III Augusti Asprenatem eum vocat, docetque, nomen hoc Romanum fuisse, debeo equidem, ne quis tanti viri auctoritate abusus, hunc primum Antistitem nostrum, non Neapolitanum, sed Romanum civem exstitisse arbitretur, opinioni huic statim occurrere.

E

de illustri ejus stirpe

28 Certè omnium, qui hactenus hac de re scripserunt, sententia, Neapolitanum eum fuisse testatur; & ante annos trecentos id apertè asseruit, velutque antiquam traditionem publico diplomate muniit Theseus Sicola Caroli III Neapolitani regis comestabulus: Neapolitanum scilicet fuisse Asprenum, ejusque quatuor germanos fratres Sicolæ genti dedisse principium. Et Rogerius Pappansonius in suo illo, qualecumque sit, theatri Montani chronico, quod ante ducentos annos se scripsisse, eoque antiquitates nostras collegisse memorat, id ipsum affirmat. Utinam verò codices illi vetusti, è quibus has ille antiquitates hausit, majores nostri perire non sivissent, spretis malè fontibus, contenti turbidis rivis. Hos postea secuti sunt Tarchaniota lib. 1 de situ Neapolis, & Falcus in Descriptione Neapolis pag. 23; ac noviss imè Gualterius in Chronicis tabulis, qui eum Neapolitanum civem appellat.

F

& patria Neapolitana,

29 *Deinde sententiam eminentissimi Baronii cum traditione Neapolitanorum sic conciliat:* Nec dissentit Baronius, ut alicui, verbis ejus parum consideratis, fortasse videbitur: ait enim, nomen quidem, hoc est stirpem, cui hoc cognomentum Asprenatium adhæsit, esse Romanum; atque ad id firmandum Dionem, Suetonium, Plinium, Senecam, & Cassiodorum allegat: quod quidem ego non nego. Sed de viro ipso & antistite nostro Asprenate, Neapolitanus necne fuerit, nihil ille dicit. *Videtur etiam Ughellus hoc modo Baronium cum scriptoribus Neapolitanis voluisse conciliare, dum in supra relato Actorum compendio scribit, quod* S. Aspren *fuerit* Neapolitanus civis, Romana nobilitate illustris. *Verùm hæc suspecta Pappansonii monumenta, & recentiores auctores rem non conficiunt, quamvis non sit improbabile,* S. Asprenum *patriâ fuisse Nea-*

AUCTORE G. C.

politanum, cum ibidem ab Apoſtolo Petro ad Chriſtianam fidem converſus fuerit. Denique Caracciolus ibi Neapolitanam ipſius patriam oſtendere nititur ex munere prætoris, quod Aſprenus *ante converſionem ſuam in ea civitate adminiſtraſſe traditur. Sed hoc opus, hic labor eſt; quandoquidem antiqua lectiones & alii veteres Vitæ ſcriptores de hac ipſius prætura nullum verbum faciant.*

ubi etiam ante converſionem ſuam

30 *Equidem fateor, præturam illam inveniri in Chronico Pappanſognæ, ut teſtatur Chioccarellus, qui in catalogo antiſtitum Neapolitanorum pag.* 15 *& ſequente hæc refert:* Habet quoque id pleniùs Chronicum nobilis ſedilis Montaneæ, quod notarius Rogerius Pappanſugna, patricius Neapolitanus confecit die XXV Novembris MCCCCVIII, quod ex publicis regeſtis & chronicis tunc in archivio tribunalis ſancti Laurentii ejus civitatis deprompſiſſe auctor perhibet, qui ſuperaddit, Aſpren ante Petri adventum gubernatorem fuiſſe Neapolitanæ urbis, membriſque captum lecticâ per civitatem circumvehi [conſueviſſe.] Cumque à ſancto Petro ſanitati fuiſſet priſtinæ reſtitutus, epiſcopum ab eo inſtitutum, atque habuiſſe tradit quatuor germanos fratres, ex quibus
B temporis tractu innumeri prodiere milites, proceres, barones, ac illuſtres viri, Siculæ cognomine ſumpto. Sed quoad ejus familiam ac fratres, & Neapolitanæ civitatis regimen, fides ſit penes auctorem: non enim id aliunde habetur exploratum, nec alibi compertum habemus, cum ceteri, qui de Aſpren agunt, hæc reticeant, & chronica & regeſta, ex quibus ea deſumpſit, ad præſens non exſtent. *Chioccarellus hoc loquendi modo ſatis innuit, ſeſe huic Pappanſognæ Chronico non multum fidei adhibere.*

munere prætoris functus fuiſſe dicitur,

31 *Attamen Caracciolus cap. 6 laudati operis ſect. 4 Neapolitanam* S. Aſpreni *præturam ex ſimilibus iſtius ætatis monumentis adſtruere conatur, & poſt alias conjecturas ita concludit:* Ejus itaque civitatis præturam geſſiſſe ſcribitur in illis ipſis, quales quales exiſtimandi ſint, Mss. antiquis commentariis Joannis Villani, Theſei Sicolæ, & Rogerii Pappanſonii, quibus, etſi non admodum vetuſtis auctoribus, in his tamen rebus credere nihil prohibet: erant ſiquidem ea ætate rerum Neapolitanarum multò illi peritiores, addo, & ſinceriores, ſcriptoribus nuperis. *Quod*
C *hîc Caracciolus aſſerit de ſinceris iſtius ætatis ſcriptoribus, non ita generaliter intelligendum eſt, acſi tunc nulli impoſtores reperirentur: nam ante & poſt hæc tempora inventi ſunt fabulatores, qui ſub ficta antiquitatis larvâ recentiora ſua ſomnia obtruderent, ut exemplo ſuo docet Joannes Annius Viterbienſis, aliique fabularum venditores, de quibus Melchior Canus lib. XI loc. Theologic. cap. 6, & noviſſimè Palatini ſocii in Reſponſis ad Cenſuras in diſſertationem Italiæ medii ævi pag. 3 & ſequentibus conſuli poſſunt. Cur ipſe Caracciolus ſupra num.* 28 *eadem illa monumenta comparat* turbidis rivis, *niſi quod ea ipſemet ſuſpecta haberet?*

ut Caracciolus perperam ex Baronio probat,

32 *Quapropter iſtud* S. Aſpreni *munus nobis ulterius perſuadere cupit auctoritate eminentiſſimi Baronii, quem in cauſæ ſuæ patrocinium ibidem ita advocat:* Certè Baronius, quo ſolidiorem & graviorem hiſtoricum haud reperies, è Romana nobilitate inſignem præclarumque virum Aſprenatem noſtrum fuiſſe exiſtimat. Ipſummet itaque haud abſurdum fuerit cum iis ſcriptoribus opinari, Neapolis municipii, antequam epiſcopus fieret, geſſiſſe præturam, qui inclytos conſules Romæ habuiſſet progenitores. *At ipſe Baronius, cujus ſolidam eruditionem meritò ſuſpici-*
mus, nihil hîc certò affirmat; ſed in notis hodiernis ad Martyrologium Romanum obiter dumtaxat conjicit, primo iſti Neapolitano Præſuli fortaſſe D *nomen* Aſprenatis *fuiſſe, & in ea hypotheſi putat, illum veroſimiliter ex Romana Aſprenatium ſtirpe ortum eſſe. Non poteſt itaque juxta Baronium certior eſſe illa* S. Aſpreni *nobilitas, quam ſit hypotheſis, cui innititur. Adde, quod ex ea nobilitate, etiam ultrò admiſſa, tantummodo ſequatur,* Aſprenum *potuiſſe Neapoli munus prætoris adminiſtrare, quod nos minimè negamus. Sed hîc quærimus, an re ipſa præturam veroſimiliter adminiſtraverit; & propter altum veterum Actorum de ea dignitate ſilentium judicamus, illam Neapolitanorum traditionem omnino incertam eſſe.*

aliiſque adjunctis, quæ de baculo

33 *Ob eamdem cauſam dubitamus de baculo ſancti Petri, ad cujus contactum* Aſprenus *ſanatus fuiſſe dicitur, ut Ughellus aliique recentiores nonnulli tradunt: nam Albericus, aliaque antiquiora Acta tantùm narrant, S. Petrum vetulæ imperaſſe, ut* Aſprenum *ægrotantem properè adiret, &, ejus* manu apprehenſa, *illum priſtinæ ſanitati reſtitueret, ſicut ſtatim factum eſt. Non*
ignoro, Neapoli baculum quemdam ſub hoc titulo ſervari, ut Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem III *Auguſti notat his verbis:* Neapoli in eccleſia cathedrali baculus S. Petri, ex cujus tactu ſanctus Aſpren ſanatus eſt, adhuc religiosè aſſervatus monſtratur. *Sed forte eſt baculus ipſius* Aſpreni, *alteriuſve Sancti, quem Neapolitani innoxio errore pro baculo S. Petri venerantur. Saltem Nicolaus Parthenius Giannettaſius noſter tom.* I *Hiſtoriæ Neapolitanæ lib.* I *pag.* 9 *de eo ſic cautè pronuntiat:* Principe in eccleſia baculus quidam ſervatur, ſummaque religione colitur, eumque illum eſſe, quem Candidæ Petrus tradidit, (*nempe ut ad* Aſprenum *deferret*) neſcio qua ducti ratione, populares perhibent. *Quidquid ſit, ſupra relatæ Officii proprii Lectiones, aliaque antiqua Acta, quæ hactenus videre nobis licuit, de hoc S. Petri baculo non meminerunt.*

& ara S. Petri traduntur.

34 *Firmiore fundamento nituntur ea, quæ Ughellus cum ſcriptoribus Neapolitanis tradit de loco, in quo S. Petrus Miſſam celebraſſe perhibetur: nam hæc ſaltem leguntur in illis* S. Aſpreni *Actis, quæ Chioccarellus in opere de epiſcopis & archiepiſcopis Neapolitanis pag.* 11 *&* F *ſequentibus vulgavit. Præterea Caracciolus in Libro ſingulari de ſacris eccleſiæ Neapolitanæ monumentis cap., ſect.* 6 *&* 12 *iſtam Neapolitanorum traditionem probabilibus argumentis confirmat. Unde etiam Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 44 *apud nos num.* 28 *de hac re ſic ſcribit:* De ceteris locis, ad quæ Petrus Romam venturus divertit; nobilia in iis remanſerunt antiquitatis veſtigia, ſed traditione potius, quam ſcripturâ firmata: nam (ut omittamus de ſingulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur) eſt Neapoli in Campania percelebris memoria, ubi idem Princeps Apoſtolorum, cum Neapolim navigio delatus eſſet, unà cum ſuis Miſſam celebravit. *Nihilominus circa ſimiles traditiones pronuntiamus cum eodem eminentiſſimo ſcriptore, qui ibidem poſt pauca ſic concludit:* Sed de rebus tam antiquis & incertis, quid potiſſimùm affirmare debeamus, non ſatis conſtat.

Præter pauca hujus ſancti Præſulis geſta,

35 *Porro pauca ſingillatim novimus eorum, quæ* S. Aſprenus *poſt converſionem ſuam geſſit, quamvis Paulus Regius in Italica iſtius ſancti Vita cap.* 4 *nobis concionem ejus recitet, aut potius ſub illius nomine componat. Attamen ab ipſo adhuc vi-*

vente

A *vente plura miracula patrata esse, colligimus ex supradictis Lectionibus, quæ de hac re sic generatim habent :* Cœpitque Aspren magistri sui cooperator esse, & ad clamationem nominis Salvatoris signa & prodigia facere, cæcos illuminare, claudos consolidare, alioſque infirmos & debiles confortare. *Quæ autem in episcopatu gesserit, eædem Lectiones indicant his verbis :* Ad pontificii provectus apicem, verbo doctrinæ invigilare cœpit instantius, prædicationi insistere, & usque ad mortem opportunè & importunè constantissimè indeficiens atque infatigabilis prædicavit.

quæ ex veteribus monumentis novimus,

36 *Joannes Diaconus in Chronico episcoporum Neapolitanorum, quod nuper inter Scriptores rerum Italicarum tomo* 1, *part.* 2 *à pag.* 291 *editum est, ibidem pag.* 292 *breve ejusdem sancti Præsulis elogium texuit hoc modo :* I ASPRENAS EPISCOPUS (*in Ms. ecgrapho nostro, quod ex bibliotheca Vaticana accepimus, disertè* Aspren *vocatur*) fuit amator pauperum, & tantæ beatitu-

* *Ms.* manſuetudinis

dinis *, ut omnem hominem à majore usque ad minimum libenter exciperet, & per dominici talenti

B acceptionem populos ad viam salutis quotidie evocaret. *Nescio, an in hoc textu nomen* Asprenas, *quod ibi litteris majusculis exprimitur, pro arbitrio editoris, vel juxta Ms. codicem, fideliter positum fuerit. Potius tamen suspicor, editorem secutum esse conjecturam Baronii, de qua superiùs egi, tum quod hic sanctus Præsul in apographo nostro Vaticano appelletur* Aspren, *tum quod auctor anonymus vel Petrus subdiaconus, qui circa medium seculi* IX *floruit, in Vita S. Athanasii, ad diem* XV *Julii ex Ms. codice Longobardico à nobis editâ, & inter Scriptores rerum Italicarum nuper recusâ, tomo* 2 *part.* 2 *pag.* 1053 *hunc Sanctum nostrum expressè nominet* Aspren, *dum ibidem de illo sic scribit :* Siquidem beatissimus Petrus, Apostolorum princeps, Aspren sanctissimum, primum [ibi] ordinavit episcopum. *Hæc sunt omnia, quæ de gestis hujus sancti Antistitis tutò affirmare possumus.*

reliqua de duratione episcopatûs

37 *Non convenit inter scriptores Neapolitanos, quam diu S.* Asprenus *ecclesiam Neapolitanam rexerit, & quo anno ad cælum migraverit : Giannettasius enim noster tomo* 1 *Historiæ Neapolitanæ lib.* 1 *pag.* 11 *ei triginta sex gubernationis annos tribuit his verbis :* Sequenti anno, qui fuit à

C Christo nato LXXX, Asprenus, postquam sex & triginta annos, fundatam ab Apostolo ecclesiam, atque ab se amplificatam, summâ vigilantiâ rexisset, mortalitate depósita, inter Divos receptus. *Alii communiter triginta tres regiminis annos eidem attribuunt. Catalogus antistitum Neapolitanorum, quem Blanchinus in Prolegomenis ad Vitas Romanorum Pontificum tomo* 2 *pag.* LXI *non ita pridem ex bibliotheca Florentina S. Marci edidit, & de quo infra fusius agendum erit,* S. Aspreno *tantùm viginti tres episcopatus annos adscribit.*

ac tempore mortis ejus

38 *Neque major est concordia circa annum mortis, quam Chioccarellus in opere jam sæpius laudato pag.* 7 *ad annum Christi* 77 *ita refert :* Tandem ingravescente ætate ad cælestem patriam migravit Neapoli die III Augusti, anno à Christo nato LXXVII, multis coruscans miraculis, cum annis triginta tribus sedisset. *Ughellus tomo* 6 *Italiæ sacræ col.* 19 *obitum ejus anno Christi* 79 *affigit. Franciscus de Magistris videtur diversos hosce annos promiscuè admittere, dum in Statu ecclesiæ Neapolitanæ lib.* 1 § 1 *pag.* 33 *num.* 47 *de morte* S. Aspreni *ita scribit :* Sub die III Augusti LXXVII, vel LXXIX vel LXXX (ut aliqui voluerunt) sub Pontificatu sancti Lini similiter ad cælum evolavit. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, synopsim Actorum ejus ex Paulo Regio refert, & in Annotatione ad hoc Vitæ compendium contendit, mortem* S. Aspreni *usque ad annum Christi* 89 *differendam esse. Albericus, qui ante medium seculi* XIII *Acta hujus sancti Episcopi exornavit, nullum certum annum exprimit, & obitum ejus apud Ughellum tomo proximè citato col.* 24 *sic memorat :* Obiit autem senex & plenus dierum, tertio Nonas Augustas.

AUCTORE G. C.

incerta sunt.

39 *Anonymus Vitæ auctor, de quo supra mentionem fecimus, ab his omnibus multum discrepat, & apud Chioccarellum in catalogo Antistitum Neapolitanorum pag.* 13 *Acta sancti hujus Præsulis ita claudit :* Sub dicto namque beato Aspren Christiana fides sumpsit initium, qui annis triginta tribus in Neapolitana urbe boni pastoris implevit officium, dierum senex obiit tertio mensis Augusti in anno Domini sexaginta novem. *Caracciolus in opere jam sæpe citato cap.* 6 *sect.* 6 *hunc Vitæ scriptorem ita corrigit :* De ætate autem Asprenatis varia veterum codicum lectio. Fere o-

E mnes habent, vixisse eum usque ad annum Christi LXXX, hoc est decem annis post sanctorum Petri & Pauli apostolorum necem. Historia tamen de Vita & gestis S. Asprenatis, quam ab Alberico (*potius hunc auctorem anonymum vocasset, cum Albericus nullum annum notet, ut supra vidimus*) olim scriptam in veteri codice legimus, habet, decessisse anno Christi LXIX ; Dierum, inquit, senex obiit tertio Nonas Augusti, anno Domini sexagesimo nono. Sed mendum id esse librarii, existimamus. Alioquin quo id modo stare posset cum eo, quod paulo superiùs in eodem codice legitur, ipsum fuisse Neapolis episcopum annis triginta tribus? Constat siquidem anno secundo Claudii, hoc est Christi XLV, sive ut aliqui nostrates historici, sed male, supputant, XLVI, Petrum venisse ad Italiam, atque ad urbem Romam. His itaque si addantur anni triginta tres, fiunt anni LXXIX, non autem LXIX. Corrigendus est igitur in nota numeri mendosus codex. *Quamvis hic singula nolim examinare, & hanc chronologiam non probem ; tamen Caracciolus rectè ad hominem argumentatur. Interim in re tam vetusta & incerta nihil certi statuere audeo, & ad præcipuam constantemque Neapolitanorum traditionem discutiendam progredior.*

F

§ III. Judicium nostrum de substantia traditionis Neapolitanæ.

Omnes Neapolitani asserunt,

NEapolitani *scriptores unanimi consensu asserunt, S. Petrum Apostolum, Antiochiâ Romam profectum, in itinere Neapolim divertisse, & tunc* S. Asprenum *ab eo baptizatum, primumque ecclesiæ suæ episcopum constitutum esse. Caracciolus memoratus in Libro singulari de sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 3 *sect.* 6 *hanc popularium suorum assertionem ex immemorabili traditione, antiquis lapidum inscriptionibus, manuscriptis codicibus, aliisque testimoniis probat, atque inter alia argumenta allegat textum S. Lucæ, qui in Actibus Apostolorum cap.* 28 ℣ 13 & 14 *Romanum S. Pauli iter describit hoc modo :* Secunda die venimus Puteolos, ubi inventis fratribus, rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic venimus Romam. *Omnes norunt, Puteolos esse oppidum Neapoli vicinum.*

AUCTORE G. C.

S. Asprenum ab apostolo Petro episcopum sibi datum fuisse;

41 *Unde Caracciolus loco proximè citato ex his Lucæ verbis ita argumentatur :* Paulus invenit fratres, hoc est, Christianos : id quippe, vigente tunc caritate, cognomen habebant Christianæ legis sectatores. Aderant jam igitur in ea civitate ac regione Christiani. Quæso, quisnam illos ad Christi fidem traduxerat ante Pauli adventum ? Certè non alius, nisi Petrus : nemo enim è Christi discipulis Italiam, Campaniamque legitur peragrasse ante Petrum, ut sacræ historiæ periti, atque in iis Baronius Cardinalis notatione ad diem XI Junii probè notant & adstruunt. Itaque ii Christiani, quos Paulus in Campanis urbibus reperit, Petri Apostoli fuere discipuli, ipso videlicet Neapoli locisque finitimis prædicante, ad veram fidem conversi. *Equidem scio, ea aliter explicari posse.*

quam traditionem admittunt

42 *Nihilominus hoc, aliaque Neapolitanorum argumenta tam probabilia sunt, ut etiam auctores exteri opinionem eorum amplexi fuerint, inter quos Joannes Lorinus noster in Commentariis suis ad prædictum S. Lucæ textum ita scribit :* Tradunt Neapolitani (nec hujus rei vestigia obscura demonstrant) ad eos etiam Paulum in transitu divertisse. Probabile id est ob vicinitatem, & quia Romam Puteolis tendentes modicè illac deflectunt. Celebratur in Romano Martyrologio sancta Candida Neapolitana senior, quæ sancto Petro ad eam urbem venienti prima occurrit, atque ab eo baptizata est. Id accidisse Neapolitani annales ferunt, cum primùm Petrus Antiochiâ Romam venit, & simul Asprenum convertit, qui primus ejus urbis episcopus fuit. Quare potuit Paulus Puteolis, finitimis Neapoli, fideles reperire, ac multo magis Neapoli.

B

exteri quidam scriptores,

43 *Hisce exteris etiam accensendus est Petrus Josephus Cantelius noster, qui anno* 1684 *Parisiis civilem & ecclesiasticam metropolitanarum urbium Historiam edidit, & tomo* I *istius operis part.* 3. *Dissert.* I *cap.* 4 *summam traditionis Neapolitanæ admittere videtur his verbis :* Multa Catacciolus, Chioccarellus, Ughellus de ecclesiæ Neapolitanæ initiis referunt, sive ex traditione, sive ex antiquis monimentis. Non est instituti nostri singula persequi ; sed ea, quæ certiora sunt & illustriora, explicare paucis. Sanctum Petrum, dum Antiochiâ Romam peteret anno Christi XLII transiisse Neapoli, ibique Christianam prædicasse fidem, perhibent. Cum multi nomina Christo dederunt, tum in primis Asprenus, homo dives & nobilis. Is ab Apostolo morbo, quo jam diu laborabat, subitò curatus, sacro fonte abluitur, & ad fidem eruditus nascenti huic ecclesiæ præficitur episcopus. Asprenii labore, studio & industria, non Neapoli tantùm, sed in vicinis etiam oppidis Christiana pietas propagari cœpta est.

C

& de qua tamen propter veterem catalogum, nuper editum,

44 *Ponderatis Neapolitanorum rationibus, decreveram exemplum horum sodalium meorum aliorumque doctorum virorum sequi, & huic traditioni subscribere, licet non ignorarem, sententiam illam adversari Tillemontio, qui in Monument. eccles. tomo* I *pag.* 190 *eam non satis probabilem censet. At interea incidit in manus meas tomus secundus Anastasii Bibliothecarii de Vitis Romanorum Pontificum, quem Franciscus Blanchinus cum copiosissimis notis non ita pridem ediderat, & cui in Prolegomenis pag.* LXI *& sequente antiquum antistitum Neapolitanorum catalogum ex bibliotheca Florentina S. Marci inseruerat, ubi de hoc primo Præsule Neapolitano leguntur sequentia :* Aspren episcopus sedit annos XXIII. Fuit temporibus Clementis, Anacliti, Euaristi, Alexandri Papæ ; & Trajani & Adriani imperatoribus.

A

dubitare cœpi ;

45 *Ut mentem meam candidè aperiam, hæc veteris & antea ignoti catalogi lectio me à priori proposito deterruit, ac de Neapolitana traditione non parum dubitare cœpi : sic enim mecum ratiocinabar : Antiquus hujus catalogi auctor episcopatum* S. Aspreni *tantummodo collocat sub Clemente, ejusque successoribus : vacillat igitur traditio Neapolitanorum, qui primum illum Præsulem sibi à sancto Petro datum fuisse opinantur : nam haud dubie scriptor illius catalogi* S. Asprenum *etiam sub Pontificatu S. Petri collocasset, si illum ab Apostolo episcopum Neapolitanæ ecclesiæ ordinatum fuisse credidisset. Ita egomet mecum disserebam. Ne quid tamen temere statuerem, litteras dedi ad illustrissimum D. Dominicum de Georgio Neapolitanum, officiosissimum operis nostri adjutorem, eique has difficultates proposui. Is pro sua erga nos humanitate statim consuluit doctissimum quemdam Canonicum Neapolitanum, quem libenter honoris ac eruditionis causâ nominarem, nisi nomen suum latere voluisset.*

E

sed ignotus quidam Canonicus ex scriptore sæculi noni,

46 *Hic vir omnino eruditus, ut ex responsione ejus ad nos missa satis patet, præcipua traditionis Neapolitanæ argumenta breviter ac nitidè proponit his verbis :* Traditionem ecclesiæ Neapolitanæ de baptismo & episcopatu S. Asprenati, primo ejus episcopo, ab Apostolorum principe S. Petro collatis firmissimè tuentur primò auctoritas Petri subdiaconi in Vita S. Athanasii Neapolitani episcopi, quam sæculo nono scripsit. *His fideliter subdit ipsa verba Petri subdiaconi (ego hunc scriptorem Vitæ Athanasianæ, quæ in opere nostro ad diem* XV *Julii edita est, vocavi anonymum, de quo in fine hujus paragraphi pauca dicam) quæ sic sonant:* Quoniam non solùm à Constantino piissimo principe, primo Augustorum Christianissimo, sed plures ante annos Christiana inibi religio floruit ; siquidem beatissimus Petrus Apostolorum princeps Aspren sanctissimum ibi ordinavit episcopum.

antiquo ecclesiæ Neapolitanæ usu,

47 *Post hæc doctissimus ille Canonicus profert alterum argumentum pro traditione Neapolitana, quam videlicet probat (verbis ipsius utor)* secundò usus ecclesiæ Neapolitanæ antiquissimus : nam in libro inscripto HYMNARIUS ECCLESIÆ NEAPOLITANÆ, quem ad nonum etiam sæculum referunt auctores Neapolitanarum rerum, erat hymnus proprius in Officio S. Asprenatis, cujus hæc est tertia stropha, relata à Chioccarello, viro investigandæ antiquitati nato, in libro de episcopis Neapolitanis in S. Asprenate :

F

Sanctus Petrus Apostolus
Dedit te nostro populo,
Et fecit te episcopum
In nostro loco primitus.

Jam superiùs § 1 hunc hymnum integrum, aliosque similes ex Chioccarello dedimus, quorum antiquitati non videntur cedere Lectiones propriæ seu simpliciora S. Asprenii *Acta, quæ ibidem transcripsimus.*

aliisque testimoniis,

48 *Hisce juxta eumdem Neapolitanæ traditionis defensorem accedit* tertiò auctoritas catalogi Joannis Diaconi, scriptoris etiam noni sæculi, qui idem prorsus tenere debuit, quod ecclesia sua, quod Petrus subdiaconus ; & licet Vaticanus codex ibi sit mutilus, ubi de consecratione S. Asprenatis verba facere debuisset, tamen ex iis, quæ præfatus est, conjici potest, idem dixisse, quod Petrus subdiaconus : eos enim imperatores & Pontifices memorat, qui implent tem-

A tempora ſedis S. Aſprenatis, ut catalogorum auctores omnes facere conſueverunt. Neque huic auctoritati obſtat catalogus bibliothecæ Florentinæ S. Marci à Franciſco Blanchino editus inter notas ad Anaſtaſii Vitas Rom. Pontif. tomo 2 in Proleg. pag. LXI, ut paulò pòſt probabimus. *Quod autem ſpectat ad mutilum Joannis Diaconi catalogum, ex quo ſupra num. 35 breve S. Aſpreni elogium recitavimus, & qui nuper inter Scriptores rerum Italicarum tomo 1 part. 2 à pag. 291 typis vulgatus eſt, eruditiſſimus Muratorius ibidem pagina ſequente in notis num. 3 hanc codicis Vaticani lacunam indicat his verbis:* In Ms. codice Vaticano hîc finis eſt octavæ paginæ, ubi certè deſideratur unum foliolum ſive duæ paginæ. Dolendum autem eſt, narrationem hic interruptam fuiſſe: fortaſſis enim auctor narrabat, quis urbi Neapolitanæ primus Chriſtianam religionem invexerit, & quis ex Romanis Pontificibus primum illi urbi epiſcopum dederit.

& argumentis eam traditionem eruditè probat,

B 49 *Eamdem Neapolitanorum traditionem (hîc iterum verba ſupradicti defenſoris uſurpare liceat) non parum confirmat* quartò ſolida conjectura ex Actibus Apoſtolorum cap. 28 ℣ 14, ubi Paulus Apoſtolus anno LVII Puteolis fratres inveniſſe dicitur. Ergo jam Puteolanos Chriſto pepererat Apoſtolus Petrus, cum ante eum nullum ex diſcipulis Domini veniſſe in Italiam, proditum ſit. Verùm Apoſtolus Paulus vinctus & cuſtodiâ ſtipatus, breviori via Campana Capuam, indeque Romam contendit. Petrus autem liber, & propagandæ fidei intentus Neapolim præteriiſſe non eſt credendus, urbem eo tempore celebrem, ad quam ferebat iter breviſſimum, perfoſſo jam monte Pauſilypo ad Mergillinam, quo aditu aperto Puteoli & Neapolis non duæ urbes, ſed una ferè cenſetur, ita ut etiam nunc Puteolanus epiſcopus in Plaga Olympia commorans, quod eſt ſuburbium urbis Neapolis, reſidere putetur. *His ſubjungit verba Lorini noſtri, quæ ſuperiùs alia occaſione dedimus, additque, eminentiſſimum Bellarminum tomo 1 Controverſiarum de Romano Pontifice lib. 1 cap. 2 § 13 ſimili argumento uſum eſſe ad confutandos hæreticos, qui negant, Petrum Apoſtolum Romæ fuiſſe.*

& errores quosdam in contrario catalogo,

C 50 *Deinde doctiſſimus ille canonicus ſubleſtam catalogi Florentini fidem ita oſtendit:* His auctoritatibus & antiquiſſimæ conſtantique traditioni opponitur catalogus à Blanchino editus, cujus auctoritas nullius momenti eſſe debet: eſt enim ſcriptoris decimi ſeculi, qui catalogum Joannis Diaconi contraxit, perpetuamque imperatorum & Pontificum ſeriem ſingulis præſulibus inconſideratè adſcripſit: in articulo enim S. Aſprenatis, qui ad hanc quæſtionem pertinet, errat primò, tribuens ſedi S. Aſprenatis annos XXIII, eumque ſediſſe autumat ſub Clemente, Anacleto, Euariſto, Alexandro Papa, cum ab exilio S. Clementis, anno LXXVI, ad initium Pontificatûs S. Alexandri, anno CVIII, interceſſerint anni XXXII.

nuper edito detegit,

51 Craſſior ille error eſt, quo Pontificatum Alexandri cum imperio Adriani componit: ait enim: ASPREN EPISCOPUS SEDIT ANNOS XXIII. FUIT TEMPORIBUS CLEMENTIS, ANACLITI, EVARISTI, ALEXANDRI PAPÆ, ET TRAJANI ET ADRIANI IMPERATORIBUS. Atqui, teſte Blanchino, S. Alexander martyrium fecit die III Maii, eodem anno, quo Trajanus periit Selinunte; ſed ante imperium Adriani, qui eodem quidem anno imperator renuntiatus eſt, ſed trimeſtri ſaltem ſpatio poſt mortem S. Alexandri. Verba ſunt Blanchini eodem tomo 2 pag. 80. Et cum poſt mortem S. Alexandri ceſſiſſet ſedes dies XXXV, aſſumptus jam fuerat Xiſtus, cum imperium adiit Adrianus. Ac ſi conjectura ex cap. 28 Actorum ſuperius ducta aliquid valet (valere autem plurimum debet apud æquos judices) quis credere poteſt, religionem invectam, & primum epiſcopum datum urbi Neapoli ſub S. Clemente Papa, qui ordinatus fuit à ſancto Petro anno LXIV, cum ibidem jam Chriſtiani eſſent anno LVII adventûs S. Pauli? AUCTORE G.C

eumque ſecundo decimo ſcriptum eſſe oſtendit,

52 Quod autem auctor catalogi Blanchiniani decimo ſeculo ſcripſerit, illud evincit, quod catalogo Joannis Diaconi deſinenti in S. Athanaſio, Athanaſii ſecundi ſedem, & Stephani tertii addiderit, qui Stephanus vivebat anno DCCCCXX: nam illum adfuiſſe tranſlationi S. Severini abbatis ſcribit alter Joannes Diaconus auctor ſynchronus & teſtis oculatus, eamque tranſlationem omnium ordinum lætitiâ celebratam affirmat die X Octobris DCCCCXX, eodemque anno die XXVII Auguſti inventum in Miſeno, & Neapolim tranſlatum refert corpus S. Soſii martyris, ſocii S. Januarii, & in eccleſia S. Severini ab hoc Stephano III epiſcopo conditum. *Ughellus tomo VI Italiæ ſacræ col. 83 eamdem S. Severini tranſlationem, ſub Stephano III epiſcopo Neapolitano factam, etiam anno Chriſti 920 affigit; ſed Bollandus noſter in Addendis ad tomum 1 Januarii pag. 1098 ex anno vigeſimo quarto Leonis imperatoris, qui ibi ſignatur, probabilius eam tranſlationem anno Chriſti 909 collocat. Clariſſimus Muratorius in Scriptoribus rerum Italicarum tomo 1 part. 2 pag. 288 ex alio diplomate ſuſpicatur, illam ad annum Chriſti 901 referri poſſe. Utcumque ſeſe habeat obſcura illa ac intricata chronotaxis, ſaltem ex his ſequitur, auctorem catalogi Florentini ſecundo decimo ſcripſiſſe.* E

& duplicem Joannem Diaconum diſtinguit.

53 *Porrò laudatus Canonicus duplicem Joannem Diaconum diſtinguit, idque contra ſententiam Muratorii oſtendere nititur ſequenti argumentatione:* Hujus rationis vim elevare videtur Ludovicus Muratorius, qui in Præfatione ad catalogum Joannis Diaconi, quam inter Auctores rerum Italicarum edidit tomo 1 part. 2 pag. 291 contendit, utrumque Joannem Diaconum unum fuiſſe, ex eo præcipuè, quod alter ſe dicat Joannem Diaconum, cui tradita eſt regenda DIACONIA S. JANUARII; alter verò JOANNEM DIACONUM S. JANUARII. Sed duo hi Joannes Diaconi non poterant clarius ſe diſtinguere; quod ut pateat, ſciendum, eſſe Neapoli antiquiſſimam eccleſiam S. Januarii, quæ nunc ad Ulmum dicitur, proximam monaſterio & eccleſiæ S. Severini, in eaque eſſe, & ab initio fuiſſe Collegiatam ſexdecim Collegialium ſub abbate ſeu rectore & primicerio, adnexum habuiſſe hoſpitale, dictamque diaconiam, quæ dabatur in commendam uni ex canonicis diaconis eccleſiæ cathedralis, quæ datio in commendam pertinuit uſque ad memoriam patrum noſtrorum: anno enim MDXCII Vincentius Raius canonicus eccleſiæ cathedralis, abbas & rector, conceſſit uſum ejus eccleſiæ ſacerdotibus congregationis S. Michaëlis archangeli, rogato inſtrumento per publicum notarium Joannem Dominicum de Lieto die XXVII Octobris: nunc autem abbatia prædicta unita eſt menſæ parochiali. Joannes igitur Diaconus, cui tradita eſt regenda diaconia S. Januarii, erat Canonicus diaconus eccleſiæ cathedralis, & Joannes Diaconus S. Januarii erat unus ex collegialibus eccleſiæ S. Januarii. *Hujus litis arbiter eſſe nolo.* F

54 *Quinimo memoratus Canonicus totam Catalo-*

AUCTORE G. C.

talogo Florentino fidem gratis relinquit, eumque propterea nihil traditioni Neapolitanæ obesse contendit hoc ratiocinio : Verùm ne integra quidem asserta catalogo Blanchiniano auctoritas officere quidquam potest traditioni ecclesiæ Neapolitanæ: enimvero potest optimè constare traditio, etiamsi dicatur S. Asprenas sedisse sub Clemente, cum norint omnes, quantæ fuerint tenebræ historiæ Pontificiæ primi seculi. Tertullianus tamen libro de Præscript. cap. 32, & Epiphanius Hæresi 27 immediatum Petri successorem faciunt Clementem; nec abhorrere ab hac sententia videtur Anastasius in S. Clemente. Idem docet Vindelinus apud Cotelerium tom. 1 pag. 139 ex anonymo scriptore Græco de vita, peregrinationibus, & morte Petri & Pauli. Sed ex eo, quia Linus & Cletus præmortui sunt Apostolo Petro, & consonat catalogus Romanorum Pontificum bibliothecæ Colbertinæ, ordine quartus inter relatos ab Antonio Pagio tomo 1 Criticæ in Annales Baronii pag. 165 (*ego id invenio in Prolegomenis ad tom.* 1 *pag.* LIII) ubi dicitur : PETRUS AN. XXV, M. I, D. VII. LINUS AN. XV, M. III, D. XII. B CLETUS AN. VIII, M. II, D. X. CESSAVIT EPISCOPATUS DIES XXII. HI DUO FUERUNT COEPISCOPI, UNUS SCILICET POST ALIUM TEMPORIBUS B. PETRI. Et similiter fere catalogus sextus. Si igitur auctor catalogi Blanchiniani credidit, S. Clementem immediatè post Petrum Pontificatum gessisse, quid mirum, si statuit sedem S. Asprenatis cœpisse sub Clemente ?

Dein catalogo isti integram auctoritatem gratis relinquit

55 *Sed, quod salva doctissimi viri pace dictum sit, hoc loco videtur nimis liberaliter agere, dum catalogo Florentino tantam fidem ultro concedit : si enim ei integra constet auctoritas, certè mirum est, quod auctor illius statuat, sedem* S. Asprenum *sub Clemente* cœpisse, *etiamsi jam dictum catalogi Pagiani systema sequeretur. Cur, obsecro, omisit Pontificatum S. Petri, si sub eo* S. Asprenum *ad cathedram Neapolitanæ ecclesiæ evectum fuisse crediderit ? Potius itaque auctoritatem hujus catalogi Florentini flocci pendere perrexisset ob supradictos errores, sicut ipse Blanchinus in Prolegomenis ad tomum* 2 *pag.* XXXI *multò antiquiori Romanorum Pontificum catalogo fidem abrogat his verbis :* Tertiò ponit annos Pontificum & consules, exordio & fini Pontificatuùm assignatos; sed adeo in plerisque locis sibi repugnantes, ut tempus annorum & mensium adversetur consulibus, & consulum tempora pauciores plurisve annos, quam à catalogo exhibentur, designent. *Sic etiam catalogus Florentinus episcopatui* S. Asprenі *viginti tres annos tribuit, cum interim triginta duo anni effluxerint tempore illorum Pontificum, quos ibidem recenset. Non dubito, quin plures hujusmodi errores detegendi essent, si eos hìc vacaret indagare.*

(hic tamen nimium concedere videtur)

C

56 *Denique jam sæpe laudatus Neapolitanæ traditionis vindex ad longævam* S. Asprenі *ætatem, quam objeceram, ita respondet :* Sed nec lædit traditio ex eo, quod idem catalogus extendat sedem S. Asprenatis ad Pontificatum S. Alexandri : nam nihil traditio statuit de tempore vitæ S. Asprenatis; nec est impossibile, hominem nonagenario majorem vivere. Enimvero ab adventu Apostoli Petri in Italiam ad Pontificatum S. Alexandri per chronologiam Blanchini fluxerunt anni LXVIII, per chronologiam fortasse emendatiorem Pagii anni LIV. Propositо igitur exemplo S. Timothei, quem adolescentem dicit Apostolus 1 ad Timotheum, & P. Calmetus statuit ordinatum fuisse episcopum annorum XXXVI

& difficultates ita solvit,

(mitto exemplum S. Eleutherii apud Nicephorum lib. 3 cap. 29, qui dicitur annorum XX ordinatus episcopus à sancto Aniceto Papa) jam secundùm Pagium nonagenarius S. Asprenus vidit Pontificatum S. Alexandri; secundùm Blanchinum annorum CIV. Quid inest huic ætati miraculi, cum non solum sanctorum virorum, sed etiam nebulonum hac ætate luxu & crapula inquinatissima non unus sit, qui jam dextera computat annos ? D

57 *Tandem sic concludit :* Sperat igitur ecclesia Neapolitana, præferendam esse auctoritatem Petri subdiaconi, & monimentorum suorum fidem catalogo Blanchiniano malè instructo, ab auctore certè alienigena, seculo decimo. *Jure merito ecclesia Neapolitana id sperat : nam maturè expensis omnibus, testimonium Petri subdiaconi, vel scriptoris anonymi, qui certè seculo* IX *Vitam S. Athanasii Neapolitani exaravit, vitioso seculi decimi catalogo hactenus præferendum judico. Præterea ad hoc judicium ferendum præter alia Neapolitanorum argumenta me movent supra relatæ Lectiones, quæ simpliciora* S. Asprenі *Acta continent, & antiquæ videntur, tametsi distinctam earum ætatem ignorem. Verùm paragrapho sequente ex ipsis Neapolitanorum monumentis, & Blanchini chronologia proponam quoddam systema, in quo traditio Neapolitana (excipe tempus, quo* S. Asprenus *dicitur episcopus consecratus esse) integra conservatur, & nonnullæ difficultates vitantur. At hìc prius occasione jam sæpius memorati Petri subdiaconi mihi levis momenti disputatiuncula cum Ludovico Antonio Muratorio instituenda est.*

ut substantiam traditionis hujus catalogo præferamus.

E

58 *In Commentario prævio ad Acta S. Athanasii episcopi Neapolitani, quæ in opere nostro ad diem* XV *Julii ex Ms. codice Casinensis monasterii in lucem dedi,* § 2 *num.* 16 *allegaveram verba Baronii, qui Vitam istius Sancti* Petro diacono Casinensi *adscribit. Deinde ibidem ita differebam :* Nescio, unde Baronius hunc Petrum diaconum Casinensem, seculi IX scriptorem, eruerit. Saltem in Actis S. Athanasii, quorum magnam partem ibidem Annalibus suis inseruit Baronius, nullibi nomen suum, aut vitæ professionem prodit auctor. Certè synchronus illorum Actorum auctor esse non potuit Petrus diaconus Casinensis, qui tantum seculo XII plura edidit opuscula; neque illius magister, eodem nomine appellatus. *Ex his cum Caracciolo denique concludebam, anonymum esse hujus Vitæ scriptorem.*

Occasione Petri subdiaconi, qui hìc sæpe memoratur,

F

59 *Muratorius inter Scriptores rerum Italicarum tomo* 2 *part.* 2 *hanc S. Athanasii Vitam unà cum Commentario & notis meis recudit, & in monito prævio pag.* 1045 fidentissimè *statuit, synchronum hujus Vitæ auctorem fuisse* Petrum diaconum vel subdiaconum Neapolitanum. *Tum opinionem suam ita probat.:* Idoneum testem hac de re habemus Baronium, qui ejus Vitæ frustula proferens, ubique scriptorem nominat Petrum diaconum (*Casinensem addere oportebat*) quod minimè præstitisset vir à somniando alienus, nisi Vaticanus codex, cui uni hanc Vitam debemus, auctoris nomen prætulisset.

& quem Muratorius copiedit

60 *Imprimis non intelligo, quomodo hanc Vitam uni vel soli codici Vaticano debeamus, cum ego illam ex codice Longobardico monasterii Casinensis acceperim, ut ad diem* XV *Julii in Commentario prævio ac ipso titulo Actis præfixo monui. Præterea idcirco Baronius somniare non debuit ; sed falli potuit, quia forsan in coopertorio codicis illius aut alibi nomen Petri diaconi Casinensis exprime-*

scripsisse Vitam S. Athanasii Neapolitani.

A *primebatur, eo quod codex iſte ad ejus uſum pertineret, aut ab ipſo ex antiquiori codice tranſcriptus eſſet, ex quo Baronius putarit, Petrum Diaconum Caſinenſem hujus Vitæ auctorem eſſe. Ut ut eſt, ſi Baronius tantummodo in codice ſuo* Petrum *hujus Vitæ auctorem invenerit, perperam addidit* diaconum *&* Caſſinenſem, *cum auctor illius fuerit* Petrus ſubdiaconus Neapolitanus, *ut Muratorius contendit.*

ob varias rationes putamus,

61 *Porrò ille vir ſic pergit:* Cautius tamen acturum ſe opinatus ſupra laudatus P. Cuperus in ea ſententia fuit (Antonium Caracciolum & Ughellium ſecutus) Petro diacono Vitam hanc nequaquam eſſe tribuendam, & anonymum potius illius Vitæ ſcriptorem appellandum, quod nimirum Petrus diaconus Caſinenſis ſeculo tantùm XII floruerit; auctor autem Vitæ ſeculo IX, atque ipſo ſancto Athanaſio vivente, aut ante paucos annos è vivis erepto, hæc ſcripſerit. Objeceram & iſta egomet mihi in præfatione ad Johannis diaconi commentarium part. 2 tom. 1, Collectionis hujus pag. 289. Et profecto diſcedendum à Baronio ego quoque cenſui, ubi Petrum diaconum

B ſive ſubdiaconum (*hi ordines inter ſe differunt; & Baronius Petrum ſuum nuſquam* ſubdiaconum *cognominat*) hujus Vitæ auctorem, Caſinatibus monachis accenſet; ſed cum ipſo ſentiendum adhuc puto, cum Petro cuidam ſancti Athanaſii Vitam tribuit, quem ego ſubdiaconum Neapolitanum fuiſſe aio. *Itaque ex ſolo Petri nomine infert, illum fuiſſe ſubdiaconum Neapolitanum.*

hanc ipſius conjecturam prorſus incertam eſſe,

62 *Deinde rectè demonſtrat, circa tempora S. Athanaſii Neapolitani vixiſſe quemdam* Petrum Parthenopenſis eccleſiæ hypodiaconum, *qui apud Ughellum in veteri editione Italiæ ſacræ tomo 6 col. 76 miracula S. Agnelli abbatis collegerit, atque ex illo indicio ibidem ſic concludit:* Habemus ergo Petrum Neapolitanum ſubdiaconum, utriuſque Athanaſii epiſcopi coævum, & biographum illorum temporum. Quare vix dubitandum eſt, quin eidem tribuenda quoque ſit Vita S. Athanaſii, à P. Cupero edita, atque hîc recudenda. *At etiam Ughellus loco proximè citato hunc Petrum Neapolitanæ eccleſiæ ſubdiaconum noverat, & nihilominus cenſet, ſcriptorem longioris Vitæ Athanaſianæ anonymum eſſe. Neque mihi ex hac Muratorii conjectura adhuc liquet, Vitam S. Athanaſii ab illo Petro ſubdiacono conſcriptam*

C *eſſe: nam etiam apud Surium ad diem* XXIII *Septembris in inventione & tranſlatione S. Soſii pag.* 237 *reperio quemdam* Petrum ſubdiaconum *iſtorum temporum ſive ineuntis ſeculi noni, quem tamen à ſuperiori eccleſiæ Neapolitanæ hypodiacono diverſum ſuſpicari poſſum, donec Muratorius oſtendat, eumdem eſſe.*

& hactenus opinamur,

63 *Saltem adverſarius fateri cogetur, dormitaſſe Baronium, ſi ex ſolo Petri nomine ſcriptorem illum* diaconum *&* Caſſinenſem *cognominaverit, aut ſi fortè poſſeſſorem aut tranſcriptorem codicis ſui manuſcripti pro auctore ejuſdem acceperit. Si autem id minimè facturus fuiſſet* vir à ſomniando alienus, *ut Muratorius loquitur, niſi codex Baronianus nomen auctoris prætuliſſet, dicere oportebit, aut Baronium deceptum fuiſſe ab aliquo, qui codici iſti nomen Petri diaconi Caſinenſis perperam præfixerit, aut ſynchronum hujus Vitæ Athanaſianæ auctorem revera fuiſſe quemdam Petrum diaconum Caſinenſem, quem hactenus non novimus, & de quo hiſtoria Caſinenſis monaſterii aliique bibliographi altum ſiluerunt.*

64 *Quod ſi nihil horum placeat, Muratorius nobis ediſſerat, quomodo Baronius ſcriptorem Vi-*

tæ Athanaſianæ pro Petro ſubdiacono Neapolitano Petrum diaconum Caſinenſem appellare potuerit. Hæc intricata difficultas me movet, ut adhuc exiſtimem, Acta illa prudenter anonymo ſcriptori tribuenda eſſe, & non niſi ex incerta conjectura iſtam S. Athanaſii Vitam Petro ſubdiacono Neapolitano adſcribi poſſe. Libenter tamen opinionem Muratorii amplectar, & ipſius exemplo ſententiam mutabo, eique hanc præclari biographi notitiam acceptam referam, ſi quid certitudinis aliunde accedat, præſertim cum circa illa tempora quidam Petrus ſubdiaconus Neapolitanus vixerit. Jam ab hac digreſſione ad propoſitum redeo, & de S. Aſpreni *Baptiſmo ac epiſcopatu quamdam conjecturam eruditis propono.*

AUCTORI G. C. *auctorem iſtius Vitæ prudenter anonymum appellari.*

§ IV. Novum ſyſtema circa tempus, quo Sanctus ad epiſcopatum Neapolitanum aſſumptus fuit.

E

Neapolitani ſcriptores paſſim tradunt,

Chioccarellus in Catalogo antiſtitum Neapolitanorum cum aliis ſcriptoribus putat, S. Aſprenum *non diu poſt converſionem ſuam ab Apoſtolo Petro epiſcopum Neapolitanæ eccleſiæ conſtitutum fuiſſe, ut in brevi iſtius Sancti elogio ibidem pag. 7 ſatis indicat his verbis:* Aſpren ſanus effectus eſt, & priſtinæ ſaluti reſtitutus: quamobrem Aſpren illico ad S. Petrum veniens, ad ejus pedes proſtratus, illos exoſculatus eſt, & à ſancto Petro catechizatur, & Chriſtiana imbuitur religione, ac Baptiſmatis aqua luſtratur. Cumque Petrus urbem Neapolim ad Catholicam fidem convertiſſet, ac in loco non procul ab ejus urbis mœniis, ubi ſacrificia idolis immolari conſueverant, conſtituto ibi altari, Miſſæ ſacrificium celebraſſet, cui Aſpren atque Chriſtiani, qui Petrum ab Antiochia comitabantur, interfuerunt, Petrus volens Romam, quo tendebat, proficiſci, Aſpren Neapolitanorum precibus eorum epiſcopum conſtituit; qui factus epiſcopus vigilare jugiter cœpit, ac verbo doctrinæ & prædicationi ad mortem uſque indeficienter atque indefeſſus inſiſtere, ac Petri ejus magiſtri cooperator eſſe

F cœpit, & ad Chriſti Jeſu Servatoris invocationem ſigna & prodigia patrare, cæcos illuminare, claudos erigere, alioſque infirmos ac debiles confirmare. *In hoc textu omiſi unam alteramve vocem, quæ ſenſum vitiabat.*

S. Aſprenum ſtatim à ſua converſione epiſcopum conſecratum eſſe,

66 *Ceterùm hîc obiter obſervo, à Chioccarello ordinem narrationis immutatum eſſe circa primam* S. Aſpreni *cooperationem, quæ in Actis ſimplicioribus, ab ipſo Chioccarello editis, pag.* 10 *epiſcopatui ejus ita præmittitur:* Aperit os ſuum Petrus, catechizat Aſpren & baptizat, & de Chriſtianæ religionis doctrina informat; cœpitque Aſpren Magiſtri ſui cooperator eſſe, & ad clamationem nominis Salvatoris ſigna & prodigia facere, cæcos illuminare, claudos conſolidare, alioſque infirmos & debiles confortare. Conquiſita Neapoli Chriſto domino, Romam Petrus ire decrevit; ſed ad preces Neapolitanæ plebis Apoſtolus Aſpren Neapolitanum præſulem conſecravit; qui ad pontificii provectus apicem, verbo doctrinæ invigilare cœpit inſtantius, prædicationi inſiſtere, & uſque ad mortem opportunè & importunè, conſtantiſſimè indeficiens atque infatigabilis prædicavit. *Non diffiteor, quod hæc*

AUCTORE G. C.

Acta etiam innuant, S. Asprenum *in primo S. Petri transitu episcopum Neapolitanæ urbis consecratum fuisse; sed opinor, ab eorum auctore aliisque scriptoribus duo S. Petri itinera aut duas urbis Neapolitanæ visitationes in unam confundi, & gesta diversi temporis perperam eodem anno collocari, ut jam nonnullis rationibus ostendere conabor.*

quando S. Petrus primò Neapolim venit;

67 *Imprimis non est verosimile, S. Petrum tunc diu Neapoli hæsisse, cum ab urbe Antiochena ad fundandam cathedram Romanam properaret: imò probabilius est, illum more aliorum Apostolorum in eo itinere cursim semen Euangelii sparsisse, quod paulatim cresceret, & cujus fructum postea per se aut discipulos suos ob viciniam regionis facilius colligeret. Libenter itaque propter traditionem & antiqua Neapolitanorum monumenta admitto, Neapoli in illo transitu Candidam*, Asprenum, *& fortè alios nonnullos à sancto Petro ad fidem Christianam fuisse conversos, quorum exemplo, exhortatione, & miraculis varii eorum populares ad eamdem religionem amplectendam adducti fuerint, & sic sensim numerus Christianorum ibidem accreverit, cum in omnibus S. Aspreni Actis legamus, quod ipse post conversionem suam cœperit cooperator esse sancti Petri, & ad invocationem Christi miracula patrare.*

B

sed cum S. Paulus vetet, neophytum ad eam dignitatem statim evehi,

68 *At non facilè credam*, S. Asprenum *statim à sua conversione ad episcopatûs dignitatem evectum fuisse: nam ab ea opinione admittenda me maximè retrahit monitum Apostoli Pauli, qui epistolâ primâ ad Timotheum cap. 3 inter alias dotes, quas in episcopo requirit, non vult ad eam dignitatem promoveri* neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli. *Est autem Græcè* νεόφυτος *quasi* novè plantatus, *id est recenter ab ethnicismo aut Judaismo ad fidem Christianam conversus, & Christo per baptismum insitus, ut interpretes sacræ Scripturæ hanc vocem passim exponunt. Sanctus Chrysostomus rationem hujus præcepti homilia* 10 *ad eamdem Pauli epistolam ita reddit:* Quia enim ex gentilibus tunc plerique ad Ecclesiam accedebant ac baptizabantur, cavendum admonuit, ne continuò noviter imbutum Ecclesiæ Sacramentis ad hujusce principatus onera ferenda proveheret; si enim antequam discipulus esset, magister assumeretur, quamprimùm attolleretur in arrogantiæ fastum; si priusquam subjici disceret, in rectorum ordine locaretur, citò intumesceret. Idcirco subjungit: Ne elatus in judicium incidat diaboli, hoc est, ne in eamdem incurrat damnationem, quam ille per arrogantiam pertulit.

C

& S. Hieronymus talem promotionem censeat indecoram,

69 *Præmaturam illam neophytorum ad episcopale munus promotionem graphicè depingit S. Hieronymus, dum in epistola ad Oceanum tomo* 4 *novissimæ editionis Parisiensis part* 2 *col.* 653 *eumdem Apostoli textum ita explicat:* Heri catechumenus, hodie pontifex; heri in amphitheatro, hodie in ecclesia; vespere in circo, manè in altario; dudum fautor histrionum, nunc virginum consecrator. Num ignorabat Apostolus tergiversationes nostras, & argumentorum ineptias nesciebat?.... Quod autem ait: Ne in superbiam elatus, incidat in judicium diaboli, quis non exemplo verum probet? Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem & mansuetudinem rusticorum; ignorat blanditias Christianas; nescit se ipsum contemnere: de dignitate transfertur ad dignitatem. Non jejunavit, non flevit, non mores suos sæpe reprehendit, & assidua meditatione correxit, non substantiam pauperibus erogavit. De cathedra quodammodo ducitur ad cathedram, id est de superbia ad superbiam. Judicium autem & ruina diaboli, nulli dubium, quin arrogantia sit: incidunt in eam, qui puncto horæ, necdum discipuli, jam magistri sunt. *Ex his patet, quam periculosum ac indecorum sit, si neophytus statim à sua conversione ad cathedram episcopalem evehatur. Neque hactenus video, cur S. Petrus* Asprenum *ab hac communi lege eximisset.*

D

probabilius consecrationem illam differimus ad aliud tempus

70 *Quandonam igitur, inquies, Apostolus Petrus* S. Asprenum *Neapolitanæ ecclesiæ præfecit? Respondeo, me de certo tempore non laborare, si modò id post aliquot annos factum esse concedas. Caracciolus in Libro singulari de sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 3 *sect.* 13 *diversas occasiones varioque annos recenset, quibus S. Petrus postea Neapolim redire potuerit. Inter alios ibidem assignat annum à passione Christi vigesimum, quo S. Petrus vicinos Italiæ populos invisisse creditur, ac tandem concludit, S. Petrum sæpe Româ profectum, verosimiliter etiam sæpius Campaniam ac Neapolim petiisse. Si S. Petrus ex urbe Romana profectus longè dissitas Orientis ecclesias reviserit, certè admodum probabile est, quod etiam vicinas Italiæ ecclesias interdum adierit, teneras fidei Christianæ plantas rore divini verbi irrigaverit, ac novis agnorum gregibus pastores præfecerit. Porro post fundatam Romanæ Ecclesiæ cathedram ex his apostolicis excursionibus elige illam, quæ magis placet, & in una earum* S. Asprenum *pastorale regimen ecclesiæ Neapolitanæ ab Apostolo Petro suscepisse dicam, ne statim neophytum, contra legem ab Apostolo Paulo latam, ad episcopatum promovere cogar.*

E

quòS Petrus Neapolim rediit,

71 *Ipsa Neapolitanorum monumenta ad hanc opinionem meam stabiliendam aliquod fundamentum præbent: ex iis enim Giannettasius noster tomo* 1 *Historiæ Neapolitanæ lib.* 1 *pag.* 9 *&* 10 *narrat sequentia:* Anno LIV ab orbe instaurato Petrus Hierosolymis, quo ob Claudii edictum ex Italia redierat, iterum Romam navigans, Retinam sexto à Neapoli distantem lapide delatus vetustissimâ famâ fertur. Hîc plurimos Baptismate lustravit, inter quos princeps Ampello, qui eo in oppidulo ecclesiam condidit, quæ usque ad nostram ætatem nomen ab eo retinuit. Hinc Neapolim profectus ab Aspreno ac reliquis Christianis summo honore lætitiaque exceptus. Eo tempore ecclesiam, ubi primùm sacra fecerat, inauguraſſe, vetustissimus lapis, qui in ara maxima ejus ædis servatur, liquidissimus testis est. Tandem postquam Neapoli multa de sacris ritibus Asprenum edocuisset, ethnicosque plures ad Christum divinâ eloquentiâ adduxisset, ad arcem Romani imperii, orbisque terrarum dominam urbem, ut in ea, profligata gentium superstitione, veram religionem induceret, illico concessit. *Cum tunc S. Petrus Neapoli multa de sacris ritibus* Asprenum *edocuerit, non est sanè mirum, quod eodem tempore illum ad sedem Neapolitanæ ecclesiæ evexerit: si enim* S. Asprenus *antea jam fuisset episcopus, haud dubiè sacros ritus non ignorasset.*

F

ut ex ipsis Neapolitanorum monumentis ernitur.

72 *Porro vetustissimum lapidem, de quo hîc Giannettasius meminit, seu potius renovatam istius lapidis memoriam Joannes Antonius Summonte in Historia Neapolitana, quæ Neapoli anno Christi* 1675 *Italicè recusa est, lib.* 1 *pag.* 303 *& sequente sic ex Schradero refert:* POST JESU CHRISTI RESURRECTIONEM ET AD CÆLOS ASCENSIONEM ANNO VIGESIMO BEATUS PETRUS APOSTOLUS NEAPOLIM VENIENS PRIMA JECIT FUNDAMENTA PRÆSENTIS ECCLESIÆ AB EODEM

A DEM NUNCUPATÆ, ET AD MEMORIAM POSTERORUM EXSTABAT TITULUS MARMOREO LAPIDE INSCRIPTUS PARIETI CAMPANARUM CONFABRICATUS, QUI, EXERCITU BARBARICO NEAPOLITANUM AGRUM PERVAGANTE, INTERCEPTUS EST. *Deinde alio charactere ibidem ex eodem Schradero hæc addit :* Idem Apoſtolorum princeps eamdem eccleſiam per ſe ipſum conſecravit, & in hujus dedicationis memoriam exſtat lapis marmoreus Græcis litteris exſculptus, qui in dextro cornu altaris majoris cernitur. *Caracciolus in ſacris eccleſiæ Neapolitanæ monumentis cap. 3 ſect. 6 de utroque hoc lapide mentionem fecit. Nolo hîc operosè inquirere, in quem annum æræ vulgaris incidat annus ille poſt Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem vigeſimus, cum de ea re variæ ſint chronologorum ſententiæ, & mihi ſufficiat,* S. Aſprenum *poſt aliquot converſionis ſuæ annos ab Apoſtolo Petro epiſcopum Neapolitanæ urbis conſtitutum eſſe.*

Blanchinus, quem Muratorius traditioni Neapolitanæ contrarium putat,

73 *Franciſcus Blanchinus epiſcopalem* S. Aſpreni *conſecrationem, ab Apoſtolo Petro factam, diutius differt, eamque in ſua chronotaxi poſt annum Chriſti quinquageſimum ſextum contigiſſe cenſet, quod etiam lubens amplector. At fortaſſe quiſpiam mirabitur, quod pro opinione mea hîc allegaverim Blanchinum, cum Muratorius inter Scriptores rerum Italicarum tomo 1 part. 2 pag. 292 in notis ad Chronicon Joannis diaconi num. 4, occaſione* S. Aſpreni *de illo ſic ſcribat :* Conſtans Neapolitanorum opinio eſt, primum hunc epiſcopum ſuæ civitati datum, & quidem ab Apoſtolo Petro; neque recens opinio. Petrus ſubdiaconus Neapolitanus in Vita S. Athanaſii epiſcopi ejuſdem urbis, circiter annum Chriſti DCCCLXXII hæc ſcribebat : BEATISSIMUS PETRUS APOSTOLORUM PRINCEPS ASPREM (ſive Aſprenam) SANCTISSIMUM INIBI ORDINAVIT EPISCOPUM. Certè non paucas Occidentis eccleſias à ſancto Petro fundatas traditio antiquiſſima habet, atque illuſtriores in Italia eccleſiæ eò ſua initia retulerunt. Verùm longè poſteriùs floruiſſe ſanctum Aſprenatem, contendit clariſſimus vir Franciſcus Blanchinius in notis ad Anaſtaſii Bibliothecarii Vitas Romanorum Pontificum. *Quis ex hac Muratorii obſervatione non conjiciat, epiſcopatum* S. Aſpreni *poſt mortem S. Petri à Blanchino differri, ab eoque diſertè negari, quod primus epiſcopus Neapolitanus ab Apoſtolo illo conſecratus fuerit ?*

C

opinioni noſtræ favet,

74 *Attamen ea ſententia Blanchino tribui non poteſt, niſi forte inferatur ex ſupradicto antiſtitum Neapolitanorum catalogo, quem in Prolegomenis ad tomum ſecundum de Vitis Romanorum Pontificum pag.* LXI *ex Ms. codice Florentino S. Marci primus edidit. Sed ex clarioribus ejuſdem editoris verbis potius ſequitur, ab illo traditionem Neapolitanam auctoritati iſtius catalogi præferri : niſi enim Blanchinus ſibi contradixerit, traditionem Neapolitanorum de primo ſuo epiſcopo non obſcurè admittit, dum tomo 2 laudati operis ſect. 4 in ſuis notis hiſtoricis ad Pontificatum S. Clementis pag. 53 ſic ſcribit :* Anno igitur LVI ita promotis ad ordinem epiſcopalem Lino & Cleto, Petrus modò ad Orientales, modò ad Occidentales imperii provincias fide imbuendas Româ profectus, fundamenta eccleſiarum jaciebat, & epiſcopos in compluribus ſtatuebat, præſertim eos in Occidentalibus, quos in notis Somier ad ſect. 1 ſupra retulimus pag. 23 col. 2 ex illarum eccleſiarum monumentis ac traditionibus recenſitos.

75 *At eximius D. Joannes Claudius Somier, Auguſti Tomus I.* *gente Lotharingus & ſacræ theologiæ doctor apud Blanchinum mox aſſignatâ pag. 23 col. 2, inter epiſcopales Occidentalium eccleſiarum ſedes, quæ originem ſuam ab Apoſtolo Petro veroſimiliùs repetunt, quaſdam Italiæ civitates enumerat, iiſque ibidem expreſſè* Neapolis *accenſetur. Blanchinus eodem tomo 2 pag. 18 in Annalibus Pontificatûs B. Petri, à ſe chronologicè diſpoſitis, hunc ipſum Somierii locum jam indicaverat hoc modo :* Circa hunc annum LVI æræ communis Chriſtianæ vel paulò antè ſcripſit B. Petrus primam epiſtolam, quam conſtat datam, poſtquam diſcipuli CHRISTIANI fuerant appellati, & poſtquam in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia eccleſiæ fundatæ fuerant, & ſenioribus ſeu presbyteris auctæ; & ante octavum Neronis annum, Marci Euangeliſtæ martyrio inſignitum, cum ejus nomine Petrus ſalutet fidelium eccleſias, ad quas perſcribit : inde ad annum LXV æræ communis Chriſtianæ partim in urbe, partim per provincias Occidentis verſatus & occupatus amplificandis Eccleſiæ finibus, eas præcipuè ſedes epiſcopis ornavit, quas infra enumerant notæ Somier circa finem.

AUCTORÆ G. C. *& epiſcopatûs Neapolitani inſtitutionem*

E

ad annum Chriſti 57 vel 59 refert,

76 *Denique idem eruditus antiquitatis Romanæ ac Sedis Pontificiæ illuſtrator in ſua Chronologia, Prolegomenis tomi ſecundi inſerta, huic eccleſiarum Occidentalium inſtitutioni diſtinctiora tempora aſſignat, quia ibi pag.* CLXXIV *ad annum Chriſti 57 hæc refert :* Petrus, conſtituto Lino vicario, provincias Occidentales viſitat, & epiſcopos inſtituit per civitates. *Tum pagina ſequente ad annum Chriſti 59 rurſus ita ſcribit :* Petrus Apoſtolus Occidentales provincias peragrans, & epiſcopos in eis inſtituens, dicitur etiam penetraſſe ad Britannos, ut in notis pag. 53 ex veteribus ſcriptoribus à Vendelino obſervatis traditur. *Ex his confidenter infero, potiori Neapolitanorum traditioni Blanchinum non adverſari, eumque prorſus favere opinioni meæ de epiſcopali S. Aſpreni conſecratione, quam ad aliquot annos ab ejus Baptiſmo differendam exiſtimo.*

quam chronologiam libenter admittimus.

77 *Quare libenter in hac re chronologiam Blanchini ſequar : ſive enim* S. Aſprenus *aliquot annis poſt ſuam converſionem ab Apoſtolo Petro epiſcopus Neapolitanus ordinatus fuerit anno Chriſti 54, ut ſupra num. 70 ex monumentis Neapolitanis conjiciebam, ſive id juxta chronotaxim Blanchini factum fuerit anno Chriſti 57 vel 59, poſtquam haud dubie inſignia Chriſtianæ conſtantiæ ac ſanctitatis documenta dederat, nihil meâ intereſt, & ſemper inviolata manet lex Apoſtoli Pauli, qua neophytus ad epiſcopatum evehi prohibetur. Præterea in hoc ſyſtemate facilius vitatur difficultas, quæ circa grandævam* S. Aſpreni *ætatem moveri poſſet ex catalogo Florentino, in quo uſque ad Pontificatum S. Alexandri vixiſſe dicitur : nam ſi anno Chriſti 57 vel 59* S. Aſprenus *quadragenarius ab Apoſtolo Petro ad epiſcopatum Neapolitanum promotus fuerit, ineuntem S. Alexandri Pontificatum videre potuit, & circiter nonagenarius ex hac vita diſceſſit. Adde, in hac opinione conſervari integram auctoritatem Petri ſubdiaconi Neapolitani, vel ſcriptoris anonymi, qui ſeculo* IX *in Actis S. Athanaſii tempus hujus conſecrationis non exprimit; ſed tantummodo teſtatur,* S. Aſprenum *ab Apoſtolorum Principe ordinatum fuiſſe epiſcopum civitatis Neapolitanæ. Quod ſi tamen hæc ſententia mea Neapolitanis diſpliceat, eruditi eorum ſcriptores aliam probabiliorem ſuggerant, ac ſolidis argumentis confirment.*

F

A D

DE S. HERMELLO MARTYRE

CONSTANTINOPOLI.

P. B. Ex Martyrologiis.

III Aug. *Martyrem hunc annuntiat hoc die Martyrologium Romanum his verbis :* Constantinopoli, natalis sancti Hermelli martyris. *Consonant Usuardus, Ado, Martyrologium Romanum parvum seculi octavi. At Hieronymiani exemplaria & Sancti nomen variè inflectunt, & locum certaminis vel nullum exprimunt, vel diversum ab urbe Constantinopolitana : nam Epternacense vetustissimum sic habet :* Constantinopoli depositio Metropoli episcopi ; & ALIBI Hermilæ martyris ; *Corbeiense:* III Non. Aug. sancti Metrophili episcopi, & Hermeli martyris ; *Ms. reginæ Sueciæ :* III Non. Aug. sancti Metrophili episcopi, & Hermeti martyris ; *Augustanum :* III Non. Aug. Euphronii, Ermoli martyris ; *Labbeanum :* Augustoduni, Eufronii, Hermoli martyris. *Adde, nullum apud Græcos istiusmodi nominis Martyrem hoc die celebrari. Hermylos quidem martyres Menæa duos agnoscunt ; sed alterum cum socio Stratonico die* XIII *Januarii & I Junii, alterum cum Phoca die* XVIII *Decembris ; neutrum Constantinopoli passum, neutrum incomitatum ; ut est hic noster ; quem proinde videntur ignorare Constantinopolitani recentiores ; id quod certiùs posset affirmari, si satis antiquum sciretur esse, quod hoc die in Florario Sanctorum Ms. sic legitur :* Constantinopoli sancti Hermelli martyris : hic Vir sanctissimus numquam à sanctorum communione Mysteriorum, & ab Ecclesiæ oratione discessit ; solitariam ducens vitam, diversas in desertis locis habebat cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia. *Verùm istud elogium in hoc solo seculi decimi quinti propemodum exeuntis monumento reperimus : alibi prorsus nihil ; ut nihil quoque de illo præter nomen & cultum reperisse olim se fatetur Petrus de Natalibus in Catalogo, lib.* II ; *cap.* 130.

B E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SUB ABENNER PASSIS

IN INDIA.

P. B. Ex Martyrologio Romano.

III Aug. *Nullis Fastis sive Græcis, sive Latinis Martyres hosce consignatos invenimus ante reformatum Romanum Martyrologium, in quo ad* III *Nonas Augusti sic annuntiantur :* Apud Indos, Persis finitimos, passio Sanctorum monachorum, & aliorum fidelium, quos Abenner rex, persequens Ecclesiam Dei, diversis afflictos suppliciis cædi jussit. *Fontem annuntiationis hujus unicum in annotatis hunc indicat Baronius :* De his scribit S. Joannes Damascenus in Vita SS. Barlaham & Josaphat. *Hinc opinatus est Rosweydus noster in Vitis Patrum pag.* 340, *notatione* 13 *in Vitam SS. Barlaam & Josaphat, hic in Martyrologio Romano designari Martyres illos decem & septem, quorum ibi Acta describuntur cap.* 22 *&* 23 *: atqui hi omnes monachi fuere ; & Martyrologium commemorat passionem* sanctorum monachorum, & aliorum fidelium : *prudenter ergo subjungit ibidem Rosweydus ;* Nisi in Martyrologio intelligantur ii, de quibus suprà in hac Vita, cap. 1. *Ibi nimirum agitur non de solis* monachis, *sed etiam de* aliis fidelibus *in Abennerica persecutione martyrii palmam consecutis. Imò verò & hos & illos, & alios omnino omnes, de quorum adversus impia ejusdem tyrannidis edicta certamine Vita illa cum locis productis, tum cap.* 4, *&* 26 *meminit, recitato jam textu comprehendi verisimillimum est : cum ad omnes possit extendi, nec latissimum sensum res ulla coërceat. Ceterùm quæ de Martyribus nostris laudata Vita recenset, assignasse satis habui : est enim ea in manibus omnium ; & recudi in hoc opere discutique tota debebit ad diem, qui SS. Barlaamo & Josaphato sacer est,* XXVII *Novembris.*

C F

D E

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DIOGENE ET STEPHANO, ET FORTE ALBINO

ROMÆ.

P. B.

Ex Martyrologiis.

III AUG. BEati hoſce Martyres, aliunde proſus ignotos, varia nobis hoc die Martyrologia proferunt, & pleraque quidem ut Romæ ſimul paſſos: ſic enim habent Hieronymiani apud Florentinium exemplaria, Lucenſe: Romæ, natalis ſanctorum Diogenis, Stephani: Suecicum: Romæ, natalis SS. B Diogenis & Stephani: Corbeienſe: Romæ natalis SS. Erogenis (corruptè opinor) & Stephani martyrum. Inter contracta verò ejuſdem Martyrologii exemplaria, à nobis edita, eoſdem, ſed ſine poſitione ſeu loco martyrii, conjungunt Auguſtanum & Labbeanum, quorum illud pro Diogenis, habet Droigenis, & ambobus addit Albinum, neſcio quem. Auctaria quoque Bedæ ac Flori juxta codices Vaticanum, Atrebatenſem, ac Tornacenſem conſentiunt: primum his verbis: Romæ, S. Diogenis, Stephani; his autem poſteriora duo: Romæ, natalis SS. Diogenis & Stephani. Quam annuntiationem confirmant in ſuis Martyrologiis Notkerus, atque Maurolycus. Hæc tot veterum monumentorum concordia dubitare vix permittit, quin ambo hi Martyres eodem loco ac tempore certaverint: tametſi non deſint, quæ vel utrumque vel alterum omittant, vel Diogenem abſque Stephano jungant Martyribus aliis. Utrumque præterit Epternacenſe: nam initium hoc hodierni ejus laterculi, Antiochiæ, Stephani, quod & in Rhinovienſi legitur, vel corruptum videtur, vel, ut cenſet Florentinius, perperàm ex tabula præcedentis diei (quod ſæpe contingit) ad hodiernam ab oſcitante librario tranſlatum; neque adeo ad noſtrum hunc Stephanum, ſed ad protomartyrem ſpectat, non ſecus atque id, quod refert apographum Richenovienſe, In Ancona, Stephani. Solum Diogenem habent Blumianum apud Florentinium, ſed malè ſcriptum Dragens; item Autiſſiodorenſe apud Martenium; & inter auctaria Bedana exemplar S. Cyriaci, Drogentum nominans; inter Uſuardina verò, Vaticanum. Diogenem denique abſque Stephano junctum aliis ſic exhibent Rhinovienſe & Richenovienſe: Romæ, Diogenis, Juſtini, Creſcentionis. Sed hi ſocii non huc, ſed ad ſequentis diei laterculum pertinent; ut vide apud Florentinium. E

DE S. DALMATO VEL DALMATIO ARCHIMANDRITA, ET S. FAUSTO, EJUS FILIO AC MONACHO

CONSTANTINOPOLI.

C G. C F

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Veroſimilior venerationis dies, antiquus cultus, duplex Actorum compendium, & nonnulla S. Dalmatii elogia.

CIRCA ANNUM CCCCXL. DUbitare hîc quiſpiam poſſit, an prior iſte Sanctus retrahendus non fuiſſet ad diem præcedentem, quia in fine Actorum ejus, quæ huic Commentario Latinè ſubjiciemus, leguntur ſequentia: Celebratur memoria ſancti patris noſtri Dalmatii ſecunda menſis Auguſti die, tertiâ autem tumulatur. *At in Actis Græcis, quæ ex bibliotheca Vaticana accepimus, poſt narratam* S. Dalmatii *mortem, in fine ſic notatur:* Ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ἐπιτελεῖται μηνὶ Αὐγούστῳ τρίτῃ. *Hoc eſt:* Memoria ipſius celebratur menſe Auguſto, tertiâ die. *His adde Græcum Actorum compendium, ex bibliotheca Cæſarea excerptum, de quo poſtea agemus, & cui inſeruntur hæc verba:* Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Δαλμάτ@ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ μηνὶ Αὐγούστῳ Γ. *Id eſt:* Sanctus pater noſter Dalmatus obdormivit in pace menſe Auguſto, III *ſcilicet die, quam littera numeralis* γ *ſatis clarè indicat.*

In pleriſque Actorum apographis,

2 *Itaque potius judicavimus, Vitam* S. Dalmatii *hodie à nobis illuſtrandam eſſe, cum pleraque variorum populorum ac temporum Menologia annuam ipſius feſtivitatem die tertia Auguſti conſignent: nam in Calendario noſtro Syriaco, cujus nos & Majores noſtri jam ſapiſſime mentionem fecimus, eadem die ſolus* S. Dalmatius *memoratur. Armeni in duobus Sanctorum Calendariis, quæ eruditiſſimus Aſſemanus tomo* 3 *Bibliothecæ Orientalis Clementino-Vaticanæ à pag.* 645 *ex eccleſiaſticis ac vernaculis eorum libris Latinè contraxit, ad diem tertiam Auguſti ibidem pag.* 647 *&* 652 *etiam de ſolo* S. Dalmatio *meminerunt.* *& variis diverſarum gentium Calendariis*

3 *Menologium Baſilii imperatoris, quod ſeculo* x *collectum eſt, alios duos Sanctos huic* Dalmatio *ita adjungit:* Eodem menſe (*nimirum Auguſto,* *Sanctus noſter cum aliis celebratur*

AUCTORE G. C.

gusto, quem in hoc tomo ex codice manuscripto Cryptæ Ferratæ Græcè edidimus) die tertia, memoria sanctorum Dalmatii, & Fausti & Isacii. *De S. Fausto nihil singulariter memoriæ proditum est, nisi quod cum patre suo* Dalmatio *monasterium ingressus fuerit, & in ea virtutum palæstra strenuè certaverit. Nihilominus propter consensum variorum Menologiorum, quæ S.* Faustum *hac die annuntiant, illum Patri suo in titulo adjunximus, licet ignoremus, quo die aut anno obierit. De Isacio autem sive Isaacio ad diem* XXX *Maii seu tomo* VII *istius mensis à pag.* 246 *jam pridem in opere nostro egimus.*

4 *Molanus in Additionibus Usuardinis, Lovanii anno* 1573 *excusis, tertio Nonas Augusti eosdem tres Sanctos ex alio quodam Calendario Græco sic refert:* Die tertia sanctorum patrum Isaacii, Dalmati, & Fausti. *Impressa Græcorum Menæa post solenne horum trium Sanctorum Officium, & similem eorum annuntiationem, subdunt versiculum, qui in nostris Ephemeridibus Græco-Moscis ante tomum* I *Maii pag.* XXXVII *etiam exhibetur, & quo dies venerationis disertè exprimitur ad hunc modum:*

tertio Nonas Augusti,

B Δαλμάτος, Ἰσάκιος τετάρτῃ ἥνε ἠδέ τε Φαῦστος.
Tertia Dalmatio, Fausto, Isacioque suprema est.

Eodem die tres illi in figurato Moscorum Augusto ibidem cum sanctitatis indiciis depicti cernuntur. In Menologio Slavo-Russico, quod nobilissimus baro de Sparwenfeld nobis Latinè interpretatus est, tertiâ Augusti celebratur memoria beatissimi patris nostri Isaacii, Dalmati, & Fausti, *ac deinde adduntur sequentia:* Isaacius fuit anno CCCLXXVIII, qui Valenti mortem prædixit eunti in bellum. Dalmatus & Faustus sub Valentiniano & Theodosio. *Hæc variarum nationum ecclesiastica monumenta simul probant celebrem ac immemorabilem horum Sanctorum cultum, cui aliunde nihil obstat, ut infra ex Actis longioribus patebit, & jam in duplici Actorum compendio videbimus.*

5 *In Menologio Basiliano ad diem tertiam Augusti occurrit prima Actorum synopsis, quam ex Ms. Græco sic Latinè interpretor:* Cum sanctus Isacius sese priùs in eremo exercuisset, domitis corporis sui passionibus, victisque dæmonibus, postmodum divinâ providentiâ discessit Constantinopolim, & constitutus in quodam urbis monasterio, quod nomine Dalmati nunc appellatur, virtute ac doctrina sua multis persuasit, ut mundum relinquerent, monachi fierent, ac salvarentur; inter hos erant Dalmatus & Faustus filius ejus: cum enim ille militaret sub imperio Theodosii, die quadam abiens accessit ad Sanctum, cujus conversatione gustata, reliquit uxorem ac liberos, assumptoque secum solo filio suo Fausto, rediit ad illum, & monachus factus etiam filium suum totondit. Sic verò in monastica palæstra certabant, ut celebres facti sint apud imperatores ac senatum, & clari diversis miraculis, quæ ad gloriam Dei patraverant, post mortem Isacii ex hac vita migraverint.

quo die etiam in Menologio Basiliano,

C

6 *Tillemontius tomo* 5 *Hist. Imperat. pag.* 703 *& sequentibus Acta S. Isacii, quæ ad diem* XXX *Maii illustravimus, variis ratiunculis impugnat, & ibidem pag.* 705 *præter morem suum nimis confidenter asserit, in Menologio Basiliano de nullis S. Isacii discipulis mentionem fieri, & ex hoc capite auctoritatem illorum Actorum etiam diminuere conatur. Si eruditus ille criticus distinxisset tempora, ac totum Basilii imperatoris Menologium pervolvere potuisset, certè ab hoc argumento negativo abstinuisset: etsi enim Menologium istud die* XXX *Maii tacuerit de discipulis, à sancto Isacio institutis, tamen hac die illam discipulorum institutionem apertè commemorat, ut ex numero præcedente liquet. Ceterùm non est hujus loci operosius examinare alias difficultates, quas Tillemontius hisce S. Isacii Actis opponit, cum forsan postmodum invenienda sit opportunior occasio, qua vel commentarius noster juxta crisim Tillemontii corrigatur, vel Acta illa ab argumentis ejus vindicentur.*

ex quo Tillemontius convincitur erroris,

D

7 *His obiter notatis, pergimus ad alterum Actorum compendium, quod hac die in excusis Græcorum Menæis legitur, & quod ex Græco sic Latinum reddo:* Hic sanctus Dalmatus militabat in secunda cohorte sub Theodosio imperatore, & piè juxta Dei nutum vivebat. Propter Deum verò relinquens uxorem ac liberos, soloque Fausto filio secum assumpto, venit ad sanctum Isacium, apud quem monasticam vitam amplexus est, & ad summum virtutum apicem evasit. Admirandus ille Isacius à teneris annis vitam solitariam egit, & omnes virtutum gradus ascendens summâ eloquentiâ & morum elegantiâ splendebat. Hic Valenti imperatori, ad Scythicum bellum proficiscenti, occurrens dixit: Aperi, imperator, ecclesias Catholicorum, & victor ex prælio redibis. At imperator minimè persuasus, & irâ excandescens ait: Ubi reversus fuero, rationem horum abs te exigam. Sanctus ei respondit: Si reversus fueris, non est in me dominus Deus; prælium enim committes, & in conspectu inimicorum tuorum fugies, vivusque igne absumêris. Hoc autem re ipsa sic evenit; dum in paleario clausus conflagravit.

& in Menæis excusis

E

8 Isacius è vita migraturus sanctum Dalmatum sibi abbatem subrogavit, Attico tunc Constantinopolitanam ecclesiam gubernante. Cum Dalmatus antea sese in vita ascetica exercuisset, & quadraginta diebus jejunus permansisset, atque aliis totidem in extasin raptus fuisset, magnam venerationem obtinuit apud imperatores, senatum, & Patres in Ephesina synodo congregatos, qui ipsum constituerunt archimandritam, & successores ejus ad perpetuum monastici ordinis principatum evexerunt. Cum autem obdormisset in Domino, sepultus est in suo monasterio. *De parachronismo, quo* S. Dalmatius *hîc S. Isacio in munere abbatis successisse dicitur, & de loco sepulturæ, qui ab Actis discrepat, postea agemus. Interim aliæ* S. Dalmatii *elogia colligemus.*

compendium Actorum refertur.

F

9 *Etiamsi hic Sanctus in Martyrologio Romano non celebretur, tamen Cardinalis Baronius occasione alterius S. Dalmatii episcopi, die* V *Decembris in notis ad istud Martyrologium de nostro* Dalmatio *sic honorificè meminit:* Fuit ejusdem nominis, & fidei Catholicæ defensione celebris Dalmatius archimandrita Constantinopoli tempore concilii Ephesini, de quo Cyrillus ad Potamium, & Acta Ephesina sæpe. *Forte eminentissimus scriptor hunc* Dalmatium *Martyrologio Romano non inseruit, quia non invenitur in Menologio Sirletiano, ex quo Sanctos ecclesiæ Græcæ alias excerpere consuevit. At quæcumque sit hujus omissionis causa, ipsemet in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi* 431 *num.* 113 Dalmatium *nostrum titulo* sancti *appellat, eumque inter alios strenuos Catholicæ fidei defensores ita laudat:* Erant horum præcipui Comarius, Potamon, atque Dalmatius; in quo quidem conferendo certamine virtus in primis enituit sancti Dalmatii, spectatissimi sanctita-

licet non sit insertus Martyrologio Romano, tamen à Baronio sanctus appellatur,

AUCTORE G. C.

§ II. Varia Actorum exemplaria, & eorum auctoritas.

Habemus duo Mss. Græca Actorum ecgrapha, quorum primum accepimus ex codice 1671 *bibliothecæ Vaticanæ, cui præfigitur hic titulus:* Βίος καὶ πολιτεία ϗ ὁσίε πατρὸς ἡμῶν Δαλματε. Vita & conversatio sancti patris nostri Dalmati. *Deinde Acta sic incipiunt:* Οὗτος ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Δαλμάτος ἦν εὐσεβῶς ζῶν, ἐν στρατείᾳ τε καταλεγόμενος τῆς δευτέρας σχολῆς. *Hoc est:* Iste sanctus pater noster Dalmatus piè vivebat, in militiam secundæ cohortis adscitus. *Tum Vita Sancti satis copiosè narratur, eique inseruntur epistolæ, quas S.* Dalmatius *ab Ephesina synodo accepit, & quas ad eamdem synodum scripsit. Porro suspicionem, quam Garnerius noster de interpolatione unius epistolæ movet, postea examinabimus. Primò decreveram, hoc Ms. Græcum ex codice Vaticano simul cum interpretatione nostra edere; sed postea judicavi, hunc laborem forc inutilem, quandoquidem Anselmus Bandurus tomo* 2 *Imperii Orientalis à pag.* 697 *similia Acta cum iisdem epistolis Græco-Latinè vulgavit ex Ms. codice San-Germanensi, de quo infra agemus.* *Acta S. Dalmatii,*

14 *Alterum apographum desumptum est ex codice Græco Bibliothecæ Cæsareæ, quem Lambecius lib.* 8 *Bibl. Cæs. pag.* 100 *sic recenset:* Decimus quartus codex manuscriptus historicus Græcus est, membranaceus pervetustus, elegans & optimæ notæ in folio; sed injuriâ temporis aliquot foliis in fine mutilus, constatque nunc foliis trecentis ac tredecim paginatim in binas columnas divisis, & ab Augerio Busbeckio, ut ipse solita propriæ manus inscriptione testatur, olim fuit comparatus Constantinopoli. *In hoc codice à fol.* 41 *legitur Vita* S. Dalmati, *de qua Lambecius ibidem pag.* 102 *meminit, & quæ in compendium redacta est, omissis supradictis epistolis, ut satis patet ex ipso titulo, qui sic habet:* Βίος ἐν συντόμῳ ϗ ὁσίε πατρὸς ἡμῶν Δαλμάτε. *Id est:* Vita compendiaria sancti patris nostri Dalmati. *Quamvis hoc compendium circa narrationis substantiam cum Actis nostris consentire videatur, nihilominus illud cum aliis conferemus, & lectorem monebimus, si quid diversum ac notatu dignum occurrerit.* *quorum duo alia apographa Græca habemus.*

15 *Præterea Bandurus Vitam* S. Dalmatii *antea ineditam typis vulgavit ex codice Ms. bibliothecæ sancti Germani à Pratis, quem tomo* 2 *Imperii Orientalis pag.* 647 *sic describit:* Codex hic Ms. membranaceus continens Vitas Sanctorum mensis Augusti, ex quo hanc narrationem exscripsimus, initio mutilus est, & nono seculo, ut aiunt, exaratus manu cujusdam Stephani elegantissima. Hunc quidem codicem paucis abhinc annis comparavit doctissimus, nostrique amantissimus, R. P. Bernardus de Montfaucon à quodam presbytero Græco, ac Vitarum, quæ in eo continentur, catalogum idem vir eruditissimus diligentissimè contexuit, quem quidem catalogum, rem gratam eruditis me facturum existimans, hîc exscribere non gravabor. *Tum subnectit singulos titulos, & Actorum initia Græcè recenset. Nos hæc* S. Dalmatii *Acta post hunc commentarium prævium Latinè recudemus. Quod si subinde non placeat interpretatio Banduri, aut inter hæc Acta & Mss. nostra Græca occurrat quædam majoris momenti discrepantia, ea omnia in Annotatis observabimus.* *Bandurus ex codice San-Germanensi Græco-Latinè edidit.*

16 *Nunc*

A ctitate viri, quem eximiæ probitatis ergô convenire Theodosius ipse aliquando consueverat, ab eo salutis monita excepturus: hic enim in meditullio licet celeberrimæ urbis, montium solitudinem sibi paraverat, cum è loco numquam pedem extulerit, *nempe usque ad tempora concilii Ephesini, ut ex infra dicendis apparebit.*

& magnam sanctitatis famam obtinuit hic Dalmatius

10 *Nunc progrediamur ad synchronos* S. Dalmatii *laudatores, qui in Actis Ephesinis apud Labbeum tomo* 3 *Conciliorum col.* 751 *sic scribunt:* Confestim omnes archimandritæ, monachorum catervis stipati exsurgunt, hymnosque & psalmos alternantes, ad regiam contendunt. Erat autem inter alios archimandritas sanctus Dalmatius, qui annos quadraginta octo reclusus, extra monasterii sui septa numquam pedem extulerat. Piissimus verò imperator accedens eum visebat, & cum ob frequentes terræ motus, Constantinopolim concutientes, crebris piissimi imperatoris nostri precibus ad exitum communemque aliorum supplicationem jam antea provocatus sæpe fuisset, numquam tamen adduci potuit, ut exiret, vel ad supplicationem se conferret. Ceterùm dum in hac re quid facto opus esset, Deum precando consuleret, vox cælitus ad eum delapsa, ut egrederetur, imperavit: noluit enim Deus gregem suum perire in finem. *Hæc aliaque simili modo inferiùs referentur in Vita, ita ut pars illius ex Actis concilii Ephesini desumpta videatur.*

B

apud scriptores synchronos,

11 *Quanta auctoritate* S. Dalmatius *apud imperatorem & aulicos polleret, etiam patet ex supplemento Conciliorum, quod Baluzius post Labbeum nostrum vulgavit: cum enim adhuc nonnulli memoriam Nestorii hæresiarchæ in diptychis celebrarent, Epiphanius, archidiaconus Alexandrinus & syncellus S. Cyrilli, ad tollendum istud scandalum scripsit Maximiano patriarchæ Constantinopolitano epistolam, quæ in citato supplemento col.* 907 *& sequentibus edita est, & in qua Epiphanius ille ibidem col.* 909 *inter alia remedia ad commemorationem istam impediendam unum suggerit his verbis:* Dominum meum sanctissimum Dalmatium abbatem roga, ut & imperatori mandet, terribili eum conjuratione constringens, & ut cubicularios omnes ita constringat, ne illius memoria ulterius fiat.

C

inter quos S. Proclus ipsum magni faciebat.

12 *Denique quanti eumdem* Dalmatium *faceret S. Proclus, antistes Constantinopolitanus, satis colligitur ex litteris ejus, quæ apud Labbeum nostrum tomo* v *Conciliorum à col.* 511 *recitantur, & in quibus sanctus ille Præsul ad Joannem Antiochenum post alia ibidem col.* 513 *sic scribit:* Cognosce enim, religiosissime, quod non alii cuidam gratificabitur memoratus episcopus Ibas, obsecundans præsenti epistolæ, quantum sibi ipsi: habebit enim non solùm eos, qui nunc de ipso dubitant, mirantes eum; sed enim etiam sanctissimum nostrum patrem presbyterum & archimandritam Dalmatium nimium honorantem & mirantem, si videat sapientem ea, quæ piæ fidei sunt. Modò enim, utpote super aliis eo vulgato, memoratus sanctissimus propter caritatem non mediocriter laceratur, quod ii, qui debent in divinioribus prædicare *, in adversis accusantur, sive zelo dicentium, sive invidia criminantium. *Hæc ad Sancti nostri cultum ac laudem dicta sufficiant.*

* *al.* prædicari

D E F

AUCTORE G. C.

Fragmentum quoddam hisce Actis inſertum,

16 *Nunc diſſerendum eſt de quodam fragmento epiſtolæ, ab Epheſina ſynodo ad* S. Dalmatium *miſſæ, quod infra in Actis num.* 30 *ſic legitur:* Itaque ſancimus, dominum Dalmatium, & qui poſt ipſum gubernaturi ſunt ſacrum ejus monaſterium, eſſe principes ſacrorum monaſteriorum, nunc exiſtentium & in poſterum Conſtantinopoli futurorum; cum certò ſciamus, illum & magiſtrum & ſtudioſum fidei eſſe, & regendis monaſteriis apprimè idoneum. Similiter & Cæleſtinus ſanctiſſimus Papa Romanus ſcribens ſanctæ Epheſinæ ſynodo ait: Habetis illic hegumenum Dalmatium vobis opitulantem, ut Deo dignum eſt; ſic enim de ipſo didicimus, & accepimus, laudatum virum nefarii Neſtorii fidem prænoviſſe. Et ſancimus & monemus ſanctam ſynodum, ut prædictum ſanctum Dalmatium præficiat omnibus monaſteriis, quæ in regia urbe ſunt, principem; neque id quidem immeritò: quippe cum eadem, quæ nos, mala ac certamina tolerarit. Iſtæc ſancivit ſancta ſynodus. Si quis igitur ſanctæ ſynodi
B edictum labefactare voluerit, res illi cum Deo ſit, qui judicaturus eſt vivos & mortuos in infinita ſecula ſeculorum. Amen. *Planè ſimilia in Ms. noſtro Vaticano Græcè leguntur.*

quod Garnerius noſter rejecit,

17 *Garnerius noſter in Præfatione ad partem poſteriorem operum Marii Mercatoris pag.* 38 *ex Ms. Vaticano eamdem concilii Epheſini epiſtolam edidit, & ibidem de omiſſo hujus epiſtolæ fragmento lectorem ita præmonet:* In eodem codice Vaticano reperitur ſynodi reſponſum ad Dalmatium; breve illud quidem, ſi per ſe ipſum ſpectetur, ſed cui inſertum ſit quoddam velut parergon de ſumma monaſteriorum urbis regiæ præfectura Dalmatio collata, quod ſpernendum putavi propter *ἀνισορησίαν. Baluzius & Harduinus ex interpretatione Garnerii eamdem epiſtolam ſic mutilam conciliis ſuis inſeruerunt. Jam nobis examinandum eſt, an Garnerius fragmentum iſtud propter aſſignatam rationem rectè prætermiſerit.*

non pugnat cum hiſtoria;

18 *Non videtur hæc ſumma monaſteriorum præfectura (hactenus non diſputo, an* S. Dalmatius *eam ab Epheſino concilio acceperit) cum hiſtoria pugnare: nam S. Cyrillus apud Labbeum tomo* 3 *Conciliorum col* 549 *epiſtolam ſuam inſcribit* Comario & Potamioni epiſcopis, & domino Dalmatio monaſteriorum archimandritæ *&c. Quinimo ipſe Sanctus noſter hunc titulum ſibi tribuit,*
C *dum ibidem apud Labbeum col.* 755 *epiſtolæ, à clero Conſtantinopolitano ad ſynodum Epheſinam miſſæ, ſic ſubſcribit:* Dalmatius presbyter & archimandrita, monaſteriorum pater. *Præterea Marianus abbas monaſterii, quod à Sancto noſtro nomen obtinuit, apud eumdem Labbeum tomo* 5 *Conciliorum col.* 130 *hanc ſummam monaſteriorum præfecturam ſucceſſoribus* S. Dalmatii *conſervatam fuiſſe, ſatis indicat, concilio Conſtantinopolitano ante alios abbates ita ſubſcribens:* Marianus miſeratione Dei presbyter, & archimandrita dicti monaſterii ſancti Dalmatii, & primas venerabilium monaſteriorum hujus imperialis civitatis, ſubſcripſi & tradidi. *Denique S. Theophanes in Chronographia pag.* 195 *meminit de morte Timothei, qui ibidem ab ipſo* monaſteriorum præfectus, & Dalmati monaſterii privatim præpoſitus *appellatur.*

quamvis autem illud Bandaro genuinum videatur,

19 *Hinc Bandurus tomo* 2 *Imperii Orientalis pag.* 696 *de hac Garnerii omiſſione ſic judicat:* Non video, cur pars illa epiſtolæ rejicienda ſit: nam ſi prærogativa illa, à Patribus concilii Epheſini Dalmatio ac ejus ſucceſſoribus indulta, ſuſpecta eſſet, acta ipſa concilii, ubi Dalmatius dicitur πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης πατὴρ μοναστηρίων ſuſpecta eſſe deberent. *Deinde poſt allata quædam hujus dignitatis teſtimonia ſic concludit:* Qua igitur ratione hanc epiſtolæ partem penitus omiſerit Garnerius, aljis divinandum relinquimus; nos verò perſuaſum omnino habemus, eam epiſtolæ partem tam eſſe ſinceram & genuinam, quam & ceteras illius partes, quæ ex eodem procul dubio fonte ſimul emanarunt. D

& in variis Actorum ecgraphis inveniatur,

20 *Hæc Banduri ſententia confirmari poteſt ex ſupradicto Bibliothecæ Cæſareæ codice, qui licet in compendio Vitæ Dalmatianæ eamdem ſynodi Epheſinæ epiſtolam verbotenus non recitet, tamen de iſta* S. Dalmatii *ſucceſſorumque ejus prærogativa, tamquam ab Epheſino concilio conceſſa, circa finem Actorum ſic breviter meminit:* Τότε ἐσπίζεται παρὰ τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου, Κελεστίνου τε τοῦ Πάπα Ῥώμης, καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας τοῦ εἶναι ἀρχιμανδρίτην αὐτὸν τε τὸν ὅσιον Δαλμάτον, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν μέλλοντας μέχρις αἰῶνος κρατεῖν τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, καὶ τοῦ εἶναι ἐξάρχους πάντων τῶν μοναστηρίων, τῶν τε νῦν ὄντων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἔσεσθαι μελλόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει. *Id eſt:* Tunc ſancitum eſt ab eadem ſancta ſynodo, Celeſtino Papa Romano, & Cyrillo Alexandrino, ut ipſe ſanctus Dalmatus archimandrita, & qui poſt ipſum in perpetuum præficiendi erant monaſterio ejus, eſſent principes omnium monaſteriorum, nunc exſiſtentium, & poſtea Conſtantinopoli futurorum. E

tamen ob rationes quaſdam hic allatas,

21 *Non diffitemur, illum codicum Græcorum conſenſum opinioni Banduriana favere; at etiam fateri cogimur, fragmentum iſtud quodammodo importunè huic epiſtolæ inſertum eſſe, & cum antecedentibus ac conſequentibus non ſatis cohærere. Hinc dubito, an judicio Banduri acquieſcendum ſit; imo potius ſuſpicor, illam ſynodi Epheſinæ epiſtolam, prout in Actis noſtris refertur, ab aliquo amanuenſi interpolatam eſſe. Hanc ſuſpicionem mihi movet altera epiſtola, quæ ad eamdem ſynodum pertinet, & cui infra in Actis num.* 27 *inſeruntur ſequentia:* Id autem nos optimè ſcimus, nempe nullum alium id præter veſtram ſanctitatem facere poſſe; quippe, qui omnium monaſteriorum ſis princeps. *Hæc verba neque apud Labbeum tomo* 3 *Conciliorum col.* 762, *neque apud Harduinum tomo* 1 *col.* 1594 *leguntur, ubi eamdem epiſtolam à capite ad calcem Græco-Latinè ediderunt. Adde, quod Sanctus noſter appelletur* archimandritarum princeps & pater monaſteriorum, *antequam illa dignitas ei ab Epheſino concilio conceſſa dicitur, ut ex ipſo Actorum noſtrorum contextu infrà apparebit.* F

nobis de falſitate ſuſpectum redditur.

22 *Omnibus itaque maturè expenſis, ſupradictum fragmentum nobis de falſitate ſuſpectum redditur: quamvis enim ille monaſteriorum primatus cum hiſtoria non pugnet, tamen* S. Dalmatium *illâ prærogativâ ab Epheſino concilio ornatum fuiſſe non exiſtimamus. Fortè Sanctus propter eximia virtutum merita ac miracula ab Attico aut alio præſule Conſtantinopolitano iſtud privilegium accepit. Quid ſi poſtea monachus cœnobii Dalmatiani iſtam privilegii conceſſionem ſynodo Epheſinæ affinxerit, ut ea dignitas monaſterii ſui majus robur obtineret, & ne ea umquam in controverſiam vocaretur? Neque dicas, illud fragmentum in variis apographis noſtris legi: nam in iiſdem mors S. Iſaacii nimium differtur, & imperium Theodoſii cum patriarchatu S. Attici perperam conjungitur, ut infra monebimus. Porrò hæc ſuſpicio noſtra augebitur, ſi quis antiquus codex inveniatur, in quo eadem epiſtola ſynodi Epheſinæ*

A *phesinæ sine illo fragmento refertur. Interim in Vita inferius edenda uncis includemus illa fragmenta, quæ nobis videntur suspecta, aut quæ in aliis editionibus desunt, ut eruditus lector de sinceritate aut interpolatione illorum facilius possit judicare.*

§ III. Obscura & intricata Sancti chronotaxis utcumque explicata.

Sanctus noster militavit sub imperio Theodosii senioris,

C*Odex Vaticanus & Acta post hunc Commentarium recudenda non indicant, sub quo imperatore* S. Dalmatius *militaverit. Sed codex Bibliothecæ Cæsareæ nomen illius disertè expressit, ubi supradictum Vitæ Dalmatianæ compendium sic exorditur:* Οὗτος ὁ ὅσιος Δαλμάτος χολάριος ὑπῆρχεν στρατευόμενος ἐν τῇ δευτέρᾳ χολῇ τῶν χολαρίων ἐπὶ Θεοδοσίου βασιλέως. *Hoc est:* Iste sanctus Dalmatus fuit miles prætorianus in secunda
B cohorte custodum regii corporis sub Theodosio imperatore. *Excusa Græcorum Menæa etiam affirmant, Sanctum nostrum sub* Theodosio imperatore *militasse, ut patet ex synopsi Actorum, quam supra num.* 7 *exhibuimus. Haud dubiè hîc utrobique designatur Theodosius primus sive senior, qui ab anno Christi* 379 *usque ad* 395 *imperavit. At hoc diuturnum Theodosii senioris imperium non satis determinat tempora, quibus* S. Dalmatius *à profana militia ad sacram transivit. Quare videamus, an ea ex aliis monumentis præterpropter eruere non possimus.*

& inter annum Christi 381 & 383

24 *Græco-Latina S. Isaacii Acta, quæ ad diem* XXX *Maii edidimus, tomo* VII *istius mensis pag.* 258 *mortem hujus Sancti duplici charactere chronologico insigniunt, & determinatum obitûs annum produnt hoc modo:* Vivere desiit sanctus pater & confessor Christi Isaacius mensis Maii die vigesima sexta, moderante imperium Theodosio, & filio ejus Arcadio cæsare declarato, consulibus Miarobaudo (*is passim* Merobaudes *vocatur*) secundùm, & Saturnino. *At anno Christi* 383, *die* XVI *Januarii Arcadius à patre suo Theodosio consors imperii declaratus est, & eodem anno Merobaudes secundùm, & Saturninus consules fuerunt, ut apud chronologos & collectores fastorum consularium licet videre. Cum itaque* S.
C Dalmatius *tirocinium vitæ monasticæ sub Isaacio illo posuerit, ex hoc mortis anno sequeretur, Sanctum nostrum ante annum Christi* 383 *vitæ militari nuntium remisisse, ac cum filio suo Fausto monasterium ingressum esse.*

videtur monasticam vitam amplexus esse,

25 *Chronologicum vitæ monasticæ exordium in Sancto nostro magis distinctè assignarem, si certa essent, quæ in Actis S. Isaacii traduntur: nam Græcus hujus biographus apud nos proximè citato tomo* VII *Maii pag.* 257 *narrat, quomodo S. Isaacius post synodum Constantinopolitanam, quæ anno Christi* 381 *contra Arianos habita est, cœperit dumtaxat discipulos colligere, inter quos deinde* S. Dalmatium *recenset. Si igitur S. Isaacius anno Christi* 381 *primùm discipulos congregare cœperit, ac mense Maio anni* 383 *obierit, rectè infertur,* S. Dalmatium *cum filio suo inter annum* 381 *&* 383 *vitam monasticam amplexum esse.*

26 *Hæc chronologia confirmari potest ex litteris concilii Ephesini, in quibus apud Garnerium nostrum loco suprà citato pag.* XXXIX *legimus, san-*

ctum nostrum urgente fidei zelo, post quadra- AUCTORE
ginta & octo annos egressum ex sua cellula, ivisse ad piissimum & Christianissimum imperatorem, eumque docuisse omnia, quæ consecuta sunt, quæque effecta à sancta synodo pro depositione impii Nestorii. *Cum autem id contigerit anno Christi* 431, *ut ex historia constat, ab illo tempore retrorsum numerandi sunt quadraginta & octo anni, quibus* S. Dalmatius *in monasterio permansit. Hoc computo facto, perveniemus usque ad annum Christi* 383, *inter quem, & annum* 431 *quadraginta & octo anni effluxerunt, ut calculos subducere volenti apparebit. Ex his omnibus saltem probabiliter concludimus, tirocinium monasticum Sancti nostri anno* 382 *vel* 383 *alligandum esse.* G.C. *ut ex litteris concilii Ephesini enitur.*

Certum præfecturæ monasticæ initium in Sancto nostro pendet à morte S. Isaacii,

27 *Sed aliunde oritur inextricabilis difficultas circa tempus præfecturæ monasticæ, quam* S. Dalmatius *post obitum S. Isaacii accipit: si enim credimus duobus characteribus chronologicis, quos supradictus biographus Græcus expressit, mors S. Isaacii certè anno Christi* 383 *consignanda est, post quam* S. Dalmatius *statim ei in munere hegumeni seu abbatis successit. Quod si Actis infrà dandis fidem adhibere malumus, eadem S. Isacii mors, & consequenter monastica* S. Dalmatii *præfectura, ultra annum Christi* 406 *differenda erit: nam ibi num.* 4 *& sequentibus narrantur mira quædam* S. Dalmatii *gesta, dum S. Isaacius adhuc vivebat, & quando S. Atticus ecclesiam Constantinopolitanam gubernabat. Ut verò lector hanc difficultatem clarius percipiat, fragmenta utriusque Vitæ hîc inter se conferemus.* E

quam biographus hujus anno 383 *affigit,*

28 *Græcus S. Isaacii biographus apud nos tomo* VII *Maii pag.* 257 *de imminente ejus obitu sic scribit:* Ceterùm cum præclaræ senectutis annos jam ingressus, & plenus esset dierum, ad vitæ suæ terminum appropinquare cœpit. Convocatis igitur cunctis, quorum spirituali profectui intendebat, discipulis, multa ad eos usus admonitione, ut in Dominicæ fidei petra firmi atque immobiles persisterent, Deoque misericordiarum Patri ipsos commendavit. Electo deinde ex universis uno aliquo, cui Dalmatio nomen, ferventissimæ fidei viro, & virtutum Isaacii imitatori egregio, novum suis moderatorem suffecit. *Tum pagina sequente post narratam S. Isaacii mortem hæc addit:* Postero mane civitas universa cum sanctissimo suo archiepiscopo Nectario, & omni clero, non sine psalmis & hymnis spiritualibus, ad ipsum usque sepulcrum extulerunt defunctum. *Porrò Nectarius, qui hîc S. Isaacii exsequiis interfuisse dicitur, ab anno Christi* 381 *usque ad annum* 397 *ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuit; ut in Tractatu de præsulibus Constantinopolitanis ante hunc tomum ostendimus.* F

& quam Acta nostra differunt usque ad tempora S. Attici patriarchæ CP.,

29 *Auctor Vitæ Dalmatianæ in tempore & modo ab his Actis discrepat, dum in Ms. Vaticano mortem S. Isaacii & electionem* S. Dalmatii *ita Græcè narrat:* Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἐκοιμήθη ὁ ἐν ἁγίοις Γ'σαάκιος· ἐλθόντος δὲ τῆς ἐπισκόπου Ἀ'ττικοῦ ἐν τῇ μονῇ τὴ ἐρωτῶντος τὸς πρεσβυτέρος, τὴ τὸς λοιπὸς μοναχὸς, τίνα βούλονται γενέσθαι ἡγούμενον, πάντες ὁμοθυμαδὸν εἶπον, τὸν κύριν Δαλμάτιον, ὃν τὴ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο ἑαυτῷ εἰς ἡγούμενον. Οὕτως κατέστη ἡγούμενος ἐκ Θεοῦ, τὴ ἐπισκόπε Ἀ'ττικοῦ, ὃς τὴ χειροτονήσαντος αὐτόν. *Hæc ita explico:* Post aliquod autem tempus mortuus est sanctus Isaacius. Veniens igitur episcopus Atticus in monasterium, & interrogans presbyteros & reliquos monachos, quem vellent fieri hegumenum, omnes unanimiter dixerunt: Dominum Dalmatium, quem etiam

AUCTORE G. C.

iam Deus elegit ſibi hegumenum. Sic conſtitutus eſt hegumenus per Deum, & epiſcopum Atticum, qui ipſum ordinavit. *Similia in codice Bibliotheca Cæſarea breviter referuntur, & eadem in Actis noſtris infrà num. 6 recurrent. His adde excuſa Græcorum Menæa, quæ mortem S. Iſaacii ſub patriarchatu Attici etiam collocant, ut ſuprà ex num. 8 liquet. Ceterùm adverte, Atticum ab anno 406 uſque ad 425 in cathedra Conſtantinopolitana ſedisſe, ſicut in jam proximè citato præſulum Conſtantinopolitanorum Tractatu probavimus.*

(pro quo forſan legendus eſt Nectarius)

30 *Non videmus, quomodo hæc utriuſque Sancti Acta inter ſe conciliari poſſint, & ignoramus, uter biographus majorem fidem mereatur. Cum brevior S. Iſaacii Vita vix notet ulla certa rerum geſtarum tempora, ſuſpicari quiſpiam poſſet, poſtmodum in Actis longioribus ab aliquo chronologiæ ignaro erroneos temporum characteres additos fuiſſe. At eodem fundamento ſuſpicari poſſemus, quod auctor Vitæ Dalmatianæ Atticum pro Nectario perperam poſuerit, atque ita is error ex uno codice ad alterum tranſierit. Hoc autem tanto faciliùs fieri potuit, quod forſan in antiquioribus* S. Dalmatii *Actis patriarcha Conſtantinopolitanus, ſub quo S. Iſaacius obiit, nominatim non exprimeretur.*

B

& patriarchatum S. Attici

31 *Certè hic biographus hallucinatur, dum in iiſdem Actis poſt miram* S. Dalmatii *ecſtaſin, num. 5 narrat ſequentia:* Sanè verò charitas Dei inter ſanctos Iſacium & Dalmatium multum accrevit, qui Chriſto Deo gratias ſemper agebant. Hæc dum miraretur hegumenus, omneſque fratres, ea fama per totam urbem emanavit, & ad ſanctiſſimum epiſcopum Atticum; imò etiam ad ipſum imperatorem Theodoſium perlata eſt; qui cum eò acceſſiſſent, atque hujuſcemodi miraculum audiſſent, admiratione capti, Deum laudibus celebrarunt. Aliquo deinde tempore elapſo, obiit ſanctus Iſacius.

cum imperio Theodoſii conjunxerunt.

32 *Videtur hoc loco indicare Theodoſium ſeniorem, ſub quo* S. Dalmatius *militaverat. At ille anno Chriſti 395 ex hac vita migravit, & S. Atticus anno 406 dumtaxat ad cathedram Conſtantinopolitanam evectus eſt. Quomodo igitur potuit imperium Theodoſii iſtius cum patriarchatu S. Attici conjungere? Si quis forte velit, hîc intelligi poſſe Theodoſium juniorem, qui anno Chriſti 401 primùm natus eſt, oportebit mortem S. Iſacii differre uſque ad exeuntem S. Attici patriarchatum, quod nullo modo ſit veriſimile. Interim nihil definimus; ſed hanc præfecturæ Dalmatianæ epocham in medio relinquimus, & eruditis antiquitatum inveſtigatoribus proponimus nodum illum chronologicum, qui fortaſſe ex monumentis alicunde eruendis diſſolvetur.*

C

Etſi S. Dalmatio certum mortis tempus aſſignari non poſſit,

33 *Jam tranſilimus ad felicem* S. Dalmatii *mortem, cui tamen certum annum aſſignare non poſſumus. Omnia Actorum noſtrorum exemplaria conſentiunt, Sanctum noſtrum ſub patriarchatu S. Procli mortuum eſſe, & hunc præſulem Conſtantinopolitanum honorificis illius exſequiis adfuiſſe. Sed cum S. Proclus ab anno Chriſti 434 uſque ad annum 446 vel 447 in cathedra Conſtantinopolitana ſplenduerit, iterum in nimis vago temporis intervallo hæremus. Attamen latum iſtud plurium annorum ſpatium nonnihil reſtringi poteſt ex epiſtola, quam S. Proclus ad Joannem Antiochenum dedit, & in qua de* S. Dalmatio *adhuc vivente meminit, ut patet ex fragmento ejuſdem epiſtolæ, quod ſupra num. 12 recitavimus.*

34 *Tillemontius tomo 14 Monument. eccleſ. pag. 631 & ſequente, hanc S. Procli epiſtolam ad annum Chriſti 437 refert, à qua chronologia Vincentius Riccardus in Vita S. Procli pag. 36 non abhorret. Nos juxta hanc ſententiam concludimus,* S. Dalmatium *inter annum Chriſti 438 & 446 obiiſſe, & propterea initio hujus commentarii in margine mortem ejus* CIRCA ANNUM CCCCXL *collocavimus, quia neſcimus, quamdiu poſt illam S. Procli epiſtolam vixerit. Hinc corruit conjectura Ludovici Bulteau, qui in Hiſtoria monaſtica Orientis, Pariſiis anno 1687 Gallicè impreſſa, lib. 3 cap. 21 pag. 501 exiſtimat,* S. Dalmatium *anno Chriſti 433 veroſimiliter è vivis exceſſiſſe.*

D tamen colligimus, quod inter annum Chriſti 438 & 446

35 *Ex tota hac chronotaxi ſequitur, Sanctum noſtrum nonagenarium fuiſſe, quando ad Superos migravit: ſi enim non diu poſt annum Chriſti 379 ſub Theodoſio ſeniore militaverit, & eo tempore filium habuerit, qui tunc id ætatis erat, ut poſt duos treſve annos unà cum patre vitam monaſticam amplecteretur, omnino probabile eſt,* S. Dalmatium *fermè quadragenarium fuiſſe, dum anno 381 vel 382 S. Iſaacium acceſſit, & adhortatione hujus vitam militarem cum aſcetica commutavit. Huic ætati adde quadraginta octo annos,* E *quibus numquam è monaſterio pedem extulit, ut ſupra ex litteris concilii Epheſini retulimus. His denique adde reliquos vitæ annos, quos ex epiſtola S. Procli eruimus; & facilè colliges,* S. Dalmatium *nonaginta aut plures ætatis annos numeraſſe, antequam moreretur. His ad clariorem Actorum intelligentiam præmiſſis, nunc ipſam* S. Dalmatii *Vitam Latinè recudimus ex editione ac interpretatione Banduri, ad quam plura in Annotatis ſumus obſervaturi.*

nonagenario major obierit.

ACTA

Quæ Anſelmus Bandurus tomo 2 Imperii Orientalis à pag. 697 Græco-Latinè edidit ex Ms. codice San-Germanenſi, quem nos cum duobus aliis Mss. Græcis contulimus. F

CAPUT I.

Sancti converſio, vita monaſtica, & auxilium ſynodo Epheſinæ latum contra hæreſim Neſtorii.

S. Dalmatius miles miſſione S. Iſaacii a b c

SAnctus hic Dalmatius piis præditus moribus, cum militiæ nomen dediſſet, in ſecunda ſchola Scholarius *a* fuit. Ut audivit autem, virum, Iſacium *b* nomine, ab Oriente Byzantium *c* veniſſe, ipſum benedictionis accipiendæ cauſâ convenit. Cum itaque ille acceſſiſſet, ad ipſius pedes ſe abjecit, ab eodem benedictionem poſtulans, & cum illo ſeptem diebus eſt commoratus. Hoc decurſo dierum ſpatio, virum adiit, &, Pater ſancte, inquit, benedic mihi peccatori, ut domum revertar. Cui ſanctus pater Iſacius ita reſpondit

A dit : Benedictus sit Deus : hîc te mecum degere oportet toto vitæ meæ curriculo. Huic dominus Dalmatius : Domine, res mihi familiaris & liberi sunt. Cui respondit pater noster Isacius : Fili, Dominus ostendit mihi, oportere te mecum vitam agere, quoad vixero. Scriptum est enim in sacro Euangelio : Quicumque diligit patrem, aut uxorem, aut filium, plusquam me, non est me dignus. Sciasque, hunc locum nomine tuo vocandum esse *d*.

d

vitam monasticam unà cum filio suo amplectitur,

2 Fusis precibus, dominus Isacius, dimisit eum, ut uxori valediceret. Cujus jussu ille abiit, & cum uxori valedixisset, & eam cum re familiari sua & filia in Orientem misit, & unà cum filio suo dominus Dalmatius ad sanctum confessorem Isacium migravit, quicum vitam agebat. Quotquot verò ipsos salutandi ac munera eis deferendi causâ adibant, dona in manibus Dalmatii deponebant. Et sanè multa eo tempore allata sunt, quæ illi captivis aliisque ad monasterium accedentibus erogarunt. Singulis quippe diebus, ne

B uno quidem intermisso, rogam sive eleemosynam faciebant ; qui mos ad hoc usque tempus perseveravit. Hoc itaque vitæ genere unà versantes, vota sua implebant ac dies omnes in jejunio ac precibus transigebant. Hinc igitur domini Dalmatii nomen monasterio inditum ad hanc usque diem manet, eo quod accedentes ad ostium fratres, ac petentes ab illis eleemosynam, id nominis intulerint, dum dicerent : Adeamus dominum Dalmatium ; ipse namque ex Dei largitionibus habet, unde alimenta nobis subministret : atque inde nomen ejus per universum terrarum orbem celeberrimum evasit.

& inter egrègia instituti ejus exercitia

3 Hoc igitur institutum, atque hanc vivendi normam pro tradita sibi à Deo gratia sequentes, nempe aliis benefaciendi, vitæ suæ dies transigebant. Nam studio eorum obsecundans Deus, bene multa ipsis contulit ; quæ illi summa cum integritate, Christo vero Deo nostro gratias agentes, elargiebantur : cum totum in psalmis, jejuniis ac Domini nostri Jesu Christi laudibus tempus insumerent. Sanctus porrò Dalmatius cum totos quadraginta quadragesimæ dies jejunus egisset usque ad sanctam feriam quintam ; oblatâ deinde liturgiâ, cibum omnes sumpserunt.

C *in diuturnam ecstasin rapitur,*

4 Is autem serotinis horis in scamno recubuit : & aliis item quadraginta tribus diebus in scamno jacens permansit, orationesque animo fundebat usque ad sanctam Assumptionem *e* ; ita quippe dejectus & animi deficiens erat, ut vix respiraret *f*. Extra sensus enim lapsus non movebat loco, neque excitabat eum dominus Isacius. Cum advenisset autem sanctæ Assumptionis festum, ipsum adiit dominus Isacius : Et, frater, inquit *g*, Dalmati, quousque tandem dormies ? Surge. Tum erecto Dalmatius corpore conspicatus illum *h*, hæc ait : Domine pater, fratres nostri jam tertiam horam psallendo persolverunt. Cui respondit Isacius : Ubi eras, ut scire possis jam persolvisse ? Cui dominus Dalmatius : Hîc eram proximè patrem meum. In præsenti verò apud sanctos Machabæos *i* synaxi aderam. Et unde notum, ait, te illic fuisse ? Cui dominus Dalmatius hæc ait : Illic eram cum patriarcha Attico *k*, liturgiæque aderam in throno secundus à patriarcha sedens : tresque ibidem conspexi monasterii nostri fratres. Tum dominus Isacius scisitatus est ab eo, quonam in loco starent. Cui ille, Unus proximè cancellos, alter prope ambonem, tertius ad ostia majora.

e

f

g

h

i

k

5 Tum præcipit pater noster Isacius janitori, ut fratres, qui à synaxi sanctæ Assumptionis redirent, ad unum omnes ad se adduceret. Qui reversi patri & domino Isacio ab ostiario sistuntur. Tunc percunctatur Isacius : Ubinam, fratres eratis ? At illi respondent ; In synaxi sanctorum Machabæorum. Moxque unum eorum interrogat : Quo loco stabas ? Cui ille ; Prope cancellos, domine. Sub hæc ab alio quærit : Quo loco stabas ? Proximè ambonem, inquit ille, assistens divinæ liturgiæ. Tertius similiter respondit : Et ego ad magna ostia stans divinis intereram ; ea quippe de causa illuc concessimus. Sanè verò charitas Dei inter sanctos Isacium & Dalmatium multum accrevit : qui Christo Deo gratias semper agebant. Hæc dum mirarentur hegumenus omnesque fratres, ea fama per totam urbem emanavit, & ad sanctissimum episcopum Atticum, imò etiam ad ipsum imperatorem Theodosium *l* perlata est ; qui cum eò accessissent, atque hujuscemodi miraculum audissent, admiratione capti, Deum laudibus celebrarunt.

Ex editione Banduri.

& famâ sanctitatis inclytus evadit

l

E *Post mortem S. Isaacii eligitur abbas monasterii, m*

6 Aliquo deinde tempore elapso, obiit sanctus Isacius *m*. Episcopo igitur, qui ad monasterium accesserat, interroganti presbyteros reliquosque monachos, quem vellent sibi præesse : uno omnes ore & animo responderunt, Dominum Dalmatium, quem sibi Deus hegumenum cooptavit. Sic ille Dei nutu, & episcopi Attici, qui ipsum ordinavit, hegumenus est electus. Ac sanctissimus ille Vir cum in divinis rebus exercitatione, tum in omnibus sancti patris sui Isacii virtutibus excellebat ; at cum primis eleemosynæ deditus erat. In disceptationibus item ex æquo & bono jus dicebat. Ex Deo namque, sibi veritatem omnem patefaciente, sententiam ferebat.

& miraculo inclarescens

7 Eodem tempore cum duo quidam apud imperatorem litem haberent, atque actor non recto consilio verborum ambagibus cautam involvens, adversarium suum evertere, atque in bona illius invadere conaretur ; tum ille, qui injuriâ afficiebatur, imperatorem sic compellavit : Domine, miserere mei, mitteque nos ad magnum illum monachum Dalmatium, utpote æquissimum judicem, si quis alius, per quem Deus veritatem declarabit. His auditis, imperator confestim ipsos ad sanctum patrem nostrum Dalmatium remisit. Illis verò sanctissimum Virum adeuntibus, percunctatur ille : Quid inter vos litis est ? Tum respondit actor, neque sermonem perficere potuit ; sed F statim balbutire cœpit, & cum ultra fari non valeret, paulo pòst interiit. A Deo quippe judicium prodiit ; & justitia declarata est. Misit ergo Dalmatius ad imperatorem nuntium his verbis : Deus in gratiam læsi jus dixit. Quo audito, omnes qui in urbe erant viri religiosi Deum magis magisque in nomine ejus prædicabant, laudibusque celebrabant.

occultam Nestorii hæresim divinitus novit, n

8 Nec diu postea obiit sanctus episcopus Atticus. In cujus locum Sisinnius *n* suffectus est, vir pius ac religiosus, qui cum episcopatu modico tempore egregiè perfunctus ad Dominum migrasset, magna de successore ad imperatoriæ urbis sedem controversia exorta est. Cives itaque Constantinopolitani virum pietate ac prudentia ornatum sedulò perquirebant, qui præcedentibus archiepiscopis in regiæ urbis throno succederet. Cùm magno res in motu esset, elapsis diebus non paucis, fama de quodam Nestorio, qui episcopus Constantinopolitanus diligendus esset, emanavit. Ast animum quidem ejus nemo alius præter Deum noverat, qui eidem sancto Dalmatio aperuit, hominem illum perversum esse ; quod ipse

Ex editione Banduri.

arcanum ſilentio preſſit.

multoſque de ea cavenda præmonet.

9 Neque ita multò pòſt contigit, cum epiſcopum inaugurari; initiatuſque ſacerdotio ſanè indignus Neſtorius, in monaſterium venit, ut moris eſt epiſcopis, ſalutandi cauſâ ſanctum Dalmatium; & cum ad ſanctum Virum introire vellet, ab eo prohibitus eſt his verbis: Faceſſe hinc; cum occultas tuas cogitationes, hoc eſt fidei tuæ pravitatem emendâris, cellam meam ingredieris. Is verò exiit, ac vel invitus diſceſſit. Omnibus autem, qui ſalutandi cauſâ ipſum conveniebant, hæc monita dabat: Cavete vobis, filii ac fratres, ab immani bellua, quæ hanc in urbem advenit. Ille quippe homo perverſæ eſt fidei, ac doctrinæ ſuæ pravitate multos in perniciem eſt conjecturus.

Cum Neſtorius hæreſim ſuam palam declaraſſet,

10 Cum verò per triennium in impietate verſatus eſſet, ſancta & conſubſtantialis Trinitas ſecretum cordis ejus vulnus non occultum ultra reliquit, ſed palam fecit. Cœpit enim demum publicè in Filium Dei blaſphema verba proferre, ac in duos filios unicum diviſit Filium; diverſum enim Chriſtum à Deo verbo eſſe dicebat: B & aliquando aiebat quidem: Secerno naturas; adorationem verò unam facio; aliàs autem dicebat: Quis eſt filius propter conjunctum filium? Unde Deiparam virginem confiteri renuebat inquiens: Ego bimeſtrem & trimeſtrem Deum minimè dico.

damnatus eſt ab Epheſina ſynodo, cui ſectatores Neſtorii ſeſe violenter opponebant: *o*

11 Itaque propter has ejus blaſphemias ſynodus Oecumenica in Epheſiorum metropoli juſſu Theodoſii *o* imperatoris congregata fuit, ibique rurſus miſer blaſphemiæ addere non ceſſavit; dicebat enim: Dei Filius minimè incarnatus eſt; ſi autem incarnatus eſt, & Pater, & Spiritus incarnati ſunt, & ita pridem hæc dicens blaſphemabat. Quidam enim impietatis ejus propugnatores impediebant, quo minus imperator reſciret, fuiſſe ipſum per ſanctam, & Oecumenicam ſynodum è ſua ſede dejectum. Etenim ſancta ſynodus, Epheſi congregata piiſſimorum Chriſtianorumque imperatorum noſtrorum edicto, ubi comperit, Chriſti inimicum in eadem animi ſententia permanere, impiamque doctrinam prædicare, quo ab orbe terrarum ſcandala in poſterum penitus extirparet, ipſum gradu & ordine movit. Quod ubi Conſtantinopoli pervulgatum eſt, omnes, qui Neſtorio ſtudebant, eccleſiaſticaque omnia ab ipſo acceperant, conſpiratione facta, omnia navigia, ac publicas vias obſervantes, neminem prorſus à ſancta ſynodo Conſtantinopolim venire, neque inde rurſum ad ſynodum abire permittebant: ſolummodo autem ea, quæ ad Chriſti inimicum ſpectabant, ultro citroque deferebantur. C

quando S. Dalmatius illam violentiam ex litteris intellexerat,

12 At quia nemo quidquam contra Deum valet, (quid enim eſt homo?) divina voluntate accidit, ut epiſtola ex Epheſina urbe ad monaſteriorum archimandritam ſanctum Dalmatium, & ad Comarium, [&] Potamonem epiſcopum conſcripta, per mendicum miſſa fuerit, qui eam incluſam arundine, quam geſtabat mendicans, pertulit ad dominum Dalmatium, quam is acceptam, cum legiſſet, ejuſque mentem aſſecutus eſſet, turbatus eſt animo: ab annis enim octo & quadraginta numquam è cella pedem extulerat, ſed in eadem abditus tranquillam vitam egerat. Itaque Deum oravit: Domine Jeſu Chriſte, oſtende mihi, num velis, ut ex hac cella egrediar. Dum itaque hæc Deum rogaret, vox cælitus ad eum delapſa eſt, ut ex ſua cella egrederetur. Noluit enim Deus, ut grex ſuus in perpetuum interiret. [Quod ubi, Deo ſibi id aperiente, manifeſtè comperit, ſurgens advocavit monachos ſuos, monaſteriorumque hegumenos, cellâ egreſſus, atque hymnos & pſalmos alternantes ad regiam contendunt. Erat enim ſanctus Dalmatius archimandritarum princeps *p*.] Comitabatur autem eos non parva orthodoxorum multitudo. D *p*

cum magna monachorum ac populi multitudine

13 Cum itaque ad palatium perveniſſent, auditâ imperator eorum pſalmodiâ, interrogavit inquiens, Quid eſt hoc? Reſpondent ei, dominum Dalmatium adeſſe unà cum omnibus ſuis monachis: miratuſque imperator hæc ait: Licet ſæpe ipſum in cella ejus convenerim, cum terræmotus eſſent, rogaverimque eum, ut exiret, & ad communem ſupplicationem ſe conferret, numquam potuit adduci. Porrò admiratione captus obviam illi egreſſus eſt, unáque cum imperatore ille regiam ſubiit; archimandritarum autem cœtus ac monachorum, populique frequentia antiphonarum modulationi intenta foris manſit. Cumque eſſet ſolus cum imperatore, oſtendit ipſi epiſtolam ſibi miſſam à ſancta ſynodo, qua lecta, imperator turbatus eſt admodum, mandavitque ipſi, ut coram univerſis epiſtolam legeret. E

imperatorem adit,

14 Ubi itaque, quod par erat, ab imperatore reſponſum accepit, dixit ad populum: Viri fratres ac patres, ad ſancti Mocii *q* monaſterium concedamus: ibidem cum imperatoris mandata diſcetis, tum epiſtolam à ſancta ſynodo miſſam vobis legemus. Tunc univerſa multitudo & archimandritarum & monachorum & laicorum exiere ex palatio pſallentes in hunc modum: Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ; ubi autem ventum eſt ad venerandam ædem ſancti ac glorioſi Mocii martyris, ſanctus Dalmatius in ſuggeſtum aſcendit & ait: Si vultis audire, quieſcite & diſcite; neque his, quæ dicentur, obſtrepere velitis; ſed æquo animo adeſſe, ut verba exactè percipere valeatis; epiſtolam à ſancta ſynodo miſſam piiſſimus imperator legit & perſuaſus eſt. Eidem enim ego, cum ad me veniſſet, dixeram, eum ad ſanctam ſynodum debuiſſe ſcribere; quæ ſuggeſta ſibi fuerint, non plenè quidem perſcripta. Miſit autem ad me, & lecta ſunt mihi. Verum ne qua illum triſtitia afficerem, quæ conſequebantur, præmiſi, quæ tabellarii non exhibuere, ſed illorum loco alias quaſdam litteras oſtendêre. Itaque convenientia, & ad rem opportuna cum eo locutus ſum, quæ nunc coram veſtra pietate repetenda non duxi, ne elatus, aut gloriabundus à vobis exiſtimer. Conteret enim Deus ſimulatorum oſſa. Imperator omnia, quæ facta ſunt, ordine audivit, & gaviſus eſt, Deo gratias agens, comprobavitque ſanctæ ſynodi narrationis ſeriem, ut illius majeſtatem decet, non meis quidem verbis ad hoc inductus, ſed patrum & avorum ſuorum fidem ſecutus. F

& ſynodo opprimendæ opem fert.

15 Ceterum ſcripta (ut par erat) ſuſcepit & legit ac perſuaſus eſt, hoc inquiens: Si res ita ſe habet, ſine, profecti epiſcopi veniant. Cui ego: Nemo eorum ſinitur venire. Et ille ait: Nemo prohibet. Rurſum ego: Detinentur, inquam, & prohibentur, ne veniant; ſubjecique: Eorum, qui è Neſtorii factione ſunt, multi eunt & redeunt liberè; quæ vero à ſancta ſynodo aguntur, ea nemo ad veſtram pietatem referri permittit. Ceterùm pro altera parte, Cyrilliana ſcilicet, coram omnibus imperatori dixi: Sex milliane epiſcoporum audire mavis, an unum hominem impium? (ſex millia autem eos aiebat, qui ſub metropolitanorum ſanctiſſimorum epiſcoporum poteſtate degunt: hæc autem eò ſpectabant, ut accerſerentur & venirent, qui ea quæ facta

A facta ſunt, patefacerent. Loquor de ſanctiſſimis epiſcopis, quos ſancta ſynodus deſtinavit.) Et reſpondit: Rectè quæſiviſti. Rurſumque adjecit verbum unum & dixit: Precemini pro me: & certò novi, imperatorem Deo & ſanctæ ſynodo obſecuturum potius, quam perverſis hominibus. Orate igitur pro imperatore & pro nobis.

ANNOTATA.

a *Hæc Banduri interpretatio non ſatis clara eſt: nam* ſcholæ *hoc loco ſignificant cohortes militum ad cuſtodiam imperatoris vel palatii deſtinatas. Hinc ſcholarii apud Græcos accipiuntur pro cuſtodibus palatii aut corporis imperatorii, & variæ eorum claſſes enumerantur, ut apud Cangium in Gloſſario Græco-barbaro ad vocem* σχολαὶ *&* σχολάρ*ιοι fuſius poteſt videri.*

b *Papebrochius noſter die* XXX *Maii duplicem S. Iſacii vel Iſaacii Vitam edidit, & Acta illius tomo* VII *Maii à pag.* 246 *commentario ac notis illuſtravit.*

B c *Eſt antiquum nomen urbis Conſtantinopolitanæ, quod hîc biographus affectat, quamvis eo tempore Conſtantinopolis vocaretur, ut paſſim notum eſt.*

d *Hinc patet, hallucinari ſcriptorem Græcum, qui apud Bandurum tomo* 2 *Imperii Orientalis pag.* 695 *aſſerit, quod Dalmatus patricius, Conſtantini Magni ex fratre nepos, hoc monaſterium ædificaverit, eique nomen ſuum dederit, quod figmentum etiam ex ſequentibus refellitur.*

e *Græcè legitur* ἕως τ῀ ἁγίας ἀναλήψεως, *id eſt,* uſque ad feſtum Aſcenſionis Chriſti, *ut Cangius in Gloſſario Græco-barbaro ad vocem* ἀνάληψις *obſervat.*

f *Conſtructio Græca apud Bandurum hæc eſt:* ἦν γὰρ κατενεχθεὶς καὶ μόνον ὅτι ἀνέπνευεν; *quod ille ita Latinè vertit:* Ita quippe dejectus & animo deficiens erat, ut vix reſpiraret. *At in apographo noſtro Vaticano ſic legitur:* ἦν γὰρ κατενεχθεὶς ἀναπνέων καὶ μόνον. *Hoc autem ita interpretor:* Erat enim ſopitus, & ſolummodo reſpirans.

g *In apographo Vaticano hîc additur* τρίτον, *id eſt* ter. *Codex Bibliothecæ Cæſareæ ſic habet:* Ἔρχεται οὖν ὁ ὅσιος Ἰσαάκιος πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐφώνησεν αὐτὸν, ὁ τρίτος λέγων. Ἀδελφὲ Δαλμάτε. *Hoc eſt:* Vadit itaque ſanctus Iſaacius ad illum, & vo-
C cavit ipſum tertiò dicens: Frater Dalmate.

h *Apud Bandurum ita Græcè legitur:* Καὶ ἀναπαθίσας ὁ κύριος Δαλματίος, ἔρριψεν τ῀ ὄψιν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. *Id eſt, juxta ipſius interpretationem:* Tunc erecto Dalmatius corpore conſpicatus illum, hæc ait. *Sed codex Vaticanus poſt ſimilia præcedentia ſic proſequitur:* ἔτριψε τ῀ ὄψιν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. *Hoc autem Latinè ita verti poteſt:* Fricuit oculos ſuos (*ſicut è ſomno excitati facere ſolent*) & dixit ei. *In ecgrapho Bibliothecæ Cæſareæ etiam* ἔτριψε *pro* ἔρριψε *invenitur. Judicet eruditus lector, utra lectio videatur præferenda. Nos de diſcrepantiis annotandis fidem noſtram liberamus.*

i *Cangius lib.* 4 *Conſtantinopolis Chriſtianæ* § 4 *pag.* 104 *de ſacra quadam Machabæorum æde meminit.*

k *Hic ſanctus præſul ab anno* 406 *uſque ad* 425 *cathedram Conſtantinopolitanam tenuit, ut in Commentario prævio num.* 29 *diximus.*

l *Si hoc loco indicetur Theodoſius ſenior, imperium ejus cum patriarchatu S. Attici componi non poteſt; ſin verò Theodoſius junior, anno Chriſti* 401 *primùm natus, mors S. Iſaacii nimis diu differenda eſt, ut in Commentario prævio num.* 32 *monuimus.*

m *De intricata hujus mortis chronologia in Commentario prævio* § 3 *egimus.* Ex EDITIONE BANDURI.

n *Siſinnius in locum S. Attici ſuffectus eſt anno Chriſti* 426, *& poſt illum anno Chriſti* 428 *Neſtorius hæreſiarcha cathedram Conſtantinopolitanam aſcendit.*

o *Hic eſt Theodoſius junior, qui tunc cum Valentiniano III imperium adminiſtrabat.*

p *In illa narratione, quæ eodem modo apud Labbeum noſtrum tomo* 3 *Conciliorum col.* 751 *refertur, non inveniuntur ea verba, quæ hîc uncis incluſi.*

q *De hac ſacra S. Mocii æde, aliiſque ad eum ſpectantibus agitur apud Cangium lib.* 4 *Conſtantinopolis Chriſtianæ* § 6 *pag.* 129 *& ſequente.*

CAPUT II.

Aliquot epiſtolæ ultro citroque miſſæ in cauſa Neſtorii, pia ſancti Dalmatii mors, & honorificæ exſequiæ.

E

LEgit autem ipſis & epiſtolam à ſancta ſynodo miſſam, quæ ita ſe habet: „ Cyrillus archi- *Litteræ, quibus ſynodus Epheſina S. Dalmatio exponit,*
„ epiſcopus domino Dalmatio monaſteriorum ar-
„ chimandritæ, & Comario, Potamonique epi-
„ ſcopis deſideratiſſimis in Chriſto ſalutem. Præ-
„ ſtolabamur honorabilem Neſtorium, ubi nos
„ conveniſſet, revocaturum ea, quæ poſt inaugu-
„ rationem ſuam blaſphemo ore protulit, & à
„ ſancta ſynodo veniam petiturum: quamquam
„ etiam maximè periculoſum fuiſſet veniam ipſi
„ dare; neque enim expediebat viro, qui tali-
„ bus concionibus terrarum orbem pervertiſſet,
„ fidemque religioſè ab eccleſiis ſervatam & cul-
„ tam labefactaſſet, veniam concedere. Etenim
„ ſi ille, qui vel unicum contumelioſum verbum
„ contra piiſſimos Chriſtianiſſimoſque imperato-
„ res depromere auſus fuerit, meritò legum in-
„ dignationem ſuſtinet, quanto juſtius eam ex-
„ periri par eſt illum penitus impium, qui ſacro-
„ ſanctum Incarnationis myſterium evertere, ac
„ œconomiam abolere conatus eſt, quam ſan- F
„ ctus & benignus Dei Patris Filius unigenitus
„ propter nos implevit, homo fieri non dedi-
„ gnatus, ut omnes nos ſalvos faceret, mun-
„ dumque univerſum à morte & peccato liberaret?

17 „ Ceterùm viri hujus duritiem mentiſque *quomodo Neſtorium,*
„ obſtinationem mirati ſumus; etenim neque pœ-
„ nituit eum; neque ea fletu diluit, quæ con-
„ tra gloriam omnium noſtrûm ſervatoris Chriſti
„ effutire auſus fuerat: quin etiam, cum veniſſet
„ Epheſum, iiſdem rurſum uſus eſt ſermonibus,
„ quibus antè, ac denuò certum omnibus argu-
„ mentum præbuit, ſe à perverſa ſententia mi-
„ nimè alienum eſſe. Itaque cum quidam cele-
„ briores metropolitani, piiſſimique epiſcopi ju-
„ re optimo in eum inveherentur, ſub hæc cla-
„ rè ex divina Scriptura eum convincerent, & o-
„ ſtenderent, Deum eſſe illum, quem ſancta Vir-
„ go ſecundum carnem genuerat, in hanc ſcele-
„ ratam vocem prorupit: Ego bimeſtrem & tri-
„ meſtrem Deum non dico. Quibus alia addi-
„ dit non pauca, per quæ Unigeniti Incarnatio-
„ nem è medio planè tolleret.

EX EDITIONE BANDURI.

in hæresi sua pertinacem

18 „ Itaque sanctæ synodo à piissimis impe-
„ ratoribus condicta sacra Pentecostes dies fuit.
„ Primæ enim litteræ, quibus evocabamur, sic
„ se habebant. Accessimus autem Ephesum ad
„ statam diem; non enim negligenda sunt do-
„ minorum edicta. Ceterum ubi piissimum reli-
„ giosissimumque Joannem *a* Antiochenum epi-
„ scopum adventare accepimus, adhuc sexdecim
„ dies expectavimus, cum tamen tota synodus
„ reclamaret asserens, illum confessui interesse non
„ velle, quod metueret, ne forte reverendissi-
„ mus Nestorius, qui ex illius ecclesia assumptus
„ fuerat, loco suo moveretur: quæ res ipsi for-
„ tasse pudorem incuteret. Quam suspicionem
„ veram extitisse, ipsa postea experientia liquidò
„ ostendit: nam distulit adventum suum. Ete-
„ nim nonnulli ex piissimis ejus episcopis Orien-
„ talibus, ab illo præmissi hæc denuntiarunt:
„ Præcepit nobis dominus Joannes episcopus,
„ ut vestræ pietati dicamus: Si tardavero, quod
B „ facturi estis, id faciatis.

& violenta effugia quærentem

b

19 „ Sancta itaque synodus octavo & vigesi-
„ mo die mensis Pauni *b* in magno templo, quod
„ sancta Maria dicitur, congregata, missis qui-
„ busdam religiosissimis episcopis, Nestorio de-
„ nuntiat, ut veniat, & se judicio sistat, ac de
„ iis, quæ scripserat & docuerat, rationem red-
„ dat. Ille autem primò respondit; Considerabo,
„ & videbo. Atque iterum ad sistendum vadimo-
„ nium evocatus est per sanctissimos quosdam e-
„ piscopos, denuò à sancta synodo ad eum mis-
„ sos. Ille verò facinus tum commisit planè ne-
„ fandum. Nam milites à Candidiano magnifice-
„ tissimo comite acceptos, ante ædes, in qui-
„ bus versabatur, fustibus armatos collocavit,
„ quibus arcerentur, si qui forte ad illum ingre-
„ di vellent. Cum autem sanctissimi episcopi, qui
„ missi fuerant, perseverarent, dicentes, se non
„ adesse, ut asperum quidpiam dicerent, vel au-
„ dirent, sanctam synodum ipsum vocare; va-
„ riis usus est excusationibus, ut qui conscientiâ
„ suâ redargutus venire nollet. Usi sumus tertia
„ deinde citatione, ac diversarum provinciarum
„ episcopis denuò ad illum legatis, ille rursus
„ militum violentiam adhibuit, neque accedere
„ voluit.

C

post exactam scriptorum dictorumque discussionem

20 „ Cum ergo sancta synodus consedisset,
„ necnon ecclesiasticis sanctionibus insistens illi-
„ us epistolas & expositiones legisset, lectasque
„ blasphemiis plenas comperisset; & quidam præ-
„ terea insignes piissimique episcopi metropo-
„ litani testati essent, quod in ipsa quoque E-
„ phesiorum civitate cum ipsis disceptans, Je-
„ sum Deum apertè negasset; ipsum loco movit,
„ ac justam legitimamque sententiam in illum
„ protulit. Quia verò necessarium est, ut pietas
„ vestra, hæc ipsa comperta habens, illos quo-
„ que de his commonefaciat, quos ea maxime
„ scire oportet; ne vel ipse, vel illius fautores
„ cuipiam subrepant, operæ pretium censui, hæc
„ tibi indicare. Habemus quoque Joannis piis-
„ simi religiosissimique episcopi epistolam ad eum
„ perscriptam, qua sane acriter illum increpat,
„ tamquam qui nova & impia dogmata in eccle-
„ sias invexerit, sanctorumque Euangelistarum &
„ Apostolorum doctrinam ecclesiis traditam e-
„ vertat.

legitimè condemnaverit.

21 „ At quia nihil ad blasphemiarum suarum
„ defensionem afferre potest, hæc causatur: Qua-
„ tuor dierum, inquit, dilationem petii, donec
„ veniret episcopus Antiochenus, & noluerunt
„ concedere: cum tamen laudatus sanctissimus-
„ que episcopus Joannes venire recusasset. Nam D
„ si adesse voluisset, quorsum pertinuit, ut per
„ suos episcopos significaret: Si tardavero, quæ
„ facturi estis, facite? Noluit enim, ut dixi,
„ interesse, sciens fore, ut sancta synodus depo-
„ sitionis sententiam in Nestorium, quod adver-
„ sus omnium nostrum servatorem Christum im-
„ pia blasphemaque verba protulerat, omnino
„ ferret. Quoniam verò, ut intellexi, relatum est
„ à magnificentissimo comite Candidiano *c*, cauti *c*
„ ac vigilantes estote, ac renuntiate, commen-
„ tarios rerum in Nestorii depositione gestarum
„ nondum perfectè perscriptos esse: quapropter
„ nec ad religiosos victoresque imperatores nostros
„ relationem, quæ mitti debet, adhuc mittere po-
„ tuimus: at, Deo bene favente, unà cum com-
„ mentariis mittetur, si modo nobis mittere li-
„ ceat, qui perferre queat. Quod si commen-
„ tariorum & relationis series diutius morabitur,
„ sciatis nos, quo minus mittamus, impediri. Va-
„ lete „. Populus Constantinopolitanus una o-
mnium voce exclamat: Anathema Nestorio; ac E
ubi epistolam legit Dalmatius, populo universo be-
nedixit, cunctique domum rediere, laudantes ac
gratias agentes Deo de impii Nestorii depositione.

Sanctus Dalmatius litteris responsoriis significat,

22 Sanctus autem Dalmatius epistolam ad san-
ctam synodum misit nomine universi cleri magnæ
sanctæ Constantinopolitanæ ecclesiæ, hujuscemo-
di: " Piissimis sanctissimisque Patribus nostris,
„ religiosissimorum imperatorum nostrorum de-
„ creto ex universo orbe in Ephesiorum metropo-
„ li congregatis, Cyrillo *d*, Juvenali *e*, Me- *d e*
„ mnoni *f*, universæque sanctæ synodo, Dalma- *f*
„ tius presbyter & archimandrita paterque mona-
„ chorum pro universo Constantinopolitano cle-
„ ro *g*. Semper à teneris annis orthodoxo dogma- *g*
„ te gloriantes, toti in hoc sumus, ut sancto-
„ rum Patrum traditionem conservemus. De qua
„ quidem per ea, quæ sanctissimus piissimusque
„ episcopus Cyrillus ad nos perscribere dignatus
„ est, à vestra sanctitate nuper iterum admoniti,
„ gratias egimus Salvatori Deo. Multa itaque &
„ magna facinora, quæ pro eadem fide egregiè
„ gesta sunt, nuper nobis innotuerunt. Quare
„ cum Nestorium, nostrum quondam antistitem,
„ quod Apostolicam, sinceramque ac piam do-
„ ctrinam adulteraret, à vestra pietate ordine
„ locoque motum esse intellexissemus, comme- F
„ moratas litteras, à Theodosio & Valentiniano
„ piissimis christianissimisque imperatoribus exhi-
„ bitas nobis, tamquam à sanctitate vestra mis-
„ sas accepimus, ac statim illas palam in sancta
„ Dei ecclesia, universoque populo congregato,
„ legi curavimus.

quid contra Nestorium egerit,

23 „ Sciat ergo vestra sanctitas, populum no-
„ bis una voce consensisse, & magnis quoque
„ laudum præconiis evexisse cum sanctam & œ-
„ cumenicam vestram synodum, tum victores
„ quoque imperatores, quod pium vestrum con-
„ ventum omni studio curassent. Nos porrò ga-
„ visi, præsentes rescripsimus, & celeberrimam
„ vestram pietatem obtestamur, ut pro nobis De-
„ um precetur, curamque omnem adhibeat, ut,
„ quod reliquum est, sancta Dei ecclesia, quæ a-
„ pud nos est, perfectè constituatur. Hoc enim
„ vel unum magna vestra orthodoxi dogmatis
„ providentia reliquum adhuc esse intelligit, ut
„ hac ratione omnia, quæ Christo Domino pla-
„ cent, ad finem perducantur, universaque no-
„ stra nulli alteri, nisi vestræ sanctitati, piissi-
„ misque ac christianissimis imperatoribus acce-

pta

A „ pta referantur. Dalmatius presbyter & archi-
„ mandrita, monasteriorum pater, ut orotis pro
„ me, vestram sanctitatem obsecro. „

24 Epistola secunda à sancta synodo ad domi-
& recipit alteram epistolam, num Dalmatium scripta: " Cyrillus & Memnon
„ archiepiscopi Dalmatio primo presbytero san-
„ ctæ Dei catholicæ & Apostolicæ magnæ Con-
„ stantinopolitanæ ecclesiæ, sacrorumque mona-
b „ steriorum principi *b*. Turbata est admodum san-
„ cta synodus, ubi comperit, magnificentissimum
„ præclarumque comitem Joannem non omnia re-
„ ctè retulisse, adeo ut de nobis quoque in exi-
„ lium ejiciendis, qui istic sunt, consilium ini-
„ rent: quasi sancta synodus injustam nefariam-
„ que exauctorationem, quam Joannes, & qui
„ cum eo agunt hæretici, moliti sunt, ratam
„ habuerit. En altera igitur facta est à sancta
„ synodo relatio, qua se principis litteris con-
„ tristatam docet, & quod trium abdicationem
„ non probavimus: sed præsertim irrita se ha-
„ bere declarat, quæ impiè & illegitimè ab illis,
B „ firma vero & rata potius, quæ à nobis gesta
„ sunt. Docuerunt enim (patres) & prima quo-
„ que relatio, ea se rescidisse, quæ præter ca-
„ nonum præscriptum ab illis facta fuerant; quod-
„ que pro communionis sociis & coëpiscopis nos
„ habeant, & quod ab hujusmodi sententia non
„ discedant.

25 „ Cum autem prædictus magnificentissimus
qua synodus Ephesina conqueritur de variis vexationibus " vir nihil non tentaverit, quo Joannes, & qui
„ cum eo sunt, in sanctæ synodi communionem
" recipiantur; in hodiernum usque diem eam
" vocem ne audire quidem sustinuerunt: sed ob-
" sistunt quidem omnino, & dicunt: Fieri non
" potest, ut ad hoc veniamus, nisi quod contra
" legem ab illis factum est, dissolvatur, ac syn-
" odo tamquam rei supplices accidant, & Ne-
" storium illiusque dogmata scripto anathemati-
„ zent: & in his universa synodi consistit insta-
" tia. Cum verò hac spe magnificentissimus ille
" vir, cujus meminimus, frustratus esset, aliud
" rursum excogitavit, & à sancta synodo petiit,
" ut fidei expositionem scripto sibi exhiberet:
" ut cum illi quoque ipsius impulsu assensissent,
" ac subscripsissent, reversus diceret: Redegi il-
" los in amicitiam, qui humanis offensis inter se
" dissidebant.

C 26 " Hoc intelligens sancta synodus, iterum
sibi Maris, " obstitit, disertè dicens: Nolumus nobismet
" ipsis eam contumeliam irrogare; non enim tam-
" quam hæretici, huc vocati sumus; sed veni-
" mus, ut fidem labantem stabiliremus, quam &
" stabilivimus: nec opus est imperatori, ut fi-
" dem nunc discat, cum hanc sciat, & in ea
" baptizatus sit. Quare nec id quidem Orientali-
" bus successit. Sed & illud quoque sciatis, nem-
" pe, cum fidei expositionem componerent, in-
" ter se contendisse, & in ea altercatione etiam
" nunc versari. Nam alii ex illis sanctæ virgini
" Deiparæ appellationem concedunt, ut etiam fa-
" teantur illam hominis matrem: alii vero pror-
" sus negant, adduntque, paratiores se esse, ut ma-
" nus suas amputandas præbeant, quam hujus-
" modi voci subscribant. Ubique autem turpiter
" se gerunt, hæreticos se declarantes.

27 " Hæc à vestra pietate discant omnes, præ-
& opem S. Dalmatii flagitat, " sertim verò piissimi & sanctissimi archimandri-
" tæ; ne fortè prædictus (vir) reversus, quo-
" rumdam aures demulcens, alia pro aliis dicat
" aut doceat. [Id autem nos optimè scimus,
" nempe nullum alium id præter vestram sancti-
" tatem facere posse, quippe qui omnium mona-
" steriorum sis princeps *i.*] Ne vero pigrescat pie- Ex editione
" tas vestra, neque causâ nostri labori insistens Banduri.
" defatigetur, sciens quod hac ratione Deo ho-
" minibusque seipsam commendet. Nam hîc et-
" iam piissimi episcopi, qui nos numquam no-
" verant, per Salvatoris gratiam parati sunt ani-
" mas pro vobis ponere, & cum lacrymis (nos)
" adeuntes, aiunt & exilium & mortem quoque
" simul subire se in votis habere. Atque omnes
" quidem multis miseriis conflictamur, tum quod
" custodiamur à militibus, tum etiam quod an-
" te nostra cubicula dormiant; maximè verò nos
" (qui scribimus.) Reliqua autem synodus uni-
" versa defatigatione, atque ægritudine compres-
" sa, ita ut complures jam interierint; multi ve-
" rò, quòd sumptibus destituti sunt, res suas di-
" vendunt. Valete „.

28 Epistola missa ad sanctam synodum Ephe- *quam ille alterâ epistolâ addicit.*
sinam à Dalmatio sanctissimo archimandrita; quæ
ita se habet: " Accepi epistolam à sancta synodo
" ad me missam, ac lectis iis, quæ contineret,
" in primis graviter molesteque tuli eas, quæ vo-
" bis inciderunt calamitates: scriptum enim erat E
" in epistola, aliquos ex sanctis Patribus illic a-
" gentes, propter angustias locorum, extinctos
" esse. Ceterùm scitote, me promptè jussa quæli-
" bet vestra facturum, nec quidpiam hactenus
" præteriisse, aut incuriâ neglexisse, cum præ-
" sertim res fidei orthodoxæ Deique agitur; ne-
" mo enim potest deficere à Deo vivente, & ad
" alia verti consilia. Qui enim rectè tractant ver-
" bum veritatis, Dei vitam habent & in hoc
" seculo & in futuro; qui vero deficiunt à Dei
" gratia, ejiciuntur in tenebras exteriores, quem-
" admodum Nestorius, & qui eadem ac ipse sen-
" tiunt: Deus enim Pater Domini nostri Jesu
" Christi sanctam synodum omnem illustravit, at-
" que ædificavit, vestrosque labores & sudores
" gratos habet. Gratias ergo agimus Deo, qui
" vos rectâ viâ duxit, & victoriam de fide vo-
" bis tribuit. Orate pro me, precor sanctitatem
" vestram. „

29 Exemplum epistolæ missæ à sancta synodo *Synodus Ephesina S. Dalmatio pro impensa opera gratias agit,*
" ad dominum Dalmatium: " Cum sancta & œ-
" cumenica synodus in Ephesiorum metropoli
" congregata jussu Theodosii & Valentiniani *k*,
" religiosissimorum & Christo amabilium impera- *k*
" torum, accepisset epistolam missam à Dalma- F
" tio sanctissimo archimandrita, & monachorum
" patre, & ipsum comperisset, urgente fidei stu-
" dio, post quadraginta & octo annos egressum
" ex sua cellula, adiisse piissimum & Christianis-
" simum imperatorem, eumque docuisse omnia,
" quæ consecuta sunt, quæque effecta à sancta
" synodo, ad impium Nestorium exauctorandum,
" gratias egimus Christo, vero Deo nostro, qui
" te ita ad tuendam sanam fidei doctrinam exci-
" tavit, & ad nostros labores & sudores non so-
" lum piissimis imperatoribus patefaciendos, sed
" etiam sanctissimis archimandritis, totique Chri-
" sto amabili clero, ac populo. Nam quis alius
" hominum opitulatus est nobis, præter vestram
" sanctitatem? Cum à nullo detecta sit veritas, præ-
" terquam à vobis, id est, à domino Dalmatio.
" Cujus rei gratiâ nos omnes manus supplices tol-
" limus ad benignum bonorumque parentem De-
" um, pro felici vita & sospitate piissimorum no-
" strorum imperatorum, ac sanctitatis vestræ.

30 " Horramur vos igitur, ut arctius adhuc vos *eumque supremâ omnium monasteriorum præfecturâ donasse dicitur.*
" nobis adjungatis, & nostras vices obeatis in
" iis, quæ ad fidem spectantia illic accidere pos-
" sunt. Quamquam hortatione non est opus: no-
vimus

Ex editione Banduri.

" vimus enim, Deum tibi aperuiſſe, quæ Neſto-
" rius in animo ferret, antequam Conſtantinopo-
" lim adventaret, teque jam tum omnibus ad tu-
" am cellam venientibus dicere ſolitum: Cavete
" vobis, fratres; ſiquidem mala beſtia in hanc
" urbem advenit, quæ quamplurimos ſuâ doctri-
" nâ perditura eſt. [Itaque ſancimus dominum
" Dalmatium, & qui poſt ipſum gubernaturi ſunt
" ſacrum ejus monaſterium, eſſe principes ſacro-
" rum monaſteriorum, nunc exiſtentium, & in
" poſterum Conſtantinopoli futurorum; cum certò
" ſciamus, illum & magiſtrum, & ſtudioſum fidei
" eſſe, & regendis monaſteriis apprimè idone-
" um. Similiter & Cæleſtinus ſanctiſſimus Papa
" Romanus ſcribens ſanctæ Epheſinæ ſynodo, ait:
" Habetis illic hegumenum Dalmatium vobis o-
" pitulantem, ut Deo dignum eſt: ſic enim de
" ipſo didicimus & accepimus, laudatum virum
" nefarii Neſtorii fidem prænoviſſe. Et ſancimus
" & monemus ſanctam ſynodum, ut prædictum
" ſanctum Dalmatium præficiat omnibus mona-
" ſteriis, quæ in regia urbe ſunt, principem.
B " Neque id quidem immeritò: quippe cum ea-
" dem, quæ nos, mala ac certamina tolerarit.
" Iſtæc ſancivit ſancta ſynodus. Si quis igitur ſan-
" ctæ ſynodi edictum labefactare voluerit, res
" illi cum Deo ſit, qui judicaturus eſt vivos &
l " mortuos in infinita ſecula ſeculorum. Amen *l.*]
" Sancta & conſubſtantialis Trinitas ſervet te in-
" columem mente & corpore, prædicantem Chri-
" ſtum Deum noſtrum. Ora pro nobis, ſancte
" frater."

Sanctus moritur, ac honorificè ſepelitur.

31 Poſtquam igitur hæc omnia geſta ſunt, Neſtorio hæretico ſucceſſit Maximianus *m*, qui cum ſanctiſſimam eccleſiam piè rexiſſet, in pace obdormivit: poſt hunc epiſcopatum Proclus *n* ſuſcepit, vir inſignis & orthodoxus, cujus homiliæ, & epiſtolæ feruntur uſque ad hodiernum diem. Hoc itaque epiſcopatum tenente, ſanctus pater noſter Dalmatius, poſtquam ſanctè ac piè ſibi creditum à Chriſto Deo noſtro gregem & omnia monaſteria gubernaſſet, in pace requievit. Igitur mortuo ſancto Dalmatio, venerandum ejus corpus illatum fuit in ſanctiſſimam magnam eccleſiam, ibique à viris piis deportatum, præcedente ſanctiſſimo archiepiſcopo Proclo, & venerabili clero univerſo, omnibuſque monaſteriis; populus autem univerſus ſanctum corpus comitabatur; unuſquiſque enim ſpiritalem benedictionem conſequi ſatagebat, ac ſinguli cereos in manibus deferebant, canenteſque hymnos ac cantica ſpiritalia, ſancto corpori præibant. Sic igitur depoſitum fuit in ejus monaſterio; venerandæ autem reliquiæ ejus ibi jacent; ac ſæpe unguentum emiſerunt, quod nonnulli fide accipientes in variis infirmitatibus eo inuncti, curationem obtinuere ad laudem magnifici Dei, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Celebratur memoria ſancti patris noſtri Dalmatii ſecunda menſis Auguſti die *o*, tertia autem tumulatur. D o

m
n

C

ANNOTATA.

a *De hoc Joanne nonnulla dicta & aſſignata ſunt ante tomum* IV *Julii noſtri pag.* 71, *ubi de illo inter patriarchas Antiochenos actum eſt.*

b *Nomen hujus menſis Junium noſtrum deſignat, ut Menologi paſſim docent. Porro ſi quis accuratum hujus ſynodi initium ſcire deſideret, Pagium in Critica hiſtorico-chronologica ad annum Chriſti* 431 *num.* 12 *conſulat.*

c *Is comes Neſtorio favit, & terminos officii ſui tranſgreſſus eſt, ut apud Baronium in Annalibus eccleſiaſticis ad annum* 431 *num.* 43 *& ſequentibus licet videre.*

d *Hic eſt Cyrillus Alexandrinus, cujus Acta Bollandus ad diem* XXVIII *Januarii illuſtravit.*

e *Papebrochius de hoc Juvenale præſule Hieroſolymitano egit pag.* XXII *&* XXIII *ante tomum* III *Maii, cui patriarchas Hieroſolymitanos præfixit. Vide quoque tomum* VII *Julii à pag.* 855. E

f *De hoc antiſtite Epheſino vide Baronium in Annalibus eccleſiaſticis ad annum* 431 *num.* 75 *&* 128.

g *Inſcriptio ejuſdem epiſtolæ apud Labbeum tomo* 3 *Conciliorum col.* 755 *longior eſt, & plura utrimque nomina recenſet.*

h *Hæc inſcriptio apud Labbeum non legitur; ſed tomo* 3 *Conciliorum col.* 759 *eidem epiſtolæ tantummodo præfigitur hic titulus:* Exemplum epiſtolæ Cyrilli archiepiſcopi Alexandrini ſcriptæ ad clerum populumque Conſtantinopolitanum. *Tunc verò ſequitur:* Turbata eſt admodum *&c.*

i *Quæ hic iterum uncis incluſa ſunt, apud Labbeum tomo proximè citato col.* 762 *in eadem epiſtola non leguntur.*

k *Theodoſius junior hunc Valentinianum III anno Chriſti* 424 *in conſortium imperii adſcivit.*

l *De hoc fragmento, quod huic epiſtolæ inſertum ac uncis diſtinctum eſt, in Commentario prævio à num.* 16 *ſatis fuſè diſſeruimus.*

m *Is ſedem Conſtantinopolitanam ab anno Chriſti* 431 *uſque ad annum* 434 *tenuit, ut in memorato patriarcharum Conſtantinopolitanorum Tractatu diximus.* F

n *Sanctus Proclus ab anno Chriſti* 434 *uſque ad annum* 446 *præfuit eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ut in Commentario prævio num.* 33 *juxta ſupradictum patriarcharum Conſtantinopolitanorum Tractatum aſſeruimus.*

o *De illa Actorum diſcrepantia lectorem initio Commentarii prævii monuimus.*

A D

DE SS. MARANA ET CYRA

BEROEÆ IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P. E

Cultus earum in eccleſia Latina & Græca.

CIRCITER MED. SEC. V.

BEræa, *ſive Berrhœa, nunc quibuſdam Aleppum, urbs eſt ampliſſima Syriæ in Cyrrheſtica regione, duabus & viginti leucis, ut moderni tradunt geographi, verſùs Orientem Antiochiâ patriarchicâ diſtans. Ea par olim nobile ſacrarum heroidum vel fortiſſimis illorum temporum per tot paſſim eremos athletis admirandum produxit*; Maranam *videlicet ac* Cyram; *quarum hanc hodie in Martyrologio ſuo Romana nobis Eccleſia præſcribit memoriam:* Berœæ in Syria, ſanctarum mulierum Maranæ & Cyræ. *Cum audis appellari* mulieres, *noli virgines negare: nam teſte Tertulliano lib. De velandis virginibus cap.* 4, naturale vocabulum eſt femina; naturalis vocabuli generale, mulier; generalis etiam ſpeciale, virgo, vel nupta, vel vidua, vel quot etiam ætatis nomina accedunt. *Eſt verò ratio peculiaris, cur mulierum nomine virgines hoc loco intelligas; quia patet ex annotatione Baronii in allata jam verba Martyrologii, hauſtam eſſe annuntiationem illam ex Theodoreti Hiſtoria religioſa cap.* 29; *ubi auctor ille, qui hactenus virorum (ἀνδρῶν) Acta deſcripſerat, ad mulierum (γυναικῶν) jam ſe ait exempla deſcendere, ac deinde orditur à* Marana & Cyra. *Opponit ergo mulieres, non virginibus, ſed viris; ac proinde uti debuit voce* mulier, *quæ & feminæ virgini congruit, & opponitur viro; non autem nomine* virgo (παρθένῳ,) *quòd viris feminiſque virginitatem colentibus commune eſt. Certum verò eſt ex ſequentibus cap.* 30, *per mulieres à Theodoreto deſignari etiam virgines; imò tales fuiſſe* SS. Maranam *ac* Cyram *apertè ſatis indicat, cum eas infrà num.* 3 *exhibet Chriſti*, Sponſi [*ſui,*] pulcritudinem cogitantes. *Vide etiam ibidem num.* 4.

Harum cultus apud Latinos recentior,

B

C

2 *Porrò ut fateri cogimur, recentem harum eſſe venerationem apud Latinos (nullis enim eccleſiarum noſtratium tabulis ante Gregorii PP. XIII tempora conſignatas aut hoc, aut alio quovis die, reperimus;) id negamus tamen, quod poſt Bailletum aſſerit in Martyrologio ſuo univerſali Caſtellanus, eam apud Græcos notam non eſſe, nedum antiquam: eſt enimvero apud eos notiſſima, ad diem* XXVIII *Februarii, non tantùm in Menæis magnis excuſis anno* 1595, *&* Βίοις Ἁγίων *Maximi Cytheræi (ut in Prætermiſſis illo die notavimus;) verùm etiam in Menæorum exemplari vetuſtiore Ms., quod Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana ſignatum* O 148, *inter alia perſcrutati ſunt olim PP. Henſchenius & Papebrochius; imò & in Menologio, quod imperatoris Baſilii juſſu ſeculo decimo Græcè compoſitum, à Septembri uſque ad Martium Latinè verſum edidit jam pridem Ughellus. Neque verò in hiſce monumentis nudam hanc legere eſt Sanctarum noſtrarum commemorationem,* Μνήμη τ῀ ἁγίων γυναικῶν Κύρας καὶ Μαρόνας, Memoria ſanctarum mulierum Cyræ & Maranæ; *ſed & luculentum in ſingulis elogium: cui Menæa impreſſa binos hos verſiculos præmittunt:*

Καταξιοῦντα Μαρόνατε καὶ Κύρα
Σαρκὸς μαρασμῷ κυριεύειν ἧς πόλυ. *Id eſt,*
Cyra & Marana carnis attritæ ſibi
Præmia tulere digna dominatum poli.

Vides familiare Menæis acumen in affinitate nominis Μαρόνα *& vocis* μαρασμὸς, *quæ* attritionem *ſeu* tabefactionem *ſignificat; nominis item* Κύρα *& verbi* κυριεύειν, *quod Latinè* dominari *dicimus.*

quam apud Græcos.

E

3 *Elogia verò ipſa huc transferre ſupervacaneum videtur; cum ex Theodoretiano, quod ſubjiciemus, contracta ſint; & quidem non ſatis fideliter. Exemplo ſit illud, quod habetur in Menologio Baſiliano, & cujus textum Græcum (alibi dandum) hìc denuo Latinè verſum dabimus, tum quia locus hic proprius eſt, tum quia Ughelli interpretatio nitidior eſt, quàm accuratior. Sic igitur habet:* Eadem die (XXVIII *Februarii*) memoria ſanctarum mulierum Maranæ & Cirrhæ. Sanctæ hæ, Berœæ, urbe Ciliciæ *, natæ, miſſo & generi, & patriæ, & divitiis nuntio, abierunt non procul Berœâ; ubi exiguam fabricavere cellam, cujus, cum eſſent introgreſſæ, luto ac lapidibus oſtium obſtruxerunt, feneſtrâ perangustâ relictâ; per quam & cibum exilem atque aquam parcè admittebant, & accedentes ad colloquendum feminas ea, quæ ad virtutem pertinent, edocebant. Multo autem ferri pondere toto corpore gravabantur. Sermones cum mulieribus ſolo Pentecoſtes die conferebant, toto extra illum anno ſilentium obſervantes. Cibum ac potum per dies quadraginta non niſi ſemel ſumebant. Tam inſigni igitur ac Deo grata vivendi ratione miracula patrandi gratiam ſunt conſecutæ: nam & cæcis viſum reſtituebant, & liberabant inſeſſos dæmonibus, & claudis dabant ut expeditè ambularent. Atque hujuſcemodi demum rebus illuſtres exceſſerunt è vivis. *Hæc ad cultûs earum celebritatem antiquitatemque probandam potiùs, quàm ad puram Actorum epitomen exhibendam, adducta ſunto: quot enim in hac vitia ſint, facilè mox quivis intelliget ex Theodoreto. In Menæis longior eſt ac melior; non tamen uſquequaque ſincera.*

Elogium in Menologio Baſilii imp.

* *imò Syriæ*

F

4 *Sed cur, inquis,* Maranam *&* Cyram *non eodem die ac menſe Latini celebrant, quo Græci; tum utri verum vel utriuſque vel alterius earum natalem obſervant? Reſponderi poteſt ad primum; quia reformatores Martyrologii Romani non videntur illarum memoriam in Faſtis Græcis inveniſſe; cum ſolum in Annotatis hoc loco Theodoretum citet Baronius. Unde ad ſecundum reſpondeo; quia ante obitum illarum ſcripſit Theodoretus, neque adeo ſciri ex eo poteſt, quo die aut menſe deceſſerint; conſequens videtur, ut inſtauratores Martyrologii jam dicti, verum depoſitionis diem aut menſem nec deſignare voluerint, nec deſignaverint.*

Dies natalis & Acta.

AUCTORE P. B. *verint. De Græcis, ac præsertim auctore Menologii Basiliani, non ita constat, nullam iis in hac re facem luxisse, præter historiam Theodoreti. Certè de cæcis miraculo sanatis, dæmoniacis liberatis, claudis restitutis Theodoretus non meminit: unde ergo ista hausit Menologus ille seculi x, inde credi potest & verum alterutrius didicisse natalem, & in illum utriusque memoriam contulisse: ut quarum vita eadem fuerat, idem esset & festum. At enim hæc, ut sunt, minus explorata mittentes, Theodoretum audiamus, præsulem gravissimum doctissimumque, certissima de illis, ac propriis sæpius oculis usurpata narrantem, Historiæ religiosæ cap. 29; quam quidem Historiam conscriptam ab eo esse anno circiter Christi 440, contendit Tillemontius Monumentorum ecclesiasticæ historiæ tom. 5, notâ 16 in Theodoretum, pag. 877.*

VITA

B

Auctore Theodoreto ep. Cyri.

Ex editione Jacobi Sirmondi S. J.

Sanctarum patria, genus, vita sub dio,

PRæstantium virorum conversatione descripta, operæ pretium existimo feminas etiam commemorare, quarum nihilo minora, sed majora potiùs certamina fuerunt. Hæ namque majori laude digniores sunt, quæ infirmiorem naturam cum fortitæ sint, eamdem cum viris animi alacritatem ostenderunt, genusque suum ab avito dedecore vindicarunt. Maranæ autem & Cyræ in præsens mentionem faciam, quæ tolerantiæ certaminibus alias omnes vicere. His patria quidem est Berrhœa; genus autem in patria illustre, & educatio generi conveniens. Sed his omnibus contemptis, cum exiguum quemdam locum ante urbem circumsepsissent, in eumque intrassent, luto ac lapidibus januam obstruxere. Famulas autem, quæ ejusdem vitæ participes fieri volebant *a*, extra hoc septum parvo structo habitaculo, in eo degere jusserunt. Contuentur autem ipsæ per fenestellam quæ ab eis geruntur; easque ad orationem frequenter excitant, & ad divinum amorem incendunt.

C

silentium, ferramenta corpus deprimentia, amictus,

2 Ipsæ verò nec domum, nec tugurium habentes, sub dio vitam ducunt *b*. Et januæ loco parva quædam fenestra facta est, per quam & victum necessarium accipiunt, & cum feminis, quæ ad eas veniunt, colloquuntur. Ad congressus autem hujusmodi designatum est tempus Pentecostes: aliis enim temporibus silentium observant. Marana porrò cum adventantibus sola loquitur: alteram verò loquentem nemo umquam audivit. Ferrum gestant, tantumque onus ferunt; ut Cyra, quæ imbecilliore est corpore, usque ad terram incurvetur, & corpus erigere nullatenus possit. Amictus *c* habent oblongos, ita ut à tergo trahantur, & pedes prorsus tegant; anteriùs verò usque ad zonam descendunt, faciem, & collum, & pectora, & manus penitus occultantes. Has autem sæpe conspexi *d*, per januam intromissus: referari * enim mihi jusserunt, sacerdotii dignitatem honorantes.

b *c* *d*

* διορύξαι, *id est* perfodere

3 Vidi ergo nec strenuo viro perferendum illius ferri pondus. Et post multas preces tunc quidem auferre potui: sed post discessum nostrum idem iterum membris suis imposuerunt; cervici collare, lumbis cingulum, manibus & pedibus quæ his erant destinata. Atque hunc in modum vitam ducunt, non quinque, aut decem, vel quindecim annorum spatio; sed duorum & quadraginta *e*. Et cum tam longo tempore decertarint, perinde ac si nunc primùm certamen inirent, ita sudores expetunt. Sponsi enim pulcritudinem cogitantes, facilè ac lubenter cursûs laborem perferunt, & ad certaminum metam pervenire student, stantem in ea coronamque victoriæ ostendentem cernentes quem diligunt. Hac de causa & pluviæ, & nivis, & solis vim sustinentes, non tristantur nec discruciantur; sed ex iis, quæ molesta videntur, lætitiam capiunt. Ac divini quidem Moysis jejunium æmulantes, ter tantumdem temporis impastæ transegerunt: quadraginta enim post dies exiguo cibo refectæ sunt. Ter etiam divini Danielis inediam æmulatæ sunt, tres dierum hebdomadas peragentes, atque escam tunc corpori exhibentes *f*.

D

alacritas post annos 42 in tot cruciatibus, miraculosa jejunia, *e*

E

f

peregrinatio Hierosolymitana & Isaurica, cum inedia mirabili.

4 Cum autem cepissent illas aliquando desiderium salutarium Christi cruciatuum sacra loca contuendi, Æliam *g* profectæ sunt, nullum toto itinere cibum gustantes. Sed ad urbem illam cum pervenissent, adoratione completa, cibum sumpsere; iterque rursus in reditu jejunæ confecerunt. Mansiones *h* autem intercedunt non pauciores, quàm viginti. Et cum victricis Theclæ *i* templum, quod in Isauria est, visere libuisset, ut caritatis in Deum flammas undique accenderent, jejunæ similiter ierunt, redieruntque. Usque adeò divinum illas philtrum extra se rapiebat; sic illas divinus erga Sponsum amor dementabat. Hæ igitur tali vitæ forma muliebre genus ornantes, velut exemplaria ceteris factæ, victricibus coronis à Domino coronabuntur *k*. Ego verò & utilitate, quæ hinc oritur, proposita, & benedictione delibata, ad alteram pergam narrationem.

g *h* *i*

k

ANNOTATA.

a *Familiam ergo aluerant ambæ hæ Virgines, & fortè sorores, in seculo; sed relictam, ut suspicor, à parentibus vitâ functis.*

b *Vides errorem tam Menologii Basiliani, quàm Menæorum, cum illis tugurium seu cellam tribuunt; quæ solis fabricata fuit ancillis. Bailletus ad hunc diem in Legenda sua ait, eas, cum quiescerent, uti consuevisse tela crassiore supra se expansâ in modum umbraculi seu tentorii. Unde hoc habet? Narrat id quidem Theodoretus de Marone cap. 16: at hîc nihil ejusmodi.* F

c *Græcè* περιβόλαια, *quæ pallium, cucullum, & alia istiusmodi indumenta vestimentis interioribus superinjecta significant.*

d *Erat enim Theodoretus erga professionis istius homines sanctissimos mirificè à teneris usque unguiculis affectus: tum has invisendi frequens offerebatur occasio, cum Cyri esset episcopus: Cyrus enim, viginti tantum & quinque milliaribus, seu leucis horariis octo circiter in Septemtrionem, ut aiunt, Berrhœâ distabat:*

e *Adeoque ab anno Christi circiter 398 usque ad 440, juxta dicta in Commentario num. 4.*

f *Jejunium hoc Danielis in ejus prophetia legitur cap. 10; Moysis autem, notissimum est.*

g Ælia *appellata Hierosolyma fuit, quòd ab Ælio Adriano imp. esset instaurata.*

h Mansio, *Græcè* σταθμὸς, *est iter unius diei, quod ferè viginti passuum millibus censendum existimat*

A *ſtimat Voſſius, hoc eſt leucis horariis ferme ſeptem: ita, ſecundùm Theodoretum, iter Berrhœâ Hieroſolymam erat leucarum circiter noſtratium centum quadraginta.*

i *Martyrem illam intellige longè celeberrimam, quæ colitur 23 Septembris, & ad cujus ſepulcrum Seleuciæ in Iſauria frequens olim peregrinatio erat. Iter hoc autem Hieroſolymitano non multo breviu-* D *erat; numerant enim geographi in mappis quibuſdam Seleuciâ Berrhœam leucas horarias fere 120.*

k *Quando autem ad illam deinde coronam evolaverint, non conſtat:* Cyræ *tamen imbecillitas non videtur permittere, ut eam ultra decennium, ex quo ſcribebat hæc Theodoretus, ſuperſtitem fuiſſe credamus.*

DE SANCTO EUPHRONIO

EPISCOPO AUGUSTODUNENSI

P. B.

In Gallia.

CIRCA ANNUM CDLXXVI.

B *Sancti depoſitio hodierna; Officii apud Auguſtodunenſes tranſlatio:*

Iem Antiſtitis hujus natalem in Martyrologio Romano his verbis Eccleſia celebrat tertio Nonas Auguſti: Auguſtoduni, depoſitio ſancti Euphronii epiſcopi & confeſſoris: *quo eodem die totidem fere verbis conſignatus invenitur apud Notkerum; in auctariis item antiquis Martyrologii Hieronymiani apud Florentinium, apud Holſtenium in Animadverſis ad Martyrologium Romanum, Martenium, & nos editis: quibus conſonant & Uſuardini ſupplementa paſſim, & illius, quod Bedæ ac Flori nomine vulgavimus; Hagiologium quoque Labbei; & Sauſſayi, ne plura commemorem, Martyrologium Gallicanum; ut nulla videatur eſſe ratio dubitandi, quin hodiernus dies, de quo tot eccleſiarum Faſti conſentiunt, revera natalis ipſi fuerit; quantumvis Officium ejus apud Auguſtodunenſes, ob alia ſolennioris ritûs tunc occurrentia, differri conſueverit in diem, non quartum, ut putavit Bailletus, neque octavum, ut Sauſſayus; ſed ſeptimum Auguſti, ut habent Vitæ ſanctorum Patronorum, Martyrum, & epiſcoporum Auguſtodunenſium, quas idiomate Gallico compoſitas Divione anno 1713 Foreſterius emiſit in lucem; & Breviarium Æduenſe, quod habemus, excuſum anno 1534; ubi ad* VII *Idus Auguſti Officium habet novem lectionum, ſed totum de communi confeſſoris pontificis. Eſt & aliud ibidem feſtum, nec paulo ſolennius, præſcriptum menſe Octobri, Dominicâ poſt feſtum S. Dionyſii, quo veneranda hujus quoque cum ceterorum ejuſdem eccleſiæ ſanctorum Præſulum communi celebritate memoria recurrit.*

C 2 *Singulari verò religione colitur in ducatu Burgundico, duobus maximè locis; altero prope Semurium; ubi, teſte Foreſterio,* eccleſia *viſitur* in ejus honorem dedicata: *altero intra ipſam urbem Auguſtodunenſem; ubi* jacet in æde S. Symphoriani, quam ædificaverat; *ut aſſerit Gallia Chriſtiana noviſſimæ editionis tom. 4, col. 340. Et ſanè de alio non poſſunt intelligi, quæ tradit S. Gregorius Turonenſis Hiſt. Francorum lib. 2, cap. 15:* Eo tempore & baſilica beati Symphoriani Auguſtodunenſis martyris ab Euphronio presbytero ædificata eſt. Et ipſe Euphronius hujus deinceps urbis epiſcopatum ſortitus eſt; *atque eo quidem nomine ſolus. Hujus baſilicæ mentio fiet die* XXII *hujus menſis, cum de S. Symphoriano agendum erit: magnis eam laudibus in opuſculo citato à pag. 172 proſequitur Foreſterius; ejuſdem verò præſides inde à S. Germano Gallia Chriſtiana recenſet tom. 4 à col. 437.*

ſepulcrum ejus ad S. Symphoriani:

3 *Acta* S. Euphronii *vel ex inſtituto ſcripta non ſunt, vel certè interciderunt. Itaque de tempore, quod epiſcopatum ejus anteceſſit, id ſolum novimus, quod modò S. Gregorius aſſerebat: unde liquet, virum fuiſſe divitem, liberalem, atque ad promovendam Sanctorum gloriam non minùs induſtrium, quam profuſum; neque verò talem ſeſe exhibuiſſe Auguſtoduni dumtaxat, ſed locis etiam aliis:* Hic enim, *ſubdit ibidem Gregorius,* marmor quod ſuper ſanctum ſepulcrum beati Martini (*apud Turones*) habetur, cum grandi devotione tranſmiſit. *Epiſcopatum Æduenſem quo anno ſortitus fuerit, quo, ſublatus in cælum, reliquerit; in obſcuro eſt. Illum jam certò obtinebat anno Chriſti 452; quandoquidem ad annum iſtum in Chronico integro commemorat Idatius* epiſtolam Euphronii, Auguſtodunenſis epiſcopi, ad Agrippinum comitem *de portentis quibuſdam cæleſtibus, quæ tum in Galliis per dies Paſchæ apparuerant.*

geſta ante epiſcopatum; cujus initium latet & finis;

E

4 *Imò dudum antè promotus ad infulas videri debet; ut qui anno circiter 453 jam tantum ſibi Auguſtodunenſis eccleſiæ adminiſtratione ſanctiſſima nomen apud alios auctoritatemque conciliaverat, ut ne maximo quidem illo Trecenſium antiſtite S. Lupo cenſeretur inferior: utrumque tum enim, tamquam oraculum commune, Talaſius epiſcopus Andegavenſis, ad informandam eccleſiam ſuam,* de ſolennitatibus, & de bigamis clericis, & iis, qui conjugati aſſumuntur, *conſuluit; atque ab utroque commune reſponſum tulit hac inſcriptione:* Domino ſancto &, in Chriſto, cultu atque honore venerando beatiſſimo fratri Talaſio epiſcopo, Lupus & Euphronius epiſcopi pariter poſiti. *Cetera lege apud Labbeum Conciliorum tom. 4, col. 1048. De loco ac tempore hujus epiſtolæ diximus ad diem* XXIX *Julii, pag. 66, num. 75. Ceterùm non diffitemur,* Euphronium *Lupo juniorem aliquanto fuiſſe: hoc enim inſcriptio jam data ſatis innuit, cum* Euphronii *nomen alteri poſtponit. Deinde conſtat ex Actis S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis, Auguſtoduni ſediſſe S. Simplicium anno Chriſti 418; huic autem (neſcimus quo deinde tempore) vitâ functo ſucceſſiſſe Euantium; Euantio Leontium, atque huic demum Euphronium, oſtendit Gallia Chriſtiana. Quid ni verò deceſſores ejus illi tres ab anno jam aſſignato prætergreſſi credantur annum, quo conſecratus fuit S. Lupus, Chriſti 426?*

niſi quod illud diu præceſſerit annum 453.

F

5 *Dignitatem epiſcopalem his quatuor maximè dotibus exornavit: ſacrarum Litterarum meditatione inexplebili, morum ad eas ac præceptorum abſoluta conformatione & ſanctimonia, eccleſia-*

Epiſcopus excelluit ſtudio ſacræ Scripturæ,

AUCTORE P. B.

ſticæ diſciplinæ non minus peritâ quam conſtanti ſeveritate, ſumma denique ac fortiſſima in rebus agendis ſuadendiſque prudentia, quæ neque gratiâ flecti ſe ſineret, neque odio deterreri. Et ad librorum quidem divinorum ſtudia quemadmodum fuerit affectus, tum ex eo licet conjicere, quod S. Apollinarem Sidonium vehementer oratum per epiſtolam legatoſque voluerit, ut partem illorum aliquam explanandam ſtylo ſuſciperet; tum ex hujus præſertim reſponſo lib. 9, epiſt. 2: onus enim, cui nequaquam ſeſe profitetur ferendo parem, ſibi demiratus imponi, Injunctione confundor, *inquit*... Sed ſi amplitudinem in vobis pietatis expertæ bene metior, plus laboraſtis, ut affectus cordis veſtri, quam noſtri operis effectus publicaretur. Neque enim cum Hieronymus interpres, dialecticus Auguſtinus, allegoricus Origenes, gravidas tibi ſpiritualium ſenſuum ſpicas doctrinæ ſalubris meſſe parturiant, non ſcilicet tibi partibus meis arida jejunantis linguæ ſtipula crepitabit?

B *ſanctitate vitæ, rigore diſciplinæ,*

5 *Ad morum ejus virtutumque commendationem nil afferri poteſt illuſtrius, quam hoc ejuſdem ad ipſum epiſtolæ principium:* Albiſo antiſtes, Proculuſque levites, ideo nobis morum magiſtri pronuntiandi, quia veſtri merentur eſſe diſcipuli, litteras detulerunt, quarum me ſacroſancto donaſtis affatu. *Eccleſiaſticæ diſciplinæ peritiam ſatis in eo laudavit ſuprà Talaſius, cum illum de ea conſulendo, magiſtrum agnovit Lupo æquiparandum. At ſi uſum ſcientiæ iſtius exſecutionemque ſpectaveris*, Euphronium *ſibi Lupus ipſe in epiſtola ad Talaſium aſſignata non obſcurè indicat præferendum: fatetur enim, tametſi eccleſiarum Auguſtodunenſis ac Tricaſſinæ una tunc eſſet regula, ſeveritatis tamen ac rigoris aliquid amplius in illa ſub* Euphronio *viguiſſe, quàm imitari poſſet ipſe in ſua: illum ergo præ ſe manifeſtè commendat ibidem his verbis*: Si quid verò pro honore Domini poteſt diſtrictionis accreſcere, etſi imitari non poſſumus, pro Domini honore laudabimus.

prudentia & æquitate

6 *De prudentia demum ejus & conſiliis operæ pretium fuerit diſſerentem iterum audire Sidonium lib. 7, epiſtolâ 8, ad* Euphronium *datâ anno circiter Chriſti 472, quam non pigebit hîc totam adſcribere. Sic igitur habet:* Sidonius domino papæ Euphronio ſalutem. Quandoquidem me clericalis officii vincula ligant, feliciſſimum mediocritatis meæ ſtatum pronuntiarem, ſi nobis haberentur quàm territoria vicina, tam mœnia. De minimis videlicet rebus coronam tuam maximiſque conſulerem: fieretque actionum mearum, quaſi cujuſpiam fluvii, placidiſſimus curſus atque inoffenſus, ſi è tractatu tuo, veluti è ſaluberrimo fonte, manaret. Procul dubio tunc ille non eſſet aut ſpumoſus per jactantiam, aut turbidus per ſuperbiam, aut cœnoſus per conſcientiam, aut præceps per juventutem. Quin potius illo ſqualidum ſiquid ac putre ſorderet, totum id admixta conſilii tui vena dilueret. Sed quod hujuſcemodi votis ſpatia ſunt longa interpoſita præpedimento, ſedulò precor, ut conſulentem de ſcrupulo incurſæ ambiguitatis expedias: & quia Simplicium, ſpectabilem virum, epiſcopum ſibi flagitat populus Biturix ordinari, quid ſuper tanto debeam negotio facere, decernas.

in conſiliis,

7 Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos auctoritatis, ut, ſi quid fieri voles (voles autem quidquid æquiſſimum eſt) non ſuadere tam debeas, quam jubere. De quo tamen Simplicio ſcitote narrari plurima bona, atque ea quidem à plurimis bonis. Quæ teſtimonia mihi primâ fronte colloquii non ſatis grata, quia ſatis gratioſa, judicabantur: at poſtquam æmulos ejus nihil vidi amplius quàm ſilere, atque eos maximè, qui fidem fovent Arrianorum, neque quippiam nominato, licet necdum noſtræ profeſſionis, illicitum opponi, animum adverti, exactiſſimum virum poſſe cenſeri, de quo civis malus loqui, bonus tacere non poſſet. Sed cur ego iſta hæc ineptus adjeci, tamquam darem conſilium, qui popoſci? Quin potius omnia ex veſtro nutu, arbitrio, litteriſque diſponentur; ſacerdotibus, pepularibus manifeſtabuntur. Neque enim ita deſipimus in totum, ut evocandum te primùm, ſi venire poſſibile eſt; deinde ſi quid ſecus, certè conſulendum decerneremus, niſi in omnibus obſecuturi. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa. D

cum auctoritate conſtantiaque ſumma

8 *At enim cujus conſiliis aliena tantum provincia tribuebat, quid ſuam detuliſſe cenſebimus? Rem exemplo demonſtrat idem S. Sidonius lib. 4 epiſt. 25, ex quo etiam apparet inſigniter*, Euphronium *quam in decernendo maturum ac juſtum, tam in exſequendo promptum fuiſſe atque imperterritum. Anno igitur quadringenteſimo circiter & ſeptuageſimo S. Patiens archiepiſcopus Lugdunenſis cum* S. Euphronio *ceteriſque provinciæ ejuſdem epiſcopis Cabillonum convenerant, viduæ iſtic eccleſiæ antiſtitem ex officio daturus; cum* excepe-
E
runt pontificale concilium variæ voluntates oppidanorum, nec non & illa, quæ bonum publicum ſemper evertunt, ſtudia privata; quæ quidàm triumviratus accenderat competitorum: quorum hic antiquam natalium prærogativam, reliqua deſtitutus morum dote, ructabat: hic per fragores paraſiticos, culinarum ſuffragio comparatos, Apicianis (*Apicius helluonum maximus fuit*) plauſibus ingerebatur: hic apice votivo ſi potiretur, tacita pactione promiſerat, eccleſiaſtica plauſoribus ſuis prædæ prædia fore.

in iiſdem exſequendis.

9 Quod ubi viderunt ſanctus Patiens, & ſanctus Euphronius, qui rigorem firmitatemque ſententiæ ſanioris, præter odium gratiamque, primi tenebant; conſilio cum coëpiſcopis priùs clam communicato, quàm palàm prodito, ſtrepituque furentis turbæ deſpecto, jactis repentè manibus arreptum, nihilque tum minus, quàm quæ agebantur, optantem ſuſpicantemque ſanctum Joannem, virum honeſtate, humanitate, manſuetudine inſignem, ... jam ſecundi ordinis ſacerdotem, diſſonas inter partium voces, quæ differebant laudare non ambientem, ſed nec audebant culpare laudabilem; ſtupentibus factioſis, erubeſcentibus malis, acclamantibus bonis, reclamantibus nullis, collegam ſibi conſecravere. Nunc ergo ... (*Domnulum alloquitur*) gaudere te par eſt de communium patrum vel patronorum ſeu ſic ſentiente concordia, ſeu ſic concordante ſententia. Illius quoque nomine exulta, quem creaverunt Euphronius teſtimonio, manu Patiens, ambo judicio. In quo fecit Euphronius, quod conveniret non ſenectutis modò ſuæ, verùm etiam dignitatis longævitati. F

Anno 475 inſcribitur teſtamento S. Perpetui,

10 *Mirum itaque videri non debet, ſi Virum hunc talem tanti fecerit S. Perpetuus, epiſcopus Turonenſis, ut ejus etiam in condendo teſtamento, quod exhibuimus ad diem* VIII *Aprilis pag. 750 & ſequente, meminerit in hæc verba:* Tibi fratri & conſacerdoti dilectiſſimo Eufronio thecam ex argento de reliquiis Sanctorum do, lego. Illam intelligo, quam deferre ſolebam: nam deauratam aliam, quæ eſt in capſario meo, cum duo-

A duobus calicibus aureis, & cruce ſimiliter aurea, quam Mabuinus fecit, eccleſiæ meæ do, lego: ſimul & omnes libros meos, præter Euangeliorum librum, quem ſcripſit Hilarius, quondam Pictavienſis ſacerdos, quem tibi Eufronio fratri & conſacerdoti dilectiſſimo cum præfata theca do, lego, volo, ſtatuo. Memor eſto mei. Amen. Euphronium *enim hic memoratum, antiſtitem* ſine dubio *hunc noſtrum eſſe Auguſtodunenſem, ſubmiſſo, ut antè diximus, marmore bene de S. Martino ac Perpetuo meritum, affirmat poſt alios Tillemontius in S. Lupo tom.* 16, *pag.* 135: *qui proinde ſateri etiam cogitur, ſuperſtitem illum fuiſſe ſaltem uſque ad annum Chriſti* 475, *quo teſtamentum hoc Perpetuus conſcribebat; etſi hic præter ſpem annis poſt illud quindecim, diuque adeo, ut par eſt credere, poſt* Euphronium *vixerit. Poſt* Euphronium, *inquam; quem, utpote jam ab anno* 470 ſenectutis longævitate *eximium, nemo facilè credet, annos poſtea viginti & ultra ſuperfuiſſe: nulla præſertim ejus aut operum aut vitæ poſt annum* 475 *uſpiam occurrente memoria.*

B 11 *Cum tamen annum ut minimùm Chriſti* 475 S. Euphronius *Auguſtodunenſis attigerit; nec alius aſſignari potuerit hactenus ætate illa inter epiſcopos Gallicanos* Euphronius; *ipſiſſimum hunc fuiſſe quis ambigat, qui eodem circiter anno cum aliis epiſcopis novem & viginti (qui omnes in Lucidi presbyteri, errorem emendantis, libello commemorantur) concilio Arelatenſi adſtiterit, ibique ea Prædeſtinatianæ hæreſios capita ſubſcriptione damnaverit, de quibus ibidem Lucidus, eoſdem alloquens epiſcopos, ait:* Proinde juxta prædicandi recentia ſtatuta concilii damno vobiſcum ſenſum illum, qui dicit, humanæ obedientiæ laborem, divinæ gratiæ non eſſe jungendum, *&c.? Cum verò in iſtis capitibus illa omnis doctrina contineatur, quam in epiſtola ſua S. Fauſtus Reienſis epiſcopus Lucido anathematizandam præſcripſerat, dubitandum non eſt, quin & hanc epiſtolam iidem cum* Euphronio *Patres comprobaverint; veræque ſint adeo tam* S. Euphronii, *quàm aliorum ſubſcriptiones, quæ in eodem concilio Fauſti epiſtolæ ſubjunguntur; tametſi videantur earum aliquot intercidiſſe, puta Leontii, Fontei, aliorumque, quos Lucidus recenſet. Scimus, non placere hoc Tillemontio & gregalibus ejus, qui Calvinianos ſecuti duces, epiſtolam illam non verentur appellare Semipelagianam, ac tot proinde maximorum ſanctiſſimorumque eccleſiæ Gallicanæ luminum indignam prorſus aſſenſu. Verùm quem homines morantur ejuſmodi, adeat præ ceteris opus illud iis tam fatale Stephani noſtri Dechamps de Hæreſi Janſeniana lib.* 1, *diſput.* 7, *cap.* 7, *& lib.* 2, *diſput.* 7, *cap.* 1: *ibi diſcet, & unde prompta ſint, & quam debilia fractaque, quibus hoc totum argumentum inſectantur, arma.*

& aſſiſtit Arelatenſi concilio.

AUCTORE P. B.

E

DE B. GREGORIO ABBATE
NONANTULANO
In Italia.

P. B.

ANNO CMXXXIII.

DE cœnobio Nonantulano in diœceſi Mutinenſi celeberrimo, Ordinis olim S. Benedicti, nunc ab anno circiter 1513 *Ciſtercienſis, diximus Martii tom.* 1, *pag.* 265, *ubi egimus de S. Anſelmo, primo ejus abbate, cujus & Vitam, tunc nondum acceptam, in ejuſdem tomi appendice dedimus pag.* 900. *Locum hunc ſuis etiam virtutibus non parum illuſtravit* Gregorius, *abbas ab Anſelmo ſextus decimus; quem in ſacris hoc die Faſtis ſuis ita refert Wionus:* In agro Mutinenſi, monaſterio Nonantulano, depoſitio ſancti Gregorii abbatis, ſanctitate clari. *Citat exinde* Calendarium Nonantulanum, & chronicum Ms. in membranis, *quæ* ejus natalem hac die annotant. *Wionum ſequuntur ceteri ejuſdem Ordinis Martyrologi, Dorganius, Menardus, Bucelinus; imò & Ferrarius tam in Catalogo generali, ubi breviter illum commemorat; quàm in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi ipſum exornat elogio compoſito, ut inferiùs annotat,* ex monum. & Chron. ejuſdem monaſterii; quod tanta, *inquit*, prudentia & ſanctitate adminiſtravit; ut etiam miraculis claruerit, *&c. Elogio ſubjungit hanc annotationem:* An Officio eccleſiaſtico Nonantulæ celebretur, mihi hactenus ignotum. Vidimus tamen illum in tabulis abbatum notâ ſanctitatis deſcriptum. *Quæ quidem obſervatio ipſum ſine dubio movit, ut* Sancti *titulum* Gregorio *conſtanter adſcriberet, quod & ante & poſt illum Benedictini, quos modò recenſui, factitarunt. Fallor tamen, niſi Mabillonius eadem obſervatione ductus, maluerit* Beatum *nuncupare, quàm* Sanctum *in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini ſec.* 5, *pag.* 114.

Cuius ex Martyrologio.

C

2 *Queritur verò ibidem, & nos cum illo, nihil de Actis ejus aſſequi ſe potuiſſe præter id, quod apud Ughellum, Italiæ ſacræ tom.* 5, *inter epiſcopos Tarviſinos in veteri, ſed mendoſo abbatum Nonantulenſium catalogo legitur in hæc verba:* XVI (*poſt S. Anſelmum*) Gregorius, abbas (*fuit*) annos XIX. Ordinatus anno Domini CMXIV. Obiit III Non. Aug. Hic reliquit abbatiam, abiitque in locellum Solariæ, & cœpit ibi degere feliciter. Succeſſit autem in loco ejus XVII Ingelbertus, venerabilis levita, anno ordinationis ejus (*Gregorii*) XVII, anno Domini CMXXIX: & cum abbas eſſet ordinatus, ſacratus eſt à Domno Petro Ravennatis archiepiſcopo, V Kal. Aprilis, Indict. 2. Et poſtea in ipſo præfato locello Solariæ jam prælibatus abbas Gregorius converſatus fuit annos tres, & menſes ſex, dies quatuor; & tunc rediit ad ſuum cœnobium; & ſub regimine Ingelberti abbatis honeſtiſſimè vixit. Poſtea, adſtante cuncta congregatione ſancti Sylveſtri (*qui erat patronus tutelaris abbatiæ Nonantulanæ,*) Deo ſpiritum reddidit anno Domini CMXXXIII, III Non. Aug. Indict. VI. *Aliam ejus notitiam nullam habemus, niſi quod oraſſe etiam videatur Coſmam Materienſem, poëtam ſeculo, quo vixiſſe creditur, ferreo vix ſatis dignum, ut Acta SS. Theopompi & Syneſii verſu pangeret;* quæ hic deinde Gregorio Ligo, *monacho Nonantulano, hoc eſt noſtro (ut cenſet Ma-*

Acta quatenus nota:

F

AUCTORE P. B.

billonius) inſcripſit. Vide ea, ſi lubet, apud Ughellum Italiæ ſacræ, veteris editionis, tom. 2, col. 139.

anachroniſmus in iis emendatus.

3 *Obſerva, in textu ſuperiori non ſatis accuratam eſſe chronologiam, cum annus decimus ſeptimus ordinationis* Gregorii *conjungitur cum anno Chriſti 929 : Cum enim hæc ordinatio, juxta idem inſtrumentum, contigerit anno 914, & quidem poſt Kalendas Octobres, quibus Petrus, Gregorii deceſſor, vivere deſiit ; annus illius decimus ſeptimus inchoari non potuit ante Octobrem anni 930 : manifeſtus ergo parachroniſmus eſt vel in anno ordinationis 914, vel in compoſitione anni ejus decimi ſeptimi cum 929. Vidit hunc, opinor, Wionus &, qui eum ſequitur, Ferrarius ; & emendare voluit uterque, ordinationem collocando anno 912. Non rectè : nam primò, ſic evertitur chronologia præcedentis Petri, qui* ordinatus anno Domini CMXI, *præfuit* annos III, menſes III, dies XI. *Secundò, ſic* B. Gregorius *dici non poteſt abbas fuiſſe* annos XIX ; *ſed vel pluribus, vel paucioribus : pluribus, ſi numerentur anni ejus ab ordinatione uſque ad obitum (ut apertè numerantur in iſto Chronico ;) paucioribus verò, ſi computentur ab ordinatione uſque ad receſſum ab officio in locellum Solariæ. Cenſemus igitur, vitium eſſe in anno ordinationis* XVII, *reponendumque* XV, *vel* XVI, *qui ambo concurrunt cum anno Chriſti 929 ; prior quidem uſque ad Octobrem ; inde autem ad finem uſque poſterior : atque hoc pacto cetera, quæ jam diximus, facilè omnia conſiſtunt.* D

DE S. PETRO EPISCOPO

ANAGNIÆ IN ITALIA.

G. C. B

COMMENTARIUS PRÆVIUS. E

§ I. Beati cultus, inſtitutum monaſticum, dignitas abbatialis, canonizatio, & miracula.

ANNO MCV.

S. Petrus epiſcopus, quem hodie civitas Anagnina colit,

Ivitas Anagnina, de qua ad diem XV *Januarii occaſione S. Secundinæ, atque iterum die* III *Junii in Commentario prævio ad Acta S. Olivæ egimus, hodie* B. Petrum, *ſuum olim antiſtitem, ſolenni & proprio celebrat Officio, ex quo Philippus Ciammariconius in Sanctuario Anagnino, quod anno 1704 Italicè editum eſt, pag. 134 profert ſequentia :* ANTIPHONA. Dum ſtaret Petrus pontifex orans, Virginem aſpicit, & nutu Magni comitis hanc domum ritè perficit. ℣. Ora pro nobis B. Petre. ℟. Ut digni efficiamur promiſſionibus Chriſti. OREMUS. Pietatem tuam, Domine, ſuppliciter exoramus, ut beati Petri confeſſoris tui atque pontificis crebra ſupplicatio & pacem nobis in præſenti ſeculo tribuat, & in futuro ſalutem, per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. *Opinor, iſtud Officium, quod nobis ad manum non eſt, ab immemorabili tempore in eccleſia Anagnina celebratum fuiſſe.*

C

ab hagiographis monaſticis

2 *Dorganius hac die in Calendario Benedictino breviter indicat feſtivitatem* S. Petri epiſcopi, monaſticâ obſervantiâ clari. *Menardus autem in Martyrologio Benedictino præcipuum venerationis locum & paſtoralem ejus ſolicitudinem ſic addit :* Anagniæ ſancti Petri epiſcopi, qui monaſticâ primùm obſervantiâ, deinde paſtorali vigilantia clarus, quievit in Domino. *Poſtea lib. 1 obſervationum hunc Martyrologii ſui textum ita explicat :* Fuit S. Petrus monachus Salerni in cœnobio ſancti Benedicti. Inde vi abſtractus ab Hildebrando S. R. E. archidiacono, creatus eſt epiſcopus Anagniæ ab Alexandro Papa ſecundo, cui ſumma cum laude præfuit annis tribus & quadraginta. Obiit miraculis clarus anno milleſimo centeſimo quinto. Sanctus Brunus epiſcopus Signinus ejus Vitam ſcripſit. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, Bucelinus in ſuo Menologio Benedictino, aliique receptiores illum longioribus elogiis exornarunt.*

recè Ordini S. Benedicti adſcribitur,

3 *Non temerè auctores Benedictini hunc Beatum Ordini ſuo adſcribunt, cum id antiqua Acta diſertè teſtentur. Quinimo videtur fuiſſe abbas monaſterii Salernitani, quamvis Acta eam dignitatem monaſticam non ſatis clarè expreſſerint : nam S. Petrus Damianus veroſimillimè agit de hoc* Petro, *dum lib. 6 epiſt. 22 Damiano nepoti inter alia ſic ſcribit :* Cum frater Hubaldus hoc mihi de te, non quod ſcilicet optabam, nuntium retulit, aderat cum multa dulcedine recolendus, & religioſæ converſationis honeſtate conſpicuus, Petrus abbas monaſterii, quod B. Benedicti titulo decoratum, in Salernitana floret urbe conſtructum : qui mihi narravit, quia vorax hominum lupus parvulum de familia monaſterii ſui puerulum clandeſtinus impetiit, arpaxavit, & abiit ; poſt quem transfixa dolore mater inclamans ait : Adjuro te, beſtia, per B. Benedictum cujus ſervus eſt, ne filium meum ulteriùs feras, ſed eum ſub celeritate dimittas. Quo lupus audito, hunc quidem, quem ferebat, aperto protinus ore depoſuit ; in alium verò puerum repentinus inſiluit, eumque ſubito deſecans, truncum cadaveris ſprevit, præciſumque caput mordicus apprehenſum in ſuas latebras concitus aſportavit. *Ex his colligo*, B. Petrum *noſtrum non tantummodo fuiſſe monachum Ordinis Benedictini, ſed etiam abbatem monaſterii Salernitani, quod Bucelinus & alii quidam hagiographi Benedictini non animadverterunt. Attamen illud obſervavit Conſtantinus Cajetanus, quando ad citatum S. Petri Damiani textum in margine notavit hæc verba :* S. Petrus ex abbate mox fuit epiſcopus Anagninus. F

& in Martyrologio Romano refertur.

4 *Etiamſi* B. Petrus *noſter non legatur inſcriptus antiquioribus Martyrologiis, rectè tamen Baronius illum Martyrologio Romano ita inſeruit :* Anagniæ ſancti Petri epiſcopi, qui monaſticâ primùm obſervantiâ, deinde paſtorali vigilantia clarus, quievit in Domino. *Rectè, inquam, Baronius* S. Petrum *Anagninum Martyrologio Romano*

A *no inſeruit, cùm conſtet de legitimo illius cultu ex Actis, aliiſque antiquis inſtrumentis, quæ eminentiſſimus ſcriptor præ oculis habuit, ſicut ſatis indicat, quando in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1105 *num.* 13 *ita ſcribit:* Hoc eodem anno S. Petrus Anagniæ epiſcopus, cujus præclarè res geſtas ſcripſit S. Bruno, Signiæ epiſcopus, ex hac vita migravit tertia die menſis Auguſti; quem virtutibus inſignem, miraculis clarum, anno decimo (*alii habent* undecimo, *ut mox dicemus*) ſui Pontificatus Paſchalis Papa inter Sanctos retulit, ut ejus diploma ſignificat.

Exhibetur diploma canonizationis * *al.* Anagnino

5 *Deinde ibidem ſubdit iſtud Pontificis diploma, quod apud ipſum ſic ſonat:* Paſchalis ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus epiſcopis, Anagniæ * & aliis per Campaniam conſtitutis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem Dominum excelſum habentes præ oculis, qui in amicis ſuis laudatur & benedicitur; & conſiderantes propterea ſtrenuæ probatæque vitæ merita, quibus vir ſanctus Petrus, quondam Anagniæ epiſcopus, de regula monachorum aſſumptus, in paſtorali officio purè, ſimpliciter, ſolerti vigilantia & ex-

B emplo Deo deſervivit; admirantes etiam miraculorum inſignia, quibus Sanctum ſuum ante & poſt obitum divina gratia decoravit, prout per Brunonem Signienſem epiſcopum fideliter annotatur, & uſque ad noſtra tempora decorare non deſinit, auctoritate præſentium vobis licere volumus & mandamus, quatenus tertio Nonas Auguſti diem natalem ejuſdem Confeſſoris & Præſulis memorandi Sanctorum catalogo congruè celebrem recolatis, quatenus in præſenti gratiam, & in futuro, opitulante divina clementia, piis ejus interceſſionibus mereamur gloriam ſempiternam. Dat. Signiæ, ſecundo Nonas Junii, Pontificatûs noſtri anno decimo.

quod Paſchalis II anno decimo vel undecimo ſui pontificatus dedit,

6 *Maurus Marcheſius idem diploma ſeu* privilegium canonizationis beati Petri epiſcopi Anagnini (*talis titulus ibidem & in Mss. noſtris ei præfigitur*) *poſt opera Brunonis Aſtenſis ſive Signienſis tomo* 2 *pag.* 154 *edidit. Præterea habemus duplex ejuſdem privilegii ecgraphum, quod Actis Mss. inſeritur. At pro* anno decimo *Pontificatûs utrobique annus undecimus ita notatur:* Data Signiæ ſecundo Nonas Junii, Pontificatûs

C noſtri anno undecimo. *In laudata Mauri Marcheſii editione & uno Ms. noſtro additur annus divinæ Incarnationis ac diploma iſtud datum dicitur* Signiæ ſecundo Nonas Junii Pontificatus noſtri anno undecimo, anno Domini MCIX. *Sed nonnemo ad hunc Ms. noſtri textum ſolerter obſervavit, illam eſſe interpolationem, & annum Incarnationis poſtea ab aliquo intruſum fuiſſe. Interpolatio illa confirmatur ex Codice canonizationum, quem illuſtriſſimus Fontaninus anno* 1729 *Romæ edidit, ubi quidem pag.* 10 *in diplomate illo Paſchalis II decimus Pontificatûs annus notatur; ſed nulli Incarnationis anni exprimuntur. Adde, quod annus Incarnationis milleſimus centeſimus nonus cum anno undecimo Pontificatûs Paſchalis Papæ non cohæreat: nam menſe Junio anni* 1109 *fluebat annus decimus Paſchalis Papæ, quandoquidem menſe Auguſto anni* 1099 *ad Pontificatum evectus eſt, ut videre licet apud Baronium, Pagium, alioſque, qui chronologiam Pontificum Romanorum examinarunt.*

& in quo Sanctis annumeratur ob crebra miracula,

7 *Verùm noſtrâ parum intereſt, ſi hoc diploma canonizationis uno anno ſerius aut citius editum fuerit; cum ex illo inſtrumento ſaltem conſtet, paucis annis poſt mortem* S. Petri *publicos Sanctorum honores ei decretos fuiſſe propter frequentia miracula, quibus in vita & poſt obitum coruſcavit, & quæ in Actis huic Commentario prævio ſubjungendis ſingillatim narrabuntur. Sed miror, in Actis noſtris inter illa non referri publicum & celeberrimum prodigium, quod ſupra laudatus Philippus Ciammariconius in Sanctuario Anagnino pag.* 126 *& ſequentibus ex continua majorum traditione commemorat, & cujus veſtigia ad perpetuam rei memoriam hactenus marmoribus inſculpta conſpici affirmat. Ut autem curioſo lectori ſatisfiat, nos iſtud miraculum ex Italico idiomate hîc in compendium redigimus, & fidem illius, tacentibus Actis noſtris, penes traditionem Anagninorum civium relinquimus.* AUCTORE G. C.

ex quibus unum, in Actis prætermiſſum, hîc narratur.

8 *Ciammariconius igitur in Vita Italica* S. Petri *Anagnini cap.* 17 *illud prodigium narrat in hunc fere modum: Dum* S. Petrus *materiam ædificandæ eccleſiæ Anagninæ per boves convehi juberet, contigit, ut lupus famelicus de nocte unum ex iſtis bobus paſcentem devoraret. Cum autem aurigæ die ſequenti boves curribus adjungere vellent, & oſſa unius bovis invenirent, triſtes* S. Petrum *adierunt, eique infortunium indicarunt. Sanctus verò Præſul ſine ulla perturbatione dixit: Eamus; qui damnum intulit, pœnam feret. Tunc ſimul mandavit, ut jugum iſtius bovis currui annecterent. Deinde agros circumiens invenit lupum devoratorem, eumque acriter reprehendit. Unde lupus, acſi fuiſſet rationis compos, dedit ſigna pœnitentiæ, & tamquam manſuetus agnus ad pedes* S. Petri *procubuit. Sanctus Antiſtes id videns, lupo in nomine Creatoris ſui imperavit, ut loco bovis devorati jugum ſubiret. Mox lupus caput inclinans, inſtar catelli ductus eſt ad currum, & collum jugo ſubmittens, cum reliquis bobus currum trahebat, non ſine magno ſtupore civium Anagninorum, qui ad mirum iſtud ſpectaculum undique concurrebant. Hæc pro traditione Anagnina memoravimus, & ad examinandos geſtorum ipſius ſcriptores pergimus.* E

§ II. Acta, eorumque ſcriptores.

Ut vitioſum noſtrum Actorum exemplar facilius intelligatur,

F H*Abemus dumtaxat unicum horum Actorum exemplar, quod excerptum eſt ex collectione Antonii Gallonii, quæ in Vallicellana Patrum congregationis Oratorii bibliotheca aſſervatur. Sed tot mendis ſcatet hoc ecgraphum, ut Papebrochius noſter in margine monuerit, videndum eſſe, an aliquod exemplar correctius obtineri poſſit, cum quo conferatur noſtrum, quod planè vitioſum eſt. Sed correctius exemplar fruſtra hactenus exſpectavimus; & Gallonius haud dubiè ſuum ex Ms. Anagnino accepit: nam poſt apographum noſtrum hæc notantur:* Ex mendoſo Ms. codice perantiquo eccleſiæ Anagninæ. *Deinde tempus exſcriptionis ibidem indicatur his verbis:* Die XXVI Maii & Lunæ poſt Pentecoſten anno MDXCVII. *Neſcio, utrùm hæc menda imperito amanuenſi, qui forte antiquos characteres legere non potuit, an ipſi codici attribuenda ſint.*

præmittitur ejuſdem Vitæ ſynopſis.

10 *Cum igitur nobis emendatum Actorum exemplar non ſuppetat, noſtrum barbarè luxatum ægrè ſupplevimus, & utcumque ex conjectura correximus. Sed cum nihilominus, etiam adhibito hoc remedio, Acta illa obſcura maneant, claritatis cauſâ hîc præmittimus compendium eorumdem Actorum, quod Maurus Marcheſius inter opera Brunonis Signienſis tomo* 2 *pag.* 153 *& ſequente*

AUCTORE G. C.

quente edidit, & quod nos etiam manuſcriptum habemus, quocum poteſt conferri. Huic autem compendio præfigitur is titulus: Vita ſancti Petri epiſcopi Anagnini, ex ea, quam ſanctus Bruno epiſcopus Signinus compoſuit, per reverendum * dominum Gaſparem Vivianum Urbinatem, epiſcopumque Agninæ ejuſdem eccleſiæ breviter deſcripta. *Rexit autem reverendiſſimus D. Gaſpar Vivianus Anagninam eccleſiam ab anno 1579 uſque ad annum 1605, quo octogenarius obiit, ut apud Ughellum in editione Veneta Italiæ ſacræ tomo 1 col. 322 videre eſt.*

* *Ms.* reverendiſſimum

11 *Porro iſtud Vitæ compendium in memorata Marcheſii editione ſic habet:* Petrus Salerni ex illuſtriſſima principum familia natus, à parentibus patrui ejuſdemque cœnobii Salernitani S. Benedicti tutelæ fideique committitur. Puerulus utroque orbatus parente, à religioſo quodam proboque ſene eruditus; deinde adoleſcens optimis moribus ac litteris præditus, ſuas facultates eidem monaſterio tradidit, & ſancti Benedicti diſciplinam amplexus, ſe ipſe quoque Domino dicavit. Suave igitur Chriſti jugum ab adoleſcentia ferens, & erga omnes humanus erat, ac mitis, & religioſæ vitæ cultor egregius: quippe qui monaſticas B. Benedicti leges; quas etiam memoriæ mandarat, accuratè ſervaret, atque in jejuniis, precibus, ſacris lectionibus tempus omne conſumeret, ut juris quoque ſcientiam ad rerum divinarum cognitionem adjunxerit, cum ita illum Dominus nec opinantem ad epiſcopalis officii munus inſtrueret.

quam Gaſpar Vivianus, epiſcopus Anagninus

B

12 Quare cum aliquando Salernum Aldebrandus S. R. E. Cardinalis ac legatus veniſſet, ſancti Viri famâ permotus, eum ab abbate patruo impetrat, Romamque ad Alexandrum ſecundum Pontificem perducit; à quo primùm eccleſiaſticis negotiis præpoſitus, deinde Anagninæ eccleſiæ, licet invitus, creatur epiſcopus, magna cleri populique lætitia. Paſtorali igitur munere ſuſcepto, cum de ſacris ædibus inſtaurandis, ac de recuperandis eccleſiæ ſuæ poſſeſſionibus cogitare cœpit, tum de Sanctorum reliquiis conquirendis, præſertim verò de ſacro beati Magni corpore, cujus præſentia decorari Anagnina eccleſia dicebatur, nec tamen ſatis conſtare videbatur. Verùm Deus ita omnem ſuſtulit dubitationem: Petrus enim paralyticam quamdam per id tempus ad ſe perductam ab ipſius viro, cui nomen erat Franco, jubet ad ſepulcrum, in quo ſancti Magni corpus conditum putabatur, preces effundere. Cumque mulier ibi cum Francone viro ſuo profuſis lacrymis in precatione pernoctaſſet, ac triſtes ambo domum rediiſſent, poſtero die beatus Magnus eidem mulieri viſus eſt pontificio ſplendidoque veſtitu, qui eam valetudini reſtitutam juſſit epiſcopo denuntiare, ne amplius de ſui corporis in eccleſia quieſcentis præſentia dubitaret. Paruit illa & læta cum beato Petro ac frequentiſſimo populo, excito tanti famâ miraculi, ad ſancti Magni ſepulcrum Deo benigniſſimo de acceptis beneficiis gratias egit.

ex longioribus Actis contraxit,

C

13 Petrus interea nonnullis eccleſiæ ſuæ bonis recuperatis, cum & ſuo clero & egentibus paterna charitate proſpiceret, nocte quadam in templo de more orans, Magnum epiſcopum magno ſplendore fulgentem ad ſe cum Dei Matre venientem aſpexit, qui ei prædixit, fore ut in Orientem ad imperatorem miſſus, ab eodem morbum diuturnum propulſaret, & ad templum inſtaurandum, quæcumque vellet, impetraret. Non ita multò pòſt ad Michaëlem imperatorem Petrus Conſtantinopolim legatus Apoſtolicus mittitur. Cumque ſuo jam functus officio, ea quoque exponeret, quæ in templo Anagniæ noctu vidiſſet; imperator primò reſpondit, ſe, quis beatus Magnus, aut quænam Anagnina eſſet eccleſia, penitus ignorare. Deinde verò ea nocte imperatori graviſſimè laboranti, ut jam propè mortuus putaretur, beatus Magnus pontificiis velatus infulis, & ſacratiſſima Dei Genitrix aſtiterunt monentes, ut ſi ſalvus eſſe velit, legato Apoſtolico morem gerat. Imperator, ſtatim ut loquendi facultatem recepit, epiſcopum conquiri jubet; cui advenienti catena (ut erat temporibus illis uſitatum) obducta in aula regia ita repentè diffracta eſt, ut ſi fragilis aliqua materia ſcinderetur. Ergo imperator ſupplex ab epiſcopo per Dei Parentem ac ſanctum Magnum valetudinis beneficium flagitare, ac ſimul viſa narrare.

D

14 Tunc ſanctus ac verè clemens Epiſcopus, implorato ſanctiſſimæ Trinitatis auxilio, beatiſſimæ Virginis, ſancti Magni, Sanctorumque omnium, quorum ſacra oſſa in Anagnino templo aſſervantur, contrectatiſque leniter male affectis membris, Surge, inquit, præclariſſime princeps, & perpetua incolumitate lætare. Surgit illicò imperator, & ad Epiſcopi pedes procidens, patrem illum appellat, quem pridie ut externum hominem propè repulerat. Ad extremum fabris, & magna vi auri, vaſiſque inauratis eidem liberaliter attributis, pollicetur, ſe alios quoque ſumptus ad baſilicam abſolvendam ſuppeditaturum: quod & re ipſa præſtitit. Beatus verò Petrus, cum tres circiter annos & quadraginta ſuam optimè rexiſſet eccleſiam, tertio Nonas Auguſti migravit in cælum, Paſchali ſummo Pontifice, à quo etiam eſt in Sanctorum numerum adſcriptus. *Hîc aliquot menda amanuenſis vel typothetæ, quæ in jam dictam Marcheſii editionem irrepſerant, ex Ms. noſtro correxi.*

ſuccinctè narrat,

E

15 *Ceterùm miror, quod reverendiſſimus Gaſpar Vivianus in hoc compendio non attigerit alia* S. Petri *geſta, quæ in Actis noſtris & ab aliis auctoribus paſſim memorantur. Silet enim injuriam, ab Anagninis quibuſdam ſancto Præſuli ſuo illatam, & Hieroſolymitanam ipſius peregrinationem, aliaque nonnulla, quæ inferius in Actis noſtris referentur. An illuſtriſſimus compendii auctor ea omiſit, ne Anagninos ſuos offenderet? An illa forſan apud Brunonem Signienſem non invenit? Quæcumque fuerit omiſſionis cauſa, & quamvis Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ etiam de illis non meminerit, tamen Philippus Ciammariconius in Vita Italica, aliique ſcriptores iſta non tacuerunt. Certè Ferdinandus Ughellus Hieroſolymitanam profectionem, ejuſque cauſam exponit in accurata Actorum ſynopſi, quam hoc loco tranſcribemus, ut ſimul lector chronologicam geſtorum ſeriem cognoſcat.*

licet aliqua planè omittat,

F

16 *Ughellus itaque in editione Romana Italiæ ſacræ tomo 1 col. 348 & ſequente, Acta illius ita contraxit:* S. Petrus epiſcopus Anagninus inauguratus eſt anno MLXII. Hic Salernitanos principes parentes habuit; educatores verò à puero monachos ſancti Benedicti Salernitani cœnobii, à quibus cum uberrimè Chriſtianam pietatem hauſiſſet, elatis parentibus, eidemque cœnobio invidioſis attributis fortunis, monachus effectus eſt. Cumque ſub patruo, ejus monaſterii abbate, ſolenni ritu vota nuncupaſſet, adeo in perfectione monaſticæ vitæ progreſſus eſt, ut, ejus ſanctitatis famâ diffuſâ, Ildebrandus Cardinalis (is, qui poſtea Pontifex factus, Gregorius VII ap-

quæ ſupplentur ex compendio Actorum

& in quæ quædam S. Petri geſta

A appellatus est) Salernum aliquando profectus, Petrum de abbatis licentia extractum de claustro, ad Alexandrum II Pontificem secum adduxerit: quem cum Alexander ex Ildebrandi commendatione, gravissimis ecclesiasticis negotiis præfecisset, paresque oneri humeros attulisse videretur, vacuæ Anagninensi ecclesiæ demum attributus episcopus est, qui tametsi invitus ac reluctans propemodum, eamdem ecclesiam summo pietatis studio rexit.

quod Ughellus in Italia sua sacra

17 Ambiguum per id tempus erat, qua parte templi sanctus Magnus, martyr invictus, quiesceret. Itaque Petrus, ut illius reliquiis, tamquam ingenti thesauro, potiretur, paralyticam mulierem ibi collocandam curavit, ubi suspicio erat, requiescere Sanctum. Vix illa tetigerat locum, cum eluctato morbo, index fuit, in ea inquisitione non aberrasse Petrum. In Orientem usque Petrus legatione functus est, Alexandro II sedente, anno MLXXII ad Michaëlem novum Orientis imperatorem, quem sola manuum impositione à periculosa ægritudine corporis exsolvit Quamobrem ingentibus muneribus ab imperatore cultus est, quæ omnia ad suæ cathedralis ornamentum destinavit.

B

inter episcopos Anagninos edidit,

18 Ceterùm non usque adeo semper virtus felix est, ut non quandoque invidorum patiatur calumnias: quippe ad suos Anagninos post legationem egregiè functam reversus Petrus, sensit adversarios, quibus loco parentis esse debuerat. Itaque illorum insectatione defatigatus, peregrino cultu Anagniâ discedens, Hierosolymam profectus est eo consilio, ut, ubi Christus supremum effuderat spiritum, ibidem ipse sanctis operibus intentus diem clauderet extremum. Sed hæc illum cogitantem sanctus Magnus martyr, quasi sui corporis inventori gratam vicem rependeret, acrioribus verbis castigavit, suasitque, ut ad desertam remearet ecclesiam. Paruit ille, novoque robore indutus, spretisque, quæ possent ingruere, adversis, Anagninam ecclesiam per quadraginta & tres annos (*nova editio Veneta tomo* I *col.* 309 *perperam hîc* 48 *annos gubernationis numerat*) sanctissimè administravit. Deinde clarus meritis, fulgensque miraculis evolavit ad cælum tertia die mensis Augusti MCV, hoc est tempore Paschalis II, à quo in album Sanctorum relatus est, ut Baronius narrat tomo XII. Ejus Vitam S. Bruno Signiæ episcopus descripsit, qui per id tempus florebat.

C

& ex Annalibus Benedictinis Mabillonii,

19 *Neque Mabillonius illam* S. Petri *vexationem dissimulavit, quando in Annalibus Benedictinis ad annum Christi* 1105 *num.* 114 *post alia de ipso sic scribit:* Post decem episcopatûs annos legatio Constantinopolim ad Michaëlem Ducam eidem imponitur ab eodem Pontifice (*nimirum Alexandro II, cujus paulo superius meminerat*) quo mortuo, in suam ecclesiam revertit. Verùm cum ad sananda suorum vitia frustra operam contereret, variasque ab eis insectationes pateretur, Jerosolymam cum cruce signatis iter aggreditur eo animo, ut illic reliquos vitæ dies absolveret, quod secus contigit: nam beati Magni, Anagniæ patroni, viso à proposito revocatus, expleta peregrinatione, ecclesiam repetiit, & in ea sanctissimè devixit tertio Nonas Augusti hoc anno (*videlicet Christi* 1105) episcopatûs quadragesimo tertio: quem miraculis illustratum Paschalis II in Sanctorum numerum retulit. Ejus Vitam scripsit Bruno episcopus Signiensis, quæ necdum integra typis vulgata est.

20 *Omnes auctores consentiunt, Vitam* S. Petri *Anagnini ab episcopo Signiensi Brunone conscriptam esse; quinimo id ipsum in supradicto canonizationis privilegio seu diplomate affirmatur. At oportet eam omnino raram esse, cum Maurus Marchesius inter opera S. Brunonis Signiensis, quæ anno* 1651 *Venetiis edidit, illam omittere coactus fuerit, & ejus loco compendium reverendissimi Gasparis Viviani exhibuerit. Præterea mox laudatus Mabillonius in Annalibus Benedictinis testatur, eam necdum integram typis vulgatam esse. Nos quidem integra, ni fallimur, Acta* S. Petri *habemus; propterea tamen S. Brunoni Signiensi illa certò adscribere nondum audemus: ut enim parachronismos & alia interpolationis argumenta prætermittamus, in iis de hoc ipso Brunone narrantur nonnulla, quæ verosimiliter S. Bruno de se ipso non scripsit.* AUCTORE G. C. *Actisque infra edendis, quæ interpolata nobis videntur,*

21 *Etsi igitur Baronius in Annalibus ecclesiasticis sub nomine Brunonis Signiensis citet aliqua hujus Vitæ fragmenta, quæ cum nostro textu fere ad verbum conveniunt, nihilominus Acta nostra ab aliquo aucta & interpolata esse existimamus. Optandum sanè esset, ut scriptores Benedictini genuinam S. Brunonis Signiensis lucubrationem invenirent, eamque Actis Sanctorum Ordinis sui insererent. Nos interim Vitam hujus sancti Episcopi edimus, ut quimus, dum ut volumus, non licet. Denique cum amanuensis, veterum characterum & fortè etiam linguæ Latinæ imperitus, Acta illa miserè luxaverit, ut supra monuimus, malumus ea sine certo auctoris nomine vulgare, quam docto Brunoni Signiensi temerè attribuere. Nunc tantummodo superest, ut hanc ipsam* S. Petri *Vitam, hinc inde uncis suppletam, & ex conjectura nostra emendatam, prælo & lectoris judicio subjiciamus.* *& de quorum auctore nonnulla præmonemus.* E

VITA

Ex Mendoso codice perantiquo ecclesiæ Anagninæ.

CAPUT I. F

Sancti nobilitas, vita monastica, munus in curia Romana, episcopatus, legatio Constantinopolitana, & quædam miracula.

S Petrus piis & nobilibus parentibus ortus

BEatus Petrus, quem Anagninæ dudum ecclesiæ providentia divina destinavit episcopum, ex progenie principum, claro progenitorum stemmate, Salernitanæ civitatis exstitit oriundus. Parentes ejus, fidei sinceritate conspicui, piis intenti actibus, Redemptori [serviebant.] Clientelam a obtinentes & rerum opulentiam secundùm æqualem generis dignitatem, unicam prolem, felici sorte susceptam, hereditatis locupletis, honoris & prosapiæ relinquere sibi superstitem disponebant. Sed præ cogitationibus hominum, Domino disponente, postea Petrus, proles gratuita, germano genitoris sui, viro religioso, & probo abbati monasterii S. Benedicti

EX MS. nedicti Salernitani tutorio jure ſubjicitur, & ſupremæ voluntatis elogio * à patre patruo tuendus infantulus commendatur. Utroque parente puerulus, funere ſuccedente, privatur; ablactati deinde pueritia religioſâ diligentiâ cuſtoditur. Senio maturitate conformis, & convaleſcens incrementis ſalubribus, pſalmographicis inſtruitur & congruis rudimentis. Sed & magiſtris deputatus idoneis, adoleſcentiâ celebri morum honeſtate compoſitâ, liberalibus imbuitur artibus, & virtutum gratiâ perornatur.

* *fortè* eloquio

vitam monaſticam amplectitur,

2 Vixit cum patruo bonitatis alumnus, à quo poſt annos impubere‹ humilibus poſtulationibus & devotis obtinuit [habitum,] & monaſterio prætaxato collatis ſubſtantiis, expeditus dedicavit ſe Domino, ritéque profeſſus B. Benedicti regulam, qua regi poſſit & dirigi, Chriſtum veſtigans, pauper monachus conſecratur. Veritatis filius, fidei cultor inclytus, converſatione ſpectabilis, atque placidus obedientia, nimioque pudore mentis & corporis, patientia conſtans & ſuavi benignitate jugum Domini deportavit; quamque prudenter inſtituta regulæ memoriæ tradita
B obſervavit ſolicitus, citra perfectionem operum & gloriam operantis, ſanctitatis odore de innocentia & Petri puritate manante, ad uſque ſupremos Eccleſiæ clericos ſequentibus declaratur: in eo namque caritas & officioſa humilitas erga clauſtrales & ceteros, nec non virtutum obſervantia taliter excreverunt, ut, undique fragrantiâ famæ diffuſâ, Petrus ſingularis à ſingulis ſanctitatis gratiâ monachus haberetur.

virtutique ſcientiam adjungens,

3 Scientiam porro canonicam & divinam pulchritudini religionis adjecit, quatenus divina providentia diſpenſante, ad perfectionem viro monaſtico nil deeſſet, qui cathedrali potius, quam cœnobitico regimini parabatur. Poſt dormitionis compendium, quo quieti domitos artus, ærumnis maceratos pro Chriſto, proſtraverat, inſuper exercebat jugiter ſtudia lectionum; deinde terens eccleſiæ pavimentum, continuis orationibus inſiſtebat. Felix & piis invigilanda mentibus ſummi providentia Conditoris, quæ dotibus tot præmunit gratuitis præficiendos ſacris apicibus, & beatis meritis conſervandos * !

* *fortè* conſecrandos

4 Cum autem divina providentia ordinaſſet, ut beati Petri virtus prodiret in publicum, ne diu lucerna, fulgore divini luminis radians, præter dignitatis candelabrum clauſtris abdita teneretur, ſed patenter aliis proficeret & præeſſet, Altebrandus *b* ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalis, legationis officio præditus, cum prænotatum monaſterium viſitaſſet, pervenit ad eum ipſius Petri ſanctitatis fama celebris, quem in ſancto propoſito confortavit, & ipſum ab abbate patruo poſtulatum atque obtentum ſecum duxit legatus ad curiam, & ipſum domno Apoſtolico reſignavit, ſanctitatis & ſcientiæ titulis commendatum. Cappellanis unitus papalibus, negotiis Eccleſiæ vir Deo charus præcipitur intereſſe.

C *in curia Romana negotiis eccleſiaſticis præficitur,* *b*

& dein ad cathedram Anagninam evehitur.

5 Argumentis poſtmodum ſanctitatis & prudentiæ pluriformiter comprobatum Apoſtolicus idem Anagniæ reſidens, clericis & proceribus Anagninis matricis eorum eccleſiæ collapſæ dudum per deſidiam, locupletis tamen antiquitus & plurimis privilegiis prædotatæ, vacationem proponentibus diuturnam, reformationis gratiâ conceſſit eis è latere ſacris commendatum affatibus, in præſulem aſſumendum. Petrus verò cunctorum voto lætabundè ſuſceptus, licet invitus & renitens, honorificè cathedratur: adhortationibus porro ſalubribus [&] Papæ confirmatur oraculo; & ubi dies conſecrationis præfigitur, in urbem ſe contulit Apoſtolicus cum honore.

D

Solicitè munus paſtorale adminiſtrans,

6 Dum interim provida maturitate ſolicitus res eccleſiæ ſibi commiſſæ per inquiſitionem diſcuteret, ac ſuum reperiſſet epiſcopium prædeceſſorum deſidiâ temporalium attritione collapſum, in ſe mentis rancore *c* volvens ambiguo, tendebat * eccleſiam abdicare collapſam, in qua nec ad reſtaurationem operationis materia, nec ad vitæ neceſſaria dumtaxat aliqua ſuppetebant. Jura quidem immunitatis antiqua reperta privilegia continebant, poſſeſſiones ampliſſimas prætendebant documenta veterrima, quæ præcedentium clericorum & prælatorum longæva dudum uſurparat præſcriptio, vel potentum laicorum ſubreptio commentis emphiteuticis detentabat. Prælati verò nutabundum mentis propoſitum eruditi aliqui digniores agnoſcentes, indicibus argumentis placandum, cœperunt electum ſolamine confortare, quatenus rancorem abjiceret, & ſpem reſtaurationis in Omnipotentem refunderet, ac in quieſcentium in Anagnina eccleſia pignoribus, præcipuè beati Magni *d* præſulis, cujus præſentiâ corporis & theſauri eadem eccleſia prædotatur.

c * *fortè* contendebat *vel* tentabat

E

de præſentia corporis S. Magni,

7 Commendat Pater almus filiorum conſolationem in Chriſto; præſentiam verò tanti corporis ibidem eſſe penitus diffidebat: ut autem [de præſentia] tanti theſauri, quem Anagnina continebat eccleſia, dignè certificaretur electus, Franco quidam, plebeius indigena civitatis, epiſcopio competentis, confectam doloribus & morbo paralyſis artuum officiis deſtitutam juvenem conjugem ad pedes attulit Præſulis infulandi, medicorum remedio deſperatam, humilibus depoſcens affatibus, ut juxta ſancti Viri famam percelebrem, ſalutem à Domino languidæ conjugis impetraret. Illis autem Pater benignè compatiens corpore menteque dolentibus de ſe nil tale præſumens, coram pleriſque ſubintulit: Quia, fratres & noſtri concives, hac in eccleſia præcellentiſſimum corpus beati præſulis Magni aſſeritur tumulatum, ad locum ipſius humili devotione perſiſtite, ipſiuſque ſacra implorate ſuffragia reverenter. Illi verò juxta beati Petri conſilium lacrymis & orationibus uſque ad crepuſculum perſiſtentes, nondum ſalutis intentione ſortita, triſtes admodum ad propria repedarunt.

F

quod in eccleſia Anagnina eſſe dicebatur,

e

8 Relucente deinde diluculo, doloribus jam affectam conjugem in loco Franco jam dictus dimiſit ex ipſa finaliter deſperatus, & ſeratis aforis valvis, ſecumque clavim deferens, oneratus raſtris ad ſilvam properat coloniæ *e*. Uxor autem ipſius, Donicha nomine, inter doloris anguſtias beati Patris heſternam conſolationem rememorans, [qui interceſſerat] fuſis pro ipſa Domino precibus, ab eodem conſpexit, ſe duci intra domum, luce non ſolita comite, [& vidit] ſenem ſtaturæ proceræ, canitie venerandum, cappâ, mitrâ & ſtolâ, micantibus auro fimbriis, pontificaliter infulatum, virgam ferentem auream paſtoralem, & Donicham languidam taliter alloquentem: Heſterna die, Donicha, juxta corpus meum de tui Præſulis conſilio ſalutis remedium poſtulaſti, & quamquam exaudita non fueris, ſurge tamen incolumis, & ipſum tuum interceſſorem & præſulem concitè repetas dicens, ne de præſentia mei corporis, in ſua quieſcentis eccleſia, deinceps dubitet; ſed juxta fratrum & civium aſſertionem noverit, corpus meum tranſlatum, & in eadem eccleſia veraciter tumulatum. Mulier autem ſtupens, & in tanta gratia viſionis, adhuc rancore languoris [detenta &] dubitans,

A bitans, profilire ſe non poſſe beato Magno dicebat, qui indutam melioribus veſtibus, & ad januam uſque perducens, ſoſpite muliere dimiſſa, diſparuit vir magnificæ viſionis.

per quædam miracula

9 Sentit mulier vigorem priſtinæ ſanitatis, propinquis & proximis acclamatis. Diſrumpitur oſtium, recitatur quod accidit, collata mirificè ſoſpitas oſtenditur; grata & communis fit jucunditas concurrentium ex portento. Epiſcopus deinde petitur, & impletur Magni beatiſſimi reverenter injuncta legatio, quæ dum devotè ſuſcipitur, laudum gratiæ coram beati Magni tumulo referuntur, quod per ipſum noverit Petrus epiſcopus ſuam Deo & beato Magno perſeverantiam complacere. Exultant hinc inde cives communiter, quod in exordio communis novi Patris talia dignatur, ut ipſum corroboret, Omnipotens operari.

certior reddi-tur.

10 Præfixo porrò, ut præmittitur, die, munere conſecrationis à prætaxato Papa reverenter accepto, piaque largitione ipſius perceptis ad apparatum præſulum auro radiantibus ſericis ornamentis gratias agens, ubi honorificè ſuſceptus B eſt, ad eccleſiam deſtinatam regreditur, in qua ** id eſt* exer-vigiliis & orationibus & piis actibus ſe contulit ***. cuit. Sic ſe gerebat ſanctitas juncta religioni monaſticæ ſimul & officio paſtorali. Per Italum deinde quemdam, languore manûs attritum admodum, & beati Magni ſubventione curatum conſilio Petri præſulis, revelatum eſt ſancto Viro, quod beati Magni corpus quieſcebat in parte ſeptemtrionali eccleſiæ, & altare deſuper eſſet Trinitatis ſummæ, in honorem Magni beatiſſimi, dedicandum.

Dum S. Petrus bona eccleſiæ ſuæ recuperat,

11 Vir nempe ſanctitate conſpicuus, lucerna ſuper candelabrum domûs Domini conſtitutus, beati Magni ſolamine frequentiùs, uti traditur, confortatur, & per ipſius viſionem angelicam Petrum ſibi Dominus comprobavit ſacerdotem electum ad dedicandum ſibi hoſtiam laudis & opera pietatis. Sic in tabernaculo cortinam attrahit, & cherubin duo mutuo ſe reſpiciunt, propitiatorium obumbrando. Juſtitiam & quietem animi, pacis & innocentiæ temperamento compenſans Vir circumſpectione ſpectabilis, ad propellendam calumniam inſtantiâ veritatis plurimas uſurpatas & deſtitutas poſſeſſiones eccleſiæ in uſum debitum revocavit. Territorium caſtri vici Morraceni, Ro-C manorum quondam depopulatione deſtructi, per finitimos & cives occupatum cum territoriis eccleſiarum S. Mariæ de Liſa, S. Bartholomæi, S. Clementis de Griciano cum aliis plurimis coloniis & poſſeſſionibus à detentoribus vigilanter eripuit, & ad dominium eccleſiæ revocavit; Caſtro reparato per gyrum, & ædificata turri præcelſa ibidem cum domibus, ubi ſeipſum ſub tutamine receptabat, inter quæ conſtruxit ad aquas duo utilia molendinaria ejuſdem territorii: ex iis & aliis recuperatis, perceptis vitæ ſubſidiis, & à piæ mentis fidelibus erogatis, quamquam afficeretur uſquequaque penuriâ, fervore tamen caritatis abundans, ſibi & eccleſiæ ſervitoribus indigentibus, in quantum poterat, providebat.

ei cum Dei-para apparet S. Magnus,

12 Nocte porrò dum orationi ſecus altare, ſicut erat ſolitus, intra eccleſiam in exſtaſi [&] contemplatione procumberet, miratus ab Oriente ſplendorem, obſtupuit, & ubi lucis non diurnæ lumina per exteriores tenebras noctis mediæ quodammodo ſilentio tenerentur, prodigiale quid Petrus tacitus attendebat. Poſt geminos deinde juvenes clericali habitu candidatos, cauſam luminis in cereorum ſimilitudine præferentes, bea-

tus ecce Magnus, in ſignis declaratus, præ aliis xx M9. reginam præcedebat, diademate præſignatam, quam Salvatoris Matrem pandebat comitatus virginum, & majeſtatis ſanctitas Genitricem. Petrum almificum, ſolutis comitantium laudibus, gratis affatibus alloquitur, ut juxta B. Magni monita, cauſam apparitionis perciperet, & confortaretur in ſtatione propria fabricanda. Ecce, inquit Magnus piiſſimus; frater epiſcope, Dei Mater ad tuam conſolationem, ut pro eccleſia plebeque tibi commiſſa voti compos efficiaris, apparuit, ut & locum agnoſcas hunc in Dei omnipotentis & ſui veneratione peculiariter diviniſtinatum, & ob hujus noſtri corporis præſentiam & Sanctorum plurimorum patrocinantibus meritis prædotatum, ad cujus cultum & regimen è Chriſti proviſione non ſine myſterio deputaris.

ipſumque de obeunda legatione CP. ; aliiſque futuris præmonet.

13 Ut autem juxta diſpoſitionem ſupernam, per te poſtulatam vocationem & formam in ſanctitate converſationis accipias, Apoſtolicæ ſedis Pontifex Alexander *f* & cœtus Cardinalium decreverunt pro concordia fidei & agendis Eccleſiæ [negotiis] delegatum ad imperatorem Græcorum Michaëlem *g* [te] continuò deſtinandum: & ubi feliciter legationem perfeceris, & principem ipſum à moleſto morbo & chronico, virtute ſuperna, tuis & hîc quieſcentium Beatorum meritis liberaveris, quod volueris pro ſubſidio fabricæ conſequêris; ſed & gratiam coram regibus & omnibus reportabis. Satagere te oportet, Deo amabilis, & viriliter confortari laboribus, & venturis tentationibus reſiſtere: quoniam laborem in opere, & vitæ reformatione perſecutiones perſenties nequitiæ ſatellitum, quos diſſeminator zizaniæ in æmulationem dedicandæ ſtationis contra te excitabit; quos nequitiæ paraſitos pro tempore cautiùs præcavebis: Salvatoris enim & ſuæ Matris protectio te per noſtræ viſitationis beneficium nullatenus abdicabit. Per te quidem eccleſia & civitas competens temporalibus & ſpiritualibus beneficiis attolletur, & antiquam Anagninorum civitatis gloriam, propagatam in ſuperſtitionibus paganorum, non ſinet innovatio divinæ gratiæ ſucceſſiva per loci hujus ſanctitudinem meritis quieſcentium inibi veterari. Juxta deſignationem igitur noſtram, baſilicam in honore ſublimis Virginis & Sanctorum omnium perfice ve- F nerandam; quoniam amotis ruderibus, lapides & marmora ſuppetent in materia operandi. Deſignatâ deinde per gyrum ſtructurâ baſilicæ baculo paſtorali, cum proceſſione priſtina valefacientibus cum benedictione, viſio venerandâ diſparuit.

Deinde Sanctus ad imperatorem CP. mittitur,

14 Peractis à Petro frequentiùs Chriſto gratiis pro conſolabili viſione, nuntium accedentem recipit, ut concitus ad Romanam curiam ſtudeat properare. Modicâ clientelâ ſtipatus acceſſit oracula: cum apicibus legationis reverenter acceptis per terrarum vaſta, per maria, congruis evectionibus Conſtantinopolim pervenit regiam civitatem, & ibi tamquam apocriſiarius Apoſtolicus ab Illyricis *h*, quorum doctus erat idiomate, *h* honoratur. Initis colloquiis cauſam legationis explicuit: indictum demum per viſionem ab imperatore poſtulavit ſubſidium, conditionem prædicens, & ſeriem viſionis. Imperator ad hoc, in honore B. Virginis ſe plurima retulit pro baſilicaribus fabricis impendiſſe. Quis eſſet beatus Magnus, quiſve quietis ſuæ locus [neſciebat, &] ignorabat penitus eccleſiam Anagninam. Quibus Petrus à logotheta *i* perceptis, circa procli- *i*

EX MS. vem lucis horam mirabundus admodum, non diffisus, in hospitium se recepit.

quem dum gravi morbo laborantem

15 Nocte verò sequenti, dum intra cubiculum dormitionis imperator procumberet, consueta sibi & gravi pervasus est morbida passione, tantumque ipsum attrivit molestiis, ut beneficio sensuum admodum destitutus, mortuus à personis cubicularibus & proceribus aulicis putaretur. Frustra medicorum & alia parabantur remedia consueta. Cum ad usque matutinales vigilias dux doloribus dirissimè torqueretur, Dei Genitrix & Magnus infulatus sanctissimus astiterunt, duci languenti suadentes, quatenus ad suæ salutis perenne remedium, episcopum monachum & apocrisiarium Apostolicum advocaret, nec ipsius votis abnegaret subsidium, ipsorum gratiâ postulatum. Loquelam recuperat continuo, & monachum apocrisiarium expetit. Concitè Præsul quæsitus accessit. Relatione mirandum! Ob incursum supervenientium obducta catena inter aulam præ cubiculis imperialibus per se, Præsule superveniente, persolida scinditur, acsi materia fragilis, B præcidente gladio, partiretur.

prodigiosè sanasset, accepta ingenti pecuniæ vi,

16 Ingressus Episcopus in signo Trinitatis benedictionem & pulcritudinem verbis prætendit. Postulatur per principem beneficium sospitatis humiliter, præcelsæ Virginis & Magni sanctissimi visionis & indictionis signa referuntur. In virtute, inquit B. Petrus episcopus, Trinitatis almificæ, Θεοτόκου Virginis, & in honore B. Magni, & quorum in Anagnina ecclesia beata corpora requiescunt, surge, glorioso princeps, & gaudeas incolumitate perenni: & tactis locis infirmitatis leniter signo crucis, sospes imperator exsurgens, nullatenus exinde postmodum molestationem persentiit; & Episcopo procidens, patrem vocabat, quem pridem quasi externum reputabat; cœpitque cum ipsius ecclesiam, [tum] Magnum beatissimum attentiùs venerari. Exhibentur artifices, & pro constituenda basilica pondus dignissimum aureorum cum vasis, & auro contextis ornamentis electis. Indicitur insuper Petro beato præsuli, ut censu deficiente tradito, non postponat redire vel mittere; quoniam ad perfectionem usque cuncta devotione promptissimâ largirentur.

Anagniam reversus, ædificat ecclesiam,

17 Regressus deinde, favente domino Apostolico, dirutis ecclesiæ majoris mœniis veteranis, ruinæ effossis citiùs fundamentis, Opifex intendebat studiosiùs in prosecutionem structuræ & apertionem fundamentorum. [Procuraverat] C marmorum, lapidum & cæmentorum præsignem congeriem, & alia, quæ per beatum Virum non sine prodigio contingebant. Concurrentes hinc inde mirabantur intenti, repertis & notatis diligentiùs [Sanctorum reliquiis.] Interea beatorum Magni & Secundinæ *k* virginis & martyris, Aureliæ *k* & Neomisiæ virginum *l* tumulatis corporibus cum Sanctorum plurium reliquiis venerandis, & præordinatis per ipsum in patronos ecclesiæ, in catacumbis fundavit ecclesiam & erexit, ut sibi designatum fuerat, & operis evidentia manifestat. Cum autem à septemtrionali parte inferiùs [invenisset] marmoreum sarcophagum, cinctum zonis ferreis, in quo habebatur integer thesaurus corporis beati Magni, Græco epigrammate denotatus, suis & sacerdotum manibus [hoc sacrum corpus] ordinatum [collocavit, quod cum] sub altari construendo tractum & consitum [esset,] vox in catacumbis ipsis fertur taliter reboasse: Hîc, ait, est tua requies; hîc in seculum cum iis pignoribus cinerariis Judicem resurgentium exspectabis.

18 Agit Deo gratias Opifex venerandus in laudibus, & corpus Magni sanctissimi sub altari D eodem sarcophago in honore Trinitatis ac ipsius nomine, ab occidente tribunali superstructo, recondidit veneranter; corpus verò beatæ Secundinæ virginis [&] ossa lacteo nitore splendida virginum Aureliæ & Neomisiæ locello juxta ipsam sub altare in ipsius beatæ Secundinæ & omnium Christi Virginum ad dextram collocavit; reliquias verò ceteras beatorum Sebastiani, Cesarei *m* & Sanctorum plurium sub altare ipsorum & *m* omnium Christi Martyrum, de lapidibus candidis [constructum, &] veneratum ibidem antiquitùs pia devotione, recondidit in parte reliqua stationis; superioris verò aram basilicæ [ædificavit] tabulato marmoreo in honore beatæ Virginis & Sanctorum omnium, sactis ... cumulatam reliquiis, constructis hinc Baptistæ Joannis, inde verò Apostolorum cryptis marmoreis, cum capellis appenditiis, nolario, palatiis & officinis, [quæ omnia] ope cælesti & provida solertia [est] prosecutus. Quisnam piæ mentis ambigat, Petrum Dei virum in ædificatione tem- E pli, Salomonis participasse prudentiam? Moisis fidem exquisitam in portentis legationis ad imperatorem Illyricum, *n* & in pontificatu prodigia *n* leviticæ sortis Aaronica [habuisse,] fideliter asseritur. Unius ejusdemque Redemptoris Petrus in suis actibus spiritu ducebatur, cujus prætaxati Patres in suis virtutibus prætulere figuram.

eamque variis Sanctorum reliquiis exornat.

ANNOTATA.

a Clientela *aliquando significat multitudinem servorum, ut videri potest apud Cangium in Glossario. Hæc significatio hîc ex sensu satis eruitur, & postea aliquoties recurrit.*

b *Ab aliis appellatur* Iltebrandus *vel* Hildebrandus, *qui postea sub nomine Gregorii VII Romanam Ecclesiam gubernavit.*

c Rancor *videtur accipi pro dolore, sicuti vox barbara* rancura *apud scriptores infimæ latinitatis querimoniam vel dolorem significat. Eadem vox in his Actis & simili significatione pluries recurrit.*

d *Sanctus iste episcopus Anagninus in Martyrologio Romano refertur ad diem* XIX *Augusti, quo Acta ejus, Deo favente, illustrabuntur.*

e Colonia *interdum accipitur pro rustici vel coloni prædio, ut Cangius in Glossario variis exemplis probat.* F

f *Is est Alexander II Pontifex, qui ab anno* 1061 *usque ad* 1073 *Ecclesiam rexit.*

g *Iste Michaël, cognomento Ducas, factus est imperator Constantinopolitanus anno Christi* 1071, *ut Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad illum annum num.* 13 *tradit, qui ibidem num.* 23 *de illa legatione S. Petri meminit.*

h *Auctor hoc loco per Illyricos*, quorum doctus erat idiomate S. Petrus, *haud dubie intelligit Græcos: nam infrà imperatorem Constantinopolitanum, quem* S. Petrus *prodigiosè sanaverat*, imperatorem Illyricum *appellat.*

i *Erat dignitas in aula Constantinopolitana, de qua Goarus & Gretserus in notis ad Codinum consuli possunt.*

k *De hac Sancta egimus die* XV *Januarii, & postmodum ampliora ipsius Acta accepimus, quæ in supplemento mensis Januarii discutientur.*

l *De istis sanctis Virginibus die* XXV *Septembris cum Martyrologio Romano agendum erit.*

m *Quinam sint hi Sancti inter tot homonymos, non facile dictu est.*

n *Hîc Michaëlem Ducam vocat* imperatorem Illy-

A Illyricum *pro Græco vel Constantinopolitano, ut superiùs in Annotatis ad litteram* h *monui.*

CAPUT II.

Calumnia Sancto impacta, peregrinatio Hierosolymitana, reditus, ecclesiæ Anagninæ constructio, iteratus discessus ac reditus, & ipsius prosopographia.

Sanctus ob quasdam suorum calumnias in Syriam profectus,

UT autem experimento patientiæ Vir perfectus justitiâ probaretur, Alexandro II Papa feliciter obeunte, ut prædicitur, Gregorius Papa VII successit, qui [erga] Petrum episcopum gerebat familiaris viscera caritatis: inter quem Gregorium & Henricum regem Germaniæ pro investitura & confirmatione imperii dum gravis oriretur dissensio, beatus Petrus, opere non perfecto, [desistere coactus est: cum enim] tunc episcopus indigentium subventionibus [pecuniam] expendisset; ..... cœpit Viro sancto mordacium detrahere grassatio, qui dicebant, quod censum pro ecclesia reparanda collatum pompose dispersit, nec mœnia & stationem, quam cœpit, debitè consummavit. Si sano [inquiebant] regeretur capite, melius veteres fulsisset ecclesias, & reliquum inter servitores utilius convertisset. Jam pristinas domos amisimus, & intra novas quiescere non valemus. Sic contra Virum justum insultando, de furto pecuniarum ipsum notabiliter deferebant: quod Præsul non sine mentis fluctuatione patienter in Domino tolerans, dum temporaliter videbatur destitui auxilio, sicut ipse disposuit, cum navali stolio *a* pro recuperatione terræ sanctæ Hierosolymitanæ & principe Boamundo *b*, Apostolicâ licentiâ transfretavit in Syriam, [ut sequeretur veterum] Patrum & Christi vestigia, finaliter juxta propositum moraturus ibidem. Creditus Sanctus à ducibus, regibus & cunctis de exercitu, dare motus per gratiam, quam non sine magnis miraculis in infirmitatibus Deus impendebat per ipsum: cultu quippe ac devotione paterna à cunctis venerabatur; ipsius monita & consilia petebant singuli & etiam attendebant.

a

b

B

C

ad ecclesiam suam redire jubetur ab apparente S. Magno,

20 Regresso exercitu post biennium, terrâ Christianorum obtentâ, & Petro in suo proposito remanente, ad sui anticipationem propositi Christo favente, beatus ei Magnus astitit obvius in habitu peregrini, qui à beato Petro, quis & unde esset, repercunctatus; Peregrinus, respondit, Italus ego sum, jugalis consortia fugiens: huc salvationis causâ, dum vixero, moraturus accessi; cumque ei petenti debitum, quod ipsa mihi pro posse tribuit, sibi reddere postulatum nego, tuum cum reliquis peto consilium: Anne salvabor? Frustrà, Petrus inquit, in obscœnitate criminalis propositi salvationem hîc expetis contra vinculum conjugale; quod Deus conjunxit, homo non separet, originaliter Domino statuente. Cur ergo, Magnus beatus intulit, ecclesiam jugaliter tibi meis interventionibus à Domino desponsatam contra propriæ salutis consilium & Dei voluntatem temerarius abdicasti? Ubi jam vota peregrinationis implesti, tuam in Dei nutu ecclesiam repetens, regredi ne moreris. EX M2.

cujus monitis obtemperans, Anagniam redit,

21 Beatus autem Petrus, almi & Magni patris disparentis monitis acceptis salubribus, seque deliquisse cognoscens, Deo egit gratias & laudes. Conscensa deinde puppi, propellentibus eois secundis flatibus, Deo favente, ad urbem regiam Constantinopolim rursus prænotatam applicuit. Honorificentiâ gratâ per imperatorem *c* desideratus Pater suscipitur, [qui] regressum peregrinationis & imperfectæ basilicæ conditionem moratus admodum referavit; maximum pondus aureorum, priore majus, cum votis argenteis reliquis, & ornamenta plurima divino cultui opportuna per ducès devotissimos largiuntur.

c

& novis militibus auctus ædificationem ecclesiæ perficit.

22 Onusta sic navi cum gratia, velis auræ traditis, devenit Panormum; quem Rogerius *d* novus rex Petro notus almifico cum honore suscipiens, pluraque pro impensis ecclesiasticæ fabricæ supererogans, remisit in pace. Exinde navigans in Italiam, visitato in patria Salerni monasterio beati Benedicti, in quo nutritus fuerat, & oratoriis plurimis, pervenit Anagniam, ubi susceptus est cum honore. Ecclesiæ prætaxatæ fabrica perbenè cum omnibus officinis perficitur, in amplitudine domorum & possessionum augmentatur, [quæ omnia B. Petrus] per plures largitiones suscepit. In honore præterea Salvatoris & beati Benedicti post palatium capellam construxit, & manu propria consecravit, constituens sibi cameram inter ipsam capellam & aulam, ubi post orationum indefessas vigilias; & religionis exactam observantiam accubitu durissimo quiescebat, & [se] exercebat studio lectionum; in cujus partem cubiculi infimam in susceptionem peregrinorum & hospitum, receptaculum ordinavit, quo vigilantiùs hospites & pauperes per descensûs aditum visitabat. Perfecit autem ecclesiam & cuncta cum perfectione solenni per singula, prout sibi fuerat cælitus designatum, anno Domini MLXXIV *e*, ponens epitaphium, cælato marmore per se conditum in muro ecclesiæ in hunc modum:

D

E

Quisquis ad hoc templum tendis venerabile gressum,
Mox Conditorem, cunctorum nosce satorem.
Condidit hoc Petrus summo conamine præsul,
Quem genuit tellus nobis dedit alta Salernus.
Dic: Miserere sibi, superi Patris unice Fili.

F

Ejus S. Petrus virtutibus frigeret,

23 Pius Opifex mansuetudine, prudens auxilio, vocibus efficax, consilio pollens, stabili proposito quoque suos actus strenuitatis gratiâ servabat. Præter exceptionem quælibet placido ministetio negotia forensia [peragebat,] decisione canonica, justus in se, reddebat singulis justitiæ complementum. Ex iis etiam, quæ sibi temporaliter subsidium divinitatis impenderat, quis referet, quanta secretiùs in indigentium subventionibus dispensator providus misericorditer erogarit? Erat enim infirmantium, prout opus exegerat, salubre consilium, medicinalis affectus, auxiliabilis visitator, pia compassione tristantium & afflictorum ordinatissimus consolator, viduarum & orphanorum defensor, & intendentium nubere virginum honestarum cautissimus coadjutor. Pro conservatione pacis & jugis concordiæ cunctorum intentus summopere, pro subventione passim indigentium civitatis & regionis diœceta *f* gratissimus solerti diligentia vigilabat.

e

f

24 Ad exercitium misericordiæ, quam promptissimè sectabatur, instruxerat etsi modicam, non ta-

EX MS. *ac pleriſque ſubditis charus eſſet,* tamen inutilem familiam, quam tenebat. Pro ſingularis patris gratia & benignitatis confugio venerabatur ab omnibus, & cunctorum affectibus inter notos, ſubditos, & finitimos ſemper amabatur. Non ſufficienter ac ordinatè vivere, non conſultè diſponere, nec piè mori ſe arbitrabatur finaliter, qui conſilium beati Petri tanti præſulis evaſiſſet. Attendat quis diſcretionis libramine moderatus, & in Petro præſule prædicando Marthæ ſolertis & Mariæ ſpeculantis imaginem non mediocriter admiretur. Decebat ad hæc, ut epiſcopus patientiâ præditus, perſecutionibus probaretur, & experta ſanctitas latiùs rutilaret prodigiis meritorum.

tamen ob quorumdam invidiam rurſus diſcedit,

25 Ex ſubditis quidam abuſores ordinis clericalis Petrum patrem familias, conſervatorem & diſpenſatorem providum, ſuſpicantes cenſum, quem in fabrica piis actibus & egentium ſubſidiis impenderat, ad uſum fortaſſe proprium in theſauris avaritiæ abditum detinere, ſpiritu invidiæ proditoriæ concitati parietem inter aulam & cameram Viri juſti geſtierunt pervadere, quatenus, vocato * præſule, manus apponerent ad ea, quæ miſerabiliter cupido ſuggerebat: quod dum Paſtori pervigili, ſpiritu revelante, innoteſceret, ſuſcitato cubiculario ſacerdote, cum eo deſcendit per aditum, quo peregrinos & pauperes aſſueverat viſitare, ſolicitéque paratis evectionibus Romam tendere diſponebat, gratiâ cedendi ſcandalo [ibi] finaliter moraturus. Proficiſcitur deinde, uno pedeſtri famulo præcedente.

B

* *An necato?*

& miraculo ac monitione S. Magni revocatur,

26 Beatus Magnus indignè ferens epiſcopi ſui diſceſſum, janitori clauſtri eccleſiæ, nomine Andreæ, pedibus, tibiis, & altero lacertorum [ita] contracto, quod vix baculo ſuſtentatus incederet, per viſum noctis apparuit mandans, ut citius pergens revocaret Epiſcopum abſcedentem, indicavitque locum verſus urbem, ubi Andreas Epiſcopum revocandum attingeret; dum autem ſe per impedimentum clauditatis janitor excuſaret, beatus Magnus trepidanti ſibi intulit: Surge feſtinus; divina potentia ſanavit te meritis Epiſcopi, & ex hoc ipſius beneficium properans recognoſce. Gratias agens Andreas, ſaltibus alacer proſilivit, & deſtinato loco, diluculo luceſcente, prævidit Præſulem præcedentem. Comitibus acclamatis, vox ſequentis noſcitur viatoris. Subſtitit Epiſcopus & in janitoris acceſſu cognovit ipſum prodigialiter ſolidatum; ibidem verò pertingens Andreas procidit, & ſancti Patris pedibus oſculatis, quod contigerat, retulit & oſtendit, beati Magni revocatoris imperiis patefactis.

C

qui ad urbem rediens

27 Petrus autem ſtupens & credens, comitem & famulum ſic affatur: Volvitur navis periculoſis impulſibus, frater, ſic reſiſtendo Spiritui. Redeuntes tentationibus exponamur, & pœnitentes, in eo, quod geſſimus malè, obviando, ſumamus vigorem ſpiritus, & martyrium expetamus, Domino diſponente, quoniam veniet cum tentatione proventus. Interim cauſa cognita noctu diſcedentis [Præſulis] cives univerſaliter conturbavit, & confudit plurimùm conſpirantes. Hora porro ſequenti ſexta prætaxatus janitor gaudens regredientem præcedebat Epiſcopum, quem [cum] dudum contractum, nunc pedeſtrem ſolidè incedentem, quotquot in civitate Anagnia commorabantur, conſpicerent, concurrebant mirantes, & contigiſſe Præſulis ſacratiſſimi ſanctitate nullatenus ambigebant; quibus comitantibus & Chriſtum attollentibus laude, cum famâ reſonâ civitas regredienti Pontifici univerſaliter obviavit: una devotione regredienti Patri ſubditi congaudebant, & in contracto ſanato perfectius prodigiale Patris meritum attollebant; quorum opinionum & vocum attollentiam benignè Petrus, indicto ſilentio, compeſcebat [dicens,] miraculum non ſuis, ſed beati Magni, meritis factum [idque confirmabat] janitoris teſtimonio certiſſimè [cupiens] laudes populares evadere. D

magno plauſu excipitur,

28 Intratur procedenter civitas, [& itur] .... ad cathedralem eccleſiam ...., ubi confectam clinico & curvo morbo chronico, nomine Liſam, matronam dudum notam invenit, medicorum auxilio deſtitutam, etſi pro recuperanda ſanitate plurima expendiſſet; quæ famâ epiſcopi concitata redeuntis, importuna familiæ, cum lectulo ſecus viam ponitur, unde Præſul erat mirabilis tranſiturus, ſperans ipſius ope doloris languidi aliquale remedium obtinere. Tranſeuntem Epiſcopum inter familias fertur taliter adjuraſſe: In Dei virtute, beati Magni & Secundinæ adhortatu, Pater piiſſime, ut [agatur mecum] ſicut actum eſt cum janitore Andrea, divinam pro me miſera non differas, deprecor, clementiam implorare. Sanctus ad hæc Petrus miti compaſſione E ſubſiſtens, Trinitatis prætento ſignaculo, cælum reſpiciens, cœpit morbidam inclinatus [ita alloqui:] In virtute, inquit, ſanctæ & individuæ Trinitatis, beatæ Dei Genitricis & virginis Mariæ, beati Magni, & quorum in eorum baſilica corporum reliquiæ quieſcunt, ſurge Liſa, unà nobiſcum Deo & Sanctis ipſis propera in eorum loco reddere gratias & honorem. Jamque nil paſſa, dudum infirma, procidit Epiſcopo, & ſana proſiliens, mirantibus turbis & procedentibus, locum ingreditur publicæ ſtationis.

& varia patrat miracula,

29 Obviat fama virtutis [&] clericorum proceſſio devota, & Pater lætabunda devotione ſuſcipitur; præcedentium pacis oſculo reverente [&] charitatis amplexibus venia imploratur, & in alterutrum mutuo gratiùs obtinetur. Introita demum eccleſia hymnis & laudibus reſonat, concentu vocum & mentium efficitur communis lætitia. [Omni genere] religionis, ſexuum & ætatum reſultat civitas, & à diœceſi concurrebant homines, certam fiduciam obtinentes, quod impoſitione manus Viri Dei ſalutem ex diverſis languoribus reportarent; inter quos dum quidam offertur obſeſſus, & in oratorio dum fuſa coram altari oratione impoſitaque manu, ſimul ab oratione ſurgitur, priſtinæ ſaluti redditur obſeſſus, F & ſpiritus abſcedens fugatur. Mentis reſonat & oris jubilo Salvatoris noſtri prodigialis virtus & pietas, quæ Petrum venerandum antiſtitem ſupra firmam petram ſanctitatis propoſito ſolidavit, ut à conformitate veſtigiorum Principis Apoſtolorum ultra Præſul jam ſortiretur pro meritis in miraculis dignitatem.

poſt quæ biographus perſonam ipſius deſcribit.

30 Et ut tanti Patris qualitas, & habitus perſonæ in ſpeculatione refulgeat, & devotionis memoria; erat proceritatis ſtaturâ mediocris, viſu geſtuque præſtabilis, hilaris facie; nec macie, nec carnoſitate notabilis, niſi quantum per abſtinentiam factus eſt; in ſancto pallore decorus, promiſſa barba canitie venerandus, ſermone verecundus & affabilis. Vox erat ſibi mediocris, nec ſilentio debilis, nec robuſta clamoribus: recti ſuaſor, oculis lætus, honeſtæ blanditiæ, inceſſus nec velocitate nec tarditate notandus, nulli per actus diſplicuit, juſtus ſine aliqua acceptione perſonarum, nulli, quod pœniteat, prolocutus. Beatus revera, quem nulla violentia immutavit, neque tumidum fecit ſuperbia, nec iracundia ſpiritus inflammavit, nec ipſum contra ſub-

A subditos vel aliquem inquietavit rapacitas : non hunc ſtimulavit crudelitas ; non præcipitavit libido, nec ambitio delectavit. Dilector exſtitit ſecreti & ſolitudinis ; ubi nullo ſiniſtri calore, neque nocuo ſubderetur acceſſu ; ſed ubi ſumet perſecutor efficitur, & carnis propriæ contemptor & domitor. Poſtpoſito cultu mundiſſimus, ... factus domicilium virtutum, Deo fixus, & ſuæ gloriæ contemptor, pacis templum, ſpiritu Dei plenus. Excelſi veſtigiis redditur nimirum ſimilis & conformis, in cujus lege continuè meditatus, [voluntatem ejus] ipſe exactiſſimè obſervavit.

ANNOTATA

a Stolus *vel* Stolium *à voce Græca* ϛόλ@, *ſignificat claſſem. Additur autem* navali, *quia interdum eadem vox pro exercitu terreſtri accipitur, ſicut Itali dicunt* ſtuolo *pro quibuſvis copiis militaribus, ut apud Cangium in Gloſſario videre eſt.*

B b *Hæc profectio Boamundi paſſim refertur ad annum Chriſti* 1097, *quod tempus etiam confirmatur ex ſequentibus, cum Hieroſolyma anno Chriſti* 1099 *à Chriſtianis intercepta fuerit.*

c *Non capio, quomodo* S. Petrus *hoc tempore invenerit Conſtantinopoli eumdem imperatorem, ut hîc innui videtur ; cum Michael Ducas diu antea imperio ſpoliatus fuerit à Nicephoro Botoniate, poſt quem tunc temporis Alexius Comnenus imperabat, ut apud hiſtoricos Græcos & Latinos paſſim narratur.*

d *Hæc etiam cum novo Rogerii regno non facilè conciliantur : nam Rogerius dudum ante captam Hieroſolymam præfuit Siciliæ, ſive de Rogerio, Roberti Guiſcardi fratre, ſive de homonymo Roberti filio id intelligatur.*

e *Neque hæc chronologia cum antecedentibus cohæret : ſi enim* S. Petrus *anno Chriſti* 1074 *fabricam eccleſiæ abſolverit, quomodo antea cum Boamundo in Syriam trajecit, & interfuit obſidioni urbis Hieroſolymitanæ, quæ primùm anno* 1099 *à Chriſtianis expugnata eſt ?*

f *Diœceta, Græcè* διοικητὴς, *apud ſcriptores medii ævi ſignificat præter alia adminiſtratorem. Hic, certè pro adminiſtratore diœceſeos ſeu epiſcopo ponitur.*

C

CAPUT III.

Sancti morbus, prophetia, mors, ſepultura, ſucceſſores, & nonnulla miracula.

Sanctus ægrotans canonicos ſuos convocat,

CUm autem deſtinaretur cælitus, ut Vir virtutum opifex de incolatu ſeculi vocaretur ad patriam, de laboribus ad quietem, & jam civis angelicus Superûm potiretur conſortio, interemptus venerabili ſenio, & æſtivo tempore febrili morbo correptus, ſtrato procubuit, nullo notabilis murmure præ doloribus ſeu querela. Vocatis deinde canonicis ſive ſociis ſuis, Finem meum, inquit, Chriſto dominante *, percepi, quem vobis, fratres in Domino, pro honore ſaltem, quo dilexi [decorem] veſtræ matricis eccleſiæ, recommendo. Et ne cum virtutibus ceteris privaretur ſpiritu prophetiæ, ſubintuliſſe dicitur : Epiſcopum, quem habebitis per Ducem

* *an* denuntiante ?

a ſeptiformem *a* ad proviſionem ſucceſſoris mei in epiſcopali ſede, primicerium archipresbyterum & vicedominum ecce vobis divina diſpoſitio præparat ..... *ex Ms.*

32 Manu tenere ſatagite fideliter honorem ſanctæ matricis eccleſiæ Anagninæ, quam fundatam primitus Apoſtolicis fundamentis, reparatam ſubventione diſpoſitionis ſupernæ, ampliandam & exaltandam ſpiritualibus & temporalibus hoſpitiis per incrementa ſucceſſiva pacis atque concordiæ (fructus utique caritatis) interim ſuadeo, & ſtatuo teſtamentum. Venerandum Brunonem, Signenſem epiſcopum, pio inſtinctu, luce reddita, venientem, dignis ſuffragiis meum obitum commendaturum, in Domino proſequimur, & ipſius honorem ac congruenter ſanctitatem [vobis commendamus, ut ſitis illius cum] Sanctis poſt Chriſtum & Virginem genitricem devoti veneratores. Memores ſanctorum pignorum & corporum, in baſilicæ veſtræ gremio quieſcentium, ne omittatis Redemptorem pro largientibus ſubventionem eccleſiæ continuis exorare ſuffragiis. *eiſque vatia prædixit ;* E

33 Sacramentorum viatico deinde ſumma veneratione percepto, junctis ſurſum manibus, quantum valuit pro eccleſia, clero & populo oravit ſibi commiſſis, & ſalute fidelium totis votis ad Dominum, & ſic inter religioſorum ſacerdotum & ſociorum manus, Redemptori ſpiritu commendato, ætate quidem, nec minus Spiritu Dei plenus, è ſeculo migravit ad cælum : in cujus obitu nocturnis exordiis in expreſſionem ſanctitatis Viri, ſigna eccleſiæ per ſe mirum conſona dedere tinnitum. Obiit autem beatus Petrus epiſcopus tertia die menſis Auguſti *b* anno Domini milleſimo centeſimo quinto, anno ſexto Pontificatûs D. Paſchalis Papæ ſecundi. Rexit ac provexit Anagninam eccleſiam in gratia Dei & Sedis Apoſtolicæ annis plus minus tribus & quadraginta. *ac receptis Eccleſiæ Sacramentis, pie moritur* *b*

34 Fragrantia quidem ex beati Viri corpore manans ſuavis ſanctitatem ipſius comprobabat ; ad cujus obitum revera mirificum civitas ad pueros uſque convenit ; & hi patrem, illi verò alumnum ; alii autem ſingulorum auxilium, conſultorem, & civitatis præſidium amiſiſſe ſe, lacrymis querebantur : ſed ſalute languentium undique concomitantium ſolvebatur [dolor eorum, &] in aſpectu piæ multitudinis corpus almificum ſuaviter ſoporatum potiùs, quam exſtinctum exiſtimabatur. Bruno verò Signenſis epiſcopus præ libatus dum in eccleſia B. Petri . . . ſuæ civitatis nocturnis ſilentiis orationibus excubaret, ex ſpecula cernens accenſam lucem ſuper civitatem & eccleſiam Anagninam, & cæleſtium in aëre cantilenam, præſagatus * obitum ſancti Petri, clientelam ſolicitat, & ſubvectionibus præparatis Anagniam properavit : poſt piæ compaſſionis lacrymas obitum B. Petri præſulis Salvatori omnium dignis commendavit obſequiis *, & infra eccleſiam ſuis & ſacerdotum manibus honorificè tradidit ſepulturæ. Poſtmodum verò [apud] congregatum clerum & populum, ut omnes admodum orbatos à materia doloris ſuſpenderet, de probitate vitæ, fructu operum, nec non prodigioſo fine [differuit] ſermone diſertiſſimo *c* & beati Viri meritum commendavit. Poſt tempus tandem de ipſius vita, & actibus glorioſis, auctoritate ſancita, tractatus edidit, & tradidit eccleſiæ Anagninæ. Etſi mirum, fide tamen certum attenditur, quod Petro prædicabili Dei ſervo, & præſidium [ejus implorantibus] reverenter, ac diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ; & ipſe, qui ſuos conſolatur, in ſervis eſt mirabilis, & magnificatur in Sanctis, in cujus con- *& honorificè ſepelitur.* F

* *id eſt* præſagiens

* *fortè* exſequiis

c

ex ms. conſpectu mois Sanctorum ejus, quæ vitam æternam inchoat, redditur tam virtutum exemplis, quàm miraculis pretioſa.

35 Poſt obitum almi Præſulis glorioſum, dum ad ipſius tumulum à diverſis regionibus convenirent claudi, morbidi, ... obſeſſi, & multi de pietate cælica ſanarentur, ac inde pro laudibus concurſus fieret fidelium, & ſonitus campanarum, quidam non meritis, ſed falſo corporis habitu, clericus ex reliquis detrahentium Viro ſancto unà cum brachio dextro extenſum ſurſum indicem [elevavit, &] pro relatione miraculorum & laudibus in ſanctum Dei Petrum deteſtabiliter intulit: Si ſanctus eſt iſte, &, quæ de ipſo dicuntur, ſunt vera miracula, digitum hunc meum, ſi valet, claudificet: ad cujus imprecationem deteſtabilem index ipſius cum lacerto protenſo vehementi dolore protractus inflexibiliter adeo riguit, ut nullo modo brachium & indicem in ſtatu valetudinis reclinare valeret.

Blaſphemus quidam clericus

36 Per plateam ante matricem eccleſiam diſcurrens, velut amens, gemitibus murmurabat expetens, ut per remedium aliquod à circumſtantibus juvaretur; ſed deplorandum ſe & miſerum exclamans, introducitur tandem ſana deliberatione piæ mentis adſtantium, qui ſui proterviam noverant & beati Viri venerabantur in Domino ſanctitatem, coram ipſius mauſoleo, ſeque reum deteſtabilis imprecationis agnoſcens, precibus & lacrymis convenientium recuperavit clericus officium artuum confractorum; ſed quoad vixit, dolorum ipſorum quantalibet ſentiebat veſtigia; ut forte compungeretur attentius, rancore * priſtino minimè ſublato. Miranda eſt in ſervis iis, quos decrevit amicos Redemptor, pietatis dilectio, ut ad eorum veſtigia detractorum perverſitas [humilietur] & ad ipſum ſalutis & gratiæ patrocinium afferatur.

clementer punitur,

B

* *id eſt* dolore

37 Quamvis contra vitam & beati Petri geſta invidi quidam inſurgerent, à ſtrenuitate miraculorum & famæ glorioſæ beati Petri remanſerunt confuſi. Succeſſit autem beato Petro juxta ipſius præſagium Oddo *d* primicerius, qui Oddo ſucceſſor modico tempore tenens eccleſiam, obiit; cui ſucceſſit Petrus *e* archipresbyter, qui nobilitate ſanctitatis & vitæ, paſtoralem ſolicitudinem exornavit. Hic beati Petri confeſſoris & epiſcopi corpus, miraculis lucidum, revelatione devota & ſancitu * domini Paſchalis Papæ ſecundi cum hymnis & laudibus in catacumbis inferiùs tranſtulit, & juxta beatum Magnum mauſoleo collocavit. Hic etiam Petrus ſucceſſor cum Alchimo * & Alimano epiſcopis, pro guerrarum * deſolatione propriis dejectis ſedibus, [&] hoſpitalitatis gratiâ ab ipſo Petro receptis, domino Paſchali prædicto Anagniæ reſidente, de tranſlatione beati Magni Verolas, deinde Anagniam, & miraculis ipſius Anagniæ factis codicem conſcriptum contulit, & reliquit. Rexit amplo tempore eccleſiam & in pace quievit; cui ſucceſſit Oiolinus *f* vicedominus, in præſulatu ſedis Anagninæ tertius à beato Petro, qui ipſum veneratus, eccleſiam competenti tempore rexit, feliciter vitam & actus cum ipſa decorando. Felix opus & grata ſucceſſio beati Patris ſacerrimi ſacerdotis, ut in trino ſucceſſore nunc præſagato cultor agnoſceretur exactiſſimus Trinitatis, & penes poſteros trino & digno ſucceſſionis ejus teſtimonio virtutum ejus opinio probaretur.

& S. Petrus ab epiſcopis ſucceſſoribus ſuis honoratur,

d

e

C

* *al.* ſancta

* *al.* Aldiſino

* *id eſt* bellorum

38 Adjiciendum dignè creditur ad præmiſſa, quod plurimis à beati Petri confeſſoris obitu decurſis temporibus *g* .... ipſius meritis mirandum occurrit. Ex latere ſanè dormientis matronæ nobilis, aniculus, [qui] & unicus nutriebatur, puerulus cecidit, fortè cuſtoditus incautè: quem cum expergiſcens recollegiſſet ſtupida vagientem, reperit ipſum confractis oſſibus contra gulam, per fruſta tantùm pellicula livida remanente.. ſe miſeram matrona primitivæ & unicæ prolis excidio lacrymoſis ploratibus acclamabat. Præ dolore vulneris exitialis, quod tactûs evidentiâ à vagitu pueri continuò noſcebatur, deſperatus à medicis reſtaurandæ ſalutis infantulus, matronis & obſtetricibus [jam moriturus videbatur.] Dolens & gemebunda matrona, ob jacturam ſuæ ſobolis quo magis dolore afficitur, conſolatur incaſſum. Dirigitur tandem Deo favente lugubris mater ante mauſoleum, ubi corpus beati Petri epiſcopi quieſcebat. Die vigiliarum feſtivitatis ejuſdem ſauciatum & vagientem bajulavit infantem, ipſumque parens Confeſſori beato mentis affatibus recommendans, ſi ſanitati reſtitueretur, ipſum etiam Sancti mancipandum ſervitio firma diſpoſitione promiſit.

D

cujus interceſſione filiolus cujuſdam matronæ,

39 Completis veſpertinis laudibus, retulit domum mater infantem, & poſt crepuſculum noctis inſtantis ipſum in cunabulis flebilem collocavit: ipſa verò domina modico ſomno contacta fuerat; cumque feſſa gemitibus evigilaſſet trepida, quia vagientem puerum non percepit, exitum ſuſpicans, ſuſcitato conjuge cum lumine pariter infantem oculis apertis conſpexerunt, riſu placido parentibus ſanitatem indicantem. Ubi autem parentes ejus palpatu loca vulnerum ſolida cognoverunt, neq infantem proinde in aliquo trepidare, ſanctum Confeſſorem & Præſulem exultationum laudibus extulerunt, ipſa matrona firmiter aſſerente, quod in ſpecie ſenis gratiſſimi, ne timeret de puero, per viſionem ſomnii modici Pater almificus veraciter indicaret.

quæ opem ejus imploraverat

E

40 Dies feſtus redditur à parentibus & proximis; puer autem ad ſarcophagum cum cereis & luminibus deportatur, & in portentum reſtauratæ ſalutis infantuli divina Majeſtas in Confeſſore ſaluberrimo collaudatur. Poſtquam verò puer convaluit, & habitum clericalem diſciplinatus aſſumpſit, per ipſam matrem [ei] indicatur, ut ſe recognoſcat beato Petro confeſſori & præſuli devotum ob reſtauratam in ipſo mortalis vulneris in ætate tenera ſoſpitatem: qui juxta poſſe poſtmodum laudes ſancti Confeſſoris non tacuit, ipſum devotiſſimæ mentis affectibus proſecutus, [&] præmiis etiam amplis. In beato Petro confeſſore & epiſcopo divina etiam juſtitia [extollenda eſt laudibus,] quæ pro ſanitate fidelium mirificavit bonitate virtutum & fidei Sanctum ſuum.

mirabiliter ſanatur.

F

ANNOTATA.

a *Per* ducem ſeptiformem *hîc intelligi exiſtimo Spiritum ſanctum, qui in vulgari hymno* ſeptiformis munere *appellatur.*

b *Illuſtriſſimus Fontaninus in Codice canonizationum pag.* 10 *in titulo notat*, die 1v Auguſti *obiiſſe* S. Petrum, *quamvis Martyrologium Romanum, ac ipſum canonizationis diploma cum Actis noſtris conſentiant, & tertiam Auguſti diem morti ejus aſſignent. At fortè is error typographo adſcribendus eſt.*

c *Non videtur S. Bruno Signienſis hæc & ſimilia de ſe ipſo ſcripſiſſe, ut in Commentario prævio breviter indicavi.*

d *De hoc Oddone Ughellus tomo* 1 *Italiæ ſacræ in editione Veneta col.* 309 *meminit.*

e *Oc-*

A e *Occasione hujus Petri in editione Vencta Italiæ sacræ, columnâ proximè citatâ profertur fragmentum Actorum, & ibidem dicitur anno Christi* 1117 *interfuisse consecrationi ecclesiæ Prænestinæ.*

f *Italia sacra loco mox citato eumdem Ojolinum memorat.*

g *Opinor, hoc miraculum, quod* plurimis à beati Petri confessoris obitu decursis temporibus *contigisse dicitur, à sancto Brunone Signiensi non esse conscriptum, cum hic anno Christi* 1123 *obierit, ut tomo* IV *Julii pag.* 476 *in Commentario prævio ad ejus Acta* § 3 *num.* 21 *& sequente probatum est.* xx MS.

DE S. WALTHENO ABBATE

ORDINIS CISTERCIENSIS IN SCOTIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

§ I. Immemorabilis sancti cultus ex variis monumentis probatur.

ANNO MCLIX AUT MCLX.

B *IN Melrosensi Scotiæ monasterio, cujus situm Bollandus noster in Actis S. Boisili ad diem* XXIII *Januarii descripsit, & de quo Gaspar Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Cisterciensis lib.* 8 *pag.* 14 *& sequente fusiùs agit, ultra medium seculi duodecimi obiit* S. Walthenus, *quem alii* Wallenum *sive* Waltherum, *viciniique hujusmodi nominibus appellant, ut per decursum hujus Commentarii prævii apparebit. Hoc loco sanctus ille Abbas tum in vita tum post mortem multis miraculis claruit, & variis ægris, opem suam implorantibus, prodigiosè beneficium sanitatis contulit, quemadmodum patebit ex Actis, ab auctore suppari conscriptis, quæ post hunc Commentarium ex duobus apographis Mss. inter se collatis edemus. Cum autem ignoremus, an in Scotiâ adhuc supersint aliqua antiquæ venerationis vestigia, vel an post proscriptum ibidem publicum Catholicæ religionis exercitium sacræ istius Viri reliquiæ aliò translatæ fuerint, immemorabilem hujus Sancti cultum ex Menologiis eruemus.*

Sanctus à plerisque Martyrologis in Scotia,

2 *Præter supparem Actorum scriptorem & Capgravium, qui de antiquo* S. Waltheni *cultu testantur, Grevenus eumdem sub nomine* Walteni abbatis & confessoris *post alios Sanctos Auctariis Usuardinis inseruit, ut in Usuardo nostro illustrato ad diem* III *Augusti videre est. Greveno, de*

C *quo præfatio nostra ad citatam Usuardi illustrati editionem pag.* XXXXVIII *consuli potest, inter Martyrologos ætate proximus aut synchronus est Richardus Whitsordus, monachus Anglus, cujus Martyrologium Londini anno Christi* 1526 *Anglicè excusum est, in quo monasticam professionem, virtutes, & miracula* S. Waltheni *breviter memorat, eumque etiam Eboraci in Anglia honoribus Sanctorum affectum fuisse innuit, dum ad diem* III *Augusti in annua illius festivitate solam hanc urbem recenset. An forte ibi singularem cultum obtinuit, quia in diversis agri Eboracensis cœnobiis aliquamdiu vixerat, vel oriundus erat ex provincia Eboracensi, quam avus ipsius olim possederat, ut in Actis infra dandis videbimus? An forte Eboracum quædam Sancti istius reliquiæ translatæ fuerunt?*

ab aliquibus in Anglia

3 *Quæcumque fuerit vera hujus venerationis causa, alii hagiologi eumdem Sanctum passim annuntiant in Melrosensi Scotiæ monasterio, ubi abbatis munere functus est, ac vivendi finem fecit. At Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglico, quod anno Christi* 1608 *edidit, die* III *Maii*

annuntiatur,

Sancto nostrum sub nomine Walteri *commemorat, & in Anglico ipsius elogio monasterium Melrosense in Northumbria ad confinia Scotiæ perperam collocat, cum juxta mappas geographicas & varios topographos illud Scotiæ in confiniis Northumbriæ* E *adscribere debuisset. Martyrologus iste etiam hallucinatur, dum nimis incaute Leslæum secutus asserit, sanctum illum Abbatem Melrosensem ex Davide Scotiæ rege natum fuisse. Verùm similes ipsius aliorumque errores infra detegemus.*

4 *Hactenus Wilsonus unum dumtaxat* S. Walthenum *sive* Waltherum *prudenter annuntiaverat; sed in secunda Martyrologii sui editione, quod anno* 1640 *cum quibusdam additionibus ac mutationibus Anglicè excusum est, ex hoc eodem Sancto duos fecit: nam die* III *Maii illum sub nomine* S. Walteri *celebrat, & tamquam filium Davidis Scotiæ regis elogio exornat; tertia autem die Augusti eumdem sub nomine* S. Waltheofi (*Anglicè* Waltheof) *tamquam diversum annuntiat, & ibidem tradit, illum Simonis Huntingtoniæ comitis filium fuisse. At is bonus vir ab aliis in errorem inductus est, ut paragrapho sequente videbimus. Interim in Martyrologio sub ad rem nostram addit, memoriam hujus Sancti in toto Scotiæ regno celebrem esse, ibidemque olim exstitisse multa sacella & altaria in honorem ejus erecta, quæ hostes Catholicæ fidei cum summo Christiani orbis dolore nunc destruxerunt.*

ubi immemorabilem cultum habuit

F

5 *Neque* S. Walthenus *talia publicæ venerationis monumenta tantummodo habuit, sed etiam ab Apostolica Sede solenniter catalogo Sanctorum adscriptus est, si credendum sit Claudio Chalemoto, qui ad diem* III *Maii in Menologio Cisterciensi annuam istius canonizationis memoriam celebrat his verbis:* In Scotia, adscriptio seu canonizatio publica sancti Walleni Mibrasensis (*haud dubie* Melrosensis *dicere voluit*) olim abbatis, facta ob ingentia miracula, ad Sancti hujus tumulum patrata, & purissimam vitam, quam olim ibidem duxit. *In margine citat Arnoldum Wionum, qui in Ligno vitæ lib.* 4 *cap.* 24 *sub finem de eodem Sancto hæc habet:* Tandem multis editis miraculis, in Divorum societatem est adscitus quinto Nonas Maii. *Utinam alteruter aliquod authenticum solennis hujus canonizationis instrumentum aut saltem antiquum testimonium protulisset.*

imo solenniter in catalogum Sanctorum relatus

6 *Attamen Chalemotus ad diem* I *Augusti in memorato Menologio eamdem solennem canonizationem rursus Sedi Apostolicæ considenter adscribit, postquam præcipua* S. Waltheni *gesta redegit in*

dicitur à Chalemoto,

AUCTORE G. C.

compendium, in quo Sanctum ex Scotia in Angliam transfert, nomenque ejus mutat, ut liquet ex eodem elogio, quod ad clariorem sequentium intelligentiam hìc transcribimus: In Anglia sanctus Wallerius Melrosæ abbas, qui genere & sanguine regio ortus, ac pietate ab ipsis incunabulis deditus, apud Kirkeam primò Regularium Canonicorum Ordinis sancti Augustini cœnobium Christi militiæ mancipatus, sub observantia regulari vitam angelicam duxit; cujus quidem cœnobii ob innocentissimos mores Prior electus ac ceteris aliis præfectus multa cum laude omnibus præluxit opere & exemplo

qui satis accuratum

7 Sed cum in dies proficeret, & arctioris adhuc observantiæ ardentius desiderium illi accresceret, illico inconsultis aliis Riævallem Ordinis Cisterciensis cœnobium adiit, ubi post solitam probationem ad solennem professionem susceptus, suis exemplis omnes ad admirationem sui rapuit. Unde paulò pòst institutus abbas Melrosæ in Scotia, non nisi invitus oneri se submisit: humiliatus enim & contemptus in claustro semper latere

B peroptabat, sed obedientiâ compulsus, dignitate suscepta, non ad delicias, sed ad laborem vocari sese existimavit, sicque in se ipsum severus factus fræno potius quam calcari indiguit, ne nimis corpus frangens duris verberibus, cilicio, jejunio, & ceteris aliis pœnis operi succumberet. Largus verò in ægros & inopes existens, quatuor aliquando millia pauperum, urgente fame, per sex menses non sine miraculo dicitur pane sustentasse, qui vix pro quindecim diebus sufficeret.

Actorum compendium

8 Intentus quoque sæpe sæpius speculationi redemptionis nostræ mysteriorum, in festo Nativitatis Domini inter celebrandum, puerum Jesum propriis manibus, non tantùm sub panis specie, sed & sub forma visibili miraculosè pertractare meruit, pluribus adstantibus prodigium cernentibus & mirantibus. Cælos aliquando coram se reseratos & apertos vidit. Miraculis insignis fuit; hydropicis ad eum accedentibus sanitatem restituit; imo multos ægros sanavit, sicque notus propter virtutem & sanctimoniam amplissimas dignitates ei oblatas à rege, sancti Andreæ præsertim episcopatum, respuit, nec acceptare voluit.

Menologio suo inseruit,

9 Demum multis virtutum titulis & meritorum gloria illustris post plura alia pia opera, & susceptа Sacramenta Ecclesiæ, ac plurima data salutaria monita, sancto fine quievit, lacrymantibus omnibus, anno à reparata salute millesimo centesimo sexagesimo tertio, ut testatur ejusdem Sancti historia. Mortuus autem quibusdam religiosis viris suam gloriam ac beatitudinem manifestavit: postea verò ob frequentia miracula, quæ

C ad ejus tumulum fiebant, solenni ritu ab Apostolica Sede in numerum Sanctorum adscriptus est, & tamquam sanctus colitur. *Facilè admittimus, hunc* Walthenum *ad immemorabili tempore in Scotia & Anglia solitos Sanctorum honores obtinuisse; sed non asseremus, illum ab Apostolica Sede solenniter inter Sanctos relatum fuisse, donec fide digniora hujus rei testimonia afferantur. Porro annum mortis, qui in jam relato Actorum compendio exprimitur, alia occasione postmodum examinabimus.*

quamvis in assignanda veneratione dies ab aliis discrepet.

10 *Chalemotus etiam in assignando mortis ac cultûs die ab aliis discrepat, dum in eodem Menologio ad diem* IX *Augusti sic scribit:* In Melrosensi cœnobio depositio beati Walleni abbatis, cujus vitam & præclara acta suprà retulimus ad primam Augusti, qua die veneranda ejus memoria recolitur, celebris in Scotia propter miracula, quæ ad ejus sepulcrum erga ægros patrantur. D *Nihilominus cautè in triplici illa ejusdem Sancti commemoratione vitavit scopulum, in quem alii ferè omnes impegerunt, dum variis diebus eumdem Sanctum in Martyrologiis suis tamquam diversum annuntiarunt. Nunc eorum errorem, illiusque originem detegere conabimur: nam hactenus dicta sufficere existimamus ad ostendendum legitimum* S. Waltheni *cultum, qui tamen ex dicendis per decursum, atque ex ipsis Actis infrà dandis confirmabitur.*

§ II. Inconsiderata ejusdem Sancti cum altero confusio, falsa multiplicatio aut duplicatio, & hujus postremi erroris origo.

E *Wionus S. Walthenum Melrosensem perperam confudit*

M*Olanus in Additionibus Usuardinis S. Walterum vel Galterium tertiâ Maii (erat hæc dies, qua corpus istius sancti abbatis Pontisarensis translatum fuerat) annuntiat hoc modo:* Apud Pontiseram sancti Walteri abbatis. *Hinc Arnoldus Wion minimè sibi oblatam errandi occasionem arripuit, dum lib.* 3 *Ligni vitæ in Martyrologio monastico Benedictino die* III *Maii eamdem Molani annuntiationem repetit, & ad illam sic notat:* Walteri abbatis sive Gualteri, de quo Molanus in Additionibus ad Usuardum hac die. De eodem agit Joannes Lesæus de rebus Scoticis libro 6 in Davide rege, cujus hic Gualterus filius fuit, qui opimo canonicatu, & episcopatu sancti Andreæ repudiatis, monasterio se inclusit, & vix tandem induci potuit, ut abbas fieret Melrosensis circa annum MCLXXX. *Hic viginti & plurium annorum parachronismus ex infra dicendis ultro apparebit.*

cum S. Gualtero, abbate Pontisarensi in Gallia,

12 *Nescio, qua ratione Wionus moveri potuerit, ut* S. Walthenum *Melrosensem abbatem cum S Waltero vel Galterio abbate Pontisarensi confunderet: quid enim Pontisara Galliæ ad Scotiam pertinet? Præterea Acta* S. Waltheni *Melrosensis nihil commune habent cum Actis S. Walteri Pontisarensis, quæ in opere nostro illustravimus tomo* I *Aprilis à pag.* 753 *ad diem* VIII *ejusdem mensis, qua hic è vivis discessit. Unde Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis divi Benedicti lib.* I *observationum ad diem tertiam Maii rectè monet sequentia:* Hic sanctus Walterus, filius Davidis regis Scotiæ nihil spectat ad Pontisaram urbem Galliæ inter fines Parisiorum & Normannorum. Sed Molanus citatus ad hanc diem respexit ad alium Walterum seu Gualterum abbatem cœnobii sancti Martini apud Pontisaram, de quo tractatu secundo nobis agendum erit. *At etiamsi hìc illam duplicis Sancti confusionem vitaverit, tamen eumdem* S. Walthenum *perperam duplicavit, ut postea dicemus.*

F

quem errorem cæcè amplexi sunt Ferrarius & Dempsterus,

13 *Philippus Ferrarius cæcè Wionum secutus est, dum in Catalogo generali Sanctorum die* III *Maii* Pontisaræ in Gallia *annuntiat annuam festivitatem* S. Gualterii abbatis, *& in notis ad Martyrologii sui textum hæc addit:* David regis Scotorum filius fuit, qui archiepiscopatu sancti Andreæ constanter recusato, factus monachus vix adduci potuit, ut abbas Melrosensis fieret circa annum MCLXXX. De eo Joannes Lesæus lib. 6 de Gestis Scotorum, & Arnoldus Wion lib. 4 Ligni

A gni Vitæ nominatur & Walterius. *Thomas Dempſterus in gratiam patriæ ſuæ craſſum hunc errorem avidè deglutivit, & in Menologio ſuo Scotico ad diem* III *Maii ſic ſcribit :* Apud Pontiſeram Gualteri ſancti, Davidis regis filii; qui epiſcopatu ſancti Andreæ contempto, monachum induit, & miraculorum gloriâ reſplenduit. *Cautior hoc loco præter morem ſuum fuit David Camerarius, qui lib.* 3 *de Scotorum pietate, ad diem* III *Maii tantummodo unicum agnoſcit* S. Waltherum *ſeu* Gualterum, *abbatem Mailroſenſem, quamvis eum perperam filium Davidis regis ibidem appellet.*

qui poſterior etiam S. Walthenum multiplicat,

14 *Dempſtero non ſatis eſt,* S. Walthenum *hodiernum cum jam memorato S. Waltero ſive Galterio Pontiſarenſi confudiſſe; ſed inſuper eumdem* S. Walthenum *in Menologio ſuo Scotico multiplicat, nobiſque pro diverſo obtrudit, ut Sanctorum ſuorum popularium numerum augeat. Imprimis die* XXII *Maii illum ita annuntiat :* In Mailros Waltheni abbatis, qui regis filius ex ſancta illa & benedicta generatione ſanctorum Malcolmi & Margaretæ ortus, epiſcopatum Sant-Andreanum &
B archiepiſcopatum Eboracenſem, cum eſſet canonicè electus, reſpuit, & indicato ſepulcri loco, HIC HIC, inquit, EST REQUIES MEA. Sic multorum miraculorum patrator obdormivit, tam munificus in pauperes, ut cum alimenta monachorum elargiendo conſumpſiſſet, & arcta annona incidiſſet, fruges horreorum duplicarit.

& nobis fraudulenter eumdem Sanctum ſub variis formis exhibet.

15 *Deinde ad diem* XII *Julii de illo ſic meminit :* Mailroſiæ elevatio ſanctiſſimi abbatis Waltheni, cujus hortatu ſanctus David rex frater monaſteria fundarat, ut & frater alius Simon, comes Albamerlæ, duo monaſteria Northamptoniæ in Anglia erexerat, & nepos Henricus, comes Huntindonienſis, ad augendum divinum cultum animum adjecit. *Hic adverte,* S. Walthenum *ex filio Davidis, ut Dempſterus ſupra num.* 13 *aſſeruerat, fratrem ejuſdem regis hoc loco factum eſſe. Præterea in eodem Menologio Scotico ad diem* III *Auguſti* in Mailros Waltheni abbatis elevatio *iterum commemoratur, ac denique ad diem* IV *Auguſti rurſus ſub alia forma ſic inducitur :* In Mailros obitus Waltheni ſenis ſanctiſſimi, &, ut puto, abbatis, regis filii. *At cur hîc dubitat, an* S. Walthenus *ille fuerit abbas, quem antea confidenter abbatem appellaverat, niſi ut innuat,*
C *ſanctiſſimum illum ſenem à priori* S. Waltheno *diverſum eſſe, atque ita multiplicando Sanctos Scotiæ, patriam ſuam illuſtret, aut potius figmentis ſuis obſcuret? Verùm ille fabularum conſarcinator jam toties convictus eſt fraudulentarum hujuſmodi ineptiarum, ut non immerito videri poſſim in referendis ipſius verbis ſupervacaneam operam impendiſſe*

Hugo Menardus,

16 *Quapropter progrediamur ad illos ſcriptores, qui imprudenter ex uno* S. Waltheno *duplicem ſanctum effecerunt. Inter hos primò occurrit Menardus, qui in ſupradicto Martyrologio ſuo ad diem* III *Maii hæc habet :* In cœnobio Melroſenſi venerabilis Gualteri, filii Davidis regis Scotiæ. *Deinde ad diem* IX *Auguſti, mutato nonnihil nomine, eumdem ſic annuntiat :* In Anglia (*potius dixiſſet in Scotia*) beati Walleni abbatis Ordinis Ciſtercienſis. *Tum lib.* 2 *obſervationum ad hunc poſteriorem Martyrologii ſui textum notat ſequentia :* Fuit beatus Wallenus filius Machtildis, filiæ ſancti Walleni comitis & martyris, qui in Croylandia ſepultus eſt. Ejus pater fuit Simon comes Hungtintoniæ. Primò fuit canonicus in monaſterio ſancti Oſwaldi diœceſis Eboracenſis, inde monachus Ciſtercienſis in cœnobio U- AUCTORE
bardone, & in Rievallem traductus, factus eſt G C.
abbas Mailros, miraculis in vita clarus. *Hæc verè conveniunt noſtro* S. Waltheno, *qui fuit filius Simonis comitis Huntingtonienſis, & privignus Davidis regis Scotiæ; ſed ille idem eſt cum Waltero ſuperiore, qui perperam filius Davidis regis Scotiæ appellatur, ut infra oſtendemus. Menardum, alioſque erranies ſecutus eſt Gabriel Bucelinus, qui in Menologio Benedictino* S. Wallenum *à Walthero diſtinguit, & die* III *Maii ac* IX *Auguſti ambos diſtinctis elogiis exornat, quamvis utrique dignitatem abbatialem in Melroſenſi monaſterio adſcribat. Prætermitto Antonium de Heredia, alioſque ſcriptores Benedictinos, qui hanc hallucinationem non obſervarunt.*

& Chryſoſtomus Henriquezius

17 *Ex Ciſtercienſibus in eumdem errorem incidit Chryſoſtomus Henriquez, qui in Menologio Ordinis ſui ad diem* III *Maii ita ſcribit :* In Scotia ſanctus Gualterus, Davidis regis filius, qui à mundi rebus vanis, fluxis, illecebrarumque plenis, tam alienus exſtitit, ut variis dignitatibus, quibus donatus fuerat, repudiatis, etiam epiſcopatu ſancti Andreæ relicto, monaſterio ſe incluſerit, ubi cum diu ſanctiſſimè vixiſſet, abbas cœnobii Meilroſenſis Ordinis Ciſtercienſis creatus eſt, & multis miraculis editis, piiſſimè obiit, & Sanctorum numero fuit adſcriptus. *Ad hunc Menologii ſui textum in notis ibidem aſſerit, iſtum S. Gualterum fuiſſe,* quem David Scotiæ rex ex ſecunda uxore ſuſcepit, & ab ipſa infantia ſanctis moribus educari curavit; eumque canonicatu ſancti Oſwaldi, & prioratu de Kirkhanni honorifico & ampliſſimo donavit, & tandem ad epiſcopatum provexit, quæ omnia reliquit, ut Ciſtercienſi ordini nomen daret. *At quomodo rex Scotiæ David eum* ex ſecunda uxore ſuſcepit, *cum ille tantummodo habuerit unicam uxorem Mathildem, viduam comitis Simonis, &* S. Waltheni *noſtri matrem, ut poſtmodum dicemus?*

ex uno eodemque S. Waltheno

18 *Henriquezius in iiſdem notis conqueritur de Arnoldo Wiono, eo quod in Ligno Vitæ dicat, illum S. Gualterum fuiſſe Benedictinum, nulla Ciſtercienſis Ordinis mentione facta, cum tamen conſtet, Melroſenſe cœnobium à temporibus S. Bernardi ad Ciſtercienſes pertinuiſſe, ut ipſemet ſanctus in Vita S. Malachiæ cap.* 15 *teſtatur. Tunc ibidem ſubdit teſtimonium S. Bernardi, quod in Colonienſi operum ejus editione, quæ ſtudio & labore Jacobi Merloni Horſtii anno* 1641 *prodiit, tomo* 4 *pag.* 131 *ſic legitur :* In ipſa urbe Eboracenſi acceſſit ad eum vir nobilis ſecundùm ſeculum, Wallelvus nomine (*intellige* S Walthenum *vel* Wallenum *noſtrum, ut ex Actis ejus infra dandis conſtabit*) tunc Prior in Kirkeham regularium fratrum; nunc verò monachus & monachorum pater in Mailros monaſterio Ordinis noſtri, qui devotus Malachiæ ſe orationibus ſatis humiliter commendavit. *Hiſce ſubjungitur hiſtoria de equo, quem* S. Walthenus *ſancto Malachiæ dedit, & qui prodigioſè mutatus eſt, ut inferiùs in Actis noſtris num.* 27 *& ſequente narrabitur.*

duplicem Sanctum

19 *In memorato Ordinis Ciſtercienſis Menologio ad diem* IX *Auguſti Henriquezius eumdem Sanctum, tamquam diverſum, annuntiat his verbis:* In Scotia beatus Wallenus, ſanguinis ſplendore nobiliſſimus, qui ex canonico regulari monachus Ciſtercienſis effectus, in abbatem Meylroſenſem electus fuit. Rigidiſſimus exſtitit ſui corporis caſtigator. Famis tempore granum, vix pro duabus ſeptimanis ſufficiens benedixit, & non ſolùm fra-

AUCTORE G. C.

tribus, ſed & quatuor pauperum millibus per tres menſes abundè ſuffecit. Divina redemptionis noſtræ myſteria, cæleſti revelatione ad vivum expreſſa, inter pſallendum contemplatus eſt. In Natali Domini Miſſam celebrans, puerum Jeſum in manibus ſuis coronâ aureâ gemmis ſtelliferis rutilante, redimitum vidit, qui ſereno vultu blandoque manuum applauſu caput & faciem ejus contrectans demulcebat, & quaſi caput capiti & os ori applicans oſcula crebrius imprimebat. Cælos inter orandum apertos vidit. Dæmonem, qui eum terrere conabatur, fugavit. Hydropicos ſolo tactu ſanavit. Epiſcopatum ſancti-Andreæ ſibi oblatum reſpuit, & tandem ſignis & virtutibus inſignis obdormivit in Domino, etiam poſt mortem miraculis admirandus.

imprudenter effecerunt,

20 *Satis mirari nequeo, quod Henriquezius hoc loco errorem ſuum non deprehenderit, quandoquidem hîc etiam ſupradictum S. Bernardi teſtimonium allegat. Quomodo ſibi perſuadere potuit, eamdem S. Bernardi narrationem ad diverſos Sanctos ſpectare? Quomodo eadem melliflui ſui*

B *Patris verba utrique Sancto, tamquam diſtincto, accommodat? Præterea hoc loco in notis ad repetitum ſancti Doctoris textum obſervat ſequentia:* Vocat eum virum nobilem ſecundùm ſeculum, quia fuit filius Simonis comitis Hungtinthoniæ & Malcolmi ac Guilielmi regum Scotiæ avunculus: nam mater ejus Machtildis poſt mortem Simonis nupſit David regi Scotiæ, de qua idem rex Gobertum (*debuit dicere Henricum, quem ſolum David ex vidua Simonis ſuſcepit, & qui ante patrem ſuum obiit, ut Scotica teſtatur hiſtoria*) comitem, patrem duorum regum Malcolmi & Guillelmi procreavit. *Hîc rectè dicit*, S. Walthenum *ſeu* Wallenum *ex Simone comite & Mathilde natum eſſe; ſed eumdem ſuperiùs perperam appellat filium Davidis, quem hujus privignum nominare debuiſſet.*

& licet Angelus Manrique hunc errorem correxerit,

21 *Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1160 *cap.* 4 *num.* 9 *hanc erroneam ejuſdem Sancti duplicationem rectè corrigit, & hallucinationem Henriquezii aliorumque indicat his verbis:* Ex hac abbatum Meilroſenſium ſerie, quæ ex Actis S. Walleni planè conſtat, haud dubiè cæcutire convincuntur, qui ex uno duos Wallenos faciunt abbates Meilroſenſes ex Rievalle; quo per eoſdem prorſus gradus, atque ex eiſdem (quod majus eſt) parentibus pervenerint: niſi quod alterum Wallenum vero nomine, alterum irrepente per errorem Thomas Dempſterus & Arnoldus Walterum dicunt. Utrumque ſequitur Henriquez in Menologio, ubi Walterum quinto Nonas Maii; Wallenum quinto Idus Auguſti memorat. Errandi occaſio ſolum nomen fuit diverſimodè inverſum. Cetera eadem; Comes Simon parens, Mathildis mater, David Scotus vitricus; educatio in aula; inde canonicatus ſancti Oſwaldi, Prioratus de Kirkeam, monachatus, & abbatia Meilroſenſis; quin & vocatio ad ſedem Sant-Andreanam; ut mirum ſit, hæc omnia conferentes potuiſſe ex ſolo nomine dividere, quem eumdem tot alia comprobarent.

C

tamen poſtea Auguſtinus Sartorius

22 *Auguſtinus Sartorius non videtur hoc loco legiſſe Angelum Manrique, quem tamen alibi ſæpius citat: nam in Hiſtoria elogiali Ordinis ſui, quam* Ciſtercium bis-tertium *appellare voluit, & quam Vetero-Pragæ anno* 1700 *edidit, adhuc eidem errori adhæret, dum ibidem titulo* XVI *ſeu pag.* 422 *ſic ſcribit:* Ex eodem culmine ſedis archiepiſcopalis ſancti Andreæ in Meilroſenſe cœnobium deſcendit tertius Scotiæ princeps, ſanctus Gualterus, regis Davidis filius. Præſenſerat is in Meilroſa ob nominum forte affinitatem latere mel & roſam. Itaque melliflui Bernardi patrocinio felicem familiam domumque ingreſſus, in melle delicias animæ, in roſa invenit coronam gloriæ. Senſerunt pariter Meilroſenſes aſcetæ cœnobio ſuo in Gualtero lucidiſſimum planè ſidus illapſum eſſe, Ciſtercienſe cælum illico magnis fulgoribus illuſtraturum: quare orbati abbate virum principem in demortui dignitatem communibus votis ſubrogaverunt. Ornavit ille ſpartam hanc eximiis meritis, Ordinem univerſum illuſtravit clariſſimis virtutibus, auxitque feſtos Eccleſiæ dies, poſt ſanctiſſima fata Divorum adſcriptus cœtui. D

in eumdem incidit.

23 *Deinde Sartorius titulo* XVIII *ſive pag.* 474 *eumdem Sanctum, tamquam à præcedente diverſum, exornat hoc elogio:* Spectanda Anglia in divo Walleno, viro inter Ciſtercienſes magno & glorioſo, Simonis Huntingthoniæ comitis filio, Malcolmi ac Guillelmi Scotiæ regum avunculo, qui ex canonico regulari factus Ciſtercienſis in cœnobio de Wardona, ſubinde è domo illa ad Rie-vallem ſub S. Ælredi magiſterium tranſlatus, tandem ab eodem ſanctiſſimo præſule Meilroſenſibus præfectus in abbatem, ubique ſanctimoniæ ſuæ famam quàm latiſſimè diffudit. Præter curam fratrum ſolicitabat etiam Viri benigniſſimi præcordia pauperum miſeranda egeſtas: eapropter & fratribus ſeſe exhibuit abbatem, & egenis mecœnatem, utroque nomine muneris ſui rationem menſuramque multa ſolicitudine affectuque adimplens. *Tum ibidem ſequitur epitome geſtorum miraculorumque, quam hîc omitto, tum quia ſuperiùs ex Chalemoto & Henriquezio ſimilia breviter relata ſunt, tum quia inferiùs in Actis ea omnia ab auctore ſuppari iterum fuſè narrabuntur.* E

Inquiritur ac detegitur

24 *At quomodo, inquies, viri minimè indocti tam turpiter hallucinati ſunt, aut qua ratione induci potuerunt, ut ex uno* S. Waltheno *ſive* Walleno *duplicem Sanctum fecerint? Laudatus Angelus Manrique loco proximè citato ſic reſpondet:* Errandi occaſio ſolum nomen fuit diverſimodè inverſum. *Sed præter illam nominis inverſionem exiſtimo, Joannem Leſlæum huic errori occaſionem præbuiſſe, quando libro 6 de Rebus geſtis Scotorum refert ſequentia:* Scribunt aliqui, Davidem ex vidua quadam Gualteri, aurati equitis uxore, alium filium ſuſcepiſſe, cui Gualtero nomen erat; quem à rebus mundi vanis, fluxis, illecebrarumque plenis tam fuiſſe alienum tradunt, ut ſacris ſtatim initiatus primùm S. Oſwaldi canonicatu opimo, ac deinde Kirkhanni Prioratu honorifico invitus donaretur. Hic cum rectè cogitaret, nihil virtutis veræ nervos magis elidere, quam otium atque divitias, epiſcopatu divi Andreæ repudiato, monaſterio ſe incluſit; in quo ſepoſitis ad commentationem certis horis, Deo, ab omni cordis corporiſque cruciatu immunis, reliquam diei partem impertivit: quoad multorum hortationibus, continuiſque penè efflagitationibus exſuſcitatus abbas Melroſenſis crearetur; ad quem honorem evectus, Malcolmo (qui virgo cognominatus fuit) auctor erat, ut quorumdam monaſteriorum fundamenta jaceret. Librum inſcriptum REGULÆ ECCLESIASTICÆ eſt commentatus, tandemque multis editis miraculis, in Divorum ſocietatem aſcitus eſt. *Arnoldus Wionus aliique paſſim hanc Leſlæi narrationem citant, aut exſcribunt.* F

origo hujus erroris,

25 *Cum itaque lectores hujus relationis ſine ullo examine nimis facilè crederent, Gualterum illum*

A *Ixm ex Davide Scotiæ rege natum esse, & aliunde scirent,* S. Walthenum *Simonis comitis Huntingtonienſis filium fuiſſe, Gualterum &* Walthenum, *tamquam diverſos, diſtinxerunt. Sed fortè aliqui ſcriptores, apud Leſlæum generaliter citati,* S. Walthenum *impropriè vocarunt filium Davidis, ut nonnumquam mos obtinet, vel Davidem dulciori patris nomine appellarunt, cum tamen propriè hic vitricus, ille privignus eſſet: nam mater* S. Waltheni *poſt mortem mariti ſui Davidi Scotorum regi nupta eſt, eique unicum filium peperit, nomine Henricum, qui ante patrem mortuus eſt, & in quo acerbo caſu ferendo conſtantiam Davidis ſcriptores Angli & Scoti paſſim laudant.*

quem Wemyſſius noſter cautè vitavit,

26 *Hæc nonnullorum hallucinatio non fefellit Patricium Ninianum Wemyſs, eruditum Societatis noſtræ ſacerdotem, natione Scotum, qui inter alia patriæ ſuæ monumenta, quæ propria manu illuſtravit, ad uſum Muſei noſtri collegit Menologium de indubitatis Scotiæ Sanctis, in quo* S. Walthenum *ſub variis nominibus ad diem* III *Auguſti ita celebrat:* Sanctus Valdevus, Valterus, ſeu Gualterus MCLX (*ſic haud dubie annum mortis deſignat, de quo poſtea agimus*) ſecundus Melroſſenſis cœnobii, recenter à ſancto Davide è fundamentis denuò erecti, abbas ſanctiſſimus, comitis Northantptoniæ (*alii vocant comitem Huntingtoniæ, quæ Northamptoniæ vicina eſt*) filius Mater Mathildis poſt obitum primi mariti nupſit Davidi Cumbriæ principi, qui deinde, fratribus vitâ functis, ſolium aſcendit Scoticum. Hinc Valdevus erat S. Davidis Scotiæ regis privignus, reginæ filius, Henrici Scotiæ principis frater uterinus, ex utroque parente Anglus. *Forſan* S. Walthenus *propter originem Anglicam ab aliquibus Martyrologis in Anglia annuntiatur, quamvis etiam recte ab aliis adſcribatur Sanctis Scotiæ, eo quod in illo regno diu vixerit, ac diem extremum clauſerit.*

B

quia antiquis auctoribus & hiſtoriæ Scoticæ apertè repugnat.

27 *Quod ſi aliqui ſcribant, Davidi fuiſſe alterum filium, ab Henrico diſtinctum, veteribus ac præcipuis Angliæ Scotiæque hiſtoricis contradicunt: nam Guilielmus Neubrigenſis, ſcriptor ſynchronus aut ſaltem huic tempori proximus, lib.* I *de Rebus Anglicis cap.* 23 *piam Davidis mortem deſcribit, & poſt alias illius laudes addit ſequentia:* Poſt honorabiles nuptias & thorum immaculatum, ex quo illi unicus natus eſt filius (*hunc ſuprà eodem capite Henricum nominat, ubi de immaturo ejus obitu agit*) qui ſimillimis moribus patrem exprimeret, annis plurimis in cælibatu permanſit, in piis largitionibus tam profuſus, ut præter copioſam diſperſionem in pauperes, eleemoſynas illius enarrent ab ipſo fundatæ, dicatæ, & ornatæ multæ eccleſiæ Sanctorum. *Huic conſentiunt plerique ſcriptores Angli, quos brevitatis cauſâ prætermitto.*

C

28 *Inter auctores Scotos præcipuus Hector Boëthius in Hiſtoria Scotorum lib.* 12 *de nuptiis memorati Davidis hæc tradit:* Matildem filiam hæredem Voldioſi (*hoc etiam nomine avus* S. Waltheni *noſtri interdum appellatur*) comitis Hundintoniæ Northumbriæque & Judith, neptis Wilhelmi Nothi, uxorem beneficio regis duxit. Qua de re Hundintoniæ ac Northumbriæ comes eſt effectus. Natus autem hoc conjugio dignus parentibus ſuis filius, Henricus nomine. *Deinde ibidem poſt narratam hujus Mathildis mortem, Boëthius hæc ad rem noſtram ſubjungit:* Matildis autem conjugis chariſſimæ deceſſu David multum dolens, nullas deinceps contrahere volens nuptias, primam uxori fidem ad mortem uſque ſervavit. *Errant itaque illi, qui tradunt, Davidem ad ſecundas nuptias tranſiſſe, aut ex altera uxore alium filium ſuſcepiſſe, ut ex antiquis Actis noſtris infrà confirmabitur. Oſtenſo hoc duplicationis errore, & probabili illius origine detecta, ad diſcutiendas quaſdam Actorum circumſtantias progredimur.*

AUCTORE G. C.

§ III. Scriptor Actorum, nonnulla eorum compendia, annus dieſque, quibus Sanctus obiit, & cæleſtes litteræ de inſtante morte præmonentes examinantur.

E

Præter Everardum ſynchronum, qui Vitam S. Waltheni ſcripſiſſe dicitur,

Apud Dempſterum in Hiſtoria eccleſiaſtica gentis Scotorum lib. 5 *num.* 479 *Vitam* S. Waltheni *ſcripſiſſe dicitur Everardus ſynchronus, de quo ibidem leguntur ſequentia:* Sanctus Everardus confeſſor & abbas Ciſtercienſis, Scotus, ſancti Waltheni confeſſarius, & in canonicatu Kirkhan ſocius, primuſque abbas monaſterii illius celebris in Cumbria, à ſancto Davide Scotiæ rege aut ejus fratre Simone comite fundati, quod de Ulmo dici ſolet, vulgò Holmecultraine: nam cum in Mailroſenſi clauſtro unà cum ſanctiſſimo ſene Waltheno habitum induiſſet, eo ad curam ejuſdem loci ſubſiſtente, hic in novum monaſterium de Ulmo miſſus, regimen exorſus, cum Henricus filius ſancti Davidis cœnobium à patre erectum fundis dotaſſet, ut loquitur Scotichronicon lib. VI cap. XXXII. Scripſit ſuperſtes Waltheno ex indice Maiæ Vitam ſancti Adamnani, Vitam ſancti Cumenei Albi, Vitam ſancti Waltheni. Claruit anno MCXLV. *Quidquid ſit de hoc Dempſteri teſtimonio, cui parum fidimus, ad notitiam aut manus noſtras non pervenit illa lucubratio Everardi iſtius, de quo infra in Actis mentio occurret. Quare de ſuppari Vitæ Waltheniane auctore, quem in cœnobio Bodecenſi invenimus, hîc tantummodo diſſerendum eſt.*

eamdem colligit auctor ſuppar,

30 *Angelus Manrique Annalibus Ciſtercienſibus ſparſim inſeruit aliquot fragmenta Vitæ Waltheniane, & ad annum Chriſti* 1160 *cap.* 4 *num.* 7 *de ſcriptore illius hæc monet:* Vitam Sancti Joſcelinus ſcripſit, Furneſii monachus; idque poſt annos aliquot: quippe qui Sanctum aſſecutus nequaquam fuit; ſed qui, ut non potuerit ſcribere, quæ vidit, ſic nihil ſe ſcripſiſſe, quæ non hauſerit ab illis, qui viderunt, teſtificatur. Scriptam Willermo regi Scotiæ & Alexandro filio conſecravit, ac comiti David, ſancto Walleno ſanguine conjunctis, religione devotis. Scripſit autem Patritii, Meilroſenſis abbatis juſſu, ut ipſe teſtatur, ſed qui morte præventus non potuerit frui mandati fructu. *Ex his aliiſque colligimus, laudatum Annalium Ciſtercienſium ſcriptorem præ oculis habuiſſe planè ſimilia* S. Waltheni *ſive* Walleni *Acta, quæ nos inferiùs ex codice Bodecenſi integra vulgabimus, & hinc inde cum editis iſtius Annaliſtæ fragmentis conferemus.*

F

de cujus vera nomine

31 *Non ſatis intelligimus, quomodo ſubæqualis iſte eorumdem Actorum ſcriptor conſtanter* Joſcelinus *vocetur ab Angelo Manrique, quia in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti* 1160 *cap.* 3 *num.* 3 *indicat, ſe Acta illa excerpſiſſe* ex libro

AUCTORE G. C. perantiquo & priscis characteribus notato, ab illustrissimo Gondomarensi comite ex Anglia, *inquit*, quò non semel à Philippo III legatus fuit, in Hispaniam adducto, quem humanissimè nobis communicavit ejusdem filius DD. Antonius Sarmiento, habeturque in ipsius bibliotheca Vallisoleti in membrana descriptus, Walleni inter alia continens Vitam.

lis proponitur, 32 *Si biographus ille in memorato libro Vallisoletano* Joscelinus *appelletur, manuscripta Actorum exemplaria in exprimendo scriptoris nomine inter se differunt: nam in membranaceo codice monasterii Bodecensis juxta duplex ejusdem codicis ecgraphum, quod habemus, idem auctor disertè se ipsum* Jordanum *nominat, dum pro more istius temporis ante prologum illis, quibus lucubrationem suam dedicat, sic bene precatur:* Illustrissimis viris Wilhelmo regi Scotiæ & Alexandro filio ejus, & comiti David frater Jordanus, qualiscumque monachus Furnesii, utriusque hominis salute in Domino potiri, & utriusque vitæ felicitatem sortiri. *Verosimillimè igitur in alterutrum* B *codicem error irrepsit; sed nescimus, uter alteri præferendus sit propter antiquitatem, quæ ex oculata characterum inspectione & mutua utriusque codicis collatione tantùm utcumque determinari possit.*

& defectu certioris notitiæ 33 *Neque his tenebris certam lucem affundunt bibliographi Angli, qui scriptores nationis suæ recensent: etsi enim apud illos nullus occurrat Jordanus, tamen inde certò inferri non potest, nullum hujus nominis exstitisse; quia per decursum operis nostri deteximus plures obscurioris memoriæ scriptores, quos bibliographi ignorabant. Joannes Pitseus in opere suo de illustribus Angliæ scriptoribus memorat duos Jocelinos, quorum forte neuter huc spectat: nam Jocelinus, cognomento Braclandus, anno* 1214 *vixit in Buriensi Angliæ monasterio, ut Pitseus in laudato opere ad annum Christi* 1214 *num.* 304 *testatur. Quamvis igitur conveniat tempus vitæ, tamen discrepat monasterium Buriense, in quo Jocelinus ille vixit, cum interim biographus noster clarè dicat, se in Furnesiensi cœnobio monachum fuisse.*

indecisa relinquitur. 34 *De altero Jocelino laudatus Pitseus in Appendice ad illustres Angliæ scriptores centuriâ tertiâ num.* 40 *sic scribit:* Jocelinus de Furnes, sive is Anglus fuerit natione, sive, quod verisimilius videtur, Cambro-Britannus, erat historicus, ut auctores sunt Joannes Stous & Nicolaus Fizherbertus. Scripsit de Britonum episcopis libros plures. Alia ejus, si qua scripsit opera, uti & tempus, quo vixit, me latent. *Hic quidem* C *cognominatur* de Furnes; *sed non dicitur fuisse monachus Furnesii, ut noster de se affirmat. Quapropter potuit Jocelinus ille cognomen istud habere ex familia vel loco natali, sicut in Monastico Anglicano tomo* I *pag.* 401 Asketellus de Furneys *& pag.* 707 Willielmus de Furnesio *leguntur, qui tamen Furnesienses monachi non fuerunt. Nec minus obscura sunt reliqua, cum Pitseus fateatur, alia hujus scriptoris opera, ejusque ætatem à se ignorari. Quod si biographus noster verè appelletur Jocelinus, probabilissimè idem est cum Jocelino, monacho Furnesiensi, qui Acta S. Patricii collegit, & de quo ad diem* XVII *Martii in Commentario prævio ad Vitam S. Patricii* § 4 *plura dicta sunt. Quandoquidem tamen ex his nihil certi possit concludi, titulo Actorum* Jordanum *vel* Joscelinum *auctorem præfigemus, & ulteriorem veri nominis indagationem Anglis aut Scotis relinquemus.*

35 *Sed etiamsi de nomine biographi nostri non constet, ætatem illius præterpropter colligere possumus ex personis, quas in prologo suo alloquitur,* D *& quibus lucubrationem suam dedicavit: certò enim ex obitu Wilhelmi regis Scotiæ concludimus, Vitam illam ab auctore nostro conscriptam esse ante annum Christi* 1214, *quo juxta historicos Scotos rex ille mortuus, filium suum Alexandrum in regno Scotiæ successorem habuit. Neque videtur biographus iste diu ante hunc annum* 1214 *scripsisse, cum Vitam illam etiam legendam offerat Alexandro nondum regi, de cujus ætate Hector Boëthius lib.* 13 *Historiæ Scotorum apud nos fol.* 285 *tradit sequentia:* Ab eo tempore haud ita diu supervixit Alexander: correptus enim gravi morbo in Carnere insula, à continenti Argadiæ haud latè divisa, brevi pòst moritur ætatis suæ anno primo & quinquagesimo, & regni tricesimo quinto, salutis verò nostræ supra millesimum ducentesimum quadragesimo nono. *Huic chronotaxi etiam alii scriptores assentiuntur.*

Ex variis adjunctis colligimus,

à biographo nostro inter annum Christi 1207 *&* 1214, E 36 *Ex his sequitur, Alexandrum circa annum Christi* 1198 *primò natum esse, & decimo sexto vel decimo septimo ætatis suæ anno post mortem patris solium Scoticum ascendisse, ut retrogradum annorum computum ineunti apparebit. Præterea biographus infra in Actis num.* 137 *sic scribit:* Anno ab incarnatione Domini millesimo ducentesimo septimo, qui est annus quadragesimus octavus à decessu sancti Walteni, vir vitæ venerabilis Wilhelmus abbas septimus post beatum virum universæ carnis ingressus est viam *&c. Hinc colligimus, Vitam istam post annum Christi* 1207 *exaratam fuisse. Denique ex his omnibus concludimus, Acta* S. Waltheni *inter annum Christi* 1207 *&* 1214 *ab illo monacho Furnesiensi primùm litteris tradita esse.*

fideliter conscripta esse hæc Acta, 37 *Quanta autem fide scriptor ille subæqualis Vitam hujus Sancti collegerit, ipsemet in prologo satis indicat his verbis:* Exhortor & supplico, non solum vos, sed etiam omnes opusculum istud lecturos vel audituros, ut dictis fidem adhibeant, nullaque in eis veritati opposita, sed quod à viris veridicis, senioribus domus Melrosensis omni exceptione majoribus accepi, me scripsisse fideliter agnoscant. *At illi seniores abbatiæ Melrosensis haud dubie vivum* S. Walthenum *novisse poterant, & fortè per aliquot annos in eodem monasterio discipuli ipsius fuerant. Unde patet, quantam fidem hæc Vita mereatur. Porro Jordanus seu Joscelinus animum ad eam conscribendam appulit,* petente ac præcipiente domino Patricio, abbate de Melros, sed heu! morte præmatura prærepto, *ut in eodem prologo testatur. Ex obitu hujus Patricii exactiorem prædictæ scriptionis chronologiam eruere possemus, si accurata abbatum Melrosensium series nobis ad manum esset.* F

quorum aliqui synopsim tantummodo noverunt. 38 *Supra laudatus Henriquezius hæc antiqua* S. Waltheni *Acta non noverat; sed in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 2 *dist.* 26 *cap.* 58 *pro illis exhibet recentiorem Vitæ synopsin, quam Antonius Gentius ex aliquo transcripsit, ut Cisterciensis ille Fasciculi collector in fine citati capitis testatur his verbis:* Ex bibliotheca Rubeæ vallis Canonicorum regularium sancti Augustini, ubi Vita hujus sancti Viri exstat Ms. in tertio tomo Antonii Gentii fol. 212. *Solerter id observavit Angelus Manrique, dum in Annalibus Cistercienſibus ad annum Christi* 1160 *cap.* 4 *num.* 7 *sic scribit:* Lego præterea in Chrysostomo Henriquez, ejusdem Sancti Vitam scripsisse Antonium Gentium, qui Ms. habetur in Rubra valle, & quam ipse transcripsit in Fasciculo; sed qui compen-

pendium ſcriptæ à Joſcelino potius dederit, & aliqua narratione digna omittat. *Illud ipſum Vitæ compendium, quod ex antiquo codice diœceſis Cornubienſis in Britannia Armorica deſcriptum fuerat, anno Chriſti* 1665 *ad nos tranſmiſſum eſt; at Henriquezius, aliique ignorabant, eamdem Actorum epitomen à fol.* 293 *verſo exſtare in Legenda Sanctorum Angliæ, quæ anno* 1516 *Londini typis excuſa eſt, & quam Capgravius expilaſſe dicitur ex volumine Joannis de Tinmouth, ut Caſimirus Oudinus apoſtata in Commentariis Scriptorum eccleſiaſticorum tomo* 3 *col.* 2595 *ex Henrico Whartono refert. Nunc de anno ac die mortis nonnihil diſſeremus.*

Implicata diſcrepantia circa annum,

39 *Occurrit intricata difficultas circa annum, quo Sanctus noſter ad cælos migravit, quia Acta num.* 95 *tempus illud deſignant his circumſtantiis:* Diſceſſit anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo, regnante Henrico II in Anglia, Malcolino (*jam paſſim Malcolmus appellatur*) in Scotia; pontificante Adriano Angligena. *Hi characteres chronologici cum anno Chriſti* 1160 *componi poſſunt, ſi excipias Pontificatum Adriani IV, natione Angli, qui juxta Franciſcum Pagium in Breviario Pontificum Romanorum, alioſque chronologos Kalendis Septembribus anni* 1159 *obiit, & eodem menſe Alexandrum III ſucceſſorem habuit. Quomodo igitur annus Chriſti* 1160 *cohærere poteſt cum Pontificatu Adriani IV, qui jam anno præcedente è vivis exceſſerat?*

quo S. Waltheus obiit,

40 *Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1160 *cap.* 3 *num.* 9 *vidit hunc nodum chronologicum, eumque ſic ſolvere aut ſcindere nititur:* Verùm, *inquit*, quod dicitur obiiſſe anno MCLX, Pontificante Papa Adriano Angligena, cum ſtare non poſſit (quippe Adriano defuncto prima die Septembris proximi anni) corrigendum cenſeo, & pro Adriano Alexandrum ſubſtituendum; quod ideo mihi efficacius perſuadeo, quia aliter dies Auguſti viginti ſeptem, quibus Adrianus ſuperſtes, non ſufficerent his, quæ ſequenti capite dicemus. Quid quod Antonius Gentius, aliique vitam Viri producunt ultra triennium, neque ante annum MCLXIII obiiſſe putant? Sed hi etiam in die nonnihil errant, ad nonam uſque Auguſti differentes, ut res in dubio nobis relinquenda, aliorum magis præſtoletur & petat diffinitionem.

difficultatibus utrimque propoſitis,

41 *Rogerus Hovedenus, biographo noſtro ſynchronus, in Annalibus ſuis, Francofurti anno* 1601 *recuſis, parte poſteriore pag.* 491 *obitum S.* Waltheni *anno Chriſti* 1159 *ſic alligat:* Eodem anno (*nimirum* anno gratiæ MCLIX, qui erat annus regni regis Henrici, filii Mathildis imperatricis, *ſicut ibidem paulò ſuperiùs ſcripſerat*) obiit Waldevus, abbas de Melros, IV Nonas Auguſti, qui fuit avunculus regis Malcolmi. Eodem anno Adrianus Papa obiit, cui ſucceſſit Alexander Papa III canonicè electus & conſecratus. *Cum juxta communem chronologorum ſententiam Adrianus Papa Kalendis Septembribus anni* 1159 *ex hac vita diſceſſerit, poteſt in hoc ſyſtemate chronologico mors S.* Waltheni *cum pontificatu Adriani conciliari, quandoquidem ille eodem anno* 1159 *juxta Hovedenum* IV Nonas Auguſti (*biographus noſter aliique* III *Nonas Auguſti ſeu die tertia ejuſdem menſis obitum illius collocant*) *ad Superos migravit.*

fruſtra examinatur,

42 *At in ea hypotheſi aliunde oritur inextricabilis difficultas, & inter utriuſque mortem tantum viginti ſex aut viginti ſeptem dies intercedunt, intra quod breve temporis ſpatium non potuerunt* AUCTORE G. C. *fieri omnia illa, quæ biographus noſter in Vita num.* 99 *& ſequentibus de cancellario Malcolmi regis Scotiæ refert: nam ibidem narrat, Nicolaum cancellarium indicaſſe Romano Pontifici viſionem, quam Romæ de* S. Waltheno *habuerat, & quam Pontifex Romanus de imminente* S. Waltheni *obitu interpretatus eſt. Deinde auctor Vitæ hæc addit:* Cancellarius, peractis negotiis, repatriatus, abbatem deceſſiſſe die ſequente, ſcilicet tertio Nonas Auguſti, comperit, [quando] nocte præcedente præſcriptam [viſionem] in Papæ camera conſtitutus vidit. Ipſe verò quod de abbate conſtabat, ut ei imperatum fuerat, ipſi Papæ litteris per quemdam Romipetam nuntiavit. Papa Deo gratias referens, animam ejus abſolvit, & pro eo & cunctis fidelibus Miſſam ſolenniter celebravit. *Si cancellarius Malcolmi ſub Adriano IV Papa hanc viſionem Romæ habuerit pridie, quam* S. Waltheus *obiit, non potuit ille tantillo temporis intervallo in Scotiam redire, & eidem Pontifici mortem ſancti iſtius Abbatis nuntiare.*

E

ac in medio relinquitur,

43 *Nullum aptum huic difficultati ſolvendæ video remedium, niſi dicamus, cancellario Malcolmi in patriam reverſo obitum Adriani Papæ ignotum fuiſſe, & litteras illius ad Adriani ſucceſſorem perveniſſe, etiamſi biographus noſter ea, quæ circa hanc viſionem Romæ contigerunt ac poſtmodum ſubſecuta ſunt, eidem Pontifici Romano adſcribere videatur. Præterea in hac hypotheſi fateri oportet, biographum noſtrum erraſſe, quando obitum* S. Waltheni *anno* 1160 *conſignat, & hunc annum cum Pontificatu Adriani IV Angli conjunxit, ut ſupra oſtendimus. Si igitur cum Hovedeno obitum* S. Waltheni *anno Chriſti* 1159 *affigere velimus, memoratam Nicolai cancellarii hiſtoriam cum hac chronologia conciliare non poſſumus; ſi autem cum Actis noſtris mortem ejuſdem Sancti uſque ad menſem Auguſtum anni* 1160 *differamus, ſcriptor Vitæ evidenter erravit in exprimendo nomine Romani Pontificis, ſub cujus pontificatu ſanctus ille Abbas obiiſſe dicitur, & certè pro* Adriano Angligena *ſubſtituendus eſt Alexander III, ſicut etiam Angelus Manrique obſervavit. Cum ergo Hovedenus & biographus noſter ſint ætate pares, ac utriuſque computatio inter ſe componi non poſſit, niſi in Actis noſtris errorem hiſtoricum agnoſcamus, intricatam illam litem relinquimus indeciſam, & initio Commentarii utrumque annum in margine expreſſimus, donec fortaſſis aliunde certa Waltheniana mortis epocha eruatur.*

F

erſi manifeſtus Henriquezii error circa annum mortis facilè corrigatur.

44 *Attamen ex auctoritate utriuſque iſtius ſcriptoris ſupparis patet, in aſſignando mortis anno ac die hallucinatum eſſe Henriquezium, dum in Faſciculo Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis diſt.* 26 *cap.* 58 *ſic ſcribit:* Obiit autem Vir Domini Wallenus anno Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo TERTIO, NONA Auguſti, & cælos conſcendit. *Bucelinus in Menologio Benedictino & Chalemotus in ſuo Ciſtercienſi errantem Henriquezium ſecuti ſunt. Angelus Manrique hunc Henriquezii aliorumque errorem quidem notavit; ſed originem illius non detexit, cum non conſuluerit alia Actorum compendia, ex quibus occaſio iſtius erroris ſit manifeſta: nam in Legenda Capgravii, & manuſcripta Actorum ſynopſi, quam ex Britannia Armorica accepimus, hæc ita leguntur:* Obiit autem vir Domini Wallenus anno Domini milleſimo ſexageſimo, TERTIO NONAS Auguſti, & cælos conſcendit. *Ex his liquet, chronologicum illum Henriquezii errorem ex vitioſa interpunctione ac ſola unius litteræ omiſſione ortum eſſe.*

Nunc

AUCTORE G. C.

Nunc veroſimiliorem ejuſdem mortis diem breviter inveſtigemus.

Dies, quo Sanctus ex hac vita migravit,

45 *Jam per decurſum vidimus, quam diverſis diebus Menologia hunc eumdem Sanctum annuntient. Etiam numero præcedente indicavimus, quomodo perperam obitus illius ab aliquibus ad diem nonam Auguſti differatur. Tantum ſupereſt quæſtio, utrum die ſecunda vel tertia Auguſti è vivis exceſſerit, quia Rogerus Hovedenus mortem ejus* IV Nonas Auguſti *conſignat, ut ſupra relatum eſt. At forte error irrepſit in numerum, quia Acta noſtra num.* 94 *diem mortis diſertè exprimunt his verbis:* Illuxerat igitur dies tertio Nonas Auguſti, qua inventio ſancti Stephani protomartyris celebratur.... Poſt Sextam cum ventum eſſet ad prandium jam tertiò tabulæ percuſſione conventus citatus affuit, ſicque circumſtante corona filiorum pſalmocinantium, ſancta illa anima felicium flagellorum flammis in fornace febrium & aliarum multiplicum infirmitatum excocta, & inſtar auri puriſſimi examinata de mundiſſimo carnis habitaculo exivit. *Itaque biographum noſtrum ſecuti ſumus in determinanda Waltheniana mortis die, cui Auctaria Uſuardina, aliaque Martyrologia quædam conſentiunt.*

B

& fides biographi circa ſtupenda miracula diſcutitur.

46 *Porro in Actis* S. Waltheni *ſtupenda occurrunt prodigia, quæ tamen propter grave ſcriptoris noſtri ſupparis teſtimonium non inficiamur. Inter ea maximè mirandum eſt epiſtolium Chriſti ac Deiparæ, quo* S. Walthenus *familiariter de inſtante morte præmonetur, & de quo propterea Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1160 *cap.* 3 *num.* 5 *ſic diſſerit:* Non dubito, lectorem ſcrupuloſum aliquantulùm movendum verbis epiſtolæ; quaſi quæ nimis familiaria eſſe videantur; ſed non eum, qui Chriſtum amantem noverit; non qui amicum, adeoque ſuis amicis, quantum divinitas permittit, coæquandum. Prudentiùs moveat, quod Vir ſanctus eaſdem litteras primùm coram ſenioribus, mox coram toto conventu, legi voluerit; quippe nimium facientes ad ejus gloriam. Verùm cum Spiritus ubi & quò vult ſpiret, neque communibus legibus teneatur, quodcumque exorbitat, ſi modò non contrarietur, ſuſpiciendum potius credo, quam condemnandum. Quin potuit velle Vir ſanctus rem publicari, non ſolùm propter gloriam Dei & Matris ejus, qui tales exhibent hominibus favores; verùm ut orationibus cunctorum exitum præveniret, muniretque, cum nihil præſumendum putaret de propriis meritis. *Quidquid ſit de his rationibus, profeſſio & ætas biographi noſtri merentur, ut ei mirabilia narranti fidem adhibeamus. Nunc tantummodo reliquum eſt, ut Acta ex codice Bodecenſis monaſterii typis excudamus, eaque annotatis illuſtremus.*

C

D

VITA

Auctore Jordano vel Joſcelino, monacho Furneſienſi.

Ex Ms. Paſſionali pergameno menſis Februarii fol. CCXVIII, *quod ſervatur in cœnobio Bodecenſi Canonicorum Regularium ſancti Auguſtini in diœceſi Paderbornenſi.*

PROLOGUS.

E

Auctor regi & principibus Scotiæ oſtendit,

ILluſtriſſimis viris Wilhelmo Regi Scotiæ *a* & Alexandro filio ejus *b*, & Comiti David *c*, Frater Jordanus *d*, qualiſcumque monachus Furneſii *e*, utriuſque hominis ſalute in Domino potiri, & utriuſque vitæ felicitatem ſortiri. Sæpius mente revolvens, de cujus vitis radice palmites producti pullulaſtis, intueor excellentiſſimam ex ſumma ingenuitate totius Europæ vos originariam particulam traxiſſe carnis: ſanctæ namque Margaretæ *f* mater, Agatha nomine, filia fuit Germani Henrici, clariſſimi imperatoris Romanorum, cujus poſteritas illuſtrat Romanum imperium. Soror ejuſdem Agathæ regina extitit Ungarorum, cujus uteri fructus ſucceſſivus reges germinans, non ſolum ejuſdem regni poſſidet principatum, ſed etiam aliorum regnorum plurium nactus eſt ſceptrum. Genitor nihilominus ipſe B. Margaretæ dictus Edwardus, nepos & heres legitimus ſanctiſſimi confeſſoris Edwardi regis Angliæ, jure hereditario Anglici regni, per lineas rectas & directas ſucceſſivæ generationis in vos devoluto, vos ſceptrigeros effeciſſet, niſi Normannorum violenta direptio, Deo permittente, uſque ad tempus præfinitum præpediſſet.

a
b
c
d
e
f

F

in quali conſanguinitatis gradu

2 Nec ſolum in illo glorioſo ſtemmate regum Anglicorum in divitiis & gloria in regno potentiſſimi præfulſerunt, ſed etiam in ſanctitate & juſtitia magna Deo placentes, in vita & poſt mortem miraculis multimodis magnificè claruerunt. A ſancto namque rege Adwolfo, qui totam Angliam decimans, decimam Deo & Eccleſiæ conſecravit, novem numerantur reges ſancti, quorum poſterior par vel præſtantior in Chriſtiana religione micuiſſe dignoſcitur: in decimo verò S. Edwardo cunctorum prædeceſſorum ſanctitas quaſi transfuſa confluxit, & ſic ex illo, tamquam fonte lucidiſſimo, vitæ religioſæ rivulus in S. Margaritam proneptem ejus, & ex illa in filium ſuum regem David avum veſtrum, & ex eo in Malcolmum regem fratrem veſtrum emanavit.

ſanctum Waltheneum attingant,

3 Ceterum avia veſtra Mathildis *g*, regina Scotiæ, proneptis erat Wilhelmi *h* ſtrenuiſſimi ducis, qui debellavit Angliam, & comitis Waltheni ſancti Martyris *i* filia, ac mater ſanctiſſimi Waltheni abbatis de Melros patrui *k* veſtri. Ipſe eſt decus & decor proſapiæ veſtræ, regni tutor, tutela patriæ, titulus pudicitiæ, gemma vitæ canonicæ, ſpeculum monaſticæ diſciplinæ. Hic, inquam, degens

g
h
i
k

A gens in mundo fuit cleri ſolatium, pauperum ærarium, egenorum ſuſtentaculum, infirmorum remedium, virtutum præclarum domicilium. Hujus corpus ſanctiſſimum, totius adhuc corruptionis expers, futuræ reſurrectionis præclarum præfert indicium, & fidei ac ſpei noſtræ probabile ac palpabile præbet experimentum. Hujus itaque dilecti Deo & hominibus, cujus memoria in benedictione eſt, utpote quem Dominus ſimilem illi fecit in gloria Sanctorum, vitam virtutibus vernantem, miraculis glorioſam, theoriis præclaris ſublimatam, petente ac præcipiente domino Patricio *l*, abbate de Melros, ſed heu! morte præmatura prærepto, tandem ſuſcepi, dictatam excellentiæ veſtræ congruentiùs, quam cuilibet alteri, deſtinandam duxi.

l

4 Hunc igitur libellum crebrò coram vobis lectum & intellectum cum agnoveritis, habebitis in eo lucidiſſimum ſpecular imitationis, admirationis & exultationis. Admiratio magna clareſcit in miraculis exhibitis; exultationis prærogativa vobis attribuitur in communione generis & germine nativæ propagationis; imitatio proponitur vobis & ceteris in virtutum ſtudiis & miſericordiæ operibus exercendis. Cum ergo traduce naturæ & tam clara & ſuperexcellenti genealogia ſitis utrimque derivati, ab illa vos eſſe degeneres dedignemini, & ſanctæ propaginis exſortes fieri. Attendite igitur ad petram jugiter (juxta Iſaiæ admonitionem) de qua exciſi eſtis, & ad cavernam laci, de qua præciſi eſtis; illiſque conformari ſtudete moribus & actibus ſanctis; in primis Dei legibus cuſtodiendis attentiùs intendite, veſtigiis ſanctæ progeniei, de qua materiam traxiſtis carnis, firmiter inhærete; ſanctiſſimi patrui veſtri abbatis Waltheni frequenter commendate vos meritis & precibus: diligite, viſitate, veneramini locum requietionis ejus, Ordinem monachicum & præcipue Ciſtercienſem, & maxime Melroſenſem abbatiam, in qua deguit, cui etiam præfuit & profuit, promovete, protegite, & adverſus adverſantium incurſus brachium defenſionis opponite.

eoſque ad ipſius cultum & imitationem excitans,

5 Exhortor & ſupplico, non ſolum vos, ſed etiam omnes opuſculum illud lecturos vel audituros, ut dictis fidem adhibeant, nullaque in eis veritati oppoſita, ſed quod à viris veridicis ſeniori-bus domus Melroſenſis, omni exceptione majoribus accepi, me ſcripſiſſe fideliter agnoſcant. In dictando ita ſtylum temperavi meum, ut nec humi repat, nec tumeat in altum, modum eligendo propter ſimplices planum & perlucidum & circumſpectum, & vitando juxta Tullium pompaticum, ſuffultum, & involutum. Valeat excellentia veſtra ſemper in Domino, & poſt hujus vitæ finem regnet cum Domino ſine fine.

ſcriptionis ſuæ fidem ac modum expoſuit.

ANNOTATA.

a *Wilhelmus iſte regno Scotiæ præfuit quadraginta novem annos, & anno Chriſti* 1214 *ex hac vita diſceſſit.*

b *Alexander iſtius nominis ſecundus Scotiæ rex anno* 1214 *in locum patris ſui defuncti ſucceſſit, & poſt felicem triginta quinque annorum gubernationem anno Chriſti* 1249 *in Melroſenſi cœnobio ſepultus eſt.*

c *Is erat Wilhelmi regis frater, & comes Huntingdoniæ, qui in Oriente contra infideles militavit, & poſt varia pericula in Scotiam reverſus eſt, ut apud Hectorem Boëthium lib.* 13 *Hiſt. Scot. videri poteſt.*

d *De nomine hujus ſcriptoris in Commentario prævio num.* 29 *& ſequentibus ſat fuſè diſputavimus.* EX MS.

e *Monaſticon Anglicanum tomo* 1 *pag.* 704 *& ſequentibus fundationem & quoſdam abbates hujus cœnobii recenſet.*

f *Acta hujus S. Margaretæ in Opere noſtro dedimus ad diem* x *Junii, ubi etiam tomo* 2 *iſtius menſis pag.* 322 *& ſequentibus illuſtrata eſt genealogia ejus, ad quam lectorem remittimus, ne hic actum agamus.*

g *Hæc eſt Sancti noſtri mater, quæ poſt mortem mariti ſui nupta eſt Davidi, Scotiæ regi, ut in commentario prævio dictum eſt, & infra in Actis repetetur.*

h *Is eſt Wilhelmus ſeu Guilielmus Normannus, vulgo cognominatus* Conqueſtor, *qui Angliam ſubegit, & de quo hiſtorici paſſim meminerunt.*

i *Ingulfus abbas Croylandenſis hunc Sancti noſtri avum etiam ornat titulo* ſancti martyris, *ut infra videbimus. Simeon Dunelmenſis inter decem Scriptores Angliæ anno* 1652 *Londini editus, col.* 209 *de morte propter falſam conjurationis accuſationem ei illata ſic ſcribit:* Comes Waltheovus juſſu regis Willielmi extra civitatem Wintoniam ductus, indignè & crudeliter ſecuri decapitatur, & in eodem loco terra obruitur; ſed proceſſu temporis, Deo ſic ordinante, corpus ejus de terra levatur, & magno cum honore Crulant deportatur, & in eccleſia honorificè tumulatur. Hic cum adhuc temporali frueretur vita, arta poſitus in cuſtodia, ea, quæ geſſerat iniquè, inceſſanter deflevit, & amariſſimè vigiliis, orationibus, jejuniis & eleemoſynis Deum ſtuduit placare: cujus memoriam voluerunt homines in terra delere; ſed creditur, verè illum cum Sanctis in cælo gaudere, prædicto archipræſide piæ memoriæ Lanfranco, à quo confeſſione facta pœnitentiam acceperat, fideliter atteſtante, qui & impoſiti criminis, ſupradictæ ſcilicet conjurationis, illum immunem affirmabat eſſe, & quæ in ceteris commiſiſſet, ut verum Chriſtianum pœnitentialibus lacrymis defleviſſe, ſeque felicem fore, ſi poſt exitum vitæ, illius felici potiretur requie. *Alii tamen ſcriptores Angli tradunt, Waltheofum comitem huic conjurationi imprudenter implicatum fuiſſe, & inter eos Rogerus Hovedenus apud nos pag.* 456 *& ſequente de conjuratis illis narrat ſequentia:* Magnam conjurationem, plurimis aſſentientibus, contra regem Willielmum fecerunt, comitemque Waltheofum ſuis inſidiis præventum, ſecum conjurare compulerunt; qui mox, ut potuit, Lanfrancum Dorobernenſem archiepiſcopum adiit, pœnitentiamque ab eo pro facto, licet non ſponte, ſacramento accepit, ejuſque conſilio regem Willielmum in Normannia degentem expetiit, eique rem geſtam ex ordine pandens, illius miſericordiæ ultro ſe dedit..... His geſtis rex autumnali tempore de Normannia rediens comitem Rogerum in cuſtodia poſuit, comitem etiam Waltheofum, licet ab eo miſericordiam petierit, cuſtodiæ ſimiliter tradidit..... Ubi rex proxima Nativitate Domini curiam ſuam tenuit, & ex eis, qui contra eum cervicem ſuam erexerant, de Anglia quoſdam erutis oculis vel manibus truncatis deturbavit: comites verò Waltheofum & Rogerum judiciali ſententia damnatos acriori cuſtodiæ mancipavit. Anno milleſimo ſeptuageſimo quinto comes Waltheofus juſſu regis Willielmi extra civitatem Wintoniam ductus eſt indignè, & crudeliter ſecuri decapitatur. *Deinde ibidem ſequuntur* ea-

EX MS. *eadem, quæ jam paulo ſuperiùs ex Simeone Dunelmenſi recitavimus. Sed hæc Hovedeni narratio, cui Joannes Bromton aliique hiſtoriæ Anglicæ auctores conſentiunt, ſatis clarè prodit, comiti Waltheofo titulum* ſancti martyris *non convenire. Propterea tamen non inficior, ipſum fortè Sanctis annumerandum eſſe, cum ſe ad extremum ſupplicium piiſſimè præparaverit, & poſt mortem miraculis coruſcaverit, ut inferius ex Ingulfo ſynchrono referemus.*

k *Potius* S. Walthenum *pro patruo avunculum appellaſſet, cum iſte conſanguinitatis gradus ex parte matris* S. Waltheni *oriretur. Sed ſcriptores mediæ ætatis nonnumquam hæc nomina confundunt, ut apud Cangium in Gloſſario ad vocem* avunculus *licet videre.*

l *In Commentario prævio faſſi ſumus, nobis ignotum eſſe annum, quo obierit Patricius ille abbas Melroſenſis; alioquin ex ejus morte eruiſſemus magis determinatum tempus, quo biographus noſter hæc Acta collegit.*

B

CAPUT I.

Sancti avus, parentes, nomen, pia pueritia & adoleſcentia.

VItam viri venerabilis Waltheni abbatis ſecundi *a* de Melros notitiæ poſterorum ſtylo tranſmiſſurus, congruum duxi generoſitatem ejus & maximè, quod contubernium Dei in pluribus perſonis utriuſque ſexus habet, in narrationis exordio declarare. Sic profecto liquebit, eſſe competens cunctis rectè diſcernentibus, quod ingenua & ſancta radice proceſſerit ſurculus optimus, ſanctitate conſpicuus. Tempore igitur, quo Willehelmus *b* Dux Normanniæ, debellatis indigenis, Angliæ ſceptrum obtinuerat, Comes illuſtris Walthenus, ſtrenuiſſimi Siwardi *c* Comitis filius, Comitatum Northanimbriæ *d* & Eboracenſis *e* provinciæ principatum poſſidebat. Erat ætatis floridæ, fortitudinis admirandæ, inter ſocios & domeſticos manſuetudinis agninæ, erga rebelles & hoſtes feritatis leoninæ, diutino conflictu viriliter Normannis reſiſtens, plurimam ſtragem illis inferebat, præclaros triumphos de ipſis ſæpius reportabat.

Willelmus rex Anglia *a* *b* *c* *e* *d*

C

7 Animadvertens igitur rex animoſitatem & ſtrenuoſitatem viri, primò [poſt] varios rotatus fortunæ factione nuntiorum intercurrentium, datis dexteris utrimque & acceptis in gratiam & pacem, Comitem ſibi fœderatum ſuſcepit, & poſt hominium *f* ſibi factum, neptem ſuam, Julitam *g* nomine, id eſt, victam *h*, illi in matrimonium junxit: de qua unicam filiam *i* Mathildem vocabulo procreavit: ipſe verò inventus eſt in omnibus fidelis, ingrediens & egrediens ad imperium regis Extitit nihilominus pauperibus munificus, in eccleſia devotus, clericis & maxime Religioſis acclinis, largus & liberalis univerſis, hoſtibus tamen formidabilis. Cernens autem rex, quod proſperatum eſſet regnum in manu ejus, & ſiluiſſet in conſpectu ejus, perplures, imo fere cunctos, nobilium Anglici germinis aut interemit aut carceravit ſeu proſcripſit, ſive in miſeram ſervitutem redegit; videns quia placeret Normannis, appoſuit apprehendere Walthenum Comitem, & ne videretur maculari proditionis opprobrio, ſi ſine cauſa virum innoxium condemnaret in nullo læſus ab eo, meditabatur & machinabatur, qualiter id perficeret irreprehenſibiliùs in conſpectu humano.

avum S. Waltheni *f* *g* *h* *i*

D

8 Tali ergo modo quæſivit & invenit occaſionem non ſolum recidendi & reſcindendi vinculum dilectionis & pacis ab amico & fideli ſuo, verum etiam tollendi eum de medio. Fama namque volatilis in diebus illis reſperſerat per Angliam, Danos *k* & Noricos *l* in exterminium & necem Normannorum conjuraſſe, & infinitam claſſem collectam in unum, auræ ſpirantis ad votum flatus expectare. Inſtillatum eſt auribus regis ab æmulis & malevolis adverſariis, Walthenum ipſum, velut fœdifragum, perjurum, proditorem, conſpiratorem, miſſis nuntiis, ſacramentis præſtitis, obſidibus datis, Danicam claſſem invitaſſe; adventantibus illis pro viribus conſilium & auxilium, ad internecionem vel eliminationem Normannorum ab inſula, promiſiſſe *m*. Rex autem hujuſmodi accuſationibus Anglorum præbens aures bibulas, ſuſpicioni pectus patulum, ad vindicandum cor ferociſſimum, lætus effectus eſt, utpote materiam quaſi juſtam exercendi in Walthenum, quæ corde conceperat, nactus. Juſſu ergo regis Comes citatus, ſimpliciter, nihil ſibi mali regem illaturum confidens, venit ad curiam, mundam & innocentem ſecum geſtans conſcientiam. Hoc habet innocentia proprium, ut ſicut neminem contendit lædere, ſic à nullo ſe lædi confidit. Præſentatus Comes coram rege in multis accuſatus, in quibus omnibus, ſi juſtitia locum haberet, inficiando & rationem reddendo exueretur omnia objecta evacuando. Verumtamen nulla reſponſione excuſationis vel expurgationis oblatæ locum tenente, comes comprehenditur, compedibus ferreis injicitur, incarceratur, injuriis multiplicibus afficitur.

de rebellione accuſatum *k* *l* *m*

E

9 Vir autem ingenuus amplexans animo divinum judicium vel permiſſionem, neceſſitatem vertit in virtutem; & ſe totum ad Deum convertens, crebra confeſſione peccaminum, continua lacrymarum profuſione, orationibus aſſiduis & genuflexionibus, ſuam ipſius operabatur ſalutem. Quid plura? Poſt diutinum carceris ſqualorem & multimodam afflictionem, regis ſententia ſecundum voluntatem perlata, in urbe Winthonia *n* capite truncatus, ejuſque corpus Crulande *o* deportatum, in eccleſia S. Gutlaci *p* tumulatur. Et quamvis juxta Salomonem ira regis ut fremitus leonis adverſus Walthenum ſævierit, & de loco judicii ejus præcedens prævaleret iniquitas; de vultu tamen Domini judicii prodiit æquitas: quem enim rex ferociſſimus ſuſtulit mundo, Rex æternus & clemens intulit cælo. Quam grata enim Deo fuerit ejus innocentia, quam accepta patientia, mors in conſpectu Domini pretioſa, ſigna proclamant inſignia ante tumbam ejus patrata. Quocirca proceſſu temporis evoluti, oſſa ejus, quæ pullulabant de loco ſuo, è terræ gremio ſunt tranſlata, & in locello retro quoddam altare reverenter recondita. Extat libellus in eodem cœnobio conſcriptus de miraculis ejus, ex quibus probatur, quod meritò nomen martyris ei adſcribitur, attribuitur & decus *q*. Mathildis vero, filia ejus prænominata, cum perveniſſet ad mundum muliebrem, opportuno tempore illuſtriſſimo comiti de Huntedunia *r*, ſcilicet ſeniori Simoni de Samhet *s* nupſit; de quo votivo germine duos filios & filias edidit. Erat primogenitus paterni nominis *t* & hereditatis ſucceſſor; ſecundus vocabatur Walthenus *u* antiqui nominis & ſanctitatis renovator & poſſeſſor.

capite truncari jubet, & ex hujus filia Sanctus naſcitur *n* *o* *p*

F

q *r* *s* *t* *u*

10 Non ab re, ſed certa de cauſa tale ei nomen

A men imponitur, ſicut multos Patres utriuſque Teſtamenti nomina ex rerum effectu accepiſſe legitur. Nomen vero iſtud Anglicè diſſyllabum eſt, cujus ſyllaba ſecunda ſi correpto accentu proferatur ELECTUS SAPOR; ſi producto, ELECTUS LATRO interpretatur *v*. Quæ profectò bina interpretatio illi rectè convenit, qui in verbis & moribus ſuis ſe vas electionis, emanans ſaporem ſpiritualis ſuavitatis ſibi ſociantibus exhibuit; atque ſicut quidam ſancti Patres definiunt, alii regnum Dei violenter diripiunt, alii furantur; iſte pio furto illud latrocinari videbatur, qui virtutes ſuas, aut revelationes ſibi divinitus oſtenſas, ſive ſigna à ſe patrata ſemper occultare conabatur: cum Hieremia diem hominis non concupivit, ſed ſemper cenodoxiam cavens, & ut, quid faceret dextera, ignoraret ſiniſtra ejus, ſtudens omnimodis Conditori placere, ſategit.

cujus nomen explicatur.

v

11 Comes Simon, prænominatus pater puerorum, primogenitum, tamquam Iſaac Eſau ſuum, arctiùs amabat; mater verò, mulier bona, Walthenum, velut Rebecca ſuum Jacobum, affectu propenſiori diligebat. Cum fratres illi in puerili ætate conſtituti eſſent, ſapiebant, agebant, ludebant ut parvuli: prior natu Simon collectis arbuſculis ſeu ramuſculis, ſecundùm modulum ſuum, caſtellum conſtruere conſueverat; & aſcendens canabum *w*, velut ſonipedem ſuum, & virgulam quaſi lanceam accipiens & vibrans, cum coætaneis ſuis circa fictitii & imaginarii caſtelli cuſtodiam & defenſionem ſolicitus, militiam ſimulabat. Walthenus verò puerulus ex virgulis vel lapillis quaſi eccleſias, ſeque presbyterum tamquam Miſſam celebrantem expanſis manibus præſentabat: & quia verba proferre non noverat, ſonos cantum ſimilantes edere ſolebat.

Puerilia fratris & ipſius exercitia

B

w

12 Cumque parvuli hujuſmodi luſui ſæpius indulgerent, pluresque ad aſpectum & riſum provocarent, quadam vice quidam religioſus & ſapiens, adſtans & aſpiciens cum ceteris, ait ad intuentes: Quid vobis videtur de hoc ludo parvulorum? Illi fatebantur, ſimplicem eſſe, tantummodo quid ſit inter dextram & ſiniſtram ignorantium. Et ille: Non ſic, inquit, non ſic: eſt enim ludus iſte quoddam præludium, vitam utriuſque præſagiens & exitum: primus namque militiæ vitam ſuam initiabit; ſecundus religioſè vivens, dies ſuos in bonum conſummabit. Nullum verbum iſtorum in terram cecidit, ſed de utroque, quod conjecturando ſive vaticinando prædixit, evenit. Simon namque paternum Comitatum longe poſt patris deceſſum cum multo labore tandem nactus, ac miles ſtrenuus effectus, tempore regis Stephani *x* caſtella nova conſtruxit, alia ab aliis conſtructa conquiſivit, & Comitatui ſuo Comitatus & civitates conjunxit, & in ſeculari militia, more tamen Chriſtiano vitam terminavit; Walthenus verò, vitam virtutibus & etiam ſignis inclytam ducens, demum obdormivit in Domino, ſicut plenius ſequens noſtra declarabit narratio.

ſecuturam utriuſque vitam præſaginit;

C

x

13 Cum autem Walthenus accepiſſet tempus habile ad diſcendum, traditur litteris imbuendus curâ parentum; nimis tamen propere ab earum ſtudiis eſt abſtractus, ob varios rerum eventus & temporum ſtatus: profecit tamen decenter in litteratura, ſecundum ſpatium temporis, quo ſcholas frequentabat, multoſque litteratiores ſubtilitate ſenſus & acumine ingenii ac verborum elegantia, unctione magiſtra, præcedebat. Erat itaque puer iſte puriſſimus ſive domi degens ſive ſcholis ſtudens, humilis, pudicus, quietus, & tacitus, in eccleſia devotus & aſſiduus: ultrà ætatem moribus maturus, ſecundùm poſſe ſuum largus & liberalis, & ideo cunctis extitit amabilis. Ex talibus ergo ſtudiis agnoſcebatur puer Walthenus, ſatiſque claruit juxta Salomonem, quod mundi & recti fuerant greſſus ejus.

unde Sanctus noſter

EX MS.

14 Waltheno adhuc, ut Tullii utar verbis, in puerili toga conſtituto, pater ejus ob quamdam offenſam regis Henrici primi *y* iram implacabilem incurrerat, à quo exheredatus & itet verſus Hieroſolymam Cruce ſignatus arripiens, in tranſmarinis partibus in fata conceſſerat; mater verò ejus, conſobrina regis, ab eodem rege traditur in matrimonium David regi Scotiæ, dato illi Comitatu Huntenduniæ ſub dotis nomine. Rex etiam præfatus Henricus duxerat in conjugium Mathildem *z* filiam Malcolmi regis & S. Margaretæ reginæ, proneptem ſancti Edwardi regis Angliæ, ſororem David regis prænominati, genere & ſpecie claram, quam ob vitæ ſanctitatem & morum gratiam uſque in præſens Anglici cognominant bonam reginam *aa*. David autem rex ex Mathilde ſua regina procreavit filium Henricum *bb* nomine, hominem (ut accepimus) manſuetum ac pium, & bene morigeratum, patrem duorum regum, Malcolmi *cc* videlicet viri ſanctiſſimi & Wilhelmi adhuc ſuperſtitis, in multis laudandi, & Davidis *dd* comitis venerandi. Walthenus bonæ indolis puer matrem, ex comitiſſa jam reginam effectam, quæ ipſum arctiùs amabat, ſecutus, in curia regis nutriebatur, educabatur, creſcebat & confortabatur, & gratia Dei in eo evidentibus indiciis monſtrabatur. In palatio namque clauſtrum, & in turba monachum, inter aulicos ſeipſum exhibuit ſolitarium.

in aula regis Scotiæ educatus

y

E

aa

bb

cc

dd

15 Inter cetera, quæ poſſidebat, inſignia virtutum, illud ſingulare decus, virginitatis videlicet candidatum, ex utero matris ſecum vexit ad cælum. Rex autem ſe illi, non vitricum, ſed patrem exhibens, quaſi propriam prolem dilexit & excoluit, &, dum iret venatum, ſæpius illum advocans & ſecum adducens, aliquoties arcum ſuum illi ferendum tradidit. Walthenus verò, quanto competentius potuit, regis aſpectibus ſe ſubducens, & alii regium arcum commendans, & opaca nemoris irrumpens, & infra condenſa veprium aliquam planitiem quærens & inveniens, ſedere & in codice ex induſtria ad hoc portato & de ſinu prolato conſuevit legere, aut orationi incumbere. Quod cum crebrius actitaſſet, quadam die fortuito rex illum conſueta facientem reperit, & domum reverſus, reginæ, quæ vidit, enarrans, & ſententioſe pronuntians dixit: Filius tuus non eſt de ſorte noſtra; nihil illi & huic ſeculo: aut citò de hac vita in fata concedens demigrabit, aut ſecularibus abdicatis, ad aliquam Religionem convolabit. Quod dùm ex ore regis Chriſtianiſſimi, conjicientis, ſeu Spiritu ſancto dictante pronuntiantis, egrediebatur, non longe poſt effectui mancipabatur. Regina, ſapiens & optima femina, conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo, gratias agens & commendans filium ſuum omnia diſponenti Conditori ſuo.

innocentiam conſervavit

F

16 Waltheno, jam ponenti pedem infra limen adoleſcentiæ, quidam invidebant, quoniam diſſimilis erat vita ejus operibus eorum: quidam detrahebant, multique colloquiis illecebroſis & exemplis procelloſis bonos mores ejus corrumpere & ſuis moribus conformare ſatagebant. Hoſtis etiam antiquus, lubricam viam adoleſcentiæ attendens, & cernens in vaſe fictili & fragili theſaurum pretioſum pudicitiæ portari, materiam & occa-

c Iſdias blandientis mundi

EX MS. occasionem illum, fracto vasculo, perdendi præbuit, puellæque cujusdam nobilis & animum & oculos in ejus amorem incitavit. Quadam vice post mutua colloquia annulum aureum, habentem in se inclusam gemmam pretiosam, in signum & pignus ac primitias amoris initiati transmisit; quem ipse acceptum digito imposuit. Videns hæc quispiam aulicorum, & annuntians cum gaudio sociis, dixit: Ecce Walthenus factus est, quasi unus ex nobis, procus & amator, & in indicium amoris, annuli ab adamata dati sibi novus gestator.

cautè vitavit. 17 Quo audito, adolescens in se reversus & ad se, ingemuit, & factus est quasi non audiens & non aperiens os suum: clanculò se absentavit, & ignem inveniens copiosum accensum, annulum abstractum digito mediis flammis injecit: sicque duplicis laureæ triumphalem titulum acquisivit. Verius namque venantis, vincentis, & vincientis undique & ubique feræ retiacula & retinacula evitavit & evasit, & spiritum avaritiæ, amictum auri admirantem, penè cuncto ab animo abrasit. Beatus iste meritò, qui post aurum
B non abiit, imo tamquam laqueum diaboli à se projecit. Jure ergo laudabimus: fecit enim mirabilia in vita sua. Mirabilius planè est auri sacram famem extinguere, quam Venerem vincere. Sanè perplures inveniuntur iræ victores, calcatores superbiæ, cenodoxiæ, gastrimargiæ contemptores, castitatis amatores; sed perpauci & rarissimi videntur auri aut gemmarum projectores. Ab illo ergo die mulierum familiaritates, munuscula, secretos affatus abscidit à se, sciens non esse tutum secus serpentes sæpius dormire, nec sine sui læsura vestimenti, secundum Salomonem, in sinu ignem abscondere.

ANNOTATA.

a *Auctor Vitæ hic* S. Walthenum *numerat inter abbates Melrosenses ordine secundum, postquam nimirum abbatia illa ad Cistercienses transiit: nam antea ad Benedictinos pertinuit, ut Gaspar Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Cistercienſis lib.* 8 *pag.* 14 *testatur, ubi antiquiores quosdam istius monasterii abbates ex Ordine Benedictino recenset.*

b *Is est idem Wilhelmus Normannus, cognomento Conquestor, de quo in prologo dictum est.*

C c *Joannes Bromtonus, abbas Jornalensis, inter decem Scriptores historiæ Anglicæ anno* 1652 *Londini editus, in Chronico suo ibidem col.* 945 *& sequente mirabilia hujus Siwardi gesta narrat.*

d *Vult indicare Northumbriam, Borealem Angliæ provinciam, quæ ad Ortum habet Oceanum Germanicum, ad Septemtrionem terminatur Scotia, ad Occasum Cumbria, & ad Meridiem diœcesi Dunelmensi. Antiquitus fuit regnum, & habuit terminos latiores, ut apud obvios geographos licet videre.*

e *Comitatus Eboracensis, vernaculè* the Yorkshire, *est etiam Borealis Angliæ provincia inter mare Germanicum ad Ortum, Lancastriam ad Occasum, Darbiam & Lincolnensem provincias ad Meridiem, & diœcesim Dunelmensem ad Septemtrionem sita, & ab urbe primaria Eboraco, incolis vulgo dicta* York, *nomen accepit.*

f *Est species homagii, quod triplex esse potest; nempe primum quod feudi dicunt, alterum servitii, tertium pacis. Unde* hominium *propriè ad pacem spectat, ut patet ex verbis Roberti monachi, qui in Historia Hierosolymitana lib.* 2 *pag.* 39 *de Alexio imperatore Constantinopolitano sic scribit:* Requisivit à nostris, ut sibi principes exercitus facerent hominium, id est securitatem pacis *&c.* D

g *Ab aliis hæc mulier vocatur Judith. Joannes Bromtonus inter decem Scriptores Anglos col.* 974 *eamdem appellat Jonettam, dum post memoratum comitis Waltheofi supplicium ex aliorum testimonio ibidem de illa sic scribit:* Insuper volunt quidam, quod quia iste Walteff contra regem Willielmum in primo conquestu suo Angliæ in bello non processit, data est à rege consanguinea sua Jonetta in uxorem, cujus accusatione secundùm eosdem per regem postea, ut dictum est, exstitit decollatus. *Ingulfus abbas istam Waltheofi comitis uxorem confidentiùs accusat, ut infra dicetur.*

h *Ex idiomate Anglico extundere non potui, quod* Julita *vel* Juditha *Anglicè* victam *significet. Unde Papebrochius in margine ecgraphi Bodecensis de genuina lectione dubitans sic interrogat:* An Juditham, id est Juttam? *Doceant nos Angli, an hæc conjectura à vero aberret.*

i *Laudatus Bromtonus loco proximè citato duas filias ei concedit his verbis:* Iste tamen Walteff E genuerat ex eadem Jonetta uxore sua Matildam & Aliciam, cum quibus mater earum in dote sua apud Huntyndoniam sibi & heredibus nuper concessa moram traxit. Sed tandem apud insulam de Ely, & ubique latuit, à terra sua ejecta, eo quod Simonem de sancto Licio, regis Willielmi militem, quia claudus erat, dudum recusaverat; cui quidem Simoni rex Northamtoniam & hundredum (*est portio terræ vel comitatus*) de Falkeley donaverat, qui Prioratum sancti Andreæ Northamtoniæ & castrum construxit. Tandem suorum ductus consilio Matyldam dictam filiam Walteff duxit in uxorem, de qua genuit Simonem, Walteff, postea abbatem de Menros, *pro quo lege* Melros. Defuncto autem dicto Simone de sancto Licio, David comes, frater Alexandri regis Scotiæ & Matildis reginæ Angliæ, dictam Matildam Simonis relictam duxit in uxorem, de qua postea comitem genuit Henricum. *His Bromtoni verbis confirmantur ea, quæ in Commentario prævio de gencalogia* S. Waltheni *abbatis diximus, & ex iisdem patet, errasse Alfordum nostrum, quando in Annalibus ecclesiasticis Angliæ ad annum Christi* 1125 *num.* 25 *scripsit, Judithan, comitis Walthcofi viduam, David Scotiæ regi nuptam esse. Porro Ingulfus abbas etiam Waltheofo comiti tribuit duas filias, ut mox alia occasione referemus.* F

k *Notissima Septemtrionis natio, quæ non semel Angliam invasit, & magnam suæ linguæ partem incolis communicavit.*

l *Norici propriè sunt populi Germaniæ, qui olim Tauriſci vocabantur. At existimo, hic per Noricos intelligi Norwegos, aut vicinos Septemtrionis populos, cui opinioni favet Baudrantius, dum in Geographia sua alphabetica ad hanc vocem hæc notat:* Norici populi sæpe dicti Norvegi in historiis mediæ ætatis, præcipuè apud auctores quosdam rerum Anglicarum, quod hæc regio vulgò Norige vel Norrike dicatur.

m *Quidquid sit de ista comitis Waltheofi accusatione, Chronicon Saxonicum, Oxonii anno* 1692 *excusum, pag.* 183 *post alia de hac conjuratione narrat sequentia:* Deinde rex venit in Angliam, & prehendit Rogerum comitem suum propinquum, eumque vinculis commisit, atque Waltheofum etiam comitem prehendit. Statim post hæc venerunt ab Oriente è Denmearcia (*id est Dania*) du-

A ducentæ naves, quarum erant duces duo, Canutus Sweini filius, & Hacun comes : verùm non ausi prælio congredi cum Willelmo rege, trans mare se receperunt in Flandriam ..... Waltheofus autem comes decollatus est in Winceaster, ejusque corpus delatum ad Crulande. *Pagina autem præcedente de conjuratis dictum fuerat :* Allexerunt ii Britonas in suas partes, & miserunt in Orientem ad Denmearciam [qui peterent] exercitum navalem ipsis auxilio.

n *Biographus noster hoc loco asserit, comitem Waltheofum* in urbe Winthonia *capite truncatum esse ; sed Simeon Dunelmensis dicit, id* extra civitatem Winthoniam *factum esse, ut superius in Annotatis ad prologum littera* i *ex relato ipsius textu patet. Ingulfus abbas, & Joannes Bromtonus tradunt, hoc* apud Wintoniam *contigisse. At parum nostrâ interest, quo loco istud peractum fuerit.*

o *De cœnobio Croilandensi, quod in agro Lincolniensi situm est, vide Monasticon Anglicanum tomo* I *pag.* 163.

p *Acta S. Guthlaci anachoretæ ad diem* XI *Aprilis, tomo* II *istius mensis à pag.* 37 *Henschenius illustravit.*

B q *Etiamsi hîc comiti Waltheofo dicatur convenire nomen decusque* martyris, *& hæc narratio aliqualem ipsius cultum indicet, tamen illum titulo* sancti *ornare non audemus, quia nusquam in Martyrologiis annuntiatur. Cum igitur in opere nostro numquam verosimiliter de illo agendum sit, nisi quis determinatum mortis diem indicaverit, & legitimum ejus cultum probaverit, proferam hoc loco ea, quæ Ingulfus synchronus inter Scriptores rerum Anglicarum, anno* 1601 *Francofurti recusos, occasione illius pag.* 902 *& sequente sic narrat :* Accedit etiam hoc eodem tempore ad cumulum calamitatis Croilandiæ, comitis Waldeni, qui omnibus religiosis benignissimus, & maximè monasterio Croilandensi præcipuus & præstantissimus amicus exstiterat, crudelis decollatio ; & licet venerabilis archiepiscopus Lanfrancus, confessor suus, totius factionis & conjurationis eum assereret penitus immunem, & si moreretur in causa, futurum pro innocentia martyrem ; impiissima tamen uxore sua novas nuptias affectante, ac ideo viri sui mortem sceleratissimè maturante, inhiantibus etiam nonnullis Normannis ad ejus comitatus, videlicet Northamptoniæ
C & Huntingdoniæ, cupidissimo maximè comite Andegavensi Yvone Talbois pro terris suis & tenementis, quæ plurima erant in omnibus finibus Angliæ, suum sanguinem sitiente, innocens & innoxius apud Wintoniam pridie Calend. ..... martyrizatur, & confestim ibidem corpus martyris humili cespite sepelitur. Post quindecim autem dies regis permissione per venerabilem Wulketulum abbatem corpus martyris ex tumulo tollitur, & ita integrum recentique cruore respersum, acsi eodem die occisus fuisset, & cum debita veneratione Croilandiam defertur, & in ejusdem monasterii capitulo honorificè tumulatur : ubi cum Dominus ad ostendendum innocentiam sui martyris per miraculorum potentiam mirabilis in suis Sanctis & in perpetuum laudabilis apparuisset, uxor sua, thalamo relicto suo, audiens Christi magnalia, ad tumulum viri sui accessit, &, videntibus nobis, pallium sericum super tumulum obtulit, quod, quasi manibus alicujus rejectum fuisset, longiùs à tumulo resiluit. Tunc etiam manerium de Bernake, quod monasterio nostro dederat, de nobis tollitur, inque dotem impiissimæ Jezabel, quondam uxoris suæ, cum ceteris terris suis circa Trentam donandum jussu regio confiscatur. Post modicum verò tempus cum inclytus rex Wilhelmus dictam neptem suam nuptui tradere cuidam generoso Normanno, nomine Simoni Sylvanectensi, disponeret, illa nuptias ejus respuit, quia dictus Simon in altera sua tibia claudicavit. Unde supra modum rex iratus, comitatum Huntingdoniæ cum omnibus terris eidem pertinentibus dicto Simoni dedit ; ac illa iram regis pertimescens, cum filiabus suis fugam inivit, & justo Dei judicio multum desperata, odio omnibus habita, per diversa loca & latibula erravit. Tandem ergo hæc misera recognoscens sua flagitia, pœnitensque valde de viri sui cæde nefaria, ipsa in cælibatu permansit, cum deinceps omnibus suspecta & dignè despecta fuit : filiam verò ejus seniorem, nomine Matildem, post multa consilia prædictus Simon uxorem assumpsit, de qua sobolem jam recepit, scilicet Simonem, Waldenum ; & Matildem adhuc impuberes & infantes. Aliciam autem sororem uxoris suæ dedit dictus Simon comes illustrissimo viro Rodolpho Tornacensi cum toto dominio de Wilchamstobe, dudum comiti Waldeno patri suo pertinenti : de E
qua jam prolem dictus Radulphus habet, licet nomen prolis notitia mea nondum habeat. Iste Simon comes Huntingdonensis & Northamptonensis constituit castellum Northamptoniæ & monasterium sancti Andreæ non longè à dicto castello. Hæc de uxore & sobole sancti martyris ad præsens credo sufficere. Venerabilis autem abbas Wulketulus citò post sancti martyris sepulturam miracula Dei, quæ quotidie Dominus operabatur circa sanctum suum, apertè convicinis suis prædicavit, & palam omnibus publicavit. Unde Normanni nimium indignati, & contra virum justum injustè irati, præcipuè Yvone Talbois præ ceteris atrociùs eum persequente, ad proximum concilium Londoniis celebrandum personaliter adesse submonitum, & ad diem comparentem pro debita reverentia, sancto martyri habita, facta conspiratione nefaria, de idololatria nequiter accusant, & de monasterii cura nequiùs privant, & privatum claustro Glasconiæ sub cruentissimo tum abbate Tharstano procul à notis & à sua patria nequissimè condemnant. Venerabili ergo patre abbate Wulketulo de regimine pastoralis officii sic deposito, totoque thesauro monasterii sic direpto, & in usus regios confiscato, mea parvitas subrogatur : ego enim Ingulphus humilis F
&c. Quandoquidem Ingulfus historiam monasterii Croilandensis circa annum Christi 1091 *conscripsit, & eo tempore* S. Waldenus *seu* Walthenus *noster, ejusque frater ac soror erant* adhuc impuberes & infantes, *de ætate Sancti nostri aliqualem conjecturam facere possumus, cum hic anno Christi* 1159 *vel* 1160 *ad cælum migraverit. Ceterùm genealogia ejusdem sancti Abbatis ex fragmento illo confirmatur.*

r *Id est Huntingtonia, comitatus Angliæ, qui à Septemtrione & Occidente habet Northamptoniam, ab Oriente autem Cantabrigiâ, & Bedfordiâ à Meridie terminatur.*

s *Fortè pater Sancti nostri hoc cognomen à familia aut dominio quodam habuit. Supra ab Ingulfo cognominatur* Sylvanectensis *probabiliter ob patriam, aut familiam Sylvanecto oriundam. Bromtonus aliique illum appellant Simonem* de sancto Licio. *Suspicor, cognomen istud cum Sylvanectensi concordare, quia Sylvanectum urbs Galliæ, vel Sylvanectensis comitatus ibidem vulgo nominatur* Senlis, *unde verosimiliter cognomen* de sancto Li-

ex MS. cio *Latino-barbarè formatum est.*

t *Frater* S. Waltheni *nomine patris sui Simon vocabatur.*

u *Sanctus noster juxta nomen avi sui* Waldenus, Walthenus, Waltheofus, *aut simili nomine appellatur, ut per decursum Commentarii prævii vidimus.*

v *Anglicè nominatur* Walthef & Waltheof, *ut ex Anglicis Martyrologiis Whitfordi & Wilsoni patet. Verùm ex linguâ Anglica eruere non possum utramque significationem hoc loco indicatam; neque id potuit quidam è nostris, natione Anglus, quem consului. Itaque hoc auxilio destitutus conjecturam quamdam propono. Eruditis notum est, quomodo idioma Germanicum seu Saxonicum in Angliam invectum, ac linguæ vernaculæ immixtum fuerit. Quid si ergo nomen* Waltheſi *vel* Waltheofi *componatur ex radice Germanica seu Saxonica* wahl, *quæ electionem, & voce Anglica* theefe, *quæ* furem *significat? Sic dicitur Germanicè* wahl-reich, *quod Latinè* electile regnum *interpretamur. Hoc modo intelligi potest, quomodo a-*
B *pud biographum nostrum* Waltheſi *nomine* electus latro *significetur. At frustra inquisivi, quomodo per idem nomen aliter pronuntiatum* electus sapor *significari possit. Etiam non intelligo interpretationem ejusdem nominis, quam Henriquezius in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. 2 dist. 26 cap. 58 pag. 258 ex Ms. Antonii Gentii ita edidit:* Nomen ejus in Anglorum idiomate dissyllabum, si secunda syllaba correpto accentu proferatur, CÆLICUS SAPOR, si producto accentu, CÆLICUS LATRO interpretatur. *At in Legenda Capgravii, & Ms. nostro compendio Britanniæ Armoricæ convenienter cum his Actis longioribus scribitur* electus; *pro quo epitheto forsan Henriquezius perperam legit* cælicus, *quemadmodum ex vitiosa lectione & interpunctione annum ac diem mortis Waltheniana erronèe mutavit, ut in Commentario prævio num. 43 monuimus. Porro si nostra supradictæ etymologiæ explicatio non placet, videsis Edmundum Gibsonum, qui post chronicon Saxonicum nomina locorum & virorum etymologicè explicat, ubi forsan pag. 47 & 53 in radicibus linguæ Anglo-Saxonicæ alias significationes suppeditabit.*

w Canabus *Græcè* κάναβος, *est juxta Calepinum aliosque species quædam ligni. Hinc satis patet, indicari lusum puerorum, qui etiam antiquitus solebant* equitare in arundine longa, *ut*
C *Horatius lib. 2 Sermonum satyr. 3 testatur.*

x *Stephanus iste ab anno Christi 1136 usque ad annum 1154 regno Angliæ præfuit, ut apud obvios Anglicæ historiæ scriptores licet videre.*

y *De gestis Henrici I, regis Angliæ, Alfordus noster in Annalibus ab anno Christi 1100 usque ad 1135 consuli potest.*

z *Apud eumdem Alfordum anno 1100 num. 21 & sequentibus agitur de hoc matrimonio ac istius Mathildis stirpe, citaturque Edmarus synchronus, qui de iisdem nuptiis ibidem fusè disserit.*

aa *Mathildis illa Angliæ regina tantam bonitatis famam apud Anglos consecuta est, ut variis elogiis exornetur, & recentiores quidam Martyrologi eam numero Sanctorum adscripserint, sicut in opere nostro ad diem* xxx *Aprilis inter prætermissos dictum est.*

bb *David Scotiæ rex hunc unicum filium ex matre* S. Waltheni *suscepit, ut in Commentario prævio diximus.*

cc *Is est Malcolmus IV, qui ob perpetuam corporis integritatem passim* virgo *cognominatur, ut apud Hectorem Boëthium, aliosque historicos Scotos* D *legere est.*

dd *Biographus huic Scotiæ regi, ejusque fratri Davidi hanc Vitam dedicavit, ut supra in Annotatis ad prologum monuimus. Unde etiam in Commentario prævio tempus hujus lucubrationis utcumque collegimus.*

CAPUT II.

Professio vitæ canonicæ, & mirabilia beneficia ei cælitus collata.

Sanctus, spretis dignitatibus ecclesiasticis, E

PRocessu dierum Walthenus, vernantis juventutis limen attingens, sperabatur à multis ad episcopatûs nomen grande, juxta nomen magnorum, qui sunt in terra, pontificalem videlicet gradum sorturus in Scotia vel in Anglia: ipse verò in cujus *a* * cordis medullis meditabatur fugam seculi & fugam à seculo, curans omnimodis, ne contra Salvatoris prohibitionem fieret fuga ejus hieme vel sabbato; sed deliberat attentius super qualitate religionis & loco: timebat enim, ne forte, si infra regnum regis Scotiæ vel infra terram comitis fratris sui in aliqua domo Religionis susciperetur, diutius ibi demorari non permitteretur, aut inde violenter extractus ad aliquod culmen honoris ecclesiastici etiam invitus promoveretur.

a

* *fortè* in imis *vel* in suis

institutum Canonicorum regularium amplectitur, *b*

19 Hæc ille mente pertractans, inspirante Spiritu sancto, salubre consilium invenit, exiensque de terra illa & cognatione sua, veniensque ad locum Nostiel *b* vocabulo extra ditionem regis & comitis, in ecclesia S. Oswaldi regis & martyris, habitum Canonici suscepit. Canonicus regularis effectus, ita disciplinatè ac religiosè se habuit, ut liquidò ceteris clarescceret, exhibitum in ejus moribus & vita, quod scriptum invenerat in Regula clericorum, à B. Augustino tradita. Ipse namque novitius & juvenis proponebatur exemplar ad bene vivendum Canonicis, ætate & conversatione annosis. Statuit animo inibi latitando cum beato Job in nidulo suo mori, & sicut F
palma multiplicare dies, & abscondi à conturbatione hominum in abscondito vultus Dei, & tamquam vas perditum ac velut mortuus à corde cognatis ac notis oblivioni dari. Sed quamvis ille hæc apud se ita propositerit, omnium Conditor de illo longè aliter disposuit, quia multos filios Dei, qui dispersi erant, per eum in unum congregare voluit.

& in Kirkehamensi cœnobio Prior electus, *c*

20 Non potuit lucerna diutius, disponente vera luce, latere sub modio, nec margarita pretiosa debuit ulterius involvi panniculo. Hinc est quod Canonici regulares de Kirkeham *c*, Priore privati, quærentes circumcirca bonas margaritas, illum, utpote pretiosissimam, inventes, sibimet comparaverunt, & tamquam lucernam perlucidam super candelabrum ponentes, illum, licet invitum & renitentem, vi tamen obedientiæ constrictum, Priorem & Patrem suum spiritualem unanimi consensu constituerunt. Tunc temporis apud S. Oswaldum *d* sacristæ gerebat *d*
officium: & quidem rectè vasa sanctificata custodiebat, qui suum vas in sanctificationem & honorem possidebat: & quia divinis laudibus attentiùs invigilabat, ad idem agendum ceteros instan-

tia

A tia ſua excitabat. Lucerna ergo ſupra candelabrum levata lucem ſalutiferam omnibus in domo Domini, cui præerat, præbebat, & ſemet ſanctitatis exemplum expreſſum exhibebat. Vir enim Dei, quò ceteris erat gradu prior ac officio, eò præ ceteris primus ac primicerius virtutum extitit exercitio; & quanto in oculis omnium videbatur ſublimior, tanto erat in oculis propriis humilior. Humilitas namque à cunabulis in ejus pectore radicata, numquam didicit ambulare in magnis & mirabilibus ſuper ſe; ſed ſemper ſtuduit humilia ſentire de ſe; nec rector conſtitutus voluit extolli, ſicut quibuſdam moris eſt; ſed quaſi unus de ſubjectis eſſe; nec dominari in clero, ſed forma gregis fieri.

omnibus exempla virtutum præbet.

21 Omnes bonas conſuetudines & ſacra inſtituta, quæ in diverſis eccleſiis Canonicorum teneri cognovit, velut in faſciculum collecta, in domo, cui præfuit, obſervari diligenter inſtituit. Quocirca benedixit Dominus domui illi, propter Servum ſuum, crevitque poſſeſſio ejus in terra,

e conferentibus comite Henrico *e*, coüterino ejus, & aliis magnatibus eccleſias & terras, in pu-

B ram & perpetuam eleemoſynam eccleſiæ de Kirkeham poſſidendas. Effloruit nihilominus intrinſecus ſancta religio in regulari diſciplina, in eleemoſynarum elargitione, in hoſpitum ſuſceptione ac multæ humanitatis exhibitione magna diligentia. In his & in aliis ſacris ſtudiis vir iſte quantam gratiam invenerit in oculis Domini, ipſe Dominus declarare dignatus eſt revelatione, imo apparitione ſatis admirabili.

Dulcem revelationem, qua Chriſtum in Euchariſtia viderat,

22 Quadam vice ſacratiſſimo Natali Domini Miſſam celebrans, in magna cordis devotione & conſueta lacrymarum profuſione, cum infra ſecreta Canonis Hoſtiam elevans, deprompſiſſet verba Sacramenti effectiva, quando panis in Corpus, & vinum in Sanguinem Domini tranſubſtantiantur, invenit in manibus infantulum, ſpecioſum præ filiis hominum, coronam quaſi auream in capite geſtantem, gemmis ſtelliferis radiantem. Videbatur puerulus ille omni nive candidior, qui dulcifluo luminum viſu, vultuque ſereno, blandoque manuum applauſu caput & faciem ejus tangens, contrectans, complanans demulcebat; & quandoque caput capiti, os toto mundo pretioſius ejus ori applicans, oſcula crebrius imprimebat. Ille verò inebriatus à torrente voluptatis

C domus Dei, utpote introductus in cellam vinariam, pedibus & manibus & ſingulis membris hujus Jeſuli noſtri oſcula innumeroſa libabat, dilectum ſuum ſibi totum deſiderabilem, dulcem ad ruminandum felici experimento ſenſit. Dilectus tandem infantulus ille elevatis manibus cum crucis impreſſione benedixit, & ab oculis evanuit, nihilque in manibus, niſi Hoſtiam conſuetam conſpexit. Quoties vir Dei hujus deificæ viſionis medullitus recordabatur, inæſtimati cordis jubilo repletus, lacrymarum placido profluvio perfundebatur.

confeſſario ſuo declarat

23 Hæc Vir Dei diu celans, poſtea loquens de ſecreto animæ ſuæ, cuncta confeſſori ſuo revelavit, & ne hic ſe ſuperſtite cuiquam propalaret, in virtute obedientiæ imperativè illum perſtrinxit. Ille verò imperanti obtemperans, vivente viro Dei, verbum iſtud abſcondit, ſed poſt ejus depoſitionem viris religioſis patefecit. Hæc

f à viro venerabili Everardo *f*, primo abbate de

g Helculii *g*, narrante didici, & ex ore confeſſo-

h ris ejus accepi. Hæc à Suano *h* monacho religioſo & veridico ſubcellario de Melros, & aliis viris religioſis & boni teſtimonii relata pluries audivi. Ecce ſancti ſenis Simeonis deſiderium in Waltheno renovatur: ecce præſentia pueri Jeſu mirabiliùs iteratur. Simeon namque diu expectatum vidit, agnovit, amplexatus Chriſtum in carne prophetavit in cruce moriturum: Walthenus in eadem forma, ſed ſublimiori, in manibus portavit, oſculatus eſt eumdem ſat jam ſupra cælos exaltatum, gloria & honore coronatum. EX MS.

cum quibuſdam circumſtantiis,

24 Fatebatur etiam idem Homo Dei, ſe non magis ponderis ſenſiſſe in pueri ipſius elevatione, quam hoſtiæ altari ſuppoſitæ. Nec mirum, nec immerito, ſi omnia tenens, omnia portans, parum ponderis haberet in corpore ſuo jam glorificato, cum membra corporis ejus poſt generalem reſurrectionem credidit * ſuis corporibus affuturam quamdam ſimilitudinem ſubtilitatis & agilitatis ex ipſius beneficio. Ex hujus autem viſionis mirificæ contemplatione non ſolùm Viri ſanctitas cognoſcitur, ſed etiam fides Catholica ſuper vivificis Sacramentis Altaris roboratur, orthodoxorum Patrum affectio confirmatur, hæreticorum myſteria Domini Corporis & Sanguinis denegantium deteſtabilis error confunditur. * *forte* credant

E

& ex quodam ſacerdote

26 Die quadam Canonicus quidam de Kirkeham cum Miſſam celebraſſet in Prioris ſui Waltheni præſentia & audientia, aranea quædam in ſanctum calicem circa Agnus Dei cecidit, metumque magnum & horrorem ſacrificanti ob peracta, quæ poſſent accidere, incuſſit. Stans itaque ſacerdos & quid ageret ignorans, tuſſi ac ſonitu, quo potuit, Priorem acquiſivit, & quid contigerat, oſtendit. Prior parumper ſecum deliberans, fuſa oratione dataque benedictione, flammâ fervens fidei, imperavit, ut araneam cum ſacro libamine confidenter ſumeret in nomine Domini. Sacerdos ergo imperio Patris paruit, & quidquid in calice continebatur fideliter & fiducialiter ſumens nullam ſoſpitatis jacturam vel nauſeæ provocationem ſenſit. Non enim cælicus favus fel fundere, vel divinum nectar veneno miſceri potuit, nec fructus ſingularis apis araneæ participare vel communicare debuit.

venenoſam araneam mire modo expellit.

26 Unde Canonicis poſt prandium ſecum ſedentibus in clauſtro, Canonicus ille reſidens digitum ſuum confricabat; & poſt modicam morulam tumor turgeſcens in digito apparebat: & ecce aranea, ruptâ cute, viva egreditur, & coram omnibus aſſidentibus & mirantibus, jubente Priore, flammis comburenda traditur. Oritur dehinc inter Priorem & Canonicum ſatis amica altercatio ſuper iſto, quod contigerat, ſigno: Prior hoc deputabat obedientiæ & fidei Canonici, Canonicus Patris præcepto, precibus, & benedictioni: ego verò hoc arbitror adſcribendum utriuſque fidei & devotioni, ſed potiſſimum potentiſſimæ divini Sacramenti virtuti. Non enim debuit vel decuit Angelicum manna manare mortiferum, nec ex vitæ poculo progredi mortis periculum.

F

Dedit S Malachiæ equum,

i 27 Quodam tempore S. Malachias, natione & pontificio *i* Hibernicus, verſus Romam iter arripiens tranſitum fecit per Angliam, in pluribus locis hoſpitio collectus ſuſceptores ſuos ſui præſentia ac ſacris monitis & miraculis lætificavit. Deveniens Eboracum à plurimis occurrentibus ſalutatur, honoratur & maximè, quia à Figaro *k* presbytero de Neubato *l* ejus adventus prædicebatur. Erat iſdem ſacerdos ſanctitatis & opinionis magnæ, & ſpiritu pollens prophetiæ, qui (ut dixi) ejus adventum prædixerat, ejus vultum & ſtaturam & numerum ſociorum ejus evidenter deſignabat. Venerandus verò Walthenus prænominatus

k

l

EX MS. natus Prior de Kirkeham, tractus odore virtutum ſancti pontificis, ad eum acceſſit, & poſt ſalutationem & ſalutaria vitæ colloquia ejus familiaritatem & amicitiam nactus, humiliter & devote ſe ipſius orationibus commendavit. Idem verò pontifex plures ſocios habuit, inter quos quinque presbyteri, & non niſi tres tantum equos; & tamen ab aliquo petere vecturam erubuit: ſicut enim vero & uſitato proverbio dicitur, Indigens dum petit, carè mercatur. Quod comperiens Prior, plenus caritate, adduxit ei equum, quo ipſe vehebatur, ſubnigrum, fortem quidem & ſanum, ſed durè portantem, dicens: Accipiat hunc oro, cariſſime pater, ſanctitas veſtra, nec ægre ferat, quod ad manum meliorem in præſenti non habet inopia noſtra. Epiſcopus verò cum gratiarum actione equum ſuſcipiens, Satis, inquit, bonus eſt, & quam diu ſuperero mihi ſufficiens. Carum valde habeo datum mihi à corde caritativè.

B 28 Fecit ergo more ſuo illum ſibi ſterni & adſcendit; iterque ſuum maturans, ab Eboraco diſceſſit. Mira res! Infra paucos dies ſubſequenter equus ille totus effectus eſt albus, & mannus optimus valde ſuaviter ambulans, & novennio, quo ſanctus ille ſupervixit, ipſum, cum opportunitas aut neceſſitas incumberet equitandi, jugiter portans. Hoc miraculum Hibernici deputant ſanctitati pontificis inequitantis, Canonici Kirkehamenſes nihilominus adſcribunt meritis ſui Prioris, equi datoris: videtur enim illis, quia beatius eſt dare, quam accipere, & caritas virtus in mente manens, quaſi fons eſt ſcaturiens; opus aliquod caritatis exhibitum quaſi rivus eſt ex ea manans; & ideo potius fonti quam rivo debet adſcribi ſignum factum in equo. Ego verò ſine præjudicio ſaniùs ſapientis adſcribendum arbitror utriuſque meritis. Quia enim uterque vitæ munditiâ canduit, & Deum glorificavit & portavit in corpore ſuo, jure ad amborum ſanctitatem declarandam, cum candore ſuavis ambulatio accidit & manſit in equo.

qui miro modo mutatur,

m

29 Crevit & crebruit circumcirca venerabilis Waltheni Prioris fama ſancta religionis, aromatizans ſalutaris ſuavitatem odoris. Hujus hauſtu attracti clerici Eboracenſis eccleſiæ, & diœceſani magnates illius provinciæ, cum vacaret Epiſcopalis ſedes, in archiepiſcopum libenter illum eligerent, ſi principis aſſenſum haberent. Rex enim Stephanus, licet illum diligeret & veneraretur, ſciens eum virum juſtum & ſanctum, timuit tamen, ne ſi archipræſul efficeretur, regi David faveret, & cum eodem ſecundum poſſe foveret partes Henrici adverſarii ejus, cui ſceptrum Angliæ hereditario jure competebat. Hac de cauſa non ſolum electioni ejus aſſenſum non præbuit, ſed ne id fieret, omnimodis prohibuit: quidam tamen optimatum, qui erant à ſecretis regis, ipſum ſuper hoc ſæpe convenerunt, & ad hoc, ipſo Priore ignorante, regium animum inclinare ſtuduerunt.

& archiepiſcopatum Eboracenſem

C

30 Unde quadam vice Comes Albamarliæ *n* conſanguineus ejus conveniens virum, inter loquendum dixit ad eum: Quamdiu latitando in antro clauſtri tui proſapiam noſtram inhonoras abjectione tui? Effer te in publicum frequenter, donis & promiſſis nanciſci ſatage familiaritatem & amorem regis, gratiam conſiliariorum ejus & auxilium, & ad decus & exaltationem generis tui acquires archiepiſcopatum, qualemcumque volueris: cautionem præſtabo, me tibi impetraturum à rege Eboraci epiſcopalem cathedram, ſi mihi conceſſeris Villam Skireburniam, tantum in vita mea de te tenendam. Vir ſanctus [eum] in ſpiritu vehementi prius redarguens, inter cetera correptoria ſubintulit dicens: Non ob conſanguinitatem, meæ promotionis quæris ſublimitatem, ſed potius tuam tranſitoriam utilitatem, nec honorem meum, ſed tuum lucrum. Fixum ergo teneas, te numquam viſurum me cathedræ pontificali præſidentem, nec te villam prænominatam poſſidentem. Comes fatidico hoc verbo, velut telo, percuſſus, cum rubore receſſit, & verbum ex ore Sancti prolatum perpetua veritate ſubnixum ſtetit. D

ſibi oblatum reſpuit.

n

ANNOTATA.

a *Suſpicor, hîc aliquid deeſſe, aut pro* in cujus *legendum eſſe* in imis *vel* in ſuis, *ut ſenſus perficiatur.*

b *Locus iſte ſitus eſt in agro Eboracenſi, & in quibuſdam diplomatibus vocatur* Noſtell, Noſtle, Noſtla, Noſtlat, *&* Noſtlai, *ut tomo 2 Monaſtici Anglicani pag. 33 & ſequentibus legitur. Eſt autem ibi Prioratus Canonicorum regularium, cujus fundator eſt Robertus de Laci, qui varia beneficia contulit* eccleſiæ ſancti Oſwaldi de Noſtle, & Canonicis regularibus ejuſdem loci, *ut proximè citato tomo Monaſtici Anglicani pag. 33 legimus.* E

c *Prioratus Canonicorum regularium de Kirkeham vel Kirkham etiam ſitus eſt in agro Eboracenſi, de cujus fundatione ac donationibus vide Monaſticon Anglicanum tomo 2 pag. 105 & ſequentibus.*

d *Sancto Oſwaldo martyri, qui colitur die 5 Auguſti, dicata eſt eccleſia Canonicorum regularium in Noſtiel vel Noſtle, atque ab hoc ſancto Prioratus ille ita cognominatur, ut ex ſupra relatis liquet.*

e *Is fuit unicus filius Davidis regis Scotiæ, & frater uterinus* S. Waltheni *noſtri, quia ex eadem matre Mathilde natus eſt, ut ſupra rurſus indicatum eſt.*

f *Dempſterus in Menologio ſuo Scotico hunc abbatem Everardum ad diem 6 Maii ſic Sanctis annumerat:* In Halutcuſtram Everardi abbatis primi. *In Hiſtoria eccleſiaſtica Gentis Scotorum lib. 5 num. 479 plura de illo refert, quæ in Commentario prævio num. 29 dedimus. Ferrarius in ſanctitate ejus aſſerenda Dempſterum ſecutus eſt; ſed eorum auctoritas majores noſtros non movit, quo minus venerabilem illum virum die 6 Maii inter Prætermiſſos relinquerent. De illo infra rurſus ſermo recurret.* F

g *Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti 1143 cap. 5 num. 6 in Actis* S. Waltheni *aliter nomen hujus monaſterii legiſſe videtur, dum ibi Everardum illum nominat primum abbatem de* Kalencontran; *ſed aliud ejuſdem monaſterii nomen expreſſit, quando poſtea in laudatis Annalibus ad annum Chriſti 1151 cap. 12 num. 9 ſic ſcribit:* Haud minus celebris abbatia de Holuncultris ſive de Hulmo, vulgò de Holmecultraine, quam rex David in Cumbria ædificavit, atque ſancto Walleno in filiam dedit, per monachos Melroſiæ propagandam. Primus illius abbas Everhardus, quem Sancti titulo hiſtoriæ omnes honorant. Hic ex Canonico regulari in Kirkeam atque Walleni ſocio cum eodem converſus, aut ſaltem ad illius æmulationem ad Ciſtercium perductus, hoc tempore Meilroſiam inhabitabat, Abbatis ſancti excipiens confeſſiones, atque adeo ab eo amatus, redamanſque, ut niſi Dei cauſa interceſſiſſet, ægrè ab altero uterque divi-

A divideretur. *Ceterùm existimo, his diversis nominibus indicari idem Cumbriæ monasterium, quod in confiniis Scotiæ situm est, & quod tomo 2 Monastici Anglicani pag.* 1057 Holme *dicitur, & ibidem in margine* Holme Coltram *cognominatur. Lesæus lib. 6 de Rebus gestis Scotorum inter alia monasteria, à Davide Scotorum rege exstructa,* Holme in Cumbria *recenset. Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Cisterciensis lib.* 8 *pag.* 16 *agit de eodem monasterio, ni fallor, quamvis illud Latinè* Holcotranium *vulgo* Holcotran, *& paulo inferius* Holymæam, *communiter* Holme, *appellet.*

h *Laudatus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi* 1143 *cap.* 5 *num.* 6 *pro* Suano *legit* Siniano; *Gamansius autem in altero Bodecensis codicis ecgrapho scribit, auctorem Vitæ id etiam à* Swano *audivisse. Quodnam sit verum hujus testis nomen, ignoro; nec multum nostrâ interest illud nosse, aut operosiùs indagare.*

i *Martyrologium Romanum die* 111 *Novembris hunc sanctum præsulem sic annuntiat:* In
B monasterioClaræ vallensi depositio sancti Malachiæ, episcopi Connerthensis in Hibernia, qui multis virtutibus suo tempore claruit; cujus Viram sanctus Bernardus abbas conscripsit. *Porrò hæc Acta S. Malachiæ, de quibus in Commentario prævio num.* 18 *mentio facta est, ad diem* 111 *Novembris illustrabuntur.*

k *Sanctus Bernardus in Vita S. Malachiæ etiam de hoc presbytero meminit; sed hic pro* Figaro, *sicut utrumque apographum nostrum clarè exprimit, in editione Coloniensi operum S. Bernardi, quam Jacobus Merlonus Horstius anno* 1641 *curavit, tomo* 4 *pag.* 131 *disertè* Sycatus *appellatur. Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi* 1139 *cap.* 5 *num.* 6 *hunc prophetam nominat* Sicarum, *dum ibi verbis biographi nostri eamdem rem narrat.*

l *Laudatus Angelus Manrique loco proximè citato in Actis* S. Waltheni *pro cognomine* de Neubato *legit* de Neuvelt. *Utra lectio præferenda sit, ignoro.*

m Mannus *est equus nobilior, ut Henricus Spelmannus in Glossario archæologico ad hanc vocem testatur.*

n *De hac nobili familia consule Jacobum Wilhelmum Im-hoff, qui in Historia genealogica magnæ Britanniæ parte priore cap.* 9 *Normannicam illius originem, aliaque ad eam spectantia exponit.*
C

CAPUT III.

Transitus ad vitam monasticam, & variæ in illa virtutes.

Consulens Deum,

AUgebatur deinde de die in diem in corde Viri contemptus mundalis pompæ, desiderium cælestis patriæ; animoque fixum statuit desiderio diuturno cum circumspectæ deliberationis discreto libramine, religionis arctioris se velle viam arripere. Velle igitur adjacebat sibi de minoribus ad majora conscendere & cum beato Job per singulos gradus suos Deum pronuntiare. Desiderabat de Canonicatu ad monachatum, maximè Cisterciensis Ordinis, qui sibi videbatur ceteris austerior & arctior habitu & actu, progredi: sed verebatur, ut referre solebat, virium suarum imbecillitati tali ac tanto oneri nimis in-

competenti. Consuluit crebrò super hoc magni consilii Angelum devotè, ut spiritu consilii & fortitudinis illustraret & corroboraret spiritum suum ad eligendum sapienter & tenendum fortiter, quod salubrius foret animæ suæ. Timebat, ne fortè angelus sathanæ, qui se sæpe transfigurat in angelum lucis, in calice aureo venenum sibi propinaret; & sub ascensûs annisu, quod in plurimis perpendit & perspexit, præcipitium palliaret. Sed cum columna cordis staret immobilis in tali proposito, intellexit Vir spiritualis, ad hoc corde conceptum se visitatum & invitatum à Domino. *ex MS.*

32 Consuluit etiam virum, vita, moribus, doctrina venerabilem, Ailredum *a* abbatem, coalumnum & amicissimum suum. Erat vir ille ex veterum Anglorum illustri stirpe procreatus, & post scholas præproperè relictas, à juventute in curia regis David cum Henrico filio regis & eodem Waltheno nutritus & educatus. Emenso aliquanti temporis spatio prius monachus Rievallensis *b*, postea ibidem abbas effectus est. Non multam liberalium artium peritiam est in scholis assecutus, sed proprio sudore & ingenii subtilis sibi innati exercitio eruderato & elimato fuit expolitus supra multos literis secularibus imbutos; exercitos sensus in Scriptura sacra habuit, & codices ac tractatus præclaros, prælucido stylo dictatos & ædificatione plenos, spiritu sapientiæ & intellectus inspirante & eum replente, post se posteris perpetuum monumentum reliquit. Erat præterea vir ille optimè morigeratus, sapientia seculari præditus, facetus, facundus, socialis & jucundus, liberalis & discretus. Erat nihilominus supra omnes coætaneos suos ecclesiæ prælatos mansuetus & patiens, & infirmitatibus corporum & morum aliorum valde compatiens. *ac S. Ailredum abbatem a*

b

E

33 Hujus itaque talis ac tanti viri consilio fretus & hortatus Walthenus, Wardoniam *c* se transtulit, ingressu monachatus petito & impetrato, habitum mutavit, probatorium intravit. Quod audiens comes Simon germanus ejus, ira totus incanduit, & illum sibi & cunctis amicis suis annuntians perditum, totique cœnobio de Wardonia cum juramento terrifico consumptorium, si illum ulterius retineret, minabatur incendium. Monachi autem Kirkhamenses, qui ipsum filiali affectu excoluerunt, multo sudore & ecclesiastica censura ad suum regimen revocare studuerunt. Abbas autem & conventus de Wardonia, agnoscentes comitem præfatum proclivem ad malum & iram, ejus, ut leonis, fremitum formidabant, sese per illum incursuros suæ domus damnum perniciosum. Convocato ergo consilio prudentium, ipso consentiente ob temporis malitiam mitigandam, donec transiret iniquitas, miserunt eum Rievallem, suam videlicet matrem, in quo loco vel ejus vicinia præfatus comes nullam nocendi vel efficacem habuit prohibendi potestatem. Movebatur querimonia Canonicorum adversus eum, causantium & asserentium, illum de jure non posse nec debere deserere gregem à Domino sibi commissum. Ipse verò à proposito non avertit animum; sed multiplices allegationes alterutrùm prolatas, illis valefaciens, ingressus est inibi probatorium. *ex canonico regulari fit monachus Cisterciensis,*

F

c

34 Cum venerabilis Walthenus in probatorio peregisset aliquanti temporis spatium, antiquo serpente sibilante, Ordinis arrepti observantia vertebatur illi in fastidium: videbatur ei cibus & potus insipidus, asper & vilis vestitus, labor manualis durus, vigiliarum & psalmodiæ gravis, ac totius Ordinis tenor nimis austerus. Recogitans pri- *peractoque tirocinio,*

ex MS. priſtinos annos in Canonicatu vel Prioratu ſuo, perſuaſum in mente habuit, inſtitutiones illorum, licet leviores, diſcretioni tamen viciniores eſſe, ac per hoc ſalvandis animabus aptiores. Cum autem in corde hujuſmodi ſerpere ſenſiſſet venenum, jugis ac devotæ orationis oppoſuit antidotum. Sed cum nec ſic minueretur tentatio, ſed potius creſceret, ita ut Ordinem Ciſtercienſem deſerere, ac ad Canonicatum reverti deliberaſſet; reſpiciente Domino, in ſe confuſus erubuit, & ſe contra faciem ſuam ſtatuit. Quadam namque die, pulſato ſigno ad horam canonicam, egreſſis ſecundum ritum novitiis ceteris, ſolus in cella remanſit; & impetu ſpiritûs ductus, in oſtii limen ſe projiciens, caput, ſcapulas, brachia, ventrem intrò, nates, coxas, tibias ac pedes extrà poſuit; & orans cum lacrymis dixit: Deus omnipotens, omnium conditor, cognitor & diſpenſator, utrum voluntati tuæ placeat, ut in monachatu maneam, an ad Canonicatum redeam, da oſtenſionem, & aufer à me huc uſque animam
B meam affligentem tentationem.

in quo tentationes quaſdam ſuperaverat,

35 Cumque hæc & ejuſmodi proferendo Deum deprecaretur, ſubito nullum videns, nullum tactum ſentiens, divina tantummodo gratia & virtute tractus, ad ſedem, in qua meditari & legere ſolebat, tranſponitur. Ab illa hora, quamdiu vixit, tali tentatione caruit, & quidquid auſterum & grave videbatur in Ordine, ſibi leve ac bene deinceps fuit: quia jugum Domini ſuave ac onus leve ſenſit. Sic ſic noſter Eliſæus quidquid in olla cordis electi ſui amarum ſapuit, injecta farinula gratiæ ſuæ dulcoravit. Miro moderamine mirabilis Deus hunc, quem ad regimen animarum provehere diſpoſuit, hac tentatione fatigari permiſit, ad coronæ videlicet augmentum, ut qualiter compati ac miſereri deberet proprium edoceret experimentum. Venerabilis Walthenus, erutis ruderibus tentationum, jugeris inſtar optimi, optimum fructum in agro Dominico deinceps protulit; & tractus à Sponſo, in odore unguentorum ejus velociter & delectabiliter cucurrit. Poſt anni ergo circulum in probatorio expletum, Regulam B. Benedicti habitu, & actu induit monachum, & ut breviter concludam, totius ſanctitatis evidens in ſe expreſſit exemplum.

elegitur abbas monaſterii Melroſenſis, d

C 36 Circa idem tempus *d* Richardus primus abbas de Melros, quamquam in pluribus laudabilis, cum ſe ob impetum iræ indomabilem, conventui exhiberet intolerabilem, juſtè exabbas effectus, officio ac loco ceſſit; & venerabilis Walthenus unanimi conſenſu cunctorum electus, in virtute obedientiæ à patre abbate conſtrictus, in paſtorali cura illi ſucceſſit. Hujus igitur meritis magni ſacerdotis, qui in diebus ſuis placuit Deo, & inventus eſt juſtus, promotio in tempore regis David, iræ, quam adverſus Conventum de Melros ob depoſitionem præfati Richardi conceperat, facta eſt reconciliatio. Rex namque prænominatum abbatem ſymmyſtem habuit, & ideo præ ceteris illum dilexit, protexit, nihilque mali de viro ſuſpicari voluit. Habent etiam prælati pravi atque perverſi proprium, fortitudinem ſuam in ſubditos retorquere, ſeſeque erga excellentes perſonas tam eccleſiaſticas quam ſeculares ſuper reatibus ſuis excuſare. Hæc breviter tetigi, ne quis ſanctum Conventum de Melros ſuper depoſitione illius abbatis vel aliorum tale quid promerentium accuſare audeat; ſed linguam mordacem ab illorum & aliorum Religioſorum ſugillatione compeſcat.

37 Dilectus & electus Domini Walthenus abbas effectus, nomen, rem & officium opere & veritate adimplevit: quia non in eo magni nomi- *in quo munere mitis*
D nis umbra, ſed veritas apparuit, piiſſimum Patris effectum & affectum in neceſſariis corporis & ſpiritus, ſuis ſubditis exhibuit, & juxta S. Benedicti monita plus amari quam timeri ſtuduit. Et licet ex officio ſibi commiſſo erga delinquentes zelo rectitudinis eſſet erectus, erat tamen mœrentium & humiliter pro reatu ſuo ſatisfacientium conſolator piiſſimus. Quos verò pro peccato publicè perpetrato ſponte confeſſos aut convictos publica pœnitentia punivit, poſtquam ſatisfactionem injunctam humiliter ac devote compleſſe cognovit, nullum eis ulterius pro delicto illo exprobrare impunè permiſit. Affirmabat, tales ſecundùm quid pares vel deteriores eſſe dæmonibus: quia quod poſt peractam injunctæ pœnitentiæ ſatisfactionem Deus fons miſericordiæ indulgendo diluit & delevit, diabolus oblivioni tradidit, hæc illi malitioſè replicare, improperare non pertimeſcunt, qui forſitan in tale quid aut ſimile ſeu pejus lapſi ſunt, vel labi potuerunt, ſive lapſuri ſunt.
E Plura exempla ſuper his proferre ſolebat de energumenis, qui peccata in confeſſione non detecta coram ſe conſulentibus in facie propalabant; poſt factam confeſſionem, ſcripturam eorumdem peccaminum ſe perdidiſſe clamabant.

erga ſubditos, e

38 Conſueverat ſæpius illud B. Hugonis Cluniacenſis *e* abbatis verbum ore revolvere: Si contingeret unum è duobus evenire, malo puniri propter magnitudinem miſericordiæ, quam ob rigidæ cenſuram juſtitiæ. Secreta verò delicta ei confitentibus ita ſe mitiſſimum mellifluumque medicum exhibuit, ut dulciſluis exhortationis & conſolationis ſacræ ſtillicidiis, quodlibet ſaxeum pectus penetrantibus, ad pœnitudinem veram & fructuoſam eos emolliret, & cum virga Dominicæ crucis de duro cordis ſilice fontem lacrymarum produceret. Illis autem flentibus, ex compaſſione exitus aquarum deduxerunt oculi ejus. In his tamen tam diſcretè medicativum emplaſtrum & antidotum appoſuit animarum vulneribus, ut nec vulnus aut morbus ullatenus detegeretur, nec confectione licet aliquantulum amara gravarentur, ſed efficaciter ſanitatem conſequerentur. Audiant hæc prælati, qui pro commiſſis occultè perpetratis manifeſtam ſatisfactionem injungunt, & aſpicientibus viam ſuſpicionis pandunt. Sed quid dicam de illis, qui ſibi conſcientiæ ſecreta revelan-
F tibus in poſterum inſidiantur, & aliquam levem occaſionem nacti, eos de domo propria expellere, & in barathrum perditionis præcipitare non verentur? Plane tales animarum medici, qui talem poteſtatem ſuper ægros ſuos exercent, venefici vocantur, qui pro theriaca toxicum propinare probantur. Non ſic, non ſic Walthenus, qui ſciens ſanis medicum non eſſe neceſſarium, ſed male habentibus, ideo erga cunctos, ſed & præcipue erga tales, pietatis affluebat viſceribus.

& ſeverus contra ſe ipſum

39 Vir Dei, qui pœnitentibus ceteris erat pius ac propitius, ſibimet circa commiſſa ſua, etiam leviſſima vel fere nulla, erat accuſator importunus, teſtis inſtantiſſimus, & diſtrictus judex. Quoties etiam, ut aſolet, aliqua volatilis vel umbratilis mundanæ vanitatis cogitatio cordi irrepſiſſet, aut aliquod verbulum utilitatis vacuum vel otioſitati obnoxium volaſſet in ventum ex ore ejus prolatum; non patiebatur, ut ita dicam, moram momentaneam tranſire, quin curreret ad confeſſionis ſanativum remedium, & virgis exponeret dorſum *f*. Si vero confeſſor ejus pietate ductus illud corpus innocentiſſimum virgis mi- *f*
tiùs

A tius percuteret, ipſe in virtute obedientiæ præcipere diſtrictius conſuevit, ut non parceret oculus ejus aut manus in eum, donec aliquoties ſanguinem eliceret. Hujuſmodi operam aliquando in die decies vel pluries iterabat, & confeſſores ſuos tali repetitione magno tædio, ſicut teſtati ſunt, afficiebat. Vir Dei multoties muſcam vel culicem inſidentem faciei, & ſanguinem ſugentem, ſi per impatientiam ob angorem percutiendo perimeret, mox ad prædictum opus currebat, ut in ultionem proprium ſanguinem verbere expreſſum funderet, & flagellantem, quaſi pro nihilo ad verberandum coactum, in lacrymarum profuſionem ſolveret.

pro levibus noxis graves pœnas ſibi infligebat, *g*

40 Retulit etiam Domnus Everardus, primus abbas de Holcultran, quod quadam vice dum itineraret cum præfato Viro Dei, œſtrum *g* inſidebat collo vel manui ſuæ, quod cum ille diutius manicis cucullæ ſuæ ventilando conaretur effugare vel ſaltem ab infeſtatione amovere, nec prævaleret, caſu duriùs pugno percutiendo illud interemit. Poſt modicam morulam de equo deſcendens, abbatem præfatum clam ad ſe vocavit: moxque ante pedes ejus proſtravit ſe, [&] reum

B clamabat, quod creaturam Dei occidit, quam plaſmare vel vivificare non potuit. Abbas autem ſubridens permodicam ſatisfactionem illi pro tali commiſſo injunxit: ſed ille plus doluit pro peremptione œſtri, quam plures pœnitere ſolent ob effuſionem à ſe perpetratam ſanguinis humani. Ecce dum hæc refero, de me meique ſimilibus valde doleo: in multis quotidie ac gravibus offendimus, & ad correctionis verbera tardè properamus: pro commiſſis occultè gravibus vel crebrò etiam perpetratis injunctam ſatisfactionem multoties ægre toleramus, & flagellis dorſum exponentes, ſi durius ictus iterentur, murmuramus.

ac de ſuis defectibus moneri curabat.

41 Quoſdam etiam ſeniores domus & præcipue Wilhelmum de Bredeshala, monachum maturum moribus & annis, in vi obedientiæ imperativæ perſtrinxerat, ut, ſi quando ipſum agere quidquam reprehenſibile cerneret, eum inſtantius corripere non omitteret; quod cum feciſſet, ipſe quaſi puer tremulus ſub ferula magiſtri correptionem admiſit, & correctionem promiſit. O quanti prælati aliter actitant! cum enim plura perverſa operentur, non ſolum à ſubditis reprehendi dedignantur, verum etiam ſi aliquod verbulum ipſis diſplicens proferant, implacabiliter inimicantur, & à ſuo conſortio eliminare conan-

C tur. Memini, me quemdam prælatum ſubjecto ſuo, non ad velle ſuum ſibi loquenti, audiſſe ſuum placitum crebriùs dicentem: Mihi ſic loqueris? An neſcis, quia poteſtatem habeo crucifigendi te &c.? Sed nunc de his ſileamus & ad S. Walthenum redeamus.

Humilitas S. Waltheni.

42 Venerabilis Walthenus à dulciſſimo ac mitiſſimo Jeſu Chriſto didicit & eſſe ſtuduit mitis & humilis corde, ideoque nec dominationis adipiſcendæ cupidus, nec dominatus accepti tumidus, humilia conſuevit de ſe ſentire, humilibuſque conſentire. Prætendebat proinde humilitatem veram, propriæ videlicet contemptum excellentiæ, in abjectione rerum & honorum (ſicut jam partim diximus & adhuc dicemus) in lingua & in inceſſu, in totius corporis geſtu, in habitu & in equitatu. Sermo ejus erat humilis, pudicus, veridicus, expers cœnodoxiæ, murmuris, obloquutionis, & jactantiæ. Tantum vitabat excellentiam vel jactantiam de generoſi ſui ſanguinis ſublimitate, quantum cavere ſolent ſupercilioſi prælati, procreati ex ruſticis humi reptantibus vel etiam mendicis, à publicanda ſui generis ignobilitate. EX MS.

cum mendaci quorumdam ſuperbia,

43 Miranda, imo deteſtanda eſt quorumdam prælatorum præſumptuoſa perverſitas, qui cum de obſcuris parentibus genuinam trahant originem, donis mediantibus, militum & procerum ſibi nundinantur conſanguinitatis claritatem; unde & divites multoties de favore exhibito ac donis acceptis rident, & vaniglorium datorem derident; & qui tertium gradum cognationis vel quartum computant, aut concedunt dantulo, centeſimum genu *h* numerare neſciunt. Sunt & alii in *h*
Religionis habitu conſtituti prælati & ſubditi, ex militari germine generati, quorum tota fere collatio vel confabulatio de illis verſatur, quorum & gaudium de illorum proſperitate, & triſtitia ex eorum adverſitate variantur. Non ſic Walthenus, de quo nobis ad præſens ſermo; qui de regum ac principum proſapia particulam originariam ducens, ſoli Regi regum omnium parenti parere, placere ſtuduit, & de carnali progenie ſublimi numquam ſe extulit; imo parentes ſuos delinquentes auctoritate magna, & magnates duriùs corripiebat; ruſticis & agricolis ſe ſubmittebat. E

modeſtia cum diſſolutione

44 Inceſſus ejus & totius corporis geſtus erat religioſus & decentiſſimus, & ideo ædificationem pariebat intuentibus; unde pudet me dicere de quibuſdam, qui ſcapulis aut brachiis remigando incendunt, aut in modum turturis vel pavonis ſive gruis pompaticè greſſus depingunt. Alii quidam loquendo digitos extendunt, caput concutiunt, ſupercilia erigunt, ipſis nutibus oculorum illud Heliu *i* clamare videntur: En venter *i*
meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod laguncuias novas diſrumpit. Dum pranderet ſeu cœnaret Vir iſte Dei, menſam ſuam propter diſcumbentes ferculis & ceteris neceſſariis ornari volebat, in quantum tamen Ordinis inſtitutio permittebat: ipſe verò de appoſitis tam modicè ſumebat, ut aſſidentibus & aſſiſtentibus admirationi eſſet, qualiter corpus imbecille, tam quaſi de nihilo vivens, officium ſuum exercere valeret. Veſtitus ejus erat nullo modo notabilis, quia nec pretioſus, nec nimis abjectus aut vilis, ſed mediocris, &, juxta B. Auguſtini monita, magis moribus placere ſatagebat, quam veſtibus.

paupertas

45 In equitando monachum & converſum cum tribus tantum pergulis *k* coïtinerantes habere conſuevit, quo tamen neceſſitas invitavit aut compulit; ipſe verò more clientum *l* ſarcinulas in *k*
F
vectura retro ligatas geſtare ſolebat ſotulares *m* *l*
aut caligas garcionum *n* ſuorum, & aliquoties *m*
deſuper equorum pediligulas, quas vulgò poſturas *o* vocant. Unde quadam vice cum ſic ſarcinatus adiſſet regem Stephanum ob quædam neceſ- *n*
ſaria peragenda, præſente comite Simone fratre *o*
ſuo ſuperiùs memorato, idem comes ait regi: Vides, domine mi rex, qualiter frater meus, cognatus veſter, nos honorat. Rex autem oculos defigens in Abbatem, Per naſcentiam, inquit, Dei (tali enim juramento conſuevit confirmare verbum ſuum) ſi divina gratia inſpirante ſciremus & perpendere poſſemus, valde nos honorat, & ſicut carbunculus aurum, cui imponitur, ſic totam proſapiam noſtram condecorat. Deinde manus ejus crebro deoſculans, benedictionem ejus petiit & accepit; & quidquid poſtulavit animo libenti conceſſit; ſicque ad invicem vale facto Sanctus diſceſſit. Rex ex imo pectoris alta ſuſpiria trahens: Vir, inquit, iſte ingenuus omnia mundana pro Deo ſubjecit ſub pedibus ſuis, & nos

EX MS. in vanum accipientes animas noſtras, mundum fugientem ſequimur, labenti labentes inhæremus: dum enim faſtus & faſces fallaces & falſas divitias nos deridentes, delirantes quærimus, animas cum corporum periculo perdimus.

cum magnificentia nonnullorum conferuntur,

46 Videant ergo & recogitent & intelligant pariter abbates, qui cum cuneis multis & equitaturis innumeroſis atque pluribus clitellariis regum curias curioſiùs adeunt, putantes ſe in hujuſmodi à principibus & magnatibus magis magnificari: certè quo ſe amplius in talibus extollunt, eo in eorum oculis & animis magis vileſcunt, & quanto ſe pro Deo abjiciunt, & humiliantur, tanto ab eis honorantur, pretioſiores & meliores judicantur. Interim taceam de abbatibus nigri Ordinis *p*, cum bigis numeroſis & equis ſarcinariis itinerantibus, quibus obviantes non putant advenire cœnobiorum Patres, ſed præſules & provinciarum principes. De quibuſdam abbatibus Ordinis Ciſtercienſis doleo, qui neſciunt, cui vel quali manno velint inſidere, nec pergunt pernoctandi cauſâ ad grangiolam *q* niſi cum pergulis pluribus, clitellis, & mantellis ſubtiliſſimæ lanæ, pellibus agninis indutis ſive foratis *r*. Sic obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus: ſed ab initio Ordinis, temporibus ſanctorum Patrum, non fuit ſic. Utinam auribus audiendi audiant & attendant Waltheno noſtro; & ſeſe ipſius exemplo circumcidant ab hujuſmodi ſuperfluitatis vitio. Ego miſellus, ne videar ponere in cælo os meum, ſuper his amodò ponam digitum ſuper os meum; ſed licet loqui prohibear, tamen tacere non poſſum.

p

q

B

r

& alia ipſius dotes laudantur.

47 Erat vultus Viri Dei fidus interpres hominis interioris ac evidentibus indiciis Spiritus ſancti præſentiam perſuadebat adeſſe cordis ipſius inhabitatoris. Facies namque macilenta, ſed candida, & in gèniſ turturinis rubens color infuſus, grataque canities reverendæ religioſæque perſonæ gratiam præferendo ſpirituálem jucunditatem & exultationem, quam theſaurizavit ſuper eum Dominus, exprimebant, omneſque aſpicientes & alloquentes eum in ſui dilectionem & reverentiam quodam dulcifluo placore *s* conducebant. Denique diffuſa gratia in labiis ejus commonentis vel comminantis aut corripientis ſeu inſtruentis ſive inſtituentis, divini ſuavitatem odoris & ſaporis aromatizabat, & verbum ex ore ejus ſemel emiſſum in vacuum ad ſe non ſinebat reverti, ſed ad quodcumque voluit proſpere progredi ac proficere faciebat. Non enim inſtar quorumdam ſententias & ſermones aliorum corde & ore crebrò ruminando, replicatos proferendo prædicabat, nec ex alienis laboribus laudes ſibi acquirere affectabat. Ex ſuo pectore igneo & luciditſſimo verbum Domini ignitum & lucidum prædicando proferebat, & ſupra multos, multo ſe litteratiores, audientes erudiendo ad virtutum exercitium accendebat. Erat nihilominus fœcundæ facundiæ, & præcipue peritus & eloquens & diſertus Gallicæ & Anglicæ linguæ: unde contigit, ut cum ex more, B. Benedicti Romanè *t* Regulam elegantèr exponeret, audientibus magnam delectationem præberet. Erat enim Viro Dei, non ſolùm erudita & ſuadibilis, ſed etiam vox ſuavis & dulcis, non tamen altiſona, propter corporis imbecillitatem & jugem pſalmodiam, quam ultra vires exercebat.

C

s

t

ANNOTATA.

a *Hujus ſancti abbatis Acta Majores noſtri ad diem* XII *Januarii elucidárunt.*

b *Monaſticon Anglicanum tomo* I *à pag.* 727 *fundationem & donationes monaſterii Rievallenſis recenſet.*

c *De initio ac fundatore hujus monaſterii Ciſtercienſis, quod in diœceſi Lincolnienſi ſitum eſt, conſule Annales Ciſtercienſes Angeli Manrique ad annum* 1136 *cap.* 8 *num.* 6.

d *Angelus Manrique hanc S.* Waltheni *promotionem ad annum Chriſti* 1147 *refert, ut in Annalibus ipſius ad hunc annum cap.* 16 *num.* 1 *& ſequentibus legi poteſt.*

e *Vitam hujus Hugonis Cluniacenſis ad diem* XXIX *Aprilis, tomo* III *iſtius menſis à pag.* 628 *Papebrochius illuſtravit.*

f *Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus anno Chriſti* 1147 *cap.* 16 *num.* 6 *ad hanc Actorum partem notat ſequentia:* Verùm quod ait, conſuetum ſanctum Virum currere ad confeſſionem, & virgis vapulandum dorſum exponere, ſciat lector, in more noſtris patribus, non aliter audire confeſſores, quam denudatis dorſis pœnitentium, virgis, quamdiu abſolverentur, percutiendum; idque poſt matutinalem Miſſam commune cunctis; extra id tempus aliquando etiam fiebat. *Deinde eam conſuetudinem Ordinis Ciſtercienſis ex verbis Cæſarii confirmat.*

g Oeſtrum *vel* œſtrus, *Græce* οἶστρος, *eſt genus muſcarum; quæ maximè equos aut boves aculeis ſuis vexant, ut Iſidorus in fine lib.* 12 *teſtatur his verbis:* Oeſtrum animal armentis aculeis permoleſtum: Oeſtrum autem Græcum eſt, quod Latinè aſilus, vulgo tabanus, vocatur. *Hinc etiam Virgilius lib.* 3 *Georgicorum ſcribit de eodem animali,* cui nomen aſilo Romanum eſt, œſtrum Graii vertêre vocantes. *Calepinus, aliique lexicographi paſſim explicant, quomodo vox* œſtrum *metaphoricè uſurpetur.*

h Genu *apud Cangium in Gloſſario interdum idem eſt quod* generatio (*ex Græco* γένος) *ſeu* gradus generationis. *Unde hic ſenſus, qui nonnihil obſcurus eſt, ita explicandus videtur, acſi biographus diceret: Nobiles illi, qui ignobilibus prælatis, munera dantibus, tertium aut quartum cognationis gradum concedunt, eos in centeſimo conſanguinitatis gradu non attingunt, vel nullam inter ſe & ipſos conſanguinitatem invenirent, etiamſi ad centeſimum generationis gradum numerando deſcenderent.*

i *Hic eſt unus ex amicis Jobi, qui in libro Job cap.* 32 ℣ 19 *ſequentia verba protulit, quæ biographus hîc ineptè applicat, & ad alium ſenſum transfert.*

k *Suſpicor; pro* pergulis *legendum eſſe* ſervulis: *ita ut quiſque (nempe abbas, monachus & converſus, qui ſimul iter peragebant) unum ſervulum haberet: nam paulò inferius auctor ſcribit, quod calceos aut caligas* garcionum, *id eſt, ſervulorum ſuorum portaret. Ut ut eſt, pergula non habet ſignificationem, quæ hîc uſui eſſe poſſit.*

l Clientes *apud ſcriptores mediæ ætatis aliquando pro armigeris, vaſallis, aut ſervis accipiuntur, ut apud Cangium in Gloſſario explicatur.*

m Sotulares, *plerumque idem eſt quod* calcei, *qui etiam vocantur* ſubtalares, *ut in Gloſſario Cangii ad hanc poſteriorem vocem licet videre.*

n Garcio *inter alia ſignificata apud Cangium ſæpe accipitur pro ſervo, uti etiam hîc uſurpari videtur.*

o Pediligulas *vel* poſturas *fruſtra apud lexicographos quæſivi. Attamen ex ſenſu colligo, his vocibus deſignari phaleras, & forſan dorſualia equo-*

A *quorum, quæ in lexico utriuſque Macri ad vocem* poſtena *ab aliquibus etiam* poſtellæ *appellantur.*

p *Benedictini paſſim à ſcriptoribus mediæ ætatis monachi Ordinis nigri vocantur, ut in Gloſſario Cangii ad vocem* ordo *fuſius explicatur.*

q *Eſt diminutivum à voce* grangia, *quæ prædium aut villam ruſticam ſignificat, ut Cangius pluribus exemplis probat.*

r Foratus *vel* furratus *idem eſt quod pellitus vel pellibus ornatus ex Gallico* fourré, *quod eamdem ſignificationem habet. Ea vox barbara etiam apud ſcriptores Anglos uſitata eſt, ut Cangius in Gloſſario ad adjectivum* furratus *oſtendit.*

s Placor *eſt quidam modus placendi, qui Græcè dicitur ἀρέσκεια, & Latinè comitas vel captatio benevolentiæ vocari poteſt.*

t Romanè *hîc idem eſt, ni fallor, quod Latinè.*

CAPUT IV.

B

Monaſteria hortatu Sancti conſtructa, & miſericordia ipſius erga pauperes variis miraculis illuſtrata.

Conſilio S. Waltheni

COmes Simon, frater Abbatis ſancti, ſæpius prænominatus, cum ab eo corriperetur ob nimios exceſſus ejus, rubore ſalubri ſuffuſus vitam correctiorem arripuit, pro præteritis piaculis perpetratis pœnitens & à perpetrandis abſtinens, pro eorum expiatione monachis Ordinis Cluniacenſis monaſterium S. Andreæ Norchaconiæ *a* & monaſterium ſanctimonialium S. Mariæ extra oppidum fundavit, redditus ampliavit, atque multa bona eis contulit. Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis, ſcilicet Saltarejum *b*, fundavit, abbatem & Conventum de Wardunia, ab abbate Simone ſancto viro directum, ibidem locavit. Tandem more Chriſtiano, facto teſtamento, ſalutaribus Sacramentis munitus in fata conceſſit, & Northamtuinæ *c* in eccleſia S. Andreæ in ventrem matris omnium ſepultus intravit, & quia miles in armis ſtrenuus & ſapiens ſecundùm ſeculum & C pulcher fuit, eleganter quidam epitaphium ejus verſibus deſcribendo dixit:

Dantur item fato, caſuque ruunt iterato,
Simone ſublato, Mars, Paris, atque Cato.

a

b

c

d varia monaſteria adificantur,

49 Alius autem germanus *d* ſancti Abbatis Henricus comes, filius David regis, obtemperans ejus hortatui, præclaram abbatiam, vocabulo Holcutram, fundavit, amplis poſſeſſionibus locupletavit, conventum de Melros aſſumptum, per abbatem Walthenum illuc deſtinavit, cui Virum vitæ venerabilis, Everardum *e* nomine, ab eis electum, abbatem præfecit. Erat iſdem Everardus à pueritia divinis obſequiis mancipatus in Canonicatu, virum Dei præ ceteris Canonicis arctius amans in Chriſto ad monachatum ſecutus, in Melroſenſi cœnobio ejuſdem capellanus, conſcius ſecretorum Sancti eſt effectus. Hic multis annorum curriculis vivens domum, cui præfuit interius ad magnæ religionis culmen erexit, & exterius prædiis & poſſeſſionibus ditatam in altum pervexit: ſicque plenus dierum & virtutum in ſenectute bona ibidem in Domino requieſcit. Rex etiam David univerſorum Ordinum ac multiplicium Religionum in terra ſua fundator devotus; ac multorum monaſteriorum plantator egregius, eodem ſancto Abbate ipſius privigno perſuadente, in Murenia cœnobium Kinlos *f* conſtruxit, & abbatem & conventum de Melros illuc adduxit: ſed priuſquam locum illum; ſicut diſpoſuerat vivus, attolleret in ſublime, mors feſtina regem de medio tulit. *e* MS.

f

& rex Scotiæ ad piam vivendi rationem inducitur.

50 Malcolmus rex, nepos Abbatis ſancti in pueritia & juventute ante regnum & in regno conſtitutus, monitis ipſius obſecundans & imperio, vitam ſuam ad ejus arbitrium ac mores compoſuit, domum & regnum diſpoſuit. Extans enim æquivolus juſtitiæ, judicium æquilibre inter virum & virum tenuit, cenſuram legum inflexibilem adverſus latrones, prædones & proditores exercens, ſecundùm Apoſtolum ſe non ſine cauſa gladium portare opere probavit. Ceterum quod erat religionis, quod ſanctitatis, quod morum, quod virtutis, ſub habitu ſeculari exercuit: virginitatis decus uſque ad tumulum perſeverans, Deo præſentavit *g*. Hic ad nutum Abbatis abbatiam Ordinis Ciſtercienſis fundare promiſit, prævidit locum, & Cupram *h* vocabulo aſſignavit: ſed tamen ob quædam inevitabilia negotia emergentia aliquantulùm opus differre commodum duxit. Quocirca Sanctus interim metas vivendi faciens, illuc abbatem & Conventum non direxit, ſed ſucceſſori ſuo Wilhelmo *i* illud peragendum reliquit. Nullatenus ergo Sanctus iſte in hac parte à participio præmii privatur, cujus hortamento ſive inſtitamento rex optimus ad opus tam præclarum perficiendum efficaciter inducebatur. Hæc quatuor cœnobia, quaſi quatuor flumina, de paradiſo Ciſtercienſis Ordinis, in ablutionem peccatorum & animarum refrigerium, produxit Fons vitæ per hujus Servi ſui miniſterium.

g

h

E

i

Inter alias Sancti virtutes emicuit caritas

51 Licet prædictarum & aliarum virtutum conventus in hoc Dei honore ſuæ manſionis ſtabile conſtruxerat habitaculum, miſericordia tamen erga pauperes & infirmos ipſum ſic vendicavit totum, quaſi natus eſſet ad ejus ſolius obſequium, exercitium & uſum. Merito proinde illi congruit, quod beatus Job de ſe ſententioſè pronuntians dicit: Mecum crevit miſeriatio, & ex utero egreſſa eſt mecum: unde Vir ſanctus non ſolùm ſanus, verùm etiam multoties multiplici laborans infirmitate, quandoque baculo innixus, quandoque filiorum ulnis ſuſtentatus, infirmitoria non ſolum monachorum & converſorum, ſed pauperum & hoſpitum viſitare quotidie conſuevit, & à ſingulis ſciſcitans quid appeteret, quo indigerent, unicuique, quæ neceſſaria erant, utrique homini diligenter adminiſtrari fecit. Omni tempore, & maximè famis prævalentis ſuper terram, cum innumera multitudo pauperum, vitæ ſuæ conſultura, confluëret ad Melros ob victualia percipienda, Vir Dei, non parcens bubus & ovibus vel porcis, omnium inopiæ, prout potuit, ſubvenire ſolebat. Unde & cum Abbatis ad egentium victualia deficeret ſufficientia, ipſe Fons miſericordiæ ſæpius copioſâ ſui largiflui muneris miraculoſè ſatis adimplevit affluentiâ, ſicut ſequens declarabit narratio noſtra. F

ſeu miſericordia erga pauperes,

52 Quodam tempore, ingruente extinctoriæ famis calamitate, confluxerat ad Melros inopum turba copioſa, ut putabatur, numero quatuor millium, conſtruxeratque ſibi tuguria ſeu tabernacula in campis & ſilvis circa cœnobium ad ſpatium duum milliariorum. Abbas more ſolito, cum quibuſdam Fratribus & cellerario, nomine Thoma, re & cognomento Bono, exiit ut videret multitudinem hanc magnam. Quam ut vidit, ait:

ex MS. Verè caſtra Domini ſunt hæc ; & ſubjungens , Miſereor , inquit , ſuper turbam hanc , & quid apponam ante eos, non habeo ad manum. Magnopere curandum eſt , ut uſque ad autumnum alimenta habeant , ne , quod abſit , inediâ deficiant. Spiritus induit prædictum cellerarium , utpote virum miſericordiæ , & ideo Abbati cariſſimum , taleque Sancto dedit reſponſum : Habemus , Pater cariſſime , pecora plurima , boves paſcuales , oves , verveces , & porcos pingues , caſei & butyri non modicam quantitatem , mactabimus animalia , apponemus , & reliqua libenter & liberaliter expendemus in victum illorum omnia : panis tamen penuria cor meum tangit & angit , quia frugibus noſtris pœne cunctis expenſis , portio permodica in horreis duarum grangiarum , ſcilicet Heldun tritici uſui Conventûs pertinentis , & Galtareſide ſiliginis victualibus familiæ reſervatæ , adhuc remanſit.

quæm Deus multiplicatione cibi

B

k

53 Pius ergo Pater cellerarii verbis aggaudens , obſtipo capite gratias multas egit illi , & benedixit illum in nomine Domini. Perrexit dein Abbas, comitante cellerario, ad grangiam de Heldun ; & ingreſſus horreum , baculum quem manu geſtabat gelunario *k* infixit , genua flexit , orationem cum lacrymis fudit. Poſt modicam horam ab oratione ſurgens , baculum extraxit , ſigno Crucis edito metam illam benedixit & receſſit. Deinde ad Galtareſide abiit , & eodem modo , quod antea fecerat, iteravit , cellerarioque dixit : Diſperge nunc & da ſecurè nobis & pauperibus , quia Deus incrementa dabit & augebit atque multiplicabit ſufficienter neceſſaria noſtrorum & pauperum uſibus. Res mira , quia rara ! Fruges , quæ in utriuſque horrei angulis continebantur , non cenſebantur ſufficere victualibus duarum hebdomadarum circulo , trium menſium ſpatio protendebantur , velut inconſumptibiles ; & in eodem ſtatu ſuo permanentes , ſpeciem farinulæ viduæ Sareptanæ præferentes , uſque ad novorum delibatam perceptionem. Ex quo novarum frugum ſuffecit aſſumptio , præſcriptarum frugum apparuit conſumptio. Sic quondam manna , quod filios Iſrael quadraginta annis in deſerto pavit , poſt ingreſſum illorum in terram repromiſſionis & novorum perceptionem , illis defecit.

& ſimilibus miraculis

C

54 Alio tempore vocaverat Dominus famem ſuper terram , & inæſtimabilis multitudo pœne præ penuria exſpirantium cucurrit ad Melroſenſe cœnobium , commune conſuetumque cellarium eorum ; & ad Waltheni piiſſimi patris præſidium, ſuum penum proprium. Non ſunt ergo fraudati à deſiderio ſuo , nec fruſtrati à beneficio ſperato. Abbate namque imperante, & cellerario obtemperante , Conventu conveniente , mactabatur pecudium *l* , diſtributum expendebatur , pauperes ſuſtentabantur. Nondum advenerat autumnalis meſſis , cum jam abſumptis victualibus , pane deficiente , acrius inſtaret mortis minax famis oppreſſio : quod cum innotuiſſet Abbati , exibat de more ad viſitandum inopes & videndum, ſi quod remedium vel levamen famelicis impendere poſſet. Anxiabatur in ſe ſpiritus ejus , & in amaritudine morabatur oculus ejus , quia non inveniebat ad emendum quidquam victualium circumcirca pro quolibet pretio manus ejus.

l

interdum probavit.

55 Reperiens tandem ſalubre conſilium , convenit Conventum , humiliter obſecrans , ut illo die dimidiari pauperibus pacificè paterentur panem ſuum. Annuunt omnes animo libenti Abbatis voluntati , ſecatur ſingulorum panis per medium , impletur cophinus , inſtar cujuſdam rhedulæ cum rotulis factus , ut impelleretur rotatu levis motus ; ad multitudinem deinde pauperum , diſpoſitè diſcumbentium , taliter onuſtus trahitur vel impellitur , æqua portio ſingulis panis cum caſeo particulatim diſtribuitur : ſed cophinus in eadem quantitate pane repletus , poſt iteratam diſtributionem , invenitur. Hæc miraculoſa diſtributio panis quotidie iterabatur , pauperes ſufficienter recreati uſque ad novæ meſſis delibationem paſcebantur. Ecce miſerator & miſericors Deus , per famulum ſuum Walthenum iterabat in panum cophino , quod quondam per Eliam prophetam in hydria farinæ fecerat , & olei lecytho. Cum verò Conventus accederet ad menſam cœnaturus , inventus à ſingulis panis integer , candidus & calidus , quaſi de clibano recenter extractus. Reperiuntur granaria frumento repleta , & apothecæ & arcæ & armaria cælitus ſimilâ uſque ad novorum perceptionem perdurantia.

D

Liberalitas ejus erga hoſpites

56 Mirandis miranda ſuccedunt , mirabilem Deum , in Sancto ſuo mira operantem , mirificè attollunt. Advenerant aliquoties hoſpites Melros, more ſolito pranſuri in hoſpitio : allata eſt ſportula de clibano manualis plena panibus hoſpitibus apponendis. Non poterat vas illud plures panes monachicos , qui miches *m* vulgariter & uſualiter vocari ſolent , continere niſi duodenos. Menſa componitur , panis de ſpatula ſumptus apponitur , aſſidentibus neceſſaria miniſtrantur. Comederunt ergo & ſaturati ſunt , aliique in locum eorum ad opus ſimile ſubrogati ſunt , ſicque factum eſt , ut à ſecunda hora diei uſque ad tempus collationis poſt Veſperas hoſpitibus adventantibus ſive diſcedentibus ſeu pernoctantibus , cunctis tamen viciſſim edentibus , panis de ſportula ſumptus ſufficienter apponeretur , & ſemper plena & imminuta inveniretur.

E

m

etiam multiplicatione panis,

57 Hoc ſignum inſigne videns frater , Walterus nomine , converſus hoſpitarius , vir bonus & religioſus , admirans exultavit in Domino , & ante Completorium , quod accidit , indicari curavit abbati Waltheno. Quod audiens Vir Dei , vultu lætitia obumbrato ſubridens & Deo gratias agens, dixit ei : Hoc ego novi, antequam tu vidiſti : & addidit , Crede mihi , ſi ſignum iſtud à te ſilentio ſupprimeretur , tota die craſtina continuaretur. Si tale quid ulterius evenerit , da gloriam Deo , & pone digitum ori tuo : citius enim virtus vel miraculum evaneſcit , quod in ore vulgi popularis auræ laudis expoſitum exſufflationi pateſcit. Poſt hæc panes illi ſunt appoſiti atque conſumpti. Hujuſmodi miraculi eventus pluries, eodem Fr. Waltero vero veraciſſimo referente , in diebus Sancti contigit: ſed Sancto prohibente, propalatus non fuit , ſicut idem Frater poſt deceſſum Sancti crebro referre cum fletu conſuevit.

F

aliiſque prodigiis

58 Tres hoſpites peregrini Melros apparentes & pernoctandi petentes gratiam , devotè juxta conſuetudinem Ordinis , & maxime domus illius, ſuſcipiebantur ; ſuſcepti in oratorium orandi cauſâ , ſecundum S. Benedicti regulam , deducebantur. Oratione verò facta, ſermone divinæ legis ædificabantur, & ſic ad hoſpitium ducti, fratri Waltero prænominato commendabantur. Poſt paululum pedibus lotis juxta ritum ad refectionem locabantur. Locati non niſi duo tantùm , tertia perſona non comparente , reperiebantur. Adveniens hoſpitarius, quo ſocius eorum tertius deveniſſet vel ubi fuiſſet , inquiſivit : illi verò ſe duos tantum adveniſſe ac receptos fuiſſe aſſerunt : Frater autem indubitanter aſſeruit, tres introductos & ad menſam applicatos fuiſſe ; & illi econtra , interpoſito

A sitò juramento, se nullatenus vel tertiam conspexisse. Consuluit frater portarium & susceptorem hospitum monachum super hac re; responsumque est ab illo, se tres vidisse & suscepisse. Inquisivit diligenter, si quisnam illum abeuntem vidisset, nec invenit.

cælitus compensatur.

59 Nocte secutâ vidit in somnis personam præclaram, vultu sereno, sermoneque blando, dicentem sibi: Frater Walthere, agnoscisne me? Quo respondente: Non, domine mi. Subintulit dicens: Ego sum hospes hesternus ille tertius, qui evanuit ab oculis vestris, hujus monasterii custos à Domino constitutus: fixum teneas, quod eleemosynæ & orationes vestræ in memoriam ascendunt ante Dominum, & præcipuè Waltheni abbatis vestri deprecatio penetrans cælum, ascendit in conspectu Domini sicut fumus aromatum. Hæc dicens disparuit, & Frater evigilans tempore opportuno, quod vidit, Abbati retulit. Quod audiens ipse Vir Dei, exultavit in Domino & gratias egit Deo salutari suo, imò & nostro.

ANNOTATA

B

a *Id est Northamptoniæ, ut videri potest tomo* 1 *Monastici Anglicani pag* 679 *&* 1011, *ubi in fundatione utriusque hujus monasterii memoratur iste Simon, & cognominatur* Seynlyz *à cognomine patris sui, qui ab oppido vel comitatu Gallico* Senlis *appellabatur* Silvanectensis, *vel* de sancto Licio, *ut supra indicavimus. Hinc in historia cœnobii S. Andreæ tomo* 1 *Monastici Anglicani pag.* 679 *inter alia legimus:* Nomen ejus heredis erat Simon de Seynlyz junior post nomen patris ejus; & iste Simon junior fundavit abbatiam beatæ Mariæ de Pratis juxta Northampton.

b *Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Cisterciensis lib.* 8 *pag.* 8 *& sequente, hoc cœnobium in comitatu Huntingdonensi collocat, illudque appellat filiam Wardoniæ, de quo monasterio supra egimus.*

c *Hac voce aliter scripta iterum indicatur urbs Angliæ Northamptonia, à qua comitatus Northamptonensis nomen suum accepit.*

d Germanus *propriè est frater ex iisdem patre ac matre natus. Unde biographus hoc nomen hîc impropriè usurpat, ut patet ex supra dictis ac inferius dicendis, ubi S.* Walthenus *rectè Davidis regis Scotiæ privignus vocatur.*

C

e *De hoc primo istius monasterii abbate in Commentario prævio num.* 29, *& supra in Annotatis ad cap.* 2 *litterâ* f *plura retulimus ex Dempstero, qui fundationem ejusdem cœnobii aliis adscribit.*

f *Illud Scotiæ monasterium in diœcesi Moraviensi sub archiepiscopatu S. Andreæ situm est, & ab aliis* Killos *aut* Kilflos *vocatur. Jongelinus in Notitia abbatiarum lib.* 8 *pag.* 16 *de eo tradit sequentia:* Cella florum, quod Scotis sonat Kilflos, sive Killos, id est campus florum, cœnobium celebre, quod anno Domini MCLI splendidè ædificavit S. David Scotorum rex, adductis primis monachis cum abbate ex monasterio Melrosensi. Nomen à floribus hoc cœnobium habet, qui præter anni naturam derepentè in campo pullularunt, dum S. Duffi, Scotiæ regis, crudeliter interfecti corpus ibidem divinitus inveniretur, in quo loco in rei memoriam hæc abbatia exstructa fuit. *Vide etiam Boëthium in Historia Scotorum lib.* XI *apud nos fol.* 224.

g *Hanc ob causam Malcolmus ille communiter* virgo *cognominatur, ut etiam supra diximus.*

h *Istud Scotiæ monasterium, quod vernaculè* Cupers *appellatur, situm est in diœcesi Brechinensi, & de eo Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Cisterciensis lib.* 8 *pag.* 16 *sic scribit:* Cuprum in Angusia Scotiæ regione, assumptis ex Melrosa monachis, fundat anno Domini MCLX sanctus Malcolmus IV, Scotiæ rex, & Deiparæ virgini consecrans amplissimis ditat reditibus *&c. Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum* 1164 *cap.* 10 *num.* 1 *&* 2 *ostendit, monasterium illud anno Christi* 1164 *dumtaxat fundatum fuisse.* ex MS.

i *De hoc* S. Waltheni *successore inferius plura referentur. Interim de tempore illius consuli potest Angelus Manrique, qui in laudatis Annalibus ad annum Christi* 1170 *cap.* 7 *num.* 8 *quosdam Dempsteri errores, circa hunc abbatem commissos, refellit.*

k *Ex sensu satis liquet, acervum frumenti hac voce indicari. Fortè provenit à radice* geluna, *quæ manipulum significat, & pro qua Cangius* gelima *scribendum contendit, ut in Glossario ejus ad hanc posteriorem vocem licet videre.*

l *Quamvis hæc vox barbara in lexicis non inveniatur, tamen ex adjunctis patet, illâ multitudinem pecudum significari.* E

m *Forte oritur ex voce Gallica* miche, *quæ micam panis & sæpe parvum panem significat, ut in Glossario Cangii ad nomen* mica *probatur ex scriptoribus Anglis & Gallis, qui* micheas, michias *vel* michas *pro panibus usurpant.*

CAPUT V.

Donum lacrymarum, varia visiones & ecstases.

Sanctus dulcibus lacrymis diffluens

VIr Dei multis dotatus & ditatus donariis virtutum à Patre luminum, perceperat & possidebat in sui ablutionem & aliorum, gratiam lacrymarum. Datum divinitus sibi fuit irriguum inferius & irriguum superius: inferius videlicet, quia valde scrupulosus in conscientia pœnitendo proprios, licet paucos & parvos, deplorabat excessus, & aliorum sibi commissorum magnos & graves lugebat erratus: habebat irriguum superius, deflendo, se differri à cælesti regno, cupiens dissolvi & esse cum Christo, ut cælestis curiæ civibus conjunctus Regem gloriæ videre posset in decore suo. Ibat igitur & flebat mittendo semina sua, ut tandem meteret & veniens portaret manipulos suos ad horrea cælestia. F

in oratione & Missa.

61 Vix aut rarò sine lacrymis se in oratione dabat: rarissimè sine fletu Missam celebrabat: multoties sacris vigiliis insistens, dum Psalmodiæ intenderet, lacrymis affluebat; vel si musicæ instrumentum auribus ejus insonuisset, faciem lacrymis rigabat. Asserebat in cælestibus ineffabilem esse melodiam, dum ex tactu fidularum aut humanis arteriis tantam sensisset probatam harmoniam. Sæpius instans orationi seu Missarum celebrationi vel psalmis invigilans, spiritualibus visitationibus divinitus recreabatur; magnificis revelationibus suffulciebatur: de quibus pauca de pluribus subnectere curabimus, quarum certitudinem relatu virorum veridicorum fixam teneamus.

62 Quadam vice in vigilia Epiphaniæ Domini, nocturnis vigiliis Vir Dei stans in choro, Fra-

tri-

EX MS. tribus pſallentibus, cecidit in mentis exceſſum, viditque in ſpiritu, ſicut Euangelica prodit hiſtoria, totum apparitionis Dominicæ textum. Aſpexit ſtellam radiantem, regum ab Oriente cum magno apparatu venientium curſu prævio præducem, ac virginalis hoſpitii in Betleem Dominicæ nativitatis conſcii ſtremulam *a*. Vidit & Puerum in virginis Matris gremio ab ipſis adoratum ac myſticis muneribus honoratum, & demum in ſomnis divinitus admonitos per aliam viam, quàm advenerant, in regionem ſuam reverſos. In ſe poſtmodum reverſus, & viſa ſecum mente pertractans intrinſecus, non perfunctoriè perfundebatur gaudio magno; nam ſingulis annis in vigilia Theophaniæ, cum collecta illa recitaretur, ſcilicet Corda noſtra ſplendor futuræ feſtivitatis illuſtret &c., largo lacrymarum, ſed mellifluo ex viſionis hujus recordatione, rigabatur profluvio.

nonnumquam in teneros mentis exceſſus

a

63 Poſt hanc mirabilem viſionem ſucceſſit altera non minus mirifica. Effulſerat ſacratiſſima nox, quæ ſicut dies illuminatur ob memoriam reſurrectionis Solis juſtitiæ, qui poſt occaſum ſuum rutilans de corde terræ ſurrexit, cælis, terris, tartaris exultationem intulit. Hæc planè nox Waltheno noſtro illuminatiò in deliciis ſpiritualibus fuit, ſicut à confeſſore ſuo narrante nobis innotuit. Cum enim quadam vice celebraſſet excubias Domini ipſa nocte Paſchali, conventu chorizante in pſalmis & hymnis, raptus in ſpiritu vidit Vir ſanctus ſeriatim Dominicam paſſionem repræſentari coram oculis ſuis. Videbatur ſibi videre Dominum poſt flagella & illata ludibria & ſertum ſpineum impoſitum capiti, crucifixum in patibulo, palmas & plantas clavis expoſitas, in manus Patris animam commendantem expiraſſe, & ex latere, lancea perforato, in lavacrum & poculum, pretium & præmium humanæ ſalutis, ſanguinem & aquam profluxiſſe. Contemplabatur animam, exuto corpore barathrum ſpoliantem, innumeram ex eo multitudinem educere, corpus reſumere, redivivo reditu Superos lætificare, mîlites mortis miniſtros, machinantes veræ Vitæ obſtruere, velut mortuos effectos jacere. Speculabatur demum ipſum formoſum in ſtola ſua, gradientem in multitudine virtutis ſuæ, in paradiſum vaſa captivitatis introducere.

ac ſuaves ecſtaſes

B

64 Vir igitur Domini deificæ viſionis contemplatione completa, ad ſe & in ſe reverſus, recogitabat in dulcedine animæ ſuæ viſu felici ſibi revelata præ admiratione & cordis jubilatione, ſicut de Sabæa *b* legitur, ultra in ſe non habebat ſpiritum. Multis namque diebus poſtea ſenſualitatis officia, humanæ naturæ conſueta, quodammodo ſenſit in ſe debilitata atque conſopita, & ab uſuali exercitio alienata, atque à lumine ſpirituali abſorpta, terrenum cibum & potum faſtidientia: unde & poſtea, quamdiu ſpiravit, dum in vigilia Paſchæ Miſſam ex officio celebraturus proferret aut audiret Collectam, ſcilicet; Deus qui hanc ſanctiſſimam noctem gloria Dominicæ reſurrectionis illuſtraſti, & reliqua ſequentia; inebriatus ab ubertate domus Dei, torrente voluptatis ſpiritualis potatus, erumpere ſolebat ubertim in lacrymas, nec ſe poterat continere ob recordationem viſionis præſcriptæ, & cum magna difficultate conſummabat illius Collectæ verba inſcripta.

rapiebatur.

C

b

65 Conſueverat Abbas ſanctus explicito Completorio, poſtquam ſingulos monachos exeuntes de oratorio in dormitorium juxta monaſticæ morem inſtitutionis aquæ benedictæ roraverat aſperſione, in eccleſia quanto ſecretius, tanto ſacratius precibus incumbere & holocauſtum medullatum in odorem ſuavitatis Domino libare. Hoc autem auctor totius peccati videbat & invidebat, & iraſcebatur, dentibus ſuis fremebat & tabeſcebat, omni conamine orationis ejus inſtantiam impedire ſtudebat. Cum enim quadam vice Sanctus ſtaret orans coram magno altari, oculis & manibus in cælum intentus, ante conſpectum ejus in varias formas ſe transfiguravit angelus malus: diſcurrebat priùs per pavimentum in ſpecie muris, multiplices anfractus agitantis; poſtea murilegi magni & nigerrimi, poſtmodum porci grunnientis, deinde canis nigri latrantis, poſtea lupi ululantis, deinde tauri cornupeti mugientis formas induit.

Dæmon ei ſub variis formis apparet.

D

66 Sed Sanctus ſingulas ſpecies illuſorias, edito ſigno Crucis, evanuavit: ad ultimum ille milleartifex, qui mille per mæandros agitare quieta corda conatur, in ſpecie loricati militis magni ſonipedis, horribilis & ceti tergo inſidentis, fumiferum ignem de naribus & ore emittentis, & lanceam in virum orantem vibrantis oſtentabat. Sanctus autem in impetu ſpiritûs concito greſſu, prout potuit, pergens ad altare pyxidem eburneam ſacroſanctum corpus Domini continentem reverenter aſſumpſit, & ſe cum illo ſignans & adverſus tartareum Goliam quaſi novus David currens, dictante ſpiritu, nomen novum inveniens ait: Ecce, peſſime mus, miles funeſte, ſatelles ſathanæ, Judex tuus te miſſurus in abyſſum; expecta, ſi audes, illum; præſtolare congreſſum noſtrum. Ad hanc vocem victus & confuſus lacualis & infernalis eques, illius lapidis, qui abſciſſus eſt de monte ſine manibus, præſentiam vel ictum ferre non prævalens fugit: detruſus in caliginoſum ergaſtulum, qui in cælo ſuum non ſervavit domicilium, non comparuit. Hæc vir Dei cum de virtute ſacramenti Corporis Domini loqueretur, quaſi de alio, cui hoc contigit, narravit: ſed in ſecreta confeſſione ſymmyſtæ ſuo rei veritatem de ſe nudavit.

quo fugato,

E

67 Viſitavit Abbas ſanctus aliquoties Rievallem, matrem Melroſenſis monaſterii æſtivo tempore, venitque in clauſtrum cum Conventus lectis quieſceret in meridie. Oratione de more ante oſtium obſeratum oratorii facta, nullum in dormitorio excitare, evigilare vel inquietare voluit, ſed in partem ſecedens, monacho ſuo alibi recedente, juxta parietem in clauſtro reſidens affectavit dormitare, nec potuit. Cumque ſic ſediſſet pſalmis intendens, vidit virum venientem quemdam clariſſimum, angelicum aſpectu, veſtitu deaurato circumamictum, diademate velut auro decoratum, innumeris gemmis coruſcantibus adornatum, præcedentem maximam multitudinem dealbatorum diſpoſitè ſubſequentium. Aſſurgens Abbas, dicto Benedicite, venientem ſalutavit, & quis eſſet humiliter interrogavit. Ille verò gratioſo vultu, quaſi ſubridens, ait: Nonne me agnoſcis ſpecialem amicum tuum Wilhelmum *c*, hujus loci abbatem primum? Cœtus verò ſubſequentium eſt monachorum atque converſorum ſub mea cura in Ordine noſtro in Chriſto quieſcentium. Quot etiam in corona mea & veſte vides coruſcare gemmas, tot Deo per ipſius gratiam verbo & exemplo ac ſolicitudine acquiſivi animas: & quoniam in iſto loco Domino in ſanctitate perſeveranter ſervientes requiem æternam promeruimus, ter in anno locum iſtum viſitamus. Hæc dicentis viſio & allocutio diſparuit. Abbas viſa diu celans, ea tandem confeſſori ſuo & quibuſdam viris Religioſis, qui erant à ſecretis, reſeravit.

F

Sanctus monaſterium Rievallenſe viſitat,

A seravit.

68 Alia vice, juxta Ciſtercienſis Ordinis inſtituta, Rievallem viſitavit, & ſuâ præſentiâ plurimos in Deo lætificavit. Cumque poſt Completorium, ceteris egreſſis de more dormitum, ſolus demoraretur in oratorio, extulit manus ſuas in ſancta, effundens ſicut aquam cor ſuum ante conſpectum Domini Dei ſui. Poſtquam direxerat orationem ſuam ſicut incenſum in conſpectu Domini, & ex thuribulo mundi cordis, ſpirituali thymiamate pleno, arcam, & iterum propitiatorium aromatizando thurificaverat, egreſſus eſt de eccleſia in Capitulum, ut ante ſepulcrum amantiſſimi ſui Wilhelmi abbatis prænominati preces pro ejus anima funderet. Cum autem attentius & inſtantius oraret, talis tantaque melodia auribus ſuis inſonuit, qualem quantamque antea numquam audivit. Stans itaque aliquantulùm, collum extendit, aures attonitus erexit, auſcultando diligentiam magnam adhibuit, ut ſibi videbatur. Poſt aliquam morulam totum illud melos in eccleſia reboavit.

ubi varias

B 69 Volens ergo pergere ad videndum & certius agnoſcendum ſuper hac re, de Capitulo exivit: & ecce cœtus candidatus cæleſte celeuma concinens atque procedens, gradatim & decenter obviam venit. In prima fronte hujus beatæ proceſſionis abbas Wilhelmus, pro quo oraverat, locum & officium abbatis tenuit, grandiſque turba monachorum & converſorum, qui jam dormiverant in Domino, ſequebatur: quorum plures domnus Walthenus, dum adhuc viverent, bene novit. Intravit cum illis in Capitulum vivus cum mortuis, imo cum Chriſto & in Chriſto viventibus, & oratione facta ante tumbam memoratam, cunctis in ordine ſuo ſedentibus, innuente abbate Wilhelmo, Walthenus, quaſi coactus, priùs Benedicite, dixit. Quid vero poſtea ibidem dixerint vel fecerint, nemini revelavit: quia forſitan, ut datur intelligi, arcana quædam illic audivit, quæ non licuit homini loqui. Erant vultus ſingulorum perlucidi, habitus candidus ſuper albedinem nivis & lilii: verbum cantionis illius conventus fuit Antiphona, quam in ſolennitate omnium Sanctorum ſancta canere conſuevit Eccleſia, ſcilicet: Laudem dicite Deo noſtro omnes Sancti ejus, & qui timetis eum puſilli & magni: quoniam regnabit Dominus Deus noſter omnipotens, gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.

& miras revelationes

C 70 Inter viros illos lucifluos quidam ceteris multo lucidior videbatur, qui dum vitales auras carperet, nullius momenti vel alicujus adminiſtrationis aptus officio habebatur; & quia ſimplex erat ejus ſimplicitas, fatuitas à confratribus vocabatur, & in multis aliis vocabatur & judicabatur. Sed lampas contempta apud cogitationes non recte judicantium in conſpectu veri & ſuperni Judicis ampliorem fulgorem fulgentibus in hoc ſeculo præbuit, & noſtræ cæcitatis tenebras, & falſum vel caliginoſum judicium arguit. Nam, ſicut Vir Dei dixit, quia Frater ille nullam fere vel modicam in præſenti vita conſolationem habuit, ceteris, qui habuerunt, majorem in illa vita gloriam & honorem perceperit. Væ ergo divitibus & peccatoribus exaltatis, habentibus conſolationem ſuam in hoc ſeculo, quod niſi inde dignè pœnituerint, ea privabuntur in futuro.

habuit;

71 Quidam Converſus vitæ laudabilis, Lambertus nomine, quæſivit Abbatem ſanctum, ob quoddam illi negotium intimandum; dictumque eſt illi, in capella ſanctæ Trinitatis illum ſe reperturum. Solebat Sanctus inibi Miſſam ex conſuetudine celebrare crebrius, diutius, & devotius preces protelare. Accedens Frater præfatus illuc, invenit oſtium clauſum & intus obſeratum: & introſpiciens per rimulam cujuſdam feneſtrellæ, videt locum totum repletum lumine, quaſi fulgore fulgureo; ipſumque coram altari ſtantem, amictum lumine, ſicut veſtimento. Videns hoc turbatus eſt, timorque magnus irruit ſuper eum, quia reverberabat claritas inæſtimabilis ipſius intuitum. Avertit ergo oculos, retraxit pedem, non auſus ſuſcitare dilectam animam, amicam cæleſtis Sponſi, nec ab ejus amplexibus avellere, donec ipſa vellet. Quocirca, licet ibi moram fecerit, patienter præſtolabatur ejus egreſſum: egreſſique poſt aliquanti temporis morulam, faciem ſolito clariorem veluti novi Moyſi perpendit, & cum progrederetur ad publicum, propriam & priſtinam induit.

ex MS.

licet autem illas occultare niteretur,

72 Hinc colligi debet, quod immenſo divinæ claritatis igne intus ardebat, qui claritate tam ineffabili circumfuſus foris ſplendebat. Erat ignis ille illuminans, non comburens; lucens, non conſumens: qui cor ejus in receptaculum mundum invenit, irradiavit, & corpus ejus incoinquinatum undique colluſtravit. Convenit tamen ſecretius Converſum, ſciſcitans ab eo, ſi quid vidiſſet: illique reſpondenti & confitenti rei in ſe veritatem, in virtute obedientiæ præcepit, ut nulli, quod viderat, enodaret, quamdiu ſuper terram ſpiraſſet. Frater ille imperata ſibi, vivente Abbate, ſub ſilentii ſignaculo clauſit; poſt deceſſum Sancti, religioſis auribus Sancti virtutibus clauſa, clavi licentiæ jam adeptæ, reſeravit.

& ſilentio regi juberet,

E

interdum tamen inſcius eas prodebat.

77 Sedebat Sanctus iſte inter laicos fratres diſpertiens eis ſpirituales eſcas, quas non præparaverant ſibi, loquendo de regno Dei: & cum de beatitudine Sanctorum ſermonem faceret, de ſe ipſo, ſed tamen quaſi de alio, tertiam perſonam in narrationem aſſumens, ſic exorſus eſt. Quidam monachus Ordinis noſtri ad cæleſtem patriam anhelans cogitatione & aviditate, ſitivit anima ejus ad Deum fontem vivum, ut citius venire & apparere poſſet ante faciem ejus precibus quotidianis continuiſque lacrymarum fluentis petebat diſſolvi & eſſe cum Chriſto, ut ipſum Regem regum videre poſſet in decore ſuo; quadam vice dum orationi diutius cum lacrymis incumbens avidius & arctius contemplando cogitaret de felicitate cæleſtis regni, Vidi, inquit, cælos apertos & gloriam Dei, manſioneſque Sanctorum in regno cæleſti. Sic profecto, quod ſub tertiæ perſonæ nomine narravit nolens, & neſciens de ſe ſibi divinitus revelata denudavit; his dictis homo Dei in ſe rediens ſermonem illico finivit & receſſit; & quia ſecretum ſuum ſibi licet invitus detexit, multis lacrymarum profluviis ſe afflixit; fratres verò, quod ſemel emiſſum fuit irrevocabile verbum, ex ore Sancti pro vero & fixo habuerunt, & ſic accepta abſentibus & poſteris narraverunt.

F

ANNOTATA.

a *Etſi hanc vocem in lexicis non potuerim invenire, tamen ſenſus hoc loco exigit, ut* ſtremula *pro indice accipiatur.*

b *Id eſt regina Saba, quæ videns ſapientiam ac magnificentiam Salomonis,* non habebat ultra ſpiritum, *ut lib.* 3 *Regum cap.* 10 *legimus.*

c *Quamvis Henriquezius die* 2 *Auguſti, & Chalemotus* 3 *ejuſdem menſis, hunc ſancti Bernardi diſcipulum, ac primum Rievallis abbatem Menologi-*

EX MS. *logiis ſuis inſeruerint, tamen eum catalogo Beatorum nondum adſcribere audemus, quia Martyrologia Anglica de ipſo non meminerunt.*

CAPUT VI.

Diverſa miracula, quæ Sanctus in vita patravit, mirabilis de imminente morte præmonitio, & pius obitus.

a QUædam mulier intidigruma *a*, laborabat pluribus diebus in parturiendo, & non erat ei virtus pariendi; mors verſabatur in oculis, interitus adeſſe videbatur in januis: nihil enim aliud præſtolari poterat de fructu ventris ſui, quam peremptorem, ſive ejuſdem uterum ſolùm ſupereſſe ſuæ proli ſepulchrum ac utriuſque clauſtrum terræ gremium. Abbas autem fortè tranſitum faciens per fines illos, ibidem divertit, & in domo cujuſdam clerici, nomine Gilleberti, familiaris amici, pernoctavit: quod agnoſcentes vir & cognati mulieris præfatæ, fratri converſo, Richardo nomine, qui tunc temporis ſolebat equitare cum Abbate, & illi miniſtrare, intimabant infortunium & angorem mulieris miſerandæ. Confidentes de Abbatis ſanctitate, poſtulabant aliquid de cibis aut veſtibus ejus ſaltem vel ad tangendum. Credebant fideliter & fiducialiter, ex illis miſeram adepturam aliquod remedium ſive levamen; nec fefellit eos fides ſua.

Mulier in difficili partu,

B

75 Abbate itaque poſt laborem itineris & refectionem ſui corporis ſoporato, frater Richardus zonam ejus pelliceam ad caput ejus poſitam clanculò tulit, & mulieri deferri fecit, & ut ſe ea circumcingeret admonuit. Mira res magnumque miraculum! Mox ut parturientem zona circumplectens ejus ventrem tetigit, à preſſura puerperii, quæ circumdedit eam, liberata & in partum ſoluta, ſibi ſalutem ſuiſque cunctis exultationem exhibuit: non enim jam meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus fuit homo in mundum: quo facto, frater zonam reportatam clam in loco, de quo ſuſtulit, eam repoſuit, omnibus hoc ſignum ſilentio ſepelire juſſit: cumque revertentes appropinquaverunt abbatiæ de Melros, prædictus Frater rem Abbati indicavit, illeque Deo gratias agens, & ne cuiquam ſe ſuperſtite ſignum iſtud divulgaret, more ſuo diſtrictiùs indixit. Frater viventi Patri obediens ſignum ſiluit, & poſt deceſſum ejus propalavit.

tactâ S. Waltheni zonâ, ſtatim juvatur,

C

& equus commodis ejuſdem Sancti

b

c

76 Quemdam equum Sanctus inequitare ſolebat, quem etiam tempore cum ceteris aliquando gratioſo joco fratrem Ferrandum *b* nominavit: hunc ſolum ſibi ſufficere, quam diu vivebat, licet ad vectationem ſui plures ſuppeterent, arbitrabatur; non ſicut quidam abbates hodie, plurimos palefridos *c* habentes, hæſitant, cui inſidere dignantur. Hic ergo Ferrandus dum Sanctum haberet ſeſſorem, quaſi agnus manſuetus, modeſtè ſe habuit & ſi fortè dormitatio, ut aſſolet aliquoties equitantibus, obreperet Abbati, ita moderatè ac pedetentim paſſus dirigebat, ut non offenderet ad lapidem pedem ſuum, lutoſam & lubricam viam devitans, planam & mundam eligens. Ex quo Vir Dei ſonum excuteret, equus ocius avolabat, celeri ac ſuavi greſſu commeantes & etiam primos præcedere ſolebat; poſtquam enim abbas de illo deſcenderet, & puer ad ſtabulum vel ad aquandum illum ducturus aſcenderet, ita ſe fremitu, varioque ſinuamine *d* membrorum agitabat, ut aſpicientibus liquidè pateſceret, quod poſt membra ſancta ſeſſoris ſui non æquanimiter alios geſtare vellet. Denique poſtquam Sanctus in fata conceſſit, equus ille expilatus emarcuit, & uſque ad interitum ſuum elanguit, nec operis ullius uſui aptus fuit. Licet verò hæc ſint miranda, quæ de equo iſto retuli, quoddam tamen majus miraculum de ipſo factum memorare dignum duxi.

D *d*

77 Regrediebatur de Rokesburgia *e* aliquoties Sanctus Domini, peractis negotiis pro quibus illuc ierat, monachos atque converſos, quos ſecum adduxerat, volubili rotatu lubricæ linguæ mutuæque locutioni intendentes non ſolùm à præſentia, ſed & ſpatio ferme milliarii à conſpectu Viri ſancti elongabantur, & ipſe incaputiatus *f*, ac ſecum commorans, & ſoli Deo vacans, moderato greſſu, prout poterat, ſubſequebatur: inevitabilis neceſſitas inſtanter urgebat, ut de equo deſcenderet; ſed præ nimia debilitate atque multiplici infirmitate, per ſe ſine alterius auxilio aſcendere vel deſcendere non poterat; circumſpexit, nec fuit, qui adjuvaret niſi juvenculus quidam puer portarii de Melros & nuncius, qui de præfato oppido veniebat & Abbatis veſtigia ſecutus indeſinenter, quaſi collateralis illi obambulabat. Vocans illum abbas ſciſcitabatur ab eo, ſi prævaleret ipſius deſcendentis ſcandile, quod vulgo ſtrima *g* dicitur, tenere; reſponditque adoleſcentulus, ſe velle attentare. Abbate deſcendente, puer incumbendo ſtrimam & equum per lorum tenuit, adjutorium & obſequium impendit.

ita ſervit,

e

E *f*

g

acſi ratione præditus eſſet.

78 Abbas peracto, pro quo deſcenderat, dum ſcandere vellet, puer colliculum, in quo faciliorem aſcenſum haberet, quæſivit, & in tota planitie minimè invenit. Mira res! Videns Ferrandus Abbatem accedentem & approximantem, ſibi genua flexit & ventre terræ adhæſit & latus verſùs venienti vertit. Puer putans, equum aliquam gravem infirmitatem incurriſſe, pulſu, ſonitu, ictu ad ſurgendum eum compellere voluit, ſed hoc fieri Pater prohibuit; equum deinde cum magna facultate aſcendit, in ſella ad libitum ſe collocavit, more ſolito pannos compoſuit; irrationale verò animal tamquam ratione utens, mox modeſtè ſurrexit, recto greſſu velociter viam carpens, puero non modicam admirationem incuſſit, ſeſſoremque ſui glorificare ac portare Deum in corpore & corde mundo, miraculo patenter in ſe patrato comprobavit. Deinde Pater puerum alloquens, ne cuiquam ſe ſuperſtite, quod vidit, enarraret, interdixit; ob cujus rei gratiam ſcapulare *h* novum promiſit, & dedit, & dando, tunicam ſuperaddidit. Puer verò, Sancto ſpirante, ſilentio rem obtexit, & poſt ejus deceſſum ad Dei gloriam & Sancti laudem hoc ſignum patefactâ januâ veritatis reſeravit.

F *h*

Poſtquam ſanctus epiſcopatum Sancti Andreanum, i

79 Vacabat ſedes epiſcopalis ſancti Andreæ *i* in Scotia, populique petitio, cleri electio, principis aſſenſus ſanctum Abbatem elegerunt in paſtorem & epiſcopum animarum ſuarum voto unanimi, communi conſenſûs conniventia. Venerunt igitur clerici, capitanei cum magnatibus terræ ſatis inſtructi Melros, gratiâ aſſumendi & educendi ſecum electum ſuum; abbaſque Rievallis Ailredus, qui tunc ibi affuit, injunxit illi, ut obtemperaret electioni, ſubiret onus, ſuſciperet officium; ille verò prætendebat imbecillitatem virium, impotentiam ſuſtinendi tanti ponderis negotium; indicavitque ſecretiùs abbati Rievallis, ſe

A se non longùm super terram victurum.

sibi oblatum recusaverit,

80 Illis autem persistentibus in electionis factæ perficiendo proposito, & patre abbate imperio suo, respondit Sanctus spiritu fatidico & ore veridico: Expoliavi me, inquit, tunicâ meâ, quomodo induam eam? Lavi pedes meos; absit,ut iterum pulvere secularis solicitudinis inquinem eos: & adjiciens,Credite, inquit,mihi,quoniam eligetis & habebitis alium,quam me, pontificem, extensoque digito designans suæ sepulturæ locum: Hæc, inquit, requies mea; hic habitabo, quamdiu Domino placuerit, ad filiorum meorum consolationem. Post hæc verbis utrimque subornatis, ut moris est, negotium suspenditur, & suspensum sub induciis differtur, dilatum ad effectum non producitur: illo denique electioni nullatenus consentiente, alius eligitur,& ipse in tempore constituto à Deo in loco præmonstrato dormiens in Domino sepelitur.

incidit in morbum,

81 Cælestis Artifex omnium omnem habens virtutem, omnia prospiciens, non solum à rubigine ferrum,& argentum à scoria purgat,sed & aurum, ut ampliori fulgore rutilet, igne purificat tribulationis: ipse namque quos amat, arguit & ca-

B stigat,& omnem filium,quem recipit,flagellat,& omnem palmitem in se ferentem fructum purgat, ut fructum plus afferat. Hinc est quod dilectum suum Waltenum infirmitatis multitudine, crebris flagellis attriverat, tunsionibus attrectaverat, membris debilitabat, quem vas in honorem gloriæ suæ formare & in thesauris suis reponere disponebat. Sed tamen quando infirmabatur, tunc fortior fuit & potens, infirmos visitare consolari consuevit, necessitatibus singulorum subvenire satagens.

quo affectu

82 Erant in infirmitorio secularium inter cæteros, imo præ ceteris, tres quasi in mortis articulo positi, unus quartanis febribus laborans, duo hydropici; hi tres à quadam luciflua persona nocte una in somnis eadem visione sunt visitati atque commoniti, quatenus peterent,ab abbate Walteno ægrotante se tangi & benedici; sic profectò à mortis faucibus abstraherentur, & pristinæ saluti atque virtuti restituerentur: quod autem in visu noctis acceperant, in crastino infirmario Converso, Conversus monacho confessori infirmorum, monachus Abbati verbis veritatem rei palliantibus indicavit. Dicebat monachus Sancto, tres lecto doloris detentos jàm morti vicinos æstuanti desiderio ipsius præsentiam expetere, animarumque suarum secreta sibi velle pandere.

C

quatuor ægros,

83 Quo audito, Vir Dei baculo subnixus, suorum servitorum sustentatus manibus, vel potius gestatus, sui copiam prædictis infirmis exhibuit, de animarum salute cum eis antea super hac re à monacho præmonitis & præmunitis contulit; deinde discessurus & ab illis cum lachrymis postulatus, edito signo crucis ipsos tangendo benedixit, & recessit, miroque modo, licet diverso, eos sospitati restituit: ex unius hydropici corpore per virilis irgæ meatum humo viscosus & fœtidus effluens elvim magnam adhibitam bis adimplevit, humorque exinanitus mox totum hominem gracilem & sanum effecit. Alter autem hydropicus, excussa repentè tota infirmitate, gaudens surrexit, optata potitus sanitate; tertium illico reliquit febris, & infra paucos dies recessit totus sanus robustus & hilaris.

periculosis morbis laborantes, statim sanitati restituit.

84 Erat itidem quartus in eodem infirmitorio languidus,qui non solum morti videbatur vicinus, sed quodammodo inescatus; inde in area domus super cilicium *k* expositus fuerat, & fossa præparata,in qua tumulari debuerat. Abbas fortuitu more solito revisens decumbentes infirmos advenit, in extremis agentem vidit, orationem pro eo fudit, edito signo vitali benedixit & abcessit: æger illico vitæ redditus, oculos aperuit, caput erexit, Deo gratias & Abbati multiplices egit, sibi dictum à quadam persona clarissima, quod Dominus illi spatia vitæ longioris indulsisset Abbatis sancti precibus, asseruit; homo non post multos hos dies penitus convaluit, & recepto vigore pristino pluribus annis postea vixit: quæ cum postmodum innotuissent Viro Dei, nihil sibi utpote horum ignaro vel non conscio ascripsit; sed tantum nomini Domini in his & aliis omnibus gloriam dedit. RX MS. *k*

Frater quidam mira visione

85 Fuit in Melros quidam habitu & professione Conversus, sed actu perversus ac intentione, Sinuinus nomine, viribus corporis robustus, multis prævalebat in manuali labore: hic multoties murmurationibus insudabat, & à detractione linguæ non parcebat, & ceteros sibi viribus impares aut secum collaborandi impotes, effœminatos vocando, nec cibo dignos dijudicabat: omnia penè sua faciebat, ut videretur & appreciaretur ab hominibus,non ut Patris,qui videt in abscondito,placeret obtutibus. Hic quodam Paschali tempore E soporatus in meridie, vidit quemdam statura, vultu,visuque terribilem sibi approximantem, dextera manu machæram, sinistra sportellam gestantem: qui cum ad se accessisset, mores ejus increpans, cenodoxiæ improperans & condemnans, prius manus ac pedes, postea cetera membra frustatim concidit, concisa sportellæ imposuit & abiit. Recedens autem vir ille obviam habuit virum reverendum & præclarum sibi præcipientem, ut membra membris coaptaret,& hominem integrum priori staturæ redintegraret, eo quod Waltenus in illa hora pro omnibus sibi commissis devotas Domino preces fudisset.

ad frugem reductus accipit ab angelo schedulam,

86 Fecit illico mirandus carnifex, ut vir prædictus imperavit, & fratrem membris redintegratum pristino statui & sospitati restituit & recessit. Deinde sanctus ille, ut æstimabatur, angelus Domini commonuit fratrem illum,ut intentionem mutaret, mores componeret, vitam in reliquum corrigeret, & ad Deum se totum converteret; frater autem se sacris ejus monitis promisit pariturum, & cooperante gratia Dei vitam in posterum correcturum: dedit etiam illi breve quoddam involutum injungens, ut illud à Deo & sancta Maria directum Abbati porrigeret, porrectum accipiens fixum teneret, quod in eo scriptum nihil à vero F vacillaret; hæc dicens disparuit & frater evigilans supra pectus suum schedulam scriptam invenit, inventam hora competenti,enarrata visione, Abbati præsentavit: Abbas cælitus sibi missum reverenter displicans illud legit, genibusque flexis, fusis lachrymis, Deo gratias multiplices exsolvit.

qua S Walthenus familiariter de instanti sibi morte præmonetur.

87 Convocatis ergo priùs senioribus domûs, scriptum legendum præbuit; postmodum in audientia totius conventus recitari fecit: hæc autem hujus scripta verba fuerunt, quæ ex seniorum industria sacra pluribus diebus in cera tabulæ capitularis exarata legere glisscentibus patuerunt: Jesus Christus & Maria mater ejus dilectum suum Waltenum abbatem salutant. Scias, quod exaudita est oratio tua,& inter duas festivitates Sancti Joannis Baptistæ venies ad nos perpetuo victurus: præpara te. Vale *l*. Ecce verba pauca,simplicia,simplicibus, sicut sacra Scriptura testatur, cum quibus graditur sermocinatio Dei, convenientia; sed tamen sicut rei exitus probavit omni veritate subnixa. Et quidem Vir sanctus usque ad nativitatem sancti Joannis Baptistæ aliquantulùm, ut homo, se- *l*

EX MS. metipſum exhibuit hominibus, audiens & tractans de neceſſariis monaſterii, quantum ægritudo ſua permittebat: exhinc jam quaſi mundo mortuus, totus in Deum ſuſpenſus, ad cæleſtem patriam animæ egreſſum exſpectabat.

Sanctus poſt difficilem morbum

88 Aderant dies caniculares, ac durus ac diutinus morbus morſu acriori & amariori corpus debilitate dilaniabat, & fere ſingulis diebus trium ſeptimanarum ſubſequentium in januis adeſſe mortem minitabat; omnis etiam cibus humanæ naturæ nutritivus illi non ſapuit, ſed faſtidio fuit, ac corporis exhauſtis viribus, virtute vitali vacuato, jamque quaſi præmortuo ſpiritus in pectore palpitabat. Cum aliquando anhelitu reſumpto reſpiraſſet aliquantulum, ſuos conveniebat, commonebat circa cuſtodiam Ordinis, & mutuæ pacis & caritatis concordiam conſervandam, & curam habendam pauperum & infirmorum. Novem tamen diebus continuis ante exitum bis in die vel nocte, velut in mortis articulo, agonizabat, ſervitoribus ſuis ac ceteris aſpicientibus angorem & admirationem
B ac ſtuporem magnum incutiebat: nec mirum; ſtupor meritò fuit, quod vas tam fragile ac imbecille tam diros & continuos cruciatus perpeti potuit. Sanctus tamen iſte, ſicut ſanus ſuis pluries proteſtabatur, exoraverat Dominum, ut eum ignibus ægritudinis duriſſimæ diutius decoquere dignaretur ante vitæ terminum.

ac diuturnam agoniam

89 Quoties agoniæ tranſiſſet hora, & qualiſcumque acceſſiſſet alleviatio, parumper ſubridens, oculis ac manibus in cælum intentus, vultu ſereno, capite inclinato, gratias agebat Deo ob ejus flagella illata, velut pro magno beneficio ſibi impenſo. Semel tamen locutus eſt, audientibus pluribus, dicens: O ſi mihi ſuppeteret facultas fandi; quam multa & magna mirabilia poſſem vobis enarrare, quæ vidi! Ex quibus verbis ejus datur intelligi, illum in ſpiritu fuiſſe raptum, perplura de pœnis rectorum ſive gloria ſalvatorum contemplatum: affuit Kalendas Auguſti feſtivitas ſancti Petri ad Vincula, quæ celebratur in memoriam eductionis illius, qua per angelum eripuit eum de carcere divina clementia; appropinquabat imo inſtabat hora in qua Abbas almificus angelici agminis protectione deductus de carcere mortis hujus educeretur de manu Herodis typici regis, ſcilicet ſuper omnes filios ſuperbiæ, & de omni exſpectatione tartareorum inſidiantium ejus calcaneo, conantium iter ejus im-
C pedire, ne ereptus libertate perpetua potiretur: & ecce ægritudo ſolita & inviſcerata plus ſolito, velut tortor ſæviſſimus, totum hominem occupabat; graviſſimis aculeis animam ad exitum urgebat. Sanctus hoc ſentiens & ſciens, ſacri olei remiſſivam unctionem poſtulavit & percepit, ac dominici Corporis & Sanguinis participatione ſe munivit: deinde, elevatis manibus, ſuis benedixit, &, ſicut valuit, valefecit: dehinc duabus diebus ac noctibus quaſi in frixorio confrixa ſunt oſſa ejus, & velut in camino decocta eſt caro ejus, ut in anima nulla peccati rubigo appareret aut macula vel ruga, nec confunderetur cum loqueretur inimicis ſuis in mortis porta.

tertio Nonas Auguſti moritur,

90 Illuxerat igitur dies tertio Nonas Auguſti, qua inventio ſancti Stephani protomartyris celebratur: circa diei horam tertiam ultimum ſpiritum efflare à ſervitoribus cenſebatur, ſuper cilicium ponitur juxta morem, crebra percuſſione tabulæ conventus vocatur, pſalmi cum lætaniis concinuntur; & ecce Vir Dei, redivivo ſpiritu reſumpto, vultum ſuum illuminavit. Super eos * obſtipo capite, quaſi gratias referens, admiratione non modica percuſſit eos. Iſtud opus ſimili modo bis itera-

* *forte* Super os

tur; poſt ſextam, cum ventum eſſet ad prandium, D
jam tertiò tabulæ percuſſione conventus citatus affuit: ſicque circumſtante corona filiorum pſalmocinantium, ſancta illa anima felicium flagellorum flammis in fornace febrium & aliarum multiplicium infirmitatum excocta & inſtar auri puriſſimi examinata, de mundiſſimo carnis habitaculo exivit: pertranſito namque igne & aqua mundanæ tribulationis, introductus eſt in refrigerium æternæ quietis. Tranſivit ergo Pater ſanctus de mundo ad Patrem, de fide ad faciem, de ſpe ad ſpeciem, de umbra ad veritatem, de caligine ad claritatem, de ſtadio laboris ad bravii coronam, de præſentis vitæ miſeria ad indefectivæ vitæ gloriam æternam.

& honorificè ſepelitur.

91 Loto igitur ex more ſancti Viri corpore & induto monachalibus, quibuſdam viſum eſt, ſicut de beato Bernardo legerant, illum ſacerdotalibus debere indui; ſed quidam contradicebant: panno tamen incerato corpus tunicatum & incuculatum obvolventes, ceteris rite peractis, in eccleſia deportaverunt. Audito ſancti Abbatis tranſitu, diœceſanus epiſcopus, Herebertus dictus, qui prius abbas de Kelceon *m* de Ordine Tironenſi *n*, poſtea *m n*
pontifex de Glaſgu *o* factus, exequias peracturus devotiſſimè accurrit: quatuor etiam abbates & E
plures perſonæ diverſorum ordinum convenerant, & de loco ſepulturæ ejus tractabant, imo etiam contendebant. Epiſcopus præfatus & alii plures cenſebant, illud virtutum domicilium jure in ecclefia tumulandum; ſed Anfridus abbas de Neubocle *p*, & quidam cum eo contradicentes prævalebant. Poſt multarum Miſſarum celebrationem, intra capitulum in loco ab ipſo prius deſignato in ventrem matris omnium ingreditur, & lapis pretioſus ſub lapide reconditus. Diſceſſit anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo, regnante Henrico ſecundo in Anglia, Malcolmo in Scotia; pontificante papa Adriano Angligena *q*, Jeſu Chriſto gubernante monarchiam *p* *q*
in cælo & in terra per æterna ſecula. Amen.

ANNOTATA.

a *Neſcio, an hoc ſit proprium mulieris iſtius nomen, an ei à loco aut conditione inditum. Unde etiam dubito, an forte disjunctim* in Tidigruma *ſcribendum ſit, ita ut quemdam pagum aut tractum regionis ſignificet. Sed cum in utroque ecgrapho noſtro conjunctim* Intidigruma *ſcribatur, interpretationem obſcuræ & ambiguæ hujus vocis in medio relinquimus.* F

b *Opinor, hoc cognomen ei à colore datum fuiſſe, cum* ferrandus *ſit quidam color, in equis ſic appellatus, ut Cangius in Gloſſario ad hanc vocem nonnullis exemplis oſtendit.*

c Palefridus *vel* palefredus *eſt* equus curſor, *ut in Lexico utriuſque Macri dicitur, & interdum ſcribitur ab aliquibus* palifridus *&* palfredus, *ut ibidem affirmatur.*

d *Id eſt varia agitatione aut inflexione membrorum: nam* ſinuamen *hic oritur ex verbo* ſinuare, *quod varios flexus facere ſignificat. Unde ſerpentes ſinuoſa volumina verſare dicuntur.*

e *Puto, hic indicari Rosburgum, quæ eſt urbs Scotiæ meridionalis in Teviotia provincia, ut in mappis Geographicis videre eſt.*

f Incaputiatus, *hoc eſt caputio tectus, ſeu capitis tegumento involutus.*

g *Vox* ſtrima *in lexicis non occurrit. Suſpicor, hîc pro ea legendum eſſe* ſtrepa, *quia apud Cangium in Gloſſario* ſcandile *etiam* ſtrepa *appellatur. Eſt autem* ſcandile *vel* ſcanſile *ſtapes ſeu equeſtre pe-*

pedum fulcrum, quo equus aſcenditur, ac ex eo deſcenditur.

h Scapulare *eſt veſtis brevior & minus ampla, quæ caput & ſcapulas tegit.*

i *Eſt una ex præcipuis Scotiæ urbibus, quæ ſub Sixto IV Romano Pontifice archiepiſcopalis cathedræ dignitatem obtinuit, cum diu antea epiſcopali ſede ornata fuiſſet.*

k *Moris erat in Ordine Ciſtercienſi moribundos cilicio imponere, ut ex infra dicendis colligetur.*

l *Circa hanc miram præmonitionem in Commentario prævio num.* 46 *nonnulla notavimus.*

m *In altero ecgrapho ſcribitur* Helſeon ; *ſed puto, hoc loco indicari monaſterium Scotiæ, quod in Monaſtico Anglicano tomo* 2 *pag.* 1057 *de* Elcho *vocatur, & quod Jongelinus lib.* 8 *Notitiæ abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis pag.* 17 *ſub eodem nomine in diœceſi Cathaneſienſi collocat.*

n *Monaſticum Anglicanum tomo* 1 *pag.* 704 *occaſione cœnobii Furneſeienſis, de hoc Ordine ſic meminit :* Tempore hujus abbatis venerabilis, Serlo quartus abbas Savigneii, quæ eſt materna domus Furneſii, reddidit apud Ciſtercium in capitulo generali domum ſuam Savigniacenſem cum filiabus ſuis de Ordine Tironenſi ad Ordinem Ciſtercienſem in manus ſancti Bernardi, tunc abbatis Clarevallis *&c. Plura de hoc Ordine videri poſſunt in Opere noſtro ad diem* XIV *Aprilis, ubi tomo* 2 *iſtius menſis à pag.* 220 *de B. Bernardo, fundatore iſtius congregationis, fuſè actum eſt.*

i Glaſquum *vel* Glaſcovium, *vernaculè* Glaſco, *eſt urbs Scotiæ meridionalis ſita ad* Glotom *fluvium, quæ à Sixto IV Romano Pontifice ad dignitatem archiepiſcopalem evecta eſt. Chronicon Edimburgenſe ſanctæ Crucis, quod parti* 1 *Angliæ ſacræ inſertum eſt, ibidem pag.* 162 *de præfato urbis epiſcopo ad annum Chriſti* 1160 *agit his verbis :* Johannes in abbatem de Chelcau electus eſt, & ab Hereberto Glaſcuenſi epiſcopo benedictus.

p *Jongelinus in opere mox citato iſtud monaſterium lib.* 8 *pag.* 15 *vocat* Newbottel ; *in Monaſtico Anglicano tomo* 2 *pag.* 1057 *appellatur* Newbotle, *& in Lothiania Scotiæ provincia collocatur.*

q *Ex morte hujus Pontificis aliiſque adjunctis in Commentario prævio num.* 39 *& ſequentibus intricatum nodum chronologicum propoſuimus.*

CAPUT VII.

Æterna Sancti gloria, variis viſionibus poſt obitum ejus oſtenſa & confirmata.

Biographus Sanctum ob varias virtutes

IN ſuperiori libello de beato Waltheno, quæ memoratu digna cenſebantur, diligenter ab his, qui noverunt, inveſtigavimus, inveſtigata qualicumque ſtylo digeſta notitiæ præſentium ac poſteriorum tradimus ; omiſimus tamen auribus accepta plura, quia, ut nobis viſum eſt, probabilis teſtimonii defecit ſufficientia. Vir igitur Dei quamdiu vixit in mundo, Domino vixit, & quando mortuus eſt mundo, mortuus eſt Domino, quia ſive vivus ſive mortuus, Domini fuit, imo & manet ; in mundo vivens vas fuit electionis & gratiæ, è mundo tranſlatus in theſauris Domini manet, vas honoris & gloriæ. Vere beatus Waltenus, ſicut in libro Sapientiæ de perfecto viro ſcriptum eſt, quaſi vas auri ſolidum ornatum omni lapide pretioſo. EX MS.

comparat lapidibus pretioſis,

93 Nec mirum nec immerito ipſum jaſpis fidei, ſaphyrus ſupernæ fidei *, carbunculus caritatis, margarita candidæ virginitatis, amethyſtus veræ humilitatis, topaſius diſcretionis, ſmaragdus contemplationis, beryllus ſanctæ exhortationis condecorant, calcedonius etiam eloquentiæ, chryſolytus ſapientiæ, ſardius abſtinentiæ, chryſopraſus patientiæ, hyacinthus compaſſionis, & mirè adornant magnes conſtantiæ, adamas perſeverantiæ, & gemmæ ceterarum virtutum confirmant & beatificant : & quoniam aurum corruptioni non eſt obnoxium, rectè dicitur Sanctus iſte vas auri ſolidum, quia corpus adhuc permanet incorruptum cum integritate membrorum ejus & veſtimentorum ; rectè & dicitur vas iſtud ornatum omni lapide pretioſo & ſanctarum virtutum acceptione ac animarum acquiſitione, cæleſtium revelationum viſione & miraculorum exhibitione, de quibus aliqua ſubnectere congruum ducimus, quæ à veridicis viris, quorum teſtimonia credibilia facta ſunt nimis, viſa & veritate ſubnixa accepimus. Veniamus igitur imprimis ad viſiones Domini & ad revelationes Jeſu Chriſti, & poſtmodum ad miracula, quæ Dominus dignatus eſt propalare meritis Waltheni famuli ſui. E

** forte ſpei*

& narrat, quomodo cancellarius quidam Scotiæ,

a b

94 Quidam clericus illuſtris genere, nomine Nicolaus, *a* cancellarius Malcolmi *b* regis Scotiæ, ob quædam magna negotia regni peragenda Romam miſſus, à Domino Papa & Cardinalibus ob ſui reverentiam, & præcipuè mittentis domini, honorifice eſt ſuſceptus : hic poſt aliquantæ perendinationis demorationem cum quadam die protelaſſet cauſam negotii ſui, terminum vel conſolatorium reſponſum expediendi præſtolans, cum adveſperaſſet, & inclinata eſſet jam dies, invitatus in curia Papæ cœnavit ; cœna autem facta, cum lampas diei crepuſculi caligine cerneretur ſepulta, idem Nicolaus pergere timuit per plateas & vicos civitatis & angiportus inter ruinas, & hoſpitium aliquantulum à palatio diſtans, propter timores nocturnos & varios eventus infortunii. Solebant inſidiantes latrunculi tunc temporis plures diſpoliare, aut etiam ſub obſcuro noctis necare : qua de cauſa detentus ibidem in camera domini Papæ cum Cappellanis & clericis ejus pernoctavit.

Roma exiſtens imminentem ejus obitum præviderit, F

95 Cumque, lecto locato, membra ſopore foviſſent, videbatur ſibi, uſque ad paradiſum ſe raptum fuiſſe, ibique contemplatum talem civitatem, qualem deſcribit liber Apocalypſis, tantumque gaudium, quantum oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit : & ecce inter cetera videt duos præclaros viros ad portam pulſantes ingreſſum : quemdam deintro, quinam eſſent, ſciſcitantem audivit ; unum eorum Waltenum abbatem de Melros adeſſe reſpondentem : tunc ille, qui quaſi janitoris officium gerebat : Non, inquit, hodie intrare poterit, antequam induvias ſuas depoſuerit ; ad hanc vocem uterque ſtans præ foribus receſſit, & hæc ſomnians evigilavit. In craſtinum præfatus Nicolaus ſummo Pontifici & circumſedentibus retulit viſionem, & adjiciens ejuſdem Abbatis generoſitatem, ſanctitatem & diutinam, quâ vexabatur, infirmitatem ; Papa verò literatiſſimus ac ſpiritu diſcretionis pollens, taliter modum viſionis diſſolvit, dicens : Puto, quod Vir ille Domini nondum carnem, tegumentum ſcilicet animæ, depoſuit, qua indutus ille paradiſum, ſicut nullus alius ingreditur, intrare non potuit ; forſitan corpus exuet in brevi, & ſic ſine conditionis obſtaculo intrabit in gaudium Domini Dei ſui. His dictis abſolvit eum ſive ſpiraſſet, ſive exſpi-

ex ms. rasset, ab omni vinculo peccaminum, imprecans ei consortium civium supernorum: præcepit Nicolao regio clerico diem illum notare, & postquam repatriasset, per veracem & fidum internuncium, quid de Abbate actum fuisset, literis significare.

hanc visionem eventu probante; 96 Cancellarius, peractis negotiis, repatriatus abbatem decessisse die sequenti, scilicet tertio nonas Augusti, comperit, [quando] nocte præcedente præscriptam [visionem] in Papæ camera constitutus vidit *c*; ipse verò, quod de Abbate constabat, ut ei imperatum fuerat, ipsi Papæ literis per quemdam Romipetam nunciavit. Papa Deo gratias referens animam ejus absolvit, & pro eo & cunctis fidelibus Missam solemniter celebravit. Veniens isdem cancellarius post reversionem suam in patriam Melros, frattem Waltherum hospitarium superiùs memoratum, à multis diebus dilectum sibi, gravissima ac longa vexatum ægritudine lecto decumbentem agnovit. Petitâ & acceptâ licentiâ cum eo loquendi, inter cetera mutuæ collationis colloquia præfatam visionem ei seriatim enarravit & paulo post ei valefacto, discessit.

c

B *& quomodo S. Walthenus cuidam apparens* 97 Frater Waltherus post discessum clerici tanto afficiebatur animi dolore, ut penè ignoraret, quid posset aut deberet dicere vel agere. Tædio tandem pertæsus & angore, collectis viribus, de lecto surrexit, baculoque se sustentans, egressus de infirmitorio & sub dio residens, amarissimos gemitus & fletus super morte Abbatis edidit: crebrò etiam pectus tundens voce lachrymosa replicabat dicens; Quid ego miserrimus dicam vel quid faciam, dum nil boni perferam ante Deum judicem, si Waltenus abbas arcetur à janua paradisi, de quo & in quo confidebam tantam inesse perfectionem, ut ejus meritis & precibus me crederem adipisci peccatorum remissionem & æternæ vitæ participationem? Cogor ergo penè de me ipso desperare, qui per ipsius Patris dilecti & dilectoris mei sanctitatem, veniam & requiem æternam nacturum me præsumebam sperare.

æternam suam felicitatem indicaverit, 98 Hæc & his similia in hunc modum dicenti atque dolenti somnus tenuis obrepsit & semisoporato vel potius semivigilanti sanctus Waltenus in habitu candidissimo & vultu clarissimo satis serenus apparens, voce consolatoria dixit: Noli, fili charissime Waltere, flere, noli lugere me quasi mortuum, & à paradiso Dei me secluſum, quia cælicis civibus conjunctus cum sanctis Benedicto &

C Bernardo lucidas sedes accepi, cum Christo victurus & regnaturus in æternum; ut ergo verbis istis fidem accommodes, illa veritate subnixa proprio experimento senties. Elevatâ dextrâ signum crucis edidit, & illum in nomine sanctæ Trinitatis benedixit & ait: Esto sanus ab infirmitate tua, cras ingredere chorum, juxta morem pauperum curam & hospitum age cum magna diligentia. His dictis, recessit & versus æthera gressus sursum libravit. Cumque intueretur in cælum euntem illum, expergrectus à somno, reperit se sanitati & fortitudini, quam ante morbum habuit, integrè & plenariè reconstitutum. In crastinum intravit prius chorum, & postmodum in hospitium, sicque juxta jussionem Sancti satagebat sollicitè circa frequens ministerium. Hæc frater Walterus multoties etiam cum lachrymis pluribus retulit, ex quorum relatu didici, quæ scripsi.

eamdemque aliis signis alteri manifestaverit. 99 Fuit alter Conversus in Melros, Henricus nomine, qui soporatus in visu noctis vidit tria feretra perpulchra, perlucida, cuncta terrena tranantia, per aëris inania versus Orientem iter sulcantia. Hæc intuens cum admiraretur, quid vel quæ essent, vel quid portenderent, aut quò tenderent, ardenter nosse glisceret, vox ex aëris alto insonuit D dicens: In his tribus feretris gestantur tres Sancti Dei; sanctissimus scilicet Benedictus, & beatus Bernardus Clarevallis, & sanctus Waltenus de Melros abbates, iter arripientes ad Kinlos in Murrenia *d* ob eripiendam animam cujusdam fratris, *d* Roberti nomine, in crastinum morituri, de manibus dæmonum quærentium eum, & secum deducere conantium ad tartara. Erat enim isdem frater dilectus & [dilector] dilectoris domini Walteni, degentis in mundo, & triumphantis de mundo, ac regnantis cum Christo. His dictis cum voce visio sublata fuit, & frater evigilans cum visione diem notavit, & ferme post unius mensis spatium diligenter manifesta rei certitudine, die denotato, decessisse fratrem præfatum agnovit; ex qua re rectè conjicimus, Sanctos Dei illis in extrema necessitate efficacissimos adesse subventores, qui degentes in corpore fuerant eorum devoti dilectores. Diligamus ergo Deum & Sanctos ejus devotè veneremur, ut qui nostræ justitiæ fiduciam non habemus, eorum, qui Deo placuerunt, ad imperrandam veniam & vitam perpetuam obtinendam, meritis & precibus adjuvemur. E

Frater quidam fraude dæmonis in infidelitatem prolapsus, 100 Erat alter conversus in eodem cœnobio, nomine Walterus *e*, cujus cor sathanas tam diu cribravit, sicut triticum, donec penè totam fidei medullam excuteret & animam ejus tamquam paleam exsufflatam à facie venti igni inextinguibili comburendam traderet; subtilibus argumentis fallaciæ suæ illum subplantare ac subvertere nisus, quasi sub sanctitatis studio decipulam palliavit, & velut in calice aureo virus propinans, hominem illiteratum veteris Legis cærimoniis & prophetis ad literam discendis insudare faciebat; cœpit ergo paulatim mentis oculis circa cultum Christianæ religionis & vitæ regularis custodiam caligare, donec lumen rationis penè perderet, & Judaicam sectam veritati Catholicæ credendo præferret; ad ultimum in eo tantum infidelitas accepit incrementum, ut nullam aliam vitam nisi præsentem crederet, & quod Scripturæ sanctæ de pœnis reproborum & gaudiis justorum loquuntur, nihil & inane reputaret. In hoc errore fere septennio manens pendulus, sub habitu Religionis vivens, non abbati nec alicui spirituali patri conscientiam revelare voluit, singulis etiam diebus ante noctis crepusculum similiter & noctibus ante diluculum proposuit habitum abjicere, & ad seculum redire, diesque suos in malum consummare, imo consu- F mere.

e

mirifica visione 101 Sed Deus omnipotens, qui cui vult & quando vult miseretur, & de vasis iræ facit vasa misericordiæ, & jubet de tenebris lumen splendescère, tali modo convertit hominem ab errore viæ suæ. Quadam meridie cum in lecto soporatus quiesceret, duo viri præclari coram assistentes, apprehensâ dextra deduxerunt eum in quemdam hortum viridissimum, vernantem, odoriferum, florigerum, fructiferum, satis amœnum, speciosum, & spatiosum; illi verò ejus infidelitatem eidem improperabant & aspera atque amara se illi illaturos minitabantur. A reæ conscientiæ damnatorio testimonio accusatus, graviter torquebatur, seque cuncta mala sibi inferenda justè promeruisse protestabatur: cumque circumspiceret undique, si fortè sibi proveniret auxilium aut solamen, vidit sanctum Waltenum abbatem in eminenti loco & prælucido sedentem, turbamque candidatorum circumstantem & circumsedentem; adductus itaque in conspectu ejus, veniam prostratus pedibus ejus petivit, & post aliquantam morulam, quid de se fieri deberet, inquisi-

A quiſivit.

102 Abbas ſanctus aliquantulùm deliberans ſententiavit dicens: Quod diu occultaſti cordis in ſecreto, nunc revelabitur in publico. Deinde ductoribus ejus ait: Sicut promeruit, imponatur rotæ verſatili, cui ſimiles ſui ſunt imponendi, deducatur ad loca pœnalia, ut diſcat, quanta ſit inter reos & juſtos diſtantia. His dictis, ductus eſt & impoſitus cuidam rotæ, cujus ſtatura & altitudo erat horribilis valde, ſummitas ejus cælos tangere putabatur, extremitas abyſſum; ſubtuſque eam igneus fluvius decurrere videbatur, ut ſi quis fortè de rotæ vertigine caderet, in ignis voragine demergeretur. Erant hujus rotæ canthi ac modioli radii undique dentati atque denſati quaſi clavis ferreis acutis & longis. Huic rotæ fratre impoſito & aſtricto, quidam in manibus clavas tenentes percutiebant rotam, moxque velociori vertigine verſabatur, quam lapis molaris in mundano molendino * antea pertulit: ex hinc diebus pluribus ægrotavit & fragile vaſculum carnis ex viſionibus horrendis ſpiritui apparentibus debilitatem contraxit.

& S. Walthem apparitione

** hîc deeſt aliquid*

B

103 Poſthæc cum lecto decumbens daret ſomnum oculis ſuis & palpebris ſuis dormitationem, vidit in viſu noctis duos illos præclaros viros præſcriptos advenientes, & apprehenſâ dextrâ ejus in hortum præſcriptum coram ſancto Walteno ſe deducentes; Frater ille recolens ſummam illius priorem & præteritam, formidabat ventura pejora prioribus, abſentare & abſcondere ſe voluit à facie illius. Abbas autem ſanctus vultu ſereno & ore jucundo illum ad ſe accerſiens, ne timeret, admonuit, ac deinde ductoribus ejus dixit: Ad loca requiei & gaudii deducite illum, ut ſciat reprobare malum & eligere bonum. Ad hanc juſſionem egredientes de horto ſuſtulerunt eum in montem excelſum valde in quamdam regionem lucis & pacis latiſſimam & lætiſſimam: vidit ibi manſiones multas ſpecioſas & ſpatioſas, quaſdam quaſi de auro puriſſimo, quaſdam de argento probatiſſimo, quaſdam de ebore candidiſſimo, quaſdam de lapidibus pretioſis conſtructas: omnes incolæ juvenes erant ſplendidi, lætitia pleni, crebro inter cetera cantica Alleluia canentes, quorum plures agnovit prius in mundo degentes. Perſpexit itaque ibi fluvium melliſluum, & nectareum, plura genera arborum & florum terrigenis ignotorum.

terretur,

C Cumque ardentiſſimè deſideraſſet ibidem demorari, duces ipſius ultra murum quemdam aureum altum nimis tranſvexerunt illum in aliam regionem lucidiſſimam, in cujus comparatione prioris patriæ lux perexigua cenſebatur: audivit inibi tale tantumque melos, quale quantumve aures humanæ capere vel linguæ carnis nequeunt exprimere.

104 Cumque ſtaret quaſi præ gaudio ſtupefactus, affuit ſanctus Waltenus & dixit: Vidiſti ſupplicia reorum & præmia juſtorum, noli amodo eſſe incredulus ſed fidelis; declina à malo & fac bonum, diligenter & perſeveranter obſerva Ordinis, in quo vocatus es, ſanctum propoſitum: ad hæc autem adjecit Sanctus: Rota, inquit, & fluvius & ſolitudo ac vallis, quæ prius vidiſti, loca purgatoria ſunt: infra caſtelli ambitum puteus igneus ſulphureus aditus infernalis eſt, infidelibus & criminoſis impœnitentibus deputatus; prima regio in hac viſione tibi monſtrata juſtis, ſed imperfectis, eſt aſſignata: iſta verò patria proxima cælo, quam nullus ingredi poterit niſi perfectus & innocens ab omni nævo peccati penitus purgatus. His dictis, ductores ejus per viam ignotam uſque ad portam de Melros eum reduxerunt, & continuo ab eo diſceſſerunt, qui ſtatim evigilans ſe ſentit ſanum & immenſâ lætitiâ perfuſum. EX MS.

qui reſipiſcens

105 Mira res! Ille frater ante viſionem iſtam erat valde ſimplex, hebes, & impeditæ linguæ; ſed poſt ſubtilis effectus eſt & eloquens, ita ut in promptu haberet rhythmos componere rhetoricè & venuſtè, ſicut nos conſuevimus loqui quotidiano ac plano ſermone: unde & poſtea Euangelia plura & expoſitiones eorum ac hiſtorias & ſermones orthodoxorum patrum & viſiones iſtas & alias Anglicâ linguâ, nobili ſtylo rhythmicè dictavit, & audientes etiam abbates & alias excellentes perſonas in admirationem & multoties in lachrymas reſolvit. Ipſe in reliquum vitam ſuam in magna religione compoſuit, abſtinentiæ & lacrymis aſſuefactus & ceterarum virtutum exercitiis dies ſuos in bonis conſummavit. Quid autem ante mortem ei revelatum fuerit, licet extra materiam narrationis præſentis eſſe videatur, quoniam ædificationi congruit, congruum cenſemus, ut ſtylo tradatur.

variis cæleſtibus favoribus cumulatur

106 Ante paucos annos mortis ſuæ, membris præ infirmitate ac ſenectute debilitatis, cum ex juſſu dormitorium cuſtodiſſet Converſorum, quadam meridie, ceteris ſoporatis, dum ipſe vigilans intenderet orationi, vidit ſanctam Dei genitricem Mariam, quaſi reginam coronatam, incedentem cum duabus virginibus obambulantibus & obſequentibus ei per clauſtrum in dormitorium monachorum ingredientem, & quemdam cum atramentario ſcriptoris & pergameno ſubſequentem: ipſa regina erectâ dextrâ clauſtrum & dormitorium atque dormientes benedixit; veniens autem ante grabata quorumdam, juſſit ſcriptori ſuo dicens: Scribe nomina iſtorum, quia jam parati ſunt; deinde de dormitorio exiens monachorum, per eccleſiam ante altaria inclinans ante cruces, ingreſſa eſt dormitorium Converſorum, tranſiens per lecta ſingulorum, præcepit ſcriptori ſuo iterum quorumdam nomina ſcribere pronuncians paratos eſſe; quo facto ſcriptor ille fratrem illum iſta videntem intuens ſciſcitatus eſt dicens: Domina, quid jubes fieri de iſto fratre, cui conceſſiſti iſta videre? Et Domina cæli & terræ: Etiam, inquit, hunc ſcribe.

& prævio quodam ſigno

E

de imminente ſibi morte certius monetur.

107 Quo facto receſſerunt, etiam ab oculis ejus evanuerunt; ipſe verò multum admirans meditabatur ſecum in cordis cubili ſecreto, quid portenderet iſta deſcriptio; nec multo poſt ſecundùm ordinem deſcriptionis nominum ſubſecuta eſt defunctio ſingulorum deſcriptorum. Poſtremò

F

iſdem infirmitate tactus gravi ac ſacra unctione atque vivificis Sacramentis munitus, viſionem deſcriptam quibuſdam familiariſſimis ſuis enarravit: mortem ſuam prædicens, læto vultu, mente hilari illam exſpectans, ultimus deſcriptorum in pace requievit. Quod autem hæc videns duos parietes, quaſi lynceos oculos habens, penetravit, evidenti miraculo poſt generalem reſurrectionem corporeis oculis cuncta pervia & perſpicua fore, comprobavit.

ANNOTATA.

a *Hector Boëthius lib.* 13 *apud nos folio* 268 *quamdam Romanam hujus Nicolai legationem memorat his verbis:* Reverſo in Scotiam Malcolmo, nihil prius viſum eſt agendum, ac ut quam primum legationem ad Pontificem maximum obedientiæ conſueto more gratiâ mitteret. Sedem ea tempeſtate Petri, Eugenius tertius obtinebat. Eam legationem Guilhelmus Moravienſis epiſcopus, & Nicolaus, qui tum regi à ſecretis erat, vir inſigni quadam virtute præditus, obivere: qui poſtquam

ex MS. quam benignè à Pontifice maximo excepti rem ex ſententia confecerant, domum læti reverſi ſunt. *Sed ea, quæ in Actis noſtris poſtmodum narrantur de inſtante* S. Waltheni *morte, quam Nicolaus ille Romæ commorans vidit, conciliari non poſſunt cum tempore hujus legationis, aut pontificatu Eugenii III Papæ, qui anno Chriſti 1153 ex hac vita diſceſſit. Fortè Nicolaus ille ſolus poſtea ab eodem rege Scotiæ propter alia negotia rurſus ad alterum Pontificem Romanum miſſus eſt.*

b *Is eſt Malcolmus IV, de quo ſupra mentio facta eſt, & qui anno Chriſti 1165 obiit, ut Hector Boëthius lib. 13 Hiſtoriæ Scotorum apud nos fol. 270 verſo teſtatur.*

c *Si Nicolaus iſte hanc viſionem Romæ habuerit nocte præcedente mortem* S. Waltheni, *non poteſt hoc ad primam illius legationem referri, aut cum pontificatu Eugenii III conciliari, ut ſupra monuimus.*

d *Eſt ampla Scotiæ borealis provincia, ab Oriente in Occidentem extenſa, quæ vulgo dicitur* B Murray, *& Latinè etiam Moravia appellatur.*

e *Quamvis Auguſtinus Sartorius in Ciſtercio bis-tertio tit. 9 pag. 264 hunc Waltherum titulo* beati *ornet, non audemus illum catalogo Sanctorum adſcribere, quia in nullis antiquis Martyrologiis memoratur.*

CAPUT VIII.

Eventus quidam à Sancto apparente prædicti, & varii morbi ad ejus ſepulcrum curati.

Sanctus abbas æternam omnium ſubditorum ſuorum ſalutem,

IMmenſum divinæ pietatis beneficium ſanctæ Eccleſiæ ſive religioſorum congregationi attribuitur, quando quiſpiam ex ſanctitatis merito Dei familiaritatem adeptus, illis prælatus & paſtor præficitur vel efficitur; felix, inquam, conventus, cujus pater ſpiritualis uſu & experimento crebro didicit, ſe impetrare poſſe à Deo, quod in ſui & ſuorum ſalutem depoſcit: de hujus felicis beneficii ſpeciali munere juſtè gratulari plures poſſunt, qui in religione à ſancto Walteno ſuſcepti & ſervitio Chriſti mancipati ſub ejus regimine deguerunt: quàm enim grata Deo ſollicitudo regiminis ejus extiterit, quam efficax gratia * ſalutem animarum ſibi commiſſarum ejus interceſſio fuerit, præclara revelatio Fratri cuidam oſtenſa, ſignis evidentibus taliter edocuit.

C

* *forte* erga

mortem quorumdam

109 Frater quidam juſtus & timoratus, Wilhelmus dictus, hoſpitarius in grangia de Wekairoc, quadrageſimali tempore vidit in viſu noctis Dominum abbatem Waltenum vultu venuſto veſtituque venerando, & licet in ſomnis, optimè recordatus ſanctitatis ejus, ad pedes illius procidit, & ut ſui memor eſſet ante Deum ſuppliciter poſtulavit; Vir Dei elevans illum poſtulationi libenter annuit, & poſt verba conſolatoria, quibus eum exhilaraverat, ſubjungens aſſertivè dixit: Fixum tene, frater Wilhelme, quod diutius precibus ſuffragante mediatrice Dei & hominum benedicta Maria matre Domini, omnibus, quos degens in mundo ſub cura paſtorali ſuſcepi, à Salvatore noſtro vitæ æternæ beatitudinem impetravi: ſi quis illorum negligentior fuit, quam eſſe debuit, poſt ignis purgatorii emundationem ad cælum migrabit; & ut nullus ſcrupulus ſuper his emergat in mente tua, duo ſigna prædico tibi in proximo eventura, fidem D verbis iſtis facientia; in craſtinum circa horam tertiam huc advenient duo monachi & unus converſus: exſpecta & obſerva diligenter, quis eorum primus, quis ſecundus, quis tertius januam grangiæ intraverit, quia eodem ordine quilibet eorum è corpore demigrabit; ſcias nihilominus, talis ac tantæ tempeſtatis inter feſtivitatem beati Benedicti patris noſtri jam inſtantem, & Annunciationem ſanctæ Dei genitricis Mariæ Dominæ cæli & terræ, finibus iſtis affuturam vehementiam; de qua multis diebus incolæ magnam mirandi & colloquendi habebunt materiam.

alioſque prædixit eventus,

110 His dictis, viſio Viri Dei ſubtracta, & frater ille à ſomno excuſſus eſt; ſequenti verò die circa horam tertiam prope portam ſedit; & ecce, tres homines Religionis adventantes, ſicut acceperat nocte, vidit, & præſtolando diligenter introitum ſingulorum annotavit; Primus ingredientium erat Converſus, Taibaldus nomine procurator pecudii Melroſenſis abbatiæ: ſecundus dominus Fulco, qui quondam abbatis jure præfuit Cuprenſi cœnobio: tertius Coraldus cellerarius intrantium ultimus, vir bonus & prudens, & E providus; hi tres, elapſis aliquot annorum circulis, eodem ordine in ventrem matris omnium ingreſſi ſunt, quo januam grangiæ priùs, ſicut dictum eſt, ad fratrem intraverunt: in craſtinum diei ſancti Benedicti ventus ingens & horridus grandine mixto irruit, tribuſque diebus ac noctibus continuis perſiſtens, plures domos proſtravit, arbores radicitus ſubruit, pecudes interemit, naves ſubvertit & ſubmerſit. Veſpere præcedente Annunciationem Dominicam procella ſiluit, ſerenitas rediit, multorum ora in admirationis collationem reſolvit.

qui re ipſa contigerunt.

111 Cum ergo completa ſunt, quæ Sanctus in teſtimonium ſuæ promiſſionis futura prænunciavit, conſtat procul dubio veritate ſubnixa, quæ ſanctus Abbas ſuis ſe adeptum à Domino bona promiſit: ſignorum namque prædictorum exhibitio promiſſorum ſubſequentium eſt irrefragabilis certitudo. Conſtat ergo, felices eſſe, qui ſub tanto Patre ſummo Regi militaverunt, cujus meritis & precibus in æternitatis albo conſcripti ſunt. Hæc de viſionibus ſeu revelationibus dixiſſe, licet aliæ plures non contemnendæ ad narrandum ſuppetant, nulli, quæſo, ſit oneroſum. Nunc ad miracula, quæ per illum poſt ipſius deceſſum Dominus F dignatus eſt operari, ſaltem pauca de pluribus deſcribenda reflectamus articulum.

Hydropici quidam

112 Erat quidam converſus in cœnobio Cuprenſi, Scoticus natione, Gileſperda nomine; hic juſſu abbatis ſui miſſus Melros, cum ibidem ſpatio aliquanti temporis demoraretur, percuſſus eſt illo incurabili genere hydropiſis, quod à phyſicis tympanites *a* vocatur. Quatuor quidem ſecundùm phyſicos ſunt hydropiſis ſpecies; quarum duæ, ſcilicet leucoflancia *b* & hypoſarcha *c* ſunt in initio, antequam radicentur & roborentur, curabiles; reliquæ duæ, videlicet tympanites & archites *d*, inſanabiles. Is ergo frater hac ſpecie inremediabili laborans, [cum] omnem humanam annullatam ſibi ſentiret & ſciret medicinam, corde contritus, confugit ad divinam: audiens & cognoſcens ſanctitatem abbatis Walteni, adhuc in mundo ſpirantis, credebat, illam non exſpiraſſe; imo amplius vigere jam in cælo regnantis cum Chriſto.

a

b c

d

inſanabili iſtius morbi ſpecie laborantes,

113 Nocte dormiente conventu, clanculò ingreſſus capitulum, ſuper tumbam Viri Dei peccata ſua confitendo lachrymas ubertim perfudit, & ut ejus meritis divina clementia remedium aliquod ſan-

A sanctitatis ei conferre ac vitæ spatium protelare dignaretur, quo deflere, diluere, delere delicta præterita posset, attentiùs postulavit; post hæc sive fide fervens, sive præ nimio angore se contorquens, expandit & extendit se super tumbam, implorans auxilium & efflagitans remedium; sicque jacens inter precum instantiam resolutus est in somnum; post modicum expergefactus, ventrem suum gracilem seque totum integræ sanitati redditum sensit, & Deo & sancto ejus Walteno devotè gratias exsolvens & in crastinum patefaciens miraculum, multorum ora in gratiarum actiones reseravit.

implorata S. Waltheni ope,

114 Item quidam habitu sæcularis in infirmitorio sæcularium eadem specie hydropisis laborabat, nihilque nisi mortem adesse in januis exspectabat: is audiens, manum Domini benignam meritis sancti Walteni optatam salutem [contulisse] in Conversum, petiit & impetravit ad tumbam Viri Dei accessum; nocte diutius in precibus & fletibus instabat, & ut Mater misericordiæ de suo promptuario plenum miserationum sibi salutis poculum propinaret, profusius obsecrabat; deinde

B super sepulchrum, se incurvando ut potuit, extendit, extensus dormivit, dormiens quemdam quasi loro se fortiter constringentem, ventrem suum turgidum & tympanizantem ad spinulam dorsi contrahendo, persensit; sentiens autem, evigilavit, evigilans, omnino se sanum invenit, sanus effectus, grates Deo & sancto ejus Walteno debitas exhibuit.

ad tumulum ipsius

115 Alius tali morbo turgescens toto corpore, obnixius postulato & tandem impetrato ingressu & accessu ad sancti Abbatis monumentum, pernox in oratione & lachrymis perstitit; diluculoque discedens, nihil levaminis adeptum se defiens, & accusans indignum exauditu, Sanctum magnificavit. Sedente illo super stratum suum ac talia proferente, subitò per meatum virgæ virilis virus undatim cœpit defluere; quod sentiens æger ille, pelvim supponit, suppositum humor lividus effluens usque ad summum semel & iterum adimplevit; humor autem inutilis & noxius exhaustus, corpus gracile & hominem sospitati restituit, & ad referendas devotas Deo & Sancto gratiarum actiones efficaciter induxit.

prodigiosè sanatur.

C 116 Quidam pater familias hydropicus effectus, nil aliud de se pro certo, nisi certæ mortis horam incertam exspectans, tribus noctibus admonitus est in somnis, ut Melros adveniret, sepulchrum sancti Abbatis visitaret, ejus suffragium exposceret, sicque sospitatem optatam obtineret. Fecit igitur homo peregrinus, sicut divinitus fuerat edoctus: uxore namque, cognatis & amicis pluribus eum comitantibus, ad portam Melros in vehiculo gestatus, venit; incommodum suum diutinum exposuit; revelationem super salute adipiscenda sibi factam retulit; ad crebram denique & devotam ejusdem petitionem à fratribus introductus ad memoriam sancti Abbatis, excubias devotas in precibus & fletibus pernox peregit; sicque illucente die, sanitate diu desiderata potitus, gratiis Deo & Sancto ejus exhibitis, cum suis ad sua laudans & lætabundus rediit. Merito Sanctus iste carnem indutus & exutus, specialem gratiam hydropicos curandi promeruit; quia avaritiam de corde radicitus exstirpare, situmque carnalium voluptatum funditus extinguere studuit; hydropicus, ut dicitur, quo amplius bibit, amplius sitit; sic & avarus, dum quod cupierat, adeptus fuerit, ad alia majora acquirenda amplius inardescit. Avaritia malum quodammodo insatiabile esse dignosci-

tur, quod nec copiâ nec inopiâ minuitur.

EX MS *Alii etiam, variis morbis afflicti,*

117 Quidam monachus de Melros, Benedictus nomine, annosus ætate, duplici laborabat infirmitate; auribus autem obstrusis, penitus obsurduit, & quamvis cæcutiret in oculis, adhuc modicum lumen fuit. Hic pio & salubri furto sibi consulens, noctim, Conventu soporato, de dormitorio clam egressus, ante monumentum sancti Walteni decubuit, remedium cum gemitu & lacrymis expetiit, tandem fatigatus, caput super tumbam circa pedes Sancti reclinans, somnum cepit; sopore paululum hausto, evigilavit, seque ab utraque ægritudine sanatum sensit, auditum plenariè percepit, visum sufficientem quam diu vixit, habuit, & sanctum Abbatem antea carum habens, deinceps usque ad vitæ suæ vesperum ut carissimum dilexit & excoluit.

& auxilium ejus flagitantes,

118 Alius monachus ejusdem cœnobii multis infirmitatibus & maximè morbo calculi & intestinorum molestia tam intolerabili vexabatur, ut intuentes ad compassionem & desperationem vitæ illius moverentur: per utrumque enim meatum partis anterioris & posterioris, cruor coagulatus E emittebatur, & ideo periti medici dysenteriis *e* vel *e*
etiam lienteriis *f* illum laborare arbitrabantur. Is *f*
ergo ad sancti Abbatis adductus monumentum, devotas preces profudit, lachrymas libavit, ibidem excubavit, origine ægritudinis, quæ diutius illum depresserat, expers effectus, desiderata sanitate percepta, Deo & Sancto ejus laudes debitas exsolvit.

sanitatem recuperant.

119 Quidam clericus in remotis Angliæ finibus exortus, fornace febrium miserabiliter, sed tamen mirabiliter decoctus torquebatur: nam aliquando singulis diebus, quandoque die altera accessu torrebatur, singulis nihilominus noctibus, omni quiete semota, ejus anima ad exitum vergi videbatur; consuluit medicos etiam in transmarinis partibus & diversis Angliæ finibus, medicinas multimodas exercuit; sed omnis cura vel industria nihil sibi profuit: tandem tractus famâ sanctitatis sancti Walteni abbatis, circumcirca salutaris suavitatem odoris aromatizantis, Melros devenit, incommodum suum insinuans, obsecrando, plorando, implorando accessum ad tumbam Sancti obtinuit, pernox ibi in vigiliis, orationibus & lacrymis perstitit; mane facto, omni febre depulsa cum infirmitate reliqua, Dominum mirificantem F Sanctum suum magnificans, sanus & hilaris in viam suam abiit.

ANNOTATA.

a *Gorræus & Castellus in suis Lexicis medicos tres dumtaxat hydropis seu aquæ intercutis species distinguunt, quarum una vocatur* tympanites, *quæ juxta Castellum in Lexico suo ad vocem* hydrops, *aliosque medicos* hoc nomine à tympano, omnibus notissimo instrumento, appellata est: si enim pulsetur venter inferior, instar tympani sonum edit. *Gorræus de illius morbi origine, effectu, ac periculo plura subministrat.*

b *Opinor pro* leucoflancia *legendum esse* leucophlegmatia: *nam hoc posteriori nomine à medicis appellatur altera hydropis species, & cum* anasarca *vel* hypospharca *passim confunditur, ut apud Gorræum & Castellum videre est.*

c *Scribendum est* hypospharca: *Græcè enim dicitur* ὑποσάρκη *vel* ἀνασάρκη, *de qua morbi specie laudatus Castellus in suo Lexico ad eamdem vocem* hydrops *hæc tradit:* Tertia anasarca ἀνασάρκη, ὑποσάρκη καὶ λευκοφλεγματίας dicitur, fitque quo-

ex MS. ties per totum corpus humor pituitosus diffunditur, adeo ut instar spongiarum aut papyri universa caro permadida appareat, ideoque in ea totum corpus intumescit, ac mortuo simile evàdit. *Gorræus alterum hujus morbi signum in Lexico suo Græco ad vocem ὕδρωψ indicat his verbis :* Si digitum in carnem paulo altiùs adegeris, cavitatem ibi impressam diutissimè retinet.

d *De hac hydropis specie Castellus ita scribit :* Ascites ἀσκίτης, quæ fit cum inter membranam peritonæum & intestina plurimus aquosus humor coacervatur, qui locus aquoso humore utris modo impletus videatur ; unde & utricularem appellant. *Gorræus de eodem morbo sic differit :* Ἀσκίτης est abdominis ab aquoso humore distentio. Colligitur ille inter peritonæum & intestina, veluti in utre quodam, unde morbo nomen. *Quamquam plerique medici judicent, tympanitem esse speciem periculosissimam ; tamen Avicenna ascitem ceteris periculosiorem pronuntiavit, ut ibidem Gorræus in fine testatur.*

e *Græce vocatur* δυσεντερία, *quæ juxta Gorræum* est exulceratio intestinorum, dejectiones tamentosas, cruentas, & dolorificas inducens. *Tum varias hujus morbi causas ac species ibidem exponit.*

B

f *Castellus in Lexico medico ad voces* intestinorum difficultas *de hoc morbo videri potest, & Gorræus in Lexico Græco ad vocem* σπλεγνικοὶ, *quo nomine appellantur illi, qui splene vel liene laborant.*

CAPUT IX.

Incorruptio sacri corporis, & multis ægris sanitas restituta ad sepulcrum Sancti.

Fit magnus populi concursus ad tumulum S. Waltheni,

CUm supradicta & alia multa miracula mirabilis Deus in Sancto suo operaretur ob declaranda Servi sui merita, Wilhelmus abbas, qui in regimine illi successit, cunctos infirmantes adventantes ab ingressu & accessu ad monumentum sancti Viri arceri præcepit. Non audeo asserere, quod quidam dixerunt, ipsum videlicet talem prohibitionem promulgasse præ invidia ; quin potius tamen, ut reor *, cœnobitæ Cisterciensis Ordinis turbarum undique confluentium carerent immoderatâ frequentiâ : videtur tamen pluribus, hujusmodi prohibitionem præsumptuosam nimis esse, ut homo luteo tabernaculo circumdatus, incerto & lubrico inhærens, misericordiæ fontem audeat obstruere, & gloria cælesti clarificatum mundoque miraculis manifestatum sub cespite silentii præsumat obruere : juxta enim Raphaëlis angeli, loquentis ad Tobiam, testimonium, Opera Dei revelare & confiteri honorificum est ; injungere etiam populis sanctitatem, & sapientiam Sanctorum narrare, & ecclesiæ laudes eorum pronunciare. Ad quem affectum præfatus abbas Wilhelmus super interdicto suo pervenerit, exitus rei luculenter edocuit : dum enim contra monita beati Benedicti plus timeri quam amari studuit, & propriam proterviam in subjectos retorquere segit, potestas prælationis ejus subditis non solum onerosa, sed etiam exosa extans, illum exabbatem effecit *a*.

* *f.* potiùs reor, ut

C

a

121 Ipsi ergo pastorali curæ cedenti Dominus Jocelinus *b*, quem ipse in multis antè gravaverat, successit ; qui sancti Walteni dilector & dilectus extitit. Abbas autem Jocelinus, memor sanctitatis & ingenuitatis Viri Dei, lapidem sepulchro ejus suppositum mutare, & alium de marmore decentiorem acquisitum illi subrogare decernens, ad hoc peragendum diem præfixit. Dominum Iggelramium, diœcesanum episcopum *c*, & vicinos abbates & priores die constituto convenire fecit : igitur convenientibus in unum pontifice cum quatuor abbatibus, inter quos erat Hardredus, abbas de Caldra *d*, vir magnæ religionis & sanctæ opinionis, & aliis pluribus prælatis diversæ Religionis, astante Conventu de Melros, lapis amovetur ; & ecce, corpus, quod in pulverem redactum putabatur, utpote tertio decimo anno decessûs & sepulturæ ejus, incorruptum & integrum, multo similius dormienti quam mortuo, reperitur ; panni quoque, quibus obvolvebatur, in eadem incorruptione, integritate atque venustate, qua in die sepulturæ ejus fuerunt, illæsi cernuntur, excepto illo panno incerato, in superiori libello memorato, qui penitus incineratus inveniebatur.

quo aperto, b

c

d

D

122 Accedens antistes propiùs, pannos priùs palpans, postmodum quasi distendere tentans, deinde pectus & scapulas, postea caput & reliqua membra fortiùs attractabat, & omnia integra, & artus flexibiles, & compages in suo statu inveniebat : astans autem cantor, Petrus nomine, & hæc intuens ; Domine, inquit, episcope, salvâ reverentiâ vestrâ, duriùs, quam decet, sanctum corpus contrectas. Hoc & quidam alii submurmurando dixerunt : ad quos episcopus, Nolite, inquit, filioli carissimi, ægre ferre, quod feci ad laudem Dei, & honorem sancti Patris nostri ; quoniam argumento satis probabili ostendi vobis, vobiscum habere socium sancti Cutberti quondam Melrosensis monachi *e* ; miraculum nihilominus accrescit, dum contra Ordinis vestri instituta usurpatus pannus inceratus, incineratus, cæteris incorruptis, existit. Hæc & alia in hanc formam abbas de Helcon *f* plura replicando subjunxit. Sonuit ergo gratiarum actio & vox laudis in ore circumstantium, hæc videntium & audientium, & præ cordis jubilo lachrymas profluas profundentium.

corpus ejus ab episcopo & abbatibus

E

e

f

Integrum invenitur.

123 Post hæc consuluerunt & contulerunt ad invicem, quid faciendum foret super tali tantoque thesauro ; utrùm in sepulchro suo præsenti collocatus, irremotus sic admitteretur ; aut in ecclesiâ sublimiori ac solemniori mausoleo decorandus transferretur. Communi tandem consilio decreverunt, ut in loco, quo sepultus hactenus jacuit, quiesceret, donec auctoritate summi Pontificis, vel consensu & concessu capituli Cistercienensis aliud sanciretur ; accesserunt igitur plures, pedes Patris sancti osculantes ; sicque lapis ille pretiosus, thesaurus ille desiderabilis super aurum & lapidem pretiosum multum, sub lapide præparato reconditur. Sed ejus sanctitas includi non valens, signis præclaris coruscantibus multipliciter mundo manifestatur. Abbas verò Jocelinus per aliquanti temporis spatium episcopus de Glasgu effectus est, vir in multis laudandus, sed in hoc, quod sanctum Waltenum, qui specialiter illum dilexit, erexit, provexit, canonizare non sategit, ut pluribus videtur, vituperandus.

F

Ad ejus sepulcrum diuturna infirmitate afflictus

124 Quidam oppidanus de Rokespurgia *g* rebus erat locuples, salutis inops, Bernulfus vocabulo, cujus filium vidi monachum in Melronensi monasterio ; hic gravissima ac diuturna detentus infirmitate, à suis & cum suis amicis Melros est adductus : petitâ postmodum & impetratâ licentiâ, ante Abbatis sancti tumbam excubavit ; mane

g

A mane integra ſoſpitate recepta, & gratiarum actione reddita, cum ſui comitibus itineris, domum reverſus, cognatos & vicinos ſuæ ſanitatis adeptione lætificavit. Hoc miraculum fere cunctis in Melros degentibus innotuit, eo quod perſona dives in celebri loco manſerit, & multorum corda & linguas in laudes Dei & venerationem Sancti excitavit.

& quidam energumenus

125 Alio tempore duo fratres germani, Anglici natione, ſed Scotici manſione, tertium fratrem ſuum arreptum à dæmonio, duobus fratribus circumcinctum & conſtrictum, multis verberibus afficiendo, Melros adduxerunt, & lacrymoſis precibus multiplicatis, ingreſſum & acceſſum ad pernoctandum & excubandum ante Sancti memoriam impetraverunt; quo facto, cum applicaretur arreptitii caput ad tumbam, mox quietum reſolutus in ſoporem obdormivit: & cum albeſceret aurora, diei prænuncia, Laudibus inchoatis, in oratorio evigilavit ſanus; ſuæ mentis compos effectus, Deo & Sancto ejus laudes immenſas obtulit; narravit homo ille quoddam memoriâ dignum, quod hîc

B non cenſetur prætereundum. Cum dormirem, inquit, vidi quamdam reginam, ultra omnem humanam pulchritudinem ſpecioſam, in veſtitu deaurato ac diademate aureo gemmis ſtelliferis intexto adornatam, incedere per clauſtrum, duaſque perſonas præclaras hinc inde obambulantes devotum illi impendentes obſequium: illa verò dexteram erexit, etiam ſigno crucis edito circumpoſita benedixit. Perſona ad dextram ejus gradiens parumper divertens ad me venit, & capiti meo, ac pectori ſigno crucis imprimendo benedixit me & dixit: Eſto ſanus ab infirmitate tua amodo, & uſque in ſempiternum; nec habebit poteſtatem inimicus ulteriùs vexandi corpus tuum.

ſanitati reſtituuntur.

126 Ad hanc vocem ſanum me ſentiens, & fiduciam ſumens; Quis, inquam, es Domine, qui miſertus es calamitati meæ? Et ille: Ego ſum Waltenus, quondam abbas hujus loci, cujus auxilium quæſiſti, & gratiam Dei inveniſti: ſed jam vade in pace, & vitam tuam ſatage in melius emendare: oportet enim me cum collega & coabbate meo Laurentio ſanctæ Mariæ reginæ cæli & terræ, quam cernis, obſequiis deſervire, quæ locum iſtum ſui gratiâ dignatur inviſere. Iſte Laurentius abbati Jocelino pontificanti ſucceſſit in regimine Melroſenſis eccleſiæ, vir magnæ manſuetudi-

C nis & humilitatis, & ab ipſo pubertatis flore ſacræ Scripturæ ſtudiis deditus, & eiſdem decenter imbutus, operibus miſericordiæ & caritatis plenus: nam vocari ſolet à pluribus caritatis filius. Homo verò mundatus, narrata viſione iſta, mane cibatus proficiſcebatur, & jam in ſanitate percepta uſque ad vitæ veſperum permanſiſſe dicitur.

Alii periculo ſubmerſionis
h

127 Quidam brevigerulus *h*, Henricus nomine, dum vectus equo tranſire tentaret quoddam flumen, quod exundatio pluvialis intranſmeabile fecerat, aquis interceptus mergi cœpit. Ex merſione illa dum invocaret adjutorium Domini ſibi adeſſe per ſancti Walteni meritum, emergens repentè de flumine, neſciens quo modo, in ulteriorem ripam invenit ſe tranſpoſitum; extrahens verò ex ſinu pyxidem brevia continentem, omnia ſicca & illæſa conſpicit, Deo & ſancto Walteno devotè gratias reddidit. Hæc iſdem Henricus, qui in ſe expertus eſt, mihi retulit, cujus nivea barba, vel agæum *i* * caput ab ejus ore mendacium exulare compellit.

i
** forte cygneum*

tertianis febribus

128 Monachus quidam de Melros, Rogerus de Appelbi vocatus, ſacerdos gradu, & grandævus, tredecim ſeptimanis continuis tertianis labo-

rabat febribus: hic ita erat hac attritus & atte- xx Ms.
nuatus infirmitate, ut omnes illum intuentes magis occandum *k* crederent in eo, quam protrahendum, filum temporalis vitæ; omnique denique deficiente humana cura vel induſtria, quam ſæpius exercuerat, ad ſolam divinæ gratiæ medelam confugiebat: ad tumbam ſancti Walteni clam accedens preces fudit, remedium ac levamen poſtulavit; ſicque fugata febre, ſicut ipſe mihi retulit, optatam ſalutem reportans, Deo ac ſancto Walteno holocauſta medullata obtulit gratiarum. *k*

capitis vertigine

129 Alius monachus ejuſdem nominis in Melros intolerabili quodammodo dolore & vertigine capitis gravatus, etiam alienationem mentis ſibi adventuram formidavit. Nimia nihilominus humorum exundantia aures ejus obſtruens auditum funditus ademit, qui etiam campanam clare ſonantem audire penitus non potuit. Hic anxiatus corpore ac ſpiritu, ſed confidens in meritis ſancti Walteni, nocte clanculò, ſoporato Conventu, ad ejus monumentum acceſſit, precibus cum lachrymis libatis, dormivit, & præ laſſitudine caput ſuper ſepulchrum Sancti reclinavit. Hauſto E
deinde modico ſoporis, evigilavit, & ſuperficiem tumbæ madefactam ex profluxu lividi humoris & ſanguinolenti ex auribus ejus decurrentis invenit. Ab illa hora, ſicut ipſe mihi retulit, dolore capitis conſueto caruit, & auditum amiſſum clarè & integrè percepit, medicumque ſuum, ſanctum ſcilicet Waltenum, in Domino laudavit.

inteſtinorum dolore.

130 Quidam converſus Melroſenſis cœnobii, Duramius dictus, mihi retulit, quod tantis inteſtinorum doloribus torqueretur, ut multoties ſedere, ſeu ſtare, ſive jacere non valeret; ſed præ anguſtia volutare compelleretur: hic fomenta & emplaſtra multiplicia pluries adhibuit, decoctiones herbarum & potiones multoties ſumpſit, quas à phyſicis didicit; ſed in his omnibus nihil juvaminis ſibi proveniſſe ſenſit. Quadam vice foras capitulum ſtans ad orientalem partem verſus infirmitorium monachorum, & per feneſtram apertam introſpiciens, viſo monumento ſancti Walteni, cum in eum dolor vehemens & plus ſolito irrueret, applicavit ad parietem & confricavit ventrem ſuum, conquerendo ac deprecando, velut ad viventem loquens, dixit ad Sanctum: Sanctiſſime ac chariſſime pater, vides me in domo Dei præ infirmitate mea, velut vas inutile, omnibus F
oneroſum eſſe, cum in juvenili adhuc ætate conſtitutus deberem ceterorum onera portare; ſanctitatem ergo tuam ſuppliciter exoro, ut mei miſereariſ, & tuis meritis ac precibus mihi à Domino impetrare ſanitatem vel mortem digneris. His dictis, ſalute ſtatim recepta, receſſit, & ab illa hora & deinceps conſueti doloris penitus expers extitit.

aliiſque morbis

131 Alius converſus Henricus miraculum in ſe factum retulit mihi, & ſanitatis adeptæ indicium evidenter oſtendit. Tibiam ejus & pedem dexterum fiſtula occupaverat, & per multiplices meatus effluens, artus illos inutiles penè ſibi reddidit. Ipſa* cataplaſmata multimoda fomentorum * *f.* ipſe
adhibuit, ac pulverum genera varia infudit, potionum pocula plurima ſumpſit; ex quibus omnibus exhibitis detrimentum potius, quam juvamen, percepit. His tandem omnibus poſtpoſitis, ad Sancti tumbam acceſſit, preces profudit, tibiam & pedem languentes lapidi circa pedes Sancti ſuppoſuit, & mox quamdam prius in omnibus artubus concuſſionem ſentiens, poſt modicam morulam quoddam levamen expertus receſſit. Poſt paucos autem dies, deſiccatis foraminibus, æ-

ex ms. gritudine depulsa, tibiæ & pedis officium cum sanitate recepit; mihique dum hæc referret, novem, ut recordor, cicatrices foraminum numerandas exposuit. In hoc miraculo & in omnibus aliis sit nomen Domini benedictum, mirabilis in Sanctis suis.

per intercessionem S. Waltheni liberantur.

132 Quidam clericus de Westimerlanda *l*, multis ac magnis infirmitatibus vexatus, adire disposuit Cantuariam, suam miseriam deploraturus, ac imploraturus remedium ante sancti Thomæ martyris *m* memoriam; nocte verò præcedenti, qua se in crastinum ad iter esset procinctum * propositum, quidam infulatus & pontificalibus redimitus in somnis apparuit, &, quo gressus maturare disponeret, inquisivit: quo respondente, Versus Cantuariam ad visendum sancti Thomæ memoriam, respondit dicens: Ego sum Thomas ille, cujus monumentum affectas visitare; iter istud intercide, & vade Melros, & visita sepulchrum dilecti Deo & sanctæ Mariæ matri ejus sancti Walteni abbatis, & consequenter absque ambi-
B guo tuæ petitionis consequêris effectum. Crede mihi, quia venient dies, in quibus nomen ejus celeberrimum habebitur, & ipse sicut unus de præcipuis sanctis Confessoribus Domini circumcirca honorabitur; hæc proferentis visio & collocutio recessit, & clericus somnum excutiens, & somnium mente pertractans, in crastinum itinere mutato, versus Melros gressus acceleravit; quo perveniens, acceptâ licentiâ, capitulum intravit, precum & lachrymarum hostias super Sancti tumbam immolàvit; & continuo salutem, quam petebat, se nactum esse cum gratiarum actione, & devotis præconiis laudans & lætabundus in multorum notitiam propalavit: quod autem à sancto Thoma sibi revelatum in visu noctis fuit, pluribus & præcipue cuidam magistro grandævo sibi noto, veridico relatu luculenter enodavit, ac sanus & incolumis ad propria repedavit.

l

m

* *forte* præcincturus

Corpus Sancti post quadraginta octo annos

133 Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo septimo, qui est annus quadragesimus octavus *n* à decessu sancti Walteni, vir vitæ venerabilis Wilhelmus *o*, abbas septimus post beatum virum, universæ carnis ingressus est viam; etiam, ut in capitulo juxtà corpus sanctum ad dexteram, ventrem matris omnium ingrederetur, pervisum est: nec immerito locus ille ad tempus illud à sepultura decedentium abbatum vacabat, quem, ut à pluribus censetur, tam sancto corpori tumulando juxta Sanctum suum Dominus reservabat. Erat isdem Wilhelmus, ut ejus attestantur discipuli, dilectus Deo & hominibus, religionis speculum, suæ generationis lucerna, contemporaneorum abbatum pretiosa præclaraque gemma.

n

o

C

invenitur incorruptum,

134 Cum vero latomi & cæmentarius tumulum tanti viri in loco præfato conderent, incitantibus quibusdam monachis, frater Robertus cæmentarius, ut ipse mihi sæpius referebat, invitus & valde formidolosus cum quibusdam monachis operculum marmoreum tumbæ sancti Walteni paululum sublevebat; & ecce suavis odoris fragrantia evaporans illius infudit se naribus, acsi monumentum repletum fuisset aromatibus; & quia noctis crepusculum aderat, accensâ candelâ per aperturam intromissâ, isdem frater & ceteri circumstantes introspiciunt, & corpus sanctum integerrimum, & omnia ejus indumenta incorrupta cum integritate & venustate pristina reperiunt. Sex monachi, totidemque vel plures, ut accepimus, Conversi fuerunt, qui pia ac devota indagine, sed præsumptuosa, domicilium illud virtutum, virginitatis balsamo delibutum, conspexerunt. Hi post sepulturam reverendissimi Wilhelmi abbatis indagata & inventa quibusdam aliis secretiùs communicare congruum duxerunt, & eorum corda & ora in Dei laudem & devotionem erga Sanctum ampliorem excitaverunt. Exiit ergo sermo iste inter fratres, qui lætabundi refecti sunt, in omnibus his Deum glorificantes.

D

unde auctor Vitæ, exemplo aliorum,

135 Gaudeat sancta mater Ecclesia super Filio suo, post naturæ debitum persolutum futuræ jam resurrectionis simulachrum præsentando præferente, fidem incorruptionis futuræ post mortem prædicante, hæreticorum, resurrectionem corporum negantium, vesanam assertionem destruente; gaudeat nunc Anglia, se septimum Sanctum corporaliter incorruptum divino munere adeptam, totumque regnum septemplici candelabro irradiatum. Lætetur Cantuaria metropolis Angliæ super incorrupto corpore sancti martyris & archipræsulis Elphegi *p*, & Lundonia caput regni de corpore instar viventis invento sanctissimi regis & confessoris Edwardi *q*: exultet Betergisvurgia, quæ nunc Edundisbiria vocatur, in sorte sua sibi perveniisse corpus soporanti simile sancti Ethmundi *r* regis & martyris, similiter & Elimesis * ecclesia illius vicina ex gemmis pretiosissimis Etheldriæ *s* videlicet & Wiburgæ *t* virginum corporibus integerrimis; glorietur, ut dignum est, Dunelmensis ecclesia cum tota diœcesi & vicina sua super corpore omni corruptione carente sanctissimi confessoris atque pontificis Cuberti *v*; sic & Melrosensis abbatia ex incorrupta gleba sancti abbatis Walteni, ejusdem sancti præsulis socii: sanctus namque Cuberthus in Melros monachatum subiit; sanctus Waltenus in Melros abbatis officio præfulsit; uterque misericordiæ fuit deditus, in religione perfectus, sanctitate conspicuus, virtutibus plenus, miraculis mirificatus, theoriis sublevatus, corporis incorruptione glorificatus.

p

q

E

r

* *f.* Elyensis

s

t

v

Scotos ac præsertim monachos Melrosenses ad lætitiam excitat.

136 Exultet Scotiæ regium * ejusque regnum universum habendo talem tantumque Parentem atque Patronum: lætetur ordo monasticus, & præcipuè Cistercienses, in quo inventus est talis tantusque thesaurus, tam pretiosus, tam desiderabilis, ut cunctis opibus mundi sit incomparabilis. O vos omnes in Melros degentes cœnobio, gaudete in Domino, qui jam melle & rore perfusi cælico, mellifluum Patrem præsentem habetis quodammodo præ oculis, similiorem soporato, quam defuncto; iterum dico, gaudete, quia introductus in splendoribus Sanctorum, similis illis factus in gloria, potentior effectus est ad impetrandum, quæ vobis sunt salubria; potentior, inquam, est, ut vestra excuset errata, commendet merita, auferat supplicia, conferat sempiterna gaudia, quæ nobis præstare dignetur ipsius meritis & precibus, & omnium Sanctorum suorum Jesus Christus Dominus noster, cum Patre & Spiritu sancto vivens & regnans Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

* *an* regio?

F

ANNOTATA

a *Ex his patet, Dempsterum nobis imposuisse, dum in Historia ecclesiastica Scotorum lib.* 19 *pag.* 660 *sic scribit:* Wilhelmus abbas III Melrosensis, postquam aliquot annos prudenter ac sanctè munus adimpleviſſet suum, curam pastoralem humiliter dimisit, inquit Scoti-chronicon lib. VIII cap. XIV, & ipso die precibus ipsius abbas creatus est Jocelinus. *Plura de depositione hujus abbatis vide apud Angelum Manrique in Annalibus Ordi-*

A *Ordinis Ciſtercienſis ad annum* 1172 *cap.* 2 *num.* 8 *& ſequentibus.*

b *Angelus Manrique loco proximè citato aſſerit, hunc Jocelinum anno Chriſti* 1172 *in locum Wilhelmi exauctorati ſucceſſiſſe, & ad annum* 1173 *cap.* 5 *fuſè refert, quomodo hæc ſolennis ſacrarum reliquiarum viſitatio inſtituta fuerit.*

c *Haud dubiè per* diœceſanum epiſcopum *hoc loco indicatur præſul Sant-Andreanus, cum monaſterium Melroſenſe in diœceſi ſancti Andreæ ſitum ſit, ut Jongelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis lib.* 8 *pag.* 14 *teſtatur.*

d *Apud Manrique ad annum* 1173 *cap.* 5 *num.* 2 *legitur* Ardredus abbas Handro; *ſed ſuſpicor, lectionem noſtram præferendam eſſe, quia apud Jongelinum lib.* 8 *pag.* 5 *memoratur monaſterium* Caldra, *quod anno* 1134 *in Anglia fundatum eſt.*

e *Acta hujus Sancti illuſtravimus ad diem* 20 *Martii, ubi de Mailroſenſi illius monachatu vide tomum* III *iſtius menſis pag.* 94.

f *Ab Angelo Manrique ad annum* 1173 *cap.*
B 5 *num.* 5 *vocatur* abbas de Helchu. *Arbitror, indicari idem Scotiæ monaſterium, de quo ſupra in Annotatis ad caput* 6 *litterâ* m *egimus; quamvis hîc alio modo nomen illius exprimatur.*

g *Angelus Manrique loco proximè citato num.* 8 *legit* de Rethesbure. *At videtur indicari idem Scotiæ oppidum, quod communiter* Rosburgum *vocatur, ut ſupra in Annotatis ad caput* 6 *litterâ* e *diximus.*

h Id eſt, *inquit Angelus Manrique ad mox citatum annum eodemque capite num.* 9, ex Romana curia Bullas, quas Breves dicunt, ad Scotiam portans. *Ceterùm ad vocem* Breve *conſuli poteſt Gloſſarium Cangii, ubi varia illius ſignificationes exponuntur.*

i *Suſpicor cum Angelo Manrique, legendum eſſe* cygneum; *id eſt canum,* caput, *licet utrumque* EX MS. *ecgraphum noſtrum habeat* agæum; *niſi fortè ſcribendum ſit* ægeum caput, *& ſic auctor alludat ad ſenem Ægeum, de quo poëtæ varia fabulantur.*

k *Hoc eſt metaphoricè* confringendum *à verbo Latino* occare, *quod glebas confringere ſignificat.*

l *Puto, hîc indicari Borealem Angliæ provinciam, quæ ab incolis vernaculè* Weſtmorland *vocatur. Sita eſt inter provincias Eboracenſem, Lancaſtrenſem, Cumbriam, & diœceſim Dunelmenſem.*

m *Iſte eſt ſanctus epiſcopus Cantuarienſis, qui in Martyrologio Romano ad diem* 29 *Decembris celebratur.*

n *Ex hoc charactere chronologico ſupra in commentario prævio num.* 37 *collegimus, circa quod tempus biographus hæc Acta conſcripſerit.*

o *Conſule Angelum Manrique in Annalibus Ordinis Ciſtercienſis, ubi ad annum Chriſti* 1207 *cap.* 3 *num.* 9 *& ſequente hunc Wilhelmum venerabilem appellat, & eamdem Waltheniani corporis integritatem ex biographo noſtro refert.*

p *Acta hujus ſancti præſulis & martyris illuſtrata vide in opere noſtro ad diem* 19 *Aprilis,* E *tomo* 2 *iſtius menſis à pag.* 630.

q *Is eſt S. Eduardus, de quo ad diem* 5 *Januarii egimus.*

r *Puto, hîc indicari S. Edmundum, qui in Martyrologio Romano ad diem* 20 *Novembris celebratur.*

s *Hæc eſt S. Etheldreda, cujus Acta ad diem* 23 *Junii, tomo* IV *iſtius menſis, à pag.* 489 *fuſè illuſtrata ſunt.*

t *Hoc loco indicatur Witburga, cujus Vitam ac tranſlationis hiſtoriam die* 17 *Martii exhibuimus.*

v *Hujus Sancti Acta ad diem* 20 *Martii data ſunt, ut ſupra in Annotatis iterum monuimus.*

DE B. GAUFRIDO EP. CENOMANENSI

IN GALLIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

C F

Beati cultus; Acta, horumque ſupplementum & illuſtratio.

ANNO MCCLV.

Colitur hodie, juxta Sauſſayum & Caſtellanum, in Parco;

Beatum hunc Epiſcopum in Martyrologio ſuo Gallicano Sauſſayus omiſerat; ſed imprudens haud dubiè: nam ubi ad operis ejuſdem indicem topographicum concinnandum acceſſit, ſub voce Cenomanis *factum purgans, ita ſcribit:* B. Gaufredus de Loduno, epiſcopus; Carthuſianorum monaſterii de Parco non tam inſtaurator quam fundator; apud quos ſepultus, ſe vivere poſt mortem, miraculis crebris oſtendit: quibus & ſanctitatis anteactæ vitæ prodit merita, & confluentibus ægris medetur. Omiſſus eſt, QUI SIGNARI DEBEBAT, III Auguſti. *Itaque eodem illo die ſignatus deinde eſt etiam à Caſtellano his verbis:* Item Anagniæ S. Gaufridi, epiſcopi Cenomanenſis, cujus corpus allatum in Galliam, honoratur apud Cenomanos in Carthuſia Parcenſi, *quæ alio nomine, apud Claudium Robertum in Gallia Chriſtiana pag.* 301, *appellatur* Carthuſia B. Mariæ de Parco. *Sita eſt ad Occidentem urbis Cenomanicæ (vulgo du Mans,) in tractu Charnienſi, Ervam inter & Vegram flumina. In hujus eccleſia, ut idem ait,* ſepulcrum ejus (*Gaufridi*) juxta majus altare verſùs Aquilonem in abſide muri poſitum eſt cum ſequenti epitaphio, quod litteris aureis in peripheria tabulæ ejuſdem ſepulcri (in qua dictus Pontifex depictus eſt) ſic exaratum eſt:

Hic jacet humatus Cenomanis præſul amatus
Gaufridus, gratus Domino, vitâque probatus,
Moribus ornatus, humilis, caſtus, moderatus:
Cujus jure ſtatus bene creditur eſſe beatus.

Addit Corvaſerius in Hiſtoria epiſcoporum Cenomanenſium cap. 44, *pag.* 513, *tam infra, quàm juxta ſepulcrum illud, depictum eſſe ſcutum ejus gentilitium, quod refert aream rubeam balteo obductam aureo.*

2 *Quo tempore primùm ibi coli cœperit, nemo tradit: id certum tamen, inde à ſeculo* XIV *tantam iſtic venerationem ejus fuiſſe, ut eccleſia iſta, oblitterato priori titulo, jam tum* ſancti Gaufridi *vulgò*

& quidem ab immemorabili tempore,

AUCTORE P. B.

vulgò dictitaretur ; ut patet ex Ludovici, vicecomitis Bellimontani, anno circiter 1364 defuncti, ibidemque ſepulti, Teſtamento, cujus Corvaſerius loco citato hæc verba refert : Quand je mourray, j' eſlis ma ſepulture en l'egliſe Sainct Geoffroy de Chartrouſe ou Maine devant le grand autier : *id eſt*, Quando moriar, deligo ſepulturam meam in eccleſia ſancti Gaufridi Cartuſiæ Cenomanenſis, ante aram maximam. *Tametſi igitur cultus ejus oraculo Pontificio ſtabilitus non eſt, rectè tamen religioséque defenditur & conſervatur; utpote immemorabili tempore ante Urbani PP. VIII decretum inſtitutus, ac perpetuis exinde miraculis confirmatus auctuſque. Cujus rei inſigne teſtimonium eſt Petri Sutoris, Pariſienſis olim Cartuſiæ Prioris, in opuſculo (Lovanii excuſo anno 1572, poſt Coloniæ Agrippinæ recuſo anno 1609) de Vita Cartuſiana, lib. 2, cap. 6, ubi adverſùs Ordinis ſui calumniatores contendit, non modò neceſſaria non eſſe apud Cartuſianos miracula crebra ; ſed ne expedire quidem, ut ſint ; ne turmatim, ut fit, confluentis ad ſe, procul etiam degentes ab urbibus, eam ob cauſam populi frequentia ſolitudinem obturbet, quam ex inſtituto ſanctiſſimè profitentur : hoc enim* deteſtantur, *inquit*, & illi ipſi, qui domos colunt in ſilvis aut agris ſitas, ad quas magnus frequenter concurſus fieri ſolet. *Tum continuò in rem noſtram hoc ſubdit exemplum :*

B

propter frequentiſſima miracula.

3 Ex quibus (ut cetera taceamus) eſt domus Parci devotiſſima, in diœceſi Cenomanenſi exſtructa, cujus fundum virgo quædam inclyta, de nobiliſſima Alenconiorum familia, dedit ; ædificia verò Gaufridus, Cenomanenſis eccleſiæ (quæ tredecim præſules canonizatos habet) beatiſſimus antiſtes, fecit ; poſſeſſioneſque multas ex ſuo patrimonio contulit. Qui ibi tumulatus, licet in Sanctorum catalogum per Sedem Apoſtolicam necdum relatus ſit, tantis tamen frequentiſſimiſque miraculis in ea regione, aliiſque permultis claret, præſentemque ſanitatem languentibus ita confert ; ut innumeri ad eum colendum, auxiliumque petendum confluant, qui ſua frequentia ac tumultu gravem moleſtiam devotis illis Religioſis frequenter inferunt. Ea de re non numquam, me præſente, agitatum eſt, an eſſet beatiſſimus ille Pontifex alium in locum transferendus. *Idem de ſuo tempore, hoc eſt anno Chriſti* 1648, *teſtatur, qui ſuprà, Corvaſerius pag.* 512 ; Sepulcrum, *inquit*, ejus viſitur ad hunc uſque diem ingenti peregrinorum, cum ad vota perſolvenda, cum ad agendas de perceptis per beatum hunc Præſulem beneficiis Deo gratias, undequaque iſtuc affluentium multitudine frequentatum ... Invocatur autem præcipuè à febricitantibus : multique etiamnum ſuperſtites aſſeverant, non antè ſe recuperaviſſe valetudinem, quàm ejus auxilium imploraſſent.

C

Ejus Acta : natales, patria :

4 *Acta hujus Antiſtitis ab anonymo auctore, ſed coævo, ac de clero, ut infra obſervabimus, eccleſiæ Cenomanicæ, ſcripta, jam inter Mabillonii Vetera analecta bis prælum ſubierunt ; & in prima quidem editione tom.* 3, *à pag.* 375 : *in ſecunda verò à pag.* 331 : *unde ea hìc denuo proferemus ; majore tamen parte reſciſſa, quæ vel ad ipſum omnino non pertinet, vel meliùs ad alium referetur, puta S. Julianum, apoſtolum & epiſcopum Cenomanenſem, cujus hìc tranſlatio, per* Gaufridum *magnificè inſtituta, fusè deſcribitur. Quoniam verò in parte reliqua non ſatis explicata quædam ſunt, quædam prorſus omiſſa ; juverit hoc loco præmittere, quæ cum ad hæc ſupplenda, tum ad illa non nihil illuſtranda conducant. Atque imprimis obſerva, nomini* Gaufridi *proprio paſſim aliud adjici, ut* De la Houcques, *quod uno tantum in Ms. reperit Corvaſerius pag.* 501 ; *nec dicit, unde ſit ortum, aut quò reſpiciat : tum* De Loduno, *quo apud omnes notiſſimus eſt. Hoc gentilitium eſſe, contendunt idem Corvaſerius, & Bondonnetus, in Epiſcopis ambo Cenomanenſibus cap.* 44, *& acceptum à patre ; qui & ipſe Gaufridus de Loduno fuerit appellatus, quòd Loduni, Loſduni, ſive Lauſduni (urbis ac territorii in Andegavorum, Turonum, Pictonumque confinio) dominus eſſet, aquè ac baro Treviarum (nomen eſt oppiduli ad Ligerim poſiti in Andegavenſi provincia.) Et verò* Gaufrido *noſtro poſt obitum jam dicti patris ejus, & matris Beatricis, duorumque fratrum, Fulconis natu majoris, & Aimerici minoris, non familiæ nomen dumtaxat, verùm etiam ditiones hereditate obtigerunt. Tametſi autem pagus Lodunenſis Pictonibus ferè tribuitur, Andegavenſem tamen dominorum ejus originem per ea tempora faciunt, quos modò aſſignavimus auctores ; qui ex eo capite* Gaufridum *hunc diſcerni volunt ab Herſcendæ, hujus amitæ, nepote quodam homonymo, ſed Cenomanſi ; ad quem deinde cum Alicis, heredis unicæ Loduniana, nuptiis dominium Lodunenſe tranſierit. Iidem ſororem Antiſtitis hujus commemorant, Margaritam, toparchæ vicino Montis Sorelli (de Montſoreau) collocatam. De familiæ inſignibus jam ſuperiùs monui.*

D

E

initium epiſcopatûs an. 1234.

5 *Initium epiſcopatûs ejus defiximus tom.* 3. *Junii pag.* 869 *ad annum Chriſti* 1234, *diem* XVI *Septembris*, qua die, *juxta temporis iſtius Catalogum in Analectis Mabillonii pag.* 238, electus eſt vir magnæ fidei & litteraturæ, innocens manibus, mundus corde & renibus, Gaufridus de Louduno, dominus Trevarum. *Proximo Novembri menſe, ſi Corvaſerio ac Bondonneto credimus, ſolenni ſacramento ad Fontem Bliaudi (à Fontainebleau) fidem ſanctiſſimo tum Galliarum regi Ludovico obſtrinxit. Eodem hic anno ac menſe unà cum Philippo, epiſcopo Aurelianenſi, cum ageretur de providendo eccleſiæ Briocenſi in minori Britannia paſtore, illis Juhelli, archiepiſcopi Turonenſis litteris, quas exhibet Martenius Theſauri novi anecdotorum tom.* 3, *col.* 958, *ſigillum ſuum, ut teſtis, appoſuit : hic, inquam,* Gaufridus *noſter ; non hujus deceſſor (ut ibi notatur in margine) Gaufridus I, cognomento de Laval, qui ante medium Auguſtum è vivis exceſſerat ; cum ibidem negotium hoc diſertè ſcribatur* actum apud Candatum in craſtino S. Briccii (*ep. Turonenſis, qui colitur die* XIII *Novembris*) anno gratiæ MCCXXXIV. *Contrà verò non hic fuit (ut vult Corvaſerius) qui eodem anno unam Culturæ parochiam nimis amplam in duas diviſit ; ſed hujus deceſſor, Gaufridus primus ; ſiquidem verum eſt (quod idem affirmat pag.* 505) *id factum probari ex inſtrumento authentico,* ſignato menſe Junio anni MCCXXXIV, *hoc eſt, binis fere menſibus ante obitum Gaufridi Lavallii ; id quod rectè ante nos obſervavit Bondonnetus.*

F

Quando ſummum Pontificem adierit ;

6 *Ex dictis colligi poteſt, non ipſo ſtatim epiſcopatûs initio diſſediſſe inter ſeſe* Gaufridum *noſtrum & Juhellum archiepiſcopum Turonenſem ; nedum eò uſque efferbuiſſe contentionem, ut hunc ad expediendam in illum eccleſiaſticam cenſuram impulerit. Quod ergo in Actis infrà num.* 3 *dicitur,* Poſt modicum verò temporis (*ab ordinatione epiſcopali* B. Gaufridi) inter archiepiſcopum Turonenſem & ipſum ſuper quadam jurisdictione gra-

A gravis est orta querela, *id aliquot facilè mensium, puta trium saltem quatuorve, latitudinem patitur, neque necessariò referri debet in annum Christi* 1234, *etiam exeuntem. Illud verò :* Et cum ab archiepiscopo suspensus fuisset de facto, *omnino longiùs extendendum videtur ; cum nequaquam verisimile sit, archiepiscopum illum cum episcopo suo provinciali & nuper amico sic egisse, ut non omnia tentaverit priùs, quàm ad extremum illud ecclesiasticæ severitatis remedium confugeret. Neque verò talis erat causa* Gaufridi, *ut æquis rationibus probari non posset, ac diuturnis proinde litibus defendi ; quandoquidem illam Romæ obtinuit. Hæc eo dicenda putamus, quod Antistes noster, haud dubiè mox ut pronuntiata fuerat in ipsum suspensio, secundùm Acta nostra num.* 4, Romam venit ; ubi (*Romæ utique*) à Papa Gregorio nono honorabiliter est receptus. *Atqui tempore episcopatûs Gaufridiani Gregorius Romæ numquam fuit ante annum Christi* 1237 *jam adultum ; ut ostendit Pagius in Breviario Romanorum Pontificum. Non igitur ante annum illum ad*

B *eum venisse* Gaufridum *Corvaserio Bondonnetoque credemus ; donec prolata fuerint instrumenta hisce nostris Actis præferenda.*

& quoties. 7 *Addit Corvaserius, Beatum ad rem eamdem conficiendam bis è Galliis ad Pontificem recurrisse, idque ante Pentecosten anni* 1235 *: ac priori quidem expeditione datos ipsi fuisse à Gregorio commissarios, decanos Bituricensem & Carnotensem, cum archidiacono Arelatensi, qui momenta causæ in loco, ubi mota primùm fuerat, cognoscerent, atque ad Sedem Apostolicam referrent : hoc autem postquam incredibili celeritate peractam ab iis esset, continuò secundum iter in Italiam festinasse* Gaufridum, *itáque peroravisse, ut non modò victa lite, sed ingenti insuper auctus honore redierit. Nobis neque tempus probatur hujus itineris, neque geminatio, neque adjuncta, absque ullo vetustatis (nullum enim citatur) asserta testimonio. Nequaquam tamen inficiamur, diversis de causis Præsulem hunc ad Christi Vicarium ter in Italiam contendisse : nam id ex Actis manifestum est ; puta semel occasione suspensionis ; uti jam dictum est ex numero* 3 *: iterum verò (fortè ad legationis sibi antea per Gallias demandatæ reddendas Pontifici rationes) anno à priori profectione secundo, Christi* 1239, *cujus mense Martio, die* XX *Fridericum II imperatorem anathemate perculit Romæ Gregorius,* eodem episcopo *nostro (ut habent Acta num.* 7) in curia præsente. *Atque iter hoc utrumque cum reditu eadem rursus Acta commemorant num.* 9. *Tertiò denique, cum apud Alexandrum PP. IV Anagniæ, rebus infectis, mortuus est die* III *Augusti anno* 1255 ; *uti narratur eodem num.* 7.

C 8 *Anno* 1241 *sub archiepiscopo Turonensi Juhello adstitisse eum tradit Corvaserius synodo provinciali, apud Lavallium seu Vallem Guidonis habitæ. Verum hæc synodus vel ignota Maano fuit in Metropoli sua Turonensi ; vel ea est, cujus canones exhibet parte* 2 *pag.* 58, *quæque habita ibidem esse scribitur* anno Domini MCCXLII ; *sed absque ulla enumeratione præsulum, qui adfuere. Anno* 1243, *mense Aprilis, rogatus ab episcopo & ecclesia Paderbornensi, partem concessit reliquiarum S. Juliani, apostoli Cenomanensium, additis litteris eximia pietate caritateque plenis, quas dedimus tom.* 2 *Januarii, pag.* 762, *&* Paderbornensibus dat reliquias S. Juliani : *in quibus se ipse appellat* Gaufridum, divina permissione Cenomanensis ecclesiæ ministrum humilem. *Anno sequente quid egerit, indicat inscriptio,*

AUCTORE P. B.

quæ, teste Corvaserio, apud Cartusianos Parcenses in ecclesiæ frontispicio sic habet : Reverendus in Christo pater, dominus Gaufridus de Loduno, Cenomanensis episcopus & baro Treviarum, domûs hujus Parci magnus benefactor, hanc ædem beatæ Virginis Mariæ sacram fecit, ornavit, dedicavitque anno millesimo ducentesimo quadragesimo quarto ; inibique sepultus, claret miraculis. *Dedicationem hanc affigit idem auctor festo S. Dionysii, quod agitur die* IX *Octobris.*

Cartusianos mirificè fovet : 9 *Anno* 1245 *ait idem,* Gaufridum *adstitisse generali concilio Lugdunensi primo ; & quidem ut legatum Pontificium. At utrumque hoc non immeritò in dubium revocat Bondonnetus ; imò secundum apertè rejicit. Acta quoque nostra num.* 7 *sic de concilio illo meminerunt, ut satis innuant, non interfuisse Episcopum nostrum. Eodem anno, ut inter auctores modò relatos convenit, Cartusianorum cœmeterium Septembri mense consecravit, beneficia subinde in eumdem locum beneficiis cumulans usque adeo, ut ejus incrementa vicinorum dominorum invidiam avaritiamque suscitarent : quas ut comprimeret Vir beatus, primum adversùs eos, qui Cartusiam Parcensem quacumque lacessere auderent injuria, Bullam ab Innocentio PP. IV severam impetrasse dicitur ; tum ab iisdem, auctoritate Pontificia nequaquam fortè acquiescentibus, contiguos fundis Cartusiensibus agros, una cum jure, quod per illos sibi in proximos Cartusiæ fines arrogabant, coëmisse, distractis eam in*

E *rem cum toparchia Treviensi (de qua tamen Acta consule num.* 2) *facultatibus reliquis, quas in Andegavensi provincia possidebat. Adjecit & censum, ad Religiosorum illorum vestimenta procuranda perpetuum ; viginti scilicet quotannis libras Turonicas, ac duarum insuper parœciarum (vulgo de Meslay & Montabon) perceptas à se hactenus decimas. Iisdem bibliothecam suam admodum locupletem testamento legavit, cujus* ad hunc usque diem ibi codices aliquot, *inquit Corvaserius,* asservantur ; ut Glossa Lirani * ordinaria in sacram Scripturam, voluminibus in folio membraneo decem & octo comprehensa. *Quid, quod & alios induxisse creditur, ut ad ejusdem ibi Religionis & stabilitatem & commodum suam quoque symbolam conferrent ? Ejus certè interpellationibus adscribitur, quod isti monasterio cesserit prioratus vicinus S. Dionysii ab Orcis, qui ad Benedictinorum Ebronense cœnobium pertinebat ; cum*

F *omnibus ad eumdem spectantibus, præter superioritatem ac patronatum, quem sibi reservabant Ebronienses.*

* *Errat hic nam Lyranus nondum scripserat.*

utî & alias ecclesias, ac præsertim hanc. 10 *Cetera quantacumque ejus fuerit in Religiosam Parci familiam propensio atque munificentia ; non ita tamen hæc animum ejus aut rem exhausit, quin & ecclesiis aliis luculenta reliquerit liberalitatis suæ monumenta :* Dedit *enim* etiam, *ait Corvaserius,* ecclesiæ collegiatæ Siliaci (*vernaculè,* de Sillé le Guillaume ; *leucis Gallicis communibus fere novem ab urbe Cenomanensi versùs Occasum*) libros complures & raros, lipsanothecas insuper non paucas, ornamenta denique & alia magni pretii utensilia, ejus adhuc & scuto gentilitio & cruce, Apostolicæ legationis insigni, notata. *Quàm verò profusus in suam ecclesiam fuerit, satis Acta demonstrant à num.* 8. Superavit, *inquit idem Corvaserius,* collatis ecclesiæ cathedrali muneribus decessores suos omnes. *Sed neque miserorum hominum necessitati paternam ejus ac misericordem providentiam defuisse, testatur his verbis :* Cordi ipsi cumprimis fuit sustentatio pauperum, & recta commu-

nis

AUCTORE P. B.

nis eorum hoſpitii adminiſtratio, cujus & certas conſtituit leges, cum ad mores pauperum ibi degentium reformandos, tum ad ordinem, quem obſervari volebat à miniſtris, œconomicum dirigendum, tum denique ad præſcribendas accepti expenſique rationes. *Cetera diſce ex Actis & Annotatis.*

ACTA

Auctore anonymo, ſed coævo, apud Mabillonium in Veteribus analectis.

Auctoris prologus.

B

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Legimus in Parabolis Salomonis: Majora te ne quæſieris, & altiora te ne ſcrutatus fueris. Ideoque præſumptuoſum & temerarium eſſe videtur, dum in ardua materia, quæ ſermones exigit luculentos, rudi ſtylo procedit ſermo, tam horridus quam incultus. Verumtamen blanda violentia precantium amicorum onus aliquando compellit aggredi ſupra vires: &, ſicut lex eſt amicitiæ, ne rogemus res turpes, aut faciamus rogati; ſic eadem lege conſtringimur, ut honeſtæ petitioni, quantum ſufficimus, obſequamur.

Beati natales, ſtudia litterarum ac virtutum;

2 Igitur venerabilis pater & paſtor eccleſiæ Cenomannenſis Gaufridus de Loduno, dominus Treviarum Andegavenſis diœceſis, clarus ſanguine, clarior exſtitit morum nobilitate. Qui, patre matreque defunctis, duobuſque ipſius fratribus humanis rebus exemptis, baroniam Treviarum, tamquam verus heres, adeptus, quamdiu vixit,

a ſapienter ac feliciter gubernavit *a*. Hic in ætate primæva litteris initiatus, poſtmodum anno ætatis ſuæ quartodecimo relictis figmentis poëticis & aliis ethnicorum libris, ſacræ Paginæ fructus uberrimos legit & elegit, æterna tranſitoriis anteponens. Idem honeſtatem jungere continuans, contra carnis malè blandientis lenocinia mundum

b manu, mundum carne in ſuo perpetuo *b* ſe ſervavit; nec oblitus illius verbi Davidici: Qui emittit fontes in convallibus, ſicut humilem ſe foris exhibuit, ſic humilitatis theſaurum inæſtimabilem intus perpetuò cuſtodivit. Idem ab adoleſcentia Domini jugum ferens, quaſi quædam præludia futuri ſacerdotii, capam clauſulam *c* in ſtudio ſemper habens, ornatus, quos exigit nobilitas generis, extrà geſſit; non ut morem gereret

C voluntati; ſed ut, quantum ſecundùm Deum poterat, mundialium ſatisfaceret voluntati. Sicque reddidit quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.

ab qua cantor primùm, dein epiſcopus eligitur eccleſiæ Cenoman.

3 Ejus itaque crebreſcente fama, felicis recordationis Mauricius, tunc Cenomannenſis epiſcopus, vocavit eum in eccleſia Cenomannenſi ad cantoriam cum præbenda; ubi laudabiliter ſe habuit, & per incrementa temporum bono ſe ſemper exhibuit meliorem. Vocavit, inquam, eum dictus Mauricius, qui ad eccleſiam Cenomannenſem vocare conſueverat viros theologos & famoſos, alioſque viros peritos, providos, & diſcretos; qui ligna Libani lævigata, & omnino parata ad ponendum in ædificio Salomonis, noverat eligenda; de quibus plures vidimus in archiepi-

d ſcopos, plures in epiſcopos promoveri *d*. O felises nos animo, ſi per patrum ſemitas gradere-

D

* *f.* ſeſe

e

mur; ſi mores eorumque virtutes preſſo ſequi veſtigio conaremur! Sed nemo in ſe * tentat deſcendere, nemo: ſed præcedenti ſpectatur mantica tergo *e*. Denique dictus Cantor ad regimen eccleſiæ Cenomannenſis aſſumptus, humili ſe factus eſt humilior, patientior patiente.

Romam adit ſuſpenſus; redit abſolutus, imò Legatus Pontificius.

4 Poſt modicum verò temporis inter archiepiſcopum Turonenſem & ipſum ſuper quadam jurisdictione gravis eſt orta querela: & cum ab archiepiſcopo ſuſpenſus fuiſſet de facto, ſuſpenſione hujuſmodi non ſervata, de meritis appellationis confidens, pro tuenda eccleſiæ libertate cum duobus archidiaconis & quibuſdam canonicis ſuis, cum apparatu magno, nec conſiderata expenſarum quantitate, licet immodica, Romam venit; ubi à Papa Gregorio nono honorabiliter eſt receptus. Et cum fortè putaretur ab adverſariis redire confuſus, rediit abſolutus ab Papa *f*. Legatuſque per totum regnum Franciæ conſtitutus, cum quanta humilitate legationem ſuam exercuerit, quantâ diligentiâ eccleſiam ſuam rexerit, ſufficienter ſum inſufficiens explicare: cum ſubditorum propriam ſibi reputaverit paſſionem, congaudens in Domino gratulanti, & in viſceribus caritatis compatiens patienti.

f

E

Occupationes ejus; fundatio Cartuſiæ; tranſlatio S. Juliani ep. Cenoman.

5 Idem numquam inventus eſt otioſus: aut ſtudebat in ſacra Pagina (prædicationis enim gratiâ clarus erat,) aut orationi contemplationique vacabat. Mitioribus ſocium, omnibus amabilem ſe præbuit & benignum. Idem monaſterium Cartuſienſe *g* fundavit à primo lapide, capellam ibi faciens teſtudineam, cellaſque melioribus totius Ordinis non minores. Clauſuram quoque lapideam, cum aquæductu per cellas, magnis fecit expenſis; & proviſo de redditibus, munera muneribus ſuperaddens, monaſterium ipſum feliciter conſummavit. Jamque quàm honorificè corpus beati Juliani in novum opus *h* tranſtulerit, audiemus. Temporibus igitur venerabilis patris Gaufridi de Loduno, domini Treviarum, tunc Cenomannenſis epiſcopi, felici fine complenda aſſignatur dies, qua corpus beati Juliani in novo opere transferretur (quod factum eſt die Lunæ poſt Octavas ſancti Paſchæ, anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto *i*.) .....

g

h

i

ubi ſpectata fuit Gaufridi pietas inſignis & liberalitas.

F

6 Adfuerunt Turonenſis archiepiſcopus; Abrincenſis, Andegavenſis, Redonenſis, Dolenſis epiſcopi cum Epiſcopo Cenomannicæ civitatis. Sed quia convenerat populus ſuper numerum, tam de diœceſi, quam de partibus alienis; inito conſilio de ſancto corpore per noctem transferendo, vigilata parte noctis, venit ad eccleſiam metropolitanus cum epiſcopis memoratis: inter quos Cenomannenſis epiſcopus, velut alter Symeon, in ulnis optatum pignus ſuſcipiens; velut alter Saul, ceteris excelſior, inter preſſuras circumſtantium, pondus ſine pondere, preſſuræ moleſtias grato labore ferens; velut alter Iſſacar, ſuppoſuit humerum ad portandum: & ſic theſaurum deſiderabilem impoſuit ſuper altare ſanctum. Idem à ſancta die Paſchali uſque ad repoſitionem corporis ſancti non longè recedens à civitate, exigente piæ devotionis affectu, peregrinationis cauſâ, qualibet die ſemel cum orationibus & oblationibus eccleſiam viſitabat. Idem videns cives, non ſicut conductitios, ſed intenſo mentis affectu, & toto corporis niſu, prout dictum eſt, operantes, de tanta populi devotione gaudens, tamquam pius & manſuetus paſtor, à lacrymis ſibi temperare nequibat. Idem vigiliâ tranſlationis & die fecit cœnam magnam vocatis: & ex affectu rogans quos vocare potuit & habere, impleta

A ta est ejus aula discumbentibus, nemine exclûso; nec non & aliæ domus & cameræ, sed & omnes episcopales officinæ: quod cum adhuc non sufficeret, per virgultum suum fecit tentoria collocari, ubi barones & nobiles & alii discûbuere multi. De qua cœna multum, quod loqueremur, erat; sed ne sermo prolixior teneras offendat auriculas, ad alia transeamus.....

7 Eodem verò Episcopo in curia præsente, *Obiit Anagniæ an. 1255.* prædictus Papa Gregorius Federicum imperatorem Romanorum & Siciliæ regem excommunicationis vinculo, culpis suis exigentibus, innodavit; quem ejusdem Episcopi temporibus Innocentius Papa quartus, convocato apud Lugdunum concilio generali, omni honore imperii & regni sententialiter privavit. .... In ejus temporibus inter virum illustrem Carolum *k*, filium regis Franciæ, Comitem Cenomanniæ, ex una parte; & Cenomannensem ecclesiam ex altera, mota lite, idem Episcopus ecclesiæ necessitati condolens, pro qua paratus erat non solum compati, sed & pati, Romam iter aggrediens, Anagniam venit: B ubi Alexandrum Papam quartum cum Cardinalibus inveniens, inventâque gratiâ in oculis eorumdem, quod intendebat, morte præventus, *l* non potuit adimplere: nam infra septem dies *l* post adventum suum, die scilicet inventionis sanctorum martyrum Stephani protomartyris ejusque Sociorum, in domo Fratrum Minorum sepultus *m* est cum honore *m*. Obiit autem anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, pontificatus sui anno vigesimo, mensibus circa *n* decem *n*.

8 Jamque quam ecclesiæ suæ largus exstiterit; *Beneficia, quæ ecclesiæ suæ* quot & quanta, tam vivens quam moriens, eidem erogaverit, ad imitationis exemplum in medium proferamus. Hic igitur ecclesiam vivens redditibus ampliavit, multis & jocundis muneribus *o* honoravit *o*, jus patronatûs præbendarum Siliaci laudabiliter acquisivit, decimas multas de manu laicali retraxit. Patris, matris, fororis, & duorum fratrum anniversaria de suo instituit in hac ecclesia perpetuò celebranda. Dedit enim quatuor albas; quarum una erat parata paraturâ decenti: item stolam & manipulum rubri coloris cum imaginibus deauratis: aliam quoque stolam cum manipulo de serico mirabiliter operato: stolam etiam & manipulum tertium auro intexta cum imaginibus bestiarum & arborum subtiliter intextarum; & elegantia subcinctoria tria; unum pretiosis margaritis ornatum: collarium quoque rubri coloris C auro mirabiliter intextum; quinque paria corporalium cum reservatorio *p*; octo etiam mappas *p* ad ornamentum altaris cum manutergiis multis; sexdecim albas telæ candidæ & delicatissimæ; duas mappas sericas. Dedit quoque sandalia & sotulares *q* rubri serici, auri pretiosorumque lapidum *q* varietate distincta. Dedit etiam quinque paria vestimentorum pontificalium; videlicet capsulam *, ** i. e. casulam* dalmaticam, tunicam: quorum unum par, est *r* de samito *r* rubeo; secundum de cendato inforciato *s* rubro; tertium de samito viridi; quartum adurini coloris; quintum de candido borgueranto *t*. *s* *t*

9 Dedit etiam in primo reditu de Roma samitum, de quo fecimus *u* duas capas: alia vice rediens, unum pallium rotatum *x*: ipse etiam in quadam infirmitate sua duos tapedas * subtus pedes servientium ad altare; & duos minores, mirabili opere, quorum unus operit sedem regentium chorum: mitras quoque quatuor candidas, & quintam ex auro & lapidibus pretiosis mirabi- *vivens moriensque* *u* ** lege tapetas*

liter insignitam; baudequinum *y* unum, ad ponendum ante altare; duos pannos sericos de armis regis Franciæ; quinque paria cerotecarum *z*, & duas paraturas argenteas deauratas ad opus earumdem cerotecarum; cambutam *aa* argenteam magni ponderis deauratam & opere decoram, cum baculo pastorali; & duos bacinos * octo marcarum argenti per loca deauratos; turibulum argenteum cum acerra & cochleari ejusdem materiæ; duos orceolos argenti cum pyxide argentea ad hostias reponendas. Ex editione Mabillonii. *y* *z* *aa* **i.e. urceos*

10 Dedit etiam decem & septem anulos auri; *plurima contulit.* novem cum saphyris, unum grossum, ad instar oculi bovis; decimum, largum & latum episcopalem habentem saphyrum in medio, & in circumferentia lapidibus pretiosis aliis insignitum; duos cum topaziis grossis; unum cum carbunculo, qui vulgo dicitur Rubi; duos cum granatis; unum cum camahuto *bb*, & alium cum crystallo: *bb* & est pondus dictorum anulorum una marca & tres unciæ auri. Et isti anuli appositi sunt de mandato ipsius Episcopi ad frontale capsæ beatissimi Juliani. Dedit etiam Antiphonarium pulcherrimum; tria Gradualia, quorum majus cum grossa nota & littera; Troparium *cc*, Collectarium Epistolarum, Euangeliarium, Missale, & duos Ordinarios *dd*, & duas cathedras episcopales. Do- E *cc* *dd* mum quoque de Dueio * multis sumptibus emendavit. In manerio Ebiaci * domum novam & amplam episcopalem cum suis pertinentiis de novo ædificavit, & emit locum & plateas adjacentes, ubi novum illud ædificavit ædificium. Fecit etiam muros per circuitum à parte villæ cum introitu convenienti. Manerium de Celsiaco * magnum & conveniens penitus innovavit: Parisius in colle sanctæ Genovefæ ædificium magnum & muris convenientibus circumsæptum; quod de proprio patrimonio acquisivit. Episcopatum quoque dimisit liberum & sine onere debitorum. Domos quoque dimisit supellectilibus convenientibus, immò & abundantibus non desertas. ** Gall. Thouvoye* ** Gall. Yvré* ** Cenalcé*

ANNOTATA.

a *Atqui baroniam Treviarum, testibus suprà Corvaserio & Bondonneto, vendidit. An hoc verum non est; an sub finem vitæ factum? Sanè nuda recentium scriptorum assertio, nisi cum Actis hisce conciliari possit, æquiparari non potest.*

b In suo perpetuo *positum videtur pro* in omni F vita sua.

c *Addit in margine Mabillonius:* fortè clausam. *Erat autem* capa, *seu* cappa clausa, *modestum quoddam pallii genus, clericis olim, & iis, qui sacros Ordines susceperant, ecclesiastica lege præscriptum, ut vide in Spelmanni, Cangiique Glossariis.*

d *Observa scriptoris ætatem; ut qui Mauritii clericos ad infulas promoveri viderit: sedit enim apud Cenomanos Mauritius ab anno Christi 1216 usque ad 1231, quo ad metropolim Rotomagensem evectus est; uti diximus Tunii tom. 3, pag. 869. Rotomagi deinde sub initia anni 1234 vitam, uti duxerat, piissimè clausit.*

e *Hi bini versiculi ex Persii satyra quarta desumpti, dictum illud spectant, quod Æsopo Stobæus tribuit, de mantica seu sacculo duplici, quem homo quisque circumferat; & alterum quidem in pectore, vitiis onustum alienis; alterum in tergo, quem & peccatis propriis oneret, & numquam inspiciat. Queritur ergo biographus noster illorum errorem, qui virtutis nullam uspiam rationem ha-*

EX EDITIONE MABILLONII.

bentes, sola ubique vitia considerant; vitia, inquam, sola; non sua tamen (utpote à tergo posita) ut exuant; sed aliena tantùm, ut arguant, eoque se satis bonos, imò ceteris, quibuscum vivunt, meliores existiment, quod ea, vel iis etiam graviora, sibi quoque inesse non videant.

f *De tempore hujus itineris, vide Commentarium num.* 6.

g *De hoc monasterio satis diximus ibidem num.* 1 *& seqq. Descriptio ejusdem amplior est apud Corvaserium à pag.* 505.

h In novum opus, *id est, in novam ecclesiam cathedralem.*

i *Corvaserius Ms. citat, in quo hæc translatio facta dicitur anno præcedente: & facilè potuit in his ipsis Actis scriptum fuisse* MCCLIII, *& legi deinde* MCCLIV, *sive ob lituram aliquam, qua posteriores duæ litteræ* II *in unam* V *coaluerint; sive quod minus rectè ductæ, ita ad se mutuò infernè accederent, ut vel junctæ omnino, vel jungendæ viderentur. Certè, cum res acciderit juxta hæc*
B *Acta nostra* post octavas sancti Paschæ, *hoc est, vespere Dominicæ in albis, ut ex contextu liquet; & juxta vetustum catalogum Cenomanensem à Mabillonio Actibus Pontificum ejusdem ecclesiæ præfixum,* quinto Kalendas Maii, *in quem Dominica in albis incidit. non anno* 1254, *sed anno* 1253, *hic omnino annus præ illo admittendus videtur. Puncta porrò, quæ hic & ad finem sequentis numeri adjiciuntur, indicant, omissam studio à nobis esse partem maximam historiæ translationis hujus; ut quæ ad S. Julianum propriè pertineat, referendaque aliquando sit integra ad diem* 27 *Januarii.*

k *S. Ludovici* IX *fratrem, ac Siciliæ postea regem; sub quo decantatæ illæ Siculorum Vesperæ.*

l *Unde ergo asserunt Corvaserius & Bondonnetus, eum* decimo quinto *post adventum* die *incidisse ibi primùm in febres?*

m *At quamdiu sepultus ibi mansit? Incertum est. Translatio certè ejus in Galliam videtur (quidquid aliter sentiant aliqui) auctore nostro posteriori; cum de illa non meminerit. Vide Commentarium num.* 2.

n *A die namque electionis ejus* 16 *Septembris anni* 1234 *usque ad* 3 *Augusti anni* 1255, *anni sunt* 20, *menses* 10, *dies* 18. D

o *Inter hæc recenset Corvaserius fenestras chori è vitris vario colore pictis, ejusque etiamnum insignia referentibus.*

p Reservatorium *hîc intelligo thecam corporalium, quæ nunc solet bursa nuncupari.*

q Sotulares *pro calceis in Actis nostris jam sæpius recurrerunt.*

r Samitum, exametum, *&c. pannum holosericum interpretatur Cangius in Glossario ad vocem* Exametum; *ubi & nominis inflexiones varias, & etymologiam consule.*

s *Et hoc genus est panni serici, ut liquet ex Cangio ad nomen* Cendalum.

t Borguerantum *videtur esse tela subtilis species, de qua consule Cangium ad vocem* Boquerannus.

u *Animadverte hîc iterum ætatem auctoris & professionem: non enim ita loqueretur, nisi tunc de cathedralis ecclesiæ clero fuisset.*

x Pallium rotatum, *apud Cangium simpliciter* Rota, *est pallii ecclesiastici species in formam rotæ efficti, vel pallium rotarum figuris distinctum.* E

y Baudequinus *seu* Baldakinus, *teste Cangio, pannus est omnium ditissimus, cujus stamen ex filo auri, subtemen ex serico texitur, plumario opere intertextus. Frequenter etiam sumitur pro umbraculo sive umbella.*

z *Legendum videtur* Chirothecarum: *his enim in pontificalibus utuntur episcopi: & certum est, hîc passim in orthographia peccari.*

aa Cambuta *seu* Cambuca *sæpe accipitur pro toto pedo sive baculo pastorali; hîc tamen cum ab illo distinguatur, videtur superiorem tantùm ejus partem incurvam significare; quo sensu invenitur etiam à baculo pastorali distincta non semel eodem sæculo in Visitatione ecclesiæ S. Pauli Londinensis, Monastici Anglicani tom.* 3, *pag.* 314.

bb Camahutus, *Gallis* Camayeu, *lapis est pretiosus, figuras repræsentans non impressas, sed ingenitas. Vide & Cangium ad vocem* Camaeus.

cc Troparius *est liber ecclesiasticus, qui tropos continet; ut* Antiphonarius, *qui antiphonas, &c.* Tropus *autem est versiculus, qui in præcipuis festivitatibus cantatur ante introitum Missæ.*

dd Ordinarios, *id est libros, in quibus ordinatur modus, quo celebrari debet divinum Officium.*

C DE B. AUGUSTINO EPISCOPO, F

EX ORDINE FF. PRÆDICATORUM,

LUCERIÆ IN APULIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.C.

§ I. Legitimus Beati cultus ex diversis monumentis.

ANNO MCCCXXIII.

B. Augustinus Luceriæ in Apulia

Luceria, vulgo Lucera, quæ nomina successu temporis cum Nuceria & Nocera (ut nunc etiam appellari solet) fuere commutata, urbs est mediterranea Apuliæ Dauniæ, exiguo tamen colli imposita versus Austrum ad flumen Cerbalum inter Beneventum & Sipontum, à quo in Occidente triginta millibus passuum distat, à Benevento paulò remotior, à Neapoli in ortum æstivum ad septuaginta, proxima Vulturariæ & Troiæ, & Equo Tutico. Dicta autem Apula (uti & Nuceria Saracenorum) ad discrimen Campaniæ, Umbriæ, & Galliæ Cis-Padanæ Nuceriarum: sed & Luceriam denominatam fuisse, quòd in Apulia luceat ob loci, in quo sita est, amœnitatem, Petrus Ranzanus, ejus civitatis episcopus, affirmat in libro, quem de ejus laudibus scripsit. *Ita Ughellus in Italia sacra novissimæ editionis Venetæ tomo* 8, *col.* 313, *plura ibidem addens de antiquitate variisque casibus ejusdem urbis, quæ olim* B. Augustinum *episcopum habere meruit, & hodie-*

A *diedum ſacras illius reliquias ſumma veneratione conſervat.*

2 *Majores noſtri jam dudum ſoliciti fuerunt, ut de legitimo hujus beati Præſulis cultu certiores redderentur. Hinc anno 1687 curâ noſtri Caroli à Manderſcheidt, qui tunc Romæ commorabatur, obtinuerunt à PP. Prædicatoribus Lucerinis ſequens reſponſum :* Glorioſus Auguſtinus ad epiſcopatum primò Zagrabienſem, deinde ad Lucerinum ex Ordine S. Dominici aſſumptus, nedum gaudet titulo Beati, verum etiam Sancti : nam Luceriæ ſic acclamatur, appellatur, & invocatur tum in publicis tum in privatis orationibus & proceſſionibus, & etiam ſic inſcribitur ; nam in choro cathedralis eccleſiæ S. Mariæ de Luceria, ubi eſt depicta imago prædicti glorioſi Auguſtini, ſic legitur : SANCTUS AUGUSTINUS EPISCOPUS LUCERINUS ORDINIS PRÆDICATORUM. Sic etiam habetur in capella S. Rocchi ejuſdem eccleſiæ, ubi cum reliquis ſtatuis reperitur etiam ſtatua ejuſdem ſancti Auguſtini cum eadem inſcriptione videlicet: SANCTUS AUGUSTINUS EPISCOPUS LUCERINUS. Hoc etiam videtur in pluribus locis civitatis, ſignanter in porta majori, ubi conſpicitur imago S. Auguſtini, tamquam principalis patroni ; licet modò ob temporum injuriam prædicta imago totaliter non appareat. *Hæc ſatis probant hodiernum* B. Auguſtini *cultum, cujus antiquitas jam indaganda eſt.*

pro Sancto habetur,

B

3 *Statim ab obitu beati Præſulis publica fuit de ſanctitate ejus fama, ut patet ex litteris Caroli ducis Calabriæ, quæ apud Ughellum in proximè citata editione Venetâ Italiæ ſacræ tomo* 8 *col.* 319 *&* 320 *ſic ſonant :* Sanctiſſimo in Chriſto Patri & clementiſſimo Domino Joanni divinâ providentiâ ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici Carolus dux Calabriæ recommendationem humilem, & devota pedum oſcula beatorum. Ne multiloquio, alme Pater & Domine, occupatiſſimas aures Sanctitatis veſtræ fatigem, deſiſtendum vidi præſenti pagina pandere plurimam in partibus iſtis laudem, quam ſibi beatus pater Auguſtinus, quondam epiſcopus civitatis ſanctæ Mariæ, dudum vocatæ Luceriæ, ex miraculorum affluentia, quæ poſt ejus obitum divina clementia, veluti copioſa in miſericordia & in retributione munifica, jam meritis ejus oſtendit, & quotidie dignatur oſtendere, vendicarit.

quem Carolus dux Calabriæ,

C

4 Credo equidem illorum aliqua jam eſſe ad notitiam veſtram ex relatu divulgantis famæ perducta, & exſpecto ac etiam cupio, quod ſingulariter ſingula, quæ profectò magna eſſe noſcuntur, ad ipſam notionem veſtram, etiam & in publicum per opportunæ indagationis ſeriem deducantur : ſicut enim fide digna relatio me nuper inſtruxit, non ignotum Beatitudini veſtræ fuit, cum adhuc ipſe in hoc eſſet ſeculo conſtitutus, quam mirabili ſinceritate vitæ micabat, pollebat claritate ſcientiæ, ac mirificis operibus coruſcabat. Ego quoque, mi Domine reverende, teſte Deo & conſcientia bona loquor, quod eo mecum, cum primùm petiit partes iſtas, per vices aliquas colloquente, concepi & vidi tam in ejus verbo & facie, quam in geſtu, quod valde amabilis ejus converſatio eſſet, quodque omnia, quæ in eo erant, non niſi notabilia, & eruditio ad virtutes ac ad ſalutem ædificatio viderentur ; quodque dum poſt ejus migrationem ad Dominum ex devotione magna, qua ad illum afficior, ejus limina viſitaſſem, magna mihi fides facta eſt de nonnullis miraculis per ejus excellentia meri-

litteris ad Joannem XXII Papam datis,

ta divinitus perpetratis.

5 Cum itaque ad inſtruendum certiùs Beatitudinis veſtræ ſcientiam ac devotè petendum de ipſius beati Patris vita & miraculis pariter inquiri ſecundùm morem Eccleſiæ in talibus conſuetum, latores præſentium Sanctitatis veſtræ pedes cum reverentia debita & fiducia magna petunt, devotus poſtulo, ſupplex quæſo, ut alma & perſpicax providentia veſtra, benignâ, ſi placet, petitionem ipſam conſideratione diſcutiens, & ad eam exaudiendam mentis aciem dignanter inflectens, inquiſitionem ipſam jubere fieri, ut moris & juris eſt, gratioſè dignetur ; quæ ubi patrata fuerit, veſtroque conſpectui præſentata, ſi effectus ejus ſuadeat, & veſtra benignitas id decernat, præfatum Patrem in illius reverentiam & honorem, qui eum veluti laudabilis retributor ſanctificare dignatus eſt, in Sanctorum, ſi placet, matricula cum ſonoro canonizationis præconio, ne ipſius merita grandia operaque mirifica debito præmio careant, adſcribatis ; per quod ſancta mater Eccleſia de tanto novæ aggregationis conſortio veſtri felici tempore præſidatus jubilet, & exſultet civitas, in qua ipſe feliciter obiit, & feliciùs in Domino requieſcit. Scriptum Neapoli anno Domini MCCCXXV die XX Octobris, nona Indictione.

AUCTORE G. C. *ſolenniter in numerum Sanctorum referri petit.*

E

6 *Ughellus ibidem præfatur, hoc epiſtolæ apographum* ex regio regeſto Caroli illuſtris fol. 31 ſub littera B *deſumptum fuiſſe. Id etiam teſtatur Sigiſmundus Ferrarius in Appendice ad commentarios de rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum pag.* 43, *ubi eamdem Caroli epiſtolam edidit, & pagina ſequente ad authenticam illius fidem probandam hæc ſubjungit :* Extracta eſt præſens copia à ſupradicto originali regiſtro, quod conſervatur in archivio magnæ regiæ curiæ Neapoli, cum quo facta collatione concordat, meliori tamen ſemper ſalva ; & in fidem infradictorum magnificus Petrus Vincenti U. J. D. regius archiviarius hîc ſe ſubſcripſit, & ſignum conſuetum appoſuit. Neapoli die XX menſis Octobris MDCXXIII. *Ex eodem archivo prodit noſtrum Ms. earumdem litterarum ecgraphum, cui* Antonius Vincenti (*forte is Petri præcedentis conſanguineus eſt, aut in prænomen error irrepſit*) regius archivarius *ſimilem clauſulam ſubnexuit, &* Neapoli die VII Januarii MDCXXVIII *nomen ſuum ſubſcripſit. Porro hæc tria ſupplicis epiſtolæ exemplaria non ita inter ſe differunt, ut operæ pretium ſit obſervare nonnullas levioris momenti diſcrepantias, quæ ex oſcitantia typothetarum aut amanuenſium facilè oriuntur.*

Ex his authenticis litteris,

F

7 *Patres Prædicatores Lucerini in ſupra memorato reſponſo aſſerunt, Joannem* XXII *Pontificem deſiderio Caroli ſatisfeciſſe, & B. Auguſtinum catalogo Sanctorum ſolenniter adſcripſiſſe, licet hoc tempore Bulla Canonizationis perierit aut alicubi deliteſcat. Præterea addunt, ſibi tunc ab eodem Pontifice conceſſum fuiſſe proprium de beato ſuo Præſule Officium, in quo* lectiones ſecundi & tertii nocturni ſunt de hiſtoria narrativa ejuſdem Sancti omnium miraculorum ab ipſo patratorum, *ut loquuntur. Hanc aſſertionem ſuam probant ex iis, quæ* Præſcriptor Apoſtolicus (*quis ille fuerit, non indicant*) tractatu de canonizatione Sanctorum *ſic ſcribit :* Joannes XXII conceſſit Officium FF. Prædicatoribus Luceriæ ; quæ quidem Bulla die III menſis Auguſti, quo die celebratur feſtum prædicti S. Auguſtini, demonſtrabatur toti populo fideli : & nunc ſunt multi viventes, qui ipſam inſpexerunt, licet modò ob Patrum incuriam non repe-

& veteri Officio,

AUCTORE reperiatur.

G. C. quod à Joanne XXII Pontifice

8 *Hoc etiam ſupponit illuſtriſſimus Tomcus Marnavitius, qui Acta* B. Auguſtini *copioſè collegit, dum apud Sigiſmundum Ferrarium in proximè citata Appendice pag.* 42 *&* 43 *ſic diſſerit:* Antiquiſſimus porrò ejus cultus ſtatim ab ejus felici obitu fulcitur conceſſione Joannis XXII, cujus tempore in cælum abiit, quæ conceſſio ex ſequenti Caroli ducis Calabriæ & vices Roberti regis per Apuliam exercentis ſupplicatione colligitur, nec non ab anniverſario ſacro ejus Officio, ab eodem tempore per clerum Lucerinum continuato, quod nuper ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo domino Suardo, Lucerino epiſcopo, viro nobilitate & eruditione conſpicuo, acceptum ſupplicationi adjungemus. *Erat is Fabritius Suardus Neapolitanus, ut apud Ughellum tomo* 8 *Italiæ ſacræ col.* 325 *legimus, familia nobili natus & eruditione clarus, qui anno Chriſti* 1619 *die* 28 *Januarii Lucerinam cathedram aſcendit.*

B PP. Prædicatoribus ac clericis Lucerinis

9 *Sigiſmundus Ferrarius in opere de rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum parte* 2, *lib.* 1, *cap.* 18 *totum iſtud Officium typis vulgavit, eique præfixit hunc titulum:* Officium in feſto B. Auguſtini epiſcopi Luceriæ, à Fratribus Prædicatoribus recitari & decantari Joannis XXII ſummi Pontificis indulto ſolitum. *Deinde in eo præter alia propria, quæ hîc brevitatis cauſâ omitto; in primis Veſperis legitur ſequens oratio:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui beatum Auguſtinum de Dalmatia, Ordinis Prædicatorum, in verum præſulem Lucerinum eligere voluiſti, quique ei dæmones expellendi, & cunctorum morborum languores ſanandi gratiam contuliſti, concede, quæſumus, ut qui ejus feſta percolimus, ipſius apud te patrocinia ſentiamus. Per Dominum &c. *In Laudibus autem hæc alia recitatur oratio:* Præſta, quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, ut qui beati Auguſtini epiſcopi Lucerini glorioſi ſolennitatem devotiſſimo celebramus Officio, & temporalem nobis ſuis precibus tranquillitatem tribuat, & vitam conferat ſempiternam. Per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum &c.

conceſſum fuiſſe dicitur,

10 *Ceterùm in hoc Officio non tantùm* lectiones ſecundi & tertii Nocturni ſunt de hiſtoria narrativa ejuſdem Sancti omnium miraculorum, *ut Prædicatores Lucerini ſupra affirmabant, ſed etiam in Lectionibus primi Nocturni ac in ipſis Reſponſoriis miracula recenſentur. Quidquid ſit de hac re, iidem Patres Lucerini ſatis oſtendunt, antiquum eſſe* B. Auguſtini *Officium, dum propoſitis Majorum noſtrorum interrogationibus ibidem ita reſpondent:* Officium invenies Romæ vetuſtiſſima manu Longobardorum ſcriptum apud eminentiſſimum Pamphilium, qui fuit à ſacra Congregatione factus Ponens cauſæ prædicti ſancti Auguſtini pro lite præcedentiæ in proceſſionibus Luceriæ inter eumdem Sanctum, & ſanctum Antonium de Padua.

C

colligitur antiquus iſtius Præſulis cultus,

11 *Antiquitas ejuſdem Officii etiam ſatis colligitur ex teſtimonio, quod Sigiſmundus Ferrarius ei ſubjungit in hunc modum:* Exemplar hujus Officii extractum ex vetuſto originali, quod antiquo pergameno ſervatur in archivo conventûs S. Dominici urbis Lucerinæ, fideliter collationatum per abbatem Carolum Strangiam, ordinarium actuarium, & publicum Apoſtolica auctoritate notarium epiſcopalis curiæ Lucerinæ, obtinuit & tranſmiſit mihi admodum reverendus pater F. Dominicus Gravina, ſacræ theologiæ magiſter, regiæ cathedræ theologicæ in univerſitate Neapolitana moderator, archiepiſcopalis curiæ theologus, & ſancti Officii conſultor, anno MDCXXXVI. *Sed cum ibidem fateatur, in editione iſtius Officii* pauca alicubi verba, quæ propter Italicum idiotiſmum vulgò non intelligerentur, immutata *à ſe fuiſſe*, ſententiâ fideliter retentâ, *nos ea miracula primigenio ſtylo poſtmodum dabimus ex illo Ms. Officio, quod noſter P. Beatillus anno* 1639 *ex urbe Neapolitana ad Majores noſtros miſit, & potius in Annotatis explicabimus ea, quæ obſcura aut intellectu difficilia videri poſſent.* D

qui ſeculo præterito adhuc vigebat,

12 *Ex his teſtimoniis ſaltem patet, in civitate Lucerina celebrem ac immemorabilem fuiſſe* B. Auguſtini *cultum, qui etiam præterito ſeculo viguit, ut intelligimus ex frequenti populi concurſu, aliiſque venerationis ſignis, quæ laudatus Ferrarius in Hiſtoria Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum part.* 2 *lib.* 1 *cap.* 16 *narrat his verbis:* Cum beati Auguſtini virtus in dæmonibus ab humanis corporibus expellendis maximè eluceſcat, magno quotidie numero energumeni ad ejus ſepulcrum ſpe gratiæ & liberationis undequaque conveniunt, qui ſpe ſua minimè fruſtrati, Deo & beato Epiſcopo debitis gratiis exſolutis, læti ad propria revertuntur. Et mirum ſanè eſt, quantum dæmones beati Epiſcopi reliquias exhorreſcant: ubi enim galerus quidam paleaceus, quem is geſtare ſolebat, energumenis imponitur, oculis ſuffunduntur, capite intorquentur, pectore ac gutture intumeſcunt, totis denique corporis membris diſſipantur, ut affatim patefaciant, non adeo graves ſibi eſſe gehennæ cruciatus, ut quos ex ſanctarum illarum exuviarum attactu perpetiuntur. E

ut ex frequenti populi concurſu

13 Hinc ad pedes aræ beati Viri ex pariete mediocris magnitudinis pendet catena, qua non rarò obſeſſi, ſive quod furioſi & noxii ſint, ſive ad majorem ſpirituum malignorum contemptum, illigantur. Nec minus dignum admiratione, ſæpe dæmoniacis è longinquo adventantibus; ubi agrum Lucerinum attigerint, variis intorſionibus, ejulatibus, aliiſque ſignis latentes dæmones deprehendi; qui verò jam deprehenſi erant, majoribus ex ipſa vicinia eos cruciatibus urgeri, per diverſa ſigna & effectus palàm oſtentari. Qui febre aliove graviore morbo prægravantur, nullum præſentius aut efficacius remedium adhibere ſe poſſe exiſtimant, quam ſi pulverem ex marmoreo tumulo eraſum, aquæ aliive liquori reſperſum hauſerint, cum ut plurimum incolumes ex eo reddantur. Cingulum ejus ſacerdotale ad proximè parituras mulieres delatum, affert pariendi partuſque felicitatem. F

& publica reliquiarum ejus veneratione

14 Paleaceus pileus, cujus jam meminimus, quibuſcumque adhibetur, ſoſpitatem exoptatam aſſequuntur. Pileus hic ex paleis contextus (qualibus meſſores in Italia propter æſtûs vehementiam uti ſolent) leviori velamine nigro ſic circumtegitur, ut ex lana more aliorum confectus eſſe videatur; & tamen cum toties ad gravius decumbentes afferatur, adeoque frequenter in eccleſia piorum capitibus imponatur, tam integer poſt tria integra ſecula ſervatur, atque erat, quando beatus Epiſcopus deceſſit; cum etiam ferreus vix non conſumptus fuiſſet. Sed eſt etiam, unde hujus beati Viri paupertatis amorem, rerumque ſecularium contemptum admirere: qui cum eccleſiam haberet redditibus adeo copioſam, quibus etiam iis temporibus magis florebat, pileo uſque eò exiguæ viliſque materiæ voluerit eſſe contentus.

Sigiſmundus Ferrarius oſtendit.

15 Urbs Lucerienſis ob ingentia & innumera beneficia, quæ à Deo illius meritis & interceſſione

A ne accepit, de eo in peculiarem advocatum ac protectorem deligendo, peculiari adhibita consultatione, ad annum MDCXXXIV tractabat (*id postea factum esse discimus ex fine Actorum, quæ infra exhibebimus*) & ut, quousque res optatum finem assequeretur, majori apparatu solennitas ejus celebrari posset, quamdam pecuniæ summam quotannis offerendam decrevit. Porrò dies tertia Augusti, qua B. Augustinus decessit, Luceriæ, instar Paschalis festivitatis, solennis habetur maximo incolarum omnium, nobilium, vulgarium, rusticorum, ac cujusque hominum conditionis frequentiâ, precibus & Sacro propriis Joannis XXII indulto, concionibus & laudum præconiis celebratur. Quin etiam pridie ejus diei, secunda videlicet Augusti, magnus fit omnium ad ædem divi Dominici concursus, ubi genibus ante sacra ossa curvatis, ea quàm diutissimè venerantur; & sacerdote sacrum pileum singulorum capitibus inclinante, is se feliciorem existimat, qui, dum ad beati Episcopi honorem Antiphona recitatur, illum super se meruerit retinere. *Jam pergimus ad*
B *eumdem cultum ex recentioribus instrumentis stabiliendum.*

§ II. Augmentum ejusdem cultus ex recentiori confirmatione & novo Officio.

Clemens XI. Papa cultum B. Augustini,

Certè Clemens XI gloriosæ memoriæ Pontifex antiquum B. Augustini *cultum non parum confirmavit auxitque, dum anno 1702 decretum Congregationis sacrorum rituum approbavit, sicut in supplemento magni Bullarii Romani part. 2 pag. 18 & 19 legitur ad hunc modum:* Clemens Papa XI ad futuram rei memoriam. Nuper ad supplicationem dilecti filii Antonini Cloche, Magistri generalis Ordinis Fratrum Prædicatorum emanavit à Congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, sacris Ritibus præpositorum decretum tenoris, qui sequitur, videlicet: " Lucerina. Canonizationis beati Au-
„ gustini Dalmatæ, Ordinis Prædicatorum, epi-
„ scopi Zagabriensis, & demum Lucerini. Cum
„ sacrorum rituum Congregatio ad relationem e-
C „ minentissimi & reverendissimi domini Cardina-
„ lis Petrucci sub die XIX Junii MDCC cum subse-
„ cuta approbatione Sanctissimi censuerit, consta-
„ re de cultu immemorabili, B. Augustino prædi-
„ cto præstito; Pater Antoninus Cloche Ordi-
„ nis Prædicatorum Magister generalis humiliter
„ sacrorum Rituum Congregationi supplicavit,
„ quatenus concedere dignaretur, ut in civitate
„ Lucerina continuari posset in celebratione festi
„ dicti beati Augustini cum Officio & Missa pro-
„ priis ejusdem Beati, prout asserebatur fuisse
„ hactenus recitatum, necnon ut idem indultum
„ ad totum Ordinem Prædicatorum, ad provin-
„ ciam Beneventanam, in qua sita est civitas Lu-
„ cerina, ad civitatem & diœcesim Tragurien-
„ sem, patriam ejusdem Beati, nec non ad ci-
„ vitatem & diœcesim Spalatrinam benignè ex-
„ tendere dignaretur.

à sacra Rituum congregatione approbatum,

17 „ Et sacra eadem rituum Congregatio ad
„ relationem eminentissimi & reverendissimi do-
„ mini Cardinalis Gabrielli, tam in voce quam
„ in scriptis reverendissimo archiepiscopo Myren-
„ si, fidei Promotore, audito, accedentibus pi-
„ is supplicationibus eminentissimi & reverendis-
„ simi domini Cardinalis Ursini, archiepiscopi AUCTORE
„ Beneventani, archiepiscopi Spalatrini, episco- G. C.
„ pi Lucerini, ac aliorum episcoporum totius pro-
„ vinciæ Beneventanæ, & episcopi Tragurienſis,
„ sanctissimo Domino nostro porrectis, & ad eam-
„ dem sacrorum rituum Congregationem remis-
„ sis, Officium cum Missa de beato Augustino præ-
„ dicto pro civitatibus Lucerina, Zagabrienſi,
„ & Tragurienſi, necnon earumdem diœcesibus
„ & pro Ordine Prædicatorum, de communi ta-
„ men Confessorum pontificum posse concedi cen-
„ suit, si sanctissimo Domino nostro visum fue-
„ rit, die prima Octobris MDCCI. Et facta dein-
„ de prædictis per me secretarium sanctissimo
„ Domino nostro relatione, Sanctitas sua beni-
„ gnè annuit die XIX ejusdem mensis Octobris &
„ anni MDCCI. G. Cardinalis Carpineus. Loco †
„ sigilli „.

auctoritate sua confirmat,

18 Cum autem, sicut dictus Antoninus Magister generalis nobis subinde exponi fecit, ipse decretum hujusmodi, quo firmiùs subsistat, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri summopere desideret; Nos ipsum Antoninum Magistrum generalem specialis favore gra- E
tiæ prosequi volentes, & à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequen. harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, decretum præinsertum auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate memoratæ Congregationis Cardinalium.

& consuetis clausulis roborat.

19 Decernentes, eadem præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, in omnibus & per omnia plenissimè suffragari; sicque in præmissis per quoscumque judices ordinarios & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstan. con- F
stitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceteriſque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die IV Aprilis MDCCII; Pontificatus nostri anno secundo. *Infra subscribebatur.* F. Oliverius.

PP. Prædicatores jam de illo recitant novum Officium

20 *Quamvis* B. Augustinus *die* III *Augusti ex hac vita discesserit, nihilominus PP. Prædicatores annuam illius festivitatem, quam Clemens XI Pontifex ad totum Ordinem extendit, propter alios dies impeditos nunc celebrant die* VIII *ejusdem mensis, ut patet ex propriis eorum Officiis, in quibus lectiones primi ac tertii Nocturni præscribuntur de communi Confessoris pontificis, & recitatur sequens oratio:* Deus, qui Ecclesiæ tuæ in beato Augustino confessore tuo atque pontifice boni pastoris exemplum providere dignatus es:

AUCTORE G. C. concede propitius, ut ejus interceſſione in loco paſcuæ tuæ perpetuò collocari mereamur. Per Dominum noſtrum *&c.*

ex quo propria lectiones

21 *Lectiones ſecundi Nocturni, quas circa memoratum decreti tempus à ſacra rituum Congregatione approbatas fuiſſe exiſtimo, præcipua beati iſtius Præſulis geſta ſic breviter enarrant:* LECTIO IV. Auguſtinus Tragurii in Dalmatia ſub Spalatenſi archiepiſcopatu, parentibus nobilitate ac orthodoxæ fidei pietate illuſtribus natus eſt. Adoleſcens, ut totum ſe Deo manciparet, ſeculari patrimonio dimiſſo, ſacræ Prædicatorum familiæ nomen dedit; ibique in ſectandis ſancti Dominici, quem ſibi patrem elegerat, veſtigiis adeo incubuit, ut adhuc juvenis, tamquam regularis obſervantiæ exemplar, omnibus proponeretur. Exacto tyrocinio, Pariſios unà cum Fratre Jacobo Urſini ſtudiorum cauſâ miſſus, ſanctum Thomam Aquinatem magiſtrum habuit, ſub quo mirum eſt, quantum in ſcientia, pietate, ceteriſque virtutibus profecerit.

B *ſecundi Nocturni*

22 LECTIO V. In patriam reverſus, ſuperiorum juſſu prædicationi divini verbi addictus eſt. Maximo interim ſalutis animarum ſtudio inardeſcens, nihil umquam omiſit, quo infideles ad fidem, peccatores ad pœnitentiam revocaret. In oratione aſſiduus, cui incumbens plures noctes ducebat inſomnes, illud ſancti doctoris Auguſtini frequenter uſurpabat: Rectè novit vivere, qui rectè novit orare. Ne verò ſub modio virtutum ejus lucerna deliteſceret, à Benedicto undecimo ad Zagabrienſem epiſcopatum promotus fuit. Quo in munere, humilitatis, patientiæ, miſericordiæ erga pauperes laude, & præcipuè indefeſſis in cuſtodiendo grege ſibi commiſſo laboribus adeo enituit, ut Robertus rex Neapolis, auditâ ejus famâ, ſummis precibus à Joanne vigeſimo ſecundo impetrarit, paſtorem illum præfici eccleſiæ Lucerinæ, ut eam à Saracenorum erroribus, quibus infecta fuerat, expurgaret.

hîc exhibentur.

23 LECTIO VI. Ad Lucerinam eccleſiam profectus, novæ ſponſæ ſuæ maculas à Saracenorum labe expurgaturus, mirum, quas ærumnas, quos labores perpeſſus ſit, donec orationis fervore, prædicationis efficacia, morum ſanctitate univerſum ovile ſuum Catholicum videre meruerit; ut illud à quolibet futuro inquinamento ſervaret immune, Deiparæ Virginis potenti patrocinio ſubmiſit totam diœceſim, ac præcipuè urbem Lucerinam, quam, mutato nomine, Civitatem ſanctæ C Mariæ appellari voluit; qua nomenclatura noſtris etiam temporibus dicta civitas decoratur. Tandem meritis plenus & miraculorum famâ illuſtris animam reddidit Creatori die tertia Auguſti circa annum ſalutis milleſimum trecenteſimum vigeſimum tertium, ætatis verò ſuæ ſeptuageſimum, cujus corpus in eccleſia, quam ſuo Ordini ædificaverat, honorificè conditum, tot prodigiis à Deo inſignitum ferunt, ut paucis poſt ejus obitum annis Carolus dux Calabriæ ſupplices dederit litteras Joanni XXII Pontifici maximo, ut Auguſtinum Beatorum faſtis adſcribere dignaretur. Clemens verò undecimus, ut in toto Prædicatorum Ordine ejus feſtum cum Officio & Miſſa de communi unius Confeſſoris pontificis celebraretur, benignè conceſſit. *In his Lectionibus nonnulla occurrunt, quæ cum hiſtoria & antiquis inſtrumentis non videntur poſſe componi, ut paragrapho ſequente dicemus.*

D

§ III. Scriptor Actorum, eorumque auctoritas ac chronotaxis.

Tribus ſeculis poſt obitum Beati collegit Vitam ipſius Tomcus,

I *Lluſtriſſimus epiſcopus Boſnenſis, qui à Davide Czuittingero in Specimine Hungariæ litteratæ pag.* 386 *vocatur* Tomkó ſeu Tomkus Marnavicio-Dalmata, *&* circa annum Chriſti MDCXXXI *claruiſſe dicitur, præter alios ingenii ſui fœtus edidit Vitam* B. Auguſtini, *de quo agimus, quam Sigiſmundus Ferrarius in Appendice ad Hiſtoriam Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum primum typis vulgavit. Reverendiſſimum hunc biographum aliqui auctores Dominicani perperam Ordini ſuo adſcribunt, ut Jacobus Echardus in opere de ſcriptoribus Ordinis Prædicatorum tomo* 2 *pag.* 758 *fatetur his verbis:* Johannes Tomkus Marnavitius, epiſcopus Boſnenſis in Hungaria noſtris accenſetur à Fontana in Theatro Dominicano, & ab Altamura in Bibliotheca ad annum MCCCCII, quos excipit Johannes Michaël Cavalieri, *qui poſtremus anno* 1701 *opus de ſummis Pontificibus, aliiſque Eccleſiæ præſulibus, ex Ordine Prædicatorum aſſumptis, Italicè collegit.* E

quem biographum aliqui perperam Ordini Prædicatorum adſcribunt,

25 *Deinde laudatus Echardus ibidem errorem illorum rectè corrigit, ac rotundè edicit, eos omnes hallucinatos eſſe:* nam Ferrarius, quem citant, *inquit*, ſed non attentè legerunt, nuſquam dicit, Tomkum fuiſſe Ordinis Prædicatorum, aut ſeculo XV vixiſſe, imo eum exhibet ceu virum ſibi tempore æqualem, id eſt ad MDCXXX florentem, epiſcopum quidem Boſnenſem, & coadjutorem Zagrabienſem, at non Lucerinum. Quod autem ſcripſerit Vitam B. Auguſtini de Gazothis noſtri, epiſcopi Boſnenſis (*haud dubie voluit dicere Zagrabienſis*) & poſtea Lucerini, & alia, argumentum non eſt, fuiſſe Dominicanum: id enim non ſuſcepit, niſi ex ardenti erga ſuam eccleſiam ſtudio. *Porrò Tomcum poſt annum* 1619 *floruiſſe, conſtat ex ipſis ejus verbis, quæ ſupra num.* 8 *retulimus. Ex hac illuſtriſſimi auctoris ætate liquet, plus quam trecentis annis poſt obitum* B. Auguſtini *Acta iſta primùm conſcripta eſſe, adeoque auctoritatem ac fidem illorum ex hac parte non parum decreſcere.*

& à quo antiquiora teſtimonia requirimus,

26 *Fortaſſe quiſpiam dicet, illam* B. Auguſtini *Vitam ab illuſtriſſimo Tomco ex antiquis patriæ ſuæ documentis collectam fuiſſe. Reſpondemus, propterea nos majori narrationis ejus parti fidem adhibere. Attamen ſimul veremur, ne quædam ex populari traditione & recentioribus hiſtoricis eidem inſeruerit. Utinam ſaltem vetera hiſtoriæ ſuæ inſtrumenta diſtinctè indicaſſet! Id nobiſcum deſiderat præfatus Echardus, quando inter ſcriptores Ordinis Prædicatorum tomo* 1 *pag.* 553 *recenſet* B. Auguſtinum *noſtrum, & de duabus orationibus, quas Tomcus ſub illius nomine vulgavit, ſic ibidem pronuntiat:* An illæ ipſæ ſint ab Auguſtino pronuntiatæ, an à Tomco loco verarum deperditarum confictæ, ut hiſtoricis ſolenne, noſtrum non eſt decernere. Optandum erat, ut Tomcus omnium, quæ in Vita Auguſtini eleganter ſcripta narrat, ſuos laudaſſet auctores. *Porro nos infra in Annotatis plura circa duas iſtas orationes obſervabimus, & quædam de ſuppoſitione illarum indicia detegemus.* F

præſertim ut ſtupendo alicui miraculo, quod narrat,

27 *Certè illuſtriſſimus Tomcus fide dignos teſtes allegare debuiſſet, dum refert ſtupenda prodigia, inter quæ merito numerari poteſt illud, quod num.* 11 *narrat his verbis:* Aliud quoque non minus mi-

A mirandum contigit ; etenim cum ſummus Pontifex jure Chriſtiani hoſpitii eumdem menſæ ſuæ admoviſſet, eidemque aliquot aviculas, tamquam ex itineris ærumnis debilitato, curaſſet apponi; ille verò obſervantiæ regularis inſtituto, quo Dominicanis Fratribus perpetuò carnium uſus interdicitur, tenaciſſimus, aliquamdiu hæſitabundo ſimilis ab illorum tactu abſtinendo, cordis intimi affectu Dei opem imploraſſet, en aviculæ aſſæ, tamquam è nido, ex patina appoſita, omnibus obſtupeſcentibus, evolantes, divina metamorphoſi totidem piſces aſſos in eodem vaſculo, loco ſui reliquerunt.

28 *Sigiſmundus Ferrarius in opere jam ſæpius laudato de Rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum part. 2, lib. 1, cap. 13 hanc prodigioſam narrationem mitigans, de volatu avicularum non meminit, & ex ipſo Tomco tantummodo refert*, perdices duas illi oblatas, qui carnes ex ſacræ Religionis ſuæ inſtituto non comederet, tacitis ejus precibus in piſces eſſe converſas. *Neſcimus, qua auctoritate Ferrarius* aliquot avicu- *certam fidem adhibeamus.*

B las *illas in* perdices duas *commutarit, & volatum illarum omiſerit. Ceterùm miramur, ab antiquis ſcriptoribus nullam tam ſtupendi miraculi memoriam poſteritati relictam fuiſſe, cum publicè in menſa Pontificis Romani contigiſſe dicatur. Quare ad illud prodigium credendum requirimus certiora teſtimonia, quæ etiam exegiſſe videntur ii, qui ſub Clemente XI Papa proprias* B. Auguſtini *Lectiones compoſuerunt aut approbarunt, quandoquidem in illis de tam illuſtri miraculo nullum ſit verbum. Adde, quod in veteri Officio Lucerino de hujuſmodi prodigiis nulla mentio occurrat. Hæc de Actis in genere dicta ſufficiant. Nunc ad peculiares quaſdam eorumdem aſſertiones hiſtoricè ac chronologicè diſcutiendas progrediamur.*

29 *Ferrarius in opere mox citato part. 2, lib. 1, cap. 17 refert varias auctorum ſententias de patria* B. Auguſtini, *quibuſdam illum Hungarum, aliis eum Dalmatam appellantibus. Sed opiniones illæ jam conciliandæ aut deferendæ ſunt, poſtquam Michas Madius de Barbazanis, auctor coævus, apud Joannem Lucium pag. 380 caput* XXVII *Hiſtoriæ ſuæ ita inſcripſit:* De obitu epiſcopi Nuceriæ S. Auguſtini, nativi de Tragurio. *Eamdem beati Præſulis patriam jam ſupra indicaverat cap.* *Aſſignatur vera Beati patria ex antiquis documentis,*

C 4 *iſtius Hiſtoriæ, ubi dixerat*, Auguſtinum de Tragurio epiſcopum Sagrabiæ *à Benedicto XI Papa ordinatum fuiſſe. Eumdem nativitatis locum in ipſo textu capitis 27 rurſus repetit, ut inferius alia occaſione dicemus. Hinc erroris convincitur Stephanus à ſancto Severo, Dominicanus Lucerinus, qui apud Ferrarium loco proximè citato ſcribit*, B. Auguſtinum *ortu Brachienſem fuiſſe. Itaque cum illuſtriſſimo Tomco aſſerendum eſt, Tragurienſem Dalmatiæ urbem hoc ſancto Cive verè gloriari.*

30 *Hæc beati Viri patria etiam confirmatur ex codice Carcaſſonenſi Bernardi Guidonis, in quo Soëgius Dominicanus ſic de* B. Auguſtino *noſtro ad marginem legi refert:* Oriundus de Traguria civitate, quæ eſt in Dalmatia, in lingua Slavonica, intravit Ordinem anno MCCLXXVII vel MCCLXXVIII. *Ita teſtatur Echardus in ſcriptoribus Ordinis Prædicatorum tomo 1 pag. 553, ubi ex hoc codicis Carcaſſonenſis teſtimonio ſic rectè concludit:* Sancti Thomæ auditorem fuiſſe, quidam comminiſcuntur, quod ex anno, quo nomen dedit Ordini, omnino evertitur. Pariſios miſſum ſtudiorum cauſâ anno MCCLXXXVI narrat Pius, & veroſimillimum. *Eſt is Joannes Michaël Pius, qui* *& ex codice Carcaſſonenſi; juxta quem etiam corruit opinio eorum,*

Latinè ſæpius ſub nomine Plodii citatur, & qui in opere Italico de Illuſtribus viris Ordinis Prædicatorum parte 1, lib. 2, § 16 aſſerit, B. Auguſtinum *adoleſcentem anno Chriſti 1286 unà cum F. Jacobo Urſino Pariſios perrexiſſe, ut ibidem ſtudiis operam daret. Ex hac Pii ſeu Plodii chronologia ſequitur, ut beatus Adoleſcens tunc non potuerit magiſtrum habere Doctorem Angelicum, cum hic jam ab anno Chriſti 1274 ad cælum migraſſet.* AUCTORE G. C.

31 *Ferrarius hanc difficultatem ſatis vidit, dum in opere jam toties laudato part. 2, lib. 1, cap. 12 eam proponit his verbis:* Adoleſcentulus, Plodio teſte, in Italiam profectus eſt, inde Pariſios; quò cum ſtudiorum cauſâ à capitulo generali Pariſienſi, anno MCCLXXXVI habito, cum F. Jacobo Urſino, Cardinalis Matthæi Urſini nepote, miſſus pergeret, ad vallem Ticini fluminis à ſicariis quibuſdam, qui ei ob oculos ſocium repentè peremerunt, graviter capite vulneratus eſt, atque in nivibus ſeminecis dimiſſus. Cauſam fuiſſe aiunt odium à comitibus Caſatenſibus in Urſinos omnes conceptum, quod ex his quiſpiam Thomam Caſatis comitem & Mediolani Cardina- E lem veneno ſuſtuliſſet. Auguſtini Paganus à Petra ſancta eques gaudens, magnus Ordinis noſtri amicus & fautor in caſtrum ſuum Rebecenſe ſublati ſic curam per ſuos agendam curavit, ut intra paucos dies ſalutem recuperaret. Quæ ratio temporis, à Plodio ex multis gravibus auctoribus aſſignata, ſi vera eſt, non video, quomodo B. Auguſtinus potuerit eſſe ſancti Thomæ Aquinatis, Angelici Doctoris auditor, ut non ſemel aſſerunt viri eximii, ſive juxta rei veritatem, cum ſanctus Doctor mortalitatem jam exuiſſet anno Chriſti MCCLXXIV, nimirum ante annos duodecim, quam eſſet annus MCCLXXXVI, quando ſtudiorum cauſâ Auguſtinus Pariſios proficiſcebatur. *Ita quidem ille nodum attigit, ſed non ſolvit.*

32 *Joannes Rechacus tomo 3 de Sanctis ac Beatis Ordinis Prædicatorum in Vita Gallica* B. Auguſtini *cap. 2 putavit, ſe inveniſſe modum, quo hæc adeo pugnantia inter ſe conciliaret. Excogitavit itaque novum quoddam ſyſtema chronologicum, & primò ſtatuit*, B. Auguſtinum *anno ætatis ſuæ decimo quarto circa annum Chriſti 1256 vel 1257 Ordini Prædicatorum nomen dediſſe. Deinde aſſerit, beatum Adoleſcentulum anno 1259 vel 1260 Pariſios iviſſe, ut ſub magiſterio Angelici Doctoris in ſtudia incumberet. Denique fingit*, B. Auguſtinum *poſtea quadragenario majorem F. Jacobo Urſino comitem adjunctum eſſe, ut eum Pariſios deduceret, & tunc ea accidiſſe, quæ ſupra ex Plodio, ſeu potius ex Plodii interprete Ferrario retulimus. Hæc autem omnia ſine ullis teſtibus aut tabulis confidenter affirmat, ut etiam in aliis Sanctorum Actis non rarò facere conſuevit.* *aut mordicus aſſerunt,* F

33 *At totam hanc Rechaci chronotaxim fictitiam eſſe, liquet ex ſupra laudato codice Carcaſſonenſi, qui diſertè notat*, B. Auguſtinum *intraſſe Ordinem* anno MCCLXXVII vel MCCLXXVIII. *Hic autem annus optimè concordat cum iis, quæ Plodius anno Chriſti 1286 contigiſſe narrat: nam potuit beatus Adoleſcens, peracto tirocinio, & philoſophicis aliiſve diſciplinis in patria perceptis, anno 1286 Pariſios mitti, ut theologicâ doctrinâ imbueretur, aut in ea ſeſe perficeret. Sed tum certè corruit illa opinio, juxta quam Tomcus aliique tradunt*, B. Auguſtinum *fuiſſe diſcipulum S. Thomæ Aquinatis, qui jam ab anno Chriſti 1274 è vivis exceſſerat. Quamobrem non video, qua chronologicæ aut hiſtoricæ veritatis ſpecie PP. Dominicani in recentiore hujus beati Præſulis Officio legant* *ipſum fuiſſe diſcipulum S. Thomæ Aquinatis.*

AUCTORE G. C.

gant ſequentia : Exacto tyrocinio, Pariſios unà cum Fratre Jacobo Urſini ſtudiorum cauſâ miſſus, ſanctum Thomam Aquinatem magiſtrum habuit; ſub quo mirum eſt, quantum in ſcientia, pietate, ceteriſque virtutibus profecerit.

Recentiora Beati Acta,

34 *In veteri Officio Lucerino legimus*, B. Auguſtinum *Ordini Prædicatorum* à pueritia *nomen ſuum dediſſe. Hinc ſuſpicamur, quod ſacrum illud inſtitutum amplexus fuerit, quando decimum ſeptimum vel decimum octavum ætatis ſuæ annum agebat. Cum autem juxta codicem Carcaſſonenſem anno Chriſti* 1277 *vel* 1278 *Ordinem intraverit, cum Echardo non improbabiliter conjicimus, illum natum eſſe circa annum Chriſti* 1260 *ſub Bela* IV *Hungariæ rege, cui tunc etiam Dalmatia parebat. Cum verò juxta Officium Lucerinum* à pueritia, *& juxta alios* adoleſcentulus, *anno Chriſti* 1277 *aut* 1278 *Ordinem Prædicatorum ingreſſus fuerit, ac obierit anno* 1323, *ut poſtea probabimus, ex his ulteriùs ſequitur, illum non ſeptuagenarium, ut Tomcus & recentiores Officii*
B *Lectiones aſſerunt, ſed circa ſexageſimum tertium ætatis ſuæ annum ex hac vita migraſſe.*

quibus etiam aliquid novi ſuperadditur,

35 *Juvat hic inſerere memorabilem* B. Auguſtini *reſponſionem, quam Tomcus in Actis ejus prætermiſit, & quam Echardus in opere jam ſæpius citato tomo* 1, *pag.* 553 *ex codice Colbertino* 2104 *eruit; ubi anonymus Ordinis Dominicani ſcriptor, eo tempore vivens, in collectione exemplorum rem refert hoc modo :* Reſpondit B. Auguſtinus noſtri Ordinis epiſcopus Gaçabrienſis (*voluit dicere* Zagabrienſis) Fratribus dicentibus, ut rogaret quemdam baronem, ut eis daret tantam pecuniæ quantitatem, quam ſibi legaverat talis dominus, putantes, quod daret propter reverentiam ampliorem, quam ad ipſum habebat; non enim per duos annos ſolverat: Pater meus (*ſcilicet S. Dominicus*) mihi reliquit in teſtamento, ut poſſeſſiones temporales non haberem, & pater illius (*nimirum baronis, à quo petebant*) reliquit, ut haberem. Prius volo & obligor ſervare jura teſtamenti patris mei, quam ſui. *Tunc ſubdit, eum petere noluiſſe.*

quædam tradunt de mutato Lucerinæ urbis nomine,

36 *Illuſtriſſimus Tomcus in Actis infra edendis num.* 75 *narrat, quod* B. Auguſtinus *ad epiſcopatum Lucerinum tranſlatus, ante omnia præceperit, ne alio quam Mariæ nomine civitas illa appellaretur. Veroſimiliter ex Tomco id inſertum eſt Lectioni ſextæ recentioris Officii, in qua legitur beatus Antiſtes potenti Deiparæ virginis patrocinio ſubmiſiſſe totam ſuam diœceſim*, ac præcipuè urbem Lucerinam, quam, mutato nomine, civitatem ſanctæ Mariæ appellari voluit. *Si hæc Acta aut Lectiones iſtæ ſignificare velint, primùm ab hoc beato Præſule nomen ſanctæ Mariæ civitati Lucerinæ impoſitum fuiſſe, antiquis documentis manifeſtè contradicunt : nam cognomen iſtud jam erat uſitatum tempore Benedicti XI Papæ, qui Carolo regi Siciliæ apud Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1303 *num.* 55 *inter alia ſic ſcribit :* Sanè tu dudum piè conſiderans, quod ex mora, quam faciebant Saraceni in civitate S. Mariæ, tunc vocata Luceria, derogabatur plurimum fidei prælibatæ, ab ea Saracenos prædictos, ut ex tunc inhabitarent inibi libere Chriſtiani, exterminari feciſti ſpiritu Dei ductus. *Deinde præſul iſtius civitatis ibidem ab eodem Pontifice* venerabilis frater noſter epiſcopus S. Mariæ *appellatur.*

quæ cum antiquis inſtrumentis

37 *Ferdinandus Ughellus tomo* 8 *Italiæ ſacræ col.* 314 *agens de urbe Lucerina, originem & cauſam iſtius cognominis ita diſtinctiùs explicat :* Poſt multa verò ſecula Fredericus II Eccleſiæ hoſtis, D ut dictum eſt, expulſis inde Chriſtianis, ſoloque epiſcopo cum duodecim clericis relicto, Saracenis ex Africa accitis civitatem habitandam dedit. Epiſcopus extra mœnia in veteri cathedrali pauper & penè exauctoratus permanſit, donec per Carolum II regem debellatis ad unum Saracenis, recepta & expurgata civitate, in eam ſe recepit ad novam incolendam cathedralem, quam tunc ex veteri lapide Carolus exædificaverat, amplæ nimis ac regiæ amplitudinis opus, titulo ab eo impoſito S. MARIÆ DE LA VITTORIA, quo titulo ſimul ſe decoravit epiſcopus, adeo ut in provinciali Romano nuncuparetur EPISCOPUS S. MARIÆ DE VICTORIA, hodie Lucerinus.

difficulter conciliantur.

38 *Poſt hæc Ughellus varia inſtrumenta recitat, ſuaſque interſerit obſervationes, ex quibus omnibus evidenter patet, Luceriam jam diu ante epiſcopatum* B. Auguſtini, *mutato nomine, civitatem S. Mariæ appellatam fuiſſe. Quandoquidem tamen Acta Sanctorum & Lectiones Breviariorum tamdiu tueri conamur, quamdiu manifeſta veritas nos ab iis non cogit recedere, dici hîc poſſet, quod forſan tempore* B. Auguſtini *antiquum Luceriæ nomen rurſus apud cives invaluerit, atque idcirco beatus Antiſtes civitatem illam nomine S. Mariæ appellari præceperit. Quod ſi Acta aut Lectiones plus velint, certè ab hiſtorica veritate aberrant. Non lubet diutius inhærere diſcutiendis ſingulis Actorum punctis, quorum nonnulla breviter in Annotatis infra obſervabimus. Interim ad aſſignandum Beato noſtro certum felicis obitûs annum pergemus.* E

Mortis annus, in quo aſſignando ſcriptores nonnulli erraverunt,

39 *Plodius in opere Italico de illuſtribus viris Ordinis S. Dominici part.* 1, *lib.* 2, § 16, *col.* 323 *mortem* B. Auguſtini *anno* 1332 *collocat, ibidemque citat alios Ordinis ſui ſcriptores, qui eamdem diverſis annis perperam affixerunt. Bzovius tomo* 14 *Annalium eccleſiaſticorum ad annum Chriſti* 1332 *num.* 16 *incautè ſecutus eſt hunc anachroniſmum, qui ſatis apertè refellitur ex ſuperiùs exhibita epiſtola Caroli ducis Calabriæ, quam anno Chriſti* 1325 *ad Joannem* XXII *Papam dedit, & in qua Pontificem illum Romanum ſuppliciter orat, ut* B. Auguſtinum, *virtutibus ac miraculis illuſtrem, albo Sanctorum adſcribat. Hinc etiam erravit Michas Madius de Barbazanis (niſi forſan hic error typothetæ aut librario tribuendus ſit) dum in Hiſtoria ſua cap.* 27 *de obitu Beati noſtri ſic meminit :* Item ſupradictis annis Auguſtinus olim Zagrabienſis epiſcopus, qui fuit per D. Joannem Papam à dicto epiſcopatu remotus ad petitionem R. Ungariæ, & collocatus in eccleſia Nuceriæ in Apulia in epiſcopis ad inſtantiam D. R. Roberti Apuliæ, & F
ſic obiit * ad Chriſtum de MCCCXXIX; cujus corpus multa miracula oſtendit ſuper iis, qui cum devotione ad ipſum accedunt. Hic fuit oriundus de Dalmatia de civitate Tragurio, & fuit frater Prædicator Ordinis ſancti Dominici humilis. *Cum ſcriptor iſte ſynchronus ſatis ſcire potuerit determinatum annum, quo* B. Auguſtinus *mortuus eſt, non temerè ſuſpicamur, negligentiâ typothetarum aut amanuenſium hoc loco numerum* MCCCXXIX *pro* MCCCXXIII *in textum irrepſiſſe.*

* *forte abiit*

ex codice Carcaſſonenſi determinatur,

40 *Undecumque ortus ſit iſte error, prorſus aſſentimur illuſtriſſimo Tomco, aliiſque auctoribus, qui mortem hujus beati Antiſtitis anno* 1323 *aſſignant : nam præter alia argumenta id nobis perſuadet ſupra memoratus codex Carcaſſonenſis, in quo apud Echardum tomo* 1 *operis jam ſæpe citati pag.* 553 *Soëgius legit ſequentia :* Obiit tertia die

A die menſis Auguſti in feſto inventionis S. Stephani, fuitque ſepultus (*hîc ad marginem* die craſtina *notatur*) in vigilia S. Dominici in Conventu FF. Prædicatorum in Luceria anno Domini MCCCXXIII, ubi miraculis cœpit ejus ſanctitas declarari, cum corpus ejus niveo candore refulgens apparuit, & odorem ſuaviſſimum ex ſeipſo dedit; & clerici cathedralis eccleſiæ, qui corpus ejus auferre Fratribus, & ſecum afferre conabantur, auriſia & cæcitate percuſſi, repulſi ſunt. *Cangius in Gloſſario mediæ & infimæ latinitatis dicit, voce* auriſia *ſignificari cæcitatem aut tenebras, in qua poſteriori ſignificatione hic accipi poteſt, ne bis idem repetatur. Vide eumdem in Additionibus ad tomum primum Gloſſarii, ubi col.* 1354 *citat Alanum de Inſulis, qui contra Valdenſes cap.* 58 *ita ſcribit:* Sunt multæ ſpecies fallaciæ viſûs. Una eſt, quando non videmus, quod oculis præſentatur, quæ dicitur auriſia, id eſt avidentia, qua percuſſi fuerunt, qui Elizæum quærebant.

B *& chronologicum Vitæ compendium* 41 *Atque hæc ſunt præcipua, quæ de Actis infra recudendis præmonenda eſſe cenſuimus, reliqua levioris momenti in Annotatis breviter obſervaturi. Attamen ad faciliorem temporum intelligentiam hîc iiſdem præmittimus chronologicum Vitæ compendium, quod Ughellus tomo* 8 *Italiæ ſacræ col.* 319 *ſatis accuratè concinnavit in hunc modum:* Beatus Auguſtinus natione Dalmata, patria Tragurienſi, Nicolao & Drageſta nobilibus parentibus natus, cum adhuc adoleſceret, mundo pompiſque ſeculi remiſit nuntium, divique Dominici habitum induit, & in eo Ordine tum litteris humanis tum divinis ſimul, atque Religionis virtutibus mirabiles progreſſus fecit, omniumque admirationem in ſe convertit, ita ut poſt varias ſui Ordinis bene obitas præfecturas, à Benedicto XI Pontifice maximo Zagrabienſis crearetur epiſcopus anno MCCCIII; in qua dignitate multum pro totius Hungariæ regni bono & tranquillitate laboravit, cujus operâ ad ardua regni ejuſdem negotia componenda, Carolumque Bertum in regem firmandum, uſus eſt Cardinalis Gentilis Apoſtolicæ ſedis legatus: & cum Zagrabienſibus piè præfuiſſet annos tredecim, in gratiam Roberti, utriuſque Siciliæ regis, ad hanc Lucerinam in Apulia, tunc S. Mariæ, eccleſiam tranſlatus eſt à Joanne XXII, anno MCCCXVII.

C *ex Ughello exhibetur.* 42 In novo grege moderando ſupra modum ejus erga pauperes miſericordia & caritas, zelus in eccleſiaſtica diſciplina conſervanda, atque in omnibus paſtoralis amor & pietas ita eluxit, ut inter præſtantiores ſui ſeculi præſules merito numeraretur. Hic ſui Ordinis Fratres intra urbem ſuſcepit, quibus cœnobium & eccleſiam divi Dominici titulo inſignem condidit. Cumque per annos plus minuſve ſex ſanctè præfuiſſet, clarus miraculis ſeptuagenario major (*ſuperiùs veroſimiliter conjecimus, ipſum dumtaxat ſexagenario majorem obiiſſe*) obdormivit in Domino, ipſo pervigilio ſancti Dominici, tertio nempe Auguſti MCCCXXIII; ſepultus in eadem divi Dominici eccleſia, innumeris miraculis perpetuò illuſtris, pro cujus inquiſitione vitæ, miraculorum indagatione, atque canonizatione Carolus Calabriæ dux, Roberti regis filius ad Joannem XXII ſequentes ſcripſit litteras, quæ ex regio regeſto Caroli illuſtris fol. XXXI ſub littera B. exſcriptæ ſunt. *Tunc ſubjungit ipſas Caroli litteras, quas nos ſuprà § 1 exhibuimus. Jam huic Commentario prævio finem imponemus, ubi paragrapho ſequente prius quædam de poſthuma illius gloria retulerimus.*

AUCTORE G. C.

§ IV. Beati ſepulcrum, reliquiæ, & recentiora miracula.

Obſervantur nonnulla circa Beati ſepulcrum,

I *Lluſtriſſimus Tomcus in Actis num.* 81 *de ſepultura* B. Auguſtini *hæc habet:* Sepultus fuit intra eccleſiam ſibi dilectam, Fratrum ſuorum domicilio, & ſancti patris Dominici memoriæ, ſuoque receptui, ut diximus, conſtructam; quouſque anno primo hujuſce ſeculi (*id eſt anno Chriſti* 1601, *ut Ferrarius & Ughellus aſſerunt*) in aliud ſepulcrum pretioſo marmore elaboratum, non abſque miraculorum frequentia, tranſlatus fuit. *Prædicatores Lucerini in ſupradicta reſponſione ſua anni* 1687 *nos de recentiore iſtius ſepulcri ſtatu docent ſequentia:* Corpus ſuum conſervatur in capella, quæ eſt ſita in eccleſia ſancti Dominici Luceriæ; in qua quidem capella pendent quamplurimæ tabellæ votivæ, & in die feſto ſuo oſtenditur populo caput tantùm, quod conſervatur in ſtatua argentea: nam corpus in tumulo ſuper altare ejuſdem Sancti quieſcit; & maximus eſt populi concurſus, quando celebratur cum interventu epiſcopi, pontificaliter ejus feſtum celebrantis. E

ſacraſque ejus reliquias 44 *Occaſione cultûs jam ſuperiùs aliqua de ſacris* B. Auguſtini *reliquiis ex Ferrario memoravimus. Sed juverit eadem diſtinctiùs audire ex mox laudatis Patribus Lucerinis, qui in eadem epiſtola anni* 1687 *ſic reſpondent:* Plurimæ ſunt reliquiæ iſtius Sancti, quæ conſervantur à Fratribus Prædicatoribus Luceriæ exiſtentibus, videlicet caput Sancti cum dentibus; & apparet in vulnere, recepto in eodem capite à Saracenis, ſanguis. *At potiùs exiſtimamus, hoc vulneris veſtigium adſcribendum eſſe ſicariis, qui F. Jacobum Urſinum occiderunt, & ſocium ejus* B. Auguſtinum *graviter in capite vulnerarunt, ut ſuprà num.* 31 *ex Plodii interprete Ferrario narravimus: nam Saraceni jam dudum Luceriâ expulſi fuerant, antequam Beatus noſter ad cathedram Lucerinam ſeu S. Mariæ eſſet tranſlatus, ut apud Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1269 *num.* 1, *& annum* 1303 *num.* 55 *licet videre. Utcumque ſeſe ea res habeat, aliæ beati Præſulis exuviæ ab iiſdem Patribus Lucerinis ibidem ita recenſentur:* Inſuper ſtola, manipulus, cingulus & alba, quibus utebatur, dum vivens celebrabat; ſubucula lanea, quæ tegit ejus carnes; pileus paleaceus, qui conſervatur integerrimè, & ægrotantibus defertur cum maxima veneratione propter cumplurimas gratias ipſis conceſſas; & hodie viget prædicta devotio, & quotidie aſportatur per totam civitatem cum luminibus, quando cives laborant gravi infirmitate. F

& reſeruntur recentiora quædam miracula ex Ferrario. 45 *Cum poſt Vitam* B. Auguſtini *huic commentario ſubnectendam antiquiora ipſius miracula ex veteri Officio Ms. Lucerino daturi ſimus, hoc loco tantum agimus de recentioribus, quæ Sigiſmundus Ferrarius ſcribens de Rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum part.* 2, *lib.* 1, *cap.* 15 *exponit his verbis:* Sed nec noſtro etiam ſeculo per beatum Virum mirabilia Deus operari deſiſtit: nam ad annum MDCIV tantam terræ ſiccitatem Deus immiſerat, ut ſancti vatis Eliæ tempora, in quibus clauſum eſt cælum, ne pluviam daret, rediiſſe viderentur; areſcentibuſque cunctis, Lucerienſes non tantum creditoribus ſatisfacere ſe poſſe deſperabant, ſed in ſumma etiam penuria, quam meſſis minabatur, vitam ductu-

AUCTORE G. C. *qui narrat, Lucerinos anno 1604 mirabiliter pluviam impetrasse,*

ros formidabant.

46 Itaque ad divinam misericordiam opemque impetrandam variis precibus ac supplicationibus habitis, multas pias imagines detulerunt. Sed cum Deus nihilo placatior factus videretur, caput beati Episcopi nova publica supplicatione per urbem deportandum decreverunt. Clero igitur & vitis religiosis, ceterisque civibus ad beati Dominici ædem die prima Maii congregatis, cælo undequaque nubibus repurgato atque sereno, æstu, acsi sol esset in leone, sæviente; ubi statuam, in qua sacrum caput exstat, efferre, ac prodire cœperunt, in ipso templi S. Dominici limine aër turbari, obduci nubibus cælum; cumque vix sexaginta passus ad majorem ecclesiam progressi essent, nubes stillare; & cum inde ad portam civitatis appropinquarent, tantos imbres effundere, ut cælos ruere putares, & in ecclesia Pietatis, quæ erat itineris meta, statuam per duos dies ac noctes dimittere cogerentur; Fratribus, ut peterant, ad monasterium se recipientibus, beatum Augustinum, Sanctum acclamantibus universis.

B

anno 1611 energumenam

47 Anno MDCXI mulieres duæ Gallicæ, peregrinantium habitu ecclesiam S. Dominici Luceriensis, quo tempore Completorium persolvebatur, ingressæ, ubi genibus flexis ante divinissimum Eucharistiæ sacramentum primùm, deinde ad aram beatissimæ Virginis de Rosario pias preces fudissent, ad tumulum, in quo beati Episcopi ossa servantur, accesserunt. Ibi junior, quæ hactenus nullum commotionis signum ediderat, adeo corpore toto intorqueri, membris omnibus dissipari cœpit, ut Religiosi sacras preces decantantes, eam ab immundis spiritibus vexari facilè deprehenderent.

octo dæmonibus liberatam esse,

48 Accurrit statim Pater ad id munetis designatus, & adhibitis exorcismis, ab octo dæmonibus obsessam intelligit. Cumque per Dei virtutem, & beati Episcopi merita eos ad recessum urgeret, se discessuros dixerunt, quòd præsentiam ossium illorum diutius ferre non possent: quatuor enim primò in nummum quemdam æreum signo edito recesserunt; alius deinde facto signo in contortum capillum, quem obsessa vomuerat, eam reliquit; sextus, instar cujusdam virgulæ fumi, ex ore, ceu ex fornace, cum impetu exhalantis, & rectà ad foramina vitreæ fenestræ, quæ est in

C

sacello, pergentis exivit, tota fere urbe, quæ confluxerat, aspectante. Denique duobus aliis, cum eam ad terram impulissent, egressis, liberata est.

& anno 1615 rusticum

49 Anno MDCXV Antonius Platus, rusticus Luceriensis, & alii quidam ejus socii energumenum ad tumulum beati Augustini pro liberatione perductum asservabant. Dum ergo Pater exorcista, dæmonibus adjuratis, obsessum, ne nimium torqueretur, aliquamdiu iisdem hominibus custodiendum dimisisset, dæmon per os obsessi frigidam pro sedanda siti instanter efflagitavit. Antonius & alius ex sociis monasterium ingressi aquam hauserunt ex puteo, haustamque totam ebiberunt. Cumque solus Antonius, socio ad custodiam redeunte, aquam obsesso delaturus demissum jam funem attraheret, vi maxima, acsi tota phalanx infernalis ex pedibus illum protruderet, obverso in puteum capite dilapsus est.

ingrans submersionis periculum evasisse.

50 Tunc is beatum Augustinum devotius inclamans, illæsus super aquas sustentatur: quem (dæmone indicante, aquam non deferre, quòd demersus esset in puteum) statim Fratres, & socii accurrentes vivum & incolumem ope beati Augustini (ut piè creditur.) eduxerunt. Vivebat D Antonius adhuc anno MDCXXXIV fidele de re tota perhibens testimonium. *Hîc temporis ordine subnectenda esset publica* B. Augustini *apparitio, qua civitatem Lucerinam ab imminenti ac vicino terræ motu servasse creditur, & propter quod beneficium patronus ejusdem urbis electus est. Sed cum illustrissimus Tomcus hoc miraculum in fine Actorum abundè narraverit, lectorem eò remittimus, ipsaque Acta recudimus, ac notis illustramus.*

V I T A

Auctore Joanne Tomco Marnavitio, episcopo Bosnensi,

Ex editione Sigismundi Ferrarii, qui in Appendice ad res Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum, à pag. 1 illam Joannis Tomci lucubrationem typis vulgavit. E

CAPUT I.

Beati patria, parentes, religiosæ vitæ professio in Ordine Prædicatorum, ac primi labores.

Beatus Tragurii in Dalmatia ex nobili stirpe natus,

TRagurium *a*, civium Romanorum oppidum, ab Isseis *b* conditum, marmore notum, teste Plinio *c*, civitas Dalmatiæ nobilissima, præstantissimorum virorum perenne seminarium, Augustinum edidit, circa medium decimum tertium Christianum seculum *d*, quo vix ullum aliud à Christo nato, novitate & varietate rerum non minus politicarum, quam ad pietatem spectantium, præsertim sacrarum familiarum institutione, ferax eius exstitit. Genus ei patricium ea tempestate, qua Dalmaticæ civitates, sub patrocinio regum Hungariæ, libera conditione florebant imprimis. Parens ejus fuit Nicolaus nomine ex Gazothorum gente, quæ jam Cassiotha dicitur, magnæ prudentiæ & probitatis vir, inter illius patriæ senatores. Mater ex Dragœviorum familia inter Sicenses *e* perpetuò primaria, Dragoslava nomine: multiplici prole eaque insigni fuere.

a *b* *c* *d* F *e*

& à parentibus piè educatur:

2 Tempus natale ad amussim sicuti & puerilis educatio, vitio illius ætatis, in obscuro delitescunt; certum tamen est, eum in lucem editum regnante sanctissimo, & sanctissimarum virginum Margarethæ *f*, & Cunegundæ *g* genitore, rege Bela quarto *h* hujus nominis, qui iisdem ferme annis, regno per Tartaros pulsus, ad Dalmatiæ littora confugiens, in urbe Tragurienſi, adjacentibusque eidem insulis, tutum perfugium habuerat *i*. Parentum curâ liberaliter educatus, pietati & religioni mirabiliter adolevit. Vix ad juventæ bivium accesserat, cum Deo vocanti potiùs, quam parentibus parendum existimans, purissimæ vitæ florem, illi, qui pascitur inter lilia, consecravit.

f *g* *h* *i* *i*

3 Vi-

A *Ordinem Prædicatorum ingreditur,*

3 Vigebat per ea tempora mirabili vitæ ſanctimonia, euangelicoque ſtudio animarum Chriſto lucrandarum, magno divinæ gloriæ incremento, & per orbem Chriſtianum dilatabatur ſacra Prædicatorum familia, ineunte eodem ſeculo, à ſanctiſſimo viro Dominico, Hiſpano genere, ſed Gotthalano *k* origine, inſtituta. Hujus religioſis moribus allectus pius Juvenis, mundo, parentibuſque valedicens, inter ejuſdem familiæ tirones adſcribi poſtulavit, & obtinuit. Admiſſus inter cœnobiacos, iis artibus & rudimentis, quibus illa ætas ad omnimodam pietatem informatur, brevi profecit egregiè. Potiſſimum illi ſtudium fuit ſecularium conſuetudinum, humanorumque negotiorum totalis oblivio, cujus aſſequendæ gratiâ, poſt macerationes corporis, novæ menti induendæ, noviſque conſiliis imbibendis, totum ſeſe addixit; quibus facilè inde vitæ ſimplicitas, ardor divina meditandi, abjectio ſuimet & proprii judicii abdicatio acceſſere. Tales virtutes, perpetua ſuarum appetitionum compreſſio, aſſiduaque ſibi adverſandi exercitatio, denique regularium virtutum regina decoravit, cœca, ut ajunt, obedientia; ut tiro adhuc, ipſis veteranis, nedum commilitonibus, eſſet exemplo, & admirationi.

k Gotthalano

B

peractoque tirocinio, variis virtutibus fulget,

4 Tirocinio exacto, ſolenni clauſtralium virorum voto proprio, Prædicatoriæ familiæ inſertus, in litteris humanis ſimul atque divinis magnos fecit progreſſus. Hinc ſacerdotio conſpicuus, ad cathedras & euangelicos ſuggeſtus, ſuperiorum nutu ſublimatus, egregiam Dei Eccleſiæ non minus verbo quam exemplo, pluribus in locis Chriſtiani orbis navavit operam, ſemper idem, qui primo Religionis ingreſſu, perſeverans. Hinc nec ſpecioſiora munia nec digniores gradus illum umquam à ſemel ducta ſolidæ pietatis linea deducere potuerunt. Auguſtini porro eminentiſſimi doctoris Eccleſiæ, cujus nomen in caſtris regularibus aſſumpſerat, ita mores exprimere ſatagebat in omnibus; ut in converſatione fratrum, ſive præeſſet aliis domeſtico magiſtratu, ſive ſubeſſet, ob oculos ſibi perpetuò magni Patris monita obverſari putaret; quæ & aliis confratribus ſubinde magna ſuavitate inculcabat: præſertim illa ex Homilia 4: Recte novit vivere, qui recte novit orare: Sicut & illa ex Tract. de miſericordia: Quid eſt oratione præclarius, quid vitæ noſtra utilius, quid animo dulcius, quid in tota noſtra religione ſublimius? Illa quoque ſæpius iterabat: Oratio juſti clavis eſt cæli, aſcendit precatio, & deſcendit Dei miſeratio. Concludebatque excellentiam orandi ejuſmodi verbis: Sicut ex carnalibus eſcis altera * caro, ita ex divinis eloquiis, & orationibus; interior homo nutritur. Ac ſic Auguſtinum Auguſtinus exhibere, alioſque in eumdem transformare ſatagebat, elevationis mente * ad Deum.

C

* *f.* alitur

* *f.* elevatione mentis

ſuoſque ſodales tum verbo

5 Dalmatam quoque ſanctorum Doctorum maximum Hieronymum, Dalmata ipſe, ſcribentem ad Salvinam crebrò repetebat: Semper in manibus tuis divina ſit lectio, & tam crebræ orationes, ut omnes cogitationum ſagittæ, quibus adoleſcentia percuti ſolet, hujuſmodi clypeo repellantur: difficile eſt etenim, quin potius impoſſibile, perturbationum vitiis carere quemquam. Eodem quoque magiſtro, ſe reliquoſque monebat, non verbis tantum, ſed corde Deum eſſe orandum: nam, ut idem ait, Melior quinque Pſalmorum decantatio cum coſdis puritate, ac ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quam totius Pſalterii cum anxietate cordis, atque triſtitia. His ſcilicet gradibus perfectam conjunctionem cum Deo videbatur aſſecutus. Humilitatis autem, ſicuti & charitatis erga alios, ſuper quam dici queat, ſtudioſiſſimus erat.

A. JOAN. TOMCO.

tum exemplo,

6 Hinc ſicuti facto, ita quoque voce, familiariſſima habebat illa verba, quibus Ambroſius Auguſtini magiſter, Demetriadem virginem olim inſtruebat: Multum, aiebat, ad roborandam dilectionem valet, cum ſecundum doctrinam Apoſtolicam invicem ſe homines honore præveniunt; & alter alterum ſuperiorem exiſtimantes, amant ſervire ſubjectè, & neſciunt tumere prælati; cum & pauper divitem non ſibi dubitat anteferre, & dives pauperem ſibi gaudet æquare; cum & ſublimes non ſuperbiunt de claritate proſapiæ, & pauperes non extolluntur de communione naturæ: cum denique non plus tribuitur magnis opibus, quam bonis moribus, neque major ducitur phalerata iniquorum potentia, quam rectorum inhonora juſtitia.

ad perfectionem excitans

E

7 Et quia familiares illi erant parabolæ ad imitationem Chriſti, tam in publicis concionibus, quam privatis colloquiis, cum crebrò illud Apoſtoli ad Galatas, Alter alterius onera portate, inculcaret, cervorum ſimilitudinem ex ſancto Auguſtino quæſt. 71 proponebat: Sicuti enim de cervis nonnulli talium cognitionum ſtudioſi ſcripſerunt, cum fretum ad inſulam tranſeunt paſcuarum gratiâ, ſic ſe ordinant, ut onera capitum ſuorum, quæ geſtant in cornibus, ſuper invicem portent, ita ut poſterior in anteriorem cervice projecta caput collocet; & quia neceſſe eſt, unum eſſe qui ceteros præcedat; nec ante ſe habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicitur, ut laſſatus ſui capitis onere, ille qui præcedit, poſt omnes recedat, & ei ſuccedat, cujus ferebat caput, cum ipſe præiret: ita invicem onera ſua portantes, fretum tranſeunt, donec veniant ad terræ ſtabilitatem.

pro Eccleſia & Ordine in diverſis regionibus ſtrenuè laborat.

F

8 Ita ille. Qui quando remiſſiores aliquos in monaſteriis videret in diſciplina ſervanda, ne videretur ex rigidiore reprehenſione aliquo modo in fraternam charitatem impingere, conſueverat, magna modeſtia illud ejuſdem Auguſtini ad plebem Hipponenſem in memoriam revocare: Ex quo Deo ſervire cœpi, quomodo difficile ſum expertus meliores, quam qui in monaſteriis profecerunt, ita non ſum expertus pejores, quam qui in monaſteriis ceciderunt. Profuit pluribus Prædicatoriæ familiæ ſacris domibus, tam in patria, quam extra: in patria autem plurimorum monaſteriorum fuit ipſe fundator, ex quibus præſtantiſſimi ſanctæ Eccleſiæ prodierunt operarii. Boſnenſibus etiam partibus, quæ à Manichæis *l* non ita pridem è Græcia atque Thracia ſcatentibus miſerandum in modum devaſtabantur, verbo & exemplo, Apoſtolicam navavit operam, eximio operæ pretio. Sed ad Italicas partes, ſuperiorum juſſu tranſlatus, prædicatione verbi Dei, morumque ſanctimonia, Chriſti bonum odorem, magna ſuæ Dominicanæ familiæ exiſtimatione, ſe geſſit; præſertim cum per ea tempora, infeliciſſima Italicarum rerum eſſet conditio, propter peſtiferas Guelphorum & Gibellinorum *m* factiones, quibus nihil tetrius humanum genus ab orbe condito pertulerat.

l

m

ANNOTATA.

a *Tragurium, vulgo dictum* Trau, *eſt urbs epiſcopalis Dalmatiæ ſub archiepiſcopatu Spalatenſi, jacetque in ora maris Adriatici, & in inſula ejuſdem*

A. JOAN. TOMCO.

dem nominis, quæ ponte jungitur continenti, ut geographi passim tradunt.

b *Plinius lib. 3 Historiæ naturalis cap. 22 in Liburnia meminit de populo, qui Issæi appellantur. Joannes Lucius lib. 1 de regno Dalmatiæ & Croatiæ cap. 1 & 5 hanc gentem fusius recenset.*

c *Plinius loco mox citato testatur, Tragurium præsertim marmore notum esse.*

d *De verosimili nativitatis tempore non improbabilem conjecturam in Commentario prævio num. 34 proposuimus.*

e Sicum *est civitas Dalmatiæ antiquæ nunc excisa, cujus rudera in littore maris Adriatici inter Tragurium & Salonarum ruinas cernuntur. Inde incolæ* Sicenses *vocantur.*

f *De hac S. Margareta Majores nostri ad diem* XXVIII *Januarii egerunt.*

g *Acta S. Cunegundis istius seu Kingæ ad diem* XXIV *Julii, tomo* V *istius mensis à pag. 661 in opere nostro illustrata sunt.*

h *Bela IV rex Hungariæ in locum patris sui Andreæ successit anno Christi* 1235, *& anno* 1279 *ex hac vita migravit.*

B

i *Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi* 1241 *num.* 22 *& sequentibus hanc Tartarorum in Hungariam irruptionem ac Bela regis fugam refert.*

k *Sanctus Dominicus hoc loco vocatur Goth-Alanus origine, eo quod forte in Hispania prodierit ex stirpe Gothorum & Alanorum, qui olim Hispaniam invaserant. Sunt autem Alani gens Gothica, ut Procopius Cæsariensis lib. 1 Hist. Goth. sub initio testatur. Quale fundamentum habeat hæc Goth-Alana S. Dominici genealogia, die sequenti in Actis ejus dicemus.*

l *De novis hujusmodi Manichæis legi possunt ea, quæ in Commentario prævio ad Vitam S. Petri martyris die* XXIX *Aprilis, tomo* III *istius mensis, pag. 679. diximus.*

m *Hæc nomina indita sunt duabus famosis factionibus, quæ Italiam dissidiis & intestinis odiis repleverunt. Guelphi vocabantur illi, qui Romano Pontifici favebant; Gibellini autem, qui Fredericum imperatorem sequebantur, ut videre est apud Petavium nostrum in Rationario temporum part.* 1, *lib.* 9, *cap.* 1, *ubi de hac re vetera auctorum testimonia in margine assignat.*

C

CAPUT II.

Promotio ipsius ad episcopatum Zagrabiensem, stupenda quædam miracula & variæ virtutes.

Post multos labores in Hungaria exantlatos

VErum enimvero, qui Italiæ, extremis malis immersæ, zelo Apostolico maturam opem attulerat, Hungarico regno, ex summa felicitate ad imum miseriarum declinanti, divina dispositione opitulaturus, evocatur ex Italia, & ipsam Dalmaticam patriam deserere cogitur. Etenim deficiente sanctorum regum prole mascula, per trecentos annos in Pannoniis inclyta, regnicolæ in partes divisi, sacræ coronæ decus, armorum vi potius, quam sacrarum legum temperamento, Bohemicis, Bavaricis, Andegavensibusque principibus, tamquam per femineum sexum ex Hungarico stemmate descendentibus, obtrudebant. Andegavensium porro jus, utpotè reliquis omnibus potius, Romanus Pontifex à saniori parte Ungarorum sollicitatus, atque etiam eo jure, quo Stephanus Ungarorum Apostolus, à Sede Apostolica, coronam & regium nomen prius obtinuerat, nec non & eo, quo postea idem rex, regnum sancto Petro perpetua donatione consecrarat, sacrata tuebatur auctoritate. D

10 Qua tempestate, cum Bonifacio octavo *a*, qui Nicolaum *b* cardinalem Ostiensem legatum destinarat in Hungariam, Benedictus decimus, appellatus undecimus *c*, post tertium annum à decimotertio seculo Christiano, ex Prædicatorum familia lectus, vir pietatis eximiæ, in sede Petri suffectus esset, cumque eodem tempore ecclesia Zagrabiensis *d*, totius Hungarici regni amplissima, ob translatum Michaëlem ejus decimum quintum præsulem, ad Strigoniensem archiepiscopatum, solatio pastoris esset destituta, Benedictus, ut tantæ ecclesiæ præsulem aptum præficeret, qui vulneribus Hungaricis etiam medicinâ Apostolicâ prodesse valeret, in Augustinum, quem in sacra Dominici familia diu collegam habuerat, conjecit oculos, eumdemque Romam evocatum, vel reluctantem, pastorale munus subire coëgit *e*: cum quo dum familiariùs, pro priori consuetudine, & germanitate morum ageret, eidemque in primo ad se accessu, manum valetudinariam salutationis ergo porrigeret, ubi primum ab hospite tacta, & pio osculo signata fuit, abstersо statim dolore, osculata manus, vires integras, majori aliorum quam Pontificis, cui virtus Augustini probatissima erat, admiratione, recepit.

à Benedicto XI Papa, coram quo duo insignia miracula

a
b
c
d

E

e

11 Aliud quoque non minus mirandum contigit; etenim cum summus Pontifex jure Christiani hospitii, eumdem mensæ suæ admovisset, eidemque aliquot aviculas *f* tamquam ex itineris ærumnis debilitato, curasset apponi, ille verò observantiæ regularis instituto, quo Dominicanis fratribus perpetuò carnium usus interdicitur, tenacissimus, aliquamdiu hæsitabundo similis, ab illorum tactu abstinendo, cordis intimi affectu Dei opem imploraſſet; en aviculæ assæ, tamquam è nido, ex patina appositæ, omnibus obstupescentibus evolantes, divina metamorphosi, totidem pisces assos in eodem vasculo, loco sui reliquerunt.

patrasse fertur,

f

F

12 Hinc Pontifex confirmatus in antiqua opinione, quam pridem in communi palæstra, de sancto Viro conceperat, eumdem manibus suis supremo sacerdotio decoratum, ad Zagrabiensem gregem destinavit. Cui dum præesset, solliciti pastoris curam, & accuratissimi patris affectum, magno illius ecclesiæ incremento, comprobavit. Prima tamen illum sollicitudo tenuit, ne quamvis episcopus, quidquam de regularis vitæ præscripto remitteret. Inde propè cathedralem suam, à fundamentis erecta ecclesia, quam sanctissimorum præsulum normæ sancto Nicolao dicatam voluit, eidem Dominicanorum fratrum monasterium adjunxit, quibuscum, totum id temporis, quod à pontificali munere sibi supererat, in conversatione charissimorum fratrum piè transigebat. Quibus etiam plura alia loca intra suæ diœcesis terminos extruxit, ut quamdiu illam lustraret ex officio, ex inolita sibi consuetudine, ad illos divertendo, & spiritui refocillando intentus, monachus esse posset. Quam porrò Deo hæc Augustini consilia probarentur, facile patuit; cum enim locus, in quo propè cathedralem ecclesiam monasterium extruxerat, aquis salubrioribus indigeret, eo quod

episcopus Zagrabiensis consecratur, ubi FF. Prædicatoribus cœnobium condit,

A quod fluviolus præterlabens, mineralibus qualitatibus inficeretur, positis aliquando genibus, & simul cum fratribus implorato divino subsidio, manu sua effossâ exigua scrobe, in latere proximi tumuli, saluberrimæ aquæ fonticulum elicuit; qui ad hodiernum usque diem, à fidelibus avidè potatus, ob salubritatem æquè animæ atque corporis, Augustini nomen retinet.

& cum observantia regulari

13 Aliquando à quodam ex suo clero interrogatus, cur ita frequenter ad monasteria sese reciperet episcopus, cujus esset in medio populorum semper inveniri, respondit; idem etiam à magno Augustino episcoporum maximo, non solùm factitatum, sed etiam in libro, quem Manualem, tamquam semper manibus terendum, inscripsit, ejusmodi verbis commendatum. Fuge, ô homo, paululum occupationes tuas, & absconde te modicum à tumultuosis cogitationibus tuis; vaca aliquantulum Deo, & paululum requiesce in eo; intra cubiculum mentis tuæ; & exclude omnia præter Deum, & quæ valent ad quærendum eum, & clauso ostio quære eum. Ita

B ille, qui talia sacra loca episcoporum hospitia itinerantium appellabat, subdens: Sicut viator itineris labore fessus, divertit recreandus ad publica hospitia, ita pastor animarum, ad religiosa receptacula.

conjungit ecclesiam pastoralem,

14 Ceterùm quoad opus pastorale, nullibi operam suam desiderari passus est umquam, præsertim cum ea tempestate maximè deformis existeret facies ecclesiæ Zagrabiensis; quippe quæ sexaginta ante annis extrema fuerat à Tartarorum colluvie perpessa, qui ex Septemtrionali Asia per Muscoviam, Russiam, Poloniam, Ungariam inundantes, Pannonias omnes, & Dalmatiam ipsam ad mare Adriaticum usque, pulso rege Bela cum primatibus, uti supra innuimus, omnia ferro, flammisque devovendo, inaudita crudelitate regnum universum colonis evacuaverant, iis exceptis, quibus fuga sibi consulere licuit *g*.

g

in quo munere ecclesiam Zagrabiensem restaurat, h i

15 Qua occasione devastatâ etiam ipsâ Zagrabiâ, vix aliqui sacerdotes, antiquorum litteralia monimenta, in sacrario Zagrabiensi conservari solita, ad Arbensem *h* insulam transferendo flammis subtraxerant; unde & Zagrabiensis ecclesia (opus sanctissimi regis Ladislai *i*) cum adjacenti canonicorum monasterio jacuit, apside majori excepta, ferme eversa. Et licet post Tartarorum

C discessum, Philippus undecimus illius ecclesiæ præsul, eamdem restaurare aggressus esset, (vir publici boni amantissimus, utpote qui & castrum Medued appellatum, in monte Zagrabiæ imminenti, perfugio cleri & incolarum, sacris pecuniis à fundamentis excitaverat, civitate proxima Montis Græcensis muro minime adhuc obsepta:) tamen vix fundamentis ecclesiæ exsurgentibus, ad

k Strigonienſem *k* sedem translatus, opus majori spe, quam effectu, cœptum, imperfectum reliquerat.

sacra supellectile ornat,

16 Timotheus attamen ejus successor, ingenti conatu, intermissum opus, quamdiu vixit ad summam promoverat altitudinem, eamque insigni opere elaboratam, (prout ejusdem gentilitia stemmata posteritati sunt argumento:) nec solum muris exstruendis, æternùm laudabilem operam navaverat, sed & diversis aureis, argenteis, ac aliis pretiosis ornamentis sacram supellectilem instruxerat, prout vetera Zagrabiensis sacrarii monumenta testantur. Atque utinam Antonius, & Joannes, unus post alium successores, optimi Timothei institissent vestigiis; & non potius paratis dilapidandis, ipsoque Meduedensi castro, beneficio dicam, an verius maleficio suorum consanguineorum, & animæ propriæ, alienando obiissent inglorii, Joannes præsertim; unde inter illum & cathedrale capitulum, lites ingentes exortæ, in arma & in apertas persecutiones erupere, magno detrimento nobilissimæ ecclesiæ, nisi dextra Domini vitam ejus anno salutis MCCXCV præcidisset. *A. Joan Tomoo.*

& cleri sui mores

17 Curavit optimus successor Michaël, prædecessoris mala corrigere; adeo ut nec ab armis sumendis, pro defensione suæ ecclesiæ, & quiete totius regni abstineret; præsertim, cum per ea tempora, Carolus, Caroli, Claudi appellati, regis Siciliæ filius, ex Maria filia Stephani regis, Belæ quarti filii, prognatus *l*, ad coronam avitiam ab Ungaris evocatus, prope Zagrabiam cum Andrea rege, Veneto dicto *m*, coactus fuerit armis infeliciter decertare. Sed & ipse, ut diximus, ad Strigonienſem evocatus ecclesiam, ingentes curas & labores vix alteri, quam Augustino sibi suffecto, tolerandos reliquit. At is, cum vulnera suæ ecclesiæ perniciosiora, quam quæ humanis medicamentis curari possent, animadverteret, ad opem divinam confugiens, clero, in seculares mores, ne dicam militarem inhumanitatem, silvescenti, sanando vires intendit omnes. *l* *m* E

variis modis corrigit.

18 Forma itaque gregis factus, nil præscripsit observandum, quod ipse numeris omnibus non præstaret, facto semper jussa præveniendo. Mira affabilitate ferociores, humanitate petulantiores, precibus elatiores, muneribus, honoribus promptiores, in sui observantiam & amorem, ac proinde ad divini cultus affectum, & sacrorum munerum frequentiam ita redegit, ut sacris precibus horarum canonicarum persolvendis, ex Dominicanæ familiæ ritu, in clerum, armis tractandis, magis quam sacerdotali psalmodiæ assuetum, introductis, illarum usum, hucusque posteritati transmiserit. Dignitates, quas columnas *n* capituli appellant, ab archidiaconis, cathedrali nempe, & ruralibus majori præeminentia adauctis, canonicos in diversas classes distinxit. Præbendarum clericorum numero addito, iis omnibus ex sua episcopali mensa supplevit necessaria. Unde clerum, nullis Septemtrionalibus amplissimis ecclesiis secundum, numero, disciplina, proventibus spectandum imprimis, ad præsentia usque tempora instruxit, ornavit, atque ditavit. *n* F

ANNOTATA.

a *Bonifacius VIII Pontifex die* XI *Octobris anno* 1303 *ex hac vita discessit, de quo apud Raynaldum, aliosque obvios historiæ ecclesiasticæ scriptores plura possunt videri.*

b *Iste est Nicolaus, cognomento Bocasinus, qui ex Ordine Prædicatorum ad dignitatem cardinalitiam evectus est, & deinde non diu post mortem Bonifacii VIII, sub nomine Benedicti X vel XI Cathedram S. Petri ascendit. Scriptor Actorum hoc loquendi modo non satis clarè exprimit, hunc Bonifacii VIII successorem esse eumdem cum isto Nicolao, quem Bonifacius Papa in Hungariam delegaverat. Nihilominus præter alios auctores Joannes Thuroczius in Chronicis Hungarorum cap.* 86 *diserte id explicat his verbis*: Eodem tempore frater Nicolaus de Ordine Prædicatorum, episcopus Hostiensis Cardinalis, Apostolicæ Sedis auctoritate suffultus, in Hungariam pro Karolo advenit; qui Budæ residendo diebus aliquot, videns se nihil posse proficere, reversus est in curiam, & ibi mortuo Bonifacio VIII, in summum

A. Joan. Tomco. Pontificem eligitur & creatur, & Benedictus appellatur.

c *Franciſcus Pagius in Breviario Pontificum Romanorum tomo* 3 *pag.* 550 *& ſequente rationem hujus appellationis ac diverſi numeri ita reddit:* In memoriam beneficiorum, à Bonifacio VIII acceptorum, *Nicolaus Pontifex electus* nomen Benedicti ſumpſit, quod in baptiſmate Bonifacius acceperat, dictuſque eſt hujus nuncupationis undecimus, licet decimus dicendus eſſet, cum ex dictis Joannes Veliternus, qui ſub nomine Benedicti X Pontificatum invaſit medio ſeculo undecimo, fuerit antipapa: quia tamen ab omnibus hujus temporis ſcriptoribus dicitur Benedictus undecimus, & nos ita nominandum cenſemus.

d Zagrabia, *aliis* Zagabria, *incolis* Zagrab, *eſt munita Hungarici regni civitas, & epiſcopalis ſub archiepiſcopo Colocenſi, jacetque in confiniis Sclavoniæ & Croatiæ, ut in mappis geographicis videre eſt.*

e *Cum Benedictus XI menſe Octobri anni* 1303 *ſummus Pontifex electus fuerit, & Sedem S. Petri uno dumtaxat anno tenuerit, praterpropter colligimus, quo tempore* B. Auguſtinus *ab illo ad cathedram Zagrabienſem evectus fuerit. Michas Madius de Barbazanis, ſcriptor iſtius temporis, apud Joannem Lucium poſt opus de regno Dalmatiæ & Croatiæ editus, ibidem pag.* 372 *Benedicti Papæ XI mortem & ſimul promotionem Beati noſtri ſic memorat:* Peruſii moritur (*nimirum Benedictus Pontifex*) in miraculis coruſcando, ordinanſque Auguſtinum de Tragurio epiſcopum Sagrabiæ.

f *De hoc portentoſo miracula in Commentario prævio num.* 27 *&* 28 *ſat multa diximus.*

g *De hac horribili Tartarorum incurſione in Hungariam conſuli poteſt magiſter Rogerius, teſtis oculatus, qui inter ſcriptores Rerum Hungaricarum, anno* 1600 *Francofurti editos, à pag.* 177 *eam calamitatem patheticè deſcribit.*

h Arba, Arbe, *vel* Arbum *eſt inſula Illyrici, in qua ſitum eſt oppidum parvum ejuſdem nominis, quæ quatuor paſſuum millibus diſtat ab ora Liburniæ, & ab Oriente in Occidentem ad quindecim millia paſſuum extenditur.*

i *Hujus ſancti Regis Acta ad diem* XXVII *Junii, tomo* V *iſtius menſis à pag.* 315 *illuſtravimus.*

k *Strigonium, vulgo dictum* Gran, *eſt urbs archiepiſcopalis Hungariæ, ſita ad Danubium, à quo flumine biſariam ſecatur comitatus ejuſdem nominis, qui ab illa primaria urbe appellationem ſuam accepit.*

l *Antonius Bonfinius decade* 2 *libro* 9 *Rerum Hungaricarum apud nos pag.* 307 *hanc Caroli genealogiam diſtinctius exponit.*

m *Laudatus Bonfinius loco proximè citato cauſam hujus cognominis explicat, & ibidem genealogiam, variamque iſtius Andreæ fortunam deſcribit. Videri etiam poteſt Joannes Thuroczius in Chronico Hungarorum cap.* 82, *ubi Andreæ coronationem, ac originem narrat.*

n *Arbitror, canonicos dignitate præditos metaphoricè appellari columnas, quia capitulum illis, veluti columnis nititur ac fulcitur.*

D

CAPUT III.

Exhortatio, quam ad clerum ſuæ diœceſis inſtituiſſe dicitur.

In ſynodo diœceſana adhortatur clericos ſuos

SYnodicis congregationibus quolibet anno inſtitutam diſciplinam roborando, &, ut verbo pariter & exemplis pollebat, uberrimos fructus Apoſtolici zeli in horrea magni patris familias referebat. Aliquando congregata diœceſana ſynodo, ubi multa circa ſacras leges obſervanda diſpoſuiſſet; ex illo Euangelii themate: Vos ESTIS LUX MUNDI, ita fertur *a* clerum ſuum allocutus: " Quoniam, fratres cariſſimi, divina ad- a
„ juvante gratia, nequaquam ad eos eſt mihi ſermo, quorum viæ tenebræ & lubricum, ut divinus occinit Pſaltes, ſed cæleſti favore & Spiritu ſancto aſſiſtente, vos alloquor, qui tam- E
„ quam ſtellæ perpetuæ æternitatis inter procel-
„ las turbatiſſimi maris hujus vitæ prælucetis, ut
„ luce veſtra, nulla eclipſi tenebrarum offuſa,
„ naufrago peccatori ad portum ſalutis iter oſten-
„ datis, dum ex hodierno Euangelio nobis omni-
„ bus Chriſti ſacerdotibus inſinuantur illa verba:
„ VOS ESTIS LUX MUNDI, &, LUCEAT LUX
„ VESTRA CORAM HOMINIBUS; expedit, ut
„ breviter inquiramus ex conſideratione materia-
„ lis cerei, luci præſtandæ præparati, qualem
„ eſſe conveniat euangelici ſacerdotis conditio-
„ nem, ut illa evitare poſſimus, quæ lampadi
„ ardenti & irreprehenſibili, per ſacerdotem no-
„ bis in fonte baptiſmali conſignatæ poſſint obeſ-
„ ſe, & Chriſto jubenti, ut luceat lux noſtra co-
„ ram hominibus, ſatisfacere valeamus.

ut aliis præluceant bono exemplo,

20 „ Lampas itaque cerea [quod] materiâ
„ conflatur, eſt certum. Hæc porro materies ne-
„ quaquam ex mineralibus, vel aliis ſubterraneis
„ fodinis obſcuriſſimorum fœtentiſſimorumque la-
„ cuum, inferno proximorum, colligitur; ſed
„ ex ſpecioſiſſimis æquè ac nobiliſſimis floribus,
„ quos ampliſſimo ſinu hilari pompa tellus cælis
„ oſtentat. Hinc ſacerdos euangelicus nequaquam
„ ex quolibet ſexu membrorumque deformitate;
„ ſed ex nobiliori ſexu, legitimis natalibus, re-
„ ligione Catholica, omni labe carens infamiæ, F
„ nulla morum deformitate compaginatus, exem-
„ plo Danielis & ſociorum puerorum ex ſemine
„ regio, in quibus nulla eſſet macula, cæleſti-
„ bus myſteriis tractandis efformatur. Nec ſatis
„ habetur, ut cera colligatur ex iis, quos dixi-
„ mus, ſpecioſiſſimis nobiliſſimiſque exhilaratæ
„ terræ floribus, in eum finem, ut fiat apta lam-
„ padi conficiendæ; ſed nobilitati & ſpeciei flo-
„ rum ſuavitas accedat, eſt neceſſe. Pari ratione
„ non ſufficit, ut ex nobiliori ſexu, legitimis na-
„ talibus, religione Catholica, omni labe nefa-
„ ria carens, morum nulla deformitate compa-
„ ginata efformetur ſacerdotalis lampas; ſed iis
„ omnibus accedat, eſt neceſſe, ſuavitas manſue-
„ tæ naturæ, piæ educationis fragrantia, ut Chri-
„ ſti bonus odor eſſe poſſimus: etenim ipſemet
„ Daniel cum ſociis, quantumvis ex genere re-
„ gio & ſine macula cognoſcerentur, ad miniſte-
„ rium regis admiſſi fuiſſent nequaquam, niſi o-
„ mni ſapientia & diſciplina fuiſſent edocti.

caſtitatem ſervent,

21 „ Et quamvis ex nobiliſſimis, ſpecioſiſſi-
„ mis ac demum floribus materia ceræ decerpatur,
„ non tamen lampadi componendæ fit apta, niſi
„ prius

A „ prius & linguâ apum purgetur, ſtillantiumque „ labellorum ejuſdem animantis perficiatur indu- „ ſtria : animantis, inquam, naturâ caſtiſſimi, „ occupatione operoſiſſimi, legum & diſciplinæ „ tenaciſſimi. Sic & ſacerdos, non quia natalibus „ præſtet & moribus, lampadi euangelicæ con- „ cinnandæ cenſetur idoneus ; ſed caſtimoniâ pu- „ riſſimæ vitæ excellat, exquiritur : etenim cum „ nequaquam inter miniſtros Babylonicæ aulæ, „ ſed inter aulicos immaculati agni ſit adſcriben- „ dus, ejuſcemodi virtute debet inſigniri ; cum „ de talibus ſcribatur : Hi ſunt, qui cum mulie- „ ribus non ſunt coinquinati ; virgines enim ſunt ; „ & ſequuntur agnum quocumque ierit. Et quo- „ niam is debet eſſe ſacerdos, qui facie ad faci- „ em negotium omnium maximum, ſalutem nem- „ pe generis humani, tractaturus eſt cum Deo, „ hac puritate polleat, neceſſum eſt : ipſa enim „ veritate teſtante, mundi ſolummodo corde De- „ um poſſunt intueri ; cujus rei præſtantiam pe- „ netravit qualicumque modo cæcutiens olim gen- B „ tilitas, quæ curam ſuccendendorum torrium ad b „ ram deæ, ut appellabant, Veſtæ *b*, decreto „ Romani ſenatus virginitate præſtantibus puellis „ cenſuit committendam.

22 „ Induſtria item apis poſt puritatem mentis *otium vitent,* „ & corporis imitanda eſt ſacerdoti, otii vitandi „ gratiâ : nam juxta tritum illud ; Innumera ma- „ la docuit otioſitas. Hinc maximus Doctorum no- „ ſter Hieronymus Ruſtico monacho normam re- „ ligioſè vivendi præſcribens ; Semper, inquit, „ aliquid facias, ut te diabolus occupatum inve- „ niat. Nimiùm indecens eſt, videre hominem ec- „ cleſiaſtico muneri adſcriptum, ſacro characte- „ re inſignitum, otioſè per plateas ſpatiantem, „ meliorem partem diei in domibus magnatum, „ in tribunalibus litigantium, &, quod pejus eſt, „ inter greges compotantium dies integros tradu- „ cere, ſuppreſſo talento virtutis ſibi à Deo com- „ municatæ ; ſed & (quod peſſimum) abligu- „ riendo prodigendoque proventus eccleſiaſticos, „ legatos ſibi pietate fidelium, ſæpius imminu- „ tione proprii patrimonii, præjudicio prolis & „ poſteritatis, qua nihil carius in humanis.

23 Revocate vobis in memoriam, fratres mei, *manibus labo-* „ Apoſtolos, primos Chriſtianæ ſcholæ doctores, *rent,* „ labore manuum victitaſſe. Unde Paulus, quam- „ vis omnium eccleſiarum ſolicitudinibus occupa- C „ tus totus, non erubeſcit id fateri ; quin etiam, „ ut habemus in Actis Apoſtolicis, gloriatur co- „ ram Epheſina eccleſia, talis induſtriæ exercitio, „ dum ait : Argentum & aurum, aut veſtem nul- „ lius concupivi, ſicut ipſi ſcitis ; quoniam ad „ ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum „ ſunt, miniſtraverunt manus iſtæ. Et mox ex- „ emplo ſuo præcipit idem à reliquis fidelibus fa- „ ctitandum, dum ſubjungit : Omnia oſtendi vo- „ bis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere „ infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Jeſu, „ quoniam ipſe dixit : Beatius eſt magis dare, „ quam accipere.

24 „ Nec audiendi, qui dicunt : Sat bene pro- *veditus piè* „ viſus & ditatus ſacris proventibus non eget, ut *impendant,* „ labore manuum ſibi conſulat : etenim Apoſto- „ lus expreſſè id faciendum præcipit, ut habea- „ mus, unde tribuamus neceſſitatem patienti. Tri- „ buimus ex bonis eccleſiaſticis, ut aiunt. At il- „ lud eſt officii, reſpondet Apoſtolus, imo & „ debiti, cum ait ad Corinthios : Sic nos exiſti- „ met homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſa- „ tores myſteriorum Dei. Hic jam quæritur, ut „ inter diſpenſatores fidelis quis inveniatur ; id „ eſt juxta Patrum interpretationem, ut ita fide- A. JOAN. „ liter utamur proventibus Eccleſiæ, quatenus TOMCO. „ quidquid neceſſitati noſtræ (neceſſitati dico, „ non opulentiæ, non prodigalitati, non luxui, „ non popinis, non ſcortis) ſupereſt, totum „ teneamur Chriſti fidelibus, noſtris fratribus, „ tamquam ejuſdem corporis membris, utpote „ egentibus, erogare ; tum quia æquâ ratione „ pertinent ad illos, ſicuti ad nos ; tum potiſſi- „ mè, ut refrigerio & ſaluti illorum piorum, à „ quibus tales proventus inſtituti fuere, ſit con- „ ſultum.

25 Fur alioqui habendus quilibet noſtrûm, & *eleemoſynas* „ patrimonii Chriſti fraudator, æterniſque cruci- *tribuant pau-* „ atibus mancipandus, donec minimum quadran- *peribus,* „ tem ſolvat ibi, ubi nullus, niſi per immorta- „ litatis pœnas, invenitur ſolvendi modus. Id- „ circo, ut eleemoſyna ſacerdoti proſit, ſacer- „ dotali manu parandam illam requirit Apoſtolus. „ Quamobrem Hieronymus noſter, ditiſſimi a- „ lioqui heres patrimonii, ad Marcum Celeden- „ ſem ſcribens, exactiſſimè à ſe Pauli præceptum „ exſecutum teſtatur, cum ait : Nihil alicui præ- „ ripui, nihil otioſus accipio ; manu quotidie & E „ proprio ſudore quærimus cibum, ſcientes ab „ Apoſtolo ſcriptum eſſe : Qui autem non ope- „ ratur, nec manducet. Hæc Hieronymus. At „ inquiet aliquis : Omnium artium ignarus habeor. „ Reſpondeo : Scribere, legere quicumque no- „ vit eccleſiaſticus ; ſatis gnatus habetur, unde „ tali labore atque induſtria, tam publico quam „ privato bono conſulat. Veteres illi monachi, „ eodem Hieronymo teſte, neminem intra ſuum „ conſortium, operis alicujus ignarum, admitte- „ bant.

26 „ Penes caſtimoniam, & induſtriam, ter- *leges eccleſi-* „ tia dos naturalis apum, ſequitur legum obſer- *aſticas* „ vantia, & diſciplinæ tenacitas, quibus apes u- „ nicum ſuum principem proſequuntur, venetan- „ tur & colunt, cujus imperio ita ſunt addictæ, „ ut pro illo vitam prodigere minimè timeant, „ & qua ſui principis hoſtem, juſtum credunt fe- „ rire, inde ſibi honeſtum ac neceſſarium putant „ perire, prout ipſe Maro de iiſdem cecinit : Pul- „ cramque petunt per vulnera mortem. Et vir „ ſervitio cultuique Regis regum dicatus operæ „ pretium cenſebit, poſtquam mille ſophiſticis „ excogitationibus prælati ſui, ejuſdem Regis re- „ gum præſentiam exhibentis, leges & juſſa pro „ ſua libidine diſtorſerit, & interpretatus fuerit, F „ expreſſo legum & legiſlatoris manifeſto con- „ temptu, innumeris inventionibus exceptionum „ & appellationum, ut vocant, contumacis & re- „ fractarii capitis ſui obſtinationem fulcire ? Quid „ quod jubeat Apoſtolus, obediendum dominis „ & præpoſitis etiam dyſcolis ?

27 „ Pudeat Chriſtianum ſacerdotem, inter *exactè obſer-* „ ethnicos eam fuiſſe erga unius Pythagoræ dog- *vent,* „ mata æſtimationem & reverentiam, ut ſola re- „ ſponſione, MAGISTER DIXIT, illius mandatis „ contra quorumcumque aliter ſuadentium aucto- „ ritatem acquieſcerent. Pudeat nos diſcipulos il- „ lius Magiſtri, qui gloriam ſuam in eo collocа- „ tam voluit, dum ſcholam inter homines exer- „ cuit, ut obediens ad mortem uſque cognoſce- „ retur ; pudeat, inquam, nos, prælatis noſtris „ per fas & nefas velle præeſſe. Mitto hîc cleri- „ cos cauſarum ſolicitatores, litium immortalium „ incentores ; eos denique etiam ſæpe judices li- „ tigantibus patrocinantes, cum apud ethnicos „ advocatorum patrocinium, creditum fuerit per- „ miſſum latrocinium ; clericos, inquam, qui „ ſuæ

A. JOAN. TOMCO. „ ſuæ vocationis obliti ; turpis lucri gratiâ , gra-
„ tiam æterni & numquam deficientis lucri , ſpon-
„ te , utpote ſatis ab Eccleſia ditati , remittunt
„ & reſpuunt , fruſtra ſacris canonibus , & ec-
„ cleſiaſticis ſtatutis reclamantibus.

paſſiones ſuas 28 „ Jam ſatis apis ſtudium circa materiam ce-
„ ræ cognovimus. Non tamen hanc ideo adhuc
„ aptatam lampadi cereæ formandæ invenimus ,
„ cum requiratur ulterius , ut ab apum induſtria
„ ad purgationem ignis & roris aërei pruinarum
„ accedat temperamentum. Quæ in ſacerdote ni-
„ hil aliud ſunt , quam paſſionum veteris homi-
„ nis mortificationes juxta ejuſcemodi experientiæ
„ magnum doctorem , regium Vatem , dicentem:
„ Tranſivimus per ignem & aquam. Unde & ipſe
„ ethnicus poëta de heroë virtutibus omnibus
„ exculto cecinit : Multa tulit , fecitque puer ,
„ ſudavit & alſit.

ſæpe dorment , 29 „ Perfecta jam cera ſit licet eo , quo vidi-
„ mus , modo , necdum tamen in ceream lam-
„ padem , niſi per novum ignem conflatur. Pa-
„ ri modo ſacerdos euangelicus nequaquam unica
B „ mortificatione veteris Adæ in lampadem ſacro
„ altari adhibendam coaleſcet , niſi mortificatio-
„ num artibus iteratis & numquam depoſitis. Hinc
„ laudatus hujus artis magiſter aiebat : Propter
„ te mortificamur tota die , æſtimati ſumus quaſi
„ oves occiſionis. Et ille alius ſacerdotum do-
„ ctor , mortificationem Jeſu Chriſti jugiter in
„ corpore noſtro portare nos jubet. Quod peni-
„ tus introſpexit ethnicus poëta ab Hieronymo
„ noſtro relatus illis verbis : Tantum profeceris,
„ quantum tibi vim intuleris.

orent , & lit- 30 „ Et ut cera perfectionem ſuam per ignes
teris ſtudeant, „ aſſequatur , non tamen luci præſtandæ ſufficit
„ per ſe ſola , niſi ex candida bombyce lychnus
„ intercedat , id eſt , niſi puriſſimæ orationis ſtu-
„ dio ſacerdotale cor inſtruatur : ut enim trini
„ fili intorſione lychnus pro lampade cerea inſtrui-
„ tur , ita ſacerdotis oratio tunc vero lumini ad-
„ aptatur euangelico , cum ad mentalem oratio-
„ nem vocalis , & utrique ſpectatæ vitæ decus ac-
„ cedit , de qua ſancti Patres illud , Oportet ſem-
„ per orare & numquam deficere , jure merito
„ interpretantur. Notandum tamen eſt , hæc tria
„ fila niſi arte intorqueantur , lychnum nequa-
„ quam perfici; quare hæc intorſio triplicis oratio-
C „ nis cenſetur ſacerdotalis inſtructio & ſapientia;
„ & illa quidem non facilis alicujus eruditionis,
„ aut doctrinæ ſuperficialis , ſed diutina tortitio-
„ ne labiorum quæſita , cum juxta ſacrum illud
„ ſcripturæ dogma , Labia ſacerdotis cuſtodiunt
„ ſapientiam , & legem requirent ex ore ejus.
„ Sanè ex cujus ore requirenda eſt lex , ſingula-
„ ri prudentiâ & ſcientiâ debet inſigniri , præ-
„ cavendo , ne contra ſe latam illam ſententiam
„ experiatur : Quia tu repuliſti ſapientiam & ſci-
„ entiam , & ego te repellam , ne ſacerdotio mi-
„ hi fungaris.

caritatem 31 „ Denique quam vim ad tenebras expel-
„ lendas lucemque præferendam cerea lampas nu-
„ meris omnibus abſoluta obtinebit , niſi ignea
„ flamma accendatur ? Ita quid ſacerdoti omnes
„ enumeratæ dotes , earumque præſtantia confer-
„ re poterunt , niſi caritatis accendantur ardore?
„ Qua in re diligenter obſervandum eſt , carita-
„ tem effectivè exerceri poſſe minimè abſque pro-
„ prii incommodi ſenſu , eodem prorſus modo,
„ quo cerea lampas accenſa , non niſi ſuimet im-
„ minutione ſplendeſcit. Sed heu quam pauci ,
„ non quidem cum ſacerdote , ſed cum ſimplici
„ diacono Laurentio poſſunt exclamare , & pro-
„ rumpere in illud Davidicum : Igne me exami- D
„ naſti. Quare ? Quia diſperſerat , & dederat pau-
„ peribus ; nec ſolùm ſuarum rerum erogatione ,
„ ſed etiam propriæ vitæ incommodo. Idcirco
„ audacter & lætus ſubjunxit : Et non eſt inventa
„ in me iniquitas.

& liberalita- 32 „ Immittere manum in crumenam , ut diſ-
tem „ perdamus noſtra propter pauperes , aduritur
„ manus humano more loquendo. Non nego ,
„ non inficior. At per ejuſmodi ignem examina-
„ tus eſt Laurentius , & introductus eſt in refri-
„ gerium. Detractis propriis veſtibus in ipſa hie-
„ mis aſperitate , ut nudus operiatur , urit & ad-
„ urit ſeculare malum ; ſed ex tali aduſtione
„ Martinus noſter , catechumenus adhuc , Chri-
„ ſtum loquentem audit : Martinus adhuc cate-
„ chumenus hac me veſte contexit. Urit & adu-
„ rit nuditas Franciſcum , ut egenis ſuccurrat ;
„ ſed ejuſmodi corpuſculo nudo ſtigmata , gem-
„ mis & auro pretioſiora , impreſſa , ſpectacula
„ ſunt Deo , angelis & hominibus.

erga egenos 33 „ Adurit manum largitas effuſiſſima , quâ
exerceant , „ Stephanus Ungarorum rex & apoſtolus poſt in-
„ numeras eccleſias à fundamentis excitatas & mu- E
„ nificentiſſimè ditatas , ut populos ad caulam
„ Chriſti perductos contineret in Chriſtianitatis
„ officio , nulli petenti opem denegavit umquam;
„ ſed illam liberaliſſimè die noctuque habuit , ut
„ aliquando irruente egenorum turba inter tene-
„ bras in regem pientiſſimum , barbam quoque
„ ipſi evellerent , ſtipem rapidè pro innata im-
„ portunitate & impatientia erepturi. Sed eam-
„ dem dexteram , reliquo toto corpore in cine-
„ res recidente , integram adhuc exſtare , am-
„ pliſſimoque templo ab ipſa dextera denomina-
„ to , univerſæ Ungariæ cultui & venerationi ha-
„ beri , ipſiuſque ſanctiſſimi regis gloriæ ampliſ-
„ ſimum hoc omnium Hungaricarum partium
„ templum , in quo conſedimus , attolli , pretium
„ eſt nequaquam manus aduſtæ ; ſed illius he-
„ roïs dexteræ , de quo regius Vates intonat : In
„ memoria æterna erit juſtus. Et illud : Corona
„ aurea ſuper caput ejus &c. Hinc & regale ca-
„ put ejus auro gemmiſque fulgidum ; ſed memo-
„ ria eximiæ ſanctitatis , gloriæ , & honoris au-
„ guſtius , tutelare numen univerſi Hungarici re-
„ gni , patriæ hujuſce noſtræ præſentaneum de-
„ cus inſidet aræ ſacroſanctæ , ſicut videtis. F

& curent , ne 34 „ Vidimus itaque , fratres amantiſſimi ,
lux , quam „ qualitates ſacerdotalis lampadis ; quæ , quia
aliis præferre „ non ſub modio , ſed ſuper candelabrum , ut
debent , „ ait Salvator noſter , ponitur , etiam atque etiam
„ cavendum moneo , ne ſplendor ejus vento vel
„ ab aquis , quibus tantummodo exſtingui po-
„ teſt , aliquam patiatur injuriam ; ſed juxta ejuſ-
„ dem Salvatoris præceptum , luceat omnibus ,
„ qui in domo magni patris-familias exiſtunt. Eſt
„ autem ventus , cujus injuriis ſacerdotalis lam-
„ pas poteſt labefactari , terrenarum rerum ſoli-
„ citudo , cui cum renuntiaverimus adſcribendi
„ eccleſiaſticæ militiæ , eo tempore capillorum
„ noſtrorum præciſorum epiſcopali manu , ter-
„ rena omnia rejecimus , & ſolenniter Dominum,
„ partem hereditatis noſtræ & calicis noſtri ad-
„ optavimus.

terrenis curis 35 „ Abſque periculo ſplendoris noſtræ lam-
„ padis ad curas terrenas redire nobis non licet:
„ etenim , ſicut Hieronymus noſter in hanc rem
„ ad Nepotianum clericum loquitur , propterea
„ vocantur clerici , vel quia de ſorte ſunt Do-
„ mini , vel ipſe Dominus ſors, id eſt pars cleri-
„ corum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt,
„ vel

A „ vel Dominum partem habet, talem se exhibe-
„ re debet, ut & ipse possideat Dominum, &
„ possideatur à Domino. Qui Dominum possidet
„ & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus,
„ nihil extra Dominum habere potest. Quod si
„ quidpiam aliud habere potest præter Dominum,
„ pars ejus non erit Dominus; verbi gratiâ, si
„ aurum, si argentum, si possessiones, si vari-
„ am supellectilem; cum istis partibus Dominus
„ pars fieri non dignabitur.

cupiditate lucri temporalis,

36 „ Ita ille, qui mox subjungit: Obsecro
„ itaque te, & repetens iterumque moneo, ne
„ officium clericatûs, genus aliquod militiæ pu-
„ tes, id est, ne lucra seculi in Christi quæras
„ militia; ne plus habeas, quam quando cleri-
„ cus esse cœpisti, & dicatur tibi: Cleri eorum
„ non proderunt eis. Et paulo pòst (quod nisi
„ ipse diceret, fortè subticerem) ita prosequi-
„ tur: Ignominia sacerdotis est propriis studere
„ divitiis. Natus in paupere domo & in tugurio
„ rusticano, qui vix milio & cibario pane rugi-
„ entem saturare ventrem poteram, nunc simi-
B „ lam & mella fastidio; novi & genera & nomi-
„ na piscium; in quo littore concha lecta sit,
„ calleo; saporibus avium discerno provincias,
„ & ciborum me raritas ac noviſſimè damna ipsa
„ delectant. Ita ille, ad cujus integram episto-
„ lam vos brevitatis gratiâ libenter remitto, cum
„ tota de re clericali habeatur.

aliisque seculi negotiis

37 „ Et ut adhuc melius nobis innotescat,
„ quanto & nostro & omnium aliorum præjudi-
„ cio, talibus ventorum injuriis splendorem sa-
„ cerdotalis lampadis imminui permittimus, Ro-
„ manus Pontifex Gregorius (& eo nomine no-
„ ster etiam, quo illustrissimos ejus nepotes Fran-
„ gipanicos dynastas, qui nuper, virtute fastis æ-
„ ternis celebranda, regnum Hungaricum regi
„ suo, regemque regno, impia Tartarica feri-
„ tate propè exstincto, vindicantes, cives no-
„ stri esse voluerunt) Homilia XVII in Lucam
„ quid deploret, audiamus: Nullum, ait, pu-
„ to, fratres carissimi, ab aliis majus præjudi-
„ cium, quam à sacerdotibus tolerat Deus; quan-
„ do, quos ad aliorum correctionem posuit,
„ dare de se exempla pravitatis cernit; quando
„ ipsi peccamus, qui compescere peccata debui-
„ mus; nulla animarum lucra quærimus; ad no-
C „ stra quotidie studia vacamus, terrena concu-
„ piscimus, humanam gloriam intenta mente ca-
„ ptamus; & quia eo ipso, quo ceteris prælati
„ sumus, ad agenda quælibet, majorem licen-
„ tiam habemus; susceptæ benedictionis mini-
„ sterium vertimus ad ambitionis argumentum;
„ Dei causas relinquimus, ad terrena negotia va-
„ camus; locum sanctitatis accipimus, & terre-
„ nis artibus implicamur. Hæc Gregorius.

aut carnis voluptatibus exstinguitur.

38 „ Nec vento curarum terrenarum, sed &
„ aquis voluptatum carnalium funestatur sacerdo-
„ talis lampas, & miserandum in modum exstin-
„ guitur; ut meritò sacerdotali nomine inclamet
„ regius Vates: Salvum me fac, Deus, quoniam
„ intraverunt aquæ usque ad animam; infixus
„ sum in limo profundi, & non est substantia.
„ Etenim sacerdos voluptatibus carnis immersus,
„ tamquam in luto aquarum multarum, non habet
„ aliquam splendoris substantiam: amissa quippe
„ puritate, qua sola divino dignatur intuitu, vo-
„ lutabrum immunditiarum efficitur; certum e-
„ nim est, teste Apostolo, cum quis adhæret
„ meretrici, unum corpus fieri cum meretrice;
„ at si unum corpus fit cum meretrice; ergo nul-
„ la remanet substantiæ sacerdotalis eminentia,

„ cum femina incapax habeatur sacerdotii euan- A. Joan.
„ gelici: quinimo simpliciter etiam polluta, ve- Tomco.
„ stalium Romanarum exemplo, ab aris repelle-
„ batur æternum, & crudelissimo mortis gene-
„ re exstinguebatur.

Hinc monet, fugienda esse mulierum consortia.

39 „ Sed ne vobis sermone meo tædium pa-
„ riam, Hieronymum nostratem ex eadem epi-
„ stola audiatis: Hospitiolum, inquit, tuum aut
„ raro aut numquam mulierum pedes terant. O-
„ mnes puellas & virgines Christi aut æqualiter
„ ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem
„ tecto mansites, nec in præterita castitate confi-
„ das. Nec sanctior Davide, nec Sampsone for-
„ tior, nec Salomone potes esse sapientior. Me-
„ mento semper, quod paradisi colonum de pos-
„ sessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi qui-
„ libet frater assistat, & germana vel mater, aut
„ probatæ quælibet apud omnes fidei. Quod si
„ hujusmodi non fuerint consanguinitatis castimo-
„ niæque personæ, multas anus nutrit ecclesia,
„ quæ & officium præbeant, & beneficium acci-
„ piant in ministrando, ut infirmitas quoque tua
„ fructum habeat eleemosynæ. Scio, quosdam E
„ convaluisse corpore, & animo ægrotare cœpis-
„ se. Periculosè tibi ministrat, cujus vultum fre-
„ quenter attendis. Si propter officium clerica-
„ tûs aut vidua visitatur, aut virgo, numquam
„ domum solus introëas.

quæ plerumque periculosa sunt,

40 „ Tales habeto socios, quorum contuber-
„ nio non infameris. Si lector, si acolythus, si
„ psaltes te sequitur, non ornentur veste, sed mo-
„ ribus; nec calamistro crispent comas, sed pu-
„ dicitiâ habitum polliceantur. Solus cum sola se-
„ cretò & absque arbitro vel teste non sedeas. Si
„ familiariùs aliquid est loquendum, habet nu-
„ tricem majorem domus, virginem, viduam,
„ vel maritatam; non est tam inhumana, ut nul-
„ lum præter te habeat, cui se audeat credere.
„ Caveto omnes suspiciones, & quidquid pro-
„ babiliter fingi potest, ne fingatur, antè devi-
„ ta. Hæc conterraneus *c* nobis & presbyter Hie- *c*
„ ronymus, post quem, parentem meum Augu-
„ stinum, tamquam proprio malo gnarum, quid
„ periculorum feminea habeant commercia, vo-
„ bis in exemplum adduco: ille enim feminarum
„ omnium, & in eis sororis, & fratris filiæ con-
„ tubernium familiaritatemque constantissimè e-
„ vitavit; quippe qui diceret: Etsi propinquæ
„ mulieres suspectæ non essent, tamen, quæ ad F
„ eas ventitarent, posse suspicionem efficere.

memoratisque aliorum lapsibus,

41 „ Et ut sermoni finem imponamus, illud
„ identidem cum veritatis Magistro ex Euangelio
„ inculco: Vide, sacerdos, ne lumen, quod
„ in te est, tenebræ fiant. Judas sacerdos, A-
„ postolus, quin etiam episcopus fuit; avaritiæ
„ tamen vento lampade exstincta, episcopatum,
„ apostolatum, sacerdotium & animam ipsam per-
„ didit. Tertullianus doctor antiquissimus & do-
„ ctissimus, levissimo vento invidiæ Romani cle-
„ ri afflatus, tamquam stipula ante faciem venti,
„ exstincta lampade, tenebris occidit æternis.
„ Arius sacerdos Alexandrinæ ecclesiæ, vanita-
„ tis vento agitatus, quam pestilenti fumo post
„ exstinctam lampadem euangelicam, orbem
„ Christianum infecerit, plurium seculorum rui-
„ næ testantur. Sergius monachus idemque sacer-
„ dos, luto aquarum multarum obruta lampa-
„ de, teterrimum torrem, impurissimum Maho-
„ metem, tot regnorum & imperiorum everso-
„ rem (quod nulla terrarum pars ignorat) in or-
„ bem Christianum intulit.

42 Hugonem *d* totius Germaniæ primatem *d*

A. JOAN. TOMCO. *clerum ſuum ad vigilantiam excitat.*

„ Magdeburgenſis eccleſia diu ſanctiſſimum præ-
„ ſulem habuit, quem tandem, ludo carnis il-
„ ludentem Deo, ſibique, lutum infernalium
„ aquarum maximè terribili in omne ævum modo
„ ingurgitavit. Et quod non abſque lacrymis ex-
„ perimur, vaſtitatem nuperrimam Hungariæ di-
„ vinæ juſtitiæ rigor, ex fœtore trium impuriſſi-
„ morum præſulum, teſtimonio ſancti viri, plu-
„ ribus adhuc viventibus cogniti, maturavit. Lu-
„ ceat ergo lux veſtra coram hominibus, ut vi-
„ deant opera veſtra bona, & glorificent Patrem
„ veſtrum, qui in cælis eſt. Ita tamen, ut, qui
„ ſtat, videat, ne cadat „. Ita ſuos allocutus traditur. Decreta porro ſynodalia mira dexteritate in mores induci curabat, jugum Domini eſſe ſuave probans innata ſibi diſcretione & affabilitate, pretioſiſſimis dotibus majeſtatis epiſcopalis; adeo ut neminem aſperioribus verbis turbatum à ſe recedere, quantum fieri poterat, pateretur; &, ſi aliquando deſperatam aliàs humano judicio alicujus emendationem in melius acrioribus verbis perſtringere cogebatur, id ea benignitate & verborum placiditate ſtatim condiebat, ut deſperatis etiam morbis medelam adinvenirent.

B

ANNOTATA.

a *Miror, illuſtriſſimum biographum hîc dixiſſe, quod Beatus tantummodo* feratur *ita clerum ſuum allocutus: ſi enim nobis perſuadere voluit, hanc ipſam eſſe* B. Auguſtini *concionem, debuiſſet id prorſus aſſerere, & citare antiqua monumenta, in quibus illa inveniatur. Fortè ex traditione vel inſtrumentis quibuſdam noverat, ſimilem exhortationem à beato Præſule ad clerum ſuum inſtitutam fuiſſe, eique deperditæ ſuam talis argumenti ſubſtituit, ut ex ſtylo ac toto contextu conjici videtur. Vide Commentarium prævium num. 26.*

b *Hinc vulgo illæ appellabantur virgines Veſtales.*

c *Sanctum Hieronymum ſæpius ſupra vocat* noſtrum *& hoc loco* conterraneum, *quia erat in Dalmatia natus.*

d *Nullus hujus nominis præſul inter antiſtites Magdeburgenſes occurrit. Referunt quidem Tilmannus Bredenbachius in collationibus ſacris lib. 8 cap. 15, Tritthemius in chronico Hirſaugienſi,* C *aliique auctores terribile exemplum de quodam Udone archiepiſcopo Magdeburgenſi; ſed cum neque ullus iſtius nominis fuerit umquam inter illos præſules, Paulus Langius in chronico Citizenſi, quod Piſtorius tomo 1 illuſtrium veterum ſcriptorum inſeruit, & in Chronicis Numburgenſibus, quæ Menckenius inter Scriptores rerum Germanicarum, præcipuè Saxonicarum, nuper edidit, tomo 2, col. 10 & ſequente, illam hiſtoriam ob varias rationes fabulis accenſet. Woltherus Henricus Strevesdorff ex Ordine* S. Auguſtini *in ſerie archiepiſcoporum Magdeburgenſium pag. 53 & ſequentibus eamdem fabellam pluribus argumentis refellit. Quapropter non facilè credo, hanc narrationem tam antiquam eſſe, ut beatus Auguſtinus eam clero ſuo propoſuerit. Quinimo hinc potius ſuſpicor, Tomcum Marnavitium ex recentioribus chronicis vel ſcriptoribus nomine* B. Auguſtini *illam Hugonis vel Udonis Magdeburgenſis antiſtitis hiſtoriam retuliſſe.*

D

CAPUT IV.

Pia illius geſta in epiſcopatu Zagrabienſi.

Erga pauperes & eccleſias munificus.

VIſcera charitatis erga omnes indigentes habuit effuſiſſima perpetuò: neque enim, niſi neceſſariis ſuſtentationi ſuæ, & familiolæ admodum exiguæ, ſervitio ſuo dicatæ, retentis, ex affluentiſſimo ſacro proventu, reliqua omnia, Chriſti pauperibus, hoſpitibus & peregrinis, volebat eſſe communia. Quin etiam quotannis in publica concione coram clero & populo, accepti & dati rationem minutiſſimam & diſtinctiſſimam conſueverat exhibere. Non defuit interim fabricæ cathedralis eccleſiæ à Timotheo, ut diximus, promotæ; quam licet ad ſuum fermè culmen perduxiſſet, nullibi tamen inſignia gentilitia, aliorum more, ſculpi, ſicut nec ſacræ ſupellectili, E altaritumque ornamentis, quibus omnibus munificentiſſimè proſpexit, incidi, vel aſſui permiſit: cum diceret, impoſturas eſſe ejuſmodi memorias in iis, quæ Chriſti hæreditate, non gentilitio patrimonio, ex officio boni paſtoris parabantur. Addebat inſuper, rapinam committi ſacrilegam, quando perſonæ, Chriſti ſanguine, & pauperum laboribus ditatæ, res etiam Deo per ſe dicatas, familiæ ſignis, & ſuis nominibus ac titulis inſignirent. Nec tamen damnabat exempli boni gratiâ illorum prælatorum factum, qui vel proprio patrimonio, vel ſobrietate, aut aliqua alia honeſta induſtria quæſita donaria ſuis memoriis conſignarent *a*.

a diœceſim ſuam pedes viſitat, & multos ægros ſanat,

44 Diœceſim ſuam, ab Oriente in Occidentem, ſicuti etiam à Septemtrione in Meridiem dierum quinque itinerationis, inviſit quotannis & plerumque pedeſter; neque in adeundis piorum domibus aliqua locorum diſtantia, aſperitate montium, ſive populorum ferocia, ceſſit laboribus umquam. Occurrebant illi pauperum, debilium, ac infirmorum turbæ; ii ex paſtorali benedictione incolumitatem; illi ex largitate piæ dexteræ, vitæ ſubſidia imploraturi; quos omnes mira charitate exceptos, & ſermonibus & factis expediebat paternis. Obſervatumque fuit, innumeri licet ad eum egentes accederent, neminem fermè umquam ab eo receſſiſſe ſine neceſſario ſubſidio. Illud quoque pro certo habitum eſt: cum tantæ profuſioni redditus epiſcopales, ampliſſimi licet, minimè reſponderent, illius providentiâ nihil ipſi defuiſſe, cujus ope millia turbarum ex paucis panibus & piſcibus, in deſertis locis abundè quondam ſatiari conſuevere. Hinc familiaris ex exiguo penu minus promptè ſancti Patris imperia ad ſuccurrendum egenis exequentibus, inculcare ſolebat; Non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem: juſtum autem inde cognoſci prælatum, ſi Chriſti pauperibus, Chriſti ſanguine parata promptè communicaret. F

ad quorum ſolatium plantat ſalutiferam arborem,

45 Quoniam autem gratia curationum, quam ex illius dexteræ tactu, ſive benedictione populi experiebantur, omnia paſſim loca etiam remotiora pervadebat, ipſe humilitatis eximius cultor, talem declinandæ popularis auræ modum excogitavit, ut in meditullio ferme ſuæ ditionis, arbore tilia manu ſua plantata, & fuſis ad Deum precibus benedicta, ſuaderet populis, ejuſdem arboris

A boris foliis pro remedio morborum uterentur. Et ſuaſioni reſpondit ad preces ſanctiſſimi Patris, miſericordiarum Patris annuentia, eadem arbore integra viridique ſupra trecentos annos, inter aſſiduas fermè impiorum per ea loca excurſiones, ramos ſaluberrimos expandente, & folia toties, quoties decuſſa fuerunt, pietati incolarum ſufficiente: à quibus ſancti Auguſtini tilia denominatur. Quo nomine, in Ugrocienſi parochia vocitatur adhuc ad parochialem eccleſiam deducens ſemita, vel quia manu fortè ipſius fuerit aperta, vel ipſius juſſu commoditati populorum directa.

cujus memoria adhuc ſupereſt.

46 Stetit arbor ſacra per trecentos annos, ut diximus, perpetuò revireſcens, ad oppidum, à centum annis à Turcis occupatum, Cernik *b* appellatum, ipſis hoſtibus fidei veneranda; à quibus cum ingentes faces ad imum truncum votorum aſſequendorum gratiâ perpetuò accenderentur, igneo fervore radicibus emorientibus, ante viginti annos corruit; ita tamen, ut ex radicibus ipſius, antequam penitus areſcerent, nova tilia ſuccreſceret, pari veneratione Turcis æquè ac Chriſtianis, aſſiduè cum adhuc proximè adjacenti

B trunco culta; prope quam Chriſtiani ſacellum quoque, minimè contradicentibus terræ dominis Mahometanis, excitarunt, illudque Franciſcanis ex proxima Boſna *c* eò adventantibus curæ

c demandarunt.

Diſſidentes inter ſe conciliat,

47 Charitatis inter oves ſibi commiſſas procurandæ ſervandæque nullum finem faciebat, præſertim cum ea tempeſtate magnæ diſſenſiones animorum inter primates regionis, maximo detrimento boni publici, incendiis, rapinis, aliiſque lethalibus injuriis alerentur. Exſtant hodie plura publica documenta conciliatarum invicem plurimarum nobiliſſimarum familiarum, operâ ſancti Viri, apud aliquos regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, atque Sclavoniæ nobiles; præſertim vero apud nobiliſſimos totius orbis Chriſtiani comites Frangipanicos, ſobolem vetuſtiſſimæ gentis Aniciæ Romanæ, ut diximus. Apud cujus heroicum germen Nicolaum, vidi nuper nobile monumentum compoſitionis, mediatore Auguſtino

d factæ, inter magnificos viros Stephanum Banum *d*

e Sclavoniæ *e*, Joannem, & Radozlavum comites fratres, ſuper triceſimarum quarumdam perceptione, & abolitione, nec non ſuper diviſione tributorum provenientium in Zteniſniak, &

C Zamobor.

& pro pace regni Hungarici impigrè laborat.

48 Hoc tamen in genere ſupra modum eluxit charitatis ejus excellentia, cum regni Hungarici ſtatus à multis annis funeſtiſſimis cladibus diſſidentes, ut ſuprà perſtrinximus, ad unius legitimi regis Caroli obedientiam pellexit. Etenim quamvis clauſa periodo decimitertii Chriſtiani ſeculi, Bonifacius octavus, ut dictum eſt, Nicolaum Cardinalem Oſtienſem, legatum ſuum, pro reducendis Hungaricis ſtatibus ad obedientiam Caroli principis Andegavenſis, tamquam prolem Mariæ filiæ Stephani, ſororis autem Ladiſlai ultimi Hungaricæ ſtirpis maſculæ, Caroli autem Siciliæ regis uxoris, deſtinaſſet in Hungariam; irrito tamen conatu in magna regnicolarum turbatione, competentibus ſacram coronam Venceſlao rege Bohemiæ & Otthone duce Bavariæ, quorum uterque eamdem ſolenni pompa, ſuarum factionum contentione, ſed infauſto fine obtinuerat, (altero in Bohemiam metu Bavari fugiente, hoc verò à Ladiſlao Tranſylvaniæ *f* præfecto carceribus mancipato, ac regno denique expulſo) per novem integros annos Carolus regno avitico exulabat.

f

ANNOTATA.

a *Hæc poſtrema biographi periodus mitigat & explicat præcedentem* B. Auguſtini *ſententiam, quæ prima fronte rigidior apparet. Unde etiam Joannes à ſancta Maria, qui aliter Rechacus cognominatur, tomo* 3 *de Sanctis & Beatis Ordinis Prædicatorum in Vita Gallica* B. Auguſtini *cap.* 3 *pag.* 79 *eamdem beati Præſulis opinionem mitiori interpretatione expoſuit.*

b *In mappis geographicis Hungariæ notatur duplex oppidum ſub eodem nomine* Czernik; *ſed alterum eorum nimis remotum videtur ab urbe Zagrabienſi. Quare exiſtimo, hîc indicari iſtud oppidum, de quo Philippus Ferrarius in ſuo Lexico geographico ad vocem* Inicerum *ſic ſcribit:* Inicerum & Incerum ex aliis codicibus, Cernich, teſte Lazio, oppidum Pannoniæ ad Saüm fluvium apud Velicam regalem inter Zagabriam urbem ad Occaſum, & Gradiſcam oppidum ad Ortum ſex leucis Hungaricis.

c *Boſnia, quam Joannes Lucius* Boſnam *appellat, eſt pars Occidentalis Serviæ, ſic dicta à flumine ejuſdem nominis per eam labente. Habet à Septemtrione Sclavoniam, ab Occidente Croatiam, ab Oriente eam partem Serviæ, quæ Raſcia dicitur, & à Meridie Dalmatiam.* E

d *Bani dignitas notiſſima eſt apud Hungaros, Croatas, vicinoſque populos, à quibus provinciæ gubernator vulgo* Ban *appellatur. De hujuſmodi gubernatorum poteſtate plura vide apud Joannem Lucium lib.* 6 *de Regno Dalmatiæ & Croatiæ cap.* 1.

e *Sclavonia ab aliquibus ſcriptoribus Latinis tam latè extenditur, ut Dalmatiam, Croatiam, Boſniam, & Sclavoniam propriè dictam complectatur; nunc autem ſtrictiùs paſſim accipitur ea regio, continetque tantummodo Sclavoniam propriam, quæ inter fluvios Dravum Savumque extenditur, & ab occaſu Styria, ac ab ortu flumine Danubio clauditur.*

f *Tranſſylvania eſt pars Orientalis Hungariæ, quæ ab Ortu in Occaſum per* 170 *millia paſſuum extenditur. Terminatur à Septemtrione Ruſſiâ Rubrâ, quæ eſt provincia Poloniæ; ab Oriente autem Valachiâ & Moldavia; ab Occidente Hungaria ſuperiore, & à Meridie partim Hungariâ, partim Moldaviâ.* F

CAPUT V.

Concio, quam B. Auguſtinus habuiſſe traditur in comitiis Hungariæ ad ſedandas iſtius regni turbas & factiones.

Beatus Præſul in comitiis Hungaricis,

QUamobrem Clemens Papa quintus *a*, qui Benedicto ſucceſſerat poſt Bonifacium, Gentilem *b* Cardinalem ex familia Minorum lectum, anno octavo quintidecimi * ſeculi legavit ad Hungaros, virum magnæ pietatis & prudentiæ: qui Spalatum *c* in Dalmatiam veniens, regnicolarum animos Carolo conciliare aggreſſus, poſtquam ibi res ſuccedere pro voto cognovit, in Croatiam progreditur; mox Zagrabiam *d* adeundo, Auguſtinum & laborum comitem, & conſiliorum directorem, tamquam virum in magna ſanctitatis opinione, Hungarici negotii cooperatorem futu-

a

b

* *l.* quartidecimi.

c

d

A. JOAN. TOMCO. rum, Budam *e* regni ſedem abduxit, ubi anno integro ſedandis regnicolarum animis abſumpto, indicto denique ſtatuum omnium ſolenni conventu, veteri gentis inſtituto, in campo, qui vocatur Rackos, ad ripam Danubii, prope civitatem Peſtanam *f*, ubi frequentiſſimo poſtquam concurſu cuncti adfuere, Auguſtinus juſſu legati tali modo peroravit" :

e

f

propoſitâ orationis ſuæ materiâ,

50 „ Poſtquam Dei gratiâ, legati auctoritate, afflictiſſimæ patriæ conſulturi, in hunc locum, ab exordio regni Hungarici publicis negotiis agendis adoptatum, convenimus; cumque mihi omnium aliorum minus apto (ſed qui nihilominus in promovendo publicæ rei noſtræ bono, ardore & ſtudio nulli facilè ceſſerim) dicendi provincia demanderur, nequaquam diſerta, ſed fortia ſectando, juxta ſancti Cypriani Carthaginenſis epiſcopi ſententiam, poſthabita omni verboſitate, & omni eloquentiæ lenocinio, ut epiſcopum decet, brevibus demandatam provinciam expediam; præſertim, quia in conſpectu ſanctiſſimorum antiſtitum, ſapientiſſimorum univerſi regni procerum, nec B non lectiſſima regnicolarum nobilitate perſtrinxiſſe potiùs, quam exaggeraſſe rem, ſatis ſuperque expoſuiſſe illam, perſuaſum jam mihi habeo: quod me præſtiturum exiſtimo, ſi prius aliqua de plebis petulantia, cujus impetu regnum diſtrahitur ampliſſimum, tum de auctoritate Romanæ Sedis in ejuſmodi occaſionibus, denique de jure optimo Caroli regis in ſacram noſtram coronam Hungaricam delibavero.

narrat petulantiam plebis,

51 „ Et quidem quoad primam partem, ſatis exploratum eſt omnibus, annum jam nonum ab eo tempore, quo Bonifacius octavus, Romanorum Pontificum ſapientiſſimus, legatum ad haſce partes ad inſtantiam ſanioris partis regnicolarum, poſt mortem Andreæ, ultimi regis ex regum noſtrorum ſtemmate ſuperſtitis, miſit, communem hanc noſtram patriam adinſtar Oceani, adverſis ventorum procellis ab imo agitari, turbarique. Cauſam quoque rei non eſt cur refricem, tamquam omnibus apertiſſimam, cum nempe bonus Cardinalis ſacrorum præſulum & optimatum, nec non melioris nobilitatis voto ſolicitatus, nullum modum conciliandi animos aliquorum clericulorum & C Hungaricæ plebeculæ potuiſſet invenire, cenſuris eccleſiaſticis potius quam armata vi, ut eccleſiaſticum miniſtrum decebat, interdicto ſacrorum uſu, ad ſanam mentem reducere conatum fuiſſe: nec novo quidem exemplo, ſed per univerſum Chriſtianum orbem ejuſcemodi malo aliiſque ſimilibus ſanandis ab Apoſtolica Sede ſemper uſitato.

& quorumdam clericorum,

52 „ Verùm talis medicina ſalutis loco phreneſim inauditam excitavit; ut obſervatum eſt à medicis in iis corporibus, quæ malo congruentes medicinas vel non admittunt, vel eo, quo deberent, modo, iis non utuntur: nam ut paucis concludam, quod longo tempore mirabundi ſuſpeximus & ſuſpiravimus, clericulorum turba, plebis armata furore, peſtilentem

* *l.* peſtilens virus

g

virum* in medicum eructando, Apoſtolicam Sedem, quæ à nemine judicatur in terris, anathemate ſe percuſſiſſe *g*, ſtrepitu campanarum cenſuit, effictâ cauſâ, quaſi Romanus Pontifex electionem regis Hungariæ, ſtatibus reipublicæ Hungaricæ perpetuò liberam, violenta, ut jactabant, intruſione Caroli Andegavenſis violaſſet. Atque talis inſania eò uſque proceſſit, ut diverſis aliis principibus in regnum hoc ad ſacram coronam evocatis, octo annis integris, Pannonicæ reipublicæ viſcera ſuorum gladiis foderentur. D

variiſque exemplis oſtendit,

53 „ At quæſo paululum mecum, ſapientiſſimi auditores, recogitate, an ullo umquam tempore turbæ niſi turbis excitandis, rebuſque publicis & quietis turbandis, & feſtæ pacis centro exturbandis potuerunt eſſe aptiores; vel ex eo, quia turbarum & turbulentiarum infauſtiſſimarum nomine ab iiſdem turbis emanarunt: quippe ad res agendas nihil ineptius turbis, quæ ſi aliquando veritatis, ipſius Chriſti videlicet Servatoris noſtri, monitis audiendis allecta, ad illum voluit accedere, non niſi compreſſione & offenſione cæleſtis Magiſtri id tentavit, irruendo nempe in illum, ut tradit Euangeliſta: etſi idem aliàs omnipotens, verùm ut homo, ne ab illa penitus opprimeretur, alium modum non cenſuit expeditiorem, quam ut ſe in naviculam, quæ erat Simonis Petri, inter multas alias in littore Genezareno exiſtentes, reciperet, & rogaret per eumdem Petrum paululùm à terra abduci: etenim nec ipſam pietatem abſque irreverentia & vitio inhumanitatis turba novit exercere. E

turbas ſemper nocere,

54 „ Unde Matthæi nono ſcribitur Dominus noſter aliquando miſeratus turbam. Sed qualem? „ Jacentem, inquit Euangeliſta, & tamquam oves ſine paſtore. Cogitate, qualis ſit turba præſtantiæ, quæ ovibus ſine paſtore, huc illuc diſperſis æquiparetur. Quod ſi impia in Chriſtum, & jacens tamquam oves ſine paſtore, turba deſcribitur in Euangelio, non mirum ſi in ejuſdem Chriſti Vicarium, & in navicula Petri ſucceſſorem, paſtoris abjectâ reverentiâ, tali phreneſi, qualis à Chriſti monarchia fundatâ, numquam fuit audita, ſævierit, ut noſtis. Noſtis autem pro veſtra ſingulari eruditione, auditores ſapientiſſimi, ex Euſebio in Vita Conſtantini, multiplex imperium, quo omnibus hominibus datur æqualis dignitas, æquale ſuffragium, quodque cum monarchia ex adverſo pugnat, confuſionis ac ſeditionis potius, quam regni nomen mereri.

& ex politicis philoſophorum teſtimoniis probat,

55 „ Hinc vetuſtiſſimum decus philoſophorum præſtantiſſimus Ariſtoteles Ethicorum libro octavo, capite primo cenſuit, populi potentiæ tranſgreſſionem pejorem eſſe tyrannide: nam ut idem ait: Pejus eſt, ſi multi, quam ſi unus vel pauci dominantur. Seneca populum, vitiorum ſuaſorem, auctoremque teſtatur; Plato ventrem ignavum; Plutarchus effrænem & præcipitem equum; Cicero turbam, fervens & æſtuans mare. Aliquando cum interrogaretur Diogenes, quid eſſet eſſe ſapientem, reſpondit: A vulgi ſententia diſcedere. Chryſippus porrò ita argumentatur, & quidem ad rem noſtram ſapientiſſimè: Si, inquit, populus philoſophari non poteſt, quanto magis rebus divinis, ſacriſque legibus tractandis erit ineptus? Et ſicut ſcripſit Laërtius lib. VII cap. II, putabimus, plebem theologiæ ſacrum dogma poſſe moderari? F

ſententiam vulgi in negotiis regni

56 „ Quamobrem ſi jure merito Anacharſis indignabatur, in Græcia populum canendi inſcium, in theatro de muſicis judicare; nos, ut Laërtius idem libro primo, capite nono ait; nos, inquam, plebem ſacrarum Litterarum rudem de ſanctiſſimis religionibus judicium facere pateremur? Si Appius Claudius, Romanos inter ſenatores ſapientiſſimus, indignè ferebat,

A „ rebat, Scipionem Æmilianum à laniis & to-
„ ſoribus in cenſuram promoveri; quanto magis
„ indignè ferendum, ſi ſacerdotia, ſi magiſtra-
„ tus, ſi ſacer ordo, ſi regnorum diſpoſitiones,
„ & ſanctiſſimarum legum diſcuſſiones ſordidæ
„ turbæ exponantur cenſuræ? Imò ſi quos ſeor-
„ ſim evocatos, ut Cato major aiebat, in con-
„ ſilium rei ſuæ nemo ſanus adhiberet, ab iis,
„ in turbam coactis, reſponſa religionum dari,
„ quis mente ſanus admittet?

contemnendam eſſe,

57 „ Idem, qui ſuprà, Seneca capite ſecun-
„ do de beata Vita, argumentum peſſimum tur-
„ bam pronuntiavit. Et ut ad noſtræ philoſophiæ
„ magis facto, quam dicto, illuſtratorem acce-
„ damus; Polycarpus martyr, idemque Joannis
„ Apoſtoli diſcipulus, aliquando juſſus à procon-
„ ſule, ut narrat Euſebius lib. IV Hiſt. cap. XV
„ rationem ſui populo dare, prætori ſe dixit da-
„ turum; nam populo fruſtra dari, quem nega-
„ ret duci poſſe ratione. Addamus noſtræ reli-
„ gionis philoſopho, innumeris aliis brevitati
„ condonatis, noſtræ gentis non inſipientiſſimum
B „ principem, quamquam revera crudelioris ani-
„ mi notâ meritò ab omnibus perſtrictum, Dio-
h „ cletianum *h*. Is, cum ſenatus Romanus decre-
„ viſſet perſecutionem contra Chriſtianos, pe-
„ nultimo ipſius imperii, hoc eſt, undevigeſimo
„ anno, acclamante populo in circo, ut Chri-
„ ſtiani beſtiis ſubjicerentur, pronuntiavit, va-
„ nas populi voces minimè audiendas.

quod Chriſti exemplo confirmat.

58 „ Sed rem, ut cupimus, Chriſti claudamus
„ exemplo. Ipſe Dei filius, cum minimè dedi-
„ gnaretur Nazareno computari populo, & unus
„ Nazarenorum civium haberi, eſſetque in omne
„ commodum & beneficium civium ſuorum in-
„ tentus; attamen quale pretium pro tali gratia
„ à civibus ipſis recepit? Furore populari duci-
„ tur ad ſupercilium montis ex eo præcipitandus,
„ Euangeliſta teſte. Et mirabimur, turbam Hun-
„ garicam, brutorum more, in Chriſti ſæviiſſe
„ Vicarium? Turbæ autem facinus contra pia ſen-
„ ſa ſacrorum antiſtitum, illuſtriſſimorum proce-
„ rum, & ſapientiſſimæ nobilitatis, ſacrilegium
„ abſolutè fuiſſe, cum certo certius cognoveri-
„ mus, quotquot hîc adſumus, vel ex eo nihil
„ immorandum ſuadet ratio, ut turbarum turbu-
„ lentas vanitates, & falſas inſanias proturbando,
C „ nos de noſtra republica, imò de ſalute noſtra,
„ liberè ſanctéque deliberemus, & à vulgi ſen-
„ tentia recedamus, nos ſapientes eſſe oſtenda-
„ mus.

Auctoritatem Sedis Apoſtolicæ

59 „ Jam de auctoritate Romanæ Sedis, cum
„ coram iis loquar, quos ne quidem ſuſurrus ab
„ obedientia & illius reverentia auſus eſt perten-
„ tare, non ſolùm ab eo tempore, quo gens
„ Hungarica adeo ſtrictè ipſius venerationi ad-
„ hæſit, ut inter omnes Chriſtiani orbis reges
„ ſolus Hungaricus Apoſtolicus, & Sedis Apo-
„ ſtolicæ à latere, ut aiunt, legatus, ſingulari
„ prærogativa, per ſanctum Stephanum in omnes
„ ſucceſſores perpetuò transfuſa, dicatur & habea-
„ tur; ſed ab ipſo ortu Chriſtianæ reipublicæ,
„ quo Paulus apoſtolus Illyricæ nationi Euange-
„ lica face præluxit, relicto in Pannoniis nepote
i „ ex ſorore, Andronico *i* epiſcopo (unde & pri-
„ matus eccleſiarum ampliſſimæ gentis Illyricæ per
k „ plura ſecula in Sirmienſi *k* ſtetit eccleſia) ſuper-
„ fluum ducerem, omnino quidquam effari, niſi
„ cælum hoc, turbine turbantis omnia turbæ a-
„ liquando infectum, pertimeſcerem. Quamob-
„ rem conſueta brevitate aliquot ſacræ Scripturæ
„ loca, vobis ignota minimè, attingam, quibus
„ conſtans omnium ſanctorum Patrum ſenſus & A. JOAN
„ conſenſus auctoritatem eccleſiaſticam ſuperio- TOMCO.
„ rem poteſtate ſeculari in Eccleſia Dei ſtetiſſe
„ ſemper, ſubſcripſit.

ex quibuſdam veteris

60 „ Hinc nullus eorum, quorum nomina ſtu-
„ dio brevitatis, tamquam vobis notiſſima, præ-
„ tereo, dubitavit umquam, de Eccleſia intelli-
„ genda eſſe illa verba Jeremiæ: Domina genti-
„ um, & princeps provinciarum. Et Ezechielis:
„ Suſcitabo Paſtorem unum; Apocalypſis: Qui
„ vicerit, & cuſtodierit opera mea in finem, da-
„ bo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eos
„ in virga ferrea, & tamquam vas figuli confrin-
„ gentur, ſicut & ego accepi à Patre meo; Iſaiæ:
„ Gens, ait, & regnum (alloquendo Eccleſiam)
„ quod non ſervierit tibi, peribit; Davidis:
„ Gladii, inquit, ancipites in manibus eorum
„ ad faciendam vindictam in nationibus, incre-
„ pationes in populis, ad alligandos reges eorum
„ in compedibus, & nobiles eorum in manicis
„ ferreis, ut faciant in eis judicium conſcriptum;
„ gloria hæc eſt omnibus ſanctis ejus. Inde apud
„ Lucam in collegio Apoſtolico duo gladii appro- E
„ bantur. Et ut miſſas faciamus alias veteris Pa-
„ ginæ auctoritates, Hieronymus noſter, quem
„ in explicandis ſacræ Scripturæ ſenſibus Docto-
„ rem maximum à Deo ſibi proviſum profitetur
„ Eccleſia, illa verba Jeremiæ, Ecce conſtitui
„ te hodie ſuper gentes & ſuper regna, ut evel-
„ las & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, &
„ ædifices, & plantes, ad Chriſtum & Eccleſiam
„ pertinere, diſertis verbis explicat.

ac novi Teſtamenti

61 „ Quamobrem Chriſtus ipſemet præcipit
„ Petro: Paſce oves meas, id eſt, univerſum
„ gregem eccleſiaſticum; & Paſce agnos meos,
„ id eſt principes gregis eccleſiaſtici juxta Patrum
„ explicationem. Novimus quidem à Chriſto fun-
„ datam Eccleſiam ſupra fundamentum Apoſto-
„ lorum & prophetarum, quando tam Petro,
„ quàm reliquis omnibus Apoſtolis æquam ligan-
„ di ſolvendique poteſtatem dedit ante Paſſionem
„ & reſurrectionem ſuam; ſicuti reſurgens à mor-
„ tuis, iiſdem omnibus Spiritum ſanctum inſpi-
„ ravit, eos denique cum omnimoda poteſtate
„ ſine ulla differentia inter Petrum & alios, ad
„ baptizandas omnes gentes per orbem terrarum
„ deſtinavit.

textibus pro- pugnat,

62 „ Attamen ſupremam poteſtatem paſcendi
„ oves, qui ſunt Chriſti fideles, & agnos, qui F
„ ſunt principes fidelium, ut diximus, abſque
„ multitudine aliorum Apoſtolorum, præſentibus
„ tantummodo Thoma, Nathanaële, duobus fi-
„ liis Zebedæi, & aliis duobus ex diſcipulis,
„ quinque nempe teſtibus, & Joanne ſexto, uno
„ ex filiis Zebedæi, tamquam loco ſcribæ adſci-
„ to, ſoli Petro voluit demandatam. Hinc Pau-
„ lus ſcribens ad Corinthios: Spiritualis homo
„ judicat omnia; ipſe autem à nemine judicatur.
„ Ad Romanos verò: Omnis anima poteſtatibus
„ ſublimioribus ſubjecta eſt. Et alibi: Si angelos
„ judicabimus, quanto magis ſecularia? Ipſe ve-
„ rò Petrus in ſua canonica, Vos, inquit, eſtis
„ regale ſacerdotium. Item: Gratia vobis & pax
„ adimpleatur in cognitione Dei, & Chriſti Je-
„ ſu domini noſtri, quomodo omnia nobis di-
„ vinæ virtutis ſuæ (Græcus textus habet pote-
„ ſtatis ſuæ) quæ ad vitam & pietatem, donata
„ ſunt.

quibus ſuper- addit nonnul- las ſanctorum Patrum,

63 „ Sed & Patres ſanctiſſimi à Chriſto ad no-
„ ſtra uſque tempora conſtanter tenuerunt & do-
„ cuerunt, epiſcopis & ſummo Romano Ponti-
„ fici competere & eſſe in omnia temporalia re-

A. JOAN. TOMCO.

„ giam & ſupremam poteſtatem ; quod tamen ita „ intellexerim, ut non directè habeat juriſdictio- „ nem temporalem in illa, ſed indirectè, qua- „ tenus nimirum eſt neceſſarium ad finem ſpiritua- „ lem & ſalutem animarum, ſicuti planè nunc „ contigit in hoc noſtro regno. Ita Dionyſius ad „ Demophilum cap. 8 de eccleſiaſtica Hierarchia; „ Ignatius ad Philadelphenſes, ad Smyrnenſes & „ ad Trallianos ; Irenæus lib. 4 cap. 44 ; Cle- „ mens Alexandrinus lib. 7 Stromatum ; Cypria- „ nus epiſt. 69 ad Ruffinianum ; Arnobius in „ pſalmum 139 ; Athanaſius oratione ſecunda „ contra Arianos ; Nazianzenus oratione 18 ; „ Ambroſius 1 ad Corinthios cap. 3 ; Hieronymus in Iſaiam cap. 60 ; Chryſoſtomus lib. 3 „ de Sacerdotio ; Epiphanius Hereſi 29 ; Cyril- „ lus Alexandrinus in libro Theſauri ; Auguſti- „ nus in Apocalypſin prope finem ; Paulinus ad „ Citerium ; Caſſiodorus epiſtola 4, libro 1 ; „ Gregorius magnus in quartum Pſalmum Pœni- „ tentialium ; Angelomus libro Regum 1 cap. 2; „ Rabanus de Inſtitutione clericorum ; Anſel- B „ mus ſuper epiſtolam 1 ad Corinthios 3 ; Ot- „ tho Friſingenſis lib. 3 cap. 36 ; Bernardus lib. „ 3 cap. 8 ad Eugenium.

ſcholaſticorum & conciliorum ſententias, l

64 „ Idem docuere ii omnes, quos ſchola- „ ſticos appellamus ; imprimis autem magiſter „ meus *l* Thomas de Aquino, & Bonaventura „ de Balneo regio. Concilia nationalia, ut To- „ letana & Rhemenſia clariſſimè ſuper hoc decre- „ vere. Sed quid quod tot ſcripturis, Patribus „ & doctoribus accedunt facta ipſa ſcripturas ex- „ plicantia ? Etenim habemus apud Zonaram, „ Anaſtaſium imperatorem non antè fuiſſe coro- „ natum ab Euthymio patriarcha, quam ſcripto „ polliceretur, ſe in fide Catholica permanſurum. „ Clodovæus Francus, occupatis Galliis, aucto- „ ritate Romani Pontificis Hormiſdæ à Remigio „ Rhemenſi præſule coronatus, ex ipſis Franco- „ rum ſcriptoribus habetur ; ſicut ex Hiſpanicis, „ Iſidoro præſertim, Roderico, Viſigothos re- „ ges, qui regnarunt apud illos, per epiſcopos „ ad regna aſſumptos, ac etiam ſolio deturbatos. „ Chilpericum regem Francorum ob ſtupiditatem „ à Zacharia Romano Pontifice gubernaculo re- „ gni ſubmotum, Pippinumque regem ſuffectum, „ ejuſdem gentis ſcriptores fatentur.

variaſque præteriti temporis hiſtorias, C

65 „ Et quod maximi momenti in hoc gene- „ re cognoſcitur, certiſſimum eſt, plurimorum „ ſcriptorum teſtimonio, Eginarti autem omnia „ ſpectantis imprimis, à Leone tertio Romano „ Pontifice Pippini filium Carolum, imperato- „ rem Romanum creatum, à quo ad nunc im- „ perantem Henricum noſtis, neminem pro im- „ peratore legitimo habitum, qui manu Papali „ non ſit conſecratus ; ſed quo uſque coronare- „ tur, imperator electus dictus & habitus eſt. „ Scitis autem, Henricum tertium à Gregorio ſe- „ ptimo privatum imperio, ab omnibus dereli- „ ctum, privatum, & inſepultum jacuiſſe : Ot- „ thonem quartum ab Innocentio tertio depoſi- „ tum, ſicuti & Fridericum ſecundum à quarto „ Innocentio, à quo Portugalliæ regi curator eſt „ aſſignatus : regnum enim Portugalliæ, ſicuti „ & Scotorum, & plurima alia, beneficiaria Sedis „ Apoſtolicæ dignoſcuntur. Sed ad noſtra venia- „ mus.

& domeſtica exempla,

66 „ Quamdiu reges Dalmatiæ & Croatiæ per „ ſexcentos fermè annos regnarunt, ab Hera- „ clii imperatoris temporibus ad noſtrum ſanctiſ- „ ſimum regem Ladizlavum, ſemper beneficiarii, „ ſemper tributarii Sedis Apoſtolicæ fuerunt, ſi- „ cuti & Bani Boſnenſes, tamquam dictorum re- D „ gnorum membrum, idem adhuc uſque exſe- „ quuntur. Patrum noſtrorum memoriâ dynaſta „ Serbliæ *m* & Raſſiæ *n*, rex ab Honorio tertio *m n* „ nominatus, & titulum regium, & regnum i- „ pſum ad præſentes poſteros feliciter tranſmiſit; „ & ut finem huic rei faciam, ipſe ſanctiſſimus „ apoſtolus Hungariæ Stephanus, de cujus ſuc- „ ceſſore agimus, à Romano Pontifice Silveſtro „ ſecundo rex eſt declaratus, & perpetua lega- „ tione Apoſtolica decoratus. Quod ſi fatemur in „ fonte, cur non admittemus in rivulo ? Ita ta- „ men, ut inde libertati illi perpetuæ, qua Hun- „ gari ſuos principes eligunt, independenter à „ qualibet alia poteſtate, nullum præjudicium o- „ riri profitear.

ex quibus omnibus concludit,

67 „ Nulla itaque dubitandi ſupereſt occaſio, „ quo jure Romanus Pontifex Hungarica diſſidia „ miſeratus, ſanioribus & potioribus etiam Hun- „ garis id expoſcentibus, Carolum auctoritate „ ſua, tamquam univerſalis Pater & judex ſupre- „ mus, tuendum in regno, jure ſanguinis ſibi „ debito, ſuſceperit. Jure autem ſanguinis, eo- E „ que optimo, ſuper alios competitores, Ca- „ rolo deberi diadema aviticum, ſole meridiano „ clarius eſt, cum matrem habuerit Mariam, „ Stephani quinti Hungarorum regis filiam, ſo- „ rorem Ladiſlai tertii, & ultimæ ex Bela propa- „ ginis ſacræ maſculæ Hungaricæ. Venceſlai Bo- „ hemi conditionem longè diverſam eſſe, non „ eſt cur ambigamus : quippe quem ex filia fi- „ liæ Belæ quarti natum agnoſcamus. Bavarus Ot- „ tho quo glutine ſtemmati noſtrorum regum poſ- „ ſit agglutinari, nequaquam mihi probatur.

regnum Hungaricum jure pertinere

68 „ Sed Caroli juribus illud quoque, idque „ rarum in terris additur, quod ipſius ſtemma, „ cælo teſte, ex ſanctiſſimis regibus noſtris pro- „ fluere comprobatur : ut enim Bela quartus, i- „ pſius proavus, Elizabetham *o* ſororem Germa- *o* „ niæ ; aliam Elizabetham *p* ex alia ſorore ne- *p* „ ptem, Hiſpaniæ ; Margaretam *q* filiam, Dal- *q* „ matiæ (tamquam concivem meam, Tragurii „ nempe editam) Cunegundem *r* aliam filiam, *r* „ Poloniæ, ſanctitatis gloriæ ſideribus inſertas, „ produxiſſe lætatur ; ita ex Mariæ nepote mater „ Caroli noſtri Ludovicum *s*, ſanctiſſimum To- *s* „ loſæ præſulem, primò Italiæ, in qua vitales „ hauſit auras, demum Galliæ, ex qua ad æter- „ nitatis evolavit præmia *t*, Caroli noſtri fratrem, *t* „ ſtirpem agnoſcit ſuam. Perinde ſicuti cælo ter- F „ ræque acceptiſſimus, Francorum regum præ- „ ſtantiſſimus Ludovicus nonus *u*, qui ab ado- *u* „ leſcentia ſua ad ultimum uſque ſpiritum, num- „ quam ſibi, ſed Chriſto militavit, regem no- „ ſtrum Carolum, per fratrem Carolum prone- „ potem ſuum, ſtatibus inclyti regni Hungarici „ ſceptris ſacratiſſimis tractandis natum, poſte- „ ritatem ſuam fatetur, ſic & commendat.

ad Carolum, quo coronato,

69 „ Addo præterea, quod omnibus eſt li- „ quidum, Carolum regem noſtrum numquam „ ſe Hungarico regno obtruſiſſe ; quippe cui tam- „ quam primogenitæ proli parentis ſui Caroli ſe- „ cundi, feliciſſimum totius orbis regnum Sici- „ liæ naturali prærogativa deſtinabatur : ſed (un- „ de ipſi immortales gratias habere debemus & „ agere) ab melioribus ſenatoribus ſolicitatum, „ juſſu Romani Pontificis labanti Hungariæ, & „ alienis nationibus in prædam concedenti præ- „ ſto futurum, poſthabito nobiliſſimo & ditiſſi- „ mo Siciliæ regno, adcurriſſe. Quæ, ut bene „ nota omnibus, ſicuti initio ſum præfatus, for- „ tioribus quam diſertioribus argumentis, quem- „ admo-

A „ admodum decet episcopum, cum hactenus in-
„ nuerim, bonorum omnium votis, bono pa-
„ triæ, justitiæ ipsi, Romani summi Pontificis,
„ ejusque hîc adstantis legati monitis feciſſe sa-
v „ tis non dubitaverim v „. Auditus vix Augustinus, tamquam angelus è cælo lapsus, omnium voces in Carolum fausta precantes coïverunt, nemine prorsus, qui reclamaret, invento. Quare mox Albam deductum more majorum, sacro diademate coronatum adoravere venerabundi.

pax & pristinus Hungariæ splendor redierunt.

70 Peracta coronatione, tam legatus Apostolicus, quam Augustinus, instante rege & optimatibus, hæsere aliquamdiu in Hungaria, donec facies ecclesiastici ordinis pristino splendori restitueretur: cujus piæ industriæ fructus inter alios exstitit, Eremitarum, sub nomine sancti
w Pauli primi eremitæ w, & præscripto regulæ san-
x cti Augustini, ab Eusebio x olim Strigoniensi Canonico, viro magnæ sanctitatis, anteriori seculo magno bono Hungarico institutum, [ejusdemque] per legatum Apostolicum, adnitente
B Augustino, confirmatio: cujus piæ familiæ rex
y z Carolus y, & post illum Ludovicus z filius, promovendæ, & regiâ tutelâ protegendæ præcipuam curam susceperе.

ANNOTATA.

a *Clemens iste mense Junio anni* 1305 *in locum Benedicti succeſſit.*

b *Hujus Cardinalis gesta vide apud Oldoinum nostrum in Historia Pontificum Romanorum & S. R. E. Cardinalium ad annum* 1294 *tomo* 2 *col.* 329 *& sequente.*

c Spalatum *est ampla & archiepiscopalis Dalmatiæ civitas, & in ora maris Adriatici sita gaudet portu capaci & tuto.*

d *Cum Thuroczius cap.* 89, *aliique scriptores Hungariæ gesta Cardinalis Gentilis & coronationem Caroli narrantes, de illo itinere Zagrabiensi non meminerint, & de* B. Augustino *nostro nullum verbum faciant, fidem hujus narrationis penes illustrissimum Tomcum relinquimus.*

e Buda *est præcipua Hungariæ civitas ad Danubium sita è regione urbis Pesthi, de qua mox agemus.*

f Pesthum *urbs munita Hungariæ ad Danubium sita è regione Budæ, cui ponte sublicio jungitur.*

C g *Thuroczius in Chronico Hungarorum cap.* 86 *agens de irrita Cardinalis Nicolai legatione, hanc detestandam quorumdam audaciam commemorat his verbis:* In suo autem recessu (*nimirum Nicolaus, Sedis Apostolicæ legatus, de quo supra egimus*) cives civitatis Budensis pro quodam casu in interdicto reliquerat. Interdictum quippe religiosis & plebanis strictè servantibus, surrexerunt pseudo-sacerdotes & perfidi, qui manifestè divina populo celebrabant, & Sacramenta ecclesiastica ministrabant publicè interdictis. Insuper malum malo cumulantes perniciosius convocato populo, accensis lucernis, summum Pontificem Christi vicarium, archiepiscopos & episcopos universos regni Hungariæ ac viros religiosos communiter excommunicatos altis vocibus promulgabant.

h *Diocletianum vocat principem gentis suæ, quia ex Dalmatia erat oriundus, ut historici passim tradunt.*

i *De hoc S. Andronici episcopatu & consanguinitate cum Paulo Apostolo non constat, ut tomo* IV *Maii pag.* 4 *videri potest, ubi ad diem* XVII *istius mensis, de S. Andronico illo egimus.* A. JOAN. TOMCO.

k *De hoc Sirmiensi Illyrici primatu consule Carolum à sancto Paulo in Geographia sacra, Amstelodami recusa lib.* 3 *pag.* 70 *& sequentibus.*

l *Hic sub* B. Augustini *nomine loquens se prodit Tomcus, qui perperam putavit, Beatum Parisiis sub S. Thoma studuisse, ut in Commentario prævio diximus, ac postea iterum in Annotatis observabimus.*

m Serblia, *quæ nunc communiter Servia vocatur, est pars Hungariæ latè sumptæ, & extenditur inter Croatiam ad Occasum, mare Adriaticum ad Meridiem, & flumina Istrum ad Septemtrionem, & Moravam ad Ortum. Reges olim habuit proprios, quibus exstinctis, paruit regno Hungariæ.*

n Rascia *sic dicta est à fluvio Rasca per eam labente; partem constituit Serviæ latè dictæ, de qua mox suprà actum est.*

o *Hæc est S. Elizabetha, lantgravio Thuringiæ nupta, de qua cum Martyrologio Romano ad diem* XIX *Novembris agetur. Interim Acta illius apud Surium eadem die legi possunt.* E

p *Hic indicatur S. Elisabetha Lusitaniæ regina, ni fallor, cujus Acta ad diem* IV *Julii Janningus illustravit. Quomodo autem hæc ad stirpem Hungaricam pertineat, tomo* 2 *Julii pag.* 173 *& sequente videri potest.*

q *Acta S. Margaretæ Hungaricæ Majores nostri die* XXVIII *Januarii illustrarunt, ut iterum suprà in Annotatis ad caput* 1 *littera* f *dictum est.*

r *Vitam istius S. Cunegundis ad diem* XXIV *Julii in opere nostro ex Mss. edidimus, ut rursus suprà in Annotatis monuimus.*

s *Hujus S. Ludovici præsulis Tholosani Acta, favente Deo, die* XIX *Augusti examinabimus.*

t *Aliqui volunt, hunc sanctum Antistitem obiisse eodem loco, quo natus fuerat; quod cum hac oratione conciliari non potest, & quod die* XIX *Augusti accuratius discutiemus.*

u *Is est sanctus Galliæ rex, de quo ad diem* XXV *Augusti copiosè agendum erit.*

v *Ex stylo & observationibus nostris eruditi lectores judicent, an tota hæc oratio non potius Joanni Tomco Marnavitio, quam* B. Augustino *sit attribuenda.*

w *Eremitæ illi S. Paulum primum anachoretam, tamquam patronum elegerunt. Attamen propterea Paulinus Klodauski perperam contendit, eremitas illos à sancto Paulo Thebæo originem duxisse, ut alia occasione ad diem* XVII *Julii, tomo* IV *istius mensis pag.* 331 *& sequente demonstravi.* F

x *Martinus Czeles noster in Indiciis Ungaricæ sanctitatis pag.* 94 *& sequente compendiosè narrat Acta hujus pii Eusebii, eumque titulo* beati *ornat. Verum ex Hungaris discere cupimus, an legitimum cultum alicubi habeat: sic enim supplemento Januarii inseri posset, quandoquidem dicitur die* XX *istius mensis obiisse.*

y *Carolus Hungaris usque ad annum Christi* 1342 *præfuit, ut Abraham Bakschayus in Chronologia regum Hungariæ asserit.*

z *Ludovicus mortuo Carolo successit, & regnum Hungaricum usque ad annum* 1382 *gubernavit, ut laudatus Bakschayus ibidem tradit.*

C A-

A. JOAN. TOMCO.

CAPUT VI.

Tranſlatio Beati ab epiſcopatu Zagrabienſi ad Lucerinum, paſtorales in hac poſteriori diœceſi labores ac pius obitus.

AT ne diutius legati præſentia, & Auguſtini zelo Carolus cum Ungaris poſſent perfrui, concilium generale à Clemente quinto indictum, Viennam Gallicam urbem utrumque pertraxit *a*. Quo abſoluto, Auguſtinus ad eccleſiam ſuam ſeſe recepit. Et quoniam inter alia Viennenſis concilii decreta cautum fuerat, ut bona, ſecularium violentiâ eccleſiis adempta, eiſdem reſtituerentur, dum bonus Paſtor circa ſacrorum decretorum executionem ſatagit, (ut fert humanæ cupiditatis inſatiabilis conditio, omnia ſibi per fas & nefas vendicantis) præcipuæ nobilitatis, & dynaſtarum, qui tempore longi interregni, quæcumque liberent, licere ſibi perſuaſerant, animos in ſe concitavit.

Dum beatus Præſul jura eccleſiæ ſuæ defendit, a

B

72 Præcipuus non ſolum Auguſtini, ſed ipſius Dei apertus hoſtis, extitit Mladinus, Dalmatiæ Croatiæque Banus. Is etenim cum patri ſuo Paulo Bano ſucceſſiſſet, & ut majorum ſtemmatibus æque ac divitiis per ea tempora turgidus, (etenim non ſolum parens ipſius, ſed & avus & proavus ex Banis Boſnenſibus deſcenderant,) regia potius abſoluta, quam Banali delegata authoritate, occaſione turbarum Ungarici regni, Dalmatiæ & Croatiæ dominio abutens, præſtantiſſimas quaſque civitates, oppida & arces, privato jure ſibi uſurpans, & à majorum pietate longè abhorrens, ſacris ac profanis rebus manus injiciens, tyrannus intolerabilis evaſerat; adeo ut epiſcopos, abbates, abbatiſſas, alioſque prælatos eccleſiaſticos, ſimplici nutu deponeret, inſtitueretque; bona eccleſiarum pro arbitrio occuparet, diſtraheret, alienaret: pyratas magnis claſſibus ex Adriatico mari Italicis littoribus depræ-

C

dandis emitteret: & unico verbo, per ſummum nefas Eccleſiæ puritatem contemnendo, ex aliqua tinctura ſacrarum Litterarum, quam ſibi pro ſumma ſcientia arrogabat, omnibus gravis, & exoſus habebatur *b*. Adeo periculoſo greſſu incedunt ii principes, qui cum Saüle ſacerdotale munus temerariè invadunt.

à Mladino principe vexatur,

b

73 Illum itaque Auguſtinus cum tamquam ſui gregis diſſipatorem & Eccleſiæ turbatorem ſæpius humaniſſimis alloquiis ad ſaniora conſilia capeſſenda hortatus fuiſſet, adeo parum profecit, ut eumdem in deteriora ſemper prolabentem, infenſiſſimum hoſtem experiretur, eóque res deduceretur, ut nec regia authoritate pontentiſſimi tyranni petulantia poſſet cohiberi. Ne porrò ſanctiſſimi Viri dignitas ab impio homine conculcaretur, ſanctumque canibus diutiùs exponeretur, divina diſpenſatione contigit. Etenim, cum Robertus, rex Neapolitani regni, pro eo affectu, quo erga Catholicam ferebatur Eccleſiam, Lucerinam civitatem à fæce Saracenica *c*, quam impius Fridericus imperator, idemque Siciliæ rex, intra alias civitates Neapolitani regni intruſerat, inquinari ferret ægerrimè, (licet in fine antè

& propterea, rogante Roberto Neapolis rege,

c

prioris ſeculi Luceriam ſub ſuum jugum miſiſſet;) cumque interea de Auguſtini Apoſtolico zelo fama latè volitaret, Robertus cum Carolo conſanguineo ita egit per legatos, ut annuente Joanne vigeſimo ſecundo ſummo Pontifice *d*, Auguſtinus & vinculo Zagrabienſis eccleſiæ abſolveretur, & Lucerinæ civitati Mahometico delirio expurgandæ paſtor præficeretur *e* & medicus, poſt decimum quartum annum in Zagrabienſi prælatura exactum.

D

d

e

74 Juſſu itaque ſummi Pontificis, & annuentia Caroli regis, ægre alioqui abſentiam tanti Viri à regno ſuo ferentis, compendio viarum uſus Auguſtinus, deſcendit in Dalmatiam, transfretaturus inde in Apuliam, Traguriumque natale ſolum acceſſit; ubi cum inveniſſet, concives ſuos unà cum Sicenſibus Mladini partibus adhærentes, ejuſdem impietati cooperari, eos, quantum potuit, ad pietatem revocare ſtuduit. At non ſolum juxta illud Domini, Propheta non fuit acceptus in patria, ſed cum lacrymis ab illa excedens, prædixit, adhuc ſe vivo, pœnas ſoluturam civitatem utramque, ſubdens: Ingrata patria, non habebis oſſa mea. Dictum comprobavit eventus, ut ſuo loco dicemus. Ut enim Illyricæ linguæ homines omnes naturali diſcrepantia animorum laborant, alioqui, ut ſcribit Herodotus, inſuperabiles futuri, & omnium gentium inexpugnabiles; ita Dalmatæ, ejuſcemodi morbo, atque inter Dalmatas Tragurienſes & Sicenſes conficiuntur imprimis.

& annuente Romano Pontifice, poſt prædictam patriæ ſuæ ruinam

E

75 Auguſtinus igitur, emenſo Adriatico, non abſque lacrymis ob pervicaciam, ut ſibi amantiſſimæ patriæ, ita Deo minus acceptæ, ad Lucerinam civitatem acceſſit. At priuſquam in illam pedem inferret, ſocio tantùm regulari, famulitii loco ſtipatus, genibus humi fixis, Deiparæ Virgini, erga cujus cultum angelicæ vitæ puritate ſingulariter afficiebatur, patrocinio perpetuo ſe, ſuoſque novos labores commendavit; proteſtando, ſe, nullo modo ſibi, ſuiſque commodis conſulturum, ad eam urbem accedere: ſed, ut Chriſti ſanguine, viſceribus ejus intemeratis divinitus creto, animas vindicatas, gloriæ Filii ſui, ejuſdemque piæ Matris, iiſdem annuentibus, & vires inepto alioqui ſibi ſubminiſtrantibus, reſtitueret. In quem finem numquam ſe Luceriam urbem, in qua turpiſſimè Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, pridem occiderat, ſed Matiæ civitatem, affulgente ſibi eadem ſtella maris, vovit nuncupaturum. Quibus effatis, & intra mœnia admiſſus, Joannis ſummi Pontificis diplomate, & Roberti regis mandato civibus exhibito, ante omnia præcepit, ne alio, quam Mariæ, nomine civitas appellaretur *f*. Qua duce, quanta ſexennii ſpatio præſtiterit, pro magnitudine rerum nullus ſcriptor extitit, qui ea memoriæ mandare fuerit auſus; hoc tamen citra controverſiam habetur, civitatem à Saracenis ut plurimum cultam, vel à Chriſtianis, qui Saracenica vi preſſi, nihil ultra Chriſtianum nomen retinebant, brevi temporis ſpatio, ſanctiſſimi Paſtoris verbo & exemplo, in eximiam Chriſti gregis caulam coaluiſſe.

F

f

transfertur ad epiſcopatum Luceri-num,

76 Inter præcipuæ paſtoralis ejus curæ facta, fuit fratrum Prædicatorum, tamquam Chriſti vineæ præſtantiſſimorum operariorum, introductio, ad quos eodem modo, quo dum Zagrabiæ ageret, Marthæ ſollicitudinibus fatigatus, Mariæ optimæ parti vacaturus, ſubinde ſeſe recipere ſolitus erat. Inter quos extremum quoque emiſit halitum, & cadaver humari abſque ulla pompa præcepit.

quem multis beneficiis affecit,

A cepit. Afficiebatur ſingulariter erga ſanctorum Virorum memorias, quorum æmulatione efflictiſſimè affectabat martyrium. Unde ſemper abſque ullo timore murum ſeſe pro domo Dei oppoſuit, & circa Saracenos aggregandos Eccleſiæ, nullum periculum detrectavit. Quod etiam contra Mladinum Banum, alioſque fautores ipſius, opponendo ſeſe impiis eorum conatibus, in priori ſua fecerat eccleſia, & præſertim in Ungaricis turbis componendis; præcipua porro veneratione colebat memoriam ſancti Petri martyris, ante aliquot annos, ex ſua Dominicana familia ad cælum martyrii palmâ evocatum; cujus integrum brachium Zagrabienſi ſponſæ relictum, adhuc in ea veneramur.

& in quo poſt varia pia opera,

77 Sanctum quoque Thomam Aquinatem, quem docentem audiverat *g*, ſicuti puritate vitæ angelicæ conabatur exprimere, ita zelo animarum lucrandarum, verbi Dei indefeſſâ patientiâ æmulabatur. Cujus etiam gloriæ adaugendæ inter homines cupidus, nihil omiſit, quo ipſius inter ſanctos Viros relatio obtineretur à Sede Apoſtolica. Quam gratiam Deus illi ita conceſſit, B ut antequam terrenam ſarcinam deponeret, eodem ipſo ultimo vitæ ſuæ tempore *h*, ſanctum Doctorem ſuum, aliis Doctoribus in perpetua æternitate fulgentibus adſcriptum, lætiſſimus coluerit; illudque Simeonis Juſti, (cujus venerandum corpus ad admirationem, integrum in Jadrenſi eccleſia magna pietate ſervatum, ſæpius coluerat *i*) cecinerit: Nunc dimittis, Domine, ſervum tuum in pace.

& eventu probatam prophetiæ ſuæ veritatem,

78 At ſicut cygneum hoc carmen animo cecinit exultanti, ita Jeremiæ amaritudinibus ingemuit ingratæ patriæ miſerias olim comminatas, ante fatum ſuum reapſe comprobatas. Etenim anno ante obitum ſuum milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſecundo, cum Tragurienſes & Sicenſes cognoſcerent, ſe ab impio Mladino intolerabili tyrannide opprimi, excuſſo illius jugo, arma contra eum, Venetorum protectione freti, corripuerunt. Ille vero, ingenti exercitu comparato, integro menſe Sicenſes incredibilibus affecit incommodis, univerſo illorum agro devaſtato, & in ſolitudinem redacto: unde ipſimet cives nobile monaſterium ſancti Andreæ, manibus ſeraphici Patris Franciſci fundatum extra mœnia civitatis, ne hoſti foret munitio, ſolo æquare coacti ſunt; ſicuti aliud C tale Deiparæ dicatum etiam ipſi Tragurienſes affecere; ruinis hucuſque factum atteſtantibus.

meritamque Mladini principis ultionem,

79 Nec tot malis exſatiatus tyrannus, evocatos ex urbe Sicenſi ſub fide publica Saracenum, Michaëlem, & etiam filios Eliæ Radovanerii, totius urbis primarii civis, crudeliter in eodem agro gladio ſubjecit, ſicuti pridem cum quarto eorum fratre captivo egerat. Inde ad campum Tragurii properans, conſimilis feritatis effectus in eoſdem patravit. Fuit attamen ſancto Viro aliquo ſolatio, quod eodem anno proceres Dalmatiæ atque Croatiæ, cum ipſo Paulo, fratre Mladini, impatientes ejus immanitatis, armis mutuò ſumptis, tyranni ſævitiem ita depreſſerint, ut captum deducerent ad regem Carolum, qui tum temporis propè civitatem Tininienſem *k* cum exercitu acceſſerat, vindicaturus indignam necem perpetratam parricidio & ſacrilegio nepotis ex fratre ejuſdem Mladini, in caput Paulini Draskovich Scardonenſis epiſcopi. Unde magiſtratu ſpoliatus, captivitatem ſubire coactus fuit, in ipſa Zagrabienſi civitate, in qua ſumma impietate ſanctiſſimum vexaverat Epiſcopum *l*.

80 Verumenimvero non ita lætatus eſt juſtus, cum juxta Pſalmiſtam vidit vindictam, & lavit manus ſuas in ſanguine peccatoris; ſicuti iturus in domum Domini, lætatus eſt, quoniam Jeruſalem ſuæ eccleſiæ ædificatam vidit, ita ut ubi alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum cubaverant, habitationem lætantium in umbra ſanctiſſimæ Genitricis Mariæ reliquerit. Plenus itaque dierum, ſeptuagenario major *m*, omnibus Eccleſiæ Sacramentis munitus, ipſo pervigilio magni ſui patriarchæ Dominici, tertio nempe Auguſti, tertio itidem ſupra trecenteſimum ac viceſimum illius ſeculi anno, ad laborum præmia evolavit in cælum, innumeris miraculis perpetuò illuſtriſſimus: quorum aliqua cum in Officio ejus anniverſariæ memoriæ conſcripto inferius apponendo referantur, alia autem peculiari libello de ejus miraculis conſcripto circumferantur, unum illud ſubticendum nequaquam duco, quod vix alicujus ſancti Viri meritis conceſſum legitur: Obſeſſos nempe à ſpiritibus immundis, quacumque arte diabolica occultos, ubi pedem intra terminos Lucerinæ eccleſiæ intulerunt, ſtatim, fruſtra reluctante ſpiritu tenebrarum, prodi, cognoſci- E que & ad ejus ſepulchrum ſanitati priſtinæ reſtitui.

A. JOAN. TOMCO. *anno* 1323 *ſanctè moritur, & miraculis claret.*

m

ANNOTATA.

a *Concilium iſtud Viennenſe anno* 1311 *celebratum eſt.*

b *Joannes Lucius lib.* 4 *de regno Dalmatiæ & Croatiæ cap.* 13 *potentiam ac tyrannidem hujus Mladini ex antiquis monumentis refert.*

c *Hæc urbs cognominata eſt* Luceria Saracenorum, *eo quod Fredericus eam Saracenis ex Africa accitis habitandam dederit, ut Ughellus tom.* 8 *Italiæ ſacræ in noviſſima editione Veneta col.* 314 *teſtatur.*

d *Is Pontifex ab anno* 1316 *uſque ad* 1334 *Eccleſiam gubernavit, & forte primus Beato noſtro cultum decrevit, ut in Commentario prævio vidimus.*

e *Jam dudum ex urbe Lucerina expulſi fuerant Saraceni, ut apud Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1269 *num.* 1 & 1303 *num.* 55 *videri poteſt. Poterat tamen inter Chriſtianos adhuc aliqua corruptio ex veteri ipſorum conſortio contracta ſupereſſe.*

f *Quamvis hæc narratio cum certiori hiſtoria ægrè concilietur, tamen cum in Commentario prævio num.* 38 *utcumque explicare conati ſumus.* F

g *Hic iterum recurrit erronea illa biographi opinio, de qua jam ſæpè egimus.*

h *Cum Doctor angelicus quinto Kalendas Auguſti anno* 1323 *in numerum Sanctorum relatus ſit, ex his biographi dictis & ſecuturo ipſius computo ſequitur,* B. Auguſtinum *paucis diebus huic canonizationi ſupervixiſſe.*

i *Aliæ eccleſiæ corpus S. Simeonis iſtius ſibi etiam vindicant, ut apud Cangium lib.* 4 *Conſtantinopolis Chriſtianæ pag.* 86 *videre eſt, & ad diem* VIII *Octobris accuratius diſcuti poterit.*

h Tininium *eſt urbs epiſcopalis in Croatia, de qua vide Joannem Lucium de Regno Dalmatiæ & Croatiæ pag.* 94 *& ſequente.*

l *De Mladini clade, & captivitate vide laudatum Lucium in opere mox citato pag.* 203 *&* 377.

m *Jacobus Echardus tomo* 1 *de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum pag.* 553 *aſſerit,* B. Auguſtinum *circa annum* 1260 *natum eſſe; ex quo ſequitur, beatum Præſulem* non ſeptuagenario majorem, ut ſcribit Tomcus epiſcopus Boſſinenſis in

A JOAN. TOMCO. in Vita apud Sigiſmundum Ferrarium in Hiſtoria provinciæ Hungariæ edita, ſed ſexagenarium circiter aût paulo plus obiiſſe, *ut ibidem bibliographus ille affirmat.*

CAPUT VII.

Beati ſepulcrum, reliquiæ, miracula & gloria poſthuma.

Beatus, cujus forma deſcribitur,

SEpultus fuit intra eccleſiam ſibi dilectam, ſuorum Fratrum domicilio, & ſancti patris Dominici memoriæ, ſuoque receptui, ut diximus, conſtructam; quouſque anno primo hujuſce ſeculi in aliud ſepulchrum pretioſo marmore elaboratum, non abſque miraculorum frequentia tranſlatus fuit. Statura fuit, ut ex ſacris ejus indumentis, adhuc integris citra ullam vetuſtatis injuriam, comprehendi poteſt, excedens humanam ordinariam, & potius ad giganteam aſſurgens; &,
B ut antiquiſſimæ picturæ tam cathedralis, quam conventualis illius eccleſiæ exhibent, capite calvo, barba promiſſa, aſpectu ingenuo lætiori: genæ, licet criſpantem, ruborem tamen oſtentant.

poſt mortem variis beneficiis confert per ſuas reliquias,

82 Nec ſolum ſacra ejus indumenta, inter quæ cingulum, difficultate partûs periclitantibus matronis applicatum, miraculis quotidianis eluceſcit, ſed & reliqua omnia veſtimenta regularia, & epiſcopalia, quibus indui conſuevit. Pileus epiſcopalis imprimis, apoſtolicæ paupertatis ejus & humilitatis argumentum, populis oſtenditur, illuſtriſſimum; cum alioqui ampliſſimos proventus poſſideret. Eſt enim paleâ contextus, opere ſatis ſubtili & accurato, adinſtar tamen meſſorum illius patriæ; ſuperinducitur materia lanea Dominicanis patribus in ſuperiori pallio nigro adhuc familiari, eademque pluribus centonibus, & interdum inæqualis materiæ & coloris, conſarcinata; viridis tamen coloris funiculo, ut apparet, ſericeo circumſtringitur. Hujus pilei mirabilis virtus experitur, dum energumenorum capitibus ſuperimponitur; ſicuti raſura pulveris ex ſepulchro, in quo nunc oſſa ſacra ſervantur, aliquo liquore ab ægrotis hauſta, mira operatur.

C *quas propterea populares ejus clam auferre tentarunt;*

83 Aliquot annis ab ejus obitu fama miraculorum ejus percrebreſcente *a*, concives olim ejus Tragurienſes excitavit, ut tranſmiſſo Adriatico, accederent Luceriam, furto ſancti Viri reliquias ablaturi; uti iis exhumatis profundæ noctis beneficio, reliquias Civis ſui, quocumque modo auferre poſſent, terrenæ patriæ reſtituerent. Navim itaque conſcendunt, proſperoque vento, Fertorium incolis portum *b* appellatum, tenentes, relicta in eo navi, ad Lucerinam civitatem brevi itinere contendunt, profundæque noctis beneficio ſocium corpus ſublatum, læti ſucceſſu rei, ad navim deferunt.

a

b

ſed irrito conatu, quia vivens prædixerat, patriam oſſibus ſuis carituram;

84 Quiete itaque ex ſollicito labore præcedentis diei, & ſequentis noctis capta, dum ſummo mane portum egredi volunt, animadvertunt, doloſè partum evanuiſſe theſaurum. Mœrentes itaque, dum in littus egreſſi, omnia tam regiæ viæ, quam aliorum receſſuum ſecreta rimantur, audiunt à pertranſeuntibus viatoribus, ſacra oſſa illo ipſo mane, quo marinis fluctibus committere ſeſe cum opinata præda paraverant, ante eccleſiam ſancti Dominici in urbe Luceria ab incolis inventa fuiſſe. Quibus auditis, Deo, & ejus Sancto rapinam minimè fuiſſe acceptam experti, quanta maxima celeritate licuit, fraudati deſiderio ſuo, repedarunt in patriam eventu rei mœſtiſſimam, memores vaticinii ſancti Viri de oſſibus ejus per patriam non poſſidendis. D

Tamen patriæ ſuæ non deſuit, dum converſionem impetravit Mladino,

85 Sed qui oſſa patriæ denegavit, patrocinium perpetuum erga eamdem adauxit. Ut ſicuti, teſte Onia ſummo ſacerdote, Jeremias, aliàs Jeroſolymitano populo ad carceres & indignas moleſtias inviſus, poſt mortem fuit fratrum amator & populi Iſrael, orando pro eo & univerſa ſancta civitate: ſic eodem fermè tempore, quo ſacram rapinam irrito eventu Tragurienſes tentarant, Mladinus tyrannus, dignitate, fortuniſque omnibus ſpoliatus, inſtar Jaſonis alterius tyranni, Machabæorum hiſtoriâ infamis, poſtquam principatum non obtinuit, ut notat ſacer Hiſtoricus, finem inſidiarum confuſionem accepit: fugiens enim de civitate in civitatem, ut refuga legum & execrabilis, intercedente ſanctiſſimo Præſule pro ſuis civibus, in Tragurienſium tandem hoſtium ſuorum manus incidit, quibus talem animorum manſuetudinem ſanctus Civis impetravit è cælo, ut hoſtem acerrimum, diis hominibuſque inviſum, (abſque dubio ejuſdem ſancti Præſulis interceſſione) reſipiſcentem, & ad bonam frugem redeuntem, quamdiu ſupervixit, commodis & obſequiis coluerint, eidemque mortuo nobile ſepulchrum, pietatis Tragurinæ perenne monumentum, in ſua cathedrali, cum ſequenti poſuerint inſcriptione, ad hanc uſque diem marmoreo tegumento, ante marmoream ibidem cathedram, ſive Euangelici verbi ad cives habendi pretioſum ſuggeſtum, exſtante, ſtylo illorum temporum non ignobili. E

cujus epitaphium hîc exhibetur, c d e f

85 Heu gemma ſplendida jacet ſub hac pet } ra
Cujus valor periit nunc in foſſa tet } ra
Mladinus, magnificus qui Cliſſiæ *c* fu } it
Comes, ſuis ſola ſpes, cur tam cito ru } it
Georgii *d* comitis memoriæ bo }
Natus, atque dominus Almiſi *e*, ſcardo } næ *f*
Probitatis titulus, morum & hono } ris
Ut flos vernans defuit vir tanti valo } ris
Croatorum clipeus fortis & ipſe er }
Inter omnes fortior volens ſive quer } at
Ejus mortem impiam cerno pro peccat }
Slavoniæ gentium eveniſſe grat } is
Flete Slavi nobilem nepotem Banor }
Largam veſtram copiam pacis & honor } um F
Sic preces altiſſimo date Creato }
Quod ipſe miſericors parcat peccato } ri
Hic annorum Domini ſub curſu mille }
Trecenteni inſuper atque quadrage } ni
Octavo ſub menſis .... die pri }
In Calendis Maii traditus eſt fi } mo
Cum bona ſui memoria mors ipſum vora }
Deo reddens animam qui mox expira } vit

Hactenus epitaphium pro barbarorum temporum ſtylo, quantâ maximâ diligentiâ fieri potuit ex marmore, jam tranſeuntium pedibus attrito, vel unius vocis lacuna hiante, teſte.

& conſanguineos ſuos afflictos

86 Idem, qui civibus ſuis adauxit patrocinium, Sicenſibus etiam in factione Mladini concivium ſuorum ſociis, minimè defuit, ne forte & originis ſuæ maternæ oblitus videri poſſet. Etenim proſcripta aliquando univerſa Dragœviorum familia, & bonis ejus fiſco addictis, vertere ſolum coacta, eo quod rea cenſeretur occultationis & ſuppreſſionis aliquarum ſcripturarum, odio principis ſui, publicum bonum concernentium; cum nullum modum purgandæ ſuæ innocentiæ humano ſtudio occurreret, ad ſancti Viri conſan-

A sanguinei sui patrocinium confugiens, præsentaneam ejus opem experta est.

87 Oranti namque Patri familiæ adest, idem monet perfodi murum, designato domus aviticæ loco: ibi enim ærumnarum remedium præsto futurum. Dictum factum, aperto muro, scripturæ olim ab antenatis incendiorum timore conditæ & inventæ, familiam domui, libertatique restituunt, nec absque fœnore: etenim dilapidati loco patrimonii, nobilis Colentina insula *g*, duobus oppidis Ptolomæi tempore culta, perpetuo posteritatis beneficio donatur. Exstat tantæ rei monumentum eodem muro nobilis marmorea statua, egregio opere elaborata, Dominicano habitu induta, sed episcopali infula redimita, solio insidens, gentilitiis stemmatibus illustris, ita ingredientibus atrium domûs è regione exposita, ut eosdem præstiti beneficii monere videatur.

ab infamia liberavit,

g

88 Alia admiranda, quæ ex remotissimis Christiani orbis partibus variis affecti morbis ad sacrum illius sarcophagum experiuntur assiduè, sicut diximus, missa facimus. At, quod nuper totius illius provinciæ admiratione contigit, absque piaculo omittere non licet. Vulgata, & toto orbe cognita est infelix ruina civitatis à sancto Severo *h* appellatæ, à Luceria exiguo spatio remotæ, à multis seculis inaudito terræmotu, quo & maria longè recesserunt à littoribus, & lacus ampliſſimi aruerunt ad tempus, cum pluribus oppidis & pagis prostratæ *i*. Verum cum jam irato Deo, Apulia tota in antiquum chaos ferri videretur, aperta tellure omnia ferme vel invertente, vel devorante, Lucerina tamen civitas, & diœcesis, dum omnia circumcirca in extremo essent periculo, dum concussione terræ omnia paterent, disjicerentur, everterentur, illæsa & inoffensa permansit, apparente, omnibus inspectantibus, supra civitatem matrona candidissimis vestimentis effulgens, & penes illam quodam, episcopali ornamento induto, illa ipsa proportione, & aspectu, quo imago sancti Præsulis Luceriæ colitur. Quæ visio tam diu inspectantium oculos tenuit, quoad effectus iræ divinæ in circumcirca sitis terris debacchata est.

atque ob præservatam à terræ motu Luceriam

B

h

i

89 Hinc certa fides tenuit, Deiparam, cujus nomine civitas denominatur, & sanctum Augustinum plebi invigilasse suæ, & à ruina imminenti illam præservasse. Quamobrem, licet hactenus anniversaria illius memoria à vesperis secundæ diei Augusti per totam tertiam diem solenni pompa, tamquam festi de præcepto, culta fuit à clero, civibus, & ditione universa; attamen post præfatum mirabile factum, senatusconsulto civitatis, in peculiarem Patronum ejusdem est adscriptus, anniversariaque solennis processio, sive supplicatio, ad ecclesiam S. Dominici instituta.

solenniter patronus istius civitatis non ita pridem electus est.

C

ANNOTATA.

a *Videtur legendum* percrebrescens, *ut verbum* excitavit *habeat suum nominativum.*

b *Frustra apud topographos & in mappis geographicis hunc portum quæsivi, nisi forte indicetur Manfredonia, urbs Apuliæ Daunia maritima, quæ olim* Portus Capitaniatæ *vocari consueverat, ut Leander Albertus in Latina Descriptione Italiæ pag.* 376 *testatur.*

c Clissa *est munita Dalmatiæ arx in prærupta rupe cum parvo tractu adjacente; unde hunc comitem Clissiæ cognominari existimo.*

d *Is fuit pater Mladini, ut Lucius in præfato opere pag.* 213 *indicat his verbis:* Eodem tempore Tragurienses cum comite Mladino Clissi, qui patri Georgio successerat, controversiam de via sive de transitu prope Clissum composuere.

A. Joan. Tomco.

e Almissum *vel* Almissum *est maritima Chulmiæ civitas, de qua apud laudatum Lucium lib.* 4 *de regno Dalmatiæ & Croatiæ cap.* 4 *plura lector inveniet.*

f *Jam sæpe laudatus Lucius lib.* 1 *proximè citati operis cap.* 4 *pag.* 25 *de hac urbe sic scribit:* Scardonam, Liburniæ civitatem, prope Titii ostia, in sinu ab ipsa Scardonitano dicto sitam fuisse, nomen ruinæque adhuc exstantes argumento sunt *&c.*

g *Est insula maris Adriatici, quæ non procul Tragurio distat.*

h *Aliàs vocatur* Severopolis *vel* Fanum sancti Severi, *estque urbs episcopalis Apuliæ sub archiepiscopatu Siponino, ad quam episcopatus Civitatensis à Gregorio XIII Pontifice translatus est, ut apud Ughellum in Italia sacra editionis Venetæ tomo* 8 *col.* 270 *licet videre.*

i *Hic terræ motus contigit anno Christi* 1634, *ut in libello Flandrico, de vita & miraculis* B. Augustini *edito, pag.* 32 *affirmatur.*

E

MIRACULA ANTIQUIORA,

Quæ post mortem Beati contigerunt.

Ex veteri Ms. Officio Lucerino, quod cum editione Sigismundi Ferrarii contulimus.

B. Augustinus sua intercessione

AUgustinus civis Traguriæ urbis ex nobilissimis & sanctis parentibus *a* originem duxit, qui à pueritia Ordinem Fratrum Prædicatorum intrans, & litterarum studiis eruditus, superna sibi providente clementia, geminâ scientiâ, scilicet divinâ & humanâ *b*, efficacissimè claruit; ac etiam in tantum fuit purus, innocens, Deum colens, verax, pius, mitis, & ab omni pravo opere abstinens, quod civitatis Lucerinæ defuncto episcopo, tempore Pontificatus sanctissimi Patris ac Domini Joannis Papæ XXII, divina inspirante gratia, fuit electus & confirmatus in episcopum Lucerinum, & infinita miracula, quæ mirandus Deus ostendit meritis venerabilis patris Augustini episcopi civitatis sanctæ Mariæ *c* tam in vita quam post mortem nemo posset linguâ referare.

a

b

F

c

quemdam ab imminente mortis periculo servat,

2 Sed ne sanctissimi Viri fama negligatur, valeat fidelium Christianorum dilectio apertis auribus perpendere, quot miracula post ipsius obitum ipse pietatis Auctor omnibus propter ejus merita ostendere voluit: nam die tertio mensis Augusti, quo dictus F. Augustinus obiit, cum tota ecclesia FF. Prædicatorum plena esset hominibus, qui dicti F. Augustini venerabile corpus visitare convenerant, Paschalis de Quarata * comestabulus capitanei civitatis prædictæ, ne præ multitudine hominum ibi astantium aliquod periculum emergeret, accedens ad eamdem ecclesiam, cum vellet ipsos homines retrahere, quia magna erat impulsio hominum eorumdem, & esset prope foveam, in qua ponendum erat venerabile corpus episcopi memorati, impulsusque fortiter

* *al.* Quarato

EX MS. ter, inter homines prælibatos in dictam foveam cecidit, in quo casu ensis, quem tenebat ad latus, de vagina exivit, & pomo ipsius in terra præfixo, puncta *d* bene acuta erecta remansit in alto, super quam punctam idem comestabulus pectus præfigens, in quod non intravit puncta præfata; sed statim curvata est usque ad pomum suum in terra præfixum, in nullo lædens præcipitantem eumdem.

d

3 Die vigesimo dicti mensis Augusti mulier; nomine Odina, cujusdam de Bononia *e*, cum ex morsu canis haberet tibiam rubeam & tumefactam, concepta devotione ad beatum Augustinum prædictum, ad ejus sepulcrum accedens, supra quod aliquantulum requiescens, statim perfectè surrexit curata; sed remanserunt in dicta tibia solummodo foramina dentium dicti canis ad Sancti miraculum ostendendum.

& multos febricitantes, e

Eodem die quidam, nomine Philippus de Florentia, patiens rigores febriles, cum ad dictum sepulcrum accessisset, devotione concepta, ibi aliquantulum quiescens, statim curatus ob omni infirmitate surrexit.

Eodem die Isolda, uxor Nicolai apothecarii de civitate sanctæ Mariæ, patiens maximum tumorem in gutture, ita quod vix comedere posset, cum ad dictum sepulcrum, concepta devotione, venisset, ibi cum devotè procumberet, statim tumor disparuit, & surrexit abinde perfectè curata.

B

4 Die vigesimo sexto ejusdem, Auribella de Foggia longo tempore vexata à dæmone, non valens unâ horâ quiescere, ad dictum sepulcrum cum devotione portata, perfectè fuit protinus liberata.

& ergamenos,

Die vigesimo septimo, quidam, nomine Guillelmus, de civitate prædicta, cum multis annis passus fuisset febrem quartanam, concepta devotione ad merita venerabilis Episcopi, emisso voto, accedens ad sepulcrum prædictum, ubi cum devotè orasset, petens à Deo ejusdem Sancti meritis, ex tunc se sensit à quartana febre curatum.

Eodem die Rainaldus de Barulo cum per biennium passus fuisset gravem dolorem lumborum, ita quod non posset de uno loco ad alium se movere, concepta devotione, ad dictum sepulcrum cum reverentia veniens, ibi cum devotè orasset, beati Augustini meritis statim surrexit perfectè curatus ab omni infirmitate doloris.

5 Die vigesimo octavo ejusdem, Marcus, filius Angelæ, de civitate sanctæ Mariæ, cum à sua nativitate habuisset brachium dextrum desiccatum, cujus usum totaliter amiserat naturalem, ad dictum sepulcrum cum devotione portatus; supra quod aliquantulum procumbens, statim cum brachio curato surrexit.

mutos, C

Eodem die Guillelmus, filius Philippi, de Luceria, cum à mense Maii sextæ Indictionis *f* tunc currentis ex quadam infirmitate tunc superveniente verbum * totaliter amisisset, ita quod nullo modo loqui valeret, nec aliquod verbum de ore suo proferre, ad dictum sepulcrum cum devotione accedens, ibi cum devotè procumberet, continuò fuit sibi beati Augustini meritis loquela pristina restituta.

f

* *id est* loquelam

6 Romualda de sancto Severo quemdam habens filium, patientem caducum pessimum morbum, devotè beatum exoravit Augustinum, ut filium sibi daret totum liberum; qui ad ejus sepulcrum portatus, protinus surrexit curatus.

Eodem die Margarita, soror Romanellæ, de civitate sanctæ Mariæ, cum numquam à nativitate sua vidisset, & totum corpus haberet contractum & curvum totaliter, ita quod nullo modo posset erecta incedere, sed quasi ventrem in terram protraheret, ad dictum venerabile sepulcrum cum devotione portata est; super quod paululùm orans, & de pulvere præfati sepulcri cum suos absterfisset oculos, protinus plenè illuminata ac extenta & erecta surrexit, ab utraque infirmitate curata. D

Eodem die Joanna, de civitate sanctæ Mariæ, cum esset in tantum contracta & curva, quod erecta nullo modo ambulare posset, & esset omnino surda, quæ nihil audire poterat, concepta devotione accedens ad sepulcrum prædictum, ibi aliquantulum orans, fuit statim ab omni sua infirmitate curata.

7 Eodem die Gregorius, privignus Joannis de citfario, de civitate sanctæ Mariæ, qui visum totaliter amiserat, concepta devotione & emisso voto, quod ad honorem beati Augustini præfati sex Missas cantari faceret, & cereum unum accendi super ejus sepulcrum, continuò fuit sibi visus restitutus, & vidit

cæcos,

Henricus * de Septem fratribus, habitator civitatis sanctæ Mariæ, magnis oppressus doloribus, ita quod aliquò rarò poterat ire, quia erat valde totus de persona contractus *g*, quia juxta prædictum mirum sepulcrum positus fuit, rediit ad propria pedibus suis sanus.

* *al.* Herricus E

g

Eodem die filius Bartholomæi Macii de Apicio, qui septem mensibus ambulare non poterat, habens crura omnino contracta, cum per parentes ejus fuisset ad dictum sepulcrum cum devotione portatus, fuit statim sanitati pristinæ restitutus, & ambulavit, ut sanus.

8 Eodem die Joannes de Santorello, & ballivus de Monte-leonis *h* cum paterentur febrem acutissimam, concepta devotione ad beatum Augustinum prædictum, dixerunt cum desiderio: O utinam haberemus aliquantulum de pulvere sepulcri beati Augustini, & ipsum pulverem in aqua positum biberemus! Post ejus potum firmiter speramus consequi sanitatem. Quibus verbis sic devotè prolatis, continuò febre cessante, perfectè se senserunt, à qua affligebantur, infirmitate sanatos.

morbum caducum patientes, h

Eodem die Romualda, de sancto Severo, habens quemdam filium patientem morbum caducum, de quo nullis poterat remediis liberari, concepta devotione per eum ad beatum Augustinum præfatum, dictum filium suum ad ejus sepulcrum cum devotione portavit: & positus super illud, post paululum surrexit perfectè curatus. F

9 Nobilis Helena, de Casali-novo, vexata semper erat à dæmone, qui tam hiemali tempore quam æstivo rarò sinebat ipsam quiescere; nec aliquo remedio potuit liberari, donec ad sepulcrum sacrum se fecit transportari. Mirum & magnum prodigium factum fuit meritis sancti Augustini.

à dæmone vexatos,

Eodem die Joannutius, filius Joannis Hippolyti Buverii *, de dicta civitate sanctæ Mariæ, cum numquam vidisset, eo quod omnino visu careret *i*; quem ejus pater concepta devotione ad dictum sepulcrum cum maxima devotione portaret, ipsumque per manum conduceret, ut fuerat consuetus, dum illuc pergerent, dictus Joannutius ait: Pater, dimitte me, quia bene & clare video, & per me sine conductore ambulare possum. Et fuit visus miraculosè restitutus eidem.

* *al.* Buccurii

i

10 Eodem die Flora, uxor Nicolai de Aqua nigra, de civitate sanctæ Mariæ, singultum gravissimum patiens, cum nullis posset remediis liberari,

surdos,

A ri ; ad dictum ſepulcrum cum devotione accedens, ibique morans per horulam, fuit protinus ab omni infirmitate curata.

* *al.* Longobuco — Eodem die Leo de Longobuvo *, de prædicta civitate, qui à menſe Maii anni ſextæ Indictionis auditum ambarum aurium totaliter amiſerat nihil audiens; emiſſo voto, ad dictum ſepulcrum cum devotè oraſſet, ſtatim recuperavit auditum.

Pretioſa, filia Guarnatæ, patiens in gutture dolorem maximum, ita quod proinde etiam amiſerat verbum, cum ad ſanctum ſepulcrum veniſſet, & de ipſius terra bibiſſet, ſtatim gutturis tumor diſparuit, & ipſam Dei gratia ſanavit.

Eodem die notarius Odoriſius de Monte Odori, de civitate prædicta, cum longo tempore de auricula dextera non potuiſſet audire, accedens cum devotione ad dictum ſepulcrum, & de pulvere, qui erat ſuper ipſo ſepulcro, in dicta auricula ponens, ſtatim dicti beati Auguſtini meritis recuperavit auditum.

B *paralyticos, k* — 11 Die penultimo ejuſdem, Henricus de Septem fratribus *k*, habitator civitatis ſanctæ Mariæ, qui per triennium graves & varios dolores paſſus fuerat in toto tempore, ita quod erat exinde totus de perſona contractus, qui nec pedes, nec eques per ſe ſolum poterat ambulare, concepta devotione, ad dictum ſepulcrum portari ſe fecit in quodam aſino: qui juxta venerabile ſepulcrum prædictum poſitus, poſt paululum ſurrexit, perfectè ab omni, qua affligebatur, infirmitate curatus, & redit ad propriam domum ſuis pedibus.

* *al.* Malafolii. — Eodem die Angela, uxor Malafoſii *, de civitate ſanctæ Mariæ, cum vexata à dæmone ſemper eſſet per quatuor annos, ita quod quieſcere non valeret; ad dictum ſepulcrum cum devotione portata, ſtatim fuit liberata perfectè à vexatione præfata.

12 Bartholomæa de Aleſina, filia Severi, fuit ſemper ſurda atque muta omni tempore ſui ævi. Devotione concepta, prædictum patrem ſuum petit, ut ferretur ad beati Præſulis ſepulcrum. Et poſtquam in eccleſia ſancti Antiſtitis fuit, loquens & audiens, lætabunda inde receſſit.

calculo laborantes, — Eodem die Matthæus Maccaronus, de civitate prædicta, cum pateretur duplicem tertianam, concepta devotione ad beatum Auguſtinum prædictum, de cujus ſepulcri pulvere cum aqua cum devotione potârat, fuit protinus poſt potum ipſum ab omni infirmitate curatus.

C — Eodem die Rainaldus, filius Franciſci Leonis, de civitate prædicta, vitium petræ * in virga patiens, ita quod à carniſprivio prædicti anni ſextæ Indictionis *l* numquam liberè & abſque dolore mingere potuiſſet, ductus à matre ſua cum magna devotione ad ſepulcrum prædictum, ſtatim liberè minxit ibi propriè bis in maxima quantitate ſine aliquo dolore, totaliter ab omni infirmitate curatus.

* *id eſt* calculi *l* — * *al.* Dopreria Helena — Eodem die Doprina Henela *, de Caſali-novo, vexata per viginti annos à dæmone numquam quieſcere valens, nec alio remedio liberari, ad dictum ſepulcrum cum devotione portata, fuit protinus à qua tenebatur vexatione dæmonis liberata.

aliiſque morbis afflictos — 13 Die ultimo ejuſdem, Philippa, filia Nicolai de ſancto Germano, de Luceria, cum de uno oculo nihil videret, ad dictum ſepulcrum per matrem ſuam cum devotione ducta fuit, & ſtatim plenè illuminata eſt.

Nicolaus, dictus Calaber, civitatis ſanctæ Mariæ habitator, mœſtus ſtabat, eo quod erat nemo prolis ſuæ curator, & ſic infirmabatur graviter, atque deſperabatur leviter. Cumque pater de ſui filii nece condoleret, de ſepulcri terra arripuit, ut ori imponeret *m*. EX MS.

m *ſuo patrocinio* *n* — 14 Die primo Septembris ſeptimæ Indictionis *n*, Manſella de Caſali-novo per multos annos vexata graviter à tribus dæmonibus, non valens aliquibus remediis liberari, cum per virum ſuum ducta fuiſſet ad eccleſiam ſanctæ Mariæ de Oliveto, vivente tunc ſancto Auguſtino præfato, & in ſuo epiſcopatu Lucerino morante, dum iter arriperet, dæmones in dicto corpore commorantes cœperunt altis vocibus clamare & dicere: Auguſtinus faciet nos hinc exire, ignorantibus, qui ipſos audiverant, de quo Auguſtino dixiſſent. Obeunte poſtmodum præfato Auguſtino beato, propter multa miracula, quibus idem clareſcere cœpit, poſt obitum dictus vir jam dictæ dæmoniacæ ad dictum ſepulcrum ipſam cum devotione portavit: quibus illuc pergentibus, duo prædicti dæmones ad idem ſepulcrum non præſumentes accedere, in itinere de ejus corpore abierunt: in quorum exitu bovem unum, ibi paſcendo morantem, ſubitò necaverunt. Tertius autem, qui ibi remanſerat adhuc clauſus, protinus quod dicta E mulier ad dictum ſepulcrum acceſſit, de ejus corpore exivit cum maximo gaudio *o*.

o *prodigioſè ſanat.* — 15 Quidam, nomine Simeon, de Barulo, cæcitate valdè percuſſus, poſcit à filio ſuo Nicolao, quod manualiter ſit ductus ad eccleſiam, ubi ſancti Epiſcopi erant reliquiæ, ut ſuper ejus oculos deberent FF. Prædicatores illas citò apponere: qui flentis precibus moti, compleverunt votum cæci. Reſpiciens ſanctus Præſul ejus humilitatem ac devotionem, clementiâ Salvatoris cæci oculis dat illuminationem.

ANNOTATA.

a *Ferrarius tantummodo legit aut dixit, ipſum* ex nobilibus & piis parentibus *ortum eſſe.*

b *Ferrarius ibidem geminam ſcientiam, ſcilicet divinam & humanam, pro* philoſophica & theologica *accepit. Sed hujuſmodi levioris momenti diſcrepantias deinceps non annotabo.*

c *Hic ſignificatur civitas Lucerina, cui nomen* ſanctæ Mariæ *ante epiſcopatum* B. Auguſtini *impoſitum fuit, ut in Commentario prævio num.* 36 *& ſequente diximus.*

d Puncta, *id eſt* mucro, *ut ex ſenſu ſatis patet. Nos voluimus fideliter antiquam hujus miraculi narrationem tranſcribere, quam Ferrarius ita mutavit:* Quo caſu enſis, quo erat accinctus, de vagina egreſſus eſt, & pomo ipſius terræ infixo, erectus mucro bene acutus Paſchalem rectà per pectus excepit, omnino transfigendum; ſed beati Auguſtini auxilio, mucrone ad pomum curvato, ab omni læſione liber evaſit. F

e *Laudatus Ferrarius habet:* Mulier, nomine Odina, cujuſdam de Bononia uxor. *In Ms. noſtro Officio non legitur* uxor, *nec hanc vocem addere volui, quia forte hoc loco* mulier *pro uxore accipitur.*

f *Menſe Maio currebat Indictio ſexta, qua denotat annum Chriſti* 1323, quo B. Auguſtinus *ad Superos migravit.*

g *Ferrarius in Officio edito hæc clariùs expreſſit his verbis:* Quod eſſet toto corpore *contractus.*

h *Idem Officii editor legit* Ballictus Macteleonis. *Utra lectio ſit præferenda, ignoro.*

i *Senſus juxta ſyntaxim non cohæret; quod hîc ſemel notaſſe ſufficiat, dummodo in aliis ſignificatio utcumque intelligatur.*

EX MS.

k *Suprà mentio facta eſt, cujuſdam Henrici vel Herrici, qui etiam* de Septem fratribus *cognominatur, & ſimili fere morbo laborabat. Quare dubitamus, an hoc loco idem miraculum repetatur, quamvis hic plures circumſtantiæ adjungantur.*

l *Tempus, quod hîc exprimitur* à carniſprivio prædicti anni ſextæ Indictionis *ſignificat, Rainaldum illum à Quadrageſima anni* 1323 *uſque ad finem Auguſti, calculo laboraſſe. Porro Ferrarius in eodem Officio narrationem illam ſic liberè mutavit:* Eodem die Raynaldus, filius Franciſci Leonis, de civitate prædicta, calculo laborans, ita ut multo tempore liberè & ſine dolore urinam emittere non poſſet, ductus à matre ſua cum ingenti devotione ad ſepulcrum, ibi emiſſâ urinâ abſque dolore in magna quantitate, totaliter eſt ab infirmitate curatus. *Ita quidem ille elegantiùs, ſed non fideliùs.*

m *Videtur hîc in Ms. noſtro aliquid deeſſe, quod Ferrarius ita mutavit ac ſupplevit:* Nicolaus Calaber, civitatis ſanctæ Mariæ incola, triſtabatur graviter, quod filio infirmo ac deſperato nullum eſſet remedium; qui in B. Auguſtinum fiſus, perſenſit auxilium: nam de ſepulcro arripiens pulverem, ori infundens, erexit eum ſoſpitem. D

n *Hinc liquet, Indictiones eo tempore etiam in civitate Lucerina à Calendis Septembris initium ſumpſiſſe: nam hîc à primo die Septembris anni* 1323 *numeratur Indictio ſeptima, cum ſuprà menſe Maio ejuſdem anni Indictio ſexta computetur.*

o *In Ms. noſtro legitur dæmon energumenam reliquiſſe* cum maximo gaudio, *cum tamen Ferrarius dicat, ex corpore mulieris obſeſſæ exiviſſe* cum maximo ululatu. *Poteſt autem intelligi, quod malignus ille ſpiritus exierit* cum maximo gaudio, *quia fortè ibi vehementius torquebatur.*

QUARTA DIES AUGUSTI.

B E

SANCTI QUI PRID. NONAS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Ariſtarchus
S. Perpetua Romæ.
S. Tertullinus presb. mart. Romæ.
S. Agabius epiſc. conf. Veronæ.
S. Creſcentianus, S. Juſtus, S. Sachintus } MM. Romæ.
S. Sergius, S. Bartholomæus } MM. Nicomediæ.
S. Eleutherius mart. Tarſiæ.
S. Epiphanius, S. Iſidorus } MM. Veſontione.
S. Eudocia mart. in Perſide.
S. Ia & ſocii MM. in Perſide.
S. Peregrinus, S. Machoratus, S. Viventianus } MM. Cenomanis.
S. Baumadus conf. Tutelæ.
S. Euphronius ep. Turon. conf.
S. Luanus ſeu Lugidius conf. in Hibernia.
S. Sigrada vidua Sueſſione.
S. Reynerius archiep. Spalatenſis & mart.
S. Dominicus conf. Bononiæ.
S. Ciccus conf. Piſauri.

F

C

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

MEmoria S. P. N. Phoſterii *habetur in noſtris apographis è codice Taurinenſi, nec non è Menæo Ms. membranaceo conventûs S. Ludovici FF. Prædicatorum Pariſiis. Exſtat jam pridem apud nos die* v *Januarii abbas ſynonymus, cum elogio è Menæis: quod ſufficiat, hîc indicaſſe. Vide interim dictum diem* v Januarii.

Pataviæ in Norico, S. Valentini epiſcopi, *Ferrarii annuntiatio eſt, ex iis una quas abſque delectu ſæpius repetit, dum alio die de eodem Sancto locutus eſt, hîc ex Surio, alibi ex alio, quemadmodum hunc* S. Valentinum *ſignaverat, eo die quo de ipſo in hoc opere actum eſt* VII Januarii.

In Luca, memoria B. Richardi regis Angliæ Confeſſoris, qui ibi peregrè obiit. *Additur*; Alibi ſupra. *Eſt annotatio Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, male iſtic poſita, ſed correcta, per* alibi ſupra; *nam de eo actum eſt* VII. Feb.

S. Guilielmi tranſlatio *eſt in Florario SS. Ms. Vide quæ de ipſo dicta ſunt* x Februarii.

S. Walburgis Virginis reliquiarum tranſlatio *ab Anglicis, Gallicis, Belgicis & monaſticis Martyrologiis hoc die certatim refertur, eo nimirum, quo ſolennius & feſtivius celebratur Furnis in Occidentali Flandria, ubi præcipua ei dicata eſt eccleſia, de qua & ceteris eo ſpectantibus atque egregiè illuſtratis, videndus Commentarius ad Sancta Acta prævius* § 6 *pag.* 519, *die quo ipſa colitur* XXV Februarii.

S. Agnes de monte Peſſulano (*pro* Politiano) Ordinis Prædicatorum, *hoc die perperam adjicitur Greveno in additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis, ſpectat ad diem, quo ejus geſta illuſtrata ſunt,* XX Aprilis.

S. Deſiderius Viennenſis epiſcopus & martyr *hîc loco non ſuo ex Galeſinio profertur à Ferrario in*

A *in Catalogo generali, tametsi non ignoraverit in Romano bis signatum esse, nempe* XI *Februarii quo Sancti corpus Viennam ex loco martyrii translatum est, & XXIII Maii, ipso ejus martyrio sacra. Tu vide quæ de* S. Desiderio *dicta sunt in opere nostro jam die assignato* XXIII Maii.

S. Protasius martyr *in Romano Martyrologio hoc die* Coloniæ *annuntiatur, ex eorum Sanctorum numero quos Baronio Suggessit Galesinius, ut ipse in notationibus fatetur perquam candidè;* De eo etiam Galesinius (*poterat dicere solus Galesinius*) hoc die qui ejusdem ecclesiæ citat tabulas; *nempe*, pervetustum Colonienſe Kalendarium, *quod jam toto sesquiseculo ab ipsismet Colonienſibus frustra quæsitum est, apud quos nimirum, in tam numerosa Sanctorum serie, nullus hactenus reperitur* Protasius, *ab ipsis certissime non rejiciendus, si ulla ejus vestigia usquam occurrerent. Suspicetur fortasse quispiam, reliquias aliquas sub* Protasii *nomine Brisaco* (*ubi etiam fratris S. Gervasii corpus honorari, antiqua traditio est*) *Coloniam delatas; atque*

B *inde Kalendario qualicumque* S. Protasii *nomen inscriptum. At neque hoc patientur Colonienses, sacrorum suorum pignorum in quantavis copia recensitores non minus diligentes, quam custodes sæduli juxta ac soliciti. Utut tamen res habeat, & qualicumque de causa hoc die Coloniæ cultus fortasse aliquando fuerit, non alium hic verum* S. Protasium *intelligendum video præter eum de quo cum fratre Gervasio in opere nostro, non uno loco actum est. Neque placet alia Petri Pauli Boscæ commentatio, qua* Protasium *illum qui Mediolani in basilica S. Stephani colitur, putat Coloniâ eò adductum, & à Gervasii fratre planè diversum, qui fortasse fuerit è sociis S. Gereonis. Aliis argumentis opus est ut ea nobis sufficienter probentur. Videsis dicta* XIX Junii.

Eodem die B. Sidronii martyris, te Meessene in noſtra Domina quieſcit. *Verba sunt additionis Ms. Cartusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Tu vide quæ de eo dicta sunt die natali* XI Julii.

SS. Septem Dormientes *hoc die celebrantur apud Græcos, in magnis eorum Menæis aliisque Fastis consignati. Eorum Acta illustrata sunt apud nos* XXVII Julii.

S. Tadwinum *Cantuarienſem archiepiſcopum ne-*
C *ſcio cur hoc die ſignet Bucelinus in ſuo Menologio, quem melius ante retulerat proprio natali die, quo de ipſo actum eſt* XXX Julii.

S. Juſtinus puer *male hoc die collocatur à Florario SS. Ms. De ipso egimus ad diem* I Auguſti.

S. Etheldrita recluſa *huc transfertur à Menardo atque etiam à Bucelino. Spectat ad diem quo de ipſa egimus* II Auguſti.

Woltanus *certatim notatur in Tabulis & Kalendariis Hibernicis abſque ulteriori notitia: verum ut nomina iſtic ſæpius confunduntur, fallor vehementer, niſi indicetur S. Walthenus de quo pridie actum eſt* III Auguſti.

Sexaginta martyres *in monaſterio Floriacenſi annuntiat Bucelinus, hoc die primo loco; tum autem loco ultimo, refert commemorationem omnium Sanctorum & Beatorum ejuſdem monaſterii à prima fundatione &c.*

Godefridum Heiſterbacenſem Beati *titulo hoc die ornat Bucelinus; certiora quæro ipſius legitimi cultûs argumenta.*

Remigium *ex monacho Fiſcanenſi Dorceſtrenſem epiſcopum venerabilem vocat hoc die Bucelinus.*

S. Juſtinam martyrem *ſub finem notarum ſuarum adjungit Ferrarius in Catalogo generali, ut quæ* D ab eccleſia Tuſcanenſi, reliquias habente, colatur, *unde facile colligas, reliquias indicari ex cryptis Romanis acceptas, ac tali nomine inſignitas, quales & hîc & alibi plurimæ honorantur.*

Etwaldum abbatem *ſignatum reperit Bollandus in Kalendario Ms. Benedictino: aſt hic alibi notus non eſt.*

S. Pantaleonis octava *ſignatur in editione Lubeco-Col.: melius pridie relata fuiſſet.*

Joannam viduam Hiſpanam *neſcio unde hoc die accerſiverit Florarium noſtrum Sanctorum Ms. ex quo in Grevenum tranſiit, ab ipſo ſolo inter auctaria Uſuardina ſignata, abſque ulla ulteriori notitia, quam fruſtra alibi quæſivi hactenus. Iſtius nominis vidua aliqua ex* IX *Maii huc remiſſa eſt, nempe mater S. Dominici, de cujus virtutibus ſiquid dici poterit, invenietur in ipſa Sancti Vita hoc die danda.*

Item in Anglia, bonæ memoriæ Symonis comitis Leceſtriæ martyris *alia eſt ſolius Greveni annuntiatio, inde deſcripta in Martyrologio Germanico, ſub Caniſii nomine citari ſolito.* E

Maurinus (*Gall.* Morin) *Autiſſiodorenſis epiſcopus hoc die Sanctis adſcribitur etiam à Caſtellano; aſt de cultu docere nos non potuit Clariſſimus adjutor noſter, ejuſdem eccleſiæ Canonicus & Succentor R. D. Le Beuf.*

Franciſcam Pollalion *Avenione religioſam ad S. Praxedis Ord. S. Dominici, melius ut venerabilem celebrat idem Caſtellanus.*

Ptolomæum martyrem Memphiticum & Moyſem Auximitanum in Æthiopia epiſcopum *ex Faſtis Æthiopicis ſeu Copticis apud Ludolfum hoc die eduxit Caſtellanus, cui labori poterat parcere.*

Philippum *porro inter epiſcopos Hieroſolymitanos ordine* IX, *qua auctoritate Sanctis accenſuerit idem Caſtellanus, prorſus non intelligo. Videatur Papebrochii Hiſtoria Chronologica ante tom.* III *Maii pag.* VI.

Certamen S. Lotarii *eſt in Martyrologio Arabico Ægyptio, quod Gratia Simonius ex Arabico reddidit. Cetera nos latent.*

Certamen S. Jaſonæ, *quod in dicto Martyrologio exſtat, eſt obſcurum etiam nobis atque incognitum.*

S. Eluanus, *ſive* Lugidianus *annuntiatur hoc die* F *apud Caſtellanum in Martyrologio univerſali & Vocabulario Hagiologico, tamquam eo jam colatur apud Armoricos in diœceſi Coriſopitenſi. Vide quæ de illo ſciuntur in Commentario prævio ad Acta* S. Lugidi *ſeu* Moluæ, *hoc eodem die, à numero* 4.

Memoria SS. Patrum noſtrorum & archiepiſcoporum, qui fuerunt Epheſi, Joannis monachi ac Joannis junioris *intexitur apographo noſtro ex Menæo Ms. membranaceo conventûs S. Ludovici FF. Prædicatorum Pariſiis.*

Petrus de Ceſis (*aliàs* de Caſa *ſeu* de Ceſa) *Lemovicenſis notatur à Philippo Viſitantino in Acie ſua bene ordinata ut* Sanctus, *qui* ex totius Carmel. Ordinis generali epiſcopus Vaſionenſis creatus per Clementem Papam VI, deinde etiam patriarcha Hieroſolymitanus, doctrina & ſanctimonia clariſſimus obiit anno MCCCXLVIII; miraculis ante & poſt mortem plurimis excelluit, ab immemorabili tempore cultus ut Sanctus aut Beatus. *Ita ille, ſed ſolus aſſerit; Sammarthani in Gallia Chriſtiana* miraculis *quidem* inclytum *appellant, at de cultu altum ſilent: neque alibi uſquam inter Sanctos connumeratum*

A *tum hactenus invenimus.*

Lanfrancus Septala *totius Ordinis Eremitatum S. Auguſtini primus Generalis, quo die obierit, incertum eſt; hic ipſum refero, quod in chartis noſtris ſic alicubi notatum invenerim. Signatur annus* 1264 *in inſcriptione, quam Herrera* modernè adjectam & decoratam *fatetur, in eccleſia S. Marci Mediolani, ubi ſic legitur:* Hîc ſita ſunt oſſa B. Lanfranchi Septala, Mediolanenſis, qui ob magnum virtutum ſplendorem, toti Auguſtiniano Ordini præfectus primus, ita ſe geſſit, ut omnia penitus collapſa in priſtinum ſtatum redegerit. Obiit anno Domini CIↃCCLXIV. *Diſtinctius alibi proditur ejus ſanctitas, nam teſte eodem Herrera,* exſtat illius imago, titulo & radiis Beatorum nobilitata cum hac inſcriptione: B. LANFRANCHUS DE MEDIOLANO. *Ita ille, dum interim nec in Ferrario, nec in Martyrologio Mediolanenſi ulla ejus vel tenuis exſtat memoria. De vero cultu ejuſque die certiores reddendi ſumus, priuſquam ei locus in hoc opere inter Sanctos*

B *tribui poſſit.*

S Juſtinum præſulem XV *Martii invenerunt Majores noſtri in Martyrologio Cartuſiæ Colonienſis ſolo nomine cognitum, eumque adeo, inter Prætermiſſos ibi ſignatum, remiſerunt ad hunc diem* IV *Auguſti, quo nempe ſcicbant in noſtro Florario Sanctorum Ms. ac in Uſuardis Colonienſibus referri* Juſtinum *aliquem* epiſcopum Confeſſorem. *At is non magis notus eſt quam* Juſtinus præſul, *ut & hic etiam tantiſper prætermittendus ſit, donec lucis aliquid ſuboriatur, unde colligi queat, quò demum ſpectet, aut cum quo alio Sancto ſynonymo confundendus ſit; an forte cum S. Juſtino Pictavienſi epiſcopo, qui celebratur* I *Septembris: certe non cum illo S. Juſtino Monaſteriolenſi, hoc die ad S. Salvii coli ſolito, nam is pro martyre illo accipitur, de quo actum eſt* I *Auguſti, unde & à Caſtellano in ſolo indice hoc die notatus eſt.*

Claram *Ordinis Ciſtercienſis virginem* Beatæ *titulo hoc die ornat Caſtellanus in ſuis ad Marl. Rom. additionibus; quam certè mirum plane eſt in Kalendario Divione excuſo, atque in Henriquezii Menologio omnino præteritam. Chalemotus hoc etiam die Caſtellano haud dubiè præluſerat his verbis:* In Loco-Dominæ-noſtræ,

C ſanctimonialium cœnobio juxta Ramorentinum, in provincia Soloniaca & diœceſi Aurelianenſi, feſtivitas S. Claræ virginis recluſæ, ſeu monialis, cujus oſſa, è vicina ſilva illuc allata, & diu religioſè aſſervata, ac tandem per bella flammis data ſunt, quamvis ſemper ejus memoria recolatur à peregrinis utriuſque ſexûs. *De ætate, geſtis aut ſingulari cultu nihil alibi uſpiam reperire licuit, ut dubia ſaltem res tota maneat, donec monumentis paulo certioribus & diſtinctioribus inſtruamur.*

Antonii Ordinis Servorum *cum* Beati *titulo* Viterbii *memoriam agit Ferrarius in Catalogo generali, de quo tamen nec verbo meminit in majori Catalogo Sanctorum Italiæ, nec inter Sanctos Viterbienſes; ut cultum maximè dubium eſſe oporteat, de quo priuſquam certior fiam, inter Sanctos aut Beatos eum computare, mihi integrum non eſt.*

Dominicum Martinez *abbatem Alcobacienſem in Luſitania, non ut* ſanctum *dumtaxat ſed ut* ſanctiſſimum *hoc die prædicat Henriquez in ſuo Menologio Ciſtercienſi, aitque* Sanctorum numero, *neſcio qua auctoritate,* fuiſſe adſcri-

D ptum, *ex fide Bernardi de Brito in Chronico Luſitanico Ord. Ciſtercienſis; aſſerentis præterea,* Officio eccleſiaſtico cultum fuiſſe in eccleſia Eboracenſi in regno Angliæ. *Henriquezium preſſè ſequitur Bucelinus: at paulo modeſtior Chalemotus canonizationem illam populo potius adſcribit, quam legitimæ auctoritati. De nulla nobis liquet; nec facile concipimus, unde prædictum qualecumque Officium eccleſiaſticum in ſolam unam Anglicam eccleſiam Eboracenſem penetraverit, ubi in toto reliquo orbe Catholico nulla ejus exſtat memoria. Neque vero ad hunc diem pertinet Dominicus ille, quem rectius conſignavit Chalemotus die, quo obiit,* XXVII *Januarii. Siquid uſquam de vero cultu ſubſit, doceri cupimus, ut dicta die, ſuo tempore de eo agi poſſit.*

Thomas Lombardus *qui tempore Eliſabethæ Anglicæ, pro re Catholica in Hibernia multum & ſtrenuè laboravit ab iiſdem Henriquez, Bucelino & Chalemoto meritis laudibus celebratur, ſed ſolo titulo* piæ memoriæ. E

Cherubinum Spoletinum *Ord. S. Franciſci longo elogio prædicat hoc die Arturus in Martyrologio Franciſcano, tantum non ut Sanctorum honoribus præditum, quos ego ei hactenus adſcribere non auſim; ut rectè ab iis abſtinuerit Hueberus, quamquam de cetero ipſum etiam magnificè extollat. Ubi de cultu conſtiterit, locus ei ſuus dabitur.*

Andreas ab Aiala, Franciſcus Ægidius & ſocii martyres *in India occidua.* David Confeſſor *Neapoli in Campania.* Paula de Monte alto virgo. } *ſignantur ab Arturo cum titulo* Beati: *ultima etiam in Gynæceo.*

Addit Hueberus Cardinalem Albertum (*voluit dicere* Albretum), *Romæ anno* 1465 *habitu Franciſcano in Ara cæli ſepultum.*

Item Joannem de Atayde *in Luſitania.*

Innocentium Taurinum, *apud Campum Baſtum in Apulia.*

Franciſcum Prantio *in Hiſpania.*

Franciſcum oblatum *in loco deſerto Palentinæ diœceſis in eodem regno.*

Guiliermus Apſelius Cartuſianus *laudatur hoc die à Rayſſio, ut qui in Valle gratiæ, conventu Cartuſianorum prope Brugas, obierit Prior. Hinc ipſum accepit Caſtellanus in ſuis additionibus* F *ad Martyrologium Romanum.*

Petrus Beetſius & *ipſe Cartuſianus prope Bruxellas elogio etiam ornatur apud eumdem Rayſſium.*

Cæciliam virginem, *ut S.* Dominici primogenitam *hoc die in Gynæceo ſuo annuntiat Arturus, quem in Diario Dominicano citat Marcheſius, haud dubiè occaſione ſanctiſſimi Fundatoris, in cujus Vita, hoc die accuratè illuſtrata, plura de ipſa memorantur. Quo die verè obierit, mihi necdum conſtat: multo minus de cultu, cum nec apud Ferrarium nota ſit.*

Additur in Anno ſancto Belgico Ignatia ab Angelis, *ejuſdem inſtituti Barcinone defuncta, ſtupentibus ob admirandam ejus in moriendo voluptatem, conſororibus omnibus.*

S. Fredulfum (*Gallicè* Frion) *apud Santones nobis hoc die annuntiat Caſtellanus. Nos cum Sanſſayo, quid de eo dicendum ſit, videbimus die ſequenti* V Auguſti.

S. Ionium presb. & mart. *non rectè hoc die ſignat Florarium SS. Ms. ſpectat ad diem ſequentem* V Auguſti.

Dedicatio baſilicæ S. Mariæ Romæ *æquè male refertur*

A *fertur in cod. Rhinovienſi, ſpectat ad diem* v Auguſti.

SS. Abel & Caſſianus epiſcopi *in Tabulas Hibernicas tranſierunt hoc die. Quales & unde fuerint, patebit die ſequenti* v Auguſti.

Neque melius relatus eſt Oſwaldus rex *ſpectans etiam ad diem* v Auguſti.

S. Henrici epiſcopi Wintonienſis *memoriam agit hoc die Ferrarius, oblitus, opinor, eorum quæ dixerat in eodem ſuo Catalogo generali ad* IX *Januarii, ubi ipſum eumdem prius retulerat, utrobique perperam: ut videri poteſt in Prætermiſſis dicta die* IX *Januarii, ubi ex Martyrologio Anglicano aliiſque probatis ſcriptoribus, eum Majores noſtri rectè tradunt obiiſſe die, quo de ipſo agemus* VI Auguſti.

Certamen S. Pamphili & Capitonis *notatur in noſtro Menæi Ms. membranacei conventûs S. Ludovici FF. Prædicatorum Pariſiis apographo; at de iis mentionem faciunt Menæa magna typis edita, ac Menologium ex interpretatione*
B *Sirleti vulgatum* XII Auguſti.

Helenam martyrem *quam hoc die refert Marietta, non aliam eſſe à Burgenſi, ſatis ipſe indicat. Eam vero remittimus ad diem quo in Romano cum* Centolla *ſignatur* XIII Auguſti.

SS. Centollam & Helenam *ex neſcio quibus Tabulis eccleſiæ Burgenſis in Hiſpania, hoc die nobis adducit Ferrarius in Catalogo generali; rectè monens, referri ipſas in Romano eo die quo de ipſis agendum erit* XIII Auguſti.

S. Andreas archidiaconus Fæſulanus *à Dempſtero & Camerario annuntiatur hoc die, ut Sanctus popularis. De die cultûs melius docere nos poteſt Ferrarius, qui in Catalogo generali eum refert* XXII Auguſti.

S. Euladii epiſcopi Nivernenſis & conf. *annuntiatio eſt ſolius Florarii noſtri SS. Ms., neſcio unde accepta. Ipſum non novit Sauſſayus, at Caſtellanus habet eo die quo de ipſo ex profeſſo agetur* XXVI Auguſti.

Dominicus Vallius (*aliàs* Del Bal) *infans martyr Cæſarauguſtanus, à Judæis anno* 1250 *crudeliter excarnificatus, in ſcriptis noſtris ſignatur hoc die, forte quia tunc colitur S. Dominicus PP. Prædicatorum patriarcha, tametſi*
C *in Vita non exprimatur dies certa, ſed Auguſtus menſis dumtaxat, unde fortaſſe à Tamayo & aliis refertur* XXXI *hujus, quo quid de eo ſtatuendum, diſquiremus* XXXI Auguſti. D

S. Juſti ep. Lugdunenſis tranſlatio *ex eremo, non ſemel & hoc die & alibi in auctariis Uſuardinis ſignata eſt, de eo agetur die quo ejus feſtum recolitur* II Septembris.

Sanctus martyr Thathuel in malo arbore ſuſpenſus conſummatur; *prout habemus ex Menæis magnis, typo excuſis, duos inſuper ei verſiculos accinentibus. Die* V *hujus in apographis noſtris è codice Taurinenſi occurrit* Θεϑαὴλ *& additur ei* Chriſtina, prope palatium, *quo etiam die ac modo exſtant in extractis è Ms. Menæo membranaceo conventûs S. Ludovici FF. Prædicatorum Pariſiis, utrobique cum titulo* ſanctorum Martyrum: *qui fortè coincidunt cum* Thatuele *&* Charitina, *qui unà cum aliis habentur in dictis Menæis magnis ad diem, quem quem tu conſule,* IV Septembris.

S. Juſtinus presbyter & martyr *Romæ percelebris à Wandelberto & in plurimis auctariis Uſuardinis hoc die certatim refertur. Quin & ab Hieronymianis ſaltem contractis, in quibus fortaſſe pro hodierno* Juſto *ſumitur: verum in Rabano & Notkero tam diſtinctis characteribus ſignatur ut dubitari non poſſit, quin is indicetur de quo egimus in Obſervationibus ad Uſuardum* XVII *Septembris, ut patebit conferenti iſtorum annuntiationes cum textu ipſius Uſuardi ſic enim habent:* Item Juſtini presbyteri & martyris, de quo narratur in paſſione S. Laurentii quod multos ad fidem Chriſti converteret, & plurimorum Martyrum corpora ſepeliret. *Remittitur itaque ad* XVII Septembris. E

SS. MM. Placidi & ſociorum tranſlatio *Meſſanæ hoc die ſignatur à noſtro Caietano: heri de eorum inventione actum eſt; ſed & ipſa & hæc tranſlatio ſpectant, ut ibi dictum eſt, ad* V Oct.

S. Judocum *alicubi perperam hoc die ſignatum invenit Bollandus. Nota eſt ejus feſtivitas* XIII Dec.

S. Nicodemus *ex aliqua heſterna annuntiatione huc irrepſerit, ubi tamen inventio potius recolitur quam natalis, qui ignoratur hactenus. Vide Prætermiſſos die præcedenti, ubi rem omnem remiſimus ad* XXV Decembris. F

DE S. ARISTARCHO

S. Pauli Apoſtoli diſcipulo.

J. B. S.

SEC. I. *Veræ ejus laudes ex Apoſtolo.*

QUæ de hoc Sancto ut vera & indubitata tradi hîc poſſunt, non aliunde certius & tutius accipiuntur quam ex ipſis *Apoſtolorum Actibus. Ac primò quidem conſtat* Macedonem *fuiſſe Act.* 19 ℣ 29 *ubi Epheſiis pro ſua Diana tumultuantibus,* impleta eſt civitas confuſione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus comitibus Pauli. *Diſtinctius ſignatur ejus patria dum cap.* 20 ℣ 4 *dicitur fuiſſe* Theſſalonicenſis; *id quod denuo repetitur cap.* 27 ℣ 2, *ubi cum Magiſtro inter graviſſima etiam pericula conſtanter perſeveraſſe memoratur Ariſtarchus Macedo Theſſalonicenſis. Judæusne dicendus an Græcus, alii ſtatuant. Preſſius autem de ipſo loquitur, ejuſque conſtantiam ad vincula uſque demonſtrat Paulus ipſe ad Coloſſenſes ſcribens cap.* 4 ℣ 10: Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus. *Item & ad Philemonem de eodem caro diſcipulo meminit. Atque hæc honorifica planè teſtimonia de* S. Ariſtarcho *veriſſimè prædicantur. At verò, utrum quæ in Martyrologio Romano adjecta leguntur de Theſſalonicenſi epiſcopatu, de agonibus eorumque ibidem palæſtra, utrum hæc, inquam, ſatis ſtabili nitantur fundamento, unde tutò conjici poſſit, hactenus non invenimus.*

Non ita conſtat utrum & ubi epiſcopus fuerit:

2 *Qui ipſum primus Sanctorum Faſtis inſcripſit auctor Romani parvi, rectè & ſimpliciter annuntiat;* Ariſtarchi diſcipuli Apoſtolorum. *In eumdem ſenſum paulo nitidius Uſuardus:* Natalis beati Ariſtarchi, diſcipuli S. Pauli Apoſtoli. *Mirandum autem oſtendimus in Obſervationibus*

AUCTORE J. B. S.

nostris quod Usuardus Adonis Festivitates Apostolorum non consuluerit, saltem secutus non sit, ut ferme merito quis suspicetur, de Adoniani elogii sinceritate ipsum dubitasse. En ipsam integram Viennensis annuntiationem : Pridie Nonas Augusti. Natalis beati Aristarchi, de quo Apostolus Paulus Colossensibus *scribit :* Salutat vos Aristarchus concaptivus meus : qui comes individuus Apostolo permansit usque ad ejus confessionem ; qui constitutus Thessalonicensium episcopus, post longos & beatissimos agones à Christo coronatus, quievit. *Apertè hic indicatur episcopatus Thessalonicensis, de quo in antiquioribus nulla, quod sciam memoria : tum mortis genus, de quo dubites, martyrne an potius confessor vitam finiverit ;* post longos agones à Christo coronatus, quievit. *Hinc certè passim eruunt, qui de Aristarcho loquuntur, cum Tillemontio tomo* 1 *pag.* 571, *non martyrio ab hominibus, sed à Christo coronatum, quievisse in pace.*

B item an verè martyr ;

3 *Ex aliis classicis Martyrologis dirimi nequit controversia, frustra vero Usuardinorum codicum seriem huc adduxero ; ex eorum aliquo, qualis est Bruxellensis acceptam oportet annuntiationem hodiernam Martyrologii Romani, quæ ipsa ex Adone contracta est :* Thessalonicæ, natalis beati Aristarchi, discipuli & comitis individui sancti Pauli Apostoli, de quo ipse ad Colossenses scribit : Salutat vos Aristarchus concaptivus meus. Is ab eodem Apostolo Thessalonicensium episcopus ordinatus, post longos agones, sub Nerone coronatus à Christo, quievit. *Nihil his lucis attulit Baronius neque alius quisquam, quod sciam : tenebras meras affudere Græci, ut mox patebit apertius. Solvenda omnino esset difficultas jam tacta de* S. Aristarchi *extremo agone, violentusne is ad mortem fuerit, ut in brevissimo suo elogio cum Græcis tradit Equilinus, an verò in pace quieverit. Alterum, de quo non constat, quæritur, unde didicerit Viennensis, fuisse ipsum Thessalonicensem potius episcopum, quam, ut Græci volunt, Appameensem. Tertium denique, undenam confici certo queat, ipsum Thessalonicæ potius, quam Romæ aut alibi extremum spiritum Deo reddidisse. Vera ut vera tradimus ; ambiguis in suo gradu relictis, dum iis dissolvendis nulla aliunde momenta suppetere, ea frustra investigando, experti sumus.* D

4 *Jam ut ad Græcos accedamus, non unam apud ipsos festivitatem, ut vel ex solo Menologio patet, obtinuit* S. Aristarchus, *adscriptus ibi* LXX *discipulis junctusque primùm Pudæ seu Pudenti & Trophimo* XIV *Aprilis, ubi ex supposititio Dorotheo, pluribus ibi laudato, ita legitur* Sanctorum patris Aristarchi, Pudentis & Trophimi, qui cum essent ex LXX, post Pauli Apostoli mortem, & ipsi, Nerone imperatore capite cæsi sunt. *Rursus vero* XXVII *Septembris fit Commemoratio sanctorum* apostolorum Marci, Aristarchi & Zenonis (*pro* Zenæ) *de nostro autem seorsim hæc ibi memorantur :* Aristarchus etiam ex septuaginta fuisse invenitur, cujus Apostolus Paulus meminit. Hic Apameæ Syriæ episcopus fuit ; vir egregiæ sanctitatis, alter Joannes, locustis & melle silvestri nutritus, Zona pellicea indutus. *Hæc omnia Græca elogia, uti & superiora, quanti facienda sint, ex fonte, unde promanant, facile intelligitur : quid enim de Dorotheo isto censendum, jam Majores nostri non semel & abunde declarunt, ut habes in notula ad diem* XV *Synaxarii post tomum primum Aprilis : item tomo* 1 *Junii pag.* 436 *& alibi. Tædet eamdem cramben hic denuo recoquere ; neque alia æquè incerta ex Petro de Natalibus aut aliunde juvat accersere.* E

Græcis omnia magis involventibus.

DE S. PERPETUA

ROMÆ.

J. P.

Cultus, elogia, gesta, sepultura, locus & annus mortis.

SECULO I. C *Memoria in Adone, Martyrologiis recentioribus,*

ac Martyrologio Romano :

Acta S. Nazarii martyris ad diem XXVIII *Julii à nobis examinata,* Perpetuam *ejusdem Sancti matrem fuisse memorant ; quo sub nomine sacris etiam Fastis inscribitur ; ex dictis Actis aut certè similibus, prout nobis quidem videtur, desumpta. Ado ad* XII *Junii elogio S. Nazarii illam inserit his verbis :* Beati Nazarii pater Africanus ; mater verò Perpetua, à beato Petro apostolo baptizati. *Molani editio anni* 1573 *inter additiones Usuardo suo adjectas sic habet :* Romæ, beatæ & sanctæ Perpetuæ, matris S. Nazarii, *ad marginem citans* Ambrosianam Missam. *Adde alios recentiores Galesinium, Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ, Piazzam in Hemorologio sacro Romæ Christianæ & gentilis. Martyrologium Romanum sic habet :*

2 Romæ sanctæ Perpetuæ, quæ à beato Petro apostolo baptizata, Nazarium filium, & Africanum virum ad fidem Christi perduxit, & multa sanctorum Martyrum corpora sepelivit ; ac tandem bonorum omnium meritis cumulata migravit ad Dominum. *Fontem, è quo hæc hausta sint, assignat Baronius in notationibus ad dictum Martyrologium die* IV *Augusti,* tabulas *videlicet* ecclesiæ Mediolanensis, *&* Acta SS. Nazarii & Celsi, quæ habet Mombritius tom. 2. *Utinam vir sapientissimus paullo meliora nobis designasset documenta circa res gestas Sanctæ hujus : nam quod ad cultum ejus publicum apud Mediolanenses ab immemorabili tempore attinet, & quidem satis solennem, sufficientes ad hunc ipsi cum Martyrologio Romano asserendum suggerunt notitias Missale ac Breviarium istius ecclesiæ, hoc quidem anno* 1539 ; *illud autem anno* 1522 *typis excusum.* F

cultus & elogium ex Missali Mediolanensi seu Ambrosiano,

3 *In dicto Missali notatur de ea Missa de communi matronarum, adjectis ipsi propriis orationibus* super populum, super sindonem, super oblata : præfatione, *&* post communionem. *Præfatio verò ista sic eam laudat :* Deus, qui ... beatam Perpetuam sic tuæ gratiæ radio illustrasti, ut execrato gentilitatis errore, ab Apostolorum Principe baptizata, non solùm filium Nazarium ad Christi cultum flecteret, sed & Affricanum, ejus infidelem virum, Judaici ritus cultorem, fidelis Mulier duplici lucro ditata, Christianorum col-

A collegio ſociaret. Hæc miſericordiæ operibus exuberans indigentibus ſubvenit, & afflictos miſeriâ conſolatur. Hæc beatorum Martyrum corpora pio tradit ſtudio ſepulturis. Hæc miris coruſcans virtutibus, fugat dæmones: à morbo cancri Serviliam matronam liberat: Juliam Neronis filiam ſanat lunaticam: ab ignis incendio Romam crucis ſigno ſervat indemnem: filium ſuſcitat Mamurtini.

& lectionibus propriis Breviarii,

4 Hæc denique in ſinceritate fidei, & operum ſanctitate perſeverans, carnis deſerens clauſtrum, læta migrat ad Chriſtum. *Lectiones jam aſſignatæ eadem facta narrant; ſed præmittitur illis annuntiatio* Romæ beatæ & ſanctæ Perpetuæ, matris ſancti martyris Nazarii; *Molanianæ, quam paullo ante recitavimus, ſimillima. Orationes propriæ, quæ lectionibus iſtis præfiguntur, ibidem legi poſſunt. In Breviario Ambroſiano anni* 1635 *nihil aliud notatur inter Officia ad hunc diem* IV *Auguſti, quam* commemoratio S. Perpetuæ matronæ, in primis Veſp. & in Laud. *Atque hæc ad probandum tam antiquum quam hodiernum S.*

B Perpetuæ *cultum dicta ſint ſatis. Incertiora ſunt, quæ de ejus geſtis modò produximus è Miſſali Ambroſiano, & quæ paucis perſtringuntur in Actis S. Nazarii apud Mombritium. Rem expendamus.*

quæ diſcutiuntur.

5 *Imprimis ea, quæ referunt lectiones de* execrato gentilitatis errore *&c., non ſatis conſonant cum Actis S. Nazarii apud Surium, ubi eorum auctor de ipſius parentibus agens,* Eorum, *inquit*, Deus pietatem veluti remunerans .. eis dedit filium, heredem ſimul virtutis & bonorum. *In Ms. noſtro Ultrajectino S. Martini, è quo dedimus martyrium S. Nazarii ad dictum diem* XXVIII *Julii, narratur is fuiſſe* filius .. Perpetuæ Chriſtianiſſimæ .. & à Petro apoſtolo baptizatæ; *qui baptiſmus etiam refertur apud Petrum de Natalibus in S. Nazarii Actis lib.* 6, *cap.* 147, *& alibi; verùm an gentilis an Judæa ante baptiſmum fuerit, necdum comperimus. Alia, quæ lectiones de* S. Perpetua *memorant, facilius credere vel ſaltem ſupponere poſſumus; quam probare aut improbare. Quamquam cui non ſuſpectum appareat illud*, Juliam Neronis filiam ſanat lunaticam? *Nero quippe imperator* ex *Poppæa* filiam tulit, Claudiam Auguſtam, amiſitque admodùm infantem (*uti eſt apud Suetonium lib.* 6, *cap.* 35, *pag.* 566, *editionis Lugdunenſis, anni* 1548) *quartum nempe intra menſem defunctam: ſicut ibidem in notationibus eſt. Vellem equidem, quæ de Serviliæ, urbe Roma, filio Mamurtini memorantur, ex idoneis documentis probarentur. De Africano conſuli poteſt Commentarius prævius ad Acta S. Nazarii, die* XXVIII *Julii* § XI; *de quo mox hìc recurret ſermo.*

C

Facta quædam Sanctæ indidem recenſentur,

6 *Nunc hiſce attexo nonnulla ex qualibuſcumque Actis S. Nazarii.* Civis Romana *cum in quibuſdam exemplaribus, tum apud Mombritium, fuiſſe fertur: & ſecundùm illum* nobili exorta proſapia. *Petrus de Natalibus dat ei titulum* nobiliſſimæ Romanorum; *Ms. Ultrajectinum S. Martini* Romanorum *item* nobiliſſimæ *prærogativâ illam condecorat. Nobilitas ejus confirmatur ex S. Ennodio inferiùs aſſignando, quando dicit:* In ſtirpe Nazarius bona. *Mombritius virtutes Sanctæ noſtræ ſic breviter complexus eſt, dicens, quod*, Quotidie ad adorandum Dominum Jeſum Chriſtum in eo, quo baptizata fuerat loco, & orationum dona ſolvenda properaret. *Ibidem habes hunc dialogiſmum Sanctæ cum ſuo filio; quem ſic contraho:* Nazarius ... abiit ad matrem ſuam, dicens: Neſcis mater, quod fuerit patris mei promiſſio, ut mihi religionis ſuæ cultum oſtenderet .. Admirata mater ejus ſuper iſta, quæ ab eo dicebantur, dixit ad eum: Oſtendat tibi Deus omnipotens veritatis ſuæ myſterium, ut merearis illuminari baptiſmo Petri, in quo baptizata ſum ego ... Reſpondit Nazarius .. Rex eſt, in quo baptizata es tu, mater? Et ait illa: Etiam, fili, rex regum Dominus, & creator cæli & terræ ... Audiens hæc beatus Nazarius, cœpit jam quaſi ſapiens architectus intra pectus ſuum ædificio ſemper manſuro æterna conſtruere fundamenta *&c.*

AUCTORE J. P.

ad Acta S. Nazarii expenſa.

7 *Unde liquet, hæc Acta in eo convenire cum ſæpe dictis lectionibus, quod* filium Nazarium ad Chriſti cultum flecteret; *ſed hæ ab illis diſcrepant in baptiſmo Africani, dicuntque illum à ſua conjuge* Chriſtianorum collegio ſociatum, *ac proinde ad Chriſtum converſum. Converſio autem iſta non* S. Perpetuæ *adſcribitur apud Mombritium, ſed S. Petro apoſtolo. Audiatur textus:* Fertur *Nazarius* Romam properaſſe, *ubi ex patre Africano intellexerit*, Quomodo ei per viſionem B. Petrus apoſtolus apparuerit, & doctrinam Chriſtianæ religionis imbuerit ... Ergo tantæ viſionis

E novitate perterritus, jam nihil aliud, *inquit*, licere decrevi, quam quod Apoſtolico eo præcepto monitus, ut Chriſtum crederem, baptiſmi me undâ purificarem. *Eadem Acta apparitionem Sanctæ filio ſuo Nazario factam memorant:* Nocte, beatiſſima mater ejus Perpetua .. per viſum adſtitit ei dicens: Tranſi nunc à terra hac; quia & Galliarum civitatibus oportet te Chriſti Euangelium prædicare.

Corpus an alicubi exſtet?

8 *Cum exſtent tam pauca* S. Perpetuæ *documenta, non mirum de ejus ſepultura aut ſacris lipſanis vix quidquam inveniri. Puricellus in Diſſertatione Nazariana cap.* 135 *proſert librum Italicè conſcriptum, & anno* 1515 *editum* De indulgentiis & corporibus ſanctis, quæ ſunt in eccleſiis urbis Mediolanenſis *&c.*, *ex* antiquis regiſtris & privilegiis authenticis; *in quo libro inter reliquias, in baſilica Nazariana cuſtoditas, ita indicari refert:* Ibi jacet S. Nazarius martyr; *& poſt plures alios Sanctos, quorum ibidem dicuntur jacere corpora, ponitur ipſa quoque* S. Perpetua, mater S. Nazarii. *Sed nos iſti libro, quidquid antiqua regiſtra & privilegia præferat authentica, in hoc non credimus. Neque ei ipſemet credidit Puricellus: nam cap.* 171 *agens de libro, quem ſub titulo* Septem eccleſiæ vel baſilicæ ſta-

F tionales urbis Mediolanenſis, ſecundæ Romæ, *anno, uti addit,* 1627 *Italico ſermone vulgavit Joannes Baptiſta Villa; corporibus in baſilica Apoſtolorum (quæ eſt eadem cum Nazariana) conditis Puricellus ex iſto auctore accenſet corpus* S. Perpetuæ, matris ſancti Nazarii; quam aliqui volunt eſſe ſepultam in iſta baſilica. *Sed Puricellus iſtis verbis interſerit, hoc ſe magis optare, quam credere. Præplacet nobis ſententia Piazzæ ſupra allegati, qui dicit*, de *iſto* ſacro corpore huc uſque non eſſe notitiam.

Locus mortis & alia.

9 *Quod attinet ad locum, quo* S Perpetua *mortalitatem exuerit; etſi id ex nullis certis antiquis monumentis conficere poſſimus, malumus tamen ſapere cum paucis, & loqui cum pluribus, ac Martyrologio Romano, eamque Romæ annuntiare. Favent ea, quæ cum de patria ejus, tum de vitæ inſtituto dicta ſunt ex documentis ſaltem qualibuſcumque: è quibus ſi ipſius etiam ætatem, quâ vixit obiitque, ad tempora Neronis reduxeris, non refragabimur ita cum aliis loqui*; dicente *Baronio ad an.* 69: Commendantur in hac *Nero-*

A *nis* perſecutione, ſtudia inter alias duarum ſanctiſſimarum mulierum Lucinæ atque Perpetuæ. *Nos interea ad tempus ætatis utcumque figendum, habemus in promptu S. Ennodium, epiſcopum Ticinenſem, qui in hymno, quem panxit de S. Nazario, Carmine* XVIII, *de illo diſertè canit:* Nerone felix principe, diverſa perpeſſus mala, luſtravit orbem. *Vixit ergo Sanctus, Ennodio teſte, ſub Nerone; atque adeo conficitur, quo* S. Perpetuæ *ætas, eodem teſte, referenda ſit.* D

DE S. TERTULLINO PRESB. ET M.

ROMÆ,

P.B.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

ANNO CCLVII. *Acta; annus, menſis, dies martyrii.*

Acta S. Tertullini *presbyteri & martyris petenda ſunt ex Actis S. Stephani PP. I & martyris, quæ dedimus die* 2 *hujus menſis, quoad potuimus, illuſtrata. Vide ergo, quæ de hoc* Tertullino *ibi narrantur cap.* 1, *num.* 8, *& cap.* 2, *num.* 14, 15, 16, *&* 17; *ſed iis præmitte, quæ ibidem in Commentario prævio diſſeruimus toto paragrapho ſexto, & maximè num.* 62, 63 *&* 64. *Annus idem ipſi martyrii palmam attulit, qui S. Stephano; à quo ſepultus dicitur* in Crypta arenaria pridie Kal. Auguſti, *hoc eſt, triduo ante, quam reſecto capite diſcipulum ſanctum ſanctiſſimus Pontifex ſequeretur; ita certè aſſerunt Actorum S. Stephani PP. & M. vetuſta, quotquot inſpeximus, exemplaria; ſi codicem noſtrum unicum exceperis, qui ſepultum refert* Tertullinum tertio Kalendas Auguſti; *quod ſecuti ſunt Martyrologi unus & alter; ut in Prætermiſſis die* XXX *Julii obſervatum eſt; cum Ado & plures alii, de quibus in Prætermiſſis die* XXXI *Julii, lectionem noſtram amplexi ſint. Deceſſiſſe verò S. Stephanum anno Chriſti* 257, *die* 2 *Auguſti, ſuo loco comprobavimus. Reſtat hìc, ut de cultu & reliquiis* S. Tertullini *non nulla ſubjiciantur.*

B

Colitur hoc die; etſi alio deceſſerit:

2 *Etſi quædam, ut modò inſinuavimus, Martyrologia Sanctum noſtrum annuntient eo die, quo narratur ſepultus; uſus Eccleſiæ Romanæ, qui hodieque in Martyrologio reformato ſervatur, celebritatem ejus ad quartum uſque menſis Auguſti diem differentis, antiquiſſimus eſt; ut patet ex Romano veteri apud Roſweydum noſtrum, ubi annuntiatur his verbis:* II Nonas (*Auguſti*) in

C Crypta arenaria, Tertullini martyris Romæ; *item ex Adone, qui ad eumdem diem ſic habet:* Item Romæ, in crypta Arenaria, natale Tertullini martyris, quem beatus Pontifex Stephanus baptizavit, & in albis presbyterum conſecravit: cui inter cetera monita hoc præcipuè commendavit: Frater, inquit, cura ſit tibi diverſorum requirere ſanctorum corpora Martyrum. Qui poſt biduum ordinationis ſuæ tentus à Marco præfecto, eductus eſt ad Valerianum imperatorem. Quem ille extenſum mactari fuſtibus juſſit. Cumque impiè cæderetur, clamabat: Gratias ago tibi, Domine Jeſu Chriſte, qui me non ſeparaſti à Domino meo Olympio, ſervo tuo, qui me præceſſit martyrio conſummato. Cumque inter cædes hoc diceret, juſſit Valerianus lateribus ejus ignem ſupponi. Cumque lætus & conſtans perſeveraret, diceretque: Fac, miſer, quod facis, celeriùs, ut me de hoc incendio, licet peccatorem, tamen pro ejus nomine, Chriſto offeras ſacrificium; juſſit Valerianus elevari eum, & tradi præfecto Sapricio. Qui primò juſſit os ejus lapidibus conquaſſari, deinde extendi eum in equuleo, & nervis diutius torqueri, deinde ignibus concremari. Cumque perſeveranter Spiritus ſancti gratiâ roboratus, Chriſtum Dominum fateretur, mandavit hoc factum Valeriano tyranno. Cui Valerianus remandavit, ut, datâ ſententiâ, ejus caput abſcinderetur. Tunc Sapricius depoſitum de equuleo juſſit duci viâ Latinâ in ſecundo milliario, & ibidem decollari. Cujus corpus S. Stephanus Pontifex colligens cum clericis, & hymnis redditis Deo, ſepelivit in eodem loco, in Crypta arenaria, ſecundo Kal. Auguſti. Ubi concurſus ſolemnis fit 2 Nonas Auguſti. *Eodem die refertur ab Uſuardo, Notkero, & recentioribus paſſim.* E

forte ob tranſlationem aliquam olim hoc die peractam.

3 *Neque verò facile eſt tranſlati hujus feſti aſſignare cauſam: niſi forte corporis ejus aliqua fuerit olim eo die facta tranſlatio ante tempora Martyrologii Romani parvi; de qua tamen meminit nemo. Suſpicandi anſam præbet Panvinius in libello de Septem Urbis eccleſiis pag.* 94, *cum aſſerit,* S. Tertullini presbyteri *& martyris corpus olim fuiſſe in cœmeterio Calliſti; puta ante, quàm illud cum aliis quamplurimis anno Chriſti* 817 in menſe Julio, die XX, Indictione X *ad baſilicam S. Praxedis tranſtulit S. Paſchalis PP. I; ut idem docet pag.* 259 *& ſequente. Huic tamen opinioni refragatur Aringhus in Roma ſubterranea lib.* 4, *cap.* 5, *affirmans, corpora* S. Tertullini *noſtri & aliorum aliquot Martyrum ex ipſo* S. Tertullini *cœmeterio ad ædem S. Praxedis à Paſchale tranſlata fuiſſe: neque enim hactenus quiſpiam, quod ſciamus, idem fuiſſe S. Calliſti cœmeterium aſſeruit cum cœmeterio illo, in quo ſecundùm Acta S. Stephani Papæ & martyris, corpora* SS. Tertullini, *& 12 clericorum Martyrum ſepulta primùm fuere; cum hoc omnes ad viam Latinam, illud ad Appiam conſtituant. Dixi:* cum cœmeterio illo, in quo *&c.: nam adduci vix poſſum, ut credam,* S. Tertullinum *& Martyres jam dictos conditos fuiſſe in cœmeterio quod eâdem viâ Latinâ, ſecundo ab Urbe milliario, nec procul ab aquæductu, retectum anno Chriſti* 1687 *fuiſſe aiunt Raphaël Fabrettus Inſcriptionum antiquarum cap.* 8, *pag.* 547 *& ſequente, ac Marcus Antonius Boldettus in Obſervationibus ad cœmeteria Martyrum lib.* 2, *cap.* 18, *pag.* 362, *cum hac inſcriptione in aditu poſita,* COEMETERIUM BEATI TERTULLINI M: *non exiſtimo, inquam, ibi ſepultos fuiſſe Martyres illos; ſi verum eſt, ut Boldettus affirmat, repertum tunc fuiſſe cœmeterium iſtud prorſus intactum. At enim quid ſi delineatio, quam proferunt auctores illi, partem tantùm exhibeat cœmeterii* S. Tertullini, *quæ intacta manſerit; aliam verò partem, pridem evacuatam ac dirutam, in qua fuerint Martyrum illorum pignora, non exhibeat?*

F

4 *Ut ut eſt, ſive Sancti noſtri exuviæ in illo cœme-*

A *Corpus modò eſt Romæ ad S. Praxedis: & fortè pars Anicii in Gallia.*

cœmeterio quieverint, ſive in alio vicino; ſive inde ad cœmeterium Calliſti tranſlatæ primò fuerint, ſive non fuerint; negare non poſſumus, refoſſas olim fuiſſe, & in eccleſiam S. Praxedis in montibus à S. Paſchale PP. I illatas: hoc enim præter veterem tabulam marmoream apud Panvinium ſuprà, teſtantur loco citato Aringhus, Panciro-lus in Theſauris abſconditis urbis Romanæ pag. 236, & in indice reliquiarum; ac Piazza in Hemerologio ſacro die IV *Auguſti, quo ait*, feſtam S. Tertullini presb. & mart. memoriam [anniverſariam] celebrari ad ſanctæ Praxedis, ubi corpus ejus requieſcit. *Hinc fortè pars aliqua in Galliam Anicium devenerit. Certè ſecundùm* Feſta propria eccleſiæ cathedralis beatæ Mariæ Anicienſis, *anno 1624 ad formam Breviarii Romani redacta*, die IV Auguſti *celebratur ejus Officium (remiſſo ad diem non impeditum Officio S. Dominici) cum novem lectionibus, quarum tres ſecundi nocturni propriæ ſunt, & ex Actis S. Stephani deprompta, niſi quod in fine hæc adjiciuntur:* Ad Anicienſe templum S. Tertullini oſſa delata, in capſulis duabus olim pendebant è tholo in altari principe; ubi & nunc in veneratione habentur. *Ceterùm de modo ac tempore hujus tranſlationis, nec ibi quidquam, nec apud Sauſſayum in ſupplemento Martyrologii Gallicani hoc die, pag.* 1154, *nec alibi ſcriptum invenimus. De* S. Tertullini *martyris corpore, quod præterito ſeculo in ædem Collegii noſtri Luxemburgenſis Româ tranſlatum colitur unà cum corpore S. Chryſanthi M. Dominica* IV *poſt Paſcha, nihil hîc dicimus: ſatis longum de illo commentarium dedimus tom.* 2 *Maii, pag.* 558, *quem qui legerit, facilè deprehendet, Tertullinum illum ab hoc noſtro diverſum eſſe; quidquid aliter exiſtimarit Sauſſayus in Martyrologio Gallicano ad diem* IV *Auguſti, pag.* 490.

AUCTORE P. B.

B

DE S. AGABIO EPISC. CONFESSORE. E

Veronæ in Italia.

J. B. S.

IV AUG. *Fuit 3 Veron. epiſc.*

Bi S. Proculi Veronenſis epiſcopi geſta illuſtrata ſunt XXIII *Martii tomo* III *pag.* 450, *tum S. Alexandri ad diem* IV *Junii tom.* I *pag.* 399, *de ipſa Verona ejuſque primis epiſcopis ea expoſita ſunt omnia, quæ alias hîc omnino præmittenda eſſent: è quibus nimirum inter alia datur intelligi, unde primi urbis iſtius antiſtites, antea Claſſicis omnibus Martyrologus incogniti, in Romano hodierno locum obtinuerint, procurante videlicet celebri epiſcopo, poſtea Cardinale Auguſtino Valerio, ut ibi jam ſatis dictum eſſe, nobis hîc licet ſupponere. Eos inter tertius ordine eſt* S. Agabius, *vel* Agapius, *de cujus geſtis aut certa ætate nihil hodie conſtare, rotundè declarat Panvinius; neque diffitetur laudatus Valerius, dum ei inter Veronenſes ſuos epiſcopos hoc breve elogium concinnat pag.* 37: Agabius Veronæ epiſcopus, fuit vir pietate erga Deum & morum lenitate præſtans. Virtutum omnium, fidei imprimis & liberalitatis in pauperes, omnibus futuris poſt ſe epiſcopis exemplum reliquit. Obiit pridie Non. Auguſti; ſepultus eſt in crypta baſilicæ S. Proculi, ſub altari in ejus honorem erecto. *Hæc paucula Valerius.*

C

cetera finxit Peretius.

2 *Baptiſta Perettus in brevi hiſtoria Italica Vitarum quatuor primorum Veronæ epiſcoporum, operi Valeriano ſubjuncta, dum ornatui fortaſſe nimium indulget, alia comminiſcitur, quæ unde haurire potuerit, nemo hiſtoriæ peritus intelliget. Fingit nimirum Irenæum, neſcio quem, Hieroſolymitanum epiſcopum, & eum quidem hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptorem, qui in prætenſa hiſtoria tradiderit,* S. Agabium *hunc Veronenſem, fuiſſe prius Cæſarienſem in Palæſtina epiſcopum, ubi poſt multos exantlatos labores, Pamphilum ſibi ſubſtituerit, deſertaque adeo prima illa ſua ſede, in Italiam parteſque Veronenſes appulſus,* S. Cricino *antiſtiti ſecundo, tertius ipſe in ea eccleſia ſucceſſor deſignatus fuerit, & quæ inde conſectaria ſunt; de quibus nec umbram invenias in Panvinio, Valerio aut aliis rerum Veronenſium illuſtratoribus; ut proinde Valeriano elogio ſimpliciter inhærendum; cui quod ſuperadderet, nihil magnopere invenit Ughellus, dum plantatam ſemel fidem, ab eo diligentiſſimè cultam aſſeruit, multaque eum paſſum ait à tyrannis Chriſtiani nominis. Ab omnibus refertur hæc inſcriptio ejus tumuli,*

AGABIO, QUI
IN PONTIFICATU
TERTIUS
SUCCESSIT,
SACRUM.

3 *Alia non ſuppetunt quæ de* S. Agabio *à nobis tradi hîc poſſint præter ea ſola quæ ad ſacri corporis inventionem ſpectant, de qua loquuntur citati ſcriptores omnes, quidquid in anno quo res accidit, à ceteris diſſentiat Ughellus, qui pro anno* 1492 *alium ſubſtituit, haud dubie errore typographi. Fruſtra hîc deſcriberetur ea hiſtoria, quæ occaſione S. Proculi tota in Actis pridem data eſt ad dictam diem* XXIII *Martii pag.* 453, *ubi num.* 14 *hæc habentur quæ ad* S. Agabium *propius pertinent:* Poſtea, cum in illa arca, quæ prima ad Septemtrionem retecta fuerat, nullum appareret indicium humani corporis in ea reconditi, cujus nec debitam menſuram ipſa æquare epiſcopo videbatur; amoliti nihilominus ſunt ingens, quo tegebatur, ſaxum, & omnia corporis jam conſumpti oſſa ſub eo reperta ſunt tam integra, quaſi recens illuc illata fuiſſent; & in ipſa arca hæ litteræ ſculptæ apparuerunt; HIC REQUIESCIT IN PACE SANCTUS AGABIUS EPISCOPUS. *De eadem inventione quatuor primorum epiſcoporum plura hinc inde memorat Valerius; ſed quæ eòdem plane recidunt.* *Notatur ſacri corp. inventio,*

F

4 *Aliam inſcriptionem refert Valerius in templo S. Proculi, ubi ſacra honorantur corpora, poſitam anno* 1502, *in qua* S. Agabius *loco & ordine ſuo memoratur, ut de hodierno ejus cultu indubitata ſint omnia. Neque hîc prætermiſerim aliud conſtantis Veronenſium in quatuor primos ſuos antiſtites pietatis venerationiſque monumentum, orationem nempe deprecatoriam, qua omnes ſimul invocantur ſub hac formula:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui per ſalutiferæ prædicationis initium, beatorum Euprepii, Cricini, Agapii & Proculi, confeſſorum tuorum atque pontificum, nos famulos tuos ad agnitionem tui nomi- *& Veronenſium in ipſum pietas.*

AUCTORE J. B. S.

nominis venire dignatus es, præsta supplicibus tuis; ut eorum apud te precibus adjuvemur & meritis, quorum prius eruditione sanati, Catholicæ fidei meruimus habere primordia. Per Dominum nostrum. Amen. D

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

CRESCENTIANO, JUSTO ET FORTE SACHINTO VEL JACHINTO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

IV AUG. *Hieronym. confusio*

DE sanctis pluribus martyribus sub Crescentiani *nomine, jam in opere nostro actum est* XVII *Martii*, XXVII *Maii*, I *&* XIII *Junii, atque item* II *Julii: sequuntur & alii in Martyrologio Romano, neque satis liquet, utrum cum nullo eorum confundendus sit is, de quo hîc sermo est, apud aliquos* Justo, *apud alios* Justino *conjunctus, quem & subsequitur* Sachintus, *seu* Jachintus, *de quo tamen dubites, sitne duorum istorum socius; tanta nimirum hoc die codicum Hieronymianorum confusio est. Sic habet textus Florentinianus:* Romæ via Tiburtina in cimiterio, natalis sancti Crescentiani & Justi. Et natalis S. Sanchinti. *Confer modo verba Epternacensis:* Romæ, Crescentiani, Justini, Quinti, Bartholomiæ. *Corbeiense ad priorem textum satis accedit, at viris feminas substituit:* Romæ via Tiburtina, in cimiterio, natalis SS. martyrum Crescentianæ & Justæ. Et natalis S. Secinthi. *A Gellonensi, Morbacensi aliisque contractis, à nobis pridem editis, frustra quæretur subsidium, cum ibi res magis involvantur.* Romæ, Laurentii, Crescentiani, Jachinti, Justi, Sege, Bartholomæi; *confusis nempe in unam diversis annuntiationibus.* B

2 *Neque Florentinium magnopere juverunt annotata Holstenii aut alia adminicula, neque nobis aliunde vel minima lux affulget. In ea perplexitate, ceteris præferenda videtur, ex codice Reg. Suecia adducta apud Florentinium annuntiatio hisce verbis:* Romæ via Tiburtina, in cœmeterio S. Laurentii martyris, Crescentiani & Justi, & natalis S. Sachinti, *ut ibi certè ultimus prioribus subjungi videatur; quod tamen non ausim certo asserere, cum apud Notkerum soli duo signentur,* Crescentianus & Justus; *quod confirmare liceret ex codice Usuardino Vaticano signato num.* 5949, *nisi rem aliis implicaret, dum sic legit:* Romæ, sanctorum Crescentiani & Justi, & sancti Apollonii & sociorum ejus: *quæ ultima clausula à quo & unde annexa fuerit, prorsus non intelligo. Neque alibi quidquam reperies quod de horum Martyrum aut ætate aut gestis tutò subjungere liceat.* non facile explicabilis. E

DE SS. MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

SERGIO ET BARTHOLOMÆO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

IV AUG.

QUid sibi hoc die velit antiquissimus codex Epternacensis, nemo facile divinaverit: Nicomediæ Isali; *quod nomen librarii oscitantia corruptum esse oportet, cum in nullis aliis quidquam affine legatur, præterquam in codicibus Rhinovienſi & Richenovienſi, ubi* Isai *exprimitur. Porro codices reliqui expressè Sanctos duos annuntiant, ut in textu Florentinii:* In Nicomedia, natalis sanctorum Sergi & Bartholomæi. *Corbeiense sic habet:* In Nicomedia, natales SS. Segæ & Bartholomæi martyris, *quæ annuntiatio eadem est in codice Reg. Suecia à nobis edito, & etiam apud Florentinium. In aliis codicibus contractis major confusio, cum istic passim Romæ tribuantur, legaturque* Segæ & Bartholomiæ. *Melius, opinor, à nobis efformata nomina ex codice Fontanellensi, ut pro* Segæ *omnino scribendum censeamus* Sergii *quemadmodum supra expressimus.* C F

DE S. ELEUTHERIO MARTYRE

TARSIÆ IN BITHYNIA,

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus; reliquiæ; ecclesiæ; Acta, & tempus martyrii.

SUB MAXIMIANO. *Sancti cultus recentior apud Latinos,*

SAnctus hic martyr Eleutherius, *quem Græci* Cubicularium *ab officio cognominant, Latinis ignotus omnino fuit usque ad reformationem Romani Martyrologii: est enim ab aliis omnibus nominis ejusdem Martyribus, quos per anni decursum veteres occidentalis Ecclesiæ Fasti celebrant, longè diversus; ut ex singulorum vel Actis, vel positione, vel aliis hujuscemodi characteribus elucescit. Itaque ad hunc diem versùs finem seculi decimi sexti audiri primum apud nos cœpit hæc ejus annun-*

A *nuntiatio* : Conſtantinopoli , ſancti Eleutherii martyris , ordinis ſenatorii , qui pro Chriſto in perſecutione Maximiani gladio cæſus eſt. *In hac non ſatis aſſequimur , cur aſſignetur Conſtantinopolis , tamquam certaminis ejus palæſtra. Id ſanè non legitur in Menologio Sirletiano , quod ſolum hîc citat in annotatis Baronius : in Annalibus autem , ubi ad annum* 311 *, num.* 19 *, idem affirmat auctor Eminentiſſimus , teſtem nullum producit. Atqui alibi & Chriſtianum & martyrem eſſe factum* Eleutherium , *Græci tradunt ; ut mox videbitur. Hinc nos alium quoque ipſi locum in titulo Commentarii aſſignandum putavimus.*

2 *Multo diutius dies hic idem quartus Auguſti in eccleſia Græca conſecratus Martyris hujus memoriâ reperitur : non enim in Menæis ſolùm , apud Venetos anno* 1607 *excuſis , refertur hoc die; ſed & in Mss. longè vetuſtioribus : ab his tamen Menæa differunt , quod eumdem Eleutherium , alibi ſemel tantummodo , idque hodie , commemoratum , bis annuntiant ; die quarta videlicet Auguſti , & quinta decima Decembris ; fortè quod eorum auctor ignoraverit , eumdem eſſe. Sic autem habent loco priori :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ , ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος ὁ κουβικουλάριος ξίφει τελειοῦται : Eadem die (IV *Auguſti*) S. Eleutherius cubicularius gladio conſummatur. *Tum binos hos tantùm ſubdunt verſiculos :*

Ἐλευθέριος οὐχ ὑπέστηξε ξίφος ·
Ἐλεύθερον δὲ εἶχε νοῦν παντὸς φόβου.

Id eſt : Non pavidus aciem ferri Eleutherius tulit ,
Animum ſed omni liberum exhibuit metu.

Patet alluſio nominum inter ſe affinium Ἐλευθέριος & ἐλεύθερος , *acſi Latinè dicas :* Liberius liberum animum *&c. Loco verò poſteriori , ſeu* XV *Decembris , ſimilis eſt annuntiatio :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ , ὁ ἅγιος μάρτυς Ἐλευθερίου , ὁ κουβικουλαρίου : *ſimilis ad nomen alluſio :*

Ἐλευθέριος ἐλευθερωθεὶς κόσμου ,
Τὴν περικόσμιον εὗρεν ἐλευθερίαν :
acſi legas : LIBERIUS liberatus mundo ,
Libertatem invenit mundo altiorem.

Tum ſequitur ejus elogium , ad ſeſqui columnam extenſum , quod hîc omittimus ; quia , ſi rem ſpectes , non multum differt ab Actis noſtris ; etſi phraſi plurimùm diſcrepet ac brevitate.

quam apud Græcos

3 *Ceterùm die non ſuo elogium iſtud & commemorationem hanc ſecundam* Eleutherii *in Menæis excuſis eſſe collocata , colligimus ex Menæis antiquioribus Mss. bibliothecæ Ambroſianæ & Sirmondianis , quæ die* XV *Decembris de hoc Martyre non agunt ; ſed ſola die* IV *Auguſti , qua & Martyrii ejus epitomen , ex Actis noſtris , retenta paſſim eorum phraſi , contractam recitant , hoc titulo :* Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μαρτ. Ἐλευθερίου κουβικουλαρίου. *Solo quoque hoc die refertur in Menologiis Sirletiano (ut vide apud Caniſium ,) & Baſiliano Cryptæ Ferratæ , cujus textum Græcum , ad calcem hujus Tomi datum , Latinè ſic vertimus :* Menſe eodem , die IV , certamen ſancti martyris Eleutherii , cubicularii. Natus erat ſanctus Chriſti martyr Eleutherius in urbe Byzantina ; imperante Maximiano , ſenator idem & eunuchus ac familiaris imperatori. Sed quoniam Deo per mandatorum ejus obſervationem placebat , nec divino tamen initiatus adhuc erat baptiſmate ; hoc aſſequi deſiderans , rogavit imperatorem , ut ad villam , quam habebat , ſuburbanam ſibi liceret excurrere. Voti compos factus , agrum Sangaro fluvio vicinum adit ; ubi clandeſtinam ſub terra molitus eccleſiam , ab adducto ad eam presbytero baptizatus eſt ; & ut imperatorem effugeret , morbum obtendit. At Maximianus , his cognitis, ad locum acceſſit ; & eccleſiam , atque altaris ornatum ſuis ipſe conſpiciens oculis , excanduit ; tum apprehenſum ipſum cum ſatis primùm excruciaſſet , caput ei demum juſſit abſcindi.

eodem hoc die.

B

C

AUCTORE P. B.

4 *Sed ut his omnibus Acta noſtra putamus eſſe vetuſtiora ; ita nihil ad Martyris noſtri cultum illuſtrandum æquè hactenus opportunum invenimus: hæc enim non modò feſtum ejus anniverſarium indicant in ipſa inſcriptione , quæ talis eſt :* Μηνὶ Αὐγούστῳ Δ , μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐλευθερίου , μαρτυρήσαντος ἐπὶ Μαξιμιανοῦ βασιλέως , Menſe Auguſto , die IV , martyrium ſancti martyris Eleutherii , qui , Maximiano imperante , pro fide mortem oppetiit ; *verùm etiam de ſepulcro ejus & reliquiis ea tradunt , quæ fallor ſi uſpiam alibi litteris conſignata quis reperit. Ac primò quidem conditum fuiſſe Sanctum docent in eodem illo prædio ſuo , in quo fuerat interfectus (ut vide cap.* 2 *, num.* 14 *;) in Bithynia ſcilicet ad Sangarum amnem , haud procul admodum Nicomediâ ; ſecundùm cap.* 1 *, num.* 7.

Ejus ſepulcrum , in Bithynia

E

prope Tarſiam , eccleſiâ auguſtâ & miraculis inſigne.

5 *Deinde tradunt , eodem cap.* 2 *, num.* 14, *poſt redditam Eccleſiæ pacem , à viris piis Deoque devotis ædem ſacram , & operis quidem omnino admirandi , ædificatam fuiſſe , non tantum ejus nomine , ſed etiam tumulo , ut ex num.* 15 *colligi poteſt , conſecratam ; haud dubiè quòd ſepulcrum illud jam tum prodigiis inclaruerat. Quia verò mentionem nullam faciunt ullius tranſlationis ſive ſepulcri ſive reliquiarum ejus ; non obſcurè innuunt , eccleſiam illam ibi conſtructam fuiſſe, ubi ſepulcrum ab initio fuerat ; adeoque circa Sangarum flumen; idque , ſecundùm num.* 14*, in territorio oppidi Tarſiæ , cui idem ſepulcrum vallorum mœniumque loco fuiſſe dicitur : unde conſequi videtur , ut Tarſus , ſive Tarſia Bithyniæ , de qua meminit Stephanus Byzantius aliique , & quam Nicetas Choniates in Iſaaco Angelo lib.* 3*, num.* 2 *vicinam ait fuiſſe Nicomediæ , verſus Sangarum ſita fuerit ; neque adeo confundi poſſit cum Drepano , ut eruditiſſimus aliquando Juſtus Lipſius exiſtimavit , de Magnitudine Romana lib.* 4*, cap.* 11. *Porrò quam illuſtribus ſuo etiam tempore eccleſia illa tumuluſque miraculis fulſerint , narrat eorumdem Actorum ſcriptor eodem numero* 14.

F

Eccleſia S. Eleutherii Cpolitana non eſt hujus ,

6 *Fuit & alia cujuſdam Eleutherii martyris eccleſia Conſtantinopoli , & quidem una dumtaxat ; ut videre licet apud Cangium in Conſtantinopoli Chriſtiana lib.* 4 *, pag.* 123 *, & apud Anonymum Banduri , Imperii orientalis tom.* 1 *, pag.* 52 *; ex quo Anonymi opere delineata cum à Banduro fuerit mappa , quæ duas in eadem urbe, imò eodem urbis loco , propemodum junctas repræſentat S. Eleutherii eccleſias , error cenſendus eſt in eam irrepſiſſe : nam de ſecunda neque Anonymus , neque ipſe uſquam in annotatis tomo* 2 *meminit , quem vide pag.* 713. *Quæritur modò , cujus Eleutherii martyris eccleſia illa fuerit ; noſtri hujus , an alterius , qui martyr ſimul & epiſcopus fuit , celebraturque à Græcis die* XV *Decembris , à Latinis verò* XVIII *Aprilis. Noſtri eam fecit Janningus in S. Metrophane , Junii tom.* 1 *, pag.* 395 *; ſecutus ea , quæ dudum antè dicta fuerant in Prætermiſſis ad diem* XX *Februarii. In eamdem ſententiam propendit Tillemontius in Perſecutione Diocletianea tom.* 5 *, art.* 9 *, pag.* 25*, & in S. Gennadio , tom.* 16 *, pag.* 70. *Argumenta Janningi ſunt.* 1. *Quod Calliſtus & alii Eleutherium illum , de cujus eccleſia Conſtantinopolitana ſcribunt , martyrem tantummodo appellent,*

non

AUCTORE P. B.

non episcopum martyrem. 2. *Quod ecclesiam illam* Eleutherio *nostro, apud Cangium citatum, adscribant Synaxaria.* 3. *Quod hujus nostri celebris Constantinopoli memoria fuerit, utpote qui originem ex ea ductam amplissima sub Maximiano dignitate exornasset, meruissetque adeo apud cives suos ecclesiam, qui tot alias etiam exteris Martyribus erexissent.*

sed alterius, quem dedimus 18 Aprilis.

7 *Papebrochius contrà, ad diem* XVIII *Aprilis, pag.* 528, *ecclesiam jam dictam Eleutherio episcopo & martyri vindicare non dubitavit; & meo quidem judicio, rectè; quandoquidem Menæa, ad usum ecclesiæ præsertim Constantinopolitanæ impressa, hoc asserunt disertissimè in elogio S. Eleutherii episcopi, quod his verbis concludunt die* XV *Decembris:* Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτοῦ, πλησίον τοῦ Ξηρολόφου: Celebratur autem ejus solennitas, in ecclesia ipsius prope Xerolophum. *Ad argumentum Janningi primum respondeo, non semper Sanctos omnibus suis titulis appellari, præsertim ab historicis, apud quos frequentiùs, opinor, occurrit nominatus* S.
B Stephanus *absolutè, quam cum epithetis* levita & protomartyr, *quæ tamen ei nemo censetur omittendo derogare. Non negant episcopum fuisse Eleutherium illum, qui episcopi titulum non exprimunt; sicut nec martyrem fuisse negat eumdem Eleutherium Anonymus Banduriauus loco assignato, ubi illum simpliciter appellat* τὸ ἅγιον Ἐλευθέριον. *Ad secundum respondeo, nullum vidisse me Synaxarium, nullum à Cangio aliisve proferri, quod ecclesiam nostro Martyri tribuat: verba, quæ producit Cangius, ipsissima illa sunt, quæ modo recitavimus ex elogio S. Eleutherii episcopi & martyris apud Menæa excusa, quæ Cangius proinde nominavit Synaxaria. Ad tertium respondeo, multo celebriorem fuisse & esse Constantinopoli Eleutherium illum episcopum, quam nostrum: ille enim Officium istic habet perquam solenne, ut patet in Menæis; noster autem nullum, sed commemorationem tantummodo. Nec refert, quod hic Byzantii natus dicatur; non ille: non enim id, si verum esset, minus impellere debuisset Byzantinos ad illum Officio peculiari, quam ecclesiâ condecorandum. Si verum, inquam, esset: quam etenim incertum illud sit, indicabunt Acta num.* 3.

C *Acta ejus*

8 *Acta verò ista, licet pluribus fortè seculis post Sancti martyrium compositа sint, omnibus tamen ejus elogiis sive cusis sive manu exaratis priora videntur: cum nullum pro se scriptum citet auctor, sed antiquam tantummodo famam,* sine scriptis *ad sua usque tempora vulgatam; ut vide num.* 3. *Hinc ergo derivata credimus compendia martyrii, quæ in Menæis modò & Synaxariis exstant, & hinc eorum omnem pendêre auctoritatem; quæ quamvis neque in auctore nostro magna sit admodum, saltem in descriptione vitæ & martyrii; major tamen haberi debet, quàm ceterorum, non solùm quòd his ille sit antiquior; sed etiam quòd certò videatur sua scripsisse illo Bithyniæ loco, ubi cum Sancti reliquiis & veneratione singulari gestorum ejus quoque illustrior, quàm alibi, constantiorque apud vulgus fama resederat. Accedit etiam, quod hanc suam historiam in ipsa, quantum assequi possumus, Martyris hujus ecclesia, ad ejusque in ea tumulum, palàm è suggesto pronuntiaverit, coram ejusdem ut innuit num.* 17, ecclesiæ monachis; *quibus eam utique, tamquam veteri receptaque vulgi traditione fultam, venditare ausus non fuisset, nisi traditio re vera talis tum ibi viguisset.* D

quantæ sint fidei; & undè acceptæ.

9 *Dixi tamen, auctoritatem ejus in descriptione vitæ & martyrii absolutè magnam non esse: nititur enim sola vulgi, & quidem veteri fama. Quis autem nesciat, famam, quæ promiscuam dui plebem sine scriptis oberrat, non esse per omnia rerum adjuncta plerumque fidelissimam? Deinde oratorem scimus esse, qui scribit; neque ignoramus, in tractandis ornandisque rebus majorem concedi licentiam rhetoricæ, quàm historiæ; modò ut præcipua notissimaque earum capita servet intacta. Quæ verò de Sancti ecclesia, sepulcro, miraculis habet his scriptor, ea cum ipse viderit, maximam sine dubio, merentur. Exscripsit porrò hæc Acta cum aliis bene multis Janningus ex codice illo bibliothecæ cæsareæ Vindobonensis, de quo ita Lambecius lib.* 8, *pag.* 100: Decimus quartus codex manuscriptus historicus Græcus est, membranaceus, pervetustus, elegans & optimæ E notæ in folio; sed injuriâ temporis aliquot foliis in fine mutilus; constatque nunc foliis trecentis ac tredecim, paginatim in binas columnas divisis, & ab Augerio Busbeckio, ut ipse solita propriæ manûs inscriptione testatur, olim fuit comparatus Constantinopoli. Continetur eo magni Menologii Græcorum mensis Augustus. *Initium Actorum nostrorum ibidem dat pag.* 103; *quorum textui Græco nos Latinam adjicimus interpretationem.*

Tempus martyrii.

10 *Tempus martyrii hujus refert Tillemontius, in Persecutione Diocletiani art.* 9, *ad annum Christi* 303 *& initia persecutionis; quia credit, hunc illum esse potuisse Eleutherium, qui apud Adonem aliosque Martyrologos Latinos celebratur die* 2 *Octobris, quique occasione incendii Nicomedienses (de quo Eusebius lib.* 8, *cap.* 6) *cum aliis Christianis quamplurimis dicitur occubuisse. Sed opinionem hanc Acta nostri & istius Eleutherii vel obiter inspecta convellunt. Baronius illud affigit anno Christi* 311, *ut ibi videre est num.* 19. *Neque hoc admitti potest: cum interfectus videatur* S. Eleutherius *die* IV *Julii, vivo & valente, ut Acta significant, Maximiano, nec de suo in Christianos furore quidquam etiam tum remittente. Atqui Galerius Maximianus anno Christi* 311 *periit* F *mense Maio, postquam aliquanto antè persecutionem, edicto Nicomediæ palàm affixo, sedaverat, & toto amplius anno in morbum incidêrat & sibi & aliis dolore ac fœtore intolerabilem simul & immedicabilem. Censemus igitur, annum quidem certum definiri non posse; videri tamen id accidisse ante annum Christi* 310, *ob rationem jam propositam; & post divisum anno Christi* 305 *imperium, attributumque Maximiano cum augusta dignitate Illyricum, Thraciam & minorem Asiam; à quo tempore sedes Maximiani ordinaria Nicomediæ fuit, & imperium in istis partibus absque consortio supremum; quod utrumque Actorum nostrorum contextus manifestè non semel exigit. Ecce eum illum, resecto titulo, quem suprà jam dedimus num.* 4.

ACTA

A EX MS.

ACTA

Auctore anonymo, ex insigni codice Ms. bibliothecæ Cæsareæ Viennensis.

CAPUT I.

Sancti locus natalis, officium in aula, virtutes, conversio, Baptismus.

Ἡ τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων δόξα καὶ εὔκλεια τῶν ὁρωμένων ἁπάντων ὑπερκειται, διὸ καὶ πάντα ἔπαινον τὰ τούτων ὑπεραίρει ἐγκώμια· εἰ γὰρ καὶ πᾶσι τούτοις, ὡς τῷ Θεῷ Λόγῳ φίλοις καὶ μάρτυσι, B ὁ παρ' ἡμῶν ὀφείλεται ἔπαινος, ἀλλ' ὅμως ὁ πάντων πάντως τολμητέον τὸ τοιοῦτον ἐγχείρημα· ἐπεὶ καὶ ἥλιον ἀντωπεῖν, παθεινὸν μέν, ἀλλ' ἀπιβλαβές· φαύσεως γὰρ χύσιν ὁ τοῦτο ποιεῖν βιαζόμενος ὑποστήσεται. Καὶ γῆς τὸ γύρον ἀναμετρεῖν παλαισῇ ἄβυθλον ὁμοῦ καὶ ἀμήχανον, ὡς δὲ καὶ θαλάττια καταλαμβάνειν καὶ ἀναμετρεῖν κύματα· ἀλλ' εἰ τούτοις καὶ μόνοις ὁ τούτων ἔοικεν ἔπαινος, οἷς βίῳ καὶ λόγῳ κεκαθαρμένῳ ὡς μάλιστα μακρᾷ καὶ ἀπαύστῳ μελέτῃ καὶ ἐγκρατείᾳ ὑπάρχειτε καὶ ἐγένετο, ὧν ἑκατέρων χηρεύοντες πῶς ἡμεῖς ἀνίατοις χερσὶ καὶ ὄψει τῶν ἁγίων Μαρτύρων τὰ ἀγωνίσματα ἢ τὰ ἐκείνων διηγησόμεθα κατορθώματα; Διὰ γὰρ καθαρότητος ἡ πρὸς τὰς Ἁγίας οἰκείωσις πᾶσιν ἐγγίνεσθαι πέφυκεν, κἀντεῦθεν ὡς οἰκείοις ἡ θεόθεν δι' αὐτῶν χορηγουμένη τούτοις παρέχεται ἔλλαμψις χάριν καὶ δύναμιν εἰς τὸ τὰ εἰκότα περὶ αὐτῶν καὶ λέγειν καὶ φθέγγεσθαι, ἧς ἄνευ, πᾶν τὸ ἐν ἀνθρώποις γινόμενον, μάταιον ὁμοῦ καὶ ἀνόνητον.

2 Ἐπεὶ δὲν ταῦτα ὅπως ἔχει, ὡς εἴρηται, τῇ ἄνωθεν χάριτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀφώνων ἰχθύων τυγχάνοντες ἀφωνότεροι τὰς τῆς ἐλπίδος ἀγκύρας ἐρείσαντες καὶ ταῖς δεήσαις δὲ κελεύσαντος, μὴ εἰς ἅπαν διαμαρτεῖν δὲ προσήκοντος, ὧδε τὸν λόγον, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, ποιεῖν σὺν Θεῷ πειρασόμεθα, ἐλευθερίαν παθῶν πρῶτον, Ἐλευθερίῳ μέλλοντες ἄθλῳ σεπτῷ ἀναγορεύεσθαι, ἐξαιτούμενοι, ἵν' ἐλευθέρῳ καὶ σωφρονοῦντι καὶ σώματι, θεῷ διδόντος, τὰ κατ' ἐκεῖνον τοῖς κεκλημένοις διηγώμεθα. Ἀλλά μοι καὶ ὑμεῖς, τὸ ἱερώτατον καὶ λογικώτατον ἄθροισμα, ταῖς ὑμετέραις δεήσαις συμπαρέψεσθε, καὶ περὶ τοῦ λόγου πονοῦντί μοι, συμπονήσατε, μήπως ὀφλήσαιμι γέλωτα, καὶ τῆς ἐμῆς ἀνοίας ὀνειδισμὸν ἀπενέγκωμι, ὡς τοῦ ὑπὲρ ἀξίαν κατατολμῶν, καὶ τοῦ ὑπὲρ τὸ οἰκεῖον δύναμιν ἐφαπτόμενος, καὶ μικροῖς λόγοις τὰ μεγάλα κατασμικρύνων δὲ Ἀθλητῶν ἀγωνίσματα. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ μικρὰ σταγὼν, μεγάλα πελάγους ἀρυομένη, τὴν ὅλην δὲ ὕδατος ἐγγυᾶται ποιότητα, καὶ ὀπὸ δὲ κεφαλῆς δηλοῖ τὸ ὕφασμα, καὶ ἐξ ὀνύχων φασὶ μεγαλύνειν τὸ λέοντα, τοῦ σπουδαιμένου ἐχώμεθα.

3 Οὗτος, ὦ ἄνδρες, ὁ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας ἐπώνυμος Ἐλευθέριος, ὡς ἐκ μακρᾶς τυχὸν φήμης εἰς ἡμᾶς ἀφικνουμένης· τὸ μὲν πόθεν ἔφυ, δηλαθεν, εἰπεῖν δὲ [δεῖ] πάντως, ὅτι Βυζαντίδος τὴν νῦν Κωνσταντίνου μεγαλοπόλεως, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν τέκνον τῇ τῶν ἀρετῶν περιουσίᾳ γνωρίζεται, καὶ τὴν συγκλήτου βουλῆς τοῦ τοῖς βασιλέων κοιτωνίταις διαπρεπόντων εἰς ὑπαρχον ἀνακηρύττεται, καὶ παρὰ βασιλεῖ πολλῆς καὶ μεγάλης τὴν παῤῥησίας τυχὼν δι' μακρᾶς ἀγαθῆς φήμης τυχὸν ἀναῤῥῳγέσθαι· καὶ φίλου καὶ οἰκείου, καὶ

C Certamina Martyrum præ ceteris, quæ videntur, omnibus gloria & celebritate excellunt: unde & eorum præconia sunt omni commendatione superiora: tametsi enim iis omnibus, tamquam Dei Verbi amicis ac testibus, laus nostra debeatur; nequaquam tamen ea res talis est, ut hanc audere cuivis liceat: nam & solem obtueri delectat quidem; at nocet: quicumque enim id facere cogitur, splendoris effusionem sustineat necesse est. Terræ ambitum palmo metiri, stultum simul est, & æquè difficile, quàm si marinos complecti velis ac dimetiri fluctus. Enimvero si Martyrum laudatio iis, & quidem solis, convenit, quorum & vita & sermo diuturna operosaque meditatione & continentiâ quàm maximè fuerint expurgata; nos, utroque destituti, quo pacto sanctorum Martyrum luctas aut præclara facinora illotis manibus vultuque narrabimus? Etenim familiaritas cum Sanctis per puritatem nasci solet in omnibus, indeque divinitus concessa per illos, tamquam familiaribus, illustratio gratiam viresque sufficit ad consentanea de ipsis cogitanda eloquendaque; sine qua gratia quidquid est in hominibus, vanum est atque inutile. *Prologus*

2 Cum hæc igitur ita, uti dictum est, habeant; & nos illitterati mutisque piscibus mutiores, defixis, ne uspiam à convenienti narratione aberremus, spei anchoris in cælesti auxilio & precibus illius, cujus paremus imperio, nunc sermonem, quoad poterimus, opitulante Deo, conabimur instituere; postulantes imprimis, ut affectionibus pravis antè liberemur, quam sacra Eleutherii certamina describamus; ut gesta ipsius iis, qui nos ad hoc invitarunt, liberâ conscientiâ, ore libero, quantum Deus dederit, enarremus. Sed & vos, ô sacra maximè doctaque frequentia *a*, precibus me vestris comitamini, & laboranti in sermone succurrite; ne risu dignus opprobrium referam stultitiæ meæ, ut qui & meritis meis & viribus non verear superiora tentare, & ingentes hujus Athletæ labores exili facundia diminuere. At enim, cum parva etiam gutta, ex magno deprompta pelago, omnem aquæ reliquæ qualitatem exploratam faciat; & ex limbo tota cognoscatur tela; atque ex unguibus satis, ut aiunt, æstimetur leo; rem propositam ordiamur. *anchoris ad suos auditores.*

3 Eleutherius hic, ô viri, nomen à Christiana libertate *b* sortitus, secundùm antiquam & ad nos usque pervulgatam famam (Quibus sit ortus parentibus, ignoratur; dicere tamen omnino convenit, vel in Byzantina, quæ nunc Constantini dicitur, ampla civitate, vel in Oriente potiùs natum illum esse *c*) suarum copiâ virtutum celebris est, traditurque unus ex eorum ordine fuisse, qui regalium cubiculorum præfecturâ habentur insignes *d*; multam insuper ac magnam apud imperatorem, ut vetusta sine scriptis fama vulgo prodidit, gratiam consecutus; & *Eleutherius Maximiani cubicularius, b c d*

EX MS. & carus ipſi, & familiaris, & fideliſſimus, & æquali propemodum cum ejus filiis loco habitus; in
e ipſa regia perpetuò habitans *e*, regiis honoribus juxtà ac muneribus cumulatus. Hinc omnibus gratus erat, illuſtris, eximius; ut aſtrum ex alto per noctem refulgens.

ad religionem Chriſtianam propenſus, f

4 Dum ad hunc modum beatus Eleutherius, uti dictum eſt, Maximiani *f* imperatoris familiaritate frueretur, regi regum Chriſto, cum Patre & Spiritu æternùm regnanti, haud paulo arctiùs per fidem adjunctus eſt; & jam per integerrimam vivendi agendique rationem ejus ſeſe famulum profitebatur, unumque ex eorum numero, quorum ſalutem Deus proſpiceret; tametſi id & [Maximianum] qui tunc imperabat, & miniſtros ejus ac domeſticos latebat. Sed enim deliteſcere omnino, aut abſcondi diu non magis poterat, quam aut accenſa lucerna ſuper altiſſimo candelabro, aut civitas, ſecundùm divinam Domini ſententiam, in montis vertice poſita. Cum autem pulcherrimis hiſce & honeſtis principiis magnus hic Dei ſervus & clariſſimus vir Eleuthe-
B rius emineret, nequaquam ignaviter, ſed ſtrenuè admodum fortiterque, ſi quid occurrebat adverſi, tolerabat.

totus ad virtutem incumbit,

5 Nondum interea Baptiſmo initiatus erat; licet illius jam tum ſatis aperta ſtudiosè obſervantibus præberet indicia: erat enim ſanctus Eleutherius ſemper beneficus, mitis, benignus, non modò erga pares ſibi cum officio tum honore, verùm etiam erga famulos ſuos ac ſubditos; ſemper & in omnibus pacis amans, oſor avaritiæ, manſueti, non iracundi, ſpiritûs verè ſeſe oſtendebat eſſe domicilium; juſtus ſimul & inculpatus, ſincerus & fraternè benevolus, Dei reverens & expers malitiæ; linguæ certas leges terminoſque præſcribens, oculum numquam ſinens vagari, numquam explendo ſerviens abdomini, numquam ſe paſſus flecti muneribus; inceſſu gravis ac modeſtus, & fallacibus numquam aſſentationibus indulgens; ſua pauperibus egeniſque perquam largè profundens: detentos in vinculis affectu ſemper ſingulari proſequebatur, feſtinabatque injuſtè oppreſſorum cauſam tueri.

donec, eluſo Maximiano,

6 Cum his igitur inſiſteret quotidie, ardentem intus ac viſcera ſibi depaſcentem Spiritûs flammam celare ultrà Sanctus non potuit; ſed urge-
C batur adjicere quod ſibi deerat & bonorum operum accelerare coronidem, atque armaturâ ſpiritûs indui; qua contra ſerpentis inſidias arteſque ſtaret illæſus, tum aquâ illâ ſacrâ perfundi, quæ poteſt tela nequiſſimi ignea exſtinguere; & Spiritum denique ſanctum, qui diſſolvere poſſit montes, accipere. Ne verò militiam ſuſcepiſſe tantummodo, non etiam legitimè exercuiſſe cenſeatur, vide ſapientiam induſtriamque docentis omnia Spiritus: conſilium enim hujuſmodi, optimum ſimul ac ſapientiſſimum, facileque perſuaſu principi tunc imperanti (Erat autem is Maximianus, ſuperiùs etiam à nobis memoratus, idemque pii Chriſtianorum inſtituti hoſtis infenſiſſimus) confidentiſſimè proponit, obtendens, mutationis causâ comparaſſe ſibi ſe locum, ad purum ac ſalubrem aërem reſpirandum: imò receſſum interpretor ego, ad animæ valetudinem magis, quam corporis; ut ille tum aiebat, imperatorem ac tyrannum ſanè ſolerter eludens *g*.

g

clam initiatus Baptiſmate,

7 Hæc cum diceret, ipſi ſine mora ſic perſuaſit, ut hortaretur etiam Sanctum, ad id, quod placuerat, liberè exſequendum: noverat enim etiam hoſtes virtute permovere, ipſaſque feras ſic illâ percellere, ut ei ſe ſubderent. Et verò quod ſtatuerat,

πιστικώτατος, καὶ ἴσα τέκνων τὸ τέτε σχεδὸν, ἀνα- D
δέδεικτο, καὶ βασιλείοις οἴκοις διηνεκῶς ἐναυλίζε-
το, καὶ ταῖς ἐκ βασιλέων τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς ἐνα-
βρύνετο· Κἀντεῦθεν τοῖς πᾶσι ποθεινὸς ἦν καὶ δια-
φανὴς καὶ ἐπίσημος, ὡς ὁ ἐν ὕψει τῇ νυκτὶ διαλάμ-
πων ἀστήρ.

4 Τέτῳ τοίνον τῷ τρόπῳ τῷ βασιλεῖ Μαξιμια-
νῷ ὡκειωμένος, ὡς εἴρηται, ὁ μακάριος Ἐλευθέριος
ὑπῆρχον, τῷ παμβασιλεῖ Χριστῷ τῷ φυσικῶς σὺν
Πατρὶ καὶ Πνεύματι εἰς ἀεὶ βασιλεύοντι, μαλα-
μειζόνως δὲ τῇ πίστεως προσῳκείωτο, καὶ δι' ἀκ-
ριφνῆς πολιτείας καὶ πράξεως ἐγνωρίζετο δοῦλος
αὐτῷ εἶναι, καὶ εἷς τῶν σωζομένων προγνωσικῶς θεῷ
κατεφαίνετο· εἰ καὶ ταῦτα τῷ τότε κρατοῦντι καὶ
παντὶ τῷ περὶ αὐτὸν θεραπευτικῷ καὶ οἰκιδίῳ διε-
λάνθανεν. Ὅμως οὐκ ἦν εἰς ἅπαν δ διαλανθάνειν αὐ-
τὸν καὶ κρύπτεσθαι δλπὶ πολὺ, ὡς δ' τε λύχνον καιό-
μενον ἐπὶ λυχνίας ὑψηλοτάτης προκείμενον, καὶ
πάλιν ἡρμένην ἐπ' ὄρχης μετέωρον, τῇ τ θείαν δ Δε-
σπότε ἀποφασιν· ὡς δὲ ἐν τέτοις τοῖς καλλίστοις καὶ
ἀγαθοῖς προτερήμασι διαπρέπων ὑπῆρχεν ὁ μέ-
γας τ δοῦλος Θεοῦ καὶ διαβόητος ἄνθρωπος Ἐ- E
λευθέριος, οὐκ ἀγεννῶς, ἀλλὰ λίαν νεανικῶς καὶ γεν-
ναίως φέρων τὰ φθάσαντα ἐπ' αὐτόν.

5 Ἀτέλεστος ἦ καὶ ἀμύητος τέως δ θείε ὑπῆρ-
χεν βαπτίσματος, εἰ καὶ προ τέτε τὰ τέτε γνω-
ρίσματα τοῖς συνοροῦσι δυναμένοις ὑπέφαινεν· καὶ
γὰρ ἦν ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος ἀεὶ καὶ πάντοτε ἀγαθο-
εργὸς, πρᾶος, προσηνὴς, δ μόνον πρὸς τὸ συλλει-
τουργικὸν καὶ ὁμότιμον, ἀλλ' ἓν καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον θε-
ραπευτικὸν καὶ ὑπήκοον, ἀεὶ καὶ διαπαντὸς εἰρηνικὸς
ὑπάρχων, ἀφιλάργυρος, δ πρᾴε καὶ μὴ ὀργί-
λε πνεύματος δεικνύμενος ἀληθῶς καταγώγιον,
δίκαιος ἅμα καὶ ἀμεμπτος, ἀληθινὸς καὶ φιλάδελ-
φος, θεοσεβής τε καὶ ἄκακος, γλώσσης κανόνας καὶ
μέτρα πτέρνης, ὀφθαλμὸν πλανᾶσθαι μὴ συγ-
χωρῶν πώποτε, χαρᾶς πλημμοναῖς μὴ δελεάμενος,
καὶ δώροις προσέχειν μὴ ἀνεχόμενος, βάσισμα φέ-
ρων πανδύσκητον, καὶ κολακείαις ἀπατηλαῖς μὴ κλε-
πτόμενος, τὰ ὄντα δὲ αὐτῷ μᾶλλον δαψιλῶς παρ-
έχων τοῖς δεομένοις καὶ χρήζουσιν· τοῖς ἐν δεσμοῖς τῇ
χέσει ἀεὶ συνεδέδετο, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις προσεκαίνα
κατέσπευδεν.

6 Ὡς δ' ἦν ἐν τέτοις διετέλει ὀσημέρσι, ἐκεῖ-
σέγειν ἠδύνατο ὁ Μακάριος τ ὑποκαίουσαν ἔνδον καὶ
τὰ στέρνα αὐτῦ διαθερμαίνουσαν φλόγα τοῦ πνεύμα-
τος, ἀλλὰ προσθεῖναι τὸ λεῖπον ἠπείγετο, καὶ τ κο-
ρωνίδα τ ἀγαθῶν ἐγκομβώσασθαι ἔσπευδεν, καὶ τ
πανοπλίαν δ πνεύματος ἐπενδύσασθαι ἐπεχείρει, ὡς F
ἂν ἄτρωτος ταῖς ὀπιβουλαῖς καὶ μεθοδείαις διαμείνῃ δ
ὄφεως, καὶ τὸ ὕδωρ προβάλλεσθαι τὸ ἅγιον τὸ σβέσαι
δυνάμενον τὰ πεπυρωμένα βέλη δ πολεμήτορος. Καὶ
τὸ Πνεῦμα προσλαβέσθαι τὸ ἅγιον, τὸ διαλύειν ὄρη
δυνάμενον. Ὡς ἂν μὴ ἀθλητὴς εἶναι μόνον νομίζοιτο,
ἀλλὰ καὶ νομίμως τῦτο ποιῶν ὑποφαίνοιτο, καὶ σκοπεῖ τὸ
σφοδρὸν καὶ δυμήχανον, δ τὰ πάντα σοφίζοντος Πνεύμα-
τος· βολὴν γὰρ τοιάνδε ἀείσην ἅμα καὶ συνετωτάτην καὶ
πολὺ τὸ πιθανὸν ἔχουσαν τῷ τ βασιλείαν τηνικαῦτα ἰ-
θυόντι μάλα θαῤῥῶν ἀνατίθετο. Μαξιμιανὸς ἦ δ-
τος ἐτύγχανεν, ὁ καὶ ἀνωτέρω λεχθεὶς παρ' ἡμῶν, ἐχ-
θρὸς ὑπάρχων διάπυρος ὁ αὐτὸς Μαξιμιανὸς δ δυ-
σεβῆς τ Χριστιανῶν πολιτεύματος· ἦν ἦ τὸ προτεινό-
μενον αὐτῷ τοιόνδε, κτῆσιν χωρίε ποιήσασθαι μετα-
βολῆς ἕνεκα, εἰς ἀναπνοὴν καθαρὸν καὶ ὑγιᾶ ἀέρος·
μετάσασιν προς δύρωσίαν ψυχῆς φημὶ ἔγωγε μᾶλ-
λον ἢ σώματος, ὡς ἐκεῖνος τότε ἔφασκε, τῷ βασιλεῖ
καὶ τυραννῳ λίαν καλῶς σοφιζόμενος.

7 Ταῦτα ἔλεγεν, καὶ παρεσχρῆμα τῶν κατέπει-
θεν, καὶ πᾶν τὸ καλὸν γνώμιμον θελητὸν αὐτῷ ποιεῖν ἐπε-
τέρασπο· οἶδεν γὰρ ἀρετὴ καὶ πολεμίοις ὑπάρχειν αἰ-
δέσιμος, καὶ θῆρας ποιεῖν τεθηπέναι ταύτην καὶ ὑποσ-
έλλεσθαι. Καὶ δὴ τὸ δοκῶν αὐτῷ μάλα σπεδαίως ἠ-
νύετο,

A νύετο, καὶ τόπον τινὰ ἐκπεριάμπτων πέραν τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Σαγγάρεως, σκηνὴν καὶ οἶκον ἐν τούτῳ τῷ ποταμῷ ἑαυτῷ ἐδομήσατο, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ οἰκῳ ὑπόγαιον κρυπτὸν ἱερὸν ναὸν κατεσκεύασεν, καὶ πᾶσαν εὐκοσμίαν περιθεὶς τῷ ναῷ, ἐκαλλώπισεν αὐτὸν πάνυ, φωτός τε δοχεῖα ἠργυρωμένα καὶ σκεύη παντοδαπὰ κατεσκεύασεν, τελειωσάμενος αὐτὰ λίαν· τὸ τοίνυν αὐθῆ Θεῷ καθιερώσας θυσιαστήριον, χερσὶν τιμίων ἱερέων καὶ Θεῷ ἀνακειμένων, τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας λαμπρύνεται ὁ μακάριος μάρτυς καὶ Χριστοῦ Ἐλευθέριος, καὶ τῷ τιμίῳ μύρῳ εἰς τύπον καὶ τιμίου αἵματος καὶ ἀληθινῆς ἀμνοῦ σφραγίζεται, καὶ τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων τῆς χάριτος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Κοινωνὸς καὶ μέτοχος γίνεται.

8 Καὶ ὅλος φωτοειδὴς, ὡς εἰπεῖν, καὶ ταῖς ἐναντίαις καὶ ὀλοθρευτοῖς δυνάμεσιν ὡς ἀληθῶς ἀπρόσιτος χρηματίσας, πρὸς βασιλέα καὶ τὰ βασίλεια παλινοστήσας ἐπάνεισι, λανθάνειν ἔτι πειρώμενος· καὶ τοῦτο αὐτῷ τῷ Μάρτυρι διεπράττετο, ὑπὸ πολλάκις, ὀλιγάκις δὲ, καὶ εἰ μὴ δοκεῖν εἶναι τοῦτο ὃ γέγονεν. Αὖθις οὖν τὸ πλέον τῇ θυχῇ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν λατρείᾳ ἢ σχολὴν ἅπασαν περισπένδεται. Ἀλλ' ὦ ψυχῆς εὐγενοῦς καὶ φιλοθέου, καὶ μὴ ἀνεχομένης ταῖς κηλίσι τῇδε βίου καταρυπαίνεσθαι, καὶ τοῖς ἐν μέσῳ θορύβοις μολύνεσθαίτε καὶ καταχραίνεσθαι, ἀλλ' ἢ μόνῳ προσανέχειν Θεῷ πᾶσαν ἐχούσης ἢ ἔφεσιν! Ὦ γνώμης εὐσεβοῦς, εὐσεβεῖν προηρημένης, καὶ πάνυ τὰ τερπνὰ τῆς τῇδε βίου ἡγεμένης ὡς ἀληθῶς σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν μόνον κερδήσῃ. Οὕτως ψυχὴν καθαρὰν ἁδὲν οἷόν νικᾶν ἢ μεταπείθειν, ἃ τερπνὸν ἅπαν, ἃ λυπηρὸν νομιζόμενον.

B

non segniter adimplevit, & agro trans flumen, quod Sangarum *b* appellant, coëmpto, ad idem flumen diversorium sibi ac domum exstruxit, in ipsa autem domo latibulum subterraneum in sacram efformavit ecclesiam, quam omni adjecto ornatu mirificè decoravit; confecit & lucernas argenteas & cujusvis generis vasa, scitissimè elaborata. Postquam igitur ibi Deo consecrari curasset altare per venerabilium ac Deo dedicatorum sacerdotum manus, lavacro regenerationis illustratus est beatus Christi martyr Eleutherius, & unguento sacro, pretiosum veri Agni sanguinem referente, consignatus, atque incontaminatorum vivificorumque gratiæ Christi, Dei nostri, mysteriorum compos factus & particeps. EX MS. *b*

8 Sic totus, ut ita dicam, collucens, & inimicis exterminatoris potestatibus inaccessus, ad imperatorem atque aulam revertitur, latêre etiam tum studens: quod ipsum fecit Martyr idem aliàs non sæpè, sed rarò; idque, ne videretur esse, quod factus erat. Iterum ergo posteriùs quod nactus fuerat otii, totum in preces ac Dei cultum insumpsit. O animam generosam, & amantem Dei; ut quæ se hujus vitæ maculis, in mediis tumultibus infici conspurcarique minimè patiatur, sed Deo unicè desideret adhærere! O mentem piam, quæ rebus omnibus studium pietatis anteferat, & quidquid hîc est voluptatum, prorsus arbitretur ut stercora, ut Christum solum lucrifaciat! Enimvero purum animum vincere nihil potest, nihil à sententia dimovere, quantumvis aut jucundum appareat, aut funestum. *in aulam vediit, occultè Christianus.* E

ANNOTATA.

a *Auditores suos orator alloquitur, & quidem monachos, ut ex Epilogo infrà colligemus.*

b Libertas *Græcè* ἐλευθερία; *unde* Eleutherius: *quamquam in Martyre nostro rem nomen antecessit, quasi libertatis futuræ prognosticum.*

c *Atqui Menologium Cardinalis Sirleti, Menæa excusa, & Ambrosiana Mss., Menologium Basilii imperatoris* rotundè *Byzantinum faciunt; fortè quod horum auctores Byzantini fuere, & res erat utcumque probabilis, & honorifica patriæ. Ceterùm auctor hic antiquior est, & ad eos magis inclinat, qui natum dicebant* Eleutherium *in patria, quæ Byzantinorum respectu ad Orientem pertineret.*

d *Videtur ergo fuisse vel præpositus sacri cubiculi, vel eorum unus, qui præfecturam aliquam sub illo præposito gerebant (Vide Pancirolum Commentarii in Notitiam imperii orientalis cap.* 60, *& alibi:) horum enim omnium classem puto indicari verbis istis, ita ut sunt, conjunctis,* τοῦ συγκλήτου βουλῆς τοῖς βασιλέως κουβικλείοις διαπρεπόντων: *licet enim* σύγκλητος βουλὴ *accipi possit pro* senatu *vel* collegio senatorum, *cum absolutè ponitur; cum addito tamen* τοῖς κουβικλείοις διαπρεπόντων, *manifestè videtur determinari ad solum* illorum collegium, qui cubiculis præsunt. *Fateor tamen, hanc* C *phrasim satis esse inusitatam. Atque ea fortè causa est, cur in elogio Menæorum impressorum tota omittatur, his in locum substitutis:* τὰς πρώτας εἴληφε τιμάς, primarios honores accepit; *apud alios verò tantùm legatur:* εἰς τὸ συγκλήτου, *ut in Menologio Basilii; vel;* εἰς τὸ συγκλήτου βουλῆς; *ut in Menæis Ambrosianis; quod in Menologio suo (quo & Baronius usus est in reformatione Martyrologii Romani) rectè quidem vertit Sirletus:* Unus ex ordine senatorio; *sed non ex sensu, opinor, auctoris nostri, cujus & alia phrasis est, & prior auctoritas. Interim Basilii Menologium, & Menæa Ambrosiana quem in elogii textu senatorem faciunt, in ejusdem inscriptione* Κουβικουλάριον *appellant.* F

e *Menæa impressa:* Ἐν δὲ ταῖς τῶν βασιλείων αὐλαῖς παιδόθεν ἀνατραφείς, & in aulis imperatoriis à puero educatus; *& consonant Mss. Ambrosiana; nisi quod omittunt* παιδόθεν, à puero, *& addunt,* τῇ φύσει εὐνοῦχος, eunuchus factus; *quod addit etiam Menologium Basilii; nec malè secundùm auctorem nostrum inferiùs cap.* 2, *num.* 15.

f *Nomen imperatoris Menæa excusa numquam exprimunt; at exprimunt Ambrosiana, & Basilii, Sirletique Menologia cum Actis nostris.*

g *Eludere sic poterat absque mendacio, si re vera non solùm animæ, sed etiam corporis causâ, ut potuit, locum hunc sibi comparaverat: neque enim finem unum asserendo negamus alios.*

h Sangarus *post longos flexus, tandem per Bithyniam in Pontum Euxinum labitur.*

Ex MS.

CAPUT II.

Ejus à famulo proditi conſtantia, martyrium, ſepulcrum illuſtre miraculis.

Imperatori de abſentia ejus quærenti

IMperator ergo hæc agentem advertens, ac foris moras fere perpetuas conſectantem, ibi tempus omne conterere, ſuamque amicitiam ac ſocietatem defugere, & neque potatione ſecum neque colloquio communicare; jam ſuſpicari aliquid cœpit, ſtatuitque opera ejus omnia curioſiùs obſervare ac diſcere; atque ab eo ipſo denique tam diuturnæ abſentiæ rationem exegit, & Quæ cauſa eſt, inquit, ô Eleutheri, mihi tam care, animoque meo tantopere deſiderate, cur te ab amicorum tuorum turba divellens, abſcurrere procul volueris, quaſi amoris in te noſtri oblitus? Dic nobis, Eleutheri, inquit; unde emolumentum tibi majus potuit exſiſtere; ex regia poteſtate liberalitateque noſtra; an ex fundi iſtius tui reditibus? Ecquid plus honoris & gloriæ tibi poterit afferre; regia, principumque uſus & converſatio; an villa ruſtica & vilium ac pauperculorum ejus colonorum convictus & familiaritas? Cedo, Eleutheri; non potiùs conducibile tibi videtur ad gloriam, & ad omnis voluptatis materiam per ſe ſufficiens, ſi cum imperatore familiariter agas vivaſque; quàm ſi ita verſere cum ruſticis? An exhibitam ab his tibi venerationem ſic deperis, ut eam celebritati, gloriæ, honoribus per nos tibi partis anteponas?

reſpondet Sanctus, eum ad prædium invitans;

10 Ad hæc Vir maximus, Non ita, inquit, ô imperator; abſit profectò: ſed naturalis corporis ægritudo, & ſtrepitus urbis, ejuſque vapores, fumum ac fuliginem olentes, eò me adigunt; uti & loci illius ſalubberrima ſimul ac temperata conſtitutio. Tum imperator ironicam denuo ſimulatamque quæſtionem effingens, Cur verò, inquit, & nos unà non admittis, ut ejuſdem tecum loci tam defæcatæ, ut ais, ac mitis auræ reſpiratione fruamur? Repoſuit verò ei ſanctus Eleutherius, dicens: Si majeſtati tuæ viſum ita fuerit, faciat.

C *qui proditum à ſervo Eleutherium*

11 Unus autem è famulis ſancti Eleutherii, cum hæc, imperatore ipſum interrogante, audiſſet, animum furore multo plenum gerens, imò cædem, ut potiùs dicam, eructans, ad imperatorem accedit, quæ Dominus ſuus feciſſet ac faceret, revelaturus: Judæ enim avaritiâ, imò cædis aviditate, æſtuans miſer, & lingua atque animo venena circumferens, ſicut ille Magiſtrum ſuum ac Dominum, ita & hic Herum prodit; Et tuam, inquit, fidem ejuravit, & Crucifixum pro Deo colit *a*. O perfidiam! O crudelitatem immanem! Enimvero impii impiè audent omnia! Maximianus ergo tyrannus & imperator infeſtiſſimus hæc jam ſciens, magnum ad ſe denuo Eleutherium evocat, rogatque, dicens: Eamus, ſi placet, Eleutheri; & agri tui ac prædii unà tecum amœnitatem contemplemur. Reſpondit ei ſanctus Eleutherius: Fiat, imperator, ut libitum eſt tibi. Quo dicto, ſtatim eò ſe contulit; & quæ ibi erant circumſpiciens, ſecundùm relationem à ſcelerato ſibi miniſtro factam, curioſè indagavit.

12 Dum ergo oculos interea hac illac aſſiduè vertit, ſubterraneum quemdam obſervat hiatum,

Ὅ̈τως πίνυν αὐτὸν ὁρῶν ὁ κρατῶν ἀναστρεφόμενον, καὶ τὸ ὅλον τοῖς ἔξω χρεὼν διατείβειν ἐθέλοντα, καὶ πᾶσαν τὴν σχολὴν ἐκεῖσε ποιούμενον, καὶ τὴν ἐκείνου φιλίας καὶ ἑταιρείας ὑπομακρύνοντα, καὶ μήτε ποτῆ, μήτε ὁμιλίας μετέχοντα, ἐν ὑποψίᾳ ἤδη τινὶ γίνεται, καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνον διαπαντὸς πολυπραγμονεῖν τε καὶ μανθάνειν ἠβούλετο· καὶ τὴν ὅπι πολὺ αὐτῆ ἀπουσίαν παρ' αὐτῆ ἐκείνου λοιπὸν διεπύθετο, Τίς ἡ αἰτία, φάσκων, ὦ ἑτῶσι φιλέσατε ἐμοὶ Ἐλεύθερε, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἀπόθητε, δι' ἣν τὴν τῶν ἑταίρων σου φάλαγγα ἑωυτῶν ὑπορρήγνυς, πόρρω θέειν βεβούλησαι, τὴν ἡμετέραν ὥσπερ ἐπιλησμοσύνῃ φιλίας; Φέρε ἡμῖν, Ἐλεύθερε, τί σοι πλέον, εἶπε, τὸ κέρδος παρέχειν δεδύνηται, ἢ ἡμετέρα βασιλεία καὶ μεγαλοψυχία, ἢ τὰ ἐκεῖθεν προσγινόμενά σοι εἰσφόρια; Ποίαν τε τιμὴν καὶ δόξαν σοι περιποιήσασθαι μᾶλλον δυνήσεται, τὰ βασίλεια καὶ ἡ μετὰ βασιλέων συνδιαγωγὴ καὶ ἀναστροφὴ, ἢ ἡ ἀγροικία καὶ τῶν ἐν αὐτῇ βδύσσων καὶ μετρίων οἰκητόρων ἡ συμβίωσις καὶ συνέλευσις· Εἰπὲ, Ἐλεύθερε, οὐ μέγα σοι δοκεῖ πρὸς δόξαν καὶ θυμηδίας ἀπάσης ὑποθέσιν αὐτάρκης τῷ βασιλεῖ συνομιλεῖν καὶ συνδιατρίβειν ἥπερ ἀγροίκοις συναναστρέφεσθαι; Ἢ τὴν παρ' ἐκείνων ὀργὴν καὶ προσκρίνεις προσκύνησιν τὴν παρ' ἡμῶν βλέλειας δόξησε καὶ τιμῆς;

10 Εἶτά φησιν ὁ Ἀοίδιμος· Οὐχ ὕτως, ἄναξ· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἡ τοῦ σώματος φυσικὴ νοσηλεία, καὶ τὸ θορυβῶδες τοῦ ἄστεως, καὶ ἡ ἐν τούτῳ τῷ ἄστει αἰθελώδης καὶ καπνώδης ἀναθυμίασις, εἰς τοῦτό με ὑπάγειν βιάζεται, ἅμα δὲ, καὶ ἡ ἐκεῖσε ὑγιεινοτάτη καὶ κρατοῦς αὖθις κατάστασις. Εἶτα ὁ βασιλεὺς εἰρωνικήν τινα καὶ πεπλασμένην πρὸς αὖθις ὑποκινούμενος, ἔφησεν· Τί δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ συμπαραλήψῃ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συναπολαῦσαί σοι τὸ ἐκεῖ καθαρὸν, ὡς ἔφης, καὶ ἡδὺ ἀέρος ἀναπνοῆς; Ὁ δὲ ἅγιος Ἐλεύθερος ἀνταπεκρίθη τῷ βασιλεῖ, λέγων· Καθὰ κελεύει τὸ κράτος σε, ποίησον.

11 Εἷς δέ τις τοῦτο τῷ ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ ὑπηρετούμενος, ὡς ταῦτα μαθὼν, πυθομένου καὶ ἀνακτος αὐτὸν, θυμῷ πολλῷ τὸν φρένα φέρων ἀνάμεσον, καὶ φόνου, μᾶλλον εἰπεῖν, ἐρευγόμενος τῷ βασιλεῖ προσεισι καταμηνύσων τὰ τῷ δεσπότῃ ἐξεργασμένα καὶ δρώμενα· τὸν γὰρ Ἰούδα νοσήσας φιλαργυρίαν, μᾶλλον δὲ μιαιφονίαν, ὁ δείλαιος, καὶ ἰοβόλον γλῶσσαν ἔχων ὁμοῦ καὶ προαίρεσιν, ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν οἰκεῖον διδάσκαλον ἅμα καὶ κύριον, τῷ αὐτῷ δὴ καὶ ὅτῳ τρόπῳ τὸν δεσπότην προδίδωσιν· Καὶ ὅπι, φησὶν, τὴν πίστιν ἐξώμνυτο, καὶ τῷ ἐσταυρωμένῳ ὡς Θεῷ προσεισι. Ὦ τῆς ἀγνωμοσύνης, καὶ πολλῆς ἀπανθρωπίας! Οὕντως τολμῶσιν πάντα κακοὶ κακῶς. Ταῦτά τοι διαγνοὺς ὁ τύραννος καὶ τελεσέχθης βασιλεὺς Μαξιμιανὸς, τὸν μέγαν Ἐλευθέριον ἐκεῖσε αὖθις καλέσας, ἐπερωτῶν αὐτὸν, ἔφησεν· Ἀπέλθοιμι, εἰ βούλει, Ἐλεύθερε, τὰ ἐκεῖ κάλλη τῆς ἀγρῆς ἅμα καὶ τοῦ τόπου σύν σοι ἐποψόμενοι. Ὁ δὲ ἅγιος Ἐλεύθερος λέγει τῷ βασιλεῖ· Ὡς δοκεῖ σοι, βασιλεῦ, ποίησον. Ταῦτα εἰπὼν, τὸ ἐκεῖθεν πέδιον κατέλαβεν, καὶ τὸ ἔνδον περισκοπῶν, κατεμάνθανεν ἀκριβῶς, κατὰ τὸ εἰπόντος κακούργου ὑπηρέτου διαλαλίαν.

12 Ὡς δ' ἐν τούτοις ὑπῆρχε, πυκνὰ τὸ ὄμμα περιφέρων τῇδε κἀκεῖσε, ὀρύγματι κυκλοτερὲς τυγ-

χάνον

A χάνον ταφάγιον, μικρᾷ πλακὶ καλυπτόμενον, καὶ τί ἂν εἴη διηρώτα τοῦτο. Καὶ ἔλεγεν ὅδε Δίκαιος, φρέαρ αὐτῷ ἄνυδρον εἶναι. Καὶ ὑπολαβὼν ὁ Μαξιμιανὸς, ἐκεῖσε εἶναι, ὅπερ ἠκηκόει, δύκτηριον οἶκον, ἰδὼν ἀνακαλυφθῆναι καὶ κατελθεῖν ἐν τούτῳ ἐπέταλτεν, καὶ αὐτίκα τοῦτο ἠνύετο. Καταβὰς τοίνυν ἐκεῖσε ὁ Μαξιμιανὸς, καὶ τὴν δύνησμίαν ἱερᾶς, καὶ τὸ λαμπάδων τὸ πλῆθος, καὶ τὸ κάλλος θυσιαστηρίου θεασάμενος, θυμῷ καὶ λύσσης πολλῆς παροξυσμὸν ἐπέπλησσο, καὶ πρὸς τὸ Μακάριον τὸ ὄμμα στρέψας ἀγριωδέστερόν πως, ἔφησεν· Λέγε μοι τὸ τάχος, Ἐλευθέριε, Χριστιανὸς εἶ, καὶ γεγένησαι τοῦ τῶν θεῶν δύμφυείας ἀπόστυγος; Καὶ ὁ Ἅγιος ἔφη· Ναὶ ὄντως, Χριστιανός εἰμι, καὶ Χριστός μοι Θεὸς, καὶ στέβας Τριὰς, καὶ ὁ σαυρὸς ἀρωγός· ἀλλ' ἐπεὶ νόμος ἡμῖν πρὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δέδοται, μὴ ὑπιπτεῖν τοῖς κινδύνοις, φειδοῖ τῶν διωκόντων ὑμῶν, ὡς ἂν μὴ παραίτιοι αἰωνίου κολάσεως ὑμῖν καὶ πυρὸς ἀσβέστου ἐσόμεθα, τούτου ἕνεκα λανθάνειν μέχρι τοῦδε ἐσπουδάζομεν.

13 Tum imperator: O Eleutheri, amorem, quo te prosequor, noli respuere, ne tristem tibi referas vitæ finem. Non est mihi tristis, inquit Athleta, tabernaculi hujus interitus; salvum enim illud à Creatore meo recipiam: sed si à Deo vivente sejungar, hic demum interitus mihi erit æternus. Nam quî sic? ait imperator. Nempe, inquit Pugil, interitus ille exiguum affert ac brevem dolorem; hic autem longos ac perpetuos cruciatus. Imperator verò inde blanditiis illum iterum largisque pollicitationibus vafer adoritur; sed irrito conatu, imbecillitatem ejus redarguente Viri sancti constantia. Itaque tyrannus spem omnem successûs abjiciens, latâ sententiâ, jubet eum gladio plecti: id quod extemplò, quibus imperatum hoc fuerat, multa cum celeritate sunt exsecuti. Sanctus verò, tamquam ad regales invitatus nuptias, abibat exsultans. Postquam autem ei caput amputatum esset, & glorioſus ejus ac felix animus jam evolasset ad Dominum, sacrum ejus pretioſumque, atque ipsis verè angelis venerabile corpus inhumatum eo, quo ceciderat, loco escam avibus & canibus reliquere; donec sacerdos ecclesiæ istius loci præfectus illud accipiens, cum unguentis multis & aromatibus in eadem domo deposuit, in qua abscondita erat ecclesia.

EX MS. *ibi deprehendit esse Christianum,* *b*

& gladio jubet interfici: qui mox ibidem sepultus est. E

B 13 Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς· Μή μοι τὴν περί σε ἀγάπην ἀθέτει, ὦ Ἐλευθέριε, ὅπως μὴ πικρὸν ἀπενέγκῃς τῆς ζωῆς σου τὸ τέλος. Ἐμοὶ δὲ σκήνωσις ὁ φοβερὸς, ὁ Ἀθλητὴς ἔφησε, θανάτου· πάλιν γὰρ σῶον αὐτὸ παρὰ τοῦ κτίσαντός μου ἀπολήψομαι· ἀλλ' ὁ χωρισμὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος θανάτου μοι αἰωνίου καθέστηκεν. Τί δῆτα τοῦτο; ὁ βασιλεὺς ἔφησεν. Ὅτι ὁ μὲν μικρὸν ὀδύνιον ἔχει τὸ παρόν, ὁ Ἀθλητὴς ἔφη, ὁ δὲ μακρὸν τὸ ὀλιγόμονον κόλασιν. Οἱ δὲ βασιλεῖς πάλιν κολακείαις καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεσιν τοῦτον ἐκλύειν ἐμηχανᾶτο ὁ δόλιος· ἀλλ' ἔκαμνεν εἰς μάτην πονέμενος, τῇ πίσει δὲ Ἀνδρὸς ἀθραύστου ἐλεγχόμενος. Ὅθεν δὲ σκοπὸς αὐτὸς ὁ τύραννος ἀπειπὼν, δίδωσιν αὐτῷ τὴν δίχα ξίφους ὑπόφασιν· καὶ παραυτίκα οἱ εἰς τοῦτο τεταγμένοι, τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ἐπετέλεσαν μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος. Ὁ δὲ Ἅγιος ἀπίει χαίρων, ὡς εἰς νυμφῶνα βασιλέως καλούμενος. Καὶ τούτου καταπεμφθέντος, καὶ πρὸς Κύριον ἤδη ἀναδραμόντος τὸ ἀοίδιμος καὶ μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς, κατέλειπον τὸ ἱερὸν καὶ πολυτίμητον αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἀληθῶς τοῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμον, ὀρνέοις καὶ κυσὶ βορᾶν προκεῖσθαι ἄθελον, ἐν ᾧ τετελείωτο τόπῳ· ὅπερ λαβὼν ὁ τῆς ἱερατείας δὲ ἐκεῖσε δύκτηρίου οἴκου πεπιστευμένος, σὺν μύροις πολλοῖς καὶ ἀρώμασιν, αὐτόθι τοῦτο κατέθετο ἐν ᾧπερ οἴκῳ τὸ δύκτήριον ἔδρυσο.

13 Tum imperator: O Eleutheri, amorem, quo te prosequor, noli respuere, ne tristem tibi referas vitæ finem. Non est mihi tristis, inquit Athleta, tabernaculi hujus interitus; salvum enim illud à Creatore meo recipiam: sed si à Deo vivente sejungar, hic demum interitus mihi erit æternus. Nam quî sic? ait imperator. Nempe, inquit Pugil, interitus ille exiguum affert ac brevem dolorem; hic autem longos ac perpetuos cruciatus. Imperator verò inde blanditiis illum iterum largisque pollicitationibus vafer adoritur; sed irrito conatu, imbecillitatem ejus redarguente Viri sancti constantia. Itaque tyrannus spem omnem successûs abjiciens, latâ sententiâ, jubet eum gladio plecti: id quod extemplò, quibus imperatum hoc fuerat, multa cum celeritate sunt exsecuti. Sanctus verò, tamquam ad regales invitatus nuptias, abibat exsultans. Postquam autem ei caput amputatum esset, & glorioſus ejus ac felix animus jam evolasset ad Dominum, sacrum ejus pretioſumque, atque ipsis verè angelis venerabile corpus inhumatum eo, quo ceciderat, loco escam avibus & canibus reliquere; donec sacerdos ecclesiæ istius loci præfectus illud accipiens, cum unguentis multis & aromatibus in eadem domo deposuit, in qua abscondita erat ecclesia.

C 14 Χρόνοις δὲ πλείοσις μετέπειτα, τῆς δυσεβείας τραγωδείσης, καὶ τῶν εἰδώλων καταισχυνθέντων, καὶ δὲ τῆς ἀληθείας κηρύγματος πανταχοῦ διαπεφοιτηκότος, ἄνδρες δύλαβεῖς τῷ Θεῷ ἀνακείμενοι οἶκον σεμνὸν καὶ πανθαύμαστον ἐπ' ὀνόματι τούτου ἐγείραντες, καὶ εἰς δόξαν δὲ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ δὲ ἁγίου Μάρτυρος εἰς μνημόσυνον ἀνεπίληστον καθιέρωσαν· εἰς γὰρ μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Καὶ τί ἂν γένοιτο δὲ ὑπὲρ Χριστοῦ τὸ αἷμα ἐκχέαντος δικαιώτερον ἢ μακαριώτερον; Οὗ τὸ μνημόσυνον, οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς οὐρανίοις μεμακάρισται, καὶ παρὰ τῷ δικαίῳ Κριτῇ. Καὶ νῦν ὑπάρχει ἡ τούτου σῶρος τὰ μὲν πᾶσι πηγάζουσα, καὶ νόσον πᾶσαν ἐλαύνουσα τοῖς πίσει ταύτῃ προσλάζουσι, πνεύματα πονηρὰ διώκουσα, καὶ παρειμένους ἀνορθοῦσα ὡς τάχιστα· φαρμακείαν παύει καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἰᾶται ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τῇ Ταρσίᾳ τυγχάνει ταρσὸς, καὶ τεῖχος, καὶ περιτείχισμα, καὶ ἀσφάλεια εἰρήνης, καὶ σύνδεσμος τελειότητος.

Ecclesiâ, tumulo ejus posteriùs impositâ, *c*

14 Post annos deinde plurimos, cum, vera religione patefacta, obmutuissent idola, & veritatis jam ubique prædicatio frequentaretur, viri pii Deoque devoti *c* ædem sacram & prorsus admirandam ejus nomini construxerunt, atque ad Dei optimi ac Salvatoris nostri gloriam, & sancti Martyris memoriam sempiternam consecrarunt. In memoria namque æterna erit justus. Et verò quid eo justius, quid beatius, qui pro Christo effuderit sanguinem? Talium memoria non hîc solùm apud homines, sed etiam apud Superos, & justum Judicem in benedictione est. Nunc sanè hujus tumulus unguenta profundit omnibus, & ab iis, qui hunc adeunt cum fiducia, morbum quemlibet expellit; malignos abigit spiritus; debiles erigit quàm citissimè; adimit veneficio vires; omnem denique sanat ægritudinem per eumdem Christum, verum Deum nostrum; imò verò Tarsiæ *d* & septum est, & vallum, & murus, & pacis securitas, & vinculum perfectionis.

F

d

15 Οὗτος, καὶ μὴ ἀγγέλων ἡμῖν ἐν ὑψίστοις αὐλίζεται, καὶ σὺν ἡμῖν σύνεσιν ἀοράτως, τὰ τῇδε ἐνοπτεύζόμενος, καὶ Θεῷ ἀμέσως παρίσταται, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῷ προσάγων ἱκετηρίας· Θεῷ γὰρ ζῇ καὶ ἐντυγχάνει ἑκάστοτε, καθά φησιν τὸ ἱερώτατον λόγιον, ὅτι Θεῷ ζῶσι πάντες οἱ τῷ Θεὸν ζήσαντες.

5 Hic & cum angelis, ut nobis consulat, versatur in altissimis; & invisibiliter nobiscum hîc adest, quæ hîc geruntur, inspiciens; & assistit immediatè Deo, preces ipsi pro nobis offerens: Deo enim vivit, eumque interpellat assiduè; sicut sanctissimum testatur oraculum; Deo vivere, qui-

& miraculis gaudent Tarsienses in Bithynia.

EX MS. cumque ſecundùm Deum vixerunt : idem & de cælo eos aſpicit, qui ſacram ejus ædem ſedulò frequentant, & hìc loculo ſuo ſalutari aſſidet quotidie, & vota complet eò cum fide accedentium, divinitus hanc habens poteſtatem : de hoc etenim hujuſque ſimilibus Dominus omnipotens per Iſaiam dixit : Ne dicat eunuchus : Ego lignum aridum & ſine fructu : dico enim eunuchis electis meis, quod dabo vobis in domo mea & in muro meo locum meliorem filiis & filiabus, & quæ ſequuntur *e*.

e

Epilogus auctoris

16 Hæc autem diſſerui, non ut elogium aliquod eloqui pollicitus (hoc enim vires, ut dixi, meas ſuperat; neque me, ut id tentarem, idoneum reputavi : talia namque aliis, ut monui, conveniunt, quam mei ſimilibus, hoc eſt, humi gradientibus, &, niſi quod ante pedes eſt, nihil videntibus) non etiam, ut viderer mirabilia dicere ; ſed ut, juvante Deo, id facerem, quod & imperanti gratum eſſet, & me culpæ præſtaret immunem *f*; tum ut magno veritatis Præconi conſentanea prædicarem, Deoque agerem pro viribus gratias, qui beneficio ſuo, & Sancti jam memorati precibus, os muto mutius fecit loquaciſſimum.

f

B

cum apoſtrophe ad Sanctum, & auditores.

17 Sed ô Eleutheri, inter Chriſti Dei Martyres & res & nomen illuſtre, utere apud Deum parta illa tibi martyrio libertate, nobiſque concede, ut liberè porrò vivamus, neque ſubjiciamur cupiditatibus carnis, ſed iis conſtanter imperemus ; & libera voce, lingua, ore tuarum exhortationum facti participes, Chriſto, communi Domino per te laudem offeramus. Vos autem, Patres *g*, verè amici Dei, expertes conjugii, & ipſi ſoli viventes, ſolumque amantes, orate, ut hujus mihi cœpti temeritas condonetur, in Chriſto Jeſu, Domino noſtro, cui gloria & poteſtas & nunc & per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

g

ἔτος καὶ ἄνωθεν ἐποπτεύει τοῖς ἐν τῷ στέγῃ σηκῷ αὐτῦ προσεδρεύουσι, καὶ κάτω τῇ ἰαματηφόρῳ αὐτῦ σορῷ παρεδρεύει ὁσημέραι, καὶ τὰς αἰτήσεις τῶ πίστει προσιόντων ἀποπληροῖ, θεόθεν ἔχων τὸ δύνασθαι· ὡς γὰρ τάτε καὶ τῶ τάτῳ πλησίον ὁ παντοκράτωρ Κύριος διὰ Ἡσαΐου ἔλεγεν· Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος· Ἐγώ εἰμι ξύλον ξηρόντε καὶ ἄκαρπον· λέγω γὰρ τοῖς εὐνούχοις τοῖς ἐκλεκτοῖς μου, ὅτι δώσω ὑμῖν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐν τῷ τείχει μου κρείττονα τόπον υἱῶν καὶ θυγατέρων, καὶ τὰ ἑξῆς.

16 Καὶ ταῦτα διῆλθον ὐκ ἐγκωμιόν τι φέρσαι ἐπαγγελόμενος· τῦτο γὰρ ὑπὲρ ἐμὲ τυγχάνει, ὡς εἴρηται· ὃ οὐ γὰρ τῦτο ποιεῖν ἱκανὸς εἶναι νενόμικα· ἄλλοις γὰρ ταῦτα, ὡς εἶπον, προσέοικεν, ἢ τοῖς κατ' ἐμὲ χαμαὶ βαίνουσι καὶ τῶ ὀν ποσὶ πλέον εἰδότων ὐδέν· ὐδ' ἵνα δόξω παρέδοξα φθέγγεσθαι, ἀλλ' ἵνα τῷ κελεύσαντι μοὶ τὸ κατὰ γνώμην πιήσω, ἐμαυτῷ ᾖ, σὺν Θεῷ, τὸ ἀκατάγνωστον· καὶ τῷ μεγάλῳ τῦ ἀληθείας Κήρυκι τὰ εἰκότα συνεορτάσαιμι, καὶ Θεῷ τῇ ἐμῇ δύναμιν εὐχαριστίαν προσοίσαιμι, τῷ τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ τῶ ἐξ ὀνόματος Ἁγίου πρεσβείαις σόμα κωφόντε καὶ δίσκωφον λαλίσαντα δείξαντι.

17 Ἀλλ' ὦ μαρτύρων Χριστῦ Θεῦ Ἐλευθέριε τὸ καλὸν καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα· τῇ μαρτυρικῇ παῤῥησίᾳ σε πρὸς Θεὸν χρώμενος, δίδε ἡμῖν ἐλευθερίως πορεύεσθαι, καὶ μὴ τοῖς πάθεσι τῦ σαρκὸς κυριεύεσθαι, ἀλλὰ κυριεύειν τάτων ἑκάστοτε, ὅπως ἐλευθέρᾳ φωνῇ καὶ γλώσσῃ καὶ σόματι, τῶν σαῖς κοινωνῶμεν προσαναμνήσεσιν, καὶ τῷ κοινῷ δεσπότῃ Χριστῷ διάσε τὸν αἶνον προσίσωμεν. Καὶ ὑμεῖς δή, πατέρες, οἱ Θεῦ ὄντως φίλοι, καὶ ἄζυγες, καὶ αὐτῷ μόνῳ ζῶντες, καὶ ἐργοντες, συγγνώμην τῆσδε τῦ ἐγχειρήσεως δοθῆναί μοι εὔξασθε, ἐν Χριστῷ Ἰησῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν τε, καὶ εἰς τὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a Προσθέμενος, *aiunt Menæa impreſſa*, ὅτι καὶ κρυπτὸν οἴκημα ὑπὸ γῆν κεκτημένος, παννύχους λατρείας τῷ τῶν Χριστιανῶν προσάγει Θεῷ, νηστείᾳ καὶ κλαυθμῷ καὶ χαμευνίᾳ τὸ σῶμα κατατεύχων. *Id eſt*, Addens, quod & ædem haberet ſubterraneam, & noctes integras colendo Chriſtianorum Deo inſumeret, jejunando, flendo, humi cubando corpus affligens.

b *Hoc famam olet, non plebeiam modò, verum etiam Græcam. In Menæis excuſis & Mſs. non legitur, uti neque in Menologiis Baſilii imp. & Card. Sirleti.*

C

c *Videtur hac phraſi monachos indicare, eorum, quibus hæc recitat, majores. Adi infrà num.* 17.

d *De* Tarſia *urbe & regione Bithyniæ vide Commentarium num.* 5.

F

e *Iſaiæ textum non recitat auctor, ut eſt ; ſed ut occurrebat memoriæ*

f *Fallor, niſi ejuſdem eccleſiæ monachus fuerit ; cum ita de obedientia loquatur. Idem colliges faſilè ex numero ſequente, ubi auditores monachos* Patrum *nomine compellat.*

g Vos autem, Patres, *&c. Auditores iterum alloquitur orator, & quidem iis epithetis eos ornans, quæ monachos abſque dubio ſolos deſignant ; quandoquidem, ut alia, præteream, hujus ſcriptoris ætate ad cælibatum apud Græcos monachi tantùm, & epiſcopi (de quibus patet, hîc non agi) ex inſtituto tenebantur : nam clericus aliis licebat eſſe conjugatis.*

DE SS. EPIPHANIO ET ISIDORO MM.

VESONTIONE IN GALLIA.

J.B.S.

Sylloge de cultu.

IV AUG. *Nomina & cultus certa ſunt ;*

Eperiuntur ambo hi Sancti in noſtris antiquis indicibus hoc die notati, ſolo vade Ferrario, ut qui in Catalogo ſuo generali ita hoc die ſcripſerit : Veſontione, SS. Epiphanii & Iſidorum (*voluit dicere* Iſidori) martyrum. *Adducit autem* Kalendarium eccleſiæ Veſuntinæ, ubi corpora illorum aſſervantur. *Adjungi poterat Sauſſayus in ſupplemento Martyrologii ſui Gallicani, pag.* 1154, *ubi etiam ad hunc diem pluſcula de iis tradidit, his verbis :* Veſontione, ſuſceptio corporum beatorum Epiphanii & Iſidori martyrum, quæ dudum à Theodoſio juniore, cum nonnullis oſſibus

A bus ſanctorum Innocentium, eam ad urbem miſſa, & ibi ſervata, tandem ad uberiorem honorificentiam Vitalis epiſcopus in capſa argentea collocavit. *Adde his id quod eſt apud Joannem Jac. Chiffletium in Veſontione parte 2, pag. 114, ſacra illa corpora eò pervenisſe ſub epiſcopo Celidonio circa annum 444; porro à Vitale decentius exornata fuiſſe anno 1320, & habebis quidquid de ſanctis illis Epiphanio & Iſidoro à nobis hîc tuto referri poteſt; nempe coli Veſontione bina ſacra corpora jam dictis nominibus inſignita, ut ex antiquis Breviariis, & Ms. & edito, etiam datur intelligi.*

ignota reliqua omnia. 2 *Siquis ulterius ex me quærat, utrum Sancti illi verè ita appellati fuerint, an forte nomina adſcititia ſint; in qua Orientis parte, aut quo ſeculo vixerint; quid & ſub quo tyranno, ſimul an diviſim, paſſi fuerint; quid tota vita egerint; laici an clerici, monachi an milites fuerint; & quidquid demum de ipſorum ætate aut geſtis, virtutibus aut miraculis à nobis ſedulo indagari ſolet; ingenuè fatebor & candidè, fruſtra me quæſiviſſe hactenus, quod his omnibus vel hilum lucis afferre poſſit. Quæ de magni theſauri ſacri tranſlatione in Celidonio epiſcopo tradit laudatus Chiffletius, ea ad S. Stephani brachium aliaſque reliquias multo magis ſpectant, quam ad Sanctos hodiernos, ut docebit hymnus quem ex ipſo daturi ſumus, potius quam verboſiſſimam Legendam, in varias lectiones diſtributam, & à P. Petro Franciſco Chiffletio huc miſſam, ex qua, præter locos communes, de Sanctis omnibus prædicabiles, otioſaſque etymologias nihil huc conducens extuderis, quod non melius explicet Veſontionenſis hiſtoria in Vitale II, epiſcopo* LXIX *pag.* 283. *En ipſum textum integrum:*

B

De elevatione ſeu revelatione 3 Vitalis natione Vaſco, vir magnæ in rebus gerendis, tum auctoritatis tum prudentiæ, Hugoni ſuffectus, ſacra oſſa SS. Epiphanii & Iſidori, olim Veſontionem à Juniore Theodoſio miſſa, anno MCCCXX, cum nonnullis oſſibus ſanctorum Innocentium perhonorificè collocavit in capſa argentea, bene gravi & affabrè elaborata, quam dono miſit Joanna regina Franciæ, filia Comitis Burgundiæ ex legendario S. Joannis IV Auguſti, in quam diem transfertur officium de ſanctis Epiphanio & Iſidoro, cum tamen ſacra eorum oſſa Veſontione accepta ſint III Auguſti, ut ſuperius monuimus in Celedonio. Repoſita autem

C putamus in ea capſa, à Vitali archiepiſcopo V Nonas Octobris; qua die notatur in Martyrologio S. Joannis; " Revelatio S Epiphanii & Iſidori „ in matrice eccleſia S. Joannis Euangeliſtæ „. Ubique in Martyrologiis Biſontinis REVELATIONEM invenias pro RELEVATIONE: an mendum eſt exſcribentium? an etiam relevatio ſanctorum oſſium, quædam eorum revelatio ac manifeſtatio eſt, dum ex obſcuriori loco in ornatiorem transferuntur?

non conveniunt teſtimonia: 4 *Quod vero hîc in* relevatione *&* revelatione *ludere videatur Veſontionenſis Hiſtoricus, ſua aliquali non caret difficultate, videnturque diverſa duo indicari, quæ & diverſis diebus facta ſint, ut ſaltem innuunt binæ annuntiationes ejuſdem Martyrologii eccleſiæ S. Joannis Euangeliſtæ, quas huc olim miſit P. Petrus Franciſcus, & quarum prior hoc die ſeu* Pridie Nonas Auguſti *ita ſonat:* Apud Biſontium, inventio ſanctorum martyrum Epiphanii & Iſidori, in eccleſia S. Joannis Euangeliſtæ, quorum corpora à Theodoſio imperatore in præfatam civitatem miſſa leguntur. *Poſterior non* V Nonas Octobris, *ſed* V *Idus Novembris ſic expreſſis terminis legit:* Relevatio ſanctorum Epiphanii & Iſidori, in matrice eccleſia S. Joannis Euangeliſtæ. *Alterutrum ex Chiffletiis hîc malè legiſſe oportet; an Joannes Jacobus, an Petrus Franciſcus, non eſt mihi promptum decernere. Nodus qui ſupereſt, opportunè diſſolvi poſſe videtur, ſi hac die* IV *Auguſti ſacra ea corpora ſanctorum* Epiphanii & Iſidori *à Vitale II inventa dicantur, relevata vero ſeu exaltata die* IX *Novembris.*

AUCTORE J. B. S.

res videtur explicari in Gall. Chriſt.

5 *Sammarthani in Gallia Chriſtiana ſatis opportunè rem explicant, dum & inventionem & relevationem ita conjungunt, ut qua ratione* inventio *ſeu* revelatio *dici debeat, qua vero* relevatio *ſeu* exaltatio *commode intelligatur. Sic ibi legitur, quod mirum eſt in noviſſima editione non reperiri: Sic, inquam, ibi legitur:* Vitalis, natione Vaſco, nobili proſapia ortus, præfuit annis viginti duobus. Hujus fit mentio in membrana veteri S. Pauli MCCCXII, & eo præſente, MCCCXIX Indictione 2 die XV Septembris, à fabro quodam murario, ex improviſo repertæ ſunt reliquiæ ſanctorum Innocentium & ſanctorum martyrum Epiphanii & Iſidori, in quodam altari in confeſſione ſubtus majus altare baſilicæ ſancti Joannis. Quæ reliquiæ ſequenti anno repoſitæ ſunt in pretioſa capſa argentea, dono tranſmiſſa à Johanna regina Francorum, Othonis Burgundiæ comitis filia. *Hinc patet, repertas eſſe ſacras illas omnes reliquias anno* 1319, *thecam autem argenteam in qua honorificè recluderentur, anno proximè ſequenti* 1320 *acceſſiſſe, ut* inventio *&* revelatio *atque item* relevatio *intelligi poſſint; quidquid ſignati feſtivitatum dies, pro arbitrio ſelecti videantur. En modo hymnum, de quo ſupra meminimus.*

E

6 Laudemus Epiphanium — *& in hymno.*

F

Demus mundum præconium,	Sui cumulum gaudii,
Pangat Chorus noſter melos	Excedit rerum ordinem
Tangat dulcor cujus cælos:	Quæ dedit Deum hominem.
Iſidoro cauſa pari	Innocentum reliquiæ
Laus à choro debet dari	Sunt augmentum lætitiæ;
Non funebri tragœdia	Hi ſanguine baptiſati
Sed celebri melodia.	Sine fine ſunt beati.
Hi devote toti tui	Hæc præfata, ſimul data
Chriſte pro te ſunt mortui,	Sunt incolis Chryſopolis
Hæc profecto pleniſſima	A pio Theodoſio.
Oſtenditur dilectio,	O quam bonum fuit donum
Pro dilecto dum anima	Quanta præſens eccleſia
Exponitur martyrio.	Tanta habens jocalia:
Sic Stephani debet cani	Quorum adeſt ſolemnitas
Egregium martyrium;	Horum juvet nos ſanctitas,
Militum Chriſti prævius	Ut conſequamur gratiam;
Meritum habet celſius:	In qua veræ divitiæ
Hujus latum os brachii	Sunt & veræ delitiæ,
Ornat ſtatum Biſuntii.	Faſtigia concordia
Magnificemus Virginem	Præconia perennia. Amen.
Cujus habemus pectinem,	
Crines, cingulum filii	

A D

DE S. EUDOCIA MARTYRE

IN PERSIDE.

J. P. Cultus & elogium apud Græcos. Eademne cum S. Ia, an diversa.

SUB SAPORE. *Hanc Martyrem annuntiant tabulæ Græcorum,*

DUas, *hodiernæ* Eudociæ *synonymas, martyrio coronatas invenio in Opere noſtro; unam quidem die* XXXI *Januarii pag.* 1081, *aliis Ægyptiis ſub Diocletiano Martyribus conjunctam; alteram verò ad diem* I *Martii pag.* 8 *Heliopolitanam ſub Traiano: de qua tunc Martyrologium Romanum; utramque ab hodierna diſtinctam: in cujus cultu publico varii hoc die Græcorum faſti conſpirant, nimirum magna eorum Menæa typis vulgata, Menologium ex interpretatione Cardinalis Sirleti à Caniſio editum, Typicum S. Sabæ, ne alios commemorem. Dicta Menæa, quibus fere ad verbum conſonat Sirletus, hoc die ita eam annuntiant:* Relatio reliquiarum ſanctæ matris noſtræ & martyris Eudociæ. *Verſiculos ibidem appoſitos ſic verto:*

Ὀσμὴ τί; τῦτο σῶμα τ Εὐδοκίας
Ἀθλητικῶν ἐκτόζον ἥκει χαρίτων.
Πότνια Εὐδοκίη νεκρὸ ἤχθη ἀμφὶ τετάρτῳ.

Quidnam hoc odoris? Corpus Eudociæ venit
Sacro è triumpho, gratiæ donis fragrans.
Quarta venerandæ corpus Eudociæ tulit.

laudant eorum Menæa. 2 *Sequitur ibidem elogium; quod utinam tam diſtinctè exprimeret alia martyrii adjuncta, quam pœnas ejuſdem graphicè exhibet! Illud ex verſione Ms. noſtri Raderi ſic habet:* Sancta martyr Eudocia gente Romana erat, ex Oriente tamen oriunda, captaque à Perſis in Perſarum regionem devenit. Hæc Litterarum ſacrarum ſcientiſſima, omnes captivos ad virtutem cohortabatur, omniumque illic ore celebrabatur; Perſicis etiam feminis familiaris; è quibus non paucas ad veri Dei cognitionem traduxit. Quo nomine accuſata, nervis bubulis cæditur, & in carcerem conjecta, duos ibi menſes tranſegit. Tum retracta ad tribunal judicum, cum in fide Chriſtiana perſtaret, virgis C cæſa eſt, quoad carnes ſolutæ defluerent, & lictores ſanguine perfunderentur. Rejecta rurſus in carcerem, poſt ſextum demum menſem, iterum ſiſtitur & damnatur. Itaque lictores arundines diviſerunt, & ad ſtaturam corporis illius accommodarunt, vinctamque & nudatam arundinibus intexuerunt, quas funiculis ſparti tenuibus adſtrictas, omnibus corporis illius membris inſeruerunt, alteramque poſt alteram immanes illi tam violenter intenderunt, ut carnes Martyris cum ingenti dolore concerperent. Deinde ſuſpenſam, & funibus nauticis toto corpore circumdatam, per aſperas trabes raptarunt, omniaque ejus oſſa contriverunt. Cumque jam ſeminecem, voceque defectam cernerent, caput demum à cervice revulſerunt. *Hæc ibi: unde conſequens eſt, ut tempore perſecutionis, ſub Perſarum rege Sapore excitatæ, martyrium conſummaſſe videatur; de qua conſule, quæ hoc die de S. Ia mart. num.* 4 *dicuntur.* E

An Eudocia à S. Ia ſit diſtinguenda. 3 *Quæres, an* S. Eudocia *eadem ſit cum S. Ia, de qua agitur apud nos hac die, an ab ea diverſa. Pro identitate hæc faciunt; quod S. Iæ Acta tam multa contineant, quæ redolent elogium Eudociæ modò productum, ut prorſus veroſimile appareat, aliud ex alio deſumptum fuiſſe, ſicut perſpicuum fiet, ſi quis ea inter ſe contulerit. Propendeo tamen in illam ſententiam, quæ aſſerat, aliam ab alia diſtingui.* 1°. *Quia diſtinguuntur earum nomina.* 2°. *Quia in faſtis Græcis eodem die tamquam duæ referuntur.* 3°. *Quia facilè contingere potuit, ut iſta* Eudocia *vel tamquam ignota & anonyma è Perſide Conſtantinopolim adducta, nomen ibi tunc ſuum acceperit, vel ſub hoc nomine eò fuerit allata; ſummâ narrationis martyrii S. Iæ applicatâ noſtræ* S. Eudociæ, *alienis utique honoratæ Actis, cum fortaſſe careret propriis. Quid, quod fortè hæc una* Sociarum *fuerit S. Iæ, de quibus fit mentio in ejus annuntiationibus? Quidquid ſit de his conjecturis; ob ea, quæ mox dixi,* S. Eudociam *martyrem à S. Ia martyre diſtinguendam eſſe cenſui.* F

DE S. IA AC SOCIIS MARTYRIBUS

IN PERSIDE.

Cultus ex Martyrologio Romano, ac tabulis Græcis; tempus martyrii; Acta.

J. P.

AN. CIRCITER CCCLX. *Cultus publicus,*

Omanum Martyrologium ita de illis hodierna die commemorat: In Perſide ſanctarum martyrum Iæ & Sociarum, quæ cum novem millibus Chriſtianis captivis ſub Sapore rege diverſis pœnis afflictæ martyrium ſubierunt. *Præluxerat Menologium, è Cardinalis Sirleti interpretatione à Caniſio editum, quod iſta ſcribit:* Natalis beatæ martyris Iæ & Sociarum. Hæc ſub Sapore rege Perſarum, provectæ ætatis femina, comprehenſa cum novem millibus Chriſtianis captivis, à principibus magorum, variis tormentis, & acerbis cruciatibus traditi ſunt: cum quibus & beata Ia fortiter & conſtanter perſeverans, gladio percuſſa, martyrio coronata eſt. *Conſonant Menæa magna excuſa, præmiſſis duobus verſiculis, quos ita interpretor:*

Ὀσμὴ

A Ὁ σὶὼ ἴων ἔπνευσεν ἡ μάρτυς Ἰ̈α
Ἐρυθροβαφῶν αἱμάτων ἀτμοπνόων.
Violarum odores ſuaviter rubentium
Spirat fragrantes, ſanguinem effundens, Ia.

templum CPli: 2 *Alludit poëta ad nomen proprium Martyris* Ἰ̈α, *& nomen appellativum* τὸ ἴον, *quod violam, ac florem ſignificat. Hanc porrò Martyrem etiam ſignant noſtra apographa ex bibliothecæ Ambroſianæ Menæis Mss., ac ſupplementum, quod habemus, ad Menæa excuſa, ex Ms. Synaxario Sirmondi ac Ms. Chiffletii, utrobique cum elogio: illud quidem, quod in dictis cographis bibliothecæ Ambroſianæ exſtat, fere ad verbum coincidit cum eo, quod habetur in Menæis excuſis; in exemplari autem Sirmondo-Chiffletiano, quod citabam, adſcripſit noſter Papebrochius, ibi Martyri noſtræ* applicari elogium, quod in excuſis M. Eudociæ. *Ceterùm S. Iæ nomine templum vetuſtum penè collapſum reſtituit Conſtantinopoli Juſtinianus imperator, teſte Procopio lib.* 1, *cap.* 9, *pag.* 22 *editionis regiæ Pariſinæ*; Ad lævam, *ait*, introitùs
B portæ Aureæ, cum Martyrium ſanctæ Iæ collapſum vidiſſet, illi reparando omnem adhibuit munificentiam. *Atque hæc quidem de Martyris cultu: circa quem addo, martyrium ejus innecti diei* v *Auguſti in Actis Græcis bibliothecæ Vaticanæ, quæ damus; in Ms. autem bibliothecæ Cæſareæ, ad quod ea collata ſunt, huic diei* IV. *At non eſt, quod tantilla diſcrepantia nos moretur.*

annus martyrii, 3 *Ferbuit ſeculo Chriſti quarto dira adverſus cultores Chriſti ſub Sapore Perſarum rege perſecutio, innumeris pro orthodoxa fide victimis ejus crudelitati atque impietati mactatis; de quibus actum eſt apud nos variis locis, nimirum tom.* 1 *Februarii pag.* 466; *tom.* III *ejuſdem menſis pag.* 175; *tom.* 1 *Aprilis pag.* 538; *ibid. pag.* 821 *exſtant* SS. martyres Deſa epiſcopus, Mariabus presbyter, Abdieſus *&c. poſt annum* 355, *uti ibidem notatur, martyrio coronati; quos hic nominatim exprimo, quia eorum memoria cum brevi geſtorum quorumdam epitome Actis* S. Iæ *inſerta eſt. Alii Martyres in Perſide occurrunt tom.* II *Aprilis, pag.* 844; *tom.* III, *pag.* 19; *tom.* III *Maii, pag.* 574. *Annus, quo hæc noſtra*
C *Sancta martyrii palmam adepta eſt, ſecundum Acta prædicta, fuit circiter æræ vulgaris trecenteſimus ſexageſimus, vel, ex Ms. bibliothecæ Cæſareæ, ſexageſimus circiter tertius. Nam Acta ſic incipiunt:* Ἐν τῷ πεντηκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας Σαβωρίου. Anno regni Saporis quinquageſimo: *illud verò, de quo dicebam, manuſcriptum, addit* τρίτῳ, tertio. *Deinde nonnulla in Actis ſubjunguntur de S. Doſſa epiſcopo; poſt cujus certamen, ſequitur narratio martyrii* S. Iæ. AUCTORE J. P.

4 *Cœpiſſe illam ſub Sapore perſecutionem anno* 343, *cenſet Pagius in Critica Baroniana, poſt noſtrum Henſchenium tom.* II *Aprilis, die* XXI, *pag.* 844, *occaſione S. Simeonis, de quo infrà, ac ſociorum Martyrum Perſarum; & Saporem tot, quot vixit, annis, nimirum ſeptuaginta, imperaſſe, anno circiter* 380 *mortuum; ut videre eſt apud eumdem Pagium ad dictos annos. Sed Joſeph Simonius Aſſemanus V. C. in Bibliotheca Orientali Clementino-Vaticana tom.* I, *cap.* 12 *agens de S. Marutha, epiſcopo Tagritenſi, ac num. ibidem* XIV *de ejus ſcriptis, pag.* 183 *Hiſtoriam Martyrum ſub Sapore coronatorum à dicto Marutha conſcriptam fuiſſe arguit ex ipſius verbis; ac mox affirmat, Marutham ſub finem primæ perſecutionis Perſicæ floruiſſe, teſtibus Photio, Mari, & Amro, quos citat: hanc autem ſub Sapore perſecutionem cœpiſſe ſtatuit anno Chriſti* 330, *ſecundum ea, quæ præmiſerat in S. Simeone Barſaboë,* E *Seleuciæ & Cteſiphontis epiſcopo & martyre, tomi mox citati cap.* 1; *ubi num.* 8 *rejicit Henſchenii ac Pagii opinionem de illa perſecutione anno Chriſti* 343 *excitari cœpta. Etenim* Cum, *inquit*, Conſtantinus magnus anno Chriſti CCCXXXVII in vivis eſſe deſierit, qui fieri potuit, ut litteras ab Euſebio relatas (*lib.* 4 *de Vita Conſtantini, à cap.* 9) ad Saporem mitteret, quibus eumdem à perſecutione Chriſtianorum cohibebat, ſi hæc ſex dumtaxat poſt ejus obitum annis, hoc eſt, anno Chriſti CCCXLIII moveri cœpit? Neque potuit Euſebius eas fingere, qui circa annum CCCXL obiit, vel certè annum CCCXLIX, quo Simeon juxta Pagium coronatus eſt, non attigit? *At legi, ac relegi dictas litteras; & nihil invenio, quod aſſertam ab Aſſemano perſecutionis anticipationem ſuadeat. Nunc de Actis.*

tempus perſecutionis:

5 *Prænotantur hoc titulo:* Μαρτύριον τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἰ̈ας; *id eſt:* Martyrium ſanctæ martyris Iæ. *Ex bibliothecæ Vaticanæ codice* 1671 *deſumpta notantur in noſtro apographo. Lectiones varias, ex Vaticani exemplaris collatione cum Ms. bibliothecæ Cæſareæ in pergameno, continente Sanctos menſis Auguſti acceptas, partim adſcripſi ad marginem textus Græci, partim ipſi textui* F *intra uncinos incluſi. Quamquam verò ea, quæ initio memorant Acta, de Heliodoro, Doſſa, ac Mareabe, intelligantur ex primo tomo Aprilis pag.* 821 *& ſequente; ne tamen eorum textum in his mutilarem, illa non omiſi. En tibi nunc ipſa Acta.* Acta.

MARTYRIUM

Auctore anonymo,

Ex bibliotheca Vaticana Cod. 1671, *cum Ms. bibl. Cæſareæ collatum.*

* *Ms. bibl. Cæſar. addit* τρίτῳ

Ἐ̈Ν τῷ πεντηκοστῷ * ἔτει τῆς βασιλείας Σαβωρίου [ῆς] Περσῶν βασιλέως ἀνῆλθεν ὁ αὐτὸς Σαβώριος εἰς τὸ κάστρα, καὶ εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ῥωμαίων, ποιήσας φωσάτον μεῖ̈ς ῆς στρατοπέδου αὐτῆς· ἦλθεν [ὃ] καὶ ὅπι [τὸ] κάστρον [τὸ] προσαγορεύόμενον Βιζαϊδέον, καὶ ἠδυνήθη κατακυριεῦσαι αὐτῆς, καὶ διακάτοχος * αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ τὰ τείχη καταστρέψαι, ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ ἡ πλῆθος

ANno regni Saporis, Perſarum regis, quinquageſimo abiit ipſe Sapor in caſtra *a*, & in confinia Romanorum, [ac] fecit foſſam *b* cum exercitu ſuo. Ivit [autem] etiam ad caſtrum appellatum Bizaïdeon *c*, potuitque illud ſuperare, atque in poteſtatem redigere, muroſque evertere: quin imo multitudinem [magnam præfectorum militarium] Romanorum illic potuit per ſupplicium gla-

S. Doſſa epiſcopo

a
b
c

EX MSS. gladiorum è medio tollere, & perdere viros ac mulieres, quasi quinquaginta millia *d*. Simul verò episcopum Heliodorum cum Dossa *e* & Mareabe *f* presbyteris ætatis devexæ, aliisque presbyteris & diaconis, sanctissimis viris, cum cœtu sanctorum virorum, ac mulierum sub perpetuæ virginitatis tenore viventium, omnes captivos tenuit. Et dum illi in regionem, quæ dicitur Ouzaïnorum abducerentur, contigit, ut venirent in mansionem, dictam Bisacer. Factum est autem, ut in morbum incideret sanctissimus episcopus Heliodorus. Moriturus autem ordinavit Dossam prædictum presbyterum, ut suo loco gereret religiosè episcopatum. Et verò altare, quod acceperat ingrediens captivitatem, tradidit ipsi sanctissimo Dossæ, ut sacerdotio sanctè, & justè, & inculpatè in eo fungeretur coram Domino. Ipse verò Dei amantissimus Heliodorus requievit in Domino *g*.

d *e* *f* *g*

martyrii laureâ coronato, B

2 Venerandum autem ejus corpus sepultum est illic à Christianis viris multo cum honore & gloria. Dum autem abirent illi, in via, ex isto digressi loco, congregati sunt in loco quodam, & cantabant ac hymnos dicebant, glorificantes sanctum Deum, singulis [etiam] diebus perficientes illud ministerium. Verùm [miseri & malitiosi] magi, quia [illi psallebant] & publicè ministrabant Christo Deo nostro, irâ magnâ impleti sunt, & corda eorum ac animi graviter turbata sunt, & cœperunt [postea] maledicere, & criminari Christianos, Christo publicè ministrantes, apud Adelpher, magorum principem, qui antea auctor fuerat effusionis sanguinis multorum Christianorum, & gloriosorum Martyrum sancti Dei, qui martyrio affecti sunt in Oriente. Et armatus Adelpher, magorum princeps, armis adversarii, ingressus est ad regem, & dicit illi: Bone rex, vir quidam est in captivitate hac, qui inter Christianos primatum tenet, habens nomen Dossæ, & multas rapit ad se turbas ex captivitate viros ac mulieres idem credentes, & ipsi consentientes, & convitiantur vestræ potestati, abominantes vestrum regnum. Singulis autem diebus hoc faciunt. Admonui ipsos, ne hoc facerent, & non quiescunt. At enim vehementiùs etiam dedecore afficiunt vestram regiam magnitudinem, & non parum blasphemant contra deos Persarum. Hæc ubi audisset rex [gravesque in furias actus esset] jussit [statim] caput beati Dossæ episcopi [gladio] amputari.

C

S. Ia, de fide orthodoxa bene merita

3 Post [pretiosum & gloriosum] verò certamen sancti episcopi Dossæ, delata est etiam Dei ancilla [sancta Ia,] quæ erat ex captivitate, quæ tenebatur, magno utique erga fidem salvatoris nostri Christi studio flagrans. Erat autem in sacris etiam Scripturis accuratè exercitata per desiderium, quod habebat erga Christum Dominum. Nam [tota] Christi amore succensa, adversabatur omni resistenti, & odienti Christianum populum se opponebat, docens verbum Christi, & auribus ejus inserens doctrinam Dei. Multos igitur ex errore idololatrico gentilitatis convertit ad Christianismum. Per illud autem tempus [beata martyr Christi Ia] habitabat in Zaïnorum regione, & multos adducebat ad Christum. Ipsa verò Sancta ad mulieres veniebat semper in charitate, & verbum Dei illas docebat, & ex sanctis Scripturis admonebat, & consolabatur eas. Mulieres autem [illæ] lenitate visa sanctæ Iæ, & audito gratioso illius sermone, libenter eam admiserunt, & coram viris suis addu-

[πολὺ ἐκ τῶν πολεμάρχων] τῶν Ῥωμαίων ἐκεῖ ἠδυνήθη διὰ τῆς τιμωρίας τῶν ξιφῶν ἀνελεῖν, πορθήσας * ἄνδρας τε, καὶ γυναῖκας * ὡσεὶ πεντήκοντα χιλιάδας, ἅμα δὲ * καὶ τὴν [ἁγιώτατον] ἐπίσκοπον Ἡλιόδωρον σὺν Δόσσᾳ, καὶ Μαρεάβῃ πρεσβυτέροις γηραλέοις, καὶ ἄλλοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἁγιωτάτοις ἀνδράσι, μετὰ συστήματος ἁγίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κανονικῶν ἀειπαρθένων, πάντας αἰχμαλώτους ἔλαβον· καὶ ἐν τῷ ἀποφέρεσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν χώραν τὴν λεγομένην Οὐζαϊνῶν, συνέβη αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐν μονῇ λεγομένῃ Βισακέρ· ἐγένετο δὲ ἀῤῥωστίᾳ περιπεσεῖν παναγιώτατον ἐπίσκοπον Ἡλιόδωρον μέλλων δὲ τελευτᾷν, ἐχειροτόνησε Δόσσαν τὴν προῤῥηθέντα πρεσβύτερον ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπον θεοσεβῆ τυγχάνοντα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον, ὅπερ ἦν λαβὼν εἰσερχόμενος εἰς αἰχμαλωσίαν, παρέδωκεν αὐτῷ τῷ ὁσιωτάτῳ Δόσσᾳ, ἵνα ἱερατεύῃ ἐν αὐτῷ ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ἐνώπιον κυρίου· αὐτὸς δὲ ὁ θεοφιλέστατος Ἡλιόδωρος ἀνεπάη ἐν κυρίῳ.

D

* καὶ πορθῆσαι
* μετὰ τῶν γυναικῶν
* ἀλλὰ γὰρ

2 Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐτάφη ἐκεῖ παρὰ Χριστιανοῖς ἀνδράσι μετὰ τιμῆς πολλῆς καὶ δόξης· ἐν δὲ τῷ ἀπέρχεσθαι αὐτοὺς, ἐν τῇ ὁδῷ, ἀποκινησάντων τῶν τόπων ἐκείνων *, συνηθροίσθησαν ἔν τινι τόπῳ, καὶ ἔψαλλον, καὶ ὕμνους δοξολογοῦντες τὸν ἅγιον θεὸν, [ἀλλὰ καὶ] καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκτελοῦντες τὴν διακονίαν ταύτην· οἱ δὲ [ἄθλιοι καὶ πονηροὶ] μάγοι διὰ τὸ ψάλλειν [αὐτοὺς] καὶ λειτουργεῖν * Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, θυμοῦ μεγάλου ἐπλήσθησαν, καὶ αἱ καρδίαι αὐτῶν, καὶ αἱ ψυχαὶ ἐταράχθησαν δεινῶς, καὶ [λοιπὸν] ἤρξαντο κακολογεῖν, καὶ συσκευάζειν * τοὺς τῷ θεῷ λειτουργοῦντας Χριστιανοὺς πρὸς Ἀδελφέρ * τὸν ἀρχιμάγον, τὸν καὶ πρώην αἴτιον γενόμενον αἱματεκχυσιῶν πολλῶν Χριστιανῶν, καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων τοῦ ἁγίου θεοῦ, τῶν μαρτυρησάντων ἐν τῇ ἀνατολῇ· καὶ ὁπλισθεὶς Ἀδελφὲρ ὁ ἀρχιμάγος τοῖς ὅπλοις τοῦ ἀντικειμένου, εἰσῆλθεν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀγαθὲ βασιλεῦ, ἀνήρ τίς ἐστιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ταύτῃ πρῶτος ὑπάρχων τῶν Χριστιανῶν, ἔχων τὴν προσηγορίαν Δόσσας, καὶ πολλοὺς συναρπάζει πρὸς αὐτὸν ὄχλους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ὁμοπίστους, καὶ ὁμόφρονας αὐτῷ τυγχάνοντας, καὶ λοιδοροῦσι τὸ ὑμέτερον κράτος, βδελυσσόμενοι τὴν ὑμετέραν βασιλείαν· καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν τοῦτο διαπράττονται· παρήγγειλα δὲ αὐτοῖς μὴ ποιεῖν ταῦτα, καὶ οὐ παύονται· ἀλλὰ γὰρ καὶ περισσοτέρως ἀτιμάζουσι τὸ ὑμέτερον βασιλικὸν μέγεθος, καὶ οὐ μικρῶς βλασφημοῦσι κατὰ τῶν θεῶν τῶν Περσῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς [καὶ μανεὶς σφόδρα] ἐκέλευσε [παραχρῆμα] τὴν κεφαλὴν τοῦ μακαρίου Δόσσα τοῦ ἐπισκόπου [ξίφει] ἀποτμηθῆναι.

E

* ἀποκινηθέντες ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου
* ἀεννάως τῷ ἁγίῳ ἡμῶν Χριστῷ καὶ Θεῷ
* ἐνδιαβάλλειν
* Ἀδερφὲρ

3 Μετὰ δὲ τὴν [τιμίαν καὶ ἔνδοξον] ἄθλησιν τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου Δόσσα, διεβλήθη [καὶ] ἡ τοῦ θεοῦ δούλη [ἡ ἁγία Ἴα,] ἡ οὖσα ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς παραληφθείσης, ὡς ζῆλον πολὺν ἔχουσα περὶ τὴν πίστιν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· ἦν γὰρ καὶ τὰς ἁγίας γραφὰς ἀκριβῶς ἠσκημένη, διὰ τὸν πόθον, ὃν εἶχεν πρὸς τὸν δεσπότην Χριστόν· καὶ γὰρ ἐν * τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ πυρουμένη ἠναντιοῦτο ἑκάστῳ περιπίπτοντι *, καὶ ἐχθραίνοντι τῷ τῶν Χριστιανῶν λαῷ ἀντιτιθοῦσα, καὶ διδάσκουσα τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ ἐνσπείρουσα τὴν διδασκαλίαν τοῦ θεοῦ· πολλοὺς οὖν ἐκ τῆς πλάνης τῆς εἰδωλικῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπέστρεφεν πρὸς Χριστιανισμόν· κατὰ τὸν καιρὸν δὲ ἐκεῖνον [ἡ μακαρία μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἴα] ᾤκησεν εἰς τὴν Ζαϊνῶν χώραν, καὶ πολλοὺς προσήνεγκε τῷ Χριστῷ· αὕτη δὲ ἡ ἁγία πρὸς τὰς γυναῖκας ἐν ἀγάπῃ ἤρχετο ἀεὶ καὶ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐδίδασκεν αὐτὰς, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν ἐνουθέτει, καὶ παρεκάλει αὐτάς. Θεασάμεναι δὲ αἱ γυναῖκες [ἐκεῖναι] τὸ πρᾷον τῆς ἁγίας Ἴας, καὶ ἀκούσασαι τὸν κεχαρισμένον αὐτῆς λόγον, ἡδέως αὐτὴν προσεδέχοντο. Καὶ ἐνώπιον

F

* ὅλη
* ἀντιπίπτοντι

τῶν

A τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν προσεκόμιζον αὐτὴν, διηγούμεναι τὰς διδαχὰς καὶ τοὺς λόγους τῆς Ἁγίας [Ἴας].

4 Οἱ δὲ ἄνδρες αὐτῶν ἀκούσαντες [ταῦτα,] ὀργῆς μεγάλης μεστοὶ γεγόνασι, καὶ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ ἔλεγεν τὰ ῥήματα τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἴας ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν, φάσκοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ λέγοντες· Ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη διὰ τῆς μαγείας αὐτῆς τὰς γυναῖκας ἡμῶν ἀποστρέφει, καὶ ἀλλοτριοῖ ἀφ' ἡμῶν· μιᾷ οὖν γνώμῃ γενόμενοι ἅπαντες, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἔστησαν καὶ [μιᾷ φωνῇ] εἶπον· Βασιλεῦ ἡμῶν ἀγαθὲ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι· γυναῖκα μίαν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἤνεγκεν τὸ κράτος ὑμῶν, γένος οὖσαν τῶν Ῥωμαίων, ἥτις μαγείας τελεῖ ἐν ταύτῃ τῇ πατρίδι τῇ οὔσῃ ὑπὸ τὴν βασιλείαν σου, καὶ πολλὰς ψυχὰς ἀποστρέφει ἀπὸ τῆς προσκυνήσεως τῶν θεῶν· * τοὺς γὰρ θεοὺς ἡμῶν ἀτιμάζει, καὶ καταφρονεῖ πάντων τῶν νόμων ὑμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, μεγάλως ὠργίσθη, καὶ θυμοῦ πολλοῦ πλησθεὶς, ἐκέλευσεν, καὶ ἐκλήθησαν δύο ἀρχιμάγοι, ὧν ἦν ἡ προσηγορία αὕτη· ὁ μὲν εἷς ἐκαλεῖτο Ἀδερσαβὼρ, ὁ δὲ ἕτερος Ἀδελφέρ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς· Ἐκείνη περὶ ἧς λέγουσιν, ἐὰν μὲν προσκυνεῖ τοὺς θεοὺς, καὶ τιμᾷ τὴν ἥλιον καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ κράτος μου [οὐκ ἀτιμάζει] καὶ τὴν φαρμακείαν, ἣν διδάσκει, οὐ πράττει, οἰκήσει ἐν τῇ πατρίδι ταύτῃ [τῇ πίωνι καὶ εὐθαλεῖ, καὶ τὴν πρέπουσαν] τιμὴν ἕξει παρ' ἡμῶν· εἰ δὲ οὐ προσκυνεῖ τοὺς θεοὺς [ἡμῶν] καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ [οὐ τιμᾷ] καθὼς κελεύουσιν οἱ θεοὶ ἡμῶν, καὶ οἱ ἡμέτεροι νόμοι, πᾶσαν τιμωρίαν ἐπαγάγετε αὐτῇ.

B

5 Δεξάμενοι δὲ [οἱ ἀσεβεῖς ἀρχιμάγοι] τὸ [παράνομον] κέλευμα τοῦτο, ἐξελθόντες προσέταξαν κατασχεθῆναι τὴν ἁγίαν δούλην τοῦ θεοῦ [καὶ ἐμβληθῆναι αὐτὴν εἰς τὸ δεσμοτήριον. Μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας καθεσθέντες οἱ ἀρχιμάγοι ἐκέλευσαν ἀχθῆναι τὴν Ἁγίαν ἔμπροσθεν αὐτῶν.] Ἐνεχθείσης δὲ αὐτῆς, κραυγὴν, καὶ θόρυβον ἐπ' αὐτῇ ἐποίησαν *. Καὶ εἶπον αὐτῇ· Χριστιανὴ ὑπάρχεις; Ἡ Ἁγία ἀποκριθεῖσα εἶπεν· Χριστιανή εἰμι. [Τότε ἐξαφθέντες τῷ θυμῷ] ἀπεκρίθησαν οἱ παράνομοι λέγοντες Θάνατον χρεοστεῖς, ὅτι ἔφης εἶναι Χριστιανή. Ἡ δὲ ἁγία Ἴα ἱερᾷ φωνῇ ἐβόησεν λέγουσα· Χριστιανὴ ὑπάρχω, καὶ ἑνὶ ζῶντι θεῷ δουλεύω, τῷ πᾶσαν ὕλην κτίσαντι, ἐξ οὗ καὶ οὓς λέγετε θεοὺς ὑμῶν κατεσκευάσθησαν, ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ· πάντα γὰρ ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ὑπάρχουσιν.

* Ms. bibl. Cæs. addit ὧν σέβει τὸ κράτος ὑμῶν καὶ τιμᾷ

* κατ' αὐτῆς ἤγειραν

C

6 Τότε ἐκέλευσαν ἀποδυθῆναι τὴν [ἐσθῆτα αὐτῆς, καὶ ἐκταθῆναι τὴν] ἀμνάδα τοῦ Χριστοῦ, καὶ σχοίνους ἔβαλον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, καὶ ἐν τοῖς ποσὶν, καὶ πέντε ἄνδρες πάνυ ἰσχυροὶ ἕκαστον μέλος αὐτῆς εἷλκον, καὶ ἄλλοι ἄνδρες [πέντε πάνυ ἰσχυροὶ καὶ] νεανίσκοι μετὰ σαρακηνικῶν μαστίγων τύπτοντες, τὸ σῶμα αὐτῆς διέφθειρον *. Ἡ δὲ ἁγία Ἴα ᾠδὴν ἀνέπεμπεν πρὸς τὸν κύριον *. Καὶ γὰρ εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἐπάρασα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ παρρησίας τὴν ἑαυτῆς δεσπότην ἐπεκαλεῖτο λέγουσα· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, υἱὲ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, ἐνδυνάμωσον τὴν δούλην σου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, εἰς ὃν νῦν εἰσῆλθον, καὶ ῥῦσαί με ἀπὸ τῶν λύκων τῶν διασπαραττόντων με [ὅτι εὐλογητὸς εἰ, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.]

* διέσχιζον καὶ κατεδαπάνουν.

* μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἴα ὅλη πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἦν.

7 Ὅτε δὲ ἐτυπτήθη [ἡ Μακαρία] ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε γενέσθαι αὐτὴν ἄλαλον, ἐκέλευσαν [οἱ ἀρχιμάγοι πάλιν] ἐμβληθῆναι αὐτὴν εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ μετὰ δύο μῆνας ἐκέλευσαν [ἀχθῆναι πάλιν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἁγίαν Ἴαν] καὶ ἤχθη ἐνώπιον αὐτῶν ἡ ἁγία Ἴα, καὶ λέγουσιν αὐτῇ· Ἐν ποίᾳ διανοίᾳ ἔμεινας τοσοῦτον χρόνον ἐν τῇ εἱρκτῇ; ἄρα ἐνουθέτησας ἑαυτὴν εἰς τὸ θῦσαι τοῖς θεοῖς, καὶ σέβεσθαι τὸν βασιλέα, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἥλιον, καὶ οἰκῆσαι ἐν τῇ πατρίδι ταύτῃ, καὶ παρ' ἡμῶν δέξασθαι δωρεὰς, καὶ δόματα μεγάλα; ὥστε τιμήν σοι παρασχεθῆναι κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων; ἢ εἶναι Χριστια-

xerunt, doctrinas & sermones sanctæ [Iæ] narrantes. EX MSS.

4 Viri autem illarum [hæc] audientes, irâ magnâ repleti sunt, & alter alteri retulit verba dicta à sancta Ia uxoribus suis, habito inter se sermone dicentes: Mulier illa per magiam suam uxores nostras avertit & abalienat à nobis. Ejusdem igitur sententiæ facti omnes coram rege steterunt, & [una voce] dixerunt: Rex noster bone, in secula vive. Mulierem unam ex captivitate adduxit majestas vestra, genere Romanam, quæ magias perficit in hac patria, quæ est sub regno tuo, & multas animas avertit ab adoratione deorum [quos potestas tua colit & honorat:] deos enim nostros dedecore afficit, & contemnit omnes leges vestras. Hæc audiens rex, magnopere iratus est, & furore multo repletus præcepit; & evocati sunt duo magorum principes, quorum erat hæc appellatio: unus quidem vocabatur Adersabor; alter verò Adelpher. Et dixit illis rex: Illa, de qua loquuntur, siquidem adorat deos, & honorat solem, & ignem, & aquam, & potentiam meam [non aspernatur,] & maleficium, quod docet, non facit *h*, habitabit in hac patria [pingui ac florente; & decentem] honorem habebit à nobis. Si verò non adorat deos [nostros] & ignem & aquam [non honorat] sicut dii nostri, ac nostræ leges præcipiunt, omnem pœnam ei inferte.

à gentilibus accusatur apud regem Saporem,

E

h

5 Cum accepissent [impii magorum principes iniquum] hoc mandatum, egressi jusserunt comprehendi sanctam ancillam Dei [& conjici illam in carcerem. Paucis autem pòst diebus, dum consedissent principes magorum, jusserunt duci Sanctam coram se.] Adductâ illâ, clamorem & tumultum adversùs illam concitarunt, & dixerunt ipsi: Christiana es? Sancta respondens dixit: Christiana sum. [Tunc irâ succensi] responderunt iniqui dicentes: Mortis rea es, quia dixisti, te esse Christianam. Sancta verò Ia sacra voce exclamavit, dicens: Christiana sum, & uni viventi Deo servio, qui omnem materiam creavit, à quo, quos deos vestros dicitis, constructi sunt, sol, luna, ignis, & aqua. Omnia enim opera manuum ejus sunt *i*.

in carcerem conjicitur,

6 Tunc jusserunt exui [vestem ipsius & extendi] agnam Christi, & junceos funes injecerunt manibus illius & pedibus; & quinque valde fortes viri singulas singuli partes illius trahebant, & alii viri [quinque, fortes omnino, &] juvenes Saracenicis flagellis verberantes, corpus illius labefactabant. Sancta verò Ia canticum transmisit ad Dominum. Etenim sublatis in altitudinem cæli oculis, cum fiducia Dominum suum invocabat, dicens: Domine Jesu Christe, Fili veri Dei, corrobora ancillam tuam ad certamen istud, in quod nunc ingressa sum, & erue me à lupis illis, qui discerpunt carnes meas [quia benedictus es in secula. Amen.]

i

cruciatibus torquetur;

F

7 Cum autem verberaretur [Beata] eo usque, ut loqui non posset, jusserunt [magorum principes iterum] immitti illam in custodiam, & post duos menses jusserunt [adduci iterum coram se sanctam Iam.] Et adducta est coram illis S. Ia, & dicunt ipsi: Quænam tibi fuit mens, tanto tempore in carcere? Num in animum induxisti tuum, sacrificare diis & honorare regem, ignem ac solem, & habitare in hac regione, nec non accipere à nobis dona & magnas domos, ut honor tibi detur juxta mandatum regis regnantium, an esse potiùs Christianam? Tunc [verè] fidelis-

post longum carcerem archimagis sistitur;

EX MSS.

sima & sancta [Christi martyr Ia] respondens dixit : Ego mentem habui [quam habui ab initio , & quam etiamnum habeo] ut per gratiam , quâ vocata sum , fortiter certem , & Deum meum verum non commutem cum diis , qui non existunt : nam vana vestra simulacra non adoro.

quorum jussu novis tormentis cruciatur, *k*

8 Hæc audientes magorum principes , ira & furore magno jusserunt afferri ex pomario ramos *k* malorum Punicarum densiores & immundos quadraginta. Et extenderunt eam viri duodecim , & verberabant eam graviter antrorsum ac retrorsum. & ex corpore ejus fluebat sanguis in terram ; similiter & carnes ipsius , donec qui illam extendebant , impleti sunt sanguine ipsius. Et conspicati , quod tota sanguinolenta esset , & carnes illius consumerentur , jusserunt eam tolli , sicut *l* cadaver *l* mortuum , & projici in custodiam. Et post sex menses jusserunt [iterum] illam adduci ad se. Et postquam arcessivissent magorum principes sanctam Christi martyrem Iam , interrogaverunt eam , dicentes : Etiamnum in opinione Christianorum permanes ? Illa vero respondens , dixit ipsis : Christiana sum , & Deum verum timeo & adoro.

l

B

constanter ac fortiter ad eorum interrogata respondens :

9 Principes magorum dixerunt : Num igitur vera sunt , quæ audita sunt de te , quod hac in regione doceas contraria regi regnantium ? Sancta verò respondens dixit : Si quid de me dictum sit super Christo , verum est : [ego enim] certè unum Deum solum prædico hominibus , ut pœnitentiam agant , & convertantur ad ipsum à viis suis malis , sicut complectuntur sacræ nostræ Scripturæ. His auditis magorum principes non parum commoti sunt irâ , & præceperunt ministris , & curarunt arundines magnas inferri , easque discindi , & infigi Sanctæ per totum corpus suum , & funibus tenuioribus eam stringi [tamdiu] donec corporis compages unà cum membris strepitum [maximum] fecerunt. Et jusserunt arundinem unam post alteram ab ipsa avelli.

donec post iterata nova tormenta ,

10 [Hoc autèm postquam esset factum, similiter iterum] caro cum sanguine diffluebat in terram. [Quocirca præ multa ac intolerabili molestia atque acutissimo dolore , illâ ipsâ horâ cecidit in terram , jacuitque instar mortuæ in pavimento super ipsis carnibus , ac sanguine , qui ex ea effluxit] donec

C

ossa illius & intestina apparerent. Post decem verò dies jusserunt extendi Sanctam , & flagellis *m* æreis ossa illius frangi. In illa autem hora in pavimento quasi mortua jacebat ante ipsos. Et jusserunt afferri pressorium , & suspenderunt eam in illo. Et in orbem agebant viri stringentes multùm , donec membra illius separata à se invicem humi deciderent.

m

tandem capite plectitur.

11 Dum autem viderent , quod deinceps profari non posset , quodque membra illius dissoluta cecidissent , tunc caput illius amputari jusserunt gladio. [Hoc autem multa cum festinatione facto , pretiosâque ac sanctâ animâ ejus in manus Dei delatâ ; jussa dederunt sanguivori & impii archimagi.] Præceperunt verò custodibus ut [diligenter] custodiretur corpus ejus , ut nemo sepeliret illam , donec volatilia cæli venirent , & corpus illius comederent. Quandoquidem Persis non erat in more positum , sepelire mortuos , ut non contaminetur , inquiunt , terra. Quidam verò viri Christiani occultè corpus sanctæ Iæ , pecunias dantes , redemerunt à custodibus , & sepelierunt eo , quo decebat , honore. Martyrio autem affecta est sancta Ia in regione Iouzaïnorum *n* , quæ est in Perside , mense Augusto die quinta *o* ,

n

o

νλώ ; τότε ἡ [ὄντως] πιστοτάτη , καὶ ἁγία [τοῦ D
Χριστοῦ μάρτυς Ι'α] ἀποκριθεῖσα εἶπεν · Ἐγὼ τὴν διάνοιαν ἔχων [ἣν εἶχο ἐξ ἀρχῆς , καὶ αὐτὴν καὶ ἔχω] ἵνα εἰς τὴν χάριν , ᾗ ἐκλήθην , ἰσχυρῶς ἀγωνίσωμαι , καὶ τὸν θεόν μου τὸν ἀληθινὸν μὴ ἀντικαταλλάξω τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς · τοῖς γὰρ ματαίοις ὑμῶν σεβάσμασιν οὐ προσκυνῶ.

8 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀρχιμάγοι , μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ μεγάλου ἐκέλευσαν ἐνεχθῆναι ἀπὸ τοῦ παραδείσου κλάδη ῥοῶν μεσότερα , ἀκανθάρισα τεσσαράκοντα , καὶ ἐξέτειναν αὐτὴν ἄνδρες δώδεκα , καὶ ἔτυπτον αὐτὴν δεινῶς ἔμπροσθεν , καὶ ὄπισθεν · καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἔῤῥεεν αἷμα ὅλη γλυ , ὁμοίως καὶ αἱ σάρκες αὐτῆς , μέχρις οὗ οἱ ἐκτείνοντες αὐτὴν , ἐπλησθησαν τοῦ αἵματος αὐτῆς · καὶ θεασάμενοι , ὅτι ὅλη αἱματωμένη ἐστιν , καὶ αἱ σάρκες αὐτῆς ἐδαπανήθησαν , ἐκέλευσαν αὐτὴν ἀρθῆναι ὥσπερ σκήνωμα νεκρὸν , καὶ ῥιφῆναι αὐτὴν εἰς τὴν φυλακήν · καὶ μὴ ἐξ μῆνας ἐκέλευσαν [πάλιν] αὐτὴν ἀχθῆναι πρὸς αὐτούς · καὶ μεταπαλεσάμενοι οἱ ἀρχιμάγοι τὴν ἁγίαν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Ι'αν , ἠρώτησαν αὐτὴν λέγοντες · Ἐπὶ τῷ φρονήματι τῶν Χριστιανῶν διαμένεις ; Ἡ δὲ ἁγία ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτοῖς · Χριστιανὴ ὑπάρχω , καὶ θεὸν ἀληθινὸν φοβοῦμαι , καὶ προσκυνῶ. E

9 Οἱ ἀρχιμάγοι εἶπαν · Οὐκοῦν ἀληθινά ἐστιν , ἃ ἤκουσαι περὶ σου , ὅτι διδάσκεις ἐν τῇ πατρίδι ταύτῃ ἐναντία τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ; Ἡ δὲ ἁγία ἀποκριθεῖσα εἶπεν · Εἴπερ ἐὰν ἐῤῥήθη περὶ ἐμοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ , ἀληθὲς τυγχάνει · [ἐγὼ γὰρ] ἀσφαλῶς ἕνα θεὸν μόνον κηρύττω τοῖς ἀνθρώποις , ἵνα μετανοήσωσι , καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς αὐτὸν τὴν ὁδὸν αὐτῶν τὴν πονηρῶν , καθὼς περιέχουσιν αἱ ἅγιαι ἡμῶν γραφαί. Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀρχιμάγοι ἐθυμώθησαν σφόδρα μικρῶς , καὶ ἐκέλευσαν τοῖς ὑπηρέταις , καὶ ἐποίησαν καλάμους ἐνεχθῆναι μεγάλους , καὶ διαχισθῆναι αὐτούς , καὶ ἐπιτεθῆναι τῇ Ἁγίᾳ καθ' ὅλο τὸ σώματος αὐτῆς , καὶ * κοινίοις λεπτοτέροις * ἐπενδυθῆσφιγχθῆναι αὐτὴν [ἕως τοσοῦτον] μέχρις οὗ αἱ ἀρ- ναι τὴν ἁγίαν μονίαι αὐτῆς μετὰ τῶν μελῶν ψόφον ἐποίησαν. Καὶ ἐκέ- Ι'αν , καὶ εἰσ- λευσαν ἕνα καθ' ἕνα κάλαμον ὑποσύρεσθαι ἀπ' αὐτῆς. ὕτως

10 [Τότε δὲ γενομένου ὁμοίως πάλιν] καὶ ἡ σὰρξ μετὰ τοῦ αἵματος κατέῤῥει ἕως τῆς γλυ [ὥθεν ἐκ τοῦ πολλοῦ καὶ ἀνυποίστου πόνου , καὶ τῆς δριμυτάτης ἀλγηδόνος ἔπεσεν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὴν γλυ , καὶ ἔκειτο ὥσπερ νεκρὸς εἰς τὸ ἔδαφος ἐπ' αὐτῶν τῶν σαρκῶν καὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἐκρυέντος ἐκ αὐτῆς] ἕως ὅτε ὀστᾶ αὐτῆς , καὶ ἔντερα ἐφάνη · μετὰ δὲ ἡμέρας δέ- F
κα ἐκέλευσαν ἐκταθῆναι τὴν Ἁγίαν , καὶ ἐν φραγέλλαις χαλκαῖς τὰ ὀστᾶ αὐτῆς κατακλασθῆναι. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ εἰς τὸ ἔδαφος ὡς νεκρὸς ἔκειτο πρὸ αὐτῶν · καὶ ἐκέλευσαν ἐνεχθῆναι πρεσιατόριον , καὶ ἐκρέμασαν αὐτὴν ἐν αὐτῷ · καὶ κύκλῳ ἄνδρες σφίγγοντες ὑπὸ πολύ , ἕως ὅτε τὰ μέλη αὐτῆς χωρισθέντα ἀπ' ἀλλήλων ἔπεσον χαμαί.

11 Θεασάμενοι δὲ ὅτι λοιπὸν ἄλαλος ὑπῆρχεν , καὶ τὰ μέλη αὐτῆς διαλυθέντα ἔπεσον , τότε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποτμηθῆναι ἐκέλευσαν ξίφει. [Τότε δὲ μετὰ πολλῆς καὶ ταχέος γενομένου , καὶ τῆς τιμίας καὶ ἁγίας αὐτῆς ψυχῆς εἰς χεῖρας Θεοῦ ἀπενεχθείσης , ἐκέλευσαν οἱ αἱμοβόροι καὶ ἄθεοι ἀρχιμάγοι.] Παρήγγειλαν δὲ τοῖς τηροῦσι φυλαχθῆναι [ὑπιμελῶς] τὸ λείψανον αὐτῆς , ἵνα μηδεὶς ἐνταφιάσῃ αὐτὴν , ἕως ἂν τὰ πετηνὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέλθωσι , καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς καταφάγωσιν · ἐπειδήπερ οὐκ ἦν ἔθος Πέρσαις θάπτειν νεκρὸς , ἵνα μὴ μολυνθῇ , φησιν , ἡ γῆ. Τινὲς δὲ ἄνδρες Χριστιανοὶ κρυφῇ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ι'ας , χρήματα δόντες , ἐξηγορασάντο παρὰ τῶν τηρούντων , καὶ ἐνεταφίασαν μετὰ τιμῆς , καθὼς ἔπρεπεν. Ἐμαρτύρησεν δὲ ἡ ἁγία Ι'α ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῇ Ἰζαϊνῶν , τῇ ὕσῃ ἐν Περσίδι , μηνὶ Αὐγούστῳ πέμπτῃ , βασιλεύοντος τῶν Περσῶν Σαβωρίου ,

A χῷ ᾧ ἡμᾶς βασιλεύοντος κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

regnante apud Persas Sapore, apud nos verò regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria & potestas in secula seculorum. Amen. EX MSS.

ANNOTATA.

a Κάστρα *in textu Græco, vox est Græco-barbara, apud Cangium in Glossario notata; ubi observat, hodie Græcos quasvis urbes* κάστρα *vocare;* πόλιν *verò solam Constantinopolim.*

b *Circa vocem Græco-barbaram, quæ huic Latinæ respondet, varia curiosè collegit mox citatus auctor.*

c *In Ms. bibliothecæ Cæsareæ est* Βιζαδέον *: apud Assemanum autem Bibliothecæ orientalis Clementino-Vaticanæ tom.* 1, *cap.* 12, *pag.* 191 *scribitur* expugnato Zebedæo Romanorum castro.

d *Apud Assemanum jamjam citatum hæc habentur :* Millia circiter novem virorum ac mulierum in Persidem abducta sunt: quos inter episcopus loci Heliodorus, & Dausas, atque Mariab presbyteri, & diaconus Hebedjesu.

e *Ms. Cæsar.* Δωσᾶ, Dosa; *apud nos tom.* 1 *Aprilis pag.* 881 Desa; *apud Assemanum scribitur* Dausas, *uti mox retuli; ac Sozomenum lib.* 2, *cap.* 12.

f *Ms. Cæsar.* Μαρεαβῆ; *apud nos tom.* 1 *Aprilis, quem modò indicabam,* Mariabo.

g Et Heliodorus quidem cum in pago Stacarta gravi morbo decumberet, Dausam imposita manu episcopum ordinat, & mox ad Dominum migrat: Dausas verò Mariabum chorepiscopum designat. Cumque illa captivorum turba in varias Persarum urbes dispersa fuisset, Dausas episcopus
B unà cum Mariabo chorepiscopo, Hebedjesu diacono, aliisque ducentis nonaginta septem viris ac mulieribus, ad montem Masebdanum in pagum Gaphetam relegantur: ubi exquisitis ab Adarpharo præfecto suppliciis affecti, gladio cæsi sunt omnes, præter viginti quinque viros ac mulieres, E
qui solem adorantes, mortem evasere; *uti refertur apud Assemanum pag.* 192. *De Dausa ac sociis etiam agit Sozomenus loco superiùs designato.*

h *Præplacet lectio Ms. Cæsar.,* ἣν ὅπισατῳ, ἃ διδάσκει, quod scit, non docet.

i *Simplicior est textus Ms. Cæsar.* καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκυνῶ, καὶ σέβομαι τῷ πάντα ἐκ μὴ ὄντων συστησαμένῳ. *Id est :* Et ipsum solum adoro ac veneror, qui omnia è nihilo condidit.

k Κλάδη, ramos, *hîc est neutrius generis, & contractum in plurali numero; at communiter dicitur* ὁ κλάδος, ου, *generis masculini; &* κλάδους (*non* κλάδη) *hîc scribitur in Ms. Cæsareo.*

l Σκήνωμα *proprie* tentorium, tabernaculum, habitatio; *hîc* cadaver; *de qua voce Cangius in appendice ad Glossarium suum Græcum, tom.* 2, *col.* 172.

m *Voces* Φραγέλλιος, *ac* πρεσιστέριον *exstant in dicto Glossario. At pro hac ultima occurrit in Ms. bibliothecæ Cæsareæ* Ἐπωπαστήριον; *id est,* prælum, torcular; *estque melioris notæ.*

n *Superiùs scribitur* Οὐζαϊνῶν; *Ms. Cæsar. hîc* Οὐζαηνῶν.

o *Ms. Cæsar.* πτάρτῃ; quarta; *quâ etiam fastis Græcis inscribitur, ut suprà monui.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PEREGRINO, MACHORATO ET VIVENTIANO

apud Cenomanos in Gallia.

J. B. S.

C

SEC. VI. *A Saussayo signatos*

Rium horum sanctorum Martyrum notitiam in suo Martyrologii Gallicani supplemento primus ad hunc diem suggessit Saussayus his omnino verbis : Eodem die, passio sanctorum monachorum & martyrum Peregrini, Machorati & Viventiani Hispanorum, qui pro defensione sororis suæ Flamineæ virginis Christo sacratæ, ab ejus raptore in Gallia cæsi sunt tempore Clodovæi Francorum regis. *Atque hæc satis mira annuntiatio est, accepta ex Gononi Vitis PP. Occidentis lib.* 4 *pag.* 258, *quam avide arreptam Tamayus Martyrologio suo Hispano inseruit, in hunc modum adornatam :* In Gallia, SS. Peregrini, Machorati & Viventiani martyrum Hispanorum, qui professione monachi, zelo fidei accensi, & sororis virginis Deo devotæ, à quodam Gallo sacrilego raptæ, restitutionis sollicitudine compulsi, Galliam petivere, captorem invenere, sororem precibus & pretio redimendam proposuere: sed à fero homine trucidati, coronas immarcessibiles martyrio promeruere.

2 *Saussayum hic Tamayo præluxisse manifestum est, etiam ex illius ad hunc epistola inter notationes adducta, ubi verbosiori oratione nonnullas difficultates sibi objectas explanare conatur, quas huc adducere, operæ pretium non censui, quandoquidem id inquiri videatur potissimùm, fuerintne tres illi sancti Martyres verè Hispani genere, an Gothi potius, aut fortasse Galli Narbonenses, cujus operosæ inter istos viros quæstionis solutionem aliis facile dirimendam relinquo, uti & ceteras momenti ad rem nostram non majoris; de vero horum Sanctorum apud Cenomanos cultu magis, quam de tota implexa historia sollicitus, vacillante præsertim in multis utriusque jam laudati Martyrologi auctoritate, nisi aliunde fulciatur, quod hîc certè perdifficile est, tacentibus, ut jam dixi, Martyrologiis & sacris fastis etiam recentioribus omnibus, excepto solo Castellano, inferius referendo, ubi totius rei fundamentum adduxerimus, nempe lectiones ipsas Breviarii Cenomanensis ex laudato jam supra Gononi opere.*

F reperit Tamayus & ornavit.

3 Temporibus Clodovæi inclyti regis, dum ipse cum exercitu suo, scilicet Francorum & aliorum, in partibus Hispaniæ, adversus regem Gothorum properaret: in eadem provincia tres *Brevis ex Gonono historia*

AUCTORE J. B. S.

germani nobiles, ſcilicet Peregrinus, Machoratus & Viventianus Chriſtiano apice decorati, & in monaſterio ſub ſancta regula conſtituti, ordinem monaſticum & religioſam vitam erant agentes.

Habebant etiam ſororem germanam ſpecie decoram valde, & in omni ſancta religione Deo devotam, nomine Flammineam. Evenit itaque ut dum ipſi exercitus ad deprædandam terram illam eſſent diviſi, eamque delerent, eamdem Deo ſacratam Flammineam cum aliis pluribus in Franciam perduxerint.

Tunc fratres ſui Peregrinus, Machoratus & Viventianus multum dolentes de perditione germanæ, venerunt in Franciam, perquirentes circumquaque, ubi eam invenire valerent. Tandem invenerunt eam cum uno deprædatore, qui eam rapuerat, aſſerentes eam eorum eſſe germanam. Ille è contrario negans & dicens eos eſſe raptores & exploratores, tandem ipſos temeraria crudelitate peremit, & ſic ad Dominum migraverunt, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

B

à Corvaiſerio non ſatis explicata;

4 *Fateor equidem, non deeſſe in brevi eo compendio quæ explicatione opus habeant, videnda apud Tamayum, ut hîc proinde in iis operam ponere neceſſe omnino non ſit, multóque adeo minus in iis enodandis quæ Corvaiſerius, & poſt ipſum Bondonnetus pluribus involverunt, ex neſcio quo Chartulario ſive Legenda; ut in illo videre eſt ubi agit de Principio epiſcopo à pag.* 108, *eo pacto dubiam de ſe hiſtoriam implicans, ut ducem aliquem Emolamum adducat, ejuſque filium Baymerum, in quorum poteſtate fuerit dicta S. Flaminea, quorumque adeo juſſu cæſus continuò fuerit* Peregrinus, *non paucis vulneribus confoſſus* Machoratus; *fugerit vero* Viventianus *factus ſubinde ſutor adeo peritus & elegans, ut aliorum ejuſdem artis invidiam incurrerit, uſque adeo ut eorum aliquis, nimia zolotypia incenſus, ipſum prope fontem aliquem laborantem crudeliter interfecerit, ſacro corpore ibidem occultato, quod, variis ſignis apparentibus, repertum, & à fidelibus elevatum, exſtructo inſigni templo honoratum fuerit uſque ad Normannicas graſſationes, quando Bleſas tranſlatum eſt, ubi in eccleſia abbatiæ S. Launomari perpetua veneratione colitur, fonte etiam ipſo multis miraculis claro: quorum an ulla habita ſit ratio, me plane latet.*

D

5 *Atque hæc quidem de S.* Viventiano *tradit Corvaiſerius ex ſuo Chartulario, in quo de duorum aliorum ſacrorum corporum ſepultura nihil procul dubio notatum invenerit, quod nec alibi mihi reperire licuit hactenus, ut proinde Cenomanum recurrendum fuerit, ut de hodierna ipſorum celebritate, depoſitionis loco & cultu certior fierem, haudquaquam dubitans quin ad propoſita reſponſum ſaltem aliquod nanciſcerer. Hoc autem cum fruſtra toto biennio & amplius exſpectaverim, id reliquum fuit, ut relati ſupra Breviarii auctoritate debitum Sanctis locum in hoc noſtro opere tribuerem; nixus etiam fide Caſtellani, ipſos hoc eodem die ſimul conſignante:* Apud Cenomanos, ſanctorum martyrum Macorati, Peregrini & Viventiani.

minus etiam ab iis qui nos docere debuerant.

E

DE S. BAUMADO CONFESSORE

TUTELÆ APUD LEMOVICES IN GALLIA.

SYLLOGE

DE CULTU ET GESTIS,

Ex Baluzii monumentis Tutelenſibus.

J. B. S.

C

F

SEC. VI. *Olim vix notus,*

Didit pridem, anno nimirum ſeculi proximè elapſi ſexto & quinquageſimo Vir Clar. Stephanus Baluzius eruditam imprimis diſſertatiunculam, cujus pars non minima ad ſingulos prope Actorum noſtrorum dies referri mereretur, adverſus ſeculorum ignorantiæ ſeu mediæ ætatis tyrannicam, ut vocat, & plane barbaram crudelitatem imperitiſſimorum hominum, in veras Sanctorum hiſtorias immaniter graſſatorum, ipſas aut temerando turpiter lacerandoque, aut tot tenebris involvendo, ut poſt devorata ſæpe ingentia tædia, multum te reperiſſe exiſtimes, ſi vel id demum aſſequaris, ut tuto judices, Sanctum id nominis aliquem certo exſtitiſſe in rerum natura. Opuſculi titulus eſt; Stephani Baluzii Tutelenſis Diſſertatio de ſanctis Claro, Laudo, Ulfardo, Baumado, quorum ſacræ reliquiæ ſervantur in cathedrali eccleſia Tutelenſi apud Lemovices. *Notanda potiſſimum libelli præfatio, de qua jam dicebam, mereri ipſam, ut plurimis Sanctorum Actis præfigatur, quamque adeo hîc deſcribendam cenſerem, niſi totam ferme retuliſſet Henſchenius ad diem* 1 *Junii, ubi S. Clari geſta ex eodem opuſculo recenſens, fuſius de eo argumento diſſeruit.*

2 *Et certe ex eorum numero dici poteſt Sanctus quo de hîc agitur, ut cujus vix aliud præter nomen & cultum ſuperſit, & is quidem in Faſtis noſtris eccleſiaſticis adeo incognitus, ut niſi indubitata Tutelenſis eccleſiæ pro ejus cultu monumenta adduxiſſet Baluzius, vix aliunde ſuppeterent argumenta, quibus Sanctorum noſtrorum numero ſatis tutò aggregaretur. Etenim inter tot codices Uſuardinos, tam variis locis & tot Sanctis auctos, ut noſtra refert editio, nec unus repertus eſt, apud quem ejus exſtaret memoria, fruſtra etiam alibi quæſita, ut vel de Sauſſayo quis dubitet, dum* Baamirum *ſignat* III *Novembris, niſi adjuncta rectè expenſa, utrumque confundendum oſtenderent. Accedit Caſtellanus hoc die Sanctum diſertè commemorans, his verbis:* Ibidem, *nempe in agro Cenomanenſi,* S. Boamadi (*Gallicè* Baumez) ſolitarii, origine Aquitani, cujus reliquiæ cum aliis ſancti Ulfacii tempore Normannorum Tutelam tranſlatæ ſunt, ubi ſanctus Baumardus dicitur. *Atque hæc hoc die jam laudatus Caſtellanus, ex cujus altera annuntiatione ad diem* III *No-*

à modernis laudatus eſt,

A *Novembris facile intelliges, non immerito hic de nomine quæſtionem inſtitui poſſe.*

3 *Ita iſtic habet :* Apud Odonis-manſionem
à Caſtellano (*Gallicè* Auton) in Pertico, S. Baomadi, diaconi, catechiſtæ ſub S. Innocentio Cenomanenſi epiſcopo ; qui Pariſiis exiſtens eo tempore quo ægrotabat Childebertus rex, eum precibus ſuis ſanavit. Corpus ejus partim Tutelæ honoratur, ubi Baumarum ipſum appellant, partim ad S. Deodati prope Bleſas, ubi Baudomirus dicitur, partim ad S. Frambaldi Silvanectenſis, ubi nuncupatur Baumezius. *Audiſti ſupra* Boamadum *&* Baumardum, *hic legis* Baumarum *&* Baudemirum ; *Sauſſayus ad eamdem* III *Novembris ſtat pro* Boamiro, *ut mox referam* ; *Baluzius* Baumadum *conſtanter nominat. Porro Caſtellanus ad hujus annuntiationis marginem citat diploma Caroli Magni, Franconi I Cenomanenſi epiſcopo conceſſum, ubi* Baomadus, *quemadmodum hic ſcripſimus, nuncupetur. Tu utcumque viſum fuerit, appella ſis, modo eum Sanctum intelligas, de quo hic*
B *nobis ſermo eſt, cujuſque reliquiarum pars potiſſima, niſi vehementer fallimur, Tutelam tranſlata eſt, ubi hodie, ſaltem Baluzii tempore fuere celebres. En modo Sauſſayi elogium :*

4 In tractu Cenomanenſi, ſancti Boamiri presbyteri & confeſſoris itidem glorioſi. Hic editus
& ante à Sauſſayo ; illuſtri genere & ſpiritûs gratiæ muneribus ditatus, adlectis aliquot ſancti propoſiti ſociis, de permiſſu ſancti Innocentii epiſcopi Cenomanenſis, in vaſtæ eremi ſolitudinem, loco ubi Brygiæ rivulus ſurgit, ſe recepit : ubi vitæ ſanctiſſimæ ſibi ſuiſque præfixâ obſervantiâ, tanta ſpiritus puritate & ardore Chriſto ſervire ſtuduit, ut cæleſtem potius quam terreſtrem vivendi agendique rationem conſectaretur. Cujus ſanctitatis cum jam latè erumperent lumina, ſanctus Innocentius, ut magis merita commendaret, Virum humilem, & ſui ipſius contemptorem, eo honore decoravit ut presbyterio inſigniret. Nec fruſtra ; abſtracti enim è latebra felici opera uſus, lucum, quem populus, cæca adhuc ſuperſtitione frequentabat, ſubruit, idolumque, quo malignus ille ſpiritus populum decipiebat, evertit. Hinc Boamirus ipſemet à ſancto præſule miſſus
C eſt ad Clotharium regem, qui cum ipſa acceſſûs die admittere Dei Virum neglexiſſet, febri ſequenti nocte ardentiſſima correptus, ejus ſupplex ſuffragia implorans, veniamque petens, ipſiuſmet mox oratione ſanitatem recepit. Sic cum honore ad cellulam remiſſus, alia multa admiranda operatus eſt : nam hydropicum jam triennio lecto defixum, oleo ſanctificato in modum Crucis liniens, repente curavit. Cæcum, indictâ ei pœnitentiâ, videntem reddidit ; alterum manu arida infirmatum, cum ſacrati olei fomento effecit ſoſpitem. Febre decoctos innumerabiles optato temperamento reſtituit. Ex multorum corporibus dæmones viſibiliter ejecit. Deinde meritis juſtitiæ coronatus, ad Chriſti regnum, cujus dignus erat, lætanter profectus eſt. Ad cujus exequias is factus eſt populi concurſus, ut vix funeri locus eſſet, eaque mirabilia coruſcarunt, ut beati Confeſſoris gloria affatim quibuſque ſpectantibus oſtenderetur. Sepultus fuit autem in eccleſia ſancti Petri, quam pone monaſteriolum ſuum conſtruxerat.

5 *Hæc pro Sauſſayi more, ſatis amplè, ma-*
ſed maximè à Baluzio *gnificè & eloquenter ; at ſi res Pariſiis contigit ſeculo* VI *quo Sanctus vixiſſe creditur, Clotharium pro Childeberto irrepſiſſe, hiſtoriæ Francicæ periti facile intelligunt. Paucioribus verbis Sanctum ex-*
ornat Baluzius Diſſertationis ſuæ pag. 27 in hunc modum : Sed quo te, Baumade, piaculo taceam ? Tu enim ſolitus eras præſtare idem beneficium Tutelenſibus, quod Ægyptiis Nilus. Tu terram imbre perfundis, teſte Bernardo Guidonis. *Hoc præmiſſo exordio, ſic pergit :* Sanctus Baumadus Aquitanus fuit, nobili genere procreatus : qui cum à teneris annis ingentem operam virtuti litteriſque navaſſet, relictâ demum patriâ, ad Cenomanos profectus eſt. Ibi vixit vitam monachi, miraculis magis quam nomine notus ; atque poſt aliquammultos annos ibidem mortuus eſt die quarta menſis Auguſti, qua tranſitus ejus celebratur in eccleſia Tutelenſi, ibidemque ſepultus eſt. Unde intelligas, errare fortaſſe Turrianum, qui credit Baumadum fuiſſe monachum Tutelenſem. Demum ſacræ Baumadi reliquiæ Tutelam delatæ ſunt eodem tempore, quo illæ ſancti Laudi, hoc eſt ea tempeſtate, qua Normanni maximè turbabant Gallias. Tranſlationem autem ſancti Baumadi notatam IV Idus Julii reperimus in citato Breviario Tutelenſi. E

AUCTORE J. B. S.

6 *Ex eo nos modo etiam Lectiones dabimus, à laudato Baluzio deſcriptas, ita præmonente :* Illud monendus es, lector, priora tria capita hujus Vitæ ſancti Baumadi ; illi vocant lectiones, de induſtria hîc eſſe omiſſas : quia nihil ad rem pertinent, & nihil habent præter inutilem loquacitatem, ſi ſpectes hiſtoriam. Itaque caput primum in hac editione eſt quarta lectio in Breviario. Hoc te monere volui, neſcius ne eſſes. *Nos quinque ejus capita, totidem lectiones appellamus, quarum* I *ſit :* Sanctus itaque Baumadus ex regione Aquitaniæ, non ab infimis parentibus procreatus, ſed nobili ex genere ortus, litterarum ſtudiis traditus, & prudenter eſt edoctus. Ipſe autem à cunabulis infantiæ totam ſpem ſuam in Salvatoris poſuit diſpoſitione ; credens ſibi ſufficere, ſi omnem dilectionem in ſolo amore cæleſtis patriæ plantaret. Qui in tantum ſervis Dei & viris religioſis ſe ſubdidit, ut ſalva horum honeſtate, nihil de ingenuitatis privilegio indicaret ; intelligens magis eſſe utile, cum viris religioſis converſari, quam cum potentibus vel ſtultis debacchari. LECT. II. Denique proficiebat in eo quotidianæ exercitationis ſpecialis effectus in F tantum, ut ultra ſe ſemper aſcendens, ſuis meritis reliquos conſodales tranſcenderet, &, edomito corpore, de ſe ipſo potius triumpharet. Cui ergo dicere ſufficiat, quantum fuerit jejuniorum parcitate præcipuus, vigilia aſſiduus, in miſerationis opere delectatus, in obedientia præclarus, in dato hilaris, in hoſpitalitatis ſuſceptione laudabilis, in eleemoſynarum largitione præcipuus, in ceterorum bonorum operum exhibitione ſemper paratus : ut hoſtem, qui ſibi repugnabat, extingueret, & eum affligens, cunctis ſpem maximam ſuperandi donaret.

lectiones referente,

7 LECT. III. Hujus itaque ſanctitatem Dominus miraculis voluit demonſtrare. Erat enim mulier haud procul ab eo, diu ſterilis permanens : quæ neceſſitate compulſa, ad ſanctum Virum venire deſtinavit, humiliter deprecans, ut oret pro ea ; quatenus condignis ſuis precibus, filium ei Dominus daret, qui ad ſuam cellulam deſerviret. Cujus oratione mulier concepit, filiumque peperit. Qui ad exemplum Samuel, quem Anna mater prece, ſicut & iſta hunc conſecuta eſt, in prædicta cellula, in habitu monaſtico, & ſacerdotali benedictione Domino deſervivit, & ſepulcrum ejuſdem S. Baumadi diligenter cuſtodivit. LECT. IV. Quidam adoleſcens de numero fra-

in quibus de vita & miraculis :

AUCTORE J. B. S.

fratrum, gravibus cœpit febribus æstuare, in tantùm, ut etiam fratres ejus vitam desperarent; quem S. Baumadus, facta oratione, liquore sancti olei sanavit ac pristinæ obedientiæ redintegravit. Non multo post tempore quid miraculi Dominus per eum operatus sit, non est reticendum. Quædam mulier, debilitate manuum contracta, nervis stupescentibus, flens occurrit S. Baumado, petens ab eo medicinam, cujus dolori ipse condolens, signum Crucis super contractas manus fecit, ac pristinæ reddidit sanitati. LECT. V. Nec illud minus prædicandum est miraculum, quod accidit in sequenti. Quidam senex, multis jam annis ægrotus, & nunquam per se vel manum movens, petiit à memorato sancto Viro, eulogiarum perciperet benedictionem. Cujus sanctus Vir desiderium agnoscens, & Domini præceptum implens, quod ait; Infirmus fui & visitastis me; Venit ad eum, & non solum benedictionum eulogias ei dedit, sed orationem super eum fudit. Qui post perceptam benedictionem, B sanitati redintegratus, & velut aquila in juventute, juxta propheticam vocem, renovatur, ubi ait; Renovabitur, sicut aquilæ, juventus tua. Hic itaque cælesti dono, venerandis floribus adornatus, multorum miraculorum signa est per Dei virtutem operatus.

item ac ejus & S. Laudi reliquiis

8 *Addit porro Baluzius ex veteri Ms. Tutelensi notitiam de S. Laudi nostrique* Baumadi *reliquiarum translatione, unione & separatione, cujus hîc medullam transcribimus. Sic notat:* Hic itaque continentur beatissimorum reliquiæ virorum Laudi atque Baumadi. *Narratis autem iis quæ ad S. Laudi cathedram episcopalem, factamque, Normannis grassantibus, sacri ejus corporis translationem spectant, sic pergit:* Beatus vero Baumadus, nobilissimis ortus natalibus, in pago Cenomanensi solitariam vitam, sanctitate & virtutibus plenam duxit, & ibidem pretiosa morte quievit. Prædicta vero gentilium invalescente persecutione, ab ipsius ecclesiæ rectoribus corpus ipsius, divina dispositione, hoc in loco deportatum est. Uterque ipsorum in propriam cryptam collatus est. *Pavidis vero subinde Turonensibus monachis, ne per comitissam Andegavensem S. Laudi corpore privarentur,* consilium inierunt salubre; ut beatorum virorum Laudi atque Baumadi reliquias conjungerent, aliquibus ossibus in eadem capsula, ubi corpus ipsius prius continebatur, satisfactionis causâ relictis. Sed amori & mœrori ipsorum miseratio divina benignè consuluit, prædicta comitissa non multum post temporis decedente. Modernis vero temporibus, cum capsulæ ipsæ, in quibus, ut dictum est, reliquiæ ipsorum continebantur, nimia vetustate consumptæ essent & penè confractæ, Petrus de S. Aredio, tunc sedens sacrista, pro dictorum Sanctorum reliquiis condendis, capsulas novas emit, & ossa ipsorum, prout dignosci possibile fuit, singula singulis collocavit. Per ipsorum vero merita Sanctorum innumeras Dominus virtutes tunc temporis operatus est. *Signatur annus* MCLIII. D

quibus insigne beneficium adscribitur.

9 *Subjungitur demum ex altero Codice Ms. etiam Tutelensi, sermone Lemovicensi scripto, quod cum anno* 1531 *mensibus Januario, Februario & Martio cæli gravis intemperies tum ipsorum animalium tum fructuum terræ stragem minitaretur, sequenti mox anno* 1532 *à Paschate inchoato, Dominica Quasimodo incidente in* VII *Aprilis, instituta fuerit solennis supplicatio circum totam Tutelensem civitatem, comitantibus non solum Canonicis totoque clero, sed incolis omnibus summis atque infimis, in qua delata sunt quatuor Sanctorum istorum corpora seu saltem reliquiæ, quos supra ex Baluzio nominavimus, atque adeo eas inter & sancti nostri* Baumadi, *ad impetrandam, eorum intercedentibus meritis, desideratam cæli serenitatem, eo successu subsecutam, ut, si rectè Lemovicensem ejus ævi barbariem intelligo, manna ferme depluere visum sit, certè abundantiorem messem, ceteraque æquè fertilia omnia, incolæ & accolæ numquam experti fuerint. Atque ibi sistit Baluzii dissertatio, neque nobis aliunde suppetunt, quibus* S. Baumadi *cultum, gesta aut miracula ulterius illustrare possimus, cum Bondonnetus aut alii scriptores Cenomanenses vix eum à limine salutent.* E F

C

DE S. EUPHRONIO EPISC. CONF.

TURONIS IN GALLIA,

SYLLOGE

DE CULTU, ÆTATE ET GESTIS.

PARS I.

J. B. S.

Cultus & elogia.

ANNO DLXXIII. *Serius in Fastos relatus,*

RECTÈ olim observavit Henschenius, dum ad VIII *Aprilis de S. Perpetuo episcopo Turonensi ageret; quæ de primis illius urbis episcopis certiora habemus, ea nos à S. Gregorio, & ipso Turonensi episcopo, accepisse, quod & de hodierno S.* Euphronio *omnino prædicandum est, utpote cujus nulla extet Vita antiquitus scripta, sed quem historicus ille non uno loco meritis ornarit encomiis, gesta porro, virtutes ac sanctitatem ita celebravit, ut mirum prorsus sit neglectam fuisse tam præclari Viri memoriam in omnibus omnino classicis Martyrologiis, neque ante adultum seculum* XVI, *tam insigne nomen in sacris ullis tabulis innotuisse: certe Baronius in annotationibus suis nullum adducit, quem sibi præluxisse commonstret. Inter multiplices additiones nostras Usuardinas, hanc solam suggessit Molanus:* Eodem die, depositio S. Euphronii, decimi octavi episcopi Turonensis & confessoris, de quo proximus ejus successor Gregorius Turonensis nonnulla scribit in Fran-

A Francorum hiſtoria, & de Gloria Confeſſorum. *Brevius de ipſo Galeſinius :* Apud Turones, ſancti Euphronii epiſcopi, qui præclaræ ſanctimoniæ laude floreus, Pariſienſi concilio primo adfuit. *Melius dixiſſet* tertio.

laudatorem egregium habuit

2 *Cultum in eccleſia Turonenſi perennem probat lectio in ejus feſtivitate recitari ſolita hac die* IV *Auguſti, quæ ſumitur ex Gregorii Hiſtoria lib.* 10, *cap.* 31, *num.* 18 *his verbis :* Octavus decimus Eufronius presbyter ordinatur epiſcopus, ex genere illo, quod ſuperius ſenatorium nuncupavimus, vir egregiæ ſanctitatis, ab ineunte ætate clericus. Hujus tempore civitas Turonica cum omnibus eccleſiis magno incendio concremata eſt : de quibus ipſe poſtea duas reparavit, tertiam vetuſtiſſimam relinquens deſertam. Poſtea vero baſilica S. Martini & ipſa incendio eſt aduſta per Wiliacharium, cum ibi confugium pro Chramni quondam circumventione feciſſet : quam poſtea idem pontifex texit ſtanno, opitulante rege Chlothachario. Hujus tempore baſilica S. Vincentii ædificata eſt. Tauriaco, Cerate, & Orbigniaco vicis eccleſiæ ædificatæ ſunt. Sedit autem annos ſeptemdecim, obiitque ætate ſeptuagenaria, & ſepultus eſt in baſilica S. Martini ; ceſſavitque epiſcopatus dies XIX. *De tribus jam dictis vicorum eccleſiis videnda Ruinartii annotatio. Hæc eſt oratio Sancti propria :* Propitiare, quæſumus Domine, nobis famulis tuis per hujus ſancti Confeſſoris tui atque pontificis Eufronii, qui in præſenti requieſcit eccleſia, merita glorioſa ; ut ejus pia interceſſione ab omnibus ſemper protegamur adverſis. Per Dominum.

B

S. Greg. Turonen.

3 S. Euphronii *ſpiritum propheticum ſatis manifeſtè probant ea quæ narrat laudatus Gregorius de Gloria confeſſorum cap.* 19, *in hunc modum :* Ipſe quoque Pontifex, cum à multis crebrius urgeretur, ut ad occurſum Chariberti regis deberet accedere, & innectens moras, ire differret; tandem commotus à ſuis, ait : Ite, præparate iter, ut eamus ad occurſum regis, quem viſuri non ſumus. Igitur imponens plauſtris neceſſaria, & caballis ad iter præparatis, jamque in hoc ſtante ratione, ut deberet viam incedere, ait : Revertantur plauſtra, laxentur equi, non modo hoc iter incedimus. Dicentibus autem ſuis, quæ eſſet hæc levitas, ut quæ tam inſtanter parari juſſerat, tam facilè deturbaret, ait ſecretius : Princeps, ad quem nos ire compellitis, obiit ; nec viventem, ſi abierimus, inveniemus. Stupefacti audientes diem notant, & Sancti verba taciti ſervant. Advenientibus autem ab urbe Pariſiaca hominibus, ea hora regem tranſiiſſe nuntiant, qua Sacerdos plauſtra de itinere juſſerat revocari. *Huic ſigno non abſimilia alia invenies apud Gregorium, præſertim inter Miracula S. Martini, ut lib.* 1, *cap.* 23 *& alibi.*

C

ex quo apud Sauſſayum

4 *Vitam Sancti ferme totam complecti voluit Sauſſayus, dum ipſum in ſuo Martyrologio Gallicano, ſequenti elogio exornavit :* Eodem die Turonis, ſancti Euphronii epiſcopi & confeſſoris, deceſſoris beati Gregorii. Qui genere Senatorio editus, magniſque dotibus præſtans, cum ab adoleſcentia, Domini jugum tuliſſet, Gunthario carne ſoluto ſublectus, hujus ſedis ſolium ſic conſcendit, ut in dubio reliquerit, an magis fuerit dignitate provectus, quam depreſſus ſpontanea humilitate, cujus majorem in epiſcopatu quam antea curam excoluit. Vir apoſtolicis planè donis ornatus, ut columba ſimplex, prudens ut ſerpens, manſuetus ut agnus. Quem ob morum ſuavitatem, ſermonis dulcedinem, cordis puritatem, actionum honeſtatem, totiuſque vitæ ſanctimoniam admirandum Fortunatus condignis evehit encomiis, id in ejus decoris præcipuè collaudans; quod igne charitatis, quo fervebat, dura quæque corda emolliret : humilitate, qua præſtabat puſillus in terris, excelſus in cælo habitaret : pietatis affectu mirè oves complecteretur, cum ſic cunctos diligeret, ac ſi unumquemque de ſuo latere genuiſſet ; ſic in ſingulos ſe impendens, ut in univerſos plenitudinem amoris profunderet.

AUCTORE J. B. S.

inſigne elogium,

5 Sub quo rapina, inquit, in grege non audita, quia paſtor ipſe juſtus ac pacificus, ovili in pacis & juſtitiæ ſpiritu anteiret. Non jacturam in caulis Dominicis lupus edidit, quia cuſtos pervigil omnes inſidias inimici eluderet. Hujus tamen tempore Turonica civitas incendio immani conflagravit, flammiſque omnes fere eccleſiæ conſumptæ ſunt. Ex quibus ipſe pius Antiſtes duas à fundamentis inſtauravit. Sancti autem Martini eccleſiam, quæ per Wilicharium comitem aduſta fuerat, rege Clotario opitulante, reparavit, culmenque ſtanno compingens, venuſtiori ſpecie cohoneſtavit. Sub ipſo etiam exſtructa eſt ſancti Vincentii baſilica ; atque duobus in vicis Cerate & Orbiniaco eccleſiæ ædificatæ. Sub eodem itidem habita eſt ſynodus ſecunda Turonenſis. Ipſe vero ſecundæ Pariſienſi, ceteris cum primoribus Gallicanæ eccleſiæ patribus interfuit anno DLIX. Deinde Vir ſanctus, poſt prorogatam ad annum uſque Chriſti DLXXIII ſedem, ætate ſeptuagenaria, placido fine in Domino quievit, atque in baſilica ſancti Martini, cujus ſedis & virtutis conſors fuerat, condigno honore ſepultus, ſanctitatis gloriam patentibus meritorum indiciis in univerſa Eccleſia perennavit.

E

etiam ex Venantio Fortunato.

6 *Hactenus Sauſſayus, pro more ſuo, nitidè juxta, ornatè ac verè ; non ſolum ex S. Gregorio ſua depromens, verum & ea quoque paucis complexus quæ Venantius Fortunatus binis epiſtolis, apud Browerum non nihil expurgatis, atque eleganti carmine de* S. Euphronio, *quem vivum impenſè coluit, egregiè proſecutus eſt, quæque huc adducenda omnino fuerant niſi Eminentiſſimus Annaliſta Baronius, ad annos* 559 *&* 574 *omnia integrè & cumulatiſſimè recenſuiſſet, ut hîc actum agere, ſuperfluum eſſe omnino exiſtimem. Hæc igitur de* S. Euphronii *cultu, ſingularibus virtutibus, ſanctitate, ſignis ac miraculis ſatis dicta ſint : jam cetera quæ ad ejus ætatem & geſta pertinent, aliquouſque etiam in ordinem redigenda ſuperſunt.*

F

PARS ALTERA.

Ætas & geſta.

Duratio epiſcopatûs,

QUam de S. Euphronio *bene meritum Cardinalem Baronium jam diximus, in ordine ad cultum ac ſanctitatem, tam fateri nos oportet, Sancti ætatem ab eo non recte determinatam, dum initia anno* 559, *finem vero anno* 574 *innexuit, ſolos quatuordecim annos ipſi adſcribens, ut aliter omnino computanda ſint ejus tempora. Neque tamen Turonenſium præſulum Chronologiam hîc ordinandam ſuſcipimus ; ſatis nobis erit, eos ſequi calculos, quos ex ipſo Gregorio Majores noſtri pridem, & hodiernus eruditorum conſenſus ut veroſimiliores admittit. Rejiciendus præ ceteris, niſi vehementer fallor, Turonenſis hiſtoricus Maanus, dum* S. Euphronii *epiſcopatus durationem ab an-*

AUCTORE J. B. S.

no 548 *ad* 564 *ſolus imperitè circumſcribit, locum ei in epiſcoporum ordine aſſignans non* decimum octavum *cum Gregorio, ſed* decimum nonum, *adducto alio epiſcopo, quem mirum plane eſſet Gregorium ignoraſſe. Neque vero magis congruè cum aliis ordine* vigeſimum *dixeris. Sit igitur, ſi non certa, ſaltem probabilior ſupputatio, quod ab anno* 556 *adminiſtrationem exorſus, ad* 573, *nempe per annos, ut jam ex Gregorio diximus, decem & ſeptem Turonenſem ſedem tenuerit.*

ad ipſum electio,

8 *Ejus electionem, confirmationem & ordinationem deſcribit laudatus Gregorius Hiſtor. lib.* 4, *cap.* 15, *ut eſt in editione Ruinartii, quidquid apud Cointium de ea relatione dubitaſſe aliqui videantur :* Turonici autem audientes regreſſum regem de cæde Saxonum, facto conſenſu in Eufronium presbyterum, ad eum pergunt; dataque ſuggeſtione, reſpondit rex : Præceperam enim ut Cato presbyter illic ordinaretur; & cur ſpreta eſt juſſio noſtra? Reſponderunt ei : Petivimus enim eum, ſed noluit venire. Hæc illis dicentibus; advenit ſubito Cato presbyter, deprecans
B regem, ut ejecto Cautino, ipſum Arverno juberet inſtitui. Quod rege invidente, petiit iterum ut Turonis ordinaretur, quod ante deſpexerat. Cui rex ait : Ego primum præcepi, ut Turonis te ad epiſcopatum conſecrarent, ſed quantum audio, deſpectui habuiſti eccleſiam illam, ideoque elongaberis à dominatione ejus; & ſic confuſus abſceſſit. De ſancto vero Eufronio interrogans, dixerunt eum nepotem eſſe B. Gregorii, cujus ſupra meminimus. Reſpondit rex : Prima hæc eſt & magna generatio : fiat voluntas Dei & B. Martini; electio compleatur. Et data præceptione, octavus decimus poſt beatum Martinum ſanctus Eufronius ordinatur epiſcopus.

calamitates,

9 *Ad* S. Euphronii *geſta temporum ſerie pertinet Concilium Pariſienſe tertium habitum anno* 557, *aliunde ſatis notum & celebre, cui ſexto loco ſubſcripſit*; Eufronius peccator epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi. Hic eſt Eufronius, *inquit Cointius*, qui Turonis ſedere cœpit anno ſuperiori. *Secutæ mox ſunt Turonenſes calamitates quæ* S. Euphronii *tolerantiam, caritatem in ſuos & paternam miſericordiam non parum exercuerunt. Rem narrat Gregorius lib.* 4, *cap.* 20, *ubi de memorato à Sauſſayo Chramni interitu agitur. En pauca ex quibus reliqua facilè intelliges.* Wiliacharius
C autem ſocer ejus ad baſilicam ſancti Martini confugit. Tunc ſancta baſilica à peccatis populi ac ludibriis, quæ in ea fiebant, per Wiliacharium conjugemque ejus ſuccenſa eſt, quod non ſine gravi ſuſpirio memoramus. Sed & civitas Turonica ante annum jam igne conſumpta fuerat, & totæ eccleſiæ in eadem conſtructæ, deſertæ relictæ ſunt, *ut non dubites, afflictiſſima fuiſſe optimi Antiſtitis principia, quibus ſuperandis & virtute & ſanctitate certandum, nimis quem manifeſtum eſt. Solatio fuit quod* protinus beati Martini baſilica, ordinante Chlothachario rege, ſtanno cooperta eſt, & in illa, ut prius fuerat, elegantia reparata.

Chariberti benevolentia.

10 *Clotario non diu poſt mortuo, alia ſeſe occaſio obtulit qua populo egregiam navavit operam* S. Euphronius. *Loquitur idem Gregorius lib.* 9, *cap.* 30 : Poſt mortem vero Chlothacharii regis, Chariberto regi populus hic ſacramentum dedit. Similiter etiam & ille cum juramento promiſit, ut leges conſuetudineſque novas populo non infligeret, ſed in illo quo quondam ſub patris dominatione ſtatu vixerant, in ipſo hic eos deinceps tetineret : neque ullam novam ordinationem D
ſe inflicturum ſuper eos, quod pertineret ad ſpolium, ſpopondit. Gaiſo vero comes ejuſdem temporis, accepto capitulario, quod anteriores ſcriptores feciſſe commemoravimus, tributa cœpit exigere : ſed ab Eufronio epiſcopo prohibitus, cum exacta pravitate ad regis direxit præſentiam, oſtendens capitularium in quo tributa continebantur. Sed rex ingemiſcens, ac metuens virtutem ſancti Martini, ipſum incendio tradidit; aureos exactos baſilicæ ſancti Martini remiſit, obteſtans ut nullus de populo Turonico ullum tributum publico redderet. Poſt cujus obitum Sigibertus rex hanc urbem tenuit, nec ullius tributi pondus invexit. Sic & nunc *&c. pergit Hiſtoricus eaſdem exemptiones aduſque ſua tempora deducere, ut habes ibidem toto reliquo capite.*

Præſidet concilio Turonico,

11 *Synodus Santonenſis in qua epiſcopus Emerius, agente Leontio Burdegalenſi, depoſitus eſt anno* 562, *eatenus dumtaxat ad* S. Euphronium *ſpectat, quod rogatus* Vir Dei *ut concilio iſti ſubſcriberet*, manifeſtè reſpuit. *Longior eſt hiſtoria variis adjunctis intermixta, quæ cum huc non*
E *pertineant, videri poſſunt lib.* 4, *cap.* 25, *vel apud Cointium, ad eumdem annum* 562 *rem totam uberius explicantem. Sequitur Concilium Turonenſe ſecundum, ſub ejuſdem ſancti* Euphronii *auſpiciis celebratum anno* 566, *quod habes apud Sirmondum tomo* 1 *Conciliorum Galliæ à pag.* 329, *cui Sanctus ipſe in hunc modum ſubſcripſit :* Eufronius Turonicæ civitatis epiſcopus has conſtitutiones noſtras relegi & ſubſcripſi. Notavi ſub die xv Kalendas Decembris, anno ſexto regni domni Chariberti glorioſiſſimi regis. *Canones ſunt numero* XXVII *ſingulari plane maturitate & prudentia compoſiti, ex quibus claxiſſimè perſpicitur, quanta cura & ſolicitudine tum Sanctus noſter, tum reliqui Charibertinæ ditionis epiſcopi in reformandos iſtius temporis corruptiſſimos mores incubuerint, nec regum ipſorum crimina diſſimulantes.*

cujus exſtat epiſtola.

12 *Subjungit Sirmondus* epiſtolam epiſcoporum provinciæ Turonicæ ad plebem miſſam poſt ſynodum ſuprascriptam, *occaſione graſſantis tunc in proximo peſtilentiæ.* Hortantur ut imminentem cladem avertere audeant, ideoque nuptialia vota differant, rerum omnium decimas perſolvant, cum inimicis redeant in gratiam, mancipiorum
F etiam decimas offerant; & qui mancipiis carent, pro ſingulis filiis ſingulos dent tremiſſes. Inceſtas denique conjunctiones diſſolvant. *Subſcribunt tres epiſcopi cum* S. Euphronio, *cujus & aliorum hæc eſt formula :* In Chriſti nomine Eufronius epiſcopus plurimum ſaluto. *Habes & iſtic* S. Radegundis epiſtolam ad epiſcopos, quam initio inſtitutæ congregationis, pro ejus tutela & ſtabilitate ſcripſit, concilioque Turonenſi confirmandam abſens obtulit. *Eamdem refert Gregorius Hiſtoriæ lib.* 9, *cap.* 42 : *Subdit vero Sirmondus ipſum* decretum epiſcoporum quod ſuſcepta beatæ Radegundis epiſtola, conſcripſerunt. *Deſunt epiſcoporum ſubſcriptiones, verum vel ex ipſo titulo ſatis patet, præcipuum totius rei auctorem fautoremque fuiſſe, ipſum noſtrum* S. Euphronium, *ut pluribus dicendum erit ad diem* XIII *hujus menſis dum ex profeſſo agetur de ipſa S. Radegunde.*

Bene meretur de S. Radegunde

13 *Huc etiam ſpectat quod eadem B. Radegundis, obtento ex Oriente de ſacro Dominicæ Crucis ligno, cum Maroveus Pictavenſis epiſcopus pretioſiſſima illa pignora debita cum veneratione & ſolennitate transferre detrectaret*; Tunc regina iterato ad regem Sigebertum direxit, depre-

A precans ut injunctione ſua quicumque ex epiſcopis hæc pignera, cum illo quo decebat honore, votumque ejus expoſcebat, in monaſterio collocaret. Ad hoc enim opus beatus Eufronius urbis Turonicæ epiſcopus injungitur. Qui cum clericis ſuis Pictavum accedens, cum grandi pſallentio, & cereorum micantium ac thimiamatis adparatu, ſancta pignera, abſente loci epiſcopo, in monaſterium detulit. *Exſtant hæc apud Gregorium lib. 9, cap. 40 : ſed de hac ipſa veneranda ſanctæ Crucis parte videndus apud eumdem lib. 1 de Gloria martyrum cap. 5, cujus hic eſt titulus :* De Cruce & mirabilibus ejus apud Pictavum. *Neque prætereunda hîc eſſet memorabilis inventio & elevatio ſacrorum corporum ſanctarum Mauræ & Brittæ ex ſingulari revelatione à* S. Euphronio *peracta, niſi pridem in Actis noſtris tota ejus exſtaret hiſtoria ex ſancto ipſo Gregorio relata ad* XV *diem menſis Januarii tomo* I, *pag.* 1018.

14 *Reliqua duo ſunt de* S. Euphronio *memo-*
B *randa, alterum nempe ex toties jam à nobis laudato ſancto Gregorio, quod in Vitis Patrum cap.* 15 *agens de ſancto Senoch abbate, referat, Beatum hunc* infra territorii Turonici terminum, reperiſſe oratorium, in quo ferebatur celebre, noſtrum oraſſe Martinum. Quod diligenti cura compoſitum erecto altari, loculumque in eo ad recipiendas Sanctorum reliquias præparatum, ad benedicendum invitat epiſcopum. Adfuit tunc Eufronius beatus epiſcopus, qui, conſecrato altari, diaconatus eum honore donavit. *Alterum eſt quod de* S. Euphronio *prædicavit Fortunatus, agens de dedicatione eccleſiæ Nannetenſis, à S. Felice, ejuſdem urbis epiſcopo ſolenniſſimè inſtituta, ubi inter multos alios antiſtites Sanctum noſtrum ut metropolitam memorans, ita de eo cecinit :*

Inter quos medios, Martini ſede ſacerdos
Euphronius fulget, metropolita ſacer,
Plaudens in ſancta fratrum coëunte corona,
Et ſua membra videns, fortior exſtat apex.
Lætius inde caput, quia ſunt ſua viſcera ſecum,
Eccleſiæ, juncto corpore, creſcit honor. E

AUCTORE J. B. S. *& de duobus aliis ſanctis.*

DE S. LUGIDO SIVE LUANO

ABBATE CLUAINFERTENSI

IN HIBERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P. B.

Sancti nomina, diſtinctio, cultus, ætas, & Acta.

AN. DCII. *Sancti nomina* Lugidus, Molua, Luanus *&c.*

Sancti hujus Abbatis duo præcipuè nomina ſunt : alterum Molua; Lugith *ſeu* Lugidus *alterum. De utroque ſic habet ejus Vita per Sirinum edita num.* 46 : Sanctus videlicet Molua pridem Lugidus nominatus eſt; ſed à matre ſua per pietatem vocabatur Molua; & poſtea ſimiliter, à ſancto magiſtro ſuo Comgallo : & inde omne vulgus vocat eum Molua; & ſciunt primum nomen ejus, id eſt, Lugidum. *Hinc Vitæ, quam infrà dabimus ex codice Ms., hæc eſt inſcriptio :* Incipit Vita S. Lugidi Cluona Ferta; *alterius verò brevioris ibidem hæc :* Incipit Vita Molua Droma Snecta. *Videtur autem eadem eſſe ſignificatio nominum* Lua *&* Lugith *ſeu* Lugaidh; *& nomen* Mo-Lua (*ut ſæpe ſcribitur apud Colganum*) *compoſitum eſſe ex particula, ſeu litteris initialibus* Mo (O *enim nomini præpoſitum, merita ſignificat & pretium nominati; huic autem præfixum* M, *tenerum ac benevolum, ut aiunt, nominantis affectum*) *&* Lua; *quaſi dicatur,* Cariſſime Lugide, Fili mi Lua, *vel, ut ſecundùm Vitam noſtram cap.* 2, *num.* 12 *appellabat eum S. Comgallus,* Lugith maccan, Lugide filiole. *Certè ab Hibernis ſermone vernaculo vocitatur non* Molua *tantùm &* Lugaidh, *verùm etiam ſimpliciter* Lua; *& hinc ab iiſdem Latinè non ſolùm* Lugidus, Lugidius, Moluanus, *ſed etiam* Luanus; *ut in Vita Siriniana num.* 1 *obſervatur in margine : imò ejuſdem ibi Vitæ titulus eſt :* Vita S. Moluæ ſeu Luani. Luani *quoque nomine non ſemel eum deſignat Colganus, Hibernicarum rerum peritus in paucis, atque adeo Hibernus ipſe: ut nihil hîc dicam de aliis.*

2 *Quare mihi quidem dubium videri vix poteſt, quin hic ille ſit ſanctus* Luanus, *de quo apud nos mentio facta eſt in Prætermiſſis ad diem* XII *Julii, quo refertur à Ferrario, idque auctoritate Martyrologii Anglicani. At ipſum illud Martyrologium Wilſonis Anglicanum nihil pro ſe citat, præter Wionem in Appendice ad librum tertium Ligni vitæ, & Acta S. Malachiæ epiſcopi; neutro autem loco vel dies cultûs ejus deſignatur, vel alia, quæ peccat ibi Wilſon, cum aſſerit,* S. Luanum *fuiſſe abbatem in Hibernia Benchorenſem; item, vixiſſe tempore S. Malachiæ, epiſcopi Connerthenſis; obiiſſe verò circa annum Chriſti* 1140 : *non enim abbatem Benchorenſis monaſterii* Luanum *nuncupat S. Bernardus in Actis S. Malachiæ apud Surium die* III *Novembris num.* 4; *ſed* unum ex filiis ſanctæ illius congregationis : *neque illum vixiſſe dicit Malachiæ temporibus; ſed cum* nobiliſſimum exſtiterat (*monaſterium illud*) antè ſub primo patre Congello; *hoc eſt, ſeculo ſexto; non duodecimo. Noſtrum, inquam,* Luanum *illum exiſtimamus eſſe: huic etenim, & quidem, quod ſciamus, unicè congruunt characteres omnes, quos Martyrologi jam dicti pro commentitio ſeculi duodecimi Luano aſſignant in Actis S. Malachiæ, his S. Bernardi de cœnobio Benchorenſi verbis expreſſi :* Nempe nobiliſſimum extiterat antè ſub primo patre Congello, multa millia monachorum generans, multorum monaſteriorum caput; locus verò ſanctus fœcunduſque Sanctorum, copioſiſſimè fructificans Deo; ita ut unus ex filiis ſanctæ illius congregationis, nomine Luanus, centum ſolus monaſteriorum fundator extitiſſe feratur.

Idem hic eſt, de quo in Prætermiſſis egimus 12 *Julii,*

3 *Ac primò quidem congruit nomen, ut oſten-*

AUCTORE P. B.

& quem laudat S. Bernardus in Vita S. Malachiæ episcopi;

sum jam est : deinde fuit noster unus ex filiis sanctæ illius congregationis, sub primo patre Congello ; *ut constat ex omnibus Vitæ ejus exemplaribus : denique hunc fundatorem fuisse, si non centum, at* multorum *certè* monasteriorum & cellarum, *tradit Vita ejus ex codice Armacano apud Sirinum edita, num.* 5 : *& ea quidem fundasse dicitur in Hibernia : nam & hoc exigere videntur quæ subjicit ibidem Bernardus de S. Columbano & aliis ejusdem Congelli discipulis. Hæc omnia, cedo, cui alteri* S. Luano *quadrant ? Illine, de quo agit Jonas in Vita S. Columbani apud Sirinum cap.* 20 *? Ita censet quidem Usserius de Britannicarum ecclesiarum Primordiis pag.* 1157 ; *idemque suspicatur Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom.* 1, *pag.* 293 ; *non alia, opinor, de causa, quam quòd illum ibi &* virum sanctissimum & Lua *nuncupatum legissent ; nec scirent, idem hoc nomen alteri cuiquam esse commune. At enim Lua, seu Luanus iste Columbani discipulus fuisse scitur ; Congelli fuisse non scitur. Tum ubi, quæ fundarit iste, cœnobia ? Alemandus sanè, qui quidquid in hoc genere scriptum reperit, magno labore corrasit in monasticam Historiam regni Hiberniæ, idiomate Gallico vulgatam Parisiis anno* 1690, *à pag.* 356 *cœnobiorum in Hibernia fundatores ordine longo præcipuos recenset, & inter eos pag.* 364 S. Moluam, seu Lugidum, *qui certò noster est : sed alium ibi sive Lua sive Luanum agnoscit neminem. Plura hîc dicerem, nisi hæc abundè ad retundendam opinionem nullo argumento probatam, & quosvis alios (si tamen utcumque noti sunt alii) Luanos à S. Bernardi elogio excludendos, sufficerent. Et verò idem ante nos absque hæsitatione pronuntiarunt Colganus, tum in Triade thaumaturga, nota* 109 *ad Jocelinum, seu Vitam sextam S. Patricii, pag.* 113, *tum alibi ; venerabilis item servus Dei Flemingus, aut qui ejus opera recensuit ediditque, Sirinus, vel uterque potiùs, in Dissertatione de S. Columbani monachatu pag.* 438, *num.* 94 ; *Benedictus Haeftenus Disquisitionum monasticarum lib.* 1 ; *tractatu* 7, *disquisitione* 2, *pag.* 72 ; *Alemandus in Historiâ monastica Hiberniæ, pag.* 70, *&c.*

B

C

sed ab illo diversus sive Luano, sive Lœuano,

4 *Dixi : Si tamen utcumque noti sunt alii : nam, ut nos docuit annis* 1666 *&* 1668, *tum Flexiæ commorans, P. Petrus Verne, Societatis Jesu presbyter, celebris est apud Armoricos sanctus quidam Luanus, ad quem spectare contendit ipse textum S. Bernardi citatum ; sed id alia ratione non conatur evincere, nisi hac sola, quam copiosa & prorsus erudita dissertatione Ms. defendit, quod Luanus ille suus videlicet nequaquam fuerit ab hoc nostro diversus. Itaque sententiam nostram tam certam putavit, ut hac, tamquam basi, suam fulciret. Scribit autem, coli sanctum istum Luanum in superiore Cornubia, diœcesi Corisopitensi, parœcia de Mur, prope ecclesiam S. Albi, vulgo Saint Guen ; ubi sacellum spectetur moderni operis elegans & vertici collis impositum, eo ipso loco, in quo vetustum aliud oratorium fuerat, sed peregrinorum eò suppliciter accurrentium multitudini nimis angustum, ac propterea dilatatum : in veteris porrò istius ædiculæ ara superfuisse usque ad initia seculi decimi septimi statuam antiquam, quæ illum, cujus nomine consecratus esset locus, exhiberet habitu eremitico : huic proximum fuisse saxum, sic excavatum, ut videatur ejusdem Sancti, nonnihil incurvi & sinistro lateri incumbentis, corpus, ut cera mollis, excepisse ; cujus hodieque impressa servet vestigia: ibidem frequentia continuari prodigia, de quibus ipse commentarios aliquot acceperit à* Patre nostro Juliano Maunoir, missionario, quibus is multa, eaque relatu dignissima miracula, præmissis antea juridicis informationibus, complexus esset. *Addit, Sanctum illum ab indigenis appellari, Saint Luhan, à Gallis verò, Saint Elouän : ejus istic Acta, si umquam exstiterint, nulla nunc superesse ; sed solam traditionem, quæ ad hæc quinque capita reducatur :*

D

5 *Primum, missum fuisse Sanctum hunc à S. Tugdualo, seu Tugalo, primo Trecorensium episcopo, ut in ea silva, ubi nunc parœcia visitur de Mur, vitam excoleret solitariam ; ibi vixisse deinceps, ibique mortuum esse, & anniversario festo, Dominicâ postremâ mensis Augusti ab omni memoria celebratum. Secundum, eumdem natione Hibernum fuisse : esse quidem, qui S. Tugduali discipulum, atque adeo gente Britannum faciant ; sed horum opinionem erroneam esse ac nuperam. Tertium, nomen ejus apud veteres Armoricos maximè usitatum fuisse Luhan ; apud eosdem tamen etiam nuncupari consuevisse Luan, Elvan, aut Elven. Quartum, conditum ibi fuisse sancti istius viri corpus in sepulcro lapideo, quod nunc vacuum sit ; nec sciri, quò translatæ fuerint reliquiæ. Quintum, sanctitatem ejus pridem agnitam ab Ecclesia fuisse : id enim colligi ex erectis ad ejus honorem cultumque sacello & statua.* Hæc sunt, *inquit*, quæ vetusta nos docet Armoricorum traditio, cui à nemine potest contradici, & cui ego nihil quidquam addidi vel ademi ; imò si id facerem, nemo est in Armorica, qui non me falsi posset arguere.

quem colunt Armorici,

E

6 *Non video equidem, quid huic Sancto secundùm traditionem istam qualem qualem commune potuerit esse cum nostro, præter nomen, ætatem (si tamen ista conveniunt) & sanctimoniam : noster enim Hiberniâ totâ notissimus est ; iste non Hibernis modò, sed & Armoricis Luani nomine pridem ignotus : nam neque apud Albertum Le Grand in Vita S. Tugduali, neque apud Lobinavium in Hist. Britanniæ minoris lib.* 2 *sub finem, comparet usquam inter Sanctos Armoricos ; nisi sit ille, quem ipsi appellant Saint Loëvan & discipulum faciunt S. Tugduali ; quod nostro non congruit : iste eremita fuit ; cœnobita noster, imò cœnobiorum plurium fundator & abbas, eremita numquam : iste numquam fortè vidit Hiberniam, maximè si S. Tugduali Britanni discipulus fuit ; noster vidisse nusquam legitur Armoricos : iste in Armorica mortuus est & sepultus ; noster secundùm Acta ejus omnia mortuus in Hibernia, atque in cœnobio Cluainfertensi sepultus : istius festum ab immemorabili tempore usque ad annum* 1668 *celebratum fuit ultimâ Dominicâ Augusti, non item nostri, ut mox videbitur. Quid plura? Non ergo ille noster est ; neque proinde de illo S. Bernardus meminit : quantumvis id etiam sensisse videatur Castellanus in suo Martyrologio universali, cum illum, non ultimâ Augusti Dominicâ, sed mensis ejusdem die* IV *sic annuntiat :* In inferiore Britannia, S. Eluani, abbatis Benchorensis in Hibernia, memoratus à S. Bernardo, qui scripsit, eum dictum fuisse monasteriorum centum fundatorem. Honoratur ejus sepulcrum ad S. Albi (*à Saint Guin*) in diœcesi Corisopitensi. *In Vocabulario Hagiologico Latinè* S. Lugidianum *appellat. Quod si hæc non è suo sensu deprompsit, sed ex hausta in ipso loco notitia ; consequens est, ut hæc ibi nunc opinio invaluerit, ideoque mutatus modò sit dies ejusdem Sancti festus olim,*

& cum nostro malè quidam confundunt.

F

A *olim, in illum qui noſtro convenit. Sed qui utrumque confundere volunt, cur non etiam idem utrique nomen faciunt? Cur* Eluanum *nuncupant & Lugidianum? Cur abbatem quoque appellant Benchorenſem; quod neuter umquam fuit? Redeamus ad noſtrum.*

7 *Dictum eſt jam ſæpius à Majoribus noſtris, ſanctum* Luanum *hunc noſtrum coli die* IV *Auguſti; ut vide tom.* II *Januarii pag.* 1119, *tom.* III *Martii pag.* 22, *tomo* III *Aprilis pag.* 580, *&c. Neque verò apud Hibernos aſſignatum reperire uſpiam potui diem celebritatis ejus alium, præterquam in Mss. Catalogis Sanctorum Hiberniæ, quos præterito ſeculo ad uſum noſtrum concinnavit P. Stephanus Vitus noſter, Hibernus ipſe; &, cum Theologiam Dilingæ traderet, antiquitatum patriæ ſacrarum indagator aſſiduus. Is enim Catalogo octavo ſic habet:* Luanus, qui & Agnellus, abbas in Hibernia, quem S. Bernardus ſcribit ſolum fundaſſe centum monaſteria .... Vivebat Vir Dei circa annum DCC. *In margine verò feſtum ejus notat die* XII Julii (*fortè ex Wilſono*) *&* XXVII Decembris. *Bucelinus in Menologio Benedictino eum refert die* V Decembris, ex diverſis, *ut ſubdit*, rerum Hibernicarum ſcriptoribus; *ſed nullum nominat. Nullum etiam profert Bollandus noſter tom.* I *Januarii pag.* 46; *ubi eum coli dicit die* 2 Auguſti. *Certè in Vita ejus apud Sirinum edita pag.* 378, *num.* 53 *legitur Sanctus non* 1 *Auguſti, ſed* 2 Nonas Auguſti emiſiſſe ſpiritum; *quem ſolum diem ſæpius ei proprium facit Colganus, idque ex Menologiis Hibernicis, ut ſignificat in Actis Sanctorum Hiberniæ tom.* I *pag.* 58, *not.* 8: Commemorant enim, *inquit*, noſtra Menologia, multos ibi (*in cœnobio Cluainfertenſi*) Sanctos requieſcere, & coli; ut S. Luanum IV Auguſti, S. Lactanum, ejus ſucceſſorem *&c. Hæſtenus loco ſuperiùs citato, cum de regula* S. Luani *egiſſet*, de ipſo, *ſubjicit*, IV Auguſti agunt S. Euchuſius (*ſeu Ængusſius*) S. Marianus in ſuis Martyrologiis, & Martyrologium Tamlactenſe; *de quorum ætate conſule laudatum opus Colgani pag.* 4, *& ſequente. Eodem die notatur in Kalendario Sanctorum Hiberniæ per P. Henricum Fitz-Simon noſtrum digeſto, editoque Duaci* 1615, *& fuſiùs Leodii* 1619; *etſi utrobique corruptè legitur* S. Motna *pro* S. Molua.

Colitur S. Lugidus noſter apud Hibernos 4 Aug.

C 8 *Locus verò ejus cultu & reliquiis longè celeberrimus fuit cœnobium, quod ab ipſo, tamquam fundatore & patrono, nomen habuit* Cluain fearta Molua, *ſeu ſecundùm interpretationem Vitæ impreſſæ pag.* 374, *num.* 30, Latibulum mirabile ſancti Moluæ, *ſic nuncupatum, ut ibidem additur,* eo quod ipſe in ſua vita multa miracula in eo fecit; & adhuc gratiâ Domini per eum patrantur in honore ſancti Moluæ. *Fuit autem Cluain ferta cœnobium duplex; alterum ad Sinci fluminis, quod Connaciam à Lagenia dividit, ripam occidentalem, pertinetque adeo ad Connaciam: hoc à S. Brandano conditum, in ſedem exinde crevit epiſcopalem, vulgo Clonefart. Vide Colganum in indice topographico ad Acta Sanctorum Hiberniæ tom.* I, *pag.* 874. *Alterum, quo de hic agimus, aliquot à priore leucis verſus orientem in Lagenia diſſitum fuit; ut colligere eſt è Vitæ Siriniana loco jam aſſignato, ubi fuiſſe* in confinio Mumonienſium & Lagenienſium, inter regiones Oſraighe (*id eſt Oſſeriam ab oriente*) & Heli (*vulgo Haly, à meridie*) & Laighſe, *ſeu Lagiſiam, quæ non videtur hîc poſſe confundi cum Regina Comitatu (cum enim in eo comitatu ſit Oſſeria, inepta hæc eſſet loci circumſcriptio) ſed monaſterium inter & extremum angulum Momoniæ partemque Conaciæ & Midiam ab occaſu & ſeptemtrione extendebatur, ſecundùm dicenda inferiùs cap.* 3, *num.* 23, *litterâ* h. *In Vita noſtra ibidem, num.* 24 *conditum dicitur* juxta montem Sinnoir, *quod non poteſt cadere in cœnobium illud Cluainfertenſe Connaciæ; ut ibi colliges ex annotatis: & indicat, non tantùm ab illo diverſum fuiſſe monaſterium noſtrum (quod fatetur Alemandus in Hiſtoria monaſtica Hiberniæ pag.* 70 *& ſeq.) ſed etiam longiùs ab illo remotum, quam velit ibidem auctor iſte. Ceterùm in Ophalia, ſeu Comitatu Regis, collocatum fuiſſe; docet Uſſerius pag.* 943, *& Colganus ad* XXIX *Januarii pag.* 193; *qui nuſquam innuunt, ulla nunc ejus rudera ſupereſſe. Ibi verò quanto in pretio fuerint Sancti hujus ab ipſo ſtatim obitu reliquiæ, patebit ex Actis.*

Cœnobium ejus præcipuum, Cluain fearta Molua.

AUCTORE P. B.

9 *Obiit verò, ſiquam illa fidem exigunt, Romanam Sedem ornante Magno Gregorio: hoc enim adſtruunt tria pariter Actorum exemplaria: non ergo vixit uſque ad annum Chriſti* 608, *ut viſum Uſſerio in Indice chronologico, Britannicarum eccleſiarum Primordiis ſubjuncto, pag.* 1156; *nec attigit annum Chriſti* 605, *quem illi ſupremum facit Colganus* XII *Januarii pag.* 58, *not.* 3, *&* X *Martii pag.* 572, *not.* 1, *citans quatuor Magiſtros in Annalibus: conſtat etenim, S. Gregorium deceſſiſſe die* XII *Martii anno* 604; *hunc autem anteceſſiſſe debet toto amplius anno* S. Luanus: *ſiquidem exſpiravit ſecundùm utrumque exemplar Actorum ejus in codice noſtro Salmanticenſi, die Sabbati, & ſecundùm Vitam à Sirino editam ex codice Armacano, die* IV *Auguſti: dies verò quarta Auguſti, ſedente Gregorio, Sabbatum non fuit, niſi annis* 591, 596, *&* 602; *ad quorum proinde aliquem reducenda eſt mors* S. Luani. *Nos ad ultimum reducimus, propter ea, quæ de S. Fintano obſervabimus in Actis infrà cap.* 6, *num.* 48 *ad notam* ee. *Senem tum fuiſſe, tradit Vita Siriniana; quod verum eſt, ſi, ut aſſerunt Acta noſtra cap.* 4, *num.* 30, *jam abbas fuerit Cluainfertenſis, cum ad eum venit S. Aidanus ante obitum S. Davidis epiſcopi Menevenſis, qui incidit in annum Chriſti* 544, *uti oſtendimus Martii tom.* I, *pag.* 40. *At enim id qua ratione conſiſtit cum iiſdem his Actis noſtris cap.* 2, *num.* 10; *ubi dicitur* Luanus *adhuc puer à S. Comgello, jam tum abbate Benchorenſi, ad cœnobium Benchorenſe, jam utique fundatum, deductus; quandoquidem juxta quatuor Magiſtrorum Annales apud Colganum* XXIX *Januarii, pag.* 192 *fundatum illud non fuit ante annum Chriſti* 551; *imò juxta Uſſerium pag.* 956, *non ante annum circiter* 555 *vel* 559? *Nimirum anachroniſmis bujuſmodi reſperſa non rarò Hiberniæ monumenta interpolatores vel auctores arguunt aut parum fideles, aut certè credulos admodum ac rudes.*

Annus, menſis, & dies obitûs ejus:

E

10 *Sunt igitur Acta, quæ hîc dabimus, ejus fere generis ac notæ, cujus alia Sanctorum gentis iſtius non pauca jam dedimus; plena ſcilicet miraculis, rebuſque paradoxis, quæ vix cuiquam graviſſima perſuadere poſſit auctoritas, ab anonymo ignotoque ſcriptore congeſtis. Quatuor verò reperimus eorum exemplaria: primum, quod, antequam eſſet editum, ſæpe Colganus, non numquam etiam Uſſerius uſurpavit, donec illud ex codice quodam Armacano deſumptum, inter Collectanea ſacra R. P. Patricii Flemingi anno* 1667 *typis Lovanienſibus vulgavit Sirinus à pag* 368; *alterum ac tertium in codice membraneo P. Ms.* XI, *qui ſeculo* XII *vel ſequente ſcriptus videtur;*

item Acta,

F

AUCTORE P. B. *quemque Salmanticenſem vocamus, quòd ad collegium iſtic noſtrum Hibernicum olim pertinuerit; quartum denique in Ms. non admodum antiquo P. Fitz-Simonii noſtri, ſignato ✠ Ms. 167; ubi Sanctus etiam appellatur* Molo. *Ex his antiquiſſimum apparet ſecundum, cum ex ſtyli barbarie, tum quòd ex alio codice, vetuſtate jam tum obſoleto, in Salmanticenſem ſeculo jam dicto tranſcriptum fuiſſe indicent relicta locis uno alteroque lacunæ, & quædam alibi ſcriptione quidem juncta, ſed ſenſu neutiquam cohærentia. Hoc igitur hîc viſum eſt edere præ ceteris, quæ, ſi res attendas, in pleriſque cum illo conſentiunt; non item, ſi rerum adjuncta quædam, & narrandi modum, qui in Siriniano nitidior eſt & explicatior, in exemplari autem tertio & quarto ut plurimum adeo brevis, ut multa prætereat, reliqua fere leviter omnia perſtringat, Actorum epitome potiùs, quam hiſtoria. Dixi: in pleriſque: quia in illis aliqua ſunt, quæ noſtro deſunt; uti & in noſtro quædam occurrunt, de quibus illa non meminerunt.*

B *quorum hîc breve ſupplementum*

11 *Sic deſideratur in utroque Ms. noſtro, quod legitur apud Sirinum pag. 375, num. 33:* Aliquando vir Dei Molaiſſi ulcus peſſimum habuit ſub pectore ſuo, & os ejus contraverſum eſt: & renuit ille medicinam propter magnitudinem doloris & nimiam acerbitatem. Hoc audiens S. Molua, venit ad eum, & dixit ei: Si mihi licet benedicere pectus tuum, quo torqueris, ô pater chare? Dixitque ei S. Molaiſſi: Benedic ſancto ſigno & tua oratione tantùm; ſed cave, ne tangas illud ullo modo. Et ita benedicens S. Molua pectus viri Dei, illico dolor evanuit ex eo radicitus, & ſanus apparuit S. Molaiſſi ſtatim. Tunc ipſi duo Sancti cum ſuis diſcipulis Chriſto gratias egerunt. *Item illud ibidem num. 34:* Deambulans quadam die ſanctus pater Molua circa monaſterium, & unus Frater ſecum, nomine Dochonna, [hic] cecidit in quamdam foſſulam; & ibi ſubitò pes ejus in tres partes confractus eſt, & nullo modo potuit ſe inde amovere. Acceſſit ad eum pius pater Molua, & accepit coxam diviſam in manibus ſuis, & conglutinavit os ad os, orans; & illico ſanatus eſt pes Fratris in manibus, quaſi numquam eſſet fractus. Et ſurgens Frater Dochonna ſoſpes, comminavit ei S. Molua, & dixit: Cave, ne in vita noſtra ulli hoc factum dixeris: in quacumque enim

C die indicaveris cuiquam, pes tuus erit fractus, & citiùs morieris; ſicut modò tibi contigiſſet, niſi per me Deus te ſanaret. Quod & factum eſt. Ille enim Frater Dochonna poſt plurimos dies colloquens cum quibuſdam Fratribus de S. Molua, narravit eis prædictum factum, [&] ibi illico pes ejus coram Fratribus fractus eſt, & poſt breve ſpatium obiit; ſicut Vir ſanctus dixit. Et Fratres talia audientes & videntes ædificati ſunt in ſuo ſancto Seniore. *Tum quæ ſequuntur num. 35 & 36 ſatis lepida magis, quam credibilia:*

præmittimus. 12 Quodam die ſanctus pater Molua ivit videre armentum monaſterii ſui; & vidit prope viam inter arbuſta lupos eſurientes & clamantes in cælum: & motus miſericordiâ, accerſivit illos ſecum, & collocavit in hoſpitio; & lavit pedes eorum; & fecit vitulum occidi & coqui; & traditus eſt eis cum omni humanitate. Et tale convivium anniverſario more fecit S. Molua lupis. Poſtea lupi alacres cœperunt cuſtodire pecora ab aliis lupis, & à furibus; & erant quaſi domeſtici cum paſtoribus Sancti, cognoſcentes ſe invicem. Et multis diebus poſt obitum S. Moluæ hoc illi lupi faciebant. Quodam die Frater D quidam Finanus oblationes faciebat in quodam cœnaculo; & ſanctus Pater Molua adjuvabat eum: venitque perdix avis per feneſtram, & abſtulit unam oblationem ſecum in roſtro ſuo. Et ſignavit S. Molua poſt avem; & illico cecidit in terram mortua. Hoc S. Molua videns, benedixit illam orans, & ſuſcitavit eam à morte; & cibavit illam piè. Ipſa avis poſtea in vita ſua familiaris fuit inter Fratres. *Hæc in Vita Siriniana tantùm; ſed quod legitur ibidem num. 50, breviter etiam narrat epitome Salmanticenſis:* Unus de dentibus S. Moluæ in ſua ſenectute cecidit; & ait ipſe Fratri ſibi miniſtranti: Hunc dentem, fili, diligenter cuſtodi: erit enim dies, quando neceſſarius erit; & ne ſepeliatur mecum. Quod poſt multum tempus completum eſt: nam poſt obitum S. Moluæ quidam monachi venerunt ad Hiberniam quærere reliquias Sanctorum Hiberniæ: & cum veniſſent ad civitatem Cluainferta petere de reliquiis S. Moluæ, noluit populus ſcrinium aperire reliquiarum S. Moluæ. Videns ille Frater anxietatem monachorum & populi, indicavit eis de illo dente, ſicut ſuprà diximus: & utrique lætati ſunt inde. Et datus eſt ipſis E ille dens ſecundùm ſuam petitionem. *In compendio memorato dicuntur veniſſe iſti monachi ex Ienſi cœnobio S Columbani. Eſt autem Ia inſula una ex Hebridibus ad occidentem Scotiæ. Cetera vide in Annotatis; uti & tom. II Januarii Vitam S. Aidani pag. 1118; ubi de itinere ejus Romano, uno die confecto: tom. II Martii Vitam S. Mochœmoci pag. 287, num. 38; ubi dicitur pernoctaſſe ſub dio defenſus à venti pluviæque injuria: tom. III Maii Vitam S. Carthaci pag. 380, num. 12, ubi narratur aliqua hujus S. Moluæ prophetia; de quibus ſilent Acta, quæ modò ſubjicimus, notatâ ad marginem veteri capitum diviſione.*

VITA

Ex antiquo codice noſtro Ms. membraneo Salmanticenſi P. Ms. XI, cum aliis collato.

F

CAPUT I.

S. Luani natales, & mirabilis infantia, ac pueritia.

I *Sancti patria, parentes, fratres.*

SAnctus Lugidius de genere Corchode *a* nepotum fithgente *b* oriundus fuit: cujus pater Origo duxit genus, & vocabatur Carthach *c*; filius Daigri; mater verò ejus Sochte *d*, Dadail Birnn Oſrigi *e* duxit genus; quæ viro ſuo Carthacho tres filios genuit; ſcilicet Lugith, & Luger, & Johain. Lugidius autem ætate minor fuit fratrum, ſed major gratiâ: nam ab infantia ſua, ſpiritali gratia repletus eſt, & virtutes faciebat.

a *b* *c* *d* *e*

II *Infans lacrymis ulcus ſanat:*

2 Quadam ergo die mater ejus Sochta cum infante Lugidio exiit ad vicinam domum, ut ſua pecora ſolveret, quæ ibi more plebis erant in cuſtodia caſtigata *f*; cumque mater intraſſet in domum, vir, qui præerat in domo, vidit ſubitò Infantem ardentem, ſicut fulgur; tunc

f

vir

A vir ille nimio timore perterritus, penè mortuus factus est, & dixit: Afferte mihi infantem istum, ut manu sua tangat caput meum. Cumque mater infantem Lugidium portaret ad eum, flevit Infans, & lacrymæ ejus ceciderunt supra pectus viri illius. Vir autem ille multo tempore habebat ulcus pessimum sub suo pectore; & statim ulcus evanuit, & vir sanatus est ab omni dolore; & mater cum suis pecoribus læta reversa est ad domum suam.

III *puer ignem obtinet miraculo: sues ejus tamquam oves apparent:*

3 Alio quoque die sanctus puer Lugidius cum suis fratribus pascebant oves parentum suorum, in agris juxta ignem sedentes: &, ecce, impetus subitò repentinus aquarum venit ad eos, & ignem coram eis extinxit: tunc Lugidius mortuum carbonem in manu sua tenens, venit ad eum angelus Domini, & benedixit carbonem, & igne exarsit; & iterum pueri ignem accendentes, calefacti sunt. Ignis autem ille per omnes sanctos regionis divisus est: & in illo loco signa, & cruces positæ sunt usque hodie. *g*

g

IV *h*

Quadam *h* quoque die erat Lugidius cum ceteris pueris custodientes sues: cumque sues longiùs ab eis recederent, unus de pueris vicissim

B exibat, & sues ut grex ovium videbantur à turba hominum, quæ propè stabat: quia Lugidius ovis innocens erat, & pastor ovium postea fieret *i*.

i

V *k* *angelus ei visus assistere: odor ejus mirificus.*

4 Alio *k* autem tempore sanctus puer Lugidius defuit, & die ac nocte nemo cognovit, ubi esset. Cumque pater quæreret illum, invenit eum in campo dormientem; sed tamen propiùs accedere ad illum non ausus est; quia virum in vestibus albis stantem juxta illum vidit: & odor ex ore pueri egrediens patrem inebriavit per novem .... *l* Tunc Carthachus perrexit ad filios Coilboth, septem presbyteros; & venerunt cum eo ad Puerum; & unius ex eis, qui Puerum suscitavit, optimus odor ex ore Pueri, faciem replevit & os, & ipse vir odore illo satiatus, usque ad diem mortis suæ cibum non comedit, nisi Corpus & Sanguinem Christi, quando offerebat *m*.

l

m

VI *Iterum videntur cum angelo;*

5 Alio autem die cum puer Lugidius vitulos custodiret, somnus cecidit super eum; & vituli ad vaccas ruerunt; sed ora vitulorum circa mamillas matrum siccaverunt *n*, nec lac sugere poterant, quamdiu Puer in somno fuit.

n

C Tunc mater videns vaccas simul & vitulos, cucurrit, & Puerum excitavit; volensque flagellare eum, elevavit manum: sed angelus Domini manum illius tenuit, ne Puerum læderet. Tunc mater angelum timens, corruit in terram; & puer Lugidius vitulos à vaccis separavit.

VII *suscitat mortuum: ægrum sanat: pedem abscissum restituit:*

6 Alio die quidam vir, senex de filiis Coilboth caput suum in sinum pueri Lugidii reclinavit, ut Puer à capite senis vermes colligeret *o*. Accidit autem ut ille senex subitò moreretur in sinu ejus. Tum alii venientes dixerunt Lugidio: Ecce, vir, qui in sinu tuo jacet, mortuus est. Quibus ille ait: Relinquite eum; nec enim faciet Dominus, ut in sinu meo aliquem occidat. Et orante Lugidio, senex revixit sanus.

o

VIII Quodam die æstivo sanctus puer Lugidius perrexit in aquam, ut in calore solis corpus suum lavaret. Quidam autem vir infirmus longo tempore, quem medici curare non poterant, exiit & ipse in aquam, ubi lotus erat. Statim vir ille sanatus est ab omni dolore in æternum.

IX. Pedem Carthachi, patris Lugidii, dolor pes-

* lege cancer simus, scilicet carcur*, consumpsit; & ne dolor iste in majus crescceret, pes illius abscissus est. Videns autem puer Lugidius pedem patris in duas partes divisum, contristatus est; & pedem iterum corpori conjunxit; & statim conglutinatus est pes, & sanus ab omni dolore usque ad diem mortis suæ effectus est. EX COD. MS.

X *mororum succum vertit in vinum: Foilano revelatur futurus abbas:*

7 Alia autem die erat Lugidius cum ceteris pueris in quodam loco ludentes, feceruntque sibi cerevisiam de succis mororum, sicut ludentibus pueris mos est: & puer Lugidius, bonus cerevisior *p*, liquorem simul & aquam in unum vas commiscuit; & vinum factum est; & de isto liquore pueri inebriati sunt. In illa hora filius regis Felanus, filius Dimma *q*, cum suo latrunculo *r* per eamdem viam venit; qui cum vidissent lætos pueros & liquorem cum bono odore coram eis, postulaverunt, ut de liquore isto poculum biberent; & puer Lugidius cum gaudio dedit eis; & statim laici inebriati sunt, & somnus cecidit super illos. In illo autem somno Felanus visionem vidit; scilicet quod puer Lugidius torquidem* aureum circa collum suum dedisset, qui casulam circa illum usque ad terram fecit. Quod completum est: nam iste Felanus rex, monachus postea sancti Lugidii fuit, & multa dona obtulit ei: & Lugidius coronam vitæ æternæ, & stolam sanctam in cœlis Felano regi dedit.

p

q

r

* *imò* torquem

E

XI *punit molitorem iniquum: sanat mutam*

8 Quadam autem die Lugidius cum matre sua panem in domo non habentes, exierunt, ut molendinum *s* quærerent. Sed Dominus ipsius molendini, illum non dedit eis. Tunc Lugidius cum matre vacui sine farina ad domum suam reversi sunt: & statim molendinus ille currere cessavit, & tribus diebus ac noctibus sine cursu immobilis stetit. Tunc filius Colbach dixit: Currite post puerum Lugidium; quia causâ ipsius molendinus non currit. Cum autem venisset Lugidius, manum suam plenam de granis in os molæ projecit; & statim mola velociter cucurrit, & grana plebium fortiter comminuit.

s

XII Filia Fintani, fratris Carthachi, sedecim annis erat muta, nil loquens: quadam die ista puella faciem suam dedit contra faciem pueri Lugidii, cognati sui; & anhelitus pueri Lugidii, circa faciem ejus spiravit; & statim aperta est lingua puellæ, & loquebatur. Hæc est sancta

F Kayner Cluana Clarith *t*.

t

XIII *ab angelis in aërem tollitur: prægnantem liberat.*

9 Alio *u* autem die puer Lugidius ludebat cum tribus juvenibus coram patre & matre sua: & tres isti elevaverunt secum Puerum in aërem, ibique per tertiam diei partem manens, non apparuit, ubi esset. Tunc mater ejus lacrymas fudit, nesciens, quò Puer raptus est; & iterum tres isti juvenes venientes, dimiserunt puerum in eodem loco.

u

XIV Erat autem mulier prægnans tribus annis, quæ mortuum partum in suo utero habuit, nec poterat generare eum. Quadam autem die ipsa mulier ambulans tristis cum lacrymis invenit in via puerum Lugidium, quem inter suas manus tenens, contra pectus suum applicuit illum; & statim illa mulier sanata est, & in sequenti nocte suum partum genuit.

ANNOTATA.

a *Vita impressa num.* 1 *habet:* De plebe Corcoiche.

b *Vita impressa ibidem:* De regione Hua-Fidhgenti. Nepotes *autem* Fidhgenti, *ut eadem explicat num.* 27, gens est in medio planitiei Mu-

EX COD. MS. Mumoniæ uſque ad medium montem Luacra (*nunc Logher, ut arbitror*) in occidente ad auſtralem plagam fluminis Sinna, *ſeu Sinei, aut Senani, vulgo* Sennon, *&* Shannon.

c Vocabatur Carthach; ſed vulgo Coche dicitur, *inquit ibidem auctor Vitæ impreſſæ. Unde ſæpe Sanctus noſter appellatus invenitur*, Filius Coche.

d *Seu* Sochla, id eſt Larga, *juxta Vitam impreſſam ibid.*

e *Vel, ut eſt in Vita impreſſa*, De occidentali Laginienſium plaga, id eſt Oſraigi. *Eſt autem* Oſraigi *&* Oſrigi, *ſive* Oſrigia, *idem cum* Oſſoria, *ut patet ex Vita ſeptima S. Patritii apud Colganum pag. 155, num. 27: hæc verò Lageniæ tractus eſt inter Comitatum reginæ & Kilkenniensem.*

f *Id eſt, detenta, quia nimirum in paſcuis deprehenſa fuerant alienis; ut ſignificat Vita impreſſa num. 2.*

g *In Vita impreſſa additur:* Quæ dicuntur
B Cruces Moluæ. *Hoc miraculum non eſt in Vitæ compendio Ms.*

h *Hoc in Vita impreſſa narratur num. 5.*

i *Addit Vita impreſſa:* Ipſe enim electus eſt à Deo Chriſti ovium, id eſt, juſtorum hominum, paſtor . . : etenim fundator multorum monaſteriorum & cellarum, & plurimorum monachorum ipſe in eis poſtea (*fortè* paſtor *ſive abbas*) exſtitit.

k *Habetur hoc in Vita impr. num. 6; ſed aliter narratum.*

l *Hic erat hiatus unius vocis, ut* dies, *aut alterius ſimilis. Sed quomodo afflare patrem potuit odor ex ore Pueri egrediens, ſi ad Puerum non ſit auſus accedere? Ceterùm hoc factum, & quæ ſequuntur uſque ad num. 9, deſunt in compendio Ms.*

m *Refertur hoc in Vita impr. num. 4.*

n Siccaverunt, *pro* aruerunt, *ſeu* ſtupefacta ſunt.

o *Cauſa hæc omittitur in Vita excuſa num. 7.*

p Cereviſor, *id eſt cereviſiæ confector, ſeu braxator.*

q *Vita impreſſa num. 10:* Filius Dimai, ducis
C illius regionis (*Fidhgenti videlicet, ut explicat eadem Vita num. 27*) Faolanus nomine. *De hoc infrà recurret ſermo num. 20.*

r Latrunculo, *id eſt, milite ſtipatore. Vide etymologos.*

ſ Molendinus *hic maſculinè accipitur pro mola.*

t *Vita impreſſa num. 12:* Et ipſa Finn-Cainner (*id eſt*, Candida Cannera) vocabatur, quæ ibi virginitatem ſuam Domino devovit, & effecta eſt ſancta & mirabilis in ſignis & prodigiis virgo; & conſtruxit monaſterium, quod dicitur Cluain Claraidhi, in quo ipſa Chriſti virgo ancillas congregavit. *Hæc tamen cum ab illa diverſa ſit, quam exhibet Colganus ad diem 28 Januarii, nobis aliunde prorſus ignota eſt.*

u *Quæ toto hoc numero referuntur, habentur etiam tam in Compendio Ms., quam in Vita excuſa num. 13 & 14.*

D

CAPUT II.

Educatio ejus apud S. Congallum abbatem Benchorenſem; plura ibi miracula; fundatio Droma-Snectæ.

ALio autem die cum puer Lugidius oves cuſtodiret, venit ſecus illum ſanctus Congallus, abbas Benchorenſis *a*: cumque Congallus pauliſper de via perrexiſſet, vidit ex latere quemdam locum; qui diligenter intuens, ſtetit, unique ex fratribus dixit: Vade ad locum illum, & vide, quid illic eſt. Exiens autem frater, invenit ibi puerum Lugidium dormientem: & contra anhelitum Pueri, quando inſufflabat, juncus propinquus ardebat. Ductus eſt ergo ad Congallum; vocatiſque parentibus illius, dixit eis Congallus: Vultis, ut Puer iſte mecum pergat ut alatur, ut legat, & diſciplinam diſcat? Cum hoc parentibus placuiſſet, Puer profectus
E eſt cum Congallo ad civitatem * Benchurenſem, & alphabetum ſcriptum eſt ei. Quadam autem die invenit Congallus angelum juxta Puerum, qui litteras explanabat Puero, & docebat eum, & leniter conſolabatur illum *b*.

XV *Miraculo agnitum S. Congallus erudiendum adoptat: docetur ab angelo.* *a*

* *id eſt*, cœnobium; *ut infrà ſæpius.*

b

11 Item quadam die puer Lugidius miſſus eſt, ut gregem caprarum cuſtodiret; ſed grex ovium erat, quamdiu Lugidius cuſtodiebat eum *c*.

XVI *Capræ ejus, ut oves apparent: ipſe ferrum candens manibus tractat illæſus.* *c*

Alio quoque die Lugidius miniſtrabat in monaſterio fratrum: in illo autem tempore mos erat, ut ſphæra ferrea in igne calefacta in conices *d* Fratrum daretur, ad calefaciendum liquorem. Cum autem Lugidius ſphæram ex igne forcipe tenuiſſet, ut in conicem Congalli illum portaret, ferrum rubicundum ex forcipe in ignem cadebat: hoc autem videns Congallus, arguit eum dicens: Non bene tenes ferrum. Tunc Lugidius, verbis ſenioris confuſus, miſit manum ſuam in ignem, & tenens ferrum ignitum in manu, portavit ad Congallum: ſed *e* Congallus nolens recipere ferrum, retraxit ad ſe conicem ſuum citò, & ferrum cecidit ſuper menſam, & perforavit menſam uſque ad terram: & uſque hodie foramen illud, manet in menſa, & moles inſtar pugni intrat per illud.

XVII *d*

e

F

12 Multo autem tempore, fuit Lugidius miniſter Congalli; cui Congallus nomen dedit, ſcilicet Lugith Maccan; quia quinquaginta viri apud Congallum erant, & unuſquiſque eorum Lugidius vocabatur *f*.

XVIII *variis locis eodem tempore præſens eſt:* *f*

Alio autem tempore miſit Congallus ter novem viros de ſua familia in tres provincias, ſcilicet novem viros in unamquamque provinciam diverſam, tam in Hibernia, quam in Britannia: & hi ter novem viri elegerunt ſinguli, ut Lugidius Maccan in ſuo comitatu veniret, & miniſtraret illis. Et ita factum eſt: nam his ternis novem viris viſum eſt, quod Lugidius Maccan in comitatu ſingulorum eſſet in via, & pedes eorum lavaret, & in omnibus miniſtraret eis, donec reverſi ſunt ad ſuam civitatem. Hinc illi nomen datum eſt, Gylla na trinonber *g*.

XIX *g*

13 Quodam autem die cum Fratres de navi deſcendiſſent, unus ex eis increpavit puerum Lugidium; & ſtatim Lugidius proſtravit ſe in littore; & Fratres hoc non viderunt, & venerunt

XX *cedit ipſi mare circumfuſum:*

A runt ad terram; quibus dixit Congallus: Ubi Lugidius puer eſt? Cumque non eſſet inventus, ait Congallus: nunquid aliquis ex nobis increpavit illum? Tunc Frater ille dixit: Ego illum in littore increpavi. Et ait Congallus: Ite velociter, & ibi requirite eum. Euntes autem Fratres, invenerunt eum in littore jacentem, & mare in circuitu illius undique ſtetit, & latitudine domûs non acceſſit ad illum. Et littore ſurgens, venit cum illis ad Congallum.

XXI *vaſis pertuſis liquorem portat mirificum: zizania mutat in frumentum:*

14 Alio autem die Lugidius puer miſſus eſt, ut lac à bucceto *h* deferret; cumque in via ambularet, equus calcitravit ſub vaſis; & vaſa in terram cadentes *, fundum eorum confractum eſt, & lac effuſum eſt. Tunc Lugidius vaſa aquis replevit, & lac factum eſt: & angelus Domini elevavit vaſa ſuper equum ſecum, vaſaque ſine fundo lactis plena ad civitatem perduxit, & in monaſterio aſſignavit: & lac illud ſaporem mellis & ebrietatem vini habebat.

h

* *imò* vaſis cadentibus

XXII

Quadam die miſſus eſt Lugidius ad molendinum, ut granum zizaniorum in mola frangeret: ſed Dominus per merita ſancti pueri Lugidii de zizania * optimum frumentum fecit: hæc autem videns œconomus, non auſus eſt illud frumentum comedere; ſed ad materiam oblationum apud Congallum ſervatum eſt.

B

* *imò* zizaniis

XXIII *ſanat paralyticum:*

15 Alio autem die dixit Congallus Lugidio: Vade cum viro paralytico, qui eſt in hoſpitio, ut illum ad alium locum perducas, & ad portandum illum ab œconomo equum quære. Cum autem œconomus aliis rebus occupatus, equum ad portandum infirmum Lugidio non dediſſet, dixit Lugidius paralytico: Surge, ut ad alium locum deducam te: & ſtatim paralyticus ſurrexit ſanus: cumque in via ambulaſſent, dixit ei Lugidius: Si quis te interrogaverit, quomodo ſanus factus es, dices, quod ſanctus Congallus ſanavit te. Sed tamen celare non potuit, quod Lugidius hanc fecit virtutem.

XXIV *poſtulat à Deo, & obtinet intellectum:*

16 Quadam autem die dixit Congallus Fratribus ſuis: Quis ex vobis in hac nocte petitionem à Domino poſtulavit, ſcilicet ut ſibi intellectus detur? Reſpondentibus autem omnibus, quod nemo illorum hanc rem poſtulaſſet, dixit Lugidius: Non eſt mirum, ſi ego iſtam petitionem à Domino poſtulaſſem. Cui Congallus ait: Periculoſam rem poſtulaſti: multi enim per acutum intellectum decepti ſunt, & ſua prudentia cauſa ruinæ illis fuit. Lugidius dixit: Si intellectum haberem, Deum non offenderem, & diabolo non conſentirem: nam ſi inter me & diabolum catena poſita fuiſſet, non me ſecum traheret. Cui Congallus ait: Firmam fidem habes: fiet tibi ſicut credidiſti: nam intellectum bonum habebis, & vitam æternam rectâ viâ intrabis *i*.

C

i

XXV *candelam mirè accendit: fundat cœnobium Droma-Snecta.*

17 In nocte Paſchæ cum ſanctus Congallus Sacrificium offerret, Lugidius coram illo in manu ſua lucernam tenebat; cum autem Lugidius pauliſper dormitaſſet, lucerna de manu ejus juxta altare cecidit in aquam Paſchæ conſecratam: & Congallus increpavit eum. Tenens autem Lugidius extinctam & humidam lucernam, inſufflavit eam ex ore ſuo; & exarſit igne coram populo. Tunc unus de ſenioribus ait: Duæ iſtæ lucernæ *k* in uno loco fieri non poſſunt.

k

XXVI

Audiens autem Lugidius verbum ſenioris illius, voluit ab illo loco venire *l*; & dimiſſus à ſancto Congallo venire cum magna benedictione, venit ad locum qui dicitur Druim-Snechti *m*; ibique multo tempore habitavit, & multas virtutes fecit.

l

m

ANNOTATA.

EX COD. MS.

a *De S.* Congallo, *ſive* Comgallo *egimus die* 10 *Maii à pag.* 579.

b *Additur in Vitæ compendio Ms.:* Puer autem ætate creſcens & ſcientia, confortabatur in ſpiritu, ſub diſtrictiſſima tanti patris regula Chriſti jugum ſuaviter portans, corde mitis & humilis, ceteriſque pollens virtutibus, patri univerſæque Fratrum multitudini dilectiſſimus, ſignis ſuccreſcens & virtutibus.

c *Hoc in ſola hac Vita noſtra legitur.*

d Conices *poſitum videtur pro* Conides, *à voce Græca κωνὶς, quæ urceolum ſignificat & hydriam. Vita impreſſa* cupas *vocat: Compendium Ms.* vas *potum continens.*

e *Omittuntur ſequentia in Vita impreſſa; non item in Compendio Vitæ Ms.*

f *Hoc iterum narratur in hac Vita tantùm. Cum verò* mac filium *ſonet Hibernis*, maccan, *ut puto*, filiolum *ſignificat.*

g *Id eſt*, Puer trium turmarum, *ut explicat Vitæ impr. num.* 18. *Compendium Ms. non habet hoc prodigium; uti nec modò ſequentia uſque ad num.* 16.

h Buccetum, *ſeu potius* bucetum *appellat auctor locum vaccis emulgendis deſtinatum; ut obſervat Sirmus, & res ipſa ſatis indicat.*

i *Eadem narrantur hoc loco in compendio Ms.; at in Vita impreſſa transferuntur ad numerum* 16.

k *SS. Comgallus ſcilicet &* Luanus *noſter. In Compendio Ms. legitur:* Unde quidam ſenior, Hæc, inquit, lucerna ardens & lucens ſub modio non eſt abſcondenda, ſed ſuper candelabrum ponenda; *innuens, æquum eſſe, ut Vir tantus alterius cœnobii quamprimum abbas creetur.*

l *Vita impreſſa num.* 24 *hæc ita narrat:* Deinde coactus eſt ſanctus Molua à S. Comgallo ſacros Ordines accipere; & acceptis gradibus, dixit ei pater Comgallus: Accipe quoſdam diſcipulos tecum, Fili mi; & vade ad patriam tuam. Acceptaque licentia & benedictione *&c.*

m *In Compendio Ms. legitur:* Deinde paterna fultus benedictione, in Fernagenſium (*fortè* Fermanagenſium, *in Ultonia & confinio Connaciæ ad lacum Erne;*) ubi juxta quoddam ſtagnum monaſterium conſtruxit, Druim-Snecta nomine. *Hinc titulus ejuſdem Compendii ductus eſt:* Incipit Vita Molua Droma-Snecta.

E

CAPUT III.

Mutatio non una ſtationum; fundatio cœnobii Cluainfertenſis; varia miracula.

XXVII *In Druim-Snecta mortuum ſuſcitat:*

QUadam autem die cum illic duo pueri ſui coram ipſo in ſtagno propinquo nataſſent, beſtia terribilis, magnitudine navis, ſurrexit à ſtagno. Tunc Lugidius ait pueris: Ad me velociùs natate; ut videam, quis ex vobis duobus ad me prior perveniat. Cumque celeriter nataſſent pueri, & de aqua aſcendiſſent pueri, beſtia poſt eos currens, ſuum pectus percuſſit in portum: unus autem de pueris retro reſpexit, videnſque terribilem beſtiam, mortuus eſt.

EX COD. MS. Quem ſanctus Lugidius à morte ſuſcitavit, beſtiamque benedixit: & ab illo die nil nocuit, quæ priùs ſemper nocuerat.

19 In illo loco angelus Domini dixit Lugidio: Si in hoc loco manere deſideras, iſta terra tibi dabitur inter duo ſtagna, ſcilicet inter ſtagnum Euthath & ſtagnum Herne, & pecora tua ibi paſcentur. Sed Lugidius in illo loco tentatione mulierum valde gravatus, habitare non potuit. Quadam autem die quædam mulieres in vicino loco habitantes, Lugidium videre volentes, vitulos ſuos ſubter vaccas reliquerunt, elevatiſque vocibus clamaverunt, quaſi vitulos à vaccis ſegregare voluiſſent. Tunc Lugidius clamorem audiens, velociter foras cucurrit. Mulieres verò, relictis vitulis, nihil aliud agebant, niſi tantùm conſpicere Lugidium. Hoc impedimentum videns Lugidius, quaſi ignem vitaret, velociter ab illo loco fugit *a*.

XXVIII *inde migrat, ob importunitatem mulierum,*

a

20 Venitque ad ſcholam ſancti Finniani Cluana Hirraird, ut ibi legeret *b*. De ſchola autem illa unuſquiſque in die ſuo ſemen in terra mittebat. Lugidius verò in die ſuo quodcumque ſemen ſeminaret, triticum fiebat, & craſtino die herba fiebat & operiebat terram.

XXIX *ad S. Finnianum; hinc in patriam; ubi non ſubſiſtit;*

b

B

Poſt hæc venit Lugidius ad ſuam patriam, ad nepotes Fithgente; ibique invenit regem Felanum, filium Dimma; ad quem introiens, poſtulavit ab eo locum ſibi, ubi maneret. In ipſa autem hora rex ille ludo regali, aleam ſuam ſua manu componebat, ſicut regibus mos eſt. Cumque rex diu taceret, dixit ei vir, qui juxta eum ſedebat: Quare Clericum non ſalutas? Cui rex ait: Illum in corde meo ſaluto, & in adventu ejus valde gaudeo, & quæſtionem illius in mente cogito. Tunc à Domino inſpiratus, dixit Lugidio: Si in gente tua habitaveris, locus tuus non erit latus, nec bene promovebitur: clericus enim in ſua patria honorem non habet: & gens tua ſola, rejectis peregrinis, in tuo loco ſemper regnabunt: ſi verò in peregrinatione locum conſtitueris, locus tuus magnus erit, & ab omnibus honorabitur, & quotidie in majus creſcet *c*. Cui Lugidius ait: Quid ergo faciam? Rex dixit: Si placet, vade, & in confinio Munenſium & Lagnenſium * locum tibi conſtitue; & poſtquam in quolibet loco ſederis, omnia, quæ tibi neceſſaria fuerint, à me miniſtrabuntur.

XXX

c

* *l.* Mumonienſium & Lagenienſium

C

21 Sciens autem Lugidius, hoc conſilium à Deo fuiſſe, profectus eſt à rege; & aſſumptis ſecum paucis monachis, & quinque vaccis in itinere, venit primitus ad regionem matris ſuæ ad Dail Birnn Oſrigi; ibique invenit duos fratres matris ſuæ, quorum unus lætus fuit in adventu Lugidii, & obtulit ei hereditatem ſuam; alter verò aſper fuit, & laicus peſſimus; qui evaginato gladio venit ad Lugidium, & deſtruxit ædificium, quod ſibi Lugidius ædificavit. Cui Lugidius ait: Priuſquam menſis impleatur, morieris. Quod ita completum eſt. Lugidius autem illic manere noluit: ibique angelus Domini venit ad eum, & oſtendit ei montem Sinnoir *d*, dicens: Vade ad montem illum, & ibi locum tibi conſtitue.

XXXI *uti neque in ſolo natali matris ſuæ;*

d

22 Profectus itaque Lugidius, venit ad virum, nomine Bledne *, ad Rosbilech *e*; & vaccæ ſuæ præcedebant eum illic, & Lugidius manebat *f*. In illa autem nocte angelus Domini apparuit Bledno dicens: Craſtino die ad te veniet clericus cum quinque vaccis albis, & auribus rubicundis: huic ergo offeres hereditatem

XXXII *ſed pergit in Rosbilech, ubi cum ſuis diu habitavit:*

* *al.* Bledene & Blendenum

f *e*

tuam; quia monachus illius eris. Sequenti autem die adveniens Lugidius, obtulit ſe ei Bledenus cum hereditate ſua: & illic Lugidius ıltis diebus habitavit *g*. Quadam autem die, cum ibi Lugidius audiſſet balatum ovis, dixit: In hoc loco non ero: ubi enim fuerit ovis, ibi erit mulier; & ubi fuerit mulier, ibi peccatum; ubi verò peccatum, ibi erit diabolus; & ubi diabolus, ibi infernus erit.

D

g

23 Exiit Lugidius à Roysbilech ad Berachum, filium Bacain, in finibus Lygeſe *h*, & quæſivit ſibi ab eo locum ſecretum. In illa hora adventûs Lugidii, filius Beraky infirmus prope mortem erat *i*, & nullum reſponſum dabat. Cui Lugidius aquam benedixit; & aſperſus puer de aqua, ſtatim ſanus ſurrexit. Tunc Berachus dixit Lugidio: Ecce, offero tibi arcem iſtam cum omnibus, quæ in ea ſunt, & cum agris. Videns autem Lugidius amœnitatem & pulchritudinem loci illius, dixit: In hoc loco non ero; quia in eo magna ſeculi abundantia fiet, & multæ ex eo animæ ad cælum ibunt *k*.

XXXIII *inde porrò diſcedens, moribundum ſanat:*

h

i

k

24 Poſt hæc dedit rex Lygiſi ſancto Lugidio agrum juxta montem Sinnoir, ubi grex regis illius paſcebatur; in quo Lugidius civitatem ſuam ædificavit, ſcilicet Cluoin-Ferta *l*. Cum autem habitacula civitatis ædificarentur, dixit Lugidius populo ſuo: In quo loco ædificatis domum abbatis? Reſponderunt Fratres: In hoc loco. Quibus ait: Abbas noſter Chriſtus eſt; in loco illo domum hoſpitum facite. Item Lugidius dixit eis: Quem agrum dabitis ſenioribus noſtris? Reſponderunt Fratres: Fitheth. Lugidius dixit: Noſter ſenior Chriſtus eſt; illum agrum hoſpitibus ad ſerviendum date.

XXXIV *ac tandem ædificat cœnobium Cluainferteuſe.*

l

E

Poſt hæc exit Lugidius ad gentem ſuam *m*; & ibi à plebibus plurimæ oblationes oblatæ ſunt ei; & dixit ei rex: In qua terra ædificaſti locum tuum? Lugidius reſpondit: Inter multas plebes ædificavi. Rex reſpondit: Populus tuus in noviſſimis diebus multas perſecutiones in illo loco ſuſtinebit. Lugidius ait: Qui eos perſequuntur in terra, faciem meam non videbunt in cælo *n*.

XXXV

m

n

ANNOTATA.

a *Prætermiſſa eſt hæc narratio in Vita impreſſa & Compendio Ms.; ſed in hoc illius vicem ſupplent ſequentia:* Generalis, & electorum inimicus, ſancti Viri æmulans ſtudiis, feminarum quarumdam in vicino oppido carnali ejus amore animos inflammavit; quæ, magiſtro inſtigante malitiæ, quemdam rogaverunt hominem, quatenus Viri Dei capillorum aliquid pro benedictione deferret eis. Cui ille, cauſæ non neſcius, caprinæ, cui ſedebat, pellis pilos dedit. Quæ paulo poſt extra monaſterium ad illas avolavit. Vir itaque ſanctus hoſtis evitans inſidias, loci habitationem mutavit. *Non ita tamen diſceſſit, quin locum ſimul benedixerit, conſtituto illic monaſterio, ut aſſerit Vita impreſſa num.* 26.

F

b Cluana-Hirraird, *ſeu* Cluain-Iraird, *corrept*è Clonardia, *cœnobium fuit S. Finniani, ad Comitatum occidentalis Midiæ ſpectans; teſte Colgano ad diem* 23 *Februarii pag.* 398, *not.* 23. *Eò illuſtres undiquę viri partim ad ſacrarum Litterarum, partim ad eccleſiaſticarum inſtitutionum ſtudia convolabant; ut narratur in ejus Vita ibidem pag.* 395, *num.* 19. *Vide & Vitam impreſſam* S. Luani *num.* 26.

c *Conſonat ferè Compendium Ms. At in Vita Siri-*

A *Siriniana num.* 27 *dixiſſe Fœlanus propheticè, ſcribitur:* In hac gente tua, pater Molua, locus nominatior tuus non erit, nec etiam reſurrectio tua. Videns autem B. Molua ſanctum ducem ſpiritu prophetico inſpiratum, dixit ei: Ubi igitur, domine dux, meus major locus erit, & reſurrectio mea? Dux ait ei: In confinio jam Mumonienſium & Laginienſium erit nominatior locus tuus, & reſurrectio tua. Multa quoque alia loca in hac patria tua & in aliis regionibus Domino ædificabis; & quæcumque neceſſaria tibi fuerint, miniſtrabuntur à me: & poſt tempus ſiquidem ego ipſe monachus tuus ero.

d Sinnoir *habet textus noſter; at Compendium Ms.* Smoyr: *Vita impreſſa num.* 29, Smôil; qui mons dicitur Mons Bladhma; *idem, ni fallor, quem Camdenus in deſcriptione Lageniæ vocitari ait* Sleiew Bloemy, *à Giraldo autem,* Bladinæ montes: è quorum viſceribus, quaſi maternis, *inquit,* Suirus, Neorus, & Birgus

B (*clara Lageniæ flumina*) eduntur.

e Rosbilech. *Vita impr. num.* 29, Ros-Buaileadh; *qui locus proinde Oſſeriam inter, unde veniebat Sanctus, & montem, quò pergebat, jam dictum interjacebat.*

f *In Vita excuſa ibidem dicitur:* Et in quocumque loco vaccæ expectabant, illic Sanctus cum ſuis manebat; & quacumque hora vaccæ inde ibant, ſequebantur eas Molua cum ſuis.

g *Fundata ſcilicet ibi cella ſeu monaſterio Rosbualenſi, ut aſſerit Vita impr. loco citato, & Compendium Ms. Porrò quod jam ſequitur, in ſola legitur exemplari noſtro; ſtudiosè forſan in aliis, nec temerè prætermiſſum.*

h *Vita impr. num.* 30 *ſic habet:* Et inde S. Molua veniens, perrexit ad Berachum, ducem regionis Laighſe, quæ eſt in angulo Lagenienſum contra Mumonienſes, & nepotes Neil; & quæſivit *&c.* Laighſe *ergo*, Lœgſi, Lygiſi, Luigſe, Lygeſe, *ſeu Lagiſia, pars erat Lageniæ verſùs angulum, Mumoniæ, Midiæ (quam Neil, ſeu Nielli primi, nepotes obtinebant) & Conaciæ (cujus partem iidem nepotes inſediſſe dicuntur) conterminum. Uſſerius eamdem putat eſſe cum Laſia, vulgo Leaſe, in Comitatu Reginæ; ſed hoc non videtur conſiſtere cum deſcriptione cœnobii Cluainfertenſis, de qua egimus in Commen-*

C *tario.*

i *In Vita impreſſa & Compendio Ms. dicitur fuiſſe mortuus.*

k *Legendum:* Et non multæ *&c.: nam in Compendio Ms. dicitur Sanctus locum hunc recuſaſſe,* providens, non poſſe ſe ibi fructum animarum conſequi.

l *De cœnobio Clonfertenſi vide dicta in Commentario prævio.*

m Gentem ſuam; *Fidhgentanam ſcilicet in Mumonia, de qua ſuprà cap.* 1, *num.* 1; *& cujus rex, ſeu princeps erat Foilanus, ut jam dictum eſt.*

n *Hîc multùm diſcrepat Vita Siriniana num.* 31 *: ſic enim habet:* Poſt hæc ſanctus abbas Molua venit cum multis monachis ad gentem ſuam, id eſt, ad nepotes Fidhgenti; & magnas oblationes de agris, & de ſubſtantiis ibi invenit; & cellas & clara monaſteria illic Deo inſtituit; & non ſolùm in ipſa regione; ſed & in aliis, in quibus congregationes & officia ordinavit; & multa miracula S. Molua in illis locis fecit, & adhuc in eis per eum monſtrantur. *Compendium Ms. ſic refert:* Poſtmodum in patriam ſuam profectus eſt; eique plurimas rex & terræ incolæ eleemoſynas dederunt. Denique ſanctitatis ejus fama diſcreſcente, miraculiſque crebreſcentibus, plurimi valefacientes ſeculo, ad eum fluxerunt: quibus vitæ ſic ſe præbuit ſpeculum; ut in omnibus eſſet imitandus. EX COD. MS.

CAPUT IV.

Lenitas erga ſubditos: miracula varia.

SAncto autem Lugidio mos erat, ut nullum per aſperitatem increparet; ſed per lenitatem, & ſpiritalem intellectum corrigeret. Erat autem apud eum quidam laicus *a*, qui in ſua domo ſolus habitabat; alterum autem ſecum habitare nolebat. Quadam autem die cum laicus ille in domo ſua juxta ignem [ſe] calefaceret, Lugidius ad eum perrexit in domum ſuam. Cui laicus dixit: Sede pauliſper, ut pedes tuos calefacias. Lugidius dixit: Optimum conſilium eſt. Cum poſt paululum ipſe laicus foras exiſſet, iterum revertens, invenit Lugidium circa ignem ambulantem, aliquando hinc, aliquando inde ſe calefacientem. Cui laicus ait: Quid facis? Quare circa ignem diſcurris? Lugidius dixit: Ne ignis otioſus & infructuoſus ex altera parte fiat, ideo circa ignem me calefacio. Hæc audiens laicus, voluit, ut alius ſecum habitaret in domo ſua. XXXVI *Monacho perſuadet, ut contuberna-* *lem admittat a*

E

26 Erat quoque apud Lugidium alius laicus, qui confeſſionem peccatorum ſuorum alteri manifeſtare nolebat. Quadam autem die ſanctus Lugidius iſtum laicum ſecum ducens, perrexit in viam; cumque ſimul veniſſent haud longè ab illo loco, qui dicitur Tomidomnich, ſtetit Lugidius in via, ubi crux habetur, & genua flectens, pœnitentiam egit, dicens: Peccavi; quia hodie oblitus ſum confeſſionem peccatorum meorum pandere ſeniori meo, quod uſque hodie non evenit mihi: dixitque laico: Suſtine hîc, donec retro vadam ad confitendum peccata mea, & iterum ad te revertar. Cui laicus ait: Numquid grandis eſt vobiſcum iſta peccatorum confeſſio? Dixit Lugidius: Niſi quis confeſſus fuerit ſua peccata, veniam à Domino non conſequetur; & ſicut pavimentum domûs quotidie ſcopâ tergitur, ita anima omni die purgatione peccatorum mundari indiget. Hæc audiens laicus ille, ſanatus eſt; & ex ipſa die peccata confitebatur; & reverſi ſunt ad domum ſuam. XXXVII *alteri, ut ſæpè confiteatur peccata:*

F

27 Fuit quoque apud Lugidium quidam poëta *b*, Conanus nomine, qui laborare ſuis manibus peritus non erat; cui Lugidius quadam die dixit: Simul eamus, ut modici operis aliquid faciamus. Et aſſumentes ſecum ferramenta, ambo perrexerunt ad ſilvam; ibique inventes campulum, plenum cardis *, Lugidius benedixit ferramenta, & Conano dixit: Veni, ut cardum iſtum pariter abſcindamus. Cui Conanus reſpondit: Ego ſolus poſſum abſcindere. Tunc Lugidius furcam poſuit contra cardum, & Conanus abſcidit illum: ſtatimque Lugidius ferramenta alligavit. Cui dixit Conanus: Quare non amplius laboris agimus? Lugidius reſpondit: Hoc opus hodie ſufficit. Et ſic in illa die ad domum ſuam reverſi ſunt. Craſtino autem die venientes, duos cardos percuſſerunt, & XXXVIII *alteri, ut libenter laboret manibus:* *b*

* *i. e.* carduis

EX COD. MS. tertio die tres cardos ; & ſic paulatim in majus creſcebat opus. Tunc iſte Conanus magnam ſilvam abſcindens, fecit latum campum, cujus nomen dicitur Via Conani.

XXXIX *conſuenda nectit miraculo : ſolem precibus ſiſtit :*

28 Quadam autem die unus de Fratribus commiſſuram pelliceam ficoni *c* conſuere coram Lugidio voluit; cumque illam commiſſuram ſua manu ficoni congruenter copulaſſet, dixit: Bonum erat, ſi ſic illa commiſſura ficoni adhæreret. Cui Lugidius ait: Hoc non eſt Deo impoſſibile: & ſtatim illa commiſſura ficoni indiſſolubiliter adhæſit.

c

XL

Alio quoque die cum ſanctus Lugidius, & epiſcopus Setni *d* invicem ſalutaſſent in civitate Cluana Ferta, Lugidius dixit epiſcopo: Mane nobiſcum iſta nocte; quia ad occaſum ſol appropinquat. Cui epiſcopus ait: Neceſſe eſt mihi, ut in hac nocte ad Fratres meos pergam, ne de abſentia mea triſtes efficiantur; ſed roga Dominum, ut dies non deficiat, antequam ad meum locum perveniam. Exeunte epiſcopo, Lugidius elevata manu benedixit ſolem; & ſtetit ſol in cælo, donec epiſcopus Setne ad civitatem Segri *e*, ante occaſum ſolis pervenit.

d

B

e

XLI *granum ad eleemoſynam vertit in aurum :*

29 Erat vir quidam captus in vinculis apud regem Neill *f*; qui dimiſſus à rege, ut ſuæ redemptionis pretium ab omnibus quæreret, venit trans montem ad Lugidium, & invenit illum mittentem ſemen in agrum; quærenſque eleemoſynam ab eo, miſit Lugidius in ſinum illius manus plenas granorum; & ſtatim factum eſt aurum. Et dixit Lugidius, ut illud regi daret pro redemptione ſua. Videns autem rex aurum in ſinum illius, dixit: Quis tibi hoc aurum optimum largitus eſt? Cui vinctus reſpondit: Quidam clericus ultra montem iſtum hoc donum in ſinum meum miſit. Rex ait: Hoc aurum non accipiam à clerico: illi te liberum gratis dimittam. Venit ergo iterum vinctus ad Lugidium; & aurum in granum reverſum eſt, & vinctus liberatus eſt.

f

XLII *prædicit peregrè ituris locum ſepulturæ : carnes bis mutat in piſces ;* * *i. e.* peregrinatum ire

30 Quadam autem die Sanctus Lugidius eccleſiam circuiens, invenit poſt eccleſiam quatuor viros, qui in exilium ire * cogitabant; quibus Lugidius ait: Vos cogitatis ire in exilium; ego autem dico vobis, quia locus, ubi nunc pedes veſtri ſtant, ibi corpora veſtra ſepelientur, & reſurgent. Quod completum eſt *g*.

g

XLIII

C

Alio autem tempore ſanctus Aidus, abbas Ferna *h*, voluit ire trans mare ad David [epiſcopum] eccleſiæ Muini *i*, ut ipſe fieret amicus animæ ſuæ *k*. Cum autem Aidus in mari navigaſſet *l*, ſurrexit contra eum mare, & ventus contrarius; & dixit ei angelus: Noli ire trans mare, ſed ad virum tibi propinquum, ſcilicet Lugidium Coche; & ipſe amicus tuus fiet. Venit ergo Aidus cum ſeptem viris ſecum ad Lugidium Hir-roysbilech *m*. Et occidit eis Lugidius vitulum ſaginatum; & benedicens * Lugidius carnem, & facti ſunt octo piſces. Hoc autem ſciens Aidus, benedicens *n* piſces illos, reverſi ſunt iterum in carnem. Sed Lugidius tertiùm de carne fecit piſces *o*.

h

i

k

l

m

* *f.* benedixit

n

o

quo miraculo motus S. Aidus, illi offert locum ſuum :

31 Tunc Aidus genua flectens coram Lugidio, tenuit eum amicum animæ ſuæ, & dixit Lugidio: Veni mecum, ut locum meum tibi offeram coram populo meo. Perrexit *p* ergo Lugidius ad civitatem Ferna; & Aidus obtulit ei locum coram populo ſuo. Sed Brandubus rex Lagnenſium hoc non permiſit, dicens: Non ero ſubditus ſubdito *q*: callidum eſt clerico, ut inter Aidum & dominum medius fiat. Cui Lugidius ait: Si viros totius mundi in manu propria tenuiſſem, propter murmurationem unius viri, ſi illi diſplicuiſſet, illos omnes ex manu mea dimiſiſſem *r*. Verumtamen regis, qui hoc prohibuit, de genere non erit rex, & omnes jugulabuntur (Quod uſque hodie completum eſt:) Nec poſſum tamen claudere cælum contra te propter Aidum: ego verò & Aidus unum cor in terra habemus, & ſimul erimus in cælo.

p

q

D

r

ANNOTATA.

a *Compendium Ms.* converſorum quidam : *& ſic etiam numero ſequente. Hoc autem factum omittit Vita impreſſa.*

b Poëta. *Sic etiam habet Compendium Ms. Intelligendus videtur homo liberalibus diſciplinis, non operi ſervili, aſſuetus in ſeculo. Fortè etenim poëſis eo in pretio apud Hibernos tunc erat, quo fuit apud Septemtrionales pleroſque, ac præſertim Iſlandos. Ceterùm in Vita impreſſa non legitur hæc hiſtoria; uti neque jam ſequens; ſed earum loco narruntur aliæ, quas dedimus in Commentario prævio.*

E

c Ficon, ſive fico, eſt genus calceamenti, quo noſtri paſſim monachi & eremitæ olim utebantur, *inquit Colganus ad Vitam S. Maidoci pag. 216, not. 17. Adi Cangium, & indices noſtros onomaſticos à tom. 1 Februarii.*

d *De S. Sedna, ſive Sedonio hoc, ut putat, agit Colganus 10 Martii pag. 572.*

e Segri, *ſeu* Saighir, *ſedes olim fuit epiſcopalis in vicina Oſſeria. Vide Colganum tom. 1 in indice topographico; ubi de* Sagirenſi *eccleſia.*

f *Vita Siriniana nomen omittit; ſed* regem *vocat* Temoriæ *num. 38. Erat autem Temoria regum Hiberniæ in Midia ſedes; utramque verò Midiam tenebant Nielli, primi nepotes. Quibus fortè & nomen ejus proprio ſuo adjectum adhæſit.*

g *Hi quatuor viri in Vita per Sirinum edita dicuntur fuiſſe ejuſdem cœnobii monachi; &, omiſſo peregrinandi conſilio, permanſiſſe in monaſterio. At in Compendio Ms. legitur :* Denique illi Romam profecti ſunt, & reverſi : conſummatoque vitæ curſu, in præfato ſepulti ſunt loco.

h *De S. Aido, ſive* Aidano, *ſeu* Mœdoco *vide quæ dicta ſunt ad diem 31 Januarii à pag.* IIII. F

i *Id eſt, Menevia in Wallia. De hoc egimus ad diem 1 Martii à pag. 38. Adi & Commentarium hîc prævium num. 9.*

k *In Vita impr. num. 40 dicitur :* Ut interrogaret eum, quem in Hibernia haberet patrem confeſſionis ſuæ. *De qua re vide notata ad Vitam S. Aidani cap. 3 litterâ* c.

l *In Vita S. Aidani dicitur, deficiente navi, ambulaſſe ſupra mare : quæ diverſitas fabulam olet.*

m *De cœnobio* Rosbualenſi *diximus cap. præced. ad litteram* e.

n *Caſus rectus pro ſexto abſoluto recurrit in Actis frequenter.*

o *De hoc triplici miraculo nihil habet Compendium Ms., neque Vita S. Aidani : eſt tamen etiam in Vita Sancti noſtri impr. num. 40.*

p *Sequentia deſunt Vitæ Sirinianæ; fortè, quia explicatu difficilia ſunt.*

q *Senſus videtur hic eſſe : Non patiar, ut loca, in mea ditione ſita, Aidani ac ſuorum auctoritate cuiquam ſubjiciantur; ne ſubeſſe videar ſubditis, talia, me inconſulto, aggreſſis. Vel etiam hic :*

A *hic : Cum Aidano me pridem ego ſubmiſerim*, ut per eum in vita dirigar (*ut eſt in Vita S. Aidani pag.* 1116, *num.* 28 ;) *ſi nunc ſeram, ut Aidanus ſe ſuaque ſubjiciat directioni* Luani *abbatis & ſubditi mei ; profectò jam hujus ego ipſe arbitrio præceptiſque per Aidanum obnoxius fiam. Huic expoſitioni ſecundæ meliùs congruit quod ſequitur ; imò & Compendium Ms. Salmanticenſe. Obiiſſe* Brandubum *anno Chriſti* 601, *docet Colganus ad* 16 *Januarii pag.* 89, *not.* 5.

r *Sequentia non ſunt in Compendio Ms.*

CAPUT V.

Prodigia plura : exaltatio S. Gregorii Magni revelata : prophetia.

B XLIV *Prodigio terret latrones, quorum duos convertit :*

FUit quidam vir, alumnus ſancti Lugidii, nomine Cruimcher Luichteth ; quem Lugidius ordinavit ; & indicavit ei Lugidius, in finibus Cortholuigde locum ſibi conſtitueret, ſcilicet Ochtar-Narde. Exiitque Lugidius cum eo, ut deduceret illum in viam ; & ſeptem viri ſecum. Cum autem ambularent in finibus Eugenachte *a*, ſchola diaboli * cucurrit * eis, vexilla in capitibus habentes. Videns autem eos Lugidius de longè venientes, benedixit familiam ſuam ; & verſi ſunt in ligna putrida. Laici dixerunt ei : Ubi ſunt viri, quos tecum vidimus ? Lugidius reſpondit : Receſſerunt. Duo autem ex illis jugulaverunt ligna putrida *b* ; & ſtatim manus & pedes eorum ſiccaverunt * ; & ceteri timentes, celeriter fugerunt. Duo autem illi Lugidium rogantes, ſoluti ſunt ; & obtulerunt ſe Lugidio in monachos, & exierunt cum presbytero Luigteth, & fuerunt cum eo in Ochtar-Narde uſque ad obitum ſuum.

a * *i. e.* turba ſceleratorum * *f.* occurrit

b * *i. e.* aruerunt

XLV *mortuam ſororem vitæ reſtituit :*

c

C

33 Alio autem tempore cum ſanctus Lugidius exiſſet ad ſalutandum virum Dei, ſcilicet Emneban *c*, ſoror ejus Cron mortua eſt interim. Cum autem Lugidius reverſus eſſet, invenit ſororem ſuam mortuam, & quandam mulierem flentem ac lacrymantem juxta eam. Cui Lugidius ait : Pro lacrymis tuis habebis gaudium in æternum in cælis. Et orante Lugidio, ſoror revixit ; & cum ſe invicem ſalutaſſent, ſoror elegit mori ; & accepto Sacrificio, dormivit, & ſepulta eſt.

XLVI *aquam convertit in lac prodigioſum.*

34 Quadam autem die cocus dixit Lugidio : Quid faciemus, quia hodie vituli ad vaccas intraverunt ? Cui Lugidius ait : Ite, & aquâ fontis vaſa implete. Quod cum feciſſent, factum eſt lac, quod ſaporem mellis, & ebrietatem habebat vini : & cœnam magnam fratribus fecit. Quod verò ſuperfuit cœnæ, jubente Lugidio, iterum effuſum eſt in fonte, qui erat juxta Milſal ; & quædam pars vaccarum ex illo fonte bibentes, lac earum in ebrietatem verſum eſt ; & fons iſte per multa tempora dulcis erat ; donec quidam laici poſt effuſionem ſanguinis ex ipſo fonte biberunt ; & ſtatim fons exſiccatus, nequaquam apparuit *d*.

d

XLVII *S. Gregorii Magni exaltatio S. Luano revelatur :*

35 Quadam autem die ſanctus Lugidius & duo diſcipuli ejus ſederunt in quodam loco legentes ; & ſubitò Lugidius contriſtatus, flevit ; & poſt puſillum gaviſus eſt. Interrogantes eum diſcipuli de cauſa triſtitiæ & lætitiæ, dixit eis ; Hodie ſanctus Gregorius in Principatum Romæ ordinatus eſt ; & ipſe recuſans Principatum, & contra dicens populo, flevit ; donec angelus à Deo miſſus, venit ad eum, præcipiens ei, ut Sedem Petri teneret. Tunc Gregorius lætatus eſt. Flevi cum Gregorio flente, & cum illo gaudente gaviſus ſum *e*.

EX COD. MS.

e

XLVIII *dormiens pecora continet : liberat inſeſſam* 3 *dæmoniis :*

36 Alio autem tempore cum Lugidius eſſet in civitate Benchuir *f*, vitulos cuſtodiebat, & oſtium apertum erat inter vitulos & vaccas, hinc inde ſtantes ; & Lugidius procul ſedens, lugebat ; ſed vituli ad vaccas intrare non audebant.

XLIX *f*

Quadam die ambulans Lugidius in finibus Lagenſium, quædam regina *g*, catenis alligata, in qua erant tres dæmones, adducta eſt ad eum : & orante Lugidio, dæmones fugati ſunt ab ea.

g

L *potum noxium reddit ſalubrem & ſapidum :*

37 Alio quoque tempore Berachus, rex Luigſe *h*, fecit cœnam magnam regi Lagenſium ; ſed liquor illius cœnæ omnibus bibentibus vomitum præſtabat. Tunc Berachus foras pauliſper egreſſus, vidit ibi quemdam pauperem, cibum à ſe poſtulantem, qui in ſuis humeris ficones*habebat : cui Berach ait : Quare ficones iſtos circa pedes tuos in die frigido non fiunt ; & quis tibi illos dedit ? Reſpondit pauper : Sanctus Lugidius duos ficones ſuos mihi dedit. Tunc Berachus accipiens unum ficonem, miſcuit eum in omni liquore, & ſtatim liquor ſanatus eſt, & magnam ebrietatem omnibus fecit.

h

* *i. e.* calceos

E

LI *religionem divini Dominicæ miraculo aſſerit :*

38 Alio tempore rex Lagenorum Brandubus cum quadringentis ſecum viris, venit ad Lugidium in Dominico die ; quæſivitque rex, ut ſibi celeriter cibus daretur. Lugidius autem rogavit eum ; ut, quia in Dominico die advenerunt, uſque in craſtinum diem ſuſtinerent. Sed rex noluit ſine cibo fieri. Tunc Lugidius juſſit dari illis cibum. Cumque rex primum morſum accepiſſet, adhæſit in gutture ejus, & nec intus intrare, nec foris morſus potuit exire : & ſic rex ſine cibo & potu & dormitatione uſque in craſtinum diem manſit, ſicut Lugidius rogavit. Craſtino autem die benedixit eum Lugidius ; & ſanatus eſt. Et rex genua flexit Lugidio, & obtulit ei multas oblationes *i*.

i

LII *cæcam ſanat ignem facit innoxium : ſuſcitat interfectum :*

39 Quodam tempore venit Lugidius ad arcem Fiachrach, filii Scanlau mair, in finibus Oſrigi * ; & ibi hoſpitatus eſt Lugidius. Filia autem Fiachrach cæca erat à pueritia ſua ; [ſed aquâ *k*] lotionis pedum Lugidii, oculi filiæ loti, aperti ſunt.

* *i. e.* Offeriæ

k

LIII *l*

Alio quoque tempore venit ad convivium regis Fithgente, ſcilicet Trilline mac Ercce *l*, & dixit miniſtro regis : Vocate regem ad me foras. Sed miniſter aliis rebus occupatus, Lugidium foris ſtare, regi non dixit. Tunc ignis apprehendit arcem ; donec rex timens ignem, foras venit ad Lugidium, & pœnitentiam agens, cecidit ad pedes Lugidii ; & ignis non nocuit arci.

F

LIV

Erat quidam vir, qui apud Lugidium fodiebat terram juxta locum, qui dicitur Troſcath ; quem plebs Eughenachte jugulavit, & Lugidius ſuſcitavit à morte *m*.

m

LV *prædicit, pueros fore monachos : aquam mutat in vinum.*

40 Quadam autem die cum veniſſet Lugidius ad locum, qui dicitur Acheth boohele *n*, tres ibi pueri parvuli *o*, filii Dari nigri, manus ſuas miſerunt juxta collum Lugidii : cumque homines dicerent, quare pueri fatui manus mittant circa collum viri ignoti, reſpondit Lugidius : Quia tres iſti poſt me erunt monachi mei in æternum. Quod completum eſt.

n

o

LVI

Alio autem tempore cum veniſſet ſanctus Gobanus ad Lugidium, fecit Lugidius cœnam in Dolab-glas, & benedixit fontem, & factum eſt vinum optimum ; & tunc Gobanus locum ſuum

ex cod. MS. p sancto Lugidio obtulit *p*.

D

ANNOTATA.

a *Quæ narrantur hoc numero, desunt & Vitæ impressæ & Compendio Ms. Erat verò* Eugenachte *sive* Eoganacht, *regio Momoniæ, & quidem circa patriam* S. Luani; *ut colligi videtur ex Vita S. Senani ep. ad diem* 8 *Martii, pag.* 773, *num.* 14. *Quare ad eamdem quoque Momoniam pertinuisse suspicamur cœnobium* Ochtar-Narde, *de quo hîc agitur.*

b *Id est, socios* S. Luani, *lignorum putridorum speciem præ se ferentes.*

c Emneban. *Vita impressa num.* 41: Einenum (*rectiùs* Eminum, *ut notatur ibidem in margine*) abbatem, in regione Kennselach non longè à flumine Berbha in monasterio Ros-Mactreoin, quod sanctissimus Abbanus fundavit, habitantem: *in australis nempe Lageniæ Comitatu Wexfordensi ad ripam orientalem fluminis Berbha, seu Birgi, vulgo Barrow. Vide Colganum ad diem* 16 *Martii pag.* 623, *not.* 13: *at cum eo confer etiam Alemandi Historiam monasticam Hiberniæ, Gallicè Parisiis editam* 1690, *pag.* 15 *&* 176. *Porrò de S.* Abbano *adi Prætermissos ad diem* 16 *Martii; de S.* Emino, *seu* Evino *agendum erit* 22 *Decembris, quo refertur in Martyrologiis Hibernicis, teste Colgano ad* 31 *Januarii pag.* 215, *not.* 1.

B

d *Legitur hoc miraculum in solo codice nostro.*

e *Hoc idem narratur in Vita impressa num.* 42, *& in Compendio Ms. Accidit verò anno* 590; *ut patet ex Actis S. Gregorii Magni ad diem* 12 *Martii.*

f *Id est, in cœnobio Benchorensi: unde patet, hoc non narrari loco suo: narratur autem in hoc nostro exemplari tantùm.*

g *In Vita impr. num.* 43 *dicitur fuisse regina Lagenienſium: at in Compendio Ms.* In Lagenia quædam regina: *non videtur ergo indicari conjux Brandubi Lageniæ regis, sed alterius in ea principis inferioris.*

h *Vide superiùs notata ad cap.* 3, *num.* 23. *Consentiunt hîc tria exemplaria.*

i *Hoc iterum legitur in solo hoc Vitæ exemplari.*

C

k *Hîc erat hiatus exiguus in textu, quem supplevimus interjectis uncinis. In Compendio enim Ms. (nam in Vita impressa hoc prodigium reticetur) dicitur hæc* filia, pedum ejus (*S. Luani*) lavacro lota, lumen oculorum recepisse.

l *An jam ergo monachus erat Fœlanus; & hic ejus successor? An gentis ejusdem princeps alius? Deest hoc prodigium Vitæ impressæ & Compendio Ms.*

a

m *Et quidem defecto* capite corpori appositio, *ut est in Compendio Ms. Et hoc omittit Vita impressa.*

n *Vita impr. num.* 45: Ad civitatem S. Cannici Achadh-bo; *quæ ad Osseriam pertinet.*

o *Nempe SS. Chrittanus, Lonanus, & Mellanus, de quibus vide Colganum in Januario pag.* 58, *notâ* 8, *& alibi. Nos illos Prætermissis adscripsimus die* 7 *Februarii.*

p *Invenitur hoc rursus in solo exemplari nostro. Quis verò fuerit* Gobbanus *iste ex tot Sanctis apud Hibernos homonymis, operæ pretium non videtur inquirere.*

CAPUT VI.

Alia miracula: sanctus obitus: contentio de corpore: festus in cælum transitus.

LVII *Suscitat mortuum: sanat mutum: avaros punit.*

QUadam autem die armentarius sancti Lugidii, nomine Cronanus, mortuus est in Achthib Critri: tunc sancti Lugidii œconomus, tunicam sancti Lugidii secum portans, posuit eam super mortuum; qui statim surrexit vivus *a*.

a

LVIII

Quidam puer mutus, filius Mailduib, de genere Maile-Andich, adductus est ad Lugidium; mittens autem Lugidius tres digitos in os pueri, statim locutus est puer.

LIX

Alio quodam die venit Lugidius ad cellam Croo; ibique sitiens Lugidius, quæsivit potum. In illa autem hora familia loci illius lac in vase cædebant, ut ex eo butyrum exprimerent; & potum Lugidio non dederunt: statimque lac, quod tundebant, in vacuo vase nusquam apparuit. Et ex illa die locus iste vacuus non habitatur *b*.

E

b

LX *Reginam suscitat cum fœtu mortuo: invisitur ab angelo:*

42 Quodam autem tempore ambulans Lugidius in regionibus na Desse *c*, invenit ibi luctum magnum in quodam loco: regina enim regis *d* mortua est dolore partûs, & mortuum infantem in utero habebat. Rogatus * autem Lugidius Dominum, suscitavit utrosque, scilicet reginam & infantem in utero ejus. Tunc regina obtulit se cum suo partu sancto Lugidio; & rex obtulit ei agrum optimum, in quo loco filius reginæ ipsius, Bercham, locum sancto Lugidio ædificavit, scilicet Ard Gabreni.

c

d

* *imò* Togans

LXI

Angelus à Domino missus ad Lugidium, dixit: Si vis, mons iste *e* vertetur in optimam terram cum oleribus suis, & dabitur tibi. Sed hoc Lugidius noluit, ne elationem Fratribus faceret.

e

LXII *adhortatur suos ad virtutem: Regula ejus Romæ approbatur:*

43 Fratres *f* mei, manibus vestris bene laborate: nam si bene laboraveritis, saturati eritis, & stabiles permanebitis; & si stabiles fueritis, religiosi eritis. Apud vos semper fieri debet stabilitas, ante stabilitatem silentium, ante silentium exilium, ante exilium *g*. . . Item, propter orationem laborem manuum relinquite; & propter hospites familiam finite. Vos fatui nescitis *; alioqui declinabis *: quando ero in regno, in inferno vigilabitis.

f

g

* *f.* nesitis; * *f.* declinabitis

LXIII

Quadam autem die dixit minister Lugidio: Quare non comedis; quia hora nona est? Lugidius ait: Non comedam, donec . . . . illo cibo mel fiat, & desiderium magnum *h*.

F

h

LXIV

Cum autem Deganus episcopus *i*, exisset ad Romam, portans secum Regulam sancti Lugidii; cum vidisset sanctus Gregorius istam Regulam, & legisset eam, dixit: Vir, cujus est Regula, circumsepsit [sepem] circa familiam suam usque ad cælum *k*. Sanctus Lugidius diem in tres partes dividebat: prima ad orationem, secunda ad lectionem, tertia ad operationem *l*.

i

k

l

LXV *Lutum in panem, salicem in malum commutat: obedientia fratris ejus compensata miraculo:*

44 Quadam die cum venisset Lugidius ad Toim Domnich *m*, invenit ibi puerum juxta vitulos offerentem sacrificium ludo puerili, habebatque oblationem de limo. Hanc autem oblationem Lugidius benedicens, versa est in frumentum, & de manu illius parvi statim Lugidius sacrificium accepit. Ipse verò puer postea episcopus fuit. Hic est Documini mac Maleanfith. *n*.

m

n

San-

A Sanctus verò Lugidius in cella Echairith benedixit lignum ſalicis; & fecit de eo malum
LXVI cum ſuis pomis, ne lignum infructuoſum ante januam domûs Maidoc fieret.

LXVII Tres filii Carthachi, Lugerus, Lugidius, Johannes, virgines erant. Venitque nuncius à Domino ad Lugidum dicens: Unus ex vobis exeat; & heredem in veſtra hereditate gignat. Tunc Johannes per obedientiam probatus, nolens exiit; & in ſua patria duos filios genuit; & iterum reverſus eſt ad Lugidum, qui tunc
o erat in inſula Cree *o*; &, jubente Lugidio, Johannes ſiccis pedibus ſine rate in inſulam venit.

LXVIII *prædicit inſtantem ſibi obitum.* 45 Cum autem dies exitûs ſancti Lugidii appropinquaſſet, venit ad Daganum epiſcopum ad Ath-Dagain *p*; ut ſimul cogitarent, quis ſuum locum teneret. Cui Daganus ait: In tua ſede Lactenus *q* ſedere debet. Et hoc Lugidio placuit.
p
q Tunc Daganus ait: Tuam benedictionem da ſuper nos. Lugidus reſpondit: Deſuper dabitur. Illi autem putabant, quod de excelſo loco, ſibi propinquo, diceret *r*; Lugidius verò de cæ-
r B lo dicebat. Tunc venit Lugidius ad ſanctum Cronanum Ruis-Cree *ſ*, ſedentem tunc in cella Sen-
ſ Ruis *t*; & poſtulavit ab eo Sacrificium, quod ſe-
t cum portaret. Et dedit ei Cronanus. Cui Lugidius ait: Tecum relinquo locum meum, ut illum à perſecutoribus defendas.

46 Cum ergo Lugidius à Cronano trans Grun-
Obitus ejus: corporis tranſlatio mirabilis: nam *u* exiret ad Doim Domnich, ſedit laſſus in medio Grunnæ; & dixit Scellano * miniſtro ſuo: Si quis videret viros cæli ſimul & terræ; a-
u pud quos de utriſque exires? Scellanus reſpon-
* *al.* Stellano dit: Sine dubio apud viros cæli exirem. Lugidus ait: Da mihi Sacrificium, ut cum illis exeam. Et accepto Sacrificio, emiſit ſpiritum in
x die Sabbati *x*. Et corpus ejus portatum eſt ad Toim-Domnich: & erat magna contentio circa
y corpus ejus inter Mumnenſes & Lagnenſes *y*, donec angelus Dei dixit eis: Ponite duos boves indomitos ſubter plauſtro cum corpore. Junctis ergo bobus, portaverunt corpus ad Cluoin-Ferta: & boves indomiti ſub plauſtro & juxta eccleſiam ſteterunt. Tunc Manchenus ſapiens inclinavit faciem ſuam ſupra corpus Lugidii. Ocu-
C lus autem Mancheni cruentus erat foris extra ca-
z put ejus; & ſtatim ſanatus eſt *z*.

LXIX *lætiſſima ejus in cælum receptio,* 47 Oſtenſum eſt autem ſancto Fintano, filio Tulchani *aa*, quod per ſeptem dies poſt exitum Lugidii ingens lætitia & epulatio in cælo fuit, & pœnæ inferni *bb* ceſſaverunt, & tenebræ fugatæ ſunt à facie terræ; & omnis homo, qui dolorem habuit in terra, ſanus fuit
aa his ſeptem diebus propter honorem Lugidii.
bb Angelus quoque, qui ad ſanctum Fintanum ſemper veniebat duobus diebus in hebdomade, in die Dominico & in quinta feria, non venit ad eum in his ſeptem diebus, uſque ad diem Do-
cc minicum *cc*. Et interrogavit eum Fintanus: Quare ad me non veniſti in quinta feria? Angelus reſpondit: In his ſeptem diebus non venerunt angeli ad viſitandos Sanctos, cum Hyberniæ hoſpes mirabilis ad cælum migravit, ſcilicet Lugidius Cluana-Ferta. Fintanus dixit: Nunc apparet, quod Lugidius ſolus plus præ omnibus mandata Dei implevit. Vade ad Dominum, ut ſciam, pro qua cauſa carius eſt in adventu Lugidii gaudere, quam ad me venire.

& hujus cauſa revelatur 48 Exivit ergo angelus; & ſtatim venit ad eum, dicens: Quia facies hominis ante Lugidum non erubuit, & cum lenitate monachos ſuos corripuit; tu verò cum aſperitate corripis monachos tuos. Verumtamen lætus eſto *dd*. . . . quia in quinta feria ſanctus Fintanus percuſſus eſt lepra à capite uſque ad pedes uſque ad diem mortis ſuæ *ee*. Item ſanctus Gregorius Romæ in die exitûs Lugidii audivit choros in cælo, & ſuavia carmina angelorum, qui hanc Antiphonam canebant: Sancte Pater ô Lugidi, tua non tacebo merita *ff*. Sanctus Lugidius *gg* Apoſtoli exemplo certamen bonum certavit, curſum conſummavit, & coronam vitæ æternæ accepit à Domino: cui honor & gloria in ſæcula.

EX COD. MS. *S. Fintano, non ſine correptione. Angelos canentes audit S. Gregorius Papa.*
dd
ee
ff
gg

ANNOTATA.

a *Congruit Vita impr. num.* 46. *In Compendio Ms. dicitur ipſe* S. Luanus *juſſiſſe deferri tunicam ſuam ad mortuum.*

b *Hoc prodigium non habetur in Vita impreſſa, neque in Compendio Ms.*

c *Id eſt*, Deſiorum, *in Momoniæ Comitatu Waterfordico.*

d *Vita impreſſa num.* 47 *appellat, non* reginam, *ſed* uxorem ducis illius regionis, *nempe Deſiorum. At Compendium Ms. aſſerit, fuiſſe* Scanlani Magni, Oſrigenſium (*Oſſorienſium*) regis uxorem, Buoan *nomine.* E

e *Neſcio, quò hæc ſpectent. Non leguntur in Vita impreſſa aut Compendio Ms.*

f *Hæc adhortatio manca videtur, aut certè non poſita loco ſuo. In Vita impr. num.* 52 *ſic habetur:* Sciens ſanctus ſenex Molua, diem migrationis ſuæ proximum fuiſſe, collectis monachis ſuis ante ſe, præcepta divina mandavit eis; & inter cetera dixit: Chariſſimi Fratres, bene colite terram, & bene laborate, ut habeatis ſufficientiam cibi & potus & veſtitus: ubi enim ſufficientia erit apud ſervos Domini, ibi ſtabilitas erit; & ubi ſtabilitas in ſervitio divino fuerit, ibi religio erit: finis autem veræ religionis vita æterna erit. Filii mei chariſſimi, ſit apud vos ſtabilitas, ſit congruum ſilentium: peregrinos curate: propter orationem laborem manuum diligite: hoſpites ſemper propter Chriſtum recipite: vacate ſemper orationibus manè; poſtea lectionibus; inde operamini (ſic ipſe dividebat diem in tres partes) uſque ad veſperam, vacantes ad opera Dei & alias neceſſitates. E

g Exilium, *ut antea vidimus, peregrinationem vocat auctor: hîc videtur intelligi exſulum, ſeu peregrinorum cura. Porrò etſi nulla hîc erat in textu lacuna, puncta tamen inſerui, quia ſenſus erat imperfectus.*

h *Hæc ſibi quid velint, non ſatis aſſequor. Deſunt in aliis exemplaribus.*

i *De hoc* S. Degano, *ſive* Dagano *egimus in Prætermiſſis die* 12 *Martii, quo die plura dedit Colganus, & inter alia id ipſum, quod hîc narratur, pag.* 585, *num.* 6; *& quod num.* 45 *infrà narrabitur, ibidem refert num.* 7.

k *Additur in Vita Siriniana num.* 48: Et mandavit S. Gregorius ſuam orationem & benedictionem ſancto Moluæ; & de hoc ſanctus Molua gaudens, gratias egit Deo. *Hanc approbationem, neſcio quo argumento, refert in Britan. eccleſ. Primord. pag.* 1153 *Uſſerius ad annum Chriſti* 599. *Poteſt certè facta tunc eſſe.*

l *Videtur id quaſi compendium eſſe iſtius Regulæ, cujus aliud jam nihil exſtat.*

m *Vita impr. num.* 49, Tuaim-Domhnaigh. *Vide infrà, num.* 46, *litterâ* y.

n *Vita impr. ibidem habet:* Qui eſt Dochonnu,

EX COD. MS.

nu, filius Mailanfii; *ſed neque ſic nobis aliunde notus eſt. Meminit de illo tamen ex hoc loco Colganus die* 8 *Martii pag.* 566; *ubi de S. Mochonna. Quæ ſequuntur hoc numero, in ſolo hoc exemplari memorantur.*

o *De ſtagno* Cree, *in quo eſt inſula modica, in qua fuit monaſterium monachorum ſemper religioſiſſimorum, vide Acta S. Cronani abbatis Roſcreenſis ad diem* 28 *Aprilis, pag.* 579, *num.* 2. *Situm eſt hoc ſtagnum ad Nuram fluvium in occidentali Lageniæ tractu inter fluvium jam dictum, Conaciam, & Momoniam; imò ad Momoniam tunc ſpectaſſe videtur ex notandis infra ad litteram* y.

p Ath-Dagain, *aliter* Achadh-Dagain, *cœnobium in Lagenia. Adi Colganum* 12 *Martii pag.* 585.

q *De* S. Lacteno *egimus die* 19 *Martii à pag.* 31.

r *Hæc non conſonant Vitæ impreſſæ num.* 51; *ubi S. Daganus & prophetaſſe dicitur Lacteni ſucceſſionem, & præſciſſe inſtantem obitum* S. Luani.

B

ſ S. Cronanum Ruis-Kree, *ſic appellatum; quia fundavit monaſterium Roſcreenſe non admodum procul à ſtagno Cree.*

t *De* cella Sen-Ruis, *ſive* Sean-Roſſ *propinqua eidem ſtagno vide Acta S. Cronani loco citato. Diſſonat hîc iterum Vita impr. num.* 53, *cum ita refert:* Venit S. Molua ad S. Cronanum, in inſula Crê tunc habitantem.

u Grunna, *ſeu* Gronna, *teſte hîc Sirino*, terra quædam montana & humida eſt, ex qua effodiuntur glebæ in ignis pabulum. *Dicitur verò in Vita impr. num.* 53: Gronna jam magna eſt inter inſulam Crê & civitatem Cluain-Ferta.

x In die Sabbati. *Compendium Ms.:* Feriâ VII ad perenne migravit Sabbatum. *Vita impreſſa:* Secundo (*id eſt pridie*) Nonas Auguſti emiſit ſpiritum.

y *Nam illud, ut ſcribitur in Vita impreſſa,* Mumonienſes volebant habere, eo quod ipſe de gente eorum eſſet natus, & in ſua provincia monaſterium & cellas habuit, & in terra eorum, quamvis in extrema parte, migravit (*Hinc patet, non rectâ viâ à Cronano Cluain-Fertam repetiiſſe Sanctum; & cellam, circa quam deceſſit*, Toim-Domnich, *ſitam fuiſſe in confiniis Momoniæ, Lageniæ, & Conaciæ:*) Lagenienſes verò beatum ſuum corpuſculum ducere [volebant] ad civitatem ſuam Cluain-Ferta, quam ipſe conſtituit in occidentali termino regionis, dono Berachi ducis Laighſi, ut ſepeliretur in ea. In illa contentione angelus Domini *&c.*

C

z *Addit Vita impr. num.* 53: Poſtea à multitudine Sanctorum corpus beatiſſimum ſancti ſenis Molua cum honore debito traditum eſt humo in loco ædificato in ſuo monaſterio, quod ipſe de agro conſtruxit; ubi clara civitas crevit, in qua Chriſti gratia in ſignis & prodigiis juxta reliquias ſancti Molua per ſeculum apparet. D

aa Fintanus *hic appellatur etiam* Munnu, *ſeu* Mundus, *uti dicetur* 21 *Octobris, quò colitur. Vita impr. num.* 54 *addit locum, ubi tunc Sanctus ille degebat: nempe* in monaſterio ſuo Tech-Munnu in auſtrali plaga Lagenienſium, quæ dicitur Keanſeu-lach. *Porrò duplicem habemus S. Fintani ejuſdem in eodem codice membraneo Ms. Vitam: & in utraque hæc hiſtoria narratur.*

bb Id eſt, purgatorii, *inquit Sirinus. In Compendio Ms. de inferno nulla fit mentio: imo in neutra Vita S. Fintani de inferni pœnis mitigatis, de fugatis tenebris, aut ægris ſanatis quidquam legitur eo loco.*

cc *In hoc tria hujus Vitæ exemplaria conveniunt cum utraque Vita S. Fintani: at Vita S. Mochuæ Lagſienſis tom.* 1 *Januarii pag.* 46, *num.* 6 *dicitur angelus* quotidie *S. Fintanum ſolitus fuiſſe viſitare.*

dd *Deeſſe hîc aliquid videtur. In Vita impreſſa legitur:* Tamen tu lætus eſto: ſimilem enim honorem invenies in cælo; quia pœnam in hoc ſeculo denuo uſque ad mortem tuam patieris. E Et feriâ quintâ proximâ percuſſus eſt leprâ *&c. De hac lepra nihil eſt in Compendio Ms.*

ee *Vita impreſſa:* Et ita permanſit per viginti annos uſque ad mortem ſuam. *At in altera Vita S. Fintani ſic permanſiſſe narratur* viginti quatuor annis; *& ſic altera quoque, quæ in textu* viginti *tantùm annos habebat, in margine, poſteriori calamo, correcta eſt. In Vita S. Mochuæ citata leproſus tantum fuiſſe dicitur* uſque ad ſeptem annos, *quando ſanatus à S. Mochua, diutius ſupervixerit. Sed unum teſtimonium cedere debet aliis quatuor, æquè, ut minimùm, antiquis. Porrò ſive Fintanus* Moluano *annis tantùm* 20 *ſupervixerit, ſive* 24; *differri non poteſt ejus obitus uſque ad annum* 634, *uti differtur apud Colganum* 10 *Januarii pag.* 50, *not.* 8; *& Uſſerium in Indice chronologico: cum* Luani *vita ultra annum* 602 *extendi non poſſit: ut oſtenſum eſt in Commentario prævio; ubi eam extendimus quantum licuit, ut ad chronologos illos accederemus propiùs; donec Acta S. Fintani nos ipſi diſcuſſerimus.*

ff *In Vita impreſſa additur:* Et hæc verba S. Gregorius mandavit ad Hiberniam per ſanctos F viros transferri.

gg *Vita impreſſa:* Beatiſſimus noſter Patronus *Molua &c. Unde colligi videtur poſſe, exemplaris iſtius ſcriptorem fuiſſe monachum ſub regula Sancti hujus. Quod idem de Compendii Ms. auctore innuit hæc apoſtrophe*: Nos itaque, Fratres, in tanti Patris feſtivitate ſupernis congaudeamus civibus, & collaudemus Filium Dei, qui cum Patre & Spiritu S. vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

DE

A D

DE S. SIGRADA VIDUA

SUESSIONE IN GALLIA.

Sylloge de cultu, ætate & geſtis.

J. B. S.

SEC. VII. *In celeberrimo parthenone*

Celeberrimum totius Galliæ nobilium ſanctimonialium regale monaſterium apud Sueſſiones ab intemerata Deipara Virgine nuncupatum, multis utriuſque ſexus Sanctis inclytum non ſemel in hoc opere memorandum fuit. Prima ejus initia deſcribuntur v *Februarii occaſione S. Vodali, ſeu Vodoali (Gall. S. Voué) ibidem eremitæ, cujus ſacrum corpus in ejuſdem parthenonis eccleſia, cum plurimis aliis pridem depoſitum fuit. Longe vero uberius res tota explicatur ad* v *Martii, ubi de S. Drauſio ſeu Drauſcione (S. Drauſin) Sueſſionenſi epiſcopo agitur, præcipuo illo nimirum illuſtriſſimæ congregationis fundatore, inſtitutore ac patre. Aſt hæc paulo operoſius ac fuſius eruderavit individuus Clariſſimi Mabillonii peregrinationum ſocius Domnus Michael Germanus in ea quam anno 1675 Pariſiis edidit Gallica ejuſdem parthenonis hiſtoria, in qua & ea memorat quæ de hodierna S.* Sigrada (*Segrede, Segrette, Segrauz*) *pauca ſuperſunt, unde hauriendæ fuerunt quæ à nobis hîc dici poſſunt:*

illuſtris religioſa vixit;

2 *Ex ea, inquam, hiſtoria (quandoquidem alibi vix quidquam præter ſolum ejus nomen invenias) idque potiſſimum in inſigni S. Leodegarii epiſtola, qua ſanctam Matrem, de alterius ejus filii S. Guerini immani cæde conſolatur, videnda in Bibliotheca Labbeana tom.* 1, *pag.* 777, *tum ſec.* 2 *Benedictino pag.* 707, *& de qua etiam meminit Cointius tom.* 3 *pag.* 760. *Inde & ex Germano intelliges, nobiliſſimo ipſam genere ortam, poſt æquè illuſtris mariti obitum, filiis matura jam ætate florentibus, ad laudatam modo Sueſſionenſem congregationem ſe recepiſſe, ſumpto ſanctimonialis habitu, religioſam vitam feliciſſimo exitu coronaſſe, adeo ut Sanctorum honores conſecuta ſit; id quod priuſquam ad alia progrediamur, hîc omnino ſtabiliendum ſuſcipimus, tametſi in nullis generalioribus Faſtis aut Martyrologiis, ſaltem antiquis, ejus nomen conſignatum reperiatur, ne quidem in ampliſſimo Gallicano Sauſſayi, qui ambos ſanctos fratres Leodegarium & Guerinum, ſeu Guarinum debitis elogiis proſecutus, de ſancta hac eorum Matre nec verbo meminit.*

C

à Caſtellano primum ſignata,

3 *Primam itaque ejus notitiam acceptam refero ſoli Clariſſimo Caſtellano, in Martyrologio ſuo univerſali, inter hujus diei adjectitios Sanctos ſic ipſam ſignanti:* Sueſſione, ſanctæ Sigradæ viduæ, religioſæ abbatiæ Noſtræ Dominæ; *quæ in Martyrologio Pariſienſi anni* 1727 *hoc modo referuntur:* Sueſſionis in monaſterio beatæ Mariæ, S. Sigradæ viduæ, matris beati Leodegarii Auguſtodunenſis epiſcopi. *Ipſam etiam diſerte* Sanctam *pronuntiat noſter Longuevallius in hiſtoria Eccleſiæ Gallicanæ tom.* 4 *pag.* 116, *quorum omnium ductu eo pergendum putavi, ubi de immemorabili, vero & conſtanti cultu edoceri poſſem, in quo pro ſolita ſua officioſiſſima humanitate ſcrupulos omnes mihi evulſit adjutor noſter indefeſſus P. Stephanus Souciet, collegii noſtri Pariſienſis eruditiſſimus bibliothecarius, uſus alterius amici opera, à quo de tota re certior redditus ſum. Accurata idcirco epiſtola Sueſſione data atque ad me miſſa eſt* 12 *Januarii anni* 1732, *quam ad verbum ex Gallica Latinam reddo:*

de cujus cultu edocti ſumus.

4 Perrexi ad abbatiam beatiſſimæ Virginis, ubi ex Domina magna Prioriſſa, & altera ibidem religioſa ſollicitè inquiſivi, utrum ipſæ ſingulari feſtiva ſolennitate annis ſingulis celebrarent S. Sigradæ diem anniverſarium, atque etiam an Officio proprio? Ad primam quæſtionem reſponderunt, annuam iſtic ab omni memoria Sanctæ feſtivitatem recoli die VII menſis Auguſti. Ad alteram, Officium decantari ſub ritu duplici, ſed totum de communi nec virginis nec martyris, excepta oratione, quæ eſt ipſa de S. Gregorio magno Papa recitari ſolita & ſanctæ iſti aptata; DEUS QUI ANIMÆ FAMULÆ TUÆ SIGRADÆ &c. Nec vero ſatis habuere bonæ Dominæ, id mihi oretenus explicuiſſe, Breviarium etiam ſuum particulare quo propria Sanctorum Sanctarumque continentur, quorum Officia apud ipſas celebrantur, mihi committere dignatæ ſunt. Singula per otium accurate examinare licuit, omniaque reperi iis plane conformia, quæ mihi ante rogatæ expoſuerant, quæque ego modo paucis communico. *Cur ad* VII *menſis diem differatur, inde colligere ſatis obvium eſt, quod hic & duo ſequentes dies majoribus Officiis impediantur.*

E

Obiit poſt an. 678,

5 *Ceterum hoc ipſo* IV *menſis die ad Superos evolaſſe, inde perſuaſum habeo, quod non temerè id aſſeruerint laudati Germanus & Caſtellanus, quibus certiora monumenta præluxiſſe oportet. De anno mortis non eadem eſt ratio, ſeculum* VII *ad marginem ſignavit Caſtellanus, ſatis indicans, de vero obitus anno nihil ſibi explorâtum eſſe. Recepta videtur opinio, Guerinum S. Leodegarii fratrem, qui cum ſancta Matre in eadem eccleſia honoratur, toto ante ipſum biennio ſeu anno* 676 *lapidibus obrutum fuiſſe, cæſum vero S. Leodegarium anno* 678; *ut veroſimiliter ambobus filiis martyribus ſupervixerit* S. Sigrada; *quot annis, jam incertum diximus; notat citatum Martyrologium Pariſienſe*, poſt annum DCLXXVIII. *Jam vero ne & aliud præclarum teſtimonium ad cultum ſpectans hîc præteream, in altero ſuo Itinerario de viſu teſtatur eruditiſſimus Martene, elegantem* S. Sigradæ *lipſanothecam, cum aliis duabus nominatorum ſanctorum Vodoali & Drauſionis ſupra clathra chori ſanctimonialium venerationi expoſitam eſſe.*

F

laudata maximè

6 *Fortis Mulieris ſanctitatem non parum etiam commendat Cointius ad annum* 674, *num.* 9, *ubi de prima monaſterii puellaris Sueſſionenſis fundatione verba faciens*; in illo, *inquit*, monialium aſceterio per multos annos piè ſanctéque vixit Sigrada, mater S. Leodegarii, de qua plura poſt biennium, *nempe ad* 676 *num.* 2 *nonnulla excerpit ex laudata ſanctiſſimi Auguſtodunenſis epiſcopi & martyris conſolatoria epiſtola, quam matri inſcribit in hunc modum:* Dominæ & ſanctiſſimæ genitrici Sigradæ, quæ antea per cogna-

AUCTORE J. B. S.

cognationem carnis, modo per conjunctionem spiritus facta es vera mater, & impletum est illud quod sancta Veritas dicit; Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est; Leodegarius servus servorum Jesu Christi Salvatoris nostri, gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Salvatore Jesu Christo. *Pergit deinde ostendere ex variis sacræ Scripturæ locis, hujus seculi tribulationes ac persecutiones non esse nisi momentaneas, sed quæ gaudia pariant sempiterna.*

in celebri epistola

7 *Atque hinc rerum perditarum, quin & amissi filii necem, non tristitiæ, sed lætitiæ causam esse, in appositâ ad sanctam Matrem oratione pronuntiat:* O felix mors, quæ vitam tribuit; felix amissio rerum, quæ divitias restituet sempiternas; felix tristitia, quæ gaudium affert angelorum! Impræsentiarum probasti quantum clementissimus dominus Jesus Christus misertus est tui, qui devotionem spiritualem, & custodiam sanctæ disciplinæ, & contemptum mundi tibi habere concessit, & pignora uteri tui de ærumna
B hujus seculi, & de errore præsentis vitæ eripuit, & dedit spem vitæ æternæ iis quos lugere poteras quasi mortuos, si superstites reliquisses in mundo, de quibus non est habenda mœstitia, sed multimoda gratiarum actio referenda Deo Patri & Domino Jesu Christo. *Eò deinde orationem flectit, ut etiam dimitti velit vel ipsis persecutoribus, quæcumque in ipsam, vel familiam deliquerint: tum vero hortatur, ut relicta Marthæ solicitudine, toto amoris æstu cum Maria anhelet ad Dominum.*

filii sui S. Leodegarii.

8 *Nec prætereunda censeo, quæ ad sanctæ Matris consolationem etiam spectant, eamque veram probant religiosam, dum ipsam ita alloquitur:* O! bona Domina, quod tibi pius Dominus præparatum habet, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere potest. Qualiter in præsentem vitam te Dominus remuneravit, audi & ausculta: Pro obsequio famularum, dedit tibi omnes fratres sanctos, qui quotidie pro te orant; pro servitio ancillarum, dedit tibi sorores sanctas, quarum consortio frueris; pro labore præsentis vitæ, quietem in congregatione monasterii; pro amissione rerum, Scripturam sanctam divinam, & meditationem sanctam, & orationem assiduam; pro amissione parentum, habes venerabilem & sanctam dominam Itheriam abbatissam; est tibi mater, est tibi soror, est tibi filia. Tu itaque ei vicissitudinem redde, quia, ut certus sum in Christo Jesu, est vobis cor unum & anima una. *Ex ea epistola plane colligitur, quam exacta esset religiosæ vitæ observantia, in tam numeroso & nobili parthenone, qualis tunc erat Suessionensis, verè dicendum sanctuarium.* D

Pagi duo ab ipsa denominati

9 *De rebus* S. Sigradæ *nihil ultra habuit quod proferret Germanus. Ad aliqualem ejus cultûs extensionem conducere possunt, quæ mecum pro solita sua benevolentia communicavit Clar. D. Le Beuf canonicus & succentor ecclesiæ Autissiodorensis, alibi in hoc opere non semel laudatus. Monuit me ipse non ita pridem, pagum, dicamus potius vicum aliquem reperiri, non procul Sidoleuco (Saulieu) in ducatu Burgundiæ, diœcesis Augustodunensis, à* S. Sigrada *cognominatum, unde & hodiernus toparcha appellationem nanciscitur; ut supponendum omnino videatur, ibidem loci peculiari aliquo cultu Sanctam olim honoratam fuisse, tametsi hodie nullum ejus superstit vestigium. Notavit porro, fontem ibidem satis celebrem esse, dictumque* fontem sanctum, *in quo infantes curari solent, dum nudi ejusdem aquis tinguntur. Nota est item Sancta in monumentis vicinæ ibidem collegiatæ ecclesiæ Thilensis sub nomine* S. Sacratæ. *Paulò celebrius quid exhibet pagus alius synonymus in diœcesi Ambianensi, ubi non solum* S. Sigradæ *nomen inditum, verum & ipsa annua festivitate sua recolitur, saltem Officio de communi nec virginis nec martyris, quemadmodum me docuit R. P. Le Vaillant, Rector collegii nostri Cameracensis, cui post adhibitam omnem diligentiam, integrum non fuit ulteriora monumenta inde impetrare, quæ & nos frustra alibi quæsivimus; ut proinde iis, quæ hîc à nobis satis parcè colligi potuere, omnino acquiescendum sit.* E

C

DE SANCTO RAYNERIO F

ARCHIEPISCOPO SPALATENSI ET MARTYRE

IN DALMATIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus & Acta.

ANNO MCLXXX. *Ostenditur Sancti Raynerii veneratio*

Ametsi sanctum hunc Raynerium *Martyrologorum, quod sciamus, nemo commemoret, præter Ferrarium in Catalogo generali; de cultu tamen ejus publico ac legitimo nequaquam dubitandum videtur: auctor enim laudatus, cum* pridie Nonas Augusti, Spalati in Dalmatia S. Rainerii episcopi, & martyris *celebritatem annuntiasset, dicta confirmavit in annotatis ibidem his verbis:* Ex tabulis ecclesiæ Spalatensis (ubi corpus) quas inde nuper accepimus. *Hæc ille in opere, quod Urbano PP. VIII dedicavit eodem anno Christi* 1625, *quo hic sub initium Aprilis celebrem illam evulgavit Bullam, qua retudit abusus eorum, qui absque auctoritate Romana, vel consuetudine temporis immemorabilis, quempiam ut Sanctum colerent. Qua quidem Bulla cum intacta permanserit apud Spalatenses hujusce Martyris veneratio, necesse est, ut ea vel admodum antiqua sit, vel decreto Apostolicæ Sedis aliquo stabilita; etsi neutrum satis aliunde perspectum habeamus. Permansisse autem intactam, colligimus ex Hieronymo Fabro in Sacris antiquæ Ravennæ monumentis, prælo Veneto Italicè cusis anno* 1664; *ubi asserit part.* 1, *pag.* 275, Raynerium *nostrum* fuisse Sanctum celebrem, & subiisse martyrium; ideoque memoriam ejus, tamquam sancti Martyris,

A tyris, die IV menſis Auguſti celebrari ab eccleſia Spalatenſi. *Idem quadriennio poſteriùs affirmavit omni major exceptione teſtis, utpote Dalmata prænobilis & eruditus, Joannes Lucius in notis ad Memoriam archiepiſcoporum Salonitanæ eccleſiæ, pag.* 474; *ubi hunc nuncupat* Beatum Rainerium, qui in eccleſia S. Benedicti (*apud Spalatenſes*) magna veneratione colitur: *& quidem ut Martyr miraculis clarus; ut indicat idem pag.* 133.

2 *In ſcriniis quoque, in quibus undecumque collecta ſervamus monumenta Sanctorum, de* S. Raynerio *unum reperi, imò unicum, ibi repoſitum olim à Papebrochio noſtro, cujus manu adſcripta leguntur hæc verba tantùm:* Dono D. Joannis Lucii Romæ. *Tum alio, ac fortè ipſius Lucii, charactere ſcripta continet ſequentia:* Die IV Auguſti. Officium S. Raynerii, archiepiſcopi Spalatensis. Lect. IV. Rayne-
** f.* libera-retur rius, Callenſis primùm epiſcopus, ut à moleſtiis litium, quas cum ſuo clero habebat in tuendis ſuæ eccleſiæ juribus, liberaret *, ad ſedem me-
B tropolitanæ Spalatenſis ab Alexandro III ſummo Pontifice tranſlatus fuit, oblata tunc temporis occaſione, cum nuncii Spalatenſes, vitâ functo Gerardo, ipſorum archiepiſcopo, à Sede Apoſtolica archiepiſcopum efflagitabant. Quæ mutatio facta eſt non ſine doloris ſenſu eorumdem, qui paulo antè ipſum perſequebantur. Spalatum cum primùm appulit, ingenti cum gaudio totius cleri & populorum ſuſceptus eſt. Tu autem. Lect. V. Alexandro ſummo Pontifici, Venetias per mare properanti ad componendas res cum imperatore Frederico, cum variis itineris refocillamentis in inſula Iſſa ornatiſſimis lembis & co-
** an.* celo-qibus ? loribus * inſtructis occurrit magno cum cleri & nobilium Spalatenſium comitatu; & Iadram uſque eum eſt proſecutus. Conſtantinopolim ad imperatorem Emmanuelem, qui tunc toti Dalmatiæ & Croatiæ imperitabat, pro ſuorum civium beneficio eſt profectus; cujus gratia & muneribus ditatus, negotiis optimè confectis, ad ſuos rediit. Tu autem.

3 Lect. VI. Fuit Raynerius vir conſtantiſſi-
& legitima. mus & intrepidus in juribus & facultatibus ſuæ eccleſiæ defendendis. Cumque in recuperandis
C eccleſiæ prædiis à Sclavis occupatis ad montem Maſſaron ſe recepiſſet, & adverſus barbaros illos invicto pectore pro ſancti Domnii agris laboraret, prope montem Craſſum eſt ab illis lapidibus obrutus; indeque à civibus ſublatus, in eccleſia S. Benedicti extra muros honorificè ſepultus, adhuc etiam ibidem ſuper altare proprium reconditus, magna cum devotione, & non ſine admirandis interdum curationum effectibus, colitur. Tu autem. *Hæc ibi; abſque ullo indicio vel loci, in quo iſtud Officium publicè recitetur; vel temporis, quo introductum uſu acceptumve fuerit; vel codicis, unde illud nobis aut Lucius ipſe tranſcripſerit, aut curarit exſcribi: fortè quia id vel coràm explicavit, vel per epiſtolam (ſi per epiſtolam huc Officium iſtud miſerit,) quæ perierit. Certè niſi Officium iſtud uſûs tunc eſſet & auctoritatis publicæ ac legitimæ ſive in metropolitana Spalatenſi, ſive in eccleſia ſaltem S. Benedicti, non is profectò vir erat Lucius, qui noſtris illud obtruderet; nec tam inepti Majores noſtri, ut illud tam ſolicitè gazophylacio noſtro aſſervandum includerent. Non eſt ergo, quod de publico* S. Raynerii *hujus tam ante, quam poſt Urbani PP. VIII decreta, cultu dubitemus.*

4 *Acta ejus per compendium aliqua poſterita-*

tis memoriæ commendavit Thomas, archidiaco- AUCTORE P. B.
nus Spalatenſis in Hiſtoria Salonitana cap. 22. *Oſtendit autem Lucius, qui hoc & alia populari ſuorum inedita monumenta unà cum ſex ſuis de Regno Dalmatiæ & Croatiæ libris emiſit in lucem; oſtendit, inquam, Lucius pag.* 469, *natum eſſe Thomam* anno MCC; *mortuum verò* anno MCCLXVIII; *ac proinde ſatis idoneum eſſe teſtem eorum, quæ de Sancto noſtro conſcripſit. Atque utinam ea & aliquanto repetiſſet altiùs, & paulò uberiùs eſſet proſecutus. Narrationem enim ſuam à* S. Raynerii *ex Callienſi cathedra ad metropolim Spalatenſem evectione exorſus, in obſcuro reliquit omnia, quæ præceſſerant; tum quæ deinde conſecuta ſunt, breviter nimiùm ac parcè conſignavit. Sed neque Ughellus Italiæ ſacræ, ſecundùm nuperam editionem, tom.* 2, *col.* 812, *ubi in epiſcoporum Callienſium ſerie proponitur, de geſtis ejus vel ante vel poſt acceptam iſtius eccleſiæ adminiſtrationem aliud refert, quàm, quod* Raynerius Callienſibus divinum jus dixerit anno MCLIV, junctuſque amicitiâ fuerit S. Ubaldo, epiſcopo Eugubino, cui [*S. Ubaldus*] poſt mortem apparuerit, illumque rogaverit [*antea*] ut ſupremo funeri ſuo haud dedignaretur adeſſe. Hic Raynerius anno MCLXXV ab Alexandro III Papa Spalatenſis archiepiſcopus renunciatus eſt, *&c., quæ ex archidiacono Spalatenſi deſumpta ſunt.* E

5 *Quod ait Ughellus*, S. Raynerio *noſtro apparuiſſe S. Ubaldum jam vitâ functum, id non legitur in hujus Vita, quam illuſtravimus ad diem* XVI *Maii à pag.* 630: *imò ne quidem nominatim exprimitur inter eos, qui ejus funeri anno* 1160 *adſtiterunt; tametſi Oliverius, ut ibidem annotatum eſt pag.* 637 *litterâ* d, *epiſcopos ſepulturæ ejus præſentes fuiſſe aſſerat Peruſinum, Callienſem (qui tunc erat* Raynerius, *non* Rogerius, *ut ibi perperam impreſſum eſt) & Tifernenſem. Eadem interim etiam cum Ughello narrat Hieronymus Faber ſuprà jam aſſignatus, pag.* 275, *ſed ex ipſo, ut paulo inferius innuit, Ughello, qui hujus rei teſtem nullum appellat. Porrò ad epiſcopatum Callienſem, ſeu Callenſem, vulgo di Cagli, aſſumptum fuiſſe putamus* Raynerium *è cœnobio Fontis Avellanæ, in diœceſi Eugubina, ubi monaſticum inſtitutum profeſſus fuerit: quandoquidem, teſte Jacobillo in Sanctis Umbriæ tom.* 3, *pag.* 355, *in ejuſdem cœnobii Martyrologio die* XXV (*menſem omiſit*) *mentio fit Raynerii cujuſdam, qui ex palæſtra illa ſacra ad infulas Callienſes evocatus acceſſerit: in tota verò Callienſium antiſtitum ſerie apud Ughellum unicus occurrit* Raynerius, *iſque noſter. Plura non ſuppetunt, præter Acta, quæ ſubjicimus.* F *& quæ alibi de ipſo reperiuntur.*

ACTA

Auctore Thoma, archidiacono Spalatenſi, in Hiſtoria Salonitana cap. 22.

Promovetur Sanctus à ſede Callienſi ad Spalatenſem; a

MOrtuo tandem bonæ memoriæ Girardo archiepiſcopo *a*, in hoc totius eccleſiæ Spalatinæ reſedit conſilium, ut neminem eligerent; ſed à Sede Apoſtolica paſtorem idoneum poſtularent. Tunc miſerunt legatos ſuos ad curiam, ſacerdotem quemdam Jonium ſacriſtam & quem-

EX MSS. dam alium. Qui accedentes ad pedes Domini Alexandri Papæ, petitionem Spalatenſis eccleſiæ humiliter porrexerunt. Erat autem tunc temporis magna controverſia inter clericos Callenſes Tuſciæ civitatis *b* ex una parte, & Raynerium, eorum epiſcopum, ex parte altera, ſuper quibuſdam juribus eccleſiæ ipſorum, ſteterantque ambæ partes diu in curia implacabiliter litigantes. Cumque non poſſet inter eos tumultus hujus diſcordiæ mitigari, Dominus Papa hanc viam invenire voluit, fomitem tanti rancoris utiliter extinguendi. Itaque abſolvit Raynerium ab adminiſtrationis vinculo, quo Callenſi eccleſiæ fuerat alligatus: & quia ſciebat eum virum valde habilem regimini paſtorali, vocatis eccleſiæ Spalatinæ nuntiis, dedit ipſum illis in patrem & paſtorem ſuæ eccleſiæ deducendum. Tunc clerici Callenſes, licet ipſum odiis & vexationibus proſecuti fuiſſent; multum tamen triſtes de amiſſo Paſtore effecti, ad propria ſunt reverſi.

B 2 Raynerius autem ſuſcepto dignitatis pallio gaudens & lætus, cum nuntiis iter arripuit veniendi. Deſcenderunt ergo Ravennam. Habebat autem Raynerius archiepiſcopus vaſa argentea non modica, pecuniam & indumenta pontificalia pretioſa. Cum autem timerent in mari latrocinia pyratarum, noluerunt prædictas opes ſecum in navi portare: ſed includens eas Archiepiſcopus in quodam dolio, recommendavit ſervandas apud ſanctæ Mariæ monaſterium de Porta Ravennate *c*, mandans, ut nulli hominum illud depoſitum traderetur, niſi ad manus cujuſdam ſervientis ſui, quem eis præſentem oſtendit. Tunc conſcendentes navem, profecti ſunt. Cum autem perveniſſet ad civitatem, cum magno tripudio cleri populique ſuſceptus eſt. Cœpit autem eccleſiam multâ prudentiâ gubernare, emendare clericos, populum inſtruere ſalubribus documentis, facultates eccleſiaſticas vigilanti ſtudio ampliare. Sed nunc ad Martinum epiſcopum Inſularum *d* redeundum eſt. Hic cum eſſet ſenex quadam valetudine comprehenſus, quaſi amens effectus erat. Inſulani verò ejus amentiam non ferentes, expulerunt eum; & accedentes ad eccleſiam Spalatenſem, elegerunt Luccarum filium Duymi Ciclæ, archidiaconum ejuſdem eccleſiæ; qui præſentatus Raynerio archiepiſcopo, conſecratus eſt ab eodem.

ubi applaudente clero & populo, ſuſcipitur:

b

c

d

C 3 Per idem ferè tempus dominus Alexander Papa tempore Schiſmatis *e* navigavit ab Apulia, & venit ad Inſulam Liſſam *f*. Statim autem ut præſenſit Raynerius archiepiſcopus, præparatis navibus multis, cum magno comitatu cleri & nobilium civitatis venit ad eum, deferens ei cibaria & xenia multa. Tentabat rogare ipſum, ut ad Spalatenſem urbem, quæ prope erat, divertere dignaretur; ſed non acquievit Papa: feſtinabat enim ire Venetias ad componendum cum Frederico imperatore *g*. Navigavit ergo inde, & venit Jaderam *h*: ivit autem Raynerius archiepiſcopus cum eo. Tunc Martinus Inſularum epiſcopus, recuperata ſanitate, jam compos mentis effectus, querelam Domino Papæ de ſua expulſione & de Luccari intruſione depoſuit: ſummus verò Pontifex, auditis & cognitis cauſæ meritis, Luccarum depoſuit; Martinum verò ad ſuam ſedem remiſit.

obviam navigat ſummo Pontifici, eumque ad ſe perhumaniter invitat:

e

f

g

h

4 Eo tempore Emanuel inclytæ memoriæ apud Conſtantinopolim imperabat. Tota autem Dalmatia & penè Chroatia univerſa ſubjecta erat principatui ejus. Ipſe autem erat benigniſſimus circa omnes ſibi ſubjectos; non tributorum exactor, ſed divitiarum ſuarum liberaliſſimus diſtributor. Omnes ad ſe venientes honorabat, omnibus impenſas ex fiſco regio exhibebat; recepta etiam computatione capitum civitatis Spalatenſis, mittebat ſtipendia omnibus; infantibus etiam in cuna jacentibus ſingulos aureos dari faciebat. Mittebat autem duces ſuos cum magno apparatu armorum, portantes pro ſumptibus pecuniam copioſam; qui veniebant; & tenebant civitates maritimas, & magnam Chroatiæ partem *i*. Itaque Spalatenſes rogaverunt Raynerium archiepiſcopum, ut pergeret Conſtantinopolim ad imperialem curiam viſitandam. Qui grataṅti animo acquieſcens, aſſociatis ſibi aliquod * de nobilibus civitatis, Conſtantinopolim profectus eſt. Ingreſſuſque ad Emanuelem imperatorem, ipſumque ex parte ſuorum civium multum reverenter ſalutans, valde honorificè ab imperatore ſuſceptus eſt, & quamdiu ibi manſit, ſatis venerabiliter impenſis ex curia affluenter exhibitis, procuratus eſt. Cum autem redeundi licentiam à principe poſtulaſſet, donavit ei munera pretioſa ſatis, & non pauca; ſicque ad eccleſiam ſuam gaudens, & locuples eſt reverſus *k*.

D

i

* *lege* aliquot

E

k

adit Manuelem Comnenum imp., erga ſe benigniſſimum:

5 Fuit autem Raynerius vir valde comtans & intrepidus, nec patiebatur aliquid de juribus & facultatibus eccleſiæ deperire: unde factum eſt, ut quodam tempore iret ad montem Maſſarum, ut exquireret quædam prædia eccleſiæ, quæ à Sclavis occupata detinebantur; & cum faceret circuitum cum his, qui terrarum illarum habebant notitiam, ambiendo & limitando eas per ſuas extremitates, ecce, Nicolaus quidam cum fratribus & parentela ſua, qui erant ex genere Cacitorum *l*, de facto Archiepiſcopi valdè dolere cœpit, & convocata populari multitudine, in magno furoris impetu Raynerium circumdantes, exclamaverunt: Quid tu, peſſime præſul & inique, contra nos agere conaris? Numquid putas poſſe nos ejicere de poſſeſſionibus territorii patrum & anteceſſorum noſtrorum? Niſi in continenti recedas, hic dies vitæ tuæ ultimus erit.

recuperare nititur erepta eccleſiæ bona;

l

quod conſtanter exſequens, ab iniquis poſſeſſoribus lapidatur, & ſepelitur à ſuis.

6 Raynerius autem (ut erat conſtantiſſimus) nil eorum minis perterritus, libera & intenſa ſatis voce reſpondit, dicens: Non veſtrum eſt territorium, ut aſſeritis; ſed poſſeſſio eccleſiæ B. Domnii *m*, à vobis hactenus uſurpata. Ad hanc vocem omnis multitudo Sclavorum, arreptis lapidibus, in eum unanimiter projecerunt, tamdiu dextris furentibus debacchantes, donec exanime corpus ſub magno acervo lapidum dimitterent, & abirent. Viri autem illi, qui Præſulem fuerant comitati, videntes Sclavorum rabiem in ejus fore mortem ſuccenſam, cucurrerunt ad civitatem, tantum malum civibus nuntiantes. Cives autem ſubitaneo rumore attoniti, repentè ad arma concurrunt, & alii quidem per mare, alii per terram ad montem Craſſum, ubi ſcelus perpetratum fuerat, venire accelerant properanter. Ut autem pervenerunt ad locum, ecce, Pontifex miſerandus ſub illa lapidum congerie, quaſi tumulatus jacebat; hoſtes omnes receſſerant. Tunc extrahentes eum, navique extincta imponentes membra, cum magno luctu & mœrore ad civitatem duxerunt. Clerus autem, præparatis de more ſolemnibus exequiis, unà cum populo extulerunt corpus Pontificis, & ſepelierunt eum in eccleſia ſancti Benedicti *n*.

F

m

n

Pœna ſacerdotis improbi hoc facto lætantis,

7 Erat autem eo tempore ſacerdos quidam, nomine Micha: hic cum de ſuis exceſſibus à prædicto Antiſtite ſæpè argueretur, in magnum exar-

A exarſerat odium contra eum : non enim erat homo , qui de correctione proficeret in melius ; ſed qui deficeret in deterius. Hic ergo videns , quod mortuus erat inſectator vitiorum ſuorum , lætus effectus eſt ; & quaſi inſultans morti ejus, dixit quibuſdam complicibus ſuis : Date mihi potum æquæ , ut poſſim dicere , quia ſuperſtes ſum illi maligno præſuli , qui me quieſcere non ſinebat. Et cum datam aquam ex voto bibiſſet , ſtatim ſe jecit in lectum , à quo numquam ſurrexit ; ſed paulo pòſt vitâ deceſſit.

uti & omnium , qui lapidaverant. Annus martyrii ; tempus , quo ſedit.

8 Spalatenſes autem , facta inquiſitione de interfectoribus Archiepiſcopi , aliquos invenerunt, quos ſtatim patibulis ſuſpenderunt. Sed Deus omnipotens non diu permiſit tam nefarium ſcelus ſine manifeſta ultione manere : nam quotquot in effuſione innocentis ſanguinis impias extenderunt manus , poſt modicum tempus , alii fame , alii gladio , alii peſte cum ſua poſteritate conſumpti ſunt. Obiit autem venerabilis Raynerius 2 Nonas Auguſti anno Domini MCLXXX. Præfuit verò

B eccleſiæ annis quinque *o*. Poſt cujus deceſſum Spalatenſes rogaverunt ſervientem ejus , quatenus Ravennam pergeret , depoſitumque Archiepiſcopi ad eccleſiam Spalatenſem deferret. Ipſe autem cum eſſet fidelis & bonus , acquievit civibus ; & præparato navigio perrexit Ravennam. Miſerunt autem cum ipſo quemdam clericum , nomine Baddam Marulle. Tunc oſtenderunt depoſitariis quædam interſigna Archiepiſcopi ; & quia ille idem erat , ad cujus manus depoſitum illud juſſerat Archiepiſcopus tradi , reddiderunt totum illud dolium , in quo fuerant opes illæ recluſæ. Receptis verò omnibus , reverſi ſunt. De rebus itaque illis , quædam eccleſiæ datæ ſunt ; de aliis fecit communitas voluntatem ſuam.

ANNOTATA.

a *De hoc* Girardo *egerat auctor noſter ſub finem capitis* 20 : *de eccleſia verò ſeu archiepiſcopatu Salonitano , nunc Spalatenſi , conſuli meretur Lucius lib.* 2 , *toto cap.* 14.

b *De* Callio *& epiſcopis* Callienſibus *ſeu* Callenſibus , *Urbinatis metropolitæ ſuffraganeis , adi Ughelli editionem novam tom.* 2 , *col.* 808.

C c *Hoc monaſterium Canonicorum regularium fuſè deſcribit Hieronymus Faber in Sacris veteris Ravennæ monumentis parte* 1, *à pagina* 266 ; *ubi & quæ hîc & infrà num.* 8 *narrantur , invenies pag.* 274 *& ſeq.*

d *De hoc* Martino , inſularum *Pharon & Brachia* epiſcopo , *egerat auctor cap.* 20. *Ceterum res hæc ad Acta noſtra non ſpectat , niſi quatenus ſuffectum Martino Luccarum conſecraſſe rogatus dicitur* S. Raynerius. *Plura in hunc Locum Lucius lib.* 3 , *cap.* 13. EX MSS.

e *Hoc ſchiſma ſub Alexandro PP. reſtinctum eſt anno* 1180 , *cum annos* 21 *per quatuor antipapas duraſſet. Vide Pagium in Breviario Romanorum Pontificum tom.* 3 , *pag.* 107.

f *Inſula hæc nunc* Liſſa , *olim frequentiùs* Iſſa *nuncupata , in mari Adriatico ſedecim circiter leucis horariis Spalato diſtat. De ea plura Lucius locis variis , quos aſſignat in indice , verbo* Iſſa.

g *Venetias appulit Pontifex anno* 1177, *die* XXIII *Martii ;* Fredericum *verò , compoſita pace , ad pedis oſculum admiſit ibidem die* 24 *Julii eodem anno. Adi Pagium citatum , pag.* 98 *& ſeqq.*

h Jadera , *nunc vulgo* Zara , *urbs Dalmatiæ maritima & archiepiſcopalis , abeſt Spalato verſùs occaſum leucis ferè* 23.

i *Adi Cinnamum Hiſtoriarum lib.* 6 *ab initio; & Lucium lib.* 3 *cap.* 9 *&* 10. E

k *Hac eadem occaſione ab eodem imperatore mandatum illud obtinuit , quo reſtitui volebat eccleſiæ Spalatenſi , quæcumque ad eam demonſtrare per chartam aut teſtes poſſet* Raynerius *aliquando pertinuiſſe , & iniquè ab invaſoribus ſacrilegis poſſideri. Exhibet illud Lucius lib.* 3 , *cap.* 10 , *pag.* 132 , *datum* menſe Martio Indictione XIII, *hoc eſt , anno Chriſti* 1180 : *additque , in hujus præcepti exſecutione ſanctum hunc Præſulem occubuiſſe.*

l Caciti , *Cinnamo* Κατζίκιοι , *item* Cacicli , Cazzeti , *&* Cazethi , *juxta Lucium lib.* 4 , *cap.* 4 , *pag.* 163 , *una fuit ex duodecim tribubus Croatorum , in Zupania maritima potens & piraticæ aſſueta ac latrociniis.*

m Domnii , *patroni ſcilicet eccleſiæ Spalatenſis , & primi epiſcopi Salonitani , de quo egimus ad diem* XI *Aprilis à pagina* 5.

n *Quam nimirùm extra muros Spalatenſes Benedictinis monialibus opiparè fundaverat Laurentius archiepiſcopus , ut narrat Thomas noſter cap.* 16. *Vide etiam in Commentario num.* 3.

o *Confirmantur hæc in Memoria archiepiſcoporum Salonitanæ & Spalatinæ eccleſiæ apud Lucium pag.* 383 *his verbis :* Raynerius ſedit annos V. Iſte fuit lapidatus à Slavis de Maſaro , eo quod circuibat terras eccleſiæ A.D. MCLXXX prid. Non. Aug. Sepultus eſt apud monaſterium S. Benedicti intus in eccleſia. F

A D

DE S. DOMINICO CONFESSORE

FUNDATORE ORDINIS FF. PRÆDICATORUM.

BONONIÆ IN ITALIA.

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Præmittitur notitia veterum auctorum, qui Vitam Sancti conscripserunt.

ANNO MCCXXI *Prater testes oculatos gestorum S. Dominici,* B

MUlti scriptores synchroni aut suppares eximia S. Dominici *gesta posteritati reliquerunt. His adde novem testes, omni exceptione majores, qui egregias ejusdem Sancti virtutes, quas ipsi vidc[illegible] observaverant, jurejurando coram judicibus declararunt. Nec minorem fidem merentur jurati testes Tholosani, numero trecenti, qui aliqua Sancti gesta & miracula, à se in partibus Tholosanis visa vel audita, non parum confirmarunt, ut postmodum dicemus. Unde miror, Adrianum Bailletum tomo* 2 *Legendæ suæ Gallicæ auctoritatem horum omnium tam flocci pendere, ut in tabula critica, mensi Augusto præfixa, ad diem* IV *istius mensis audacter more suo innuat, in hac re parum B. Jordano, primo Vitæ scriptori, aliisque antiquis biographis deferendum esse. Nam si severus ille Aristarchus non credat dignissimo* S. Dominici *successori, qui Acta sancti Patris sui facilè indagare poterat, & testibus oculatis, aliisque viris huic tempori vicinis, quid tandem ad fidem faciendam in historia exiget? Si hæc hypercriticus iste novisset, aut attentè considerasset, fortè mitiorem de illis auctoribus censuram tulisset. Interim ad pleniorem rigidi hujus censoris refutationem, ac clariorem rerum dicendarum intelligentiam, ex Bernardo Guidonis, qui circa finem seculi* XIII *in Ordine Prædicatorum floruit, & postea ex illo ad episcopatum Lutevensem assumptus est, antiquos istos biographos transcribemus, eosdemque hinc inde suppletos observationibus nostris dilucidabimus.*

C

habemus de iisdem libellum B. Jordani synchroni,

2 *Igitur Bernardus ille apud Edmundum Martene in Collectione amplissima veterum scriptorum & monumentorum tomo* 6 *col.* 404 *ac* 405 *eos ita recensct:* Gesta præclara B. Dominici conscripserunt, qui sequuntur Fratres, viri præclari. Primò omnium venerabilis Frater ac pater Magister Jordanis, dignus ejus successor, in libello seu tractatu suo, quem intitulavit; DE PRINCIPIO ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM ANTE CANONIZATIONEM IPSIUS; & generale Capitulum approbavit; qui libellus incipit in prologo hoc modo: FILIIS GRATIÆ, COHEREDIBUS GLORIÆ, FRATRIBUS UNIVERSIS. Vita autem seu Legenda incipit ibidem in secundo capitulo hoc modo: HUJUS TEMPORIBUS FUIT QUIDAM ADOLESCENS, NOMINE DOMINICUS. *Ex hoc distincto prologi & capitis initio, aliisque adjunctis abunde colligimus, in Museo nostro servari antiquum apographum ejusdem libelli, quem B. Jordanus paucis annis post obitum* S. Dominici *conscripsit, ut infrà clariùs apparebit.*

3 *Dum hîc dicitur libellus ille à Capitulo generali approbatus, non id ita intelligi debet, quasi Capitulum istud omnia & singula in eo contenta approbarit: nam Capitulum generale, quod Bononiæ anno* 1242 *celebratum est, apud Edmundum Martene in Thesauro novo anecdotorum tomo* 4 *col.* 1684 *post alia decreta sic statuit:* Item monemus & volumus, quod abradatur de Legenda beati Dominici; ubi semetipsum asserit, licet in carnis integritate divinâ gratiâ conservatum, nondum illam imperfectionem evadere potuisse, quin magis afficeretur juvencularum colloquiis, quam affatibus vetularum. *Periodus illa, quæ hîc supprimenda decernitur, in apographo nostro membranaceo ita erasa est, ut adhuc aliquo modo legi potuerit, quemadmodum inferiùs patebit.* *in quo Capitulum Bononiense anni* 1242

E

4 *Porrò Jacobus Echardus, qui non ita pridem scriptores Ordinis Prædicatorum duobus voluminibus recensuit, & ex eodem B. Jordani libello Vitam* S. Dominici *huic operi inseruit, notisque illustravit, tomo* 1 *pag.* 22 *in observationibus suis ad istud Capituli generalis decretum notat sequentia:* Sapientes illi viri (erat Capitulum diffinitorum secundum) forsan veriti sunt, ne ista confessio eximiæ beati Dominici sanctitati officeret, & labem inureret, eorumque prudentia in harum linearum abrasione non nisi laudanda est; verùm cum affectio illa externa tantùm esset, nec ad Sancti animam penetraret, imò quam toto corde detestabatur, quid obstat, si ipse ita fassus est, ut nos fragiles nobis caveremus, quo minus eum tam sanctum humani quid tamen passum esse, salvâ innocentiâ, sciamus. *Hæc de libello B. Jordani dicta sufficiant.* *aliquam periodum supprimendam decernit.*

F

5 *Bernardus Guidonis ad alterum Vitæ scriptorem ita pergit:* Secundò scripsit Frater Petrus Ferrandi, Hispanus natione de Galexia, * post canonizationem sancti Dominici; & generale Capitulum similiter approbavit. Hæc Legenda incipit, ut æstimo: BEATUS DOMINICUS ADHUC PUERULUS SUB NUTRICIS CUSTODIA CONSTITUTUS. *Nicolaus Antonius in Bibliotheca veteri Hispana lib.* 8 *cap.* 3 *num.* 119 *de eodem Petro ita meminit:* Ejusdem instituti (*videlicet Ordinis Prædicatorum, de quo antea egerat*) sodalis F. Petrus Ferdinandi sive Fernandez, Gallæcus, inter Fratres à puero persanctè vixit, ac plurimis locis professor fuit, tandemque è Zamorensi cœnobio ad Superos abiit. Hic sancti patris Dominici Vitam diligentia non mediocri adhibita compilavit. Legendam vocat Antonius Senensis, quæ incipit: P. DOMINICUS ADHUC PUERULUS. *Nescio, unde Nicolaus Antonius, Echardus, aliique cognomen* Ferdinandi *vel* Fernandez *ceruerint, cum à Bernardo Guidonis, & in* *Post B. Jordanum Petrus Ferrandi,*
* *forte* Gallæcia

A *in Vitis Fratrum, quas in veteri Ms. codice noſtro, ſignato* P. *Ms.* 7, *habemus, part.* 5 *cap.* 3 *diſerte* Frater Petrus Ferrandi *nominetur.*

cujus opuſculum hactenus invenire non licuit,

6 *Laudatus Echardus tomo* 1 *de ſcriptoribus Ordinis Prædicatorum (hoc opus deinceps brevitatis cauſâ ſub nomine Bibl. Prædicat. citabimus) pag.* 1 *Petrum illum facit patriâ Luſitanum, vel quia Gallæcia vicina eſt Luſitaniæ, vel quia fortè provincia illa, ex qua oriundus erat Petrus, olim ad Luſitaniam ſpectabat. At Echardus eodem tomo pag.* 127 *de hoc Petro diſtinctiùs agit, eumque ibi appellat Hiſpanum, & argumentis quibuſdam rectè probat, ipſum ante annum* 1260 *ex hac vita migraſſe. Ceterùm Echardus poſt memoratum hujus ſcriptoris opuſculum de Actis* S. Dominici, *& aſſignatum illius principium, ſic ad propoſitum noſtrum ibidem ſcribit:* Hanc Vitam Malvenda citatus ex Bernardo Guidonis in Commentario de rebus Ordinis dicit fuiſſe in Capitulo generali approbatam; ſed quodnam illud Capitulum, non indicat: Commentarium autem

B illum Guidonis (*nuper ab Edmundo Martene in Collectione ampliſſima tomo* 6 *à col.* 398 *typis excuſus eſt, ut ſuprà indicavimus*) mihi videre non licuit. Ceterùm Vita illa videretur curioſiùs inveſtiganda, & ab iis, penes quos eſt, in lucem edenda: etſi enim eâ uſus fuerit venerabilis Humbertus, &, quæ in ea præcipua, Vitæ à ſe ſcriptæ inſeruerit, non parum confert ad factorum veritatem dilucidandam, hujuſmodi æqualium vel ſupparium ſcriptorum prima & ſimplicia exemplaria genuinaque intueri. *Cum ſuſpicarer, anecdoton iſtud opuſculum alicubi in bibliothecis RR. PP. Prædicatorum conſervari, deſiderium illius edendi ipſis indicavi in ſcheda memoriali, quæ ad reverendiſſimum totius Ordinis Magiſtrum tranſmiſſa eſt. Inſuper ad amicos in Luſitania & Hiſpania ſcripſi, ut hanc Petri lucubrationem alicubi detegerem; ſed hactenus oleum & operam perdidi.*

Bartholomæus Tridentinus,

7 *Hunc Petrum in ordine biographorum ſequitur, aut forte præcedit, Bartholomæus Tridentinus, quem Bernardus Guidonis omiſit, aut non novit, & de quo Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 110 *hæc tradit:* Frater Bartholomæus Tridentinus, à patria ſic nuncupatus, vir doctrina & pietate conſpicuus, circa Ordinis primordia clarC ruit, & vel ab ipſo B. Dominico, vel ab ejus primorum ſodalium aliquo veſtem induit. Certè S. Antonium de Padua, qui anno MCCXXXI mortuus eſt, vidiſſe ſe ac cognoviſſe, & tranſlationi primæ corporis S. Dominici interfuiſſe anno MCCXXXIII, ipſe aſſerit in opere mox laudando. *Hoc autem opus inſcribitur:* Epilogus Vitæ ſanctorum, *ut habet Echardus, vel:* Liber epilogorum in geſta Sanctorum, *ut Henſchenius noſter in ecgrapho ſuo notavit, & exaratum videtur circa annum* 1240, *ſicut Echardus nobiſcum cenſet. At certè ſynopſis Actorum* S. Dominici *poſt annum* 1244 *& ante annum* 1251 *conſcripta eſt, ut poſtea in Annotatis obſervabimus. Ex hoc manuſcripto Bartholomæi Tridentini opere, quod anno* 1660 *adhuc in bibliotheca Cardinalis Barberini codice* 2061 *ſervabatur, Henſchenius primam* S. Dominici *tranſlationem, & Papebrochius brevem ejuſdem Sancti Vitam Romæ excerpſerunt, quas infrà ſuo loco nunc primùm typis excudemus.*

Angelica de Bononia,

8 *Circa hæc tempora etiam vixit monialis Dominicana, à Bernardo Guidonis prætermiſſa, quæ Acta* S. Dominici *conſcripſiſſe dicitur, & de qua laudatus ſæpiuſque laudandus Echardus tomo* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 831 *tradit ſequentia:* Soror Angelica de Bononia ex primis ſacri gynæcei ſanctæ Agnetis, in civitate Bononienſi in ipſis Ordinis initiis erecti, ſanctimonialibus una fuit, quæ ſub B. Cæciliæ de Ceſarinis ſupra laudatæ inſtitutione ad eam perfectionem aſcendit, ut illuſtrem vitæ ſuæ ſanctiſſimè actæ memoriam reliquerit. Floruiſſe dicitur ab anno MCCXXV ad MCCXL, & ultra. Scripſit Vitam & geſta B. Dominici, ut ea narrantem B. Cæciliam, & primos ejuſdem Sancti ſocios audierat. Hujus operis exemplum Ms. extat Matriti in regio S. Dominici monaſterio, à Fratre Joſepho de Sarabia, de quo ſuprà pag. 782, viſum; qui teſtatur tamen, non niſi apographum eſſe, poſt annum MCCCLXXII ſcriptum, cum eadem manu in eo habeatur non ſolùm Vita S. Thomæ de Aquino, ſed & hujus tranſlationis corporis hiſtoria. *Nos ea lucubratione caremus, nec magnopere indigemus, cum Ferdinandus de Caſtillo in ſua Hiſpanica Ordinis Prædicatorum Hiſtoria haud dubiè his monumentis uſus fuerit, ut in prologo ejuſdem Hiſtoriæ videtur indicare. Porrò quantum fidei narrationibus ſororis Cæciliæ tribuendum ſit, ex infrà citandis Echardi verbis apparebit.* AUCTORE G. C. E

& Conſtantinus Urbevetanus, auctores ſuppares,

9 *Ad hanc ætatem quoque pertinet Conſtantinus, qui ab epiſcopatu Urbevetano, ad quem ex Ordine Prædicatorum aſſumptus fuit, vulgò cognominatur Urbevetanus, & de quo Bernardus Guidonis loco ſuprà citato hæc habet:* Tertiò ſcripſit Frater Conſtantinus, qui fuit epiſcopus Urbevetanus, de mandato venerabilis patris Magiſtri Ordinis, Fratris Joannis Theuthonici, ſicut patet in epiſtola ipſius Fratris Conſtantini, quæ incipit: REVERENDO IN CHRISTO PATRI. Prologus verò incipit conſequenter hoc modo: MULTIFARIE MULTISQUE MODIS. Legenda verò incipit hoc modo: VENERABILIS QUIDEM PATER, BEATUS DOMINICUS; & hanc Legendam ſimiliter generale Capitulum approbavit. *Inter ſcriptores Actorum* S. Dominici *etiam ab Echardo in Bibliotheca Prædicatorum tomo* 1 *pag.* 1 *numeratur* tertius Conſtantinus Medices, Etruſcus, epiſcopus exinde Urbevetanus, qui jubente Joanne ab Wildeshuſen, quarto Ordinis Magiſtro, novam Legendam ſcripſit ac edidit inter MCCXLII & MCCXLVII, multa à Jordano omiſſa addens, teſtibus uſus, qui Sancto annis pluribus familiariter convixerant. F

Vitam ejuſdem Sancti literis mandarunt.

10 *Deinde Echardus eodem tomo pag.* 153 *narrat præcipua hujus Conſtantini geſta, & ibidem de Legenda ipſius ad rem noſtram ſic monet:* Hanc verò nos ſuprà integram edidimus ex accurato codice noſtro Ms. ſeculi XIII membr. charactere minutiſſimo, ſed eleganti. Vitam hanc Vincentius Bellovacenſis Speculi hiſtorialis libro XXXII inſeruit, ſed non integram, & in editis præterea mendis ſcatentem. Hanc appellat LEGENDAM NOVAM ad diſcrimen alterius à beato Jordano antea ſcriptæ. Conſtantinum volunt ex juſſu quarti Ordinis Magiſtri Joannis ab Wildeshuſen, anno MCCXLII in comitiis Bononienſibus datô, ſcripſiſſe; quod veroſimile, licet in actis ejus Capituli, quæ nunc habentur, nihil de hoc legatur. Opus finiiſſe ante MCCXLVII, ferè mihi certum. *Quandoquidem igitur Echardus hanc* S. Dominici *Vitam tomo* 1 *Bibl. Prædicat. à pag.* 25 *edidit, non judicamus, eam à nobis recudendam eſſe, cum præſertim Theodoricus de Appoldia, quem poſt hunc Commentarium prævium typis ſubjiciemus, ex eadem* aliiſ-

AUCTORE G. C.

aliisque ampliorem ſuam lucubrationem compoſuerit. Si quid tamen notatu dignum, aut ab aliis diſcrepans, in iſta Conſtantini Legenda occurret, id in Commentario noſtro, vel in Annotatis ad Acta Theodorici de Appoldia, indicabimus.

Hos ſecuti ſunt Gerardus de Fracheto,

11 *Bernardus Guidonis ſeriem biographorum ſuorum poſt Conſtantinum Urbevetanum ſtatim proſequitur his verbis :* Scripſit etiam dilectus Deo & hominibus Frater Geraldus de Fracheto, Lemovicenſis diœceſis, Prior Provincialis provinciæ, quaſi colligens ſpicas, quæ manus metentium evaſerunt, ſicut ipſemet teſtatur ibidem, multa, quæ omiſſa vel ignorata ab aliis ſcriptoribus videbantur, recolligens & componens in ſecundo libro, qui VITAS FRATRUM inſcribitur, quem ipſe compoſuit, & quinque libellis diſtinxit, qui ſecundus liber incipit : NON DEBET VIDERI SUPERFLUUM. *Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 259 hunc ſcriptorem vocat Gerardum, & pagina ſequente oſtendit, jam ab anno 1260 abſolutum fuiſſe ipſius opus, cujus ſecundam partem, quæ ad Acta* B S. Dominici *ſpectat, ex duplici codice Ms. emendatiùs recuſam, eidem tomo 1 Bibl. Prædicat. à pag. 37 inſeruerat. Nos idem Gerardi vel Geraldi opus integrum & in quinque partes diviſum, habemus in membranco noſtro codice.* P. *MS.* 7, *quem cum editis conferemus, ſi quid ex eo per decurſum hujus Commentarii aut in Annotatis ad Acta* S Dominici *obſervandum occurrat.*

qui juſſu Humberti, generalis Magiſtri Prædicatorum,

12 *Theodoricus de Appoldia in prologo primo ad Acta* S. Dominici *inferiùs apud nos num.* 3, *memoratas* Vitas Fratrum *venerabili Humberto tribuit, dum ibidem poſt alia de illo hæc habet:* Etiam librum, qui VITAS FRATRUM dicitur, ſua devotione & diligentia compilavit. *Hinc quoque Malvenda, aliique nonnulli recentiores iſtam collectionem eidem Humberto adſcribunt. At illuſtriſſimus Bernardus Guidonis præter illa, quæ numero præcedente in hanc rem retulimus, apud laudatum Edmundum Martene eodem tomo 6 citati operis col.* 423 *ſcribit ſequentia :* Octavus Prior Provincialis fuit Frater Geraldus de Fracheto, Lemovicenſis diœceſis, de Caſtro Luceti prope Lemovicam oriundus, qui ſucceſſit Fratri Stephano Alverno, electus in Capitulo provinciali, in Podio beatæ Mariæ celebrato, anno Domini MCCLI..... Hic librum, qui VITAS FRATRUM inſcribitur, de mandato venerabilis patris fratris Hymberti, Magiſtri Ordinis, compilavit, in quo ſuæ Religionis viventem imaginem legentibus poſteris dereliquit.

C

Vitas Fratrum collegit,

13 *Verùm hæ Theoderici & Bernardi aſſertiones, in ſpeciem contrariæ, videntur inter ſe conciliari poſſe, ſi dicamus, venerabilem Humbertum Gerardo materiam hujus opuſculi ſubminiſtraſſe, & Gerardum ſubminiſtrata ſibi varia monumenta digeſſiſſe, ac apto ordine collocaſſe. Huic conciliationi fundamentum præbet Echardus, dum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag.* 147 *de venerabili Humberto hæc tradit :* In libro, cui titulum indiderunt VITAS FRATRUM, non modicam partem habet : nam & ejus juſſu à Fratre Gerardo Lemovicenſi compilatus eſt, & plura à ſe cognita & ſcripta eidem miſit, ſuis locis inſerenda. *Deinde pag.* 260 *ejuſdem tomi* Vitas Fratrum *inter lucubrationes Gerardi Lemovicenſis recenſet, & de opuſculo illo inter alia ſic monet :* Tempus, quo editum fuit hoc opus, ex actis comitiorum generalium eſtuitur D Anno itaque MCCLVI Pariſiis ordinatum fuit, ut quod memoriâ dignum reſcirent ſodales, illud Magiſtro Ordinis quamprimum ſcriberent. Cum autem exinde multa memorialia ex provinciis omnibus miſſa fuiſſent, ea Humbertus Gerardo commiſit, qui laudabiliora ſeligens, opus jam anno MCCLX confecerat, & eodem anno in comitiis Argentinenſibus approbatum, per Ordinem publicum redditum eſt ; quæ ex ipſo prologo conſtant. Poſtea autem quædam variis locis addita fuerunt, ut ad finem partis ſecundæ & ad initium capitis ſexti partis quartæ, & aliàs ; ſed hæc addita & inſerta ante annum MCCC. *Nunc ad aliam certam venerabilis Humberti lucubrationem progrediamur.*

ac ipſe Magiſter Humbertus,

14 *Huic Gerardo ſeu Geraldo Bernardus venerabilem Magiſtrum Humbertum ita ſubjungit:* Scripſit nihilominus venerabilis pater frater Hymbertus, Magiſter Ordinis quintus, omnia bene dicta & poſita à præcedentibus recolligens & compingens, conflans unam compilationem ex Legenda præfati Fratris Ferrandi & Fratris Conſtantini, minus neceſſaria reſecans, bene poſita altiùs repetens, ſtylo fideli, pulchro, & E venuſto, ordine quoque valde rationabili & congruo, quæ in pluribus ceteris antefertur, ſicut patet diligenter examinanti & conferenti, idem aſſumens principium, quod & Frater Conſtantinus in ſuo prologo, ſcilicet in ſequentibus, in locis ſuis etiam in ipſo prologo ſuperaddens & immutans convenienter & aptè. Prologus incipit ſic : MULTIFARIE MULTISQUE MODIS. Legenda verò incipit conſequenter hoc modò : BEATUS DOMINICUS FRATRUM PRÆDICATORUM DUX ET PATER INCLYTUS. *Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag.* 147 *conjicit, ante annum* 1254 *ab Humberto ſcriptam fuiſſe hanc* S. Dominici *Vitam, quam habemus in ecgrapho codicis Ultrajectini (huic adde breve ejuſdem Humberti chronicon, quod in codice noſtro* P. *MS.* 7 *exſtat) quo utroque inſtrumento utemur, ſi aliqua majoris momenti differentia ſeſe obtulerit.*

cujus lucubratio maximè in uſu fuit.

15 *Videtur illa Humberti Legenda in Ordine Prædicatorum maximè uſitata fuiſſe : ea enim jam ab anno* 1254 *inſerta erat Lectionario ſive Officio eccleſiaſtico iſtius Ordinis, ut Echardus tomo* 1. *Bibl. Prædicat. pag.* 147 *teſtatur. Communiorem ejuſdem Legendæ uſum etiam colligo ex actis Capituli generalis, quod anno* 1260 *Argentinæ celebratum eſt, & ex quo Edmundus Martene in Theſauro novo anecdotorum tomo* 4 *col.* 1729 *profert ſequens decretum :* Item mandat Magiſter, quod Fratres utantur Legendâ beati Dominici, quæ inſerta eſt in Lectionario, & aliæ deinceps non ſcribantur. *Dum hîc decernitur, ut aliæ Legendæ deinceps non ſcribantur, ſuſpicor, tantummodo prohiberi, ne quis injuſſus novam* S. Dominici *Vitam ſcribat, aut ſcriptam Officio eccleſiaſtico ſaltem inſerat : nam poſtea varii ejuſdem Ordinis ſcriptores Acta* S. Dominici *ediderunt diverſis modis, ut jam videbimus.*

F

Denique Jacobus de Voragine, aliique duo,

16 *Jacobus de Voragine operi ſuo, quod nunc communiter* Legenda aurea *appellatur, inſeruit brevem* S. Dominici *Vitam, ut præter alios laudatus Bernardus Guidonis teſtatur his verbis :* Frater Jacobus de Voragine, Lombardus, poſtmodum archiepiſcopus Januenſis, ſuam conflavit compilationem more ſuo in Vitis Sanctorum novis, ſicut & de aliis Sanctis fecit, prout ibi-

A ibidem patet. *De hoc Jacobi opere varia sunt eruditorum judicia : nam Melchior Canus lib.* XI *de Locis theologicis apud nos pag.* 540 *cum altero quodam veteri exemplorum collectore simul auctorem hujus Legendæ sic acriter perstringit :* Nec ego hîc libri illius auctorem excuso, qui SPECULUM EXEMPLORUM inscribitur; nec historiæ etiam ejus; quæ LEGENDA AUREA nominatur : in illo enim miraculorum monstra sæpius, quam vera miracula legas; hanc homo scripsit ferrei oris, plumbei cordis, animi certè parum severi & prudentis. *Nihilominus Bollandus noster in prologo ad Acta Sanctorum ante tomum* I *Januarii* § 4 *pag.* XIX *& sequente Legendam auream hujus Jacobi contra Ludovicum Vives aliosque criticos tuetur. Quid sentiendum sit de illa collectione, quæ semel manuscripta in codice membraneo notato* ✠ *Ms.* 87, *& bis antiquis typis excusa in Museo nostro exstat, parum hîc nostrâ interest, cum vetustiora & ampliora* S. Dominici *Acta nobis aliunde suppetant.*

B 17 *Cum hîc mentio inciderit de Melchiore Cano, aptè hoc loco referri potest severa ejusdem censura, quam tulit de duobus diversi temporis & Ordinis sui scriptoribus, qui etiam Acta* S. Dominici *collegerunt. Is itaque criticus lib.* XI *de Locis theologicis pag.* 540 *&* 541 *historicas Vincentii Bellovacensis, & S. Antonini collectiones sic censoriâ virgulâ notat :* De Vincentio Valvacensi & divo Antonio *(ita hic lustrali nomine dictus est, licet jam communiter Antoninus appelletur)* liberiùs judico, quorum uterque non tam dedit operam, ut res veras certasque describeret, quam ne nihil omnino præteriret, quod scriptum in schedulis quibusliber reperiretur. Ita ad historiam unamquamque existimandam, momentoque suo ponderandam non artificum statera, sed ne populari quidem trutina usi sunt. Quamobrem boni licet ac minimè fallaces viri, qui tamen nec auctores eos, à quibus suos exscripsere libros, diligenter examinarunt, nec res justis libratas ponderibus memoriæ prodiderunt, apud criticos graves atque severos auctoritate carent. *Hoc rigidum Cani judicium non impediet, quo minus ex duobus istis auctoribus nonnulla excerpamus, ubi operæ pretium videbitur.*

quos tres Melchior Canus acri censura perstringit,

C 18 *Denique Bernardus Guidonis loco supra memorato ultimum ætatis suæ biographum ita refert :* Frater Theodericus de Appoldia Theutonicus; de conventu Erfordensi, provinciæ Saxoniæ, tempore & jussu venerabilis patris Fratris Munionis, Magistri Ordinis nostri septimi, librum novum, quem intitulavit DE VITA ET MIRACULIS S. DOMINICI, ET DE ORDINE PRÆDICATORUM, QUEM INSTITUIT, compilavit circa annum Domini MCCXC per capitula & rubricas. Primus liber post omnes prologos incipit in hunc modum : DOMINICUS HUMILIS SERVUS JESU CHRISTI. *Is auctor est Theodoricus, natione Germanus, qui à loco natali, inter Vimariam & Ienam sito, cognomen* de Appoldia *accepit, & de quo pluribus infrà agetur. Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1234 *pag.* 530 *&* 531, *& Altamura sparsim in Bibliotheca Dominicana, aliique Ordinis scriptores jam memoratis auctoribus superaddunt nonnullos veteres* S. Dominici *biographos, quorum scripta sunt supposititia, aut dubia, & omnibus antiquis ignota, ut paragrapho sequente ostendemus.*

& Theodoricus de Appoldia eamdem Vitam conscripserunt.

§ II. Ficti & supposititii vel dubii ejusdem Vitæ scriptores, qui sub nomine veterum aut aliorum perperam ab aliquibus allegantur.

AUCTORE G. C.

Si Joannes de Monte & Thomas de Templo umquam exstitissent, aut saltem scripsissent illa opera, quæ quidam recentiores eis confidenter attribuunt, inter primos S. Dominici *biographos paragrapho præcedente collocandi erunt : nam Ambrosius de Altamura in Bibliotheca Dominicana ad annum* 1226 *centuriâ primâ pag.* 5 *ætatem & lucubrationem prioris indicat his verbis :* Joannes de Monte sanctissimi nostri patriarchæ Dominici socius amantissimus, natione Hispanus, vir antiquæ fidei & candoris, nec minus doctrinæ præstantia, quam vitæ probitate insignis, immortalem sibi apud posteros peperit gloriam scribendo de laudibus B. Mariæ librum prænotatum MARIALE. Lusitanus in Bibliotheca, Plodius part. 2 lib. 1. Claruit anno reparatæ salutis MCCXXVI. *Deinde levem quamdam conjecturam proponit, qua Joannem de Monte cum Joanne de Navarra perperam cupit confundere, ut ex infrà referendis patebit.*

Aliqui auctores Joannem de Monte & Thomam de Templo

E

20 *Altamura in proximè citato suo opere centuriâ primâ pag.* 56 *&* 57 *alterum* S. Dominici *socium ita recenset :* Thomas de Templo Hispanus, sanctissimi nostri patriarchæ Dominici multo tempore socius fuit; vir planè liberalium litterarum & sacræ Scripturæ peritissimus, qui calluit quoque theologicas disciplinas, religione conspicuus, nec non spectabilis fama; at super omnia fervore ardenti complectebatur Virginem de Rosario : hinc scripsit librum de miraculis sanctissimi Rosarii beatissimæ Virginis; item de prædicatione illius facta per eumdem sanctissimum Patrem. Vixisse proditur fere usque ad hunc annum MCCLXXX. Taëgius in Monum. part. 1, Lusitanus in Bibliotheca, & Plodius part. 2 lib. 1. *Nicolaus Antonius in Bibliotheca veteri Hispana lib.* 8 *cap.* 3 *num.* 120 *mortem ejus anno* 1260 *affigit, & incautè quosdam recentiores Dominicanos secutus est, dum ibidem sic scribit :* Coævus his & parenti Dominico fuit Frater Thomas de Templo, utpote ejusdem sancti Patriarchæ socius, qui scripsisse librum refertur de Rosario B. Virginis, obiisseque anno MCCLX. *Nescio, cur Nicolaus Antonius in Bibliotheca sua Hispana omiserit Joannem de Monte, cum hic etiam Hispanus fuisse tradatur.*

perperam inter veteres S. Dominici biographos recensent,

F

21 *At quæcumque sit hujus omissionis causa, juverit audire Jacobum Echardum ex Ordine Prædicatorum, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 472 *&* 473 *de duobus hisce prætensis* S. Dominici *sociis ac scriptoribus tale fert judicium :* Fratres Joannes de Monte & Thomas de Templo unà sunt à nobis laudandi, nec ab invicem disjungendi, cum eadem de utroque fabulentur. Ambo dicuntur Hispani, ambo beati Dominici, dum verbo Dei apud Albigenses instaret, socii & comministri, ambo à sancto Patre ad Ordinem suum allecti, & sua veste donati, ambo gestorum ejus scriptores : primus scilicet Joannes in libro, cui titulum faciunt MARIALE, SEU DE LAUDIBUS B. VIRGINIS; alter, nempe Thomas, in altero, quem ei inscribunt DE

sicut Jacobus Echardus,

AUCTORE G. C.

MIRACULIS ROSARII B. MARIÆ VIRGINIS, ET DE PRÆDICATIONE ILLIUS FACTA PER BEATUM DOMINICUM.

22 *Deinde Echardus citat Lusitanum, Gozzeum, Pium, Malvendam, aliosque Ordinis sui auctores, qui ex fide Alani de Rupe (hujus fidem infrà examinabimus) jam memorata amborum scripta laudant, & adversùs illorum opinionem sic judicare pergit:* Interim hos duos scriptores, homines planè fictitios sincerus veri amator habebit, & quæ ex iis de beato Dominico proferuntur, nulla veri specie fulcita, cum certis ejus Actis non convenientia; imo omnino adversa deprehendet. Certè mirum esset; si sancti Dominici socii fuissent, nullam amborum in antiquis Ordinis monumentis esse memoriam: nam nec beatus Jordanus, secundus Ordinis Magister, qui sexdecim ejus primos sodales tam diligenter ex nomine numerat, de his duobus quidquam habet: nihil Stephanus de Borbone seu de Bellavilla, nihil Stephanus de Salanhaco, nihil ceteri ejus ætatis, Humbertus de Romanis quintus Magister Ordinis, Gerardus de Fracheto, Vincentius Bellovacensis, Thomas de Cantimprato, Theodoricus de Appoldia, Jacobus de Voragine, verbo nullus; quorum tamen plerique tractatus ediderunt speciales de cultu B. Virginis, de ejus miraculis, de Salutatione angelica, de speciali Ordinis ad eam devotione, & de gratiis ab ea acceptis. Gesta beati Dominici curiosiùs primitivi illi Ordinis Patres perscrutati sunt, ut posteris traderent. Quî factum est, ut omnia ex illis duobus prolata, quæ solemnia & vulgatissima esse debuerunt, præsertim stupenda illa Tolosæ perpetrata, eos fugerint?

scriptor Ordinis Prædicatorum,

B

23 Sed est aliud mirum, libros illos Joannis de Monte & Thomæ de Templo apud Alanum solum, si ipse revera meminit, laudari, à nullo alio suæ ætatis visos aut lectos. Certè non meminit Jacobus Sprengerus, qui primam Rosarii sodalitatem anno MCCCCLXXV Coloniæ erexit, nec Cornelius de Snekis, congregationis Hollandiæ circa MD. Vicarius generalis, qui antiqua Psalterii B. Virginis monumenta diligentiùs quæsivit, & quædam etiam anni circiter MCCXXX profert. Si libri illi, ducentis & amplius annis antiquiores, Alani ætate constabant adhuc, cur deinceps non visi, cur non multiplicati, cur non prælo dati: nam hoc è re erat? Hunc Joannem de Monte Altamura eumdem conjicit cum Joanne de Navarra, illustri beati Dominici socio; sed vereor, ut hæc conjectura ulli placeat: nam si quæ scripsit Navarræus, antiquos nostros gestorum S. Dominici scriptores non latuissent, sed avidius excepissent. Quam autem hactenus dicta antiquitati cultûs B. Virginis per unicam vel triplicem Salutationum angelicarum quinquagenam non officiant, & ex jam identidem observatis & ex postea dicendis constabit. Unam inquirimus veritatem, quam mendaciis non egere, non fulciri, imo potius deteri & obrui, persuasi sumus. *Nos eumdem veritatis amorem profitemur, & propterea inferiùs sine ullo partium studio originem instituti Rosarii indagare conabimur.*

variis demonstrat argumentis,

C

24 *Sed non satis clarè intelligo, cur Echardus initio numeri præcedentis sub conditione dicat, libros illos Joannis de Monte & Thomæ de Templo laudari apud solum Alanum,* si ipse revera meminit. *Certè dubitare non poterat, quin libri isti ab Alano sæpissimè citentur, ut opuscula ejus leviter percurrenti manifestum fiet. An fortè illo loquendi modo innuit, Alanum de Rupe non esse revera auctorem istorum opusculorum, quæ ei passim adscribuntur? Hoc si velit, non magnopere refragabimur. At in ea hypothesi videbitur Echardus secum pugnare, quando ipsemet eadem opuscula postmodum Alano attribuit, & ibidem monet, insperses iis fabulas sanctitati ejus non officere. Verùm de his figmentis infra fusiùs agendum erit. Interea transeamus ad alios scriptores, qui per magis innocuum errorem sub alieno nomine laudantur.*

in quibus tamen aliquid difficile intellectu occurrit.

D

25 *Joannes à sancta Maria, alio cognomine Rechacus, in præfatione sua ad Gallicam* S. Dominici *Vitam pag. 6 inter antiquos sancti Patris sui biographos citat quemdam Mauritium, quasi is fuerit socius* S. Dominici, *& ex testimonio suo oculato Acta illius conscripserit; cum interim nec apud veteres, nec apud recentiores (si fortè solum Stephanum de Sampayo excipias) ulla hujus socii & scriptoris mentio occurrat. Attamen Gallus ille Ordinis sui hagiographus confidenter ibidem addit, hanc Mauritii lucubrationem Parisiis in conventu S. Jacobi apud Dominicanos inter ecclesiastica Officia inveniri. At quomodo ea Mauritii Legenda latuisset Echardum, ejusque adjutores, qui ubique tum impressos tum manuscriptos Ordinis sui scriptores diligenter investigarunt, & nuper in eadem urbe Parisiensi duobus magnæ molis voluminibus recensuerunt? Quomodo de illo Mauritio* S. Dominici *biographo non meminit Antonius Senensis, qui* bibliothecas ubique lustrans, archiva discutiens, antiqua Ordinis monumenta annotans, *ut Echardus tomo 2 pag. 271 loquitur, anno 1585 Bibliothecam Prædicatorum Parisiis edidit, & post unum alterumve annum in Gallia è vivis excessit?*

Dicuntur eamdem Vitam scripsisse quidam Mauritius,

E

26 *Quare non omnino temerè suspicor, ab illo facili ac polygrapho Joanne Rechaco, de cujus nimia credulitate inferiùs recurret sermo, unum auctorem pro altero acceptum fuisse, & Mauritium istum annumerandum esse commentitiis* S. Dominici *sociis, quos Alanus de Rupe part. 3 cap. 18 pag. 181 & 182, post confictam* S. Dominici *concionem de Rosario, ita nobis obtrudit:* Hæretici, errore suo damnato, ad Ecclesiæ gremium sese transtulerunt; inter quos viri tres præcipui nominis, acerrimique hæretici sese ad Catholicos palam sunt professi, ejurata hæresi: videlicet Magister Norbertus de Valle, juris canonici doctor, Magister Guelrinus de Fracmo, in artibus philosophiæ eximius, Magister Bartholomæus de Prato, experientissimus medicus pariter & theologus profundissimus. Hi tres præter alios complures, de manibus S. Dominici humiliter susceperunt Psalterium, idemque unà cum S. Dominico cœperunt latè circum prædicare, institutum secuti Prædicatorum S. Dominici. *At de his eximiis Magistris, Ordinem Prædicatorum ingressis, silent veteres biographi, eum tamen sedecim primos* S. Dominici *socios nominatim recensent.*

tamquam oculatus gestarum testis,

F

27 *Occasione Constantini Urbevetani, quem paragrapho præcedente inter veros* S. Dominici *biographos numeravimus, nonnulli auctores hallucinati sunt, quos secutus Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi 1234 pag. 530 & 531 ex uno scriptore Actorum* S. Dominici *duplicem fecit, & Justinum quemdam, toti antiquitati incognitum, pro distincto* S. Dominici *biographo nobis ita assignat:* Frater Justinus

Justinus pro altero erroneè acceptus,

A nus in Capitulo generali Bononiæ anno MCCXLII sub Magistro Joanne Teutonico jussus est à Patribus Vitam S. Dominici conscribere, ut Ambrosius Taëgius prima parte Monumentorum Ordinis, Leander lib. 4 in historicis, Antonius Senensis in Ordinis Bibliotheca referunt. *Sed hos omnes Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 153 *rectè corrigit, & ibidem sic concludit:* Certum itaque habeat lector, Justinum hoc nomine antiquis æqualibus & supparibus ignotum, cujus nulla umquam ab ullo visa B. Dominici Vita, non alium esse à nostro Constantino.

& Joannes de Castilla, aliique nonnulli,

28 *Huic fictitio Justino juxta sententiam Echardi addendus est Joannes de Castilla, de quo Altamura in Bibliotheca Dominicana ad annum* 1234 *pag.* 6 *sic scribit:* Hoc anno Gregorius IX reponit inter Sanctos confessores sanctissimum nostrum patriarcham Dominicum. P. F. Joannes de Castilla Hispanus, vir pius ac eruditus, composuit Officium sanctissimi Patriarchæ, & accuratè ejusdem Vitam. Duo ex nostris composuerunt dictum Officium, scilicet P. F. Joannes de Castilla (ut dixi) & reverendissimus P. F. Constantinus episcopus Urbevetanus: at quia editum ab episcopo Constantino judicatum fuit à
B Patribus elegantius, hoc legitur in ecclesia. Plodius in Appendice, Lusitanus in Bibliotheca, & alii.

de quibus antiqui scriptores

29 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 472 *de hoc vero aut fictitio viro sic differit:* Frater Joannes de Castilla Hispanus laudatur à Lusitano anno MCCLXII florens, Pio in Appendice ad P. II, & sequacibus, & recèns ab Altamura, diciturque composuisse Officium ecclesiasticum pro festo S. Dominici, & ejus Legendam. Cum autem Lusitanus illud idem esse præstet, quo ab initio Ordo usus est, plurimùm nutat ejus fides; cum istud opus sit Constantini Medices, episcopi Urbevetani, de quo nos suprà. Hinc Altamura ad MCCXXXIV aliud esse contendit, sed ab Ordine non admissum, penes quem fides, cum nullum testem laudet, à quo visum fuerit.

nullam mentionem faciunt,

30 *Tunc de adscriptis ei Actis* S. Dominici, *quæ propiùs ad rem nostram spectant, sic ibidem judicat:* Idem censeo de Legenda seu Vita S. Dominici ACCURATA, inquit, Altamura; nempe cujus nulla est apud veteres memoria. Videsis Malvendam Annalium pag. 529 & sequente, ubi antiquos omnes recenset, qui Vitam Sancti scripserunt, quos inter locum non habet iste Joannes. *Equidem fateor, huic Joanni locum non esse inter veteres gestorum* S. Dominici *scriptores, quos Malvenda ibi ex commentario Bernardi Guidonis recenset; sed ipsemet Malvenda ibidem in Annalibus pag.* 530 *inter alios, quos Bernardo Guidonis superaddit, eumdem Joannem memorat hoc modo:* Frater Joannes Hispanus de Castella Legendam de S. Dominico compilavit, ut auctor est Antonius Senensis in Bibliotheca Ordinis Prædicatorum. Claruisse dicitur ad annum salutis MCC-
C LXII. *Hinc tamen inferre nolo, Vitam* S. Dominici *ab illo Joanne scriptam fuisse: nam Malvenda & alii neminem veterum citant, qui eam lucubrationem umquam viderit, nec locum indicant, ubi illa aliquando exstiterit aut inveniri possit. Quare potius assentior Echardo, qui memoratum ratiocinium suum de hoc auctore ibidem sic concludit:* Non negaverim, quædam antiquis incognita quotidie detegi: sed tum unde eruta sunt, unà monetur; quod cum illi non aperiant, si parca eis fides, non mirentur.

AUCTORE G. C. *& quos propterea referimus*

31 *Nobis non minus de suppositione suspectus redditur Conradus, vulgo cognominatus Teuto, quem Leander Albertus lib.* 4 *de viris illustribus Ordinis Prædicatorum fol.* 152 *verso inter antiquos* S. Dominici *biographos numerat hac phrasi:* Intuere illum Germanum, olim provinciæ Germanicæ præfectum, Conradum nomine, portantem Vitam divi parentis Dominici, claro & non ineleganti stylo ab se editam, circa annum Domini MCCXC. *Hunc secutus est Lusitanus, aliter dictus Antonius Senensis, qui in Bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum pag.* 61 *Conradum illum tali elogio exornat:* Frater Conradus, natione Teuto, ejusdem Teutoniæ aliquando Prior Provincialis, vir cùm honestate morum, & observantiæ regularis splendore clarus, tùm etiam doctrinâ fulgens, qui ex omnibus, qui ante eum de hoc scripserant, compilavit librum de vita, obitu, & miraculis beati Dominici, patris nostri; quæ Legenda est aliis copiosior. Claruit circa annum MCCXC. *Ex his duobus Altamura, aliique recentiores bibliographi, tum Dominicani, tum exteri, sua hausserunt.*

secundum opinionem Echardi

E 32 *Non tam facilè illa Conradi Legenda admittitur ab Echardo, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 421 *contra recentiorum plurium opinionem ita ratiocinatur:* Mirum esset, Vitam hanc, ceteris præstantem, à nullo umquam visam, à nullo veterum aut æqualium aut supparium laudatam. Theodoricus de Appoldia, qui circa MCCXC Vitam S. Dominici scribere aggressus est, & circa MCCXCVI absolvit, auctores citans, qui idem eatenus susceperant, Jordanum, Constantinum, Humbertum & Gerardum, tum Teutoniæ Provincialem, tantùm memorat. An Conradum, ut volunt, suæ ejusdem provinciæ anno MCCXC præsidentem omisisset? An saltem illi idem ac sibi, esse consilium ignorasset? Bernardus Guidonis post annum MCCC scribens, & quotquot Vitam Sancti scripserant, enumerans, præter Theodoricum, & ab eo laudatos non addit nisi Petrum Ferdinandi Hispanum, & Jacobum de Voragine in Legenda Sanctorum. Quî illum ista Conradi copiosior effugit?

inter suppositios

33 *Dein quærit, quis fuerit ille Conradus, & postquam distinxit varios synonymos, quibus tamen ob easdem aliasque rationes illa* S. Dominici *Legenda non videtur posse adscribi, tandem pagina sequente sic concludit:* Vehemens itaque mihi suspicio est, Leandrum primum hujus auctoris assertorem allucinatum esse & CONRADUM pro GERARDO scripsisse; cujusmodi
F errata nomenclatoribus etiam attentioribus aliquando & facilè excidunt; idque eo magis allubescit, quod etsi Gerardus plura ex ore B. Cæciliæ Bononiæ anno MCCLXXXVIII accepta de gestis beati Dominici scripserit, ex quibus suam Vitam Theodoricus ditavit & auxit, ejus tamen Gerardi Leander nullibi meminerit. *Non diffiteor, hoc & alia Echardi ratiocinia potissimùm argumento negativo niti; sed istud argumentationis genus interdum non caret vi sua, quam hîc eruditis expendendam relinquo.*

aut saltem dubios Actorum scriptores,

34 *Denique inter dubios gestorum* S. Dominici *collectores referendus est quidam F. Bornasius, quem Antonius Senensis in proximè laudata sua Bibliotheca pag.* 58 *sic allegat:* Frater Bornasius, natione Siculus, vir ob religionis & doctrinæ præstantiam venerandus, confecit librum unum de Vita beati Dominici, patris nostri ex illis

AUCTORE G. C.

omnibus, quæ teſtes adjurati ſuper illius ſanctitate, cum fuit Divorum adſcribendus conſortio, de illo teſtati ſunt, in quo multa continentur & notabiliora, quam in aliis chronicis, quibus communiter de Vita patris noſtri Dominici tractatur. Claruit anno. * *Antonius hoc aſteriſco veroſimiliter indicare voluit, ætatem iſtius Bornaſii ſibi ignotam fuiſſe. Nihilominus Altamura eumdem in Bibliotheca Prædicatorum ad annum* 1344 *diſertè refert. Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 617 *poſt relatum ex Antonio Senenſi titulum operis, de hujus præſtantia ſub conditione loquitur, & de ipſius auctore dubitat :* Si ita eſt, *inquit*, nullis curis parcendum eſſet, ut in lucem ederetur; ſed, ne relatis plenam fidem adhibeam, obſtat, quod hujus ſcriptoris non meminerint Leander, Malvenda, nec Vallius in Compendio, nec Toppius in Bibliotheca Neapolitana, nec Mongitorius in Bibliotheca Sicula.

quibus etiam forſan Alanus de Rupe eſt annumerandus.

B

35 *Dubitare etiam quis poſſet, an in hac ſuppoſititiorum auctorum ſerie non ſit collocandus Alanus de Rupe, cui forſan externus aliquis impoſtor fabuloſa opuſcula de Pſalterio ſeu Roſario Chriſti ac Mariæ affinxerit, iſque nomen Alani perfidè inſcripſerit, qua falſa inſcriptione deceptus Joannes Andreas Coppenſtein, ex ſacro Prædicatorum Ordine, ea primus poſtmodum ſub nomine B. Alani de Rupe redivivi typis vulgaverit : cum enim Alanus ille dicatur fuiſſe vir pius & doctus, quinimo in Ordine paſſim* Beatus *appelletur, non videntur ei tribui poſſe craſſa & manifeſta figmenta, quibus auctor horum opuſculorum Vitam* S. Dominici *contaminavit. Non ignoramus, huic dubio opponi poſſe teſtimonia plurium auctorum, qui ſimilia opuſcula Alano adſcripſerunt. Quapropter hanc quæſtionem in medio relinquemus, & RR. PP. Prædicatoribus optionem dabimus, an ea Alano ſuo, an alteri ignoto tribuere malint. At certè opinamur, verum horum opuſculorum auctorem (quiſquis iſte demum fuerit) fuiſſe imprudentem fabulatorem, qui aperuit lutulentum figmentorum fontem, ex quo nihilominus poſteriores quidam ſcriptores incautè ſua hauſerunt, & veris* S. Dominici *geſtis immiſcuerunt multas fabellas, ut duobus paragraphis ſequentibus, & in decurſu hujus Commentarii prævii demonſtrabitur.*

C

§ III. Examinatur auctoritas Alani de Rupe, qui ſtupenda, & antiquis ignota, S. Dominici geſta narrat.

Omiſſis recentioribus Vitæ ſcriptoribus,

Cum ſuperiùs § 1 *tantùm agere propoſuiſſem de veteribus biographis, nolui illic enumerare omnes ſcriptores, qui poſt Theodoricum de Appoldia Vitam* S. Dominici *variis linguis ediderunt. Unde præter alios ibi omiſi F. Thomam Antonium de Senis, & F. Joannem Lopez, quorum primus Italicè, alter Hiſpanicè Acta* S. Dominici *ſeculo* XV *conſcripſit, ut apud Echardum tomo* 1. *Bibl. Prædicat. pag.* 781 *&* 826 *licet videre. Etiam obiter dumtaxat & alia occaſione ibidem memini de S. Antonino, qui eodem ſeculo* XV *Acta* S. Dominici *ex antiquioribus documentis collegit : cum enim varia iſtorum monumenta ſuppeterent, non judicavi, de his recentioribus fuſiùs agendum eſſe. Sed inter hos recentiores ſeculi decimi quinti ſcriptores ſolus Alanus de Rupe (ſive is verus, ſive fictus ſit auctor, quod jam ſemel atque iterum monuiſſe ſufficiat) miras & antea inauditas de* S. Dominico *narrat hiſtorias in quibuſdam opuſculis, quæ deinceps citabo ſub nomine Alani Redivivi juxta titulum, quem primus editor Coppenſteinius eis præfixit. Hoc paragrapho nunc diſcutiendum eſt, quantam fidem tales Alani narrationes mereantur.*

D

examinatur auctoritas Alani de Rupe,

37 *Poſtquam Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 850 *&* 851 *varia Alani geſta ac ſcripta retulit, ibidem de opuſculis, quæ ſub titulo Alani Redivivi prodierunt, ſic judicat :* Quædam autem hîc de iſto ſcriptore addenda; primò revelationes ejus & viſiones, ſermones ſancti Dominici ipſi revelatos, exempla & miracula Roſarii : iſta, inquam, omnia non habenda, quaſi revera exſtiterint; ſed meditationes tantùm eſſe viri pii, qui in hunc modum cogitationes ſuas efformabat, ut auditorum animis faciliùs illaberetur : tale enim fuit ejus ſeculi ingenium, & tale etiamnum in quibuſdam Europæ provinciis, ut auditores ejuſmodi hiſtoriolis & exemplis magis delectentur, ea faciliùs memoriâ retineant, iis potentiùs & acriùs & à vitiis deterreantur & ad bonum moveantur, quam ab accurata & ſolida doctrina, quæ mox ex eorum cordibus evaneſcit.

E

qui narrat prodigia, veteribus omnibus ignota,

38 Ea verò, quæ de ſancto Dominico narrat, ita cum veris ejus geſtis pugnant, ejus hiſtoriæ adeo ſunt diſſona & contraria, ut nulli cordato placere poſſint, nec ab hiſtorico veritatis amico & cultore adoptari. Sic hiſtoria, quam de Sancto, Roſarium Toloſæ prædicante, & de ſtupendis ptodigiis, quæ tum acciderunt, refert Part. 2 cap. 3, ſi vera fuiſſent, quis putet, in inquiſitione de ejus geſtis anno MCCXXXIII tam diligenter facta, ubi tot teſtes, qui ipſum viventem viderant, auditi, à nemine fuiſſe memorata? Quis credat, Jordanum ejus ſucceſſorem, Petrum Ferdinandi Hiſpanum (*his ego ſuperaddo Bartholomæum Tridentinum*) Conſtantinum, Humbertum de Romanis, Stephanum de Borbone, Vincentium Bellovacenſem, Stephanum de Salanhaco, Theodoricum de Appoldia, omnes ejus ætatis ſcriptores Dominici geſtorum apprimè cupidos, & qui mira ejus omni ſolicitudine & diligentia quæſierunt, effugiſſe?

& toti hiſtoria,

39 Idem dicas de Conrado Cardinali, quem vult in juventute Oximi ſtudiorum Dominici ſodalem ab eo ad frugi revocatum, inde Ciſtercienſem; cum certò Cardinalis ille in Hiſpaniis juvenis moratus non ſit nec ſtuduerit, ſed in Germania. Idem de Dominici captione à piratis, à quibus converſis in portum Armoricæ deductus ſit, quam provinciam numquam Dominicus vidit. Idem de Dominici itinere Pariſios per Germaniam Part. 3 cap. 3, & de caſtro ad Rhenum aut Danubium, in quo dæmones ſub ſpecie puellarum formoſiſſimarum rectorem & ſatellites deludebant, quam viam Sanctus numquam arripuit, qui nec Pariſios venit, niſi ſemel ex Hiſpania. Idem brevi de omnibus, quæ de Sancto narrat. Omitto, eum Part. 5 cap. 38 Dominicum exhibere in æde ſanctæ Mariæ ſuper Minervam habitantem, quod illum arguit in hiſtoria Ordinis omnino peregrinum, qui hanc ædem neſcierit ſub Gregorio X tantùm, anno ſcilicet MCCLXXV, noſtris Romanis conceſſam.

F

veriſque S. Dominici Actis contraria,

40 Ingenium Alani ut cognoſcas, confer hiſtoriam Benedictæ Florentinæ, (*utramque hanc infrà inter ſe conferemus*) quam habet Part. 5 cap. 38, cum numero 35 Vitæ Dominici per Con-

A Conſtantinum, qui ex ore ipſius Benedictæ rem geſtam audivit, & ſimpliciter narrat. Heu quantum diſcrimen! Quidquid Alanus habet ultra, id totum amplificatio ejus eſt, viſio, ſi velis, meditatio, compoſitio; & quis addet forſan, quædam eſſe fidei rectæ non conſona, ſi ad litteram ſumantur, ut cum beatam Virginem in altari exhibet, cum beato Dominico celebrante, Sacrificium dividentem, partemque Hoſtiæ & calicis ſumentem & bibentem, & poſtea ad veſtes ſacras deponendas adjuvantem; quæ niſi modo quodam ſpirituali, meam fateor mentem excedente, explicentur, neſcio, quis theologus ferat. Sunt alia plura hujus rationis; ut cum Dominicum ſponſum beatæ Virginis vocat, quo titulo nec Sanctus ſe, nec illum Vitæ ejus ſcriptores laudati ornarunt; vel cum Alanus ipſe ſe à beata Virgine in ſponſum acceptum, & torque in collo, annuloque in digito, utroque ex crinibus ipſius Virginis concinnè facto, ab ipſa donatum, imò & ipſa ubera Virginea ſugere ſibi permiſſum, quod egerit avidiùs; quæ niſi ſpiritualiter intelligantur, vix concipias, aut patiaris.

B *quæ tamen fictis teſtibus confirmare nititur.*

41 Joannes de Monte & Thomas de Templo, quos ſocios beati Dominici & ejus rerum ſcriptores laudat, ejuſdem ſunt fabricæ ac ejus revelationes, homines primis noſtris ſcriptoribus Gallis, Italis, Hiſpanis, Germanis, Angiis planè incogniti. Si codices eorum Mss. perſtabant adhuc ætate Alani, utique non ſolus ille legiſſet; at nullus alius eos ſe vidiſſe umquam aſſeruit; non Michaël Franciſci Inſulenſis, ejus diſcipulus, non Cornelius de Snekis, alter ejus auditor (ambo de Roſario ſcripſerunt) non Jacobus Sprenger, qui primus ſocietatem Roſarii Coloniæ erexit: verbo hos auctores nemo umquam legit, niſi apud Alanum.

Echardus contendit, illas Alani narrationes

42 Hæc itaque eſto noſtra concluſio: vir fuit piiſſimus Alanus, cultui beatæ Virginis per Roſarium addictiſſimus, eccleſiaſtes ſalutis animarum ſitientiſſimus; ejus viſiones, revelationes, ſeu veriùs parabolæ ex ea, qua illas in concionibus depromebat, ratione, miros fructus ediderunt; ſed neu in hiſtoriam trahito; hoc ſolum volo. Sic beata Eliſabeth Schonaugienſis miras habuit revelationes de circumſtantiis paſſionis Chriſti, de beata Virgine, non niſi quadrageſimo à morte die, id eſt XXIII Septembris ſuſcitata, & in cælum aſſumpta, de hiſtoria undecim millium Virginum. Has tamen viri emunctioris naris in hiſtoriam non trahendas ſanxerunt.

C Videſis, quid de iſtis ſentiant editores Actorum Sanctorum tomo III Junii pag. 635 in Annotatis, & tomo VI Maii pag. 246 παρέργῳ. Ex his tamen ſeu adverſus Eliſabeth ſanctitatem, ſeu contra Alani pietatem nihil concludas. *Deinde ſubjungit multa de uſu Roſarii, quorum aliqua laudabili Belgarum noſtrorum devotioni erga Deiparam, & fervidis Roſarii prædicatoribus non ubique placitura exiſtimamus. Sed cum hæc non ſint hujus loci, ad jam relatam Echardi criſim examinandam progredimur.*

pro meditationibus aut parabolis accipiendas eſſe,

43 *Echardus præter morem ſuum non ſatis clara argumentandi ratione nobis hîc libenter perſuaderet, ut omnes Alani viſiones ſeu revelationes pro piis ejus meditationibus, & falſas ipſius hiſtorias pro parabolis acciperemus, ac denique prodigioſa beneficia, quæ ſibi cælitus collata fuiſſe aſſerit, ſpiritualiter intelligeremus. Sed videtur ipſe Alanus hanc ſpiritualem interpretationem recuſare, ſeu potius huic effugio viam præcluſiſſe: nam Part. 2 Alani Redivivi cap. 3 poſt longam hiſtoriam de S. Dominico, Roſarium Toloſæ prædicante, & integram ſtupendorum prodigiorum congeriem, quæ ſuprà num. 38 ab ipſo Echardo rejiciuntur, narrationem ſuam ita confirmat:* Hæc omnia piiſſima Dei genitrix Virgo Maria cuidam, quem deſponſavit per annulum & Pſalterium mirandum, ex crinibus ipſius Virginis Mariæ in collo ſponſi pendens, narravit VISIBILITER & SENSIBILITER eſſe veriſſima. *Iſte ſponſus eſt ipſemet Alanus de Rupe, qui in memoratis opuſculis ſe ſæpius novellum Deiparæ ſponſum appellat, ut omnes ejus laudatores ultro admittunt. Cum autem Alanus hoc loco diſertè aſſerat, hæc omnia ſibi* viſibiliter & ſenſibiliter *fuiſſe revelata, quomodo verum dicet, ſi ea cum Echardo tantùm ſpiritualiter intelligere velimus?*

AUCTORE G. C.

quæ Echardi ſententia hîc refellitur,

44 *Quantum verò ad hiſtoricas ipſius narrationes attinet, hæ ſpiritualiter aut parabolicè explicari nequeunt, quandoquidem talibus locorum, temporum, ac perſonarum circumſtantiis exornatæ ſunt, ut omnia narrationis adjuncta clament, aut illas hiſtorias revera contigiſſe, aut fraudulenter confictas eſſe, ſicut Alanum Redivivum leviter percurrenti patebit. Sic Part. 3 cap. 20 narrat de S. Dominico adeunte caſtrum in Germania, ubi dæmones ſub forma puellarum latebant, fabuloſam hiſtoriam, ut Echardus ſuprà num. 39 fatetur; & tamen Alanus ad majorem narrationi ſuæ fidem faciendam ibidem interſerit ſequentia:* Locum de nomine appellare non audeo, neu quam in præſentiarum incolæ notam infamiæ ſibi intorqueri conquerantur: nam etiamnum ibi fortè nefanda geruntur. *Quis ex hoc loquendi modo non inferet, Alanum voluiſſe indicare, quod S.* Dominicus *iſtud Germaniæ caſtrum re ipſa adierit, ac dæmones ſub puellarum forma latitantes ex eo diſcedere coegerit? Quis ſimiles Alani narrationes pro meditationibus pii viri accipiat? Certè plures docti ſcriptores ex Ordine Prædicatorum putarunt, narratas ab Alano hiſtorias verè eveniſſe, ut paragrapho ſequente apparebit.*

E

cum ipſe Alanus pro ſuis hiſtoriis allegei juratas revelationes, ſibi factas,

45 *Præterea Echardus in ſuprà relato judicio ſuo fatetur, hiſtoriam Benedictæ Florentinæ, quam Conſtantinus Urbevetanus ex ore ipſius Benedictæ exceptam ſincerè narrat, ab Alano multis fabulis auctam fuiſſe, & eidem inſeri nonnulla, quæ communi theologorum opinioni ac rectæ fidei non ſatis conſona videantur. Attamen Alanus Part. 5 cap. 60 poſt hanc ipſam Benedictæ Florentinæ hiſtoriam, quam multis epiſodiis ſeu potius figmentis contaminaverat, hæc majoris confirmationis gratiâ ſubjungit:* In Legenda S. Thomæ de Templo pro parte ſunt ſcripta, qui fuit Hiſpanus, & ſancti patris noſtri Dominici ſocius, ex qua Legenda & pluribus aliis Legendis facta, quæ nunc de Dominico dicta ſunt, fuerunt exſtracta, & ſunt nuper per revelationem Chriſti & Virginis Mariæ confirmata cum ſignis magnis & portentis: & de omnibus his fidem & teſtimonium ſub juramento fidei Trinitatis perhibeo ſub periculo omnis maledictionis mihi infligendæ, in caſu, quo deficio à veritatis recto tramite. *Sic ſæpe alibi revelationes ſuas jurejurando confirmat, & portentoſas hiſtorias probat auctoritate Joannis de Monte ac Thomæ de Templo, in quorum libris eas à ſe lectas fuiſſe teſtatur. Si Alanus viſiones ac revelationes ſuas pro meditationibus accipi voluiſſet, quomodo eas juramento confirmaſſet? Si hiſtori-*

F

AUCTORE G. C.

cæ ejus narrationes parabolicè ſint intelligendæ, cur ad earum parabolarum confirmationem citat teſtes, quos ſub nomine veterum allegat? Quomodo denique Alanus ſine mendacio dicere potuit, ſeſe hiſtorias illas legiſſe apud ſcriptores, qui juxta opinionem Echardi numquam in rerum natura exſtiterunt?

quibus, exemploSanctorum,

46 *Nobis etiam non placet illa Alani confidentia, qua tam firmiter adhæret ſuis revelationibus, ut eas iteratis juramentis confirmet. Potius prudenter de illis viſionibus dubitaſſet cum B. Margarita Ravennate, de qua Seraphinus Firmanus in ejus Vita cap. 2, quam nos ad diem* XXIII *Januarii retulimus, tomo iſtius menſis ſecundo pag.* 550 *tradit ſequentia:* Non omittam hîc aliquod ejus documentum, omnibus ſpiritualis vitæ ſtudioſis apprimè neceſſarium; quod quamvis plurima ei divinitus revelarentur, numquam tamen ea magni fecerit, neque ullam eis fidem habuerit, ne hac ratione à diabolo incauta falleretur, qui (ut eſt in ſacris Litteris) transfigurat ſe in angelum lucis, ut facilius imprudentes fallat. Idcirco clarè diſertéque præ-

B cipit diſcipulæ iſti, de qua ſuprà memini, ne fidem cuicumque demum rei adhiberet, niſi quam Eccleſia credendam proponeret: quo uno documento omnes evaneſcunt dæmonis illuſiones, quæ ut plurimum alioqui redundant hoc tempore....; adeo ut vix decima eorum pars, qui ſupernaturalibus revelationibus facilè credunt, callidi aſtutique inimici fraudes poſſit evadere. Cujus rei periculum utinam cum magno animarum detrimento quotidie non fieret! *Si hoc B. Margaritæ conſilium ſecutæ fuiſſent moniales iſtæ, de quibus Ribadeneira in Vita S. Ignatii de Loyola apud nos tomo* VII *Julii pag. 767 meminit, non tam turpiter dæmon eas decepiſſet, nec illæ tam facilè aliis impoſuiſſent, ut eventus probavit. Propter has aliaſque rationes cautè in dubium revocamus omnes illas Alani revelationes & hiſtorias, quæ certis ac veris* S. Dominici *geſtis repugnant.*

& prudentium virorum, cautiùs fidere debuiſſet.

47 *Æqui rerum æſtimatores non egrè ferent, nos facilè fidem non adhibere falſis Alani revelationibus, cum ipſimet RR. PP. Prædicatores veras exſtaſes & viſiones B. Oſannæ Mantuanæ ſine ſevero examine non admiſerint: nam F. Franciſcus Silveſter Ferrarienſis, ex eodem Prædicatorum Ordine teſtis oculatus, in Vita B. Oſannæ, quæ anno* 1505 *die* XVIII *Junii ad Superos migravit, apud nos tomo* III *Junii pag.* 680 *de hac re ſcribit ſequentia:* Fuit Prædicatorum

C Ordini antiqua & vetuſta conſuetudo, eas omnes res, quæ popularium auram captare ſolent, non modo aſpernari, ſed etiam admodum deteſtari, ratis divinæ profectò providentiæ intereſſe, gloriam & famam, quibus voluerit, impartire. Igitur cum Oſannam divinæ cujuſpiam formæ Prædicatorum Fratres, qui divi Dominici templo ſerviebant, intuerentur, eamque identidem digreſſam ſenſibus conſpexiſſent, veriti, ne per urbem fama vagaretur, Oſannam talem mentis exceſſum ad alliciendos plebis animos vendicandamque religionis ſeu ſanctitudinis opinionem, eorum ſuaſionibus ementiri, non mediocri inſontem moleſtiâ afficiebant. Talibus autem eam maledictis inceſſebant; vecordem feminulam eſſe, eam mentis ſegregationem aut ab ſe confictam, aut ab iniquiſſimo exſtructam dæmone, aut (quod verebantur magis) ab imbecillis cerebri morbo manare. *Si id ipſis prudenter ſuſpicari licuerit de pia femina, quam Leo X Papa anno* 1515 *in numerum Beatarum* D *retulit, cur aliis non licebit dubitare de viſionibus Alani, qui ex iis refert hiſtorias, antiquis* S. Dominici *Actis contrarias, & quem Eccleſia hactenus nec Sanctum nec Beatum agnoſcit?*

Etſi auctores Dominicani Alanum titulo Beati paſſim ornent,

48 *Equidem ſcio, Alanum in Diario Italico Marcheſii, Viridario Germanico Frederici Steil, Anno Dominicano Flandrico Dominici de Herre, ad diem* VIII *Septembris inter Beatos referri, & ab Hyacintho Choquetio in Sanctis Belgis Ordinis Prædicatorum pag.* 202, *aliiſque recentioribus ejuſdem Ordinis ſcriptoribus paſſim* Beatum *appellari. Sed alia auctoritate opus eſt, ut Alanum numero Beatorum adſcribamus, & propterea ſuperiùs confidenter dixi, illum nondum ab Eccleſia Sanctum aut Beatum agnoſci. Si tamen RR. PP. Prædicatores ſolida immemorabilis cultûs teſtimonia de illo proferre poſſint, ea nobis communicare ne graventur, ut Alanus ad diem* VIII *Septembris operi noſtro inſeratur: tunc enim diſcutiendum eſſet, qua ratione tot jurata figmenta poſſint cum vera ſanctitate conſiſtere. Interim de difficili illa convenientia hîc ſcrupulos noſtros proponemus.* E

& Echardus exemplo B. Eliſabethæ Schonaugienſis

49 *Suprà laudatus Echardus poſt rejectas Alani viſiones & hiſtorias, nihilominus concludit, illum fuiſſe virum piiſſimum, & ex falſis ejus revelationibus nihil contra pietatem ipſius inferri poſſe. Hoc autem probare nititur exemplo B. Eliſabethæ Schonaugienſis, quæ in revelatis ſibi Dominicæ Paſſionis circumſtantiis quibuſdam, in tempore Aſſumptionis Deiparæ, in hiſtoria undecim millium Virginum à communiore & forſan veriore ſententia deflectit. Citat etiam Parergon, quod Papebrochius Actis S. Mariæ Magdalenæ de Puzzis tomo* VI *Maii à pag.* 246 *inſeruit, & quod ad clariorem hujus rei intelligentiam totum legi meretur. His ultrò addimus B. Coletam, quæ contra probabiliorem opinionem ex revelatione putabat, S. Annam, Deiparæ matrem, trigamam fuiſſe, ut in Actis S. Annæ ad diem* XXVI *Julii, tomo* VI *iſtius menſis pag.* 242 *fuſiùs explicatum eſt.*

ſanctitatem illius tueri conetur,

50 *Verùm inter revelationes Alani & iſtarum Sanctarum magna eſt diſparitas: ſanctæ enim illæ aberrant, & interdum ſibi invicem contradicunt, in levioribus hiſtoriarum quarumdam circumſtantiis, de quibus inter eruditos diſceptatur. Hinc etiam in exſtaſi aut raptu ſæpe judicant de rebus juxta ſpecies naturaliter præhabitas, & communiorem Ordinis aut temporis ſui opinionem, ut Papebrochius in proximè citato Parergo variis exemplis declarat. At Alanus integras hiſtorias à capite ad calcem confingit, illas ſibi revelatas juratus aſſerit, eaſque fictis veterum ſcriptorum teſtimoniis confirmat. Saltem in exſtaſi non legit libros Joannis de Monte ac Thomæ de Templo, qui juxta Echardum numquam ſcripti fuerunt. Nihil itaque ad probandam Alani ſanctitatem Echardo prodeſt exemplum B. Eliſabethæ Schonaugienſis, quamvis ex eo ibidem rectè concludat, ſimiles Sanctarum revelationes in hiſtoriam non eſſe trahendas.* F

tamen à nobis vera pietas cum tot juratis fictionibus conciliari non poteſt,

51 *Adde, quod Papebrochius tomo* III *Junii pag.* 635 *dubitet, an erroneæ iſtæ revelationes, quas Echardus ſuprà memorat, verè B. Eliſabethæ Schonaugienſi ſint tribuendæ. Unde ibidem ita concludit:* Pro Eliſabetha nihil hactenus (ſaltem quoad Urſulanas) commodius video, quam dubitare, utrùm talia ipſa revera dictaverit. *Etiam pro Alano nihil commodius video, quam dubitare, utrùm ipſe revera ſcripſerit talia*

A *lia figmenta, quæ diu post mortem ejus primùm typis excusa prodierunt: cum enim Alanus fuerit doctissimus theologus, ut Joannes Rechacus in præfatione ad ejus Vitam tomo 2 operis sui Gallici de Sanctis Ordinis Prædicatorum pag. 760 contendit, non videtur numerandus inter simplices illos viros,* qui pietatis loco duxerint mendacia pro religione fingere, *ut Ludovicus Vives & post ipsum Melchior Canus lib.* XI *Locorum Theologicorum apud nos pag.* 534 *de nonnullis conqueruntur. Quare ii, quorum interest, eligant, utrùm hæc opuscula malint Alano adscribere, an eidem abjudicare. Interea ingenuè fateor, tot apertas ac juratas fictiones hactenus à me cum vera auctoris sanctitate conciliari non posse.*

quæ eadem difficultas occurrit in auctore illo,

52 *Ut huic paragrapho finis imponatur, breviter memorandum est* Speculum peccatricis animæ; *quod opusculum Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 851 *etiam Alano tribuit, & ibidem tantummodo monet, historiam Benedictæ Florentinæ, quæ in ea opella refertur, ex Parte* 5 *Alani Redivivi cap.* 27 (*apud nos* 60) *desumptam esse. Postmodum occasione editoris tomo* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 502 *&* 503 *de eodem libello sic meminit:* Frater Ludovicus Loumans Belga, Conventûs Antverpiensis alumnus, vir pius & eruditus, obiit ibidem x Octobris MDCXXXIX. Emisit in lucem asceticum anonymi libellum, cui titulum hunc fecit: SPECULUM PECCATRICIS ANIMÆ, SIVE ORATIONES AD DEIPARAM QUINDECIM, PER VARIOS ARTICULOS VITÆ SANCTI DOMINICI TOTIDEM VITIA DEPRECANTES, AB ANONYMO AUCTORE ORDINIS PRÆDICATORUM EDITÆ. *Postquam deinde locum & tempus impressionis assignavit, à se majorem in editore crisim requiri significat his paucis verbis:* Notas quasdam addidit Ludovicus, qui ampliores & severiores meritò adjecisset.

B

qui Speculum peccatricis animæ composuit.

53 *Denique Echardus ibidem de auctore istius libelli ita judicat:* Anonymum illum conjicit Loumanus, nostrum esse B. Alanum de Rupe, cujus scripta quî fuerint ab ejus morte collecta, pleraque ab auctore non finita nec recognita, suprà retulimus, ubi de eò. Sanè quæ de beati Patris Dominici Vita sive in isto libello, sive alibi refert à beata Virgine sibi revelata, tantum abhorrent ab iis, quæ de eo in veteribus Ordinis monimentis ac certis documentis habentur, ut nec verisimilia videantur, piique viri meditationes potius & parabolæ, quam revelationes censendæ sint, certè non ad historiæ veritatem trahendæ, ipsique inferendæ, ut quibusdam nostris & exteris excidit non satis attentis. *Istud Echardi ratiocinium, quo nobis revelationes Alani pro meditationibus & parabolis obtrudere cuperet, suprà abundè impugnavimus. Ceterùm paragrapho sequente referemus præcipuos auctores domesticos & exteros, qui ex Alano Redivivo, & hoc Speculo peccatricis animæ quasdam ineptias Actis S.* Dominici *incautè inseruerunt.*

C

§ IV. Judicium de recentioribus ejusdem Vitæ scriptoribus, qui post Alanum de Rupe floruerunt.

NOn est mihi animus *in hoc paragrapho judicare de singulis auctoribus, qui post Alanum de Rupe gesta S.* Dominici *Legendis aut Annalibus suis inserunt, & quos Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1234 *pag.* 531 *longo ordine recenset. Itaque præcipuos dumtaxat ex illis seligam, quibus nonnullos alios addam, & præsertim breviter examinabo eos, quorum lucubrationes mihi licuit videre. Inter hos ordine ætatis agmen ducet F. Joannes Martin, patriâ Hanno, & professione religiosa Valencenensis, qui anno* 1495 *ex hac vita migravit. Scripserat Gallicè quamdam S.* Dominici *Legendam* stylo ingrato, obscuro & duriori, sed ejus ætatis & nationis homini facilè donando, *inquit Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 881, *qui pagina sequente post recitatum Gallicum istius Legendæ titulum, & indicatum ex conjectura annum editionis, de ipso opere sic judicat:* Scripta est hæc Legenda per modum dialogi inter confessarium seu conscientiæ moderatorem, & devotam pœnitentem. Eam verò auctor ex beato Jordano, Constantino, Humberto & Theodorico de Appoldia se collegisse asserit; sed plura etiam adjecit ex revelationibus nostri Alani de Rupe, quæ in historiam inferi numquam debuerunt.

AUCTORE G. C. *Præter alios* Joannes Martin,

D

E

55 *Huic ætate proximus est Joannes Garzo, insignis orator, qui varios ingenii sui fœtus posteritati reliquit, & quem Vossius lib.* 3 *de Historicis Latinis cap.* 12 *apud nos pag.* 683 *sic laudat:* Joannes Garzo seu Garzonius Bononiensis memoratur Leandro in Romanulæ descriptione atque alibi; imò, quo loco Latium nobis depingit, eum præceptorem suum appellat. Hic in litteras retulit Vitam S. Dominici, eamque dicavit Vincentio Bandello theologo, ac postea generali Magistro trigesimo sexto. *Cum Vincentius Bandellus anno* 1501 *Magister generalis electus fuerit, & anno* 1506 *obierit, ex hac operis dedicatione certò colligimus, Vitam* S. Dominici *ante hoc tempus à Garzonio exaratam fuisse. Leander Albertus illam Garzonii lucubrationem inseruit operi suo de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum à fol.* 7; *quod anno* 1517 *Bononiæ impressum habemus. Est autem rhetorica gestorum narratio, & satis elegans Vitæ compendium, in quo hactenus nihil deprehendi, quod ex feculento Alani fonte haustum sit.*

Joannes Garzo,

F

56 *Hunc proximè sequitur Joannes Antonius Flaminius, de quo Aubertus Miræus in Bibliotheca ecclesiastica cap.* 45 *ita scribit:* Joannes Antonius Flaminius Forocornelienſis, patet Marci Antonii Flaminii, ludum litterarum Bononiæ aperuit, & ibidem MDXXXVI decessit; sepultus apud Dominicanos. *Deinde enumerat scripta illius, inter quæ Vitam* S. Dominici *non expressit. Attamen idem Flaminius illam tribus libris complexus est, eamque anno Christi* 1527, *ut ex præfatione liquet, Laurentio Puccio Cardinali dedicavit. Hic scriptor Actis* S. Dominici *varias fabulas immiscuit, quas unde hauserit, non obscurè indicat, quando lib.* 2 *istius Vitæ apud nos fol.* XLI *verso de restauratione Rosarii hæc tradit:* Quod Virgo felicissima indignè ferens, & quam utile quamque necessarium id mortalibus esset intelligens, in desuetudinem ire ac diutius obsolescere non est passa, & anno MCDLXX Alano de Rupe Britanniæ, viro ex Ordine Prædicatorum, sanctitate ac magisterio theologiæ insigni, videndam se præbuit, & jussit, ut suis ipse concionibus Psalterii memoriam & cultum renovaret, & alios, ut idem facerent, per loca induceret.

Joannes Antonius Flaminius,

57 *Cautior utcumque fuit F. Ferdinandus de Castillo, qui post medium sæculi* XVI *eleganti stylo Hi-*

Ferdinandus de Castillo,

AUCTORE G. C. *Hiſpanico Annales Ordinis Prædicatorum cœpit ſcribere, eorumque initio Vitam* S. Dominici *inſeruit: is enim in prologo exactè citans tum manuſcripta tum excuſa monumenta, quibus ad hiſtoriam ſuam concinnandam uſus eſt, nuſquam Alanum de Rupe allegat. Quinimo in fine ejuſdem prologi fortè de illo aut certè ſimilibus conqueritur, quod potius nugas & fabulas, quam ſolidas hiſtorias collegerint. Echardus tomo 2 Bibl. Prædicat. pag.* 308 *&* 309 *pro meritis hunc prudentem ac doctum virum honorifico exornat elogio, & ad rem noſtram in fine hæc addit:* Huic ſaltem illuſtri viro gratiam hanc habet Ordo Prædicatorum, quod Annales noſtros linguâ Hiſpanâ puriſſimè & elegantiſſimè ſcripſerit, ſed & ſumma fide. Sicubi autem, præſertim in primordiis, aliquando aberraverit, id penuriæ documentorum antiquorum, quæ ipſi defuerunt, adſcribendum eſt; quod & ipſe in prologo queritur, dolens, eos, qui ipſi in hoc argumento præiverant, frivolis & puerilibus colligendis operam impendiſſe, & præclarè geſta, quibus unis incumbere debuiſſent, omiſiſſe. Unde fit, ut jam accurata & clara Ordinis hiſtoria vix ſit ſperanda, niſi plures ſodales in variis regnis & provinciis antiquâ ſummorum Pontificum, regum, principum, civitatum, collegiorum & monaſteriorum archiva impigri & diligentes ſcrutentur, & alterum Ferdinandum de Caſtillo offendant, cui à ſe reperta commendent in ordinem concinnanda, & pari elegantia Latinè ſcribenda. *Cum tamen ſincerus ille vir nimiam fidem Flaminio adhibuerit, atque hoc modo inſcienter ſubinde Alanum ſecutus fuerit, hinc eleganti ſuæ hiſtoriæ interdum immiſcuit nonnullas narrationes apocryphas, ut per decurſum obſervabimus.*

B

Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum,

58 *Ineunte ſeculo* XVII *F. Thomas Malvenda Annales Prædicatorum Latinè collegit, cujus operis prima pars, ultra quam auctor non eſt progreſſus, juſſu reverendiſſimi P. Seraphini Sicci, Magiſtri generalis, & curâ F. Dominici Gravinæ anno* 1627 *prodiit Neapoli, etiamſi Malvenda hunc fœtum ſuum ſupprimi, aut alieno nomine edi deſideraret, & poſtea editum pro ſuo agnoſcere noluerit. Echardus tomo 2 Bibl. Prædicat. pag.* 455 *&* 456 *rationem, quæ Malvendam ad id movit, reddere conatur his verbis:* Nec mirum, quod hos Annales nec ſuos agnoverit, nec haberi voluerit, non quod in eis plurima non congeſſerit & erudita & recondita; ſed quod revera indigeſta ſit moles ex quibuſcumque ſibi ſuppeditatis memorialibus tantum juxta annorum ſeriem diſtributis coagmentata, quæ ultimam manum exſpectabat, qua vera & certa à fabuloſis & incertis ſecernerentur, quam vel ad graviora negotia vocato, vel deficientibus, quibus ad integram illius primi Ordinis ſeculi notitiam indigebat monumentis, ei non licuit apponere. Id probant inter alia, quæ de beato Dominico ex Alani de Rupe viſionibus, veluti Vitam Sancti attinentibus refert, cui tamen nulla ratione accommodari poſſunt, & ad ſummum ut pii viri meditationes habendæ. *At unde Echardus novit, quod Alani fabulæ Malvendam ab edendis Annalibus ſuis averterint? Nonne id humili modeſtiæ, ſolicitæ timiditati, ſcrupuloſo politioris ſtyli aut chronologiæ corrigendæ ſtudio, aliiſve cauſis tribui poteſt?*

C

qui juſſu reverendiſſimi Magiſtri Generalis

59 *Sed quidcumque demum auctorem moverit ad deſiderandam operis ſui ſuppreſſionem aut dilationem, reverendiſſimus totius Ordinis Magiſter cum graviſſimis cenſoribus cenſuit, primum Annalium tomum ſub ipſo Thomæ Malvendæ nomine vulgandum eſſe, ut diſcimus ex F. Dominico Gravina, qui poſt hujus operis dedicationem, reverendiſſimo Magiſtro generali factam, inter alia lectorem ita præmonet:* Porrò eorum ſcriptor A. R. P. magiſter F. Thomas Malvenda, vir eminentis ingenii & doctrinæ, acris judicii, & eruditionis incomparabilis ad horum Annalium lectionem alliciet & incitabit: ita enim ſuam orationem inſtituit, ut veritatem ſententiarum cum verborum delectu conjungens, variamque rerum copiam tam ex ſacris quam profanis auctoribus hauriens, ad proprium inſtitutum tanta proportione adaptet, ut per oblectationem reconditarum rerum è faſtidio delicatulos animos avocet, & ad excitandos animorum motus dictione ſua, cum gravitate conjuncta, valde ſit accommodata.

D

contra deſiderium auctoris Neapoli anno 1627 editi ſunt,

60 Optaſſet auctor intermiſſum abhinc viginti quinque annis opus iſtud, ſe ipſo doctior & locupletior factus, auctius &, ut dicitur, politiori lima in lucem edere; quin pro ea, qua pollet, modeſtia, datis litteris è Valentina civitate (ubi tamquam argumentoſa apis ſuper univerſam Scripturam doctiſſimas elucubrationes parat) obnixè petiit, ne imprimerentur Annales, vel ſi imprimerentur, alieno potius, quam ſuo ederentur nomine. Verùm ne theſaurus iſte inviſus lateret, reverendiſſimi Patris noſtri prudentiâ opus iſtud Romæ à graviſſimis Patribus recognitum & probatum, ut typis mandaretur, mihi Fratri Dominico Gravinæ tranſmiſſum eſt. Jam ergo impreſſum lucem aſpicit eo fine, ut in Sanctorum ſuorum cultu divina Majeſtas glorificetur, fides Catholica exaltetur, hæreticus confundatur, fidelis in hortis uberrimis heroïcarum virtutum abundè paſcatur *&c. Cum igitur primus ille Annalium tomus publica Ordinis Dominicani auctoritate ſub nomine Malvendæ in lucem prodierit, exemplo Echardi aliorumque nobis licebit illum ſub eodem nomine citare, quantumvis ipſe auctor reclamet. Hæc tamen præmonere volui, ne videar Malvendæ injuriam inferre.*

E

Nicolaus Janſſenius,

61 *Anno* 1622 *F. Nicolaus Janſſenboy, aliàs Latinè cognominatus Janſſenius, Antverpiæ idiomate Latino edidit Vitam* S. Dominici, *eamque variis obſervationibus illuſtravit. Sed hunc virum eruditum etiam nimis facilè Alano credidiſſe, patet ex libro* 1 *iſtius Vitæ cap.* 2, *ubi de* S. Dominico, *in Gallæcia à piratis capto, portentoſam narrat hiſtoriam, cui ibidem præmittit ſequentia:* Verùm enimverò evenit ſub annum MCC, ut ad S. Jacobum, ubi prædicationi intenderat (*videlicet* S. Dominicus *adhuc canonicus Oxomenſis*) à piratis ſupervenientibus caperetur. Rem narrat apud noſtrum Alanum de Rupe, virum ſanctiſſimum, ipſa Deipara hoc fere modo. *Tunc longam refert fabulam, quæ Part.* 2 *Alani Redivivi cap.* 17 *adhuc fuſiùs narratur, & quam poſtmodum ſuo tempore diſcutiemus.*

F

Hyacinthus Choquetius,

62 *Frater Hyacinthus Choquetius, ſacræ theologiæ magiſter & profeſſor,* Mariæ Deiparæ in Ordinem Prædicatorum viſcera materna (*is libri titulus eſt*) *Antverpiæ anno* 1634 *edidit. Huic opuſculo, quod Romæ uſque ad correctionem proſcriptum eſt, auctor immiſcuit quædam apocrypha* S. Dominici *geſta, ut ſuprà exploſam Sancti captivitatem in Gallæcia, & nonnulla ſimilia commenta, quæ ex Alano Redivivo incautè accepit, & de quibus per decurſum hujus Commentarii hinc inde mentio occurret. Dum Echardus tomo* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 543 *in altera ejuſdem auctoris lucubra-*

A *cubratione notabilem errorem correxit, postmodum de jam memorato opusculo sic generaliter pronunciat:* Opus prohibetur in Indice Romano, donec corrigatur; vel ob id præsertim, ut ferunt, quod de Fratris Thomæ de Lemos, Urbani VIII conspectum adeuntis, irradiata facie narrat, vel etiam de stigmatibus sancto patri Dominico impressis, & similibus parum firma fide adductis, & ex aliis auctoribus levioris criterii acceptis.

& Joannes Rechacus collegerunt Vitam S. Dominici,

63 *Post hunc F. Joannes à sancta Maria, in seculo cognominatus de Giffre de Rechac, Vitam* S. Dominici *ex variis monumentis Gallicè composuit. Jam sæpe laudatus Echardus tomo 2 Bibl. Prædicat. pag. 595 & sequentibus diversa hujus scriptoris opera recenset, ipsumque auctorem magnifico exornat elogio, in quo etiam laudatur tamquam* historiarum tum domesticarum Ordinis, tum & exterarum perscrutator indefessus, paulo tamen credulior. *Hæc ejus credulitas satis patet ex historia, quam de itinere principis Æthiopici Zagachristi conscripsit, & reginæ Francorum epistolâ nuncupatoriâ dedicavit: teste enim ibidem*

B *Echardo*, hic Zagachristus obiit Ruellæ ad Parisios x Kalendas Maii MDCXXXVIII, & detectus impostor, narratioque ejus fabulosa, quam in hac parte nimiùm credulus Johannes noster ex ore ejus acceptam scripserat. *Ipse Joannes à sancta Maria in jam memoratis Gallicis* S. Dominici *Actis pag. 631 & sequente enumerat varias suas lucubrationes, quas partim ediderat, partim edendas proposuerat, & de quibus posterioribus nondum absolutis laudatus Echardus tomo proximè citato, pag. 596, sic loquitur:* Undique collecta bene multa reliquit, quibus otiosior, modò criterium rectum adhibeat, uti aliquando poterit, & novis ac certioribus adjectis documentis, opus Johanni nostro propositum complere.

cui plerique, Alanum incautè secuti,

64 *Ex dictis facilè colligitur, polygraphum illum virum non satis rigidè examinasse omnia, quæ litteris mandavit. Id maximè liquet ex ipsa* S. Dominici *Vita, de qua jam agimus, & cui ex Alano Redivivo, aliisque ejusmodi scriptoribus, multa incerta & fabulosa immiscuit. Nihilominus hanc Gallicam* S. Dominici *Vitam tetrico & inutili labore Latinam reddidisse videtur F. Hyacinthus Cunibert, de quo Echardus tomo 2 Bibl. Prædicat. pag. 687 agit, ubi inter alias Cuniberti*

C *ex idiomate Gallico in Latinum translationes refertur* sanctissimi patris Dominici Vita, ex Gallico F. Johannis à sancta Maria Latinè reddita, *cui titulo laudatus Echardus addit sequentia:* Huic operi incumbebat anno MDCLXV, ut ipse scripsit Augustâ Parisios ad nostrum Vincentium Cronenbach Germanum, apud nostros Sanjacobeos agentem, epistolâ, XIII Augusti datâ. An autem prælo commiserit, hactenus me latet. *Id etiam nos latet, & scire parum nostrâ interest, cum fabulas, huic Vitæ insertas, Gallicè satis intelligamus.*

aliquas fabulas immiscuerunt,

65 *Ceterùm Joannes à sancta Maria non tantùm more aliorum Alanum Redivivum citat; sed etiam ex professo, ut vulgò aiunt, auctoritatem illius tuetur: nam in præfatione ad Gallicam suam* S. Dominici *Vitam pag. 6 sic ferè loquitur:* Multi, qui sine examine de rebus judicant, conati sunt rejicere hunc auctorem, tamquam apocryphum; sed apparebunt irriti eorum conatus, quando videbunt apologiam, quam initio Vitæ ejus præmisi. *Postmodum inter Acta Sanctorum Ordinis Dominicani tomo 2 à pag. 758 promissam apologiam exhibet, eamque Vitæ Ala-*

AUCTORE G. C.

ni de Rupe præfigit, ubi allegat varios scriptores, qui Alanum laudarunt, vel ejus revelationibus ac historiis incautè fidem adhibuerunt. Sed bona & facilis eorum fides Echardo & mihi nondum persuasit, veras esse historias, quas Alanus Redivivus nobis confidenter obtrudit. Quapropter auctoritati illorum opponimus viros istos ecclesiasticos, qui non probabant insolita miracula, quæ Alanus evulgabat, ut Choquetius inter Sanctos Belgas Ordinis Prædicatorum in Vita Alani de Rupe pag. 212 & 213 fatetur, & qui fortè in ea re prudentiores fuerunt; quamvis Choquetius ibidem sine testibus aut tabulis asserat, illos Alani adversarios stimulis invidiæ agitatos fuisse. Cum denique juxta suprà relatum testimonium Joannis à sancta Maria multi conati sint rejicere Alanum, tamquam apocryphum, saltem rectè concludimus, Echardum & nos non fuisse primos ex iis, qui Alano Redivivo credere recusarint.

quas Thomas Soëgius

66 *Huic etiam tacitè fidem abrogavit Stephanus Thomas Soueges ex eodem Prædicatorum Ordine, quem deinceps cum Echardo Latinè Soëgium appellabimus: is enim in Gallica* S. Dominici *Vita, quam non ita pridem Anno Dominicano ad diem* IV *Augusti inseruit, prudenter fabulosas Alani Redivivi historias omisit. Quinimo licet Malvendam & Joannem à sancta Maria plerumque sequatur, tamen cautè abstinuit ab illis fabulis referendis, quas duo isti scriptores ex Alano Redivivo acceperant. Sic Soegius in laudata* S. Dominici *Vita nullum verbum facit de portentosis Rosarii miraculis, quæ Sanctus in Hispania patrasse dicitur, & quæ Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi 1219 cap. 15 & sequentibus commemorat. Sic idem scriptor Gallus altùm silet de plurimis prodigiis, quæ Joannes à sancta Maria ex eodem fabulatore confidenter narrat.*

E

in Gallicis ejusdem Sancti Actis prudenter omisit.

67 *Sed etiamsi hæc Soëgii prudentia magnam laudem mereatur, propterea tamen nondum adoptamus omnia & singula, quæ diligens ille biographus de* S. Dominico, *aliisque Ordinis sui Sanctis tradit, ut opportuno tempore videbimus. Hanc cautam agendi rationem RR. PP. Prædicatores in nobis non improbabunt, cum ab ipso Echardo inter laudes istius scriptoris tomo 2 Bibl. Prædicat. pag. 748 sic moneamur:* Erat Stephanus judicio peracri & vivido, quique vera à falsis in tanta relationum varietate facilè internosceret, ut probant antiqua quæ dedit monumenta, vel etiam dissertationes aliquando adjectæ. Quod si quædam ipsi exciderunt minutiora in Vitis præsertim sequioris sexus, aut etiam in aliis minus probata, nec semper ad accuratam chronologiæ rationem reddita, id Vitarum, quas scribebat, multitudini, urgentibus typorum operis, ac nescio cui in gratiam antiquarum fabularum (quæ enim historia seu secularis seu regularis suas non habet? quas, ubi semel receptæ sunt aut imbibitæ, vix quis deponere potest, aut audet arguere) præconceptæ opinioni facilè condonandum. *Ne quid meritis Soëgii laudibus videamur velle subtrahere, ingenuè fatemur, neminem hactenus à nobis perfectum esse, qui majore cum crisi & accuratione Acta* S. Dominici *collegerit.*

F

AUCTORE G. C.

§ V. Præmonitio de vetuſtis Sancti Actis, quæ poſt hunc Commentarium edituri ſumus.

Excudemus libellum B. Jordani

EX *antiquis* S. Dominici *biographis, quorum manuſcripta vel impreſſa exemplaria nobis ad manum ſunt, paucos & præcipuos ita eligere conabimur, ut ſimul omnia Sancti geſta exhibeamus, & tamen non nimis ſæpe eadem cum tædio lectoris repetantur. Quapropter omittemus Conſtantinum Urbevetanum, jam ab Echardo editum, Spicilegium Gerardi de Fracheto, venerabilem Magiſtrum Humbertum, Vincentium Bellovacenſem, & Jacobum de Voragine; quibus tamen utemur in hoc Commentario prævio aut in Annotatis, ubi quid diverſum & notatu dignum occurrerit. His itaque prætermiſſis, primo loco & ſub uno conſpectu edemus ex antiquo Ms. membraneo libellum, quem B. Jordanus de principio Ordinis FF. Prædicatorum conſcripſit, & quem Echardus nuper tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 99 *&* 293, *ſparſim typis vulgavit ex codice monaſterii Pruliani, cum quo manuſcriptum noſtrum conferemus. Inſuper addemus ex eodem Ms. noſtro miracula, quæ B. Jordanus videtur collegiſſe, & quæ Echardus aut non habuit, aut prætermiſit.*

B

ex antiquiſſimo codice Uxamenſi,

69 *Deinceps hunc libellum noſtrum, in membrana ſcriptum, vocabimus codicem Uxamenſem, quia illum Uxamâ olim accepimus. Tantæ autem eſt antiquitatis, ut eum ante annum* 1242 *exaratum fuiſſe opinemur: nam in Capitulo Bononienſi iſtius anni decretum eſt, ut aliqua periodus ex hac Legenda* S. Dominici *abradatur, quemadmodum ſuprà num.* 3 *oſtendimus. Hæc verò periodus in Ms. noſtro Uxamenſi utcumque eraſa eſt, ut ibidem diximus. Unde probabiliſſimè inferimus, illam periodum, & reliquam Legendam, quæ eodem charactere exprimitur, ante illud Capitulum Bononienſe anni* 1242 *ſcriptam eſſe: quis enim facilè ſibi perſuadeat, hæc contra decretum Capituli generalis poſtea ſcripta, ac deinde iterum eraſa fuiſſe? Ceterùm ubique in ſuis narrationibus maximam fidem meretur B. Jordanus, qui* S. Dominico *in magiſtratu ſupremo Ordinis ſucceſſit, eumque Pariſiis & Bononiæ vidit, & juxta teſtimonium Echardi tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 1 toto regiminis ſui tempore ab anno MCCXXII ad MCCXXXVI, quæ ad illum attinerent, in ſuis per varia Europæ regna viſitationibus ab æquævis & convictoribus diligenter inquiſivit. *Si quis plura ſcire deſideret de beato hujus Vitæ ſcriptore, legat Opus noſtrum ad diem* XIII *Februarii, ubi Majores noſtri Acta B. Jordani illuſtrarunt.*

C

& anecdotam Vitæ ſynopſim, quam in bibliotheca Barberiniana invenimus,

70 *Antiquitatis ordine poſt libellum B. Jordani typis vulgabimus breve quidem, ſed pretioſum, Vitæ compendium, quod hactenus numquam publicam lucem aſpexit. Hujus auctor eſt Bartholomæus Tridentinus, de quo præter Echardum, ſuprà num.* 7 *citatum, Antonius Senenſis in Bibliotheca Prædicatorum pag.* 40 *ſic meminit:* Frater Bartholomæus Tridentinus, vir religione conſpicuus, famâ celebris & doctrinâ clarus, & ſpiritu devotionis fervidus, ſcripſit Legendarium Sanctorum, à quo plurimi poſtea hauſerunt. Plura ſcripſiſſe fertur; quæ tamen ad meam notitiam non devenere. Claruit circa primordia Ordinis. *Similia habet Altamura ad annum Chriſti* 1225, *ubi citat Taëgium part.* 1 *Monument. Ordinis, alioſque; qui tamen omnes videntur ignoraſſe, ab illo Bartholomæo talem geſtorum* S. Dominici *ſynopſin poſteris relictam fuiſſe, & nuſquam innuunt, aliquod iſtius apographum in ſuis cœnobiis exſtare. Attamen Papebrochius noſter Romæ iſtud Actorum compendium ex Ms. codice bibliothecæ Barberinianæ tranſcripſit, & in Commentario Prævio ad Vitam S. Antonii Patavini tomo* 2 *Junii pag.* 703 *conjicit, illa Sanctorum geſta à Bartholomæo Tridentino circa annum* 1240 *collecta eſſe; cui conjecturæ Echardus aſſentitur. Sed nos poſtea in Annotatis obſervabimus, ſaltem compendioſam* S. Dominici *Vitam certè ab eo inter annum* 1244 *&* 1251 *conſcriptam fuiſſe.*

D

ſicut deteximus alia Ordinis monumenta, Prædicatoribus ignota, teſte Echardo,

71 *Quandoquidem ad conquirenda undique Sanctorum Acta nec labori nec ſumptibus parcimus, & ad eumdem finem per diverſas Europæ provincias diuturna itinera inſtituimus, nemini mirum videri debet, interdum à nobis detegi quædam monumenta ad Sanctos monaſticos ſpectantia, quæ eruditos ejuſdem profeſſionis viros latent: Echardus enim in præfatione ante tomum primum Bibliothecæ Prædicatorum fatetur, id pluries contigiſſe, & hoc obſequium Ordini ſuo præſtitum gratè agnoſcit his verbis:* Viros eruditos veteres & recentiores, qui hiſtoriæ eccleſiaſticæ vel etiam litterariæ expurgandæ & accurandæ incubuerunt, vel etiamnum incumbunt, omni qua par eſt reverentia proſequor & ubique laudo, ceu ex quorum lucubrationibus non parum profecerim. Inter alios nominandi veniunt eruditi Actorum Sanctorum, quæ Antverpiæ in dies prodeunt, editores, quoſque gratus animus oblivíſci non ſinit, cum multa Ordinis monumenta è tenebris eruerint, quorum apud nos nulla jam extabat memoria.

E

cui aliquas notitias libenter acceptas referimus,

72 Cum tamen Ordinis Prædicatorum regimen nec illi nec alii à nobis extrates calleant, ut nec reſcire illis obvium eſt, ſicubi à vero aberrant, quod aliquando contingit, eos ea libertate emendo, quam permittit veritatis amor, quo ſe unicè flagrare præſtant, & quo uno flagrare omnes tenemur, nullo verò contendendi affectu, à quo ſum alieniſſimus. Idem omnibus eruditis integrum de hoc opere judicium relinquo, tantumque abeſt, ut, ſi aliquoties erraverim, emendari ægrè patiar, quin id ipſum totis præcordiis exoptem, ut hiſtoria noſtra litteraria quam puriſſima tandem, & ab omnibus ſphalmatis expurgatiſſima prodeat. *Nos quoque hanc veniam libenter damus, petimuſque viciſſim. Quare cum candida grati animi ſignificatione fatemur, nos interdum ab Echardo aliiſque meliora ac certiora edoceri, quæ omnia ſuo tempore & loco in Opere noſtro corrigentur, & in hoc ipſo Commentario quædam ad Vitam* S. Dominici *utcumque ſpectantia, de quibus alia occaſione olim obiter ſermo incidit, ultro emendabuntur. At eâdem veniâ liberè utemur, ubi ab opinionibus Echardi aliorumque diſſentiemus, & tunc ſolidas ſententiæ noſtræ rationes reddere conabimur, ut jam ſuperiùs facere cœpimus.*

F

& cujus deſiderio ſatisfaciemus citius,

73 *Tertio denique loco edendam cenſuimus ampliorem* S. Dominici *Vitam, quam Theodoricus de Appoldia ex præcedentibus biographis, aliiſque documentis undique collegit, ut ipſemet in prologo ſuo teſtatur. Hanc quidem Surius ad diem quintam Auguſti typis vulgavit; ſed more ſuo ſtylum mutavit, ac truncato codice uſus, non niſi pauca fragmenta partis ſeptimæ & octavæ exhibuit. Quapropter Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat.*

A *dicat. pag.* 454 *integram ac ſinceram hujus Theodorici lucubrationem deſiderat hoc modo :* Cum verò Surius ſtylum ſe immutaſſe fateatur, optandum eſſet, ut quis eam Vitam primigenio, quo ſcripta eſt, ſtylo quantumvis barbaro redderet, & prælo ſubjiceret ex codicibus Mss. authenticis & melioris notæ, idque quamprimum : etſi enim hac ratione proditura ſit in Actis Sanctorum Antverpianis, vix ſperanda eſt ante viginti quinque vel triginta annos. Addo ex codicibus antiquis & non corruptis : nam vitio notariorum plura irrepere errata notum eſt apud peritos ; ea verò nonniſi ex plurium codicum Mss. collatione deprehendi poſſunt. Sic codicem, quo uſus eſt Surius, corruptum fuiſſe hinc conjicio, quod quædam apud eum legantur, quæ non eodem modo referuntur à ſancto Antonino, qui tamen codice Theodorici præcipuè uſus eſt in Vita S. Dominici.

quam ipſe putaverat, B

74 *Doleo, neminem ex Ordine Prædicatorum hactenus tam juſto Echardi deſiderio ſatisfeciſſe, & integram Theodorici lucubrationem ex antiquis codicibus edidiſſe : nam is editor me tetrico codicis noſtri tranſcribendi & cum aliis conferendi labore liberaſſet. Attamen ſimul gaudeo, me Echardo cuius obſequi potuiſſe, quam putarat : cum enim anno* 1719 *primum operis ſui tomum ediderit, & tunc illam* S. Dominici *Vitam adhuc per viginti quinque vel triginta annos exſpectandam cenſeret, ex anno editionis noſtræ patet, media fere temporis parte exſpectationem ejus jucundè deceptam fuiſſe. Dum autem Echardus antiquos & plures codices exigit, ut errata ex plurium Mss. codicum collatione deprehendi poſſint, poſtulationi ejus ex parte duntaxat ſatisfacere licet, cum non habeamus plures, quam duos hujuſmodi antiquos codices, in membrana ſcriptos, de quibus hic nonnulla præmonebimus.*

Integram Theodorici Appoldiani lucubrationem edemus ex Ms. codice Francofurtenſi,

C 75 *Primus eſt codex membraneus optimæ notæ & antiqui characteris, quem Francofurtenſem appellabimus, eo quod R. P. Udalricus Nols ex Ordine Prædicatorum, anno* 1688 *Prior Francofurtenſis, eumdem nobis dono dederit, cum in bibliotheca ſua haberet aliud ejuſdem Vitæ Ms. exemplar, ut Papebrochius noſter in fronte codicis notavit. Alter verò eſt codex Ultrajectinus, ut ex nota, cooperculo inſcripta, patet, quem jam dudum poſſedimus. In eo plura ad Ordinem Prædicatorum ſpectantia, puta Vitas Fratrum Gerardi de Fracheto, Chronicon venerabilis Magiſtri Humberti, & Acta quorumdam Sanctorum ejuſdem Ordinis, referuntur. Quamvis etiam ex membranis conſtet ; tamen character illius recentior eſt, quam præcedentis, ut ex variis ſignis conjicimus. Quare Vitam* S. Dominici *tranſcripſimus ex codice Francofurtenſi, qui in Muſeo noſtro* P. *Ms.* 8 *notatur, eumque contulimus cum hoc codice Ultrajectino, qui ibidem* P. *Ms.* 7 *ſignatur. Hi autem codices ſibi mutuam præſtant operam, ita ut ex uno ſuppleverimus, quod in altero deerat Supplementa illa ad majorem ſecuritatem uncis incluſimus, & in Annotatis ſubinde lectorem de hac re monebimus, ubi operæ pretium viſum fuerit.*

eique caput ultimum ex Ms. bibliothecæ Vaticanæ adjungemus.

76 *At in neutro exemplari inveni caput ultimum* de modo orandi corporaliter ſancti Dominici, *quod ex codice Bibliothecæ Vaticanæ numero* 1218 *accepi, & cui apographo Henſchenius noſter præfixit hæc verba :* Eſt caput ultimum Vitæ per Appoldiam. *Certè S. Antoninus Parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 2 § 1 *agens de eximiis* S. Dominici *virtutibus, etiam hos novem diverſos orandi modos Sancto adſcribit. Cum autem S. Antoninus codice Theodorici præcipuè uſus ſit, ut Echardus ſuprà aſſerit, ex codice Vaticano illud ultimum caput lucubrationi Theodorici de Appoldia confidenter adjungemus. Facilè tamen credidero, hoc caput de variis orandi modis conſcriptum fuiſſe à Gerardo Provinciali Germaniæ, qui comitiis Lucenſibus interfuit, & multa ex ore ſororis Cæciliæ exceperat, & Theodoricum fortè illud pro ſuo adoptaſſe, aut ſaltem lucubrationi ſuæ addidiſſe : nam auctor iſtius apud nos num.* 408 *ſic loquitur :* Hoc modo oravit, quando ſuſcitavit Deus oratione ſua puerum Napoleon Romæ in ſancto Sixto, in loco ſacriſtiæ & in eccleſia in celebratione Miſſæ, quando elevatus eſt à terra, ſicut narravit mihi illa devota & ſancta ſoror Cæcilia, quæ præſens erat, & vidit cum alia multitudine. *Soëgius in Vita Gallica* S. Dominici *pag.* 448 *teſtatur, in bibliotheca Carcaſſonenſi ſervari vetus manuſcriptum (de eodem cum imaginibus, quæ Sanctum repræſentant, ibidem pag.* 257 *memineram) in quo bi novem orandi modi exprimuntur. Sed quiſquis demum ſit auctor iſtius ultimi capitis, illum antiquum eſſe ſatis patet ex dictis & ſequentibus verbis, quæ apud nos eodem numero ita leguntur :* Viſus eſt etiam aliquando orare ſanctus pater Dominicus, ſicut à vidente audivi auribus meis, manibus & ulnis expanſis.

AUCTORE G. C.

E

77 *Theodoricus hanc* S. Dominici *Vitam colligere cœpit juſſu Munionis, qui ab anno* 1285 *uſque ad annum* 1291 *toti Prædicatorum Ordini præfuit, ut colligitur ex epiſtola ejuſdem Magiſtri generalis, qui in codice noſtro Ultrajectino ante prologum memoratæ Vitæ ad Theodoricum ita ſcribit :* Dilecto ſibi in Chriſto Fratri Theodrico de Appoldia, domus Erfordienſis provinciæ Theutoniæ, Frater Munio Magiſter Ordinis licet indignus, ſalutem & augmentum continuum cæleſtium gratiarum. In remiſſionem peccatorum & in augmentum nihilominus meritorum vobis injungo, quatenus dictandi Legendam ſancti Dominici patris noſtri ſecundum datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorem, meritum ſubeatis, ut non in vacuum gratiam Dei videamini accepiſſe ; hæc inter alia diligentiùs attendens, ut ſit veritate firmiſſima, integritate completa, gratioſa decore. Volo autem, quod Prior veſter, qui pro tempore fuerit, vobis adſit conſiliis, auxiliis, & ſolatiis, conſolationibus optimis. Valete & orate pro me. Datum in Urbe veteri Idibus Aprilis. *Quamvis in hac epiſtola annus deſit, tamen Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 453 *conjicit, illam anno* 1288 *datam fuiſſe, cum ad habenda Lucæ comitia generalia Munio ſe accingeret, vel inde reverteretur.*

Theodoricus Vitam Sancti colligere cœpit juſſu Munionis, ſeptimi Magiſtri Prædicatorum,

F

78 *Interea Nicolaus IV Papa anno* 1291 *Munionem depoſuit, cui ſucceſſit Stephanus de Biſuntio, & hoc poſt biennium mortuo, ad ſupremum totius Ordinis magiſtratum evectus eſt Nicolaus de Tarviſio, aliter cognominatus Bocaſſinus, cui tandem Theodoricus de Appoldia lucubrationem ſuam offert hac epiſtola nuncupatoria :* Patri filiorum amabili, Nicolao Fratrum Ordinis Prædicatorum venerabili, Frater Theodricus de Theutoniæ provincia per proſperitatem provincialium * meritorum pertingere ad æternorum præmia gaudiorum. Libellum, quem de patre divino Dominico & Ordine ab ipſo inſtituto compoſitum ſibi deferri veſtra dignatio imperavit, in abjectis quidem cedulis ac vilibus petiis primùm jam ſenex conſcripſi, propriis manibus, oculiſque caligan-

eamque abſolvit ſub Nicolao Bocaſſino,

* *al.* præſentium

AUCTORE G. C.

ligantibus, & compegi; de cujus materia ipsius libelli proœmium vos instruet & docebit. Reperto igitur ex chronicis tempore, qui Sancti hujus parentes exstiterunt, ea quæ circa ortum & progressum & exitum vitæ ipsius gesta sunt, secundùm decursum temporis disponere curavi; ita tamen, quod propter convenientiam materiæ, postmodum quæ acta sunt, præposui, & quæ antè, postposui subjungendo.

nono ejusdem Ordinis Magistro Generali,

79 Legi sanctorum Patrum Bernardi & Franciſci Vitas, cum multa integritate editas, elegantique stylo compositas, insigni sinceraque devotione probatas, nostrique eximii Patris præfulgentem & prælucidam valde dissimiliter scriptam Vitam. Cupiens igitur, statum Ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem aucti generis intimare, paternæ sanctitatis, prout potui, verbis simplicibus designavi. Multa de verbo ad verbum, sicut in exemplaribus reperi, posui; quandoque tamen propter consequentiam aliquid immutavi. Cumque ex iis, quæ ad manum habebam, exemplaribus,
B omnia consummassem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & pretio comparavi, propter quæ opus præteritum, ut illa insererem, penitus dissipavi: erant enim illa magnæ auctoritatis, utpote dicta testium juratorum, quæ Papa Gregorius nonus approbavit, magnorumque meritorum & exemplorum sanctitatis præcipuè expressiva. Prævenit præterea me littera venerabilis patris nostri Fratris Munionis, tunc Magistri Ordinis, mihi istum laborem injungens & studium pro peccatis.

ut docet epistola dedicatoria,

80 Non ut volui, nec ut debui, feci tamen quod potui, ut videtis. Verùm vos, reverendissime Pater, quod vestrum est, manum peritam apponite, & de hac informi materia opus, sicut scitis, perficite glorioſum. Decreveram certè huic operi superaddendo, immutando, ornando, ordinando, ulteriorem diligentiam adhibere, si facultas expensarum, & opportunitas temporum adfuisset; quibus deficientibus, destiti, &, ut aspicitis, dereliqui. Verumtamen quamdiu vivo, iis laborem impendere, si requiritur, non recuso. Ignosce, obsecro, mihi in nomine Jesu Christi: expavi & dolui primùm,
C quod ad aures vestras mea imperitia pertingere debuit, nec credidi, hoc futurum. Spiritus Dei sanctus spiritum vestrum dirigat, & infundat, ut sanctitatis, in hoc libello descriptæ, devotus æmulator, & exsecutor efficax, & in Ordine, vestro regimini commisso, fidelis inveniamini consolator. *Hanc epistolam, cujus aliqua fragmenta Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 453 *&* 454 *exhibet, ex codice nostro Ultrajectino* P. *Ms.* 7 *integram transcripsimus.*

ex qua Echardus intervallum & finem elucubrati operis præterpropter determinat.

81 *Porrò Echardus ex fragmentis hujus epistolæ ibidem monet observanda sequentia:* Cum dictus Nicolaus Bocassinus electus fuerit Argentinæ MCCXCVI, & sub finem anni MCCXCVIII Cardinalis assumptus; horum annorum aliquo jusserit hoc opus sibi nuncupari: unde septem aut octo annis solidis Theodoricum huic operi concinnando desudasse colligas. Quod autem ait auctor, se jam senem, cum scribere incepit, indicat se tum plus quam sexagenarium; nec mirum, oculorum caligantium meminisse, cum ea ætate nondum adinventa essent vitra illa, oculis senum adeo accommoda. Maximè etiam annotandum, quod monet, se in narratione non semper seriem annorum, quibus res actæ sunt, sequi; sed multa ὕστερον πρότερον, prout gestorum cognitio poscebat, se referre, ad quod māximè attendat, D
necesse est, qui ἀναχρονίσμως vitare voluerit. *Dein post alterum ejusdem epistolæ fragmentum ita concludit:* Ex his habetur, bis opus confecisse; prima vice ex prioribus Legendis; alterà, receptis novem testibus Ordinis in canonizationis processu juratorum responsionibus, aliisque certis documentis, quæ in causa fuerunt, cur huc usque scripta conscindens, novum opus aggrederetur. *Quibus autem documentis ad colligendam hanc* S. Dominici *Vitam usus fuerit Theodoricus de Appoldia, postmodum distinctiùs ex prologo ejus intelligetur. Nunc examinandum est, an Theodoricus in suis narrationibus ubique æqualem fidem mereatur.*

Melchior Canus explodit quamdam Theodorici narrationem,

82 *Non est dubium, quin huic auctori summa fides debeatur in iis, quæ ex B. Jordano, Constantino Urbevetano, aliisque veteribus biographis collegit. Sed inter ipsos Prædicatores disceptatur, utrum prudenter credi possint omnia illa, quæ Theodoricus ex testimonio sororis Cæciliæ narrat. Sic scriptor ille apud nos num.* 147 *ex auctoritate ejusdem Cæciliæ præter alia prodigia refert, quomodo* S. Dominicus *dæmonem, sub forma simiæ sibi illudentem, tamdiu tenere jusserit candelam, donec digiti ejus comburerentur. At Melchior Canus lib.* XI *de Locis theologicis pag.* 533 *hæc & similia, tamquam fabulosa, explodit his verbis:* Illud item quam ridiculum, diabolum Dominico patri nostro semel obstrepentem, à Divo esse coactum, ut lucernam haberet in manibus, quoad illa absumpta non molestiam solùm, sed incredibilem dolorem etiam afferret. Non possunt hujusmodi exempla numero comprehendi; sed in his paucis pleraque alia intelligentur, quæ Divorum clarissimorum historias obscurarunt. Non autem decebat, veras Sanctorum res gestas falsis & commentitiis fabulis contaminari. E

quam tamen Malvenda tueri nititur

83 *Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1219 *cap.* 25 *& sequentibus hanc sodalis sui Cani censuram ita refellit:* Ridet nostros historicos præclarus auctor, quod ad sanctum Dominicum referant, se jussisse diabolo accensam candelam, qua torqueretur, manu tenere. Ergo ridiculi sunt Theodoricus de Appoldia, S. Antoninus, Joannes Garzo, Marcus * Antonius Flaminius, & alii rerum sancti Dominici auctores probi, integri, prudentes, tanto consensu unam & eamdem rem prodentes. *At hoc loco adducere non oportebat recentiores scriptores, qui bona fide historiam illam ex Theodorico hauserunt. Quare Malvenda adversarium suum magis urget, dum ex verbis Theodorici probat, illam narrationem ex ore Cæciliæ, testis oculatæ, exceptam esse, ac deinde sic disserit:* Cernis, lector, quam integra fide Theodoricus rem gestam de diabolo, tenente candelam summo cruciatu, reddiderit. Acceptum à sanctissima virgine, quæ ex manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit, plurima ejus miracula vidit, ipsum sæpe allocuta est, aliaque permulta ex ore ipsius audivit. Si hæc non est fides humana, nescio quænam esse potest. F

* *lege* Joannes

testimonio Sororis Cæciliæ,

84 *Denique eamdem Theodorici, seu potius sororis Cæciliæ, narrationem variis exemplis credibilem reddere conatur, ac tandem ita concludit:* Atque hæc hactenus pro defensione historiæ, tot optimorum scriptorum fide relatæ, dicta sunto: quibus etiam viam munire voluimus ad similes narrationes stabiliendas, quas critici forsitan irriserint, dummodo de integritate auctorum simus

mus ſecuri. Illud tamen corrigendum in ſancto Antonino, cum ait, illud dæmonis ſub effigie ſimiæ terriculamentum, à ſancto Dominico diſſlatum, Bononiæ contigiſſe: nam niſi bis id acciderit, certum eſt, uti prædiximus, apud ſanctum Xiſtum rem effectam. *At nullo modo eſt veroſimile, id bis contigiſſe, cum antiquiores biographi ne de unico quidem hujuſmodi prodigio meminerint, ut jam videbimus.*

cui Echardus videtur parum deferre,

85 *Echardus profitetur, ſe mediam viam eligere, & velle hos duos adverſarios conciliare; dum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 87 *de eodem Cæciliæ teſtimonio ſic judicat:* Adde ſororem Cæciliam, ex cujus ore hæc Bononiæ anno MCCLXXXVIII à Fratre Gerardo, tum pro Teutonia in comitiis generalibus Luchæ habitis diffinitore, & poſtea ejuſdem Teutoniæ Priore provinciali, accepta ſunt, octogeſimum quartum ætatis tum exceſſiſſe, quæ & facilè præ ſenio in quibuſdam circumſtantiis rei ante annos ſexaginta octo geſtæ errare potuerit. Imò ut vetularum eſt, quæ ſua juvenili ætate acciderunt, non rarò exaggerare; hinc eveniſſe haud immerito quis putet, ut prædicta Cæcilia quædam de beato Dominico retulerit, verbi gratiâ de dæmone, in ſpecie modò laçertæ, modò paſſeris, moniales turbante aut terrente, vel etiam ſimiæ, quam Sanctus candelam coram ſe tenere ad digitorum uſque combuſtionem juſſerit, & alia ſimilia, quæ, ut verbo Ferdinandi de Caſtillo ad hiſtoriam generalem Ordinis præfantis utar, à viris gravioribus ceu pueriles ineptiæ, NIÑERIAS Y CUENTOS (*hæ voces Hiſpanicæ etiam* nugas & fabulas *ſignificant*) habentur.

ac proinde favere judicio Cani,

86 Hæc enim cum antiquiores & Sancto æquales vel ſuppares ſcriptores, Jordanus & Humbertus Ordinis Magiſtri, & Conſtantinus provinciæ Romanæ alumnus, ejus licet rerum vel minimarum curioſiſſimi, non meminerint, de iis nil unquam vel à ſororibus Sanſixtinis, vel à ſodalibus, qui vivum viderant, ſe audiiſſe oſtendunt; ac proinde ceu viro ſapiente, ut Dominicum Bonifacius VIII vocare ſolebat, non ſatis dignis, ea ſaltem ratione, qua à Theodorico narrantur, ſi fidem omnino non adhibeas, haud injuriâ feceris: ita tamen ut in relatis aliquid veri latere exiſtimes, ſicque Melchiorem Canum de Locis theologicis lib. XI cap. 6 omnia ſus deque habentem, & Malvendam ad MCCXIX num. XXIV omnia ſuſpicientem ac propugnantem conciliabis. *Quando Echardus ea, quæ narrantur de dæmone, candelam tenere juſſo uſque ad digitorum combuſtionem, & his ſimilia phraſi Hiſpanica Ferdinandi de Caſtillo vocat* pueriles ineptias *ſeu* nugas & fabulas, *propiùs ad Melchiorem Canum accedit, quamvis ſibi mediam viam tenendam propoſuerit. Ego inter hos tres eruditos Dominicanos arbiter eſſe nolo, & propterea totam hanc litem maturo prudentis lectoris judicio decidendam relinquo.*

quod certè extendendum non eſt ad alias hiſtorias, quas Theodoricus ex antiquis biographis hauſit.

87 *Sed interim moneo, ne quis hoc ſeverum Cani & Echardi judicium ad alias quaſlibet Theodorici narrationes extendat, atque ita omnem ferè fidem ei adimat: nam impiger ille collector pleraſque Actorum iſtorum hiſtorias ex antiquis ſcriptoribus & authenticis monumentis hauſit. Id ſatis patebit ex Actis B. Jordani, & Bartholomæi Tridentini, quæ lucubrationi ejus præmittam, & ex inſtrumentis juridicis, quæ eidem ſubjungam. Ceteros hujus collectionis fontes, quos detegere potui, in Annotatis breviter aſſignabo; reliquos verò, qui inquiſitionem meam effugerunt, ſagacitati aliorum indagandos relinquam. Hiſce circa varios Vitæ ſcriptores præmiſſis, ut infra dicenda clarius intelligantur, ad eumdem finem paragrapho ſequente exhibebimus chronologicam geſtorum S. Dominici ſeriem, juxta quam reliquus Commentarius noſter prævius dirigetur.* AUCTORE G. C.

§ VI. Chronologicum Vitæ compendium, juxta quod reliquus Commentarius prævius ordinabitur.

Brevis Actorum chronotaxis,

JAm ſæpe citatus Echardus tomo 1 *Bibl. Prædicatorum inter paginam* 86 *&* 87 *edidit folium expanſum, in quo Vitam* S. Dominici *ordine chronologico breviter exhibet, & cui præfigit hunc titulum:* Tabula chronologica Actorum ſancti Dominici, additis ad marginem cujuſlibet anni Indictione, numero aureo, littera Dominicali, ac die Paſchæ in commodum lectoris, ut in promptu habeat, quî numeret initium anni ſeu ſtylo veteri à die Paſchæ, ſeu novo à prima Januarii, monitus unà, apud chronologos ſeculi XIII, præſertim Gallos, annum à Paſcha ſemper inchoari, menſeſque præcedentes ſuperioris anni cenſeri. *Infrà diſcutiemus, an hæc regula generalis ubique locum habeat, & an ea methodus numerandi annos à Paſcha ab omnibus ſeculi* XIII *ſcriptoribus uſurpetur. Cum igitur hæc tabula per decurſum examinanda ſit, non exiſtimavimus, Indictiones, litteras Dominicales, & alias notas chronologicas hîc ſcrupulosè exprimendas eſſe. Quapropter ſolos annos juxta opinionem Echardi rebus geſtis præmittemus, ut ſaltem lector poſtmodum pervolvens antiqua Acta, quæ plerumque ſine ullo temporis ordine vel indicio conſcripta ſunt, quamdam chronologicam rerum geſtarum ideam formare poſſit. Præterea hanc Echardi tabulam hîc tranſcribimus, ut habeamus aliquam Actorum chronotaxim, juxta quam reliquus Commentarius noſter ſerie temporis procedat. Nunc ipſam tabulam exhibemus, & majoris perſpicuitatis gratiâ ſingulos annos à nova linea incipimus.*

quæ exhibet Vitam S. Dominici in pueritia & juventute.

89 Anno MCLXX. Dominicus naſcitur.

Anno MCLXXVI. Avunculo ſuo traditur educandus.

Anno MCLXXXIV. Palentiam in univerſitate humanis & divinis inſtruendus diſciplinis amandatur.

Anno MCXCI. Theologiæ dans operam, exorta fame, libros & ſupellectilem diſtrahit, & pretium dat pauperibus, & per decem annos à vino abſtinet.

Anno MCXCIV. Palentiæ ſacras interpretatur Litteras.

Anno MCXCIX. Hoc anno circiter Palentiâ, unde nondum aliò excurrerat, Uxamum ſive Oxomam evocatur à Didaco epiſcopo, fitque Canonicus regularis, tum Capituli Supprior; Collationes Patrum legit: ſi quandoque concionatur, ut veroſimile, ſemper intra fines diœceſis.

varia itinera, & prima certamina

90 Anno MCCIII. Hactenus nondum Uxamo egreſſus, Didacum epiſcopum, ad Marchias Alphonſi regis Caſtiliæ legatum, comitatur, & Toloſâ tranſiens hoſpitem ſuum hæreticum convertit.

Anno MCCIV. Cum epiſcopo ad regem Alphonſum reverſus, rurſus cum eodem, iterum à rege ad Marchias legato, vadit.

Anno MCCV. Cum eodem epiſcopo, legatione peracta, Romam pergit; inde redeundo Montem Peſſulanum accedunt ſub finem anni, Februario ſcilicet vel Martio ſequenti: tres legatos, & duodecim Ordinis Ciſtercienſis abbates ibidem

AUCTORE G. C.

congregatos inveniunt, quos ad prosequendam apud Albigenses missionem adhortati, eisdem duces se præstant. Fulco recèns electus episcopus Tolosanus possessionem init quintâ Februarii stylo novo MCCVI, veteri MCCV.

Anno MCCVI. Circa Pascha, ut dictum, vel paulò antè vel paulò pòst, Didacus episcopus & Dominicus, ceu prædicatorum laudatorum antesignani & duces, hæreticos Albigenses verbo & exemplo adoriuntur, variisque in locis acres cum iis habent concertationes. Apud Carcassonam messes hæreticorum sanguine fluentes apparent die sancti Joannis Baptistæ. Arnaldus unus è legatis & abbas Cisterciensis mense Julio vel Augusto Cistercium ad comitia Ordinis generalia regreditur, & sequuntur plures abbates. Didacus & Dominicus in missione perstant impigri. Apud Fanumjovis celebris habetur cum hæreticis disputatio. Libellus à Dominico scriptus, fidem Catholicam exponens, ter in ignem projectus, exit illæsus. Dominicus tum monasterium Prulii erigit, & feminas nobiles à se conversas ibidem includit intra Natale Domini.

B *adversus hæreticos Albigenses,*

91 Anno MCCVII. Mense Aprili Berengarius archiepiscopus plura monasterio Pruliano confert beneficia. Apud Montem regalem plures habentur cum hæreticis disputationes. Ibi adhuc erat Didacus, Dominicus, & alii prædicatores, cum Cistercio redit Arnaldus abbas & legatus, abbatibus duodecim comitantibus, mense Maio: hi omnes nudipedes, bini vel terni divisi, totam regionem perambulant, ubique per tres menses euangelizantes. Dum quadam die nostri prædicatores cum Albigensibus disputarent, Dominicus uni ex illis schedulam dat à se scriptam, & fidei Catholicæ argumenta continentem; hanc hæreticus cùm suis sodalibus tradidisset, hi in ignem ter projiciunt, unde semper evolavit illæsa: sed hoc privatim & inter perfidos solùm actum, quod tamen revelavit miles quidam, qui affuerat. Appamiis solemnis indicitur circa Novembrem vel Decembrem disputatio cum Valdensibus: eò se conferunt plures episcopi & abbates, inter quos Fulco Tolosanus, Navarrus Consoranensis, Didacus Oxomensis cum Dominico, & alii. Exitus felix fuit, plurimis conversis, aut in vera fide confirmatis. Tum in Hispaniam redit Didacus; sed priusquam discederet, Dominicum prædicationis ducem & præfectum instituit: jam quibusdam antea mensibus plerique abierant abbates. Petrus de Castellonovo unus ex legatis Papæ tum occisus est: Radulphus alter legatus tum etiam obiit: Arnaldus jam laudatus, vir magnarum partium, in Franciam ad regem se contulit.

C

aliaque præclare gesta

92 Anno MCCVIII. Didacus Uxami moritur sextâ Februarii. Fulco Tolosanus & Navarrus Cosoranensis episcopi Romam adeunt, ut ab Innocentio III crucem obtineant adversus Albigenses prædicari. Voto adepto, crux in Francia prædicatur, in provinciis præsertim Cis-Ligerianis. Guido Vallium-Sernaii abbas inter prædicatores crucis ferventissimus claret. Interim Dominicus in Occitania perstat, Albigensium conversioni in omni patientia & doctrina totus incumbens.

Anno MCCIX. Cruce signati duce Simone, Montisfortis comite, in Occitaniam adveniunt. Dominicus, huic bello non implicitus, verbo Dei solùm instat; irrisiones, contumelias, insidias ab Albigensibus patitur: in his omnibus superat, suo eis martyrii desiderio declarato.

Anno MCCX. Idem prædicatoris munus Dominicus prosequitur: hospitatus apud nobiles dominas. Quadragesimam in pane & aqua jejunat, & sub nuda tabulam cubat, easque ad fidem reducit. D

Anno MCCXI. Concionari pergit. Simon comes Montisfortis Tolosam obsidet. Interim Dominicus in quodam ad Garumnam sacello orat, & quadraginta peregrinos Anglos, navi, qua flumen trajiciebant, demersa, pereuntes suis precibus ex aquæ profundo sustollit & liberat. Duodecimo Kalendas Junii Guillelmus de Cardallia-co, episcopus Caturcensis, apud Simonem Montisfortium clientelam profitetur: inter magnates testes adest Dominicus, & instrumento exinde confecto sigillum apponit. S. F. DOMINICI PRÆDICATORIS.

93 Anno MCCXII. Guido Vallium Sernaii abbas, electus episcopus Carcassonensis, è Francia redit, & Albiæ jam aderat vigiliâ Paschæ; mense Maio Narbonæ consecratur: quibusdam postea mensibus in Franciam revertitur, relicto in spiritualibus & constituto vicario Dominico. Ipse Dominicus ecclesiarum Consoranensis, Convenarum, & Biterensis pastor eligitur, quas omnes constanter recusat. *in partibus Tholosanis*

Anno MCCXIII. Guidone toto hoc anno absente, Dominicus vicarias ejus partes agit, & per Quadragesimam conciones semper habens, in pane & aqua jejunat, nec lectum intrat. Mense Septembri committitur prælium ad Murellum. Vincit Monfortius. Petrus Aragonum rex occiditur. Interim dum fervet pugna, Dominicus cum episcopis in ecclesia Murelli auxilium divinum implorat. R

Anno MCCXIV. Guido episcopus Carcassonensis è Francia in Occitaniam revertitur, & ad partes Albigenses venit circa Octavam Paschæ. Dominicus nuptiis Almarici, primogeniti Montisfortis, cum Beatrice Delphina benedictionem impertit Carcassonæ: filiam Simonis Montisfortis patris hoc circiter anno baptizat.

94 Anno MCCXV. Petrus Cellani quas Tolosæ ad castrum Narbonense habebat ædes, dat Dominico, qui eum & Thomam civem Tolosanum, virum nobilem, aliosque Ordini à se instituendo aggregat. Fulco episcopus Dominicum & socios prædicatores constituit in sua diœcesi, & ut victui aliisque necessaria habeant, sextam partem decimarum eis confert. Eumdem episcopum, Romam ad concilium Lateranense pergentem, comitatur Dominicus, qui Romæ jam existens mense Octobri, ab Innocentio III ante concilium, ecclesiarum, castrorum, prædiorum, redituum, hactenus monasterio Pruliano datorum confirmationem obtinet. Tum ab eodem Pontifice postulat, ut Ordinem instituere sibi liceat, qui Prædicatorum Ordo diceretur & esset. Responsum accipit, ut ad sodales Tolosæ agentes redeat, cum eis communi consilio regulam jam approbatam electurus, & postea Romam repetat, confirmationem sui Ordinis accepturus. *usque ad institutionem Ordinis Prædicatorum,* F

Anno MCCXVI. Dominicus Prulii cum sexdecim circiter sociis regulam sancti Augustini, & quasdam severiores institutiones eligit. Mense Junio vel Julio datur eisdem ecclesia sancti Romani Tolosæ, ibique erigitur prima Ordinis domus. Decimâ sextâ Julii moritur Innocentius III, cui altero die sufficitur Honorius. Sex è suis sodalibus nondum in sacris Litteris satis exercitatos Dominicus ad scholam theologiæ publicam ducit, ac sedulam studiis operam dare jubet; ipse verò Romam abit, eratque jam in Urbe, ut verosimile, mense Novembri. Vigesimâ secundâ Decembris confirmationem Ordinis duplici diplomate testatam obtinet.

95

A *cujus confirmatione impetrata, Sanctus ſocios diſpergit,*

95 Anno MCCXVII. Duo alia diplomata Dominicus ab Honorio III obtinet menſibus Januario & Februario. Quadrageſimam Romæ tranſigit, & ut conjectu pronum, in aula Pontificis epiſtolas ſancti Pauli explicat publicè. Tum apud Cardinalem Oſtienſem frequentans, cum Guilielmo de Monteferrato ibidem morante, familiaritatem jungit, à quo & promiſſum accipit Ordinem amplectendi, ſed poſtquam per biennium exinde Lutetiæ theologiam audiiſſet. Poſt Paſcha in Galliam ad ſuos revertitur Dominicus, quos Toloſæ in S. Romani agentes invenit: menſes duos treſve iis ultimò formandis inſumit. Die Aſſumptionis omnes in Pruliano monaſterio congregatos dividit; quatuor in Hiſpaniam, ſeptem Pariſios ablegat; duos Prulii, totidem Toloſæ è primis ſociis relinquit; ſed & plures tum ad Ordinem allegit. Menſe Septembri etiamnum ipſe in partibus Toloſanis perſtabat, fortè & ultra. Tum Romam vadit, ſocium aſſumens F. Stephanum Metenſem, ſed

B & quatuor alios recèns ad Ordinem aſcitos. Quos Lutetiam miſerat, duodecimâ Septembris alii, alii paulò pòſt advenerant, & domum ad majorem eccleſiam conduxerant, ubi ferè per annum morabantur. Quos in Hiſpaniam F. Petrus Matriti, F. Suerius Gomez Scalabi domos Ordinis erexerunt; alii duo F. Michaël de Uzero, & F. Dominicus ad ipſum Romam redierunt.

& eumdem Ordinem per Galliam,

96 Anno MCCXVIII. Dominicus Romæ ab Honorio eccleſiam S. Sixti & cœnobium ei adjunctum accipit. Sodales plures indies aggregat. Collationes in palatio Apoſtolico reſumit, vel Euangelium Matthæi vel epiſtolas Pauli explicare pergendo: interim & per Urbem concionatur, etiam in S. Petri baſilica tanto plauſu & fructu, ut ejus veſtes auditores veluti reliquias conſcinderent, ita ut ejus ſcapulare ſic per particulas deciſum vix ad genua deſcenderet. Circa initium anni, quod Romæ à die Annuntiationis numerabatur, quoſdam è ſuis, nempe Joannem de Navarra, & quemdam Bertrandum, Bononiam mittit, iiſque Ricardum ætate jam provectum præficit, illum ſcilicet, qui Tancredum virum nobilem, & aliàs in exercitu imperatoris tribunum, allegit ad Ordinem, quibus poſtea Michaëlem de Uzero & Dominicum, ad ſe ex Hiſpania reverſos, jungit. Tum etiam Re-

C ginaldum, Aurelianenſem ſancti Aniani decanum, à febre ardentiſſima miraculosè ſanatum veſte ſua donat; voti tamen explendi cauſâ in Palæſtinam ire permittit. Plura ipſe in S. Sixti miracula edit. Architectum, ſub ruina ædificii oppreſſum, incolumem reſtituit. Sodales in ſumma rerum omnium penuria, una vice quadraginta, altera ad centum, pane cælitus miſſo paſcit. Conventûs procuratorem jam inunctum, & jam-jam animam exhalantem, ad vitam revocat. Ex Urbe ita tempeſtivè egreditur, ut per Galliam Narbonenſem Toloſanaſque partes tranſeundo, Segobiæ in Hiſpania affuerit paulò ante Natale Domini, ubi cum ob ſummam ſiccitatem agricolæ nondum ſeminare incepiſſent, precibus copioſum illis è cælo imbrem impetrat, & domum Ordinis erigit. Reginaldus è Palæſtina redux, Bononiæ jam aderat XXI Decembris. Hoc eodem anno ſodales Lutetiæ agentes è domo, à ſe conducta ad eccleſiam S. Jacobi ſibi conceſſam tranſeunt, & ingrediuntur ſextâ Auguſti.

Hiſpaniam,

97 Anno MCCXIX. Matritum Dominicus progreſſus, domum à Fratre Petro, quem è Toloſa eò miſerat, anno MCCXVII erectam inſtaurat, & plures ad Ordinem allegit. Apud Gualdafaien ſeu Guadalajara multos novitios induit, moxque propoſiti pœnitentes, liberos abire ſinit; ſed precibus ad Deum fuſis, ut redeant, obtinet. Pluribus in Hiſpania geſtis, circa Paſcha in Galliam revertitur. Toloſâ rurſus iter habet. Sodales tirones aquâ in vinum verſâ recreat, & verbis mellifluis ad dura quæque pro Chriſto fortitet ſuſtinenda excitat. Tum F. Bertrandum de Garriga, ibi inventum, ſocium aſſumens, primò ad Rupem-amatoriam, exinde octo diebus Aurelianos, ac tandem Pariſios advenit, ubi Conventum triginta ſodalium, ſub F. Matthæo abbate ſanctiſſimè rectum, lætus aſpicit. Collationes plures, ut illi ubique ſolemne, publicè habet. Remos, Metas, Pictavos, Aurelianos mittit, qui in his civitatibus domos novas erigerent. Fratrem Petrum Cellani, ibidem inventum cum quibuſdam ſociis Lemovicas deſtinat, & jubet, ut intra Januarium ſequentem eò advenerit. Jordanum, ſuum poſtea ſucceſſorem, tum ſacræ facultatis baccalaureum, nec de Or- E dine amplectendo adhuc cogitantem, familiarem ſibi facit. Guillelmum de Monteferrato, de quo ſuprà, & à duobus annis Lutetiæ ex condicto theologiæ dantem operam, promiſſum exigens ſua veſte induit, & ſocium aſſumit, Bertrando de Garriga Toloſam dimiſſo.

Italiam tum cogitans, iter per Burgundiam inſtituit. Caſtellione tranſiens filium ſui hoſpitis, qui de ſuperiori tabulato ceciderat, quaſi exanimem vitæ reſtituit. Alpes dum pedes ſuperat, quemdam F. Joannem Converſum, ſecum ex Hiſpania deductum, animo præ laſſitudine & fame deficientem, pane cælitus miſſo reficit. Bergomum primùm, tum Mediolanum ingreditur. Hîc apud Canonicos S Nazarii honorificè excipitur. Concionibus ſuis totam commovet civitatem, treſque præſtantiſſimos viros ad Ordinem adſciſcit: hos ſecum ducens, Bononiam pervenit ſub finem Auguſti. Numeroſius jam erat Bononiæ Fratrum collegium, ferventiſſimis Reginaldi concionibus & ſanctiſſimis exemplis aggregatum. Hinc itaque Dominicus eumdem Reginaldum Pariſios ablegat, ſimilem ab eo ſperans in regia urbe ſucceſſum. Tum verò ſodales ad celebriores Longobardiæ civitates mittit, qui domos Ordinis erigant, & inter alios F. Joannem F. Salernitanum Florentiam. Ipſe Romam cogitans, Florentiâ tranſit, ubi Benedictam, feminam nobilem, ſed ob mores mundanos, permittente Deo, à malo ſpiritu vexatam liberat, & ad meliorem frugem adducit. Viterbii apud ſummum Pontificem Honorium III jam aderat XV Novembris. Aulam ſummi Pontificis ſequitur ad XVII Decembris, quo die per Breve Apoſtolicum, in civitate Caſtellana datum, eccleſiam S. Sixti ſibi ſuiſque Fratribus abſolutè concedi obtinet. Poſtea Romam pergit.

& Italiam mirificè propagat uſque ad annum Chriſti 1221,

98 Anno MCCXX. Dominicus, Romam fortè ante Natale ingreſſus, ſodales ſuâ præſentiâ beat. Tum verò reſciens, cœnobium ad eccleſiam S. Sixti, quod ſui inhabitabant, olim ab Innocentio III recludendis ſanctimonialibus Romanis erectum fuiſſe, licet morte Pontificis opus interrumpente non perfectum, conſilium Innocentii tam ſalubre, ſe tum conſcio & quodammodo obice, irritum fieri non patitur: facilem eſſe omnia componendi rationem Honorium monet, ſibi eccleſia S. Sabinæ detur, in eam ſui ſodales deducantur, tum in S. Sixti cœnobium, noſtrorum curis religioni aptiſſimum factum, tranſferantur moniales Romanæ. Laudat Honorius, negotio cum Dominico conficiendo tres præponit

AUCTORE G. C.

AUCTORE G. C.

nit Cardinales, Hugolinum Oſtienſem & Nicolaum Tuſculanum epiſcopos, ac Stephanum de Foſſanova, titulo duodecim Apoſtolorum presbyterum. Januario res incepta, Februario perficitur; at non ſine miraculo. Die S. Valentini martyris XIV Februarii feriâ ſextâ cinerum ad S. Sixtum acceſſerat Cardinalis Stephanus præfatus, & cum Dominico colloquebatur; & ecce affertur Neapoleonis juvenis, dicti Stephani conſanguinei, cum equo in foveam præcipitati corpus ab omnibus exiſtimatum jam inanime. Dominicus jubet in quamdam cellam deferri, omnibuſque excluſis, ſolus ingreſſus, oratione ad Deum fuſa, juvenem vitæ reſtituit, & patruo Stephano coram adſtantibus reddit ſanum & incolumem. Præſentem miraculo ait Theodericus fuiſſe abbatiſſam S. Mariæ de Tempore, quæ cum quibuſdam ſuis monialibus venerat, ut cœnobium, in quod transferendæ erant, luſtraret. Dominica ſequenti, primâ Quadrageſimæ, XVI Februarii, quadraginta moniales, omnes eccleſiæ
B S. Mariæ de Tempore, vel ut alii ſcribunt de Tempulo, ad S. Sixtum veniunt, ibi deinceps intra clauſtra abſque egrediendi facultate moraturæ. His voluntariæ ſe jungunt eodem die magna pars monialium ſanctæ Bibianæ, & aliæ ex diverſis Urbis monaſteriis ad numerum viginti unius: quibus deinde acceſſere plures nobiles virgines Romanæ, quæ, ſeculi deliciis contemptis, crucem Chriſti magno animo amplexæ ſunt. Octo ſorores è monaſterio Pruliano à Dominico vocatæ mox adveniunt, quarum primam, nomine Blancam, ſanctus Vir monialibus S. Sixti dat præfectam ſeu Prioriſſam. Has certum è Prulio exceſſiſſe ſaltem menſe Martio, fortè & Romam advenerint antè XXV Martii, quo Romæ novus annus incipiebat.

Dominicus hac occaſione S. Hyacinthum ejuſque ſocios B. Ceſlaum, Henricum & Hermannum ad Ordinem allegit, & poſt Paſcha ſecum Bononiam, ubi ad Pentecoſten prima ſua comitia generalia habenda edixerat, deducit. Ex itinere Senis tranſit, ubi ſodales à ſe Româ miſſos invenit, jam à decima quarta Martii locum à valetudinarii publici curatoribus ad inhabitandum accepiſſe, interim dum commodius
C ad erigendam Ordinis domum ſolum reperiretur. Florentiam etiam in tranſcurſu viſitaſſe volunt. In illis primis Bononienſibus comitiis regula S. Auguſtini & conſtitutiones in monaſterio Pruliano anno MCCXVI ſuperadditæ ab omnibus confirmantur, & pro toto Ordine acceptantur; illa in primis, qua reditus certi cujuſcumque generis abdicantur. Mox à finitis comitiis Dominicus Hyacinthum & ſocios in Poloniam ablegat. Ipſe civitates Longobardiæ percurrit, ubique de more concionatus. Mediolani erat die S. Barnabæ, ſuoſque in S. Euſtorgii eccleſiâ, quam Dominicâ Paſſionis XV Martii intraverant, jam ſtabilitos, & in magno numero religioſiſſimè viventes lætus videt. Ibidem febri correptus, quibuſdam diebus hærere cogitur; ſed mox convaleſcens aliò pergit, ubi domus Ordinis nondum erectæ erant, facilè obtinens.

Bononiam jam redierat ante Aſſumptionem beatiſſimæ Virginis, illoque ipſo feſto die Conradum Teutonem, famoſum univerſitatis magiſtrum, dum Primam canerent, ad pedes ſuos proſtratum & habitum Ordinis enixè petentem, abſque mora in gremium admittit. Poſtea identidem ad alias Longobardiæ, ut videtur, inferioris civitates Ordinis dilatandi cauſâ ſe transfert, tumque, ut conjectu pronum, eum Mutinæ prædicantem decanus quidam de Francia audivit, qui & ei tentationem gravem, qua impetebatur, confeſſus, ejus precibus à Deo caſtitatem obtinuit. Dum etiam agit Bononiæ, ſive hoc anno, ſive ſuperiori, Fratres victui neceſſariis carentes, miſſo cælitus pane, bis reficit. Menſe Novembri Romam rurſus contendit, & Florentiâ iter inſtituens, ac Benedictam, quam anno ſuperiori à maligni ſpiritus vexatione liberâverat, in negotio ſalutis negligentiorem reperiens, ea conſentiente, ipſoque Deo rem committente, ut ſpiritus ſalvus fieret, in carne ut olim vexatam videt. Initio Decembris Dominicus jam erat Romæ. D

99 Anno MCCXXI. Dominicus Romæ agens, XVIII Januarii ab Honorio III Breve obtinet, in quo Canonicus tantùm dicitur, & aliud XXIX Martii, in quo Prior Ordinis Prædicatorum nominatur. Lectiones verò ſuas in palatio Apoſtolico reſumpſiſſe vix dubitaverim, ut & paſſim in Urbe prædicaſſe: id enim illi ſemper in more. Ibidem exiſtens mille nonaginta libras dono accipit pro monaſterio Sororum S. Sixti. Perſtabat adhuc die XVII Aprilis, quo cum Fulcone epiſcopo Toloſano, in Urbe etiam præſente, tranſigit, & ſextam partem decimarum, olim ab eo ſibi & ſuis conceſſam in ejuſdem manibus remittit, cedit, &, ut loquitur, deſamperat in perpetuum. Bononiam redeundo quam viam tenuerit, non omnino certum: probabilius, Viterbium cum Raynerio Cardinali Capoccio iviſſe, tumque ab eo eccleſiam S. Mariæ ad gradus, & cœnobium adjunctum accepiſſe; hinc Senas, Florentiam, ac tandem Bononiam. Ad feriam Pentecoſtes XXX Maii, ſecunda habet in ea civitate comitia generalia. In his, Ordine in octo provincias diſtributo, totidem præfecti provinciales creantur, & ut ſupremum ſuper eos caput MAGISTER deinceps vocaretur, injungitur. Poſt comitia, quintâ Junii abſoluta, Venetias ad Cardinalem Hugolinum vadit, tumque, ut veroſimillimum, in ea urbe cœnobium Ordinis erigit: redit ſub finem Julii; ſed præ nimio æſtu febre acriori correptus, qua indies invaleſcente, tandem in cælum rapitur VIII Idus ſeu ſextâ Auguſti, die Veneris, horâ meridianâ, ætatis quinquageſimo primo. In eccleſia veteri S. Nicolai ſepultum fuit ejus corpus, ſacra & omnia funeris officia celebrante ſæpius nominato D. Hugolino, Oſtienſi epiſcopo, ſummo
F poſtea Pontifice Gregorio IX. E

quo Bononiæ obiit, poſtea honorificè ſepultus, & numero Sanctorum adſcriptus.

Anno MCCXXXIII. Die XXIV Maii feriâ tertiâ Pentecoſtes, dum comitia Ordinis generalia Bononiæ habentur, præſide Magiſtro Ordinis B. Jordano, ſancti Dominici ſucceſſore, hujus ſanctiſſimi Parentis corpus in locum decentiorem celeberrima cum pompa tranſlatum fuit: cujus tranſlationis hiſtoriam ſcripſit idem Jordanus.

Anno MCCXXXIV. Gregorius IX beatum Dominicum Sanctorum albo inſcribit Reate, V Nonas Julii.

100 *Habes hîc hiſtoricum & ſatis accuratum Actorum compendium, quod pleraque* S. Dominici *geſta ordine chronologico complectitur. Quia tamen Malvenda, aliique ſcriptores ab hac Echardi chronologia interdum diſſentiunt, diverſas illorum opiniones ſuo loco indicabimus, &, ubi operæ pretium videbitur, eas breviter diſcutiemus: cum enim ſæpe parum interſit, & certò ſtatui non poſſit, an hujuſmodi res uno anno aut aliquot menſibus ſerius vel citius contigerint, tricis hiſce chronologicis non diu inhærebimus, ne lectori tædium afferamus; ſed potiſſimùm dabimus operam, ut in hoc compendio jam*

ut docet hæc Actorum ſynopſis, ſecundum quam reliquus Commentarius ordinabitur.

A *jam relata, antiquis inſtrumentis aut teſtimoniis confirmemus. Subinde etiam examinabimus quaſdam narrationes, ab auctoribus recentioribus traditas, ut hiſtorias veras à falſis, & certas ab ambiguis ſecernamus. Denique interſerendæ erunt nonnullæ controverſiæ, quæ cum Actis S.* Dominici *connectuntur, & addenda quædam de miraculis, aliiſque rebus, quæ ad poſthumam Sancti gloriam ſpectant. Sed antequam promiſſam Actorum chronologiam ſequamur, paragrapho ſequente diſcutienda ſunt nonnulla, quæ nativitatem Sancti præceſſiſſe narrantur.*

§ VII. Examen ſignorum, quæ nativitatem Sancti prænuntiaſſe & anteceſſiſſe dicuntur.

B *Sanctus dicitur prænuntiatus eſſe Sibyllinis oraculis,*

NOnnulli exiſtimant, *Ordines Dominicanorum & Franciſcanorum ante plura ſecula Sibyllinis oraculis clarè prænuntiatos fuiſſe. Præter ſcriptores Franciſcanos, Gerardus de Fracheto Dominicanus in Vitis Fratrum (hoc opus quidam venerabili Humberto tribuunt) poſt alias Ordinis ſui prædictiones part.* 1 *cap.* 2 *de hac re ſic loquitur :* Sibylla etiam de hoc Ordine prophetaſſe videtur, & cum excellenti eloquio commendaſſe, ſicut patet inſpicientibus librum ejus. *Joannes Garzo in Vita* S. Dominici *apud Leandrum Albertum fol.* 12 *hoc vaticinium adſcribit Sibyllæ Erythrææ, & ab ea non ſolum Ordinem Prædicatorum, ſed etiam ſplendidum illius Inſtitutorem, deſignatum eſſe innuit his verbis :* Sibylla Erythræa, quam Apollodorus Erythræus ſuam affirmat eſſe civem, ſidus, cujus nitore univerſus terrarum orbis illuſtris redderetur & clarus, in Hiſpania procreandum denuntiavit..... Atqui ab ea, quæ hæc cecinit, uſque ad id temporis, quo Dominicus vitam vivebat, duo millia ſunt & quadringenti nonaginta ſeptem anni. *Garzo veroſimiliter hanc Sibyllæ Erythrææ notitiam hauſit ex hiſtoria Italica Joannis Villani, quam hic auctor circa medium ſeculi* XIV *conſcripſit, & quæ nuper Mediolani inter Scriptores rerum Italicarum tomo* 13 *recuſa eſt : poſtquam enim Villanus originem Prædicatorum ac Minoritarum, & ſanctos utriuſque Ordinis Fundatores laudaverat, in eadem editione Mediolanenſi lib.* 5 *cap.* 25 *Italicè ad rem noſtram ſubjungit ſequentia, quæ ſic Latina reddo :* Verè Sibylla Erythræa reſpiciendo hæc tempora prophetavit de duobus iſtis Ordinibus dicens, duas ſtellas orituras, quæ mundum illuminarent.

C *quorum auctoritatem hîc diſcutere non vacat,*

102 *Non lubet hîc fusè examinare auctoritatem iſtorum vaticiniorum, de quibus varia ſunt eruditorum judicia, ut apud Honoratum à ſancta Maria in Obſervationibus Gallicis de uſu Criticæ tomo* 2 *lib.* 2 *diſſert.* 2, *alioſque obvios ſcriptores licet videre. Nicolaus le Nourry ex Ordine S. Benedicti in Apparatu ad bibliothecam maximam veterum Patrum tomo* 1 *lib.* 1 *diſſert.* 12 *cap.* 3 *poſt accuratum Sibyllinorum oraculorum examen tandem* § 10 *ita concludit :* Verior enim videtur eorum opinio, qui cenſent, adulterina illa Sibyllarum carmina ab auctoribus variis, diverſo tempore, variiſque occaſionibus compoſita fuiſſe, ac in eum tandem, quem nunc videmus, ordinem ſubſecutis temporibus, & forſitan recentioribus, compacta ac redacta. *Cetera de hac re conſuli poteſt Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 20, *qui tamen ibi ac alibi prudenter monet, octo libros Sibyllinorum oraculorum, qui nunc circumferuntur,* non carere in multis impoſturæ & ſuppoſitionis ſuſpicione. *Non eſt etiam neceſſe, ut hoc loco repetam varios ſacræ Scripturæ textus, quos Joachimus abbas Florenſis prophetico ſpiritu de duobus hiſce Ordinibus explicuit ; cum Papebrochius noſter ad diem* XXIX *Maii in Vita ejuſdem ſancti Abbatis illuſtrata tomo* VII *iſtius menſis pag.* 141 *interpretationes illas propheticas retulerit ac approbaverit. At circa ſimilem materiam nunc diſcutienda eſt alia opinio, quam Papebrochius loco proximè citato non admiſit.* AUCTORE G. C.

103 *Poſtquam S. Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 1 § 1 *retulit propheticam explicationem abbatis Joachimi, qui verba Zachariæ cap.* 11 ℣ 7 *de duobus Ordinibus mendicantium brevi orituris expoſuerat, ibidem de Sancto Fundatore Ordinis Prædicatorum, in imagine prævia expreſſo, immediatè ſubnectit ſequentia :* Sed apertiùs prænuntiatus fuit, & declaratus particulariùs in pictura quadam, quæ reperta eſt in eccleſia ſancti Marci Venetiis, ubi, antequam Dominicus naſceretur in mundo, imagines duorum depictæ cernebantur à cunctis, quarum una erat ad modum religioſi in habitu Ordinis Prædicatorum cum lilio in manu ; altera ſimilitudinem habebat apoſtoli Pauli, prout pingi conſuevit, ſuper quam ſcriptum erat ἅγιος Παῦλος, id eſt SANCTUS PAULUS ; ſub figura verò ad pedes ſic : PER ISTUM ITUR AD CHRISTUM. Super figuram alteram ſcriptum erat ἅγιος Δομινικὸς, SANCTUS DOMINICUS ; ſub ipſo verò : FACILIUS ITUR PER ISTUM. Nec mireris de ſcriptura hujuſmodi, quia doctrina Pauli, ſicut & ceterorum Apoſtolorum, erat doctrina inducens ad fidem & obſervantiam præceptorum ; doctrina Dominici ad obſervantiam conſiliorum, & ideo faciliùs per ipſum itur ad Chriſtum. *& diu ante nativitatem depictus fuiſſe Venetiis,*

E

104 *Scriptores Franciſcani loco ſancti Pauli in figuris iſtis Venetis ſubſtituunt Seraphicum ſuum patriarcham, ut fuſiùs videre eſt apud Waddingum in Apparatu ad Annales Minorum, quem Franciſcus Haroldus ejuſdem Ordinis in compendio iſtius Apparatûs num.* 8 *ita contraxit:* Joachimus, etſi non centum aut pluribus annis, ut quidam arbitrantur, præceſſerit ortum horum Sanctorum, cum illis etiam natis adhuc floruerit ; multa tamen prophetico ſpiritu de iis prædixit, antequam vel ipſi inclareſcerent, vel ſuos Ordines inſtituiſſent ; & ſpecialiter de Minorum Ordine multa & magna in ſuo libro de Concordia utriuſque Teſtamenti (etſi alibi plura) prædixit, quæ rerum eventus vera eſſe demonſtrant, atque ex præteritis futurorum ſpem firmant. Idemque Joachimus utriuſque Patriarchæ imagines fieri curavit opere muſivo in templo divi Marci Venetiis, eo habitu corporis & veſtitu, quem poſtea aſſumpturi, fuiſque ſectatoribus præſcripturi erant ; dum tamen adhuc nec quemquam illorum viderit, nec ipſi exceſſerint ex ephebis ; ſed vel recèns nati fuerint, vel, quod communior opinio fert, antequam naſcerentur, ſancto Dominico hoc ipſum Dominici nomen Græcis characteribus adſcribens, & in ſancti Franciſci imagine exprimens ea ſtigmata, quibus à Chriſto poſtmodum inſignitus fuit. *ut etiam de S. Franciſco aſſeritur,*

F

AUCTORE G. C.

quibus picturis Papebrochius aliquas difficultates opposuit.

105 *Papebrochius noster tomo* VII *Maii pag.* 141 *huic imagini Venetæ varias opponit difficultates, & suspicatur, eam post obitum utriusque sancti Fundatoris exornatam fuisse, quod pagina sequente ex silentio veterum scriptorum ita probat:* Antiquiores certè de Vita eorumdem Sanctorum scriptores non videntur tam evidentem claramque, & quæ vulgo notissima esse posset, prophetiam fuisse præterituri, si quid de ea tunc scivissent; maximè Gerardus in Vitis Fratrum, talia studiosè colligens, & chronici Prædicatorum auctor. *Candidus Chalippe in notis ad Vitam S. Francisci, quam nuper Gallicè cum prudenti ac erudita crisi edidit, lib.* 1 *pag.* 3 *istas Papebrochii oppositiones citat, iisque videtur acquiescere, cum illas non refutet. Contra verò Soegius in Vita Gallica* S. Dominici, *quæ Anno Dominicano tomo* 1 *Augusti inserta est, pag.* 281 *& sequentibus, in omnem se vertit partem, ut prænuntiam illam imaginem partim vindicet, & oppositas Papebrochii rationes dissolvat. Sed nondum nobis hanc prophetiam persuasit, & saltem fateri cogitur, duas diversorum locorum figuras ab Antonino in unam conflatas fuisse, aut illam,* B *de qua meminit, perperam Venetiis ab ipso collatam esse, quod ex numero sequente satis apparebit.*

Huic imagini Venetæ quidam addunt alteram Constantinopolitanam,

106 *Joannes Antonius Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *fol.* 1 *verso duas propheticas ejusdem Sancti imagines nobis ita exhibet:* Illud quoque silentio prætereundum non est, quod ad claritatem tanti Viri pertinet, aliquot antè seculis sacrum hunc Prædicatorum Ordinem, nec Ordinem tantùm, sed & ipsum Institutorem, ac illius nomen, & quod non minùs mirere, habitum quoque Prædicatorum, hoc est vestitum, fuisse præmonstratum: exstabat enim ac visebatur in templo divæ Sophiæ Constantinopoli beati Dominici & Pauli apostoli effigies, cujus supra caput scriptum erat Græcè ἅγιος Παῦλος, id est, SANCTUS PAULUS; Dominici verò καλὸς Δομινικὸς, id est, BONUS DOMINICUS. Sub Apostoli pedibus scriptum erat: PER HUNC AD CHRISTUM ASCENDITUR; Dominici autem: PER HUNC AD CHRISTUM FACILIUS ASCENDITUR. Similis pictura Venetiis in templo divi Marci conspicitur in fornice loci, ubi ejus ædis reliquiæ servantur, ubi divorum effigies Dominici atque Francisci visuntur, auctore (ut perhibent) Joachim abbate, non paucis annis priusquam Prædicatorum ac Minoritarum Ordo institueretur; quem quidem abbatem prophetico insignem spiritu fuisse, constans fama est: neque solùm ejus picturæ, sed & ceterarum, quæ in templo conspiciuntur, auctorem exstitisse ferunt. *Ex his patet, imaginem similem, qualem S. Antoninus Venetiis in templo S. Marci assignaverat, Constantinopoli in ecclesia S. Sophiæ a Flaminio collocari. Verùm hæc concilient, quorum interest. Interea pergamus Constantinopolitanam illam effigiem curiosius indagare.* C

cujus vestigia adhuc supersint,

107 *Joannes a sancta Maria in Gallicis* S. Dominici *Actis lib.* 1 *cap.* 3 *agens de duabus istis imaginibus Constantinopolitanis, asserit, præter nomen utriusque Sancti, quod super capita eorum Græcè expressum erat, in stylobata S. Pauli olim lecta fuisse sequentia verba:* Διὰ τοῦτου ἀναβαίνετω εἰς τὸν Χριστὸν, *id est,* Per hunc ascenditur ad Christum; *pedibus verò* S. Dominici *subscripta fuisse hæc:* Διὰ τοῦτου ῥᾳδιωτέρως ἀναβαίνετω εἰς τὸν Χριστὸν, *hoc est,* Per hunc facilius ascenditur ad Christum. *At unde scriptor ille novit, has voces Græcas præcisè stylobatis utriusque Sancti inscriptas fuisse, cum eas non legerit, & ne quidem figuras illas viderit, etsi ipsemet anno Christi* 1630 *vel* 1631 *Constantinopoli fuerit? Quinimo ibidem ex relatione comitum itineris sui Constantinopolitani fatetur, imagines illas tunc ferè omnino destructas fuisse, & tantùm obscura earumdem vestigia supereſſe. Cum ipsemet jam esset Constantinopoli, cur eas figuras non examinavit? Certè hæc antiqua sancti Patris sui effigies accuratè ei inspicienda erat, quandoquidem comites itineris ad illam videndam admittebantur. Ex his circumstantiis non improbabiliter conjicio, Constantinopolitanas illas inscriptiones, de quibus nullus veterum meminit, ab ipso laudato Joanne ex Latinis S. Antonini aut Flaminii verbis Græcè compositas fuisse.* D

quæ opinio nobis non sit verosimilis,

108 *Præterea suspicor, illos itineris Constantinopolitani comites viro simplici, & ut suprà ex Echardo diximus, nimis credulo imposuisse. Ad istam suspicionem me movet summa Turcarum superstitio, quâ peregrinos, ac præsertim Christianos, templis suis excludunt, ita ut vix umquam Christianus delubra eorum ingredi permittatur. Testatur id Augerius Busbequius, qui peculiari beneficio ad templum S. Sophiæ videndum admissus est, etiamsi esset legatus Cæsareus,* E *ut ipse in epistola sua prima apud nos pag.* 73 *indicat his verbis:* Imprimis divæ Sophiæ templum adire placuit, quò tamen non nisi singulari beneficio sum admissus. Turcæ sua templa profanari credunt, si quis Christianus ingrediatur. *Joannes Cotovicius in suo Itinerario Hierosolymitano & Syriaco lib.* 4 *cap.* 5, *ubi de templis ac ritibus Mahometanorum agit, post alia idem testatur hoc modo:* Ad hæc templa nemini Christianorum patet aditus: profanari siquidem Mahometæi putant, si Christianus aliquis ea introëat. Quare summopere cavere debet Christianus, ne temerè ea ingrediatur; id enim si faxit, vel fidem Christi abneget, & Mahometæis sacris initietur, vel ultimum supplicium sustineat, necesse est. *Hinc igitur mihi suspecta redditur narratio illorum comitum, quibus Joannes nimis facilè credidit.*

nisi fortè imago illa postmodum Constantinopoli collocata fuerit.

109 *Adde, quod apud Grelotum, Cangium, Bandurum, aliosque, qui templum S. Sophiæ exactè descripserunt, nulla harum figurarum mentio occurrat. Si tamen quispiam testibus fide dignioribus probaverit, aliquam* S. Dominici *effigiem olim in augusto S. Sophiæ templo exstitisse,* F *aut etiamnum probabilia ejusdem indicia inveniri, non difficulter concedam, illam erectam fuisse à Prædicatoribus, qui jam ab anno* 1252 *Constantinopolim incolebant, ut Echardus tom.* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 136 *affirmat. Hoc autem fieri potuit intra illud tempus, quo Latini eam urbem possidebant, & priusquam anno Christi* 1261 *eamdem rursus Græcis relinquere cogerentur. Atque hæ sunt rationes, ob quas dubitamus, an Veneta vel Constantinopolitana* S. Dominici *effigies nativitatem ejus præcesserit, quamvis S. Antoninus & Flaminius forsan id ex populari quadam traditione confidenter asserant. Porrò curiosus lector maturè expendere poterit alias difficultates, quas Papebrochius noster loco suprà citato contra antiquitatem Venetæ imaginis adduxit.*

Videtur abbas Joachimus S. Dominicum ejusque Ordinem prænuntiasse,

110 *Multo faciliùs nobis persuademus, propheticam quamdam* S. Dominici *effigiem alicubi in Calabria ab Abbate Joachimo formatam fuisse: id enim tradunt antiqui scriptores ex* Or-

A *Ordine Prædicatorum, inter quos Stephanus de Salanhaco apud Malvendam in Annalibus ad annum Christi* 1216 *cap.* 20 *sic teſtatur*: Hunc beatum patrem Dominicum quaſi præſentem obtulit facto & verbo venerabilis abbas Joachim, Florenſis Ordinis inſtitutor; facto quidem, quod habitum, non quem primò, ut Canonicus regularis, S. Dominicus tulit, ſed quem à beatiſſima Virgine, Fratrem Reginaldum inungente recepit, Fratribus ſuis oſtendit, & in quodam monaſterio Ordinis ſui in Calabria depinxit, dicens: „Cito ſurrecturus eſt in Eccleſia Dei „Ordo novus docentium, cui præerit unus ma„jor, & cum eo ac ſub eo erunt duodecim „præfatum Ordinem regentes, qui ſicut patri„archa Jacob cum duodecim filiis ingreſſus eſt „Ægyptum, ſic ipſe cum illis duodecim in illo „Ordine poſt ipſum majoribus, ingredietur „& illuminabit mundum. Cum venerint, illos „cum honore excipite" Quod & faciunt & fecerunt: nam quando primò Fratres venerunt ad eos, exierunt eis obviam cum crucibus & cum
B canticis ſpiritualibus, & in omnibus locis ſuis ipſos, ſicut Fratres proprios, exhibent & pertractant.

etſi in illa prædictione occurrant quædam

111 *Hermannus Cornerus ex Ordine Prædicatorum, cujus Chronicon Georgius Eccardus in Corpore hiſtorico medii ævi tomo* 2 *nuper edidit, ibidem col.* 846 *hanc abbatis Joachimi prophetiam refert, & etiam memorat duodecim majores ſive regentes, cum quibus ſanctus Fundator mundum ingrederetur ac illuminaret. At circa hunc numerum duodenarium nonnulla oritur dubitatio, an Joachimus in hac parte verum prædixerit. Si enim de primis* S. Dominici *ſociis intelligatur, ii fuerunt ſedecim, ut omnes antiqui biographi affirmant. Non ignoro, Soëgium in Gallicis Sancti Actis pag.* 256 *operam dediſſe, ut hunc numerum qualicumque modo explicaret, & illam abbatis Joachimi prophetiam prorſus illæſam ſervaret; ſed, ut candidè mentem meam aperiam, necdum eruditus ille vir nodum ſolvit, cum vetuſtiores ejuſdem Ordinis ſcriptores hunc numerum de duodecim Provincialibus interpretati fuerint, ut Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 20 *indicat hoc modo:* Jacobus Suſatus duodecim illos majores Ordinis noſtri, intelligit duodecim
C Provinciales, duodecim provinciis Ordinis impoſitos, qui numerus in Capitulo generaliſſimo Pariſiis anno MCCXXVIII ſtatutus, diu poſtea manſit. *At ea interpretatio ſuam quoque habet difficultatem, ut infrà mox videbimus.*

intellectu difficilia,

112 *Scriptor anonymus ex Ordine Prædicatorum, quem Mabillonius Romæ ex manuſcripto S. Sabinæ anni* 1367 *eruit, & quem Edmundus Martene Ampliſſimæ collectioni veterum ſcriptorum & monumentorum tomo* 6 *à col.* 331 *nuper inſeruit, ibidem col.* 335 *memoratam Joachimi prædictionem ita recitat:* Venerabilis etiam abbas Joachim, Florinenſis Ordinis inſtitutor, Fratribus ſuis habitum, quem dictus magiſter Reynaldus à beatiſſima Virgine acceperat, propheticè demonſtrans, in quodam monaſterio Ordinis ſui depingi fecit in Calabria, dicens: "Ci„tò ſurrecturus eſt in Eccleſia Dei Ordo no„vus docentium, cui præerit unus major, & „cum eo & ſub eo erunt duodecim præfa„tum Ordinem regentes: quia ſicut patriarcha „Jacob cum duodecim filiis ingreſſus eſt Ægy„ptum, ſic ipſe cum illis duodecim in illo „Ordine poſt ipſum majoribus, ingredietur & „illuminabit mundum. Parcat illi Dominus, qui, „cauſam & occaſionem dederit, ut per pro„vinciarum diviſionem hic propheticus & apo„ſtolicus numerus tolleretur". *Ultima illa periodus hîc etiam uncinis diſtinguitur, acſi ea ad præcedentem Joachimi prophetiam pertineret. Attamen opinor, hæc potius eſſe verba auctoris anonymi, quàm abbatis Joachimi: nam alter anonymus ejuſdem Ordinis ſcriptor, qui ibidem ab Edmundo Martene editur, relatis iiſdem Joachimi verbis, tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 348 *ſubjungit hanc clauſulam:* Stante illa prophetia, timeo eos peccaſſe, qui cauſam & occaſionem dederunt, ut per provinciarum diviſionem hic propheticus & apoſtolicus numerus ab Ordine tolleretur.

AUCTORE G. C.

& quæ cum aliis narrationibus ægrè conciliantur.

113 *Superiùs dixi, hanc interpretationem non carere ſua difficultate. Quomodo enim veritati conſonum eſt, futuros* cum eo & ſub eo duodecim præfatum Ordinem regentes *ſeu Provinciales, quandoquidem ex antiquis monumentis conſtat, Ordinem ſolummodo diviſum fuiſſe in octo provincias, vivente ſancto Fundatore? Quomodo intelligemus, quod* S. Dominicus *juxta prophetiam abbatis Joachimi, verè* cum duodecim in illo Ordine poſt ipſum majoribus *ingreſſurus ac illuminaturus eſſet mundum, cum in vita ſua plures ſocios, & pauciores provinciales habuerit? Non videmus probabilem hujus nodi ſolutionem, niſi dicamus, varias prædictiones Joachimo adſcriptas fuiſſe, de quibus ſanctus Abbas ille numquam cogitaverat, ut Papebrochius noſter tomo* VII *Maii pag.* 137 *&* 138 *oſtendit. Certè Gerardus de Fracheto, omnibus hactenus citatis hujus prophetiæ aſſertoribus antiquior, nullum verbum facit de duodenario illo ſociorum aut provincialium numero, ubi tamen in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 2 *eamdem Joachimi prædictionem ſic refert:* Joachim etiam abbas, & inſtitutor Florenſis monaſterii, de ipſo Ordine Prædicatorum in multis libris & in multis locis ſcripſit: & deſcribens Ordinem & habitum, monuit Fratres ſuos, ut poſt mortem ſuam, cum talis Ordo exſurgeret, ſuſciperent eum devotè; quod & fecerunt, recipientes Fratres cum cruce & proceſſione, quando primò venerunt ad eos. *Si quis hinc inferat, Ordinem Prædicatorum ab abbate illo prænuntiatum, ejuſque veſtitum in aliquo Calabriæ monaſterio (puta Florenſi) forſan in pictura aut ſtatua* S. Dominici *propheticè expreſſum fuiſſe, propter teſtimonium laudati Gerardi credibilibus hiſce conſectariis non refragabimur. Nunc breviter expedienda eſt altera quæſtio, quæ ad hunc paragraphum ſpectat, & cujus materiam indiſcreta quorumdam pietas nobis ſubminiſtrat.*

D

E

F

Aliqui tradunt, S. Dominicum in utero matris ſanctificatum fuiſſe.

114 *Joannes à ſancta Maria in ſupradictis* S. Dominici *Actis Gallicis lib.* 1 *cap.* 5 *quaſi ex opinione S. Antonini refert, ſanctum Ordinis ſui Fundatorem in utero matris ſanctificatum fuiſſe. Sed nec ego, nec Soëgius illam S. Antonini ſententiam uſquam hactenus invenire potuimus. Attamen Ludovicus Loumans in Notis ad Speculum peccatricis animæ, quod opuſculum Echardus Alano Rupenſi tribuit, eumdem ſanctum archiepiſcopum pro hac exotica opinione citat, & ibidem pag.* 246 *&* 247 *obſervat ſequentia his verbis:* Nota, pium hunc auctorem non ignoraſſe quidem doctrinam S. Thomæ 3 part. quæſt. 27 art. 6, ubi docet, certum non eſſe, quemquam in materno utero ſanctificatum, præter beatiſſimam Virginem Deiparam, de qua id uni-

AUCTORE G.C.

versa Ecclesia sentit, & Jeremiam prophetam, ac Johannem Baptistam, de quibus id sacra Scriptura clarissimè tradit; videtur tamen in aliquorum sententiam propendere, qui de sancto Dominico idem docuerunt, quorum meminit S. Antoninus tertia parte Summæ theologicæ cap. 5 § 6 *(neque hoc loco neque alibi simile quidquam in sancto Antonino reperi)* & cum non refellat, censeri potest adhæsisse.

quibus opponimus doctrinam S. Thomæ,

115 *Si tamen Sanctus ille usquam huic singulari opinioni consenserit, opponimus ei auctoritatem S. Thomæ, qui Part. 3 Summæ theologicæ quæst. 27 art. 6, ex sacra Scriptura probans sanctificationem Jeremiæ & Joannis Baptistæ in utero materno, sic concludit:* Nec est credendum, aliquos alios sanctificatos esse in utero, de quibus Scriptura mentionem non facit, quia hujusmodi privilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad utilitatem aliorum (secundùm illud 1 Cor. 12: Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem) quæ nulla proveniret ex sanctificatione
B aliquorum in utero, nisi Ecclesiæ innotesceret. *Quapropter Loumannus post notam suam superiùs citatam sic pergit, & auctorem suum prudenter deserit hac conclusione:* Ceterùm nos S. Thomæ sententiam libentiùs amplectimur, & quæ sancti Dominici ortum præcurrerunt prodigia, futuræ tantùm maximæ ejus sanctitatis portenta & argumenta fuisse planè asserimus. *At omittere potuisset, quod ibidem inutiliter ita subjungit:* Addimus tamen, quod, si quispiam beatum Nicolaum Myrensem episcopum, Levinum, Christinamque Colonienſem, id prærogativæ consecutos concedat, multò magis id sancto Dominico debere ab illo tribui ob rationem hoc loco ab auctore positam. *Nos juxta doctrinam S. Thomæ neque Nicolao Myrensi, neque aliis Sanctis (excipe illos, quibus sanctus Doctor id disertè tribuit) singulare hujusmodi privilegium concedimus.*

etiamsi auctor Speculi peccatricis animæ

116 *Quod si pius iste Speculi auctor, ut Loumannus suprà asserit, doctrinam S. Thomæ non ignoraverit, sanè miramur, illum sancto Doctori, ratiocinia sua & quamdam revelationem opposuisse, dum in Speculo peccatricis animæ pag. 17 & sequentibus hanc orationem præscribit:* Amorosissima Maria, totius Trinitatis nobilissimum triclinium, universæ fidei via, methodus &
C regula, propter sponsum tuum Dominicum, ante conceptionem mirabiliter prævisum, post nativitatem prodigio stellæ magnificatum, & in utero matris à Deo visitatum, & matri in specie canis gerentis in ore faculam, quâ totum mundum ad charitatem & fidem Christi inflammabat, ostensum; ex quo piè creditur, ipsum in utero matris fuisse sanctificatum: magis enim hoc de ipso apparet, quam de sanctis Levino & Christina Colonienſi, qui in utero matris sanctificati leguntur; non enim minus apparet de ipso, quam de Jeremia, cum pro majori causa Dominicus mundo fuerit datus, videlicet ad fundandum Ordinem Fratrum Prædicatorum, & totum mundum reformandum, quam Jeremias, qui fuit datus ad prædicendum tantùm Judæorum populi futuram captivitatem.

exoticam hanc opinionem quibusdam ratiunculis probare conetur.

117 Amplius etiam apparet, quoniam puer in originali peccato existens, non potest esse charitate inflammatus, nec à Deo dilectus singulariter, nec electus, ut privilegiatè & familiariter maximè Deo gratum faciat officium. Dominicus autem in utero matris erat Christi ca-
D nis, & ita à Christo amabatur, ut catelli solent à suis dominabus. Habebat etiam faculam charitatis pro se & pro aliis in ratione summi & nobilissimi officii, scilicet Prædicatorum; qui maximæ erat excellentiæ: ipse enim primus est & principalissimus, qui statum fundavit pro causa prædicationis animarum; ob hoc Ordo suus divinitus nomen habuit Prædicatorum Fratrum. Aufer, inquam, à me & meis per hunc Dominicum, in utero matris sanctificatum (sicut tu aliquando visibiliter cuidam tuo famulo revelasti) mortale peccatum, quod secundùm S. Ambrosium est inobedientia divinorum mandatorum *&c. Sed omnes hæ ratiunculæ & prætensa revelatio non magis me movent, quam Soegium, qui in Gallica* S. Dominici *Vita pag. 154 hanc novam quorumdam opinionem rectè explosit.*

Alias verisimiliores prædictiones de eodem Sancto

118 *Saltem majorem veritatis speciem habet quædam traditio, quam Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi 1170 cap. 9 ex Ferdinando de Castillo, aliisque ita refert:* Sed non absque præcedentibus prophetiis & divinis revelationibus natus est sanctus Dominicus. Gerebat uterum mater Joanna, & de periculis partûs anxia, novemdiales vigilas ad sepulcrum S.
E Dominici Exilienſis abbatis, qui ante centum annos magna sanctitatis opinione obierat, & in Hispania, præcipua veneratione colebatur, cum non longè is locus à Calaroga abesset, devotè peragebat. Vigiliâ, diviniore specie visus est illi sanctus abbas Dominicus, dulcibusque verbis consolatus devotam feminam, promisit etiam, nasciturum ipsi filium, qui sanctitate & doctrina insignis in Ecclesia foret. Sic Joanna natum ex se postea infantulum in fidem oraculi & monumentum grati animi erga annuntiatorem patronum, nomine Dominici appellandum curavit. *Nicolaus Jansenius in Vita* S. Dominici *lib. 1 cap. 1, & Joannes à sancta Maria lib. 1 cap. 4 eamdem revelationem alia phrasi narrant. Nos traditionem illam relinquimus talem, qualem invenimus, cum ex veteribus biographis confirmari non possit.*

non difficulter admittimus.

119 *Longè certiorem fidem adhibemus alteri prænuntiæ visioni, quam mater ejusdem Sancti habuisse dicitur, dum sibi visa est parere catulum, qui facem ore præferebat: id enim præter Vincentium Bellovacensem, venerabilem Humbertum, aliosque, Constantinus Urbevetanus apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 25 narrat his verbis:* Mater, priusquam ipsum conciperet, ut quis esset futurus, non solùm facta sequentia, verùm etiam factorum sequentium procurata divinitus præsagia loquerentur, vidit in somnis se catulum gestantem in utero, ardentem faculam bajulantem in ore, qui egressus ex utero totam mundi faciem inflammabat. In quo quid detur intelligi, nemo qui prædicatorem in catulo, in ardente verò facula divinum eloquium, sacra attestante Scriptura, designari recordatur, ignorat. *Hæc de signis nativitatem Sancti præcedentibus dicta sufficiant. Jam ad alia ordine temporis examinanda progrediamur.*

§ VIII.

A

§ VIII. Annus nativitatis, patria, parentes, & conſanguinei.

Sanctus anno Chriſti 1170 *natus eſt*

S*Anctus noſter anno Chriſti* 1170 *in lucem editus eſt, ut poſt Theodoricum de Appoldia Antoninus Parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 4 *diſertè tradit his verbis :* Beatus Dominicus, Prædicatorum dux & pater inclytus, qui appropinquante mundi termino quaſi novum ſidus emicuit, ex Hiſpaniæ partibus, villâ, quæ dicitur Calorga, Oxonienſis * diœceſis, oriundus fuit, præſidente Romæ Alexandro III, imperante autem Frederico I, anno ſcilicet Dominicæ incarnationis MCLXX. *Hanc nativitatis epocham ſequuntur hiſtorici recentiores, eamque implicitè confirmant omnes illi, qui paſſim aſſerunt,* S. Dominicum *anno Chriſti milleſimo ducenteſimo vigeſimo primo, ætatis ſuæ quinquageſimo primo, ad Superos migraſſe.*

* *lege* Calaroga, Oxomenſis

B

Calarogæ in Hiſpania,

121 *Patria ei fuit Hiſpania, ut omnes antiqui biographi conſentiunt, cum quibus Conſtantinus Urbevetanus apud Echardum tomo* 1 *pag.* 25 *locum ipſius natalem ita diſtinctè expreſſit :* Venerabilis igitur pater beatus Dominicus, quem tempore mundo pariter occidenti deſtinandum providentia divina diſpoſuit, ex Occiduis partibus Hiſpaniæ, ſcilicet villa quadam, quæ dicitur Calaroga, Oxomenſis diœceſis, patre Felice, matre verò Joanna nomine, ſecundùm carnem duxit originem. *Quidam ſcriptores aut eorum amanuenſes hunc nativitatis locum diverſo modo luxarunt, ut ex Actis infrà edendis patebit. Stephanus Garibayus in Compendio hiſtoriæ Hiſpanicæ lib.* 12 *cap.* 44 *contendit, hanc* S. Dominici *patriam vernaculè* Caleruega *appellandam eſſe. At non tantùm in nomine, verùm etiam in ipſa re errant Lucius Marineus Siculus, Franciſcus Tarapha, & Alfonſus Garſias Matamorus, quorum verba tomo* 1 *Hiſpaniæ illuſtratæ pag.* 347, 559, *& tomo* 2 *ejuſdem operis pag.* 811 *videri poſſunt, ubi hunc Sanctum perperam à patria* Calagurritanum *cognominant : duplex enim in Hiſpania eſt Calagurris, à Calaroga prorſus diſcrepans, quarum una nunc vernaculè* Calahorra, *altera vulgò* Loharre *vocatur, & de quibus illuſtriſſimus Petrus de Marca in Limite Hiſpanico lib.* 2 *cap.* 28 *num.* 2 *conſuli poteſt. Joannes Mariana noſter lib.* 12 *de Rebus Hiſpaniæ cap.* 8 *ſitum Calarogæ ſic breviter indicat :* In hoc numero principem locum Dominicus tenuit, Calarogæ natus in agro Uxamenſi, pari propemodum Uxamam inter & Arandam intervallo.

C

cujus loci natalis ſitum Malvenda deſcribit,

122 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1170 *cap.* 1 *eumdem locum fuſiùs deſcribit his verbis :* In Arevacis etiam urbs inſignis, Uxama Argellæ Ptolomæo, Plinio verò aliiſque Uxama ſimpliciter dicta, hoc tempore adhuc priſci nominis veſtigia retinens Oſma nuncupatur; quæ epiſcopali cathedra, & magnis ornamentis à multis jam annis illuſtrata, inter nobiles Hiſpaniæ civitates celebratur. In hujus urbis agro atque epiſcopatus ditione, quam diœceſim vocant, oppidum eſt Calaroga, ſexdecim millia paſſuum ab Aranda Durii diſſitum, pari propemodum Uxamam inter & Arandam intervallo, quondam opulentum, & ſplendidis familiis inſigne, nunc priſtinæ claritudinis vix reliquias conſervat : diverſum planè ab utraque Calagurri, quæ duæ urbes in Hiſpania eodem nomine celebres apud auctores habentur : cum Calaroga * nulla mentio priſcis auctoribus, & eo nomine felix, quod primum ortum infantiamque beatiſſimi patris Dominici exceperit.

AUCTORE G. C.

* *forſan* Calarogæ

123 *Alfonſus Caſtellæ rex, cognomento Sapiens, æra Hiſpanicâ* MCCCIV, *id eſt anno Chriſti* 1266, *Calarogæ cœnobium monialibus* S. Dominici *exſtruxit, eo quod Sanctus ibidem natus eſſet, ut rex in ſuis litteris teſtatur, quas Malvenda ſe poſtea exhibiturum promittit. Sed cum hic Annales ſuos uſque ad annum Chriſti* 1266 *non perduxerit, diplomata ad illam fundationem ſpectantia idiomate Hiſpanico apud Ferdinandum de Caſtillo in Hiſtoria Ordinis lib.* 2 *cap.* 78 *legi poſſunt. Porrò cœnobium iſtud in catalogo, quem Edmundus Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ ex Ms. bibliothecæ Regiæ edidit, ibidem col.* 541 *inter monaſteria Hiſpaniæ ita recenſetur :* Monaſterium ſororum apud Calarogam in loco nativitatis S. Dominici, patris omnium. *Præter hanc Sancti memoriam, quæ Calarogæ adhuc ſupereſt, Nicolaus Janſſenius in Commentario ad Vitam* S. Dominici *pag.* 242 *aliam magis prodigioſam memorat his verbis :* Ii, qui in Hiſpania nuper fuere, teſtantur ibidem audiviſſe ſe eo loci, quo natus eſt ſanctus Dominicus, pulverem quemdam enaſci (quemadmodum Barcinone è ſepulcro ſancti Raymundi de Pegnafort) quo plura in dies fiunt miracula. *Miror, alios biographos de hoc miraculo non meminiſſe.*

& *ubi inter alia, ad gloriam Sancti ſpectantia,*

E

124 *Laudatus Janſſenius in ipſa* S. Dominici *Vita lib.* 1 *cap.* 1 *de alia Sancti memoria ibidem ſuperſtite ſic ſcribit :* Natus infans Calarogæ ſacro fonte ablutus eſt, atque à ſanctiſſimo abbate, de quo paulò antè docuimus (*intelligit S. Dominicum Exilienſem abbatem, qui matri gravidæ apparuiſſe dicitur, ut paragrapho præcedenti à nobis relatum eſt*) Dominici nomen accepit. Fons ille hodieque magno ſtudio adſervatur, in quo (exiſtimem non ſine feliciſſimo omine) expiatus eſt anno MDCV Catholicus Hiſpaniarum rex Philippus Dominicus Victor; cui pater non ſatis putavit, ſi Philippus foret ea appellatione quartus, niſi & Dominicus eſſet hac appellatione primus. *De eodem venerando baptiſmatis fonte, ac ſingulari Philippi III regis Hiſpaniæ erga hoc ſacrum monumentum pietate Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1170 *cap.* 10 *habet ſequentia :* Exſtat ad hanc uſque noſtram ætatem baptiſterium illud, ſeu concha lapidea candida, in qua ſanctus infans Dominicus divino baptiſmatis ſacramento vitæ ſuæ initia conſecravit. Calarogæ ſumma veneratione conſervatur. Nec eſt ſilentio prætereundum eximium pietatis exemplum, quo Philippus III Hiſpaniarum rex Catholicus amorem ſuum ac devotionem erga S. Dominicum ejuſque Ordinem teſtari voluit, cum anno ſalutis MDCV, die XXIX Maii, Valliſoleti, totius Ordinis Prædicatorum conventus (Capitulum generale vocant) ſub reverendiſſimo P. Fr. Hieronymo Xavierre, ſacræ theologiæ profeſſore, ejuſdemque Ordinis Magiſtro Generali, de more ageretur.

F

honorificè conſervari dicitur luſtralis fons ipſius,

125 *Deinde narrationem ſuam probat ex ipſis comitiorum generalium actis, quæ ad ſplendorem Ordinis hîc libenter tranſcribam, & quæ ita ſonant :* Denuntiamus omnibus noſtri Ordinis Fratribus, potentiſſimum Hiſpaniarum regem Catholicum, Capitulum hoc noſtrum ampliſſimis favoribus cumulaſſe : namque noſtram ſolemnem & Fratrum multitudine numeroſam ſupplicationem die ſanctiſſimo Pentecoſtes ab eccleſia noſtra

in quo etiam Philippus IV, *rex Hiſpaniæ baptizatus eſt.*

AUCTORE G. C.

ſtra ſancti Pauli ad cathedralem tam in acceſſu, quam in reditu, ipſemet pluribus principibus & horum regnorum proceribus comitatus, condecoravit. Fontem baptiſmalem, in quo ſanctiſſimus pater noſter Dominicus nomen in Chriſtianam religionem dedit, ab oppido Calaroga Valliſoletum adſportari mandavit, & in eo principem ejus filium eodem ſacratiſſimo die à Veſperis ſolemniſſimo ritu ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo domino D. Bernardo de Rojas & Sandoval, S. R. E. Cardinali, archiepiſcopo Toletano, in templo noſtro baptizari juſſit, vocatumque eſt principis nomen Philippus, Dominicus, Victorius *. Publicas noſtras diſputationes ſuâ regiâ præſentiâ cum regina uxore cohoneſtavit: ampliſſimam eleemoſynam pro alendis Fratribus, qui ad Capitulum ex diverſis terrarum orbis partibus confluxerant, maxima cum hilaritate tribuit, ac permulta alia præſtitit, quibus magnam, quâ erga noſtrum Ordinem afficitur, benevolentiam clariſſimè oſtendit.

* *al.* Victor

B *Judicium de nomine Dominici,*

126 *Paucis interpoſitis, Malvenda ibidem de nomine, quod Sanctus in baptiſmo accepit, ſic diſſerere incipit:* Dominici nomen, quod Vir Dei in ſacro fonte ſuſcepit, commune illi cum aliis Dei ſervis, qui ante eum eximia ſanctitate floruerunt, fuit. *Tum enumerat varios hujus nominis Sanctos, & ad eumdem annum* 1170 *cap.* XI *ita pergit:* At ſanctus Dominicus noſter, ut horum nominis, ita & ſanctitatis æmulus, haud dubium, quin eos in omni virtutum genere ſuperarit. Ab Exilienſi Dominico nomen noſtro ex oraculo factum, jam ſuperiùs annotavimus. Ceterùm Dominici appellatio ſublime quiddam & eximium indicat, nempe eum, qui totus Domini ſit. Ridendum, quod quidam (*is eſt Stephanus de Salanhaco, ut in margine indicatur*) Dominicum quaſi Domini cuppam dictum exiſtimavit, nempe vas electionis. *Jacobus de Voragine Actis* S. Dominici *præmiſit plures hujuſmodi etymologias, quæ ſimplicem ſeculi iſtius genium produnt. Etiam recentiores quidam biographi myſticas ejuſdem nominis explicationes excogitarunt, quæ æquè tribui poſſent aliis Sanctis, qui idem nomen geſſerunt. Sed mihi non videntur quærenda myſteria in illo nomine, quod huic Sancto facilè imponi potuit propter S. Dominicum Calciatenſem vel alterum Exilienſem, qui tunc temporis in Hiſpania plurimùm celebrabantur.*

C

127 *Sanctus habuit parentes honeſtos ac pios, ut Theodoricus de Appoldia apud nos infrà num.* 11 *teſtatur. Pater ipſius vocabatur Felix, mater autem Joanna, quorum nomina veteres ſcriptores clarè exprimunt. Unde ſatis mirari nequeo, qua auctoritate Ludovicus Salazarius de Caſtro in Hiſtoria familiæ de Lara lib.* II *cap.* XI *patrem* S. Dominici *Ferdinandum appellaverit. Nempe genealogus ille conjiciebat, patrem Sancti perperam nominari Felicem propter initialem litteram* F (*initiales nominum litteræ nonnumquam in veteribus diplomatibus occurrunt*) *atque hac conjectura fretus pervulgatum Felicis nomen in appellationem Ferdinandi commutavit. Franciſcus de Berganza ex Ordine S. Benedicti, qui Antiquitates Hiſpaniæ propugnatas anno* 1719 *&* 1721 *Matriti Hiſpanicè edidit, parte* 2 *iſtius operis pag.* 99 *ſuis popularibus quaſi de nova notitia detecta gratulari videtur, & ibidem aſſerit, Salazarium in laudata Hiſtoria familiæ Laranæ pag.* 89 *&* 348 *contra communiter receptam opinionem conſueta ſua eruditione probaſſe, quod pater* S. Dominici *non Felix, ut hactenùs credebatur, ſed Ferdinandus appellatus fuerit. At tam auctorem hujus novæ notitiæ, quam ejus laudatorem vehementer hallucinatos eſſe, patet ex conſenſu veterum Mss. noſtrorum, in quibus nomen Felicis non initiali littera* F *deſignatur, ſed totum exprimitur.*

& opinione Salazarii, qui nomen patris ipſius perperam immutavit.

D

Contra Joannem Garzonium oſtenditur,

128 *Sancto fuerunt duo fratres germani, etiamſi Joannes Garzonius in Vita* S. Dominici *apud Leandrum Albertum fol.* 8 *de uno dumtaxat ita meminerit:* Id temporis Callarogam, quod Hiſpaniæ admodum nobile eſt oppidum, Felix quidam incolebat, vir ſumma probitate, ſumma virtute, ſummaque liberalitate præditus. Hic Joannam ſibi matrimonio conjunxerat, puellam quidem venuſtam, muliebribuſque officiis ornatam. Ex hac Chriſti optimi maximi munere duos ſuſcepit filios, Dominicum & Antonium. Eos, ut conſuetudinis eſt, inſtituendos, & ad omne officii munus inſtruendos curavit: quo factum eſt, ut, cum ætate progrederentur, in ſacerdotum numerum adſcriberentur. Antonius, quod mirâ pollebat miſericordiâ, his, qui in ſumma erant mendicitate, egregiam navabat operam; omnibus ſiquidem & petebat & ſérviebat: ut morte defunctus eſt, multa ſunt ab eo ſigna perpetrata. Dominicus autem, contemptis hujus mundi illecebris, ſeſe Religioni addixit. *Neſcio, unde Garzonius nomen Antonii eruerit, quod veteres ſiluerunt.*

E

Sancto fuiſſe duos fratres germanos,

129 *Maximè miror, ei ignotum fuiſſe alterum* S. Dominici *fratrem, cum Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 1 *evidenter duos recenſeat hoc modo:* In primis igitur ad ſanctitatis ejus argumentum dicimus, quod non ſolum habuit parentes honeſtos & pios, ſed & duos fratres germanos, viros valde perfectos, quorum unus presbyter operibus miſericordiæ in quodam hoſpitali ſe totum exponens in obſequiis pauperum, fertur in vita & pòſt miraculis claruiſſe; alter verò frater, Manes dictus, vir contemplativus & ſanctus, Deo diu in Ordine ſerviens, beato fine quievit. Duo verò nepotes ejus * in Ordine ſanctè & laudabiliter vixerunt. *Echardus tomo* 1 *Bibliot. Prædicat. pag.* 37 *ad hunc textum præter alia ſic notat:* Duo verò nepotes hîc laudati, filii fuerint cujuſdam S. Dominici ſororis, niſi tertius ei fuerit frater hîc non recenſitus. *Quid ſi Gerardus nepotes pro aliis conſanguineis vel affinibus in latiori ſignificatione acceperit? Ceterùm ambos hos fratres fuiſſe natu majores, Flaminius in Actis* S. Dominici *clarè indicat his verbis:* Parentes illi fuere Felix atque Joanna, qui quales fuiſſe cenſendi ſint, de tanto Filio, deque aliis, quos genuere, facere conjecturam licet: nam duos, antequam Dominicus naſceretur, ſuſceperant, qui doctrina, vitæ ſanctitate, ac ſacerdotio clari evaſerunt, quorum alter relicta domo & opibus paternis, Chriſti pauperibus, dum vixit, ægrotantibus in xenodochio miniſtravit, vivuſque ac vita functus miraculis claruit. Alter, cui nomen fuit Manes, terrenis & ipſe renuntians rebus, vitam elegit monaſticam, & cum ſanctiſſimo Fratre ſuo inter Prædicatores diu, & magna cum laude vixit.

* *In Ms. noſtro* duo etiam nepotes eorum

F

quibus Joſephus Lopez Agurleta alios addit,

130 *Joſephus Lopez Agurleta, Canonicus Auguſtinianus ex Ordine S. Jacobi, in Appendice ad Apologiam ſuam pro* S. Dominico, *quam Matriti anno* 1731 *Hiſpanicè edidit, pag.* 93 *& ſequentibus pro certo habet, ſecundum* S. Dominici *fratrem à memorato Mamete differre, & conſequenter eidem Sancto ut minimum tres fratres concedendos eſſe. Id autem clariſſimè deduci exiſti-*

AUCTORE G. C.

A *existimat ex Actis Appoldianis, quæ apud Surium legerat, & ex quibus propterea Latinè & Hispanicè recitat sequentia:* Peperit enim Johanna duos filios, qui litteris imbuti, sacerdotio initiati sunt. Alter ex eis in domo quadam hospitali ministerio pauperum se mancipans, in vita sua clarus fuit, &, ut fertur, post obitum miraculis coruscavit. Alter verò mundo valefaciens, vitam monasticam complexus est, & in ea multo tempore Domino serviens, vir sanctus & contemplationibus divinis deditus, beato fine quievit. *Ex his verbis confidenter concludit, Mametem ab his duobus* S. Dominici *fratribus diversum esse, eo quod Mames non fuerit* vitam monasticam complexus, *sed vixerit inter Canonicos Tolosanos S. Romani, seu primos Prædicatores, qui propriè monachi appellari non possunt. Inde ulteriùs infert, certissimè Mametem, & fortè alios* S. Dominici *fratres ac sorores à Theodorico omissos fuisse. Sic quidem ille ratiocinatur.*

B *& erroneè putavit, unum ex iis fuisse monachum,*

131 *Sed auctor hujus novæ opinionis advertere debuisset*, vitam monasticam *sæpius in latiori significatione ab auctoribus accipi, ac usurpari pro quolibet instituto religioso in Ordine regulari. Præterea consulendus erat genuinus Theodorici textus, qui apud nos sic sonat:* Genuit enim Johanna Dei gratiâ viro suo Felici duos filios (*scilicet ante nativitatem* S. Dominici, *de qua postmodum agit*) qui litteris instructi & probabiliter conversati, gradum sacerdotii conscenderunt. Horum unus in hospitali quodam obtequiis pauperum se dedicans, humilitatis gratia & misericordiæ operibus, aliisque virtutibus in vita sua clarus exstitit, &, ut fertur, post obitum miraculis coruscavit; alter verò relinqueps seculum, ad RELIGIONEM transiit, in qua multo tempore Domino laudabiliter serviens, vir sanctus & contemplativus beato fine quievit. *Nullum hìc fit verbum de vita monastica; sed secundus ille* S. Dominici *frater dicitur transiisse ad* Religionem, *per quam commodè intelligi potest Ordo Prædicatorum, in quo Mametem vixisse constat. Denique laudatus Josephus consulere poterat Vitas Fratrum, in quibus Gerardus de Fracheto nomen Mametis disertè exprimit, & huic secundo* S. Dominici *fratri idem elogium texit. Itaque Hispanus ille scriptor mutato Surii stylo inductus est in errorem, in quo eum fortasse confirmarunt sequentia, quæ jam relaturi sumus.*

C *fortè quia Manes Prædicator sepultus est apud Cistercienses,*

132 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1217 *cap.* 6 *de Manete, seu Mamete, vel Mancete* (*sic nomen illius variè scribitur*) *recitat sequentia Bernardi Guidonis verba:* Hic obiit & quievit in monasterio quodam monachorum alborum in Hispania, ubi miraculis & virtutibus claruit. Sanctus reputatur & honorabiliter custoditur prope altare, ibidem habens venerabilem sepulturam. Sic de loco sepulturæ & fama sanctitatis retulit in Capitulo generali Tolosæ anno Domini MCCCIII (*Echardus tomo* 1 *pag.* 37 *in notis annum* MCCCIV *assignat*) quidam Frater Hispanus, qui erat socius Prioris provincialis Hispaniæ, & fuerat ad tumulum ejus. *Suprà laudatus scriptor anonymus seculi* XIV *apud Edmundum Martene in Collectione amplissima tomo* 6 *col.* 333 *enumerans primos* S. Dominici *socios, similia de tumulo ejusdem pii viri ita repetit:* Quintus Frater Manees Hispanus, uterinus frater sancti Dominici, & sanctitatis ipsius purissimus imitator. Hic fuit vir contemplativus, qui diu in Ordine serviens beato fine quievit. Hic obiit & quievit in quodam monasterio alborum monachorum in Hispania, ubi virtutibus & miraculis clarnit.

qui hunc peregrinum Ordini suo adscribunt.

133 *Dein Malvenda loco proximè citato post allegata Bernardi Guidonis verba rectè notat, nomen monachorum alborum tunc communiter datum fuisse Cisterciensibus, & ibidem ex Ferdinando Castillo refert, in monasterio S. Petri Gumielis Izanensis* (*locus vernaculè* Gumiel de Yzan *vocatur, & in diœcesi Uxamensi situs est*) *corpus hujus Manetis religiosè asservari. Hinc Cistercienses hagiographi venerabilem illum virum Ordini suo passim adscribunt, atque inter alios Chrysostomus Henriquezius eumdem sub nomine Mamerti ad diem undecimam Martii Menologio suo ita inseruit:* In sancto Petro prope Gumialem, Mamertus, monachus Cisterciensis, & ejusdem cœnobii abbas, sanctissimi confessoris Dominici Prædicatorii Ordinis antesignani frater germanus, qui continua carnis maceratione & spiritûs mortificatione longum duxit martyrium, & suis operibus præparatam coronam, carnis solutis nexibus, in E cælesti Jerusalem accipere meruit: cujus sacra ossa, auctoritate ecclesiasticâ elevata, inter Sanctorum corpora in altari eisdem dicato honorificè adservantur. *Henriquezius ibidem in notis hanc annuntiationem suam quibusdam testimoniis confirmare nititur. Sed longè probabilius existimamus, hunc germanum* S. Dominici *fratrem ad Ordinem Prædicatorum spectare. Quare RR. PP. Dominicanos iterum rogamus, ut nos clarè edoceant, an in illo S. Petri monasterio sit tam publicus ac licitus hujus Manetis vel Mamerti cultus, ut in Actis nostris inter Beatos vel Sanctos referri mereatur.*

Flaminius narrat, quendam Sancti consanguineum Romæ jubileo anni 1200 *&* 1300 *interfuisse,*

134 *At de quibusdam* S. Dominici *consanguineis vel affinibus aliquid dicendum superest occasione duorum nepotum, quos Gerardus de Fracheto superiùs memoravit, & quibus Flaminius in Vita ejusdem Sancti fol.* 1 *verso tertium ita superaddit:* Fuere per idem quoque tempus, *inquit*, ex propinquis illius tres quidem non dissimiles, quorum duo in Ordine Prædicatorum magna cum laude vixerunt. Tertius vitam duxit eremiticam: qui cum annum ageret decimum quintum, & annus esset ille jubileus, Romam venit, & post annos centum eódem ad alterum jubileum rediit, & coram Bonifacio octavo, Pontifice maximo, F juravit, se superiori jubileo interfuisse; qui reversus in Hispaniam diem suum feliciter obiit. *His verbis scriptor ille indicat, hunc Sancti propinquum Romæ fuisse anno* 1200 *&* 1300, *quo posteriori jubileum sub Bonificio VIII Pontifice celebratum est. Quamvis id omnino fieri potuerit, tamen de veritate istius narrationis dubitamus propter rationes, quas jam adferemus.*

de cujus rei veritate dubitamus

135 *Jacobus Cardinalis diaconus sancti Georgii ad Velum aureum, & Bonifacii VIII Pontificis consanguineus, scripsit opusculum de jubileo anni* 1300, *quod Colonienſi veterum Patrum Bibliothecæ tomo* XIII *à pag.* 479 *insertum est. In eo libello testis ille oculatus narrat præcipua, quæ tempore istius jubilei Romæ contigerunt, & ibidem cap.* 2 *pag.* 481 *ad rem nostram hæc habet:* Nec vivus præteritorum defuit testis, qui peregrinationis suæ centum & septem asseverans annos, multis etiam eodem Præsule coram (ob id ipsum ascitis) astrueret, meminisse, patrem alio centesimo Romæ (quousque, quem secum detulit agricola, suffecit victus) ob indulgentiam moratum; seque admonuisse, ut si (quod non putaret) adveniisset, ut venturo centesimo Romæ nequaquam puer adesse pigutaret: nobisque

AUCTORE G. C.

que idem ſciſcitantibus intulit, unaquaque ejuſdem anni die illic centum annorum indulgentiam lucrifieri poſſe. *Non opinor, Flaminium ex hoc agricola, vel agricolæ filio, propinquum aut conſanguineum S.* Dominici *facere voluiſſe.*

propter ſilentium teſtis oculati.

136 *Deinde Jacobus Cardinalis cap. 7 ejuſdem opuſculi in prædicta editione Colonienſi pag.* 482 *aliud extraordinariæ ſenectutis exemplum tunc viſum ſtylo non minus barbaro ſic refert:* Ipſa venientium modeſtia progreſſuſque famulatum merebatur, cum & ſeptuagenarii & ultra infirmi etiam lecticis deferrentur; fuitque centenarius de Sabaudia, genere non humilis, præteriti centeſimi tamquam qui fuerat memor, per filios allatus cauſâ jam ſalubrem aſpiratus mortem. Nec ut alias vagè, ſed circumciſus labia, lumbos præcinctus, vel infra id temporis, quo metam jam putamus peregrinatio caperet in cælis. *Suſpicor, quod auctor his poſterioribus verbis ſignificare velit, ſenem illum Sabaudum Romæ ipſo tempore jubilei feliciter obiiſſe. Ut ut eſt, adjuncta hujus narrationis Hiſpano eremitæ,* & S. Dominici *propinquo, convenire non poſſunt. Si itaque eremita ille Hiſpanus coram Bonifacio VIII Pontifice juraſſet, ſe præterito Jubileo anni* 1200 *interfuiſſe, cur Cardinalis Jacobus hoc prodigium omiſiſſet, cum ſtudioſè exempla hujuſmodi colligere videatur? Etiamſi hæc ad Sanctum noſtrum proximè non ſpectent, tamen ea hoc loco diſcutere voluimus, ne quis aliis Flaminii narrationibus nimiùm confidat.*

B

§ IX. An Sanctus ex nobiliſſima Guzmanorum familia oriundus fuerit.

Ex ſtirpe Guzmanica, quam genealogi nobiliſſimam agnoſcunt,

C

HIeronymus de Villalobos, *Lazarus de Puerta Quiñones, Petrus Barrantes Maldonatus, Ambroſius Morales, Prudentius de Sandoval, Petrus Hieronymus de Aponte, aliique genealogi tum Hiſpani tum exteri conſentiunt, ſtirpem Guzmanorum inter nobiliſſimas Hiſpaniæ familias numerandam eſſe, etiamſi de antiqua illuſtriſſimi iſtius ſtemmatis origine diſputent, quam aliqui ad Gothos, quidam ad duces Britanniæ Armoricæ referunt, ut apud Jacobum Wilhelmum Imhoffium in Genealogia aliquot illuſtrium familiarum Hiſpaniæ pag.* 118 *& ſequentibus videre eſt. Nullus itaque de inſigni & vetuſta familia Guzmanicæ nobilitate dubitat; ſed quæſtio purè hiſtorica ſupereſt, an* S. Dominicus *ex illuſtri illa ſtirpe ortum duxerit. Imhoffius, Ludovicum Salazarium de Caſtro ſecutus, in tabulis genealogicis operis proximè citati pag.* 103, *patrem* S. Dominici *Ferdinandum appellat; at paragrapho præcedente ex conſtanti veterum Mss. lectione oſtendimus, patrem ejus Felicem vocari, & hanc novam Salazarii conjecturam abundè refutavimus.*

ortus dicitur S. Dominicus ab auctoribus neotericis,

138 *Ambroſius Morales peculiari diſſertatione Hiſpanica, quam tomo* 3 *Chronici generalis Hiſpaniæ ſubjunxit, conſanguinitatem* S. Dominici *cum ſtirpe Guzmanica variis argumentis vindicare nititur, ubi tamen fol.* 332 *fatetur, eam ſuo tempore nondum ſatis probatam fuiſſe, & propterea quoſdam de illa dubitaſſe. Hinc paſſim recentiores auctores, qui de rebus geſtis* S. Dominici *agunt, hunc Sanctum eodem nobilitatis titulo exornant, ita ut Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* MCLXX *cap.* 5 *de conſanguinitate illa ſic conſideuter ſcribat:* Natum Virum Dei ſplendidiſſimâ Guzmanorum familiâ, auctores omnes & cuncta vetera monumenta teſtantur. *Sed utinam Malvenda protuliſſet cuncta vetera iſta monumenta, quæ nos hactenus invenire non potuimus! Certè apud biographos noſtros, alioſque veteres ſcriptores nullum nobiliſſimæ iſtius conſanguinitatis veſtigium reperimus, ut ex allegandis eorum textibus jam apparebit.*

D

quamvis de nobilitate illa taceant veteres biographi,

139 *Beatus Jordanus apud nos num.* 4 *agens de pueritia* S. Dominici, *hæc tantùm habet:* Fuit quidam adoleſcens, nomine Dominicus, in eadem diœceſi, villâ, quæ dicitur Chaleruega, oriundus, quem ab annis puerilibus parentum ſuorum, ſpecialiter autem cujuſdam archipresbyteri, avunculi ſui, diligentia nutriebat. *Huic ætate proximus eſt Bartholomæus Tridentinus, qui ſynopſim Vitæ ſic exorditur:* Dominicus, ... à vico Calagora diœceſis Oxomenſis provinciæ Hiſpaniæ, patre Felice, matre Joanna editus, ante ſuam præfiguratus eſt nativitatem. *Conſtantinus Urbevetanus apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 25 *de natalibus ac parentibus ejuſdem Sancti ſic breviter agit:* Venerabilis igitur pater, beatus Dominicus, quem tempore mundo pariter occidenti deſtinandum providentia divina diſpoſuit, ex occiduis partibus Hiſpaniæ, ſcilicet villa quadam, quæ dicitur Calaroga Oxomenſis diœceſis, patre Felice, matre verò Joanna nomine, ſecundum carnem duxit originem. *Præterea Gerardus de Fracheto, qui ab aliis biographis omiſſa* S. Dominici *Acta collegit, de parentibus & fratribus ejus ſic obiter meminit:* Non ſolùm parentes habuit honeſtos & pios, ſed & duos germanos fratres, viros valde perfectos *&c. Nullus horum de illuſtri illa Sancti proſapia verbum facit.*

E

inter quos Theodoricus ab Echardo violenter exponitur,

140 *Denique inter veteres biographos Theodoricus de Appoldia inferius num.* 11 *patrem & matrem Sancti noſtri ita indicat:* In Hiſpaniæ partibus, villâ, quæ dicitur Calaroga, Oxomenſis diœceſis, anno Dominicæ Incarnationis MCLXX fuit vir unus, qui vocabatur Felix, & accepit uxorem nomine Johannam, qui ſecundum ſtatum ſeculi ſatis quidem erant honeſti, & ante Deum Chriſtiana pietate devoti *&c. Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 25 *ex hoc Theodorici textu nobilem* S. Dominici *proſapiam elicit, & ibidem ad ea biographi verba ſic notat:* TÒ SATIS juxta grammaticos ſignificat ABUNDE; itaque SATIS HONESTI, hoc eſt multum præſtantes, maximè illuſtres honeſti, & generis nobilitatem indicat. *Dubito, an hæc interpretatio ab omnibus ſtatim admittenda ſit, etiamſi ultro concederem, vocem* ſatis *apud grammaticos interdum pro* abundè *uſurpari: cur enim Theodoricus ſatis honeſtos* S. Dominici *parentes non appellaſſet nobiles, aut genere illuſtres, ut biographi nobilium Sanctorum facere conſueverunt? Præterea Echardum rogamus, ut hanc explicationem ſuam conciliet cum verbis ejuſdem Theodorici, qui numero præcedente eximias* S. Dominici *virtutes laudans inter alia de eo ſic ſcripſerat:* In hac peregrinatione admirabilis refulſit in gratia, naturaliſque nativitatis ortu HUMILITER fulſit ex Hiſpania. *Quid hic ſibi vult adverbium* humiliter, *ſi parentes* ſatis honeſti *pro maximè illuſtribus accipiendi ſint, & iſte loquendi modus nobilitatem ſtirpis indicet, ut Echardus contendit?*

F

141 *At illa Echardi expoſitio ſaltem tolerabilior eſt, quam interpolatio Fratris Thomæ de Trugillo,*

A *gillo, qui in Actis Appoldianis satis honestos S.* Dominici *parentes tacitè sola sua auctoritate in illustrissimos commutavit, & tomo 2 Thesauri concionatorum col.* 1411 *Vitam ejusdem Sancti ipsis ferè Theodorici verbis ita narrare incipit:* Præsidente in cathedra sancti Petri magno patre domino Alexandro tertio, & Frederico primo imperante, in Hispaniæ oppido Callaroga Oxomensis diœcesis, anno Domini MCLXX fuit quidam vir, Felix nomine, qui sibi matrimonio junxit uxorem Joannam; erant autem hi tum secundum seculi conditionem ILLUSTRISSIMI, tum erga Deum Christiana pietate devoti *&c. Nescio, qua fide F. Thomas de Trugillo hisce Actis ibidem præfixerit titulum sequentem:* Vita beatissimi patris Dominici, Ordinis Prædicatorum primi institutoris, auctore Fratre Theodorico de Appoldia Dominicano. *Quis, hisce lectis, non crederet, parentes S.* Dominici *ab ipso Theodorico de Appoldia* illustrissimos *vocari, cum tamen hic auctor eos tantùm* satis honestos *appellet; imò superiùs asserat, eumdem Sanctum naturalis nativitatis ortu* humiliter *ex Hispania fulsisse? Hic igitur majorem fidelitatem in Trugillo desiderare cogimur. Jam videamus, utrùm alii historici, aut etiam recentiores Actorum collectores, nobilitatem illam clariùs expressérint.*

& à Thoma Trugillo turpiùs interpolatur.

B

142 *Lucas Tudensis*, S. Dominico *synchronus, tomo 4 Hispaniæ illustratæ pag. 2 inter alios patriæ suæ martyres & confessores Sanctum nostrum recensèt; sed de nobilitate ipsius altùm silet. Bernardus Guidonis in Libello de Magistris Ordinis Prædicatorum apud Edmundum Martene tomo 6 col.* 397 *de loco natali aliisque dotibus sancti sui Fundatoris hæc tradit:* Primus ac præcipuus dominus & Magister Ordinis Fratrum Prædicatorum fuit beatus Dominicus, natione Hispanus, de villa, quæ dicitur Calaroga, diœcesis Oxomensis, vir scientiâ Dei plenus, vita sincerus, religione conspicuus; qui fuit primò Canonicus Regularis ac Supprior regulatus & regulans in ecclesia Oxomensi provinciæ Toletanæ, qui suppriorátus habebat in eadem ecclesia personatum. *Nicolaus Trivettus, chronographus Dominicanus, in Spicilegio Dacheriano novissimæ editionis tom. 3 pag.* 180 *de natalibus ejusdem Sancti tradit sequentia:* His temporibus in Hispania claruit vir Dei Dominicus, sanctitate & religione insignis, qui in villa, quæ Calaroga dicitur, ex piis natus parentibus, & religiosè nutritus, cœpit esse puer ingeniosus, utpote qui sortitus est animam bonam. *Hæc ille verosimiliter transcripsit ex venerabili Humberto, qui eadem phrasi utitur.*

Etiam nobilitatem illam silent historici synchroni ac suppares,

C

143 *Petrus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. 7 cap. 22 patriam & parentes* S. Dominici *exprimit his verbis:* Dominicus Ordinis Prædicatorum dux & fundator inclytus ex Hispaniæ partibus villa, quæ dicitur Calaroga Exomensis diœcesis, patre Felice, matre Joanna originem duxit. *Denique ut Vincentium Bellovacensem, Jacobum de Voragine, Mombritium, similesque Actorum collectores omittam, sanctus Antoninus tomo 3 Chronici tit. 23 cap. 4 circa eamdem rem sic scribit:* Beatus Dominicus Prædicatorum dux & pater inclytus, qui appropinquante mundi termino quasi novum sidus emicuit, ex Hispaniæ partibus villa, quæ dicitur Callagora, Oxenien-sis * diœcesis oriundus fuit, præsidente Romæ Alexandro tertio, imperante autem Friderico primo, anno scilicet Dominicæ Incarnationis MCLXX; cujus pater vocatus est Felix, mater Joanna: honesti siquidem parentes & Deo devoti

qui tamen de gestis S. Dominici agunt,

* *lege* Calaroga, Oxomensis

habuerunt filios tres, qui litteris instructi gradum sacerdotii conscenderunt. Unus eorum se dedit hospitalitati in hospitali deserviens, & magnis virtutibus clarus, dicitur post mortem miraculis claruisse; secundus dictus est Mannes contemplationi deditus, & Frater Ordinis effectus; tertius fuit beatus Dominicus. *Dein ibidem repetit, Sanctum nostrum natum esse* ex piis parentibus, *& suprædictam venerabilis Humberti aliorumque phrasim imitatur. Sanè miramur, neminem ex his omnibus scriptoribus de tam illustri S.* Dominici *nobilitate expressam mentionem fecisse. Hinc etiam patet, Malvendam non parum hyperbolicè locutum esse, dum loco suprà citato dixit, quod nativitatem ejusdem Sancti ex* splendidissima Guzmanorum familia auctores omnes, & cuncta vetera monumenta *testentur.*

AUCTORE G. C.

144 *Ipsa Breviaria Romana, medio seculo decimo sexto antiquiora, de hac splendidissima S.* Dominici *consanguinitate silent: nam, ut vetustiora prætermittam, in Breviario Romano, quod anno* 1556 *Parisiis excusum est, præscribitur sequens Lectio:* Dominicus natione Hispanus, vir sanctitate & doctrina clarus, Ordinis Prædicatorum auctor Calagura (*in editione Coloniensi anni* 1536 *melius* Calaroga *legitur*) Oxomensis diœcesis oppido, natus est patre Felice, matre verò Joanna; quæ facta gravida in somnis visa sibi est utero se gestare catulum cum facula ori inserta, qua egressus ex utero totum mundum incenderet. *Quinimo ipsi PP. Prædicatores ante medium seculi decimi sexti non videntur illustrem illam sancti Fundatoris sui nobilitatem Officio ecclesiastico inseruisse: nam in Breviario Ordinis sui, quod Parisiis anno* 1549 *impressum est, in lectionibus primi nocturni tantum de natalibus ejus cantabant sequentia:* Beatus Dominicus, Prædicatorum dux & pater inclytus, qui appropinquante mundi termino quasi novum sidus emicuit, ex Hispaniæ partibus villâ, quæ dicitur Calaroga Oxomensis diœcesis oriundus fuit ..... Pater ejus Fœlix; mater verò Johanna nuncupata est, quæ antequam ipsum conciperet, vidit in somnis, se gestare catulum accensam ore faculam bajulantem, qui egressus ex utero totum mundum incendere videbatur.

sicut & Breviaria ante medium seculi XVI excusa,

E

F

145 *Non ignoro, illam S.* Dominici *cum stirpe Guzmanica consanguinitatem post aliquot annos Lectionibus insertam esse: siquidem in Breviario Prædicatorum, quod in eadem urbe Parisiensi post sex annos, sive anno Christi* 1555, *iterum typis excusum est, Lectio quarta sic recitatur:* Beatus Dominicus, Prædicatorum Ordinis dux & pater inclytus, in Hispaniæ partibus ex nobilissima Gusmannorum prosapia ortus, quasi novum sidus mundo emicuit. Hic matri suæ carnali, adhuc eum in utero gestanti, prænonstratus est in figura catuli, accensam in ore faculam bajulantis *&c. Hinc fortè opinio illa postmodum transiit in Breviarium Romanum, quod jussu S. Pii V typis Plantinianis Antverpiæ anno* 1569 *editum est, & in quo legimus sequentia:* Dominicus Calarogæ in Hispania ex nobili Gusmanorum familia natus, Palentiæ liberalibus disciplinis & theologiæ operam dedit: quo in studio cum plurimùm profecisset, prius Oxomensis ecclesiæ canonicus Regularis, deinde Ordinis Fratrum Prædicatorum auctor fuit. Hujus mater gravida sibi visa est in quiete continere in alvo catulum, ore præferentem facem, qua editus in lucem orbem terrarum incenderet *Eadem hodiedum in Breviario Romano recitamus.*

quibus hæc postmodum inserta est.

AUCTORE G. C.

Affictum S. Catharinæ Senensi illustre stemma

146 *Nemo mihi hìc dicat, istam Breviariorum auctoritatem sufficere, ut de illustribus* S. Dominici *natalibus non dubitetur: simile enim hujus rei exemplum habemus in sancta Catharina Senensi, de cujus stirpe in antiquis Actis & lectionibus tantum narrabantur sequentia:* Beata Catharina de Senis patrem Jacobum, matrem verò Lapam nomine, in civitate Senensi virtute fideque probatos habuit. *In Breviariis Prædicatorum, quæ circa medium seculi decimi sexti prodierunt, eadem Sancta* honesto genere orta *dicebatur. Postmodum credebatur nata* ex Benincasia unà cum Burghesia familia, ex eodem stipite proveniente, *quemadmodum in Breviario Romano usque ad annum* 1641 *legimus. At eo anno hæc splendida Sanctæ consanguinitas examinata, & ex Breviario Romano legitimè expuncta est, postquam ipsa nobilissima Burghesiorum familia sese huic lectioni opposuisset, ut apud nos tomo* III *Aprilis pag.* 978 *fusiùs licet videre.*

B *irrepsit in Breviaria recentiora, ut fatetur Echardus,*

147 *Unde Echardus tomo* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 833 *de natalibus ejusdem sanctæ Virginis hæc tamquam certa statuit:* Patrem nimirum, *inquit*, habuit sancta Catharina Jacobum de Benencasa dictum, Senensem utique civem, virum simplicem & sine dolo, Deum timentem & recedentem à malo; qui parentibus orbatus, duxerat Lapam ejusdem cum eo civitatis, nec statu dissimilem. Plebeia scilicet uterque de gente fuit, nec tamen illaudabili popularium genere sati, quique temporalibus pro modo statûs satis abundarent, uti notat in Vita Sanctæ capite primo Raimundus, tinctoriamque Senis Jacobus exercebat, pannis & lanis tingendis occupatus; unde tinctoris audiebat ille nomine. Quod hîc annotamus, ne quis ultra modum & veritatem, Catharinam forte sua contentam, inanibus stemmatum & fictis attollat titulis, aut nimia generis obscuritate deprimat: tam enim injurius in Sanctos, qui falsam eis affingit generis claritatem, & qui nativam eorum obscurare nititur aut præripere; illud quidem vani otiosique hominis est, hoc lividi; quod utrumque fugiendum & pudendum. *Deinde huic recentiori opinioni, propter quam prætensa S. Catharinæ nobilitas postea Breviariis quibusdam inserta fuerat, opponit silentium veterum, ac ibidem ita concludit:* Quare mirum satis, qua typorum an aliorum temeritate vel levitate in Romani Prædicatorumque Breviarii lectionibus immutatum & affictum de Benincasia Burghesiaque nobilitate & affinitate, quod Urbani VIII decreto, die XXVIII Septembris MDCXLI Romæ, sanctæ fidei promotore interveniente, in congregatione sacrorum rituum Cardinali Caietano referente, dato, deleri meritò jubetur, eque nova Breviarii editione hæc abradi in lectionibus temerè adducta sequentia verba: EX BENINCASIA UNA CUM BURGHESIA FAMILIA EX EODEM STIPITE PROVENIENTE. Quæ scilicet in editionibus Breviarii præcedentibus ad annum usque MDCXXX, aut circiter, haud inveniebantur.

C

qui id etiam judicat de stirpe S. Francisci Borjæ, quæ suo tempore examinabitur.

148 *Laudatus Echardus pagina sequente tomi proximè citati asserit, in examinandis Sanctorum Actis non nisi per accidens & secundariò discuti nobilitatem generis, eamque obiter comprobari, dum processus Canonizationis instituitur, vel Officium in festivitate alicujus Sancti recitandum admittitur. Scriptor ille ibidem hanc assertionem suam probare nititur exemplo S. Francisci nostri, qui communiter de Borja cognominari solet, & cujus progenitores asserit oriundos esse,* non ex antiquis Aragoniæ regno primævæ nobilitatis de Borja nuncupatis, sed ex Dominico quodam Borgia, vili utique homine, tenueque prædium apud Setabim Aragoniæ habente, qui Borgianum usurpavit sibi nomen. *Tum denique, quasi jam omnibus hanc opinionem suam persuasisset, sic confidenter concludit:* Adeo verum est, in hisce Sanctorum apotheoseos vel lectionum & Officiorum approbationis negotiis, ubi nihil apertè reclamat fama, nec communis populorum abhorret sensus, nec ad viri plurimum refert sanctitatem atque commendationem, non nisi leviter ista tractari, fumosasque vel avorum imagines, vel obsitas parum iis attendi membranas. *Hanc Echardi sententiam suo tempore in Actis nostris examinabimus ad diem* X *Octobris, quo annua S. Francisci Borgiæ festivitas celebratur.*

D

Nos nihil certi statuimus de nobili S. Dominici prosapia,

149 *Nos interim de nobili aut ignobili* S. Dominici *stirpe non tam audacter pronuntiare audemus: cum enim, teste Echardo, otiosi vanique hominis sit, falsam Sanctis nobilitatem affingere, & lividi, veram iisdem abrogare, utrumque hoc vitium evitare cupientes, nihil certi de genere* S. Dominici *statuimus. Quinimo libenter fatemur, argumentum nostrum maxima ex parte esse negativum, quod nihilominus sæpe vim suam habet, ut plures viri eruditi demonstrarunt. Attamen hoc genus argumenti planè corruit, quando aliunde ex genuinis & antiquis monumentis res aliqua probari potest. Propterea omnem lapidem movimus, ut RR. PP. Prædicatores authentica hujus nobilitatis testimonia nobis communicarent: jam enim à tribus annis & eo amplius publicâ epistolâ, quæ Memoriis Trivultianis anno* 1729 *Gallicè inserta est, exactam* S. Dominici *genealogiam expetiimus.*

E

pro qua solidas probationes hactenus frustra expectavimus,

150 *Apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 25 *in notis de patre* S. Dominici *legeram sequentia:* Ex illustri gente Gusmana Felicem ortum accuratè probasse dicitur noster Andreas Ferrer Valdecebro in Historia Ordinis idiomate Hispano elegantissimè scripta; sed quam morte præventus typis non edidit. *Deinde Echardus tomo* 2 *ejusdem operis pag.* 658 *iterum mentionem faciens de Hispanica auctoris illius historia, quæ adhuc Ms. servatur, editionem ejus desiderat his verbis:* Hic scriptor inter eos sanè recensendus est, qui puriori & elegantiori linguâ Hispanâ scripserunt; & utinam Annales Ordinis, quos post Ferdinandum de Castillo scripserat (nam à Johanne de Lopez scriptos ei saltem ratione styli ferunt non placuisse) typis ederentur, præsertim quæ dicuntur ab eo scripta de genealogia sancti Dominici ex antiqua stirpe Gusmanica. *Cum hæc ab uno alterove anno legissem, idem desiderium me incessit. Sed cum editionis hujus videndæ exigua & remota spes esset, præter alia studia in istum finem collata, statim R. P. Priori Prædicatorum conventus Antverpiensis hos ipsos Echardi textus assignavi, ut jussu reverendissimi Magistri Generalis totius Ordinis ex his operibus posthumis & anecdotis quædam argumenta pro nobilitate* S. Dominici *impetrarem; at licet laudatus R. P. Prior paginas assignatorum textuum tunc coram me in pugillares suos referret, & sic non parvam petitionis obtinendæ spem faceret, tamen post moram duorum annorum nihil hactenus accepi.*

F

& quam tamen recentiores scriptores confidenter asserunt,

151 *Equidem sciebam, ab Ambrosio de Morales in Dissertatione Hispanica, & Ferdinando de Castillo in Historia Hispanica Prædicatorum citari quædam diplomata ad asserendam Guzmanicam*

A *nicam* S. Dominici *ſtirpem ; ſed ea vel rem non conficiunt, quam auctores illi intendunt, vel nobis ſuſpecta ſunt, quia nec æram nec annum exprimunt ; quod tamen in genuinis hujuſmodi inſtrumentis fieri conſuevit. Sic Caſtillus parte* 1 *laudatæ Hiſtoriæ lib.* 2 *cap.* 78 *pag.* 436 *recitat diploma Hiſpanicum, quo Didacus Garcia ex devotione erga* S. Dominicum, *& propter locum natalem, quem cum eodem Sancto communem habebat, monialibus Calarogenſibus concedit ea omnia, quæ in Calaroga poſſidebat. Hoc autem donationis motivum inter alia Hiſpanicè ſic exprimit :* Por naturaleza e per devocion eſpecial, que yo è con ſanto Domingo de Caleruega, padre e fundador de la Orden de los frayres Predicadores. *Ambroſius Morales, aliique nonnulli per vocem Hiſpanicam* naturaleza *intelligunt conſanguinitatem, quam Didacus iſte Garcia ſecundum illorum opinionem cum* S. Dominico *habuerit. At ea vox æquivoca eſt, & æquè pro natali alicujus ſolo, quam pro conſanguinitate accipitur, ut Hiſpanicæ linguæ periti norunt, & Ambroſius Morales fatetur. Ita etiam vox* naturaleza *apud Luſitanos patriam ſeu natalem locum ſignificat, ut Auguſtinus Barboſa in Dictionario Luſitanico-Latino col.* 763 *teſtatur. Potuit igitur Didacus iſte Garcia ad donationem illam faciendam moveri, eo quod* S. Dominicum *ſingulari veneratione proſequeretur, & patriam cum eodem Sancto communem haberet.*

B

ſilente interim tota antiquitate.

152 *Hinc etiam Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1170 *cap.* 5 *nimis leviter & perfunctoriè hanc illuſtrem* S. Dominici *proſapiam perſuadere nititur his verbis :* Vetuſtæ memoriæ exſtare dicuntur, in quibus ſubſcriptio ſancti Dominici in hunc modum expreſſa legitur, FRATER DOMINICUS DE GUZMAN. *At has ſimileſque ſubſcriptiones ex authenticis archivis extractas, notis chronologicis diſtinctas, & fide dignis teſtimoniis roboratas exhibere oportuit. Adde, quod in diplomate anni* 1203 *inveniamus alium Dominicum de Guzman, Priorem cœnobii Vitenſis, ut poſtmodum alia occaſione dicetur. Quod ſi quis Guzmanicam* S. Dominici *nobilitatem antiquis ac genuinis inſtrumentis probaverit, jam inde omne dubium circa illam deponimus, & raram omnium veterum biographorum taciturnitatem deinceps tantummodo mirabimur. Quo autem ea teſtimonia fuerint plura & certiora, eo erunt nobis gratiora ; maximè tamen placuiſſent eadem, ſi tempeſtivè fuiſſent ſubminiſtrata, quandoquidem iis inſtructi, claros* S. Dominici *natales etiam in hoc commentario intrepidè aſſerere potuiſſemus.*

C

§ X. Pia Sancti pueritia, ſtudia litterarum, & eo tempore eximia virtutum exercitia.

Sancti pueritia clarnit quibuſdam miraculis,

IPſa *Sancti infantia miraculis non caruit : nam venerabilis Humbertus in codice noſtro* P. *Ms.* 10 *cap.* 4 *Vitæ hæc narrat :* Volens quoque, magnum aliquid proventurum ex puero, futurorum præſcius Deus oſtendere, cuidam matronæ, quæ eum videlicet ex baptiſmi fonte levaverat, viſionem hujuſcemodi per ſomnium demonſtravit. Videbatur ſiquidem illi matri ejus ſpirituali puer Dominicus quaſi ſtellam habens in fronte, quæ totam terram ſuo lumine perluſtrabat : quo dabatur intelligi, quod dandus foret quandoque in lucem gentium, illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis ſedent. Erat autem hæc matrona nobilis, quæ viſionis magnitudine ſtupefacta, matri ejus cum ingenti gaudio, quod viderat, nuntiavit. *Conſtantinus Urbevetanus apud Echardum tomo* 1 *pag.* 25, *Vincentius Bellovacenſis in Speculo hiſtoriali lib.* 29 *cap.* 94, *Jacobus de Voragine, & S. Antoninus ſimilia habent. Sed ab his omnibus differt B. Jordanus, qui hanc viſionem matri ipſius Sancti attribuit, ut infrà in Actis edendis num.* 6 *poteſt videri.* AUCTORE G. C.

154 *Non minus mirum eſt, quod Theodoricus de Appoldia inferiùs apud nos num.* 14 *de eodem ſancto Puero ſic narrat :* Cum autem jaceret in cunis, quodam tempore examen apum circa os ejus volitabat ; [quod] linguam ejus melle divinæ ſapientiæ effluere præfigurabat. *Fateor, hæc tantummodo legi in codice noſtro Ultrajectino, ac in Francofurtenſi omiſſa eſſe ; ſed eadem in codice ſuo legerat Surius, qui in Vita* S. Dominici *ad diem* IV *Auguſti hæc ſtylo mutato ita refert :* Cumque jaceret aliquando in cunis, examen apum circa os ejus volitans linguam ejus divinæ ſapientiæ melle affluituram indicabat. *Etiamſi autem iſtud prodigium deſit in noſtro codice Francofurtenſi, & ab aliis antiquis Actorum ſcriptoribus non memoretur, abundè tamen ſilentium illud compenſatur veteri teſtimonio Bartholomæi Tridentini, qui in compendio Vitæ, quam poſt hunc Commentarium prævium ſecundo loco edemus, num.* 1 *apertè affirmat, circa os Infantis, cum in cunis poſitus eſſet, examen apum volitaſſe.* ut Theodoricus de Appoldia, E

aliique vetuſtiores biographi teſtantur,

155 *Vincentius Bellovacenſis lib.* 29 *Speculi cap.* 94 *ſingulare in ſancto Puero præludium ſecuturæ auſteritatis ac pœnitentiæ poſtmodum exercendæ obſervat his verbis :* Nato igitur ex piis parentibus & religioſè viventibus, in illa puerili ætate ſua cor ei ſenile jam inerat, & ſenſûs veneranda canities tenellâ ſub facie latitabat : cum enim eſſet adhuc puerulus, nondum à nutricis diligentia ſegregatus, deprehenſus eſt ſæpe lectum dimittere, quaſi jam carnis delicias abhorreret, & eligebat potius ad terram accumbere. *Similia tradunt Conſtantinus Urbevetanus, venerabilis Humbertus, Jacobus de Voragine, & Theodoricus de Appoldia, qui poſtremus infrà in Actis amplioribus num.* 14 *&* 15 *alias ſancti Pueri virtutes ſingillatim enumerabit.* F

quibus recentiores ſcriptores addunt alind,

156 *Non tam firmo fundamento nititur præſagium de futura ejuſdem Pueri ſanctitate, quod Hyacinthus Choquetius in opere ſuo, cui titulus* Mariæ Deiparæ in Ordinem Prædicatorum viſcera materna, *cap.* 4 *pag.* 38 *ſic enarrat :* Mater ejus Joanna cum proximè à conſueto puerperii tempore illum ad ſacram beati Dominici Exſilienſis, ex Benedictino Ordine ſanctiſſimi (à quo & nomen habet noſter Dominicus) ædem religionis ergô detuliſſet, ſacerdos votivum pro illo Miſſæ ſacrificium inchoaturus, Deo ejus linguam movente, præter Miſſalis præſcriptum, præter ſuam ipſius mentem & propoſitam legendi rationem, tertiò iſtud repetiit : ECCE REFORMATOR ECCLESIÆ. *Eamdem hiſtoriam R. P. F. Ignatius Coutiño, paucis mutatis, Promptuario ſpirituali de Sanctis tract.* 22, *conſiderat.* 1, *apud nos pag.* 310, *inſeruit, illamque auditoribus ſuis in concione Hiſpanica propoſuit. Sed nullos iſtius prædictionis teſtes allegat.*

cujus fidem penes ipſos relinquimus.

157 *Nicolaus Janſſenius in Commentario ad Vitam* S. Dominici *pag.* 243 *&* 244 *teſtem hujus rei citat noſtrum Baltazarem Arias, qui in concione quadam de eodem Sancto id dixerit, &*

AUCTORE G. C.

simul historiam hujus vaticinii ita refert : Quidam (inter quos Baltazar Arias) asserunt, in archivis monasterii Exsilienſis sequens exstare testimonium de futura Dominici sanctitate : nimirum cum is admodum puer à matre deduceretur in templum, ut rei divinæ interesset, sacerdotem, cui aliud dicendum erat, de ipso semel, iterum, ac tertiò pronuntiasse : ECCE REFORMATOR ECCLESIÆ. Antistes verò loci affirmavit, id certissimum esse futuræ magnitudinis indicium. *Joannes à sancta Maria in Actis Gallicis jam aliquoties citatis lib.* 1 *cap.* 8 *tam graphicè hanc historiam depingit, acsi eam oculis suis vidisset. Insuper ibidem præter nostrum Baltazarem Arias & jam laudatum Nicolaum Janssenium, allegat duos recentiores ejusdem præsagii narratores, penes quos omnes fidem hujus rei relinquimus, cum veteres biographi de ea silverint, & ætatem istius testimonii Exsilienſis ignoremus.*

Cum Sanctus piè pueritiam transegisset, B

158 *Cum Sanctus infantiam in domo paterna innocenter exegisset, anno ætatis suæ septimo ad avunculum archipresbyterum missus est, ut elementis litterarum imbueretur, & in pietate proficeret, quemadmodum Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1176 *cap.* 1 *tradit hoc modo :* Erat Joannæ frater germanus, archipresbyter in ecclesia Gumielis Isanensis (*Ferdinandus Castillus lib.* 1 *cap.* 4 *Hispanicè scribit* en Gumiel de Yçan, *de quo loco superiùs alia occasione mentionem fecimus*) haud procul à Calaroga, vir honestissimis moribus, prudentia, gravitate, religione conspicuus ; huic religiosa matrona filiolum Dominicum custodiendum, & bonis litteris sanctâque disciplinâ erudiendum tradidit. At quantum sub cura sacerdotis avunculi Dominicus in litteris & virtute promoverit, Theodoricus lib. 1 Vitæ ejus cap. 1 ita narrat. *Hic Malvenda ex Surio recitat interpolata Theodorici verba, quæ infrà apud nos genuino hujus auctoris stylo legi possunt. Hanc verò piam* S. Dominici *educationem apud avunculum suum B. Jordanus num.* 4, *& Bartholomæus Tridentinus num.* 1 *inferiùs testimonio suo confirmabunt.*

ad academiam Palentinam missus est, C

159 *Sanctus post septem annos apud avunculum transactos, anno ætatis decimo quinto, & juxta chronologiam Echardi ac Malvendæ anno Christi* 1184, *studiorum causâ Palentiam se contulit, ut inter alios veteres biographos Constantinus Urbevetanus in Vita* S. Dominici *num.* 4 *apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 26 *testatur his paucis verbis :* Puerilibus igitur annis innocenter excursis, tandem missus Palentiam, ubi tunc temporis studium generale florebat, postquam liberalibus artibus diligenter insudans sufficienter edoctus est, ne in eis diutiùs tempus, debitum salubrioribus disciplinis, expenderet, ad theologiam se transtulit, cujus studiis per quatuor annos ardenter invigilans, de thesauris ejus hausit avidè, quæ postea effudit abundè. *Sanctus Antoninus Part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 4, *aliique nonnulli Valentiam, alteram Hispaniæ academiam, pro Palentia scripserunt, nisi forte sit error amanuensium, qui facili solius litteræ initialis mutatione in eorum scripta irrepere potuit. Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1184 *cap.* 2 *etiam hunc errorem corrigit, & ibidem rectè observat, tunc Valentiam, amplam Hispaniæ Tarraconensis urbem, sub jugo Maurorum gemuisse, & alias ejusdem nominis urbes in Hispania non fuisse tam claras, ut publicis academiis nobilitarentur. Sed etiamsi hæc Palentina studiorum palæstra primo intuitu appareat plana & certa, tamen non levem patitur difficultatem, quam jam proponemus, ac dein dissolvere conabimur.* D

circa quam studiorum palæstram

160 *Rodericus archiepiscopus Toletanus lib.* 7 *de rebus Hispaniæ cap.* 34, *sive tomo* 2 *Hispaniæ illustratæ pag.* 128 *laudans præclaras regis Alfonsi actiones, illis instaurationem academiæ Palentinæ sic accenset :* Sed ne fasciis charismatum, quæ in eum à sancto Spiritu confluxerunt, virtute aliqua fraudaretur, sapientes à Galliis & Italia convocavit, ut sapientiæ disciplina à regno suo numquam abesset, & magistros omnium facultatum Palentiæ congregavit, quibus & magna stipendia est largitus, ut omni studium cupienti quasi manna aliquando in os influeret sapientia cujuslibet facultatis : & licet hoc fuit studium interruptum ; tamen per Dei gratiam adhuc durat. *Mariana noster lib.* XI *cap.* 22, *& alii rerum Hispanicarum scriptores passim statuunt, id circa annum Christi* 1209 *factum fuisse. At si rex Alfonsus anno circiter* 1209 *academiam Palentinam erexerit, inquies, quomodo ante annum Christi* 1184, *quo* S. Dominicus *studiorum causâ ad illam profectus est, ibi* tunc temporis studium generale florebat, *ut Constantinus, aliique veteres Actorum scriptores affirmant ?* E

occurrens aliqua difficultas explicatur,

161 *Huic nodo scindendo cuneum suppeditat Lucas Tudensis, Hispanus ejusdem seculi scriptor, dum in Chronico mundi, sive tomo* 4 *Hispaniæ illustratæ pag.* 109 *de eadem academia sic meminit:* Eo tempore rex Adefonsus evocavit magistros theologicos & aliarum artium liberalium, & Palentiæ scholas constituit, procurante reverendissimo & nobilissimo viro Tellione, ejusdem civitatis episcopo. Quia, ut antiquitas refert, semper ibi viguit scholastica sapientia. *Ex his postremis Lucæ verbis colligimus, ab Alfonso rege magistros omnium facultatum Palentiæ tunc congregatos, ac undique magnis stipendiis eò allectos fuisse, ut academia illa celebrior redderetur, cum semper etiam antea ibi viguerit scholastica sapientia, ut juxta Lucam Tudensem antiquitas testatur. Quapropter cum Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1184 *cap.* 1 *respondemus,* antequam generales academiæ omnium scientiarum cum his juribus & privilegiis, quibus frui solent eæ, quas universitates vocant, Palentiæ ab Alphonso rege fundarentur, Pontificia & regia auctoritate jam in eadem urbe viguisse artium liberalium & theologiæ studia, magna confluentium celebritate, privato tamen veluti jure, & sine universitatis privilegiis : quæ res Alphonsum fortasse impulit, ut ob frequentiam & nobilitatem studiorum, eas scholas generalis universitatis dignitate augendas existimarit. F

& ibidem tempore famis supellectilem suam vendit ad alendos pauperes,

162 *Inter præclaras virtutes, quas Sanctus in academia Palentina exercuit, & quæ infrà in Actis ejus occurrent, examinandum est insigne caritatis exemplum, quod post B. Jordanum Constantinus num.* 6 *ita narrat :* Per idem tempus cum universam Hispaniam clades famis invaderet, vir Dei Dominicus adhuc Palentiæ constitutus, mira quorumdam pereuntium inopum compassione commotus, cum aliunde subvenire non posset, distractis libris cum omni supellectili, quam habebat, dispersit, dedit pauperibus, prudenter sanè imò simul misericordiæ opere & egenorum necessitatibus providens, & euangelicis consiliis obsecundans : qua in re non paucos de scholaribus & magistris ad misericordiæ opera provocavit. *Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1184 *cap.* 5 *putat, Sanctum exercuisse*

A *cuiſſe nobile iſtud miſericordiæ opus anno* 1191, *quo totus fere terrarum orbis graviſſima fame affligebatur, & Thomam Cantipratanum lib.* 2 *de Apibus cap.* 3 § 8 *pro ſua opinione allegat. Contrà Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 3 *in notis probabiliùs cenſet, peculiarem quamdam Hiſpaniæ famem ſequentibus annis ante annum* 1198 *huic eximiæ* S. Dominici *caritati anſam præbuiſſe. Sed quocumque demum anno id acciderit, quod parum intereſt, inter ipſos ſcriptores Dominicanos controvertitur, an egregia illa Sancti actio ſit duplicanda.*

quem caritatis actum Flaminius

163 *Flaminius in Actis* S. Dominici *fol.* 3 *factum illud ita duplicat :* Mira igitur charitate egenos & commiſeratione proſequebatur, quæ tunc præcipuè ſeſe oſtendit atque diffudit, cum non ſolùm Palentiam urbem fames, in qua ille adhuc ſtudiorum causâ commorabatur, ſed etiam totam Hiſpaniam invaſiſſet, nec eſſe videretur Palentiæ, qui inopum eſurientium miſereretur, & illorum curam ſuſciperet. Clamabant

B viduæ ac pupilli, & alia numeroſa famelicorum multitudo ; ſed eos aure ſurda præteribant, qui opitulari poterant ; nec erant, qui lamenta & gemitus efflagitantium panem audirent. Non potuit ſanctus & miſericors Juvenis diutiùs ferre, & ſubveniendum laborantibus quacumque ratione poſſet, arbitratus, ubi alia defuere, libros & omnem ſuam ſupellectilem, quam in ea urbe habebat, vendidit, & pretium egenis erogavit : cujus moti exemplo plurimi cœpere certatim eſurientibus opem ferre, & ita quidem tolerabilior & mitior eſſe dira fames cœpit. *Deinde ſimile caritatis exemplum, tamen judicio ſuo diſtinctum, eodem folio verſo ita refert :* Legimus, divum Dominicum, poſtquam in numerum Canonicorum Regularium aſcitus eſt, & ad archidiaconatum promotus, rediſſe Palentiam, ac libros iterum vendidiſſe, pretiumque egenis partitum, dicentem, nolle ſe amplius mortuorum pellibus vacare, cum vivi homines fame conficerentur : cujus exemplo (ut antea quoque) alii quidam moti, idem fecere.

& Malvenda duplicandum cenſent,

164 *Huic diſtinctioni probabilem cauſam dedit F. Stephanus, juxta notas Bernardi Guidonis* natione Hiſpanus, *cujus teſtimonium in Relatione juridicia Bononienſi apud nos num.* 45 *ita profertur :* Frater Stephanus, Prior provincialis Ordinis Prædicatorum provinciæ Lombardiæ juratus dixit, quod quindecim anni ſunt & plus,

C quod novit magiſtrum Dominicum fundatorem & plantatorem Ordinis Fratrum Prædicatorum & primum Magiſtrum ; ſed antequam haberet per viſum notitiam perſonæ ipſius, audivit multa bona de eo à magnis viris fide dignis, ſcilicet quod cum eſſet Prior vel Supprior eccleſiæ Oxomenſis, cujus erat Canonicus, ſtudebat apud Palentiam in Divina pagina, & tempore illo incepit invaleſcere fames peſſima in regione illa, ita quod multi pauperes ibi fame moriebantur. Unde F. Dominicus motus compaſſione & miſericordia, vendidit libros ſuos, manu ſua gloſſatos, & pretium ipſorum, & alias res, quas habebat, dedit pauperibus dicens : Nolo ſtudere ſuper pelles mortuas, & homines moriantur fame : cujus exemplo quidam magnæ auctoritatis ſimilia fecerunt, & ex tunc cum eo prædicare cœperunt. *Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1200 *ex hoc Stephani teſtimonio concludit*, ſanctum Dominicum bis venditos libros & ſupellectilem Palentiæ in pauperes diſtribuiſſe ; ſemel, antequam Canonicus Regularis eſſet, litteris in ea urbe operam navans, & iterum jam factus Canonicus, cum ibidem Euangelium prædicaret, quod litteris Sacris vacare forſan appellant teſtes Canonizationis ; niſi velimus, ſanctum Dominicum Palentiæ prædicantem ſacra etiam ſtudia frequentaſſe. AUCTORE G. C.

Soëgio & Echardo contrà ſtatuentibus,

165 *Soëgius in jam laudatis Sancti Actis pag.* 156 *& ſequente putat, hanc unam eamdemque* S. Dominici *actionem fuiſſe, cujus opinioni conſentit Echardus, dum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 52 *in notis ad ſupradictum Stephani teſtimonium ita diſſerit :* Quod ibidem addit, priuſquam ipſius per viſum notitiam haberet, jam à magnis viris de eo multa audiviſſe, nullum dubium, quin iſta audierit in Hiſpania, ac priuſquam Romam ſe conferret. Sequentia Malvendæ occaſionem dederunt duplicandæ celebris illius à beato Dominico factæ ſuorum librorum Palentiæ venditionis in pauperum commodum, adeo ut prima vice id egerit ſecularis adhuc & ſtudens, altera jam Canonicus & Supprior Oxomenſis. Verùm cum alii omnes, Jordanus, Conſtantinus, Theodoricus, qui hoc Stephani teſtimonium legerant, non niſi ſemel id egiſſe beatum Dominicum narrent, his aſſentiendum certiùs cenſeo, eo magis, quod Sanctus, ex quo Canonicus Regularis allectus eſt, nihil proprium habuerit. Vide etiam ſuprà Joannis Hiſpani teſtimonium quintum num. 5. *Hic Joannes Hiſpanus infrà apud nos num.* 34 *tantum meminit de una librorum venditione, & ex teſtibus fide dignis aſſerit, illam tempore famis factam eſſe*, quando ipſe F. Dominicus erat in ſeculo, & ſtudebat Palentiæ. F

hanc unam eamdemque actionem fuiſſe.

166 *Ex his Echardus ibidem ita concludit :* Itaque in hoc Stephani teſtimonio agnoſcendum, irrepſiſſe ὕστερον πρότερον ; adeo ut, quod occaſio fuit (illa ſcilicet mira tumque ab omnibus laudata in pauperes caritatis effuſio) ut Didacus epiſcopus Uxamenſis Dominicum in ſuum collegium aſciſceret, putarit, Dominicum jam Priorem vel Suppriorem Uxamenſem egiſſe. Neque verò mirum, Stephanum in eo lapſum eſſe, qui à ſe tum adhuc ſeculari & juvene audita ſolùm referat, & rem quidem geſtam, quod potiſſimum erat, narret ; quoad verò rationem temporis, quod levius, non ita certò doctus fuerit. *Habet hoc loco lector fundamenta utriuſque ſententiæ, ita ut ipſemet de hac controverſia judicium ferre poſſit. Nos Soëgio & Echardo probabiliùs adhærendum arbitramur, quamvis contraria Malvendæ opinio propter relatum Stephani teſtimonium non omni prorſus probabilitate deſtituatur.* E

Tunc etiam Sanctus inter alia virtutum exempla

167 *Quod autem ibi Stephanus addit, viros quoſdam magnæ auctoritatis, exemplo* S. Dominici *motos, ſimilia feciſſe, &* ex tunc cum eo prædicare *cœpiſſe, probat, Sanctum Palentiæ commorantem interdum concioni operam dediſſe. Quid ſi Sanctus tempore iſtius famis conciones inſtituerit, ut alios ad ſublevandam pauperum inopiam commoveret, & tunc viri graves hunc pium prædicationis zelum imitari cœperint ? Si Echardum interroges, quid præterea* S. Dominicus *ſpeciatim Palentiæ egerit, tomo* 1 *operis mox citati pag.* 4 *in notis reſpondet in hunc modum :* Non produnt ſpeciatim ſcriptores ; unde augurandum relinquunt, egiſſe, quod in academia, ea præſertim ætate, ſolemne. Sex circiter annos artibus, id eſt litteris humanioribus & philoſophiæ dederat, theologiæ quatuor ab anno ætatis xx ad xxiv : deinceps pro more (nam is erat ad

AUCTORE G. C.

gradus ſcholaſticos aſcendendi modus) ipſemet ſacram doctrinam, libros potiſſimùm veteris ac novi Teſtamenti, quod tum maximè in uſu, interpretatus eſt, & indicat Stephanus, ſeptimus in Proceſſu canonizationis teſtis, poſtea referendus, cum ait, in fame ſupra relata VENDIDISSE LIBROS SUOS, MANU SUA GLOSSATOS. Conciones etiam identidem habebat (nam hæ inter actus academicos numerabantur) hiſque omnibus officiis perfunctum Dominicum ſatis innuunt auctores, cum tamdiu Palentiæ morantem exhibent.

ſeipſum vendere voluit, ut captivum liberaret,

168 *Laudatus Soëgius in ſupradictis* S. Dominici *Actis Gallicis pag.* 157 *huic tempori affigit aliam ſummæ caritatis actionem, qua Sanctus pro redemptione cujuſdam captivi ſe ipſum vendere voluit, & quam venerabilis Humbertus in Ms. noſtro Ultrajectino poſt alterum ejuſdem fere generis exemplum ita exponit :* Simile quiddam priùs feciſſe dignoſcitur, cum adhuc in patria ſua (*id eſt in Hiſpania, quæ latè pro patria ipſius accipi poteſt*) moraretur : quædam enim mulier conqueſta eſt ei, fratrem ſuum apud Saracenos detineri captivum. Et ille, ut erat plenus ſpiritu pietatis, intimo compaſſionis affectu

B ſaucius, vendendum ſe obtulit pro redemptione captivi. Sed non permiſit hoc Dominus, qui eum ſibi ad uberiores fructus juſtitiæ, & animarum quamplurium converſionem ſervabat : clarificatur enim in hoc Pater, ut diſcipuli non ſolùm fructum, ſed & fructum plurimum afferant; & vult, ut ſervi ſui pecuniam ſibi traditam cum multo reportent fœnore uſurarum, & ideo revocat interdum à bonis minoribus, quos dotavit bonis cæleſtibus ad majora. *Adverte, Humbertum hæc ſubjunxiſſe alteri ſimilis caritatis actioni, qua Sanctus aliàs ſe ipſum vendere propoſuit, ut virum quemdam ab hæreſi revocaret, & quam Conſtantinus Urbevetanus num.* 13 *&* 14, *Vincentius Bellovacenſis lib.* 29 *Speculi cap.* 104, *Theodoricus de Appoldia apud nos num.* 40 *&* 198, *aliique cum Jacobo de Voragine ab alia diſtinxerunt.*

ſicut putat Soëgius, contra cujus opinionem cenſemus,

169 *Attamen Soëgius loco proximè citato contendit, primum & unicum dumtaxat hujus eximiæ caritatis actum in ſancto Juvene admittendum eſſe, eo quod Sanctus poſtea Canonicis Regularibus aggregatus, hanc poteſtatem ſui ipſius vendendi non habuerit. Sed hæc difficultas, quæ*

C *variis modis ſolvi poſſet, cedere debet auctoritati veterum biographorum, inter quos Conſtantinus apud Echardum tomo* 1 *pag.* 27 *unum ita narrat :* Tanto verò erga proximorum animas convertendas caritatis ferebatur ardore, ut aliquando exhortatus quemdam hæretica malignitate ſeductum, cum didiciſſet, eum intuitu temporalis ſubſidii propter nimiam, quam patiebatur, inopiam, hæreticorum conſortiis adhæſiſſe, Paulum ſequens dicentem Corinthiis, Libentiſſimè impendam & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris, decrevit ſe ipſum venumdare, quatenus ex accepto pretio de ſeipſo, & egeſtatis ſimul occaſionem præcideret, & ſub errore venumdatum liberaret. Quod feciſſet, niſi aliunde, quo illius reſarciretur inopia, dives in omnibus divina diſpenſatio providiſſet.

ſimilem caritatis actum poſtea ab illo iteratum eſſe,

170 *Huic narrationi ibidem alteram ſic immediatè ſubnectit*: Aliàs etiam ſimile quiddam dudum feciſſe exiſtens in ſua patria perhibetur : cum enim quædam mulier fratrem ſuum lamentabili ſibi conqueſtione in Saracenorum captivitate detentum exponeret, nullumque ſibi ad liberationem illius fateretur ſupereſſe conſilium, vir Dei D Dominicus intima, qua plenus erat, compaſſione commotus, vendendum ſe obtulit pro redemptione captivi. Sed Deus, qui ipſum ad multorum neceſſariorem redemptionem, ſpiritualiter ſcilicet captivorum, prævideràt, non permiſit. *His adde teſtimonium Bartholomæi Tridentini, qui inferiùs apud nos num.* 5 *agens de ardenti* S. Dominici *erga proximum zelo ſic teſtatur :* Caritate in tantum fervebat, ut ſe ipſum pro Chriſtianorum neceſſitate vendere SÆPIUS eſſet paratus. *Ex hac communi veterum ſcriptorum aſſertione, ac diverſis utriuſque hiſtoriæ adjunctis contra opinionem Soëgii inferimus, hunc præclarum caritatis actum* S. Dominico *bis tribuendum eſſe.*

& hac occaſione rejicimus ineptam fabulam,

171 *At ſicut hîc veris* S. Dominici *laudibus nihil detractum volumus, ita quoque cuperemus, alibi miraculis ac virtutibus ipſius nihil affingi eorum, quæ recentiores quidam biographi Actis hujus Sancti imprudenter immiſcuerunt. Inter hos Joannes à ſancta Maria lib.* 1 *Vitæ Gallicæ cap.* XI *narrat, Sanctum adhuc Palentiæ commorantem gravi morbo laboraſſe, eique tunc ægrotanti apparuiſſe ſanctum Jacobum majorem, qua apparitione ſtatim ex morbo convaluerit. Dein capite ſequente præter alia figmenta refert, quod* S. Dominicus *Palentiæ condiſcipulum ſuum Conradum, poſtea Cardinalem Portuenſem, de quo infrà in Actis agetur, ad meliorem frugem reduxerit. Verùm credulus ille ſcriptor ea geſta, omnibus antiquis biographis ignota, hauſit ex part.* 2 *cap.* 10, *&* part. 4 *cap.* 40 *Alani Redivivi, cui nos ne jurato quidem credimus.*

quam nonnulli neoterici eidem Sancto affingunt.

172 *Licet viro nimis credulo id condonandum ſit, non tam facilè ignoſcimus Adriano Bailleto, qui vix ſynchronis* S. Dominici *biographis fidem adhibet, ut initio hujus Commentarii diximus, & interim in Gallica ejuſdem Sancti Vita num.* 3 *has recentiorum fabulas adoptat. Unde Echardus intempeſtivum illum hypercriticum, qui ſæpe de certis Sanctorum geſtis ac miraculis ob leves conjecturas dubitat, tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 29 *in notis ſic jure merito corrigit :* Obiter monendum, Bailletum in Vita ſancti Dominici allucinari, cum hunc Conradum (*de illuſtri ejus ſtirpe in Germania, & variis dignitatum gradibus, officiiſque adminiſtratis ſuprà breviter egerat*) ejuſdem Sancti in ſchola Palentina vult fuiſſe condiſcipulum, & ab eodem F ex licentiori vita ad frugi converſum, qui ſub cura parentum ſanctiſſimè educatus, & ſui ſemper ſimilis deinceps, Hiſpaniam certè ad annum MCCXXI non viderat : ſed apud hunc auctorem plura alia ſunt errata. *Nihilominus recens ſcriptor in Hiſtoria Gallica Ordinum religioſorum ac militarium tomo* 3 *pag.* 199 *&* 200 *hunc periculoſum ducem incautè ſecutus eſt, ac cum ipſo in eamdem foveam incidit.*

§ XI. Pia Sancti vita inter Canonicos Regulares, & examen quarumdam rerum, quæ hoc tempore ab eo geſtæ memorantur.

BEatus *Jordanus in Vita* S. Dominici *apud nos num.* 3 *tradit, Didacum epiſcopum Uxamenſem verbis & exemplis Canonicos eccleſiæ ſuæ*

Sanctus in ecclesia Uxamensi sit Canonicus Regularis ante annum 1200

A *suæ hortatum esse, ut* sub regula beati Augustini ad observantiam canonicæ religionis consentirent *Præsul autem iste juxta testimonium ejusdem Jordani* tanta hoc ipsum egit solicitudine, ut eorum animos (licet quosdam ex ipsis contradictores habuit) ad suum desiderium inclinaret. *Quo circiter tempore id factum fuerit, præterpropter colligimus ex epistola Innocentii III Papæ, quam anno Pontificatus sui secundo, id est Christi* 1199, *ad Didacum Uxamensem dedit, & qua commutationem Canonicorum secularium in Regulares ab ipso factam approbat, ut apud Malvendam in Annalibus ad annum Christi* 1194 *cap.* 1, *aliosque ejusdem epistolæ editores licet videre. Ex his Echardus tomo* 1 *pag.* 2 *infert, errasse Ægidium Gundizalvum Davila, dum in Theatro ecclesiastico Hispaniæ, inter præsules Uxamenses cap.* 5 *asserit, decessorem Didaci anno Christi* 1186 *ad eam cathedram evectum fuisse, eumdemque post sedecim annorum gubernationem, anno* 1202 *ex hac vita migrasse. Echardus ibidem pag.* 4 *quærentibus, quo anno* S. Dominicus *institutum Canonicorum Regularium*

B *amplexus fuerit, eodem fundamento respondet, id verosimiliter contigisse anno Christi* 1199, *cum Didacus Canonicis ecclesiæ suæ vitam regularem persuasisset.*

quæ chronologia componi non potest cum opinione nuperi scriptoris,

174 *Verùm hæc chronologia non facilè conciliabitur cum dissertatione historica, quam R. D. Josephus Stephanus de Noriega, abbas Ordinis Præmonstratensis, Salmanticæ anno* 1723 *Latinè edidit, & in qua probare nititur*, S. Dominicum *à tenera ætate usque ad annum Christe* 1203 *sub regula S. Norberti militasse, eamque in monasterio sanctæ Mariæ de Vite professum esse, antequam institutum Canonicorum Regularium in ecclesia Uxamensi amplecteretur. Hunc laudatæ Dissertationis scopum R. P. Petrus Manso ex Ordine eremitarum S. Augustini, in censura prævia exponit, & approbat his verbis:* Contendit sapientissimus ac pissimus Dissertator, clarissimum fundatorem & parentem sacri Ordinis Prædicatorum sanctum Dominicum de Guzman, non tantùm fuisse Canonicum Regularem in ecclesia Oxomensi, ut omnium tenet scriptorum consensus; sed in Vitensi Præmonstratensium ecclesia à pueritia educatum, sub sancti

C patris Norberti habitu ac professione sanctissimè vixisse ad annum trigesimum & ultra ætatis suæ: dignus ibidem factus, ut solo contactu cæcum illuminaret, & cum aliis ejusdem instituti ad magnum reformationis opus ecclesiæ Oxomensis opportunissimè assumeretur. Hoc adeo validis sapientissimus scriptor ostendit monumentis, rationibus item ex temporum chronologia, ac prudentibus conjecturis, ut nihil in contrarium alicujus ponderis videatur obstare.

qui contendit, S. Dominicum era 1241, *sive anno Christi* 1203,

175 *Sed huic opinioni præter alia, quæ in Annotatis ad Acta Sancti postmodum obiter observabimus, videtur etiam obstare ratio temporum seu chronologia, quæ hìc à censore laudatur: nam R. D. Josephus Stephanus de Noriega ad sententiam suam stabiliendam præter alia instrumenta* § 2 *pag.* 14 *profert diploma Latinum, quod datum est* Era MCCXLI, *id est anno Christi* 1203, *ut ipsemet Dissertator pagina sequente computat, & cui post abbatem monasterii Vitensis statim subscribit* D. Dominicus de Guzman, Prior ejusdem ecclesiæ. *Deinde etiam eidem diplomati nomen subnotat* D. Petrus de Guzman canonicus ejusdem ecclesiæ. *At si Dominicus iste sit idem cum sancto Prædicatorum Fundatore, qui anno Christi* 1199 *institutum Canonicorum Regularium in ecclesia Uxamensi profe-* AUCTORE G. C. *sus est, quomodo potuit æra* 1241, *seu anno Christi* 1203, *prædictum diploma, tamquam Prior cœnobii Vitensis, subscripto suo nomine confirmare? Præterea paragrapho sequente ex venerabili Humberto & Bernardo Guidonis probamus,* S. Dominicum *anno Christi* 1203 *cum Didaco Uxamensi episcopo ex Hispania in Galliam discessisse, postquam in ecclesia Uxamensi inter Canonicos Regulares jam munere Supprioris functus fuerat, & verosimillimè uno alterove anno professionem emiserat. Quomodo igitur idem* S. Dominicus *potuit eodem anno Christi* 1203 *in monasterio Vitensi Ordinis Præmonstratensis morari, & munere Prioris fungi?*

in cœnobio Vitensi Ordinis Præmonstratensis munus Prioris gessisse.

176 *Quapropter suspicamur, hunc Dominicum Vitensem Priorem ab altero* Dominico *Uxamensi Suppriore diversum esse. Forsan ob identitatem nominis hi duo in unum conflati sunt. Attamen hæc nominum similitudo non sufficit ad duos viros confundendos: nam nomen Dominici eo tempore in Hispania satis commune erat propter duos ejusdem nominis Sanctos, qui in eadem regione celebrabantur, ut suprà monuimus.* E *Certè abbas monasterii Vitensis, sub quo* S. Dominicus *prima religiosæ vitæ fundamenta posuisse dicitur, etiam vocabatur Dominicus, ut R. D. Josephus Stephanus de Noriega in Dissertatione sua* § 1 *pag.* 4 *&* 5 *ostendit. Ex hac duorum confusione etiam fortasse* S. Dominico *nostro ab auctoribus recentioribus additum est cognomen* de Guzman, *de quo veteres biographi nusquam meminerunt.*

Malvenda tradit, S. Dominicum anno Christi 1194 *admissum fuisse*

177 *Quidquid sit de hac postrema suspicione aut conjectura, quam prudenti lectoris judicio subjicimus, sanè chronologicum Præmonstratense systema multo minus componi potest cum Malvenda, qui in Annalibus Ordinis Prædicatorum hanc Regularem* S. Dominici *professionem in ecclesia Uxamensi, ad annum Christi* 1194 *refert, & ibi cap.* 1 *mutatam Canonicorum Uxamensium formam sic singillatim describit:* Ergo Didacus, illato in ecclesiam suam religioso Canonicorum Ordine, novum ingressis institutum nova quoque nomina fecit; dignitatum ecclesiasticarum vocabula, veteri more usurpata, in nova commutavit. Archipresbyterum Priorem nuncupavit; archidiaconum Suppriorem, propriæ Religiosorum appellationes. Ad sustinendam verò & propagandam novi instituti rationem optimus anti- F stes, quos ferventi in res divinas spiritu, & magnos ad virtutem gerere animos noverat, sibi magno studio adjungebat, in novamque societatem cooptabat.

inter Canonicos Regulares Uxamensis ecclesiæ,

178 *Deinde expetitam & ecclesiæ Uxamensi utilissimam* S. Dominici *inter Canonicos Regulares receptionem ibidem exponit his verbis:* Volitabat eo tempore per ora hominum fama virtutum, litterarum ac sanctitatis adolescentis Dominici. Didacus destinatis suis aptissimum hunc ratus, & quia suæ ditionis erat (nam Calaroga, ubi ille natus, Oxomensi diœcesi accensebatur, & urbi vicinum oppidum) ad se è Palentia, ubi tunc morabatur, Oxomam accersendum curavit. Haud fuit difficile, Juveni ad omnem virtutem adspiranti, eam viam ut amplecteretur, persuadere. Immò is, oblatam sibi divinitus occasionem ratus, libenter arripuit. Oxomam veniens incredibili episcopi Didaci & Canonicorum lætitia excipitur, moxque habitu sanctæ Religionis è manibus episcopi susceptо, in sacrum

socie-

AUCTORE G. C.

societatem adscribitur. Erat is habitus, ut nunc, super tunicam candidam è lana inductum lineum ephod, seu superhumerale, laxioribus manicis, quod nigro pallio tegebatur.

de quorum vestitu Echardus disserit.

179 *Non ignoro, de certis Canonicorum Regularium vestibus inter eruditos disceptari, & Echardum occasione imaginis, qua Helyotus tomo 3 Ordinum religiosorum & militarium antiquum Prædicatorum seu* S. Dominici, *adhuc Canonici Regularis habitum inter paginam* 198 *&* 199 *expresserat, tacito nomine contra ipsum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 71 *scripsisse sequentia:* Hinc saltem clarè refellitur recens Historiæ Ordinum regularium cum imaginibus ex ære excusis, illorum varias vestes exhibentibus, Gallicè scriptæ editor. Quantum in aliis à vero aberrarit, illis, quos res tangit, discutiendum relinquo, nostra tantùm attingo. Huic igitur novo auctori, ubi de Ordine Prædicatorum, placuit imaginem primam cudere, in qua vir exhibetur tunicâ nigrâ ad talos usque demissâ, & desuper rocheto cum manicis ad pugnum strictioribus, vixque ad genua descendente, brevi, quale nunc
B episcopi & abbates gerunt, vestitus, ceterà capite omnino nudo & libero, eamque sancti Dominici & sodalium ad annum usque MCCXIX vult fuisse se vestiendi rationem. At purum putum esse hominis aberrantis commentum, nullo veteri documento innixum, nulla antiqua imagine astructum, evincunt allata testimonia, quæ sanctum Dominicum, ex quo in Capitulum Oxomense allectus est, tunica talari alba, & saltem capa desuper nigra cum caputio ejusdem coloris vestitum fuisse asserunt. Rochetum à Sancto numquam gestatum patebit ex sequentibus, ubi genus hoc indumenti toto seculo XIII incognitum fuisse ostendetur. *Quidquid sit de antiquo Prædicatorum vestitu, de quo inferiùs breviter agendum erit, & qui ad gloriam* S. Dominici *nihil aut parum facit, potius ad piam ejusdem Sancti inter Canonicos Regulares conversationem transeamus.*

Cum juxta veteres biographos tunc Sanctus sibi vacaret,

180 *Constantinus Urbevetanus apud Echardum num.* 7 *admissionem ipsius inter Canonicos Regulares, & eminentem istius temporis pietatem describit hoc modo:* Interea dum Vir Dei, hujuscemodi ascensionibus in corde suo dispositis, de
C virtute proficeret in virtutem, fragrans odor conversationis ipsius ad notitiam bonæ memoriæ Didaci Oxomensis episcopi, fama celebri deferente, pervenit. Accersitum ergo in sua fecit ecclesia Canonicum Regularem, beatum sanè se reputans in hoc ipso, dum & sibi de tanto filio, & suæ ecclesiæ de ministro tam inclyto providisset. Nec multò pòst ipse factus omnibus vitæ speculum, religionis exemplum, à Canonicis in eadem ecclesia Supprior ordinatur. Ipse verò ad totius sanctitatis studium se totum conferens, totus pergens in Deum, die noctuque terebat ecclesiam, lectioni & orationi sine intermissione vacabat, secumque cum Jacob in tabernaculis habitans, Esau vagos declinabat excursus. In libro quoque de Collationibus Patrum frequentissimè [&] studiosissimè legens, magnum ex eo perfectionis cumulum apprehendit. Flebat autem uberrimè (hanc enim specialem gratiam contulerat ei Deus) pro peccatoribus, miseris & afflictis, novumque in se præferens Jeremiam, totus erga pereuntium animas miro compassionis liquescebat affectu. Quapropter hoc apud se semper speciali desiderio pulsabatur, ac præcipue & incessanter aures divinæ clemen-
tiæ petitione hac pulsabat, quatenus hanc sibi D
gratiam dignaretur infundere, qua se totum aliquando saluti posset impendere proximorum: nec fraudatus est tandem à desiderio suo. *Nempe desiderium illud tandem completum est, quando postmodum contra hæreticos Albigenses verbo & exemplo strenuè certavit, & multos peccatores ad viam salutis æternæ reduxit.*

& vix cœnobio egrederetur,

181 *Interim adverte, Sanctum eo tempore, quo inter Canonicos Uxamenses degebat, raro extra cœnobium prodiisse, aut publica ministeria foris exercuisse: nam juxtà testimonium Constantini* die noctuque terebat ecclesiam, lectioni & orationi sine intermissione vacabat, secumque cum Jacob in tabernaculis habitans, Esau vagos declinabat excursus. *Beatus Jordanus infrà apud nos num.* 9 *id ipsum sic clarè indicat:* Ille autem velut oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, die noctuque terebat ecclesiam, orationi sine intermissione vacabat, & redimens sibi contemplationis otia, vix extra septa monasterii comparebat. *Ad ultima illa B. Jordani verba Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 4 *sic rectè notat:* Hæc docent, ex quo Oxomensis Canonicus allectus fuit, vix ea civitate egressum, nisi fortè ad obeundas cum episcopo diœcesis visitationes, vel ad habendas in eadem conciones; fabulamque lectoribus obtrudere, qui narrant, à viris Palentiæ academicis E
episcopum requisitum, ut eum jam Canonicum illis concederet rursus, apud eos sacras Litteras professurum, & Didacum assensisse. *Quomodo igitur has veterum scriptorum phrases explicabunt biographi illi recentiores, qui confidenter asserunt,* S. Dominicum *eo tempore percurrisse varias Hispaniæ provincias, quas Mahometani & hæretici suis erroribus infecerant?*

confingunt figmenta eorum scriptorum,

182 *Inter illos auctores iterum præcipuè castigandus est Adrianus Bailletus, hîc præter morem suum minimè criticus, qui in Gallicis* S. Dominici *Actis num.* 4 *non solum narrat, Sanctum jussu episcopi sui Didaci Uxamâ Palentiam rediisse, ut ibi publicè theologiam doceret; sed etiam addit, illum tunc instituisse excursiones apostolicas, in quarum prima converterit Raincrium hæresiarcham, qui postea Ordinem Prædicatorum ingressus est, & de quo Leander Albertus in opere Virorum illustrium lib.* 4 *fol.* 148 *habet sequentia:* Rainerius Sacconus Placentinus est, qui primò hæreticorum antistes, antequam ad sanam mentem rediret, fuerat, & multa damna reipublicæ Christianæ in Æmilia intulerat: F
tandem in se reversus orthodoxam sanctamque Christi fidem totis viribus totoque animo complectens, Prædicatoriam togam accepit; qua accepta, mox hæreticis, quorum falsum dogma antea tam vehementer tutatus fuerat, bellum indixit, & quantum priùs cæcutiens illis faverat, tantum & multo plus ex eis supplicium sumpsit: suo enim jussu oppidum Gathæ, cujus ruinam divus Petrus Veronensis, postea martyr, aliquando prædixerat, solo eversum est. Non timuit subire pro defensione Catholicæ fidei exsilium *&c. Plura ibidem legi possunt, quæ ad propositum nostrum non spectant. Ferdinandus Castillus in Historia Hispanica Ordinis Dominicani lib.* 2 *cap.* 22 *circa finem, & Petrus Maria Campius in Historia Placentina part.* 2 *lib.* 18 *ad annum Christi* 1250 *fusiùs de eodem Rainerio agunt; sed neuter conversionem illius ad fidem Catholicam prædicationibus* S. Dominici *adscribit.*

183 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 154

A *qui ei tunc temporis adſcribunt ex curſiones apoſtolicas*

154 & 155 *geſta & ſcripta hujus Rainerii contra hæreticos recenſet, & in fine ad rem noſtram ſic concludit:* Ex hactenus dictis colliges, quam præpoſterè quidam recentiores, in quibus Bailletus & Girius, qui Vitas Sanctorum Gallicè ediderunt, ſcripſerint, hunc Rainerium à beato Dominico, tum juvene, & Palentiæ ſtudiis operam dante, ab hæreſi converſum, & ab Innocentio III ad plura poſtea, præſertim adverſus hæreticos, adhibitum: nulla enim antiqua monumenta docent, Rainerium umquam in Hiſpania egiſſe; aliunde ejus converſio pluribus annis morte beati Dominici poſterior videtur, & ſancti Petri martyris perſuaſionibus, afflante numine, potius adſcribenda; ſicque non Innocentius III, ſed Gregorius IX, & Innocentius IV ejus operâ adverſus hæreticos uſi fuerint. Vicinitas vocum Palentiæ & Placentiæ forſan errandi occaſio fuit, ut quæ Placentiæ acta, ad Palentiam illi detorſerint. *Ita quidem ille hos errantes benignè excuſat; ſed ea excuſatio ſaltem non purgat Joannem à ſancta Maria, qui lib.* 1 *memoratæ Vitæ Gallicæ cap.* 15 *expreſſè notat, urbem illam, in qua* S. Dominicus *Rainerium convertit, non fuiſſe Placentiam in Italia* (*exſtat enim ejuſdem nominis civitas in utraque regione*) *ſed Placentiam in Hiſpania, & ibidem præterea cognomen Rainerii* Sacconi *commutavit in* Sancho, *ut ex Italo Hiſpanum efficeret.*

B

184 *Bailletus in Actis proximè citatis num.* 4 & 5 *etiam tunc* S. Dominico *tribuit alias miſſiones apoſtolicas, eaſque ab ſe invicem multum diſſitas ac longinquas, ita ut dicatur Sanctus uſque ad fines Galliciæ perveniſſe, & ibidem à piratis captus eſſe. Equidem fateor, Bailletum de ea captivitate ſubdubitare; ſed totam illam excurſionem, nec cum tempore nec cum antiquis Actis cohærentem, rotundè rejicere poterat, ſi criſi ſua opportunè uſus fuiſſet. Prodigioſa illa hiſtoria primùm prodiit ex Alano Redivivo, qui part.* 2 *cap.* 17 *eam ita narrare incipit:* Sanctus Dominicus indutus virtute ex alto, & vir factus verè apoſtolicus, Hiſpaniarum terras (in quas ſe jam antè Saracenus nominis Chriſtiani hoſtis infuderat) latè prædicando peragrarat, ſuiſque doctrinis ſaluberrimis informatas complerat. Cum ecce jam ad exteras circum nationes ſpectaret, contigit (annis ferè quindenis ante glorioſum obitus ſui diem, nondum auſpicato ſacri Ordinis Prædicatorum inſtituto; ſed ipſo ſub regula S. Auguſtini profeſſo Canonico) ut non procul ab ſancti Jacobi Compoſtellæ in piratarum manus cum Fratre Bernardo, peregrinationis comite, incideret; qui utrumque, raptum ad ſuarum navium claſſem, nobilem prædam abduxunt. *Bailletus dicit, iſtos piratas fuiſſe Mahometanos, & ab Hyacintho Choquetio in Opere ſuprà citato pag.* 166 *vocantur* Africani prædones, *ut tanto magis ſtupenda videatur ſequens hiſtoria, quam Deipara Alano Rupenſi revelaſſe fertur, & quam tamen totam, ni fallor, viri cordati ex ſola lectione apud Alanum Redivivum loco proximè citato, de fictione ſuſpectam habebunt.*

C

de qua captivitate Nicolaus Janſſenius

185 *Nobis non vacat tranſcribere totam illam hiſtoriam, quam Alanus de Rupe multis verborum ambagibus exponit. Ut tamen eruditus lector de hac narratione aliquod judicium ferre poſſit, illam dabimus ex Nicolao Janſſenio, qui in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *cap.* 2 *eam ita contraxit:* Cum glorioſus pater Dominicus Hiſpanias per viginti penè annos (*Alanus habet* annis fere quindenis, *ut numero præcedente retulimus*) ante obitum, prædicationis causâ luſtraret, prædones illum, deſcenſione facta, prope ſancti Jacobi unà cum ſocio Bernardo intercepere, & triremi impoſitum ad tranſtra & remum damnavere, ubi continuos fermè tres menſes, inſtar mancipii barbari aut hominis ſcelerati remigem egit. Ego miſericordiæ Mater (*ex revelatione Deiparæ narratio inſtituitur, ut ſuprà monui*) non tuli hanc ejus calamitatem, & viſceribus charitatis accenſa, contra raptores infandos vehementer exarſi. Confeſtim, me volente & mandante, cælum in nubes cogitur, fulmina, tonitrua feriunt, pluviæ & tempeſtates involvunt. Ferebantur jam incerti maris & ignari ſiderum, cum profanos illos advertens Dominicus (quem nihil hæc procella commoverat) rebus ſuis diffidere, atque in deſperationem eſſe præcipites, eos ardenti ſua prædicatione ad ſpem erexit: Fratres, inquiebat, pœnitentiam agite, & dulciſſimam Mariam invocate. Ad hæc verba inſanire iſti & fremere, in Dominicum manibus fuſtibuſque debacchari, reum tanti periculi ac mali traducere: plerique enim abnegaverant fidem, aut nomen virtutis ſeu pœnitentiæ nec fuſtinebant.

E *portentoſam hiſtoriam*

186 Aderat tandem nox, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, in qua ob feſti reverentiam acerrimus iſte animarum Zelator, ut tunc ſaltem ducerentur pœnitentiâ ſcelerum, rogando, ſupplicando, minas cæleſtes ob oculos ponendo hortabatur. Quo audito, quaſi in rabiem acti, Me & Filium meum horrendè blaſphemaverunt. Atque illicò tempeſtas invaluit, &, gubernatore fluctibus excuſſo abreptoque, totam noctem nimbis & denſa caligine cooperti ad auroram in mortem, ut putabant, ſervati ſunt; qua illuceſcente, cum cariſſimus Dominicus pro eorum ſalute enixiùs Me interpellaret, oranti facta ſum conſpicua, & dixi, me ignoſcere hominibus flagitioſis hac lege, uti omni die Pſalterium (*id eſt Roſarium, ut ex infrà dicendis apparebit*) meum dicerent, & confratriam novam, quæ Jeſu Chriſti & virginis Mariæ nuncuparetur, inchoarent: accepta conditione, futurum, ut, benedictione contra tempeſtatem per ipſum facta, ea mox abſcederet; repudiata, ipſo erepto, alii in corporis atque animi exitium demergerentur.

F *ex Alano Rupenſi contraxit,*

187 Inculcante hæc Dominico, mox lacrymæ impiis excuſſæ: pœnitentiam ſe facturos profitentur, & confratriam hanc ſanctam incepturos ſe promiſſo adſtringunt; ſimul magno ejulatu ad ejus provoluti genua, veniam rogant & auxilium. At ille; Præſto, inquit, ſum: & manu contra turbines extenta, In nomine, ait, Jeſu Chriſti, & per Mariam matrem ejus piiſſimam tace, & velociùs obmuteſce. Mira res! Dixit; poſuit & obmutuit ventus, reddita Oceano tranquillitate. Verùm cum gubernaculo effracto, & prorâ ad cautem eliſâ, navis jam penè hauriretur, omneſque ad genua in aquis ſtarent (uno excepto Dominico) omnibus me videndam propoſui, ſuſtulique è mari navem, ac, rimis diligenter obſtructis, incolumes abire juſſi. Cum verò lacrymis & gaudio perfuſi gratias laudeſque dicerent, voces protinus horribiles dæmonum in mari clamantium audiebantur: Væ, væ nobis! quia hic Dominicus nos enervat, prædam noſtram rapit, majoraque intendit, Ordinem ſcilicet Prædicatorum. Vectores porrò periculis erepti confratriam præfatam inceperunt devotè ſub forma, per Me filio meo

AUCTORE G. C.

Dominico tunc temporis revelata.

188 *Habet hîc eruditus lector ſatis fidele compendium prodigioſæ hiſtoriæ, de qua jam maturè judicare poterit, & cui laudatus Janſſenius ſubjungit ſequentia:* Hæc Dei Parens noſtro beato Alano de Rupe, à qua aſſertus in libertatem Dominicus (quantum augurari licet, quia hæc perſcripta non reperi) ad Canonicos rediit, incredibili ab his exceptus lætitia, quod perditum & miſerè afflictum fama vulgaſſet. *At ſanè miror, Janſſenium hæc perſcripta non reperiſſe, cum Alanus illam ipſam hiſtoriam capite ſupradicto num.* 15 *ſic finiat:* Interea curſum tenuere rates, portumque propinqui in Britannicum ſeſe penetrabant, & cunctis ordine periculis perfuncti, felix pſalticum celeuma cantabant. Hîc, ut prædictum, ejecta reperiunt univerſa, ac vina etiam, quæ cum vaſis plurima ejecerant, nunc, quam priùs, pretioſiora. Confraternitatem in alios mutati viros ſanctè colunt, ſeque in Pſalterio ad diverſa pœnitentiæ devovent inſtituta. *Hinc Joannes à ſancta Maria lib.* 1 *Vitæ jam ſæpius citatæ cap.* 20 *aſſeveranter intulit,* S. Dominicum *ea occaſione ad Venetenſem Britanniæ Armoricæ urbem veniſſe, ut Roſarium Deiparæ prædicaret, & conſanguineum ſuum Ducem Britanniæ inviſeret.*

B

189 *Verùm hæc omnia figmenta iterum incautè hauſit ex Alano Redivivo, qui Part.* 3 *cap.* 22 *apud nos pag.* 228 *viſitationem illam Britannicam ita comminiſcitur:* Sanctus Dominicus, novus orbis apoſtolus, Euangelii prædicationem cum Pſalterii virtute in Britanniam quoque inferebat: & quod mater ejus, cujuſdam Britanniæ Ducis filia, indidem oriunda fuiſſet, tanto audiebatur attentiùs, velut cognato ſanguine Ducis magni propinquus. *Deinde poſt recitatum quemdam* S. Dominici *ſermonem & ſtupenda prodigia, quæ tunc ibi coram omnibus patrata dicuntur, capite ſequente apud nos pag.* 260 *narrat, quomodo Sanctus ſummam Britanniæ dignitatem eccleſiaſticam, ſibi inſtantiſſimè ac violenter oblatam, miro modo effugerit:* Ex eo tempore, *inquit*, omnia omnium ſtudia in unum verſa ſunt ſanctum Dominicum. Dux ipſe, cleruſque totus, univerſaque natio beatos ſe prædicabant, ſi in præſulem Britanniæ ſummum ipſis habere contigiſſet ſanctum Dominicum; quem honorem ipſo conſtanter recuſante, vim ſine vi

C

facta per artem excogitavit iſtam, inque exſecutionem perduxit, ut per omnes oras Britanniæ ſeverè mandaret, neu quiſquam ſanctum Dominicum pedem efferre, patriâque fineret excedere, quo vel ſic ad præſulatum adigeretur ſubeundum.

190 Sed fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum: nam ſanctus Dominicus in Dei ſeſe voluntatem dedit, & ecce ſub oculis circumſiſtentium factus inviſibilis, eripitur ex oculis vi diviniore: eripitur Britanniæ, & ipſo eo tempore eſt in Hiſpania repertus, unde pater ejus fuerat oriundus. Dux in alteram diem jam omnem fieri apparatum mandarat, ut in Dolenſem pontificem crearetur: is enim id temporis vacabat. Antevertit autem ad Ducem rumor certus, ſanctum Dominicum comparere in momento deſiiſſe, neque dum apparere uſquam. Hic Dux movere omnia, emittere quaquaverſus indagatores, totâque Britanniâ perſcrutari omnia, nec cœpto deſiſtere. Jam ſolidum menſem acerrima tenuerat inveſtigatio, cum ecce per Hiſpanos certum nuntiatur, ſanctum Dominicum jam ab menſe ipſo per Hiſpaniam prædicaſſe, ſequentibus ſignis. Hîc verò ſumma cunctos inceſſit admiratio, comperto, ſanctum Virum per agilitatis ac ſubtilitatis donum eodem die ex Britannia procul in Hiſpaniam divinâ potentiâ transportatum fuiſſe. Ergo ſpes animuſque incolis revertit prior. Frequentantur legationes aliæ ſuper alias ad ſanctum Dominicum exorandum in præſulem. Quibus ille: Euangelizare miſit me Dominus, non epiſcopari. Ite, dicite veſtris, meminerint eorum, quæ viderunt & receperunt, inque Dei gratia & timore perſiſtant: nam ſi infideles eam gratiam cognoviſſent, relictis erroribus, in Dominum Jeſum Chriſtum credidiſſent. *Nos poſtmodum alia occaſione agemus de epiſcopatibus, quos humillimus Sanctus noſter ſibi revera oblatos conſtanter recuſavit.*

D

191 *Joannes à ſancta Maria in Actis* S. Dominici *loco ſuperiùs citato hæc omnia variis perſonarum rerumque circumſtantiis exornavit, iiſque jam lib.* 1 *cap.* 14 *inſeruerat aliam ejuſdem generis fabellam, quam Alanus Redivivus præcedenti hiſtoriæ ita ſubnectit:* Simile idem ſanctus Dominicus Compoſtellæ feciſſe proditur, ut narrat noſter Frater Joannes de Monte, qui fuit Juris utriuſque Magiſter, & ſacræ theologiæ baccalaureus formatus, ſancti Dominici ſocius ante fundationem Ordinis Prædicatorum, quando prædicta contigerunt, ſancto Dominico ſolùm tunc Canonico Regulari agente. *Hoc loco meminiſſe oportet eorum, quæ § 2 hujus Commentarii de fictitiis illis Alani Redivivi teſtibus cum Echardo pronuntiavimus. Interim Joannes à ſancta Maria, his nondum contentus, lib.* 1 *ejuſdem Vitæ nobis ex Alano Redivivo obtrudit varia Roſarii prodigia, quæ tunc in Gallæcia, aliiſque Hiſpaniæ provinciis contigerint, & quæ hîc non lubet exſcribere, multo minus refutare. Attamen obiter obſervo, Flaminium, Bzovium in Annalibus eccleſiaſticis, ac Malvendam portentoſa illa miracula aliis temporibus collocare, etiamſi prudentiùs ea omiſiſſent, ac nulli umquam tempori affixiſſent. Sed ne ſolus videar de expeditione illa Gallæca, aliiſque rebus, quæ tunc à Sancto geſtæ perhibentur, tam ſeverum judicium ferre, audi Echardum, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 4 *in notis agens de tempore, quo* S. Dominicus *Palentiæ commoratus eſt, & inter Canonicos Regulares vixit, omnia hæc figmenta ſic implicitè rejicit:* Plura verò, *ait*, quæ his annis vel etiam ex quo fuit Canonicus, ab eo in variis Hiſpaniæ provinciis geſta, aut etiam tolerata ad captivitatem uſque inter maritimos prædones commentantur quidam recentiores, nec conveniunt cum relatis à Jordano, Conſtantino, Humberto, Theodorico, Bernardo Guidonis, & ceteris ad ſanctum Antoninum, quibus omnibus fuerunt ignota, quos tamen, ſi vera eſſent, non fugiſſent, nec ſancto Viro digna, nec ulla veriſimilitudine fulcita *.

addiderunt.

E

F

* *lege* fulta.

§ XII. Sancti itinera cum Didaco epiſcopo Uxamenſi, & varia, quæ in iis contigiſſe traduntur.

Sanctus hoſpitem ſuum hæreticum convertit in itinere,

CUm Sanctus, teſte B. Jordano, hactenus vix extra ſepta cœnobii Canonicorum Regularium comparuiſſet, & plerumque orationi vacaſſet, divina Providentia flagranti ipſius deſiderio

A *ſiderio tandem ſatisfecit, eique opportunam zeli ſui exercendi occaſionem præbuit, quam Conſtantinus Urbevetanus apud Echardum num.* 8 *deſcribit his verbis:* Igitur cum jam tempus eſſet in januis, quo divinæ voluntatis propoſitum exigebat, ut beati Viri virtus prodiret in publicum, ne diutius lucerna, quam divinus ignis tam diligenter accenderat, ſub modio latitaret, factum eſt, ut bonæ memoriæ Didacus Oxomenſis epiſcopus, cujus cor Deus jam dudum ſimili procurandæ ſalutis inſpiratione tetigerat, rogatu regis Caſtellæ proficiſci deberet ad Marchias, occaſione cujuſdam connubii inter ipſius regis filium, & quamdam puellam nobilem procurandi. Aſſumpto itaque comitatu decenti, ſecum etiam ſervum Dei Dominicum non ſine Dei nutu in ſanctæ collationis ſolatium, nec minùs in religioſæ ſocietatis ornamentum aſſumpſit. Cum autem cœpto itinere perveniſſent Toloſam, eadem nocte, qua ibidem hoſpitio ſunt recepti, deprehendit vir Dei Dominicus, ſuum
B hoſpitem hæretica pravitate corruptum: quem benigna ſimul & euangelica perſuaſione conveniens, & ad fidem convertens, quaſi quemdam primitiarum manipulum futuræ meſſis, congregandæ per ipſum, Domino præſentavit.

quod anno 1203 cum epiſcopo Uxamenſi inſtituit ad Marchias,

193 *Tempus hujus legationis, quod ab antiquis biographis hîc non exprimitur, venerabilis Humbertus in Chronico noſtro Ms. ſic indicat:* Anno Domini MCCIII beatus Dominicus cum Oxomenſi epiſcopo Didaco Tholoſam venit, ubi in prima die, cooperante Deo, hoſpitem ſuum hæreticum ad veram fidem reduxit. Deinde peracta legatione regis ſemel & iterum, & Curiâ viſitatâ (*ſubintellige Romana*) ab ipſo epiſcopo, remanſit cum eodem quaſi per biennium in prædicationis officio in partibus Tholoſanis. *Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene in Collectione ampliſſima veterum ſcriptorum tomo 6 col.* 397 *&* 398 *eumdem hujus itineris annum notat, & ibidem alia ſic addit:* Anno ſiquidem Domini MCCIII beatus Dominicus cum felicis memoriæ Didaco ſuo epiſcopo Oxomenſi in Marchias ſive in Daciam proficiſcens, exigente matrimoniali negotio, ab Alphonſo rege Caſtellæ ſibi commiſſo, tranſiens per Toloſam, prima nocte, qua ibidem hoſpitio ſunt recepti, hoſpitem ſuum hæretica pravitate, quæ multùm in illis partibus invaluerat, infectum eſſe
C deprehendit, & cum eo multa diſputatione & perſuaſione fortiter & ferventer agens, cum non poſſet hæreticus reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur, eadem nocte ipſum hæreticum ad veritatem fidei Catholicæ, Deo cooperante, convertit; & ex tunc concepit infidelium converſioni operam dare, ac ſtatum religioſum inſtituere, & ipſum prædicationi euangelicæ dedicare. Per annum autem in dicto negotio regis Caſtellæ moram contrahens, cum præfato epiſcopo Romam adiit, & notitiam ſibi, immò & gratiam ſummi Pontificis ac ejus collateralium vindicavit.

de qua regione auctores

194 *Hac occaſione eruditi quidam quærunt, ubi ſitæ ſint illæ Marchiæ, ad quas rex Alfonſus Didacum Uxamenſem cum Sancto noſtro miſit. Dum Bernardus Guidonis* Marchias *explicat per* Daciam, *ea explicatio diſplicet Malvendæ, ut in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1205 *cap.* 1 *declarat hoc ratiocinio:* Bernardus Guido in tractatu de Gradibus prælatorum Ordinis, Didacum in Marchias ſive in Daciam legatum profectum affirmat. At illud de Dacia nos commovet, ne pro Dacia legendum ſit vel Marchia vel Dalmatia: Dacia ſiquidem provincia eſt Europæ ad Danubium, de qua Strabo lib. 7, Plinius lib. 4 cap. 14, Ptolomæus lib. 3 cap. 8, Dion Caſſius hiſtoriæ Romanæ lib. 51, Suidas verbo DACIA, & alii; ſed ſeorſim plura de eadem reperientur apud Ortelium in Theatro, & in Theſauro geographico. Horum rex Decebalus Traiani victoriis nobilis. Nec apparet veriſimile, in hanc barbaricam provinciam, miſſam ab Alphonſo legationem.

inter ſe diſputant,

195 *Sed Malvenda advertere debuiſſet, apud ſcriptores medii ævi ac Ordinis ſui, Daciam ſæpius accipi pro Dania, ut inter alios aſſerit Echardus, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 4 *poſt recitata eadem Bernardi Guidonis verba ſic diſſerit:* Fruſtra hîc quidam ſibi fingunt caſtrum in Marchia Lemovicenſi, Daciæ nomine inſignitum: nam etiamſi forſan ejuſmodi quoddam fuerit, quod non probant, non ſolent ejus rationis loca, paſſim non nota, apud antiquos ſcriptores annotari. Dacia, prout ſeculo XIII ac- E
cipiebatur, & in notitia provinciarum Ordinis noſtri, & apud Bernardum Guidonis, Daniam, Sueciam, & partem Marchiæ nunc Brandemburgenſis complectebatur. Nec mirum, principem aliquam harum regionum feminam à rege Hiſpano quæſitam filio ſuo uxorem, cum Philippus Auguſtus Francorum rex exinde ſibi conjugem aſciviſſet regis Dani filiam Ingelburgim. *Opportunè hîc addere poterat Chriſtinam, Haconis Norvegiæ regis filiam, quam Alfonſus X Caſtellæ rex in conjugem ſibi expetiit, & quæ circa annum Chriſti* 1254 *fratri ejus Philippo nupta eſt, ut Mariana noſter narrat lib.* 13 *de Rebus Hiſpaniæ cap.* 9, *ubi patrem hujus puellæ* regem Daniæ *appellat. De Chriſtina illa mentionem fecimus in Actis S. Olavi martyris ad diem* XXIX *Julii, tomo* VII *iſtius menſis, pag.* 88 *&* 89, *ubi aſſignatur Thormodus Torfæus, apud quem Part.* 4 *Hiſtoriæ Norvegicæ lib.* 4 *cap.* 44 *plura de hac re videri poſſunt.*

& tam diverſa tradunt,

196 *Etiamſi hæc omnia iter iſtud in Daniam aliquo modo reddant probabile; tamen Baillet-* F
us, aliique recentiores rotundè affirmant, hanc puellam, quam Alfonſus filio ſuo conjugem petiit, fuiſſe filiam Hugonis de Luzignano, comitis Marchiæ in Gallia, de qua opinione Echardus loco proximè citato ſic judicat: Quæ ſint illæ Marchiæ, quas ex Hiſpania petentibus Toloſâ tranſeundum fuerit, nemo clarè explicat. An Marchia in Aquitania, Lemovicenſis provinciæ pars, cujus Comes tum erat in Gallia potentiſſimus, qui & Ludovico IX Francorum regi non levia negotia faceſſivit? Sic plures cenſent; ſed obſtat, quod, cum regio illa non tam longè à Toloſa diſſita ſit, non tantis, quantis innuit Jordanus, illud iter Didaco conſtitiſſet laboribus. *Soëgius in Actis Gallicis S.* Dominici *pag.* 158 *addit, hunc locum provinciæ Lemovicenſis à Bernardo Guidonis, in eadem regione nato, haud dubie diſtinctiùs indicandum fuiſſe.*

ut certum illius ſitum aſſignare non poſſimus.

197 *Denique Echardus ibidem ita concludit:* Verùm Hiſpani ſoli ex archivis ſuis regiis, quænam ſit illa virgo Ferdinando, Alphonſi IX primogenito, ſedecim tum annos nato in ſponſam petita, & cujus principis filia, docere poſſunt, quod hactenus neglexere. *Si fides habenda eſſet Joanni Tamayo Salazar, qui in Martyrologio Hiſpanico ad diem* VI *Februarii profitetur, ſe Acta Didaci dare* ex pervetuſto Legendario Ms.

AUCTORE G. C.

Uxamensis ecclesiæ, *saltem intrepidè asserere possemus, Marchias illas in Gallia vel Italia sitas esse; cum in iis Actis legantur sequentia:* Rex Alphonsus Castellæ, eveniente gravium negotiorum involucro, Didacum ad Galliæ & Italiæ partes exlegavit. *Sed quia is auctor non rarò compositiones suas pro antiquis Actis obtrudit, illumque jam sæpe fallacem experti sumus, huic testimonio confidere non audemus, & assentiri cogimur conclusioni Malvendæ, qui in Annalibus ad annum Christi* 1205 *cap.* 2 *post multas Marchias, in diversis regionibus assignatas, tandem ita fatetur:* Divinare non possumus, ad quam harum Marchiarum Didacus sit missus legatus; nam & in Franciæ & in Germaniæ & in Italiæ Marchia potuisse sponsam dignam Ferdinando per hæc tempora inveniri, verisimile fuerit. *Cum igitur certum duplicis legationis locum assignare non liceat, saltem videamus, an chronologia utriusque faciliùs inveniri possit.*

Echardus duplex illorum iter ad Marchias,

B

198 *Breviter uno verbo innui, tunc duplicem legationem à Didaco peractam esse, quam Theodoricus non distinxit, & quam utramque Constantinus apud Echardum num.* 9 *obscurè indicat, dum ibidem de* legatione denique semel & iterum consummata *meminit. At B. Jordanus apud nos num.* 13 *utramque apertè exponit his verbis:* Ad locum destinatum, ubi puella erat, multorum laborum dispendio venientes, expositâ causâ sui itineris, habitoque consensu, confestim ad regem festinavere reverti; cui rem prosperè actam & puellæ responsum vel consensum nuntiavit episcopus. Rex igitur iteratò duxit, eum cum majoris apparatus honorificentia remittendum, quatenus cum honore puellam duceret suo filio copulandam: qui laboriosum iter rursum aggrediens, cum ad Marchias pervenisset, puellam interim defunctam invenit. *Humbertus in apographo nostro Ultrajectino etiam duplicem illam legationem ita distinguit:* Jam dictus episcopus prosecutus iter, exsecutus nuntium, assecutus propositum, ad regem regrediens, successum prosperum, & puellæ nuntiavit assensum. Rursus cum majori apparatu ab eodem rege missus, Marchias adiit; sed puellam, quæ ducenda tanti laboris causa exstiterat, defunctam invenit; id nimirum divina providentia disponente, ut disceret Didacus meliores & spirituales nuptias inter Deum & animam dedicare. Remisso igitur ad regem nuntio, ipse cum clericis suis curiam Romanam adiit, cessionem à summo Pontifice postulavit *&c.*

C

& alia quædam pro suo arbitrio chronologicè ordinat,

199 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 5 *chronologicam harum rerum seriem ita ordinat,* ut Didacus ex Hispania primum iter ad Marchias sub finem anni MCCIII aggressus, intra sex menses reversus sit, alios sex menses secundæ legationi dederit, tum itineri Romano sex adhuc menses impenderit; quæ nos ducunt ad medium circiter anni MCCV, annum numerando stylo veteti vel à Pascha, vel à XXV Martii: quod ad sequentium intelligentiam necessariò monendum fuit. *Deinde post pauca alia interjecta ibidem reliquam chronotaxim sic disponit:* Didacus itaque & Dominicus ex aula Romana redeuntes & in Hispaniam properantes, Montempessulanum sub finem anni MCCV advenerunt. Cum dico finem anni, stylo veteri loquor circa Februarium aut Martium, qui stylo novo MCCVI diceretur. *Denique id probat ex Bernardo Guidonis, apud quem in Chronico suprà memorato hæc legi asserit:* Anno Domini MCCV in fine istius anni deliberavit præfatus episcopus cum sancto Dominico redire in Hispaniam. Transeuntes autem per Montempessulanum &c.

D

200 *At totum illud systema chronologicum ab Echardo gratis excogitatum videtur: unde enim novit, Didacum iter ad Marchias sub finem anni* 1203 *aggressum esse? Quid si id post initium vel ante medium ejusdem anni instituere cœperit? Unde novit, Didacum cum* S. Dominico *Româ redeuntem circa finem anni* 1205 *stylo veteri, & circa Februarium aut Martium anni* 1206 *stylo novo, Montem Pessulanum advenisse? Ex Bernardo Guidonis, inquiet, qui annos stylo veteri numerat, & qui* anno Domini MCCV *notat, Didacum* in fine istius anni *ad Hispaniam voluisse reverti, & per Montem Pessulanum transiisse. Sed ego in eodem Chronico Bernardi Guidonis apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis amplissimæ veterum scriptorum col.* 398 *hæc ita lego:* Anno Domini MCCV (*suspicor pro* MCCV, *legendum esse* MCCIV, *propter antecedentia & sequentia*) in fine QUARTI istius anni deliberavit præfatus episcopus cum sancto Dominico redire in Hispaniam. Transeuntes autem per Montempessulanum *&c. Quid autem ibi facit vox illa* quarti, *nisi referatur ad annum præcedentem; aut in numerum immediatè verba illa antecedentem error irrepsisse dicatur?*

cujus chronotaxim

E

201 *Præterea quomodo Echardus in sua chronologia biennium, quod Didacus in partibus Toloſanis prædicando contra hæreticos transegisse traditur, cum morte ejusdem Didaci conciliabit? Juvat hunc nodum chronologicum paulò arctiùs stringere verbis ipsius Bernardi Guidonis, qui, postquam loco jam citato narraverat, quomodo Didacus & S.* Dominicus *in Monte Pessulano invenerint quosdam abbates Ordinis Cisterciensis, eisque utile consilium ad convertendos hæreticos suggesserint, columna sequente sic pergit:* Per continuum autem biennium sunt omnes in dicto prædicationis officio demorati, multum fructum in populo facientes. Post biennium verò præfatus Didacus episcopus Oxomensis, ne fortè negligentiæ posset argui circa sibi commissam ecclesiam Oxomensem, in Hispaniam redire decrevit: qui cum Castellam intrasset, post paucos dies vitam præsentem in magna sanctitate complevit, bonorum laborum fructum gloriosum accepturus in abundantia, sepulcrum ingrediens in requiem opulentam, anno Domini MCCVII. Fertur autem post mortem miraculis claruisse.

ex obitu episcopi Uxamensis,

F

202 *Menardus, Henriquezius, aliique scriptores passim consentiunt, Didacum anno Christi* 1207, *die* VI *Februarii, è vivis excessisse. Hic mortis annus confirmatur ex Uxamensi illius epitaphio, quod apud Ægidium Gundizalvum Davila in Theatro ecclesiastico Hispaniæ inter episcopos Uxamenses lib.* 2 *cap.* 6 *sic exprimitur:* ✠ Hic jacet Didacus Azeves, episcopus Oxomensis. Obiit Erâ millesimâ ducentesimâ quadragesimâ quintâ. *Præter alios ejusdem epitaphii relatores Malvenda in Annalibus ad annum* 1207 *cap.* 4 *post illud sic notat:* At cum Æræ ratio triginta octo annos, ut est perspicuum, addat ad annos Christi nati, constat, Didacum hoc anno MCCVII defunctum. *Si ergo Didacus juxta stylum novum Echardi primùm mense Februario vel Martio anni* 1206 *Montempessulanum advenerit, & postea in Hispaniam reversus, mense Februario anni* 1207 *obierit,* (*quædam Necrologia alium mensem, sed omnia eumdem annum notant*) *quomodo Echardus inveniet duos annos prædica-*

vel æra Hispanica,

A *dicationis, quos in partibus Toloſanis converſioni hæreticorum impendit, ut omnes veteres biographi teſtantur ?*

tumulo ejus inſcripta,

203 *Cum Echardus iſtud mortis tempus negare non poſſet, tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 8 *in notis aliud effugium ita quærit :* Hæc ejus tumulo in eccleſia ſuburbii Oxomenſis inſculpta epigraphe, à Malvenda, & à Tamaio in Martyrologio Hiſpano ad diem ſextam Februarii relata; HIC JACET DIDACUS AZEBES EPISCOPUS OXOMENSIS. OBIIT ÆRA MCCXLV. Cum autem Æra Hiſpana Chriſtianam præcedat annis XXXVIII, annus in tumulo notatus convenit cum anno Chriſti MCCVII, quem tamen intelligas ſtylo veteri, novo MCCVIII, Februarii VI. Sic qui anno MCCVI circa Februarium Montempeſſulanum advenerat, biennium ferè in Occitania cum hæreticis viriliter decertavit. *Sed dum eruditus ille ſcriptor hoc modo difficultatem effugere nititur, magis intricatur, ut nunc oſtendam.*

impugnamus, B

204 *Primò etiam in ſua hypotheſi non poteſt invenire duos integros prædicationis annos, &* biennium fere in Occitania *ab epiſcopo Didaco contra hæreticos impenſum admittere cogitur ; cum tamen B. Jordanus apud ipſum num.* 16, *& infrà apud nos num.* 22 *diſertè illud tempus ita exprimat :* In hujuſmodi prædicationis exercitio permanſit Didacus epiſcopus annis duobus, quibus EXPLETIS, ... in Hiſpaniam redire decrevit. *Præter Bernardum Guidonis, cujus verba ſuperiùs retuli, Conſtantinus Urbevetanus, Humbertus, Vincentius Bellovacenſis, & Theodoricus de Appoldia ſuo loquendi modo etiam ſatis indicant, duos illos prædicationis annos completè numerandos eſſe. Præterea Echardus vehementer erat, dum ſtylo novo menſem Februarium anni* 1208 *cum Æra Hiſpanica* 1245 *componere conatur : nam menſe Februario iſtius anni jam Æra Hiſpanica* 1246 *currebat. Quod ſi hunc nodum quolibet modo ſcindere decreverat, potius ſine ullo fundamento rotundè edixiſſet, Æram Hiſpanicam in hac tumuli inſcriptione vitiatam eſſe, & erraſſe omnes illos ſcriptores, qui mortem Didaci menſe Februario anni* 1207 *conſignarunt. Sed haud dubiè vir ille, alioquin eruditus, putabat, Æram Hiſpanicam cum novo & veteri annorum ſtylo mutari, & veroſimiliter ignorabat, aut ſaltem non meminerat, Æram Hiſpanicam à Kalendis Januarii fixum ſemper initium habere, ut Joſephus Perezius ex Ordine S. Benedicti in Diſſertationibus ſuis eccleſiaſticis pag.* 362 *invictè demonſtrat.*

C

& aliud ſyſtema chronologicum proponimus.

205 *Quare proponimus aliud horum geſtorum ſyſtema chronologicum, quod cum duobus completis memoratæ prædicationis annis, & cum morte Didaci facilè conciliari poſſit. Primò ponamus, Didacum poſt initium vel circa medium anni* 1203 *cum* S. Dominico *ad Marchias profectum eſſe : nihil enim nos cogit primam illam legationem cum Echardo uſque ad finem ejuſdem anni differre. Secundò juxta Bernardum Guidonis ſtatuamus, epiſcopum Uxamenſem, poſtquam* per annum *in his duabus legationibus, ſive* in dicto negotio regis Caſtellæ moram *contraxerat, Romam adiiſſe, ac demum* in fine quarti iſtius anni *Montem Peſſulanum adveniſſe, ubi invenerit illos Ordinis Ciſtercienſis abbates, cum quibus contra Albigenſes hæreticos prædicare cœperit. In hac hypotheſi Didacus duos integros annos converſioni hæreticorum impendere potuit, & menſe Februario Æræ* 1245 *ſive anni* 1207 *ad æternam laborum ſuorum mercedem evocari, ut conſideranti patebit. Computamus hîc annos novo ſtylo : nam antiquus ille ſtylus, quem Echardus tam ſtudioſe ubique diſtinguit, non videtur in hac re locum habere, nec ſemper apud ſcriptores uſitatus eſſe, ut inferiùs alia occaſione dicemus. Nunc, relictis hiſce tricis chronologicis, ad aliam diſceptationem hiſtoricam progrediamur.*

Dicitur Didacus epiſcopus Uxamenſis in illo itinere

206 *Beatus Jordanus poſt Romanum Didaci iter, ubi Pontifex ei licentiam deſerendi epiſcopatum denegaverat, apud nos num.* 15 *refert ſequentia :* Revertens igitur, in via Ciſtercium viſitavit, ubi multorum ſervorum Dei converſationem intuitus, & altitudine Religionis illectus, aſſumpto ibidem habitu monachali, & aliquibus monachis, quorum inſtructione formam converſationis addiſceret, ſecum adductis, reverti in Hiſpaniam properabat. *De illa monaſterii Ciſtercienſis viſitatione ſilet Conſtantinus, & apud Humbertum in apographo noſtro Ultrajectino tantùm hæc leguntur :* Revertens itaque, viſitato Ciſtercio, redire in Hiſpaniam feſtinabat. Sed ſuperna prævifio, quæ plerumque jam eum ab his, quæ mente conceperat, ad meliora reduxerat, aliud nunc etiam ſibi viæ hujus obſtaculum præparabat. *Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 5 *teſtatur, etiam in ſuo codice Humbertum de habitu Ciſtercienſis Ordinis aſſumpto tacere. Attamen in codice noſtro membranaceo* P. *Ms.* 10, *apud Humbertum ſic legitur :* Revertens itaque viſitavit in via Ciſtercium, ubi multitudinis ſervorum Chriſti ſanctam converſationem intuitus, Religionis pulcritudine delectatus, aſſumpſit habitum monachalem, adductiſque ſecum aliquibus monachorum, quorum inſtructione formam quoque Religionis indueret, redire in Hiſpaniam feſtinabat. Sed ſuperna prævifio *&c. Quidquid ſit de hoc dubio Humberti teſtimonio, Bartholomæus Tridentinus infrà apud nos num.* 3 *iter Didaci &* S. Dominici *ita breviter ordinat :* Poſt hæc Romam veniunt ; abinde redeuntes viſitant Ciſtercium, ubi epiſcopus Oxomenſis aſſumpſit habitum. *Eadem inferiùs num.* 28 *narrabit Theodoricus de Appoldia, cui Ferdinandus Caſtillus lib.* 1 *cap.* 8, *aliique recentiores ſubſcribunt.*

E

aſſumpſiſſe habitum Ciſtercienſem, F

207 *Soëgius tamen in Actis* S. Dominici *pag.* 159 *& ſequente, iſtam habitus Ciſtercienſis aſſumptionem tam multis tamque urgentibus argumentis impugnat, ut ingenuè fatear, me illa omnia non poſſe diſſolvere. Nihilominus clara B. Jordani, & Bartholomæi Tridentini aſſertio videtur omnibus Soëgii rationibus præferenda eſſe. Fortè auctoritas horum veterum ſcriptorum cum argumentis Soëgii utcumque conciliari poterit, ſi cum Joanne à ſancta Maria in Gallicis* S. Dominici *Actis lib.* 2 *cap.* 2 *dixerimus, Didacum non profeſſione, ſed quadam devotione, habitum Ciſtercienſis Ordinis aſſumpſiſſe. Certè Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1206 *cap.* 2 *poſt deſcriptum monaſterii Ciſtercienſis ſitum, de hac re ſic loquitur :* Hinc Didaco, ad ſublimius ſemper vitæ genus adſpiranti, ingens cupido inceſſit inſigne illud monaſterium inviſendi, & habitum, inſtitutumque capeſſendi. Sic autem ſacram monaſticam veſtem accepiſſe intellige, ut non epiſcopi dignitatem & inſignia depoſuerit (neque enim illi integrum eſſet, Romano Pontifice inconſulto;) ſed epiſcopus manens, & habitu & inſtituto monachum (quantum ei per epiſcopales curas liceret) imitari & exercere decrevit.

quæ narratio videtur intelligenda eo modo,

208 *Alfonſus de Villegas in Hiſpanica* S. Dominici *Vita pro monaſterio Ciſtercienſi ſubſtituit Cartuſienſe, idque forſan ex aliqua traditione,*

AUCTORE G. C.

quæ inter Cartuſianos conſervari dicitur, & de qua Joannes à ſancta Maria & Soëgius locis proximè citatis meminerunt: teſte enim laudato Joanne à ſancta Maria, Cartuſiani tradunt, S. Dominicum *veniſſe ad magnam Cartuſiam, in Gallia non procul Gratianopoli diſſitam, ibique ab Ordinis totius Generali petiiſſe habitum iſtius Religionis, quem Generalis petenti negaverit, ac divino lumine illuſtratus, ei reſponderit:* Vade, ad majora vocatus es. *Juxta Soegium verò in Actis pag* 160 *Cartuſiani narrant, id* S. Dominico *contigiſſe in ſuo monaſterio Portarum, quod in diœceſi Lugdunenſi ſitum eſt, & Priorem ei ſimiliter reſpondiſſe:* Vade, ad majora vocaris. *At ubicumque id eveniſſe dicatur, alia auctoritate opus eſt, antequam hoc factum, ab apoſtolica & active vita, quam Sanctus tam diu deſideraverat, & quam jam agere cœperat, prorſus alienum, admittamus. Sanè illa Cartuſianorum traditio non magni facienda eſt, ſi non nitatur firmiori fundamento, quam altera quædam publicis etiam ſcriptis conſignata, quæ inſigni parachroniſmo ſe ipſam deſtruit, ut jam demonſtrabimus.*

B

quo explicari poteſt traditio Cartuſianorum,

209 *Dionyſius Cartuſianus in opuſculo de Præconio ſive laude Ordinis Cartuſienſis art.* 8, *quod tomo* 2 *minorum ejus operum inſertum eſt, ibi in editione Colonienſi anni* 1532 *fol* 413 *verſo ſic ſcribit:* Sanctus ille Dominicus à devotiſſimo viro domino Baſilio, tunc Priore majoris Carthuſiæ, legitur accepiſſe conſilium de modo prædicandi adverſus hæreticos, & de inſtitutione ac habitu Ordinis ſui. *Theodorus Petræus in Notis ad Chronicon Cartuſienſe Petri Dorlandi pag.* 75 *idem ex Dionyſio Cartuſiano refert; & ibidem addit*, hinc forſitan factum *eſſe*, quod tanta inter Dominicanos ac Cartuſianos veſtium reperiatur confirmitas. *Sed bonus vir ſuo ſe gladio jugulat: nam eâdem paginâ ex teſtimonio aliorum expreſſè notat, Baſilium illum circiter anno Chriſti* 1173 *mortuum eſſe. Hic mortis annus, quem Petrus Sutor aliique ſcriptores Cartuſiani paſſim exprimunt, confirmatur ex antiquiore ejuſdem Ordinis Hiſtoria, quæ apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ veterum ſcriptorum nuper edita eſt, ubi col.* 275 *de hoc Baſilio leguntur ſequentia:* Anno Domini, ut videtur, milleſimo centeſimo quinquageſimo primo in Prioratu domus Cartuſiæ eidem Anthelmo ſucceſſit, ut jam præmiſſum eſt, ſanctæ & recolendæ memoriæ domnus Baſilius, monachus dictæ domus Cartuſiæ: qui multâ ſcientiâ præclarus, virtutibus eximius, domum Cartuſiæ non modicùm in ſpiritualibus ac temporalibus ampliavit. Hic egregius vir viginti tribus annis, vel circa, Prioratum Cartuſiæ tenuit...., deficienſque mortuus eſt in ſenectute ſancta circa annum Domini milleſimum centeſimum ſeptuageſimum tertium. *Cum igitur* S. Dominicus *tantùm natus fuerit anno Chriſti* 1170, *ſatis liquet, Dionyſium Cartuſianum alioſque hujus narrationis aſſertores falli, cum Sanctus in obitu Baſilii ſolummodo triennis eſſet.*

C

qui exiſtimant, S. Dominicum

210 *Cautior fuit Henricus Kalcarienſis, qui anno Chriſti* 1408 *octogenarius in Ordine Cartuſienſi obiit, dum Priorem illum Cartuſiæ, ad quem* S. Dominicus *acceſſiſſe traditur, non nominat, & apud laudatum Edmundum Martene eodem tomo* 6 *col* 209 *hanc rem ita narrat:* Cuidam Priori Ordinis eorum *(videlicet Cartuſianorum)* in oratione conſiſtenti, & Eccleſiæ de paucitate prædicantium condolenti contra errores Albigenſium, quia Papa compulſus fuit mittere contra eos abbates Ciſtercienſes, cum non haberet alios, revelavit Deus apertè, venturos D
eſſe breviter quatuor Ordines prædicantium, loco quatuor Euangeliſtarum, dicens ei: Fili, eſto bono animo, quia mihi breviter de prædicantibus providebo. Quod confidenter prædictus Prior Fratribus ſuis retulit, & aliis Chriſtianis: & ecce non diu pòſt venit Dominicus, Canonicus Regularis, ad Cartuſiam, recipiens à Priore conſilium de prædicando contra hæreticos, pariter & quaſi habitum ſine clauſura, ſcilicet vittarum; qui tamen habitus poſt hoc per beatam Virginem cuidam eorum eſt oſtenſus, & tandem aliqualiter commutatus. *De habitu Prædicatorum, quem Deipara Reginaldo oſtendit, infrà agetur.*

aliqualem Ordinis ſui habitum peiiſſe ac impetraſſe;

211 *Si Cartuſiani ex vetuſtioribus Ordinis ſui documentis probaverint*, S. Dominicum *ad Jancelinum vel Ancelinum, qui majori Cartuſiæ ab anno* 1176 *uſque ad annum* 1233 *præfuit, conſultationis cauſâ veniſſe, haud gravatè id admittemus, cum Sanctus ob varias rationes hoc feciſſe potuerit, ac præſertim eo intuitu, ut felicem ſuæ expeditionis ſucceſſum, & deſideratam hæreticorum converſionem precibus ſanctæ iſtius congregationis commendaret. Quod ſi etiam ſolidè confirmaverint ea, quæ hîc de aſſumpto* quaſi *habitu* ſine clauſura *memorantur, illa omnia non facilè intelligemus de ſtabili iſtius Ordinis profeſſione; ſed ea explicabimus de aliquali rigidæ vitæ Cartuſianæ imitatione, & habitu ex devotione ſuſcepto, ut ſuperiùs occaſione habitus Ciſtercienſis de Didaco Uxamenſi diximus. Porrò Joannes à ſancta Maria non videtur omnino alienus ab hac explicatione noſtra, quandoquidem in Vita Gallica lib.* 2 *cap.* 2 *probabile cenſet*, S. Dominicum *exemplo epiſcopi ſui Didaci habitum Ciſtercienſem petiiſſe aut aſſumpſiſſe.*

E

quæ omnia faciliùs componi poſſunt, quam iter Pariſienſe,

212 *Ceterùm operoſè hîc non diſputabimus de itinere Pariſienſi, quod Ferdinandus Caſtillus lib.* 1 *cap.* 7, *& Michael Pius ſive Plodius lib.* 1 *cap.* 10 *tunc ab epiſcopo Uxamenſi & Sancto ejus ſocio inſtitutum volunt, & in quo narrant quædam geſta, toti hiſtoriæ ac evidenti chronologiæ contraria: nam ipſe Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1205 *cap.* 9 *falſas hujus itineris circumſtantias evidenter refellit hoc modo:* Cum Toloſâ par illud inſigne virtutum Didacus & Dominicus diſceſſiſſent, veniſſe eos in curiam Ludovici principis Galliarum, nomineque Alphonſi regis ſalutaſſe Blancham filiam, & quædam negotia cum rege Philippo, ejuſque filio Ludovico agitaviſſe, nonnulli produnt. Sed quod addunt, Blancham deſiderio prolis, qua carebat, oraſſe tunc ſanctum Dominicum (cujus ſanctitatem ab aliquot retro annis, cum adhuc in Hiſpania eſſet, notam habebat) ut precibus ſibi à Deo filium impetraret, & ſanctum Virum, impoſita Blanchæ ſacri Roſarii devotione, ac in toto ferme regno promulgata, ſuis orationibus ipſi à Deo filium Ludovicum, magnum poſtea ſanctitate futurum, obtinuiſſe, optima ſanè ratione nequaquam (rem alioqui apertiſſimè geſtam) ad hæc tempora retulerim, cum necdum ſacrum illud ac divinum Roſarii inſtitutum, hoc anno à ſancto Dominico fuerit excogitatum, & ſanctus Ludovicus non niſi poſt novem annos ſit in lucem editus, nempe MCCXIV, ut Francorum Annales tradunt. Equidem & Roſarii devotione & ſancti Dominici precibus datum Blanchæ divinitus filium Ludovicum, ex probatis auctoribus in tempore & loco referemus. *Id autem poſtea in Annalibus ſuis ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 22 *refert, ut inferiùs* § 14 *hujus Commentarii audiemus.* F

A *mus. Nos autem putamus*, S. Dominicum *neque hoc tempore, neque anno Christi* 1212 *vel* 1213, *ut Malvenda loco citato conjicit, Parisios venisse, quemadmodum ex decursu Commentarii nostri apparebit.*

quod tunc Didacus cum Sancto instituisse fertur.

213 *Interea hic obiter observari cupimus, Malvendam in adhibenda Alani Rupensis auctoritate sibi non constare, & jam relatis ipsius verbis tacitè improbari omnia illa prodigia, quæ Alanus ejusque sectatores anteà in variis Hispaniæ provinciis contigisse narrant, & prædicationi Rosarii adscribunt: si enim* necdum sacrum illud ac divinum Rosarii institutum hoc anno (*scilicet* 1205, *de quo Malvenda ibidem agit*) à sancto Dominico fuerit excogitatum, *quomodo idem Sanctus, cum adhuc esset Canonicus Regularis, piratas Rosarium docuit, & in Britannia Armorica confraternitatem Rosarii tunc instituit, ut paragrapho præcedente retulimus? Cur Malvenda in hac re auctoritatem Alani implicitè rejicit, & eamdem*
B *in historia Blanchæ reginæ admittit? Si Alanus in illa narratione fidem non mereatur, neque in hac apud nos fidem obtinebit, ut infrà paragraphis* 14 *&* 19, *atque alibi per decursum hujus Commentarii ostendemus.*

§ XIII. Prima Sancti certamina cum hæreticis Albigensibus, & fundatio monasterii Pruliani.

Orthodoxi consilio Didaci Uxamensis,

C *Omnes Vitæ scriptores memorant, qua occasione Didacus Uxamensis &* S. Dominicus *in Gallia quosdam Albigensium impugnatores convenerint, iisdemque consilio & exemplo persuaserint, ut contra hæreticos illos fructuosiùs prædicarent. Inter alios Constantinus apud Echardum num.* 10 *hanc rem ita narrat:* Adhuc eo tempore, invalescente morbo pravitatis hæreticæ in partibus Albigensium, ad ipsius morbi per verbum prædicationis pestem mortiferam exstirpandam à summo Pontifice Innocentio III duodecim abbates Cistercienſis Ordinis, adjuncto eis Apostolicæ Sedis legato, ad easdem partes fuerunt destinati: quibus cum prælatis ceteris ecclesiarum regionis illius congregatis in unum, & diligenter inter se conquirentibus, quisnam modus aptior haberetur ad id, cujus rei gratiâ missi fuerant, fructuosiùs exsequendum, præfatus Didacus Oxomensis episcopus illinc iter faciens, advenisse refertur. Lætantur omnes, advenientem vocant, vocatum cum honore susciplunt, & quia sciebant eum virum non minus sanctitate vitæ quam scientiæ discretione conspicuum, ipsius sententiam super hujusmodi consilii deliberatione requirunt.

abjectâ omni pompâ,

215 Ille verò hinc pompam in equis & sarcinis varii, quem secum tulerant, apparatûs considerans, hinc hæreticorum versutiam ex hoc contra Romanam Ecclesiam ad subversionem simplicium insultationis suæ syllogismos connectere non ignorans, nec minus ex præcedentium fidei Jesu Christi præconum tot & tantis exemplis argumentum assumens, hac sententia sui determinationem consilii, Spiritu sancto dictante, concluſit, ut abjectis armis Saülis, id est temporalium sarcinis, cum David in funda & baculo contra Goliath prosternendum pergentes, Christum pauperem in paupertatis semita prædicarent, ut sic clavum clavo retunderent, dum quod linguæ vox promeret, vitæ meritum confirmaret, & adversariorum religionem sophisticam sanctitatis veræ confutaret aspectus. AUCTORE G. C.

hæreticos Albigenses aggrediuntur,

216 Statimque dictis facta connectens, equos cum pueris nec non & cetera supellectili, quam habebat, remisit Oxomam, retentis secum paucis ex clericis, præ ceteris autem servo Dei Dominico, admodum sibi ad hoc necessario, cui etiam per hæc omnia ad id, quod per eum consummandum præviderat, viam Dominus præparabat. Unde & tunc cœpit non Supprior, sed Frater Dominicus appellari. Nec mora; acquiescunt omnes, qui causâ fidei prædicandæ missi fuerant, salutari consilio; & quod consultum, est exsecutioni demandatum, remissisque omnibus ad loca propria temporalium sarcinis, cœperunt pariter Christum pauperem pedites & pauperes prædicare. Quod videntes hæretici, nec modicùm invidentes, ex adverso fortiùs insistere prædicationi cœperunt.

contra quos anteà

217 *Quidam scriptores hanc rem anno Christi* 1206, *alii* 1203 *vel* 1204, *gestam volunt, ut apud Malvendam in Annalibus ad annum* 1206 *cap.* 1 *videri potest. Bernardus Guidonis, paragrapho præcedente citatus,* anno Domini MCCV *eamdem rem ita refert:* Transeuntes autem per Montempessulanum, invenerunt ibi quemdam Apostolicæ Sedis legatum cum duodecim abbatibus Cistercienſis Ordinis, qui, convocatis & præsentibus archiepiscopis & episcopis, ac aliis ecclesiarum prælatis super cruce prædicanda in terra Albigensi & prædicatione infidelium concilium celebrabant. Accersitis ergo Didaco episcopo, & beato Dominico, à legato inquisivit, quonam modo commodiùs id, cujus gratiâ missus erat, exsecutioni mandaret: quorum exstitit, Spiritu suggerente, consilium, ut dicti abbates & ceteri ad prædicationis officium deputati, abjectâ pompâ superflui apparatus in equitaturis & vestibus & expensis, pedites Christum pauperem in paupertate voluntaria prædicarent, &, remissis Oxomam suis clericis cum evectionibus & supellectili, & diverso, quem secum tulerant, apparatu, primi hoc facere pollicentur. Prosequentes itaque hoc modo prædicationis officium, ipsum dicti abbates & ceteri ad hoc sunt secuti. F *Bartholomæus de Luca, vulgò dictus Ptolomæus Lucensis, qui initio seculi* XIV *in Ordine Prædicatorum floruit, & cujus Historia ecclesiastica nuper Mediolani inter Scriptores rerum Italicarum tomo* XI *excusa est, lib.* 21 *istius Historiæ cap.* 10 *in dicta editione tomo* XI *col.* 1124 *etiam prædicationem* S. Dominici *contra Albigenses ab anno Christi* 1205 *exorditur. Nos ob rationes paragrapho præcedente allatas probabilius opinamur, illud prædicationis exordium exeunte anno* 1204, *vel ineunte* 1205 *styli novi collocandum esse.*

exiguo cum fructu

218 *Facilè tamen nobis persuaderi sinemus, Cistercienses illos ante adventum Didaci Uxamensis &* S. Dominici *contra hæreticos Albigenses exiguo cum fructu prædicasse: nam apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 5 *in notis id satis indicat Stephanus de Borbone vel de Bellavilla, qui circa medium seculi* XIII *floruit, & qui in opere suo de Septem donis Part.* IV *de dono fortitudinis, tit.* 5 *de malo exemplo & bono cap.* 1 *hæc refert:* Audivi à Fratribus Provinciæ illius temporis, quod cum quidam legati, & XIII abbates missi fuissent ad terram Albigensium ad prædicandum contra hæreticos Albigenses, cum ipsi secum haberent equitaturas ad portandum vestes suas & ad viæ neces-

AUCTORE G. C.

necessaria, & prædicarent contra hæreticos & errores, insurgebant contra eos hæretici, prædicantes contra exempla mala & insolentiam vitæ Catholicorum, de corruptela cleri & Religiosorum maximè texentes sermonem. Ex quo maximè illi abbates confusi, sine multo fructu à prædicatione cessantes, à terra illa recesserunt, dicentibus hæreticis: Ecce quomodo isti equites prædicant nobis Christum Dominum suum peditem, divites pauperem, honorati abjectum & vilem, & hujusmodi.

prædicaverant.

219 *Confirmatur id ipsum ex auctore synchrono Petro, Cistercienſi Vallis-Sernenſis monacho, qui in Historia Albigenſium cap.* 3 *post alia de Didaco Uxamenſi sic scribit:* Factum est igitur, dum rediret à curia (*scilicet Romana Didacus*) & esset apud Montempessulanum, invenit ibi venerabilem virum Arnoldum abbatem Cistercienſem, & F. Petrum de Castronovo, & F. Radulphum, monachos Cistercienses, Apostolicæ Sedis legatos, injunctæ sibi legationi præ tædio renuntiare volentes, eo quod nihil aut parum hæ-
B reticis prædicando proficere potuissent: quotiescumque enim vellent ipsis hæreticis prædicare, objiciebant eis hæretici conversationem pessimam clericorum, & ita, nisi vellent clericorum vitam corrigere, oporteret eos à prædicatione desiste-re. Memoratus autem episcopus adversus hujusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens & consulens, ut, ceteris omissis, prædicationi ardentius insudarent, & ut possent ora obstruere malignorum, in humilitate præcedentes exemplo pii Magistri facerent & docerent, irent pedites sine auro & argento, per omnia formam apostolicam imitantes. Dicti verò legati hæc omnia quasi quamdam novitatem per se arripere non valentes, dixerunt, quod si quis favorabilis auctoritatis eos sub hac forma vellet præcedere, ipsum libentissimè sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deo plenus, moxque familiam suam Oxomum transmittens, uno comite contentus, cum duobus sæpe dictis monachis, Petro videlicet & Radulpho, Montem ingreditur Pessulanum. *Ex his satis patet, Cistercienses illos antea alio modo contra Albigenses prædicare cœpisse, & prædicationem istam propter dicteria hæreticorum interrupisse.*

C

Sanctus Dominicus cum Didaco Albigenses strenuè impugnat,

220 *Quis porrò fuerit ille Didaci Uxamenſis comes, cujus nomen hîc non exprimitur, clarè edisserit Guilielmus de Podio Laurentii, scriptor ejusdem seculi* XIII, *qui in Chronico suo de rebus Albigenſium cap.* 8 *hæc habet:* In ipsis quoque diebus dominus Deus, ipse qui sagittas electas in providentiæ suæ conservat pharetra, duos de Hispania ad hoc opus produxit electos pugiles, dominum Didacum episcopum Oxomenſem, & religiosum virum, sanctum postea declaratum, socium ejus Dominicum, Canonicum ecclesiæ suæ Regularem. Duo ergo isti mittentes manus ad fortia, aggregatis illis abbatibus Ordinis Cisterciensis, & aliis bonis viris, superstitionem hæreticorum in altitudine sathanæ gloriantium, cum omni humilitate, abstinentia, patientia, cœperunt aggredi, non pomposa aut equestri multitudine, sed calle pedestrico ad indictas disputationes de castro in castrum nudis plantis & pedibus ambulabant; fuitque una de primis congressionibus apud Viride folium (*est castrum diœcesis Tolosanæ, quod vernaculè* Ver feuil *dicitur*) ubi hæresiarchæ plurimi, scilicet Pontius Jordani, & Arnardus Arifati, & alii affuerunt.

221 *Prædictus Petrus Vallis-Sernenſis in Historia Albigenſium cap.* 3 *& 6 plures recenset disputationes, quas eo tempore Catholici contra hæreticos instituerunt, & quibus* S. Dominicus *verosimiliter interfuit, quamvis scriptores Vitæ ejus eas singillatim non expresserint: Petrus enim affirmat, iis interfuisse Didacum Uxamenſem, quem haud dubiè Sanctus noster in hujusmodi expeditionibus plerumque comitabatur. At juvat audire illustre miraculum, in una earum disputationum patratum, quod laudatus auctor synchronus ac testis auritus cap.* 7 *ejusdem Historiæ ita narrat:* Contigit tempore illo quoddam miraculum fieri, quod in hoc loco dignum duximus interserendum. Disputaverant quadam die quidam prædicatores nostri viri religiosi adversus hæreticos; unus autem de nostris, Dominicus nomine, vir totius sanctitatis, qui socius fuerat episcopi Oxomenſis, auctoritates, quas in medium produxerat, redegit in scriptum, & cuidam hæretico tradidit scedulam illam, ut supra objectis deliberaret.

D

& contra eos scribit libellum,

222 Nocte igitur illa erant hæretici congregati in una domo, sedentes ad ignem. Ille autem, cui Vir Dei tradiderat scedulam, produxit eam in medium: tunc dixerunt socii sui, ut in medium ignem illam projiceret, & si scedula illa combureretur, vera esset fides, imò perfidia hæreticorum; si verò incombusta maneret, fidem, quam prædicabant nostri, veram esse faterentur. Quid plura? In hoc consentiunt omnes, scedula in ignem projicitur; sed cum in medio igne aliquantulùm moram feciſſet, incombusta penitus ab igne resiluit. Stupentibus qui aderant, unus ceteris durior ait illis: Projiciatur in ignem iterum, ex * tunc experiemini plenius veritatem. Projicitur iterum, iterum resiliit incombusta. Quod videns ille durus & tardus ad credendum, dixit iterum: Trina vice projiciatur, & tunc sine dubio rei exitum cognoscemus. Projicitur tertiò, nec tunc quidem comburitur, sed integra ab igne resiliit & illæsa. Hæretici autem visis tot signis, nec tunc ad fidem voluerunt converti; sed in sua manentes malitia, districtissimè sibi invicem inhibuerunt, ne miraculum istud per narrationem alicujus ad nostrorum notitiam deveniret. Sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulum consentiebat fidei nostræ, noluit celare quod viderat, sed pluribus enarravit. Factum est autem hoc apud Montem Regalem, sicut ab ore Viri religiosissimi audivi, qui scedulam hæretico tradidit superscriptam. *Ex hac clausula patet, Petrum id ab ipso* S. Dominico *audivisse, quo certius testimonium requiri non potest.*

qui apud Montem Regalem,

E

* forte &

F

& Fanum Jovis in igne illæsus permansit,

223 *Circa eadem tempora in Fano Jovis (oppidum istud Galli vulgò* Fanjaux *appellant) simile quid evenisse memoratur, ut post B. Jordanum & Bartholomæum Tridentinum Constantinus Urbevetanus in Actis jam sæpe citatis num.* 11 *refert hoc modo:* Cum igitur inter Catholicos & hæreticos tunc temporis in iisdem partibus frequenter fierent disputationum conflictus, ad quas utriusque sexus multitudo populi confluebat, factum est, ut apud Fanum Jovis celebris indiceretur disputatio sub judicibus deputatis, quibus ab utraque parte scripto præsentari deberet assertio fidei, quam docebat. Quapropter conscriptis diversis super hoc à diversis Catholicis diligenter libellis, & in commune redactis ac mutua inter se collatione discussis, libellus, quem scripserat vir Dei Dominicus, communiter & commendatur præ ceteris, & decernitur præsentandus. Statuto itaque die, ac multitudine populi circum-

A cumſtante, libelli utriuſque partis in medium proferuntur. Verùm judicibus inter ſe diſcrepantibus, hæc fuit tandem communis eorumdem ſententia, ut utroſque libellos flammis injicerent, & quem ab igne contingeret non comburi, ille veram fidem procul dubio contineret. Fidelis ſermo & omni acceptione dignus! Accenſus eſt in publicum magnus ignis, libelli projiciuntur in medium; libellus partis hæreticæ ſtatim comburitur; libellus verò ſervi Dei Dominici non ſolùm non læditur, verùm ab igne foras proſilit in longinquum; ſecundò injectus ac tertiò, æque prodiit incombuſtus, ut ſic divina potentia, quod olim in tribus pueris geſtum cognovimus, in uno eodemque libelli, prorſus ab igne conſervati, ſtupendo prodigio, & orthodoxæ fidei veritatem & ſui comprobaret ſanctitatem auctoris.

quod miraculum ob diverſa loci ac rei adjuncta

224 *Propter quamdam utriuſque hujus hiſtoriæ ſimilitudinem dubitari poſſet, an hæc duo prodigia ſint diſtinguenda, præſertim cum plerique ſcriptores de alterutro tantùm meminerint: beatus enim Jordanus, Bartholomæus Tridentinus,* B *& jam relatus Conſtantinus ſolummodo narrant illud, quod apud Fanum-Jovis contigiſſe traditur; Humbertus verò in codice noſtro* P. *Mſ.* 10 *(aut quiſquis fortè Humbertum interpolavit) & Nicolaus Trivettus in ultima editione Spicilegii Acheriani tomo* 3 *pag.* 181 *memorat dumtaxat miraculum, in Monte-regali patratum, quod ſuprà ex Petro monacho Vallis-Sernenſi retulimus. Sed Theodoricus de Appoldia infrà apud nos num.* 31 *&* 46 *(huic ab Echardo Bernardus Guidonis additur) utrumque diſtinguit, & Humbertus in apographo noſtro Ultrajectino poſt narratum miraculum Montis-regalis hæc ſubnectit:* Simile quoddam dicitur contigiſſe apud Fanum-Jovis, indicta ibidem in diebus illis quadam contra hæreticos diſputatione ſolemni.

bis contigiſſe opinamur.

225 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 8 *in notis utrumque iſtud miraculum diverſum putat, & primum in Fano-Jovis, tamquam publicè patratum, anno Chriſti* 1206 *collocat; alterum verò apud Montem-regalem, privatim inter pertinaces hæreticos factum, anno Chriſti* 1207 *affigit, ut ſuprà* § 6 *in chronologico Actorum* C *compendio, quod juxta ipſius computum exhibuimus, diſtinctè legi poteſt. Sed laudatus Nicolaus Trivettus, qui exeunte ſeculo* XIII *in Ordine Prædicatorum vixit, unicum Fani-Jovis miraculum in Chronico ſuo ad annum Domini* 1205 *refert. Alii autem biographi certum annum non exprimunt. Quare nos neutrum certo tempori alligamus, quamvis ob relata veterum teſtimonia, & diverſas rei geſtæ circumſtantias, utrumque diſtinguendum eſſe, arbitremur. Ad hanc diſtinctionem faciendam etiam nos movet antiqua traditio incolarum Fani-Jovis, qui ſacro monumento memoriam iſtius prodigii conſervarunt, ut laudatus Echardus tomo* 1 *pag.* 6 *teſtatur his verbis:* Hujus miraculi fama ita civium Fani-Jovis animis inſederat, ut domum nobilis viri Raimundi de Duroforti, ejus caſtri condomini, in qua rem geſtam traditione acceperant, in ſacellum ſub ſancti Dominici nomine converti curaverint, cui poſtea clauſtrum adjunctum, & noſtris datum. *Plura de hac traditione apud Sœgium in Actis* S. Dominici *pag.* 169 *& ſequentibus videri poſſunt.*

Inſtituitur Prulianum feminarum cœnobium,

226 *Interea Didacus Uxamenſis &* S. Dominicus *ad debilitandam Albigenſium hæreſim inſtituerunt cœnobium feminarum, cujus inſtitutionis tempus & occaſionem Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis am-*

pliſſimæ col. 437 *ſic brevitor exponit:* Anno Domini MCCVI beatus Dominicus, opitulante ſibi viro Dei Didaco, epiſcopo Oxomenſi, eo ſcilicet tempore quaſi biennio, quo in partibus manſerat Toloſanis, nec non patrocinante viro per omnia memorando domino Fulcone, epiſcopo Toloſano, cujus ope & patrocinio in hac parte, præcipuè in ſua diœceſi, opus erat, monaſterium quoddam inſtituit, quod dicitur Prulianum, ſitum inter Fanum-Jovis & Montem-Regalem in diœceſi Toloſana (*nunc locus ille pertinet ad diœceſim Papuli-fani, quæ cathedra à Joanne XXII Pontifice erecta eſt, ut Echardus notat*) ad ſuſceptionem quarumdam nobilium feminarum, quas parentes earum ratione paupertatis egeſtate compulſi tradebant hæreticis, qui illo in tempore in eiſdem partibus & locis circumvicinis plurimi habitabant, erudiendas & nutriendas ab eis, imò & revera erroribus potius deludendas & in anima perimendas, ſicut de tempore & de cauſa inſtitutionis ſatis colligitur & habetur ex Libello venerabilis patris Fratris Jordanis, Magiſtri Ordinis, quem fecit, & intitulavit: DE PRINCIPIO ORDINIS PRÆDICATORUM. *Teſtimonium, quod hic aſſignatur, in opuſculo B. Jordani infrà apud nos num.* 21 *reperietur.* E

AUCTORE G. C.

quod S. Dominicus non parum auxit

227 *Deinde Bernardus ibidem meminit de variis donationibus, huic monaſterio factis, earumque refert diplomata, inter quæ primum eſt illud, quo Berengarius archiepiſcopus Narbonenſis anno Domini* 1207, *die* XVII *Aprilis*, Prioriſſæ & monialibus noviter converſis, monitis & exemplis Fratris Dominici Oxomenſis ſociorumque ejus, habitantibus & in perpetuum habitaturis in Caſtro de Fano-Jovis, & in eccleſia beatæ Mariæ de Pruliano Toloſanæ diœceſis *diverſas poſſeſſiones ac privilegia concedit. Poſtea varii præſules, aliique pii benefactores, bona hujus monaſterii auxerunt, aut privilegia confirmarunt, ut apud laudatum Bernardum Guidonis columnâ ſuperiùs citatâ & multis ſequentibus licet videre. Sœgius in Actis Gallicis pag.* 174 *& ſequentibus ex quadam monialium aut accolarum traditione refert, per tres noctes* S. Dominico *oſtenſum fuiſſe globum igneum, quo locus monaſterii inſtituendi divinitus aſſignabatur. Verùm cum alii biographi de hac re* F *ſileant, & auctoritas hujus traditionis nobis ignota ſit, illam ſine ulteriori diſcuſſione intactam relinquimus.*

cum oſtendiſſet novem mulieribus

228 *Firmioribus teſtimoniis roboratur prodigium, circa hæc tempora patratum, quod venerabilis Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 44 *diſtinctè narrat, & quod apud nos in Ultrajectino ejuſdem Vitæ apographo ſic ſonat:* Cum aliquando apud Caſtrum, quod dicitur Fanum-Jovis, in prædicatione quadam idem beatus Dominicus, fidem probans Catholicam, hæreticorum perfidiam multipliciter improbaſſet, poſt prædicationem more ſolito in eccleſia ad orationem remanſit. Et ecce novem matronæ nobiles ex eodem caſtro intrantes eccleſiam, ad pedes ejus prociderunt dicentes: Serve Dei, adjuva nos. Si vera ſunt, quæ hodie prædicaſti, jam diu mentes noſtras erroris ſpiritus excæcavit: nam iſtis, quos tu hæreticos vocas, nos autem bonos homines appellamus, uſque in hodiernum diem credidimus, & adhæſimus toto corde. Nunc autem in medio fluctuamus. Serve Dei, adjuva nos, & ora Dominum Deum tuum, ut notam nobis faciat fidem ſuam, in qua vivamus, moriamur, & ſalvemur.

229 Tunc Vir Dei ſtans aliquamdiu, &

AUCTORE G. C.

tra semetipsum orans, post aliquantulum dixit eis: Constantes estote, & exspectate intrepidè *. Confido in Domino Deo meo, quod ipse, qui neminem vult perire, jam ostendet vobis, quali domino hactenus adhæsistis. Statimque viderunt de medio sui catum * unum teterrimum prosilire, qui magni canis præferens quantitatem, habebat grossos oculos & flammantes, linguam longam latamque atque sanguinolentam protractam usque ad umbilicum; caudam verò habens curtam sursumque protensam, posteriorum turpitudinem, quocumque se verteret, ostendebat, de quibus fœtor intolerabilis exhalabat. Cumque circa matronas illas se per aliquam horam huc illucque vertisset, ad chordam, ex qua campana pendebat, exsiliens, & per eam usque ad superiora conscendens, tandem per campanile lapsus disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conversus autem ad matronas illas vir Dei Dominicus, & consolans eas, Ecce, inquit, per hoc, quod coram oculis vestris, faciente Deo, figurativè comparuit, potestis advertere, qualis est ille, cui hactenus, sequentes hæreticos, servivistis. Illæ verò gratias Deo referentes, ab illa hora ad fidem Catholicam sunt conversæ, quarum etiam aliquæ apud Sorores de Pruliano religionis habitum assumpserunt. *Verosimiliter Humbertus istud miraculum diligenter examinavit, quandoquidem illud distinctiori modo, quam alii scriptores, posteritati reliquit.*

visibiliter demonem, cui in hæresi servierant;
** al* intrepidæ
** al.* cattum
B

230 *Hinc facilè fidem adhibemus iis, quæ Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 6 *&* 7 *ex monumentis ejusdem monasterii ita profert:* Novem nobiles matronæ, Fani-Jovis incolæ, prædicatione & exemplis sancti Patris ab hæresi conversæ sunt per miraculum, quod viderunt, dæmonis, sub forma bestiæ egredientis, in tempore, quo Vir Dei concionem finivit: quarum una, nomine Berengaria, in inquisitione facta pro sancti Viri canonizatione dictum miraculum à se visum cum juramento testata est. *Theodoricus de Appoldia inferiùs num.* 43 *&* 44 *ex aliis hoc prodigium narrabit, & in Epistola authentica inquisitionis Tolosanæ num.* 11 *Berengaria testis oculata idem jurejurando confirmabit. Dein Echardus ex iisdem monasterii monumentis has feminas conversas ita nominat:* Harum novem nomina hæc sunt ex iisdem Actis. Sorores Aadaicia, Raymunda Passarina, Berengaria, Richarda, Barbairana Jordana, Guillelmina de Belloponte, Curtolana, Raimunda Claretta, Gentiana, quæ domum qualemcumque ad sacellum beatæ Virginis Prulianum constructam intrarunt die sanctæ Cæciliæ XXII Novembris, & die S. Johannis euangelistæ sequenti XXVII Decembris MCCVI sub clave deinceps non egressuræ clausæ fuerunt. His paulò pòst duæ se adjunxere Manenta & Guillelmina de Fano-Jovis, quam ultimam beatus Dominicus Priorissam constituit.

cui prodigio, aliisque Echardi observationibus,
C

231 *Præterea Echardus ibidem pag.* 7 *post relata Berengarii archiepiscopi Narbonensis & Fulconis Tolosani episcopi diplomata notari jubet,* hujus monasterii erectionem (favente quidem & suppetias conferente Didaco) at singulare Dominici opus fuisse, qui & feminas illas convertit, ut ait archiepiscopus, & optimis legibus instituit, & primus earum Prior seu præpositus fuit; quod laudantes & foventes sacri præsules multis deinceps prædiis has sanctimoniales ditarunt. Hæc verò probant, quam gnaviter à primordio, Albigensium conversioni, & efficaciter ac prudenter hæresis destructioni desudaret Dominicus, testibus ecclesiæ principibus, licet parcè admodum ejus meminerit Sernensis. *Non dubitamus, quin* S. Dominicus *ad convertendos hæreticos prudentissimè ac impensissimè laboraverit, etiamsi Petrus monachus Vallis-Sernensis de magnis ejus laboribus singillatim non meminerit. At in exstructione monasterii Pruliani Didacum Uxamensem sua laude non privandum existimamus, cum B. Jordanus apud nos num.* 21 *institutionem hujus monasterii Didaco tribuat, & Bartholomæus Tridentinus num.* 5 *de eadem re sic scribat:* Dum igitur multi præ inopia filias suas in partibus illis, hæreticis alendas traderent, Didacus Priuillianum monasterium instituit, ancillas Christi [congregans] & Tolosæ excidium prædicens, apud Castellam obiit, & multis claruit miraculis. *Ex his colligimus, ambos illos fidei pugiles ad exstruendum illud monasterium strenuè collaborasse.*

potiùs fidem adhibemus,
D

232 *Vix scimus, an hîc locum habere mereatur mira quædam & simul ridicula narratiuncula, quam Joannes à sancta Maria post librum secundum Actorum* S. Dominici, *agens de origine cœnobii Pruliani, & primas illius moniales enumerans, pag.* 198 *Gallicè exponit in hunc ferè modum:* Monasterio feliciter incepto, una ex primis novem Sororibus ad egressum tentata fuit, eo quod pati non posset, pulchritudinem corporis sui in claustro latere, & oculis hominum ignotam esse. In hac tentatione S. Dominicus opem laturus filiæ suæ spirituali, quæ in proximo naufragii periculo versabatur, eam pia exhortatione excitabat, & variis modis muliebrem illam imbecillitatem ex corde illius expellere nitebatur. At dæmon desiderium placendi hominibus tam altè menti ejus impresserat, ut S. Dominicus nihil proficeret. Attamen Sanctus animum non despondens, sperabat, se hanc prædam recuperaturum, & idcirco pro salute ejus preces fundebat.

quam alterò miraculo,
E

233 Interim accidit, ut illa sese emungeret, & nasus remaneret in linteo, quod purgandis naribus adhibebat. Hoc ipsa sentiens & divinam vanitatis suæ punitionem agnoscens, statim S. Dominicum accersiri jussit, & inconstantiæ suæ pœnitens, ab ipso veniam petiit, promisitque, se deinceps fore fideliorem Christo suo sponso, & ædes dulcissimæ Matris suæ Mariæ numquam deserturam. Sanctus videns sinceram ipsius pœnitentiam, imperavit, ut faciem suam eidem linteo imponeret; quo facto, coram omnibus Sororibus nasus ei tam perfectè restitutus est, ac si nihil sinistri evenisset. *Ita ille solus: nec enim apud veteres, nec recentiores, ullam similis prodigii memoriam invenimus. Quare hæc damus tamquam analecta, quibus tamen sine firmiori testimonio non credimus.*

quod solus Joannes à sancta Maria ibi patratum narrat.
F

§ XIV. Alia gesta tempore decennii, quod Sanctus conversioni hæreticorum impendit.

Sanctus Dominicus, quem hæretici

VEnerabilis *Humbertus in Chronico suo apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 69 *gesta* S. Dominici *in partibus Tolosanis ab anno Christi* 1205 *usque ad annum* 1215 *ita summatim refert:* Post reditum Didaci episcopi ad suam diœcesim, beatus Dominicus remanens quasi solus, paucis sibi adhærentibus sine professionis

tamen

A tamen vinculo, per decem annos per diversa loca provinciæ Narbonensis, & præcipuè [circa] Carcassonam & Fanum-Jovis impugnando hæreticos, Catholicam fidem extulit, & animarum saluti datus, totus officio prædicationis vacavit, multas vilitates & abjectiones & angustias lætè sustinens propter nomen Domini Jesu Christi. Illis etiam temporibus domum Sororum de Pruliano instituit ante Ordinis confirmationem. *Cum monasterium ante reditum Didaci institutum fuerit, ut omnes biographi consentiunt, satis patet, Humbertum hîc indiscriminatim etiam narrare illa, quæ ante discessum Didaci contigerunt, eumque idcirco notasse annum Domini* 1205, *ut jam monuimus.*

variis contumeliis afficiebant,

235 *Quæ autem Humbertus hoc loco breviter attingit circa injurias*, S. Dominico *ab hæreticis illatas, idem auctor alibi Vitam ejusdem Sancti describens, in codice nostro* P. *Ms.* 10, *& in ecgrapho Ultrajectino sic distinctiùs explicat:* Dignus est habitus pro nomine Jesu contumeliam

B pati; irridebant siquidem & multipliciter subsannabant hæretici Virum sanctum, conspuentes, & lutum & hujusmodi vilia projicientes in eum. Venit quoque postmodum aliquis ex illis pœnitentiâ ductus, qui diceret in confessione, se luti injectione ipsum sanctum Dominicum percussisse, eique à tergo pro derisu paleas alligasse. *Nihil hîc addimus de invicta Sancti patientia, ardenti desiderio martyrii, aliisque præclarè gestis, & insignibus miraculis, quæ tunc temporis contigerunt: ea enim omnia apud B. Jordanum, Bartholomæum Tridentinum, aut Theodoricum de Appoldia inferiùs recurrent, & in hoc Commentario prævio tantum discutimus illa, quæ ab antiquis Actis discrepant, aut iis lucem afferre possunt.*

maximè carus erat Simoni,

236 *Quapropter pergimus cum Humberto, qui in laudato Chronico suo reliqua istius temporis gesta sic prosequitur:* Illo quoque in tempore Comes Montisfortis pugnans contra hæreticos gladio materiali, & beatus Dominicus gladio verbi Dei, in partibus illis facti adeo familiares *, quod voluit Comes, quod ipse beatus Dominicus benedictionem faceret in nuptiis uxoris filii sui, quam accepit, filiæ scilicet Delphini Viennensis apud Carcassonam; & filiam quamdam suam baptizaret, quæ usque hodie vivens, est Prioriſſa apud S. Antonium Parisius religiosissima, & magnæ sanctitatis habetur. *Etsi Petrus Vallis-Sernensis in Historia Albigensium cap.* 79 *referens easdem nuptias, de hac* S. Dominici *benedictione non meminerit, tamen propter tam expressum venerabilis Humberti testimonium ea de re dubitari non potest, ut Echardus ibidem in notis rectè observat.*

* *In Ms. nostro* facti sunt amici adeo,

C

Comiti Montis-Fortis,

237 *Porrò Humbertus ita pergit:* Dedit etiam (*videlicet Comes Montis-fortis*) quoddam castrum beato Dominico in sustentationem sui, & sibi adhærentium in prædicatione. *Suspicor, illud esse castrum Cassanolii, de quo Jordanus apud nos num.* 29 *meminit, & cujus obsidionem Petrus Vallis-Sernensis in Historia Albigensium cap.* 79 *speciatim describit. Certè Comitem Montis-fortis erga* S. Dominicum *animo planè munifico ac benevolo fuisse, abundè liquet ex diplomatibus, quæ Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 10 *&* 11 *recenset, & ex quibus hîc unum proferimus, quod ita sonat:* Noverint universi, quod ego Simon dominus Montis-fortis, Dei gratiâ vicecomes Biterensis & Carcassonensis, assensu & voluntate A (*hoc est Aliciæ*) uxoris meæ, & A (*id est Almarici*) primogeniti mei, ad honorem Dei & beatæ Mariæ, & in remissionem peccatorum nostrorum dono & concedo & confirmo quidquid Ugo de Lascum, dominus Lauriacensis & Castrinovi, dedit domino Dominico Oxomensi Canonico & Fratribus & dominabus de Prolan nunc & in perpetuum, quod prædictus Ugo de Lascum habet & habere debet apud Villam-novetam inter Podium-ferranum & Villam-pictam. Præterea dono & concedo & confirmo similiter quidquid Fratres prædictæ domus habent vel possident jure emptionis sive donationis, sive alio justo modo, vel habituri sunt: & ut firmum & stabile maneat in perpetuum, sigilli nostri appositione præsentem paginam confirmamus. Datum apud Carcassonam mense Maio, anno Domini MCCXIII. *Nec minor piissimo Comiti erat cura conservandi possessiones, S. Dominico ejusque sodalibus concessas, ut patebit ex vernaculo diplomate, quod inferiùs alia occasione referemus.*

AUCTORE G. C.

aliisque viris Catholicis,

238 *Deinde Humbertus exemplis quibusdam declarat, Simonem Montis-fortis non solùm Sancto & ipsius sociis egregia amoris indicia dedisse, sed eamdem benevolentiam quasi hereditariam reliquisse suis posteris, qui erga Ordinem Prædicatorum optimè affecti fuerunt. Verùm omissis his rebus, quæ ad Acta Sancti nostri propriè non spectant, commemoremus illud, quod propiùs ad* S. Dominicum *pertinet, & quod Humbertus his exemplis ibidem sic subnectit:* Porrò instante tempore, quo prælati se parabant ad eundum ad concilium Lateranense, quidam de Tolosa, Petrus Sciliani nomine, se & domos nobiles, quas habebat juxta castrum in eadem civitate, obtulit beato Dominico, in quibus primò apud Tolosam ipse cum sibi adhærentibus habitavit, & ibi moribus religiosorum se conformare cœperunt. *Huic Petro, qui tunc cum possessionibus suis simul se ipsum Sancto obtulit, Jordanus, Bartholomæus Tridentinus, & Theodoricus de Appoldia addunt Thomam, virum gratiosum & facundum, quem recentiores quidam germanum dicti Petri censent, cujus consanguinitatis nulla apud veteres est memoria, ut Echardus cum Percino & Soëgio notavit.*

E

qui varias possessiones ei contulerunt,

239 *Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis amplissimæ col.* 399 *&* 400 *de utroque illo* S. Dominici *socio hæc habet:* Circa annum Domini MCCXIV, ingruente tempore, quo ad Lateranense concilium Romam adire cœperunt episcopi, obtulerunt se sancto Dominico duo probi viri & idonei de Tolosa, quorum unus fuit Frater Petrus Cellani, qui fuit postmodum primus Prior Lemovicensis; alter verò Frater Thomas, vir admodum gratiosus & sermone facundus. Horum primus nobiles & insignes, quas Tolosæ circa castrum Narbonense domos possederat, obtulit & dedit sancto Dominico & ejus sociis: à quo tempore cœperunt primùm apud Tolosam in eisdem domibus commorari, atque ex tunc omnes, qui cum ipso aderant, magis ac magis ad humilitatem descendere, & religiosorum se moribus conformare. Præfatus Frater Petrus postmodum ludendo sæpius dicebat, quod ipse Ordinem, in suis videlicet domibus, non Ordo ipsum recepisset. In eisdem verò domibus inquisitores pravitatis hæreticæ postmodum habitaverunt Tolosæ usque in præsentem diem.

F

atque hoc modo benevolum munificumque animum

240 *Denique Humbertus ibidem de liberalitate Fulconis episcopi Tolosani erga* S. Dominicum *ejusque socios sic meminit:* Episcopus verò Tolosanus, vir sanctus & fidei zelator, Fulco nomine,

AUCTORE G. C.

mine, ſextam partem decimarum cum conſenſu Capituli dedit ad libros & neceſſaria, ſperans, ſe habiturum eos fideles pugiles ad hæreſim expugnandam. *Inſtrumentum hujus donationis apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 12 *ſic legitur :* In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Notum ſit omnibus præſentibus & futuris, quod nos Fulco Dei gratiâ Toloſanæ ſedis miniſter humilis ad exſtirpandam hæreticam pravitatem & vitia expellenda, & fidei regulam edocendam, & homines ſanis moribus imbuendos, inſtituimus prædicatores in epiſcopatu noſtro Fratrem Dominicum & ſocios ejus, qui in paupertate euangelica pedites religioſè propoſuerunt incedere, & veritatis euangelicæ verbum prædicare. Et quia dignus eſt operarius cibo ſuo, & os bovis triturantis non eſt obturandum, imò qui Euangelium prædicat, de Euangelio debet vivere, volumus, ut cum prædicando inceſſerint, de epiſcopatu habeant victui neceſſaria, & de conſenſu Capituli beati Stephani & cleri Toloſanæ diœceſis aſſignamus in perpetuum prædictis prædicatoribus, & aliis, quos zelus Domini & amor ſalutis animarum eodem modo ad idem prædicationis officium accinxerit, medietatem tertiæ partis decimæ, quæ aſſignata eſt ornamentis & fabricæ omnium parochialium eccleſiarum, quæ in noſtra poteſtate ſunt, ad indumenta & cetera neceſſaria in infirmitatibus ſuis, & cum quieſcere aliquando voluerint.

B

erga illum demonſtrarunt.

241 Si quid verò poſt annum ſuperfuerit, volumus & ſtatuimus, ut ad eaſdem parochiales eccleſias refundatur adornandas, vel ad uſus pauperum, ſecundum quòd epiſcopus viderit expedire : cum enim jure cautum ſit, quod aliquanta pars decimarum debeat ſemper pauperibus aſſignari & erogari, conſtat, illis pauperibus nos teneri partem aliquam decimarum potius aſſignare, qui pro Chriſto euangelicam paupertatem eligentes, univerſos & ſingulos exemplo & doctrinæ * donis cæleſtibus innituntur * , & elaborant ditare : ut à quibus nos metimus temporalia, per nos & per alios poſſimus congruenter & opportunè ſpiritualia ſeminare. Datum anno Verbi incarnati MCCXV, regnante Philippo rege Francorum, & comite Montisfortis principatum Toloſæ tenente. *Bernardus Guidonis, paucis verbis diſcrepantibus, idem inſtrumentum refert apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 446, *ubi etiam ſequitur alterum* tertio Idus Septembris, & feriâ ſecundâ, anno Verbi incarnati MCCXVII *in Caſtro-novo datum, quo Fulco Toloſanus &* S. Dominicus *controverſiam de iiſdem decimis ortam amicè componunt, & ſicut veri pacis amatores omnem deinceps litigandi materiam amputant.*

* *al* doctrina
* *al.* nituntur

C

Cum Sanctus per decennium conſtanter in partibus Toloſanis manſerit,

242 *Ex Chronico Humberti aliiſque veterum biographorum teſtimoniis facilè colligimus,* S. Dominicum *poſt mortem Didaci per decem fere annos in Gallia Narbonenſi conſtanter commoratum eſſe, & utiliter converſioni hæreticorum Albigenſium ſe totum impendiſſe, quod etiam Bernardus Guidonis apud jam ſæpe laudatum Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 399 *ſatis indicat his verbis :* Poſt obitum verò præfati domini Didaci manſit beatus Dominicus quaſi per decem annos in provincia Narbonenſi, maximè in partibus Toloſanis & Carcaſſeſii, & Albigeſii, in quibus peſtis hæretica ampliùs ſæviebat, confundens hæreticos & confirmans Catholicos verbis pariter & exemplis, annuntians Dominum Jeſum Chriſtum ſequentibus ſignis & miraculis glorioſis, videlicet uſque ad tempus Lateranenſis concilii, quod celebratum fuit ſub præfato Innocentio Papa tertio, anno Domini MCCXV, menſe Novembri. *Sanctum hoc decennio continuè in illis provinciis perſtitiſſe, ſatis etiam probat chronologica Actorum ejus ſeries, quam* § 6 *ex Echardo repræſentavimus.*

D

corruit iter ejus Pariſienſe, quod Malvenda anno 1212 *vel* 1213 *affigit,*

243 *Nihilominus Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 22 *nobis perſuadere cupit ſequentia :* Ad hæc quoque tempora, *inquit,* retulerim nobile illud miraculum, quo ſanctus Dominicus, media devotione S. Roſarii, Blanchæ uxori Ludovici, Philippi Auguſti primogeniti, filium Ludovicum IX Francorum regem ſanctitate inſignem impetravit. Ex Annalibus Francicis certum eſt, ſanctum Ludovicum natum anno ſalutis MCCXIV ; jam ſatis veriſimile eſt, ſanctum Dominicum anno Domini MCCXII vel MCCXIII adeuntem regiam Francorum ob ardua illa Albigenſium negotia, cum Philippo rege & ejus filio Ludovico peragenda, inviſiſſe Blancham, utpote gentilem ſuam, Alphonſi regis Caſtellæ filiam. Miraculum inſigne, & dignum Annalibus, auctores omnes, qui de Roſario Commentaria ediderunt, conſtanti fide ita produnt, Flaminius lib. 2 Vitæ ſancti Dominici, Caſtillus lib. 1 cap. 7, Sagaſtizavallus lib. 1 de Roſario, aliique. *Deinde ſubnectit longam hujus rei narrationem, quam hoc loco tranſcribere non lubet.*

E

& quod incautè hauſit ex Alano,

244 *Facilè crediderim, illam hiſtoriam ab omnibus ferè recentioribus tradi ; ſed Malvenda omiſit præcipuum eorum ducem, videlicet Alanum Redivivum, qui part.* 5 *cap.* 68 *eamdem hiſtoriam ita narrat :* Legitur de Blancha, matre ſancti Ludovici regis Francorum, quod, cum rogaret beatiſſimum Dominicum, ut pro ea orare vellet, quatenus Dominus dignaretur ab ea ſterilitatem auferre, & proles ad ſervitium ſuum & honorem conferre ; at ipſe conſuluit & perſuaſit, ut ipſamet Pſalterium Virginis glorioſæ devotè peroraret, multaque Patriloquia *(id eſt Roſaria)* emeret ad dandum omnibus, illud legere volentibus. Quæ cum devotè feciſſet, poſt breve ſpatium precibus beatæ Virginis Mariæ concepit & peperit nobiliſſimum, pulcherrimum, & devotiſſimum filium Ludovicum, & alias proles regias ſubſecutas.

F

quem ducem alii etiam ſecuti,

245 *Hunc ducem intrepidè ſecuti ſunt Abrahamus Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1213 *num.* 10, *Nicolaus Janſſenius in Latina* S. Dominici *Vita lib.* 1 *cap.* 5, *& Joannes à ſancta Maria in Gallicis ejuſdem Sancti Actis lib.* 2 *cap.* 23, *qui poſtremus hoc miraculum contra omnes difficultates ei oppoſitas tueri conatur. At omnia ipſius effugia, aliorumque recentiorum auctoritatem parvi fecit jam ſæpe citatus Echardus, eruditiſſimus ejuſdem Ordinis ſcriptor, dum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 11 *poſt recitata Bernardi Guidonis verba, quæ nos ſuprà num.* 242 *retulimus, ſic concludit :* Ex hac verò narratione, in qua ceteri antiqui ſcriptores conveniunt *(ſcilicet circa aſſiduam Sancti commorationem in tractu Toloſano aut vicinis provinciis per decem annos)* infertur, Dominicum toto illo intermedio tempore continuò in illis partibus ſtetiſſe, nec aliorſum excurriſſe ; eos itaque ſua nobis commenta obtrudere, qui in Franciam tum & Pariſios veniſſe fingunt. Revera nullum aliud Dominici iter Pariſienſe agnoſcunt veteres noſtri ſcriptores, quam quod ex Hiſpania ſuſcepit anno MCCXIX, de quo poſtea.

146 *Inter apocrypha quoque referendum eſt, quod*

AUCTORE G. C.

A *quod Hyacinthus Choquetius circa eadem tempora eveniſſe exiſtimat, atque in Deiparæ erga Ordinem Prædicatorum Viſceribus maternis cap. 5 ita ex Alano Redivivo contrahit :* Cum ſanctiſſimus parens Dominicus adverſus Albigenſium hæreſim acerrimè depugnaret, aliquando in proximam Tholoſatibus ſylvam ſe recepit, ibique auguſtiſſimæ cælorum Reginæ (cui ſingulare eſt maledicti ſerpentis caput proterere, omnemque hæreſim interimere atque exſtinguere) opem præſidiumque ardentibus ſuſpiriis, multo lacrymarum imbre, triduanâ inediâ, diriſque corporis caſtigationibus, carne ſentibus propemodum lacerata variéque excarnificata, impenſiùs eſt deprecatus. Adfuit tandem conſpicabilis benigna Mater, jacentem ſemianimemque erexit, atque in virgineos acceptum amplexus fixo oſculo diſſuaviavit, caſtiſſimis uberibus appreſſit, largoque materni ſui lactis hauſtu refecit. *Hæc Alanus Part. 2 cap. 3 multis portentoſis circumſtantiis exornat, eaque omnia ſeſe ex revelatione Deiparæ* viſibiliter & ſenſibiliter *cognoviſſe affirmat. Sed* B *de fide, quæ revelationibus ac narrationibus Alani adhibenda eſt, ſuperiùs § 3 abundè egimus. Tædet hic referre alias fabellas, quas Bzovius, Joannes à ſancta Maria, aliique ex eodem fonte avidè hauſerunt, & veris S.* Dominici *geſtis imprudenter immiſcuerunt. Quare potius ad ſolidam ejuſdem Sancti laudem hoc loco diſcutiemus & illuſtrabimus nonnulla, quæ intra memoratum decennii intervallum re ipſa contigerunt.*

variàs fabulas libris ſuis inſeruerunt.

247 *Conſtantinus Urbetanus apud Echardum num. 33 inter res à Sancto in partibus Toloſanis geſtas refert ſequens miraculum :* Sed & iſtud relatione dignum non parum eſt, quod etiam per reverendum patrem D. Rainerium, ſanctæ Mariæ in Coſmedim venerabilem Cardinalem, in Conventu Fratrum in feſto ejuſdem Sancti viri beati Dominici, præſentibus quibuſdam epiſcopis aliiſque non paucis clericis, ſermocinantem atque referentem, verum prorſus fuiſſe compertum eſt. Contigit enim aliquando, Viro Dei iter agente, aſſociari ſibi religioſum quemdam converſationis quidem ſanctitate domeſticum, ſed loquelâ & linguâ penitus alienum. Dolens itaque, quod de divinis verbis unà cum illo mutua ſe collocutione refovere non poſſet, tandem C à Domino orationum ſuarum inſtantiâ, ut unus linguâ loqueretur alterius, verbiſque ſic alterutrum variatis ſeſe per triduum, quo videlicet ſimul ituri erant, intelligerent, impetravit. *Venerabilis Humbertus in Vita cap. 40, Vincentius Bellovacenſis lib. 30 Speculi cap. 74, S. Antoninus part. 3 Chronicorum tit. 23 cap. 4 § 10 eadem totidem verbis ſemel exponunt.*

Verè ad gloriam Sancti ſpectant intelligentia linguæ ignotæ,

248 *Theodoricus de Appoldia apud nos num. 38 & 154 ſimile miraculum bis memorat. Unde Malvenda in Annalibus ad annum 1211 cap. 4 illud ex Vincentio Bellovacenſi refert, & ſimile ad annum 1219 cap. 19 ex Theodorico & S. Antonino repetens, ultimo loco hæc notat:* Clam autem nos eſt, an unum & idem fuerit miraculum, vel diverſum alio tempore & cum diverſo ſocio effectum; & num in uno mutua tantùm intelligentia alterutrius linguæ, in alio verò & intelligentia & locutio diverſæ linguæ tributa fuerit. Sed potius remur, unum tantùm illud fuiſſe miraculum, quod anno Domini MCCXI cap. IV deſcripſimus. *Cum non ſint multiplicanda miracula ſine ſolido fundamento, etiam probabiliùs opinamur, id unicum dumtaxat fuiſſe, & adhæremus ſententiæ Echardi, qui tomo 1 operis jam ſæpe citati pag. 32 in notis de duplici illa Theodorici narratione ſic pronuntiat:* Miraculum hîc relatum dubitat Malvenda, an ſit unicum vel duplex, quia bis apud Theodoricum habetur, ſcilicet lib. I cap. VII, & iterum lib. III cap. VIII. Unicum potiùs cenſuerim, bis à Theodorico repetitum, cum ſemel tantùm à Conſtantino & Humberto antiquioribus referatur

quod miraculum videtur perperam duplicari,

249 *Ad declarandam ſublimem Sancti contemplationem inter tot apoſtolicas occupationes non parum facit, quod Theodoricus de Appol. dia in codice noſtro Ultrajectino infrà num. 50 & 51 narrat. Sed ab hujus narratione nonnihil diſcrepat antiquior Stephanus de Salanhaco, qui apud Malvendam in Annalibus ad annum Chriſti 1212 cap. 6 eamdem rem ita refert :* Viſitabat beatus Pater loca orationum & corpora Sanctorum frequenter & libenter, nec ſicut nubes ſine pluvia pertranſibat: ſed illic in orationibus frequenter diem jungebat nocti. Frequentiùs autem, quotiens opportunitas ſe offerebat, E apud villam, quæ dicitur Caſtras in diœceſi Albigenſi, quæ eſt contigua Toloſanæ diœceſi, divertebat ob reverentiam & honorem beatiſſimi levitæ Vincentii, cujus corpus abſque omni dubio à tempore Caroli Magni & glorioſi regis ibi noſcitur & certum eſt requieſcere, ſicut tradit hiſtoria de hoc ſcripta, per multiplicem revelationem facta; clamant miracula, teſtatur eccleſia mirabiliter illic à fidelibus populis fabricata : ſed & omnis ſpiritu ambulans, quam citò intrat eccleſiam, virtutem Sancti ſpiritualibus ſenſibus haurit & ſentit. *Variæ eccleſiæ de reliquiis iſtius martyris inter ſe contendunt, quæ lis hùc non ſpectat, & de qua Majores noſtri ad diem* XXII *Januarii in Actis S. Vincentii ſat multa dixerunt.*

exſtaſis ipſius in eccleſia Caſtrenſi,

250 *Porrò Stephanus ibidem ad rem noſtram ſic pergit :* In hac eccleſia inſtituit juxta morem eccleſiæ Gallicanæ nobilis comes Monfortis præfatus, cum dominabatur in terra, ſeculares præbendas, & fuit ibi Prior Frater Matthæus, qui fuit poſtmodum in Ordine Fratrum Prædicatorum primus & ultimus abbas, & Prior Pariſius, ut audivi dici, & primus Prior Franciæ, ſicut F inferiùs eſt notatum. Hujus tunc Prioris tempore beatus Dominicus more ſuo remanſit ante altare in eccleſia orans. Cum autem jam aſcendiſſet dies, & prandium paratum eſſet, & menſa poſita, miſit Prior unum de clericis, qui ad prandium vocaret Sanctum; qui cum intraſſet eccleſiam, vidit beatum virum Dominicum totaliter ſeparatum à terra, & quaſi per medium cubitum in aëre elevatum. Tremens ac ſtupens nuntiat hoc domino ſuo, qui aliquandiu expectans tandem ivit, & quaſi per unum cubitum elevatum vidit, & tanto tempore exſpectavit, quouſque à cæleſti habitatione revertens ad incolatum corporeum, ante altare proſtratus jacuit. Hoc videns dictus Prior, poſt modicum tempus ſecutus eſt eum, panem vitæ & aquam cæli ſibi & omnibus, quos recipiebat, promittentem: hunc enim modum tenebat ſemper beatus Pater, quando Fratres recipiebat, & eis habitum dabat. *Malvenda in Annalibus Ordinis ad annum Chriſti 1220 cap. 34 & 35 occaſione Fratris Matthæi eamdem hiſtoriam ex veteri Lectionario recitat.*

quam Stephanus de Salanhaco,

251 *Theodoricus apud nos num. 50 dicit,* S. Dominicum *Caſtris* ab abbate *invitatum fuiſſe, & unum* de clericis, qui adſtabant abbati, *hanc miram*

& Theodoricus de Appoldia diœceſi modò narrant,

AUCTORE G. C.

miram corporis elevationem vidisse. Certè eo tempore erat Castris monasterium Ordinis Benedictini, ut liquet ex diplomate Guilielmi abbatis Castrensis, quod Majores nostri ad diem XXII *Januarii occasione reliquiarum S. Vincentii* § 3 *exhibuerunt. Verùm hæc discrepantia non obstat, quo minus fidem adhibeamus huic miraculo, quod Stephanus de Salanhaco, Theodoricus de Appoldia, & Bernardus Guidonis testimonio suo confirmant. Non tam certum est miraculum, quod Baptista Fulgosius lib.* 1 *Factorum dictorumque memorabilium cap.* 6 *breviter memorat his verbis:* In urbe quoque Castrensi opinio est, Dominico Crucifixum locutum, qui hoc quoque tempore veneranter colitur, atque ostenditur. *Fortè Fulgosius hæc retulit ex traditione civium Castrensium, penes quos fidem hujus miraculi relinquimus, cum veteres biographi de illa re non meminerint. Quare transimus ad illustrandam eximiam* S. Dominici *humilitatem, qua dignitates ecclesiasticas sibi oblatas constanter recusavit.*

ac fuga dignitatum ecclesiasticarum,

B

252 *Jam suprà rejecimus narrationem Alani Redivivi, qui episcopatus in Gallæcia & Britannia Armorica Sancto oblatos fingit. Sed nescimus, in quo pretio habenda sint ea, quæ Antonius Senensis in Chronico Ordinis Prædicatorum pag.* 42 *sic scribit:* Beatus pater Dominicus ad archiepiscopatum Tarraconensem vel (ut placet Claudio à Rota in sermone vel Legenda beati Dominici patris nostri, quam habet partim ex Jacobo de Voragine, partim ex aliis) ad episcopatum Cotoronensem & Citaviensem promovebatur; sed maluit in paupertatis vita, quam delegerat, Christum annuntiare, & ideo constanter hujusmodi semper dignitates fugit. Divus Antoninus de illo affirmat, quod dignitates episcopales pluries illi oblatas renuit, & cap. IV dicit, quod tres episcopales dignitates, diversis temporibus ei repræsentatas, recusavit. *Antiqui omnes de archiepiscopatu Tarraconensi, quem Sanctus respuerit, altùm silent, ut proinde ignoremus, unde Antonius Senensis illam notitiam eruerit.*

qua S. Dominicus tres episcopatus,

C

253 *Quod verò attinet ad alios episcopatus, quos ex Claudio à Rota memorat, suspicamur, nomina illorum apud hos aliosque scriptores luxata exstare, & pro episcopatu Cotoronensi legendum esse Consoranensem, ut Constantinus in Actis* S. Dominici *num.* 44 *satis innuit hac expressione:* Electus aliquando in Cozeranensem episcopum, omnino renuit, contestans, se priùs terram deserere, quam electioni alicui de se factæ aliquatenus consentiret. *Id confirmatur ex Epistola authentica inquisitionis Tolosanæ, in qua testes jurati num.* 2 *&* 3 *idem de episcopatu Consoranensi affirmant, & in qua ibidem num.* 11 Raimundus & Zonzamias dixerunt, quod audierunt ab eo, quod antea fugeret de nocte cum baculo suo, quam acciperet episcopatum vel aliam dignitatem.

sibi in Gallia oblatos, recusavit.

254 *De duobus aliis episcopatibus eidem Sancto oblatis testatur Joannes Hispanus in Relatione juridica inquisitionis Bononienses, ubi infrà apud nos num.* 33 *interrogatus, ad quos episcopatus* S. Dominicus *fuisset electus, respondit* ad Biterensem & Convenarum. *Hisce consonant Stephanus de Salanhaco, & Bernardus Guidonis, qui juxta testimonium Malvendæ ad annum Christi* 1212 *cap.* 5 *sive pag.* 104 *in quodam Ordinis commentario ita scribunt:* Beatus Dominicus renuit episcopatum in provincia Narbonensi, & episcopatum Convenarum, & episcopatum Conseranensem in Gasconia, sicut compertum exstitit de hoc per testes juratos illius temporis, quando facta fuit inquisitio auctoritate Gregorii noni de vita & moribus & miraculis beati Dominici, quando debuit Sanctorum confessorum catalogo annotari anno Domini MCCXXXIII; in hoc ipso nobis Fratribus & filiis suis relinquens exemplum, ut ejus consequentes vestigia, paupertatis & humilitatis præcipuè, possimus ad æterni regni gloriam & coronam tantò confidentiùs quantò securiùs pervenire, si mundi hujus gloriam & honorem corde & animo fugiamus. *Igitur hîc ex antiquis instrumentis assignavimus tres episcopatus, de quibus Echardus in chronologica Actorum serie superiùs* § 6 *ad annum Christi* 1212 *obiter meminit, & quos Sanctus revera renuit, ita ut opus non sit cum Alano Redivivo, aliisque ipsius sequacibus, fictitias hujusmodi recusationes in Gallæcia & Britannia Armorica quærere. Nunc instituendæ sunt quædam disputatiunculæ circa res, quæ intra idem decennium contigerunt, vel* S. Dominico *adscribuntur.*

D

§ XV. Nonnulla alia, quæ tunc in partibus Tolosanis contigisse dicuntur, & eidem Sancto tribuuntur.

E

Sacerdos quidam dissipat præstigias dæmonum,

Cæsarius Heisterbachcensis lib. 9 *illustrium miraculorum & historiarum memorabilium cap.* 12 *narrat sequens prodigium:* Tempore illo, *ait*, quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quædam signa atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hæreses roboraverunt, & multos fidelium in fide subverterunt; super aquas ambulaverunt, & non sunt summersi. Cernens hoc sacerdos quidam, fide Catholicus, & vita religiosus, sciens, vera signa cum falsa doctrina esse non posse, Corpus Domini cum pixide ad flumen, ubi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportavit, dixitque in audientia omnium: Adjuro te, diabole, per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine ad hujus populi subversionem per hos homines tantas exerceas fantasias.

F

ab hæreticis Albigensibus ostensas,

256 Post hæc verba, illis super undas fluminis ambulantibus, ut priùs, sacerdos turbatus Corpus Dominicum in flumine jactavit. Mira Christi potentia! Mox enim ut elementum tetigit Sacramentum, fantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes, in profundum sunt submersi; pixis verò cum Sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exsultavit; sed de jactura Sacramenti doluit: totam verò noctem in lacrymis & gemitu transigens, mane pixidem cum Sacramento reperit super altare. Hæc nobis eodem tempore relata sunt. *Non ignoramus, Cæsarium illum facilem fuisse ad quaslibet relationes ac populares rumores scripto consignandos; at hæc nimia ipsius credulitas non spectat ad rem; quam hoc loco examinandam suscipimus.*

quam rem aliqui temerè S. Dominico tribuunt.

257 *Cum Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1211 *cap.* 8 *ex Cæsario idem prodigium retulisset, illud ex conjectura* S. Dominico *attribuit, & factum istius sacerdotis ita excusat:* Nec temerarium & atrox facinus illud sacerdotis, Eucharistiam in aquam projicientis, ulli

A ulli videatur : nam certum eſt, non niſi inſtinctu divino, quo iuculentius & illuſtrius eſſet miraculum, ut rei oſtendit eventus, illud à ſacerdote attentatum. *Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1211 *num.* 10 *etiam hoc miraculum inter geſta* S. Dominici *refert, quem Nicolaus Janſſenius lib.* 1 *Vitæ Latinæ cap.* 5 *ſecutus eſt. Denique Joannes à ſancta Maria lib.* 2 *Vitæ Gallicæ cap.* 22 *ſine ulla hæſitatione id ipſum avidè arripit, & in fine citati capitis addit, ex adjunctis evidenter demonſtrari, iſtud ſacerdotis anonymi facinus* S. Dominico *adſcribendum eſſe. Sed Soëgius in Vita Gallica pag.* 216 *&* 217 *ob varias rationes cenſet, illud factum nequaquam (ne per conjecturam quidem) Sancto tribuendum eſſe. Nos propter ſilentium antiquorum, aliaſque rationes, opinioni Soëgii ſubſcribimus, & iſtud miraculum* S. Dominico *prorſus abjudicamus : ſi enim id publicè patratum fuiſſet, teſtes ſynchroni inquiſitionis Toloſanæ & Bononienſis, vetereſque biographi illud non tacuiſſent.*

B *Sanctus famoſo prælio ad Murellum adfuit,*

258 *Cum rex Aragonum anno Chriſti* 1213 *contra Comitem Montis-fortis magnas ſuppetias Albigenſibus ferret, ad caſtrum Murellum vel Muretum, quod tribus leucis diſtat Toloſâ, commiſſum eſt prælium, in quo ipſe rex Aragonum occubuit, & Comes Montis-fortis cum exigua militum manu ingentem hoſtium exercitum divinitus profligavit. Non eſt noſtri inſtituti hanc prodigioſam victoriam pluribus deſcribere, quam Petrus Vallis-Sernenſis in Hiſtoria Albigenſium cap.* 72, *& Guilielmus de Podio Laurentii in ſuo Chronico cap.* 22, *aliique paſſim hiſtoriographi copioſè enarrant.* Quod autem propriè noſtrarum partium eſt, jam exſequamur (*verbis utor Malvendæ ad annum Chriſti* 1213 *cap.* 6) quid nimirum ſanctus pater Dominicus egerit, cum tam inſigne prælium eſt factum. Annales Francici, Hiſpanici, Aragonici, quos ſæpius citamus, mirâ concordiâ tradunt, virum Dei Dominicum adfuiſſe præſentem in arce Mureli cum reliquis epiſcopis & viris religioſis, preces ad Deum fundentem eo tempore, quo Simon grande illud prælium inibat, & præclarè vincebat. *At illud, quod Malvenda hîc de Annalibus Francicis obiter attigit, paulò clarius explicemus.*

C *& ibi cum aliis pro exercitu Catholico preces fudit;*

259 *Franciſcus Du Cheſne inter ſcriptores hiſtoriæ Francorum tomo* 5 *edidit opuſculum, quod* Præclara Francorum facinora *inſcribitur, & quod ordine chronologico præcipua geſta Simonis Montis-fortis aliorumque ab anno* 1201 *uſque ad annum* 1311 *recenſet, ubi pag.* 768 *poſt narrationem memorati prælii, ac prodigioſæ victoriæ, ad rem noſtram leguntur ſequentia :* Interim autem dum bellum Domini gerebatur, ſeptem epiſcopi, qui convenerant, Fulco Tholoſanus, & Guido Carcaſſonenſis (*pro Carcaſſonenſi ſubſtituendus eſt Biterenſis, ut Echardus loco mox citando oſtendit*) & Seditius Agathenſis, [Nemauſenſis,] Uticenſis, Lodovenſis & Convenarum, ac tres abbates; ſcilicet de Claraco, de Villa-magna, & ſancti Tyberii cum ſuis clericis & aliquibus religioſis, inter quos erat religioſus Dei amicus Frater Dominicus, Canonicus Oxomenſis, poſtmodum Fratrum Prædicatorum Ordinis inſtructor & inſtitutor, eccleſiam intraverunt, exemplo Moyſi in bello Joſue levantes manus in cælum, deprecantes Dominum pro ſervis ſuis, qui ſe mortis eminentis periculo pro ejus nomine ac fide exponebant; orantes verò ac clamantes in cælum tantum mugitum pro imminenti anguſtia immittebant, quod ululantes videbantur potiùs, quam orantes. *Bernardus Guidonis apud Echardum relatus, videtur ſua ex hoc opuſculo excerpſiſſe, & in Vitis Pontificum Romanorum, quæ nuper inter Scriptores Rerum Italicarum editæ ſunt, tomo* 3 *col.* 483 *ſimilia repetuntur. His teſtimoniis ſaltem reſelluntur illi, qui dubitant, an* S. Dominicus *huic prælio ad Murellum adfuerit.* AUCTORE G. C.

260 *Sed eâ præſentiâ nondum contenti quidam recentiores, volunt,* S. Dominicum *tunc imaginem Chriſti crucifixi in prima Catholicorum acie prætuliſſe, atque ita militibus animos ad pugnam addidiſſe. Inter eos Nicolaus Janſſenius lib.* 1 *Vitæ cap.* 6 *iſtam Sancti actionem ſic breviter adſtruit :* Tunc evenit, ut Comes Montfortius, quidquid reliqui erat armis debellandum, ſubigeret, occiſo Petro Aragonum rege, qui perduellibus ſubſidio venerat. Confluxerat magna ſacrorum militum pars (*veteres hiſtorici octingentos dumtaxat aut mille numerant*) qui cruce inſignes ſacræ militiæ dederant nomen. Hos ille contra religionis hoſtes educebat, Dominicus cruce lignea præibat inermis, & quod ſuprà dicebam, nullo telo perſtrictus, Chriſtique imagine intacta, victoriæ pars magna fuit. Exſtat ea crucis effigies Toloſæ in ædibus ſacræ Inquiſitionis, bino certè miraculo illuſtriſſima, quæ & illæſa permanſerit, & Dominicum ſervarit illæſum. *Joannes à ſancta Maria lib.* 2 *Vitæ Gallicæ cap.* 26 *&* 27 *hæc pluribus exponit.* *ſed falſò dicitur tunc in prima acie prætuliſſe crucem,* E

261 *Malvenda de hac Crucifixi effigie agens, videtur ſui ipſius oblitus : nam in Annalibus ad annum Chriſti* 1213 *cap.* 6 *aſſerit,* S. Dominicum *in caſtro Murelli cum epiſcopis aliiſque pro felici certaminis ſucceſſu oraſſe, dum Comes Montis-fortis prœliabatur, & tamen poſtea ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 5 *de cruce Toloſana ſic ſcribit :* Nec hoc loco omittendum duximus, quod à fidis & probatis teſtibus ſæpius audivimus, exſtare adhuc Toloſæ in ædibus ſacræ Inquiſitionis ſacram Chriſti crucifixi imaginem, quam in bellis, quæ Simon Monfortius adverſus impios Albigenſes gerebat, ſanctus Dominicus pro militari vexillo præferre ſolitus fuit: ſignum illud ſalutare in hoſtium cuneos ſæpius inferens certiſſimè mortis argumentum; quod cum haſtile ipſum, lignumque crucis multis locis ſagittarum telorumque hoſtilium perfoſſionibus terebratum oſtentet, imago tamen Chriſti affixi cruci integra & illibata ſine ulla læſione adhuc viſitur, ſummaque omnium veneratione adoratur: ut hinc duplex grande patrari tunc ſolitum miraculum admirari libeat, & illæſæ imaginis Chriſti, & ſancti Dominici, qui eam præferens inermis, inter denſiſſimos ſagittarum telorumque imbres nullum acciperet aut vulnus aut damnum. *quæ inter denſos telorum imbres illæſa manſerit,* F

262 *Quomodo hæc cum antecedentibus cohærent? Quomodo* S. Dominicus *in illo prælio imaginem Crucifixi inter denſos telorum imbres prætulit, ſi tempore iſtius pugnæ in Caſtro Murelli cum epiſcopis & abbatibus orabat, ſicut Malvenda ſuperiùs affirmat? Unde Jacobus Quetif ex Ordine Prædicatorum, qui aliquando Toloſæ commoratus, crucem illam viderat, teſte Echardo tomo* 1 *pag.* 10, *ad priora Malvendæ verba manu ſua hanc notam adjecit :* Hinc ſatis convellitur aſſerta ſancti Dominici inter pugnam præſentia, crucem elatam manu præferentis, quæ etiamnum Toloſæ viſitur exigua, ſagitta- *prout adhuc Toloſæ monſtratur;*

AUCTORE G. C.

gittarum contis transfixa, in ædibus Inquisitionis, quod veterum Scriptorum nulla probatur auctoritate. *Si Malvenda fortè velit, id in alio quodam prælio factum fuisse, contradicit traditioni Tolosanæ, quæ asserit, S. Dominicum eamdem Crucifixi imaginem, hactenus Tolosæ reverenter conservatam, in pugna ad Murellum vel Muretum prætulisse, ut Soëgius in Gallicis Sancti Actis pag. 242 testatur, qui tamen ibidem perperam putat, Bernardum Guidonis de præsentia sancti sui Patris in castro Murelli tacuisse: nam Bernardus Guidonis expressè dicit*, S. Dominicum *ibi cum aliis orasse, etiamsi de prælata ab ipso cruce altùm sileat.*

263 *Quare Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 10 *contra Soëgium aliosque traditionis Tolosanæ defensores ex verbis Bernardi Guidonis ita argumentatur:* Ceterùm hinc habetur, cum Montifortius manus cum hoste confereret, Dominicum in sacello cum episcopis Deum orasse, & de cælò auxilium super arma Catholicorum imploràsse, quod ejus gravitate, pietate, ac zelo erat dignissimum. Exinde verò colligas, ætate Bernardi Guidonis nondum adinventum, quod vulgò jam apud recentiores invaluit, scilicet Dominicum, crucem præ manibus gestantem, in prima aciei Catholicæ fronte obviam hostibus occurrisse, sagittasque undique vibratas receptas in cruce omnes, ita tamen divinitus, ut nulla in Christi figuram ceciderit; sed vel ad latera vel inter crura affixa fuerit, quam crucem etiamnum apud nostros Tolosanos servari & ostentari dicunt. Hæc, inquam, nondum sic narrabantur ætate Guidonis, qui tamen pluribus annis, nempe à MCCCVIII ad MCCCXXII inquisitorem egit Tolosæ: aliàs rerum Ordinis curiosissimus scrutator ista non omisisset, nec tam distinctè Dominicum cum episcopis in ecclesia orantem, dum ferveret prælium, exhibuisset.

at Echardus variis argumentis

B

264 *Deinde Echardus ibidem exponit varios modos, quibus crux in hoc bello portari solebat, & ad rem præsentem ita opportunè disserit:* Verùm his facile est lucem afferre, si qua ratione crux in præliis vel in urbium obsidione à cruce-signatis præferretur, quis attendat: primo enim singuli quamdam crucem in superiori veste circa pectus assutam, ceu militiæ sacræ signum, habebant, in quam si quando sagitta caderet, ictu cassò retrorsum abiisse pluries animadversum, de quo videsis Sernensem cap. XXXIV. Secundò in obsidione urbium in summitate machinarum crucem imponebant, quam hæretici perosi, omni industria vibratis contrà lapidibus confringere enitebantur. Videsis Sernensem cap. LII. Tertiò cum castrum aliquod impugnabant, & irruptionem milites tentarent, episcopi & clerus in locum quemdam tutum secedebant, ubi extra omne periculum, cruce coram se posita, auxilium divinum invocabant. *Hunc tertium modum confirmat verbis Petri Vallis-Sernensis cap. 63, ubi de impressione in castrum Mosaïcum facta agit. Quartum denique modum præferendi crucem probat ex eodem monacho Vallis-Sernensi, qui in Historia Albigensium cap. 37 de deditione arcis Minervæ meminit.*

& explicationibus

C

265 At quod in pugna, *subdit ibidem Echardus*, aciebus adversis hinc inde concurrentibus, quis clericus seu canonicus, monachusve in fronte exercitûs Catholici ceterà inermis, crucem gestans præiverit, nec apud Sernensem, nec apud alios hujus belli scriptores legitur; nec verisimile; cum nec prudentiæ fuisset ita gratis se periculo exponere, ac Deum, ista non jubentem, tentare. *Demum post alia jam relata Echardus de effigie Crucifixi, quæ jam Tolosæ ostenditur, hanc conjecturam facit:* Itaque si crux, *inquit*, ejus est ætatis, ut volunt, ea fortè est, non quæ in prælio delata fuerit, sed quam sibi præferri jubebant episcopi, & quam, ubi Monfortio ejusque copiis è loco eminentiori benedictionem impertivit episcopus Convenarum, ut habet Sernensis loco citato, secum in ecclesiam reportarunt, coram ea Dominum pro felici pugnæ exitu deprecaturi: cui denique in signum victoriæ quasdam hostium sagittas affixerint, & ceu quoddam anathema appenderint.

impugnat hanc traditionem Tolosanam,

D

266 *Neque Echardus hanc traditionem Tolosanam primus in dubium revocat: jam enim à centum annis Guilielmus Catel in Historia sua Gallica Comitum Tolosanorum lib.* 2 *apud nos pag.* 298 *de eadem traditione dubitavit, ut etiam advertit Angelus Manrique, dum in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi* 1213 *cap.* 8 *num.* 7 *post memoratam pugnam ad Murellum hæc subnectit:* Cum episcopis & viris religiosis in castro permansisse sanctum Dominicum, qui à Fulcone vix umquam discedebat, plures auctores tradunt; quamvis non desit aliquis, qui dicat, discurrisse per acies, Christi in cruce pendentis sacram imaginem præferentem militibus, atque eos ad prælium animantem. Quin crucem ipsam observari hodieque lego (*in margine hîc citat Ferdinandum de Castillo*) sagittâ confixam in ipso prælio ex his, quæ ab adversariis jactabantur. Quod tamen antiquis prætermissum Guilielmus Catel, & alii suspectum habent. *Attamen Soëgius loco superiùs citato traditionem illam mordicus tuetur; sed præcipuum ipsius argumentum, quod ex silentio Bernardi Guidonis format, falsa hypothesi nititur, ut suprà monuimus. Si quis porrò ex antiquis documentis probet, in alio quodam prælio aut casu Crucifixum illum, qui Tolosæ servatur, sagittis Albigensium terebratum fuisse, traditioni eatenus non refragabimur.*

de cujus veritate alii diù ante ipsum dubitarunt.

E

Sanctus in tractu Tolosano energumenum

267 *Videtur etiam in tractu Tolosano accidisse prodigiosa energumeni liberatio, quam Constantinus Urbevetanus in Vita S.* Dominici *num.* 34 *refert his verbis:* Nec defuit viro Dei Dominico ad assertionem sanctitatis ipsius virtus Altissimi in dæmonibus effugandis: sicut enim idem etiam D. Rainerius venerabilis Cardinalis (*ex testimonio ejusdem antea narraverat illud miraculum, quod nos paragrapho præcedente num.* 247 *retulimus*) in eodem sermone ad Fratres coram omnibus supradictis fideli quidem attestatione narravit. Quadam die viro Dei Dominico in quadam ecclesia constituto, accidit sibi quemdam obsessum diversis dæmonibus præsentari. Qui, acceptâ stolâ, priùs ad collum proprium posuit, deinde eâdem collum cinxit ejusdem dæmoniaci, mandans illis, ut de cetero illum hominem non vexarent. Ipsi verò in ejusdem obsessi corpore torqueri statim cœperunt fortiter & clamare: Permitte nos exire. Quare nos hîc cruciari compellis?

F

multis dæmonibus mirabiliter liberavit,

268 At ille, Non dimitto vos, inquit, nisi mihi fidejussores dederitis, quod huc ultra nequaquam de cetero redeatis. Quos, inquiunt illi, fidejussores possumus tibi dare? Et ille: Sanctos martyres, quorum corpora in ecclesia hac requiescunt. Qui dixerunt: Non possumus, quia nostra merita contradicunt. Oportet, inquit, vos dare;

A dare ; alioquin à cruciatu hoc nequaquam liberos vos dimittam. Tunc illi reſponderunt, ad hoc ſe daturos operam, prout poſſent ; & interjecto modico intervallo dixerunt : Ecce impetravimus, licet immeriti, quod ſancti Martyres fidejuſſerunt pro nobis. Quod ſignum, ait, quia hoc verum ſit, datis mihi ? Qui dixerunt : Eatis ad capſam, in qua ſunt recondita capita Martyrum, eam invenietis inverſam. Mira res, & divinis prorſus adſcribenda prodigiis ! Quæſitum eſt, & ita inventum per omnia, ſicut illi fuerant proteſtati. *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 16 *explicat, quomodo mirabilis illa fidejuſſio fieri potuerit.*

quæ prodigioſa liberatio

269 *Humbertus in Actis* S. Dominici *cap.* 41 *idem miraculum totidem verbis exponit, & poſt hanc aliamque dæmonum ejectionem, ibidem cap.* 43 *addit ſequentia :* Inventum eſt etiam per illos, quibus poſt obitum Viri Dei commiſſa eſt inquiſitio ſuper miraculis perpetratis per eum in partibus Toloſanis, ſacerdote quodam atteſtante, quem non ſolùm officium, verùm etiam ætatis reddebat maturitas fide dignum, quod in ſua parochia homo fuerat, qui malè dudum à dæmonio vexabatur. Cum autem cauſâ prædicationis illuc vir Dei Dominicus adveniſſet, oratione ſua & devotione & dæmonem expulit & hominem liberavit. Addebat præterea, quod in eadem parochia multos à languoribus febrium, orationum ſuffragio reſtituit ſanitati. *Veroſimiliter Humbertus hoc loco alludit ad examen authenticum teſtium Toloſanorum, quos inferiùs poſt Acta audiemus.*

B

forſan fundamentum præbuit portentoſiori hiſtoriæ,

270 *Porrò ſuſpicamur, ſuprà relatum miraculum, aut ſimile in partibus Toloſanis patratum, occaſionem dediſſe exornandæ narrationi, quam Abrahamus Bzovius Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1213 *num.* 12 *inſerendam cenſuit, cum rem hoc ipſo anno* 1213 *aut præcedente apud Carcaſſonam contigiſſe exiſtimet. Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1219 *num.* 22, *& Dermicius Thaddæus in Nitela Franciſcanæ Religionis pag.* 3 *propter hanc ipſam relationem de Bzovio conqueruntur, eumque malæ fidei, & interpolatæ lectionis arguunt. Sed cum hæc interpolatio ad Acta* S. Dominici *nihil faciat, noſtrum non eſt, litem illam componere. Potius ad nos ſpectat indagare, quis primus iſtius portentoſæ hiſtoriæ relator fuerit. Videtur autem hic fuiſſe F. Joannes Martin, qui ex veteribus biographis Gallicè collegit Acta* S. Dominici, *quibus varia apocrypha immiſcuit,* quæ in hiſtoriam inferi numquam debuerunt, *ut ſuperiùs* § 4 *de illo agentes, cum Echardo diximus. Certè Bzovius non citavit antiquiorem auctorem, dum ab illo in fine narrationis teſtis allegatur* Joannes Martinus Valencenenſis 1 part. cap. 5 ex Jordano, Conſtantino, Humberto, & Theodorico ſcriptoribus Vitæ ſancti Dominici.

C

pro qua veteres biographi

271 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 23 *& ſequentibus eamdem prodigioſam hiſtoriam refert ex Speculo magno exemplorum, cujus collector etiam non videtur noviſſe antiquiorem hujus relationis teſtem Joanne Martino, quem ille ibidem apud Malvendam cap.* 25 *in fine indicat his verbis :* Ex Legenda ſancti Dominici, quæ ex quatuor Vitæ ejus ſcriptoribus ſumpta eſt ; nempe ex Fratribus Jordano, Conſtantino, Umberto, & Theodorico de Appoldia Ordinis Dominicani viris piis & doctis : tranſtulit autem illam in Gallicam linguam venerabilis Religioſus ejuſdem Ordinis Fra-

ter Joannes Martinus, Conventûs Valencenenſis, qui ſupradictum miraculum refert 1 parte cap. 5 fol. 35 columnâ 4. *Sic collector Speculi magni exemplorum, qui haud dubie putavit, Joannem Martinum ex aliquo horum quatuor veterum biographorum ſtupendum iſtud miraculum retuliſſe. Alphonſus Fernandez lib.* 2 *de Roſario, cap.* 6, *& Ægidius de Lalaing part.* 2 *cap.* 4 § 1, *aliique ſcriptores Dominicani eumdem Joannem Martinum, tamquam primum hujus miraculi relatorem, paſſim allegant.* AUCTORES G. C.

272 *Sed ne quis incautè decipiatur ſpecioſo nomine veterum auctorum, ex quibus Joannes Martinus Gallicam* S. Dominici *Legendam collegiſſe dicitur, candidum lectorem monemus, nullum ex quatuor laudatis Vitæ ſcriptoribus meminiſſe de tam prodigioſa tot dæmonum expulſione, qualis à Joanne Martino, ab editore Speculi magni exemplorum, Abrahamo Bzovio, Thoma Malvenda, aliiſque recentioribus refertur. In ſupradicta Conſtantini Urbevetani narratione quidem traditur* S. Dominicus *energumenum* diverſis dæmonibus *liberaſſe, & id etiam Theodoricus de Appoldia inferiùs num.* 47 *paucis verbis indicabit ; at in illa Joannis Martini aliorumque recentiorum relatione numerus ille dæmonum ad quindecim millia excreſcit, & omnes dicuntur expulſi virtute Roſarii, de quo hi duo veteres ſcriptores nullum verbum faciunt. Facilè tamen credimus, hanc miram & veram diverſorum dæmonum expulſionem imprudenti cuidam fabulatori fundamentum præbuiſſe, ut inde novum prodigium cuderet, & variis adjunctis exornaret, quamvis una hiſtoria ab altera plurimùm differat, ut utramque conferenti manifeſtum fiet. Nobis non vacat tranſcribere prolixam illam narrationem, quam locis citatis apud Bzovium & Malvendam aliòſve legere poteſt, quiſquis longioribus hujuſmodi fabulis delectatur.* E *falsò allegantur ;*

273 *Ut tamen lector rudem quamdam recentioris hujus hiſtoriæ ideam habeat, eam hîc damus ex Nicolao Janſſenio, qui in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *cap.* 5 *illam nonnihil mitigat, & contrahit in hunc modum :* Excitabat is (*nimirum* S. Dominicus, *quem ibi primum Roſarii inſtitutorem aſſerit*) concionem ad Roſarii cultum ; cum hæreticus multa de ejus uſu & commodo differentem ore cynico allatravit, momordit. Et ecce pœnam plerumque ejus flagitii comitem. Tanta illum dæmonum vis opplevit, ut credidiſſes, tartarum migraſſe. Fremebat infelix, ſpumabat, laniabat ſeſe ; vultum, os, oculos fœdum in modum diſtorquebat. Hîc obteſtari omnes Dominicum, uti opem vel immerenti adferat. Illo variis quæſtionibus tetros ſpiritus agitante, palam edicunt, irruptionis cauſam eſſe ; primò quidem, quod impudenter eſſet conatus honorem Virginis lædere. Deinde quia ante menſem hæc ipſa de Roſario edoctus, Dominicum riſerit, & modò ſine fronte propalam auſus ſit violare ; ac ſui conſimiles contra innoxii caput impellere. Hinc poſt varia ultrò citróque accepta & reddita, collum obſeſſi injecto ſerto Roſaceo ungit Dominicus, adjuratque dæmones, uti patefaciant, quinam inter Chriſtianos maximè damnentur. Hîc illi anxiè premi, naribus jactare ſanguinem, lutum auribus, ore deſpumare. Adacti, ut dicerent, Nos, inquiunt, ingentem principum ac prælatorum numerum poſſidemus, colonorum ſeu ruſticorum haud ita magnum : mercatores & cives habemus quamplurimos, quos plerumque avaritia, doli, cupediæ, voluptates tartaro immergunt. F *& cujus epitomen damus ex Janſſenio ;*

AUCTORE G. C.

gunt. De ſacerdotibus tandem ac religioſis compulſi fatentur, ex illis magnum eſſe numerum; ex his eos tantùm, qui nulla habita ratione ſtatus ſui, atque obſervantiæ religionis, extraordinariis magè cupiditatibus, quam monitis majorum & regulæ obſecuti ſunt.

qui eam non parum mitigavit,

274 Poſt hæc atque alia hujuſcemodi intentiùs poſtulantur, coram enarrent, quis in cælo Sanctus, quem ipſi timeant præ ceteris, quemque homines præ omnibus colere ac venerari debeant. Hîc rugire illi, horrendum fremere, conſternare arbitros, ut plerique ſenſu atque animo excidere viderentur. Contra Vir Dei excitare, monere, ut macti ſint, neque hæc terriculamenta inania formident. Indicto dein ſilentio, dæmonibus edicit, numquam fore, ut torquere eos deſinat, niſi ad quæſtionem palàm, omnibuſque audientibus, reſponderint. Cum id clam ſe dicturos pollicerentur, nec ſecus fieri poſſe affirmarent abſque inſigni ſua jactura & detrimento, ſanctus Pater fervido affectu, afflictis ſolo genibus, Deiparam exorat, uti contumaces per
B virtutem ſanctiſſimi Roſarii ad veritatem cogantur. Mirum dictu, viſuque! Confeſtim ore hominis flamma diffunditur, miſeroque ejulatu diſceſſum orant. Fruſtra omnia: quippe Dominicus iteratò interpellat Virginem, memor ſit honoris ſui & Roſacei cultus: quid de re ſit, ipſi dæmones aliquando fateantur; tempus eſſe, quo ex mendaciorum architectis verum exſculpere oporteat.

contraxitque ex prolixa narratione,

275 Finierat, cum ſubitò cæleſtium angelorum turba delabitur, mediamque ſe ſiſtit ipſa Dei parens: virgâ aureâ hominem percutit, jubetque, vera efferant, quæ Dominicus exigeret. Tum illi exclamare & quiritari: " O inimi-
„ca noſtra! O damnatrix, confuſio noſtra!
„Cur de cælo deſcendiſti, ut hîc nos torque-
„res? Nunc per te, quæ infernum exſpolias,
„& pro peccatoribus tamquam potens advocata
„deprecaris, ô via cæli certiſſima, cogimur
„eheu! cogimur ipſiſſimam dicere veritatem.
„Declarandus eſt modus, quo ipſi vehementer
„confundemur. Væ & maledictio tenebrarum
„principibus! Audite ergo Chriſtiani. Hæc
C „Chriſti Mater potens enimvero eſt in præſer-
„vandis ſuis clientibus, quo minus præcipites
„ad inferna volvantur. Illa eſt, quæ ſolis inſtar, fraudium noſtrarum tenebras diſpellit;
„quæ enervat, diſſolvit, quidquid ipſi moli-
„mur. Quicumque in ſancto ejus cultu perſtite-
„rit, perire non poteſt: valet enim illa plus,
„quam omnes Sancti. Ac certi eſtote, complu-
„res, dum illam in extremo vitæ actu implo-
„rant, contra jus noſtrum eſſe conſervatos: &
„ni ipſa conatibus noſtris obviaſſet, totam fer-
„mè Eccleſiam exterminaſſemus. Præterea (quod
„ô pudor! compellimur edicere) nemo, ne-
„mo, qui in Roſarii cultu perſeveravit, æter-
„nis adjudicatur ſuppliciis: illa quippe ſuis cli-
„entibus, ut ſcelerum commiſſorum eos pœni-
„teat, indulget; quo fit, ut ea per confeſſio-
„nem abjiciant, & certam à Deo veniam con-
„ſequantur „.

in qua occurrunt nonnulla,

276 Dixerant verò iſta falſitatis artifices, cum beatus Pater concionem excitat, uti ingeminent Pſalterium. Ingeminant; atque ecce res ſtupenda. Ad quodque AVE MARIA quiſque dæmonum cedit ardentiſſimi carbonis effigie. Ac tandem infelici homine hoſpitibus iis liberato, Deipara omnibus, qui aderant, bene precata, ab oculis diſceſſit. Hac cataſtrophe obſtupuerunt hæretici, atque hortante Dominico, non pauci D
ad veram Chriſti fidem, & Roſaceum Virginis cultum acceſſêre. *Hactenus Nicolaus Janſſenius, qui ingentem dæmonum iſtorum numerum ſubticuit, & alias incredibiles longioris narrationis expreſſiones cautè mitigavit. Equidem ſcimus, non eſſe abbreviatam manum Domini, Deumque per Sanctos ſuos mirabilia operari; ſed quis cordatus huic narrationi ſine antiquioribus teſtibus ac tabulis ſtatim fidem adhibeat? Quis facilè credat, coram duodecim millibus hominum, ut in prima relatione traditur, hæc prodigia apud Carcaſſonam publicè contigiſſe, & nullum ex trecentis teſtibus ſynchronis, qui in examine Toloſano juridicè auditi ſunt, de rebus adeo memorabilibus meminiſſe?*

quæ prudentiam S. Dominici non ſatis decent.

277 *Adde, quod in illis dæmonum interrogationibus & reſponſis occurrant aliqua, quæ non videntur decere prudentiam* S. Dominici, *quæ certè virtus in ipſo maxima fuit, & quam Bonifacius VIII Pontifex in illo Sancto præcipuè laudare conſueverat, ut anonymus ineuntis ſeculi* XIV *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum apud Echardum tomo* I *pag.* 2 *teſtatur his verbis:* Bonifacius aliquando loquens de Patre noſtro beato Dominico, dicebat: ILLE SAPIENS HOMO SIC FECIT, VEL DIXIT. *Unde Melchior Canus in Opere de Locis theologicis lib.* XI *apud nos pag.* 535 *rectè dixit:* Dum quidam affectui ſuo nimium indul-
E gent, & ea ſcribunt, quæ animus ſcribentis dictat, non veritas, tales Divos quandoque nobis exhibent, quales Divi ipſi, etſi poſſent, eſſe tamen noluiſſent. *Itaque ad majorem* S. Dominici *gloriam pertinet, & nos eidem Sancto gratiſſimum facere arbitramur, quando abſona hujuſmodi commenta rejicimus. Ceterùm ſimilibus fulcimentis non indiget ſolidiſſima Roſarii devotio, quam orbis Catholicus quotidiano uſu probat, Deus ſæpe certis miraculis confirmat, & Romani Pontifices ſingularibus privilegiis decorarunt, ut poſtmodum videbimus.*

§ XVI. Actus judiciales, quos Sanctus contra Albigenſes exercuit, & hac occaſione digreſſio de ſuppliciis hæreticorum.

F

Videtur S. Dominicus

EX *duabus formulis, quæ adhuc ſuperſunt, facilè colligimus,* S. Dominicum *ſæpius hæreticis ad Eccleſiam reductis juridicè pœnitentiam injunxiſſe, & plures hujuſmodi actus judiciales exercuiſſe. Exemplaria harum formularum apud Janſſenium, Soëgium, Echardum, alioſque ſcriptores Dominicanos paſſim occurrunt, & Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 7 *primum ſic refert:* Univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſentes litteræ pervenerint, Frater Dominicus, Oxomenſis Canonicus, prædicator minimus, ſalutem in Chriſto Auctoritate domini abbatis Ciſtercienſis, apoſtolicæ Sedis legati, qui hoc nobis injunxit officium, reconciliavimus præſentium latorem Pontium Rogerium, ab hæreticorum ſecta, Deo largiente, converſum: mandantes in virtute præſtiti ſacramenti, ut tribus Dominicis feſtivis diebus ducatur à ſacerdote nudus in femoralibus ab ingreſſu villæ uſque ad eccleſiam verberando.

279 In-

A *non tantùm hæreticis resipiscentibus*

279 Injungimus etiam ei, ut à carnibus, ovis, & caseo, seu omnibus, quæ sementinam trahunt carnis originem, abstineat omni tempore, excepta die Paschæ & die Pentecostes & die Natalis Domini, in quibus ad abnegationem erroris pristini præcipimus, ut eis vescatur. Tres Quadragesimas in anno faciat à piscibus abstinens; tribus diebus in hebdomada semper à piscibus & ab oleo & vino abstineat, & jejunet, nisi corporalis infirmitas vel labores ætatis exegerint dispensationem. Religiosis vestibus induatur tum in forma, tum etiam in colore, quibus in directo utriusque papillæ singulæ cruces parvulæ sint assutæ. Quotidie, si opportunum fuerit, Missam audiat, & diebus festivis ad Vesperas in ecclesiam pergat. Alias horas tam nocturnas quam diurnas, ubicumque fuerit, Deo reddat; scilicet septies in die, decies Pater noster dicat; media nócte vigesies. Castitatem observet, & mane apud Cererim villam chartam istam capellano suo per singulos menses ostendat. Capellano etiam

B præcipimus, ut de vita ejus curam diligenter habeat. Hæc omnia diligenter observet, donec aliàs super his dominus legatus suam nobis exprimat voluntatem. Quod si ea observare contempserit, tamquam perjurum & hæreticum & excommunicatum ipsum haberi præcipimus, & à fidelium consortio sequestrari. *Echardus tomo* 1 *pag.* 9 *in notis conjicit, hanc chartam anno Christi* 1208 *scriptam fuisse, etiamsi in ea annus & mensis non exprimantur.*

pœnitentiam injunxisse,

280 *Malvenda ad eumdem annum cap.* 8 *alterum exemplar ita recitat:* Universis Christi fidelibus, ad quos litteræ præsentes pervenerint, Frater Dominicus, Oxomensis Canonicus, prædicationis humilis minister, salutem & sinceram in Domino charitatem. Discretio vestræ universitatis præsentium auctoritate cognoscat, quod nos Raymundo Guilielmo de Altaripa Pelaganirio licentiam concessimus, ut Guilielmum Ugotionem, hæreticali quondam habitu, ut idem coram nobis asseruit, investitum, secum in domum

* *al.* in domo sua

suam * apud Tholosam teneat, more aliorum hominum conversantem, quo usque super hoc nobis, vel sibi expressius mandatum faciat dominus Cardinalis: & quod sibi non cedat, videlicet Raymundo Guilielmo ad infamiam sive damnum. *Echardus loco proximè citato in iisdem notis ex titulo* Cardinalis, *qui hìc memoratur, probabilissimè colligit, has litteras inter annum* 1210 *&* 1215 *datas esse.*

C

sed etiam pertinaces judicio seculari tradidisse,

281 *Videtur etiam* S. Dominicus *ab Apostolicis legatis accepisse potestatem convincendi in juridico examine hæreticos, eosque in erroribus suis pertinaces tradendi judicio seculari, ut eruimus ex historia, quam Constantinus Urbevetanus apud Echardum num.* 36 *ita narrat:* Prædicante aliquando viro Dei Dominico in partibus Tolosanis, contigit, quosdam hæreticos captos & per eum convictos, cum redire nollent ad fidem Catholicam, tradi judicio seculari. Cumque essent incendio deputati, aspiciens inter alios quemdam Raimundum de Grossi nomine, acsi aliquem in eo divinæ prædestinationis radium fuisset intuitus; Istum, inquit officialibus curiæ, reservate, nec aliquo modo cum ceteris comburatur; conversusque ad eum, blandéque alloquens, Scio, inquit, fili mi, scio, quod adhuc, licet tardè, bonus homo eris & sanctus. Res stupenda, & dignè commendanda memoriæ! Dimissus namque, per annos ferè viginti in hæretica cæcitate permansit; tandem verò Dei gratiâ illustratus, relictis tenebris, ad lumen venit: Frater enim Prædicator effectus, in eodem Ordine vitam suam & laudabiliter duxit, & feliciter consummavit. *Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi cap.* 77 *prorsus eadem refert, & Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 33 *in notis ad hunc Constantini textum observat, Humbertum cap.* 45 *hanc historiam totidem verbis excepisse, putatque, rem illam inter annum Christi* 1209 *&* 1215 *contigisse.* AUCTORE G. C.

282 *At miramur. hìc alias notas ab Echardo non fuisse additas, cum præsertim Malvenda in Annalibus anno Christi* 1215 *cap.* 9 *respiciens ad illam historiam, quam ad eumdem annum suprà cap.* 2 *ex Vincentio Bellovacensi, aliisque retulerat, contra hæreticum quemdam ita scribat:* Non abnuimus, sanctum Dominicum primum fuisse, qui inquisitoria auctoritate (*paragrapho sequente indagabimus, an id ex officio primi Inquisitoris egerit*) hæreticos igne punierit; & vidimus superiùs hoc anno, Tolosæ ipso Viro Dei & convincente & judicante, hæreticos incendio E consumptos, & unum reservatum: & superioribus annis, cum Simon, Monfortii Comes, diversa loca armis occuparet, multi hæretici obstinati combusti sunt, uti superiùs diximus, haud dubie Inquisitorem agente sancto Dominico. Ergo canis ille ore facem gestans, qui à matre sancti Dominici, antequam eum pareret, in somnis est observatus, rectè designasse videtur & munus indefessum docendi & prædicandi custodiendique gregis dominici, & Inquisitionis officium, quod utrumque in Viro apostolico, ejusque Ordine mirificè viguit. *ut Malvenda libenter admittit;*

Echardus verò id ultimum negat,

283 *Contra verò Echardus contendit,* S. Dominicum *sola prædicatione vitæque exemplo conversionem hæreticis suasisse, & numquam sese supplicìis eorum immiscuisse. Hanc opinionem suam variis locis sedulò inculcat, eamque præcipuè repetit, quando Sanctus in Epistola authentica inquisitionis Tolosanæ ab oculatis & juratis testibus non sine magna laude bis ac tertiò* persecutor hæreticorum *appellatur: nam ad hunc titulum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 56 *inter alia in notis ita sollicitè monet:* Viden', quî hæreticorum assiduus persecutor fuerit? Nempe redarguendo tam verbo, quam exemplo bonæ vitæ, non jugulum petendo, non ferrum & ignem minitando, quod sui non erat officii. *At quid, obsecro, piaculi aut dedecoris in* S. Dominicum *redundaret, si hic ex subdelegata Ecclesiæ potestate pervicaces hæreticos brachio seculari, ut vulgò loquimur, puniendos tradidisset, quemadmodum illis resipiscentibus ex eadem legati Apostolici auctoritate pœnitentiam injunxit?* F

cui opponimus doctrinam S. Thomæ,

284 *Certè Catholicus quispiam dubitare non potest de illa Ecclesiæ potestate, quæ innumeris exemplis ac testimoniis probatur, & quam Alfonsus de Castro, Judocus Coccius, aliique scriptores integris voluminibus contra heterodoxos vindicarunt. Solum hoc loco producimus divum Thomam, qui in Summa Theologica* 2. 2. *quæst.* XI *art.* 3 *ex sententia S. Hieronymi eamdem Ecclesiæ potestatem confirmat, & familiari quadam similitudine hanc rem sic explicat:* Respondeo dicendum, quod circa hæreticos duo sunt consideranda. Unum quidem ex parte ipsorum; aliud verò ex parte Ecclesiæ. Ex parte quidem ipsorum est peccatum, per quod meruerunt non solùm ab Ecclesia per excommunicationem separari, sed etiam per mortem à mundo excludi. Multo enim gravius est corrumpere fidem, per

AUCTORE G. C.

quam eſt animæ vita, quam falſare pecuniam, per quam temporali vitæ ſubvenitur. Unde ſi falſarii pecuniæ vel alii malefactores ſtatim per ſeculares principes juſtè morti traduntur, multo magis hæretici ſtatim, ex quo de hæreſi convincuntur, poſſunt non ſolùm excommunicari, ſed & juſtè occidi. Ex parte autem Eccleſiæ eſt miſericordia ad errantium converſionem; & ideo non ſtatim condemnat, ſed poſt primam & ſecundam correptionem, ut Apoſtolus docet: poſtmodum verò ſi adhuc pertinax inveniatur, Eccleſia de ejus converſione non ſperans, aliorum ſaluti providet, eum ab Eccleſia ſeparando per excommunicationis ſententiam, & ulterius relinquit eum judicio ſeculari, à mundo exterminandum per mortem.

zelum S. Ferdinandi regis,

285 *Quid igitur nos impedit, quo minus cum Malvenda dicamus, quod* S. Dominicus *illos hæreticos à ſe convictos, & poſt iterata monita obſtinatos, de quibus ſuprà relatus Conſtantinus meminit, ſeculari poteſtati plectendos reliquerit? Sanè id nullo modo officit ſanctitati ipſius, quandoquidem zelus hujuſmodi adverſus pervicaces hæreticos in Actis Sanctorum laudatur. Propterea Lucas Tudenſis in Chronico mundi, quod Tomo* 4 *Hiſpaniæ Illuſtratæ editum eſt, apud nos pag.* 112 *ſanctum Ferdinandum regem his laudibus extollit:* In tantum, *inquit*, regnum ſibi ſubditum ſuccenſus igne Catholicæ veritatis ſtrenuè rexit, ut inimicos fidei Chriſtianæ totis viribus perſequeretur, & quoſcumque reperiebat hæreticos flammis exureret; & ipſe vice famulorum ignem & ligna in eis comburendis miniſtrabat. *Ne hîc quis fortaſſe effugium quærat, nobiſque reſpondeat, hæc potius ſeveritati regiæ, quam ſacerdotali manſuetudini convenire, pauca proferemus exempla piiſſimorum præſulum ac ſacerdotum, qui pertinaces hæreticos brachio ſeculari tradiderunt.*

B

praxim præſulum orthodoxorum, qui in Gallia,

286 *Primum occurrit in Gallia, ubi Euraudus de Caſtro novo, ab Hugone præſule Autiſſiodorenſi hæreſeos convictus, & in ea perſiſtens combuſtus eſt, ut in Hiſtoriâ epiſcoporum Autiſſiodorenſium cap.* 58 *apud Labbeum tomo* 1 *Bibliothecæ Ms. pag.* 477 *narratur his verbis:* Increbreſcente contra eum tandem hæreſeos, qua notabatur, infamia, idem epiſcopus, ſicut erat Catholicorum dogmatum zelator præcipuus, & perverſitatis hæreticæ fervidus exſtirpator, in Pariſienſi concilio, ab Octaviano Romanæ Eccleſiæ presbytero Cardinali, qui tunc legationis officio fungebatur in Francia, Pariſiis convocato, multis archiepiſcopis, epiſcopis, & ceteris eccleſiaſticarum dignitatum vel adminiſtrationum inferiorum perſonis præſentibus, ipſum de hæreſi publicè accuſavit, accuſatum teſtimoniis irrefragabilibus convicit: convictus, approbante concilio, ſententiam damnationis excepit, damnatus ignis concremationè profanam animam exhalavit, digna recipiens ſtipendia meritorum, & generi ſuo fœdam ſuæ perverſitatis notam imprimens & opprobrium ſempiternum.

C

aliiſque regionibus

287 *In hac materia prorſus ſingulare eſt, quod anno Chriſti* 1234 *in Belgio contigit, & quod Joannes Buzelinus noſter in Annalibus Gallo-Flandriæ lib.* 6 *ad illum annum ex antiquis monumentis refert hoc modo:* In hæreticos Duaci eodem anno juſtiſſimè graviſſiméque ſævitum eſt. Decem viri eo veneno imbuti fuerant reperti; fruſtraque laboraverant quidam, ut ab inſana mente ad rectam eos reducerent. Igitur cum placuiſſet eos pro meritis inſigni ſupplicio plectere, nihil ad judicii pœnarumque celebritatem defuit. Opportunè tunc has in partes venerat Henricus Remenſis archiepiſcopus, aderatque P. Robertus ex Ordine Dominicanorum, ab ſummo Pontifice capiendorum & puniendorum hæreticorum poteſtate præditus. Neque ſuam paſſi ſunt præſentiam deſiderari Godefridus Cameracenſis pontifex, Aſſo Atrebatenſis epiſcopus, & Tornacenſis Walterus. Junxit etiam iis ſeſe Joanna Flandriæ princeps, multâ ditionum ſuarum ſepta nobilitate. Quove plus terroris hominum multitudini incuteretur, delectus eſt ſupplicio dies Dominicus Maio menſe, uti cives omnes, ac vicinorum incolæ locorum ab operibus feriati ſpectaculum uſurparent. Ergo tot viris nobiliſſimis & innumeris hominum turbis adſtantibus & videntibus, extra portam Oliveti, qua Lambras tendebatur, illi flammis injecti abſumptique ſunt. D

pervicaces hæreticos morte affici permiſerunt,

288 *Cæſarius Heiſterbachenſis de ſimili ſupplicio, quod Coloniæ ſuo tempore pertinaces hæretici ſubierunt, lib.* 5 *Miraculorum & hiſtoriarum memorabilium cap.* 19 *ſic meminit:* Circa illa tempora ſub archiepiſcopo Reynaldo, Coloniæ plures ſunt hæretici comprehenſi, qui à litteratis viris examinati & victi, per judicium ſeculare damnati ſunt. Datâ ſententiâ, cum ducendi eſſent ad ignem, unus illorum, Arnoldus nomine, quem ceteri magiſtrum ſuum fatebantur, ſicut narraverunt, qui interfuerunt, panem & pelvium cum aqua ſibi dari petivit. Quibuſdam volentibus, ut hoc fieret, viri prudentes diſſuaſerunt, dicentes: Aliquid hîc fieri poſſet opere diabolico, quod infirmis eſſet in ſcandalum & in ruinam... Ducti ſunt extra civitatem, & juxta cæmiterium Judæorum ſimul in ignem miſſi. *Deinde hic ſcriptor eodem libro cap.* 22 *nominatim recenſet quoſdam clericos hæreticos, qui ab epiſcopo & theologis de hæreſi convicti, & Pariſiis ob ſuam pertinaciam combuſti ſunt. Ne hîc longiores ſimus, omittimus S. Petrum Thomaſium ex Ordine Carmelitarum, qui in inſula Creta ad morte plectendos hæreticos auxilium ducis imploravit, ac tandem obtinuit, ut apud nos ad diem* XXIX *Januarii in Actis iſtius Sancti cap.* 7 *num.* 43 *& ſequentibus legi poteſt.* E

& contra quem argumentamur

289 *Ut autem Echardus hanc ſeveritatem ſancto ſuo Fundatori, aut inclyto ipſius Ordini, ignominioſam non putet, ſubminiſtrabimus ei aliquot exempla domeſtica, inter quæ Leander Albertus in Opere de Viris illuſtribus Ordinis Prædicatorum lib.* 2 *apud nos fol.* 59 *unum refert his verbis:* Cum Boſina & Dalmatia maximis agitarentur erroribus, populos hæreticis ſeducentibus, à Pontifice maximo Colocenſis antiſtes illuc Legatus miſſus eſt, ut ſeu ſuaſionibus, ſeu Cruceſignatorum armis ad ſanam mentem redire compelleret. Sed cum nec verbis nec armis ab erroribus ſuis evelli poſſent, rem prorſus deſperatam juſſu Pontificis Prædicatoriæ familiæ commiſit antiſtes; qui Pontificis juſſa diligenter & intrepidè perficientes, cœperunt diſceptationibus litterariis & concionibus hæreſeos labe inquinatos tam acriter urgere, Colomano rege aſſiſtente, ut plures coëgerint è tenebris ad veræ fidei lumen redire. Verùm initio ex Fratribus plures, dum conſtantiſſimè fidem Chriſti tuerentur, martyrio coronati ſunt. Tandem pede firmato, multos erroribus implicitos, & in ſua perfidia obſtinatos, igni tradiderunt. F

ex domeſticis

290 *Leander in eodem Opere lib.* 4 *fol.* 149 *alia hujus generis exempla memorat, & ſeveros Prædicatorum hæreticæ pravitatis cenſores ita laudat:* Ecce Jacobus

exemplis,

A cobus Ferrarienſis cum Ludovico Piſano Jacobum de Petris Brixienſem ſacræ theologiæ interpretem, hæreticorum limam ſeveriſſimam, & Vercellinum Vercellenſem virum doctum & eruditum, florentes circa annum Domini MCDLXX, comitans. O quam ſeverè omnes iſti incedunt, & præcipuè ille Jacobus Brixienſis, qui neminem pro fide Chriſti umquam veritus, plures igni, hæreſeos labe infectos nec reſipiſcentes, adjudicavit; cujus veſtigia ſecutus Antonius Caſalenſis anno elapſo per ſe ac vicarios ſuos ultra triginta, exiſtens inquiſitor Novocomi, ubi vitâ functus eſt, igni tradidit.

quibus Malvenda gloriatur;

291 *Hinc etiam Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 8 *Ordinem ſuum tali exornat elogio:* Quantum gloriæ, ſplendoris, dignitatis Ordo Prædicatorum habeat, quod auctore ſancto Dominico iſtud adeo ſacroſanctum Inquiſitoris officium primam originem ceperit, deincepſque in poſteros Fratres Prædicatores feliciter propagatum, vix verbis exprimi poſſit. Divinum hoc planè inventum fuit, & ingens in eo

B Dominicana religio Chriſtianæ reipublicæ momentum intulit: quando eo potiſſimùm præſidio hæreticorum audacia retunditur, orthodoxi in officio continentur, puritas & ſinceritas Chriſtianæ fidei illibata conſervatur, evulſis radicituſque exſtirpatis pravis noxiiſque hæreſum & falſorum dogmatum fruticibus; denique quibuſvis hæreticis, ſanæ doctrinæ novatoribus & alteratoribus igne, ferro, ni reſipiſcant, exſtinctis, vel ſaltem deterritis, fugatis, profligatis. Quam egregiam in hoc munere religioſi Prædicatores operam ſemper in provinciam Chriſtiani orbis præſtiterint, quam admirabili integritate, induſtria, prudentia illud perpetuò adminiſtraverint, quamque ſe & Chriſtiano populo digna Eccleſiæque ſalutaria eo in genere egregiè facta patraverint, Annales noſtri ſuis temporibus & locis locupletiſſimi teſtes exſiſtent.

imò ex geſtis Sanctorum

292 *Sed ne Echardo ullus ſcrupulus ſuperſit, etiam ex Opere noſtro exhibebimus aliquos illuſtres ejuſdem Ordinis viros, quos Eccleſia catalogo Sanctorum aut Beatorum adſcripſit, licet in hæreticos ſeverè animadverterint. Primus juxta ſeriem Operis noſtri eſt S. Antoninus, ex Ordine*

C *Prædicatorum ad archiepiſcopatum Florentinum aſſumptus, de quo ad diem ſecundam Maii, tomo* 1 *iſtius menſis pag.* 339 *in ſummario proceſſuum leguntur ſequentia:* Hæreticum quemdam Mag. Joannem de Canibus dictum, adventitium accolam Florentini ſoli, magicum & nicromantum, ac malè de beatiſſima & immaculata Domina noſtra ſemper virgine Maria, Matre Domini noſtri Jeſu Chriſti pertinaciter ſentientem, poſt canonicas monitiones, ac debitum examen, & juſtum ſuæ condemnationis proceſſum, dimiſit in manu curiæ ſecularis, à qua publicè demum in ſua pertinacia perſeverans, fuit combuſtus. *Leander Albertus lib.* 3 *Operis ſupra citati fol.* 100 *eumdem Sancti zelum ſic breviter laudat:* Non defuit etiam tum Antonio (*hoc nomen in baptiſmo accepit, ut alibi notavimus*) magnitudo animi, cum ſordidiſſimum hominem ac deteſtabile caput Joannis Canini, quem hæretica pravitate infectum deprehenderat, non approbantibus id multis civibus, flammis concremandum eſſe adjudicavit.

ejuſdem Ordinis oſtendimus,

293 *Alter eſt B. Joannes Dominici; ex eodem Ordine ad purpuram evectus, qui in Opere noſtro ad diem* x *Junii celebratur, ubi tomo ſecundo iſtius menſis pag.* 396 *&* 397 *refertur ejus elogium ex memorato S. Antonino, qui ibidem* AUCTORE G. C.
Part. 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 11 § 3 *de illo ſuo quondam magiſtro poſt alia ſic ſcribit:* Ad requiſitionem domini imperatoris Sigiſmundi miſſus eſt legatus in Ungariam, ad exſtinguendam hæreſim exortam Bohemorum. Qui profectus illuc, cum vidiſſet gentem illam obduratam in ea hæreſi, nec verbis poſſe reduci, conſuluit imperatori, ut populos illos gladio exponeret, cum adhuc eſſent debiles in potentia; ne forte multiplicati poſtea domari non poſſent. Durus viſus eſt imperatori ſermo iſte, & carnaliter compatiens corporibus eorum, ne occiderentur, & regnum ejus deſolaretur, non acquievit, fortè ſperans per alium modum ab erroribus revocandos. *Exitus docuit, conſilium beati Viri utile fuiſſe, & regna miſeris modis dirui, niſi exortæ hæreſes ſtatim exſtirpentur, ut ibidem pag.* 399 *in Annotatis obſervavimus. Tertius in eodem Ordine occurrit B. Joannes Vicentinus, cujus Acta ad diem ſecundam Julii illuſtrata ſunt, ubi tomo* 1 *iſtius menſis pag.* 485 *Gerardus Mauriſius,* E
ſcriptor ſynchronus, ad rem noſtram de illo hæc habet: Hic perſecutor fuit ibi hæreticorum, ſic quod plures comburi fecit.

illam ſeveritatem,

294 *Non ignoramus, hanc rigidam Sanctorum praxim hæreticis plurimùm diſplicere, eoſque contra ſacrum Inquiſitionis tribunal, tamquam crudele, aſſiduis querelis debacchari. Unde ex illorum ſecta Philippus Camerarius centuriâ* 1 *Operarum ſubciſivarum cap.* 58 *multis argumentis ſuadere nititur, libertatem religionis impunè permittendam eſſe, & de ipſo* S. Dominico *ſic ineptè conqueritur:* Dominicus auctor unius ex quatuor mendicantium Ordinibus, primus incendia & uſtulationes inter Chriſtianos religionis ergò invexit, ideoque ejus imitatores adhuc Inquiſitionem tamquam peculiarem ſibi vendicant, & multis in locis ſeverè eam exercent. Tradunt autem, matrem ejus jamjam eum enixuram ſomniaſſe, ingentem canem ſe parere, qui ardentem torrem ore geſtaret; qui torris deſignavit fortaſſe rogos, quibus in cinerem redacta eſt infinita hominum multitudo. *Quod hoc loco heterodoxus ille de infinita hominum multitudine in cinerem redacta blaterat, facilè refelli poſſet, ſi operæ pretium foret, cum ex eccleſiaſticis variorum temporum ac locorum hiſtoriis conſtet, innumerabiles Catholicos ab hæreticis flamma ferroque ſublatos fuiſſe.*

ſeu potius fidei conſervandæ curam,

295 *At ſufficit hic brevis refutatio Malvendæ, qui in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 8 *poſt relata hujus hæretici verba ſic reſpondet:* Sint hæ nobis palmares coronæ, natam Religionem Prædicatorum exſtinguendis in orbe hæreticis, & ferro flammaque impœnitentibus exſcindendis. Sed non eſt verum, ſanctum Dominicum primum incendia & uſtulationes inter Chriſtianos religionis ergò invexiſſe: nam quod attinet ad hæreticos capitali pœna mulctandos, certum eſt, in hujuſmodi peſtes ultimum ſupplicium inflixiſſe Valentinianum & Marcianum imperatores, ut apparet ex Codice Theodoſiano. *Si quis hæc diſtinctiùs noſſe cupit, conſulat Judocum Coccium tomo* 1 *Theſauri Catholici lib.* 7 *art.* 27, *eminentiſſimum Bellarminum tomo* 2 *Controverſiarum lib.* 3 *de Laicis cap.* 21 *&* 22, *Alfonſum de Caſtro, alioſque paſſim obvios, qui antiquas imperatorum leges, & evidentia veterum Patrum teſtimonia allegant. Tum Malvenda capite ſequente aſſignat plurima hujus rei exempla, ætatem* S. Dominici *præcedentia, ex quibus liquet, ineptire Camera-*

AUCTORE G. C.

rium, dum primam capitalis ſupplicii praxim, adverſus hæreticos uſurpatam, huic Sancto mendaciter adſcribit.

quam hæretici & politici oderunt,

296 *Denique Malvenda ibidem Catholicum lectorem contra politicam quamdam Juſti Lipſii opinionem præmunit his verbis:* At iſta tu cave, & cautè lege, ſimulque Eccleſiæ doctrinam uſumque amplectere, hæreticos quoſvis deprehenſos, obſtinatè in ſententia perſiſtentes poſt inſtitutionem, ſuavia blandaque monita, niſi ſpes clara & perſpicua converſionis (quod rarum & difficile) affulgeat, ignis ſupplicio conſumendos. Exſtant ea de re innumerabiles theologorum juriſconſultorumque ſententiæ; ſed interim tu conſule hos paucos, Alfonſum Caſtrenſem lib. 2 de juſta hæreticorum punitione cap. 12 & ſequentibus, Bellarminum lib. 3 de Laïcis cap. 21 & 22, Bannez 2. 2 quæſt. 1 art. 3 & 4, Azorium 1 Parte Inſtitutionum lib. 8 cap. 13. Eccleſia Chriſti divino conſilio judicat, nullum præſentius hæreſis morbo remedium adhiberi poſſe, quam ut putridæ affectæque partes ferro igneque abſcindantur, graviſſimo nimirum & deſperato malo.

B

& quam fortè Echardus nimis ſævam judicat,

297 *De his tam fuſè diſputavimus, eo quod hodiedum ſub nomine Catholicorum reperiantur nonnulli novatores, qui Eccleſiæ ſuaſoriam duntaxat quamdam poteſtatem in convertendis hæreticis concedunt. Inter hos tamen minimè numeramus Echardum, qui fortè tales actus judiciarios* S. Dominico *abjudicat, quia illam ſeveritatem ſancto ſuo Fundatori minus honorificam exiſtimavit. Sed jam memoratis Sanctorum exemplis hunc ſcrupulum ei eximimus. Quod ſi fortaſſe id fecerit, quia ex ipſius opinione tunc nondum inſtitutum erat tribunal Inquiſitionis, nihilo magis proficit: nam ex antiquioribus exemplis manifeſtum eſt, hæreticos ab epiſcopis aut theologis examinatos, & poſt pertinaciam judicio ſeculari traditos fuiſſe, quamvis eo tempore tribunal Inquiſitionis contra hæreticam pravitatem necdum hodierno modo inſtitutum eſſet.*

Sancto minime ignominioſam eſſe.

298 *Itaque hîc inter nos & Echardum ſola, ut opinamur, agitatur illa quæſtio, an* S. Dominicus *umquam hæreticos pertinaces poteſtati ſeculari plectendos tradiderit. Ille id negat, quia nuſquam ſatis clarè exprimi arbitratur. Nos verò contendimus, hoc ſatis erui ex ſupradicta Conſtantini Urbevetani narratione, ejuſque adjunctis, & cum pleriſque ſcriptoribus Dominicanis id affirmamus. Etſi autem tunc Inquiſitio nondum fuiſſet inſtituta, Sanctus facere illud potuit juſſu Legatorum Sedis Apoſtolicæ, aut epiſcoporum, ad quos tunc temporis examen hæreticorum pertinebat, & quorum auctoritate alios actus judiciales in eadem materia exercuit, ut ſuprà vidimus. Facillimè id contingere potuit, quando Sanctus fuit vicarius epiſcopi Carcaſſonenſis, qui à diœceſi ſua aberat, ut Theodoricus de Appoldia inferiùs num.* 50 *teſtabitur. Quis credat, Guidonem epiſcopum Carcaſſonenſem, ferventiſſimum crucis prædicatorem, qui integritatem & virtutem Sancti noſtri intimè noverat, eique vices ſuas commiſerat, examen hæreticorum ſibi abſenti reſervaſſe? Sed jam tempus eſt, ut inquiramus, an* S. Dominicus *officium Inquiſitionis primus adminiſtraverit.*

C

D

§ XVII. An Sanctus à Pontifice Romano conſtitutus fuerit primus Inquiſitor contra hæreticam pravitatem?

Prædicatores primum inquiſitoris officium S. Dominico,

J*Am diuturna lis agitatur inter Ciſtercienſes & Dominicanos, dum hi exordium Inquiſitionis in hæreticos* S. Dominico *tribuunt; illi gloriam incepti hujus officii ſuo S. Petro de Caſtro-novo adſcribunt. Utraque litigantium pars pro ſe multos teſtes adducit, & cauſam ſuam æquiſſimam exiſtimat. Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 6 *breviter pronuntiat,* conſenſu omnium fermè exploratiſſimum haberi, ſanctum Dominicum primùm ea forma ac modo, quo nunc viget & adminiſtratur, obiiſſe munus delegati & ordinarii Inquiſitoris adverſus hæreticam pravitatem in provincia Narbonenſi, & primum Inquiſitorem fuiſſe in Eccleſia Dei. *Nicolaus Janſſenius in Commentario ad Vitam* S. Dominici *pag.* 250 *aſſerit, quod ipſe lector, ſi conſuluerit Concertationem Prædicatoriam Alfonſi Fernandez, in hac materia judicaturus ſit,* contrarias ſententias ſic eſſe jugulatas, ut altè ſepeliri debeant. *Quinimò Ludovicus de Souſa in Annalibus Luſitanicis Ordinis Prædicatorum Part.* 1 *lib.* 1 *cap.* 3 *ab Angelo Manrique & alio Ordinis Ciſtercienſis ſcriptore confidenter exigit, ut in hac controverſia ſententiam ſuam retractent.*

E

& Ciſtercienſes S. Petro de Caſtro-novo confidenter vindicant,

300 *Verùm Angelus Manrique poſtea in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1204 *cap.* 3 *opinionem ſuam, quam ante triginta ſex annos in Laurea evangelica tradiderat, multis argumentis confirmat, & ibidem num.* 14 *Dominicanos ad retractationem invitat, eoſque pari confidentia monet,* ut quam hactenus gloriam, velut pro derelicto, *inquit,* à noſtris habitam, bona, ut putamus, fide ſibi appropriarunt, à veris dominis tandem repetitam, ſponte reſtituant, nec ſine debito fœnore gratiarum. *Deinde proteſtatur, quod non alio fine, quam propalandæ veritatis, hæc ſcripſerit,* paratus ſemper, *addit,* ſi quis aliud demonſtret (nam ſolis verbis, fateor, non movebor) hæc & quæcumque alia recantare: nec enim noſtros puto tales eſſe, qui fictis indigeant; nec, ſi indigerent, acciperent à nobis, ſaltem ſcientibus; qui ut propriis & veris numquam parcimus, ſic ab alienis omnino temperamus. *Auguſtinus Sartorius, qui Prägæ anno* 1700 *Ciſtercium bis tertium ſeu Hiſtoriam elogialem ſacerrimi Ordinis Ciſtercienſis edidit, titulo* XXIV *iſtius Operis pag.* 684 *& ſequentibus argumenta Angeli Manrique in compendium redigit, & opinionem ipſius de initio Inquiſitionis contra Dominicanos ſtrenuè tuetur. Hinc ſatis patet, ſcriptores utriuſque Ordinis æquitati cauſæ ſuæ multùm confidere.*

F

in qua controverſia ſcriptores exteri

301 *Auctores alii, qui extra utrumque Ordinem de hac materia ſcripſerunt, ac idcirco in illa cauſa optimi judices eſſent, etiam inter ſe diſſident: nam Aubertus Miræus lib.* 5 *Originum monaſticarum cap.* 16 *in favorem Ciſtercienſium ſic pronuntiat:* Beatus Petrus de Caſtro-novo monachus Ciſtercienſis in cœnobio Fontis-frigidi in Francia & diœceſi Bellovacenſi, fuit primus hæreticæ pravitatis Inquiſitor ab Innocentio III Papa conſtitutus. *Deinde hunc titulum primi Inquiſi-*

A *quiſitoris variis teſtimoniis & argumentis probare conatur, atque ibidem poſt illa ſic concludit :* Hæc viſum fuit paullo latius deducere, ut contra vulgi opinionem oſtenderemus, non Dominicanis, ſed Ciſtercienſibus, primùm inſtitutæ adverſus hæreſes Inquiſitionis officium deberi acceptum. *Miræus conſentientem ſibi habet illuſtriſſimum Spondanum, qui in Continuatione Annalium eccleſiaſticorum ad annum Chriſti* 1208 *num.* 4 *ſcribit*, Petrum Ciſtercienſem monachum cœnobii Fontis-frigidi diœceſis Bellovacenſis (ſive, ut alii volunt, Narbonenſis, ubi eſt monaſterium ejus nominis & Ordinis) primum omnium ſanguine proprio tribunal ſanctæ Inquiſitionis, quod ab eo & eodem Arnaldo abbate ac Radulpho ſocio, de quibus ſuprà, ante Religionis Dominicanæ ortum, exordium habuit, firmiter ſtabiliſſe, eique quidquid tot Ciſtercienſes monachi, tot ex Prædicatorum familia, poſthac inſtituta, viri illuſtres pro exſtirpandis hæreſibus deinceps ſub Inquiſitionis titulo peregerunt, tamquam primario ejuſdem ſancti officii miniſtro, à Sede B Apoſtolica inſtituto, deberi. *Huic opinioni etiam quidam alii exteri ſcriptores adſtipulantur, ut apud Angelum Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus loco mox citato num.* 3 *videre eſt.*

etiam inter ſe diſſident.

302 *Contrà verò Flaminius in Vita* S. Dominici *fol.* 18 *Prædicatoribus favet, & de ſanctiſſimo eorum Fundatore hæc narrat :* Poſtquam in Pruliano monaſterio de mittendis per diverſa loca Prædicatoribus (ſicut oſtendimus) egit, dum ſacrificaret ibidem, convertit ſe ad multitudinem, quæ de diverſis locis ad locum, veteri quidem veneratione populis celebrem, & ad diem feſtum convenerat, & declaravit omnibus, factum ſe à Pontifice maximo adverſus hæreticos Inquiſitorem, ac negotium fidei ſanctæ maximè neceſſarium ſibi eſſe commiſſum ; quod ſe quidem ſic tractaturum affirmavit, ut omnes admonitos vellet, futurum, ut nemini parceret, quemcumque hoſtem fidei Chriſtianæ deprehendiſſet ; &, ubi arma ſpiritualia non proficerent, concitaturum ſe adverſus illos cum principibus ac regibus populos, ac bello perſecuturum, & illorum urbes everſurum. *Stephanus de Salanhaco apud Malvendam in Annalibus anno Chriſti* 1217 *cap.* 3 *eamdem Sancti comminationem referens, de officio Inquiſitoris nullum verbum facit. Attamen Franciſcus Pegna in Commentario ad Directorium Nicolai Eymerici Part.* 3 *Comment.* 32 *in editione Veneta apud nos pag.* 461 *iſtud munus eidem Sancto ita aſſeveranter attribuit :* Officium delegatæ Inquiſitionis (ut obiter illud hîc dicam) exploratum eſt, in provincia Provinciæ, ſive in Gallia Narbonenſi, primùm beato Dominico fuiſſe commiſſum, ab eoque circa annos MCC ſumpſiſſe prima exordia temporibus Innocentii tertii Pontificis maximi. *Huic ſententiæ Famianus Strada noſter, & plures ſubſcribunt externi, quos Ludovicus de Souſa in Opere ſuprà memorato, aliique ſcriptores Dominicani paſſim recenſent. Cum itaque illi ipſi, quorum judicio lis decidenda eſt, inter ſe non concordent, breviter præcipua utriuſque partis argumenta audiamus.*

Scriptores Dominicani pro ſua opinione

303 *Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1204 *cap.* 3, *& rurſus ad annum* 1210 *cap.* 4 *contendit*, S. Dominicum *ab Arnaldo Ciſtercienſi accepiſſe poteſtatem agendi contra hæreticos, ſicut hodiedum in Hiſpania Inquiſitores privati & inferiores ab Inquiſitore generali eamdem accipere ſolent. Id non negant Dominicani, cum conſtet ex ipſis* S. Dominici *litteris, quas paragrapho præcedente retulimus : ſed addunt, eam poteſtatem ſancto ſuo Fundatori poſtmodum ab ipſo Pontifice Romano immediatè conceſſam fuiſſe, ut Nicolaus Janſſenius in laudato Commentario ad Vitam* S. Dominici *pag.* 252 *indicat his paucis verbis :* Eam auctoritatem hæreticos plectendi vel reconciliandi beatus Pater primùm receperat ab Arnoldo abbate Ciſtercienſi, Legato Sedis Apoſtolicæ. Verùm non appellabatur Inquiſitor, donec Innocentius III id munus illi confirmaſſet. *Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 6 *etiam fatetur, quod Sanctus noſter ante concilium Lateranenſe in provincia Narbonenſi officium Inquiſitoris auctoritate legatorum Apoſtolicorum exercuerit ; poſtea verò in iiſdem Annalibus ad annum* 1217 *cap.* 3 *affirmat, illud munus ei ab Innocentio III, & Honorio III Pontificibus immediatè demandatum fuiſſe.*

AUCTORE G. C.

afferunt litteras Sixti V Papæ, E

304 *Dum laudatus Angelus petit, litteras horum Pontificum ſibi exhiberi, Prædicatores reſpondent, eas quidem jam non inveniri ; ſed de hac re ſatis conſtare ex conſtitutione trigeſima Sixti V, qui anno* 1586 *Officium S. Petri martyris ex Ordine Prædicatorum ritu duplici celebrandum præſcripſit : ibi enim Pontifex occaſione ſancti iſtius Inquiſitoris, quem ob ferventem contra hæreticos zelum laudat, poſt alia de exordio Inquiſitionis ita meminit :* Imitatione accenſus beati patris Dominici, ut ille perpetuis & concionibus & diſputationum congreſſibus, officioque Inquiſitionis, quod ei primum prædeceſſores noſtri Innocentius III & Honorius III commiſerant, contra hæreticos mirabiliter ſe geſſit, ita ipſe cum nullum iis perditionis filiis movendis locum in omni ſermone umquam reliquiſſet, tum in obeundo Inquiſitoris munere ſibi litteris Apoſtolicis commiſſo, mirâ quadam diligentiâ illos inſectari atque urgere non deſtitit. *Hoc eſt præcipuum fundamentum, quo Malvenda, Bzovius, & plerique ſcriptores Dominicani nituntur.*

quibus Angelus Manrique reſpondet; F

305 *Verum Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum* 1204 *cap.* 3 *num.* 13 *huic argumento ita reſpondet :* Una nobis Sixti V auctoritas incutit reverentiam, incuteret metum, ſi neſciremus, materiam hanc omnino ex illis eſſe, in quibus ſucceſſores Petri numquam aſſerere, nedum definire ; ſed præciſè ad communem, & plerumque ad petentium, mentem loqui in uſu habeant : velut qui ſenſum ſuum illis permittant, non adſtruentes, ſed condeſcendentes ſibi propoſitis. Poſſet quidem Pontificis ſententia, etiam in his, exſequibilem habere auctoritatem, ut non diffinitivam, judicialem, ſi partibus citatis auditiſque, & probationibus atque inſtrumentis utriuſque perpenſis, prolata eſſet. At parte neque audita, neque citata, quid ſive potuit ſeu voluit judicare, quod nobis noceat ? Maximè cum ſpecialia hæc inſtrumenta, quæ extra corpus juris circumferuntur, nedum quæ in ſolis archiviis Vaticanis abdita latent, in ſcrinio pectoris habere non cenſeatur : quare nec eis derogatum vult, quoties de eis non facit mentionem. Quid, quod in eiſdem litteris habetur, ſanctum Petrum Veronæ primum martyrem occiſum ab hæreticis, ob munus inquirendi in eos illi commiſſum ? Et tamen Petrum noſtrum de Caſtro-novo longè antè ab eiſdem occubuiſſe propter eamdem cauſam, ne ipſi quidem auctores, contra quos diſputamus, negare poſſunt. Sic Caſſinenſes Floriacenſeſque de pretioſo theſauro corporis ſancti patris Benedicti invicem decertantes, Pontificias pro

ſe

AUCTORE G. C.

se producunt litteras ; quæ dum utrisque officiunt, neutris favent, atque æquè ab utrisque repelluntur. *Dein subdit plura hujusmodi exempla, de quibus Responsiones Papebrochianæ & Acta nostra Sanctorum variis locis consuli possunt.*

& quas Augustinus Sartorius explicat.

306 *Suprà citatus Sartorius in Historia elogiali Ordinis Cistercienſis Titulo* XXIV *pag.* 687 *hanc Angeli responsionem approbat*, si rigore scholastico procedendum sit. *At* verò, *subjungit*, si benigniori genio expendenda sit Sixti Pontificis historica auctoritas, uti poterimus interpretatione ; Pontificem asseruisse divo Dominico honorem primi Inquisitoris, in suo videlicet Ordine, non in universa Ecclesia, quod nos absque controversia cum reverentia admittimus. Atque hic conciliationis modus ex ipso epistolæ contextu, & Dominicana historia apertè promicat. Asserit pari stylo Sixtus, divum Petrum Veronensem, glorioſum martyrem ex eodem Prædicatorum Ordine, primum martyrem ob munus Inquisitionis, quod exercuerat, ab hæreticis fuisse occisum ; B & Dominicana Historia lib. 1 cap. 3 affirmat, laudatum Petrum, sacerrimam pro religione victimam, primum suo sanguine sacrosanctum officium Inquisitionis consecravisse. Intellige primum ex sacra Prædicatorum familia, non verò primum simpliciter : ceteroquin verba Pontificis & Historia Ordinis non cohærerent antiquitati & veritati, cum annis quadraginta quatuor ante Petrum martyrem Veronensem, ab hæreticis in odium fidei, atque ob exercitium sanctissimæ Inquisitionis crudeliter interemptus sit S. Petrus de Castro-novo, glorioſissimus ille Christi è Cistercio martyr, quod vel ipsi scriptores Dominicani non diffitentur. Non præsumendus est Pontifex, atque sacer Prædicatorum Ordo correxisse historiam, quæ jam per annos trecentos & amplius vera fuit ; sed accipienda sunt verba utriusque in sensu accommodo, in quantum scilicet non præjudicant tertio (Cistercio) cui neque Sixtus, neque Dominicani censendi sunt voluisse in aliquo derogare. Assumendum est hoc loco, velutique collocandum pro idea, juris-consultorum illud dogma : Si actus non valet, ut agitur, C valeat, quantum valere potest. Asseruit Sixtus Papa in allegata epistola Dominicum parentem primum Inquisitorem, & quia primus non potuit esse simpliciter, cum eumdem anteceſſerint Cistercienses nostri, Petrus, Arnaldus, Radulphus ; intelligendus est fuisse primus ex suo, quem instituit, Ordine. Et ita quidem similiter ducenda est paritatis ratio & linea à divo Dominico primo Inquisitore ; sensu jam explanato, ad divum Petrum Veronensem, primum Inquisitionis martyrem, utrosque primos ; at dumtaxat in sua Prædicatorum familia.

Si disceptatur de nomine Inquisitoris

307 *Arbitramur, hanc oblatam litis componendæ conditionem à Dominicanis non admittendam ; quandoquidem Malvenda loco superiùs citato juxta communem Ordinis traditionem disertè pronuntiavit*, S. Dominicum *non in Ordine suo dumtaxat, sed* primum Inquisitorem fuisse in Ecclesia Dei. *Quare Ludovicus de Sousa & Franciscus Arauxo, aliique Dominicani postea distinxerunt* (*hanc distinctionem Angelus rotundè* evasionem *appellat*) *inter Legatos Apostolicos & Inquisitores, & S. Petro de Castro-novo titulum Legati Apostolici concedunt, Inquisitoris denegant, quem posteriorem sancto suo Patriarchæ præ omnibus tribuendum censent. At Angelus in Annalibus Cistercienſibus ad annum supradictum ex variis Innocentii III litteris probat, Arnaldum cum sociis specialiter destinatum fuisse* ad exstirpandam hæreticam pravitatem, *eisque à Pontifice in provinciis Galliæ Narbonensis*, & vicinis etiam diœcesibus, si quæ sunt hæreticorum labe pollutæ, *concessam esse* plenam facultatem *faciendi ea omnia, quæ ab Inquisitoribus fidei contra hæreticos postea fieri consueverunt.* D

quod aliqui antiquis hæreticorum expulsoribus tribuunt,

308 *Habemus itaque in his Innocentii III litteris officium Inquisitorum, etiamsi ipsum Inquisitoris vocabulum in iis non sit expressum. Unde etiam minimè mirum est, Cistercienses illos &* S. Dominicum *ex officio, quod gerebant, ab auctoribus posteriorum temporum secundùm phrasim suæ ætatis Inquisitores nominari. Sic Johannes de Poelde, Canonicus senior ecclesiæ Hamelensis, qui anno* 1374 *Chronicon ejusdem ecclesiæ conscripsit, S. Bonifacio, Germanorum apostolo, tribuit titulum* Inquisitoris, *dum apud Meibomium tomo* 2 *Rerum Germanicarum pag.* 513, *& apud Menckenium inter Scriptores Rerum Germanicarum, præcipuè Saxonicarum, iterum editus, tom.* 3 *col.* 820 *hæc narrat :* Hic athleta & prælator Bonifacius triginta tres annos in episcopatu Moguntinensi viguit, Francos, Bavaros, Thuringos, Hessiones, Frisiones ad veram fidem convertit Auctoritate Apostolica INQUISITOR hæreticæ pravitatis exstiterat, unde adjutorio dicti regis Pipini multos hæreticos exterminavit, & igni tradidit comburendos. *Certè seculo octavo, quo S. Bonifacius ille laureâ martyrii coronatus est, tales hæreticorum impugnatores nondum titulo Inquisitorum appellabantur. Quare Johannes iste Canonicus potius ad rem, quam ad nomen attendit, & juxta communem seculi sui usum sancto huic hæreticorum exterminatori titulum* Inquisitoris *adscripsit. Sic etiam Majores nostri die* V *Martii S. Petrum de Castro novo magis ex re, quam ex nomine, primum Inquisitorem fidei appellarunt.* E

potiùs ad officium quam ad titulum attendentes,

309 *Videtur etiam huc respexisse Paulus Sherlogus noster, dum tomo* 3 *Cogitationum in Canticа Canticorum, Vestigatione* 34, *num.* 31 *juxta bullam Sixtinam* S. Dominico *titulum primi Inquisitoris tribuit. Sed ibidem post relatum bullæ Sixtinæ fragmentum mox subjungit sequentia :* Verùm si Inquisitores, eos intelligere præstat, quibus ampla facultas adversus hæreticos concessa ex speciali summorum Pontificum motu, eam sanè indultam potestatem ante sanctum Dominicum, Montis-frigidi * cœnobii Cistercienſis abbati, Innocentii directæ ad eumdem litteræ indicant. *Si igitur Prædicatores relinquant quæstionem de nomine, de quo nobis susiùs disputare non lubet, & cum Cistercienſibus de re convenerint, libenter admittemus*, S. Dominicum *in Ordine suo primum Inquisitorem hæreticæ pravitatis ab Arnaldo abbate constitutum fuisse. Hinc fortè Joannes Azor noster Part.* 1 *Institutionum Moralium lib.* 8 *cap.* 18 *quæst.* 1 *dicit, munus Inquisitionis* quadam ex parte *primùm* S Dominico *fuisse demandatum. Dum verò Dominicani aliique scriptores asserunt, illud officium ei postea ab Innocentio III & Honorio III immediatè confirmatum fuisse, assertionem suam ex ipsis istorum Pontificum litteris, aut saltem ex antiquis auctoribus, probare deberent.* F

** lege* Fontis frigidi

id neutri Sancto strictè adscribendum est ;

310 *Quod si Cistercienses & Dominicani de primo & strictè dicto Inquisitoris titulo litigare pergant, eumque alterutri Ordinis sui Sancto dandum contendant, utrique hoc nomen abjudicabimus cum Echardo, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 88 *de illa re sic differit :* Hac occasione quæritur, an sanctus Dominicus hæreticorum censor, &, ut aiunt, Inquisitor fuerit, institutus ? Bre-

A Breviter reſpondeo, certum eſſe apud omnes hoc munere non functum, imò nec ullum alium id geſſiſſe ante concilium Lateranenſe quartum. Hinc illi graviter allucinantur, & geſtorum ejus ætatis prorſus ignaros ſe produnt, qui Petrum de Caſtello-novo primum Inquiſitorem fuiſſe aſſerunt. Legatus ille Apoſtolicus fuit adverſus Albigenſes; ſed non ideo Inquiſitor dicendus; alioquin legati omnes, imò omnes epiſcopi, quibus ex jure competit in hæreticos animadvertere, Inquiſitores dicendi eſſent, quod neſcio, an facilè paterentur. *Echardus hic agit de ſtricto Inquiſitoris nomine: ſi enim rem ipſam inſpiciamus, omnes epiſcopi ex jure & officio ſunt Inquiſitores hæreticæ pravitatis. Dum autem addit, ſe neſcire, an id facilè paterentur, juxta conſuetudinem patriæ ſuæ loquitur: nam in Hiſpania & Luſitania ſummi præſules titulum Inquiſitorum non dedignantur.*

hoc tamen munus non deſinebat in S. Petro de Caſtro-novo,

311 *Tum ibidem ſic pergit:* Sed eſt quid amplius. Nempe Petrus nullum revera Inquiſitionis actum exercuit; an, & qui eſſent, hæretici, ſcrutandum non habuit: tum enim palam ſe prodebant fidei Catholicæ hoſtes, adverſus legatos Apoſtolicos, iiſque ſubminiſtrantes prædicatores, locis condictis ex æquo publicè diſputabant, ſuos errores pro virili propugnabant; ullum hæreticum Albigenſem ad annum uſque ad MCCIX captum, ullum brachio ſeculari traditum, ullum morti addictum, nulla eſt memoria. Legati Apoſtolici eorumque adjutores patientiam ſolam hæreticis objecerunt, & cum paterentur, non comminabantur: imò ipſe Petrus de Caſtello-novo ab Albigenſibus, quibus tamen nihil umquam vel minimum intulerat mali, quos ſolùm ad fidem revocare ſtuduerat, impiè interfectus eſt, verus Chriſti martyr & innocens victima, circa finem anni MCCVIII.

etſi poteſtatem ſuam actu exercere non poſſet.

312 *At Echardus nimis reſtrictè hîc explicat munus S. Petri (de re diſputamus, & circa nomen Inquiſitoris, tunc nondum uſurpatum, cum illo conſentimus) quaſi id in exercitio inquirendi, capiendi, ac puniendi hæreticos tantummodo conſiſteret. Legati Apoſtolici ab Innocentio III poteſtatem hæc omnia faciendi acceperant, ut patet ex litteris iſtius Pontificis, quæ apud Angelum Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum* 1204 *cap.* 2 *integræ exſtant, & in quibus* C *Pontifex ibidem num.* 10 *poſt alia ſic loquitur:* Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus omnes pariter ad exſtirpandam hæreticam pravitatem in nomine Domini procedatis, ut ad ovile Chriſti oves reducatis errantes, & ſi quæ in contumacia ſua fortè perſiſtant, ... ſatanæ in interitum traditas nuntietis, & expoſitas perſonas eorum exſilio, & judicio ſeculari, & bona confiſcationi ſubjecta *&c. An igitur juxta Echardum hæc omnia exſecutioni mandanda ſunt, ut quiſpiam Inquiſitor, aut ad hæreſim exſtirpandam legatus dicatur? An talis eſſe deſinet, ſi ſimiles actus judiciarios per accidens exercere non poſſit? An denique poteſtas illius diminuitur, eo quod majori principum potentia, aut aperta hæreticorum rebellione, exercitium officii ejus impediatur?*

Echardus hanc quæſtionem

313 *Interim audiamus Echardum, qui ratiocinium ſuum ita proſequitur:* Jam verò ab anno MCCIX, quo Cruce-ſignati in Occitaniam venerunt, ad concilium uſque Lateranenſe nulla etiam hæreticorum perquiſitio apparet. Bello acri, fateor, hæretici oppugnabantur, ſæpius vincebantur; ſed ipſi non ſe occultabant, imò fortiter & animoſè reſiſtebant, & aliquando ſuperiores erant. Tum quidem multi rebelles ac in errore pertinaces flammis addicti, ſed à principibus & ducibus Cruce-ſignatorum hæ ſtrages fiebant; in his primorum Prædicatorum, & ſpeciatim beati Dominici, aſſenſus non petebatur. Huic multas contumelias illatas, multas ſtructas inſidias legimus; vim vi repulſſe, non legimus, imò martyrii ſitibundum, intrepidum apud eos manſiſſe; quod cum illi viderent, & perſequi deſierunt. Ut Chriſto & Eccleſiæ reconciliarentur, hortabatur indefeſſè; quos ob paupertatem hæreticis addictos noverat, iis neceſſaria miniſtrabat; apud nobiles feminas aliquando hoſpitabatur, ut ſancta ſua auſteraque vitæ ratione ab hæreſi revocaret, & tandem obtinebat: converſis vel de fide periclitantibus monaſterium erexit, in quo ſecurè viverent, & in fide Catholica inſtruerentur. *Hæc non inficiamur; ſed paragrapho præcedente ex narratione Conſtantini Urbevetani aliorumque eruimus,* S. Dominicum *præterea alios actus judiciales contra pertinaces hæreticos exercuiſſe.*

variis digreſſionibus involvit, E

314 *Non multum ad rem faciunt ea, quæ Echardus antecedentibus ita ſubjungit:* In concilio Lateranenſi ſui officii moniti ſunt epiſcopi, ac in primis ut quiſque hæreticos à ſua diœceſi ejicere ſatageret: unde Inquiſitorem tum beatum Dominicum delegatum nemo ſtatuit. *At quamvis in concilio Lateranenſi ad ejiciendos à ſua diœceſi hæreticos incitati fuerint epiſcopi, tamen Innocentius III antea jam miſerat Arnaldum, alioſque monachos Ciſtercienſes* ad exſtirpandam hæreticam pravitatem, *quia tunc varii præſules negligentiùs munere ſuo fungebantur, ut Pontifex ille in iiſdem litteris, quarum fragmentum ſuprà dedimus, poſt alia indicat hoc modo:* In mercenarium ergo paſtor degenerat, dum paſcens, non populum, ſed ſe ipſum, quærit in ovibus lac & lanam; nec lupis in ovile inſurgentibus ſe opponit, nec ſe objicit obicem aut murum pro domo Domini aſcendentibus ex adverſo; ſed, quia mercenarius eſt, converſus in fugam, cum poſſit perturbare perverſos, & negligat, eorum convincitur iniquitati favere. Cumque declinaverint fere omnes, & facti ſimul inutiles ſint quamplures, vix eſt, qui cum Moyſe cauſam Dei gladio in populo exſequatur *&c. Litteræ integræ videri poſſunt apud Angelum Manrique loco ſuprà citato, ubi etiam epiſtola ejuſdem Pontificis ad regem Francorum tunc data legi meretur. Hinc colligimus,* S. Dominicum *eo tempore facilè potuiſſe ſubdelegari ab Arnaldo Ciſtercienſi ad examinandos & plectendos hæreticos obſtinatos, ſicut auctoritate ejuſdem tunc illis reſipiſcentibus canonicam pœnitentiam imponebat.* F

qui tamen primum Inquiſitoris officium S. Dominico abjudicat,

315 *Solidiora ſunt Echardi argumenta, quæ jam ſequuntur:* An verò poſt concilium, *inquit,* hoc ei (*videlicet* S. Dominico) munus impoſitum fuerit, dubium. Affirmant aliqui, & litteras hujus inſtitutionis ſe vidiſſe teſtantur, quas deperditas dolent. Negant alii, nec argumentis carent: primò quod nullum in Actis Vaticanis ejus ætatis ſuperſit inſtituti hujus officii veſtigium. Secundò omnes illorum temporum hiſtoriæ eccleſiaſticæ, vel etiam Vitæ beati Dominici ſcriptores altum de tribunali Inquiſitionis tum conſtituto ſervant ſilentium. Tertiò mox à Lateranenſi ſynodo finita hæretici in Occitania prævalere cœperunt, & annis ſequentibus ſuperiores Catholicis fuerunt, uſque quo illa provin-

AUCTORE G. C.

cia regi Franciæ ceſſit, quod non niſi poſt mortem beati Dominici evenit; adeo ut, illo vivo, nulla fuerit erigendi hujus tribunalis libera facultas. Quartò quia poſt illam ſynodum beatus Dominicus non vitam ſtatariam ullibi egit, præſertim in Gallia, quod tamen ad hujus tribunalis erectionem & officii exſecutionem neceſſarium erat; ſed in continua concurſatione fuit, Ordinis ſui ſtabiliendi cauſâ, in Galliam & Italiam pluries eundo & redeundo, Hiſpaniam poſtea, tum & Pariſios petendo, Bononiæ denique ſedem figendo, ubi tamen vix paucis menſibus hærebat, alternis exiens, ubique verbum reconciliationis ad ultimum uſque ſpiritum populis annuntians, ſed nullum tribunalis Inquiſitionis actum exercens, ſaltem quem prodant hiſtorici.

& illud tribuit Conrado Marpurgenſi in Germania,

316 Denique quia hujus tribunalis erectio à ſcriptoribus Gregorio IX aſſeritur, qui illud in Teutonia primùm inſtituit, ac magiſtro Conrado Marpurgenſi commiſit anno circiter MCCXXXI. *Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1231 *num.* 17, *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1233 *cap.* 15 *& ſequentibus*, *Malpæus in Palma fidei pag.* 13 *&* 14, *Fredericus Steil in Viridario Germanico ad diem* XXVI *Septembris*, *aliique ſcriptores Dominicani de Conrado illo paſſim agunt*, *eumque Ordini ſuo & numero Beatorum adſcribunt. Sed Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 487 *inter alia de eo ſic ſcribit :* Hunc poſt Trithemium in Chronico Hirſaugienſi & Spanheimenſi, & Leandrum Albertum fol. 55 Ordini Prædicatorum accenſent noſtrates: ſunt ex adverſo, qui Ordini Minorum aſſerunt; cum revera neuter fuerit; ſed ſacerdos in ſeculo degens, votis religioſis numquam aſtrictus, ſui vir planè juris ac omnino liber, beneficiorum eccleſiaſticorum capax, licet omnia conſtantiſſimè repudiarit ſæpius oblata. *Deinde ibidem & pagina ſequente id pluribus probat. Ceterùm quod attinet ad titulum Beati, Albericus, trium Fontium monachus, in Chronico ſuo ad annum Chriſti* 1233, *& Trithemius in Chronico Hirſaugienſi ad eumdem annum de indiſcreto illius zelo parum honorificè loquuntur, quorum narrationem diſcutere non eſt hujus loci. Quare ad propoſitum noſtrum redeamus.*

B

C

ac deinde ſodalibus ſuis Toloſanis,

317 *Echardus tomo* 1 *pag.* 88 *ex mutilo Bernardi Guidonis textu probat, curam Inquiſitionis contra hæreticos anno* 1233 *primùm datam eſſe Dominicanis in urbe Toloſana, ibique F. Petrum Cellani & F. Guilielmum Arnaldi primos Inquiſitores à Gregorio IX Pontifice conſtitutos fuiſſe. Integrum illud teſtimonium inter Scriptores Rerum Italicarum, nuper Mediolani editos, tomo* 3 *col.* 573 *legi poteſt. Sed cum Bernardus Guidonis haud dubie id tranſcripſerit ex Chronico Guilielmi de Podio Laurentii, malumus id referre ſimilibus verbis hujus auctoris, qui de rebus Albigenſium cap.* 43 *rem eadem ferè phraſi ſic narrat :* In diebus autem legationis ejuſdem epiſcopi Tornacenſis per ſummum Pontificem commiſſa eſt Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquiſitio in his terris contra hæreticos facienda; fuerunt que ad hoc deputati Frater Petrus Cellani & Guillelmus Arnaldi, qui Toloſæ quoſdam, quos faciliùs convinci poſſe præſumebant, citaverunt, & convictos hæreticos judicaverunt; ſicque paulatim cœpit majores quoſdam Inquiſitio prævenire: factumque eſt, ut nonnulli dorſa palioſa * habentes, cœperint difficultates opponere, quibus poſſent Inquiſitionis officium impedire, quod adeo profecit in pejus atque prævaluit, quod Inquiſitores villam exire idemque epiſcopus cogerentur, & etiam totus Conventus Fratrum Prædicatorum unà nihilominus eſt ejectus.

D

**Bern. Guid.* paleoſa

318 *Addimus, id ipſum confirmari potuiſſe ex antiquioribus Vitis Fratrum, in quibus Gerardus de Fracheto Part.* 5 *cap.* 1 § 1 *ſic ſcribit:* Cum Ordo Prædicatorum à beato Dominico contra hæreſes & errores ſpecialiter fuerit inſtitutus, & Tholoſæ ferè quadraginta annis Fratres de partibus illis in fame & ſiti, in frigore & nuditate, & in tribulationibus multis certaverunt contra illos & contra tyrannos, qui hæreticos defendebant, TANDEM à beatæ memoriæ Papa Gregorio nono Inquiſitio contra dictos hæreticos & eorum fautores Fratribus per Provinciam eſt commiſſa, propter quam Fratres ſe multis periculis expoſuerunt. *Ipſe Flaminius in Vita S. Dominici fol.* 15 *hanc opinionem ſequitur, dum de eodem Petro Cellani hæc narrat :* Fuit hic primus in Tholoſanis cum Guilielmo magnæ integritatis & animi viro adverſus hæreticos à Sede factus Apoſtolica Inquiſitor anno MCCXXXIII. *At hic auctor videtur ſui oblitus : alibi enim aſſerit*, S. Dominicum *in iiſdem partibus Toloſanis fuiſſe primum Inquiſitorem, ut ſuprà num.* 302 *retulimus.*

quæ opinio ejus aliunde confirmatur,

E

319 *Etiamſi ob rationes hactenus allatas cogamur* S. Dominico *officium primi Inquiſitoris abjudicare; tamen libentiſſimè ad gloriam ejuſdem Sancti cum Echardo hunc paragraphum ita finimus :* Ceterùm qui ita ſentiunt, *ait*, beatum Dominicum tamen agnoſcunt perfectum Inquiſitorum exemplum innocentia & auſteritate vitæ, accuratâ ſanctarum Scripturarum & ſacrorum canonum peritiâ, ardentiſſimo pro Chriſti ſponſæ Eccleſiæ decore zelo, odio in errores, in errantes caritate inſuperabili, patientia in perſecutionibus læta & gloriante, conſtantiſſima in Sedem Apoſtolicam devotione, animo ad effundendum pro fide ſanguinem paratiſſimo, virum denique omni virtutum genere fulgentem, quibus alterum ſe ſui ſeculi Paulum exhibuit. Quæ verò ego hactenus, hæc tantùm relativè ſcribo: nam de munere Inquiſitoris, quid certum ac tenendum, à ſapientioribus, & rerum Ordinis peritioribus, libens docebor. *Licet nos non tantùm hæc relativè ſcribamus, ſed revera ſentiamus, neque S. Petrum de Caſtro-novo, neque* S. Dominicum *umquam nomine (de re facilè inter nos conveniet, ut ſuprà indicavimus) Inquiſitorum inſignitos fuiſſe, tamen ab eruditis viris & ſtudio partium alienis libenter diſcemus, an in hoc judicio à veritate aberraverimus.*

& ex ipſo elogium S. Dominici refertur.

F

§ XVIII. An Sanctus inſtituerit Ordinem de Militia Jeſu Chriſti, qui poſtea in tertium Ordinem de Pœnitentia mutatus ſit?

De militia Chriſti, quam Sanctus inſtituiſſe dicitur,

NOn convenit inter ſcriptores Dominicanos, *quo tempore* S. Dominicus *ſacram illam Militiam erexerit : quidam enim innuunt, id factum eſſe, quando Sanctus adhuc in partibus Toloſanis degebat; alii verò inſtitutionem iſtius Ordinis militaris uſque ad annum Chriſti* 1219 *vel* 1220 *differunt. Si Ordo ille umquam ab ipſo*

A *ipſo Sancto inſtitutus fuerit, ob conjecturas infrà allegandas probabilius opinamur, id contigiſſe in urbe Toloſana, & propterea illam quæſtionem hoc loco examinamus. Malvenda ingenuè fatetur, tempus iſtius inſtitutionis ſibi ignotum eſſe, & in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 19 *de hac re ita ſcribit:* Inter præclara & eximia facta ſancti Dominici, dum hîc in terris vixit, quæ tamen certâ temporis notâ conſignari non potuerunt, meritò numerari debet inſtitutio Ordinis Fratrum & Sororum de Militia Jeſu Chriſti, ſeu de Pœnitentia beati Dominici. Ea de re nunc ex profeſſo tractaturi, non aliis verbis utemur, quam ipſiſmet publicis & authenticis, quæ F. Vincentius Bandellus, & F. Vincentius Juſtinianus, uterque Magiſter Ordinis, in volumine noſtrarum Conſtitutionum, tamquam in publica Religionis Acta & monumenta inſeruerunt. *Tum longam hujus inſtitutionis narrationem excerpit ex illis Conſtitutionibus, quas ſimul cum aliis Prædicatorum privilegiis Mediolani anno* 1505 *editas habemus. Sed cum duo illi editores, & Magiſtri generales,* B *quos ibidem nominat, majorem hiſtoriæ illius partem hauſerint ex Raymundo Capuano, ſeniore ejuſdem Ordinis Magiſtro generali, infrà fontem ipſum adibimus, & ex eo qualiacumque hujus traditionis argumenta depromemus.*

præter alios neotericos, Antonius Senenſis,

321 *Malvenda his verbis indicat, Ordinem de Militia Jeſu Chriſti, & de Pœnitentia unum eumdemque eſſe, quamvis decurſu temporis nomen mutatum fuerit, cui opinioni plures aſſentiuntur. Attamen Antonius Senenſis videtur dubitare, an non ſint duo diſtincti Ordines, dum in Chronico Prædicatorum pag.* 13 *inter alia* S. Dominici *geſta de inſtitutione iſtius Militiæ ſic loquitur:* Per idem tempus quemdam alium pium vivendi modum inſtituit in unius & alterius ſexus perſonarum gratiam, quo quibuſdam certis legibus domino Deo famularentur, de propria ſalute ſoliciti, ac proximorum etiam memores; & quidem viri armis corporalibus pro fidei defenſione ſe pugnaturos devovebant; feminæ autem, exhortationibus & aliis ſpiritalibus armis. Hi primò dicti ſunt confratres de Militia Jeſu Chriſti; poſtmodum verò de Patrum Ordinis conſenſu & diſpoſitione (ceſſante etiam militiæ corporalis ratione ſaltem pro parte) dicti ſunt confratres de Pœnitentia beati Dominici (niſi fortè meliùs ſentiant, qui horum & C illorum diverſam fuiſſe inſtitutionem autumant) & ſucceſſu temporis hi de tertio habitu vel Ordine divi Dominici nuncupari cœperunt, quæ nomenclatura in hodiernum uſque diem in pleriſque locis perdurat.

& Philippus Bonannius noſter meminerunt;

322 *Philippus Bonannius noſter in Catalogo Ordinum militarium cap.* 55 *inſtitutionem ejuſdem Militiæ* S. Dominico *tribuit, & in Catalogo Ordinum Religioſorum Part.* 2 *cap.* 48 *ſimilia repetit, tertiumque Ordinem de Pœnitentia ex hac Militia ortum eſſe ſignificat his verbis:* Sanctus Dominicus videns jura Eccleſiæ ab hæreticis uſurpata, præcipuè in regione Toloſana, inſtituit quamdam Militiam virorum, qui juramenta præſtabant, ſe, ſuaque bona exponendi, ut hæretica pravitas evinceretur. Ut autem à conjugibus impediri non poſſent, etiam uxores jurabant, ſe viros non impedituras. Vocavit autem eos Fratres de Militia Chriſti, utque aliquo ſigno dignoſcerentur, præſcripſit, ut tam viri quam feminæ album & nigrum colorem ſemper haberent in veſtibus. Poſt mortem ſancti Dominici hi Fratres decreverunt mutare nomen, & vocari Fratres de Pœnitentia, eo quod hæreticis deficientibus, neceſſaria non videretur pugna, niſi interior. Ceſſavit poſt ſanctum Petrum martyrem hæc pia turba virorum; ſed remanſit in mulieribus, quibus P. Munio, natione Hiſpanus, vivendi modum præſcripſit juxta documenta ſancti Dominici, qui vocatur regula tertii Ordinis, licet hic regularis non ſit: non enim profitentur tria vota Religionis. In aliquibus tamen locis inveniuntur congregationes ejuſmodi mulierum, quæ etiamſi vota publica non profiteantur, vivunt ſimul in aliqua domo incluſæ inſtar monialium. Earum veſtem expoſita imago demonſtrat, ſcilicet tunicam & ſcapulare alba, & pallium nigrum capiti impoſitum, uſque ad pedes protenſum: quamobrem hæ ſorores dicuntur etiam MANTELLATÆ, ut teſtatur P. Raymundus Capuanus in Vita ſanctæ Catharinæ Senenſis *&c.* AUCTORE G. C.

at Raymundus Capuanus, Magiſter Ordinis Prædicatorum, F

323 *Nunc illam inſtitutionis ac mutationis hiſtoriam confirmabimus teſtimonio Raymundi Capuani; ſed ut priùs viri hujus ætatem ac merita noveris, audi pauca ex ſcriptore anonymo Ordinis Prædicatorum, qui apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 387 *tale ei texuit elogium:* Anno Domini MCCCLXXX electus fuit Bononiæ in Magiſtrum generalem Ordinis vigeſimum tertium pro obedientia Urbani VI Frater Raymundus de Capua, magiſter in theologia, vir ſanctus & doctus, qui fuit confeſſor ſanctæ Catharinæ de Senis. Hic pater cœpit Ordinem reformare in Conventu ſancti Dominici de Venetiis, à quo poſtea & Lombardia & Tuſcia & Sicilia & Trinacria & Hollandia, Hungaria & Alemannia, Hiſpania & Francia pro magna parte reformatæ ſunt. Hic Ordinem rexit annis XIX, & in Conventu Nurembergenſi provinciæ Theutoniæ totus contractus, ad Dominum migravit anno Domini MCCCXCIX. *Plura de eo, ac variâ illius fortunâ apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 679 *& ſequentibus videri poſſunt.*

originem iſtius militiæ,

324 *Porrò iſte Raymundus, quem hactenus primum hujus traditionis aſſertorem certum agnoſcimus, in Vita S. Catharinæ Senenſis cap.* 8, *apud nos ad diem* XXX *Aprilis, ſive tomo* III *hujus menſis, pag.* 871 *& ſequente, originem iſtius Ordinis ita explicat:* Cunctis volentibus E legere, præſens per capitulum notum facio, prout legi pariter & audivi à fide dignis in diverſis Italiæ partibus, geſtaque beatiſſimi Patris noſtri teſtantur. Ipſe glorioſus fidei Catholicæ pugil ac Chriſti athleta beatus Dominicus, ſicut ſacer zelator boni ſtatus Eccleſiæ militantis, quamvis per ſe & ſuos Fratres, tam in Toloſa, quam in Lombardia hæreticos triumphaliter debellaſſet, ita ut, ſicut tempore ſuæ canonizationis coram ſummo Pontifice probatum legitimè fuit, centum millia hæreticorum & ultra converſi fuerunt tantùm in Lombardia, tam doctrina quam miraculis ejus; nihilominus tam valde infecerat mentes hominum, dictorum hæreticorum venenoſa doctrina, quod ferè omnia jura eccleſiarum erant per laïcos, qui poſſidebant ea tamquam jure hereditario, ſicut & (proh dolor!) hoc in multis ejuſdem Italiæ partibus actitatur.

progreſſum,

325 Ex hoc cogebantur pontifices mendicare, nec ullam habebant potentiam, per quam poſſent errori reſiſtere, nec etiam clericos aut pauperes valebant ſecundùm officii ſui debitum, nutrien-

AUCTORE G. C.

nutriendo juvare : quod ſanctus Pater cernens zelotypa mente, & ſuſtinere non valens, qui pro ſe ſuiſque ſequacibus eximiam elegerat paupertatem, cœpit pro Eccleſiæ divitiis decertare. Advocans igitur aliquos laicos Deum timentes, & ſibi notos, cœpit cum eis tractare de ordinanda quadam ſancta militia, quæ haberet jura eccleſiarum recuperare, ſimul & defenſare, nec non & fideliter reſiſtere hæreticæ pravitati; quod & factum eſt : nam illos, quos voluntarios reperit, ſic induxit, quod juramentum præſtabant ei, cuncta ſe, quæ dicta ſunt, facere juxta vires, & propter hoc exponere tam perſonam, quam illa, quæ poſſidebant. Ut autem à conjugibus hoc opus ſanctum impediri non poſſet, faciebat etiam conjuges ſeu uxores eorum jurare, quod viros non impedirent, ſed juxta modum ſuum cooperarentur eis in omnibus poſſibilibus ſibi ; promittebatque Sanctus utrique parti copulæ, ſervanti hoc, ſecurè vitam æternam ; vocavit autem eos Fratres de Militia Jeſu Chriſti.

ſpiritualia exercitia,

326 Verùm ut per aliquod ſaltem ſignum ſecernerentur à ceteris laïcis, & aliquid ſuper erogatorii operis adderent ſuper conſuetudinem aliorum, dedit colorem habitus proprii, ut ſcilicet tam viri quam mulieres, quacumque figurâ veſtium uterentur, album tamen ſemper portarent & nigrum, ita quod uterque color exteriùs appareret ad innocentiæ & humilitatis indicium. Inſuper aſſignavit eis quemdam taxatum numerum Dominicæ orationis & ſalutationis Angelicæ, quem pro qualibet hora canonica quotidie deberent perficere orando, ut à divino officio non vacarent. *Papebrochius ad hunc Raymundi textum rectè notavit, hoc loco non indicari Pſalterium ſeu Roſarium Deiparæ, quod ſcriptor eidem aſſuetus clarioribus & paucioribus verbis expreſſiſſet. Unde ibidem obſervat, ab Alberto Carmelita præſcriptum fuiſſe Fratribus litteras ignorantibus, certum Dominicarum orationum & ſalutationum angelicarum numerum, qui à Roſario diſcrepat. Sic in ipſo Prædicatorum Capitulo, quod Bizuntii anno* 1303 *celebratum eſt, indicuntur ſacerdotibus Ordinis Miſſæ pro vivis & defunctis, & decernitur, ut* pro qualibet Miſſa ſuperiùs poſita quilibet Frater clericus non ſacerdos ſeptem pſalmos cum letania, & quilibet Converſus centum PATER NOSTER cum totidem AVE MARIA dicant, *quemadmodum apud Edmundum Martene in Theſauro novo Anecdotorum tomo* 4 *col.* 1889 *videre eſt.*

& mutationem

327 *Deinde Raymundus Capuanus ibidem narrationem ſuam ſic proſequitur :* Hoc facto, poſtquam beatus Pater, relicto carnis onere, migravit ad cælum, & crebreſcentibus ejus miraculis, Sedes Apoſtolica ipſum Sanctorum annotans catalogo, honorandum exhibuit univerſis. Fratres hi & Sorores, dictæ de Militia Jeſu Chriſti, volentes Ordinatori ſuo jam glorioſo ſingularem reddere gratiam & honorem, decreverunt mutare nomen, & vocari Fratres de Pœnitentia beati Dominici. Induxit etiam eos ſatis ad hoc, quod beatiſſimi Patris meritis atque miraculis, nec non & Fratrum ejus laborioſâ doctrinâ jam peſtis hæretica & penè defecerat, & neceſſaria non videbatur multum amplius pugna exterior ; ſed reſtabat tantùm, ut per pœnitentiam cum hoſte interiori pugnarent, propter quod nomen Pœnitentiæ etiam ſingulariter elegerunt. Demum creſcente quotidie turma Prædicatorum fidelium, inter quos velut matutinum aſtrum reſplenduit martyr & virgo Petrus, qui occiſus plures hoſtium conculcavit, quam vivens, deleta eſt quaſi totaliter turba vulpecularum, demoliri cupientium vineam Domini ſabaoth, redditaque fuit pax, faciente Domino, Eccleſiæ ſanctæ Dei : quamobrem cauſa illius militiæ ceſſavit ex toto, ac per conſequens & effectus.

in tertium Ordinem de Pœnitentia,

328 Verùm decedentibus hujuſmodi ſtatûs viris, feminæ remanentes propter religioſam vitam, quam cum viris tenuerant, amplius nubere non audebant ; ſed ſtatum, quem ſervaverant, continuabant uſque ad mortem. Hoc cernentes aliæ non hujuſmodi ſtatûs viduæ, quæ decreverant viduitatem ſervare, cœperunt dictas Sorores de Pœnitentia beati Dominici velle ſequi, & earum obſervantiam pro remedio ſuorum peccaminum imitari : unde paulatim creſcentes in diverſis locis Italiæ, coëgerunt Fratres Prædicatores ibidem morantes ad informandum eas de modo vivendi, quo à beato Dominico fuerat inſtitutus. Quia verò modus ille ſtrictus non erat, quidam ſanctæ memoriæ Pater, qui totius Ordinis curam gerebat, vocatus Frater Munio, natione Hiſpanus, modum illum vivendi redegit in ſcriptis, quem hodie habent, & Regulam vocant ; quamvis propriè regula dici non debet, quia nec ille ſtatus propriè de ſe regularis dicitur, ex quo tria vota in qualibet Religione principalia non includit.

ſatis fuſè deſcribit,

329 Porrò creſcentibus numero & merito prædictarum Sororum in diverſis locis Italiæ, felicis memoriæ dominus Honorius Papa, hujus nominis quartus, ſentiens odorem bonæ famæ ipſarum, conceſſit eis per bullam, quod tempore interdicti poſſent in eccleſia Fratrum Prædicatorum audire divina. Item dominus Papa Joannes XXII, poſtquam promulgaverat Clementinam contra Beginas pariter & Begardos, declaravit per bullam ſuam, illam decretalem non debere intelligi de Sororibus dictis de Pœnitentia beati Dominici per Italiam conſtitutis, nec per ipſam ſtatui earum fuiſſe quomodolibet derogatum. Nunc igitur, lector, habes, quare in præſentiarum ſtatus in ſolis feminis reperitur, & quare Sorores illæ reſponderant prima vice, ſe non conſueviſſe recipere virgines, ſed tantummodo viduas probatas. Hæc autem, quæ ſcripſi, in diverſis Italiæ partibus pro majori parte reperi ſcripta ; quædam verò, licet pauca, percepi audiens & inquirens à fide dignis utriuſque ſexus antiquis Fratribus Prædicatoribus, & Sororibus de Pœnitentia beati Dominici.

qui hactenus noſcitur primus illius traditionis teſtis,

330 *Hic eſt antiquiſſimus auctor, quem hactenus invenire potuimus, qui inſtitutionem Ordinis de Militia Jeſu Chriſti* S. Dominico *diſertè adſcribit. Neque antiquiorem hujus traditionis aſſertorem invenerunt duo illi Dominicani, qui in ſuprà memorato Tractatu, quem Conſtitutionibus Prædicatorum adjunctum eſſe diximus, de initio ejuſdem Militiæ apud nos fol.* 1 *ita teſtantur :* Pateat univerſis fidelibus, qualiter ego Frater Thomas de Senis unà cum reverendo patre & magiſtro Fratre Bartholomæo de Senis, ambo de Ordine Prædicatorum, anno Domini MCCCCXXII in Venetiis exiſtentes, & quantum valuimus diligentius inquirentes de regula ſive ſtatu Fratrum & Sororum de Militia Jeſu Chriſti de Pœnitentia beati Dominici, invenimus, quantum ad initium ejuſdem regulæ, taliter ſe habere, ſicut patet in Legenda beatæ Catharinæ

A næ de Senis ſupradicta capitulo VIII, ubi ſic dicitur. *Tum ibidem ſequitur interpolata Raymundi Capuani narratio, quam nos ſuprà genuinam exhibuimus. Si duo illi Prædicatores anno* 1422 *poſt diligentem inquiſitionem inveniſſent vetuſtiora hujus inſtitutionis monumenta, haud dubiè ea etiam retuliſſent, aut ſaltem aſſignaſſent. Attamen non dubitamus, quin Raymundus Capuanus tempore ſuo antiquiora inſtrumenta viderit, cum id ipſe teſtetur. Sed utinam verbo indicaſſet, cujus ætatis & auctoritatis illa eſſent! Quapropter opinionem Raymundi non omnino rejicimus; at quia veteres biographi illam Militiæ inſtitutionem* S. Dominico *non attribuunt, & Raymundus Capuanus ſeſquiſeculo poſt Sanctum vixit, eamdem ſecurè admittere non audemus.*

cum diploma Gregorii IX, quod Prædicatores pro ſe citant,

331 *Fortè RR. PP. Dominicani dicent, antiquiora hujus rei teſtimonia exſtare, cum ex veteribus Romanorum Pontificum diplomatibus conſtet, tertium illum Ordinem ſub Honorio III & Gregorio IX floruiſſe, ut Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1228 *cap.* 2 *aſſerit his verbis:* Florentem jam per hæc tempora tertium illum Ordinem, de Pœnitentia nuncupatum, à beato patre Dominico, uti ſuperiùs vidimus, inſtitutum, & ab Apoſtolica Sede approbatum, Gregorius Papa exemplo prædeceſſoris ſui peculiaribus favoribus proſequendum duxit, datis hoc anno Apoſtolicis litteris in hanc ſententiam. *Dein Malvenda exhibet ipſam epiſtolam, quam Gregorius IX Papa dedit* Laterani tertio Kalendas Aprilis Pontificatus *ſui* anno ſecundo, *id eſt Chriſti* 1228 *vel* 1229, *& in qua* univerſis Fratribus de Pœnitentia per Italiam conſtitutis *concedit quædam privilegia exemplo ſui deceſſoris, de quo ibidem ſic meminit:* Sanè felicis recordationis Honorius Papa, prædeceſſor noſter, attendens vos fructus pœnitentiæ facientes ab hujus ſeculi filiis anguſtiis inexquiſitis affligi, per hoc fovendos eſſe, laudabili actione Religionem veſtram amplexans in viſceribus Jeſu Chriſti, proſecutus eſt gratia ſpeciali *&c. An hæc, inquies, non ſatis antiqua vobis videntur?*

videatur ſpectare ad tertium Ordinem S. Franciſci;

332 *Reſpondemus, non immeritò dubitari poſſe, an hoc Gregorii IX diploma ad Fratres de Pœnitentia* S. Dominici *pertineat: nam Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1229 *num.* 33 *putat, illud datum eſſe ad Fratres de Pœnitentia S. Franciſci; & propterea ibidem de hac re ſic affirmatè loquitur:* Propitius hoc anno Pontifex inſtituto Pœnitentum ſeu tertii Ordinis, cujus profeſſoribus conceſſit grave & honorificum diploma, in quo eos liberat à gravaminibus & juramentis publicis præſtandis, quod privilegium teſtatur jam à ſuo anteceſſore Honorio conceſſum. Incipit: DETESTANDA HUMANI GENERIS. Datum Laterani III Kalendas Aprilis, Pontificatûs anno ſecundo. *Waddingus poſt tomum* I *Annalium ſuorum in Regeſto Pontificio pag.* 3 *&* 4 *exhibet integram Gregorii IX epiſtolam, quæ omnino ſimilis eſt ei, quam Malvenda loco ſuprà aſſignato in Annalibus ſuis edidit, ut utramque inter ſe conferre volenti evidenter apparebit.*

ut argumentis quibuſdam probatur,

333 *In hac controverſia de diplomate Honorii III & Gregorii IX (alia hîc diſcutienda non ſuſcipimus) Franciſcanis favet primò ſilentium S. Antonini, qui Part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 14 § 2 *originem hujus tertii Ordinis ſui ex Raymundo Capuano breviter refert, & exemplo hujus tacet de litteris Honorii III & Gregorii IX, etiamſi ibidem privilegia poſteriorum Pontificum Romanorum ſtudiosè recenſeat. Secundò favet illis conſuetudo Romanorum Pontificum, qui tertiarios S. Franciſci ſimpliciter* Fratres de Pœnitentia *appellare ſolent, ut ex altero ejuſdem Gregorii IX diplomate apud Waddingum in citato Regeſto Pontificio pag.* 5 *apparet; dum autem tertio Ordini Prædicatorum privilegia concedunt, illum communiter nuncupant* de Pœnitentia S. Dominici, *& expreſſe addunt nomen ſancti Dominici, ut ab alio tertio Ordine Franciſcano de Pœnitentia diſtinguatur, quemadmodum patet ex variis Pontificum diplomatibus, quæ reverendiſſimus Magiſter Vincentius Bandellus anno* 1505 *cum Conſtitutionibus Prædicatorum excudi juſſit. Denique Raymundus Capuanus, S. Antoninus, & anonymus Dominicanus apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 348 *&* 349 *hæc duo diplomata tertio ſuo Ordini tacitè abjudicant, dum unanimi conſenſu narrant, Fratres de Militia Jeſu Chriſti nomen mutaſſe, & ad honorem ſui Inſtitutoris appellari voluiſſe* Fratres de Pœnitentia ſancti Dominici, *poſtquam hic catalogo Sanctorum ſolenniter adſcriptus eſſet: cum enim* S. Dominicus *anno Chriſti* 1234 *in numerum Sanctorum relatus ſit, quomodo Honorius III, & poſt ipſum Gregorius IX jam ab anno Chriſti* 1228 *vel* 1229 *illos* Fratres de Pœnitentia *nominavit?*

& aliud pertineat ad militiam Chriſti in Italia,

334 *Propiùs ad originem hujus tertii Ordinis accedunt litteræ, quas Gregorius IX Papa ſcripſiſſe dicitur* Fratribus Militiæ Jeſu Chriſti per Italiam conſtitutis, *quæ incipiunt* EGREDIENS HÆRETICORUM, *& in quibus Pontifex illos in tutelam Sedis Apoſtolicæ ſic ſuſcipit:* Hinc eſt, quod cum de vana & ſeculari militia ad ſervitium Jeſu Chriſti converſi, Apoſtolicæ Sedi & diœceſanis epiſcopis promiſeritis obedientiam, & Eccleſiæ libertatem contra omnes pro noſtra & ſucceſſorum voluntate defendere, ac hæreticorum inſaniam ſpoponderitis totis viribus expugnare, veſtris juſtis ſupplicationibus annuimus clementer, & perſonas veſtras cum omnibus bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidetis, aut in futurum juſtis modis, præſtante Domino, poteritis adipiſci, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. *Deinde poſt alia privilegia, eis in articulo mortis plenariam peccatorum indulgentiam largitur. Hoc diploma integrum cum ſupradictis Prædicatorum Conſtitutionibus fol.* 9 *excuſum eſt ſub nomine Gregorii IX, & notatur* datum Peruſii XI Kalendas Januarii, Pontificatûs *ejus* anno VIII, *qui anno Chriſti* 1234 *reſpondet. Si quis hinc inferat, litteras illas certo certiùs directas eſſe Fratribus de Militia Jeſu Chriſti, quam* S. Dominicus *inſtituit, jure merito reſpondebimus, in toto illo diplomate nullam de primo hujus militiæ inſtitutore mentionem fieri.*

quam S. Petrus martyr ibidem inſtituit.

335 *Quinimò potius ſuſpicabimur, has litteras ſpectare ad Militiam Jeſu Chriſti, quam S. Petrus martyr ex Ordine Prædicatorum in Italia inſtituit, cum Bzovius in Annalibus Eccleſiaſticis ad eumdem annum Chriſti* 1234 *num.* 5 *inter alia Gregorii IX geſta ex Flaminio referat ſequentia:* Etiam Cruce-ſignatos militiæ Jeſu Chriſti ad ſtrenuè pugnandum contra hæreticos animavit, eamque operam in exſtirpandis hæreticis non fruſtra navavit. Erat Florentiæ non parvus numerus illorum, qui Deum non

AUCTORE G. C.

esse Creatorem visibilium asserebant. Hos divus Petrus Veronensis, magnus sanctæ fidei propugnator, modis quibus poterat persequebatur, exagitabat, ac delere studebat. In illos igitur auctoritate Gregorii Pontificis Christi fidelium multitudinem concitavit, & nobili Rubeorum familiæ, cui præcipuè negotium hoc demandatum fuit, vexillum cruce insignitum dedit, quod ad præclarum certamen ituri Christiani sequerentur. Collecta itaque ingenti multitudine armatorum, itum adversus hæreticos est, & orto acri certamine citra Arnum in loco, qui Puteus aquæ dicebatur, ultra fluvium illos profligarunt, & in platea sanctæ Felicitatis prostraverunt, reliquos autem ex urbe fugaverunt. A recenti victoria divus Petrus collegium (*Flaminius in Vita S. Petri Martyris apud nos fol.* 100 *verso notat, vulgo* fraternitatem *vocari*) Militiæ Jesu Christi apud Florentinos instituit, & sacrosanctum illud vexillum ei pro magno munere reliquit, quod hactenus Florentiæ servatur, & in festivitate ejusdem Divi ostentatur. *Similia in antiquioribus S. Petri martyris Actis apud nos tomo* III *Aprilis, pag.* 693, *leguntur, & eadem à sancto Antonino Part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 6 § 2 *repetuntur.*

B

Si militia illa S. Dominicum auctorem habeat,

336 *Etsi hæc vetera monumenta probent, Florentiæ quamdam sacræ militiæ congregationem ab illo S. Petro martyre institutam fuisse; ideo tamen nondum abjudicamus* S. Dominico *institutionem Militiæ Jesu Christi, quam Raymundus Capuanus, S. Antoninus, aliique recentiores ei passim adscribunt: facilè enim potuit S. Petrus exemplo sancti sui Fundatoris similem militiam instituere aut propagare. Sic nemo hactenus primam tertii Ordinis Dominicani de Pœnitentia institutionem tribuit B. Ambrosio Sansedonio ex eodem Prædicatorum Ordine, quamquam in antiquis ipsius Actis, quæ ad diem* XX *Martii dedimus, apud nos tomo* III *istius mensis pag.* 192 *num.* 53, *legantur de illo sequentia:* Instituit præterea diversas virorum confraternitates, quas suis religiosis constitutionibus ad observantiam vitæ Catholicæ & ad pœnitentiam de peccatis suis peragendam inducebat. Mulieres quoque virgines & viduas ad religiosum vivendi modum in unum congregavit, quibus & vivendi modum discretis

C

constitutionibus tradidit sub regimine Fratrum Prædicatorum. *Cum itaque ex his nihil certi concludere liceat, alio modo tentandum est, an traditionem illam, quæ originem Militiæ Jesu Christi* S. Dominico *adscribit, aliunde probabili conjectura confirmare possimus.*

verosimiliter consilio ejus in partibus Tolosanis orta est,

337 *Videmur nobis detexisse obscurum aliquod indicium aut vestigium istius sacræ militiæ in Historia Guilielmi de Podio Laurentii, qui cap.* 15 de confratria magna, facta Tholosæ & Cruce-signata contra hæreticos & usurarios manifestos *hæc narrat:* Venerabili itaque patre Fulcone episcopo curam gerente vigilem, quod omnes ejus cives Tholosani istâ, quæ extraneis concedebatur, indulgentiâ non carerent, utque per hanc devotionem eos Ecclesiæ aggregaret, atque facilius per eos expugnaret hæreticam pravitatem, & fervorem exstingueret usurarum, cum Dei auxilio, juvante Legato, obtinuit Tholosæ magnam fieri confratriam, confratres omnes consignans Domino signo crucis, in qua fuit tota ferè civitas præter paucos, & de burgo aliqui consenserunt, & omnes astrinxit Ecclesiæ vinculo juramenti; præpositisque baiulis confratriæ Aymerico de Castro novo, qui dicebatur Cosa, & Arnaldo fratre ejus militibus, & Petro de sancto Romano, & Arnaldo Bernardi, dicto Endura, viris quidem strenuis & discretis atque potentibus, adeo, Deo faciente, ipsa convaluit confratria, quod cogebantur usurarii coram eis conquerentibus respondere & satisfacere malo velle: & cum armis in ruinam domorum & prædam contumacium currebatur; & aliqui turres, ut se defenderent, muniebant: factaque fuit ex hoc magna inter cives & Burgenses divisio, ita quod in burgo adversus istam, fecerunt alteram confratriam vallatam vinculo juramenti: tamque processum erat, quod ista diceretur confratria candida, alia nigra, fiebantque cum armis & vexillis, frequenter etiam equis armatis prælia inter partes: venerat enim Dominus per ipsum episcopum, fetvum suum, non pacem malam, sed gladium bonum, mittere inter eos. D

338 *Dein subæqualis ille auctor in eadem Historia cap* 17 *refert, magnam juratæ istius congregationis seu militiæ multitudinem, invito etiam Comite Tolosano, hæreticorum fautore, Tolosâ ad Castrum Vaurum discessisse, ut Catholicis obsidentibus suppetias ferret, & hæreticos expugnaret. Nihil igitur mirì, si* S. Dominicus, *tunc hæreticorum conversioni intentus, & Fulconi episcopo amicissimus, zelo ac industria sua hanc sacram militiam excitaverit. Non ignoramus, huic conjecturæ quædam opponi posse. Primò quidem dici potest, ab historico citato illam militiæ institutionem Fulconi episcopo expressè tribui. At omnes norunt, præclara hujusmodi gesta viris in dignitate ecclesiastica constitutis adscribi consuevisse, quantumvis alii inferioris ordinis prima illorum consilia suggesserint, & ad ea perficienda impigrè laboraverint. Sic suprà nonnulli erectionem monasterii Prulliani Didaco Uxamensi attribuunt, quamvis* S. Dominicus *in ea fundatione maximam partem habeat, ita ut hic jure merito institutor illius appelletur. Secundò objici potest, militiam illam Tolosanam* contra hæreticos & usurarios manifestos *institutam esse, cum tamen tradatur* S. Dominicus *Militiam Jesu Christi contra hæreticos & bonorum ecclesiasticorum usurpatores instituisse. Sed fortè historicus latiori loquendi modo vocavit usurarios, qui injustè bona ecclesiastica usurparent. Ceterùm hanc conjecturam nostram, cum testimonio Raymundi Capuani, S. Antonini, aliorumque conjunctam, non prorsus improbabilem putamus, cum præsertim huic Ordinis traditioni nullum certum argumentum repugnet. Interim viri eruditi in hac re opinionem nostram tanti faciant, quanti eam faciendam judicaverint.* E

ut ex conjecturis nonnullis deducimus.

F

§ XIX. Quid sit Psalterium seu Rosarium Deiparæ, & an sanctus Prædicatorum Fundator illud primus instituerit?

Quid sit Psalterium Deiparæ, seu Rosarium,

ALanus Rupensis *in Apologia sua ad Ferricum episcopum Tornacensem de hoc precandi genere differens, Part.* 1 *editionis Moguntinæ, cap.* 3 *censet, illud potiùs* Psalterii *nomine, quam alio quovis, appellandum esse; hujusque opinionis suæ causas sequentes allegat:* Primò, *inquit,* ob figuram Davidici Psalterii; figura enim & figuratum eodem nomine, etsi non eodem significandi

A ficandi modo nominantur. Ita Chriſtus dicitur leo, vermis, lapis &c. Similem ad modum nomina hæc CORONA, ROSARIUM, SERTUM, ſignificatu proprio longè diſtant (ut diſparata & diverſa) à genere orationis. Pſalterium autem Eccleſiæ, quod hujus eſt pſalterii fundamentum & figura, verè & univocè oratio eſt. Secundò vocabula CORONA, ROSARIUM, SERTUM metaphorica ſunt, ex ſimilitudine dicta; pſalterium verò à pſallendis Deo laudibus nomen habens, propriè eſt oratio. Tertiò nomina illa vulgaria ſunt, ſapiuntque ſeculi vanitatem, quod ſic à ſertis puellaribus dicantur; at pſalterium eſt eccleſiaſticum, ideoque religioſiùs ab Eccleſiæ filiis amplectendum eſt, venerandum, uſurpandum, ac prædicandum. Quartò pſalterium vox eſt divina, biblica, & utriuſque Teſtamenti ſtylo conſona atque conformis; at nomina cetera ex hominum nata ſunt & intellectu & affectu, neque abs ratione ſimilitudinis. Quintò coronæ, roſaria, ſerta geruntur à viris, feminis, puellis
B juxta bonis & malis; pſalterium verò in ſacra Scriptura tantùm in uſu bonorum eſt, inque Dei ſolius cultu.

quæ vox poſterior videtur ſeriùs uſurpata,

340 *Quidquid ſit de congruentiore iſtarum precum appellatione, nos more jam recepto iſtum orandi ritum voce* Roſarii *paſſim exprimimus, licet hoc nomen in ea ſignificatione recentius videatur. Primùm ea vox nobis occurrit apud Thomam Cantipratanum, qui poſt medium ſeculi* XIII *floruit, lib.* 2 *de Apibus cap.* 19, *ubi numero octavo præfigitur hic titulus:* De juvene quotidie tria Roſaria recitante, qui revixit, & pœnitentiam egit. *In ipſa autem narratione iſtius miraculi non exprimit vocem Roſarii; ſed utitur* triplici quinquagena in ſalutatione verſus Angelici AVE MARIA, *& ſimilem phraſim numero ſexto ejuſdem capitis adhibet occaſione alterius juvenis, qui quotidie Deiparam* tribus quinquagenis *ſalutationum angelicarum honorabat. Unde Choquetius in Viſceribus Deiparæ jam aliquoties citatis cap.* 23 *pag.* 467 *dubitat, an Cantipratanus ſcripſerit* ipſam Roſarii vocem, nequedum fortè uſitatam: ſuſpicamur ſiquidem, *inquit*, titulos articulorum, ſeu numeris præfixos, à Cantipratano ipſo editos non eſſe. *De hac opinione judica, ut*
C *lubet: nam de nomine non diſputabimus, ſi de ipſa re inter nos convenerit.*

explicat Malvenda;

341 *Porrò Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 10 *hunc precandi modum ita exponit:* Divina illa ratio & formula ſacrarum precum, quam ROSARIUM beatiſſimæ virginis Mariæ appellamus, à multis PSALTERIUM dicitur, quod in ea centies & quinquagies recitata Angelica ſalutatione AVE MARIA &c. inſtar Davidici pſalterii, quod centum quinquaginta Pſalmis conſtat, & cuilibet Angelicarum ſalutationum decadi, interjecta ſemel oratione Dominica PATER NOSTER, per quindecim Angelicarum ſalutationum decades, quindecies repetitam orationem Dominicam, quindecim majora humanæ inſtaurationis myſteria, piis meditationibus percenſentur. *Deinde ſingula myſteria ſingulis decadibus aptat, eumque orandi ritum diſtinctiùs explicat, quod etiam plures ejuſdem Ordinis ſcriptores laudabiliter præſtiterunt. Sed cum noſtrum non ſit hæc paſſim nota & obvia tranſcribere, ad indagandum hujus inſtitutionis tempus progredimur.*

342 *Joannes Andreas Coppenſteinius lib.* 2 *de Fraternitate Roſarii cap.* 3, *Nicolaus Janſſenius, Hyacinthus Choquetius, Joannes à ſancta Maria, aliique omnes, qui prædicationem* S. Dominici *in Gallæcia & Britannia Armorica ex Alano Rupenſi admittunt, conſequenter primam Pſalterii ſeu Roſarii inſtitutionem, ab illo Sancto factam, ad annum circiter* 1200 *referre coguntur: nam Alanus Redivivus Part.* 2 *cap.* 17 *ex revelatione ſibi facta aſſerit, Deiparam tunc* S. Dominico *imperaſſe, ut impiis piratis, à quibus captus fuerat, Roſarium prædicaret. Nec ea prædicatio optato ſucceſſu caruit, ut ibidem Alanus indicat his verbis:* Eſt vox ſuntque vota una omnium ſupplicum, mandata ſe facturos; tantùm ipſe imperet. Perfidiam, ſcelera, vitam anteactam, ſeque ipſos deteſtati, pœnitentiam ejulatu magno ſpondent; Pſalteria de manu ſervatoris ſui (*nimirum* S. Dominici, *qui eos ſervaverat*) accipiunt, acceptant, coëuntque Fraternitatem omnes unam ac novam ſub auſpicio Jeſu & Mariæ, tituloque Pſalterii. *Sed cum ſuperiùs* § XI *hanc Alani hiſtoriam rejecerimus, pergamus ad alia tempora, quæ huic inſtitutioni aſſignantur.*

AUCTORE G. C. *ſed inter ipſos auctores Dominicanos non convenit,*

E

quo tempore illud docere cœperit,

343 *Poſtquam Malvenda in Annalibus ad annum* 1215 *cap.* 10 *& ſequentibus longam diſſertationem de etymologia Roſarii inſtituit, & ex teſtimoniis Romanorum Pontificum primum illius uſum ſancto Fundatori ſuo vindicavit, tandem cap.* 19 *de chronologico ejuſdem initio hæc addit:* De tempore, quo inſtitutum iſtud Roſarii à ſancto Dominico inventum eſt, cum ex ſcriptoribus annus certus ſtatui nequeat, omnes tamen (*excipe ſcriptores numero præcedente citatos, qui tempus illud mutare aut narrationem Alani inficiari coguntur*) in eam ſententiam abeunt, prædicante apoſtolico Viro contra Albigenſes, in Toloſana regione id ab eo excogitatum. Nos procul dubio, cunctis ritè perpenſis, intra decennium iſtud prædicationis ſancti Dominici adverſus Albigenſes, ac prioribus hujus decennii annis, inſtitutionem Roſarii reponendam exiſtimamus. Nec tamen ſic dicimus, ſanctum Dominicum Roſarii auctorem fuiſſe, ut ipſum primum & à ſe tam ſancti ritus inventorem & excogitatorem affirmemus: ipſa enim beatiſſima Deipara, Viro Dei apparens, illum docuit Roſarii inſtitutionem: ore, verbis, monituque beatæ Virginis, eaque præeunte, ſanctus Dominicus Ro-
F ſarii formulam didicit. Sacra igitur Dei Genitrix inventrix; ſanctus Dominicus potiùs promulgator exſtitit. Rei geſtæ hiſtoriam ſcriptores omnes in hanc fermè ſententiam exponunt. *Tum ſubjungit hujus apparitionis hiſtoriam, omiſſiſque ſtupendis prodigiis, eam ſtudioſè mitigat, ac credibiliorem reddit. Alanus Redivivus, quo antiquiorem hujus narrationis auctorem hactenus non novimus, Part.* 2 *cap.* 3, *eamdem Deiparæ apparitionem fuſiùs exponit, plurimiſque portentis auget.*

cum aliqui ad Toloſanam S. Dominici commorationem,

344 *Ne prolixa Alani oratione tædium lectori afferamus, illam tranſcribimus ex Nicolao Janſſenio, qui in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *cap.* 4 *eamdem contraxit, & poſt narratam Albigenſium pertinaciam ſic ibidem pergit:* Tandem ſub annum MCCX haud procul Toloſâ in ſolam aliquando ſilvam, fervidamque orationem ſe dedit. Cum in ea conſtaret ipſo triduo, ac ſubinde rubis & ſentibus corpuſculum atrociter laceraſſet (uti hoc ſuo ſupplicio crimina expiaret Toloſatium; quæ impedimento eſſe arbitrabatur) demum tertio die, cum inter verbera fractis viribus collaberetur, fortiſſimo Pugili adfuit Deipara, inſigni cæleſtium virginum turba comitante. Hæc novo recreatum aſpectu compellans, Cariſſime, inquit, Do-

mi-

AUCTORE G. C.

minice, numquid scis, quæ & qualia arma Trinitas beata acceperit, queis totum orbem novâ induit formâ? Cui ille: O Domina, tu meliùs me nosti; per te enim salus data est mundo, per te nostra omnium reparatio cœpta est. Et illa: Dilecte mi Dominice, beata certè Trinitas, ut peccata omnia deleret, arma non elegit alia, quam Psalterium angelicum, quod est totius novi Testamenti fundamentum. Quocirca si fructum exoptas tuæ prædicationis, commenda & inculca Psalterium meum, ex quo brevi messis tibi uberrima edetur.

alii ad maritimam illius capti virginem id antea referant,

345 Dixerat; simul instruxit de Rosarii ritu atque ordine, quem & hodie tenemus, ac denique Tolosâm ire jussit, prædicare Rosarium, suis fretum auspiciis bono animo esse: qui rectà in urbem; cum æra campana templorum, ut in festis, simul consonant omnia. Fit concursus ad parœciam, sancti Romani dictam. Videtur hîc Dominicus, auditur de Rosario. Quid ultra? Non tulit infernus prædicationem, & continuò venti, tonitrua, fulgura, terræ motio, ejulatus, horror, desperatio occupant universos. Contendit B voce Dominicus, Rosarium suadet, pollicetur quietem, persuadet. Legunt, atque en tota aëris regione cacodæmonum planctus & ululatus: Væ, væ nobis, quia ab angelis per Psalterium religamur catenis igneis. Inter hæc visum in ecclesia Deiparæ simulacrum manu elevata minitabundo simile. Hîc populus omnis supplex almæ Virginis opem implorat, præeunte in verba archangeli Dominico. Fit pax & alta quies; admiratio pariter & mutatio animorum. *Ut hoc loco taceam de suspecto hujus narrationis primo auctore, non video, qua chronologiæ cohærentia Jansenius hîc originem Rosarii ad annum Christi* 1210 *referat, cum superius* § XI *narraverit*, S. Dominicum *jussu Deiparæ jam ab anno Christi* 1200 *prædicasse Rosarium prædonibus marinis, qui tunc eum ex littore Gallæciæ in navim suam cum socio captivum abduxerant. Quomodo igitur nunc primùm anno* 1210 *didicit à Deipara apparente ritum Rosarii, quem jam à decennio, per apparitionem ejusdem sanctissimæ Virginis edoctus, piratis prædicaverat ac persuaserat?*

C

quam discrepantiam Choquetius conciliare nititur,

346 *Hyacinthus Choquetius sensit hanc difficultatem; sed eam effugere aut levi ratiuncula eludere nititur, dum in opere proximè citato cap.* 22 *pag.* 451 *ante elegans ejusdem historiæ compendium ita præfatur:* Tempus jam est, ut admirandam, & quovis stupore dignissimam Rosarii originem & promulgationem enarremus. Prætermissis verò quibusdam, quæ in hanc rem à beato Alano de Rupe dicuntur, quæ hîc referre operæ pretium non est, cum privata quædam tantùm sint Rosarii rudimenta & proludia: nos solemnem, & ipsi orbi factam, illius publicationem dabimus. *Deinde satis eleganter & fideliter portentosam historiam, jam ex Jansenio breviter relatam, juxta Alani Redivivi textum refert, eamque exeunti anno Christi* 1213 *vel ineunti* 1214 *affigit. At eadem difficultas chronologica, quam Choquetius brevi prætermissione evadere vel involvere conatur, ei solvenda superest, ut jam ostendemus.*

dum priorem illam Rosarii prædicationem gratis vocat privatam,

347 *Paragrapho undecimo hujus Commentarii prævii citavimus Joannem à sancta Maria, qui in Gallicis* S. Dominici *Actis lib.* 1, *cap.* 19 *&* 20, *ex Alano narrat, quomodo Sanctus post sedatam maris tempestatem unà cum piratis jam conversis in Britanniam Armoricam appulerit, ac ibidem primam Rosarii confraternitatem erexerit. Nunc audiamus ipsum Alanum Redivivum, qui Part.* 3 *cap.* 22 *pag.* 228 *de successu hujus prædicationis Britannicæ sic scribit:* Sanctus Dominicus, novus orbis apostolus, Euangelii prædicationem cum Psalterii virtute in Britanniam quoque inferebat; & quod mater ejus, cujusdam Britanniæ ducis filia, indidem oriunda fuisset, tantò audiebatur attentius, velut cognato sanguine ducis magni propinquus. *Postea ibidem recitat ipsos Sancti sermones, in Britannia de Rosario habitos, & accumulat prodigiosa miracula, quæ tunc in eadem provincia publicè contigerunt, eaque omnia sibi ab ipso* S. Dominico *revelata fuisse testatur. Hæc Sanctus diu ante apparitionem Tolosanam publicè coram omnibus in Britannia prædicasse, & plerosque hujus provinciæ incolas ad usum Rosarii induxisse dicitur.* D

alteram verò publicam,

348 *Quo igitur fundamento Choquetius hanc publicam Psalterii prædicationem inter* privata Rosarii rudimenta & proludia *reponit? Si* S. Dominicus *hæc umquam fecerit, certè non privatim ab illo gesta fuisse, abundè patet ex iis, quæ Alanus in prosecutione ejusdem narrationis Part.* 3 *cap.* 23 *pag.* 260 *habet in hunc modum:* Ex eo E tempore omnia omnium studia in unum versa sunt sanctum Dominicum. Dux ipse, cleruque totus, universaque natio beatos sese prædicabant, si in præsulem Britanniæ summum ipsis habere contigisset sanctum Dominicum. *Dein ibi narrat, quomodo Sanctus illam dignitatem ecclesiasticam, ad quam acceptandam Britanni eum cogere volebant, constanter recusarit, & ex Britannia in Hispaniam prodigiosè translatus fuerit, ut* § XI *retulimus. Hæc satis indicant publicam gestorum famam, quam Sanctus in illa provincia ex suis prædicationibus & miraculis acquisiverat, si Alano credimus. Debuisset itaque Choquetius primam Rosarii promulgationem, quam* S. Dominico *adscribit, aliquot annis prævertere, aut in hac Britannica prædicatione fidem Alano abrogare. Eadem argumentatio urget omnes illos, qui narrationes Alani, tamquam oracula, recipiendas censent.*

de qua tamen publica nulli veteres historici F

349 *Verùm Choquetius ab illa Alani repudiatione tam longè abest, ut cap.* 13 *operis sui supradicti pag.* 227 *&* 228 *mirabilem* S. Dominici *trajectionem, quæ ex Britannia Armorica in Hispaniam divinitus facta traditur, solo Alani testimonio confirmet. Præterea cap.* 22 *ejusdem operis pag.* 461 *apparitioni Tolosanæ, quam tot publica prodigia comitabantur, obvium quoddam dubium opponit, ac simul solvere nititur his verbis:* At obganniet fortasse nonnemo: si adeo constans sit, ut asserimus, ejusmodi portentorum veritas, cur ad Alanum usque, nimirum per duo secula, orbem latuit res omni stupore excipienda, & cui parem non prodit vetustas? Sane haud credibile est, tot veterum scriptorum memoriâ calamoque excidisse, ut nemo planè vel ex ipsa Prædicatorum classe ejusce meminerit, si tam ornata, tam splendida fuerint Rosarii nascentis primordia. *Tum huic objectioni, quam cuilibet homini cordato statim incidere pronum est, ita respondet:* Enimverò caliginem illam nullo quidem negotio discutimus; erant siquidem tunc in Gallia Narbonensi belli atrocitate adeo turbata omnia, ut cunctis ad alia intentis, facilem orci rabies modum habuerit, admiranda illa penitus supprimendi, quæ Rosarii quoque ipsam memoriam Alani ætate ferè exstinxerat.

350 *An ergo hic reverendus sacræ theologiæ magister ignorabat, plures scriptores gesta istius temporis*

A *nec teſtes in Proceſſu Canonizationis examinati meminerunt.*

poris ac regionis poſteritati reliquiſſe ? An non meminerat, Petrum Vallis-Sernenſem, oculatum in pluribus teſtem, etiam minutiora hujus belli adjuncta litteris mandaſſe ? An ei ignotus erat Guilielmus de Podio Laurentii, qui ætati illi proximus hiſtoriam Albigenſium copioſè conſcripſit ? An denique neſciebat, alia vetera chronica de hoc bello edita fuiſſe ? Facilè intelligo, quod ipſum latuerit Proceſſus Toloſanus, qui nuper primùm prodiit, & in quo plures teſtes ſynchroni jurejurando declarant eximia S. Dominici *geſta & miracula, quæ ipſimet in partibus Toloſanis viderant, vel audierant. At nullus horum (tamen trecenti & ultra, teſtimonium ſuum juratum perhibuerunt, ut ex infrà dicendis patebit) verbum facit de magnis prodigiis, quæ tunc palam in urbe Toloſana contigiſſent. His adde novem teſtes ex Ordine Prædicatorum, qui in Proceſſu Bononienſi juridicè examinati ſunt, & juramento confirmant varia, quæ ſanctum Patrem ſuum in Gallia Narbonenſi contra Albigenſes geſſiſſe noverant. Cur, obſecro, omnes illi ſcriptores ac teſtes de re tam publica ac portentoſa ſiluiſſent ?*

B

Quinimò Alanus contendit, iſtud Pſalterium Deiparæ

351 *Hoc argumento negativo, quod hic ſuo robore non caret, præcluditur alterum Choquetii effugium, ex ſola Alani auctoritate arreptum, quod ille ibidem reſponſioni jam datæ mox ſubjungit. Quod ſi tamen quiſpiam cum Choquetio, Joanne à ſancta Maria, aliiſque nimium credulis ſcriptoribus contendat, narrationibus Alani omninò fidem hiſtoricam adhibendam eſſe, jam non tantùm primam* S. Dominici *de Roſario prædicationem aliquot annis antevertere, verùm etiam ipſam Roſarii inſtitutionem ei denegare oportebit: nam ipſe in ſua Apologia, Part* 1 *Alani Redivivi cap.* 8 *quaſi de novitate inducta accuſatus, Ferrico Tornacenſi epiſcopo ſuadere conatur, hunc Roſarii recitandi uſum primis Eccleſiæ ſeculis viguiſſe, & poſt allegatos varios hujus antiquæ pietatis teſtes, caput citatum ſic confidenter concludit:* Quibus ex omnibus de plano liquet, quod docere vel prædicare Pſalterium virginis Mariæ minimè de ulla novitatis nota juſtè ſuſpectum haberi culparique poſſit Adeo ritus eſt antiquiſſimus, laudatiſſimus, & honoratiſſimus in Eccleſia, tametſi per incuriam hominum, & temporum injuriam, ſubinde torpuit neglectus.

C

diu ante tempora S. Dominici uſitatum fuiſſe,

352 *In decurſu ejuſdem capitis inter præcipuos Pſalterii ſeu Roſarii cultores numerat S. Benedictum, venerabilem Bedam, S Ottonem, S. Dominicum Loricatum, & S. Bernardum, quibus tandem ſanctum Ordinis ſui Fundatorem ita ſubjungit :* Sanctus Dominicus poſt eum (*videlicet S. Bernardum, de quo immediatè antea egerat*) primus idem ſacri Ordinis Prædicatorum dux & pater inclytus, vel tenera ab ætate Chriſto & Deiparæ in hoc precandi ritu devotus adeo fuit, ut aſſiduè Pſalterium oraret, verſaret, geſtaret. Robuſtioribus verò annis in ceteris ſuæ religionis ac prædicationis exercitiis ad illius recitationem, inflictam ſibi ferreâ catenâ diſciplinam, ter ad minus omni die repetitam, conſtanter uſurpavit; & ita frequenter quoque, ut aliquando per diem octona aut dena etiam Pſalteria dictum ad modum orando perſolviſſe tradatur. Iſte eſt apoſtolus ille Pſalterii, de quo alma Dei Virgo non ſemel ei facta revelatione, mandatum formamque dedit ejuſdem prædicandi. Et verò prædicavit, circumque tulit per omnem Hiſpaniam, Italiam, Galliam, Angliam & Alamaniam. *At ex omnibus* S. Dominici *Actis, & chronologica eorumdem ſerie evidenter colligi poteſt, Sanctum*

numquam in Anglia aut Germania fuiſſe, multo minus ibi de Roſario prædicaſſe. Quare ex hoc Alani ratiocinio, cui magna ex parte non credimus, tantummodo argumentamur ad hominem, ut vulgò dici ſolet. AUCTORE G. C.

quam difficultatem Choquetius tentat eludere ;

353 *Fortè aliquis Alani defenſor reponet, ante ætatem* S. Dominici *ab illis ſanctis Pſalterii ſeu Roſarii recitatoribus ſelectiora Chriſti Mariæque myſteria ſingulis decadibus non fuiſſe immixta, ſicut Choquetius eodem capite operis proximè citati pag.* 435 *ſimilem difficultatem eludit hac explicatione :* Duo in Pſalterio hoc vel Roſario obſervari debent. Unum eſt, ejuſmodi orationum ſubſtantia, & frequentia, imò & calculorum ſeu lapillorum uſus : alterum, ipſa precandi ſeu orandi formula, ita diſpoſita & aptata, ut per quindenas ſalutationum decades, quindecim Dominicis orationibus interjectis ad globulos numeratas, præcipua quindecim noſtræ ſalutis ſacramenta piis meditationibus percenſeantur. Primum ab Apoſtolis, ipſiſque exorientis Eccleſiæ incunabulis mirum in modum in uſu fuiſſe aſſerimus. Alterum à ſanctiſſimo Dominico, Ordinis Prædicatorum conditore, ipſius Deiparæ monitu atque eruditione, primò in orbem adeoque Eccleſiam invectum eſſe & publicatum, veriſſimè pronuntiamus. E

ſed ipſe Alanus ei effugium præcluſit,

354 *Sed hunc diſtinctionis excogitatæ ſcrupulum tollere videtur ipſe Alanus, dum Part.* 2 *cap.* 2 *veteres Pſalterii ſive Roſarii propagatores iterum enumerat, iiſque hic pag.* 95 *egregios Eccleſiæ doctores ita addit :* Sanctus Auguſtinus Eccleſiæ doctor incomparabilis Pſalterium Mariæ uſurpavit : ecquis enim dicere audeat, vel cogitare, tantum virum Pſalterium tantum ignoraſſe, quod nos ſcimus, quod Eccleſia prædicat, & frequentat? Scimus, ut beata virgo Maria revelavit; ſcimus, ſancto Hieronymo dictum orandi ritum ad calculos numero centum quinquaginta ſingulare exſtitiſſe refugium, tum adverſum hæreticos, tum ut in omnibus * ſcientiarum genere tantum præſtaret ſtylo, quantum orbis admiratur. Scimus, ut item ter benedicta Mater Dei revelavit, S. Ambroſium & S. Georgium * hujuſce Pſalterii ſanctiſſimam ſciviſſe dignitatem, idque IN SUBSTANTIA, IN QUANTITATE, ET QUALITATE. Et eos quiſquam de ulla ejuſdem orandi negligentia & omiſſione ſuſpectos habere vel cogitatione poterit ? *Haud dubie Alanus hîc agit de Pſalterio, quod ipſemet cum meditatione præcipuorum myſteriorum noſtræ redemptionis docebat, & cujus antiquitatem oſtendere cupiebat, ut illud ab objecta novitatis accuſatione vindicaret. Hoc ſatis indicat aſſerens, S. Auguſtinum illud Pſalterium* (quod nos, *inquit*, ſcimus) *non ignoraſſe. Id ipſum rurſus abundè confirmat addens, illum precandi ritum* in ſubſtantia, in quantitate, & qualitate *ſanctis hiſce Doctoribus notum fuiſſe. Hic iterum utimur argumento ad hominem, ut ſuprà monuimus : quid enim de antiquitate illa veroſimiliùs cenſendum ſit, apud eruditiſſimum Mabillonium in Præfatione ad Partem* 1 *ſeculi* V *Benedictini num.* 118 *& ſequentibus fuſè examinatur.* * *forſan* omni * *lege* Gregorium F

& Echardus diſtinctionem aut explicationem illius

355 *Interim Echardus aliâ viâ hanc Choquetii diſtinctionem evertit, dum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag* 852 *ſic ſcribit :* Primus Alanus religionis myſteria quindecim Roſarii decadibus alligandi rationem excogitavit, quibus ſuas viſiones, ſuaque exempla vel miracula, ut volueris, adjungendo, magnam ſibi dicendi materiam præparavit. Bene eſt, ubi hæc facilè audiuntur; ſed

AUCTORE G. C.

non omnibus allubescit hæc ratio, qua vis omnis & vehementia orationis frangitur, & cujus demum hæc unica semper conclusio, quam solam reportant auditores: ERGO ROSARIUM DICITE. *Hæc improbatio piarum concionum de Rosario, quæ ibidem antecedentibus & consequentibus verbis nimis studiose inculcatur, nobis non placet, nec placituram existimamus plerisque fervidis Rosarii prædicatoribus, qui hac ratione cultum Deiparæ laudabiliter promovent. Etsi autem non velimus, ut hujusmodi concionibus prodigia Alani immisceantur; tamen nullo modo improbamus, vera beatissimæ Virginis miracula, quæ certè sedulo concionatori deesse non possunt, in iis referri, & ita populum Catholicum ad recitandum Rosarium excitari. Multo magis nobis displicet libellus Gallicus, Parisiis anno 1727 editus, qui* Solida devotio Rosarii *&c. inscribitur: is enim continet plures propositiones, damnatis Quesnelli erroribus affines, & sub fallaci titulo potius ad destruendam, quam ædificandam Rosarii devotionem, compositus videtur. Intelligenti pauca, ut*

B *proverbii loco dici solet. Nos itaque ex hac historica Echardi opinione tantummodo concludimus, supradictam Choquetii distinctionem inutilem esse, &* S. Dominicum *non fuisse primum, qui quindecim decadibus meditationem totidem mysteriorum alligavit.*

bis evertit aliâ viâ,

356 *Echardus tomo 2 ejusdem Operis pag.* 845 *hanc sententiam suam repetit, ubi ad Vitam B. Æmiliæ Bicchieriæ, quam in Appendice ad diem tertiam Maii, tomo* VII *istius mensis à pag.* 557 *edidimus, notat sequentia:* Quod etiam numero 19 dicitur Beata portariæ monasterii mandasse, ut omni sabbato in honorem quindecim mysteriorum Rosarii totidem panes pauperibus erogaret, novitium est & recentius adinventum: neque enim ulla quindecim mysteriorum Rosarii memoria ante Alanum de Rupe, qui primus vel sublevandæ attentionis vel pietatis excitandæ causâ hanc distinctionem adinvenit, & ad quindecim Rosarii decades adjunxit & coaptavit. Unde nulla istius facti memoria in Vita ejusdem Beatæ, quam circa annum MDCIX scripsit Soror Petronilla Bava, ejusdem monasterii sodalis, & quam excepit Michaël Pio parte secunda libro primo

C col. 140.

quam tamen postea deseruisse dicitur,

357 *Equidem scio, hanc Echardi opinionem ab eruditissimo P. Ludovico Robyn, Dominicano Gandensi, erroris accusatam esse, eo quod in regulis sive statutis Begginarum Gandensium, quarum confessiones jam ab aliquot seculis RR. PP. Prædicatores excipiunt, Psalterium beatissimæ Virginis vel Rosarium cum meditatione mysteriorum recitandum præscribatur. Hinc Echardus putans, illam mysteriorum meditationem præscribi in primævis Begginarum Gandensium statutis, & ipso Alano antiquioribus, post Opus suum edidit alteram appendicem, in qua circa hanc rem dicta sua retractavit. Sed unicum dumtaxat hujus appendicis exemplar hactenus videre potui, & frustra Parisiis ac in aliis ejusdem Operis exemplaribus eamdem appendicem quæsivi. An forte Echardus hanc retractationem suam tantummodo edidit in gratiam monitoris sui, eamque communicavit Belgis illis, quos priori opinione sua offenderat?*

fortè nimis facilè monitori credens,

358 *Ut ut est, dubitari potest, an Echardus non nimis facilè hîc dicta sua retractaverit, eo quod statim crederet, istas Begginarum Gandensium constitutiones ab ipsa Begginasii origine usque ad nostram ætatem sine ulla mutatione permansisse. At hîc hærebat aqua, ut vulgò dici so-*

let: nam amplissimus D. Josephus Geldolphus à Ryckel ab Oorbeeck, Lovanii abbas S. Gertrudis, in Historia Begginasiorum Belgii, Actis S. Beggæ subjuncta, satis innuit, has constitutiones variis temporibus auctas vel mutatas fuisse, dum ibidem § 71 *pag.* 315 *scribit:* Duo sunt in Flandricarum matre urbium Ganda Begginasia. Primum est sanctæ Elizabethæ fundatum à Joanna & Margareta Comitibus Flandriæ circa annum MCCXXXIV. Estque locus amplissimus trium & amplius bonariorum terræ. Additus & amplitudini decor, adeo ut, qui multa viderunt, fateantur, se pulchrius nullum vidisse. Olim à prima sui origine fuit extimum civitati; nunc intra pomœria conclusum est. Hujus directio semper penes PP. Dominicanos fuit, qui duos ad minus eidem confessarios ordinarios ex gremio chori sui, claustro tamen suo obnoxios, assignant; sed per sacellanos seculares Officia sacra celebrant. Ludovicus Flandriæ Comes auxisse legitur hujus Begginasii statuta ex suggestione prælatorum, quæ & sic aucta confirmavit anno MCCCLIV. Hæc eadem augustæ memoriæ Carolus V approbavit anno MD- E
XXXI duodecimâ Maii. Rursus anno MDCXXIII vigesimâ septimâ Novembris examinata & approbata meminimus. *Cum igitur statuta illa aliquando aucta & examinata fuerint, admodum verosimile est, ea pro variis rerum ac temporum circumstantiis etiam nonnihil mutata fuisse. Porrò hæc lis decidi non potest nisi ex oculata veterum constitutionum Mss. inspectione, & accuratè examinandum esset, an in antiquis & ætatem Alani præcedentibus statutorum autographis illa mysteriorum meditatio Psalterio seu Rosario beatissimæ Virginis adjungatur.*

se contradicere antiquis monumentis Begginasii Gandensis,

359 *Saltem illa non exprimitur in antiquo diplomate, quod amplissimus D. Josephus Geldolphus Ryckelius in laudata Historia Begginasiorum Belgii pag.* 563 *&* 564 *ex autographo Gandensi sic refert:* Universis præsentes litteras inspecturis Joannes F. Alexandri salutem & noscere veritatem. Noscant universi tam præsentes quam futuri, quod ego de communi consensu & voluntate Joannis & Jordani filiorum meorum, & meo, quondam fossam jacentem ab Oriente curiæ Begginarum S. Elizabethæ juxta Gandavum inter terram meam & terram earumdem protensam à pon- F
te portæ dictæ curiæ versus Boream juxta aggerem sive dycum, & eidem aggeri sive dyco in longitudine coæquatam, dictis Begginis in puram eleemosynam pro remissione peccaminum meorum & antecessorum meorum, contuli in perpetuum jure hæreditario possidendam; renuntians omni juri, quod in dicta fossa tenui, habui, & possedi, & quod ego vel successores mei in posterum essent habituri: & remotis omni dolo & fraude, promisi bona fide, quod dictæ collationi per me, vel alium, seu per alios minimè contrairem.

ex quibus id tamen hactenus non evincitur,

360 Quapropter domicella Elizabeth, magna magistra curiæ, & Begginæ ejusdem loci supradicti in bona fide promiserunt, quod anniversarium Elizabeth (*erat hæc uxor benefactoris*) in perpetuum celebrari facerent. Quælibet verò domicella sive Beggina dicti loci dicet pro anima uxoris meæ, filiæ quondam Jordani de Rym, pariter atque anima mea PSALTERIUM B. MARIÆ VIRGINIS, eodem die, quo dicta anniversaria contigerit celebrari. Cujus rei testes fuerunt Joannes & Jordanus filii mei; & discreti viri Prior Ordinis Fratrum Prædicatorum Ganden. F. Zigerus dictus de Zotteghem, F. Laurentius,

F.

A F. Zigerus de Aelſt, Theodoricus dictus wtten Ramen, D. Ægidius & D. Joannes, Capellani curiæ ſupradictæ. In quorum omnium teſtimonium, robur, & munimen, ſigillum meum unà cum ſigillo Prioris Prædicatorum Gandenſ. præſentibus duximus apponendum. Datum anno Domini MCCXXVII, menſe Julii. *Etiamſi hîc à Begginis Gandenſibus recitandum promittatur* Pſalterium B. Mariæ Virginis, *quo Alanus aliique paſſim Roſarium Deiparæ intelligunt, nullum ſit verbum de præfata myſteriorum meditatione, quæ tamen in antiquis Begginarum Gandenſium ſtatutis exprimi perhibetur. Quod ſi nihilominus iſta myſteriorum meditatio contra opinionem noſtram in primævis Begginarum Gandenſium conſtitutionibus expreſſa & Roſario adjuncta inveniatur, jam inde Echardo retractanti adhæremus.*

& diſtinctioni Choquetianæ alia difficultas opponi poſſet.

361 *Verùm tunc alia orietur quæſtio, utrum hæc pia Pſalterii ſeu Roſarii meditatio ætatem* S. Dominici *non præceſſerit: ſiquidem R. D. Joſephus Stephanus de Noriega in ſuperiùs laudata Diſſertatione hiſtorica* § 21 *contendit, illam Roſarii meditationem ante tempora* S. Dominici *in Ordine Præmonſtratenſi uſitatam fuiſſe, & ibidem pag.* 209 *poſt aliquas hujus ſententiæ ſuæ probationes ita concludit:* En quibus ducor fundamentis, ut credam, B. P. Dominici ætate jam in Ordine Præmonſtratenſi Roſarium Virginis, per myſteria & gaudia diſtributum & ordinatum, recitari conſueviſſe: quandoquidem B. Joſeph, ut liquet ex ſuperiùs dictis num. 180, anno Domini MCLXIII candidum habitum duodecimis ſuſcepiſſe, certiùs aſſeritur. Quo tempore prælaudatus Albertus primus abbas, & ultimus Præpoſitus monaſterii Steinfeldenſis, libellum illum gaudiorum Virginis compoſuerat, ut Præmonſtratenſium corda in cultum & obſequium Patronæ Ordinis inflammaret. Quibus B. Joſeph nova gaudia ſuperaddens & Salutationes angelicas novo devotionis ordine, velut roſas intermiſcens, Marianam Coronam ſive Roſarium, quo Roſæ ſuæ chariſſimæ caput redimiret, intexuit. Atque adeo potuit quam optimè S. P. Dominicus inter Marianos Vitenſes Canonicos (quorum aliquos, ea tempeſtate ex illis regionibus huc miſſos, Hiſpaniam appuliſſe, compertum eſt) Roſarii Mariani devotionem didiciſſe; quam poſtmodum ſic, ut apud Fideles modò in uſu eſt, à ſe diſpoſitam, & innumeris mirabilibus confirmatam, ſui præclariſſimi Ordinis Fratres per univerſum orbem diſſeminarunt, & in dies miro fervore ac ſolemniſſimo cultu promovere non deſiſtunt. *Quamvis de commoratione* S. Dominici *in Vitenſi cœnobio dubitemus, (hoc dubium noſtrum infrà in Annotatis ad Acta Theodorici Appoldiani non parum confirmabitur) & ea ſaltem uſque ad annum Chriſti* 1203 *prorogari non poſſit, ut paragrapho undecimo oſtendimus, tamen in Ordine Præmonſtratenſi potuit uſurpari hæc pia Roſarii praxis, de qua tamen nihil certi determinamus.*

B

§ XX. Argumenta eorum, qui primam Roſarii inſtitutionem S. Dominico tribuunt, & reſponſa, quæ illis opponi poſſunt.

Scriptores Dominicani faciunt,

QUamvis *plerique recentiores originem Roſarii* S. Dominico *adſcribant; tamen hanc*

non eſſe omnium ſententiam, *Nicolaus Janſſenius in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *cap.* 5 *ſignificat his verbis:* Quidam in incerto habent, fuerint, adeoque an vocari debeat inſtitutor ſanctiſſimi Roſarii beatus Dominicus. Paucis quid ex vero ſit, expediam. Venerabilis Beda de hoc precandi ritu meminiſſe videtur, ejuſque uſum ætate ſua exſtitiſſe. Sed de illo ſtudioſius agit Polydorus Virgilius, atque excogitatum eſſe à quodam Petro Ambianenſi eremita, annum circiter MLXXV. At facilè ſolvitur quæſtio, ſi diſtinctius de Roſario loquamur: vel enim per hoc intelligitur ratio precandi per ſupputationem calculorum, vel prout Roſarium complectitur centum quinquaginta ſalutationes Angelicas, cuilibet decadi oratione Dominica interjecta. Si primo modo accipias, fuerit inventor Petrus ille Polydori, aut quivis alius; ſecundo modo accepti inſtitutor eſt ſanctus Dominicus. AUCTORE G. C.

quæſtionem de primo Roſarii inſtitutore

363 *Antonius Senenſis in Chronico Fratrum Ordinis Prædicatorum pag.* 11 *&* 12 *ad hanc diſtinctionem non confugit; ſed fatetur, quod* S. Dominicus *uſum Roſarii, qui tempore venerabilis Bedæ vel Petri eremitæ forſan viguerat, poſtea exſtinctum vel oblivioni traditum inveneri aut ſuſcitaverit. En ipſius verba:* Eodem tempore, quo vir Dei Dominicus Euangelii prædicationi inſiſtebat, etiam fidelium devotioni ſuggeſſit pium illum precandi modum Roſarii beatæ Virginis, ut etiam illa, quæ olim cunctas hæreſes ſola interemerat, fidelium devotis excitata precibus, interceſſione ſua illam, quæ tunc ſerpebat, dignaretur exſtinguere; ut ſic zizaniis falſæ doctrinæ emortuis, ſacræ doctrinæ ſuccreſceret triticum. Licet autem hunc precandi modum Polydorus Virgilius ad annum MLXXIII referat, à patre * quodam eremita Ambianenſi inventum; Beda autem & alii etiam ad antiquiora tempora; tamen non immeritò divo Dominico adſcribitur, quod illum, cum jam forſan à notitia hominum excidiſſet, divino (ut creditur) ad id Numine motus, adinvenit, & miro devotionis affectu atque nimio ardore prædicavit.

** forte* Petro

inter auctores Catholicos controverti,

364 *Ceterùm Choquetius in Opere jam ſæpè citato ac deinceps citando etiam ſatis indicat, de hac quæſtione inter eruditos diſceptari, dum ibi cap.* 22 *pag.* 429 *& ſequente primam Roſarii inſtitutionem ſanctiſſimo ſuo Parenti vindicaturus, ita præfatur:* Porrò ante omnia accuratè diſquirendum eſt, quænam fuerint ſacroſancti Roſarii Mariani primordia; quando nimirum iſtud primò natum ſit, & cœperit in Eccleſia uſitari: ea ſiquidem res haud videtur adeo luculenta, quibuſdam ſcilicet in diverſa placita abeuntibus. *Deinde refert ac reſellit varias auctorum de hac controverſia opiniones, ex quibus nos paragrapho ſequente ſeligemus paucas, iiſque unam alteramve addemus, quæ aliquam difficultatis ſpeciem præferunt, poſtquam hic prius produxerimus validiſſima argumenta, quibus Roſarii inſtitutio* S. Dominico *vindicatur.*

C

F

& pro ſua opinione afferre poſſunt Breviarium Romanum,

365 *Primum argumentum peti poteſt ex novo Officio, quod nuper à Benedicto XIII Pontifice accepimus, & in quo Lectionem quartam ita recitamus:* Cum Albigenſium hæreſis per Toloſatium regionem impiè graſſaretur, atque altiùs in dies radices ageret, ſanctus Dominicus, qui nuper Prædicatorum Ordinis fundamenta jecerat, ad eam convellendam totus incubuit. Id ut præſtaret validiùs, auxilium beatæ Virginis, cujus dignitas illis erroribus impudentiſſimè impetebatur, cuique datum eſt cunctas hæreſes interimere

AUCTORE G. C.

in universo mundo, enixis precibus imploravit: à qua (ut memoriæ proditum est) cum monitus esset, ut Rosarium populis prædicaret, velut singulare adversus hæreses ac vitia præsidium; mirum est, quanto mentis fervore, & quam felici successu injunctum sibi munus sit exsecutus. Est autem Rotarium certa precandi formula, qua quindecim Angelicarum salutationum decades oratione Dominica interjecta distinguimus, & ad earum singulas totidem nostræ reparationis mysteria piâ meditatione recolimus. Ex eo ergo tempore pius hic orandi modus mirabiliter per sanctum Dominicum promulgari augerique cœpit; quem ejusdem institutorem, auctoremque fuisse, summi Pontifices Apostolicis litteris passim affirmarunt. *De hac summorum Pontificum assertione mox agemus.*

366 *Liceat interim nobis petere, quis ante tempora Alani de Rupe memoriæ prodiderit*, S. Dominicum *ab apparente sibi Deipara monitum fuisse, ut Rosarium populis prædicaret. Sanè Choquetius non videtur antiquiorem hujus historiæ auctorem noviſſe, quando pag.* 459 *&* 460 *præfati Operis sic scribit:* Et verò quæ de Rosarii institutione, & Tolosæ per beatum Dominicum prædicatione diximus, habet Alanus Rupensis operis Redivivi parte 2 cap. 3. *Huic subdit alios recentiores istius apparitionis assertores, & ad majorem fidem faciendam ex fine citati capitis ibidem allegat hæc Alani verba:* Et hæc omnia piissima Dei genitrix virgo Maria cuidam, quem desponsavit per annulum & Psalterium mirandum, ex crinibus ipsius virginis Mariæ, in collo sponsi pendens, narravit visibiliter & sensibiliter esse verissima. *Quinimò Choquetius pagina sequente fatetur, quod privatum illud* S. Dominici *cum Deipara colloquium in silva Tolosana*, æternùm latuisset, nisi cælum ipsum pro sua benignitate tandem retexisset, *scilicet Alano Rupensi, de cujus suspecta fide superiùs* § 3 *satis superque cum Echardo disseruimus. Ex his igitur concludimus, sacram Rituum Congregationem & Benedictum XIII à nobis in hac re non exigere majorem fidem historicam, quam mereatur auctoritas Alani Rupensis, qui illud singulare privilegium post ducentos quinquaginta annos à morte* S. Dominici *primùm memoriæ prodidit.*

quod hic non videtur niti antiquis testimoniis,

B

C

367 *Præterea hæc nova Lectio innuit, quod Rosarium, prout à sancto Prædicatorum Fundatore institutum traditur, sit* certa precandi formula, qua quindecim Angelicarum salutationum decades oratione Dominica interjecta distinguimus, & ad earum singulas totidem nostræ reparationis mysteria piâ meditatione recolimus. *Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 2 *fol.* 34 *verso etiam disertè asserit, totam illam formulam Sancto ab ipsa Deipara revelatam esse, & integrum Psalterium in tria Rosaria dividens, de hac revelatione sic disserit:* Monuit autem felicissima Virgo, ut, cum primum profertur Rosarium, succurrat dicenti Dominicæ nativitatis mysterium, & in ea re consideranda mens illius occupetur: in secundo autem durissimi cruciatus Redemptoris nostri, & nulli comparabilis neci mors atrocissima, quam Domini Passionem dicimus: in tertio demum admirandæ ac nullo satis alloquio * explicandæ resurrectionis Dominicæ, simulque aliorum Sanctorum gloria. *Sed si ad Psalterium seu Rosarium, quod* S. Dominicus *dicitur instituisse, etiam pia illorum mysteriorum meditatio requiratur, quomodo cum hac narratione conciliabitur opinio Echardi, qui paragrapho præcedente bis affirmat, Alanum de Rupe fuisse primum, qui istam mysteriorum meditationem decadibus Rosarii alligaverit? Quod si verus, illam mysteriorum meditationem ab ipso* S. Dominico *institutam esse, dissolvenda sunt argumenta auctorum Præmonstratensium, qui contendunt, istam Rosarii recitandi praxim ante tempora* S. Dominici *in Ordine suo usitatam fuisse, ut paragrapho præcedente ex amplissimo D. Josepho Stephano de Noriega, abbate Præmonstratensi, retulimus.*

& quod ea in re non habet summam auctoritatem,

* *fortè* eloquio

D

368 *Propter hoc Breviarii Romani examen accusandi non sumus de irreverentia erga Sedem Apostolicam, ut in Responsionibus Papebrochianis ad articulum* IX *& alibi sæpe demonstratum est. Si quis tamen imprudens aut imperitus nos propterea argueret, eadem accusatione involveret ipsum Benedictum XIII, qui olim ex Ordine Prædicatorum ad Romanam Purpuram & cathedram Beneventanam evectus, contra Romanos integra dissertatione contendit, reliquias S. Bartholomæi Apostoli adhuc in ecclesia sua Beneventana quiescere. Cum autem ei opponeretur contraria Breviarii Romani sententia, articulo septimo ejusdem dissertationis respondet*, maximæ quidem auctoritatis esse Breviarium Romanum in iis, quæ per sese ad cultum ecclesiasticum attinent; minoris tamen ponderis esse in privatis factis aut gestis, quæ in Vita Sanctorum ex occasione referuntur, ita ut efficax inde argumentum peti non possit, ubi præsertim antiquiora monumenta adversantur. Nec enim Ecclesia ipsa, quæ iis utitur, inconcussæ infallibilisque veritatis judicat, quæcumque Breviariis suis sunt inserta, cum multoties pro variis temporibus varia ex occasione ea mutaverit, correxeritque.... Quæ omnia argumento sunt, Breviaria non illico putanda esse ab omni historica aberratione libera, sed magnâ plerumque spongiâ egere, licet illa in suum usum usurpet Ecclesia. Imò nec suis omnino carere nævis Clementino-Urbanum, quo utimur, Breviarium, doctissimi historiarum exploratores indicant. *Ita ille, tunc eminentissimus S. R. E. Cardinalis, ac postea summus Pontifex, qui ad auctoritatem Martyrologii Romani, quod etiam opinioni ejus adversabatur, ibidem similia respondet, & dicta sua variis exemplis confirmat. Nunc alia Romanorum Pontificum de hac re testimonia referamus.*

ut Benedictus XIII. Pontifex alia occasione declaravit.

E

F

369 *Petrus Louvetus ex Ordine Prædicatorum Duaci anno* 1635 *edidit libellum, qui inscribitur* Thesaurus Apostolicus gratiarum & privilegiorum *&c., & in eo collegit authenticas litteras prærogativarum ac indulgentiarum, quas Legati Apostolici vel summi Pontifices in favorem Rosarii concesserunt. In ea collectione exhibetur bulla Leonis X, & ibidem pag.* 22 *Pontifex ille post alia ad rem nostram sic loquitur:* Sanè pro parte dilectorum filiorum Priorum & Fratrum domus Prædicatorum Colonienſium nuper exhibita petitio continebat, quod olim, prout in historiis legitur, à sancto Dominico quædam confraternitas utriusque sexus fidelium de Rosario beatæ Mariæ virginis nuncupata, ad honorem Angelicæ salutationis instituta, & in diversis mundi partibus prædicata fuit, sequentibus signis; sed cum ipsa confraternitas decursu temporis ferè neglecta fuisset, & in oblivionem transisset, ac anno MCDLXXV civitas & diœcesis gravibus bellis premeretur, eadem confraternitas ad laudem & honorem præfatæ Virginis, ut civitas & diœcesis prædicta meritis & intercessionibus ejusdem Virginis ab eis bellis liberaretur, in ecclesia dictæ domus innovata & de novo instituta fuit cum certo

Leo X confraternitatem Rosarii S. Dominico adscribit,

A to modo orandi, videlicet quod confratres & sorores ejusdem confraternitatis tribus diebus cujuslibet hebdomadæ ad honorem Dei & præfatæ Virginis, ac contra imminentia mundi pericula legerent conjunctim vel divisim toties Angelicam salutationem, quot sunt psalmi in Psalterio Davidico, singulis decem salutationibus hujusmodi orationem Dominicam semel præponendo, & modum orandi hujusmodi Psalterium sive Rosarium ejusdem beatæ Virginis vulgariter appellatum. *Vides, hîc institutionem confraternitatis Rosarii* S. Dominico *adscribi.*

quam tamen Martinus Navarrus,

370 *At quamvis Martinus ab Azpilcueta, qui vulgò doctor Navarrus appellatur, vir pius & eruditus, primam Rosarii prædicationem* S. Dominicò *tribuat; tamen hanc Leonis X assertionem de prima institutione confraternitatis Rosarii non admittit, dum inter Miscellanea de oratione tomo 2 Operum suorum, quæ Venetiis anno* 1601 *excusa sunt, fol.* 316 *initium confraternitatis istius assignat his verbis :* Secundò respondeo directè ad ipsam quæstionem, esse receptam sententiam, B quod anno MCDLXXVI quidam egregius doctor provincialis ejusdem Ordinis, nomine Jacobus Sprenger, cum esset Prior celebris monasterii Prædicatorum celeberrimæ urbis Coloniæ Agrippinæ, instituit solemnem & generalem omnibus Christianis utriusque sexus confratriam Rosarii Dominæ nostræ, quibusdam statutis super ingressu & obligatione confratrum adjectis, quam præfatus Alexander legatus ad instantiam imperatoris Federici III & ejus uxoris Augustæ confirmavit, & indulgentiis auxit, ut constat ex ejus litteris. *Deinde affert fragmentum litterarum Alexandri Legati Apostolici, quas curiosus lector apud laudatum Louvetum pag.* 1 *& sequentibus integras inveniet. Etsi Alexander Legatus hanc confraternitatem anno* 1476 *primùm approbarit; tamen videtur erecta anno præcedente, ut ex mox dicendis apparebit.*

& Echardus multo serius institutam credunt.

371 *Hanc doctoris Navarri opinionem confirmat Echardus, quando tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 881 *narrans occasionem, qua Jacobus Sprengerus illam Rosarii congregationem Coloniæ erexit, narrationi suæ subnectit sequentia :* Quo factum, ut societatem hanc Alexander Nanni de Malatestis, episcopus Forolivienſis, Sixti IV de latere Legatus, Coloniæ tum agens, confirmarit ac C indulgentiis ditarit, x Martii anni sequentis MCDLXXVI. Hæcque prima est confraternitas, ut vocant, Rosarii, auctoritate Apostolica roborata & approbata, quæ brevi ubique certatim allecta, novisque in dies privilegiis aucta, Ecclesiam ferè implevit universam. *Adverte, congregationem illam Colonienſem ab Echardo dici primam, auctoritate Apostolica roboratam & approbatam : nam Duaci anno* 1470 *alia Rosarii confraternitas jam erecta fuerat, quam F. Joannes Excuria in communionem meritorum recepit, & de qua Echardus eodem tomo pag.* 871 *sic meminerat :* Cum ejus ætate noster Alanus de Rupe cultum sanctissimi Rosarii seu Psalterii beatæ Virginis ardenter prædicaret in Flandria, erecta est quædam hujus tituli societas Duaci, in cujus promotionem has litteras dedit noster hic Joannes, quas hîc inferere visum est, quòd primæ sint in favorem pii hujus exercitii collatæ. *Post recitatas Joannis litteras, quæ Duaci anno* 1470, *die* XVI *Martii datæ sunt, ibidem hæc subdit :* Hancque primam lego pii hujus cultus eo seculo congregationem, seu, ut aiunt, confraternitatem. Quo anno & mense datæ litteræ, Duaci agebat F. Alanus de Rupe præfatus, earum, ut videtur, impulsor. *Ex his sequitur, originem talium congregationum ab his duobus scriptoribus non referri ad* S. Dominicum, *licet Leo X Pontifex ex aliorum relatione illam ei tribuerit.*

Choquetius citat indulgentias veterum Pontificum;

372 *Sed defensores vetustioris institutionis haud dubiè dicent, Martinum Navarrum & Jacobum Echardum errasse, quandoquidem Sixtus V Papa tomo* 2 *Bullarii Romani pag.* 515 *inter suos decessores, qui confraternitatem Rosarii indulgentiis ditarunt, Urbanum IV & Joannem XXII numerat. Hinc Choquetius pag.* 469 *& sequente, post allatum Bullæ Sixtinæ fragmentum, ex eo, quod inter Pontifices,* qui parthenium Rosarii sodalitium sacris muneribus cumularunt, à Sixto V recenseatur Urbanus IV, *antiquitatem institutæ confraternitatis sic probat :* Unde liquet, haud multò post sancti Dominici ætatem Romanos Pontifices fuisse in Rosarii sodalitatem munificos; quod sanè argumento est, illam jam tum magna populi Christiani frequentia & cultu; nec non stupendis prodigiis florentem exstitisse. Atque ut annos supputare liceat, Urbanus IV creatus fuit E Pontifex anno seculi duodecimi sexagesimo primo, annis scilicet à beati Dominici transitu quadraginta. Porrò Andreas noster Coppenstein lib. 2 de Fraternitate Rosarii cap. XI Alexandrum IV Pontificibus, qui sacra Rosarii collegia magnis favoribus auxerunt, adscribit; uti & Clementem IV, è quibus Alexander Urbanum IV in pontificia sede proximè anteceſſit, quem itidem proximè secutus est Clemens IV, vir in Ordinem Prædicatorum longè propensissimus. *Deinde ascendit ad Pontifices Romanos, ætati* S. Dominici *propiores, quos etiam confraternitati Rosarii favisse arbitratur. Non sumus adeo morosi, ut antiquiora testimonia requiramus, si id de Alexandro IV aut Urbano IV probari possit. Quinimò libenter fatemur, validissimum esse hoc argumentum, si nitatur monumentis, quæ ætatem Alani Rupensis præcedunt.*

de quibus omnes Bullarum collectores silent,

373 *Varia nos movent, ne huic argumentationi statim subscribamus. Primò auctoritas & eruditio Martini Navarri, qui tomo* 2 *Operis citati fol.* 315 *verso ita diserte pronuntiat :* Constat autem, Psalterium appellari Rosarium non quidem ex litteris Sixti quarti, qui primus maximorum Pontificum hoc genus orandi approbavit; sed ex litteris Alexandri Legati, in sequenti Miscellaneo referendis, qui primus confratriam Rosarii confirmavit. *Secundò silentium Petri Louveti, qui initio libelli sui litteras Alexandri Legati & Sixti IV Pontificis profert, ac de antiquioribus Romanorum Pontificum Bullis non meminit, quamvis omnes indulgentias, confraternitati Rosarii concessas, ordine temporis studiosè digesserit, certè alias veteres non omissurus, si illas inveniſſet, aut ad confraternitatem Rosarii pertinere judicasset. Hoc argumentum negativum confirmatur ex Josepho Stephano Valentino, Canonico ecclesiæ Segobricensis, cui F. Joannes Brunus, post diligentem tabulariorum Romanorum perquisitionem, tantummodo easdem Bullas communicare potuit, quas ille eleganti suo opusculo de Rosario, quod Romæ anno* 1584 *editum est, pag.* 149 *& sequentibus inseruit. Tertiò ipsum ratiocinium quorumdam auctorum, qui institutionem istius confraternitatis* S. Dominico *vindicant, & idcirco indulgentias veterum Pontificum commemorant.*

374 *Audiamus ex his primò Coppensteinium, qui lib.* 2 *de Fraternitate Rosarii cap.* XI *in hunc*

AUCTORE G. C.

finem allegat diploma Alexandri IV Papæ, cujus fragmentum ex ipso autographo, quod in archivo Conventus Colonienſis ſervatur, ita exhibet: Vitæ perennis gloria redemptis pretio ſanguinis meritoque fuſi de pretioſo corpore Redemptoris, debet acquiri virtute: inter quæ illud eſſe prægrande dignoſcitur, quod ubique, ſed præcipuè in Sanctorum eccleſiis Majeſtas Altiſſimi collaudetur. Rogamus itaque univerſitatem veſtram & hortamur in Domino, in remiſſionem peccatorum vobis injungentes, quatenus ad eccleſiam delictorum filiorum Prioris & Fratrum Ordinis Prædicatorum Colonienſium imploraturi à Domino dilectorum veniam, in humilitate ſpiritus accedatis. Nos etiam, ut Chriſti fideles quaſi per præmia ad merita invitemus, de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui ad eamdem eccleſiam in ſingulis feſtivitatibus glorioſæ Virginis Mariæ &c., cauſâ devotionis acceſſerint annuatim, centum dies de injuncta ſibi pœnitentia miſericorditer relaxamus &c. Datum Anagniæ v Idus Januarii, Pontificatus noſtri anno ſexto. *Hic annus Alexandri Pontificis, anno Chriſti* 1260 *reſpondet.*

& quas Coppenſteinius ex conjectura putat

B

375 *At quomodo, inquies, hæc ad confraternitatem Roſarii ſpectant? Proximè; ſi credimus Coppenſteinio, qui loco jam citato poſt alias nullius momenti conjecturas, ex hoc Alexandri IV diplomate ſic divinare pergit:* Sed qui erant iſti Mariani cultores apud Prædicatores, niſi qui in fraternitate Roſarii numerabantur numero maximo? His igitur maximè, licet non unicè, Apoſtolicam faviſſe gratiam, exiſtimandum eſt. Hanc mihi opinionem affert ſcriptorum, ut dixi, iſtorum auctoritas, & teſtificatio de Urbano IV, qui expreſſè ac ſingulatim Roſarii fraternitatem ornavit anno MCCLXIII; ideoque & anteceſſoris anno MCCLX, & ſucceſſoris anno MCCLXVI circiter intentionem fuiſſe eôdem verſam, mihi valde accidit probabile ex annorum conjunctione atque Pontificum conſenſione. *En totum fundamentum, ab Alano Rupenſi aliiſque recentioribus conſtructum, quo ſpecioſa Choquetii argumentatio nititur, & cujus imbecillitas penitùs inſpicienda eſt.*

conceſſas eſſe Confraternitati Roſarii,

ad quam minimè pertinent,

C

376 *Antonius Senenſis in Chronico Prædicatorum pag.* 101 *agit de Clemente IV Pontifice, qui varia privilegia Ordini Dominicano conceſſit, & pagina ſequente inter alia unum refert hoc modo:* Indulgentias etiam conceſſit viſitantibus eccleſias noſtras in dedicationis ipſarum anniverſario die, & octo diebus conſequentibus, & in feſtis beatæ Virginis, divi Dominici patris noſtri, & aliorum Sanctorum Ordinis noſtri &c. *Ex his Coppenſteinius loco ſupradicto num. 6 infert, has indulgentias confraternitati Roſarii præcipuè conceſſas eſſe, eo quod illa in eccleſiis Prædicatorum exercitia ſua tunc peragere ſoleret. At ſupponit id, in quo totus quæſtionis cardo vertitur. An igitur hæc illatio ſit magis legitima, quam præcedens, peritis logicis dijudicandum relinquimus.*

ut ex ipſis Pontificum illorum verbis,

377 *Ceterùm ipſæ Clementis IV litteræ, quas eruditiſſimus Edmundus Martene nuper in Theſauro Anecdotorum tomo* 2 *col.* 212 *edidit, de confraternitate vel Roſario nullum verbum faciunt;* ſed omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui eccleſias ipſas (*ſcilicet Prædicatorum*) in dedicationibus ipſarum, & anniverſario dedicationum earum die, ac uſque ad octo dies ſequentes, nec non in beatæ Mariæ Virginis, ſanctorum Dominici confeſſoris & Petri martyris, ac etiam aliorum Sanctorum, in quorum honore altaria majora in eccleſiis ipſis ſunt conſtructa, feſtivitatibus cauſâ devotionis venerabiliter viſitaverint, de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi (*inquit Pontifex*) centum dies indulgentiæ de injunctis ſibi pœnitentiis, annis ſingulis miſericorditer relaxamus. Datum Peruſii v Idus Octobris, Pontificatus noſtri anno primo. *Nunc videamus, an de Urbano IV quid amplius probari poſſit.*

D

& aliorum ſcriptorum textibus oſtenditur,

378 *Imprimis petimus, ubinam Urbanus IV expreſſe ac ſingulatim Roſarii fraternitatem ornaverit, ut Coppenſteinius ſuprà confidenter affirmat. Ne quidem ipſe Alani diſcipulus Michaël ab Inſulis id aſſerere auſus eſt, dum in Quodlibeto Colonienſi de veritate fraternitatis Roſarii (hoc opuſculum Coppenſteinius Alano Redivivo ſub nomine hujus Michaëlis adjunxit) cap.* 5, *apud nos pag.* 40 *ſic ſcribit:* Nec ſilentio prætereundum hîc puto, quod Urbanus IV QUIBUSCUMQUE nomen Jeſu in fine ſalutationis Angelicæ addentibus pro qualibet vice triginta dies indulgentiarum conceſſit, quas Joannes XXII ſucceſſor ejus confirmans, alios triginta dies ſuperaddidit, ut patet in Bulla authentica, quæ habetur in eccleſia Avenionenſi, ubi Joannes XXII multis annis ſtetit. *Si Urbanus IV* quibuſcumque *nomen Jeſu ſalutationi Angelicæ addentibus illas indulgentias conceſſerit, quomodo juxta Coppenſteinium iiſdem* expreſſè ac ſingulatim Roſarii fraternitatem ornavit?

E

quamvis Alanus pro ſuo arbitrio

379 *Quod hic ad Joannem XXII attinet, id Michaël ab Inſulis accepit ex magiſtro ſuo Alano, qui in Apologia, ſeu parte* 1 *cap.* 13, *hæc habet:* Pontifex maximus Joannes XXII indulgentiam XXIV annorum, XXXIV hebdomadum, & duorum dierum conceſſit orantibus Pſalterium Mariæ, quod centum quinquaginta ſalutationibus Angelicis conſtare definit. Bullæ tranſumptum vidi; autographum Avenione in Conventu noſtro aſſervatur, ut audii. Idem ſexaginta dies indulget ad clauſulam cujuſque ſalutationis addentibus voces JESUS CHRISTUS. Centies verò & quinquaſies ſexaginta dies indulgentiæ additi ſupradictis, ingentem numerum conficiunt. *Non immeritò fidem Alani hic ſuſpectam habemus, etiamſi teſtetur* tranſumptum *ſeu ecgraphum Bullæ Joannis XXII à ſe viſum eſſe: nam etiam aſſerit, ſe legiſſe libros Joannis de Monte ac Thomæ de Templo, quos nullus vidit, & qui veroſimiliter numquam exſtiterunt, ut* § 2 *hujus Commentarii cum Echardo diximus.*

F

illas indulgentias Roſario arithmeticè aptaverit,

380 *Attamen gratis credamus, ab ipſo viſum fuiſſe exemplar Bullæ, qua Joannes XXII indulgentias aliquot dierum largitur recitantibus ſalutationem Angelicam: Raynaldus enim in Annalibus eccleſiaſticis ad annum* 1318 *num.* 58, *& ad annum* 1327 *num.* 54 *meminit de duabus hujuſmodi litteris, quas Joannes XXII Avenione dedit, & quibus indulgentias decem dierum concedit omnibus Chriſti fidelibus, qui ſalutationem Angelicam ad veſpertinum campanæ pulſum recitaverint. At Alanus videtur ſimiles indulgentias, neſcio qua auctoritate, ad Pſalterium ſeu Roſarium arithmeticè transferre, eaſque pro numero ſalutationum Angelicarum multiplicare, & ad plures annos augere: nam centies quinquageſies numerati ſexaginta dies indulgentiæ*

A *tiæ conficient* indulgentiam XXIV annorum, XXXIV hebdomadum, & duorum dierum, *quam Alanus ſuprà exprimit, ut calculos ſubducenti patebit. Sed quid, obſecro, hic computus ad probandam confraternitatis Roſarii antiquitatem ſpectat? Ex ipſis Pontificum bullis oſtendendum eſſet, Urbanum IV & Joannem XXII illas triginta vel ſexaginta dierum indulgentias pro numero ſalutationum Angelicarum multiplicaſſe & extendiſſe ad confratres, qui Pſalterium ſeu Roſarium recitarent.*

eumque in hac re ſecutus ſit Coppenſteinius,

381 *Coppenſteinius tamen lib. 2 Operis ſupradicti cap. XI num. 5 in hunc finem eodem argumento arithmetico ſic clariùs utitur:* Urbanus IV ut ſalutationem Angelicam aſſiduè piéque frequentare ſolitis calcar adderet, & devotionem exaugeret; eumdem, ut teſtes fiunt illius complures, conſtat ad ſalutationem Angelicam ſolenni decreto ſanciviſſe, addendas eſſe haſce voculas JESUS CHRISTUS; ſimul addidiſſe in gra-
B tiam earumdem pronuntiantibus illas, XXX dierum indulgentiam: ut, qui unum oraſſet Pſalterium
** lege XVII* Mariæ, is XII annorum, hebdomadarum XVIII *, & unius diei commereretur remiſſionem. Eaſdem confirmavit aliquantò pòſt Joannes XXII, atque etiam alterum tantum addidit ſub annum Domini MCCCXXX. *Hinc cap. 14 ejuſdem libri num. 4 veſtigiis Alani inſiſtit, & computum ita duplicat:* Joannes XXII orantibus Pſalterium remiſſionem annorum XXIV, hebdomadumque
** lege XXXIV* XXXVI *, & dierum duûm erat elargitus litteris publicis ſub annum MCCCXXX. Bullæ tranſumprum vidit Alanus, & teſtatur, autographum in Conventu Avenionenſi aſſervari.

cum tamen nemo hactenus talia Pontificum diplomata protulerit.

382 *Si tempore Alani de Rupe Bulla iſta Joannis XXII ſervabatur in Avenionenſi Prædicatorum Conventu, & ad confraternitatem Pſalterii ſeu Roſarii pertinebat, vehementer miramur, illam non fuiſſe communicatam Vincentio Bandello, generali Ordinis Magiſtro, qui anno 1505 plures veterum Pontificum litteras, in favorem Ordinis ſui conceſſas, conſtitutionibus ſubjunxit. Mirum quoque eſt, quod ea latuerit Joſephum Stephanum Valentinum, & Petrum Louvetum, qui Bullas Romanorum Pontificum, ad confraternitatem Roſarii ſpectantes, ſtudiosè in ſupradictus libellis vulgarunt. Si nihilominus adhuc proferri poſſit genuinum Joannis XXII diploma, in quo de con-*
C *fraternitate Pſalterii ſeu Roſarii expreſſè meminit, contra opinionem Martini Navarri & Jacobi Echardi libenter fatemur, confraternitatem illam ante tempora Alani & Jacobi Sprengeri floruiſſe. Quod ſi quoque tales Urbani IV litteræ producantur, jam inde* S. Dominicum, *non Roſarii dumtaxat, ſed etiam confraternitatis iſtius auctorem aſſerimus, & ea conditione RR. PP. Prædicatoribus victoriam, in hac materia de omnibus adverſariis ſuis relatam, ex animo gratulamur.*

Præter alios Romanos Pontifices,

383 *Atque hæc ſunt præcipua argumenta, quibus Choquetius antiquitatem confraternitatis Roſarii tuetur: quæ enim ex verbis venerabilis Humberti & litteris Petri à Vineis repetit, facilè de aliis congregationibus aut tertio Ordine Minorum & Prædicatorum intelligi poſſunt. Fortè ſimilibus ratiociniis ſive teſtimoniis inductus fuit Sixtus V Pontifex, ut inter ſuos deceſſores, qui confraternitatem Roſarii privilegiis ac indulgentiis promoverant, Urbanum IV & Joannem XXII recenſeret. Eruditi Catholici paſſim norunt, Romanos Pontifices in hujuſmodi Bullis non confirmare facta hiſtorica, quæ in illis occurrunt, ſed ea plerumque ſimpliciter referre, prout probabiliter ſuggeruntur, quemadmodum ſuperius occaſione primi Inquiſitoris ex Angelo Manrique retulimus. His de confraternitate Roſarii diſcuſſis, ad ipſam Roſarii originem redeamus.* AUCTORE G. C.

S. Pius V inſtitutionem Roſarii S. Dominico adſcribit,

384 *Pius V hanc inſtitutionem* S. Dominico *clarè adſcribit, & in Bulla anni 1569 apud Louvetum pag. 79 inter alia ſic loquitur:* Spiritu ſancto, ut piè creditur, afflatus beatus Dominicus, Ordinis Fratrum Prædicatorum auctor (cujus inſtitutum & regulam, cum in minoribus eſſemus, expreſſè profeſſi ſumus) ſimili qua nunc temporis occaſione, qua Albigenſium hæreſis [per] partes Galliarum & Italiæ miſerè graſſabatur, & tam multos excæcaverat ſeculares, ut in Domini ſacerdotes & clericos ſæviſſimè furerent, levans in cælum oculos, & montem illum glorioſæ virginis Mariæ, almæ Dei genitricis, quæ germine ſuo tortuoſi ſerpentis caput obtrivit, & cunctas hæreſes ſola interemit, ac benedicto fructu ejus ventris mundum primi E
parentis lapſu damnatum ſalvavit, & de quo ſine humanis manibus abſciſſus eſt lapis ille, qui ligno percuſſus, gratiarum aquas affluentes produxit, reſpiciens, modum facilem & omnibus pervium, ac admodùm pium orandi & precandi Deum, Roſarium ſeu Pſalterium ejuſdem beatæ Mariæ virginis nuncupatum, quo eadem beatiſſima Virgo ſalutatione Angelica, centies & quinquagies ad numerum Davidici Pſalterii repetita, & oratione Dominica ad quamlibet decimam, cum certis meditationibus, totam ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti vitam demonſtrantibus, interpoſita veneratur, excogitavit, excogitatum per ſanctæ Romanæ Eccleſiæ partes propagavit *&c. Gregorius XIII, aliique quidam Pontifices Romani, de quibus ſuperiùs mentio facta eſt, cum ſancto Pio V conſentiunt. Sed obſerva, omnes illos Chriſti Vicarios, qui de Roſario aut confraternitate iſtius meminerunt, poſt tempora Alani de Rupe Eccleſiam gubernaſſe.*

quam tamen opinionem viri apprimè Catholici

385 *Non diffitemur, magnam eſſe Pontificum Romanorum auctoritatem, eamque huic opinioni non exiguum pondus addere: attamen in hac materia talis non eſt, ut viri Catholici ac eruditi prohibeantur de illa quæſtione, purè hiſtoricâ, publicè diſputare, ac inter ſe diſſentire. Sic R. D. Nebridius Mundelheimius ex Ordine Canonicorum Regularium S. Auguſtini poſt hæc omnia ſummorum Pontificum diplomata putat, originem Roſarii antiquiorem eſſe ætate* S. Dominici, *ut in Antiquario Monaſtico ſecundæ editionis pag. 314, ſive in fine epiſtolæ 70 indicat, ubi quemdam Ordinis ſui Fratrem ita alloquitur:* Tu Roſarium tuum cura, quo poſt Breviarium Deus nihil (puto) in Eccleſia nobilius, & ad impetrandum efficacius inſtituit, quo etiam tui ſimiles laïci facillimè uti poſſunt: quid enim de mercibus divinis non ibi latet? Habes orationem Dominicam, habes fidei ſymbolum ibi, habes & ſalutationem Angelicam, qua Reginæ cælorum quid acceptius & ſuavius? *Poſtquam deinde exemplo B. Mechtildis probavit, quam grata ſit beatiſſimæ Virgini ſalutatio Angelica, ibidem ſic pergit:* Quo vides, Joſippe, quam pretioſa gemma ſit Angelica ſalutatio, quibus penè ſolis conſtat Roſarium. Petri eremitæ hæc inventio eſt, cui magnum deinde incrementum dedit ſanctus Dominicus. F

& eruditi non admittunt.

386 *Eruditiſſimus Mabillonius in Præfatione ad Acta Sanctorum ſeculi V Benedictini num. 125 varias de hac inſtitutione ſententias ita refert:*

Sed

AUCTORE G. C.

Sed veniamus tandem ad id, cujus gratiâ hæc adducta ſunt; nempe ad Roſarii originem, videamuſque, an de illo mentio facta ſit in concilio Celichitenſi. Roſarium conſtat orationibus Dominicis quindecim, & ſalutationibus beatæ Mariæ centum quinquaginta. Corona (quam vocant) beatæ Virginis habet ſex ſeptemve decadas ſalutationum cum ſex aut ſeptem orationibus Dominicis, pro diverſa auctorum ſententia de annis ejus vitæ. De Roſarii auctore variæ ſunt opiniones. Alii ad ſanctum patrem Benedictum, alii ad venerabilem Bedam, alii ad Petrum eremitam, alii denique ad ſanctum Dominicum Prædicatorum inſtitutorem referunt. *Poſtmodum in eadem Præfatione num.* 128 *hæc addit:* De Roſario, quod quinquaginta ſupra centum ſalutationes cum quindecim orationibus Dominicis complectitur, in Actis ſancti Dominici, cui hoc inventum ante annos ducentos tribuitur, nulla mentio eſt. Thomas Cantipratenſis Ordinis Prædicatorum, Dominico ſuppar, tres ſalutationum quinquagenas, à quibuſdam beatæ Mariæ devotis frequentari ſolitas, ſemel & iterum memorat: at de auctore nihil dicit. *Inter hos viros Catholicos, qui ſimilibus Pontificum Romanorum diplomatibus contraria ſentiunt, numerandus eſt nuperus Ordinis Præmonſtratenſis ſcriptor Hiſpanus, cujus verba hùc ſpectantia paragrapho præcedente num.* 361 *allegavimus. Etiam iiſdem accenſeri poſſent omnes illi, qui primam Pſalterii ſeu Roſarii inſtitutionem ad antiquiora tempora referunt, & quorum opiniones, earumque refutationes, proponemus paragrapho ſequente, ubi interdum ſine ulla litis deciſione noſtras aut alienas animadverſiones immiſcebimus.*

B

§ XXI. Argumenta illorum, qui originem Roſarii putant antiquiorem ætate S. Dominici, & ad ea reſponſiones, variæque ad hæc reſponſa obſervationes.

C

Mabillonius originem Roſarii ſeculo circiter decimo,

ETſi ab ineunte Chriſti Eccleſia, *inquit Mabillonius in Præfatione ad Acta Sanctorum ſeculi* V *Benedictini num.* 115, beatiſſimæ virginis Mariæ cultus receptus (ut decebat) propagatuſque ſit, ſubinde tamen incrementum accepit. Neque illud inſuper habendum, quod ex quatuor primis conciliis unum, ſcilicet Epheſinum, ad aſſerendam ipſi Matris Dei ſuperexcellentem dignitatem coactum ſit in eccleſia eidem nuncupata, ubi multis (ut par erat) elogiis à Patribus donata eſt. Procedente tempore ſenſim in ejus honorem varia feſta ſtatuta ſunt. At ſeculo decimo pronior in ipſam fidelium devotio facta: tria quippe ſub id tempus inſtituta ſunt; videlicet ſabbato ejus memoria, & abſtinentia à carnibus etiam extra jejunia; Officium parvum; & numeratæ preces ſeu ſalutationes Angelicæ ad numerum dictæ, quod coronam vel Roſarium vocant. *Mabillonius videtur his poſterioribus verbis originem Roſarii ad ſeculum circiter decimum referre.*

388 *Alii tamen ſcriptores non exiguæ auctoritatis, ut Joannes Lopez ex Ordine Prædicatorum, ad cathedram Crotonenſem in Calabria evectus, in opere Hiſpanico de Roſario Deiparæ lib.* 1 *cap.* 2 *num.* 6 *fatetur, uſum Roſarii ab Apoſtolorum tempore repetunt, eumque primis Eccleſiæ Catholicæ ſeculis floruiſſe contendunt. Quinimò Joannes Rebellus exiſtimat, Apoſtolos Roſarium inſtituiſſe, ac primis Chriſtianis præſcripſiſſe, ut hoc modo exſtinguerent aut commutarent ſuperſtitioſum ritum paganorum, qui ex calculis filo inductis quamdam Roſarii ſpeciem efficiebant, & in cultu ſuorum idolorum numeratas aliquot orationes obmurmurabant. Hinc nonnulli objiciunt exemplum S. Bartholomæi Apoſtoli, qui centies interdiu & toties noctu oraſſe fertur. Quidam allegant conſuetudinem Pauli Ægyptii, qui quotidie recitabat trecentas orationes, quas totidem lapillis deſignabat, ut Palladius in Hiſtoria Lauſiaca cap.* 23 *teſtatur. Sed cum non exprimatur, quales fuerint illæ preces, Choquetius cap.* 22 *memorati ſui Operis objectiones hujus facilè refellit. Quare nos, omiſſis incertis aut obſcuris iſtiuſmodi hiſtoriis, quarum veritatem vel circumſtantias ſcrupuloſiùs examinare non vacat, adducemus ea tantùm argumenta, quæ prima fronte majorem diffultatem videntur habere, dum præſertim magna cum confidentia ab auctore quodam intrepidè proponuntur.*

D

& alii auctores prioribus ſeculis affigunt,

E

inter quos Alanus illam refert ad tempora S. Benedicti

389 *Primò talis eſt aſſertio Alani de Rupe, qui in ſua Apologia, ſive Part.* 1 *Alani Redivivi cap.* 8, *uſum Roſarii fidenter S. Benedicto ſic adſcribit:* Sanctus Benedictus porrò, ſacri Ordinis ampliſſimi patriarcha digniſſimus, ea cura & religione ſanctum in Pſalterio ſalutatorio cultum Dei, familiarem ſibi perpetuumque voluit, & obſervavit ſic, ut eo tam divinæ monaſticæ inſtitutionis fundator & auctor fieri mereretur. Tanti Patris ab exemplo ſacer mox chorus Fratrum univerſus per orbem latè ſecum circumtulit Pſalterium, & cetera præter conſueta Ordinis exercitia divina, iſtud quoque velut privatum quiſque in deliciis ſuis ſecretioribus deamavit interiùs, & in eo almam Virginem Matrem, ſponſam ſponſi ſui, ſancta quadam familiaritate cordialiùs diſſuaviavit, ut doctor quidam Joannes de Prato traditum reliquit. *Similia Part.* 2 *cap.* 2 *repetit, & ibidem declarat, teſtem hujus hiſtoriæ Joannem de Prato ex Ordine Benedictino fuiſſe. Sed nullus bibliographus de tali auctore Benedictino meminit, ita ut non prorſus temerè ſuſpicer, hunc Joannem de Prato cum Thoma de Templo ac Joanne de Monte inter ſcriptores fictitios collocandum eſſe. Quod porrò ad rem ipſam ſpectat, ipſe Mabillonius eruditiſſimus Benedictinus notitiam Roſarii ſancto ſuo fundatori ingenuè abjudicat, ut mox verbis ejus referemus.*

F

& venerabilis Bedæ,

390 *Pari confidentia Alanus Part.* 1 *cap.* 8 *inſtaurationem Pſalterii ſeu Roſarii tribuit venerabili Bedæ:* Poſt hos, *inquit*, venerabilem Bedam excitavit ſibi Deus, qui totâ Angliâ, Britanniâ, & Franciâ longè latéque Pſalterii Mariani intermiſſam frequentationem prædicationibus ſuis inſtauravit. Atque ex eo gentes illæ, imprimis Anglicana, in hanc uſque diem eo Pſalterium hoc amore & honore complexa eſt, ut paſſim in eccleſiis videre eſſet ſuſpenſa fixaque oraria complura, publicum ad uſum omnibuſque communem, quibus templum ingreſſis ad ea ſuas fundere preces Deoque libare placuiſſet. Tenuit ea ſat diu religio; ſed & ipſa demum labentibus annis, uſuque tritis & deperditis in publico, ut vocabant, patriloquiis, raritatem ac ſui tandem in vulgus oblivionem accepit. *Ferè eodem*

A *eodem modo id ipsum Part. 2 cap. 2 iterum affirmat. Joannes de Marieta, scriptor Hispanus ex Ordine Prædicatorum, hanç Alani opinionem amplectitur, dum in Historia ecclesiastica Sanctorum Hispaniæ Part. 3 lib. 8 cap. 3 asserit, venerabilem Bedam recitationem Rosarii, post tempora Apostolorum intermissam, in Anglia renovasse. Imò ibidem narrat, quomodo usus ille, postea iterum collapsus, à monacho quodam Cartusiano, cui nomen erat Eloï, in Germania ante ætatem* S. Dominici *restauratus fuerit. Choquetius refellit utramque illam sententiam, & pag.* 444 *rejicit hanc Eloïni historiam, tamquam sibi ignotam, ex qua certè sequeretur,* S. Dominicum *non fuisse primum Rosarii repertorem. Nos eamdem Eloïni historiam frustra apud veteres Ordinis Cartusiensis scriptores quæsivimus, adeoque fidem illius penes F. Marietam relinquimus.*

cui posteriori difficultati Choquetius

391 *Porrò aliqui ad confirmandam venerabilis Bedæ restaurationem in hac materia addunt, Rosarium in Anglia ab illo Beda nomen suum traxisse, atque hinc Anglicè* bedes *vocari, ut Angli pronuntiant, etiamsi vocem illam* beades *scribant. Non placet hæc etymologia Mabillonio, qui loco mox citando censet, Rosarium aliunde*

B *sic Anglicè appellari potuisse, nempe à* beltide, *de qua voce statim inferiùs plura occurrent Interim audiamus Choquetium, qui pag.* 443 *præfati operis huic difficultati ita respondet :* Sanctum ac venerabilem Bedam, calculos filo nectendi modum in Britanniam invexisse fatemur, ad quos singulas orationes Dominicas, & fortè salutationes quoque Angelicas majore aut minore numero fideles orarent; & hoc picturis, vetustisque Angliæ monumentis damus. Ceterùm ut Psalterii Mariani inventor aut observator fuerit, planè negamus. Et revera maximo Ecclesiæ, Christianæque reipublicæ commodo, plurima suæ pietatis eruditionisque argumenta ad posteros transmisit divinus vir; & cum maxima, minima, sit prosecutus, ne verbum tamen de Rosario scripsit; facturus haud dubiè, si illius repertor aut restaurator exstitisset. Quocirca Joannes Sagastizaval constanter asserit, non vidisse se in historia ulla, Rosarii olim in Benedictino aut Cistercienſi Ordine cogniti authentica monumenta. Nec certè si Beda aliusve Rosarii auctor, restitutor, cultorve fuisset, id tacuissent,

C innumeri pii, sancti, & Deiparæ studiosissimi illorum Ordinum scriptores, vel saltem ex omnibus unus. *Ita ille.*

non satis aptè respondet,

392 *Præter alia, quæ in hoc responso notari possent, primò observamus, Choquetium hîc nimis scrupulosè Alano credidisse, ne ei etiam in aliis narrationibus fidem abrogare videretur : si enim ætate Alani adhuc vestigia Rosariorum istorum in Anglia supererant, unde probabitur, illa venerabilis Bedæ Psalteria seu Rosaria ab hodiernis diversa fuisse? Secundò credulus ille Alani vindex sua responsione totum ejus argumentum enervat ac frivolum reddit : nam si Psalteria Bedæ ab Alanianis discrepabant, frustra Alanus exemplo Bedæ aliorumque veterum se tuetur, & ridiculè ex precibus alterius formæ probat antiquitatem sui Psalterii seu Rosarii, cujus novitas, vel potius nova instauratio, impugnabatur. Tertiò Choquetius contra seipsum arma suppeditat, dum hîc ex silentio veterum ratiocinatur : nam hoc argumentum negativum potiori jure in ipsum retorqueri potest, ut postea dicetur.*

393 *Quapropter Mabillonius in laudata Præfatione ad Acta Sanctorum seculi V Benedictini*

num. 125 *hanc Alani narrationem implicitè explodit, & ibidem huic objectioni brevius ita respondet :* Si salutationis Angelicæ usus nondum invaluerat (ut superiùs ostendimus) ævo sancti Benedicti, neque Bedæ, frustra ejus (*nimirum Rosarii, de quo agit*) institutio ad illa tempora revocatur. Huc id torquent, quod Rosarium apud Anglos BEDES nomine appellatur, tamquam à Beda auctore. At potuit alia de causa sic vocari, puta à beltide; quæ vox in concilio Celichitensi usurpatur, & quidem pro Rosario, ut Spelmannus existimat. *Præcipuum hujus responsionis fundamentum jactum est in eadem Præfatione, ubi Mabillonius de usu & progressu salutationis Angelicæ disserit, ut ibidem num.* 118 *& sequentibus licet videre. Ceterùm dubitamus, an statim ab omnibus admittenda sit derivatio Anglicæ appellationis* bedes (*Angli* beades *scribunt, ut suprà monuimus*) *à voce* beltis, *cujus posterioris significatio nunc inquirenda est.*

AUCTORE G. C.

& quam Mabillonius breviter solvit.

394 *Anno Christi* 816 *in Anglia celebratum est concilium apud Celichyth, quod Labbeus noster tomo* VII *Conciliorum col.* 1484 *& sequentibus edidit. Canone decimo istius Synodi ordinantur ea, quæ facienda sunt, dum quis episcopus è vivis excessit, & post determinatum numerum psalmorum ac Missarum, certaque misericordiæ opera, quæ pro anima defuncti indicuntur, inter alia apud eumdem Labbeum col.* 1489 *statuitur, ut* septem beltidum Pater noster pro eo cantetur. *Hæc obscura expressio ingenia multorum torsit, & hactenus non convenit inter eruditos, quid voce* beltidum *propriè significetur. Dominicus Magri in Hierolexico ad vocem* beltis *citat verba hujus Synodi Celichytensis, & ipsius judicio est* beltis, instrumentum ad preces & orationes Dominicales, salutationesque Angelicas dinumerandas, sicuti cum corona seu Rosario hodie calculamus. *Frater autem ejus Carolus Magri ibidem hæc addit :* Septem beltidum puto vices significare, quod ab Hispanis SIETE BUELTAS, Italicè SETTE VOLTE, id est septem vices, à VOLVENDO verbum vulgariter deductum. *At hæc ultima* beltidum *explicatio, ex idiomate Hispanico aut Italico deducta, non immeritò quibusdam nimis violenta ac longè accersita videbitur. Adde, quod* buelta *Hispanicè non significet* vicem; *sed præter alias significationes, quas ea vox habet, plerumque pro reditu aut circuitu accipiatur.*

Nonnulli scriptores putant, in concilio quodam Anglicano,

E

F

quod anno Christi 816 habitum est,

395 *Unde potius in ea Caroli Macri hypothesi per vocem* beltis *intelligeretur circuitus vel circulus, qui volvendo ac recitando Rosario fieri consuevit : nam voces initiales orationis Dominicæ* Pater noster, *quæ in hac synodo Celichytensi disertè exprimuntur, communiter pro Rosario sumi, quotidiana experientia nos docet. Neque id novum est, quandoquidem F. Petrus Dacus ex Ordine Prædicatorum, qui Acta B. Christinæ Stumbelensis seculo* XIII *conscripsit, apud nos tomo* IV *Junii pag.* 314 *testis oculatus de socio suo F. Nicolao hæc narrat :* Dedit autem Nicolaus Christinæ suum PATER NOSTER, quod personaliter quatuor annis portaverat. *Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 411 *ad hunc F. Petri Daci textum notat sequentia :* Cum per illud PATER NOSTER aliud non possit intelligi, quam quod nunc CORONA vel ROSARIUM dicitur, hinc argumentum est, nostris tum in usu fuisse coronas illas seu globulorum certo numero seriem filo trajectum & firmatam ad zonam continuò ferre. *Plura hujus significationis exempla apud*

AUCTORE G.C.

eumdem Echardum tomo proximè citato pag. 852 *videre eſt, ex quibus patet, vocem* Pater noſter *ſeculo* XIII *& ſequentibus communiter pro Corona aut Roſario uſurpatam fuiſſe. Sed inde nondum manifeſtè ſequitur, illam vocem* Pater noſter *in ſynodo Celichytenſi eamdem ſignificationem habere.*

voce beltis ſignificari Roſarium,

396 *Henricus Spelmannus in Gloſſario archaiologico ad nomen* beltis *recitat verba hujus ſynodi Celichytenſis, putatque, ibi illa voce indicari* Roſarium, quo precantes uſi ſunt, *eamque derivat à radice Saxonica* belt, *quæ* cingulum *ſignificat. Sed quid cingulum, inquies, hic ad rem facit? Reſpondeo, nomen* beltis *à radice Saxonica* belt, *id eſt,* cingulo *deduci potuiſſe, quia fortaſſe cultores Deiparæ Roſaria è cingulis ſuis pendula geſtare conſueverant, ut ex numero præcedente colligitur. Certè* S. Dominicus *adhuc in tenera ætate Roſarium ſuum ita geſtavit, ſi Alano Rupenſi credimus, qui Parte* 2 *cap.* 3 *de ſancto illo Puero narrat ſequentia :* Neque orare tantùm, ſed & è zonula ſecum geſtare pendulum, plus quavis aurea gemmatave
B torque, delectabatur. Hauiſſe illud cum materno lacte potuit, aut ab eccleſiaſtico dato ejus pueritiæ rectore, atque magiſtro, imbibiſſe : verùm altior homine indoles Pueri, altiore digna Deo viſa fuit diſciplinâ magiſtra. Itaque Maria Virgine hoc ipſi revelante, cum adhuc circiter decem eſſet annorum, Pſalterium ſemper portavit & oravit. *Si hæc vera ſint, ultro ſe mihi offerunt quædam difficultates, quibus conciliandis aut diſſolvendis me imparem libenter confiteor : ſi enim Sanctus hunc ſingularem orandi modum cum materno lacte hauſit, aut ab avunculo pueritiæ ſuæ rectore didicit, quomodo dicitur illum primus inveniſſe? Si adhuc puerulus,* Maria virgine hoc ipſi revelante, *Pſalterium ſeu Roſarium portavit & oravit, quomodo primùm Deipara, in ſilva Toloſana apparens, hunc orandi modum eidem Sancto revelavit, illumque* inſtruxit de Roſarii ritu atque ordine, *ut ex Nicolao Janſenio ſuprà retulimus? His obiter ex occaſione obſervatis, ad propoſitum noſtrum revertamur.*

quæ etymologia non ſatis clara eſt ;

397 *Doctiſſimus Cangius in Gloſſario ad eamdem vocem* beltis *refert quædam ſynodi jam ſæpius memoratæ verba, iiſque hæc ſubdit :* Quo loco beltidem, Roſarium interpretatur Spelmannus, deducitque à Saxonico BELT, id eſt CINGULUM. Verùm, an Roſarii uſus ea tempeſtate exſtiterit, jure addubitari poteſt. *Viderat has diverſas auctorum opiniones eruditiſſimus Mabillonius, & de obſcura illa controverſia ſic judicium ſuum profert :* His verbis BELTIDUM PATER NOSTER
C certum orationum Dominicarum numerum deſignari non dubitamus. Spelmannus de Roſario interpretatur à Saxonico BELT, quod cingulum ſignificat. Verùm, utrum illo tempore Roſarium eſſet in uſu, meritò addubitari poteſt, inquit doctiſſimus Cangius. Mihi verò videtur eſſe recentius inventum : ſed tamen certum (ut jam dixi) orationum Dominicarum numerum illis verbis ſignari, perſpicuum videtur. Cum verò de ſalutatione Angelica, quæ Roſarii præcipua pars eſt, nulla ibi mentio ſit, neque ad Roſarii antiquitatem oſtendendam aſſumi poteſt hic locus. Certè numeratæ orationes in uſu erant longè ante ſeculum IX, teſte Palladio, ubi agit de Paulo Ægyptio, qui trecentas quotidie orationes, numeratis in ſinu ſuo trecentis calculis, recitabat. Nihil tamen vetat, quo minus vocabulum BELTIS, quod ſolas orationes Dominicas certo numero recitatas primò ſignificabat ; poſtea ad Roſarium ſignificandum (ſi quidem id aliunde probari poteſt) uſurpatum ſit. *Nos ulteriorem hujus ambiguæ vocis indagationem philologis relinquimus, & ad alia argumenta progredimur.* D

alii verò ex quibuſdam hiſtoriis colligunt,

398 *Guilielmus Malmesburienſis lib.* 4 *de Geſtis pontificum Anglorum cap.* 4 *apud nos pag.* 289 *laudat comitem Leofricum & uxorem ejus Godivam, qui anno Chriſti* 1040 *monaſterium Conventreienſe in Anglia fundarunt, & ibidem ad præſentem quæſtionem ſpectantia hæc habet :* In ambabus porticibus Conventreiæ jacent ædificatores loci præcellentiſſimi conjuges, quorum maximè prædicatur femina ; quæ cum theſauros vivens ibi totos congeſſiſſet, jamjamque moritura circulum gemmarum, quem filo inſuerat, ut ſingularum contactu ſingulas orationes incipiens, numerum non prætermitteret ; hunc ergo gemmarum circulum collo imaginis ſanctæ Mariæ appendi juſſit. *Sed hoc exemplum rem necdum conficit, cum clarè ex eo probari non poſſit, preces illas, quas Godiva, tactis ſingulis gemmei circuli globulis, ad certum numerum recitabat, pro orationibus Dominicis & ſalutationibus Angelicis accipiendas eſſe. Quare pergamus ad aliam ſeculi undecimi exeuntis hiſtoriam, in qua ſalutationes Angelicæ evidenter exprimuntur.* E

recitationem Roſarii ſeculo undecimo,

399 *Herimannus abbas S. Martini Tornacenſis & ſcriptor ſynchronus in Spicilegio Acheriano noviſſimæ editionis tomo* 2 *pag.* 905 *narrat, quemdam eremitam commorantem in ſilva Hannoniæ, quæ Brocherota* vocatur, revelationem habuiſſe de Theoderico Aveſnienſi, in Dei judicium poſtulato, de quo S. Waldetrudis & S. Aldegundis conquerebantur, eo quod in bello contra Balduinum Montenſem monaſteriis earum grave damnum intuliſſet. Deinde auctor ſubdit, Deiparam pro eo interceſſiſſe, ac duabus hiſce Sanctis ultionem poſtulantibus ita reſpondiſſe :* Parcite, quæſo, mihique nolite eſſe moleſtæ, quia nolo ad præſens eum gravare : uxor enim ejus domina Ada quoddam ſervitium mihi facit, quo me ſibi ſic familiarem adſtringit, ut nec ipſi nec marito ejus pati poſſim aliquid inferri gravaminis. Cumque illæ Sanctæ requirerent, quod eſſet illud ſervitium, reſpondebat : Angelicam illam ſalutationem, quæ in terris principium mihi lætitiæ exſtitit, ſingulis diebus mihi ſexagies replicat ; & vigies quidem proſtrata, vigies genibus flexis, vigies autem ſtando aut in eccleſia, F
aut in cubiculo ſuo, aut in aliquo ſecreto loco, AVE MARIA, GRATIA PLENA, DOMINUS TECUM, BENEDICTA TU IN MULIERIBUS, ET BENEDICTUS FRUCTUS VENTRIS TUI, mihi commemorat. *Denique Herimannus eâdem paginâ addit, hanc rem ita divulgatam fuiſſe,* ut etiam Goſceguinus, ... qui avunculo ſuo præfato Theoderico ſucceſſit, eaſdem ſalutationes beatæ Mariæ quotidie replicaret, militibuſque ſuis eas dicere ſuaderet. *Majores noſtri die* IX *Aprilis in Appendice ad Acta S. Waldetrudis, tomo* 1 *iſtius menſis pag.* 842 *eamdem narrationem ex Ms. ediderunt.*

* al. Brocheroia

& ineunte duodecimo uſitatam fuiſſe;

400 *Lucas Acherius ex Ordine S. Benedicti, qui eodem circiter tempore hanc hiſtoriam typis vulgavit, in utraque Spicilegii ſui editione ad illam notari jubet,* Roſarium B. Virginis, vulgò CHAPPELET, tunc uſitatum *fuiſſe. Mabillonius autem in memorata Præfatione num.* 127 *poſt relatam ejuſdem hiſtoriæ ſynopſim, ſic ex ea concludit :* Hinc initium puto Coronæ beatæ Virginis, quam

A quam eo tempore, id eſt ineunte duodecimo ſeculo, novam fuiſſe ex his Herimanni verbis intelligitur. Quod ſi eremita ille idem ſit cum Petro Eremita, cui à Polydoro Virgilio inventum Roſarii tribuitur, hinc apparet, quo fundamento id dictum ſit, quia ſcilicet hanc Adæ in beatiſſimam Virginem devotionem in publicum vulgavit. *Circa hanc brevem Mabillonii concluſionem ſequentia notanda occurrunt. Primò in tota illa narratione non fit mentio de orationibus Dominicis, quæ tamen propriè ad conſtituendam Coronam requiruntur. Quod ſi quis contendat, illas ſatis ſubintelligi, & hîc à majori parte ſumi denominationem, haud gravatè fatebimur, ibi Coronam Deiparæ indicari: ſed tunc alia ſupereſt difficultas: nam Corona differt à Roſario, ut ſub finem paragraphi præcedentis ex ipſo Mabillonio diximus. Secundò Polydorus Virgilius inſtitutionem Roſarii Petro eremitæ tribuit, ut ex verbis illius mox referendis patebit. At eremita iſte, qui devotionem Adæ in publicum protulit, non poteſt dici divulgaſſe Roſarium, ſi ſtrictè loquamur, etiamſi Lucas Acherius Coronam cum Roſario confundat. Tertiò probandum eſt, Petrum*
B *eremitam tunc in ſilva Brocherota habitaſſe, antequam vagam illam Mabillonii conjecturam admittamus. Nos verò hactenus invenire non potuimus, Petrum iſtum umquam eo loco anachoreticam vitam duxiſſe.*

ſed ea exempla rem prorſus non conficiunt,

401 *Polydorus Virgilius lib. 5 de Inventoribus rerum cap. 9 inventionem Roſarii famoſo Petro Ambianenſi, qui vernaculè* l'Eremite *cognominabatur, attribuit his verbis:* Ceterùm ut rationem cum Deo habere poſſemus, quoties ipſam Dominicam precem cum Angelica ſalutatione recitaremus, eſt modus orandi poſtremò inventus per calculos, ut ita dicam, ligneos, quos vulgus modò preculas, modo Pater-noſtros appellat. Ii numero quinquaginta quinque ita ordine diſtinguuntur, ut poſt denos ſinguli majuſculi affigantur filo (ſunt enim perforati) & quot hi ſunt, toties Dominicam precem; quot illi, toties Angelicam ſalutationem ter numerum ineundo recitent, terque ſymbolum brevius inferant: & id divæ Mariæ virginis Pſalterium nuncupant. Ejus rei auctor fertur Petrus Eremita, homo Gallus, civis Ambianenſis, qui abhinc annos quadringentos triginta, hoc eſt
C circiter annum ſalutis humanæ milleſimum nonageſimum, ſanctitate floruit, egitque cum Urbano Romano Pontifice, ut bellum Aſiaticum à noſtris ſumptum fuerit, quo Hieroſolyma recepta ſunt. Hodie tantus honor ejuſmodi calculis acceſſit, ut non modo ex ligno, ſuccino, & corallio, ſed ex auro argentoque fiant *&c. Vides hîc ſat claram deſcriptionem Roſarii, quod Petro Eremitæ ab illo auctore adſcribitur.*

ut cenſemus cum Choquetio,

402 *Choquetius pag.* 443 *& ſequente ad hanc difficultatem ſic leviter reſpondet:* Noſtra de Petro Lermitano ſententia eſt, eum rationem ad calculos filo inductos precandi non inveniſſe quidem, ſed prius à Beda repertam in Gallorum gentem invexiſſe, illamque Cruce-ſignatis, quos in Palæſtinam duxit, propoſuiſſe. Anteceſſit ſiquidem eum venerabilis Beda trecentis ſexaginta ſeptem annis, cum vixerit anno ſeptingenteſimo vigeſimo tertio; Petrus verò milleſimo nonageſimo. Niſi dicamus, modum ſphærulis preces adnumerandi, à Beda primò inventum, penitus interiiſſe, & à Petro denuò reſtitutum, cujus rei gratiâ ab illo facinore Lermitani poſteros globulorum decadem gentilitiis inſignibus ad-

ditam geſtare, quod ex antiquo numiſmate expreſſum ſuo de Vita Lermitani libro Gallico inſeruit Petrus Doultreman Societatis Jeſu. Noſtram hanc ſententiam & interpretationem probat ipſe Petrus Doultreman, qui dicti libri cap. XI diſertè tradit, primum Roſarii ſeu repertorem, ſeu præconem, fuiſſe beatiſſimum parentem noſtrum Dominicum. AUCTORE G. C.

in cujus reſponſione tamen quædam improbamus.

403 *Sed Choquetius in hac reſponſione diſſimulat, quod Doultremannus noſter loco citato Roſarium à Corona diſtinxerit, & Petrum Eremitam hujus,* S. Dominicum *verò illius primum inventorem fecerit. Arnoldus Wionus ex Ordine S. Benedicti has duas orandi formulas etiam accuratè inter ſe diſtinguit lib. 5 Ligni Vitæ, apud nos Part. 2 pag.* 837, *ubi Petro Eremitæ inſtitutionem Coronæ & S.* Dominico *originem Roſarii adſcribit. At Benedictus Gononus inter Vitas Patrum Occidentis lib. 5 pag.* 327 *in Actis Petri Eremitæ, nulla Roſarii facta mentione, ad rem præſentem profert ſequentia:* Petrus Eremita, beatæ Mariæ virgini Dei Genitrici valde devotus, inſtituit Coronam illius, quam militibus quotidie recitandam dedit. *Sed horum trium aliorumque recentium ſcriptorum erat probare, quod* E *Polydorus Virgilius Roſarium, cujus formam & numerum ſtudioſè explicat, cum Corona confuderit. Verumtamen auctoritatem iſtius Polydori, qui circa medium ſeculi decimi ſexti floruit, non tanti facimus, ut propterea inſtitutionem Roſarii* S. Dominico *abjudicemus. Quapropter hic poſtremo loco majoris antiquitatis ac ponderis teſtimonium producimus.*

Quare producimus exemplum S. Ayberti

404 *In Opere noſtro ad diem* VII *Aprilis occurrunt Acta S. Ayberti (Choquetius Albertum nominat) monachi recluſi in Hannonia, qui anno Chriſti* 1140 *obiit, in quibus Robertus archidiaconus & biographus coævus tomo* I *iſtius menſis pag.* 677 *inter alia orationis exercitia hoc commemorat:* Centies in die flectebat genua, & quinquageſies proſtrato corpore, ſcilicet articulis & digitis ſublevato, in unaquaque flectione dicens: AVE MARIA, GRATIA PLENA, DOMINUS TECUM, BENEDICTA TU IN MULIERIBUS, ET BENEDICTUS FRUCTUS VENTRIS TUI. *Ex his ſequitur, S. Aybertum centies flexis genibus & quinquageſies proſtrato corpore ſalutationem Angelicam recitaſſe, atque ita quotidie Deiparam honoraſſe* tribus quinquagenis, *ut Thomas Cantipratenſis lib. 2 Apum cap.* 29 *num.* 6 *loquitur occaſione cujuſdam juvenis, quem beatiſſima Virgo ob ſimile ſalutationum Angelicarum penſum ad gloriam invitavit, ubi etiam num.* 8 *narrat prodigium de altero juvene,* qui, quamvis eſſet totaliter ſeculo deditus, beatæ tamen virgini Mariæ devotus, quotidie tres dictas quinquagenas in ſalutationibus exſolvebat. F

qui ineunte Seculo XII quotidie 150 ſalutationes Angelicas recitabat

405 *Choquetius non diffitetur, eumdem ſalutationum Angelicarum numerum S. Ayberto quotidie uſitatum fuiſſe, dum pag.* 432 *hæc ſibi objicit:* Inſuper Albertus monachus, qui ſub Paſchali II vixit, annum circiter MCV, ſolitus erat, teſte Surio (*potius teſtem appellaſſet Robertum ſynchronum, ex quo Surius Vitam S. Ayberti dedit*) centies interdiu, & quinquageſies noctu ſalutationem Angelicam orare. *Deinde pag.* 438 *id ipſum repetit, & ſimul de præfata Ada Hannonienſi meminit his verbis:* Ada (quam nunc addimus) uxor Theodorici Aveſnenſis ſexaginta quotidie Angelicas ſalutationes orabat, quæ vixit anno MLXXX. Albertus monachus centum quinquaginta; quo numero ille Pſalterium re-

AUCTORE G. C.

ferebat, & ad Rosarium accedebat magis: at Rosarium non dixit, ut mox patebit. *Cur, obsecro, S. Aybertus suis* tribus quinquagenis *Rosarium non dixit, cum juxta ipsum Choquetium pari salutationum Angelicarum numero illud dixerint duo isti juvenes, quos Thomas Cantipratanus lib. 2 Apum cap. 29 num. 6 & 8 commemorat?*

406 *Audiamus tamen Choquetium ibidem pag.* 438 & 439 *respondentem, ubi post quædam dicta de veteri psalmorum Davidicorum usu sic ejusdem inquirit:* Alii, *inquit*, quibus fortè tantæ lectioni otium non erat, quot Davidici Psalterii hymni sunt & carmina, tot orationes Dominicas fundebant; & hocce pietatis studium Psalterii quoque nomine significabant, illudque sæpius repetebant anachoretæ. Alii augustissimæ Deiparæ totidem eulogiarum seu Angelicarum salutationum canonem & Psalterium pendebant; è quibus Albertum monachum fuisse fatemur, & gratulamur. At eos Rosarium non tenuisse, sed illi dumtaxat prælusisse, certissimum est: defuit siquidem illis ipsa Rosarii species & forma; B interpunctio scilicet decadum per adjunctam orationem Dominicam, & mysteriorum distinctio atque meditatio. Quemadmodum enim rudis atque indigesta lapidum lignorumque moles, domus non est, donec artis formam induat, ita Rosarium non est Angelicarum salutationum repetitio, frequentia & acervus; sed earumdem in quindenas classes, ad præcipua vitæ, mortis, & gloriæ Christi, Deique Parentis, totidem sacramenta attentiùs meditanda compositas, studiosa & apta digestio.

quo se frustra extricare conatur Choquetius,

407 *Probè intelligimus hoc responsum; sed putamus, in eo varia gratis asseri ac supponi. Primò otium suppetebat S. Ayberto recluso seu anachoretæ ad legendos psalmos Davidicos: nam præter magnum illorum numerum, quem recitabat, quotidie centum quinquaginta salutationibus Angelicis beatissimam Virginem colebat, ut loco suprà citato in antiquis ejus Actis videre est. Secundò meditatio mysteriorum ad singulas decades postmodum ab Alano Rupensi excogitata est, ut superiùs ex Echardo diximus, adeoque ad constituendum Rosarium requiri non debet. Tertiò videtur interpunctio decadum per adjunctam oratione*m *Dominicam hic tacitè subintelligenda, quantumvis explicitè non exprimatur. Alioquin non videmus, quomodo apud Cantipratanum duo isti juvenes Rosarium recitaverint, cum ibi de meditatione mysteriorum & oratione Dominica nullum verbum occurrat. Attamen illi ambo Rosarium dixerunt, teste ipso Choquetio, qui cap.* 23 *pag.* 466 *& sequente, hac eadem duo exempla pro sua opinione sic allegat:* His scriptoribus meritò accensendus quoque est Cantipratanus noster, qui de Apibus lib. 2 cap. 29, numero seu parte 6 & 8, duo sui temporis exempla refert de virtute Rosarii, quamquam ipsam Rosarii vocem non scribat, nequedum fortè usitatam. *Volve & revolve hos duos numeros citatos, & præter tres salutationum Angelicarum quinquagenas nihil invenies. Si igitur propterea judicio Choquetii duo juvenes isti Rosarium dixerint, pari jure S. Aybertus illud recitasse censendus est. Ita nos argumentamur ad hominem, ut vulgò aiunt, & interim de ipsa quæstionis summa nihil certi statuimus.*

dum argumento ad hominem prorsus constringitur,

408 *Nunc videamus, an feliciùs successerit altera Choquetii responsio, quam pag.* 439 *præcedenti subnectit, & qua sese ab hoc molesto S. Ayberti exemplo sic expedire conatur:* Et verò, *ait,* D cum unicus Albertus monachus eo numero salutationes Angelicas indies orasse referatur, ut ad Marianum Rosarium ceteris propiùs videatur allusisse, & tamen illud assecutus non sit; nec per duodecim sæcula innumerorum scriptorum quispiam vel ipsum Rosarii nomen attigerit, vel speciem formamve calamo prodiderit; cum tamen omni ætate plurimi res ecclesiasticas, omniaque Christianæ pietatis vetusta documenta tradiderint studiosissimi Deiparæ clientes: hac quoque argumentandi ratione, tametsi (uti aiunt) negativa, nobis exploratum omnino est, Rosarium tamdiu in virginis Deiparæ sinu latuisse, donec ipsa pro sua benignitate per apostolici sui Ordinis primum ducem Dominicum in Christianum orbem invehi, suo ipsius monito dignata sit. Et procul dubio stuporem cuivis pariat, si Rosarium, Mariæ matris Dei deliciæ, orbi antea cognitum, Cistercienſi Ordini, in quem quoque effusus est Deiparæ amor, adeoque ipsi melleo Bernardo, ignoratum fuisset. Maximi Ordinis historias diligenter perscripsere multi; nihil E etiam, quod Dei Parenti jucundum gratumque nosset Bernardus stylo intactum præterivit: omnium Sanctorum Cistercienſium illustriora monumenta in suo Menologio recensuit P. Chrysostomus Henriquez: sui temporis & Ordinis exempla duodecim libris in lucem produxit Cæsarius; & tamen in his omnibus nulla Rosarii, nulla hujus precum formulæ memoria. Quia nimirum res ipsa Rosarii è cælis & Mariæ sinu necdum in terras devolarat.

& ideo forsan addit alteram responsionem,

quæ in ipsum retorqueri potest,

409 *At imprimis Choquetius videtur hac responsione fidem abrogare charo suo Alano, qui in Apologia sua, seu Part.* 1 *cap.* 8, *antiquitatem Psalterii vel Rosarii exemplis confirmans, inter alia de mellifluo Ordinis Cistercienſis amplificatore habet sequentia:* Sanctus Bernardus, specialis Mariæ sponsus, mirifico zelo idem hoc Psalterium propagavit & exemplo illustravit, & ad psalmorum Davidis numerum sententiamque concinnavit, sicut & vidi & tenui. Fuit id viro divino certum instrumentum ad tantam vitæ sanctitatem, quantam vidit orbis, invidit orcus, hodieque veneratur Ecclesia. *Id ipsum rursus Part.* 2 *Alani Redivivi cap.* 2 *clariùs explicatur, & duplex S. Bernardi Psalterium distinguitur. Dum præterea Choquetius in hac responsione silentium* F *scriptorum adversariis opponit, an satis recordabatur, se simili argumento negativo vehementer urgeri posse? Sanè nescimus, quid solidi responderi possit, si quis adversariorum illam responsionem in ipsum auctorem retorqueret hac eadem argumentandi ratione: Plures antiqui Vitam* S. Dominici *conscripserunt; trecenti testes synchroni in examine Tolosano varia gesta ejusdem Sancti jurejurando exposuerunt; novem testes ex Ordine Prædicatorum, qui cum eodem Sancto familiariter conversati fuerant, in juridico processu Bononiensi singulares illius virtutes, & etiam minutiora pietatis exercitia jurato suo testimonio confirmarunt. Attamen nullus eorum vel ipsum Rosarii nomen attigit, aut de ejus forma meminit: nemo ex his omnibus institutionem Psalterii Mariani sive Rosarii* S. Dominico *attribuit. An inde juxta Choquetium sequitur, illud pietatis exercitium aliquot annis post mortem* S. Dominici *nondum in usu fuisse?*

sibique objicit difficultatem,

410 *Paulò superiùs quærebam, an Choquetius satis* recordaretur, *se simili argumento negativo vehementer urgeri posse: non enim ignorabat, adversarios suos*

eodem

A *eodem argumento uti, cum ipſemet cap. 23 pag. 464 & 465 illud alia occaſione ſic ſibi objiciat:* Et ut omnia moveamus, *inquit*, haud deerunt fortaſſe ex iis aliqui, qui cujuſque rei cauſas & principia digito ſibi demonſtrari, eaque ipſi manibus tractare cupiunt: hi enim nobis opponent, vetuſtorum ſcriptorum neminem iſtius ſodalitatis (*quod hîc de ſodalitate Roſarii dicitur, etiam de inſtitutione ipſius Roſarii intelligi poteſt*) à beato Dominico conditæ, ne veſtigium quidem poſteris tradidiſſe. Res ſanè à primo magni Ordinis Parente geſtas è plurimis perſcripſerunt illius vel ætatis, vel florentis adhuc memoriæ viri; beatus Jordanes Saxo, proximè à Dominico ipſo ſupremus Ordinis moderator (*huic adjunge ultra trecentos examinis Toloſani ac Bononienſis teſtes coævos, ac Bartholomæum Tridentinum biographum*) Humbertus, qui à Jordane tertius ad eumdem clavum ſedit, Gerardus Lemovicenſis, Stephanus Salanachus, Conſtantinus Urbevetanus poſtmodum epiſcopus, qui etiam Officium de eodem Sancto, quo Ordo utitur, beato Joanni Teutonico inſcriptum concinnavit, Theodoricus de Appoldia, aliique; qui cum illuſtria planè ſanctiſſimi eorum Ducis facinora commemorent, iſtud tamen, quod excellens & ſingulare eſt, nec verò ulla ratio præterire ſuadet, quin potius virginis Matris gloria publicum fieri ſuo jure depoſcebat, calamo non attingunt quidem. Adde, quod exteri & aliorum Ordinum ſcriptores, atque inter eos Cæſarius Heiſterbacenſis, qui ætate ſancti Dominici ſcripſit, nullam tantæ rei memoriam ad nos tranſmiſerunt: quod argumento eſt, eos latuiſſe, & porrò ejuſmodi ſodalitatem ab Ordinis Prædicatorum principe Dominico conſtitutam non eſſe; ut proinde certior videatur Navarri, qui omnia haud dubiè diſcuſſit, ſententia. *Ita ille nomine adverſariorum contra ſe ipſum exercitii gratiâ ratiocinatur.*

411 *Deinde ibidem pag. 465 & 466 huic difficili argumento ſic intrepidè reſpondet:* Verùm hæc inter perſtat laureata veritas: clariſſima quippe priorum illorum temporum, ac cujuſvis deinceps ætatis, damus, quæ omnem oblatrantium pervicaciam & cynicos dentes evincant, teſtimonia. Imprimis ab innumeris, qui Roſarii admiranda ſtylo ſunt profecuti, refertur noſter Joannes de Monte, ſacræ theologiæ doctor, & ſanctiſſimi Dominici ſocius, qui libro, quo laudes & eximia Deiparæ in mortales beneficia percenſet, cui MARIALE nomen fecit, diſertè ſcribit, beatum Ordinis noſtri patriarcham Dominicum Roſarii ſodalitatem ante omnes inſtituiſſe: cujus libri tametſi copia nobis haud fuerit, tot nihilominus ac tantis ſcriptoribus, viris religioſis, theologiæ profeſſoribus, epiſcopis, Pontificibus, qui librum illum viderunt, perlegeruntque, haud eſt neganda fides. Alter ab illo etiam commemoratur noſter Thomas à Templo, ſancti Dominici itidem ſocius, vir ſanctimoniâ clarus, qui ſtudioſè, & (ut aiunt) ex profeſſo ſacri Roſarii hiſtoriam grandiaque prodigia in librum redegit, in quo de ejus ſodalitate, à ſancto Dominico conditâ, illiuſque progreſſu præclara habet, ex quo, veluti ex primo fonte, ſelecta prodit Flaminius.

quam minimè diſſolvit,

B

C

412 *At Choquetius hæc magis confidenter, quam verè, reponit, ut ex paragrapho 2 & 3 hujus Commentarii prævii facilè colligitur: oportet enim hîc meminiſſe eorum, quæ cum Echardo ibidem de duobus iſtis fictitiis ſcriptoribus monuimus. Corruentibus namque duabus iſtis columnis, quibus ratiocinium Choquetii præcipuè ſuffultum, iis ſuperſtructum ejuſdem ſcriptoris ſyſtema corruere, neceſſe eſt. Præterea quinam auctores, viri religioſi, theologiæ profeſſores, epiſcopi, Pontifices librum Joannis de Monte* viderunt, perlegerintque, *ut Choquetius temerè aſſerit, ſi excipias ſolum Alanum de Rupe, qui illum à ſe viſum teſtatur, & cui neque Echardus neque nos fidem adhibemus? Ea verò, quæ de Roſario narrat Flaminius, non hauſit ex his auctoribus,* veluti ex primo fonte; *ſed ex ipſo Alano, qui ſæpe illos citat, ut ſtupenda miraculorum ſuorum portenta incautis perſuadeat. Cum itaque totum Choquetii reſponſum falſa hypotheſi ac ruinoſo fundamento nitatur, negativa adverſariorum argumentatio omnem vim ſuam retinet, & ſolidior iſtius objectionis refutatio excogitanda eſt. His in utramque partem diſputatis ac obſervatis, de ipſa controverſia liberum judicium eruditis lectoribus relinquimus, & ad certiora Sancti noſtri geſta properamus.*

cum ejus reſponſum falſa hypotheſi nitatur.

AUCTORE G. C.

E

§ XXII. Conamen Sancti ad inſtituendum Ordinem Prædicatorum, electio regulæ & conſtitutionum.

Ut diu præmeditatum Prædicatorum Ordinem fundaret,

JAm dudum S. Dominicus *de condendo Prædicatorum Ordine cogitaverat, ut Bernardus Guidonis in Tractatu de tribus gradibus prælatorum apud Edmundum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col. 397 teſtatur his verbis:* Primus ac præcipuus dominus & magiſter Ordinis Fratrum Prædicatorum, fuit beatus Dominicus, natione Hiſpanus, de villa, quæ dicitur Calaroga, diœceſis Oxomenſis; vir ſcientiâ Dei plenus, vitâ ſincerus, religione conſpicuus, qui fuit primò Canonicus Regularis, ac Supprior regulatus & regulans in eccleſia Oxomenſi provinciæ Toletanæ, qui ſupprioratus habebat in eadem eccleſia perſonatum. Incepit autem Ordinem Prædicatorum mente concipere & tractare in partibus Toloſanis à primordio computando, quo Toloſam advenit, anno Domini MCCIII, Pontificatûs domini Innocentii Papæ tertii anno ſexto, qui ſedit annis octodecim, menſibus quatuor, diebus viginti tribus. *Exactiores chronologi Pontificatui Innocentii III aſſignant octodecim annos, menſes ſex, ac novem dies, quod hîc monuiſſe ſufficiat.*

F

Sanctus anno 1215 ſe Romam contulit;

414 *Quandonam Sanctus tandem diu meditatum conſilium ſuum exſecutioni mandare decreverit, venerabilis Humbertus in Chronico ſic indicat:* Anno Domini MCCXV beatus Dominicus Romam ivit ad concilium generale cum epiſcopo Tholoſano Fulcone cauſâ procurandi Ordinis, qui diceretur & eſſet Ordo Fratrum Prædicatorum; & tunc accepit reſponſum de redeundo ad Fratres & regulam eligendo. *Nullum hîc ſit verbum de repulſa, quam Sanctus primò tuliſſe dicitur, & de ea B. Jordanus in Actis ejus apud nos num. 31 & 32 etiam non meminit. Hoc ſilentium miriſicè placet Echardo, qui tomo 1 pag. 12 in notis ex eo ſic diſſerit:* Hæc Jordani ſimplex Actorum in poſtulatione Ordinis narratio admodum placet: nullam ex parte Pontificis factam difficultatem innuit, ſaltem quæ Jordano eo uſque cognita fuerit; idque eò fit veriſimilius, quod

AUCTORE G. C.

hæc ſupplex petitio cum iis, quæ de prædicatoribus in ſynodo ſtatuenda jam apud ſe decreverat Pontifex, rectà ac mirè convenirent. *Dein ibidem recitat canonem decimum concilii Lateranenſis, in quo decretum eſt, ut præſules impediti idoneos verbi Dei præcones loco ſuo ſubſtituant, & ex eo Echardus ita ad rem ſuam argumentatur:* Hæc, inquam, cum in ſynodo decernenda jam animo gereret Pontifex, quid ei magis arridere poterat, quam Dominicum videre, virum utique potentem in opere & ſermone, ſibi ab epiſcopo Toloſano oblatum, & ſocietati hominum inſtituendæ anhelantem, qui pro nomine Chriſti Jeſu animas ſuas traderent, & prædicationis officio ſe totos ac per orbem terrarum devoverent.

ſed cum ab Innocentio III licentiam ad id primò impetrare non poſſet,

B

415 *Hæc Echardi argumentatio ſaltem efficit, ut non prohemus rationem repulſæ, quam Bernardus Guidonis tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col.* 400 *allegat in hunc modum:* Anno Domini MCCXV profectus eſt ſanctus Dominicus cum præfato domino Fulcone epiſcopo Toloſano ad prædictum concilium generale, cum quo adiit præfatum dominum Innocentium Papam tertium, petens, ut dignaretur ſibi Ordinem confirmare, qui Prædicatorum diceretur & eſſet: cujus petitioni difficilem ſe exhibens, pro eo quod prædicationis officium majorum eſſet Dei in eccleſia prælatorum, vidit ſummus Pontifex in ipſa nocte, quod eccleſia Lateranenſis caput omnium eccleſiarum, gravem minaretur ruinam; ſed vir Dei Dominicus eam ſuis humeris ſuſtentabat; cujus intellectum altiùs percipiens Vicarius Jeſu Chriſti, tandem ſancto Viro reſpondit, ut ad Fratres ſuos rediens, invocato Spiritu ſancto, aliquam eligerent regulam approbatam, & ſic confirmationem ad libitum reportaret.

veroſimiliter ob canonem decimum tertium concilii Lateranenſis,

C

416 *At licet hæc ratio primæ repulſæ, quam Bernardus Guidonis hîc affert, non videatur ſubſiſtere, potuit tamen Innocentius Papa inſtitutionem novi hujus Ordinis initio improbare ob alias cauſas, puta propter canonem decimum tertium ejuſdem concilii, quem Pontifex ſtatuendum jam mente gerebat, & qui apud Labbeum noſtrum tomo* XI *Conciliorum Part.* 1 *col.* 165 *&* 168 *ſic ſonat:* Ne nimia Religionum diverſitas gravem in Eccleſia Dei confuſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam Religionem inveniat; ſed quicumque voluerit ad Religionem converti, unam de approbatis aſſumat. Similiter qui voluerit Religioſam domum fundare de novo, regulam & inſtitutionem accipiat de Religionibus approbatis. *Fortaſſe quiſpiam petet, quomodo Innocentius III hunc canonem inviolatum ſervaverit, dum novum Prædicatorum Ordinem ſub hac conditione approbare promiſit, & ejus ſucceſſor Honorius III, qui eumdem Ordinem confirmavit. Reſpondemus cum Echardo, qui hanc difficultatem loco proximè citato rectè ſic ſolvit:* Enimverò regulam & inſtitutiones jam approbatas aſſumere, non tam erat novum Ordinem fundare, quam jam conſtitutum erigere ad perfectiora. Unde Dominicus cum ſuis eligendo regulam ſancti Auguſtini, & inſtitutiones in aliis congregationibus, maximè Canonicorum Regularium, jam uſu receptas & approbatas, non tam Ordinem novum erexit, quam Ordinem Canonicum auxit in apoſtolicum. *Hinc Ordo Prædicatorum ab Honorio III in prima confirmationis Bulla* Ordo Canonicus *appellatur, ut infrà videbimus. Hoc ſcrupulo diſcuſſo, redeamus ad repulſam, quam Echardus inſiciari videtur.*

417 *Etſi B. Jordanus & venerabilis Humbertus in Chronico ſuo tacuerint de repulſa, & hujus cauſa nobis ignota ſit, tamen Conſtantinus Urbevetanus in Actis* S. Dominici *num.* 17 *illam diſertè exprimit ſequenti narratione:* Poſt hæc bonæ memoriæ Fulcone Toloſano epiſcopo proficiſcente Romam ad concilium generale, adjunctus eſt ei vir Dei Dominicus, qui ab eodem epiſcopo propter ſuæ meritum ſanctitatis tenero dudum confovebatur affectu; cum quo etiam ſummum Pontificem Innocentium adiit, atque Ordinem, qui Prædicatorum diceretur & eſſet, confirmari ſibi ſuiſque ſequentibus poſtulavit. At ille poſtulationi hujuſmodi viſus eſt aliquantulum primitus ſe difficilem exhibere, quod tamen non ſine nutu divino factum eſt, ut nimirum ex revelatione ſequenti Vicarius Jeſu Chriſti cognoſceret, quam neceſſarium eſſet univerſali, cui præſidebat, Eccleſiæ id, ad quod vir Dei Dominicus inſpiratus divinitus aſpirabat. Sicut enim à pleriſque fide dignis compertum eſt, quadam nocte idem ſummus Pontifex, Deo ſibi revelante, videbat in ſomnis, quod Lateranenſis eccleſia, quaſi ſuis compagibus reſolutis, gravem ſubitò minaretur ruinam: quod dum tremens ſimul ac mœrens aſpiceret, ex adverſo vir Dei Dominicus occurrebat, humeriſque ſuppoſitis totam illam caſuram fabricam ſuſtentabat. Cujus quidem viſionis novitatem admirans, & ſignificationem prudenter intelligens, ſine ullo dilationis obſtaculo Viri Dei & commendavit propoſitum, & petitionem hilariter acceptavit, hortans eum, ut ad Fratres ſuos rediens & diligenter deliberans cum eiſdem, pari voto regulam ſibi aliquam approbatam eligerent, ſuper quam inchoandi Ordinis promotionem formarent, & ſic deinde ad ipſum veniens, confirmationem ad libitum reportaret. Quod ſapienter ſanè, nec ſine ſancto Spiritu ſuggerente conſideravit vir ſapiens, ſciens nimirum validiora eſſe ædificia, quæ fundamentis ex antiquo ſuppoſitis innituntur, viaſque antiquas & regias novis ſemitis tutiores *&c. Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 22, *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30 *Speculi cap.* 65, *Theodoricus de Appoldia inferiùs num.* 61 *&* 62, *aliique recentiores unanimi conſenſu ſimilia tradunt.*

D

Pontifex ille monetur cæleſti viſione,

418 *Quod hîc ad nocturnam ſummi Pontificis viſionem de corruente eccleſia Lateranenſi attinet, ſimilem omnino habuiſſe dicitur idem Innocentius III occaſione S. Franciſci, quem antea repulerat, cum approbationem ſuæ regulæ petiiſſet. Porrò potuit talis viſio in gratiam utriuſque ſanctiſſimi Fundatoris eidem Pontifici bis offerri, ut Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1215 *cap.* 27 *indicat his verbis:* Sanctus Bonaventura, aliique rerum ſancti Franciſci auctores referunt, poſtulante ſancto Franciſco confirmationem ſui Ordinis, & ab Innocentio rejecto, eamdem, quam de ſancto Dominico nuper diximus, oblatam Pontifici viſionem; nempe cernebat in ſomnis Innocentius Franciſcum, quem repulerat, collabentem Lateranenſem baſilicam ſuis humeris ſuſtinere. At non hæc noſtræ viſionis, tanto conſenſu auctorum, ut diximus, firmatæ, fidem levat, ſed magis ſtatuit. De utroque ſanctiſſimo viro conſimilis viſio diverſo tempore cur Innocentio Pontifici rectiſſimè non potuit obverſari? *Nunc referamus, quomodo* S. Dominicus *Româ Toloſam reverſus, regulam S. Auguſtini, aliaſque religioſæ vitæ conſtitutiones, cum ſociis elegerit.*

E

F

qualem etiam occaſione S. Franciſci habuiſſe dicitur,

419 *Laudatus Conſtantinus in iiſdem* S. Dominici *Actis num.* 18 *hæc ita expenit:* Regreſſus igitur

qua motus, S. Dominicum mittit, ut cum ſuis approbatam regulam eligat,

A igitur poſt celebrationem concilii vir Dei Dominicus, verbum ſummi Pontificis Fratribus patefecit; erant autem Fratres numero circiter ſexdecim, qui mox, invocato Spiritu ſancto, regulam beati Auguſtini, doctoris & prædicatoris egregii, ipſi pariter re & nomine Prædicatores futuri, unanimiter elegerunt, quaſdam quidem arctioris vitæ conſuetudines, quas ſibi per formam conſtitutionum obſervandas ſtatuerent, inſuper aſſumentes. In quo Pater providus circa Ordinis ſui componenda primordia præcedentium patrum non dedignatus veſtigia, ſic medium tenuit, ut eis, qui naſcerentur & exſurgerent, filiis, & in quo ſtarent, modus debitæ perfectionis adeſſet, & quo poſſent aſcendere per profectum continuum, non deeſſet; non ignorans, quod ſcriptum eſt: Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem. Et hoc ſatis conſultè, ne, dum ſtatim ſe in altum ſupra modum extenderet, ſuccedentes in poſterum retrocedere potius, quam

B procedere cogerentur; ſicque meritò contra ipſos juxta euangelicum illud improperium diceretur: Iſte Ordo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. Quapropter ne prædicationis, cui ſummopere debebant intendere, impediretur officium, propoſuerunt ex tunc terrenas poſſeſſiones & reditus prorſus abjicere, quod poſtmodum in primo capitulo generali, Bononiæ anno Domini MCCXX celebrato, affectu pariter & effectu per conſtitutionem immobilem perpetuæ fuit exſecutioni mandatum. *Sed quæſtio eſt, ex quibus approbatis religionibus* S. Dominicus *ſuas conſuetudines ſeu conſtitutiones deſumpſerit, cum varii Ordines de illa gloria contendant.*

qui ad ſocios reverſus, adoptat cum illis regulam S. Auguſtini,

420 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 3 *nos docet ſequentia:* Jam quod ſanctus Dominicus, ſociique ejus, conſtitutiones quaſdam, ad quarum normam vitam exigerent, delegiſſe memorantur, exiſtimavere plerique, quod cum ſanctus Dominicus admonitus ab Innocentio Pontifice fuerit, ut regulam ex jam approbatis à Sede Apoſtolica ſuo Ordini ſumeret, accepiſſe quoque ipſum conſtitutiones ex aliqua Religione confirmata, putantque hanc fuiſſe Carthuſienſem, quæ ortum

C habuit anno Domini MLXXXVI. At Humbertus generalis Magiſter Ordinis noſtri, qui ſanctum Dominicum rectè videre potuit, certiſſimus auctor eſt, Virum Dei ex Ordine Præmonſtratenſi primùm ſuas conſtitutiones mutuatum, nimirum re cum Fratribus ſuis Toloſæ communicata, omnium conſenſu elegiſſe cum regula ſancti Auguſtini quaſdam ex Præmonſtratenſi Religione conſtitutiones, atque cum his Ordinem Prædicatorum initio confirmatum ab Honorio: quamvis poſtea decurſu temporum aliæ plures in diverſis Capitulis generalibus ſint adjectæ. Eas autem primigenias & originarias Ordinis conſtitutiones iſtiuſmodi fuiſſe conſtat: Perpetua à carnibus abſtinentia, niſi in gravi morbi neceſſitate; aſpera jejunia à feſto Exaltationis ſanctæ Crucis ad Paſcha continuata; lineis induſiis ad carnem nullo pacto veſtiri, aut uti in lectis & ſtragulis linteaminibus, & id genus alia. *Quod hîc de Cartuſianis dicitur, ex* § 12 *colligi poteſt, ubi illud verbo attigimus.*

& quaſdam conſtitutiones Ordinis Præmonſtratenſis,

421 *Joannes le Paige in Bibliotheca Præmonſtratenſi lib.* 1 *cap.* 17 *opinionem Malvendæ confirmat ex communicatione meritorum, quæ anno Chriſti* 1233 *inter Dominicanos Teutonicos & Præmonſtratenſes ſtabilita eſt, & cujus teſtimonium authenticum ibidem pag.* 304 *ſic ſonat:* Viris Religioſis & amicis chariſſimis in Chriſto, univerſis Fratribus Ordinis Prædicatorum per Teutoniam conſtitutis, abbatum Præmonſtratenſis Ordinis Capitulum generale ſalutem & ex ſemine verbi Dei ſalutis manipulos reportare. Quam fructuoſus exiſtat labor ille, quam acceptum Deo & hominibus ſacrificium operentur, qui ſpecialiter ſalutem animarum procurant, & in acquirendis Deo devotis animabus ſuum exercitium inceſſanter impendunt, noverunt omnes, qui Chriſtiani nominis inſignia profitentur. Unde cum operationis veſtræ ſtudium ad hoc præcipuè & principaliter dirigatur, ut per prædicationis veſtræ laborem peccatores ab errore viæ ſuæ ſalubriter convertantur, & propulſis ignorantiæ tenebris, ad rectam fidei & ſanctitatis lucem recurrant; decet profectò & expedit, ut vobis per orationes fidelium ſuccurratur, quatenus & liberè, quod piè intenditis, exſequi valeatis, & deſideratum fructum de veſtro labore abundantiùs reportetis. Cum igitur orationes Ordinis noſtri ex parte veſtra à vobis fuerint devotè poſtu- E latæ, eidem petitioni benignè & humiliter inclinati, concedimus vobis univerſis & ſingulis plenam participationem noſtrorum & omnium ſpiritualium beneficiorum, quæ de cetero in univerſo eodem Ordine noſtro fient. Et ut labor veſter meliùs ſortiatur effectum, auctoritate præſentium vobis plenam concedimus facultatem concedendi, erogandi orationes noſtras omnibus illis, qui ad prædicationem veſtram aut monitionem à peccatorum perpetratione ceſſabunt, aut injurias vel inimicitias inimicis remittent. Valete. Datum Præmonſtrati in capitulo generali, anno gratiæ milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio.

AUCTORE G.C.

etiamſi Angelus Manrique contendat,

422 *Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 1 *num.* 3 *vult, aliquas Prædicatorum conſtitutiones ex ſuo Ordine aſſumptas eſſe, & partem hujus gloriæ ſodalibus ſuis ita vindicat:* Toloſæ & ſociis reſtitutus beatus Dominicus, quò Innocentii præceptum adimpleret, communicato cum eis antè conſilio (nec mihi dubium, quin etiam cum Fulcone) ſancti Auguſtini regulam elegit, ſub qua, quos inſtituebat Prædicatores, militare uſque ad mortem profiterentur; ſuperadditis quibuſdam conſtitutionibus, quas à Præmonſtratenſibus deſumptas Ferdinandus Caſtillus, Malvendaque, & alii ejuſdem familiæ teſtificantur. Certè inſtituentem Prædicatorum Ordinem ſub regula Auguſtini, à Norberto prædicatore egregio, & ſub regula eadem militante, ſumpſiſſe quædam, nequaquam à ratione alienum cenſeo. Verùm quæ Thomas in exemplum adducit, abſtinentiam à carnibus, jejunium magnum, ut ejus verbis utar, à feſto Exaltationis ſanctæ crucis uſque ad Paſcha, & id genus alia, quæ numquam uſurpavit ſanctus Norbertus, nequaquam potuit ab ipſo deſumpſiſſe. Porrò cum ea omnia noſtris ex regula obſervanda injungantur, faciliùs ego ab eis mutuata crederem, conſulente Fulcone; maximè cum ſanctiſſimus Patriarcha Præmonſtratenſibus rarò, quod ſciamus, Ciſtercienſibus, ex quo ex Hiſpania venit, adeo frequens adhæſerit, ut numquam ſine ipſis inveniretur; in quo etiam poſt Ordinem inſtitutum perſeveraſſe, quæ inferiùs dicemus, declarabunt. *Auguſtinus Sartorius noviſſimè in Ciſtercio bis tertio tit.* XXVII *pag.* 897 *eamdem ſententiam tuetur.*

423 *At certè Angelus Manrique à verò aberrat, dum abſtinentiam à carnibus & id genus*

alia

AUCTORE G. C. *eas potius ex Ordine Cistercienſi petitas eſſe*

alia, numquam ab inſtitutore Ordinis Præmonſtratenſis uſurpata fuiſſe aſſerit : nam Cardinalis Vitriacus, illis temporibus vicinus, qui primam Præmonſtratenſium diſciplinam vidit, in Hiſtoria Occidentali cap. 22 de illis inter alia ſic ſcribit : Carnes ſiquidem Præmonſtratenſis Ordinis Canonici & Fratres laïci numquam, niſi in infirmitate manducant : à feſto ſanctæ Crucis uſque ad Paſcha jejunant. *Sed perpetua abſtinentia à carnibus relaxata fuit auctoritate Pii II Papæ, & ſequentium Pontificum, qui etiam alias quaſdam rigidiores ejuſdem Ordinis obſervantias modificarunt. Non vacat hanc minoris momenti controverſiam operoſiùs diſcutere, quandoquidem venerabili Humberto, qui id optimè ſcire potuit, & quem Ferdinandus de Caſtillo, Malvenda, aliique ſcriptores Dominicani in hac re teſtem citant, facilè fidem adhibemus.*

quam opinionem cum Echardo improbabilem cenſemus.

424 *Unde judicio noſtro videtur Echardus tomo 1 pag. 12 & 13 in notis de hac regulæ & conſtitutionum electione ſic probabiliſſimè diſſerere :* Cum concilium poſt tres ſeſſiones, inquit, circa feſtum ſancti Andreæ abſolutum fuerit, ambos B (*ſcilicet S. Dominicum & Fulconem epiſcopum Toloſanum*) continuò de repetenda Gallia cogitaſſe, haud dubium. Quando in Occitaniam advenerint, non produnt annales ; ſed tantùm ſtatim à reditu Dominicum anno MCCXVI, ac proinde circa Paſcha, quod eo anno decimâ Aprilis accidit, ſocios in monaſterio Pruliano coëgiſſe, unáque omnes, ut Pontifici morem gererent, regulam ſancti Auguſtini, & inſtituta quædam in victu arctiora è Præmonſtratenſibus, inquit Humbertus, ſed quæ apud quaſdam alias Canonicorum Regularium congregationes tum florentes & ſeveriores, & fortè in ipſa Oxomenſi reformatione in uſu erant, adoptaſſe ſibique impoſuiſſe, ut non tam novus Ordo, quam nova Canonicorum Regularium, prædicationi ſpeciatim addictorum, congregatio videretur, ſicque nihil juſſis concilii adverſum fieret. *Ampliſſimus D. Joſephus Stephanus de Noriega in laudata Diſſertatione hiſtorica § 7 & ſequentibus eamdem ſententiam fuſiùs confirmat.*

C

§ XXIII. Toloſanum Fratrum cœnobium, notitia de primis Sancti ſociis, & alia nonnulla, quæ hoc circiter tempore ante confirmationem Ordinis contigerunt.

Primum Prædicatorum cœnobium Toloſanum,

Bernardus Guidonis apud jam ſæpè laudatum Edmundum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col. 400 & 401 de primo Fratrum cœnobio poſt alios ſcriptores hæc habet : Anno Domini MCCXVI, æſtatis tempore, data eſt beato Dominico & Fratribus ſuis à bonæ memoriæ Fulcone epiſcopo Toloſano, cum aſſenſu totius Capituli, una eccleſia in civitate Toloſana, in honore beati Romani martyris fundata ; circa quam protinus ædificatum eſt clauſtrum, cellas habens ad ſtudendum & dormiendum deſuper

* *lege* aptas ſatis apertas * (erant autem, ut dictum eſt ſuprà, Fratres numero circiter ſexdecim) & alia eccleſia in villa Appamienſi ; tertia verò eccleſia inter Soricinium & Podium Laurentii, quæ vocatur eccleſia beatæ Mariæ de Leſcura, in quarum qualibet Conventus & Prioratus eſſe debebat ; in his verò duabus ultimis nullum umquam Fratrum contigit habitare. *Echardus tomo 1 pag. 13 ad textum B. Jordani notat ſequentia :* Eccleſia de Laſcura hîc laudata recenſetur in bulla confirmationis Ordinis, eaque forſan monaſterio Pruliano ceſſerit ; quod idem dicendum de tertia eccleſia Appamienſi. Etſi autem in hoc ultimo loco ſub beato Jordano & poſtea diutius Fratrum collegium non fuerit, tandem anno MCCLXIX Sodales noſtri eò vocati domum conventualem erexerunt. D

cujus occaſione etiam de Conventu Appamienſi agitur,

426 *Haud dubiè Echardus initium hujus Conventus Appamienſis ex veteribus inſtrumentis aut fortè ex ipſo Bernardo Guidonis eruit : nam hic tomo 6 citatæ Collectionis col. 507 de fundatione Conventus Appamienſis ſic ſcribit :* Anno Domini MCCLXIX in Actis Capituli provincialis, Biterris die ante feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ celebrati, fuerunt aſſignati Frater Peregrinus E & Frater Guillelmus Blanchi loco Appamienſi providendo, qui operarentur & procederent in ipſius loci promotione de Prioris Toloſani conſilio & aſſenſu ; de aliis autem Fratribus neceſſariis Prior Provincialis provideret vel faceret provideri. Anno Domini prætaxato MCCLXIX in feſto omnium Sanctorum dominus Frater Raymundus epiſcopus Toloſanus in præfato loco Fratrum Appamienſi Miſſam ſolemniter celebravit, & cimiterium * Fratribus benedixit, & prædicavit clero & populo convocato ; & ex tunc cœperunt Fratres ibidem divinum officium ſolemniter peragere & pariter habitare. Frater Bernardus Gauterius Toloſanus, fuit vicarius inſtitutus. Anno Domini MCCLXX in Actis Capituli Siſtarici in feſto apoſtolorum Petri & Pauli celebrato, fuit in villa Appamienſi, quæ tunc erat diœceſis Toloſanæ, Conventus Fratrum Prædicatorum regulariter poſitus & receptus, & primus Prior inſtitutus Frater Guillelmus Garini de Fano-Jovis. *Si Bernardus Guidonis hîc de eodem urbis Appamienſis loco agat, quomodo illa cohærent cum ſupradictis, ubi aſſeruerat,* nullum umquam Fratrum *in duabus ultimis eccleſiis habitaſſe ? Sed ab hac brevi digreſſione ad cœnobium Toloſanum revertamur.* F

* *lege* cœmeterium

Flaminius ob paupertatem commendat,

427 *Flaminius in Vita S. Dominici lib. 1 fol. 13 laudans varias Sancti virtutes, ad rem præſentem ſpectantia hæc addit :* Fuit hæc illi quoque nec in poſtremis quidem cura proſpicere impoſterum, quod ad ædificationem monaſteriorum attinet. Propter hoc ſummam in exſtruendo Tholoſano ſancti Romani cœnobio, quod primum fuiſſe Prædicatorum Ordinis monaſterium diximus, diligentiam adhibuit, ut ad illius tamquam propoſitam omnibus formam cetera exſtruerentur, in quo digna memoratu quædam non tacebimus. Cubicula ſingulorum (cœnobitæ cellas vocant) ſex tantum ut eſſent pedum inſtituit, ubi fulcra lectuli ex cratibus fierent cum ſcamno, ubi legere, ſcribere, ac ſtudere poſſent ; ſed omnia vilia, & humilitatem ac paupertatem indicantia : ipſa verò cubicula eſſe aperta juſſit, ut, qui intus eſſent, à prætereuntibus conſpici poſſent *&c. Unde Flaminius tam diſtinctam cœnobii Toloſani deſcriptionem hauſerit, ignoramus.*

428 *Beatus Jordanus, Conſtantinus Urbevetanus, aliique veteres biographi conſentiunt, tunc Fra-*

A *& Bernardus Guidonis primos S. Dominici ſocios nominat,*

Fratres circiter ſedecim numero fuiſſe, quos Bernardus Guidonis eodem tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col. 457 *nominatim ita recenſet :* In prædicta eccleſia ſancti Romani protinus ædificatum eſt clauſtrum, cellas habens ad ſtudendum & dormiendum deſuper ſatis aptas. Erant autem tunc Fratres numero circiter ſexdecim, quorum nomina, quæ potui reperire, breviter hîc perſtrinxi, quia alibi ſuperiùs diffuſiùs ſunt conſcripta. Frater Matthæus Gallicus, vir doctus, & ad docendum paratus, qui fuit poſtmodum primus & noviſſimus in Ordine noſtro abbas. Frater Bertrandus de Garriga, prope Aleſtum oriundus, qui fuit poſtmodum primus Prior Provincialis hujus provinciæ. Frater Petrus Cellani, qui fuit primus Prior Lemovicenſis. Frater Thomas Toloſanus, vir admodum gratioſus, & ſermone facundus. Frater Mames Hiſpanus, carnalis frater ſancti Dominici, & ſanctitatis ejus puriſſimus imitator. Frater Michaël Hiſpanus, vir contemplativus. Frater Dominicus Hiſpanus, alius à ſancto Dominico, vir humilitatis eximiæ, parvus quidem ſcientia, ſed virtute magnificus. Frater Johannes de Navarra, de villa ſancti Johannis de Pede-Portus, diœceſis Bajonenſis. Frater Laurentius Anglicus. Frater Stephanus Metenſis, carnis ſuæ rigidus macerator. Frater Odorius Converſus Normannus Frater Guillelmus Clareti Appamienſis. Frater Petrus Madritum *. Frater Gomecius. Frater Michaël de Uzeco, alius à prædicto Michaële. De iſtis tribus ultimis plenam certitudinem non inveni, ſed habeo opinionem veriſimilem ex his, quæ circa hoc legi.

B

* *fortè* Madritenſis

429 *Anonymus ſeculi decimi quarti ſcriptor ex Ordine Prædicatorum apud laudatum Martene tomo proximè citato col.* 333 *eoſdem primos* S. Dominici *ſocios luxatis nominibus enumerat. Sed hunc defectum ſatis ſupplet Echardus, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 13 *in notis eoſdem ordine nationis ita nominat :* Fratres illi ſexdecim, primi Dominici ſocii, hi à Stephano Salanhaco & Bernardo Guidonis numerantur ; Matthæus olim ſancti Vincentii de Caſtris Prior ; Natalis de Prulio ; Bertrandus de Garriga, à loco natali ad Arelatum ſic nuncupatus ; Petrus Cellani & Thomas ambo cives Toloſani nobiles ; Stephanus Metenſis ; Guillelmus Clareti Appamienſis, & Odorius converſus Neuſtrius. Hi octo Galli, ſeptem ſequentes Hiſpani ; Mannes vel Mammes, germanus uterinus beati Dominici ; Michaël Fabra ; Michaël de Uzero ; Petrus, à Matrito à quibuſdam agnominatus ; Suerius Gomezius ; Dominicus alius ; Joannes de Navarra ; denique Laurentius Anglicus, de quibus ſingulis breviter poſtea agetur. *Nos etiam ad nomina illorum, ubi in Actis occurrent, breviter aliqua annotabimus. Porrò nuſquam hîc comparent Joannes de Monte, Thomas de Templo, Norbertus de Valle, Guelrinus de Fracmo, & Bartholomæus de Prato, quos ſuprà* § 2 *Alanus de Rupe inter primos* S. Dominici *ſocios nobis temerè obtruſit.*

C

quos etiam Echardus ordine nationis recenſet,

& ex quibus ipſe Sanctus ſex ad ſcholam theologicam deduxit,

430 *Sanctus Patriarcha ſex ex his ſodalibus ſuis, qui fortè nondum ſatis ſcientiâ theologicâ imbuti erant, ejuſdem doctrinæ perficiendæ cauſâ ad ſcholam deduxit, qua occaſione Humbertus in Actis* S. Dominici *cap.* 32 *ſequentem viſionem ita narrat :* Cum apud Toloſam in theologia regeret magiſter quidam, genere, ſcientia & fama præclarus, quodam mane ante diem, dum ſuas lectiones prævideret, oppreſſus gravi ſomno caput ſuum in cathedra paululum reclinavit, & dormire cœpit ; viſumque eſt eidem eâdem horâ, quod ſibi ſeptem ſtellæ præſentarentur : qui dum de novitate talis xenii * plurimum miraretur, ſubitò in lumine & quantitate tantum excreverunt, quod totam patriam & mundum illuminaverunt. Qui ſtatim à ſomno excitatus, ortum diei percepit, & vocatis ſervientibus, qui libros ſuos deferrent, ſcholas intravit. Et ecce beatus Dominicus cum ſex ſociis ejuſdem habitus ante dictum magiſtrum humiliter acceſſerunt, intimantes eidem, quod Fratres eſſent, qui Euangelium Dei in partibus Toloſanis contra infideles & fidelibus prædicarent ; ſignificantes eidem, quod ſcholas ſuas venerant frequentare, & lectiones audire avidis cordibus cuperent & optarent. Dictus verò magiſter multo tempore dictos ſeptem fratres familiares & devotos habuit, & ſcholares inſtruxit. Recolens autem viſionem, quam paulò antè viderat, beatum Dominicum & ſocios ſuos, quos ſtellas lucidas interpretatus eſt, quas immenſo lumine famæ & ſcientiæ vidit ſubitò clareſcere, ſumma eſt veneratione proſecutus, grandi etiam eſt jugiter ex tunc dilectionis affectu amplexatus. Hoc autem retulit idem magiſter Fratri Arnulpho de Bethunia & ſocio ejus, cum eſſent * in Anglia in curia regis.

AUCTORE G. C.

* *Ms.* exenii *id eſt* doni

D

E

* *Ms.* eſſet

431 *Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 4 *eamdem hiſtoriam ex Theodorico de Appoldia refert, & hac occaſione in laudes ſancti ſui Patris ita excurrit :* Admirandum profectò in ſancto Dominico humilitatis & modeſtiæ exemplum enituit, cum vir plane doctiſſimus, & ſummus verbi Dei concionator, qui doctrinæ ſuæ clara ſpecimina per tot annos in ea provincia differendo cum hæreticis & prædicando dediſſet, quique munere Inquiſitoris Apoſtolici functus eſſet (*recordare eorum, quæ ſupra* § 17 *de hoc officio diximus*) qui eruditionis ergô Fulconem epiſcopum ad concilium Lugdunenſe * euntem comitatus in petitione Ordinis approbationis, in concilio, aliiſque actionibus magnum ſibi ſapientiæ nomen & auctoritatem Romæ peperiſſet, nunc adire ſcholas diſcendi cauſâ non dedignetur, immò ultrò expetat : nimirum ut eo exemplo alumnos ſuos commoneſaceret, quanto ſtudio divinæ theologiæ, ſacrarumque Litterarum peritiæ ipſis incumbendum eſſet, ut cum optato fructu prædicationis munus in populis adminiſtrarent. Condebat Prædicatorum Ordinem, cujus ſummas præcipuaſque partes eas eſſe volebat, ut fructus ſui divinarum Scripturarum aſſidua meditatione ſe exercerent, ob id exemplo illis ſuo præluxiſſe voluit, ſcholas publicas frequentando. Forſan quia ſex illi Fratres nondum magnos progreſſus in theologicis rebus fecerant, ut verbi Dei prædicationi jam eſſent idonei, & ne pudore ab eo ſtudio deterrerentur, præire illis ipſe in diſcendo, quamvis ſummus theologus, voluit ; cum domi nulla adhuc opportunitas aut commoditas in exortu novi Ordinis docendi daretur : ſic enim ſex illos Fratres, profecturus mox Romam, præſentiâ ſuâ magiſtro illi commendandos exiſtimavit.

* *lege* Lateranente

F

ut eos forſan ſuo exemplo ad ſtudia incitaret,

ut conſet Malvenda, cujus chronologia

432 *Non dubitamus, quin* S. Dominicus *inter doctiſſimos ſui ſeculi viros ſit numerandus, & præcipuè ad ſcholam iſtam acceſſerit, ut exemplo ſuo ſocios ad ſtudia theologica excitaret, aut illos huic magiſtro commendaret. Doctrinam ejus ſatis probant geſta contra Albigenſes, & evidens hujus eximiæ ſcientiæ argumentum eſt, quod libellus ipſius, quem contra hæreticos ſcripſerat, præ ceteris electus fuerit, quemadmodum B. Jordanus apud nos num.* 20, *aliique veteres ſcriptores paſſim*

AUCTORE G. C.

passim testantur. At veremur, ut Malvenda ea omnia, quæ de primo Romano Sancti itinere in hanc rem memorat, facilè componat cum multo tempore, *quo magister iste socios illos instruxisse dicitur, & quod Humbertus, ac Theodoricus de Appoldia expressèrunt: Malvenda enim indicat, id post concilium Lateranense & constructionem Tolosani cœnobii primùm anno Christi* 1216 *contigisse.*

hîc cum opinione Echardi non convenit.

433 *Saltem opinio ejus conciliari non potest cum ratiocinio Echardi, qui tomo* 1 *pag.* 11 & 12 *in notis de tempore hujus historiæ ita differit:* Cum istud primus referat Humbertus, eum à dicto Fratre Arnulpho audivisse conjectu pronum est; & licet, quando id acciderit, non ita facile dictu, creditu tamen promptius, id actum cum primos sodales, puta sex, in ædibus Petri Cellani ad castrum Narbonense anno MCCXV ante vel circa ætatem secum adunavit: hos enim forsan nondum satis theologiâ informatos verisimillimum est, Dominicum ad scholam publicam secum duxisse, quam & per duos annos sequentes ad usque ipsorum dispersionem ætate anni MCCXVII, de qua mox, frequentare perrexerint, dum interea Dominicus Romam bis adivit, institutionem Ordinis impetraturus: sic enim verum fit, quod in narratione habetur, MULTO TEMPORE illos hunc theologum audivisse. *At miramur, Echardum in chronologica Actorum synopsi illam* S. Dominici *actionem post concilium Lateranense collocasse, ac anno Christi* 1216 *affixisse. Ceterùm nos illum chronologiæ ordinem secuti, ut* § 6 *promisimus, hanc theologicam primorum sodalium institutionem hoc loco examinavimus. Præterea Echardus ibidem & alibi ex ista narratione eruit, vestes Prædicatorum numquam mutatas fuisse, qua de re inferiùs agemus. Interim comitemur* S. Dominicum, *qui anno Christi* 1216 *rursus Romam tetendit, ut confirmationem Ordinis sui obtineret.*

Sanctus mense Septembri anni 1216

434 *Laudatus Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1216 *cap.* 7 *de tempore hujus itineris Romani sic scribit:* Facilè crediderim, sanctum Dominicum mense Septembri ad initia Pontificatus Honorii Romam pervenisse; & quamvis gravi nuntio ictus in itinere de morte Innocentii, non propterea retrò ad suos abiit, sed cœptum iter prosecutus est. Graves Virum Dei agebant curæ, num novus Pontifex Honorius rata vellet habere, quæ Innocentius promisisset; in mutatione rerum novis principibus alias solere esse mentes, alia destinata. Sed causa Dei, quam cœperat, ipsum bene sperare jubebat, affuturum Deum, sacramque Deiparam tam piis consiliis, & quæ tanta Ecclesiæ utilitate inchoabantur, in optatos fines haud dubie promovenda. *Deinde memorat varia negotia, quæ huic confirmationi moram injecerunt.*

Iterum Romam profectus est,

435 *Verùm hîc quædam gratis ab auctore illo excogitata sunt: cum enim Innocentius III anno Christi* 1216, *die* XVI *Julii, obierit, & altero die Honorius III huic successerit, prorsus verosimile est,* S. Dominicum *adhuc in partibus Tolosanis agentem publicâ famâ has res cognovisse, adeoque tali nuntio in itinere Romano non fuisse percussum. Istud satis liquet ex argumento Echardi, qui tomo* 1 *pag.* 13 *in notis de tempore ejusdem itineris ita ratiocinatur:* Sanctus Dominicus Tolosæ adhuc aderat XXVIII Augusti: eo enim die Fratris Joannis de Navarra professionem inter manus suas in sancti Romani ecclesia accepit, ipso teste Joanne; adeo ut Romam rediturus iter arripere non potuerit, nisi mense Septembri, nec proinde in Urbem nisi mense Octobri pervenire. Sic autem instanter egit, ut ante natale Domini, quæ volebat, obtinuerit. *Post hæc verbis Bernardi Guidonis chronologiam suam confirmat. Malvenda & Echardus hoc tempore memincrunt de quadam visione, quæ tunc Romæ ante confirmationem Ordinis* S. Dominico *oblata est, & quam hîc ex primo fonte referemus.*

ubi habuit cælestem visionem,

436 *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 1 *in codice nostro* P. *Ms.* 7 *narrat sequentia:* Frater quidam Minor, religiosus & fide dignus, qui socius beati Francisci multo tempore fuit, narravit quibusdam Fratribus, quorum unus hæc Magistro Jordano scripsit; quod cum esset Romæ beatus Dominicus, & pro Ordinis confirmatione apud Deum & apud Dominum Papam instaret, nocte quadam orans, ut solebat, vidit in visione Dominum Jesum stantem in aëre, & tres lanceas contra mundum vibrantem: cui ad genua procidens Virgo Mater rogabat, ut his misericors, quos redemerat, fieret, & justitiam misericordia temperaret. Ad quam Filius aiebat: Nonne vides, quantæ injuriæ mihi fiunt? Justitia mea non patitur tanta mala impunita. Tunc dixit ei Mater: Sicut tu scis, qui omnia nosti, hæc est via, per quam eos ad te reduces. Habeo unum servum fidelem, quem mittes in mundum, ut verba tua annuntiet; & convertentur & quærent te omnium Salvatorem. Alium etiam ei servum dabo in adjutorem, qui similiter operetur.

in qua S. Franciscum primò agnovit,

437 Tunc Filius inquit Matri: Ecce placatus susceptus faciem tuam; verumtamen ostende mihi eos, quos vis ad tantum officium destinare. Tunc domina Mater offerebat beatum Dominicum domino Jesu Christo. Cui Dominus: Benè & studiosè faciet, quod dixisti. Obtulit similiter & beatum Franciscum, & hunc similiter Dominus laudavit. Sanctus igitur Dominicus in visione illa socium diligenter considerans, quem antè non noverat, in crastinum cum in ecclesia eum invenisset, ex iis, quæ nocte viderat, recognovit, & in oscula sancta ruens & sinceros amplexus dixit: Tu es socius meus; tu curres pariter mecum; stemus simul & nullus adversarius prævalebit. Visionem etiam illam ei narravit, & ex tunc facti sunt cor unum & anima una in Deo, quod & suis posteris mandaverunt in perpetuum observari. *Circa charitatem, posteris utriusque Ordinis commendatam, legi merentur litteræ encyclicæ, quas S. Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 13 § 5 *recitat; & quas venerabilis Humbertus, & Joannes Parmensis, duorum Ordinum istorum Generales, communi consilio ad suos subditos anno Christi* 1255 *in hunc finem direxerunt.*

quæ tunc etiam S. Francisco ostensa fuisse dicitur,

438 *Theodoricus de Appoldia apud nos inferiùs à num.* 65 *eamdem visionem narrat, & ad fidem ei conciliandam, ibidem narrationi suæ subnectit sequentia:* Hujus visionis seriem & cognitionem per sanctum Franciscum meruimus accipere, cui etiam beatus Pater noster ante confirmationem Ordinis [hanc] patefecit. *Sanctus Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit* 23 *cap.* 3 *eadem Theodorici verba repetit. At quomodo, inquies, Gerardus de Fracheto socium S. Francisci, & Theodoricus de Appoldia ipsum S. Franciscum hujus visionis testem allegat? Hæc discrepantia utcumque conciliari potest, si dicamus, S. Franciscum hanc visionem socio suo, & hunc socium postea eamdem Prædicatoribus narrasse, atque ita Do-*

A *Dominicanos mediatè* hujus visionis seriem & cognitionem per sanctum Franciscum *accepisse. Verosimile autem est, hanc visionem B. Jordano perscriptam esse, postquam libellum suum de principio Ordinis Prædicatorum jam ediderat; aliquin illam gestis* S. Dominici *haud dubie inseruisset. Non tam facilè cum hac narratione conciliatur opinio quorumdam, quam Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1216 *num.* 16 *ita refert:* Ut autem ad visionem ipsam redeamus, Franciscum etiam eamdem ipsam habuisse expressè asserit ex aliis sanctus Vincentius Ferrerius, & piè judicat Ferdinandus Castillo, atque Ludovicus Rebolledo, qua moneretur, quid de tanto viro sibi in socium dato, & de semetipso Deus ex alto statueret, quantoque operi & oneri eos dedicarit. *Quomodo igitur* S. Dominicus *hanc visionem S. Francisco* narravit, *aut* patefecit, *ut Gerardus de Fracheto & Theodoricus de Appoldia loquuntur? Non video huic difficultati satis aptum responsum, nisi probetur,* B *eamdem visionem etiam S. Francisco postea oblatam fuisse, aut dicatur uterque Sanctus tunc mutuam revelationem sibi invicem indicasse.*

& quæ facilius admitti potest,

439 *Echardus tomo* 1 *pag.* 15 *in notis miratur, quod* S. Dominicus *illam visionem sodalibus suis non revelaverit, adeoque quod ea non nisi per Franciscanum Prædicatoribus cognita fuerit. Præterea miratur, illam à sancto Bonaventura in Vita S. Francisci omissam fuisse. Huic ultimæ admirationi Malvendæ in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1216 *cap.* 9 *ita occurrit:* Eamdem visionem narrari quoque in vetustis Ordinis Minorum Annalibus, atque etiam in eorumdem recentioribus historiis manifestum est. Quocirca fidem ei velle detrahere ea solùm ratione, quod sanctus Bonaventura in rebus sancti Francisci, ejus non meminerit, durum nimis & injurium esset. In primis habemus consensum scriptorum & Annalium, nec ullum auctorem hactenus refragantem. Deinde è silentio sancti Bonaventuræ quam validum duci potest argumentum? Dices: Rem tantam & in laudem sancti Francisci non tacuisset sanctus Bonaventura, si compertam habuisset. *Dein argumentum istud negativum exemplis quibusdem refellere conatur, ac ibidem ita pergit:* Absit, ut in sancto Bonaventura dolum malum suspicemur, aut eam visionem pro vera non habuisse. Forsan, cum Vitam sancti Francisci condebat, nondum ipsi innotuerat; vel quia de sancto Dominico potissimùm facta illa fuit revelatio, idcirco eam describere omisit, quod satis esse putavit, in Annalibus Prædicatorum eamdem fusè & integra fide proditam. Utcumque sit, parum pii & prudentis animi procul dubio fuerit, rem tanto scribentium consensu firmatam, in dubium revocare velle. *Quidquid sit de hac Malvendæ responsione, nos illam revelationem propter testimonium Gerardi de Fracheto, qui ab istis temporibus non admodum remotus fuit, tamquam historicè probabilem recipimus.*

C

quàm prophetica colloquium S. Angeli Carmelitæ,

440 *Sed tanta facilitate non admittemus propheticum colloquium, quod Romæ S. Angelus Carmelita cum his duobus sanctis Ordinum Fundatoribus habuisse traditur, & de quo Waddingus in Annalibus Minorum ad annum* 1216 *num.* 17 *sic meminit:* Nullo alio quam hoc & superiori anno inveni simul convenisse Romæ hos sanctos Patriarchas. Quare persuasum mihi habeo, vel illo vel isto supervenisse sanctum illum virum Angelum Carmelitam, egregium mox fidei athletam martyrio coronandum apud Siculos, & propheticum admirandumque illud iniisse cum his Patriarchis colloquium apud Lateranum, quod sequentibus verbis retulit Enoch patriarcha Jerosolymitanus Carmelita *&c. Inter Acta S. Angeli Carmelitæ, quæ Papebrochius in Appendice ad diem* v *Maii cum aliis collata edidit, ac observationibus discussit, tomo istius mensis* 11 *pag.* 824 *&* 825 *occurrit istud colloquium, in quo Sancti illi divinitus invicem agnovisse ac sibi futura prænuntiasse dicuntur.* AUCTORE G. C.

quod tunc cum his duobus Sanctis habitum negat Papebrochius,

441 *Dum Waddingus congressum illum anno Christi* 1215 *vel* 1216 *affigit, non videtur ullo modo rationem habuisse chronologiæ, cum qua tamen historiam concordare necesse est: uterque enim annus iste Annalibus Carmelitanis ac ipsis hisce S. Angeli Actis repugnat. Unde Papebrochius noster præter aliam observationem, qua hoc colloquium de falsitate suspectum reddit, ibidem pag.* 828 *eamdem narrationem argumento negativo impugnat, & simul Waddingo aliam difficultatem opponit his verbis:* Suspicionem auget silentium eorum omnium, qui alterutrius Patriarchæ Vitas antiquitus scripserunt, multa de mutua eorumdem familiaritate memoriæ commendantes. Accedit, quod difficile sit, utrumque (*videlicet* S. Dominicum *& S. Franciscum*) Romam simul adducere anno MCCXIX; & ideo Waddingus, nolens congressum utriusque cum sancto Angelo prorsus rejicere ut fabulosum, retulit eumdem ad annum MCCXVI, quod auctoritati Vitæ hujus æquè repugnat. E

qui tamen ibi in chronotaxi S. Dominici errat.

442 *Nolo tamen omnia tueri, quæ Papebrochius illa occasione obiter de chronotaxi* S. Dominici *tradit. Sic ibi dicit,* S. Dominicum *post Capitulum Minoritarum anno* 1219 *in Hispaniam iviisse, & de mora ac reditu ejusdem Sancti perperam hæc addit:* Magna æstatis parte peracta, Segoviam appulit, nec nisi sequenti anno, mense Septembri Bononiam rediit, neque Romæ fuit, quoad vixit, id est usque ad Augustum anni MCCXXI. *In itinere illo Hispanico definiendo certè hallucinatus est Papebrochius, re nondum maturè discussa: si enim* S. Dominicus *mense Septembri anni* 1220 *primùm ex Hispania Bononiam redierit, contra fidem veterum monumentorum necessariò sequitur, Sanctum non interfuisse Capitulo generali, quod eodem anno* 1220 *Bononiæ in festo Pentecostes celebratum est. Hunc igitur errorem vir candidissimus, si viveret, correctum vellet, & more suo ingenuè retractaret. Præsentiam autem* S. Dominici *in Capitulo Minoritarum, & alia, quæ hîc Echardo displicent, per decursum hujus Commentarii suis locis examinabimus.* F

§ XXIV. Confirmatio Ordinis Prædicatorum, singularia illius elogia, & breves vindiciæ ab impacta eidem calumnia.

Honorius III Papa Ordinem Prædicatorum approbavit

VEnerabilis *Humbertus in Chronico annum, quo confirmatus est Ordo Prædicatorum, sic breviter indicat:* Anno Domini MCCXVI, redeunte beato Dominico Romam, Innocentio mortuo, & Honorio substituto, concessus est Ordo & confirmatus. *Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis amplissimæ col.* 401 *mensem ac diem ejusdem anni distinctè expri-*

AUCTORE G. C.

exprimit his verbis : Anno Domini MCCXVI, undecimo Calendas Januarii, craſtino beati Thomæ apoſtoli, Indictione quinta, Romæ apud ſanctum Petrum (*pleraque diplomata* apud ſanctam Sabinam *notant*) fuit confirmatus Ordo Prædicatorum, & beatus Dominicus, quem Deus elegerat ab æterno, & Innocentius Papa tertius approbaverat præcedenti anno, fuit inſtitutus & confirmatus magiſter & dominus Ordinis ab Honorio Papa tertio, præfati Innocentii ſucceſſore, Pontificatus ipſius domini Honorii anno primo. Hic Honorius Papa ſancto Dominico & Fratribus ſuis plura privilegia & libertates contulit, & eccleſias ac decimas, atque caſtra & poſſeſſiones datas ſancto Dominico confirmavit, ſicut in privilegio de confirmatione Ordinis continetur.

duobus diplomatibus, quorum unum eſt brevius,

444 *Eamdem confirmationis epocham ſignant duo Honorii Pontificis diplomata, quorum primum apud Bzovium in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1216 *num.* 9 *ſic ſonat :* Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Fratri Dominico, Priori ſancti Romani de Toloſa, & Fratribus ſuis regularem vitam profeſſis B & profeſſuris ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Nos attendentes, Fratres Ordinis tui futuros pugiles fidei, & vera mundi lumina, confirmamus Ordinem tuum cum omnibus caſtris & poſſeſſionibus habitis & habendis, & ipſum Ordinem ejuſque poſſeſſiones & jura ſub noſtra gubernatione & protectione ſuſcipimus. Datum Romæ apud ſanctam Sabinam XI Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno primo. *Eadem bulla apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1216 *cap.* 12, *Joannem à ſancta Maria in Actis Gallicis* S. Dominici *lib.* 3 *cap.* 12, *& Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 13 *in notis legi poteſt, ubi iiſdem planè verbis refertur. Inter privilegia Ordini Prædicatorum à Romanis Pontificibus conceſſa, quæ reverendiſſimus Magiſter Vincentius Bandellus conſtitutionibus ſubjunxit, & anno Chriſti* 1505 *Mediolani edidit; primo loco legitur idem breve diploma ; at in co menſis aut dies confirmationis non exprimitur, nec illud* apud ſanctam Sabinam *notatur, ſed in fine tantummodo dicitur* Datum Romæ Pontificatus noſtri anno primo. *Nihilominus ibidem innuitur, illud apographum deſumptum eſſe ex bulla plumbea, quæ in monaſterio Pruliano conſervatur.*

C

alterum amplum,

445 *Joannes à ſancta Maria in proximè laudatis* S. Dominici *Actis lib.* 3 *cap.* 13 *judicat, hanc breviorem Honorii Pontificis bullam primis Prædicatoribus uſitatam fuiſſe in itinere, quando ad fundandos Conventus peregrè proficiſcebantur, vel ad obeunda ſua munia ſeſe epiſcopis offerebant, ut omnibus oſtenderent, inſtitutum ſuum ab Apoſtolica Sede approbatum eſſe. Fortè accuratior uſus ſimilium litterarum teſtimonialium renovatur in Capitulo generali Prædicatorum, quod Argentinæ anno Chriſti* 1296 *celebratum eſt, & cujus decretum decimum tertium in Theſauro Anecdotorum apud eruditiſſimum Edmundum Martene tomo* 4 *col.* 1852 *ſic habet :* Item monemus, quod conſtitutio de litteris teſtimonialibus ferendis, à Fratribus itinerantibus arctiùs obſervetur. *At qualiſcumque ſit hæc conjectura noſtra, Joannes à ſancta Maria cenſet, veteres Dominicanos hac breviori bulla in itineribus uſos eſſe, tamquam teſtimonio ſuæ profeſſionis, & ibidem addit,* S. Dominicum *inſuper impetraſſe aliam ampliorem, in qua poſſeſſiones & prærogativæ Ordinis ſingillatim exprimebantur.*

446 *Alterum illud diploma, quod Honorius III Pontifex eodem anno, menſe, ac die dedit,* D *apud ipſum, aliaſque ſcriptores Dominicanos paſſim occurrit, & in Bullario Romano Laërtii Cherubini tomo* 1. *pag.* 44 *& ſequente ſic legitur:* Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Dominico Priori ſancti Romani Toloſanenſis, ejuſque Fratribus tam præſentibus quam futuris regularem vitam profeſſis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Religioſam vitam eligentibus Apoſtolicum convenit adeſſe præſidium, ne forte cujuſlibet temeritatis incurſus aut eos à propoſito revocet, aut robur (quod abſit) ſacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & eccleſiam ſancti Romani Toloſanenſis, in qua divino mancipati eſtis obſequio, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, ut Ordo canonicus, qui ſecundùm Deum & beati Auguſtini regulam in eadem eccleſia inſtitutus eſſe dignoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter obſervetur. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem eccleſia in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis, ſcilicet locum ipſum, in quo præfata eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis ; eccleſiam de Prulliano cum omnibus pertinentiis ſuis ; villam de Caſſenolio cum omnibus pertinentiis ſuis ; eccleſiam ſanctæ Mariæ de Leſcura cum omnibus pertinentiis ſuis ; hoſpitale Toloſanenſe, quod dicitur Arnaldi Berardi cum omnibus pertinentiis ſuis ; eccleſiam ſanctæ Trinitatis de Lobens cum omnibus pertinentiis ſuis ; decimas à venerabili Fratre noſtro Fulcone Toloſanenſi epiſcopo de aſſenſu Capituli ſui vobis pia & provida liberalitate conceſſas, prout in eorumdem litteris pleniùs continetur. Sanè novalium veſtrorum, quæ propriis manibus vel ſumptibus colitis, ſive de veſtrorum animalium nutrimentis nullus à vobis decimas exigere vel extorquere præſumat.

in quo poſſeſſiones

F

exemptiones,

447 Liceat quoque vobis clericos vel laïcos, liberos & abſolutos, è ſeculo fugientes ad converſionem recipere, vel eos abſque contradictione aliqua retinere. Prohibemus inſuper, ut nulli Fratrum veſtrorum, poſt factam in eccleſia veſtra profeſſionem, fas ſit ſine Prioris ſui licentia, de eodem loco, niſi arctioris Religionis obtentu diſcedere, diſcedentem verò abſque communi litterarum veſtrarum cautione, nullus audeat retinere. In parochialibus verò eccleſiis, quas habetis, liceat vobis ſacerdotes eligere, & diœceſano epiſcopo præſentare, quibus, ſi idonei fuerint, epiſcopus curam animarum committat, ut ei de ſpiritualibus, vobis verò de temporalibus, debeant reſpondere. Statuimus præterea, ut nulli liceat, eccleſiæ veſtræ novas & indebitas exactiones imponere, aut in vos vel prædictam eccleſiam veſtram, ſine manifeſta & rationabili cauſa, excommunicationis vel interdicti ſententias promulgare. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce, divina officia celebrare. Chriſma verò & oleum ſanctum,

con-

A consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros Ordines fuerint promovendi, à diœcesano suscipiatis episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exhibere: alioquin liceat vobis quemcumque malueritis Catholicum adire antistitem, gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatis, impendat.

ac privilegia ejusdem Ordinis distinctè confirmat,

448 Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint (nisi forte excommunicati vel interdicti sint) nullus obsistat; salvâ tamen justitiâ illarum ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte verò te, nunc ejusdem loci Priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum pars majoris & sanioris consilii, secundùm Deum & beati Augustini regulam providerint eligendum. Libertates quoque & immunitates antiquas, & rationabiles consuetudines, ecclesiæ vestræ concessas, & hactenus observatas, ratas habemus, & eas perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salvâ Sedis Apostolicæ auctoritate, & diœcesani episcopi canonicâ justitiâ. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundò tertióve commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus
B sit pax domini nostri Jesu Christi, quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

449 EGO HONORIUS CATHOLICÆ ECCLESIÆ EPISCOPUS SUBSCRIPSI.

& cui Pontificis ac Cardinalium nomina subscribuntur.

Ego Nicolaus Tusculanensis episcopus.
Ego Guido Prænestinus episcopus.
Ego Ugolinus Hostiensis & Veletrensis episcopus.
Ego Pelagius Albanensis episcopus.
Ego Cinthyus titulo S. Laurentii in Lucina presb. Card.
Ego Leo titulo S. Crucis in Hierusalem presb. Card.
Ego Robertus titulo S. Sixti in Monte Cælio presb. Card.
Ego Stephanus basilicæ duodecim Apostolorum presb. Card.
Ego Gregorius titulo S. Anastasiæ presb. Card.
Ego Petrus titulo S. Laurentii in Damaso presb. Card.
Ego Thomas titulo S. Sabinæ presb. Card.
Ego Guido S. Nicolai in carcere Tulliano diac. Card.
Ego Octavianus SS. Sergii & Bacchi diac. Card.
Ego Joannes SS. Cosmæ & Damiani diac. Card.
Ego Gregorius S. Theodori diac. Card.
Ego Raynerius S. Mariæ in Cosmedin diac. Card.
Ego Romanus S. Angeli diac. Card.
Ego Stephanus S. Adriani diac. Card.

AUCTORE G. C.

Datum Romæ apud sanctam Sabinam per manum Raynerii Prioris S. Eridiani * Lucanæ diœcesis, S. R. E. vicecancellarii, XI Calendas Januarii, Indictione V, Incarnationis Dominicæ anno MCCXVI, Pontificatûs verò domini Honorii Papæ III anno primo. *Hæc nomina subscripta apud Malvendam, Joannem à sancta Maria, Echardum, & hic apud Cherubinum diverso ordine collocantur, quod argumento est, alterutrum apographum ex autographo desumptum non esse. Ceterùm Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi 1216 cap. 13 de singulis hisce Cardinalibus brevem notitiam subministrat.*

* al. Fridiani

Veteres historici,

450 *Sic itaque confirmatus est Ordo ille præclarus, qui toti Ecclesiæ magnum fructum attulit, & quem ferè omnes istorum temporum historici meritis laudibus extoliunt. Inter alios Guilielmus de Podio Laurentii, qui locis & temporibus exorientis hujus Ordinis vicinus vixit, in Chronico rerum Albigensium cap. 10 de illo sic honorificè scribit:* Continuato itaque biennio & amplius hoc labore, cum accensum ignem per hanc viam exstinguere non valerent benedicti Dei pugiles, attendentes, quod res ista altiori consilio indigeret, clamare ad Sedem Apostolicam sunt coacti, & ut cœpta prædicatio remaneret, de ordinandis perpetuis prædicatoribus est provisum, inspirante Domino; & hac de causa sub beato episcopo domino Fulcone Ordo Prædicatorum principaliter est exortus: quorum vexillifer beatus Dominicus prælationem suscepit pariter & laborem, super quo non interest meâ narrationem prosequi, cum per historiam vitæ suæ & Ordinis ubique dilatati evidentiam sit jam volentibus atque nolentibus manifestum, verumque, quod dicit Apostolus, oportuisse hæreses esse in nostris temporibus sive regionibus, ut Ordo beatus non tam apud nos, quam apud totum mundum fructuosus & publicus appareret. *Similia ejusdem Ordinis elogia apud abbatem Urspergensem, aliosque auctores synchronos & supparos passim occurrunt. Verùm obvia illa laudum præconia nolumus hîc accumulare, aut ex scriptoribus notis exterpere, cum suppetant clariora summorum Pontificum testimonia, quibus eumdem inclytum Ordinem exornarunt. Quare hic tantummodo nova quædam & eximia seligemus ex Anecdotis eruditissimi Edmundi Martene, quæ non ita pridem publicam lucem aspexerunt.*

& Pontifices Romani, inter quos Gregorius IX,

451 *Tomo I Thesauri Anecdotorum editur epistola, quam Gregorius IX Papa* ad universos episcopos & Ecclesiæ prælatos *dedit, & quæ in favorem Prædicatorum ibi col. 954 & sequente sic sonat:* Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis abbatibus, Prioribus, & aliis ecclesiarum prælatis salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam abundavit iniquitas & refriguit caritas plurimorum, ecce Ordinem dilectorum filiorum Prædicatorum Dominus suscitavit, qui non quæ sua sunt, sed quæ sunt Christi quærentes, tam contra promulgatas hæreses, quam contra pestes alias mortiferas exstirpandas se dedicaverat in evangelizatione verbi Dei, in abjectione voluntariæ paupertatis. Nos igitur eorum Fratrum propositum & necessarium ministerium favore benevolo prosequentes, uni-

AUCTORE G. C.

veſtitati veſtræ ipſos affectuosè duximus commendandos ; caritatem veſtram rogantes & exhortantes in Domino , ac per Apoſtolica ſcripta mandantes , quatinus dilectos filios Fratres Ordinis memorati pro reverentia divina & noſtra ad officium prædicandi , ad quod ſunt ex profeſſione ſui Ordinis depûtati , recipiatis benignè, ac populos vobis commiſſos , ut ex ore ipſorum verbi Dei ſemen devotè ſuſcipiant , & confiteantur eiſdem , cùm ipſis auctoritate noſtra liceat confeſſiones audire & pœnitentias injungere , ſedulò ammonentes pro veſtra & Apoſtolicæ Sedis reverentia in ſuis eis neceſſitatibus liberaliter aſſiſtatis , quatenus ad prædicta ſuſcipienda veſtris exhortationibus populi præparati , tamquam bona ac fructifera terra pro vitiorum tribulis incipiant ſegetem germinare virtutum , & dicti Fratres per operationem veſtram ſuſcepti miniſterii curſum feliciùs conſummando optatum reportent ſui laboris fructum & finem , ſalutem videlicet animarum. Quia verò ſæpe vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrant, & angelus Satanæ in angelum lucis ſe plerumque ſimulatè transformat,

B

præſentium vobis auctoritate mandamus,quatenus ſi qui de Prædicatorum Fratrum Ordine ſe dicentes in veſtris partibus prædicaverint,ad quæſtum ſe pecuniæ convertendo , per quod Religionem eorum , qui paupertatem profeſſi ſunt , contingeret infamari , vos tamquam falſarios capiatis & condemnetis eoſdem. Datum Laterani XVII Calendas Aprilis , Pontificatûs noſtri anno tertio. *Hoc idem diploma inter privilegia poſt Conſtitutiones Prædicatorum num. 6 ab eodem Pontifice dicitur* Datum Laterani XIII Kalendas Martii , Pontificatus noſtri anno primo.

Innocentius IV ,

452 *Innocentius IV Pontifex eodem tomo col.* 1046 *Ordinem Prædicatorum* rectæ vitæ ſpeculum , ſalutiferæ converſationis exemplar *appellat. Alexander IV Papa ibidem col.* 1061 *& ſequente Fratres Prædicatores & Minores ita laudat :* Patris æterni benignitas pro ſui nominis attollenda gloria , & fidelium procuranda ſalute inter perſonas plurimas , divinis obſequiis deputatas , viros in Eccleſia ſua ſancta conſtituit converſationis & vitæ honeſtate conſpicuos, ac ſcientiæ titulis inſignitos. Hi ſunt dilecti Deo & hominibus Fratres Ordinis Prædicatorum & Minorum , qui ſuum ſemper affectum ad amorem cæleſtium dirigentes ,

C

virtutem nominis divini per orbem terræ publicant , & pro Chriſtianæ religionis ampliando cultu , vigili attentione deſudant. Hi ſunt , qui vitam & merita beatiſſimi Pauli apoſtoli contemplantes , gloriantur in ſola cruce Domini , ſpernendo mundi ſolatia pro deliciis paradiſi. Hi ſunt , qui hoſtes animæ per ſcutum fidei & loricam juſtititiæ , & gladium ſpiritûs , ſalutis galeam & haſtam perſeverantiæ debellantes , obtinere ſatagunt , ut Catholicis univerſis fidei , ſpei , & caritatis augmenta proveniant , ac perfidis veritatis via pateat , & hæreticæ pravitatis inſania evaneſcat. *Deinde propter has virtutes omnibus Eccleſiæ præſulibus utrumque iſtum Ordinem impensè commendat.*

Clemens IV ,

453 *Juvat etiam exſcribere fragmentum epiſtolæ , quæ tomo 2 ejuſdem Theſauri col.* 282 *&* 283 *refertur , & qua Clemens IV Papa anno Chriſti* 1266 *neceſſitates Eccleſiæ precibus Fratrum Prædicatorum ita commendat :* Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei , dilectis filiis & Capitulo generali ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Innuit ſacræ lectionis eloquium , quod Ordo veſter , veri filii , urbem fortitudinis re-

D

præſentat , quam juſta gens apertis portis ingreditur , cuſtodiens veritatem : vobis enim juſtitiæ zonâ præcinctis janua miſericordiæ cæleſtis aperitur ad gratiam , dum ſummæ veritatis, quæ Chriſtus eſt , mandata ſervatis , & eorum obſervantiam ſummopere cuſtoditis , eumdem Ordinem velut tabernaculum ſuum Altiſſimus & in eo ſibi habitaculum præparavit , conſtituens lucem in populis , viam ſalutis & gratiæ fidelibus oſtenſuram , qui quaſi ſol in Dei templo refulgens , & quaſi cypreſſus in altitudinem ſe extollens reſpicientium eum mentes illuminat , & quietis umbraculum ſub mundanæ miſeriæ ſarcina fatigatis. Hic eſt ager Dominicus , ſuperioris benedictionis rore perfuſus , requirens cultores induſtrios , pudicitiæ nitore præclaros , argumentoſæ probitatis munere prædi-

E

tos , nullius inquinamenti labe reſperſos ; ut militantes in terris , triumphare mereantur in cælis, & currentes in ſolis ſtudio , * beatitudinis æternæ bravium apprehendant. Hic eſt profectò fertilitatis ager fructus uberes proferens : nam ſemina in ipſo ſparſa non pereunt , flores editi non areſcunt , & tamen ex multiplicatis manipulis gramina gloriæ colliguntur. Quapropter Ordinem ipſum , quem ſic in domo Domini prælucere conſpicimus , tenerrimè diligimus, & corde tenemus , paterna circa eum ſolicitudine vigilantes , ut protegatur à noxiis , ſalubria ſemper ſuſcipiat incrementa , & caritativæ pacis effluat ubertate. *Deinde illos exhortatur , ut exemplo ſancti ſui Fundatoris verbum Dei populis ſtrenuè prædicent , & pro afflicto Eccleſiæ ſtatu preces eorum paternè expoſcit.*

* *lege* ſtadio

Urbanus IV ,

454 *Denique tomo* 4 *Theſauri Anecdotorum col.* 1735 *occurrit Urbanus IV , qui recenter ad ſummum Eccleſiæ regimen aſſumptus , anno Pontificatus ſui primo , ſive Chriſti* 1262 , *orationes Prædicatorum magnâ fiduciâ ſic petiit :* Urbanus epiſcopus , ſervus ſervorum Dei , dilectis Magiſtro , Prioribus & Fratribus Ordinis Prædicatorum in generali Capitulo Bononiæ congregatis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. In præclaræ dignitatis honore , quo nos prætulit Exaltator humilium , quaſi onus importabile noſtris eſt humeris alligatum ; cujus dum magnitudinem ſtupendam attendimus , adinſtar Apoſtolorum Principis , quem pelagi fluctus exterruit , non immeritò formidamus. Si verò quodammodo ex fragilitatis noſtræ conſideratione

F

mergimur , ex fiducia Dominicæ clementiæ relevamur ; ſperantes , quod proſperè hujuſmodi procelloſas maris tranſire poſſimus anguſtias , ſi nobis impetretis auxilium , qui cæleſti Sponſo in conſcientiæ ſanctæ deliciis lectum floridum præparaſtis. Quid enim vobis à Dei pietate negabitur merentibus illam ſemper habere propitiam odore bonorum operum & candore virtutum ? Quid enim apud Reginam perfulgidam , intemeratam Matrem Domini glorioſam angelica veſtra converſatio non habebit , quorum meritis ſplendet Eccleſia , florum exemplis viget & proficit religio Chriſtiana ? Quid beata Sanctorum acies veſtris votivis non impetrabit affectibus , quæ vobis benignior redditur pro laudis Dominicæ præconiis & vitæ meritis innocentis ? Ecce Regis æterni & cæleſtis curiæ vos habere favorem claris argumentis præſumitur , & ſignis perſpicuis declaratur. *Dein ad Eccleſiam feliciter gubernandam ab illis enixè poſtulat pia precum ſubſidia, eoſque de ſuo erga eumdem Ordinem affectu certiores reddit.*

455 *Ho-*

AUCTORE G. C.

A aliique allegantur,

455 *Eodem tomo* 4 *Thesauri col.* 1794 *Nicolaus III Pontifex ad Capitulum Prædicatorum, quod Mediolani anno* 1278 *habitum fuit, anno Pontificatus sui primo scribit :* Nicolaus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Capitulo generali Ordinis Prædicatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Ordo vester institutus divinitus claret in conspectu altissimi Patris per beatam sobolem, quam produxit ad hæreditatis æternæ gloriam assumendam. Claret in terris tamquam luminare præfulgidum, effundens in conventibus radios claritatis. Dignè quidem in ipso chorus exsultat angelicus; & nos, qui Ordinem ipsum prærogativa conceptæ ab eodem specialis dilectionis amplectimur, in ejus claritate delectamur, ac in sua religione veluti stabili soliditate quiescimus, dum vos circa virtutum exercitium jugiter insudantes, per devotarum orationum instantiam & expositionem verbi Dominici, quasi Dei mediatores & hominum, salutem quæritis animarum, & prosperi status universalis Ecclesiæ fervidi zelatores, eidem indefessis laboribus & argumentosis operibus de-

B servitis. Quare dominum Deum nostrum anima vestra lætificat, & in ipso lætanter exsultat, quod in humilitatis spiritu confirmati, promptitudine devotionis & operis, illius studetis imitari vestigia, ejus vias summo opere custoditis, qui descendens à Patre luminis, & formam servi accipiens, & in laudis sacrificium placabilem hostiam offerens, immolavit. *Postea hortatur illos, ut in his virtutum exercitiis constanter perseverent, & augmentum totius Ordinis optans, eidem favorem suum promittit.*

impensè laudarunt Ordinem Prædicatorum,

456 *Denique ibidem col.* 1874 *Bonifacius VIII Papa generale Prædicatorum Capitulum, quod Massiliæ anno* 1300 *proximè celebrandum erat, in litteris suis ita alloquitur :* Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis universis definitoribus Capituli generalis Ordinis Prædicatorum Massiliæ proximò celebrandi. Inter Religiones singulas, quas ad curiæ cælestis obsequia, & salutem fidelium populorum statuit in terris divinæ providentiæ consilium, Ordo vester Prædicatorum præcellentiæ operum claritate præfulgens Deo se placidum exhibet, & apud singulos gratiam gloriosæ opinionis effundit; circa cujus statum eo perspicaciùs aciem mentis extendimus, ejusque prosperitatem eo

C desiderabiliùs affectamus, quo per eum tam Apostolicæ Sedi, quam universali Ecclesiæ ampliores fructus commodi & honoris accedunt. *Post hæc Pontifex iste monet Prædicatores, ut de divisione provinciarum, quam nonnulli petierant, maturè deliberent, & consilium suum ad Sedem Apostolicam referant, spondetque, se huic divisioni consensurum, si ea Ordini utilior videatur.*

quem ab antiqua calumnia,

457 *Atque hæc sunt præcipua sacri istius Ordinis elogia, quæ mihi se ultro obtulerunt. Equidem non ignoro, plura hujusmodi inveniri posse; sed sanctè profiteor, me ex omnibus occurrentibus illustriora ac solidiora studiosè selegisse. Quinimò libenter in hoc facili ac jucundo laudum argumento diutius versarer, nisi consueta Commentariorum nostrorum methodus me ad difficilius ac magis tetricum Actorum examen revocaret. Priusquam tamen ad illud revertar, paucis refellenda est quædam accusatio, quâ Richerius monachus in Spicilegio Acheriano novissimæ editionis pag.* 633 *& sequente, famam veterum Prædicatorum contumeliosè proscindit : is enim scriptor lib.* 4 *Chronici sui Senonienſis cap.* 16 *effutit, Ordinem Prædicatorum non diu post ortum suum à primæva pietate discivisse, bona temporalia injustè accumulasse, aliaque similia, quæ fortè ab invidis hujus Ordinis obtrectatoribus audivit, & Chronico suo malevolè vel incautè inseruit. Certè hunc auctorem plura insulsa & falsa ex vanis vulgi rumoribus imperitè scripsisse, patet ex ipso ejusdem capitis initio, ubi acturus de Ordine Prædicatorum asserit, quod illius institutor fuerit* quidam, Dominicus nomine, de Tusciæ partibus oriundus, *& ibidem mox subjungit, Dominicanos per universas regiones dispersos esse, postquam* à Gregorio Papa confirmati *fuissent. Profectò exiguam Prædicatorum notitiam habuit, qui* S. Dominicum *origine Tuscum facit, & confirmationem ejusdem Ordinis Gregorio Papæ perperam adscribit. Ceterùm tota hæc contumeliosa narratio satis refellitur ex jam relatis testimoniis Romanorum Pontificum, qui Prædicatores sui temporis propter eximiam pietatem, singularem paupertatis amorem, aliasque virtutes meritò laudarunt.*

E & odiosâ comparatione

458 *Ex iisdem Pontificum elogiis facilè colligitur, monachum illum Senonicnsem studio partium abripi, aut obtrectatoribus Ordinis Dominicani nimis leviter credidisse, dum eodem lib.* 4 *sui Chronici cap.* 17 *comparationem instituit inter Fratres Minores ac Prædicatores, & de sectatoribus utriusque Ordinis ita temerè pronuntiat :* Illorum siquidem & conversatio & vita semper meliùs & sanctiùs, quam Prædicatorum ad tempora nostra (*id est ad annum Christi* 1250, *quo circiter Chronicon suum contexuit*) usque perduravit. *At eo tempore, si umquam, Ordo Prædicatorum viris sanctitate & doctrina clarissimis fulgebat, quod etiam de Ordine S. Francisci dictum volumus. Id autem manifestum fiet omnibus, qui Vitas Fratrum, & utriusque Ordinis Annales, levi oculo usque ad hæc tempora percurrere voluerint.*

vindicamus.

459 *Præterea inutilem & odiosam illam comparationem destruit Clemens IV, quem superiùs quoque inter laudatores Prædicatorum recensuimus: cum enim nobilis Ermengaudus de Melgorio seculum deserere vellet, & Clementem illum consuluisset, quem potiùs Ordinem amplecteretur, Pontifex tomo* 2 *Thesauri anecdotorum col.* 314 *sic eidem respondet :* Quæris à nobis consilium, quod apud te rectiùs poteris invenire. Si enim Dominus inspiravit, relicto seculo, vitæ frugem appetere melioris, Dei spiritum, sicut non possumus, sic nec volumus prohibere; præsertim

F cum filium habeas bene disciplinatum, ut credimus, qui tuæ sciet domui providere. Quod si proposito non mutato scisciteris ulteriùs, quem tibi ex Fratrum Prædicatorum & Minorum Ordinibus præeligendum credamus, id præcipue conscientiæ tuæ relinquimus : magis enim tu scire potes utriusque Ordinis observantias, quæ non sunt pares in omnibus, & in diversis articulis excedentes sunt & excessæ. Alteri quidem istorum Ordinum lectus est durior, nuditas gravior, &, ut nonnulli judicant, paupertas profundior; & alteri cibus parcior, longiora jejunia, &, ut quamplures asserunt, severior disciplina. Neutrum ergo neutri præferimus; sed in una & in illa altissima paupertate fundatos ad unum tendere credimus, salutem scilicet animarum, & ideo sive hunc, sive illum elegeris, arctam viam aggredieris, & per portam intrabis ad terram mellifluam & præ ceteris spatiosam. Unde hæc apud te pondera, hæc diligenter advertc,

AUCTORE G. C.

verte, quis magis animo tuo placeat, quem tu ſperes meliùs portaturum. Sic tui converſatione adhæreas, ut amore ab altero non recedas: Frater enim Prædicator eſt reprobus, qui Minores non dilexit; & exſecrabilis Frater Minor, qui vel odit Prædicatorum Ordinem vel contemnit. Datum Peruſii XIII Calendas Maii, anno ſecundo, *nimirum ſui Pontificatus, qui anno Chriſti 1266 reſpondet. His ex occaſione dictis, ad cœptam Actorum diſcuſſionem redeamus.*

§ XXV. Quomodo hic Ordo titulum Prædicatorum acceperit, & quibus aliis nominibus appellatus fuerit.

Videtur Honorius III Pontifex

B

E*Chardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 14 *in notis exiſtimat*, S. Dominicum *ab Honorio III ſtatim conſecutum fuiſſe, ut Ordo ſuus Prædicatorum eſſet (hoc Sanctus præcipuè intendebat) idque putat ſatis indicari in memorata confirmationis ſynopſi, ubi Pontifex ita loquitur:* Nos attendentes, Frarres Ordinis tui futuros pugiles fidei, & vera mundi lumina. *Quapropter cenſet, his verbis rem ipſam deſignari, etiamſi illic titulus Prædicatorum non concedatur. Unde Echardus ibidem fatetur, ſanctum ſui Ordinis Fundatorem* illud non videri obtinuiſſe, ut Ordo Prædicatorum diceretur, *cum in duabus prioribus Honorii III bullis nomen Prædicatorum nuſquam exprimatur. Attamen loco proximè citato rectè monet, quod* S. Dominicus *etiam ipſum Prædicatorum titulum impetraverit tertio ejuſdem Pontificis diplomate, quod eximias primorum Prædicatorum laudes complectitur, & quod ad gloriam iſtius Ordinis jam tranſcribemus.*

titulum Prædicatorum

461 *Odoricus Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1217 *num.* 50 *laudat indefeſſum* S. Dominici *ſociorumque laborem contra Albigenſes, & ibidem citat teſtes hujus rei litteras, quas Honorius III Pontifex* Priori & Fratribus ſancti Romani Prædicatoribus in partibus Toloſanis *ſcripſit in hunc modum:* Gratiarum omnium Largitori, gratiarum dignas referimus actiones in gratia Dei, quæ data eſt vobis, in qua & ſtatis, & ſtabitis finaliter, ut

C

ſperamus, quia interiùs charitatis flamma flagrantes, exteriùs famæ fragrantis odore, qui & ſanas delectat & reficit mentes infirmas, quibus etiam, ne remaneant ſteriles, ſpirituales mandragoras, tamquam ſtudioſi medici, exhibentes, eas ſemine verbi divini veſtra ſalutari facundia

** fortè fœcundatis*

fœcunditatis ***, ſic velut ſervi fideles talenta vobis credita erogantes, ut eadem reportetis Domino geminata, ſic ſicut invicti Chriſti athletæ, ſcuto fidei & galea ſalutis armati, non timentes eos, qui corpus poſſunt occidere, verbum Dei, quod eſt penetrabilius omni gladio ancipiti, magnanimiter contra fidei exeritis inimicos, ſic in hoc mundo veſtras animas odientes, ut in vitam æternam cuſtodiatis eaſdem.

Dominicanis primus conceſſiſſe,

462 Ceterùm quia finis, non pugna coronat, & currentibus in ſtadio virtutibus univerſis ſola perſeverantia bravium accipit deſtinatum, charitatem veſtram rogamus, & hortamur attentè, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, & in remiſſionem vobis peccaminum injungentes, quatenus magis ac magis in Domino confortati euangelizare verbum Dei ſtudeatis, opportunè, importunè inſtantes, & opus euangeliſtæ laudabi- D liter adimplentes. Si quas autem propter hoc tribulationes paſſi fueritis, non ſolùm eas æquanimiter toleretis, ſed gloriemini cum Apoſtolo, in eiſdem gaudentes, quia digni habiti eſtis pro nomine Jeſu contumelias ſuſtinere: hoc enim leve & momentaneum tribulationis immenſum pondus gloriæ operatur, ad quam non ſunt condignæ hujus temporis paſſiones. Nos quoque intendentes vos tamquam ſpeciales filios favorabiliter confovere, petimus, ut pro nobis offeratis vitulos labiorum, ſi forte, quod noſtris meritis non valemus, veſtris ſuffragiis aſſequamur. Datum Laterani VII Kalendas Februarii, Pontificatûs noſtri anno primo: *Iſtud eſt primum diploma Pontificum Romanorum, in quo titulum Prædicatorum huic Ordini datum legimus.*

etſi quidam velint, hunc ab Innocentio III mirabiliter iis datum eſſe,

463 *Attamen reverendiſſimus Vincentius Bandellus, apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1216 *cap.* 16 *laudatus, in Commentariis Conſtitutionum Diſtinct.* 1 *cap.* 15 *de origine hujus tituli tradit ſequentia:* Hoc nomen Prædicatorum fuit impoſitum Ordini noſtro à Papa Innocentio III, qui dum ſcriberet beato Dominico & Fratribus ſuis, impoſuiſſetque ſcriptori, ut ſcriberet hoc modo: FRATRI DOMINICO ET SOCIIS SUIS, ſtatim revocavit, & dixit: Scribe hoc modo: MAGISTRO DOMINICO ET CUM EO PRÆDICANTIBUS; ſtatimque aliquantulum plus conſiderans, noli, inquit, ſic dicere; ſed ſcribe hoc modo: MAGISTRO DOMINICO ET FRATRIBUS PRÆDICATORIBUS. Et ex tunc ipſe beatus Dominicus & filii ejus cœperunt ſe Fratres Prædicatores vocare, cœperuntque in curia & ubique ab omnibus ſic vocari. *Huic traditioni anonymus ſeculi* XIV *ſcriptor apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 334 *&* 347, *Hermannus Cornerus in ſuo Chronico, Jacobus Suſatus, Sebaſtianus de Olmeda, Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1215 *num.* 6, *Nicolaus Janſenius in Vita* S. Dominici *cap.* 6, *aliique recentiores paſſim aſſentiuntur.*

E

pro qua opinione perperam citatur Stephanus de Salanhaco,

464 *Sed antiquiſſimus ejuſdem traditionis aſſertor, quem hactenus novimus, allegatur Stephanus de Salanhaco, qui apud Malvendam loco proximè citato ſic ſcribere perhibetur:* Celebrato ſiquidem Lateranenſi concilio, anno Domini MCCXVI ſummus Pontifex ordinans quædam circa negotium fidei in partibus Toloſanis agenda, & decernens ſuper his ſcribere beato Dominico & his, qui cum eo erant, accito notario, dixit ei: Sede, ſcribe ſuper his FRATRI DOMINICO ET SOCIIS EJUS in hæc verba Et ſtans paululum, Noli ſcribere, inquit, ſic; ſed hoc modo: FRATRI DOMINICO ET CUM EO PRÆDICANTIBUS IN PARTIBUS TOLOSANIS &c. Statimque aliquamdiu conſiderans plus, ſic, inquit, ſcribe: MAGISTRO DOMINICO & FRATRIBUS PRÆDICATORIBUS &c. Et ſurrexit. Sicut dixit dominus, ſcripſit notarius. Nutu Dei præſens tunc Romæ aderat Pater ſanctus, qui audito verbo domini totius mundi, vicarii Jeſu Chriſti, gaviſus eſt gaudio magna valde: nam deinceps in curia, & ubique ipſe, & filii ejus cœperunt ſe Fratres Prædicatores vocare, cœperuntque in curia & ubique ab omnibus ſic vocari juxta illud Iſaiæ 62: Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. *Quicumque ſimiles recentiorum auctorum narrationes cum hac conferre voluerit, haud difficulter perſpiciet, omnes illas ex hoc primo, ni fallimur, fonte prodire*

F

A *dire. At circa allegatum hujus rei primum narratorem nonnulla notanda occurrunt.*

cujus scripta interpolata sunt,

465 *Primò observamus, ab antiquiore hujus traditionis teste non dici, quod illa triplex inscriptionis mutatio statim post celebratum concilium Lateranense contigerit. Quinimò hic scriptor indicat, id anno Christi* 1216 *evenisse, quo eodem anno Honorius III in locum Innocentii III successit. Secundò advertimus, in hoc textu non exprimi nomen Innocentii III Papæ, cui fortè recentiores auctores illud ex conjectura adscribunt, cum successori ejus Honorio III tribuendum esset. Tertiò notamus, illud opus Stephani de Salanhaco interpolatum esse, ut Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 415 *testatur. Unde laudatus Echardus pag.* 71 *ejusdem tomi ad objectam sibi istius Stephani auctoritatem ita respondet :* Testimonium magni esset momenti, si à Salanhaco scriptum esse constaret ; sed cum Bernardus Guidonis ipse moneat, hunc tractatum à se ubique interpolatum, & plura postea sibi cognita, & à Salanhaco omissa, à se suis locis inserta, non aliam quam à Bernardo habet auctoritatem, cujus ætate ista de mutatione factâ invaluerat opinio. *Quod E-*

B *chardus hìc respondet argumento de facta mutatione vestium, quam posteà discutiemus, eodem jure in hac materia reponimus.*

ut exemplo probatur.

466 *Præterea dubitamus, an solus Bernardus Guidonis opus illud Stephani interpolaverit. Imò suspicamur, postmodum plura ac recentiora ad idem opus augendum vel supplendum paulatim accessisse : nam etiam Bernardo Guidonis tribuere non audemus, quod apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1217 *cap.* 8 *sub nomine Stephani de Salanhaco narratur his verbis :* Discurrebat beatus Dominicus, & mittebat Fratres, quos ab initio paucos habuit, & mediocriter litteratos, & ut plurimum adolescentulos. Unde mirabantur quidam Religiosi, Cistercienſis Ordinis præcipuè, quod tam juvenes Fratres mitteret ad prædicandum, & tam securè, ipsosque Fratres observabant, si vel in verbis vel in factis reprehendere eos possent : quod cum diu sustinuisset, sumptâ sanctâ audaciâ, quadam die ; Quid, inquit, more Pharisæorum curiosè meos discipulos observatis? Scio, scio, & certus sum, quod juvenes mei ibunt, & redibunt, mittentur & revertentur ; juvenes autem vestri claudentur, & non revertentur. *Flaminius lib.* 2 *Vitæ* S. Dominici *fol.* 50 *eamdem Sancti responsionem refert, eamque adhuc duriorem reddit. At nobis vix persuadere possumus, mitissimum Sanctum tam acerbè respondisse Religiosis Ordinis Cistercienſis, cui tantum debebat, & cum quo familiariter conversabatur, ut legimus in veteribus illius Actis, quæ de odioso hujusmodi responso nusquam meminerunt.*

C

Thomas Cantipratanus miram hujus tituli historiam Honorio III tribuit,

467 *Potius itaque credemus, circa titulum Prædicatorum simile quid Honorio III accidisse: nam Thomas Cantipratanus, qui Bernardo Guidonis antiquior est, lib.* 1 *Apum cap.* 9 *num.* 5 *talem ferè inscriptionis mutationem huic Pontifici tribuit, & de origine istius appellationis tradit sequentia :* Hinc quidem, nacta occasione, videndum est, Prædicatorum Ordo qualiter tali nomine sit vocatus : cum enim Ordo confirmari ab Apostolico debuisset, præcepit notario, ut in inscriptione Ordinis FRATRES PRÆDICANTES poneret. Qui ordinans litteram confirmationis, FRATRES PRÆDICATORES posuit recto modo. Litterâ ergo inspectâ, Apostolicus dixit notario : Ut quid, secundùm quod tibi dixeram, non posuisti FRATRES PRÆDICANTES, sed PRÆDICATORES ponere voluisti? Tunc ille constanti vultu respondit : PRÆDICANTES, inquit, nomen est adjectivum, licet à participio substantivari posse concedatur, & est commune nomen in actu ; PRÆDICATORES verò nomen est propriè substantivum, & est nomen verbale simul & personale, in quo nomen officii manifestissimè declaratur. Vide ergo, lector, quam veridicè notarius ad objecta responderit : Prædicans enim numquam significat rem suam, nisi per modum actus ; Prædicator verò significat rem suam per modum habitus, licet non sit semper in actu, & ideo debuit poni congruè Prædicator. Consentiente ergo domino Apostolico evidentissimæ rationi, Ordo intitulatus est nomine Prædicatorum, & inter Cardinales solenniter confirmatus. AUCTORE G. C.

cui Flaminius aliud prodigium gratis addit,

468 *Flaminius in laudata* S. Dominici *Vitâ fol.* 11 *&* 12 *hanc Ordinis confirmationem novo miraculo sic exornat :* Illud quoque hoc loco prætereundum non est, quod divinitus illis accidit, quibus ab ipso Pontifice maximo demandatum fuerat, ut de confirmatione Ordinis, ac de ceteris ipsi Ordini ab eo concessis testes litteras scriberent : nam cum eum tamquam fastidientes ac indignabundi Ordinem Prædicatorum nollent scribere, quod (ut diximus) non nisi episcopis ac similibus id negotium ac nominis titulus dabatur, sæpius exorsi, ac volentes aliter scribere, inviti PRÆDICATORES semper scribebant. Quod demum tamquam miraculo moti scripsere, quod sibi divinitus edici animadverterunt. *Nescimus, unde Flaminius eruerit hoc prodigium, de quo omnes antiqui biographi altùm siluerunt. Quare majorem ei fidem habemus, dum ibidem subnectit narrationem de sanctis Apostolorum principibus Petro & Paulo, qui circa hoc tempus* S. Dominico *Romæ apparuerunt, & quorum unus Sancto baculum, alter librum dedit, officium prædicationis eidem injungentes : hanc enim apparitionem Constantinus Urbevetanus num.* 20, *Humbertus cap.* 26, *Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi cap.* 67 *narrant, & eadem apud Theodoricum de Appoldia inferiùs num.* 70 *recurret.* E

& Malvenda eamdem Innocentio & Honorio adscribit;

469 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1216 *cap.* 17 *auctoritatem Stephani de Salanhaco & Thomæ Cantipratani illæsam conservare nititur, & propterea de origine hujus glorioſi nominis ita disserit :* Neutiquam dubitaverim ab utroque & ab Innocentio III & ab Honorio III illustre id & splendidum Prædicatorum nomen Ordini nostro, non sine divino instinctu, concessum. Sed quod ad Honorium attinet, cum in authenticis confirmationis Ordinis litteris, quas suprà posuimus, nulla mentio Prædicatorum nominis fiat, cogimur existimare, ne fides Cantipratani solida vacillet, Honorium vel in libello memoriali, quem notario dictabat, cum confirmationem Ordinis in Cardinalium consistorio propositurus esset, vel in regesto rerum in suo Pontificatu gestarum, cum ei confirmatio Ordinis inserenda esset, ita demum Ordinem Prædicatorum jussisse inscribi. *Malvenda hoc loco sic divinare cogitur, quia non viderat tertium Honorii diploma, quod suprà ex Raynaldo dedimus, & in cujus epigraphe contingere potuit illud, quod mox ex Thoma Cantipratano retulimus. Porrò certioribus documentis probatum cupimus, aliquid simile sub Innocentio III Pontifice evenisse.* F

470 *Dum Echardus de hoc Ordinis sui titu-*

AUCTORE G. C.

lo agit, nullum in ipsius impositione mysterium aut miraculum commemorat; sed tomo 1 *jam sæpe laudati operis pag.* 14 *in notis apertum istius appellationis fontem candidè assignat his verbis:* Quia verò de Prædicatorum nomine varii variè differunt, veram & simplicem ejus originem facile est indicare. Sciendum igitur, eos qui primi Albigensium conversioni operam dederunt, vulgò Prædicatores dictos fuisse, quod obvium passim apud Sernensem. *Deinde ex Historia Petri Vallis-Sernensis quosdam profert textus, in quibus monachi Cistercienses, aliique Albigensium impugnatores, nomine Prædicatorum promiscuè appellantur. Denique ostendit, alios plerosque munere prædicationis dumtaxat functos esse ad aliquod tempus, quo transacto, nomen & officium Prædicatorum deponebant, & ad sua redibant.* At Dominicus contrà, *inquit ibidem*, ex quo huic se dedit operi, ac titulo Prædicatoris ornatum se vidit, in eo ita sibi complacuit, ut semel assumptum numquam dimiserit, imò in cognomen asciverit, sigilloque suo voluerit insculptum, & expressum S. F. DOMINICI PRÆDICATORIS. Sic etiamnum visitur in actu homi-
B nii, quod episcopus Cadurcensis Simoni comitis Montis-fortis præstitit XII Kalendas Julii MCCXI Cadurci, cui cum aliis pluribus magnatibus & viris religiosis Dominicus præsens & testis affuit. *Post hæc indicat, ubi antiquum istud instrumentum inveniri possit, ac tandem exponit, quomodo* S. Dominicus *hunc Prædicatorum titulum, quem semper magni fecerat, Ordini suo solenniter ab Honorio III Pontifice impetraverit. En satis planam istius appellationis originem, propter quam non oportet miracula multiplicare. Idcirco tamen non inficiamur, sub Honorio III factum esse illud, quod memoratus Thomas Cantipratanus narrat.*

circa quod Choquetius scrupulum movet.

471 *Cum hæc jam scripsissem, fortuitò incidi in nonnulla verba F. Hyacinthi Choquetii, qui cap. 6 operis jam sæpe citati pag. 66 circa hoc nomen mihi scrupulum ita injicit:* Mirum tamen magis, *inquit*, quosdam, ceteroqui pios & eruditos, speciosum atque in cælo scriptum Prædicatorum nomen, non tam nobis, quam Ecclesiæ invidere. Nescio certè, quidnam humani patiantur, qui in verbis, litteris, libris, ubi nostrorum memoria occurrit, prætermisso PRÆDICATORUM titulo, DOMINICANOS eos appel-
C lant: quamquam enim Religiosæ cujusvis familiæ hominibus jucundissimum sit primi ducis atque institutoris nomen, gaudeantque ab illo suum ducere, cujus castra, disciplinam & exempla sequuntur; peccant nihilominus, & nominandi leges vel ignorant, vel contemnunt, qui inferiores titulos, dignioribus omissis, cuipiam adscribunt. *Equidem fateor, quod per decursum hujus Commentarii Prædicatores promiscuè Dominicanos nominaverim; sed simul sinceriſſimè testor, nullam scrupulosæ hujus distinctionis cogitationem mihi tunc incidisse, meque id innocuè fecisse exemplo plurium Prædicatorum, qui in scriptis aut libris se ipsos sæpe Dominicanos appellant. Quare videtur ille Choquetii scrupulus tutò contemni posse. Si quis tamen cum Choquetio censuerit, aliquid in ea re piaculi esse, quod hactenus cum plurimis scriptoribus ignoravi, is liberè secundum mentem meam pro Dominicanis ubique Prædicatores substituat. Nunc ad alia nomina, quibus hic Ordo appellatus fuit, assignanda progrediamur.*

472 *Cardinalis Vitriacus in Historia sua Occidentali præfixit capiti 27 hunc titulum:* De nova religione, & prædicatione Bononiensium Canonicorum. *Deinde vitam illorum Canonicorum describens inter alia asserit, eos in summa paupertate vivere, ac fidelibus verbum Dei prædicare*, canonicam regulam & salutares regularium observantias prædicationis & doctrinæ gratiâ decorantes, & Prædicatorum Ordinem Canonicorum Ordini conjungentes. *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 24 *ex toto hoc Vitriaci capite contra opinionem Andreæ Hoii eruditè demonstrat, Cardinalem Vitriacum hîc de Ordine Prædicatorum egisse, & pagina sequente ratiocinium suum ita concludit:* Si eruditi Actorum Sanctorum editores hæc aliquando legerint, eos sperare ausim emendaturos, quod tomo III Maii pag. LIV in serie episcoporum Hierosolymitanorum à Daniele Papebrochio, sola Andreæ Hoii supracitati fide innixo, ceu certum profertur, nullam à Vitriaco fieri Ordinis Prædicatorum mentionem.

D

Occasione alterius tituli Echardus à nobis exigit retractationem,

quam Papebrochius jam bis vulgavit,

473 *Verùm quod à nobis Echardus hoc loco exigit, jam ipse candidissimus Papebrochius in Responsionibus suis ad exhibitionem errorum bis præstitit: nam in responsione ad articulum* XVI *num.* 170 *& sequente probat, Ordinem Prædicatorum ab Honorio III Ordinem Canonicum appellari, ideoque ibidem addit, se non debuisse dubitare*, quin nova religio & prædicatio Bononiensium Canonicorum (*alludit ad verba Jacobi Vitriaci Cardinalis*) esset Ordo Prædicatorum. *Præterea in responsione ad articulum* XXII *num.* 32 *Papebrochius de eadem re sic loquitur:* Denique mihi Ordinique gratulor, quod potuerim articulo XVI num. 170 primus observare, notitiam ejus apud Jacobum Vitriacensem sub honorifico Canonicorum Bononiensium titulo, prius usurpato, quam ipsa Prædicatorum appellatio Pontificis Romani nutu stabiliretur. Hoc autem ne gratis videar asseruisse, licet fundatum in ipsis Pontificum bullis, ab Ordinis annalista productis, eccum tibi ipsum Vitriacensis contextum. *Tum numeris sequentibus refert integrum Vitriaci textum, & ex illo eruit, ibi Ordinem Prædicatorum designari.*

& quam reprehendit, Helyotus,

474 *Quinimò Helyotus in Historia Gallica Ordinum Religiosorum ac militarium parte* 2 *cap.* 37, *sive tomo* 2 *istius operis pag.* 247, *Papebrochium propter hanc retractationem carpit, acsi Ordinem Prædicatorum cum congregatione scholarium Bononiensium perperam confudisset. Interim Helyotus fatetur, progressum & habitum hujus congregationis à se ignorari, & dum initium illius ante annum Christi* 1200 *collocat, nullum veterem hujus epochæ testem allegat. Præterea congregationem scholarium Bononiensium ab Ordine Prædicatorum distinguendam censet, eo quod Cardinalis Vitriacus dicat, illos* Prædicatorum Ordinem, Canonicorum Ordini *conjunxisse. At hæc ipsa expressio nos movet, ut hîc Ordinem Prædicatorum assignari existimemus: nam Fratres Prædicatores ea ætate sæpius nomine Canonicorum appellantur. Sic anno Christi* 1224 *Girardus archiepiscopus Bisuntinus* reverendos Fratres Canonicos Ordinis Prædicatorum *laudavit in suo diplomate, quod Joannes Jacobus Chiffletius in sua Vesuntione part.* 2 *pag.* 258 *& sequente integrum exhibuit. Ex pluribus aliis authenticis instrumentis de illa appellatione constat, & eadem inferiùs ex processu Bononiensi confirmabitur.*

E

F

475 *Denique Helyotus distinctionem inter illos*

licet putemus, retractationi Papebrochianæ adhærendum esse.

A *los faciendam putat, eo quod Fratres Prædicatores carnibus abstinerent, & interim Vitriacus de canonicis Bononiensibus sic scribat :* Tribus in hebdomade diebus carnes, si eis apponantur, non recusant. *Sed huic argumento Echardus in notis proximè citatis ita diversimodè respondet :* Scrupulum forsan quis ingeret, quod idem Vitriacus addat, Prædicatores illos tribus in hebdomada diebus carnes, si eis apponerentur, non recusasse. Sed facilis responsio, Vitriacum non ad amussim de his, quæ in quaque Religione, præsertim nova, observabantur, edoctum fuisse : sic enim, ubi de Ordine Minorum, quædam habet, quæ apud eos numquam fuerunt in usu; ut cum dicit, summum apud eos esse Priorem, cui subsunt Priores inferiores ; quas denominationes numquam usurparunt : item capitula generalia quotannis semel vel bis etiam apud eos convocari, quod non verum, nec agnoscit ipse Wadingus. Adde, forsan Bononiæ in illis principiis & antequam beatus Dominicus sua haberet Capitula generalia, carnium usum tribus hebdomadæ diebus, si offerrentur, licitum fuisse, aut certè nondum prohibitum, vel tandem de infirmis id intelligendum. *Omnibus maturè expensis, probabilius sententiæ Echardi & retractationi Papebrochianæ adhærendum arbitramur.*

Prædicatores olim vocabantur Fratres Virginis Mariæ,

476 *Sanctus Antoninus parte 3 Chronicorum tit. 23 cap. 3 § 1 aliud nomen eidem Ordini datum ita indicat :* In principio Fratres Ordinis dicebantur Fratres Virginis Mariæ ; sed placuit Ecclesiæ Dei titulum eis dare Fratrum Prædicatorum. *Hoc pio nomine Choquetius in Deiparæ Visceribus maternis erga Ordinem Prædicatorum cap. 6 pag. 60 sic jure merito gloriatur* ; Qui titulus jucundaque nominis appellatio, *ait*, non ab ipso primo duce Dominico, aliove mortalium fuit Ordini indita ; sed à maximis Deiparæ in illum beneficiis, mutuaque vicissim hujus in illam admiranda religione, toto jam tum orbe clarissimis, variisque ejusdem Virginis revelationibus, occulto Numinis instinctu, communi Christiani orbis consensione atque acclamatione, passim usurpata cæloque delapsa. Nonnulli quidem alii sacri hominum Ordines à glorioſissimæ virginis Mariæ nomine nomen habent, sed quod ab ejus cultu atque amore illis ipsorum conditores primitus imposuerint; noster verò titulum illum à cælo obtinuit, quo usque alium ab apostolico prædicandi munere ipsi adornabat Virgo Mater, Pontificis maximi, tamquam supremi dictatoris, postmodum ore publicandum. *In antiquis* S. Dominici *Actis recensentur singulares Deiparæ favores erga Ordinem Prædicatorum ; sed in illis nusquam legimus, Fratres ab eadem Virgine Maria nomen accepisse.*

C

& Fratres majores,

477 *Discimus ex Gestis Trevirensium archiepiscoporum, quæ diligentissimus veterum monumentorum indagator Edmundus Martene nuper tomo 4 Collectionis suæ amplissimæ inseruit, Prædicatores aliquando vocatos fuisse* Fratres majores : *cum enim auctor illic retulisset Acta Joannis archiepiscopi, qui anno Dominicæ incarnationis 1190 ad cathedram Trevirensem evectus est, & anno gubernationis suæ vigesimo tertio è vivis excessit, ibidem col. 229 ad propositum nostrum interserit sequentia :* Ejus quoque temporibus claruerunt in Lombardia duo luminaria magna, Ecclesiam Dei mirificè irradiantia, Dominicus videlicet & Franciscus ; quorum prior MAJORUM FRATRUM, id est, Prædicatorum ; posterior MINORUM FRATRUM, id est, nudipedum seu nodatorum Ordinem instituit. *Forsan hæc appellatio tantùm usitata fuit in Germania, aut apud plebem, ut Prædicatores à Fratribus Minoribus seu Franciscanis distinguerentur, cum alibi hunc titulum Fratrum majorum nusquam invenerimus.*

AUCTORE G. C.

sicut in Gallia appellantur Jacobini,

478 *Denique in Gallia Prædicatores jam à multis seculis & adhuc hodiedum vulgò vocantur* Jacobini, *cujus appellationis originem Matthæus Parisiensis in Historia majori, Parisiis anno 1644 recusa, inter gesta anni 1198 pag. 134 explicat his verbis :* Eodem anno, defuncto Papa Cælestino, Innocentius tertius successit, in die cathedræ sancti Petri Papa consecratus, & in Petri cathedra collocatus, cujus favore exortum est in Italia novum genus Prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cœperunt Apostolicam imitari. Isti in victu & vestitu satis tenues, aurum & argentum vel aliud quid proprii non possidentes, ibant per civitates & vicos & castella, verbum Euangelii prædicantes. Multiplicati sunt autem in brevi per orbem universum propter spontaneam paupertatem, habitantes deni & septeni simul in urbibus capitalibus, nihil de crastino cogitantes, nec quidquam usque mane retinentes. De euangelio quoque juxta regulam euangelicam vivebant, & si quid sibi in mensa ex eleemosynarum largitione superabundabat, hoc continuò pauperibus erogabant. Ibant autem calceati in præparatione Euangelii ; vestiti dormiebant ; mattis postratis * utebantur, saxeis cervicalibus capititibus subnixis.

E

* *forte* pro stratis

quam etymologiam præ exteris

479 *Monachus ille Anglus melius testari potuit de austera vita primorum Prædicatorum, quos haud dubiè suo tempore in Anglia vidit, quam de Gallica Jacobinorum aut Jacobitarum appellatione, quæ hîc frivolè ab ipso explicatur. Præterea in aliis rebus hîc etiam aberrat : quomodo enim Innocentii III* favore exortum est in Italia novum genus Prædicatorum, *qui sub ipsius Pontificatu adhuc Tolosæ in Gallia degebant ? Denique istud elogium, quod hîc antiquis Prædicatoribus tribuit, prorsus non cohæret cum contumeliosis dicteriis, quibus eosdem in illo opere alibi incessit. Unde non temerè suspicabimur, ab hæreticis editoribus huic operi insertas esse pleraſque calumnias, quibus sub nomine Matthæi Parisiensis contra Romanos Pontifices ac religiosos Ordines furiosè debacchari solent. Hinc etiam minus corruptus (saltem circa præsentem Jacobinorum appellationem) nobis videtur Cæcilianus ejusdem Matthæi codex, in quo ante elogium Prædicatorum hæc leguntur :* Quod nomen (*videlicet Jacobitarum*) in principio subarratum, tunc deinde cœpit eis adhærere, cum magister Johannes, regis Francorum physicus, natione Anglicus, & de pago sancti Albani oriundus, eisdem Prædicatoribus mansionem suam dedit, quam peregrinis hospitium quærentibus, Parisius assignaverat; quæ domus sancti Jacobi fuerat appellata. Unde JACOBITÆ ipsi Prædicatores hodie appellantur.

F

rectè explicant auctores Galli,

480 *Vix intelligimus, quid Matthæus per* nomen subarratum *significare velit. Quare audiamus unum alterumve scriptorem ex Gallis, qui eamdem etymologiam clarius explicant, & inter quos Cæsar Egassius Bulæus in Historia universitatis Parisiensis tomo 3 pag. 678 sic breviter scribit :* Dominicus Hispanus, Canonicus Oxomensis, occasione Albigensis hæreſos collegium seu sodalitium Fratrum Prædicatorum instituit, qui

AUCTORE G. C. ab eo Dominicani dicti ſunt; deinde JACOBINI vel JACOBITÆ, poſtquam Pariſiis in via San-Jacobæa ſedem poſuerunt. *Gerardus Dubois in Hiſtoria eccleſiæ Pariſienſis lib. 14 cap. 6 num. 8 agit de adventu Prædicatorum in urbem Pariſienſem, & ibidem num. 9, ſeu tomo 2 iſtius operis pag. 264 ad rem noſtram hæc habet:* Neque tum Dominicanis locus erat ad ſacra facienda, utebanturque baſilica beatæ Mariæ de Campis, & in ea Reginaldus ſepultus eſt. Locum verò, quem ſancti Jacobi vocabant, illis ultro conceſſerunt Magiſtri univerſitatis Pariſienſis, ad quos attinebat. Ibi exſtructum eſt oratorium ſeu capella ſancti Jacobi; unde poſtea Dominicanis & vico nomen fuit: illi enim populari appellatione JACOBINI dicti ſunt, & vicus JACOBÆUS dictus eſt.

& de qua nuperus ſcriptor Hiſpanus frivolè diſſerit.

481 *Nuper R. D. Joſephus Lopez Agurleta, Canonicus Auguſtinianus ex Ordine militari S. Jacobi, Hiſpanicè conſcripſit Apologiam, qua non ſolùm* S. Dominicum, *ſed omnes Prædicatores uſque ad annum 1236, aut ſaltem uſque ad mortem ſancti Fundatoris, Ordini ſuo Auguſtiniano vindicat, & hanc Apologiam iteratis typis Matriti anno 1731 continuavit. In illa continuatione § 22 cap. 1 num. 5 ex nomine* Jacobitarum, *quo Dominicani appellantur, & aliis quibuſdam ſignis, aut communibus utriuſque inſtituti conſuetudinibus, probare nititur,* S. Dominicum *ad Ordinem militarem S. Jacobi pertinere, & primum Prædicatorum inſtitutum ex Ordine ſuo ortum eſſe. Nobis nec vacat nec lubet ſingulas R. D. Joſephi conjecturas examinare aut refellere. At cum hîc in nomen Jacobitarum vel Jacobinorum inciderimus, hac occaſione obiter obſervamus, ex iſto Prædicatorum nomine pro identitate utriuſque Ordinis frivolum argumentum deſumi, cum ex hactenus dictis conſtet, illud alia ex cauſa Prædicatoribus in Gallia inditum eſſe. His tamen R. D. Apologiſta non acquieſcit; ſed in laudata Apologiæ ſuæ continuatione § 22 cap. 9 num. 21 hanc nominis originem infirmare conatur, & ibidem confidenter interrogat, cur Prædicatores in Flandria aliiſque partibus* Jacobitæ *vocentur. Verùm hîc negamus erroneam R. D. Joſephi hypotheſim: nam omnes ſacri iſtius Ordinis ſectatores in Flandria aliiſque partibus, ſi Galliam excipias,* Prædicatores *vel* Dominicani *vulgò appellantur. Locus ille Pariſienſis, à quo nomen* Jacobinorum *Prædicatoribus in Gallia adhæſit, paragrapho ſequente diſtinctiùs aſſignabitur, poſtquam ibidem de reditu* S. Dominici *Toloſam, ac diſperſione primorum ſodalium nonnulla præmiſerimus.*

B

C

§ XXVI. Reditus Sancti ex urbe Romana in Toloſanam, diſperſio primorum ſodalium per Hiſpaniam & Galliam, & origo Conventus Pariſienſis.

Sanctus poſt quatuor diplomata,

JOannes *à ſancta Maria in Actis Gallicis* S. Dominici *lib. 3 cap. 16 refert quartam bullam, quam Sanctus poſt confirmationem Ordinis ſui adhuc Romæ exiſtens ab Honorio III Pontifice impetravit, & quæ* Priori ſancti Romani *inſcripta ſic ſonat:* Juſtis petentium votis inclinati, auctoritate Apoſtolica diſtrictiùs inhibemus, ut nulli Fratrum veſtrorum poſt factam in eo profeſſionem fas ſit ſine tua, fili Prior, aut ſucceſſorum tuorum licentia, niſi arctioris Religionis obtentu, ab eodem loco diſcedere; diſcedentem verò abſque communium veſtrarum litterarum cautione nullus audeat retinere. Quod ſi quis fortè retinere præſumpſerit, licitum ſit vobis in ipſos Fratres regularem ſententiam promulgare. Nulli ergo &c. Datum Laterani VII Idus Februarii, Pontificatus noſtri anno primo. D

ab Honorio III Pontifice obtenta,

483 *Bzovius eamdem Honorii III bullam ex regiſtro anni primi excerpſit, illamque manuſcriptis Ordinis Annalibus inſeruit, quam inde Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 15 profert, & ex ea chronologiam hujus temporis ſic ordinat:* Ex hoc diplomate habetur, Dominicum Romæ adhuc perſtitiſſe VII Februarii anni MCCXVI veteri ſtylo, novo MCCXVII, quo numerus aureus 2, littera Dominicalis A, Paſcha XXVI Martii. Quadrageſimam autem, quæ VIII Februarii incepit, ibidem tranſegiſſe docebit poſtea Guillelmus de Monte-ferrato, ſecundus in proceſſu canonizationis teſtis. Itaque ſic ſtatuimus, Dominicum poſt accepta quatuor relata diplomata non tam cito, ſed poſt Paſcha anni MCCXVII Româ exiviſſe: nec dubium, quin toto hoc tempore pluries prædicaverit, ut illi ubique ſolemne, fortéque etiam tum in aula ſummi Pontificis, ſancti Pauli epiſtolas interpretatus fuerit, quod ſacri palatii magiſtri munus erigendi occaſionem dederit. *De magiſterio ſacri palatii infrà agemus.* E

Toloſam revertitur,

484 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum exiſtimat,* S. Dominicum *poſt obtenta ab Honorio Pontifice diplomata ſtatim Toloſam ad ſocios ſuos rediiſſe, & res geſtas anni 1217 cap. 1 ita narrare incipit:* Annus Dominicæ nativitatis milleſimus ducenteſimus decimus ſeptimus adeſt; Honorii Pontificis continuatur primus ad menſem uſque Julii, unde incipit numerari ſecundus; vitæ verò ſancti Dominici quadrageſimus octavus, Ordinis verò magiſtratûs primus. Vir Dei, expeditis omnibus, quæ ad confirmationem Ordinis pertinere videbantur, Româ Toloſam ad ſocios rediit. De tempore conveniunt omnes auctores. Et valde veriſimile eſt, ſanctum Dominicum, confirmato Ordine, non niſi breviſſimo tempore manſiſſe Romæ, cupidiſſimè ad ſuos, quibus tam lætum nuntium confirmati Ordinis afferret, regredi feſtinantem, cum quibus etiam de conſtituendo & propagando Ordine conſilia eſſet agitaturus. F

& primos ſuos ſocios in varias regiones diſpergit,

485 *Dum Malvenda hoc loco dicit, auctores omnes convenire de tempore, intelligendus eſt de illis auctoribus, qui annum novo ſtylo numerant: hi enim conſentiunt, hæc omnia anno Chriſti 1217 contigiſſe. Sed cum ipſemet veroſimile putet, Sanctum ſtatim poſt confirmationem Ordinis ad ſocios ſuos rediiſſe, diſcrepat ab opinione Echardi, qui paginâ proximè citatâ reditum ejuſdem Sancti uſque ad Paſcha ſic differt:* Anno MCCXVII poſt paſcha, quod fuit XXVI Martii, Dominicus, peractis Romæ negotiis, diſceſſit, & in Galliam ad ſuos Toloſæ in ſancti Romani agentes reverſus eſt, quos quatuor bullarum relatarum lectione beavit: tum jamjam à ſe dividendos monuit, quamquam, ne id faceret, diſſuaderent Montis-fortis comes, archiepiſcopus Narbonenſis, epiſcopus Toloſanus, & alii plures. Sed eum urgebat propagandi per orbem Ordinis ratio. Huic diviſioni diem Aſſumptionis XV Auguſti ejus anni elegiſſe prodit Salanha-

cus;

A cus ; locum verò monaſterium Prulianum. *Deinde eumdem diem confirmat ex archivo Pruliano, in cujus monumentis legitur ſanctus Ordinis Fundator* in die Aſſumptionis *ſocios ad monaſterium Prulianum convocaſſe, & inde eos ad diverſas provincias miſiſſe.*

eo quod divinitus præmoſſet inſtantem mortem Comitis Montis-fortis,

486 *Jam quæritur, quænam ratio* S. Dominicum *moverit, ut gregem ſuum adhuc tenellum tam citò in diverſas regiones diſpergeret. Beatus Jordanus, & Bartholomæus Tridentinus innuunt, id eum feciſſe propter revelationem, qua mortem Comitis Montis-fortis præviderat. Humbertus in apographo noſtro Ultrajectino hanc propheticam viſionem ita narrat :* Nec ſilendum quoque eſt, qualiter Virum Dei occaſus excellentis viri Simonis Comitis Montis-fortis, ſpecialis amici & fa-

* *forte* quæ miliaris ſui, qui pro negotiis fidei, quam * ſtrenuè agebat in partibus Toloſanis, ibidem mortuus eſt, per viſionis myſterium, divina ſibi revelante virtute, non latuit, priuſquam diſpergeret Fratres de Toloſa : videbat enim in ſomnis

B imaginaria quadam viſione, ſed intellectu non vacua, arborem quamdam quantitate proceram, ramorum expanſione diffuſam, denſarumque frondium venuſtate perpulcram ; quieſcentem quoque in ramis ejus avium multitudinem copioſam. Poſt paululum autem arbor illa corruit, & omnis ille cœtus volatilium diſperſus aufugit. Intellexit igitur ſtatim Vir divino Spiritu repletus, Comiti videlicet Montis-fortis, magno videlicet principi, pupillorumque tutori, mortis excidium proximum imminere, ſicut & rei poſtmodum probavit eventus. *Certè* S. Dominicum *de diſperſione illa facienda divinitus edoctum fuiſſe, ſatis oſtendunt illa ſimplicia verba, quibus apud Theodoricum de Appoldia num.* 71 *Comiti Montis-fortis, aliiſque hanc rem diſſuadentibus ſic humiliter reſpondet :* Nolite, patres & domini, contradicere mihi, quia ego ſcio bene, quid facio.

& antea Romæ habuiſſet alteram viſionem cæleſtem

487 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1217 *cap.* 1 *alteram hujus diſperſionis cauſam, eamque præcipuam, exprimit his verbis :* Certum eſt, ſanctum Dominicum, cum ſic in primordiis novellæ plantationis ſtatuit Fratres ad prædicandum Ordinemque propagandum per diverſas mundi regiones amandare, po-

C tiſſimùm divina illa viſione, quam ad finem anni præcedentis deſcripſimus, fuiſſe permotum ; nempe quando divinitus ipſi apparentes Apoſtolorum principes Petrus & Paulus juſſerunt, ut vaderet, populiſque Euangelium annuntiaret, ad hoc enim munus à Deo delectum *&c. Flaminius in Actis* S. Dominici *fol.* 12 *eamdem apparitionem, in qua Petrus Sancto baculum & Paulus librum tradidit, eique ſubitò videbantur Fratres bini & bini incedentes ubique per mundum prædicare, ſic interpretatur :* Per traditum autem illi baculum credere debemus, ſignificari auctoritatem, non modò prædicandi, ſed & ſolvendi ac ligandi præſtitam, non ſolùm quia Honorius facultatem illi ac toti Prædicatorum Ordini confitentes audiendi permiſit ; ſed etiam quia ex poſteris illius futuri erant Pontifices maximi, Cardinales, epiſcopi, & alii dignitatibus eccleſiaſticis inſignes viri. Per librum verò apertum, diluciditatem mentis, qua poſſet apertè divinæ legis vim & ſenſa percipere. Sparſi autem momento temporis paſſim per orbem terrarum bini Prædicatores numeroſitatem & propagationem mox futuram præmonſtrabant. Conſtat autem, beatum Dominicum poſt illud tempus, ſive reſideret in monaſterio, ſive uſquam iter faceret, baculum ſem-

per manu geſtaſſe, & Pauli epiſtolas, quocumque iret, ſecum habuiſſe. Baculus autem, quo aſſiduè uſus eſt, Bononiæ in monaſterio ſanctæ Agnetis adhuc viſitur, & non aliter, ac reliquiæ Sanctorum ſoleant, aſſervatur.

quæ etiam ad hanc ſodalium diſperſionem motus eſt,

488 *Quidcumque ſentiendum ſit de hac Flaminii interpretatione, juvat eamdem viſionem referre ex Conſtantino Urbevetano, qui in Vita* S. Dominici *num.* 20 *& ſequente illam diſperſioni Fratrum cauſam dediſſe, innuit his verbis :* Cum igitur vir Dei Dominicus eſſet Romæ, & in baſilica ſancti Petri in conſpectu Dei orationem ſuam pro conſervatione & dilatatione Ordinis, quem per ipſum dextera ejus propagabat, effunderet, facta manu Domini ſuper eum, glorioſos principes Petrum & Paulum ad ſe ſubitò viſione quadam imaginaria venientes aſpexit, quorum primus, Petrus videlicet, baculum ; Paulus verò librum ſibi videbatur tradere ; addebantque dicentes : Vade, prædica, quoniam à Deo ad hoc miniſterium es electus ; moxque in momento temporis videbatur ei, quod filios ſuos E per totum mundum diſperſos aſpiceret, incedentes binos & binos, & verbum Dei populis prædicantes. Quapropter Toloſam rediens, ubi jam Fratres in eccleſia ſancti Romani, quam eis ſupradictus Fulco epiſcopus Toloſanus contulerat, clauſtrum conſtruxerant & manebant, convocatis omnibus dixit, hoc ſuum eſſe propoſitum, ut Fratres omnes, licet paucos, per diverſas mundi diſpergeret regiones, ſciens quia ſemina diſperſa fructificant, congeſta putreſcunt.

ut Conſtantinus Urbevetanus teſtatur.

489 Voluit etiam, ut ſibi quemdam per electionem præficerent, penes quem ſuper omnes, ſub ipſo tamen, regendi & corrigendi auctoritas reſideret. Hoc autem faciebat Vir ſanctus diſponens adire terras Saracenorum, & eis verbum Domini prædicare ; propter quod etiam barbam aliquanto tempore nutriebat. Electus eſt igitur Frater Matthæus, & abbatis nomine nuncupatus, poſt quem in eodem Ordine abbas nec ſurrexit alius, nec reſurget : placuit namque poſtmodum Fratribus, ut qui toti præeſſet Ordini, non abbas, ſed magiſter Ordinis diceretur ; ceteri verò inferiores prælati Priorum & Suppriorum communi ſcilicet Religioſorum vocabulo cenſerentur, devitantes nimirum juxta Apoſtolum, etſi non F profanas, ſuperſtitioſas tamen vocum in omnibus novitates. Invocato igitur Spiritu ſancto, diſperſit fidelis diſpenſator & prudens ſervus Dei Dominicus Fratres ſuos, & quoſdam in Hiſpaniam, quoſdam verò Pariſius (*nomen hujus civitatis ab auctoribus medii ævi paſſim non inflectitur per caſus, quod hîc ſemel monuiſſe ſufficiat*) alios tandem Bononiam deſtinavit. Illi autem profecti ſalutarem ubique diſſeminaverunt ſcientiam, magnas quidem ſuſtinentes anguſtias paupertatis, & virtus Dei erat ad multiplicandum eos. Ipſe verò Romam, Domino ducente, profectus eſt.

Inter illos ſocios, qui ad varias regiones miſſi ſunt,

490 *Acta noſtra ab antiquis biographis conſcripta, quæ inferiùs dabimus, ſodales illos diſperſos nominatim recenſent, & Echardus tomo* 1 *pag.* 16 *in notis eoſdem univerſim ita diſtribuit :* E ſedecim primis ſociis, cum quatuor in Hiſpaniam, & ſeptem Pariſios miſiſſet Dominicus, quinque reliquos ſic diſtribuit. Fratrem Natalem de Prulio, & Fratrem Guillelmum Clareti in monaſterio Pruliano conſtituit, primum in ſpiritualibus præfectum, alterum in temporalibus curatorem, ut conſtat ex antiquis loci monimentis, mihi inter ſchedas ſervatis. Fratrem Petrum Cellani & Fratrem Thomam Toloſanos Toloſæ

AUCTORE G. C.

reliquit in ſancti Romani. *Quod hîc Echardus circa curatores monaſterii Pruliani ex antiquis iſtius loci inſtrumentis memorat, confirmari poteſt ex Bernardo Guidonis, qui apud Edmundum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col.* 452 *ſic ſcribit:* Primus Prior tempore, dignitate & ordine, utpote inſtitutor, fundator & gubernator monaſterii Sororum beatæ Mariæ de Pruliano, fuit beatus Dominicus, natione Hiſpanus, nunc & ſemper ante Deum Sororum & loci defenſor & patronus. Hic monaſterium rexit & direxit ab exordio, ut principalis per ſe ipſum annis aliquibus, quamvis non ibi aſſiduè reſidens, ſed ad diverſas partes pro multorum ſalute diſcurrens, & ob hanc cauſam alios inſtituit loco ſui, ſcilicet Fratrem Natalem & Fratrem Guillelmum Clareti. A confirmatione verò Ordinis cœpit non Pruliani, ſed ſancti Romani Prior, & Magiſter Ordinis appellari, & per Priores alios, ſub ipſo tamen, monaſterium gubernari.

B *præcipuè laudatur quidam Dominicus Hiſpanus*

491 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1217 *cap.* 3 *& ſequente de quatuor ſodalibus in Hiſpaniam miſſis, ac præſertim de Gomezio, multa memorat. Sed cum non noverimus auctoritatem teſtimoniorum, quæ Malvenda ibi allegat, illa eruditis iſtarum regionum incolis examinanda relinquimus. Saltem Bernardus Guidonis, qui plurima antiqua Ordinis monumenta pervolverat, ibidem apud Malvendam de iiſdem quatuor ſociis tantùm tradit ſequentia:* Frater Dominicus Hiſpanus, alius à ſancto Dominico. Hunc Fratrem Dominicum cum Fratre Michaële de Uzero, alio à prædicto Michaële nempe de Fabra, & aliis duobus, ſcilicet Fratre Petro & Fratre Gomezio idem pater beatus Dominicus, quando Fratres diſperſit de Toloſa, in partes Hiſpaniæ deſtinavit: qui primi duo, ſcilicet Frater Dominicus & Frater Michaël poſtmodum de Hiſpania Romam ad beatum Dominicum redeuntes, quia ſicut deſideraverant, in Hiſpania fructificare non potuerunt, per magiſtrum Dominicum de Roma Bononiam ſunt tranſmiſſi, ubi moram fecerunt, ſicut in eodem libello venerabilis patris magiſtri Jordanis expreſſè continetur. Hic Frater Dominicus quaſi à principio fuit individuus comes beati Dominici in partibus Toloſanis. Hic poſtmodum in Hiſpaniam reverſus exſtitit Prior monaſterii, de quo in eodem libello magiſtri Jordanis inter cetera ita ſcribitur: FUIT MEMORATUS DOMINICUS HUMILITATIS EXIMIÆ, HOMO QUIDEM PARVUS CORPORE, SED SCIENTIA ET VIRTUTE MAGNIFICUS.

C

492 *Obiter hîc obſervamus, iſtud poſtremum Dominici elogium apud beatum Jordanum in editione Echardi num.* 28, *& in codice Uxamenſi inferiùs apud nos num.* 36 *ſic legi:* Fuit autem hîc memoratus Dominicus humilitatis eximiæ, homo parvus quidem ſcientiâ, ſed virtute magnificus. *Unde ſuſpicamur, textum Bernardi Guidonis hoc loco interpolatum aut corruptum eſſe: ipſe enim Bernardus, paragrapho* 23 *à nobis relatus, de eodem Dominico hæc habet:* Frater Dominicus Hiſpanus, alius à ſancto Dominico, vir humilitatis eximiæ, parvus quidem ſcientiâ, ſed virtute magnificus, *At oportet, illam interpolationem antiquam eſſe, cum Theodoricus de Appoldia in utroque noſtro codice infrà apud nos num.* 74 *eumdem Dominicum ita laudet:* Hic noviſſimus quidem corpore exiguus, ſed ſanctitate, ſcientia, & virtute erat magnificus. *Cum verò Ms. noſtrum Uxamenſe antiquiſſimum ſit, ut ſupra* § 5 *oſtendimus, lectionem beati Jordani præferendam cenſemus. Adde, quod Bartholomæus Tridentinus infrà num.* 7 *de eodem pio viro ſcribat ſequentia:* Etiam quidam, qui Frater Dominicus SIMPLEX dicebatur, à quadam illecebroſa tentatus, inter duos rogos accenſos & vicinos ſe projecit, & nil læſus miſeram convertit. *Nunc de ſeptem Fratribus, qui Pariſios deſtinati ſunt, & quos B. Jordanus ſpeciatim nominat, nonnulla dicamus.*

cujus elogium apud auctores diverſo modo legitur.

D

493 *Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 3 *fol.* 72, *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1217 *cap.* 5, *& Joannes à ſancta Maria lib.* 4 *ejuſdem Vitæ Gallicæ cap.* 21 *pag.* 528, *Joannem de Navarra quintum teſtem in proceſſu Bononienſi ita loquentem inducunt:* Cum Toloſæ eſſem, Pariſium me invitum & recuſantem cum aliis quinque Ordinis ſacerdotibus, & uno ex iis, quos dicimus Converſos, ad ſtudendum, prædicandum, ac erigendum in ea urbe monaſterium miſit, præfatus, ut nihil timeremus; quamquam ne id faceret diſſuadebant Montis-fortis Comes, archiepiſcopus Narbonenſis & Toloſanus epiſcopus, aliique complures, quibus reſpondebat: Ne mihi impedimento ſitis; ipſe enim, quid agam, ſcio. *Similia alio ſtylo infrà in proceſſu Bononienſi apud nos num.* 29 *referentur.*

Joannes de Navarra invitus Pariſios mittitur,

E

494 *Stephanus de Salanhaco apud Malvendam loco proximè citato, & Soëgium in Actis Gallicis pag.* 318, *de eodem Joanne hæc memoriæ prodidit:* De quo ſubit animum, quod iſtomet Fratre de ſe ipſo narrante audivi. Cum, ſicut dictum eſt, mitteret eum cum Fratre Laurentio prædicto ſanctus Pater Pariſius, petiit Joannes expenſas ſive viaticum. Noluit Sanctus dare monens, quod irent, ſicut diſcipuli Jeſu Chriſti, non aurum nec argentum ferentes. Sed confidite, inquit, in Domino, quia timentibus Deum nihil deeſt. Noluit dictus Joannes acquieſcere, ſed prorſus fuit inobediens verbis Sancti; videnſque ſanctus & pius Pater inobedientiam miſeri, procidit ad pedes ejus flens & ejulans ſuper miſerum, qui ſuper ſe ipſum non flebat, & duodecim tantum denarios pro viatico dari præcepit uſque Pariſius. *Nemo prudens ſuſpicabitur, textum Stephani de Salanhaco hîc interpolatum eſſe, cum ipſe narrator aſſerat, ſeſe id ex ipſo Joanne audiviſſe, quod Bernardo Guidonis aliiſve recentioribus Stephani interpolatoribus convenire non poteſt. Ceterùm facilè credimus, quod Joannes de Navarra poſtmodum facti pœnitens impudentiam ſuam apud ſocios & pertinaciam accuſarit, ut Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *fol.* 17 *verſo poſt narrationem hujus rei affirmat.*

& recuſat ſine viatico diſcedere,

F

495 *Beatus Jordanus & Theodoricus de Appoldia in Actis, poſt hunc Commentarium dandis, ſummatim narrabunt, quomodo ſeptem illi Fratres in urbe Pariſienſi locum acceperint, quæ omnia Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 17 *ex antiquis domus San-Jacobeæ tabulis diſtinctiùs exponit in hunc modum:* Noſtri ut primùm Pariſios acceſſerunt, hoſpitium ad palatium epiſcopale conduxere, quem locum eos elegiſſe non dubitaverim, tum ut epiſcopo ſuam in miniſterio euangelico promptiùs exhiberent operam, tum ut ſcholas Capituli eccleſiæ Pariſienſis theologicas commodiùs frequentarent, ut antea frequentarant Toloſanas. Cum tamen domus eſſet conductitia, locum interim ampliorem quærebant, ubi manſionem ſtabilem erigerent. Occurrit eis Joannes, ſancti Quintini decanus, quem de Bataſtre agnominat Hemeræus in ſua decanotum

quocum alii ad eam urbem venientes, ibique aliquamdiu morati,

A rum Quintini-fani chronologia, vir ea ætate nominatus, regius ſacellanus, ac unus ex ſacræ facultatis profeſſoribus publicis; is ut erat pietati deditus, publicam pauperum advenarum domum cum ſacello ſub invocatione ſancti Jacobi recèns erexerat ex altera parte ſancti Stephani in exitu civitatis ad portam Aurelianenſem, in eoque Fratres quoſdam Converſos, qui pauperibus inſervirent, conſtituerat. At ſeu hoc inſtitutum non ſatis firmum agnoſceret, ſeu alia quacumque de cauſa, certè majus Eccleſiæ commodum perpendens, relicto priori conſilio, dimiſſiſque illis Converſis, noſtros ibidem collocavit VI Auguſti, MCCXVIII, & tandem cum iis ultimò tranſegit anno MCCXXI.

obtinuerunt locum ampliorem,

496 *Deinde hæc dicta ſua probat tribus diplomatibus, quorum primum ibidem ex archivo San-Jacobeo ſic refert:* In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Ego Simon de Piſciaco notum facio univerſis præſens ſcriptum inſpecturis, quod ego de conſenſu & conceſſu Agnetis uxoris meæ & heredum meorum conceſſi & de-

B di magiſtro Johanni, regis clerico, & amico meo XVI denarios in cenſu, quos habui ante eccleſiam ſancti Stephani Pariſius cum omni libertate & dominio & juſtitia ejuſdem cenſivæ ad opus domus Dei, hoſpitalis videlicet ſancti Jacobi, quod idem Johannes ibidem conſtruere proponit, in perpetuum liberè poſſidendos. Ut autem hæc donatio firma ſit, ſigilli mei munimine hanc chartulam roboravi. Rogo etiam dilectiſſimum dominum meum Philippum, Francorum regem, quatenus amore Dei & meo, ipſi hoc factum meum placeat confirmare. Actum apud Egremont anno incarnationis Dominicæ MCCIX. *Ex hoc diplomate colligitur primum Joannis decani conſilium, ut Echardus rectè obſervat.*

quem decanus ſancti Quintini

497 *Alterum donationis inſtrumentum ſic ſonat:* In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ego Johannes, decanus ſancti Quintini, notum facimus &c. quidquid juris habemus in loco noſtro, qui eſt Pariſius coram ſancto Stephano ad manum dextram inter duas portas proximas in exitu civitatis, ſicut viæ communes ambiunt, tam in terris quam ædificiis omnibus, di-

C lectis Fratri Matthæo Priori ſuiſque Fratribus Ordinis Prædicatorum conferimus & donamus &c., ita tamen, quod jus, honorem & reverentiam, quæ debentur de communi jure patronis & fundatoribus locorum religioſorum, nobis perſonaliter tantum teneantur exhibere; inter quæ hæc duximus ampliùs declaranda, locum in choro, in refectorio, in capitulo; quod nobis inclinent advenientibus, ſepulturam in eccleſia, exſequias & memorias per omne tempus, ſicut uni Fratrum, & ſingulis annis anniverſarium diem noſtri tranſitus celebrabunt: & quod in diebus ſolemnibus poſſimus & horas in choro & Miſſam in majori altari, ſi voluerimus, celebrare; aliis verò diebus vel unus de Fratribus nobis Miſſam celebrabit, ſi poterit, aut nobis aſſiſtens, vel capellano noſtro in noſtra præſentia hora competenti celebrare volentibus miniſtrabit.

tandem anno Chriſti 1221,

498 Si verò prædicti Fratres vel eorum ſucceſſores locum ipſum, niſi cauſâ ſtudii vel interdicti generalis, reliquerint, habitationem & ſtatum ſuum ad locum alium penitus transferentes, volumus, quod locus ipſe ad nos, ſi vivimus, aut ad Fratres Converſos, qui locum prius inhabitarant, ſi pauperum hoſpitalitatem retinuerint, revertatur; ita tamen, quod pro iis, quæ in eo ipſi Fratres Prædicatores poſuerint, tam pro eccleſiis quam pro terris, ſecundùm æſtimationem D. epiſcopi Pariſienſis & noſtram, & aliorum bonorum virorum à nobis vel ab ipſis Fratribus Converſis recipiant. Quod ſi nos vel prædicti Fratres hoſpitalis non potuerimus vel noluerimus juxta æſtimationem prædictam prænominatis Fratribus Prædicatoribus reddere de omnibus ſuis miſſionibus *, ſi aliquam tamen partem Prædicatorum retinere voluerimus, illam juxta prædictorum virorum æſtimationem retinebimus: de ceteris autem ſecundùm quod prædicti viri ordinaverint, maneat ordinatum. Ad cujus rei memoriam & perpetuam in poſterum firmitatem præſentem paginam tam venerabilium patrum domini epiſcopi, decani & cantoris Pariſienſis ſigillis, quam noſtro fecimus roborari. Actum in eodem loco in capella ſancti Jacobi anno incarnationis Dominicæ MCCXXI quinto Nonas Maii. *Ex anno hujus abſolutæ donationis facilè intelligimus, quare beatus Jordanus in libello ſuo infrà apud nos num.* 40 *ſic ſcripſerit:* Anno Domini MCCXVIII data eſt Fratribus domus beati Jacobi, quamvis nondum abſolutè, à magiſtro Johanne, decano ſancti Quintini. E

AUCTORE G. C.

**id eſt* expenſis

& Univerſitas Pariſienſis pro ſuis iis conceſſerunt,

499 *Tertium denique diploma Univerſitatis Pariſienſis apud Jacobum du Breul in Theatro Antiquitatum Pariſienſium, pag.* 499, *& Cæſarem Egaſſium Bulæum in Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis tomo* 3 *pag.* 104, *& noviſſimè apud Echardum loco mox citato ita refertur:* In nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti. Amen. Ad honorem Dei, beatiſſimæ Virginis Mariæ, beati Jacobi Apoſtoli & omnium Sanctorum, nos Univerſitas magiſtrorum & ſcholarium Pariſienſium pro ſalute animarum noſtrarum, quidquid juris habemus vel habuimus in loco ſancti Jacobi, qui eſt coram eccleſia ſancti Stephani in exitu civitatis Pariſiacæ, Fratri Matthæo Priori ſuiſque Fratribus Ordinis Prædicatorum, & ipſi Ordini ſponte ac liberè offerimus ac donamus. Et in ſignum reverentiæ & recognitionis, quod locum ipſum teneant ab Univerſitate noſtra, tamquam à domina & patrona, ipſi nos recolligent noſtroſque ſucceſſores in participationem generalem & perpetuam omnium orationum & beneficiorum ſuorum, tamquam confratres ſuos. Inſuper ſingulis annis in craſtino feſtivitatis beati Ni-F colai Miſſam ſolennem in majori altari, præſente Conventu, pro vivis magiſtris & ſcholaribus, nec non & pro conſervatione ſtudii Pariſienſis; in craſtino verò Purificationis beatæ Mariæ virginis cum eadem ſolennitate Miſſam pro illis, qui de Univerſitate noſtra Pariſius diſceſſerint, celebrabunt. Præterea pro quolibet magiſtro, cujuſcumque facultatis fuerit de noſtris, qui in officio regendi deceſſerit Pariſius, tantam facient ſolennitatem, quantam facerent pro uno de Fratribus ſuis defunctis; & quilibet ſacerdos de eis celebrabit Miſſam pro eo, & Prior eorum faciet legi tria pſalteria pro eodem. Si verò ibi elegerit ſepulturam, ſi fuerit theologus, ſepelient eum in Capitulo; ſi autem alterius facultatis, in clauſtro. In cujus rei perpetuam firmitatem, præſentem paginam ſigillis magiſtrorum theologiæ fecimus roborari. Actum anno gratiæ MCCXXI. *Echardus ibidem poſt relatum hoc inſtrumentum notat, huic poſtremo oneri modum adhibendum fuiſſe, cum poſtea numerus magiſtrorum in immenſum excreviſſet, quod etiam auctoritate ſenatûs Pariſienſis factum eſſe teſtatur.*

500 *Porrò ex relatione horum diplomatum patet, auctorem brevis hiſtoriæ conventus Pariſienſis Fra-*

AUCTORE G. C. *quæ omnia ſcriptor anonymus obiter & confuſè narrat.*

Fratrum Prædicatorum, quam Edmundus Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ ex Ms. ſancti Victoris edidit, multa & varia in idem tempus congeſſiſſe, dum ibidem col. 549 *de origine illius Conventus hæc ſimul tradit:* Poſt confirmationem Ordinis Prædicatorum fidelis diſpenſator & prudens, beatus Dominicus ſpiritu Dei afflatus, diſperſit Fratres ſuos per mundum, velut quædam ſemina ſalutis, animarum fructus uberrimos productura, & anno Domini MCCXVII miſit aliquos Pariſius, & Fratres primò receperunt domum ad manendum inter domum epiſcopi & domum Dei; & eodem anno data eſt eis domus ſancti Jacobi. Et modicum pòſt venit beatus Dominicus Pariſius, & ibidem ferè triginta Fratres invenit, & illis domum regularem diſpoſuit, ordinando clauſtrum, dormitorium, refectorium, cellaſque ad ſtudendum. Iſtum autem Conventum, quem ſanctus Pater fundavit, inter omnes Conventus Ordinis ſpeciali amore & affectu dilexit, Spiritu divino prævidens, quales & quantos Fratres
B in futurum nutriret & educaret, qui vitâ & doctrinâ totam illuminarent Eccleſiam: nam quando receſſit de Pariſius, & ivit Bononiam, ſtatim miſit Conventui Pariſienſi probatiſſimum Fratrem Reginaldum, qui poſt beatum Dominicum in vita & doctrina ſecundus habebatur, & rexerat Pariſius in jure Canonico annis quinque: qui ſanctus pater in iſto Conventu diem clauſit extremum. Fuit autem in Conventu Prior longo tempore Frater Matthæus, qui canonicè in Ordine Prædicatorum electus eſt in abbatem, fuitque primus & noviſſimus abbas vocatus, & ſepultus eſt in capite chori dextri iſtius Conventus prope ſedes inferiores. *Hæc de prima Fratrum diſperſione, & origine Conventus Pariſienſis dicta ſufficiant. Jam comitemur* S. Dominicum, *qui anno Chriſti* 1217 *Romam rurſus rediit, & ibidem plurimis miraculis coruſcavit.*

§ XXVII. Diſceſſus Sancti ex partibus Toloſanis ad urbem Romanam, inſignia quædam
C miracula, & ſynopſis rerum, quas Romæ geſſit.

Sanctus Toloſa Romam non diſceſſit

HUmbertus *in Chronico ſuo diſperſionem Fratrum & reditum* S. Dominici *in urbem Romanam anno Chriſti* 1217 *ſic affigit:* Anno Domini MCCXVII diſponentibus Toloſanis inſurgere contra Comitem Montisfortis, diſperſit beatus Dominicus Fratres, electo primò in abbatem Fratre Matthæo, alios mittens in Hiſpaniam, alios Pariſius, & ipſe Romam ivit, & illo tempore domum ſancti Sixti Sororum inſtituit. *Huic chronologiæ conſentit Theodoricus de Appoldia, qui apud nos num.* 76 *de itinere illo ita ſcribit:* Eodem anno, quo ſanctus Pater filios ſuos diſperſerat, ut prædictum eſt, ipſo Domino duce, Romam profectus eſt, ubi per eum ad honorem ſui nominis, & corroborationem inchoati noviter Prædicatorum Ordinis mirabilia operari dignatus eſt, ſicut ſequentia declarabunt. *At ex præcedente paragrapho & tota Actorum ſerie conſtat, Fratres menſe Auguſto anni* 1217 *diſperſos eſſe, adeoque ſecundum relata Humberti ac Theodorici teſtimonia videtur Sanctus eodem anno* 1217 D *Romam perveniſſe. Intricata tamen ſupereſt quæſtio, utrum annus ille ſtylo novo, an veteri, ſit numerandus. Hæc obſcura difficultas fortaſſe aliquid lucis accipiet ex accuratiori temporis examine, quod jam inſtituemus.*

ante Septembrem anni 1217, ut patet ex diplomate;

502 *Sanctum adhuc anno Chriſti* 1217, *die* XI *Septembris, in partibus Toloſanis fuiſſe, liquet ex diplomate, quod Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col.* 446 *& ſequente refert in hunc modum:* Anno Verbi incarnati MCCXVII, cum inter nuntios reverendi patris Fulconis Dei gratiâ Toloſani epiſcopi & Fratrum Prædicatorum controverſia moveretur ſuper ſexta portione decimarum, ab eodem domino epiſcopo Fratribus Prædicatoribus collata in eccleſiis, quæ ad ipſum ſpectare videntur in diœceſi Toloſana, dicentibus nuntiis Fratrum Prædicatorum dictam ſextam portionem ipſos Fratres debere percipere in omnibus eccleſiis parochialibus diœceſis prænotatæ, licet non haberent niſi ſeptem parochianos; nuntiis autem E domini epiſcopi reclamantibus & dicentibus, nullam eccleſiam debere parochialem appellari ſeu intelligi, niſi ad minus haberet decem parochianos.

quo litem inter ſuos & nuntios epiſcopi Toloſani ortam

503 Quæſtione hujuſmodi ad aures domini epiſcopi & Fratris Dominici demum relata, placuit domino epiſcopo & Fratri Dominico eam in hunc modum, præſentibus archidiaconis Lezatenſi & Villamurenſi, & conſenſum præſtantibus, amicabiliter terminari. Placuit eis in omnibus eccleſiis, ad dominum epiſcopum ſpectantibus, in quibus decem domus parochianorum fuerint vel amplius, modo & in poſterum, quæ divina ibidem percipiant Sacramenta, licet etiam alibi domicilium habuerint, Fratres Prædicatores ſextam partem percipere decimarum, in quibus decem domus parochianorum fuerint, ut ſuperiùs eſt notatum. Si aliqua eccleſia propter inſufficientiam alii eccleſiæ adjuncta fuerit, quæ capellanum habeat, in qua etiam divina percipiant Sacramenta; in aliis verò nullam prorſus percipiant portionem.

amicè componit;

504 Placuit etiam eis ad cautelam, ut omnis via calumniæ in poſterum præcludatur, & materia altercationis, prout eſt poſſibile, amputetur, ut ſi forte ſuper dicta ſexta portione circa hunc vel alium articulum aliquam inter eos vel eorum procuratores quæſtionem deinceps contigerit exoriri, per arbitrium Petri de Parlevivi Lezatenſis archidiaconi, & Petri Donati cauſidici, & Arnaldi Saucii capellani decidatur, omni dilatione penitus amputata. Si autem unus eorum vel omnes adeſſe non poterunt, vel noluerint, vel fortè deceſſerint, ad cognitionem utriuſque partis & electionem aliæ tres perſonæ idoneæ illicò ſubrogentur. Ut autem hæc inconcuſſa permaneant, nos Fulco Dei gratiâ Toloſanus epiſcopus, & Frater Dominicus ſigillorum noſtrorum ea munimine confirmamus. Factum fuit hoc in Caſtro-novo III Idus Septembris & feriâ ſecundâ anno Domini prætaxato. *Omnes hæ notæ chronologicæ deſignant annum Chriſti* 1217, *quo dies* XI *Septembris in feriam ſecundam incidit. Ut autem authentica hujus diplomatis fides magis confirmetur, oculatus quidam ejus teſtis hæc addit:* Exſtat inde littera amborum per alphabetum partita, cujus ego ipſe originale vidi & tenui, & ex ea de verbo ad verbum exſtraxi; tamen amota erant inde ſigilla, ipſorum locis, in quibus appenſa fuerant, apparentibus manifeſtè,

anno

A anno Domini MCCXXI, menſe Julii.

imo adhuc circa Toloſam erat menſe Decembri anni 1217, ſi litteræ tutelares,

505 *Quinimò* S. Dominicum *eodem anno* 1217, *die* XIII *Decembris, nondum Romam diſceſſiſſe, probabiliter conjicimus ex tutelaribus Comitis Montis-fortis litteris, quarum authenticum exemplar apud Prædicatores Toloſanos exſtare dicitur, & quæ vernaculo iſtius ætatis idiomate ſic ſonant:* Symo per la gracia de Dio duc de Narbona, coms de Tholoſa & de Lencaſtre, veſcons de Beſes & de Carcaſſona, a ſes amats fiels als ſenecals de Carcaſſes & Agenes ſalut & dileccio. Mandem vos & vos comandem, que todas mages e las cauſas de noſtre car Frayre Domenge Carorgue gardet & deffendat, com las noſtras proprias cauſas. Lettras dadas el cetti de Toloſas en ydas de Deſembre. *Sic habent litteræ illæ apud Echardum tomo* I *pag.* 16 *in notis, ubi Percinus eaſdem ita Latinè reddit:* Simon Dei gratiâ dux Narbonenſis, Comes Toloſæ & Leyceſtriæ, vice-comes Biteris & Carcaſſonæ, dilectis & fidelibus Carcaſſonenſi & Aginenſi ſeneſcallis ſalutem & dilectionem. Mandamus vobis & præcipimus, quatenus domos & res omnes cari noſtri Fratris Dominici canonici, ut noſtra propria cuſtodiatis ac defendatis. Datum in obſidione Toloſæ Idibus Decembris.

B

quas Comes Montis-fortis in ſecunda obſidione Toloſana ſignavit,

506 *Simon Montis-fortis bis Toloſam obſedit; ſemel anno* 1211, *quando poſt paucos dies obſidionem ſolvere coactus eſt; rurſus anno* 1217, *quæ obſidio ſub finem Septembris cœpit, & ultra menſem Junium anni ſequentis protracta eſt, in qua ipſe Comes die* XXV *Junii occubuit. Sed etiamſi duplex Toloſanæ urbis obſidio diſtinguenda ſit, tamen hæ litteræ non conveniunt niſi poſteriori, cum prima tantùm paucis diebus duraverit, & tempore æſtatis facta ſit, ut in Hiſtoria Albigenſium apud Petrum Vallis-Sernenſem cap.* 55 *manifeſtè indicatur. Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1217 *cap.* 23, *& Joannes à ſancta Maria lib.* 3 *Actorum* S. Dominici *cap.* 21 *Latinè exhibent eaſdem litteras tutelares, tamquam die* III *Decembris in obſidione Toloſana ſignatas, eaſque à Comite ad Sanctum jam abſentem tranſmiſſas exiſtimant. Hæc paucorum dierum diſcrepantia, quæ in fine iſtarum litterarum occurrit, nos hîc diutius morari non debet.*

C

Sancto Dominico præſenti data fuerint.

507 *Porrò Echardus paginâ mox citatâ non improbabiliter putat, illas litteras* S. Dominico *præſenti traditas eſſe, & ex iiſdem ſic ratiocinatur:* Si Dominico ipſi præſenti illæ litteræ tutelares conceſſæ fuerint, ut conjectu pronum, non niſi poſt XIII Decembris MCCXVII partes Toloſanas reliquerit, Italiam repetiturus. Ut ut ſit, Romam adveniſſe certum ante Quadrageſimam ſequentem, qua dies Cinerum accidit XXVIII Februarii: eâ enim Quadrageſimâ in Urbe prædicavit, ut in ſequentibus probabitur. *Nobis etiam non lubet de re incerta operoſiùs diſputare, nempe utrùm hæ litteræ Simonis Montis-fortis* S. Dominico *præſenti, an abſenti, conceſſæ fuerint; cum ſaltem conſtet, Sanctum ante Quadrageſimam anni* 1218 *(ſtylo novo loquimur) Romam adveniſſe. Parum etiam hîc noſtrâ intereſt, ſive hunc annum ſtylo veteri* 1217, *ſive novo* 1218, *computare volueris, quo poſteriori certè tantùm Romæ adeſſe potuit, ſi uſque ad diem* XIII *Decembris in partibus Toloſanis perſtiterit. Quomodocumque ſeſe ea habeant, ſanè ex jam dictis patet, Sancto illud iter Romanum conficiendum fuiſſe intra ſpatium quatuor menſium & aliquot dierum, quandoquidem anno Chriſti* 1217, *die* XI *Septembris in Caſtro-novo ſupra relatum diploma ſigillo ſuo munivit, & poſtea Romam diſceſſit, quò ante diem* XXVIII *Februarii, ſive Quadrageſimam anni* 1218 *pervenerat.*

AUCTORE G. C.

Malvenda ex monumentis ad ſe miſſis narrat,

508 *Etſi Humbertus aliique veteres biographi nullo verbo innuant,* S. Dominicum *in eo itinere Romano ad alias urbes divertiſſe, multo minus aliquamdiu in illis commoratum eſſe, tamen Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1217 *cap.* 12 *Sanctum tunc Venetias ita deducit:* Miſſis igitur Fratribus in Hiſpanias & Pariſios atque Lemovicas, & de his, quæ ab ipſis agenda in his locis eſſent, abundè edoctis, ſanctus Dominicus ardentiſſimo illo deſiderio, quo flagrabat, prædicandi verbum Dei Saracenis & infidelibus, & pro fide Chriſti obeundi martyrii (ob eam enim cauſam barbam nutrierat, uti ſuperiùs vidimus) valedicens Simoni Monfortio atque Toloſano epiſcopo, necnon & archiepiſcopo Narbonenſi, & paucos illos Fratres, quos Toloſæ relinquebat, egregiè conſolatus, atque graviſſimis verbis ad propagandum Ordinem hortatus; cum decreviſſet in tranſmarinas provincias navigare, Toloſâ diſceſſit, relictis illis paucis Fratribus: ipſe verò, ut antea diximus, Venetias adiit, ut mare tranſiret ad gentiles. Quid autem Venetiis egerit ſanctus pater Dominicus, habemus ex monumentis clariſſimi Conventus ſanctorum Joannis & Pauli, quæ ad nos Patres illius cœnobii miſerunt, quorum verba fideliſſimè referimus.

E

S. Dominicum tunc Venetias divertiſſe,

509 *Audiamus hæc Conventus Veneti monumenta, quæ ibidem apud Malvendam ſic habent:* Anno Domini MCCXVII pater ſanctus Dominicus Venetias venit, & cum paucis aliquot Fratribus accepit à Republica oratorium quoddam, appellatum ſancti Danielis, quod poſt canonizationem ejuſdem ſancti Viri vocatum eſt ſacellum ſancti Dominici; præſenti verò tempore poſt annum ſalutis MDLXVII dicitur capella Roſarii. In eo oratorio, quod priùs anguſtius multo erat, conſtruxit ſanctus Dominicus parvum monaſterium pro Fratribus; antiquæ autem illius fabricæ cernuntur adhuc hodie veſtigia in parietibus & feneſtris eo in loco, qui hoc tempore PROFESSORIUM nuncupatur. *At ea monumenta, quæ Malvenda ibi* antiqua & ſincera *appellat, nobis videntur recentiora & fortè ex populari quadam traditione circa annum Chriſti* 1567 *conſcripta, ut ipſa eorum verba produnt.*

F

& in illo itinere cœnobium Venetum, Patavinum,

510 *Certè Echardus illa monumenta non magni facit, dum tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 16 *in notis de diverticulo iſto Veneto ſic judicat:* Quod verò quidam volunt, ex itinere Venetias adiiſſe, & domum Ordinis ibidem erexiſſe, nullo veteri ejus ætatis documento fulcitur; imò ex actis, à Bernardo Guidonis collectis, Conventus Venetus non niſi tertium locum in dextro choro ſortitus eſt in provincia Lombardiæ inferioris, quod argumentum eſt invictum, non ſolùm poſt quatuor alios antiquiores, ſed etiam poſt quoſdam Lombardiæ ſuperioris, quæ primitus una fuit cum inferiori, fuiſſe erectum. *Simile judicium ferendum eſt de Patavino Prædicatorum Conventu, cujus monumenta ibidem apud Malvendam relata tradunt, illud eodem anno* 1217 *fundatum eſſe, quod Malvenda loco mox citato ſic explicare nititur:* Facilè exiſtimamus, ſanctum Dominicum vel è Venetiis vel è Roma hoc ipſo anno miſiſſe Fratres Patavium; niſi velimus (quod eſt veriſimile) eumdem Virum Dei è Venetiis Romam venientem, Patavium ingreſſum, paucoſque ibidem dies commoratum, monaſterium

AUCTORE G. C.

inchoasse. *Cum autem Malvenda annos stylo novo computet, & S. Dominicum anno 1217 Romam adducat, nullo modo nobis fit verisimile, Sanctum spatio trium mensium duos Conventus construxisse, & tam longum iter confeciſſe. Quare arbitramur, Malvendam in admittendis hujusmodi monumentis nimis facilem fuisse, ut ex sequenti exemplo evidenter apparebit.*

& Spalatense in Dalmatia fundasse,

511 *Prædicatores Spalatenses in Dalmatia contendunt, monasterium suum jussu S.* Dominici *anno 1217 fundatum esse, & idcirco ad Malvendam miserunt* vetusta (*sic ipse ea vocat*) ejusdem monasterii monumenta, *quæ in Annalibus Prædicatorum ad eumdem annum 1217 cap. 23 sic refert:* Ex tabulis ecclesiæ Spalatensis constat, dominum Ugrinum de Ungaria, Spalatensem archiepiscopum obiisse anno Domini MCCXIX, postquam per annum sedisset, sepultumque fuisse apud Prædicatores; ipsum autem Ugrinum non dedisse Fratribus locum in solo archiepiscopali, in quo fundaretur Conventus, sed archiepiscopum

B

ejus antecessorem, qui fuit monachus ex monasterio sancti Stephani de Pinis: ita ut anno MCCXVIII, quo Ugrinus sedere cœpit, jam Conventus ædificabatur in loco, quem Fratribus prædecessor Ugrini attribuerat. Unde certa ducitur conjectura, monasterium anno præcedenti, hoc est isto MCCXVII, fundatum & exstrui cœptum. Fundavit autem ipsum Conventum beatus Gregorius, socius sancti Dominici.

quod postremum suo ratiocinio confirmat,

512 *Malvenda verò ibidem hanc fundationem ita confirmat suis verbis:* Hæc in veteribus memoriis, *inquit*, at hæc de tempore fundationis Spalatensis cœnobii inde solidiùs stabiliri posse videntur, quod ejus fundator Gregorius, sancti Dominici comes, initio sequentis anni MCCXVIII Romæ præsens aderat, &, uti videbimus, ante mensem Martium ejusdem anni defunctus est. Sic igitur existimamus, sanctum Dominicum hoc anno vel à Venetiis, vel quamprimùm Romam pervenit, misisse Gregorium socium suum, qui fortè Dalmata erat, & rerum patriæ peritus (nam eum virum industrium & civibus gratiosum fuisse, anno sequenti docebimus) ut Ordinem Prædicatorum in Dalmatia plantaret: illumque ut primùm Spalatum, Dalmatiæ urbem insignem, appulit, monasterium exstruxisse, aliquotque receptis ad Ordinem, illis etiam præscriptâ Religiosæ vitæ normâ, statim ad sanctum Dominicum Romam revertisse.

C

& quod tamen ex antiquis testimoniis certè corruit.

513 *At totum illud Malvendæ ratiocinium corruit unà cum falsis tabulis, quibus innititur: nam Thomas archidiaconus Spalatensis, & scriptor synchronus, in Historia Salonitana, quam Joannes Lucius post medium præcedentis seculi edidit, atque operi suo de Regno Dalmatiæ & Croatiæ subjunxit, cap. 47 pag. 366 promotionem hujus Ugrini, vel Hugrini, ad cathedram Spalatensem anno Christi 1247 sic affigit:* Postea verò, toto elapso triennio, iste Hugrinus ex mandato Apostolico consecrationem suscepit in ecclesia beati Domnii.... anno Redemptoris MCCIIIL, duodecimo Kalendas Octobris, gerens annos natu circiter quadraginta. *Deinde ibidem narrat, quomodo paulò ante mortem archiepiscopus ille pallium acceperit ab Innocentio IV Pontifice, & tandem citatum caput ita concludit:* Præfuit autem Hugrinus à die consecrationis suæ usque ad diem sepulturæ anno uno, mensibus duobus, diebus decem. *Consonat ferè Catalogus præsulum Spalatensium, qui in eodem Opere Joannis Lucii pag. 386 de Ugrino illo hæc pauca habet:* Hugrinus natione Ungarus præfuit anno uno, mensibus duobus, diebus septem. Iste non erat usus pallio, nisi cum delatus est ad sepulcrum. Obiit tertio die ante festum sancti Andreæ apostoli; sepultus verò in ecclesia Fratrum Prædicatorum anno Domini MCCXLIIX. *Ex his liquet, Prædicatores Spalatenses, forte imperitiâ veterum characterum numeralium deceptos, perperam pro anno 1247 vel 1248 annum 1217 vel 1218 legisse, atque ita hanc erroneam notitiam scriptori Annalium Oràinis sui subministrasse, ne quid fraudis suspicari cogamur.*

D

ut Echardus fatetur;

514 *Sed quocumque modo id factum sit, Echardus tomo 1 pag. 33 post relatam Malvendæ opinionem de errore illo sic rotundè pronuntiat:* Verùm à tabulis sibi communicatis delusus est Malvenda: nam Ugrinus de Hungaria non nisi anno MCCXLVIII (*forsan Echardus annos stylo novo hîc numerat*) electus est archiepiscopus, & mortuus est anno sequenti MCCXLIX, apud nostros ibidem sepultus, uti habet Thomas archidiaconus ejus ecclesiæ in Historia archiepiscoporum Spalatensium à Lucio typis data, in Historia Dalmatiæ & Croatiæ edita Amsteledami MDCLXVI. Aliunde certum est, Conventum Spalatensem & alios Dalmatiæ à Fratribus provinciæ Hungariæ erectos omnes fuisse, cujus & pars toto primo Ordinis seculo & ultrà fuerunt. Paulus autem Hungarus primus ejus provinciæ præfectus, institutus in Capitulo secundo generali MCCXXI, non nisi post hæc comitia ad eas regiones progressus est, & primos Conventus erexit. Unde non tanta est antiquitas Conventus Spalatensis, quantam putavit Malvenda. Si verò quis Gregorius ejus est fundator, alius planè est ab eo, qui apud sanctum Sixtum, prævidente beato Dominico, mortuus est. *Si quæ alia Prædicatorum cœnobia (excipe Parisiense, Bononiense, aliaque in veteribus* S. Dominici *Actis expressa) originem suam ad idem tempus referant, cautè ab illis exigimus antiqua & authentica fundationis instrumenta, ne suppositiis tabulis, quales jam retulimus, cum Malvenda decipiamur.*

E

sed crassioris erroris convincitur Joannes à sancta Maria,

515 *Hac digressione Veneta nondum contentus Joannes à sancta Maria in jam sæpe citatis Gallicis S.* Dominici *Actis lib. 3 cap. 21 & sequentibus discessum Sancti ex partibus Tolosanis ad urbem Romanam ita ordinat, ut primò ex Occitania Parisios pervenerit. Deinde illum Parisiis deducit Metas in Lotharingia, ubi Conventum fundaverit, & multos ad Ordinem receperit. Post hæc iter ipsius dirigit per Germaniam, ubi dicitur incidisse in latrones, quos omnes prædicatione Rosarii ad pœnitentiam converterit, postquam Sanctus eis ostendisset horrendos dæmones, qui sub forma puellarum latronibus illis serviebant. Sed hoc postremum episodium prodit ex fabulosa Alani officina, qui part. 3 cap. 20 pag. 193 eamdem historiam plurimis exornat circumstantiis, quas hîc piget referre.*

qui hoc iter adhuc aliis diverticulis improbabiliter auget.

516 *Tandem Joannes à sancta Maria asserit,* S. Dominicum *per Helvetiam ac Tirolim ad urbem Venetam pervenisse, ibique Conventum Ordinis sui ædificasse. Quinimò addit, Venetiis socios quosdam à Sancto in Dalmatiam tunc missos fuisse, ut Spalati cœnobium Prædicatorum exstruerent. Demum affirmat, illum Venetiis discessisse Patavium, ibidemque cum primoribus civitatis de construendo novo Conventu egisse, atque ita tandem circa finem anni 1217, quem novo stylo computat, Romam advenisse. Cum omnes antiqui scriptores de ingenti illo diverticulo sileant, quis facilè*

A *cilè credat*, S. Dominicum *ſpatio trium aut quatuor menſium omnes illas regiones percurriſſe, & in itinere confeciſſe tot negotia, quæ tam diuturnam moram poſtulabant? Attamen hypercriticus Bailletus, qui alibi ſynchronis Sanctorum biographis vix fidem habet, hæc omnia incredibilia Actis* S. Dominici *inſerit, ac facilè deglutit. Nos, relictis incertis hiſce narratiunculis, paulatim accedemus ad illuſtrandas res præclaras, quas Sanctus Romæ geſſit.*

Sanctus Romæ Fratribus ſuis in neceſſitate

517 *Juvat hìc ex geſtis illis excerpere unum alterumque inſigne miraculum, quod Conſtantinus Urbevetanus, temporibus iſtis vicinus, apud Echardum tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 31 *in Vita* S. Dominici *ſic ex teſtibus oculatis refert:* Præterea ſub ſilentio prætereundum non eſt, quod cum Fratres adhuc apud locum ſancti Sixti morarentur in Urbe, multamque neceſſariorum, propter Ordinem, apud homines nondum notum, frequenter paterentur inopiam, contigit die quadam, ut procurator Fratrum, F. ſcilicet Jacobus de Melle Romanus panem, quem apponeret Fratribus, non haberet. Miſſi verò Fratres
B pro eleemoſyna cum domos multas more ſolito circuiſſent, ſacerdotes quidem & Levitas quamplurimos, ſed Samaritanum rariſſimè invenerunt. Unde factum eſt, ut panis vix modicum & valde modicum reportarent. Imminente igitur refectionis hora, ad ſervum Dei Dominicum, qui tunc præſens erat, procurator acceſſit, defectum expoſuit; ipſe verò exultans ſpiritu alacri benedixit Deum, & quaſi quadam fiducia infuſa ſibi deſuper confortatus, id modicum, quod habebatur, panis per partes dividi ſuper menſam mandavit. Erant autem in Conventu tunc temporis Fratres circiter quadraginta.

bis panem cælius obtinet,

518 Facto itaque ſigno, veniunt Fratres ad refectorium, benedictionem menſæ lætis vocibus proſequuntur, dumque per ordinem reſidentes buccellam panis, quam unuſquiſque coram ſe reperit, cum gaudio frangerent, ecce duo juvenes ejuſdem habitus formæque conſimilis refectorium intraverunt, palliorum ſinus, quæ à collo pendebant, plenos panibus, quales ille piſtor, qui mittebat, novit conficere, deferentes: quibus in capite unius menſæ, juxta quam vir Dei Dominicus reſidebat, ſilenter oblatis, ita ſubitò diſceſſerunt, ut nullus umquam de cetero vel unde venerint, ſcire potuerit, vel quò
C poſtmodum divertiſſent. Illis verò prædictis juvenibus diſcedentibus, vir Dei Dominicus manu ad Fratres circumquaque protenſa, Modò, inquit, Fratres mei, comedite. Quod autem hoc divinitus, meritiſque ſervi Dei Dominici fuerit procuratum, nemo penitus dubitavit, ſicut quamplures adhuc ſuperſtites ex illis, qui tunc aderant, Fratribus atteſtantur. Alia quoque vice in caſu conſimili miraculum ſimile de panibus ſcilicet divinitus procuratis in eadem Urbe meritis ejuſdem ſervi Dei Dominici, eodem F. Jacobo, viro ſiquidem fide digno, procuratore tunc temporis ſimiliter exiſtente, & poſtmodum, me audiente, narrante, contigiſſe compertum eſt: à quo etiam aliud quoddam, non minus relatione dignum, quod ibidem per eumdem virum Dei Dominicum circa ſe geſtum referebat, audivi.

ad quod duplex miraculum ab Echardo aliqua notantur,

519 *Aliud iſtud prodigium, quod F. Jacobus circa ſe geſtum Conſtantino narravit, ſtatim ex eodem teſte aurito tranſcribemus, poſtquam retulerimus obſervationem Echardi, quam loco proximè citato in notis ad memoratum Conſtantini*

textum exprimit his verbis: Hoc miraculum & ſequens de panibus cælitus miſſis refert etiam Theodoricus lib. 3 cap. 4; ſed inverſo ordine: nam quod eſt ſecundum apud Conſtantinum, primum eſt apud Theodoricum, & fuſiſſimè narratum, apud ſanctum Sixtum etiam patratum. Quod verò primum Conſtantini, ſecundum eſt Theodorici, & breviſſimè relatum. In primo Conſtantini & ſecundo Theodorici erant tantum circa XL Fratres; in ſecundo Conſtantini, & primo Theodorici erant ad centum. *At Conſtantinus in ſecundo miraculo non expreſſit numerum Fratrum, quem tantummodo ex narratione Theodorici colligit Echardus, & ex quo nihilominus ibidem ſic argumentatur:* Hinc invictè probatur, Dominicum diutius apud ſanctum Sixtum manſiſſe, quam putet Malvenda: dato enim, quod Romam pervenerit menſe Novembri MCCXVII (nam citiùs certò non potuit) incredibile eſt, ſodales ad centum auxiſſe ante XVI Kal. Martii anni ſequentis, quo tamen die vult Malvenda, eos ad Sanctam Sabinam tranſiiſſe. *Sed ex illo numero* invictè *non probatur, quod Echardus in-* E *tendit: nam admodum veroſimile eſt, plurimos nomina ſua dediſſe huic novo Ordini, cujus ſanctus Inſtitutor publicis miraculis coruſcabat. Sic S. Franciſcus in ipſo Capitulo Storearum, quod anno Chriſti* 1219 *celebratum eſt, & cui quinque millia Fratrum Minorum interfuerunt, breviori temporis ſpatio quingentos candidatos in Ordinem ſuum recepit, ut apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1219 *num.* 17 *legi poteſt.*

& ibidem Fratrem moribundum ſtatim ſanat,

520 *Quandoquidem veritas horum prodigiorum ſatis conſtat, hìc de certo illorum tempore ulteriùs non diſputamus, & pergimus ad tranſcribendum aliud miraculum, quod memoratus Conſtantinus Urbevetanus ibidem duobus præcedentibus ita adjungit:* Narrabat namque (*nimirum F. Jacobus de Melle, cui id contigerat, & ex cujus ore Conſtantinus illud exceperat*) quod quodam tempore gravi quadam infirmitate præventus, morboque invaleſcente quotidie, jam ad extremum vitæ, natura prorſus ſuccumbente, devenerat. Cumque Fratres, Unctionis officio jam præmiſſo, circa eum, ut egredientem ſpiritum orando protegerent, conveniſſent, triſteſque eſſent non modicùm de ſubtractione Fratris, ſibi tunc temporis tam neceſſarii, pro F eo quod tam notum in Urbe Fratrem alium non haberent, benignus Pater filiorum admodum compaſſione commotus, ſecluſis omnibus, clauſoque oſtio ſuper ſe, ſuper corpus Fratris morientis incubuit, menſuſque ſe quaſi alter Eliſæus per membra ſingula, ſuper eum oratione fuſa, egredientem ſpiritum potenter retinuit, Fratribuſque vocatis, reparatum Fratrem ipſis per manum reſtituit, ſuoque officio Fratrem incolumem reſignavit. In quo nimirum id, quod in ſocru Petri per Dominum geſtum eſſe cognovimus, manifeſtè per Servum ejus conſpicimus innovatum. *Quamvis non ignorarem, ſimilia miracula in Actis infrà edendis repetenda eſſe, tamen hæc pauca vetuſtiore atque expreſſo Conſtantini Urbevetani teſtimonio confirmare volui.*

quæ miracula hic ex teſte aurito retulimus inter Romana Sancti geſta,

521 *Præterea circumferuntur Romana quædam* S. Dominici *geſta, de quibus Theodoricus Appoldianus aliique veteres biographi non meminerunt. Nihilominus Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1217 *&* 1218 *omnia illa operosè collegit, & in fine memoriam eorum renovat brevi anacephalæoſi ſeu repetita re-*

AUCTORE G. C.

gestarum synopsi, quam hoc loco transcribendam duximus, ut paragraphis sequentibus quædam ambigua ejusdem capita examinemus, & certissimas veterum biographorum historias ab incertioribus recentiorum traditionibus accuratè distinguamus. Malvenda igitur in laudatis Annalibus ad annum Christi 1218 *cap.* 36 *longam rerum Romanarum narrationem concludit his verbis:* Atque hactenus res gestas sancti Dominici hoc anno Romæ ex magnis auctoribus & monumentis certissima veritate perscripsimus. Rapit mentem ingens admiratio, quam multa, quamque præclara ac planè heroïca facinora isto & superiori anno (quod tempus non adeo quatuordecim menses excessisse Annalium nostrorum ductus ipse palam ostendit) Vir apostolicus Romæ patraverit.

quorum synopsim Malvenda exhibet.

522 *Dein ab illo Romana Sancti gesta & miracula sic summatim recensentur:* Tres mortui in vitam reducti publicè apertéque in oculis tot hominum ac testium, stupente Roma: Fratres bis angelicis manibus pasti; panis divinitus multiplicatus & auctus; vinum semel & iterum miraculo crescens: vaticinio prædictus duorum Fratrum obitus: in salutem novitii fluvius derepentè tumens, quo persequentes arceret: bis à terra per cubitum sublimis in aëre visus sanctus Pater in excitatione Napoleonis: obsessa à septem dæmoniis liberata: tres sanctimoniales, solo imperio ejecta febri, sanitati redditæ. Unctio, salus, habitus Ordinis, ejus precibus Reginaldo à Dei Genitrice obtenta. Tot, tamque clara miracula virtute Rosarii designata. Magisterium sacri palatii. Beata virgo Deipara Fratres visitans, aspergens, & benedicens; eadem illos sub pallio tegens, & unicè protegens. Bona & Lucia inclusæ à gravissimis morbis curatæ: præsente angelo & comitante, portæ monasterii validis seris obseptæ, reclusæ: novitius deficiens ad sanitatem mentis revocatus: dæmonis terriculamenta abacta; ingens saxum ab eo jactum, vitatum: medica arbor quadringentorum annorum in salutem hominum fata & vigens; & innumera alia clarissima facta, quæ ob multitudinem silentio relicta, à scriptoribus ignorantur. *Cum Theodoricus de Appoldia inferiùs pleraque ex his gestis fusè narraturus sit, tantum in paragraphis sequentibus attingemus ea, quæ aliquam explicationem vel discussionem requirunt.*

B

C

§ XXVIII. Principia cœnobii Bononiensis, mira visio Reginaldi, qui Ordinem ingredi voverat, & habitus Prædicatorum post hanc visionem mutatus.

Prædicatores anno 1218 *mittuntur Bononiam,*

Beatus Jordanus infrà num. 41, *& Theodoricus de Appoldia num.* 102 *narrant, quomodo* S. Dominicus *Fratres quosdam Româ Bononiam miserit. Humbertus autem in Chronico suo eamdem rem breviter memorat, & simul conversionem F. Reginaldi, mox fusius à nobis exponendam, attingit his paucis verbis:* Anno Domini MCCXVIII circa principium anni misit beatus Dominicus Fratres de Urbe * Bononiam, & eodem anno in curia Fratris Reginaldi notitiam acquisivit, qui eodem anno venit Bononiam XII Kalendas Januarii. *Quod ad originem commorationis Bononiensis attinet, Fratribus eò advenientibus primùm data est ecclesia S. Mariæ, quæ* de Mascarella *cognominabatur; sed paulò post ab episcopo Bononiensi ecclesiam S. Nicolai ad Vineas obtinuerunt, ut in Actis num.* 122 *testabitur Theodoricus de Appoldia, qui ibidem exemplo quodam probat, locum hunc posteriorem antea cælitus designatum fuisse. Nos illud ex primo fonte hîc hauriemus, & hac occasione cælestem illam prædictionem uno alterove exemplo confirmabimus.*

D

ubi adventus eorum

524 *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 3 *de hac re sic habet:* Retulit Frater Radulphus vir bonus & timens Deum, quondam capellanus dictæ ecclesiæ beati Nicolai, quam ipse amore Ordinis resignaverat, & factus est ibi Frater; quod fuit Bononiæ, antequam Fratres venirent, mulier quædam despecta mundo, sed Deo devota & chara, quæ, cum oraret frequenter flexis genibus versus vineam quamdam, ubi modò sunt Fratres, & eam quasi fatuam homines deriderent, aiebat: Miseri vos & fatui potius: si sciretis, qualia ibi futura, & qui ibi futuri, hîc Deum mecum adoraretis: nam per eos, qui futuri sunt hîc, totus illuminabitur mundus. *Theodoricus de Appoldia loco proximè citato de eadem prædictione meminit; sed cum illius testem non allegaverit, eam ex Vitis Fratrum hîc integrè referendam existimavimus.*

E

quibusdam visionibus prænuntiatus fuerat.

525 *Huic confirmationis gratiâ addimus duo alia testimonia, quæ collector ejusdem operis Gerardus ibidem subjungit his verbis:* Retulit Frater Joannes Bononiensis, quod antequam Fratres Prædicatores veniissent Bononiam, vinitores viderunt in loco, ubi modò sunt Fratres, luminaria & multos splendores. *Alterum ab eodem refertur ibidem in hunc modum:* Frater Clarus testatus est, quod cum esset puer, & cum patre suo, qui bonus & fidelis erat, juxta locum, quem modò Fratres habitant, quadam die transiret, dixit ei pater suus: Fili, in isto loco auditi sunt frequenter cantus angelorum, quod est magnum prognosticum futurorum. Cui cum dixisset puer: Forte fuerunt voces hominum ludentium, vel monachorum beati Proculi; respondit pater: Aliæ sunt voces hominum, aliæ angelorum, & multum differentes. Quæ verba numquam ab ejus memoria exciderunt. *Hæc dicta sufficiant de initio Conventûs Bononiensis, cujus infrà in Actis sæpe mentio recurret. Nunc ad memorabilem F. Reginaldi conversionem, & controversiam ei annexam progrediamur.*

F

Reginaldus institutum Prædicatorum amplecti statuit;

526 *Omnes biographi historiam istam referunt; sed quia Constantinus Urbevetanus eamdem exponit cum quibusdam circumstantiis, quas alii non expresserunt, illam transcribemus ex hoc auctore suppari, qui in Vita* S. Dominici *num.* 24, *seu apud Echardum tomo* 1 *pag.* 29 *& sequente narrationem hujus rei sic instituit:* Romæ igitur viro Dei Dominico posito, eodem tempore vir quidam venerabilis, magister Reginaldus, sancti Aniani Aurelianensis decanus, peritus scientiâ, virtute conspicuus, & opinione præclarus, qui etiam Parisius in jure Canonico rexerat annis quinque, Romam unà cum Aurelianensi episcopo mare transiturus advenerat. Hujus viri cor tali Deus dudum tetigerat inspiratione, ut, relictis omnibus, prædicationis officio se totaliter manciparet; quonam autem modo, quod mente conceperat, ad effectum perduceret, necdum adverterat, nec adhuc recens

* *Ms. nostrum addit* Roma

A cens Prædicatorum Ordinis inſtitutio ſibi fuerat manifeſta. Cum autem à quodam, cui familiari colloquio hujuſmodi votum expreſſerat, jam novum Ordinem, juxta deſiderii ſui propoſitum, inſtitutum ejuſdemque Ordinis inſtitutorem & patrem, videlicet ſervum Dei Dominicum in eadem urbe prædicationis inſiſtentem officio didiciſſet, accerſito eo, ejuſque mira collocutionis dulcedine vehementer affectus, nec minus aſpectu ſuæ ſanctitatis attractus, mentis ſuæ propoſito revelato, ex tunc ipſius Ordinis déliberavit ingreſſum.

at gravi morbo correptus, precibus S. Dominici,

527 Nec mora, gravi febrium infirmitate corripitur; dumque languor fortiùs invaleſcens medicinæ remedia, natura prorſus deficiente, nequaquam admitteret, excluſerat enim penitus mors in januis ſpem ſalutis. At vir Dei Dominicus exſpectatæ ſobolis intempeſtiva damna non ſuſtinens, totum ſe ad orationem contulit, aures divinæ clementiæ, reginæque miſericordiæ

B beatæ Mariæ, cui tamquam ſpeciali patronæ curam Ordinis commiſerat, importunis cordis clamoribus interpellans, ne ſe tam ſubitò nondum nati, ſed quodam modo concepti, filii conſolatione privaret: tantoque importuniùs inſiſtebat, ut vel ſaltem eum modico tempore ſibi concedere dignaretur, quanto certiùs ipſum futurum vas electionis & gratiæ nullatenus dubitabat.

& viſibili unctione Virginis Deiparæ mirabiliter ſanatur,

528 Eo igitur in oratione perſiſtente, ecce ſubitò Reginam miſericordiæ, duabus admodum ſpecioſis comitatam puellis, Reginaldus vigilans & mortem exſpectans ad ſe viſibiliter venientem aſpexit, blandaque facie dicentem ſibi: Pete à me, quod vis, & dabo tibi. Expaveſcenti autem ad tam venerandæ viſionis occurſum, deliberantique, quid peteret, una ex his, quæ Reginam comitabantur, puellis ſuggeſſit ei, ne quid peteret, niſi quod Regina miſericordiæ dignaretur conferre, ſeſeque totum ejus committeret voluntati. Quod cum factum eſſet, tunc illa manum extendens, ægrotantis oculos, aures & nares, os quoque & manus, renes & pedes ſalutari, quam ſecum detulerat, unctione perunxit, formulas verborum proprias ad ſingulas unctiones ſubinferens: quorum verborum ea dumtaxat comperta ſunt, quæ ad renum & pe-

C dum protulit unctionem. Ad renes quidem ait: Stringantur renes tui cingulo caſtitatis; ad pedes autem: Ungo pedes tuos in præparationem Euangelii pacis. Tunc ei habitum Ordinis Prædicatorum oſtendens: En, inquit, iſte eſt habitus Ordinis tui, ſtatimque & illa ab ægrotantis oculis ſpeciem ſuæ viſionis ſubtraxit, & ægrotans languore penitus propulſato convaluit; nimirum utpote quem Mater ejus perunxerat, qui novit unctiones conficere ſanitatis.

confectaque peregrinatione Hieroſolymitana, Ordinem ingreditur,

529 Hoc autem totum, quod erga præfatum Reginaldum præſentialiter geſtum eſt, ſervum Dei Dominicum in oratione abſentialiter poſitum, Deo ſibi revelante, non latuit. Manè itaque ad eum veniens, & ſanum reperit, & ab eodem pariter totius viſionis ſeriem audivit. Hujus etiam tam ſtupendi miraculi vir quidam religioſus de Ordine Hoſpitalariorum teſtis exſtitit, qui die tertia ejuſdem viſionis ſeriem eidem Reginaldo, præſente quoque viro Dei Dominico, iteratò exhibitam ipſe ſimul ibidem præſens exiſtens propriis oculis, Deo ſibi concedente, & vidit & ſtupuit. Illa autem cæleſtis unctio ita corpus ipſius magiſtri Reginaldi non ſolùm ab æſtu febrium, verùm etiam ab odore concupiſcentiæ tempera-

vit, quod, ſicut ipſe poſtmodum eſt confeſſus, nec primus in eo motus libidinis de cetero pullulavit. Hanc viſionem, hoc inſigne miraculum multis Fratribus, ex quibus adhuc nonnulli ſuperſunt, maximè poſt illius tranſitum ſervus Dei Dominicus publicavit. Recepta igitur taliter ſanitate, Deo ſe & Ordini totaliter obtulit, votoque potitus, tandem Bononiam adiit *&c. Hæc ita intellige, ut Reginaldus poſt expletum peregrinationis Hieroſolymitanæ votum anno Chriſti* 1218, *die* XXI *Decembris, Ordinem Bononiæ ingreſſus fuerit.* AUCTORE G. C.

quæ omnia chronologicè ordinat Echardus,

530 *Echardus tomo* I *pag.* 18 *in notis hoc Hieroſolymitanum Reginaldi iter ſic chronologicè ordinat:* Si ponatur Reginaldus menſe Aprili ſanatus, & Maio ſequenti iter Jeroſolymitanum aggreſſus, facilè potuit circa Octobrem Romam eſſe redux, præſertim cum hæc peregrinatio eâ ætate & frequentiſſima eſſet & facillima; ſicque Dominicum adhuc in Urbe repererit, à quo Bononiam legatus fuerit; & ſuus ſuper ſodales ibi agentes vicarius inſtitutus. Ut ut ſit, ſive à

E Sancto, Romæ etiamnum conſiſtente, ſive eo jam ex Urbe egreſſo, litteris ante exitum relictis, hanc de ſe ordinationem didicerit, Bononiam tandem advenit XXI Decembris, ibidemque multam ex concionibus ſibi pepererat famam, cum die ſancti Stephani prædicavit. *Non inficiamur, quod Reginaldus tam brevi temporis ſpatio peregrinationem Hieroſolymitanam conficere potuerit; at in re, quæ ab aura & vento pendet, circa unum alterumve menſem nihil certi ſtatuimus.*

qui potius diſſolviſſet intricatam difficultatem,

531 *Maluiſſem, ut Echardus in notis ibidem explicaſſet intricatiorem quamdam difficultatem, quæ nobis hic ſeſe ultro offert.: nam B. Jordanus apud Echardum mox citata pag.* 18, *& infrà apud nos num.* 42, *mirabilem illam Reginaldi viſionem teſtimonio ſuo ſic confirmat:* Hoc inſigne miraculum multis uſque hodie manentibus magiſter Dominicus poſtmodum publicavit, & cum hoc aliquando pluribus in collatione recitaret Pariſius, ego ipſe præſens interfui. *Humbertus verò in Vita* S. Dominici *cap.* 27 *eamdem hiſtoriam narrat, & ſub finem adjungit ſequentia:* Hanc viſionem beatus Dominicus poſt ejus tranſitum Fratribus publicavit: adjuratus enim ab ipſo Fratre Reginaldo fuerat, ne hoc in vita ipſius alicui revelaret, ſed ſecretum quaſi ſub ſigillo confeſſionis ſervaret. *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30 *Speculi hiſtorialis cap.* 70 *phraſim Humberti imitatur, & Theodoricus de Appoldia poſt narratam cæleſtem illam Reginaldi unctionem apud nos num.* 106 *hæc habet:* Hæc omnia ſanctus pater Dominicus adjuratus ab eodem magiſtro, niſi poſt mortem ejus, nulli umquam voluit revelare; quo defuncto, ea Fratribus patefecit.

F

quæ in hac variorum narratione occurrit,

532 *Jam quærimus, quomodo hæc biographorum teſtimonia inter ſe conciliari poſſint. Si* S. Dominicus *hanc viſionem nemini ante obitum Reginaldi aperuerit, non potuit B. Jordanus illam Pariſiis ex ore* S. Dominici *in collatione audire, niſi ſine ulla veriſimilitudinis ſpecie dicamus, ſanctum Fundatorem poſt mortem Reginaldi iterum Pariſios veniſſe. Sed omnes antiqui ſcriptores unicum dumtaxat Pariſienſe* S. Dominici *iter agnoſcunt, quando nempe Sanctus anno* 1219 *ex Hiſpania Pariſios venit, & alterum ſeriei Actorum repugnat, ut Echardus tomo* I. *pag.* 11 *fatetur. At eo tempore, quo* S. Dominicus *Pariſiis ſubſtitit, adhuc Bononiæ vivebat Reginaldus, quem poſtea Sanctus inde Pariſios miſit. Nihil*

AUCTORE G. C. *itaque videtur fupereſſe, quam ut B. Jordano, aut Humberto, aliiſque ſimilia narrantibus fidem abrogemus. Cum tamen Bartholomæus Tridentinus & Conſtantinus Urbevetanus de jurato illo ſilentio non meminerint, potiùs credimus B. Jordano ſynchrono & teſti aurito, qui in veteri Ms. noſtro, & editione Echardi diſertè aſſerit, ſe Pariſiis in collatione* S. Dominici *id audiviſſe.*

& propter quam hactenus putamus, Annales Prædicatorum ea in re corrigendos eſſe

533 *Donec igitur implexus ille nodus alio modo ſolvatur, ex Annalibus Prædicatorum delendam putamus ſpecioſam narrationem, quam Malvenda ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 40 *ſic inſtituit:* Tunc etiam certum eſt, ſanctum Dominicum, morte Reginaldi jam juramenti religione ſolutum, divinam illam & admirandam viſionem Reginaldi expoſuiſſe ac frequentiùs narraſſe, qua idem B. Reginaldus à ſanctiſſima Dei Genitrice bis inunctus, & à deſperato morbo ſoſpes effectus, ejuſdem Dei Matris manibus
B habitum Prædicatorum pro ſe & Ordine toto meruit accipere: quam, quoad vixit Reginaldus ſub inviolabili ſecreti fide (quemadmodum illi fuerat ſtipulatus) tenuerat, ut anno MCCXVIII cap. 18 & 20 ex magnis auctoribus fusè narravimus. Tunc enim magnus pater Dominicus multis perfuſus lachrymis, & devotiſſima oratione Fratribus totam illam cæleſtem apparitionem ſacroſanctæ Deiparæ, beato Reginaldo factam, ordine aperuit, ſimulque ingens beneficium à beata Virgine Ordini collatum oſtenſi datique habitus, quo Fratres Prædicatores uterentur, commemoravit, & hanc fuiſſe cauſam ſuſcepti hujus habitus, priore Canonicorum regularium relicto, quamvis mutationis rationes antea non explicuiſſet, ſacro juramenti vinculo obſtrictus.

In illa Conſtantini narratione diſpliceret Echardo iterata Deiparæ unctio,

534 *Malvenda ibidem fuſius proſequitur hæc eadem, quæ hîc brevitatis causâ prætermittimus, & revertimur ad propugnandam memoratam Conſtantini Urbevetani narrationem, in qua diſplicet Echardo iterata unctio, quæ tertio die coram* S. Dominico, *& quodam religioſo Hoſpitalario, rurſus facta dicitur. Unde tomo citato pag.* 30 *in notis proferens eamdem hiſtoriam ex Humberto, qui de repetita unctione, & præſentia dictorum duorum teſtium ſilet, ſolicitè ibidem hæc*
C *monet:* Nihil habet de iterata illo die tertio & illis præſentibus viſione & unctione, quæ etiam prorſus inutilis. *Sed obſervandum eſt, ab omnibus ſcriptoribus, eamdem hiſtoriam narrantibus, ſingulas rei circumſtantias non ſemper ſcrupulosè enumerari. Alioquin Echardus ſimili argumentandi ratione concludere potuiſſet, comitatum duarum ſpecioſarum puellarum, quas Conſtantinus, Humbertus, aliique, ſocias Deiparæ adjungunt, ſuperfluum aut inutilem eſſe, cum B. Jordanus in narratione ejuſdem hiſtoriæ illas omiſerit, & de ſola beatiſſimæ Virginis Mariæ viſitatione meminerit. Nobis ſufficit teſtimonium horum veterum auctorum, ut etiam hiſce rei adjunctis fidem habeamus, quemadmodum infrà clariùs probare conabimur.*

quæ tamen ab antiquis auctoribus aſſeritur:

535 *Interim Echardus circa hæc hiſtoriæ adjuncta audiat Stephanum de Borbone, qui* anno MCCXXIII jam Ordini adſcriptus & tum jam clarus *erat, ut ipſemet tomo* 1 *laudati operis pag.* 72 *loquitur, & ex quo ibidem ad aliam opinionem ſuam ſtabiliendam allegat ſequentia:* Legitur in Vita beari Dominici, quod cum magiſter Reginaldus, decanus Aurelianenſis, ei (*videlicet Deiparæ*) devotus laboraret in extremis, & eſſet ab omnibus remediis quaſi deſperatus relictus, apparuit ei beata Virgo cum duabus puellis, quarum altera portabat Ordinis Prædicatorum habitum, qui Ordo novus erat & incognitus, & altera unguentum. Quem inunxit beata Virgo ſupra membra ſingula exprimens certam formam verborum, & oſtendit ei habitum Ordinis prædicti, quem monuit eum ſuſcipere; & cum pedes inungeret, dixit: Ungo tibi pedes in præparatione Euangelii pacis; cum renes, dixit: Conſtringantur renes iſti cingulo caſtitatis; & promiſit ei, quod die tertia rediret, & plenam ſanitatem ei daret. Cum autem die tertia coram dicto magiſtro eſſet beatus Dominicus & quidam Frater Hoſpitalarius, affuit beata Virgo, quæ etiam non ſolùm liberavit dictum Reginaldum ab infirmitate corporis, ſed à tentatione carnis, ita ut poſtea factus Frater Prædicatorum Ordinis, & egregius prædicator, primum etiam motum carnis ex ipſa unctione ejus non ſentiret, ut ipſe poſtea fuit confeſſus. *Vides hîc igitur apud auctorem, cujus antiquitatem ipſe Echardus extollit, duos teſtes iteratæ unctionis vel viſitationis, quæ certè* E *non erat* prorſus inutilis, *cum Reginaldus antea nondum plenam ſanitatem conſecutus fuiſſet. At hæc omnia inferiùs alia occaſione ex altero ejuſdem ætatis ſcriptore confirmabimus.*

nec ei placet hinc illata habitûs Dominicani mutatio,

536 *Præterea Echardo non placet opinio Theodorici de Appoldia, Bernardi Guidonis, aliorumque veterum & recentiorum, qui ex veſte, quam tunc Deipara Reginaldo oſtendit, habitum Ordinis mutatum fuiſſe paſſim exiſtimant. Quare tomo* 1 *pag.* 18 *in notis ad libellum B. Jordani ſedulò obſervari jubet ſequentia:* Simplici huic narrationi, quæ, ut ſenſum meum prodam, mirùm perplacet, ſequentes ſcriptores alias addiderunt circumſtantias, & quò recentiores, eo ampliores. Vide poſtea Conſtantinum num. 24, & Humbertum ibidem. Videſis etiam Theodoricum lib. 2 cap. 11, & S. Antoninum tit. 23 cap. 4 § 4. Interim ſingula Jordani verba, & rerum ordinem perpende, ac memoriâ tene, & quî non addat, ex hac viſione ullam eſſe à Dominico factam veſtis, qua, ſeu ille, ſeu ſodales hactenus uſi erant, mutationem; quod diſſertatione ſpeciali poſtea diſcutietur. *Id etiam ſæpius alibi, arrepta occaſione, per decurſum* F *inculcat.*

quam contra opinionem Echardi probamus

537 *Porrò Echardus in illa diſſertatione, quam tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 71 *& ſequentibus edidit, ultrò fatetur, Jacobum de Voragine, & plerosque alios Ordinis ſui ſcriptores opinioni ſuæ adverſari; ſed potiſſimum hujus novæ ſententiæ argumentum repetit ex ſilentio B. Jordani, Humberti, & Conſtantini, qui de illa veſtis mutatione non meminerunt, ut ipſe contendit. At reſpondemus, in hac re apertas hiſtoriæ circumſtantias colloqui, & iſtam veſtis mutationem ab antiquis illis auctoribus tacitè indicari, quando dicunt, Deiparam Reginaldo ægrotanti habitum Ordinis oſtendiſſe. Cur enim monſtraſſet habitum, quem Reginaldus jam noverat, & quo* S. Dominicum *indutum viderat? Nam* S. Dominicus, *teſte B. Jordano*, exhortans eum ad paupertatem Chriſti, & Ordinis ſui conſortium, liberum & plenum ſuſcipiendæ ab eo Religionis hujus conſenſum elicuit, ita ut ſe voto aſtringeret. *Hæc omnia Conſtantinus & Humbertus fuſiùs explicant, ut ſuprà in relato Conſtantini textu licet videre. Quid igitur opus erat monſtrare veſtem Ordinis, quam haud dubie jam ſæpius viderat, & ad quam ſuſcipiendam voto tenebatur? Itaque ex*

adjun-

A *adjunctis probabiliter colligimus, Deiparam Reginaldo oſtendiſſe novam habitûs formam, quo tum ipſe, tum alii ſodales ejuſdem Ordinis, quem ingredi voverat, deinceps induendi eſſent. Hinc etiam ſequitur, in ipſum auctorem retorqueri poſſe ratiocinium, quod Puricellus in Diſſertatione Nazariana cap.* 109 *pag.* 556 *mutationi veſtium objicit, & quod Echardus tomo* 1 *pag.* 72 peremptorium *appellat.*

ex verbis Bartholomæi Tridentini,

538 *At huic peremptorio ratiocinio, aliiſque ſpecioſis Echardi argumentis & effugiis, quæ ſingula refellere aut præcludere non vacat, unicum opponimus teſtimonium Bartholomæi Tridentini, qui* circa Ordinis primordia claruit, & vel ab ipſo beato Dominico, vel ab ejus primorum ſodalium aliquo veſtem induit, *ut ipſe Echardus tomo* 1 *pag.* 110 *teſtatur. Ille itaque antiquus auctor, qui uſum utriuſque habitus facilè videre potuit, in Vita breviori* S. Dominici *infrà apud nos num.* 8 *&* 9 *mutationem veſtium & alia adjuncta, quæ ſuperiùs Echardo non placebant, diſertè exprimit his verbis:* Fratrem Reginaldum, decanum ſancti Aniani Aurelianenſis à deſperata infirmitate ſanctus Dominicus per illam, quæ vitæ medicinam mundo attulit, orando liberari impetravit. Viſibiliter ei Mater miſericordiæ, duabus pulcherrimis comitata puellis, ægrotanti apparuit dicens: Pete à me, quod vis, & dabo tibi. Deliberanti, ne quid indiſcretè peteret, una ex domicellis ſuggeſſit, ut ſe Dominæ noſtræ committeret voluntati: quod dum fecit, Regina cæli manu virginea oculos, aures & nares, os, manus, renes & pedes ſaluberrima quadam unctione perunxit, his utens verbis: Stringantur renes tui cingulo caſtitatis, & ungo pedes tuos in præparatione Euangelii pacis; addiditque: Die tertia mittam tibi ampullam reſtitutionis plenæ ſanitatis; ſtatimque habitum Ordinis, quo NUNC Fratres Prædicatores utuntur, ei oſtendit dicens: Ecce habitus Ordinis tui. Hanc viſionem liberatus illicò ſancto Patri retulit, & habitum, ut præviderat, aſſumpſit: nam antè ſuperciliis * utebantur. Tertia die ſolicita ſuorum Mater Dei affuit, & totum corpus Reginaldi Regina angelorum perunxit, & non ſolùm ardores febrium, verùm etiam motus libidinum in eo prorſus exſtinxit.

B

** lege ſuperpelliciis*

C *& quam plerique ſcriptores tuentur.*

539 *Ad majorem hujus rei confirmationem Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 2 *fol.* 45 *verſo, Ferdinandus de Caſtillo in Hiſtoria generali Ordinis Prædicatorum lib.* 1 *cap.* 51, *& Antonius Senenſis in Chronico pag.* 21 *addunt, Fratres quoſdam huic veſtium mutationi primùm obſtitiſſe. Verùm Echardus tomo* 1 *pag.* 73 *hanc primorum ſodalium repugnantiam, tamquam fabuloſam, rotundè explodit, & omnes immutationis defenſores ita impugnat:* Scio, noſtros Soëgium & Percinum fabulam illam Flaminianam ex eo refellere, quod velint, Toloſanos ita Sancto ſemper obſecutos, ut ad primas ipſius litteras continuò novum habitum aſſumpſerint: verùm an non promptius, revera non reluctatos, quia revera nulla facta eſt immutatio? Factam enim, nemine reluctante, Flaminii ſequaces ſibi perſuaderi difficillimè patientur. *Nos hanc traditionem, quæ cum altera connectitur, infrà ſuo loco diſcutiemus.*

cum tamen non conſtet, in quo mutatio illa ſit facta,

540 *Etiamſi ex relato Bartholomæi Tridentini teſtimonio de facta veſtium mutatione ſatis conſtare videatur, tamen non adeo clarum eſt, qualis fuerit ille habitus, quem* S. Dominicus *primique ejus ſocii ante viſionem Reginaldi geſtarunt. Veroſimile quidem eſt,* S. Dominicum *ab Uxamenſibus in Hiſpania Canonicis regularibus, inter quos vixerat, formam veſtitûs retinuiſſe; ſed propter penuriam veterum monumentorum certò determinare non poſſumus, qualis Canonicorum iſtorum habitus fuerit. In quo autem mutatio potiſſimùm facta ſit, Bernardus Guidonis in Actis* S. Dominici *cap.* 34 *utcumque indicat his verbis:* Poſt prædictam verò cæleſtem viſionem, & habitûs Ordinis Prædicatorum oſtenſionem, beatus Dominicus & ceteri Fratres deponentes ſuperpellicea, loco ipſorum alba ſcapularia pro habitu diſtinctivo induerunt, capas deſuper tunicas albas retinentes, quas priùs ut Canonici Regulares deferebant. AUCTORE G. C.

& ipſi auctores Dominicani

541 *Ipſi ſcriptores Dominicani de reliquis priorum veſtium partibus inter ſe diſceptant: Malvenda enim in Annalibus ad annum Chriſti* 1218 *cap.* 20 *de priori habitu ſic ſcribit:* Ad hunc uſque diem ſanctus Dominicus & ſocii habitum Canonicorum Regularium detulere, quem ſuprà anno Domini MCXCIV diximus fuiſſe ſuper tunicam laneam albam inductum lineum ephod ſeu ſuperhumerale, quod rocchete ſeu cottam aut ſuperpellicium vocant, adjecto deſuper laneo pallio nigri coloris. Sed poſtquam Regina cæli habitum eum, quem diximus, Reginaldo dedit, nempe ſcapulare, tam ipſe beatus Patèr, quam reliqui ejus Fratres eumdem habitum accepere & in poſterum ad hæc uſque noſtra tempora geſtare perſeverant. *Hunc Soëgius in Anno Dominicano tomo* 1 *Auguſti pag.* 351 *ſequitur. Sed cum uterque de caputio non meminerit, Echardus pagina proximè citatâ poſteriorem præcipuè ſic erroris arguit:* Verùm ille, licet aliàs accuratus, ſeculorum XII, XIII & XIV mores non attendiſſe certò dicendus eſt: nam iis temporibus non ſolùm regulares, ſed & ſeculares clericos & laïcos, nobiles & cives, caputiis uſos, imagines ejus ætatis invictè probant. E

de primis Prædicatorum veſtibus inter ſe diſceptant,

542 *Dein Echardus ibidem refert ſententiam Percini, eamque ſimul ita refellit:* Percinus in Monumentis Toloſanis pagg. 24 & 25 vult, habitum priorem Dominici hæc comprehendiſſe; tunicam talarem albam cum caputio albo, more, inquit, eccleſiæ Oxomenſis, rochetum more Canonicorum Regularium, capam cum caputio nigri coloris; in immutatione verò habitûs loco rocheti, quod depoſuit, caputio albo appendicem illam additam anteriorem & poſteriorem, quam ſcapulare vocant, non quidem à caputio diviſam, qualem nunc geſtamus (id enim novitium eſt) ſed ipſi caputio aſſutam, qualem primis Ordinis ſeculis tulerunt; unde in conſtitutionibus caputium & ſcapulare indiſcriminatim pro eodem uſurpantur. Tota igitur difficultas eò tandem redibit, an caputium illud album, quo more eccleſiæ Oxomenſis juxta Percinum Dominicus utebatur, collo tunicæ aſſutum fuerit, an appendicium illud anterius & poſterius habuerit, quod ſcapulare vocant. Sanè ejuſmodi eſt, ipſo Percino teſte oculato, quod apud ſanctimoniales Prulianas etiamnum, ut Dominici proprium, ſervatur; & licet, cujus anni ſit, jam ignoretur, ex iis unum eſſe veriſimillimum eſt, quæ Sancto, dum earum inſtitutioni ab anno MCCVI ad MCCXVII operam daret, conficiebant & lavabant ipſæ: nam poſt hunc ultimum, non niſi in tranſcurſu, dum iter Hiſpanicum conficeret, eas vidit. Rochetum verò à ſancto Dominico numquam geſtatum, invictum argumentum eſt, quod genus indumenti ſit toto ſeculo F

AUCTORE G. C.

culo XIII & ſequenti Regularibus omnino incognitum, & à nullis uſurpatum: nam & ipſi Canonici Victorini tum non rochetis, ſed ſuperpelliceis tantùm utebantur, tunicæ albæ fere æqualibus, & quorum manicæ latiores duobus palmis ultra digitos prominebant; ſic enim in eorum conſtitutionibus antiquis forma præſcribitur. *De ſuperpelliceo, & reliquo Canonicorum Regularium habitu conſuli poteſt Nicolaus Deſnos in opere Latino, quod inſcribitur* Canonicus Secularis & Regularis, *ubi toto libro 4 ſingulas iſtius habitus partes ſpeciatim examinat.*

ſaltem exhibemus antiquam Prædicatoris effigiem,

543 *Cum igitur litem illam de antiquioribus veſtibus, inter ſcriptores Dominicanos agitatam, defectu veterum monumentorum decidere non poſſimus, ſaltem proferendum eſt aliquid certius de habitu, quem Prædicatores poſt viſionem Reginaldi aſſumpſerunt. Echardus tomo 1. Bibl. Prædicat. pag.* 144 *agens de lucubrationibus venerabilis Humberti, earumque titulos ex veteribus Mss. recenſens, exhibet antiquam Prædicatoris effigiem, cui hanc notitiam præmittit:* In quadrato, in quo tituli omnes allati ſcripti, eleganti manu picto, ad quatuor angulos ſunt quatuor figuræ; ad duos ſuperiores hinc beata Virgo, inde angelus Gabriel; ad inferiores hinc & inde duo Ordinis ſodales in habitu, ea ætate conſueto, caputio nempe acuminato adinſtar ferè Cartuſianorum, ſcapulare habente aſſutum, manicis tunicæ ad pugnum ſtrictioribus, capa nigri naturalis ſeu tannei ad caputium ejuſdem coloris aſſuta, ut exemplum certum, eſſet omnibus ſequendum. *His ſubjungit ipſam imaginem, quam calatorem noſtrum exactè imitari juſſimus.*

Ex hac effigie ſatis patet, qualis veſtium forma tempore venerabilis Humberti apud Prædicatores uſitata fuerit, de qua hîc fuſiùs diſputandum non eſt, cum Echardus tomo 1 pag. 75 & ſequentibus exteriores & interiores hujus habitûs partes ex anonymo ſeculi XIII ſcriptore ſingillatim explicuerit.

544 *Circa medium ſeculi XIII videntur nonnulli privata auctoritate eumdem aut ſimilem habitum aſſumpſiſſe, ut colligimus ex duplici diplomate Innocentii IV Pontificis, quorum primum inter privilegia Prædicatorum Conſtitutionibus ſubjuncta, Mediolani anno 1505 edita, num. 15 ſic ſonat:* Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis Magiſtro & Fratribus Ordinis Prædicatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quia confuſio habitûs ſæpe confuſionem inducit Ordinum & etiam animorum, auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus, ut nulli, ſive ſit in Religionis Ordine vel extra Ordinem conſtitutus, habitum veſtrum aut ita conſimilem, quod propter eum Frater Prædicator credi poſſit, deferre liceat abſque mandato Sedis apoſtolicæ ſpeciali. Ceterùm ut dicta inhibitio majorem conſequatur effectum, ſtatuimus, ut ii, qui habitum veſtrum vel prædicto modo ſibi conſimilem deferre præſumpſerit, ad deponendum ipſum per diœceſanos locorum, cum à vobis requiſiti fuerint, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani VIII Kalendas Aprilis, Pontificatus noſtri anno primo, *qui anno Chriſti* 1244 *reſpondet. Deinde ibidem num.* 16 *ſequitur alterum ejuſdem Pontificis diploma, eodem tempore ad archiepiſcopos & epiſcopos directum, quo præcipit, ut memoratum decretum ſuum exſecutioni mandari curent.*

jam mutato Ordinis habitu, quem Pontifices Romani

545 *Diuturna etiam lis fuit circa geſtamen habitûs inter Fratres Eremitas Auguſtinianos & Fratres Prædicatores, ut Clemens VIII Papa tomo 3 Bullarii Romani pag.* 154 *teſtatur his verbis:* Aliàs ſiquidem, cum inter dilectos filios Fratres Ordinis Prædicatorum ſancti Dominici & Fratres Ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini de habitus albi delatione, quo ita conſimiles viderentur, ut ſi abſque veſte ſuperiori nigra incedant, vix alter ab altero diſcerni queat, controverſiæ non ſine ipſorum Fratrum perturbatione & laïcorum offenſione ſæpius ortæ fuiſſent, nonnullæ Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, præſertim verò felicis recordationis Alexandri Papæ quarti conſtitutiones ſuper ea re prodierunt. *Cum ea lis tempore Clementis in regno Luſitaniæ & Algarbiorum renovata eſſet, hic Pontifex illam in perpetuum exſtinxit, & utrique Ordini præſcripſit certam veſtium formam, publicè geſtandam, qua facilè alumni utriuſque Ordinis diſtinguerentur, quemadmodum tomo 3 Bullarii Romani pag.* 154 *& ſequente fuſius datur videre.*

ab aliis geſtari prohibuerunt.

§ XXIX. An

A

§ XXIX. An Sanctus Romæ exercuerit Magisterium sacri palatii, ad Ordinem admiserit S. Hyacinthum, & viderit divinam essentiam in quadam extasi.

AUCTORE G.C.

F *Laminius in Vita* S. Dominici *lib.* 1 *fol.* 24 *verso & sequente originem illustris istius Magisterii refert his verbis :* Cum beatus Dominicus *Magisterium sacri palatii*, cerneret, quotidie occupatis cum Pontifice Cardinalibus, eorum ministros in aula vanis deambulationibus ac nugis tempus terere, indoluit, ac Pontificem adiit ac dixit, turpe & damnosum esse, tempus à tanta multitudine incassum teri; sibi videri utile futurum, si tantisper, dum Cardinales cum eo in negotiis Ecclesiæ occupentur, quispiam doctus utile aliquid publicè interpretetur. Placuit admodum Honorio consilium, & ipsi, qui consulerat (nam magnus in sacris Vir erat Litteris) id negotium dedit; quod libenter ille suscepit, & quotidie Pauli apostoli in magno auditorum consessu & attentione interpretari epistolas cœpit: adeoque res placuit, ut deinceps institutum sit, ut ex Ordine Prædicatorum ad ejusmodi munus aliquis semper eligeretur, & dignitatis ille titulo, qui delectus fuisset, insigniretur, hoc est, SACRI MAGISTER PALATII diceretur. Codex autem ille, quo usus est beatus Dominicus, epistolarum Pauli, Tholosæ in sancto Romano servatur. *Has narrationis circumstantias relinquimus fidei relatoris, quem non magni faceremus, nisi præcipua rei substantia ab antiquis auctoribus confirmaretur, ut ex dicendis apparebit.*

B

C

547 *Sanctus Antoninus parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 2 § 3 *laudans eximias* S. Dominici *virtutes ac dotes, de hoc insigni officio sic meminit:* Ad hanc (*videlicet* sapientiam Scripturarum & sacræ theologiæ, *de qua paulò superiùs egerat*) totum se applicans beatus Dominicus, amore ejus noctes penè ducebat insomnes; ut sacra ejus testatur historia: indeque hausit avidè, quod postea effudit abundè, magisterque factus in sacra theologia, primusque Magister sacri palatii (quæ postea dignitas Ordini Prædicatorum fuit indulta) legit in curia Romana, & in aliis locis plures libros Paginæ sacræ, disputans frequenter contra hæreticos & prædicans, & exhortans cunctos fideles, & maximè per Ordinem suum, cui soli collatus est titulus Prædicatorum. *Certè nemo dubitare potest, quin* S. Dominicus *in sacra Scriptura fuerit versatissimus, ut abundè colligitur ex assiduo illius studio, quod Joannes Hispanus, testis oculatus, in processu Bononiensi apud nos num.* 34 *exponit his verbis :* Semper gestabat secum Euangelium Matthæi & epistolas Pauli, & multum studebat in eis, ita quod ferè sciebat eas corde tenus. *Hinc facilè admittimus, Sanctum epistolas Pauli in palatio Pontificis interpretatum esse, atque ab illo loco communiter Magistrum sacri palatii appellatum fuisse.* *quod S. Antoninus,*

548 *Echardus inter alios indices, quos ante tomum Operis jam sæpe laudati exhibet, pag.* XXI *texuit seriem Magistrorum sacri palatii, cui sequens monitum præfigit :* Quæ fuerit Magistrorum sacri palatii toto sæculo XIII series, non ita dictu promptum, nisi antiqua monumenta evolvantur, quod solis Romanis nostris facile. Verùm cum eo sæculo id munus in scholæ Romanæ & Pontificiæ regimine, & in publica sacræ Scripturæ expositione potissimùm contineretur, quos duplici hoc officio functos certò nobis constat, hos inter sacri palatii Magistros recenseri nemo mirabitur. *Deinde nominatim enumerat Magistros illos, qui sæculo* XIII *& sequentibus in istud officium* S. Dominici *successerunt. Ceterùm Echardus ipso tomo* 1 *ejusdem Operis pag.* 15 *in notis conjicit, huic muneri initium datum esse, quando* S. Dominicus *juxta veterem stylum anno Christi* 1216, *vel juxta novum anno* 1217 *post confirmationem Ordinis sui, & ante dispersionem Fratrum, in urbe Romana commorabatur, ut ibidem indicat his verbis :* Itaque sic statuimus, Dominicum post accepta quatuor relata diplomata non tam citò, sed post Pascha anni MCCXVII Româ exivisse; nec dubium, quin toto hoc tempore pluries prædicaverit, ut illi ubique solemne, fortéque etiam tum in aula summi Pontificis, sancti Pauli epistolas interpretatus fuerit, quod sacri palatii Magistri munus erigendi occasionem dederit. *At quodcumque sit chronologicum istius Magisterii exordium, nos hic cum Malvenda ad annum Christi* 1218 *de illo agimus, & potius rem ipsam, quam tempus, inquirimus.* *aliique recentiores passim tribuunt S. Dominico,*

D

549 *Etsi veteres biographi istud Sancti Magisterium disertè non expresserint, tamen illud nobis satis certum est ex testimonio Joannis de Columna, qui sub Gregorio IX Pontifice Ordinem Prædicatorum intravit, & postea ad cathedram Messanensem evectus est, ut fusiùs videre est apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 418 *& sequentibus, ubi gesta & scripta ipsius recensentur. Is itaque auctor in libro de Viris illustribus, post alia quæ de* S. Dominico *ejusque Ordinis institutione refert, & quorum in adolescentia aut pueritia testis oculatus esse potuit, ad rem præsentem spectantia hæc habet :* Cum autem esset Vir Dei Romæ, multi ad ejus sanam doctrinam convolabant: legebat enim tunc in publicis scholis Paulum, ad cujus scholas confluebat non modica turba scholarium & etiam prælatorum, & MAGISTER ab omnibus vocabatur . . . . . Scripsit autem tunc super omnes epistolas Pauli, cujus scripta, multâ scientiâ & devotione plena, adhuc inveniuntur. *De his aliisque Sancti scriptis infrà agetur.* *confirmatur testimonio veteris scriptoris,*

E

F

550 *Porrò Echardus, qui hoc Joannis testimonium in appendice ad tomum* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 996 *retulit, ad probandam authenticam illius fidem hæc ibidem addit :* Excerpta sunt ex laudato libro Joannis de Columna de Viris illustribus, & ad me Româ recèns missa à R.A.P. Benedicto Zoanelli, sactæ theologiæ professore, bibliothecæ Casanatensis præfecto, qui cum sit domus Ordinis Venetæ sanctorum Johannis & Pauli alumnus, hoc opus hactenus in tenebris detentum, & ab eruditis desideratum, faciliùs sibi tradi obtinuit, & eidem notis illustrando, & quamprimum typis edendo jam sedulus incumbit. Itaque ex paucis hîc relatis ab auctore suppari, imò teste oculato, constat, sanctum Dominicum & Romæ cum ingenti auditorum confluxu & plausu in publicis scholis docuisse; quod occasionem dederit instituendi Magistri sacri palatii, siquidem ea ætate scholæ publicæ theologicæ erant in sacro sanctissimi domini Papæ palatio, & eumdem Sanctum, quod nunc nos *cujus authenticam fidem Echardus probat.*

AUCTORE G. C. attinet, in ſancti Pauli apoſtoli epiſtolas omnes ſcripſiſſe, quæ ſcripta toto ſeculo XIII ſervata ſunt. *Verùm hic theſaurus videtur jam periiſſe, aut alicubi latere, ut poſtmodum indicabimus, quando de ſcriptis* S. Dominici *agemus. Hac ad aſſerendum Sancto Magiſterium ſacri palatii allata ſufficiant*

Lis eſt inter Echardum, alioſque auctores de anno,

551 *Nunc pergimus cum Malvenda, qui in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1218 *cap.* 23 *receptionem S. Hyacinthi ad Ordinem immediatè huic Magiſterio ſubjungit, & cum pleriſque hiſtoricis contendit, eam anno Chriſti* 1218 *affigendam eſſe. Contrà verò Echardus integra diſſertatione, quam tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 81 *& ſequentibus inſeruit, fusè evincere conatur, famoſam Neapoleonis mortui excitationem, & conſequenter converſionem S. Hyacinthi, uſque ad annum* 1220 *novi ſtyli differri oportere. Ingenuè fatemur, non eſſe contemnenda Echardi argumenta, quibus tamen graves difficultates opponi poſſent ex obitu venerabilis Vincentii Kadlubkonis, cujus Vitam & miracula Simon Starovolſcius collegit, aliiſque chronologicis hiſtoriæ Polonicæ circumſtantiis, quæ fortè in Actis S. Hyacinthi ad diem* XV *Auguſti diſcutientur. Interea hîc rem ipſam referimus ad præſentem* S. Dominici *commorationem Romanam cum Odorico Raynaldo, illuſtriſſimo Cromero, aliiſque ſcriptoribus Polonis, ex quibus hoc loco unicum antiquiorem & diligentiſſimum rerum Polonicarum ſcrutatorem ſeligemus.*

B

quo S. Hyacinthus Ordinem Prædicatorum intraverit,

552 *Cum igitur Joannes Dlugoſſus ſive Longinus lib.* 6 *Hiſtoriæ Polonicæ ad annum Chriſti* 1218 *narraſſet firmum propoſitum piiſſimi Vincentii Kadlubkonis, qui ſe epiſcopatu Cracovienſi abdicare decreverat, ad rem noſtram ſubnectit ſequentia:* Dum ſucceſſor idoneus quæreretur, Iwo filius Saulis Comitis de Konskie, genere nobilis de domo Odrowaz, & natione Polonus, cantor Gneſnenſis, Canonicus Cracovienſis, & Leſzkonis albi Cracovienſis, & Sandomirienſis ducis cancellarius, inter ceteros duci & Capitulo dignior videbatur; qui ut propter litterarum peritiam & prudentiæ humanæ fulgorem Vincentio in epiſcopatu ſuccederet. Verùm dum in admittenda Vincentii ceſſione per ſummum Pontificem difficultas timeretur, Iwo, aſſumpto ſibi in comitem & conſultorem Jackone (*id eſt Hyacintho*) de Opolienſi provincia & villa Lanka, Canonico Cracovienſi, viro ſenſato & induſtrioſo, ad Honorium tertium in Urbem ſe contulit, & tam Vincentii ceſſionem admitti, quam ſuam nominationem confirmari, & in Cracovienſem epiſcopatum ſe promoveri, perſonam ſuam Ugolino Cardinali, epiſcopo Hoſtienſi propter familiaritatem præcipuam, quam invicem in ſtudio Pariſienſi contraxerant, coram Papa & Cardinalium collegio altis efferente laudibus, facilè obtinuit.

C

quam rem ex Dlugoſſo ſive Longino narramus,

553 Qui dum Romæ promotionis ſuæ pertractans negotia moraretur, beatum Dominicum magnis jam prodigiis initia ſuæ ſanctitatis & Religionis declarantem videre, ejuſque familiari converſatione uti, prædicationi ſuæ coram intereſſe promeruit. Et dum die quadam Stephanus Cardinalis ad ſanctum Sixtum, ubi Vir Dei Dominicus cum Fratribus ſuis morabatur, veniſſet, nepos Cardinalis præfati equo in foveam præcipitatus, plangentium manibus exanimis efferebatur. Vir Dei Dominicus *, obſecrante illum Fratre Tangredo, viro magnæ religionis, atque dicente: Quid agis Pater? Caſus iſte tuæ virtutis experimentum exſpectat. De ſuperna autem Dominicus certus virtute, defunctum oratione fuſa, vitæ priſtinæ incolumem reddidit. Quo quidem miraculo Iwo Cracovienſis epiſcopus, qui omnibus, quæ circa reſuſcitatum agebantur, aderat, provocatus, in Poloniam rediturus, Fratres à beato Dominico petiit. Alios autem obtinere non valens, tres ſuos comites & familiares, videlicet Jackonem Canonicum Cracovienſem, qui & ipſe de domo Odrowaz erat, item Ceſlaum Polonum, Henricum Moravum, & Hermannum Teutonicum ad Ordinem per beatum Dominicum aſſumi obtinuit, & illos ſecum in Poloniam deducens, primus Ordinem Prædicatorum in Polonia, beato Dominico adhuc ſuperſtite, plantavit. Et Iwo quidem ex Roma reverſus ab Henrico Gneſnenſi archiepiſcopo in epiſcopum Cracovienſem conſecratus eſt.

D

& ex eodem chronologiam Echardianam impugnamus.

554 *Sed teſte ibidem Dlugoſſo ad annum Chriſti* 1219, Gneſnenſis eccleſiæ metropolitanus Henricus, cum in archiepiſcopali ſede annis decem & novem ſediſſet, ad horam extremam perveniens, ſalutari ſumpto Viatico, XX Martii moritur, & in eccleſia Gneſnenſi juſto honore ſepelitur. *Si Henricus ille anno* 1219, *die* XX *Martii obierit, quomodo Iwonem Româ in Poloniam reverſum conſecrare potuit, cum Iwo ſecundum ſententiam Echardi adhuc menſe Februario anni* 1220 *in urbe Romana verſaretur, & tunc miraculo reſuſcitati Neapoleonis intereſſet? Sive Echardus veteri ſive novo ſtylo annos numeret, hinc elabi non poteſt, niſi dixerit, hunc ſedulum hiſtoriæ Polonicæ ſcriptorem à vera chronologia aberraſſe, quod probandum eſſet. Præterea diligens ille hiſtoriæ patriæ indagator eodem libro* 6 *mortem Vincentii Kadlubkonis ad annum Chriſti* 1223 *ita refert:* Vincentius Kadlubkonis, olim Cracovienſis epiſcopus, cum annos quinque in Ordine monaſterii Andrzeiovienſis religiosè exegiſſet, octava die menſis Martii laborum ſuorum immarceſcibilem coronam à Chriſto, propter quem omnia deſeruerat, perceptu-

E

rus, carnis ergaſtulo ſolutus eſt, & in eodem monaſterio in chori medio ſepultus eſt. *At ſi ab hoc mortis tempore retrogradè numeres quinque annos in Ordine Ciſtercienſi exactos, pervenies ad ineuntem Martium anni* 1218, *quo Iwo jam Romam diſceſſerat, eo quod in admittenda Vincentii ceſſione difficultas timeretur. Nullo autem modo veriſimile eſt, piiſſimum Vincentium ſine licentia Romani Pontificis epiſcopatum ſuum reliquiſſe, & vitam monaſticam amplexum eſſe. Plura huic novo Echardi ſyſtemati opponi poſſent. Sed nobis hîc non lubet de anno rei geſtæ operoſiùs diſceptare, ut jam diximus, dummodo conſtet de admiſſione S. Hyacinthi ad Ordinem Prædicatorum, ab ipſo* S. Dominico *facta, quam ſincerus ille hiſtoricus & canonicus Cracovienſis haud dubie ex antiquis patriæ ſuæ monumentis eruit, etiamſi veteres biographi noſtri illam ſigillatim non commemoraverint.*

F

Sanctus Romæ raptus eſt in miram ecſtaſin,

555 *Ad hanc commorationem Romanam etiam referendus eſt mirus Sancti raptus, quem Theodoricus de Appoldia apud nos cap.* 10, *& ex ipſo S. Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 3, *aliique recentiores fusè narrant. Nobis hîc ad præviam notitiam ſufficiet epitome ejuſdem ecſtaſis, quam Joannes Garzo in Vita* S. Dominici *apud Leandrum Albertum lib.* 1 *de Viris illuſtribus Ordinis Prædicatorum fol.* 14 *breviter exponit his verbis:* Confeſtim Dominicus ad oratio-

forte offerebatur viro Dei Dominico,

A rationem regreſſus eſt: nec multo interjecto tempore fuit extra ſe poſitus. Contemplatus eſt Vir ſanctiſſimus Mariam cæli reginam Chriſto aſſidentem, multos præterea Patrum, qui ſacris Religionibus mares feminaſque dicaverant; inſuper eorum multitudinem, qui Deum immortalibus laudibus proſequebantur. Ut ſuorum intuitus eſt neminem, lacrymas continere non potuit. Verùm Majeſtatem divinam contemplans, pedem retulit. At Virgo, ut ad ſe accederet, digito annuit. Ille pavore conſternatus, in ſententia permanebat, quoad à Domino accerſitus eſt. Verùm nullis lacrymis temperans, ad utriuſque pedes procidit. Tum Dominus: Quid ſubeſt cauſæ, ut te in lacrymas effundas? Hoc, inquit, ille: Nulla eſt Religio, ex qua fructus uberes non acceperis; at noſtra ne ullum quidem fructum edidit. Tum Dominus: Conſpicare Religionem tuam, quæ intra Matris pallium delitescit; quod ut extenſum vidit, vehementer lætatus eſt: cognovit enim, unam eſſe cæli Reginam, quæ Prædicatorum Religionem
B firmiſſimo teneret præſidio. *Nicolaus Janſſenius ſimilem ejuſdem hiſtoriæ ſynopſim Actis* S. Dominici *lib. 2 cap. 12 inſerunt.*

in qua ne quidem ſcholaſticè dici poteſt vidiſſe divinam eſſentiam,

556 *Sanctus Antoninus occaſione hujus viſionis, quam parte mox citata tit. 23 cap. 1 § 1 iterum breviter attigit, hæc notatu digna verba profert:* Dicit quidam Magiſter Ordinis Minorum, qui compoſuit libtum magnum de beato Dominico valdè magiſtralem, quod in dicta hujuſmodi viſione poſſet dici ſcholaſticè, non aſſertivè, quod tunc viderit Dominicus Deum per eſſentiam, ut Paulus in raptu. *Verumtamen, ſalvâ reverentiâ iſtius Magiſtri, qui hactenus nobis ignotus eſt, huic opinioni nequaquam aſſentimur, & probabiliſſimè putamus, id nec aſſertivè nec ſcholaſticè dici poſſe: nam S. Thomas parte 1 Summæ theologicæ quæſt. 12 art. 11 de hac re diſputans, & rationes in ſpeciem contrarias more ſuo diſſolvens, ad ſecundum argumentum ita reſpondet:* Dicendum, quod ſicut Deus miraculosè aliquid ſupernaturaliter in rebus corporeis operatur, ita etiam ſupernaturaliter & præter communem ordinem mentes aliquorum in hac carne viventium, ſed non ſenſibus carnis utentium, uſque ad viſionem ſuæ eſſentiæ elevavit, ut dicit Auguſtinus duodecimo ſuper Geneſim ad litteram & in libro de vi-
C dendo Deum, de Moyſe, qui fuit magiſter Judæorum, & Paulo, qui fuit magiſter gentium. *Deinde 2. 2 quæſt. 175 art. 3 differens de raptu S. Pauli, eamdem ſententiam ſuam repetit, & ex mente S. Auguſtini talem viſionem Moyſi & Paulo dumtaxat concedit.*

ut contra opinionem cujuſdam Magiſtri ex S. Thoma probamus;

557 *Doctor angelicus adhuc propiùs ad præſentem controverſiam accedit, dum in Quæſtionibus Quodlibetalibus quæſt. 1 art. 1 examinat,* utrùm beatus Benedictus in viſione, qua vidit totum mundum, divinam eſſentiam viderit. *Hunc ſublimem raptum, in quo etiam vidit animam S. Germani Capuani epiſcopi in cælum ferri, Gregorius Magnus Papa lib. 2 Dialogorum cap. 35 narrat, & nos in Actis S. Benedicti ad diem* XXI *Martii, tomo* III *iſtius menſis pag. 287 ex eo retulimus. Divus Thomas ſolvens difficultates, quæ opinioni ſuæ ex verbis S. Gregorii Papæ objici poſſunt, ibidem inter alia ſic reſpondet:* Dicendum, quod corpus corruptibile aggravat animam, ut dicitur Sapien. 9. Summa autem elevatio mentis humanæ eſt, ut ad divinam eſſentiam videndam pertingat. Unde impoſſibile eſt, ut mens humana corpori unita Dei eſſentiam videat, ut Auguſtinus dicit duodecimo ſuper Geneſim ad litteram, niſi huic vitæ mortali funditus homo intereat, vel ſic alienetur à ſenſibus, ut neſciat, utrùm ſit in corpore, an extra corpus, ſicut de Paulo legitur 2 ad Cor. 11 *. Beatus autem Benedictus, quando illam viſionem vidit, nec huic vitæ funditus mortuus erat, nec à corporeis ſenſibus alienatus: quod patet per hoc, quod dum adhuc in eadem viſione perſiſteret, alium ad idem videndum advocavit, ut idem Gregorius refert. Unde manifeſtum eſt, quod Dei eſſentiam non vidit. *Ex jam dictis quiſque abundè intelligit, ſupradictum Magiſtrum Ordinis Minorum in hac ſingulari ſententia ſequendum non eſſe. Quapropter, relicta quæſtione illa theologica, ad hiſtoriam redeamus.*

AUCTORE G. C.

* *lege* 12

ſed ex illa viſione,

558 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1218 *cap.* 31 *quamdam cavillationem, quæ memoratæ* S. Dominici *viſioni ab hypercriticis objici poſſet, ità prævenit ac enervat:* Quod verò ad ſecundam viſionem ſpectat, notandum, ne calumniam ab aliquo parum pio nos pati con-
E tingat, hoc ſecundo confirmati Ordinis anno pauciſſimos Fratres adhuc fuiſſe defunctos; & ut aliquos demus, jam tempore hujus viſionis de vita migraſſe, de duobus enim nobis tantùm hactenus lectum, Fratre Alberto Romano, & Fratre Gregorio. At mirum valde eſt, in tanta adhuc paucitate mortuorum Fratrum adeo lamentabiliter indoluiſſe ſanctum Dominicum, quod nullum ſui Ordinis in cæleſti gloria viderit, & poſtea ſub pallio ſacræ Deiparæ innumerabilem Prædicatorum multitudinem aſpexerit. Verùm obſerva, erudite lector, viſionem hanc non tam defunctorum jam Fratrum gloriam, aut rerum jam geſtarum manifeſtationem expreſſiſſe, quam futurarum repræſentaſſe certiſſimam veritatem. In oſtenſa imaginaria illa viſione beato Dominico, cum in beatorum cæleſti gloria innumeros diverſorum Ordinum Religioſos aſpiceret, ex ſuo verò nullum, id ejus menti oblatum tunc eſt, nullo ex mortuis Fratribus in cælo apparente, fortè non eſſe cordi Deo novum à ſe fundatum Ordinem, aut ſuos alumnos cælo indignos: niſi velimus, eo ſpectaculo perturbatum ac cauſas ignorantem Dominicum, nec ſatis præ ſtupore rationes ſuas explicantem, mœrore correptum in lacrymas prorupiſſe; ſed Chriſtum, ut oſtenderet illi Fratres Prædicatores & F
præſentes & futuros, ſingulari ſanctiſſimæ ſuæ Matris curæ & tutelæ commiſſos, eamque illorum & eſſe, ſemperque futuram patronam, advocatam & tutelarem, innumerabilem eorum multitudinem ſub ejus pallio, & in ejus gremio, & ſub certiſſimo munimine & præſidio reconditos, ac ſub umbra alarum illius protectos demonſtraſſe, qui poſt exantlatos pro Deo Eccleſiaque ejus præclaros ſudores in hac mortali vita, tandem æternam gloriam eſſent adepturi, ac ſuis virtutibus cælum ipſum clarius reddituri. *Hactenus ille.*

qualis etiam monacho Ciſtercienſi

559 *Joannes à ſancta Maria in Actis Gallicis* S. Dominici *lib. 3 cap. 33 etiam ſuſpicatur, eidem viſioni opponendam eſſe ſimilitudinem alterius hiſtoriæ, quam Cæſarius Heiſterbachenſis lib. 7 Dialogorum cap. 60 ita refert:* Monachus quidam Ordinis noſtri, Dominam noſtram plurimùm diligens, ante paucos annos mente excedens, ad contemplationem gloriæ cæleſtis deductus eſt; ubi cum diverſos Eccleſiæ triumphantis Ordines videret, angelorum videlicet,

AUCTORE G. C.

patriarcharum, prophetarum, apoſtolorum, martyrum, confeſſorum, & eoſdem certis characteribus diſtinctos, item Canonicos Regulares, Præmonſtratenſes, ſive Cluniacenſes, de ſuo Ordine ſolicitus, cum ſtaret & circumſpiceret, nec aliquam de illo perſonam in illa gloria reperiret, ad beatam Dei Genitricem cum gemitu reſpiciens ait: Quid eſt, ſanctiſſima Domina, quod de Ordine Ciſtercienſi neminem hîc video? Quare famuli tui, tibi tam devotè ſervientes, à conſortio tantæ beatitudinis excluduntur? Videns eum turbatum Regina cæli, reſpondit: Ita mihi dilecti ac familiares ſunt hi, qui de Ordine Ciſtercienſi ſunt, ut eos etiam ſub ulnis meis foveam, aperienſque pallium ſuum, quo amicta videbatur, quod miræ erat latitudinis, innumerabilem multitudinem monachorum, Converſorum, & ſanctimonialium illi oſtendit: qui nimis exultans & gratias referens, ad corpus rediit, & quid viderit, quidve audierit, abbati ſuo narravit; ille verò in ſequenti Capitulo hæc referens abbatibus, omnes lætificavit, ad ampliorem ſanctæ Dei Genitricis amorem illos accendens.

B

560 *Si quis ex ſimilitudine utriuſque hujus hiſtoriæ inferret, ſcriptores Dominicanos hanc ecſtaſim ex Cæſario accepiſſe, ac Sancto ſuo Fundatori aptaſſe, eadem ſuſpicio in Ciſtercienſes caderet, inquit laudatus Joannes, & hoc idem argumentum in ipſos retorqueri poſſet. At Ciſtercienſes in eo caſu reſponderent, Cæſarium ſuum Heiſterbachcenſem antiquiorem eſſe Theodorico de Appoldia, qui inter biographos primus hanc S.* Dominici *viſionem litteris mandavit. Tandem Joannes à ſancta Maria poſt inutilem illam retorſionem cautiùs conſentit opinioni Malvendæ, qui loco proximè citato in Annalibus unam ecſtaſim ex altera ſic confirmat:* Ceterùm quo firmiùs præfatæ viſionis fides conſtet, exemplo quoque ſtabiliendum cenſemus. Eos Religioſorum Ordines, quos ſingularibus beneficiis ſacra virgo Deipara fovet & ornat, ſub ſuaque protectione recondit, cæleſtibus quibuſdam virtutibus ſub pallio ſuo, tamquam ſibi chariſſimos, oſtentare ſolet. *Deinde propter teſtimonium memorati Cæſarii, qui anno Chriſti* 1222 *Dialogos ſuos ſcripſit, utrique Ordini hanc prærogativam concedit.*

circa tutelam ſui Ordinis

C

561 *Certè non videmus, cur ſimilis viſio monacho Ciſtercienſi, &* S. Dominico *offerri non potuerit, cum beatiſſima Virgo minimam noſtram Societatem eodem favore dignata ſit, ut Nicolaus Lancicius tomo* 2 *Opuſculorum ſpiritualium opuſc.* 17 *lib.* 2 *cap.* 2 *num.* 178 *narrat his verbis:* Fundata plenè Societate, & per Apoſtolicam Sedem ſæpius confirmata, quàm ea ſit beatiſſimæ Virgini cara, oſtendit imprimis viro ſanctiſſimo P. Martino Guttierez Hiſpano, cujus mortui in carcere (in quem ab hæreticis Gallis conjectus fuerat) animam ſancta Tereſia vidit cum aureola martyrii cælum intrantem: apparuit enim illi Virgo ſanctiſſima, eximia admodum ſpecie micans, veſte in magnam latitudinem expanſa, ac ſub ea veſte Societatem totam collectam continente, quam illa materno affectu complectebatur, eoque quaſi charitatis ac gratiæ tegumento confovebat. *Lancicius noſter ibidem in margine citat relatores hujus apparitionis, & eadem in Hiſtoria Societatis Jeſu ad annum Chriſti* 1573 *part.* 4 *lib.* 1 *num.* 7 *&* 8 *memoratur his paucis verbis:* Inter eximias Martini Guterrii virtutes eminebat adverſùs Dei Parentem, cæli Reginam, propè inenarrabilis obſervantia inde uſque ab ineunte ætate ſuſcepta. Neque indulgentiſſima Mater clientis ſui vincebatur officiis. Certum eſt, oſtendere ſe illi perbenignè ſolitam, atque inter alia aliquando vitam, ſub auguſtiſſimo pallio Societatem univerſam, in ſingularis patrocinii ſymbolum, contegentem. *Qualem clientelam pallium iſtud ſignificet, ipſa Deipara explicat in Revelationibus S. Birgittæ lib.* 3 *cap.* 17 *&* 18, *ubi etiam monemur, veros profeſſionis ſuæ exſecutores tantummodo ſub hac tutela latere, ne fortè ſectatores cujuſcumque Ordinis ſeſe propter hujuſmodi privilegia extollant, aut ſimilibus Religionis ſuæ favoribus nimis temerè confidant.*

D

& ſacerdoti noſtræ Societatis oblata eſt,

rectè colligitur amor Deiparæ erga Ordinem Prædicatorum,

562 *Licet Theodoricus de Appoldia primus, quantum hactenus comperire potuimus, mirabilem illam* S. Dominici *ecſtaſim ſcriptis mandaverit, tamen Thomas Cantipratanus, Theodorico vetuſtior, memoratam Deiparæ curam de Ordine Prædicatorum duobus exemplis demonſtrat. Primum lib.* 2 *Apum cap.* 10 *num.* 16, *cui titulus,* Viſio, qua declaratum eſt, beatam Virginem eſſe patronam Ordinis Prædicatorum *exponit in hunc modum:* Super hoc quidam Ciſtercienſis Ordinis monachus vitæ tam ſanctæ viſionem mirabilem vidit, ut ei non credere, flagitioſiſſimum & impium putaretur: raptus enim in ſpiritu patronam ipſius Ciſtercienſis Ordinis vidit Chriſti Jeſu benigniſſimam Genitricem. Cui beata Virgo, Ut ſincerè, inquit, diligas eos, & pro eis intenſiùs ores, tuæ caritati meos Fratres & filios recommendo. Cumque ille lætus annueret, Fratres Ordinis ſui hos confidens, beata Virgo, Habeo, inquit, & alios Fratres, quos meo patrocinio fovendos & cuſtodiendos amplector. Et hæc dicens, revelato pallio, Fratres Ordinis Prædicatorum ſub eo contutatos oſtendit, & adjecit: Hi ſunt, inquit, qui ſpecialiter * inſiſtunt negotio, ne dilecti Filii mei ſanguis inutiliter ſit effuſus.

E

* *al.* ſpiritualiter

qui aliis hiſtoriis confirmatur.

563 *Alterum ejuſdem tutelæ exemplum ibidem numero ſequente ſic refert:* Similiter cum quædam in Saxonia (ut nobis Frater Walterus de Treviri Ordinis Prædicatorum retulit) ſanctiſſimæ opinionis recluſa, Prædicatorum nomine excitata, videre Fratres in principio Ordinis vehementius affectaſſet, & tandem duos juvenes Fratres, data occaſione, vidiſſet, attonita mentis acie dixit ad Dominum: Quid eſt, Domine, quod prædicatio verbi tui per tam infantiles & imperitos homines uſurpatur? Cui mox ad hæc verba Chriſti Mater apparens, revelato pallio, ut priùs dictum eſt, ei Fratres Ordinis oſtendit, dicens: Ne deſpicias quoſcumque tales; ego ſum, quæ rego eos & protego, & eorum pedes dirigo in viam pacis. *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 5, *& Theodoricus in Actis* S. Dominici *infrà num.* 270 *ſimile quid narrant de femina ſolitaria, quam Deipara ob eamdem cauſam corripuit, & cui Fratres ſub pallio ſuo oſtendit. Sed uterque tradit, id* in Lombardia *contigiſſe. Bartholomæus Tridentinus apud nos num.* 12 *hanc narrationem nonnihil mutat, & non exprimit regionem, in qua id acciderit.*

F

§ XXX.

A

§ XXX. Alia nonnulla, quæ Sanctus in hac commoratione Romana gessisse dicitur.

Inter alia gesta Romana narratur,

Inter alia Romana Sancti gesta Theodoricus infrà num. 118 *& sequentibus refert prodigiosam historiam de duabus mulieribus reclusis seu solitariè viventibus, quas* S. Dominicus *oratione sua mirabiliter sanaverit. Etsi veteres biographi de talibus prodigiis non meminerint, & Theodoricus forsan ex relatione Sororis Cæciliæ primus ea conscripserit, adeoque secundùm suprà* § 5 *relatam Echardi crisim tanta illis fides non debeatur, tamen faciliori eorum admissioni fundamentum aliquod præbet narratio Stephani de Borbone, qui apud Echardum tomo* 1 *pag.* 18 *in notis hæc testatur:* De beato Dominico audivi,

B

* *forte obierat*

quod ipse, cum esset Romæ, postquam officium suum audierat*, ferè singulis diebus muros urbis circuibat, & alia loca, ubi erant immurati, & eis monita salutis dabat. *Deinde Stephanus* S. Dominicum *propter hæc opera misericordiæ comparat Tobiæ, & addit, sese hæc audivisse à Bartholomæo de Clusa, archidiacono Matisconensi & Canonico Carnotensi, cui ipse Sanctus multa futura prædixit, ut alia occasione breviter annotabimus. Non est ergo improbabile, quod* S. Dominicus *etiam visitaverit has pias mulieres, propter Christum voluntario carceri inclusas, & tunc ea contigerint, quæ postmodum in Actis narrabuntur.*

quomodo demon ad latus S. Dominici projecerit magnum lapidem,

565 *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 14 *de sancto suo Fundatore refert sequentia:* Cum quadam nocte Vir sanctus in oratione prostratus jaceret, diabolus invidens ei, de tecto ecclesiæ lapidem magnum projecit tam fortiter juxta eum, ut per totam ecclesiam sonitum faceret; ut scilicet eum ab orationis instantia deturbaret. Venit autem lapis tam propè, ut etiam tangeret caputium cappæ ejus. Cumque Vir sanctus immobilis in oratione persisteret, diabolus mox voce terribili ejulans, confusus abscessit. *Theodoricus de Appoldia apud nos num.* 171 *haud dubie ex hoc spicilegio Gerardi eamdem rem excerpsit, & quamvis locus non exprimatur, tamen scriptores Dominicani communiter tradunt, id Romæ in ecclesia S. Sabinæ accidisse. Unde Echardus tomo* 1 *pag.* 40 *in notis, tempus hujus rei ita colligit:* Romæ in ecclesia S. Sabinæ id eveniſſe, Romani sodales asserunt, ceu traditione acceptum. Quod si verum, cum hanc ecclesiam non obtinuerit Dominicus, nec cum suis ingressus fuerit nisi mense Februario MCCXIX stylo veteri, novo MCCXX, ad hunc annum vel sequentem hoc factum revocandum est. *Jam suprà innuimus, hanc Echardi chronologiam monumentis Polonicis impugnari posse; sed nobis de determinato hujus facti anno altercari non lubet. Quare ad referenda posthuma ipsius rei testimonia progredimur.*

C

quo pavimentum adhuc scissum cernebatur ætate Flaminii,

566 *Flaminius lib.* 2 *Vitæ* S. Dominici *fol.* 44 *verso & sequente illam saxi dejectionem, ejusque relicta vestigia memorat his verbis:* Nocte quadam in æde divæ Sabinæ hostis antiquus illum ab incepto deterrere conatus est. Saxum ingens de summo tecto dejecit sic, ut capitis illi tegmen perstrinxerit. Sed dolos ipse veteratoris intelligens, tamquam saxum permansit immobilis: quod cernens dæmon, terribiliter infrendens, abiit. Subjectum marmor, in quod saxum decidit, eo ictu adhuc scissum cernitur; ipsum autem saxum vitri habens cujusdam nigri similitudinem, rotundum quidem, sed veluti compressum, fidem miraculi ac testimonium servans, ibidem appensum hodieque conspicitur. *Hæc Flaminius de posthumis hujus saxi vestigiis, quæ ætate sua adhuc supererant. Verùm post hæc tempora pavimentum istius ecclesiæ sublatum ac mutatum est.*

AUCTORE G. C.

& qui ad posthumam rei memoriam

567 *Quapropter Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1218 *cap.* 35 *opportunè nos ita monet:* Pompeius Ugonius libro de Stationibus Urbis, statione prima auctor est, marmor illud pavimenti, ictu saxi à dæmone jacti, in diversas partes scissum & conquassatum, ad annum MDLXXXVI mansisse omnibus conspicuum, signum miraculi retinens. Sed eo anno, dejecto mediano pariete, qui ecclesiam intersecabat, uti superiùs diximus, & instaurato pavimento, jussu Xisti V Pontificis maximi, qui eam ecclesiam illustrandam curabat, mercenarii operæ nihil minus curantes, marmor illud fractum amoverunt, veteremque illam miraculi memoriam imprudentes dissiparunt. *Pompeius Ugonius, quem Malvenda hîc allegat, in Italica Historia Stationum Romanarum apud nos fol.* 11 *verso refert testatam hujus restaurationis inscriptionem, quæ in eadem ecclesia S. Sabinæ sic legitur:* Sixtus V Pont. Max. ecclesiam hanc, intermedio pariete, ruinosoque tectorio sublatis, pavimento strato, gradibus erectis, picturis ad pietatem accommodatis, altarique unà cum sacris martyrum Alexandri Papæ, Eventii, Theodoli, Sabinæ, & Seraphiæ reliquiis ob stationarias pontificiasque Missas celebrandas translato, in hanc formam restituit anno Pont. 11, *id est Christi* 1586.

E

in ecclesia S. Sabinæ hastenus conservatur,

568 *Deinde laudatus Pompeius fol.* 15 *suggerit Italicè posteriorem memorati saxi notitiam, quam Malvenda in Annalibus loco proximè citato sic ferè Latinam reddit:* Nunc saxum ipsum, quod dæmon in sanctum Dominicum jecit, in medio ecclesiæ supra columnellam bicubitalem positum revinctumque catenâ ferreâ, ne quis auferat, visitur, quod nos sæpe conspeximus. Est nigri coloris, rotundum, & ut remur, ponderis quinquaginta librarum. Existimamus, esse ex vetustis Romanorum ponderibus: nam multos hujus usus consimiles lapides Romæ vidimus. Ante hæc tempora sub eo saxo nigro hi versus legebantur, rudi quidem & pingui Minerva, sed qui monumentum gestæ rei fideliter exprimerent:

F

Credidit orantem jacto contundere saxo
Sanctum hîc Dominicum hostis versutus; at illum
Illæsum Dominus servat. Mirabile factum
Marmoris illisi confractio monstrat in ævum,
Hisque fidem præbet suspensus & iste molaris.

ibique ostenditur malus medica, quam Sanctus plantasse traditur.

569 *Denique Malvenda ibidem aliud posthumum Romanæ commorationis monumentum memorat his verbis:* Exstat adhuc visiturque in hortulo sanctæ Sabinæ arbor malus medica, quam constanti & fama & traditione produnt, manibus sancti Dominici satam. Incredibile dictu, quanta frequentia & devotione populi, quotannis feriâ quartâ Cinerum, cùm viri, tùm feminæ, certatim confluentes, ex fructu, ex frondibus, porrigentibus Fratribus, abstrahant in va-

AUCTORE G. C.

rios usus & medicinas, immò & præsentissima variorum morborum remedia; sæpius in his non sine miraculo malorum suorum præsidia experti. Stat, vigetque ea arbor per quadringentos jam fermè annos, quasi miraculo quotannis rediviva, cum sine frondibus, singulis annis propemodum relinquatur. *Mirum sanè est, antiquos omnes biographos, ac ipsam sororem Caciliam, de hac arbore medica tacuisse. Attamen incolas hujus cœnobii relinquimus in pacifica possessione qualiscumque suæ traditionis, cum nobis desint vetera instrumenta, quibus eamdem confirmare aut improbare possimus.*

Hisce miraculis prodigia improbabilia,

570 *Magis ab omni verisimilitudine recedunt sequentia, quæ Flaminius in Vita* S. Dominici *lib. 2 fol. 40 inter Romana Sancti gesta sic refert:* Cum Romæ quoque Psalterium publicaret, erat admirabilis totius civitatis ad eum concursus propter ingentia prodigia, quæ sequebantur, dum populum ad id alliceret & hortaretur, adeo quidem, ut non alii solùm, sed etiam Cardinales ipsi, & aliis insignes dignitatibus ecclesiasticis viri certatim se Rosariorum numero adscribi poscerent. Erat tunc formosissima Romæ & magni nominis meretrix, cui Catharinæ fuit nomen cognomento pulchræ, ad quam propter elegantiam morum & formæ, & exquisitum corporis cultum frequens juventus conveniebat: quæ licet adeo corruptis esset moribus, & numerosam ipsa multitudinem corrumperet, accepto tamen de manibus beati Dominici Rosarii funiculo, ad ecclesiam quotidie veniebat, & ibi Rosarium di-

B

cebat. Dum autem illa per urbem die quadam iret, factus est illi pulcherrimus juvenis obvius, qui blandè nimis illam appellavit & dixit: Cur ita per urbem, Catharina, vagaris? An fortè domum non habes? At illa: Domum habeo pulchram & excultam, ac rebus omnibus refertam necessariis. Tunc juvenis: Visne, ut apud te hodie cœnem? Ait illa: Maximè; polliceorque fore, ut te opiparè accipiam. His dictis, manum illius apprehendit, ac domum duxit.

& omnibus vetustis scriptoribus ignota,

571 Ne longum faciam, apposita est cœna, in qua, quidquid ille tangebat, sanguis inficiebat. Stupuit cum multis, quæ simul discumbebant, puellis Catharina & ait: Quid est, quod video, mi hospes, cujus manu tacta omnia sanguine fœdantur? Cui juvenis: An ignoras, Catharina, non debere verum Christianum quidquam esse aut bibere, quod non sit Christi sanguine tinctum? Tunc meretrix: Puto, te quempiam esse venerabilem virum. Ait juvenis: Qui sim, non ignorabis, ubi cubiculum ingressi fuerimus. Suspenso admodum animo ac rei exitum illa maximè videre cupiens, cubiculum cum juvene ingressa est, ac prior lectum insiliens ad se juvenem invitat. Tunc repentè juvenis in puerum transformatur, coronam in capite spineam habentem, & crucem humeris gestantem, confossum diris quinque vulneribus, corpore toto verberibus lacero, & exterritæ atque stupenti ait: O Catharina infelix, adhibe tandem tuæ stultitiæ modum, & finem fac insaniendi. Aspice me, ac vide, quam dira pro te supplicia sum passus. Quibus dictis, in virilem se formam transmutavit, ac talis apparuit, qualis fuit, cum diros cruciatus ac verbera tulit. Postmodum verò tamquam sol resplenduit, & vulnera quinque divinum ex se fulgorem effudêre, ac rursum ait: Desine, ô Catharina, desine jam insanire, & quæ vidisti reminiscere, ac te jam respice.

C

572 Cumque hæc & alia multa illam admonuisset, evanuit. Quæ continuò resipiscens, beatum Dominicum adiit, & illi hæc omnia narravit, ac delicta sua confessa est, & acceptâ alacri animo Psalterii dicendi mulctâ, consortio etiam Rosariorum adscripta est: cumque tota mente orationi esset intenta, magna Dei Parens, beatam Catharinam comitem assumens, ad eam venit, & ait: Vides, filia, quantum deliqueris: æquum est, ut ad purgandam animæ tantam labem aliquid supplicii perferas. Volo igitur, ut tibi ter quotidie quinquaginta verbera inferas. Mira fuere, quæ pòst de illa beato Dominico cælitus fuere monstrata; ut stuperet ipse, quod tam fœda paulò antè meretrix ad tantum sanctitatis gradum & excellentiam perveniisset: quem sic mirabundum pia Dei Genitrix, & humani generis certissima salus, sic allocuta est: An ignoras, fili mi, me amatricem ac tutelam peccatorum esse, ac in meis manibus collocatam Dei clementiam? Hæc tibi, quæ miraris in hac meretrice, nota esse volui, ne quispiam sit, qui de Dei misericordia desperet. Illud præterea volo te non ignorare, me à Filio meo impetrasse, ut quicumque Psalterii mei cultores exstiterint, & Rosariorum numero fuerint adscripti, tantâ redundent gratiâ, ut omnibus stuporem ingenerent. Catharina verò, contemptis rebus omnibus, ac derelictis anteactæ vitæ illecebris ac voluptatibus, in loco se concluśit, ubi feliciter vitam finivit; cui quidem affuit in obitu humani generis Redemptor, & cum beata Catharina felicissima Dei Genitrix.

D

adjungit Flaminius,

E

cujus fidem frustra nobis commendat Malvenda,

573 *Ferdinandus de Castillo in Historia Hispanica Ordinis Prædicatorum lib. 1 cap. 35, Abrahamus Bzovius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 1221 num. 10, Joannes à sancta Maria in Vita Gallica* S. Dominici *lib. 3 cap. 30; ac denique Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum 1218 cap. 28 eamdem prodigiosam historiam ex Flaminio confidenter narrant. Quinimò Malvenda ad majorem fidem ei conciliandam loco citato hæc præmonet:* At quanto cum mentis & spiritus ardore sanctus Dominicus hoc tempore divinum Rosarii institutum Romæ prædicaverit, quamque claris de cælo prodigiis illud contigerit illustrari, Flaminius ex antiquis monumentis ita refert. *Deinde recitat stupendam hujus Catharinæ historiam, jam à nobis relatam, cui duas hujusmodi alias ex eodem auctore subjungit, & post illas capite sequente fidem Flaminii iterum commendat his verbis:* Hactenus Flaminius, vir probus, & eruditus, integræque fidei, non nisi sibi comperta in historiam conferens: accepta ea procul dubio ex vetustis memoriis Ordinis Prædicatorum, & ex aliis, qui ante ipsum libros integros de Rosario condiderunt; quæ etiam posteriores ex ipso & aliis exscripta suis commentariis inseruere. *Non negamus, Flaminium fuisse virum eruditum & probum; sed sine injuria dici potest nimis piè credulus, quod etiam de Ferdinando Castillo, prudenti alioquin historico, & quibusdam illius sectatoribus intellectum volumus.*

F

cum ille hæc acceperit ex Alano Rupensi,

574 *At videtur Malvenda ignorasse, aut dissimulasse, primum harum narratiunculârum auctorem: nam hic mentionem faciens de* antiquis monumentis, *quæ Flaminio præluxerint, nusquam nominat Alanum Rupensem, qui tamen part. 5 cap. 59 eamdem Catharinæ Romanæ historiam litteris prodidit, & ibidem in editione Moguntina apud nos pag. 506 ante illam ita præfatur:* Narravit gloriosus ille magister Joannes de Monte in

suo

A suo Mariali, quod etiam reperi in libro Frattis Thomæ de Templo. Tempore, quo beatissimus Dominicus, Prædicatorum Ordinis dux & pater inclytus prædicabat in orbe terrarum famosissimus, plurimis in regnis populos incessanter ad Virginis inviolatæ Mariæ laudem hortabatur, & ad angelicam ipsius Psalterii confratriam, contigit, Romæ eum prædicare &c. *Tandem post longiorem prologum de Catharina Romana agere incipit, & pium istud drama, quod Flaminius in compendium redegit, per plures paginas variis episodiis amplificat. Nihil hic repetimus circa Joannem de Monte & Thomam de Templo, de quibus antea satis superque dictum est.*

cui fortè conversio cujusdam peccatricis fundamentum præbuit,

575 *Dum hanc historiam pio dramati comparamus, inde inferri nolumus, totam illius substantiam ab Alano confictam esse: nullo enim modo dubitamus, quin* S. Dominicus *Romæ & alibi fervidis suis concionibus multos magnosque peccatores ad pœnitentiam converterit. Quid si Sanctus alicubi famosam meretricem mirabiliter ad frugem reduxerit, & Alanus more suo hanc conversionem prodigiis adjunctis exornaverit, quod fortè ad magis commovendos auditorum suorum animos sibi non illicitum putabat? Certè Alanum in hujusmodi episodiis addendis minimè scrupulosum fuisse, postea ad oculum patebit ex historia Benedictæ Florentinæ, quam inferiùs ex Constantino Urbevetano, & ex ipso Alano exhibebimus, ut utraque narratio inter se conferri possit. Simile quid factum suspicamur in historia cujusdam fœneratoris, quam Flaminius præcedenti subjungit, & quam Alanus de Rupe ad Rosarium suum aptavit, ut mox infrà demonstrabimus.*

B

sicut ei vera usurarii alicujus historia

576 *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part. 2 cap. 19 de* S. Dominico *narrat sequentia:* Cuidam usurario, sibi mentienti justitiam, & petenti Eucharistiam, sacram porrexit Hostiam, quæ quasi carbo ignitus ejus palatum adurere videbatur, ut Mulciberi ignis, qui puerorum refrigerat viscera, adureret Chaldæi nequitiam. Unde compunctus, conversus est, quæ malè acquisierat, restituens universa: *Auctor hic satis manifestè alludit ad miraculum fornacis Babylonicæ, quæ pueros illæsos servavit, & cujus flamma Chaldæos adstantes combussit. Præterea usurarius iste hac punitione ad frugem reductus dicitur. Verùm*

C *Stephanus de Borbone, antiquus Ordinis Dominicani scriptor, apud Echardum tomo 1 pag. 40 & sequente in notis eamdem aut similem fœneratoris historiam aliter sic refert:* Legi in libro cujusdam antiqui Fratris, quod in Lombardia beatus Dominicus visitavit ad preces aliquorum quemdam legistam, magnum advocatum & usurarium; quem graviter infirmum rogavit in præsentia sacerdotis beatus Dominicus, quod usuras suas restitui præciperet. Qui nolebat acquiescere, dicens, quod filios & filias nolebat pauperes relinquere; ideo recessit sanctus Dominicus cum aliis & cum Corpore Christi. Confusi autem sunt amici, rogaverunt eum, ut promitteret usque quo communionem reciperet, & ne sepulturâ Christianâ careret; quod fecit, sic eos decipere credens. Eis autem recedentibus, postquam communionem receperat, cœpit clamare, se totum succendi, & quod posita erat gehenna in os ejus: Ecce totus ardeo. Et elevata manu dicebat: Ecce tota ardet, & sic de aliis membris, & sic mortuus & consumptus est. *Nihil hîc de conversione istius usurarii indicatur.*

577 *Nunc patienter audiamus, quomodo Alanus de Rupe part. 5 cap. 38 pag. 450 & sequentibus alteutram hujus fœneratoris historiam mutaverit, & stupendis miraculis amplificaverit:* Erat in Italia, *inquit*, quidam usurarius maximè famosus & nominatus, habens villas, civitates & castra. Quid multa? Comitibus fuit potentior. Similiter in plurimis villis & terris paucos * habuit. Qui quodam tempore audivit prædicari Psalterium beatæ Virginis à sancto Dominico, & proponens ipsum legere, acquitebat sibi ad legendum Patriloquium pretiosissimum, quod non solum devotionis causâ, sed forsan magis causâ ostentationis portavit, & triennio continuavit. Contigit, ut tactus aliquando devotione, quamdam capellam intraret, ubi modo inconsueto audivit vocem imaginis Mariæ terrificam sibi dicentem: Jacobe, Jacobe, reddè rationem mihi & Filio meo, sicut exigis distinctè à tuis subditis, etiam de minimis. Hoc autem audivit pluries. Unde tandem adeo territus fuit, ut fugeret de ecclesia. Ipso veniente domum, terror ille cordis non cessavit. Inquirentibus autem uxore & filiis, cur turbaretur, [exposuit, quid sibi contigerit.] Cui rem narranti dixerunt, phantasiam esse; & quid facerent, si hæc omnia redderentur, interrogabant: propter quod non habuit cor reddendi. Sed ei suadebant, ut se & omnia beatæ Mariæ commendaret.

AUCTORE G. C.

dedit materiam copiosæ narrationis,

* *fortè* bancos, *id est,* æraria

E

quam incredibilibus episodiis,

578 Contigit deinde post duos annos, ipso equitante cum multa comitiva quasi potens in divitiis suis, ecce lupi & ursi invaserunt eum, aliis non videntibus; sed solùm vocem audientibus & rumores: à quibus ex equo tractus, equo strangulato, miserabiliter mordebatur, & vulnerabatur in capite, brachiis, & per totum corpus à bestiis. Alii, qui cum eo erant, hortabantur, ut clamaret ad beatam Virginem; quod & fecit, proponens se emendare; & sic liber ad minus à morte evasit corporis. Eum sic graviter vulneratum in villam deduxerunt, & curam ejus egerunt. Redeunti igitur illi domum, volentique se emendare obviavit amor mulieris & filiorum, nec vitam sic mutavit, ut proposuerat. Qui post duos annos iterum equitavit cum magna comitiva. Et ecce statim fulgura & tonittua sonare cœperunt horribiliter, & mox ipse solus à turbine abreptus est & deportatus sursum à dæmonibus cum equo ad sex milliaria. At ille clamabat ad beatam virginem Mariam, promittens emendationem. Cui mox Maria adfuit cum Patriloquio fulmineo, & cunctis, qui aderant ad nocendum, fugatis dæmonibus, reduxit eum in equo sedentem propria manu ad terram. Quo facto, virgo Maria disparuit. Territus verò equus visione dæmonum, quasi furiosus, per diversa prata corruebat *. Demum intravit domunculam quamdam in via, & valde sunt territi illi, ad quos declinabat ex visu terribili equi & insidentis. Et sic evasit iterum. Non tamen habens cor reddendi, sed propter infamiam sui & suorum distulit promissum implere.

F

* *fortè* currebat

diversisque fabulis auxit,

579 Confessus est, non tamen habens cor restituendi per usuram ablata: super quod, ipso dolente, confessor absolvit eum, admonuitque, ne ipsum saluberrimum servitium Mariæ virginis desereret. Post hæc multa bona faciebat, & in diversis locis monasteria construxit, & eleemosynas largiebatur abundantissimè. Apparuit post hoc eidem beata virgo Maria visibiliter interrogans eum, anne vellet adhuc restituere non sua? Ipso respondente, quia non haberet cor ad hoc faciendum, beata Virgo dulciter interrogavit, an reddere vellet, si ipsa daret, unde satisfaceret.

AUCTORE G. C.

ret. Annuit ille ; & ecce dabantur illi per Imperatricem cæleſtis paradiſi dona innumera. Mox ille conſpexit domum plenam divitiis ; quas attentè contemplans , cupiditate tentatus eſt , ut adhuc illa per Virginem ſic indulta retineret cum ſuis. Affuit tamen virgo Maria comminans ei , quod datam ſubſtantiam ſimulque & ſuam auferret cum ipſius vita , niſi acquieſceret & votum adimpleret. Propter quod territus cœpit ubique terrarum ad ſuos barcos * ſcribere & publicare reſtitutionem , & reſtituere ſingulis. Quod & factum eſt. Remanſerunt autem ſolùm illi cuncta priora , de quibus faciebat multa bona. Appropinquante verò ejus vitæ termino , intimavit eidem virgo Maria , ut ſuæ domui diſponeret , quia ab hac luce eſſet migraturus : fuit enim annoſus ſatis. Qua diſpoſita , moritur , eccleſiaſticis munitus Sacramentis.

* *forſan* bancos, *ut ſuprà.*

580 Adſtabant illi innumeri dæmones miſerabiliter ejus animam ſuſceptam diſcerpentes. Clamante ipſa itaque miſerabiliter , at illis portis infernalibus appropinquantibus , apparuit quædam Regina pulcherrima cum Michaële archangelo arreſtans eos , quærenſque , quare ſic ſervum ſuum deportarent ; allegant ipſi , eum eſſe ſuum , proponentes peccata omnia. Quibus Virgo regina reſpondit : Suſcipite ſtateram , & ponderentur mala omnia contra bona : aliqua enim bona fecit. Quod factum eſt. Sed mala ſtatim deorſum deſcenderunt , bonis aſcendentibus. Tunc beata Virgo ſuis bonis appoſuit unum parvum Patriloquium , & mox pars bonorum deſcendit præponderando omnibus in altera parte jacentibus malis. Dixitque glorioſa virgo Maria , quod majoris eſſet meriti ſuum Pſalterium , quam omnia ſua mala. Sic igitur datus eſt & redditus virgini Mariæ. Quod videntes dæmones numeroſi & non audentes accedere , ſed beatam Virginem blaſphemantes , & ſe invicem verberantes , fugerunt. Atrociſſimè tamen cuſtodem illius uſurarii omnes impetunt clamoribus & verberibus improperantes , quod cum eum tam diu habuiſſet tot vinculis ligatum , & tamen evadere permiſiſſet : & ſimiliter quare ei dicere Pſalterium permiſiſſet. Et confuſi redierunt cum ſtrepitu mirabili in infernum. Ipſe verò liberatus à dæmonibus, aſcendit cum Virgine glorioſa ad ſuperna & ſiderea regna , quod & nobis ſuis concedat famulis Jeſus Chriſtus cum virgine Maria. Amen.

ac tantopere immutavit,

B

C

581 *Si quiſpiam fortè contenderet , hanc narrationem ab antiquis duabus hiſtoriis ſuprà memoratis tam multum differre , ut non fiat ſatis veroſimile , illam ex his deſumptam eſſe , non magnopere refragabimur , & facilè credemus , integram hanc fabulam ab Alano adinventam fuiſſe. Saltem ex ea lector non difficulter cognoſcet ingenium Alani , quod ſtupendis prodigiis , ne cum Melchiore Cano dicam , incredibilibus miraculorum monſtris delectatur , ut ex infrà dicendis iterum apparebit. Hæc ſunt præcipua , quæ ex Romanis Sancti geſtis diſcutienda eſſe duximus ; alia verò inſignia & magis perſpicua inferiùs in Actis referentur. Nunc autem cum* S. Dominico *iter Hiſpanicum aggrediamur.*

ut tota ab illo conficta videri poſſit.

D

§ XXXI. Hiſpanicum S. Dominici iter , geſta Segoviæ , poſthuma commorationis Segovienſis monumenta , & an Sanctus ibi ſacra ſtigmata acceperit.

Sanctus anno 1218 ex urbe Romana in Hiſpaniam profectus eſt ,

B*Eatus Jordanus infrà apud nos num.* 44 *annum hujus itineris ita aſſignat :* Eodem anno *(nimirum Chriſti* 1218 , *quem paulo ſuperiùs expreſſerat)* perrexit in Hiſpaniam Magiſter Dominicus , ibique duabus domibus inſtauratis, una apud Madrid , quæ nunc eſt monialium ; altera verò apud Segobiam , quæ prima fuit domus Fratrum Hiſpaniæ. *Venerabilis Humbertus, Theodoricus de Appeldia , Bernardus Guidonis ,* E *aliique auctores paſſim conſentiunt huic chronologiæ , quam Malvenda in Annalibus ad eumdem annum* 1218 *cap.* 42 *& ſequente ab objectionibus vindicat , & pluribus argumentis confirmat. De tempore iſtius anni nihil certi ſtatuere poſſumus , quamvis exactiores chronologi cenſeant , Sanctum circa menſem Octobrem vel Novembrem Româ in Hiſpaniam diſceſſiſſe. Tantummodo ex infrà dicendis conſtabit , illum hoc anno ante feſta natalitia Domini noſtri Jeſu Chriſti Segoviam perveniſſe , ibidemque prædicaſſe.*

& ſecundùm conjecturam Echardi tunc per Occitaniam tranſiit ,

583 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 19 *in notis hoc Hiſpanicum Sancti iter ſic ordinat :* Dominicus Româ egreſſus , puta menſe Octobri MCCXVIII , in Occitaniam venit. Ut in eam provinciam ſe conferret , plura urgebant ; mors Simonis comitis Montis-fortis , amici ſui conjunctiſſimi , quem in obſidione Toloſæ à novem menſibus hærentem lapis è machina projectus obruerat die XXV Junii ejuſdem anni ; ſodales ſui , amiſſo inſigni illo heröe , patrono ſuo beneficentiſſimo , mœrore confecti & conſolandi ; res ſui Ordinis , prævalentibus in illa regione hæreticis, non parum perturbatæ : his quantum licuit in tranſitu reparatis , recreatis Fratribus , & ad ſuſtinenda pro fide quæque adverſa excitatis , relicto ipſis præfecto Fratre Bertrando de Garriga , quem anno ſuperiori cum abbate Matthæo Pariſios miſerat , ſed qui , ut conjicere eſt , tum Toloſam redierat , Hiſpaniam ingreſſus eſt , Segobiæque jam aderat ante Natale Domini , ibidemque pro more prædicabat , & incolis ob diutinam ſiccitatem , quæ agricolas eatenus ſeminare prohibuerat , afflictis & penè jacentibus , copioſiſſimum è cælo imbrem obtinuit. *Hæc Echardi conjectura admodum probabilis eſt , etiamſi B. Jordanus hanc brevem* S. Dominici *commorationem in Occitania non expreſſerit.* F

quo in itinere dicitur patraſſe duo miracula ,

584 *At priuſquam in Hiſpaniam tranſeamus, duo miracula , quæ Sanctus in itinere illo patraſſe dicitur , paucis referenda ſunt ex Flaminio , qui in Actis* S. Dominici *fol.* 31 *primum ſic narrat :* Compoſitis in Urbe rebus , beatus Dominicus in Hiſpaniam rediit. In eo itinere comitem habuit Albertum Minoritam , cui cum canis tunicam laceraſſet , & in locis eſſent , ubi propter ſutorum penuriam & acuum reſarciri non poterat , beatus Dominicus luto laceram partem inſperſit , quod cum exſiccatum eſſet & fricando excuſſum , ſic tunica quidem apparuit integra , acſi

AUCTORE G. C. vel urbe Segoviensi,

A acsi numquàm fuisset lacerata. *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1218 *cap.* 43 *post relata Flaminii verba probare conatur, quod Sanctus in itinere illo comitem habere potuerit Minoritam, & prodigiosam lacerata tunicæ restitutionem aliis exemplis ibidem sic confirmat:* Nec tamen nimis leve aut minutum reputandum, quod discerptam Minoritæ vestem Vir Dei miraculo resarcierit, cum & sanctus Benedictus Fratrum nutricis suæ capisterium (*est vas seu instrumentum, quo frumenta purgantur, ut Cangius in Glossario tradit*) signo crucis integrarit: & sanctus quidam Conversus Ordinis Cisterciensis ollam confractam precibus integram restituit apud Cæsarium lib. 10 cap. 14; & multa id genus miracula etiam in rebus minutis edidisse Sanctos, satis constat. *Hæc quidem probant, id fieri potuisse, quod nemo inficiabitur; sed maluissemus, ut Malvenda ibi antiquiora hujus rei factæ testimonia protulisset.*

B *quorum antiquiorem testem non novimus, quàm Flaminium;*

585 *Porrò Flaminius folio proximè citato alterum miraculum exponit his verbis:* Inde ad tabernam quamdam venerat meritoriam, ubi cum beato Dominico & ceteris convivis appositæ fuissent carnes, nec ipse comederet, cauponis uxor lucro intenta, & rata, id ab eo instinctu avaritiæ fieri, contumeliis afficere, ac procaciter in eum probra jacere non cessabat. Indignitas rei convivas movit, & sanctum rogarunt Virum, ut suis illi verbis silentium indiceret: qui cum blandè eam alloqueretur & hortaretur, ne adeo inhumaniter Christi famulos tractaret; nec finem tamen jurgandi faceret, nullâ concitus irâ, sed solâ Dei reverentiâ, cujus nullam videbat rationem in ejus ministros haberi, dixit: Indicat tibi silentium Deus. His dictis, sic illa obmutuit, ut totos octo menses, hoc est usque ad reditum beati Dominici loqui non potuerit. Quem reversum ubi, quæ facta muta erat, agnovit, illius advoluta genibus eo modo, quo potuit, veniam petiit, & linguam sibi restitui precata est, quam facilè sancti Viri oratione impetravit. *Hactenus nos latet, unde Flaminius hæc hauserit, cum nec ipse Alanus, nec alii veteres de duobus illis miraculis meminerint.*

C *certiòra autem sunt ea, quæ in agrò,*

586 *Majorem fidem merentur miracula, quæ Sanctus Segoviæ patravit, & quorum primum in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 6 *sic legitur:* Tempore, quo beatus pater Dominicus in Hispania apud Segobiam domum accepit, accidit, ut die quadam extra muros dictæ civitatis ingenti convocato populo prædicaret. Non autem latebat eum, populum pro defectu pluviæ multâ tristitiæ materiâ innodatum, cum instaret festum Nativitatis Dominicæ, & deficiente pluvia, nondum agricolæ seminare cœpissent. Post sermonis igitur primordia Vir Dei divinitus inspiratus in hæc verba prorupit: Nolite expavescere, fratres, confidite in Dei misericordia, quia hodie, ex abundanti concessâ vobis à Domino pluviâ, tristitia hæc vestra vertetur in gaudium. Sanè tunc temporis nullum pluviæ apparebat indicium; quin potius totus aër, solaribus radiis claritate fulgentibus, nec cujusquam nubis oppositione fuscatis, sereniissimus effulgebat. Eo igitur cœpto sermoni instante, ecce subitò tanta, tamque vehemens descendit pluvia, ut propter aquæ inundationem vix possent ad civitatem redire, certatim domos proprias repetentes. Aguntur gratiæ Deo ab omni populo, qui facit mirabilia magna solus, quique servi sui Dominici promissum tam velociter producere voluit ad effectum.

587 *Alterum ibidem capite sequente ita narratur:* Per idem tempus cum idem servus Dei Dominicus vellet quodàm die festo in consilio jam dictæ civitatis proponere verbum Dei, omnesque, qui convenerant, regales, qui tunc temporis eis missæ fuerant, litteras audivissent, ait: Nunc usque, fratres mei, terreni & mortalis regis audistis edicta; jam igitur mandata cælestis & immortalis audite. Ad quam vocem nobilis quidam secundùm seculi fastum sensu carnis inflatus, non solùm audire contempsit, verùm etiam in verba indignationis prorupit dicens: Numquid non esset malum, quod verbosus iste detinens diem sermonibus, nos à prandio impediret? Dixit, atque incontinenti equum, cui insidebat, versus domum suam, quæ propè erat, dirigens abiit murmurando. Cui beatus Dominicus ait: Ecce nunc quidem receditis; sed antequam anni circulus evolvatur, equus vester, cui nunc insidetis, sessore carebit, & ad turris vestræ elaboratum præsidium, occupante interfectore, non poteritis pervenire. Quod verbum ex Dei sententia fuisse prolatum, sequens eventus manifestissimè comprobavit: nondum enim anno peracto, idem nobilis eodem loco, quo stabat, cum sententia proferretur, fuit à suis æmulis cum proprio filio ac consobrino atrociter interemptus, dum ad turrim, quam sibi ædificaverat, ut posset evadere, festinaret. *Etiamsi hæc miracula in codice nostro Ultrajectino* P. *Ms.* 7, *& aliis quibusdam istius operis exemplaribus desint, tamen sufficientem de iis fidem facit alter codex seculi* XIII, *ex quo illa apud Echardum tomo* 1 *pag.* 38 *referuntur.*

E

tunc temporis mirabiliter contigerubi;

588 *Tertium denique in iisdem Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 9 *exponitur his verbis:* In civitate Segobiensi fuit quædam mulier Deo devota, apud quam aliquando sanctus Dei Dominicus hospitans saccineam tunicam, qua loco cilicii ad tempus usus fuerat, deposuit, invento asperrimo cilicio, & juxta voluntatem suam admodum pungitivo; quam tunicam mulier multa cum devotione suscipiens, in arca sua inter pretiosiora quæque reposuit, & diligentiùs, quam regalem purpuram, custodivit. Accidit igitur, ut quadam die dicta mulier ad negotium expediendum egrediens, solam ac clausam reliquit * domum suam, relicto ibidem propter festinantiam sive alia ex causa igne accenso; quo paulatim invalescente, quidquid in pavimento domus erat, exustum est, nisi sola arca lignea, in qua Sancti tunica servabatur, quæ in medio incendii posita non solùm non arsit, sed nec fumo fuit obfuscata. Rediens igitur mulier, ac de tam vehementi miraculo obstupescens, primò quidem gratias egit Deo & beato Dominico hospiti suo, qui cum tunica sua etiam totam substantiolam suam, quam penè totam in arca habebat repositam, ab incendio reservavit, ac detentis ad devotionem tunicæ manicis, partem reliquam Fratribus reservandam tradidit, quæ usque hodie in Conventu Fratrum pro reliquiis conservatur.

F * *al.* relitturet

& quorum monumentâ posthuma

589 *Didacus de Colmenares in Historia Segoviensi, quam anno* 1640 *Hispanicè recudi jussit, cap.* 20 § 8 *agens de hoc miraculo asserit, illam Sancti tunicam post aliquot annos venisse in potestatem Mariæ de Meneses, quæ regi Sancio Forti nupta erat, eamque cum aliis sacris reliquiis postea relictam fuisse Huelgensi monasterio Vallisoletano, ibique hodiedum magna cum devotione honorari. Ambrosius de Morales tomo* 3 *Chronici Hispanici fol.* 349 *testatur, se ibi tunicam*

AUCTORE G. C.

illam, exceptâ unâ manicâ, integram vidisse. Donationem & identitatem harum reliquiarum illis, quorum interest, accuratiùs indagandam relinquimus. Ceterùm Echardus tomo 1 *pag.* 39 *ad narrationem hujus miraculi notat sequentia :* Hinc arguitur, cœnobium Segobiense nondum inceptum, cum beatus Dominicus ad eam urbem pervenit; alioquin apud Fratres suos, non apud mulierem devotam, hospitatus esset. Primum tamen Hispaniæ dicitur erectum; quia Matritense, licet à sodalibus, anno MCCXVII eò missis, jam inchoatum, in sacrum gynæceum, vivo adhuc Sancto, conversum est; nec nisi longè postea domum Fratrum Matriti Ordo habuit.

adhuc hodiedum ostenduntur,

590 *Ægidius Gundisalvus Davila in Theatro ecclesiastico Hispaniæ tomo* 1 *pag.* 512 *novam nobis notitiam suggerit : nam enumerans monasteria diœcesis Segovienſis, ibidem agit de Conventu Prædicatorum, cui* S. Dominicus *Fratrem quemdam, nomine Corbalan, primum Priorem assignaverit. Cum autem hic post exiguum temporis intervallum in magna sanctitatis opinione obiisset, reliquiæ ipsius in sacello majori ad latus Evangelii collocatæ sunt, & hodiedum venerationi exponuntur, ut testatur sequens inscriptio Hispanica, quam sic Latinam reddimus :* Hîc sunt reliquiæ multorum Sanctorum, & corpus sancti Corbalani, socii sancti Dominici, qui mortuus est in hac æde anno millesimo ducentesimo decimo octavo. *Laudatus Didacus de Colmenares in Historia Segovienſi cap.* 20 § 8 *id ipsum confirmat, additque, reliquias illas in Conventu Prædicatorum supra portam sacrarii elevatas esse, & ibidem jam memoratam inscriptionem legi. Sanè miramur, nos nullam istius Corbalani mentionem apud Menologos, aliosque scriptores Dominicanos reperisse. Quapropter RR. PP. Prædicatores hac occasione rogamus, ut nos de legitimo hujus sodalis sui cultu, die mortis, aliisque ad ipsum spectantibus instruant, si illum Operi nostro inseri desiderent.*

inter quæ est antrum, S. Dominici commoratione venerandum,

591 *Neque de primo illo Conventus Segovienſis Priore quidquam habet Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1218, *ubi tamen cap.* 44 *posthuma* S. Dominici, *in ea urbe commorantis, monumenta sic recenset :* Cum Vir Dei Segoviam pervenisset hoc anno (*videlicet Christi* 1218) mense Decembri, cœpit magno animi ardore frequenter concionari ad populum de mundi contemptu, de rerum cælestium & æternarum desiderio, tanto cum audientium fructu, ut multi, relictis vitiis, vitæ melioris frugem capesserent, nonnulli mundo nuntium remittentes, divinam illam Prædicatorum philosophiam profiterentur. Visitur autem & ostenditur hodieque ad flumen prope Segoviam locus, ubi Vir Dei prædicare solebat, magnâ confluentium hominum frequentiâ, insigni ad hunc usque diem monumento nobilitatus, erecto ibidem sacello seu oratorio, quod prædicantis ibi quondam Dominici memoriam conservat. Ergo adjunctis sibi in disciplina sanctissima sociis aliquot, concedentibus ultroque offerentibus Segovianis, condendo monasterio locum delegit inter asperrimas rupes & saxa prærupta, ubi spelunca erat, in quam sanctissimus Pater, noctibus oraturus potius quam dormiturus, se recipiebat. Ibi purissimum illud corpusculum jejuniis & vigiliis, itinerumque laboribus penitus exhaustum, dirissimè singulis noctibus ferreâ catenâ contundebat : fluebat sanguis magnâ copiâ, nedum ut latera specus tingeret, sed terram quoque ipsam irrigaret. Fidelis ac certa per manus à majoribus accepta traditio, ad hæc usque nostra tempora perducta, fidem adstruebat, guttas sanguinis è sacro illo corpore rupi ipsi speluncæ aspersas, tamquam recentes, magna cum aspicientium admiratione cerni, cum specus ea nunc jam inclusa intra capellam, nomine sancti Dominici dicatam, in ecclesia Prædicatorum Segoviæ maneat.

quod S. Teresa aliquando devotè invisit,

592 *Occultas illas corporis afflictationes, & cruenta harum in antro Segovienſi relicta vestigia confirmare possumus ex Vita S. Teresæ, quam Franciscus de Ribera Hispanicè conscripsit, & in qua Latinus hujus scriptoris interpres Mathias Martinez lib.* 4 *cap.* 13 *ad rem nostram de illustri ista Sancta refert sequentia :* Segobiâ Abulam jam erat abitura; priùs tamen Prædicatorum Fratrum invisere cœnobium, à sancta Cruce denominatum, voluit, quod ibidem locus sit religione pristina sacer, in quo gloriosus Ordinis illius parens Dominicus vitæ severitatem exercuit, & sanguinis plurimum corpore flagellis elicitum fudit. Sacellum ingressa, comitantibus ipsam Priore loci & F. Didaco de Yanguas, cui tum quidem confitens operam dabat, aræ facta vicinior, in genua prostrata diutius in oratione hæsit; ac tum quidem ad latus sinistrum illi apparuit idem Dominicus. Quo viso, Didacus nominatim ipsam compellavit : ad quam ipsa vocem illicò ab oratione surrexit, denso lacrymarum imbre perfusa, etsi, quoad poterat, rem dissimularet, sicut similibus in rebus facere consueverat. Illius tum confessionem Didacus excepit, sacrum fecit, & Eucharistica eam communione impertiit.

& ubi Sanctus ei cum Christo apparuit :

593 Cum verò etiam pòst in oratione perstaret, eo prorsus modo, quo antè, sanctum Dominicum ad idem sibi adstare conspexit latus : petentique, cur ad hanc sese partem sisteret; Aliud latus, inquit, Domino meo reservavi. Et ecce illico sibi à dextris adstantem redemptorem vidit Christum, qui postquam aliquantisper apud ipsam mansisset, discessit dicens : Cum amico meo oblectare interim. Duabus propè horis hîc Teresa mansit, & illi interim Dominicus adfuit, gavisum sese asserens, quod hunc ipsa in locum venisset; simul etiam quos subiisset hîc olim labores, & quas ibidem à Domino gratias accepisset, pluribus aperiens : deinde, illius arreptâ dextrâ, summam illi opem & auxilium in instituti à se Ordinis rebus promovendis spopondit, insuper addens alia, quæ consolationem & gaudium illi attulere. Dicebat subinde Teresa, cum tantam à Deo hoc in sacello gratiam accepisset, tantaque consolatione delibuta fuisset, gratissimum sibi futurum fuisse, perpetuò in eodem manere. *Hactenus per interpretem suum Ribera noster, qui aliquando huic seraphicæ Virgini à confessionibus fuit, ac proinde forsan revelationem illam ex ore ipsius S. Teresæ excepit. Hisce insignibus ac venerandis cryptæ Segovienſis monumentis scriptores aliqui nondum contenti, ex populari quadam traditione asserunt,* S. Dominicum *ibidem insignitum fuisse sacris stigmatibus, qualia S. Franciscus anno Christi* 1224 *accepit. Inter alios Joannes à sancta Maria in Gallicis* S. Dominici *Actis lib.* 4 *cap.* 7 *hanc traditionem mordicus tuetur; imò ipsam S. Teresæ revelationem, quam mox retulimus, ad sententiam suam confirmandam violenter ibidem detorquet. Verùm hæc exotica opinio, de qua Malvenda prudenter tacuit, verosimillimè originem suam*

A *ſuam debet Alano, ut jam oſtendemus.*

ſed hæc nondum ſufficiunt quibuſdam ſcriptoribus,

594 *Hanc incertam traditionem F. Ludovicus Loumans Notis ſuis ad Speculum peccatricis animæ confidenter inſeruit, dum ibi pag. 253 & ſequentibus ſpeluncam Segovienſem, commorationе* S. Dominici *venerandam, ita diſtinctiùs deſcribit:* Nota, cœnobium noſtrum Segovienſe extra muros ſitum, eo loco à ſancto Dominico exſtructum eſſe, in quo rupes erat, quæ noſtrorum uſibus aliqua ex parte ceſſit; ea antra quædam habet & receſſus, quorum ſolitudinem cum Vir Dei meditationibus maximè opportunam cerneret, & perſpiceret ſecretiorem, ad animi contemplationes & corporis afflictationes ſibi delegit, quoad uſque Segoviæ vixit. Ibi pernoctans in oratione Dei, modò abrepto in cælum animo divinus Vir ejus gaudia præguſtabat, modò ad omnem carnificinam languida atque exhauſta membra diriſſimis flagris exercebat, tum ut egregiè domitam carnem ad rationis imperium flecteret, tum maximè, ut totus ipſe cum patiente Chriſto cruci confixus eſſet. Quo tempore
B non anilis quædam ſuſpicio, ſed magno rationum pondere firmata, eâdem in urbe, conjectura fuit, eum ibi Chriſti morientis ſtigmata accepiſſe, uti aliquorum teſtimonio prodit, & commonſtrat R. admodum P. Magiſter Hyacinthus Choquetius in libro, quem Mariæ Deiparæ in Ordinem Prædicatorum viſcera materna inſcripſit, cap. 18, quem videre te cupio.

qui inſuper eidem Sancto ibi tribuunt

595 *Conſulamus itaque Magiſtrum Choquetium, qui cap. 18 Operis aſſignati pag. 348 & ſequente improbabilem illam traditionem ita tueri nititur:* Omnium è noſtris primus beatiſſimus Dominicus anno MCCXXIV (*hic haud dubiè error irrepſit in numerum anni 1224, pro quo certè alius annus ſubſtituendus eſt*) Florentiæ cum eſſet, & aliquando ſacris operaturus, ad aram intenderet, piæ devotæque feminæ Benedictæ conſpectus eſt, ſacris Chriſti ſtigmatibus inſignitus, ſpineam capite geſtans coronam. Quod tum P. Thomas à Templo, ſancti Viri ſocius, refert; tum B. Alanus Rupenſis illud ipſum à beatiſſima Virgine ſibi revelatum aſſerit. Idem prodit Flaminius & alii: quin etiam memorant, B. Catharinæ Senenſi & quibuſdam aliis eumdem ſanctiſſimum noſtrum Parentem, immortalem atque æterna felicitate donatum, cum ſacrorum vulne-
C rum characteribus conſpectum. *At imprimis infrà videbimus, quod Alanus viſionem illam Benedictæ Florentinæ affinxerit. Præterea non recipimus teſtimonium Thomæ de Templo, quod ex dictis dicendiſque planè fictitium cognoſcitur. Denique de tali apparitione, quæ B. Catharinæ Senenſi facta fuerit, nullus meminit ante auctorem Speculi peccatricis animæ, quod opuſculum Echardus etiam Alano Rupenſi adſcribit. Saltem in genuinis B. Catharinæ Senenſis Actis, quæ ad diem* XXX *Aprilis in Opere noſtro illuſtrata ſunt, nihil ſimile invenimus, licet in iis aliquæ* S. Dominici *apparitiones narrentur.*

ſacra ſtigmata, aliaque improbabilia commenta,

596 *Attamen audiamus alia argumenta Choquetii, qui loco ſupradicto ratiocinium ſuum ita proſequitur:* Porrò Alphonſus Fernandez in prologo ad inſigne ſuum de Roſario ſecundæ editionis opus, ex Alphonſo Venero ſcribit, annos quatuor, priuſquam ea viſio Florentiæ occurreret, jam perſpectam & exploratam in Hiſpania fuiſſe ſacrorum ſtigmatum ſancti Dominici veritatem, illaque ipſum accepiſſe Segoviæ in ſpecu cœnobii noſtri, quæ in hæc tempora piis plurimorum hominum peregrinationibus eſt celeber-

rima. Rem verò hanc illuſtrem profectò, & lon- AUCTORE
ga atque continua traditione receptam his verſi- G. C.
bus in ſpecu ipſa expreſſit idem Venerus.

Præterea Domino pendenti in ſtipite vivo
Compatiens, lacrymis pallida & ora rigans,
Hac ſub rupe crucis totus liquefactus amore,
Stigmata per totam ſenſit acerba cutem.

Alphonſus Fernandez in prologo ejuſdem operis Hiſpanici de Roſario, quod Matriti anno 1620 rurſus recuſum eſt, alios duos verſiculos, ſuperiùs eidem ſpelunca inſcriptos, commemorat ad hunc modum:

Sacratæ quiqui penetratis limina criptæ,
Dominici veſtri ecce habitacula ducis.

His duobus verſibus hexametris, (fortè ſecundus eſt pentameter, ſi eliſionem unius vocalis omittas, & pro habitacula *leges* habitacla) *in quibus nec orthographiæ nec metri ratio habita eſt, ſubjungit carmen diſtichon, quod ibidem inferiùs legi teſtatur, & quod nos ex Choquetio jam retulimus.*

quæ Choquetius & Lonmanns

597 *Si quis fortè dixerit, hæc ſacra ſtigmata* S. Dominici (*quemadmodum fuerunt ea S. Franciſci*) *debuiſſe multis eſſe nota & conſpicua, Choquetius ibidem pag. 349 hanc objectionem ita præ-* F *venit:* Summa ſancti Dominici modeſtia, *inquit*, profundiſſimaque humilitas & incredibile cælitus ipſi collata munera perpetuo ſilentio premendi ſtudium egêre, ut nec omnibus conſpicua fuerint ſacra illa ejus ſtigmata, & neſciret poſteritas. At admirandam illam viſionem Benedictæ Florentinæ, quam ex ejus ipſius ore in ſuum librum congeſſit Thomas à Templo, ſibi quoque à Deipara relatam jurejurando aſſerit B. Alanus, ut inficias ire nemo bonæ mentis audeat. Unde etiam vires roburque accipit, quæ Segoviæ olim ſerpſit, de impreſſis ſancto Dominico Chriſti vulneribus opinio, & à majoribus accepta traditio. Cur enim vel Benedicta, quod non erat, conſpexiſſet; vel aliis quoque ea oſtendiſſet Deus, qui fallere numquam poteſt? Et verò cur umbratica tantùm ſpecies fuerit, & magnorum Dominici meritorum ænigmatica ſolùm ſignificatio, haud capimus: etenim exigit res ipſa, quæ profectò eſſe potuit, quin etiam plurimis aliis, & ipſis quidem Ducis maximi aſſeclis poſtea conceſſam liquidò conſtat, ut non in imagine ſolummodo, ſed revera, Dominicum exornarit. *Verùm prima hujus reſponſionis pars* E
ruinoſo fundamento innititur, & tota tandem reſolvitur in teſtimonium Alani, cui etiam juranti propter dictas ac deinceps dicendas rationes non credimus. Ultima autem pars nihil, aut nimium, probat: nam omnibus Ordinum fundatoribus tribui non poſſunt ea privilegia aut miracula, quæ ſingulis eorum aſſeclis, etiam ſanctitate minoribus, divinitus conceſſa fuerunt. Sic nemo ſine idoneis teſtibus admittet, S. Dominicum *in medio igne illæſum perſtitiſſe, etiamſi id contigerit alteri Dominico, diſcipulo ipſius, ut B. Jordanus infrà apud nos num. 37 & 38 narrabit. Nunc audiamus mirabilem modum, quo* S. Dominicus *his ſtigmatibus inſignitus fuiſſe fertur.*

ex Alano vel Speculo peccatricis animæ hauſerunt,

598 *Auctor anonymus in Speculo peccatricis animæ, qui ab Echardo Alanus fuiſſe creditur, pag. 186 & ſequentibus Deiparam poſt alia ſic precatur:* Ampliùs, ô pulcherrima Maria, propter dilectiſſimum ſeraphicum ſponſum, ſanctum Dominicum, cui impetraſti à Filio tuo, ut ipſe in paſſionibus ipſi Domino Jeſu Chriſto aſſimilaretur, propter quod ab innumeris dæmonibus pro hominum peccatis fuit comprehenſus, ligatus, flagellatus, cum clavis tealiter in cruce af-

AUCTORE G. C.

fixus & lanceâ confossus, ceterosque omnes articulos Passionis sustinuit cum doloribus indicibilibus, adeo ut, cum morte deficeret, rursus per te & Filium tuum, dæmonibus fugatis, denuò est reparatus. Propterea in gloria à quibusdam, aliquando in hoc mundo viventibus, quemadmodum à beatissima Catharina Senensi, & à quibusdam aliis sanctissimis, visus est cum stigmatibus in gloria coruscantibus; & postmodum etiam visus est mortalibus in visionibus multis miraculosis, cum eisdem Passionis interstigniis, quamvis in ejus corpore, ipso rogante, corporali visione postmodum non remanserint. Nec cuiquam hoc impossibile videatur, quia ipse Dominicus sic fuerit à dæmonibus crucifixus, quoniam ipse Dominus noster Jesus Christus à diabolo fuit tentatus, & supra pinnaculum templi & montem portatus, & postmodum per eum crucifixus, adeo ut in cruce stans vellet rapere animam ejus *&c. Jam suprà negavimus*, Dominicum *sic S. Catharinæ Senensi apparuisse.*

B & frivolis rationcinatis

599 *Ludovicus Loumans in Notis ad hunc locum pag.* 255 *post verba superiùs relata, quibus cryptam Segoviensem descripserat, & traditionem de stigmatibus* S. Dominici *admiserat, absonam illam anonymi auctoris vel Alani historiam sic tueri ac explicare conatur:* Tunc accidisse, quod auctor hoc loco ex Deiparæ revelatione memorat, planè credendum est, præsertim cum à sancti Dominici morte majores nostri ex religione eam antri partem, veluti sacrarium quoddam, pariete intercluserint, quam anno MDLXVI Petrus Fernandez, & ipse sanctitatis laude clarus, cum Segoviensis Prior esset, aperuit, locum sub rupe abstrusum, prælucentibus funalibus, unà cum cœnobii primoribus lustravit, & hîc illîc sparsim per antrum tantam concreti sanguinis copiam reperit, ut mactatam in eo pecudem aliquam dixisses. Erat tamen sanguis ille purpureus planè & recèns effuso simillimus. Obstupuere omnes, & post fusas preces lacrymasque denuò locum illum pariete occluserunt. Ut verò iis, quæ ab auctore dicuntur, fidem tribuas, lector, meminisse te oportet, quæ pluribus Sanctis illata sunt à cacodæmone salutis humanæ invido verbera, flagra, tormenta & omnis generis cruciamenta: quod verò hîc singulare est, veritati nihil detrahit; sed sancti Dominici gloriam auget, qui à carnificibus ipsis tortoribusque ea toleravit, à quorum emissariis Christus passus est, qui & Jobos Antoniosque variè exagitarunt orci tenebriones, Dominicum alterum veluti mundi salvatorem, Christi instar, Dei nutu, Maria agonotheta spectante, ut flagris exceperint, spinis coronarint, ac tandem in crucem egerint, nihil absurdi continet, &, si (quod scribit auctor) Deipara fidem fecit, non est cur eamus inficias.

C

perperam tueri conantur.

600 *Plura in hac explicatione notari possent; sed pauca observasse sufficiet. Primo Loumannus nihil pro sua traditione evincit ex reverentia, quam majores erga hunc locum semper monstrarunt: certè enim antrum illud, orationibus & suspiriis* S. Dominici *nobile, piis ejus lacrymis irrigatum, innocuo rigidæ pœnitentiæ cruore tinctum, magnam fidelium venerationem meretur. Sic nos veneramur speluncam Manresanam S. Ignatii, quamvis ibi sanctus Pater noster nec à dæmonibus crucifixus fuerit, nec sacra stigmata acceperit. Secundò hîc non quæritur, quid absolutè fieri possit, sed quid verosimiliter factum fuerit. Tertiò Loumannus supponit, mirabilem illam historiam revelatione Deiparæ confirmatam esse. At hanc hypothesin negamus, & revelationes auctoris anonymi sive Alani cum Echardo nihili facimus. Quare opus est alia auctoritate, priusquam vagam illam & incertam traditionem securè admittamus.* D

§ XXXII. Alia nonnulla, quæ Sanctus in Hispania gessisse perhibetur.

Cum Sanctus Segoviæ & Matriti cœnobia sui Ordinis fundasset,

Antiqui scriptores tantummodo nominatim exprimunt duos Ordinis Conventus; videlicet Segoviensem ac Matritensem, quos S. Dominicus *præsens in Hispania erexit, aut persecit. Nihilominus recentiores quidam volunt, plura in eadem regione cœnobia Prædicatorum, puta Zamorense & Cæsar-Augustanum, ab ipso Sancto fundata esse. Sed ne decipiamur in dijudicanda antiquitate harum fundationum, quarum vetera instrumenta nobis desunt, certiorem istarum originum notitiam indagationi incolarum relinquimus cum Echardo, qui tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 19 *in notis de sancto Hispaniensium monasteriorum Fundatore sic pronuntiat:* Duas in Hispania domos instituisse, certum; primam Segobiæ, quo priùs pervenerat, hancque ejus unius opus facilè credas; alteram Matriti, quam Frater Petrus, quem è Tolosa eò miserat, anno superiori inchoarat, sed beatus Dominicus instauravit, & pluribus ad Ordinem allectis auxit.... Cum quibusdam mensibus Dominicum ferant in Hispania restitisse, alias à relatis domos erexisse haud dubitaverim: vir enim fuit quietis impatiens, & qui, ut verbo Dei prædicando, sic & suo Ordini augendo impigrè & continuò laborabat. Supereſt, ut, qui sua ab eo cœnobia erecta contendunt, id certis & veteribus documentis evincant & astruant. E

ac moniales ad Matritenſe tranſtuliſſet,

602 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1219 *cap.* 13 *putat,* S. Dominicum *eo tempore locum, quem antea Fratres Matriti ad inhabitandum acceperant, in cœnobium monialium commutasse. At Echardus paginâ mox superiùs citatâ censet, meritò dubitari posse, an illa immutatio tunc facta fuerit. Dubium istud crescere videtur ex diplomate, quod Matriti mense Maio anni* 1219 *datum est, & quo Jacobus Mames Fratribus Prædicatoribus prædium quoddam donat, nulla monialium, quæ ibi degerent, facta mentione. Id ipsum confirmat ex epistola Honorii III Pontificis, & phrasi quadem B. Jordani, tandemque probabilius concludit, hanc mutationem factam esse post Capitulum generale anni* 1220, *in quo possessionibus & reditibus Ordo renuntiavit, & tunc domum Matritensem, quæ quibusdam prædiis gaudebat, à Fratribus relictam & sororibus deinceps concessam fuisse. Attamen Echardus hanc opinionem suam ulteriori indigenarum disquisitioni permittit, cui examini nos etiam libenter assentimur. Porrò memoratum diploma Jacobi Mames apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1219 *cap.* 13, *& litteræ Honorii III ibidem ad annum* 1220 *cap.* 9 *inveniuntur.* F

603 *Sed hac occasione nolumus prætermittere* dicitur illis epistolam, *quam Sanctus postea Monialibus Matritensibus scripsisse dicitur, & quam laudatus Malvenda ad annum* 1220 *capite proximè citato* postea scripsisse epistolam

A *tato refert in hunc modum :* Frater Dominicus, Magiſter Fratrum Prædicatorum, chariſſimæ noſtræ Prioriſſæ & Conventui Sororum apud Majoricum ſalutem & virtutum augmentum. Plurimùm lætamur, & reddimus Deo gratias pro fervore ſanctæ veſtræ converſationis, & quod Dominus ex fœtore hujus mundi vos eripuit. Pugnate, filiæ, contra antiquum veſtrum hoſtem orationibus & jejuniis inceſſanter, quia non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit. Huc uſque non erat vobis domus opportuna ad ſervandum ea, quæ ſunt noſtræ Religionis; ſed modò jam nullam excuſationem prætexere poteſtis, quia habetis gratiâ Dei, ſufficientia ædificia, ubi obſervantia regularis integrè cuſtodiri poſſit. Et ita volo, ut deinceps ſervetur ſilentium in locis ab Ordine ſtatutis, videlicet in choro, in refectorio & dormitorio, & in omnibus aliis vivatis ſecundùm veſtras conſtitutiones.

qua eas ad perfectionem religioſam hortatur,

604 Nulla extra portam monaſterii egrediatur, nec ulla ſecularis perſona ingrediatur ad vos, niſi fuerit epiſcopus vel prælatus aliquis ad prædicandum, vel causâ publicæ viſitationis. Non omittatis diſciplinas, vigilias, & eſtote obedientes veſtræ Prioriſſæ. Ne occupemini in mutuis inter vos collocutionibus, nec perdatis tempus in vanis & inutilibus colloquiis. Et quia in neceſſitatibus temporalibus vobis ſubvenire non poſſumus, nolumus vos aggravare, nec aſſentiri, B quod ullus Fratrum poteſtatem habeat recipiendi novitias, niſi ſola Prioriſſa cum conſilio ſui Conventus. Mandamus quoque noſtro chariſſimo Fratri, qui in domo iſta veſtra multum laboravit, & vos in iſto ſanctiſſimo ſtatu conjunxit, quod omnia diſponat, ſtatuat, ordinet, ut ei viſum fuerit magis expedire, quatenus vos ſanctè & religioſè vivatis; & damus illi poteſtatem & facultatem ad viſitandum & corrigendum vos, & ad removendum Prioriſſam, ſi neceſſarium fuerit, cum conſenſu majoris partis monialium, & ad diſpenſandum in rebus aliquibus, ſicuti judicaverit expedire. Valete in Chriſto.

cujus tamen authentica fides nobis non omninò liquet.

605 *Ferdinandus de Caſtillo in Hiſtoria Prædicatorum lib. 1 cap. 42 eaſdem Sancti litteras Hiſpanicè exhibet, ibidemque addit, ſeſe eas ex idiomate Latino, quo autographum primitus exaratum fuit, in Hiſpanicam linguam fideliter tranſtuliſſe. At profectò miramur,* S. Dominicum, C *natione Hiſpanum, monialibus Hiſpanis, & pleriſque linguæ Latinæ veroſimiliter ignaris, hanc epiſtolam Latinè ſcripſiſſe. Verumtamen hæc ratio non ſufficit, ut litteras illas de ſuppoſitione ſuſpectas habeamus. Ne quis in principio hujus epiſtolæ hæreat ad vocem* Majoricum, *& fortaſſe Majoricam, unam è Balearibus inſulis, indicari putet, ſciendum eſt, Mantuam Carpetanorum ſive Matritum ea ætate* Majoricum *Latinè appellatum fuiſſe, ut patet ex epiſtola prima Honorii III Pontificis, quàm Malvenda loco ſupradicto in Annalibus allegat. Dum in relata epiſtola Sanctus curam monialium Matritenſium ſuo* chariſſimo Fratri *imponit, quidam ſcriptores exiſtimarunt, hìc Mannem, germanum* S. Dominici *fratrem, deſignari. Sed Ferdinandus Caſtillus lib. 1 Hiſtoriæ laudatæ cap. 41 ſcribit, iſtam eorum conjecturam prorſus levem eſſe, ac ſolido fundamento carere. Ceterùm* S. Dominicus, *peractis Matriti ſuis negotiis, in Galliam reverſurus, tranſiit Guadalajarâ, ut Malvenda ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 14, *aliique auctores paſſim tradunt. Quid autem in illo oppido, quod novem circiter leucis Matrito diſtat, ei tunc contigerit, ex antiquo biographo jam referemus.*

AUCTORE G. C. *Sanctus in Hiſpania quoſdam Fratres, Ordinem deſerentes, mirabiliter revocat,*

606 *Conſtantinus Urbevetanus in Vita S.* Dominici *num.* 38 *rem ita narrat :* Cum autem eſſet in Hiſpania in loco, qui dicitur Gualdafajen *(hoc corrupto nomine Guadalajaram intellige)* quibuſdam ſibi Fratribus ſociatis, tentavit eos ſatanas, ut à beati Viri ſocietate diſcèderent; quod Virum Dei non latuit, ſancto ſibi Spiritu revelante : apparuit enim ei per viſum immaniſſimus quidam draco, qui Fratres illos, qui ſecum erant, abſorbere apertis faucibus videbatur. Intellexit igitur Vir Spiritu Dei plenus, grave Fratribus tentationis imminere diſcrimen, quibus etiam viſionem illam terribilem propalavit, hortans eos, ut tentationibus futuris conſtanter reſiſterent, à quibus nemo, niſi ſpontaneus, abſorbetur. Brevi autem ſpatio temporis interjecto, draco ille, qui paulò ante Fratres illos abſorbebat per viſum, abſorbuit per effectum : nam omnes, qui cum viro Dei Dominico fuerant, exceptis tribus, ſcilicet Fratre Adam & duobus Converſis, ſuadente diabolo, receſſerunt. Interrogatus autem quidam ex illis à Viro Dei, an & ipſe vellet abire; Abſit, E inquit, Pater cariſſime, ut relicto capite, ſequar pedes. At verò Pater miſericors erga eos, qui receſſerant, non indignatione, ſed compaſſione commotus, continuò ad conſuetum orationis refugium ſe convertit, & quos monitis retinere non potuit, orationibus revocavit : nam paulò pòſt omnes ferè ad eum inſtinctu divinæ gratiæ redierunt. *Stephanus de Borbone apud Echardum tomo 1 pag. 33 ſimilia de hac tentatione tradit; ſed in eo ab aliis differt, quod dicat, illud contigiſſe,* cum Dominicus ædificaret quemdam Fratrum Conventum in Hiſpania.

de cujus rei tempore ſcriptores neoterici diſputant,

607 *Conſtantino Vincentius Bellovacenſis in Speculo lib. 30 cap. 77, & Humbertus in Actis* S. Dominici *cap. 28 plane conſonant, è quibus hic rem illam fundationi Segovienſi ac Matritenſi ſubjungens ſatis innuit, eam in reditu ex Hiſpania in Galliam eveniſſe. Tamen Ferdinandus de Caſtillo lib. 1 Hiſtoriæ ſuæ cap. 40 hanc tentationem aliquot menſibus prævertit, & ad ingreſſum Sancti in Hiſpaniam refert, quem Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 14 *rectè refellit his verbis :* Scio, Caſtillum alioſque narrationem prædictam ad ingreſſum ſancti Dominici in Hiſpanias, cum Segoviam pergeret, F fundaturus ibi monaſterium, retuliſſe. At nos aptiùs in egreſſu, cum in Galliam ire deſtinaret, fundatis Segovienſi & Madritienſi Conventibus, contigiſſe putamus : nam non eſt veroſimile, in primo ingreſſu rectà in veterem Caſtellam iter inſtituentem, tot ſanctum Virum jam ſocios comitatos; cum tamen rationi conſentaneum videatur, ædificatis jam duobus monaſteriis, poſt aliquot menſium variis in locis celebres conciones, & famam opinionemque ſanctitatis & doctrinæ ubique pervolitantem, ſanctum Dominicum familiam rectè potuiſſe ducere. Verùm in his non magnopere pugnaverim. *Echardus tomo 1 pag. 33 hanc Malvendæ ſententiam tacitè approbat, dum ibi ad relatum Conſtantini textum notari jubet, Fratres illos, qui in Hiſpania ad defectionem tentati ſunt, non fuiſſe ex iſtis ſodalibus, quos Sanctus ex Italia vel Gallia ſecum in Hiſpaniam adduxerat, ſed novitios Hiſpanos, quos in ea regione recenter ad Ordinem ſuum admiſerat.*

608 *Deinde Malvenda ad eumdem annum*

AUCTORE G. C.

& cui Flaminius ac Malvenda addunt portentosas historias,

Christi 1219 cap. 15 S. Dominicum in Aragoniam deduxit, eique adscribit stupenda miracula, quæ illic prædicatione & virtute Rosarii patraverit. Eadem prodigia narrantur ab Alphonso Fernandez, Ægidio de Lalaing, Petro Vloers, & ab aliis plurimis, qui tum Latinè tum vernaculè libros de Rosario composuerunt. Quinimò Abrahamus Bzovius ea digna censuit, quæ Annalibus ecclesiasticis insererentur. Nihilominus hæ incredibiles historiæ, ut eas mitissimo nomine appellemus, prodeunt ex fabrica Alani de Rupe, qui part. 5 plura hujusmodi portenta congessit. Nobis nec lubet prolixas hujus primi auctoris narrationes transcribere, nec licet easdem prorsus omittere, cum curiosus lector de re, oculis suis subtracta, & forsan sibi ignota, rectum judicium ferre non possit. Quandoquidem igitur breves fabulæ viris eruditis minus displicent, quam longæ, mediam viam ingrediemur, & judicio prudentis lectoris subjiciemus quædam talia miracula transcripta ex Flaminio, qui prodigiosas Alani narrationes satis fideliter in compendium redegit. Attamen veremur, ne hæc ipsa compendia nimis longa sint, & lectorem veritatis amantem tædio afficiant. Quare ob rationem jam dictam ex omnibus tantùm excerpemus tres hujusmodi historias, quas etiam Malvenda ad annum 1219 cap. 15 & sequentibus studiosè selegit.

B

inter quas prima narratur de resecto puellæ capite,

609 *Itaque Flaminius in Vita* S. Dominici *lib. 2 fol. 36 primum miraculum ex Alano contraxit his verbis :* Fuit in regione Arragonum puella nobilis genere ac formâ egregiâ, cui nomen Alexandræ; quæ mota prædicationibus beati Dominici de Psalterio Virginis, collegio voluit adscribi, quam Rosarii fraternitatem vocant : quæ tametsi certo tempore Rosarii cultrix exstiterat, attamen ob æqualium puellarum consortium & corporis cultum, cui plus æquo indulgebat, sæpe illud intermiserat. Hanc nobiles duo juvenes deperibant, ex qua re (ut sæpe contingit) magnæ inter eos exortæ sunt inimicitiæ, quæ demum in perniciem illorum sunt versæ : tantùm enim odia inter eos crevere, ut ad singulare certamen devenerint, in quo citatis equis & infestis hastis concurrentes mutuo vulnere transfixi ceciderunt. Quidam ex illorum propinquis indignissimè rem ferentes, Alexandram occultè invadentes lethaliter vulnerarunt, cui petenti sacerdotem, ut sua delicta, priusquam exspiraret, confiteretur, ex illis unus caput amputavit, veritus, ne suos illa percussores panderet, ac in propinquum puteum abjecit.

C

cujus confessionem S Dominicus in Aragonia excepit,

610 Quinque jam menses à cæde præterierant : beatus Dominicus hujus rei divinitus fuit admonitus, qui jussu beatæ Virginis ad puteum veniens, Alexandram ad se vocavit. Mira res secuta est; puellæ caput, multis præsentibus, qui ad tantum spectaculum convenerant, ab imo puteo sursum ascendit vitæ restitutum, vulnus habens adeo recens, acsi eâdem horâ recisum fuisset, & oculis in beatum Dominicum intentis ait : Cupio, Pater, mea delicta confiteri. Facta non solùm ejusce rei, sed sacræ etiam Eucharistiæ compos, mirandum in modum exhilarata est, & beato Dominico gratias egit, quod ejus monitis & hortatu, Rosarii beatæ Virginis collegio adscripta fuisset. Mira quædam à beato Dominico interrogata respondit, quæ post suam cædem viderat; quorum è numero primum illud fuit, quod Rosarii collegium plurimùm sibi profuisset, cujus meritis additum esset, quod sibi defuerat; tantus scilicet delictorum suorum dolor, quantus sufficeret ad pœnitentiam. Secundum, quod exsecto sibi capite, dæmonum à se impetus atque terrores castissima Dei Mater fugasset. Tertium, quod ob eadem Rosariorum merita, purgatoria supplicia, quæ merita esset, multo breviora essent futura : namque propter juvenes, qui suâ causâ in singulari certamine ceciderant, ducentorum annorum; propter delicias autem & nimium corporis cultum, qui multos in perniciem traxerat, quingentorum se annorum pœnis cruciandam fuisse affirmavit; sed ob eam, quam dixi, causam, sperare se multo illas breviores fore.

D

& quod biduo supervixerit.

611 Biduum caput illud supervixit cum magna omnium admiratione ac eorum lætitia, qui ea in urbe Rosarii cultores erant. Dein suo junctum corpori honorificè humatum est. Decimo quinto pòst die anima illius beato Dominico adstitit lucentior quam stella, & dixit, legatione se fungi eorum, qui purgatorio igne cruciarentur : eos precari propinquos suos, & familiares, ut eorum operâ collegio Rosariorum adscriberentur, pollicentes, se postea, ubi ad perpetuam felicitatem migrassent, magno illis apud Deum adjumento futuros. Illud insuper addidit, sanctos angelos collegiis Rosariorum mirificè lætari, Deumque dicere, se illorum patrem; matrem verò affirmare se felicissimam Dei Genitricem : & his dictis, relata in cælum felix est anima. *Alanus part. 5 cap. 62 eamdem historiam aliis quibusdam circumstantiis amplificat, & ad pleniorem rei formam addit, recisum illud caput post factam peccatorum confessionem non tantùm sacrâ Eucharistiâ; sed etiam* sancta extrema unctione, *præmunitum fuisse.*

E

Alterum portentum refertur de puerpera, inter Mauros captiva,

612 *Flaminius eodem folio verso alterum prodigium sic contrahit :* Admiserat beatus Dominicus, cum in Hispania populos ad Psalterium hortaretur, in collegium Rosariorum aliam quamdam nobilem puellam, quæ claro equiti postea nupsit. Prægnans erat, quando ex regno, quod Granatæ dicitur, erupêre gentiles, qui ejus urbem cepere ac diripuere. Puella ipsa, interempto ante oculos suos marito, cum multis aliis in captivitatem adducta est : quæ durissimam patiens servitutem, & asperrimè tractata, sanctum non omiserat Rosarium. Venit pariendi tempus. Nox illa fuit Dominicæ Nativitatis, & in stabulo & inter porcos ac boves, & omni ope humana & solatio destituta puerum peperit sola annorum circiter quindecim puella, nec tales dolores ampliùs experta; quæ dum magnis torqueretur partûs laboribus, beatæ Virginis opem implorabat. Affuit illa suis promptissima supplicibus precibus, & obstetricis per omnia officio functa est. Venit & pius Jesus cum omnibus in suo corpore durissimorum cruciatuum, quos passus est, insignibus, secum habens diaconum & subdiaconum & chrisma, puerumque recenter natum, tenente illum glorioſa Virgine, suis ipse manibus sacro baptismate, more Christiano, lavit, & Marianum dici voluit. Quibus peractis, Dei Genitrix infantem matri reddidit dicens : Bono esto animo, filia, nec meum omitte Rosarium; nam tibi opem meam præsto semper futuram polliceor. His dictis, cæleste spectaculum ab oculis mortalibus evanuit.

F

quam Deipara incredibiliter juverit.

613 Aderat purgationis gloriosæ Virginis dies. Venit ad Luciam (*erat hoc captivæ feminæ nomen, quod Alanus initio historiæ exprimit, & Flaminius antea omisit*) juvenis quidam decora admodum facie atque splendenti, & ait : Nondum

A dum purgatâ es more Christiano post partum, Lucia; sed ut nunc purgeris, accingere. Ait illa: Quomodo facere hoc possum, cum neque populus hic sit Christianus, neque ecclesia, neque item sacerdos. Tunc juvenis: Ergo me sequere; ducam enim te in ecclesiam, in qua mira videbis & audies. Tunc illa statim sustulit in ulnas infantem, & sanctum ducem secuta est. Cumque pulcherrimum, nescio quo in loco, templum ingrederetur, occurrit illis Martha & Maria Magdalena, quæ utrimque illam brachiis apprehensam, in eam partem ædis, quæ chorus vulgo dicitur, introduxere: quo in loco obviam illi processit castissima Dei Genitrix, ac illam blandè admodum salutavit, filiam vocans, & ait: Sæpe tu quidem Filium meum, dum meum Psalterium celebras, mihi obtulisti: nunc tempus est, ut te ac tuum illi filium offeram; & apprehensam manu apud aram sedere jussit. Et ecce sacerdos idem, qui ejus filium sacro baptismate laverat, Christus repentè affuit, & celebrare cantu Eucharistiæ sacrificium cœpit, accinente ac respondente choro cantu inenarrabili.

B

& quæ momento temporis ex regno Granatensi Compostellam translata fuerit.

614 Cumque ad eam partem Sacri deventum esset, quod Offertorium dicitur, purissima Virgo manu apprehendit Luciam, ac primam esse voluit, quæ cereum sacerdoti offerret, ac ejus manum exoscularetur. Alii postmodum subsecuti sunt. Ubi verò tempus advenit sacrâ vescendi Hostiâ, voluit itidem mitissima Virgo, Luciam esse primam, quæ vesceretur. Peracto demum Sacro, illam plurimùm hortata est ad perseverandum, & usque ad portam templi abeuntem comitata est. Momento autem temporis divinitus in suam regionem translata est, ubi in quodam secessu Lucia se cum filio conclusit, & ibidem vitam finivit. Filius autem vitam in solitudine quadam ducens eremiticam, feliciter & ipse ab hac vita migravit. *Alanus part. 5 cap. 63 hæc omnia vivis adeo coloribus depingit, acsi rem gestam oculis suis usurpasset, & de mirabili illa captivæ mulieris translatione ad patriam suam sic distinctiùs scribit:* Subitò circa decimam horam hæc Lucia se reperit in media ecclesia sancti Jacobi cum suo parvulo: nam ipsa oriunda erat de Compostella; sed longè ad regnum Granatæ fuit maritata.

C

Tertium denique prodigium tribuitur peccatori cuidam Hispano,

615 *Tertium denique miraculum Flaminius ibidem fol. 37 verso ac sequente narrat in hunc modum:* Erat vir clarus genere ac opibus, ex propinquis beati Dominici unus, sed multorum labe vitiorum inquinatissimus. Is ad audiendum concionantem propinquum suum venit. Tunc fortè beatus ipse Dominicus in flagitia hominum acriter invehebatur, & contemnentes præcepta divinæ legis graviter accusabat. Ubi autem propinquum suum vidit ecclesiam ingredientem, quem optimè noverat, Deum extemplo precatus est, ut illius misereretur, ut ejus mentem mutaret in melius: nam circumdatum vidit illum innumerabili dæmonum multitudine, qui in ferinas demutati formas, supra quam quisquam fari queat, deformes erant atque terrifici, qui ferreis catenis, quocumque vellent, vinctum trahebant. Formæ autem illæ turpitudinem hominis indicabant: nam & Vir sanctus aiebat, vitiis homines in varias demutari ferarum formas. Miser ille tali motus vitiorum detestatione, ac vehementer exterritus, domum reversus est.

616 Alio die festo ad audiendum propinquum suum rediit, quo ecclesiam ingrediente, beatus Dominicus sublata voce ait: Domine Jesu Christe, da huic populo; ut videre possit, qualis sit iste, qui domum tuam ingreditur: sciebat enim, nihil esse, quod illum efficaciùs movere posset, quam si aliquâ publicè afficeretur ignominiâ. Conversus ergò ad illum populus, vidit innumerabilem dæmonum multitudinem, qui ferreis (ut dixi) catenis illum trahebant. Terruit omnes dirum illud ac horribile spectaculum, & sustulere clamorem, ut solent, qui repentè ingenti aliquo & improviso terrentur malo; fugam quoque parabant clamantes: Fugiamus infernum. Ejus etiam uxor ingenti terrore perculsa illum fugiebat. Tunc tantæ perturbationis & clamoris causam requirenti respondêre famuli, perculsam esse multitudinem aspectu dæmonum, qui eum catenis vinctum tenerent. Stabat ille stuporis ex novitate rei plenus, & tamquam attonito similis.

AUCTORE G. C.

quem S. Dominicus visibiliter à dæmonibus trahi permiserit;

& virtute Rosarii

617 Tunc beatus Dominicus ad eum conversus, ait: Petre infelix, jam cogitare incipe, quo in statu sis, qui tuo populum hunc aspectu adeo terrefacis ac fugas; ac respisce, infelix. Ad Psalterium tibi Virginis confugiendum est, ut tantam tempestatem evadas, ne te terra absorbeat. Jussitque Bertrando comiti suo Vir sanctus, ut funiculum, Psalterii numerum continentem, ad eum perferret. Miser ille respiscens, & magnò suorum flagitiorum dolore tactus, beatum Dominicum precatus est, ut suis Deum sibi orationibus propitium redderet, & continuò ad aram beatæ Virginis confugit, ac flexis ante illius effigiem genibus totum peregit Psalterium. Terrificam illam oris deformitatem, quam nemo poterat intueri, velavit, & ad beatum accedens Dominicum, delicta sua confessus est: quod ubi fecit, considerans Vir sanctus numerositatem delictorum illius & gravitatem, & ambigens, quam illi mulctam injungeret, contulit se ad beatæ Virginis effigiem, & eam precatus est, ut sibi ipsa, quid in ea re faciundum esset, ostenderet. Ait illa: Nullâ quidem aliâ mulctes illum pœnâ, quam ut meum constanter Psalterium dicat; quod ubi fecit, illum etiam in numerum Rosariorum transcripsit.

E

ad frugem fidei duxerit;

618 Mira cum stupore omnium continuò res secuta est. Oris illa tanta deformitas ac horror ad pristinam formam rediit, demptoque velamine, quo faciem operuerat, tres de rosis coronæ propter tria Rosaria in ejus capite conspectæ sunt, & pulsis cum suis catenis dæmonibus, innumeri circa illum angeli astitere, affirmavitque ipse beatus Dominicus illud quoque, dum sua Petrus flagitia confiteretur, id etiam mirabile contigisse; ad singula delicta, quæ promebat, sensisse illum singulis se catenis solvi. Ita deinceps homo paulò antè flagitiosissimus, factus Psalterii summus cultor, magna cum laude vitam & felici fine transegit *Alanus part. 5 cap. 53 hæc iterum pluribus exornat, & de felici istius Petri morte adjungit sequentia:* Tandem in cunctis agendis bene illuminatus ac prosperè agens, postquam uxorem & totam familiam induxisset ad frequentationem & assiduitatem prædicti Psalterii una cum illis perseverando hoc sancto in proposito, prænuntiationem obitus sui & suorum à Maria virgine obtinuit; & apparentibus sibi Christo & Maria Virgine, promeruit hic peccator pœnitens per idem Psalterium inter manus ejusdem Christi & Mariæ spiritum tradere, non sine multorum, qui adstabant, singulari devotione ex præsentia Domini Jesu & Virginis Mariæ.

F

619 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum 1219 cap. 17 pro veritate harum historia-*

AUCTORE G. C. *sed Echardus hæc & similia rectè fabulis accenſet.*

ſtoriarum, tamquam pro aris & focis, acriter decertat, caſque teſtimonio Joannis de Monte potiſſimùm confirmat. Sed arbitramur, Malvendam omni ſuo conatu necdum effeciſſe, ut homines cordati hiſce portentoſis miraculis fidem adhibeant. Saltem veritatem illorum ac ſimilium prodigiorum nondum perſuaſit ſodali ſuo Echardo, qui tomo 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 19 *in notis has ipſas hiſtorias ita explodit:* Quæ ſtupenda miracula, ab eo in illis partibus patrata, ex Flaminio refert Malvenda ad MCCXIX num. 15 & 16 de Petro quodam Sancti cognato, ex perditis moribus ad frugem revocato; de quadam Lucia prægnante apud Mauros captiva, & poſt partum cum filio ſuo, à Chriſto ipſo baptizato, in ſuam patriam Chriſtianam in momento mirabiliter tranſlata; de Alexandra dicta, cujus caput à quinque menſibus reciſum è puteo vivum emerſerit; de inſigni latrone, occiſo putato, & à ſociis in via ſepulto, ſed ſub terra ad Dominici adventum vivo divinitus ſervato,

B ſi alium non habent, ut ille præſtat, quam Joannem de Monte auctorem, hominem purè fictitium, vereor, ut apud ſapientes fidem inveniant, eò magis, quod & Jordano & Humberto, qui Hiſpanias peragrarunt, incognita fuerint. Hujuſmodi miraculis non indiget gloria Dominici, nec iis aſtruitur dignitas ſocietatis Roſarii, propriis meritis abundè ſtabilita. *Ita Echardus, cujus criſim hîc approbamus.*

§ XXXIII. Quo tempore Sanctus ex Hiſpania in Galliam Italiamque diſceſſerit, & quæ in illo itinere geſſerit.

Contra hypotheſim Echardi probamus, S. Dominicum exeunte Martio anni 1219

V*eteres biographi conſentiunt*, S. Dominicum *anno Chriſti* 1219 *ex Hiſpania in Galliam rediiſſe, & Humbertus in Chronico ſuo hunc annum diſertè exprimit his verbis:* Anno Domini MCCXIX de Hiſpania venit beatus Dominicus Pariſius, & invenit ibi de Fratribus fermè triginta. Paululùm ibi commoratus, divertit Bononiam, ubi jam magnus erat Fratrum numerus

C ſub Fratre Reginaldo congregatus apud ſanctum Nicolaum (nam antè fuerant in alio loco à principio) qui eum cum mirabili gaudio receperunt, & ideo miſit Fratrem Reginaldum Pariſius. *Hæc eadem Humbertus in Actis Sancti cap.* 29 *repetit, quibus B. Jordanus & Theodoricus ſimilia habent, ita ut de anno illo* 1219 *ſatis conſtet. Sed intricata quæſtio ſupereſt, quo tempore iſtius anni Sanctus Pariſios advenerit, & an ſtandum ſit opinione Echardi, qui tomo* 1 *pag.* 19 *in notis ita diſſerit:* Anno MCCXIX Hiſpaniam reliquiſſe, & exinde in Franciam & Pariſios uſque veniſſe Dominicum, aſſerit Jordanus; adeoque juxta ſtylum ejus ætatis poſt XXV Martii, vel poſt Paſcha, quod fuit VII Aprilis, Hiſpaniâ egreſſus eſt.

potuiſſe ex Hiſpania Pariſios advenisse,

621 *Echardus hîc primò ſupponit, Sanctum poſt diem* XXV *Martii, vel poſt Paſcha, tantummodo Hiſpaniâ egredi cœpiſſe. Sed B. Jordanus ſolùm dicit, quod Sanctus* revertens inde, Pariſius *venerit* anno MCCXIX; *ita ut hic annus* 1219 *æquè ad Pariſienſem* S. Dominici *adventum, quam ad diſceſſum ejus ex Hiſpania referri poſſit. Itaque in hypotheſi, qua exordium anni ab Annuntiationis feſto, ſeu die* XXV *Martii, ſumitur, potuit* S. Dominicus *menſe Februario anni* 1218 *ex Hiſpania diſcedere, & circa exeuntem Martium anni* 1219 *jam inchoati Pariſios advenisse. In hoc ſyſtemate vera eſt B. Jordani aliorumque veterum narratio, etiamſi annos ab Annuntiationis feſto, ſeu à die* XXV *Martii inchoarent. Secundò Echardus ſupponit, omnes illos biographos à die* XXV *Martii, vel à Paſchate, principium anni computaſſe. At illud certis argumentis clarè ac ſolidè probatum oportuit: eo enim tempore diverſi ſcriptores initium anni diverſimodè numerabant, ut jam paucis demonſtrare conabimur.* D

622 *Inter Scriptores rerum Italicarum nuper Mediolani editos, tomo* 3, *pag.* 480 *refertur ex* Ms. Bernardi Guidonis *Vita Innocentii III Pontificis, in qua auctor ille Gallus ad propoſitum noſtrum hæc habet:* Innocentius III, natione Campanus, de caſtro Saumani ex patre Tranſmundo, conſecratus in cathedra ſancti Petri. Cœpit anno Domini MCXCVII ſecundùm illos, qui annos Incarnationis Dominicæ incipiunt à feſto Annuntiationis Domini in Martio computare; ſecun- E dùm illos verò, qui annos Dominicæ Incarnationis computare incipiunt in Natali, ſcribitur anno Domini MCXCVIII. *Innocentius ille ad cathedram S. Petri evectus eſt die* VIII *Januarii, anno Chriſti* 1198 *ſecundùm hodiernam computandi methodum, ut vetera monumenta teſtantur. Hinc liquet, ætate Bernardi Guidonis ſive ſeculo* XIII *&* XIV *duplicem anni numerandi modum in uſu fuiſſe, licet Echardus tomo* 1 *pag.* 78 *ſic generatim loquatur:* Scriptores itaque ſeculi XIII & in iis noſtrates, ubi de chronologia agunt, ſtylum veterem SEMPER ſequuntur, quo annus vel à die Annuntiationis XXV Martii ad XXV Martii ſequentis, vel à feſto Paſchæ ad Paſcha ſequens computabatur, adeo ut Januario, Februario, Martio, & aliquando Aprilis parte acta ad annum præcedentem referant. Hunc ſtylum ſequebantur in Gallia, Hiſpania, & pluribus Italiæ civitatibus, ut Florentiæ & Romæ, quod innumeris diplomatibus Pontificiis ab Odorico Rainaldo relatis evincere facillimum. *Verùm Hiſpani uſque ad ſeculum* XIV *uſi ſunt ſua peculiari æra, quæ à Kalendis Januarii incipiebat, ut ſuperiùs alia occaſione monuimus.* *& ex Bernardo Guidonis,*

623 *Quod Echardus hîc addit de ſtylo Romano, in dubium revocari poteſt: videtur enim ſeculo* XIII *annus Romæ à Nativitate Chriſti cœpiſſe, ut colligimus ex ſynodo Colonienſi anni* 1310, *quæ canone* 23 *apud Labbeum noſtrum tomo* XI *Conciliorum, part.* 2, *col.* 1529 *decernit ſequentia:* Statuimus etiam, ut ex nunc de cetero annus Domini obſervetur, & in Nativitate Chriſti innovetur à quolibet anno, prout ſacroſancta Romana eccleſia id obſervat, quæ eſt omnium eccleſiarum caput & magiſtra, ut errores & difficultates, qui propter diverſitatem inceptionis anni Nativitatis ejuſdem multoties evenerunt, de cetero evitentur. *Adde, quod Covarruvias tomo* 2 *Reſol. var. lib.* 1 *cap.* 12 *num.* 1 *hunc computandi morem univerſim adſcribat Italiæ, etſi poſtea aliquos excipiat, ut Mabillonius in Opere de re diplomatica lib.* 2 *cap.* 23 *num.* 3 *exponit his verbis:* In Italia etiam annos à Nativitate inchoari, mos vetus eſt, teſte Covarruvia, præterquam apud Piſanos, qui initium anni Incarnationis deſumunt novem menſibus ante Nativitatem; qua ratione annus è Nativitate quinquageſimus, eſt & ejuſdem numeri ab Incarnatione uſque ad diem XXV Martii; & ab eo die, qui eſt quinquageſimus à Nativitate, erit quin- *aliiſque antiquis monumentis contra opinionem ipſius oſtendimus,* F

qua-

A quageſimus primus ab Incarnatione, adeoque calculus Piſanus novem menſibus alium antevertit. Secus Florentini tribus menſibus poſt Nativitatem incipiunt annos Incarnationis eodem modo, quo de Gallis poſtea dicendum: quod etiam de Mediolanenſibus ſæpius animadvertit Puricellus de Baſilica Ambroſiana.

non apud omnes iſtorum temporum ſcriptores

624 *Equidem fateor, plures hiſtoricos Gallos ſeculi* XIII *hoc Florentino vel Mediolanenſi ſtylo uſos eſſe*, non tamen omnes, *ut Mabillonius capite mox citato, num.* 6 *ſcribit:* nam Bernardus Guidonis, epiſcopus Lutevenſis (*ſunt ibidem verba ejuſdem Mabillonii*) in Actis ſancti Fulcranni, ejuſdem ſedis epiſcopi, ab ſe ſeculo XIV ſcriptis, aſſerit, ipſum ordinatum fuiſſe anno gratiæ DCCCCXLIX, pridie Nonas Februarii, quæ dies Dominica erat novi anni littera G præditi; obiiſſe verò anno gratiæ Chriſti MVI, Idibus Februarii, quartâ feriâ, quæ omnino calculo novo reſpondent. *In Actis S. Fulcranni, quæ Bollandus noſter ex Bernardo Guidonis ad diem* XIII *Februarii edidit, ſub finem capitis primi etiam*

B *legitur, quod ſanctus ille præſul Lutevenſis fuerit* conſecratus .... pridie Nonas Februarii, anno generationis Chriſti DCCCCXLIX. *Poſt alia ibidem cap.* 5 *tempus mortis ejus ita ſignatur:* Migravit autem ad Dominum anno generationis Chriſti MVI, Idus Februarii, quartâ feriâ, octavâ ferè diei horâ tranſactâ .... Manſit autem in epiſcopatu annis LXII, & diebus IX.

initium anni ab Annuntiationis feſto,

625 *Non ignoro, circa præfatum conſecrationis annum à Bollando difficultatem quamdam proponi, eo quod S. Fulcrannus dicatur annis* LXII *eccleſiam Lutevenſem gubernaſſe; quæ chronologia cum initio & fine epiſcopatûs ſtare non poteſt. Pagius in Critica ad annum Chriſti* 1006 *num.* 2 *hanc Bollandi dubitationem avidè amplexus eſt, & aſſeveranter pronuntiat, errore librariorum numerum* X *pro* V *irrepſiſſe, ac annum Chriſti* DCCCCXLIV *pro anno* DCCCCXLIX *legendum eſſe. Verùm eadem facilitate in annos epiſcopatûs error irrepere potuit & numerus* X *perperam pro* V *poni, ita ut anni illi* LXII, *qui epiſcopatui S. Fulcranni erroneè tribuuntur, in annos* LVII *commutandi ſint. Hac eadem unius numeri mutatione facta, omnia rectè conſiſtunt, & verè dici poteſt S. Fulcrannus menſe Februario anni* 949 *ad cathedram Lutevenſem evectus eſſe, illamque eodem menſe Februario anni* 1006 *moriens reliquiſſe.*

ant à Paſcha computari,

C 626 *Inſuper hunc Bollandi & Pagii ſcrupulum ſufficienter diſſipat illuſtriſſimus Joannes Plantavitius de la Pauſe, epiſcopus Lutevenſis, dum in Chronologia præſulum Lutevenſium pag.* 45 *ex Necrologio iſtius eccleſiæ tradit, deceſſorem S. Fulcranni anno* MCCCCXLIX, die III Januarii *obiiſſe, & ibidem pag.* 50 *&* 51 *ex vetuſtis Breviariis aliiſque monumentis Lutevenſibus de ſucceſſione S. Fulcranni habet ſequentia:* Narbonam provinciæ metropolim invitus perducitur, ibique ab Americo archiepiſcopo confirmatur, ac conſecratur in baſilica beati Pauli proconſulis, civitatis iſtius protopræſulis, pridie Nonas Februarias, anno ſalutis nongenteſimo quadrageſimo nono. *Deinde idem illuſtriſſimus ſcriptor de obitu ejuſdem Sancti (de hoc mortis anno nullus dubitat) pag.* 63 *&* 64 *hæc addit:* Præfuit eccleſiæ Lutevenſi quinquaginta ſeptem annis & diebus novem. Tandem ſenio confectus, & laboribus fractus, ... ſanctam animam carne ſolutam, dum ſacra benedictionis verba frigeſcentibus labiis vix tenuiter ſuper aſſiſtentes proferret, efflavit anno ſalutis MVI, Idibus Februarii, feriâ quartâ, horâ octavâ matutinâ. *Cum igitur illo anno Chriſti* 1006 *littera Dominicalis fuerit* F, *& Idus Februarii in feriam quartam inciderint, ex his characteribus chronologicis liquet, Bernardum Guidonis in his Actis S. Fulcranni exordium anni à Nativitate Domini vel à Kalendis Januarii ſumpſiſſe.*

AUCTORE G. C.

ſed variam anni ineuntis epocham

627 *Ex hoc exemplo concludere nolumus, Bernardum Guidonis conſtanter illo ſtylo uſum eſſe: nam is auctor alibi clarè indicat, ſe ab Annuntiationis feſto, ſive à die* XXV *Martii, more quorumdam Gallorum, novum annum numerare. Sed ex iis tantùm conjicimus, ſcriptorem illum modò unam, modò alteram adhibuiſſe ex duabus anni epochis, quas ſua ætate uſitatas fuiſſe, ſuperiùs aſſerebat. Sic etiam alii Galli duplicem computandi rationem exprimunt, ut Mabillonius in laudato opere diplomatico cap.* 23 *num.* 9 *indicat his verbis:* Porrò etſi à Paſchate anni principium repetebant noſtrates; Januarii tamen Kalendas initium novi anni cenſebant. Unde charta Drogonis de Vineæ-curte apud Cangium in Gloſſario, ubi de anno, data dicitur ab Incarnatione MCLXXXIII, MENSE JANUARIO, ALTERA DIE ANNI INEUNTIS. Hiſtorici verò nonnulli utrumque calculum non rarò exprimebant, ut in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium, ubi Audoïnus in capite ſeptuageſimo ſexto tranſlatus dicitur ad ſedem Magalonenſem ANNO QUINQUAGESIMO TERTIO (nempe poſt MCCC) MORE CURIÆ ROMANÆ, IN NATIVITATE DOMINI; MORE AUTEM GALLICANO, ANNO QUINQUAGESIMO SECUNDO: quem duplicem modum idem auctor diſtinguit etiam in ſequentibus capitulis ad octogeſimum.

E

tunc apud auctores diverſos uſitatam fuiſſe.

628 Atque inde evidens fit, annos Incarnationis apud Gallos, etſi à Paſchate incœptos, non prævertiſſe annos Nativitatis repertos à Romanis, ſed trimeſtri ſpatio poſteriores fuiſſe (quod maximè notandum) tametſi Incarnatio Nativitatem novem menſibus præceſſerit. Quippe Galli, ut fit etiam modò, annos Incarnationis & Nativitatis promiſcuè adhibebant, ſicut poſtea dicturi ſumus. Romanorum calculum Germani paſſim ſequebantur, annumque inchoabant à Nativitate Chriſti, ut eruditè probat Cangius in Gloſſario. *Obiter hîc obſervari velim, duos ex præcipuis S.* Dominici *biographis, videlicet B. Jordanum & Theodoricum de Appoldia, nationè Germanos eſſe, adeoque in aſſignandis annis probabiliter morem patriæ ſuæ ſervaſſe. Fortè etiam hi aliique Actorum ſcriptores ſtylum curiæ Romanæ ſequebantur. Ceterùm particulares diœceſes ac urbes in computando anni initio diverſum modum uſurpabant, ut apud Cangium in Gloſſario Latino-Barbaro ad vocem* annus, *& Mabillonium lib.* 2 *laudati operis diplomatici, toto capite* 23 *fuſiùs probatur.*

F

Ex chronologi noſtra ſequitur,

629 *Ex omnibus hactenus dictis concludimus, quod Echardus nimis confidenter aſſerat, omnes S.* Dominici *biographos ſemper ſtylo veteri uſos eſſe. Si verò hi auctores Germani ſecundùm praxim curiæ Romanæ & conſuetudinem plurium hiſtoricorum in deſcribenda Sancti Vita annos à Nativitate Domini numerare incipiant, nulla nos urget difficultas: ſic enim potuit Sanctus Vir menſe Januario, vel ineunte Februario, anni* 1219 *ex Hiſpania diſcedere, & menſe Martio Pariſios pervenire, atque inde poſt brevem moram in Italiam proficiſci. Quod ſi quis ſolidè probaverit, ſcriptores illos feſto Annuntiationis ſive die* XXV *Martii (hæc epocha certè in quibuſdam Galliæ & Italiæ civitatibus tunc uſitata erat) novum*

AUCTORE G. C.

annum exordiri, ſecundùm hypotheſin ſuprà propoſitam dicemus, S. Dominicum *incunte vel inchoato jam anno* 1219, *circa finem Martii Pariſios adveniſſe, ibidemque tranſactis aliquot diebus, poſt Paſcha, ſive diem* VII *Aprilis, inde in Italiam profectum eſſe. In hoc ſyſtemate potuit Sanctus circa medium menſem Maium ejuſdem anni per varias Italiæ urbes tranſire, & feſto Penteceſtes ſeu die* XXVI *Maii intereſſe Capitulo Minoritarum, ut ſcriptores Franciſcani paſſim aſſerunt, quorum teſtimonia, & contraria Prædicatorum argumenta, paragrapho ſequente breviter expendemus.*

Sanctum more ſuo celeriter confeciſſe hæc itinera,

630 *Nemo hic nobis objiciat nimiam omnium itinerum iſtorum properationem, & fortaſſe dicat, Sanctum in noſtra hypotheſi nullibi potuiſſe diutius quieſcere aut hærere: nam reſpondebimus cum Malvenda, qui in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 14 *hanc ſancti Fundatoris feſtinationem ita laudat:* Nullibi ſanctus Vir longo ſaltem tempore ſe detineri patiebatur; ſed curſum omnino ſolis imitatus, incredibili celeritate omnia perluſtrans, ubique virtutum ſuarum & doctrinæ radios diffundebat: ſciens enim, velocem eſſe depoſitionem tabernaculi ſui, infatigabili labore varias provincias & loca percurrebat, quo vivens adhuc certiſſima Ordinis ſui incrementa cernere poſſet. *Nihil igitur mirum, quod* Vir quietis impatiens, *ut ab Echardo ſuprà rectè appellatur, & deſiderio propagandi ſui Ordinis flagrans, nuſquam diu ſubſtiterit. Adde, quod Sanctus ſpatio octo dierum ex Rupe Amatoria uſque ad urbem Aurelianenſem pervenerit, ut poſtea apud Theodoricum de Appoldia num.* 150 *& ſequente narrabitur. Ex hoc poſtremo velocis peregrinationis ſpecimine ſatis colligimus, Sanctum indies magna itinera confeciſſe.*

B

in quibus prodigioſe auxit vinum,

631 *Hiſce tricis chronologicis utcumque expediti, pergimus ad exponenda Sancti geſta, quæ in illis itineribus contigerunt. Cum autem pleraque in Actis infrà edendis narrentur, tantùm examinabimus ea, quæ ibi omiſſa ſunt, aut quæ explicatione quadam indigent. Probabiliter opinamur, in illo reditu accidiſſe miraculum, quod in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 5 *narratur hoc modo:* Quadam die cum in partibus illis (*nimirum Toloſanis, de quibus ibi immediatè antea fit mentio*) cum multis Fratribus iter ageret, & ad prandium non niſi unum ſcyphum vini haberent, beatus Pater compatiens aliquibus, qui in ſeculo multùm fuerant delicati, juſſit illud modicum fundi in vaſe magno, & aquam in abundantia ſuperfundi: erant autem octo Fratres, qui omnes abundè biberunt aquam vinum factam valde bonum, & ſuperfuit illis. *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 18 *etiam putat*, S. Dominicum *in reditu ſuo ex Hiſpania iſtud miraculum patraſſe, & ibidem de comitibus illius itineris hæc addit:* At cum ſanctus Antoninus dicat, octo illos ſocios Fratres noviter ad Ordinem receptos fuiſſe, ſuſpicamur hos illoſmet exſtitiſſe, qui ſancto Dominico in Hiſpania adhæſerant, & apud Guadalajaram tentata defectione, ad ſanam mentem à Viro Dei revocati fuere.

C

eoque tirones octo Hiſpanos vel Toloſanos recreavit,

632 *Hæc Malvendæ ſuſpicio diſplicet Echardo, qui propterea tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag* 38 *in notis, illam ſic improbat:* Hoc miraculum Malvenda refert ad annum MCCXIX num. 18 ad reditum beati Dominici ex Hiſpania, & in gratiam juvenum Hiſpanorum actum, quos ſcilicet recèns ad Ordinem aſcitos Toloſam ſecum adduxiſſe putat, quod non placet: cum enim dilatando in Hiſpania Ordini ſtuderet, veriſimile non eſt, ſodales ibi allectos à patria, ubi neceſſarii erant, removiſſe. Rectiùs cenſet Soëgius, id actum ſodalium Toloſanorum gratiâ, quorum plures, cum illac tranſiret Sanctus, vel Hiſpaniam petens, vel exinde Pariſios cogitans, quamdam itineris partem, ut dulcibus ejus colloquiis fruerentur, eum comitari voluerunt. *Si Soëgius & Echardus nobis prorſus perſuadere volebant, iſtud miraculum in gratiam ſodalium Toloſanorum patratum fuiſſe, iis præcipuè probandum erat, ſocios illos Toloſanos recenter ad Ordinem admiſſos eſſe, quandoquidem S. Antoninus parte* 3 *ſui Chronici tit.* 23 *cap.* 4 § 9 *diſertè affirmat,* Fratribus, noviter ad Ordinem receptis, & deliciis aſſuetis in ſeculo, *illud eveniſſe.*

D

& varia negotia exiguo tempore,

633 *Echardus tomo* 1 *pag.* 19 *in notis poſt diſceſſum* S. Dominici *ex Hiſpania, de eodem Sancto hæc memorat:* Occitaniam repetens, & ſocios Toloſanos ultimò amplexus, Fratrem Bertrandum de Garriga ſocium aſſumpſit, & magnis itineribus Pariſios contendit. Cum paululùm demoratum addant Jordanus & Humbertus, menſem circiter in regia urbe ſubſtiterit. Interim, ut illi ſolemne erat, ubique collationes publicas habuit, quibus Jordanus ipſe, tum ſacræ facultatis baccalaureus, ſe affuiſſe teſtatur; imò & ei in ſacro tribunali peccata confeſſum, & ejus monitis diaconatum ſuſcepiſſe. *Cum antiqui Actorum ſcriptores conſentiant, quod* S. Dominicus *Pariſiis* paululùm *manſerit, non cogimur amplecti conjecturam Echardi, qui huic commorationi menſem concedit: nam intra unam alteramve hebdomadam fieri potuerunt ea, quæ Sanctus Pariſiis feciſſe traditur. Unde Malvenda tantùm aſſignat huic manſioni Pariſienſi paucos dies, dum in Annalibus jam ſæpè laudatis ad annum* 1219 *cap.* 21 *hæc ſcribit:* Illis quoque paucis diebus, quibus ſanctus Pater Pariſiis manſit, recepiſſe ad Ordinem F. Guilielmum Monferratenſem, inſignis nominis in Religione virum, ipſemet F. Guilielmus affirmat. *Hunc ipſum in Proceſſu Bononienſi ſecundum teſtem infrà de hac re audiemus.*

E

quo Pariſiis ſubſtitit,

634 *Deinde Echardus loco proximè citato & pagina præcedente meminit de quibuſdam civitatibus, ad quas tunc* S. Dominicus *ex urbe Pariſienſi miſit ſocios, ut in iis cœnobia Ordinis fundarent. Nobis non vacat, ſingulas horum Conventuum origines indagare, & propterea in hac re opinionem Echardi haud gravatè admittimus. Nihilominus aliquam obſervationem meretur fundatio cœnobii Lemovicenſis, quam Echardus ibidem pag* 19 *refert his verbis:* Fratrem Petrum Cellani, quem Pariſiis invenit, & quò ſe contuliſſe poſt mortem Comitis Montis-fortis meritò putes, ſive ut Raymundi Comitis Toloſani, Albigenſiumque victorum furorem effugeret, ſive ut ſacras Litteras aliquamdiu ſaltem Pariſiis audiret, Lemovicas erigendi cœnobii causâ legavit; qui tamen, Sancto haud dubiè ſic diſponente, non tam citò Pariſiis exiit: ſiquidem Lemovicas cum ſociis ſibi deſignatis non advenit, niſi circa Epiphaniam ſequentem anno MCCXIX ſtylo veteri, novo MCCXX.

F

divinâ providentiâ maximè confidens,

635 *Probat ſingularem Sancti noſtri fiduciam in Deo, quod in illa Petri Celtani miſſione contigit, & quod laudatus Bernardus Guidonis apud Edmundum Martene eodem tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col* 402 *ſic narrat:* Anno Domini MCCXIX beatus Dominicus de Hiſpania venit Pariſius, & in domo ſancti Jacobi præfata Conventum triginta Fratrum invenit, & inde miſit Lemo-

A Lemovicas ad Conventum accipiendum ibidem Fratrem Petrum Cellani, Toloſanum ſuperiùs memoratum, qui cum ignorantiam & librorum penuriam allegaret (nam unum ſolum quaternum de homiliis beati Gregorii tantùm habebat) reſpondit pius Pater, cujus cor erat fiduciam habens in Domino: Vade, inquit, fili, & confidenter vade; omni die bis habebo te coram Deo, & ne dubites; multos acquires Domino, & afferes multum fructum; creſces & multiplicabis, & Dominus erit tecum. Et ſic ipſe Frater Petrus poſtmodum ſuis familiaribus enarravit, cum intus vel extrà anguſtiâ arctabatur, invocabat Dominum & Dominicum, reducens ad memoriam promiſſum ſuum, & omnia ei proſperè ſuccedebant.

ad Ordinem ſuum propagandum geſſit.

636 *Dicitur etiam Alexander II rex Scotiæ, qui negotiorum causâ tunc Pariſiis verſabatur*, S. Dominicum *rogaſſe, ut quoſdam è ſodalibus in regnum ſuum mitteret, quemadmodum Hector Boëthius lib.* 13 *Hiſtoriæ Scotorum apud nos fol.*

B 283 *verſo narrat in hunc modum:* Ferunt, Alexandrum, cum in Galliam ad Philippum ad redintegranda antiqua fœdera veniſſet, fortè etiam Dominicum conveniſſe, multumque precatum, ut ex iis, quos ipſe ſecum habebat, ſanctos quoſdam viros in Scotiam ad erudiendum populum mitteret: quod ubi factum eſt, maximo apud Alexandrum honore habiti ſunt, ædeſque, ubi agerent, aut ſuppeditatæ ſunt, aut novæ ædificatæ. *Illuſtriſſimus Joannes Leſlæus, epiſcopus Roſſenſis, lib 6 de Rebus geſtis Scotorum pag.* 232 *editionis Romanæ ſimilia ferè ſcribit. Fidem iſtius colloquii relinquimus penes recentiores illos auctores, cum ipſi antiquos teſtes non allegent, & veteres noſtri biographi de hac re non meminerint. Utrùm verò Prædicatores in Scotiam penetraverint, vivente adhuc Sancto, ut Malvenda exiſtimat, inferiùs alia occaſione breviter examinabimus.*

Etiam in illo itinere inter Alpes Lombardiæ

637 *Porrò* S. Dominicus, *peractis poſt brevem moram negotiis, Guilielmum de Monte-ferrato fortè cum aliis in ſocium itineris aſſumpſit, & ex urbe Pariſienſi per Burgundiam* (*haud dubie celeriter more ſuo*) *in Italiam profectus eſt. Varia miracula, quæ Sanctus in via patravit, poſtea in Actis legentur. Certè in illo itinere contigit, quod S. Antoninus parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 4 § 9 *narrat, etiamſi illic ordinem profectionis inverterit: nam putat, id factum eſſe*, cum

C beatus Pater ex Bononia in Galliam proficiſceretur, & in Alpibus ſocius ejus præ debilitate ex fame ulteriùs procedere non valeret. *Sed procul dubio errat ſanctus hiſtoricus, aut mendum in verba illius irrepſit, cum ex tota Actorum ſerie conſtet*, S. Dominicum *poſt confirmationem Ordinis ſui numquam Bononiâ in Galliam Tranſalpinam veniſſe.*

ſocium præ fame deficientem

638 *Quapropter hoc miraculum tranſcribimus ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 8, *ubi poſt iter Hiſpanicum ſic rectè refertur:* Poſt hæc gloriosus Pater in Italiam rediit, quodam Fratre Joanne Converſo ſibi aſſociato; qui Frater Joannes inter Alpes Lombardiæ ſubitò cœpit præ fame deficere, ita ut nec ultra poſſet procedere, nec de terra præ laſſitudine ſe levare. Cui pius Pater ait: Confortamini, fili, & procedamus paulatim, & perveniemus ad locum, ubi aliquam refectionem invenire poſſimus. Cui cum ille nequaquam ſe poſſe procedere, reſponderet, ſed uſquequaque deficere, Vir ſanctus pietate, qua plenus erat, ac Fratris commiſeratione commotus, ad ſolitum ſe convertens refugium, breviter oravit ad Dominum, ac converſus ad Fratrem ait: Surgite, fili, & ite ad locum illum, & quod ibi inveneritis, huc uſque afferte. AUCTORE G. C.

pane celitus aſſignato reſecit,

639 Surrexit ille quamquam cum magno difficultate, & greſſu quo potuit ad locum, qui ad jactum lapidis diſtare poterat, tandem perveniens, panem unum miri candoris candidiſſimis mappis involutum reperit, aſſumptoque illo ad Sanctum Dei rediit, ac de ejus mandato de eodem pane comedens ad ſufficientiam vires recepit; interrogatuſque à Viro Dei, an jam fame fugata refectus poſſet incedere, reſpondit, ſe ſufficienter refectum, & optimè poſſe proſequi cœptum iter, qui paulò antè non poterat ſe movere. Surgite, inquit, fili, & reſiduum panis mappis involutum in loco, quem inveniſtis, reponite. Quo facto, cœptum iter ire cœperunt. Cum autem aliquantulum proceſſiſſent, Frater ad ſe reverſus ait intra ſe: Deus meus! Quis ibi panem poſuit, aut unde illic allatus fuit? An non & ego lentus pariter & ignarus, qui nihil ſuper hoc hactenus requiſivi? Tunc ait ad E Sanctum: Pater ſancte, panis ille unde allatus fuit, aut quis ibi poſuit? Tunc verus humilitatis amator & conſervator Fratrem interrogavit dicens: Fili, comediſtis, quod ſufficit vobis; Deo gratias agite, ut dignum eſt, & nequaquam ampliùs inquiratis. Hæc dictus Frater Joannes, cui contigit, poſtmodum in Hiſpaniam rediens Fratribus enarravit: qui tandem ſociatus Fratribus, qui de Domini Papæ mandato ob fidem Catholicam prædicandam in Africam ibant, Marrochium perveniens, migravit ad Dominum, curſu feliciter conſummato.

& fortè tunc ad quaſdam Italiæ urbes diverſit,

640 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 19 *& ſequente in notis varia recitat monumenta, ut probet*, S. Dominicum *in illo itinere Mediolanum divertiſſe, fervidas ibidem conciones inſtituiſſe, & aliquos ad Ordinem ſuum aggregaſſe. Verùm veteres biographi noſtri de his rebus ſilent, & Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 22 *hunc reditum deſcribens, de hac digreſſione Mediolanenſi non meminit; imò ibidem in fine refellit Flaminium, qui in Vita* S. Dominici *fol.* 30 *verſo aſſerit, Sanctum tunc Bergomi multis diebus commoratum eſſe. Non ignoramus, Sanctum aliquando ad urbem Mediolanenſem veniſſe; ſed diſcrepant hiſtorici circa tempus, quo id factum ſit, ut videre licet apud Puricellum in Diſſertatione Nazariana cap.* 109, F *ubi fusè diſputatur, quoties, & quando* S. Dominicus *Mediolanum adierit. Quinimò ipſe Puricellus, expenſis antiquis monumentis, ibidem pag.* 545 *de hac controverſia ſic pronuntiat:* Nuſquam profectò apparet, quemadmodum Dominicus interim venire Mediolanum potuerit, antequam Bononiam proficiſceretur. *Tacentibus itaque vetuſtis ſcriptoribus, ordo iſtius itineris arbitrarius videtur.*

priuſquam Bononiam perveniret.

641 *Quare nobis etiam ſuſpicari licebit*, S. Dominicum *tunc Ordinis ſui dilatandi causâ plures Italiæ civitates peragraſſe, antequam Bononiam perveniret, & eo tempore propter negotia adiiſſe Peruſium, ubi Cardinalis Hugolinus degebat, adeoque hac occaſione potuiſſe intereſſe Capitulo Minoritarum, quod anno Chriſti* 1219, *feſto Pentecoſtes, in vicino loco ſanctæ Mariæ de Portiuncula celebratum eſt. Cum in ſyſtemate noſtro chronologico* S. Dominicus *ſtatim poſt Paſcha anni* 1219, *quod in diem* VII *Aprilis tunc incidit, Pariſiis in Italiam diſceſſerit, hactenus tantummodo diximus, Sanctum* potuiſſe intereſſe Capi-

AUCTORE G. C.

tulo Minoritarum, *quod eodem anno die* XXVI *Maii celebrabatur: alia enim quæstio est, an re ipsa huic Capitulo interfuerit, & in eo contigerint illa omnia, quæ scriptores Franciscani de S. Dominico narrant. Hanc controversiam historicam, inter duos præclarissimos Ordines dudum agitatam, jam paragrapho sequente breviter discutiemus.*

§ XXXIV. An Sanctus interfuerit comitiis Franciscanorum, quæ vulgo Capitulum ſtorearum appellantur.

Inter Minoritas & Prædicatores controversitur, B

ANno Christi 1219, *circa festum Pentecostes sive diem* XXVI *Maii ad generalia Ordinis comitia ex diversis regionibus convenerunt quinque millia Minoritarum, quos S. Franciscus anno præcedente per litteras evocaverat. Cum verò cœnobium vix caperet decimam tantæ multitudinis partem, non procul Assisio in campo circa Portiunculam jacebant in ſtoreis; unde illa congregatio communiter* Capitulum ſtorearum *appellata est. Scriptores Franciscani passim tradunt,* S. Dominicum *huic Capitulo interfuisse; at Prædicatores id prorsus negant, & illam Minoritarum traditionem variis argumentis impugnant. Inter illos Lucas Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1219 *num.* 1 *& sequentibus hanc rem fusè tractat, & communem Ordinis sui opinionem pluribus testimoniis confirmare nititur; ex his verò Jacobus Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. à pag.* 77 *non ita pridem integram dissertationem huic opinioni opposuit, & totum Waddingi fundamentum evertere conatur.*

an S. Dominicus interfuerit Capitulo ſtorearum,

643 *Cum autem Papebrochius noster in Appendice ad tomum* 11 *Maii pag.* 828 *&* 840 *in Vita S. Angeli Carmelitæ Waddingum secutus fuerit, & in hac controversia obiter Franciscanis faverit, laudatus Echardus tomo* 1 *citati operis sui pag.* 81 *non dubitat, quin illam Papebrochii sententiam, re maturiùs discussa, revocaturi simus. Ingenuè fatemur, Papebrochium in Appendice ad dictum tomum* 11 *Maii pag.* 828 *Hispanicum* S. Dominici *iter huic Capitulo ſtorearum perperam postposuisse. Neque id mirum videri debet, cum hanc rem tantùm leviter ex occasione attigerit, antequam omnes veteres* S. Dominici *biographos attentè pervolvisset. Quare idem sine ullo eruditissimi viri dedecore dici posset de præsentia* S. Dominici *in Capitulo ſtorearum, quam etiam obiter dumtaxat ex Waddingo asserit, si argumenta Echardi nos planè convincerent. Sed nondum videmus, ea esse talia, ut hanc Papebrochii assertionem & immemorabilem Franciscanorum traditionem deserere cogamur. Certè Candidus Chalippe, eruditus Minorita Gallus, hæc omnia Echardi ratiocinia legerat, & tamen nuper in Gallica S. Francisci Vita ad annum* 1219 *lib.* 3 *pag.* 124 *& sequentibus eamdem Ordinis sui traditionem narrat, ibidemque in notis de hac controversia cum Echardo judicium nostrum requirit. Ne fortè videamur uni Ordini præ altero impensiùs favere, præcipuas utriusque partis rationes allegabimus, & primò asserentium, deinde negantium, argumenta expendemus.*

C

644 *Bartholomæus Pisanus, qui exeunte sec-*

lo XIV *scripsit, lib.* 1 *Conformitatum fol.* 18 *col.* 1 *de præsentia* S. Dominici *in Capitulo memorato hæc habet:* Declaratus fuit etiam beatus Franciscus beato Dominico in Capitulo generali, celebrato per beatum Franciscum apud Assisium; in quo cum essent ultra quinque millia Fratrum, ipse beatus Dominicus cum pluribus ex suis affuit Fratribus; ubi divinam providentiam agnovit circa Fratres adesse meritis beati Francisci, cum tot Fratribus nihil habentibus, nec de victu cogitantibus subitò divina providentia omnia eis ministravit copiosè; propter quod ipse beatus Dominicus dixit: Verè Dominus habet curam de istis sanctis paupereculis, & ego nesciebam. *Verum Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1219 *num.* 13 *varios antiquiores hujus rei testes citat his verbis:* Porrò ita factum, & cum septem sociis adfuisse (*scilicet* S. Dominicum *huic Capitulo ſtorearum*) ex nostris expressè referunt tres Franciscí socii Leo, Ruffinus, & Angelus in ejus Legenda; Thomas Celanus in altera, Bernardus à Bessa, Bonaventuræ socius, in sua historia, Frater Hugolinus de sancta Maria in Monte, qui ante ter centum annos floruit, in Historia S. Francisci apud me manuscripta. *Deinde allegat Bartholomæum Pisanum, aliosque scriptores recentiores, tum domesticos, tum externos, qui de eâdem* S. Dominici *præsentiâ meminerunt. Cum hi posteriores de re tam diu transacta certum testimonium perhibere non possint, narrationem hujus traditionis ex vetustis Ordinis Franciscani monumentis exhibebimus.*

D

licet Franciscani id asserant ex testimonio veterum scriptorum,

645 *Attamen hic nobis non vacat ante tempus operosè evolvere ac discutere omnia S. Francisci Acta, quæ in scriniis nostris conservantur. Quapropter hanc historiam transcribemus ex obvio Speculo Vitæ S. Francisci, quod F. Philippus Bosquierus sub nomine coævorum sodalium ejus edidit, & ubi Centuria* 2 *cap.* 68 *ex his synchronis auctoribus refert sequentia:* In quodam Capitulo generali, quod fidelissimus servus Christi Franciscus in planitie sanctæ Mariæ de Angelis celebravit, congregati sunt ultra quinque millia Fratrum. Adfuit etiam ibi sanctus Dominicus, caput Ordinis Prædicatorum, cum septem Fratribus de Ordine suo. Adfuit insuper dominus Cardinalis (*nempe Hugolinus, qui postmodum sub nomine Gregorii IX ad cathedram S. Petri evectus est*) valde devotus beato Francisco, & Fratribus ejus, cui sanctus Franciscus prædixit, quod debebat esse Papa, & ita factum fuit. Cum ergo curia domini Papæ esset tunc Perusii, dictus Cardinalis studiosè venit Assisium, & omni die veniebat ad sanctum Franciscum, ut videret eum & Fratres ejus: quandoque cantabat Missam, quandoque sermonem faciebat eisdem.

E

inter quos testes synchroni narrant,

F

646 Cum autem veniebat visitare illud felix collegium, & videret illos in campo prædicto turmatim ad sexaginta & centum & ad trecentos sedere, aut in collocutione divina aut orationibus & lacrymis, aut exercitiis charitatis, & cum tanto silentio, quod nullus erat ibi rumor vel strepitus, admirans de tanta multitudine, ut castrorum acies, ordinatâ, cum lacrymis & magna devotione dicebat: Verè castra Dei sunt hæc: non enim audebat aliquis inter eos fabulas dicere sive truffas *. Sed ubicumque congregabantur, vel orabant, vel plorabant, vel de salute animarum loquebantur; & habebant in illo campo tecta distincta de carticinis in circuitu & supra; lecti verò erant vel terra, vel modicum de palea; cervicalia verò lapides vel ligna. Propterea erat cum-

S. Dominicum ibi præsentem,

* *id est* nugas

AUCTORE G. C.

A cunctorum devotio, quod ex curia ibi propinqua multi Comites & Barones, duces & milites, Cardinales etiam pariter cum episcopis & clericis, & nobiles cum popularibus concurrebant, ut viderent tam sanctam congregationem & humilem, quod mundus non habuit de tot sanctis hominibus similem; ad videndum etiam caput ipsorum Fratrum sanctissimum, qui tam pulcram prædam mundo rapuerat, & tam devotum gregem ad beata Christi pascua dirigebat.

visa ingenti fiducia,

647 Congregatis autem omnibus, surrexit sanctus pastor & venerabilis dux Franciscus in fervore Spiritus sancti, illi beato gregi verbum vitæ proposuit voce altisona & tubali, quam sibi divina unctio infundebat; & istud thema proposuit: Magna promisimus, sed majora promissa sunt nobis; servemus hæc, spiremus * ad illa. Brevis voluptas, perpetua pœna. Modica passio, gloria infinita. Et super hæc verba devotissimè

* al. suspiremus

B prædicando, hortabatur omnes ad obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ, ad suavitatem charitatis fraternæ, ad orandum pro universo populo sancto Dei; ad patientiam etiam adversus dura, ad munditiam & castitatem angelicam, ad pacem & concordiam cum Deo & hominibus, ad humilitatem & mansuetudinem cum omnibus, ad mundi contemptum & ferventem zelum altissimæ paupertatis; & solicitudinem & vigilantiam orationis, divinæ laudis, ad jactandam totam curam animæ & corporis in pastorem bonum & nutritorem animarum & corporum, in Dominum nostrum Jesum Christum benedictum. Et propter hoc meliùs observandum, Præcipio, inquiebat, omnibus Fratribus congregatis in meritum obedientiæ salutaris, quod nullus vestrum curam aliquam vel solicitudinem habeat de aliqua re comestibili, aut de aliquibus necessariis corporis; sed tantummodo intendatis orationi & laudi Dei, omnem curam vestram projicientes in Christum, quoniam ipsi est specialis cura de nobis. Et ita fecerunt, hilari animo ad orandum currentes.

qua S. Franciscus curam rerum temporalium abjiciebat,

C 648 Sanctus autem Dominicus, qui adhuc erat præsens, admirans de mandato, quod fecerat sanctus Franciscus, & reputans, eum indiscretè procedere, eo quod præcepisset in magna multitudine, quod nullus haberet curam de rebus necessariis corporis, existimabat, in tanta multitudine inconvenientiam debere contingere. Sed Dominus Jesus Christus volens ostendere, quod ipse curam gereret de tam caris ovibus & suis pauperibus singularem, statim inspirando facta est manus Domini super Perusinos, Spoletanos, Fuliginenses, Spelthenses, Assisinates, & cunctas circumjacentes terras: & veniebant cum asinis, mulis, & equis, & curribus oneratis pane & vino, fabis & caseo, & omnibus bonis, quibus putabant illos beatos pauperes indigere. Insuper portabant tobalias, & vasa magna & parva, & quidquid utensilium opus erat, & beatum se putabat ille, qui devotiùs & attentiùs servire posset, & in omnibus illi beatæ multitudini [in] necessitate studiosissimè providere.

exemplo hujus arctiorem paupertatem amplexum esse,

649 Vidisses autem sanctorum illorum cœtui milites nobiles devotissimè servientes. Vidisses etiam ibidem clericos devotos & fideles more domicellorum undique discurrentes. Vidisses ibi adolescentium floridam juventutem cum tanta reverentia ministrantem, ut videretur non pauperculis Fratribus, sed Apostolis Domini nostri Jesu Christi servire. Quæ omnia cum sanctus Dominicus cerneret, & divinam providentiam ibi verè cognosceret, humiliter redarguit se ipsum de judicio indiscretionis prædictæ, quod fecerat, & genu flectens beato Francisco, dixit humiliter culpam suam, & ait: Verè Deus curam habet de istis pauperculis Fratribus, & ego nesciebam. Unde ex nunc promitto servare sanctam euangelicam paupertatem, & maledico ex parte Dei omnes Fratres de Ordine meo, qui in Ordine ipso propria habere præsumpserint. Fuit ergo sanctus Dominicus valdè ædificatus de fide sancti Francisci, & de obedientia, & de paupertate tam ordinati & magni collegii, & de providentia divina, & copia abundantissima omnis rei.

ut primigenia auctorum phrasi referre voluimus.

650 *In Speculo Vitæ S. Francisci, quod F. Guilielmus Spoelberch anno* 1620 *Antverpiæ edidit, & quod etiam Synchronis seraphici Patris sui sodalibus adscribit, part.* 1 *cap.* 20 *similia leguntur; sed is editor stylum & ordinem istius opusculi mutavit, ut ipsemet in præmonitione ad lectorem testatur his verbis:* Scripsere illi quidem stilo admodum simplici & impolito, qualem nasutum hoc seculum vix fert, vix admittit; ideoque historiæ servata veritate eum parumper expolivimus. Scripsere ordine utcumque confuso; nos in meliorem judicio nostro redegimus. *Sed quandoquidem nostro seculo magis placet primigenia veterum scriptorum phrasis, illam narrationem dedimus ex editione Philippi Bosquieri, quæ etiam ferè convenit cum apographo ejusdem Speculi quod ex archivo Lovaniensi Minoritarum accepimus, & quod cum variis codicibus Mss. collatum est. At hactenus ignoramus antiquitatem istorum codicum, quæ accuratiùs indaganda erit, ubi ad illustranda S. Francisci Acta pervenerimus. Interim consuli potest P. Mathias Grouwels, qui in Historia critica sacræ indulgentiæ B. Mariæ Angelorum, vulgò de Portiuncula, part.* 4 *cap.* 5 *auctoritatem & fidem hujus Speculi contra scriptorem anonymum vindicavit.*

E

Huic narrationi Echardus Dominicanus,

651 *Nunc audiendum est, quid huic narrationi opponant auctores Dominicani, inter quos nuperrimè Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 78 *sic differit:* An Capitulum illud storearum revera habitum sit, seu [congregatio] potius (nam congregationem Fratrum suorum principum sanctum Franciscum convocasse nemo forsan negabit, quam si Capitulum generale appellare placuerit, fas esto;) verùm * an tot millia sodalium suo cœtui jam tum allecta fuerint, unáque in illis comitiis convenerint, inquirere non est animus: erunt fortassis aliquando, qui rem à sancto Bonaventura omissam ac ei, quantum conjicere licet, vel incognitam vel non probatam, scrutabuntur curiosiùs, Legendamque, trium sancti Francisci sociorum nomine jactatam, quam se exscribere profitetur Waddingus, ad lydium lapidem revocantes, quam fidem mereatur, pro susceptа provincia docebunt. De sancto Dominico hîc tantùm ago; contendo planè commentitium esse relatum illud ab Waddingo ejus cum sancto Francisco seu Perusii (*an hoc Perusii factum sit, infrà examinabimus*) seu Assisii in Capitulo storearum colloquium.

F

* *forte* item

qui certè in aliqua re negandа erravit,

652 *Hoc loco aliquid humani passus est Echardus, dum nempe hîc innuit, de illo Capitulo & tanto Minoritarum numero non meminisse S. Bonaventuram, qui tamen in Vita S. Francisci cap.* 4 *diserte scribit sequentia:* Processu quoque temporis multiplicatis jam Fratribus, cœ-

AUCTORE G. C.

pit eos Pastor solicitus in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale Capitulum convocare, ut in funiculo distributionis divinæ in terra paupertatis eorum, unicuique tribueret obedientiæ portionem: ubi licet omnium necessàriorum esset penuria, Fratrumque multitudo ULTRA QUINQUE MILLIA conveniret, divina tamen opitulante clementia, & victûs sufficientia suberat, & salus comitabatur corporea, & spiritualis jucunditas affluebat. *Itaque evidenter patet, non esse omissum à Bonaventura istud generale Capitulum, eique* ultra quinque millia *Fratrum interfuisse. In membraneo Musei nostri codice signato* P *Ms.* 1, *qui cum aliis Mss. Sanctorum Actis illam Bonaventuræ lucubrationem continet, prorsus eadem sancti hujus biographi verba leguntur, quod hîc addimus, ne fortè Echardus suspicetur, aliquam interpolationem in excusa ejusdem Vitæ exemplaria irrepsisse.*

& fidem testimonio evertere debuisset,

653 *Præterea Echardus jam relatis verbis indicat, Legendam S. Francisci sive præfatum Vitæ Speculum, quod synchronis ejusdem Sancti sociis tribuitur, sibi de fictione aut interpolatione suspectum esse. Verùm primo loco illam suspicionem, quam adeo confidenter ingerit, ac aliis discutiendam committit, aliquot rationibus aut saltem conjecturis ab ipso probatam oportuit: si enim Echardus demonstrasset, istud Speculum confictum esse, facilius argumentis ipsius acquievissemus. Præcipuè insuper ostendere debuisset, illam controversam* S. Dominici *præsentiam in Capitulo storearum non asseri à Thoma Celano, aliisque antiquis scriptoribus, quos suprà laudatus Waddingus in Annalibus Minorum testes hujus rei allegat. Vix dubitamus, quin Franciscani exhibere possint varia antiqua horum omnium scriptorum exemplaria, quibus ostensis aut legitimè probatis, tutò de hac controversia judicare possemus.*

varia opponit argumenta,

654 *Interea breviter percurramus alia Echardi argumenta, inter quæ tomo* 1 *pag.* 78 *fortissimum ex chronologia sic repetit:* Ipso Annalista Franciscano teste, in eo tota vertitur quæstio, an anno MCCXIX festum Pentecostes sanctus Dominicus in Italia celebrarit; quem proinde si in Hispania vel Gallia tum egisse demonstravero, narrationem Waddinganam funditus ruere necesse est. Rem conficere ex auctoribus æqualibus haud est difficile; sed priusquam affero, monendus lector, ut semper ob oculos habeat in computandis annis styli veteris discrimen à novo, quod cum scriptores quidam recentiores, & in eis Waddingus, sæpius non attenderint, in varias ambages sese intricarunt, & gravissimè sunt allucinati. *Deinde ibidem affirmat, omnes* S. Dominici *biographos, aliosque sæculi* XIII *scriptores stylo veteri usos esse, & initium anni vel à die* XXV *Martii, vel à Paschate, semper numerasse.*

C

quæ tamen rem nondum planè conficiant,

655 *Sed jam paragrapho præcedente ostendimus, duplicem eo tempore epocham in usu fuisse, & plures annum à Nativitate Domini cœpisse, quod etiam evidenti exemplo ex Bernardo Guidonis confirmavimus. Si veteres scriptores Actorum* S. Dominici *hanc eamdem epocham cum pluribus sui temporis historicis usurpaverint, chronologia non impedit, quo minus hic Sanctus Capitulo storearum interfuerit, ut consideranti manifestum fiet. Quinimò ibidem in ipsa Echardi opinione, secundùm quam scriptores illi principium anni ab Annuntiationis festo, sive à die* XXV *Martii, computarent, proposuimus quoddam systema, cui verba horum auctorum non repugnant, & in quo* S. Dominicus, *statim post Paschа anni* 1219 *Parisiis discedens, absolutè eodem anno circa festum Pentecostes Assisii esse potuit. Non diffitemur, in hac hypothesi longinquum iter intervallo quinquaginta dierum conficiendum esse; sed cum id absolutè confici potuerit, malumus illam difficultatem deglutire, quam statim temerè fidem abrogare testibus, quos Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die* IV *Octobris synchronos agnoscit, & quorum testimonio sententia Franciscanorum potissimùm nititur, quod proinde ab Echardo ante omnia evertendum erat, si quid tota dissertatione sua proficere volebat.* D

& hactenus litem non decidunt,

656 *Præterea Echardo in memorata Speculi narratione displicet, quod* S. Dominicus *post visam divinæ providentiæ curam de alendis tot millibus pauperum Fratrum, ut ibidem traditur, proposuerit exemplo S. Francisci omnia bona temporalia abdicare: nam tomo* 1 *pag.* 80 *& sequente contendit,* S. Dominicum *jam dudum anteà hanc bonorum temporalium abdicationem in animo habuisse, eamque quamprimùm exsequi statuisse. At istud* S. Dominici *propositum, quod in Capitulo storearum concepisse dicitur, explicari potest de strictiori paupertatis observantia, quam postea in primo Capitulo Bononiensi sodalibus suis præscripsit. Huic explicationi aliquod fundamentum præbet ipse B. Jordanus, qui infrà apud nos num.* 29 *ita scribit:* Nec illa postmodum edita constitutio servabatur, ut nec recipere possessiones, nec jam receptas retinere liceret. *Deinde ibidem num.* 32 *de electione regulæ, & primis quibusdam constitutionibus agens, hæc addit:* Proposuerunt etiam & instituerunt non habere possessiones, ne prædicationis impediretur officium solicitudine terrenorum; sed tantùm redditus recipere, unde possent sibi in victui necessariis providere. *Vides hîc possessiones à redditibus distingui. Potuit ergo* S. Dominicus *non tantùm possessionibus, quas antea abdicare decreverat, sed exemplo S. Francisci, etiam redditibus renuntiare, ac strictiorem paupertatem amplecti.* E

quæ ex oculata Mss. codicum inspectione terminari posset.

657 *Quamvis hæc aliaque Echardi argumenta non sint contemnenda, tamen utcumque solvi debent, donec scriptores Dominicani demonstraverint, relatam suprà narrationem synchronis S. Francisci sociis, aliisque antiquis scriptoribus affictam esse. Candidus Chalippe in præfatione ad Vitam Gallicam S. Francisci pag.* XXXII *testatur, Legenaam trium sodalium in bibliotheca regis Franciæ, & apud Minoritas Lovanienses ac Mechlinienses in codicibus Mss. conservari. Non dubitamus, quin in aliis Europæ bibliothecis plura ejusdem opusculi exemplaria reperiantur. Cum tamen antiquitas istorum Mss. codicum nobis hactenus ignota sit, certò decidere non audemus litem illam, inter Prædicatores & Franciscanos agitatam, quæ in Actis S. Francisci poterit ad examen revocari. Interea Prædicatoribus incumbit ostendere, Speculum istud Vitæ S. Francisci perperam coævis sodalibus ipsius adscribi, aut saltem memoratam relationem ei, aliisque vetustis scriptoribus, postea insertam esse: Franciscanis verò legitimè probandum est, illam ipsam narrationem in veteribus Mss. ac fide dignis codicibus inveniri, ut de veritate alterutrius opinionis planè constet. Quod si collegæ aut successores mei tunc certiora illa documenta pro alterutra parte acceperint, vel alia inter biographos S. Francisci detexerint, illos rogatos volo, ut conjecturas meas confirment, aut liberrimè refellant, si à veritate aberrare videantur. Nunc propter similitudinem materiæ progredior ad alium eorumdem Sanctorum.* F

A *congreſſum, tametſi hic forſan alio tempore contigerit.*

§ XXXV. Alterum colloquium, quod Sanctus noſter Romæ aut Peruſii cum S. Franciſco habuiſſe dicitur.

Non convenit inter ſcriptores

NOn *convenit inter ſcriptores de tempore & loco hujus colloquii, quod S. Antoninus parte 3 Chronicorum in Actis S. Franciſci tit. 24 cap. 2 § 2 ſic narrat:* In urbe Romana cum illa duo luminaria orbis eſſent beatus Dominicus & beatus Franciſcus coram domino Cardinale Oſtienſi, qui poſtea fuit Papa, dixit dominus Cardinalis: Cur non facimus de Fratribus veſtris epiſcopos & prælatos, qui documento & exemplo ceteris prævalent? Fit inter Sanctos de reſpondendo longa & pia contentio, uter prior
B eſſe deberet. Vicit tandem humilitas Franciſcum, ne ſe alteri præponeret, vicit & Dominicum, ut primus interroganti humiliter obediret. Dixit ergo beatus Dominicus: Domine, gradu bono ſublimati ſunt Fratres mei, ſi recognoſcunt; nec pro meo poſſe permittam, ut aliud aſſequantur ſpecimen dignitatis. Poſt eum beatus Franciſcus reſpondens, inquit: Domine, Minores ideo facti ſunt Fratres mei, ut majores fieri non præſumant. *Ferdinandus de Caſtillo in Hiſtoria Ordinis Dominicani lib. 1 cap. 50 eadem Hiſpanicè eleganter exponit.*

de tempore & loco colloquii,

659 *Malvenda autem in Annalibus Prædicatorum ad annum 1219 cap. 28 poſt relatam hanc S. Antonini narrationem ſubdit ſequentia:* Sic magni proceres & Chriſtianæ religionis celſa columina præ magna humilitate differebant; ac de ſuis Ordinibus, quod maximè cuperent, ſtatuebant. At longè aliud fuit judicium ea in re ſummorum Eccleſiæ Præſidentium, qui quantum utilitatis & ſplendoris Chriſtianæ reipublicæ ex his ſacris Ordinibus eſſet acceſſurum, probè perſpicientes, cœpere mox certatim ex his præſidiis eximios educere præſules, duces, antiſtites,
C qui fidelium cœtibus & eccleſiis magno cum rei Chriſtianæ commodo imponerentur, ut ſuis locis fuſiùs in his Annalibus oſtendemus. Nec dubitamus, illis diebus, quibus Romæ ſanctiſſimi patriarchæ Dominicus & Franciſcus commorati ſunt, quin mutuis inter ſe amoris & charitatis officiis mirificè certaverint, dulciſſima de Deo colloquia ſæpius miſcuerint, quibus modis populis prodeſſe, ſalutem animarum adjuvare, virtutem ubique promovere poſſent, non rarò contulerint. O ſi videre licuiſſet ſanctam illam Chriſti xynoridem, & par in terris ſine pari! Quam inexhauſta ſiti, quo mentis ardore Dei honorem, vitiorum exſtinctionem, virtutum propagationem in mundo ſtatuere conabantur! *Hactenus ille, qui ex conjectura putat, hanc rem Romæ circa ultimos menſes anni 1219 geſtam eſſe; Soëgius verò in Actis Gallicis* S. Dominici *pag. 381 cenſet, id ibidem ante Paſcha anni 1220 contigiſſe.*

quod S. Dominicus & S. Franciſcus habuiſſe dicuntur,

660 *Waddingus in Opuſculis S. Franciſci, quæ anno 1623 Antverpiæ typis Plantinianis edita ſunt, tomo 3 colloquio 10 pag. 449 hunc utriuſque Sancti congreſſum etiam Romæ collocarat; ſed poſtea in Annalibus Minorum ſententiam mutavit, & probabilius exiſtimat, ſanctos illos Patriarchas Peruſii paulò ante Capitulum ſtorearum coram Cardinale Hugolino conveniſſe, & in laudatis Annalibus ad annum Chriſti 1219 num. 2 rationem mutatæ opinionis ita reddit:* Sunt, qui putaverint, hoc initum colloquium in Urbe, quos ego ſecutus ſum in collectione Opuſculorum ſancti Patriarchæ; ſed magis credendum hîc judicaverim B. Leoni teſti oculato, ipſiuſque hujus itineris ſocio. *At miramur, quomodo Waddingus ex teſtimonio Leonis dicat, iſtud colloquium Peruſii habitum eſſe, cum Speculum Vitæ S. Franciſci, quod eidem Leoni aliiſque coævis Sancti ſodalibus adſcribitur, in impreſſis & manuſcriptis quibuſdam exemplaribus clarè exprimat, id Romæ eveniſſe. Hæc inter ſe concilient Franciſcani, ad quos pertinet.*

AUCTORE G. C.

661 *Interea audiamus Echardum, qui tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 80 omnes hujus congreſſus aſſertores ita impugnat:* Verùm nec ſanctus Antoninus, nec qui eum ex noſtris excipiunt, Waddingum quicquam juvant: ille enim non Peruſii, ſed Romæ habitum hoc colloquium ſcribit abſque nota anni. Soëgius noſter Anni Dominicani Gallici tomo 1 Auguſti pag. 381 Romæ item collocat ante Paſcha anni MCCXX; quod cum chronologia Vitæ ſancti Franciſci nullo modo cohæret: nam poſt annum MCCXVI ambos Sanctos Romæ conveniſſe negat, & probat Waddingus. Anno autem MCCXX vix è Palæſtina vel Syria, ubi annum circiter hæſerat, redux ſanctus Franciſcus, non Romam, ſed per plures Longobardiæ civitates pedetentim Aſſiſium, ubi plurima ipſi negotia erant, ſe contulit. *Tandem ex hac opinionum diverſitate concludit, illum utriuſque ſancti Fundatoris congreſſum fabulis annumerandum eſſe.*

& ideo Echardus putat, illud fictitium eſſe;

662 *Sed hæc Echardi argumentatio nimirum probat: nam ex diſcrepantia temporis & loci, quibus res aliqua geſta fuiſſe dicitur, non ſtatim inferri poteſt, eam numquam aut nuſquam eveniſſe. Sic canonizatio* S. Dominici *diverſo loco ac tempore ſecundùm varios ſcriptores peracta dicitur, ut poſtea videbimus, & ipſe Echardus in notis ad Chronicon Humberti tomo 1 pag. 70 fatetur his verbis:* Mirum in re tam publica, qualis fuit beati Dominici canonizatio, tantum inter ſcriptores & æquales & ſuppares, imò eorumdem ſcriptorum varios codices, & bullæ ipſius varia exempla eſſe diſcriminis, ut nec quoad locum, nec quoad annum, menſem, diemve conveniant. *Nemo tamen inde concludit, S.* Dominicum *nullibi aut numquam ſolenniter catalogo Sanctorum adſcriptum fuiſſe. Igitur ex differentia loci ac temporis nondum ſequitur, memoratum amborum iſtorum Patriarcharum congreſſum, quem S. Antoninus refert, fictitium eſſe.*

quæ ratio ipſius nimiùm probat.

Scriptores Franciſcani de illo colloquio,

663 *Waddingus aliique ſcriptores Franciſcani huic colloquio multa addunt ex præfato Speculo Vitæ S. Franciſci, quod in editione Philippi Boſquieri Centuria 1 cap. 42 illum duorum Sanctorum congreſſum ita narrat:* In urbe Roma, cum illa duo luminaria clara orbis, videlicet beatus Franciſcus & beatus Dominicus, eſſent ſimul coram domino Hoſtienſi, qui poſtea fuit ſummus Pontifex, atque viciſſim eructarent de Deo melliflua, dixit tandem illis dominus Hoſtienſis: In Eccleſia primitiva paſtores & prælati erant pauperes homines, cum charitate, non cupiditate ferventes. Cur ergo non facimus de Fratribus epiſcopos & prælatos, qui documento & exemplo omnibus aliis prævalerent? Fuit inter Sanctos de reſpondendo humilis & devota contentio, non quidem præcipientibus, ſed deferentibus

AUCTORE G. C.

tibus ſibi invicem, ac ſe cogentibus ad reſponſum. Sed tandem vicit humilitas beati Franciſci, ne priùs reſponderet. Vicit etiam Dominicum, ut priùs reſpondendo humiliter obediret. Reſpondens ergo beatus Dominicus dixit domino Guidibono: (*in Ms. Lovanienſi legitur* dixit: Domine, gradu bono, *quam lectionem Waddingus videtur etiam ſequi*) ſublimati ſunt Fratres mei, ſi hoc agnoſcere volunt; & pro poſſe meo numquam permittam, ut aliud aſſequantur ſpeculum dignitatis. Tunc beatus Franciſcus inclinans ſe coram dicto domino dixit: Domine, Minores ideo vocati ſunt Fratres mei, ut majores fieri non præſumant; & docet eorum vocatio, ipſos in plano ſubſiſtere, & humilitatis Chriſti veſtigia imitari, ut per hoc tandem in reſpectione Sanctorum plus aliis exaltentur: ſi enim vultis, ut faciant fructum in Eccleſia Dei, tenete illos & conſervate in ſtatu vocationis eorum, atque ipſos ſi ad alta conſcenderint, ad plana reducite violenter, & ad prælationem aliquam illos numquam aſcendere permittatis. Hæc fuerunt Sanctorum reſponſa: quibus finitis utriuſque reſponſionibus, fuit ædificatus valde dominus Hoſtienſis, & immenſas gratias egit. B

quod duos hos Sanctos de variis rebus inſtituiſſe narrant,

664 Diſcedentibus autem ambobus ſimul, rogavit beatus Dominicus beatum Franciſcum, ut dignaretur ei donare chordam, qua cingebatur. Recuſavit beatus Franciſcus ex humilitate, ſicut ille poſcebat ex charitate. Vicit felix tandem poſtulantis devotio, & chordam beati Franciſci, per violentiam charitatis acceptam, ipſe beatus Dominicus ſub inferiori tunica cinxit, & ex tunc devotè portavit. Tandem alter poſuit manus ſuas inter manus alterius, & alter alteri ſe mutua recommendatione dulciſſimè recommendavit. Dixitque beatus Dominicus beato Franciſco: Vellem, Frater Franciſce, unam Religionem fieri tuam & meam, & nos in Eccleſia vivere pari forma. Poſt hæc, cum ſe ab invicem ſeparabant, dixit beatus Dominicus pluribus, qui adſtabant: In veritate dico vobis, quod hunc ſanctum Virum omnes Religioſi imitari deberent; tanta eſt enim ſanctitatis ejus perfectio.

ex antiquis teſtibus multa tradunt, C

665 *Hic non exprimitur, quid S. Franciſcus reſponderit* S. Dominico *deſideranti, ut uterque Ordo ſub eadem regula in Eccleſia Dei viveret. Sed Waddingus inter opuſcula S. Franciſci tomo* 3, *colloquio* 10, *pag.* 449 *& ſequente hanc reſponſionem ex Bartholomæo Piſano, Pelbarto Themeſwarienſi, & Ms. Codice Fanenſi ſic refert:* Obviam ſe habuere in Urbe vir Dei, & beatus pater noſter Dominicus Prædicatorum patriarcha & fundator inclytus, quibus ſeria quædam ad animarum ſalutem & plurima ad Eccleſiæ Catholicæ emolumentum & pacem ſecum proponentibus & diſponentibus, ait Prædicatorum magnus ille decor ad ſocium & amicum ſuum Franciſcum: Frater chariſſime, propter magnam meam tecum neceſſitudinem, præcordialem erga filios tuos amorem, & pacis fraternitatiſque inter tuos & meos ſtabilitatem, utroſque gauderem ſub una Religione militare, ut quos patrum firmus amor ita conjunxit, Religionis aut vitæ diſparitas non diſſolvat. Cui ſumma humilitate Franciſcus: Divinæ eſt voluntatis, amantiſſime Frater, quod factum eſt ab eaque ordinatum eſt, diverſas à nobis fundari Religiones, ut in utriuſque varietate, præceptorum diverſitate, illorum rigore & horum lenitate varietati ſubveniatur humanæ infirmitatis, & quibus hæc non placent, illa non diſpliceant; quibus una dura videtur, altera lenior appareat, & ſic non unius Religionis angu- D
ſtiis Deus animas perdat, ſed alterius capacitate lucretur. *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1219 *num.* 1 *& ſequentibus hæc aliaque jam ſuperiùs relata narrat, & teſtimonio Leonis ſynchroni, ac Bernardi de Beſſa ſupparis, confirmat.*

qua vehementer offendunt Echardum,

666 *Verùm tota hæc Waddingi relatio offendit Echardum, qui tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 79 *&* 80 *illam ſic acriter impugnat:* Tria in colloquio Peruſino inter utrumque acta narrat Waddingus: primum, ambos coram Hugolino Cardinali præſentes, ab eoque interrogatos, an non è re Eccleſiæ cenſerent eorum ſodales ad infulas abripi; alterum, Dominicum à Franciſco petiiſſe, ut ex ambobus Ordinibus unus fieret, quod iſte non probavit; tertium, Dominicum tandem amica humilitate & ſancta importunitate à Franciſco ſaltem nodoſam, qua præcingebatur, chordam obtinuiſſe, quam mox ille ſub ſuis veſtibus corpori circumdederit. Nænias ſcilicet iſtas tyrunculis Minoritis, cum veſtiebantur, canebant: puerilia enim ejuſmodi & inſulſa pueris tantùm E
conveniunt; verùm Sanctorum ad majorem Dei gloriam non niſi magna cogitantium haud majeſtate digna. Non chordâ Dominicum, ſed catenâ ferreâ occultè cinctum; ſanctum Franciſcum verò, quam antiquiores monachi ſub veſtibus ferebant chordam, ſuis, ut apertè ſupra veſtes omnium oculis objicerent, præſcripſiſſe, diſſertatione ſuperiore oſtenſum eſt.

qui propterea diverſis argumentis contendit,

667 Alterum, ut ex ambobus Ordinibus unus fieret, quocumque modo intelligatur, in mentem Dominici venire non potuit: non quidem ut in Franciſcanum ſuus tranſiret, quem tot laboribus inſtituerat, per Europam jam diſperſerat, cælum tot viſionibus approbarat, ſummus Pontifex ſolemni diplomate confirmarat, & multis privilegiis jam ornarat, cum ſanctus Franciſcus nullam adhuc ſuæ ſocietatis confirmationem, ſcripto ſaltem, obtinuiſſet, nec niſi pluribus annis poſtea obtinuerit; neque etiam ut ſuo Franciſcani accederent: Dominicus enim, ut alter Paulus, quemque in ſua vocatione permanere ſuadebat. Sic, ut diſſertatione ſequente oſtendetur, varios ex variis Ordinibus & monaſteriis ſocios in prædicatione anno MCCXX aſciſcebat, ſed in proprio quemque ſui Ordinis habitu. Cur F
Minores ſuum deponere voluiſſet?

totum iſtud colloquium eſſe fabulaſum,

668 Jam quantum ad Cardinalis Hugolini propoſitionem, utrumque Sanctum Waddingus, fateor, ſumma cum modeſtia reſpondentem exhibet. At idne tanti eſt, ut tota Dominici Vitæ ratio propterea evertenda ſit? Sanctus Bonaventura quidem de his Hugolinum cum ſancto Franciſco aliquando egiſſe refert; at cum nec ille, nec ſcriptores noſtri, qui ante ſeculum MCCC floruerunt, Dominicum in eo congreſſu præſentem fuiſſe meminerint, iſtud poſtea adinventum credere eſt ab iis, qui res, ut apud primos ac ingenuos auctores legitur, ſimpliciter narrare non ſuſtinent, niſi novis pro libito circumſtantiis augeant & adornent. *Deinde ibidem fatetur, S. Antoninum de prima colloquii parte in Actis S. Franciſci meminiſſe. Denique tamen concludit, narrationem illius non eſſe admittendam, ut jam ſuprà indicavimus.*

quod tamen necdum evincit,

669 *Thomas Cantipratanus lib.* 2 *Apum cap.* 10 § 10 *ſcribit ſequentia:* In clericis noſtris triplex vivendi modus diſtinguitur. Clerici ſeculares laborant in ſtudio; Canonici ſeculares vel regulares horis canendis invigilant; monachi verò

A rò, vel alii Religioſi, inſtitutionibus regularibus diligenter inſudant, & in his omnibus ſuo modo vivendi ſinguli ſunt contenti. Fratres autem Prædicatores & Minores, prout Ordo eorum inſtituit, ſimul hos tres vivendi modos ſervare videntur. Student cum clericis; cum Canonicis horis canendis invigilant, cum monachis verò, & aliis Religioſis, in conventibus ſuis accuſationes, vapulationes, jejunium, & pro magna parte ſilentium, quotidianaſque ferè ac generales poſt Completorium ſuſtinere tenentur diſciplinas; præter illa, quæ intrinſecus ſunt, ut eſt ad nudum in Prædicatoribus durus ſuper lumbos funiculus, veſtis in itinere pedeſtri lanea, multis ſudoribus infecta, cum eo quod ſine ullis poſſeſſionum proprietatibus vivere elegerunt. *Georgius Colvenerius, Duacenus ſacræ theologiæ doctor, ad hunc Cantipratani textum notat; Dominicanos à ſe conſultos reſpondiſſe, ſibi talem funiculum ex inſtituto geſtandum eſſe, & occaſione hujus funiculi cum Sedulio Franciſcano meminit de chorda S. Franciſci, qua* S. Dominicus *ſe ſub interiori tunica cinxiſſe traditur.*

B

670 *Cum hæc doctoris Duaceni obſervatio diſpliceret Echardo, illam tomo* 1 *pag.* 77 *ſine reſutatione prætereundam non putavit:* Ex hactenus dictis colliges, *inquit*, Georgio Colvenerio in ſuis notis ad locum Cantimpratani ſupra citatum noſtros ſciſcitanti rectè reſpondiſſe, eam ſe ex Ordine conſuetudinem habere, duro nempe funiculo ad carnem conſtringi; ſed putam putam fabulam eſſe, quod ibidem Colvenerius ſubjungit ex Henrico Sedulio in commentario ad caput XII Vitæ ſancti Franciſci, & ex libro cui titulus Speculum Vitæ ejuſdem Sancti, Dominicum, cum Franciſco aliquando congreſſum, ab eo chordam nodoſam, qua cingebatur, petiiſſe, &, licet ægrè, tamen obtinuiſſe, qua mox ſub interiori tunica ſe cinxit, nec deinceps dimiſit. Primò enim licèt beatus Dominicus durum funiculum ad renes ſuis præſcripſerit ex more apud Religioſos communi, ipſe funiculum numquam geſtaſſe legitur, ſed catenam ferream. *Poſtquam de catena ferrea id ſolidè probavit ex Rodolpho, teſte oculato, quem poſtea in proceſſu Bononienſi audiemus, ibidem ita proſequitur:* Quis locus illic chordæ, ubi catena ferrea? Sanè ſi & illa etiam fuiſſet, eam non ſecus ac catenam, ceu depoſitum duplici ex capite ſacrum, Rodolphus ſervaſſet, & quod ſancto Franciſco uſui fuiſſet aliquando, & quod ſancto Dominico tam arctè tamque intimè adhæſiſſet; cujus tamen nulla eſt memoria.

cum non deſtruxerit fidem veterum teſtium, qui allegantur,

C

671 *Sed Echardus (quod ſalva eruditiſſimi viri pace dictum ſit) hoc argumento rem non conficit: potuit enim* S. Dominicus *chordam geſtare, quemadmodum ſuis præſcripſerat, eique majoris pœnitentiæ cauſâ catenam ferream ſuperaddere. Sic in Opere noſtro ad diem* XIX *Februarii in Actis B. Bonifacii, epiſcopi Lauſanenſis, legimus, quod hic præſul corpus jejuniis vigiliiſque domuerit, & majoris caſtigationis cauſâ cum cilicio ſimul circulum ferreum geſtarit. Adde, quod in Officio proprio diœceſis Antverpienſis de S. Lamberto, epiſcopo & martyre, quotannis recitemus ſequentia:* Incredibili ejus abſtinentiæ orationumque inſtantiæ cilicinus ad nudam carnem reſpondebat cum nodoſa chorda amictus. *Locus ergo erat nodoſæ chordæ, licet illic cilicinus eſſet amictus, aut etiam catena ferrea fuiſſet. Quod autem nulla fiat mentio de funiculo, quem Rodolphus etiam ſervaſſet, nihil, aut nimium probat.*

& ex quorum inſpectis codicibus lis decidenda eſſet.

Sic ſpeciatim non memorantur aliæ interiores S. Dominici *veſtes, quarum aliquas propter iſtud ſilentium Sancto abjudicare, aut quas omnes ſimili argumentandi ratione ab eodem Rodolpho ſervatas dicere poſſemus, cum tamen nulla hujus rei diſtincta memoria exſtet. Nos probabiliter opinamur, poſt mortem* S. Dominici *ſacras hujus exuvias inter ſocios diſtributas aut ab illis præſentibus certatim acceptas eſſe, & in ea diſtributione vel acceptione, catenam ferream memorato Rodolpho obtigiſſe, aliaſque reliquias aliis ſodalibus datas eſſe, quamvis expreſſa harum notitia non inveniatur. Ceterùm de ſumma hujus controverſiæ idem pronuntiamus, quod paragrapho præcedente de altera diximus: nam etſi argumenta quædam Echardi robore ſuo non careant, tamen omnem vim perdent, ſi Franciſcani ex antiquis Mss. codicibus legitimè probaverint, hanc narrationem ab oculato teſte, nimirum Fratre Leone, aliiſque ſupparibus Ordinis ſui hiſtoricis poſteritati relictam eſſe. Nunc ſeries Actorum poſtulat, ut* S. Dominicum *deducamus Bononiam, & varia illius geſta ante primum Capitulum Bononienſe recenſeamus.* AUCTORE G. C.

E

§ XXXVI. Varia Sancti geſta & itinera uſque ad Pentecoſten anni 1220, ſive primum Capitulum generale.

Cum S. Dominicus æſtate anni 1219 *Bononiam veniſſet,*

Nescimus, quo menſe anni 1219 S. Dominicus *Bononiam pervenerit, cum Soëgius adventum ipſius menſi Julio, alii ſcriptores Auguſto affigant. Præterea ignoramus, an propagandi Ordinis aut negotiorum cauſâ non adierit plures Italiæ civitates, priuſquam ſe ad urbem Bononienſem conferret. Attamen ex teſtimonio Theoderici de Appoldia, aliorumque ſynchronorum conſtat, illum in æſtate anni* 1219 *Bononiam advenisse. Frugerius Pennenſis in proceſſu Bononienſi infrà num.* 59 *teſtabitur, quod ipſe Kalendis Septembris Bononiam revertens, ibidem* S. Dominicum *invenerit. Hinc patet error Joannis Garzonis, qui hunc adventum nimis diu diſtulit, dum apud Leandrum Albertum in Opere de Viris illuſtribus Ordinis Prædicatorum lib.* 1 *fol.* 17 *reditum Sancti ex Gallia in Italiam ita narrat:* A Natali Salvatoris anni erant mille & ducenti ac decem & novem, cum Dominicus Parrhyſio proficiſcens, ad caſtrum, cui Caſtellioni eſt agnomen, pervenit. *Deinde relato miraculo, quod Sanctus in itinere illo patraverit, ibidem hæc ſubjungit:* In exitu anni Bononiam venit. *Verùm ex dictis liquet,* S. Dominicum *Kalendis Septembribus jam Bononiæ fuiſſe, adeoque ingreſſum illum Bononienſem perperam ad finem ejuſdem anni* 1219 *differri.*

F

ibi paululùm commoratus;

673 *Non videtur Sanctus ibi diu manſiſſe ex ſententia Malvendæ, qui in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 23 *ſcribit ſequentia:* Facilè autem diſertus quiſque nobiſcum exiſtimabit, quod eſt quam maximè veriſimile, Virum Dei paucis diebus Bononiæ commoratum, ſtatim Romam contendiſſe, ſummo Pontifici Honorio III rerum à ſe in Hiſpania & Gallia in fundatione & conſtitutione Ordinis geſtarum rationes omnes expoſiturum; quod & Pontifici gratiſſimum fore non dubitabat, & muneris

AUCTORE G. C.

sis sui eas esse partes arbitrabatur. Quem morem æquum & bonum servant ad hanc usque diem generales Magistri Ordinis nostri, ut simul atque ex provinciarum lustratione, quam visitationem vocant, Romam redeunt, ipsi Christi Vicario majorum rerum ab se in provinciis actarum, veluti summam quamdam referant, breviter statum Religionis, merita Fratrum præclara, statuta imposita, & id genus alia perstringentes. *Attamen Echardus tomo* I *pag.* 87 *existimat, Sanctum tunc Bononiæ* tribus circiter mensibus *substitisse.*

socios ad varias Italiæ civitates misit,

674 *Quidquid sit de hac breviore aut longiore commoratione, Sanctus Reginaldum Bononiâ Parisios ablegavit sperans, ab ipso non minorem fructum referendum in urbe Parisiensi, quàm antea retulerat in Bononiensi, ubi egregius ille vir multos Ordini aggregarat. Misit etiam inde socios ad varias Italiæ civitates, ut cœnobia Ordinis erigerent, quibus forsan ipse Sanctus viam aperuerat peragrando illas urbes, antequam Bononiam veniret. Certè Echardus putat, anno sequenti nova quædam Prædicatorum cœnobia erecta esse in diversis Italiæ civitatibus, quas tomo* I *pag.* 20 *in notis sic enumerat :* At non Bergomum solùm aut Mediolanum anno MCCXIX sodales misit beatus Dominicus, sed & ad celebriores Longobardiæ civitates, Veronam, Brixiam, Faventiam, Placentiam; qui verbo & exemplo ita earum urbium cives sibi devinxerunt, ut & plures ad Ordinem aggregarint, & intra annum sequentem MCCXX, fortè etiam ante Pentecosten, in iis omnibus cœnobia erexerint.

B

& ipse Viterbium discessit ad Honorium III,

675 *Cum autem* S. Dominicus *Bononiæ negotia sua peregisset, assumptis aliquot sodalibus, profectus est ad Romanum Pontificem, qui tunc Viterbii degebat, & videtur Sanctus in eo itinere transisse per urbem Florentinam, ubi feminam liberioris vitæ ad frugem reduxit, de cujus conversione postmodum fusè agemus. Hæc omnia Echardus loco proxime citato sic breviter exponit :* His ita Bononiæ constitutis, sed & pluribus eximiis viris recens in societatem aggregatis, Fratre Ventura Veronensi, qui primus fuit in processu Canonizationis testis, Fratre Stephano Lombardo, qui septimus in eodem, & aliis, Dominicus ipse Romanum iter aggressus est, summo Pontifici gestorum rationem redditurus, & plura seu pro regimine Ordinis, seu pro ejus ad exteros commendatione petiturus. Comites duxit Fratrem Guillelmum de Monte-ferrato, & Fratrem Bonvisium de Placentia, quod & ipsi testantur; nec dubium, quin & alios adjunxerit. Quocumque verò die Bononiâ excesserint, Florentiâ transeuntes, ut postea probabitur, jam Viterbii Honorium III ibi agentem convenerant XV Novembris : eo enim die Dominicus ab eo diploma obtinuit datum Viterbii XVII Kalendas Decembris, anno IV, quo Papa archiepiscopis & ceteris prælatis, per Hispaniam constitutis, latores præsentium commendat omni meliori modo.

C

à quo impetravit tria diplomata,

676 *Diploma, de quo Echardus hîc meminit, in Annalibus Malvendæ ad annum Christi* 1219 *cap.* 37 *legitur, & ibidem ita sonat :* Honorius episcopus servus servorum Dei. Venerabilibus Fratribus archiepiscopis, episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, Prioribus, & aliis ecclesiarum prælatis per Hispaniam constitutis salutem & Apostolicam benedictionem. Si personas Religiosas diligere & honorare curatis, Deo, cui servire, regnare est, satis gratum obsequium exhibetis, qui quidquid uni ex minimis suis fit, sibi fieri asseverat. Rogamus proinde devotionem vestram & exhortamur attentè, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus dilectos filios latores præsentium Ordinis Prædicatorum, quorum utile ministerium & Religionem credimus Deo gratam, in eorum laudabili proposito confoventes, ad officium prædicationis, ad quod deputati sunt, curetis benignè recipere; ac habentes eos pro nostra & Apostolicæ Sedis reverentia commendatos, in suis eis necessitatibus assistatis : qui verbum Dei gratis & fideliter proponentes, intendentes profectibus animarum, ipsum Dominum solùm secuti, paupertatis titulum prætulerunt. Preces & mandatum nostrum taliter impleturi, ut in districti examinis die positi ad dexteram, cum electis regnum cum eis percipiatis æternum : non audituri damnationis sententiam reproborum, quos pro contemptu talium ipse Deus, qui se asserit in eorum despectione contemni, perpetuo incendio deputabit. Datum Viterbii XVII Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno quarto. *Hi characteres chronologici mensem Novembrem anni* 1219 *designant, ut manifestum est.*

D

E

quibus Pontifex Ordinem Prædicatorum

677 *Sanctus ab Honorio Pontifice ibidem eodem anno, die* VIII *Decembris, obtinuit alterum diploma, quod apud Odoricum Raynaldum in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi* 1219 *num.* 54 *&* 55 *exstat sequenti tenore :* Archiepiscopis, & episcopis, & abbatibus, & aliis ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerint. Dilecti filii Prior & Fratres Ordinis Prædicatorum providè attendentes, quod, qui abscondunt frumenta, maledicuntur in populis, frumentum suum, verbum prædicationis videlicet, quod est pabulum animarum, super aquas multas, id est populos multos, seminant incessanter, & sarcinis divitiarum mundanarum abjectis, quo expeditiùs currant per mundi hujus agrum, quem plus solito sentes operiunt vitiorum, in abjectione voluntariæ paupertatis eunt, & flentes semina sua mittunt, ut, Domino dante misericorditer incrementum, ad ejus aream suos cum exultatione valeant manipulos reportare.

variis præsulibus commendat,

F

678 Ipsos igitur, quorum & propositum sanctum & ministerium necessarium arbitramur, universitati vestræ affectuosè duximus commendandos, charitatem vestram rogantes & exhortantes in Domino, ac per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus pro reverentia divina ad officium prædicandi, ad quod deputati sunt, benignè recipientes eosdem, ac populos vobis commissos, ut ex ore ipsorum verbi Dei semen devotè suscipiant, sedulò admonentes pro nostra ac Apostolicæ Sedis reverentia in suis eis necessitatibus liberaliter assistatis, quatenus ad illud suscipiendum vestris exhortationibus præparati, tamquam bona & fructifera terra pro vitiorum tribulis incipiant segetem germinare virtutum, & dicti Fratres per cooperationem vestram, suscepti ministerii cursum feliciùs Deo consummantes, optatum reportent sui laboris fructum & finem, salutem videlicet animarum. Datum Viterbii VI Idus Decembris, Pontificatus nostri anno IV.

& ecclesiam S. Sixti Dominico, Fratribusque concedit.

679 *Denique Honorius Pontifex mense Decembri ejusdem anni in civitate Castellana absolutè dedit* S. Dominico *Romanam S. Sixti ecclesiam per litteras, ex quibus Raynaldus ad eumdem annum Christi* 1219 *num.* 50 *excerpsit sequentia :* Ligna pomifera in Ecclesiæ paradiso plantare, ac fovere plantata, juxta quod ex officii nostri tenemur debito, cupientes, dilecto filio

A filio Fratri Dominico & Fratribus ſui Ordinis eccleſiam ſancti Xiſti de Urbe duximus concedendam, ſperantes in Domino, quod tam ipſe, quam Fratres ſui poma nova & vetera, quæ Sponſus legitur Sponſæ ſervaſſe, miniſtraturi ſint eſurientibus animabus &c. Datum apud civitatem Caſtellanam XVI Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno IV. *Nemini mirum videatur, quod hoc anno primùm data fuerit Prædicatoribus eccleſia S. Sixti, quam jam dudum antea incoluerant: nam etiam Pariſiis eccleſiam S. Jacobi intrarant menſe Auguſto anni* 1218, *quæ tamen abſolutè dumtaxat eis conceſſa eſt menſe Maio anni* 1221, *ut ſuperiùs* § 26 *notavimus, & rectè obſervat Echardus, qui etiam ex jam relatis diplomatibus concludit, menſibus Novembri ac Decembri* S. Dominicum *Viterbii aut in vicinis Romæ civitatibus commoratum eſſe, & de negotiis ſuis cum Pontifice Romano egiſſe.*

Dein Sanctus Romam profectus eſt, ubi nonnulla fecit,

B 680 *Deinde Sanctus exeunte anno* 1219, *vel ineunte* 1220, *ſi ſtylo novo computes, Romam profectus eſt, & ibidem patravit multa miracula, quæ infrà in Actis noſtris narrabuntur. Echardus integrâ diſſertatione probare nititur,* S. Dominicum *eo tempore nobilem juvenem Neapoleonem publicè ad vitam revocaſſe, moniales Trans-Tiberinas ad cœnobium S. Sixti tranſtuliſſe, & tunc S. Hyacinthum alioſque ab ipſo ſancto Fundatore ad Ordinem Prædicatorum admiſſos eſſe. Verùm Odoricus Raynaldus, Abrahamus Bzovius, Thomas Malvenda, aliique hiſtorici exiſtimant, hæc & iis connexa in priori Romana* S. Dominici *commoratione contigiſſe. Quare ſuperiùs* § 29 *ex monumentis Polonicis obiter indicavimus, huic opinioni Echardianæ plures difficultates chronologicas opponi poſſe. Sed non eſt operæ pretium, ut ibidem monuimus, operoſiùs diſputare de re, quæ gloriam Sancti noſtri neutiquam diminuit, ſive uno ſive altero anno geſta ſit.*

qua Echardus ad præcedentes annos refert,

681 *Quinimò Echardus tomo* I *pag.* 87 *in gratiam ſententiæ ſuæ violenter torquere cogitur textum Theodorici de Appoldia, qui infrà num.* 146 *ſic ſcribit:* Tempore quodam rediens de Hiſpania Pater ſanctus detulit Sororibus cochlearia cypreſſina, unum pro qualibet Sorore. *Echardus non diffitetur, hunc loquendi modum adverſari opinioni ſuæ, dum ibidem poſt relata Theodorici verba ſic diſſerit:* Hæc enim jam in ſanctum Sixtum tranſlatas moniales indicare viderentur, priuſquam beatus Dominicus iter Hiſpanum ſuſciperet, adeo ut ille filiarum ſuarum vel Segobiæ vel Matriti memor, ſingulis hæc xeniola compararit. Sed idne tanti eſt, ut propterea tota ratio itinerum Sancti, tot monumentis firmata, ſit evertenda? Itaque cum ὕστερον πρότερον in narratione Theodorici neceſſariò ſit agnoſcendum, ubi tranſlationem monialium refert ante iter Dominici Hiſpanum, utrumque tamen ad annum MCCXIX collocans; quod ſi verùm, ut mihi conſtat, iter præceſſit, & tranſlatio ſubſecuta eſt, ut ſuprà à nobis conſtitutum: ſic & in iſta cochlearium delatione ac diſtributione aliquid in Theodorico neceſſariò ſupplendum. *Non ſatis intelligimus, quomodo Echardus hîc innuat, Hiſpanicum* S. Dominici *iter à Theodorico ad annum* 1219 *collocari, quandoquidem eodem tomo* I *pag.* 78 *aſſerit, quod Theodoricus* annum non notet, quo Dominicus Româ exiit Hiſpaniam petiturus.

C 682 *Poſtea Echardus ſupradictâ pag.* 87 *veritatem narrationis Appoldianæ ſic in dubium revocat:* Præterea incredibile eſt, *inquit,* etiamſi moniales illæ ante iter Dominici Hiſpanum tranſlatæ aſſerantur, Sanctum ex Hiſpania tot regiones peragrare pedes * cogitantem, ſcilicet Galliam univerſam Pariſios uſque, exinde per Burgundiam in Italiam, tandem Bononiam, ubi tribus circiter menſibus ſubſtitit, priuſquam Romam adiret, hujuſmodi onus plus quam centum cochlearium (nam ab ipſis initiis plus quam centum Sorores apud ſanctum Sixtum fuiſſe, omnes produnt) centum, inquam, illa & amplius cochlearia ſuis humeris impoſuiſſe; onus illud importunum & faſtidioſum ſecum ſemper habuiſſe Toloſæ, Pariſiis, in Burgundia, per Alpes, Bergomi, Mediolani, Bononiæ; ſodales eum non interrogaſſe, quid ſecum deferret, nullos, ut ſibi daret, poſtulaſſe. Seriò Dominicum alta omnia pro Dei gloria, pro majori Eccleſiæ incremento, pro ſtabilimento Ordinis in toto hoc itinere cogitantem, ubique prædicationi indefatigabiliter inſiſtentem, aliunde codicibus Euangeliorum & Epiſtolarum Pauli, quos ſemper ſecum in via ferebat, ſatis onuſtum, ad cochlearia attendiſſe, nemini ſapienti probabitur.

AUCTORE G. C.

& propter quæ narrationem Theodorici, opinioni ſuæ contrariam,

* *forte* pedibus

E *cogitet mutare,*

683 *Denique textum Theodorici de Appoldia mutandum cenſet, eumque opinioni ſuæ accommodat, dum ibidem ſic ratiocinari pergit:* Quid ergo? En quod veriſimilius videtur; nimirum quemdam è ſodalibus Hiſpanis, qui ad prima Ordinis comitia Bononiam anno MCCXX venerunt, hæc cochlearia ſecum attuliſſe, à quo beatus Dominicus dono accepta, poſtea ſub finem anni Romam, ut dictum eſt, ſe conferens Sororibus San-Xiſtinis munuſculum hoc Hiſpanum diſtribuerit; ſicque verba Theodorici rectè ordines: Tempore quodam rediens Romam beatus Dominicus detulit Sororibus ex Hiſpania allata cochlearia cypreſſina, unum pro qualibet Sorore. *Hæ Echardi conjecturæ ſatis ſpecioſæ ſunt; ſed ſi ubique textum veterum auctorum ita mutare aut ſupplere liceat, facilè nos multis difficultatibus expediemus.*

ac teſtimonium Sororis Cæciliæ

684 *Attamen illa Theodorici narratio nititur auctoritate Sororis Cæciliæ, teſtis oculatæ, de qua idcirco Theodoricus in ſuo prologo infrà num.* 4 *ſic ſcribit:* Tandem dilectus pater noſter, Frater Gerardus, Prior provincialis Theutoniæ rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato, detulit quædam præclara geſta ſancti Dominici, de Bononia, quæ ex ore Sororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conſcripta ſunt; quæ ſicut vidit & audivit, plena fide ſinceriſſimè enarravit, quæ uſque ad annum Domini milleſimum ducenteſimum nonageſimum religioſiſſimam & ſanctiſſimam vitam duxit. *Dein Theodoricus in ipſis Actis hanc cochlearium apportationem, & quædam prodigia, quæ* S. Dominicus *Romæ tunc temporis patravit, teſtimonio ejuſdem Sororis Cæciliæ infrà apud nos num.* 148 *ita confirmat:* Soror Cæcilia, decem & ſeptem annorum puella, prima de ſancti patris Dominici manu habitum Ordinis accepit, quæ Bononiam tranſlata ad inſtaurandum cœnobium ſanctæ Agnetis, ibidem adhuc vivit in ſenectute bona, & converſatione ſanctitatis ſumma. Hæc ea, quæ memorata ſunt, oculis ſuis perſpexit, & auribus audivit, & fideliter enarravit.

F

in dubium revocare.

685 *Malvenda teſtimonio Sororis Cæciliæ contentus aſſerit, ipſum* S. Dominicum *hæc cochlearia cypreſſina ex Hiſpania attuliſſe, & in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 24 *laborem illum humili ejus charitati ita adſcribit:* Miranda divini Patris humilitas & charitas,

AUCTORE G.C.

ritas, qui munuſcula illa, amoris tamen & paupertatis ſigna, ex Hiſpaniis apportaverit, eaque Sororibus dederit. *Dein ibidem cap.* 25 *& ſequentibus acriter tuetur aliud miraculum, quod Theodoricus ex ore Sororis Cæciliæ refert, & quod tamen Melchior Canus explodit. Ad hunc ſeveriorem criticum proximè accedit Echardus, dum loco mox citato indicat, quod Soror Cæcilia præſenio vix mentis compos facilè in quibuſdam circumſtantiis errare potuerit, aut vetularum more ea, quæ in juvenili ſua ætate acciderant, forſan exaggerarit, ut alia occaſione ſuperiùs* § 6 *diximus, ubi ipſa Echardi verba recitavimus, & Malvendam cum Melchiore Cano concertantem vidimus. Illud utriuſque critici judicium non omnibus placiturum exiſtimamus: nam hac argumentandi ratione de pluribus aliis Theodorici narrationibus dubitari poſſet. Nos interim litem illam, inter tam eruditos ejuſdem Ordinis ſcriptores agitatam, dirimere non audemus, ejuſque deciſione pertioribus relicta, potius ad diſcutienda alia Sancti noſtri geſta pergimus.*

B

Denique Sanctus Româ rediit Viterbium,

686 *Videtur* S. Dominicus, *Romæ tranſactis tribus circiter menſibus, ad Romanum Pontificem adhuc Viterbii agentem rediiſſe, ut Echardus tomo* 1 *pag.* 20 *in notis cenſet, & colligitur ex diplomate, quod Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1220 *cap.* 9 *ſic retulit:* Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis & univerſo populo Majorici (*id eſt Matritenſi, ut ſuprà notavimus*) ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Gratum & acceptum nobis fuit, quod audivimus, videlicet quod noſtros dilectos filios, Fratres Ordinis Prædicatorum, qui habitant apud Majoricum, recepiſtis in viſceribus charitatis, & protexiſtis laudabiliter cum officiis pietatis: in quo intelligimus, vos gratum obſequium Deo præſtare; quia inter bona opera, quibus Deo ſervimus, ferè nullum invenitur illi gratius, quam ſubvenire illis, qui propter ſitim, quam habent, ſalutis hominum hauriunt in gaudio & lætitia aquas de fontibus Salvatoris, ut eas dividant in plateis; non ſolùm ad ſatietatem animarum, quæ ſitim habent, ſed etiam in ſalutare remedium & medicinam contra venenum ægrotantium animorum. Et ut pleniùs cognoſcatis ſincerum affectum, quem erga prædictos Fratres gerimus, rogamus proinde devotionem veſtram & exhortamur attentè per Apoſtolica ſcripta mandantes, ut ſicut laudabiliter cœpiſtis, ita pro noſtra & Apoſtolicæ Sedis reverentia eos habeatis affectuoſiùs commendatos, & in ſuis eos neceſſitatibus, beneficiis & eleemoſynis veſtris aſſiſtatis, taliter ut Deum vobis propitium reddatis, & nos obligetis vobis eſſe magis favorabiles & benignos. Datum Viterbii XIII Kalendas Aprilis, Pontificatus noſtri anno quarto.

C

ubi rursus ab Honorio III Pontifice

687 *Pontifex ibidem eodem anno Chriſti* 1220, *die* VI *Maii, dedit alias litteras, quibus Ordinem Prædicatorum archiepiſcopo Tarraconenſi commendat, & quæ loco proximè citato apud Malvendam ſic ſonant:* Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabili fratri archiepiſcopo Tarraconenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam abundavit iniquitas, & refriguit charitas plurimorum, Ordinem Fratrum Prædicatorum, ſicut credimus, Dominus ſuſcitavit; qui non, quæ ſua ſunt, ſed quæ Chriſti quærentes, tam contra profligandas hæreſes, quam contra peſtes alias mortiferas exſtirpandas ſe dedicarunt euangelizationi verbi Dei in abjectione voluntariæ paupertatis. Nos igitur eorum pium propoſitum & neceſſarium miniſterium favore proſequentes, fraternitatem tuam pro eis rogandam duximus & monendam, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus ob reverentiam divinam & noſtram eos habeas devotiùs commendatos, ut ad promotionem eorum Ordinis taliter intendere ſtudeas, quòd apud Deum, cui eſt eorum grata Religio, poſſis multipliciter promereri, & dicti Fratres per cooperationem tuam & aliorum fidelium roborati, ſuſcepti miniſterii curſum feliciùs conſummantes, optatum reportent ſui laboris fructum & finem, ſalutem videlicet animarum, ac nos devotionem tuam exinde poſſimus in Domino commendare. Datum Viterbii pridie Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno quarto. D

in illa commoratione vel poſt diſceſſum ſuum,

688 *Si hoc ſecundum diploma Viterbii* S. Dominico *præſenti datum fuerit, ut Echardus tomo* 1 *pag.* 84 *innuit, ex die* VI *Maii, quo illud ſignatum eſt, & die* XVII *ejuſdem menſis, quo Sanctus Bononiæ Capitulum generale celebrare cœpit, manifeſtè ſequitur, illum ſpatio decem dierum Viterbio Bononiam perveniſſe, adeoque quotidie magna itinera conficere conſuevisse, ut ſuperiùs alia occaſione dictum eſt. Sed non videtur præſens Viterbii ab Honorio Pontifice obtinuiſſe tertium diploma, quod Echardus tomo* 1 *pag.* 85 *ex Soëgio ita refert:* Honorius &c. Dilectis filiis Magiſtro Roberto ſancti Victoris, Vincentio de Sillia, Cattorgio de Manſu, Joſepho de Flore, Jacobo Valliſumbroſæ, & Domingo de Aquilari monaſteriorum monachis &c. Quia qui ſeminant ſuper aquas, & qui frumentum abſcondunt, in populo maledicuntur, conſultè agitis, ſi talentum vobis à Deo creditum in ſudario non ligatis; cum à nemine accendatur lucerna, ut ponatur ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut cunctis, qui in domo ſunt, luceat, ſtatuatur. E

obtinuit diverſa diplomata,

689 Cum ergo dilectus Frater Dominicus, Prior Ordinis Prædicatorum, magnum credat animarum profectum, ſi quam recepiſtis à Domino prædicationis gratiam, juxta ſuam erogetis providentiam utilitatibus proximorum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus pro illius amore, qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, de ſecreto Patris ad publicum humanæ conditionis exivit, proficiſcamini cum ipſo Fratre Dominico ad proponendum, quibus expedire viderit, verbum Dei, quo lumine veritatis oſtenſo, errantes ad viam juſtitiæ revertantur, ſcientes, quòd vos conceſſimus Fratri prædicto, ut eidem in miniſterio verbi Dei cooperari teneamini, proprium ſemper habitum deferendo. Datum Viterbii IV Idus Maii, Pontificatus noſtri anno quarto. *Cum litteræ illæ ſignatæ ſint die* XII *Maii, veroſimillimè* S. Dominicus *eas abſens impetravit, quandoquidem nullo modo eſt probabile, Sanctum intervallo quatuor dierum ex urbe Viterbienſi ad Bononienſem perveniſſe. Unde Echardus ibidem poſt relatas iſtas litteras notat ſequentia:* Hoc diploma non putem Dominicum præſentem accepiſſe, cui non ſatis ſuperfuiſſet temporis, ut Bononiam rediret, ubi XVII ejuſdem menſis, die Pentecoſtes, Capitulum ſuum generale aperire debebat; ſed ſaltem ad ejus preces, dum Româ paulo antè reverteretur, à Pontifice obtentum. F

quæ hoc loco exhibuimus

690 *Echardus tomo* 1 *pag.* 20 *in notis tradit,* S. Dominicum *etiam tunc temporis, ſeu viva vocis oraculo, ſeu ſcripto & ſigillato diplomate, quod jam forſan periit, abſolutam & plenam in univerſum*

A *versum Ordinem Prædicatorum ab Honorio Papa poteſtatem obtinuiſſe. Cauſam hujus rei Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 29 *eruditè explicat, & ibidem allegat irrefragabile teſtimonium Venturæ Veronenſis, quo in Proceſſu Bononienſi infrà apud nos num.* 2 *id ipſum confirmatur in hunc modum :* Frater Ventura Veronenſis presbyter & Prior Conventus Fratrum Prædicatorum de Bononia juratus dixit, quod XIII anni ſunt & plus, quod ipſe teſtis intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum ad inductionem & admonitionem Fratris Dominici, Ordinis Fratrum Prædicatorum fundatoris & primi Magiſtri, & in manu ejus fecit profeſſionem, & ab eo habitum recepit. Et tunc temporis ipſe Frater Dominicus habebat plenam poteſtatem & diſpenſationem & ordinationem & correctionem totius Ordinis Prædicatorum poſt dominum Papam. *Similia occurrent apud Theodoricum de Appoldia inferiùs in Actis num.* 182, *ubi memorabit primum Capitulum generale, de quo jam nobis agendum eſt.*

B

§ XXXVII. Acta quædam in primo Capitulo generali, quod Bononiæ anno 1220 celebratum eſt.

Humbertus de primo Capitulo Ordinis Prædicatorum,

HÆc prima Ordinis comitia celebrata ſunt *anno Chriſti* 1220, *feſto Pentecoſtes, quod eo anno in diem* XVII *Maii incidit. De tempore veteres & recentiores hiſtorici conſentiunt, & inter illos venerabilis Humbertus in ſuo Chronico eumdem annum ac præcipua decretorum capita ſummatim indicat his verbis :* Anno Domini MCCXX primum Capitulum generale celebratum eſt Bononiæ ſub beato Dominico, cui interfuit etiam Frater Jordanis miſſus ad iſtud de Pariſius, ubi intraverat paulò antè Ordinem in Quadrageſima præcedenti. In hoc autem Capitulo inter multa, quæ ſtatuta fuerunt, fuit & hoc ſtatutum, quod amodò poſſeſſiones & redditus non reciperentur, & quod illa reſignarent, quæ habebant in partibus Toloſanis, & quod Capitulum generale uno anno Pariſius, alio anno Bononiæ celebraretur, quod longo tempore obſervatum fuit; ſed poſtmodum aliter eſt ſtatutum.

C

cujus aliqua decreta poſtmodum mutata ſunt,

692 *Decretum illud celebrandi Capitulum alternis annis Bononiæ & Lutetiæ Pariſiorum poſtea in Comitiis Pariſienſibus anni* 1241 *explicatum eſt, ut apud Edmundum Martene tomo* 4 *Theſauri anecdotorum col.* 1682 *in Actis horum comitiorum num.* 1 *exprimitur hiſce verbis :* In conſtitutionibus, ubi dicitur, Capitulum generale uno anno Pariſius, alio anno Bononiæ celebretur, addatur; Niſi Magiſtro & definitoribus ex cauſa legitima quandoque aliud videatur. *Mos tamen iſte alternandi comitia generalia obtinuit uſque ad annum* 1245, *quo Capitulum Coloniæ celebratum eſt. Quod autem attinet ad comitia ſingulis annis habenda, id mutatum videtur in Capitulo Burdigalenſi anni* 1287, *in cujus Actis apud laudatum Martene tomo* 4 *Theſauri col.* 1819 *num.* 4 *legimus ſequentia :* Capitulum generale uno anno intermittatur, & ſequenti anno celebretur. Et quidquid contra formam hujus conſtitutionis reperitum fuerit in conſtitutionibus, per definitores Capituli generalis, in quo hæc conſtitutio confirmabitur, removeatur. *Ceterum de celebratione Capitulorum generalium Malvenda ad annum Chriſti* 1220 *cap.* 21, *& Conſtitutiones Ordinis Prædicatorum diſt.* 2 *cap.* 8 *ac* 9 *conſuli poſſunt.* AUCTORE G. C.

693 *Bernardus Guidonis in Libello de Magiſtris Ordinis Prædicatorum apud Edmundum Martene tomo* 6 *Collectionis ampliſſimæ col.* 402 *&* 403 *de iiſdem comitiis hæc habet :* Anno Domini MCCXX ſanctus Dominicus primum generale Capitulum Bononiæ celebravit : in quo Capitulo per conſtitutionem perpetuam, omnibus temporalibus abdicatis, reſignando tam præſentibus quam futuris, Ordo Prædicatorum pauperratem voluntariam eſt profeſſus : in quo etiam fuit ſtatutum, ut Capitulum generale uno anno Pariſius, alio anno Bononiæ celebretur, ita tamen quod ſequens immediatè Capitulum deberet proter ſolemnitatem numeroſi tunc Conventus apud Bononiam celebrari, ſicut & factum fuit. Multa etiam fuerunt ſtatuta ibidem, quæ uſque hodie in Ordine obſervantur. Huic Capitulo interfuit Frater Jordanis, ſucceſſor beati Dominici, ſicut ipſemet in ſuo libello deſcribit. *Hoc teſtimonium infrà in Actis* S. Dominici *num.* 64 *ex ipſo B. Jordano audiemus.* *& Bernardus Guidonis ſummatim memoravit.*

E

694 *Laudatus Edmundus Martene tomo* 4 *Theſauri anecdotorum à col.* 1669 *Capitula generalia Ordinis Prædicatorum ex Ms. Toloſano edidit; ſed non invenit ſingularia hujus primi & aliquot ſequentium Capitulorum decreta, quæ jam dudum perierunt, aut alicubi deliteſcunt : nam antiquus eorum collector, quem Bernardum Guidonis eſſe ſuſpicamur, ibidem col.* 1669 *ante illa Acta Capitulorum generalium ita præfatur :* Ab anno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo uſque ad annum ejuſdem Domini benedicti milleſimum ducenteſimum quadrageſimum, de actis Capitulorum generalium pauca, quæ potui reperire, inferiùs annotavi. Ab anno verò Domini MCCXL uſque ad annum Domini MCCCXIII, quo hæc ſcripſi, habentur completiùs recollecta, quibuſdam tamen exceptis, pro quibus ſuo tempore recolligendis & complendis ſpatia vacua locis ſuis inferiùs dimittuntur. *Deinde ibidem de primo Capitulo Bononienſi ferè memorat eadem, quæ jam numero præcedente retulimus.* *ciſi nobis deſint ipſa hujus Capituli Acta,*

F

695 *Etiamſi ignoremus multa, quæ in his primis comitiis geſta ſunt, tamen præter jam memorata Theodoricus de Appoldia inferiùs apud nos cap.* 16 *narrat, quomodo* S. Dominicus *tunc magiſtratum abdicare voluerit, & ad demonſtrandam ejuſdem Sancti humilitatem, ex veteribus monumentis refert ſequentia :* Præſidens autem Capitulo humilis Servus Chriſti, dixit inter Fratres : Ego ſum dignus depoſitione, quia ſum inutilis & remiſſus. Et qui ſanctitate & auctoritate major erat omnibus, multum ſe humiliavit in omnibus coram omnibus. Cumque ceſſionem ipſius nequaquam Fratres admittere acquieſcerent, decrevit ex eorum beneplacito, ut deinceps ſtatuerentur diffinitores, qui haberent poteſtatem ſuper ipſum & totum Capitulum diffiniendi, ſtatuendi, ordinandi, donec duraret Capitulum; ſalva impoſterum reverentia magiſtrali .... Prædicatorum Ordinem ad utilitatem Eccleſiæ divina diſpenſatione erectum, ac à Sede Apoſtolica ritè confirmatum Chriſti confeſſor beatus Dominicus auctoritate ejuſdem Sedis hactenus regendo cum omni ſanctitatis diligentia gubernarat. Nunc autem illuſtres dicti Ordinis viri ipſum *tamen alium deſcimus, Sanctum ibi cum magna animi demiſſione*

AUCTORE G. C.

pſum in hoc Capitulo ceſſionem humiliter petentem unanimi caritate ſibi ac devotione voluntaria concorditer prætulerunt. Magiſter igitur & rector ab eis conſtitutus, fuit in illis ſicut unus ex illis, niſi quod rigore primus, abſtinentia, vigiliis, jejuniis, & caſtigationibus in ſe ipſum maximus, ſanctitate ſummus, humilitate exſtitit altiſſimus. *Hæc infrà teſtibus oculatis in proceſſu Bononienſi confirmabuntur.*

ſe fruſtra voluiſſe ſupremo Ordinis magiſterio abdicare,

696 *Malvenda verò in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1220 *cap.* 14 *ex his & ſimilibus monumentis ita concludit :* Sic igitur Vir Dei, qui præ humilitate generali Magiſterio Ordinis & ſupremæ præfecturæ, quam Apoſtolica auctoritate ſibi impoſitam hactenus geſſerat, renuntiare cupiebat, communi definitorum & totius generalis Capituli conſenſu, electus eſt generalis Magiſter & ſummus totius Ordinis prælatus; & quod antè à Pontifice habebat, nunc electione Fratrum accepit, ſeu potius communi conſenſu, auctoritatem ſupremi præſidentis, quam in totum Ordinem à Sede Apoſtolica acceptam exercebat, Fratres acceptarunt, agnoverunt, probarunt, inſpexerunt, venerati ſunt; & ſi opus eſſet, ipſi de novo eum in ſuum Magiſtrum & præfectum eligebant, ipſumque humiliter rogarunt, ut eam poteſtatem deinceps exerceret & continuaret, eoſque, ut hactenus fecerat, gubernaret, regeret, & quidquid auctoritatis ipſi poterant ex vi illius religioſi cœtus & confirmati Ordinis, vel more vel ſtatutis, aut ratione approbatæ in Eccleſia Religionis in ſe ipſos dare, eidem ſancto Patri pleniſſimè permiſere. *Dein fuſè diſſerit de auctoritate Magiſtri generalis, poteſtate definitorum, ac regimine Ordinis Prædicatorum : quæ omnia nos curioſis harum rerum lectoribus aſſignamus, ac ibidem pervolvenda relinquimus.*

B

& edidiſſe decretum de ſtricta paupertatis obſervantia,

697 *Porrò Malvenda ad eumdem annum* 1220 *cap.* 17 *circa abdicationem poſſeſſionum ac redituum, in illis comitiis ſtabilitam, hæc obſervat :* Mirus euangelicæ paupertatis amor, & ardens illa Chriſtianæ perfectionis ſitis, in pectore Dominici exæſtuans, Virum apoſtolicum ad ſanciendam ſeveram illam de paupertate conſtitutionem adegit. Sed cum res Ordinis, uti videmus, in eum ſtatum evaſerint, ut exiguæ poſſeſſiones & redditus in communi à Conventibus pro modica & temperata alimonia Fratrum ſint admiſſæ, paucis videndum, quamdiu rigor illæ diſciplinæ regularis de non habendis poſſeſſionibus in Ordine noſtro viguerit, & ut cœperit remittere, quanam occaſione vel cauſa poſſeſſiones inductæ fuerint, & num contra ſtatuta majorum & ſancti patris Dominici factum, ut redditus & bona ſtabilia Conventus noſtri poſſiderent. Nam quod quidam aiunt, ſanctum Dominicum maledictionem Dei & ſuam in eos fulminaſſe, qui poſſeſſiones in Ordinem importaſſent, agemus fuſius de his in obitu Viri Dei anno ſequenti, cap. 37, quando ea exſecratio ab eo jacta traditur.

C

cujus mitigationem poſtea inductam Antonius Senenſis excuſat,

698 *Deinde ibidem cap.* 18 *& ſequentibus copiosè de hac re diſputat, & auctoritate S. Thomæ, S. Antonini, aliiſque rationibus probat, ſtabiles poſſeſſiones licitè poſtea in Ordinem Prædicatorum inductas eſſe. Nos neutiquam dubitamus, quin illa primi Capituli conſtitutio poſtmodum legitimè mutata fuerit, & propterea libenter acquieſcimus argumento Antonii Senenſis ſeu Luſitani, qui in Chronico Prædicatorum pag.* 19 *&* 20 *rem totam expedit his paucis verbis :* Anno MCCXX beatus pater Dominicus generalia comitia celebravit Bononiæ; & in eis ordinavit, ne poſſeſſiones ullas aut redditus haberent Conventus noſtri, & habitis renuntiarent. Et quidem, ſi ea hoc noſtro ſeculo in nobis fervens charitas perduraſſet, quæ in patribus noſtris viguit olim, in populo etiam Chriſtiano ad erogandas eleemoſynas non jam foret adeo diminuta vel potiùs exſtincta, opportuna admodum eſſet hæc Religionis ſtatui conſtitutio. Sed illo antiquo fervore ſpiritus in nobis tepefacto, & in populo per cupiditatem (quæ utique eſt charitatis venenum, teſte Auguſtino) charitate ſopita & exſtincta, oportuit ſecundùm conditionem legum, quæ ſive eccleſiaſticæ fuerint, ſive civiles, variatis temporibus, etiam mutantur interdum, hanc conſtitutionem Pontificia diſpenſatione mutari: nam experientiâ hodie comprobatur clariſſimâ, quod regularis diſciplinæ integritas hoc ſeculo noſtro ægrè poteſt, regulariter ſaltem, ita conſiſtere, cum Conventus neceſſariorum premuntur penuriâ; quinimo ibi abuſus conſurgunt innumeri, & exſecrabile proprietatis vitium fit multis familiare. D E

& cui ſtrictioris paupertatis decreto,

699 *Nunc diſcutienda ſunt nonnulla, quæ in iiſdem comitiis geſta memorat Flaminius, dum in Vita S.* Dominici *lib.* 2 *fol.* 45 *verſo imprimis hæc ſcribit :* Anno autem MCCXX primam per dies Pentecoſtes generalem ſynodum Bononiæ celebravit ea potiſſimùm de cauſa, ut quædam ad ſtabiliendum magis & amplificandum Ordinem pertinentia in tanto patrum conventu decerneret. Convenere autem ad edictum, ut de diverſis quidem aliis locis, ita Pariſio quidam. Primum verò decretum fuit, ut prædia omnia, quæ ad eam diem Prædicatores poſſederant, ubicumque eſſent, ſine mora dimitterent: quod quamvis (ut ſuprà oſtendimus) agitatum antea fuiſſet, ac propterea ſacris virginibus Prulianenſibus multa eſſent condonata, non tamen publicè adhuc decretum id fuerat, ut bonis talibus Ordini interdiceretur.

ſicut & veſtium mutationi, dicuntur Fratres Toloſani reſtitiſſe,

700 Cumque Tholoſani quidam Prædicatores hanc rem moleſtè ferrent, & auctoritate juſſi Apoſtolica nolle parere ſynodo viderentur, nec etiam vetus indumentum deponere, ac Virgineum accipere, Pontificem maximum appellarunt; qui cum Romam ea de cauſa ituri, prius Bononiam venirent, graviter mulctati ſunt: nam, petente beato Dominico, Bononienſis magiſtratus nummos, quos ſecum attulerant, & equos illis ademit. Nec paſſus eſt Vir ſanctus præſenti ſynodo intereſſe, ut exemplo ceteris eſſent, & continuò Tholoſam abirent, juſſit; qui demum ſibi ipſis diſplicentes, & factum ſuum improbantes, ſynodo paruerunt, & juſſum indumentum accepere. Ita de ſervanda impoſterum euangelica paupertate, ac geſtando virginali habitu, lata ibi lex & promulgata eſt. *Quidam ſcriptores hanc Flaminii narrationem mitigant; alii autem cum Echardo eamdem, tamquam fabuloſam, totam explodunt, ut poſtmodum videbimus.* F

quod certè tunc non contigit, ſi unquam factum fuerit.

701 *Si id unquam factum fuerit, certè poſt hæc prima comitia fieri oportuit, ut Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 2 *rectè contendit ſequenti ratiocinio :* Hoc ipſo anno MCCXXI, *inquit*, procul dubio contigiſſe putamus, quod auctores referunt de Fratribus Toloſanis, detrectantibus parere conſtitutionibus Capituli generalis ſuperioris anni, & ad Pontificem Romam ea de cauſa euntibus, atque à ſancto Dominico detentis & increpatis: nam

A nam quamvis Flaminius, id anno ſuperiori in ipſo Bononienſi Capitulo factum exiſtimet, ac tum id non potuerit accidere, niſi poſtquam Acta Capituli generalis Toloſam delata & publicata fuere, & in ea contentione ultrò citróque oportuerit multa inter ſanctum Dominicum & ipſos per litteras agitari, in quibus non modicum tempus interceſſiſſe neceſſum fuerit, veriſimilius eſt, controverſiam anno ſuperiori verſari cœptam, hoc anno tandem finitam & compoſitam, ut Antonius Senenſis in Chronico pag. 21 & alii annotarunt. *Ceterùm infrà ſuo loco examinabimus, an veroſimiliter id umquam revera contigerit.*

Statuerat Sanctus curam rerum temporalium Fratribus Converſis committere;

702 *Interea pergamus cum Flaminio, qui in Vita* S. Dominici *fol.* 46 *hæc præcedentibus ſubjungit:* In eadem ſynodo optavit beatus Dominicus [ſe] abdicare Magiſterio; ſed id paſſi non ſunt patres. Quoſdam etiam inſtituit (diffinitores vocant) quos in ſe quoque poteſtatem habere voluit, ut arbitrio illorum & juſſu vel abdicaret [ſe] Magiſterio, vel id retineret, qui & ipſi, ut abB dicaret, non permiſere. Ex eorum numero fuit inſignis vir Jordanis Theutonicus, qui tunc vix tertium menſem in Ordine agebat. Voluit etiam beatus Dominicus, ut ab iis tantùm, qui Converſi dicuntur, temporalia tractarentur, à reliquis ſpiritalia, ne quid illorum ſtudiis, ne quid prædicationibus & divinis officiis impedimento eſſet. Sed non permiſere diffinitores, veriti, ne Prædicatoribus accideret, quod & Grandimontenſibus, qui ob talem cauſam defeciſſe dicebantur: quorum ſententiam Vir ſanctus æquo animo tulit, & approbavit. *Quod Flaminius hîc refert de deſiderio abdicandi ſupremum Magiſterium, jam ſuprà ex antiquioribus monumentis expoſuimus; ad illud autem, quod de adminiſtratione rerum temporalium Fratribus Converſis relinquenda tradit, etiam Theodoricus infrà in Actis num.* 194, *&* S. *Antoninus parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 4 § 12 *alludunt. Id ipſum F. Joannes Hiſpanus infrà in Proceſſu Bononienſi num.* 30 *clarè explicabit. Quod denique addit de exemplo Grandimontenſium, explicatione nonnulla indiget.*

ſed ſententiam mutavit, territus exemplo laïcorum Grandimontenſium,

703 *Bollandus noſter ad diem* VIII *Februarii egit de* S. *Stephano, fundatore Ordinis Grandimontenſis, & ea occaſione in Commentario prævio* § 2 *retulit aliqua ex Cardinale Jacobo de Vitriaco, qui cap.* 19 *Hiſtoriæ Occidentalis, Ordinem Grandimontenſem ita deſcribit:* Eſt altera C Fratrum Religio ſeu regularis inſtitutio, quæ de Grandimonte nominatur, quorum caput & originale monaſterium in partibus eſt Aquitaniæ. Hi ſiquidem Grandis-montis Fratres à principio Ordinis prudenter inſtituerunt, quod monachi ſpiritualibus & divinis officiis tantummodo intenderent, temporalium adminiſtratione & providentia laïcis Fratribus credita & relicta. *Deinde Ordinis regulam explicat, & ad rem noſtram hæc ſubdit:* Licet autem monachis & viris ſpiritualibus videatur expedire, temporalium adminiſtrationem, ſeu qualecumque dominium, non habere, ut tantò tranquilliùs ſpiritualibus vacare valeant, quantò de temporalibus non cogitant, inimicus tamen humani generis & totius religionis callidus impugnator tam ſanctis quam & ſalutaribus invidens inſtitutis, hac occaſione murmur valdè pernicioſum, ſeditionem & ſcandalum aliquando ſuſcitavit inter clericos & laïcos, monachos & Converſos prædicti monaſterii Grandis-montis. *Poſtea ibidem exponitur, in qua re potiſſimùm ſuperbi iſti laïci peccaverint, & quomodo demum clericis ſubjecti fuerint.*

quorum ſuperba inſolentia

704 *Sed iſta Converſorum Grandimontenſium inſolentia graphicè depingitur in litteris, quas Edmundus Martene tomo* 1 *Theſauri Anecdotorum à col.* 845 *nuper inſeruit, & in quibus monachi Grandimontenſes apud Innocentium III Pontificem poſt alia ſic miſerabiliter conqueruntur:* Ipſi ſiquidem laïci nos opprimunt ultra quam credi poteſt, & affligunt, & de die in diem ſuis aſtutiis ſuæ nos ſatagunt ſubjicere ſervituti. De ſervientibus facti ſunt domini, magiſtri de diſcipulis, Fratres de nuntiis, & divites de egenis. Nolunt corrigi, ſed corrigere; non doceri, ſed docere. Volunt videri philoſophi, cum ſint omnino ſtolidi. Sapientes autem ſunt, ut faciant mala; bona autem facere neſciunt, quia à Deo non ſunt. Domos ſiquidem Ordinis, quibus præſident, deſtruunt, inſtituta Religionis violant, bona communia diſſipant, conſanguineis, notis, & amicis ſecularibus ea nequiter erogantes, & ſic Hebræos ſpoliant, abutentes præcepto Domini, & Ægyptios ditant, & ideo de E receptis & expenſis juxta mandatum tuum, domine, nolunt reddere rationem; ſed contradicunt dicentes, quod curam habent temporalium de mandato tuo, & prout voluerint, diſpenſabunt. *Sequuntur deinde atrociora laïcorum iſtorum facinora, quæ brevitatis ac verecundiæ cauſâ omittimus.*

ex monumentis coævis hîc breviter indicatur,

705 *Habebant tamen Converſi illi magnificos ſuperbiæ ſuæ patronos, ut colligimus ex epiſtola Innocentii III Papæ, qui tomo* 1 *ejuſdem Theſauri anecdotorum col.* 847 *Robertum de Corchon Cardinalem, eorumque fautorem acriter reprehendit his verbis:* De tua prudentia mirari coginur & moveri, quod cum aliis debeas eſſe vivendi forma, & religionis & honeſtatis exemplar; tu, ſicut ex tuarum reſcriptis perpendimus litterarum, materia diſſenſionis & ſcandali dignoſceris eſſe factus: nam cum Converſi Grandis-montis jam dudum calcaneum ſuum erexerint contra Priorem & Clericos loci ejuſdem, tu Converſos ipſos, ut majoris elationis cornua aſſumerent, & in faſtuoſam mentem * aſcenderent ſuperbiæ grandioris, ipſos protinus, cum fuiſti legationis tuæ fines ingreſſus, ſub tua protectione ſuſcipiens, inhibuiſti præfato Priori, ne quid contra ſtatum Fratrum Ordinis permutare modo quolibet attentaret; mandans tam archiepiſcopis, quam epiſcopis, ceteriſque eccleſiarum prælatis, ac univerſis Chriſti fidelibus, ut contra ipſum F Priorem ipſos fideliter tuerentur *&c. Poſt hæc Pontifex totâ illâ epiſtolâ nervosè oſtendit, quod iſte Sedis Apoſtolicæ legatus in hac cauſa multipliciter erraverit, ac limites ſuæ poteſtatis tranſgreſſus fuerit.*

** forte faſtuoſum montem*

& refellitur error Flaminii qui falsò putavit,

706 *Jam ab hac explicatione ſeu digreſſione revertamur ad Flaminium, qui de iiſdem comitiis agens in Vita* S. Dominici *eodem fol.* 46 *ſic pergit:* Dum hæc ſynodus haberetur, recepti ſunt in Ordinem Prædicatorum præclari duo viri, & humani ac divini juris ſcientiâ inſignes, Raymundus Barchinonenſis Decretalium ſcriptor, ac poſtea totius Ordinis generalis Magiſter loco tertius, & Joannes Theutonicus, Pontifici maximo charus pœnitentiarius, ac non multo pòſt ad epiſcopatum Boſſinæ promotus. Et cum non multò pòſt epiſcopatu [ſe] abdicaſſet, totius Ordinis generalis Magiſter quartus poſt beatum Dominicum factus eſt, de quo quædam infrà dicemus, quæ quantus vir fuerit, oſtendent.

707 *Sed*

AUCTORE G. C.

S. Raymundum in hoc Capitulo ad Ordinem Prædicatorum admissum esse.

707 *Sed constat, Flaminium errasse in assignando tempore, quo S. Raymundus de Peñafort Ordinem Prædicatorum amplexus est, ut Malvenda in Annalibus ad annum Christi* 1222 *cap.* 9 *evidenter ostendit his verbis :* Mansit Raymundus Barcinone Canonicus & præpositus illius ecclesiæ ad præsentem usque annum MCCXXII, summa cum doctrinæ & probitatis laude in ore omnium celebris, quo anno mota lite inter Berengarium de sancto Vincentio & Bernardum Rapacem, Canonicos ecclesiæ Barcinonensis, uterque Berengarii episcopi consensu judicem arbitrum in ea causa delegerunt sanctum Raymundum, atque totum litis judicium & arbitrium deposuerunt, ut in publico instrumento dicitur, in manu magistri Raymundi de Peñaforte, qui hoc anno MCCXXII, decimâ quartâ Martii sententiam in causa tulit, subscripsitque manu propria in hæc verba : SIGNUM MAGISTRI RAYMUNDI DE PEÑAFORTI. Exstat tota de re ipsum publicum instrumentum autographum in archivo Capituli Barcinonensis. Atque hoc eodem anno in die Parasceues, sumpto sanctæ Religionis habitu, sanctum Raymundum Ordinem Prædicatorum

B ingressum, affirmat Nicolaus Rosellius. *Deinde tempus illud variis monumentorum testimoniis confirmat. At ex memorato instrumento satis patet, etiam hallucinatos esse illos auctores, qui ingressum S. Raymundi ad annum* 1218 *vel* 1219 *retulerunt. An autem Joannes Theutonicus tempore hujus primi Capituli ad Ordinem receptus fuerit, ut visum est Flaminio, curiosis Ordinis Dominicani historiographis accuratè indagandum relinquimus, cum hactenus apud antiquos scriptores nondum invenerimus determinatum annum, quo eximius ille vir, & postmodum generalis Magister, habitum Prædicatorum susceperit.*

§ XXXVIII. Sanctus post primum Ordinis sui Capitulum generale ad diversas Italiæ civitates excurrit.

C *Quamvis Sanctus post prima Ordinis sui comitia*

Flaminius, Castillus, aliique recentiores scriptores passim tradunt, S. Dominicum *post finita prima Ordinis sui comitia ad varias Italiæ civitates excurrisse, inter quas nonnullæ gloriantur, sese bis terve diversis temporibus eumdem Sanctum hospitem habuisse. Saltem ex veteribus instrumentis post hunc commentarium edendis constabit, Sanctum Mediolani, Mutinæ, & in quibusdam aliis Italiæ urbibus aliquando substitisse. Sed antiqua illa documenta non exprimunt determinatum tempus, quo sanctus Ordinis Fundator ad eas accesserit. Quare hîc præfari cogimur cum Malvenda, qui in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1220 *cap.* 31 *lectorem de apostolicis illis sancti Viri excursionibus ita monet :* Nos, quia in hac visitatione sancti Dominici seriem temporum & locorum, quæ invisit, exactè exprimere nequimus, nec ordinem itineris exponere licuit, simul hîc omnia, quæ investigare ea de re potuimus, dabimus, gesta nimirum in his urbibus, quas adiit Vir Dei à Bononia profectus. *Nos hoc paragrapho idem faciemus, omissuri tamen ea, quæ infrà in Actis aliisque antiquis instrumentis referentur.*

709 *Joannes Petrus Puricellus in Dissertatione Nazariana cap.* 109 *num.* 16 *ex Ambrosio Taegio in hanc rem profert sequentia :* Finito autem Capitulo generali, beatus (*nimirum* Dominicus, *ut Puricellus supplet*) toto illo anno planum Lombardiæ circuivit, prædicationi & saluti animarum intendens. Pervenit itaque Mediolanum in festo sancti Barnabæ apostoli, & ad Conventum Fratrum declinans, magnum ibi reperit numerum Fratrum, à quibus summo cum honore & omnium lætitiâ receptus fuit. Post non modicum arripuit eum febris, in cujus accessione jugiter orabat. Unde Frater Bonvisus, de quo suprà mentio sæpius facta est, qui socius ejus tunc temporis erat, per signa vultûs deprehendit, ipsum multas consolationes recipere divinas, ac cælestia contemplari. Discedente verò febre, librum ante se deferri fecit, lectionemque legi faciebat. Postmodum cœpit Deum laudare & Fratribus prædicare ; convalescensque de infirmitate, valedicens Fratribus, inde discessit. *Hæc ad annum Christi* 1220 *refert, & numero sequente addit,* S. Dominicum *anno* 1221 *post celebrationem secundi Capituli rursus Mediolanum venisse, quod alterum iter Mediolanense postea discutietur.*

D *ad aliquas Italiæ civitates excurrerit,*

E *tamen interdum rediit Bononiam ;*

710 *Dum Taegius hîc dicit, quod* S. Dominicus *planum Lombardiæ* toto illo anno *circuierit, id ita intelligendum est, ut Sanctus interdum Bononiam redierit : nam Bononiæ erat festo Assumptionis Deiparæ, quemadmodum discimus ex sequenti narratione, quam Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 50 *sic instituit :* Viri vitæ venerabilis, Alatrini episcopi, fidelissima attestatione res infrà scripta comperta est, qui hoc etiam F. Joanni de Columna, Priori Fratrum tunc temporis in Romana provincia solicitè perquirenti per suas litteras proprioque sigillo communitas transmisit. Hic cum adhuc esset Prior monasterii Casamaris * de Ordine Cistercienſi, quodam tempore dum à bonæ memoriæ Papa quondam Honorio in Theutoniam missus, per Bononiam iter faceret, ad dilectum virum Dei Dominicum, cum quo magnæ familiaritatis notitiam dudum Romæ contraxerat, visitandum accessit. Erat autem tunc temporis Bononiæ magister quidam Conradus Theutonicus, cujus ingressum ad Ordinem Fratres mirabiliter affectabant.

* *Const.* Casamariæ

711 Cum ergo in vigilia Assumptionis beatæ Mariæ vir Dei Dominicus cum præfato tunc Priore, quem intimo diligebat affectu, secretam atque consolatoriam de divinis vitæque cælestis deliciis collocutionem haberet, familiari quadam confidentia, exigente materia, dixit ei : Fateor tibi, Prior, quod tamen adhuc nulli umquam exposui, nec tu alteri, quamdiu vixero, revelabis, quod numquam adhuc à Deo in hac vita aliquid petii, quod non assequerer juxta votum. Ille verò vehementer admirans, & desiderii, quod habebant Fratres circa conversionem supradicti magistri Conradi Theutonici, conscius, confidenter adjecit : Pete ergo, Pater, ut det tibi magistrum Conradum ad Ordinem, cujus Fratres introitum tam ardenter flagitare videntur. At ipse, Rem, inquit, Frater bone, difficilem postulasti. Si tamen volueris in hac nocte orationi mecum insistere, confido in Domino, quod nos à petitionis nostræ desiderio non fraudabit.

ubi Conradum precibus suis mirabiliter ad Ordinem attraxit,

712 Finito itaque Completorio, Fratribus ad quiescendum pergentibus, vir Dei Dominicus in ecclesia, præsente dicto Priore & vidente, remansit, & in oratione more solito pernoctavit. Peractis verò solemniter tam celebrium matutinarum

& festo Assumptionis Deiparæ in eumdem recepit ;

narum vigiliis, illucescenteque die, convenientibus ad Primam Fratribus, cum cantor incepisset JAM LUCIS ORTO SIDERE, ecce lucis verè sidus novum futurus magister Conradus subitò veniens, & ad pedes beati patris Dominici se posternens, habitum Ordinis & instanter petiit & perseveranter accepit: quo statim cum Fratribus aggregato, Deus omnipotens servi sui Dominici & præcedens verbum & sequens, quàm ab effectu suo nequaquam vacua fuerit*, indicavit. Narravit quoque prædictus episcopus, quod, cum beatus Dominicus rogaret, ut hujusmodi factum secretum haberet, dum viveret, & ipse episcopus responderet, quod fortassis priùs quam ipse moreretur, respondit beatus Dominicus, quod sciret ipse, post eum se * supervicturum; quod & postmodum rei demonstravit eventus, cum multo plus quam XX annos post beatum Dominicum ipse vixerit. *Excepta hac postrema prædictione, quam exitus probavit; Constantinus Urbevetanus in Actis* S. Dominici *num.* 42, *& Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi historialis cap.* 110 *eamdem historiam narrant.*

* *lege* fuerint

* *fortè* eum post se

B 713 *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 34 *in notis ad similem Constantini Urbevetani narrationem solerter advertit; Alatrium esse civitatem episcopalem Campaniæ, Romano Pontifici immediatè subjectam, ad cujus cathedram Prior iste Cisterciensis postea evectus fuit; & hinc rectè corrigit Malvendam, & Menologos Cistercienses, qui ex corrupta Vincentii Bellovacensis editione hunc Priorem vocant Alacrinum vel Alacrionem, & ita appellationem sedis pro nomine proprio istius episcopi perperam acceperunt. Ab his in errorem inductus est Angelus Manrique, ut satis ostendit, dum in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi* 1220 *cap.* 4 *num.* 8 *post allegata Malvendæ verba sic disserit:* Ergo ex his, si exactè perpendantur, non solùm annus colloquii Alacrini cum beato Dominico, sed & mortis ipsius deduci potest: quippe si ab eo supervixit viginti annis, consequitur obiisse MCCXL, non tamen quoto episcopatus anno, nec cui ecclesiæ præsederit, quod neque in aliis invenire hactenus potui. *Denique Augustinus Sartorius in Historia elogiali Ordinis Cisterciensis, non ita pridem vetero-Pragæ edita, tit.* XI *pag.* 305 *& tit.* XXVII *pag.* 898 *ad eumdem scopulum bis impegit.*

in qua historia Echardus

C 714 *Quapropter Echardus loco proximè citato sic concludit:* Legendum itaque ALATRINUS EPISCOPUS; ille verò haud dubie est, qui decimus nonus inter episcopos Alatrinos ab Ughello numeratur, nomine Joannes, qui jam sedebat anno MCCXXXIII, ut constat ex diplomate, eo anno, mense Junio, Indictione sexta, dato, & ab eodem Ughello relato, quo dictus Joannes episcopus cum suis Canonicis Stephano presbytero Cardinali sanctæ Mariæ trans Tiberim dat ecclesiam sancti Benedicti pro monasterio sancti Sebastiani. Hunc autem esse, evincitur ex ipsamet relatione, in qua dicitur sic scripsisse Fratri Joanni de Columna, tum provinciæ Romanæ Priori, quod munus iste jam obibat prima vice anno MCCXXXVI. *Licet hoc Echardi argumentum solidè episcopum Alatrinum istius temporis demonstrare videatur, tamen circa hanc rem nobis scrupulum ingerit Ughellus ipse, dum in novissima editione Veneta Italiæ sacræ tomo* 1 *col.* 290 *de Jacobo episcopo Alatrino & memorati Joannis decessore, ita scribit:* Jacobus vivebat anno MCCXXXVI, quem nonnulli scriptores Cardinalem fuisse affirmant, è Comitum gente Anagnia, ac

errorem quorumdam neotericorum corrigit,

IX Gregorii affinem; sed ut multùm conatus sim, hoc ipsum perspicuè reperire non potui. *Quid si error in numeros aut seriem præsulum Alatrinorum irrepserit, vel, sicut ibidem Echardus asserit, Joannem cum successore confundi, & mortem illius ab Ughello nimis diu differri contigerit?* AUCTORE G.C.

715 *Quod verò ad tempus rei gestæ attinet, Echardus cum Malvenda consentit, id anno Christi* 1220 *contigisse, & illam chronologiam probare nititur, quando paginâ mox citatâ in notis circa conversionem Conradi Theutonici hæc observat:* Iste Ordini nomen dedit XV Augusti, MCCXX: nullo enim alio anno festum Assumptionis beatæ Virginis Dominicus Bononiæ celebravit; anno verò sequenti in comitiis generalibus ad Pentecosten habitis datus est primus Teutoniæ præfectus provincialis. *At illa argumentatio rem nondum omnino conficit: nam hactenus non videmus, cur* S. Dominicus *Bononiæ anno Christi* 1219 *festum Assumptionis Deiparæ celebrare non potuerit, cum ex antiquis monumentis tantummodo constet, Sanctum æstate anni* 1219 *Bononiam venisse, & ibi Kalendis Septembris certo certiùs fuisse. Sed illa testimonia non impediunt,* E *quo minus jam ibidem per unum alterumve mensem Sanctus antea substiterit. Si igitur cum Soëgio adventum illum Bononiensem mensi Julio affigamus, potuit* S. Dominicus *anno* 1219 *Bononiæ festum Assumptionis beatissimæ Virginis celebrare, adeoque mense Augusto anni* 1219 *memorata historia evenire. Facilè tamen admittemus, id contigisse anno Christi* 1220, *quamvis certior hujus rei chronologia eruenda esset ex tempore, quo præfatus Prior Cisterciensis, & postmodum episcopus Alatrinus, ab Honorio III Pontifice in Theutoniam seu Germaniam missus est, quod hactenus ignoramus. Quare circa annum nihil certi determinamus, & ad alias Italiæ urbes cum Sancto nostro proficiscimur.*

& nos circà annum rei gestæ aliquid observamus.

716 *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1220 *inter alias Italiæ urbes, quas S. Franciscus ex Oriente redux adiit; recenset Bergomum, & ibidem num.* 5 *ad propositum nostrum hæc narrat:* Adfuisse asserunt (*nimirum Bergomi cum S. Francisco*) sanctissimum Prædicatorum Institutorem, & habitasse in saecello sanctæ Mariæ Magdalenæ, sito in arce; Franciscum verò in oratorio sancti Vigilii episcopi Tridentini, sito prope ipsam arcem, quo tempore erat pastor hujus urbis Joannes Novariensis è familia Torniella, quem sancti Viri sæpius visitabant, & cum eo multis ad animarum salutem agebant. Monachos vallis de Astino sub ipsa urbe frequenter invisebant, & apud eos Dominico sacra facienti sancta humilitate & charitate pius Diaconus Fratribus ministrabat. Tandem clerus, senatus, populusque Bergomensis sanctis Viris ab urbe recessuris duas ecclesias dederunt in Fratrum suorum habitationem; sancto Dominico, quæ sancti Stephani dicebatur; sancto Francisco, quæ sancti Joannis Baptistæ, & hodie Minorum est conventualium: quibus occupatis, & relictis, qui contigua adderent habitacula, Brixiam perrexerunt. *Antonius Guarnerius Canonicus in Commentariis de Vita & rebus gestis Sanctorum Bergomatum fol.* 127 *& sequente similia distinctè ac eleganter memorat, penes quem aliosque scriptores recentiores fidem hujus traditionis relinquimus, cum auctores veteres de illo utriusque Sancti congressu non meminerint.*

Waddingus asserit, SS. Dominicum & Franciscum fuisse Bergomi,

R

717 *Deinde ambo illi illustrium Ordinum Fun-*

AUCTORE G. C.

datores dicuntur veniſſe Brixiam, quam urbem non minus favorabilem & piam expertus eſt uterque Patriarcha, *ut Waddingus ibidem num. 6 tradit. At miramur, nullam diſtinctam hujus commorationis Brixienſis memoriam exſtare apud obvios ſcriptores Dominicanos, cum Jacobus Malvecius, nuper inter Scriptores Rerum Italicarum tomo 14 à col. 777 editus, jam à trecentis & pluribus annis in ſuo Chronico Brixiano cap. 94 ſeu ibidem col. 899 ſcripſerit ſequentia :* Illis in diebus beatiſſimus Dominicus, Ordinis Fratrum Prædicatorum pater & conditor, Lombardiæ loca perambulans, hanc urbem ingreſſus eſt. Hîc apud baſilicam ſanguinis ſanctorum Fauſtini & Jovitæ hoſpitium habens, illic quoſdam religioſos viros ſub jugo ſuæ ſanctiſſimæ regulæ Chriſto domino ſervire conſtituit. Sanè prægrandi devotionis & reverentiæ cultu eumdem locum obſervandum & ſacra religione putavit.

& Brixiæ, quod Brixianum illius iter

718 Qui cum ibidem diebus multis inducias ageret, juxta ipſam eccleſiam verſùs ſeptemtrionalem plagam, ut à ſenioribus traditum eſt, arborem junibarum * plantavit, de cujus radicibus plantulæ exortæ ſunt, à quibus & diebus meis plancta * convaluit. Hoc autem potius ad ſuam ſuorumque Fratrum recreationem, quam ad ipſius memoriam creditur eſſe factum. Poſt hoc verò ab hac civitate diſcedens, per loca multa Chriſti domini Euangelium prædicando, qui vita & actibus ſemper floruit, tandem ab hac luce ad æternam patriam migravit anno ab adventu Chriſti Jeſu domini noſtri MCCXXI. *Ferdinandus Ughellus iſtud Brixianum* S. Dominici *iter etiam memorat, quando in editione Veneta Italiæ ſacræ tomo 4 col. 546 inter geſta Alberti epiſcopi Brixienſis de benevolentia hujus antiſtis erga Sanctum noſtrum ejuſque Ordinem ita ſcribit :* Adhuc viventem ſanctum patriarcham Dominicum, Ordinemque non ita pridem à ſe fundatum proferentem Brixiæ excepit, & in honore habuit, eidemque locum idoneum attribuit, qui peramplo ædificando cœnobio poſſet ſufficere. Inde digrediens, Gaulam *, ſui Ordinis inſignem virum, loci præfectum reliquit. *De hoc Fratre Guala, qui ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Brixienſem evectus eſt, & memorato Alberto ſucceſſit, in Actis poſt hunc Commentarium edendis mentio occurret.*

*ex antiquo Chronico confirmamus, * forte* juniperum ** lege* planta

B

* *al.* Gualam

C

719 *Denique Waddingus in laudatis Annalibus Minorum ad eumdem annum* 1220 *num. 6 ſanctum ſuum Fundatorem Brixiâ Cremonam, & alterum* S. Dominici *cum illo congreſſum ita narrat :* Venerunt demum Franciſcus cum ſocio Cremonam, quæ nobilis civitas eſt in Cenomanis Italis, in eadem regione Lombardiæ Tranſpadanæ, ubi per aliquot dies hæſerunt, & monaſterii ædificandi ſitum adepti ſunt, quod dum ædificarent, ſupervenit ſanctiſſimus patriarcha Dominicus, qui ad dilectum ſuum Franciſcum viſendum ſtatim conceſſit. Cum unà eſſent, & longum de divinis rebus ſermonem haberent, convenere ad eum cœnobitæ, qui penuriâ puræ laborabant aquæ, rogantes utrumque, ut Deum precarentur, ne putei ſui aqua turbulenta & cœnoſa eſſet. Fuit aliquamdiu inter Viros ſanctos certamen, uter aquæ benediceret : demum beatus vicit Franciſcus. Igitur beatus Dominicus afferri ſibi vaſculum ex ea juſſit aqua, cui poſtquam benedixit, in puteum mitti, ac paulò pòſt inde hauriri aquam voluit, quæ quidem puriſſima & hauſtui optima inventa eſt, ac fuit deinceps & perduravit. *Sic ille ex Flaminio & Ferdinando de Caſtillo, quos in margine citat, & quorum poſterior lib. 1 cap. 50 putat, cœnobitas illos, qui puræ aquæ inopiâ laborabant, Franciſcanos fuiſſe.*

ac inde eos deducit Cremonam, ubi traditio eſt,

D

720 *Nicolaus Janſſenius in Commentario ad Vitam* S. Dominici *pag. 253 & ſequente, iſtam puræ aquæ penuriam civibus attribuit, & eamdem rem diverſimodè ex aliis ſic refert :* Hanc amicitiam ſartam tectam conſervavere duo ſanctiſſimi Patriarchæ ; qui deinde iterum ſe mutuo amplexati ſunt in civitate Cremonenſi (ubi adfuit etiam ſancta Clara) anno MCCXVIII, ſi vera aſſerit chronicon ejus urbis vulgatum ab Antonio Campo & Vincentio Cavitello : Ferdinandus autem de Caſtello refert, id contigiſſe anno MCCXX, poſtquam ſanctus Dominicus Mediolano, ubi graviſſima fuerat corporis ægritudine conflictatus, veniſſet Cremonam. In hac civitate, ut prædictum chronicon enarrat, duo Viri ſanctiſſimi nobile miraculum patravere. Puteus erat ad ipſum pomerium aquâ turbida & fœtidâ, civibus nulli commodo nec uſui. Illam iſti in vaſe ad Sanctos deferunt, & rogant, uti conſignent ſacra benedictione. Auditæ ſunt preces civium ; ſed pia quædam exſiſtebat contentio, cum alter alteri benedictionem impertiendam cederet. Tandem uterque ſimul impendit, & mox aqua illa perſpicua & ſuaviſſimi ſaporis reliquæ in puteo ſuperfuſa eſt, hodieque dulcedinem collatam divinitus conſervat. Ferdinandus de Caſtello tradit, noluiſſe ſanctum Franciſcum benedictionem impendere, & hanc datam à beato Dominico : qua in re (ſi geſta hoc modo) iſte ſuam humilitatem, quod ſacerdos eſſet Dominicus ; hic obedientiam, qua paruit amico, poſteris commendavit. *Ceterùm de tempore hujus congreſſus conſule Supplementum ad Annales Minorum anno* 1215 *num.* 4, *quod Taurini anno* 1710 *editum eſt.*

ambos hos Sanctos ſigno crucis

E

721 *Ludovicus Cavitellius in Annalibus Cremonenſibus ad annum Chriſti* 1218 *fol.* 78 *verſo & ſequente idem miraculum aliter narrat his verbis :* Divi Dominicus & Franciſcus unà cum diva Clara Aſſiſiate Cremonam acceſſerunt, & hoſpitati ſunt in domibus, in quibus olim fuit gymnaſium publicum extra portam Puleſellam ipſius civitatis, in quibus cum eſſet puteus, qui haberet aquas turbidas & lutulentas, & potui inſuaves, & ex eis hauſta hydria & portata coram ipſis per habitantes in eis domibus, & ad eorum interceſſionem benedictæ fuerint per ipſos venerabili ſigno ſanctæ crucis, & per eos, qui ipſas aſportarunt, projectæ in puteum, ejus omnes aquæ fuerunt purgatæ ab omni immunditia, & effectæ dulces & ſuaves ex gratia & virtute omnipotentis Dei, & ſumma fide in eum, ac bonitate & meritis ipſorum Sanctorum, & omnium illic incolarum ſtupore ; & adhuc exſtat puteus in eodem loco, in quo fuit templum ad honorem divi Guilielmi, tunc erecto monaſterio monialium Ordinis de Obſervantia divæ Claræ ſub vocabulo ſacratiſſimi Corporis Chriſti in vico ſancti Pauli ipſius civitatis, exhortantibus divis Dominico, Franciſco, & Clara.

inſipidam putei aquam in dulcem commutaſſe,

F

722 *Ex his patet, puteum iſtum adhuc notum fuiſſe ætate Cavitellii, qui Annales ſuos Cremonenſes anno* 1588 *typis vulgavit. Imò memoria illius perſeveravit uſque ad annum Chriſti* 1649, *quo propter ingruens bellum & nova civitatis Cremonenſis munimenta puteus coopertus, memoriam & venerationem perdidit, ut legimus in libello Italico, qui nuper Cremonæ editus eſt.*

qui puteus nuper retectus eſt, & cujus aquæ potu varia miracula hactenus patrantur.

In

A *In eodem libello narratur, quomodo hic puteus tandem anno Chriſti* 1728 *detectus fuerit, ac priſtinam venerationem recuperaverit. Quinimò benigniſſimus Deus anno* 1728 *&* 1729 *per interceſſionem* S. Dominici *& S. Franciſci multis ægris aquam ex hoc puteo bibentibus prodigiosè ſanitatem reſtituit, & ad gloriam utriuſque Sancti plura patravit miracula, quæ ibidem legitimis ac juratis teſtimoniis ſolidè confirmantur. Libenter hæc omnia ætatis noſtræ prodigia Latinè ediderem, ſi per occupationes licuiſſet. Quare præfatum libellum obtuli RR. PP. Prædicatoribus, ut ab aliquo idiomatis Italici perito Latinè verteretur, & poſt hunc Commentarium, præfixo interpretis nomine, typis excuderetur. Sed cum interpretationem iſtam obtinere non potuerim, & jam prælum numquam quieſcens me urgeat, omittere cogor illa miracula, quibus forſan quotidie nova accedunt. Cum tamen ea gloria poſthuma partim etiam ad S. Franciſcum ſpectet, poterunt prodigioſa illa beneficia, aliaque forſan acceſſura, Actis S. Franciſci ad diem* IV *Octobris inſeri, ſi PP. Franciſcani ea nobis Latinè communicaverint.*

B *Malvenda narrat, S. Dominicum Faventiæ prædicaſſe,*

723 *Interim pergamus ad Faventinam* S. Dominici *commorationem, quæ inſigni miraculo illuſtrata traditur, ut Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1220 *cap.* 32 *&* 33 *ex monumentis cœnobii Faventini refert in hunc modum:* Beatus pater Dominicus cum indefeſſè pro Ordinis ſui dilatatione laboraret, Italiæ partes ſedulò peragrabat, & inter cetera quamplura memoratu digna, quæ circa eum diſpoſitione divina contigerunt, hoc unum fideliter annotatur. Siquidem [per] Romandiolæ partes ferventi prædicationum zelo diſcurrens, Faventiam advenit; ubi tunc primùm apud eccleſiam ſancti Vitalis juxta portam commoratus, confluenti illic populo aliquamdiu prædicabat. Poſtmodum verò ulteriùs progrediens, Forlivium petiit, ibique paucis diebus permanſit, ac denuo Faventiam rediens ab epiſcopo civitatis eſt receptus: deputatâ ſibi camerâ cum ſocio, ibidem multorum dierum ſpatio manſit.

Ibique ab angelis de nocte ad eccleſiam deductum fuiſſe,

724 Cum itaque Sanctus Dei, ut conſueverat, nocte ſurgeret ad matutinas, viſi ſunt aliquoties duo pulcherrimi juvenes in ipſa hora luminaribus accenſis ad oſtium cameræ ejus accedere, & beatum Dominicum cum ſocio, januis penitus obſeratis, extra epiſcopatum ducere, ac poſt aliquantulum ſpatium etiam redire. Igitur ex inſpectoribus quiſpiam epiſcopo hæc nuntiavit: de quo cum ille ſtupens hæſitaret, voluit cum ipſis obſervans, id ipſum viſu potiùs experiri. Dum itaque matutinali hora prædictos juvenes cum ardentibus cereis, ſicut relatum fuerat, evidenter aſpexiſſet, foreſque diligenter omnino obſirmatas agnoſceret, facto mane, ad Sanctum Dei pergens, ſic illum affatur: Dilectiſſime Pater, ſcio, te optimè noſſe, quod ſcriptum ſit; Quoniam ſecretum regis abſcondere bonum eſt; opera autem Dei revelare & confiteri honorificum. Quapropter precor, inſinues, qui ſunt illi juvenes, qui nocte cum lumine inde te ducunt, atque reducunt. Ad hæc beatus Pater rem ſubticens, ne eam videretur agnoſcere, dixit: Heu reverende domine, de quibuſnam juvenibus percunctamini? Cui præſul: Scientes, inquit, duos juvenes vos inde cum luce comitari, ſimulque vobiſcum reverti, in nomine Chriſti, qui ſint, & quo pergatis, ut declaretis, oramus.

725 Hac obteſtatione motus Vir Dei Dominicus, humiliter ait: Domine, ut ego, quod à me quæritis, explicem, vos meam petitionem excipite. Quo annuente, ſic eſt proſecutus: Noveritis planè, reverende præſul, omnes vitæ meæ labores, jam diu ad proximorum ſalutem anxius aſpirans pro Ordinis mei dilatatione inſtantiſſimè adhiberi. Quare numquam quietus, Hiſpaniam, Gallias, Italiam, & omnes penè partes occiduas frequenter & cum anxietate perambulans, omni ſtudio ut Ordini Fratres, & Fratribus loca multiplicentur, invigilo. Ex quo aliquantulum hîc demoratus, ſi Fratribus meis idoneam manſionem Deus præparaſſet, cum orando inquirerem, duos angelos hos, quos ſciſcitatus es, ſub juvenum ſpecie ad me miſit, qui matutinali tempore ad eccleſiam ſancti Andreæ inter Vineas ſæpius me perducentes, ibi devotè Matutinis perſolutis, & adorato Domino, etiam huc reducebant. Hoc autem ideo Deus vobis innoteſcere voluit, ut locum ipſum pro dedicando Conventu Fratribus meis confidentiùs expeterem. Supplex ergo, ut mihi concedatur, elaboretis, deprecor.

AUCTORE G. C. *ut ipſe Sanctus fateri coactus eſt epiſcopo,*

F *qui cœnobium Prædicatoribus exſtrui curavit in ea urbe,*

726 Epiſcopus autem, hoc audito, eum tenerrima charitate amplexatus, ait: Omnino id faciam, Pater. Eodem itaque die ad civitatis rectores rem expoſuit, & eccleſiam illam ſancti Andreæ cum circumjacente ſpatio patri ipſi Dominico pro Fratrum Prædicatorum manſione, ſub publico inſtrumento, ſolemnique communitatis ſigillo, obtinuit deſignari. Inſuper quoque epiſcopus, quò prompta populo prædicandi beato patri Dominico facultas adeſſet, pulpitum ex lapidibus in media fronte palatii prætoris ſuper publicum forum erigi procuravit; ibique beatus pater Dominicus divini verbi ſemina populo Faventino largiter miniſtravit. Ex tunc igitur cœperunt in prædicto loco ſancti Andreæ ab urbis civibus pro conſtruenda Fratribus domo fundamenta jactari & parietes erigi; eccleſiâque illâ amplificatâ, atque ad latus Occidentis clauſtro diſpoſito, dormitorioque, & aliis quibuſdam completis, in tantum populi devotio ac ſolicitudo profecit, ut ſpatio breviori Fratres circiter viginti ibidem hoſpitarentur. In horum autem memoriam adhuc in via publica, Imolenſi appellata, pulpitum antedictum apparet, & adhuc exſtat via, per quam à duobus prædictis angelis divus pater Dominicus ſociabatur, quæ ex illo eventu ANGELORUM VIA uſque in præſentem diem nuncupatur.

E

ubi, præter alia poſthumâ harum rerum veſtigia,

727 *Hæc relatio non præfert magnam vetuſtatem, & colloquium iſtud* S. Dominici *cum præſule Faventino videtur magis rhetoricè exornatum, quam hiſtoricè certum: auctor enim in illo adducit potius ea, quæ probabiliter in ſimili caſu dici potuerunt, quam quæ dicta fuiſſe conſtat. Propterea tamen in dubium non revocamus ſubſtantiam hujus hiſtoriæ ſeu traditionis Faventinæ, quam Julius Cæſar Tondutius in Hiſtoria Faventina, Italicè anno* 1675 *excuſa, part.* 2 *pag.* 252 *ex F. Michaële Pio contrahit, & pro qua antiquiorem auctorem non allegat. Certè cuperemus, ut tam illuſtre miraculum vetuſtioribus documentis probaretur: nam eorum, quæ Malvenda citat, antiquitatem & auctoritatem ignoramus. Attamen piæ Faventinorum perſuaſioni non refragamur, etiamſi jam ſæpius experientiâ didicerimus, traditiones hujuſmodi populares ſine idoneis inſtrumentis cautè admittendas eſſe. Sed miramur, in his monumentis Faventinis nullam ſieri mentio-*

AUCTORE G. C.

tionem de perpetua pulpiti iſtius memoria poſthuma, quam Flaminius in Actis S. Dominici *lib. 2 fol.* 49 *commemorat his verbis :* Præcipuè verò Faventiæ conſtitit, ubi multos commoratus eſt dies; qua in urbe, cum ad ejus conciones numeroſa nimis multitudo confluereret, cives publicè ſuggeſtum illi loco celeberrimo fabricarunt, ubi ſæpè concionatus eſt, ac poſt illum beatus Thomas, ac Petrus martyr; cautumque eſt, atque in hunc uſque diem ſervatur tribus illis Sanctis reverentia, ne alius quiſquam diverſi Ordinis in eo concionetur.

Legitur recens inſcriptio,

728 *Porrò circa erectionem pulpiti lapidei, quæ in ſuperiori relatione memoratur, difficultas quædam nobis occurrit : Malvenda namque hanc hiſtoriam, & conſequenter erectionem lapidei pulpiti, quod hac occaſione conſtructum eſt, anno Chriſti* 1220 *affigit. Laudatus verò Julius Cæſar Tondutius in opere Italico mox citato pag.* 21 *Latinam Prædicatorum Faventinorum inſcriptionem marmori inſculptam exhibet & explicat his verbis :* ANNO DOMINI MCCXVIII, CUM BEATUS PATER DOMINICUS PRO FERVENTI FIDEI ZELO ET ORDINIS DILATATIONE ITALIÆ PARTES SEDULO PERAGRARET, FAVENTIAM DEVENIT, ET A REVERENDISSIMO CIVITATIS EPISCOPO BENIGNE ACCEPTUS EST, QUI UT PROMPTA POPULO PRÆDICANDI BEATO PATRI DOMINICO FACULTAS ADESSET, SUGGESTUM HOC EX LAPIDIBUS ERIGI PROCURAVIT, UBI SANCTUS PATER DOMINICUS DIVINI VERBI SEMINA POPULO FAVENTINO LARGITER PRÆDICAVIT, AC A REVERENDISSIMO EPISCOPO CIVITATISQUE RECTORIBUS ECCLESIAM SANCTI ANDREÆ INTER VINEAS CUM CIRCUMADJACENTE SPATIO PRO FRATRUM MANSIONE PRECIBUS IMPETRAVIT. LAPIDEM HUNC (ALIO VETUSTIORE CONSUMPTO) HUMILES EJUS FILII IN TANTI PATRIS MEMORIAM GRATITUDINIS ERGÔ RENOVARUNT MDXC. *Quomodo annus Chriſti* 1218, *in hac inſcriptione expreſſus, cum chronologia Malvendæ cohæret?*

B

in qua occurrit difficultas chronologica,

729 *Non neſcimus, quod præfatus Tondutius duplicem* S. Dominici *adventum diſtinxerit, & pag.* 247 *ſine ullo ſolido fundamento aſſerat, Sanctum anno* 1218, *atque iterum poſtea anno* 1221 *Faventiam veniſſe. Sed illa chronologia cum Actis* S. Dominici *non concordat, & ea diſtinctio certè repugnat monumentis Faventinis, quæ ſuperiùs ex Malvenda retulimus : in his enim omnia tribuuntur eidem præſuli Faventino, cum interim Ughellus in editione Veneta Italiæ ſacræ tomo* 2 *col.* 500 *de duobus iſtorum temporum epiſcopis Faventinis ita ſcribat :* Rotlandus igitur, tranſlato nuper Ubaldo, tamquam dignus ſuffectus eſt, cum eſſet Cathedralis præpoſitus anno MCCX. Deceſſit MCCXIX. *Tum de immediato Rotlandi ſucceſſore hæc addit :* Albertus ex Præpoſito ad hanc ſedem promotus eſt anno MCCXX. Fratres Prædicatores in civitatem recepit. *Si igitur* S. Dominicus *anno* 1218 *Faventiam venerit, & anno* 1220 *vel* 1221 *rurſus eò redierit, primus illius adventus ſub Rotlando, alter ſub Alberto collocandus eſſet. Nihilominus jam relata monumenta Faventina indicant, totam hiſtoriam ſub uno eodemque epiſcopo contigiſſe, & Joannes à ſancta Maria in Actis Gallicis* S. Dominici *lib. 4 cap. 6 antiſtitem illum expreſſè* Albertum *appellat. Quapropter Faventini in gratiam ſuæ traditionis hæc inter ſe concilient, aut chronotaxim Ughelli evertant.*

C

730 *Poſt has ſimileſque excurſiones Sanctus iterum Romam diſceſſit, & Florentiâ tranſiens ibi feminam ſolutioris vitæ, quam antea converterat, & per annum ab obſeſſione dæmonis liberaverat, rurſus à dæmone vexari permiſit, eamque tandem omnino ad frugem reduxit. Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 3 *plurimùm laborat, ut tempus hujus hiſtoriæ inveniat, & in ſua opinione textum Vincentii Bellovacenſis ac ſancti Antonini mutare cogitur. Verùm Echardus tomo* 1 *pag.* 32 *in notis ſeriem chronologicam hujus rei ſic aptè diſponit :* Ut hæc hiſtoria cum ſerie geſtorum beati Dominici conveniat, dicendum, illum, cum primùm ex itinere Hiſpano & Pariſienſi Bononiam acceſſit menſe Auguſto MCCXIX, & in quaſdam Longobardiæ civitates ſodales dilatandi Ordinis causâ mitteret, Florentiam etiam aliquos deſtinaſſe, præfecto iis ſuperiore F. Joanne Salernitano, viro inſigni : Dominicum ipſum poſtea anno eodem circa Novembrem Romam proficiſcentem, Florentiâ, ut ſuos viſitaret, iter inſtituiſſe, tumque concionibus, quas indeſinenter ubique habebat, Benedictam, de qua hîc, ad meliorem frugem adduxiſſe, & à maligno ſpiritu liberaſſe. Non dubitaverim, quin Sanctus anno ſequenti poſt Paſcha Româ per Viterbium Bononiam repetens, etiam Senis & Florentia tranſierit. Ut ut ſit, certè ſub finem anni MCCXX, puta Novembri, Romam rurſus vadens, Florentiâ denuo iter habuerit, & Benedictam tepidam & in rebus ſalutis negligentem reperiens, ea conſentiente, ipſoque rem Deo committente, iterum à maligno ſpiritu vexatam viderit.

D

qualem etiam Malvenda invenit in hiſtoria Benedictæ Florentinæ,

E

731 His ita explicatis, neceſſe non eſt, ut vult Malvenda, Conſtantinum, eumque excipientes Humbertum, Bellovacenſem & ſanctum Antoninum emendare, quodque illi omnes habent, ULTRA ANNUM ſanam perſtitiſſe Benedictam, expungere. Sed ipſe potius corrigendus Malvenda, qui de itineribus beati Dominici tribus his ultimis vitæ ſuæ annis haud accuratè agit. Opponit tamen Malvenda pag. 313 traditionem antiquam, noſtros ſcilicet Florentiam non acceſſiſſe, niſi anno MCCXX poſt Capitulum primum generale Bononiæ habitum; nimirum tum civem Florentinum, nomine Deusdedit, Bononiam veniſſe, ac domum quamdam Religioſis accommodam à ſe in planitie Ripolitana exſtructam, ſancto Dominico obtuliſſe, qui continuò eò Fratres miſerit, ſicque ſibi à Seraphino Razzio ſcriptum. Sed facilis reſponſio. Si monumenta antiqua proferrentur, rem ita ſe habere teſtantia, libens acquieſcerem; ſed traditionem abſque documentis fruſtra opponat quis notitiæ antiquæ Romanæ provinciæ, juxta quam Conventus Florentinus poſt Romanum ceteros antiquitate præit, qui proinde jam anno MCCXIX erectus fuerit : nam Senenſis poſterior anno MCCXX, menſis Martii die XIV certò fertur inchoatus, nempe à ſodalibus, quos Dominicus, tum Romæ exiſtens, eò miſit, qui die indicata cum domus hoſpitalis Magdalenæ curatoribus tranſegere. *Jam paragrapho ſequente illam Benedictæ Florentinæ hiſtoriam narrabimus ex teſte aurito & fide digniſſimo, eamque conferemus cum alia fabuloſa ejuſdem hiſtoriæ narratione, ut lector ex hac collatione ſemel evidenter agnoſcat ingenium Alani de Rupe, qui veræ alicui rei plurima falſa admiſcere conſuevit.*

F

quam Echardus probabiliore modo diſponit.

A

§ XXXIX. Vera narratio de converſione Benedictæ Florentinæ, quæ cum fabuloſa ejuſdem converſionis hiſtoria conferri poteſt.

Conſtantinus Urbevetanus, aliique veteres ſcriptores

C *Onſtantinus Urbevetanus in Actis* S. Dominici *num.* 35 *converſionem Benedictæ Florentinæ, & mirabilia eam ſubſecuta, exponit his verbis:* Rem promo, quam tanto ſecuriùs refero, quanto per eamdem, circa quam geſta eſt, Sororem Benedictam videlicet ancillam Chriſti, inſtructus certiùs devotè ſcribo. Hæc namque mulier multo tempore mundo dedita, carnis illecebris vacabat; ſed culpa tandem pœnâ non caruit: nam hanc malignus ſpiritus per intervalla

B temporum graviter vexare cœpit. Erat autem vicina eccleſiæ, in qua tunc temporis Prædicatores Fratres Florentiæ morabantur; quò adveniens vir Dei Dominicus, ipſam primitus ad pœnitentiam exhortando perduxit. Poſtmodum etiam vexationi ipſius compatiens, ſuis orationibus, ut ab ea malignus diſcederet ſpiritus, impetravit; ita ut quæ vix interpolatis diebus quietem modicam habere poterat, ultra annum vexationis ſolitæ moleſtiam non ſentiret.

narrant converſionem Benedictæ Florentinæ,

733 Verùm à vexatione carnis libera, vexari ſe deteriùs in animo deprehendit, & medicina corporis ſibi facta eſt protinus morbus mentis, tantoque negligentiùs à Dei ſervitio cœpit tepeſcere, quanto à carnis illecebra redivivis tentationibus fortiùs trahebatur. Quod ubi Viro Dei expoſuit, illeque beneficium præſtitum in ruinæ ſcandalum verſum vidit, blandè eam, an reduci vellet ad ſtatum priſtinum, requiſivit. Quæ cum voluntati Dei ſuæque diſcretioni committeret: Rogabo, inquit, igitur Dominum, filia, ut tibi fiat, quod ſaluti tuæ magis viderit expedire. Unde factum eſt, ut non poſt multos dies malignus ſpiritus ſuper corpus ancillæ Chriſti iteratò poteſtatem acciperet, quatenus anima ſalva permaneret, & vexatio, quæ priùs pœna culpæ exſtitit, poſtmodum fieret converſationis * remedium, & cumulus meritorum. *Ita teſtis ille omni exceptione major narrat totam hanc hiſtoriam, quam venerabilis Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 42, *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30 *Speculi cap.* 75, *& S. Antoninus parte* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 4 § 6 *iiſdem ferè verbis retulerunt.*

C

* *Humb.* conſervationis

cum qua confertur narratio ejuſdem hiſtoriæ apud Alanum,

734 *Nunc audi & mirare verboſam facundiam Alani Rupenſis, qui eamdem rem variis ſtupendis exornavit epiſodiis, ſeu potius figmentis contaminavit. Quod ſi quis eruditus abundè convictus ſit præcedentibus argumentis de fabuloſa hujus auctoris indole, illumque tædio afficiat prolixa fictæ narrationis lectio, is ad paragraphum ſequentem tranſiliat. Cum tamen Joannes à ſancta Maria ſtrenuè pugnet pro auctoritate Alani, & forſan adhuc aliquos commilitones habeat, in illorum gratiam ex ipſo Alano tranſcribimus hanc longam hiſtoriam, ut utramque narrationem commodè inter ſe conferant, & ex hoc ſpecimine maturè judicent, quam fidem hic ſcriptor in aliis hujuſmodi narratiunculis aut revelationibus mereatur.*

735 *Igitur in editione Moguntina Alani re-*

divivi à pag. 514, *ſeu parte* 5 *cap.* 60 *legimus ſequentia:* Fuit quædam mulier in civitate Florentia Tuſciæ, nomine Benedicta (*omitto hic pauca verba parentheſi incluſa, & alio charactere expreſſa, eo quod potius videantur editoris, quam auctoris*) nobilibus orta natalibus, & incomparabili decorata pulchritudine. Annos adoleſcentioris vitæ perdidit & conſumpſit lubricis diſcurſibus. Tandem facta eſt ibidem publica meretrix in laqueum maximum perditionis animarum. Quam videns beatiſſimus Dominicus, ſponſus ſingularis beatiſſimæ virginis Mariæ, miratus eſt nimiam ejus pulchritudinem, ſimul & ejus turpitudinem, & doluit vehementer de ipſius & multarum animarum, Chriſti ſanguine redemptarum, perditione. Dei autem nutu peccatrix illa poſt ſermonem Dominici, ex ejus ſermone compuncta, venit ei ad confeſſionem. Cui poſt cetera, confeſſione facta; Vis, inquit Dominicus, ut Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſponſum tuum, & dulciſſimam Mariam, matrem ſuam, orem pro te, ut te reponant in illum ſtatum, qui magis tibi expediens eſt pro tua ſalute? Cui illa: Etiam, pater dulciſſime, rogoque humiliter & deprecor, ut ſic facias. Surgenſque Dominicus à ſede confeſſionis, mox pro illa oravit.

AUCTORE G. C. *qui fingit, Benedictam illam fuiſſe publicam meretricem,*

E

quæ poſt converſionem ſuam à plurimis dæmonibus obſeſſa fuerit

736 Et ſtatim multitudo dæmonum corpus mulieris intravit, & per annum integrum ſic ligata & obſeſſa permanſit non ſine magno totius populi ſtupore atque terrore, & ſignanter amaſiorum ejus, & aliorum multorum hominum carnalium. Quid plura? Poſt annum Dominicus rediens, ſuam captivam viſitavit. Tunc illa fletibus & ſuſpiriis maximis deprecabatur eum, ut ſibi manus porrigat pietatis, liberando eam ab hoſtibus humani generis. Quod ille libenter annuit, ſignoque crucis facto, virtute Pſalterii Virginis Mariæ (per quod magnalia ſemper ſolitus erat facere) dæmones omnes ab illa fugavit, qui erant numero quadringenti quinquaginta. Ob hoc ipſi in pœnitentiam injunxit diebus ſingulis tria dicere Virginis Mariæ Pſalteria, in quibus ſunt tot, ſcilicet quadringenta quinquaginta AVE MARIA contra tot prædicta dæmonia. Res dolenda! Audi, quid ſequitur.

F

& ab iis per preces S. Dominici liberata, ad priſtinam luxuriam redierit,

737 Poſtquam illa infeliciſſima peccatrix fuit ab illis liberata & ſibi derelicta, in ea inceperunt carnis iterum incendia excitari, carnales cogitationes ſuccreſcere, & nova deſideria carnalium pomparum ebullire. Amatores priſtini ad eam redeuntes, cum eam primæ gloriæ & corporis pulchritudini cernerent reſtitutam, ad peccandum ſolicitabant, adeo ut miſerrima illa, Dei miſericordiæ & gratiæ oblita, priſtinis actibus malignis, profundiuſque, quam antea conſueverat, ſemetipſam manciparet. Ad eam penè innumerabiles currunt, & fit theatrum diaboli gravius, quam umquam fuerat. Novum ſpectaculum! Dominicus piiſſimus præfatæ Benedictæ audiens ruinam, innumerorum hominum perniciem, ad eam concitus Dei ſpiritu veniens (cum tamen longinquis tunc eſſet in partibus) eâque repertâ in domo, miſerorum ſtipatâ ſolatiis, cunctiſque divina luce fugatis, facie terrifica ad eam converſus, ait: Eſtne, inquit, ô filia, verum, quod Chriſto & virgini Mariæ promiſeras, vitam ducere immaculatam? Agnoſcens quidem jam cognoſce, grandem jacturam tibi à Domino imminere in vindictam, niſi te citò pœniteat recidivaſſe. Quod illa audiens, cum tremore tacens & obſtupeſcens, non audebat loqui. Tum inquit

AUCTORE G. C.

Vir Dei : Sequere me ; & duxit eam eâdem horâ, ſicut tunc fuit, meretricali habitu indutam, in majorem eccleſiam, in qua populorum multitudo maxima advenerat, ibique pro tribunali ſedens confeſſiones illius maledictæ audivit, cunctis videntibus, & in immenſum ſtupentibus. Nova Dei manus & ſtupenda ! Confeſſione facta, ait Dominicus ad eam : Vis, filia, pro tua & aliorum ſalute, te dulciſſimæ Matri committere miſericordiæ ? Ad quem illa paupercula tremens ac ſtupens, ait : Etiam, domine; fiat ejus voluntas.

& quam ideo dæmones quadringenti quinquaginta rurſus poſſederint.

738 Cum igitur Dominicus (qui in omnibus ſuis petitionibus ad votum exaudiebatur) paululùm pro ipſa oraſſet, ſubitò cunctis cernentibus à quadringentis & quinquaginta dæmonibus, ut priùs, eſt arrepta, & coram omnibus horribiliter vexàta. Capitur, catenatur, ligatur, & ululans ac clamans maximo cum ſtridore & horrore omnium, qui adſtabant, ad domum deducitur. Dominicus autem ſubitò diſparens, poſt horam repertus eſt Pariſiis. Sic igitur illa miſera per annum & amplius obſeſſa permanſit, & quotidie horribiliter vexabatur. Tempus tamen qualibet die habebat quietum & liberum, quo tria Virginis Mariæ Pſalteria frequenter orabat : nec eam tunc illo tempore vexare poterant vel impedire, licet ad extra percuſſionibus tabularum, aut murmure vocum ſeu tractionibus veſtimentorum ejus vel crinium molirentur pauperculam illam à ſervitio Dei Matris impedire.

B

Teſte eodem Alano, hæc mulier ad tribunal divinæ juſtitiæ trahitur,

739 Cum igitur tantis tribulationibus agitaretur beatæ virginis Mariæ & Dominici captiva paupercula, contigit quadam vigilia Mariæ virginis, quod attonita & in ſpiritu rapta (Dominico iterum jam ſubitò ad eam Dei nutu reverſo, & pro illa ſuppliciter Deum orante) cernit, ſe ad tribunal Chriſti in infinitum terribiliter pertrahi, agminibus Sanctorum ſole fulgentioribus vallati ; liberque ingens ad modum cellæ vel cameræ eſt delatus, ſignis maledictionis & inferni conſignatus : in eo perfectè tota vita Benedictæ illius erat depicta ſimul & deſcripta. Jubetur illa paupercula primi folii picturam & ſcripturam intuëri & legere ; quæ ſcriptura tanti erat terroris & oneris, ut multo libentiùs fornacem incendii centum quinquaginta ſtadiorum intraſſet, quam ut ſolum primum folium reſpexiſſet.

C

& cogitur legere librum vitæ ſuæ,

740 Tunc tremens ac ſtupens, clamare altis vocibus cœpit, dicens : Heu, heu me maledictam & non Benedictam ! Cur miſera veni in mundum ? Cur malè fortunata præ aliis filiis Evæ & filiabus, tot malis repleta ſum ? Væ mihi miſeræ maledictionis filiæ ! Væ parentibus, qui me genuerunt, & non docuerunt ! Et heu ! væ amplius his, qui primò me deceperunt. Heu, heu me ! Quò pergam ? Quò ibo ? Ubi latitabo ? Quò fugiam ? Quid dicam, aut quid faciam ? Heu, heu me miſeram ! Infernum apertum ad me ſuſcipiendum intueor ; Judicem mihi terribiliorem inferno conſpicio. Heu me ! Cur juvenis non ſum mortua ? Cur non in cunis ſum exſtincta ? Sed heu prolixâ vitâ malâ ad has extremas miſerias ſum deducta ! O ſi ſciviſſem iſta tanta pericula & bene cognoviſſem, utique ſanctè viviſſem. O ſi mundus, & mundanæ mulieres iſta, quæ video, cognoſcerent, quid hujuſmodi cogitarent ? Quid dicerent ? Quid facerent ? Væ mihi abominationis filiæ, & confuſionis, miſeriæ & omnis immunditiæ, baratro horribilis turpitudinis & omnis iniquitatis ! Brevia fuerunt mea gaudia, & ecce heu heu ! pro illis intueor ante me mihi parata eſſe æterna ſupplicia !

D

quæ lectio eam intolerabilibus tormentis afficiebat ;

741 Sicque clamans & in terram corruens coram ſummo Judice, dolore immenſo agitabatur. Ad quam Judex iratus terrifica voce ait : Surge, inquit, ſurge ; fac quod dixi, & lege in tuo libro coram omnibus, quæ feciſti. Legitque illa primam primi folii marginem & vidit : cunctæque litteræ & apices ſibi videnti cum figuris varia inferebant tormenta, ut longè facilius fuiſſet & dulcius mitiuſque corporis mortem ſufferre, quam libri illius minimæ litteræ ſufferre dolorem. Res horrenda ! Vellet, nollet, hæc miſera primi folii paginam libri mortis legit cum tantis clamoribus, ſuſpiriis, lamentis & doloribus, ut viribus deficiens, quaſi mortua ante Judicem procumberet : quam tamen atrociùs terribiliſſimus Judex inclamans, conſummare totius libri ſui ſcripturam jubet. Cumque folium aliud ad legendum verteretur, ſic clamavit paupercula illa cum tanto terrore, pavore, & tremore præ timore pœnarum ſequentis ſcripturæ, ut etiam lapides & cetera inanimata, ſi eam audiſſent & intellexiſſent, cum ea feviſſent. Propterea adſtantes ipſi compatientes, ad Judicis genua ſunt provoluti, veniam poſtulantes iſti miſerrimæ pauperculæ ; quos Judex longè repellens, graviùs ſe per eam offenſum fuiſſe, & animas quamplurimas per eam perdidiſſe, aſſerebat ; & ideo juſtè iſtum librum, quem ipſa fecerat, totum legere debebat, & tandem ex illo condignam, ſicut meruerat, ſuſcipere ſententiam pro meritis ſuis.

E

ſed S. Dominicus ei ſuaſit, ut recurreret ad Deiparam,

742 Tunc unus de adſtantibus, qui, ut ſibi videbatur, erat ſanctus Dominicus (qui totam rei viſionem clariùs quam ipſamet cernebat) ad illam miſerrimam converſus, aiebat : Ad Mariam matrem Dei, cui in Pſalterio ſerviviſti, nunc celeriter clama, ut tui miſereatur. Tunc fortiter gemens & ſuſpirans, ad Dei genitricem Mariam converſa, humiliter ait : O Domina, dulciſſima miſericordiæ mater & regina, miſerere mei maledictiſſimæ peccatricis, in tantis anguſtiis pro delictis meis heu ! hîc jam ſtantis. Tunc Domina noſtra pro ipſâ Judicem orans & obſecrans, tandem ſub ſpe emendæ, illum placabat. Benigniùs, quam antè, illam Judex tunc alloquens ait : Ecce, filia, jam pœnitentiæ tempus tibi concedo. Vide ergo bene diligenter, per pœnitentiam cuncta deleas peccata, quæ ſcripſiſti in tuo mortis libro. Si autem aliter feceris, damnationis æternæ de te dabo ſententiam in die, qua non ſperas. Sic itaque diſparente viſione, ad ſe rediit, & Dominicum in eccleſia ſecum præſentem conſpexit ; cui celerius confeſſa attentius, & poſtulat modum, quo terrificum oportet delere librum. Ad quam ille : Commenda te, filia, virgini Mariæ : quæ enim te ſic juvit hodie, te ſibi ſervientem etiam in futurum adjuvabit indubiè ; aliò enim propero, & cum reverſus fuero, ſicut Dominus pro te mandabit, tibi manifeſtabo.

F

quæ ei oſtendit ſeptem lilia, in quibus videbat gravitatem peccati,

743 Itaque trium menſium ſpatio quotidie viribus totis dulciſſimam in Pſalterio ſuo ſalutabat Mariam. Adveniente Dominico, cum Miſſam celebraret, rapta fuit in ſpiritu, quaſi trium horarum ſpatio, in quo dulciſſimam Virginem intuetur ſe ſic alloquentem : Filia, filia, de modo delendi librum tuum infernalem ſæpius me rogaſti, & ecce ego Mater miſericordiæ adveni, ut artem & modum docerem te, qualiter ipſum totaliter delere poteris. Moxque lilium dulciſſima Maria proferens pulcherrimum, aureis litteris inſcriptum, dedit Benedictæ dicens : Lege, filia, & in hoc dele tua peccata. Iſta autem erat

lilii

A lilii ſcriptura : Memorare gravitatis peccati, & in hoc erga te miſericordiam Dei. Et cum illa obmuteſceret præ confuſione, Domina noſtra eam alloquens ait : Dico tibi, filia, quod tanta eſt gravitas minimi peccati mortalis & tam odibilis Deo, & omnibus Sanctis, curiæque cæleſtis paradiſi adeo deteſtabilis (ſi poſſibile eſſet) quod ego & omnes Sancti in cælo exiſtentes uno ſolo mortali peccaremus peccato, mox in infernum caderemus, & in æternum damnaremur. Ob hoc, filia, nonne Lucifer & tot dæmonum millia propter unicum ſolum peccatum mortale ſubitò de cælo ſunt expulſi & in æternum damnati ? Cum igitur, ô filia, tu magis demereris, quam omnes iſti, in numero peccatorum, & ſis indignior, miſerabilior, in infinitum minor & ipſis & nobis ſine ulla comparatione, humquid parva miſericordia & gratia tibi facta eſt ? Ergo tanta miſericordia debet te movere, ut redeas ad clementiam & gratiam per miſericordiam Conditoris. Quod audiens Benedicta, ſingultus & fletus virtute hujus lilii dabat abundantiſſimè.

B

mortem Chriſti & pœnitentias Sanctorum,

744 Poſt hoc benedicta Virgo in mulieribus Maria ſecundum protulit lilium ipſi Benedictæ legendum, in quo erat ſcriptum ; Memorare innocentiſſimæ Chriſti mortis, & Sanctorum pœnitentias attende. Si, inquit Domina noſtra, Deus Pater in tantum odio habuit peccatum, ut proprio Filio ſuo non pepercerit, ſed triginta tribus annis eum ad mundi injurias expoſuerit, & finali morte turpiſſima condemnari fecerit propter ſolum inobedientiæ peccatum Adæ, numquid ergo Deo debes quamplurimùm regratiari, qui uſque nunc dedit tibi pœnitendi tempus ſine pœna tui peccati, cum tamen ipſe Dei Filius à principio ſuæ conceptionis uſque ad mortem incluſivè pro te ſemper fuit omni inſtanti in tot anguſtiis mortis, quot Deum offendiſti peccatis ? Et inſuper non vides, quod qui magis fuerunt Deo grati, uti prophetæ, apoſtoli, martyres, confeſſores ac virgines, ac Sancti omnes, fuerunt in mundo magis tribulati ? Et tu miſerrima tanta mala feciſti, & tamen tot temporibus exſpectata es miſericorditer, & nullam pœnam ſuſtinuiſti. Quæ verba cor Benedictæ penetrabant, velut ſagittæ acutæ, & fontes in ea provocabant copioſos lacrymarum.

C

punitionem Adami,

745 Tertium lilium proferens ſapientiſſima Maria tradidit Benedictæ legendum, in quo erat hoc ſcriptum : Memorare punitionis peccati primi hominis & omnium juſtorum peccantium. Quod exponens Maria ait : O filia Benedicta, numquid non debet tibi tua vita multum diſplicere ex recognitione divinæ miſericordiæ, cum videas protoplaſtum Adam cum ſua conſorte Eva de paradiſo expulſum, mortis damnationem toti ſuæ poſteritati inferentem, & ſic eſuriei, ſiti, frigori, calori, & infinitis mundi calamitatibus uſque in finem mundi ſubjectum, ſicut patet? Ecce coram te vides divinæ ultionis gladium ubique & undique punire omni hora Adæ peccatum, & tamen tu tanta & tot mala toties, tam fœtida, tam horrenda, à tot annis commiſiſti, nec pro eis correpta fuiſti, ſed ſemper dulciter ſupportata. Nonne tibi, ô filia, hoc magnum & non modicum apparet ? Et amplius, nonne totus mundus penè in diluvio periit propter peccatum luxuriæ, non ſolùm homines, ſed etiam animalia cuncta & inſenſibilia, & quod maius eſt, pueri innocentes innumeri. Et tu tantis peccatis repleta non vis ad Deum converti, quæ nec adhuc aliquid mali paſſa fuiſti ? Vide, inquit, Sodomam & Gomorram, & civitates alias eis conjunctas, in quibus in igne de cælo deſcendente perierunt innumerabiles ferè innocentes cum eorum parentibus ; & tu habitaculum omnium vitiorum & peccatorum manes illæſa. Nonne patres omnes ſic in deſerto (quinimò Moyſes & Aaron ſanctiſſimi) mortui ſunt propter ſolam gloriam, aut murmurationem ? Et tu tam abominabile ſcortum, tam nefandis plena peccatis, necdum punita pro eis non recognoſcis erga te clementiam Judicis, tam ſeveri & terribilis aliis ? Quæ verba audiens Benedicta, tantis abſorbebatur fletibus & gemitibus, ut penè moreretur. AUCTORE G. C.

gratiam vocationis ſuæ ad fidem.

746 Quartum lilium clementiſſima mater Maria protulit filiæ ſuæ Benedictæ, in quo erat ſcriptum : Memorare, quomodo es vocata, & tot regna gentium & Judæorum à Chriſto non ſunt tracta. Quod exponens fons pietatis ſancta Maria ait : Numquid non, ô filia, magna tibi gratia facta eſt, quod Chriſtus te vocavit, totque reges paganorum, duces & nobiles, tam pulchros juvenes, & pulchras mulieres, fortiſſimos, ditiſſimos utriuſque ſexus tot annis jam ad legem ſuam non traxit ; te autem pauperculam, miſeram, & miſerabilem, & minimam omnium, carnalem & lubricam, ad ſui cognitionem adduxit ? Penſa hoc ergo, & penſa, an non tibi hoc magnum videatur, quod illi ſunt filii diaboli, & cum dæmonibus ambulant in cunctis peccatis, & vadunt per viam mortis deſcendentes in infernum ; & tu indigniſſima à Deo in baptiſmo es vocata ; angelis ſociata ; & in via ſalutis conſtituta. Cogita hæc, & recogita in hoc, quanta eſt tibi gratia & benignitas & clementia oſtenſa, & tamen plus omnibus Judæis & paganis ſine omni comparatione Deum tuum offendiſti. O quanti, putas, ſunt Judæi & pagani, qui nunc jejunant, cilicia continuò portant, & ſe acriter diſciplinant, ſilentium tenent, miſericordiæ opera implent, & tamen cum his omnibus ad inferna trahuntur. Et tu plena miſeriis & peccatis, huc uſque ſine pœnitentia & bonis, à Deo exſpectaris, & in viam ſalutis à me & angelis cuſtodiris. O ſi tales eſſent converſi & fideles, & talia circa eos fierent, quanta, putas, facerent pro amore Dei, ſi tanta faciunt cum errore ſeculi. Unde, inquit, nunc vide attentiùs ; quoniam in hoc tibi magis datur, quam ſi omni die viginti quatuor montes aurei tibi donarentur ; & tu tamen hæc non cogitas, neque times. Quod illa audiens & dentibus ſtridens præ terrore & timore quaſi exſanguis reddebatur, ſe cunctis miſeris miſerabiliorem cognoſcens.

E

F

pœnas peccatorum præteritorum,

747 Deinde quintum lilium pulcherrimum protulit benedicta Dei Mater & regina Benedictæ ancillæ ſuæ, in quo ſic ſcriptum erat : Memorare pœnas mundanas temporibus præteritis peccatoribus in iſto mundo inflictas. Quod exponens benedicta mater Maria ait : Numquid ſcis, quam pœnam habuit Saul, quam pœnam Cain, quam pœnam Pharao, Datan & Abyron, & multi ? Quanti, quæſo, fuerunt ſuſpenſi pro uno furto ? Quanti incenſi, combuſti & jugulati pro una luxuria ? Quanti autem flagellati, incarcerati, adjudicati, exactionati, & tribulati pro uno ſolo peccato à principio mundi ? Et tu cum infinita feceris mala, & nihil horum paſſa fueris, numquid parum tibi videtur ? Quinimò in vita donis naturæ & fortunæ dotata & ſervata fuiſti, indigna omni dono & immerita, cum plus omnibus tu promerueris. Quod illa audiens, & conſcientia remordente ita eſſe confitens, in immen-

AUCTORE G. C.

menſum confuſa, pedibus ejus provoluta, fletibus irremediabilibus humiliter veniam precabatur.

ac præſentium,

748 Sextum lilium protulit regina pietatis Maria, quod talem ſcripturam in ſe continebat: Memorare pœnas præſentium, & futurorum in hoc ſeculo viventium. Quod exponens ipſa Magiſtra omnium ſcientiarum, domina noſtra Maria inquiebat: Sanè, filia Benedicta, plerique hodie bonæ vitæ corruerunt, & tu erigeris; multique hodierna die propter unum ſolum mortale morientur: quidam enim miles dormiens, & ſuo ſcorto cohabitans, in ſomno ſubitò morietur pro hoc ſolo peccato. Et quidam in Anglia pro uno ſolo peccato iræ decollabitur. Et in hac civitate Florentia tres pro uno peccato comburentur. Hoc die plerique in una menſa pro peccato gulæ exſtinguentur. Quinimò & quidam religioſi ſine obſervantia viventes, propter proprietatis vitium ſingulariter, ac cum toto Conventu in Alemaniis comburentur, & cum oppido adjacente majori ex parte, quia participes ſunt peccatis illorum, & etiam defendunt illos. Et tu

B

ſceleſtiſſima uſque nunc remanes impunita. Item hodie aliqui efficientur leproſi, aliqui rabidi, aliqui dæmoniaci, aliqui infirmi, aliqui ſubmergentur, aliqui damnabuntur. Et tu omnibus illis pejor non agnoſcis Dei miſericordiam te vocantem? O quanti ſunt & erunt in hoc mundo, qui, ſi inſpirationem, quam habes, & occaſiones converſionis haberent, totis viribus ad Deum per pœnitentiam redirent. Vide ergo iſta, quoniam in hac miſericordia tibi exhibita magis tibi donatur, quam ſi centum mundi aurei tibi donarentur. Vide ergo & audi, quæ dico, & convertere ad Deum toto corde. Illa hæc audiens, & voces lamentabiles proferens, peccataque ſua confitens, capellam totam ſic lacrymis implebat, ut etiam ejus veſtimenta viderentur undique madefacta ſimul cum terra.

& damnationem variorum hominum,

749 Septimum lilium dedit domina noſtra inclyta & benigniſſima Maria præfatæ Benedictæ, in quo ſic ſcriptum continebatur: Memorare damnationem hominum præcedentium, præſentium, & futurorum. Quod exponens Mater pietatis ait: Non eſt aliquis damnatus, quin, ſi eſſet, ubi tu es, ſummè poſſet pœnitere. Et rurſum plerique

C

ſunt damnati & erunt, qui ſi tuam gratiam habuiſſent vel haberent, procul dubio ſalvati eſſent. O quanti ſunt pro uno ſolo peccato mortali damnati! Et tu, quæ tanta commiſiſti flagitia, adhuc es indamnata. O quanti uſque ad mortem fuerunt juſti, & in morte peccantes, fuerunt & ſunt damnati, juſto Deo juſtè hoc faciente vel permittente! Et tu miſera adhuc es viva. O quanti propter ſolum peccatum ignorantiæ ſunt damnati & damnabuntur; & tu, quæ tanta perpetraſti ſcelera ex certa malitia affectata, adhuc es reſervata, & impunita. Cognoſcis, quæ dico? Si credis, convertere; ſi non credis, iterum adverte, quæ dicuntur. Hodie puella una duodecim annorum propter ſolum peccatum luxuriæ, cum proprio patre occiſa, in æternum eſt damnata: & hodie in Hiſpania puer octo annorum ſubmergetur, & ſolum propter peccatum luxuriæ, quod cum ſorore egit, etſi non conſummavit, tamen inchoavit, in æternum damnabitur. Quid plura? Hodierna die quædam domina pulcherrima & nobiliſſima choreas ducens, coram omnibus ſubitò morietur, & propter chorearum peccatum damnabitur in æternum. Quinimò quidam ab omnibus bonus & quaſi ſanctus habetur in Lombardia, qui ſolum propter peccatum negligentis confeſſionis & non perfectæ conſcientiæ examinationis morietur, & in æternum damnabitur, cum tamen de hoc nullam haberet conſcientiam remordentem. Timeant ergo cuncti in poſterum groſſè confiteri & negligenter, ſicut heu! hodie quamplures faciunt.

D

quæ omnia Deipara exemplis confirmat.

750 Hodie etiam in hac civitate quatuor morientur, & unus burgenſis damnabitur propter ſolam negligentiam, quod filios ſuos & etiam ſervos diligenter ſecundùm Deum non erudivit. Quidam etiam curatus ſive paſtor in ſua perſona bonus, ſed quia negligenter, nimis rexit oves ſuas, & in examinatione confeſſionis non correxit, ſubitò morietur & damnabitur. Quidam etiam religioſus de cellario hodie corruens, fracto collo, morietur, & damnabitur propter hoc, quod non habebat firmum propoſitum vivendi ſecundùm ſtatuta & regulam ſui Ordinis, ad quod propoſitum habendum ad minus in voto & intentione ſub periculo peccati mortalis quilibet religioſus obligatur. Eſt autem & alius religioſus in alio monaſterio, qui hodie in peſtilentia ſubitò

E

morietur & damnabitur ſingulariſſimè propter hoc, quod negligenter & vagabundè dicebat Officium divinum. Et tu miſera peccatis plenâ, quæ plus in una hora, peccaſti, quam omnes iſti quatuor in ſua vita, non timebis, nec expaveſces, cum tamen hodie in hac hora duæ ſociarum tuarum in lupanari à ribaldis nunc jugulantur & damnantur? O ſi nunc tibi hæc contingerent, quid faceres, diceres, aut cogitares? Vide ergo, vide & penſa, quod in inferno ſunt multi te meliores, ſalvo ſtatu, qui tamen numquam ſalvabuntur. Et tu omnibus illis magis rea, adhuc non es damnata. Quid amplius vis audire? Cernis, quanta tibi bona Deus fecit, nec tamen facit aliis, te in immenſum melioribus? Vide ergo, & penſa bene, & nota, quæ dixi, ne poſt hæc ad infamiam tuam rediens, ruat ſuper te, abſque miſericordia, Dei ira: nam in hoc dono plus tibi donatum eſt, quam ſi tibi fuiſſent dati tot mundi lapidum pretioſorum, quot ſunt ſtellæ in cælo. Sic igitur hæc audiens ſupradicta paupercula ſignanter mortes ſubitaneas ſibi conviventium, & ſe ream ſupra modum agnoſcens, palpitare cœpit coram Virgine glorioſa:

F

venæ franguntur, & ſanguis per omnes corporis meatus fluit, & quaſi exanimata præ cordis anguſtia remanſit. Ad quam, poſt populi adſtantis clamorem, Dominicus adveniens de Miſſa (in qua tribus horis illis ſteterat, quibus præfata Benedicta in raptu fuerat, ſuppliciùs pro illa orando) cuncta, quæ dicta & facta fuerant erga filiam ſuam agnoſcens, & eam per manum apprehendens, ac in virtute Pſalterii virginis Mariæ conſignans, mox illam ferè mortuam integræ reſtituit ſanitati, populo univerſo adſtante & vidente, atque immenſas in cælum laudes proclamante.

Denique hæc femina reſipiſcens,

751 Poſt hebdomadem dierum cum devotiſſimus pater Dominicus celebraret in eccleſia beatæ Virginis, & illa Benedicta præfata præſens eſſet, vidit Dominicum in crucifixi ſpecie cum ſtigmatibus omnibus & corona ſpinea ad altare procedentem cum aſſiſtentia virginis Mariæ & plurimorum angelorum. Cumque facta eſſet conſecratio, apparuit Chriſtus viſibiliter in cruce extenſus cum omnibus ſignis paſſionis, ſtillabatque ſuper Dominicum ſanguinem diviniſſimum, & eum perfectè ſibi configuravit. Quo facto, vidit à dextris librum maximum, quem ptiùs viderat in judicio, candidiſſimum factum, ſed non-

A nondum ſcriptum. Cumque vehementiùs ſuper hoc miraretur, clara voce audivit Dominum Jeſum Chriſtum ſibi dicentem: Filia Benedicta, librum tuum ſeptem liliis deleviſti ab omni ſpecie ſeptem peccatorum mortalium. Vide, ut de cetero reſcribatur, non ut priùs, picturis infernalibus nigris & horribilibus, ſed litteris albis, rubeis. Sin autem; vindictam rurſus de te accipiam, & corrues. Quod audiens illa vehementer territa, & ad pœnam priorem venire pertimeſcens, propiùs accedens, & ad pedes dulciſſimæ Virginis Mariæ ſe proſternens, miſericordiam petebat, ne, ut priùs, tantis afficeretur pœnis.

habuit incredibiles revelationes ac cæleſtes favores,

752 Tunc miſericordiæ Regina chlamydem ſuam elevans, ex variis lapidibus pretioſis, de collo ſuo traxit Patriloquium pulcherrimum dicens: Hoc, filia, mihi donaſti, & ego illud tamquam torquem imperialem in collo meo defero: Filiuſque meus, quem cernis in cruce pendentem, ſimiliter pro torque regali habet ſuum ſertum, collo ſuo impoſitum miræ pulchritudinis & valoris, quæ tu nobis dediſti, & in

B quibus librum tuum mortis cum adjunctione liliorum deleviſti. Nunc ergo, filia, conſtanter age. Ecce Pſalterium meum, in quo in poſterum tua peccata & aliorum delebis, tibi commendo. Et in prima quinquagena, quæ eſt ex lapidibus pretioſis albis & claris, ſcribes in libro articulos Incarnationis filii mei & Dei, Jeſu Chriſti, meditando dignitates meas in ordine ad Filium ſecundùm omnes corporis mei partes, ſcilicet quam reverenter caput ei inclinavi, auribus ejus vocem audivi, manibus maternis & virgineis ejus tenerrima & pulcherrima membra contrectavi, ac materna miniſteria impendi, per ſingula membra diſcurrendo uſque ad pedes. Litteris autem rubeis ſcribes cum ſecundo ſerto, quod dices devotè ad horas Paſſionis Filii mei: quod ſertum eſt de rubeis lapidibus pretioſis, meditando ſcilicet hic quinquaginta articulos Paſſionis Filii mei, & habendo ante te crucifixi imaginem, & cuilibet vulneri AVE MARIA offerendo, nec non cum hoc meditando dolorem illius partis. Litteras autem aureas ſcribes cum tertio ſerto, quod erit ad honorem Sacramentorum ſanctorum

C & contra tua peccata, & pro imaginibus habebis imaginès tuæ eccleſiæ & tuæ patriæ, de una in aliam meditando [&] ſpiritualiter diſcurrendo; & hoc deſignatur poſt tertium ſertum ex lignis aureis compoſitum. Sic igitur, filia, prædicto in Pſalterio mihi & Filio meo devotè ſervias, ſicut incepiſti, & quoties nobis Pſalterium obtuleris, tot torques imperiales infiniti valoris collis noſtris honore condigno ac regio circumaptabis.

ſi credimus Alano jurato,

753 Igitur Miſſâ ſic miraculoſè conſummatâ, in qua Virgo Maria partem Hoſtiæ & Sanguinis Chriſti accipiens, Dominico ſibi familiariſſimo communicavit in ſignum ſummæ & ſingulariſſimæ amicitiæ, tamquam ſponſa cum ſponſo, eumque juvit ad veſtes eccleſiæ deponendum, & humiliter ei valefaciens, & Benedictam conſignans (de qua prædicta acta ſunt) cum gratiſſima facie diſparuit. Atque pòſt Benedicta iſta à dæmonibus omnino liberata, & in bono propoſito confirmata, in ſervitio Pſalterii Chriſti & virginis Mariæ uſque in finem permanſit in omni ſanctitate devotionis & pœnitentiæ fervore, adeo ut Domina noſtra poſtea ipſi ſæpius appareret, & plurima ſancti Dominici facta, quæ nemo hominum ſciebat, revelaret, quæ in Legenda S. Thomæ de Templo pro parte ſunt ſcripta; qui fuit Hiſpanus, & ſancti patris noſtri Dominici ſocius: ex qua Legenda, & pluribus aliis Legendis, facta, quæ nunc de Dominico dicta ſunt, fuerunt extracta; & ſunt nuper per revelationem Chriſti & virginis Mariæ confirmata cum ſignis magnis & portentis. Et de omnibus his fidem & teſtimonium ſub juramento fidei Trinitatis perhibeo, ſub periculo omnis maledictionis mihi infligendæ in caſu, quo deficio à veritatis recto tramite.

vel auctori Speculi peccatricis animæ,

754 *In Speculo Peccatricis animæ, quod F. Ludovicus Loumans Antverpiæ anno 1635 edidit, converſio iſta Benedictæ Florentinæ iiſdem longis ambagibus, ſeu totidem ferè verbis, à pag. 203 exponitur, & auctor narrationis in fine ibidem pag. 240 & 241 ſic clariùs indicatur:* Poſt hæc Benedicta à dæmonibus omninò liberata, & in bono confirmata, in ſervitio Pſalterii Chriſti & virginis Mariæ uſque in finem permanſit, in omni ſanctitate devotionis & pœnitentiæ, adeo ut Domina noſtra ſæpius ei appariuerit, & plura Dominici facta, quæ nullus hominum ſciebat, revelarit, quæ in Legenda Thomæ de Templo

E aliqua pro parte ſunt ſcripta, qui fuit Hiſpanus, & ſanctiſſimi Dominici ſocius: ex qua Legenda, & pluribus aliis Legendis, de tanto Sancto factis, quæ nunc de Dominico dicta ſunt, fuerunt extracta, & ſunt nuper per revelationem Chriſti & virginis Mariæ confirmata cum ſignis magnis & portentis, adeo ut ipſa Domina noſtra viſibiliter deſponſaverit illum, cui iſta revelavit, ubera ſua dederit ad ſugendum, oſculumque virgineum ſibi impreſſerit, & maximis gratiis decoraverit, adeo ut nulla umquam fuerit mulier viro ſuo ſic familiaris, ſicut Chriſtus & virgo Maria frequentiùs familiares ſunt præfato ſic deſponſato. Et de omnibus his fidem ſub juramento fidei Trinitatis & teſtimonium perhibeo ſub periculo omnis maledictionis mihi infligendæ in caſu, quo deficio à veritatis recto tramite. *At illa deſponſatio, aliique ſingulares favores Alano Ruſenſi adſcribuntur, ut apud Hyacinthum Choquetium inter Sanctos Belgas Ordinis Prædicatorum cap. 23, pag. 202 & ſequentibus in Vita ejuſdem Alani videre eſt.*

cui utrique ſcriptori, aut forſan eidem,

755 *Quiſquis porrò hanc prolixam hiſtoriam levi oculo percurrere voluerit, facilè intelliget, ab Alano veram Benedictæ converſionem hyperbolicis circumſtantiis & variis fictionibus ſcenicè amplificatam fuiſſe. Si quis autem eamdem narrationem attentè pervolvat, in ea quædam vix ſecum coharentia invenict: nam auctor inducit Deiparam hanc peccatrici dicentem, quod nihil hactenus pro peccatis ſuis paſſa fuerit. Attamen antea narraverat, Benedictam ad expianda peccata à quadringentis & quinquaginta dæmonibus obſeſſam ac vexatam fuiſſe. Præterea attento lectori occurrent aliqua dogmata abſona, quæ theologis diſcutienda relinquimus. Nobis maximè diſplicet juramentum, quod auctor ad confirmandam narrationis ſuæ veritatem in fide ſanctiſſimæ Trinitatis adjungit, & quod cum pietate relatoris conciliare non poſſumus, niſi is mente captus aut falſis viſionibus deluſus fuerit, ut ſuprà § 3 innuimus.*

F

fidem Echardus in hac narratione rectè abrogat,

756 *Echardum præcipuè offendit narratio de communione Deiparæ in Miſſa S.* Dominici, & *tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 33 in notis ad textum Conſtantini Urbevetani de tota hac hiſtoria tale fert judicium:* Hanc mulierem, quam prius BENE, ſcilicet cum adhuc eſſet in ſeculo, nominat Humbertus, nunc verò Sororem Benedictam uterque Conſtantinus & Humbertus nuncupant,

AUCTORE G. C.

pant, indicant ambo, cum hæc scriberent, adhuc fuisse in vivis, & Ordini aggregatam sive in monasterio Ripolitano ad Florentiam, ex Fratrum cœnobio in sacrum gynæceum paucis post beati Dominici obitum annis conversò, quod verius æstimo; sive sub regula tertii Ordinis de Pœnitentia tantùm, ut vult sanctus Antoninus. Quas verò huic Sorori Benedictæ visiones tribuit Flaminius, à Malvenda exceptus pag. 320, nec probamus, nec ab ullo exquisiti judicii viro probandas censemus. Quis eos ferat narrantes, Benedictam, dum beatus Dominicus Sacrum faceret, vidisse beatam Virginem partem Eucharistiæ sumentem ac edentem, similiter partem Sanguinis ex eodem calice bibentem, sicque cum Sancto in signum amicitiæ unà communicantem, & cetera ejusdem farinæ ex libello, cui titulus, SPECULUM PECCATRICIS ANIMÆ deprompta; qui libellus licet sub nomine nostri Alani de Rupe ab ejus morte prodierit, vix adducor, ut ejus esse credam?

B

& ab omnibus viris eruditis abrogandam censet.

757 *At hactenus ignoramus*, Speculum peccatricis animæ *sub nomine Alani prodiisse: nam Ludovicus Loumans opusculum istud edidit sub nomine auctoris anonymi ex Ordine Prædicatorum, etiamsi editor in dedicatione, reverendissimo totius Ordinis Magistro facta, pag. 7 non prorsus temerè suspicetur, illud Alano adscribi posse. Insuper ipse Echardus tomo 1 pag.* 851 Speculum peccatricis animæ *inter opera Alani recenset. Sed cujuscumque sit istud Speculum, nostrâ nihil interest, cum Echardus eâdem paginâ fateatur, historiam Benedictæ Florentinæ ab Alano Rupensi interpolatam esse, ibidemque de illa interpolatione lectorem moneat his verbis:* Ingenium Alani ut cognoscas, confer historiam Benedictæ Florentinæ, quam habet parte 5 cap. 38, cum numero 35 Vitæ Dominici per Constantinum, qui ex ore ipsius Benedictæ rem gestam audivit, & simpliciter narrat. Heu quantum discrimen! *Quod si tamen quis contendat, Alano non esse adscribenda opuscula, quæ sub titulo Alani redivivi prodierunt, non repugnabimus, modò ille agnoscat, auctorem longioris historiæ jam relatæ (quiscumque is demum sit) ineptum fabulatorem fuisse.*

C

§ XL. Ultima Romana Sancti commoratio, & reditus Româ Bononiam, ubi exeunte Maio anni 1221 secundum Capitulum generale celebravit.

Sanctus Romæ commoratus

EO tempore S. Dominicus *verosimiliter Florentiâ Romam profectus est, jamque in Urbem advenerat ineunte Decembri anni* 1220, *ut colligimus ex sequenti diplomate, quod apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1220 *cap.* 36 *sic legitur:* Honorius episcopus, servus servorum Dei. Dilecto filio Fratri Dominico, Priori Ordinis Prædicatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum quibusdam de Fratribus tuis, quorum quidam adhuc in seculo existentes minùs canonicè Ordines ecclesiasticos assumpserunt, dignaremur misericorditer dispensare, ut ministrare in Ordinibus sic susceptis, & ad superiores valeant promoveri. Nos ergo de tua discretione gerentes fiduciam pleniorem, per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus sic, prout eorum saluti videris expedire, cum ipsis dumtaxat, qui jam habitum Ordinis susceperunt, super hoc misericorditer agas, quod justitiam non relinquas, ac sic moderatè mandatum hujusmodi exsequaris, quod in extremo districti examinis [die] dignam coram Domino possis reddere rationem. Datum Laterani VI Idus Decembris, Pontificatus nostri anno V. D

759 *Malvenda ibi ex conjectura notat, hoc privilegium* anno V, vel IV *Pontificatûs Honorii datum esse, & hujus disjunctivæ chronologiæ ibidem sic antea rationem reddiderat:* Cum diploma illud datum dicatur VI Idus Decembris, Pontificatûs Honorii anno VI, quo tempore sanctus Dominicus jam de vita excesserat (nam ostendemus, obiisse anno sequenti, VIII Idus Augusti, Honorii Pontificatûs sexto) nimis perspicuè liquet, mendum in datam temporis Apostolicarum litterarum illapsum, & quod proclivius videtur, restituendum in Pontificio diplomate pro VI anno Pontificatûs Honorii, V vel IV, qui lapsus numeri facilè admitti potuit. Sic igitur existimamus, bullam illam vel anno superiori, cum sanctus Dominicus rediens ex Hispaniis & Galliis, Romæ illam à Pontifice postulasset, vel hoc anno, octava die Decembris concessam. *Sed non erat opus hac disjunctivâ conjecturâ, cum diploma ejusdem Pontificis, quod suprà § 36 à num.* 677 *ex Raynaldo retulimus, evidenter demonstret, Honorium III eo die anni* 1219 *Viterbii commoratum esse, adeoque manifestè sequitur, præsentes litteras anno Christi* 1220, *sive quinto ejusdem Pontificis anno, Romæ datas fuisse.* *exeunte anno Christi 1220,* E

760 *Honorius III mense Januario anni* 1221 (*annum stylo novo cum Malvenda aliisque computamus*) *sive* XV Kalendas Februarii, anno quinto *Pontificatus sui, Sancto concessit alterum diploma, in quo Ordinem Prædicatorum, & nominatim* Fratrem Dominicum, præsentium latorem *archiepiscopis aliisque Ecclesiæ prælatis commendat, illumque* Canonicum supradicti Ordinis *appellat. Has litteras commendatitias, quia similes sunt iis, quas suprà § 36 ad archiepiscopum Tarraconensem datas recitavimus, hoc loco non repetimus, easque apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1221 *cap.* 1 *legendas assignamus. Cum autem Honorius in his & superioribus litteris* S. Dominicum, *modò Priorem Ordinis Prædicatorum, modò Canonicum nuncupet, Malvenda & Echardus ex ea appellatione concludunt, tunc titulum Magistri Ordinis nondum ei collatum fuisse.* *& ineunte 1221,* F

761 *Sanctus Fundator sibi ac Ordini suo circa hoc tempus ab eodem Pontifice impetravit alias litteras commendatitias, quæ apud Malvendam loco proximè citato sunt hujus tenoris:* Honorius episcopus servus servorum Dei. Venerabilibus Fratribus archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis universis ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum, qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiat, universitati vestræ viros Prædicatores Ecclesiæ sanctæ perneccssarios, pro eo quod ministrant pabulum verbi Dei, meritò commendamus, ut ex hoc mercedem vobis incomparabilem comparetis. Hinc est, quod dilectum filium Fratrem Domini- *ab Honorio III Pontifice*

A minicum ; Priorem Ordinis Prædicatorum, qui paupertatem & vitam regularem profeſſus, verbi Dei eſt euangelizationi totaliter deputatus, vobis duximus propenſiùs commendandum ; univerſitatem veſtram rogantes, & hortantes attentiùs, ac per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus, cum ad partes veſtras acceſſerit ad prædicandum * officium, ad quod deputatus eſt, charitativè recipiatis eumdem, & populos vobis commiſſos, ut ex ore ipſius verbi Dei ſemen devotè ſuſcipiant, ſedulò admonentes pro divina & noſtra reverentia, in ſuis ei neceſſitatibus liberaliter aſſiſtatis. Illum autem ſuper his ſtudeatis ei exhibere favorem, ut per cooperationem veſtram ſuſcepti miniſterii curſum feliciùs conſummando, optatum reportet ſui laboris fructum & finem, ſalutem videlicet animarum.

* *fortè* prædicandi

762 Quia verò ſæpe vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrant, & angelus ſatanæ in angelum lucis ſe plerumque ſimulatè transformat, præſentium vobis auctoritate mandamus, quatenus, ſi qui de prædictorum Fratrum Ordine ſe

ſibi ac Ordini ſuo

B dicentes in veſtris partibus prædicaverint ad quæſtum ſe pecuniarum convertendo, per quod Religionem eorum, qui paupertatem profeſſi ſunt, contingeret infamari, vos tamquam falſarios capiatis, & condemnetis eoſdem. Datum Laterani IV Kalendas Aprilis, Pontificatus noſtri anno quinto. *Ex hac clauſula conjicimus, tunc temporis quoſdam impoſtores ſub nomine, ac forſan etiam ſub habitu, Prædicatorum circumcurſaſſe. Nec videtur iſtorum circulatorum audacia hoc diplomate Honorii III prorſus compreſſa fuiſſe : nam Gregorius IX Pontifex eâdem clauſulâ uſus eſt in litteris, quas* § 24 *num.* 451 *retulimus. Imò ſuſpicamur, Innocentium IV propter eamdem cauſam prohibuiſſe, ne quis abſque ſpeciali ſedis Apoſtolicæ mandato deferret habitum Prædicatorum, aut ita conſimilem, ut Frater Prædicator credi poſſet, quemadmodum* § 28 *num.* 544 *in epiſtola hujus Pontificis expreſſum eſt.*

varia obtinet diplomata,

763 *Mabillonius in Itinere ſuo Italico, quod anno Chriſti* 1685 *inſtituit, ad menſem Julium ejuſdem anni num.* 22, *ſive tomo* I *Muſei Italici pag.* 74 *teſtatur, ſe Romæ in bibliotheca Chigiana legiſſe vetus inſtrumentum, quo* Magiſter Centhius Gregorii Ranpazoli, in præſentia Ste-

C phani Cardinalis ſanctorum Apoſtolorum, reverendo & per omnia referto Fratri Dominico, Priori venerabilis monaſterii ſancti Sixti, recipienti pro ipſo monaſterio, & pro monaſterio ſanctæ Mariæ in Tempulo, & eorum ſervientibus, in perpetuum concedit MXC libras prov. Sen., quas dominæ Eugeniæ olim abbatiſſæ dicti monaſterii ſanctæ Mariæ in Tempulo mutuaverat, & de quibus ipſi pignus fecerat, ſcilicet in hortis ipſius monaſterii de Circulo maximo. Actum anno MCCXXI, Pontificatûs domini Honorii Papæ anno V, indictione IX. *Echardus tomo* I *pag.* 86 *ex anno hujus inſtrumenti colligit, illud ſcriptum eſſe anno* 1221 *poſt diem* XXV *Martii*, quo die, *inquit*, annus Romæ tum incipiebat. *Sed jam ſuprà oſtendimus, hanc regulam chronologiæ non adeo generalem eſſe, ut ex ea ſemper certum tempus erui poſſit. Porrò parum intereſt, quocumque menſe anni* 1221 *id exaratum fuerit, cum ſaltem ex aſſignato anno conſtet, donationem illam in ultima* S. Dominici *commoratione Romana factam eſſe.*

764 *Anno Chriſti* 1221, *die* XVII *Aprilis, Sanctum adhuc Romæ ſubſtitiſſe, colligimus ex alio inſtrumento, quod Bernardus Guidonis apud*

Edmundum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col. 447 *&* 448 *ſic refert :* Anno Domini MCCXXI, Indictione nona, XV Calendas Maii. In nomine Domini. Notum ſit omnibus præſentem paginam inſpecturis, quod nos Fulco, Toloſanæ eccleſiæ gratiâ Dei epiſcopus, donamus & liberè concedimus per nos & ſucceſſores noſtros, in remiſſionem animæ noſtræ, & ob tuitionem fidei Catholicæ, & ad utilitatem totius diœceſis Toloſanæ, tibi dilecto noſtro Dominico, magiſtro prædicationis, & per te tuis ſucceſſoribus & Fratribus ejuſdem Ordinis, eccleſiam beatæ Mariæ Fani-Jovis, quam eidem Ordini prædicationis cum decimis, ſive ad nos, ſive ad fabricam eccleſiæ, ſive ad capellanum ibidem inſtituendum, quondam pertinentibus, primitiis, oblationibus, & cum omnibus juribus ſuis pertinentibus, jure perpetuò & poſſidendam integrè aſſignamus, te & per te Fratres ejuſdem Ordinis cum traditione præſentis cartæ in poſſeſſionem inducentes, ſalvo tamen jure epiſcopali nobis & ſucceſſoribus noſtris tam in cathedratico, quam in procurationibus & viſitationibus, & in

AUCTORE G. C. *& ibidem donationem, ſibi olim factam,*

E commiſſione curæ animarum illi ſacerdoti, qui à magiſtro & Priore in dicta eccleſia à dicto magiſtro inſtituto, vel à Fratribus jam dicti Ordinis nobis vel noſtris ſucceſſoribus fuerit præſentatus.

765 Et nos ſupradictus Magiſter prædicationis per nos & ſucceſſores & Fratres ipſius Ordinis vobis, domine Fulco epiſcope, veſtriſque ſucceſſoribus ſextam partem decimarum eccleſiarum parochialium totius Toloſanæ diœceſis, quam nobis & Ordini prædicto de conſenſu Canonicorum ſancti Stephani Toloſani retroactis temporibus liberè conceſſiſtis, ſicut in inſtrumento publico pleniùs continetur, ſolvimus & deſamparamus in perpetuum ; ita quod dictum inſtrumentum ſit penitus irritum & inane ; renuntiantes omni legum & canonum auxilio, quod nobis & Ordini antedicto ex donatione veſtra, vel alio modo, ſuper prædicta parte decimarum poſſet competere vel valere. Ut autem omnia ſupradicta omni firmitate ſubnixa permaneant, ſigillorum noſtri, & Dominici magiſtri prædicationis præfati munimine fecimus roborari. Actum in urbe Romæ anno & die prætaxatis, præſentibus ad hoc vocatis Aymerico & Petro monachis Ciſtercienſis Ordinis, & Fratre Bertrando ejuſdem Ordinis, & magiſtro Arnaldo de Compra-

veſcindit legitimo inſtrumento

E gnano, & Guillelmo Calveto, & me Guillelmo Gayraudo, qui hæc rogatus ſcripſi, domino Amico Arelatenſi archidiacono dictante.

766 *Echardus tomo* I *pag.* 85 *exhibet iſtud ipſum inſtrumentum, quod cum jam relato concordat, ſi exiguam paucorum nominum diſcrepantiam excipias, & annum, menſem, ac diem circa finem ponas, qui in noſtro ſub initium ſignantur, & qui unà cum teſtibus apud Echardum ſic in fine referuntur :* Actum in urbe Romæ anno Domini MCCXXI, Indictione 9, XV Kal. Maii. Præſentibus ad hoc convocatis Aimerico & Petro, monachis Ciſtercienſis Ordinis, & F. Bertrando Converſo ejuſdem Ordinis, & magiſtro Arnaudo de Campragnano, & Willelmo Calveto, & me W. Garrado, qui hæc rogatus ſcripſi, D. Amico Arelatenſi archidiacono dictante. *Ibidem Echardus monet, Toloſano iſtius inſtrumenti archetypo, quod apud Prædicatores etiamnum ſervatur, appendêre tria ſigilla, primum eccleſiæ S. Stephani, alterum Fulconis epiſcopi, & tertium* S. Dominici, *ut ſatis patet ex characteribus, in circuitu expreſſis, quibus* SIGILLUM DOMINICI MINISTRI PRÆ-

cui appendens ſigillum S. Dominici hîc repræſentamus.

AUCTORE G. C.

DICATIONUM *indicatur. Nos ex tribus iſtis ſigillis ultimum, tamquam ad rem noſtram propriè ſpectans, hic æri inciſum repræſentamus.*

Vides hîc manicas ad pugnum ſtrictiores, & reliquum habitum Prædicatorum ſatis diſtinctè expreſſum. Sed utinam invenire liceret ſigillum, quod S. Dominicus *anno* 1211 *appoſuit inſtrumento clientelæ, quam Guilielmus de Cardalliaco, epiſcopus Cadurcenſis, menſe Maio ejuſdem anni* 1211 *apud Simonem comitem Montis-fortis profeſſus eſt, ut laudatus Echardus tomo* 1 *pag.* 14 *in notis teſtatur. Tunc fortè ex oculata ſimilis ſigilli inſpectione Echardum de mutato Prædicatorum habitu prorſus convincere poſſemus. Sed hunc defectum utcumque ſupplevimus, & ſuperiùs mutationem illam ex variis veterum teſtimoniis probavimus. Denique Echardus ad illud inſtrumentum Romanum anni* 1221, *citatâ pagina* 85 *notat,* S. Dominicum *jura omnia, ſibi & ſuis Fratribus ſuper dictam eccleſiam Fani-Jovis per hoc inſtrumentum acquiſita, monialibus Prulianis ceſſiſſe, quæ iis ab eo tempore etiamnum potiuntur.*

B

767 *Dubitari poteſt, an* S. Dominicus *Romæ præſens ſuo Ordini obtinuerit privilegium, quod apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 2 *ſic ſonat :* Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis Fratribus de Ordine Prædicatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Poſtulaſtis à nobis, ut cum extra civitates & villas frequentiùs exiſtatis, nec vobis expediat per hujuſmodi loca diſcurrere pro divinis Officiis audiendis, celebrandi vobis, ubi Conventus de Ordine veſtro fuerit, ſuper altari portatili licentiam præberemus : Nos autem his veſtris ſupplicationibus inclinati, concedimus ſine juris præjudicio alieni. Datum Laterani Nonis Maii, Pontificatus noſtri anno quinto. *Diximus, dubitari poſſe, an Sanctus Romæ præſens die* VII *Maii privilegium iſtud acceperit, tum quod in illo nulla fiat mentio de* S. Dominico, *tum quod ipſe die* XXX *ejuſdem menſis Capitulum ſecundum generale Bononiæ celebrare cœperit. Præterea videtur ſanctus Fundator in illo reditu ex urbe Romana ad Bononienſem aliquamdiu Viterbii ſubſtitiſſe, ut jam dicemus.*

Sanctus Româ rediturus Bononiam,

C

768 *Malvenda & Echardus conſentiunt, quod eo tempore* S. Dominicus, *Româ Bononiam reverſurus, cum Cardinale Capoccio Viterbium iverit, ibique ab eo eccleſiam S. Mariæ ad Gradus & adjunctum monaſterium acceperit. Verùm de prodigioſa cœnobii Viterbienſis origine, ſeu donatione Prædicatoribus tunc facta, audiamus Malvendam, qui in Annalibus ad annum jam memoratum cap.* 5 *ex monumentis Viterbienſibus illam ita refert :* Gradus plures lapidei cunctis ad eccleſiam hanc accedentibus ſcandendi ſunt, à quibus cognomentum accepit. Raynerius Capoccius Viterbienſis, ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconus Cardinalis, vir fuit dignitate conſpicuus, & vitæ ſanctitate clarus. Conſueverat autem ſanctis precibus frequenter vacare. Nocte igitur quadam orationi incumbens, ſomno oppreſſus obdormivit. Viſa eſt autem dormienti femina decora & valde formoſa, quæ ardentem cereum tenens, Cardinalem manu apprehendit, ducereque videbatur ad nemus ſeu inter arbuſta, ubi nunc eccleſia noſtra eſt, poſitum, cereoque illo herbas arbuſculaque comburere toto eo ambitu, quo nunc eccleſia noſtra protenditur.

D

769 Expergefactus Cardinalis, quod viderat, recogitare & penſare cœpit. Neſciens autem, quid ſibi vellet viſum, quod tamen divinitus factum non dubitabat, manè ad monachum, nomine Album, verè monachum, qui montem, qui nunc ſancti Martini dicitur, ſolitarius incolebat, acceſſit eum conſulturus : ſolebat enim ſæpius illum inviſere, & de arduis ſibi occurrentibus negotiis exquirere conſilium, qui Deo vacabat, & ut ſpiritualis divina & humana judicare noverat. Venit ergo ad eum, & totam viſionis ſeriem monacho narravit. Is ſtatim reſpondit Cardinali: Maria mulier illa eſt, quæ ibi eo ſpatio & loco eccleſiam à te ſibi ædificari expoſcit. Quare ut cæli Reginæ auſcultes, etiam atque etiam hortor : ea enim eſt, quæ tibi propterea maximè propitiari & adeſſe poterit, & tuto itinere ad cæli alta deducere. Quid multa ? Cardinalis eremitæ verba læto & alacri animo accepit, & Mariæ obſequi paratus, à monte deſcendens, ad viſum locum contendit, & incendii veſtigia, ut dormiens viderat, oculis vigilans cernit, nec diſtulit Mariæ voto facere ſatis. Non priùs è loco dimotus eſt, quam accitis fabris muratiis, clero & populo Viterbienſi adſtantibus, & gaudentibus, eccleſiæ fundamenta jacere cœpit, quam juxta deſignatum ignium ſpatium brevi abſolvit, & Mariæ perpetuò virgini dedicavit.

E

ubi, cæleſti viſione ductus piis viris oſtenſa,

770 Eadem autem nocte monachus ille viderat eo in loco, ubi nunc maximum ſacellum eſt, Mariam regio cæleſti ſolio reſidentem, ſuademque Cardinali, qui adſtare videbatur, hujuſmodi eccleſiam ædificare. Unde non mirum, ſi, ut audivit Cardinalis viſionem vel ſomnium, ſtatim quo tenderet, intellexerit : voluit enim Deus utriuſque viſionem ex alterutrius certiorem & firmiorem conſiſtere. Eccleſiam verò non abſolutam, ſed tantummodo inchoatam; & ei adjacens exile monaſterium ſanctæ Crucis, olim ſacrarum virginum habitaculum, tunc autem vacuum, in colle Caponio vocato ſitum, idem Cardinalis beato Dominico, quem ab Urbe Viterbium ſecum duxerat, tradidit pro ſe & Ordine ſuo poſſidendam. Conventum autem Ordo habuit anno Domini MCCXX, vel, ut alii putant, ſequenti anno. Quis verò tunc primus inſtitutus fuerit Prior, ignoramus. *Cum collector monumentorum Viterbienſium ingenuè fateatur, ibi certum fundationis annum non exprimi, & primum cœnobii iſtius Priorem ignorari, facilè conjicimus, documenta illa diu poſt fundationem Conventûs conſcripta eſſe, forſan ex vulgari incolarum traditione, quæ utinam antiquioribus teſtimoniis confirmaretur.*

cœnobium Fratribus ſuis impetrat,

F

videtur tranſiiſſe Viterbio,

771 *Echardus tomo* 1 *pag.* 21 *in notis putat, eo in reditu Sanctum etiam Senis ac Florentiâ tranſiiſſe, ſuoſque Fratres ibi agentes viſitaſſe. Hinc nos quoque non omnino temerè ſuſpicamur, tunc Florentiæ contigiſſe illam* S. Dominici *prophetiam, quam venerabilis Humbertus in Vita ipſius cap.* 46 *memorat his verbis :* Apud Florentiam

& tunc etiam Florentiæ prophetiam edit.

A rentiam quidam Clericus ſecularis pro eo quod eccleſia, in qua erat Clericus, collata fuerat Fratribus (in qua etiam Fratres aliquanto tempore in principio Ordinis commorati ſunt) gravem in eumdem Ordinem perſecutionis tyrannidem exercebat. Erat & quædam mulier in eadem parochia per virum Dei Dominicum de mundo noviter ad Deum converſa, Bene nomine; nunc verò Soror Benedicta, de qua paulò ſuperiùs ſermo eſt habitus, cui etiam in Fratrum odium non paucas dictus Clericus quotidie moleſtias inferebat. Cum itaque frequenter ſuper hoc ad virum Dei Dominicum præfata mulier lamentabiles querimonias detuliſſet, tandem ille blandis eam conſolans ſermonibus: Patienter, inquit, age filia, ſciens, quod iſte, qui te & Ordinem tam inſolenter perſequitur, adhuc & citò bonus Ordinis Frater erit, & in eodem Ordine labores non paucos & longo tempore ſuſtinebit. Fidelis ſermo. Effectus ſequens totum per omnia, quod Vir Dei prædixerat, comprobavit. *Conſtantinus Urbevetanus in Actis* S. Dominici *num.* 37 *eamdem rem narrat, & Clericum illum, qui poſtea Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt, Hugonem appellat. Cum autem mulier illa, nomine* Bene, *poſtmodum* Benedicta, *tantùm anno* 1220, *ut ſuprà oſtenſum eſt, ab iterata dæmonis obſeſſione liberata fuerit, & tunc prorſus ad frugem redierit, non improbabiliter exiſtimamus*, S. Dominicum *nunc iſtam Clerici converſionem ei prædixiſſe.*

B

§ XLI. Acta in ſecundis comitiis generalibus, quibus Sanctus interfuit.

Anno 1221 *Prædicatores miſſi ſunt in Angliam,*

C

Anno Chriſti 1221, *feſto Penteco ſtes, vel die* xxx *Maii, celebrari cœpit ſecundum Capitulum generale Ordinis Prædicatorum, de quo Humbertus in Chronico hæc habet:* Anno Domini MCCXXI celebratum eſt ſecundum Capitulum generale Bononiæ ſub eodem patre Dominico, & de illo Capitulo miſſi ſunt Fratres in Angliam, & Fratri Jordani, qui præſens non erat, injunctum eſt officium Prioratûs provinciæ Lombardiæ, ad quod officium exſequendum cum iret de Pariſius, Frater Everardus, archidiaconus quondam Lingonenſis, vir magnæ auctoritatis, qui ſuo exemplo ad ingreſſum Ordinis multos commoverat Pariſius, vadens cum eo, deſiderio videndi beatum Dominicum, & ipſius Fratris Jordanis amore illectus, mortuus eſt apud Lauſannam, ubi aliquando in epiſcopum fuerat electus. Interim autem eodem anno mortuus eſt beatus Dominicus octavo Idus Auguſti, & intra eccleſiam Fratrum honorificè ſepultus. *Beatus Jordanus, teſtis oculatus, de pia morte Everardi Lingonenſis inferiùs poſt hunc Commentarium prævium plura narrabit. Alia verò hujus Capituli Acta ſigillatim infrà diſcutientur.*

ut Nicolaus Trivetus diſtinctè explicat,

773 *Illud autem, quod hîc ab Humberto ſummatim attingitur de miſſione Fratrum in Angliam, Nicolaus Trivetus, ſcriptor Anglus ejuſdem Ordinis, in Chronico ſuo ad annum Chriſti* 1221, *ſive in noviſſima Spicilegii Acheriani editione tomo* 3, *pag.* 188 *diſtinctiùs exponit his verbis:* De ſecundo Capitulo generali Fratrum Ordinis Prædicatorum, quod ſub beato Dominico celebratum eſt Bononiæ, hoc anno miſſi ſunt Fratres Prædicatores in Angliam, qui numero tredecim, habentes Priorem Fratrem Gilbertum de Fraxineto, in comitiva venerabilis patris, domini Petri de Rupibus, Wintonienſis epiſcopi, Cantuariam pervenerunt; ubi cum ſe domino Stephano Cantuarienſi archipræſuli præſentaſſent, audito, quod Prædicatores eſſent, ſtatim Fratri Gilberto impoſuit, ut coram ſe ſermonem faceret in eccleſia quadam, in qua ipſemet propoſuerat eodem die prædicare: cujus verbis admodum ædificatus pontifex, toto ſuo tempore Religionem Fratrum Prædicatorum & officium proſecutus eſt gratia & favore. Progredientes autem Fratres de Cantuaria, venerunt Londonias in feſto ſancti Laurentii, & ulteriùs Oxoniam in feſto Aſſumptionis Virginis glorioſæ, in cujus honore oratorium conſtruxerunt, & habebant ſcholas illas, quæ nunc ſancti Edwardi dicuntur, in cujus parochia locum acceperant, in quo tempore aliquo morabantur. Sed cum non eſſet opportunitas locum ſufficienter dilatandi, tranſtulerunt ſe ad locum à rege eis conceſſum, ubi nunc habitant extra muros.

AUCTORE G. C.

D

E

cui Malvenda & Janſſenius Scotiam Hiberniamque gratis addunt,

774 *Malvenda in Annalibus ad annum Chriſti* 1221 *cap.* 6 *& ſequente exiſtimat, Prædicatores ex Anglia ſtatim in Scotiam & Hiberniam tranſiiſſe, ac inde illos Sueciam, Norvegiam, aliaſque Septemtrionis regiones eo tempore penetraſſe. Hanc Malvendæ opinionem ſecutus eſt Nicolaus Janſſenius in Vita S. Dominici lib.* 1 *cap.* 8, *ubi varias mundi plagas, ad quas Fratres ab ipſo Sancto adhuc vivente miſſos putat, aſſeveratè recenſet his verbis:* Sanctus præterea Dominicus anno MCCXXI, quo ex hac vita in cælos abiit, tribus fermè, antequam decederet, menſibus, ipſo Pentecoſtes die per comitia Ordinis, quæ Bononiæ agebantur, Fratres aliquot in Angliam, Scotiam, Scandinaviam, Groenlandiam; item in Hungariam & Cumanorum regionem deſtinavit, haud ſine fructu, ſchiſmaticis pleriſque ad Catholicam fidem perductis, atque exciſa pluribus locis dæmonum ſuperſtitione. *Libro* 1 *ejuſdem Vitæ cap.* 11 *id ipſum repetit.*

cum ad has regiones videantur Fratres ſeriùs venisse.

F

775 *De miſſione Anglica ſatis conſtat ex iis, quæ jam ſuprà retulimus. Sed non immeritò dubitari poteſt, an etiam adierint alias regiones jam memoratas,* S. Dominico *adhuc vivente: nam ipſe Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 22 *&* 111 *aſſerit, ſodales Ordinis ſui non tam citò Scotiam ingreſſos eſſe, & ad aſſertionem ſuam probandam ibidem ex Chronico Maylroſſenſi allegat ſequentia:* Anno Domini MCCXXX primò ingrediuntur Scotiam Fratres Jacobini, quos allexit Alexander II rex, & in magna teneritudine, tamquam patronus & procurator ſingularis, eis aſtitit, aſſignavit loca, ornavit ac fundavit. *Ut autem Chronici iſtius Maylroſſenſis antiquitatem cognoſcas, audi eumdem Echardum, qui pagina* 22 *tomi proximè citati poſt jam relatum ejuſdem Chronici textum hæc notat:* Chronicon illud Ms. memb. ſeculo XIII ſcriptum, ſervatur etiamnum in Anglia in celebri bibliotheca Cottoniana, viditque D. Ines Scotus, vir eruditus, Pariſiis hoc anno MDCCXVII agens, ac illuſtrandæ hiſtoriæ eccleſiaſticæ Scoticæ incumbens, à quo & notitiam iſtam accepi; qui & conjicit, è domo San-Jacobea Pariſienſi primos noſtros ſodales à rege Alexandro laudato accitos, quia in ipſo in Scotiam ingreſſu dicti ſunt Jacobini; non verò ex Anglia, in qua hoc nomine noſtros audiiſſe, nuſpiam legitur. *At ſive ex Gallia, ſive ex Anglia,*

AUCTORE G. C.

glia Prædicatores in Scotiam tranſierint, ad præſens examen nobis ſufficit, aliquot annis poſt mortem S. Dominici *illos primùm eò perveniſſe, quod etiam veteribus documentis deſtituti ſuſpicabimur de aliis regionibus, quas Malvenda & Janſſenius ſuprà enumerant; ſi tamen excipias Hungariam, de cujus ingreſſu mox aliqua teſtimonia proferemus.*

Bernardus Guidonis provincias, in quas tunc Ordo diviſus erat,

776 *Bernardus Guidonis apud eruditiſſimum Martene tomo 6 Collectionis ampliſſimæ col.* 403 *de iiſdem Ordinis comitiis agens, ſic cautè & candidè ſcribit:* Anno Domini MCCXXI fuit à beato Dominico ſecundum generale Capitulum Bononiæ celebratum, in quo Capitulo, vel in præcedenti (quod magis æſtimo; ſed certitudinem plenariam non inveni) fundatis jam per orbem Conventibus circiter ſexaginta, dicti Conventus per octo provincias ſunt diſtincti, ſcilicet Hiſpaniam, Provinciam, Theutonicam, Lombardiam, Romanam provinciam, Franciam, Hungariam, Angliam. *Echardus tomo* 1 *pag.* 21 *circa numerum Conventuum in hoc textu expreſſum notat ſequentia:* Quoad numerum domorum, videtur hîc poſitus certus pro incerto; vel quæ brevi ſperabantur erigendæ indicatæ, ceu jam eſſent inſtitutæ: nam ex notitia Ordinis ſuprà poſita jam erectæ ultra quadraginta aſcendiſſe non apparent.

B

earumque Priores Provinciales enumerat,

777 *Porrò Bernardus Guidonis loco proximè citato præfectos harum provinciarum ita nominatim recenſet:* Priores provinciales primi inſtituti ſunt hi, qui ſequuntur. Primus Prior provincialis in provincia Provinciæ, Frater Bertrandus de Garriga ſuprà commemoratus & inferiùs memorandus. Primus provincialis in provincia Hiſpaniæ Frater Suggerus. Primus Prior provincialis in provincia Franciæ, Frater Matthæus ſuprà memoratus, qui fuit primus & noviſſimus Ordinis noſtri abbas. Primus Prior provincialis in provincia Lombardiæ Frater ac pater Jordanis, ſicut ipſemet in ſuo libello deſcripſit. Primus Prior provincialis in provincia Angliæ Frater Gilibertus. De Theutonica, Hungaria, & Romana provincia nondum potui certitudinem invenire. Anno Domini MCCXXI Frater Paulus Hungarus, qui, quando intravit Ordinem, erat actu legens in jure Canonico Bononiæ, cum aliis quatuor Fratribus miſſus eſt in Hungariam per beatum Dominicum. Hunc æſtimo primum Priorem provincialem fuiſſe illius provinciæ; non tamen aſſero, quia aliter non inveni. *Nunc aliqua dubia & incerta, quæ hîc occurrunt, ex documentis poſtmodum detectis cum Echardo illuſtranda ſunt.*

C

circa quos cum Echardo

778 *Primus Prior provincialis Hiſpaniæ, quem laudatus Bernardus hoc loco Suggerum nominat, ab aliis communiter Suerius Gomes appellatur, & de illo Echardus tomo* 1 *pag.* 15 *in notis hanc notitiam ſuppeditat:* Frater Gnomitius (legunt alii Gomizius, quod agnomen fuiſſe volunt, nomen verò Suerius) vir nobili loco natus, Luſitanus ortu, cœnobium Scalabitanum erexit, in eoque plures ad Ordinem adduxit. *Ludovicus de Souſa, in Hiſtoria Prædicatorum regni Luſitanici, quam anno* 1623 *Luſitanicè edidit, lib.* 1 *cap.* 9 *multis argumentis probat, huic Priori nomen Suerii & cognomen Gomeſii fuiſſe, idque inter alia oſtendit ex veteri necrologio, quod in monaſterio Ulyſſiponenſi ſancti Vincentii Latinè ſic habet:* Sexto Calendas Maii obiit Suerius Gometii, quondam Prior Prædicatorum. *De illius nobili ſtirpe ac egregiis geſtis ibidem capita ſequentia conſuli poſſunt.*

779 *Echardus tomo* 1 *pag.* 115 *& ſequente contendit, Petrum Remenſem, fuiſſe primum Priorem provincialem Franciæ, & ibidem ex litteris Wilhelmi præpoſiti Inſulenſis probat, anno Chriſti* 1224 *illum adhuc iſto munere functum eſſe. Unde paginâ* 21 *ejuſdem tomi in notis antea lectorem monuerat his verbis:* Scio, à quibuſdam Fratrem Matthæum primum Franciæ provincialem dici, qui nempe titulo abbatis non ſolam domum Pariſienſem, ſed & ceteras Franciæ à MCCXVII rexit; ſed expuncto in comitiis anni MCCXX abbatis titulo, Prior Pariſienſis tantùm habitus eſt poſtea, quod gerebat etiamnum anno MCCXXV: tantum abeſt, ut obierit anno MCCXX, ut habet Malvenda. *Verùm hæc cum ſententia Bernardi Guidonis conciliari poſſunt, ſi dicamus, Matthæum ab anno Chriſti* 1217 *uſque ad annum* 1220 *vel* 1221 *provinciam Franciæ gubernaſſe, tumque exſtincto abbatis titulo, Priorem cœnobii Pariſienſis factum eſſe, cui tunc Petrus Remenſis in adminiſtranda provincia Franciæ ſuffectus fuerit, quemadmodum hîc eidem mortuo poſtea in officium Prioris Pariſienſis ſucceſſit. Forſan hoc modo Bernardus primam Franciæ præfecturam Matthæo aſſignat, licet eo tempore titulus Prioris nondum in uſu eſſet, ut infrà dicetur. Jam indaganda ſunt ea, de quibus laudatus Bernardus certitudinem non invenit.*

D

ex documentis poſtea detectis,

E

780 *In provincia Romana Prior provincialis videtur fuiſſe Frater Clarus, de quo in Vitis Fratrum, anno* 1619 *Duaci editis, part.* 1 *cap.* 4 *hæc legimus:* Frater Clarus vir bonus & magnæ auctoritatis & peritus in jure civili, qui etiam in artibus & jure canonico rexerat, poſtmodum fuit Prior Provincialis, (*Ms. noſtrum hîc interſerit* in Romana provincia) & domini Papæ pœnitentiarius & capellanus *&c. Similia de illo refert Echardus tomo* 1 *pag.* 92, *& inde ibidem ita diſſerit:* Ex quibus diſcimus, tum quis fuerit ante ingreſſum Ordinis, ſcilicet academiæ Bononienſis juris utriuſque doctor & profeſſor, virque auctoritate gravis; tum quæ in Ordine geſſerit munia, primus nempe in Romana provincia Prior provincialis à beato Dominico in alteris ſuis comitiis Bononiæ anno MCCXXI inſtitutus, exinde à ſummo Pontifice Honorio III & Gregorio IX pœnitentiarius & capellanus aſcitus. *Plura ibi de patria & ſcriptis ejus diſcutiuntur.*

& Vitis Fratrum

781 *Prior provincialis Teutoniæ ſeu Germaniæ fuit Conradus, qui medio menſe Auguſto anni* 1220 *mirabiliter Ordinem intraverat, ut ſuprà* § 38 *ex Humberto narravimus. Cum is in hoc ſecundo Ordinis Capitulo Teutoniam adminiſtraudam accepiſſet, ſtatim iter arripiens, Friſaci vel Frieſaci cum ſociis ſubſtitit, ibique primum provinciæ ſuæ cœnobium erexit, vel ab Hyacintho, ut alii volunt, jam antea erectum inſtauravit. De hac urbe Echardus tomo* 1 *pag.* 21 *diſſerit, & ibidem Malvendam ſic corrigit:* Eſt autem Frieſacum, non, ut rurſus habet Malvenda, Viranum Ptolemei, quod ad Dravum in Noricis, & vernatulè VOLCKMARCK nunc dicitur; ſed urbecula ditionis archiepiſcopi Saliſburgenſis ſeu Luvaviæ * in ſuperiori Carinthia ad torrentem MATNITZ ſita cum arce ſupra rupem vicinam valida, & in qua epiſcopus Lavantmundenſis ſæpius commoratur. *Ceterùm de pia hujus Conradi morte, quæ Parthenopoli ſeu Magdeburgi poſt aliquot annos accidit, Vitæ Fratrum part.* 5 *cap.* 2 *legi poſſunt.*

aliaque diſtinctiùs notanda.

F

* *lege* Juvaviæ

782 *Omiſſis denique aliis provinciarum præſidibus, qui ſatis noti ſunt, primus Prior provincialis Hungariæ veroſimiliter fuit F. Paulus, de*

quo

In secundo Capitulo Prædicatores destinati sunt in Hungariam,

A *quo in codice nostro membraneo P. Ms. 7 post Vitas Fratrum legimus sequentia :* Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo primo cum magister Paulus Ungarus, qui actu legens erat in jure Canonico Bononiæ, intrasset Ordinem, cum aliis quatuor Fratribus missus est in Ungariam per beatum Dominicum, & primò venerunt in civitatem Laurienſem, ad quorum prædicationem concurrebat multitudo hominum, tamquam ad novum & inauditum spectaculum; ubi in ipsa prima prædicatione tres de bonis scholaribus ad Ordinem sunt recepti. *Dum Echardus tomo 1 pag. 21 illam Pauli sociorumque missionem ex Theodorico contrahit, situm memoratæ urbis ad clariorem rei intelligentiam sic explicat :* Civitas Laurienſis hîc laudata haud dubiè est Lauriacum ad confluentem Anisi in Danubium, Lentiam inter, cui proximus, & Vindobonam situm; quod quidem aliàs florentissimum fuit, sedesque archiepiscopi : verùm nunc, dignitate Luvaviam * translata, in oppidum redactum, LORCH ab indigenis etiamnum dictum. Revera hinc secundo Danubio Hungariam, quam petebant, ingredi facile; aliunde Italiam egressis,

**lege Juvaviam*

B Noricisque Alpibus superatis & mediterraneis transactis, portus ille commodus occurrebat.

& postmodum inde perrexerunt

783 *Deinde noster Ms. Codex iter eorum prosequitur his verbis :* Et quia nondum locum habebant, egressi inde transierunt in Panoniam, ubi ipsa nocte Fratri Sadoch, qui unus erat de quatuor, & postmodum Prior Conventus Sagrabiensis extitit, vir magnæ perfectionis, multitudo dæmonum apparuit alta voce & multo ululatu dicentium : Venistis, ut auferatis jus nostrum? Et dirigentes [aspectum] in illos tres novitios juvenes aiebant : Heu per tales parvulos nos confunditis! Quod dictus Frater dictis sociis suis post Matutinas narravit. Inde procedentes venerunt in civitatem Visprimensem, & inde in Albiam. Tandem numero Fratrum accrescente, missi à Fratre Paulo, intraverunt terram, quæ Feurienſis vocatur; cujus habitatores schismatici pariter & publici hæretici erant : ubi multis tribulationibus perpessis, tandem convalescentes, multos ab hæresi ad veram fidem & à schismate ad Ecclesiæ unitatem converterunt.

ad Cumanos,

C 784 Deinde memores Fratres devotionis beati Dominici de paganorum conversione & præcipuè Cumanorum, qui nullam omnino Dei notitiam habuerunt, ordinaverunt Spiritus sancti consilio, Fratres viros virtutis ad gentem mittere jam dictam; ubi tribulationibus & vix credibilibus miseriis affecti, repulsi sunt à paganis, & nullo fructu allato, redire ad propria sunt compulsi. Sed Spiritu sancto inflammante, & zelo animarum urgente, secundò ad gentem jam dictam redierunt, & per multa viarum discrimina pervenerunt ad eos juxta quemdam fluvium, qui dicitur de Neper, ubi frequenter fame & siti & nuditate ac varia persecutione sunt afflicti : alii ex ipsis in captivitatem sunt ducti ab infidelibus; duo sunt interempti. Alii nihilominus in incepto prædicationis officio constanter permanebant. *Post hæc sequitur, quomodo in altera illa expeditione quidam duces Cumanorum ad Christianam fidem conversi fuerint, quæ, aliaque Theodoricus de Appoldia apud nos cap. 27 ferè ad verbum transcripsit.*

quos S. Dominicus adire statuerat,

785 *Quamvis hæc inferiùs in Actis partim repetenda sint, tamen pauca illa ex Ms. nostro codice referre voluimus, ut assignaremus fontem, ex quo Theodoricus sua hausit : nam horum relator certè antiquior est Theodorico, ut ibidem satis patet ex sequenti narrationis epilogo :* Noveritis etiam, quod infinita miracula per gratiam Dei & meritis beati Dominici in pluribus Conventibus nostris facta sunt in Ungaria, adeo quod numerum excedant. Sed & noviter anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono (*hinc ætas narratoris facilè colligitur*) cum populus venisset ad ecclesiam Fratrum nostrorum de Poroch in vigilia translationis beati Dominici, & post celebrationem de beato Petro martyre, causâ devotionis accederet populus ad reliquias beati Petri martyris, mulier quædam Rutenica in manu dextera à gravi infirmitate, quam patiebatur, recepit sanitatem, videntibus cunctis tam Religiosis, quam secularibus, qui ibi interfuerunt. *Multa insignia miracula, quæ in Hungaria patrocinio* S. Dominici *patrata sunt, inferiùs in Actis Appoldianis narrabuntur. Ceterùm in Ms. nostro ibidem refertur epistola (hæc etiam in editione Duacena post Vitas Fratrum pag. 139 & sequente legitur) quam ad Capitulum quoddam generale miserunt Fratres Prædicatores, qui inter Cumanos degebant.*

& quorum regio ab auctoribus diversimodè describitur,

E 786 *At quoniam de Cumanis hîc & alibi sæpius mentio occurrit, indagare lubet, qualis gens illa fuerit, & ubi sedes suas habuerit; qua de re variæ reperiuntur auctorum sententiæ, ut testatur Sigismundus Ferrarius in Opere de Rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum, ubi parte 1 cap. 4 de natione ista hæc habet :* Cumani qui fuerint, non una sententia est. Non mihi displicet, quod apud Maginum à nonnullis est annotatum, Tartarorum Præcoperitum tractum inter Boristhenem & Tanaim circa Pontum Euxinum & Meotidem paludem, Cumaniam appellatam, cum Theodoricus asserat, Cumaniæ flumen conterminum fuisse Neper (quem Latinè scimus dici Boristhenem) ad quem denique venerint Fratres in Cumaniam proficiscentes, ut postea referemus. In Hungariam porrò multi ex eis convenientes, in ea tandem regione consederunt, quæ ultra Temeswarum & Tibiscum hodie Cumania vocatur, viginti quinque Hungarica milliaria in longum, & quindecim in latum amplectens. *Qua occasione Cumani sedes in Hungaria obtinuerint, & quomodo incolis usque ad invidiam permixti fuerint, apud obvios rerum Hungaricarum scriptores passim legitur.*

F

est certè habitaverint circa fluvium Borysthenem,

787 *Haitonus Armenus in Libro de Tartaris cap. 5 regionem Cumanorum ita describit, ut propter antiqua vel vernacula locorum nomina distinctè cognosci non possit, ubi illi antea habitaverint. Sed saltem videtur gens illa prodiisse ex Tartaria minori, & fuisse genus quoddam Tartarorum, ut colligimus ex Antonio Bonfinio, qui Decade 2 Rerum Hungaricarum lib. 10 apud nos pag. 350 de Ludovico Hungariæ rege sic scribit :* Cumanos, Tartarica feritate ac ritibus infectos, ad veram fidem impensissimè revocare studuit, & spe sua nequaquam frustratus revocatos, immissis eò sacris declamatoribus, religionis magistris, quantum in se fuit, diligentissimè confirmavit. *Hoc ipsum confirmat Nicolaus Isthuanssius, dum in Historia Rerum Hungaricarum lib. 18 apud nos pag. 324 de munitione urbis Temesvariensis sic meminit :* Temesvarium urbs & arx celeberrima à fluvio Temesso, qui ex Alpibus ad Severinum urbem haud procul ab Istro seu Danubio sitis profluit, urbemque & arcem præterlabitur, nominata est, quam veteres Pannoniæ reges contra Bulgarorum nondum

AUCTORE G. C.

dum Christiana religione imbutorum, qui à Pannoniæ finibus solo Istro dirimuntur, ac Cumanorum seu Cunorum, quos Poloni Poloucios (*hoc nomen juxta interpretationem quorumdam* vagos *significat*) nos nunc Tartaros vocamus, crebriores incursus avertendos ædificaverant. *Denique ex vicino fluvio Borysthene, qui in Actis nostris* Neper *& nunc communiter ab accolis* Nieper *vocatur, præterpropter conjicere possumus, quo loco Cumani olim sedes suas habuerint. Porrò Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1222 *cap.* 22 *de origine & sedibus Cumanorum diversas opiniones assignat. Atque hæc dicta sint occasione missionis Hungaricæ, quam in hoc Capitulo decretam putamus.*

atque aliud ejusdem Capituli decretum refertur.

788 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1221 *cap.* 8 *aliud ejusdem Capituli statutum exponit his verbis:* In eadem quoque generali patrum synodo institutum, ut Conventuum præfecti PRIORES, provinciarum verò præsidentes PRIORES PROVINCIALES, & supremus totius Ordinis moderator MAGISTER ORDINIS

B

appellaretur, facilè suspicamur; cum certum sit, has nomenclaturas ante Capitulum hujus anni non fuisse, uti superiùs vidimus, & statim post hoc Capitulum hujusmodi appellationes usu recipi cœperint. Equidem anno MCCXXV ostendemus, jam usurpari solitas. Alia ejusdem Capituli Acta nos latent. *Huic Malvendæ opinioni subscribimus cum Echardo, qui tomo* 1 *pag.* 22 *in notis circa easdem præsidum appellationes observat sequentia:* In his alteris à beato Dominico habitis comitiis ultimam Ordinis regimini formam præscriptam rectè monet Malvenda, & ut, qui certo domorum numero præfecti fuere, PRIORES PROVINCIALES dici placuit, sic & statutum, ut, qui universis præpositus esset, MAGISTER ORDINIS deinceps vocaretur.

§ XLII. Examen eorum, quæ Sanctus post secunda Ordinis comitia usque ad ultimum morbum fecisse traditur.

C

Antonius Senensis ad hoc tempus refert repugnantiam Fratrum Tolosanorum,

JAm suprà § 37 *meminimus de Fratribus Tolosanis, qui abdicationi possessionum ac mutationi vestium dicuntur restitisse, & ibidem ex ratiocinio Malvendæ concluximus, à Flaminio illam repugnantiam (si tamen id umquam contigerit) tempori primorum comitiorum perperam alligari. Quapropter huic quæstioni discutiendæ non invenimus aptius tempus, quam præsens, quod etiam assignat Antonius Senensis in Chronico Prædicatorum, dum ibi pag.* 21 *post secundum Capitulum generale & ante felicem* S. Dominici *obitum de eadem Fratrum Tolosanorum dissensione sic mitiùs scribit:* Eodem anno (*nimirum Christi* 1221, *quo secundum Capitulum generale Ordinis celebratum est, & sanctus Fundator ad cœlum migravit*) cum Fratres aliquot Tolosanæ provinciæ nollent recipere habitum Ordinis, quem sacratissima Virgo beato Reginaldo dederat, & in Ordine nostro gestandum monstrarat, sed antiquum, quo primò usus fuerat pater Dominicus; nec vellent possessiones abdicare, prout antè in generali Capitulo fuerat ordinatum; ut de his apud sedem Apostolicam verba facerent, Romam proficiscebantur. Dum verò illi Bononiam pervenissent, ubi tunc temporis erat glorioſus pater Dominicus, ab illo de hac re fuerunt reprehensi, & illi ad obtemperandum divinitus inclinati; & ita Tolosam mox reversi, se in habitu & abdicatione possessionum & redituum ceteris conformarunt, & possessiones universas abdicarunt, monialibus nostri Conventus Pruliani eas donantes.

D

quam cum Echardo fabulosam censet

790 *Etiamsi hæc narratio multo tolerabilior sit alterâ crudiore, quam superiùs ex Flaminio retulimus, tamen Echardus tomo* 2 *Bibl. Prædicat. pag.* 272 *de Antonii Senensis scriptis agens, hunc auctorem propter hanc similesque historias ita carpit:* In digerendis autem tum Chronico tum Bibliotheca sæpius & graviter Senensem impegisse, certum est; quod in eruendis hisce prioris ætatis & tot seculorum ruderibus proclive, auctorique facilè donandum; sed certioribus nunc monumentis & luminibus accedentibus, quæ apud illum vel dubia vel falsa reperiuntur, sunt emendanda. Inter alia fabulis accensendum, quod Chronici paginâ 21 refert de Fratribus Tolosanis, de mutatione habitus & possessionibus abdicandis, cum sancto Dominico contendentibus, quo nihil excogitari potuit insulsius, historiæque nostræ antiquæ magis adversum, quod & egregiè refellit Soëgius noster in Annuali Dominicano Gallico, ad IV Augusti. *At non videmus, quomodo narratio illa veteri Ordinis historiæ adversetur, cum in ea nullum de hoc dissidio verbum occurrat.*

E

Joannes Rechacus, qui certè in re quadam hallucinatur,

791 *Joannes à sancta Maria, qui quaslibet fabulas avidè arripere solet, in Actis Gallicis* S. Dominici *lib.* 4 *cap.* 6 *hanc Flaminii & Antonii Senensis narrationem variis argumentis impugnat. Attamen ipsemet lib.* 3 *eorumdem Actorum cap.* 7 *jam asseruerat, Guilielmum Claretum ante mortem* S. Dominici *ab Ordine Prædicatorum discessisse, eo quod abdicationi possessionum ac redituum consentire nollet. Ex hac assertione saltem sequeretur, unum ex primis sodalibus Tolosanis professioni strictioris paupertatis restitisse. Sed Joannem à sancta Maria hîc hallucinatum esse, colligimus ex testimonio Bernardi Guidonis, qui apud Edmundum Martene in Collectione amplissima veterum scriptorum tomo* 6 *col.* 452 *de illo sancti Fundatoris socio tradit sequentia:* Frater Guillelmus Clareti Apamiensis, Prior Pruliani anno MCCXVIII, item MCCXIX, item MCCXXII, item MCCXXIV, item MCCXXIX, ficut patet in quibusdam litteris ipsius monasterii, in quibus nominatur & scribitur Prior. Hic transtulit se ipsum ad monachos albos Cistercienses Ordinis, in abbatia de Borbona Apamiensis diœcesis (*hoc monasterium vulgo* Bolbona *vocatur, & in comitatu Fuxensi situm, nunc ad diœcesim Mirapicensem pertinet*) ut audivi dici, & ad eos transferre monasterium voluit; sed, nolente Deo, minimè valuit. De quo Fratre Guillelmo habetur etiam suprà inter Fratres, qui cum beato Dominico regulam elegerunt, inter quos fuit unus. *Hinc liquet, Guilielmum illum ante mortem* S. Dominici *ab Ordine Prædicatorum non*

F

& quam alii scriptores Dominicani admittunt,

desciviſſe, & verosimiliter alia ratione motum esse, ut ad Cistercienses postea transiret.

792 *Ferdinandus de Castillo in Hispanica Ordinis Historia lib.* 1 *cap.* 51, *& Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1221 *cap.* 2 *illam Flaminii ac Antonii Senensis narrationem sine ullo scrupulo admittunt; imo Malvenda eamdem ab aliqua difficultate, quæ oppo-*

ni

A *ni posset, ibidem vindicare nititur his verbis:* Verùm ne illud quemquam offendat, quod sanctus Dominicus Fratres Tolosanos, Romam ad Pontificem appellantes, vi retinuerit, & ab incepto itinere & causa deterruerit, & redire coëgerit, quasi ea in re dignitati Apostolicæ Sedis parum detulerit: Sciebat probè Vir sanctus, Pontificem Honorium laudasse & approbasse, quæ in Capitulo generali de abjiciendis possessionibus statuta fuerant, hæcque velle ab omnibus, nisi cum quibus ex justa causa dispensatum esset, observari; nec eam Fratrum Tolosatium appellationem admissurum, cum quo Vir Dei omnia contulerat. Unde certum est, in hac re nihil inconsulto Pontifice sanctum Dominicum attentasse; siquidem secus facere sibi inconcessum esse, non ignoraret. *Verùm effugia illa nos nondum movent, ut fidem adhibeamus huic historiæ, prout à Flaminio narratur.*

793 *Nunc audiamus Echardum, qui tomo* I *pag.* 73 *non tantùm narrationem Flaminii, sed etiam Antonii Senensis seu Lusitani, aliorumque rejicit, & simul præfatam vestium mutationem ex hac parte sic evertere conatur:* Id non attenderunt primi immutationis scriptores; sed posteriores, ut Joannes Antonius Flaminius, Lusitanus, & ex iis Malvenda, vidêre, qui & narrant, sodales Tolosanos, eos nimirum primogenitos Dominici filios, immutationi revera obstitisse; & quidem ita pertinaciter, ut, licèt Sanctus post admissum Reginaldum Hispaniam petens, Prulio & Tolosâ iter habuerit, & ex Hispania regressus, Tolosâ iterum Parisios petens transierit, eosque, utpote non amplius visurus, terrimè amplexus sit, novum ejus habitum exhorruerint, ac induere detrectarint. Imò amplius. Etsi anno MCCXX in comitiis primis, Bononiæ sub Sancto habitis, nova illa habitus forma præcepta fuerit, mortuo tum Reginaldo, & visione omnibus jam revelata, Tolosanos adhuc non solùm non acquievisse, sed summum Pontificem appellasse, Romamque procuratores litem contestaturos misisse, quos nisi casu Bononiâ transeuntes Dominicus, adhibito brachio seculari, apprehendisset, ac severiùs castigasset, Ordo nascens funestissimum schisma cum maximo Ecclesiæ scandalo passurus erat.

etsi illam Echardus acriter impugnet

B

C *variis argumentis,*

794 Hæc referre visum est, ut, quæ immutationis defensores fingere ac devorare coguntur, omnibus pateat. Nam ista omnia putidissimam esse fabulam certo certius est, cujus nec apud Jordanum, nec in Vitis Fratrum, quo in libro nostrorum defectus nec omittuntur, nec palpantur, nec apud ullum scriptorem æqualem aut supparem, vel levissimum vestigium. Tolosanos itaque sodales Dominico summa animorum consensione conjunctissimos semper fuisse, certissimum est. Neque sanctis illis Ordinis lapidibus primariis ejusmodi protervia nisi per summam calumniam tribui potest. Scio, nostros Soëgium & Percinum fabulam illam Flaminianam ex eo refellere, quod velint, Tolosanos ita Sancto semper obsecutos, ut ad primas ipsius litteras continuò novum habitum assumpserint. Verùm an non promptius, revera non reluctatos, quia revera nulla facta est immutatio? Factam enim, nemine reluctante, Flaminii sequaces sibi persuaderi difficillimè patientur.

795 *Non intelligimus, qua ratione Echardus contendat, ab immutationis defensoribus fabulam Flaminianam devorandam esse: nam illa vestium mutatio fieri potuit, nemine Fratrum reluctante. Sic teste ipso Echardo, restricta est paupertas, & decreta abdicatio possessionum ac reddituum, nullo repugnante, tametsi hæc paupertatis restrictio magis, quam exigua habitûs mutatio, illos commovere potuisset. Quid si cum Soëgio & Percino dicamus, sub initium utrique mutationi repugnasse paucos Tolosanos, qui mox facti pœnitentes Sancto obtemperaverint? An propterea monstra fingere, ac fabulas devorare cogimur? Stat enimvero hactenus inconcussa vestium mutatio, quam superiùs antiquis testimoniis confirmavimus, licet aliqui, aut nulli, eidem contradixerint. Libenter tamen fatemur, hæc argumenta Echardi tantum apud nos effecisse, ut crudam Flaminii historiam de fictione suspectam habeamus, & mitigatam Antonii Senensis narrationem judicemus prorsus incertam, cum præsertim nullus veterum de hac dissensione meminerit.*

AUCTORE C. C. *quæ tantùm evincunt hanc Antonii Senensis narrationem incertam esse.*

796 *Certius judicium ferre poterimus de epistola, quam nonnulli auctores Dominicani existimant, hoc tempore ab ipso* S. Dominico *ad Fratres Polonos datam esse, & cui Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1221 *cap.* 8 *præmittit sequens elogium:* Ex hoc Capitulo generali (*agit ibi de secundis generalibus Ordinis comitiis, seu ultimis, quibus sanctus Fundator interfuit*) aut mox ab ejus celebratione, datas à sancto Dominico litteras publicas & patentes ad Fratres provinciæ Poloniæ, quibus eos ad omnem virtutem, & regularis disciplinæ cultum vehementer hortatur, vetera illius provinciæ monumenta testantur. Eas litteras, pretiosissimum divini Patris thesaurum, è vetustissimo codice descripsit Abraham Bzovius in Historia Prædicatorum Poloniæ, dignas planè, quæ semper & ubique legantur, cordibusque Prædicatorum altiùs infigantur, tamquam aurea quædam documenta, hîc inferimus.

Malvenda, aliique à Bzovio decepti,

E

797 *Deinde ibidem recitat ipsas litteras, quæ apud illum sic sonant:* Filiis & Fratribus charissimis, universis Prioribus & Conventibus Ordinis Prædicatorum per provinciam Poloniæ * constitutis Frater Dominicus * servus humilis in consolatione sancti Spiritus gaudium & salutem. Quotidiana * de omnium vestrûm profectu & salute soliciti, & annua vos exhortatione admonere consueti, ecce iterum celebrato Capitulo generali, quasi annuum nostræ servitutis tributum vestræ charitati rependimus, charitatis debitum in hoc exsolventes, quod quanto magis solvimus, plus debemus. Itaque, Fratres mei desideratissimi & dilectissimi, gaudium & lætitia cordis mei, per Dei misericordiam obsecramus, ac per charitatem sancti Spiritus contestamur, ut inter mundanas varietates & fluctus feri maris, in quibus reproborum confusiones, ut cernitis, deprimuntur *, vos qui ad vitam Religionis, Dei adspirante gratia, confugistis, ad portum cælestis patriæ inde continuis desideriis & indefessis laboribus contendatis.

S. Dominico tribuerunt epistolam encyclicam,
* *al.* Provinciæ
* *al.* Johannes
* *forsan* Quotidie

F

* *al.* despumantur

798 Intumescentes adversitatum procellas & tentationum varias tempestates magna fide calcantes, & ad Christum, potestati maris dominantem, & motum fluctuum ejus mitigantem, confidenter & alacriter properantes festinate, charissimi, ingredi in requiem, qui alios festinare monetis. Estote vigilantes, qui alios ad vigilantiam excitatis. Estote omni puritate & sanctitate conspicui, qui fideles ad sanctimoniam invitatis. Calceati pedes in præparationem Euangelii, fraterna charitate estote concordes. Humilitatis & obedientiæ [persuasores, Christo humillimo

eamque sub ejus nomine

AUCTORE G. C.

millimo & obedientissimo] vero Dei Patris Filio vos exhibete conformes, ut angelicum vestræ professionis officium condignis actibus honoretis, qui in salutis humanæ officium * missi estis. Divinis aspectibus in omni loco reverenter assistite, & proximorum ædificationi fideliter ministrate, ut ignito prædicationis eloquio, & salutari in confessionibus consilio, abundare possitis. Scripturas divinitus inspiratas, & legem Domini immaculatam, convertentem animas, audiendo, meditando, scrutando sectemini, studio semper utilium insistentes, & curiositatis dispendium evitantes.

* al. ministerium

perperam ediderunt.

799 Et quoniam linguam vestram sacratissimis eloquiis confecratam decet exhibere orationem charitatis, non officium vanitatis, sermo vester semper sit sale conditus, ut det gratiam audientibus, & resumptâ censurâ silentii, quæ jam minus reverenter ac patenter à quibusdam vestrûm noscitur esse projecta, argentum vestrum & aurum conflate, verbis vestris stateram justam facite, & frænos rectos imponite ori vestro. Sit vobis sermo vivus & efficax, omne vanum & non plenum respuens, lingua placabilis, lignum vitæ, verbum sanctum & irreprehensibile, quod adversarius revereatur, quo ædificetur proximus & Dei gloria dilatetur. Fervor in cordibus vestris animarum lucrandarum zelus [incessabilis,] ardens & acutus, quem regat ratio, dirigat discretio, temperet conversatio mansueta. Et quoniam vos in eminentissima specula constitutos oculi multorum respiciunt, & à vobis magis virtutum exempla requirunt, quam ornamenta sermonis, mittamus manum ad fortia, digitis myrrham probatissimam distillantes, rigorem * in operibus, perseverantiam in adversitatibus exhibentes, ut per patientiam & consolationem Scripturarum, spe concepta, cælestium secura mente convivium prægustemus in terris, quo nobis est in æternitatis abundantia perfruendum. Valete, ut vigeat fraternitas vestra in Domino Jesu Christo, meque inutilem servum vestrum cum sociis habete vestris orationibus commendatum.

* al. vigorem

B

cum spectet ad Joannem Theutonicum, qui illam anno 1250 Londini scripsit.

C

800 *Cum hæc epistola non sit indigna* S. Dominico, *& singulis septimanis sub ipsius nomine in Conventibus Poloniæ publicitus prælegi consueverit, ut Malvenda ibidem ex Bzovio refert, non magnopere miramur, Michaëlem Pium in Progenie* S. Dominici *lib.* 2 *cap.* 61, *& Nicolaum Jansenium lib.* 1 *Vitæ cap.* 11 *illam sancto suo Fundatori adscripsisse. Hinc etiam Romani editores Constitutionibus Prædicatorum, anno* 1620 *excusis, eamdem sub nomine* S. Dominici *præfixerunt. At omnes illi à Bzovio decepti erraverunt: nam hæc ipsa epistola Joanni Theutonico, quarto totius Ordinis Magistro generali, evidenter tribuenda est,* cum ex Actis Capitulorum generalium manuscriptis, *inquit Echardus tomo* 1 *pag.* 113, adhuc ubique servatis certissimum sit, non beati Dominici, sed nostri Joannis à Wildeshusen fœtum esse. *Joannes autem ille anno Christi* 1250 *has litteras dedit ex Capitulo Londinensi, ut patet ex earumdem clausula, quæ tomo* 4 *Thesauri anecdotorum col.* 1699 *sic habet:* Valete & vigeat fraternitas vestra in Domino Jesu Christo, meque inutilem servum cum sociis viæ nostræ habete in vestris orationibus commendatum. Datum Londoniis in Capitulo generali. *Ceterùm illa Joannis Theutonici epistola, quam eruditissimus Edmundus Martene in laudato Thesauro anecdotorum à col.* 1697 *inter Capitula generalia Prædicatorum ex Ms. Tolosano edidit, cum jam relatis litteris concordat, si potissimùm excipias illam majoris momenti discrepantiam, quam superiùs in margine notavimus. Quapropter non satis clarè intelligimus, qua fide Bzovius eamdem epistolam primus* S. Dominico *attribuere potuerit. Nunc discutiamus reliqua, quæ Sanctus ante ultimum morbum revera gessit.* D

Sanctus fortè Mediolanum divertit,

801 *Puricellus in Dissertatione Nazariana cap.* 109 *num.* 17 *ex Ambrosio Taegio citat sequentia:* Post celebrationem Capituli beatus Dominicus domini Hugolini sæpe dicti, legati in Lombardia, curiam visitavit. Regrediens autem à legato circa finem mensis Julii, venit Bononiam valde lassus: æstus quippe erat magnus, & labor itineris fuerat multum gravis. Tunc ægrotare cœpit ea infirmitate, qua decessit. *Similia apud Theodoricum de Appoldia inferiùs num.* 232 *legemus. Ex his quidam scriptores inferunt, Sanctum in illo itinere rursus ad civitatem Mediolanensem divertisse. Hinc suspicari quis posset, Sanctum tunc tantummodo Mediolani cum Cardinale Hugolino, legato in Lombardia, de negotiis Ordinis sui egisse, cum Carolus Sigonius lib.* 17 *in historia Regni Italiæ, ad annum* 1221 *de* S. Dominico *sic obiter meminerit:* Mediolano reversus, cum adhuc de via langueret, per totam noctem cum Ventura Priore & Rodulfo procuratore de statu Ordinis consultavit, ac postridie vehementi tentari febri cœpit; quod ut ille sensit, vitæ sibi adesse finem intelligens, Fratres advocavit, ac testamento facto res familiæ suæ composuit. E

quando non din ante mortem Venetiis Bononiam reversus est.

802 *At ipse Frater Ventura, testis oculatus, qui hîc à Sigonio allegatur, in Processu Bononiensi apud nos num.* 7 *diserte asserit,* S. Dominicum *tunc Venetiis, ubi Cardinalis Hugolinus erat, Bononiam rediisse, ut patet ex sequenti ejus testimonio:* Item dixit, quod circa finem mensis Julii, sicut de tempore credit, fuit reversus de curia domini Hugolini, tunc temporis Ostiensis episcopi & Apostolicæ sedis legati, & nunc summi Pontificis, qui erat Venetiis, sicut ipse certissimè credit de loco, & rediit Frater Dominicus valde lassus, & licet sic fatigatus esset, locutus fuit cum ipso teste, qui tunc fuit novus Prior, & Fratre Radulpho, usque ad magnam partem noctis de facto Ordinis. *Quamvis hoc testimonium cum narratione Sigonii aliorumque pugnare videatur, tamen cum ea haud difficulter conciliari potest, si dicamus,* S. Dominicum *in reditu illo Veneto Mediolanum divertisse, atque inde Bononiam reversum esse. Jam paragrapho sequenti promiscuè referemus aliqua Sancti gesta, quæ in Actis nostris omissa sunt, aut alio modo narrantur, & quæ certo tempori affigere non potuimus.* F

§ XLIII. Aliqua Sancti gesta, quæ ad certum tempus reduci non potuerunt.

Sanctus aliquando cœnobium clausum ingreditur,

Etsi in decursu hujus Commentarii nonnullas S. Dominici *actiones ex conjectura ad determinatum tempus præterpropter reducere conati simus, tamen alias, nullâ temporis notâ distinctas, huic paragrapho reservavimus, inter quas primo loco nobis occurrit duplex miraculum, quod in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 13 *exponitur his verbis:* Venit aliquando beatus Pater ad quemdam religiosum Conventum, postquam omnes lectos

A lectos intraverant ; & timens eos inquietare, proſtratus ante portam cum ſocio rogavit Dominum, ut ſine eorum inquietudine ſuis neceſſitatibus provideret. Mira res ! ſic enim proſtratos, ut erant foris, ſtatim invenerunt ſe intus. Hoc ei idem accidit, cum eſſet in conflictatione hæreticorum cum quodam Converſo Ordinis Ciſtercienſis, viro valde devoto : venit enim ſerò ad quamdam eccleſiam, & clauſam invenientes, cum oraſſent ad oſtium, ſe deintus ſubitò invenerunt, & totam illam noctem orationibus dederunt.

arcana cordis videt,

804 *In iiſdem Vitis Fratrum part.* 4 *cap.* 2 *aliud exemplum, quod* S. Dominicum *arcanorum conſciùm probat, ita narratur :* Dum iret quidam Frater ad quamdam ſibi injunctam obedientiam, obviavit beato Dominico à prædicatione redeunti. Poſt aliqua ergo verba quæſivit ab eo Sanctus, an aliquam portaret pecuniam : ſenſit enim in ſpiritu, eum non regulariter iré. Dictus ergo Frater ſe deprehenſum videns, humiliter ſe habere confeſſus eſt : qui * ſtatim juſſit projici, & ei condignam pœnitentiam pro hujuſmodi exceſſu injunxit. *Huic ibidem ſubjungitur alterum memoratu dignum, quod cap.* 6 *ejuſdem partis in Ms. noſtro ſic correctiùs legitur:* Quidam Frater magnæ auctoritatis in Ordine, vitæ & famæ præclaræ in provincia Lombardiæ narravit, quod cum eſſet novitius tempore beati Dominici, & quadam nocte poſt Matutinas ante altare paulùm obdormiſſet, audivit vocem dicentem ſibi : Vade, iterum rade caput tuum. Qui evigilans interpretatus eſt, quod iterum moneretur confiteri, & meliùs dicere circumſtantias omnes. Unde ad * beatum Dominicum ſe proſternens, confeſſus eſt omnia cum contritione & majori attentione, quam priùs feciſſet. Qui cum poſt modicum paululum recepiſſet quietis, vidit angelum deſcendentem de cælo, & in manu portantem coronam auream miro modo ornatam, & appropinquans poſuit in capite ejus. Evigilans ergo Frater ſe multum conſolatum invenit, & gratias egit Deo.

** Ms.* quam

B

** al.* ante

Fratrem energumenum liberat,

805 *Denique parte* 4 *ejuſdem Operis, hiſtoria de Fratre energumeno, quæ poteſtatem* S. Dominici *contra dæmones oſtendit, in Ms. noſtro codice cap.* 14 *ita refertur :* In Conventu Bononiæ contigit, quemdam Fratrem Converſum ſubitò à dæmone vexari graviſſimè. Converſi ergo ſurgentes (quia jam lectos intraverant) vocaverunt magiſtrum ſuum, dehinc beatum Dominicum, qui tunc in domo erat : qui præcepit, eum ad eccleſiam deferri, quem vix decem Fratres portare poterant. In ingreſſu autem eccleſiæ exſufflans, exſtinxit omnes lampades uno flatu. Cum ergo multis modis eum dæmon vexaſſet, dixit ei beatus Dominicus : Adjuro te per Chriſtum, ut dicas, quare vexas iſtum Fratrem, & quando, & quomodo huc intraſti. Reſpondit : Vexo eum, quia meruit : bibit enim heri in civitate ſine licentia & ſine ſigno crucis ; unde tunc intravi in eum in ſpecie bibitoris * ; imo ipſe me bibit cum vino. Interea pulſatum eſt ſignum ad Matutinas. Et ait dæmon : Amodò hîc manere non poſſum, quia ſurgunt caputiati ad Deum laudandum. Et recedens dimiſit Fratrem quaſi mortuum in terra : Fratres autem tulerunt ipſum in infirmatorium, & manè ſanus ſurrexit, neſciens, quid ſibi accidiſſet. Hoc autem narravit Magiſtro Frater, qui interfuit. *Ex hac narratione quidem ſcimus, id Bononiæ contigiſſe ; ſed cum* S. Dominicus *inter annum Chriſti* 1219 *&* 1221

C

** al.* bibionis

ſæpius aliquo tempore in ea urbe ſubſtiterit, & identidem ex illa ad quaſdam Italiæ civitates excurrerit, ut ſuprà demonſtravimus, ad certum annum referre non poſſumus hæc & ſimilia, quæ jam ſequuntur. AUCTORE G. C.

ædituum ob oculos non cautè cuſtoditos acriter caſtigat,

806 *Sanctus Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 2 § 1 *ſummam caſtitatis curam, quam* S. Dominicus *in ſuis Fratribus requirebat, indicat hoc ſevero exemplo :* Cum quadam vice beatus Dominicus cum Fratribus tractaret de aliquo negotio Bononiæ, ſacriſta vocavit unum de iſtis Fratribus ad audiendam confeſſionem unius mulieris, ut creditur, dixitque ei : Una pulchra mulier petiit vos ; venite citò. Et quamvis ſubmiſſè dixerit, audivit in ſpiritu pater Dominicus, & zelo honeſtatis turbatus, dixit ſacriſtæ : Confitere reatum tuum ; Deus fecit mihi notum, quod tu putabas occultum. Et veniam petentem diſciplinavit fortiter & diu, ita ut Fratres moverentur ad compaſſionem propter livorem verberum. Et ait : Vade, fili ; didiciſti de cetero qualiter intuearis feminam, ut de colore non judices : ora & tu, ut Deus te faciat pudicum. *Veroſimiliter ſanctus hiſtoricus id hauſit ex Theodorico de Appoldia, qui infrà num.* 412 *eamdem rem narrabit. Sed apud biographos, Theodorico antiquiores, nihil ſimile invenimus.*

E

damonem ficta confeſſione Fratribus inſidiantem,

807 *Etiam ignoramus, in cujus anni commoratione Bononienſi acciderit mira illa res, quam laudatus S. Antoninus in Opere mox citato tit.* 23 *cap.* 4. § 6 *narrat hoc modo :* Cum B. Dominicus eſſet Bononiæ, diabolus in forma juvenis laſcivi acceſſit ad Conventum Prædicatorum, & petiit ſibi à ſacriſta dari unum confeſſorem. Et adducti ſunt ſucceſſivè quinque Fratres confeſſores. Et hæc erat cauſa, quia ita affecit & inflammavit primum confeſſorem ex ſuis verbis turpibus, quod ſurrexit ab auditione confeſſionis, & noluit audire uſque in finem illas abominationes. Similiter fecit ſecundus, tertius, & quartus. Similiter autem recedebant, nec cauſam dicebant, ne confeſſionem revelarent ; quia ex parte eorum confeſſio ſacramentalis erat, cum crederent, hominem eſſe, ſed non ex parte diaboli.

& ſibi etiam confiteri volentem abigit,

808 Tunc ſacriſta accerſivit beatum Dominicum, conquerens coram eo, quod quinque Fratres non potuerunt unum peccatorem audire ſubdens : Scandalum magnum ! Fratres prædicant pœnitentiam, & nolunt peccatoribus pœnitentiam imponere. Tunc beatus Dominicus recedens à lectione, oratione, & contemplatione, acceſſit ad eum in eccleſiam, &, ut vidit, cognovit eum, ipſique dixit : Cur, maligne ſpiritus, ſub hac pietate tentas ſervos Dei ? Et duriſſimè increpavit eum ; qui evaneſcens, eccleſiam dimiſit fœtidam odore ſulphuris : placatuſque eſt exinde ſacriſta contrà confeſſores illos indignatus. *Similia in Actis Appoldianis infrà num.* 417 *& ſequente legemus. At etiam hactenus reperire non potuimus ullum hujus rei narratorem, qui ætate Theodoricum antecedit : quamvis enim Cæſarius Heiſterbachenſis lib.* 3 *Dialogorum cap.* 26 *mirabilem hiſtoriam referat de dæmone, qui peccata ſua ſacerdoti confitebatur, tamen hæc ab illa multùm diſcrepat.*

F

vineam hoſpitis ſui mirabiliter conſervat,

809 *Non videtur etiam certo tempori affigi poſſe, quod Flaminius in Vita* S. Dominici *lib.* 2 *fol.* 33 *verſo ſic narrat :* Poſt hæc beatus Dominicus Bononiam rediens, in Orvietenſi agro ad quemdam hoſpitem ſuum divertit, qui quoties Vir ſanctus eà iter faciebat, hoſpitio illum benignè ac liberaliter excipiebat. Locus ille ſan-

AUCTORE G. C.

cta Christina dicitur. Tunc forte ingens grandinis tempestas repentè oborta est, quæ vineas in eo tractu omnes præterquam hospitis antedicti vastavit; qui tanto motus miraculo, multò magis Prædicatorum admirans & venerans Ordinem, statuit & jussit, ut sua perpetuò domus Prædicatoribus pateret, qui ob suam in eos liberalitatem non solùm vineæ suæ fructum illæsum vidit, sed etiam uberiorem solito & multo meliorem expertus est. *Theodoricus de Appoldia inferiùs in Actis S.* Dominici *num.* 342 *idem miralum fusiori ac distinctiori narratione exponet; sed nullam temporis notam indicabit.*

de cujus ultimi miraculi tempore Malvenda disputat.

810 *Interim Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1221 *cap.* 18 *circa tempus hujus miraculi sic conjecturas suas proponit:* Sed de tempore, *inquit*, quo tantum miraculum contigit, non levem sentio difficultatem: nam Flaminius ait, accidisse tunc, quando, postquam sanctus Dominicus revertens ex Hispaniis, Romamque adiens, inde Bononiam rediret. At diligenti temporum inspecta ratione, jam superiùs diximus, reditum eum sancti Dominici è Roma Bononiam ad extremum anni MCCXIX contigisse, quando jam penitus vindemia peracta erat, nec grandine vineæ poterant vastari. Numquam putabimus, Flaminium, virum disertum & pium, ista narrantem incertis & fortè falsis rumoribus adductum, sed comperta sibi ex veteribus memoriis expressisse, tametsi in tempore lapsum. Nos ex ductu rerum gestarum sancti Patris, ad certam chronologiam his nostris Annalibus explicatam, existimare aliud non possumus, quam in eo itinere, quo Vir Dei, postquam ex Hispaniis & Galliis Bononiam ad finem æstatis anni MCCXIX venisset, statim ex ea urbe Romam se contulit, illud miraculum apud Orvietensem agrum contigisse: instante enim vindemia, verisimile est, sanctum Dominicum Orvietum perveniss; nisi dicamus, anno MCCXXI, quando sanctus Pater Florentiam, Viterbium, & fortè Romam adiit, in reditu Bononiam, illud miraculum accidisse, nempe mense Maio, quando vineæ florere incipiunt.

B

Flaminius etiam refert miraculum incertum,

C

811 *Ea, quæ hactenus hoc paragrapho retulimus, satis certa sunt, etiamsi determinatum illorum tempus assignare non possimus. Verùm non de tempore dumtaxat, sed etiam dubitamus de ipsa re, quam Flaminius in Vita S.* Dominici *lib.* 2 *fol.* 47 *verso sic narrat:* Tantus creverat in beatum Dominicum populi Bononiensis cultus ac reverentia, admiratio tanta sanctitatis, & audiendi concionantem adeo vehemens erat desiderium, ac tantus consequebatur ex ea re animarum fructus, ut, cùm modò in hoc templo, modò in illo, ut rogantibus morem gereret, concionaretur, non ad id templum populus, sed ad ædem, ubi commorabatur, divi Nicolai frequens conveniret, ut euntem illum comitaretur. Die quadam cum multitudine ita confluentis populi, duo scholastici facti sunt illi obvii, cum nondum ex templo divi Nicolai recessisset; quorum alter propiùs accedens, ait: Rogo te, Pater, ut meorum peccatorum, quæ sum omnia confessus, mihi veniam à Deo impetres. Se libenter id facturum, continuò respondit, & ad aram templi unam accessit, ac brevi oratione usus, ad eum rediit ac dixit: Bono, fili, animo esto, & crede tibi Deum ignovisse. Hoc audiens alter, idem ab eo petiit ac impetravit. Sed Vir sanctus ab oratione ad eum reversus dixit: Non potest, fili mi, Deus falli. Tua confessus delicta es, sed non omnia: nam tibi pudor obstitit, quo factum est, ut unum reticueris; ac seorsum ducto, quod illud esset, dixit. Vera juvenis dixisse Virum sanctum affirmavit, ac delicti illius verè pœnitens ab eo recessit. *Nescimus, unde Flaminius eruerit ea, de quibus veteres biographi omnino siluerunt. Quare exigimus antiquius testimonium, antequam huic miraculo certam fidem adhibeamus.*

D

& deinde duo alia prodigia,

812 *Multo magis dubitamus de duobus aliis prodigiis, quæ laudatus Flaminius in eadem Vita fol.* 38 *& sequente sic refert:* Concionantem per diversa loca (*nempe* S. Dominicum, *ut ex antecedentibus patet*) & audientem benignè sibi confiteri delicta volentes, felicissima illum Virgo, quæcumque agenda essent, admonebat. Ante omnia jubebat, ut suum Psalterium mulcta esset confitentibus, dum eos absolveret; ac insuper, ut eos cum Rosariis conscriberet. Cum ergo piè mandata Matris sedulus exsequeretur Filius, in mulierem quamdam Romanam incidit, cui confessæ mulctam ejusmodi septem dierum indixit; dein hortatus est, ut per totum dicere annum Psalterium, non mulctæ quidem nomine, sed solo Dei Genitricis honore, ne gravaretur, à qua id institutum ac mandatum esset. Ac, ne causari occupationes & impedimenta posset, permisit, ut eundo, sedendo, & alia quælibet agendo id faceret, & quocumque tempore vellet. Sed illa onus ejusmodi detrectavit, nec suasu & adhortationibus sancti Viri potuit adduci, ut illud admitteret.

E

nullis temporum characteribus distincta

813 Post hæc affuit illa die quodam, beato Dominico sacrificanti; cui dum esset intenta, ablata corporeis sensibus, ad tribunal æterni Judicis rapta est, ubi priùs accusata graviter, quòd mulctam sibi à Famulo indictam Christi respuisset, atrocibus destinata suppliciis fuit; quæ Genitricis mox recordata Dei, opem illius imploravit. Affuit illa continuò, deque pœnis exemit. Affuit & beatus Dominicus cum multis funiculis, Rosarii numerum continentibus, de cujus unum manibus Virgo felicissima sumpsit, & in lance posuit: in altera verò lance quidquid boni mulier illa umquam egisset, aut agere quisquam posset; & Rosarii par pondus inventum. Tunc Dei Mater ad illam conversa; Mulctam, inquit, Famuli contempsisti mei, nec voluisti Rosariorum adscribi numero. Jam videre potes, quantum erraveris, & quantam vim Rosarium meum habeat. Restituta sensibus mulier, quantum deliquisset, intellexit, &, omni sublata mora, fecit omnia, quæ sanctus Vir jusserat, pro quo felicem vitæ exitum sortita est.

F

& non parum nobis suspecta de fictione

814 *Deinde is auctor ibidem huic mox alterum ita subjungit:* Cum in Italia quoque Psalterium publicaret, & ad id vehementi adhortatione populos accenderet, quidam eques motus vehementer ad eum venit, & sua delicta confessus est. Quod ubi fecit, ait illi beatus Dominicus: Tu quidem parva delicta confessus es, sed reticuisti magna; &, quæ essent, dixit: nam dabat illi Deus, ut sæpe arcana etiam cordium nosset. Stupuit eques & ait: Ii, quibus confiteri solemus, non ista nos docent; & quis docebit, ubi tu, Pater, discesseris? Tunc beatus Dominicus; At ego magistrum, inquit, tibi relinquam, qui te numquam deseret. Is erit Rosarii funiculus, in quo calculi quinque magni erunt, qui toties dicendam orationem Dominicam monent; sequuntur illos quinquaginta minores, numerum Angelicæ salutationis complexi. Quinque autem illi majo-

majores hoc ordine hiſque coloribus diſtincti erunt. Et primus quidem, in quo diverſitatem videbis colorum, varia figurat flagitia, quæ ab hominibus in Deum, in ſe ipſos, & in proximum, quæque cogitatione, verbo, deſidia, & opere patrantur. At decem minores, qui ſequuntur, calculi particularia deſignant peccata. Secundus major ſuo pallore mortis tibi memoriam ſuggerit, quali ſunt colore mortuorum cadavera. Decem, qui poſt illum ſunt, minores diſcrimina monent, quæ morienti homini accidere poſſunt. Tertius igneo colore iram in peccatores æterni Judicis indicat, qui pro qualitate meritorum ſententiam in quemlibet prolaturus eſt. Decem minores, qui poſt illum ſunt, pericula indicant, quæ tali tempore accidunt. Quartus atro colore infernos cruciatus; minores decem particulares inferni pœnas oſtendunt. Quintus denique aureus cæleſtis patriæ lætitiam, minores decem particularia illius gaudia demonſtrant. Hic eſt magiſter, quem tibi relinquo: hic te vivendi modum, & quomodo vitanda ſint flagitia, docebit, ſi diligenter in eo, quæ dixi, conſideraveris.

ex Alano Rupenſi narrat,

815 Lætanter hæc excepit eques, & ſancti Viri conſilium ſecutus, ira Pſalterium magnæ Virginis accepit, ut illud poſtea non omiſerit: quod dum die quodam proferret, putavit, ſe videre, quoties angelicam Salutationem repetebat, angelum in ipſius Virginis manu ponentem lapidem, in magnitudinem mox ac diluciditatem miram excreſcentem, [&] ita cum totum peregiſſet Pſalterium, de centum & quinquaginta lapidibus admirandæ pulchritudinis ædificium fuiſſe conſtructum. Ex quo intellexit, locum in cælo unicuique parari, qui ſancti cultores Pſalterii exiſtant. *Cum hæc primò legerem, adhuc ignorans, unde Flaminius ea hauſiſſet, ſuſpicari cœpi, iſtud fabuloſi cujuſdem ſcriptoris commentum eſſe, & ab ingenio Alani Rupenſis non multum abhorrere. At ecce, dum Alanum Redivivum leviter percurro, utrumque hoc prodigium, multis verborum ambagibus & variis rerum circumſtantiis adornatum, parte 5 cap. 42 & 71 reperio. Cum igitur hæ merces rurſus ex officina Alani Rupenſis prodeant, nobis non immeritò ſpuriæ videntur; & propterea exiſtimamus, duo illa miracula nulli tempori alliganda eſſe, quamvis Malvenda in Annalibus Prædicatorum eadem ad annum Chriſti 1219 cap. 28 retulerit. Etſi autem ſimile judicium ferendum ſit de pleriſque ejuſdem Alani narrationibus, quas in decurſu partim indicavimus, partim omiſimus, facilè tamen fieri potuit, ut* S. Dominicus *mulierem aliquam Romanam & equitem quemdam Italum mirabiliter ad frugem reduxerit, quorum converſionem Alanus epiſodiis ſuis interpolaverit, ac Roſario applicuerit, quemadmodum ſuperiùs in hiſtoria Benedictæ Florentinæ vidimus. Cum tamen de duplici hac converſione veteres biographi ſileant, ne quidem ſubſtantiam Flaminianæ narrationis aſſerere audemus, donec quiſpiam in vetuſtioribus & fide dignioribus auctoribus illam aſſignaverit.*

quibus addi poteſt apparitio S. Norberti, quæ Sancto noſtro facta dicitur,

816 *Vehementer etiam dubito, an ad* S. Dominicum *noſtrum ſpectet, & an ei ullo tempore aptanda ſit prodigioſa ſanatio, quam Joſephus Stephanus de Noriega in ſuperiùs laudata Diſſertatione hiſtorica § 21 num. 181 ſic patheticè narrat:* Receptus itaque in Vitenſium Canonicorum conſortium ſpectabilis puer Dominicus, eorumdem oculos & corda rapiens, cum aliquando graviter ægrotaſſet, ſanctiſſimi patris noſtri Norberti ope, ſibi archiepiſcopali ornatu apparentis, & baculo paſtorali caput infirmi leniter tangentis, illicò fertur convaluiſſe. Quid enim faceret Pater piiſſimus? Ceſſaverat gaudium tympanorum, quieverat ſonitus lætantium, conticuerat dulcedo cytharæ, ingemebant omnes, qui pridem lætabantur corde, luxit vindemia, quoniam clamor futurus præſentiebatur ſuper vino in plateis, ex quo in uno tenello palmite Dominico ad mortem jamjam crederetur infirmata Norbertina vitis. Nuper, Domine (ad cælum clamantes auſcultare mihi videor Vitenſes) nuper orta ex Parente noſtro, dilecto ſervo tuo Jacob, ſtella iſta matutina, Solis juſtitiæ prænuntia, nobis reſplenduit. Ut quid ergo tam celeri curſu ad occaſum properat? Nuper flos iſte, ſuaviſſimo fragrans odore, in terra noſtra apparuit, & jam tempus putationis advenit? Vixdum vidimus, Auſtro flante, quod vinea noſtra ſic floruit, cur non videamus, te protegente, ſpei noſtræ florem hunc uberrimos fructus parturire, quos promittit?

AUCTORE G.C.

E

& quæ forſan ad alium Dominicum Vitenſem pertinet.

817 Comprimite at lacrymas, venerandi Patres: ecce nube cælo delapſus vineæ noſtræ plantator & cuſtos pervigil Norbertus, invidæ numquamque ſævienti Atropo falcem præripiens, baculo ſuo inferendum ſarmentum deſignat; marceſcentem palmitem fotu juvat, & fœcundiſſima per univerſum orbem propagine traducendum, tenellum filium ſuum Dominicum ab imminentis mortis periculo reſervat. *Anno* 1643 *R. P. Joannes de Soſſa ex Ordine Prædicatorum in concione Hiſpanica, quam feſto S. Norberti inſtituit, idem miraculum retulit, ut laudatus ſcriptor Præmonſtratenſis in eadem Diſſertatione § 1 pag. 8 num. 7 affirmat. At propter argumentum chronologicum, quod ſuprà § 11 propoſuimus, non immeritò ſuſpicamur, Dominicum de Guzman, Canonicum Vitenſem Ordinis Præmonſtratenſis, cum* S. Dominico *noſtro confuſum fuiſſe. Quinimò propter illa, quæ in Actis Appoldianis poſtea annotabimus, probabiliter exiſtimamus, ſanctum Prædicatorum Fundatorem numquam in Ordine Præmonſtratenſi religioſam profeſſionem emiſiſſe. Quod ſi fortè* S. Dominicus *adhuc puer in monaſterio Vitenſi aliquamdiu vixerit, & tunc interceſſione S. Norberti mirabiliter ſanitatem obtinuerit (de ea re tamen apud veteres biographos altum eſt ſilentium) nullum certum tempus aſſignare poſſumus huic miraculo, quod ideo in hunc paragraphum rejecimus.*

C

F

§ XLIV. Ultimus Sancti morbus, & pia mors, cælituſque abſentibus facta ejuſdem obitûs revelatio.

Sanctus de imminente ſua morte præmonitus,

S*Anctum noſtrum de morte ſua præviam revelationem habuiſſe, colligimus ex Vitis Fratrum, ubi part. 2 cap. 27 leguntur ſequentia:* Viſitaverat ipſe beatus Pater ſcholares quoſdam ſibi familiares; cumque recedere vellet, eis inter cetera tranſitum ſuum prædixit, inducens eos ad mundi contemptum & memoriam mortis. Vos, inquit, chariſſimi videtis me modo ſanum; ſed antequam veniat Aſſumptio Dominæ noſtræ, ego ſubmotus ero de vita hac mortali; quod rei probavit eventus: nam parum ante Aſſumptionem Dominæ noſtræ à Domino eſt aſſumptus.

AUCTORE G. C. *Quinimò Bartholomæus Tridentinus asserit, illum de imminente obitu ab angelo prænonitum fuisse, ut infrà apud ipsum num.* 13 *Vitæ brevioris videbimus. Propterea tamen non statim credimus Alano Rupensi vel auctori anonymo, qui in Speculo peccatricis animæ pag.* 182 *certum hujus prænonitionis tempus determinat, & ibidem alia immiscens sic Deiparam alloquitur :* Pulcherrima virgo Maria, propter beatissimum Dominicum, cui sæpius pœnas inferni ostendisti, & paradisi gaudia demonstrasti cum ordinibus Sanctorum ibidem existentium, sibique obitum suum per centum & quinquaginta dies ante mortem prædixisti, & dies illos omni genere miraculorum plus quam umquam adornasti, privilegiaque pulcherrima, utilissima, & maxima dicentibus Psalterium tuum dudum sibi priùs ostendendo verbis, signis, prodigiis & portentis confirmasti atque corroborasti *&c.*

819 *Porrò* S. Dominicus *exeunte Julio anni* 1221 *Venetiis Bononiam reversus, in morbum incidit, ut jam suprà indicavimus, & finem vitæ suæ instare præsentiens, fecit ea, quæ Constantinus Urbevetanus in Actis ejusdem sanctissimi Viri num.* 45 *exponit his verbis :* Igitur appropinquante peregrinationis termino, sineque certaminis, quo laborum bonorum vir Dei Dominicus glorioſum fructum perciperet, coronamque victoriæ reportaret, constitutus apud Bononiam, gravi cœpit corporis infirmitate languere. Positis autem ex his, qui tum aderant, filiis coram eo, testamentum pacis disposuit, in quo præcipuè tam ipsis, quam cunctis per Ordinem circumquaque diffusis, salubri quadam admonitione præmissa, caritatis, humilitatis atque paupertatis legitimam successionem legavit; in hujus, inquam, triplicis proprietate thesauri summopere universos filios heredes instituit, per quem nimirum illius regni, quod repromisit Deus diligentibus se, secum fierent coheredes. Illud verò qua potuit districtione prohibuit, ne quis umquam in suo Ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & suam terribiliter imprecans ei, qui Prædicatorum Ordinem, quem præcipuè paupertatis decorat professio, terrenæ substantiæ veneno respergere laboraret.

jam ager convocavit Fratres, & maledictionem minatus est iis,

B

820 Denique circumstantibus Fratribus, & quasi inconsolabiliter de tanti Patris destitutione dolentibus, dulciter consolans eos, adjunxit : Ne vos mea, filii, corporalis turbet discessio, nullatenus dubitantes, vos meliorem me mortuum habituros, quam vivum. Grandis sanè, sed non vana fiducia ! sciebat enim nimirum, cui crediderat, & de reposita sibi corona gloriæ certus erat, qua percepta, tantò fieret ad impetrandum potentior, quanto in potentias Domini jam securior intrasset. *Venerabilis Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 53 *& Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi cap.* 113 *prorsus similia habent, præterquam quod narrationem Constantini Urbevetani nonnihil amplificaverint. Ceterùm Theodoricus de Appoldia inferiùs in Actis, & testes oculati in Processu Bononiensi minutiora morbi adjuncta, & singularia istius temporis gesta destinctiùs explicabunt.*

qui possessiones temporales in Ordinem sum inducerent,

C

821 *Reverendissimus Ordinis Magister Vincentius Bandellus narrationem istam de maledictione, quam* S. Dominicus *vibrasse dicitur contra eos, qui primi possessiones ac redditus in Ordinem Prædicatorum inducerent, falsitatis arguit, & ut commentitiam explodit, dum apud Malvendam in Annalibus ad annum Christi* 1221 *cap.* 37 *eam opinionem evertere nititur his verbis :* Nec est verum, quod beatus Dominicus in testamento suo maledictionem Dei & suam cuilibet inducenti redditus & possessiones in Ordine dederit; tum primò, quia in contestationibus factis pro canonizatione ejus per illos, qui interfuerunt morti ipsius, hoc non reperitur, sed benè istud : Charitatem habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam possidete. Tum secundò, quia in Legenda antiqua ipsius, quæ dicitur fuisse edita à beato Jordane, talis maledictio scripta non invenitur. Tum tertiò, quia in Capitulo apud Argentinum celebrato anno MCCLXX (*lege annum* 1260, *quo in urbe Argentinensi istud Capitulum habitum est*) mandatur omnibus Fratribus, ut utantur Legendâ beati Dominici, quæ fuit edita à beato Jordane, & est inserta in Lectionariis antiquis, & aliæ deinceps non legerentur. In prædicta autem Legenda, quæ est in antiquis Lectionariis, talis maledictio non habetur.

quod tamen negat reverendissimus Magister Bandellus,

D

822 *At illa argumenta, quæ reverendissimus scriptor huic narrationi opponit, non satis firma sunt, ut jam paucis ostendere conabimur. Primò non sequitur, imprecationem illam esse fictitiam, quia testes synchroni & beatus Jordanus de ea non meminerunt : jam enim per decursum hujus Commentarii ex Constantino Urbevetano, venerabili Humberto, Vincentio Bellovacensi, aliisque varia retulimus, & infrà in Actis Appoldianis plura narrabuntur, quæ tamen omnia non statim fabulis annumeranda sunt, licet hæc ab oculatis testibus & beato Jordano fileantur. Unde Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 2 *spicilegium Actorum* S. Dominici *conscripsit, etsi jam ab aliis ampla gestorum ejus messis collecta esset, & ibidem cap.* 1 *de hoc labore suo sic nos prænonet :* Non debet videri superfluum, si ea, quæ ab ipsis compilatoribus Legendæ beati patris nostri Dominici fuerunt omissa vel ignorata, quasi spicas elapsas de manu metentium colligamus.

& opinionem suam ex silentio quorumdam auctorum,

E

823 *Præterea in comitiis Argentinensibus anni* 1260, *quæ reverendissimus Bandellus pro opinione sua allegat, nullum fit verbum de Legenda* S. Dominici, *quam beatus Jordanus dicitur edidisse ; sed in iis apud Edmundum Martene tomo* 4 *Thesauri anecdotorum col.* 1729 *tantummodo* mandat Magister, quod Fratres utantur Legendâ beati Dominici, quæ inserta est in Lectionario, & aliæ deinceps non scribantur. *At tunc Lectionario inserta erat Legenda* S. Dominici, *quam Humbertus concinnaverat, ut Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 143 *&* 147 *ex ipso Humberti autographo evidenter demonstrat. Si necesse foret, pluribus argumentis probari posset, Lectionarium istud ab Humberto ordinatum, & ante comitia Argentinensia anni* 1260 *jam in toto Ordine Prædicatorum receptum fuisse. Id etiam patet ex codice nostro membraneo* P. *Ms.* 10, *in quo Vita* S. Dominici *in Lectiones divisa est, & ubi legimus sequentia :* Illud autem Pater egregius quanta potuit districtione prohibuit, ne quis in hoc Ordine possessiones induceret temporales ; maledictionem Dei & suam terribiliter imprecans ei, qui hunc Ordinem, quem præcipuè paupertatis decorat professio, terrenarum divitiarum pulvere præsumpserit obfuscare. *Atqui hæc sunt ipsa verba, quæ venerabilis Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 53 *habet, ut apud Echardum tomo* 1 *pag.* 36 *in notis videre est.*

falsaque hypothesi frustra probare nititur,

F

824 *Qua-*

A *etſi poſtmodum hæc Sancti conſtitutio legitimè mutata ſit,*

824 *Quapropter nobis magis placet ultima reverendiſſimi Magiſtri reſponſio, quam apud citatum proximè Malvendam præcedentibus argumentis ita ſubjungit:* Et dato, quod in prædicta Legenda talis maledictio eſſet inſerta, intelligenda eſt data illis Fratribus, qui ſine ulla neceſſitate & cauſa legitima, & ſine diſpenſatione Magiſtri hujuſmodi diſpenſationes inducerent. Unde reperiuntur Conventus inſtituti à beato Dominico, qui poſſeſſiones & redditus, quos tunc habebant, etiam nunc habent. *Non ignoramus, monaſterio Pruliano & forſan aliis monialium cœnobiis poſſeſſiones ac redditus relictos eſſe; ſed hactenus nobis ignoti ſunt Conventus Fratrum, qui bona hujuſmodi ſtabilia tempore* S. Dominici *poſt primum aut ſecundum Capitulum retinuerint. Neutiquam tamen dubitamus, quin conſtitutio illa ſancti Fundatoris poſtmodum legitimè mutata fuerit, quandoquidem concilium Tridentinum ſeſſione 25 cap. 3 de reformatione omnibus monaſteriis & domibus tam virorum quam mulierum etiam mendicantium (excipe illos, qui ab hoc privilegio excludi petierunt) poſſeſſionem bonorum ſtabilium conceſſit aut confirmavit.*

B

quas juſtas mutationis cauſas S. Antoninus

825 *Sanctus Antoninus part. 3 Chronicorum tit. 23 cap. 4 § 13 videtur quodammodo hanc ſacroſanctæ ſynodi conceſſionem præſenſiſſe: poſtquam enim acriter ibidem reprehenderat illos Religioſos, qui temerè regulas & ſtatuta ſui Ordinis violant, in rem præſentem hæc addit:* Quod autem, ut in ſacra habetur ejus (*videlicet ſancti Fundatoris ſui*) hiſtoria, dicitur, quod quanta potuit diſtrictione prohibuit, ne quis in hunc Ordinem poſſeſſiones induceret temporales, maledictionem Dei & ſuam imprecans in contrarium facienti; in hoc commendatus eſt zelus ejus ad paupertatem & omninò ſervandum teſtamentum ejus, ubi neceſſitas non urgeat, ne maledictionem incurrat; ſed ubi neceſſitas (quæ non habet legem, ſed ipſa ſibi facit legem, ut dicitur 1 q. 1 § SED NOTANDUM) ad hoc urgeat, utpote quia Fratres aliter vivere non poſſunt in numero competenti, experientiâ habitâ, quæ eſt rerum magiſtra.

etiam ante concilium Tridentinum examinavit.

C

826 Verùm quia ultra prohibitionem beatiſſimi Patris cum maledictione adjuncta expreſſè per conſtitutiones factas in Capitulo generaliſſimo hoc etiam ſtrictiſſimè inhibetur, quæ conſtitutiones approbatæ ſunt ab Eccleſia, ideo non videtur tutè hoc fieri ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ, quæ in hujuſmodi (cum poſitiva ſint) habet plenitudinem poteſtatis. Si enim Deus ſecundùm diverſitatem temporum mutat prohibitiones & ordinationes factas hominibus, ut patet de ceremonialibus & judicialibus præceptis veteris legis, quæ ablata ſunt in novo ſecundùm litteram, cum etiam ad illa additæ ſunt multæ maledictiones Dei in tranſgreſſores eorum, & Eccleſia etiam mutat ſua decreta & conſtitutiones, cum neceſſitas vel utilitas urgeat, ut de conſan. & affi. NON DEBET; nec hoc adſcribendum eſt levitati, ſed rationi: ita etiam, ſi mutatis conditionibus illius temporis, mutetur ſeu diſpenſetur illa conſtitutio, cum aliter apparet, ſuſtentari non poſſe [nullum inde ſequitur inconveniens.] Tunc enim alii Religioſi non erant, niſi monachi, qui non mendicabant, quia non egebant; unde copioſè eleemoſynas recipiebant. Nunc multiplicatæ ſunt Religiones quæſtuantium etiam in utroque ſexu. Et quoniam abundavit iniquitas, refriguit caritas multorum, & multiplicatis penuriis ex guerris & pompis laïcorum, parci ſunt in eleemoſynis dandis, & libentius expendunt in capellis vel ornamentis ſuperfluis & pompis eccleſiarum, quam in ſubventione pauperum. Hæc breviter & incidenter ſint dicta, ſalvo ſemper meliori judicio. *Ex hactenus dictis liquet, conſtitutionem illam Prædicatorum juſta de cauſa mutatam fuiſſe.*

AUCTORE G. C.

Sanctus moribundus ob publicam declarationem ſuæ virginitatis

827 *Nunc alia Sancti noſtri ægrotantis geſta proſequamur cum eodem Antonino, qui in Opere mox laudato tit. 23 cap. 4 § 14 de illo hæc narrat:* Invaleſcente autem infirmitate, confortatus ſpiritu, Deo infatigabiliter adhærebat, tum patienter ægritudinem illam ſuſtinens, ut ſemper jucundus & hilaris appareret, licet dyſenteriâ urgeretur, & febribus ureretur. Sciens autem diem mortis proximò ſibi imminere, juſſit coram ſe novitios convenire; quos ſerena facie intuens, ad amorem Dei & Ordinis, & ad devotionem religionis & obſervantiam verbis dulciſſimis hortabatur. Nec tamen ſic debilis acquievit requieſcere ſuper lectum. Exinde vocatis duodecim Fratribus diſcretioribus, Priori Conventûs Fratri Venturæ (vel Bonaventuræ) de omnibus actibus ſuis generaliter eſt confeſſus, dixitque Fratribus: En uſque in hanc horam incorruptum carne miſericordia Dei me conſervavit, illibatamque virginitatis munditiam cuſtodivit: quæ ut in vobis immaculata permaneat caſtitas, feminarum omnium ſuſpecta conſortia devitate. *Alia occaſione ſuperiùs § 1 indicavimus, & infrà ex libello B. Jordani apparebit, quid ab hac periodo reſciſſum fuerit.*

E

ſcrupulo angitur, quod Soëgius perperam numerat inter fabulas,

828 *Ferdinandus de Caſtillo in Hiſtoria Hiſpanica Ordinis Prædicatorum lib. 1 cap. 56 ſimilem* S. Dominici *monitionem refert, & huic narrationi addit, Sanctum poſtea remorſu conſcientiæ, ſeu potius ſcrupulo, vexatum fuiſſe, eo quod virginitatem ſuam publicè coram Fratribus declaraſſet. At Soëgius in Anno Dominicano tomo 1 Auguſti pag. 459 iſtud Caſtilli aliorumque auctorum additamentum, tamquam fabulam, rotundè refellit. Sed non videtur Soëgius vidiſſe teſtimonium ipſius Fratris Venturæ, quem Caſtillus loco proximè aſſignato citaverat, & qui in Proceſſu Bononienſi apud nos num. 5 affirmat,* S. Dominicum *poſt hanc publicam virginitatis ſuæ declarationem ſibi dixiſſe hæc verba:* Frater, ego peccavi, quia publicè dixi de virginitate mea coram Fratribus, quod non debuiſſem dixiſſe. *Attamen profectò abſit, ut propterea ſanctiſſimum Virum accuſemus ullius culpæ, licet ipſe præ teneritudine conſcientiæ ſeſe reum alicujus noxæ putaverit:* Bonarum quippe mentium eſt etiam ibi aliquo modo culpas ſuas agnoſcere, ubi culpa non eſt, *ut S. Gregorius Magnus in Reſponſionibus ad interrogationes Auguſtini Cantuarienſis cap. 10 teſtatur. Jam diſcutienda reſtant nonnulla, quæ in Actis infrà edendis omiſſa ſunt, etſi illa tempore ejuſdem ultimi morbi contigiſſe tradantur.*

F

quibus potiùs accenſemus apparitiones, ab auctore Speculi relatas,

829 *Alanus de Rupe, ſive auctor anonymus ejuſdem furfuris, in Speculo peccatricis animæ pag. 189 & ſequente narrat, miros favores* S. Dominico *ægrotanti cælitus collatos eſſe, dum ibidem Deiparam invocat his verbis:* O pulcherrima Maria, propter dulciſſimum filium tuum ſanctum Dominicum, cui infirmanti plus quam quater apparens miniſtraſti; quinimò cum ipſo in ſignum amicitiæ ſingulariſſimæ de bonis per te allatis comediſti & bibiſti, etiam cum Filio tuo, domino noſtro Jeſu Chriſto, veraciter & realiter, ſicut ipſe Filius tuus comedit & bibit cum diſcipulis

AUCTORE G. C.

pulis ſuis, poſtquam ſurrexit à mortuis, da nobis duo mandata legis naturæ implere &c. *Neſcimus, ex quo fonte auctor ille hæc ſingularia privilegia hauſerit. Si forſan quis dixerit, iſta auctori Speculi divinitus revelata fuiſſe, quemadmodum ipſemet de aliis quibuſdam exoticis narrationibus ſuis affirmat, requirimus certiorem perſonæ notitiam & plura hiſtoricæ fidei motiva, antequam huic privatæ revelationi credamus.*

& tranſcribimus veroſimiliorem S. Birgittæ revelationem,

830 *Majoris apud nos auctoritatis ſunt revelationes S. Birgittæ, quæ in Eccleſia rigidum examen ſubierunt, & in quibus lib. 3 cap. 17 ad laudem Sancti noſtri legimus ſequentia:* Item loquitur Mater Dei ad ſponſam (*nimirum S. Birgittam*) dicens: Dixi tibi heri de duobus, qui erant de regula ſancti Dominici. Certè ipſe Dominicus Filium meum habuit pro ſuo chariſſimo Domino, & me Matrem ejus dilexit plus, quàm cor ſuum. Huic Sancto inſpiravit Filius meus, tria eſſe in mundo, quæ diſplicebant eidem Filio meo; ſuperbiam ſcilicet, & cupiditatem, & concupiſcentiam carnis: ad quarum trium diminutionem ſanctus Dominicus impetravit maximis ſuſpiriis auxilium & medicamentum, cujus Deus compaſſus lacrymis, inſpiravit ei legem & regulam vivendi, in qua ipſe Sanctus contra tria mala mundi tria bona conſtituit: nam contra vitium concupiſcentiæ inſtituit nil poſſidere, niſi cum licentia Prioris ſui. Contra ſuperbiam inſtituit habere humilem habitum & ſimplicem. Contra carnis inſatiabilem voraginem inſtituit abſtinentiam, & tempus debitum ad ſe regulandum. Priorem quoque conſtituit Fratribus ſuis ad obſervationem pacis & cuſtodiam unitatis. Deinde volens quoddam ſpirituale ſignum dare Fratribus ſuis, impreſſit quaſi unam ſpiritualem crucem & rubeam in ſiniſtro brachio eorum juxta cor, per doctrinam & exempli ſui efficaciam, quando docuit & monuit eos continuè recordari Paſſionem Dei, prædicare ferventer verba Dei, non propter mundum, ſed propter amorem Dei & animarum. Docuit inſuper illos magis ſubjici quam præeſſe, voluntatem propriam odire, contumelias patienter ferre, nihil præter victum & veſtitum deſiderare, veritatem corde diligere & ore proferre, laudem propriam non quærere, ſed divina verba ſemper in ore habere & docere, & illa non propter pudorem dimittere, nec propter favorem humanum recitare.

in qua narratur, quomodo S. Dominicus

831 *Dein immaculata Dei Genitrix alia occulta, quæ in poſtremo* S. Dominici *morbo evenerunt, ibidem S. Birgittæ ſic revelat:* Cumque inſtaret tempus reſolutionis ejus, quod Filius meus ei in ſpiritu oſtendit, ivit ad me Matrem ejus, cum lacrymis dicens: O Maria regina cæli, quam ipſe Deus præelegit ſibi in conjunctionem Deitatis & humanitatis! Tu es illa ſingularis virgo & ſingulariter digniſſima Mater; tu es illa potentiſſima, de qua ipſa poteſtas prodiit, audi me rogantem te: quia enim ſcio, te potentiſſimam, ideo præſumo de te. Suſcipe Fratres meos, quos educavi & fovi ſub ſtricto ſcapulari meo, & defende eos ſub lato mantello tuo. Rege eos & refove, ne hoſtis antiquus prævaleat eis, & ne diſſipet vineam novellam, quam plantavit dextera Filii tui. Quid verò, Domina mea, aliud noto per ſcapulare ſtrictum, quod palliolum unum habet ante pectus, & aliud retro, niſi duplicem conſiderationem, quam ad Fratres meos habui. Solicitabar quippe nocte & die pro eis, quomodo in rationabili & laudabili deſervirent Deo temperantia. Orabam etiam pro eis, ne quid de mundo concupiſcerent, quod vel Deum offenderet, aut famam humilitatis & pietatis apud proximum denigraret.

Ordinem ſuum commendaverit Deiparæ paulo ante mortem,

832 Nunc igitur quia tempus remunerationis meæ inſtat, aſſigno tibi membra mea. Doce ergo eos, ſicut filios, & porta eos, ſicut mater. Cum his enim verbis & aliis vocatus eſt Dominicus in gloriam Dei. Cui ego per ſimilitudinem loquendo reſpondi taliter: O Dominice, amice dilecte, quia dilexiſti me, plus quam te, ego ſub lato mantello meo defendam & tegam filios tuos, nec non & omnes, qui in regula tua perſeverant, ſalvabuntur. Mantellus verò meus latus, miſericordia mea eſt, quam nulli feliciter petenti denego; ſed omnes, qui quærunt, ſub miſericordiæ meæ ſinu proteguntur. Sed quid credis tu, ô filia mea, quod regula Dominici ſit? Utique humilitas, & continentia, & contemptus mundi: nam omnes, qui hæc tria aſſumunt, & perſeverando diligunt, numquam damnabuntur, & hi ſunt, qui tenent regulam beati Dominici. *Poſtmodum eodem capite & ſequenti fuſiùs explicatur, quinam verè ſub regula* S. Dominici *militent, ne quis fortè has promiſſiones perperam interpretetur, aut iis temerè confidat.*

quam anno 1221, die ſexta Auguſti, obiit,

833 *Tandem ſanctiſſimus Ordinis Fundator poſt alias morbi circumſtantias, quæ infrà in Actis & Proceſſu Bononienſi minutim exponentur, anno Chriſti* 1221, *die* VI *Auguſti ad cælum migravit, ut venerabilis Humbertus in Vita ejuſdem Sancti cap.* 53 *teſtatur his verbis:* Denique beatus Dominicus poſt labores diuturnos, quibus in vinea Domini Sabaoth fideliter deſudaverat, introivit in gaudium Domini ſui, diurnumque accepit denarium, complevitque dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria, anno Incarnationis Dominicæ MCCXXI, octavo Idus Auguſti poſt ſecundum Capitulum generale, quod eodem anno Bononiæ fuerat celebratum. *Conſtantinus Urbevetanus, & alii plerique ſcriptores eumdem annum ac diem morti ejus aſſignant. Quare non eſt operæ pretium hoc loco refellere illos auctores, qui ab hac chronologia aberrarunt, & quos Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1221 *cap.* 34 *recenſet.*

& quæ ſtatim duobus Fratribus abſentibus

834 *Felix Sancti mors ſtatim cælitus duobus Fratribus abſentibus revelata eſt, ut Bartholomæus Tridentinus in compendio Actorum num.* 14 *& 15 infrà narrabit. Sed cum B. Jordanus tantùm de prima hujuſmodi revelatione meminerit, juverit hîc ſecundam tranſcribere ex Conſtantino Urbevetano, qui in Actis* S. Dominici *num.* 47 *illam teſtimonio ſuo ita confirmat:* Verùm non inferioris habet ſtuporis indicium, non minoris certitudinis argumentum, quod de tranſitu ejuſdem beati Patris Fratri Raoni, ejuſdem Ordinis viro prorſus ſanctitatis præcipuæ, longiùs poſito, luce clarius revelatum fuiſſe compertum eſt. Eadem namque die defunctionis ipſius dictum Fratrem Raonem cum Fratre Tancredo, de quo in loco alio facta eſt mentio, de Urbe Tibur contigit acceſſiſſe. Pervenientibus autem ipſis ad hoſpitium ſolitum horâ quaſi ſextâ de mandato ipſius Fratris Tancredi Frater Rao ad altare Miſſam celebraturus acceſſit: à quo etiam, præmiſſa confeſſione, injunctionem accepit, ut dilecti Patris, quem ægrotaſſe Bononiæ nuper audiverant, memor eſſet.

divinitus revelata eſt.

835 Cum igitur ad illum locum, in quo in Miſſa de vivis conſuevit fieri mentio, perveniſſet, injunctionemque factam ſolicitus ad memoriam

A riam revocaſſet, ſubitò factus eſt in exceſſu mentis, ſtanſque immobilis in altari, raptus in Spiritu, vidit manifeſta ſiquidem viſione virum Dei Dominicum coronâ quadam aureâ laureatum, totumque mirabili ſplendore fulgentem, duobus quibuſdam reverendis viris comitatum hinc inde extra Bononiam viâ regiâ procedentem. In eadem verò viſione, revelatione certa ſibi dabatur intelligi, quod vir Dei Dominicus eâdem horâ, ſcilicet ſextâ, ſextâque feriâ migrans à corpore, cæleſtem patriam glorioſus adiiſſet. Viſione autem illa perfecta, mox ad ſe reverſus ſibique redditus, ab eodem loco, quo in exceſſu factus, dimiſerat, quam inceperat, Miſſam proſecutus explevit. Frater verò Tancredus, qui ſe poſt eum ad terram proſtraverat, ſive ſomni, præ laſſitudine viæ, ſopore depreſſus, ſive alia quacumque meditatione ſuſpenſus, nec interpoſitæ moræ diſtantiam, nec ipſius raptûs argumentum aliquod deprehendit. Hanc autem viſionem ex humilitate quadam, qua procul dubio plenus e-

B rat, is, qui viderat, Frater longo tempore tacuit; poſtmodum autem divina inſpiratione prænonitus, pluribus revelavit, eoque referente, frequenter audivi, eamdemque manu propria mihi ſcripſit. *Ex his fit veroſimile, B. Jordanum de illa revelatione non meminiſſe, eo quod Frater Rao fortaſſe poſt diſceſſum aut obitum B. Jordani eamdem tantummodo patefecerit. Ut ut eſt, venerabilis Humbertus in Actis* S. Dominici *cap.* 55 *iſtam viſionem refert, & Bartholomæus Tridentinus in compendio Actorum infra num.* 15 *teſtabitur, ſeſe eamdem ex ore ipſius Fratris Raonis excepiſſe.*

§ XLV. Corporea Sancti forma, & Opera litteraria, quæ ab eo poſteritati relicta dicuntur.

Theodoricus de Appoldia deſcribit corpoream S. Dominici formam,

C *Hic imitabimur hagiographos illos, qui exteriorem Sanctorum formam depingere ſolent, priuſquam corpora eorum oculis hominum ſubtrahantur ac ſepulturæ mandentur. Utinam B. Jordanus, aliive teſtes ſynchroni, qui* S. Dominicum *ſæpius viderant, accuratam hujus Sancti effigiem nobis repræſentaſſent! Sed fortè illi id prætermiſerunt, eo quod externa corporis forma nihil ad ſanctitatem conferat. Attamen pleriſque hominibus inſita eſt quædam curioſitas, qua cupiunt inclytos antiquitatis heroës, & viros doctrina aut ſanctitate illuſtres, vivis coloribus depictos contemplari. Hinc Theodoricus de Appoldia illam hiſtoriæ partem ſibi non negligendam putavit, & infra apud nos num.* 213 *imaginem* S. Dominici *expreſſit iſto verborum penicillo:* Erat ſtaturæ mediocritate æqualis, corporis tenuitate agilis, facie pulcher & pauliſper rubens; barba verò ejus & capilli aliquantulum rufi coloris ſpeciem præferebant. De fronte ipſius & interciliis ſplendor quidam radioſus micabat, qui omnes ad venerationem ac dilectionem ejus attrahebat. Hilaris ſemper & jucundus apparebat, niſi cum ad compaſſionem per quamlibet afflictionem proximi movebatur. Manus longas habebat ac pulcras; vocem magnam & pulchram, & tubaliter reſonantem. Calvus non fuit; ſed coronam raſilem totam integram habebat, paucis canis reſperſam.

837 *Videtur hoc loco Theodoricus præ oculis habuiſſe antiquiorem S. Franciſci Legendam, tem-*

pore Gregorii IX Pontificis ſcriptam, ex qua Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1221 *num.* 48 *refert ſimilem* S. Dominici *effigiem, quæ iiſdem ferè verbis in veteri illo monumento ſic depingitur:* Erat ſtatura mediocris, æqualis corpore, tenuitate agilis, facie pulchra & rubicunda, barba, & capillis ſubruſus, & decorus aſpectu. De fronte ejus & ſuperciliis ſplendor quidam radioſus micabat, qui omnibus venerabilem reddebat. Religioſam præ ſe ſemper ferebat lætitiam & hilaritatem, niſi quando ex naturali compaſſione egenis commiſerebatur. Manus longas habebat, vocem claram & ſonoram. Nihil capitis calvum, ſed integrè concinnum in orbem æqualem habebat paucis canis reſperſum. *Candidus Chalippe in notis ad Vitam S. Franciſci, nuper Pariſiis editam, pag.* 228 *& ſequente eamdem Sancti imaginem Gallicè exponit.* AUCTORE G. C. *quæ ab alio ſcriptore antiquiore etiam depingitur;*

838 *Etiamſi hæ duæ corporis deſcriptiones optimè inter ſe concordent, non tam facilè conciliari poſſunt cum hiſtoria ſeu revelatione, quam Gerardus de Fracheto in excuſis Vitis Fratrum parte* 3 *cap.* 26, *& in Mss. noſtris cap.* 25 *ita narrat:* In nocte circumciſionis Dominicæ cum ſecundùm morem Pariſius dictus Pater (*videlicet B. Jordanus, in cujus Actis hæc referuntur*) nonam * legeret lectionem, quidam Frater obdormiens vidit pulcherrimam dominam ſtantem in pulpito, habentem coronam auream in capite, & pallio miri decoris ornatam, reſpicientem intentiſſimè in legentem. Cum autem finiſſet lectionem, ipſa librum accipiens de manu ejus, cœpit maturè ante ipſum per gradus deſcendere, hinc inde aſſiſtentibus Sanctis, inter quos unus, aliquantulum calvus, major & dignior videbatur, qui baculum portans, quaſi viam faciens, ipſam Dominam præcedebat. Frater autem, qui hoc manifeſtè viderat, æſtimans, ipſam eſſe beatam Virginem, & præcedentem beatum Paulum vel beatum Dominicum, qui etiam circa finem vitæ fuerat calvus, accedens ad Magiſtrum quæſivit, an in iſta lectione aliquid ſenſiſſet dulcedinis, & ei, quod viderat, manifeſtabat: qui ad verba ejus arridens, noluit aliquid revelare. *ſed huic duplici deſcriptioni opponitur difficultas* E * *al.* novam

839 *Hoc loco dicitur* S. Dominicus *circa finem vitæ calvus fuiſſe, & ſuperiùs in duplici corporis delineatione Theodoricus de Appoldia, & alius illo vetuſtior aſſerunt, eumdem Sanctum* nihil capitis calvum, ſed coronam raſilem totam integram *habuiſſe. Hæc difficulter componi poſſunt, niſi dicamus, utramque priorem formæ deſcriptionem, licet poſt obitum Sancti concinnatam,* S. Dominico *juniori, & alteram iſtius Fratris aſſertionem eidem Sancto jam ſeniori convenire. Quid ſi Frater ille* S. Dominicum *pro S. Paulo perperam acceperit, cum præſertim dicat, quod iſte Sanctus, qui calvus erat & Deiparam præcedebat,* major & dignior *videretur? At hæc major dignitas S. Paulo tribui poteſt. Quare facilè fieri potuit, ut hic Frater in illa viſionis circumſtantia erraverit: ſuperiùs enim alia occaſione diximus, ex quibuſdam revelationum adjunctis argumentum hiſtoricum tutò deducendum non eſſe. Ut ut eſt, Joannes à ſancta Maria in Actis Gallicis* S. Dominici *lib.* 4 *cap.* 11 *affirmat, Sanctum illum nullo modo calvum fuiſſe, & ibidem carpit eos, qui in imaginibus ipſius aliquam calvitiem appingunt. Attamen aliqualem* S. Dominici *calvitiem ſupra frontem exprimit quædam ejuſdem Sancti effigies in Soriano, quæ è cælo delata traditur, ut infrà fuſiùs referemus.* *ex Vitis Fratrum circa calvitiem Sancti,* F

840 *Hæc lis decidi poſſet ex antiqua & genui-*

AUCTORE G. C.

quæ tamen in effigie hîc exhibita non apparet.

na Sancti imagine, quæ alicubi adhuc conſervari dicitur, & cujus accuratum ectypon mihi jam diu promiſſum eſt. Certè nulla calvities exprimitur in depicta S. Dominici *effigie, quam non ita pridem, curante Reverendiſſimo totius Ordinis generali Magiſtro, ab Antverpienſibus Prædicatoribus accepi, & quæ cum duplici corporis deſcriptione ſuperiùs relata ſatis rectè convenit. Loquor hîc de ſola vultûs ſimilitudine, cum fortaſſe forma veſtium aliaque picturæ ornamenta pro arbitrio pictoris expreſſa ſint. Sed quia hæc* S. Dominici *pictura multum diſcrepat ab alia ejuſdem Sancti effigie, quæ tamen cælitus ad Sorianenſe Prædicatorum cœnobium allata creditur, aliquot quæſtiones circa illam abhinc ſex aut ſeptem menſibus propoſui, ut de corporea Sancti forma cautius certiuſque judicarem. Inter alia tunc per litteras inquiſivi, quo circiter tempore prototypon imaginis mihi traditæ depictum eſſet, & an ex immemorabili traditione ſemper pro vera* S. Dominici *figura habitum fuiſſet: cum enim inter hanc picturam & imaginem Sorianenſem (poſterior hæc § 51 poſtmodum exhibebitur, & cum illa conferri poterit) vix ulla appareret faciei ſimilitudo, egomet mecum ſic argumentari cœpi: Si imago illa Sorianenſis è cælo delata ſit, ut Soriani habet traditio, non poteſt magis certa aut vera* S. Dominici *effigies requiri, cum haud dubiè cæleſtes pictores formam Sancti iſtius viventis optimè noverint, ac divino penicillo expreſſerint; ſi autem pictura ad me miſſa veram ejuſdem Sancti effigiem repræſentet, alteram Sorianenſem minimè genuinam eſſe oportet. Hac argumentatione intricatus hæſi, & quamdam dubitationis meæ ſolutionem exſpectavi; at poſt diuturnam aliquot menſium moram nihil hactenus mihi reſponſum eſt. Quapropter picturam ad me miſſam, quæ ſaltem ad memoratam Theodorici de Appoldia & alterius veteris auctoris deſcriptionem propius accedit, exactè exprimi atque æri incidi curavi, eamque hîc fideliter exhibeo, quantum fert cælatoris ars, etiamſi hæc varios penicilli colores diſtinctè imitari non poſſit.*

Nicephorus Calliſtus repræſentat formam Chriſti,

C

841 *Jam ſupereſt alia quæſtio, utrùm* S. Dominicus *corpore ſimilis fuerit Redemptori noſtro, quem Nicephorus Calliſtus lib.* 1 *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap.* 40 *depingit his verbis:* Porrò effigies formæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſiùs verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is vividoque vultu fuit. Corporis ſtaturâ ad palmos (*Græcè legitur* ἐπὶ πυγμῶν, *ubi vox* πυγμὴ *ſignificat palmum majorem ſeu menſuram duodecim digitorum*) prorſus ſeptem. Cæſariem habuit ſubflavam ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos declinantem: ſupercilia nigra, non perinde inflexa. Ex oculis fulvis & ſubflaveſcentibus mirifica prominebat gratia; acres ii erant, & naſus longior. Barbæ capillus flavus, nec admodum demiſſus; capitis porrò capillos tulit prolixiores: novacula enim in caput ejus non aſcendit, neque manus aliqua hominis, præterquam matris, in tenera dumtaxat ætate ejus. Collum fuit ſenſim declive, ita ut non arduo & extento nimiùm corporis ſtatu eſſet. Porrò tritici referens colorem, non rotundam aut acutam habuit faciem, ſed qualis matris ejus erat, paulùm deorſum verſum vergentem, ac modicè rubicundam; gravitatem atque prudentiam cum lenitate conjunctam, placabilitatemque iracundiæ expertem præ ſe ferentem. Perſimilis denique per omnia fuit divinæ & immaculatæ ſuæ Genitrici. *Ita Græcus ille ſeculi* XIV *ſcriptor, qui nimium juvenis eſt, ut de re tam antiqua certum teſtimonium perhibeat: nam inter ipſos veteres de vera Chriſti effigie non convenit, & recentiores auctores de ea diſputare non ceſſant.*

D

cui S. Dominicus corpore ſimilis fuiſſe dicitur,

842 *Ceterùm mox deſcripta Redemptoris noſtri imago non multùm differt ab illa* S. Dominici, *quam Theodoricus de Appoldia & alius vetuſtus ſcriptor ſuperiùs delinearunt. Quinimò auctor Speculi peccatricis animæ pag.* 21 *aſſerit,* S. Dominicum *Chriſto ſimillimum fuiſſe, dum ibidem Deiparam ita precatur:* Rurſus, ô amoroſiſſima Maria, propter ſponſum tuum Dominicum, Domino Jeſu Chriſto Filio tuo virgineo & naturali in corpore ſimillimum, in quantitate, colore, figura & eloquentia, ſicut ſanctæ Catharinæ Senenſi divinitus fuit revelatum, aufer à me & meis hæc mala horrendiſſima, quæ conſequuntur ex omni mortali culpa *&c. Editor verò Ludovicus Loumans ad hunc Speculi textum pag.* 248 *notat ſequentia:* Quod auctor ait, ſanctum Dominicum facie & aliis ibidem appoſitis, Chriſto ſimilem fuiſſe, ingenuè fateor, me numquam legiſſe, cum tamen Vitæ ſancti Patris ſcriptores diligenter conſuluerim & perſpexerim. Proinde donec luculentum iſtius rei habeamus documentum, tamquam incertum, nullius fidei & apocryphum hoc loco adnotare lubet. Si quis verò in probato aliquo auctore iſtud legerit, & probaverit, ut me certiorem reddat, precor.

E

& quam ſimilitudinem confirmamus

843 *Non parum miramur, quod Loumannus non conſuluerit Vitam S. Catharinæ Senenſis, quam Raimundus Capuanus ſynchronus conſcripſit, & quæ anno Chriſti* 1553 *Coloniæ typis vulgata eſt: in ea enim inveniſſet illam revelationem, quæ ab auctore Speculi breviter indicatur. Nos Acta hujus ſanctæ Virginis ex editione iſta Colonienſi cum manuſcriptis collatu, ad diem* XXX *Aprilis in Opere noſtro recudimus, è quibus hîc ad gloriam* S. Dominici *non pigebit tranſcribere ſequentia, quæ laudatus Raimundus, generalis Magiſter Ordinis Prædicatorum, & confeſſarius ejuſdem Sanctæ, apud nos tomo* III *Aprilis pag.* 904 *ſic refert:* Verùm quia beato Dominico me, ut veritatem fatear, miraculoſè vocante, ejus Ordinem immeritus ſum ingreſſus; ne ingratus inveniar tanto Patri, ſi ejus gloriam, huic Virgini revelatam, ſilentio pertranſeam, viſionem hujus virginis ſuperiùs tactam, inſerere hîc decrevi. Narrat ſiquidem mihi ſupradictus Frater Bartholomæus, qui nunc actualiter mecum eſt, quod dicta die Virgo ſacra, dum ſibi loqueretur, aſſerebat actualiter ſe videre in imaginaria viſione ſummum & æternum Patrem de ore ſuo (ut videbatur) coæternum ſibi Filium producentem, qui etiam cum aſſumpta natura humana ei demonſtrabatur apertè. Quod dum attenderet, ex alia parte vidit beatiſſimum patriarcham Dominicum ex ejuſdem Patris produci pectore, luce ac ſplendoribus circumdatum; audivitque ex eodem ore prolatam vocem, quæ verba infrà ſcripta formabat: Ego, dulciſſima filia; iſtos duos filios genui; unum naturaliter generando, alium amabiliter & dulciter adoptando.

F

ex revelatione S. Catharinæ Senenſis,

844 Cumque illa nimiùm miraretur de tanta comparatione, & tam alta ipſius Sancti aſſimilatione, pro admiratione tollenda, taliter verba ſupradicta fuerunt expoſita per ipſum, qui protulerat ea: Sicut hic Filius à me naturaliter & æternaliter genitus, aſſumptâ naturâ humanâ, in omnibus fuit perfectiſſimè obediens mihi uſque ad

EFFIGIES S. DOMINICI.

P. B. Bouttats sculp. Antv.

A ad mortem, ſic filius adoptivus meus Dominicus omnia quæ operatus eſt ab infantia ſua uſque ad terminum vitæ ſuæ, fuerunt regulata ſecundum obedientiam præceptorum meorum; nec umquam ſemel fuit tranſgreſſus quodcumque præceptum meum, quia virginitatem corporis & animæ illibatam ſervavit, & gratiam baptiſmi, quo ſpiritualiter renatus eſt, ſemper conſervavit. Et ſicut Filius naturalis hic, tamquam verbum æternum oris mei, locutus eſt palam mundo ea, quæ impoſita ſunt ei per me, teſtimoniumque perhibuit veritati, prout ipſe dixit Pilato; ſic filius meus adoptivus Dominicus veritatem verborum meorum prædicavit palàm mundo, tam inter hæreticos, quam inter Catholicos, & non ſolum per ſe ipſum, ſed etiam per alios; nec tantùm, dum vixit, ſed & per ſucceſſores ſuos, per quos adhuc prædicat & prædicabit: nam ſicut Filius meus naturalis miſit diſcipulos ſuos, ſic iſte adoptivus miſit Fratres ſuos: unde ſicut Filius meus naturalis eſt Verbum meum, ſic iſte
B adoptivus eſt præco & portitor verbi mei; propter quod ex ſingulari dono datum eſt ei, & Fratribus ejus intelligere veritatem verborum meorum, & ab ipſa non diſcedere.

quam videtur ignoraſſe Loumannus, qui fruſtra hanc rem apud veteres quæſivit.

845 Item ſicut Filius meus naturalis totam vitam & actus ſuos tam doctrinales quam exemplares ordinavit ad animarum ſalutem; ſic filius meus adoptivus Dominicus totum ſtudium & conatum ſuum poſuit ſemper ad liberandum animas tam de laqueo errorum, quam de laqueo vitiorum: & iſta fuit ejus principalis intentio, quare ſuum Ordinem inchoavit & irrigavit, pro zelo ſcilicet animarum. Propter quod dico tibi, quod ipſe aſſimilatur Filio meo naturali quodammodo in omnibus actis ſuis; & ideo tibi nunc oſtenditur etiam ſimilitudo corporis ejus, quod habuit multum de ſimilitudine corporis mei ſacratiſſimi Filii naturalis & unigeniti. *Papebrochius noſter in Reſponſionibus ſuis ad accuſationem proœmialem articuli* xx *rectè monuit, ex revelationibus exſtaticarum mulierum, etiam ſanctarum, controverſias hiſtoricas prudenter dirimi non poſſe. Nos tamen hæc referre voluimus, ut ſatisfaceremus deſiderio Loumanni, qui corpoream* S. Dominici *cum Chriſto ſimilitudinem fruſtra in antiquioribus monumentis quærebat, eamque ſibi alicunde aſſignari cupiebat. Nunc agendum eſt de ſcriptis, quæ Sanctus poſteritati reliquiſſe traditur.*

C

Bibliographi tribuunt S. Dominico quædam opuſcula,

846 *Non poſſumus determinare, quid ſingillatim continuerint duo opuſcula, quæ* S. Dominicus *contra Albigenſes ſcripſit, quandoquidem illa jam perierunt. Hoc loco etiam prætermittimus duplicem formulam, qua Sanctus hæreticos pœnitentes Eccleſiæ reconciliavit, & quam ſuprà* § *16 retulimus. Hiſce Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 88 *ſubjungit alterum ejuſdem ſancti Fundatoris ſcriptum, cui diverſo charactere hunc titulum præfigit:* Conſtitutionum, quas ſancti Auguſtini regulæ ſuperaddidit, corpus ab ipſo de primorum ſodalium aſſenſu ex antiquiorum Ordinum ſtatutis collectum & concinnatum. *Laudatus Echardus ibidem de opere illo tradit ſequentia:* Hoc Ms. in memb. etiamnum apud noſtros Ruthenenſes ſervari me monuit R. A. P. Melchior Thomas de Lermite, ceu à ſe viſum, dum provinciæ Toloſanæ præfectus viſitationes ſuas obiret. Opus jam rarum, ex quo beatus Raimundus, tertius Ordinis Magiſter, licet idem, alia tamen ratione, compoſuit. *Nos huic domeſtico teſti libenter credimus, cum de opere nobis incognito & numquam viſo judicium ferre non poſ-*

ſimus.

AUCTORE G. C.

847 *Antonius Senenſis ſive Luſitanus in Bibliotheca Prædicatorum pag.* 68 *jam memoratis opuſculis polemicis, quæ* S. Dominicus *contra hæreticos Albigenſes ſcripſit, alia ad explicationem ſacræ Scripturæ ſpectantia, ſic ſubdit:* Magiſter autem ſacri palatii exiſtens, ab Honorio III ſummo Pontifice factus, legit Romæ, & poſtillavit Epiſtolas divi Pauli; Bononiæ autem Epiſtolas Canonicas & Pſalterium, in fine cujuſcumque pſalmi pulchram faciens collationem. Euangelium quoque Matthæi poſtillavit, & ſuper illo verbo Matth. 8 ABEUNTE JESU IN NAVICULAM &c., omnia ad navem neceſſaria pulcrè moralizavit. *Ambroſius de Altamura in Bibliotheca Dominicana, & Antonius Poſſevinus noſter in Apparatu ſacro eaſdem* S. Dominici *lucubrationes, ſeu ſcriptas ſacrarum Litterarum expoſitiones recenſent.*

quæ nobis ignota ſunt,

& quorum aliqua Nicolaus Antonius cenſet ſuppoſititia;

E

848 *Nicolaus Antonius lib.* 8 *Bibliothecæ veteris Hiſpanæ cap.* 7, *ſive tomo* 2 *pag.* 69, *ſimilia opuſcula ex Antonio Senenſi citat; ſed videtur ea* S. Dominico *abjudicare, dum poſt aliud eidem abrogatum de his ipſis ſic diſſerit:* Nullus verò aut vidit manuſcriptos codices, aut de loco monet, in quo viſi ab aliis, aut videri poſſunt. Vix autem eſt, ut doctiſſimi & ſanctiſſimi Parentis lucubrationes tam viles apud ſuos fuerint, ut nemo hactenus, ſi minùs ediderit, ſervari tamen has veneratione magna hoc vel illo bibliothecarum Dominicanarum aut aliarum angulo, nondum admonuerit. Vereor igitur, ne iſta ejuſdem commatis ſint cum his, quas Alphonſus Cicarellus, impoſtorum coryphæus ille, quem vir clariſſimus Leo Allatius integro opuſculo deſcripſit, vivis coloribus exprimens, Dominico attribuit, homilias tres videlicet DE GRATIA DEI, ac totidem DE INEFFABILI TRINITATE, quas penes ſe habere planus aiebat.

ſed putamus ab ipſo ſcriptas eſſe nonnullas ſacræ Scripturæ interpretationes,

F

849 *Quidquid ſit de ſex iſtis homiliis, quas nemo præter Cicarellum memorat, probabiliter exiſtimamus,* S. Dominicum *aliquas ſacræ Scripturæ partes interpretatum eſſe: nam S. Antoninus part.* 3 *Chronicorum tit.* 23 *cap.* 2 § 2 *agens de donis gratiæ* S. Dominico *collatis, inter alia chariſmata ei tribuit interpretationem ſermonum ſive explicationem ſacræ Scripturæ, & de hujuſmodi ſcriptis illius ſic meminit:* Quoſdam libros Scripturæ poſtillavit, ut Euangelium Matthæi & Epiſtolas Pauli, quæ opera aliqui fide digni retulerunt ſe vidiſſe. *Unde veroſimillimam judicamus conjecturam, quam Echardus tomo* 1 *pag.* 88 & 89 *proponit his verbis:* Qui Matthæi Euangelium, qui Pauli Epiſtolas continuò legebat, adeo ut corde teneret integras, difficile eſt, quin de his plura commentatus ſit, præſertim cum, aſſerente Stephano, in eodem Proceſſu teſte ſeptimo, juvenis adhuc & in ſchola Palentina agens, codices plures, quos Scripturæ ſacræ rectè conjicias, manu ſua gloſſis illuſtraſſet. Fatendum tamen, rerum ac temporum ſeu viciſſitudine ſeu incuria, ubi jam hæc ejus ſcholia habeantur, à nemine prodi. *Ex hac clauſula patet, argumentum Nicolai Antonii non evincere, quod ex eo probare intendebat.*

& litteras, quibus tamen annumeranda non eſt epiſtola ad Polonos,

850 *Ex teſte ſynchrono conſtat,* S. Dominicum *quaſdam litteras ſcripſiſſe ad ſuos Fratres: nam Joannes Hiſpanus in Proceſſu Bononienſi apud nos num.* 34 *inter alia de ipſo* dixit, quod prædictus Frater Dominicus ſæpe monebat & hortabatur Fratres dicti Ordinis verbis & litteris ſuis, quod ſemper ſtuderent in novo & veteri Teſtamento; & hoc ſcit, quia audivit eum illa di-

AUCTORE G. C.

centem, & litteras ejus vidit. *Beatus Jordanus in libello ſuo meminit de illa epiſtola, qua ſanctus Fundator quatuor Fratres Pariſienſes ad prima comitia generalia cvocavit. Non dubitamus, quin plures alii ad Fratres & Sorores ab ipſo datæ fuerint; ſed* utinam auro pretioſiores omnes ſervatæ fuiſſent, *ut deſiderare cogimur cum Echardo, qui ibidem tomo* I *pag.* 89 *contra ſuppoſititiam quamdam epiſtolam nos præmunit his verbis:* Caveas autem, ne quam in fide Bzovii idem Malvenda refert, ceu à beato Dominico è ſuo altero Capitulo generali ad provinciam Poloniæ ſcriptam, ejus eſſe credas: eſt enim Magiſtri Ordinis IV Fratris Joannis à Wildeshuzen è comitiis Londini anno MCCL habitis data, ut ex actis ubique ſervatis conſtat. Adde cœnobia Poloniæ in provinciam diſtinctam nonniſi in generaliſſimis, Lutetiæ anno MCCXXVIII habitis, fuiſſe erectam. *Hanc epiſtolam ſupra* § 42 *exhibuimus, & Bzovium alioſque ejus ſequaces de errore evidenter convicimus.*

B *ac in dubio relinquimus [illegible], de [illegible] plures viri docti inter ſe diſceptant.*

851 *Major controverſia eſt circà librum* de Corpore Chriſti, *quem Bernardinus de Buſtis, Pelbartus de Temeſwar, aliique, & ex noſtris Petrus Caniſius, Alphonſus Salmeron, Franciſcus Suarez, Gabriel Vaſquez,* S. Dominico *adſcripſerunt. Contrà verò Joannes de Turre-cremata, Bartholomæus de Piſis, Thomas Malvenda, Theophilus Rainaudus noſter, & Nicolaus Antonius eumdem* S. Dominico *planè abjudicant. Altamura autem & Antonius Senenſis opus illud cuidam Dominico de Pantaleonibus, qui ſeculo* XIV *floruit in Ordine Prædicatorum, diſertè attribuunt. Hinc Echardus tomo* I *pag.* 89 *de priori plurium auctorum opinione ſic aſſeveranter pronuntiat:* His omnibus, & ſi qui ſunt alii, qui idem aſtruant, allucinandi occaſio fuit, quod noſter Dominicus de Pantaleonibus Florentinus librum ſcripſit hoc titulo DE CORPORE CHRISTI, & quod erat diſcipuli, ob nominis cognationem Magiſtro tribuerunt. *Nos non dirimimus hanc controverſiam, quæ ex diligenti Operis iſtius perquiſitione, & oculata Mss. codicum inſpectione decidenda eſſet.*

C § XLVI. Prima Sancti ſepultura, & poſtmodum honorifica ſacri cadaveris elevatio.

Cardinalis Oſtienſis ſepelivit cadaver Sancti,

NOn commemorabimus hoc loco viſiones, miracula, atque alia prodigioſa, quæ ſtatim poſt mortem Sancti, & in exſequiis illius contigerunt: ſiquidem hæc omnia inferiùs in Actis & proceſſu Bononienſi copioſè exponentur. Paucis tantummodo hîc referemus primam ſacri cadaveris ſepulturam, de qua Humbertus in Vita S. Dominici *cap.* 53 *ſic breviter meminit:* Interfuit autem ejus exſequiis venerabilis Oſtienſis epiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis in Lombardia legatus, poſtmodum verò Papa Gregorius, corpuſque ejus ſacro-ſanctum cum digna devotione per ſe ipſum ſepulturæ mandavit: noverat quippe ſanctam converſationem ejus in Domino, & ſpecialis eum ſibi, dum adhuc viveret, adſtrinxerat dilectionis amplexu. Sepultus eſt autem Bononiæ in eccleſia ſancti Nicolai Fratrum Prædicatorum, quorum Ordinis ipſe primus exſtitit inſtitutor.

853 *Interim crebra miracula, quæ per interceſſionem* S. Dominici *fiebant, occaſionem dede-*

runt honorificæ ſacri cadaveris elevationi, ut Conſtantinus Urbevetanus in Vita Sancti cap. 48 *teſtatur his verbis:* Poſt tranſitum quoque venerabilis patris beati Dominici à multiplicandis miraculis per ejus merita, divina potentia inceſſanter non deſtitit; quorum quamplurima indiſcreta Fratrum humilitas, ne videlicet ſub hoc obtentu notam ſuperbiæ vel cupiditatis incurrerent, occultavit: ſicque ſibi tam improvidè providentes, unde famæ ſuæ cogitaverunt inconſultè conſulere, inde quantum Dei ſubtraxerint gloriæ, minus providi non viderunt. Nonnulla verò per negligentiam prætermiſſa ingratitudinis proles oblivio ſub ſilentio ſepelivit; ſed Deus omnipotens, qui in Sanctis ſuis glorioſus oſtenditur, non eſt paſſus ſolem ſub nubilo obumbrari, nec theſaurum in pulvere latitare, ut nimirum lucerna tam inclyta ſuper candelabrum Eccleſiæ poſita, ad profectum omnium coruſcaret ſignis, radiaret exemplis. Quapropter crebreſcentibus indeſinenter miraculis, cum non poſſet ulteriùs beati Viri ſanctitas occultari, fidelium dignum duxit devotio, corpus ejus, humili prius loco depoſitum, ad altiorem debito cum honore tranſferre. *Tam celebris fuit hæc prima corporis elevatio, ut memoria illius in Martyrologio Romano ad diem* XXIV *Maii quotannis celebretur hac annuntiatione:* Bononiæ, tranſlatio ſancti Dominici confeſſoris, tempore Gregorii Papæ noni.

D *quod poſt aliquot annos honorificè elevatum eſt,*

854 *Inferiùs in Proceſſu Bononienſi audiemus de hac tranſlatione plures teſtes oculatos, præter quos B. Jordanus de eadem re ſcripſit ſequentem epiſtolam encyclicam:* Dilectis in dilecto Dei Filio Fratribus Ordinis Prædicatorum univerſis Frater Jordanus, ejuſdem Ordinis humilis Magiſter & ſervus, ſalutem & gaudium ſempiternum. Solet divina bonitas ſua inindagabili ſapientia pletumque bonum differre, non ut auferatur, ſed ut dilatum ſurgat uberius in tempore opportuno Sive igitur Deo Eccleſiæ ſuæ meliùs providente, ſive diverſis diverſa ſentientibus, quidam viam ſimplicitatis abſque prudentia ſectantes, immortalem memoriam ſervi altiſſimi Domini, Ordinis, qui Prædicatorum dicitur, inſtitutoris ſancti Dominici fatebantur ſufficere notam eſſe apud Deum, nec curandum fore, utrùm ad hominum notitiam perveniret: nam quædam caligo, ut ſuprà dictum eſt, Fratrum corda ſic obtexerat, ut vix eſſet, qui divinæ gratiæ condigna gratiarum occurreret actione.

quam elevationem ſeu tranſlationem B. Jordanus,

E

F

855 Expergefacta ſiquidem eſt poſt obitum Viri Dei reverentia populi, occurrentibus multis, qui diverſis infirmitatum quarumcumque premebantur moleſtiis, ibique permanentes diebus ac noctibus, fatebantur omnino percepiſſe ſe remedia ſanitatum. Unde curationum ſuarum teſtimonia deferebant, ſuſpendentes ad tumulum beati Viri cereas oculorum, manuum, pedum, ceterorumque membrorum effigies, prout varia eorum infirmitas fuerat corporum, ſive rerum multifariè reddita valetudo. Enimverò vitam, quam in cælis poſſederat, in terris miraculis declarabat. Viſum eſt autem pleriſque, non debere receptari miracula, ne ſub ſpecie pietatis notam quæſtûs incurrerent. Frangebant itaque allatas imagines, & dejiciebant; & dum propriam opinionem inconſiderata celare cupiunt ſanctitate, communem Eccleſiæ neglexere profectum, & gloriam ſepeliere divinam. Alii etiam aliter ſentiebant; tamen puſillanimitatis depreſſi ſpiritu, his non obviabant. Sicque factum eſt, ut beati patris Dominici gloria abſque omni ſanctitatis veneratio-

teſtis oculatus,

A netatione per annos fere duodecim sopita maneret. Jacebat nempe thesaurus absconditus, carens utilitate, & subtrahebantur beneficia desuper à virtutum Largitore: justitiæ enim æquitas exigebat, iis gratiam subtrahi, qui gratiam Dei & gloriam occultare nitebantur. Nec enim granum in fructum prodiit *, si, quando prodierit, sæpius conculcetur. Prodibat sæpius virtus Dominici; sed suffocabat eam incuria filiorum. Patiens & multum misericors patienter exspectabat, sed cum vox non esset, neque sensus de debito honore sancti Dominici cogitans, adjecit Deus occasionem, qua Fratrum segnities excitaretur.

* *al.* prodiet

856 Crescente denique Fratrum numero apud Bononiam, necesse erat domos & ecclesiam dilatari. Novis succedentibus, vetera diruuntur, & corpus Dei Famuli sub dio remansit. Quis rationis capax dignum existimaret, puritatis speculum, castitatis vasculum, virginitatis sacrarium, sancti Spiritus organum, sic humili tectum loculo permanere, qui totâ vitâ suâ, ut ejus ultima adstantibus duodecim Fratribus confessio declaravit, mortalis culpæ macula ipsum dulcem hospitem animæ numquam à suæ animæ hospitio ejecit? Ad cor igitur quidam è Fratribus reversi, conferebant inter se, ut ad locum decentiorem transferretur. Sed nec hoc absque Romani Pontificis licentia fieri volebant. Verè in multis perpenditur, humilitatis virtutem exaltationem promereri: poterant siquidem per se Patrem sepelire Fratres & filii; sed dum in hoc majoris auctoritatem requirunt, cessit in melius, ut non solùm simplex, sed canonica fieret translatio glorioſi. Neglectum tamen est & hoc diutiùs, Fratribus interim de decenti sarcophago ordinantibus, & aliis summum Pontificem Dominum Gregorium adeuntibus, ut prædictum negotium eidem intimarent. Ille verò, ut erat vir magni zeli & fidei, durissimè illos corripuit, qui tanto Patri debito honore neglexerant famulari. Subjunxit autem: Novi Virum totius Apostolicæ regulæ sectatorem, quem in cælis non ambigo sanctorum ipsorum Apostolorum gloriæ copulatum. Ravennati igitur archiepiscopo scripsit, ut quia multis præpeditus ipse personaliter adesse

B

C non poterat, tantæ translationi cum suis suffraganeis interesset.

& dignissimus S. Dominici successor

857 Volens itaque omnipotens Deus, consilio universalis Ecclesiæ Pastoris, segnitiei nebulas detergere, aperuit & ipse manum suam de alto, & miraculorum fragore intonuit de cælo, ut manifestè daretur intelligi, totam illam cælestis Jerusalem curiam immensâ tunc lætitiâ exultare & congratulari, gloriam sui magni Concivis terrigenis declarari: Sancti namque invidiæ fomite excluso, & divini amoris gremio amplexati, suæ benedictionis abundantiam omnibus volunt esse communem. Cæcis visus, claudis gressus, paralyticis sanitas, mutis loquelæ; dæmonibus fuga, febribus convalescentia; & diversis languoribus exsilium indicitur, & Dominici sanctitas luculenter omnibus demonstratur. Salientem vidimus Nicolaum Anglicum, diu paralyticum, in hac solennitate. Morbus viri incurabilis, voto emisso, cessit; apostemata fugiunt, & multa alia in ipsius canonizatione coram summo Pontifice, & dominis Cardinalibus, & universis adstantibus perlecta & exposita clarissimè patuerunt. Nec mirum, si cum Deo regnans hæc facere potuit, qui mortali theca vestitus librum fidei ab igne illæsum rehabuit, Virginem Matrem infirmanti Fratri adesse persensit, pluviam signo dominico repulit, prece candelam in luto accendit (*hoc miraculum candelæ accensæ nusquam in Actis Sancti legimus*) novitium à stupendo vestium ardore eripuit, dæmonem cruce expulit, duobus mortem corporis, duobus animæ prænuntiavit. Duobus Romæ vitam restituit, Christum se vocantem in morte vidit, in canone existenti discipulo coronatus apparuit, scalis candidis à Virgine Maria & ejus Filio in throno gloriæ elevatus ostensus fuit. Testantur Domini Gregorii Papæ de ipsius canonizatione litteræ plurima miraculorum ipsius insignia, & virtuosæ vitæ fastigia glorioſa. AUCTORE G. C.

accuratè descripsit

858 Adest igitur dies celebris, ut translatio eximii Doctoris celebretur; [adest & venerabilis archiepiscopus, & episcoporum ac prælatorum multitudo;] adest innumerabilis diversarum linguarum * populi devotio; adsunt & Bononiensium catervæ armatæ, ne sanctissimi corporis patrocinia ipsis auferantur. Sunt Fratres anxii, pallent, & orant timidi, illic trepidantes timore, ubi non erat timor, ne scilicet sancti Dominici corpus, quod pluviis & æstui, tanto tempore vili reconditum loculo, sicut alius, qui inter mortuos computabatur, patuerat, vermium scateret voragine, fœtore horrido præsentium odoratum gravaret, & sic tanti Viri devotio fuscaretur. Ignorantes ergo, quid agerent, hoc solum habent refugii, ut totos se Deo committant. Accedit pia episcoporum devotio, accedunt & alii: instrumentis fabrilibus lapis durioti cæmento sepulcro compaginatus aufertur, & erat de subtus capsa lignea terræ suffossa, sicut venerabilis Papa Gregorius, Ostiensis tunc episcopus, sacrum corpus humaverat, in qua parvulum foramen eminebat. Ablato siquidem lapide, cœpit odor quidam mirificus ex foramine exhalare, cujus fragrantiâ adstantes attoniti mirabantur, quid esset. Removeri jubent capsæ tabulam, & ecce apotheca unguentorum, paradisus aromatum, hortus rosarum, campus liliorum & violarum, ac omnium florum suavitas victa perhibetur. Bononia quondam, quod plaustra ingredientia tetrum odorem fundant adveniente rota, fœtore perfunditur; dum glorioſi Dominici sepulcrum panditur, odore omnium aromatum suavitatem vincente, purificata exhilaratur. Stupent, qui aderant, & stupore perterriti cadunt. Hinc ruunt dulces fletus, miscentur & gaudia; timor & spes in campo animæ consurgunt, moventque bella mirifica, mirifici odoris suavitatem sentientes.

in litteris encyclicis,

* *al.* terarum

D

E

859 Sensimus & nos hujus odoris dulcedinem, & quæ vidimus & sensimus, hæc testamur: numquam enim, licet diutiùs juxta corpus eloquii portitoris sancti Dominici studioſè steterimus, poteramus tantò dulcore satiari. Dulcor ille fastidium expellebat, devotionem ingerebat, miracula suscitabat. Si manu, si cingulo, si aliqua re tangebatur corpus, per tempus prolixum odor ille permanebat. Delatum est corpus ad monumentum marmoreum, cum propriis aromatibus ibidem recondendum. Spirabat odor mirificus ex corpore sancto, ostendens cunctis dilucidè, quam bonus Christi odor hic esset. Celebrantur Missarum solennia ab archiepiscopo. Et quia tertius dies Pentecostes enituit, Accipite jucunditatem gloriæ vestræ gratias agentes Deo, qui vos ad cælestia regna vocavit, in Introitu chorus intonat; quam vocem de cælis sonantem Fratres in sua jucunditate susceperunt. Tubæ concrepant,

quas ad universum Prædicatorum Ordinem misit,

AUCTORE G. C.

innumeram cereorum multitudinem populi erigunt, proceſſiones etiam honeſtæ fiunt; benedictus Jeſus Chriſtus ubique reſultat. Acta ſunt hæc in civitate Bononienſi IX Kalendas Junii, anno gratiæ MCCXXXIII, Indictione VI, Romanæ Sedi Gregorio nono præſidente, & imperii ſceptra Friderico II gubernante. Ad honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & beati Dominici ſervi ſui fideliſſimi. *Hanc epiſtolam tranſcripſi ex Nicolao Janſſenio, qui in Actis* S. Dominici *lib.* 3 *cap.* 2 *illam refert, etiamſi eadem apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1233 *cap.* 9 *&* 10, *alioſque ejuſdem Ordinis ſcriptores paſſim occurrat. Videtur autem tantummodo ad Fratres miſſa eſſe anno* 1234 *poſt peractam Sancti canonizationem, cum hîc B. Jordanus de canonizatione illa meminerit, ut Echardus tomo* I *pag.* 99 *ſolerter obſervavit.*

860 *Confirmationis cauſâ huic epiſtolæ ſubnectimus ineditum hactenus teſtimonium Bartholomæi Tridentini, qui in ſupradicto codice bibliothecæ Barberinianæ de eadem tranſlatione hæc habet:* Tranſlationem ſancti Dominici, qui Ordinem Prædicatorum inſtituit, cui ipſe interfui, fideliter cupio elucidare. Anno Chriſti milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio, Indictione VI, Bononiæ ad Capitulum generale multi Fratres dicti Ordinis cum piæ memoriæ magno Jordano, ſancti Dominici ſucceſſore, convenerunt. Crebreſcebant tunc in eccleſia, ubi ſanctum ejus corpus ſatis humiliter erat reconditum, miracula, & devotio populorum exuberabat. Vocatus eſt Ravennas archiepiſcopus, & alii epiſcopi quamplures, inter quos dominus Wilhielmus, tunc Mutinenſis, qui eſt Sabinenſis Cardinalis epiſcopus, vir quaſi Thomas miraculorum incredulus, qui tamen poſtea, ſicut ipſe audivi, teſtimonium perhibuit veritati.

& quas Bartholomæus Tridentinus

861 His ex parte Domini Gregorii fuit injunctum, ut glebam ſacri corporis honeſtiùs collocarent: jacuerat enim annis ferè duodecim altiùs terræ ſuffoſſum, & ſæpius pluviæ & nivi monumentum patebat. Decimo igitur Kalendas Junii, qui tunc tertia feria poſt Pentecoſten erat, propter nimiam multitudinem populorum nocte pontifices cum Fratribus aliquibus, & aliis devotè conveniunt, ut ſibi injunctum [officium] exſequantur; inſtrumentis ferreis prægrandem lapidem ſuperpoſitum elevant, & inveniunt cæmentum fortiſſimum, quod cum difficultate ejecerunt. Dein capſam ligneam inveniunt, cujus operculum removentes, tanti ſuavitatem odoris omnes perſenſerunt, acſi apotheca paradiſi eructaſſet. Erat autem odor ille aliis odoribus fragrantiâ diſſimilis, & ut liquidò dominici eloquii Prædicatorem pateret in agro Eccleſiæ Chriſti bonum odorem fuiſſe, videbatur odor agri pleni, cui Deus benedixit. Et merito: violâ pollebat humilitatis, liliis virginitatis albeſcebat, vernabat roſa patientiæ in ipſo. Botrum jucundæ prædicationis in calice ſui regis expreſſerat, Salvatori unguenti apotheca exſtiterat, & bonæ famæ balſamum ac nitorem conſcientiæ conſervaverat illibatum. Hoc etiam erat mirabile, quod non ſolùm ſacris membris aut aliis rebus proximis odor immanebat; verùm ſive manu ſive pannis oſſa tangerentur, odor diutiùs in iis remanebat. Manè populorum frequentia cum ſumma devotione accelerat; chorus voce altiſona Accipite jucunditatem gloriæ veſtræ intonat, & cum gaudio divina peraguntur. Denique conſurgunt miracula, quæ coram ſummo Pontifice fuerunt fideliſſimè comprobata, quæ etiam poſt Vitam beati Viri ſuo loco ſcribentur.

oculato ſuo teſtimonio confirmat,

C

D

862 *Hoc loco prætermittimus minutiores iſtius ſepulturæ ac primæ elevationis circumſtantias, quæ infrà in Actis & proceſſu Bononienſi diſtinctiùs explicabuntur; ſed miramur, nullam hîc nec ibi occurrere mentionem miraculi, quod B. Joanni Vicentino in ea tranſlatione contigit, ut Thomas Cantipratanus lib.* 2 *Apum cap.* 1 *num.* 9 *poſt alia ejuſdem Beati geſta narrat his verbis:* Præterea, Fratre Ordinis Prædicatorum narrante, cognovi, dictum Fratrem Joannem venerabilem elevationi corporis Dominici cum ceteris Fratribus in Bononia interfuiſſe. Poſito autem quodam epiſcopo Cardinali ex parte capitis in elevatione corporis ſacri, dictus Frater Joannes poſitus eſt ad pedes. Et ſubitò facta eſt mirabilis & inexcogitabilis converſio, ut ipſe Frater ad caput, epiſcopus verò ad pedes ſubitò videretur. Repoſitus eſt autem epiſcopus ad caput, & Frater ad pedes; iterumque ſubitò converſio facta eſt, ſtupentibus univerſis. Quis autem dubitat, in hoc facto ſancti viri merita divino judicio placuiſſe, qui eum in digniore parte corporis ſacri epiſcopo prætulit collocandum? *Nunc exponamus, quo tempore & modo egregius ille religioſi Ordinis Fundator numero Sanctorum ſolenniter adſcriptus fuerit.*

quibus Thomas Cantipratanus addit miraculum, ab illis omiſſum.

E

§ XLVII. Legitimus Proceſſus, & alia ad locum tempuſque canonizationis ſpectantia.

Gregorius IX Pontifex

QUomodo *Gregorius IX Pontifex ad inſtituendum examen de virtutibus & miraculis* S. Dominici *inductus fuerit, diſcimus ex Flaminio, qui in Vita Sancti lib.* 3 *fol* 66 *de hac re tradit ſequentia:* Magnitudo & claritas eorum, quibus in tranſlatione ſacri corporis illuſtrem multo magis Sanctum ſuum fieri Deus voluit, movêre Gregorium nonum Pontificem maximum & ſenatum Apoſtolicum, ut merito illum honore proſequerentur, & catalogo Sanctorum adſcriberent. Ejus nos rei ſeriem ſcribere non gravabimur, ut Viri ſanctiſſimi populorum præconio celebratæ laudes ſacra Eccleſiæ ſanctæ approbatione & atteſtatione magis clareſcant & illuſtrentur. Secutus igitur veterem in referendis in catalogum Sanctis Eccleſiæ morem, ad tantum Pontifex ipſe negotium claros ſcientia, fide, ac omni vitæ integritate tres viros delegit. Ii autem fuere Tancredus Bononienſis archidiaconus, Thomas ſanctæ Mariæ ad Rhenum præfectus (Priorem dicebant) & Palmerius ſanctæ Mariæ cognomento Campagnolæ, ut ii auctoritate Apoſtolica diligenter Magiſtri Dominici Ordinis Prædicatorum inſtitutoris, & generalis Magiſtri Vitam, obitum, & miracula conquirerent.

F

archidiacono Bononienſi aliiſque delegatis mandat,

864 *Habemus teſtes hujus rei ipſas Gregorii IX litteras, quibus hic Pontifex* archidiacono Bononienſi *& ceteris ad id delegatis mandat*, ut inquirant de miraculis Fratris Dominici, plantatoris Ordinis Fratrum Prædicatorum. *Porrò has litteras non invenimus, niſi apud Joannem à ſancta Maria, qui in Actis* S. Dominici *lib.* 4 *cap.* 20 *illas vitioſè exhibet, & quas propterea ex conjectura utcumque emendare conati ſumus. Apud ipſum autem loco citato ſic ſonant:* Viſibilium & inviſibilium Conditor cunctipotens & æternus,

A ternus, etsi gratis multorum perpetuitate bonorum populum reficiat, quem plasmavit, illum tamen gratorum *, & suæ salutis effectibus [aptiorem reddit, si] sint votiva *; prout probat inspectio florum amœna recentium, & exhibet perceptio fructuum gratuita novellorum. Igitur ad æternas delicias fidelibus exponendas, ad dandum gentibus fidei, spei & charitatis augmentum, ad dirigendos in viam pacis & charitatis æternæ pedes in tenebris & mortis umbra sedentium, solis & lunæ mirificus Operator in cælesti solio nova produxit lumina, lucis inexstinguibilis emissiva, per quæ cordibus devotorum, quærentium luminis ineffabilis lucidissimas mansiones immensitas exultationis diffunditur, & alia infinita beneficiorum genera conferuntur. Porrò lætantur plures hujus præsentia temporis solam stellam in die prospicere, qui decursæ noctis tempore innumeras se recolunt inspexisse. Gaudebant & Magi fulgorem siderum, quæ ab initio Dei sapientia fecerat, intueri; sed spectantes
B stellam novam in Oriente, Regis novi nuntiam, gaudio inexplicabili sunt perfusi. Exultet nimirum & sancta mater Ecclesia, cum in ejus fulgido firmamento, diversis Sanctorum splendoribus illustrato, fulget de novo sidus conspicuum, singularis & præcellentis luminis ostensivum, per quod ignorantium Dominum tenebræ propelluntur, per quod hæreticorum perversum dogma confunditur, & fidelium beata credulitas adaugetur.

*forte gratiarum
* lege nova

ut inquirant in miracula S. Dominici,

865 Sanè gaudentes pridem accepimus, quod recolendæ memoriæ Frater Dominicus, plantator Prædicatorum Ordinis & Magister, divina misericordia favente, aggregatus existat collegio Supernorum, gloriam concessæ beatitudinis signis exprimens glorioss: nam circa sepulcrum ejus & locis aliis, per invocationem sui nominis & devotionis sinceræ suffragia, complura miracula circa multos mirabilis in altis Dominus multipliciter operatur. Verùm etsi per virtutum insignia, quibus olim memoratus Frater exstitit multiformiter insignitus, seu per pretiosa miracula, quibus ejus sancta rutilare dicitur sepultura, cælestis sponsæ vocibus de Sanctorum esse numero debeat affirmari, tamen quia mentibus ambiguis subitò rei veritas non claresçit, & repentinis non solet miraculorum relatibus quorumdam spiritus exultare, eo quod omne rutilum, nomen auri non impetrat, nec ebur quodlibet niveum imitatur; nos, quos providentia præambula docet festinos in certis, & lentos in dubiis inveniri, discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, mandamus, quatenus providè attendentes, quod lux vera Sanctorum Dominus Jesus Christus signis publicis, & prodigiis evidentibus trepidantium discipulorum pectora roboravit, mentes eorum rutilas de resurrectionis admiranda gloria expressæ certitudinis clarificans fulcimentis, vitam & conversationem præfati Fratris, quibus Deo & hominibus noscitur placuisse, nec non miracula, quæ auctore Deo de sui corporis sanctitate procedunt, habitâ præ oculis sola divinæ reverentiâ majestatis, per testes idoneos studeatis inquirere cauta diligentia & solicitudine vigilanti; quæ in scriptis redacta sub sigillis vestris fideliter conservetis, illa nobis, postquam mandatum Apostolicum receperitis, per fideles & solennes nuntios transmissuri. Datum Laterani III Idus Julii, anno VII *Pontificatûs Gregorii IX, seu Christi* 1233. *Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum* 1233 *num.* 39 *recitat quoddam hujus epistolæ fragmentum, ex quo correximus prorsus vitiosam ejusdem epistolæ clausulam, quam Joannes à sancta Maria miserè luxaverat, aut luxatam invenerat, sicut etiam satis patet ex initio, quemadmodum ex uncis & margnali nostra emendatione ibidem colligi potest.* AUCTORE G. C.

quorum severum examen Bononiæ

866 *Ceterum isti, quibus hoc examen à Pontifice commissum erat, mandata Apostolica exsecuturi, monuerunt F. Venturam, Priorem cœnobii Bononiensis, ut de mediis ad promovendum negotium sibi injunctum deliberaret. Hic statim convocavit Capitulum, in quo statutum est, ut ea res legitimè perageretur, quemadmodum Flaminius in Actis proximè laudatis fol.* 66 *verso testatur hac narratione:* Ventura, qui monasterio Prædicatorum sancti Nicolai Bononiæ præerat, & patrum monasterii collegium, quod Capitulum vocant, huic negotio legitimum procuratorem Philippum Vercellensem præfecere, qui de diversis locis patres Ordinis vocaret, qui vitam & Acta beati Dominici, quòd cum eo vixissent, F optimè noverant. Is ex omni numero novem delegit viros, sacerdotio, gravitate ac vitæ sanctitate insignes, ac omnium fide dignissimos, qui beato Dominico familiariùs usi fuerant, qui jurejurando promiserunt, se verè ac sincerè testimonium de vita & gestis illius dicturos. Illorum autem nomina hæc sunt. Ventura Veronensis, monasterii præfectus, ut modo diximus; Guilielmus Montiferratensis; Amizus Mediolanensis; Bonvisus; Joannes Hispanus; Rodulphus Faventinus; Stephanus provincialis Magister; Paulus Venetus; Frigerius Pennensis. Adducti igitur hi à Philippo, quem diximus, procuratore in conspectum trium illorum, qui auctoritate Apostolica delecti ad hoc inquisitionis negotium fuerant, virorum, singuli quidem indicto prius jurejurando interrogati super vita, obitu & miraculis sancti Viri sic, ut infra relaturi sumus, responderunt. *Deinde Flaminius refert jurata illa testimonia, quæ etiam Joannes à sancta Maria Actis* S. Dominici *lib.* 4 *post caput* 21 *Latinè inseruit; sed cum testimonia ista ibi interpolata sint, ut Echardus tomo* 1 *pag.* 2 *monet, primigenio & authentico stylo eadem inferiùs repræsentabimus.*

at Tolosæ institutum est.

867 *Neque solùm Bononiæ hæc inquisitio instituta est; verùm etiam delegati illi in Galliam & fortè alias regiones, in quibus Sanctus aliquamdiu commoratus fuerat, litteras miserunt. Certè scripserunt ad Tolosanos, ut patet ex titulo, quem verosimiliter Bernardus Guidonis apud Echardum tomo* 1 *pag.* 56 *Processui Tolosano præfixit in hunc modum:* Exemplum epistolæ, quam miserunt quidam abbas & duo archidiaconi de Tolosa venerabilibus viris magistro Tancredo archidiacono Bononiensi & D. Thomæ Priori sanctæ Mariæ de Reno, & Fratri Palmerio de Campagnola, à Sede Apostolica delegatis super examinatione vitæ beati Dominici, de his quæ invenerunt & audierunt ab his, qui conversati sunt cum prædicto Viro Dei, sicut infernùs continetur. *At quisquis sit auctor hujus tituli, ex ipso ejusdem epistolæ initio constat, ab inquisitoribus Bononiensibus litteras in hanc rem datas fuisse ad Tolosanos, ut post hunc Commentarium prævium apparebit.* C E

sicut ex instrumentis postea edendis patebit.

868 *Hunc brevem Processum Tolosanum, sive responsorias subdelegatorum Tolosatium litteras, infrà recudemus ex Echardo, apud quem tomo* 1 *pag.* 58 *Bernardus Guidonis, ni fallimur, authen-*

AUCTORE G. C. *authenticis teſtimoniis hanc clauſulam addidit :* In fine autem hujus litteræ poſita erant ultra trecenta nomina virorum & mulierum ſub juramento teſtificantium ſupradicta, inter quos erant multi Religioſi & presbyteri, & clerici & ſanctimoniales & aliæ perſonæ honeſtæ & fide dignæ. Sed & ſuper hæc omnia de his omnibus in partibus illis, in quibus fuerat commoratus, erat tunc publica vox & fama de ſanctitate & virtutibus ejus, ſicut patet in littera, ſigillorum prædictorum dominorum munimine roborata. *Hoc inſtrumentum Toloſanum, quod poſt Proceſſum Bononienſem infrà ſub titulo Epiſtolæ authenticæ edemus, ſingularia nonnulla continet, quæ Ferdinandus de Caſtillo, Malvenda, Joannes à ſancta Maria, aliique Actorum collectores non viderunt.*

Miraculis S. Dominici ritè probatis,

869 *Omnibus itaque ſeverè diſcuſſis ac juridicè peractis, Gregorius IX ſolenniter catalogo Sanctorum adſcripſit* Dominicum, *quem adhuc viventem optimè noverat, & de cujus virtutibus ac miraculis tam certam opinionem conceperat, ut Stephanus Salanhacus apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1234 *cap.* 2 *de eodem Pontifice narret ſequentia:* Dominus quoque Gregorius, Papa nonus, qui eum catalogo Sanctorum adſcripſit, ſanctitati ejus teſtimonium perhibens, cum de ipſo canonizando coram ipſo & Cardinalibus tractaretur, adeo parum de ipſius ſanctitate dubitare ſe dixit, ſicut de ſanctitate Petri & Pauli. *Igitur Pontifex ille, proceſſibus maturè expenſis, egregium hunc Virum & præclarum Ordinis Fundatorem, in numerum Sanctorum retulit ſingulari bulla, quam hic tranſcribere non eſt neceſſe, cum Theodoricus de Appoldia eamdem Actis* S. Dominici *inſeruerit. Nos poſtea illam conferemus cum Codice canonizationum, quem illuſtriſſimus Fontaninus nuper Romæ edidit, & occurrentes majoris momenti diſcrepantias in margine vel in Annotatis obſervabimus.*

Gregorius IX Papa ipſum numero Sanctorum adſcripſit;

870 *At profectò mirum eſt, auctores veteres & recentiores in re tam publica, qualis eſt hæc* S. Dominici *canonizatio, inter ſe de loco & tempore datæ bullæ non convenire : nam venerabilis Humbertus in Chronico apud Echardum edito, & noſtro Ms. codice hæc tradit :* Anno Domini MCCXXXIII tranſlatum eſt corpus beati Dominici ad locum honorabiliorem, & eodem anno eſt Sanctorum catalogo aggregatus apud Peruſium per Papam Gregorium nonum; in quo tempore tanta gratia prædicationis & mirabilium per Fratres diffuſa eſt in Lombardia & alibi per Fratres inde venientes, quod totus mundus ferè ex auditu ſtupebat. *Vides, hîc ab Humberto canonizationem* S. Dominici *collocari in urbe Peruſina, & affigi eidem anno* 1233, *quo ſacrum illius cadaver honorificè tranſlatum eſt. Theodoricus de Appoldia inferiùs in Actis num.* 311 *eumdem locum & annum exprimit; at poſtea num.* 371 *ipſam canonizationis bullam* Spoleti V Kal. Septembris *datam exhibet.*

ſed de loco,

871 *Quod attinet ad locum, circa quem varii eorumdem auctorum codices differunt, Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1234 *cap.* 1 *diverſas de illo opiniones ſic refert :* De loco verò, ubi canonizatio beati patris Dominici facta eſt, hæſitatio quoque ineſt. Theodoricus, Suſatus, Flaminius Peruſii factam exiſtimant; ſanctus Antoninus Spoleti, Caſtillus Romæ; Humbertus (*hic apud nos illam Peruſii collocat, ut jam vidimus*) Martinus Polonus, Bernardus Guido, & alii Reate; & hæc eſt veritas. Ambiguitas inde partim nata, quod diploma ipſum Pontificium canonizationis ſub diverſa loci, ubi datum fuit, nota conſignatum in variis exemplaribus circumferatur. *Nos cum Malvenda, aliiſque probabiliùs putamus, illam canonizationis bullam in urbe Reatina datam eſſe: nam præter alios hujus opinionis noſtræ aſſertores, in ipſa Gregorii IX bulla, quam reverendiſſimus Magiſter Vincentius Bandellus anno* 1505 *poſt Conſtitutiones Prædicatorum edidit, ſic in fine notatur :* Datum Reate III Idus Julii, pontificatus noſtri anno octavo. *His adde Sebaſtianum Peruſinum ex Ordine Prædicatorum, qui in Vita B. Columbæ Reatinæ apud nos tomo* V *Maii pag.* 321 * *patriam ejus laudat, & ea occaſione ibidem in rem noſtram ſic ſcribit :* Ibidem canonizatus fuit ſanctus Dominicus à Gregorio IX, relatuſque catalogo Sanctorum. *Hæc dicta ſufficiant circa locum, qui ex infrà dicendis confirmabitur.*

anno

872 *Malvenda in Annalibus Prædicatorum loco proximè citato illos auctores, qui canonizationem* S. Dominici *anno* 1233 *affigunt, rectè impugnat his rationibus :* At valida nimis ſunt argumenta, *inquit*, quæ nos, ut hoc anno MCCXXXIV potius factam beati Viri canonizationem exiſtimemus, inducunt. Primùm fatentur omnes, poſt tranſlationem ſancti Dominici cœptum agi de ejus canonizatione; ſcilicet magna ſigna & prodigia, quæ in tranſlatione ſacri corporis contigere, permovêre Pontificem, ut in diverſis orbis provinciis auctoritate Apoſtolica juberet fide publica inquiri de ſanctitate & miraculis Viri Dei. At dum mittitur in longè diſſitas partes, dum perquiruntur, diſcutiuntur, excipiuntur teſtimonia, dum formantur Proceſſus, & ad Pontificem remittuntur; dum in curiâ iterum examinantur & comprobantur, quis dicet, non niſi unum menſem interfluxiſſe? Cum tranſlatio ſancti Dominici facta fuerit XXIV Maii, litteræ autem Apoſtolicæ canonizationis ejuſdem datæ procul dubio ſint tertio Idus Julii, ut mox videbimus. Deinde ipſa canonizationis bulla, diſertiſſimè in autographo Vaticano Regiſtri Gregorii noni, & in cunctis ſinceris, quæ videre potuimus, exemplaribus data legitur anno octavo Pontificatûs Gregorii IX, tertio Idus Julii.

ac die canonizationis

873 *De loco & anno cum Malvenda conſentimus; ſed ſupereſt quæſtio circa diem canonizationis, quem ille in omnibus ſinceris bullæ exemplaribus* tertio Idus Julii *ſignari exiſtimat. Attamen Bernardus Guidonis in libello de Magiſtris Ordinis Prædicatorum apud Edmundum Martene tomo* 6 *collectionis ampliſſimæ col.* 404 *haud dubiè ex antiquioribus monumentis locum & tempus canonizationis diſertè indicat his verbis :* Hunc beatum patrem Dominicum præfatus dominus Hugolinus, epiſcopus Oſtienſis, poſt mortem Honorii III factus Papa, & Gregorius IX appellatus, canonizavit, & Sanctorum catalogo annotavit apud Reatam, civitatem Tuſciæ, V Nonas Julii, anno Domini MCCXXXIV, Pontificatûs ipſius Gregorii Papæ noni anno VIII, & à felici ejus tranſitu anno XIII. *Cum hac die convenit Bullarium Romanum Laërtii Cherubini, & Codex canonizationum, quem illuſtriſſimus Fontaninus anno* 1729 *Romæ vulgavit.*

inter veteres auctores & diverſos Mss. codices non convenit.

874 *Quamvis Bernardus Guidonis alibi alium canonizationis diem aſſignet, tamen Echardus huic ipſius lectioni adhærendum putat, & tomo* 1 *pag.* 70 *in notis ab opinione ſua diſſentientes ita oppugnat :* Omnes tamen hactenus relatos fatendum eſt

A est, rem ad unguem non attigisse, quamvis ultimi ad veritatem propiùs accesserint. Certissimum itaque habeat lector, beatum Dominicum Sanctorum fastis inscriptum Reate anno MCCXXXIV, quinto Nonas Julii, Pontificatûs VIII: sic enim habet bulla ejus ætatis authentica, sigillo plumbeo firmata, & apud nostros Tolosanos servata. Sic antiquum Bullarium Ordinis apud eosdem servatum Ms. in memb., in quo eædem litteræ Apostolicæ integræ transcriptæ. Sic etiam eædem ibidem tertiò habentur ad calcem Vitæ beati Dominici per B. Humbertum V Ordinis Magistrum concinnatæ. Odoricus Rainaldus, qui easdem refert ad MCCXXXIV num 24 & 25 haud dubie ex ipso Gregorii IX registro datas prodit REATE QUINTO NONAS JULII, ANNO PONT. VIII. Hanc eamdem epocham confirmat Stephanus Salanhacus æqualis, & jam anno MCCXXVIII Ordini adscriptus, in suo de rebus Ordinis opere, quod bis habetur Ms. Tolosæ apud nostros in duobus variis Bernardi codicibus Mss: in utro-
B que enim legitur bulla data REATE V NONAS JULII, PONTIF. VIII. Verum est, in alio ejusdem operis codice seorsim scripto legi III NONAS JULII; sed non dubium, quin sit notarii erratum: nam codicem illum non ita esse accuratum, aliunde mihi perspectum est, ut alibi moneo. *Deinde citat emendatiorem Bernardi Guidonis textum, quem nos jam suprà retulimus.*

875 *Hæc Echardi sententia confirmari potest ex Francisco Pagio, qui in Breviario Romanorum Pontificum tomo 3 pag. 273 eumdem canonizationis diem assignat, & simul de celebrandâ* S. Dominici *annua festivitate sic disserit:* Sequenti anno millesimo ducentesimo trigesimo quarto idem Gregorius Pontifex, famâ miraculorum sancti Dominici Prædicatorum institutoris excitatus, præmissâ anno antecedenti debita miraculorum inquisitione, Cælitum fastis eum etiam adscripsit, de quo gravissimas litteras ad ecclesiarum prælatos dedit REATE V NONAS JULII, ANNO VIII Pontificatûs ideoque anno MCCXXXIV. Obierat sanctus Vir anno vigesimo primo supra millesimum ducentesimum Bononiæ, & quidem die sexta Augusti; ait enim Pontifex in iis litteris: „ Statuentes firmiter, & universita-
„ ti vestræ præsentibus injungentes, ut Nonis
„ Augusti ante diem, quo, positâ carnis sarcinâ,
C „ dives meritis penetravit in sancta, similis San-
„ ctorum factus in gloria, ejus natalitia celebre-
„ tis, & faciatis solenniter celebrari". Ex quo conjicere est, festum sanctæ Mariæ ad Nives non fuisse tunc solemniter celebratum, vel ejus celebrationem fuisse intermissam, si verum est, quod scribit Raynaldus anno MCCXXIII num. 22; Honorium scilicet Papam jussisse illud agitari: cum enim Pontifex sancti Dominici solemnitatem celebrari præceperit die quinta Augusti, quæ immediatè præcesserat diem ejus obitus, qui concurrebat cum solemnitate Transfigurationis Domini, evidens est, diem quintam Augusti non fuisse solemnem ob festum sanctæ Mariæ ad Nives; alioquin Gregorius ad alium diem transtulisset sancti Dominici festivitatem, quam ad diem ante ejus obitum retraxisse videtur, quia mortis ejus dies sacer erat Transfigurationi Domini, quod festum longè ante hæc tempora celebratum ostendemus in Callisto III.

Pagius putat, festum S. Dominici non fuisse celebratum die ejus emortuali,

876 Nec dici potest cum Baronio in notis ad Martyrologium Romanum, ideo Gregorium IX statuisse, ut sancti Dominici solemnitas die quinta Augusti in Ecclesia ageretur, quia eo die

quia hæc impediebatur festo Transfigurationis;

relatus est inter Sanctos: ex sententia enim ipsius Baronii Sanctorum catalogo adscriptus est Dominicus anno octavo Gregorii IX; ideoque anno MCCXXXIV, & litteræ canonizationis datæ sunt Reate v Nonas Julii, & consequenter ante diem quintam mensis Augusti. Nulla itaque alia hujus rei mihi videtur posse assignari causa, quàm mox à nobis assignata; quod scilicet cum dies mortis Dominici concurreret cum festo Transfigurationis Domini, Pontifex ejus solemnitatem fieri præcepit die ejus obitum antecedente, nempe quinta Augusti, quæ ideo non erat impedita festo sanctæ Mariæ ad Nives. Ex quo & inferri potest, longè post hæc tempora festivitatem sanctæ Mariæ ad Nives in universa Ecclesia fuisse celebratam, & ideo Paulum IV festum sancti Dominici retraxisse ad diem quartam Augusti, quia tunc dies quinta ejusdem mensis coincidebat cum solemnitate sanctæ Mariæ ad Nives, quæ in universa Ecclesia agebatur. *Ecce hic paucis ea, quæ auctor anonymus fusè deducit in dissertatione impressa, quam præmanibus habemus, & quâ demonstrare nititur, annuam* S. Dominici *festivitatem die* IV *Augusti ab omnibus ubique celebrandam esse.*

AUCTORE G. C.

E

877 *Sed Echardo hîc displicet argumentum, quo Pagius contendit, festum Transfigurationis Domini tunc obstitisse, quo minus annua* S. Dominici *festivitas die ejus emortuali, sive sexta Augusti, celebraretur. Quapropter laudatus Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 46 *in notis tacitè Pagium, aliosque ejusdem opinionis propugnatores, refellit his verbis:* Obiter animadverte, *inquit*, speciatim ab eo (*nimirum Fratre Ventura, qui in Processu Bononiensi de gestis & virtutibus sancti sui Fundatoris testimonium reddit*) notari festum sancti Sixti, non festum Transfigurationis, quia scilicet festum Transfigurationis etsi jam in quibusdam ecclesiis celebraretur, non tamen ea ætate in Ecclesia Romana, nec in Ordine: neque enim in Kalendariis nostris seculi XIII & sequentis XIV annotatur. Falluntur ergo, qui hactenus putarunt, festum beati Dominici ab octavo Idus ad Nonas Augusti à Gregorio IX translatum ratione festi Transfigurationis, cum nonnisi ob festum sancti Sixti, summi Pontificis & martyris, id factum fuerit: seculo verò XVII ob festum sanctæ Mariæ ad Nives à Nonis Augusti ad pridie Nonas à S. P. Clemente VIII (*Pagius suprà id Paulo IV Pontifici tribuit*) rursus est translatum. Festum verò Transfigurationis Calixtus III primus per totam ecclesiam Latinam jussit celebrari ob insignem victoriam sextâ Augusti de Turcis reportatam anno MCCCCLVI.

quam rationem refellit Echardus;

F

878 *Istud Echardi ratiocinium nobis valdè probabile videtur; quamvis Odoricus Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi* 1457 *num.* 73 *circa institutionem ejusdem festivitatis notet sequentia:* Hoc anno Callistus ad memoriam divinitus concessæ Christi fidelibus anno superiori victoriæ recolendam, ecclesiasticum de Transfiguratione Domini in monte Thabor diem festum agi jussit sexta Augusti die, recurrentibus in posterum singulis annis, celebrandum: quod ab eodem Pontifice conceptum testatur Platina ac promulgatum; propositis iisdem indulgentiarum præmiis, quæ in sacra Corporis celebritate sunt concessa. Porrò festivitas non tam instituta, quam instaurata à Callisto fuit, cum eam longè ante hæc tempora celebratam in suis ad Martyrologium Romanum notis adjectis ostendat Cardinalis Baronius ex vetustissimis cum Græcorum tum Latinorum

cujus argumentatio nobis hactenus probabilior videtur;

AUCTORE G.C.

norum monumentis, ex quibus eorum error refellitur, qui festum hoc à Callisto III primò institutum affirmarunt. *Certè Wandelbertus, qui seculo IX floruit, ad diem sextam Augusti de Transfiguratione Domini meminit, ut in Usuardo nostro illustrato ad eamdem diem videre est. At probare oportet, festum Transfigurationis in universa Ecclesia, aut saltem in Italia, antiquitus isto die celebratum fuisse, ut lis illa secure decidatur. Cum igitur Pagius suprà promiserit, sese majorem hujus festivitatis antiquitatem ostensurum in Callisto III, ad quem in edito hactenus Breviario Romanorum Pontificum nondum pervenit, claram hujus rei probationem ab ipso exspectabimus, & interea ad celeberrimum Sancti nostri cultum pergemus.*

§ XLVIII. Sancti cultus diversimodè propagatus & auctus.

B

Anno 1234 cœpit publica S. Dominici veneratio.

Anno Christi 1234 *post solennem* S. Dominici *canonizationem statim festivitas ejusdem Sancti non sine cœlesti revelatione celebrari cœpit, ut Stephanus de Salanhaco, testis oculatus, apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad eumdem annum* 1234 *cap.* 5 *narrat his verbis:* Anno Domini MCCXXXIV, die hac beati Patris solemnitatem primariam præcedente, contigit, me obvium habere in Tolosa devotum virum Fratrem Aymericum de Solemniaco, monachum Cisterciensis Ordinis, cum multis monachis de Grandi-Silva; quem, quia antiquus socius & fidelis amicus beati Dominici fuerat in domo Fulconis episcopi Tolosani, instanter rogavi, quod ad festum veniret in crastino celebrandum. Qui exultans in spiritu (spiritualis enim vir erat & sanctus) dixit: Omnipotens Deus gratias ago tibi, quia glorificas servum tuum Dominicum, quia per totam noctem fui per spiritum in visione cum eo, & more solito post caritativa oscula, post divina colloquia mutuò habita, obnixè rogabat, & omnimodè injungebat, quod hodie ad domum filiorum suorum venirem, & suæ curiæ interessem: solemnis enim futura erat valde. Et ecce veniam læto animo, & adero cum gaudio & exultatione. In crastina venit cum multis, & munera orationum & laudum obtulit, honorans Deum in Sancto suo.

C

quàm B. Jordanus auxit,

880 *Circa idem tempus B. Jordanus venerationem ac devotionem suam erga* S. Dominicum *prodidit, composita in illius honorem piissima oratione, de qua Malvenda in laudatis Annalibus Prædicatorum ad annum* 1237 *cap.* 25 *sic meminit:* Illud quoque scitu dignum, beatum Jordanem singulari affectu dilexisse sanctum patrem Dominicum adhuc viventem, & post mortem incredibili erga eumdem devotione & amore flagrasse; unde auctor exstitit piissimæ illius orationis, cujus initium est: SACERDOS DEI SANCTISSIME, CONFESSOR ALME &c., in qua miram dilectionem & affectum erga charissimum Parentem ostendit: quæ sanè Dominicanis Fratribus assiduè est meritò recitanda. *Usus tam piæ orationis non tantùm Fratribus Prædicatoribus, sed omnibus Christi fidelibus suadendus est. Certè ego, ne turpissimum ingrati animi vitium incurram, de meipso testari cogor, hanc orationem mihi plurimùm profuisse: cum enim in difficili ac pertinaci morbo, qui me non ita pridem corripuit, eamdem quotidie per duos ferè menses magnâ fiduciâ recitassem, animum ad tolerandas morbi molestias alacriorem sensi, & paulatim ita vires recuperavi, ut huic Commentario, tunc cœpto, finem imponere potuerim. Etsi in ea re nullum sit miraculum, tamen libens agnosco beneficium, cujus ne videar immemor, illam orationem ad honorem* S. Dominici, *& communem omnium fidelium usum, hîc transcribere non gravabor.*

D

composita in ejus honorem pia oratione,

881 *Nicolaus Jansenius in Vita* S. Dominici *lib.* 3 *cap.* 5 *illam sic exhibet:* Sacerdos Dei sanctissime, confessor alme, & prædicator egregie, beatissime Pater, sancte Dominice, virgo electe à Domino, & super omnes in diebus tuis placens atque dilecte; vitâ, doctrinâ, miraculis gloriose, quem apud Dominum Deum nostrum gratiosum advocatum habere gaudemus; ad te, quem inter Sanctos & electos Dei devotione præcipua veneror, de profundis clamo in hac valle miseriæ. Adesto, quæso, piissime, peccatrici animæ meæ, omni virtute & gratia destitutæ, multisque vitiorum & peccatorum maculis involutæ: adesto miseræ & infelici animæ meæ. O benedicta & beata anima Viri Dei, quam tanta benedictione ditavit gratia divina, ut non solùm te ad beatam requiem, tranquillam sedem & cæleste gloriam sublimarit, sed & alios quoque innumerabiles ad eamdem beatitudinem tam laudabili vita traxerit, dulci admonitione incitarit, suavi doctrina instruxerit, & ferventi prædicatione provocarit: adesto igitur, beate Dominice, & inclina aurem pietatis tuæ ad vocem supplicationis meæ. Ad te confugiens pauper ac mendica anima mea tibi se prosternit, qua humili mente potest, tibi sese conatur languida præsentare, tibi moribunda, quantum valet, supplicare flagitans, ut potentibus meritis & piis precibus tuis eam digneris vivificare atque sanare, & benedictionis tuæ dono copioso replere. Scio namque & verè scio, & certus sum, quod potes; confido ex magna charitate tua, quod voles, & spero ex immensa misericordia Salvatoris, quod apud eum, quidquid volueris, efficies. Spero utique ex magna tua familiaritate, quam habes cum dilectissimo tuo & ex millibus electo Jesu Christo, qui tibi nihil negabit; sed apud eumdem, quamvis Dominum & Deum, tamen amicum etiam tuum, quidquid volueris, obtinebis: quid enim dilecto suo negare poterit tam dilectus? Quid non dabit illi, qui, postpositis omnibus, se ipsum & sua omnia ipsi dare non dubitavit?

E

F

qua devotionem erga situm Fundatorem prodit,

882 Sic utique didicimus, sic te laudamus & veneramur. Tu, ætate adhuc florente, virginitatem tuam speciosо virginum Sponso dedicasti. Tu candidatus fonte sacro, & decoratus Spiritu sancto, animam tuam castissimo amore Regi regum devovisti. Tu jam pridem regularibus disciplinis instructus, ascensiones in corde tuo disposuisti. Tu de virtute crescens in virtutem, de bono semper in melius profecisti. Tu corpus tuum hostiam viventem, sanctam, Deo placentem exhibuisti. Tu institutione divina formatus, te ipsum totum Deo sacrasti. Tu viam denique perfectionis aggressus, relictis omnibus, nudus nudum Christum sequens, thesaurizare magis in cælestibus, quam in terra elegisti. Tu vehementiùs te ipsum abnegans, crucemque tuam viriliter bajulans, Redemptoris nostri, veri utique ducis, sequi vestigia studuisti. Tu zelo Dei & superno igne succensus, propter nimiam charitatem tuam, in vehementi spiritus fervore & paupertatis

A pertatis voto, perfectiſſimæ adeoque apoſtolicæ Religioni temetipſum totum impendiſti, & ad hoc opus, alto jam dudum conſilio providente, Ordinem Prædicatorum inſtituiſti. Tu per orbem terrarum glorioſis meritis & exemplis tuis ſanctam Eccleſiam illuminaſti. Tu relicto tandem carnis ergaſtulo, ad ſupernam ſumptus curiam, cælum glorioſus aſcendiſti. Tu, primâ jam decoratus ſtolâ, advocatus noſter ad Deum acceſſiſti,

& quam ad majorem Sancti gloriam hîc tranſcripſimus.

883 Te ergo quæſo, mihi & omnibus charis meis, imò univerſo clero & populo, nec non & devoto femineo ſexui ſubveni, qui ſalutem humani generis tanto zelo deſideraſti: tu enim præ cunctis Sanctis poſt beatam virginum Reginam ſpes mea & dulce ſolatium; tu ſingulare mihi refugium. Intende igitur propitius in meum auxilium: ad te namque unum confugio, ad te ſolum audacter accedo, ad tuos pedes me proſterno, te patronum ſupplex invoco, te imploro, & tibi devotè me commendo. Tu ſuſcipere & cuſtodire, tu protegere & adjuvàre me, quæſo, digneris propitius, ut tuo interveniente præſidio deſideratam Dei gratiam obtinere, miſericordiam invenire, & præſentis de-

B nique atque futuræ vitæ remedia ad ſalutem mea rear impetrare. Sic ſic Magiſter obtine, ſic fiat, dux inclyte & pater alme, beate Dominice. Sic mihi, precor, adſis, & omnibus te invocantibus; eſto nobis verè Dominicus, hoc eſt Dominici gregis cuſtos aſſiduus. Cuſtodi nos ſemper & guberna tibi commiſſos, nos emenda, emendatos Deo reconcilia, & cum gaudio poſt hoc exſilium nos repræſenta benedicto Domino & dilecto altiſſimo Dei Filio, Domino noſtro Jeſu Chriſto, Salvatori noſtro, cujus honor, laus, & gloria inenarrabilis, gaudium & beatitudo perpetua cum glorioſa virgine Maria, & univerſa civium ſupernorum curia ſine fine manet in ſempiterna ſeculorum ſecula. Amen. *Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 99 eamdem orationem inter opuſcula B. Jordanis recenſet, additque, illam inſertam fuiſſe Breviario Prædicatorum, quod anno 1492 in urbe Veneta excuſum eſt, ut ea in feſto* S. Dominici *pro ſex primis Matutinarum lectionibus recitaretur.*

Prædicatores ad varias mundi plagas miſſi,

884 *Haud dubiè Prædicatores, ad varias mundi regiones tranſgreſſi, unà cultum ſanctiſſimi Fundatoris ſui in eas invexerunt: nam apud Edmundum Martene tomo 7 Collectionis ampliſſimæ*

C *col. 132 Conſtitutiones epiſcopi Sabinenſis, quæ anno 1239 in concilio Tarraconenſi confirmatæ ſunt, feſtivitatem* S. Dominici *ſolenniter celebrandam præſcribunt. Sic etiam apud Harduinum noſtrum tomo 7 Conciliorum col. 346 in ſynodo Wigornienſi, quæ anno Chriſti 1240 celebrata eſt, decreto 54 legimus ſequentia:* Feſta autem ſanctorum Dominici & Franciſci in eccleſiis cum novem lectionibus volumus ſuper hoc celebrari; nolumus tamen per hoc opera laïcorum fidelium impediri. *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1251 num. 3 ad rem noſtram ſcribit, Innocentium IV Pontificem eo anno veniſſe in civitatem Ferrarienſem,* in qua ædes duas recèns conſtructas unam Fratrum Prædicatorum, alteram Minorum conſecravit, atque illam divo Dominico, hanc divo Franciſco dicavit. Itaque ab illo tempore civitas hos Divos tutores ſibi apud Deum conſtituit. *Nolo hîc enumerare Beneventum, Neapolim, aliaſque civitates, quæ ſingulari devotione ſeſe in clientelam* S. Dominici *contulerunt, eo quod iſta patroni electio vel recentior ſit, vel determinatum illius tempus ignorem.*

AUCTORE G. C.

885 *Porrò cultum* S. Dominici *propagarunt ipſi Pontifices Romani, inter quos Alexander IV apud Edmundum Martene tomo 1 Theſauri Anecdotorum col. 1063 Ciſtercienſibus ita ſcribit:* Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio abbati Ciſtercii, ac generali Capitulo Ciſtercienſis Ordinis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Licet Apoſtolica Sedes per juſtum & meritorium judicium beatum Dominicum confeſſorem, inſtitutorem Ordinis Fratrum Prædicatorum, & beatum Petrum martyrem ejuſdem Ordinis catalogo adſcribens Sanctorum, per univerſos mandaverit eorum feſta ſolemniter celebrari; vos tamen occaſionem ſumentes ex eo, quod id vobis ſpecialiter non exſtitit demandatum, Sanctorum ipſorum feſta ſolemnitate debitâ, ut dicitur, minimè celebratis. Hinc eſt, quod univerſitatem veſtram rogamus, monemus & hortamur attentè, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus attendentes, quod E Sanctorum meritis inclyta gaudia illi procul dubio aſſequuntur, qui eum venerantur in ipſis, quorum gloria ipſe eſt & retributio meritorum, per univerſum Ordinem veſtrum prædictorum Sanctorum feſtivitates celebrari ſolemniter faciatis, juxta quod per Sedem eamdem piè noſcitur ordinatum. Datum Anagniæ XII Cal. Auguſti, Pontificatus noſtri anno primo. *Hic primus Alexandri IV annus cum anno Chriſti 1255 concurrit.*

ac ipſi Pontifices Romani

latè propagarunt

886 *Clemens IV Pontifex anno Chriſti 1266 annuam ejuſdem ſanctiſſimi Viri feſtivitatem ſolemniter celebrari præcepit, datis ad præſules Luſitanos litteris, quæ apud laudatum Edmundum Martene in Theſauro Anecdotorum tomo 2 col. 294 & ſequente ſic ſonant:* Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus Fratribus archiepiſcopo Bracharenſi, & epiſcopis per regnum Portugaliæ conſtitutis, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. De meritorum excellentia, quibus BB. Dominicus confeſſor & Petrus martyr Ordinis Fratrum Prædicatorum claruerunt in hujus mundi tenebris ſub vitæ ſtudio innocentis, proceſſiſſe dignoſcitur, quod eos Sedes Apoſtolica poſt felicem eorum obitum adſcripſit catalogo Beatorum, feſta Confeſſoris & Martyris eorumdem celebrando ſolemniter annuatim ad illius gloriam & honorem, qui utrique ipſorum diverſis illuſtrato F miraculis contulit præmia perpetuæ claritatis, ſicut ad generalem notitiam cunctorum Chriſti fidelium à multis annis præteritis perveniſſe credimus multis modis, & præcipuè per ſupradictum Ordinem, quem ſcilicet præfatus Confeſſor, illectus amore cæleſtium cum deſpectione omnimoda terrenorum, per inſpirationis divinæ gratiam adinvenit, quemque memoratus Martyr, tamquam vir in divinæ legis meditatione ſedulus, & in operibus bonis aſſiduè ſtudioſus, diligenter & conſtanter obſervans, tandem pro defenſione Catholicæ fidei, martyrii palmam meruit adipiſci.

cultum S. Dominici,

887 Cum itaque res tam celebris & ſolemnis vobis & ceteris fidelibus regni Portugaliæ non inculta vel incognita, ſed modis omnibus debeat eſſe reverenda, univerſitatem veſtram rogamus & hortamur attentè, per Apoſtolica vobis ſcripta firmiter præcipiendo mandantes, ac in remiſſione peccaminum injungentes, quatenus feſtum Confeſſoris ejuſdem Nonis Auguſti, ac ſolemnitatem præfati Martyris tertio Calendas Maii,

AUCTORE G C.

diebus videlicet, quibus iidem Sancti, abſolutis mortis vinculis, ad perennis vitæ delicias pervenerunt, celebretis annis ſingulis, & ab univerſis veſtris ſubditis præfati regni celebrari cum debita reverentia faciatis, ipſorum feſta in veſtris & illorum calendariis conſcribi nihilominus procurantes, ut id vobis de theſauris cæleſtibus eorum pia interceſſione perveniat*, quod uterque ipſorum, præſtante Dei Filio, percepiſſe dignoſcitur, & poſſidere perpetuò gloriatur. Datum Peruſii XIII Calendas Aprilis, Pontificatus noſtri anno ſecundo. *Quamvis Clemens Papa in hac epiſtola innuat*, S. Dominicum *obiiſſe* Nonis Auguſti, *tamen in fine* §§ 44 *&* 47 *ex Gregorio IX Pontifice, aliiſque auctoribus retulimus, ſanctum illum Confeſſorem* octavo Idus Auguſti, *ſeu die ſexta iſtius menſis, ex hac vita migraſſe.*

* *fortè proveniat.*

888 *Etſi jam ubique terrarum vigeat veneratio* S. Dominici, *tamen ea celeberrima eſt Bononiæ in Italia, ubi ſacrum ejus corpus quieſcit, ut Nicolaus Jauſſenius in Vita ejuſdem Sancti lib.* 3 *cap.* 4 *teſtatur his verbis :* Clarior enimverò exſtitit beatus Pater in dies, perque omnium aures diffuſa eſt gloria miraculorum, quibus eum Omnipotens magis magiſque inclareſcere voluit. Hinc certatim ad monumentum ejus accedere ægri pariter & ſani : illi quidem, ut levamen acquirerent morbo; iſti ut pericula fòrs imminentia diſcuterent. Alii in hoc laborabant, uti circa & ad ſepulcrum egregia cum primis ornamenta certarent. Unde advecta marmora, imagines artificioſæ in eam majeſtatem brevi ipſum tumulum & ædiculam extulere, ut inter ſplendidiſſima non ſolùm Ordinis, ſed totius Italiæ decora cenſeantur. Sarcophagus quidem undique incruſtatus candidiſſimo marmore hiſtorias aliquot mirificè exciſas repræſentat; quibus cædendis inter alios artifices nobiliſſimos doctam herclè navavit operam F. Damianus Bergomenſis, noſtri Ordinis Converſus, qui peritiam artis ſuæ in choro majori omnium cum admiratione expreſſit, ut teſtabitur facilè, quiſquis viderit. Notandum verò ditiſſimâ illâ arcâ non contineri integrè corpus ſancti Dominici : quippe aperto iterum ſepulcro, anno MCCCLXXXIII, decimo ſexto Kalendas Martii, epiſcopi duo ſacrum caput à reliquis membris disjunxere, quod thecâ argenteâ incluſum ac ditiſſimis ornatum cimeliis in ſumma eccleſiæ ara ſpectatur.

qui potiſſimùm viget Bononiæ,

B

C

889 *Papebrochius noſter, qui Bononienſe RR. PP. Prædicatorum templum anno Chriſti* 1660 *attentè inſpexit, in Ms. ſuo Itinerario magnificentiam illius fusè deſcribit. Dein ibidem agit de ampliſſimo* S. Dominici *ſacello, quod ſtellato pavimento ſtratum, & ubique artificioſis picturis, pretioſoque marmore adornatum eſt. Denique de ſacris ſancti Fundatoris reliquiis ad rem noſtram habet ſequentia :* Ipſum ſancti Dominici corpus ſuper altari ac baſi marmorea in tumba itidem marmorea elegantiſſimæ cælaturæ requieſcit, in qua Alphonſi Lombardi manus varias hiſtorias minutim velut in ebore expreſſit; ſigna ſuperpoſita Michaël Angelus elaboravit. Includit ea tumba argenteam thecam, & in hac cryſtallinam, ac cedrinam denique, in qua ſancti Patriarchæ corpus conſervatur. Sequitur denique eodem in latere poſt altaria aliquot interjecta, reliquiarum ſacellum, in quo altare inauratis clatris munitum continet ſancti Dominici caput, digitum divi Thomæ, aliaque lipſana, thecis argenteis incluſa, & per modum perſpectivæ diſpoſita intra eoſdem cancellos, per quos, ſublatâ intermediâ tabulâ, Roſariis ad bacillum appenſis ſingula contingi poterant. *An interea ſitus quarumdam reliquiarum mutatus ſit, ignoramus. Saltem ex dictis patet, congeſta eſſe in hanc eccleſiam omnia illa ornamenta, in quibus ars cum materia certet, eo quod ſemper creditum fuerit, illic præcipua* S. Dominici *oſſa requieſcere, tametſi quidam illam ſacri corporis præſentiam in dubium revocaverint, aut etiam negaverint, quos paragrapho ſequente refutabimus.*

ubi ſepulcrum ejus magnificè exornatum eſt.

D

§ XLIX. Præcipua Sancti oſſa apud RR. PP. Prædicatores Bononienſes conſervata, iiſdemque aſſerta.

Præter alia improbabilia quidam aſſerunt,

E

*C*Herubinus Ghirardaccius *in Hiſtoria Bononienſi, quam anno Chriſti* 1596 *Italicè edidit, part.* 1 *lib.* 5 *pag.* 135 *& ſequentibus refert ac refellit varias opiniones eorum, qui negant, corpus* S. Dominici *in Bononienſi Prædicatorum eccleſia hactenus conſervari. Nonnulli, inquit, putarunt, corpus iſtius ſancti Fundatoris in Hiſpania inveniri; ſed hi haud dubiè ſanctum Inſtitutorem Ordinis Prædicatorum cum alio ſancto Dominico Hiſpano confuderunt, ut R. P. Ghirardaccius ibidem rectè reſpondet. Alii verò exiſtimant, ſacrum cadaver* S. Dominici *ſepultum eſſe in eccleſia Annuntiationis B. Mariæ, prope muros Bononienſes, ut præter hunc auctorem Michaël Pius in Opere Italico de Viris illuſtribus Ordinis Prædicatorum lib.* 1 *col.* 119 *memorat, ubi Franciſcani anno Chriſti* 1475 *cœnobium ſui Ordinis obtinuerunt. Verùm hæc opinio nullum habet fundamentum, ut laudatus Cherubinus notat, fuſiuſque oſtendi poſſet ex illuſtriſſimo Franciſco Gonzaga, aliiſque ſcriptoribus Minoritis, qui de tanto theſauro tacent, etſi fundationem & reliquias ejuſdem Conventûs recenſeant. Plures denique volunt,* S. Dominicum *Aſſiſii cum S. Franciſco in eccleſia quadam ſubterranea adhuc quieſcere.*

corpus S. Dominici requieſcere Aſſiſii,

F

891 *Hæc ultima opinio jam abhinc duobus ſeculis apud quoſdam recepta fuit, ut colligimus ex Joanne Garzone, qui in Actis* S. Dominici *apud Leandrum Albertum fol.* 21 *verſo hac habet :* Aiunt, me veritatem non mediocri contaminaſſe mendacio, quod Dominici corpus Bononiæ in Nicolai templo ſepultum ſcripſerim, quando graviſſimi & ſapientiſſimi viri Aſſiſii in ſepulcro conditum affirment. Exſtant litteræ Clementis quarti Pontificis maximi, quibus ſi fidem nullam habendam putant, vereor, ne ad inſaniam redigantur, vel ſint naturâ leviſſimi. In his & Magiſtro & Fratribus Religionis Prædicatorum, ut in urbe Bononienſi nobiliorem pro ſanctiſſimo Dominici corpore in ſepulcro conſtituendo ad voluntatem deligant locum, poteſtatem facit : ſe in illo transferendo eorum ſententiæ accedere; Dominicum ita caſtè, piè, ſanctéque vitam inſtituiſſe, ut qui ſe Chriſtianos profitentur, eum venerari & colere debeant. Venerunt & ad manus meas Vincenenſis epiſcopi litteræ, quas cum diligenter accuratéque legiſſem, coactus ſum eos fateri aniliter deſipere, qui Dominici corpus ad Aſſiſium delatum, atque in Franciſci templo ſepultum aſſerunt.

892 Affirmat vir graviſſimus, cum corpus transferebatur, [ſeſe] affuiſſe. Hæc ejus verba ſunt :

A *quam opinionem Joannes Garzo explodit,*

sunt: Cum Dominici corpus, quod humili jacebat loco, transferendum esset, convenerunt Bononiam Fratrum multitudo; accersiti sunt Arnulfus ac Ægidius, quorum alter Hunianensis, alter Torcellanensis episcopatûs dignitate præditus erat: imperator præterea Bononiensis, consulesque ac tribuni plebis. Omitto populum Bononiensem universum, qui ad rem perspiciendam profectus est. Dixisses ipsam Bononiam propè convulsam sedibus suis: quippe omnium generum, ætatum, ordinum, viri ac mulieres omnis fortunæ ad perspectandum corpus, & evulsum ab humeris caput, iter contulerunt. *Hæc omnia ex mox dicendis majorem lucem accipient, postquam verosimilem contrariæ opinionis originem detexerimus.*

& quæ forsan originem habet ex epistola Francisci de Bautio,

893 *Suspicamur, popularem illam traditionem de Assisiensi* S. Dominici *sepultura ortam esse ex epistola Francisci de Bautio, quam Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1230 *num.* 4 *exhibet. In ea narratur, quomodo Nicolaus V Pontifex anno Domini* 1449 *visitaverit Assisii in ecclesia subterranea corpus S. Francisci, & hac occasione ibidem viderit aliud cadaver incorruptum, cujus utriusque status ita describitur:* Ex Orientali latere corpus illud sacrum Francisci Seraphici erectum stabat, facie ad occasum tendens, & oculis elevatis in cælum; manus verò coopertæ erant habitûs manicis & simul junctæ, ut Fratres ferre consueverunt. Erat autem corpus ita incorruptum, quasi esset prima die positum: videbatur enim quasi dormiens. Ex alio verò latere alium erectum stantem vidimus habitu beati Dominici, qui & manus simul junctas habebat cum articulis sursum junctis, veluti mos est orantium; oculi verò ejus ad beati Francisci pedes intuebantur. Ambo autem ita lucidos & splendentes habebant oculos, ut nulla ad vivos esset differentia. *Fides hujus epistolæ ad diem* IV *Octobris, quo illustranda sunt S. Francisci Acta, severiùs poterit examinari.*

etsi scriptor quidam Franciscanus fateatur,

894 *Interim supposita narrationis istius veritate, nondum sequitur, alterum illud cadaver esse* S. Dominici, *etiamsi habitu Dominicano indutum videatur: potuit enim Assisii circa obitum S. Francisci pius aliquis Dominicanus mori, ac ibidem sepeliri, ut Soegius rectè observat. Hinc*

C *F. Petrus Rudolphius, ex Ordine Franciscanorum Conventualium ad episcopatum Senogallliensem assumptus, in Historiis Seraphicæ Religionis lib.* 2. *à fol.* 247 *verso eamdem Francisci de Bautio epistolam referens, ibidem fol.* 248 *verso ad suprà relata epistolæ verba in margine sic notat:* Errant, qui ex hoc loco colligunt, beatum Dominicum hîc cum beato Francisco conditum esse, cum pro comperto habeamus, eum Venetiis redeuntem Bononiæ fessum ex itinere & æstu, utpote circa finem Julii, urgente obitûs die, ibidem obiisse & tumulatum esse anno MCCXXI, superstite adhuc beato Francisco.

ex hoc talem consequentiam erroneè deduci.

895 *Primò ex hac Rudolphii notatione liquet, quosdam ex laudatis epistolæ verbis Assisiensem* S. Dominici *sepulturam collegisse. Secundò ex eadem patet, non fuisse hanc communem omnium Franciscanorum sententiam, licet id innuat Eminentissimus Vincentius Maria Orsini, postea sub nomine Benedicti XIII ad Cathedram Romanam evectus, dum in supradicta Dissertatione reliquias S. Bartholomæi vindicans ecclesiæ suæ Beneventanæ, articulo* 6 *pag.* 21 *sic adversariis suis respondet:* Afferere quoque poterant, ibi adfuisse corpus sanctissimi parentis Dominici, quod confratres mei religiosissimi, Franciscani Assisii, apud se quiescere contendunt, non Bononiæ, in cujus urbis celeberrimo meæ Religionis Conventu, cum sacris theologiæ studiis vacaremus, plurieslanctissimi Patriarchæ caput continens ostensorium pro summo honore manus meæ contrectaverunt. *Saltem ex hac Eminentissimi Dissertatoris responsione colligimus, exoticam illam sententiam de Assisiensi* S. Dominici *sepultura aut translatione adhuc ab aliquibus propugnari. Sed ne quis circa hanc rem scrupulus remaneat, ex antiquis & authenticis instrumentis corpoream* S. Dominici *præsentiam Bononiensi RR. PP. Prædicatorum ecclesiæ jam evidenter vindicabimus.* AUCTORE G. C.

Authentico testimonio B. Bartholomæi,

896 *Constat ex duobus testibus oculatis, quos superiùs* § 46 *citavimus, corpus* S. Dominici *anno* 1233 *Bononiæ ab innumeris hominibus visum fuisse. Postmodum anno Christi* 1267 *B. Bartholomæus ex Ordine Prædicatorum, episcopus Vicentinus, interfuit alteri ejusdem sacri cadaveris visitationi seu translationi, de qua ipsemet Beatus apud Michaëlem Pium lib.* 1 *de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum col.* 118 *fidem facit sequenti diplomate:* Venerabilibus Christi fidelibus, præsentes litteras inspecturis, Frater Bartholomæus, miseratione divina episcopus Vincentinus, salutem & æternam in Domino caritatem. Justus & pius Dominus, de cujus munere venit, ut sibi à fidelibus suis dignè & laudabiliter serviatur, vota bene servientibus multo majora retribuit, quam valeant promereri. E

episcopi Vicentini,

897 Cum itaque in generali Capitulo Ordinis Fratrum Prædicatorum apud Bononiam celebrato sanctissimum corpus piissimi patris Dominici, Ordinis institutoris ipsius, præsentibus & cernentibus venerabili patre F. Joanne Vercellensi Magistro, & Fratribus dicti Ordinis in dicto Capitulo anno à Nativitate Domini MCCLXVII, Indictione X, die Pentecostes, V Junii congregatis; venerabilis pater dominus Philippus, Dei gratiâ archiepiscopus Ravennas, præsentibus & adstantibus venerabilibus patribus dominis Dei gratiâ Octaviano Bononiensi, Tomasio Imolensi, Fratribus Arnulfo Humanensi & Ægidio Torcellanensi episcopis, atque nobis, nec non viris nobilibus dominis Yrech de la Turre potestate, Guiesto de Ponte Carali capitaneo, & Antianis Bononiæ, de tumulo lapideo non cælato, ad marmoreum & cælatum cum debita reverentia & debita devotione transtulerit, atque caput F pretiosum ad devota dictorum episcoporum, Magistri & Fratrum oscula primò reverenter exhibitum, consequenter in angulari pulpito ecclesiæ dicti Sancti in platea exteriori, præsente laudabili fidelium multitudine, ad tollendum de ipsius corporis in dicta ecclesia conservatione solida & integra dubitationis cujuslibet scrupulum, qui fortè quorumdam cordibus insidebat, per nos ibidem, præmissa solemni prædicatione, monstraverit, ipsum in prædictum tumulum cælatum manu devota reducens, & in sui compagine corporis in osculo sancto recondens: nos de dictorum dominorum archiepiscopi auctoritate & episcoporum concessione cupientes, ut jam dictum corpus in dicta ecclesia singulis annis, festivis honoribus visitetur, omnibus verè pœnitentibus & confessis, ad quos jam dictorum dominorum archiepiscopi, episcoporum, & nostra jurisdictio se extendit, qui prædictum corpus in festo translationis ipsius, & usque ad octavas devotè ac laudabiliter visitare curaverint annuatim, ex parte dicti

AUCTORE G. C.

domini archiepiſcopi duos annos, & dictorum dominorum epiſcoporum & noſtra pro unoquoque annos ſingulos de Omnipotentis miſericordia, & glorioſæ Mariæ Virginis Genitricis ejus meritis, ſanctorumque Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate, Sanctorumque omnium confiſi ſuffragiis, de injunctis ſibi pœnitentiis, miſericorditer in Domino duximus relaxandos, præſentibus in perpetuum valituris. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras fieri fecimus & noſtro ſigillo muniri. Dat. Bononiæ anno Domini MCCLXVII, Indictione decima, die nona, intrante Junio. *Liquet ex hoc inſtrumento, cui vetera hiſtoricorum Bononienſium teſtimonia conſonant, ſacrum* S. Dominici *cadaver uſque ad annum Chriſti* 1267 *in Bononienſi PP. Prædicatorum eccleſia quieviſſe. Nunc porrò ad recentiora tempora paulatim pergamus.*

aliiſque poſterioribus inſtrumentis probatur,

898 *Anno Chriſti* 1383 *ſepulcrum* S. Dominici *rurſus apertum eſt, ut Carolus Sigonius in Opere de epiſcopis Bononienſibus lib.* 3 *pag.* 154 *narrat his verbis:* Anno milleſimo tercenteſimo octogeſimo tertio, XII Kal. Martias, Fratres Prædicatores caput ſancti Dominici ex arca, Philippo epiſcopo, magiſtratibuſque præſentibus, extraxerunt, & ad uſum eccleſiæ nobili loculo argenteo condiderunt. Mirum verò illud oculis mortalium accidit, quod interim dum arca patuit, ſtella ſupra eccleſiam clariſſimè fulſit: quæ res animadverſa, civitatis religionem erga ſanctum Confeſſorem accendit. *Hæc publica prodigioſæ ſtellæ apparitio, aliæque circumſtantiæ memorantur in veteri Chronico Bononienſi, quod nuper Italicè inter Scriptores Rerum Italicarum tomo* 18 *col.* 525 *editum eſt. Præterea in archivo civitatis Bononienſis exſtant antiqua & authentica hujus narrationis teſtimonia, ut Michaël Pius in laudato Opere de viris illuſtribus Ordinis Prædicatorum lib.* 1 *col.* 120 *teſtatur.*

ſacrum S. Dominici cadaver

899 *Ceterùm ſepulcralis illa inſpectio anni* 1383 *confirmatur altero inſtrumento anni* 1473, *quod apud Michaëlem Pium loco mox citato col.* 122 *&* 123 *ſic ſonat:* In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen. Anno Domini MCCCCLXXIII. Noverint univerſi, qualiter ego Joannes Bologninus, Bononienſis civis, ex quatuor viris unus ad curandum perfici ſepulcrum divi Dominici, annuentibus aliis ſociis, videlicet Joanne Guidoto vexillifero juſtitiæ, Ludovico de ſancto Petro & Baptiſta Manzolo, horâ tertiâ feriæ ſextæ, videlicet die XVI Julii hujus anni MCCCCLXXIII, & annuente venerabili P. F. Georgio de Vercellis Priore monaſterii ſancti Dominici cum Patribus & Fratribus dicti monaſterii, ac adſtantibus, operimentum vetus ex præfato ſepulcro, veluti tanto opere indignum, auferri juſſi, ut ſuperimponi poſſit novum, miro opere elaboratum per Nicolaum Barrenſem.

in Bononienſi Prædicatorum eccleſia

900 Quo ablato, invenimus capſam ligneam ex larice, clauſam, bene firmatam, clavibuſque munitam, ſuper quam ternas litteras obſignatas, quæ per partes reſignatæ & lectæ fuerunt: quorum alteræ, prout ſubſcriptio præ ſe ferebat, manu Bartholomæi de Saliceto, præſtantiſſimi ac litteratiſſimi doctoris ſcriptæ fuerant; alteræ à quodam Patre de Ordine Prædicatorum, ultimæ per Jacobum Blanchettum, notariorum correctorem. Siquidem manibus propriis omnes illi præfatam ligneam capſam anno Domini MCCCLXXXIII fuiſſe reſeratam, ac in ipſa ſacra divi Dominici oſſa reperta, eaque ibidem intacta demiſſa, & eo tempore à reliquo corpore veneran-

dum caput extractum, & loculo argenteo collocatum, ubi modò aſſervatur, atteſtabantur. Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & antedicti beatiſſimi patriarchæ Dominici, protectoris & defenſoris hujuſce noſtræ civitatis, cujus precibus & interpellationibus apud Deum oro ac deprecor, ut civitas noſtra ab imminentibus periculis eruatur. Et in præmiſſorum fidem, & ad perpetuam rei memoriam ego Joannes Bologninus ſupradictus hæc propria manu ſcripſi, & ſigillo, quo utor, ſignavi die, menſe & anno, quibus ſupra &c.

adhuc honorifice conſervari.

901 *Carolus Sigonius lib.* 4 *Operis proximè laudati pag.* 204 *de eodem eleganti ornamento, quod tunc tumulo* S. Dominici *impoſitum eſt, ſic breviter meminit:* Faſtigium etiam marmoreum, miri artificii ac ſingularis & antiquæ elegantiæ opus, arcæ quadratæ ſancti Dominici ſuprà commemoratæ impoſitum, ſic ſepulcrum illud nobilitavit, ut hodie nemo paullò humanioris ingenii Bononiam veniat, quin illud in primis, vel eo nomine ſibi inviſendum exiſtimet. *Quamvis poſt hæc tempora ſepulcrum ejuſdem Sancti apertum non fuerit, tamen ad augendum illius ſplendorem varia ornamenta collata ſunt, & multi principes, tum eccleſiaſtici tum ſeculares, venerati ſunt Bononiæ has ſanctiſſimi Confeſſoris reliquias, quas ibidem quieſcere ſibi certiſſimè perſuadebant. Nolo hîc referre diplomata Romanorum Pontificum, qui corpoream* S. Dominici *præſentiam Prædicatoribus Bononienſibus aſſerunt, & fidelibus has ſacras reliquias piè viſitantibus indulgentias concedunt. Prætermitto etiam alia argumenta, quibus Michaël Pius, aliique ſcriptores Dominicani ſacra Fundatoris ſui oſſa Bononienſibus vindicant: nam hactenus relata inſtrumenta mihi abundè videntur ſufficere, ut cordati hujus communiſſimæ opinionis adverſarii errorem ſuum agnoſcant. Quod ſi quis ex his pertinacior priori ſuæ ſententiæ adhuc velit adhærere, is nobis ediſſerat, qua occaſione, aut quo tempore, corpus* S. Dominici *aliò tranſlatum fuerit, quemadmodum nos id de quibuſdam eorumdem ſacrorum oſſium particulis jam oſtendemus.*

§ L. Nonnullæ ejuſdem Sancti reliquiæ aliò tranſlatæ, & varia per eas patrata miracula.

Præter coſtam S. Dominici, quæ Piſas delata eſt,

NOn eſt mihi voluntas aut facultas ad enumerandas omnes S. Dominici *reliquias, quæ in variis Ordinis Dominicani cœnobiis vel eccleſiis honorantur. Quapropter defectu diſtinctioris notitiæ hîc tantùm recenſebo illas, quæ mihi fatilè occurrerunt, & inter quas Papebrochius noſter in ſchedis poſthumis notavit coſtam ejuſdem Sancti hoc modo:* Frater Wilhelmus Piſanus Converſus, optimus lapidum ſculptor, vir beatus & bonus; hic interfuit ſecundæ tranſlationi corporis beati patris Dominici Bononiæ anno Domini MCCLXVII, tempore Magiſtri Joannis Vercellenſis, quo in tempore clandeſtinè unam de coſtis ipſius beati Dominici ſecum Piſas detulit, ignorantibuſque Fratribus, ſub altari beatæ Mariæ Magdalenæ, quamdiu vixit, veneratus eſt. Demum morti appropinquans, Fratribus rem patefecit; qui locum adeuntes, prout dixerat, ſanctam coſtam invenerunt. Claruit autem vir ſanctus circa annum Domini MCCLXX. *Cum ſchedula illa Papebrochii ab aliis ejuſdem codicis ecgraphis ſeparata*

A *ta fecerit, nescio, unde eam desumpserit, & propterea ulteriorem hujus sacri ipsani notitiam curiosis indagandam relinquo.*

memorantur Asculanæ ejusdem Sancti reliquiæ,

903 *Joannes Garzo in Vita* S. Dominici *apud Leandrum Albertum fol.* 22 *de quibusdam ejusdem Sancti reliquiis, olim in urbe Asculana servatis, refert sequentia:* Asculum civitas est Piceni, à qua non longè abest amnis, cui Truento est nomen. Huc se mulier quædam linteum lotura contulerat. Subsequebatur eam filius nondum quintum annum agens. Is dum in ripa ludum ludit, fato, nescio quo, in flumen decidit. Imperitum nandi hauserunt gurgites. Sic absorptus impetu aquæ ad molendinum quoddam deductus est. Mater ubi filium exanimem audivit, dolore commota, juges lacrymas continere non poterat. Quæ aderant mulieres accurrunt; miseram consolantur. Illud unum superesse, ut cadaver extrahatur, sepeliaturque. At matrem, quamquam puerum pro egressione aquæ pedibus
B appendisset, nec succederet exitus, magna spes tenebat, illum in vitam rediturum, si ad Dominici templum, in cujus sacrario ejus dens, qui ab ipsius ore, dum vitam agebat, exciderat, servabatur, deportasset. Igitur mortui super aram constituti ventrem [dum] Fratres dente contigerunt, subitò defunctus revocatus est, & qui non vivebat, vixit.

ubi per eas patrata sunt miracula,

904 *Flaminius in Actis* S. Dominici *fol.* 88 *verso idem miraculum narrat; sed puerum istum digito ejusdem Sancti, qui in Asculana civitate honorificè conservabatur, tactum fuisse asserit, & ibidem narrationi suæ hæc præmittit:* Erat Asculi, quæ urbs in Piceno est, sicut jam ostendimus, ex digitis beati Dominici unus, cujus attactu varii quidem à corporibus humanis morbi depulsi fuerunt; & magno in honore is erat, & præcipua cum veneratione asservabatur. *Deinde exponit, quomodo puer submersus, de quo suprà, ad tactum hujus sacri digiti revixerit. Laudatus Flaminius folio* 85 *verso citati opusculi jam de iisdem reliquiis meminerat, & ea occasione aliud miraculum Asculanum exposuerat his verbis:* In Asculana civitate præfectus ædis Prædicatorum, tabulam grandem marmoream beati Dominici superpositurus aræ, operas & ipse adjuvabat; sed
C dum ponderis ferre gravitatem non possent, qui saxum attollebant, totum onus in ipsum præfectum recidit, ac ita quatuor manus digitos illisit & confregit, ut ferreo viderentur malleo contusi. Jussit ille Dominici digitum, qui ea in æde asservabatur, ad se afferri, cujus tactu ita continuò restituti sunt digiti, ut nullum in iis diræ illisionis vestigium remanserit. Eum postea digitum Joannes Vercellensis, generalis Prædicatorum Magister, regi Gallorum Philippo, sancti Ludovici filio, aliquid reliquiarum beati Dominici, quem magno cultu prosequebatur, petenti dono dedit. At rex accepti muneris tanti gratiam referens, unam de corona Christi spinam ad Asculanum monasterium misit.

quæ aliqui auctores adscribunt digito,

905 *Echardus tom.* 1 *Bibl. Præd. pag.* 258 *etiam meminit de Asculano sancti sui Fundatoris digito, eumque postea ad Galliam translatum esse refert his verbis:* Cum Asculi digitum sancti Dominici servari & coli sanctus rex Ludovicus resciisset, & ejus habendi desiderium suum indicasset, mox Magister Ordinis F. Joannes de Vercellis jam laudatus, de eo monitus, Asculum accedens digitum accepit, & ad sanctum regem detulit, qui gratissimum habens munus, vice versa spinam ipsi coronæ Domini dedit, quæ ea est, quam apud se venerantur Asculani nostri. AUCTORE G.C. *At Sebastianus Andreantonellus in Historia Asculana, quam summo studio elaboravit, pag.* 214 *de hoc digito agit, illumque alteri Galliæ regi datum fuisse sic memorat:* Custodiebatur verò in eadem (*scilicet Asculana Prædicatorum ecclesia, de qua ibi mentionem facit*) veneranda reliquia, ipsius nimirum sancti Dominici digitus Philippo Galliarum regi, cognomento Pulchro, traditus à Fratre Francisco de Jacobis, cive Asculano, ejusdem cœtus Religioso, qui fuit ejusdem regis à confessionibus; à quo etiam accepit spinam ex patientis Christi serta corona avulsam, quæ ibidem summa colitur veneratione. *Has diversas narrationes inter se componat, qui potest.*

alii autem denti,

906 *Nos interim de Asculanis* S. Dominici *reliquiis hic transcribemus ea, quæ accepimus ex Ms. Pragensi, in quo Vitæ quædam Sanctorum, ab illustrissimo Bernardo Guidonis scriptæ, simul cum translatione* S. Dominici *continentur. Itaque in scriniis nostris ad diem* XVI *Octobris post alia Sanctorum Acta legitur translatio reliquiarum* S. Dominici, *ex qua ad propositum nostrum excerpimus sequentia:* Tempore venerabilis patris Fratris Joannis de Vercellis, Magistri Ordinis Fratrum Prædicatorum, corpus beati Dominici fuit translatum secunda vice de tumulo marmoreo, in quo in prima ejus translatione fuerat
E collocatum; fuitque transpositum in capsam pretiosam candidi marmoris, super columnas elevatam, quam vocant arcam sancti Dominici; sub anno Domini MCCLXVII. Tunc verò Frater Franciscus de Esculo civitate (*sic etiam pro* Asculo *vocatur hæc urbs, ut Sebastianus Andreantonellus in opere suprà laudato pag.* 204 *tradit*) socius præfati Magistri Ordinis, dentem unum beati Dominici clam accepit, quem postea de ipsius Magistri licentia dedit & posuit in Conventu Fratrum Prædicatorum de Esculo pro reliquiis venerandis, ubi ad contactum ipsius dentis, meritis sancti Dominici, multa miracula sunt patrata, ex quibus unum duximus subnectendum.

Asculi olim servato,

907 Mulier quædam in Esculo in canali molendini juxta ecclesiam beati Dominici cum aliis mulieribus pannos lavabat, quæ filium suum parvulum, Franciscum nomine, secum adduxerat. F
Cumque mater suo intenta esset operi, puerulus super canalem ludens, in aquam cecidit, & suffocatus est; fuitque ab aquæ decursu usque ad rotas molendini deductus, & vehementer sub aqua compressus à rotis. Audiensque mater casum & periculum filii cum ceteris mulieribus cucurrit ad rotas molendini, & vix violenter de sub rotis filium mortuum elevavit. Cumque adstantibus pluribus, qui convenerant, nihil aliud videretur, nisi quod puer mortuus traderetur sepulturæ, mater ubertim flens, mente recogitans, quod in propinquo erat ecclesia Fratrum Prædicatorum, ubi esse audiverat dentem sancti Dominici, & multa miracula esse facta, assumptâ fiduciâ, ait: Non sepelietur filius meus, sed ipsum deferam ad reliquias sancti Dominici, quia spero, quod per ipsum [Deus] vivum & incolumem mihi reddet. Elevans autem mater in ulnis suis filium mortuum, ingratis vocibus ad ecclesiam beati Dominici properans clamabat: Beate Dominice, redde mihi filium meum. Quid plura? Corpusculum mortuum super altare beati Dominici posuit, rogans Fratres, ut dentem ejusdem Sancti ponerent super eum. Commoti verò Fratres ad compassionem & devotionem, dentem sanctum cum multa reverentia super defuncti

AUCTORE G. C. functi pueri corpusculum posuerunt. Omnibus autem ibi existentibus condolentibus, & orantibus Deum, & sanctum ejus Dominicum, puer, qui mortuus fuerat, subitò revixit, & mater, quæ flens filium attulerat mortuum, gaudens beati Dominici meritis reportavit vivum.

ac postea inde in Galliam translatæ,

908 Post hæc autem annis aliquibus jam elapsis, dum præfatus Magister Joannes de Vercellis esset Parisiis, rogatus est ab illustri rege Francorum Philippo, filio quondam Ludovici regis, ut ei daret pro reliquiis de ossibus sancti Dominici, ad quem magnam habebat devotionem. Cum idem Magister aliunde commodè habere non posset, fecit idem domino Regi dentem prædictum de Esculo deferri Parisios: quem Rex in thesaurò reliquiarum suarum in vase pulcherrimo reposuit reverenter, & pro recompensatione spinam unam de corona Christi spinea, quæ in capella Regis habetur, transmisit præfato Conventui Esculano. *Vides, hîc de dente* S. Dominici *omnia referri, quæ alii scriptores, paucis mutatis, de digito ejusdem Sancti narrant.*

B

circa quam variam narrationem intricata difficultas proponitur.

909 *Præterea in his diversis narrationibus occurrunt nonnulla, quæ inter se conciliare non possumus: nam primò Joannes Garzo affirmat, hunc dentem* S. Dominico *adhuc viventi excidisse, cum interim Ms. Pragense asserat, eumdem dentem à Fratre Francisco Asculano in secunda sacri cadaveris translatione clàm surreptum fuisse. Secundò apographum nostrum Pragense tradit, hunc dentem Asculanum à Joanne Vercellensi datum fuisse Philippo regi Francorum, qui patri suo Ludovico successit, & vulgò* audax *cognominabatur. Quod si pro dente digitus substituendus sit, iterum inter scriptores non convenit: Echardus enim tomo* 1 *Bibl. Præd. pag.* 211 *&* 258 *scribit, illum* S. Dominici *digitum sancto Ludovico Galliæ regi ab eodem Joanne Vercellensi fuisse traditum. Laudatus verò Sebastianus Andreantonellus ait, eumdem Sancti digitum à Fratre Francisco de Jacobis Asculano delatum fuisse ad Philippum, cognomento* pulchrum, *qui Philippo Audaci in regnum Galliæ successit. Verùm hæc omnia inter se & cum chronologia ægrè componentur, quamvis uni Francorum regi dentem* C S. Dominici, *& alteri digitum ejusdem Sancti diversis temporibus concessum esse dixeris. Etsi autem in quibusdam narrationis circumstantiis eratum sit, tamen propter illas difficultates non dubitamus de miraculis, quæ per Asculanas* S. Dominici *reliquias contigerunt.*

In Hungaria

910 *Nescio, quo tempore in Hungariam translatus sit digitus* S. Dominici, *de quo Flaminius in jam sæpe citatis ejusdem Sancti Actis fol.* 89 *verso sic scribit:* Cum jam multa per Pannoniam fabricata fuissent Prædicatorum monasteria, unus ex sacro divi Dominici corpore digitus in eam provinciam allatus est in urbem, quæ Simlu dicitur. *Deinde inter alia miracula, quæ illic patrata sunt, fol.* 90 *verso refert sequens his verbis:* Alba Regalis ejusdem provinciæ urbs est, cujus ecclesiæ Præpositus (dignitatis id ecclesiasticæ nomen est) fato functus est. Circa jacentis cadaver, cum jam pararentur exsequiæ, multi assidebant, è quibus unus divino (ut est credibile) instinctu ait: Ego quidem in spem adducor, posse defunctum hunc nostrum ad vitam revocari, si digitus huc beati Dominici asferatur. Placuit omnibus consilium, & ad multa funalia accensa allatus est in calice sacro digitus, quem monasterii præfectus aquâ lavit, quam ori jacentis immisit; quæ ubi descendit in gut-

tur, exstinctus ille continuò revixit. *Vincentius Bellovacensis & Theodoricus Appoldianus de his Hungaricis* S. Dominici *reliquiis plura memorant, quæ post hunc Commentarium suo loco infrà referentur.* D

mortui ad vitam revocati sunt,

911 *Sed ab his antiquis scriptoribus etiam omittitur aliud miraculum, in Hungaria patratum, quod laudatus Flaminius præcedenti sic subnectit:* Obierat annorum duodecim puella in loco, qui ab urbe Simlu antedicta diei unius itinere distabat. Propinqui & amici patrem hortati sunt, ut aquam juberet afferri, qua beati Dominici sacer digitus esset ablutus, sperantes, fore ut ope acceptissimi Deo Sancti ad vitam puella revocaretur. Laudavit consilium pater, & continuò ipse profectus est. Abiens autem jussit, ne ullo pacto, priusquam redisset ipse, filiam sepelirent. Sed cum differre nimiùm propter distantiam loci videretur, decreverant illam sepelire domestici. Quare cum jam efferrent, inciderunt in patrem, qui aquam afferebat. Excanduit ille, ac suos graviter increpans, qui contra suum jussum filiam sepelirent, consistere jussit lectum ferentes funebrem. Tunc ipse, adstante multitudine, ori per vim aperto aquam immisit, & statim, stupentibus omnibus, vitæ restituta est. E

& Leodii vel Landæ

912 *In Vitis Fratrum, quæ Duaci anno* 1619 *excusæ sunt, part.* 2 *cap.* 39 *quædam miracula, alibi per reliquias* S. Dominici *patrata, recensentur hoc modo:* Civis quidam Leodiensis, villicus ejusdem urbis, morbum patiebatur in collo, pro quo loca Sanctorum visitaverat multa; & cum minimè curaretur, rogavit Priorem Fratrum Prædicatorum, ut secretò reliquias sancti Dominici poneret super morbum: quo facto, perfectam recepit continuò sanitatem. Hæc ipse Prior mihi narravit. Alius de ditioribus ejusdem civitatis morbum gravem cum tumore magno & ulcere terribili patiebatur, ita quod de vita ejus sui penitus desperabant: tantus enim erat dolor & cruciatus, quod nec palpationem medici poterat sustinere. Frater autem Lambertus, cum videret illius afflictionem permaximam, induxit eum, ut haberet devotionem ad beatum Dominicum, quia per eum Dominus fecerat mirabilia multa. Ille statim rogavit devotè, ut afferretur ei aqua ablutionis reliquiarum beati Dominici, qua super locum aspersa, statim incepit dolor minui, & tumor evanescere, & sic est perfectè curatus. *Ignoro, an hîc memorata Sancti reliquiæ ad Leodiensem in Belgio, an ad Laudensem in Italia civitatem spectent: Echardus enim tom.* 1 *Bibl. Præd. pag.* 43 *in Ms. codice seculi* XIII *pro* Leodiensis *legit* Lodiensis, *& ibidem in notis censet, hac voce indicari civitatem Italiæ, quæ vernaculè* Lodi *appellatur. In Ms. nostro codice idem iste civis* Lodienensis *vocatur.* F

ac Metis contigerunt alia miracula,

913 *Laudatus Echardus tomo proximè citato pag.* 44 *notat, B. Jordanum anno Christi* 1233 *distribuisse sodalibus, qui tunc Bononiam convenerant, sacrum pulverem, in tumulo* S. Dominici *inventum, & ibidem ex Vitis Fratrum narrat facta per has reliquias sequentia miracula:* Frater quidam in Conventu Metensi ob os, quod supercreverat * ei in conjunctura *, quæ est inter pugnum & brachium, graviter patiebatur in manu, ita ut timeret probabiliter amittere usum manûs: super quo frequenter à medicis & chirurgicis habuit responsum, quod non posset curari nisi per incisionem; quod tamen periculum erat propter venatum & nervorum ibidem concur-

**edit. Duac.* supervenerat

**edit Duac.* junctura

curſum. Contigit autem in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ, patronæ in Conventu prædicto, quod duo Fratres venientes de remotis partibus Teutoniæ, hora, qua parabatur altare, poſt nonam introirent chorum ad benedictionem: Frater autem, qui patiebatur in manu, unus erat de parantibus cum ſacriſta. Qui dimittentes altare, Fratribus benedictionem dederunt, & ſurgentes à benedictione dixerunt: Detulimus nobiſcum de pulvere beati Dominici patris noſtri.

per ſacra ejuſdem Sancti oſſa,

914 Frater ille, qui patiebatur in manu, audito nomine beati Dominici & adventu reliquiarum ejus, repletus devotione & mentis exultatione non modica, cœpit dicere corde & ore: Pater, Pater, bene veneris ad nos. Qui ſequendo Fratres, ſacras reliquias ad altare deferentes, plaudens manibus poſt eos inceſſanter, Pater, Pater, bene veneris, clamabat. Et accedens ad altare, reliquias accipiens cum duabus manibus, & eas deoſculans, ſubitò eſt ab oſſis illius periculo liberatus. Et cum recederet ab altari, videns quaſdam immunditias circa lampadem in medio chori, tangendo & mundando lampadem, manus aliquantulum ſordidavit; & vadens ad lavatorium, dum manus lavaret, ſcivit tunc primò, ab illius oſſis periculo ſe curatum, & præ gaudio illotis manibus currens ad Priorem, qui erat in Capitulo, curatum in adventu reliquiarum beati Dominici ſe oſtendit. Quod cum eſſet mirabile in oculis Fratrum, & divulgaretur per domum, Frater quidam decumbens in infirmitorio, qui torſionibus ventris graviſſimè torquebatur, hoc audiens, petiit devotè ſacras reliquias beati Dominici ſibi deferri, & ad tactum earum alleviatum ſe à ſuis doloribus aſſeruit & ſanatum. *Hæc etiam in citata editione Duacenſi leguntur, paucis mutatis, quæ in margine obſervavi.*

quæ haud dubiè in plurimis aliis urbibus ac regionibus inveniuntur.

915 *Non dubito, quin in aliis Prædicatorum cœnobiis plures hujuſmodi reliquiæ ſerventur. Sic illuſtriſſimus Joannes Lopez in Hiſtoria Prædicatorum part 4 lib. 2 cap. 75 ad annum 1598 agit de monaſterio ſui Ordinis, quod in Hiſpania non procul Matrito ſitum eſt, & inter alias ſacras reliquias, quibus illud ditatum eſt, os quoddam* S. Dominici *recenſet. Etiam in Scorialenſi monaſterio, præter tria minora ejuſdem Sancti oſſicula, conſervatur articulus digiti pedis cum ſicca pelle ſua, ut anno 1722 ex Lipſanologio magnifici iſtius monaſterii deſcripſi. Ceterùm hoc paragrapho dumtaxat mentionem feci de illis* S. Dominici *oſſibus, quæ ex urbe Bononienſi alio tranſlata ſunt: nam de veſtibus ejuſdem Sancti, aliiſque ſacris hujuſmodi exuviis vel in Commentario noſtro prævio jam actum eſt, vel porrò per decurſum agetur. Cum itaque ignorem, quales ſint Panormitanæ* S. Dominici *reliquiæ, nihil hîc de illis dixi, etiamſi per eas inſignia quondam patrata ſint miracula, quæ apud Sylveſtrum Frangipanium in Appendice ad prodigia Sorianenſia Italicè, vel apud Joannem Doye in altera additione Gallicè legi poſſunt.*

AUCTORE G. C.

§ LI. Effigies ſancti Dominici in Sorianenſi Prædicatorum cœnobio, ubi interceſſione ejuſdem Sancti plura clientibus ejus beneficia conferuntur.

Teſte Choquetio, Prædicator quidam

Ut ſequentia, quæ hoc paragrapho referemus facilius intelligantur, iis præmittemus mirabilem cœnobii Sorianenſis fundationem, quam P. Hyacinthus Choquetius in Mariæ Deiparæ erga Ordinem Prædicatorum maternis viſceribus cap. 27 ſic eleganter deſcribit: Anno ſuperioris ſeculi decimo (*id eſt anno Chriſti* 1510) Catanzari Calabriæ ſuperioris urbe, quidam è noſtris erat vir cumprimis pius, ac monaſticæ diſciplinæ ad amuſſim ſectator egregius, Vincentius nomine, cui eadem ipſa urbs cognomen fecit. Hic menſis Decembris nocte quadam poſt brevem ſomnum lecto adſtare ſanctiſſimum parentem Dominicum multo lumine cinctum videt, ſerióque monentem, & porrò imperantem audit, uti confeſtim in pagum Sorianum iret, cujus homines ad ſui Ordinis cœnobium exſtruendum propenſiſſimos promptiſſimoſque reperiret. Viſum iſtud Vincentius ex interno animi affectu occultaque vi, quæ eum parere impelleret, è cælo profectum interpretatus quidem eſt; itineri tamen continuò non accinxit ſeſe, quod fortè iſtius provinciæ præfecti ſeu provincialis placitum, pro Ordinis legibus, ne quid temerè tentaſſe videretur, expetere cuperet. E

poſt trinam S. Dominici apparitionem Ordini ſuo cœnobium impetrat,

917 Dum hæc & plura animo verſat, hæretque anceps & conſilii inops, nocte proxima illi ipſi incumbenti rurſus ſpectandum ſe offert ſupremus ipſe maximuſque ſui Ordinis è cælo moderator Dominicus; ut moras omnes abrumpat, ocyuſque proficiſcatur, jubet; injectos animo ſcrupulos dubitationeſque poſthabeat. Vincentius primo diluculo Priorem adit, tantæ rei ſacramentum aperit, eundi facultatem petit, obtinetque; dum tamen ad juſſa exſequenda ſe parat, diem illum etiamnum hæret: cum tertiò ſoporem illi excutit clariſſima lux, Dominicumque multò quàm antea ſplendidiorem, graviore tamen ſubiratoque vultu contuetur, tantas moras increpantem: quo territus Vincentius, mox ſub auroram in Sorianum properat. Quò cum veniſſet, pagi optimates reperit de quopiam cœnobio exſtruendo inter ſeſe conſilium ineuntes; dumque multa ultrò citróque in medium proferunt expenduntque, in ipſum illorum cœtum introgreſſus Vincentius, itineris adventuſque ſui cauſam ex ordine exponit. Sorianenſes attoniti juxtà, & maximâ lætitiâ perfuſi, Vincentium uti cælo delapſum angelum excipere, votis annuere, ſibique ipſis gratulari. F

quod non ſine variis miraculis

918 Ergo lætis animis Ordini Prædicatorum ejuſque beatiſſimo parenti Dominico templum cœnobiumque decernunt ac vovent, locoque, quem anteà in pagi bifidi ſeu bicorporis medio ſtatuerant, grandem crucem illò ipſo die figunt. Hæc crux prodigiorum, quæ Soriani olim patranda erant, initium fecit: proxima ſiquidem nocte ex loco, ubi pridie fixa fuerat, olivis conſito, ſua ſponte in alium confragoſum duriſſimas inter

AUCTORE G. C.

rupes, juxta ædiculam Virgini Annuntiatæ ſacram tranſmigravit. Poſtero die cum omnibus exploratum eſſet, crucem loco amotam, atque in ſuperiore pagi clivo poſitam, rati Sorianenſes inferiores, ſuperiorum dolo id factum, ut nimirum templum cœnobiumque illis viciniora eſſent; crucem ad priorem ſedem, communibus votis deſtinatam, referunt, altiùs tenaciuſque infigunt. Et porrò ſuperioris Soriani incolis nullam ſe fraudem noſſe ſanctè profitentibus, illi nihilominus plures viros cruci cuſtodiendæ, & fraudi (ſiqua eſſet) retegendæ adhibent: qui cum nocte tota illam cinxiſſent inſomnes, invigilaſſentque attentiùs, ſub crepuſculum ex eorum oculis dilapſam vident, ſtupent, perquirunt, atque eidem loco infixam adſpiciunt, in quem ipſa ſe priore nocte tranſvexerat. Agnita mox ab omnibus divina virtus & ſententia. Quocirca conſentientibus animis continuò, tum communi ære, tum privatis multorum muneribus, templum exſtrui cœptum, pluribus ſuas quoque operas ultrò impendentibus.

B

in Soriano exſtructum eſt,

919 Duo porrò miranda iſto in opere tunc acciderunt. Primò quidem cum calx procul quærenda eſſet, multo ſcilicet labore & impendio, optarunt nonnulli, calcariam fornacem viciniore aliquo loco excitari; quod pleriſque, ac potiſſimè natu majoribus haud probabatur, quibus exploratum erat, Sorianum juxta iſtiuſmodi fornacem haud umquam fuiſſe, quæ nimirum olim non ſemel tentata, minimè ſucceſſiſſet. Vincentius verò tantorum laborum ſudorumque miſertus, qua maximâ erat in beatiſſimum Parentem fiduciâ, illam aptari curat; duri ſaxi fragmentis ex arte compoſitis ignis ſupponitur, feliciſſimoque exitu ſuccedit, proditque calx omnibus numeris abſoluta, cum neque antea, neque poſtmodùm, ex fornace quidem illa eadem proſper fuerit calcis eventus. Alterum haud minore ſtupore dignum fuit, quod cum omne ſaxum in lapicidina Fellerina exciſum operarii in ædificii locum abeunte die ſemper deferrent, poſtridie tamen totidem exciſa reperiebant, ignari prorſus, quis exſcidiſſet, atque foſſæ in ora, unde ipſi alia detulerant, repoſuiſſet. Multa in eam rem ſciſcitantibus, nocturnoſque labores demirantibus, placuit non ſemel, quis id ageret, explorare: quod dum agunt, ſaxorum fragorem, ſecantium ictus, & ex foſſa ſeu valle in locum ſuperiorem ac planum comportantium greſſus auribus clariſſimè excipiunt, nemine tamen conſpecto, niſi quod interdum viſus aliquis eſt in Prædicatoria veſte ſupra humanam ſpeciem operi præeſſe, veluti ergodioctem*, quem ſanctiſſimum ipſum Dominicum haud dubiè interpretati ſunt. *Supponimus, illam narrationem ex antiquis loci iſtius monumentis prodire. Sed utinam genuina veterum hujuſmodi inſtrumentorum apographa nancifci, & curioſo lectori authentica talium prodigiorum teſtimonia exhibere potuiſſemus! Nunc videndum, quomodo ad hoc monaſterium pervenerit imago* S. Dominici, *quæ innumerabilibus miraculis fulget.*

C

* *Græcè ἐγ-ὠ ἄρχης eſt* præfectus operis

ad quod dein miro modo effigies Sancti delata eſt, ut narrat Janſſenius;

920 *Nicolaus Janſſenius in Vita* S. Dominici *lib.* 2 *cap.* 12 *hanc rem paucis verbis ſic expedit:* In Calabria anno à Virginis partu MDCVI (*alii ædificationem cœnobii anno Chriſti* 1510 *collocant, & donationem prodigioſæ imaginis ad annum* 1530 *referunt*) loco, quem vocant Surianum, non procul Monte-Leone novam ædem noſtri exſtruxerant. Modicus erat ornatus, paucæ ad parietes tabulæ, religioſæ paupertatis indicium. Cum inopinatò fores pulſant binæ matronæ, humana ſpecie majores. Deipara erat & ſancta Maria Magdalena, ut deinde cognitum. Interrogant, quid eſſet loci, quis cœtus, cui ædes ſacra? Sancto Dominico, reſponſum, & Fratres Prædicatores ibi ſedem fixiſſe. Hîc illæ: Effigiem ergo Dominici ecquid habetis? Pudore quaſi attonitis (nec enim habebant) Accipite, aiunt, & hanc mediâ templi arâ collocate. Erecta eſt, & ad novum munus undique concurſum: cæci, claudi, hydropici, aliiſque afflicti morbis ſanitatem acceperunt; mortui etiam ad vitam revocati; ut vulgò diceretur: Corpus ſancti Dominici quieſcit Bononiæ; ſed anima in Suriano. Id paucis abhinc annis & noſtro ævo. Ubi ſanè, quî hactenus Dominico, ejuſque filiis Virgo Mater ſit affecta, manifeſto arrhabone declaravit, effecitque, ut ibidem veneratio ejus creſceret, & plurima tum divinæ potentiæ, tum humanæ pietatis monumenta viſerentur. *Neſcio, unde Janſſenius eruerit hanc narrationem, quæ ab aliis diſcrepat, ut cuilibet eam & ſequentem attentè inter ſe conferenti patebit.*

D

E

ſed ab hujus narratione diſcrepat Choquetius,

921 *Laudatus Choquetius cap.* 27 *Operis proximè citati eamdem miræ imaginis hiſtoriam fusè & ornatè ſic narrat:* A Joannæ Aragoniæ propera morte, quæ hoc anno accidit, tota Calabria ingentibus infeſtiſſimiſque bellis arſit, fuſoque plurimorum hominum cruore, propemodum vaſtata eſt. Quæ temporum injuriæ atroxque calamitas inchoati feliciter templi tardiores progreſſus fecere; adeo ut à primis illius initiis viginti anni lapſi fuerint, templo necdum exſtructo; ſed poſterior dumtaxat illius pars ſurrexerat, quam eccleſiaſtico vocabulo chorum vocamus: ea pars muro intercluſa, ſacelli ſeu ſacræ ædis loco erat, in qua è noſtris pauci divina officia peragebant, nimirum Dominicus quidam, ab illo ipſo pago cognomine Sorianenſis, in Vincentii locum ſubrogatus, & alii duo. *Hîc meminiſſe oportet eorum, quæ de mira cœnobii Sorianenſis origine & prima templi ædificatione ſuperiùs ex Choquetio retulimus.*

qui fusè refert, quomodo ædituus illam effigiem acceperit

922 *Deinde ipſam memoratæ imaginis narrationem ſic aggreditur:* Accidit verò anno MDXXX, nocte, quæ natæ Virginis Deiparæ octavum diem proximè antecedit; is, qui ſacriſtæ munere fungebatur, in templum (ſic enim partem dumtaxat templi appellare lubet) ivit; cereos ad matutinas preces perſolvendas pro ſuo more & munere incendit, & ecce, dum ab ara regreditur, tres conſpicuè feminas, vultu & veſte ſupra modum decoras videt. Attonitus & porrò veritus, ne nocte templum ſuâ incuriâ patuiſſet, confeſtim fores adit, luſtrat, obſeratas videt, & magis ſtupet. Hærentem anxiumque ad ſe vocat, quæ illarum princeps habebatur, mediaque ſtabat, forma aliis auguſtiore, ex eoque ſciſcitatur, cujuſnam nomini ea ædes ſacra eſſet, quæve imago è muro penderet. Refert ille, templum beato Dominico dicatum conſecratumque eſſe, cujus unica imago rudis, & indocta manu picta, pro ara ſpectabatur. Tum illa è ſinu involutam telam profert, aitque: Cum in hocce templo non alia veſtri Inſtitutoris ac ducis effigies ſit, tu iſtam accipe, & ad tuum hujuſque domus præfectum defer, illique dicito, uti in hac æde honoris illi locum tribuat.

F

ab ipſa Deipara, duabus feminis comitata,

923 Ædituus quamquam intempeſtivo feminarum conſpectu attonitus, ac ſtupens, qua illuc irrepſiſſent via, obſeratis undequaque foribus ſeriſque impoſitis; cæſitus tamen illapſâ animi lætitiâ

titiâ perfuſus, iſtud iconis munus venerabundo vultu accipit, continuóque ad præfectum, ſeu (ut Ordinis more loquamur) vicarium properat, eum accerſurus *; quem ad Matutinas venientem offendit. Illi rem omnem ordine exponit, telamque, ut involutam acceperat, offert. Illicò adfuit ſacerdotum alter, qui vicarium ponè ſequebatur, ſimulque rei novitate percelluntur: ac primò quidem ædituum accuſant, cujus incuriâ templum noctu patuiſſe crederent. At cum telam explicant, iconemque contuentur, ardentes pietatis flammas in ipſorum corda ejaculantem, & occulta quadam vi ad ſui venerationem permoventem, nihil quidem ejus, quod ſuberat, ſuſpicati; ſed dumtaxat muneris dignitatem & præſtantiam vehementiùs admirati, in templum eunt, nobilibus iſtis feminis gratias acturi.

A

* *lege* accerſiturus.

924 Verùm in cælum ſeſe jam receperant; quas cum non reperiſſet præfectus, viderentque noſtri & porrò magnopere obſtupeſcerent, illas occluſis foribus abiviſſe, cœpit eos ex rerum novitate ardor, quænam eſſent, diſquirendi. Quocirca domo, intempeſta etiam nocte, exeunt, per pagum undequaque eas inveſtigant diligentiſſimè: nullum illarum veſtigium aſſecuti, domum redeunt, imaginem rurſum inſpiciunt attentiſſimè, venerantur, Deumque precantur, beatiſſimæ Virginis Deiparæ & ſancti Dominici opem implorant, ut ejuſce rei myſterium, iconiſque, quam divinum quiddam meritò ſuſpicabantur, originem, à cujus ſcilicet manu illis obveniſſet, aperire ſua benignitate haud dedignentur. Cum poſt multas preces, variaque ea de re inter ſeſe toto die habita colloquia, inſequente nocte beatiſſima Catharina virgo & martyr noſtrorum ſacerdotum uni (cujus in illam erat ſingularis amor & pietas) à Matutinis idem oranti ardentiùs conſpicua fuit, remque totam clariſſimè retexit; illam nimirum Dominici effigiem, non hominis cujuſpiam penicillo aut arte pictam, è cælo ad eos delatam eſſe, ipſamquemet ſanctiſſimam Dei Parentem attuliſſe, & ædituo tradidiſſe, ſeque unà cum beata Matia Magdalena, Virginis Matris comitem fuiſſe.

quæ omnes poſtea quæſitæ, diſparuerunt.

B

925 Sed nunc effigiem ipſam, quantum Deus dederit, inſpiciamus: etenim qualis ipſa eſt, ſupra omnem humanæ artis apicem induſtriamque, haud magis calamo aſſequi nos poſſe confidimus, quam ingenio manuque præſtantiſſimi, nec Apelle inferiores, pictores, ex ea, propoſito ſibi archetypo alias exprimere, illamque imitari ſæpius conati, haud umquam potuerunt. Aliquorum namque oculis illam contuentibus maximus clariſſimuſque fulgor objecit ſeſe, qui illud ſimulacrum penitus obtexit. Alii imaginis majeſtate territi, titubante penicillo & manu, ab incepto deſtiterunt. Porrò illius paulò amplius quam palmorum quinque longitudo eſt; Dominicum verò exhibet formoſo, ſed longè venerando aſpectu, & ad omnem virtutem compoſito, facie nonnihil oblonga, naſo aquilino, capillis ut plurimum canis, ſubinde tamen aliquantulum ſubrufis intercurrentibus. Candidus eſt faciei color cum gratiſſimo pallore conjunctus, ſereniores oculi in omnem partem converſis ſimiles cum placidiſſimo terrore. Veſtes ultra talos non protenſæ; uterque pes calceis nigris indutus; dexterâ librum, ſiniſtrâ lilium geſtans, clariſſima eruditionis & virginei pudoris ſymbola. Picta imago non variis colorum floribus tincta eſt, ſed ſimplex tantùm, & quæ virum non ab arte factum, ſed potius à natura formatum

Hæc imago ab eodem auctore deſcribitur.

C

genuinè referat. Et tandem nihil in imagine eſt, quod cæleſtem penicillum artificemque non arguat: quæ enim exprimit, humanæ artis opere ſimul cohærere nequeunt. Exhibet ſiquidem illa raram viri majeſtatem, & nihilominus ſummam in eodem ſui ipſius abjectionem & contemptum. Elucet vultûs ſerenitas, intuentibus lætitiam provocans; terret tamen, & ad pœnitudinem permovet pius mœror. Præ ſe fert pallorem maciemque; ſplendet nihilominus jucunda animi tranquillitas. Pariter eminent maturitas ſenis & amœnitas infantis. In ſe ipſum rigidior ſeverioreque ſpectatur, ſimulque in alios ſuavior, placidiorque. Denique arctior externorum ſenſuum cuſtodia totum ſibi ipſi intentum demonſtrat; æquè tamen emicat in ſuos clientes ſolicitudo & benevolentia. Enimverò de hac imagine dicere liceat, quod humanæ arti, naturæque ipſi negatum eſt: Et bene conveniunt, & in una ſede morantur majeſtas & amor.

AUCTORE G. C.

926 *Huic deſcriptioni lucem afferet* verum exemplar prodigioſæ imaginis ſancti Dominici in Soriano, *quam F. Joannes Baptiſta de ſancto Georgio, Prior Conventus Sorianenſis Prædicatorum, æri incidi juſſit, & illuſtriſſimo D. Antonio Dardinelli dedicavit, ut Italicè in eodem imaginis ectypo notatur. Cælatorem noſtrum monuimus, ut hanc* S. Dominici *effigiem in minorem formam contraheret, & nihilominus cum proportione omnia prototypi ſui lineamenta exactè imitaretur, prout hîc expreſſam vides.*

ejuſque ectypon hîc repræſentatur,

E

Noluimus hoc loco memorare, quid Petrus Paulus Rubbens, famoſiſſimus Belgii noſtri pictor, judicaverit de ipſa Sorianenſi S. Dominici *pictura, quam aliquando penitiùs inſpexit, quia judicium iſtud tantummodo ex vaga aut incerta fama refertur, & forſan authenticis teſtimoniis probari non poſſet. Ceterùm calvities, quæ hîc in co-*

AUCTORE G. C.

rona Sancti ſupra frontem exprimitur, non convenit cum deſcriptione formæ, quam ſuprà § 45 num. 836 & 837 ex Theodorico de Appoldia & altero antiquiori ſcriptore dedimus, ubi etiam repræſentavimus aliam S. Dominici *effigiem, quæ ab hac plurimùm diſcrepat, ut utramque conferenti faciè apparebit. Tantùm obiter in hac imagine obſervamus, manicas tunicæ eſſe laxiores, cum tamen antiquitus illæ ad pugnum ſtrictiores fuiſſe videantur, ut patet ex veteri Prædicatoris figura, & ipſo* S. Dominici *ſigillo, quæ duo antiquitatis monumenta ſuperiùs* § § 28 & 40 *exhibuimus. Nihil hic dicimus de minutioribus utriuſque effigici adjunctis, quæ forſan ab arbitrio pictoris pendent. Sed qualiſcumque ſit hæc primigenia pictura, & undecumque Sorianum pervenerit, ex indubitatis teſtimoniis conſtat, illic fidelibus, patrocinium* S. Dominici *implorantibus, plurima beneficia conferri, ut jam ſummatim narrabimus.*

B *& ratio redditur, cur antiquæ ejus miracula non fuerint litteris mandata,*

927 *Eximius Choquetius alia prodigia, quæ memoratam ejuſdem imaginis donationem ſubſecuta ſunt, ibidem referre pergit his verbis:* Verùm prima omnium admiranda portenta, quæ ad cæleſtem hanc ſancti Dominici effigiem ſua benignitate patravit Deus, noſtrorum incuriâ, alta oblivione ſepulta ſunt: tres enim ſolummodo illorum erant, variis rebus præpediti; ſiquidem poſt preces & quotidiana ſacrificia, pars ædificii curam gerebat, pars eleemoſynis tum ad illud, tum ad rem domeſticam victumque conquirendis vacabat, ut aliis negotiis penè obruti, adnotandis, quæ frequentiſſimè contingebant, prodigiis animum non adjecerint; vel fortè ſi illorum quiſpiam ſibi ipſi conſcripſerit, nulla ab aliis eorum ratio habita eſt. Tandem quæ demum fuerit ejuſce incuriæ cauſa, plurima ſanè ac ſtupenda ſanctiſſimi Dominici meritis, Virginiſque Deiparæ favore ad portentoſam hanc imaginem, vel ab ipſis cælitus allatæ initiis eveniſſe compertum eſt, claréque demonſtrat auguſta atque ampla Soriani noſtrorum templi ſtructura, quæ, rejectâ priori ideâ, in elegantem prorſus formam ſurrexit. Etenim cum noſtri rerum omnium inopes eſſent, & totius pagi æs non ſufficeret, ex libro

C computûs fabricæ conſtat, in ſolam illius ſacræ ædis ſtructuram ſupra aureorum quadragena millia impenſa eſſe; quæ ſanè auri vis non aliunde cogi potuit, quàm ex piorum hominum, qui ex religione in Sorianum ad ſtupendæ hujus iconis præſidia profecti ſunt, prodiga manu, & pro muneribus receptis effuſa pietate.

ex auibus tamen uno

928 Ex vetuſtis quoque ſancti Dominici ad ſuam hanc effigiem prodigiis pauca in noſtram ætatem conſtante memoria & omnem dæmonis invidentiam ſuperante, perſtiterunt; è quibus duo obiter indicamus. Unum eſt: alta quædam rupes poſteriori ædis muro proxima imminebat, ex qua continuò decidens aqua parietem, ex quo imago ipſa pendebat, jam dudum infecerat, certo certius exeſura, dum indies perplueret, ſenſimque fieret putris. Veriti Patres, ne & ipſa imago humorem admitteret, præſentiſſimum telæ & pictis coloribus exitium, prudente (uti videbatur) conſilio, illi cautum volentes, eam alio loco repoſuerant. Cum verò ſecundò & tertiò id feciſſent, totieſque priorem ſedem ipſa repetiviſſet, rati Patres, ab ædituo id factum, eo ſeveriùs habito, vicarius ſeu præſes, templi claves ei eripit, imaginem alio loco ipſemet ponit, ædem occludit, in quam niſi ipſi acceſſus non eſſet; ipſemet ad Matutinas preces referat, omnium primus ingreditur, imaginemque in priſtinum veteremque & à Deipara quidem deſtinatum locum revertiſſe ſpectat & ſtupet. D

breviter referuntur.

929 Rurſus id temporis accidit, annis nimirum à cælitus allata icone decem (*præter alios prodigiorum Sorianenſium collectores, F. Carolus Myleman in Compendio Flandrico eorumdem miraculorum cap. 5 pag. 42 tradit, illud anno Chriſti 1609 contigiſſe*) cum noſtri illo miraculo didiciſſent, ſedem illam divinitus imagini datam; ut quod verebantur, tum illius, tum templi detrimentum amolirentur, rupem templumque inter, aquæductum fieri curarunt, quo aquas in partem alteram declinarent. Huic operi dum incumbit Stephanus Schiavellius Sorianenſis, vir magnæ in ſanctum Dominicum pietatis, fragorem audit, oculos attollit, faxum ingens rotari, atque in ſe ruere videt, & adeo celeri fuga ſaxi illapſum haud potis antevertere, ſancti Dominici nomen inclamat & opem. Adfuit illico Dominicus, viſuſque ſiniſtrâ grande illud faxum de- E tinere; dextrâ verò Stephanum ipſum apprehendere, & loco amovere, additis his ad eum verbis: Secede nonnihil, fili, & vitæ diſcrimen fuge, cui te mei gratiâ objeciſti. Dixit, abiit, adſpexitque Stephanus, illam ſaxi molem in locum, ubi ipſe priùs conſtiterat, decidiſſe.

Denique ad illam Sancti picturam devotè confluit

930 *Quidquid ſit de variis hujus narrationis circumſtantiis, & diverſa prodigiorum chronologia, quas antiquioribus monumentis confirmatas cuperemus, ex unanimi omnium auctorum conſenſu ac quotidiana experientia conſtat, innumeros cujuſlibet conditionis homines devotionis cauſâ ad imaginem illam Sorianenſem confluere, & interceſſione* S. Dominici *illic plura evidentiaque patrari miracula, quæ laudatus Choquetius loco citato ſummatim ita recenſet:* Præterea cum ab ipſo ſacræ imaginis primordio ingens ſemper fuerit ad eam hominum concurſus, nihil tamen ſpeciatim à noſtris de eo litteris proditum eſt, uti nec de miraculis ad annum uſque hujus ſeculi nonum (*id eſt Chriſti 1609*) quo Auguſtinus Galaminius, S. R. E. Purpuratorum patrum nunc numero à Paulo V additus, generalem tunc Ordinis Prædicatorum præfecturam gerens, & Sorianum adiit, &, ut ſingula tum prodigia, tum ſcitu memorabilia, faſtis inſcriberentur, impe- F ravit. Ex iis verò, quæ ab anno illo memoriæ prodita ſunt, operæ pretium eſt, nos hîc pauca vel breviter referre. Anno ipſo nono peritorum quidem judicio & calculo à XXIX Julii ad uſque Nonas Auguſti recenſita ſunt in Sorianum piæ peregrinationis ergô veniſſe centum circiter hominum millia; aliis interdum ad centum triginta millia. Nec ſolùm venere inopes, ruſtici, & ex infima plebe plurimi; ſed innumeri quoque locupletes, patricii, illuſtres, principes viri feminæque, & tandem cujuſvis ſtatus ordiniſque homines.

ingens multitudo hominum, etiam illuſtrium,

931 Sorianum pietatis ergô, atque ad ſancti Dominici iconem, Virginis Deiparæ manibus cælo allatam, venerabundi venere ſacrorum antiſtites epiſcopi, Miletenſis, Neocaſtrenſis, Catanzarinus ſive Cathacenſis, Corronienſis, Strongolenſis vel Strangulenſis, Oppidenſis, Umbraticenſis, aliique. Venere abbates, prælati, canonici, & cujuſvis inſtituti regulares. Eódem ſupplices profecti ſunt marchio Arenenſis, dux Nucerinus, comes Meliſſanus, marchio Grotterienſis, princeps Rupellanus, marchio Caſtriveteris, principiſſa Squillacina, dux Ceriſanus, dux Cardinalius, princeps Maidenſis, marchio Pau-

A Paulinas, princeps Geracinus, marchiones Nicosianus & Casabonus; aliorum tametsi sanguine illustrium vel accurata ratio iniri haud potuit, vel certè nomina perscribere, nullius pretii fuerit labor. Nos ex innumeris istos, tum sacros proceres, tum aviti sanguinis suâ majorumque gloriâ illustrissimos principes adnotavimus, ut quanta quorumque adversus hanc sancti Dominici effigiem sit religio, quamque celebris ad eam omnium undique peregrinatio, indicaremus. Porrò nuper etiam sereniſſimus Cardinalis Medices, prodigiosè recuperata à Dominici manu valetudine, voti fidem liberaturus, & sospitatori suo grates acturus, Sorianum adspexit.

quorum pietas ibidem

932 Sed pro dignitate & merito satis explicari non potest maximus pietatis ardor, quo sancti Dominici præsidium enixissimè implorant omnes, infimi, summi: plures siquidem videre est ab ipso templi limine ad majorem usque aram reptantes solum ipsum elingere, plures durissimis flagellis se atrociter diverberare, copiosumque cruorem profundere; alios caput, humeros,
B pectus lumbotenus nudatum pungentibus carnemque lacerantibus spinis ingeniosè operros in templum ingredi, sacræque imagini sistere sese, & post mistas lacrymis preces, silvestre illud & aculeatum indumentum ad aram deponere. Cernere est feminas puellasque etiam illustres, vel in templo ipso comas capillosque sibi præscindere, vel antea præcisos illuc adferre, & veluti carissima pignora, anathematis loco beato Dominico vovere atque offerre. Conspicere est etiam antistites ac optimates in sacram illam peregrinationem aliquot dierum spatio venire nudipedes. Et quia ex donariis populi undique concurrentis tum multitudo tum pietas supra id, quod antea diximus, utcumque conjici possunt, anno hujus seculi nono à XXIX Julii ad VII usque Augusti numerata sunt septingenta pondo serici, quingentæ faces, boves, equi, jumenta viginti duo, oves & capræ centum quinquaginta tres, pecunia ad ducatos mille. Insequente anno, ejusdem temporis spatio, feriis nimirum sancto Dominico thaumaturgo sacris, in ære oblati sunt bis mille quadringenti triginta septem ducati; absque aliis cujusvis generis rebus maximo pretio æstimandis:
C sicque in singulos annos crescit minuiturve munerum copia, prout unus alio fœcundior, feliciorque est.

crebris compensatur miraculis,

933 Quia verò prodigia, quæ per sanctum Dominicum, sacramque ejus in Soriano effigiem patrare dignatus est Deus, quod innumera sint prorsusque stupenda, sigillatim percensere, supra institutum nostrum est: lubet tamen vel verbulo pauca indicare. Ab anno salutis MDCIX usque ad ejusdem seculi vigesimum cùm splendida, [tùm] admiranda, & quæ stuporem provocant, ad Sorianensem hanc sancti Dominici effigiem, effuso cæli favore, cujusvis generis patrata sunt prodigia: sanè è mortis præsentissimæ faucibus, supra naturæ cursum & vires, erepti fuere undetriginta, & à morte ipsa in vitam revocati duodecim. Plura deinceps in hunc usque diem nec inferiora continenter acciderunt, semperque succedunt. Quia tamen eorum exactam rationem assequi non potuimus, hîc præterimus. Quæ verò toto hoc capite dedimus, memoriæ prodidit Sylvester Frangipanis, suo de hac ipsa imagine libro, Florentiæ excuso, anno MDCXXII, quem consule, si lubet, omnia prolixiùs Italico idiomate enarrantem.

934 *Habemus duas miraculorum Sorianensium collectiones, sub nomine Sylvestri Frangipane Italicè editas, quarum una Venetiis anno 1630 prodiit, altera Messanæ anno 1635 excusa est. Sed inter tot lucubrationes nobis non vacabat, integrum istud opus ex Italica lingua Latinum reddere. Quapropter in scheda memoriali, quam abhinc duobus annis R. P. Priori Conventus Antverpiensis obtuli, quamque is ad Reverendissimum Ordinis Dominicani Magistrum Generalem transmisit, præter alia suppliciter petieram num. 2 sequens adjumentum his verbis:* Circa prodigiosam sancti Dominici imaginem in Soriano tantummodo habemus, quæ R. P. Hyacinthus Choquetius breviter scripsit. Illustria autem miracula, quæ istic contigerunt, Sylvester Frangipanius Italicè, & R. P. Joannes Doye Gallicè ediderunt duabus partibus, quarum primam R. P. Ægidius van Swieten, secundam R. P. Cornelius Janssenboy Flandricè transtulerunt. Si quis Reverendorum Patrum miracula illa ex idiomate Italico, Gallico, vel Flandrico interpretari velit, ea Actis nostris inseremus, præfixo interpretis nomine. Quod si fortè hoc opus majoris molis videatur, posset Latinè reddi compendium utriusque partis, quod R. P. Carolus Myleman Gandavi anno MDCL Flandricè typis vulgavit. *Tunc multa nobis promissa sunt; sed præter promissionem hactenus nihil horum accepimus. Nemo igitur negligentiæ nostræ adscribat illam miraculorum omissionem, cum præter exspectationem auxilio isto destituti, urgentibus jam typothetis, ea prætermittere cogamur. At hunc defectum utcumque supplebit insigne ejusdem loci prodigium, quod Latinè editum inter schedas nostras invenimus, & quod paragrapho sequenti inseremus.* AUCTORE G. C. *quæ apud varios scriptores vernaculè legi possunt.* E

§ LII. Posthuma Sancti gloria ex innumeris miraculis.

Præter innumerabilia beneficia,

CErtè *innumerabilia sunt beneficia, quæ* S. Dominicus *clientibus suis contulit, & quæ omnium penè gentium linguis celebrantur. Libenter post hunc commentarium ad gloriam Sancti etiam edidissem ea, quæ in variis Europæ partibus vernaculè conscripta sunt, si satisfactum fuisset desiderio meo, quod in præfata scheda memoriali, R. P. Priori Antverpiensi oblata, num.* 4 *indicaveram his verbis:* Denique si quæ nova miracula contigerint, de quibus S. Antoninus, Flaminius & Malvenda non meminerunt, dignentur Reverendi Patres illa Latinè colligere, ut Actis sancti Dominici inserantur. Si RR. PP. noverint alia ad elucidandam sancti Dominici Vitam spectantia, quæ nos latent, ne graventur ea nobis subministrare. *Sed cum nihil impetraverim, huic commentario & Actis* S. Dominici *subjungam dumtaxat ea miracula, quæ apud varios auctores Latinè exarata inveni.* F

quæ S. Dominicus ubique clientibus suis contulit,

936 *Nescio, quo tempore contigerit aut quibus testimoniis nitatur miraculum, quod apud antiquos scriptores non inveni, & quod tamen Joannes Garzo in Actis* S. Dominici *apud Leandrum Albertum folio* 22 *asseveranter narrat his verbis:* Eques quidam auratus Apulus Dominico ampliſſimos honores habebat. Qui Prædicatorum Religioni addicti erant, si ad oppidum suum diverterant, hos humanè benignéque excipiebat. Erat huic in cubiculo non longè à cubili tabella, Dominici signo exornata. Casu accidit, ut, quas habitabat, ædes corruerent: ipse universaque

AUCTORE G. C.

familia, præter unicum filium in cubiculo relictum, abeſſent. Ad rem inſpiciendam factus eſt hominum concurſus exiſtimantium, equitem unà cum familia periiſſe. Semotis lapidibus, inventus eſt puer illæſus, tabellaque incorrupta, ac nullis maculis infecta. Quærebatur ex eo, ullone fuiſſet metu perculſus. Nullo, aiebat ille, quod eum Dominicus tutatus eſſet. *Utinam Garzo, locum, tempus, ac teſtes hujus miraculi diſtinctè expreſſiſſet!*

937 *Cetèrùm hoc loco referam ſingulare prodigium, quod menſe Martio anni 1638 in Soriano contigit, & quod R. P. Hyacinthus Choquetius anno 1639 Antverpiæ in expanſo folio Latinè edidit. Præter aliqua antecedentia & conſequentia, quæ hoc loco ad propoſitum noſtrum non pertinent, elegans idem ſcriptor ipſam hiſtoriam narrat hoc modo:* Calabriam utramque, eam ſcilicet quæ Tyrrhenum mare ſpectat, citerior ſuperiorque dicta; & quæ ab Ionio incipit ulterior inferiorque nuncupata, ultimam Italiæ regionem amœniſſimam, omnique rerum ubertate florentiſſimam, quam poſt alios accuratè libris quin-

menſe Martio anni 1638

B que deſcribit Gabriel Barrius, ſuperiore anno, ſexto Kalendas Aprıles, infeſtavit & porrò miſerandum in modum funeſtavit horrendus terræ motus, qui urbes aliaque loca gravi ruinarum labe concuſſit, quædam ſolida abſorbuit. Prô Deum immortalem, quæ tunc non fuerunt totius populi in communi illo excidio lacrymæ! Eorum, quos non oppreſſerat calamitas, oculis non aliud obverſabatur, niſi certiſſimæ mortis ingens metus, & ab ejus jam tum occurſu trepidatio. Immenſæ hiabant non uno loco terræ voragines; ubique obvia erant ſuorum vel parentum, vel amicorum & popularium funera. Omnium unica erat Dei miſericordiam inclamantium deplorata vox. Quoquò pedem verterent, præſentiſſimum vitæ diſcrimen metuebant & incurrebant. Nec erat vel una perfugii umbra vel ſpes ſalutis: ecquæ enim eſſe poterat, irato atque in ſcelerum vindictam armato Numine, & in eorum perniciem conjuratâ terrâ, quæ ſcelera, iiſque deditos Dei hoſtes haud ultra velle ſuſtinere videbatur, ſed in orcum proſcribere?

in horrendis terræ motibus,

C 938 Sanè ſi flammæ pariter tunc in miſeram Calabriam deſæviiſſent, poterat cuique videri ſupremus iſte orbis dies, cujus terræ ille motus verè prodromus & imago erat. Quid enim aliud fuit tot urbium everſio, tot terrarum exſtinctio, tot hominum interitus? Quantum quidem nos ex hujus rei relatione quadam, typis Ludovici Grignani Romæ editâ, quam ſolam impreſſam vidimus, aſſequi potuimus, horrendo illo terræ motu, vel penitus excuſſa ſunt, vel graviter concuſſa populoſa oppida novem decemve, atque in iis Conſentia ſuperioris Calabriæ, & Catanzarum inferioris, metropoles; Meſſana Siciliæ quidem clara urbs, at tunc Calabriæ nimis vicina; Miletum, cujus epiſcopus beati Dominici meritis, cujus opem ardenter concepto etiam voto expoposcerat, opportunè ex communi periculo ereptus eſt. Neocaſtrum, amœniſſima urbs ac frequens, funditus everſa, in ruinam ſecum tria hominum millia & principem Caſtiglionenſem traxit. Pagi etiam triginta tres vel terrâ obruti ſunt, vel ab ejus fremitu quaſſati. Interierunt hominum cujuſvis ætatis ac ſtatus quindecim millia, quorum magna pars ſub ruinis ſepulta, atque inde tanto ejulatu Dei miſericordiam hominumque opem inclamare audita, ut & lapides quoque lamentari coëgiſſet.

939 Ad Neocaſtrum, cujus jam meminimus, D fluvius Ametus labitur: hujus aquæ dies aliquot ſanguinem colore retulerunt, ſulphureum odorem ſpirantes. Fragmentum præterea cujuſdam epiſtolæ vidimus, quæ alterius quoque terræ motûs, iſto poſterioris, in eadem Calabria meminerat; & ab hoc quidem priore plures homines interemptos, plura oppida & loca oppreſſa vel afflicta commemorabat. Nos illi, aliiſque Romanâ illâ Grignani poſterioribus narrationibus facilè fidem habebimus, quod Romanæ ſcriptor majorem certitudinem progreſſu temporis exſpectandam dicat, ut nobis planè perſuaſum ſit, Romanam illam Grignani relationem typis commiſſam, re non ſatis adhuc perſpecta. Et ſanè cum numerus hominum urbiumque ac locorum everſorum aut concuſſorum, quem hîc ponimus, illius terræ motus atrocitatem, & miraculi, quod ſubjicimus, magnitudinem ſatis demonſtret, major tamen copia cladium funerumque, utramque exaggeraret magis. Utut ſit, miſeranda prorſus & æternis lacrymis deploranda eſt iſta florentis Calabriæ calamitas, atque funeſtiſſimus tot hominum à terræ dehiſcentis vorantiſque ingluvie interitus. Quod ſi noctu, ut interdiu, inſaniviſſet terra, profectò longè deterius fuiſſet malum; ſed benignius fuit cælum, & Deus, qui non umquam miſericors eſſe non poteſt; &, cum iratus fuerit, miſericordiæ recordatur (ubi præſertim afflictorum opitulatrix Maria ſua fulmini opponit ubera) non ſolùm furenti terræ modum poſuit, ſed & in tanta malorum inundatione, inſolitoque & periculoſiore naufragio faventem cy-

qui Calabriam afflixerunt,

E noſuram voluit eſſe beatum Dominicum, cæleſtemque ejus iconem, Virginis Deiparæ manu oſtenſum Soriano ſidus, quod nova tunc luce ſplenduit.

Sanctus Sorianenſes opem ſuam implorantes

940 Igitur cum horrendum infremeret terra, unde unde poterat, ad ſuum illud, quod unicum ſupereſſe videbatur, aſylum maxima hominum accurrit frequentia. Cœnobii noſtri Prior ſacram iconem, reſeratâ argenteâ portâ, qua claditur, palam detegi juſſit. Erant omnium oculi lacrymis perfuſi, atque ab ejulatu exterriti & conſternati populi haud minor erat omnium perturbatio & confuſio, quam à terræ ipſo motu. Beati Dominici, qui unica afflictis ſpes erat, facies in imagine, tetrica, triſtior ac ſeverior omnibus viſa eſt; quæ res mortis metum non ex-

F cuſſit, ſed, velut funeſtum necdum placati Numinis omen, & precibus non annuentis Patroni, ad quem recurrebant, auxit magis. Accedebat in momenta fama, alia atque alia loca ab eodem terræ motu occupata, & vel everſa vel concuſſa. Altero die, qui XXVIII Martii fuit, & ex Eccleſiæ ritu Dominica Palmarum, noſtri ſupplicationem publicam inſtituerunt, & nudipedes ac cinere conſperſi proceſſerunt; quos ponè ſequebantur omnis ætatis, ſexus, & conditionis homines, collacrymantes, unoque ore tutelarem ſuum Dominicum obteſtantes, ut infauſtam illam rerum faciem in ſereniorem benignioremque commutaret. Continuatæ preces, ac totus ille dies magnis pietatis operibus impenſus, cum ab ortu ſolis fidelium devotioni publicè expoſitum fuiſſet auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, & ſecundùm Deum omnipotentis Deiparæ Virginis Roſarii gratiarum roſis coronata ſtatua.

conſolatus eſt prævio imaginis ſuæ ſplendore,

941 Finito ſub veſperum Completorio, cum noſtri Dei & ſuam amantiſſimam Matrem, ſanctiſſimam Mariam, quotidiano & ſingulari ſui Inſtituti ritu, per Hermanni contracti totâ Eccleſiâ

A cleſiâ celebre & nobile canticum SALVE REGINA conſalutaſſent, atque in odeum reverterentur, dictus cœnobii præfectus in ſancti Patris iconem oculos curſim conjecit, adſpexitque in eo rutilantem ſtellam: quod cum ipſe tunc, &, cum in odeo eſſet, ſummopere tacitus miraretur, ecce auditæ voces populi, ſibi ipſi gratulantis, voluptate & nimiâ rei inſolitæ lætitiâ geſtientis, atque inclamantis, ſe non unam ſtellam in ſacra illa imagine contueri, ſed plura faventia ſidera ſibi allucere. Ad hos clamores, in populi medium & ſacræ imaginis proſpectum penetrat Prior, miraturque, à ſe verum deprehendi, quod tota hominum frequentia clamitabat: ab omnibus ſiquidem conſpicuè viſebantur tres in ſancti patris Dominici pectore ſplendentes revera ſtellæ, & in ſingulis genibus ſingulæ, ejuſque vultum ſereniorem ac lætiorem; Dei ſcilicet nutu, quantùm Sorianum ſuum deperit, oſtentat, miſſis è cælo, quibus olim mortalis & nunc Deo proximus hominum ſalutem ardet, ignibus in ſuam illam iconem, elementi furores triumphantem. Miſit & in genua, quibus ipſe Numen potentiſſimus orator Soriano excidium deprecatus eſt; ad quæ clientes ſuos ſupplices manus tendere, atque ut aras venerari, haud ſine commiſeratione videbat. Etenim & ex gentium obſervatione, hominis genibus religio quædam ineſt, teſte inter alios Plinio lib. 11 cap. 45; & amoris ſedem cor eſſe, cujus flamma non uno loco in Dominici pectore tunc erupit, neſcit nemo.

B

quam multi ſtellis rutilantem viderunt,

942 Aderat tum in cœnobio noſtro magni nominis ſpectatiſſimæ fidei vir quidam (ſeculare aut alterius Ordinis magnum, qui voti ergô ad tempus ubi agebat, omnino exiſtimamus, cum viri qualitas in litteris ad Generalem noſtrum ſcriptis non perſcribatur; & ſi ex noſtris quiſpiam fuiſſet, tunc maximè in Completorio & meditatione, quæ proximè ſequitur, ſtationem cum aliis ſervaſſet ſuam:) is ad tantas omnium voces feſtivaſque acclamationes in templum deſcendit, & oculis ſuis vix credens, ad omne dubitationis nubilum ſemovendum, templi valvas feneſtraſque omnes occludi, faces, cereos, lampades omnes exſtingui voluit. Tum hinc inde omni ex parte diligenter iterum iterumque circumluſtrans, deprehendit tandem, ſplendorem illum non à ſole eſſe, non à facibus cereiſve, ſed qui revera à prodigioſis illis ſtellis in Calabriæ ac maximè Soriani ſalutem, maximo portento luceret. Etenim præcluſo omni externæ lucis aditu, obſeratis quoque argenteæ portæ (intra quam prodigioſa icon aſſervatur) foribus, radii tamen rimas invenerunt, per quas latens ſidus emicaret. Vir ſanè ille magnus ſua ſagacitate, malè feriatorum nec non hæreticorum proterviam in radice ipſa præſecuit, &, ſi quæ occurrere poſſent deliramenta, palam fecit, ac tandem tanto in ſacra icone prodigio integram fidem aſſeruit. Verùm populus ardens & moræ impatiens, delapſum cælo ſalutis ſuæ ſidus, eoque radiantem tutelarem ſuum Dominicum obnubilari haud ferens, eclipſim accuſat, atque certiſſimæ ſuæ cynoſuræ conſpectum magnis vocibus repetit & obtinet.

C

eoſque ab imminente ruina mirabiliter ſervavit,

943 Poſtridie, cum percrebuiſſet tantorum prodigiorum gloria, multo major hominum frequentia fuit, pariaque omnium tot mala ſibi ſuiſque deprecantium vota; ideoque & toto illo die patuit omnibus conſpicua inuſitato ſidere nobilis ſancti Dominici icon. Aliquot in ea ſtellæ etiam tum cum omnium ſtupore atque applauſu ſplendebant, & ſparſim cæleſtis quædam nec antea conſpecta lux. Ad plures deinde dies unica dumtaxat ſtella in Dominici pectore ſuperfuit, quam non cuivis conſpicere datum; eam videbant ſoli, quorum erat major vitæ integritas, à peccati ſorde purior animus; eam videbat cælo grata & necdum ſceleri matura infantium & puerorum ætas: vidiſſe quoque ſe inter alios publicè faſſus eſt, & poſteritati ad æternam fidem teſtes litteras dedit inclytus Soriani Comes. Enimverò exploratum cuique erit, omnem illam tantorum prodigiorum in ſancti Dominici icone non claritatem & bonorum laudem dumtaxat, ſed maximam etiam gloriam, non aliud ſignificaſſe, quam eum ſtudioſè à ſe delecti Soriani ſingulare columen eſſe ac tutelarem; ipſique Numinis clementiam propitiare, interpellata ſcilicet ope omnipotentis Mariæ Deiparæ: nihil etenim etiamnum in æternis gloriæ triumphis circa mortales aggreditur Dominicus, quod non priùs cum ſua ſuique Ordinis Matre, à cujus nimirum ubere pendet, compoſuerit, ipſaque opem addixerit. Hinc cum magna Calabriæ pars funeſtâ illâ terræ motione vel dehiſceret, vel horrendè concuteretur, communis iſta calamitas Sorianum quoque proſtraviſſet; & porrò minas intulit, terruitque: at Mariæ Dominicique præſidio, futuro alioqui exitio abſque cujuſquam damno prælufit ſolùm.

E

quod miraculum plurimos peregrinos eò attraxit,

944 Neſcio, quid ædificii moliebantur noſtri: cœnobiarcha pridie illo Palmarum, cura luſtrandi operis urgente, aliquam contignationem inſcenderat, ſtabatque ſuper necdum concluſo arcu ſeu fornice, cum tigna vehementer inter ſe collidi, marmora concuti, haud ſecus quam rurente vento arbores caſuris ſimillimæ acriùs concirantur. Quo tempore & de ſe & de ædificio ſolicitum cœnobii præfectum alter è noſtris, ſingulari virtute vir, qui fortè juxtà inferne ſtabat, ſubmiſſè admonet, conſpexiſſe ſe duas præſtanti corpore & eximia ſupra humanam ſpecie feminas, fabricæ molem ſuis manibus ſuſtinentes. Nemo ſanè earum heroïdum unam auguſtiſſimam Mariam fuiſſe inficiabitur, vel ejus imperio cælo totoque orbe celeberrimas Magdalenam & Catharinam Alexandrinam, quæ Deiparæ cæleſtem iconem afferenti comites olim fuere. Porrò ubi fama per utramque Calabriam finitimaſque provincias tanta hæcce prodigia nuntiavit, effuſa hominum cujuſvis ſexus, ætatis, ac conditionis ſupra menſem integrum ad ſacram peregrinationem in Sorianum certatim accurrit frequentia; qualem quotannis videt Sextilis, cujus initium eidem beato Dominico ſacrum. Accurrerunt, inquam, innumeri, atque inſolita prorſus & admiranda dederunt tum pietatis tum pœnitentiæ argumenta. Præiverunt viamque ſtraverunt principes & optimates; ac ſupra omnes eluxit ſingularis epiſcopi Miletani religio, qui, comitante Canonicorum collegio, ceteroque Clero, & frequentiſſima hominum multitudine, toto itinere nudipes fuit, & ſacco amictus, maximo virtutis & gratitudinis exemplo. *Tota hujus narrationis ſubſtantia confirmatur ex epiſtola, quam R. P. Franciſcus Caſtel-vetere, tunc Prior Sorianenſis & teſtis oculatus, dedit ad reverendiſſimum totius Ordinis Magiſtrum Generalem, & quæ apud Joannem à Sancta Maria in Actis* S. Dominici *lib.* 4 *capite ultimo Gallicè legi poteſt.*

F

945 *Denique Choquetius ibidem breviter exponit, quomodo propter hoc beneficium veneratio erga & cultum ejuſdem Sancti propagavit.*

AUCTORE G. C.

erga S. Dominicum *trevcrit, & illud publici cultus augmentum sic paucis indicat:* Fecit quoque fama illi, & perspecta atque explorata rei veritas, ut plurimi in perpetuam sancti Dominici clientelam se suaque dederint; ac in primis ut universi regni Neapolitani principes, proceres, urbes eumdem sanctum Dominicum totius regni patronum tutelaremque maximo consensu à se delectum, missis ad Urbanum VIII legatis, per Sedis Apostolicæ oraculum declarari, constitui, ac confirmari quam ardentissimè expetierint. *Hanc regni Neapolitani clientelam R. P. Paulus Caracciolus ex Ordine Prædicatorum celebravit in opere Italico, quod inscribitur* Triumphus sancti Dominici, *& quod variis carminibus aliisque ornamentis litterariis decoratum Neapoli anno* 1644 *edidit.*

Puella Antverpiæ

946 *Huic prodigio Sorianensi subnecto miraculum Antverpiense, eo quod ad Sorianensem* S. Dominici *imaginem quodammodo spectet, quandoquidem puella Antverpiensis, ibidem oleo Sorianæ lampadis inuncta, statim ex morbo convaluit. Accidit illud Antverpiæ circa finem anni* 1632, *& in expanso folio, quod ibidem anno sequente cum approbatione episcopi typis excusum est, refertur in hunc modum:* Catharina Praet, puella octennis Antverpiæ nata, eò devenerat ægritudinis, humore è cerebro continuò defluente, & jam hebdomadas pænè quinque inveterato, ut decem dierum spatio pedibus nullo modo posset insistere; quod clarissimus dominus Lazarus Marquis, civitatis Antverpiensis juratus & ordinarius medicinæ doctor, post crebras satis visitationes fideliter attestatus est. Die XXIII Decembris horâ sextâ manè Maria Tengieters Deo devota, & prædictæ puellæ cognata, eam miserrimè afflictam ad sacram ædem sancti Pauli Ordinis Prædicatorum Antverpiæ suis ipsam brachiis detulit, piè confidens, eam sancti patris Dominici sacris precibus adjutum iri.

B

oleo lampadis Sorianæ inunctæ,

947 Quare rogat obnixè R. P. F. Jacobum de Brouwer, sacræ theologiæ magistrum & ejusdem Conventus Priorem, ut cognatæ suæ votivam benedictionem impertiat, oleoque ex lampade prodigiosæ imaginis sancti Patris Dominici in Soriano eam inungat. Reverendus pater Prior, qui horariis precibus (quas Primas vocant) intererat, exspectare jubet, donec Officio canonico finis imponatur. Imponitur; & puella ad sacristiam defertur; collocatur in suppedaneo, & preces beatæ Mariæ Virgini & sancto patri Dominico sacræ à reverendo patre Priore recitantur; fronti oleum applicatur unà cum benedictione; è sacristia ad templum, reverendi patris Prioris Sacrum auditura, deportatur. Audit; domum denuo Mariæ brachiis defertur; in consueta sede collocatur; & ita ad cognatam: Nonne Deus, si vellet, in instanti, tibiarum defectui posset mederi? Posset, inquit, illa. Et ecce novum quid sentit in crure, in pedibus; gressum affectat, & quod mirum, sponte sua surgit, validè stat, & feliciter incedit. Eodem die mane horâ octavâ, comitante cognata, ad sancti Pauli revertitur, adit reverendum patrem Priorem, pœnitentiæ Sacramentum gregi suo, ut solet, administrantem, & gratulabunda, multis adstantibus æquè atque admirantibus, beneficium insolitum exaggerat. Hic, inquit, à sancto Dominico mihi favor; illi debeo salutem hanc, & pedum incolumitatem. Petita & obtenta benedictione, pedes nullius adminiculo domum exultabunda redit.

C

948 Reverendus pater Prior, rei novitate perculsus, eam accedit, totius rei seriem ad amussim examinaturus; sed (quod Dei donum) puella sospes & incolumis, Maria comite, visitanti occurrit, eique & aliis circumquaque cursitantibus divinam opem, & sancti patris Dominici auxiliantem manum, qua potest pietate, extollit. Horâ post meridiem primâ rogat R. P. Prior clarissimum & expertissimum medicinæ doctorem D. Lazarum, puellam adeat, maturè discernat, judicem se exhibeat & arbitrum, candidè profiteatur, quid rei sit, cui adscribendum, naturæne, an naturæ Auctori. Inspecta sunt omnia & singula: & quinta die manu propria luculentè testatus est, adeo repentinam medelam non homini, sed Deo soli & Sanctis ejus deferendam. *Tunc verò ibidem sequitur approbatio episcopi Antverpiensis, quæ sic sonat:* Nos Joannes Malderus episcopus Antverpiensis, examinatis & expensis supradictis attestationibus, auditoque desuper theologorum & piorum virorum judicio, sanationem suprà nominatæ Catharinæ Praet declaramus per præsentes, videri nobis, precibus & meritis sancti Dominici miraculosè esse obtentam. Datum Antverpiæ XII Januarii, anno Domini MDCXXXIII.

D

statim sanitati restituta est,

E

& altera ibidem ab inveterato cancri morbo liberata est,

949 *Anno Christi* 1635 *in eadem urbe contigit aliud miraculum, quando intercessione* S. Dominici *filia quædam, nomine Catharina Vande Vaert, ab inveterato cancri morbo prodigiosè liberata est, ut constat ex approbatione illustrissimi ac reverendissimi D. Gasparis Nemii, episcopi Antverpiensis, quam R. P. Joannes Doye Gallicè interpretatus est, & miraculis Sorianensibus pag.* 293 *subjunxit. Fortassis hoc authenticum episcopi Antverpiensis testimonium & Latina hujus miraculi narratio conservantur in archivo Prædicatorum Antverpiensium, ut conjectare licet ex Belgio Dominicano, quod R. P. Bernardus de Jonghe Bruxellis anno* 1719 *edidit, ubi pag.* 205 *& sequente post mirabilem Catharinæ Praet sanationem, de hoc posteriori miraculo ita meminit:* Alterius miraculi obtenti eadem erga sanctum Dominicum devotione mentionem facit Auctarium seu Registrum resolutionum Patrum à concilio hujus Conventus (*nimirum Antverpiensis, de quo ibi agit*) *in cujus regesto asserit legi sequentia:* Die XXV Augusti MDCXXXV conclusum fuit, ut proximâ Dominicâ, primâ Septembris, promulgaretur miraculum factum in persona Catharinæ Vande Vaert miraculosè sanatæ unctione olei lampadis sancti Dominici in Soriano; quæ Catharina subitò sanata fuit à cancro in pectore, quem per septemdecim annos habuerat, & ab aliis gravissimis morbis.

F

quibus alia miracula post hunc Commentarium addemus.

950 *Præterea laudatus Joannes Doye in præfato Opere pag.* 290 *& sequentibus Gallicè refert miraculum, quod anno* 1634 *Valencenis in Belgio evenit, & quod ab illustrissimo & reverendissimo D. Francisco Vander Burch, archiepiscopo Cameracensi, publicis litteris approbatum est. Sed hæc aliaque mira* S. Dominici *beneficia, quæ vernaculè scripta sunt, ob rationem supradictam omittere coactus sum. Attamen hanc omissionem satis compensabunt plura ejusdem Sancti prodigia, quæ apud Theodoricum de Appoldia aliosque auctores Latinè exarata inveni, & quæ ab Echardo, Flaminioque collecta postmodum Actis illius subnectam. Nunc huic Commentario meo finem impono, per cujus decursum more nostro vera à falsis, & certa ab ambiguis, secernenda esse existimavi. Quod si crisis illa mihi non semper ex voto successerit,* &

A *& præter mentem meam ſubinde à veritate aberraverim, corrigi non recuſo, facilè genuinis veterum auctorum teſtimoniis, aut probabilioribus quorumlibet argumentis cedere paratus. Interim eruditus lector, hac prævia rerum geſtarum diſcuſſione munitus, jam pervolvat antiqua* S. Dominici *Acta, quæ conſuetis notis poſt ſingula capita breviter illuſtrabo.*

VITA

Auctore B. Jordano ſynchrono ex Ordine Prædicatorum, & ſecundo ejuſdem Ordinis Magiſtro generali.

Ex antiquo Ms. membranaceo
B *Uxamenſi, quod conſervatur in codice Muſei noſtri, ſignato ✠ Ms.* 162, *& cum editione Echardi collatum eſt.*

PROLOGUS.

a *Beatus auctor rationem reddit, ob quam Acta S. Dominici*

FIliis gratiæ, & coheredibus gloriæ Fratribus univerſis Ordinis Prædicatorum Jordanis *a*, eorumdem ſervus inutilis, ſalutem, & in ſancta ſubſequi profeſſione lætitiam. Flagitantibus pleriſque Fratrum, & ſcire cupientibus, qualiter hic Ordo Prædicatorum, per quem horum temporum noviſſimorum periculis diſpenſatio divina providit, ſumpſerit inſtitutionis exordium, quales etiam exſtiterint, qualiterve numero multiplicati fuerint, & confortati per gratiam primitivi Ordinis noſtri Fratres, jam dudum inveſtigatum eſt & compertum ab eiſdem Fratribus,
C qui novellis interfuere primordiis, quique viderunt & audierunt venerabilem ſervum Chriſti beatum Dominicum, primum Religionis hujus inſtitutione * magiſtrum & Fratrem, qui in hac carne vivens inter peccatores, cum Deo & angelis pia mente converſabatur, præceptorum cuſtos, conſiliorum æmulus, & ex omni, quod ſcivit & potuit, æterno ſuo Creatori deſerviens, & lucens in hujus mundi tetra caligine per vitam innocuam, & converſationis ſanctiſſimæ cœlibatum.

** al.* inſtitutorem

2 Igitur viſum eſt mihi, omnia hæc per ordinem aſſecuto, qui licet omnino de primis non fuerim, cum primis tamen converſatus ſum, & ipſum beatum * Dominicum non ſolùm extra Ordinem *b*, ſed exiſtens in Ordine ſatis vidi, familiariterque cognovi, utpote qui ei confeſſus ſum, & ad ejus voluntatem ſuſcepi diaconatûs officium, qui etiam quadriennio poſt primam Ordinis inſtitutionem habitum hunc aſſumpſi; viſum eſt igitur mihi ea, quæ vidi perſonaliter & audivi, ac partim verorum * Fratrum relatione cognovi, de principiis Ordinis, de vita & miraculis beati viri, patris noſtri Dominici, & de aliis quoque quibuſdam Fratribus, prout ſe memoriæ meæ talium ingeſſit occaſio, ſub ſcripto redigere, ne filii, qui naſcentur & exſurgent,

& primordia Ordinis Prædicatorum litteris mandet.
** al.* ſanctum magiſtrum
b

** al.* primitivorum

Ordinis hujus ignorent primordia, & tunc fruſtra ſcire deſiderent, cum inveniri non poſſit ex nimio proceſſu temporis, qui de eiſdem principiis certum aliquid enarrare ſufficiat. Igitur, dilectiſſimi in Chriſto, hæc, quæ ſubſequentur, [&] ad conſolationem atque ædificationem veſtram qualitercumque collecta ſunt, devotè ſuſcipite, & primæ caritatis Fratrum noſtrorum æmulatione fervete *c*. EX MS.

c

ANNOTATA.

a *Vocatur etiam* Jordanus, *ut videri poteſt in ejus Actis, quæ Henſchenius noſter ad diem* 13 *Februarii illuſtravit.*

b *Nempe B. Jordanus in academia Pariſienſi ante ingreſſum Ordinis ſtudebat, quando* S. Dominicus *ex Hiſpania Pariſios venit.*

c *Ex toto hoc prologo patet, certam fidem adhibendam eſſe iis, quæ deinceps narrabuntur.*

CAPUT I.

E

Sancti patria, pueritia, ſtudia litterarum, virtutes, dignitas in Ordine Canonicorum Regularium, itinera, & prima cum hæreticis Albigenſibus certamina.

a *Cum Didacus vir pius Oxomenſi præeſſet eccleſiæ,* ** al.* natales, ingenium

IN Hiſpaniarum partibus vir erat venerabilis vitæ, Didacus *a* nomine, eccleſiæ Oxomenſis epiſcopus, quem ſacratum Litterarum notitia, & ſecundùm ſeculum natales ingenui ***, magis autem morum inſignis decorabat honeſtas: hujus amor ſic Deo totus inhæſerat, ut ſeipſum abjiciens & ſolùm, quæ Jeſu Chriſti ſunt, quærens, ad id ſummopere animum intentionemque converteret, qualiter animarum multarum fœnerator effectus, talentum ſibi creditum cum uſura multiplici ſuo Domino reportaret. Satagebat ergo, ubicumque perſcrutari poſſet, viros honeſtate vitæ moribuſque laudabiles ſibi modis, quibus valebat, attrahere, & in eccleſia, cui præerat, beneficiando locare; illos verò ſubjectorum ſuorum, quibus [deſidioſa] *b* foret ad ſanctitatem voluntas, prona magis ad ſeculum, ut laudabilioris atque religioſioris vitæ formam aſſumerent, ſuadebat verbis, invitabat exemplis. Hinc accidit, ut daret operam ſuis perſuadere Canonicis crebris admonitionibus & exhortatione pervigili, quatenus ſub regula beati Auguſtini ad obſervantiam canonicæ Religionis conſentirent; & tanta hoc ipſum egit ſolicitudine, ut eorum animos (licet quoſdam ex ipſis contradictores habuit) ad ſuum deſiderium inclinaret.

F

b

S. Dominicus Palentiæ

4 Hujus in temporibus fuit quidam adoleſcens, nomine Dominicus, in eadem diœceſi, villâ, quæ dicitur Chaleruega ***, *c* oriundus, quem ab annis puerilibus parentum ſuorum, ſpecialiter autem cujuſdam archipresbyteri avunculi ſui diligentia nutriebat. Hunc primitus in uſu eccleſiaſtico erudiri fecerunt, ut quem ſibi Deus vas electionis futurum præviderat, in ipſa adhuc puerili ætate, velut teſta recens exhiberet * (à quo nec poſtmodum immutaretur) ſanctitatis odorem,

** al.* Charaloga

c

** al.* imbiberet

EX MS. dorem. Postmodum autem missus Palentiam, ut ibi liberalibus informaretur scientiis, quarum studium eo tempore vigebat ibidem; postquam eas, ut sibi videbatur, satis edidicit, relictis iis studiis, tamquam in quibus temporis hujus angustias minus fructuosè vereretur expendere, ad theologiæ studium convolavit, cœpitque divinis vehementer inhiare eloquiis, utpote dulcioribus super mel ori suo.

studiis operam dabat,

5 Itaque in iis sacris studiis annos transegit quatuor, per quos hauriendis sacrarum Scripturarum rivulis tam incessanter, tamque avidè inhiabat, ut præ discendi infatigabilitate noctes penè insomnes perageret, & veritatem, quæ auribus ingerebatur, profundo mentis repositam sinu, tenaci memoria retineret. Ea nempe, quæ facilitate capiebat ingenii, piis irrigabat affectibus, & ex iis salutis opera germinabant. Beatus in hoc sanè juxta Veritatis sententiam dicentis in Euangelio: Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Etenim cum gemina sit verbi divini custodia; una, qua, quæ aure suscipimus, memoriâ retinemus; altera verò, qua & ipsum, quod audierimus, mancipamus effectui,
B & exhibemus in opere: quod custodiæ genus commendabilius fore, nemo quidem ambigat, quemadmodum granum frumenti melius conservatur terræ mandatum, quam in arca repositum. In neutro felix hic Dei Famulus deficiebat, cujus memoria velut quoddam Dei promptuarium ex hoc in illud eructabat uberiùs, forisque mores & opera, quid sacro reconditum lateret in pectore, manifestissimè clamitabant. Ob hoc ergo, quia mandata Domini tam fervido complectebatur affectu, excipiens vocem Sponsi tam pio bonæ voluntatis applausu gratiam ei scientiarum Deus adauxit, ut non solùm ad lactis potum redderetur idoneus, sed & quæstionum difficilium humili cordis intelligentia penetraret arcanum, & solidioris cibi scrutinium sufficienti admodum facilitate glutiret.

& inter alias virtutes

6 Iste fuit ab ipsis cunabulis indolis valde bonæ, & jam magnum aliquid insignis præconizabat infantia, quod futurum maturiori præstolaretur ætate. Non se cum ludentibus miscuit, nec cum iis, qui in levitate ambulant, participem [se] præbuit; sed instar placidi Jacob vagos Esau cavebat excursus, sinum matris ecclesiæ ac domestica sanctæ quietis tabernacula non relinquens. Juvenem simul ac senem aspiceres, quoniam & paucitas dierum loquebatur infantiam, &
C senem jam ipsa conversationis maturitas & morum constantia prædicabat. Respuebat seculi lascivientis illecebras, ambulans in via immaculata, virginitatis suæ decus illibatum usque in finem incorruptionis amatori Domino conservavit. [Cogitavit à vino tunc abstrahere carnem suam; unde & vinum per decennium non bibebat.] Jam autem illa sua juvenili ætate futurorum præscius Deus aliquatenus est dignatus ostendere, quod insigne aliquid proventurum ex Puero speraretur. Denique matri suæ in visione monstratus est velut habens lunam * in fronte; quo profectò præfigurabatur, dari eum aliquando in lucem gentibus illuminare his, qui in tenebris, & in mortis umbra sederent, ut rei postmodum probavit eventus.

** al. stellam*

insigni exemplo misericordiam erga pauperes exercet.

d

7 Eodem tempore, cum Palentiæ studens persisteret, orta est fames valida ferè per universam Hispaniam *d*; cum ecce pauperum necessitate permotus, & æstuans in se compassionis affectu, uno decrevit opere dominicis simul obsecundare consiliis & resarcire pro posse morientium egenorum inopiam. Vendens itaque libros, quos sibi oppidò necessarios possidebat [cum omni supellectile sua] & eleemosynam quamdam instituens, dispersit, dedit pauperibus: cujus pietatis exemplum sic aliorum theologorum ac magistrorum animos provocavit, ut juvenis liberalitate suam parcam segnitiem æstimantes, eleemosynis ex tunc largioribus abundarent. D

Postea institutum Canonicorum regularium amplexus,

8 Cum hujusmodi ascensiones taliter in corde suo Vir Dei disponeret, de virtute progrediens in virtutem, & se ipso melior effectus quotidie cunctorum oculis, inter quos quasi stella matutina in medio nebulæ per vitæ innocentiam rutilabat, mirabilis videretur, ad audientiam episcopi Oxomensis ejus fama pervenit; qui diligenter percunctata de ipso veritate, accersitum in sua fecit ecclesia Canonicum regularem. Ille confestim inter suos concanonicos velut jubar singulare emicuit, humilitate cordis imus, sanctitate præcipuus, factus omnibus odor vitæ in vitam, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

ab illis Supprior eligitur,

9 Mirantur Fratres tam celerem & invisum Religionis apicem, Suppriorem eum constituunt, quatenus in eminentiori specula constitutus, omnium splenderet obtutibus, omnes invitaret exemplis. Ille autem velut oliva pullulans & cypressus in altitudinem se extollens, die noctuque terebat ecclesiam, orationi sine intermissione vacabat, & redimens sibi contemplationis otia, vix extra septa monasterii comparebat. Flendi pro peccatoribus, pro miseris, pro afflictis, singularem gratiam tribuerat ei Deus; quorum calamitates in intimo gestans compassionis sacrario, æstuantem interiùs per exitus oculorum foras ebulliebat affectum. E

& magnum orationis, salutis animarum,

10 Pernoctandi in orationibus mos erat ei creberrimus, & clauso ostio orare Patrem suum. Interdum & inter orationes à gemitu cordis sui rugitus & voces [solebat] emittere; nec continere se poterat, quin erumpens evidenter eminus audiretur. Fuit autem ei frequens & specialis ad Deum petitio quædam, ut ei largiri dignaretur veram caritatem, atque curandæ & procurandæ saluti hominum efficacem, arbitrans, sese tunc primùm fore membrum Christi veraciter, cum se totum pro viribus, lucrifaciendis animabus impenderet, sicut Salvator hominum dominus Jesus Christus totum se nostram obtulit in salutem. F

ac sacræ lectionis studium ostendit.

e

11 Librum quemdam, qui COLLATIONES PATRUM *e* inscribitur, tractantem de vitiis & omni spiritualis perfectionis materia; hunc, inquam, legens & diligens, in eo salutis rimari semitas & easdem tota animi virtute studuit imitari. Hic liber ad arduam conscientiæ puritatem, ad multam contemplationis lucem, ad magnum eum perfectionis apicem, gratia suffragante, provexit. Dum verò in hunc modum decoræ Rachelis foveretur amplexibus, Lia non sustinens cœpit ipsum impetere, quatenus ad ipsius ingressum prole fœcundata multiplici suæ lippitudinis sopiret opprobrium.

Didacus episcopus S. Dominicum assumit socium

f

12 Accidit igitur tunc temporis Aldefonsum, regem Castellæ, inter filium suum Ferdinandum & quamdam nobilem de Marchiis *f*, desiderare connubium. Quam ob causam adiit præfatum episcopum Oxomensem, postulans fieri eum hujus procuratorem negotii. Precibus regiis acquievit episcopus, moxque adjuncta sibi juxta sanctitatis suæ exigentiam honesta societate, secum virum Dei Dominicum, præmemoratum eccle-

siæ

A fiæ fuæ Suppriorem, adduxit, atque iter arripiens, Tolosam usque pervenit: cujus terræ incolas cum deprehendisset dudum fuisse hæreticos, cœpit super illusis tam innumeris miserabiliter animabus multa compassione turbari. Ipsâ verò nocte, qua in præfata civitate hospitati sunt, Supprior ille cum hospite domus hæretico multa disputatione & persuasione fortiter & ferventer agens, dum non posset hæreticus resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, ad fidem ipsum, Spiritu Dei mediante, reduxit.

in quadam legatione, ab Alfonso rege Castellæ impetrata,

13 Postmodum recedentes inde, & ad locum destinatum, ubi puella erat, multorum laborum dispendio venientes, expositâ causâ sui itineris, habitoque consensu, confestim ad regem festinavere reverti; cui rem prosperè actam & puellæ responsum vel consensum nuntiavit episcopus. Rex igitur iteratò duxit, eum cum majoris apparatûs honorificentia remittendum, quatenus cum honore puellam duceret suo filio copulandam; qui laboriosum iter rursum aggrediens, cum ad Marchias perveniisset, puellam interim

B defunctam invenit, Deo salubriùs sui causam itineris disponente, quatenus per ejusdem occasionem viæ multò magis excellentium nuptiarum

** al* procùraretur. causaretur * exordium inter Deum & animas per universam Ecclesiam ad æternæ salutis copulam de diversis peccatorum erroribus multifariè revocandas, sicut consequentium probat eventus.

qua peracta, totus conversioni infidelium vacare cogitat;
g

14 Igitur episcopus, remisso ad regem nuntio, ipse cum suis Clericis, nacta opportunitate, adire curiam festinavit. Veniens autem ad dominum Innocentium *g*, summum Pontificem, instanter petiit, si fieri posset, gratiam cessionis, suam allegans multipliciter insufficientiam, & immensam supra vires officii dignitatem: Revelavit quoque summo Pontifici sui cordis esse propositum conversioni Sarracenorum * *h* pro viribus operam adhibere, si cessionem ejus dignaretur admittere. Non acquievit Papa postulantis instantiæ; sed nec saltem ei; quamvis petenti, voluit indulgere, [vel in remissionem peccatorum injungere,] ut manens episcopus fines Sarracenorum * ad prædicandum intraret, occulto sanè consilio vel Dei nutu, qui ad alterius salutis uberem frugem tanti viri labores providerat.

* *al.* Cumanorum *h*

* *al.* Cumanorum

sed, Deo disponente, invenit oppugnatores Albigensium hæreticorum,
C

15 Revertens igitur, in via Cistercium visitavit, ubi multorum servorum Dei conversationem intuitus, & altitudine Religionis illectus, assumpto ibidem habitu monachali, & aliquibus monachis, quorum instructione formam conversationis addisceret, secum adductis, reverti in Hispaniam properabat, ignorans adhuc, qualem in via, procurante Deo, suæ festinantiæ foret obicem habiturus: eo etenim tempore dominus Innocentius Papa duodecim abbates Ordinis Cisterciensis cum uno legato contra hæreticos Albigenorum * *i* ad prædicandam fidem direxerat; qui, celebrato cum archiepiscopis & episcopis, aliisque illius terræ prælatis concilio, deliberabant, quisnam esset aptior modus ad id, pro quo missi fuerant, fructuosiùs exsequendum.

* *al.* Albigenses *i*

& illis suggerit optimum consilium,
k

16 Interim dum sic consiliarentur ad invicem, accidit, præmemoratum Oxomensem episcopum per Montem Pessulanum *k* iter agere, ubi concilium agebatur. Venientem ergo cum honore suscipiunt, quærunt consilium, scientes hominem sanctum, maturum, & justum, & fidei zelatorem. Ille, ut erat vir circumspectionis & gnarus viarum Dei, de ritu & moribus hæreticorum cœpit inquirere, atque addiscere modum, quo alios ad perfidiæ suæ partem persuasionibus & prædicationibus, ac simulatæ sanctitatis exemplis allicere consueverunt. Videnſque ex adverso grandem eorum, qui missi fuerant, in expensis, equis, & vestibus apparatum; Non sic, ait, Fratres, non sic vobis arbitror procedendum. Impossibile mihi videtur, homines istos solis ad fidem reduci verbis, qui potius innituntur exemplis. ex Ms.

ad hos hæreticos convertendos,

17 En hæretici dum speciem præferunt pietatis *, dum euangelicæ parsimoniæ & austeritatis mentiuntur exemplа, persuadent simplicibus vias suas. Quamobrem si contraria monstrare veneritis, ædificabitis parum, destructis forsitan *, & nullatenus acquiescent. Clavum clavo retundite; fictam sanctitatem vera religione fugate, quia fastus pseudo-apostolorum evidente vult humilitate convinci. Sic Paulus cogitur fieri insipiens suas veras enumerándo virtutes, austeritates & pericula proferendo, ut eorum tumorem refelleret, qui de vitæ merito se jactitabant. Dicunt ei: Quod ergo das consilium, pater bone? Quod me videritis facere, inquit, faciatis.

* *al.* sanctitatis

* *al.* multum

quod exemplo istius episcopi
l

18 Mox itaque, insiliente in eum Spiritu sancto, vocavit suos, eosque Oxomam *l* cum equis & supellectilibus & diverso, quem secum adduxerat, apparatu remisit, paucis clericis in E sua societate retentis. Dixitque, suum propositum in eo esse, ut in illa terra moram faceret causâ fidei propagandæ. Detinuit & secum prædictum Dominicum Suppriorem, quem magni æstimabat, magno complectens eum caritatis affectu. Hic est Dominicus, primus Prædicatorum Ordinis institutor & Frater, qui ex eo deinceps tempore cœpit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari; & verè Dominicus custoditus a Domino, innocens à peccato; verè Dominicus omni virtute Domini custodiens voluntatem.

ceteri sequuntur, & contra hæreticos strenuè certant,

19 Audito igitur abbates, qui missi fuerant, hujuscemodi consilio, & animati exemplo, acquieverunt & ipsi simile aggredi, remittentes singuli ad loca sua, quæ secum adduxerant, retentis sibi dumtaxat libris ad Horas, & ad studium, atque ad disputationem, cum opportunum foret, necessariis; & habentes prædictum episcopum super se majorem, & quasi caput totius negotii, pedites sine expensis in voluntaria paupertate fidem annuntiare cœperunt. Quod ubi viderunt hæretici, cœperunt & ipsi ex adverso fortiùs prædicare. Factum est autem, ut apud Apamias & apud Labancum; apud Montem quoque F Regalem & Fanum Jovis *m* frequenter disputationes fierent sub judicibus deputatis, ad quas conveniebant statutis diebus magnates & milites, mulieres, populi, fidei disceptationi interesse volentes. m

quos S. Dominicus mirâ cito confundit.

20 Contigit autem apud Fanum Jovis celebrem quamdam disputationem institui, ad quam convocati sunt tam fidelium, quam infidelium plurima multitudo. Plerique suos in communi conscripsere libellos, rationes atque auctoritates confirmationis fidei continentes, inter quos, omnibus inspectis, beati viri Dominici libellus plus ceteris est commendatus & communiter approbatus; quatenus cuilibet de arbitris, de consensu partium ad sententiæ diffinitionem electis; cum libello hæreticorum, quem & ipsi pro se conscripserant, præsentari deberet; & cujus partis libellum rationabiliorem arbitri judicarent, ejus fides præstantior haberetur. Cumque multa verborum disceptatione ad alteram partem arbitri venire non possent, tandem incidit eis consilium, ut libellos utrosque flammis injicerent; & si quem

EX MS. illorum non comburi contingeret, ille veram fidem procul dubio contineret. Accensus igitur est ignis magnus; utrumque librorum * injiciunt: liber hæreticorum confestim uritur; alter autem, quem conscripserat vir Dei Dominicus, non solùm permansit illæsus; sed & de flammis palam omnibus in longinquum exsiliit: iterum rejectus & tertiò, totiesque resiliens monstravit fidei veritatem, & ejus, qui libellum conscripserat, sanctitatem.

* *al* libellum

Didacus Oxomensis, instituto monasterio Pruliano,

21 At verò tam insigne morum decus fulgebat in viro Dei Didaco episcopo, ut ipsorum quoque infidelium sibi vendicaret affectum, & cordibus omnium, inter quos conversabatur, influeret. Unde de ipso pronuntiabant hæretici, impossibile fore, talem hominem non esse prædestinatum ad vitam, atque ob hoc in partes illas fortasse transmissum, ut veræ fidei inter ipsos apprehenderet disciplinam. Ad susceptionem autem quarumdam mulierum nobilium, quas parentes earum ratione paupertatis erudiendas & nutriendas tradebant hæreticis, quoddam instituit monasterium, situm inter Fanum Jovis & B Montem Regalem, & nomen loci ejusdem Prulianum *n*, ubi usque in hodiernum diem ancillæ Christi grata exhibent suo Creatori servitia, magno sanctitatis exemplo, & præclara innocentiæ puritate vitam agentes, salutarem sibi, exemplarem hominibus, jucundam angelis, gratam Deo.

n

Dominicum aliis fidei prædicatoribus præficit,

22 In hujusmodi prædicationis exercitio permansit Didacus episcopus annis duobus, quibus expletis, veritus, ne negligentiæ forsan argui posset circa suam domesticam ecclesiam Oxomensem, si diutiùs moram protraheret, in Hispaniam redire decrevit; proponens, visitatâ ecclesiâ suâ, aliquam inde pecuniam ad consummationem præfati monasterii feminarum secum assumere & reverti, & tunc demum cum consensu Domini Papæ in illis partibus aliquos ordinare viros ad prædicandum idoneos, quorum esset officium, hæreticorum errores semper elidere, & tuendæ veritati fidei non deesse. Eis autem, qui remanserant, Fratrem Dominicum in spiritualium cura, tamquam spiritu Dei verè plenum, præposuit; in temporalibus Guilielmum Clareti Apamiensem *o*, ita dumtaxat, ut ad Fratrem Dominicum C referret omnium, quæ ageret, rationem.

o

& ad suam diœcesim reversus, piè moritur.

23 Vale ergo dicens Fratribus, cum veniisset Oxomam, pedes transiens per Castellam, post paucos dies infirmitate corripitur, & ad finem usque perductus, vitam præsentem in magna sanctitate complevit, bonorum laborum glorioſum fructum percipiens, & in abundantia sepulcrum ingrediens in requiem opulentam. Fertur autem, ipsum quoque post obitum miraculis claruisse. Nec mirum, si in operandis virtutibus potens apud omnipotentem Deum existeret, qui inter homines in hoc infimo & flebili positus incolatu, tantis pollebat gratiarum insigniis, tanto radiabat decore virtutum. Igitur intellecto viri Dei transitu, ii, qui in partibus Tholosanis remanserant, ad propria redierunt; beatus verò Dominicus solus ibidem in prædicationis officio permansit; quem licet interdum aliqui sequerentur, non tamen ei quasi per obedientiam tenebantur. Ex his autem suis sequacibus erant memoratus Guilielmus Clareti, & Frater Dominicus quidam Hispanus, qui postmodum in Hispania Prior exstitit de Manionio * *p*.

* *al.* Manino

p

ANNOTATA.

D

a *De hoc Didaco, Uxamensi episcopo, plura videri possunt apud Ægidium Gundisalvum Davila in Theatro ecclesiarum Hispaniæ. Tamayus in Martyrologio Hispanico ad diem* VI *Februarii eumdem numero Beatorum adscribit. Majores nostri eadem die illum inter Prætermissos collocarunt defectu certi cultus, cujus ulteriorem notitiam requirimus.*

b *Quæ in hac Vita uncis inclusi, in Ms. Codice nostro non leguntur, eaque ex editione Echardi desumpsi, quod semel monuisse sufficiat.*

c *Hoc nomen patriæ ab amanuensibus aut scriptoribus variè exprimitur, ut* § 8 *Commentarii prævii monuimus.*

d *De tempore hujus famis non convenit inter auctores, ut* § 10 *Commentarii indicavimus.*

e *Auctor hujus Operis est S. Joannes Cassianus, de quo Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum* 1194 *cap.* 4 *& sequentibus fusè disserit. Sed is Cassiani accusator in aliquibus est corrigendus, ut facilè intelliget, quisquis Acta sancti illius Scriptoris, ad diem* 23 *Julii à nobis discussa, attentè evolvere voluerit.* E

f *De hac regione, ad quam* S. Dominicus *cum Didaco Uxamensi profectus est, in Commentario prævio* § 12 *varias conjecturas proposuimus.*

g *Is est Innocentius III, qui ab anno Christi* 1198 *usque ad mensem Julium anni* 1216 *Ecclesiam gubernavit.*

h *Quales fuerint hi infideles, quos Didacus Uxamensis & S.* Dominicus *ad fidem adducere cupiebant,* § 41 *Commentarii prævii alia occasione explicare conati sumus.*

i *Hæretici illi passim noti sunt, quorum historiam noster Joannes Baptista Langlois ex antiquis monumentis non ita pridem Gallicè edidit. Eamdem quoque Latinè conscripserunt auctores synchroni, quos in Commentario prævio citavimus.*

k *Mons Pessulanus, vernaculè* Montpellier, *sat nota Galliæ civitas in Occitania inferiore. At obvia similium regionum & urbium nomina deinceps non explicabimus.*

l *Uxamum, vulgo* Osma, *est civitas Hispaniæ, cujus situm* § 8 *Commentarii prævii ex Malvenda assignavimus.*

m *Sunt oppida Galliæ, quæ curiosus lector apud Baudrantium aut in mappis geographicis facilè inveniet.* F

n *De fundatione monasterii Pruliani actum est in Commentario prævio,* § 13.

o *Hujus Guilielmi Clareti, qui postea ex Ordine Prædicatorum ad Cistercienses transiit, alia occasione mentionem fecimus in Commentario prævio,* § 42.

p *Fortè legendum est* Matrito. *Ceterùm cum Echardo hoc nomen diligentiæ indigenarum disquirendum relinquimus.*

CAPUT

A

CAPUT II.

Bellum contra Albigenſes decretum, intrepida S. Dominici inter hæreticos conſtantia, confirmatio Ordinis Prædicatorum ab ipſo procurata, & Hiſpanicum Sancti iter.

Mortuo Didaco, bellum contra Albigenſes decernitur,

B

POſt mortem verò epiſcopi Oxomenſis cœpit crux adverſus Albigenos in Francia prædicari: ſiquidem indignatus Papa Innocentius, quod indomabilis hæreticorum rebellio nullâ veritatis poſſet pietate molliri, non tranſverberari gladio Spiritûs, quod eſt verbum Dei, materialis ſaltem gladii decrevit aggrediendos potentiâ; quam ſecularis diſtrictionis animadverſionem Didacus epiſcopus adhuc vivens quaſi prophetalis ſpiritus inſpiratione * futuram prædixerat: nam dum aliquando erroneam hæreticorum rebellionem coram multis nobilibus evidenter & publicè confutaſſet, illique irridentes ſuos ſubverſores ſacrilega excuſatione defenderent, indignatus, manus in cælum tetendit, & ait: Domine, mitte manum, & corrige eos (quod verbum qui audierunt prolatum in ſpiritu, poſtmodum adverterunt) ut eis ſaltem hæc vexatio tribuat intellectum.

* *al.* imprecatione

quo tempore Dominicus minas & inſidias hæreticorum

25 Eo tempore, quo ibi cruce ſignati fuerunt, manſit ibidem beatus Dominicus uſque ad obitum comitis Montis-Fortis verbi divini ſedulus prædicator. Quantas in illis partibus pertulit ab iniquis injurias, ſuperavit inſidias! Denique dum aliquando ei minarentur interitum, imperterritus eis reſpondebat: Non ego martyrii dignus ſum gloriâ; nondum merui mortem iſtam. Poſtmodum autem locum pertranſiens, in quo poſitas ſibi forte ſuſpicabatur inſidias, cantans & alacer incedebat. Quod cum inſinuatum fuiſſet hæreticis, mirantes tam inconcuſſam ejus conſtantiam, dixerunt ei: Numquid non horres

C

mortem? Quid acturus fuiſſes, ſi comprehendiſſemus te?

tam intrepidè contemnit, ut ipſimet miraventur.

26 At ille, Rogaſſem vos, inquit, ne repentinis me ſubitò perimeretis vulneribus; ſed ſucceſſiva mutilatione membrorum protraheretis martyrium; dehinc autem oſtenſis ante oculos meos detruncatis membrorum particulis, & erutis poſtmodum oculis, truncum reliquum relinqueretis in hunc modum ſuo ſanguine volutantem, & exſtingueretis omnino, quo majorem coronam martyrii protractione mererer. Stupuerunt ad hujuſmodi verba veritatis inimici & jam ultra ei non poſuerunt inſidias, nec captabant in animam juſti, tamquam cui mortis illatione potius obſequerentur, quam nocerent. Ipſe verò totis viribus & zelo ferventiſſimo ſatagebat, ut animas, quas poſſet, lucrifaceret Chriſto. Et inerat cordi ejus mira & penè incredibilis ſalutis omnium æmulatio.

27 Nec certè deerat ei caritas, qua majorem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: ſiquidem dum piis exhortationibus quemdam infidelem ad fidele matris Eccleſiæ gremium invitaret, & ille reſponderet, neceſſitudinem temporalium provocativam eſſe ſocietatis infidelium, pro eo quod eidem ab hæreticis neceſſariæ miniſtrabantur impenſæ, quas aliunde habere non poterat, ex intimo mox ei compaſſus affectu, ſeipſum venumdare decrevit, & pretio ſui redimere animæ periclitantis inopiam: quod & feciſſet, niſi Dominus, qui dives eſt in omnibus, aliunde providiſſet, quo illius hominis reſarciretur egeſtas.

EX MS. *Interim Sanctus propter virtutes & eximiam caritatem*

omnibus orthodoxis venerabilis ac dilectus,

28 Itaque virtute & opinione proficiebat ſervus Dei Dominicus, quod invidebant hæretici. Quanto iſte bonus erat, tanto nequior eorum oculus ſua lippitudine radium lucis ejus ferre non poterat. Irridebant autem eum, & adhærentes ei variè ſubſannabant, de malo theſauro cordis proferentes mala. Sed ſubſannantibus infidelibus, fidelium ei congratulabatur devotio, & à Catholicis omnibus multo venerabatur affectu; ita ut ſanctitas ejus, ſuavitas, & venuſtas morum magnatum quoque corda percelleret, & ab archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis prælatis illarum partium multo dignus haberetur honore.

E

cum variis poſſeſſionibus

29 Comes Montis-Fortis *a*, qui ſpirituali ipſum devotione fovebat, cum aſſenſu ſuorum caſtrum inſigne, quod dicitur Caſſames *, dedit ei, & ſucceſſoribus ſuis ſive ſequacibus, quicumque ei in officio inchoatæ ſalutis aſſiſterent *b*. Habebat & ipſe beatus Dominicus eccleſiam Fani Jovis, & quædam alia, de quibus omnibus poterat ſibi & ſuis neceſſaria providere. [Quæ verò de eiſdem redditibus ſibi poſſent ſubtrahere, impartiebantur Sororibus monaſterii de Pruliano.] Necdum Ordo Prædicatorum fuerat inſtitutus; ſed ſolùm de Ordinis inſtitutione fuit tractatum, quamvis ipſe pro viribus officio prædicationis inſiſteret: nec illa poſtmodum edita conſtitutio ſervabatur, ut nec recipere poſſeſſiones, nec jam receptas retinere liceret.

* *al.* Caſſânel

a

b

quoſdam ſui imitatores & ſocios acquirit,

30 Igitur à tempore obitûs epiſcopi Oxomenſis uſque ad Lateranenſe concilium anni fluxere fere decem, quo tempore quaſi ſolus permanſit. Ingruente autem tempore, quo ad Lateranenſe Romam epiſcopi adire cœperunt, obtulerunt ſe ſervo Chriſti Dominico probi viri & idonei de Tholoſa, quorum unus fuit Frater Petrus de Salam *, poſtmodum Prior Lemovicenſis; alter Thomas, vir admodum gratioſus, & ſermone facundus *c*. Horum primus F. Petrus ſublimes & nobiles domos, quas Tholoſæ circa caſtrum Narbonenſe poſſederat, tradidit F. Dominico & ejus ſociis, à quo tempore cœperunt primò apud Tholoſam in eiſdem domibus commorari; atque ex tunc omnes, qui cum eo erant, cœperunt magis ac magis ad humilitatem deſcendere, & Religioſorum ſe moribus conformare.

* *al.* Cellani

c

F

& Ordinem Prædicatorum inſtituere cogitat,

31 At verò epiſcopus Tholoſanus felicis memoriæ, Fulco nomine, qui tenerrimè dilectum Deo & hominibus F. Dominicum diligebat, videns eorumdem Fratrum religionem & gratiam, atque in prædicatione fervorem, exultans ad novæ lucis exortum, de conſenſu totius Capituli ſui contulit eis ſuæ diœceſis ſextam partem omnium decimarum; cujus emolumenti ſubſidio ſuis ad libros atque ad ſuſtentationem neceſſariis providerunt *d*. Adjunctus autem eidem epiſcopo F. Dominicus, ut ſimul adirent concilium Lateranenſe, & pari voto Dominum Papam precarentur Innocentium, confirmari F. Dominico & ſociis ejus Ordinem, qui Prædicatorum diceretur

d

EX MS. & esset ; & confirmaret nihilominus prædictos redditus, tam à Comite quam ab episcopo Fratribus assignatos.

habitoque cum sodalibus consilio, & electâ S. Augustini regulâ,

32 Auditis ergo eis super hac postulatione, Romanæ Sedis Antistes hortatus est F. Dominicum reverti ad Fratres suos, & habita cum eis plena deliberatione, cum unanimi omnium eorum consensu regulam aliquam jam approbatam eligere, ac demum iis exactis, rediret ad Papam, confirmationem super omnibus accepturus. Itaque celebrato concilio, revertentes, verbo Domini Papæ Fratribus publicato, mox beati Augustini, prædicatoris egregii, ipsi futuri prædicatores regulam elegerunt, quasdam sibi super hoc in victu & jejuniis, in lectis & laneis arctiores consuetudines assumentes. Proposuerunt etiam & instituerunt non habere possessiones, ne prædicationis impediretur officium solicitudine terrenorum ; sed tantùm redditus recipere, unde possent sibi in victu necessariis providere. Episcopus etiam [Tholosanus cum assensu sui Capituli tres] eis ecclesias assignavit ; unam juxta * terminos civitatis ; aliam in Appamiensi villa ; tertiam inter Poreda * & Podium Laurentii, scilicet sanctæ Mariæ de Lescara ; in quarum qualibet Conventus & Prioratus esse deberet.

B

* *al.* intra

* *al.* Soricinium

confirmationem ejusdem Ordinis ab Honorio III Papa impetrat.

33 Anno Domini MCCXVI ætatis tempore data est Fratribus prima ecclesia in civitate Tholosa, quæ in honore beati Romani fundata est, in reliquis autem duabus nullum umquam Fratrum contigit habitare. At verò in prædicta ecclesia sancti Romani protinus ædificatum est claustrum, cellas habens ad studendum & dormiendum desuper satis aptas. Erant autem Fratres tunc numero sedecim. Interim dominus Innocentius Papa sublatus est de medio, & successor pro eo Honorius constitutus est, quem mox adiit beatus Dominicus, & juxta propositum ordinationemque conceptam, confirmationem Ordinis, & ea, quæ obtinere voluisset, plenè per omnia impetravit.

Sanctus Vir, prævisa morte comitis Montis-Fortis,

* *al.* cognovisse declaratum est.

34 Anno Domini MCCXVII disposuerunt Tholosani contra Comitem Montis-Fortis insurgere, quod & virum Dei Dominicum per spiritum aliquatenus antea cognovisse cognovimus *. Monstrata est ei arbor in visione, protractione grandis, venustate gravis, in cujus ramis multus avium numerus habitabat. Præcipitata est arbor, & requiescentes in ea volucres diffugerunt. Intellexit igitur Homo Dei spiritu plenus comiti Montis-Fortis, magno videlicet & sublimi principi, & multorum populorum * tutori, proximum imminere mortis exitium : & invocato Spiritu sancto, convocatisque Fratribus, dixit, hoc esse sui cordis propositum, ut omnes eos, licet paucos, per mundum transmitteret, nec jam diutius insimul habitarent.

C

* *al.* pupillorum

in varias regiones dispersit socios suos,

35 Admirati sunt omnes tam subitæ dispositionis ab eo prolatam sententiam ; sed quoniam animabat eos evidens in ipso sanctitatis auctoritas, acquievere faciliùs, ad bonum hæc omnia finem perventura sperantes. Visum est autem ei bonum, ut aliquem sibi Fratrum in abbatem eligerent, cujus auctoritate ceteri regerentur, ut majoris & capitis, cujus tamen correctionem ipse sibi retinuit. Et electus est F. Matthæus Celoide * *e* in abbatem. Ipse in hoc Ordine primus atque novissimus abbas appellatus est, quia postmodum placuit Fratribus, ut ob humilitatis insinuationem is, qui præesset, non abbas, sed magister Ordinis diceretur.

* *al.* canonicè *e*

36 Destinati sunt igitur quatuor Fratres in partes Hispaniæ, F. Petrus Matritensis, & F. Gnomicius, F. Michaël de Utero *, & F. Dominicus ; qui novissimi [duo] postmodum missi Bononiam de Roma per magistrum Dominicum, ad quem de Hispania redierant, moram fecerunt ibidem : neque enim, sicut desideraverant, fructificare in Hispania potuerunt, reliquis tamen duobus abundè proficientibus & disseminantibus verbum Dei. Fuit autem hîc memoratus Dominicus humilitatis eximiæ, homo parvus quidem scientiâ, sed virtute magnificus *f*, de quo breviter aliquid commemorare non erit inutile.

D

ex quibus misit quatuor in Hispaniam,

* *al.* Uzero

f

inter quos fuit quidam Dominicus, cujus castitas

* *al.* cum sociis

37 Dispositum fuit aliquando conscii * quibusdam, forsitan æmulis, ut mulier quædam effrons & meretrix, instrumentum sathanæ, castitatis obex, facula vitiorum, sub simulatione confessionis veniret ad eum, quæ talibus ipsum alloquitur : Angustor nimis, supra modum exæstuo, vehementer aduror, & nunc heu me non novit ! sed etsi novisset, non me forsitan dignaretur ille, quem diligo, cujus amor cor meum tam irremediabiliter penetravit. Da, quæso, consilium ; adhibeto remedium pereunti : potes enim. Dum his virulentis & exquisitis sermonibus ad illecebrandum innocentem uteretur meretrix, & à sua per salutiferam Fratris persuasionem flecti non posset instantia, scrutatur ille personam, causamque periculi.

E

miraculo probata est ;

38 Prodit illa, suum incendium ipsum esse. Vade, inquit, nunc, & ad tempus revertere : parabo locum, ubi congruenter convenire possimus. Intrans itaque in cubiculum duos ignes præparat, hinc & inde, vicinos tamen ad invicem, & veniente meretricula, se ipsum prosternit in medio, illamque hortatur, ut veniat : En, inquit, locus congruus tanto facinori. Veni, si placet, ut commisceamur ad invicem. At illa vehementer exhorruit videns hominem circumflagrantibus ignibus imperterritum irruisse ; & exclamans, compuncta recessit. Ipse verò surrexit intactus, nullo sibi prorsus æstu vel materialis incendii vel illecebrosæ libidinis dominante *g*.

g

quosdam verò destinavit

39 Missi sunt quoque Parisius Matthæus supradictus abbas cum F. Bertrando, qui postmodum fuit Prior provincialis Provinciæ, vir existens sanctitatis magnæ & rigoris circa se ipsum inexorabilis, quoniam suæ carnis erat mortificator acerrimus, & magistri sui, beati Dominici, exemplar se in multis exhibebat * ; cui etiam aliquando comes itineris sui fuit. Hi, inquam, missi sunt Parisius cum litteris summi Pontificis, ut Ordinem publicarent, & cum eis alii duo Fratres ad studium ; videlicet F. Johannes de Navarra, & F. Laurentius Anglicus, cui, antequam Parisius ingrederentur, multa ex iis, quæ circa Fratres postmodum acciderunt Parisius, videlicet de habitatione & situ domorum, de receptione multorum Fratrum, à Domino revelata sunt, prout ipse prædixit, & rei postmodum probavit eventus. Seorsum autem ab iis F. Mames, uterinus frater beati Dominici, & F. Michaël Hispanus, habentes secum Conversum Normannum, cui nomen Oderius *h*.

F

* *al.* sibi formam & exemplar in multis imbiberat.

h

Lutetiam Parisiorum.

40 Hi omnes Parisius sunt transmissi ; sed novissimi tres agentes celeriùs, citiùs pervenerunt. Ingressi sunt igitur Parisius pridie Idus Septembris, quos post trium septimanarum spatium subsecuti sunt alii supradicti. Conduxerunt autem sibi domum juxta hospitale beatæ Virginis ante fores Parisiensis episcopi. Anno Domini MCCXVIII data est Fratribus domus beati Jacobi, quamvis nondum absolutè, à magistro Johanne, decano san-

A ſancti Quintini, & ab univerſitate Pariſienſi ad inſtantiam precum domini Papæ Honorii, quam intraverunt ad habitandum VIII Idus Auguſti. In ipſo etiam anno miſſi ſunt Aurelianis quidam juvenes Fratres & ſimplices, qui & ipſi tamquam parva quædam ſemina futuri poſtmodum uberioris germinis principium exſtiterunt.

41 Anno Domini MCCXVIII circa principium miſſi ſunt à Roma per beatum Dominicum Fratres Bononiam, videlicet F. Johannes de Navarra, & quidam F. Bertrandus; poſtmodum verò F. Chriſtianus cum Fratre Converſo, qui moram facientes Bononiæ magnam perpeſſi ſunt ibidem paupertatis anguſtiam. Eodem anno, cum ſanctus Dominicus eſſet Romæ, magiſter Reginaldus, decanus ſancti Aniani Aurelienſis *, mare tranſiturus, illuc uſque pervenit. Erat vir opinione magnus, doctus ſcientia, celebris dignitate, qui in jure canonico rexerat Pariſius annis quinque. Hic igitur cum veniſſet Romam, gravi infirmitate corripitur: ad quem magiſtrum Dominicus aliquoties, ut eum viſitaret, advenit, & exhortans eum ad paupertatem Chriſti, & Ordinis ſui conſortium, liberum & plenum ab eo ſuſcipiendæ Religionis hujus conſenſum elicuit, ita ut ſe voto obſtringeret.

& Bononiam in Italia, ubi Reginaldus

* *lege* Aurelianenſis

B

42 Relevatus eſt igitur ab infirmitatis ſuæ gravi & quaſi deſperato periculo; ſed non ſine divini virtute miraculi: nam viſibiliter inter æſtus febrium ſuarum ad eum veniens Regina cæli, miſericordiæ mater, virgo Maria, & ejus oculos, nares, os, umbilicum, manus, pedeſque quadam ſalutari, quam ſecum detulerat, unctione perungens, hujuſcemodi verba ſubjunxit: Ungo pedes tuos oleo ſancto ad præparationem Evangelii pacis. Nihilominus etiam ei omnem hujus Ordinis habitum demonſtravit. Confeſtim igitur ſanatus eſt, & ſic repentè toto corpore reparatus, ut medici, qui de ejus convaleſcentia quaſi deſperaverant, viſis ejus ſanitatis indiciis, mirarentur. Hoc inſigne miraculum multis uſque hodie manentibus magiſter Dominicus poſtmodum publicavit; & cum hoc aliquando pluribus in collatione recitaret Pariſius, ego ipſe præſens interfui *i*.

poſt receptam prodigioſè in urbe Romanâ ſanitatem,

i

C

43 Igitur magiſter Reginaldus, ſanitate recepta, licet jam profeſſione Ordini teneretur, ad complendum deſiderium ſuum mare pertranſiit, & inde revertens, venit Bononiam XII Kalendas Januarii. Cœpit autem mox prædicationi totus inſiſtere, & ignitum erat eloquium ejus vehementer, ſermoque ejus quaſi facula ardens corda cunctorum audientium inflammabat, ut vix eſſet tam ſaxeus, qui ſe abſconderet à calore ejus. Tota tunc fervebat Bononia, quia novus ſurrexiſſe videbatur Elias. In diebus illis multos Bononiæ recepit ad Ordinem, & numerus diſcipulorum cœpit excreſcere; & plures additi ſunt ad eos.

& peractam peregrinationem Hieroſolymitanam Fratribus præfuit,

quem S. Dominicus, ex Hiſpania reverſus,

44 Anno eodem perrexit in Hiſpaniam magiſter Dominicus, ibique duabus domibus inſtauratis, una apud Madrid, quæ nunc eſt moniale, altera verò apud Segobiam, quæ prima fuit domus Fratrum Hiſpaniæ. Revertens inde, venit Pariſius anno Domini MCCXIX, ubi Fratrum fermè triginta congregationem invenit. Paululum autem demoratus ibidem, divertit Bononiam, & apud ſanctum Nicolaum magnum invenit Fratrum collegium, quos ſub diſciplina F. Reginaldi cura & diligentia nutriebat. Venientem igitur omnes recepere cum gaudio, reverentiam deferentes, ut patri; & manſionem faciens apud eos, informabat teneram adhuc novæ plantationis infantiam monitis & exemplis.

EX MS.

45 Tranſiniſit autem inde Pariſius F. Reginaldum non ſine gravi deſolatione filiorum illorum, quos per verbum Euangelii recenter genuerat; qui flebant, à conſuetæ matris uberibus ſeſe tam feſtinanter avelli. Sed hæc omnia divinis nutibus agebantur. Eratque quiddam mirabile de ſervo Dei beato Dominico, ut in mittendis huc illucque Fratribus per diverſas Eccleſiæ Dei partes, quemadmodum ſuprà memoratum eſt, ſic faceret omnia confidenter, & abſque hæſitationis ambiguo, licet non ſic faciendum aliis videretur interdum, acſi jam de futuris eventibus certus exiſteret, aut per revelationem Spiritûs fuiſſet edoctus. Et hoc inficiari quis audeat? Paucos primum Fratres ſecum habuerat, & eoſdem ut plures illitteratos & ſimplices, illoſque mittens ſparſim per Eccleſiam dividebat, ut filiis hujus ſeculi, ſecundum ſuam prudentiam judicantibus, potius id, quod fuerat inchoatum, diruere, quam magna ſtruere videretur. Quos autem mittebat, orationum proſequebatur ſuffragiis, & virtus Domini erat ad multiplicandum eos.

Pariſios migrare juſſit.

E

ANNOTATA.

a *Hic eſt illuſtris ille heros, & in ſacra profanaque hiſtoria notiſſimus, qui acerrimè contrà hæreticos Albigenſes pugnavit.*

b *De hâc aliiſque hujus Comitis donationibus in Commentario prævio, § 14 obiter meminimus.*

c *In Commentario prævio, § 23 de primis* S. Dominici *ſodalibus abundè egimus.*

d *De liberalitate Fulconis epiſcopi Toloſani erga* S. Dominicum *ejuſque Ordinem ſuis locis actum eſt, & per decurſum Commentarii prævii aliqua donationum diplomata exhibuimus.*

e *Neſcio, an illud ſit cognomentum hujus Matthæi, an vox corrupta pro adverbio* canonicè, *ut habet editio Echardiana. Saltem Ms. noſtrum fideliter ſecutus ſum. Porrò de Matthæo iſto apud Echardum tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 92 *plura legi poſſunt.*

f *Paragrapho* 26 *Commentarii prævii monuimus, hoc elogium Dominici ab alio ſcriptore aliter referri.*

F

g *Apud Malvendam in Annalibus Prædicatorum ad annum Chriſti* 1219 *cap.* 8 *& ſequentibus videri poteſt, quam diverſimodè hæc aut ſimilis hiſtoria ab antiquis auctoribus narretur.*

h *Hos ceteroſque primos* S. Dominici *ſocios in Commentario prævio* § 23 *ex Bernardo Guidonis recenſuimus.*

i *Ex hoc B. Jordani teſtimonio intricatam difficultatem eruimus, eamque ſuperiùs* § 28 *propoſuimus.*

CAPUT III.

Pia Reginaldi mors, profeſſio religioſa Jordani & Henrici in Ordine Prædicatorum, & ejuſdem Henrici laudes.

VEnit itaque ſanctæ memoriæ F. Reginaldus Pariſius, & indefeſſo mentis fervore Chriſtum Jeſum & hunc crucifixum verbo prædicabat

EX MS. bat & opere; ſed citò de terra ſuſtulit eum Deus, & conſummatus in brevi, explevit tempora multa. Denique pauco pòſt tempore correptus infirmitate, & ad mortem carnis uſque perductus, obdormivit in Domino, pergens in glorioſas divitias domûs Dei, qui dum hîc viveret, paupertatis ac vilitatis ſtrenuum ſe exhibuerat amatorem. Sepultus eſt autem in eccleſia beatæ Mariæ in Campis, eo quod nondum Fratres ſepulturam haberent. Sed jam ſubit animum, quod, dum adhuc viveret F. Matthæus, qui ipſum in ſeculo glorioſum delicatumque cognoverat, aliquoties veluti admirans requiſivit ab eo: Eſtne vobis, magiſter, ſeverum, hunc habitum aſſumpſiſſe? At ille ſubmiſſo vultu reſpondit: Nihil in hoc mereri me reputo, quia nimis in eo mihi ſemper complacuit.

Beatus ſcriptor hîc narrat piam Reginaldi mortem,

47 Ipſa nocte, qua ſpiritus viri ſancti evolavit ad Dominum, viſum eſt mihi, nondum quidem ſecundùm habitum Fratri, ſed in ipſius manibus jam profeſſo, Fratres quadam navi per medium aquæ vehi. Submerſa eſt autem navis, qua vehebantur; ipſi verò de aqua incolumes exierunt. Hanc navem fuiſſe F. Reginaldum exiſtimo, quem utique Fratres tunc temporis ſuum baculum * *a* æſtimabant. Viſum eſt alii cuidam ante mortem ipſius, veluti ſi videret fontem quemdam limpidum obturari, pro quo duo fontes alii protinus eruperunt: quæ viſio an aliquid ſibi voluerit verum, ego propriæ ſterilitatis conſcius interpretari non audeo *b*. Unum ſcio, neminem apud Pariſius præter duos ipſum ad profeſſionem Ordinis recepiſſe; quorum quidem ego primus; alter verò F. Henricus, poſtmodum Prior Colonienſis, mihi ſingulari affectu præ cunctis, ut puto, mortalibus in Chriſto cariſſimus, tamquam verè vas honoris & gratiæ, quo gratioſiorem creaturam me in hac vita vidiſſe non recolo: qui quoniam celeri maturitate feſtinavit jam ingredi in requiem Domini, quantarum virtutum homo fuerit, commemorare non erit inutile.

de qua ſibi viſionem oblatam fuiſſe teſtatur,

B

* *al.* bajulum

a

b

48 Hic igitur Henricus bonis ſecundùm ſeculum ortus natalibus, cum eſſet in eccleſia Trajecti inferioris *c* Canonicus, ibidem ab annis puerilibus à viro quodam ſancto ac plurimùm religioſo eccleſiæ illius Canonico, ſub timore Domini & diſciplina diligenter educatus eſt: nam cum ibidem vir bonus & juſtus carnem ſuam crucifigendo ſeculi hujus nequam calcaret illecebras, & multis abundaret pietatis operibus, tenerum adhuc adoleſcentis animum ad omne virtutis opus imbuerat, faciens eum lavare pedes pauperum, frequentare eccleſiam, horrere vitia, ſpernere luxum, diligere caſtimoniam; & iſte, cum optimæ eſſet indolis adoleſcens, in omnibus ſeſe exhibuit ad diſciplinam docilem, facilem ad virtutes; ſicque dum creſceret ætate, creſcebat & moribus uſque adeo, ut ſi cum ipſo converſareris, velut angelum æſtimares, & quaſi innatam ei crederes honeſtatem.

& explicat, quomodo ipſemet,

c

C

49 Itaque proceſſu temporis venit Pariſius, & ſtatim ad ſtudium theologiæ ſe contulit, habens magnum ingenii naturalis acumen, & ordinatiſſimam rationem. Adjunctus eſt autem mihi hoſpitio, & commanentes in ſuavem ac validam convenimus unitatem. Interea F. Reginaldo felicis recordationis veniente Pariſius, & ſtrenuè prædicante, ego divinâ præventus gratiâ, concepi & vovi intra memetipſum Ordinem iſtum aſſumere, arbitrans, ſecuram me reperiſſe ſalutis ſemitam, qualem & ante Fratrum cognitionem in animo meo ſæpe deliberando conceperam. Firmato igitur cordis mei propoſito, laborare cœpi tota ſolicitudine, qualiter ſocium & amicum animæ meæ pari mecum voto pertraherem, videns eum naturali & gratuita diſpoſitione ad miniſterium prædicationis perutilem. Renuebat ipſe, & ego magis inſtare non deſii.

concionibus ejuſdem Reginaldi permotus,

D

50 Itaque procuravi, ut ad F. Reginaldum confeſſionem facturus & exhortationem acceptu-

quemdam egregium juvenem Henricum,

rus accederet: à quo rediens ad me, codicem Iſaiæ velut conjecturandi cauſâ aperuit, & in eum locum primùm conjecti ſunt oculi ejus, ubi dicitur: Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut ſciam ſuſtentare eum, qui lapſus eſt verbo. Erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quaſi magiſtrum. Dominus Deus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico, retrorſum non abii. Quæ verba prophetæ dum interpretarer ei, veluti ipſius intentioni tam propriè reſpondentia, & quaſi de cælo ſonantia (erat enim linguæ facundiſſimæ) & hortarer eum ſub jugo obedientiæ ſuam redigere juventutem, advertimus poſt paululum illud, quod ſequitur: STEMUS SIMUL, tamquam ſi admoneremur, in hoc præclaro ſocietatis genere alter alterum nequaquam deſerere. Hujus occaſione verbi poſtmodum, dum eſſem Bononiæ, ipſe de Colonia mihi ſcripſit: Ubi nunc eſtis, STEMUS SIMUL? Vos Bononiæ, & ego Coloniæ. Dixi itaque ei: Quidnam, quæſo, ditius ad meritum, quid glorioſius ad coronam, quam ſi paupertatis illius participes, quam in ſe ipſo Chriſtus exhibuit, & ſui ſequaces Apoſtoli tenuerunt, totum hoc ſeculum ejus amore ſpreverimus? Acquievit igitur rationis judicio; ſed voluntas pigra recalcitrans ſuadebat contrarium.

E

initio reluctantem induxerit,

51 Eadem igitur nocte, cum ad Matutinas eccleſiæ beatæ Virginis perrexiſſet, perduravit ibi uſque ad diluculum orans & deprecans Matrem Domini, quatenus ejus voluntas ad hoc propoſitum flecteretur. Et cum nihil, ut ſibi videbatur, orando proficeret, ſentiens adhuc cordis duritiam, ſuper ſe ipſo compati cœpit & parare receſſum, dicens intra ſe: Nunc, ô Virgo beata, quod me non digneris, experior; non eſt mihi pars in pauperum Chriſti collegio. Siquidem urgebat cor ipſius perfectionis illius appetitus, quam ineſſe ſciebat voluntariæ paupertati; quoniam aliquando monſtratum erat ei à Domino, quàm ſecura ſit coram diſtricti Judicis examine paupertas aſſiſtenti.

F

ut juxta viſionem ei antea oſtenſam,

52 Nempe cum quadam vice in viſione ſe coram tribunali Chriſti putaret aſſiſtere, immenſam illic judicandorum & cum Chriſto judicantium vidit adeſſe multitudinem. Ipſe autem inter alios judicandus, dum ſibi de nullo crimine conſcius, ſecurus & innocens putaret evadere, quidam à latere Judicis extenſa verſus eum manu talibus alloquitur: Tu, qui adſtas, dic, quid aliquando pro Domino reliquiſti? Exterruit eum tam diſtrictum interrogationis examen; quoniam, quid ad interrogata reſponderet, non habuit; ſicque viſio illa diſparuit. Hinc ergo admonitus, magis optabat euangelizare paupertatis faſtigium, niſi voluntatis ſegnities impediret.

voluntarium paupertatis jugum ſubiret,

53 Itaque, ſicut memoratum eſt, dum jam penè de eccleſia ſe ipſum redarguens & mœſtus abſcederet, ſubvertit fundamenta cordis ejus il le, qui humilia reſpicit: & obortis lacrymis ac reſolutus ſpiritu, ſe totum coram Domino cœpit effundere; & contrita eſt omnis illa durities in ſpiritu vehementi, ut ſuave jugum Chriſti, quod paulo antè graviſſimum æſtimarat, jam computrefa-

A trefactum à facie olei, leve per omnia fieret & jucundum. Surgens igitur in illius fervoris impetu, & ad ipsum F. Reginaldum properanter accedens, votum emisit: moxque ad me rediens, dum in angelico ipsius vultu lacrymarum considerarem vestigia, & unde veniret, perquirerem, respondit: Votum vovi Domino & solvam. Distulimus tamen usque ad Quadragesimæ tempus tirocinium nostrum, lucrati interim unum è sociis, F. Leonem, qui F. Henrico postmodum successit in officio Prioratûs.

& secum Ordinem Prædicatorum ingrederetur.

54 Veniente itaque die, quo cinerum impositione suæ fideles admonentur originis & reversionis in cinerem, disposuimus & nos congruo ad pœnitendum exordio, quod Domino voveramus, implere, ignorantibus tamen adhuc sociis ejusdem nobiscum hospitii. Unde cum F. Henricus egrederetur hospitio, & unus sociorum requireret, Domine Henrice, quo itis? Vado, inquit, in Bethaniam. Quod ille verbum non tunc quidem, sed facti postmodum explicatione, quid sibi voluerit, intellexit, cum ipsum Bethaniam, quod est interpretatum DOMUS OBEDIENTIÆ, videret ingressum. Convenientes igitur nos tres ad sanctum Jacobum, Fratribus jam decantantibus IMMUTEMUR HABITU, nos in medium eorum improvisè quidem, sed opportunè advenimus, & confestim veterem hominem exuentes, ibidem novum induimus; ut quod illi voce psallebant, in nobis opere compleretur *d*.

d

Henricus ille; insignibus gratiæ

55 Hic est F. Henricus, cui multam atque mirabilem in verbo suo ad clerum Parisiensem Dominus largitus est gratiam, cujus sermo nimis efficax audientium corda violentissimè penetrabat. Non est visus ante ipsum nostræ recordationis temporibus apud Parisius in audientia omnis cleri tam juvenis, tam facundus, tam gratiosus per omnia prædicator. Et quidem in hoc vas electionis multa contulerat Deus gratiarum insignia: erat nempe obedientiâ promptus, patientiâ fitmus, mansuetudine placidus, hilaritate gratus, caritate diffusus. Nec deerat ei morum honestas, cordis sanctitas, & in carne virginali integritas: quippe qui in omni vita sua mulierem impudicam cordis intentione non vidit, nec contigit.

C

ac naturæ dotibus prædituſ,

56 Inerat ei sermonis modestia, linguæ facundia, acumen ingenii, gratia faciei, personæ venustas, scribendi habilitas, dictandi peritia, vocis angelicæ melodia. Numquam tristem, numquam turbulentum aspiceres. Semper æquanimis, semper hilaris. Licentiaverat eum ab austeritatis rigore justitia, totumque sibi eum vendicaverat misericordia. Tanta cordibus felicitate omnium influebat, tam se cunctis exhibuit socialem, ut, si cum eo conversareris ad modicum, dilectum te ab ipso præ omnibus æstimares. Et necesse fuit, ut, quem perfuderat Deus gratiâ, ab omnibus amaretur. Et cum in prædictis omnibus sic excelleret, ut singulariter bonus in quacumque gratia videretur, de iis tamen nesciebat extolli: à Christo enim didicerat esse mitis & humilis.

quem amici ab Ordine retrahere cœlitus prohibentur,

57 Post ingressum F. Henrici vir ille sanctus, qui ipsum nutriverat cum duobus aliis ejusdem ecclesiæ spiritualibus & bonis viris, qui tres eum grandi affectu dilexerant, gravissimè sunt turbati, ignorantes novam adhuc eis Religionem, & quasi perditum tantæ spei juvenem æstimantes. Igitur in hoc penè convenerant, ut aliqui vel aliquis eorum vadens Parisius, ipsum ab hac indiscretione, ut videbatur, averteret atque retraheret. Tunc unus ex eis, Non sic, ait, præcipitanter agamus, sed noctem pari voto cum orationibus peragamus, postulantes, ut suum nobis super hac re Dominus beneplacitum aperire dignetur. Venit nox; & orantibus eis, vocem de sublimi sonantem unus eorum audivit: A Domino factum est istud, & non poterit immutari. Itaque hac revelatione divina facti certissimi, jam non amplius turbabantur; sed scribentes ei Parisius, ut perseveraret, fiducialiter hortabantur, insinuantes ei revelationis hujus modum & ordinem: quas litteras pietate plenas, suaves & melleas ego legi.

EX MS.

postmodum fuit Prior Colonienſis, e

58 Missus autem pro Priore Coloniam *e*, quàm copiosum ibidem & uberem manipulum animarum in virginibus, in viduis, & verè pœnitentibus per assiduam prædicationem lucrifaceret Christo, quam etiam diligenter ignem, quem Dominus venit mittere in terram, in cordibus multorum accenderit, & accensum nutrierit, tota adhuc clamat Colonia. Nomen Jesu admonere consueverat omni reverentia cultuque dignissimum; nomen, inquam, quod est super omne nomen, in tantum, ut usque hodie, cum in ecclesia aut prædicatione sacrandum hoc nomen sonuerit, multorum cordium ad alicujus exhibitionem reverentiæ confestim expergefiat devotio.

E

& post felicem mortem ſ

59 Tandem completo felicis vitæ cursu, præsentibus Fratribus & orantibus, sancto fine quievit in Domino. Sed ante egressum animæ, cum extremæ Inunctionis eidem exhiberentur officia, ipse velut unus ex Fratribus litanias & suffragia vivaciter perorabat, & completo illo officio, devotis verbis Fratres admonens, uberes eos provocavit ad lacrymas. Quanti autem in ejus morte fletus, quot viduarum & virginum singultus & gemitus, quot Fratrum & amicorum suspiria, quis enumeret? Multa quidem dè ipso mens suggerit; sed ne fortè nimis in longum pergat oratio, unum saltem ex iis, quod post mortem ejus [inter] plura per veritatem confessionis, & à personis sanctis & fidelibus intellexi, commemorare sufficiat.

juxta pactum cum pia matrona initum

60 Fuit in civitate Colonia venerabilis quædam matrona, quæ, dum ipsum F. Henricum adhuc viventem mira devotione diligeret, aliquando precabatur eum, ut sponderet ei post mortem apparere velle, si tamen ipse primitus moreretur. Acquievit ille precibus postulantis, si tamen divinæ foret placitum voluntati. Defuncto igitur eo, præstolabatur, & graviter æstuabat videre promissum: & tunc quoque quadam pulsari consueverat tentationis molestia, ut circa fidem graves inquietudines ab adversario pateretur; an scilicet post hanc vitam redigerentur in nihilum, an viverent, animæ defunctorum. Sed exspectanti diutius & desideranti, nihil apparuit. Itaque gravius invalescebat tentatio, & dicebat illa in corde suo: Si quid de futura vita, quod nobis annuntiatur, veritatis haberet, is, quem tanto venerabar affectu, me jam sanè certificasse debuerat.

F

prius cuidam religioso viro

61 Dum sic affligeretur & in corde tabesceret, ecce cuidam viro religioso F. Henricus apparuit, & dixit ei: Vade ad matronam illam, proprio eam vocans nomine, quod videlicet nomen usque tunc vir ille nescierat, quia mutatum ab infantilibus annis ex quadam delicatione * vocabulum, vero nomini, in baptismate dato, præjudicaverat; quod tunc primùm vir ille, F. Henrico sibi declarante & exponente, cognovit. Vade, inquit, ad eam, & cum ipsam pro me salutaveris, dices

* *al.* devotione

EX MS. dices ei : Hæc & hæc opera facere consueviſti. Non ſic amodò facies ; ſed talem & talem modum obſervabis in eis. Erant autem eadem opera ſic occulta, ut præter eam nullus hominum noſſet. Dum hæc itaque loqueretur, advertit ille vir bonus gemmam in pectore claram nimis & fulgidam, & quemdam murum ante faciem ejus lapidibus pretioſis intextum, quem multo contemplabatur intuitu, dixitque ei : Quid ſibi vult, domine mi, gemma hæc in pectore veſtro tam fulgida, & murus iſte tam pretioſus ? At ille : Hæc gemma munditiei mei cordis indicium eſt, quam habebam in ſeculo ; & dum eam reſpicio, multa conſolatione perfundor. Hic quoque murus pars illa eſt in ædificio Domini, quam adhuc vivens conſilio, prædicatione, & confeſſione conſtruxi.

glorioſus apparuit,

62 Interea ſupervenit regina cæli, mater miſericordiæ, virgo Maria ; & ea appropinquante, dixit F. Henricus ad hominem : Hæc eſt domina mea, Salvatoris Mater, quæ me in ſuum famulatum elegit. Penſa, quantum mihi ſit refrigerium in ipſius conſortio. Hæc cum dixiſſet, confeſtim aſſociatus ei, cum ipſa diſceſſit. Venit itaque vir ille bonus, & eidem matronæ revelavit cuncta per ordinem, prodens ei quædam ſuorum operum, maximè ſecretorum, manifeſta inter ſigna, quorum relatione veritas probaretur. Illa verò, multa conſolatione recepta, à ſuæ tentationis æſtu relevata eſt. Sed fortiùs conſolabatur eam quiddam, quod per ſe poſtmodum meruit experiri.

ac dein eidem matronæ ſe videndum præbuit.

63 Denique dum aliquando reclinata ſuper arcam quamdam in thalamo domus ſuæ litteras, à F Henrico ſibi quondam tranſmiſſas, cum pia delectatione relegeret, occurrit in eiſdem litteris verbum quoddam, cujus ſecundùm Latinam interpretationem hæc erat ſententia : Super Jeſu dulce pectus recumbite, & animæ noſtræ ſitim exſtinguite. Cujus verbi commemoratione ſuccenſa, veluti ſi illud ex ore viventis & præſentis adhuc exciperet, rapta eſt in ſpiritu, viditque, ſe ab una parte juxta pectus Jeſu Chriſti aſſiſtere, & F. Henricum ab altera : in quo raptu tam profundum tamque mirificum experta eſt divinæ conſolationis guſtum, ut inebriata prorſus tam immenſo ſalutaris influxionis irriguo, præſentes ancillas domûs & vociferantes ipſam, quatenus ad mariti præſtolantis menſam feſtina veniret, minimè perſenſiſſet, quouſque ab hujuſcemodi melliflua ſpiritûs debriatione reverſa, ſenſibus reddita eſt. His de F. Henrico commemoratis, jam reſidua proſequamur.

ANNOTATA.

a *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 93 *legit* bajulum, *per quam vocem ibidem in notis intelligit* tutorem, myſtagogum, ceu penes quem erat cura & educatio ſodalium. *Non ſatis apparet, utra lectio ſit præferenda.*

b *Præ modeſtia B. Jordanus illam viſionem de ſe & F. Henrico clarè interpretari non audet ; ſed Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 3 *cap.* 4 *eam de eodem Beato exponit.*

c *Trajectum inferius eſt urbs Belgii in regione Batavorum, quam nunc communiter Ultrajectum & vernaculè* Utrecht *vocamus, ut diſtinguatur à Trajecto ſuperiore, alia Belgii civitate, quæ vulgo Trajectum ad Moſam & Belgicè* Maeſtricht *appellatur.*

d *Ex his temporis circumſtantiis colligimus, B. Jordanum cum F. Henrico & F. Leone veſtem Ordinis induiſſe die* 12 *Februarii, anno* 1220, *in quam illo anno dies cinerum incidebat.* D

e *In Vitis Fratrum part.* 4 *cap.* 13 § 3 *dicitur hic Henricus fuiſſe* primus Colonienſis Prior, *quod Ordinis cœnobium anno* 1224 *erectum eſt, ut Echardus affirmat.*

CAPUT IV.

Duo prima Ordinis Capitula generalia, Sancti felix obitus, honorificæ exſequiæ, quædam miracula, & eximiæ virtutes.

ANno Domini MCCXX primum Capitulum generale hujus Ordinis Bononiæ celebratum eſt, cui ipſe ego interfui, miſſus de Pariſius cum tribus Fratribus, eo quod magiſter Dominicus mandaſſet per litteras ſuas, quatuor Fratres de eadem domo Pariſienſi ad Bononienſem ſibi mitti. Sed cum mitterer, nondum duos menſes in Ordine peregeram. In eodem Capitulo de communi Fratrum conſenſu ſtatutum eſt, generale Capitulum uno anno Bononiæ, altero verò Pariſius celebrari ; ita tamen, ut proximo futuro anno apud Bononiam ageretur. Tunc etiam ordinatum eſt, ne poſſeſſiones vel redditus de cetero tenerent Fratres noſtri ; ſed & iis renuntiarent, quos habuerant in partibus Tholoſanis. Alia quoque plura ibi conſtituta ſunt, quæ uſque hodie obſervantur. E

Narrat B. Jordanus, qui primo capitulo anni 1220 *interfuit,*

65 Anno Domini MCCXXI in generali Capitulo Bononienſi viſum eſt eis, mihi officium Prioratûs ſuper provinciam Lombardiæ primùm imponere, cum anni ſpatium peregiſſem in Ordine, necdum fixis, quemadmodum oportuit, in altum radicibus, ut regendis aliis antè præficerer, quàm meam imperfectionem regere didiciſſem. In ipſo Capitulo quoque Conventus Fratrum in Angliam cum F. Gilberto Priore tranſmiſſus eſt. Huic ego Capitulo minimè interfui. F

& ab altero ſequentis anni abſuit,

66 Intraverat autem tunc temporis Pariſius F. Everardus, archidiaconus Lingonienſis *a*, vir multarum virtutum, opere ſtrenuus, conſilio providus : qui cum eſſet auctoritatis eximiæ, quanto fuerat notus in ſeculo, tanto plures aſſumpto paupertatis ædificavit exemplo. Hic mecum, ituro in Lombardiam, quem tenero diligere videbatur affectu, iter arripuit, deſiderans videre magiſtrum Dominicum ; & per omnes partes Galliæ & Burgundiæ, per quas tranſitus nobis erat, in quibus ipſe fuerat aliquando notiſſimus, Chriſtum egenum & pauperem in corpore ſuo circumferens, tandem infirmitate corripitur, & apud Loſſanam *b*, ubi aliquando fuerat electus epiſcopus, ſed acceptare renuerat, vitam hanc ærumnoſam & flebilem, feſtino quidem, ſed omnino felici fine, complevit.

quàm ſecurè F. Everardus, Ordinem Prædicatorum non diu ingreſſus, a

b

67 Paululùm verò antequam moreretur, cum jam certum ipſi obitum phyſicorum pronuntiaret ſententia ; ſed hoc ipſum celaretur ab eo, dixit mihi : Si moriturus ſum medicorum judicio, quare mihi non dicitur ? Celetur ab eis mors, quibus eſt amara mortis memoria. Ego morte non terreor. Nihil ei timendum, qui, ſi terreſtris domus

ex hac vita migraverit,

A domus hujus miſeræ carnis ſubruitur, domum non manufactam, æternam in cælo felici commutatione conſolationem exſpectat. Defunctus eſt igitur, commendans ibidem terræ corpuſculum, ſpiritum Creatori. Felicis autem defunctionis ejus hoc mihi laudabile fuit indicium, quod in exitu ſpiritus ejus, cum me ad dolorem cordis & turbationem ſpiritûs crederem excitari, quadam econtra devotione atque jucunda hilaritate perfuſus, ut jam minimè flendum eum, qui migraſſet ad gaudia, teſtimonio conſcientiæ commoverer *c*.

c

& deinde refert monita S. Dominici ægrotantis

68 Interim apud Bononiam magiſter Dominicus, appropinquante ſuæ peregrinationis termino, cœpit graviter ægrotare, & in ipſo ſuæ ægritudinis lectulo duodecim de Fratribus diſcretioribus advocans, cœpit ad fervorem, & ad promotionem Ordinis ac perſeverantiam ſanctitatis hortari, admonens feminarum, maximè juvencularum, ſuſpecta vitare conſortia, quoniam hoc genus illecebroſum eſt nimis & efficax illaqueandis animabus, nondum ad purum excoctis. En, inquit, uſque ad hanc horam in carnis incorruptione miſericordia me divina ſervavit; non tamen hanc me imperfectionem evaſiſſe confiteor, quin magis me afficerent juvencularum colloquia, quam vetularum affatus *d*.

B

d

ejuſque mortem,

69 Ante mortem quoque ſuam dixit Fratribus confidenter, quod defunctum eum utiliorem forent habituri, quam vivum: ſciebat nimirum, cuinam credidiſſet ſui laboris & uberis vitæ depoſitum, non diffidens, ſibi coronam de reliquo eſſe repoſitam juſtitiæ, qua percepta, tantò fieret ad impetrandum potentior, quanto in potentias Domini jam ſecurior introiſſet. Itaque invaleſcente magis infirmitatum anguſtia, denique febribus ſimul laborabat & fluxu. Tandem pia illa anima carne ſoluta eſt, pergens ad Dominum, qui eam dederat, & lugubrem incolatum in cæleſtis habitationis perenni conſolatione commutans.

quæ eodem tempore Fratri Gualæ revelata fuit.

e

C

f

70 Eodem die, eademque hora defunctionis ipſius F. Guala *e* Prior Brixienſis, poſtmodum autem civitatis ejuſdem epiſcopus, in loco campanilis Fratrum in Brixia reclinatus obdormierat levi ſomno, viditque aperturam quamdam in cælo præfulgidam, per quam in terram ſcala aurea deſcendebat, cujus ſummitatem Jeſus Chriſtus una parte tenebat, & glorioſa Mater ipſius alteram *f*. Poſitus eſt igitur in imo ſcalæ Frater quidam, cujus non agnoſcebat vultum, quem cucullâ tectum habebat, ut moris eſt noſtros mortuos ſepeliri; & hic ſuper cathedram erat ſedens: ſcalam autem ſurſum trahebat Chriſtus Dominus & Mater ejus, quouſque ad ſummum uſque pervenit, qui in imo ſcalæ fuerat collocatus; iſque demum, cum receptus fuiſſet in cælum, clauſa eſt illa apertura cæli præfulgida, nec quidquam ultra comparuit. Frater igitur, qui hanc viderat, paulo poſt cum veniſſet Bononiam, comperit, eadem die, atque ipſa diei hora defunctum fuiſſe ſervum Chriſti Dominicum, ſicut, ipſo nobis narrante, didicimus.

Exſequiis ejus honorificè celebratis,

71 Sed adhuc pauliſper ad beati Viri venerabiles redeamus exſequias. Diebus igitur defunctionis ſuæ contigit, ordinante Deo, venerabilem patrem Oſtienſem epiſcopum, ſedis Apoſtolicæ tunc temporis in Lombardia legatum, poſtmodum verò Romanæ Sedis ſummum Pontificem, Papam Gregorium veniſſe Bononiam, ratione cujus multi magni viri, & eccleſiarum prælati præſentes tunc aderant; qui, cognito magiſtri Dominici ab hac vita deceſſu, præſens advenit (quippe qui valde familiariter eum noverat, & multo dilexerat amoris affectu, ſciens Virum juſtum & ſanctum) ejuſque ſepulturæ per ſemetipſum explevit officium, multis ibidem præſentibus, in quorum cordibus felix beati Viri tranſitus & manifeſta cunctis ſanctitas, quam hic vivens habuerat, ſtola quoque immortalitatis æternæ, quam eum percepiſſe jam adſtantium conſcientiæ teſtabantur, deſpectum ſeculi loquebantur, dum in eiſdem exſequiis conſiderandum occurreret, quam ſit ſecurum ſupernæ illius habitationis, & æternæ requiei locum, vitæ præſentis deſpectione mereri, & vilitate converſationis hanc mortem ſibi conquirere pretioſam. EX MS.

ſimplicitas Fratrum occultavit prima mortui Sancti beneficia, ægris collata,

72 Itaque expergefacta eſt devotio vulgi, reverentia populorum, & accurrentes multi, qui diverſis infirmitatum quarumcumque premebantur moleſtiis, ibique permanentes diebus ac noctibus, fatebantur omninò, percepiſſe ſe remedia ſanitatum, & curationum ſuarum teſtimonia deferebant, ſuſpendentes ad tumulum beati Viri cereas oculorum, manuum, pedum, ceterorumve membrorum effigies; prout varia fuit eorum infirmitas, & corporum ſeu rerum multifariè reddita valetudo. Sed inter hæc vix erat è Fratribus, qui huic divinæ gratiæ condigna gratiarum occurreret actione: ſiquidem viſum eſt pleriſque non debere recitari * miracula, ne ſub velamento pietatis, quæſtûs maculam incurrerent; ſicque dum propriam opinionem inconſiderata ſanctitate celarent, communem Eccleſiæ neglexere profectum, & gloriam ſepelivere divinam. E

* *al.* recèptari

quorum défectu B. Jordanus memorat pauca,

73 Conſtat tamen, eum etiam in hac vita poſitum certis fulſiſſe virtutibus, coruſcaſſe miraculis; & ex iis plura audivimus, ſed ob diverſitatem narrantium ſcripto mandata non ſunt, ne fortè, dum res geſta ordine deſcriberetur incerto, incertum generaret legentibus intellectum. Libet tamen quædam eorum, prout certiùs innotuerunt nobis, advertere. Cum eſſet aliquando Romæ, quidam domini Stephani Cardinalis de Foſſâ-nova conſanguineus adoleſcens, dum inſideret equo, & incautè laſciviens curſu ferretur præcipiti, lapſus graviſſimè deferebatur cum lacrymis, quem vix ſemivivum vel forte jam indubitanter exanimem inter mortuos æſtimabant. Cumque circa illum * mœror & ululatus increſceret, affuit ibidem beatus Dominicus, & cum ipſo F. Tancredus *g*, vir bonus & fervidus, Prior aliquando Romanus, cujus revelatione * hæc didiciti, qui dixit ad eum: Videſne circumſtantium ululatum? Quare diſſimulas? Cur non interpellas Dominum? Ubi nunc compaſſio tua ad proximos? Ubi ad Deum fiducia cordis tui? Commotus igitur exhortatione Fratris, & victus æſtuantis compaſſionis affectu, aſportatum juvenem in conclavi virtute precum ſuarum refocillavit ad vitam, & palàm cunctis eduxit incolumem. F

* *al.* defunctum

g

* *al.* relatione

ſed inſignia, viventis miracula,

h

74 Retulit quoque mihi F. Bertrandus *h*, de quo tranſmiſſo Pariſius ſuperiùs facta eſt mentio, quod cum aliquando unà cum ipſo iter ageret, & gravis ſuper eos intemperies aëris oriretur, jamque pluviarum inundatio multa terram infunderet, facto ſigno crucis, magiſter Dominicus ſic ante ſe depulit omnem ejuſdem inundationis eluviem, ut gradientibus eis, dum ſemper coram ſe viderent ad trium cubitorum ſpatium ſtillicidia denſè ſtillantia ſuper terram, nec una quidem gutta vel fimbriam veſtimentorum ejus contingeret. De curationibus etiam infirmitatum plu-

EX MS. * *al.* valida argumenta

ra nobis innotuerunt, quæ ad præſens ſcripto mandata non ſunt, ejus ſanctitatis inſignia *.

quibus tamen præfert

75 Ceterùm quod ipſis fulgentius eſt magnificentiuſque miraculis, tanta morum honeſtate pollebat, tanto divini fervoris impetu ferebatur, ut ipſum eſſe vas honoris & gratiæ, vas ornatum omni lapide pretioſo haud dubium probaretur. Inerat ei firma valde mentis æqualitas, niſi cum ad compaſſionem & miſericordiam turbaretur. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, placidam interioris hominis compoſitionem manifeſtâ deforis benignitate ac vultûs hilaritate prodebat, nec aliquatenus acquieſcebat iraſci. Tantam autem ſervabat in iis, quæ ſecundùm Deum rationabiliter fieri concepiſſet, conſtantiam, ut vix aut numquam ſemel enuntiatum cum digna deliberatione ſermonem acquieſceret immutare. Et cum multa in ejus facie, ſicut commemoratum eſt, de bono conſcientiæ teſtimonio ſemper eluceret hilaritas, lux tamen vultûs ejus non cadebat in terram. Denique per hanc omnium ſibi facilè vendicabat amorem, omnium ſine difficultate, mox ut eum aſpicerent, illabebatur affectibus.

B

eximiam vitæ ſanctitatem

76 Ubicumque verſaretur, ſive in via cum ſociis, aut in domo cum hoſpite, reliquaque familia, aut inter magnates & principes & prælatos, ſemper ædificatoriis affluebat ſermonibus, abundabat exemplis, quibus ad Dei amorem, ſeculive contemptum audientium animi flecterentur. Ubique virum Euangelicum verbo ſe exhibebat & opere. Tempore diurno cum Fratribus ſociiſve nemo communior, nemo jucundior: nocturnis horis nemo vigiliis & obſecrationibus per omnem modum inſtantior. Ad veſperum demorabatur fletus, & ad matutinum lætitia. Diem impartiebatur proximis, noctem Deo, ſciens, quoniam in die mandavit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte canticum ejus. Flebat autem uberrimè atque creberrimè, & fuerunt ei lacrymæ ſuæ panes die ac nocte; die quidem tunc magis, cum Miſſarum crebra ſibi & quotidiana celebraret ſolennia; nocte verò, cum ſuper omnes infatigabilibus excubaret vigiliis.

& varias illius virtutes,

C

77 Erat ei pernoctandi in eccleſiis creberrima conſuetudo uſque adeo, ut vix aut rarò certum, ad quieſcendum, lectulum habere videretur. Orabat igitur noctibus, & perſeverabat vigilans, quantum à fragilitate corporis extorquere potuiſſet; & cum tandem laſſitudine ſuccedente, & lenteſcente ſpiritu, ſomni interpellaret neceſſitas, ſive ante altare, ſeu alio quocumque loco, aut certè ſuper lapidem, inſtar patriarchæ Jacob, capite reclinato, paululum requieſcens rurſus evigilabat ad ſpiritum, orationiſque fervorem. Omnes homines largo excipiebat caritatis ſinu; & cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus ſibi proprium vendicabat, affluens pietate, & ſe totum in proximorum curam ac miſerorum compaſſionem effundens. Hoc etiam cunctis eum faciebat gratiſſimum, quod ſimplici gradiens via, nullum umquam in verbo vel opere duplicitatis ac fictionis prætendebat veſtigium. Verus erat paupertatis amator, vilibus utens indumentis, & in cibo ſimul ac potu modum temperatiſſimum obſervabat, delicata vitans, & libenter ſimplici pulmento contentus, habens firmum ſuæ carnis imperium, & utens vino ſic temperatè limphato, ut neceſſitudini ſatisfaciens corporali, numquam ſubtilem ejus ſpiritum ac tenuem hebetaret.

78 Quis hujus hominis uſquequaque virtutem imitari ſufficiat? Mirari poſſumus, & ipſius exemplo penſare noſtri temporis inertiam. Poſſe verò, quod ille potuit, non humanæ virtutis, ſed ſingularis eſt gratiæ, niſi quem fortè miſerans Dei bonitas in ſimile dignata fuerit prorogare ſanctitatis faſtigium. Sed ad hoc quis idoneus? Imitemur tamen, Fratres, ut poſſumus, paterna veſtigia, ſimul & agamus gratias Redemptori, qui talem in via hac, qua ambulamus, ducem exhibuit ſervis ſuis, per eum nos in hujus converſationis lucem regenerans; & deprecemur miſericordiarum Patrem, ut illo nos regente ſpiritu, quo filii Dei aguntur, per terminos, quos poſuerunt patres noſtri, ad eamdem metam perpetuæ felicitatis & æternæ beatitudinis, ad quam ille ſine fine felix intravit, nos quoque indeflexo tramite pertingere mereamur.

D

quas meritis laudibus extollit.

ANNOTATA.

a *Lingones, urbs Galliæ, vernaculè* Langres *in Campania provincia, cujus incolæ plerumque Lingonenſes appellantur.*

E

b Lauſonium *ſeu Lauſanna, vulgo* Lauſanne, *urbs Helvetiæ, in qua olim epiſcopus degebat. Sed cum jam civitas illa hæreticis ſubſit, ſedes epiſcopalis Friburgum tranſlata eſt.*

c *Hæc pia ac tranquilla Everardi mors in Vitis Fratrum part.* 5 *cap.* 2 *etiam refertur.*

d *Ultima illa periodus jam ab anno* 1242 *deleri juſſa eſt, ut* § 1 *Commentarii prævii monuimus, & ex hac ibidem* § 5 *antiquitatem codicis noſtri Uxamenſis collegimus.*

e *Hic F. Guala anno* 1229 *ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Brixienſem evectus eſt, eamque ſolitariæ vitæ amore relinquens, anno* 1244 *inter monachos Vallumbroſanos ſpiritum exhalavit, ut tradit Ughellus, apud quem in editione Veneta Italiæ ſacræ tomo* 4 *col.* 547 *breve hujus pii viri elogium legi poteſt.*

f *Hæc in editione Echardi ſic leguntur:* Viditque velut aperturam quamdam in cælo, per quam duæ ſcalæ candidæ deſcendebant, quarum unam Chriſtus in ſummitate tenebat, alteram Mater ejus, & per utraſque angeli deſcendentes & aſcendentes diſcurrebant.

g *In Vitis Fratrum part.* 4 *cap.* 13 *narratur mira vocatio hujus Tancredi ad Ordinem Prædicatorum. Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 90 *& ſequente plura de illo habet, eumque ab alio homonymo diſtinguit.*

F

h *Is eſt F. Bertrandus, cognomento de Garriga, de quo laudatum Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 16 *in notis conſule.*

CAPUT V.

Mira F. Bernardi energumeni hiſtoria, honorifica corporis S. Dominici elevatio ſeu tranſlatio, & diverſa miracula eo tempore per interceſſionem ejuſdem Sancti patrata.

Cum B. Jordanus provinciam Lombardiæ viſitaret,

JAm exactis iis, quæ de temporibus magiſtri Dominici memoranda fuerunt, convenienter de quibuſdam geſtis poſtmodum advertendum. Itaque defuncto apud Loſannam, ut dictum eſt, F. Everardo, ego procedens, Lombardiam intravi,

A vi, injunctum mihi per illam provinciam miniſterium peracturus. Erat autem tunc temporis Frater quidam, Bernardus nomine, Bononiæ, qui obſeſſus acerrimo cruciabatur dæmonio, in tantum, ut die noctuque furiis exagitaretur horrendis, & ſupra modum omne Fratrum exturbaret collegium: quam tribulationem haud dubium operandæ patientiæ ſervorum ſuorum cauſâ divina miſericordia providerat.

invenit Bononiæ Fratrem obſeſſum à dæmone,

80 Sed referam, quo ordine Fratri huic tale flagellum evenerit: poſt ingreſſum enim ſuum ad nos, crebrò peccatorum ſuorum doloribus ſtimulatus, deſiderabat à Domino aliquod genus infligi purgationis. Suggerebatur igitur cordi ejus frequentiùs, an vellet affligi obſeſſione per dæmonem; & horrebat animus, nec poterat conſentire. Tandem poſt multas deliberationes, dum quadam vice ſuis offenſis eſſet graviùs indignatus, aſſenſit animo, ut corpus ejus operandæ purgationis cauſâ dæmoni traderetur, ut ipſe mihi perhibuit. Et ſic confeſtim factum eſt, ut idem, quod
B corde conceperat, permittente Deo, perficeretur opere.

qui interdum eruditum ſacræ Scripturæ interpretem agebat,

81 Multa miranda per os ejuſdem dæmon evomuit. Interdum quoque, licet obſeſſus ille non foret in theologia peritus, & ſacrarum velut inſcius Scripturarum, adeo tamen profundas per os ejus de Scripturis ſanctis eliciebat ſententias, ut hujuſmodi etiam per Auguſtinum edita laudabilia meritò cenſerentur. Gloriabatur autem quàm plurimùm (ſed ſuggerente ſuperbia) ſi quis aurem ſuis ſermonibus inclinaret. Interdum hanc, ut recolo, conditionem mihi exhibuit, ut à prædicatione deſiſterem, & ipſe à Fratrum omni tentatione ceſſaret. Cui ego: Abſit, ut fœdus cum
a morte ineam, aut pactum faciam cum inferno *a*. Tuis tentationibus, te nolente, Fratres proficient, & ad vitam gratiæ convaleſcent, quia tentatio eſt vita hominis ſuper terram.

ac inter alias fraudes

82 Nitebatur autem, ſub quadam fraudulenta palliatione verborum, crebrò aliquod in cordibus noſtris ſuæ nequitiæ ſeminare veſtigium; quod ego dum adverterem, dixi ei: Ut quid nobis toties ingeminas dolos tuos? Non ignoramus cogitationes tuas. At ille: Et ego cognovi figmentum tuum: quod ſemel oblatum tibi reſpuis &
C contemnis, tandem mea ſupplantatus improbitate facilè & gratanter admittes. Audiant hoc milites Chriſti, quibus non eſt colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes & poteſtates tenebrarum harum, contra ſpiritualia tela nequitiæ in cæleſtibus, ut diſcant ex ipſorum hoſtium ſedulitate continua ſuum econtra continuare fervorem, & vitare ſpiritus in ſe torpentis ignaviam.

corpus obſeſſi ſuavi odore perfundebat,

83 Interdum quoque, quod amplius eſt, tam efficacibus utebatur, velut in modum prædicationis, ſermonibus, ut ipſo pronuntiationis modo ac pietate, ſimul & profunditate verborum uberes elicuerit lacrymas de cordibus auditorum. Mirum in modum & Fratris ipſius obſeſſi corpus ſuaviſſimis aliquando ſuper omnem humanam confectionem perfudit odoribus, idemque tentationis genus mihi in memetipſo nequiter intulit, ſimulans, ſe torqueri graviter eiſdem odoramentis, velut ab angelo cælitus procuratis, cum ipſe foret omnino, per quem ad ſuſcitandam temerariam ſanctitatis præſumptionem hujuſmodi tendebantur inſidiæ.

84 Denique dum quadam vice Fratrem illum, nobis præſentibus, graviter afflixiſſet, cœpit ſimulare turbationem gravi voce, & dicere: Ecce odor, ecce odor, ecce odor. Et poſt puſillum effuſa ſuper ipſum Fratrem odoris illius ſuavitate, horrorem & deſpectum ſe pati vultu ſimul ac voce ſimulatoriè demonſtravit, dixitque mihi: Scitiſne, quid modò abhorrui? Ecce angelus hujus Fratris ſuaviſſimis eum conſolatus odoribus advenit, & in hac ejus conſolatione grave mihi tormentum incuſſit. Sed ecce profero tibi de theſauris meis alterius modi odoramenta, quibus ego viſitare conſuevi: moxque ut verbum protulit, ſulphureis aërem reſperſit fœtoribus, intendens eorumdem ſucceſſione, præcedentis illius ſuavitatis palliare fallaciam. *EX MS. eum ab angelo ejus afferri fingens,*

85 Igitur cum & mihi feciſſet ſimilia, ego multa perplexus ambiguitate, diffidebam quidem de meritis; ſed tamen hæſitabam incertus, quocumque pergerem. Mirâ circumfuſus fragrantiâ, vix ipſas manus audebam exſerere, veritus eam, de qua nondum conſcius eram, perdere ſanctitatem. Si geſtarem calicem, ut interdum fieri ſolet, pro hoſtia dominici Corporis deferenda, tanta de ipſo calice mihi videbatur prodire ſuavitas, ut totus poſſem præ immenſitate tantæ dulcedinis immutari. Sed non paſſus eſt Spiritus veritatis, maligni ſpiritus in longum durare fallacias. Nempe cum quadam die divina celebraturus in quodam loco, pſalmum iſtum JUDICA DOMINE NOCENTES ME, propulſandis tentationibus efficacem, cum aliqua attentione ſpiritûs perorarem, & jam iſtum verſiculum ruminarem OMNIA OSSA MEA DICENT; DOMINE, QUIS SIMILIS TIBI? repentè tanta ſuper me effuſa eſt odoriferi dulcoris immenſitas, ut revera viderentur omnes medullæ meorum oſſium irrigari. *& eâdem odoris fragrantiâ ipſum Jordanum imbuit,* E

86 Stupefactus ergo, tali plus ſolito raritate percuſſus, oravi ad Dominum, ut, ſi diabolicis hîc ageretur inſidiis, ſuâ gratiâ revelaret, nec jam calumniari ſineret pauperem à potente, cui aliunde certus non erat adjutor. Mox ut oravi ad Dominum (in ipſius laudem refero) tantam recepi ſpiritûs illuſtrationem intrinſecus, & tam indubitatum per infuſam veritatem plenæ ſecuritatis indicium, ut jam omnino non ambigerem, cuncta hæc fraudulenti hoſtis exſtitiſſe figmenta. Jamque ex tunc revelato iniquitatis arcano, cum Fratrem illum certum de diabolica tentatione feciſſem, ab utroque noſtrum ceſſavit illius odoris immiſſio, atque ex tunc mala loqui cœpit & turpia, qui prius ſermones devotione plenos nobis narrare conſueverat. Cui cum dicerem; Ubi nunc pulcri ſermones tui? reſpondit mihi: Manifeſtum eſt nunc meæ fraudis conſilium: manifeſtam jam volo exercere nequitiam. *qui poſt detectam dæmonis fallaciam* F

87 Hujus prædicti F. Bernardi tam fera vexatio, fuit occaſio, qua permoti antiphonam SALVE REGINA poſt Completorium decantandam inſtituimus apud Bononiam, qua de domo eadem per omnem poſtmodum Lombardiæ cœpit frequentari provinciam, & ſic poſtmodum per univerſum Ordinem hæc pia & ſalutaris invaluit conſuetudo. Quantas præconium venerandæ Matris Chriſti lacrymas devotionis excuſſit, quoties audientium pariter atque pſallentium liquefecit affectum, mollivit duritiem, & pium eorum cordibus invexit ardorem! An non credimus, Matrem Salvatoris noſtri talibus delectari laudibus, miſceri præconiis? Retulit mihi vir quidam religioſus & fide dignus, frequenter vidiſſe in ſpiritu Dei Fratres canentes EJA ERGO ADVOCATA NOSTRA, ipſam Matrem Dei ante Filii ſui proſterni præſentiam, & pro totius Ordinis conſervatione precari. Quod idcirco commemoratum *ea Antiphonam* ſalve Regina *in Ordinem induxit.*

EX MS. sit, ut legentium Fratrum devotio magis jam deinceps in laudem Virginis animetur.

Elevato S. Dominici corpore,

88 Quando corpus beati Dominici translatum fuit, cum palis ferreis vix fracto duro cæmento, cum difficultate magna elevato lapide, qui superpositus fuerat monumento, mirabilis & suavissimus odor de ipso monumento exivit, & talis, qui videbatur omnia aromata superare; nec odori alicujus rei humanæ similis videbatur: & odor non solùm erat in ossibus, capsa, & pulvere; verùm etiam in manibus eorum, qui supradicta tetigerant, vel aliquid de supradictis, per plures dies duravit.

Nicolaus quidam Anglus

89 Quidam scholaris, nomine Nicolaus de Bosco, Anglicus Wigornienſis diœcesis, Bononiæ commorans, quem dolor renum & genuum à festo sancti Michaëlis usque ad Pentecosten miserabiliter afflixerat, non poterat se erigere nec per domum ire, nisi sustentaretur baculis vel servientibus. Et tandem adeo gravata fuit infirmitas per quindecim dies, quod non poterat
B lectum exire; & coxa ejus sinistra sic erat attenuata, & carnibus evacuata, quod aliqua medicorum ope non poterat liberari; sed per varia medicamenta deteriùs sibi erat, ita quod de sanitate ejus amici sui & medici desperarent. Facto voto beato Dominico, statim restitutus est
b sanitati *b*.

& plures alii

90 Quædam puella, nomine Thomasina, filia Thomasini scriptoris, qui stat Bononiæ juxta
c curiam sancti Ambrosii *c*, per quindecim dies in maxilla sinistra gravi detenta fuit infirmitate, ita quod, rupta carne, multa sanies & putredo defluebat, nec poterat restingui aliqua re. Itaque timebant parentes ejus, quod non de facili sanaretur, & deformitatem incurreret valde magnam. Facto autem voto beato Dominico, sequenti mane, nullo appositio medicamine, ita fuit liberata, quod nec cicatrix, nec aliquod vestigium infirmitatis remansit, nisi quædam rubedo in maxilla, quæ nullam præbet deformitatem.

Quædam domina, nomine Gilla, uxor domini Marscoti, qui stat in strata Castillionis per octo annos & amplius in dextro latere à cingulo inferiùs omnes amiserat corporis sui vires, ita quod nec movere pedem nec tibiam poterat, nisi cum manibus sic moveret baculum. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberata.

C *tum viri, tum femina*

91 Quidam juvenis, nomine Manfredinus, de Mausolino, à festo sanctæ Agathæ usque ad
d festum diem post Pentecosten, vires omnium membrorum suorum amiserat, ita quod non sine baculo vel alio sustentamento ire poterat, nec super ancas *d* suas, sed supinus, nec in terra se ponere ad sedendum, nec etiam se erigere; & inflaturas habebat & tumores magnos & medicinas fecit, & nullis profuit, imo multum nocuit, & non poterat tibias attrahere, nisi manibus moveret, volveret, vel attraheret. Facto voto beato Dominico, restitutus est sanitati, ita quod eadem die propriis pedibus ambulavit XXVIII milliaria absque adminiculo vel auxilio alieno.

Quædam mulier, Gilla nomine, filia Joannis
e de Corviago, de castro Mansolini à carni-privio *e* usque ad tempus translationis corporis beati Dominici, infirma fuit in toto corpore, & infirmitate amisit brachium sinistrum penitus, ita quod non poterat de ipso aliquo modo se juvare, & facta minutione, sanguis nullo modo exivit, quia brachium erat aridum & mortuum, & insensibile, ita quod in minutione non sensit vulnus; & dictum brachium erat magis tenue, quia adeo D
attenuatum, scilicet in ægritudine. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit curata.

variis morbis afflicti,

92 Quidam puer, filius Jacobini Bonfantini, nomine Petriciolus, per duos annos ruptus est in inguine, ita quod intestinum defluebat in bursam testiculorum, & nulla medicorum ope sibi subveniri poterat. Facto voto beato Dominico ante translationem corporis, liberatus est.

Quædam mulier, Menecata nomine, filia Hugonis Massarii de Sesso, cui labium inferius ita ingrossatum fuit & quasi emortuum, quod absque maxima pœna comedere non poterat, nec bibere, nisi labium illud sustentaret; nec intelligibiles voces proferre poterat, cui & prædicta infirmitas per annum & quinque menses duraverat, facto voto beato Dominico, statim restituta est sanitati.

Quidam Geminianus nomine, filius Petri Bachalari, quadam infirmitate per quatuor annos & ultra detentus fuerat, ita quod ex capite ejus capilli ceciderant, & putredo sanguinea defluebat, nulla medicorum ope liberari poterat. Facto voto beato Dominico à matre sua, statim fuit liberatus. E

implorata Sancti istius intercessione

93 Quidam Cambius nomine de Barticoribus dum purgaret aream quamdam, arista guttur ejus intravit, & occasione illius aristæ per octo dies gravi dolore detentus, per quatuor dies nec comedere, nec bibere, nec intelligibiles voces proferre poterat, nec ei [ab] aliquo medico subveniri poterat. Facto autem voto beato Dominico, plenè statim fuit liberatus.

Quædam mulier, nomine Bona-filia, passa fuit malum fici *f* in naso & labio superiori per *f*
duos annos & amplius; & habebat nasum & labium grossum plus quam ovum gallinæ, & multùm fœtebat, ut nulla medicorum ope sibi subvenire poterat. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberata, ita quod vestigium infirmitatis aliquod in ipsius naso vel labio non remansit.

Quidam puer, nomine Petrinus, filius Gerardi Petrini de Tornello, per quindecim dies & amplius, gravissima fuit infirmitate detentus, & ab umbilico inferiùs usque ad pedes erat gravissimè inflatus, ita quod non poterat stare, nec aliquo modo se juvare; & ab omnibus pro mortuo habebatur. Facto voto beato Dominico, statim restitutus est sanitati. F

& voto facto,

94 Quædam mulier, Alda nomine, filia Bertæ Tuscæ, per quinque annos habebat scrofulas sub ascella dextra & glandulas, & circa mamillas in dextro latere vesicas multas, quæ saniem multam & putredinem emittebant; & multùm fœtebat, ita quod sibi abominabile videbatur, & multùm affligebat eam, ita quod non poterat super latus jacere. Facto voto beato Dominico, incontinenti liberata est.

Quidam puer, Rodulfus nomine, filius Hymeliæ, uxoris Ildebrandini Jucellini, detentus fuit gravi infirmitate, ita quod per octo dies nec comedit, nec mamillas sumpsit; & jam cor ejus quasi frigidum & aridum factum erat, & de ejus sanitate omnes penitus desperabant. Facto autem voto beato Dominico à parentibus, statim fuit liberatus.

Quidam puer, nomine Aimericus, per octo dies & amplius gravissima detentus fuit infirmitate, ita quod nec comedere, nec bibere poterat, nec loqui: & totum corpus ejus jam frigidum factum fuerat, & omnes de ejus sanitate penitus

A penitus desperabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

statim sanitatem mirabiliter recuperarunt.

95 Quædam mulier, nomine Cortesina, uxor Maynardi, per annum & dimidium & plus, gravissima infirmitate detenta fuit in omnibus membris suis, ita quod se juvare non poterat, nec aliquid operis exercere. Facto voto beato Dominico, statim fuit liberata.

Quidam nomine Marsilius de Suavitis, quem febris continua, & jugis dolor totius corporis, & præcipuè circa pectus, adeo afflixerat per sex dies, quod sumptâ Eucharistiâ & facto testamento, de sanitate ejus amici ejus penitus diffidebant; facto voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

Quidam, nomine Andulfus, de Mazanello, per unum mensem & amplius habuit gravissimam infirmitatem apostematis à latere dextro sub ascella, interiori parte, ita quod omnes, qui videbant, ipsum ad mortem judicabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit sanitati restitutus.

B Quidam puer, nomine Johannes, per tres dies adeo gravissima infirmitate detinebatur, quod, apparentibus signis mortis, de salute ipsius medici, & omnes alii desperabant. Facto autem voto beato Dominico, statim fuit liberatus.

Quidam scholaris, nomine Willelmus Alare, de Castro Vauri diœcesis Tholosanæ, Bononiæ commorans, per octo dies graviter affligebatur duplici tertiana; ita quod amici ejus diffidebant de ejus sanitate: ex quo autem jacuit super lapidem, qui est sub tumba beati Dominici, statim restitutus est sanitati.

Quædam mulier, Gilla nomine, uxor Hugonis, qui fuit Bononiæ; sed nunc *g* stat Imolæ, gravissimo dolore dentium tenebatur, ita quod nullatus quiescebat, semper quasi furiosa clamabat. Facto voto beato Dominico, statim fuit liberata.

g

ANNOTATA.

a *Ex hoc irrefragabili B. Jordani testimonio constat, errasse Thomam Cantipratanum, dum lib. 2 de Apibus cap. 57 num. 48 asserit, Jordanum huic conditioni, quam dæmon obtulerat, ad aliquod tempus consensisse; & postea pactum istud rescidisse; cum nempe de fœdere illo frangendo cælitus moneretur. Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part. 3 cap. 31 in editione Duacena, & in nostro Ms. codice cap. 30, hoc B. Jordani testimonium prorsus confirmat.*

C

b *Hoc miraculum apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 58, & infrà apud Theodoricum de Appoldia num. 280 ac sequente fusiùs narratur. Haud dubiè B. Jordanus fuit oculatus hujus miraculi testis, cum in epistola encyclica, quam § 46 Commentarii prævii exhibuimus, inter alia sic scribat:* Salientem vidimus Nicolaum Anglicum, diu paralyticum, in hac solennitate.

c *Hæc adjuncta præsentis habitationis indicant, collectorem horum miraculorum synchronum aut istis temporibus maximè vicinum fuisse, & ea verosimiliter ab ipso B. Jordano conscripta esse, ut arbitramur. Hæc opinio nostra confirmatur ex similibus sequentium miraculorum circumstantiis, quas posteriores auctores omiserunt, ut facilè videbit, quisquis eadem beneficia conferre voluerit cum iis, quæ apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicatorum à pag. 58, & infrà in Actis Appoldianis cap. 24 referuntur.*

d Anca *à voce Gallica* hanche *vel ab Italico nomine* anca, *coxendicem significat; unde satis clara est hujus loci interpretatio.* EX MS.

e Carni-privium *apud auctores mediæ ætatis idem est, quod jejunium Quadragesimale.*

f *Ea vox hìc accipitur pro tuberculo ulceroso, quod varias corporis partes occupat, ut apud Castellum in Lexico medico ad vocem* ficus *videre est.*

g *Istud adverbium præsentis temporis confirmat ea, quæ superiùs littera* c *de collectore horum miraculorum diximus.*

VITA ALTERA,

Quam F. Bartholomæus Tridentinus ex Ordine Prædicatorum ante medium seculi XIII breviter conscripsit. E

Excerpta est ex Ms. Codice 2061, qui Romæ in bibliotheca eminentissimi Cardinalis Barberini exstat, & nunc primum typis excuditur.

S. Dominicus piè educatus

DOminicus, qui [Domini] custos, vel à Domino custoditus etymologicatur, vel quia præcepta Domini custodivit, vel quia Dominus custodivit eum ab inimicis, à vico Calagora diœcesis Oxomensis, provinciæ Hispaniæ, patre Felice, matre Joanna editus, ante suam præfiguratus est nativitatem: vidit enim se mater sua catulum gestare in utero, qui egressus, faculam ore gestabat, ex qua totum mundum incendere videbatur: nam eloquium ejus, sicut facula ardebat, sicut postea manifestè [patuit.] Bonæ erat indolis, & [cum esset] in cunis positus, exámen apum circa os volitabat infantis; & matronæ, quæ eum de baptismo levaverat, ostensus est stellam habere in fronte *a*. In puerili ætate ab avunculo suo archipresbytero ecclesiasticis officiis imbuitur. *a*

F

post absoluta theologiæ studia fit Canonicus Regularis, *b*

2 Deinde Valentiam *b* mittitur, ubi liberalibus studiis eruditur. Fame grandi ingruente, libros suos vendens, pauperes pavit, & multos ad id induxit. Non se cum ludentibus miscuit; carnem suam immaculatam servavit, decem annis à vino abstinuit; in lapidibus vel super terram sæpe solitus fuit dormire. Ecclesias libentissimè visitabat, divina devotissimè audiebat. Theologiam audiens, eam opere adimplebat. Didacus ergo Oxomensis episcopus eum in sua ecclesia Canonicum fecit sub regula Augustini, inter quos post pauca proficiens, eis prælatus efficitur.

& occasione cujusdam legationis

3 Post hæc rogatu Alphonsi regis..... episcopus cum beato Dominico pro conjugio filii sui Ferdinandi proficiscitur; apud Tolosam hospitatur in itinere, in qua tunc hæresis valde pullulabat, & sanctus Dominicus hospitem suum convertit. Post hæc Romam veniunt; abinde redeuntes, visitant Cistercium, ubi episcopus Oxomensis assumpsit habitum *c*. Deinde Tolosam venit, ubi tunc legato Romanæ Ecclesiæ cum multis *c*

EX MS. tis prælatis concilium celebrante contra hæreticos, de consilio dicti episcopi Didaci & sancti Dominici omnes pompas superfluas abjecerunt, & in paupertate Christum pauperem prædicabant.

strennè contra hæreticos Albigenses certat,

4 Hæretici contrà se muniunt ac libellos contrarios scribunt fidei. Apud Fanum Jovis fit solennis disputatio sub judicibus constitutis; & dum nimia esset verborum altercatio, libellus unus approbatus ab hæreticis, & libellus unus à sancto Dominico compositus, & approbatus à Catholicis, hinc inde examinantur; sed cum veniret in dubium judicibus, quem libellum approbarent, placuit, ut examine ignis comprobaretur. Libellus hæretici mox consumptus; liber Dominici tunc * igni injectus, tunc * prosiliit illæsus, ipsius & scientiam & sanctitatem in fidei approbans puritate.

** *fortè* ter

magnumque fidei zelum ostendit.

5 Dum igitur multi præ inopia filias suas, in partibus illis, hæreticis alendas traderent, Didacus Priuillianum monasterium instituit, ancillas Christi [congregans] & Tolosæ excidium prædicens, apud Castellam obiit, & multis claruit miraculis. Beatus verò Dominicus Tolosæ remansit, ubi ab hæreticis multa perpessus, in tantùm martyrium sitiebat, ut desideraret membratim dirumpi præ zelo fidei. Caritate in tantùm fervebat, ut se ipsum prò Christianorum necessitate vendere sæpius esset paratus Per totam Quadragesimam cilicio indutus in pane & aqua jejunavit, ut verâ parsimoniâ vinceret hæreticos, quia fictâ parsimoniâ multos seducebant.

B

Postea Sanctus Ordinem Prædicatorum instituere incipit,

6 Adhæserunt tunc quidam Viro Dei, inter quos F. Petrus de Sela, & F. Thomas viri generosi. Episcopus Tolosanus Fulco sanctum Dominicum diligens, suos & alienos redditus [ex] bonis dedit, & insuper de consensu Capituli sextam partem omnium decimarum totius diœcesis suæ . . . . . Romæ tunc ab Innocentio tertio generale celebratur concilium, ad quod cum dicto episcopo sanctus Dominicus perrexit, & Ordinem, qui Fratrum Prædicatorum diceretur & esset, impetravit. Assumptâ ergo sancti Augustini regulâ de consilio Fratrum Tolosæ, ecclesiam sancti Romani anno Christi MCCXVII *d* sunt ingressi.

d

ejusque confirmationem ab Honorio III Papa impetrat,

7 Obitum comitis Montis-fortis sanctus prævidit Dominicus, arbore sibi perpulchra in visu apparente, in qua multitudo avium quiescebat; sed succisa corruit, & aves disperguntur. Dispersit igitur & ipse paucos, quos habuit, Fratres, & multi appositi sunt ad eos. Honorius itaque Papa Ordinem confirmavit, &, ne pusillus grex timore quateretur, miraculis & revelationibus Deus eos cœpit consolari. Etiam quidam, qui F. Dominicus simplex dicebatur, à quadam illecebrosa tentatus, inter duos rogos accensos & vicinos se projecit, & nil læsus miseram convertit.

C

& variis miraculis

8 Pater bonus Dominicus multis etiam cœpit miraculis clarere: nam Romam eundo signo crucis à se, & à Fratre Bertrando pluviam in circuitu inundantem depulit, ut nec gutta eos contingeret; Fratrem Raynaldum decanum sancti Aniani Aurelianensis à desperata infirmitate sanctus Dominicus per illam, quæ vitæ medicinam mundo attulit, orando liberari impetravit: visibiliter ei Mater misericordiæ, duabus pulcherrimis comitata puellis, ægrotanti apparuit, dicens: Pete à me, quod vis, & dabo tibi. Deliberanti, ne quid indiscretè peteret, una ex domicellis suggessit, ut se Dominæ nostræ committeret voluntati: quod dum fecit, Regina cæli manu virgineâ oculos, aures & nares, os, manus, renes, & pedes saluberrima quadam unctione perunxit, his utens verbis: Stringantur renes tui cingulo castitatis, & ungo pedes tuos in præparatione Euangelii pacis; addiditque: Die tertia mittam tibi ampullam restitutionis plenæ sanitatis; statimque habitum Ordinis, quo nunc FF. Prædicatores utuntur, ei ostendit dicens: Ecce habitus Ordinis tui.

D

ac revelationibus illustratur,

9 Hanc visionem liberatus illicò sancto Patri retulit, & habitum, ut præviderat, assumpsit: nam antè superciliis * utebantur. Tertia die solicita suorum Mater Dei affuit, & totum corpus Raynaldi Regina angelorum perunxit; & non solùm ardores febrium, verùm etiam motus libidinum in eo prorsus exstinxit. Hic postea Bononiæ, Parisiis, & alibi Jesu Christo plurimos attraxit, & post pauca in pace quievit. Claruit eisdem temporibus sanctus Franciscus, qui Ordinem FF. Minorum instituit: ei tanta caritate sanctus Dominicus fuit conjunctus, ut idem velle & idem nolle esset uterque*. Dilatantur ergo sub his Patribus duo Ordines. Nec invidi hostis versutia defuit, quin decipulam poneret pedibus multorum: sanctus nempe Dominicus, dum esset in Hispania, vidit in visione draconem immanissimum Fratres, qui secum venerant, absorbere; unde factum est, ut, exceptis tribus, omnes alii abscederent, quos dum sanctis persuasionibus retinere non valuit, orando reduxit. Sic & cujusdam delicati novitii, ad seculum redire volentis, oratione ardenti vestes incendit, ut ignem tentationis exstingueret in eodem.

** fortè* superpelliceis

E

** fortè* utrique.

quibus Ordinem suum dilatavit,

10 Conversum, qui sine licentia & benedictione [sumpserat] potum, à dæmone, qui eum invaserat, liberavit. Ludibria dæmonum sæpe ipse pertulit: nam aliquando post Completorium diutius oranti in specie Fratris dæmon apparuit, cui dum ex compassione diceret: Vade, dormi; ille insultans, Fregisti silentium, inquit. In refectorio etiam aliquando intrarunt, de mensa ad mensam salientes, & dicentes repetendo: Intellexit autem plus aut minus *e*. Duorum Fratrum mortem in anima, qui Ordinem exierant; duorum in corpore eâdem hebdomade prædixit. Duos mortuos suscitavit; Romæ nepotem domini Stephani Cardinalis de Fossa-nova, qui in equo lasciviens & corruens exspiraverat, sicut à suis parentibus in Hispania ego ipse audivi; alterum operarium, quem apud sanctum Sixtum moles monticuli oppresserat, orando à morte similiter revocavit. Fratribus in mensa dum panis deesset, Patre sancto orante, advenerunt duo juvenes omnibus ignoti, albissimos panes portantes, & Conventui capita inclinantes, ultra non comparuerunt: id à Fratre, qui intererat, intellexi *f*.

e

F

illiusque institutionem Deus sibi gratam esse ostendit.

f

11 Denique Patris hujus opus inchoatum, Deo bene placitum esse, non solùm suis, sed & aliis est demonstratum: quidam enim sacerdos Ordinem istius intrare disponens, dum nullam aliam dilationem quæreret, nisi quod novum emeret Testamentum, subitò quidam affuit, & ei vendidit, quod optabat: quo empto, mox venit in dubium ambiguum, quod priùs fuit peroptatum. Ex ipso ergo libro à Deo quærit oraculum, & facta cruce, librum orando aperuit, & in prima apertione invenit verba Domini dicentis ad Petrum de nuntiis Cornelii: Surge, descende, & vade cum eis nihil hæsitans, quia ego misi illos. Certus igitur factus, adjunctus est

A est Sancto. Dominus etiam Conradus *g*, Portuensis episcopus, cui in dubium venerat, utrum hic Ordo à Deo esset, an ex hominibus, oravit à Deo certificari; &, aperto Missali, in prima linea legit: LAUDARE, BENEDICERE, ET PRÆDICARE. Unde omni ambiguitate exsiliata, devotissimus Ordini deinceps exstitit. Sic & dominus Guilielmus, tunc Mutinensis, nunc autem Sabinensis Cardinalis episcopus, mores sancti Dominici sedulè explorans, se in confratrem Ordinis ab eo petiit recipi: cui sanctus Pater annuens; eidem, tamquam patri, Ordinis negotia recommisit; quod idem episcopus ferventer observat usque in hodiernum diem *h*.

g

h

Sanctus Fundator post piam Ordinis sui gubernationem

12 Denique venerabilis vir Dominicus plus de divina gratia, quam de humana sapientia præsumens, Fratres, quos ad prædicandum emittebat, sedulis orationum suffragiis prosequebatur. Quantum autem oratio justi valeat, loco omnium duos introducam: ii pro Deo incarceratam visitarant, B quorum juvenilem elegantiam intuens, hæsitare cœpit, vix tales; aut horum similes, immaculatos ab hoc seculo posse custodiri. Anxiatæ pro talibus, & devotè oranti adstitit Regina, mœrentium consolatrix, protectrix suorum, virgo Maria, & inenarrabile pallium, quo ei tunc amicta videbatur, coram anxia expandens, pro quibus erat solicita, juxta se adstantes ostendit, dicens: Ne sis pro his anxia aut horum similibus, qui mei sunt, & mihi eos servabo. Meritò tanta spe fulciti *, clamant assiduè: VITA, DULCEDO, ET SPES NOSTRA, SALVE.

* lege fulti

anno 1221 *ad Superos migrat,*

13 His ergo & multis aliis copiis virtutum in se & in filiis beatus Pater effulgens, cupiebat dissolvi, & esse cum Christo, qui [ad] annum Christi MCCXXI Bononiæ constitutus, dissolutionem sui corporis novit imminere: vidit enim pulcherrimum juvenem his verbis se vocantem: Veni, dilecte mi, veni ad gaudia, veni. Convocatis itaque XII spopondit securissimè, se post mortem corporis utiliorem fore Ordini, quam in vita. Virginitatem sui corporis eis in exemplo relinque.., caritatis, humilitatis & voluntariæ paupertatis condens testamentum, intravit in gaudium Domini sui. Venerabilis autem pater, dominus Ugolinus, tunc Ostiensis episcopus & Apostolicæ Sedis legatus; postea verò IX Papa Gregorius, eum in ecclesia sancti Nicolai, quæ nunc suo nomine intitulatur, inter duo altaria sepelivit.

C 14 Horâ sui exitus F. Guala piæ memoriæ *i*, tunc Prior FF. Prædicatorum Berisiæ *, postmodum autem episcopus ejusdem civitatis, in campanili ecclesiæ Fratrum, capite ad murum inclinato, levi somno occupatus, vidit cælum aperiri, & duas scalas candidas ad terram submitti, quarum summitates Jesus cum Matre sua virgine tenebat, & angeli per eas jubilando ascendebant & descendebant in medio scalarum: in imo posita erat sedes; & super eam sedens Frater velato capite; Jesus autem & Maria scalas sursum trahebant, psallentibus angelis. Sedente in cælum elevato, porta clausa est, quæ antea [aperta] videbatur. Expavit his, quæ viderat, & pandens ea Fratribus suis, Bononiam festinat, & visionis ac transitûs eadem hora invenitur. Hoc ipsum episcopum in festo Dominici Bononiæ coram omnibus in nova * Lectione devotè legentem audivi; hoc, cum mihi Dei & sui gratiâ esset familiarissimus, coram multis sæpe protestantem intellexi.

ejus mors eodem tempore revelata est

i

* *lege* Brixiæ

* *forte* nona

15 Frater Rao mihi narravit, quod Romæ in ecclesia sancti Sixti, cujus festum imminebat, Missam eâ horâ celebrabat; & dum in canone, ubi vivorum memoria agitur, more solito pii Patris devotam memoriam habere proponeret, vidit ipsum reverendo collega associatum, & corona adornatum gloriæ per amœnissimam incedere viam; & licet eum tunc transisse nesciret; horam tamen notans, reperit, Sanctum eâdem horâ transisse. Unde de hac visione idem Frater Antiphonam composuit, quam in dicta sancti nostri Dominici die, voce ejus audivi. Alter adolescens, mihi familiaris, Bononiæ tunc exsistens, ibi sanctæ veritate fidei retulit invocata, se quidem obitum Sancti novissimè cognovisse; sed se plus trimestri ignorasse. In visione igitur noctis vidit sanctum Dominicum in throno glorioso inter doctores sedentem, sacerdotalibus indumentis glorioſissimè adornatum, cui dum videns diceret, Mi domine, itane mortuus non estis? respondit: Mi fili, non sum mortuus, quia bonum habeo Dominum, in quo vivo in æternum. Manè hic, qui viderat, dum ecclesiam intrat, in eodem loco sepultum reperit, ubi eum viderat sedentem.

EX MS. *duobus Fratribus Prædicatoribus,*

E

& post obitum suum multis ægris,

16 Crebrescebant ibidem miracula; sed quorumdam Fratrum insulsa simplicitas imagines, ob curatorum vota illuc delatas, frangebant, dicentes, sub sanctitatis specie, cupiditatis vitium subrepere posse. Verùm Dominus ad tempus talia sustinuit. Sed dum de translatione ejus, quam supra memini *k*, ageretur & canonizatione, tanta eruperant miracula, ut celari non possent; è quibus probata & approbata quædam breviter tangam. Nicolaus Anglicus, sicut ipse vidi, à gravi & multiplici paralysi curatus, coram nobis omnibus adstantibus tamquam cervus prosiliit lætus & gaudens *l*. Alios etiam paralyticos diversimodè infirmos, diversimodè curatos, probatum est; apostemata incurabilia quatuor, probata & approbata, & multa alia ejus meritis Christus curavit.

k

l

opem ipsius implorantibus, sanitatem restituit.

m

17 Allophitium *m* & apostematicum similiter eum curasse, probatum est. Præfocatum crusta in gutture, quatuor diebus nec cibo nec loquela potitum, invocato Dominici nomine, sanatum cognovimus. Febricitantes plurimos, votis ad eum emissis, Jesus Christus meritis Servi sui liberavit. Corruptos igitur in intestinis plures suis meritis Jesus Christus redintegravit. Tres desperatos & morti proximos, sicuti probatum & approbatum est, vitæ restituit & sanitati. Puerum pro mortuo à cunctis habitum per plures dies, F voto ad sanctum Dominicum facto, vitæ præsenti [reddidit.] Mutorum quatuor & multorum aliorum linguas absolvit; cæcis visum restituit, & surdis auditum. Multa quidem & alia signa & miracula Jesus Christus per hunc sanctum servum suum Dominicum fecit, quæ longum esset enarrare: ista autem ad fidelium ædificationem sufficiant; quia sine dubio plura sunt sanctitatis ejus indicia, quam narrentur.

ANNOTATA.

a *Beatus Jordanus suprà num.* 6 *matri* S. Dominici *tribuit hanc visionem, quam hic Bartholomæus, aliique veteres biographi matrinæ ipsius adscribunt, ut in Commentario prævio* § 10 *monuimus. Non video, quomodo hæc diversa narratio componi possit, nisi fortè B. Jordanus matrem ejus spiritualem intelligi voluerit.*

b *Eodem paragrapho diximus, mutatione unius litteræ initialis facilè hunc errorem ab amanuensibus committi potuisse; & ibidem ostendimus,*

EX MS. *pro* Valentia *legendam esse* Palentiam.

c *Soëgius contra habitum Cisterciensem, tunc ab episcopo Didaco assumptum, non leves movet difficultates, ut* § 12 *Commentarii prævii monuimus, & ubi argumenta ejus cum expressione veterum scriptorum conciliare conati sumus.*

d *Suprà B. Jordanus in Actis* S. Dominici *num.* 33 *asserit*, anno Domini MCCXVI ætatis tempore *Tolosanam S. Romani ecclesiam Fratribus datam esse. At Fratres* ecclesiam sancti Romani anno Christi MCCXVII sunt ingressi, *ut hoc loco Bartholomæus scribit. Uterque biographus conciliari potest, si Fratres Tolosanam S. Romani ecclesiam anno* 1216 *acceperint, eamque anno* 1217 *primum ingressi fuerint, aut in illa functiones sacras obire cœperint.*

e *Hic sensus obscurus est, & fortè aliquid ei deest.*

f *Ex hac similibusque phrasibus patet, quantam fidem narratio hujus scriptoris mereatur.*

g *Elogium hujus præclari viri apud Ughellum in editione Veneta Italiæ sacræ tomo* 1 *col.* 127 *& sequentibus legi potest.*

B h *Guilielmus ille obiit anno* 1251 *Lugduni, ibidemque sepultus est apud Prædicatores, ut Ughellus in editione Venetâ Italiæ sacræ tomo* 1 *col.* 172 *tradit. Itaque ex hoc loquendi modo liquet, hanc brevem* S. Dominici *Vitam à Bartholomæo Tridentino ante illum annum* 1251 *conscriptam esse.*

i *Cum F. Guala anno Christi* 1244 *è vivis excesserit, ut superiùs ad lucubrationem B. Jordani post caput* IV *littera* e *observavimus, & hîc idem F. Guala* piæ memoriæ *appelletur, quæ phrasis mortuis convenit, non improbabiliter concludimus, hæc compendiosa* S. Dominici *Acta post annum* 1244 *ab eodem Bartholomæo collecta fuisse.*

k *Hoc loco auctor innuit, se etiam scripsisse de translatione* S. Dominici, *cui interfuerat, & quam* § 46 *Commentarii prævii ex ipso retulimus.*

l *Circa hanc publicam Nicolai Angli sanationem superiùs nonnulla notavimus ex teste oculato, ad cujus confirmationem hîc testis ejusdem fidei accedit.*

m *In Glossario Cangii legimus*, allopitium *aliquando usurpari pro* alopecia, *quæ est capillorum defluvium propter vitiatos humores; de quo morbo consule, si lubet, Lexicon medicum Castelli, aut Gorræum in Definitionibus medicis. Suspicor, hîc per vocem* allophitium *indicari illum, qui tali morbo laborat.*

C

D

ACTA AMPLIORA,

quæ F. Theodoricus de Appoldia, suppar Ordinis Prædicatorum scriptor, ex variis antiquioribus monumentis collegit.

Nunc primùm ea sincera & integra exhibemus ex membranaceo nostro Codice P. *Ms.* 8, *quem cum altero Musei nostri Codice signato* P. *Ms.* 7. *contulimus.* E

PROLOGUS PRIMUS.

Auctor ait, diu prænuntiatum fuisse Ordinem Prædicatorum,

MUltifariè multisque modis olim Deus electos ad æternum invitans convivium, novissimè istis diebus, id est horâ undecimâ, misit servum suum dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Servum hunc, ordinem prædicatorum, sanctus interpretatur Gregorius, novissimis dirigendum temporibus ad humanas videlicet mentes de vicino adventu judicis commonendas: novum enim aliquem prædicatorum ordinem futurum Scriptura præmonuit, quem circa finem seculi mittendum tam signanter expressit, Misit, inquiens, servum suum horâ cœnæ. Hora cœnæ finis est mundi; nos autem sumus, in quos fines seculorum devenerunt. Missus est igitur horâ cœnæ, id est diebus novissimis, Ordo novus; novus inquam, pariter & antiquus; novus institutione, antiquus auctoritate; novus, imò novissimus spatio, primus autem officio; conductis equidem primo mane vineæ ex denarii conventione cultoribus, & etiam horâ tertiâ, sextâ, & nonâ, hora restat, imò exstat, jam undecima, qua novissimi multiplicentur. F

quem S. Dominicus instituit,

2 Hi sunt prædicatores, quorum Ordinem temporum horum novissimorum periculis dispensatio divina providit, ut appropinquante judicio illius, cujus in humilitate judicium sublatum est, testium numero augeretur. Idcirco jam nunc multiplicantur in senecta uberi, ut bene patientes annuntient, quoniam rectus dominus Deus noster. Hæc sunt tintinnabula, quibus pontificalis poderis extremitas decoratur. Hi sunt equi fortes & varii in quadriga novissima de medio duorum montium æreorum egressi, ut perambulent omnem terram. Hujus Ordinis primus institutor & pater inclytus exstitit beatus Dominicus, cujus vitam virtutibus plenam, Deoque gratissimam, obitum quoque, & ex parte miracula, & Ordinis ipsius, in occiduis mundi partibus & occâsu temporis orientis, exordium rudi quidem, sed veraci stylo perstringere operæ pretium est, opitulante gratia Jesu Christi *a*.

a

& assignat auctores

3 Sciendum, quod venerabilis pater noster beatus Jordanus, secundus nostri Ordinis Magister, successor sancti Dominici dignissimus, libellum de initio Ordinis composuit, in quo primorum

A primorum Patrum & Fratrum ſanctorum geſta glorioſa & mirabilia opera conſcripſit, ne in oblivionem venirent Patres tam excellentes, eorumque exempla tam eximiæ ſanctitatis: de quo libello prima ſancti Dominici Legenda conſcripta eſt *b*. Poſtea de mandato beati Johannis epiſcopi *c*, qui quartus à ſancto Dominico Magiſter exſtitit, Frater Conſtantinus *d* ſecundam Legendam edidit, multa inſignia ſuperaddens. Sanctus Pater ſuccedens Humbertus *e*, Magiſter Ordinis quintus, ex prædictis tertiam conflans Legendam, multis ſuperadditis, non modicum ampliavit; qui etiam librum, qui VITAS FRATRUM dicitur, ſua devotione & diligentia compilavit *f*.

b *c* *d* *e* *f*

ac documenta

4 Tandem dilectus Pater noſter, Frater Gerardus, Prior provincialis Theutoniæ, rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato *g*, detulit quædam præclara geſta ſancti Dominici de Bononia, quæ ex ore Sororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conſcripta ſunt; quæ ſicut vidit & audivit, plena fide ſinceriſſimè enarravit, quæ uſque ad annum Domini milleſimum ducenteſimum nonageſimum *h* religioſiſſimam & ſanctiſſimam vitam duxit. Præterea dicta illuſtrium virorum, videlicet novem Fratrum, quorum teſtimonia credibilia nimis, auctoritate domini Gregorii noni approbata, etiam aliis præferenda, Patris noſtri eximiam prædicant ſanctitatem *i*. Accedunt ad hæc revelationes Sanctorum, quæ ſpernendæ non ſunt, relationeſque veterum fideliſſimæ, & omni credulitate digniſſimæ, per quas & Prædicatorum Ordinis auctoritas, ac Fundatoris ejuſdem inclyta merita declarantur *k*.

g

B

h

i

k

ex quibus ſancti hujus Fundatoris Vitam collegit,

5 Ex iis omnibus præſentis opuſculi materia ſumpta, in unum libellum conſcripta eſt fideliter & compacta, cui auctoritatem præſtat geſtorum veritas, ſine qua nulla valet auctoritas. Quis verò prædictis Patribus auctoritatem audeat derogare, quorum hîc ſententiæ & plerumque verba de verbo poſita ſunt. Diſtinctus eſt autem hic libellus in octo particulas, & ſubdiſtinctus per capitula, ut, quod quærit quis, faciliùs inveniat, & legendo diſtincta ampliùs delectetur. Eſt autem ex hoc libellus iſte prolixior, quod geſta magiſtri Reynaldi; & obitum ejus, & quorumdam aliorum Patrum, & quæ ad commendationem Ordinis ſpectant, pleniùs inſerta continet & adſcripta.

C

& ſcriptionis ſuæ rationem ac methodum explicat.

6 Fateor, quod hæc omnia ornatiùs & ordinatiùs exprimi poterant & conſcribi; ſed concedendum eſt mihi, quia in iis compingendis nullus mihi affuit, nec propter hunc laborem aliquid, quod regularis obſervantia exigit, intermiſi; feci autem hanc ex diverſis collectam compoſitionem, ut cum quanta gloria & religione Prædicatorum inſtitutus ſit Ordo, & ſanctorum Patrum eumdem fundantium eximia devotio & præclara diſcretio poſteris innoteſcat. Nec volo, quod Legendæ vocabulo cenſeatur, ſed libellus de Vita & obitu & miraculis ſancti Dominici, & de Ordine, quem inſtituit, nominetur. Pleraque, ſicut in prænominatis exemplaribus reperi, de verbo ad verbum hîc poſui, pauca propter continuationem immutans & prolationis decorem. Oro autem & deſidero, ut ad utilitatem ſint legentium, cupioque, ut omnis pius lector & devotus auditor attento ſtudio hæc corrigat & emendet.

EX MSS.

ANNOTATA.

a *Huc uſque Theodoricus prologum partim ex Conſtantino Urbevetano, partim ex venerabili Humberto tranſcripſit, ut apparebit ei, qui textum utriuſque iſtius ſcriptoris apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 25 conſulere, & cum hoc conferre voluerit.*

b *Hunc ſynchronum ac primum Actorum ſcriptorem ſuperiùs edidimus.*

c *Is eſt Joannes à Wildeshuſen, communiter cognominatus Teutonicus, qui ex quarto Ordinis Prædicatorum Magiſtro generali factus eſt epiſcopus Boſnienſis, & de quo apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 111 & 112 plura licet videre.*

d *Iſte eſt Conſtantinus, cognomento Medices, qui ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Urbevetanam evectus eſt, ut laudatus Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 153 & ſequente fuſiùs exponit.*

e *Hic eſt celeberrimus Humbertus de Romanis, cujus geſta & ſcripta Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 141 & ſequentibus recenſet.*

f *Paragrapho 1 Commentarii prævii explicuimus, quomodo Humbertus dici poſſit compilaſſe iſtud opuſculum, quod Bernardus Guidonis Gerardo Lemovicenſi adſcribit.*

g *Hoc Capitulum anno 1288 Lucæ celebratum eſt, cui interfuit iſte F. Gerardus Teuto, quem Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 450 laudat.*

h *Papebrochius noſter tomo 2 Junii pag. 366 putavit, Cæciliam illam uſque ad annum Chriſti 1297 vixiſſe. Sed Echardus tomo 2 Bibl. Prædicat. pag. 830 in elogio hujus Cæciliæ ex hoc Theodorici textu contendit, illam anno Chriſti 1290 mortuam eſſe. Omnibus maturè expenſis, rationes Echardi probabiliores judicamus, & ejus opinioni adhærendum cenſemus.*

i *Hæc jurata novem Fratrum teſtimonia hiſce Actis ex codice Echardiano ſubjungemus.*

k *Utinam Theodoricus auctores harum revelationum ſubinde diſtinctiùs aſſignaſſet!*

PROLOGUS SECUNDUS.

E

Theodoricus in hoc altero prologo

CAritas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, quæ finis præcepti eſt, & per occultam inſpirationem à Deo Sanctis infunditur, interiorem hominem penetrando ſanctificans, ac in eorum cordibus per Spiritum ſanctum diffunditur, mentis vires irrorando fœcundans, atque ad utilitatem Eccleſiæ in electorum virtutibus ſe manifeſtans effunditur, prout ille unus atque idem omnium artifex vult Spiritus, qui omnia in omnibus operatur. Hujus operatione Artificis diviniſſima expolitus & perfectus famulus ejus ſacer Dominicus in ædificationem corporis Chriſti, & in opus Euangelii deſtinatus eſt inter eos, quos Apoſtolus ad conſummationem Sanctorum datos paſtores & doctores enumerat, non infimus computandus: quos enim mellifluis erudivit ſermonibus, hos & gratiſſimis pavit beneficiis, & ſanctiſſimis roboravit exemplis; cujus ſanctitatis præclara præconia, vitæ perfectiſſimæ merita eximia, ſigna varia nec non miracula innumera, à diverſis multifariè conſcripta, præcelſi quidem Prædicatoris laudes perſonant, nec tamen ad plenum exprimunt,

EX MSS. quod intendunt. Impoſſibile namque eſt cuilibet ſpiritualem hominis ſpiritualis deſcribere vitam, niſi Spiritus vitæ mentem irradians & loquens myſteria, moveat linguam ejus.

ſodales ſuos 8 Quis ergo deſcribet Vitam Dominici, niſi in ſpiritu Dominici, adjutus per Spiritum Domini? Nempe erat hic ex iis, qui Spiritu Dei aguntur, filiis, habens ſpiritum adoptionis filiorum, in quo adorans Patrem poſtulat pro nobis gemitibus, id eſt deſideriis, inenarrabilibus, clamans fiducialiter: Abba pater. Verè non erat in ſpiritu ejus dolus, cui primitias & pignus Spiritûs habenti teſtimonium fidele reddebat conſcientia ſua in Spiritu ſancto, quod filius Dei eſſet. Statuens igitur ſervire Deo in Spiritu ſuo, in Euangelio Filii ejus, perfectionis euangelicæ & inſtitutionis Apoſtolicæ adamavit regulam, quærens eam ſponſam aſſumere, ut ex ea ſpirituales filios procrearet. Nec fraudatus eſt deſiderio ſuo: ecce enim jam ſterilis euangelica perfectio peperit plurimos, & multi filii deſertæ religionis Apoſtolicæ, magis quam ejus, quæ habet firmamentum temporalis ſubſtantiæ: ſterilis B namque peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.

ad imitandas S. Dominici virtutes exhortatur. 9 Infirmata eſt prorſus opulenta Religio, peperitque plurimos ſterilis paupertatis profeſſio. Hujus matris Patriſque nos verè ſumus filii, ſi maternæ paupertatis amatores fieri, & paternæ ſanctitatis imitatores ſtuduerimus effici: ſicut enim fidem & juſtitiam ſectantes Abrahæ, ejus ſolummodo æſtimantur filii, ita pietatem matris noſtræ Religionis, Patriſque noſtri ſanctitatem converſationis imitantes, filii merebimur appellari. Imitatione omnino erimus filii cariſſimi, qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulamus, ne ſpiritualia prædicantes, & carnaliter viventes, efficiamur ab hereditate paterna reprobi, & velut infatuatum ſal deſpectionis pedibus conculcati. Filiis igitur, ſicut ille ambulavit, ambulare volentibus ejus veſtigia præſcripta ſunt, ut & manifeſtentur opera ejus, quia in Deo facta ſunt, & nobis monſtretur via juſtitiæ, & innoteſcant ſemitæ æquitatis, per quas ad hereditatis paternæ patriam procedamus, ipſo comite & præduce, qui hunc Juſtum deduxit per vias rectas & mirabiles, oſtendens illi gloC riam regni ſui, qui eſt via ducens, veritas lucens, & vita indeficiens, Jeſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

TITULI VETERUM CAPITULORUM.

PARS PRIMA.

CAP. I. De honeſtate & pietate parentum ſancti Dominici.
II. Quod in phyſica & theologica ſcientia ſufficienter eruditus ſit.
III. De venerabili Didaco Oxomenſi epiſcopo, qui beatum Dominicum fecit in ſua eccleſia Canonicum Regularem.
IV. De perfecta ejus religioſitate, & admirabili ſanctitate.
V. De ſocietate & mutua caritate inter Didacum epiſcopum, & ſanctum Dominicum.
VI. De prædicatione contra hæreticos, & de libello ab incendio conſervato. D
VII. De iis, quæ poſt mortem epiſcopi evenerunt, & de miraculis, quæ per ſanctum Dominicum Dominus fecit.
VIII. De mira Sancti patientia, & caritate fraterna, deſiderio martyrii, & ſtupendis operibus.
IX. De multiplici pugna contra hæreticos, & pluribus miraculis perpetratis.
X. De glorioſa fama, & contemptu dignitatum.
XI. De abſtinentia & ſpiritu prophetiæ, quo claruit Vir Dei.
XII. De revelationibus, quibus Ordo Prædicatorum præmonſtratus eſt.

PARS SECUNDA.

CAP. I. De confirmatione Ordinis Prædicatorum per beatam Virginem impetrata.
II. De diſperſione Fratrum per Eccleſiam Dei, & profectu eorum.
III. De gratia prædicationis, & veneratione populi ad ipſum, & ſuſcitatione duorum mortuorum. E
IV. De commiſſione Apoſtolica, facta beato Dominico de unione monialium Urbis.
V. De monialibus ſanctæ Mariæ trans Tiberim.
VI. De ſuſcitatione juvenis, dicti Napuleon, filii fratris Stephani Cardinalis.
VII. De tranſitu Fratrum Prædicatorum ad ſanctam Sabinam, ubi nunc manent.
VIII. De tranſitu monialium ſanctæ Mariæ trans Tiberim ad ſanctum Sixtum.
IX. De inſtructione Sororum, & miraculis apud eas perpetratis.
X. De ſolicitudine ſalutis animarum, & Ordinis dilatandi.
XI. De magiſtro Reynaldo, quem beata Virgo perunxit, eique Prædicatorum habitum oſtendit.
XII. De commendatione magiſtri Reynaldi & Ordinis.
XIII. De revelatione ſacratiſſima, & omni acceptione digniſſima.
XIV. De quibuſdam miraculis. F

PARS TERTIA

CAP. I. De adventu Fratris Reynaldi in Bononiam.
II. De glorioſis geſtis Fratris Reynaldi in Bononia.
III. De conſolatione Fratrum poſt turbationem, & de illuſtribus viris.
IV. De pane & vino cælitus ab angelis miniſtratis.
V. De prophetiis, & quodam juvene recepto ad Ordinem.
VI. De triplici miraculo glorioſè perpetrato.
VII. De poteſtate, qua prævaluit dæmonibus imperare.
VIII. De miraculis, quæ contigerunt per Servum Chriſti in itinere exiſtentem.
IX. De adventu ſancti Dominici in Bononiam.
X. De morte Fratris Reynaldi, & de duobus ab eo receptis ad Ordinem.
XI. De religioſitate veneranda ſanctiſſimi Patris noſtri.
XII. De vilitate habitûs & veſtimenti, & ſtratûs

A tûs austeritate.
XIII. De amore paupertatis, & humilitate mendicitatis.

PARS QUARTA.

CAP. I. De primo generali Capitulo apud Bononiam celebrato.
II. De custodia religionis, & dulci correctione Fratrum.
III. De sanctitate, quam servavit in itinere.
IV. De ferventi prædicatione sancti Dominici.
V. De zelo animarum, & missione Fratrum per partes Ecclesiæ.
VI. De efficacia orationis Viri sancti.
VII. De secundo Capitulo generali apud Bononiam celebrato, & morte Fratris Everardi.
VIII. De exteriori forma, & dispositione corporis Viri Sancti.
IX De perfectione operum activæ vitæ.
B X. De contemptu secularis gloriæ, & vitatione curiositatum.
XI. De quibusdam, quæ in præcedentibus sunt omissa.
XII. Quod vocatus à Domino, prædixit mortem suam, vel diem mortis suæ.

PARS QUINTA.

CAP. I. De extrema ægritudine sancti Patris, & de iis, quæ dixit tunc & fecit Dominicus.
II. De ultima exspiratione.
III. De revelationibus in ejus transitu factis.
IV. De sacri corporis involutione, & de exsequiis circa corpus exhibitis.
V. De solenni & devota sepultura.
VI. De glorificatione sepulcri prima per quædam miracula.
VII. De merito, & præmio sancti Dominici glorioso ex revelationibus.

PARS SEXTA.

C CAP. I. De primo statu sanctorum Patrum & Fratrum Ordinis Prædicatorum.
II. De perfecta conversatione, & vera cordis contritione.
III. De diligenti novitiorum institutione, & stricta silentii observatione.
IV. De divini Officii frequentatione, & continua oratione.
V. De abstinentia Fratrum, & obsequiis mutuæ caritatis.
VI. De veneratione Fratrum ad beatam Virginem.
VII. De frequentia & fervore prædicationis.
VIII. De principio Ordinis. Ex revelationibus hoc capitulum est assumptum.

PARS SEPTIMA.

CAP. I. De miraculis beati Dominici.
II. De curationibus membrorum quorumdam debilium ad invocationem beati Dominici.
III. De curationibus diversarum infirmitatum.
IV. De curationibus mutorum, cæcorum, & surdorum.
V. De his, qui translationem corporis sancti Dominici procurarunt. EX MSS.
VI. De iis, qui interfuerunt apertioni sepulcri.
VII. De odore suavissimo de sepulcro progresso.
VIII. De collocatione sacrosanctorum ossium in novo sepulcro.
IX. Recapitulatio & contemplatio de prædictis.
X. De inquisitionibus, delegatis, & dictis testium.
XI. De canonizatione solenni beati Dominici.
XII. De quibusdam miraculis post canonizationem factis.

PARS OCTAVA.

CAP. I. De profectu Fratrum, quos sanctus pater Dominicus misit in Hungariam.
II. De conversione ducis pagani.
III. Item de alio duce pagano converso.
IV. De suscitatione quorumdam mortuorum.
V. Item de suscitatione aliorum.
VI. De curatione quorumdam languidorum, & quorumdam monstruosè contractorum. E
VII. De curatione mutorum, surdorum & aliorum.
VIII. De curato à dæmonibus, & miraculo exhibito in candelis.
IX. De muliere blasphemâ, & puella à passione lapidis curata.
X. De hydropicis à beato Dominico curatis.
XI. De vino meritis beati Dominici augmentato.
XII. De sanctimoniali, quam sanctus Pater unctione salutiferâ curavit.
XIII. De puero à mortuis suscitato.
XIV. De iis, quæ Fratres Minores ad commendationem sancti patris Dominici Fratribus nostris scripserunt & narrarunt.
XV. De Fratre sanato.
XVI. De abbate Dithmaro Cisterciensis Ordinis.
XVII. Exemplar epistolæ, quam dominus Papa Gregorius nonus direxit per totam Ecclesiam de solenni canonizatione sanctissimi patris nostri Dominici, almi confessoris.
XVIII. Sequuntur revelationes factæ devotis personis in diversis partibus de sanctis patribus Dominico & Francisco, & de Ordinibus ab eisdem institutis. F
XIX. De verissimis revelationibus à Sanctis.
XX. De eximia sanctitate primorum Patrum & Fratrum Ordinis Prædicatorum.
XXI. Item de gloria, quam accepturi sunt in patria.
XXII. Qualiter beatus Dominicus defunctos Fratres suscipit, & omnes excellit.
XXIII. De triplici statu privilegiatorum.
XXIV. [De modo orandi corporaliter sancti Dominici.] *Ex codice Vaticano, num.* 1218.

EX MSS.

CAPUT I.

Sancti prænuntiata nativitas, pia pueritia, ſtudia litterarum, miſericordia erga pauperes, aliæque virtutes; converſatio & dignitas inter Canonicos Regulares.

PARS I. CAP. I. *Sanctus in Hiſpania*

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Dominicus humilis ſervus Jeſu Chriſti, ſegregatus in Euangelium Dei, ſobriè & piè & juſtè converſatus, dignus factus in partem ſortis Sanctorum in lumine, verè eſt lux mundi; qui velut ſtella matutina in medio nebulæ coruſcus apparens, innocentiæ, pudicitiæ, verecundiæ, ſimplicitatiſque radiis omnes à ſe puerilis ſtultitiæ, laſcivientis adoleſcentiæ, petulantiſque concupiſcentiæ tenebras elongavit. Hic ſtudiis ſapientiæ, operibus miſericordiæ, perfectioneque Religionis Canonicæ, ut lux ſplendens, procedens ſicut luna plena in diebus ſuis, ſe & proximos illuſtravit, & tamquam ſol oriens ad perfectum excreſcens diem in altiſſimis Dei donis, Prædicatorum Ordinem erexit, qui rutilans in virtute ſua, per omnia proſpexit, opaca illuminans, ſterilia fœcundans, frigida calefaciens, & tepida reaccendens. Nunc à claritate in claritatem transfiguratus à Domini ſpiritu glorioſus effulget in patria, qui in hac peregrinatione admirabilis refulſit in gratia, naturaliſque nativitatis ortu humiliter fulſit ex Hiſpania *a*. Tempus, quo hujus ſplendidiſſimi ſideris radios ſuper filios terræ Dominus conſurgere fecit, ſequentia declarabunt.

a

11 Præſidente Romæ in Sede ſancti Petri magno patre domino Alexandro tertio, ac Friderico imperatore hujus nominis primo per orbem rempublicam gubernante, in Hiſpaniæ partibus villâ, quæ dicitur Calaroga, Oxomenſis diœceſis, anno Dominicæ Incarnationis MCLXX fuit vir unus, qui vocabatur Felix, & accepit uxorem, nomine Johannam: qui ſecundùm ſtatum ſeculi ſatis quidem erant honeſti *b*, & ante Deum Chriſtiana pietate devoti; qui divinæ diſpenſationis munere præventi, benedictionem in fœcunditate prolis ſanctiſſimæ meruerunt: genuit enim Johanna Dei gratiâ viro ſuo Felici duos filios, qui litteris inſtructi & probabiliter converſati, gradum ſacerdotii conſcenderunt. Horum unus in hoſpitali quodam obſequiis pauperum ſe dedicans, humilitatis gratia & miſericordiæ operibus, aliiſque virtutibus in vita ſua clarus exſtitit, &, ut fertur, poſt obitum miraculis coruſcavit; alter verò relinquens ſeculum ad Religionem tranſiit, in qua multo tempore Domino laudabiliter ſerviens, vir ſanctus & contemplativus beato fine quievit *c*. Tales itaque fructus terra bona profert, quorum unus exhibendo miſericordiam, gratiam redolet; alius contemplando veritatem, felicitatem perpetuam præguſtat.

poſt duos ſuos germanos fratres

b

c

12 Adjecit autem adhuc Dominus, magnificans miſericordiam ſuam cum illis: nempe excellentioris gratiæ filium paritura mater, priuſquam conciperet, viſione futuri partûs indicativâ à Domino cælitus præventa eſt: vidit enim ſe geſtare catulum in utero, qui ardentem in ore faculam bajulabat; egreſſus autem ex utero totum mundum ignibus de ore ſuo procedentibus incendebat. Poſt hæc viſitabat Johannam Dei gratia, & inebrians partus ſui fructum, germinare eam fecit, multiplicans genimina ejus ſacra. Impletum eſt tandem pariendi tempus, & peperit filium, fratrum decus & matris gaudium, exultantis in Domino, quia præviſum præſagio intuetur & continet in gremio. Cathezizatus * ex more infantulus ſacerdotali benedictione ſanctificatur, unctioneque ſalutari chriſmatis conſignatur. Baptizatur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & nutu ejus, cui Dominus nomen eſt, Dominicus appellatur. Matri quoque ejus ſpirituali *d*, feminæ nobili cuidam, ſacer infans Dominicus per viſum apparuit, ſtellam præfulgidam habens in fronte, cujus ſplendore nimio totius mundi facies illuminata radiabat.

in viſione quadam prænuntiatus naſcitur,

* *id eſt* catechizatus

d

13 Attendite nunc infantulum glorioſum. Generatur à patre Felice; parturitur, nutritur, fovetur à Johanna Dei gratiâ matre; renaſcitur, & Dominico nomine inſignitur gratiæ alumnus, divinitatis cupidus, æternæque felicitatis heres futurus. Nondum natus ſigno veraci præoſtenditur, renatus nomine reali attollitur, facieque coruſca ſplendore ſtellæ demonſtratur. Flammeſcit ignis in facula tam copioſus, quo totus mundus ardeat; fit nomine tam glorioſus, ut adverſarios terreat; luce tam radioſus, ut peccatis tenebroſos illuminet, & inter aſtra cæli luceat, fervore caritatis igneus, famoſa auctoritate ſolidus, luce ſcientiæ radiatus. Sed & in ortu ſuo hic Infans beatiſſimus præclari, cujus futurus erat pater & princeps, Ordinis forma & ſignifer exſtitit & propheta: nam prædicatio ſuccendens cor peccatoris ad pœnitentiam, ardens catuli facula eſt; auctoritas reconcilians in gratiam, potentiæ nomen eſt; doctrinæ claritas ad ſapientiam ducens, fulgor ſtellæ eſt. Errat valdè, qui non credit, hæc futura ab æterno diſpoſita, & ſic in hoc tempore cælitus præſignata.

& ab honeſtis parentibus

14 Nutrit puerpera filium cum diligentia, lactat & ablactat, & ad incrementum perducit parvulum lætabunda. [Cum autem jaceret in cunis, quodam tempore examen apum circa os ejus volitabat, linguam ejus melle divinæ ſapientiæ effluere præfigurabat *e*:] qui ablactatus à lacte, & avulſus ab ubere, mox nutriri cœpit mamillâ gratiæ. Unde ſtatim, cum potuit, adhuc infantilibus annis non completis, piorum exemplo parentum eccleſias frequentare, Deumque colere didicit. Lectulum quoque proprium tener exiſtens, ſæpius deſeruit; ſtratûſque mollitiem declinans, ſuper nudam humum infantilia membra compoſuit *f*, quod etiam in diebus ſuis indefeſſus poſtmodum obſervavit. Crevit itaque ſub piorum parentum cuſtodia religioſè nutritus, quem ſpecialiter etiam in annis puerilibus quidam venerabilis archipresbyter, ipſius avunculus, cum magna diligentia inſtruens, educavit. Horum religioſo & prudenti conſilio traditus eſt Puer ſanctus, eccleſiaſtico principaliter imbuendus officio.

piè educatus,

e

f

15 Affuit ergo ſanctæ devotionis voto divina promotio, cœpitque eſſe puer ingenioſus & docilis, utpote ſortitus animam bonam, vaſculum gratiæ, ſcientiæ receptaculum. Proficiens autem in divini cultus inſtituto venerabilis Puer in eccleſiis morabatur, cum clericis pſalmos orabat, hymnos decantabat, altaria circuibat, devotè ſacris myſteriis aſſiſtebat, Chriſti miniſtris & ſacerdo-

& in pueritia variis fulgens virtutibus,

A cerdotibus ſerviebat. Sic velut teſta recens anima puerilis in iis exercitiis ſanctitatis ſibi odorem imbibit, quem perpetuo tenore ſervavit. Jam tunc manus ſummi Artificis formare cœpit ex iſto vas electionis ſibi, in quo effunderet ſuæ chariſmata benedictionis. Cuſtodivit electus Puer innocentiam, amavit munditiam, conſervavit diſciplinam. Pudicus in ſenſibus, & in actibus exſtitit verecundus. Hæc & alia in ſecundo ætatis ſuæ ſeptenario, prout ſuggerebat unctio, adhuc Puerulus obſervabat, nil puerile gerens in opere: jam enim ei ſenile cor inerat, & ſub tenella facie, ſenſûs veneranda canities latitabat: ab ipſis namque cunabulis tam peroptimæ indolis exſtitit, ut aliquid magnum futurum tam inſignis infantia præconizandum *, tamque ſancta pueritia teſtificans loqueretur.

* *al.* præconizans

11. *Palentiam mittitur,* g

16 Videntes pii parentes continuum ætatis & gratiæ in ſancta Prole profectum, ipſum ad ſtudendum Palentiam tranſmiſerunt *g*: ibi enim tunc generale vigebat ſtudium, abundans tam multitudine ſcholarium, quam peritia magiſtrorum.

B Cœpit ergo providus adoleſcens non ſegniter agere; ſed ſtudio, cujus gratiâ miſſus fuerat, diligenter intendere, adeo ut, gratiâ opitulante, ſupra multos coætaneos ſuos ſpatio proficeret brevioſe: omiſſis namque [frivolis,] quibus juventus effluit, ſe neceſſariis mancipavit. Noxiæ ſocietatis, maximéque feminarum, vitioſa * & lubrica devitans contubernia, cum ludentibus non miſcuit ſe, neque cum iis, qui in levitate cordis ſecundum concupiſcentias carnis ad curioſitates ſuperfluas, ad inſanias falſas & ſpectacula noviſſima * ambulant, participem ſe præbuit Reſpuebat ſeculi blandientis & fallentis lætitiam, & carnis ſpurcitias immaculati affectûs pede tranſiens, ſuæ decus virginitatis illibatum Domino conſecravit. Influebant ergo [largiter] puro intellectui, mentique ſordibus liberæ, liberales ſcientiæ, quæ tantùm mundis intellectibus capiuntur.

* *al.* viſeoſa

* *al.* vaniſſima

17 Sanè angelicus adoleſcens Dominicus iis humanæ ſapientiæ ſcientiis, quas tamen facilè capiebat, non ſatis rapiebatur, quod non in ipſis, quem quærebat, Chriſtum Dei ſapientiam intuebatur: nullus enim eam philoſophorum tradidit,

ubi ſtudiis operam dans

C nec aliquis principum hujus mundi cognovit. Proinde ergo, ne florentis fortitudinem juventutis vanè conſumeret, & ut ſitim, qua æſtuabat, exſtingueret, ad fontem theologicæ ſapientiæ ſe tranſtulit, ut hauriret, [quod avidè cupiebat.] Invocans itaque orando Chriſtum, Patris ſapientiam, inclinavit cor ſuum diſciplinæ, ſanctarumque Scripturarum doctoribus aurem ſuam; erantque eloquia illa dulcia ſuper mel & favum cordi ejus: quibus addiſcendis pius Juvenis tanta aviditate tantoque deſiderio per quatuor annos inſtabat, quod penè noctes ducebat inſomnes, quietis tempus vigiliis occupando; veritatem verò auditam humiliter, pio complectens affectu dulciter, animoque tenens memoriter, operè complevit efficaciter: nam ut de fonte ſalutaris ſapientiæ poculum mereretur accipere, per decem annos vinum, in quo eſt luxuria, caſtitatis amator penitus non guſtavit.

varia virtutum exempla præbet;

18 Mirum valde fuit & amabile videre hominem, quem & paucitas dierum juvenem prætendebat, ſenemque converſationis maturitas & morum conſtantia prædicabat. Juvenilia fugiebat deſideria, ſectabatur juſtitiam, vagoſque cavens excurſus, ſinum matris Eccleſiæ & ſanctæ quietis tabernacula non reliquit; in eccleſia orans, & in ſtudiis reſidens aſſiduè morabatur. Ob hoc ergo, quia mandata Domini tam fervido complectebatur amore, in tantum implevit eum Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ut etiam quæſtionum difficultates faciliter penetraret. Quia verò ex toto corde ſuo dilexit Dominum, qui fecit illum, non neglexit proximum, quem Deus in ſe cenſuit diligendum. EX MSS

& venditione librorum ſuorum

19 Fulſit ergo in Dei famulo Dominico erga proximorum calamitates & miſerias piiſſima admodum compaſſio, & miſerationum affectum comitabatur effectus operis manifeſtus: cum enim adhuc Palentiæ moraretur in ſtudio, univerſam ferè Hiſpaniam fames prævalida opprimebat. Deficiebant præ inedia & ſiti pauperes, & non erat, qui reficeret. Moriebantur miſeri & inopes, nec fuit, qui curaret. Clamabant pupilli & viduæ, parvuli & debiles; nec erat, qui exaudiret. Inter hæc affligebatur ſpiritus juvenis Dominici, & compatiebatur anima ipſius miſericors pauperum multitudini. Tunc jam euangelici conſilii non ſurdus auditor, & perfectionis ſectator

E vendidit libros & omnia, quæ habuit, acceptumque pretium diſperſit & dedit pauperibus.

teneram erga pauperes affectum declarat.

20 Sic dulciſſimus Juvenis, Chriſti obediens verbo, proximorum ſuccurrit periculo, & intuentes ſacro provocavit exemplo. Auxit in eo concupiſcentia ſapientiæ, non diminuit opem juſtitiæ, nec retraxit à perfectione ſtudium ſcientiæ; ſed conſummavit in virtute: ſciebat enim, quomodo oportuit eum ſcire, factus ſuper ſenes intelligens, quia mandata Domini quæſivit, & beatus complens operando, quod ſcivit. Agebat hæc & alia præclara angelicus Dominicus, necdum habitu vel convictu ſequeſtratus à mundo *h*, *h*
&, ut verè dicamus, non ipſe; ſed Dominus & inhabitans in eo virtus Chriſti fecit hæc omnia: prævenit etenim eum benedictio dulcedinis Dei, mirificans ſigniferis ejus infantiam ſacramentis, ſanctificanſque innocentem pueritiam munditiæ rudimentis; adjecitque concomitans adoleſcentiam Sancti, miſericordiam Dei roborare ſolidiſſimis geminæ ſcientiæ fundamentis, morumque ſuavium ornamentis; nec deſtitit, donec conſummaret in finem, bonorum operum virtutumque omnium incrementis.

F

III. *Didacus Oxomenſis epiſcopus*

21 In diebus illis erat vir vitæ venerabilis, Didacus nomine, eccleſiæ Oxomenſis epiſcopus, quem ſacrarum Litterarum notitia, & ſecundùm ſeculum carnalis ingenuitas, magis autem morum inſignis decorabat honeſtas: hujus amor ſic Deo totus inhæſerat, ut ſe ipſum abjiciens, & ſola, quæ Jeſu Chriſti ſunt, quærens, ad id ſummopere animum intentionemque converteret, qualiter animarum multarum fœnerator exiſtens, talentum ſibi creditum cum uſura multiplici ſuo Domino reportaret. Satagebat igitur ubicumque perſcrutari poſſet viros honeſtæ vitæ, moribuſque laudabiles, ſibi modis, quibus valebat, attrahere, & in eccleſia, cui præerat, beneficiando locare. Illos verò ſubjectorum ſuorum, quorum ſtudioſa foret ad ſanctitatem voluntas, pœna ad ſeculum, ut laudabilium virorum, atque religioſioris vitæ formam aſſumerent, ſuadebat verbis, invitabat exemplis. Hinc accidit, ut daret operam id ſuis perſuadere Canonicis crebris admonitionibus & exhortatione pervigili, quatenus ſub regula beati Auguſtini ad obſervantiam Religionis Canonicæ conſentirent. Denique hoc tanta egit ſolicitudine, ut eorum animos, licet aliquos contradictores habuerit, ad ſuum deſiderium inclinaret.

22 Ad

EX MSS. IV.

eum Canonicis suis Regularibus aggregat,

22 Ad audientiam hujus venerandi pontificis, celebris & odorifera servi Christi Dominici fama pervenit, qui percunctata diligenter veritate & comperta, accersitum eum fecit in sua ecclesia Canonicum Regularem, beatum reputans se in hoc ipso, dum & sibi de tali filio, & ecclesiæ suæ de ministro tam idoneo providisset. Habitu igitur Canonicæ Religionis indutus exteriùs, servus Christi Dominicus per gratiam Dei novum hominem induit interiùs; moxque in Dei timore ad totius sanctitatis studium conversus, cœpit agere in se ipso, quod alios erat docturus. Satagens igitur perfectorum imitari vestigia, virtutumque conscendere fastigia, Canonicus novitius cœpit sollicitè de semitis antiquis quærere, quæ esset via bona, ut ambularet in ea. Unde librum, qui Collationes Patrum inscribitur, in quo veterum Sanctorum perfectio summa describitur, aggressus est studiosè legere, lecta intellectu capere, affectu sapere, effectu fortiter adimplere; edoctus in eo puritatem cordis, contemplationis viam, omniumque virtutum perfectionem, unctione magistra: agit siquidem de hujusmodi liber ille.

B

à quibus Suppriori eligitur,

23 Abjiciens itaque & despiciens se ipsum; in humilitate cordis omnibus cessit, reverentiam exhibens concanonicis & honorem: invitatus quippe ad æterni Sponsi nuptias, novissimum locum tenuit, inferiorem se, & ceteros reputans sanctiores. In oratorio morabatur, nocte dieque orationi sine intermissione, lectionibusque sacris & meditationibus assiduè insistebat. Exteriora solatia parvipendit, excursusque vanos omnino vitavit, contemplationique tempus redimens, extra [septa] monasterii vix umquam comparuit. Sic Sanctus Dei inter canonicos, velut singulare jubar emicuit, miraque celeritate de virtute in virtutem progrediens, omnium in se provocavit affectum. Mirantur omnes tam subitum Religionis apicem, & eum, licet invitum, communi decreto constituunt Suppriorem.

& in ea dignitate constitutus,

C

24 Tunc quasi lucerna supra candelabrum, & civitas supra montem posita, factus est omnibus vitæ speculum, sanctitatis exemplum: erat enim in oratione assiduus, in caritate præcipuus, compassione anxius, contemplatione suspensus, & sibi subditis cum omni humilitate subjectus. Vigil ei cor & sensus ad Deum erat, crebróque in orationibus pernoctabat; eratque oratio ejus lacrymosa & fervida, rugiebatque à gemitu cordis sui, nec continere se poterat, quin vox plangentis devotissima eminus audiretur. Macerabat corpus jejuniis & abstinentia multa, ut vix necessariam sumeret sustentationem naturæ. Unde etiam vinum, quod per decennium non bibebat, à venerabili Didaco episcopo suo sumere propter infirmitatem stomachi cogebatur, quod tamen permodicum & aquis bibebat dilutum & permixtum.

variis virtutibus

25 Vehemens erat in ejus pectore desiderium salutis omnium animarum, quam ut procurare cum effectu dignus fieret, frequentibus precibus & votis specialibus à Domino flagitabat. Optabat se totum saluti impendere proximorum, arbitratus, tunc se veraciter membrum Christi, si se exemplo ipsius omnino lucrifaciendis impenderet animabus. Nec fraudatus est à desiderio suo: semen enim fratri suo defuncto, Christo videlicet crucifixo, verbum ipsius disseminans & Prædicatores instituens, suscitare meruit. Et ecce granum seminis multiplicans Deus, auget frugum justitiæ incrementa.

26 Plenum erat sanctissimis affectibus pectus ejus, & ad omne commodum, incommodumve proximi piissimè movebatur; afflictorum cruciatibus torquebatur, pauperum defectibus miserorumque doloribus afficiebatur, maximèque pereuntium animarum zelo succensus, mente vulnerabatur. Sic propheticus Dominicus peccata populorum miserorumque calamitates aspiciens, æstuabat interiùs, & flens uberrimè latentem compassionis affectum per lacrymas prodebat exteriùs: hanc enim excellentissimam caritatis gratiam infuderat ei Deus. Quantùm autem per compassionem miserorum defectui compatiens, turbabatur, tantùm bonorum profectui congratulans, tamquam pigmentis refectus odoriferis, consolabatur. Inter hæc, quæ sursum sunt, quærens, agebatur in Deum homo divinus, gloriam Sanctorum contemplans, & ad patriam anhelans, deflebat largiter diuturnum sui exsilii incolatum.

D

inter illos splendet.

ANNOTATA.

E

a *Ex his Theodorici verbis circa natales Sancti in Commentario prævio* § 9 *num.* 140 *nonnulla observavimus.*

b *De hac phrasi, quam Echardus ad violentam significationem detorquet, loco proximè citato Commentarii prævii disputavimus.*

c *In Commentario prævio* § 8 *contra opinionem recentioris scriptoris Hispani ex veteribus monumentis probavimus, hunc secundum* S. Dominici *fratrem appellatum fuisse Mametem, etiamsi hîc nomen ejus non exprimatur.*

d *Jordanus hanc visionem matri ejus tribuit, nisi fortè matrem spiritualem intelligere volnerit, ut suprà monuimus.*

e *Hæc uncis inclusa desunt in codice nostro Francofurtensi. Attamen hæc res satis certa est ex testimonio Bartholomæi Tridentini, ut* § 10 *Commentarii prævii diximus.*

f *Hoc Theodoricus ex Constantino & Humberto desumpsit.*

g *Si parentes Sanctum Palentiam miserint, ut hîc asseritur, corruit argumentum R. D. Josephi Stephani de Noriega, qui in nupera Dissertatione historica pag.* 21 *&* 201 *contendit,* S. Dominicum *studiorum causâ ab abbate Vitensi Ordinis Præmonstratensis Palentiam missum fuisse.*

F

h *Si tunc Sanctus* necdum habitu vel convictu sequestratus à mundo *fuerit, evertitur tota proximè laudati scriptoris Hispani Dissertatio historica, in qua probare nititur,* S. Dominicum *à teneris annis habitum Præmonstratensium in monasterio Vitensi induisse, & usque ad trigesimum ætatis annum sub regula S. Norberti militasse.*

CAPUT II.

Iter cum episcopo Oxomensi, prima contra hæreticos Albigenses certamina, & varia Sancti miracula.

v. *Didacus Oxomensis & S. Dominicus occasione legationis,*

CUm tot & tantis virtutum fulgeret insignibus angelicus Dominicus, à venerabili Didaco, episcopo suo, mito diligebatur affectu: erat enim in mentibus eorum similitudo spiritûs & convenientia gratiarum, quia pari zelo domûs Dei

A Dei ad procurandam animarum ſalutem ſancti Spiritus impetu ferebantur. Cum ergo placuit Deo in eis revelare gratiam ſuam, ut virtus prodiret utriuſque in publicum, ſic eos in miniſterium, quod voluit, aſſumpſit, ut ipſi quoque, licet ſancti, erga ſe divinæ providentiæ conſilium ignorarent. Ecce enim Aldefonſus, rex Caſtellæ, rogavit Didacum epiſcopum, ut ſuam apud Marchias legationem agere debuiſſet. Profecturus itaque ad regalia negotia prudens pontifex, eccleſiæ ſuæ Suppriorem, dilectum ſibi Dominicum, aſſumpſit in ſuæ ſocietatis ornamentum; & ſanctæ collationis ſolatium. Dum ergo tranſiret Tholoſam, audito, quod incolæ illius terræ hæreticis eſſent fraudibus depravati, ingemiſcens Chriſticola Dominicus, ſpiritu turbatus eſt, hoſpitemque ſuum hæreticum deprehendens, tam affabili quam rationabili ſermone devincens ad Catholicæ fidei veritatem reduxit. Et hic eſt primus manipulus, quem diabolo ereptum ad aream Domini reportavit.

B *quam juſſu regis Caſtellæ peregerant,* 28 Pertractatis tandem apud Marchias regalibus, pro quibus miſſus erat, negotiis, remiſſoque regi reſponſo per nuntium, epiſcopus cum ſuis ad curiam profectus eſt, expoſitoque ſummo Pontifici ſuo deſiderio, ceſſionem petivit, ut converſioni Cumanorum curam impenderet; ſed minimè impetravit. Verè felix præſul, in quo tanta eminebat humilitas, ut dignitati cedere, & tam excelſa fervebat caritas, ut pro ſalute proximi morti & periculis ſe optaret exponere! Verùm diſponebat diſpenſatio divina juxta ſuum beneplacitum, pium epiſcopi deſiderium aliter adimplere. Redire ergo compulſus eſt, precis quidem exauditione vacuus, ſed obedientiæ & caritatis gratiâ plenus, & nequaquam à ſalubri propoſito permutatus. Regrediens autem viſitavit Ciſtercium, ubi multorum ſervorum Dei converſatione virtutis & altitudine Religionis illectus, habitum ſuſcepit monaſticum, ducens ſecum ex monachis aliquos, per quos converſationis conſuetudinem, & Ordinis diſceret diſciplinam.

VI. *inveniunt in Gallia quoſdam Albigenſium impugnatores,* C 29 Felicem verè dixerim electum Dei Dominicum, qui hujus tanti pontificis & apoſtolici viri ſocietate meruit & amicitia decorari; per quem nulli dubium, quin ſanctitatis exemplum & Religionis ſumpſerit documentum. Per Montem autem Peſſolanum tranſeuntes, invenerunt duodecim abbates Ciſtercienſis Ordinis contra Albigenſes hæreticos ab eodem Papa Innocentio directos, ibidem cum epiſcopis & aliis prælatis concilium celebrantes; qui, adventu Didaci epiſcopi comperto, gaviſi ipſum accerſunt, cum honore ſuſcipiunt, conſulunt, & ejus conſiliis acquieſcunt: erat quippe homo ſanctus, vir juſtus & maturus, & zelator fidei Chriſtianæ; qui videns eos non rectè ad veritatem Euangelii ambulantes, ut erat miræ circumſpectionis & gnarus viarum Dei, dixit ad eos: Non ſic, fratres, non ſic arbitror procedendum. Impoſſibile mihi videtur ſolis verbis reduci homines iſtos; ſed magis operibus convincendi ſunt & exemplis, qui ſe de vitæ merito jactitant impudenter.

quibus ille faciliorem hæreticos convertendi methodum ſuggerit, 30 Dicunt illi: Quod igitur das conſilium, pater? Quibus ille, Quod me, inquit, videritis facere, facite; moxque familiam cum equitaturis & omni apparatu, quem copioſum habebat, remiſit, diſponens in illa terra moram contrahere, gratiâ fidei propugnandæ. Hoc exemplo ceteri excitati ſunt, ſimiliter facientes. Vide divinum miraculum & delectabile ſpectacu-

lum! Duodecim patres conjunxit ſibi verbo & exemplo tertius decimus pater patrum & patriarcha factus, quem tamquam magiſtrum & dominum unanimiter ſequebantur. Aſſumpſit & alios virtutis viros & gratiæ, comites laboris ei fideliter adhærentes; inter quos præcipuus, omnique ſanctitate conſpicuus vir angelicus Dominicus, epiſcopo præ aliis dilectus, verbo & opere veluti ſtella ſplendidiſſima rutilabat. Hi omnes cœperunt pedites ſine expenſis diſcurrere, in voluntaria paupertate Chriſtum pauperem prædicare. Ecce forma Chriſti inſtaurantis Eccleſiam in principio; figuraque Prædicatorum Ordinis ſecuturi hoc tempore noviſſimo. Tunc invidentes hæretici cœperunt è regione importuniùs prædicare; at verò tam inſigne fulgebat in epiſcopo morum decus, ut ipſorum infidelium & omnium, cum quibus verſabatur, vendicaret affectum. EX MSS.

& hic veritatem fidei orthodoxæ inſigni miraculo probat. 31 Fiebant tunc frequenter prædicationes in plebibus & diſputationes cum hæreticis ſub judicibus deputatis. Nec etiam tunc deſtituit ſignis & miraculis Eccleſiam ſuam Deus. Libellos quoque ad munimentum fidei plures ex fidelibus conſcripſerunt. Scripſit quoque ſanctus Dominicus librum fidei ſuæ, ſactis auctoritatibus & divinis rationibus roboratum, qui etiam præ ceteris approbatus, ab omnibus eſt receptus; qui ad confutandam hæreticam falſitatem, comprobandamque Catholicæ fidei veritatem, poſt longam diſputationem, apud Fanum Jovis habitam, cum libello cujuſdam hæretici ignibus eſt injectus: verùm libellus hæretici mox à flammis conſumptus & incineratus periit; libellus confeſſoris Chriſti Dominici ab igne proſiliit in longinquum: ſecundò iterum injectus & tertiò, & tunc quidem proſiliit incombuſtus, ſui ſcriptoris ſanctitatem & fidei Chriſtianæ comprobans veritatem *a*. Stupebant omnes; lætabanturque pii, & compuncti ſunt impii. E *a*

Didaco poſt exſtructum monaſterium Prulianum mortuo, 32 Erant autem illis in locis nobiles quidam, qui egeſtate compulſi, filias ſuas tradebant hæreticis nutriendas & erudiendas, imò revera erroribus peſtiferis eludendas, quarum pernicioſum miſeratus opprobrium Dei ſervus Didacus epiſcopus, monaſterium quoddam ad earum ſuſceptionem inſtituit in loco, qui dicitur Prulianum, ubi uſque hodie ancillæ Chriſti gratum Deo exhibent famulatum. Tranſacto autem in prædicationis labore biennio, memorabilis pontifex Didacus ſuam viſitare volens eccleſiam, ſociis ad prædicandum remanentibus, ſacerdotem Dei devotiſſimum eis præfecit Fratrem Dominicum, ut ad ipſum omnium ratio referretur: magnum enim aliquid in eo perpendebat; unde & ipſum ſpecialiſſimè diligebat. Valedicens autem omnibus rediit, multoque labore pedes tranſiens per Caſtellam, tandem Oxomam pervenit; ubi infirmatus extremitate vitæ temporalis, initium æternitatis accepit cum gloria cæleſti, claruitque poſt obitum miraculis, qui in vita ſua inſignis exſtiterat operibus ſanctis & virtutibus multis. F

VII. *Sanctus conſtanter certat contra Albigenſes,* 33 Propoſuerat dilectus Deo & hominibus Didacus epiſcopus ad ſuſceptum prædicationis redire officium, ordinareque de aſſenſu ſummi Pontificis viros, qui ſemper verbo & exemplo hæreticæ reſiſterent pravitati; pro conſummando quoque monaſterio, quod in Pruliano inſtauraverat, aliqua ſubſidia reportare. His aliiſque ſacris refertus gratiæ deſideriis migrans ex hoc ſeculo vivit in Chriſto: cujus morte comperta, omnes, qui in partibus illis gratiâ prædicationis

EX MSS. remanserant, tamquam non habentes ducem aut principem, ad propria sunt reversi. Tunc surrexit confessor Christi verus, vir beatus Dominicus, ejus in Domino filius pro eo, & adjuvabant eum meritis & precibus omnes fratres ejus conjuncti Patri suo, qui in cælis est, & prælabantur prælium fidei cum lætitia. Similis factus est leoni de tribu Juda in operibus suis, erantque arma militiæ suæ non carnalia, sed spiritualia.

à quibus multa opprobria lætus tolerat,

34 Congregata est etiam ad eum synagoga fortis viribus Cruce-signatorum, eorumque, qui fugiebant à malis, nec non omnium voluntariorum in fide. Christiani Catholici additi sunt ad eos, & facti sunt illis in firmamentum: ex mandato enim summi Pontificis domini Innocentii tertii contra illos Albigenses hæreticos crux prædicabatur, signabanturque fideles. Accessit ad hæc fortissimus & Christianissimus princeps, dominus Simon, Comes Montis-fortis, pater orphanorum, defensor viduarum, tutor pupillorum, benefactor pauperum, protector ecclesiarum, qui fidem Catholicam contra hæreticos constantissimè defensabat. Hic illustrissimus princeps Christi athletam Dominicum cernens coram Deo & hominibus innocenter & laudabiliter ambulare, sanctitatem ejus multo amplexabatur amore, & venerabatur honore: circuibat enim vir Dei Dominicus vicos & castella & civitates, prædicans verbum Dei. Erat certè vitiorum mirabilis objurgator, hæresum oppugnator, fidei zelator, Christianorum diligentissimus exhortator, verbaque ejus ardebant, ut faculæ, qui in spiritu Eliæ venerat & virtute. Invidebant ergo hæretici & fremebant adversus justum, irridebantque simplicem veritatis doctorem, sputum & lutum, aliaque vilia projicientes in eum, à tergo etiam in derisum sibi pileas alligantes. Ibat itaque gaudens & exultans spiritu, quoniam dignus habitus est pro nomine Jesu contumeliam pati.

& patientiâ suâ hæreticum quemdam convertit,

35 Accidit eo tempore, ut disputatio solennis deberet cum hæreticis ventilari; ad quam cum episcopus loci cum multa se pompa præpararet iturum, dixit ad eum humilis Præco Christi: Non sic, mi domine pater, non sic contra filios superbiæ est procedendum. Humilitatis, ac patientiæ, religionis aliisque virtutum exemplis convincendi sunt veritatis adversarii; non fastu elationis, & ostentatione gloriæ secularis. Armemur ergo devotis orationibus, & humilitatis indicia præferentes, discalceati contra Goliath procedamus. Assensit episcopus consilio pietatis, & discalceati sunt omnes. Cumque de via dubitarent, obvium habuerunt hæreticum, quem Catholicum æstimabant; qui eos ad locum recto itinere, ut spoponderat, non perduxit, sed ad nemus quoddam perfidus malitiosè seduxit, ubi inter vepres & spinas pedes eorum vulnerati sunt, & crura sanguine sunt respersa. Tunc Pugil Dei cum omni patientia sufferens, & in jucundam Dei laudem prorumpens, ad collaudandum & sustinendum cum patientia omnes hortatus est dicens: Confidite in Domino, carissimi, quia de cælo nos manet triumphus & victoria; jam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens malignus ille miram eorum & lætam patientiam, optimisque sermonibus Sancti compunctus, malitiam confessus, hæresim abjuravit *b*.

36 Venientibus autem ad locum, rectis corde orta est lætitia; perversis verò confusio & tristitia: propter hoc dissecabantur impii cordibus suis, & stridebant dentibus in Servum Dei, & captantes in animam ejus, mortis in eum disponebant consilia, ut condemnarent sanguinem innocentem; Dominus autem irridebat eos, & non tradidit eum in manibus eorum; sed & mirificis glorificavit operibus Sanctum suum, qui prædicando discurrens frequenter, fluviolum, qui vocatur Aregia *c*, vado transibat; in cujus medio libri, quos portabat in gremio, cum se succingeret, ceciderunt. Qui benedicens Deum, cuidam devotæ matronæ innotuit suorum perditionem librorum. Tertia die pòst, cum piscator de ipsa aqua grandem speraret piscem se hamo extrahere, libros illos eduxit, sic penitus illibatos, acsi fuissent in sicco armario custoditi. Hoc autem valde amplificat miraculum, quod nec pannum, nec corium, nec aliquod habebant conservatorium, præter merita Dominici, libri illi, quos devota femina Tholosam misit cum magno gaudio Sancto Dei *d*.

libros suos in fluvium delapsos mirabiliter siccos recipit,

37 Accidit etiam, cum euangelizans circuiret, ut aquam quamdam in eisdem partibus cum multis aliis transiviset, à quo dum is, qui eum transvexerat, denarium pro mercede peteret importunè, dixit ei: Servus sum Dei, & discipulus Christi. Argentum & aurum non est mihi; mercedem regni cælorum tibi promitto: quam sponsionem miser ille vilipendens, instabat acriùs, Sanctumque violenter per cappam trahens, Aut cappam, inquit, dimittes, aut denarium solves. Tunc erectis in cælum oculis, paululum intra seipsum oravit, moxque in terram aspiciens, denariumque divino nutu allatum jacentem videns; Ecce, inquit, frater, quod postulas: tolle, & me liberum in pace dimitte *e*.

deficiente pecunia, cælitus naulum invenit;

religiosum ignota sibi linguæ intelligit, & ab eo intelligitur.

38 Contigit aliquando, dum iter ageret Famulus Christi, associari sibi religiosum quemdam, conversationis quidem sanctitate domesticum, sed loquelâ linguæ penitus alienum. Dolens itaque quod divinis verbis unà cum illo mutua se consolatione refovere non poterat; à Domino orationum suarum instantiâ, ut unus alterius linguâ loqueretur, impetravit. Sic verbis alterutrum variatis sese per triduum, quo simul ituri erant, intelligentes consolati sunt, Domino gratias referentes *f*. Verè convenienter omnino dono sancti Spiritûs variis loquitur linguis, cujus lingua placabilis & doctrina salutaris mundo cæli exstitit clavis, & portæ apertio æternalis. Benignè desuper misso nautæ pretio honoratur, qui omne suum in Domino jactaverat cogitatum; quique ejus corpus & animam immaculatam custodivit à carnali concupiscentia, ipse libros ejus illibatos conservavit in unda. Itaque donum loquelæ illustrat fidei Prædicatorem, solutio pretii honestat voluntarium Christi pauperem, integritas librorum venustat pudicitiæ florem.

ANNOTATA.

a *Hoc publicum miraculum ex aliis testibus synchronis in Commentario prævio* § 13 *confirmavimus.*

b *Theodoricus hanc hæretici perfidiam ac conversionem ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 2 *accepit.*

c *Teste Echardo, Aregia, qui & Aurigera dicitur, vernaculè* l' Auriegue *vel etiam* l' Ariege *fluvius est, qui è Pyrenæis montibus ortus, urbes Fuxum, Pamiasque alluit, & duobus supra Tolosam milliaribus Gallicis in Garumnam labitur.*

d *Hoc miraculum etiam ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 2 *desumptum est.*

e *Hæc*

A e *Hæc prodigiosa nauli solutio apud Constantinum Urbevetanum aliosque veteres biographos legitur, & ex Processu Tolosano confirmatur, ut postea patebit.*

f *In Commentario prævio § 14 miram illam ignotæ linguæ & mutuæ loquelæ intelligentiam ex vetustioribus biographis confirmavimus, & ibidem probabilius judicavimus, istud miraculum tantummodo semel contigisse, quamvis Theodorious idem bis narret.*

CAPUT III.

Ardens martyrii desiderium, conversio quarumdam mulierum hæreticarum, & aliqua Sancti miracula in partibus Tolosanis patrata.

B

VIII. *Minas hæreticorum Sanctus intrepidè spernit,*

MAnsit autem in illis Tholosanis partibus multo tempore sacerdos Dei Dominicus, vir per omnia apostolicus, propugnans fidem & expugnans hæresim, verbis & exemplis & miraculis Ecclesiam roborans. Insurrexerunt autem in eum testes iniqui, synagoga sathanæ, & fortes quæsierunt animam ejus. Cumque sibi atroces sacrilegis linguis interitum minarentur, pectore pleno fiduciâ dixit ad ipsos: Non sum ego dignus martyrio; nondum merui mortem istam. Sitiebat ardore inæstimabili bibere calicem passionis; ideo transiens per loca, ubi sibi paratæ ferebantur insidiæ, cantans & alacriter incedebat. Admirantes Antichristi satellites tantam Viri constantiam, tentantes dixerunt ei: Numquid non tu mortis horrore concuteris? Quid acturus eras, si comprehendissemus te? Tunc Athleta Christi, amore fervens martyrii, dixit eis: Rogassem vos, ne brevi compendio mortem mihi celerem inferretis, aut repentinis perimeretis vulneribus; sed paulatim & successivè singula membra mutilata meis ostenderetis oculis intuenda. Deinde rogassem, ut meos erueretis oculos, permitteretisque sic truncatum corpus in suo sanguine volutari. Verè beatissimam animam, in qua non solùm perfecta caritas foras misit mortis timorem, verùm etiam durandi in tormentis inauditum cunctis infudit amorem!

C

pro salute proximi se ipsum vendere

40 Animam quoque suam pro salute dare proximi paratus erat Imitator Christi, qui dum hæretica pravitate deceptum conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Necessaria, quæ aliunde non habeo, ab istis accipio; propter quæ eisdem adhærere compellor. Tunc Sanctus ex intimo compassus affectu, seipsum venumdare disposuit, ut periclitantis suppleret inopiam, & redimeret venumdatum sub peccato *a*. Tulerat iste veraciter crucem Christi, qui pro ejus amore tam desideranti animo morti se exposuit, & pro salute proximi incunctanter perpetuæ servituti subjici concupivit: flagrabat enim in corde ejus, qua nemo majorem habet, caritas, cupiens omnino Deo similari & conformis esse imaginis Filii Dei.

a

& ad partes transmarinas transire desiderat,

41 Satagebat proinde omnibus utriusque hominis viribus, desideriis, gemitibus, vigiliis, jejuniis, affectibus, orationibus, prædicationibus, laboribus, die noctuque, opportunè importunè insistendo, ut dignus dono Dei fieret, totus impendi & superimpendi pro animabus salvandis, & per gloriam martyrii consummari: propter quod terram adire disposuerat transmarinam, si quo modo tandem in voluntate Dei mereretur, quod tantopere concupierat, adipisci. Omnipotens verò Deus, piorum inspirator votorum, sic timentium se deprecationem exaudit, & voluntatem clementer perficit, quod tamen à sua inscrutabili dispositione non recedit. Occultus itaque Moderator omnium, & maximè fidelium custos, & amator electorum, sic electionis suæ vas sanctum in domo sua magna in honorem & utilitatem constituit, ut in ipso poculum vitalis gratiæ propinaret, multorumque saluti proficeret, & tamen coronâ martyrii non careret: sicut enim discipulus ille, quem diligebat Jesus (Johannes euangelista præcipuus) calicem Domini bibit, quamvis sanguinem non fuderit, quia animo passioni non defuit; ita sanctus Dominicus propter ardentissimum, quod habebat, patiendi desiderium, palmam martyrii non amisit.

EX MSS.

E

exemplo suæ pœnitentiæ nonnullas nobiles matronas ab hæresi reduxit,

42 Ad hæc crucifigebat carnem suam quotidie & mortificabat membra sua austeritate nimia; spiritum verò dolore compassionis pereuntium assiduò animarum: inerat enim cordi ejus mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio; propter quod apud quasdam nobiles feminas, hæretica simulatione deceptas, ut eas ad Ecclesiam reduceret, hospitatus est: à quibus imminente Quadragesima acceptis occultè ciliciis cum socio suo indutus est. Quibus dum ad quiescendum stratus pararetur, dixit: Non sic, sed super tabulas quiescemus. Somnus autem eorum brevis erat: more enim solito noctem vigiliis occupabat. Hoc modo totum illud sacræ Quadragesimæ tempus in rigore pœnitentiæ pro peccatis aliorum homo innocens consummavit, soloque pane & aqua frigida contentus usque ad Pascha diebus omnibus jejunavit. Hinc ergo factum est, ut nobiles illæ feminæ Viri justi meritis, erroribus relictis, ad fidem Ecclesiæ redirent, gratia suffragante *b*.

b

& novem alias hæreticas convertit,

F

43 Accidit ad hoc, quod per eum Dominus in eisdem Tholosanis partibus prædicantem operatus est: cum enim apud castrum, quod dicitur Fanum Jovis, prædicans aliquando, fidem probans Catholicam, hæreticorum perfidiam multipliciter improbasset, post prædicationem in ecclesia more solito ad orandum remansit. Et ecce novem matronæ nobiles de eodem castro intrantes ecclesiam, ad pedes ejus prociderunt dicentes: Serve Dei, adjuva nos. Si vera sunt, quæ hodie prædicasti, jam diu mentes nostras erroris spiritus excæcavit: nam istis, quos tu hæreticos vocas, nos autem bonos homines appellamus, usque in hodiernum diem credidimus, & adhæsimus toto corde; nunc autem in medio fluctuamus. Serve Dei, adjuva nos, & ora Deum tuum, ut notam nobis faciat fidem suam, in qua vivamus, moriamur, & salvemur.

prodigiose ostenso eis dæmone, cui servierant.

44 Tunc Vir Dei stans aliquamdiu & intra semetipsum orans, post aliquantulum dixit eis: Constantes estote, & exspectate intrepidè. Confido in domino Deo meo, quod ipse, qui neminem vult perire, jam ostendet vobis, quali domino hactenus adhæsistis. Moxque viderunt de medio sui cattum tetterrimum prosilire, qui magni canis præferens quantitatem, habebat grossos oculos & flammantes, linguam longam, latam, atque sanguinolentam, & usque ad umbilicum protractam; caudam curtam, surrumque pro-

ex MSS. protensam. Posteriorum turpitudinem, quocumque se veteret, ostendebat, de quibus fœtor intolerabilis exhalabat. Cumque circa matronas illas se per horam huc illucque divertisset, ad cordam, quæ ex campana pendebat, exsiliens, & per eam ad superiora conscendens, tandem per campanile lapsus disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conversus autem ad matronas sanctus Dominicus, territas nimis consolabatur, dicens: Ecce per hoc, quod coram oculis nostris, faciente Deo, figurativè apparuit, potestis advertere, qualis est ille, cui, credentes hæreticis, serviviſtis. Illæ verò gratias Deo referentes, ad fidem Catholicam perfectissimè sunt conversæ; quarum etiam aliquæ apud Sorores de Pruliano Religionis habitum assumpserunt *c*. Sic Servus Christi opus euangelistæ faciens, in omnibusque laborans, priores feminas exemplo rigidissimæ pœnitentiæ, & istas verbo fidelissimæ doctrinæ, ostensioneque fraudis diabolicæ ad matris Ecclesiæ gremium revocavit.

c

IX. *Schedula Sancti contra hæreticos scripta,*

45 Beatus itaque Dominicus per decem annos per diversa loca provinciæ Narbonensis versabatur, & præcipuè circa Carcassonam & Fanum Jovis impugnando hæreticos, Catholicam fidem extulit, animarumque saluti deditus, totus prædicationis officio vacavit, multas despectiones, vilitates, abjectiones & angustias lætè sustinens propter amorem domini nostri Jesu Christi. Illo in tempore dominus Simon Comes Montis-fortis, illustris princeps, pugnans contra hæreticos gladio materiali, & confessor Christi Dominicus gladio verbi Dei, multam societatem familiaritatis & amicitiæ mutuò contraxerunt: legitur enim in gestis dicti principis, quod dum Catholici die quadam cum hæreticis disputassent, sanctus Dominicus quædam fidei argumenta scripsit in cartula tradens hæretico, ut de objectis deliberaret.

B

ter ex igne resilit illæsa, ut testis oculatus fatetur,

46 Ea nocte hæretici cum sederent ad ignem, protulit ille cedulam, quam conscripserat Servus Dei. Dixerunt ergo: Mittatur in ignem cedula, ut sic, quæ sit hinc inde veritas, comprobetur. Mox projecta in ignem cum aliquantulùm fecisset in eo moram, cartula illæsa prosiliit à camino. Tunc unus ceteris durior, Projiciatur, inquit, secundò, & sic certius [veritatem] cognoscemus. Projicitur secundò, & iterum resiliit incombusta. Stupentibus autem eis, induratus ille in perfidia, Jactetur, ait, adhuc in ignem tertiò, & sic indubitanter videbimus veritatem. Projicitur cartula in ignem tertiò, & tunc quidem minimè læditur; verùm ab incendio resiliit, sicut priùs. Viso tanto prodigio, miseri illi compuncti [non] sunt, inhibentes inter se firmiter, ne quisquam eorum hoc fidelibus intimaret. Verùm miles quidam, qui tunc aderat, fidei expertæ consentiens, hoc insigne miraculum Catholicis propalavit *d*.

C

d

energumeni precibus ejus ab obsessione dæmonis,

47 Venit etiam aliquando Famulus Omnipotentis cum quodam Converso Cisterciensis Ordinis valde devoto de conflictione hæreticorum ad unam ecclesiam serò, & invenit eam clausam: qui cum orassent ad ostium, intus se subitò, clausis januis, mirabiliter invenerunt. Tunc gratias agentes Deo, totam illam noctem in ejus laudibus deduxerunt *e*. Prædicante sancto Dominico in quadam parochia, oblatus est quidam, qui jam dudum à dæmonio vexabatur; quem Vir Dei orationum suarum suffragio à dæmonio liberavit, aliosque diversis oppressos languoribus, fusis ad Deum precibus, restituit sanitati. Alium quoque multis obsessum dæmonibus sibi contigit præsentari, qui, acceptâ stolâ, priùs suum, deinde dæmoniaci collum ipsâ cinxit, mandans illis, ut hominem de cetero non vexarent *f*.

e

D

f

& quadraginta peregrini à submersionis periculo liberantur.

48 Cum autem vir Christianissimus Comes Montis-fortis cum Cruce-signatis obsideret Tholosam, venerunt peregrini de Anglia, sancti Jacobi volentes limina visitare: qui propter excommunicationem vitantes Tholosam, navem modicam intraverunt, ut fluvium pertransirent; præ multitudine autem (nam ferè quadraginta erant) absorpta est navis, & submersi sunt omnes, ita ut nec eorum capita apparerent. Erat tunc ibi orans in ecclesia vicina juxta fluvium sanctus Dei Dominicus, qui ad clamorem pereuntium & circumstantis exercitûs excitatus, festinus accurrit, videnſque proximorum periculum, compassione permotus, toto corpore prosternitur, expansisque in modum crucis manibus, flens amarissimè, clamavit ad Dominum, ut suos peregrinos liberaret à morte; & post pusillum surgens ab oratione conversus ad fluvium, sumptâ de Deo fiduciâ, imperavit dicens: Præcipio in nomine Christi, ut ad ripam omnes veniatis. Mira res; sed ab eo facta, qui facit mirabilia magna solus! Statim ad hanc vocem omnes, qui submersi in aquis tanto tempore latuerant, cunctis videntibus, qui ad tam triste spectaculum aderant, super undas apparuerunt. Tunc undique accurrentes extendentesque eis lanceas & hastas, universos de fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Salvatoris, & sui almi confessoris Dominici merita prædicantes *g*.

E

g

ANNOTATA.

a *In Commentario prævio* § 10 *contra opinionem Soëgii censuimus, quod* S. Dominicus *bis similem caritatis actum exercuerit.*

b *Constantinus & Humbertus apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 28 *hanc Quadragesimalem Sancti pœnitentiam fusiùs exponunt.*

c *Venerabilis Humbertus in Vita* S. Dominici *cap.* 44 *prodigium istud distinctiùs refert, ex quo illud* § 13 *Commentarii prævii exhibuimus, & idem postea in Processu Tolosano testis oculata confirmabit.*

d *Nos hoc miraculum ab altero superiori distinctum putamus ob varias circumstantias, ut in Commentario prævio* § 13 *diximus.*

e *In Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 13 *narratur duplex hujusmodi miraculum, quod utrumque* § 43 *inter gesta incerti temporis simul retulimus, etiamsi unum contigerit tempore decennii, quo Sanctus in partibus Tolosanis conversatus est.*

f *Occasione hujus energumeni, quem Sanctus multis dæmonibus liberavit, in Commentario prævio* § 15 *fabulosam quamdam hujusmodi historiam rejecimus.*

g *Theodoricus hæc excerpsit ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 3, *ubi etiam oculatus hujus miraculi testis ita allegatur:* Antiquus quidam & honestus civis Caturci (*Cadurcum, vulgò* Cahors, *est nota Galliæ civitas*) narravit Fratribus hoc paratus jurare, quod ipse vidit, cum esset in obsidione Tolosæ, quod peregrini de Anglia, limina beati Jacobi visitare volentes, propter excommunicationem vitantes intrare Tolosam, navem modicam ascenderunt, ut fluvium pertransirent: præ multitudine autem (nam ferè quadraginta erant) absorpta est navis, & submersi sunt omnes, ita ut nec eorum capita apparerent. *Dein*

A *in ibidem ſequuntur reliqua, prout hîc narrantur.*

CAPUT IV.

Sancti humilitas in recuſanda dignitate epiſcopali, ecſtaſis, duæ prophetiæ, benevolentia Comitis Montis-fortis, aliorumque erga ipſum.

I Gitur vir inclytus Dominicus, prædicator eximius, Dei gratiâ plenus, omnique virtute probatus & perfectus, apud homines opinione & fama ſanctiſſimus habebatur. Invidebant autem ei hæretici, & irridentes blaſphemabant Sanctum Dei. Accreſcebat ad eum omnium fidelium devotio, & apud archiepiſcopos & epiſcopos, alioſque ecclеſiarum prælatos in partibus illis pro ſuæ excellentia ſanctitatis omni dignus reputabatur honore. Contigit ergo, ut à collegiis trium cathedralium eccleſiarum epiſcopalis dignitas eidem offerretur; ipſe verò malens humiliari cum mitibus, paupertatem Chriſti præpoſuit ſedibus & regnis, ideoque & Biterenſis & Converarenſis [& Siceranenſis] eccleſiarum infulas recuſavit, nec cathedras acceptavit *a*: voluit enim liber eſſe ab omnibus, ut poſſet omnium ſervus eſſe. Divitibus namque & pauperibus, Judæis & gentibus, quorum in Hiſpania multi ſunt, amabilem ſe exhibuit, & ab omnibus amabatur, præterquam ab hæreticis & Eccleſiæ inimicis, quos convincebat diſputationibus, & prædicationibus impugnabat. Eoſdem ad converſionem benignitate gratiſſima hortabatur.

x *Renuit acceptare epiſcopales infulas ſibi oblatas,*

B

a

50 Sanè demoratus apud Carcaſſonam in domo epiſcopi per unam Quadrageſimam prædicationi ardentiùs inſiſtebat; commiſſas quoque ſibi vices epiſcopi, tunc abſentis, in ſpiritualibus diligentiùs exercebat. [Egreſſus igitur de palatio epiſcopi Vir Dei, cujus vices gerebat, venit ad quoddam monaſterium, quod Caſtris dicitur, ubi ab abbate invitatus ad comedendum, intravit; ſed cum hora refectionis protraheretur, more ſuo ſolito eccleſiam Vir ſanctus oraturus ingreſſus eſt; qui cum intentiùs preces effunderet ad Deum, elevatum eſt corpus à terra, in Deum ſpiritu elevato. Cumque refectionis hora adeſſet, requirebatur, ubinam eſſet, qui fuerat invitatus; & cum per diverſa loca quæſitus, non inveniretur, unus de clericis, qui adſtabant abbati, ipſum quæſiturus egreſſus, eccleſiam caſu introivit, & Sanctum Dei inter cælum & terram aſpexit mirabiliter elevatum.

xi *& dum vices epiſcopi Carcaſſonenſis ſupplet,*

C

51 Stupefactus ergo valde, ſtabat admirans & exſpectans, quem exitum eſſet res tam inſolita habitura. Tandem paulatim cœpit elevatum corpus terram attingere, & ſenſibus exterioribus, à ſuperioribus deſcendens, coaptari. Tunc accedens, qui hæc viderat, ad Sanctum Dei dixit: Domine, hora refectionis præteriit, & meus abbas veſtram præſentiam præſtolatur. At Sanctus Dei, quaſi de ſomno dulci evigilans, Ecce, inquit, ego venio, ut dixiſtis. Poſt hæc clericus, qui hæc in Sancto Dei mirabilia devotionis & ſanctitatis, ut prædictum eſt, videbat, beatum Dominicum, relictis omnibus, eſt

in monaſterio quodam à terra elevatus cernitur,

b ſecutus *b*] Nempe veneranda Dei providentia Virum hunc mirabili conſilio deſtinaverat illarum partium incolis, inter quos tanquam lucerna ardens & lucens in caliginoſo loco frigeſcentem caritatem in multorum cordibus reaccenderet, & obfuſcatam hæretica falſitate fidei veritatem lumine doctrinæ euangelicæ perluſtraret. EX MS!

52 Stabat tunc pro fide Catholica princeps illuſtris Simon Comes Montis-fortis, cui Comes Tholoſanus, auxilio fultus regis Arragonum, fortiter reſiſtebat, cœperuntque non modicum prævalere. Tunc quidam Converſus Ciſtercienſis, qui aderat, accedens ad ſanctum Dominicum, dixit ei: Magiſter Dominice, numquamne finem habitura ſunt mala iſta? Cumque Vir Dei reticeret, illeque importuniùs ageret, tandem, præſente Fratre Stephano *c*, reſpondit: Finem certè habebit iſtorum Tholoſanorum malitiâ; verumtamen longè adhuc eſt finis; multorum interim ſanguis fundetur, & unus rex in hujus guerræ *d* certamine interemptus occumbet. Illis timentibus hoc de rege Franciæ dictum, qui de novo Albigenſe negotium acceperat, ait: Ne timeas pro rege Franciæ; alius rex erit, & cito erit, cujus vitam hujus belli varietas intercidet.

imminentem regis Aragonum eadem præſcivit,

c

d

E

53 Sequenti ergo anno rex Arragonum interfectus occidit, qui utinam non in perpetuum contra Eccleſiam dimicans occidiſſet! Hæc dudum pòſt futura Sanctus Dei prophetalis ſpiritus illuminatione prævidit & prædixit. Nec immeritò: nam totâ illâ Quadrageſimâ jejunans, pane ſolo tantùm & aqua refectus fuerat, nec etiam lectum intraverat ſtrati ſui. Adveniente verò Paſcha ſancto, & viribus valentior erat, & ſpecie pulchrior apparebat: inviſibili namque intus paſtus eſt cibo, & ſicut adipe & pinguedine, Dei dulcedine, repleta eſt anima ejus, ex cujus redundantia carnis infirmitas firmabatur, & purificabatur mentis ſerenitas, ut cognoſceret myſteria futurorum.

ut eventus probavit;

54 Quidam hæretici capti & convicti in partibus Tholoſanis, cum redire nollent ad fidem, judicio ſeculari traditi & incendio deputati ſunt; inter quos unum aſpiciens ſecretorum Dei conſcius Dominicus, Iſtum, inquit officialibus curiæ, reſervate, & nullatenus comburatur. Et converſus ad illum dulciter ac blandè alloquens, Scio, inquit, fili, ſcio, quod adhuc, licet tardè, bonus homo eris & ſanctus. Res ſtupenda pariter & amanda *! Dimiſſus ille ferè per annos viginti in hæretica cæcitate perduravit: tandem per gratiam rediit ad fidem, Ordinemque Prædicatorum aſſumpſit, in quo & laudabiliter vixit, & fideliter conſummavit *e*.

ſimiliter converſionem hæretici pervicacis prædixit;

**al.* admiranda

F

e

55 Denique præfatus Comes Montis-fortis tanto favore amicitiæ, tantoque honore reverentiæ ſanctitatem confeſſoris Chriſti Dominici proſecutus eſt, quod voluit, quod ipſe filiam ſuam baptizaret, & nuptias filii ſui benediceret. De conſenſu quoque heredum ſuorum juxta munificentiam principalem tradidit eidem, ſuiſque in ſalutis officio ſequacibus, caſtrum inſigne, quod Caſſamiel dicitur; habuitque eccleſiam caſtri, quod Fanum Jovis vocatur, & alia, de quibus ſibi & ſuis poterat ſuſtentationè providere *f*. Epiſcopus verò Tholoſanus, vir ſanctus & bonus, fideique zelator, qui ſanctum Dominicum tenerrimè diligebat, exultans ad novæ lucis exortum, de conſenſu capituli ſui pro libris aliiſque neceſſariis comparandis ſextam partem omnium decimarum dedit illi.

& ei à Comite Montis-Fortis, qui illum magni faciebat,

f

56 Tunc etiam obtulerunt ſe ſancto Dominico duo probi viri de Tholoſa, videlicet Fra-

EX MSS. *aliisque Tolosanis certatim possessiones offeruntur.*

ter Thomas, homo gratiosus & facundus; & Frater Petrus Deselan, qui insignes domos, quas Tholosæ habebat, ei contulit *g*. Tunc qui cum servo Dei Dominico erant, cœperunt Religiosorum se moribus conformare. Nondum Ordo Prædicatorum fuerat institutus; sed quædam conceptio fuit habita, & de ipso instaurando in consilio tractabatur. Multi quidem multa de hoc sacro Ordine futuro, revelante eis Domino, prævideruntꝰ, & congratulantes Ecclesiæ, præsago spiritu prædixerunt: teste enim Scriptura, insignia, quæ facturus est Dominus, consuevit electis & prophetis, servis suis, multifariè multisque modis per suum Spiritum manifestare; ita de hoc quoque electorum electissimo Ordine aliqua dignatus est mirabiliter præmonstrare, de quibus aliqua interserere judicavi utile & decorum.

ANNOTATA.

a *De episcopatibus, quos Sanctus recusavit, & quorum nomina hic corrupta sunt, egimus in Commentario prævio* § 14.

b *Hic uncis inclusa in Codice nostro Francofurtensi non leguntur. Attamen Stephanus de Salanhaco eamdem ecstasin modo nonnihil diverso narrat, ex quo veteri auctore illam in Commentario prævio* § 14 *transcripsimus.*

c *Constantinus in Actis* S. Dominici *num.* 40, *& Humbertus cap.* 48 *apud Echardum tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 34 *testimonium hujus prædictionis distinctius exponunt his verbis*: Cumque Vir Dei reticeret, illeque (*nimirum Conversus Cisterciensis*) importuniùs ageret, non ignorans, quod ei multa Dominus revelaret, tandem præsente F. Stephano Metensi, socio suo tunc temporis, cujus etiam hoc frequenti relatione vulgatum est; Finem, ait, certè habebit istorum Tolosanorum malitia *&c.*

d Guerra *ab auctoribus mediæ ætatis barbarè pro bello usurpatur, ut passim notum est.*

e *Alia occasione in Commentario prævio* § 16 *hanc Sancti prophetiam ex Constantino Urbevetano retulimus.*

f *De affectu & liberalitate Comitis Montis-fortis erga* S. Dominicum *nonnulla monuimus in Commentario prævio* § 14.

g *De donationibus episcopi Tolosani, aliorumque actum est suis locis sparsim in Commentario prævio, ubi etiam interdum authentica similium donationum diplomata exhibuimus.*

CAPUT V.

Prædictiones de instituendo Ordine Prædicatorum, consilium istius institutionis revelatione probatum, & ejusdem Ordinis splendor cuidam theologiæ magistro in visione ostensus.

XII *Præter alios,* *a* *b*

VEnerabilis igitur Aurasitensis *a* ecclesiæ episcopus Ordinis albi *b*, vir multæ religionis ac operum virtutis, colebatur à populis tamquam sanctus. Hic gratia prædicationis & fervore fidei, non solùm in sua diœcesi, sed & in locis aliis singulariter excellebat. Iste publicè prædicando asseruit dicens: Ego annuntio vobis verbum Dei, prout scio; sed in brevi venient, qui vobis veraciter prædicabunt, utpote qui officium habebunt & scientiam, nomen & vitam *c*. Conveniens valde fuit, ut pontifex & prædicator fervens de Prædicatorum Ordine tam solenniter prophetaret. Magnus etiam pater Stephanus, Prior Carthusiensis, Lugdunensis diœcesis, vir eximiæ sanctitatis, Fratribus suis Prædicatorum Ordinem prædixit, rogans eos affectu speciali, ut Ordo hic ab eis in omni amore & reverentia haberetur; quod & impleverunt, devotissimè Ordinem honorantes *d*.

58 Abbas quoque & institutor Florensis monasterii de Prædicatorum Ordine in multis libris & locis scripsit: describens autem Ordinem & habitum, monuit Fratres suos, ut post mortem suam, cum talis Ordo exsurgeret, ipsum cum devotione susciperent & honore; illi verò obedientes, venientibus ad se primò hujus Ordinis Fratribus cum cruce & processione obviam exierunt *e*. Perpendat quilibet, quem in hoc Ordine dignatus est Dominus collocare, quam solicita devotione in eo conversari oporteat, quem divina providentia per servos suos mandavit etiam extraneis tanta pietate colendum. Perpendat nihilominus, quantæ gravitatis personæ, quam sublimis officii, & eximiæ sanctitatis viri exstiterint, quorum credibili nimis testimonio Prædicatorum Ordinis dignitas & utilitas comprobatur.

abbas Florensis,

59 Accedunt & alia non minus vera fidelium testimonia devotorum. Fuit ante Ordinis institutionem monachus quidam honestam ducens vitam; is infirmatus, raptus in ecstasi sine sensu & motu exteriori, tribus diebus continuis sic permansit: rediens verò ad se, nulli dicere voluit, quid vidisset. Elapso aliquanto tempore, cum vidisset in ecclesia sua Fratres Prædicatores, percunctatus diligenter in ipsorum officium, Religionem, & nomen, post prædicationem assumens eos seorsum, coram honestis viris dixit eis: Ea, quæ mihi Deus sua benignitate revelavit, & hactenus silentio occultavi, amodò tacere non debeo. Olim raptus in ecstasi tribus diebus & tribus noctibus, vidi dominam nostram, Dei matrem Mariam, flexis genibus & junctis manibus Filium deprecantem pro humano genere, ut ipsum adhuc ad pœnitentiam exspectaret; qui sæpius dans piæ Matri repulsam, tandem instanti sic respondit: Mater mi *, quid possum vel quid debeo mundo amplius facere? Misi patriarchas & prophetas ad eorum salutem, & parum se correxerunt. Veni ego, misi apostolos; & me & illos nequiter occiderunt. Misi martyres, doctores, & confessores plurimos; nec illis acquieverunt. Verùm quia fas non est, ut tibi denegem aliquid, dabo eis Prædicatores meos, per quos illuminentur & emendentur; sin autem, vindicabo me de illis, & veniam contra illos *f*.

pius quidam monachus,

* *pro mea*

f

vir à morte resuscitatus Ordinem Prædicatorum prænuntiavit.

60 Eo tempore, quo duodecim abbates Cistercienses Ordinis ad prædicandum contra Albigenses hæreticos à domino Papa Innocentio tertio missi sunt, quidam, qui de morte revixerat, requisitus ab uno abbatum illorum monachorum, quid vidisset, respondit: Vidi dominam nostram virginem Mariam tribus diebus continuis flexis genibus coram Filio pro populo deprecantem; cui Filius beneficia, quæ mundo contulerat, & mala, quæ mundus retulerat, commemorans, dixit: Et quomodo amplius parcere potero sic ingrato? At Virgo, bone inquit Fili, non secundum

A dum eorum malitiam, ſed juxta manſuetudinem tuam agas. Victus tandem precibus matris Filius, Ad votum tuum, ait, faciam adhuc miſericordiam iſtam; mittam eis Prædicatores, qui eos ad pœnitentiam exhortentur, & ſiquidem ab injuſtitia ſua converſi fuerint, omnium iniquitatum eorum non recordabor *g*.

g

& inſtituti illius utilitas

61 Anno ab Incarnatione dominica MCCXV, dum ad generale concilium Romam proficiſcerentur de omnibus mundi partibus omnium eccleſiaſticarum dignitatum principes & prælati, adjunctus eſt venerabili & ſancto viro Fulconi; Tholoſano epiſcopo, illuc tendenti devotiſſimus Chriſti famulus Dominicus, quos ita caritas conjunxerat, & Spiritus Jeſu direxerat, ut ſalutem animarum zelo ferventiſſimo affectarent. Opportunum igitur æſtimantes tempus; jam dudum conceptum & deliberatum de inſtitutione Prædicatorum Ordinis conſilium ſummo Pontifici pandere decreverunt. Qui cum reverenter & humiliter, ut oportuit, coram Chriſto Domini expoſuiſſent cordis ſui vota, viſus eſt primitus aliqualiter obſiſtere Domini Diſpenſator.

B

Pontifici Romano in viſione præmonſtratur,

62 Nocte ergo ſequenti idem Vicarius Jeſu Chriſti vidit in ſomnis, quod Eccleſia Lateranenſis, ſuis compagibus reſoluta, minaretur ruinam: quod dum tremens ſimul ac mœrens aſpiceret, ex adverſo vit Dei Dominicus occurrebat, & humeris ſuis totam illam caſuram fabricam ſuſtentabat. Cujus viſionis novitatem vir ſapiens admirans, & ſignificationem prudenter intelligens; oblatam petitionem hilariter acceptavit, & pium propoſitum commendavit *h*. Hortabatur verò beatum Dominicum, ut ad ſuos rediret Fratres, habitaque deliberatione, regulam aliquam approbatam eligerent, ſuper quam inchoandum Ordinem firmarent, & ſic ad ipſum veniens, confirmationem ad libitum reportaret.

h

& in quibuſdam ſancti Fundatoris diſcipulis

63 Reverſus poſt celebrationem concilii Servus Dei, verbum ſummi Pontificis Fratribus patefecit: qui invocato Spiritu ſancto, regulam beati Auguſtini, prædicatoris egregii, ipſi Prædicatores futuri unanimiter elegerunt, quaſdam tamen ſibi, per formam conſtitutionis, arctioris vitæ conſuetudines aſſumentes *i*. Et ne prædicationis impediretur officium, propoſuerunt ex tunc terrenas poſſeſſiones abjicere, & redditus poſtponere temporales; ac tum in eccleſia ſancti Romani Tholoſæ, quam eis felix ille Fulco, ejuſdem civitatis epiſcopus, aſſignaverat, protinus ædificatum eſt clauſtrum, cellas habens ad ſtudendum, & dormitorium inſuper ſatis aptum. Erant autem tunc Fratres numero circiter ſedecim.

i

C

futurus ejuſdem Ordinis ſplendor cuidam in ecſtaſi revelatur.

64 Cum apud Tholoſam in theologia regeret magiſter quidam, genere, ſcientia & fama præclarus, quodam mane ante diem, dum lectiones ſuas prævideret, oppreſſus gravi ſomno, caput ſuum in cathedra paululùm reclinavit & dormire cœpit, viſumque eſt eidem eâdem horâ, quod ſibi ſeptem ſtellæ præſentarentur; qui cum de novitate talis xenii plurimùm miraretur, ſubitò in lumine & quantitate tantum excreverunt, quod totam patriam & mundum illuminaverunt: qui ſtatim excitatus à ſomno, ortum diei percepit, & vocatis ſervientibus, qui libros ſuos deferrent, ſcholas intravit. Et ecce beatus Dominicus cum ſex ſociis ejuſdem habitus ad antedictum magiſtrum humiliter acceſſerunt, intimantes eidem, quod Fratres eſſent, qui Euangelium in partibus Tholoſanis contra infideles & fidelibus prædicarent, ſignificantes etiam eidem, quod ſcholas [ſuas] venerant frequentare, & lectiones avidis cordibus [audire] cuperent & & optarent. Dictus verò magiſter multo tempore dictos ſeptem Fratres familiares & devotos habuit, & ſcholares inſtruxit. Recolens autem viſionem, quam antè viderat, beatum Dominicum & ſocios ſuos, quos ſtellas lucidas interpretatus eſt, quos immenſo lumine famæ & ſcientiæ vidit ſubitò clareſcere, ſumma eſt veneratione proſecutus, grandi etiam eſt jugiter ex tunc dilectionis affectu amplexatus *k*.

EX MSS.

k

ANNOTATA.

a *Quandoquidem Vitæ Fratrum, in quibus part.* 1 *cap.* 2 *hæc eadem hiſtoria refertur, epiſcopatum illum* in provincia Arelatenſi *collocant, ſatis facilè colligimus, luxato hoc nomine indicari epiſcopatum Arauſionenſem vel Arauſicanum: nam Arauſio, vernaculè* Orange, *eſt urbs epiſcopalis in Gallia ſub metropoli Arelatenſi, de quâ Dionyſius Sammarthanus in noviſſima editione Galliæ Chriſtianæ tomo* 1 *à col.* 763 *conſuli poteſt.*

E

b *Cum per monachos* Ordinis albi *ea ætate plerumque intelligerentur Ciſtercienſes, ut alia occaſione in Commentario prævio* § 8 *obſervavi, non prorſus temerè conjicio, hunc epiſcopum appellari Guilielmum, qui ex Ordine Ciſtercienſi ad cathedram Arauſicanam evectus eſt, & in locum Arnulfi, cujus coadjutor antea fuerat, anno* 1200 *ſucceſſit, ut laudatus Sammarthanus tomo proximè citato col.* 776 *teſtatur.*

c *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 2 *illam ejuſdem antiſtitis Arauſicani prophetiam referens, confirmationis gratiâ in fine hæc addit:* Superſunt autem aliqui (*in Ms noſtro codice* adhuc *pro* autem *legitur*) qui eum talia dicentem audierunt.

d *Hæc prædictio Stephani Carthuſiani etiam ex Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 2 *excerpta eſt.*

e *De hoc Sancto Florenſis monaſterii inſtitutore, cujus Acta ad diem* XXIX *Maii illuſtravimus, in Commentario prævio* § 7 *nonnulla dicta ſunt; & ibi relatus eſt quidam textus Stephani de Salanhac, qui cum hac narratione & ibidem allegato Gerardi Lemovicenſis teſtimonio ſatis concordat.*

F

f *Hæc mira hiſtoria ferè totidem verbis in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 1 *refertur.*

g *Illa mortui reſuſcitati prædictio in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 1 *ex antecedentibus & conſequentibus verbis ita confirmatur:* Ad confirmationem autem prædictæ viſionis facit, quod quidam monachus grandævus, & religioſus in abbatia Bonæ Vallis Ciſtercienſis Ordinis, diœceſis Viennenſis, Fratri Humberto, qui poſtea fuit Magiſter Ordinis Fratrum Prædicatorum, narravit. *Tum ibi ſequitur hiſtoria eo ferè modo, quo hîc narratur, & adduntur ſequentia:* Hæc, inquit, ille reverendus ſenex nobis narravit; quia brevi tempore vos Prædicatores ſurrexiſtis. Quare ſperari poteſt indubitanter, quod Ordo veſter ad preces glorioſæ Virginis ſit creatus. Unde & Ordinem tantum * debetis diligenter * ſervare, & beatiſſimam Mariam potiſſimè honorare.

** Ms, tanto diligentius

h *Iſtam Innocentii III Papæ viſionem in Commentario prævio* § 22 *ex Conſtantino Urbevetano, aliiſque antiquis ſcriptoribus confirmavimus.*

i *In proximè citato paragrapho Commentarii prævii examinavimus, ex quo Ordine primi Prædicatores illas conſtitutiones & arctioris vitæ conſuetu-*

ex mss. *ſuetudines aſſumpſerint.*

k *Hanc apparitionem in Commentario prævio § 23 ex venerabili Humberto retulimus.*

CAPUT VI.

Diverſa Sancti revelationes, approbatio Ordinis Prædicatorum impetrata, & diſperſio primorum ſodalium ab ipſo facta.

PARS II. CAP. I. *Sanctus roboratus revelatione,*

POſtquam vir Dei Dominicus juxta mandatum Apoſtolicum de eligenda regula locutus eſt Fratribus, Romam, Domino comitante & ipſum in omnibus dirigente, profectus eſt. Interea dominus Papa Innocentius defunctus eſt, & Honorius ſuccedens apoſtolicæ Sedis dignitatem
B accepit. Egit ergo apud eumdem Chriſti Vicarium Sanctus Dei, ut contra hoſtes Eccleſiæ Prædicatorum Ordinem confirmaret. More autem ſolito nocte in eccleſia vigil Dominicus ſedentem ad Patris dexteram Filium exſurgère in ira ſua vidit, ut interficeret omnes peccatores terræ, & diſperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat autem in æthere aſpectu terribilis, & contra mundum, in maligno poſitum, lanceas tres vibrabat; unam, qua ſuperborum cervices erectas transfigeret; alteram, qua cupidorum viſcera effunderet; tertiam, qua concupiſcentiis carnis deditos perforaret. Cujus iræ dum nemo poſſet reſiſtere, occurrit propitia Virgo Mater, & pedes amplectens ejus, rogavit, ut parceret eis, quos redemerat, & juſtitiam miſericordiâ temperaret. Ad quam Filius, Nonne vides, inquit, quantæ mihi irrogantur injuriæ? Juſtitia mea tanta mala non ſuſtinet impunita.

66 Tunc Mater, Tu ſcis, ait, qui omnia noſti, quia hæc eſt via, per quam eos ad te reduces. Habeo ſervum fidelem, quem mittes in mundum, ut verba tua annuntiet eis, & convertentur ad te omnium Salvatorem. Alium quoque habeo ſervum, quem ei dabo adjutorem, ut ſimiliter operetur. Filius dixit: Ecce placatus ſuſcepi faciem tuam. Verumtamen oſtende mihi, quos velis ad tantum officium deſtinare. Tunc domina Mater obtulit beatum Dominicum Domino Jeſu Chriſto. Et ait Dominus Matri: Bene & ſtudioſè faciat *, quæ dixiſti. Obtulit quoque ſanctum Franciſcum, quem ſimiliter Dominus laudavit. Sanctus ergo Dominicus in viſione diligenter conſiderans ſocium, quem priùs non noverat, in craſtinum cum in eccleſia inveniſſet eum, ex iis, quæ nocte viderat, cognovit eum, & in oſcula ſancta ruens & ſinceros amplexus, dixit: Tu es ſocius meus; tu curres pariter mecum; ſtemus ſimul, nullus adverſarius prævalebit. Viſionem etiam narravit illi. Ex tunc ergo facti ſunt cor unum & anima una in Domino, quod etiam poſteris mandaverunt in perpetuum [obſervari.] *a*

In qua ſe & S. Franciſcum Chriſto offerri viderat,

C

* *al.* faciet

a

67 Hujus viſionis ſeriem & cognitionem per ſanctum Franciſcum meruimus accipere *b*, cui etiam beatus Pater noſter ante confirmationem Ordinis [hanc] patefecit; qua roboratus, certuſque factus, ad præfatum Chriſti Vicarium accedens ſervus Dei Dominicus, juxta propoſitum ordinationemque conceptam, confirmationem Ordinis Prædicatorum, & omnium, quæ obtinere voluiſſet, opitulante Dei gratia, plenè per omnia impetravit. Si quis magnæ hujus rei proceſſum ſolerter curaverit advertere; admiratione vehementi tenebitur, ſtupens, quod homo tam humilis extremæque paupertatis, nullo humano fultus auxilio, apud excellentiam Apoſtolicam, glorioſiſſimumque Cardinalium cœtum prævaluerit hoc arduum pietatis negotium ſolus tam efficaciter exſequi, tamque faciliter conſummare. Sed verè non humana induſtria, imò potens Dei ſapientia, prout voluit, per humilem Servum perfecit hæc omnia, ſicut obtinuit Dei Genitricis interceſſio veneranda. D

Roma confirmationem Ordinis ſui impetrat,

b

68 Efferamus ergo, prout poſſumus, ejuſdem Mediatricis mundi, Virginis matris Dei, potentiam, clementiam, diligentiam. Potentiam nempe dixerim, quæ omnipotentis Judicis iram, qui exacuerat ut fulgur gladium ſuum, & arripuerat judicium manus ejus, ſupplici tantùm verbo continere prævaluit, ne emiſſa devoraret impios, ſicut ſtipulam, & arderet uſque ad inferni noviſſima. Clementem autem eam eſſe quis ambigat, quæ pro perituris continuò tam humiliter atque miſericorditer, tamque inſtanter interpellat? Ejus clementiam exſpectant peccatores, ne pereant; prædicatur juſtis, ut proficiant; euangelizantur pauperes, ut euntes & docentes fructum afferant. Porrò ſolicitudinem diligentiæ tuæ circa nos, ô Domina noſtra, in iis omnibus experimur, non ſolùm quod potentis furorem judicis intercipis, & pro nobis apud Filium clemens intervenis; imo quod ſalutis omnium miniſtros providiſti, Filio tuo tam placitos mundo deſtinaſti, tam ſanctos quam doctos. E

quod beneficium auctor interceſſioni Deiparæ adſcribit,

69 Iſti ſunt verè electiſſimi viri Dominicus & Franciſcus, quos Virgo mater offerens Filio, fidelitatis laudat præconio; & Filius acceptans veritatis approbat teſtimonio, & velut agnos inter lupos à ſe miſſos conſervat præſidio. Benedicamus ergo, Fratres cariſſimi, Patrem & Matrem cum Filio & Spiritu ſancto, quorum ſuper nos inſcrutabile videmus conſilium, & benigniſſimum ſentimus affectum: iratus enim Filius populi peccatis, placatus eſt precibus piæ Matris, & in ira miſericordiæ memor fuit, relinquens nobis ſemen divinum, ſine quo ſicut Sodoma fuiſſemus, & qui Gomorræ ſimiles periſſemus. De hoc ergo benedicto germinati ſemine, mittamus radices deorſum, facientes fructum ſurſum, ut inveniatur in nobis propriæ recognitio vilitatis, & F impermutabilis intentio æternitatis. Nos ſumus ſemen Servorum ejus, cum quo bona permanent: ſemen, cui benedixit Dominus, ut creſcat, & hereditate capiat terram viventium cum beatis mitibus, & portas inimicorum ſuorum, hoc eſt dæmonum, poſſideat. Amplectamur ergo amanter, & imitemur inceſſanter tantorum Patrum exempla præclariſſima, & virtutes eximias cum fide, ut imitatione digni effecti mereamur cum eorum ſemine inter Dei filios computari.

& ſocios ad gratum animum oſtendendum hortatur.

70 Cum ergo in baſilica ſancti Petri in conſpectu Domini orationem ſuam pro conſervatione & dilatatione Ordinis, quem per ipſum dextera ejus propagabat, effunderet, facta manu Domini ſuper eum, glorioſos principes Petrum & Paulum ad ſe ſubitò venientes aſpexit: quorum primus, Petrus videlicet, baculum; Paulus verò librum ſibi tradere videbatur, addebantque dicentes: Vade, prædica, quoniam à Deo ad hoc miniſterium es electus. Mox in momento temporis vidit filios ſuos per totum mundum diſperſos, incedentes binos & binos, & verbum

Principes Apoſtolorum apparent Sancto.

A bum Dei populis prædicantes *c*.

c 71 Quapropter Tholosam, ubi Fratres reliquerat, reversus est, invocatoque cum ipsis Spiritu sancto, dixit, hoc sui cordis esse propositum, ut omnes eos, licet paucos, per mundum dispergeret, tamquam grana pauca, multam segetem allatura: intellexerat enim per revelationem Apostolicam, dispersionem eorum fore Domini voluntatem. Mirati sunt omnes conceptum ab eo tam subitæ dispersionis propositum. Illustris itaque princeps dominus Simon Comes Montis-fortis, & venerabilis pater archiepiscopus Narbonensis, episcopusque Tholosanus, aliique prælati juxta humanam industriam sentientes, viro Dei Dominico obsistentes, tam paucorum dispersionem tam subitam dissuaserunt; quibus Vir spiritu Dei plenus confidenter dixit: Nolite, patres & domini, contradicere mihi; quia ego scio bene, quid facio. Et Fratribus dixit, ut studerent & prædicarent, & Conventus facerent, & non timerent; quia omnia prospera evenirent.

qui Tolosam reversus discipulos suos dispergere statuit,

B 72 Tunc quia animabat eos evidens in eo sanctitatis auctoritas, acquievere faciliùs, tamquam Deo eis per hominem imperante. Disponentibus jam tunc Tholosanis contra Comitem Montisfortis insurgere, amicus ipsius sanctus Dominicus hoc per revelationem præcognovit: monstrata namque ei in visione arbor est, protractione grandis, venustate grata, in cujus ramis multus avium numerus habitabat. Præcipitata est arbor, & quiescentes in ea volucres diffugerunt. Intellexit ergo Homo, spiritu Dei plenus, amico suo, principi magno & sublimi, proximum mortis imminere excidium, quod & rei probavit eventus.

prævisaque morte Comitis Montis-fortis

73 Anno Domini MCCXVII de beneplacito sancti patris Dominici electus est in abbatem Frater Matthæus, per quem ceteri regerentur; cujus nominis prælatus postmodum in hoc Ordine non surrexit: nam qui toti præest Ordini, Magister Ordinis; ceteri verò inferiores prælati, Priorum & Suppriorum vocabulum sortiuntur. Hanc verò abbatis institutionem fieri sanctus decrevit Dominicus, quia disposuerat terram Sarracenorum adire, ut eis verbum fidei prædicaret: urgebat enim eum caritas Christi, salus proximi, & desiderium martyrii. Unde & barbam aliquamdiu nutriebat.

ipse terras infidelium adire proponens,

C 74 Porrò fidelis servus & prudens Dominicus in agro Ecclesiæ electa grana seminare curavit, fructum, in quo glorificatur Pater, plurimum productura. Destinati sunt ergo in partes Hispaniæ quatuor Fratres, videlicet Gnoninocius, Petrus, Michaël, Dominicus. Hic novissimus quidem corpore exiguus; sed sanctitate, scientia, & virtute erat magnificus *d*. Missi quoque Parisius sunt Frater Matthæus electus abbas cum Fratre Bertrando, rigoris circa seipsum inexorabilis, quoniam suæ carnis erat mortificator acerrimus, & sancti Dominici sibi formam & exemplar impresserat in multis, qui etiam aliquando comes itineris ejus fuit.

aliquos ex suis sociis in Hispaniam,

d

75 Hi cum litteris summi Pontificis sunt Parisius destinati, ut Ordinem Prædicatorum confirmatum publicarent, & cum eis alii duo ad studium, videlicet Frater Johannes & Frater Laurentius, cui multa de habitatione & situ domorum, de receptione multorum Fratrum, à Domino revelata sunt, quæ prædixit, & rei postmodum probavit eventus. Seorsum autem missi sunt & alii tres, videlicet Frater Manes, uterinus sancti Dominici germanus, vir contemplativus & sanctus, cum Fratre Michaële Hispano, & Frater Otherius Conversus. Hi omnes Kalendis Octobris Parisius congregati, conduxerunt domum ante fores episcopi, in qua primitus habitabant. EX MSS.

alios misit in Galliam,

76 Anno sequenti ad instantiam precum domini Papæ Honorii data est domus sancti Jacobi à magistro Johanne decano sancti Quintini & ab universitate Parisiensi Fratribus Ordinis Prædicatorum *e*, quam ad inhabitandam ingressi sunt octavo Idus Augusti, in die Transfigurationis Domini, hoc est in die Sixti Papæ. Eodem anno, quo sanctus Pater filios suos dispersérat, ut prædictum est, ipso Domino duce, Romam profectus est, ubi per eum ad honorem sui nominis, & corroborationem inchoati noviter Prædicatorum Ordinis mirabilia operari dignatus est, sicut sequentia declarabunt.

qui Parisiis primò sedem fixerunt.

e

ANNOTATA.

a *Theodoricus verosimiliter hìc tacitè alludit ad litteras encyclicas venerabilis Humberti, de quibus in Commentario prævio* § 23 *num.* 437 *obiter mentionem fecimus, & quæ apud Nicolaum Jansenium in Commentario post Vitam* S. Dominici *à pag.* 255, *aliosque auctores obvios legi possunt.* E

b *Nota, Fratres Prædicatores narrationem hujus visionis mediatè* per sanctum Franciscum *accepisse, ut* § 23 *Commentarii prævii explicuimus, ubi etiam visionem illam ex Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 1 *recitavimus.*

c *Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiarum lib.* 30 *cap.* 67, *& venerabilis Humbertus in Actis* S. Dominici *cap.* 26 *de illa visione meminerunt, eamque nos* § 26 *Commentarii prævii ex Constantino Urbevetano retulimus.*

d *Istud Dominici elogium, & nomina quorumdam primorum sodalium diverso modo leguntur, ut in Commentario prævio* § 23 *& 26 monuimus.*

e *Hæc omnia* § 26 *Commentarii prævii distinctè explicavimus, & ibidem diplomata harum donationum exhibuimus.*

CAPUT VII. F

Ferventes ejus prædicationes, fama Sanctitatis, reformatio sanctimonialium, & insignia quædam illius miracula.

III *Cum Sanctus prædicaret Romæ,*

VEniens Romam pater & fundator novæ Religionis, confessor & sacerdos Christi Dominicus, prædicationis officium, ad quod divinitus electus, & per Sedem Apostolicam fuerat institutus, in ipso principali Apostolicæ auctoritatis loco, cœpit ferventer, devotè, & humiliter exercere. Diffusa est ergo gratia in labiis ejus, & fuit Dominus in ore ipsius, & audiebatur cum desiderio verbum ejus: sermo enim & prædicatio ejus non in persuasibilibus humanæ sapientiæ vel inanis philosophiæ verbis erat; sed in devotione cordis, & ostensione spiritus & virtutis. Cooperabatur proinde Dominus, & sermonem ejus sequentibus signis confirmabat.

filio viduæ,

78 Erat namque quædam matrona, civis Romana, vidua Gutadonia, quæ magna devotione erga

quæ concioni interfuerat,

EX MSS. erga beatum Dominicum ferebatur. Hæc habebat filium unicum parvulum infirmum. Cum Vir Dei in ecclesia sancti Marci prædicaturus esset, matrona hæc desiderio audiendi verbum Dei ex ore ejus, filio relicto, ad prædicationem venit; qua peraudita, domum reversa filium defunctum reperit: quæ nimium dolorem, quem de morte filii conceperat, silentio premens, de virtute Dei meritisque sancti Dominici confidens, assumptis ancillis suis, tulit secum mortuum puerum ad ecclesiam sancti Sixti, ubi tunc Confessor Domini cum Fratribus morabatur. Et quia domus illa tunc ad receptionem Sororum præparabatur, alii occasione artificum introibant. Ingressa autem invenit eum stantem ad ostium capituli, quasi aliquem exspectaret: quo viso, misit mortuum ad pedes ejus, & prostrata coram eo, cœpit rogare cum lacrymis, ut sibi redderet filium suum salvum.

à mortuis suscitato,

B

79 Tunc misericors Dominicus mœrentis dolori vehementiùs compatiens, secessit ab ea paululum, & prostratus, oratione brevi completa, surrexit, & accessit ad mortuum, crucis signum faciens super ipsum. Deinde tenens manum defuncti, elevavit eum viventem, & sanum & incolumem reddidit matri suæ, præcipiens ei, ut hoc nulli penitus revelaret. Illa autem cum ingenti gaudio regressa beneficium Dei, quod in filio à morte suscitato consecuta fuerat, jucunda & glorians in Domino indicavit, ut etiam summi Pontificis ad aures perveniret; qui exultans & congratulans donis Altissimi, suis temporibus patefactis, decreverat hoc omni populo prædicandum. At verus humilitatis cultor Dominicus obstitit contestans, si hoc fieret, quod mare transiret, nec ultra in illis regionibus compareret. Destitit proinde Christi Vicarius à decreto. Quanto autem fuit profundior humilitas in corde ejus, ut se deprimeret & abjiceret, tanto apud Altissimum major erat benignitatis sublimitas, ut ipsum magnificaret & erigeret *a*.

a

publicam Sanctitatis famam adipiscitur,

C

80 Extunc igitur, quia gloriam propriam non quæsivit, summi Pontificis & Cardinalium, qui eum pridem non minimè dilexerant, affectum & benevolentiam ad ipsum abundantiùs inclinavit, ut majori personam ejus amplecterentur amore, & ampliori prosequerentur honore. Devotionem quoque omnium tantam Deus ad ejus reverentiam excitavit, ut magnates & populi ipsum mira caritate colerent, & tamquam angelum sequerentur, & beatum se crederet omnis, qui eum vel posset contingere, vel quidquam de iis, quæ ad eum pertinebant, mereretur accipere. Unde cappam ejus & caputium adeo incidebant, ut vix sufficere viderentur ad genuum operturam: & cum à Fratribus à tali compescerentur vestimentorum præcisione; Sinite eos, ait Sanctus, suam devotionem perficere: congratulabatur enim proximorum fidei. Idcirco parvipendit, truncato habitu despicabilis apparere. Affuerunt in his sancto Patri nostro viri probati, videlicet Tancredus, Otto, Henricus, Gregorius, & Albertus, quorum nomina ideo hîc inseruimus, quia tanti Patris consortio decorati, Prædicatorum Ordinis fundamenta sacra & vivi & pretiosi lapides exstiterunt. Sic etiam inscripta divina majorum nomina venerabiliter memorantur.

quæ crevit, dum ibidem architectum mortuum vitæ restituit.

81 In eodem loco, dum Fratres ædificando laborabant, architectum quemdam conductum in quadam crypta moles desuper resoluta contrivit, & diu jacentem sub tanto pondere penitus exstinxit. Concurrunt Fratres ad miserabilis casûs eventum, tam diri vulneris mortifera novitate tristes vehementer effecti. At pius pater, misericors Dominicus, & inopinatæ mortis periculo ex intimis visceribus compatiens, & filiorum mœrentium desolationem non sustinens, defuncti corpus de caverna eductum ad se deferri jussit, orationumque suffragio statim vitæ simul & sanitati restituit, gaudiumque filiis reddidit desolatis *b*.

D

b

IV.

Jubetur sanctimoniales Romæ dispersas in unum monasterium congregare,

82 In tempore illo de beneplacito Cardinalium decreverat dominus Honorius Papa omnes sanctimoniales, per diversa urbis loca dispersas, si fieri posset, in unionem colligere, ut & faciliùs possent regi, & cautiùs custodiri: in unum enim congregata, leviore custodia conservantur; easdem verò sic adunatas apud sanctum Sixtum propter antiquam loci reverentiam & congruentiam disposuerat collocare. Considerans autem servum Christi Dominicum, per omnia religiosum, devotum, & in cunctis gratiosum, eidem hoc opus pium exsequendum committere dignum duxit; qui acquiescens, Apostolicæ voluntati nequaquam restitit; concedi tamen sibi cooperatores idoneos ad hoc tam grande, quod ejus excessit vires, negotium humillimè postulavit.

E

qua in re tres Cardinales sibi adjutores petit,

83 Dati sunt ergo ei à domino Papa tres Cardinales in adjutorium, videlicet dominus Hugolinus Ostiensis, qui postea fuit summus Pontifex, dominus Stephanus de Fossa-nova, Cardinalis [Nicolaus] Tusculanus episcopus, qui sibi in hac commissione exsequenda consilio & auxilio fideliter assistebant. Cum autem cum omni modestia & discretione, quod Papa injunxerat, attentatum fuisset, consuetudine inveteratæ libertatis absorptæ parere Apostolicæ voluntati & nuntiorum ejus persuasionibus quadam stolida audacia & feminea pertinacia omnes pariter recusabant.

V.

& non sine magna difficultate

84 Erat tamen in Urbe quoddam solenne sanctimonialium monasterium, sanctæ Mariæ trans Tiberim dictum, in quo venerabilis & omnis devotionis honore dignissima ejusdem Virginis matris servabatur imago, quam beatissimus euangelista Lucas ad similitudinem vultûs, corporis & habitûs memoratæ & memorandæ semper Genitricis Dei, per picturam plenissimè creditur expressisse *c*: quæ dulcissima imago, nescio quo casu, ab illa sublata fuerat [ecclesia;] sed ad eamdem per gratiam Virginis cælesti miraculo reportata. Quam, ut dignum est, illius monasterii Sorores totaque Romanorum frequentia ineffabili veneratur affectu.

c

F

sub certis conditionibus,

85 Ad hunc locum cum beatus accessisset Dominicus, abbatissam cum omnibus Sororibus præter unam, ad voluntatem Apostolicam inclinavit. Accepit ergo ab omnibus obedientiam manualem. Promisit abbatissa & Sorores omnes, se transituras, si illa dulcis imago illic cum ipsis voluisset remanere: quam conditionem nuntius Apostolicus, famulus Christi Dominicus grataner admisit adjectam. Quod si illa desiderabilis imago, sicut olim, ad suam rediret ecclesiam, & ipsæ pariter à sua essent obedientia absolutæ. His itaque gestis, prohibuit, ne claustrum egrederentur amodo ad parentes vel personas quaslibet visitandas.

consanguineis sanctimonialium obmurmurantibus,

86 Audientes cognati, proximi, & amici, quid egerint & in quo consenserint moniales, irati sunt & commoti sunt; furor apprehendit eos, venientesque cum strepitu, in ira sua arguerunt eas, quod ad persuasionem viri ignoti tam solennem locum desererent, & ad aliam eccle-

siam

A siam disponerent transmigrare. Furentes vesana mente, sacrilegis linguis & blasphemo ore ausi sunt Sanctum Dei, peregrinum, ribaldum, & incognitum appellare. Turbatæ itaque & femineo pavore perterritæ plures ex ipsis de beneficio inutilem tristitiam & irrationabilem pœnitudinem conceperunt. Hæc omnia Vir, spiritu Dei plenus, absens cognovit, Spiritu, à quo regebatur, suo spiritui revelante.

87 Sustinens hæc per aliquantulum temporis intervallum, quodam die mane accedens ad locum, post celebratam Missam, sermone completo, dicit ad illas in spiritu lenitatis: Filiæ meæ, jam de sanctitatis proposito, utpote de maleficio, resilientes, graviter gemuistis, & vultis pedem retrahere à via Domini, & à tergo ejus recedere. Nunc igitur, quia voluntariè sacrificantes, & spontanea se voluntate offerentes acceptabiles in conspectu Domini sunt & grati, siqua in vobis est timens Deum, & audiens vocem Servi ejus, sponte surgens, ut condictum est, ad manus meas veniat, suam denuò obedientiam

B Domino oblatura.

88 Tunc abbatissa cum aliis omnibus, sicut prius, ad manus ejus obedientiam voluntariam promiserunt: nam quæ retrò post sathanam abierant, sancti Patris meritis sunt reversæ. Tunc prudens Pater quosdam Conversos, viros religiosos & providos, adhibuit, qui monasterio, omni tempore Sororibus clausis, necessaria ministrarent; tulitque Vir religiosus & discretus omnes claves, cunctamque usurpans monasterii potestatem, non concessit, ut deinceps propinquis vel personis aliis sine testimonio loquerentur. Porrò sapiens & in commisso Apostolico fidelis cum assensu trium Cardinalium, quorum

* *al.* tuebatur regebatur & ducebatur * auxilio, ordinavit, ut ipsi quartâ feriâ in capite jejunii apud sanctum Sixtum convenirent, ut ibi prædicta abbatissa cum omnibus monialibus suis præsens, officium & jura omnia monasterii Cardinalibus & sibi liberaliter

d resignaret; quod & factum est *d*.

VI. 89 Cumque Vir sanctissimus cum illis venerabilibus patribus in medio capituli resideret, domina quoque abbatissa cum monialibus adstaret; ut hoc opus à Domino gestum, secuturum mox miraculum declararet, ecce vir quidam ejulans, & sibi capillos extrahens, voce horribili lamentabiliter exclamavit: Heu, Heu! Exterritis omnibus & requirentibus, quid haberet, respondit: Nepos domini Stephani de equo cecidit, &

C mortuus est. Erat autem nomen juvenis Napuleon. Hac inopinata auditione & miserabili dominus Stephanus Cardinalis, patruus ejus, attonitus & angustiatus, se super beatum Dominicum reclinavit. Alii verò excipientes, sustulerunt eum; surgensque Sanctus aquâ benedictâ in nomine Domini asperšit eum.

90 Tunc Vir Dei egressus ibat, ubi corpus defuncti jacebat, miseranda concussione nimis dissipatum, & horribiliter deturpatum. Præcepit ergo illud in quamdam domum reportatum recludi; Fratri verò Tancredo & aliis, qui secum erant, dixit, ut sibi pro Missa celebranda altare præpararent. Ibant ergo Cardinales cum iis, qui eis aderant, & abbatissa cum sanctimonialibus suis ad locum, ubi sacerdos sanctus Dominicus salutarem Hostiam immolabat: qui altari sacro cum summa assistens, ut solebat, reverentia, immenso perfusus est lacrymarum imbre, Spiritu sancto flante. Cum verò corpus Domini Jesu tenens purissimis manibus, elevasset in altum,

cunctis, qui adfuerunt, videntibus & stupentibus, ipse pariter à terra in altitudinem unius cubiti elevatus est, corpus terrenum & grave devotionis & gratiæ Spiritu sursum divinitus attollente. EX MSS.

91 Oblationis itaque salutaris officio devotissimè terminato, Pater beatissimus ad corpus defuncti, Domini misericordiam invocaturus, accessit. Sequebantur & Cardinales cum familiis * suis, nec non domina abbatissa cum sanctimonialibus suis cum mœrore & fiducia, quid facturus esset Dominus pro gloria nominis sui, penitus ignorantes. Stans autem Vir piissimus ad corpus exanime, caput & cetera membra conquassata ex casu, pedes quoque manu sua sanctissima tetigit; ordinatè & dulciter componendo. Deinde ad orationem juxta feretrum se aptando convertit. In hunc modum cum secundò fecisset ac tertiò, vultum quoque dilaceratione deformatum, aliaque membra locis suis coaptasset, surgens ab oratione, fecit signum crucis super eum. E

peracto Missæ sacrificio,

* *al.* famulis

92 Tunc stans ad caput mortui, elevatis incælum manibus, virtute divina elevatus est ipse à terra super altitudinem cubiti suspensus in aëre, & magna voce clamavit: O adolescens Napuleo, in nomine Domini nostri Jesu Christi tibi dico, surge; & statim, videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus & incolumis surrexit, & dixit Suscitatori suo: Pater, da mihi manducare. Et Vir pius dedit ei cibum & potum; & sanum & hilarem, nullumque læsionis signum habentem, reddidit ipsum patruo suo, domino Stephano venerabili sancti Apostoli * Cardinali *e*. Jacuerat autem mortuus à mane usque ad horam nonam. Suscitatus verò est, ut opinor & conjicere potero, xvi Kal. Martii in die martyris Valentini *f*.

publicè coram multis adstantibus ad vitam revocat.

* *al.* Apostolici

e

f

ANNOTATA.

a *Illud pueri resuscitati miraculum ejusque adjuncta apud Scriptores, Theodorico antiquiores, non inveni. Quare suspicor, hæc omnia prodire ex narratione Sororis Cæciliæ, de qua superiùs meminimus.*

b *Constantinus Urbevetanus num.* 27, *venerabilis Humbertus in Actis cap.* 34, *& Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi cap.* 71 *etiam idem prodigium referunt, ex quibus haud dubiè Theodoricus illud transcripsit.* F

c *Malvenda in Annalibus Prædicatorum ad annum Christi* 1217 *cap.* 21 *& sequente traditionem de hac imagine tueri nititur. Etiam consuli potest Floravantes Martinellus, qui Romæ anno* 1642 *Latinam dissertationem de translatione hujus imaginis edidit.*

d *Cum hæc historia ab antiquioribus non memoretur, iterum suspicamur, notitiam illius ex relatione Sororis Cæciliæ ad Theodoricum mediatè pervenisse.*

e *Hoc miraculum B. Jordanus, Bartholomæus Tridentinus, & alii veteres testimonio suo confirmant.*

f *Circa has notas chronologicas fusè disputat Echardus, easque corruptas esse contendit, ut apud ipsum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 82 *& sequentibus licet videre.*

EX MSS.

CAPUT VIII.

Migratio FF. Prædicatorum & ſanctimonialium in alterum locum, tranſlatio imaginis Deiparæ, ejectio dæmonis ex energumena, & tres moniales à febri mox liberatæ.

VII. *Romæ FF. Prædicatores ex eccleſia S. Sixti*

USque ad hoc tempus in urbe Roma Fratres Prædicatores apud ſanctum Sixtum morabantur, ubi hæc & alia multa mirabilia & magna dignatus eſt omnipotens Jeſus per dilectum confeſſorem ſuum beatum Dominicum operari. Summus verò Pontifex Honorius, devotus & ſpecialis hujus ſancti Patris amator, eccleſiam ſanctæ Sabinæ Fratribus præfatis ad inhabitandum tradidit, in qua uſque hodie per gratiam Apoſtolicam perſeverant. Ad hunc locum libros & omnia, quæ apud ſanctum Sixtum hactenus habuerant, tranſtulerunt. In hac ſiquidem eccleſia ſanctæ Sabinæ, ſanctorum martyrum Alexandri Papæ, Eventii & Theodoli corpora requieſcunt.

B

migrant ad eccleſiam S. Sabinæ,

94 Hic beatus Alexander à beato Petro Apoſtolo ſeptimus eſt, hujus nominis primus, Romanæ Sedis antiſtes, ſub Adriano principe poſt vincula & carceres, equuleum, ignem & ungulas punctis * acerrimis per tota membra peremptus eſt. Eventius quoque & Theodolus presbyteri poſt longam carceris ſuſtinentiam ignibus examinati, ad ultimum decollati ſunt *a*. Horum Martyrum locus iſte Fratrum glorioſis titulis decoratur. Exſtat nihilominus hîc ſub nomine ſanctæ Sabinæ titulus inſignis, cujus dominus Hugo *b*, venerabilis vir, religioſiſſimus pater, doctiſſimuſque hujus Ordinis Frater, floruit Cardinalis; cujus doctrinâ ſcriptiſque præclaris uſque hodie Eccleſia eruditur. In Theutonia etiam Apoſtolicæ Sedis miſſus à latere legatus cum omni diſcretionis ſcientia & religione ſine avaritia ſuæ legationis miniſterium eſt exſecutus, cujus uſque nunc ibidem juſtitia memoratur.

* *al.* pœnis

a

b

VIII. *in quorum locum ſuccedunt Sanctimoniales,*

C

95 Nunc quoque ejuſdem tituli, nominis, ſcientiæ, religionis, doctrinæ, pietatiſque vir, & pater venerandus per omnia cunctis reddit honorabilem locum ipſum *c*, ad quem cum [Fratres] tranſiſſent cum omnibus ad ſe pertinentibus, ut præfati ſumus, procurante beatiſſimo patre noſtro Dominico, conſtitutum eſt ab ipſo tempus, quo debebant Sorores eccleſiam ſancti Sixti, ubi Fratres habitaverant hactenus, ſubintrare. Anno igitur ab Incarnatione Domini MCCXVIIII, XII Kal. Martii, quæ tunc erat Dominica prima Quadrageſimæ *d*, venerunt domina abbatiſſa cum ſanctimonialibus ſuis de Trans-Tiberi, accipientes in poſſeſſionem eccleſiam ſancti Sixti, ibique habitare cœperunt, Domino perpetuè ſervituræ: inter quas erat quædam puella, nomine Cæcilia *e*, tunc XVII annorum [juvencula,] quæ in ipſo portæ introitu prima omnium habitum Ordinis aſſumpſit à Patre ſancto, in manibuſque ejus tertia vice obedientiam eſt profeſſa. Poſt hanc abbatiſſa ceteræque moniales, nec non tot aliæ ſimiliter indutæ & profeſſæ ſunt, quod omnes quadraginta quatuor exſtiterunt.

c

d

e

D

ad quas Sanctus transfert

96 Romani verò glorioſam illam imaginem genitricis Mariæ, quæ apud moniales trans Tiberim manſerat, inde auferri nolebant, eo quod ibi pateret eis acceſſus facilior imaginem intuendi. Idcirco Pater providus nocte ſequenti, duobus Cardinalibus, domino videlicet Nicolao, Tuſculano epiſcopo, & domino Stephano, cujus nepotem ſuſcitaverat, comitantibus, aliiſque plurimis perſonis cum multitudine præcedentium & ſubſequentium luminarium, nudis pedibus incedentibus cunctis, deſiderantiſſimam illam ac dulciſſimam Virginis matris imaginem propriis humeris reverentiſſimè deportavit, quam Sorores nudis pedibus in oratione poſitæ exſpectantes, eamdem cum lacrymis & cordis jubilo ſuſceperunt; quæ permanet uſque hodie apud ipſas.

venerandam Deiparæ imaginem,

97 Hæc eſt imago veneranda, quam ſanctus Papa Gregorius ob imminentem plagam repellendam, tempore quodam Paſchali ante proceſſionem cum litaniis deferri juſſit per Urbis circuitum reverenter *f*. Et ecce tota aëris infectio, Virginis virtuti, in ſua imagine operanti, cedebat, tamquam fugiens, ejuſque præſentiam ferre non ſuſtinens; ſicque mira ſerenitas & aëris puritas per gratiam Dei Matris, Mariæ virginis remanebat; auditæque ſunt tunc voces in aëre juxta imaginem in hunc modum: Regina cæli lætare alleluia; quia quem meruiſti portare alleluia, reſurrexit, ſicut dixit alleluia. Et beatus Gregorius mox ſubjunxit: Ora pro nobis Deum rogamus alleluia. Collocata eſt itaque apud ſanctum Sixtum per almum Chriſti confeſſorem Dominicum, & duos Cardinales venerabiliter inter virgines imago Virginis genitricis Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti, in qua vultum ejus deprecabuntur omnes divites plebis adorantes in Matre Filium, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

f

E

IX. *ibidemque dæmonem, concioni ſuæ obſtrepentem,*

98 Hoc primum Sororum monaſterium fundator primus Prædicatorum Ordinis & pater inclytus inſtituit Dominicus; quas cum ſumma diligentia ſub religioſa ſervans cuſtodia, erudivit, pro quarum conſolatione ſermones frequenter & collationes, audientibus Fratribus, adhibuit, eaſque de diſciplina Ordinis edocuit, eo quod ſibi ſingularis gratiæ prærogativa virtus affluenter adeſſet. Coram ipſis & in ipſis per eum multa miracula oſtendit virtus Altiſſimi evidenter: cum enim ſecundâ Dominicâ Quadrageſimæ apud ſanctum Sixtum beatus Dominicus prædicaret, & adeſſet populi plurima multitudo, ecce dæmoniaca prædicationem cœpit clamando nimium impedire [dicendo ac pluries repetendo:] Ribalde, ribalde *g*, tuis deceptionibus mihi quatuor, quæ meæ erant, abſtuliſti. Meæ erant, & mihi eas tuliſti, ſæpe replicans: Ribalde, ribalde.

F

g

ex energumena ejicit,

99 Cumque populus de prædicationis impedimento murmuraret, dixit ei pluries ſanctus Dominicus: Obmuteſce, obmuteſce. Reſpondit dæmon per os obſeſſæ: Nos non ejicies hinc. Noſtra eſt hæc, nec inde egrediemur. Septem ſumus, qui in eam ſic & ſic ingreſſi ſumus. Cœperuntque ſinguli modum, quo eam poſſederant, diverſis vocibus elatrare. Creſcente autem tumultu populi, elevata Vir Dei manu, fecit ſignum crucis, dicens: In nomine Jeſu Chriſti præcipio vobis, ut exeatis, & eam ulteriùs non lædatis. Continuò illa horribili corporis diſtenſione commota, magnam carbonum congeriem evomuit, quam tanta ſanguinis abundantia ſubſecuta eſt, ut quaſi mortua videretur. Quam Vir ſanctus de eccleſia

duci

A duci præcepit, & curam ejus agi, donec plenius ſanaretur; imponens ei nomen, Soror Amata; quæ poſtea ſana & incolumis in bonis operibus diu vixit. Factum eſt hoc miraculum octavo die poſt ingreſſum Sororum ad eccleſiam ſancti Sixti: quæ videntes eum in publica prædicatione ſtantem, & cum tanta auctoritatis poteſtate dæmonibus imperantem, ſtupentes timuerunt valde.

& tres moniales prodigioſè à febri liberat.

100 Alio tempore Pater dulciſſimus, de filiarum ſalute ſolicitus, accedens ad rotam, Conſtantiam rotariam interrogavit, ſi Sorores, videlicet Theodora, Thedramia & Nimpha corporaliter ſanæ eſſent. Dixitque illi Conſtantia, quod dolore febrium torquerentur, & ſoror Theodora jam acceſſione febrili cruciata jaceret. Tunc miſericors Pater, Vade, inquit, dic eis, quod ego præcipio eis, ne amplius febricitent. Abiit illa, præcipiens infirmis ex parte Patris ſancti, ne amplius febricitarent. Mox ab omni infirmitate liberatæ, ſurgentes incolumes abierunt, videntibus aliis Sororibus, & ſtupentibus de tanto prodigio, virtute Chriſti [per venerabilem Patrem facto.] Reverſa eſt Conſtantia (exſpectabat enim Pater) nuntians, quod acciderat; qui gratias agens Deo, abiit *h*.

B

h

ANNOTATA.

a *Henſchenius noſter Acta horum Martyrum ad diem 3 Maii, tomo 1 iſtius menſis, a pag. 367 illuſtravit.*

b *Is eſt F. Hugo, qui communiter* de ſancto Charo *cognominatur, & ex Ordine Prædicatorum inter Cardinales S. R. E. ab Innocentio IV Pontifice adſcitus eſt. De ſcriptis ac geſtis illius fuſè agit Echardus, quem tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 194 & ſequentibus conſule.*

c *Theodoricus hoc loco tacitè indicat F. Hugonem de Bilhonio, qui tunc titulo S. Sabinæ inter purpuratos S. R. E. Patres fulgebat, & anno Chriſti 1297 è vivis exceſſit, ut apud laudatum Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 450 & ſequentibus videre eſt.*

d *Certè hîc in numeros diei error irrepſit, & cum ſuperiori nota chronologica componi non poteſt, ut Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 82 oſtendit. Sed quis ſpondeat, etiam numerum anni ab imperitis amanuenſibus non eſſe corruptum?*

C

e *De hac eadem Cæcilia ſuperiùs meminimus, & geſta ejus apud Echardum legenda aſſignavimus.*

f *Soëgius in Actis Gallicis S.* Dominici *pag. 345 negat, hanc eſſe eamdem Deiparæ imaginem, quam S. Gregorius Papa circumferri juſſit, & conſequenter implicitè affirmat, Theodoricum in hac narratione popularem ſui temporis traditionem ſine examine ſecutum eſſe.*

g *Pro vili homine accipitur hæc contumelioſa vox, de cujus etymologia & ſignificatione plura apud Cangium in Gloſſario ad nomen* ribaldi *habentur.*

h *Liberationem hujus energumenæ, & ſubitam illarum febricitantium ſanationem apud antiquiores biographos non invenimus. Quare exiſtimamus, Sororem Cæciliam hæc & ſimilia F. Gerardo Teutonico narraſſe, & hinc Theodoricum illa Actis ſuis inſeruiſſe.*

EX MSS.

CAPUT IX.

Zelus Sancti, miſſio Fratrum Bononiam, Reynaldi morbus precibus ejus ac mira Deiparæ unctione curatus, novus Ordinis habitus eidem ægrotanti oſtenſus, & punitio alicujus, qui ſacram Prædicatorum veſtem ludibrio expoſuerat.

x. *Dum Sanctus ſaluti animarum ubique intendit,*

PRædicans itaque Romæ Vir beatus, tamquam palmes in vite manens, uberes animarum fructus protulit, ut duo præclara (unum Fratrum Prædicatorum, aliud Sororum) monaſteria plena perſonis religioſiſſimis & devotiſſimis inſtauraret: Sanctus enim erat, & cum Sancto converſantes ſancti fiebant. Sic, prout ſemper optaverat, fructificans profecit. Nec tamen dilatatio per caritatem cordi ſuffecit: diffuſa enim erat caritas Dei in corde ipſius per inhabitantem Spiritum ejus in eo, & cupiebat omnes in viſceribus Jeſu Chriſti. Hæc namque affectio puriſſima, Deoque acceptiſſimum ſancti deſiderii ſacrificium, piiſſimum illud pectus occupaverat, ut animas proximorum lucrifaceret, & ſuo conjungeret Creatori.

miſſis Bononiam Fratribus,

102 Hoc lacrymoſis orationibus à Domino expetiit, hoc devotis prædicationibus egit, hoc perfectiſſimis fecit laboribus, & glorioſis miraculis per eum Dominus adimplevit. Deſiderabat impendi & ſuperimpendi pro animabus proximorum Salvatoris exemplo, qui ſe ipſum pro noſtris tradidit animabus. Nil tam laborioſum, nil tam terribile, quod pro ſalute proximi refugeret. Nil tam carum, nil tam pretioſum, quod non caritati poſtponeret, & pro ea exponeret. Igitur pro multorum ſalute miſericorditer ſolicitus, Ordiniſque ſui dilatatione vigilanter ſtudioſus miſit ab Urbe Bononiam Fratres Johannem & Bertrandum anno Domini MCCXVII * *a* circa principium; poſtmodum Fratrem Chriſtianum cum Converſo, qui moram contrahentes ibidem perpeſſi ſunt magnas anguſtias paupertatis.

F

* *al.* MCCXVIII

a

xi. *Romam venit Reynaldus, decanus Aurelianenſis,*

103 Eodem anno Romam venit Aurelianenſis epiſcopus, & cum eo magiſter Reynaldus *b* decanus, vir per omnia laudabilis, celebris fama, doctus ſcientia, qui etiam in jure canonico Pariſius rexerat annis quinque. Hic habito eum quodam Cardinali familiari colloquio, dixit, hoc ſuum eſſe propoſitum, ut, relictis omnibus, diſcurrendo per mundum pauper Chriſtum pauperem prædicaret. Verùm quonam modo, quod mente conceperat, aggredi poſſet, nondum animo ſatis occurrerat. Tunc ille, Ecce, inquit, ſicut deſiderat anima tua, novus Ordo exoritur, qui prædicationem & paupertatem voluntariam profitetur; & nunc Fundator hujus Ordinis in hac Urbe, prædicationis inſiſtens officio, demoratur.

b

qui ibidem in morbum incidens ſanatur precibus S. Dominici,

104 Gaviſus ex hoc vir ſapiens ad ſe Chriſti Famulum convocavit, cujus ſanctitatis aſpectu delectatus, & benignitatis ac veritatis affatu attractus, vir prudens extunc Ordinis ipſius deliberavit ingreſſum. Mox ſancti propoſiti examinatrix adver-

EX MSS. adverſitas magiſtrum Reynaldum gravi correptum infirmitate dejecit. Invaleſcente ægritudine, natura ſuccumbens deprimitur, & ſalus à medicis deſperatur. Confidens autem in Dei virtute ſanctus Dominicus, ſanitatem ei precibus impetrare [curavit.] Et ecce, orante Famulo Dei, magiſtro Reynaldo vigilanti, & vi febrium graviter æſtuanti, regina cæli, Maria virgo, mater Dei cum duabus ſupra modum ſpecioſis comitantibus ſe puellis, viſibiliter apparuit, dicens ei: Pete à me, quod vis, & dabo tibi.

& viſibili unctione Deipara,

105 Deliberanti, quid peteret, una ex his, quæ cum Regina venerat, puellis, ſuaſit, ne quid peteret; ſed ſe & donum Dominæ ſuæ committeret voluntati. Qui ſalubri parens conſilio, Reginæ ſe ſubjecit per omnia voluntati. Tunc illa manum extendens virgineam, ægrotantis oculos, aures, nares, os, manus ſalutari, quam ſecum detulerat, unctione perunxit, proprias verborum formulas ad ſingulas unctiones ſubinferens. Ad pedes autem Virgo inquit: Ungo pedes tuos in præparationem Euangelii pacis; & B ad renes: Stringantur renes tui cingulo caſtitatis. Omnem quoque Prædicatorum Ordinis habitum viro eidem Virgo mater demonſtrans, ait: En hic eſt Ordinis habitus tui. Sic ab ægrotantis oculis cæleſtis illa viſio, & à toto corpore omnis infirmitas ablata diſparuit, ut mirarentur medici, quorum judicio ejus vita fuerat deſperata.

quæ eamdem iteraſſe dicitur,

106 Omnia verò quæ circa magiſtrum Reynaldum corporaliter per Virginem geſta ſunt, famulum Dei Dominicum ſpiritualiter non latebant, utpote cujus interceſſione & meritis ſunt patrata. Tertia die poſt hanc ſaluberrimam unctionem, cum ſederet dictus Reynaldus cum beato Dominico, affuit clementiſſima Mater & virgo, unctionem præcedentem in magiſtro, ut promiſerat, feliciter iterando. Aderat etiam tunc vir religioſus & devotus de Ordine Hoſpitalis, teſtificans, ſe vidiſſe beatam Virginem Mariam, magiſtri Reynaldi corpus totum ſua manu perungentem. Illa ergo ſalutaris unctio corpus ejus ſic ab omni carnali concupiſcentia temperando purgavit, quod, ſicut ipſe profeſſus eſt, nec primus in eo motus
c carnis deinceps pullulavit *c*. Hæc omnia ſanctus
C pater Dominicus adjuratus ab eodem magiſtro, niſi poſt mortem ejus, nulli umquam voluit revelare, quo defuncto, ea Fratribus patefecit *d*.
d

XII.

eique oſtendiſſe novum Prædicatorum habitum,

107 Suſcepit poſt hæc de manu ſancti patris Dominici habitum ſibi divinitus præmonſtratum honorabilis vir, magiſter Reynaldus, Prædicatorum novellè conjunctus Ordini, & conſortio pauperum Chriſti. Hic eſt vir gratioſus, ſcientiâ præditus, gratiâ præventus, virtute robuſtus, ſanctitate conſpicuus, religioſitate præcipuus, caſtitate mundiſſimus, quem ſalutari perungens unguento Maria intacta tetigit virgo, quæ præter Filium, nullum umquam tetigit virum, & ſanctificatus eſt ad tactum ejus. Huic ore Matris virginis deſignatus eſt habitus Prædicatorum Ordinis. Hic eſt habitus ſpecioſus, fulvus rigore pœnitentiæ, candidus vigore pudicitiæ, tunica polimita & talaris veſtis nuptialis, ſtola ſacerdotis, indumentum honeſtatis clericalis, donatus, non ab angelis, ſed dignatione clementi Virginis matris.

quem quidam ludibrio exponens divinitus punitur,

108 Quanta autem devotionis pietate deferendus, quantaque venerationis honeſtate ſit colendus religioſus iſte ſacri hujus Ordinis habitus, hoc modo dignatus eſt Dominus poſtmodum declarare: nam magiſter quidam regens in artibus apud Silamantiam *e*, urbem Hiſpaniæ, ubi ſtu-
e

dium tunc vigebat, cum in mane cujuſdam Do- D minicæ diei veniſſet cum multis ſcholaribus ad domum Prædicatorum, ut ſermonem audirent, ſubitò facta eſt inundantia magna pluviarum, ut domum egredi non valerent. Supprior igitur domûs cum dictum magiſtrum invitans ad prandium retinere non poſſet, induit ei cappam unius Fratris, ne veſtes ipſius à pluvia læderentur. Tunc in præſentia multorum ſcholarium & doctorum, qui erant in capitulo, dixit ſupprior: Proteſtor ego hodie, & vos omnes teſtes invoco, quod magiſter Nicolaus habitum noſtrum aſſumpſit. Ipſe verò magiſter ridens & deridens diſceſſit, totaque die illa per plateas & domos ſcholarium diſcurrens, cum multo riſu & cachinno detulit habitum ſanctitatis; propter quod ipſa nocte, graviſſima febre continua arreptus, vehementius torquebatur.

& illum aſſumere cogitur;

109 Unde cum ipſe & medici non modicùm expaviſſent, tabeſcebat, ſicut aranea, anima ejus, valdeque perterritus anxias ad Dominum preces fudit. Audivit igitur divinitus vocem ma- E nifeſtè dicentem ſibi: Crediſne tu, quod ego decreverim perſonas tantùm Ordinis Fratrum Prædicatorum haberi in reverentia & honore; imò cognoſce, quia & habitum & veſtes eorum volo veneratione & honore debito non privari: quæ quia inhonoraſti, niſi pœnitendo reſipueris, impunitus minimè pertranſibis. Hæc vox non dormientis, ſed vigilantis & anxiè ſupplicantis auribus inſonuit, & contremuerunt à voce omnia intima ejus. Vocatis ergo Fratribus, habitum, quem deriſione ludendo geſtaverat, reverentiâ multâ ſuſcepit, & cum devotione ſolenniter induit, ut in eo ſatisfaceret, quo deliquit.

qua occaſione auctor habitum

110 Beati planè, qui iis veſtiti meruerunt indumentis gratiæ multiplicibus, quæ mulier fortis ſuis contexuit domeſticis, ut armis lucis induti honeſtè ambulent, ne ab Agni nuptiis excludantur. Verè felix & glorioſus Prædicatorum Ordo, omnium Ordinum præcipuus, angelico ordini ſimillimus: laudat namque, benedicit, & prædicat; & hoc angelorum officium eſſe, nemo eſt, qui ambigat. Præterea purgat more angelici ordinis, peccatorum immunditiam, ſuadendo & offerendo reis pœnitentiam. Illuminat infidelium & inſipientium ignorantiam, ſalutarem prædicans ſcientiam. Proficit ad patriam pro- F ficientibus, excellentiorem demonſtrans viam.

ac Ordinem ſuum commendat.

111 Hæc eſt hujus Ordinis ordinatiſſima Religio, Deoque gratiſſima profeſſio, ab æterno ordinata conſilio, & ex antiquis Sanctorum deſignata ſcriptis, quem Virgo mater expetiit à Filio pro ſalute populi dirigendum tempore noviſſimo: hunc juvat patrociniis, attollit beneficiis, decorat miraculis, aſſiſtit in tribulationibus, conſervat in tentationibus, & à periculis omnibus clementer eripit & potenter. Specialis quoque caritatis indicio, ſingulariſque gratiæ privilegio, hujus ſacri Ordinis filios pretioſiſſimi habitûs induit veſtimento, & peculiari præ aliis ornavit indumento; qui cum Regularium Canonicorum veſtibus induerentur, nunc glorioſiſſimæ Virginis matris veſtitu impretiabili induti ex alto, præ ceteris gloriantur. Quis enim umquam Sanctorum, præter Sanctum Sanctorum meruit à Regina cæli ſibi collatis induviis gloriari? Cuſtodi igitur, Frater cariſſime, omni diligentia hæc regalia & virginalia, quibus indueris, veſtimenta; maneant candida omni tempore, ut munditia ſit caſtitatis in corpore, lux veritatis in opere, puritas ſinceritatis in corde.

A N-

A

ANNOTATA.

a *Etsi hic in uno exemplari signetur annus Christi* MCCXVII, *tamen videtur cum altero codice legendus annus* MCCXVIII, *quandoquidem B. Jordanus & venerabilis Humbertus hunc eumdem exprimunt, ut* § 28 *Commentarii prævii monuimus. Hinc patet, quam facilè etiam in numerum annorum error irrepat.*

b *Iste etiam appellatur* Reginaldus, *de cujus chronotaxi ac gestis Echardum tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 89 *&* 90 *consule.*

c *Nos in Commentario prævio* § 28 *mirabilem hanc unctionem ex Constantino Urbevetano retulimus, & ex simili veterum scriptorum narratione contra Echardum aliqua consectaria deduximus.*

d *Paragrapho proximè citato Commentarii prævii intricatam quamdam difficultatem huic juramento opposuimus.*

e *Lege* Salmanticam, *ut patet ex Vitis Fra-*
B *trum, in quibus Gerardus de Fracheto part.* 4 *editionis Duacenæ pag.* 79 *eamdem historiam sic narrare incipit:* Anno MCCLII magister quidam regens in artibus apud Salmanticam urbem Hispaniæ *&c. Tum denique confirmationis gratiâ post similem hujus historiæ narrationem in fine hoc addit:* Hæc omnia ipse Frater (*cui nimirum contigerat*) Magistro Ordinis plenariè scripsit.

CAPUT X.

Revelationes Sancto factæ de singulari Deiparæ affectu erga Ordinem Prædicatorum, & subitanea duarum mulierum sanatio, precibus illius mirabiliter obtenta.

C

XIII. *Apparet Sancto Deipara, Fratribus dormientibus benedicens,*

INtuere & imitare patrem glorioſum Dominicum, munditiæ ſpeculum, caſtitatis æmulum, virginalis innocentiæ vaſculum, per cujus puritatem Mater virgo dono Filii omnem hanc Prædicatorum Ordini influit ſanctitatem, qui cum Romæ apud ſanctam Sabinam in eccleſia Fratrum more ſolito pernoctaſſet orando, noctis medio, cum quietem tenerent omnia, ingreſſus dormitorium, in una ejus parte conſtitit orans, elevatiſque oculis in partem alteram reſpiciens, vidit tres virgines admirandæ pulcritudinis, quarum media * præ aliis incomparabili decoris ſpecie rutilabat. Una ex iis, quæ erant altrinſecus à latere, portabat ſitulam, vas ſplendidum & ornatum; altera verò gradienti in medio Reginæ aſperſorium porrigebat. Tranſiens autem Regina cum virginibus dormitorium, ſingulos Fratres, ſuis quieſcentes in lectulis, aſpergebat, benedicenſque eos crucis ſignaculo conſignabat; uni autem ex quieſcentibus hanc gratiam aſperſionis & benedictionis penitus denegavit, ut diſcant poſteri, quam Religionis diſciplinam pudicitiæque cuſtodiam vult in nobis etiam dormientibus viſitans nos omni tempore Mater miſericordiæ invenire.

* *al.* una

113 Conſideravit itaque Pater almus, hoc intuens, Fratrem illum, ſurgenſque ab oratione proceſſit Reginæ obviam uſque ad medium, ubi lampas dormitorii dependebat, & proſtratus ante pedes ejus ſuppliciter oravit dicens: Obſecro, mi * Domina, indica ſervo tuo, quæ ſis. Hoc licet diceret, tamen eam in ſpiritu cognoſcebat. Eo tempore Antiphona SALVE REGINA Romæ in Conventu Fratrum & Sororum, legendo tantùm, flexis genibus dicebatur. Reſpondit ſervo ſuo Domina dicens: Ego ſum illa miſericordiæ Regina, quam omni ſero devotis mentibus invocatis; & cum dicitis EJA ERGO ADVOCATA NOSTRA, proſterno me coram Filio meo, deprecans eum pro conſervatione Ordinis iſtius. Tunc ſumptâ fidelis Servus fiduciâ, Quæ ſunt, inquit, ô Domina, quæ comitantur te virgines iſtæ pulcherrimæ? Reſpondens illa dixit: Hæ ſunt Cæcilia & Katherina. Iterum ille: Cur, mi Domina, Fratrem averſando præteriſti? Cui dixit: Quia non habuit ſe decenter. Deinde cum Fratres reliquos circuiſſet, & aſpergendo ſignaſſet, diſparuit. *EX MSS. excepto uno, qui non ſatis decenter tectus erat,* * *pro* mea

E

114 At Vir ſacer ad locum rediit, ubi prius ſteterat ad orandum; & ecce repentè facta manu Domini ſuper eum, raptus eſt in ſpiritu ante Deum, & vidit Dominum ſedentem, & Matrem ipſius, quæ ſedebat ad dexteram ejus, Virginem glorioſam, amictam cappâ coloris ſapphyrini. Aſpiciens autem in circuitu, vidit ex omni natione ſpiritualium patrum, qui ex ſacris Religionibus Chriſto filios & filias ſpirituales genuerunt, multitudines innumeras in conſpectu Altiſſimi gloriantes; &, cum nullum illic ſuorum conſpiceret filiorum, erubeſcens & compunctus ex intimis, amariſſimè flere cœpit. Exterritus ergo à gloria majeſtatis Domini, ſtetit à longe, nec audebat vultui gloriæ & Virginis excellentiæ propinquare. Innuit autem ei manu Domina, ut ad ſe veniret. At ille tremens ac pavens non præſumpſit accedere, quouſque eum ſimiliter vocavit Dominus majeſtatis. *& in altera viſione ei oſtenditur,*

115 Acceſſit itaque homo compunctus & humilis ſpiritu & contrito corde, amariſſimis totus perfuſus lacrymis, Filii & Matris propitiis pedibus devotiſſimè & humillimè ſe proſtravit: ac conſolator flebilium, Dominus gloriæ dixit ei: Surge. Qui cum ſtaret coram Domino, interrogavit eum dicens: Cur ſic amariſſimè ploras? Qui ait: Quia in conſpectu gloriæ omnis Religionis homines intueor; de mei verò Ordinis filiis hîc, proh dolor, nullum conſpicio. Cui Dominus: Vis videre Ordinem tuum? At ille: Hoc deſidero, Domine Deus. Tunc Filius Dei manum ſuam ſuper ſcapulam Virginis, matris ſuæ ponens, dixit ad illum: Ordinem tuum Matri meæ commiſi. Et cum adhuc pio adhæreret affectu, Ordinem ſuum videre deſiderans, Dominus iterum dixit ei: Omnino vis eum videre? Reſpondit: Hoc affecto, mi Domine. Et ecce Mater virgo, dum placuit Filio, cappam, qua decorata cernebatur, evidenter patefaciens aperuit, expandens coram lacrymoſo Dominico ſervo ſuo; eratque hoc tantæ capacitatis & immenſitatis veſtimentum, quod totam cæleſtem patriam amplexando dulciter continebat. *quam ſingularem curam eadem beatiſſima Virgo*

F

116 Sub hoc ſecuritatis tegumento, in hoc pietatis gremio vidit ille contemplator ſublimium & proſpector ſecretorum Dei Dominicus Fratrum ſui Ordinis innumeram multitudinem ſingularis protectionis cuſtodiâ & brachiis amoris peculiaris complexam. Converſus eſt ergo luctus ejus in gaudium, & lamentum in jubilum, & exſultans ſpiritu, proſtratus gratias egit Dei Filio, Ma- *de Ordine Prædicatorum gerat;*

EX MSS. Matrique ejus virgini glorioſæ. Tunc ad ſe reverſus ad Matutinas cum campana ſignum dedit, Fratreſque continuò ſurrexerunt. Finitis Matutinis, convocatiſque ad capitulum Fratribus, prædicavit magnum ſermonem & pulcrum, exhortans eos ad amorem Virginis matris, quia fuerat conſolationis ejus uberibus ſatiatus.

unde auctor ſocios ad ſtudium pudicitiæ ac cultum Deiparæ excitat,

117 Poſt hæc Fratrem benedictionis gratiæ expertem leniter alloquens, reperit, ipſum penitus à culpa alienum; ſed tantùm didicit, quod expergefactus à ſomno ſe invenerat denudatum. O quanta nobis indicta eſt neceſſitas diſciplinæ, & cuſtodia pudicitiæ, quia etiam ignorantes & nolentes, illos miſericordes oculos à nobis avertimus, qui clementer aſpiciunt ſemper vias ſuas ſolicitè obſervantes. Quanta à nobis veneratione colenda eſt, quantâ Virgo excellentiſſima, Genitrix Chriſti digniſſima, mater noſtra benigniſſima, caritatis laude proſequenda eſt, cui à Majeſtate committimur, ſub cujus alis protegimur, cujus manu benedicimur, cujus gratiæ rore perfundimur, de cujus interventu dilatamur, conſervamur & ſalvamur *a*. Hæc eſt, quæ patrem
a
B noſtrum beatiſſimum Dominicum, tamquam ſervum fideliſſimum, Filio obtulit, cui frequenter apparuit, dulciter allocuta fuit, in extremis morienti affuit, ipſumque cum Filio in ſcala candidiſſima ſubvectum cum angelis coronavit.

XIV. *& narrat, quomodo S. Dominicus mulierem ſolitariam magnæ patientiæ*

118 Volebat vir iſte pater noſter piiſſimus Dominicus viſitare tribulatos, & pauperes conſolari: erat quippe Romæ in turri juxta portam Lateranenſem quædam ſolitaria, magnæ religionis & ſanctitatis femina, nomine Bona, veritatem ſui nominis aſſecuta. Hæc infirmitate laborabat graviſſima: nam de pectore & mamillis ejus ſcaturiebat innumerabilis vermium multitudo. Quam horrendam ægritudinem cum tanta patientia & gratitudine mulier hæc ſuſtinuit, ut decidentes quandoque vermes recolligeret, & in ſuo pectore collocaret. Hanc devotus Dominicus viſitabat, confeſſionem ejus audiebat, & frequenter communicabat. Quam cùm die quadam communicaſſet, verbaque ei conſolationis & ædificationis, ſedens ad ejus feneſtrulam, loqueretur, inter alia petivit ab ea, ut ſibi doloris locum horC ribilis demonſtraret; quod & fecit; & erat locus pectoris plenus vermibus. Quod cernens Vir miſericors, vehementi dolori compatiens, dixit: Rogo te, ut pro magno munere unum de his vermibus mihi dones.

ab horribili morbo mirabiliter liberaverit

119 Noluit illa, niſi ſe vermem promitteret redditurum. Quod cum ſpopondiſſet, illa, Sancto inſpiciente, ablatum de ſuo pectore vermem eidem tradidit per feneſtram; qui magnus erat, nigrumque caput habebat: quem cum Pater ſanctiſſimus extenſa manu exciperet, digitoque ſuo verteret & inſpiceret, ſubitò verſus eſt in pulcherrimum lapidem pretioſum. Quo viſo, qui cum eo erant Fratres ſtupentes, admirati ſunt valde dicentes, quod non reſtitueret ſibi gemmam. Tunc cœpit ſancta femina lacrymari, rogans, ut ſibi redderet ſuum lapidem pretioſum. Sanctus verò lapidem reſtituens ſuper feneſtram poſuit, ut promiſit; quem mox illa, Viro Dei & iis, qui cum eo erant, inſpicientibus, pectori ſuo reſtituit, unde tulerat eum; qui confeſtim iterum mutatus eſt in vermem. Tunc oratione facta ſuper ipſam, Pater ſanctus conſignans benedicenſque Dei famulam in pace dimiſit. Quo deſcendente [de turri,] ceciderunt mamillæ à pectore ejus cum vermibus, & vermes exſtincti ſunt, pectuſque conſolidatum, paulatim omnino renovatum eſt, & omnis dolor horrendæ putredinis ablatus eſt. D Tranſactis aliquot diebus, Sanctus viſitans eam, incolumem ipſam reperit & gaudentem; narravitque [ipſa] Fratribus, qualiter per gratiam Dei, meritis ipſius à tam horribili morbo fuerat liberata.

& alteri recluſæ ſanitatem ſuis precibus ſtatim reſtituerit.

120 Romæ retro eccleſiam ſanctæ Anaſtaſiæ, quamdam recluſam, nomine Luciam, crebrò cum ad ſanctum Sixtum pergeret, beatus Dominicus viſitabat; cujus brachium unum graviſſima infirmitas adeo corroſerat, ut carne & pelle conſumpta, totum os uſque ad cubitum, nudum penitus appareret: quod cum ſancto Patri, eo jubente, devota femina oſtendiſſet, ille dolori compatiens conſignavit eam cruce, & benedixit, & abiit. Quæ mox per ſancti Patris merita recuperavit integram ſanitatem. Aderat tunc Frater Bertrandus, & alii quamplures hoc videntes *b*. *9*

ANNOTATA.

a *In Commentario prævio* § 29 *circa hanc ecſtaſim, ac ſingularem Deiparæ benevolentiam aliqua obſervavimus.* E

b *Quamvis hæc duo miracula ab antiquioribus biographis non memorentur, tamen initio paragraphi* 30 *in Commentario prævio nonnulla allegavimus, quibus ea veroſimilia redduntur.*

CAPUT XI.

Geſta Reynaldi aliorumque illuſtrium Prædicatorum, apparitiones, tentationes, & varia alia, quæ in Conventu Bononienſi contigerunt.

PARS III. CAP. I. *Reynaldus Hieroſolymâ reverſus Ordinem Prædicatorum ingreditur Bononiæ, a*

POrrò venerabilis ille magiſter Reynaldus, ſanitate utriuſque hominis per beatam Virginem recepta, licet jam profeſſione Ordini obligatus, de conſenſu tamen patris ſancti Dominici cum epiſcopo Aurelianenſi ad complendum deſiderium ſuum mare tranſiit, indeque reverſus, Bononiam venit anno Domini MCCXVIII *a*, XII Kal. Januarii, hoc eſt in die beati Thomæ apoſtoli. Cœpit autem prædicationi mox totus inF ſiſtere; & erat ignitum eloquium ejus vehementer, ſermoque ejus, quaſi facula ardens, corda cunctorum audientium inflammabat, ut vix eſſet tam ſaxeus, qui ſe à calore ejus abſconderet. Tota tunc fervebat Bononia, quia novus ſurrexiſſe videbatur Elias.

ubi brevi crevit numerus Fratrum,

122 In diebus illis Bononiæ multos recepit ad Ordinem, & numerus Prædicatorum cœpit excreſcere, pluresque additi ſunt ad eos, quorum prædicationis luce velut ſtellæ per mundum plurimi radiant & effulgent; quam lucem primordialiter præcipuéque fulſuram Bononiæ, Deus futurorum præſcius præmonſtravit: etenim antequam Fratres venirent Bononiam, mulier quædam Deo devota & cara, contra locum, ubi futuri erant Fratres, & nunc ſunt, frequenter flexis genibus adorabat, quam dum tamquam fatuam homines irriderent, dixit eis: Miſeri vos & fatui magis. Si ſciretis, qui ibi futuri ſunt, & qualia, hîc utique mecum Deum adoraretis; nempe per eos, qui ibi futuri ſunt, illuminabitur totus mundus *b*. Itaque dum Fratres priùs a- *b*
pud

A pud ecclesiam de Vascarella * manerent, paulo post adventum Fratris Reynaldi, ad preces domini Hugolini Ostiensis episcopi, qui pòst Papa factus est, Bononiensis episcopus ecclesiam sancti Nicolai Fratribus Prædicatoribus conferens assignavit, cujus capellanus & sacerdos, Rudolfus nomine, vir bonus & devotus, Prædicatorum Fratrum Ordinem est ingressus.

* *lege* Macarella

11. *& Conventus ille variis signis*

123 Felicem illum locum Bononiæ, Patris nostri domicilium, Deus noster angelorum concentibus, supernis luminaribus, cælestibusque splendoribus ante introitum Fratrum prophetice decoravit. Ad hoc asylum reorum domumque refugii quidam clericus, sufficienter quidem instructus, seculi tamen vanitatibus admodum seductus, monitus à Deo, salvandus confugit: vidit enim in visione, in campo tempestate válida se circumdatum occupari. Fugiens ergo ad domum quamdam, clausamque reperiens pulsat, petit recipi. Cui hospita ait: Ego justitia hîc habitò, & hæc domus mea est; & quia tu justus non es, B non intrabis in eam. Dolens ille aliam, quam vidit, pulsat domum, petens recipi. Cui hospita, Ego sum, inquit, veritas; [nec ego te recipio, quia veritas] non liberat eum, qui eam non amat. Tertiam item videns mansionem, & ibi petit recipi. Quæ autem de intus erat, dixit: Pax sum ego, & non est pax impiis, sed tantùm hominibus bonæ voluntatis. Attamen quia cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, utile consilium tibi do. Ultra me habitat soror mea misericordia, quæ semper miseris auxiliatur: ad hanc accede, & mandata ejus comple.

& mira Clerici visione commendatur.

124 Cumque pergeret, divina misericordia sibi occurrens dixit: Si ab imminente tempestate salvari desideras, vade ad sanctum Nicolaum, ubi Fratres Prædicatores habitant, & invenies ibi stabulum pœnitentiæ, & præsepe continentiæ, pabulum doctrinæ, asinum simplicitatis cum bove discretionis, Mariam illuminantem, Joseph perficientem, & Jesum te salvantem. Evigilans ille & hæc ruminans, consilium misericordiæ sequitur. Ad Fratres vadens, misericordiam ab ipsis devotissimè petiit & impetravit *c*. Erat tunc in Fratribus fervor caritatis magnus ad omne C opus virtutis, suavitas eximiæ devotionis, vigilantia continuæ orationis, observantia strictissima Religionis, ardens animarum zelus in prædicationibus & confessionibus assiduis, pulcritudo conversationis in exemplis & moribus sanctis, rigor strenuissimus in vitiis coërcendis, tuncque levem transgressionem nequaquam levis ultio sequebatur.

c

Dum Fratres Bononiæ variis modis

125 Conversus quidam tunc deprehensus est vilem pannum præter specialem licentiam accepisse: quem magnus pater Reynaldus acriter in capitulo castigavit, pannumque in claustro coram Fratribus concremavit. Verùm cum miser ille murmurans, neque culpam recognoscens, se nollet ad pœnitentiam humiliare, præcepit vir Dei Fratribus, ut ipsum violenter ad disciplinam parerent. Tunc ipse, erectis in cælum oculis, cum lacrymis ait: Domine Jesu Christe, qui famulo tuo Benedicto dedisti virtutem, ut à corde monachi sui per disciplinam expelleret dæmonem, da quæso, ut hujus virtute disciplinæ ab hujus Fratris anima tentatio diaboli expellatur. Castigavit autem illum tam acriter verberans, ut Fratres ad fletum moverentur. Nec frustra: ille enim compunctus cum lacrymis ait: Gratias tibi ago, pater, quia verè à me diabolum expulisti. Manifestè sensi serpentem de renibus meis exi-

visse. Qui conversus postmodum proficiens, Frater bonus & humilis est effectus. EX MSS.

à dæmone tentarentur,

126 Alius quoque Frater cum apostatando domum vellet egredi, deprehensus, coram magno patre Reynaldo Bononiæ ad Capitulum adductus est; qui culpam confitens coram ipso, se ad disciplinam humiliavit. Tunc vir Dei ad Fratrem conversus, castigans eum graviter, dicebat: Exi dæmon. Ad Fratres se vertens, Orate, ait, Fratres; per orationem & castigationem volens expellere dæmonem. Cumque diutius id ageret, [exclamavit ille dicens:] Audi me, pater. At ille: Quid, fili, vis? Tunc Frater: Verè diabolus recessit; & ego tibi stabilitatem promitto. Et gavisi sunt Fratres; ille [verò] remansit in Ordine confirmatus *d*.

d

111. *& quidam Ordinem deserere cogitarent,*

127 Cum adhuc esset Ordo quasi pusillus grex, orta in Conventu Bononiensi tentationis quædam commotio, ut aliqui spiritu diffidentiæ decepti, conferrent ad invicem, ad quos Ordines se transferrent, eo quod novella plantatio hujus Ordinis infirmiter posita videretur. Unde etiam duo ex ipsis litteras legati, qui tunc erat, super hujusmodi impetrarunt: quas cum magnus Reynaldus inter Fratres recitasset, factus est ingens luctus, & commotio succrescere cœpit. Tunc vir Dei Reynaldus, erectis in cælum oculis, cordeque ad Deum loquente, Frater Clarus, vir bonus magnæ auctoritatis, utpote qui in artibus & jure Canonico rexerat, insuper peritus jure civili, exorsus est consolari Fratres, & multis rationibus confortare. E

alii viri,

128 Vix sermonem compleverat; & ecce magister Rolandus, qui tunc regebat Bononiæ, cujus erat fama celebris, spiritu Dei succensus, de mundo fugiens, solus venit ad Fratres: & quia spiritu ebrius erat, nulla locutione præmissa, recipi ad Ordinem simpliciter postulabat. Magnus verò Reynaldus præ nimio gaudio vestes alias non exspectans, exuto suo caputio, mox induit ipsum. Tunc pulsatâ campanâ, & Fratribus cantantibus VENI CREATOR, fit cursus virorum, mulierum, & scholarium, totiusque commotio civitatis. Vix autem cantare poterant Fratres præ ubertate gaudii, & abundantia lacrymarum. Tunc revocata pristina devotio, & omnis error & tentatio conquievit; illique duo Fratres prosilientes in medium, malè se egisse confessi sunt, & renuntiantes litteris, stabilitatem promiserunt. F

virtute & scientia clari,

129 Sequenti nocte apparuit Fratri Rodolfo jam prædicto Christus Dominus, & à dexteris ejus Virgo mater, & à læva beatus Nicolaus, qui manum supponens capiti ejus dixit: Ne timeas, Frater, quia omnia prospera evenient tibi, & Ordini tuo, Domina nostra curam habente pro vobis. Moxque vidit in aqua, quæ transit juxta civitatem, navem plenam multitudine Fratrum; & ait illi beatus Nicolaus: Videsne hos Fratres? Ne timeas ergo, quia tot sunt, quod totum mundum implebunt *e*. Consolatus est ergo Frater, quia de commotione prædicta admodum fuerat conturbatus. Delectat valde horum illustrium memoria virorum, sicut musica in convivio vini, & sicut odor suavium unguentorum. Quantus Frater Reynaldus fuerit, ex præscriptis jam patuit, & ex sequentibus patebit. *e*

eumdem Ordinem amplectuntur.

130 Frater Clarus *f* secundùm nomen suum, bonitate & sanctitate vitæ constans & insignis extitit, scientiâ præditus claruit, utpote qui in artibus & in jure Canonico rexerat, ac in jure civili instructus fulfit; nec minus auctoritate re- *f*

EX MSS. splenduit, qui Prior provincialis Romanæ provinciæ, domini quoque Papæ pœnitentiarius & capellanus fuit. At Frater Rolandus Cremonensis *g*, qui regebat Bononiæ, ex consideratione vanitatis deliciarum & gloriæ, quibus affluebat, compunctus, ad Ordinem veniens, primus inter Fratres Parisius in Theologia legit, & multis annis Domino in sanctitate servivit, famâ, scientiâ, & vitâ præclarus. Frater quoque Moneta *h*, qui tunc in artibus legens, in tota Lombardia famosior habebatur, in prædicatione magni patris Reynaldi violenter compunctus, multos, adhuc secularis exsistens, ad Ordinem adduxit. Indutus verò vestibus Ordinis, qualis in omni sanctitate exstiterit, quantum in verbo, & doctrina, & hæresum confutatione profecerit, non potest scripto faciliter explicari. Hi sunt viri glorioſi, Patres nostri & Fratres, quos magnus pater Reynaldus per verbum Euangelii Bononiæ Domino cum multis aliis acquisivit.

ANNOTATA.

B

a *Hinc confirmantur ea, quæ* § 28 *diximus de tempore, quo F. Reginaldus Hierosolymitanum iter conficere, & in Italiam reverti potuit.*

b *Initio paragraphi* 28 *similem prædictionem aliis exemplis confirmavimus, quando de exordio cœnobii Bononiensis egimus.*

c *Theodoricus hanc visionem excerpsit ex Vitis Fratrum, in quibus part.* 1 *cap.* 3 *similis narratio confirmatur sequenti testimonio:* Hoc magister Alexander, vir bonus & verax & honestus, super illo versu MISERICORDIA ET VERITAS &c. in scholis dixit, & in suis Postillis notavit. Hic fuit multo tempore doctor in theologia, pòst factus est episcopus in Anglia, unde fuerat oriundus.

d *Hæc duo severioris disciplinæ exempla eodem ferè modo in Vitis Fratrum part.* 4 *cap.* 2 *referuntur.*

e *Hæc historia etiam ex Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 4 *desumpta est.*

f *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 92 *& sequente, gesta & scripta hujus F. Clari recenset.*

g *Laudatus Echardus tomo proximè citato pag.* 125 *& sequentibus, de eodem F. Rolando Cremonensi fusiùs disserit.* C

h *De hoc F. Moneta etiam consuli potest Echardus, qui tomo* 1 *Operis laudati pag.* 122 *&* 123 *gesta illius ex Vitis Fratrum aliisque auctoribus enumerat.*

CAPUT XII.

Mira cibi & potus multiplicatio, prophetia, aliaque Sancti miracula Romæ patrata.

IV. Cum Romæ Fratres magnâ cibi & potus inopiâ laborarent,

RETINUIT me scribentem dulcis & odorifera recordatio filiorum, & suspendit interim animum à magnifica & melliflua paternorum reminiscentia meritorum. Verùm reflecto mentis oculum ad radicem dulcissimam, de qua omnis hæc suavitas pullulavit: interea enim, dum hæc per venerabilem patrem Reynaldum Bononiæ agerentur, omnipotens Deus per merita sancti patris Dominici dignatus est per diversa loca mirabilia operari: nam cum Romæ apud sanctum Sixtum cum ipso Fratres, numero centum, congregati sub euangelica viverent paupertate, die quadam missi sunt ab eo duo Fratres, Johannes de Galabria & Albertus Romanus, ut peterent eleemosynam: qui cum à mane usque ad tertiam petendo laborassent, nullam prorsus eleemosynam acceperunt. Et cum redirent, occurrit eis quædam mulier Ordini devota, dans eis unum panem dicens: Nolo, quod omnino vacui redeatis: Quo accepto, ecce vir quidam candidus & pulcher comitatus eos: rogavit obnixè, ut eleemosynam sibi darent. At illi excusabant se, dicentes, non posse sibi dare, cum pro se etiam non haberent. Cumque ille instantiùs peteret, dederunt ei panem pro amore Dei. Tunc is, qui panem acceperat, mox evanuit ab oculis eorum. D

S. Dominicus fiduciam in Deo collocat,

132 Redeuntibus illis venit obviam pius Pater, qui, sancto Spiritu revelante, jam omnia cognoverat, quæ illis acciderant, & hilari vultu dixit ad eos: Filii, jam nihil habetis? Et narraverunt, quæ acciderant, & de paupere, cui dederant panem. Ille dixit eis: Angelus Dei fuit; Dominus verò pascet servos suos. Eamus ad orandum; intransque ecclesiam, post modicum egressus, dixit, ut Fratres ad prandium convenirent. Dicunt quidam ex ipsis: Ut quid convenient, cum non habeamus, quod ponamus ante illos? Ipse verò sciens, quid facturus esset Dominus, dixit: Dominus pascet servos suos. Cumque ut pusillæ fidei adhuc dubitando tardarent, vocavit Fratrem Rogerum cellerarium, mandans, ut Fratres congregaret ad prandium, quod Dominus provideret eis. E

& calitus panem

133 Tandem coopertis mensis & scyphis appositis, facto signo, ingressi sunt Fratres refectorium, & benedixit sanctus Pater mensas. Residentibus cunctis, legit ad mensam Frater Henricus Romanus. Sanctus autem Dominicus junctis manibus cœpit orare super mensam; & ecce, ut promiserat, affuit providentia divina, ut pasceret servos suos: nam duo juvenes pulcherrimi in medio apparuere refectorii, missi cum duabus aliis pallis *, videlicet candidissimis panibus plenis, à tergo & ante; incipientes autem ab inferioribus, unus ad dexteram & alter ad sinistram, singulis Fratribus panem integrum obtulerunt. Venientes ad sanctum Dominicum, sibi, sicut ceteris, panem integrum apponunt, & inclinantes capita amplius non comparuerunt.

* *al.* missi à Deo cum duobus palliis

F

ac vinum imperat.

134 Tunc sanctus Dominicus dixit: Comedite, Fratres, comedite panem, quem Dominus misit nobis. Deinde servitoribus mensæ, Vinum, inquit, Fratribus ministrate; qui cum dicerent: Pater sancte, non habemus; ipse plenus Spiritu sancto dixit: Ite ad vegetem, & de vino, quod Dominus ibi misit, propinate. Euntes ergo, ut sibi fuerat imperatum, invenerunt vegetem optimo vino plenam usque ad summum, & haurientes tulerunt Fratribus propinantes; quibus sanctus Pater ait: Bibite, Fratres, de vino, quod Dominus dedit vobis. Comederunt itaque & biberunt, quantum voluerunt, die illo & sequenti; tertia verò die, postquam comederant, omnia fragmenta, quæ superaverant, jussit sanctus Dominicus dari pauperibus, noluitque, quod de iis aliquid remaneret. Post hæc fidelissimus Pater exhortans filios spem suam in Domino ponere, nec in ulla necessitate desperare, sermonem eis pulcherrimum prædicavit.

Sanctus alia vice panes multiplicat.

135 Alia quoque vice in eadem domo procurator Fratrum ad Patrem sanctum accedens, dese-

A defectum panis nuntiavit, qui exultans ſpiritu benedixit Deum, eique modicum, quod habebatur, panis, ſuper menſam per partes dividi mandavit. Erant tunc temporis in Conventu Fratres numero circiter quadraginta, qui, facto ſigno, ingreſſi refectorium, cum poſt benedictionem unuſquiſque buccellam coram ſe poſitam cum gaudio frangeret, ecce duo juvenes habitus formæque conſimilis intraverunt, palliorum ſinus à collo dependentes plenos panibus deferentes: quos cum coram Patre ſancto ſilenter obtuliſſent, ſubitò diſceſſerunt, nec eorum notitia potuit inveniri. Tunc Vir ſanctus manum circumquaque protendens, Modò, inquit, Fratres comedite. O veneranda benignitas Dei, quæ talem timentibus ſe præparavit eſcam dulcem *a*!

a

v. *Fratribus futura prædicit,*

136 In eadem domo Pater ſanctus, facto ſuper ſe Spiritu, Fratribus ad Capitulum convocatis, palam omnibus nuntiavit, duos ex ipſis in corpore, & duos in ſpiritu morituros. Nec mora; verbum comitatur effectus: Frater enim Gregorius, vir pulcherrimus & admodum gratioſus, primò; tertia verò die pòſt Frater Albertus, quem

B idem Pater pro eleemoſynis miſerat, qui etiam angelo dedit panem, ſumptis devotè Sacramentis, in Domino mortui ſunt. Alii verò duo diſcedentes ab Ordine, perierunt *b*.

b

F. Jacobum morti proximum morbo liberat,

137 Frater Jacobus quadam gravi infirmitate quodam tempore præventus, morboque invaleſcente quotidie, jam ad extremum vitæ, natura prorſus ſuccumbente, devenerat. Cumque Fratres, Unctionis officio jam præmiſſo, circa eum, ut egredientem ſpiritum orando protegerent, conveniſſent, [triſteſque eſſent] non modicum de ſubtractione Fratris, ſibi tunc temporis tam neceſſarii, pro eo quod tam notum in urbe Fratrem alium non haberent. Benignus Pater filiorum admodum deſolatione commotus, ſecluſis omnibus, clauſoque oſtio ſuper eum oratione fuſa, egredientem ſpiritum potenter retinuit, Fratribuſque vocatis, reparatum Fratrem ipſis per manum reſtituit, ſuoque officio factum incolumem reſignavit. Hæc de ſe facta prædictus Frater Jacobus publicavit, quo etiam procuratore exiſtente, contigit miraculum de multiplicatis panibus, antea memoratum *c*.

c

C *& alterum perſecutioni conſanguineorum mirabiliter ſubducit.*

138 Recepit ſervus Chriſti Dominicus quemdam juvenem pulcherrimum, Heiricum nomine, nobilem quidem genere, ſed moribus nobiliorem, civem Romanum. Indignantes ſuper hoc propinqui ejus, ipſum extrahere de Ordine nitebantur. Quo cognito, prudens Pater, datis ſociis, ipſum ad Conventum alium deſtinavit: qui cum jam fluvium juxta viam Numentanam tranſiſſet; ecce propinqui, ut raperent fugientem, jam ex alia parte fluminis aderant. Tunc novitius Deo ſe & ſancti Dominici meritis commendavit, ut eum de illorum manibus eripere dignaretur. Et ecce nutu Dei in tantum excrevit aqua, ut eum perſecutores in equis tranſvadare nullatenus potuiſſent: quo viſo, ſtupefacti reverſi ſunt, relinquentes juvenem in Ordine confirmatum. Videntes autem Fratres, illos rediſſe ſtupefactos, complacuit eis, ut redirent. Cumque ad præfatum fluvium veniſſent, ut redirent, aqua in locum ſuum reverſa eſt, liberum tranſeuntibus præbens iter.

vi. *Quando alia vice coram Fratribus*

139 Venit die quadam tardiùs ad Sorores pater ſanctiſſimus Dominicus, & convocatis omnibus ad feneſtram, præſentibus Fratribus, dixit: Filiæ meæ, ego venio de piſcatione, & Dominus dedit mihi magnum piſcem. Dicebat hoc de Fratre Gaudione, qui fuit filius unicus domini Alexandri, magnifici viri urbis Romæ, quem ad Ordinem receperat. Facta collatione, multam eis conſolationem exhibuit. Quibus finitis, dixit: Bonum eſt, filiæ meæ, ut modicum guſtemus potum. Ad juſſum ergo ejus per Fratrem Rogerum cellerarium allatus eſt ſcyphus vino plenus uſque ad ſummum. Deinde benedixit, & primò ipſe bibit, & poſtea ceteri Fratres, qui præſentes erant numero triginta: qui omnes poſtquam biberunt, quantum voluerunt, non eſt imminutum vinum; ſed ſcyphus in ſua plenitudine permanſit. EX MSS

& Sororibus vinum multiplicaverat,

140 Tunc vocans Sanctus Sororem Nubiam, dixit ei: Vade ad tornum, id eſt, rotam, tolle ſcyphum, da potum Sororibus univerſis. Abiit illa cum ſocia afferens ſcyphum plenum uſque ad ſummum; & cum ita eſſet plenus, nec una quidem gutta ex eo effuſa eſt, licet per multas manus & locorum ſpatia transferretur. Biberunt igitur primò Prioriſſa, omneſque aliæ Sorores, dicente eis frequenter Patre benigno, Bibite ſatis, filiæ meæ. Erant tunc Sorores centum quatuor. Cumque Fratres & Sorores omnes de illo poculo caritatis biberent, plenus tamen ac ſine diminutione ſcyphus permanſit. E

nocte ad cœnobium S. Sabinæ rediens,

141 His itaque geſtis, dixit Pater ſanctus: Dominus vult, quod vadam ad ſanctam Sabinam conſolari filios meos. Prioriſſa autem & filii nitebantur eum detinere dicentes: Pater, hora præteriit; jam prope mediam noctem eſt. Non expedit, ut hinc amodò recedatis. Ille autem non acquievit eis, dicens: Quia Dominus omnino vult, ut proficiſcar, & ipſe mittet angelum ſuum nobiſcum. Aſſumens igitur Fratrem Tancredum, Priorem Fratrum, & Fratrem Odonem, Priorem Sororum, cœpit proficiſci. Cumque egrederentur, ecce juvenis pulcherrimus adſtitit ante portam, tenens in manu baculum, tamquam paratus ad iter, cœpitque præcedere eos in via.

mirabiliter ab angelo in illud introducitur,

142 Tunc Pater ſanctus Fratres ſocios ordinavit inter ſe & illum, & ipſe loco tertio ſequebatur. Venientes autem ad portam Fratrum, invenerunt eam diligenter ſeris firmatam. Tunc juvenis, qui dux viæ fuerat, ad unam partem portæ ſe traxit, quæ ſtatim aperta eſt eis: & primò quidem ingreſſus eſt ipſe; deinde Fratres; & F poſt eos pater Dominicus introivit, egreſſoque juvene, qui eos introduxerat, inventa eſt clauſa janua, ſicut priùs. Tunc Frater Tancredus interrogavit beatum Dominicum, dicens: Pater ſancte, quis fuit iſte juvenis, qui venit nobiſcum? Reſpondit: Fili, angelus fuit ſanctus, quem ad noſtri cuſtodiam Dominus deſtinavit. Videntes itaque in choro ad Matutinas Fratres Patrem ſanctum & ſocios ſuos, mirabantur, quomodo clauſis januis introiſſent.

& novitium ab Ordine diſcedere prorſus volentem,

143 Erat tunc quidam juvenis novitius in Conventu, civis Romanus, nomine Jacobus, qui vehementi tentatione victus, deliberavit omnino, cum eccleſiæ aperirentur januæ, ab Ordine diſcedere. Quod Pater almus divina revelatione prænoſcens, in ſpiritu lenitatis dulciter monuit, ne ſe à tam ſancto conſortio ſegregaret. At ille deprecanti & ſupplicanti non acquieſcens, ſurgens abſtraxit ſibi habitum, dicens, ſe deliberaſſe receſſurum. Vir autem mitiſſimus violentæ tentationi compatiens, Exſpecta, inquit, modicùm, fili mi, & pòſt facies, quod volueris.

fuſa ad Deum oratione, facilè retinet.

144 Tunc proſtravit ſe in oratione Pater pius, ſupplicans Domino pro filio perituro. Mox quantum valuerit juſti deprecatio, apparuit, & quam facilè

ex Mss. facilè potuerit, quod voluit, obtinere. Necdum orationem finierat, & ille lacrymarum imbre perfusus, ad pedes Sancti provolutus, habitum, quem rejecerat, sibi reddi petiit, pollicens, se semper in Ordine Domino servaturum: quem benignus Pater dulciter alloquens, habitum reinduit, ad perseverantiam exhortans: qui meritis sui Intercessoris adjutus, postmodum in Ordine laudabiliter temporibus multis vixit. Mane regressi cum Fratres, quæ acciderant, omnia Sororibus recitarent, ea Pater verax sic esse simpliciter recognovit, & dixit: Filiæ meæ, inimicus Dei rapere voluit ovem dominicam; sed
d Dominus liberavit ipsam de manibus ejus *d*.

ANNOTATA.

a *In Commentario prævio* § 27 *duo illa miracula panis cælitus allati ex antiquiore teste retulimus, & ibidem notas Echardi circa hanc rem exhibuimus.*

B b *Constantinus Urbevetanus apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat pag.* 33, *Humbertus in Actis Sancti cap.* 47, *& Vincentius Bellovacensis lib.* 30 *Speculi historialis cap.* 77 *eamdem prophetiam narrant.*

c *Paragrapho* 27 *Commentarii prævii hanc mirabilem sanationem transcripsimus ex laudato Constantino Urbevetano, qui illud exceperat ex ore ipsius F. Jacobi, cui id acciderat.*

d *Nescio, unde Theodoricus eruerit illa miracula, quæ post sanationem F. Jacobi narrat. Tamen suspicor hæc & aliquot sequentia ex relatione Sororis Cæciliæ prodire, ut ad caput sequens observabimus.*

CAPUT XIII.

Dæmon à sancto castigatus, vinum rursus multiplicatum, mira linguæ ignotæ intelligentia, aliaque prodigia.

C VII. *Sanctus dæmonem sub specie lacertæ,* * *al.* erant que

INgressus Vir sanctus cum pluribus Fratribus claustrum Sororum, ibidem prædicabat constanter de fallaciis inimici. Et ecce affuit sathan in specie lacertæ nimis horribilis & deformis, habens duo capita, eratque * magna valde. Discurrens autem juxta ripam, ubi sedebant, caudam & unum de capitibus citissimè elevabat & deponebat, impetum faciens in Sorores, acsi ipsas aggredi niteretur. Pater verò sanctus agnoscens, quis esset, accensus contra eum zelo Dei, terribili aspectu agitans caput dixit: Inimice, inimice; & conversus ad Sorores, ait: Nolite timere, quia vobis nocere non potest. Cumque præ nimio terrore jam aliquæ surrexissent, ut fugerent, dixit illi: Præcipio tibi, humani generis inimice, ut statim te projicias in hanc aquam. Et mox, cunctis videntibus, immersit se aquæ, & nusquam comparuit.

& aliàs sub forma passeris,

146 Tempore quodam rediens de Hispania Pater sanctus, detulit Sororibus cochlearia cypressina, unum pro qualibet Sorore. Et cum ad fenestram sedens cum pluribus Fratribus, prædicaret Sororibus, inimicus humani generis in similitudine passeris prope terram, ut manu capi posset, super Sorores volitans in aëre, prædicationem impedivit. Quod videns Sanctus, Sorori D
Maximillæ dixit: Surge & apprehende, & adduc eum ad me. Quæ surgens, sine difficultate apprehendit eum, & per fenestram tradidit Viro sancto. At ille cœpit eum festinè depennare dicens: Inimice, inimice. Cui cum, subridentibus omnibus, lamentabiliter garrienti pennas omnes abstulisset, projecit eum dicens: Vade inimice generis humani; modò vola, si potes. Strepitum quidem magnum facies, sed damnum inferre non poteris. Itaque per fenestram ingressus, ascendit ad vas æreum, quod ante altare beatæ Virginis in catenulis dependebat, in quo erat lampas accensa plena oleo, & magno impetu catenas concutiens, ipsum evertit; lampas verò de vase egressa est, nec læsa, nec exstincta, & in aëre versa stetit, os habens inferiùs, & fundum superiùs. Levantes ad strepitum capita Sorores, viderunt lampadem in aëre sine sustentaculo mirabiliter persistentem, quæ nec exstincta est, nec una quidem gutta de ea olei effusa; sed [nec] furfur, quod in pelvi erat sub lampade E
ob custodiam, dispersum est; sed omnia illæsa permanserunt & integra, velut ore prophetico prædixerat Pater sanctus. Quod videns, ipse cum Fratribus gratias egit Deo. Passer autem ille instabilis ulterius non est visus, præcepitque Vir Dei lampadem restitui loco suo.

ac simia apparentem castigat,

147 Accidit ibidem cum Vir Dei in oratione usque ad noctis medium vigilasset, ut egressus de ecclesia, ad lumen candelæ in capite dormitorii sedens scriberet. Et ecce dæmon in specie simiæ apparens, cœpit gestus illusorios cum torsione vultûs coram ipso deambulans exercere. Tunc Sanctus ei manu innuit, ut fixus staret, dans ei candelam, ut ante se teneret, accensam; qui tenens nihilominus gestus cum irrisione vultûs faciebat. Interea finitur candela, cœpitque ardere digitus simiæ, & quasi præ dolore torquendo se lamentari, cum tamen gehennæ ignibus ardens, flammam non timeat corporalem. Sanctus autem ei, ut staret adhuc, innuit. Quid plura? Tam diu stans permansit, donec digitus indicialis usque ad juncturam manûs, totus crematus est, & magis ac magis se torquendo lugebat. Sic in fide fortis Homo Dei volenti sibi illudere illudens, ferulâ, quam semper secum portabat, percussit F
eum fortiter dicens: Recede nequam; insonuitque percussio, acsi percussisset utrem siccum plenum vento. Tunc in parietem proximum se projiciens nusquam comparuit, fœtoremque post se relinquens, quis fuerit, patefecit. Verè meritò inter angelicas potestates coronandus est, qui tam potenter diabolicas confundit & reprimit pravitates.

ut Soror Cæcilia testatur.

148 Hæc & multa alia præclara virtutum exempla & miraculorum prodigia per glorioſum confessorem suum Dominicum virtus Altissimi operari dignata est in urbe Romana tempore Honorii Papæ, qui Prædicatorum Ordinem confirmavit, & eumdem Patrem benigno prosequebatur favore, & omni dignum reputavit honore. Soror Cæcilia, decem & septem annorum puella, prima de Sancti patris Dominici manu habitum Ordinis accepit; quæ Bononiam translata ad instaurandum cœnobium sanctæ Agnetis, ibidem adhuc vivit *a* in senectute bona, & conversatione sanctitatis summa. Hæc ea, quæ memorata sunt, oculis suis perspexit, & auribus audivit, & fideliter enarravit *b*. *a* *b*

VIII. 149 Cum in Hispania duos instauraſſet Conventus, non quæ sua, sed quæ Jesu Christi sunt, quæ-

A quærens, ad terras alias properavit: qui cum in partibus Tholoſanis cum multis Fratribus iter ageret, accidit die quadam, quia pauperes Chriſti erant, ut ad prandium non niſi unum vini ſcyphum, quo reficerentur, haberent. Quidam autem ex illis Fratribus in ſtatu ſeculi multum fuerant delicati; quorum defectui pius Pater compatiens, juſſit id modicum vini, quod habebant, in vaſe magno recipi, & aquam in abundantia ſuperfuſam Fratribus propinari. Erant autem Fratres numero octo, qui biberunt ad ſufficientiam aquam vinum factam valde bonum, Domino gratias referentes. Superabundavit autem vinum, quod deſuper dono Chriſti fuerat miniſtratum *c*.

Iterum vinum multiplicat,

c

150 De Tholoſa quoque vadens Pariſius Pater ſanctus, cum ad Rupem Amatoriam veniſſet, ibidem in eccleſia beatæ Mariæ devotè vigilans pernoctavit, habens comitem itineris, ſocietatis & devotionis Fratrem Bertrandum, virum ſanctum, qui fuit Provinciæ primus Prior. In craſtino procedentes habuerunt in via obvios

& Germanicæ linguæ ignarus

B quoſdam Theutonicos peregrinos, qui audientes Virum Dei cum ſocio pſalmos & lectiones orando frequentare, adhæſerunt eis devotè. Venientes autem ad villam, invitaverunt Sanctos, & eos more conſueto dapſiliter procuraverunt: ſicque fecerunt per quatuor dies continuos.

151 Quarta die ingemiſcens beatus Dominicus ſocio ſuo dixit: Frater Bertrande, verè læſam habeo conſcientiam, quod iſtorum peregrinorum carnalia metimus, cum eis ſpiritualia non ſeminamus. Si placet, flexis genibus oremus Dominum, ut linguæ eorum nobis det intelligentiam pariter & loquelam, ut eis dominum Jeſum annuntiare poſſimus. Qui cum oraſſent, ſtupentibus illis, intelligibiliter idioma Theutonicum ſunt locuti, per alioſque dies quatuor ambulantes & loquentes cum eis de domino Jeſu, tandem Aurelianis venerunt. Dimiſerunt autem eos Theutonici in ſtrata Pariſienſi, eorum ſe orationibus humiliter commendantes *d*.

mirabiliter per quatuor dies Germanicè loquitur,

d

152 Altera die dixit humilis Pater Fratri: Ecce, Frater, ingredimur Pariſius, & ſi ſcierint Fratres miraculum, quod Dominus dedit nobis, credent nos ſanctos, cum ſimus peccatores; & ſi ad ſeculares pervenerit, multæ patebimus vanitati. Per obedientiam igitur tibi præcipio, ne ante mortem meam alicui hominum iſta dicas. Sic res latuit, donec poſt mortem ipſius Frater Bertrandus devotis Fratribus indicavit. Hic Frater Bertrandus vir ſanctus, primus Prior provincialis

quod miraculum ſilere imperat ſocio ſuo Bertrando,

C Provinciæ Miſſam pro peccatis ferè quotidie celebravit; à quo Frater Benedictus vir prudens quæſivit, cur rarò pro defunctis, & pro peccatis frequenter celebraret. Reſpondit ei: Quia defuncti ſalutem æternam certam habent; nos autem adhuc in periculo fluctuamus.

153 Cui Frater ait: Duo pauperes mendici, unus ſana habens membra, alter iis carens, æqualiter egent; quem horum potiſſimè juvabitis? Dicit ei pater: Eum, qui minus ſe juvare poteſt. Hi ſunt, ait Frater, defuncti non habentes os ad confitendum, manus ad operandum, ſola noſtra adjutoria præſtolantes; vivi autem peccatores iis omnibus poterunt ſe juvare. Cum autem nec ſic acquieſceret pater, ſequenti nocte apparens ei terribilis defunctus, & cum cumulo ligneo eum graviter compreſſit, & plus quam decies illa nocte eum excitans terruit & vexavit. Unde in aurora Fratrem Benedictum advocans,

qui Bertrandus comparatione ac viſione ſæpius pro defunctis orare diſcit,

e

ad altare cum lacrymis devotè accedens, extunc pro defunctis ſæpius celebravit *e*. Hic eſt Frater Bertrandus, pater reverendus & ſanctus, cui beatus Dominicus interdixit, ne culpas proprias, ſed aliorum defleret: conſideraverat enim, quod ſe pro peccatis ſuis nimium affligebat: tantæque virtutis erant verba Patris ſancti in corde Fratris, quod extunc pro ſe plorare non poterat etiam volens, cum pro peccatis aliorum plangeret abundanter *f*. EX MSS.

f

& Sanctus alium virum ignoti idiomatis intelligit,

154 Alio item tempore iter agens Pater ſanctus obvium quemdam habuit, hominem Dei ſanctum; contriſtatus eſt autem, quod eum alloqui non poterat, eo quod linguæ illius & idiomatis intelligentiam non haberet. Tunc conſolationis cæleſtis, fraternæque ædificationis flagrans deſiderio ſervus Dei Dominicus, ad Dominum ſe in oratione convertit, poſtulans, ut ſibi concederet perfrui colloquio ejus, qui ſibi occurrerat, viri Dei. Et ecce datum eſt utrique per Spiritum Dei, ut variis linguis alterutrum loquerentur; ſicque per dies tres, quibus ſimul gradiebantur, ſpiritualibus ſermonibus & divinis colloquiis affecti, tandem conſolati in Domino, E valedicentes ab invicem diſceſſerunt *g*.

g

ac ſigno crucis ſe ſocium-que ab imbre intactum ſervat.

155 Cum iter ageret tempore quodam Vir Dei per viam cum Fratre Bertrando, ſibi dilecto ſocio, facta eſt ſuper eos tempeſtas gravis, quam pluvia eſt ſecuta. Cumque denſus imber inundans terram per circuitum infunderet, Pater ſanctus imminenti tempeſtati & imbri ſignum crucis oppoſuit, itáque in illa tanta aëris intemperie, virtute crucis protecti, proceſſerunt, ut nec fimbriam veſtimenti ipſorum pluvia contingeret, [licet imber] circumquaque omnia vehementius irrigaret *h*. Contigit è regione, ut ſupervenientibus pluviis, ſua ſuorumque quamplurimùm madefierent veſtimenta; & cum alii pro veſtibus exſiccandis remanerent ad ignem, ipſe ſancti Spiritûs igne fervens more ſuo ſtatim ad pernoctandum in oratione ſic madens complutis veſtibus eccleſiam introivit. Mane cum aliorum veſtes, qui ad ignem remanſerant, madidæ perſiſterent, ejus veſtes adeo ſiccæ repertæ ſunt, acſi tota nocte in loco calido jacuiſſent *i*.

h

i

ANNOTATA.

a *Nempe Soror Cæcilia adhuc vivebat, cum Theodoricus prima vice colligeret Acta* S. Dominici, *quæ poſtea auxit & reformavit, ut* § 5 *Commentarii prævii diximus.* F

b *Certè mirum eſt, à ſola Sorore Cæcilia memorari hæc portenta, quibus tamen tot alii teſtes adfuiſſe dicuntur. Quare Melchior Canus, aliique his non æqualem fidem adhibent, ut eodem* § 5 *Commentarii prævii monuimus.*

c *Hæc prodigioſa vini multiplicatio ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 5 *excerpta eſt, quam alia occaſione in Commentario prævio* § 33 *retulimus.*

d *Iſtud miraculum etiam in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 10 *narratur.*

e *Hæc eadem de F. Bertrando in Vitis Fratrum part.* 5 *cap.* 7 *referuntur, ubi tamen ad rei confirmationem in fine ſic additur:* Hæc ab ore ipſius Fratris Benedicti audivit, qui iſta deſcripſit.

f *Efficax illud* S. Dominici *mandatum in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 19 *totidem ferè verbis exprimitur.*

g *Putamus, idem hoc eſſe miraculum, de quo Theodoricus ſuprà cap.* 2 *iterum meminit, ut ibidem annotavimus.*

h *Confirmatur hoc miraculum ex teſtimonio B. Jordani, qui illud ex F. Bertrando audivit, ut*

ex MSS. *ipſe ſuprà in Actis* S. Dominici *cap.* 4 *num.* 74 *teſtatur.*

i *Conſtantinus num.* 31 *& Humbertus cap.* 38 *apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 31 *& ſequente, de ſiccatis Sancti veſtibus eadem tradunt.*

CAPUT XIV.

Prodigioſa pueri læſi ac matris febricitantis ſanatio, ſevera paupertatis & regulæ obſervantia, iterata panis ac vini multiplicatio.

IX *Sanctus puerum graviter læſum ac matrem febri afflictam ſanat,*

ANno igitur Domini milleſimo ducenteſimo decimo nono veniens Pariſius, invenit ibidem in domo ſancti Jacobi Fratres numero triginta, cum quibus modico tempore *a* demoratus, valedicens eis, & committens Dei gratiæ, profectus eſt. Cumque per Franciam tranſiens, ad caſtrum Caſtellionis *b* veniſſet, capellanus eum hoſpitio recepit, cujus ſororis filius de ſolario cecidit, & à matre & parentibus, tamquam exanimis, plangebatur: quorum dolori ſanctus compatiens Dominicus, in oratione cum lacrymis ſe proſtravit. Exaudivit autem eum Dominus, & puerum incolumem reddidit matri ſuæ, triſtitiaque in gaudium eſt converſa. Sacerdos igitur, avunculus pueri, magnum fecit convivium, multis Deum timentibus invitatis. Mater verò pueri quartanis febribus vexata, aliis anguillas edentibus, non edebat. At Chriſti famulus Dominicus morſellum *c* anguillæ ſignans cruce mulieri obtulit dicens: Comede in nomine Salvatoris. Comedit, & ab omni febre curata eſt *d*.

a

b

B

c

d

157 Tandem in æſtate prædicti anni Bononiam introivit, ubi jam tunc apud ſanctum Nicolaum magnus fuit cum Fratre Reynaldo Fratrum numerus congregatus; qui de adventu Patris valde gaviſi, cum ingenti eum devotione & reverentia, ſicut patrem cariſſimum, ſuſceperunt. Manſit autem Pater ſanctus in eadem civitate uſque ad finem vitæ ſuæ, niſi cum ivit ad curiam Romanam, & quando egreſſus viſitavit quaſdam terras Lombardiæ, civitatemque Venetiarum. Diligebat autem verus Jeſu Chriſti imitator ſuper omnes divitias euangelicam paupertatem. Unde cum veniſſet in Bononiam, & dominus Odericus Galicani poſſeſſiones ſuas, quæ valebant ultra quingentas libras Bononienſium, vellet dare Fratribus, iſte verus divitiarum contemptor accipere penitus recuſavit, factamque inde coram domino Bononienſi epiſcopo cartam reſcindi fecit *e*: non enim voluit, quod Fratres haberent poſſeſſiones aliquas temporales; ſed ſolummodo de eleemoſynis parcè viventes, vilibus veſtibus contenti, parvas domos & humiles habitarent.

Bononiam veniens poſſeſſiones rejicit,

C

e

158 Cum ergo Frater Rudolfus procurator Bononiæ parvas & viliſſimas cellulas, quas habebant Fratres, abſente Patre ſancto, per brachium elevare cœpiſſet, reverſus videns hoc, procuratorem & alios dolenter & cum gemitu reprehendit; & erumpens in lacrymas, cum fletu dixit ad ipſos: Heu tam citò vultis paupertatem relinquere, & magna palatia ædificare? Ad mandatum igitur ejus opus hoc imperfectum remanſit, quamdiu vixit. Erat Sanctus Dei patiens & gaudens in tribulationibus, quas ex defectu vi-

vigidam paupertatis

ctûs & veſtitûs illo tempore ipſe cum Fratribus multiplices ſuſtinuit, in quibus jucundatus & delectatus eſt, ſicut inveniſſet ſpolia multa. D

159 Regulam in ſe rigidè & integrè cuſtodivit, voluitque à Fratribus firmiter obſervari. Et ſi quos tranſgreſſores reperiſſet, manſuetudine maxima & verborum dulcedine puniebat, ut nullus turbaretur, licet eſſet pœnitentia multùm gravis. Cui [aliquando] Frater vadens, ut injunctam ſibi impleret obedientiam, occurrit de prædicatione revertenti (intellexit autem Vir ſanctus in Spiritu, quod non regulariter ambularet) à quo poſt ſalutationis verba dum Pater quæreret, quemadmodum pergeret, & ſi quid illicitum deferret, deprehenſum ſe videns miſer, erubuit, ſeque portare pecuniam humiliter recognovit, quam ſtatim religioſiſſimus Pater projici juſſit, Fratremque per injunctam ſatisfactionis pœnitentiam emendavit *f*. Silentium horis ſemper conſuetis & debitis ſecundùm Ordinem obſervabat; à verbis otioſis abſtinebat; ſemper de Deo & cum Deo loquebatur.

ac regulæ obſervantiam profitetur,

f

160 Eodem anno, quo ſanctus Dominicus Bononiam venerat, non ſine gravi deſolatione Fratrum, quos receptos ibidem paterno conſolabatur affectu, miſſus eſt ab ipſo Frater Reynaldus Pariſius, ut ibi Chriſtum euangelizans, impartiretur etiam eis aliquid gratiæ ſpiritualis. Venerabilis igitur Frater Reynaldus mandato humiliter obediens, Pariſius veniens, indefeſſo cordis fervore prædicabat Jeſum Chriſtum verbo, [& opere.] Sed citò tulit eum Deus: placita enim erat Deo anima ipſius; propterea feſtinavit educere illum de medio iniquitatum. Verumtàmen duos dedit ei Deus filios admodum generoſos, dulciſſimum videlicet magiſtrum Jordanum, beati Dominici ſucceſſorem, & illum gratioſum prædicatorem, Fratrem Henricum de Colonia, Theutonicos natione; de quorum inenarrabilibus virtutibus malo humiliter tacere, quam inſufficienter aliquid enarrare: gloriam enim virtutis eorum quis poterit explicare?

x *& F. Reynaldum Pariſios mittit,*

E

161 Frater verò Matthæus, primus & ultimus abbas hujus Ordinis, tunc Prior exſtitit Pariſienſis: is, quia magiſtrum Reynaldum olim decanum Aurelianenſem in ſeculo glorioſum & delicatum cognoverat, requiſivit ab eo aliquoties cum admiratione dicens: Magiſter, eſtne vobis ſeverum, hunc durum & aſperum habitum aſſumpſiſſe? At ille vultu demiſſo reſpondit: Nihil in hoc Ordine mereri me reputo, quia nimis in eo mihi complacuit [ſemper.] Nimirum unctione cælica perunctus vir ſanctus, jugum durum euangelicæ paupertatis leniter tulit, & grave onus monaſticæ Religionis odor unguenti fragrans ſuaviter portabile ſibi fecit.

qui grave Ordinis jugum pro levi reputans,

F

162 Poſtquam brevi tempore idem Frater Reynaldus Pariſius maſſerat, cœpit infirmari corpore; ſed confortari mente, qui dum ad hujus labentis terminum, & perennis vitæ introitum approximaret, accedens ad eum Frater Matthæus Prior, de Sacramento ſecum extremæ unctionis contulit, dicens, quod pugna mortis & dæmonum immineret. Reſpondit beatus ille: Ego luctam hanc non timeo; ſed exſpecto cum gaudio & exopto. Mater miſericordiæ quidem Romæ me inunxit, in qua confido, & ad ipſam cum multo deſiderio vado; tamen ne hanc eccleſiaſticam unctionem contemnere videar, placet mihi, & eam peto: qua devotè ſuſcepta, coram poſitis Fratribus & orantibus, in Domino feliciter obdormivit. O verè beatum virum, in die obitûs

piè ex hac vita diſcedit,

A obitûs ſui benedictum, qui nec aſperitatem mortis, nec crudelitatem dæmonis expavit; ſed confidens in dulcedine Virginis matris, ad æternitatem cum gaudio properavit! Sepultus eſt in eccleſia ſanctæ Mariæ de Campis, eò quòd Fratres nondum propriâ gauderent ſepulturâ, anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo nono.

poſtquam duos egregios juvenes ad Ordinem admiſiſſet.

163 Poſt mortem verò ipſius duo illi Theutonici, Jordanus videlicet & Henricus, valde gratioſi, qui in manibus ipſius votum emiſerant, uti prædictum eſt, in capite jejunii, dum Fratres cantarent Antiphonam IMMUTEMUR HABITU, ſecularibus veſtibus exuti, Ordinis habitum induerunt. Iſti ſunt duo fontes limpidiſſimi, qui de obturato fonte protinus orti ſunt, prout viſio præſignaverat: erant quippe virginei corporis, munditiâ puriſſimi, & fluentis doctrinæ gratiâ dulciſſimi, lavandis peccatorum ſordibus patentiſſimi. Iſti ſunt duæ olivæ, pietatis & miſericordiæ viſceribus affluentes, qui ſuæ ſuavitatis odore totam Eccleſiam reſperſerunt. Hi ſunt duo candelabra, ſuper quæ clara, quæ non marceſcit, ſapientia lucem pedibus inſipientium præbuit in hac vita, augentque nunc Sanctorum gaudia, ante Dominum lucentia *g*.

B

g

XI. *Sanctus Fundator exemplo ſuo Fratres*

164 In diebus illis exemplar Religionis & ſpeculum, ſanctus pater noſter Dominicus manens Bononiæ, ſicut oliva fructifera in domo Dei, floribus virtutum & famæ redolens, verbo & exemplis radians, gratiaque devotionis pinguescens, per incomparabiles fructus ubertim germinans pullulavit: qui tamquam lignum vitæ in medio paradiſi, ſic inter Fratres conſtitutus, Deo placitam, angelis ſimilem, hominibus amabilem, ſoliſque perfectis vix imitabilem duxit vitam: cujus diviniſſimam ſanctitatem converſationis, quia dignis laudibus nequeo deſcribere, verbis ſimplicibus attentabo. Fuit igitur iſte homo valde humilis, manſuetus, patiens, & benignus; quietus, pacificus, ſobrius, & modeſtus, in omnibuſque ſuis actibus valde maturus.

ad exactam regularum obſervantiam excitat,

165 Regularis obſervantiæ diſcretus inſtitutor & ſanctus, cultor præcipuus, exſecutor ſtrenuus & juſtus integrè & perfectiſſimè ſuper omnes Ordinem ſuum ſervans, in nulloque ſibi parcens, rigorem Conventûs tenens in omnibus continuè ſequebatur. In choro, refectorio, veſtitu, cibo, potu, jejuniis & aliis, Prædicatorum regulam & Ordinem in ſe ſtrictiſſimè tenuit, voluitque à Fratribus obſervari. Interdum quidem bene cum aliis rationabiliter diſpenſabat; ſibimet verò ſupra humanum modum aſper & durus, in nullo penitus condeſcendit: aliis namque duo pulmenta edentibus, ipſe ſibi alterum ſubtrahebat: valde enim virtute abſtinentiæ præeminebat: cum enim Frater Rudolfus, tunc procurator, quandoque pitanciam *h* Fratribus faciebat, vocans eum ſilentio dixit ei: Quare interficis Fratres, dando pitanciam? Modico enim contentus erat.

C

h

in ſumma penuria cibum divinitus obtinet,

166 Quando verò dictus Frater defectum victualium intimabat ei, ait: Vade in eccleſiam, & ora; qui dum iret, frequenter eum ſanctus Dominicus ſequebatur; ſicque dono Dei factum eſt, ut ſemper ſuſtentationes haberent idoneas. Quandoque modicum panem, quem habebat, ponebat de mandato ejus in menſa, & ipſius meritis abundabat. Quadam die jejunii, cum in refectorio panis deficeret, dedit Sanctus procuratori ſignum, ut panis coram Fratribus poneretur: qui dixit ei, quod non eſſet panis. Tunc Vir Dei alacri vultu elevavit manus, & laudans Deum benedixit; & *in continenti intraverunt* duo portantes duo caniſtra, unum plenum pane, aliud quoque plenum ficubus ſiccis, ita quod ex iis abundanter Fratres ſunt refecti *i*. Prædicatores etenim ſanctos, ſpe & contemplationis pennis ad ſublimia evolantes, qui non ſerunt, nec metunt, nec congregant in horrea, Pater cæleſtis paſcit, qui juxta mandatum Unigeniti ſoliciti non ſunt, quid comedant, vel quid bibant. EX MSS.

i

& rurſus panem

167 Igitur in eodem Conventu procurator Fratrum ad ſanctum Virum accedens, dolenter querebatur, quod non niſi duos haberet panes, tam ingenti Fratrum multitudini apponendos: quod audiens Chriſti Confeſſor, præcepit in particulas minutas dividi panes illos, & in nomine Domini benedixit, confidenſque de benignitate divina, ſervitori dixit, ut circuiens per menſas, duas vel tres particulas apponendo ſingulis miniſtraret. Circuivit ſic ſervitor ſecundò & tertiò apponendo, & tunc, quod modicum fuerat, abundavit. Quid plura? Toties circuivit, quod omnes ſatiati ſunt, & multo plus de pane ſublatum eſt Dei miraculo, quam per homines appoſitum fuerat die illa *k*.

E

k

vinumque multiplicat.

168 Et cum Fratres illius Conventûs primitivo tempore propter paupertatem, aquam plerumque biberent, infirmis tamen vinum providebatur, ſicut poterat, undecumque. Quod cum defeciſſet de vaſculo, infirmarius hoc cum multa compaſſione pio Patri, qui tunc aderat, nuntiavit; qui mox ad orationem currens more ſolito, ad hoc etiam ipſum & alios hortabatur. Dixit autem Prior infirmario, ut attolleret vas, &, prout poſſet, infirmos reficeret die illa. Qui dum mandatum vellet perficere, vas uſque ad ſummum plenum reperit vino cælitus procurato *l*. Itaque & per ſancti Patris merita filiis timentibus Deum nihil defuit, & quærentibus regnum Dei principaliter & juſtitiam ejus, neceſſaria adjecta ſunt, & jactantes cogitatum in Domino ipſe miſericorditer enutrivit.

l

ANNOTATA.

a *Omnes ſcriptores conſentiunt, Sanctum* modico tempore, *vel* paululum, *ut B. Jordanus & venerabilis Humbertus ſcribunt, tunc Pariſiis commoratum fuiſſe.*

b *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 40 *in notis duplex Caſtrum Caſtellionis diſtinguit, quorum unum ad Sequanam, alterum ad Matronam ſitum eſt, & putat, ſequentia miracula in Caſtro Caſtellionis ad Sequanam contigiſſe.*

F

c Morſellus *hic accipitur pro fruſto vel buccella, ut videre eſt apud Cangium in Gloſſario.*

d *Hæc duo miracula in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 12 *iiſdem ferè verbis exponuntur.*

e *Hanc chartæ reſciſſionem infrà teſtis oculatus in Proceſſu Bononienſi num.* 40 *confirmabit.*

f *Hoc exemplum* § 45 *Commentarii prævii ex Vitis Fratrum inter geſta incerti temporis retulimus.*

g *Quæ hîc de Reginaldo & duobus inſignibus ejus diſcipulis dicuntur, ſuperiùs ex ipſo B. Jordano audivimus.*

h Pitancia, *Gallicè* pitance, *eſt obſonium ſeu portio rei comeſtibilis, quæ Religioſis ad manducandum apponitur.*

i Ipſe F. Bonviſus, tunc procurator, hoc miraculum infrà in Proceſſu Bononienſi num. 24 *confirmabit.*

k *Idem*

EX MSS. k *Idem miraculum in Vitis Fratrum part. 2 cap. 20 refertur cum hac præfatione:* Narravit F. Reginaldus, *(hic obiit anno 1256, ut Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 41 in notis observat.)* domini Papæ pœnitentiarius, & poſt archiepiſcopus Armachanus, valde religioſus, quod ipſe præſens fuit Bononiæ, quando procurator accedens ad virum Dei Dominicum, cœpit conqueri, quod non haberet, quòd apponeret ingenti Fratrum multitudini, niſi tantummodo duos panes *&c.*

l *Hæc mira vini augmentatio in Vitis Fratrum part. 1 cap. 4 ſimiliter narratur.*

CAPUT XV.

Variæ dæmonis inſidiæ fraudeſque patefactæ, ſumma in Sancto dilectio euangelicæ paupertatis, & ejuſdem virtutis commendatio.

B

XII *Cum rigidus ille ſui ipſius Contemptor*

SEd neque de veſtimento, quo operiretur, ſolicitus fuit Vir ſanctus. Veſtibus viliſſimis induebatur, indéque gloriabatur; nec erubuit etiam inter magnos deformi habitu apparere: curtum enim & viliſſimum aliquando ſcapulare deferens, cappâ operire noluit in præſentia magnatorum: à ſuperfluis quoque omnino abſtinens, hieme & æſtate contentus tunicâ ſolâ fuit. Nullo umquam lecto in domo vel extra ſanus vel infirmus uti voluit, niſi terrâ vel banco, crate, ſtramine, palea, vel ſaccone; jacebatque nocte veſtitus, ſicut ambulabat in die, niſi quod extrahebat ſubtalares. Semper portabat catenam ferream, cinctam ad carnem ſuper lumbos, qua, cum mortuus eſſet, cinctum invenit Frater Rudolfus, & ablatam à carne ſanctiſſima [retinuit,] poſteaque pro munere dedit Fratri Jordano, magiſtro Ordinis, ejuſdem Patris ſanctiſſimi ſucceſſori.

in oratione pernoctaret,

170 Poſt Completorium & orationem, à Fratribus communiter factam, faciebat eos intrare dormitorium, ſeque ad orandum in eccleſia occultabat. Orabat autem cum clamore valido, gemituque maximo ad tantum prorumpens planctum & motum, quod in vicino dormientes excitabantur à ſomno, & plerumque ad lacrymas movebantur. Sic orans uſque ad Matutinum pernoctabat, & nihilominus ſtabat ad Matutinum cantans alacriter, & vociferans uſque ad cælum. Circuibat etiam utramque partem chori in voce jubilationis, monendo & ſolicitando Fratres, ut altè cantarent pſalmos & devotè, & cantarent ſolenniter & diſtinctè. Poſt Matutinum autem tradens cor ſuum ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, ita orans perſtitit, quod numquam viſus eſt in lecto dormire. Inveniebatur tamen quandoque ſedendo, vel in terra jacendo, vel in aſſere præ laſſitudine obdormiſſe *a*.

C

a

fruſtra illum terrere,

171 Sic devotus ſuſpenſuſque inſiſtebat orationibus, quod propter tumultum vel turbationem qualemcumque non movebatur ab oratione, abſtractus à ſenſibus & devotioni conjunctus. Nocte ergo quadam ſanctum Dominicum, in oratione ante altare proſtratum, diabolus revocare conatus, de tecto eccleſiæ lapidem *b* magnum projecit tanto impetu, ut per totam eccleſiam reſonaret; venitque tam prope ſacro capiti jactus lapis, ut caputium ejus contingeret. Cumque Sanctus maneret immobilis, inimicus ejulans terribili voce, confuſus abſceſſit.

D

b

aut illudere conatus eſt dæmon,

172 Qui cum eum terrere non poſſet, illudere attentavit: cui poſt Completorium oranti dæmon in ſpecie Fratris orantis ante quoddam altare apparuit; quem Sanctus Fratrem æſtimans, manu innuit, ut ad quietem iret. Tunc ille inclinans caput diſceſſit. Poſtea monuit Pater Fratres, ne quis poſt ultimum ſignum in eccleſia remaneret. Nihilominus tamen falſus ille & fictus Frater, ſicut primò orationem ſimulans, ſic ſecundò fecit & tertiò. Tunc accedens ad eum Pater dixit: Quænam eſt iſta inobedientia, quod in hoc, quod toties prohibui, te tertiò deprehendi? Tunc cachinnans ille nequiſſimus; Modò, inquit, ſilentium te frangere feci. Noli, ait Sanctus, miſer lætari in eo, quod tibi non proderit. Ego ſum ſuper ſilentium diſpenſator, & loqui potero, cum mihi videbitur expedire.

E

qui aliàs eſt apparens

173 Occulto & jucundo judicio ſuo inſidiatoris nequiſſimi verſutias electis ſuis Deus prævidit & ordinavit ad meritum & ſalutem: etenim ſanctus Dominicus vidit quadam nocte accuſatorem Fratrum quaſi ferreis manibus tenentem ſcedulam, & ad lumen lampadis hanc legentem; à quo dum Vir ſanctus quæreret, quid legeret, reſpondit: Peccata Fratrum tuorum lego. Præcepit ergo Pater potens, ut ſcedulam dimitteret, quam in nomine Chriſti coactus dimiſit; in qua Pater quædam reperit, ſuper quibus filios emendavit. Ecce quomodo in inſidiis ſuis iniquus capitur, & juſti de anguſtiis liberantur.

inſidias ac frandes ſuas

174 Cum idem Sanctus civitatem, quam dilexit anima ſua, quærendo circuiret, & vigilans muros Hieruſalem cuſtodiret, invenit eum, qui circuit quærens quem devoret, tamquam leo rugiens, omnia loca monaſterii pervagantem, & dixit ei: Cur hîc circuis, ſæva beſtia? Reſpondit: Propter lucrum, quod inde recipio. Dixit ei Sanctus: Quid lucraris in dormitorio? Reſpondit: Somnum neceſſarium eripiens, quietem impedio, lentéque ſurgere faciens, pigritiam ingero, ſicque ab Officio divino remanere perſuadeo. Inſuper, cum permittor, carnis ſtimulos & illuſiones immitto. Traxitque eum Sanctus ad chorum & ait: Quid in tam ſacro loco lucraris? Reſpondit: Facio tardè venire, citò exire, & ſeipſum obliviſci.

F

patefacere cogitur.

175 De refectorio quoque interrogatus, reſpondit: Quis non plus, quis non minus? Hinc ad locutorium ductus, reſpondit cachinnans: Hic locus eſt totus meus. Hîc veniunt riſus, hîc narrantur rumores, verba proferuntur in ventum. Cumque à Sancto traheretur nequam ad Capitulum, cœpit locum exhorrendo fugere, dicens: Iſte locus mihi infernus eſt: nam quod alibi lucratus fuero, hoc hîc perdo: etenim hîc monentur, hî confitentur, hîc accuſantur, hîc verberantur, hî abſolvuntur. Idcirco hunc locum ceteris plus abhorreo & deteſtor. Sic coactus à Sancto virtute Altiſſimi, malitiæ ſuæ fraudes detexit invitus, ut videant juſti, & ipſum irrideant, ſibique à laqueis caveant, ne irretiti capiantur, & teneantur in ipſis *c*.

c

XIII *Sanctus in victu & veſtitu*

176 Summus erat Pater noſter paupertatis amator, in omnibus actibus & moribus ſuis ipſam præferens & oſtendens, filios & Fratres ſuos in id ipſum exhortans cum omni devotione & diligen-

A gentia, monitis & exemplis. Propter hanc divinam & ſingularem diſcipulorum Chriſti virtutem, poſſeſſiones habitas abjici voluit, & oblatas accipere renuit, poſſidendaſque in Ordine ſuo, ſtatuto perpetuo prohibuit, & ſtrictiſſimè interdixit. In ædificiis ſumptuoſitatem vitari voluit; in eccleſiis quoque cavendo curioſitatem paupertati ſtuduit. In cultu etiam & ornatu eccleſiaſticarum veſtium, paupertatis & ſanctitatis indicia voluit apparere, magis quam divitias oſtentari. Idcirco multùm ad hæc niſus eſt in diebus ſuis & operam dedit, ne Fratres ſuper ſe, vel in altaribus, ſericeis vel purpureis uterentur præparamentis, aut vaſis aureis vel argenteis, niſi in calicibus tantùm, & ut veſtes ſacræ de buchirano *d*, ſeu de panno alio ſimplici haberentur.

d

ubique paupertatem dilexit ac commendavit,

177 Injunxit quoque Fratribus, & ipſe tenuit, ut vilibus induti numquam in via portarent pecuniam, ſed ubique de eleemoſynis victitarent. Poſſeſſionibus ſuum Ordinem omnino obfuſcari noluit, & hæc in regula ſua ſcribi mandavit. Sciebat Vir prudens, quod ſpinæ ſemen, injectum
B ſibi, ſuffocant, ideoque ne pungens ſolicitudo divitiarum, anxiuſque temporalium amor ſanctitatis fructum aut prædicationis ſemen opprimeret, paupertatem Euangelicam, quæ ſolicitudinem abjiciens, de craſtino non cogitat, elegit, mandavitque filiis eligendam: dum enim temporalium curæ vehementer inſiſtitur, minus diligenter ſpiritualibus intenditur, & plerumque prædicatio diſſipatur. Hoc certè Pater noſter dulciſſimus non fecit, cui numquam illa temporalium cura fuit; quin potius propter Chriſtum & Euangelium omnia detrimentum fecit, & tamquam ſtercora reputavit, Chriſtique inopia divitem eum fecit.

qua occaſione biographus ſocios ſuos

178 O ſi attenderemus Patrem ſanctum, penetraretque cor noſtrum ſinceriſſimus ille intimuſque paupertatis Euangelicæ amor; qui ejus præcordia tantâ perfudit dulcedine cum effectu, ut nec in divinis Officiis; nec quibuſcumque neceſſariis judicaret ei aliquid præponendum. Gaudebat inopiæ & egeſtatis defectibus; ſicut filii ſeculi gaudere ſolent in abundantia & ſuperfluorum profectibus. Lætabatur, cum nuntiabatur defectus victualium, ſicut lætantur in meſſe portantes manipulos ſuos. Exultabat in nuditate, ſicut exultantes victores captâ prædâ, quando dividunt ſpolia. Hæc procul dubio effecit in mente ejus gratiæ copia & caritas paupertatis non fi-
C cta. Plerumque tunc Fratres inopiâ preſſi cum Patre ſancto aquam bibebant, modicoque cibo contenti, Domino læti gratias referebant: anima enim eorum ſicut adipe & pinguedine deſuper replebatur.

ad amorem evangelicæ paupertatis,

179 Hæc profectò Patrum noſtrorum vita, perfectio fuit Euangelica. Nos autem vitâ vivimus tantùm, & non erit tale nomen noſtrum. Pauperes quidem ſumus, quia omnia pro Chriſto dimiſimus. Summa noſtræ perfectionis paupertas voluntaria & Euangelica eſt. Paupertas quidem omnibus mortalibus communis eſt, & miſeriam habet; voluntaria verò paupertas philoſophorum eſt, & gloriam habet; ſed non apud Deum. Euangelica autem tantùm Apoſtolorum & perfectorum eſt, & hæc habet miſeriam propter Deum, gloriam apud Deum, ſuavitatemque amoris in Deo. In paupertate ſine amore miſeri erimus, & apud Deum gloriâ carebimus, licet voluntaria ſit, & apud homines habere gloriam videatur. Euangelica autem præ amore miſeriam non ſentiet: perfundetur enim dulcedine, habebitque gloriam apud Deum.

180 Hanc amavit & exquiſivit à juventute ſua, & quæſivit ſibi ſponſam aſſumere Pater noſter, amator factus formæ illius. Summa namque ſapientia eſt omnia relinquere, unique, quod ſolum eſt neceſſarium, adhærere: Chriſtus etenim Dei ſapientia id non ſuaſiſſet, niſi hoc eſſe veram ſapientiam cognoviſſet. Itaque & euangelicus pauper Dominicus, hac caritate affectus, oſtiatim aliquoties quærebat eleemoſynas, nec dedignabatur Vir humilis porrectum ſibi pro nomine Chriſti panem accipere, ut mendicus. Inſtigavit ad hoc animam ejus non cupiditas, aut egeſtas; ſed humilitas & caritas: nec fuit iſtud cauſa neceſſitatis, ſed exercitium pietatis. Contigit ergo, quod ei ſic mendicanti homo quidam integrum panem dedit. Sanctus verò & gratus pauper Dominicus flexis genibus oblatum pro Deo panem cum multa devotione & humilitate accepit.

EX MSS. *& ad imitandum ſancti Patris exemplum*

181 Donet Deus, ut hæc Patris noſtri mendicitas eximia, Euangelicæ caritatis dulcedine reſperſa, humilitatiſque pinguedine ac devotionis referta, gratitudo quoque in acceptione muneris in ipſo comperta ſic in noſtris mentibus perſeveret, ut paupertatem, cum adfuerit, tamquam ſponſam amanter amplectamur, mendicitati libenter & humiliter conjungamur, acceptiſque eleemoſynis gratiſſimi inveniamur. Dilectio paupertatis murmurationem cohibens, dat patientiam; humilitas deſidiam expellens, reddit alacres; gratitudo duritiam cordis auferens, orationem multiplicat & gratiam.

impensè hortatur.

E

ANNOTATA.

a *Hæc omnia ex Proceſſu Bononienſi confirmabuntur.*

b *De poſthumis hujus ſaxi monumentis in Commentario prævio* § 30 *ſat fusè actum eſt.*

c *Has dæmonis illuſiones & apparitiones in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 14, *& tribus ſequentibus invenies.*

d *In codice noſtro Ultrajectino pro* buchirano *legitur* burrono; *ſed fortè legendum eſt* boqueranno: *nam* buquerannus, bucaranum *&* buchiranum *eſt ſpecies telæ ſubtilioris aut levioris, ut in nova & auctiori Gloſſarii Cangiani editione ad vocem* boquerannus *pluribus exemplis probatur.*

F

CAPUT XVI.

In primo Capitulo generali effulgens Sancti humilitas, fortis ac ſuavis ſuorum gubernatio, ſtricta regularum & jejuniorum cuſtodia etiam in itineribus ſervata.

PARS IV. CAP. I.

ANno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo vigeſimo, à confirmatione Ornis Prædicatorum ſexto *, ſervus Altiſſimi, beatus pater Dominicus, ipſius inſpiratus Spiritu, decrevit pro conſervatione Ordinis inchoati capitula generalia à poſteris frequentanda: ex conceſſione quippe Sedis Apoſtolicæ acceperat & habebat tunc temporis ſuper totum Prædicatorum Ordinem diſponendi, ordinandi, corrigendi plenariam poteſtatem. Mandavit igitur ipſe primus

Anno 1220 *habitum eſt primum Capitulum generale,*

* *al.* quarto

EX MSS. primus magiſtor Ordinis inclytus pater Dominicus per litteras ſuas Pariſius, ut ſibi quatuor Fratres de illo Conventu ad celebrandum generale Capitulum Bononiam mitterentur. Miſſus eſt ergo venerabilis Frater Jordanus Theutonicus cum aliis tribus ad Capitulum, prout mandaverat Pater ſanctus. Frater verò Jordanus, cum miſſus fuit ad Capitulum, nondum in Ordine peregerat tres menſes; erat autem gratiâ plenus, & ad omne opus bonum idoneus & paratus.

in quo S. Dominicus fruſtra deſideravit

183 In hoc Capitulo, cui beatus confeſſor, almus pater, ſanctuſque magiſter præſedit Dominicus, conſilio ſancti Spiritûs & illuſtrium virorum, quos advocaverat, collocata ſunt hujus Ordinis fundamenta. Ibi paupertas Euangelica primarius lapis fuit: abjecerunt enim ſtatuto perpetuo poſſeſſiones & redditus temporales, renuntiantes etiam iis, quas habebant in partibus Tholoſanis, paupertatem Chriſti Ægyptiorum divitiis præferentes. Præſidens autem Capitulo humilis Servus Chriſti, dixit inter Fratres: Ego
B ſum dignus depoſitione, quia ſum inutilis & remiſſus. Et qui ſanctitate & auctoritate major erat omnibus, multùm ſe humiliavit in omnibus coram omnibus.

officio Magiſtri generalis ſe abdicare,

184 Cumque ceſſionem ipſius nequaquam Fratres admittere acquieſcerent, decrevit ex eorum beneplacito, ut deinceps ſtatuerentur diffinitores, qui haberent poteſtatem ſuper ipſum & totum Capitulum diffiniendi, ſtatuendi, ordinandi, donec duraret Capitulum, ſalva impoſterum reverentia magiſtrali. Ad exſtirpandas etiam vitiorum frutices, & plantanda virtutum germina, ſtatutum eſt ab illis ſanctis patribus, ut ſingulis annis generalia Capitula celebrarentur. Tranſacto Capitulo, Frater Jordanus, accepta benedictione à magiſtro ſancto Dominico, valedicens eidem Pariſius eſt reverſus, ubi Euangelium beati Lucæ tam gratioſè Fratribus legit, quod ex ejus doctrina & profectum veritatis in ſcientia, & affectum pietatis in conſcientia perceperunt: eratque converſatio ejus ſancta,. & vita perfecta. Unde & doctrina ipſius utilis exſtitit & accepta.

II *& in ſupremo illo munere confirmatus*

185 Prædicatorum Ordinem ad utilitatem Eccleſiæ divina diſpenſatione directum, ac à Sede Apoſtolica ritè confirmatum Chriſti confeſſor beatus Dominicus auctoritate ejuſdem Sedis hactenus regendo cum omni ſanctitatis diligentia gu-
C bernarat. Nunc autem illuſtres dicti Ordinis viri ipſum, in hoc Capitulo ceſſionem humiliter petentem, unanimi caritate ſibi ac devotione voluntaria concorditer prætulerunt. Magiſter igitur & rector ab eis conſtitutus, fuit in illis, ſicut unus ex illis, niſi quod rigore primus, abſtinentia, vigiliis, jejuniis & caſtigationibus in ſe ipſum maximus, ſanctitate ſummus, humilitate exſtitit altiſſimus; die noctuque divinum in choro frequentans Officium, menſa conventuali parcè præ omnibus utebatur.

ſubditos fortiter ac ſuaviter rexit,

186 Religioſæ inſtitutionis [cultor] erat, cuſtoſque præcipuus, omnique ſtudio nitebatur, ut ſincerè & integrè ab omnibus ſervaretur: & ſi quando, ſicut humana fragilitas eſt, aliqua à quoquam commiſſio fiebat negligentiùs, vel omiſſio, non parcebat omnino. In correctionibus autem tam dulcem ſervabat rigorem, tam rigidamque tenuit dulcedinem, ut & ſufficienter puniret culpabilem, & hominem non turbaret. Si videbat quandoque Fratrem præoccupari aliquo delicto, fiebat quaſi non videns, nec habens os loquelæ; & diſſimulando tranſivit. Opportunitate verò facta, cum multa manſuetudine dixit illi: Frater non bene egiſti, faciens quod non licet. Da gloriam Deo, & confitere peccatum tuum. Et ſicut patrem ſe exhibuit verba correctionis infligendo, ſic etiam matrem conſolationis ubera infundendo in ſpiritu lenitatis; eratque tam dulcis & efficax conſolator, ut omnes turbati, venientes ad ipſum, diſcederent conſolati *a*. D

a

& ad perfectionem concionibus excitavit.

187 Cuſtodivit ſemetipſum & animas Fratrum ſuorum ſolicitè, de omnis honeſtatis & religioſitatis obſervantia curam habens. Unde quia ſcriptum eſt; Inceſſus hominis & riſus dentium & amictus corporis enuntiant de illo, ſi cujus Fratris veſtes videbat formam Religionis paupertatiſve excedere, nequaquam ſuſtinuit, ſed protinus emendavit. Omni ferè die, niſi grande impedimentum obſtaret, prædicationem vel collationem Fratribus faciebat: cum tali verò devotione, tantaque lacrymarum effuſione loquebatur, ut ipſos ad compunctionis gratiam & lacrymas provocaret. Nec eſt inventus ſimilis illi, cujus verbum ſic Fratres ad fletum & ad gratiam emolliret. Quando videbat filios aliqua occaſione eventus cujuſlibet deſolatos, movebantur ex pietate paterna omnia viſcera ejus, ipſiſque ſemper orationis præſidio ſuccurrebat, multoſque ad conſolationem ſuorum, ut prædictum eſt, orando miraculoſè ſuſcitavit à mortuis, & à diverſis infirmitatibus liberavit. E

Sanctus Fratrem à dæmone obſeſſum liberat,

188 Quidam Frater Bononiæ ad ſerviendum infirmis deputatus, reliquias carnium frequenter ſine licentia comedebat; quod cum ſero unius diei feciſſet, arreptus à diabolo, cœpit horribiliter clamare. Accurrentibus autem Fratribus, pius Pater advenit, compatienſque graviter patienti, arguebat dæmonem, quod corpus invaſerat Fratris ſui. Dixitque ei diabolus: Intravi in eum, quia meruit comedendo carnes infirmorum contra ordinationem conſtitutionum tuarum. Sanctus pater Dominicus ait: Ego eum abſolvo auctoritate Dei à peccato, quod fecit; tibi autem, dæmon, præcipio in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut exeas ab eo, & amplius eum non vexes. Quo dicto, ſtatim Frater liberatus eſt *b*.

b

III *& in itinere diſcalceatus incedens & orans,*

189 Cum egrederetur occaſione quacumque Vir beatus, omnibus ſecum euntibus per ſe vel per alios propoſuit verbum Dei, & aut diſputans, aut conferens, aut docens, aut legens vel orans, à divinis eloquiis non ceſſabat; ac quando loqui vel orare cum aliis non oportebat, dicebat ſociis ſuis: Præcedite, & cogitemus de Salvatore noſtro. Tunc audiebant eum gementem ad Dominum, & medullitùs ſuſpirantem. Numquam iratus viſus eſt, nec commotus, vel turbatus in labore itineris, vel fervore paſſionis, ſeu occaſione quacumque; ſed ſemper in tribulationibus erat patiens. Diſcalceatus per vias nudis pedibus ambulabat; villas autem & civitates tranſiens, calceos induebat, quibus egreſſis, rurſus diſcalceatus incedebat. Portabat autem calceos ſuper ſcapulas, & cappam, aliaſque veſtes ſuas, & nolebat in iis portandis ab aliquo ſublevari. Et ſi quando offendebat pedem ad lapides, imperturbatus alacri facie ſuſtinebat dicens: Hæc eſt pœnitentia. F

aut hymnos cantans

190 Sic nudis pedibus ambulans ab urbe Roma, cum veniſſet ad locum, ubi erant acuti lapides, dixit ſocio: En ego miſer hîc fui coactus ſemel calceare me. Qui dum quæreret cauſam, reſpondit beatus Dominicus: Quia tunc pluérat. In eadem via ex redundantia pluviarum

[rivi

A [rivi & flumina plurimùm] excreverunt. Tunc Sanctus gaudens in turbine laudabat & benedicebat Dominum cantans hymnos AVE MARIS STELLA & VENI CREATOR SPIRITUS integraliter alta voce. Venientes autem ad aquas inundantes signabat eas signo crucis, dicens socio multùm pavido, ut transiret. Confisus tamen ille de obedientia, & signo crucis ab eo facto, pericula inundantium aquarum cum Sancto securus & prosperè pertransivit.

Statuta Ordinis

191 Cum autem declinare deberet cum sociis ad manendum, non secundùm suam, sed secundum sociorum voluntatem hospitium requisivit. Ambulans autem per civitates & villas, à terra vix oculos elevabat. Existens in via, singulis fere diebus Missam celebrabat, si ecclesiam inveniebat; & quando Missam celebrabat, multas lacrymas effundebat. Veniens ad hospitium, si erat ibi ecclesia, semper ibat ad orandum in eam. Cum extra Conventum esset, audiens primam

B pulsationem Matutinarum monasterii, surgebat & excitabat Fratres, celebravitque totum Officium cum multa devotione tam diurnum quam nocturnum horis competentibus, ita quod nihil dimittebat. Et post Completorium erat cum sociis in silentio in itinere, acsi essent in Conventu: manéque dum ibat, servabat & faciebat Fratres servare silentium usque ad horam tertiam.

& jejunia severè observabat.

192 Jacebat in palea vestitus & calceatus, sicut ambulabat, nisi fortè extraheret sotulares. Per vias eundo observabat jejunium continuum à festo Exaltationis sanctæ Crucis usque ad diem Dominicæ Resurrectionis. In æstate quoque omnia jejunia ab Ecclesia constituta, & omnes sextas ferias jejunabat. Comedebat autem ea, quæ dabantur, patienter, excepto, quod carnes non edebat, nec aliqua cibaria condita cum carnibus vel sanguine scienter; & si quando exilis esset procuratio, inde gratulabatur in Domino. Quando veniebat ad Conventus Fratrum, convocans eos, faciebat sermonem, proponens verbum Dei cum multa consolatione; & si quando in Conventibus moram trahebat, conformabat se Conventui in cibo & mensa, observabatque regulam integrè & plenissimè, & pro posse laborabat, ut Fratres eam totis viribus observarent: erat enim vir sapiens, discretus, patiens, & multùm misericors, valdéque familiaris, sobrius &

C justus; qui dum iret Romam, graviter infirmatus in via, propter hoc non fregit jejunium, nec carnes comedit, nec pitanciam sibi fecit, nisi de pomis sive de rapis aliquando, servans jejunia omnia statuta in regula in sanitate & infirmitate: nam apud Viterbium & apud Mediolanum infirmatus, similiter faciebat; quando verò remittebat infirmitas; loquebatur de Deo cum Fratribus, & tenebat librum, vel faciebat sibi legi, & laudavit Dominum. Gaudebat quoque in infirmitate, sicut moris ipsius erat gaudere semper in tribulationibus potius, quam in prosperitatibus.

IV *Frequenter prædicabat,*

193 Multùm erat hic primus Prædicatorum Dux solicitus exhibere se ipsum operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Ne, quod lingua decorum sonaret, vita reprehensibilis deformaret, curavit priùs opere exercere, quod postmodum nitebatur alios edocere. Prædicabat frequenter, clamabatque non cessans, veritatem & salutare Dei dicens in corde suo: Ejus justitiam non abscondi. Et erat ignitum eloquium ejus vehementer, habebatque verba multùm motiva: prædicando uberes lacrymas effundebat, plurimique compuncti ad fletum in ejus sermonibus movebantur. Prædicabat generaliter omnibus scholaribus, populis, sapientibus & insipientibus debitor factus. A concilio multo veritatem Dei & misericordiam non abscondit. Religiosorum monasteria visitabat, eisque verbum prædicationis & gratiæ proponebat. EX MSS.

& suos ad prædicationem

194 Hortabatur etiam Fratres cum omni diligentia caritatis, ut de salute animarum essent soliciti, & ad prædicandum benevoli, & parati: & ut hoc divinum officium possent liberiùs exercere, noluit, ut ad hoc habiles & deputati, temporalium exteriorumque occupati solicitudine ad alia traherentur. Decreverat etiam ab initio Pater noster, ut Conversi illitterati temporalibus administrando præessent, & ceteri Fratres orationi tantùm, & meditationi prædicationique essent intenti. At discretiores Fratres in tali administratione Patri non annuerunt, timentes, E ne forte inconvenientia sequeretur *c*.

c

ac studium sacræ Scripturæ hortabatur;

195 Quia verò sine sanctarum scientia Scripturarum perfectus prædicator nemo esse potest, suadebat fideliter filiis, ut semper studerent in novo & veteri Testamento. Ipse etiam beatus Vir Euangelium sancti Matthæi & epistolas Pauli secum deferens, multùm studebat in eis, ut eas fere cordetenus retineret: Euangelicam quippe & Apostolicam doctrinam & vitam diligens & amplectens, figmenta philosophica parvi pendit. Ad confessiones peccatorum audiendas paratus & benignus fuit, & ad consolationes valde serenus & clemens faciendas omnibus tribulatis. Nempe summus & optimus tentatorum, turbatorum, omniumque, & maximè Fratrum suorum consolator erat, misericordiæ & compassionis visceribus affluens, efficacibusque sermonibus & dulcibus semper abundans.

quo exemplo facerdos quidam

196 Quidam sacerdos videns beatum Dominicum cum Fratribus prædicationi ferventer insistere, nulla terrenorum præmii solicitudine, ceterisque postpositis, solis spiritualibus indulgere, cœpit eorum vitam pia æmulatione appetere, beatum fore se reputans, si eos posset aliquando imitari; deliberavitque, prorsus omnibus relictis, eorum vestigiis adhærere, dum modò novi Testamenti librum haberet, quem sibi ad prædicandum necessarium existimabat. Hæc autem eo cogitante, ecce quidam juvenis, venalem bajulans sub veste codicem, affuit; quem scisitatus presbyter, cujusmodi liber esset, agnovit, esse novum Testamentum, statimque cum magno gaudio illud emit. Habito autem libro, mox irrepsit ei tentatio, & cœpit hæsitare, an propositum illud, quod mente conceperat, exsequi expediret; & an forsitan Deo placeret. F

mirabiliter ad Ordinem pertrahitur.

197 Cum ergo in mente variæ sibi cogitationes succederent, visum est ei in libro illo divinum flagitare responsum, & fusa ad Dominum prece, impressaque exteriùs in libro cruce, invocatoque Dei nomine, librum aperuit, & oculos ad capitulum, quod primò se obtulit, in ipsa libri apertione conjecit. Occurrit autem ei mox illud, quod in Actibus Apostolorum beato Petro de Cornelii nuntiis dictum à Spiritu sancto legitur: Surge, descende, & vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi. Statimque tamquam divino certificatus oraculo, relicto seculo, secutus est eos *d*.

d

ANNOTATA.

a Apud Edmundum Martene tomo 3 Collectionis

EX MSS. *nis ampliſſimæ col.* 810 *de manſueto gubernandi modo inveni notum paucis apophthegma* S. Dominici, *quod F. Albertus Sarthianenſis Minorita, in Capitulo Patavino anni* 1443 *concionem inſtituens, refert uſurpatum* præclarè nimis à beato Dominico, quem, *inquit*, devotionis cauſâ nomino: Frater enim in Chriſto noſtri patris beati Franciſci, in Chriſto patruus itidem nobis eſt. *Hic* DURUM, *aiebat*, IMPERIUM CONTEMPTUM PROVOCAT ET SCISSIONEM INDUCIT.

b *Eodem modo hæc Fratris energumeni liberatio in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 22 *exponitur.*

c *Suprà* § 37 *Commentarii prævii indicavimus, quare hoc decretum non fuerit exſecutioni mandatum.*

d *Bartholomæus Tridentinus ſuprà num.* 11, *Conſtantinus Urbevetanus num.* 22, *& venerabilis Humbertus cap.* 30 *miram illam ſacerdotis vocationem deſcribunt.*

CAPUT XVII.

Fervens Sancti zelus in procuranda animarum ſalute, magna orationis efficacia, & firma in Deo fiducia.

B SCiens Pater noſter, quia Deus humanarum animarum æternus amator eſt, ſatagebat toto niſu, ut omnes animas ſuo conjungeret amatori: inerat enim ei mira quædam & penè incredibilis ſalutis omnium æmulatio, zeloque ferventiſſimo æſtuabat molas iniqui conterere, & de dentibus illius eruere prædam. Nec tantùm Chriſtianorum, verùm etiam gentilium, maximè Cumanorum, deſiderabat ſalutem, quos etiam perſonaliter adire decreverat, ut eis verbum fidei nuntiaret: tantus enim erat animarum zelator, ut vix aliquis in hac virtute ſibi poſſit ſimilis inveniri: ea quippe, qua majorem nemo habet, plenus erat, etiam cum adhuc eſſet juvenis, caritate; nam mulier quædam, cum adhuc in ſua maneret patria, conqueſta eſt ei, fratrem ſuum apud Sarracenos retineri captivum. Tunc ille compaſſionis gladio mox ſaucius, vendendum ſe obtulit pro redemptione captivi, ut ſicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic ipſe paratus erat pro fratre animam ſuam dare *a*.

V Sanctus ſalutem animarum ſitiens

C *a*

199 Sed & peregrinari & pro ſalute animarum proximorum exulare cupiens, loquens Fratribus patefecit votum ſuum pergendi ad exteras nationes; dicebat enim: Cum inſtruxerimus & diſpoſuerimus Ordinem noſtrum, ibimus ad gentiles, eoſque prædicando lucrabimur Domino Jeſu Chriſto. Exemplo autem Chriſti & Apoſtolorum filios, quos dederat ei Deus, miſit in univerſum mundum prædicare pœnitentiam in remiſſionem omnium peccatorum. Inſtruxit autem eos, ut ſpem ſuam in Deo ponerent, pecuniamque non portarent; ſed tantùm viverent piorum hominum eleemoſynis ſuſtentati. Egreſſi itaque multam experti ſunt penuriam, vias difficiles ambulantes.

ſine viatico mittit ſuos Prædicatores,

200 Contigit ergo duos Fratres itinerantes, cum jam tranſiſſet hora nona, quærere ad invicem, ubi poſſent ſuſtentationem neceſſariam corpori invenire: jejuni enim erant, laſſique & in terra paupere & ignota. Mox illis ita ſolicitis adſtitit vir magnus in habitu peregrino & ait: Quid confertis ad invicem, modicæ fidei? Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Credidiſtis Deo, ut propter eum omnia dimitteretis, & nunc timetis, quod ipſe vos dimittet impaſtos? Qui dat jumentis eſcam ipſorum, non affliget fame ſuorum animas filiorum; & hoc vobis ſignum: Tranſibitis campum iſtum, ac in valle ſequenti parvam villam invenietis, ubi, cum intraveritis eccleſiam, vos invitabit ſacerdos; adveniet autem quidam miles, qui vos ei auferet violenter. Illis verò ſic piè altercantibus, patronus eccleſiæ ſuperveniet, qui vos, ac ſacerdotem, & militem largiſſimè procurabit. Quibus dictis, diſparuit. Fratribus verò omnia, ut prædixerat, evenerunt. Revertentes autem Pariſius, hæc Fratribus, qui tunc erant ibi pauci & pauperrimi, retulerunt *b*. Benignus pater familias Dominus noſter prophéticum ſancti ſui Dominici verbum complens miniſtrat uſque hodie largiter alimoniam ſervis ſuis.

quibus Deus provident, ut exemplo probatur,

D

b

eoſque orationibus ſuis juvabat,

201 Paucos quidem in principio Pater ſanctus Fratres habebat; tamen eoſdem ad prædicandum per totam Eccleſiam dirigebat. Confidenter autem & ſine hæſitationis ſcrupulo miſit eos, licet quandoque ſimplices & exiguè litteratos, ſciens quia per ſtultitiam prædicationis complacuit Deo ſalvos facere credentes: qui cum ſe propter novitatem & imperitiam excuſarent, edocebat eos dicens: Ite, & fructum facite, quia ad hoc ſumpti eſtis, ſuadentes, ut agant pœnitentiam de iis, quæ & vos aliquando, diligentes hoc ſeculum, perpetraſtis; quia qui converterit peccatorem ab errore viæ ſuæ, liberabit animam ſuam à morte, & operit propriorum multitudinem peccatorum. Et addidit: Confidite in Domino, & nihil deerit vobis; ſecurus de protectione Dei cæli, cui eos precibus commendabat. Exeuntes autem in ſpiritu humilitatis & zelo Dei, fructum faciebant multum, & omnes operarii iniquitatis conturbati ſunt, quia virtus Domini erat ad multiplicandum eos. Denique quos Pater ſanctus mittendo periculis exponebat, orationis ſuæ clypeo protegebat.

E

ſicut duo Fratres ejuſdem Ordinis

202 Venerunt ergo duo Fratres ſic miſſi in Theutoniam ad quamdam Ciſtercienſis Ordinis abbatiam, cui religioſus & devotus præerat abbas, nomine Hebberardus, cui Dominus apparens in ſomnis, ait: Cras ad te mittam equos meos, & tu ferrabis eos mihi. Evigilans vir ſanctus, interpretari ſomnium neſciebat. Sequenti die adierunt idem monaſterium, quod Salem dicitur, in diœceſi Conſtantienſi ſitum, præfati duo Fratres, quorum unus erat ille illuſtris vir, F. Johannes Theutonicus, poſtmodum in Ungaria Bernenſis * epiſcopus, ſanctique Dominici ſucceſſor quartus: quos adhuc in locis illis incognitos religioſus abbas ſciſcitatus eſt de Ordine dicens: Cur, inquit, libros, & baculos, & varium portatis habitum?

F

* *lege* Boſnenſis *vel* Boſſinenſis

in abbatia quadam Germaniæ experti ſunt.

203 Cui vir prudens & doctus F. Johannes eleganter reſpondit ad ſingula. Prædicatores, ait, ſumus, liberque ſcientiæ * nobis competit; & quia Virgo Dei genitrix virga eſt aromatum, Chriſtique crux directionis virga eſt, iis utimur, & tamquam baculis ſuſtentamur. Secundùm prophetiam etiam Zachariæ vatis ſancti, quadriga ultima de medio duorum montium æneorum egreſſa, habens equos varios & fortes quadrifidam Euangelii prædicationem ſignificat, quæ de duobus Teſtamentis confecta per viros ornatos variis ſcientiis, virtutibus, & miraculis, forteſque contra

* *al.* conſcientiæ

A tra diabolicos, mundanos, & carnales incursus, paratosque ad discurrendum prædicando per omnem terram, in extremo seculi tempore per orbem vehitur universum: Angelus enim magni consilii misit illos. His auditis, abbas procidit ad pedes eorum, & devotè osculans eos dixit: Verè vos estis equi, quos promiserat * mihi Dominus. Statimque lotis pedibus eorum, calceamenta nova & vestimenta jussit proferri; ipseque & Fratres illius cœnobii usque in hodiernum diem, Prædicatorum Ordini sunt devoti *c*.

* *al.* misit

c

VI. *Precibus suis Sanctus cuidam donum castitatis impetrat,*

204 Quidam decanus de Francia Romam pergens, beatum Dominicum apud Mutinam prædicantem invenit: ad quem accedens, & de salute animæ suæ secum conferens, hoc inter alia dolenter exposuit, & quasi inevitabile naufragium esse dixit, quod à carnis lubrico continere non poterat, propter quod etiam à variis bonis operibus quasi desperatus abstinebat. Cui Vir Dei fide, qua plenus erat, confortatus dixit: Vade de cetero; viriliter age, & de misericordia Dei non desperes. Ego tibi carnis continentiam impetrabo. Sic dixit, & veraciter sic evenit: nam qui immundus fuerat & lubricus, deinceps castus & continens est effectus *d*. Ecce quantum valet deprecatio justi, qua carnis concupiscentia exstinguitur, castitas acquiritur, dæmones fugantur, morbi curantur, spiritualia simul & temporalia commoda conferuntur.

B

d

& iisdem tantum effi cit, ut ad Ordinem Prædicatorum amplectendum

205 Tempore, quo sanctus pater Dominicus Bononiæ morabatur, erat ibi magister Conradus Theutonicus, cujus consortium habere in Ordine Fratres ardenti desiderio cupiebant. Contigit autem, ut religiosus quidam, ac venerabilis Prior Cisterciensis Ordinis ex speciali amicitia, quam Romæ contraxerant, patrem sanctum Dominicum transiens Bononiam visitaret: qui dum insimul in vigilia Assumptionis de cælestibus dulciter loquerentur, ex familiaritatis confidentia dixit beatus Dominicus ad amicum: Verè fateor tibi, Prior, quod numquam in hac vita petii aliquid à Domino, quod non assequerer juxta votum. Hoc tamen nulli umquam hominum dixi; nec tu illud alicui, quamdiu vixero, revelabis.

C

moveatur Conradus, vir insignis

206 Admirans ille tam specialem in Patre sancto gratiam, memorque desiderii, quod de conversione magistri Conradi habebant Fratres, dixit ad eum: Pete ergo, Pater, ut det tibi magistrum Conradum ad Ordinem, cujus societatem Fratres desiderant tantopere & exquirunt. Cui Pater sanctus ait: Rem, Frater bone, difficilem postulasti. Si tamen hac nocte Dominum volueris mecum deprecari, solita ejus benignitate confido, quod nos à petitionis nostræ desiderio non fraudabit. Dictoque Completorio, Pater almus, præfato Priore præsente & vidente, orans in ecclesia more solito pernoctabat. Illucescente verò die, cum Fratres Primam decantarent, ecce magister Conradus ad pedes Confessoris Christi procidens, Ordinem instanter & humiliter petiit, & perseveranter accepit *e*.

e

cujus pius obitus hac occasione narratur,

207 Hic F. Conradus conversatione religiosus & lector gratiosus obitum suum & locum prædixit; qui morti proximus in Magdeburch, Priore & Fratribus præsentibus, dulci voce cecinit: Cantate Domino canticum novum alleluia. Et cum aliud non proferret, orabant Fratres septem psalmos. Tunc apertis oculis circumspiciens omnes, dixit: Dominus vobiscum. Et cum respondissent; Et cum spiritu tuo, subjunxit: Fidelium animæ per misericordiam Dei requiescant in pace. Responderunt: Amen. Et obticuit; & cœperunt orare quindecim gradus. Cumque dicerent, Hæc requies mea in seculum seculi, elevato brachio & extento digito ad cælum, ore jucundo & facie lucidâ exspiravit. Tunc prostrati sunt omnes pro reverentia Salvatoris, & quidam ibidem tantam dulcedinem experti sunt, quam nec credere nec exprimere valuerunt. Ii quoque, qui defuncti corpus induerunt, delectabilem & suavem odoris senserunt fragrantiam, quæ ipsorum manibus diutiùs pòst adhæsit *f*. Verè beata & efficax Patris nostri oratio, quæ talem filium gratiæ & coheredem gloriæ meruit obtinere.

EX M

f

alioſque discipulos contra vim consanguineorum vel amicorum * *al* quemdam de Apulia

208 Recepit etiam sanctus Dominicus Bononiæ Apulum *, Thomam nomine, quem propter innocentiam & simplicitatem tantùm dilexit, ut ejus filius specialiter vocaretur. Hunc seculares sui socii à clausiro insidiosè abstractum, Religiosis vestibus spoliantes, secularibus induerunt. Currunt igitur Fratres ad sanctum Patrem, conquerentes: En filius vester ad seculum trahitur violenter. Mox ecclesiam intrat Confessor almus, postulaturus judicium de rapina; judicavitque Dominus humili Dominico. Et ecce, mox ut lupi illi rapaces ovi raptæ lupinam vestem camisium vi induerunt, exclamavit: En totus exuror; nec quiescere potuit, donec vestibus agninæ Religionis reindutus, ad ovile clausiri turissimum est ductus; qui postea tempore multo vivens, utilis & admodum exstitit gratiosus.

E

in eodem Ordine retineat.

209 Legistam quemdam Bononiensem dum amici violenter de Ordine extrahere conarentur, timentes Fratres deliberabant quosdam milites patronos suos ad sui defensionem advocare; quibus pius Pastor ait: Non indigemus seculari brachio, vel humano præsidio: ego enim video plus quam ducentos angelos circa ecclesiam, ad Fratrum custodiam à Domino destinatos. Recesserunt ergo, terrore cælesti pavidi & concussi *g*.

g

ANNOTATA.

a *Propter has circumstantias aliasque rationes, quas* § 10 *Commentarii prævii breviter protulimus, hunc caritatis actum duplicavimus.*

b *Huic divinæ providentiæ exemplo in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 4 *testis seu relator illius sic præmittitur:* Narravit Frater Henricus Theutonicus, quod circa principium Ordinis contigit, duos Fratres itinerantes jejunos, cum jam hora nona transiret, ad invicem quærere, ubi comedere possent in terra paupere & multùm eis ignota. *&c. Suspicor, hunc Henricum Theutonicum esse eumdem, qui cum B. Jordano Ordinem intravit, & qui fuit primus Prior Colonienſis: nam Thomas Cantipratanus lib.* 2 *Apum cap.* 54 *num.* 11 *eamdem historiam narraturus, ita præfatur:* Consimile propè duobus Fratribus Ordinis Prædicatorum (ut per Fratrem Henricum de Colonia, Prædicatorem elegantissimum inter Fratres indubitabili relatione didicimus) contigit in partibus Galliarum, illo Ordine noviter inchoato. *Finita dein historiæ ejusdem narratione, laudatus Thomas hæc addit:* Revertentes Parisios dicto Fratri Henrico de Colonia & Fratribus quibusdam aliis, quæ sibi contigerant, retulerunt.

F

c *Totam hanc abbatis Cistercienſis historiam eodem ferè modo in Vitis Fratrum part.* 1 *cap.* 4 *legimus.*

d *Constantinus num.* 43 *& Humbertus cap.* 51 *idem castitatis donum, Decano Gallo impetratum, iisdem fermè verbis commemorant.*

EX MSS.

e *Subitam iſtam Conradi Teutonici converſionem alia occaſione in Commentario prævio § 38 ex antiquioribus biographis confirmavimus.*

f *Pia ejuſdem Conradi mors in Vitis Fratrum part. 5 cap. 2 narratur, ubi collector iſtius Operis ad confirmationem in Codice noſtro Ms. hæc addit:* Hæc ipſe Frater Robertus, Prædicator bonus, qui ejus ſervitor fuit, & omnibus iis interfuit, mihi Gerardo narravit.

g *Mira illa duorum tironum liberatio etiam in Vitis Fratrum part. 2 cap. 11 & 21 legi poteſt.*

CAPUT XVIII.

Propagatio & incrementum Ordinis Prædicatorum, forma corporea ſancti Conditoris, & ſingulares animæ ejus dotes.

B

VII. *Frendente dæmone, Ordo propagatur,*

ANno ab Incarnatione dominica milleſimo ducenteſimo viceſimo primo contigit, duos Fratres proficiſci Bononiam ad Capitulum generale, quibus in via junxit ſe quidam ſuccinctus ad iter, ſpeciem præferens curſoris, dicens: Quo pergitis? Reſponderunt: Bononiam imus ad Capitulum generale. Tunc ille: Quid ibi tractabitur? Reſponderunt: Ordinabitur ibi, ut Fratres euntes in mundum univerſum, prædicent Euangelium omni creaturæ, & annuntient regnum Dei. Tunc ille: Mittenturne aliqui in Ungariam? Dixerunt: Dante Domino, multi mittentur. Tunc fictus ille curſor exſilivit in aëre, terribili voce clamans: Ordo veſter, confuſio noſtra eſt; & mox ab oculis eorum evanuit, tamquam fumus. Fratres autem illi venientes Bononiam, narraverunt hæc omnia patri ſancto Dominico, & aliis ibi in nomine Domini congregatis *a*.

a

C *& inſignibus viris ſplendet, inter quos archidiaconus Lingonenſis*

211 Eo quoque tempore magiſter Paulus Ungarus, actu legens in jure canonico Bononiæ, inſpiratus Dei gratiâ, Prædicatorum Ordinem eſt ingreſſus. Poſt celebrationem hujus ſecundi generalis Capituli miſſus eſt conventus in Angliam cum F. Giſelberto Priore. Miſit quoque tunc beatus Dominicus prædictum F. Paulum in Ungariam cum quatuor Fratribus, quorum unus fuit F. Sadoch, vir magnæ perfectionis. In hoc præfato Capitulo injunctum fuit venerabili viro, F. Jordano Theutonico abſenti officium Prioratûs provinciæ Lombardiæ *b*. Intraverat tunc temporis Pariſius Ordinem FF. Prædicatorum dominus Ebberhardus, archidiaconus Lingonenſis, vir multarum virtutum, opere ſtrenuus, conſilio providus, qui auctoritatis magnæ quanto fuerat latiùs notus in ſeculo, tanto plures aſſumptæ paupertatis ædificavit exemplo. Hic cum F. Jordano, quem valde dilexit, in Lombardiam iter aggreſſus eſt deſiderio videndi magiſtrum Ordinis ſanctum Dominicum. Et per omnes partes Galliæ & Burgundiæ, per quas tranſierunt, & in quibus erat notiſſimus F. Ebberhardus, Chriſtum egenum & pauperem in corpore ſuo circumferens, tandem infirmatus apud Loſannam, ubi epiſcopus electus fuerat, ſed acceptare renuit, vitam hanc ærumnoſam & flebilem feſtino quidem, ſed omnino felici fine complevit.

b

212 Paululùm verò antequam moreretur, cum jam certum ipſius obitum medicorum pronuntiavit ſententia, & dum hoc celaretur ab ipſo, dixit ad Provincialem: Si morituruſ ſum medicorum judicio, quare mihi non dicitur? Celetur mors ab eis, quibus mortis eſt amara memoria. Ego morte non terreor. Nihil timendum, ſi terreſtris hæc domus miſeræ carnis ſubruitur, qui domum non manu factam æternam in cælis felici commutatione exſpectat. Defunctus eſt itaque, commendans ibidem corpuſculum terræ, ſpiritum Creatori; de quo ſic ſcribit magiſter Jordanus dicens: Felicis defunctionis ejus hoc mihi laudabile indicium fuit, quod in exitu ſpiritûs ejus, cum me crederem ad dolorem cordis & turbationem ſpiritûs concitandum, quadam contrà devotione atque jucunda hilaritate perfuſus, ut minimè flendum eum, qui migraſſet ad gaudia, teſtimonio conſcientiæ commoverer. Itaque defuncto apud Loſannam F. Ebberhardo, F. Jordanus procedens, Lombardiam intravit; injunctum ſibi per illam provinciam miniſterium peracturus *c*.

D *brevi piam vitam cum ſecura morte commutavit.*

E

c

213 Interim ſanctus pater Dominicus in conventu Fratrum Bononiæ morabatur, ex hoc ſeculo in proximo migraturus; qui utriuſque hominis ſui decore ac puritate gratioſus, omnium in ſe provocavit aſpectum pariter & affectum: erat namque ſtaturæ mediocritate æqualis, corporis tenuitate agilis, facie pulcher & pauliſper rubens. Barba verò ejus & capilli aliquantulum rufi coloris ſpeciem præferebant. De fronte ipſius & interciliis ſplendor quidam radioſus micabat, qui omnes ad venerationem ac dilectionem ejus attrahebat. Hilaris ſemper & jucundus apparebat, niſi cum ad compaſſionem per quamlibet afflictionem proximi movebatur. Manus longas habebat & pulcras; vocem magnam & pulcram, & tubaliter reſonantem. Calvus non fuit; ſed coronam raſilem totam integram habebat, paucis canis reſperſam *d*.

VIII. *Scriptor Actorum hoc loco formam corporis,*

d

214 Hoc vas fictile & corpus fragile plaſmavit, ſuâque ſic gratiâ perornavit Conditoris manus, ut ei dignè infunderetur Spiritus ſanctus: ſic inſtituit corporis hujus membra, ut eſſent donorum Dei vaſcula, & ſpiritûs ejus organa. Templum revera Spiritus ſancti fuit hoc corpuſculum, quod numquam maculavit mortalis culpæ contagium, nec infecit carnalis concupiſcentiæ vitium. Verè beata membrorum hujus corporis organa, in quibus talis ac tanta eſt cordis ac carnis in Deum vivum exſultantis conſonantia: ad omnem enim ſanctitatis perfectionem tendenti caro in eo cum ſpiritu concordabat: agebatur namque ſpiritu Dei, liberum habens imperium ſuæ carnis. In operibus miraculoſis ſignorumque prodigiis, in gratia ſanitatum & curationibus infirmitatum, quibus Chriſtus glorificat Sanctos ſuos, claruſque efficitur in conſpectu hominum Chriſtianus, nulli ſecundus vel inferior reperitur.

& diverſas Sancti virtutes,

F

215 Ceterùm quod ipſis fulgentius eſt magnificentiuſque miraculis, tanta morum honeſtate pollebat, tanto divini fervoris impetu ferebatur, ut ipſum eſſe vas honoris & gratiæ, vas ornatum omni lapide pretioſo veriſſimè prædicemus. Inerat ei firma valde mentis æqualitas, niſi ad compaſſionem & miſericordiam cujuſpiam turbaretur. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, placidam interioris hominis compoſitionem manifeſta deforis benignitate ac vultûs hilaritate prodebat. Tantam autem ſervabat in iis, quæ ſecundùm Deum rationabiliter fieri concepiſſet, cordis

eximiaſque animæ dotes

A dis conſtantiam, ut vix vel numquam ſemel enuntiatum cum digna deliberatione ſermonem acquieſceret immutare. Et cum multa, ut memoratum eſt, in ejus facie de bono conſcientiæ teſtimonio ſemper luceret hilaritas, lux tamen vultûs ejus non cadebat in terram.

graphicè depingit.

216 Erat jucunditas ejus ſecundum faciem Sanctorum, per quam omnium ſine difficultate, mox ut eum aſpicerent, illabebatur affectibus. Ubicumque verſabatur, ſive in via cum ſociis, aut in domo cum hoſpite reliquaque familia, aut inter magnates aut principes & prælatos, ſemper ædificatoriis affluebat ſermonibus, ſacris abundabat exemplis, quibus ad amorem Chriſti ſeculive contemptum præſentium animi flecterentur. Ubique virum euangelicum verbo ſe exhibebat & opere, excipiens omnes largo caritatis ſinu. Et cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, ſibi proprium vendicabat, affluens pietate ſe totum in proximorum caritatem atque miſerorum
B compaſſionem effundens. Et cum piè moveretur ad omnia, ſuper peccatis tamen hominum miſerabili tabeſcens turbabatur affectu. Unde civitati vel villæ, quam longè videre poterat, propinquans, & hominum miſerias recogitans, totus in
e lacrymas ſolvebatur *e*. Hoc etiam eum cunctis faciebat gratiſſimum, quod ſimplici gradiens via, nullum umquam in verbo vel opere duplicitatis aut fictionis prætendebat veſtigium.

ANNOTATA.

a *In Vitis Fratrum part.* 4 *cap.* 15 *eadem dæmonis apparitio narratur.*

b *Paragrapho* 41 *Commentarii prævii examinavimus ea, quæ in his ſecundis comitiis geſta fuerunt.*

c *Quæ de Everhardo Lingonenſi hîc dicuntur, ſuprà ex B. Jordane teſte oculato retulimus, ex quo ſimilia in Vitis Fratrum part.* 5 *cap.* 2 *repetuntur.*

d *De corporea Sancti forma, quæ hîc deſcribitur, in Commentario prævio* § 45 *ſuſe egimus.*

e *Huc pertinet oratio, quam Joannes à ſancta Maria in Actis* S. Dominici *lib.* 4 *cap.* 15
C *eidem Sancto adſcribit, & exhibet his verbis :* Domine pro tua bonitate, quæſo, peccata mea ne reſpicias, nec ad ingreſſum meum iram tuam in iſtum populum effundas, aut propter iniquitates meas illum punias aut evertas. *Soëgius eamdem orationem ex monumentis monaſterii Pruliani edidit, & Actis Gallicis* S. Dominici *Latinè inſeruit.*

CAPUT XIX.

Efficaces Sancti conciones, ardens orationis ac mortificationis ſtudium, tenera devotio in ſacrificio Miſſæ, abſtinentia, & prævia imminentis mortis ſuæ notitia.

IX. *Poſt apoſtolicos labores*

HIc dulciſſimus Homo, paterque piiſſimus, Prædicatorum Ordinis inſtitutor devotiſſimus in hac carne vivens inter peccatores, cum Deo & cum angelis pia mente verſabatur, præceptorumque Dei cuſtos, conſiliorum æmulus, ex omni, quod ſcivit & potuit, æterno ſuo Creatori deſerviens, lucens in hujus mundi tetra caligine per vitam innocuam, & converſationis ſanctiſſimæ cælibatum, diem impartiebatur proximis, noctem Deo, quia mandavit Dominus in die miſericordiam ſuam, & nocte canticum ejus. Prædicabat diebus populis & clericis, nec revertebatur verbum ejus vacuum : nam multos avertit ab iniquitate. Audiens namque quidam clericus eum peroptimè prædicantem, & de Scripturis potenter & lucidè diſſerentem, quæſivit ab ipſo, quorum librorum ſtudiis tam ſublimia didiciſſet. Cui benignè Sanctus reſpondit : Fili, in libro caritatis plus quam in aliis ſtudui ; hic enim liber de omnibus docet *a*. Erat itaque eru- *a*
ditus pater familias de theſauro caritatis proferens nova & vetera. Circuibat vicos, civitates & caſtella, prædicans & annuntians regnum Dei, viſitans infirmos, conſolans deſolatos & curans languores.

EX MSS.

E

Sanctus in oratione

218 Cum poſt laborem itineris ad hoſpitium declinabat, exſtinguebat prius ſitim ad aliquem fontem vel aquam, timens ne ex ſiti, quæ labore accenditur, plus bibendo notam incurreret, quam in omnibus toto conamine devitabat. Diebus cum ſociis ac proximis nemo communior, nullus utilior ; noctibus verò vigiliis & obſecrationibus nemo per omnem modum inſtantior. Ad veſperum demorabatur fletus, & ad matutinum lætitia. Pernoctabat in eccleſiis & orabat, modò geniculans, modò proſtratus, quantum à fragilitate corporis extorquere poterat. Cumque tandem, laſſitudine ſuccedente, ſomni interpellabat neceſſitas, ſive ante altare, ſive alio quocumque loco, aut certè ſuper lapidem, inſtar patriarchæ Jacob, capite reclinato paululùm requieſcens, rurſus evigilabat ad orationem ſpiritûſque fervorem. Circuibat verò tunc viſitans altaria, Sanctorumque patrocinium invocans, ſic uſque noctis medium perdurabat.

& Fratrum cuſtodia perſeverabat,

219 Poſtea Fratres dormientes quietiſſimè viſitans, diſcoopertos operuit, ipſoſque cruce Chriſti conſignans, ad oratorium rediit, oratio- F
nem continuans vigilando. His horis multos dæmonum inſultus & tentationes ſuſtinuit, multoſque de ipſis triumphos in virtute nominis Altiſſimi reportavit. His horis multas animæ illuminationes, multaſque ſupernas viſitationes ac divinas revelationes, de quibus præſcriptum eſt, meruit, quia Deum in nocte deſideravit, & ad eum totis ſuſpirando præcordiis vigilavit. Hæc erat ei vigilandi & orandi creberrima conſuetudo, & vix umquam lectulo dormiens quieſcebat, cum tamen Fratres ad quietem diligentiùs hortaretur. Oratio ejus munda & accepta in conſpectu Dei fuit, quam ſine intermiſſione obtulit, in quam omnem ſpem contulit, per quam quidquid voluit, à divina miſericordia impetravit: ſicut enim ipſe confeſſus eſt, numquam aliquid in hac vita à Domino orando petiit, quod non ab ipſo perceperit juxta votum. Nempe quia veritati promittenti credidit, quod acciperet, quidquid peteret, à benignitate largiente omne quod petiit, impetravit.

carnem ſuam affligebat

220 Non ſuffecit ei vigiliis jugibus macerando tabefacere carnem ſuam ; ſed afflixit etiam & attrivit Vir innocens multis flagellationibus virgineum corpus ſuum. Nempe tres accepit ſingulis noctibus de catena ferrea diſciplinas ; unam pro ſe ; aliam pro peccatoribus, qui verſantur in mun-

EX MSS. mundo ; tertiam pro iis, qui in purgatorio cruciantur. Sanè de ſuis oculis quaſi quemdam fontem effecerat lacrymarum, flebatque uberrimè atque creberrimè, fueruntque lacrymæ ſuæ ſibi panes die ac nocte. Die quidem tunc magis, dum Miſſarum crebra & quotidiana celebraret ſolennia ; nocte verò, cum ſuper omnes infatigabilibus vigiliis excubaret. Erga dominici corporis Sacramentum flagrabat devotione permaxima, & Crucifixi memorans diviniſſimam caritatem & abundantiſſimam ſuavitatem, frequenter, dum elevaretur in Miſſa corpus Chriſti, in mentis rapiebatur exceſſum, Majeſtatis divinæ præſentiâ delectatus.

x *& contemnens honorem in adverſis lætabatur.*

221 Dives in fide, hujus mundi divitias reſpuit, & deſpexit pompam ſeculi, humilitatem amplectens Chriſti & euangelicam paupertatem : nam electus in Cozeranenſem epiſcopum, omnino renuit, dicens, ſe potius terram velle deſerere, quam electioni de ſe factæ alicui conſentire *b*. Mundus ſibi, & ipſe mundo crucifixus fuit, dum ipſe mundi gloriam contemneret, & contemnendam prædicaret, amatoreſque mundi ipſum deſpicerent, & deſpicabilem judicarent. Interrogatus namque, cur non libentius in Tholoſana diœceſi moraretur, quam in Carcaſſona, reſpondit : Quia in Tholoſana multos, qui me honorant, invenio ; in Carcaſſona verò omnes econtrario me impugnant. En verus mundi contemptor, Chriſtique imitator, qui, propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.

b

B

Cum verus ille pietatis Amator,

222 Verus erat paupertatis amator, utens vilibus indumentis : amorem quippe ſuum ſic divinitati affixum tenebat, quod non ſolùm à magnis abſtinere, ſed etiam à minimis affectus ſuos ſtuduit cohibere. Unde veſtimenta, calceamenta, libros, cultellos, cingulos, aliaque ſui corporis uſui neceſſaria, pretioſa ac curioſa habere noluit ; ſed humilia Religionique conſona, & paupertati congrua acceptavit. Monebat etiam Fratres, ne quidquam talium appeterent, vel deferrent, quod Religioni & modeſtiæ non per omnia concordaret. In cibo quoque & potu temperatiſſimus erat, delicata vitans, & libenter ſimplici pulmento contentus : ſic neceſſitati naturæ ſatisfaciens, ut numquam cor ejus crapulâ gravaretur, aut refectio corporis ſubtilem ejus ſpiritum hebetaret : à prima enim ætate uſque ad finem vitæ ſuæ, carnem in ſervitutem redegit ſpiritûs, corpuſque ſuum impollutum ac innocens vigiliis, jejuniis, orationibus, flagellis, ceteriſque pœnitentiæ operibus caſtigavit.

C

quem copioſis gratiarum donis

223 Quis hujus hominis virtutes uſquequaque imitari poterit, quas etiam lingua exprimere non ſufficit ? Tanta quippe fuit in anima ejus per Spiritum ſanctum gratiarum ac virtutum diffuſa copioſitas, in corde ſinceritas, in ſermone veritatis auctoritas, taliſque in actione caritatis ac humilitatis lucebat ſanctitas, quod humanam naturam excederent, Deumque inhabitantem veriſſimè prædicarent. Mirari poſſumus, & ipſius exemplo penſare noſtri temporis inertiam : poſſe verò, quod ille potuit, non humanæ virtutis, ſed gratiæ eſt ſingularis, niſi quem fortè miſerans Dei bonitas, in hanc dignata fuerit gratiam prorogare. Sed ad hoc quis idoneus ?

xi *miſericors Deus ditavit,*

224 Benedictus Deus, Pater domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit ſervum ſuum ſanctum Dominicum omni benedictione cæleſti, ut nihil illi deſit in ulla gratia : præparavit enim cor ſuum, in mente habens Deum & quærens eum in omni virtute ſua & operatione : providens enim Deum in conſpectu ſuo ſemper, viſus eſt in contemplatione, elevatis in cælum manibus, ſtare ſuſpenſus, ut vix terram contingere videretur. Vigilabat & orabat plus ceteris, majores & frequentiores accipiens diſciplinas. Verberabat ſe, & verberari ab aliis faciebat cum catena ferrea, quæ tres habebat ramos, caſtigans innocens corpus ſuum.

D

225 Miſſam celebrans quotidie, in domo & extrà, uberes fundebat lacrymas, tantaque devotione ſacris adſtabat altaribus, orationemque dominicam dicebat in Miſſa, ut intelligerent præſentes gratiam infuſam cælitus cordi ejus. In horis Canonicis & pſalmodia, quas cum multa reverentia & devotione dicere conſuevit, viſa eſt facies ejus frequenter lacrymis irrigari. Coram hominibus quidem ſerenus & gaudens ſemper erat, in abſcondito autem Patrem orans deducebat, velut torrentem, lacrymas, quas ab oratione evocatus à facie detergebat. Obſervabat diligentiſſimè, ne delinqueret in lingua ſua ; volebatque in via & in domo ſemper de Deo vel cum Deo loqui, raróque aliàs loquebatur : teſtatique ſunt viri perfecti, cum ipſo multo tempore converſati, quod non eſt inventus in ore ejus dolus, nec eſt auditum, verbum otioſum vel nocivum, vel detractionis, vel adulationis umquam proceſſiſſe ex ore ejus. Maledicentibus ſibi benedicebat, nec omnino umquam pro maledicto reddidit maledictum, qui non ſolùm maledici, verum etiam flagellari, & fruſtatim incidi pro caritate Chriſti concupivit & mori.

ſaluti proximi

E

226 Sanè volens, Fratres ſolis ſpiritualibus intentos ſemper eſſe, prohibuit, ne intromitterent ſe de negotiis domûs vel conſiliis temporalium, exceptis iis, quos obedientia ad hoc adſtrinxit, & prælatorum injunctio obligavit : in ſolicitudine enim caritatis Fratribus præerat, attendens ſibi & univerſo gregi. Delicta juſtè ſatis, benignè tamen & miſericorditer puniendo correxit ; cruciabaturque mente compatiens eis, quibus nihilominus debitas pœnitentias infligebat. Sic tamen dulcis conſolator erat, quod à multis & variis tentationibus novitii per eum pluréſque alii ſunt erepti. Gratuitam etiam gravemque in corpore ſuo pœnitentiæ portans crucem, cum de terra ad terram pergeret, diſcalceatus nudis pedibus incedebat. Siquidem proximis compatiebatur omnibus & afflictis, maximéque peccatoribus ac infidelibus, quorum ſalutem laboribus promovere & apud Deum precibus obtinere ardentiſſimo deſiderio cupiebat. Sanctorum Patrum Religiones venerabatur devotè, Religioſaſque perſonas omnes affectuoſè præ ceteris diligebat, tamquàm cives Sanctorum & domeſticos Dei, ſtatumque ipſorum & vitam condignis præconiis extollebat, utpote conſortum & confratrum.

ac propriæ perfectioni

F

227 Porro propter præcedentes vigilias parum comedit, minuſque bibit. Unde frequenter in menſa præ laſſitudine dormitavit. Itinerando tempore jejunii, horam nonam certam ſemper & debitam exſpectavit ; ſocios autem prævenire ac bis refici diſpenſavit. Numquam pro cibo vel potu, aut lecto ſeu procuratione tenui, ſanus aut infirmus, queruloſus fuit, ſed gratias agens omnibus diebus vitæ ſuæ. In via priuſquam veſpere poſt Completorium ad quietem ſe aptaret, orationibus tamdiu incubuit, ut plerumque per fletum à ſomno ſocios excitaret. Zelator erat Ordinis & regulæ ferventiſſimus, religioſuſque & valde ſtrenuus ſtatutorum conſervator, Fratrum etiam

omnem vitam impendiſſet,

A iam piiſſimus conſolator, adeo quod in iſtis habere non creditur ſucceſſorem.

228 Inter cetera doctrinæ ſuæ monita vitæque eximia exempla, triá præ ceteris à poſteris obſervanda ſolicitus flagitavit; videlicet ut ſemper de Deo vel cum Deo loquantur; pecunias per vias eundo non deferant, & in æternum poſſeſſiones non recipiant temporales: hæc enim ſunt, quæ cor mundum, & à curis liberum efficiunt animum, ſervumque Chriſti ad meditanda divina, tractandaque ſpiritualia conſtituunt expeditum. Conemur igitur, Fratres, imitari monita paterna, prout poſſumus, & veſtigia; ſimulque agamus gratias Redemptori, qui talem in via hac, qua ambulamus, ducem exhibuit ſervis ſuis, per eum nos in hujus converſationis lucem regenerans; deprecemurque Patrem miſericordiarum, ut illo nos regente ſpiritu, quo filii Dei aguntur, per terminos, quos poſuerunt patres noſtri, ad eamdem metam perpetuæ felicitatis, ad quam ille felix introivit, nos quoque indeflexo tramite pertingere mereamur.

eaſdemque virtutes filiis ſuis ſæpe commendaſſet,

B

229 Cum in omni ſanctitate perfectus beatiſſimus pater Dominicus cunctis fulgeret virtutibus, inter cetera ſpiritualium charifmatum dona etiam ſpiritum prophetiæ à Domino meruit accipere, quo multa futura prævidit, effectus divinorum conſcius ſecretorum; cui etiam, tamquam ſpecialis electionis dilecto, ſuæ vocationis terminum Dominus præoſtendere dignatus eſt: quomodo enim celaret à dilecto, quæ imminebat, mortem, ſuorumque diſſolutionem membrorum, qui ei multorum mortes revelaverat aliorum. Nempe quia fuerunt ei lacrymæ ſuæ panes die ac nocte præ deſiderio veniendi & apparendi ante faciem Dei ſui, audivit deſiderium pauperis Dominus, ponens in conſpectu ſuo lacrymas ejus.

XII *ei inſtans mors*

230 Et ecce oranti, ſupernorumque deſiderio vehementer æſtuanti vidit ſibi juvenem pulcherrimum aſſiſtere, qui vocans eum, dixit illi: Veni, dilecte mi, veni; intra ad gaudia vera *c*. O glorioſa & omni caritatis dulcedine plena amicabilis hujus ſancti & felicis Viri vocatio, qua non ad vana & caduca, ſed ad certa manſuraque perpetuò gaudia invitatur. Verè beatus homo, qui vocatus non quæſivit inducias, Judicem formidando, nec venire juſſus ad cœnam magnam Agni, diſtulit perperam excuſando; ſed præcinctus lumbos, lucernamque ardentem in manibus bajulans Vir euangelicus pulſanti incunctanter aperuit, venientique Domino obviam alacriter properavit.

ab angelo prænuntiatur, *c*

C

231 Gratulans itaque & gratias agens de certitudine ſuæ gloriæ Vir juſtus viſitavit quoſdam clericos Bononiæ ſibi familiares admodum & dilectos, cum quibus de contemptu mundi, & incolatu tranſeuntis ſeculi habita collatione perutili, poſtremò vale faciens eis, dixit ad eos: Vos quidem, cariſſimi, videtis me nunc ſanum; ſed ego adhuc ante illam ſolenniſſimam Dominæ noſtræ Virginis Matris aſſumptionem de hac vita aſſumptus, ad Dominum emigrabo Fidelis ſermo: ſicut enim prædixit, ſic evenit *d*: nam decimo die *e* ante feſtum aſſumptionis Virginis aſſumptus eſt ab ipſa Dominicus ſervus ejus fidelis, ſuper omnia bona ipſius Filii conſtitutus.

quam quibuſdam amicis ſuis prædixit.

d

e

ANNOTATA.

a *Hoc reſponſum clerico datum in Vitis Fratrum part. 2 cap. 25 etiam refertur.*

b *Hæc honoris fuga, aliæque jam relatæ Sancti virtutes infrà in Proceſſu Bononienſi ab oculatis vel auritis teſtibus exponentur.* EX MSS.

c *Putamus, hunc fuiſſe angelum, de cujus prævia apparitione ac monitione Bartholomæus Tridentinus in compendio Actorum ſuprà num. 13 meminit.*

d *Vitæ Fratrum part. 2 cap. 27 eamdem Sancti prædictionem quoque memorant.*

e *Videtur Theodoricus hac computandi ratione indicare, Sanctum die 6 Auguſti mortuum eſſe, cum poſtmodum num. 246 clarè dicat, illum* octavo Idus Auguſti *ex hac vita migraſſe.*

CAPUT XX.

Ultimus Sancti morbus, pia monita, & felix mors abſentibus quibuſdam ſtatim revelata.

E

PARS V. CAP. I. *Sanctus Bononiam reverſus*

CElebrato ſecundo generali Capitulo, beatus Dominicus domini Hugolini Oſtienſis epiſcopi, tunc in Lombardia Sedis Apoſtolicæ legati, curiam pro ſui directione & promotione Ordinis viſitavit *a*. Regrediens autem à legato circa finem menſis Julii, venit Bononiam valdè laſſus: æſtus quippe erat maximus, & labor itineris fuerat multùm gravis. Tamen, licet ſic concuſſus, cum Priore domûs, F. Ventura, & cum F. Rudolfo uſque in noctis partem de ſtatu & factis Ordinis loquebatur: qui cum ad quieſcendum pergerent, inſtabant ei, ut ad quietem fatigata membra componeret, Matutinoque non intereſſet. Quorum non acquievit precibus; verùm eccleſiam ingreſſus, in ea more ſolito pernoctavit, inſuper & interfuit Matutino. Poſt Matutinum verò dixit Priori, quod dolorem capitis pateretur.

a

ex defatigatione morbum contrahit,

233 Extunc ergo cœpit manifeſtè languere infirmitate, qua ex hac luce ſubtractus eſt. Qua invaleſcente, confortatus ſpiritu, Deo infatigabiliter adhærebat, tam patienter hanc ægritudinem ſuſtinens, ut ſemper jucundus & hilaris appareret, licet dyſenteria urgeretur, & febribus ureretur. Sciens autem diem mortis ſibi proximum, juſſit coram ſe novitios convenire; quos ſerena facie intuens, ad amorem Dei & Ordinis, ad devotionem, Religioniſque obſervantiam verbis dulciſſimis hortabatur. Moreque ſuo contentus ſacco, nec ſic debilis acquievit requieſcere ſuper lectum.

F

in quo Fratres de caſtitatis

234 Tunc vocatis duodecim diſcretioribus Fratribus, Priori domûs F. Venturæ, multis ſacerdotibus audientibus, de omnibus actibus ſuis generaliter eſt confeſſus, & dixit eis: En uſque in hanc horam incorruptum carne Dei miſericordia me ſervavit, illibatamque mihi virginitatis munditiam cuſtodivit: quæ ut in vobis immaculata permaneat, feminarum omnium ſuſpecta conſortia devitate; qua cuſtodita, ſervus Dei per puritatem vitæ gratus Chriſto, ac per odorem bonæ famæ fructuoſus & glorioſus erit in populo. In fervore ſpiritûs perſiſtite, & in ipſo ſemper Domino deſervite, promotioni & dilatationi inchoati Ordinis intendite, ſtabiles in ſanctitate manete, in Religione canonica & virtutum omnium incremento perſeverate.

ac paupertatis cuſtodia monet,

235 Et quoniam, revelante Spiritu ſancto, ſe de hoc ſeculo cognoverat migraturum, con-

EX MSS. gregatis coram se filiis & Fratribus, testamentum condidit, cui superordinare nulli licet: testatoris enim morte confirmatum est. Hæc sunt, ait, Fratres & filii, quæ vobis hereditario jure possidenda relinquo: caritatem habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam possidete. Argentum & aurum terrenaque substantia, unde testamentum conderet, quod filiis relinqueret, non erat illi; quod autem habuit dives in fide, hoc legavit; videlicet divitias salutis, thesauros cælestes, & opes immortales, quas ipsum possedisse sacra insinuat vita, clamant exempla, miracula protestantur. Ne autem paupertas euangelica, firmissimum hujus Ordinis fundamentum, per inimicam Deo carnalem sapientiam quateretur, quanta potuit districtione prohibuit, ne quis in hunc Ordinem possessiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & suam terribiliter imprecans ei, qui Ordinem Prædicatorum, quem præcipuè decorat paupertatis

B professio, terrenæ substantiæ pulvere præsumpserit offuscare *b*.

b

11. *eoque ingravescente, ad salubriorem locum transferunt;*

236 Cum autem de die in diem invalesceret ægritudo, filii de Patris salute soliciti, ipsum ad sanctam Mariam in Montem deportaverunt, sperantes, ipsum ibi ad vitam reformari, quia sanior erat locus: qui ibi positus, cum viribus magis cœpisset destitui, sentiretque, dissolutionem sui corporis imminere, jussit ad se vocari Priorem; qui venit, Fratresque viginti secuti sunt eum, desiderio Patrem sanctum debilem visitandi. Quibus coram se positis prædicavit jacens sermonem pulcrum valde & motivum. Audito verò, quod rector illius loci ipsum disponeret in sua ecclesia sepelire, dixit humiliter & mansuetè: Absit, ut ego sepeliar, nisi sub pedibus Fratrum meorum. Tunc homo caritatis & pacis spiritu plenus, præcavens, ne vel optato fraudaretur sepulcro, vel forsitan oriretur contentio, Portate me, ait, extra, ut in vinea illa moriar sub divo, ut possitis me in nostra ecclesia sepelire. O verè fidelem Patrem & felicem virum, qui magis incommodam & despectam elegit sepulturam *, quam à filiis separari corporaliter etiam post mortem.

* *al.* mortem

sed sese inde reportari jubet,

237 Tollentes igitur filii dilectum Patrem, retulerunt ad domum Prædicatorum paventes nimis, ne in via forsitan moreretur. Collocatus est autem in quadam cella, unctionis sacræ sibi præstito Sacramento: ubi dum aliquamdiu permaneret, F. Rudolfus caput Sancti tenens, sudorem

C faciei ejus cum tobalia *c* linea detergebat. Flebant autem adstantes Fratres videntes in agone jam constitutum dulcissimum Patrem, cujus se dolebant consolatione destitui, numquam in ea gratia sui similem habituri. Quos Pater pius lacrymantes aspiciens, consolans eos dixit: Nolite plorare, filii carissimi, nec vos mea corporalis turbet discessio; in loco, ad quem vado, utilior vobis ero, quam hîc fuerim, & post mortem advocatum me potiorem habebitis, quam in hac vita me habere possitis. Grandis hæc in morte sua fiducia verè justum eum omnino proloquitur, quia nec mori timuit, nec de æternitatis introitu dubitavit, ubi patrocinari tam confidenter filiis se promisit.

c

sub pedibus Fratrum suorum sepeliri cupiens,

238 Tunc interrogavit eum unus Fratrum dicens: Pater, ubi vis corpus tuum sepeliri? Respondit: Sub pedibus Fratrum. Invitatus ad nuptias, locum elegit novissimum, quem jam Paterfamilias summus ad locum superiorem, utpote amicum honoratiorem, transferret, & coram simul discumbentibus in gloria sublimatum. Tunc convocatis ad se Priore & Fratribus dixit: Præparate vos. Qui dum ad commendationem dicendam essent solenniter præparati, dixit eis: Exspectate adhuc. Tunc dixit ei Prior: Pater, tu scis, quomodo dimittis nos desolatos & tristes. Memento nostri, ut ores pro nobis ad Dominum.

D

& placidè spiritum Creatori reddit,

239 Tunc in Deum jam totus absorptus Homo suavissimus, elevatis manibus ad cælum, dixit: Pater sancte, tu scis, quia libenter perstiti in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodivi & conservavi. Ego recommendo eos tibi; conserva eos & custodi. Et ego venio ad te, Pater cælestis. Et post paululum sciens, quia venit hora, ut ex hoc mundo transeat ad cælum, dixit Fratribus: Incipite. Qua devotione, quibus lacrymis & singultibus tunc completum fuerit commendationis officium, novit, qui non spernit preces pauperum, nec gemitum mœrentium despicit & affectum. Interea Pater migrans motu labiorum orabat in spiritu, licet vox minimè audiretur. Cumque in conclusione commendationis,

E ut moris est, dicerent, Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu Altissimi, elevatas ad cælum habens manus, emisit spiritum *d*. Et ecce manus angelicæ susceperunt eum, conspectui divinæ gloriæ præsentantes. Remansit autem jacens in cinere corpus exanime, mœrentium desolationi miserabile, fidei pietati amabile, & pro sua sanctitate cunctis venerabile.

d

III. *cujus felix obitus Priori Brixiensi*

240 Affuit in hac hora sacratissimæ mortis fideli Famulo glorioſa cum Filio Mater, Maria Virgo, angelorumque psallentium multitudo, beatum spiritum in cælum deferentes cum gaudio, quemadmodum fidelibus suis divina patefecit revelatio: eadem quippe die, eademque hora defunctionis ejus, venerabilis vir ejusdem Ordinis, F. Wala, Prior Brixiæ, postmodum ibidem episcopus, levi depressus somno, vidit interioribus oculis quamdam aperturam in cælo, per quam submittebantur duæ candidissimæ scalæ. Summitatem unius scalæ manu tenebat dominus Jesus Christus; summitatem verò alterius scalæ tenuit Virgo, mater ejus beata, angeli verò discurrebant ascendentes & descendentes per eas.

F

in mira quadam visione,

241 Et ecce inter utramque scalam sedes posita erat in imo, & supra sedem sedens; & qui sedebat, similis erat Prædicatori, habenti faciem euntis in Jerusalem supercælestem. Scalas autem illas sursum ducebant paulatim Christus Jesus, ejusque Mater, virgo glorioſa. Ducebatur pariter sedes cum sedente, donec psallentibus angelis cælo illatus est. Receptis itaque in cælum scalis & sede pariter cum sedente, cæli apertura clausa est, visioque disparuit. Veniens prædictus vir Bononiam, reique veritatem explorans comperit, eamdem fuisse diem & horam, qua Pater sanctus migravit à corpore, qua sibi visio illa cælestis fuerat revelata: qui etiam ad gloriam Dei & sancti Dominici visionem manifestè populo prædicavit *e*.

e

& F. Raoni Missam celebranti

242 Ipsa etiam die migrationis beatissimi Patris nostri contigit, duos viros Ordinis Prædicatorum, F. videlicet Tancredum, de quo suprà facta est mentio, Fratremque Raonem in via pariter ambulare; qui cum in hospitium pervenissent, F. Rao ad altare Missam celebraturus accessit: cui F. Tancredus, ut magistri Dominici, quem ægrotare Bononiæ audierat, memor esset, injunctionem fecit. Cumque ad illum locum, quo pro vivis in Missa solet fieri memoria, pervenisset,

A set, injunctionemque sibi factam mente revolveret, subitò factus in excessu mentis, stans ad altare immobilis, raptus in spiritu, vidit manifesta visione sanctum patrem Dominicum coronâ aureâ laureatum, totumque mirabili splendore fulgentem, duobus reverendis viris comitatum hinc inde, extra Bononiam viâ regiâ procedentem.

statim revelatur.

243 In eadem visione vir ille devotus, Spiritu sancto sibi revelante, didicit, quod eadem die, sextâ scilicet feriâ, horâ sextâ confessor sanctus Dominicus migrans à corpore cœlestem patriam gloriosus adisset. Hanc visionem præclaram is, qui viderat, Frater ex humilitate, qua utique plenus erat, longo tempore sub silentio custodivit; postea verò admonitus à Domino, quibusdam Fratribus ad laudem Dei & sancti confessoris Dominici recitavit *f*. Sic dulcis Pater, almus Christi confessor, adstantibus Fratribus & orantibus, mundus ex hoc mundo transiit ad obvia angelorum agmina, præsentis vitæ & incolatum miseriæ, supernæ habitationis decore commutans.

f

B

ANNOTATA.

a *In fine* § 42 *de hoc itinere disputavimus.*

b *De necessitate relaxandi hanc paupertatem in Commentario prævio* § 44 *abundè egimus.*

c Tobalia *hîc accipitur pro linteamine vel sudario, ut ex sensu patet.*

d *Has felicis mortis circumstantias postea in Processu Bononiensi ex oculatis testibus audiemus.*

e *Hanc revelationem, Fratri Gualæ vel Walæ factam, B. Jordanus in Actis* S. Dominici *suprà num.* 70 *etiam narravit.*

f *Licet B. Jordanus de hac secunda revelatione non meminerit, tamen Bartholomæus Tridentinus num.* 15, *& Constantinus Urbevetanus num.* 47 *eam satis confirmant, ut* § 44 *Commentarii prævii ostendimus.*

CAPUT XXI.

C

Honorificæ Sancti exsequiæ, varia beneficia statim post obitum ejus nonnullis collata, & revelatio cuidam facta de magnis illius meritis ac virtutibus.

IV. *Sancti cadaver catenâ ferreâ cinctum invenitur,*

CUm autem filii sacrosanctum corpus beati Patris ad sepeliendum involverent, invenerunt carnem ejus ad lumbos catenâ ferreâ circumcinctam; quam F. Rudolfus auferens, & reverenter conservans, postea venerabili patri magistro Ordinis Jordano pro munere magno dedit. Itaque reverenter ac religiosè involutum sanctissimum corpus cum lacrymosa solennitate ad ecclesiam deportarunt. Assistentes verò Fratres sacro funeri cum psalmis & canticis congruis, illud devotione lugubri venerabiliter ambiebant. Affuit tunc inter eos quidam vir religiosus & devotus, beatæ Catharinæ in Bononia Prior, dominus Albertus, qui beatum Dominicum speciali familiaritate & devota coluerat caritate; qui cernens Fratres miserabilem planctum in amicum jubilum commutasse, cœpit & ipse gaudentibus congaudere: concepta namque de gloria Patris sanctissimi non inani fiducia, jubilare cœperant filii Dei, & laudare Dominum super omnibus, quas viderant, virtutibus.

EX MSS.

245 Vir autem ille sui ipsius misertus, in semetipso compunctus, accessit ad sacrosanctum defuncti corpus exanime, ruens cum mœrore in pia oscula & devotos amplexus, quibus tam diu inhærens, inde non recessit, quousque mortis suæ, quæ imminebat, indubitatum meruit habere responsum. Quo accepto ad votum, vir bonus & pius surgens ab amplexibus corporis sacri, quibus devotus inhæserat, ait Priori Fratrum jucundus & gaudens: Fidelis sermo & omni acceptione dignus! Magister Dominicus amplexatus est me, dicens: Hoc anno ibis post me ad Christum; quod & factum est: nam eodem anno defunctionis sancti Patris, vir ille justus migravit ad Dominum, sicut prophetavit mortuum corpus sanctum *a*.

& cuidam instantem ac felicem mortem prædixit,

a

V. *illudque coram variis præsulibus sepelitur,*

246 Contigit in diebus illis venerabilem Hugolinum Ostiensem episcopum, sedis Apostolicæ in Lombardia legatum, qui pòst fuit summus Pontifex Gregorius, Bononiam, ordinante Domino, adveniſſe: propter quod multi magni viri & ecclesiarum prælati aderant tunc præsentes. Hic, cognita beati Viri morte, advenit, & corpus ejus sanctum condigna devotione personaliter sepulturæ mandavit. Noverat quidem sanctam ejus conversationem in Domino, & specialis eum, dum viveret, sibi adstrinxerat amoris amplexu; qui etiam præsens exstiterat, quando idem sanctus Pater Romæ domini Stephani Cardinalis nepotem à mortuis orando suscitavit. Aderat nihilominus illustris patriarcha Aquileiensis, pluresque episcopi & abbates, aliorumque prælatorum ac populi non minima multitudo. Transiit igitur ex hoc seculo sanctus iste confessor Dominicus octavo Idus Augusti, sepultus Bononiæ juxta filios & Fratres suos Prædicatores, quorum Ordinis primus magister exstitit & fundator, anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo primo.

E

ac firmo tumulo includitur,

247 Porrò monumentum hoc sacri corporis hospitium de contemptibili quidem est & nequaquam pretiosa materia compositum; verumtamen pia devotione ac solerti studio præparatum: nempe F. Rudolfi diligentiâ, qui tunc procurator erat, ad cujus nutum omnia gerebantur, fabricata est arca de lignis ad hoc aptis & congruis, in qua per eumdem depositum corpus sacrum, ferreis clavis firmiter est concluſum; locumque sepulcri magnis lapidibus forti cæmento connexis circumseptum undique communivit: metus quippe erat eis, ne quid circa tam pretiosum thesaurum agerent impii malo dolo. Suppositus est igitur tumulo sancto grandis cæmento firmatus lapis, sub quo gleba illa auro præclarior, argento mundior, omnique gemma nobilior servaretur.

F

quem locum, licet humilem,

248 Dormit itaque in sinu matris suæ sic contentus, requiescens in pace; suaviſque est somnus ejus; nec evigilabit, donec tubâ novissimâ excitatus resurgat, cum electis Dei in parte dextera collocandus. Vigilat tamen anima ejus, discussa tenebrarum caligine, apertis oculis desideratam æterni luminis intuens claritatem. Vigilat, miserorum precibus ac languentium clamoribus patulas aures præbens, eorumque calamitatibus jugiter occurrens: omnipotens enim Dei virtus multa in morte & post mortem electi famuli sui Dominici evidenter ad exaltationem ipsius miracula dignanter operatus est, & usque hodie per ipsius merita in omnibus regnis Ec-

EX MSS. VI. *Deus variis miraculis*

clesiæ operatur.

249 Jacet igitur, sicut desideraverat, Pater sanctus inter filios, in loco humili & depresso conditus, nullisque, aliorum Sanctorum more, aromatibus conditus, terra tantum & pulvere ab aspectibus hominum absconditus & opertus. At Deus, qui facit de tenebris lumen splendescere, ex hoc obscuro lumine dignanter & misericorditer præcepit miraculorum fulgura coruscare: clericus etenim quidam honestus, Bononiæ constitutus, de morte quidem beati Dominici audierat; verumtamen qualitercumque impeditus, sepulturæ ejus solenniis non meruit interesse. Nocte igitur sequenti vidit in somnis beatum Dominicum in ecclesia sancti Nicolai sedentem in cathedra, gloria & honore mirificè coronatum. Dixitque clericus ad ipsum: Numquid vos estis magister Dominicus, qui estis mortuus? Respondit: Non sum mortuus, fili, quia Dominum bonum habeo, cum quo vivo. Mane facto, pergens ille ad ecclesiam Fratrum, in illo loco Sanctum sepultum reperit, ubi eum in visione in-
b thronizatum vidit *b*.

B Ipsa die ad hoc sancti Patris sepulcrum dæmoniacus quidam adductus est; qui cum ingressus esset ecclesiam, cœpit clamare dæmon dicens: Quid mihi vis, Dominice? Frequenter hoc clamans, & replicans Dominice. Sic super sepul-
c crum ejus tractus, à dæmonio liberatus est *c*.

& suavi odore illustravit.

250 Eodem etiam anno dormitionis Viri sancti, tempore hibernali cœpit odor suavissimus & maximus juxta sacrum fragrare sepulcrum, ac per totam ecclesiam circumfundi. Duravit igitur hujus odoris fragrantia per multos dies, quam F. Ventura Prior Bononiensis, ac de ipso Conventu Fratres alii persenserunt. Cumque cœpissent innovari signa, & multiplicari mirabilia, videntes Christiani fideles, verè in loco operari Dei virtutem, decreverunt præ reverentia claudere sepulturam & pannis sericis operire. Fratres autem non admiserunt timentes, ne cupiditatis vel jactantiæ notam incurrerent, si hoc facerent, vel fieri paterentur.

VII. *Devota cuidam personæ d*

C 251 Cuidam beatum Dominicum speciali caritate diligenti Dominus multa de meritis ipsius & gloria, & etiam de Ordine Prædicatorum revelavit, quæ scripta reliquit *d*; ubi inter alia sic loquitur: Peculiari dilectum meum affectu prosequor, arctiorisque amoris, quantum fas est, amplexibus stringo præ ceteris delicatum virum sanctum Dominicum. Igitur in ejus solennitate cum Dominum pro Prædicatorum Ordine deprecarer, dignatus est mihi Dominus suam exhibere præsentiam, dilectum meum mihi in gloria manifestans. Ecce, inquit Dominus, quæ in omnibus fidelium meorum requiro rectoribus, iis servus meus fidelis & bonus pastor inter ceteros effulsit Dominicus. Nimirum in carne degens, nullum umquam subditorum sibi Fratrum amaricavit corde, aut exasperavit verbo vel opere: non enim poterat de scaturigine caritatis, quidquam amaritudinis emanare.

revelantur eximiæ virtutes,

252 Inerat ei quoque tam larga benignitas ac suavis pietas erga omnes, ut corporalem necessitatem, non solùm religiosam & frugalem, verùm etiam commodam pro tempore, sicut poterat, procuraret, ne vel adolescentior ætas inediâ tabescens, saturitatem Ægyptiam appeteret, neve senilis gravitas, jejunio confecta, deficeret. Sic autem clementer omnibus condescendens, antecessit omnes, eleganti docens exemplo laudabilem esse modestiam & abstinentiam salutarem. Misericordiam insuper & judicium superexaltans, in corrigendis delinquentium commissis intra regulares limites se continuit justè parcens hujus clementia, & piè sæviens disciplina. Hæc dilectus dixit ad me de dilecto; & vidi, & ecce dilectus meus erat vestitus multis coloribus, & varietate admirabili circumtectus: nam amictu candoris nivei, decorisque purpurei ac virentis coloris specie resplendebat: tincta namque est illa immortalitatis, qua tegitur, tunica virginalis munditiæ candore pulcherrimo, super nivem nitido, veritatisque primæ viriditate, quæ cælestes oblectat & reficit mentes, splendore radiat, rutilo permixta caritatis geminæ colore roseo, qua per compassionem jungebatur proximo, & pro Christo ponendi animam flagrabat desiderio. D

quas sanctus Prædicatorum Fundator

253 Et adjecit Dominus loqui ad me, de Sancto suo dicens: Cum aliquando rideret hic Electus meus, de suavitate spiritus mei prodiit risus ejus. Verax erat, talique risu veracis debuit os impleri. Cum autem orans funderet lacrymas, totius Ecclesiæ causam & angustias, specialiter filiorum Ordinis sui, & necessitates in thuribulo devotionis suæ cum grandi fide conspectui meo præsentabat. Consideravit diligentissimè Pastor pius pecoris sui vultum aspectu benigno, devotione sincera, discretione prudenti: perversi sensûs homines pia animadversione convertit. Docebat sapientes scientiam suam columbina simplicitate juxta Domini Salvatoris Euangelium perornare, informans simpliciores eam, quæ desuper, sum est, sapientiam pudicam & modestam quærere præ omnibus, & amare. E

in vita sua exercuerat.

254 Tentatorum pericula & turbulentas molestias compassione paterna & miseratione anxia in secreto sacri portabat pectoris, piè consolans, discretè consulens, & oratione sustentans. Suadebat juvenibus juge silentium propter assequendam prudentiam & observantiam disciplinæ. Debiles & infirmos piissimo fovebat affectu, necessitatibus eorum solicito providens cum effectu. Gaudebant igitur de ejus diutina præsentia universi, ejusque dulcissimæ conversationis desiderabilis societas tolerabilem eis reddidit omnem paupertatis inopiam, & totius laboriosæ vitæ austeram duritiem levigabat. Agamus gratias Domino Jesu Christo, & gloriemur in laude ejus, qui talem nobis hujus peregrinationis Ducem ac F principem contulit, cujus magnificentia sanctitatis probata & laudata est ore ipsius dominicæ Veritatis. Gloriemur de ipso in Domino, quia ex honore Patris nostri gloria nostra est, nosque ejus erimus gloria, si fuerimus sapientes.

ANNOTATA.

a *Ista sacri cadaveris prophetia rursus ex Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 28 *desumpta est.*

b *Revelatio, quæ huic Clerico Bononiensi facta est, etiam in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 29 *legitur.*

c *Illa energumeni liberatio in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 30 *cum prologo sic refertur:* Narravit Frater Chabertus de terra Sabaudiæ, fervens & gratiosus Prædicator, qui post mortem multis dicitur miraculis claruisse, quod cum esset scholaris Bononiæ, in crastinum sepulturæ beati patris Dominici vidit cum aliis multis quemdam dæmoniacum ad sepulcrum beati Patris adduci; qui, cum esset ingressus, clamare cœpit dæmon: Quid mihi vis, Dominice? frequenter clamans & replicans Dominice: & sic super sepulcrum tractus,

A tractus, liberatus est.

d *Utinam Theodoricus nomen & professionem hujus anonymi indicasset, ut tutiùs judicare nobis liceret, quam fidem revelatio illa mereatur!*

CAPUT XXII.

Illustre Ordinis Prædicatorum incrementum post mortem sancti Institutoris, & magnus primorum Fratrum fervor ad imitandam Fundatoris sui sanctitatem.

PARS VI. CAP. I. *Auctus est Ordo Prædicatorum*

B ANno dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo secundo, patre nostro sancto Dominico inter angelos & Sanctos translato, celebratum est Parisius tertium Capitulum generale, in quo vir vitæ venerabilis, F. Jordanus Theutonicus de Saxonia oriundus, per voluntatem Dei, dirigente spiritu Jesu, in magistrum Prædicatorum Ordinis est electus. Hic primo ejusdem Ordinis fundatori sancto Dominico, non tam administratione regiminis, quam æmulatione justitiæ & rectitudinis, successit, intentionis ac religionis, fervorisque paterni factus perfectissimus imitator: qui dilectus Deo & hominibus quæsivit bona genti suæ, & dilatavit gloriam Ordinis sui, amplificans eum in provinciis, in Conventibus, & in optimarum multitudine personarum: nam multi natalibus & dignitatibus præeminentes, plurimi possessionibus & beneficiis locupletes, plerique diversarum scientiarum magistri & doctores, aliique innumeri delicati juvenes & litterati scholares, ad sermonem ejus & mellifluum eloquium compuncti, omnia propter Christum & Euangelium relinquentes, Prædicatorum Ordinem assumpserunt. Creverunt tunc filii Dei, & quasi germinantes multiplicati sunt, & roborati nimis impleverunt terram *a*. Nempe purissimum illud tritici granum mortuum in terra latens, sed in cælo vivens, sanctus Dominicus in hanc pulcherrimam & copiosissimam segetem pullulans redundavit.

a

II. *doctis & illustribus viris,*

C 256 Erat profectò tunc tempus acceptabile diesque salutis, cum tot illustres viri de sua aliorumque salute soliciti, se ipsos alioque odoriferum sacrificium & in conspectu Domini holocaustum acceptabile obtulerunt. Erant tunc verè dies immaculatorum, quos novit Dominus, qui spiritu ferventes, Domino servientes erant in sanctitate & justitia coram ipso. Miserat namque tunc Deus ignem de excelso in ossibus eorum, & facta sunt corda ardore caritatis æstuantia vehementer. Diffundebatur autem flamma exterius lucentium operum & efficacium exemplorum, de quibus innumeris aliqua pauca sanctitatis perfectionisque opera memoramus ad ædificationem modernorum. Qui enim per gratiam à voluptatibus seculi & peccatis tunc convertebantur ad frugem vitæ melioris, de malis perpetratis compuncti, in tota tribulatione animæ suæ præterita expurgare peccata conati, cor contritum immolabant sacrificium Deo, delicta sua strictissimè purissimèque confessoribus accusantes. Rimabantur solicitè suarum secreta conscientiarum, ne quid vel modicum cor pungeret vel ejus munditiam offuscaret: delicata enim conscientia non solùm criminalibus, verum etiam minimis culpis affligitur & mordetur. EX MSS.

257 Fiebant igitur tunc discussiones mentium assiduæ, confessionesque quotidianæ; nec tantum uno diei tempore, aut semel; sed vespere & mane & meridie, quandocumque quidpiam occurreret, quod piam conscientiam perturbabat. Tunc contra omnes carnis dæmonisque tentationes armati viriliter, primos sentire motus indignum reputabant; admittere verò, vel in eis moram contrahere, utpote abominationem turpissimam respuebant. Omnium præcedentium negotiorum, commodorum, deliciarumque nulla erat eis recordatio; sed solùm peccata plangere, divinis intendere, se intra se continere, corpus suum servituti subjicere & despicere, Deo omnia committere, eique soli jugiter adhærere, solicitudo & intentio tota fuit; animadvertentesque Ordinis honestatem & Religionis assumptæ pulcritudinem, eamque sermonibus & cordibus efferentes, hoc tantùm querebantur, quod eam assumere, Deoque servire tanto tempore distulissent. *qui à terrenis rebus abstracti*

E

III *diligenter novitios erudiebant,*

258 Magna valde tunc fuit ad novitiorum informationem diligentia, grandis ad conservationem salutis, corporalisque sanitatis eorum ac studiosa custodia, ne nimietate indiscreti laboris debiles effecti, postmodum ad potiora inutiles redderentur. Sicut necesse est tepidos ac remissos ad operandum stimulis urgere, sic oportuit tunc frenum discretionis nimio devotionis calore ferventibus adhibere: & sicut plerique nunc vix excitantur impulsibus, ut à somno evigilent, sic tunc in diversis angulis requisiti ac in orationibus inventi, vix compelli poterant, ut dormirent.

ut exemplo ostenditur,

259 In observatione silentii, quod fundamentum Religionis sacræ est, stricta fuit censura, devota cura, & observatio studiosa & pura: nisi enim grandis urgeret necessitas, vel periculum immineret, disciplinam silentii infringere, inter eos nefas erat. Verbi gratiâ, cum quidam Frater Bononiæ ante altare prostratus post Completorium exoraret, diabolus eum apprehendens pede, usque ad medium protraxit ecclesiæ: quo clamante, accurrunt plus quam triginta Fratres, qui in diversis ecclesiæ angulis orantes latitabant, qui tractum intuentes, trahentem verò penitus non videntes, nitebantur, sed nequaquam eum F poterant, retinere. Valde itaque territi, ipsum aquâ respersérunt benedictâ; nec sic etiam profecerunt. Frater verò unus de senioribus illi ad retinendum adhærens, & ipse cum tracto pariter trahebatur. Multo tandem conamine ad altare sancti Nicolai perductus est. Tunc veniens venerabilis pater Reynaldus confessionem ejus audivit, & confestim eum Dominus à potestate diaboli liberavit: latuerat enim nescio quod in corde ejus malum, quod non ejecerat confitendo *b*. *b*
Mira verè & miranda virtus puræ confessionis, & imitanda nihilominus & commendanda disciplina Fratrum in observantia religionis: nam in tali tantaque vexatione non est inventus Frater, qui vel modico uno verbo legem silentii sit transgressus.

in rigida linguæ custodia,

260 Fuit igitur pax in eis, quia refrenabatur lingua loquax: nam sicut obstructo ore clibani, calor intus fovetur, sic, servato silentio, gratia Spiritus sancti in corde retinetur. Hoc cognoscentes ponebant custodiam ori suo, ut non delinquerent in lingua sua, ideoque concaluit cor eorum intra eos, & in meditatione eorum exarsit:

EX MSS. exarſit ignis ille conſumens vitia, Deus noſter. Hanc obſervantiam ſacer Dominicus inſtituit & exemplo docuit, qui detractorium vel adulatorium verbum numquam protulit aut nocivum: qui etiam in itinere conſtitutus ſilentium uſque ad horam tertiam tenuit, mandans idem à ſociis obſervari. Numquam niſi de Deo ſeu cum Deo loquens, os aperire dignum duxit.

IV. *In orationibus,* 261 Matutinum & Miſſa, omneſque horæ canonicæ certis temporibus quotidie cantabantur ſolenniter & diſtinctè, quibus magiſter Ordinis, ſanctus pater Dominicus ſemper intereſſe conſuevit, dans operam diligentem, ut pſalleretur alacriter & devotè. Adſtabant cum eo divinis laudibus viri reverendiſſimi hujus Ordinis Patriarchæ, ac generaliter omnes Fratres, quorum medius ſtetit, qui ſe promiſit congregatis in ſuo nomine affuturum. Præterea rarò vacabat obſecrantibus, raróque eccleſia ſine Fratribus videbatur; unde inveniebantur ibi frequentiùs à quolibet homine requiſiti: non enim diſcedebant, die ac
B nocte orationibus inſiſtentes. Alta pœnitentiæ ſuſpiria internoſque cordis dolores Domino immolantes, ſua aliorumque peccata expreſſis quandoque clamoribus deplorabant. Alii centenis ac ducentenis genuflexionibus per diem & noctem laborantes affligebant ſe, Majeſtatem Domini adorantes.

alii ſque pietatis 262 Expletis cum obſervatione debita & omni pietate Horis diurnis, Fratres tamquam deſiderabile quoddam Completorium exſpectabant, ſeque ad id tamquam ad feſtum aliquod ſolenne devotiùs præparantes, mutuis ſe invicem orationibus commendabant. Pulſato autem ſigno, de omnibus monaſterii locis ad eccleſiam feſtinantiùs properabant, ſalutatâque poſt Completorium per Antiphonam Reginâ cæli, ſubjiciebant ſe Fratres communiter diſciplinis. Deinde cives Sanctorum & domeſticos Dei, patronos ſuos, quorum in oratoriis altaria habebantur, ipſi ut peregrini, nec habentes hîc manentem civitatem, jam beatos in patria corde & corpore viſitantes, & eos à longè aſpicientes, devotiſſimè ſalutabant. Interim ex devota Sanctorum memoria mundabatur cogitatio, incaluit affectio, ſerenebatur conſcientia, elevebatur in Deum mens, & radiante luce gratiæ compuncta corda & commota ſunt viſcera, & erumpebant lacrymæ; nec po-
C terant ſe continere, quin ab extra ſtantibus audiretur expreſſiùs vox ploratûs & ululatûs multus, qui putabant, quod funus à circumpoſitis plangeretur. Unde plurimi compuncti ſunt, & aliqui habitum Ordinis ſuſceperunt.

ac pœnitentiæ exercitiis perſeverabant, 263 Nec tamen hac exercitatione contenti, in angulis quibuſcumque ſe monaſterii occultabant, actuſque ſuos examinatione ſtrictiſſima diſcutientes, alii virgarum verberibus, alii nodoſis corrigiis carnem ſuam acerrimè lacerabant. Ex his ardentiſſimæ devotionis exercitiis facti quaſi ignis effulgens, & quaſi thus ardens in igne; alii in oratione elevati inter cælum & terram aliquamdiu manere cernebantur, igne Spiritûs ipſos ſurſum agente; alii pœnitentiæ flammis concremati, in favilla gemebant & cinere, ponenteſque in pulvere os ſuum, nolebant oculos levare ad cælum, quouſque ardor ebulliens per lacrymas doloris incendium irritaret; alius præ deſiderio amoris quieſcere non valens, ſomnum oculis indulgere renuit, donec calefacientem ſe novam gratiam inveniſſet. Perpendat omnis devotus, quantum noctis ſpatium poſt hujuſmodi exercitia ad quieſcendum ſervis Dei potuerit ſupereſſe.

264 Surgentes ad Matutinas, Officium Virginis D
Matris reverenter, ut moris eſt, ſtando complen- *& Deiparam*
tes, ad altare ipſius devotiùs percurrebant, ne il- *devotè venerabantur.*
lud tantillum tempus orationi deeſſet. Dictis autem Matutinis & Completorio, præfatum altare Virginis triplici quandoque ordine ambiebant in gyro, ut meritò cantetur, quod circumdabant eam flores roſarum & lilia convallium: mirum gyrabant adorantes eam pœnitentes, verecundiâ roſei, & innocentes virginali pudicitia liliati. Itaque poſt Matutinas pauci ad lectionum ſtudium, pauciores recurrebant ad lectum, plerique remanebant vigiles ad orandum. Cum autem clareſceret, & ad celebrationem Miſſarum ſignum fieret, vix inveniebatur, qui non per confeſſionem ante Miſſam, ſuam conſcientiam emundaret. Tunc ad unum ſacerdotem concurrebant plurimi gratiâ miniſtrandi, eratque inter eos ſancta contentio, qui potiſſimùm ſacerdotem in tam ſacro officio adjuvaret *c.*

ANNOTATA.

a *Hæc ingens multitudo, quam B. Jordanus ad Ordinem admittebat, facilè colligitur ex Thoma Cantipratano, qui lib. 2 Apum cap. 19 § 2 de hac re ſic ſcribit:* Memor ſum loci & temporis & perſonæ, quod beatiſſimæ memoriæ Frater Jordanus, Magiſter Ordinis Prædicatorum ſecundus, prædicator ſtrenuus, juvenes uno tempore tam parvæ litteraturæ ad Ordinem recepit Pariſiis ſexaginta, ut plures eorum vix poſſent, ut audivi, cum multa repetitione ad Matutinale Officium unam legere lectionem. Super quo, ut dicitur, à Fratribus graviter ad generale Capitulum accuſatus, Spiritu ſancto repletus dixit: Sinite iſtos; ne contemnatis unum ex his puſillis. Dico vobis, quod multos & ferè omnes Prædicatores videbitis glorioſos, & per quos Dominus, ſuper multò lucidiores & litteratiores, in ſalutem operabitur animarum. Quod nos veridico ore dictum, uſque in hodiernum diem vidimus & videmus. *Etiam iſtud Ordinis incrementum ſub magiſterio B. Jordani ex Vitis Fratrum part. 3 cap. 12 confirmari poteſt.* E

b *Theodoricus hîc dicit, Fratrem illum ſic à dæmone tractum fuiſſe, quia latuerat* neſcio quod in corde ejus malum, quod non ejecerat confitendo. *Sed Gerardus de Fracheto malum iſtud diſtinctè explicat, dum in Vitis Fratrum part. 4 cap. 4 narrat, eumdem Fratrem ab hac dæmonis vexatione liberatum eſſe, quando* advenienti magiſtro Reginaldo unum mortale peccatum, quod numquam dixerat, confeſſus eſt. F

c *Hæc & ſequentia primævi fervoris elogia ex Vitis Fratrum part. 4 excerpta ſunt, ubi ſimilia variis capitibus referuntur.*

A

CAPUT XXIII.

Ordo Prædicatorum magna primorum Fratrum pietate, singulari Deiparæ cura, quibusdam revelationibus, & caritate erga proximum clarus.

POst tantos in divinis Officiis impensos labores, accessuris ad refectionem plerumque panis & cibus deerat atque potus. Verumtamen Christi benignitas sive per merita patrum mirabiliter, sive ex eleemosynis fidelium misericorditer providit, ut in se confidentibus nihil deesset. Et licet mensa conventualis per se parca & sobria satis esset, ipsam tamen quorumdam sobrietas & superaddita abstinentia perornabat: alius enim per octo dies à potu abstinens non bibebat; alius saporem cibi superfusa aqua frigida diluebat. Multi etiam ne notam singularitatis incurrerent, nunc ab uno cibo, pòst ab alio abstinebant, de oblatis sibi aliqua subtrahentes. Alius per totam Quadragesimam stetit non bibens nisi semel in die, nec loquebatur, nisi de aliquo requisitus.

v. *Austera primorum Prædicatorum abstinentia,*

B

266 In Conventu verò lecturis & servituris tam gregatim alii pro adjutorio occurrebant, quam solent fidissimi suis amicis in prælio congressuris. Nimirum tanta fuit in iis pietatis servitiis devotio, tantaque cordis hilaritas, ut non hominibus servire viderentur, sed angelis; tantamque nonnulli senserunt dulcedinem, ut præ jubilo cordis scutellas etiam deoscularentur occultè. Præterea quanta in fraternæ caritatis obsequiis promptitudo fuerit, quis enarrare valebit? In sublevandis etenim infirmorum Fratrum necessitatibus misericors valde erat omnium compassio & indefessa & efficax sermonis & operis consolatio.

fraterna caritas,

267 In susceptione advenientium de laboribus affectuosa admodùm fuit & caritativa jucunditas, quorum servitiis se Fratres passim ingerebant, & in abluendis pedibus se humiliter provolvebant. Proinde si quis in compassione infirmorum suavior, in susceptione hospitum lætior, in lotione pedum humilior, in conventualibus servitiis sedulior esse poterat, feliciorem se coram Domino reputabat. Exuebant frequenter tunicas, cappas, & scapularia, spoliantes semetipsos, & peregrinis Fratribus vel alia occasione indigentibus exhibebant. Plures quoque ex Fratribus asperitate regularis habitus non contenti, induti occultè ciliciis, carnem propriam afflixerunt, lumbosque suos super nudo cingulis ferreis accinxerunt.

magna erga peregrinos hospitalitas,

C

268 Inter hos prædictos rigores exterioris hominis & corporalis afflictionis, quod majus est, virtutum veritas in hac Religione munda & immaculata, & innocentiæ puritas eminebat. Nempe, Fratre sancto viroque magno referente, compertum est, quod infra modicum tempus centum Fratrum confessionem audierat generalem, qui mente integri pariter & corpore pudicitiam conservaverant virginalem *a*. Si unus sacerdos in confessione tot sanctorum castimoniam meruit experiri, quot & quantâ putas in toto Ordine latere sanctimoniâ? De florido nimirum Prædicatorum Ordinis horto, Virginis Matris manu plantato, hæc lilia colligit flos Filius ejus, Dominus Jesus Christus. In hunc hortum, regio cultu & manu consitum, Regina mundi supernis comitata proceribus ac virginibus ad deliciandum progrediens, exstirpat vitiorum genimina, plantans virtutum omnium germina ac inserens semina, fundens desuper gratiæ stillicidia. Hìc cum Filio Ecclesiæ sponso ejusque sodalibus, deliciis affluens, delectatur venustate florum, suavitate odorum, & satietate saporum. Flores sacros dico mores, orationes odores, consolationes spiritûs sapores.

EX MSS.

VI. *& immaculata vitæ puritas,*

a

269 Iis ex hoc horto refecta Virgo delicata refertaque deliciis, libenter ipsum perambulat & frequenter, conclusumque Dei custodiâ circumdat & protegit diligenter: non enim solùm summis excelsisque hujus horti cedris, sancto videlicet Dominico, dulcique Jordano, & Reynaldo doctissimo, ut prædictum est, dignata est suam exhibere præsentiam; verum etiam myrtum & hyssopum, rosam, lilium, & violam & nardum non respuit manifestata facie visitare. Hæc hortulana in laboribus, in tentationibus, in periculis, in extremis vitæ constitutis Fratribus visibiliter apparens, fatigationem, titubationem, angustiam & timorem abstulit; itemque in choro, in cellis, in dormitorio, in Completorio ac in itinere positis præsentiâ suâ gaudium & consolationem infundit, quæ omnia alteri tempori & operi reservantur. Unum tamen de solicita hujus horti custodia, quod quanto extranius tanto carius, enarrabo.

ob quam Deipara singulari cura hunc Ordinem fovit,

E

270 Femina quædam devota in Lombardia *b* solitariam agens vitam, audiens novum Prædicatorum Ordinem surrexisse, videre ex iis aliquos concupivit. Contigit autem, duos Fratres partes illas prædicando transire; qui divertentes ad eam, ipsam more Fratrum verbis sacris allocuti sunt. Quæ cum quæsisset, qui & de quo forent Ordine, responderunt, se de Prædicatorum Ordine novo esse. Quæ considerans eos pulchros & in habitu decenti, juvenes, despexit existimans, quod sic non possent in hoc nequam seculo subsistere illibati. Cui nocte sequenti beata Dei Virgo Mater turbata facie adstans, dixit: Ab heri me graviter offendisti. Non credis, quod valeam servos meos juvenes custodire illæsos, pro salute animarum per mundum discurrentes? Ut autem noveris, me in specialem eos custodiam suscepisse, ecce ostendo tibi, quos heri despicere præsumpsisti: & elevans pallium ostendit ei multitudinem Fratrum magnam, & eos, quos despexerat, inter illos. Tunc femina sacra compuncta, Fratres deinceps ex intimis dilexit, & hæc per ordinem enarravit.

ut ipsa ostendit asparens cuidam mulieri,

b

F

271 Sanè pallium Dei Matris Virginis insignis habitus est sacri Prædicatorum Ordinis, quem si cum religiosa caritate in vera humilitate gestamus, profectò sub alis protecti ejusdem Virginis in adjutorio Altissimi habitamus. Tanta igitur fuit ad hanc Dei Genitricem Mariam Fratrum omnium devotio, tam mira in ejus reverentia piaque in laudis ejus cultu diligentia, tam sedula ac fervens ad eam oratio, sanctique amoris affectio, tam grandis fidelisque de ipsius patrocinio confidentia atque insatiabilis in ejus contemplatione suspensio, quod hæc humanus sermo non prævalet explicare. Habebant itaque in cellulis habitaculisque suis expressas imagines Virginis cum Filio, & Crucifixi pendentis in ligno,

quæ hos iguotos beatissimæ Virginis clientes despexerat.

EX MSS. gno, quarum aſpectus memoriam dormitantem excitaret, exterioremque ſenſum contra vana lubrica ſpirituali robore ſolidaret.

VII. *Epiſcopus Portuenſis Ordinem Prædicatorum magni facit, fortuitò inventis verbis, c*

272 Accidit etiam eo tempore, cum jam Fratrum Conventus numeroſior eſſet Bononiæ, ut quidam Apoſtolicæ Sedis legatus, epiſcopus videlicet Portuenſis, Conradus nomine, vir religioſus Ordinis Ciſtercienſis, Bononiam *c* deveniſſet. Hic in Conventum Prædicatorum veniens, cum honore debito eſt ſuſceptus. Quædam autem hæſitationis de hoc Ordine mentem ejus cogitatio agitabat, videlicet quid ſibi vellet nova hujuſmodi & inuſitata Religio, & an eſſet ex hominibus, an ex Deo. Poſitâ autem ſibi cathedrâ reſidens in eccleſia Fratrum, librum aliquem petiit, & allatus eſt ei liber Miſſalis: quem facto ſigno crucis aperiens, in ſuperiori primi folii parte legit: LAUDARE, BENEDICERE, ET PRÆDICARE. Quo tamquam cælitus emiſſo reſponſo exhilaratus, omnem ambiguitatis ſcrupulum jam certus abjecit. Tunc quaſi totis viſceribus Fratres
B amplexus, ait: Ego quidem, etſi alterius profeſſionis habitum exteriùs præfero, veſtrum tamen interiùs mente gero; nec dubium vobis ſit, quin totus ſim veſter. Veſtri Ordinis ſum: vobis me tota devotione committo.

quæ præcipuum ipſorum officium exprimebant,

273 Bene revera hujus Religionis viris laudatio, benedictio, & prædicatio per divinum oraculum coaptatur, in quorum ore laus Domini ſemper reſonat, totaque die benedicunt ei, virtutem, magnitudinem ejus populis prædicantes. Etenim quatuor illa ſancta animalia myſtica Ezechielis prophetæ viſione, Johanniſque apoſtoli Apocalypſi in Prædicatorum figura deſcripta non ceſſant die ac nocte clamare SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, quia Prædicatores ſancti laudare, benedicere, ac prædicare Majeſtatis divinæ magnificentiam non diſiſtunt: gratiam enim admirandi fervoris Spiritus ſanctus cordibus eorum infuderat, ut verbum Dei annuntiare fidelibus, & Jeſum Chriſtum prædicare pio deſiderio affectarent. Qui quia ſciebant, Ordinem principaliter ob prædicationem animarumque inſtitutum ſalutem, aliqui ſimplici zelo moti, ad ſumendum cibum non accedebant læti, niſi priùs pluribus vel ſaltem uni verbum Domini prædicaſſent. Verè iſti prædicabant cum Apoſtolo, non
C ut comederent; ſed comedebant, ut prædicarent. Ponam hîc aliqua, quæ de iis ſanctis Prædicatotibus dignatus eſt Dominus revelare.

VIII. *& Chriſtus eumdem Ordinem commendat precibus pii monachi,*

274 In diebus illis fuit in Tuſcia in monaſterio ſancti Galgani Ciſtercienſis Ordinis monachus, nomine Jacobus, multæ ſimplicitatis & gratiæ & famæ, cui frequenter Dominus in orationibus ſuam præſentiam exhibebat: cui Fratres duo Prædicatorum Ordinis illuc venientes, ſe & totum Ordinem devotiſſimè commiſerunt. Poſt Matutinum igitur orans, dum cogitaret, quomodo pro Prædicatoribus exoraret, apparuit ei Dominus dicens: Frater Jacobe, accipe has orationes, & ſic pro Prædicatoribus ora *d*. Quas *d*
vir devotus intellectu capiens, publicavit, & auctoritas Apoſtolica confirmavit, & in Officio Miſſæ frequentare conceſſit: erat quippe monachus ille propter ſanctitatem ſuam acceptus, & ad curiam ſæpius vocabatur.

qui etiam vidit Deiparam cuidam Prædicatori verba ſuggerentem,

275 Hic vir ſimplex & rectus dum cujuſdam Fratris ſermonibus frequentiùs intereſſet, Domino revelante, vidit, quod beata Dei Mater virgo Maria librum apertum tenebat coram facie ejus, ex cujus lectione tota prædicationis illius ſeries decurrebat. Alterius quoque Prædicatoris, de materia improviſa loquentis, ſermonem idem D
vir electus audiens, vidit beatam Virginem dignanter adſtantem, quæ verba jactabat in os Fratris, & ſingula, quæ protulit, largitatis ſuæ munere miniſtravit. Secuta eſt ex iis Prædicatorum dictis animarum multa ſalus, nimirum Matre Verbi, virtute multa verbum euangelizantibus miniſtrante. Dilexit proinde vir iſte ſanctus Ordinem, Fratreſque ſequebatur, optans, quod omnes ſui Ordinis, aliique clerici litterati Prædicatorum Ordini juncti eſſent, ut curam ſaluti impenderent animarum *e*. *e*

cum tunc Fratres ſervidis concionibus

276 Erat autem tunc prædicatio fervida, continua, & voluntaria, annuntiabantque verbum Domini deſideranter, ardenter, & frequenter. Deus igitur, cui complacuit per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes, ſupplebat effectu gratiæ in eis defectum ſcientiæ, ut multos ad ſalutem acquirerent, & ad agendam pœnitentiam provocarent. Beati Matthæi Euangelium cum E
ſeptem Canonicis epiſtolis tantùm in prædicatione euntes deferebant. Divinus namque pater noſter Dominicus hæc deferenda, provida diſpenſatione decreverat, ut filiorum ſuorum prædicatio & euangelica veritate roboraretur, & auctoritate Apoſtolica firmaretur. Sic ſimplices filii Dei, ſcientiam principum hujus mundi, quæ deſtruitur & quæ inflat, contemnentes, per caritatem, quæ ædificat, & per ſcientiam Sanctorum, quæ ſtultiſſimos hominum facit *, ibant, & fructum faciebant, & fructus eorum manet. Arde- * *Hic videtur aliquid deeſſe.*
bat in ſe ipſa igne divini amoris mens prædicantium, ideoque verba exinde procedentia alios inflammabant.

& pio vitæ exemplo ſalutem proximi ubique quærerent,

277 Nec ſolùm ardor ſcintillabat in ſermone; imò plus flammeſcebat in actione: cum enim in generali vel provinciali Capitulis de mittendis trans mare vel ad Tartaros, aut certè ad alias barbaras gentes Fratribus mentio fieret, quot cum veniis * & lacrymis multis, devotiſſimiſque * *id eſt* genuflexioni-
ſe offerebant precibus, nullus prævalet enarrare *f*: flagrabat ſiquidem in eis glorioſus ardor ſa- bus
lutis proximi & adipiſcendi martyrii. Hunc miſſum in terram ignem ſui amoris accenderat tunc Salvator in cordibus hujus Congregationis volens, ut arderet & accenderet, & tenebrarum hujus mundi lux & illuminatio magna eſſet. Ibant igitur accincti virtutibus, flammis ſancti Spiritus ardentes: erat enim aſpectus eorum, ut carbonum ignis ardentium, & incendebant ignito vehementer Dei eloquio ad compunctionis gratiam frigidos peccatores, illuſtrantes devotos, F
mentibus puriores, ferebanturque ſurſum flammâ, ceteris humilitate altiores.

quem zelum optat auctor reſerveſcere.

278 O utinam refulgeat igneus ille, qui jam nunc (proh dolor!) eſt in nubilo, fervoris ſol, qui nos accenſos devoret, ut ignis cælitus miſſus olim conſumpſit ſanctorum patrum myſticum holocauſtum! O Domine Deus, perfunde craſſâ illâ tuæ benedictionis aquâ, de abſcondito ſacri ignis loco conceptâ, jam dudum ſiccos ac gelidos majores dignitate hujus ſtructuræ lapides, ut accenſa ex eis flamma tenebroſos irradiet, & tepidos reaccendat, ut, ſicut olim, tibi ſerviant cum fervore, tuoque ardeant in amore!

ANNOTATA.

a *Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum part. 4 cap. 1 editionis Duacenæ pag. 61 hæc paulò aliter exponit his verbis:* Quidam valdè religioſus Fra-

A Frater retulit, quod infra paucum tempus centum Fratrum confeſſionem audierat generalem, quorum invenit ſexaginta integritatem corporis & animæ conſervaſſe. *At Vitæ Fratrum in noſtro Codice* P *Ms. 7 cum expreſſione Theodorici concordant.*

b *Thomas Cantipratanus lib. 2 Apum cap. 10 num. 17 ſcribit, ſimilem apparitionem mulieri ſolitariæ ſeu recluſæ* in Saxonia *factam eſſe, ut alia occaſione in Commentario prævio § 29 diximus.*

c *Laudatus Thomas Cantipratanus lib. 1 Apum cap. 9 num. 4 eamdem rem narrans, aſſerit, illum Sedis Apoſtolicæ legatum veniſſe* Pariſios, *& ibi in novo Prædicatorum cœnobio id contigiſſe. Sed Conſtantinus num. 23 & Humbertus cap. 31 in Actis* S. Dominici *indicant, id Bononiæ eveniſſe. Bartholomæus Tridentinus ſuprà apud nos num. 11 idem breviter referens, locum non expreſſit.*

d *Hîc in Vitis Fratrum part. 1 cap. 4, unde hæc narratio excerpta eſt, adduntur ipſæ orationes, quæ ſic ſonant:* ORATIO. Corda famulo-
B rum tuorum, Domine, illumina Spiritus ſancti gratiâ, & ignitum eis eloquium dona, & qui tuum prædicant verbum, largire virtutis augmentum. Per Dominum &c. SECRETA. Famulis tuis, Domine, verbum tribue gratioſum, & munera oblata ſanctificans, corda eorum in ſalutari tuo, quæſumus, viſita. Per Dominum. POSTCOMMUNIO. Conſerva, Domine, famulos tuos Unigeniti tui Corpore & Sanguine ſuſcepto, & tuum nuntiantibus verbum largitatem tribue gratiarum. Per eumdem Dominum noſtrum &c. *Deinde confirmationis gratiâ adjunguntur ſequentia:* Iſtas autem orationes dominus Papa approbavit, & conceſſit (*in Ms. noſtro legitur* licentiavit,) ut dicerentur in Miſſa.

e *De eodem monacho Ciſtercienſi ſimilia in Vitis Fratrum part. 1 cap. 5 narrantur.*

f *Zelus ille primorum Prædicatorum confirmatur ex Vitis Fratrum, in quibus part. 4 cap. 1 hæc narrantur:* In quodam Capitulo generali Pariſiis, cum incumberet aliquos Fratres mittere ad provinciam Terræ ſanctæ, dixit Magiſter Jordanis Fratribus in ipſo Capitulo, quod ſi qui pa-
C rati eſſent bono animo illuc ire, quod hoc ſignificarent ei. Vix verbum compleverat, & ecce vix fuit aliquis in illa multitudine, quin faceret ſtatim veniam, cum fletu & lacrymis petens mitti ad illam terram, Salvatoris noſtri ſanguine conſecratam. *Ibidem alia de hoc ferventi zelo ſequuntur.*

CAPUT XXIV.

Aliquot miracula patrata per interceſſionem S. Dominici, antequam ſolenniter catalogo Sanctorum adſcriberetur.

PARS VII. CAP. I. *Inter miracula coram Romano Pontifice probata*

INterea dum ſanctus pater iſte Jordanus aliique devoti Fratres, tamquam ſtellæ radiantes, ut prædictum eſt, luce ſuæ prædicationis, & exemplo datæ converſationis, peregrinam adhuc in hujus mundi tenebris perluſtrarent eccleſiam, glorioſus ille jam fulgens in regno claritatis æternæ, ut ſol, radios caritatis igneos exſufflans, beatiſſimus Dominicus beneficiorum fulgores ſpar-

gebat, & miraculorum fulgura coruſcantia indefinenter per virtutem emittens, admirationem & amorem cordibus infudit fidelium & ſtuporem; qui ſicut in hac mortalitate poſitus, nulli unquam clauſit gremium caritatis, ita nunc fonte pietatis inebriatus, omnibus invocantibus ſe præſtat, quod deſiderant, ſuæ Majeſtatis potentiâ ſublimatus, cujus virtute ipſius meritis ſalus ægris, lumen cæcis, auditus ſurdis, loquela mutis, greſſus claudis redditur, membra quoque mortalium paralyſi diſſoluta, ariditate inutilia, contractione monſtruoſa, putredinis fluxu ſordida, febribus languida, variiſque infirmitatibus morbida, optatæ ſanitatis remediis ſolidantur: quorum nonnulla diligenti inquiſitione diſcuſſa, coram domino Gregorio Papa nono recitata, & ab ipſo approbata ſunt. EX MSS.

280 Scholaris quidam, nomine Nicolaus de Buſco, Anglicus Wingonenſis * diœceſis *a*, degens Bononiæ, a gravi renum ac genuum dolore vexatus à feſto ſancti Michaëlis uſque ad Pentecoſten, nec per ſe poterat ſurgere, nec per domum ſine baculo vel alterius ſuſtentationis adminiculo ſe movere. Denique invaleſcente morbi moleſtia, quindecim diebus de lectulo non ſurrexit. Sed & lævum femur ejus vehementi macie attenuatum emarcuit in tantum, quod omnis ab eo ſecundùm medicorum judicia ſpes curationis abſceſſit: adhibitis enim quampluribus medicinæ remediis, nihil ei proderat; ſed magis deteriùs habebat. II. *occurrit ſanatio Nicolai Angli,* * *al.* Wigamentis *a* E

281 Itaque humano deſtitutus auxilio, Chriſto domino & beato Dominico ſe devovit. Volens etiam in ſignum devotionis offerre candelam juxta modum propriæ quantitatis, cœpit filo ſtuppeo, de quo candela facienda erat, corporis ſui longitudinem & groſſitudinem menſurare. Cumque ſe menſus eſſet in longum, caput etiam & collum, ac pectus, deinde renes ac femora, tandem genu filo ambiente, ſuccinxit, invocato ad quamlibet menſurationem nomine Jeſu Chriſti & beati Dominici, continuò ſe alleviatum ſentiens, exclamavit: Ego ſum liberatus. Et exſurgens lacrymabatur præ gaudio, currenſque ſine baculo vel aliquo fulcimento venit non egens vehiculo ad eccleſiam, ubi corpus beati Dominici quieſcebat. Diſtabat autem eccleſia ab ejus hoſpitio, quantum jacere poteſt arcus. Receſſit igitur reſtitutus priſtinæ ſanitati, Chriſti gratias agens nomini, ac beati Dominici teſtimonium perhibens ſanctitati *b*. *qui à gravi morbo ſtatim per invocationem S. Dominici liberatus eſt.* F

282 Quædam puella Bononienſis, nomine Thomaſina, gravem morbum & penè incurabilem diebus quindecim in ſiniſtra patiebatur maxilla. Cumque multa putredinis ſanie ulcerata ejus facies fœdaretur, impoſſibile videbatur, quin aliqua cicatrice vel deformi macula turparetur. Tentatis igitur fruſtra variis medicinæ remediis, ad invocationem beati Dominici beneficium obtinuit ſanitatis: mane ſiquidem diei ſequentis nec veſtigium quidem morbi remanſit in facie, excepta quadam rubedine, nullam prorſus deformitatem præſtante, ſed tanti dumtaxat miraculi memoriam commendante. *b* *Alii multi*

Bononienſis quædam domina, Hilla nomine, octo annis dextri lateris à cingulo inferiùs vires prorſus amiſerat, ita quod nec pedem nec tibiam movere poterat, niſi fortè manibus, ſicut lignum. Hæc, invocato beato Dominico, accepta protinus ſanitate, caruit omni morbo, gratias agens Deo

283 Juvenis quidam de Manzelino, nomine Man- *diverſi ſexus*

ex mss. Manfredinus, à feſto ſanctæ Agathæ uſque ad feſtum Pentecoſtes omnium membrorum viribus deſtitutus, nec ambulare per ſe poterat, nec ſuper latus jacere, nec in terra, niſi alio ſe deponente, ſedere, nec ſe, niſi alio trahente, levare. Tibias quoque proprias fruſtra, & quaſi alienas portabat. Is, cum adhibita ſibi medicamina expertus eſſet inania & nociva, invocavit beatum Dominicum, & perfectæ ſanitatis continuò aſſecutus eſt donum.

c Ghiſlina *c* quædam mulier apud Manſolinum commorans, ab introitu Quadrageſimæ uſque ad tranſlationem beati Dominici, gravi totius corporis infirmitate detenta, brachii ſiniſtri uſum pariter & ſenſum amiſerat, quod ita erat emortuum & penitus arefactum, quod nec vulnus in eo cauſâ minutionis illatum ſentire poterat, & nec ex ipſo vulnere ſanguinem emittebat: eratque ipſum brachium dextro gracilius, quia ipſum nimis extenuaverat longus morbus. Quæ ut
B beato Dominico ſe devovit, ſtatim perfectæ curationis beneficium reportavit.

Alia quoque manens apud Manſolinum mulier, nomine Menatheta, labii jam per anni ſpatium privata erat officio, ut nec loqui poſſet, nec ſine magna difficultate ſumeret alimenta, eo quod enormiter labium illud intumuerat, & quaſi emortuum dependebat. Invocabat opem beati Dominici, & dudum amiſſæ reddita eſt continuò ſanitati. Nec mirum, ſi labia ſanat corporis, cujus labiis ſæpe curatæ ſunt peſtes mentis.

& variæ ætatis 284 Quidam Cambrius nomine de Bacicoribus apud Pragatuli, dum purgaret aream, ingreſſam in guttur atque inhærentem rejicere non valebat ariſtam. Octo denique diebus gravi gutturis dolore gravatus, per dies quatuor increſcente gravamine, nec cibum ſumpſit, nec ſermonem emiſit. Cumque ſibi medicinæ remedio ſubveniri non poſſet, ad invocationem beati Dominici ſtatim redditus eſt ſanitati.

Quædam mulier, nomine Johanna, quinque annis habens ſcrofulas & glandulas ſub aſcella, veſicas etiam circa mamillas in dextro latere, fœtida valde ſanie defluente, gravi admodum
C affligebatur dolore, ita ut nec etiam ſuper dextrum latus poſſet jacere. Hanc quoque ad invocationem ſancti Dominici, Jeſu Chriſti pietas continuò liberavit.

Quædam mulier, Johanna nomine, ultramontana uſum digiti viginti annis amiſſum (incurabiliter ſiquidem arefactus fuerat & contractus) ſancti Dominici devota invocatione ſtatim recepit.

Rafanelus quidam nomine ruptus in inguine, deſcendentibus quoque in virilia inteſtinis, vehementer afflictus, invocato beato Dominico, fuit continuò liberatus.

gravibus morbis 285 Ante tranſlationem corporis beati Dominici quidam puer *, nomine Petriolus, ruptu-
** al.* vir ram paſſus in inguine, annis duobus defluentia
** al.* ocreas in ocream * *d* inteſtina geſtabat; cumque nullâ
d poſſet medicorum operâ curari, matre ejus invocante beatum Dominicum, præter ſpem, diu deſperatam recuperavit ſalutem.

Adjiciendum ad hæc laudibus Viri ſancti ad conterendas molas obloquentis iniqui, quod mulier quædam, nomine Geyla, apud Imolam gravi dentium urgebatur dolore. Itaque vehementiſſimi cruciatûs aculeis agitata, nec quieſcere poterat, nec ſomnum oculis capiebat; ſed velut furioſa continuis clamoribus ululabat. Facto autem ad beatum Dominicum voto, incolumitatem obtinuit in momento.

286 Sed & juvenis quidam, nomine Geminianus, per quatuor annos & amplius gravi languore detentus, ita ut capillis elapſis capite, & ſanie defluente, graviſſimæ paſſionis præferret indicia, beati Dominici meritis potitus eſt beneficio ſoſpitatis: cum enim juvari non poſſet à medicis, invocato beato Dominico à longe, breviter curatus eſt à morbo. D

vel inſanabilibus malis afflicti, 111.

Alius quoque, nomine Marſilius, de ſua vita deſperans, febri continua, & gravi pectoris dolore vexatus, & quaſi jam in extrema vitæ ſuæ regula conſtitutus, beato ſe commendans Dominico, ſtatim convaluit, admirantibus cunctis pro ſubitatione inſperatæ ſalutis.

implorata S. Dominici ope, 287 Scholaris quidam, nomine Guillelmus, de caſtro Vari * diœceſis Tholoſanæ, ſtudens Bononiæ, duplici tertiana graviter cruciatus, cum jam incurreret deſperationem de recuperando remedio ſanitatis, is ad eccleſiam ſancti Nicolai veniens, ſuper lapidem ſuperpoſitum ſepulcro beati Dominici jacuit, perceptaque continuò ſanitate, ſurrexit. E

** al.* Vauri

Quædam mulier, nomine Bona-filia, naſi & ſuperioris labii tumore non mediocriter gravabatur: obortus ſiquidem morbus, qui ficus *a* dicitur, ſic labium illius & naſum inflaverat, quemadmodum ovi gallinæ ori ejus groſſities imminebat, ac fœtorem horribilem exhalabat. Hoc malum igitur perpeſſa biennio, nec umquam proficiens medicorum auxilio, beatum Dominicum precibus adiit, & diu deſideratam ſalutem protinus impetravit. *c*

Puer quidam, Johannes nomine, graviſſima per tres dies diſcubuit infirmitate; cumque evidenter apparerent mortis indicia, omnes etiam medicinæ artis periti de ejus deſperarent vita, mater ejus beatum Dominicum petiit, & ab ipſius mortis januis revocatum, incolumem mox recepit.

vel voto quodam emiſſo, 288 Mulier quædam, nomine Corthesina, gravi per annum & dimidium & amplius infirmitate confracta, cum ferè membrorum eſſet officio deſtituta, & inutilis prorſus effecta, ita ut non poſſet quidpiam operis exercere, invocatione autem facta ad beatum Dominicum, liberata continuò vires corporis recuperavit & uſum. F

Quidam puer, nomine Henricus, per octo dies & amplius graviſſima ægrotatione decumbens, nec loqui jam poterat, nec cibum aut potum ſumere prævalebat, totumque corpus ejus lethali jam frigore penè congelatum, vicinæ mortis evidens præferebat indicium. Cunctis igitur de ſalute ejus deſperantibus, invocatus beatus Dominicus, & ſubitò rediit ſalus.

Alius quoque puer, nomine Petrinus, per quindecim dies & amplius graviſſimæ infirmitatis moleſtiis occupatus, miſerabiliter intuentium moleſtabat aſpectus: ab umbilico ſiquidem inferiùs gravi tumore inflatus, ſuique impotens erat effectus, ut nec ire poſſet aut ſtare, vel aliquatenus ſe juvare. Nec erat quiſquam, qui eum cerneret, qui non ipſum, quaſi unum ex mortuis reputaret. Facto autem voto ad beatum Dominicum, contra ſpem omnium adeptus eſt celerem ſanitatis effectum.

per interceſſionem ejuſdem Sancti 289 Nec ſilenda eſt pueri Rudolfi mira curatio ad ejus gloriam, qui ex ore infantium perficere novit laudem, ut deſtruat inimicum ſuæ perfidiæ defenſorem: languens ſiquidem per tres ſeptimanas & amplius dictus puer, ad portas mortis evidenter & ſecundùm rationem inferioris naturæ irrevocabiliter appropinquabat. Dehique diebus

A bus octo nec cibum sumere poterat, nec mamillam sugebat; eratque illud corpusculum summa confectum macie, naturalique calore adeo destitutum, ut nemo esset, qui ipsum ad vitam præsentem confideret rediturum. Facto autem pro ejus salute à parentibus voto ad beatum Dominicum, invenerunt eum protinus liberatum.

Illud quoque nulla oblivione delendum est, quod Andulfus nomine de Mazanello, in se ipso expertus est, patratum miraculum: periculosa namque admodum apostematis per mensem & amplius gravatus inflatione, ab omnibus videntibus judicabatur mali illius gravâmine moriturus: erat enim apostema illud perturgidum parte interiori dextri lateris sub ascella, nec videbatur ei posse ulla succurrere medicina. At ubi facto voto invocatus est beatus Dominicus, sanitatis effectrix statim affuit Dei virtus: nam protinus ulcus detumuit, & is, de cujus vita desperabatur, homo sanus evasit.

IV. *derepentè & mirabiliter*

290 Scribantur & hæc in generatione altera, ut populus, qui creabitur, laudet Dominum in Dominico servo suo, & nihilominus Dominicum laudibus attollat in Domino, qui aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas. Duo itaque pueri, cujusdam Alberti de Casmato filii, muti à nativitate permanserunt; ætatis quidem alter supra quintum & dimidium; alter verò supra tertium & dimidium agens annum. Facto autem voto, pater eorum invocavit beatum Dominicum, & statim utrique datum est divinitus expeditæ locutionis officium, & vetus absolvit silentium novum verbum.

B * *al.* Casinato

Huc accedit & Bertæ puellæ diu quidem perdita, sed mira celeritate restituta loquela: hujus enim lingua, trans guttur bovis cornupetæ percussione discussa, muti oris inutiliter occupabat claustra, coactoque pressa silentio, nulla formare poterat prorsus verba. Invocato autem beato Dominico, fecit votum, & integritatem linguæ recuperavit & usum.

optatam sanitatem recuperarunt.

291 Nec sanè prætermittendum est sanctitatis abundans quidem & evidens argumentum, quod beati Dominici meritis non tantummodo salus ægris, gressus claudis, loquela mutis, sed etiam lumen cæcis redditur, & surdis auditus:

C nam quædam mulier, Druda nomine, oculorum privata lumine, per tres annos & amplius subtracti sustinuit damna visus, nec ullius potuit medicaminis exhibitione juvari. Invocato autem beato Dominico, votum fecit, & statim lumen oculorum recepit.

Quædam autem puella, Gilborga nomine, surditatem incurrerat, ita quod per mensem & amplius nihil prorsus intelligere poterat vel audire. Clamans igitur ejus mater ad beatum Dominicum, exaudiri meruit, & auditum filiæ impetravit.

Similiter quædam mulier, nomine Riochaldina de Serra, diœcesis Imolensis per annum & amplius tantæ surditatis sustinebat incommoda, ut nihil auditu perciperet, nisi quis super eam auribus ejus fortiter inclamaret. Invocatus igitur ab ea beatus Dominicus, & clamosis precibus aures præbuit, & auditum surdis auribus restauravit *f*.

ANNOTATA.

a *Arbitror legendum esse* Wigornienſis, *ab urbe vernaculè appellata* Worcester, *quæ est civitas episcopalis in Anglia: nam Nicolaus iste erat An-*

glus, ut suprà observavimus. EX MSS.

b *Duos oculatos hujus miraculi testes suprà in Annotatis assignavimus.*

c *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicatorum à pag.* 58 *ex Ms. codice hæc eadem miracula alio ordine referens, mulierem illam* Gillinam *appellat. Sed non est operæ pretium frequentes similium nominum discrepantias observare, cum veram illorum expressionem certo argumento probare non possimus. Quare deinceps istas levioris momenti variationes non annotabimus.*

d *Echardus loco proximè citato in notis per* ocream *intelligit* scrotum, *& propterea ibidem in textu hanc vocem pro illa substituit.*

e *Quid hoc loco sit* ficus, *superiùs ad lucubrationem B. Jordani in Annotatis post caput* 5, *littera* f *explicuimus.*

f *Pleraque hæc beneficia vel miracula ex B. Jordano, aut saltem ex auctore synchrono superiùs dedimus, ut ibidem ex notis præsentis temporis eruimus.*

CAPUT XXV.

Translatio sacri cadaveris ad honorificentiorem locum & in ea translatione fragrantissimus odor ab omnibus adstantibus perceptus.

V. *Frater Stephanus, qui miro modo ad Ordinem vocatus fuerat,*

CRescentibus itaque per totam Italiam per merita sancti confessoris Dominici tam evidentibus miraculis, fidelium dignum duxit devotio, corpus ejus, humili priùs solo repositum, ad altiorem locum debito cum honore reverenter transferre: indignum quippe erat, ut ejus ossa humanis subjecta pedibus humus obtegeret, cujus anima æthereis jam sublimata sedibus in cælis regnabat. Erat tunc Prior Provincialis Lombardiæ F. Stephanus, vir strenuus & probatus, quem beatus Dominicus studentem Bononiæ habuerat in confessione specialem filium F ac dilectum. Huic quodam sero cœnanti cum sociis misit sanctus Pater duos Fratres dicentes: Frater Dominicus mandat vobis, ut statim veniatis ad ipsum. Cui respondit: Cum cœnavero, ego veniam ad eum. Imò, inquiunt illi, statim veniatis. Et surgens, relictis omnibus, venit ad eum. Invenit autem eum cum multis Fratribus, & ait sanctus Pater: Instruite eum, quomodo petat veniam; & factâ veniâ, tradidit sese in manus ejus, induitque eum habitu FF. Prædicatorum dicens: Ego volo tibi dare arma, cum quibus toto tempore vitæ tuæ debeas pugnare contra diabolum, hostem tuum *a*. A Domino factum *a* est istud, eratque mirabile in oculis hujus: nihil enim super eo secum pertractaverat Pater sanctus.

corpus Sancti ad honorationem locum transferre stanis,

293 Extractus itaque per Patrem sanctum de hoc nequam seculo, junctus bonorum consortio, rependit nunc vicem Patri fidelis filius, laborans & satagens, ut transferatur à mortalitatis opprobrio, adscribaturque Sanctorum catalogo. Ordinatione ipsius etenim dies & modus transferendi sacrosanctum corpus Confessoris sanctissimi constitutus est, & devotione celeberrima frequentatus: ad Capitulum namque generale,

EX MSS. quod tunc occurrerat celebrandum, Fratrum copiosa confluxerat multitudo, inter quos F. Nicolaus de Juvenacio, virtute & opinione præclarus, dum intentus cogitaret, an Dominus Sanctum suum dignaretur in hac translatione aliquibus miraculis exaltare, adstans quidam in visione dixit ei: Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.

VI. *& coram plurimis testibus, tum domesticis, tum exteris,*

294 Præfatus autem Prior provinciæ Lombardiæ Stephanus, ceterique Fratres Bononienſis Conventus considerantes locum sepulcri humilem & depressum, ubi pluviales aquæ confluxerant, simulque verentes conditionem humanæ miseriæ, si corruptio quælibet exhalaret, translationem occultè facere disponebant, sed nullatenus potuerunt: noluit enim Omnipotens suam Sanctique sui gloriam occultari; sed ex mandato Potestatis multi honorati cives Bononienses, antequam aperiretur sepulcrum, pluribus diebus custodiebant illud, timentes, ne surriperetur eis, & perderent inpretiabilem hunc thesaurum.

B *aperit sepulcrum firmissimè clausum,*

295 Statutâ igitur horâ, qui ad hoc opus sacratissimum exsequendum & intuendum digni & idonei reputati sunt, convenerunt; videlicet Dominus archiepiscopus Ravennas, aliique plures episcopi, nec non Magister Ordinis dulcis pater Jordanus cum diffinitoribus Capituli, Potestas quoque cum multis Bononiensibus, aliarumque civitatum non paucis civibus honoratis, cum Fratribus, & clericis, & laicis affuerunt, ambientesque sepulcrum almi Confessoris circumsteterunt: in quorum omnium præsentia F. Stephanus Prior provincialis, Fraterque Rudolfus cum aliis Fratribus accedentes, ut aperirent sepulcrum, invenerunt terram durissimam, cæmentumque fortissimum, utpote jam per annos tredecim solidata. Foderunt tamen cum piconibus & ferreis instrumentis; & malleis ferreis confregit F. Rudolfus murum sepulcri, quem fieri jusserat valde fortem. Vix tamen cum difficultate magna elevaverunt cum palis ferreis lapidem superpositum monumento.

VII. *ex quo prodiit suavissima odoris fragrantia,*

296 Elevato igitur taliter lapide, egressus est odor suavis & delectabilis, ut non tam sepulcrum, quàm cella sentiretur aromatum patuisse; eratque tam magnus & ingens, quod omnium, qui aderant, sensus totamque ecclesiam adimplevit, incognitus dissimilisque omni rei naturali, & aromata superans universa. Tunc archiepiscopus cum episcopis & omnes, qui aderant, stupore & gaudio repleti, ad terram se cum devotione & lacrymis prostraverunt, laudantes Dominum, qui glorificavit tam magnificè Sanctum suum. Revoluto verò penitus superiori saxo grandi, invenerunt capsam ligneam, clausam studiosè clavis ferreis & firmatam, in qua exanime corpus jacuerat sacrosanctum: quæ dum manifestata est, ampliatus & odor dulcis ac bonus, & inclinantes se circumstantes, osculati sunt capsam, eratque fluminis & lacrymarum impetus, Dei lætificans civitatem. Erutis deinde clavis ferreis, quibus firmata fuerat arca, inæstimabilis odor de sacrosanctis ossibus exspiravit. Tunc Magister Jordanus aliique Fratres cum multa devotione & reverentia de veteri capsa tollentes ossa sacra, in nova, quam paraverant, posuerunt, clausamque & firmatam clavi, quam tenebat Potestas Bononiensis, & tenet idem Magister, & Provincialis Stephanus, coram omnibus usque ad sepulcrum marmoreum transtulerunt.

VIII. 297 Mane facto, præsentibus archiepiscopo aliisque episcopis cum Fratribus & multis, aperta denuo & reserata fuit arca, pristinum odorem effundens, per manusque episcoporum deposita est capsa cum ossibus sacris in novo sepulcro, seris & clavibus obfirmato. Deinde quidem in octava die pòst, Potestas Bononiensis cum multis honoratis civibus ad instantiam eorum, qui translationi non interfuerant, sepulcrum iterum aperuit, ut à devotis filiis sacrosanctæ reliquiæ viderentur. Tunc dulcis Magister Ordinis Jordanus piissimi prædecessoris sui sancti Dominici caput purissimis manibus tenens, filiis obtulit osculandum. Erant trecenti & ultrà Fratres, qui ad hoc sanctitatis osculum accedentes, eum, de quo dictum est, inenarrabilem suavitatis odorem sensibiliter perceperunt. Remansit autem sacer odor ille postmodum multo tempore in priori sepulcro, & in rebus in eo positis, in vestimentis quoque & manibus eorum, qui sanctas reliquias contigerant, & usque hodie in ossibus mirabiliter perseverat. Facta est autem hæc translatio anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo tertio, Indictione sexta, Pontificatûs domini Gregorii noni anno sexto, Friderici Romanorum imperatoris undecimo anno, à confirmatione Ordinis anno decimo septimo; à transitu verò ipsius beati Dominici anno decimo tertio *b*. Per omnia benedictus Deus. Amen. D *quam omnes præsentes sentiunt,* E *b*

IX. *cujus odoris occasione auctor digreditur*

298 Delectat immorari aliquantulum recapitulando & memorare contemplando corpus illud immaculatum & multiformem gratiam sanitatum, quæ hæc florigera Patris nostri & odorifera salutiferaque translatio repræsentat. Revera etenim corpus ejus virgineum, quod illibata integritate mansérat incorruptum, unde tam mirifica manabat odoris fragrantia, sancti Spiritus organum, salutarisque unguenti exstiterat alabastrum, virtutum cella, charismatum apotheca; quod dum in hoc mundo vitalis vegetaret spiritus, conversatione gratissima floruit, suavi fama fragrans redoluit, prædicationis verbo fronduit, pretiosa morte aruit, translatione refloruit, odore mirifico sensus exteriores implens, corda lætificans, atque languentia membra sanans: eratque odor iste tam magnus tamque mirabilis, ut inusitatâ fragrantiâ cuncta superaret aromata, nec alicujus rei naturalis odori similis videretur: non enim de terra vel terrenis aromatibus processit odor iste, nec naturaliter, sed supernaturaliter ac divinitus de mortui hominis ossibus & pulvere fluebat redolentia tam suavis. F

ad laudandas sancti Patris sui virtutes,

299 O gloriosum sepulcrum, in quo tam pretiosus thesaurus immaculati corporis latuit, in quo tam sanctus Pater à suis laboribus requievit, de quo spirat tam dulcis odoris jucunditas, & tam mira emanat & varia ægrotis sanitas! Ingressus est enim in abundantia sepulcrum, ideoque redundant & effluunt fidelibus de ipso deliciæ gratiarum: nam non solum virginei corporis pulverem ossaque sacrosancta cum capsa delicioſus ille ac divinus odor perfuderat, verùm etiam circumquaque in re congesta sic hæsit, ut ad longinquas regiones delata odorem sacrum multo tempore retineret. Fratrum quoque manibus, aliquid de sacrosanctis reliquiis contingentibus, illa fragrantia sic adhæsit, ut quantumcumque lotæ vel confricatæ redolentiam suavissimam reservarent. Qua in re pensandum; quam immensis in cælo deliciis perfruatur spiritus, cujus tanta suavitate redolet adhuc in pulvere jacens corpus. Nempe ædificaverat, dum adhuc viveret, in templo corporis sui altare aureum Domino, super

A per quo thymiamata ſanctorum deſideriorum & thura ſuavium orationum jugiter incendebat ; quorum odor dulciſſimus in conſpectu majeſtatis aſcendens , ſupercæleſtes cives odoramentis mirificis reſpergebat. Odoratus igitur Dominus ſuavitatem odoris, benedictionem inæſtimabilis hujus fragrantiæ ſuperfudit oſſibus fideliſſimi Prædicatoris & ſanctiſſimi Confeſſoris. Et ecce factus eſt odor bonus in omni loco dominationis ejus , currruntque in odore unguentorum ſalutarium iſtorum omnes fideles , alii ſpiritûs , alii corporis ſanitatum beneficia capientes.

& narrandum miraculum , quod in vita ejus contigit ,

300 Redit nunc ad mentem odoriferæ ſanctitatis glorioſi Patris hujus inſigne miraculum , quod per manum ejus adhuc in carne poſiti dignatus eſt Dominus operari. Auditurus namque ſermonem & Miſſam ad Fratres Bononiæ ſcholaris quidam , carnalis concupiſcentiæ lubrico ſordens , acceſſit in feſto ſolenni , qui , dum ſancto Dominico celebrante Miſſam , oblaturus accederet , tantam in deoſculatione manus ejus ſacræ , ſuaviſſimi odoris percepit fragrantiam , quantam B in vita ſua non ſenſerat umquam. Mira ſatis res de odore percepto ; ſed admiranda magis de lubrico carnis in homine reſtricto : ſicut enim faſſus eſt , tantam in ipſo carnis temperantiam illa divini odoris fragrantia operata eſt , ut poſtmodum facilis ei eſſet continentia , quæ priùs impoſſibilis videbatur *c*. Si de clauſo adhuc tam efficax tamque ſalubris erupit odoris ſuavitas , quid mirum , quod de fracto & aperto ore tot ſpiritualium unguentorum alabaſtro nunc emanans effluit cum odoris jucunditate infirmitatum curatio? Multi namque de populo in hujus effuſi unguenti odore concurrentes , ſanitatum beneficia perceperunt. Verè celebris omnino tumba , quæ tanto tempore ſacroſancti corporis fovit membra, de quibus tam dulcis exuberat fragrantia ; unde inardeſcunt corda , languida reparantur corpora, & dilatantur præconia Chriſti.

c

ſimulque enumerat eos , qui interfuerunt huic tranſlationi ,
** al.* Sabinenſis
** al.* Tornatenſis

301 Ad hanc itaque ſacroſanctorum oſſium beatiſſimi patris noſtri Deo dilecti Dominici tranſlationem convenerant cum tota devotionis reverentia magnus pater , dominus ſcilicet archiepiſcopus Ravennas ; necnon & venerabiles viri Salunnenſis * , Bononienſis , Brixienſis , Cornatenſis * epiſcopi. Aderat etiam dulciſſimus & feliciſſimus ejuſdem patris ſancti Dominici ſucceſſor digniſſimus F. Jordanus Magiſter Ordinis cum C diffinitoribus Capituli , & Fratrum multitudine devota ; adſtabat etiam Poteſtas Bononienſis cum ſuis militibus reverenter. Hi omnes cæleſtis doni benedictione perfuſi , dum inæſtimabilis ille virginei corporis effoderetur theſaurus , gaviſi ſunt vehementer , invenientes ſepulcrum tanta munditia præditum , tamque ſuavi fragrantia reſperſum , necnon ſupernæ virtutis magnificentia refertum. Lacrymabantur tunc Fratres , omneſque Deo devoti præ exultatione cordis & gaudio ſpiritûs. Jubilabat clerus & conclamabat populus in voce exultationis , reſonabatque in ore omnium gratiarum actio & vox laudis. Stupebant autem omnes & mirabantur ; quod de ſepulcro gratia Spiritûs ſancti in odore dulciſſimo effuſa eſt , factuſque tumulus defuncti paradiſus deliciarum , pigmentorum areola , & aromatum apotheca. Nempe facta eſt memorabilis hæc tranſlatio in diebus Pentecoſtes , quando Spiritûs ſancti gratia ſuper Apoſtolos effuſa eſt , feriâ videlicet tertiâ , ut ſicut tunc per ignem inflammavit ad amorem , ita nunc invitaret ad gratiam per odorem.

EX MSS. *quam magnus prædicationum fructus ſubſecutus eſt.*

302 Collocatis itaque in loco honorabili ſacroſanctis reliquiis , ſinguli redierunt in ſua , Jeſum Chriſtum in ſervo ſuo ſancto Dominico collaudantes. Tanta tunc temporis prædicationis gratia totque mirabilium operum efficacia non ſolùm in Italiâ , verum etiam in aliis provinciis, per Fratres Ordinis , meritis ſancti Patris hujus effulſit , quod totus mundus ſtupuit , ac in amorem & laudem Salvatoris exaſſit : nam F. Johannes Vincentius *d* , vir utique devotus , ubique Dei prædicator egregius , prædicti Ordinis filius, cœpit tunc circa Bononiam glorioſis coruſcare miraculis , adeo ut virtute fidei per gratiam mediantem decem mortuos ſuſcitaret : aliaque ducenta miracula admiranda per eum dignatus eſt Dominus potenter & miſericorditer operari : poſtquam enim idem F. Johannes revelationem de patre ſancto Dominico divinitus ſibi factam cœpit prædicare, vitamque & converſationis ipſius ſanctitatem populo nuntiare , & poſtquam F. Stephanus Prior provincialis de tranſlatione ſacroſancti corporis ejus cœpit tractare , extunc manifeſtè tam in Fratribus hæc prædicantibus , quam in auditoribus amplior gratia benedictionis refulſit : in civitatibus etenim Lombardiæ maxima hæreticorum multitudo reſipiſcere nolentium, igne cremata eſt, & plus quam centum millia hominum , qui neſciebant , utrum Eccleſiæ Romanæ , an hæreticis, adhærere deberent , ad Catholicam fidem per Prædicatores converſi ſunt ; nunc perſequuntur hæreticos , & abominantur , quos primitus defendebant. Civitates etiam Lombardiæ & Marchiæ ferè omnes facta ſua & ſtatuta in manibus Fratrum tradunt , eorum conſiliis & judicio ordinanda. De bellis quoque exſtirpandis & diſcordiis componendis , de uſuris & malè quæſitis reddendis Fratrum ſententiæ ſe ſubmittunt *e*. Hæc admiranda , quæ in cordibus fidelium eſt, gratia , ſtupendaque Dei , quæ per orbem coruſcabant , mirabilia ad audientiam Apoſtolicam pervenerunt.

d

E

ANNOTATA.

a *Hunc mirum Ordinis ingreſſum ipſe F. Stephanus infrà in Proceſſu Bononienſi num.* 46 *de ſe narrabit.*

F

b *Hæc & alia , quæ in illa tranſlatione contigerunt , partim* § 46 *Commentarii prævii retulimus , partim infrà in Proceſſu Bononienſi ex oculatis teſtibus audiemus.*

c *Iſtud continentiæ donum , mirabiliter ſcholari Bononienſi collatum , in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 26 *narratur.*

d *Is eſt B. Joannes Vicentinus , cujus Acta in Opere noſtro ad diem ſecundam Julii , tomo* 1 *iſtius menſis à pag.* 465 *illuſtravimus.*

e *De his geſtis ipſe F. Stephanus infrà in Proceſſu Bononienſi num.* 51 *juratum teſtimonium reddet.*

EX MSS.

CAPUT XXVI.

Compendium juridicæ relationis novem teſtium juratorum de virtutibus Sancti, quas viderant, & aliquot miracula, quæ circa tempus hujus examinis contigerunt.

Ex Ordine Prædicatorum novem Fratres,

B

EOdem igitur anno, quo ſancti patris Dominici corpus tranſlatum eſt, ſummus Pontifex dominus Gregorius nonus honorabiles viros magiſtrum Tancredum, Bononienſem archidiaconum, & Priorem ſanctæ Mariæ de Reno, Fratrem quoque Palmerium eccleſiæ de Campagnola Bononienſis & Reginæ diœceſium, inquiſitores auctoritate Apoſtolica delegavit, ut de vita, converſatione, tranſitu miraculiſque prædicti Confeſſoris perquirerent diligenter. Frater verò Philippus Vercellenſis Ordinis Prædicatorum à Fratre Ventura Priore & Conventu Bononienſi ejuſdem Ordinis, hujus rei procurator legitimè inſtitutus, Fratres de diverſis Conventibus collectos, qui ſupererant, ejuſdemque ſancti Dominici familiari conſortio & amicitia decorari meruerunt, pro teſtimonio introduxit; qui utique illæſæ dignitatis, omnique exceptione majores, utpote viri ſacerdotes, Religioſi & ſancti, coram præfatis inquiſitoribus ſe de iis, quæ viderunt & audierunt, quibus interfuerunt, reddituros veritatis teſtimonium jurarunt ſub anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio, Indictione ſexta; quorum teſtimonia Olderandus quondam Theobaldi, auctoritate imperiali notarius, in præſentia memoratorum inquiſitorum recepit, eorumque mandato in publicam formam redegit & ſubſcripſit.

qui cum S. Dominico familiariter converſati fuerant,

C

304 Hi præclariſſimi viri & teſtes fide digniſſimi coram prædictis dominis paternæ ſanctitati teſtimonium perhibentes, ſingulis diebus quaſi ſingulas edidere legendas, de quibus ex magna parte præſens opuſculum eſt confectum: non enim poterat laus & præconium tantæ ſanctitatis verbis pauciſſimis explicari. De quorum prolixis de tam prolixa ſanctitate prolatis teſtificationibus verba quædam pauciſſima breviter hîc repetendo ponuntur, de latè patentibus & virentibus pratis quidam pro delectamento floſculi decerpuntur, ut per hæc ſuccincta verba & abbreviata humilis viri F. Dominici eximia ſanctitas, reique proceſſûs veneranda auctoritas, necnon teſtium religioſa dignitas, omnium fidelium maximéque filiorum memoriis arctiùs imprimatur.

videlicet F. Ventura & F. Wilhelmus

305 Anno igitur Domini MCCXXXIII, Indictione ſexta, die ſexta intrante, Auguſto, F. Ventura Prior Bononienſis, vir timoratus & devotus teſtimonium perhibuit dicens: " Magnæ au-„ ctoritatis exſtitit ſanctus Dominicus, pater no-„ ſter, ſuper confirmatum à Sede Apoſtolica Præ-„ dicatorum Ordinem, habens ejuſdem Sedis „ plenariam poteſtatem, qua fretus Ordinem „ quem inſtituit, omni carnali commoditate de-„ ſtituit, cunctiſque terrenis poſſeſſionibus ha-„ bitis & habendis carere conſtituit. Immacula-„ tam & rigidam valde ducens vitam, virgo ob-„ iit, de cujus tumulo in tranſlatione corporis „ ejus, odor ſuaviſſimus prodiit, qui antè & pòſt D „ multo tempore perduravit „. Ipſo die F. Wilhelmus, vir prudens & conſtans teſtificatus eſt dicens: " Religioſus valde fuit Pater ſanctus, „ ſanus & infirmus jejunia eccleſiaſtica & regu-„ laria ſervans, vigiliis & orationibus inſtans, „ ſilentium ſecundùm Ordinem ſemper tenens, „ virgo permanſit. In apertione ſepulcri ejus o-„ dorem delectabilem & admirabilem ego ſenſi „.

F. Amizo & F. Bonviſus,

306 Die octava intrante, Auguſto, F. Amizo, vir pius & modeſtus Prior Paduanus ſic ait: " „ Magiſter Dominicus fuit homo humilis, man-„ ſuetus, patiens & benignus, quietus, pacifi-„ cus, ſobrius, modeſtus, & in omnibus acti-„ bus & verbis ſuis valde maturus, pius conſo-„ lator omnium, maximè Fratrum; regularis „ obſervantiæ cultor præcipuus, ſummus pau-„ pertatis amator in victu & veſtitu ac ædificiis; „ de cujus oſſibus odorem dulcem percepi „. Die nona intrante, Auguſto, Kaneviſus * vir bonus * *lege* Bon-& devotus dixit: " Audivi Virum Dei frequen- viſus „ ter noctibus in eccleſia cum clamore valido & E „ lacrymis orantem, gemituque maximo Domi-„ num deprecantem. Religioſos & Religiones o-„ mnes diligebat. De terra vadens ad terram, „ nudis pedibus incedebat. In pſalmodia frequen-„ ter, & in officio Miſſæ ſemper in tanta abun-„ dantia per faciem ejus lacrymæ decurrebant; „ quod vix gutta aliam exſpectabat. Odorem mi-„ rificum ex oſſibus ejus ſenſi „.

F. Joannes, & F. Rudolfus,

307 Die decimo intrante, Auguſto, F. Johannes Hiſpanus, unus de primis vir expertus teſtificans ait: " Pater noſter, contemptor mundi, e-„ lectus in epiſcopum renuit, Prædicatorum Or-„ dinem inſtituit, quia ſalutem animarum arden-„ tiſſimè concupivit. Sæpe & frequenter prædi-„ cabat, Fratreſque ad prædicandum modis, „ quibus poterat, inducebat, rogans & exhor-„ tans, ut de ſalute animarum eſſent ſoliciti. Per-„ ſuadebat verbis & litteris Fratribus, ut in utro-„ que Teſtamento divino ſuum ſtudium firmiter „ collocarent. Rarò loquebatur, niſi de Deo. „ Abſtinens, cum lacrymis ſemper orans, vir-„ go permanſit, pro fide mori cupiens „. Die tertio decimo intrante, Auguſto, F. Rudolfus de Francia, capellanus eccleſiæ ſancti Nicolai, vir ſanctus & bonus ſic dixit: " Pater noſter frequen-„ ter in eccleſia orabat cum multo gemitu & la- F „ crymis. Sanctus Dei catenâ ferreâ cinctus ad „ lumbos, dormiebat in terra indutus, ſicut ibat „ in die. Verbum otioſum vel malum aut noci-„ vum nullum umquam dixit. Prædicans plora-„ bat. Religioſus & devotus ſuper omnes erat, „ hilaris, jucundus, patiens, miſericors, & „ benignus, Fratrum conſolator, omnium ho-„ minum ſalutem deſiderans. De ſepulcro ejus „ proceſſit odor aromata ſuperans univerſa „.

F. Stephanus, qui erat Prior Provincialis Lombardiæ,

308 Die tertio decimo intrante, Auguſto, F. Stephanus, Prior provincialis Lombardiæ, vir reverendus teſtatus eſt dicens: " Poſt orationem „ à Fratribus communiter factam pater noſter ſan-„ ctus Dominicus in eccleſia remanſit, & orans „ ad tantum gemitum & planctum motus prorum-„ pebat, quod in vicino dormientes à ſomno „ excitati ad lacrymas movebantur; ſicque uſque „ ad Matutinum permanens, in Officio nihilo-„ minus perſtitit, utramque partem chori cir-„ cuiens innuit, ut Fratres altè pſallerent, & „ pſalmos cum reverentia decantarent. In præ-„ dicando ſic erant efficacia verba ejus, ut ad „ fletum ſe & alios commoverent. Dum Miſſas „ celebraret, oculi ejus & maxillæ lacrymis ri-

„ gaban-

A „ gabantur. Oblatas poſſeſſiones reſpuit pauper-
„ tatis ſummus amator, & Ordinis æmulator.
„ Corpus ejus de terra ſuſtuli, & odoris perce-
„ pi cum omnibus, qui aderant, inæſtimabilem
„ ſuavitatem „.

F. Paulus, & F. Frigerius de virtutibus ſui Fundatoris dant teſtimonia,

309 Die tertio decimo F. Paulus Venetus, vir prudens & juſtus teſtabatur dicens: " Sermo-
„ nem otioſum aut malignum de ore ſancti Pa-
„ tris noſtri procedere non audivi. Paupertatem
„ amans, panem oſtiatim ut pauper accepit. Virgo
„ ſemper fuit, & omnibus virtutibus ita polle-
„ bat, quod meliorem tunc temporis non credo
„ fuiſſe; ſed nec adhuc ei ſimilem inveni. Modò,
„ cum à Venetiis veniſſem Bononiam pro iſto te-
„ ſtimonio ferendo, arripuit me dolor renum
„ maximus, qui me diebus pluribus affligere con-
„ ſuevit. Timens igitur in hoc ſancto actu impe-
„ diri, ad ſepulcrum Sancti orans, ſanitatem
„ continuò impetravi „. Die quarto decimo ex-
eunte, Auguſto, F. Frigerius Penenſis, vir hu-
milis & devotus dixit: " Sanctus Pater noſter a-
„ ſper ſibi erat, etiam in via jejunia Ordinis ſer-
B „ vans, nec ante horam debitam cibum ſumens,
„ licet cum ſociis diſpenſaret. Æſtate & hieme
„ unâ tunicâ contentus fuit. Ex confeſſione ejus
„ didici, quod numquam lethali crimine inqui-
„ natus fuit; ſed virgo ſemper permanſit. In tri-
„ bulationibus patiens, in adverſitatibus gaudens,
„ miſericors conſolator omnium, ſic cunctis ad-
„ ornatus virtutibus, quod ſui ſimilem non co-
a „ gnovi *a* „.

quibus auditis, Papa ſtatuit eum adſcribere catalogo Sanctorum;

310 Hi ſunt diſcipuli magiſtri primi beati Dominici, qui teſtimonium perhibent de his, & ſcripſerunt hæc, & ſcimus, quia verum (ſub ſacramento quippe factum) eſt, teſtimonium reddente eis conſcientia eorum in Spiritu ſancto, & receptum approbatumque eſt teſtimonium eorum à Sede Apoſtolica cum effectu. Accedit ad hoc teſtimonium Dei, quod majus eſt; nempe Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, unus Deus, qui facit mirabilia magna ſolus, teſtificatur in Eccleſia ſignis & prodigiis veram ſui dilecti famuli Dominici ſanctitatem. Summus igitur Pontifex, qui ſanctam ejus converſationem in Domino noverat, eumque ſibi ſpeciali, dum adhuc viveret, adſtrinxerat dilectionis amplexu,
C pari unà cum Cardinalibus devotione decrevit ſervum Chriſti Dominicum Sanctorum catalogo adſcribere in hac Eccleſia militante, quem certiſſimè cognoverunt, cum ipſis regnare in Eccleſia triumphante.

XI. *quod poſtea ſolenniter exſecutioni mandavit.*

311 Anno igitur dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio conſtitutus apud Peruſium Pater patrum, præſentibus archiepiſcopis & epiſcopis, aliiſque eccleſiarum prælatis multis, cum Fratribus & populis, fidelem Chriſti famulum humilem Dominicum inter Sanctos Dei nominavit & invocavit, ejuſque nomen Sanctis adſcribi, ac diem celebrari Eccleſiæ univerſali mandavit. Conſummatum eſt hoc canonizationis officium ſolenniter apud Peruſium per dominum Gregorium Papam, regnante Friderico Romanorum imperatore, anno à confirmatione Ordinis Prædicatorum decimo octavo, à tranſitu ipſius beati Dominici tertio decimo, ſub venerabili ac ſancto patre Jordano, Prædicatorum Ordinis Magiſtro ſecundo. Directæ ſunt etiam litteræ Sedis Apoſtolicæ per omnia regna Eccleſiæ de ſancti Patris hujus ſolenni canonizatione, in quibus vitæ ipſius ſinceritas & gloriæ ſublimi-
b tas univerſis Chriſti fidelibus declaratur *b*.

XII. 312 Fuit tunc temporis Frater quidam plus quam ſexagenarius in Conventu Lemovicenſi, quem ad Ordinem recipi ſanctus pater mandaverat Dominicus. Hic, antequam canonizaretur, audiens ſigna miranda, quæ ad tumbam ejus ſuper infirmis divina operabatur potentia, proſternens ſe ante altare, humiliter orans, dixit: Domine Jeſu Chriſte, ſi vera ſunt, & ſi aliquid poteſt ſervus tuus Dominicus, per quem ad hunc Ordinem me vocaſti, ſicut verè credo, quæſo, ut ejus meritis curare me ab hac turpi infirmitate digneris: erat enim hæmorrhoïdarum morbum patiens multis annis. Statim ergo ſanatus, Deo gratias egit, nec umquam poſtea, cum per ſeptennium vixerit, eſt ea infirmitate vexatus. EX MSS. *Interim ope Sancti Dominicanus ſexagenarius*

bis ſanitatem, & monialis quædam ſurda auditum recuperant;

313 Poſtmodum idem Frater in Cadurcenſi Conventu poſitus, canonizatum audiens ſanctum Patrem, cum Fratres ob hoc exultantes hymnum angelicum TE DEUM LAUDAMUS canerent, idem ſenex humili corde dixit: O bone pater Dominice, ab hoc quoque gravi morbo meam libera ſenectutem. Hac oratione completa, à ruptura, quam per aliquot annos habuerat, continuò perfectè curatus eſt *c*.

c

In eiſdem partibus monialis quædam, quæ multis annis ſurda fuerat, cognitis beati patris Dominici miraculis, ipſum devotè invocans, plenè recuperavit auditum *d*. E

d

litteræ canonizationis mirabiliter in aquis ſiccæ manent,

314 Frater *e* Bartholomæus *f* vir valde venerandus transfretans, cum litteras canonizationis beati patris Dominici tranſmarinis directas partibus tranſportaret, contigit, navem ex vi ventorum & tempeſtate contra quemdam portum fractionis ſuſtinere jacturam. Unde omnia, quæ ſupra & infra litteras conjuncta erant, per aquam totaliter ſunt corrupta; litteræ verò canonizationis ſacræ in nulla ſui parte læſæ ſunt, ſed illibatæ penitus permanſerunt, cum tamen ex ſolo contactu rerum aqua madentium deſtrui potuiſſent. Cuſtoditæ autem ſunt Dei miraculo, ne gentes illæ Sancti privarentur patrocinio, & ut Chriſtus magnificaretur in ipſo. *e f*

vir Bononienſis gravi morbo ſtatim liberatur,

315 Vir quidam magnæ religionis in Bononia defluentibus ad inferiora inteſtinis graviter torquebatur, qui timens oneri eſſe iis, cum quibus vivebat, interpellabat pro curatione beatum Jacobum, cujus viſitaverat limina, alioſque Sanctos, quos familiares habebat: & cum à nullo ſibi præſtari ſentiret auxilium, occurrit menti ejus beatus Dominicus nuper canonizatus; quem quidem bonum hominem & cum Chriſto regnare credebat, nec tamen tanti meriti, qui poſſet ſe invocantibus patrocinari, ut multi aſſerebant. Firmans tandem animum ad invocandum eum, vovit, ſe crediturum operibus mirificis per ipſum geſtis, & glorificaturum in eo Deum, ſi ipſius meritis curaretur. Igitur poſt prolixam orationem ſoporato apparuit beatus Dominicus, colligens in anteriori parte ſcapularis ſui defluentia inteſtina. Expergefactus à ſomno vir debilis & ſenex, puta ſeptuagenarius & amplius, invenit ſe ab omni infirmitatis moleſtia abſolutum *g*. F

g

& alia beneficia multis conferuntur.

316 Non eſt morbus, quem ſanctus Dominicus non curet, dummodo morbidum infidelitas non obduret. Multa quidem & alia tam in vita glorioſi Patris hujus, quàm etiam poſt obitum perpetrata innotuere miracula, quæ non ſunt ſtyli officio deſignata. Hæc autem breviter annotata ſunt ad ſanctitatis ejus demonſtrationem, ad fidelium ædificationem, ad laudem quoque & gloriam ejus, qui facit mirabilia magna, qui trinus in perſonis, & unus in eſſentia vivit & regnat per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

AN-

EX MSS.

ANNOTATA.

a *Teſtimonia illa, quæ Theodoricus hoc loco in compendium redegit, poſtmodum ex authenticis inſtrumentis integra exhibebimus.*

b *De loco & tempore hujus canonizationis in Commentario prævio § 47 veroſimiliora teſtimonia produximus.*

c *Duplex hujus Fratris ſanatio in Vitis Fratrum part. 2 cap. 31 invenitur.*

d *Sanatio hujus ſurdæ monialis in iiſdem Vitis Fratrum part. 2 cap. 33 ſic refertur:* In eodem Conventu Bononiæ cum Prior Fratrum de miraculis beati Dominici populo prædicaret, quædam monialis, quæ multis annis ſurda fuerat, beatum Dominicum invocans, plenè recuperavit auditum.

e *Etiam in Vitis Fratrum, quas in codice noſtro* P *Ms. 7 habemus, part. 2 cap. 33 Bartholomæus iſte* Frater *appellatur. Hinc Flaminius in Actis* S. Dominici *fol. 87 confidenter aſſerit, hunc*
B *Bartholomæum fuiſſe virum memorabilem* ex Ordine Prædicatorum. *Sed in editione Duacena & Echardiana ejuſdem partis, vocatur idem Bartholomæus* dominus, *qui titulus ei potius convenire videtur, ut ex obſervatione ſequenti apparebit.*

f *Bartholomæus ille cognominabatur* de Cluſa, *eratque antea archidiaconus Matiſconenſis & Canonicus Carnotenſis, de quo Stephanus de Borbone coævus apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 42 in notis, ad rem noſtram narrat ſequentia:* De eodem beato Dominico dixit mihi idem archidiaconus, quod cum ipſe eſſet Romæ canonizatus, & ipſe præſens eſſet in canonizatione beati Dominici, cum ipſe eſſet tunc Tripolitanus cantor, & deberet transfretare, rogaverunt eum Fratres Prædicatores, qui tunc erant Romæ, quod ferret litteras canonizationis beati Dominici ad Fratres tranſmarinos: quod cum faceret, in quodam loco cum applicuiſſet, ſubmerſa eſt navis, & omnia, quæ erant dicti archidiaconi cum aliis; & quæcumque erant in ejus cophinis repleta ſunt aquâ, in qua diu jacuerunt
C & læſa; litteræ autem dictæ inventæ ſunt illæſæ ſolæ ab aqua, in qua diu jacuerant in medio aquæ, acſi eas aqua omnino non tetigiſſet. *Stephanus itaque ex ipſo Bartholomæo id audivit, ut præterea apud Echardum tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 18 in notis videre licet.*

g *Echardus tomo 1 Bibl. Prædicat. pag. 62 idem miraculum narrat ex Ms. codice, ubi ex circumſtantiis facilè colligitur, hunc virum in Ordine quodam Religioſo tunc vixiſſe.*

CAPUT XXVII.

Apoſtolici Prædicatorum labores apud Cumanos & Hungaros, & varia prodigia, quæ patrocinio S. Dominici in illis regionibus patrata ſunt.

PARS VIII. *In Hungariam, Cumanis conterminam,*

MIracula prænotata ad tumbam ſancti Dominici & in Italia per merita ipſius ante tranſlationem ejuſdem virtute Dei facta ſunt: quoniam tunc in illa terra Pater ſanctus tantummodo notus, ibique erat magnum nomen ejus; ſuper D candelabrum verò canonizationis poſitum lucet omnibus, qui ſunt in domo Eccleſiæ, nomen ejus, & beneficiorum ſplendores, mirabiliumque radii per omnia diffunduntur: à ſolis enim ortu uſque ad occaſum in ſancto Dominico laudant pueri nomen Domini: nam propitium eum ſentiunt in neceſſitatibus invocatum. Multis namque in diverſis, ſed in iis præcipuè, quæ infidelibus adjacent, regionibus, miraculis glorioſiùs coruſcavit. Unde in regno Ungariæ, cui Cumanorum gentilis populus conterminus eſt, cujus fidem & ſalutem beatus Confeſſor ſummè deſideraverat, ſtupenda & innumera mirabilia per ejus merita contigerunt.

318 Anno Domini milleſimo ducenteſimo vi- CAP. 1. ceſimo primo cum magiſter Paulus Ungarus, qui *profecti ſunt* actu legens erat in jure canonico Bononiæ, in- *quidam Pra-* traſſet Ordinem, cum aliis quatuor Fratribus miſ- *dicatores;* ſus eſt in Ungariam per beatum Dominicum ipſo anno *a*. Et egreſſi primò venerunt in civitatem *a* Laurienſem; ad quorum prædicationem concur- E rebat multitudo hominum, tamquam ad novum & inauditum ſpectaculum: ubi in ipſa prædicatione tres de bonis ſcholaribus ad Ordinem ſunt recepti. Et quia nondum locum habebant, egreſſi inde tranſierunt in Pannoniam; ubi ipſa nocte Fratri Sadoch, qui unus de quatuor erat, viro magnæ perfectionis, multitudo dæmonum apparuit, alta voce & multo ululatu clamans: Veniſtis huc, ut auferatis jus noſtrum. Et converſi ad illos tres novitios aiebant: Heu per tales parvulos nos confunditis. Hæc, dictis Matutinis, Frater Sadoch ſociis enarravit.

319 Illis temporibus duo Fratres in eadem *ex quibus duos* provincia ad quamdam villam venerunt horâ, *pauper piſca-* qua ſolet ad Miſſam audiendam Chriſtianus popu- *tor benignè* lus convenire. Qua celebrata, cum redirent o- *hoſpitio excipit,* mnes ad propria, & eccleſiam ſacriſta clauderet, remanſerunt ſoli Fratres in atrio; nec erat, qui eis caritatis viſcera aperiret. Vidit eos piſcator pauper, & miſericordiâ motus ſuper eos, cum non haberet, unde eos paſceret, ad hoſpitium trahere non præſumpſit. Prærurrens tamen ad domum conjugi ſuæ affectum compaſſionis indicat dicens: O ſi haberemus, unde poſſemus paſcere duos Fratres! Torqueor valde pro peregrinis F Fratribus, qui ſtant in atrio eccleſiæ, & à nemine colliguntur. Cui mulier: Non habeo, niſi parum de milio ad veſcendum. Ad mandatum ergo viri revolvens marſupium, præter ſpem repetit æra duo. Unde gaviſus homo nimis, Acceleta, ait, uno ære panem, & altero eme vinum. Milium etiam coque & piſces.

320 Obedivit mulier viro imperanti, qui re- *& propterea* verſus adhuc invenit eos, ubi reliquerat, in a- *cælitus ditatur.* trio ſtantes, & humiliter eos invitans, deduxit eos & excepit in domum ſuam gaudens. Qui dum in menſa paupertatis, ferculis immenſæ caritatis fuiſſent refecti, gratias agentes abierunt, hoſpiti ſuo retributionem à Domino imprecantes. Dedit ergo Dominus mercedem viro illi pro miſericordia, quam fecerat, & ab illo die non defecerunt in zonis ejus æra duo pro quibuſlibet neceſſariis domus ſuæ. Sed duobus datis & conſumptis, duo alia mox habebat. Ditatus eſt igitur homo in ædibus & agris habens oves & boves, & alia quæque bona, addiditque ſibi heredem Dominus. Cumque ſecundùm ſtatum ſuum ſufficiens eſſet ſibi, ſubtracta eſt gratia æris, ſibi cælitus miniſtrati. Deinceps verò Fratrum receptor exſtitit & amator.

321 Poſt.

A

11. *Posteaadeunt Cumanos infideles.* * *al.* Furiensis

321 Post hæc numero Fratrum crescente, missi à Fratre Paulo quidam intraverunt terram, quæ Feurienſis * vocatur, cujus habitatores schismatici & publici hæretici erant: ubi multis tribulationibus perpessis, tandem convalescentes, multos ab hæresi ad veram fidem, & à schismate ad unitatem Ecclesiæ converterunt. Deinde memores fideles filii devotionis & zeli patris sancti Dominici, qui Cumanos personaliter adire decreverat, qui nullam Dei omnino habebant notitiam, ordinaverunt Spiritus sancti consilio Fratres, viros virtutis mittere ad gentem jam dictam, ubi tribulationibus & vix credibilibus miseriis affecti, à paganis repulsi, nullo fructu allato, redire ad propria sunt compulsi.

& post longam patientiam multasque tribulationes, unum,

B

322 At, Spiritu sancto inflammante, zeloque animarum movente, secundò ad eam gentem redierunt, & per multa viarum discrimina pervenerunt ad eos juxta fluvium, qui dicitur de Neper; ubi frequenter fame & siti, ac varia persecutione afflicti, alii ex ipsis in captivitatem ducti, alii ab infidelibus interempti sunt. Alii nihilominus in cœpto prædicationis officio constanter permanserunt. Respexit tandem Altissimus constantiam & laborem eorum, dedítque eis gratiam, ut audirentur à paganis; & sic primò omnium ducem, nomine Brut, cum aliquibus de familia sua baptizaverunt; qui post aliquot annos in confessione veræ fidei perseverans, obdormivit in Domino, facta prius confessione, & communione, ut moris Christianorum est, suscepta, per manus Fratrum in capella beatæ Virginis, quam in eadem gente commorantes Fratres, ut se ibi quandoque colligerent, ædificaverant, honorificè est sepultus.

III. *alterumque eorum ducem cum familia ad fidem convertunt.*

C

323 Post hæc Bernborch nobiliorem ducem cum mille circiter de familia sua ad fidem Jesu Christi convertebant, quem de sacro fonte baptismatis non sine magno gaudio illustris rex Ungariæ Andreas, pater sanctæ Elisabeth levavit. Hic dux, dum in extremis ageret, in manibus Fratrum in agone constitutus, dixit: Discedant à me omnes Cumani pagani, quia video circa eos dæmones horribiles; remaneant soli Fratres & Cumani baptizati, quia ecce circa me video Fratres martyrizatos, qui exspectant me, ut secum ducant ad gaudia, quæ prædicaverunt. Et his dictis, cum mirabili gaudio exspiravit, & in capella beatæ Virginis suprà memorata traditus est sepulturæ. Profecerunt itaque in regionibus illis Fratres prædicando, hæreticos & schismaticos, gentilesque, ut prædictum est, ad fidem Catholicam convertendo, Domino cooperante & sermonem signis efficacibus confirmante *b*: infinita etenim miracula per gratiam Dei meritis beati Dominici in pluribus Conventibus nostris sunt in Ungaria facta, adeo quod numerum etiam excedunt: de quibus aliqua, quæ fideli testimonio probata sunt, adscribere curavimus ad gloriam Domini nostri Jesu Christi.

b

IV. *Patrocinio S. Dominici, cujus reliquiæ in Hungaria quiescunt, puer moritus,* *c*

324 Est quædam illius regni regio, quæ Sumlu *c* nominatur, ubi in Conventu Fratrum almi Confessoris reconditæ habentur reliquiæ sacrosanctæ, quas populus cum multa devotione frequentans veneratur, reportans meritis ipsius optata beneficia sanitatum. Accessit igitur vir quidam nobilis cum uxore ad Conventum Fratrum, devotionis causâ, ad sancti Patris reliquias visitandas, cujus filius, quem secum duxerat, parvulus infirmatus, ibidem ad extremum vitæ moriendo pervenit: quem pater mœrens ad ecclesiam deferens, & coram altari beati Dominici collocans, voce flebili lamentari cœpit & dicere: Beate Dominice, lætus veni ad te; en tristis redeo: cum filio veni; en orbatus recedo. Redde mihi, quæso, filium meum; redde mihi lætitiam cordis mei. Cumque lugens usque ad noctem perseveranter insisteret, circa noctis medium puer revixit, lac suxit, & per ecclesiam ambulavit, tandemque ad domum propriam à parentibus est incolumis cum lætitia reportatus. EX MSS.

Augusti Tomus I.

325 Juvenis quidam dominæ Justinæ, Michæ Comitis uxoris, mancipium, dum in Cris flumine piscationi minus cautus insisteret, in aquam lapsus, suffocatus disparuit. Magno autem spatio temporis interjecto, ejus corpus in profundo fluminis requisitum, mortuum est eductum. At præfata domina super subtracti famuli nece tam miserabili condolens, pro resuscitatione ejus beatum Dominicum invocavit, promittens, se ad suas reliquias in Sumlu visitandas personaliter nudis pedibus accessuram, & resuscitatum mancipium libertati daturam. Statimque, qui fuerat mortuus, in medium, videntibus omnibus, vitæ redditus prosilivit; quem devota domina in Sumlu, sicut promiserat, veniens, Priori domus & Fratribus & suscitatum retulit, & liberum præsentavit. *juvenis in flumine submersus,*

D

E

326 Cujusdam viri nobilis, Ladislai nomine, filius parvulus lechali febrium infirmitate præventus, per mortis transitum ex hac vita discessit; cujus corpusculum pannis juxta consuetudinem involutum, extra domum fuerat jam delatum. Mater verò nobilis domina inter nimiam, qua fuerat absorpta, tristitiam, resumens spiritum, accersiri fecit ad se continuò sacerdotem, coram quo emisso voto, cum devotè beatum Dominicum invocasset, quæ plorabat mortuum, recepit filium vitæ protinus restitutum; cum quo in Sumlu reverenter accedens, præsente sacerdote, coram quo puer fuerat suscitatus, viroque ipsius, & rei gestæ veritatem exposuit, & in sancto suo Dominico debitas egit gratias Salvatori. *puer febribus extinctus,*

V. *& alius defunctus revixerunt,*

F

327 Vir quidam de castro Somuf de villa Lelei, Gothart nomine, orbatus filio, Thoma nomine, jam defuncto, superveniente nocte circa corpus plorans & ejulans residebat. Socio tandem, qui secum aderat, ad quiescendum pergente, cum remansisset solus, accenso lumine, juxta caput adolescentis filii defuncti se collocavit, habenas lacrymis relaxavit, beatum Dominicum, ut patri redderet filium, incessanter votis pariter & vocibus interpellans. Factum est igitur circa pullorum cantum, ut, qui mortuus fuerat, se moveret: & apertis oculis patri dixit: Quid est, pater, quod sic habeo faciem madefactam? Cui ille: Lacrymæ patris tui sunt, fili, quia tu mortuus fueras, & ego solus remanseram omni gaudio destitutus. Et ille; Multùm, inquit, flevisti pater; sed beatus Dominicus desolationi tuæ compatiens, ut tibi vivus redderer, suis meritis impetravit.

328 Crebrescente per totam Ungariam virtutum fama, quas per merita beati Dominici super vivos & mortuos manus Domini frequentabat, vir quidam ad omnia infidelis prorsus & incredulus persistebat. Contigit autem, ejus filium, quem habebat, graviter infirmari; in qua etiam infirmitate tandem ultimum spiritum exhalavit. Quidam autem de iis, qui ad consolandum patrem, & assistendum nocte circa corpus defuncti filii ex more convenerant, dixit illi: Crede, beatum Dominicum magni esse meriti apud Deum, virtutemque Dei in veritate operari per eum mira- *quale prodigium ibidem duo alii viri*

EX MSS. cula, quæ feruntur, nec non ipſum invoca toto corde: forſitan, qui pleroſque mortuos ſuis meritis ſuſcitavit, tuum etiam filium ſuſcitabit. Tunc ille compunctus corde ſuper incredulitate præterita, amarè redarguit ſemetipſum, aſſumptâque fiduciâ, ab invocatione beati Dominici per noctem illam cordis gemitibus ac oris precibus non ceſſavit. Igitur primâ horâ diei, qui jacebat mortuus, manum movit, velamen abjecit, quo ejus facies involuta fuerat, ac ſurrexit. Tandemque pater cum filio ſuſcitato in Sumlu properans, quanta ſibi fecerat Dominus, ad honorem glorioſi confeſſoris ſui Dominici nuntiavit.

in filiis ſuis experti reſtantur.

329 Honeſtus quidam vir, Gentus * nomine, de villa Pinar, quæ eſt ſub caſtro Craſſu, cum ſuis parochianis ad Fratres venit, filium parvulum ſecum ferens ac dicens: Hic eſt filius meus, quem beatus Dominicus jam defunctum à mortuis ſuis meritis ſuſcitavit: nam cum à ſummo mane uſque poſt meridiem in domo mea in medio ululantis familiæ jaceret exanimis, ſubtraxi me paululùm; & recordatus, quod Deus B beato Dominico ſuper mortuos ſuſcitandos tantam gratiam contuliſſet, ſumptâ fiduciâ, locum, in quo orare conſueveram, adii, & glorioſum Domini Confeſſorem, ut orbato patri unicum redderet filium, fuſis amariſſimis lacrymis invocavi. Cumque rediiſſem ad corpus pueri, & me ſuper faciem ejus flens & ejulans incurvaſſem, ecce puer aperuit oculos factus vivus, quem ad vos gaudens attuli ad laudem & gloriam Salvatoris, qui ſancti Dimici merita tot & tantis miraculis exaltare non ceſſat *d*.

* *al.* Getus

d

ANNOTATA.

a *De ſedibus Cumanorum & hac miſſione Hungarica in Commentario prævio* § 41 *aliqua diximus.*

b *De his Prædicatorum laboribus conſule Appendicem ad Vitas Fratrum, & Sigiſmundum Ferrarium in Opere De rebus Hungaricæ provinciæ Ordinis Prædicatorum, qui parte* 1 *cap.* 2 *& ſequentibus hæc omnia fuſiùs exponit.*

c *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 60 *legit* Similou; *ſed hæc & ejuſmodi nomina in* C *variis codicibus ita luxata ſunt, ut veram earum expreſſionem detegere non poſſis. Quare deinceps variis illorum lectionibus indicandis non immorabimur.*

d *Hæc miracula Hungarica ſimili ferè modo apud Vincentium Bellovacenſem in Speculo hiſtoriali lib.* 30 *cap.* 116 *&* 117 *referuntur. Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicatorum à pag.* 60 *etiam hæc & ſequentia ex quodam Ms. Codice edidit.*

CAPUT XXVIII.

Aliqua miracula, quæ interceſſione ejuſdem Sancti in Hungaria & Sicilia contigerunt.

VI *Quidam languidus & ſimul cæcus,*

LAnguidus quidam & morti proximus lecto decumbens, qui etiam ad decem & octo annos lumen amiſerat oculorum, cum audiſſet ſacerdotem cum ſuis parochianis proficiſci velle ad beati Dominici reliquias viſitandas, confortatus ſpiritu voluit & ipſe pariter proficiſci. Cum autem eum ſacerdos, tamquam rem impoſſibilem præſumentem, modis omnibus prohiberet, tandem valetudinem corporis deſiderio ſuperans, tamquam tentans ire, de lecto ſurrexit, tantamque ſubitò ſibi ſenſit infundi virtutem, quod paſſu concito gradi cœpit, tanto magis ac magis in convaleſcentia corporis & oculorum illuminatione proficiens, quanto quotidie in itinere procedebat; donec tandem ad locum deſtinatum perveniens, perfectum recepit utriuſque beneficium ſanitatis. D

mulier monſtroſè contracta,

331 Quædam mulier de villa Corzordinem ab antiquo tempore dorſum habens monſtruoſè contractum, ita ut quaſi in dorſum verſa ſtatura cetera corporis videretur, ad reliquias beati Dominici ſuper currum poſita ducebatur. In mentem autem illi venit, ut, quod petebat, facilius impetraret, ex devotione, quamvis non ſine multa moleſtia, pedes aliquantulum ambularet. Igitur de curru poſita, dum, vix attrahens ſpiritum, cœpiſſet incedere, ſubitò fracto cingulo & in terram fluente, corpus ejus in directum E extenſum eſt, & ad ſtatum debitum mirabiliter reformatum. Quam ſacerdos ſuus & ceteri convicini, qui ſecum venerant, accedentes ad locum, Fratribus præſentaverunt, tam infirmitatis priſtinæ, quam ſanitatis taliter ſubſecutæ, teſtimonium perhibentes.

alius diverſis infirmitatibus afflictus,

332 De villa Tytulienſis eccleſiæ quidam, Tequeren nomine, cum propter infirmitates graves, quas patiebatur in dorſo, ſcapulis atque brachiis, reliquias beati Dominici viſitaſſet, ſanitatem ad integrum de omnibus reportavit. Poſt paucos autem dies morderi cœpit in conſcientia; quod perceptæ beneficium ſanitatis, quo Deo debitæ gratiæ redderentur, nequaquam Fratribus revelaſſet. Unde & ſe promiſit continuò rediturum. Cum autem iterum ex negligentia ire differret, nocte quadam apparuit ei beatus Dominicus, & ab eo ſanitatis præſtitæ pretium exigebat. Quapropter expergefactus de ſomno, ſtatim iter arripuit, ad locum venit, & coram Fratribus de ingratitudine ſeipſum dignè redarguens, quod factum fuerat, totum tam de ſanitate priùs exhibita, quam de revelatione poſtmodum facta, ſimul devotè & diligenter expoſuit, audiente quamplurimo, qui aderat tunc, populo, & Deo gratias referente. F

multique variis malis vexati,

333 Juvenis quidam retortos miſerabiliter habens pedes, ita quod in ſuperficie pedum cum afflictione non modica plantis contractis & inverſis poſteriùs ambulabat, ad beati Dominici ſacroſanctas reliquias accedens, curationis eſt integram gratiam aſſecutus. Huic non ſolùm mater & cognati, vicinique quamplurimi, verùm etiam ipſa pedum poſtmodum ſuperficies figuram plantæ retinens ingroſſatæ, infirmitatis priſtinæ teſtimonium perhibebat.

Filius cujuſdam Comitis curialis, diebus pluribus graviter infirmatus, ductus tandem ad reliquias ſacroſanctas, & tactis eiſdem, perfectam recepit in virtute Domini ſanitatem, ita quod poſt paucos dies occidebat beſtias coram rege.

De villa Ondon puer quidam mutus, cujus VII pater vocabatur Morith, ad tactum reliquiarum beati Dominici, loquelæ protinus beneficium reportavit.

Vidua quædam Orodienſis, Pita nomine, poſt annum tertium maritalis thori, loquelæ uſum prorſus amiſerat, muta facta. Hæc jam vetula, tactis ſacroſanctis reliquiis, linguæ officium ſibi ſenſit ſtatim integrè reſtitui.

334 Se-

A *inter quos erant muti, surdi, & cæci,*

334 Senex quidam clericus, qui ab antiquo gravem aurium incurrerat surditatem, cum convicinis suis ad reliquias beati Dominici visitandas accessit; quas cum osculatus esset, ab eisdem iterum iterumque tactus, ad auditum integrum proficiendo pervenit.

De villa Resеud vir quidam, nomine Tybi, filium suum surdum penitus, Guru nomine, ad reliquias sacrosanctas adduxit; quibus tactis, audiendi gratiam incunctanter accepit.

Cæcus quidam, Paulus nomine, de villa Vrecha in festo beatorum martyrum Abdon & Sennen, meritis beati Dominici lumen recepit integrum oculorum.

Eodem die mulier quædam, Leuseva nomine, uxor Uvonet, paralytica perfectæ sanitatis gratiam est adepta.

De villa Thyca vir quidam, Bulchum nomine, tantâ cordis vesaniâ vexabatur, quod in omnes homines, quos habebat obviam, quasi canis rabidus insurgebat, & ferè nihil comedens, die noctuque agitatus furiis ferebatur. Hic ad reliquias ductus beati Dominici, ad earum tactum sanæ mentis statim compos effectus est, rationi pristinæ restitutus.

B

VIII. *apud reliquias Sancti in Hungaria conservatas,*

335 De villa Genen juvenis quidam, Orodiensis præpositi dapifer, gravissima quadam infirmitate detentus est, in qua manifestè contra se videbat irruere multitudinem dæmonum infinitam, nunc ad suspendium eum trahentium, nunc diversis generibus affligentium tormentorum. Ipse verò inter hæc inæstimabili timore depressus, voto simul & voce, qua poterat, Deo se & beato Dominico commendabat: statimque in forma Fratris beatus Dominicus aderat, qui sinu cappæ collecto, importunas ab eo dæmonum abigebat molestias, eorumque impetum virtuosâ potentiâ coërcebat; nec mora, simul eumdem ab infirmitatis desperato gravamine penitus liberavit. Quapropter ad reliquias beati Dominici properans, & de tanto beneficio coram Fratribus gratias retulit, & peccata sua humiliter confitens, emendationem vitæ proposuit & promisit.

prodigiosum ejusdem auxilium evidenter experti sunt.

336 Matrona quædam de villa Pinar, ætate pariter & honestate provecta, votivam Missam ad honorem beati Dominici disponens facere celebrari, candelas tres ad hoc idoneas præparavit; sed horâ debitâ sacerdotem, qui Missam celebrare debuit, non invenit. Quapropter candelas ipsas in vase quodam reposuit, manutergio mundo pariter involutas. Cum autem aliquantulum divertisset, post horam rediens, candelas flammis patentibus ardere vidit. Stupefacta igitur foras exiit, vicinas undique convocavit. Concurrunt omnes ad mirandum spectaculum, tamque diu ibidem trementes pariter & orantes steterunt, donec prædictæ candelæ, ipsis videntibus, penitus arserunt. Sic autem usque ad extremum paulatim ardendo consumptæ sunt, quod manutergium vel aliquid, quod in vase fuerat, non læserunt *a*.

C

a

IX. *In Sicilia mulier festum Sancti spernens punitur, sed pœnitens curatur,*

337 Ad hoc accedit, quod in Sicilia apud Augustam per Fratres, tunc temporis ibidem manentes, contigisse probatum est. In festo namque translationis beati Dominici cum matronæ quædam, quæ in ecclesia Fratrum Missarum interfuere solenniis, domum redirent, invenerunt mulierem quamdam, domus suæ sedentem præ foribus, & filantem: quam cum verbis caritativis arguerent, quare in festo tanti Patris à servili opere non cessasset, illa protinus indignanti animo, & turbata facie dixit eis: Vos, quæ estis bezozæ *b* Fratrum ejus, festa colite Sancti vestri. Statimque oculi ipsius in tumorem cum pruritu conversi sunt, & ex ipsis cœperunt vermes protinus scaturire. Itaque vicina quædam, quam ad se perterrita convocavit, decem & octo vermes eduxit ex ejus oculis instanti. Quapropter contrita spiritu, ad ecclesiam beati Dominici cum ejulatu cucurrit; ante cujus januam se prosternens, & peccata sua confitens cuidam Fratri, facto voto, quod de cetero sancto Dei Dominico numquam detraheret, & festa ejus devotissimè custodiret, continuò tumor cum pruritu disparuit, & in ejus oculis vermes amplius non fuerunt.

EX MSS.

b

338 In eadem civitate devotæ cujusdam matronæ filia vitio lapidis * longo tempore graviter laboravit. Nullo autem medicinæ consilio suffragante, sibi solum supererat remedium incisuræ. Cum igitur dies esset statuta, qua puellam oportebat incidi, mater timens periculum filiæ, præcedenti die ad ecclesiam beati Dominici perrexit, orationi se contulit, suamque filiam Deo & beato Dominico voto, quo potuit, commendavit. Sequenti ergo nocte dormienti puellæ beatus Dominicus adstitit, in manu ejus, quo torquebatur, lapidem posuit, & abscessit: quem puella evigilans, & se liberatam inveniens, matri dedit, & visionem per ordinem explicavit. Mater verò cum ingenti lætitia lapidem ad Fratres attulit, rem gestam coram se exposuit, quem Fratres in ecclesia coram imagine beati Dominici in futuram memoriam tam stupendi miraculi suspenderunt.

& ibidem puella calculo laborans, & hydropicus quidam sanantur,

* *id est* calculo

E

X. Hydropicus quidam monstruosè inflatus, auditis beati Dominici miraculis, ipsum devotè invocans, pro salute corporis votum fecit; cui dormienti sanctus apparens Pater, ventrem ejus aperuit, immunditias exstraxit sine molestia & dolore, ipsum denuo consolidans sancta manu: qui evigilans, seque sanatum inveniens, gratias Deo & sancto Dominico dignas egit.

339 In Siciliæ castro, quod dicitur Johannis, erat juvenis quidam ventrem habens mira turgiditate distentum, ceteris membris tanta gracilitate debilitatis, ut mortem exspectaret vicinam. Is tamen egestate compulsus ad campos ibat, ut fascem lignorum apportaret, qui se ipsum portare non poterat. Et dum die quadam jacens in campo, miseriam suam querulosis vocibus deploraret, venit in mentem, quod beatus Dominicus se invocantibus clemens esset. Invocans igitur ipsum, votum fecit, ut, si ipsius meritis sanaretur, Fratribus suis per annum gratis in Placentia *c* deserviret. Mox adstitit Frater extendens manum ad arborem, sub qua jacebat, dicens ei: Accipe folia hujus sambuci, & ter bibe succum ejus, & sanaberis. Quo dicto, disparuit. Surgens autem infirmus lapidibus de foliis succum expressit, ter bibit, & mox venter ejus detumuit, plenéque curatus est: & confortatus magnum lignorum fascem incolumis domum tulit, seriem miraculi cunctis narravit, & valedicens matri, Placentiam venit, Fratribus, ut voverat, servituros.

ubi etiam juveni cuidam,

F

c

340 Ibidem apud Placentiam mulier quædam pauper videns Fratres in opere ecclesiæ laborantes, vovit sancto Dominico, quod filium suum ad labores Fratrum deputaret, si ab infirmitate, quam patiebatur, per ejus merita sanaretur. Et ecce nocte illa apparuit sanctus Dominicus mulieri in specie Fratris dicens: Mulier cognoscis has res? Expressit autem hæc; videlicet æs viride, pylatrum, lappacium *d*, & succum porri.

& matri alterius remedia recuperandæ sanitatis cælitus suggeruntur.

d

EX MSS. Et ait mulier: Cognoſco. Tunc Sanctus intulit: Accipe hæc, & cum ſucco porri conficias, & ſuper bumbacium *e* pone, colloque filii tui adhibe, & ſanabitur. Mane facto, fecit mulier, ut edocta fuerat, & ſanatus eſt filius ejus, & ſanum eum Fratrum laboribus præſentavit.

e

XI. *Sanctus in gratiam piæ mulieris vinum multiplicat,* * *al.* Placita

341 In eadem terra in villa, quæ dicitur Placicia *, erat femina Deo & Fratribus valde devota, viro tamen malevolo renitente; quæ, cum in Conventu vinum deficeret, ignorante viro, ipſa Fratribus miniſtrabat. Quod cum defeciſſet, vir de illo vaſe, unde Conventui devota mulier dederat, vinum exigebat. Cumque non niſi fex reperiretur in vegete, ſtupens ancilla, dominæ nuntiavit. Mittit ergo domina ancillam iterum. Interim autem domina, poſitis in terra genibus, beatum Dominicum invocat, viri metuens malitiam & tumultum. Acceptâ autem de meritis ſancti Patris fiduciâ, ad vegetem tertiò remittit ancillam: quæ murmurando vadens, reperit vas plenum uſque ad ſummum. A Domino factum
B eſt iſtud: vinum enim, quod Fratribus familiæque illorum per ſex tantum hebdomadas conſuevit ſufficere, hoc Fratribus & familiæ per menſes quatuor, Domino multiplicante, abundavit. Quod dum vir admirans cognoviſſet per uxorem, Deo & Fratribus poſtmodum factus eſt devotus.

& alibi vineam hoſpitis ſui qui eum viventem recipere conſueverat, à tempeſtate ſervat.

342 In comitatu Urbevetano in patrimonio beati Petri, civitate, quæ ad ſanctam Chriſtinam appellatur *f*, erat quidam ex civibus, qui beatum Dominicum, loca illa tranſeuntem, hoſpitio recipere conſuevit. In illo tempore in territorio civitatis ejuſdem exotta tempeſtas prævalida omnes in circuitu ejus vineas cum vitibus contrivit penitus & deſtruxit. Tunc omni inſpectante populo & mirante, apparuit viſibiliter Frater in habitu Prædicatorum Ordinis, qui inter cælum & terram in aëre ſtans, cappâ ſuâ memorati hoſpitis vineam à turbine protegebat. Unde cum omnia vineta plaga illa tempeſtatis terribiliter graſſando percuteret, & funditus deſtrueret, ſola illa vinea penitus illæſa permanſit, quia ſanctus pater Dominicus amictum ſuum expanderat ſuper illam. Igitur vinea hæc uberes fructus tempore illo, & vinum delicatius germinavit. In memoriam ergo tam evidentis miraculi ordinavit do-
C minus hujus vineæ, ut Fratres Prædicatores in perpetuum benignè à ſuis ſucceſſoribus ſuſcipiantur, & de illo vino ſufficienter refecti, commodiùs procurentur: quod uſque in præſens tempus obſervant fideliter devoti hoſpitis ſucceſſores. Accidit hoc tam inſigne miraculum, dum adhuc in hac mortalitate degeret, & in hujus viri hoſpitio quieſceret Pater almus. Et cum alia illius fundi habitacula propter vetuſtatem renovata ſint, ſolùm ſancti viri domuncula pro ejus reverentia perſeverat adhuc, in qua Fratres uſque hodie requieſcunt.

f

ANNOTATA.

a *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30 *Speculi cap.* 118 *quædam ex his miraculis Hungarisis narrat, adeoque Theodoricus potuit ea ex illo excerpere. Sed neſcio, unde Theodoricus eruerit alia, ibi omiſſa, niſi ætate Theodorici antiquior ſit codex Ms. Echardianus, in quo omnia ferè cum his concordant.*

b *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 62 *legit* bizotæ. *At quocumque modo ſcribatur ea vox, videtur eſſe nomen injurioſum, & forſan deductum ab Italico* bizocchi *vel* bizoci, *aliiſve vicinis nominibus, quibus ſectam Fratricellorum appellabant.* D

c *Echardus loco proximè citato pro* Placentia *ubique legit* Placia, *atque ibidem in notis obſervat, eſſe municipium Siciliæ, ferè in meditullio inſulæ ſitum, quod vernaculè* Piazza *nominatur. Hoc miraculum, & duo alia, quæ hic reliquis immiſcentur, legi poſſunt in Vitis Fratrum part.* 2 *cap.* 26 *& duobus ſequentibus.*

d *Laudatus Echardus ibidem notat,* pylatrum *corruptè legi pro* pyretro, *&* lappacium *pro* lapatho, *quia in remediis hujus morbi frequens eſt uſus iſtarum herbarum: nam juvenis ille* affligebatur infirmitate quadam ſcrophularum, quas in collo ſolent habere pueri.

e *Echardus pro* bumbacio *legit* baubantium, *& hanc lectionem ſuam explicare conatur. Sed puto, melius apud nos legi* bumbacium *vel* bambacium, *quæ vox telam goſſypinam ſignificat, ut apud Cangium in Gloſſario ad vocem* bombax *&* bambax *fuſius explicatur. Videtur itaque hoc loco mandari, ut ex his herbis, telæ goſſypinæ illitis, fiat emplaſtrum.* E

f *Suſpicor, Ferdinandum de Caſtillo erraſſe, quando in Hiſtoria Hiſpanica Ordinis Prædicatorum lib.* 1 *cap.* 53 *eumdem locum nomine* ſanctæ Cæciliæ *appellat. Porrò nos iſtud miraculum in Commentario prævio* § 43 *inter geſta incerti temporis ex Flaminio recenſuimus.*

CAPUT XXIX.

Mira ſanatio monialis cujuſdam in Syria, & reſuſcitatio pueri mortui in Hungaria, qui poſtmodum Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt.

XII. *Cum monialis Maria variis morbis laboraret,* F

FUit in Syria vir quidam nobilis, valdè devotus beato Dominico, cui ſe cum liberis totamque commendaverat domum ſuam. Hic duas filias virgines in monaſterio apud Tripolim, quod Magdalenæ dicitur, divino famulatui dedicavit: quarum una, Maria nomine, ſimplex & innocens, poſt multas infirmitates, in tibia & pede tanta paſſione per quinque menſes vexata eſt, quod nec per ſe nec per alios ſe verti ſuſtinere poterat, jacens reſupina continuè, ex adhæſione lecti carnibus jam conſumptis. Primis quidem tribus menſibus tam acutis cruciabatur doloribus, ut Sorores miſerabilibus clamoribus inquietaret; præ doloris autem vehementia ſeptem diebus ſine cibo & potu languit; aliquando etiam in pallorem vultu converſo ſine ſenſu & motu jacens putabatur illicò moritura: cujus tandem femur cum tibia & pede arefacta, quaſi lignum inſenſibile, permanebant.

& tamen valetudinis recuperandæ cauſâ nollet exire monaſterio,

344 Quam dum mater & proximi pro adhibendis medicinæ remediis de licentia majorum de monaſterio vellent educere, id Religioſa & pudica puella penitus recuſavit. Unde germana ejus irata improperans, Modò, inquit, propter ſanctitatem tuam ſanabit te Dominus. Mater quoque indignans, Non eſt, ait, antiquum tempus, in quo miracula fecit Deus. Tunc illa pavens periculum, confugit ad Dominum, & recordata paternæ devotionis, qua beatum dilexerat Domi-

A Dominicum, humiliter deprecando dixit: Mi domine Deus, non ſum digna rogare te, nec apud tuam miſericordiam mereor exaudiri, ideoque rogo dominum meum ſanctum Dominicum, dilectum ſervum tuum, ut inter te & me mediator exiſtat, & ſuis mihi meritis impetret beneficium ſanitatis.

apparet ei S. Dominicus, cujus opem imploraverat,

345 Tantâ verò precum inſtantiâ, tantâque lacrymarum abundantiâ beatum interpellavit Dominicum, cui erat devotiſſima, quod data eſt in corde ejus fiducia impetrandi. Et cum adhuc ad probationem ejus ſanitas differretur, admirabili quadam interpellatione Sanctum allocuta eſt, cur tam diu exaudire diſtulerit preces ejus: quem cum iteratis orationibus nocte quadam in ſuis obnixiùs interpellaret doloribus, in ecſtaſi facta mentis, vidit ipſum cum duobus Fratribus apertâ cortinâ, quæ lecto præerat, introëuntem. At illa, cum datum eſſet ei Sanctum cognoſcere, cœpit eum ſuppliciter pro ſua ſanitate rogare. Cui Sanctus; Cur, inquit, tanto deſiderio ſanari exoptas? Reſpondit: Ut devotiùs Chriſto famulari valeam, ſi tamen meæ congruit hoc ſaluti. At ille, Extende, ait, tibiam tuam in nomine Chriſti. Quod cum ſe nullo modo poſſe virgo

B aſſereret, ille de ſub cappa proferens unctionem miræ & inconſuetæ fragrantiæ, manu ſua perunxit eam. Confeſtim perfectè ſanata, tibiam extendit liberè & retraxit.

illamque ſenſibili unctione ſanitati reſtituit.

346 Poſtea dixit ei beatus Pater: Hæc unctio ſalubris pretioſa eſt & dulcis, unde & valde difficilis. Cujus verbi dum puella quæreret rationem, Sanctus reſpondit: Hæc unctio dilectionis Dei ſignum eſt & figura, quæ revera pretioſa eſt, quia nullo pretio comparari poteſt, & nullum in donis Dei melius eſt. Dulcis, quia nihil dulcius caritate. Difficilis, quia citò perditur, niſi valdè cautè cuſtodiatur. Ipſa nocte apparuit ſanctus Pater ſorori ejus in dormitorio dicens: Ego curavi ſororem tuam; quæ ſtatim currens ad ipſam, invenit ſanam, Domino & ſancto Dominico gratias referentem. Inveniens autem unctam ſe etiam unctione ſenſibili virgo, illam panno deterſam per plures dies apud ſe ex humilitate conſervavit occultè. Tandem, urgente conſcientia, matri & confeſſori ſuo aperuit, ut docerent, quid ageret de tam ſacra penes ſe recondita unctione. Et cum protuliſſet, quod latuerat apud ipſam, confeſſor & mater, ſororque tantâ & tam novâ ſuaviſſimi odoris fragrantiâ ſunt perfuſi, ut nulla ei poſſent aromata comparari *a*.

C

a

XIII

Puer mortuus arbitrio S. Dominici reviviſcit,

347 Erant quidam in Ungaria honeſti homines, quorum filius in annis infantilibus viam univerſæ carnis ingreſſus, ad cæleſtia evolavit. Unde contriſtati vehementer, ſanctos martyres Coſmam & Damianum pro ſuſcitatione pueri, anxia devotione & ſupplici exorabant: ſolebant enim hos martyres jejuniis, orationibus, eleemoſynis, & oblationibus præ ceteris Sanctis ſpecialiter honorare. Sancti igitur martyres, beatæ Dei Genitricis adſtante patrocinio, ſuorum ſupplicum vota Domino obtulerunt; qui de divino oraculo tale acceperunt reſponſum, quod conſilium Altiſſimi hoc ſervi ſui Dominici arbitrio commiſiſſet. Interpellatus igitur à Regina cæli ſanctiſque Martyribus pius Arbiter & ſapiens decrevit, tantorum interceſſorum precibus annuendum. Mox puer parentibus redditur, ab angelis corpori reſtitutus: qui adoleſcens ejus, cujus arbitrio revixerat, Ordini ſe conjunxit, quod circa ſe geſtum fuerat nulli dicens; qui cum ſtuderet Pariſius, novitius quidam inſignis ad exitum Ordinis tentatus, nullis potuit perſuaſionibus retineri.

qui poſtea Ordinem ejus amplexus, novitio tentato iſtud miracu lum aperuit.

348 Tunc zelo caritatis accenſus, ut Fratrem periclitantem Domino lucraretur, eidem tentato, quod ſecum Dei geſtum erat conſilio, revelavit, affirmans, quod in conſpectu Domini beatum Dominicum admirabili præ ceteris fulgentem decore, Prædicatorumque Ordinem ſuper omnes inenarrabili ſuperexaltatum gloria pervidiſſet. Itaque quod diu latuerat, patuit, & tentatus Frater, accepta conſolatione, remanſit. Erat autem Frater ille, qui revixerat, valdè devotus & maturus, & ſemper ad ſuperna, quæ guſtaverat, intentus totis viribus & ſuſpenſus: qui licet rarò loquens, exactus tamen quædam de angelis & de regina cæli Virgine enarravit. Dixit autem, quod angelus lux eſt clariſſima & excedens, de quo plus intelligere potuit, quam proferre. Aſſeruit etiam, Dei genitricem Virginem, corpore & anima glorificatam, ſuperexcellenter Filio conregnare *b*.

b

E

ANNOTATA.

a *Hæc prodigioſa Tripolitanæ monialis ſanatio in Vitis Fratrum part. 2 cap. 35 fuſiùs deſcribitur, & ibidem in fine teſtis hujus miraculi allegatur his verbis:* Hoc miraculum magna cum diligentia examinavit & ſcripſit Frater Ivo, Prior Provincialis Fratrum in Terra ſancta, vir totius ſanctitatis & religionis, apud Deum & homines gratioſus, & in linguis plurimis optimus prædicator, quem rex Franciæ & regina tranſeuntes mare invenerunt, & ſpecialiter dilexerunt, & laudes ejus mirificè extulerunt.

b *Neſcio, ex quo fonte Theodoricus hanc mirabilem mortui reſuſcitationem hauſerit, cum hactenus eam apud ſcriptorem, Theodorico antiquiorem, invenire non potuerim.*

CAPUT XXX.

Quædam revelationes ac punitiones, quas Fratres Minores ad gloriam S. Dominici Fratribus Prædicatoribus indicaſſe dicuntur, & repentina ſanatio abbatis Ciſtercienſis, qui eumdem Sanctum ejuſque Ordinem diligebat.

F

XIV

Minorita juxta pactum initum, poſt mortem apparens F. Prædicatori,

ANtequam oſſa ſacroſancta beati Dominici de primo tumulo transferrentur, duo Fratres Minores cum F. Johanne Vincentino de Ordine Prædicatorum, in via convenerunt: quorum F. Johannes unum aſſumens, reliquum ſocio ſuo junxit. Qui dum de Jeſu loquerentur in via, factum eſt cor eorum ardens in ipſis, & orta eſt in mentibus ipſorum ad invicem quædam confidentia ex amore. Inierunt ergo inter ſe illi devoti & ſancti viri pactum caritatis in Domino, ut qui prior de hoc ſeculo emigraret, ſuperſtiti in hac vita, ſi Dominus concederet, appareret. Poſt hæc verba, reſumptis ſociis, in ſuos Conventus redierunt, & infirmati ſunt illi duo, qui inierant ſimul pactum.

ex MSS. asserit, S. Dominicum in actis suos filios Deo offerre,

350 Mortuus est autem ille Ordinis Minor Frater in Domino, & ab angelis in sinu Abrahæ collocatur. Frater verò Johannes Vincentinus convaluit de infirmitate; cui post ægritudinem die quadam in meridie de somno evigilanti sedens ante lectum ejus apparuit Frater Minor, ad quem territus dixit: Quis es tu? Ego, inquam, ille sum, qui pepigi tecum pactum, & veni, ut spopondi. Tunc F. Johannes ait: Quomodo circa te gestum est? Ait: Amaritudo mortis, quam pertuli, omnem culpam delevit, pœnamque sustulit, & in gloriam Christi misericordia me perduxit. Et F. Johannes, Quis te, inquit, coram Domino præsentavit? At ille, Sanctus, ait, Franciscus obtulit me Domino, sicut & sanctus Dominicus offert Fratres suos.

& alius Minorita ægre ferens laudes S. Dominici, febri affligitur,

B

351 Postquam autem sacrosancti corporis translatio, in qua sanctitatem Servi sui per odorem mirificum, ut prædictum est, Omnipotens mirificè declaravit, facta est, accidit, ut quidam Prædicatorum Ordinis Frater ejus Patris præconia exaltaret. Frater Nicolaus Veronensis de Ordine Fratrum Minorum, qui præsens erat, eidem verbis stomachantibus contumaciter obsistens contradixit. Quia verò Deus corripit, quem diligit, ipsum mox febris valida arripuit, & tota nocte vexavit; ad quem visitandum præfatus Frater accedens, dixit ei: Attende, Frater, ne hæc tibi plaga evenerit, quia dilectum Dei sanctum Dominicum blasphemasti. Tunc ille cæca mente & obstinato corde, laudantem virum glorioſum Patrem suum, acriùs irridebat.

& tandem facti pœnitens subitò sanatur.

352 Cumque circa meridiem febre invalescente, vehementiùs æstuaret, vexatione dante intellectum, in se reversus dixit: Verè vereor, quia Sanctum inhonoravi, aggravata est super me manus Domini, plaga crudeli me percutiens & prosternens. Voveo igitur Deo, & servo ejus sancto Dominico, quod, si meritis ipsius ab hoc dolore in hac die fuero liberatus, de cetero numquam ejus gloriæ derogabo; imò etiam derogantibus contradicam. Vix verba finierat, & sensit se continuò ab omni dolore penitus liberatum. O veneranda misericordia Dei, quæ & pœnitentis votum tam faciliter acceptavit, dolores curando, Sanctique sui gloriam ampliavit tam patenter declarando. Frater verò Nicolaus Dei in se virtutem expertus, quod circa se gestum erat, Fratribus Prædicatoribus per litteras demandavit *a*. Mira certè dispensatione inscrutabilis misericordia Dei electos suos aliquando in veritatis lumine caligare permittit, ut postmodum in ea firmiùs roborentur, & veritatis splendor clariùs eluceſcat.

C

a

Alteri Minoritæ graviter ægrotanti

XV

353 Miles quidam honestus in Theutonia de consilio cujusdam probatissimi Fratris Ordinis Prædicatorum, assumens Fratrum Minorum Ordinem & vitam, religiosè valde & devotè conversatus, labores Fratrum suorum cum omni utilitate & humilitate tractabat, & ab omnibus Fratribus amabatur. Prædicatorum verò Ordinem, per quos ad conversionem venerat, speciali prosequebatur amore, & venerabatur honore, ipsis ad domum, in qua erat, venientibus procurans, quæ poterat, commoda, exhibensque obsequia caritatis. Tandem adeo graviter infirmatus est, ut elephantino morbo putaretur infectus; quem cum Fratres sui post Matutinas, utpote desperatum, communicassent, præ nimia debilitate soporatus, leviter obdormivit.

354 Raptus autem in visu in quamdam perpulcram domum, vidit dominum Jesum sedentem, habitu Ordinis Prædicatorum vestitum; eratque miri decoris habitus, maximéque album de subtus indumentum candore nimio * delectabiliter effulgebat. Assistebant Domino omnes Apostoli, & aliqui ex prophetis, sanctique Martinus & Nicolaus episcopi, multique doctores. Aderat etiam beatissimus F. Franciscus cum multis Ordinis sui Sanctis. In illo quoque raptu sanctus ille & simplex Frater conspexit insignes viros Jordanum & Johannem episcopum, Prædicatorum Ordinis Magistros & patres; præterea juxta Magistros istos, Johannem Magdeburgensem, Zachariam Halverstadensem, Gotscalcum Lipzensem Priores, intuens recognovit. Mirabatur autem apud se, quod in tam copiosa Prædicatorum sanctorum multitudine F. Wichmannum Repinensem Priorem, nuper tunc defunctum, quem sanctum noverat, non videbat. Tunc repentè dictus pater Wichmannus surgens ostendit in se, qua pollebat, gloriam excellentem.

D

ostenditur mirabilis visio,

* *al.* niveo

355 Dixit verò Salvator præsidens clara voce: Dominice, Dominice. Et exsurgens sanctus Dominicus, Adsum, inquit, Domine. Et Dominus demonstrans infirmum, Ecce, ait, amator tuus, & tuorum. Assume igitur ipsum, duodecimque legiones angelorum, eique lavacrum adhibe balnei salutaris, cunctisque tui Ordinis dilectoribus beneficia salutis semper procurare memento: quem cum laveris, indue eum sui Ordinis vestimentis. Assumens ergo sanctus Dominicus infirmum, in dolio aureo, ministrantibus angelis, lavit ipsum; cui in illo lavacro, ut testabatur, delectatio magna fuit. Sic juxta mandatum Domini loto, vesteque suæ Religionis induto, beatus Dominicus ait: Duodecim litteras sume, & ad Capitulum Hyldense defer, ut mittantur duodecim Ordinis mei provinciis, ut quod in te factum est miraculum omnibus innotescat. Audierat quidem, quod in civitate Sosato * assignatum fuerat Capitulum; nunc verò discit, quod ex causa in Hyldensem *b* postea est translatum.

in qua S. Dominicus

E

* *al.* Solato

b

356 Reconditis ergo apud se litteris evigilans, rediit ad se ipsum. Cumque litteras quærens, hinc inde manus verteret, sensit corpus suum, quod tamquam leprosum ulceribus plenum exstiterat, restitutum per omnia sanitati. Sanitatem igitur & virtutem in se advertens, surrexit incolumis, ingressusque ecclesiam gratias egit domino Jesu Christo omnium Salvatori. Mane facto, Fratres, quem æstimaverant moriturum, in consuetis laboribus invenerunt: qui dum causam suæ salutis inquirerent, respondit: Sancti curaverunt me. Hujus visionis seriem is, qui sanus factus fuerat, Fratribus Prædicatoribus cum humilitate magna occultissimè revelavit. Accidit hoc signum in diœcesi Havelburgensi in civitate, quæ Kyriz nominatur.

derepentè & integrè eum morbo liberat.

F

357 Sanctæ memoriæ F. Ludowicus Theutonicus, qui Gardianus in Ordine suo exstiterat, Prædicatorum sincerus amator, narravit eis dicens: Fuit sacerdos quidam in quodam famosæ Religionis Ordine, qui in festivitate beati patris Dominici Missas celebrans, Euangelium illud vos ESTIS SAL TERRÆ, ejus Officio annotatum, quod propriè doctoribus & apostolicis Sanctis congruit, pronuntiare in oblatione salutaris Hostiæ recusavit. Accidit autem in anniversario ejusdem Patris die, ut dictus Frater in suo pertinaci errore permanens, Missam quidem de sancto Dominico celebraret, præfatum tamen Euangelium prætermittens. Omnipotens verò Deus,

Quidam Euangelium huic Sancto proprium legere nolens in Missa punitur,

piorum

A piorum benignus corrector, famulum ſuum nequaquam in hujus perverſi erroris ſtultitia reliquit. Et ecce dum dominici Corporis ſacramentum ſecundùm ſui Ordinis morem in patena depoſitum ſumere debuiſſet, invenit patenam totam ſalis maſſâ terribiliter occupatam. Coactus itaque acerbum ſal pro dulci Sacramento ſumere, didicit, beatum Dominicum conditum eſſe ſale divinæ ſapientiæ & Apoſtolicæ doctrinæ. Compunctus igitur, exarſit in amorem, qui deviaverat per errorem.

& aliqui honori ejuſdem Sancti detrahentes

358 Accidit in quodam prædicti Ordinis Conventu, ut quidam erroris pernicioſi ſpiritu ſeducti, verbis malignis in ſanctum Dei Dominicum garriendo, ipſius meritis derogarent. Erat inter eos unus Deo devotus Frater & bonus, qui ab hoc blaſphemiæ malo cuſtodierat linguam ſuam. Huic ſanctus apparens Dominicus, dixit illi: Dic Gardiano & Fratribus tuis, ut omnia, quæ conſervare voluerint, hinc efferant: incendam enim domum iſtam, blaſphemiam, qua mihi detrahunt, vindicando. Manet namque propter hoc divini judicii ſententia ſuper eos. Quæ cum Fratribus retuliſſet, irridebant ipſum, phantaſticum aſſerentes. Die ergo, qua non credebant, & horâ, qua non putabant, venit ignis, B ut prædictum fuerat, & omnia concremavit.

poſt iteratas fruſtra moniciones prævias,

359 Æſtimantes igitur non divina ultione, ſed caſu hoc factum, impœnitentes ſuper peccato ſuo, reædificare cœperunt: qui dum caſulas viles & domunculas humiles, in quibus utcumque habitare poterant, erexiſſent, nec tamen de commiſſo contriti ad cor rediſſent, apparuit ſecundò ei, cui pridem apparuerat, ſanctus Dominicus dicens: Dic Fratribus, ut de iis caſulis, quæcumque habent, educant: delebo enim per ignem in ultionem blaſphemiæ habitacula iſta. Qui dum hæc referret Fratribus, viſa ſunt eis quaſi deliramenta verba iſta. Tunc, quia non crediderunt Deo, exarſit ignis improviſus, ut priùs, & flamma combuſſit eos, multo amplius ſæviens & devaſtans. Sed nec tunc reverſi ſunt ad cor, caſui plagam blaſphemiæ adſcribentes.

triplici domus ſuæ incendio plectuntur;

360 Ædificaverunt igitur iterum, quæ non poterant perſiſtere, quia carebant fundamento pœnitentiæ pro commiſſo. Inſtauratis itaque ſtructuris congruentibus, tertiò apparuit illi devoto Fratri pater ſanctus Dominicus dicens: Adhuc oportet, in vobis ut injuriam meam puniam & ulciſcar. Tunc bonus ille Frater ait: Parce, pie C Pater; quia jam pauperes facti ſumus nimis. Cui ſanctus Pater, Exigit, ait, Dei juſtitia, ut trinam de vobis capiam ultionem. Poſt hæc egreſſus ignis à Domino omnia, quæ habebant, conſumpſit etiam uſque ad fundamenta, penitus nihil relinquens. Si vocem Domini audiſſent, & non obduraſſent corda ſua, converſique egiſſent pœnitentiam, propitius fuiſſet Deus peccatis eorum, & non deleviſſet incendio habitacula eo- *c* rum *c*. Non ergo ponat homo terreſtris in cælum os ſuum, ut Sanctis Dei detrahat: introierunt enim in potentias Domini, tenentes gladios in manibus, ut faciant vindictam in hoſtes ſuos, conculcentque ſuis pedibus colla regum. Judicabunt enim nationes, & dominabuntur populis; quos utique, ſi voluerimus, humili devotione ac ſupplici reverentia amicos nobis facere poſſumus, & patronos propitios, ut ab ipſis & cum ipſis in æternis recepti tabernaculis, lætemur in requie opulenta.

261 In Thuringia, Alemaniæ provincia, monaſterio quodam Ciſtercienſis Ordinis, quod Volkolderode * dicitur, Moguntinæ diœceſis, erat vir valde venerabilis abbas, Dithmarus nomine, religioſus admodum & devotus, moribuſque ſuaviſſimis adornatus. Hunc pro ſuæ ſanctitatis reverentia honorabant eccleſiaſticæ & ſeculares perſonæ, principes & nobiles, Clerus & populus, & omnes generaliter diligebant: inter omnes enim patres illius Religionis & Fratres in hac terra, ſicut ſol ſuper ſidera, effulgebat: eleganti namque ſtatura ſpectabilis eminebat, benignitate multa præditus, ſermone dulcis & affabilis, miſericors in pauperes & afflictos, in monachos devotus & humilis, & de obſervantia Ordinis & pacis ſolicitus, utilitateque monaſterii procuranda induſtrius & diſcretus. EX MSS. XVI *contrà verò abbas Ciſtercienſis, * al.* Volbrorde

qui S. Dominicum & ipſius Ordinem amabat, iſto Sancto ei apparente,

362 Hic glorioſus pater Deo dilectus, & hominibus pariter acceptus, ſingulari quadam devotione ad beatum Dominicum ferebatur, omnes perſonas Ordinis ab eo inſtituti ſincero corde complectens & benefica caritate. Unde Conventibus prædicti Ordinis ſibi vicinis largas frequenter conferebat eleemoſynas, & nihilominus familiaribus Fratribus nonnulla ſolatia impendebat. Dum hæc indefeſſus ageret, contigit, eum ad generale Capitulum euntem in quodam cœnobio ſui Ordinis graviter infirmari: quem dum medicus viſitaſſet, infirmitatiſque circumſtantias E conſideraſſet, deſperans de vita viri, pronuntiavit, eum in proximo moriturum. Licet taliter loqueretur, erat tamen cor abbatis fiduciam habens in Domino & meritis ſancti Dominici ſervi ejus. Cumque nimia oppreſſus debilitate jaceret anxius, vidit vigilans ſanctum Dominicum cum ſocio introëuntem ad ſe. Sedit autem ſanctus Dominicus ad caput lecturi, ſocius ad pedes ex adverſo. Abbas verò putabat, quod Fratres aliqui veniſſent ad eum gratiâ viſitandi, & ſanctum Dominicum non cognovit. Tunc dixit ſanctus Dominicus ad infirmum: Confortare, abba, in Domino, & non paveat cor tuum, quia non morieris tu; ſed vives, & de hac infirmitate protinus convaleſces. Dicit ei infirmus: Unde hoc noſti, dilecte mi? Reſpondit Sanctus: Ego ſum Dominicus ſervus Altiſſimi, qui Fratrum Prædicatorum Ordinis inſtitutor exſtitit *, quem * *al.* exſtiti ſincero corde hactenus dilexiſti; & nunc miſſus ſum à Domino tibi hæc ſalutis tuæ gaudia nuntiare.

ſtatim à periculoſo morbo liberatur.

363 Audiens abbas, ſanctum adeſſe Dominicum, F exhilaratus nimis ſperabat, ſe cum tam dilecto Patre propenſiùs locuturum. At ille declinaverat, atque tranſierat abſque mora. Abbas autem confortatus à ſancto Dominico, recepta plena ſanitate, convaluit. Sequenti die medicus, qui eum moriturum autumaverat, ſupervenit, & quæſivit, quomodo mortis periculum evaſiſſet. Et dixit ei abbas: Non carnalis medicinæ induſtria, ſed ſupercæleſtis unctionis gratia me ſanavit. Vixit autem poſtea pluribus annis, beatiſſimæ virginis Dei Mariæ ſpecialis amator & devotiſſimus famulus abbas Dithmarus, proficiens in omni bonitate, Fratrumque Prædicatorum amabili caritate, quos etiam in extremis conſtitutus, ſucceſſori ſuo diligentiſſimè commendavit. Defunctus eſt tandem in ſenectute bona, converſatione & devotione eximia, anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo tertio, quinto Idus Octobris.

ANNOTATA.

a *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30 *Speculi cap.* 120

EX MSS. 120 *eamdem rem narrat, & Fratrem Prædicatorem, qui tunc* S. Dominicum *laudibus extulerat,* Jacobinum de Mantua *appellat.*

b *Inter Capitula Ordinis Prædicatorum, quæ ab anno* 1220 *usque ad* 1300 *celebrata sunt, nullum reperio* Hyldense *vel* Hildesiense, *quod tamen in hac visione nominatur. Consuli potest Echardus ante tomum* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* XVI & XVII, *ubi singula Capitula quotannis exhibet.*

c *Theodoricus debuisset hic locum & tempus exprimere, si certam sibi fidem adhiberi volebat: licet enim non difficulter credamus, quod privatus aliquis tam impius fuerit, attamen tantam tamque impiam totius Religiosi Conventûs pertinaciam sine evidenti testimonio non admittimus.*

CAPUT XXXI.

Bulla Gregorii IX Pontificis, qua eximium Prædicatorum Fundatorem albo Sanctorum inscribit.

B

EXemplar epistolæ quam dominus Papa Gregorius nonus direxit per totam Ecclesiam de canonizatione sanctissimi patris nostri Dominici almi confessoris." Gregorius episcopus servus ser-

XVII. *Papa epistolam dirigit ad viros in ecclesiastica dignitate constitutos,*

„ vorum Dei, venerabilibus Fratribus archiepi-
„ scopis & episcopis, & electis * filiis abbati-
„ bus, decanis, archidiaconibus, præpositis,
„ Prioribus, ceterisque ecclesiarum prælatis,
„ ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem &
„ Apostolicam benedictionem *a*.

* *al.* dilectis

a

365 „ Fons sapientiæ, Verbum Patris, Do-
„ minus Jesus Christus, cujus natura bonitas,
„ opus misericordia, redimens & renovans, quos
„ creavit; qui vineam, quam de Ægypto trans-
„ tulit, usque ad consummationem seculi non
„ relinquit, sapienter signa propter instabiles men-
„ tes innovat, & mirabilia propter * diffiden-
„ tiam incredulitatis immutat, dum in Ecclesiæ
„ nascentis exordio, post obitum Moysi, vide-
„ licet finem legis, ascensurus equos in Evan-
„ geliorum quadrigis, quæ verè sunt sanitas *,
„ arcu sacri eloquii, quem, donec Judæus in-
„ firmetur, intenderat, & juramentis, quæ in
„ patribus nobis disposuerat, suscitatis, confi-
„ dentiam Jericho, gloriam mundi, quem præ-
„ dicationis fremitu, obstupefactis gentibus, vi-
„ cerat, calcaturus, viam equis suis in mari
„ faceret, & in Raab salutem latitudinis gen-
„ tium signo coccineo figuraret.

desumptisque ex sacra Scriptura comparationibus, significat,

* *al.* contra

* *al.* sagittæ sagittatæ

C

366 „ In prima quadrigarum quatuor, egre-
„ dientium, in Zacharia, de medio duorum
„ montium æreorum protulit equos rufos, po-
„ pulorum principes, fortes terræ: qui per o-
„ bedientiam fidei Deo Abraham, patris creden-
„ tium, in fundamentum novi fœderis adhæren-
„ tes; ad ducis instar tinctis de Bosra, id est
„ tribulationis angustia, vestibus cuncta signa suæ
„ militiæ rubricarunt, ut pro futuræ gloriæ gau-
„ dio præsentem gladium non timentes, effecti
„ martyres, id est testes novæ legis, libro con-
„ fessionis voce subscriberent, & forinsecis mi-
„ raculorum signis, ad stipulationum robur ap-
„ positis, librum & tabernaculum, quod Deus,
„ & non homo fixit, ac euangelici vasa mini-
„ sterii, non brutorum, sed rationabilium ho-
„ stiarum sanguine tingerent, & in universam D
„ spatiosi maris faciem sagenâ prædicationis ex-
„ pansâ, multiplicatam super numerum arenæ
„ maris, de cunctis, quæ sub cælo sunt, na-
„ tionibus Ecclesiam congregarent.

quomodo Deus post primos novæ Legis prædicatores,

367 „ Sed quia præsumptio multitudinem, & *aliasque Religiosas congregationes*
„ malitia subsecuta est libertatem, in quadriga
„ secunda sub colore, qui lugentibus & pœni-
„ tentibus congruit, equestrem cuneum depu-
„ tavit, qui ad claustrale desertum ductus per
„ spiritum sub novo Israëlis auriga, sanctissimo
„ Benedicto, velut sub altero Helisæo, filii pro-
„ phetarum, communis vitæ bonum, occasione
„ multitudinis perditum, in jucundæ cohabita-
„ tionis grata societate restituit, & sic unitatis
„ scissum rete reficiens, ac per bona opera pie-
„ tatis ad terram Aquilonis, unde omne malum
„ panditur, proficiscens, eum fecit in ingressis
„ thesauros nivis, & contritis corde quiescere:
„ qui dedignatur in corpore peccatis subdito ha-
„ bitare: post quos quasi lassum renovaturus ex-
„ ercitum, & redditurus jubilum post lamen-
„ tum, applicitis ad quadrigam tertiam equis al-
„ bis, Fratribus Cisterciensis Ordinis & Floren-
„ sis *b*, velut tonsarum greges, geminæ carita- *b*
„ tis fœtibus uberes, de pœnitentiæ lavacro se- E
„ cit ascendere, sancto Bernardo, ariete ovium
„ in virtute spiritûs, qua ex alto indutus exstitit,
„ & in abundantia frumenti vallium præeunte,
„ ut transeuntes liberati per eum, in fortitudi-
„ ne clament ad Dominum, dicant hymnum, &
„ ponant castra Dei exercituum super mare.

excitaverit Ordinem Prædicatorum,

368 „ Novo igitur Israële his tribus agmini-
„ bus, turmis totidem, quas Philistiim fecerant,
„ occurrente horâ undecimâ, cum dies jam de-
„ clinasset ad vesperum, & propter iniquitatis
„ abundantiam, caritate plurimùm frigescente,
„ vergeret justitiæ radius ad Occasum, quia vi-
„ neam, ad quam pater-familias operarios diver-
„ sis temporibus, denarii conductos conventio-
„ ne, præmiserat, & quam sua dextera planta-
„ verat, non solùm vitiorum vepres & spinæ
„ pervaserant; sed jam propemodum vulpeculæ
„ demolientes, convertere in alienæ vitis ama-
„ ritudinem intendebant, adversus infestissimam
„ multitudinem, militiam adunare voluit prom-
„ ptiorem. Et sicut in præsentiarum cernimus,
„ post trium signis differentium tirocinia qua-
„ drigarum, in quadriga quarta equos varios &
„ robustos, Prædicatorum & Minorum Fratrum F
„ agmina cum electis ducibus simùl in prælium
„ directurus, spiritum sancti Dominici suscitavit,
„ & ei, velut equo suæ gloriæ, præbens fidei
„ fortitudinem & fervorem, divinæ prædicatio-
„ nis hinnitum circumdedit collo ejus: qui ge-
„ rens à pueritia cor senile, ac in mortificatione
„ carnis eligens vivere, vitæ requisivit auctorem,
„ & Deo deditus, ac in Nazaræum sub beati
„ Augustini regula consecratus, sedulum circa
„ sancta Samuëlis imitatus obsequium, in ca-
„ stigatione desiderii piissimum Danielis conti-
„ nuavit affectum, justitiæ semitas & Sanctorum
„ vias strenuus athleta custodiens, & velut ad
„ momentum de tabernaculo Domini, de mili-
„ tantis Ecclesiæ magisterio ac ministerio non di-
„ scedens, carnem spiritui & sensualitatem sub-
„ jiciens rationi, & factus unus cum Deo spi-
„ ritus, totus in eum per excessum mentis pergere
„ studuit, & sobriæ compassionis studiis à cari-
„ tate proximi non recessit: quo sagittante de-
„ licias carnium, & vulnerante * mentes lapi- * *al* fulgu-
„ deas impiorum, omnis hæreticorum secta con- rante

„ tre-

A „ tremuit, omnis Ecclesia fidelium exsultavit.

cujus pium Fundatorem ob virtutes & miracula

369 „ Ætate crescente, crevit & gratia; quan-
„ doquidem inexplicabile gaudium de zelo con-
„ cipiens animarum, ad eloquia Dei dedit ani-
„ mum, & per Euangelium Christi multos gene-
„ rans in conversione tam strenuæ multitudinis
„ Euangelicæ dignitatis officium perficiens, no-
„ men & opus in terra meruit obtinere magnorum.
„ Pastor & dux inclytus in populo Dei factus,
„ novum Prædicatorum Ordinem instituit meri-
„ tis, ordinavit exemplis, nec miraculis con-
„ firmare desiit evidentibus & probatis: nam
„ præter opera sanctitatis, & signa virtutis, qui-
„ bus in carne positus claruit, diversorum cu-
„ ratis languoribus, loquela mutis, visu cæcis,
„ surdis auditu, gressu paralyticis, & sanitate
„ pristina multarum generibus invaletudinum re-
„ stitutis, apertè patuit, qualis spiritus in ejus-
„ dem sanctissimi gleba corporis habitavit.

numero Sanctorum adscribit,

370 „ Cum igitur ex multa familiaritate,
B „ quam nobiscum, in minori constitutis officio,
„ habuit, argumenta sanctitatis ipsius ex insignis
„ vitæ testimonio constitissent, essetque postmo-
„ dum de miraculorum veritate dictorum facta
„ nobis per testes idoneos plena fides; Nos cum
„ commisso nobis grege Domini confidentes, e-
„ jus posse suffragiis per Dei misericordiam ad-
„ juvari, ut cujus in terris solatium gratiosæ fa-
„ miliaritatis habere meruimus, ejus in cælis
„ potenti patrocinio gaudeamus, ipsum de fra-
„ trum nostrorum consilio & assensu, ac omnium
„ tunc apud Sedem Apostolicam consistentium
„ prælatorum, catalogo Sanctorum adscribi de-
„ crevimus, statuentes firmiter, ac universita-
„ ti vestræ præsentibus injungentes, ut Nonis
„ Augusti ante diem, quo, positâ carnis sarci-
„ nâ, dives meritis penetravit in sancta, simi-
„ lis Sanctorum factus in gloria, ejus natalitia
„ celebretis, & faciatis solenniter celebrari,
„ quatenus ipsius precibus Deus, quem vivens
„ coluit, exoratus, gratiam in præsenti seculo,
„ & gloriam nobis tribuat in futuro.

& festa ejus luce indulgentias largitur.

371 „ Nos verò tanti Confessoris venerabi-
„ lem sepulturam, quæ miraculorum fulgoribus
„ generalem illustrat Ecclesiam, cupientes dignis
„ Christianæ devotionis honoribus frequentari,
„ verè pœnitentibus & confessis, illam in festi-
„ vitate præfata annis singulis cum devotione ac
C „ reverentia debita visitantibus, de omnipoten-
„ tis Dei misericordia, & beatorum Petri &
„ Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, u-
„ num annum de injuncta sibi pœnitentia mise-
„ ricorditer relaxamus. Datum Spoleti v Kal.
c „ Septembris, Pontificatus nostri anno VIII° c.

ANNOTATA.

a *Hæc bullæ inscriptio & sequens textus apud S. Antoninum part. 3 Chronici tit. 23 cap. 4 § 17, Malvendam, aliosque auctores passim obvios referuntur. Nos eam contulimus cum illa, quam illustrissimus Fontaninus nuper ex Tabulario Vaticano desumpsit, & suo Codici Canonizationum à pag. 70 inseruit.*

b *De Ordine Florensi egimus tomo* VII *Maii à pag. 125 post Acta B. Joachimi abbatis, qui Ordinem illum instituit.*

c *Errorem, qui circa locum & tempus canonizationis in hunc codicem Theodorici & alia quædam exemplaria irrepsit, in Commentario prævio § 47 correximus, & cum illustrissimo Fontanino aliisque ibi allegatis hic in fine sic legendum putamus:* Datum Reate quinto Nonas Julii, anno octavo. EX MSS.

CAPUT XXXII.

Mystica quædam visio ac revelatio de S. Dominico & S. Francisco, eorumque Ordinibus.

XVIII. *Eremita quidam dicitur vidisse*

HOc in loco interserere opportunum omnino judicavi & congruum ea, quæ Spiritus sanctus ad commendationem Sanctorum suorum Dominici & Francisci patrum nostrorum, nec non & Ordinum, quos per ipsos instauravit, dignatus est suis fidelibus revelare. Ex gestis sancti Isidori Hispalensis sequens revelatio est conscripta *a*, quæ circa principium Ordinum Fratrum Minorum & Prædicatorum, adhuc in carne viventibus sancto Francisco, sanctoque Dominico, ad commendationem utriusque & robur cælitus est ostensa; quam conscriptor miraculorum beati Isidori, qui tunc temporis magnis prodigiis coruscabat, domino Jacobo Tusculano episcopo *b* transmisit, ita scribens: *a* E *b*

similitudinem seu figuram alatam: ** al.* Austriæ ** al.* religione

373 Advenit quidam eremita de partibus Asturiarum *, nomine Johannes *c*, qui miræ abstinentiæ in nostra regione * habetur famosus, qui à beato Isidoro fatebatur se missum, & ut, quæ asserebat, scriberem in præsentia quorumdam FF. Prædicatorum, imperavit dicens: Cum essem in oratione horâ diei nonâ, vidi cujusdam venerabilis pulcritudinis similitudinem corporis sex alas habentem; ex quibus duæ supereminebant capiti, duabus volabat, & duabus totum corpus tegebatur. Hujus similitudinis caput erat Christus filius Dei, & facies ejus rutilabat, ut sol clarissimus: in circumferentia ejus aureum diadema fulgebat. In superiori diadematis parte, beati Petri Apostolorum principis, & successorum ejus Romanorum Pontificum facies refulgebant; atque ad ejus dorsum Pauli, Jacobi, & ceterorum Apostolorum & Euangelistarum vultus decori gloriâ in ordine apparebant. Ad lævam autem veteris Testamenti patriarcharum & prophetarum facies consistebant, inter quos Abraham, Moyses, & David ceteris erant pulchriores. Salomonis autem locus vacuus tenebatur; diversarum tamen gemmarum ornatu conscriptus erat. *c* F

in qua Christus & Deipara

374 Inter faciem & pectus similitudinis, Dei Genitricis Mariæ facies cum ineffabili claritate & gloria celsior assistebat: hinc inde Johannem Baptistam & Johannem habens Apostolum & Euangelistam. In alis etiam singulis doctores ecclesiæ duodecim; in eminentioribus alis Augustinus & Hieronymus, tenentes libros & phialas aureas; in mediis alis Gregorius habens sagittas igneas & arcum extentum, & Isidorus Hispalensis ignem & gladium fulgentem nimiùm, ex utraque parte acutum. In iis verò alis, quibus tegebatur corpus, Ambrosius & Hilarius tenentes thuribula aurea, & fumus aromatum odoris suavissimi in conspectum Domini ascendebat. Ex thuribulo atque thymiamatis odore terris immerso multi mortui resurgebant.

cum innumeris Sanctis repræsentabantur,

375 Horum doctorum singuli erant in alis singulis, & cum unoquoque eorum Sanctorum facies, qui quiescunt in provinciis, ubi maximè ipsi doctores verba vitæ docuerunt. Omnes alæ di-

EX MSS. versis insignitæ erant gemmis & coloribus, & in eis multitudo vultûs Sanctorum. Ubi etiam super humeros superiores alæ mediis jungebantur, Martinus episcopus eminebat, tenens Christi Euangelium, & Nicolaus Myrensis vetus Testamentum : quò autem mediæ alæ jungebantur eis, quæ corpus tegebant, erant Benedictus & Bernardus, lucernas splendidissimas tenentes in manibus. Miræ magnitudinis & pulcritudinis erat similitudo, & manus ejus extensæ & candidæ, & pedes ejus recti erant & igniti, & sub pedibus ejus duæ rotæ igneæ, undique splendidos radios emittentes. Spiritus vitæ & facies hominis erat in rotis.

quam S. Dominicus ac S. Franciscus

376 Quando similitudo volabat per aëra, in momento ferebatur ab Occidente in Orientem, à Septemtrione in Meridiem, & iterum revertebatur in locum suum pristinum; quando verò descendebat ad terram, beatissimi Franciscus & Dominicus, & ipsi senas alas habentes, Ordinis FF. Prædicatorum & Minorum primi, similitudinem ducebant; habebat enim Franciscus funem interiùs innexum rotis, & Dominicus catenam auream similiter rotis innexam. Funiculus Franciſci triplex & tricolor; scilicet rubeus, albus, & viridis : aspectus ejus tamquam fulgur; Dominici albus tamquam lux : eorum operatio ad mortuorum vitam, sanitatem ægrorum, & Christi Ecclesiam decorandam. Oculi autem Domini, Apostolorum & Euangelistarum, patriarcharum & sex doctorum, sex alas regentium, erant continuè intendentes in Franciscum & Dominicum.

B

ubique comitabantur,

377 Rotæ volubiles erant, & tanta celeritate movebantur per terram, quanto volatu ferebantur per aëra. Quando similitudo ducebatur per terram, vestigia rotarum imprimebantur lapidibus, & liquescebant quasi cera : quando ducebatur per loca plena & arida, vestigia rotarum erant madida, acsi à rotis largissima flueret aqua; quando autem per maria & flumina, rotarum vestigia remanebant ignea; quando verò per loca lutosa, nulla omninò apparebant impressionis vestigia, nisi exsiccato luto in aridam verterentur. Si volatu similitudo ferebatur, Franciscus & Dominicus similitudinem sequebantur, & ipsi totis viribus adjuvantes. Et sonitus eminentium alarum, sicut sonitus musicorum; sonitus mediarum alarum, sicut sonitus tubarum & cornuum adhortantium ad bellum; & sonitus earum alarum, quæ corpus operiunt, sicut sonitus aquarum multarum. Sonitus rotarum, quasi sonitus tympanorum, & ferrariorum contra incudem ferientium.

C

& quam contra draconem aliasque bestias defendebant.

378 Aspiciebam; & ecce draco ingentis magnitudinis, gallus, & multæ vulpes, mulierum & diversarum bestiarum facies habentes, insequebantur similitudinem : & horum unus erat labor, rotarum scilicet vestigia & impressiones totis viribus destruere ac calcare. Dum igitur Franciscus & Dominicus cum summa diligentia & suavissima harmonia per universum orbem similitudinem ducerent, super terram & per omnes vicos universi cantarent dulciter alleluja, adhæsit draco rotis & similitudinis cursum ferè per dimidiam detinuit horam. Tunc Franciscus & Dominicus quasi dolentes in similitudinem contra draconem concitaverunt tumultum, & in omnibus alis & rotis personuit buccinæ clangor & belli clamor, atque Francisco & Dominico exercitus populorum, & principum accrevit innumerabilis multitudo; qui contra draconem similitudinem impellentes, confracto capite, draco interiit. De capite draconis innumerabiles stellas Franciscus & Dominicus excusserunt, qui decorem nimium similitudini attulerunt : quæ gallus ut vidit, dolens, se rotarum vestigia pro viribus deleviſſe, in locum, unde ceciderat, volavit, & in pectore similitudinis locum accepit, & omnes Sancti exultationis voce laudabant Deum, Latinè & Græcè dicentes : Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

D

Deinde terribilem bestiam abyssi vulnerant,

379 Post hæc, dum universa viderentur tranquillitate perfrui, bestia terribilis surrexit de abysso. Anteriora ejus mulieris erant similia, posteriora leonis, & cornua ferrea deaurata in capite ejus. Loquebatur suavia & placentia, atque linguâ vipereâ infundebat occultè venena. Ad similitudinem dolosè accessit, catenam Dominici fregit, & funem Franciſci, rotasque in parte evertit. Lætatus est aries super bestia, & coronam æream deauratam accepit ab ea. Adhæserunt vulpes bestiæ, & spem suam posuerunt in ea. Obtenebrata est similitudo, & partem exercitus Sanctorum bestia interfecit; sed bestiæ doli memores Franciscus & Dominicus, accepto de manu Gregorii arcu & sagittis, & Isidori gladio, bestiam in manu valida expugnabant. Abbreviati sunt dies bestiæ, atque ignis à Domino exiens, bestiam & multas vulpium vorando consumpsit.

E

& cum sic pulchrior facta esset similitudo,

380 Facta est similitudo solito pulchrior, & usque ad terminos universæ terræ alas suas expandit. Instauratæ sunt rotæ, & funiculus Franciſci, & catena Dominici eis indissolubiliter insertæ sunt, & earum splendor in septuplum coruscabat. Evanuerunt vulpes, & nec una quidem superfuit. Lætatus est lætitiâ sempiternâ populus Sanctorum in Francisco & Dominico, & eis laudibus & canticis applaudebant. Aries verò considerans, hactenus se errasse, dolore cordis erubuit, & coronam acceptam à bestia fregit, & pedibus conculcavit. Respexit Dominus arietem, & fontem vivum perennem ostendit illi, in quem descendens, candidior nive factus est. Datæ sunt illi alæ à Domino, & corona aurea. Volavit aries, atque in pectore similitudinis locum obtinuit. Et facta est multitudo quasi arenæ maris innumerabilis, Latinè, Græcè & Hebraïcè laudantium Deum, & dicentium alleluja. Et tuba de cælo mugiente, vox in parte dulcis & in parte terribilis audita est dicens : Mortui, qui in pulvere terræ dormitis, surgite : appropinquabit enim hora misericordiæ & judicii. Et continuò surrexerunt, & in conspectu Dei & similitudinis steterunt. Et libri aperti sunt, & discussa sunt merita singulorum; & in similitudine mansionem meruerunt multi, atque alii in stagnum ignis ardentis missi sunt. A similitudine ignis exiit, & totam terram exurendo splendidiorem auro reddidit.

F

angeli simbolus Sanctis gratulabantur,

381 Igitur perfecta est similitudo decore ineffabili & ab inenarrabili angelorum multitudine congratulantium Francisco & Dominico, Deum laudantium, quia in his militibus triumphavit in Ecclesia, delata est in cælum. Et factus est cæli & terræ color inæstimabiliter delectabilis, & vox suavissima continuè personabat undique laudantium atque dicentium : Est Deus omnipotens omnia in omnibus, & regnabit in æternum, & omnes Sancti ejus cum eo. Facta est hujus visionis revelatio anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo decimo sexto.

quibus obscura quædam futurorum prædictio additur.

382 Præterea interrogatus à nobis, quæ sit causa vel occasio, quare funis Franciſci aut catena Dominici separetur à rotis, vel qualiter Antichristus poterit dominari : Afficientur, inquit, Sancti

A cti tædio propter luxûs Religioſorum cupiditatem, & avaritiam prælatorum. Surgent Religioſi contra epiſcopos propter eorum oppreſſa monaſteria, & privilegia annullata: reges & principes contra Clerum propter poſſeſſionum & divitiarum affluentiam, & regnum in ſe ipſum diviſum deſolabitur. Tunc homo peccati, proditionis filius revelabitur, regnum & ſacerdotium & imperium obtinebit, terram gratuitò dividet, contra Deum & Antiſtitem Romanum loquetur, atque ſanctorum Patrum traditiones evertet. Studio autem concordante Sanctorum, omnia in ſtatum debitum converterentur, ita ut unuſquiſque gradu proprio ſit contentus, Romanus Pontifex ſe eſſe Chriſti vicarium glorietur. Hæc ideo veſtræ ſcripſi paternitati, quia vos prudentes inter gramina colligere flores ſcitis.

XIX *Alia revelatio explicat,*

383 Ex ſecretiſſimis & veriſſimis revelationibus ſumpta ſunt, quæ ſequuntur. Cum dominus noſter Jeſus Chriſtus, ſicut promiſerat, diſcipulos electos Apoſtolos accepiſſet ad ſemet ipſum, & eſſent, ubi ipſe eſt, viventes, ſicut & ipſe vivit, in gloria, cœperunt lapſu temporis magiſtri negligentiùs agere, populuſque immemor multitudinis miſericordiæ Dei à mandatorum ejus aberrando rectitudine deviare. At Deus miſericors pater omnium noſtrorum, electorum ſuorum curam gerens, uno tempore duos, quaſi gemellos de ſponſa ſua, ſcilicet Eccleſia, per gratiam progenuit filios fratrum ſuorum fidelium in ſalutem; quos genitrix Eccleſia uberibus de cælo tam copioſa dulcedine, quæ exhauriri non poteſt, plenis fideliter enutrivit. Hæc ſunt duo teſtamenta, quibus omnes Dei filii per matrem Eccleſiam educantur. Hujus matris gemini Fratrum Minorum & Prædicatorum Ordines duo ſunt, quorum radices & origines, beatiſſimi Franciſcus & Dominicus exſtiterunt.

B

aut Deus S. Dominicum & S. Franciſcum miſerit in mundum,

384 Mihi verò de divina providentia admiranti dixit Dominus: Servum meum electum Franciſcum ad hoc in mundum deſtinavi, ut clericorum avaritiam malam, irrationabilem & deteſtabilem oſtenderem, quæſtumque inutilem & damnabilem confutando libertatem miſericordiæ imitabilem, humilitatemque virtutum omnium eximiam in ejus converſatione mihi placitam declararem, paupertatemque euangelicam cunctis venerabilem, meiſque conſpectibus acceptabilem comprobarem. Inani autem gloria, mundique faſtu tumentibus ac ſuperbis laïcis ipſum crucis præferentem ſtigmata formam ſtatui & ſpeculum exhiberi recognoſcendi infirmitatis propriæ pravitatem. Et famulum meum Dominicum verbi mei bajulum ac prædicatorem inclytum ad incredulorum duritiam, hæreticorumque perfidiam conterendam direxi, Eccleſiæque meæ aream ab erroribus doctrinæ exempli ventilabro permundandam. Dedi eum in lucem gentium, ut ſapientibus & inſipientibus debitor illuminet eos, qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, dans ſalutis ſcientiam plebi meæ, fiantque oris ejus verba ſuſtentatio laſſorum, conſolatio afflictorum, & medicina ſaluberrima peccatorum.

C

& poſtquam laudavit eorum virtutes,

385 Hi ſunt duo filii noviſſimi Jacob patriarchæ ſeneſcentis, qui extremitate genituræ, ſingularitate amoris, nominumque ſignificationibus duos Ordines præfigurant: augmentum enim doloris & dextræ filii nuncupantur; dextera enim Domini faciens virtutem, à tribulatione malorum & dolore exaltans eos auget & multiplicat ſuper numerum, in omni tribulatione conſolationibus ſuis lætificans animas eorum. Hos igitur di-

lectionis ſuæ filios Pater æternus multitudinis Sanctorum patres effectos honoravit in filiis, conſtituens eos ſuper omnem terram. Generatio autem & gloria eorum non derelinquetur à Domino, & cum ſemine eorum bona perpetuò permanebunt. In præſenti etiam vita quis enarrabit, quantâ à Patre miſericordiarum hi præcordiales filii benevolentiâ foveantur. Abſtulit à cordibus eorum ſolicitudinis jugum graviſſimum, volens eos tantummodo cum Domino ſuo ſolicitos ambulare, & omnium eccleſiarum ſolicitudinem corde & opere exercere. Miſit proinde ſpiritum ſuum in corda filiorum hominum, ut honorificent eos, ſuſcipientes ſicut angelos, ad ſe verbi Dei gratiâ venientes. EX MSS.

386 Antiquorum quoque mirabilium ſuorum memoriam faciens Altiſſimus, qui per quadraginta annos Iſraël mannâ pavit in eremo, ipſe per omnia mundi climata his pueris ſuis largitur gratuitò victui neceſſaria, & nihil deeſt eis. Et quod abundantiùs eſt, cibat eos pane vitæ & intellectus, verbi, quod procedit de ore Dei, in quo ſolo vivit homo, quod eſt ſolidus perfectorum cibus, & panis cor hominis corfirmans, quem de manu Domini acceptum edunt, & ſatiati diſtribuunt populis tempore opportuno. Ut ne quid deſit gloriæ filiorum Dei, gladii ancipites auctoritatis & ſcientiæ in manibus eorum ſunt: ligant enim reges & nobiles alligaturâ pœnitentiæ ſalutari; faciunt autem vindictam in nationibus, increpationes in populis, peccata dijudicando, Deique juſtitiam intonando. Hæc eſt hereditas ſervorum Dei, & gloria, qua filii Sanctorum per univerſalem Eccleſiam ſublimantur, quam Patrum humilitas, devotio, & caritas poſteris prævaluit impetrare. *auctoritatem poteſtatem,* E

387 Hos viros glorioſos, duces & patres inclytos ſequitur piorum filiorum & expeditorum militum innumera multitudo. Verumtamen non ſunt inventi ſimiles illis, qui ad tam eminentem puritatis prærogativam, ſanctimoniam vitæ, diſciplinæ rigorem, Religionis obſervantiam, abſtinentiæ parſimoniam attingerent, fervoremque tam inæſtimabilis caritatis ac zelum proximorum ſalutis, devotionis ſtudium, omniumque perfectionem virtutum potuerint adæquare. Heu, heu, heu! Quot ſanctiſſimæ conſuetudines, quot pietatis humilitatiſque exercitia, quot ſpiritualis diſciplinæ ſtudia, & regulares obſervantiæ ſaluberrimæ defecerunt; quæ omnia Patres illi devotione fideliſſima ſervaverunt, & ſervanda poſteris exemplo efficaciſſimo docuerunt, & auctoritate firmiſſima mandaverunt! *Ordineſque ab illis inſtitutos* F

388 Quanto autem igniti fervoris devotio, paupertatiſque Chriſti deſiderabilis & affectuoſa imitatio tepeſcere cœpit, & non capere incrementum, tanto periculoſius imminet exterminium: ſicut enim imminente everſione Babylonica, regem ſanctum Joſiam, zelatorem legalis juſtitiæ ſynagoga Moyſi progenuit, ita imminente Antichriſti tyrannide, generabit Eccleſia Agni Sponſa ſtatum duorum Ordinum perfectionis altiſſimæ, qui fideles contra draconem virulentum confortabunt, & ab ipſa beſtia peſſima conterentur martyrio coronati. Et erit Romani dignitas imperii exordium ejus, excelſaque & ſancta Religio ejus annorum exigui temporis numero trium denariorum terminata. Ceſſent nunc interim præſentium Ordinum rectores cum auſteritate imperare ſubditis: nam durum imperium contemptum provocat, & ſciſſionem inducit d. *nonnulla futura obſcurè prædicit,*

EX MSS.

ANNOTATA.

a *Majores noſtri Acta & miracula S. Iſidori Hiſpalenſis in Opere noſtro ad diem 4 Aprilis ediderunt; ſed inter ea nuſquam ſimilem viſionem invenimus.*

b *Ex adjunctis temporum circumſtantiis colligo, hîc indicari Jacobum de Vitriaco, qui anno Chriſti 1228 ad purpuram & cathedram Tuſculanam à Gregorio IX Pontifice evectus eſt, ut apud Ughellum in noviſſima editione Veneta Italiæ ſacræ tomo 1 col. 234 videre eſt.*

c *Iſte Joannes eremita nobis hactenus ignotus eſt, ac propterea auctoritatem ſequentis viſionis erudito lectori dijudicandam relinquimus.*

d *Albertus Sarthianenſis ex Ordine Minorum hoc apophthegma* S. Dominico *adſcribit, ut ſuprà poſt cap. 16 littera* a *diximus.*

CAPUT XXXIII.

Alia mirabiles viſiones de primitiva ſanctitate Prædicatorum, & magna eorum gloria in cælo.

B

XX *Quidam videt, primitivam Prædicatorum ſanctitatem*

EXordium hujus Ordinis primitivum ardenti caritatis deificæ fervebat calore, eximiæque puritatis munditiâ candens, velut lilium, fragrabat odore, fictionis hypocriſiſque neſcius, veræ ſimplicitatis effulſit decore. Itaque Dominus dixit ad me: In hoc Prædicatorum Ordine duo, id eſt ſtatum cultum, & fructum multum, adeo complectens amo, quod eiſdem conjucundans, ſemper arrideo ex mei beneplacito cordis multo. Ipſi namque totis utriuſque hominis ſui viribus ſtudioſè prædicant meæ gloriam majeſtatis: prodit enim ex eorum intimis vehemens gemitus, præcordialis fletus, deſiderium mundum, ſolicita cogitationum reſtrictio, humilitas fida, caritas jucunda, frequens mutatio peregrina. Porrò exteriùs reſultat miniſterii ſacri devota ſolennitas, prædicationis utilitas, abſolvendi peccatores auctoritas, afflictorum pia & dulcis conſolatio, nutantium confortatio, Catholicæque unitatis ſalutaris connexio. Hæc quoque dixit Dominus: Eleemoſyna, quam pro nomine meo larga ipſorum tribuit inopia, paupertaſque largitur prodiga, accipientium culpas diluit ac minuit, diabolum elidens expellit per virtutem euangelicæ paupertatis *a*.

C

a

XXI *in cælo copioſè compenſari,*

390 At ecce mihi exſuli non deſideranti, futuram Prædicatorum gloriam dignanter Omnipotens revelavit, & vidi in choro Cherubim ſedes eorum admirabiles, præmiaque ſingularia meritorum. In anteriori parte ſedium duo candelabra lucentia, quæ ſunt ardens caritas & exempli claritas cum intentione ſincera; in interiori verò ſedis ſella ac reclinatorio ineffabilis pauſatio, admirabiliſque requietionis dulcedo. Pro labore curſûs & itineris, ſpecioſi facti ſunt pedes eorum, decorati margaritis & lapidibus, de quibus optarem coronam meo capiti ſuperponi. O Prædicatores, cur ad prædicandum tam inviti ora laxatis & aperitis labia? Quare ſic graves eſtis audire culpas pauperum, & inclinare aurem veſtram in ora peccatorum? Ego vidi ſpiritum oris veſtri egredientem, tamquam fumum aromatum ad thronum majeſtatis æternæ, qui vobis ſapientiam inſpiravit, veſtri conſortem officii Filium Dei glorificantem cum ſancto Spiritu, qui gratiarum omnium eſt largiſſimus diſtributor.

D

& eorum Ordinem uſque ad extrema tempora perſeveraturum.

391 Orta eſt aliquando gravis quorumdam fallacium doctorum, aliorumque, qui avaritiæ ſtudent, peccatorum adverſus Ordinem electorum veritatis lucidæ Prædicatorum perſecutio; quibus ex intimis animæ meæ viſceribus compatiens, oravi Dominum, ut in Ordine tam neceſſario Eccleſiæ ſuam gloriam conſervaret. Et dixit Dominus ad me: Quamdiu eos tenere meæ placuerit voluntati, impoſſibile eſt, eos per hominis cujuſpiam quantamcumque malitiam aboleri. Et dixi ad Dominum: Numquid, mi Domine, uſque ad conſummationem ſeculi manebit Ordo iſte? Et reſpondit mihi Dominus: Uſque ad extrema tempora permanebit.

XXII *Deinde narrat, quomodo ſacerdos ejuſdem Ordinis*

E

392 Conſuetudo mihi erat ad ſepulcra piorum accedere defunctorum, ipſoſque tamquam Dei domeſticos ſalutare. Accidit autem, ut quidem ſacerdos de Ordine Prædicatorum à me more ſolito ſalutatus in tumulo, ad ſuæ me cæleſtis ſuſceptionis ſolennia invitaret. Et ecce univerſa illa ſupernorum civium multitudo in occurſum ſe illius felicis animæ per ſuas cohortes & turmas ordinabat, cum gaudio proceſſura. Venit itaque dux & princeps exercitus ſacri Prædicatorum Ordinis glorioſus Dominicus cum filiorum ſuorum multitudine copioſa, qui ſinguli ſerta deferebant aurea ineffabiliter micantia, prout in carne poſitis promereri contulit miſericors Dei clementia. Occurrens verò Pater de exſilio revertenti filio, dux triumphanti militi de prælio coronam protulit in morem ſolis mirificè radiantem, propter quod ipſius exemplorum veſtigia fuerat imitatus.

à ſancto Fundatore ſuo

393 Excellebat tamen incomparabiliter omnes filios Pater excelſus in gloria: univerſorum enim merita, ejus ſunt beatitudinis incrementa. Byſſus namque & purpura viridiſque coloris jucunditas ipſius indumentum ornabat, veritatis doctrinam cum patiendi deſiderio exprimens, ac innocentiam virginalem. Sequebantur autem Prædicatores, ac eorum conſiliis adhærentes, inſigne quoddam, quod præferebatur, vexillum, quod nulli, niſi ipſorum, erat congruum dignitati. Sic illa beata Fratris anima ſedenti in throno oblata, pro obedientia grata, pro paupertate voluntaria, pro abjectione accepta, de manu ipſius divitias accepit & gloriam, atque perpetuam libertatem.

F

in gloriam receptus fuerit,

394 Gratias igitur agens dixit: Gloria tibi, Domine, pro talentis mihi traditis, pro iis quoque per tuam gratiam conſervatis, quodque tua Majeſtas mihi miſericorditer condeſcendit. Et inclinans Majeſtati, converſus ad Fratres cum exultatione multa excipitur. Dixitque illi pater Dominicus glorioſus: Bene veniſti, dilecte fili; intra in gaudium Domini tui alleluja. Tunc in jubilo mihi influente divinitus vidi felicem illam animam ſummæ Trinitatis beatis amplexibus dulciter & inſeparabiliter inhærentem. Verè non eſt perſonarum acceptio apud Deum: ecce enim mendicus cum gloria ſuſceptus, ſicut ſignaculum poſitus inter brachia Altiſſimi delectatur.

XXIII *& quomodo ſimul videris*

395 Vidi; & ecce triplex privilegiatorum exercitus Sanctorum, indumento ſplendidus, cantu jucundus, ſerto redimitus, in conſpectu Domini apparuit glorioſus. Erat candoris lilii veſtimentum

A mentum virgineum, Prædicatorum igneum solis fulgorem præferens, martyrum roseum valde rutilans. Virginum serta fuerunt multiformia, martyrum grandia & evidentia, Prædicatorum florida & fragrantia, quæ sunt Dei verba. Hæc præcellentia agmina simul juncta cum ineffabili ducentes choros lætitia coram throno sua depromebant modulamina. Et egrediens inde fluminis triplex impetus, mentes ipsorum debrians voluptate, ora complevit jucunditate.

triplex agmen privilegiatorum,

396 Tunc Prædicatorum cœtus intonans voce altisona conclamabat dicens: Te magne laudamus Domine, quia digni inventi sumus tua sequi vestigia, pauperes effecti voluntariè & abjecti. Te adoramus, Pastor æterne & bone, quia oves, pro quibus animam tuam posuisti, derelictas à mercenariis, errantes congregare, reducere, pascere, in tuoque ovili meruimus collocare. Præferebatur his miri decoris eximiique ornatûs vexillum, ceteris omnibus incommutabile Sanctis, quod aspicientes sequebantur cum gaudio, qui in carne positi Prædicatorum fide &

B dilectione consiliis adhæserunt. Exclamabant autem & martyres sancti dicentes: Benedictus es, Domine Jesu, Fili Dei, agnus immaculatus, cujus innocens sanguis nos purificans, sanctificavit mortem nostram, conformes nos & socios tuæ beatificæ & divinissimæ passionis. Tibi laus & gloria alleluja.

seu glorioso-rum Prædicatorum.
* *al.* resonans

397 Insonuit quoque vox dulcisona pudoris virginei, in æternis tabernaculis mellifluam reboans * armoniam dicens: Sanguis tuus impollutus, dulcis Jesu, & meus unum sunt ineffabili unione. Amor tuus & meus unum sunt inaccessibili caritate. Tuum os & meum inosculabile unum sunt propter inscrutabilem veritatem. Tuum pectus & meum intactum unum sunt propter incorruptionis integerrimæ sanctitatem. Hæc hujus concentus verba capere potui; organici autem amotis suavitas & resonantis affectionis dulcedo verbis non exprimitur, nec depingitur atramento *b*.

b

ANNOTATA.

C a *Nescio, an hæc ad superiorem revelationem pertineant, & utrum hæc atque sequentia eidem personæ an diversis adscribenda sint.*

b *Hic iterum conqueri cogimur, quod Theodoricus auctores similium mysticarum visionum distincte & nominatim non expresserit, ut de fide eorum cautiùs aut certiùs judicaremus.*

CAPUT XXXIV.

Novem orandi modi, quibus Sanctus utebatur, & duo exempla, quæ alibi omissa sunt.

XXIV. *In oratione, de qua fusè agunt doctores*

A sanctis doctoribus Augustino, Leone, Ambrosio, Gregorio, Hilario, Isidoro, Joanne Chrysostomo, & Joanne Damasceno, & Bernardo, & aliis doctissimis doctoribus Græcis & Latinis latissimè dictum est de oratione, quantum ad ejus commendationem, descriptionem, necessitatem, utilitatem, & modum, & præparationem, insuper & impedimenta; sed & glorioſus & venerabilis doctor sanctus Thomas & Guilielmus, & Albertus Ordinis Prædicatorum in suis libris in tractatu de virtutibus nobiliter & scientificè, & devotè & pulcrè prosecuti sunt. Tamen de modo orandi secundum quod anima exercet membra corporis, ut ipsa devotiùs feratur in Deum, ut anima movens corpus removeretur à corpore, & fiat quandoque in exstasi, ut Paulus; quandoque in agonia, ut Salvator; in excessu mentis, ut David propheta; quemadmodum sæpe beatus Dominicus orabat, hic aliquid dicendum est ad operis terminationem *a*. EX MSS.

a

præter alios modos,

399 Namque & Sancti veteris & novi Testamenti inveniuntur taliter aliquando orasse: talis enim modus orandi incitat devotionem alternatim ex anima in corpus, & ex corpore in animam: & iste modus faciebat sanctum Dominicum resolvere vehementer in lacrymas, & accendebat fervorem bonæ voluntatis in tantum, ut mens cohiberi non posset, quin devotionem membra corporis manifestarent certis indiciis. Unde ipsa vi mentis orantis quandoque insurgebat in postulationes, obsecrationes, gratiarum actiones. Modi autem orandi præter illos modos, quos habebat devotissimos, & omnes in celebratione

E Missæ, & decantatione psalmodiæ, ubi videbatur subitò sæpe rapi supra se, & confabulari cum Deo & angelis, in horis canonicis, sive in choro, sive in itinere, fuerunt isti.

Sanctus aliquando orabat profundè inclinatus,

400 Primus videlicet modus humiliando se ante altare, acsi Christus per altare significatus, realiter & personaliter esset ibi, non tantùm in signo juxta illud; Oratio humilitatis penetrabit nubes. Dicebat aliquando Fratribus illud Judith: Humilium & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio; humilitate obtinuit Chananæa, quod voluit, & filius prodigus; sed ego non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Humilia, Domine, valde spiritum meum: nam, Domine, ante te humiliatus sum usquequaque. Et sic Sanctus erecto corpore inclinavit caput suum & renes capiti suo Christo, considerans servilitatem suam, & Christi excellentiam, & totum se dans in ejus reverentiam. Et hoc docebat fieri à Fratribus, dum transirent ante humiliationem Crucifixi, ut Christus pro nobis humiliatus maximè videret nos humiliatos suæ Majestati. Item toti Trinitati mandabat Fratribus sic humiliari, cum solenniter diceretur: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et iste modus, ut descriptus

F est in figura, erat principium devotionis ejus se inclinando profundè sic *b*.

b

prostratus in terra,

401 Orabat etiam sæpe beatus Dominicus projiciendo se totum ad terram pronum super faciem suam, & compungebatur in corde suo, & erubescebat semetipsum, & dicebat aliquando ita altè, ut etiam audiretur, illud Euangelicum: Deus propitius esto mihi peccatori; & piè & verecundè satis memorabat verbum David dicentis: Ego, qui peccavi, & qui iniquè egi. Et flebat atque gemebat fortiter, & postea dicebat: Non sum dignus videre altitudinem cæli præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritavi iram tuam, & malum coram te feci. Et de illo psalmo, Deus auribus nostris audivimus, fortiter & devotè dicebat: Quoniam humiliata est in pulvere anima mea; adhæsit in terram venter noster. Et iterum: Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.

Fratres suos docens reverentiam in oratione,

402 Volens autem aliquando docere Fratres, quam reverenter deberent orare, dicebat eis: Magi illi devoti reges, intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus. Certum est autem, quod invenimus hominem Deum cum

EX MSS. Maria ancilla ejus. Venite adoremus & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino, qui fecit nos. Juvenes etiam hortabatur dicens: Si non poteritis flere veſtra peccata, quia non habetis, ſunt tamen multi peccatores ordinabiles ad miſericordiam & caritatem, propter quos prophetæ & Apoſtoli gemuerunt, quos videns Jeſus, eos flevit amarè, & ſanctus ſimiliter David flebat dicens: Vidi prævaricantes, & tabeſcebam. Unde ſtabat ſic.

& ferreâ catena ſe percutiens, 403 Iſta de cauſa recipiebat ſurgens de terra de catena ferrea diſciplinam, de qua ſuprà dictum eſt, dicens: Diſciplina tua correxit me in finem. Unde & totus Ordo ſtatuit, quod omnes Fratres in memoriam exempli ſancti Dominici eſſent orantes & dicentes: Miſerere mei Deus & cetera, ſive De profundis & cetera; & reciperent omnibus profeſtis diebus poſt Completorium de virgulis ligneis ſuper dorſo nudo diſciplinam, ſive pro ſuis culpis propriis, ſive pro alienis, quorum de eleemoſynis vivunt. Unde ab hoc ſancto exemplo nullus, quantumcumque innocens, debet ſe ſubtrahere; cujus exempli figura talis eſt.

B

ſæpe genua flectens, 404 Poſt hæc ſanctus Dominicus ante altare ſive in Capitulo fixo vultu ad Crucifixum, firmo intuitu reſpiciebat eum, genua flectens iterum atque iterum ſive centies; imò quandoque à poſt Completorium uſque ad mediam noctem modò elevabat ſe, modò genua flectebat, ſicut Jacobus Apoſtolus, ſicut leproſus euangelicus, qui dicebat genu flexo: Domine, ſi vis, potes me mundare. Et ſicut Stephanus, poſitis genibus, clamabat voce magna dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et fiebat in ſancto patre Dominico grandis fiducia de miſericordia Dei pro ſe & pro cunctis peccatoribus, & pro conſervatione novitiorum Fratrum, quos faciebat diſcurrere ad prædicationem: & non poterat continere aliquando vocem ſuam; ſed audiebatur à Fratribus dicens: Ad te Domine clamabo; ne ſileas à me, ne quando taceas à me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum: & quædam ſimilia divinæ Scripturæ verba.

C

ac lachrymas fundens, 405 Quandoque autem loquebatur in corde ſuo, & vox penitus non audiebatur, & quieſcebat in genuflexione ſtupefactus animo aliquando diu valde; & aliquando videbatur in ipſo modo aſpectûs ejus intellectu penetraſſe cælum, atque citò videbatur exhilaratus gaudio, & exſtergens lacrymas defluentes. Et fiebat in magno deſiderio, quaſi ſitiens cum perveniret ad fontem, & ſicut peregrinus, cum jam eſt prope patriam. Et prævalebat & invaleſcebat, & multùm compoſitè atque agiliter movebatur, & ſurſum erigendo ſe, & genu flectendo: & in tantum aſſuefactus erat flectere genua, ut in itinere, & in hoſpitiis poſt labores viarum, & in viis etiam, aliis dormientibus & quieſcentibus, quaſi ad quamdam ſuam artem, & ſuum ſingulare miniſterium, reverteretur ad genuflexiones. Et hoc exemplo plus faciens, quam dicens, docebat Fratres hoc modo.

interdum ſtans & nulli rei innixus, 406 Stabat aliquando erectus ſanctus pater Dominicus ante altare cum eſſet in Conventu, toto corpore directus ſuper pedes ſuos, non appodiatus, nec hærens alicui rei, habens aliquando ante pectus ſuum manus expanſas ad modum libri aperti; & ita ſe habebat in modo ſtandi, quaſi ante Deum legeret valde reverenter & devotè. Et videbatur tunc in oratione meditari eloquia Dei, & velut ſibi ipſi dulciter enarrare: habituaverat enim ſibi illum Domini modum, qui in Luca legitur; ſcilicet, quod intravit Jeſus ſecundum conſuetudinem ſuam die ſabbati in ſynagogam, & ſurrexit legere. Et in pſalmo dicitur: Stetit Phinees, & oravit, & ceſſavit quaſſatio. D

manus variè ordinans, 407 Quandoque jungebat manus invicem, extendens fortiter ante oculos complosas, conſtringens ſemetipſum; & quandoque manus [elevabat] ad humeros, ſicut moris eſt ſacerdotis, cum celebrat Miſſam, acſi vellet aures figere ad aliquid diligentius percipiendum, quod ab altero diceretur. Tunc exiſtimaſſes, ſi vidiſſes devotionem ſtantis erecti & orantis, videre prophetam cum angelo vel cum Deo modò loquentem, modò audientem, modò cogitantem ſilenter de his, quæ ſibi revelata fuiſſent. Quod ſi quando erat in itinere tempus orandi, tota mente ſtans ſubitò intendebat in cælum; & citò audiſſes eum dulciſſimè loquentem, ac delicatiſſimè [proferentem] aliquod ſuave verbum de medulla & adipe ſacræ Scripturæ, quod videbatur hauſiſſe de fontibus Salvatoris. Et hoc exemplo valde Fratres movebantur in aſpectu Patris ſui & Magiſtri ſui; & devotione ea optimè inſtruebantur ad orandum reverenter & continuè, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, & ſicut oculi ſervorum in manibus dominorum ſuorum, ut hîc patet. E

nonnumquam brachiis extenſis, 408 Viſus eſt etiam aliquando orare ſanctus pater Dominicus, ſicut à vidente audivi auribus meis, manibus & ulnis expanſis, ad ſimilitudinem crucis vehementer extenſis, & rectus ſecundùm ſuam poſſibilitatem. Hoc modo oravit, quando ſuſcitavit Deus oratione ſua puerum Napoleon Romæ in ſancto Sixto, in loco ſacriſtiæ, & in eccleſia in celebratione Miſſæ, quando elevatus eſt à terra, ſicut narravit mihi illa devota & ſancta Soror Cecilia, quæ præſens erat, & vidit cum alia multitudine *c.* Sicut Elias, quando ſuſcitavit filium viduæ, expandit ſe atque menſus eſt ſuper puerum. Similiter oravit, quando juxta Tholoſam liberavit peregrinos de Anglia in periculo ſubmerſionis fluminis, ut ſuprà ſcriptum eſt. Hoc modo oravit Dominus pendens in cruce, ſcilicet extenſis manibus & ulnis, & cum clamore valido & lacrymis exauditus eſt pro ſua reverentia. *e*

F

quando rem difficilem 409 Nec iſtum modum frequentabat vir ſanctus Dei Dominicus; ſed cum aliquid grande & mirabile fieri cognoviſſet, inſpiratus à Deo, virtute orationis. Nec verò prohibebat Fratres ſic orare, nec etiam ſuadebat. Et cum puerum illum ſuſcitavit orando ſcilicet & ſtando expanſis brachiis & manibus ad modum crucis, neſcimus, quid dixerit. Fortè dixit illud verbum Eliæ: Domine Deus meus, revertatur, obſecro, anima pueri hujus in viſcera ejus, ſicut etiam modum ejus ſervavit in orando. Sed Fratres & Sorores, & domini Cardinales, & ceteri attendentes ad modum orandi eis inconſuetum & mirabilem, non recollegerunt verba, quæ dixit: nec poſtea licuit eis interrogare de his Sanctum illum & admirabilem Dominicum, qui in hoc facto valde exhibuit ſe eis omnibus tremendum & reverendum.

vel ſingularem gratiam à Deo poſtulabat, 410 Illa verò verba, quæ in Pſalterio mentionem faciunt de iſto modo orandi, ponderoſè & graviter, & maturè proferebat, atque attentè, videlicet: Domine Deus meus ſalutis meæ, in die clamavi & nocte coram te, uſque tibi clamavi ad te, Domine; tota die expandi ad te ma-

A manus meas & cetera usque ad finem. Item : Domine exaudi orationem meam , auribus percipe obsecrationem meam ; in veritate tua exaudi me in tua justitia usque ibi ; Expandi manus meas ad te , anima mea , sicut terra sine aqua tibi ; velociter exaudi me. Per hoc poterit quilibet devotus orator intelligere hujus Patris doctrinam in orando hoc modo , cum vellet Deum mirabiliter movere virtute orationis , vel potius cum sentiret ex occulta inspiratione , se à Deo magnificè moveri ad singularem gratiam , sive pro se , sive pro alio [petendam ,] fultus ex doctrina David , ex significatione Eliæ , ex caritate Christi , ex devotione Dominici , ut in hac figura patet.

411 Inveniebatur nihilominus sæpe in orando erigi totus ad cælum , per modum sagittæ electæ, de arcu extenso projectæ , sursum in directum , elevatis manibus sursum supra caput fortiter extensis atque conjunctis invicem , vel aliquantulum ampliatis , quasi ad aliquid recipiendum de cælo. Et creditur , quod augebatur ei gratia tunc, B & rapiebatur , & impetrabat à Deo pro Ordine, quem inceperat , dona Spiritus sancti , & suavitates delectabiles in actibus beatitudinum sibi & Fratribus , ut in altissima paupertate , in amato luctu , in gravi persecutione , in multa esurie , & siti justitiæ , in anxia misericordia quilibet reputaret se beatum , & ut in servandis præceptis, in perficiendis consiliis euangelicis,devoti delectabiliter se haberent. Videbatur tunc ingredi sanctus Pater raptim in sancta sanctorum , & in tertium cælum. Unde & post illam orationem sive in corripiendo , sive in dispensando , sive in prædicando , more prophetico se habebat , ut in miraculis memoratum est.

elevatus & extra se raptus ,

412 Sed unum hìc ponendum est breviter ad ædificationem Post talem orationem sanctus magister Dominicus requisivit Bononiæ super quibusdam agendis , secundùm morem suum , consilium seniorum , quia , ut dicebat , revelatur uni bonorum , quod non revelatur alteri , ut patet in prophetis. Et tunc sacrista de assistentibus in illo consilio vocavit unum ad ecclesiam feminarum , gratiâ , ut puto , audiendæ confessionis , C & subintulit fatuè (non tamen ita , ut putaret audiri à sancto magistro Dominico) Una pulchra domina petiit vos ; venite citò. Factus autem in Spiritu sanctus Dominicus agitabatur in se ipso , & reveriti sunt eum consiliarii. Tunc præcepit advenire sacristam , & dixit illi : Quid dixisti ? At ille , Petivi , inquit , sacerdotem ad ecclesiam. Et Pater dixit : Increpa te ipsum , & confitere reatum , quod pervenit usque ad os tuum. Deus , qui fecit omnia , fecit , quod me non laterent verba tua hæc , quæ putabas occulta. Et disciplinavit eum ibi fortiter & diu , ita ut adstantes moverentur in compassionem propter livores. Et ait : Vade , fili , didicisti de cetero qualiter intuearis fixo aspectu feminam , ut de colore non judices. Ora & tu , ut Deus in oculis faciat te pudicum *d*. Sic cognovit occultum , sic corripuit fatuum , sic docuit castigatum , sic in oratione præviderat ; & admirati sunt Fratres , quia sic dixit esse fiendum *.

quo orationis modo peracto , Fratrem delinquentem corripit ,

d

** fortè* faciendum

413 Et dixit sanctus Magister : Justitiæ nostræ, justitiæ divinæ comparatæ , immunditiæ sunt. Itaque sanctus Pater in illo modo orandi non diu stabat ; sed revertebatur in se ipsum , quasi de longinquo veniens , & velut peregrinus mundo videbatur : quod facìliter perpendi poterat in aspectu ejus & moribus. Verumtamen orans clarè aliquando auditus est à Fratribus ita dicens , ut Propheta dicebat : Exaudi vocem deprecationis meæ , dum oro ad te , & dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum. Et docebat verbo & exemplo sanctus Magister Fratres sic orare, dicens illud Psalmistæ : Ecce nunc benedicite Dominum omnes servi Domini. Et illud : Domine , clamavi ad te , exaudi me ; intende voci meæ , dum clamavero ad te ; elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Quod ut melius intelligatur , perspecta figura docet. EX MSS.

& brevi ad se reverti consueverat.

414 Erat nempe sancto patri Dominico & alius orandi modus pulcher & devotus & gratus : post horas quippe canonicas , & post gratiarum actiones , quæ communiter post sumptionem cibi fiunt , sobrius & delibutus Pater spiritu devotionis , quem spiritum hauserat ex divinis verbis , quæ cantabantur in choro , seu in refectione , citò ponebat se ad locum aliquem solitudinis in cella vel alibi , ut legeret vel oraret consistendo secum & stando cum Deo ; & sedebat quietus ; & expandebat librum aliquem ante faciem suam munitus signo crucis : & legebat , & afficiebatur mente duleiter , acsi audiret Dominum loquentem , sicut dicitur in psalmo : Audiam , quid loquatur in me Dominus Deus ; quoniam loquetur pacem in plebem suam , & super sanctos suos, & in eos , qui convertuntur ad cor. Et quasi cum socio disputaret , nutibus & mente modò impatiens videbatur , modò quietus auditor disceptare & luctari , & arridere simul & flere , & figere intuitum , & submittere , & iterum loqui silenter , & tundere pectus. E

Denique plum librum legens

415 Si aliquis curiosus voluisset eum videre latenter , videbatur sibi sanctus pater Dominicus, sicut Moyses , qui intrasset ad interiora deserti , & conspiceret rubum ardentem , & Dominum loquentem , & se humiliantem : mos enim iste propheticus viro Dei erat , citò ex lectione superferri ad orationem , & ex meditatione ad contemplationem. Et cum sic solitarius legeret , venerabatur librum , & inclinabat libro , & osculabatur quoque librum ; maximè , si erat codex Euangelicus , vel si legeret verba , quæ Christus ore suo protulerat. Quandoque verò faciem abscondebat , & avertebat aliò , vel deponebat faciem in manibus suis , aut modicùm velabat eam caputio suo : & etiam tunc fiebat totus anxius , & plenus desiderio , & etiam , quasi redderet gratias personæ excellenti de receptis beneficiis , modicùm reverenter assurgebat , & inclinabat , & totus refertus & factus quietus in se ipsum , iterum legebat in libro. F

quasi cum Deo colloquebatur ,

& ex meditatione hauriebat spiritum prophetiæ ,

416 Talem modum etiam eundo de patria ad patriam servabat , cum esset in aliqua solitudine, & ludebat cum meditationibus suis in contemplatione sua , & dicebat aliquando sociis in itinere: Scriptum est in Osea ; Ducam eam in solitudinem , & loquar ad cor ejus. Unde aliquando à socio declinabat , vel præibat , vel potius sequebatur à longe , & vadens seorsum orabat , & ambulabat , & in meditatione ejus accendebatur ignis. Et hic inerat ei in tali oratione [gestus ,] acsi abigeret favillas aut muscas à facie sua. Et propter hoc munìebat se sæpe signo crucis. Putabant autem Fratres , quod in isto modo orandi adeptus sit Sanctus plenitudinem sacræ Scripturæ , & medullam intelligentiæ eloquiorum divinorum , & potestatem audacem ferventer prædicandi , & occultam familiaritatem Spiritus sancti in cognoscendis occultis.

417 Unde semel accidit , ut unum adducamus

de

EX MSS. *qua semel dæmonem Fratribus insidianem,*

de multis, quæ omissa sunt, quod diabolus venit ad ecclesiam FF. Prædicatorum Bononiæ in modum juvenis habentis mores vanos & lascivos, & petiit confessorem: & adducti sunt ei alternatim quinque sacerdotes, modò unus, modò alius; & fuit hæc causa, quia ita affecit, & malè inflammavit primum confessorem ex suis verbis, quod surrexit ab auditione confessionis, & noluit audire usque in finem illas abominationes. Similiter fecit secundus, & tertius, & quartus, & quintus. Silenter autem recedebant, & numquam voluerunt hanc confessionem revelare, quia ex parte illorum, qui audierant, confessio illa sacramentalis erat, licet non à diabolo.

& confessionis causâ se venire fingentem, novit & abegit.

418 Tunc sanctus Dominicus, in Conventu præsens, accersitus à sacrista querulo contra sacerdotes, eo quod quinque non potuerunt unum peccatum audire, dixit hoc sancto Patri, & adjecit: Scandalum magnum est; prædicant sacerdotes Fratres pœnitentiam, & nolunt imponere peccatoribus pœnitentiam. Et surrexit sanctus pater Dominicus à lectione & oratione & contemplatione (puto negotii non ignarus) & venit audire confessionem diaboli. Cum ergo intrasset ecclesiam, accessit ad eum diabolus, & statim cognovit eum sanctus Pater, & dixit ei: Cur, maligne spiritus, sub hac pietate tentas servos Dei? Et durissimè increpavit eum. Et diabolus ibidem statim evanuit, & dimisit ecclesiam fœtidam odore sulphuris; & placatus est sacrista super indignatione contra sacerdotes *e*.

B

e

ANNOTATA.

a *Ex illo loquendi modo conjicimus, hoc caput, quod in codice nostro non legitur, & quod ex Bibliotheca Vaticana accepimus, esse coronidem alicujus operis, ut* § 5 *Commentarii prævii dictum est.*

b *Hæ & similes expressiones secuturæ denotant, huic capiti adjunctas fuisse diversas imagines seu picturas Sancti orantis, ut eodem* § 5 *Commentarii prævii verbo indicavimus.*

c *Propter illam phrasim citato proximè paragrapho suspicati sumus, fortè Gerardum Teutonicum hæc de novem orandi modis conscripsisse, & hanc lucubrationem à Theodorico adoptatam esse.*

C

d *Alia occasione idem exemplum* § 43 *Commentarii prævii ex S. Antonino retulimus.*

e *Hoc prodigium ibidem inter gesta incerti temporis ex eodem S. Antonino recensuimus.*

D

RELATIO JURIDICA,

in qua novem testes oculati & jurati ex Ordine Prædicatorum narrant pia gesta & miracula S. Dominici, quæ in vita, obitu, vel post mortem ejus observaverant.

Ex editis apud R. P. F. Jacobum Echardum, qui hoc authenticum instrumentum inter Scriptores Ordinis Prædicatorum recensitos tomo 1, *pag.* 44 *& sequentibus, nuper ex Ms. codice Carcassonensi in lucem dedit.*

E

PROOEMIUM NOTARII.

Coram inquisitoribus, à Gregorio IX Papa delegatis,

TEstes recepti super vita, conversatione, & transitu Fratris Dominici plantatoris, fundatoris Ordinis Fratrum Prædicatorum, & primi Magistri, auctoritate D. Gregorii Papæ IX per magistrum Tancredum archidiaconum Bononiensem, & Thomam Priorem sanctæ Mariæ de Rheno, & Fratrem Palmerium ecclesiæ de Campagnola Bononiensis & Reginæ diœcesium: & sunt introducti à Fratre Philippo *a*, ejusdem Ordinis Canonico *b*, constituto procuratore à Fratre Ventura Priore Conventus ecclesiæ S. Nicolai Ordinis FF. Prædicatorum, & Capitulo ipsius ecclesiæ congregato more solito ad sonum campanæ in ipso Capitulo: & super miraculis, quæ Deus operatus est per merita F. Dominici ante obitum ejus, & post. Et juraverunt coram dictis inquisitoribus sub anno Domini MCCXXXIII, Indictione sexta *c*.

a

b

F

c

ANNOTATA.

a *Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 103 *& sequentibus huic Fratri Philippo varia gesta adscribit.*

b *Hinc patet, Prædicatores olim appellatos fuisse nomine Canonicorum, quem titulum in Commentario prævio* § 25 *eis vindicavimus.*

c *Suprà ex Actis Theodorici cap.* 26 *distinctiùs intelligimus, testes istos mense Augusto anni* 1233 *auditos fuisse, quem mensem etiam Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 46 *in notis rectè huic examini assignat.*

A

CAPUT I.

Teſtimonium Prioris Bononienſis de iis rebus, quas in converſatione, ultima ægritudine, ac poſt mortem Sancti conſpexit.

Frater Ventura, ſancto Dominico familiaris,

FRater Ventura Veronenſis presbyter, & Prior Conventus Fratrum Prædicatorum de Bononia, juratus dixit, quod XIII anni ſunt & plus, quod ipſe teſtis intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum ad inductionem & admonitionem Fratris Dominici, Ordinis Fratrum Prædicatorum fundatoris & primi Magiſtri, & in manu ejus fecit profeſſionem, & ab eo habitum recepit. Et tunc temporis ipſe F. Dominicus habebat plenam poteſtatem & diſpenſationem & ordinationem, & correctionem totius Ordinis Fratrum Prædicatorum poſt D. Papam. Et eodem anno fuit celebratum primum Capitulum generale Ordinis, ipſo teſte præſente, apud Bononiam. Et tunc placuit ipſi F. Dominico, quod diffinitores conſtituerentur in Capitulo, qui haberent plenam poteſtatem ſuper toto Ordine, & ſuper ipſo Magiſtro, & ipſius Ordinis diffinitoribus, ſcilicet diffiniendi, ſtatuendi, ordinandi & puniendi, ſalva reverentia magiſtrali. Et ſtetit cum ipſo F. Dominico in civitate Bononienſi, & in eundo cum ipſo extra civitatem per provinciam Lombardiæ, & multa familiaritate uniebatur ipſi F. Dominico in eundo, redeundo, ſtando, comedendo & bibendo, & jacendo, & orando.

B

de ardenti orationis ſtudio,

3 Item dixit, quod eundo per viam ferè omnibus, qui ibant ſecum, volebat proponere verbum Dei per ſe vel per alios; & hoc ſcit, quia ſæpe vidit prædicta. Et ſemper volebat vel diſputare de Deo, vel conferre, vel docere, vel legere, dum in via erat, vel orare. Et etiam eundo ferè ſingulis diebus celebrabat Miſſam, ſi eccleſiam inveniebat. Et quando Miſſam cantabat,

C

multas lacrymas effundebat, ſicut ipſe teſtis vidit. Et quando veniebat ad hoſpitium, ſi ibi erat eccleſia, ſemper ibat ad orandum in eccleſia. Et ferè ſemper, cum eſſet extra Conventum, cum audiſſet primam pulſationem Matutini monaſteriorum, ſurgebat & excitabat Fratres, & celebrabat cum multa devotione totum divinum Officium diurnum & nocturnum, ita quod nihil dimittebat: & poſt Completorium erat, & faciebat ſocios ſuos eſſe in ſilentio in itinere, acſi eſſent in Conventu. Et in mane dum ibat, ſervabat & faciebat ſuos ſervare ſilentium ferè omni die uſque ad Tertiam. Et dum erat in itinere, jacebat in palea veſtitus & calceatus, ſicut ambulabat in die; tamen credit, quod extrahebat ſotulares *a*.

a

jejuniis,

4 Item dixit, quod eundo per vias obſervabat jejunium continuum à feſto Exaltationis ſanctæ Crucis uſque ad feſtum Reſurrectionis, & etiam in æſtate omnia jejunia ab Eccleſia inſtituta, & omnes Sextas ferias: & in itinere ea, quæ dabantur ſibi ad comedendum, patienter comedebat, excepto quod non comedebat carnes, nec aliqua cibaria condita cum carnibus vel ſagimine ſcienter. Et ſi quando malè procuraretur in via in cibo & potu, non inde conque-

rebatur; ſed inde videbatur gaudere. Et cum erat in itinere, quando veniebat ad locum, ubi Fratres habebant Conventum, non ibat ad quieſcendum, ſicut quidam faciunt; ſed convocatis Fratribus, faciebat eis ſermonem, & proponebat eis verbum Domini & multam conſolationem. EX IMPRESSIS.

aliiſque piis exercitiis

5 Item dixit, quod, quando F. Dominicus erat in Conventu, ubi moram deberet facere, conformabat ſe Conventui in cibo & menſa, & obſervabat regulam integre & pleniſſimè, & pro poſſe laborabat, ut Fratres ſui ſervarent. Et omnia prædicta ſcit, quia vidit, & numquam recordatur, quod viderit vel audiverit eum contraria facientem vel dicentem: nec audivit unquam vel vidit, quod diceret verbum otioſum vel injurioſum, vel detraheret alicui. Item dixit, quod idem F. Dominicus erat ſapiens, diſcretus, patiens, benignus, & multum miſericors, multumque familiaris, ſobrius & juſtus, ita quod toto tempore vitæ ſuæ non credit ſe vidiſſe aliquem hominem, conſideratis omnibus conditionibus, qui magis polleret omnibus virtutibus, licet multos viderit & noverit bonos Religioſos viros in diverſis partibus mundi. Et dixit, quod audivit ejus confeſſionem in ægritudine, de qua migravit ad Dominum, generaliter de omnibus actis ſuis, præſentibus multis ſacerdotibus & audientibus, & credit, eum numquam mortaliter peccaſſe: & credit, eum ſemper virginem fuiſſe, & hoc credit per confeſſionem prædictam generalem, quam ab eo audivit: & poſtea dixit ipſi Fratri in ſecreto: Frater ego peccavi, quia publicè dixi de virginitate mea coram Fratribus, quod non debuiſſem dixiſſe *b*. E

b

teſtimonium reddit,

6 Item dixit quod quando erat in itinere, viſitabat loca religioſa, cujuſcumque Ordinis eſſent, & prædicabat eis, & hortabatur ad bonum, & hoc ſæpiſſime vidit. Item dixit, quod ſi quis Frater ſui Ordinis vel alieni tentationem vel turbationem haberet, & iret ad eum locuturus ſuper hoc, valde bene hortabatur eos, ita quod ferè omnes bene conſolati recedebant ab eo: & hoc ſæpiſſimè vidit per provinciam Lombardiæ, ſcilicet apud Mediolanum & Columbam *c*, & alibi in multis locis. Item dixit, quod ferè omni die non magna neceſſitate impeditus faciebat prædicationem & collationem Fratribus, & multum plorabat, & provocabat alios ad plorandum. Item dixit, quod zelator erat regulæ & rigidè puniebat culpas Fratrum; tamen in tanta dulcedine & benignitate injungebat pœnitentias, quod Fratres patienter ſuſtinebant. Item dixit, quod aſſiduus erat in Officio, & ſequebatur chorum in Officio. Item dixit, quod neſcivit umquam, quod haberet proprium locum jacendi, niſi in infirmitate, nec de levi potuiſſet habuiſſe, quin ſciviſſet. Item dixit, quod pro majore parte noctis erat in oratione, & ſæpiſſimè pernoctabat in eccleſia, & multum plorabat in oratione. Interrogatus quomodo ſciret, reſpondit, quod ſæpiſſime invenit eum in eccleſia orantem & plorantem, & aliquando victum ſomno, dormientem: & propter multas vigilias præcedentes ſæpiſſime dormitabat in menſa. *c* F

& ſpeciatim narrat ea,

7 Item dixit, quod circa finem menſis Julii, ſicut de tempore credit, fuit reverſus de curia domini Hugolini, tunc temporis Oſtienſis epiſcopi & Apoſtolicæ Sedis legati, & nunc ſummi Pontificis, qui erat Venetiis, ſicut ipſe certiſſimè credit de loco, & rediit F. Dominicus valde laſſus, & licet ſic fatigatus eſſet, locutus fuit

EX IMPRESSIS.

cum ipso teste, qui tunc fuit novus Prior, & F. Radulpho usque ad magnam partem noctis de facto Ordinis: & dum iste vellet dormire, rogavit dictum F. Dominicum, quod iret ad dormiendum, & non surgeret in nocte ad Matutinas; sed ipse non acquievit precibus istius, sed intravit in ecclesiam, & pernoctavit in oratione, & nihilominus interfuit in Matutinis, sicut audivit à Fratribus, & ab eodem F. Dominico; & post Matutinas audivit ab eo, quod dolebat caput, & extunc cœpit languere manifestè de illa ægritudine, de qua migravit ad Dominum. Item dixit, quod, dum jacebat in ipsa ægritudine, noluit jacere in lecto, sed in saccone *d*, & faciebat vocari ad se Fratres novitios, & dulcissimis verbis & alacri vultu consolabatur eos, & hortabatur ad bonum: & ita patienter sustinebat illam ægritudinem, & etiam alias, quod nec conquerebatur, nec gemitum emittebat; imò videbatur esse semper hilaris & jucundus.

d

B

quæ contigerunt in ultimo Sancti morbo,

8 Item dixit, quod dum graviter infirmaretur, fecerunt eum portare ad sanctam Mariam de Monte, qui erat sanior locus, & cum crederet se mori, vocavit istum Priorem & Fratres: & venerunt illuc ferè viginti Fratres cum dicto Priore, & cum essent circa eum, ipse sic jacendo cœpit prædicare eis, & fecit eis valde bonum sermonem, & compunctivum, & numquam audivit magis ædificativum sermonem ab ore ejus; &, sicut credit, tunc inunxerunt eum. Et audivit tum à quibusdam, quod monachus, qui erat tunc rector in dicta ecclesia dixit, quod, si moreretur ibi, non dimitteret asportari eum, sed faceret eum sepeliri in dicta ecclesia. Sed cum ipse Prior retulisset prædicta F. Dominico, ipse F Dominicus respondit: Absit, quod ego sepeliar, nisi sub pedibus Fratrum meorum: portate me extra, ut * ego moriar in vinea illa, ut possitis me sepelire ad ecclesiam nostram. Et tunc sumentes eum, reduxerunt eum Bononiam ad ecclesiam S. Nicolai, timentes, ne in via moreretur.

* *fortè* ne

imminente mortis tempore,

C

9 Et cum fuisset illic, stetit per bonam horam, & fecit vocari postea Priorem, & dixit ei: Præparate vos. Et cum iste Prior & alii Fratres præparassent se solemniter ad commendationem animæ, & cum venissent circa eum, ipse F. Dominicus, dixit huic Priori & Fratribus: Expectate adhuc. Et dum ista fierent, dixit ipse Prior ei: Pater tu scis, quomodo dimittis nos desolatos & tristes; memento nostri, ut ores pro nobis ad Dominum. Et ipse F. Dominicus, elevatis oculis in cælum & manibus, dixit: Pater sancte, quia libenter perstiti in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodivi & conservavi, ego recommendo eos tibi, conserva & custodi eos. Et dixit, se audivisse à Fratribus quod, dum rogarent eum de se, respondit eis: Ego utilior ero vobis & fructuosior post mortem, quam fuerim in vita mea. Et post paululum ipse Frater Dominicus dixit huic & Fratribus: Incipite. Et inceperunt Officium commendationis animæ solemniter facere. Et sicut credit, ipse F. Dominicus dicebat Officium cum eis, quia movebat labia: & dum Officium facerent, vitam finivit, & credit firmiter quod, dum dicebant verba illa, Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu Altissimi, quod tum emisit spiritum. Et sic credit, quod ex benignitate & providentia Dei factum fuit, quod D. Hugolinus Ostiensis episcopus, & nunc Apostolicus, & D. patriarcha Aquileiensis, & multi venerabiles episcopi & abbates interfuerunt sepulturæ ejus. Et ipse D. Ostiensis episcopus, nunc Apostolicus, celebravit Missam, & commendavit animam ejus, & fecit exsequias. Et dixit, quod in festo S. Sixti *e* proximè præterito fuerunt XII anni quod migravit ad Dominum.

D

e

honorificis exsequiis

10 Item dixit, quod in eodem anno, quo mortuus fuit, in hieme sequenti maximus odor sentiebatur in ecclesia veteri, in qua sepultus fuit, & per totam ecclesiam; sed præcipuè circa sepulturam, & ipse testis sensit ipsum odorem, & multi Fratres senserunt, qui adhuc vivunt, sicut eos audivit dicentes, & duravit per multos dies; sed nesciebant, quis odor esset, credentes firmiter, quod de sepultura exiret. Item dixit, quod, sicut audivit & firmiter credit, Deus multa miracula operatus fuit per eumdem Fratrem Dominicum in morte ejus & post mortem ejus in eo anno & sequentibus annis. Et hoc ideo credit & dixit, quia multi viri & mulieres veniebant ad sepulturam ejus cum candelis, & imaginibus, & votis, dicentes, quod Deus operatus fuerat miracula circa eos vel suos per merita beati Dominici. Et voluerunt quidam claudere sepulturam ipsius F. Dominici, & cooperire pannis sericis; sed Fratres prohibuerunt, ne Ordo inde propter multitudinem turbaretur, & ne aliqui dicerent, quod propter cupiditatem & jactantiam facerent Fratres, vel fieri paterentur.

E

translatione sacri cadaveris

11 Item dixit, quod, quando corpus prædicti F. Dominici debuit transferri de loco, in quo erat, in locum, in quo nunc est, ex mandato Potestatis Bononiensis, multi honorati cives custodierunt arcam per multos dies, timentes, ne subriperetur eis. Unde cum in nocte Fratres venerunt ad aperiendam arcam, præsente Potestate *f*, & multis civibus Bononiensibus, & aliis honoratis & religiosis viris clericis & laicis, invenerunt sepulcrum bene clausum & cæmentum durum & valdè forte; ita quod vix elevaverunt lapidem superiorem. Et cum elevatus fuisset lapis, exivit inde mirabilis & suavissimus odor, & omnibus, qui ibi erant, incognitus, & talis, qui videbatur superare omnia aromata; nec videbatur habere odorem alicujus rei humanæ. Et elevato dicto lapide, invenerunt capsam ligneam bene clausam & firmam cum clavis ferreis, in qua dictum corpus F. Dominici requiescebat, quam similiter aperuerunt, & valde majorem fragrantiam odoris statim senserunt: & ossa ipsius corporis, quæ erant in antiqua capsa, posuerunt in nova bene firmata cum clave, quam semper tenebat Potestas & tenet; quæ postea in aurora in adventu archiepiscopi & multorum episcoporum aperta fuit, & eumdem reddidit odorem, & depositâ fuit cum ossibus per archiepiscopum & alios episcopos in novo sepulcro: quo clauso, idem sepulcrum in octava die apertum fuit, præsente Potestate Bononiensi, & multis aliis civibus, & Magistro Jordane, Priore provinciæ, & multis aliis Prioribus & Fratribus Ordinis Prædicatorum: & tunc Magistro Jordane tenente caput dicti F. Dominici in manibus suis, quasi trecenti Fratres de Ordine Prædicatorum & ultra osculati fuerunt caput, sentientes eumdem inenarrabilem odorem: & mirabilis & inenarrabilis odor remansit in manibus Magistri Jordanis, & hujus testis, & omnium illorum, qui tetigerunt de ossibus suis.

f

F

12 Interrogatus, quomodo scit prædicta omnia, respondit; quia interfuit omnibus prædictis,

A *in qua magnam odoris fragrantiam percepit.*

ctis, & vidit, & ſenſit odorem non ſolùm in oſſibus & veſtimentis, & capſa & pulvere, ſed etiam in ſuis manibus, & Fratrum, qui tetigerunt ſupradicta, vel aliquid de prædictis. Item dixit, quod multoties uſque ad hoc tempus ſenſit iſtum odorem incognitum. Item dixit, quod in tantum erat zelator animarum, quod non ſolùm ad fideles, ſed etiam ad gentes & infideles, & in inferno damnatos extendebat caritatem ſuam, & compaſſionem, & multùm pro eis flebat, & multùm erat fervens quoad ſe ad prædicandum, & quoad alios in mittendo prædicatores, in tantum etiam, quod deſiderabat ire ad prædicandum gentibus. Interrogatus, quomodo ſcit hoc, reſpondit; quia audiebat ab eo, & ab aliis Fratribus, & in talibus tractatibus ſæpe fuit cum eo, & etiam in collationibus.

ANNOTATA.

a Sotulares *vel* ſubtalares *accipiuntur pro* B *calceis, ut apud Cangium in Gloſſario fuſius oſtenditur.*

b *Ex his verbis in Commentario prævio* § 44 *contra Soëgium oſtendimus, hunc ſcrupulum* S. Dominici *non eſſe inter fabulas numerandum.*

c *Videtur eſſe caſtrum, quod Fredericus Æ-nobarbus anno* 1164 *ad Lambrum fluvium exſtruxit, & de quo Leander Albertus in Deſcriptione Italiæ, quam Coloniæ Agrippinæ anno* 1566 *Latinè editam habemus, pag.* 646 *inter oppida Lombardiæ Tranſpadanæ mentionem facit.*

d Sacco *vel* fiſco *videtur uſurpari pro culcitra ſtraminea, ut apud Cangium in Gloſſario ad vocem* fiſco *quibuſdam exemplis explicatur.*

e *Quia hîc feſtum ſancti Sixti nominatur, nulla facta mentione de feſto Transfigurationis Domini, in Commentario prævio* § 47 *proponitur aliqua difficultas Franciſco Pagio, qui putat, feſtivitatem* S. Dominici *à Gregorio IX ad Nonas Auguſti retractam eſſe, eo quod ipſe emortualis Sancti dies feſto Transfigurationis impediretur.*

f Poteſtas *aliquando ſignificat dominum alicujus loci, vel magiſtratum, vel præcipuum civi-* C *tatis, ut apud Cangium in Gloſſario ad hanc vocem fuſius licet videre.*

CAPUT II.

Narratio eorum, quæ F. Guilielmus de Monteferrato, & F. Amizo Prior Paduanus in vita & poſt obitum Sancti obſervarunt.

Guiliemus de Monteferrato

FRater Guillelmus de Monteferrato de Ordine Prædicatorum presbyter juratus dixit, quod XVI anni ſunt vel circa tempus illud, quod ipſe venit ad urbem Romanam, ut celebraret ibi Quadrageſimam, & dominus Papa, qui nunc eſt, qui tunc erat Oſtienſis epiſcopus, recepit eum in domo ſua: & in diebus illis F. Dominicus, Ordinis Prædicatorum inventor & primus Magiſter, erat in curia Romana, & ſæpe veniebat ad domum D. Oſtienſis epiſcopi: unde extunc ipſe habuit notitiam ejus, & placuit ſibi converſatio dicti Fratris, & cœpit diligere eum,

& multoties tractabat cum eo de his, quæ pertinebant ad ſalutem eorum & aliorum hominum. Et videbatur ſibi teſti, quod F. Dominicus eſſet multùm religioſus magis, quam aliquis homo, quem umquam viderat, quamvis cum multis Religioſis ipſe teſtis locutus fuiſſet. Et videbatur ei, quod magis eſſet zelator ſalutis humani generis, quam aliquis, quem vidiſſet. Et in eodem anno ipſe teſtis ivit Pariſius auditurus theologiam, quia primò promiſerat, & convenit cum eo, quod, poſtquam audiiſſet per biennium theologiam, & ipſe ordinaſſet Fratres ſuos, ambo ſimul irent ad convertendum paganos, qui morabantur in Pcia a & aliis partibus Septentrionis. EX IMPRESSIS.

14 Et dum ipſe ſtuderet Pariſius, venit præfatus F. Dominicus illuc de Hiſpania, & tunc recepit habitum Fratrum Prædicatorum, & intravit Ordinem, & extunc converſatus fuit cum eo pluribus temporibus, diverſis locis, in eundo ad curiam Romanam & alibi, eundo, ſtando & redeundo, comedendo, bibendo, jacendo, orando, cum eodem Fratre Dominico ſano & infirmo. Et dixit, quod toto tempore, quo fuit cum eo, vidit eum ſervantem regulam Fratrum Prædicatorum & ordinem multùm diſtrictè; & bene diſpenſabat cum Fratribus ſuis, ſed ſecum non diſpenſabat. Et vidit, quod jejunia ſtatuta in regula omnia ſervabat & in ſanitate & in infirmitate. Et vidit eum eundo ſecum Romam patientem gravem infirmitatem, ſcilicet fluxum ventris, & tamen propter hoc non fregit jejunium, nec carnes comedit, nec pictantiam ſibi fecit, niſi de pomis ſive de rapis aliquando: & hoc ſcit, quia ſemper erat in comeſtione cum eo; & in infirmitatibus, in quibus eum vidit, eodem modo ſe habebat. Interrogatus, ubi eum vidit aliàs infirmum, reſpondit; quod apud Viterbium, ſed non recordatur, quam infirmitatem patiebatur. *laudat accuratam regularum obſervantiam* E

15 Item dixit, quod quamdiu fuit cum eo, licet ſæpè malè procurarentur in cibo & in potu, & malè reciperentur, & malè jacerent, numquam audivit eum conquerentem de his, nec in infirmitate, nec in ſanitate. Item dixit, quod quotieſcumque debebat ſe collocare in lecto, priùs incumbebat multùm orationi, & pluribus vicibus cum gemitu & lacrymis, ita quod ſæpe excitabat ipſum teſtem, & alios cum gemitu & fletu ſuo à ſomno. Et firmiter credit, quod majori ſpatio temporis erat in oratione, quam in dormitione: & ſemper jacebat indutus & cum capa, & cinctus, & cum caligis calceatus, dum cum eo fuit, & ſemper ſine culcitra, videlicet in terra, tabula, ſive palea, vel alio ſtramine. Silentium ſemper horis conſuetis & debitis ſecundùm Ordinem obſervabat, à verbis otioſis abſtinebat, & ſemper de Deo vel cum Deo loquebatur. Interrogatus, qualiter ſcit iſta, reſpondit; quod tamquam principalis ſocius converſabatur cum eo de die & nocte eundo & ſtando, & videbat & audiebat prædicta, ſicut præmiſſa ſunt. *patientiam; ſtudium orationis ac pœnitentiæ,* F

16 Item dixit, quod firmiter credit, quod idem F. Dominicus ſemper ſervaverit virginitatem; & hoc credit propter bonam converſationem, quam vidit eum habere, & quia hoc audivit à multis viris religioſis, & ab aliis fide dignis, qui cum eo longo tempore fuerunt converſati. Interrogatus à quibus hoc audivit, reſpondit: Ab epiſcopo Oxomenſi, cujus Canonicus fuerat, & à Canonicis ſuis, cum quibus erat in ſeculo converſatus, & ab aliis, de quorum nominibus non recordatur. *aliaque, quæ in Sancto vi-veute,*

EX IMPRESSIS. *& mortuo, vidit vel audivit;*

17 Item dixit, quod ipſe interfuit in tranſlatione præfati F. Dominici, quando corpus ejus tranſlatum fuit à priori ſepultura in eccleſiam ad locum, in quo nunc eſt. Et dixit, quod Prior provincialis & Fratres eccleſiæ S. Nicolai timebant, ne fœtor eſſet in eccleſia, ubi jacebat corpus, & ideo, quia locus erat valde depreſſus, & aquæ multæ pluviales defluxerant ad locum ſepulturæ; & propter hoc nolebant, quod laici & extranei intereſſent, quando aperirent ſepulturam: ſed non potuerunt facere, quin Poteſtas cum XXIV nobilibus & honoratis civibus Bononienſibus intereſſent in apertione dictæ ſepulturæ, quorum quidam cuſtodierant ipſam ſepulturam, antequam aperiretur, pluribus noctibus. Et cum ſublatus eſſet lapis, qui ſuperpoſitus erat dictæ ſepulturæ, & apparuit capſa, in qua jacebat corpus dicti F. Dominici, exivit tunc de ipſa tumba odor ſuavis & delectabilis, nec potuit umquam perpendere, cujus rei aromaticæ eſſet odor ille. Et ipſe & omnes alii ſenſerunt ipſum
B odorem: & inclinavit ſe, & oſculatus fuit capſam, & majorem ſenſit odorem. Hoc etiam alii fecerunt, tam Fratres, quam ſeculares, qui erant ibi, & ſenſerunt eumdem odorem, & præ gaudio & devotione multùm fleverunt. Tandem tranſlatum fuit corpus ad locum, in quo nunc jacet. Item dixit, ſe poſtea plures vidiſſe perſonas, quæ dicebant, ſe paſſas graves infirmitates & diverſas, & ſe liberatas fuiſſe per merita B. Dominici; ſed non recordatur, qui fuerunt, ſcilicet qualiter nominarentur, quia non noverat eos antè, eo quod erat unus de diffinitoribus, & non poterat illis intendere.

b & Prior Paduanus

18 Frater Amizo *b* Mediolanenſis, prior Paduanus & presbyter, juratus dixit, quod magiſter Dominicus fuit homo humilis, manſuetus, patiens & benignus, & quietus, pacificus, ſobrius, & modeſtus, & in omnibus actibus ſuis & verbis valde maturus, pius conſolator aliorum, & maximè Fratrum ſuorum, regularis obſervantiæ zelator præcipuus, ſummus paupertatis amator tam in victu & veſtitu Fratrum Ordinis ſui, quam in ædificiis ſuis & eccleſiis Fratrum, & in cultu etiam & ornatu veſtium eccleſiaſticarum. Multùm enim ad hoc ſtuduit in die-
C bus ſuis & operam dedit, quod Fratres in eccleſiis non uterentur veſtimentis purpureis vel ſericis tam ſuper ſe quam in altaribus, nec vaſa aurea vel argentea haberent, præterquam in calicibus.

ſimilia à ſe viſa

19 Item dixit, quod fuit aſſiduus in oratione tam diebus, quando vacabat, quam noctibus, & pernoctabat frequenter in oratione, ita quod parum vel nihil recipiebatur in lecto. Item dixit, quod integrè Ordinem ſuum ſuper omnes ſuos ſervabat, nec de levi ſibi parcebat in aliquo, ſed plenè tenebat Conventum ſuum in choro, & in refectorio, & in aliis. Item dixit, quod erat multùm frequens in prædicatione & zelator animarum, & ad hoc ipſum Fratres ſuos ſtudioſè invitabat. Item dixit, quod Religiones & viros Religioſos multum diligebat, & commendabat. Interrogatus, quomodo ſciret hoc, reſpondit; quia fuit converſatus cum eo aliquanto tempore, & ex prædictis plura vidit & cognovit in ipſo, pluraque audivit, & firmiter credit ita fuiſſe.

teſtimonio ſuo confirmat.

20 Item dixit, quod audivit & credit, quod virgo ſemper uſque in finem perſeveravit, & de hoc erat fama publica inter Fratres. Item dixit, quod poſt tranſlationem F. Dominici nuper factam quadam nocte, præſente Poteſtate Bononienſi cum multis militibus & Magiſtro Ordinis, D & Priore provinciali, & aliis multis Fratribus, & Prioribus ad hoc inſtantibus, aperta fuit arca & capſa, & oſtenſa fuerunt oſſa Fratribus, inter quos unus ipſe fuit, & ſenſit ibi magni odoris ſuavitatem in deoſculatione oſſium, & aſpectu & adoratu eorum, & talem odorem numquam meminit ſe ſenſiſſe.

ANNOTATA.

a *Echardus propter hoc luxatum nomen dubitat, an fortè* Percia *pro* Perſia, *vel* Græcia *ſit legendum. Sed non ſatis clarè intelligo, quomodo Perſia vel Græcia accenſeri poſſint* aliis partibus Septemtrionis, *quæ hîc conjungi videntur cum illa regione aſſignata, in qua pagani morabantur.*

b *De hoc F. Amizone, quem alii* Amizium *vocant, Echardus tomo* I. *Bibl. Prædicat. pag.* 48 *in notis plura refert ex Taëgio vel Galvaneo Flamma, quæ tamen ab antiquioribus biographis tacentur.* E

CAPUT III.

Teſtificatio F. Bonviſi & F. Joannis Hiſpani de diverſis Sancti virtutibus, quas viderunt vel audiverunt.

Frater Bonviſius narrat ea,

FRater Bonviſius Placentinus *a*, ſacerdos de Ordine Prædicatorum juratus dixit, quod XIV *b* anni ſunt & plures, quod intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum, & fuit converſatus cum F. Dominico circa tempus quatuor *c* menſium Bononiæ in clauſtro B. Nicolai, & etiam Romæ, & eundo Romam & Mediolanum converſatus fuit cum eo, & in infirmitate cuſtodivit eum. Et dixit, quod habebat hanc conſuetudinem, ſcilicet quod quando Fratres ſui poſt Completorium egrediebantur de eccleſia, ut irent dormitum, ipſe F. Dominicus, ut oraret, ſe in eccleſia occultabat. Et ipſe cum hoc cognoſcere vellet, F quid dictus F. Dominicus faceret in eccleſia, ſæpius ſe occultabat in eccleſia, & audiebat eum cum clamore maximo & lacrymis orantem Dominum, & cum gemitu maximo. Interrogatus, quomodo ſcit, quod eſſet F. Dominicus, reſpondit; quia videbat eum, cum eſſet lumen in eccleſia, & eum in voce ſimiliter cognoſcebat, ita quod bene certus eſt, quod erat F. Dominicus. Item dixit, quod firmiter credit, quod ſæpius pernoctabat in oratione Dei, & hoc erat famoſum inter Fratres: & cum vellet ſcire locum, ubi jaceret, non potuit invenire, quem locum haberet ipſe proprium jacendi, ſicut habebant alii Fratres: ſed quandoque inveniebatur in banco *d* dormire, quandoque in terra, & *d*
quandoque funibus cathedræ *e* vel cadeleti *f*. Item dixit, quod ita jacebat indutus in nocte, ſicut ambulabat in die. Interrogatus quomodo ſcit hoc, reſpondit; quia vidit, & communis erat fama inter Fratres. *e f*

a
b
c

quæ vidit in itinere,

22 Item dixit, quod veniendo Romam cum eo, quando F. Dominicus egrediebatur de aliqua civitate, ſeu villa vel caſtro, diſcalceabat ſe, & nudis pedibus ambulabat, & ipſemet portabat ſotulares ſuper ſpatulas *g*, & nolebat dare ipſi *g*

A pſi teſti, qui paratus erat portare, donec venirent prope aliquam civitatem vel villam vel caſtrum; & tunc calceabat ſe, & exeundo iterum diſcalceabat, & diſcalceatus ibat, donec venirent ad locum deſtinatum. Et cum veniſſent ad quemdam locum, ubi lapides erant acutiſſimi, tunc dixit ipſi teſti: Heu ego miſer! hîc fui coactus ſemel calceare. Et dictus teſtis quæſivit, quare; & ipſe F. Dominicus reſpondit, quia tunc pluerat. Interrogatus, quomodo ſcit hoc, reſpondit; quia interfuit & vidit. Item quod, cum dictus teſtis ambularet cum dicto Fratre Dominico in eadem via, invaſerunt eum inundationes aquarum & pluviarum, ita quod rivi & flumina plurimum creverunt, & tunc ipſe, cum eſſet gaudens in tribulationibus, laudabat & benedicebat Dominum, cantando alta voce, AVE MARIS STELLA; & finito iſto hymno, incipiebat alium hymnum ſcilicet; VENI CREATOR SPIRITUS, & cantabat cum alta voce uſque in finem. Item dixit, quod quando veniebant ad aquas magnas, quæ creverant propter inundationes &
B pluvias, dictus F. Dominicus ſignabat aquas, & dicebat ipſi teſti, qui timidus multùm erat in aquis, quod ingrederetur in nomine Domini: & ipſe confiſus de ſignaculo crucis ab eo facto, & obedientiâ ſecurus, intrabat aquas, quæ periculoſæ videbantur, & proſperè credebat ei. Item dixit, quod aliquando juvabat eum in celebratione Miſſæ, & tunc inſpiciebat vultum ejus, & videbat lacrymas decurrentes in faciem ſuam in tanta quantitate, quod una gutta non expectabat aliam: & hoc etiam vidit ei contingere in pſalmodia.

quod cum Sancto confecerat,

23 Item dixit, quod quando debebant alicubi hoſpitari vel comedere, non ſequebatur voluntatem ſuam, ſed voluntatem Fratrum ſuorum, qui ſecum erant: & ſi malè procurabatur, majora ſigna gaudii oſtendebat, quam ſi bene procuraretur. Interrogatus, quomodo ſcit hæc, reſpondit; quia vidit & fuit præſens prædictis. Item dixit, quod, cum eſſet Mediolani, & cuſtodiret eumdem F. Dominicum in infirmitate poſitum, & ipſe haberet acceſſionem febris, non conquerebatur de infirmitate; ſed videbatur ipſi teſti, quia ipſe eſſet in oratione & contemplatione: &
C iſtud videbatur propter quædam ſigna, quæ videbat in facie ſua, quæ quidem ſigna conſueverat ipſe habere tempore ſanitatis, cum eſſet in oratione & contemplatione, ſicut ipſe bene noverat. Item dixit, quod, quando febris receſſerat, tunc loquebatur de Deo cum Fratribus, vel tenebat librum, vel faciebat ſibi legi, & laudabat Deum, & de infirmitate gaudebat, ſicut moris erat ipſius gaudere ſemper in tribulationibus potius, quam in proſperitatibus.

& teſtatur de pane mirabiliter ſubminiſtrato,

24 Item dixit, quod, cum idem teſtis eſſet procurator Bononiæ, & procuraret Fratres in Conventu Bononienſi in refectorio, & deficeret panis in refectorio quadam die jejunii, tunc F. Dominicus fecit ſignum, ut apponeretur panis coram Fratribus: qui teſtis etiam dixit ei, quod non erat panis ibi. Tunc F. Dominicus alacri facie elevavit manus ſuas, & laudavit Dominum & benedixit, & ſtatim incontinenti intraverunt duo, qui portaverunt duo caniſtra, unum de pane, & aliud de ficubus ſiccis, ita quod abundanter habuerunt Fratres: & hoc dixit, ſe ſcire, quia interfuit his. Item dixit, quod fuit valde humilis, benignus, pius, & miſericors, patiens, ſobrius, zelator paupertatis & ſalutis animarum, amator Religioſorum, & Religionum omnium. Item dixit, quod in ſe regulam rigidè obſervabat; & EX IMdixit, quod non reddebat malum pro malo, nec PRESSIS. maledictum pro maledicto, ſed maledicentibus benedicebat. Interrogatus, quomodo ſcit hoc, reſpondit; quia converſatus fuit cum eo in eundo & redeundo, ſtando, in ſanitate, in infirmitate, comedendo & jacendo.

& odore poſt obitum ejus percepto

25 Idem dixit, quod poſt tranſlationem corporis beati Dominici de priori loco, in quo jacebat, ad locum, in quo nunc eſt, à Magiſtro Ordinis oſtenſa fuerunt oſſa dicti F. Dominici Magiſtri Ordinis Fratribus, qui non interfuerant tranſlationi, quia multùm illâ deſiderabant videre: & ipſe teſtis tum fuit præſens, quando dicta oſſa oſtenſa fuerunt, præſente Poteſtate Bononienſi & aliis quibuſdam civibus, & Priore provinciali, & aliis omnibus Fratribus: & odorem mirabilem & ſuaviſſimum ſenſit egredientem de oſſibus; ſed cujus rei aromaticæ eſſet ignorabat, ſed videbatur ei, quod omnis rei aromaticæ odorem excederet; nec credit, quod talis & tantus odor ibi poſſet eſſe, niſi miraculoſè à Domino cælitus eſſet datus. Et non ſolùm iſte teſtis perſenſit iſtum odorem, ſed multi alii ſenſerunt, ſicut ſibi dixerunt poſiti à remotis. B

ac fructu concionis ſuæ, juſſu Sancti habitæ.

26 Item dixit ipſe teſtis, quod, quando ipſe erat novitius, & non haberet aliquam peritiam prædicandi, quod nondum in ſacra Pagina ſtuduiſſet, prædictus F. Dominicus præcepit ei Bononiæ exiſtenti, quod deberet ire Placentiam prædicaturus ibidem: & cum ipſe propter imperitiam ſe excuſaret, dulciſſimis eum verbis induxit, quod ire deberet, & dixit: Vade ſecurè, quia Dominus tecum erit, & ponet verbum prædicationis in ore tuo. Et ipſe teſtis obediens ivit Placentiam & prædicavit, & tantam gratiam contulit ſibi Deus in prædicatione, quod ad prædicationem ejus tres Fratres intraverunt Ordinem Prædicatorum.

Frater Joannes Hiſpanus,

27 Frater Johannes Hiſpanus ſacerdos de Ordine Prædicatorum juratus dixit, quod in illo anno, quo confirmatus fuit Ordo Prædicatorum in concilio D. Innocentii Papæ III *h*, ipſe teſtis intravit Ordinem iſtum, & in feſto S. Auguſtini proximo venturo erunt octodecim anni *i*, ſicut Frater credit de tempore, quod recepit habitum de manu Fratris Dominici plantatoris ipſius Ordinis & primi Magiſtri, & ipſa die fecit profeſſionem in manu prædicti Fratris in eccleſia S. Romani apud Toloſam: & extunc converſatus fuit cum dicto F. Dominico, & ſtetit, & ivit cum eo per diverſa loca, & per diverſas terras tam de die, quam de nocte. *h* *i* F

qui cum Sancto ſæpe converſatus eſt

28 Et dixit, quod prædictus F. Dominicus erat in oratione aſſiduus die ac nocte. Item dixit, quod plus orabat, quam ceteri Fratres, cum quibus converſabatur, & plus etiam vigilabat, & majores diſciplinas in corpore ſuo accipiebat & frequentiores; & hoc ſcit, quia vidit eum prædicta ſæpiſſimè facientem. Item dixit, ſe etiam audiviſſe à quibuſdam de Fratribus, quod idem Magiſter Dominicus faciebat ſe diſciplinari, & etiam ſe diſciplinabat cum catena ferrea, quæ habebat tres ramos; & de hoc erat fama publica inter Fratres: & dixit, hoc ſe audiviſſe à Fratribus, qui ei diſciplinas dederunt. Item dixit, quod Fratres peccantes, ſecundum regulam puniebat; tamen peccantibus compatiebatur, & multùm dolebat, quando pro culpa aliquem puniebat.

29 Item dixit, quod proximis compatiebatur,

EX IMPRESSIS. *& ab eo Pariſios miſſus fuit,*

& ſalutem eorum ardentiſſimè deſiderabat. Sæpè & frequenter ipſemet prædicabat, & Fratres ad prædicandum modis, quibus poterat, inducebat & mittebat ad prædicandum, rogans & monens, quod eſſent de animarum ſalute ſoliciti, & multùm confidens de Deo, mittebat etiam ſimplices ad prædicandum dicendo: Ite ſecurè, quia Dominus dabit verbum prædicationis vobis, & erit vobiſcum, & nihil deerit vobis. Et ibant, & cedebat eis, ſicut dicebat. Item dixit, quod, cum eſſet cum dicto Fratre Dominico apud Toloſam in Conventu eccleſiæ ſupradictæ, ipſe F. Dominicus contra voluntatem Comitis Montisfortis & archiepiſcopi Narbonenſis, & epiſcopi Toloſani, & quorumdam aliorum prælatorum miſit hunc teſtem, quamvis invitum, Pariſios cum ullis Fratribus clericis & uno converſo, ut ſtuderent & prædicarent, & Conventum ibi facerent, & non timerent, quia omnia eis proſpere cederent; & prælatis prædictis, & Comiti, & Fratribus dicebat: Nolite contradicere, ego ſcio bene, quod facio. Et tum alios etiam miſit in Hiſpaniam, & ſimilia eis dicebat & præcipiebat. Et dum ipſe teſtis & ſocii ſtuderent Pariſiis, data fuit ei & ſociis ſuis à magiſtro Joanne decano S. Quintini tunc regente in theologia Pariſius, & ab Univerſitate magiſtrorum & ſcholarium Pariſienſium eccleſia S. Jacobi, poſita in porta Aurelianenſi, ubi ſteterunt & fecerunt Conventum, ubi multos bonos clericos receperunt, qui Ordinem Fratrum Prædicatorum intraverunt, & multæ poſſeſſiones & redditus tunc eis datæ fuerunt, & omnia ceſſerunt eis proſperè, ſicut F. Dominicus eis prædixerat: & etiam temporibus ipſius data fuerunt Ordini Prædicatorum caſtra & poſſeſſiones multæ in partibus Toloſanis & Albigenſibus.

B

indicat averſionem ejus à poſſeſſionibus rerum temporalium

30 Item dixit, quod, cum Ordo Fratrum Prædicatorum haberet caſtra & poſſeſſiones multas in partibus ſupradictis, pecuniam portarent ſecum in via, & equitarent, & ſuperpellicea deferrent, præfatus F. Dominicus laboravit & fecit, quod Fratres ipſius Ordinis dimitterent & contemnerent omnia temporalia, & inſiſterent paupertati, & non equitarent, & viverent de eleemoſynis, & nihil ſecum in via portarent, & ita datæ fuerunt poſſeſſiones de Francia monialibus Ordinis Ciſtercienſis, & aliæ aliis. Et ut Fratres fortiùs intenderent ſtudio & prædicationibus, voluit dictus F. Dominicus, quod Converſi ejus Ordinis illiterati præeſſent Fratribus litteratis in adminiſtratione & exhibitione rerum temporalium: ſed Fratres Clerici noluerunt, quod Converſi præeſſent eis, ne contingeret eis, ſicut contigit Fratribus Grandimontenſis Ordinis de ſuis Fratribus *k*. Interrogatus, quomodo ſcit omnia prædicta, reſpondit; quia diu converſatus eſt cum dicto F. Dominico, & vidit ea, quæ de eo dixerat, exceptâ diſciplinâ de catena ferrea, de qua ſuprà dixerat: & alia ſcit, quia vidit, & interfuit prædictis, & contigerunt ſibi, & ſuis ſociis.

C

k

zelum animarum,

31 Item dixit, quod omnibus divitibus, pauperibus, Judæis & gentilibus, quorum multi ſunt in Hiſpania, ſe præbebat amabilem, &, ut vidit, ab omnibus amabatur, exceptis hæreticis & inimicis Eccleſiæ, quos in diſputationibus & prædicationibus ſuis inſequebatur & convincebat: & tamen eos charitativè ad pœnitentiam & converſionem fidei hortabatur & monebat, ſicut prædicta audivit & vidit. Item dixit, quod, ſicut ibat in die, ſic jacebat in nocte, niſi quod extrahebat ſotulares; & dixit, hoc ſæpiſſime ſe vidiſſe. Item dixit, quod, quando idem F. Dominicus ibat de una terra ad aliam terram, diſcalceabat ſe, & ibat diſcalceatus uſque ad aliam terram, & tunc calceabat ſe, & iterum in egreſſu diſcalceabat ſe, & portabat ipſe ſotulares ſuos, & nolebat, quod aliquis juvaret eum in his portandis. Interrogatus, quomodo ſcit iſtud, reſpondit; quia hoc audivit à Fratribus, & ſæpe vidit ea. Et ſi quando offendebat pedem ad lapidem, alacri facie ſuſtinebat, & non turbabatur, & dicebat: Hæc eſt pœnitentia, ſicut homo, qui gaudebat ſemper in tribulationibus ſuis.

D

paupertatis amorem,

32 Item dixit, quod paupertatem multùm dilexit, &, ut Fratres eam diligerent, eos ſtudioſè monebat. Interrogatus, quomodo ſcit, reſpondit; quia vilibus veſtibus gloriabatur, & quia temporalia omnia dimiſit, &, eo præſente, Fratres ſæpiſſimè ad paupertatem hortabatur.

Item dixit, quod in cibo & potu fuit parcus, & in pictantiis maximè, ita tamen quod, licet cum aliis diſpenſaret, ſecum tamen diſpenſare nolebat; imò regulam in ſe totam rigidè obſervabat. Interrogatus, quomodo ſcit, reſpondit; quia vidit hoc. Item dixit, quod quando ambulabat per civitates & villas, oculos à terra vix elevabat, & hoc ſcit, quia cum eo ambulavit per civitates & villas, & vidit ea. Item dixit, quod non habebat proprium lectum jacendi, ſicut alii Fratres: & interrogatus, quomodo ſciret hoc, reſpondit; quia ſi locum proprium habuiſſet, bene ſciviſſet, maximè cum ſtudioſus fuit in quærendo.

E

humilitatem in recuſanda epiſcopali dignitate,

33 Item dixit, quod bis vel ter electus fuit in epiſcopum, & ipſe ſemper renuit, volens potius cum Fratribus ſuis in paupertate vivere, quam aliquem epiſcopatum habere. Interrogatus, quomodo ſcit, reſpondit; quia non ſolùm de hoc communis fama erat tunc temporis inter Fratres; ſed etiam apud omnes alios laicos & clericos. Interrogatus, ad quos epiſcopatus fuit electus, reſpondit; ad Biterenſem & Convenarum *l*. Interrogatus, quando hoc ſcivit, reſpondit antequam intraret Ordinem Prædicatorum.

l

aliaque variarum virtutum exempla.

34 Item dixit, quod rarò loquebatur, niſi cum Deo, ſcilicet orando, vel de Deo, & hoc monebat Fratres. Item dixit, quod ſemper vidit eum lætum in præſentia hominum; ſed in orationibus frequenter plorabat, & hoc ſcit, quia vidit & audivit eum plorantem. Item dixit, quod audivit tempore vitæ ipſius F. Dominici, & etiam poſt, quod permanſit in virginitate uſque ad mortem; & de hoc eſt fama publica inter Fratres. Item dixit, ſe audiviſſe aliquando ab eo dici, quod deſiderabat flagellari & fruſtatim incidi, & mori pro fide Chriſti. Item dixit, quod prædictus F. Dominicus ſæpe monebat & hortabatur Fratres dicti Ordinis verbis & literis ſuis, quod ſemper ſtuderent in novo & veteri Teſtamento: & hoc ſcit, quia audivit eum illa dicentem, & literas ejus vidit. Item dixit, quod ſemper geſtabat ſecum Euangelium Matthæi & Epiſtolas Pauli, & multùm ſtudebat in eis, ita quod ferè ſciebat eas corde tenus. Item dixit, ſe audiviſſe à concanonicis dicti F. Dominici, & à multis aliis viris fide dignis, quod quando ipſe F. Dominicus erat in ſeculo *m*, & ſtudebat Palentiæ, invaluit fames in regione illa, ita quod pauperes fame affligebantur, & multi moriebantur: unde dictus F. Dominicus, motus pietate & caritate, vendidit libros & omnia, quæ habebat, & dedit pro cibo pauperum, cujus exemplo, ſicut audivi, multi multa dederunt.

F

m

AN-

EX IMPRESSIS.

ANNOTATA.

a *Echardus tomo* I *Bibl. Prædicat. pag.* 49 *in notis aliqua hujus F. Bonviſi geſta ex recentiori hiſtoria Placentina recenſet.*

b *Flaminius in Vita* S. Dominici *fol.* 70 *verſo pro* XIV *expreſſit anno* XV, *quem Joannes de S. Maria in Actis Gallicis ejuſdem Sancti lib.* 4 *cap.* 21 *pag.* 525 *cæcè ſecutus eſt. Sed Echardus loco proximè citato ex Ms. ſuo codice & probabiliſſima ratione probat, annos* XIV *legendos eſſe.*

c *Flaminius & Joannes de ſancta Maria locis proximè citatis hîc rurſus contra lectionem Echardi menſes* X *pro* quatuor *ponunt.*

d Bancus *hîc barbarè pro ſcamno uſurpatur, & ab Italico vel Gallico nomine derivatur.*

e Cathedra *aliquando pro ſede & interdum pro arca accipi videtur, ut Cangius in ſuo Gloſſario ad illam vocem exponit.*

B f *Nuſquam in lexicis Latino-barbaris hoc nomen inveni. Sed cum in Dictionario Italico inveniſſem*, voce cadaletto *vel* cadiletto *ſignificari lecticam & lectulum, ſuſpicatus ſum, Sanctum ſubinde ſuper funes lecticæ aut lecticuli, velut in crate funium, quieviſſe. Quod ſi hîc ſuſpicio aut conjectura mea à vero aberret, aliam ſignificationem edoceri cupio.*

g *Id eſt calceos ſuis humeris imponebat ac portabat.*

h *Hic teſtis approbationem ſeu confirmationem Ordinis inchoat ab eo tempore, quo Innocentius III Pontifex* S. Dominicum *ad partes Toloſanas remiſit, ut regulam approbatam eligeret.*

i *Videntur hi* octodecim anni *incompletè accipiendi eſſe, ita ut feſto S. Auguſtini proximè venturo annus decimus octavus dumtaxat inchoetur, quemadmodum manifeſtum fiet ei, qui computare voluerit ſpatium temporis, quod inter Auguſtum anni* 1216 *& eumdem menſem ſive memoratum feſtum anno* 1233 *effluxit.*

k *Quid Grandimontenſibus contigerit, in Commentario prævio* § 37 *ex antiquis monumentis abundè expoſuimus.*

l *His duobus epiſcopatibus, quos Sanctus recuſavit, in Commentario prævio* § 14 *tertium ex veteribus teſtimoniis addidimus.*

C m *Si Sanctus tunc adhuc* erat in ſeculo, *ut hic teſtis ſynchronus affirmat, corruit totum ſyſtema Joſephi Stephani de Noriega, qui in Diſſertatione hiſtorica* S. Dominicum *jam tum Ordini ſuo Præmonſtratenſi vindicat, & ibidem* § 21 *num.* 182 *pag.* 201 *de eo ſic ſcribit:* Solemni emiſſa profeſſione, ... à D. Nunnio de Lara ſucceſſore (*nimirum abbatis Dominici, ſub quo* S. Dominicus *in monaſterio Vitenſi tirocinium poſuiſſe dicitur*) ſub diſciplina D. Joannis ſive Gundiſalvi de Agoncillo, Vitenſi item Canonico, viro inſigniter erudito, epiſcopo poſt hæc Calagurritano, majoribus ſtudiis operam daturus Palentiam (ubi ea tempeſtate maximè florebant) beatus Dominicus miſſus, ibidem per aliquot annos (ad decem extendunt communiter ſcriptores) non minus ſanctitatis, quam ſanæ ſapientiæ opinione celebris, ſe exercuit *&c. Hanc itaque narrationem teſtis ſynchronus abundè refutat.*

CAPUT IV.

Expoſitio eorum, quæ F. Radulphus circa converſationem, mortem, & ſepulturam Sancti declaravit.

Procurator cœnobii Bononienſis

FRater Radulphus, qui fuit de Faventia, de Ordine Prædicatorum juratus dixit, quod ipſe erat rector & capellanus eccleſiæ S. Nicolai de Bononia, quando data fuit Fratribus Prædicatoribus à D. Bononienſi epiſcopo dicta eccleſia S. Nicolai ad preces venerabilis patris Hugolini, tunc temporis Oſtienſis epiſcopi, & Apoſtolicæ Sedis legati, & nunc ſummi Pontificis: & ſunt quatuordecim anni & plus, quod hoc fuit. Et eodem anno venit F. Dominicus, primus magiſter Ordinis Prædicatorum & ejuſdem Ordinis inventor: & à dicto tempore, ex quo venit Bononiam, uſque ad finem vitæ ſuæ ſtetit in dicta civitate Bononienſi, niſi quando ivit ad curiam E
Romanam, & viſitavit quaſdam villas terræ Lombardiæ, & etiam civitatem Venetiarum. Et toto tempore, quo F. Dominicus ſtetit in civitate Bononienſi, ipſe teſtis converſatus fuit cum eo in eccleſia, in Officio, in dormitorio, in refectorio die ac nocte, quoniam ipſe teſtis erat procurator domus & Fratrum, & unus de Ordine, qui fecerat profeſſionem antequam dictus F. Dominicus veniret Bononiam, & bene novit perſonam & vitam dicti F. Dominici.

vidit ſæpe Sanctum in eccleſia pernoctantem,

36 Item dixit, quod dictus F. Dominicus habebat conſuetudinem ſæpiſſimè pernoctandi in eccleſia, & orabat, & in oratione plorabat cum lacrymis & multo gemitu. Interrogatus, quomodo ſcit prædicta, reſpondit; quia ſæpiſſime ſequebatur eum in eccleſia, & videbat eum, & ſtabat ſæpe cum eo de nocte, & videbat ſæpe ſic orantem, & plorantem audiebat: & ſæpe vidit eum ſtantem in oratione in infirmitate pedum, & tenebat manus ſuas elevatas, quaſi eſſet in oratione. Interrogatus, quomodo vidit eum, cum eſſet de nocte, reſpondit; quia lumen ſemper erat in eccleſia, & ipſe teſtis ponebat ſe ad orandum prope ipſum, quia erat multùm familiaris ei. Et pro certo dixit, quod multùm erat devotus & aſſiduus in oratione magis, quam aliquis F
homo, quem umquam vidiſſet.

invenitque mortuum ferreâ catenâ cinctum,

37 Item dixit, quod dictus F. Dominicus ſemper portabat catenam ferream cinctam ad carnem ſuper lumbos, & portavit eam ſic cinctam uſque ad mortem. Interrogatus, quomodo ſcit hoc, reſpondit; quia, quando mortuus fuit, invenit eum cinctum dictâ catenâ, & ipſe accepit eam, & habuit eam; ſed poſtea dedit Magiſtro Ordinis, ſcilicet magiſtro Jordani. Item dixit, quod ſemper jacebat de nocte ita indutus, ſicut ambulabat in die, niſi quod extrahebat ſotulares; & quandoque jacebat in terra, quandoque ſuper quamdam cratem, ſuper quam ipſe teſtis conſuevit extendere quemdam pannum, ſuper quem ipſe jacebat, & ſæpiſſime ipſe dormiebat ſedendo. Item dixit, quod ſæpe dormiebat in menſa propter multas vigilias & pernoctationes, quas faciebat in oratione.

& teſtatur, illum temperantiæ & jejuniis,

38 Item dixit, quod aſſiduus erat in Officio, & ſemper ſequebatur Conventum, tam in Officio, quam in menſa, & reficiebatur eiſdem cibis,

EX IMPRESSIS.

bis, quos Conventus manducabat. Et quando ipſe teſtis, qui procurator erat, faciebat Fratribus pittantiam aliquam, ipſe F. Dominicus vocabat eum, & ſub ſilentio dicebat ei: Quare interficis Fratres dando eis pittantias? Item dixit, quod quando panis vel alia cibaria, ſive vinum deficiebat in domo, ibat ad dictum F. Dominicum, & dicebat ei: Non habemus panem vel vinum. Et ipſe dicebat: Vade & ora, quia Deus providebit. Et ipſe teſtis ibat in eccleſiam ad orandum, & dictus F. Dominicus ſæpe ſequebatur eum: & ſic faciebat Deus, quod ſemper habebant idoneas ſuſtentationes, & quandoque illum modicum panem, quem habebant, de mandato ejus ponebat in menſa, & Dominus ſupplebat defectum eorum. Item dixit, quod ipſe F. Dominicus pleniſſimè ſervabat regulam & Ordinem Fratrum Prædicatorum, quoad ſe, & quoad alios, in veſtimentis in cibo & potu, in jejuniis, & omnibus aliis. Et hoc ſcit, quia converſabatur cum eo, & ſæpiſſime videbat prædicta.

39 Item firmiter dixit, quod numquam vidit hominem, qui tantum ſibi placeret in religione & devotione, quantum dictus F. Dominicus. Item dixit, quod deſiderabat ſalutem omnium animarum tam Chriſtianorum quam etiam Saracenorum, & ſpecialiter Cumanorum, & aliorum: & magis erat zelator animarum, quam aliquis homo, quem umquam viderat, & ſæpe dicebat, quod deſiderabat ire ad Cumanos, & alias gentes infideles. Item dixit, quod erat jucundus, hilaris, patiens, miſericors & benignus, & Fratrum conſolator; & ſi quem Fratrem videbat in aliquo delinquentem, quaſi non videret, pertranſibat; ſed poſtea placito vultu & blandis verbis [dicebat:] Frater tu malefeciſti, confitere; & benignis verbis omnes inducebat ad confeſſionem pœnitentiæ: & licet cum humilitate verborum graviter puniebat exceſſus eorum, tamen conſolati recedebant ab eo.

B *ſaluti animarum,*

40 Item dixit, quod dictus F. Dominicus multùm diligebat paupertatem, & hortabatur Fratres ad paupertatem. Et ſcit hoc, quia, quando dictus F. Dominicus venit Bononiam, dominus Hodoricus Galiciani volebat dare Fratribus quaſdam poſſeſſiones ſuas, quæ valebant bene ultra quingentas libras Bononienſes, & facta erat inde charta coram domino epiſcopo Bononienſi; ſed ipſe F. Dominicus fecit reſcindi contractum, & noluit quod haberent illas, vel quaſdam alias poſſeſſiones; ſed ſolummodo viverent de eleemoſynis & parcè; quoniam ſi haberent in domo, unde poſſent vivere in die, nolebat, quod reciperent aliquid illa die, nec mitterent pro eleemoſynis. Et volebat, quod haberent parvas domos, & viles veſtes, & etiam in eccleſia nolebat, quod eſſent panni ſerici, ſed eſſent indumenta de bucaranno *a*, vel aliquo alio panno. Item dixit, quod nolebat, quod Fratres intromitterent ſe de temporalibus, nec de facto domus, nec de conſiliis temporalium, exceptis illis, quibus fuerat commiſſa cura domus; ſed volebat, quod alii ſemper eſſent intenti lectioni, orationi & prædicationi: & ſi quem Fratrem ſciebat utilem ad prædicandum, nolebat, quod injungeretur ei aliud officium.

C

a

pauperiati

41 Item dixit, quod ſemper volebat in domo & in via loqui de Deo vel ſalute animarum; & numquam audivit verbum otioſum vel nocivum vel detractionis exire de ore ejus. Et omnia prædicta dixit, ſe ſcire, quia converſabatur cum eo de die & de nocte, & videbat & audiebat eum prædicta facientem & dicentem. Item dixit, quod multùm erat ſolicitus & devotus & aſſiduus in prædicationibus & confeſſionibus; & ſæpe plorabat in prædicationibus; & movebat auditores ad plorandum. Item, quod tempore, quo primum Capitulum Fratrum Prædicatorum fuit celebratum in civitate Bononienſi; dictus F. Dominicus dixit inter Fratres: Ego ſum dignus depoſitione, quia ego ſum inutilis & remiſſus; & humiliavit ſe multùm in omnibus: & cum Fratres nollent ipſum deponere, placuit ipſi F. Dominico, quod conſtituerentur diffinitores, qui haberent poteſtatem tam ſuper ipſum, quam ſuper alios, & ſuper totum Capitulum ſtatuendi, diffiniendi & ordinandi, donec duraret Capitulum. D

atque piis operibus addictiſſimum fuiſſe,

42 Item dixit, quod, quando dictus F. Dominicus erat in infirmitate, de qua mortuus eſt, Fratres erant circa ipſum, & plorabant; & ipſe teſtis tenebat ejus caput cum quadam toalia *b*, & tergebat faciem ejus de ſudore, & F. Dominicus dixit: Nolite plorare, quia ego utilior ero vobis ad locum, ad quem vado, quam hîc fuerim. Interrogatus, qui erant præſentes, reſpondit; multi Fratres, de quorum nominibus non recordatur. Item dixit, quod unus Frater tunc interrogavit eum, & dixit ei: Pater, ubi vultis ſepeliri corpus veſtrum? Et ipſe dixit, ſub pedibus Fratrum. Item dixit, quod firmiter credit, quod cum dicebant Fratres, qui faciebant Officium commendationis ipſius F. Dominici, verba illa: Subvenite ſancti Dei, occurrite angeli Domini, ſuſcipientes animam ejus, offerentes eam in conſpectu Altiſſimi: quia tunc emiſit ſpiritum. Et dixit, quod iſta dicta & facta fuerunt in quadam cella apud S. Nicolaum. Item dixit, quod numquam vidit ipſum jacentem in lecto plumæ, nec etiam in ſaccone, niſi tunc quando mortuus fuit, quia jacebat in ſaccone. Item dixit, quod idem F. Dominicus, cum erat in articulo mortis, dixit Fratribus: Parate vos; & Fratres iverunt & paraverunt ſe, & dum fieret commendatio animæ, emiſit ſpiritum tenendo manus elevatas verſus cælum. E

cum magna erga Deum fiducia ex hac vita migraſſe, *b*

43 Item dixit, quod ipſe teſtis fecit fieri ſepulturam, & invenit lapidem, qui fuit ſuperpoſitus ſepulturæ, & fecit fieri capſam ligneam, in qua corpus fuit clauſum cum clavis ferreis, & ipſe clauſit ipſum corpus in capſa lignea cum clavis ferreis, & diligenter cuſtodivit, donec ſepultum fuit. Et nullæ ſpecies *c* nullæque res aromaticæ fuerunt poſitæ in capſa vel ſepultura, nec potuiſſent eſſe, quin ipſe vidiſſet, quoniam ipſe procurator erat domus, & omnia ad mandata ejus fiebant. Item dixit, quod fuit unus de illis, qui aperuerunt ſepulturam ipſius F. Dominici, in qua primò ſepultus fuit, quando tranſlatum fuit corpus ad locum, in quo nunc eſt, & ipſemet cum malleis ferreis fregit murum ſepulturæ, qui murus erat multùm fortis, & cum forti & duro cæmento compoſitus, & cum palo ferreo elevavit lapidem ſuperiorem, quia ſepulcrum erat valde magnis lapidibus munitum, & cum cæmento firmatum: quod diligenter fieri fecerat à principio, ne aliqui furarentur corpus illud.

& ex ejus ſepulcro, quod ipſe teſtis fieri curaverat,

c

F

44 Et quando dictus teſtis elevavit lapidem illum cum palo ferreo & aperta fuit ſepultura, magnus, imò maximus, & ſuavis & delectabilis odor & ſibi incognitus exivit de ſepultura, & non credit, quod fuerit ſimilis odori alicujus rei aromaticæ: & ita magnum ſenſit odorem, quod nec in apotheca ſpecialium, nec in aliquo

in tranſlatione fragrantem odorem prodiiſſe.

A quo loco ita magnum vel delectabilem vel similem senserit odorem. Et hoc idem testabantur omnes, qui erant ibi, scilicet episcopi, clerici, Potestas Bononiensis, multi honorati cives, qui custodiebant sepulcrum; & odor ille remansit multis diebus in priori sepultura, & in rebus in ea positis, & in vestimentis & in manibus illorum, qui illa tetigerant; & adhuc hodie durat in ossibus prædicti F. Dominici. Et prædicta scit, quia vidit, & interfuit, & manibus suis contrectavit.

ANNOTATA.

a Bucarannum, *quod etiam* buchiranum *vel* boquerannus *scribitur, est telæ subtilioris species, ut suprà post caput* 15 *Theodorici de Appoldia ad litteram* d *observavimus.*

b *Existimo, legendum esse* tobalia, *quam vocem etiam suprà in Annotatis ad Theodoricum de Appoldia post caput* 20, *littera* c *explicuimus.*

c Species, *Italicè* specie *sæpius pro aromatibus accipitur, ut apud Cangium ad eamdem vocem pluribus exemplis probatur. Hinc etiam paulò post* apotheca specialium *significat apothecam aromatum.*

B

CAPUT V.

Declaratio illarum rerum, quas F. Stephanus, Prior provincialis Lombardiæ de Sancti vita, patrocinio, ac translatione noverat.

Prior provincialis Lombardiæ,

FRater Stephanus Prior provincialis Ordinis Prædicatorum provinciæ Lombardiæ juratus dixit, quod quindecim anni sunt & plus, quod novit Magistrum Dominicum fundatorem & plantatorem Ordinis Fratrum Prædicatorum & primum Magistrum; sed antequam haberet per visum notitiam personæ ipsius, audivit multa bona de eo à magnis viris fide dignis, scilicet quod, cum esset Prior vel Supprior ecclesiæ Oxomensis, cujus erat Canonicus, studebat apud Palentiam in divina Pagina, & tempore illo incepit invalescere fames pessima in regione illa, ita quod multi pauperes ibi fame moriebantur; unde F. Dominicus motus compassione & misericordia, vendidit libros suos *a*, manu sua glossatos *b*, & pretium ipsorum, & alias res, quas habebat, dedit pauperibus, dicens: Nolo studere super pelles mortuas, & homines moriantur fame: cujus exemplo quidam magnæ auctoritatis similia fecerunt, & extunc cum eo prædicare cœperunt. Et sicut intellexit, post paucos dies venit F. Dominicus ad partes Tolosanas cum episcopo Oxomensi ad prædicandum, & præcipuè contra hæreticos, & ibi instituit & ordinavit Ordinem Prædicatorum.

C

a

b

qui ab ipso S. Dominico mirabiliter ad Ordinem admissus est,

46 Item dixit, quod, cum studeret Bononiæ ipse testis, præfatus Magister Dominicus venit Bononiam, & prædicabat scholaribus, & aliis bonis hominibus; & ipse testis confitebatur ei peccata sua, & videbatur sibi, quod diligeret eum. Et quodam sero, dum ipse testis vellet cœnare in hospitio suo cum sociis suis, præfatus F. Dominicus misit duos Fratres dicentes huic: Frater Dominicus mandat vobis, quod statim veniatis ad eum. Et ipse dixit: Cum cœnavero, statim veniam ad eum. Et ipsi dixerunt: Imò statim veniatis. Et surgens, relictis omnibus, venit ad eum, & invenit eum cum multis Fratribus apud ecclesiam S. Nicolai. Et dictus F. Dominicus dixit Fratribus: Instruite eum, qualiter petat veniam. Et veniâ factâ, misit se in manibus ejus, & antequam recederet, induit eum habitum Ordinis Fratrum Prædicatorum, dicens: Ego volo dare tibi arma, cum quibus toto tempore vitæ tuæ debeas pugnare contra diabolum. Et multùm fuit ipse testis tunc miratus & etiam postea, quo instinctu ipse F. Dominicus sic eum vocavit & induit habitum Fratrum Prædicatorum, quia primò nihil tractaverat de conversione ipsius cum eo ad Religionem; credit tamen, quod divina inspiratione vel revelatione hoc fecit.

EX IMPRESSIS.

testimonium reddit de efficacibus Sancti prædicationibus,

47 Item dixit, quod dictus F. Dominicus fuit optimus & summus consolator Fratrum, in tentationibus Fratrum & aliorum; & hoc scit, quia cum in principio conversionis ipsius erat novitius, multas & varias tentationes habuit, de quibus per admonitionem & prædicationem ejus plenam consolationem recepit. Hoc idem contigit multis aliis Fratribus novitiis, sicut ab eis audivit. Et dixit ipse testis, quod post conversionem suam stetit cum dicto F. Dominico in claustro S. Nicolai Bononiensis ferè per annum, & magnam familiaritatem habuit cum eo: & toto prædicto tempore, quo conversatus fuit cum prædicto F. Dominico, dixit, non audivisse malum vel nocivum vel otiosum verbum ab ore ejusdem F. Dominici. Item dixit, quod in prædicationibus erat assiduus & solicitus, & verba habebat ita commotiva, quod sæpissime commovebat se & auditores ad fletum: ita quod numquam audivit hominem, cujus verba ita commoverent Fratres ad compunctionem & fletum. Item dixit, quod consuetudo sua erat, ut de Deo vel cum Deo semper in domo & extra domum, & in via loqueretur: & ad hoc idem hortabatur Fratres, & etiam in constitutionibus suis posuit: & hoc scit, quia vidit, & interfuit, & audivit, & conversatus fuit cum eo.

E

assiduitate orationis,

48 Item dixit, quod erat assiduus & devotus in oratione super omnes homines, quos unquam vidit: hanc consuetudinem habebat, sicut dixit, se vidisse, quia post Completorium & orationem communiter factam à Fratribus, faciebat nos intrare dormitorium, & ipse remanebat in ecclesia in oratione; & in nocte, dum orabat, ad tantum gemitum & planctum prorumpebat & movebatur, quod Fratres, qui erant in vicino, excitabantur à somno, & quidam eorum ad lacrymas commovebantur; & sæpissime in oratione pernoctabat usque ad Matutinas, & nihilominus stabat in Matutinis circumeundo utramque partem chori, monendo & solicitando eos, ut altè & devotè cantarent: & ita pernoctabat in oratione, quod numquam recolit, se eum vidisse dormientem in lecto de nocte, licet quidam locus appropriaretur ei ad jacendum, ubi erat solummodo coopertorium extensum super cadeletum *c* unum sine palea, & sine saccone, quando tanto tempore stetisset in uno claustro cum eo, & solicitè perquisivisset & sæpissime, si eum invenire posset in lecto.

F

c

lacrymis in Missa fusis,

49 Item dixit, quod sæpissime vidit eum celebrare Missam, & semper in Canone Missæ vidit oculos & maxillas ejus lacrymis irrigari: & cum tanta devotione celebrabat, & orationem Dominicam in Missa dicebat, quod bene pote-

EX IMPRESSIS.

rant circumstantes devotionem ejus intelligere: & numquam recolit, eum se vidisse celebrantem, quin ita moveretur ad lacrymas, sicut superiùs dixit. Et hæc omnia dixit, se vidisse & audivisse, sicut superiùs testatus est. Item dixit, quod ipse erat zelator & conservator Ordinis & regulæ, & consolator Fratrum magis, quam aliquis, quem umquam viderit; & vix credit, quod umquam similem sibi in prædictis habeat successorem. Item dixit, quod ipse F. Dominicus erat amator paupertatis, & hoc audivit eum sæpissime prædicantem, & Fratres hortari ad paupertatem: & si quando sibi vel collegio Fratrum offerebantur possessiones, nolebat eas recipere, nec permittebat Fratres recipere: & volebat, quod haberent viles domos & parvas, & ipsemet vilissimum habitum portabat & viles vestes. Interrogatus, quomodo scit hoc, respondit; quia vidit eum sæpissime portare vilissimum habitum, & curtum scapulare, nec volebat ipsum capâ cooperire etiam in præsentia magnorum.

studio paupertatis,

B

50 Item dixit, quod haberent Fratres apud S. Nicolaum cellas vilissimas & parvas, & F Radulphus, qui erat procurator Fratrum, in absentia ejusdem F. Dominici quasdam cellulas cœpit per brachium elevare. Sed F. Dominicus revertens, cum videret cellulas elevatas, cœpit cum fletu pluries prædictum Fratrem Radulphum & Fratres alios reprehendere, dicendo sibi & aliis Fratribus: Vultis tam citò paupertatem relinquere, & magna palatia ædificare? Unde injunxit eis, quod prædictum opus dimitterent, & sic stetit imperfectum, donec vixit. Item dixit, quod, sicut amaverat paupertatem in se, sic amavit eam in Fratribus suis; unde injunxit eis, ut vilibus vestibus uterentur, & in via numquam pecuniam portarent, sed ubique de eleemosynis viverent, & hoc fecit in sua regula seu constitutionibus scribi. Item dixit dictus testis, quod fuit parcus in cibo & potu. Interrogatus quomodo scit, respondit; quia vidit multoties in refectorio, quod, quando Fratres habebant duo pulmenta cocta seu duo fercula, quod unico erat contentus, & aliis Fratribus comedentibus, ipse F. Dominicus quasi semper super mensam dormiebat propter nimias vigilias, quibus adeo fatigatus erat, quia & parum comedebat, & parum bibebat, & sic à somno super mensam quasi violenter occupabatur.

C

virginitate, potenti patrocinio,

51 Item dixit, quod firmiter credit, quod dictus F. Dominicus fuit virgo mente & corpore usque ad finem vitæ suæ. Interrogatus, quomodo hoc credit, respondit; quia & præfatus F. Dominicus sibi fuit confessus, & numquam sua confessione potuit intelligere, eum peccasse mortaliter. Item dixit, quod erat patiens & gaudens in tribulatione. Interrogatus quomodo scit, respondit; quia videbat eum in necessitatibus suis & indigentiis suis & Fratrum, quas patiebatur in illo tempore in victu & vestitu, jucundari & lætari. Item dixit prædictus testis, quod firmiter credit, quod gratia, quæ his temporibus collata est Fratribus Prædicatoribus in Lombardia & in aliis provinciis, precibus & meritis F. Dominici sit collata vel etiam augmentata. Interrogatus quare hoc credit, respondit; quod ab illo tempore postquam F. Joannes Vincentinus cœpit prædicare revelationem sibi de F. Dominico divinitus factam, & vitam & conversationem & ipsius sanctitatem populo nunciare, & ipse testis cum aliquibus Fratribus cœpit tractare de translatione corporis prædicti F. Dominici, extunc manifestè refulsit & apparuit amplior gratia, tam in Fratribus, qui ejus sanctitatem prædicabant, quam etiam in populis, qui eos audiebant, sicut patet per effectum in civitatibus Lombardiæ, in quibus maxima hæreticorum multitudo combusta est, & plus quam centum millia hominum, qui nesciebant, utrùm Ecclesiæ Romanæ, an hæreticis deberent adhærere, ad Catholicam fidem Romanæ Ecclesiæ per prædicationes Fratrum Prædicatorum ex corde sunt conversi: & hoc, quia illi conversi hæreticos, quos primò defendebant, modò persequuntur & abominantur. Et ferè omnes civitates Lombardiæ & Marchiæ facta sua & statuta ordinanda & mutanda ad voluntatem Fratrum tradunt in manibus eorum, ut radant, addant, minuant, & mutent, secundùm quod eis visum fuerit expedire. Et etiam hoc faciunt de guerris exstirpandis & pacibus faciendis & componendis inter eos, & de usuris malè ablatis reddendis, & confessionibus audiendis, & multis aliis bonis, quæ longum esset enarrare.

D

E

& suavi odore, quem in translatione ipsius sensit.

52 Item dixit prædictus testis, quod ipse ordinavit de die & modo transferendi corpus prædicti Magistri Dominici, & interfuit ipsi translationi cum multis Fratribus, & Potestate Bononiensi, & multis honoratis civibus ipsius civitatis, & aliis multis aliarum civitatum, in quorum præsentia ipse testis cum aliis Fratribus palis ferreis & piconibus *d* cœperunt fodere, & invenerunt terram duram & cæmentum fortissimum & durum, cum quo clausum erat sepulcrum. Et elevantes lapidem, qui erat superpositus sepulcro, tantam senserunt odoris fragrantiam tam ipsi, quam omnes circumstantes, quod ipse, ut asserebat, narrare non posset, cum nullius rei mundanæ videretur habere odorem. Propter cujus odoris fragrantiam, tam Fratres, quam omnes circumstantes, prostraverunt se ad terram, cum lacrymis laudantes & benedicentes Deum, qui tam mirificè ostendit Sanctum suum fore glorificandum. Et invenerunt capsam ligneam, in qua corpus præfati F. Dominici reconditum erat, clavis ferreis fortiter clausam & firmatam, quam similiter aperuerunt, & tunc ex ea major odor primo odore spiravit. Et tunc cum reverentia & devotione Magister Ordinis cum aliis Fratribus præsente D. archiepiscopo Ravennate, & aliis pluribus episcopis, & clericis, & Potestate Bononiensi cum multis aliis civibus Bononiensibus ad sepulcrum marmoreum, in quo nunc est, transtulerunt. Item dixit prædictus testis, quod plures dies postmodum sentiebat vestigia primi odoris, tam in suis manibus, quam aliorum, qui ossa dicti F. Dominici tractaverunt. Et hæc omnia prædicta scit, quia vidit, & interfuit, & suis manibus tractavit, & odorem in suis manibus & aliorum Fratrum, qui prædicta tractaverant & tetigerant, postmodum pluries persensit.

d

F

ANNOTATA.

a *Propter hoc Stephani testimonium in Commentario prævio* § 10 *controvertimus, an istud caritatis exemplum sit duplicandum.*

b *Id est: vendidit libros, manu sua notatos, aut notis illustratos. Unde Echardus conjicit, tunc* S. Dominicum *Palentiæ sacram Scripturam interpretatum esse, ut proximè citato* § 10 *Commentarii prævii retulimus.*

c *Suprà suspicati sumus, hac voce cratem seu craticulam suntum indicari; quæ suspicio nostra ex aliis textibus præcedentibus confirmatur.*

d *Bar-*

A d *Barbarè* pico *vel* pica *oritur ab Italico* piccone *vel Gallico* pic, *quæ voces ligonem, seu instrumentum, unico & grandiore dente ferreo præditum significant.*

CAPUT VI.

Notitia eorum, quæ F. Paulus Venetus, & F. Frugerius Pennensis circa gesta Sancti ejusque miracula testati sunt.

FRater Paulus Venetus, sacerdos de Ordine Prædicatorum, juratus dixit, quod quatuordecim anni sunt & plus, quod intravit Ordinem Prædicatorum Bononiæ, & professionem fecit in manibus Magistri Reginaldi, & recepit habitum Dominicâ, in qua cantatur Euangelium Chananææ. Et Magister Dominicus in sequenti æstate venit Bononiam. Et ab eo tempore, quo dictus Magister Dominicus venit in civitatem Bononiensem, dictus testis magnam familiaritatem habuit cum eo, & diu conversatus fuit cum eo, stando in conventu Bononiensi, & eundo secum ferè per totam Marchiam Trivisinam, comedendo, bibendo, stando, eundo, & in Officiis tam de die quam de nocte ferè per duos annos. Item dixit, quod non meminit, se audivisse ab eo verbum otiosum, vel detractionis, vel adulationis, vel nocivum: imò quando erat secum in itinere, vidit aut eum orare, aut prædicare, aut ipse vacabat orationi aut meditationi de Deo. Interrogatus, quomodo scit, respondit; quia dictus Magister Dominicus dicebat ipsi testi, & aliis, qui cum eo erant: Procedite & cogitemus de Salvatore nostro; & audiebat eum gementem & suspirantem. Item dixit, quod, ubicumque esset dictus Magister, de Deo, vel cum Deo semper loquebatur, & ad hoc hortabatur Fratres suos, & in regula, id est in constitutionibus Fratrum Prædicatorum, hoc scribi fecit. Interrogatus, quomodo scit, respondit; C quia diu conversatus est cum eo, & vidit & audivit hoc. Item dixit, quod numquam vidit eum iratum, nec commotum, nec turbatum, nec in labore itineris, nec in fervore passionis, nec alibi; sed vidit eum in tribulationibus gaudentem, & in adversitatibus patientem.

Hic testis exponit caritatem Sancti erga Deum, B

54 Item dixit, quod diligebat paupertatem habere in se & in Ordine, & ad hoc hortabatur Fratres. Item dixit, quod quando dictus Magister erat Bononiæ, quidam Bononienses volebant dare possessiones Ordini, & ipse noluit recipere, & prohibuit Fratribus, ne reciperent, & posuit in constitutionibus suis, ne possessiones reciperentur in Ordine. Item dixit, quod habitum vilissimum portabat, & in exitu viarum & civitatum se discalceabat, & nudis pedibus itinerando ambulabat, & hoc sæpissime vidit, eundo secum per viam. Item dixit, quod vidit ipsum F. Dominicum quandoque eundo ostiatim quærendo eleemosynas, & recipere panem, sicut pauper: & apud Duliolum *b*, dum quæreret eleemosynas, quidam homo obtulit ei unum panem integrum, quem ipse Pater flexis genibus cum multa humilitate & devotione suscepit. Et volebat & dicebat Fratribus, sicut sæpe audivit, quod de eleemosynis viverent.

affectum paupertatis,

b

55 Item dixit, quod eundo per viam cum eo, numquam vidit, quod ipse jaceret in lecto; sed aliquando jacebat in stramine, & quod, cum venisset cum eo longo itinere & hospitati essent, ipse beatus Dominicus, & ipse testis cum socio apud plebem de Portu Lignatico c, ipse F. Dominicus fecit præparari locum, in quo jacerent socii, & ipse intravit ecclesiam, & pernoctavit in ea in oratione; & nihilominus fuit in Matutino cum clericis ecclesiæ & sociis suis. Item dixit, quod itinerando jejunabat ipse beatus Dominicus, & faciebat socios, qui cum eo ibant, comedere propter laborem itineris. Item dixit, quod, licet steterit cum eo apud ecclesiam S. Nicolai, sicut præmissum, numquam recolit, quod haberet certum locum, in quo jaceret de nocte; sed quandoque jacebat in terra, quandoque in crate de viminibus, quandoque in assere, & æpissime pernoctabat in oratione in ecclesia, & orando multùm plorabat. Et hoc scit, quia vidit eum pluries sic facientem. Et aliquando vocavit eum ab oratione, & vidit faciem ejus lacrymis perfusam. Et dixit, quod ipse erat devotus & assiduus in oratione etiam eundo per viam, & omni die volebat cantare Missam, si inveniebat ecclesiam idoneam ad hoc.

ex impressis. rigorem pœnitentiæ,

c

E

56 Item dixit, quod multùm desiderabat salutem animarum, tam fidelium quam infidelium, & sæpe dixit huic testi: Postquam ordinaverimus & instruxerimus Ordinem nostrum, ibimus ad Cumanos, & prædicabimus eis fidem Christi, & acquiremus eos Domino. Item dixit, quod rigidè & perfectè servabat regulam quoad se, & hortabatur Fratres & præcipiebat eis, quod regulam plenè observarent, & delinquentes rigidè puniebat; tamen cum tanta patientia & benignitate verborum corripiebat eos, quod nullus super correctionem commovebatur vel turbabatur. Item dixit, quod ipse sequebatur Conventum & in cibis & in Officiis, & licet sæpissimè pernoctaret in ecclesia & in orationibus, tamen semper erat cum Fratribus in Matutino; & circuibat utramque partem chori, & hortabatur eos verbis & factis, quod bene & intentè cantarent, & psalmos devotè dicerent, & sic devotè insistebat orationibus, quod propter tumultum aliquem vel turbationem aliquam non movebatur ab oratione. Item dixit, quod ipse fuit summus consolator Fratrum, & aliorum existentium in tribulationibus & tempestatibus; & hoc scit, quia in se probavit, & ab aliis audivit. Item dixit, quod fuit patiens & misericors, sobrius, pius, humilis, benignus, castus, &, sicut firmiter credit & audivit, semper virgo fuit; & prædictis virtutibus & aliis ita pollebat, quod non credit, aliquem hominem tempore vitæ suæ meliorem fuisse, nec aliquem scit esse sibi æqualem. Item dixit, quod cum ibat per viam, omnibus, qui se adjungebant ad eundum cum eo, prædicabat, & hortabatur eos ad bonum & ad pœnitentiam.

zelum animarum,

F

57 Item dixit, quod interfuit translationi corporis Magistri Dominici de sepultura in qua, dum moreretur, sepultum fuit (cui sepulturæ ipse testis interfuit) ad locum, in quo nunc requiescit, & quando debuit aperiri prima sepultura, in qua à principio positum fuerat; & intererant ibi multi episcopi & multi alii clerici, & Potestas Bononiensis cum multis aliis civibus honoratis: & incipientes fodere, invenerunt terram durissimam, & murum fortem, & cæmentum valde forte & durum, ita quod vix fregerunt il-

fragrantiam ex sacro cadavere percep-tam,

EX IMPRESSIS.

lud cum malleis & palis ferreis, & cum difficultate levaverunt lapidem, qui superpositus fuerat sepulturæ: & quando ipse lapis separatus fuit à muro, & cœpit aperiri sepulcrum, odor maximus & delectabilis & suavis exivit de sepultura illa, ita magnus, quod replevit totam ecclesiam, ita quod, cum ipse testis sensit & alii, qui ibi erant, prostraverunt se cum lacrymis referentes gratias Domino de odore, quem senserant, & numquam tantum odorem in apotheca specierum, vel in multitudine florum, vel in aliquo loco sensit; & odor ille erat sibi incognitus & aliis, sicut dicebant, nec videbatur similis odor alicujus rei temporalis. Et hoc scit, quia interfuit apertioni, & vidit, & sensit odorem, sicut prædixit.

& sanitatem patrocinio ejus statim sibi redditam.

58 Item dixit dictus testis, quod die Dominicâ proxime præteritâ venit à Venetiis Bononiam pro isto testimonio faciendo, & eodem die in sero invasit eum dolor maximus renum & lumborum, qui consuevit eum affligere pluribus diebus: unde ipse timens, ne posset facere istud testimonium, ivit ad arcam beati Dominici, & devotissimè rogavit, quod juvaret eum, & liberare dignaretur, & quasi in continenti fuit plenissimè liberatus.

B

Denique nonus testis similia virtutum exempla,

59 Frater Frugerius Pennensis, Ordinis Prædicatorum, juratus dixit, quod quatuordecim anni fuerunt in Quadragesima proxime præterita, quod ipse intravit Ordinem Prædicatorum, & fecit professionem in manibus F. Reginaldi, & ab eodem recepit habitum apud ecclesiam de Mascarella, ubi primò fuit Ordo Prædicatorum Bononiensium: & eodem anno in æstate sequenti venit F. Dominicus fundator Ordinis S. Nicolai & primus Magister Bononiam. Et quia de licentia magistri Reginaldi visitavit propria, & in Kalendis Septembris *d* rediit Bononiam, & invenit apud ecclesiam S. Nicolai de Bononia Ordinis Prædicatorum dictum Magistrum Dominicum. Et dixit quod conversatus fuit cum eo quatuor menses & amplius in Conventu Bononiensi, & in Conventu Florentino, & in Conventu Romano, in eundo cum eo Romam & per alias civitates, & stando secum & in Officio & in comedendo, loquendo, confessiones ejus audiendo, & in orationibus, & conferendo de Deo cum eo tam de die quam de nocte. Item dixit, quod fuit assiduus & devotus in oratione, tam in itinere, quam in Conventu, adeo quod numquam potuit percipere, quod in lecto jaceret, licet aliquando pararetur sibi, nec in via, nec in Conventu; sed aliquando fatigatus nimia pernoctatione, super se ipsum, vel super terram, vel super lignum aliquando dormiebat. Interrogatus, quomodo scit, respondit; quia vidit. Item dixit, quod, cum plures Missas audiverit ab eo in Conventu & in itinere, non audivit aliquam, in qua multas lacrymas non effunderet; & hoc scit, quia vidit.

C

ac pietatis exercitia

60 Item dixit, quod pernoctabat in oratione & cum gemitu & lacrymis orabat, &, quando faciebat sermonem Fratribus, lacrymas effundebat & propter hoc Fratres sæpius ad lacrymas movebantur. Item dixit, quod numquam audivit verbum otiosum vel nocivum, adulationis vel detractationis ab eo; sed semper de Deo vel cum Deo loquebatur, & cuicumque se adjungebat in via, prædicabat de Deo, & ad hoc ipsum hortabatur Fratres suos, & hoc in Fratrum Prædicatorum regula fecit poni. Item dixit, quod multùm zelabat salutem animarum; quod ipse, Fratribus suis ordinatis, disposuerat ire ad gentes, & mori pro fide, si expediret. Interrogatus, quomodo hoc scit; respondit; quia vidit eum dicentem & facientem supradicta. Item dixit, quod asper erat sibi in tantum, quod, cum esset in via, observabat integrè jejunia Ordinis, nec volebat comedere ante horam; socios tamen faciebat comedere bis. Unâ tunicâ hieme & æstate utebatur. Item dixit, quod diligebat paupertatem, & ad hoc hortabatur Fratres suos. Interrogatus, quomodo scit, respondit; quia vidit eum portantem vilem habitum, & audivit eum hortantem Fratres suos ad paupertatem amplexandam & diligendam. Et si inveniebat aliquem Fratrem habentem vestimenta reprehensione digna quoad pretiositatem, vel quoad formam, statim corrigebat & emendabat. Et in tantum dilexit paupertatem, quod noluit, quod Fratres deberent recipere possessiones; sed de eleemosynis viverent, & hoc in Fratrum regula fecit scribi. Volebat, quod viles domos haberent, & viles discos *e* ad legendum, ita quod quasi in omnibus vilitatem & paupertatem prætenderent.

D

e

E

in eodem Sancto observavit,

61 Item dixit, quod dictus F. Dominicus in se regulam integrè & rigidè observabat, & volebat à Fratribus observari. Et si quos transgressores regulæ aliquando inveniebat, cum maxima mansuetudine verborum & dulcedine puniebat, ita quod nullus scandalizabatur, licet pœnitentia esset multùm gravis. Interrogatus, quomodo scit, respondit; quia diu conversatus fuit cum eo, & vidit, & audivit ab eo. Item dixit, quod audivit confessionem ejus, & ex ea percepit, & ita firmiter credit, quod numquam inquinatus fuerit aliquo mortali peccato. Item dixit, quod fuit humilis, benignus, patiens in tribulationibus, & gaudens in adversitatibus, pius, misericors, consolator Fratrum & aliorum, & virtutibus omnibus ita ornatus, quod per ea, quæ vidit & cognovit in eo, firmiter credit, quod non habuit similem aliquem sibi, quem ipse viderit, vel cognoverit.

EPILOGUS NOTARII.

ut notarius juridicè testatur,

62 Andrevander *f*, quondam Tebaldi, auctoritate imperiali notarius, hos testes de mandato dominorum magistri Tancredi Bononiensis archidiaconi, Thomæ prioris de Rheno, Fratris Palmerii de Campagnola, judicum delegatorum à D. P. Gregorio IX, recepit, & in publicam formam redegit, & scripsit. Deo gratias. Amen.

f

F

ANNOTATA.

a *Cum Euangelium Chananæa tunc Dominicâ secundâ Quadragesimæ cantari consueverit, Echardus tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 54 *in notis colligit, istum F. Paulum mense Martio anni* 1219 *habitu Prædicatorum indutum fuisse.*

b *Certum hujus loci situm Echardus frustrà quæsivit, ut paginâ mox citatâ in notis fatetur. Neque ego eumdem invenire hactenus potui, nisi forsan pro* Duliolo *legendum esset* Dosiolum, *de quo Leander Albertus in supradicta editione Latina Descriptionis Italiæ pag.* 626 *inter oppida Lombardiæ Transpadanæ meminit.*

c *Videtur hoc oppidum situm esse in Marchia Tarvisina, ut Echardus loco proximè citato notat, & apud Leandrum Albertum in memorata editione Latina pag.* 713 *videre licet.*

d *Ex hoc testimonio Frugerii in Commentario prævio* § 36 *correximus errorem Joannis Garzonis,*

A *nis, qui adventum Sancti in urbem Bononienſem perperam uſque ad finem anni diſtulit.*

e Diſcus *etiam Latino-barbarè varias habet ſignificationes, ut patet ex verſu, quem Cangius in Gloſſario ad vocem* diſcoferæ *ſic allegat:* Diſcus ſcutellam, menſam notat atque mapellam. *At hoc loco non videtur niſi menſa poſſe intelligi.*

f *Qui hìc appellatur* Andrevander, *apud Theodoricum de Appoldia ſuperiùs num.* 303 Olderandus *appellatur. Utra lectio ſit præferenda, neſcimus.*

EPISTOLA

AUTHENTICA,

B qua ſubdelegati inquiſitores Toloſani exponunt ea, quæ circa virtutes & miracula S. Dominici ex teſtibus oculatis ac juratis audiverant.

Ex editione R. P. F. Jacobi Echardi inter ſcriptores Ordinis Prædicatorum recenſitos tomo 1 *pagina* 56, *& ſequentibus.*

Inquiſitores Toloſani judicium, ab Apoſtolica Sede conſtitutis,

VIris venerabilibus & diſcretis magiſtro Tancredo, Bononienſis eccleſiæ archidiacono, & Thomæ priori S. Mariæ de Rheno, & F. Palmerio Canonico S. Trinitatis, judicibus ſeu inquiſitoribus à Sede Apoſtolica delegatis, P. dictus abbas S. Saturnini de Toloſa, Raimundus Donati archidiaconus S. Stephani de Toloſa, & Pontius archidiaconus eccleſiæ S. Saturnini de

C Toloſa, ſalutem & reverentiam. Sicut per veſtras literas nobis auctoritate Apoſtolica mandaviſtis de vita & converſatione beati Dominici per viros reverendos Raimundum Priorem de Pruliano, & P. Agennenſem, Fratres Ordinis Prædicatorum, necnon R. de Aura, Priorem S. Antonini & R. de Villario cellerarium S. Antonini, veritatem diligentiùs inquiſitam cum ſigillis noſtris pendentibus diſcretioni veſtræ duximus tranſmittendam.

mittunt jurata teſtimonia abbatis Bolbonenſis

a

2 D. P. abbas Bolbonenſis *a*, Ordinis Ciſtercienſis, juratus dixit, quod ipſe erat archidiaconus Toloſanus, & in eadem civitate etiam audivit à D. Fulcone bonæ memoriæ, tunc epiſcopo Toloſano, & ab ipſo beato Dominico, & à multis aliis, quod archiepiſcopus Auxitanus præſentavit B. Dominico prædicto epiſcopatum Coſeranenſem, qui ad ejus curam pertinebat; & ipſe noluit recipere, ad cujus inſtantiam oppoſuit excuſationem de novella plantatione Prædicatorum & ſanctimonialium de Pruliano, quæ ad ipſum ſpectabant, & credit, quod electio ejus eſſet canonica & concors. Et novit, quod ipſe fuit zelator animarum, fervens in oratione &

b prædicatione, & perſecutor hæreticorum *b*, amator paupertatis, parcus ſibi, aliis benignus, caſtus, humilis, patiens, in perſecutionibus ſecurus, in tribulationibus lætus, religioſus, ſibi deſpectus, pater & conſolator infirmorum Fratrum, & eorum, qui erant in tribulationibus; amator diſciplinæ, exemplum Fratrum in omnibus, fugiens gloriam mundi, largus, hoſpitalis, amator univerſorum Religioſorum, vilis in veſtibus, amator negotii fidei & pacis, & quod peccata aliorum cruciabant eum, ita quod de ipſo dici poterat, quod de Apoſtolo: Quis infirmatur & ego non infirmor? Et credit, eum fuiſſe virginem. EX IMPRESSIS.

aliorumque virorum fide dignissimorum,

3 Frater Guilielmus ejuſdem loci ſacriſta juratus dixit idem, excepta electione epiſcopatûs, & excepto, quod ſuper hoſpitalitate. Dixit, quod pauper erat, dum ipſe ſecum iret. Dixit, quod largus erat in conferendis tunicis, quæ ſibi dabantur, Fratribus.

F. B. Clareti, ejuſdem loci monachus, teſtis juratus, dixit idem, quod ſacriſta; & adjecit, quod audivit electum fuiſſe in epiſcopum Coſeranenſem, & quod, dum erat Canonicus Oxomenſis, carnes cum Fratribus non comedebat, nec reſpuebat; ſed inter pulmenta abſcondebat. D. M. abbas Appamienſis dixit idem, quod abbas Bolbonenſis, addens, quod ipſe novit viſu & auditu ejulatum & effuſionem lacrymarum in orationibus, & quod unicam tunicam ferebat. E

de virtutibus & miraculis S. Dominici,

4 Magiſter A. de Campranhano, ejuſdem loci ſacriſta, juratus dixit, quod ipſe vidit & audivit divum Dominicum perſecutorem hæreticorum aſſiduum & redargutorem tam verbo, quam exemplo bonæ vitæ; & quaſi viribus indefeſſis laborabat ad promotionem pacis & fidei, & ob hoc variis periculis ſe exponebat: & credit omnia capitula prædicta eſſe vera.

Raimundus Major, canonicus, teſtis juratus, dixit, quod ſcit prædicta capitula eſſe vera, & credit, eum fuiſſe virginem: & dixit, quod in impoſitione manûs ipſemet ſanatus eſt à febribus.

Raimundus Geraldus, teſtis juratus, dixit, quod novit & credit, omnia capitula eſſe vera, addens, quod, cum iret cum eo & aliis per nemora, remanebat ultimus, & cum requireretur, ſæpius inveniebatur flexis genibus, non obſtante timore luporum rapidorum *, qui multos invadebant.

* *fortè* rabidorum

quæ ab aliis teſtibus oculatis F

5 Guilielmus de Varnhola, teſtis juratus, dixit, quod ipſe novit eum viſu & auditu, ferventem in oratione & prædicatione, religioſum, ſibi deſpectum, caſtum, humilem, paupertatis amatorem, cujus lectus erat eccleſiâ præcipuè, perſecutorem hæreticorum, & alia capitula credit eſſe vera.

Geraldus de Oleris, teſtis juratus, dixit, ſe ſcire prædicta capitula eſſe vera, & credit, eum fuiſſe virginem, &, cum eum familiarem haberet, numquam de eo aliquid novit vel audivit ſuſpectum vel ſiniſtrum.

Bernardus de Baulhanis, teſtis juratus, dixit, quod beatus Dominicus fuit zelator animarum, fervens in oratione & prædicatione, perſecutor hæreticorum aſſiduus, amator paupertatis, parcus ſibi, & aliis benignus, patiens, humilis, religioſus, & ſibi deſpectus, amator diſciplinæ, & fugiens gloriam mundi, vilis in habitu, amator negotii fidei & pacis; omnia capitula alia credit eſſe vera.

Petrus Bruneti teſtis juratus dixit, ſe ſcire & credere, omnia prædicta capitula eſſe vera: & addidit, quod, cum quadam die aquam navigio pertranſiſſet, nautæ pro mercede ſua petierunt denarium: & cum ipſe non haberet, unde

ex impressis.

solveret, ipsi instantes petierunt pignus, aut denarium, & ob hoc eum detinuerunt: at ipse figens oculos in terra, ostendit eis denarium, dicens: Accipite de terra, quod à me petitis; & accipientes denarium, dimiserunt eum.

utriusque sexus

6 Guilielma, uxor Eliæ Martini, testis jurata, dixit, quod ipsa nebat pro cilicio, quod ad induendum ipsi parabatur: & scit & credit, prædicta capitula esse vera, & credit eum virginem: & ducentis vicibus & plus comedit secum; sed non credit, eum quartam partem frustati piscis in uno prandio comedere, vel ultra duo vitella ovorum, nec bibere ultra unum scyphum vini lymphatum pro tribus aquæ: nec etiam vidit eum comedere ultrà unam lenam *c* panis. Vidit etiam, quod, cum gravissimo dolore affligeretur sæpissime, circumstantes eum in lecto ponebant, & ipse se statim in terra prostrabat, quia non consueverat in lecto jacere.

c

Tolosana Negueſa, testis jurata, dixit, quod novit supradicta capitula esse vera, & eum credit virginem: & dixit, quod ipsa nebat cilicium de pilis pardorum & hircorum ad usum ipsius.

B

ei familiaribus,

7 Bèceda, monacha S. Crucis, testis jurata, dixit, quod novit, supradicta capitula esse vera, & eum virginem: & congregavit caudas boum ad cilicium faciendum ad opus ipsius, & D. Fulconis episcopi Tolosani: & non audivit ab eo umquam vanum verbum, licet multùm fuerit ei familiaris: & cum ipsa fecisset sæpe ei lectum, non jacebat ibi, imò manè inveniebat ita paratum, sicut dimiserat, quando straverat: & hoc etiam faciebat, quando erat infirmus; imò etiam sæpe inveniebat ipsum dormientem in solo discoopertum, & cum eum cooperuisset, quando redibat, inveniebat eum orantem vel stantem, [vel] prostratum: magnam enim curam habebat circa eum. Dixit etiam, quod, cum ipse comedisset ultra ducentas vices in domo, in qua ipsa habitabat, ad plus comedebat duo ova, licet plura cibaria pararentur ei. De omnibus autem supradictis capitulis est publica & celebris fama per episcopatum Tolosanum totum & Coseranensem, & undecumque ipse transitum fecit, si tamen moram aliquam ibi contraxit, inter Religiosos, clericos & laicos, viros & mulieres, qui eum cognoverunt.

C

& ab abbate S. Pauli,

8 Dominus Guilielmus Petri, abbas monasterii S. Pauli, testis juratus, dixit, quod beatus Dominicus ardentissimè sitiebat salutem animarum, & erat zelator maximus animarum: item fervens in prædicatione in tantum, ut de die ac de nocte in ecclesiis, in domibus, in agris, in viis, & ubicumque volebat & hortabatur Fratres, ut verbum Domini prædicarent, & non loquerentur, nisi de Deo. Item dixit, quod fuit persecutor hæreticorum, & eis, prædicando, disputando, & in omnibus, quibus poterat, se opponebat. Item dixit, quod amator fuit paupertatis in tantum, quod possessiones, villas, castra, reditus, quibus in diversis partibus fuerat Ordo ditatus, respuerit, & eis abrenunciarit. Item dixit, quod fuit sibi valde parcus in cibis, & præter panem & unum pulmentum non comedebat, nisi propter Fratres vel circumstantes gustaret aliquantulum de pittantiis. Voluit autem semper alios secundùm facultates domus, &, ut possibilitas permittebat, abundare. Item dixit, quod fuit virgo, sicut audivit à multis. Item dixit, quod respuit episcopatum Coseranensem, nec voluit præesse illi ecclesiæ, licet in pastorem & prælatum esset electus. Item dixit, quod numquam in omnibus ita humilem hominem vidit, nec magis contemnentem gloriam mundi, & ea, quæ pertinebant ad gloriam temporalem. Item dixit, quod convitia & maledicta & vituperia patientissimè ac cum gaudio, tamquam donum & exenium *d* magnum, accipiebat. Item dixit, quod in persecutionibus numquam molestabatur; sed securus & intrepidus frequenter ibat inter discrimina, numquam pavore perterritus divertit à strata *e*. Imò quando somnus eum capiebat, in via vel juxta viam se projiciebat, & dormiebat.

D

d

e

9 Item dixit, quod excellebat universos, quos vidit in Religione. Item dixit, quod se valde despiciebat, & tamquam nullum se reputabat. Item Fratres infirmos paternè consolabatur, & infirmitatum eorum erat mirabilis supportator. Item dixit, quod, quando sciebat aliquos in tribulationibus constrictos, ad patientiam admonebat, &, quando poterat, consolabatur. Item dixit, quod fuit amator disciplinæ, & delinquentes paternè corripiebat. Item dixit, quod Fratribus se præbuit exemplum in omnibus, in dictis & factis, in cibis & in vestitu, & in moribus bonis. Item dixit, quod non vidit hominem tam frequentem in oratione, nec qui tantum in lacrymis abundaret. Item dixit, quod quando erat in oratione, clamabat in tantum, quod undique audiebatur, & in clamore dicebat: Domine miserere populo. Quid facient peccatores? Et sic noctes ducebat insomnes, plorando & ejulando pro peccatis aliorum. Item dixit, quod fuit largus & hospitalis, & cum pauperibus ea, quæ habebat, libentissimè dividebat. Item dixit, quod Religiosos, & Religionis amatores, amabat & honorabat. Item dixit, quod numquam audivit vel scivit, quod lectum haberet, nisi ecclesiam, ubi commodè poterat ecclesiam invenire. Ubi verò ecclesiam non habebat, semper vel in terra jacebat vel in scamno, vel in chordis lecti, deposita culcitra & pannis, quos posuerant in lecto ad jacendum. Item dixit, quod numquam vidit eum nisi cum una tunica, & illa erat pitaceata *f*. Item dixit, quod viliores capas volebat semper portare, quam alii Fratres. Item dixit, quod fuit amator negotii fidei & pacis & promotor, quantum potuit, fidelissimus & adjutor.

qui plurima Sancti gesta refert,

f

F

10 Hæc omnia dixerunt & concesserunt, dato & præstito juramento, A. capellanus de Villario, qui & vidit dæmoniacam à dæmonio liberatam in Fanojovis, mediantibus orationibus beati Dominici. Et A. Pontii capellanus, & Raimundus etiam de Villario, sacerdos de Fanojovis, & R. clericus, qui etiam meritis ipsius credit, se à febribus liberatum: & isti omnes & alii plures de Fanojovis dicentes una voce, quod numquam tam Sanctum tam honestum hominem viderunt in carne.

similibusque omni exceptione majoribus

Frater Michaël juratus dixit, quod omnia supradicta sunt vera, scilicet quod vidit & audivit. Item dixit, quod beatus Dominicus spiritu prophetico cognovit, quod oportebat recedere Fratres de Tolosa.

Frater R. dixit idem, quod suprapositus: Audivit autem de virginitate sua à D. Fulcone episcopo Tolosano, à Fratre D. Aniamino, & à Fratre Johanne de Calagora, & quod respuit episcopatum Biterensem, & quod vidit quemdam liberatum à dæmone per ipsum.

Marcus diaconus juratus dixit, quod episcopatum respuit, &, ubi oravit, invenit lacrymas, &

A & locum madefactum de lacrymis.

g *jurejurando confirmantur.*

11 Berengaria *g* jurata dixit, quod ipsa oculis vidit & auribus audivit, quando beatus Dominicus præcepit novem mulieribus hæreticis, ab errore conversis, prospicere in dæmonium, quod eas possidebat in specie cati, cujus oculi erant quasi bovis, & velut flamma ignis, & linguam per dimidium pedem extrahentem, quasi

h ignem, & caudam, quasi dimidiam branchiam *h*, habentem, & magnum, quasi .... canem: & ad præceptum ipsius per foramen chordæ campanæ exivit, & ab oculis earum evanuit: tamen primò prædixerat eis, quod non timerent, quia ipse ostenderet eis, cui domino servierant.

Raimundus de Sanchis dixit, quod ad orationem ejus, filia cujusdam mulieris restituta est sanitati: rogaverat enim eum, ut visitaret eam, cui dixerat: Recede, & ego orabo pro ea; & in crastino, ut dixit mater, sanata est filia sua.

Raimundus & Zonzamias dixerunt, quod audierunt ab eo, quod antea fugeret de nocte cum

B baculo suo, quam acciperet episcopatum, vel

i aliam dignitatem *i*.

ANNOTATA.

a Bolbona *est cœnobium Ordinis Cisterciensis in comitatu Fuxensi & in diœcesi Mirapicensi situm, de quo Jongelinus in Notitia abbatiarum inter monasteria Galliæ pag. 66 & sequente consuli potest.*

b *Quia Sanctus hîc & infrà sæpius* persecutor hæreticorum *appellatur, Echardus nimis solicitè has voces in notis explicat, & explicationem suam infrà repetit, eo quod nimirum timeret, ne hic titulus sancto suo Fundatori esset ignominiosus. At in Commentario prævio* § 16 *hunc scrupulum ei adimere conati sumus.*

c *Etsi hanc vocem in auctiore Glossarii Cangiani editione invenerim, tamen ibi non ita explicatur, ut significatio illius hîc locum habere possit. Ceterum ex sensu satis patet, hoc loco exiguam panis quantitatem significari.*

d Xenium *vel* exenium *hîc usurpatur pro munere vel dono, ut apud Lexicographos inveniri potest.*

C e Strata *significat viam publicam, ut passim notum est.*

f *Quandoquidem* paracium *vel* pittacium *sæpe frustum alicujus rei significet, ut apud Macrum in Hierolexico videre est, colligo, hîc tunicâ* pitaceatâ *intelligi vestem ex detritis frustis consutam.*

g *Suspicor, hanc Berengariam esse unam ex novem istis mulieribus, quas Sanctus tunc ad fidem Catholicam convertit, eamque in monasterio Pruliano postmodum vixisse, cum ab Echardo tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 6 *inter primas moniales hujus cœnobii aliqua* Berengaria *recenseatur, ut in Commentario prævio* § 14 *num.* 230 *dictum est.*

h *Quid hîc propriè per* branchiam *significetur, non satis certum est. Nihilominus conjicio, illam vocem barbarè derivari à nomine Gallico* branche, *quod Latinè* ramus *appellatur; & hoc loquendi modo indicari, caudam illam instar dimidii rami sursum protensam fuisse. Forsan pro* branchia *legendum est* brachium *ita ut longitudo caudæ per mensuram dimidii brachii exprimatur. Ceterùm in Commentario prævio* § 13 *idem prodigium ex Humberto distinctiùs retulimus.*

i *Huic epistolæ subscripta erant trecenta & plura testium juratorum nomina, ut illustrissimus Bernardus Guidonis affirmat, cujus verba in Commentario prævio* § 47 *num.* 868 *recitavimus.*

EX IMPRESSIS.

MONITIO PRÆVIA

DE QUIBUSDAM MIRACULIS, JAM STATIM EXCUDENDIS.

Postquam Commentarius prævius de S. Dominico, *& pleraque ipsius Acta jam typis nostris excusa fuerant, R. P. F. Thomas Turpin ex Ordine Prædicatorum unà cum humanissimis litteris Gallicis, die* XV *Maii, anno Christi* 1733 *Audomari datis, ad nos misit veterem libellum in membrana scriptum, in quo circa initium finemque aliqua folia deerant, & quem humor atque putredo ita corroserant, ut variis locis vix, aut ne vix quidem, legi potuerit. Continet libellus iste, quem seculo* XIV *exaratum fuisse conjectamus, primò Vitam* S. Dominici, *ab Humberto venerabili compositam; deinde miracula nonnulla, quæ à Theodorico Appoldiano aliisque referuntur; tertiò miracula, quæ Rothomagi ab anno Christi* 1261 *usque ad annum* 1270 *intercessione* S. Dominici *acciderunt; quartò denique gesta ejusdem Sancti, quæ Gerardus de Fracheto instar spicilegii collegit, & quæ in Vitis Fratrum secundam partem constituunt. Etiamsi pleraque ejusmodi opuscula in manuscriptis Musei nostri codicibus servemus, ut ex Commentario nostro prævio liquet, tamen in iis nusquam invenimus miracula Rothomagensia, quæ proinde ex editione Echardi reudere decreveramus; sed ea laudatus P. Thomas Turpinus feliciter in quadam Ordinis sui bibliotheca detexit, & opportunè ad nos transmisit, antequam editio Echardiana rursus prælo subjiceretur. Quare prædicta miracula dabimus ex Ms. isto libello, quem deinceps codicem Audomarensem appellabimus, eo quod illum Audomaro acceperimus. Celeriter pervoluto hoc veteri monumento, cujus notitiam humanitati & solertiæ R. P. Turpini libenter debemus, mox memoratam libelli partem contulimus cum iisdem miraculis, quæ R. P. F. Jacobus Echardus inter Scriptores Ordinis Prædicatorum recensitos tomo* 1, *pag.* 63 *& sequentibus, ex alio Ms. codice excudi jusserat. Itaque variantes utriusque codicis lectiones, ubi operæ pretium videbitur, in margine vel Annotatis breviter indicabimus.*

E

F

MIRA-

EX MS.

MIRACULA,

quæ Rothomagi in Normannia ab anno Christi MCCLXI usque ad annum MCCLXX contigerunt.

Ex parvo Ms. codice Audomarensi, in membrana exarato, quem cum editione R. P. F. Jacobi Echardi contulimus.

B

SECTIO PRIMA.

Puer ob infixum faucibus verteolum, seu verticulum,

ANno Domini MCCLXI, placuit Altissimo clarificare miraculis apud Rothomagum in Normannia beatum patrem Dominicum, & celebre facere nomen ejus; ex quibus multis aliqua pauca, quæ ad Fratrum pleniorem notitiam pervenerunt, rudi quidem, sed veraci stylo, sunt conscripta, examinatione diligenti præmissa. Apud Rothomagum in parochia S. Eligii *a* fuit quidam parvulus, Johannes nomine, circiter anni unius, qui, cùm secundâ feriâ in mane infra Octavam beati Dominici coram matre luderet cum quodam verteolo * *b* ligneo, quod est pondus fusi nentium mulierum, juxta satis grossæ nucis quantitatem, illum cum fuso in gutture infixit; extractoque fuso, verteolus in gutture infixus remansit. Aspiciens autem mater parvulum coram se præ angustia volutantem, digitos infixit in gutture, fortiusque verteolum infixit, quod sibi multi accurrentes faciebant, aliud facere non valentes; tundebantque parvulum per pedes suspensum sub gutture & super collum, nec educi valebat verteolus aliquatenus, nec induci.

a

** Edit.* urceolo *& sic deinceps.*

b

C

morti proximus,

2 Supervenit autem quidam chirurgicus, qui omnem suæ artis expertus industriam, tandem dixit, hoc solum superesse remedium, ut guttur parvuli finderetur: quo audito & viso, mater ejus quasi amens aufugit. Accurrens autem avia parvuli, ad memoriam reducens miracula, quæ per beatum Dominicum fieri audierat, exclamavit ***: Sancte Dominice, redde mihi filium meum. Susceptusque parvulus ab una è vicinis ad Fratrum ecclesiam gestabatur, semper avia per vicos clamante: Beate Dominice, redde mihi filium meum. Sicque ad altare beati Dominici delato parvulo, Conventu Fratrum Missam de beato Dominico solenniter inchoante, fit concursus populi ad ecclesiam flentis & compatientis parvulo tam elegantis formæ in tanto periculo constituto, cui per humanum auxilium erat omnino impossibile subveniri. Sic enim verteolus gutturi parvuli adhærebat, intraque gutturis angustias constrictus erat, ut carnibus intra verteoli foramina impactis, sicut in axe rota, tangentium digitis in gutture volveretur. Missâ itaque solemniter celebratâ, dictâque sextâ, jam ipsius carne præmortua, colore mutato, artubus rigidis frigidisque jam effectis, invicem dentibus constrictis, anhelitu intercluso, per os, nares, aureſque sanguine defluente, cum jam omni motu ac sensu privatus penitus videretur, à multisque mortuus indubitanter clamaretur, omniumque ab omnibus desperaretur de vita: ecce, mirantibus omnibus, subitò redit vita, repentéque verteolum multo sanguine cruentatum in manu * Fratris, qui astabat, cunctis cernentibus, evomuit, vivificatoque & exhilarato vultu quasi risum emisit plenariè liberatus. Quo viso clamor populi attollitur, laudes & gratiæ Deo, & beato Dominico, à populo & Fratribus non sine lacrymis exsolvuntur: verteolus autem super altare beati Dominici in testimonium tanti miraculi suspenditur, ad laudem ejus & gloriam, qui in Sanctis suis mirabiliter collocatur ***.

D

** Edit.* manum

** Edit.* mirabilis prædicatur.

mulier arthritica

c

d

e

3 Mulier quædam ætate & honestate provecta, Agnes nomine, cujusdam servientis *c* regis uxor, de parochia S. Laurentii *d* Rothomagensis, gravi quadam gutta *e*, quæ dicitur arthetica ***, in omnibus suis membris detinebatur, per dimidium annum & amplius graviter cruciata, ita quod nec stare, nec surgere, nec aliquod membrorum suorum, exceptâ linguâ, per se movere poterat ad momentum; sed nec etiam ab alio moveri valebat sine gravamine & dolore. Multis autem & variis remediis frustra adhibitis medicorum, cum mulier nullum illorum sibi prodesse, sed potius obesse sentiret, quasi de recuperanda sanitate penitus desperata, omnia medicamina abjecit penitus, & rejecit. Sic itaque omni humano auxilio & consilio de recuperandæ sanitatis beneficio destituta, omnibusque ritè dispositis, ad moriendum parata, beatum Dominicum devotè fusis lacrymis invocavit, votumque vovit, se deinceps ejusdem esse servam & famulam, si ipsam à tanto discrimine liberaret. Fidelis sermo. Mox enim ut orationem votumque complevit, manus per se movere cœpit, assumtâque fiducià, voce magna clamans, Beatus Dominicus me liberavit, per se de balneo, in quo suorum manibus posita fuerat, surrexit, per seque, cunctis, qui aderant, stupentibus, lectum intravit, quæ paulo antè, si in aquam fuisset paululum inclinata, se permisisset submergi, nisi alterius auxilio juvaretur. Sicque post modicum recuperatis à Deo per beatum Dominicum plenariè viribus, altare beati Dominici devotè visitavit, votumque reddidit, & à longo morbo in brevi liberata, devotas gratias egit de percepto plenariæ & integræ beneficio sanitatis.

** Edit.* arthritica

E

** Edit.* omnibus

F

& juvenis phreneticus

f

4 Juvenis quidam, Guillelmus nomine, ætatis annorum XV, de parochia S. Petri portarii *f* Rothomagensis, dominicâ in Quinquagesima * iter faciens per locum quemdam, in quo multitudo suspensorum *g* erat, horrore nimio ac tremore percussus, quamdam mentis alienationem incurrit: unde ad domum rediens, quasi alienatus, lecto languidus per octo dies decubuit. Octava autem die cum Christi corpus recepisset, assumptis quibusdam forcipibus *h*, illas in ventrem infigere, & occidere se volebat, nisi fuisset prohibitus à quadam muliere matrona, illi pro custodia deputata. Confestim autem privatus est sensu, loquela, & auditu, omniumque penitus membrorum usu. Ipsum ergo factum tamquam animal brutum & inutile, ac in tali miseria decem diebus continuè permanentem, prædicta mulier multis Sanctis devovit. Cum autem adhuc juvenis semper in eodem statu miserabili persisteret, mulier quasi desperata de recuperanda ipsius juvenis sanitate, dixit, quod ipsum nulli Sancto de cetero devoveret.

** Edit.* in Sexagesima.

g

h

5 De-

A *mirabiliter ſanantur.*

5 Decima autem die ad memoriam reducens miracula, quæ Deus tunc temporis per beatum Dominicum faciebat, calore fidei ſuccenſa, ait: Confido in Domino, quod Deus per beatum Dominicum in iſto faciet miraculum, & adjunxit: Beate Dominice, ſi umquam feciſti, quod Deo placuit, & ſi quid potes apud eum, redde iſti juveni ſenſum ſuum & verbum. Mane autem facto, ſtans mulier coram ægroto, ait: Guillelme, ego te vovi beato Dominico, & te ducam ad illum, ſi tibi dederit ſanitatem. Nonne vis ire, fili mi? Loquere mihi in caritate. Cumque idem verbum iterum repetiiſſet, ecce ſubitò juvenis, ſenſu ſibi reddito, auditu recuperato, linguæque ſoluto vinculo, clara voce reſpondit: Trade ergo mihi veſtes meas in nomine Domini, & ibimus ad beatum Dominicum. Confeſtim currens mulier attulit candelam longitudinis ejus cum gaudio. Continuò verò ſurgens juvenis ſe induit, ſeque ipſum per ſe calceavit, qui paulò antè nec ad modicum pedem

B aut manum movere poterat, ſigno crucis ſe muniens, Deoque & beato Dominico recommendans, ſicque ad altare beati Dominici ab amicis cum ingenti lætitia deducitur proprio reſtitutus ſenſui & ſaluti.

Civis quidam Rothomagenſis, morbo tibiæ,

6 Eâdem horâ, cum prædictum miraculum multis aſtantibus coram altari beati Dominici referretur, Deoque & beato Dominico gratiæ agerentur, affuit quidam civis Rothomagenſis, vir honeſtus, Deo & beato Dominico pro ſe ſimiliter gratias agens, afferens, ſe per eum liberatum à gravi dolore & morbo tibiæ medullitus intercluſo, qui nec curari valebat à medicis nec cognoſci. Siquidem paulo ante ſe beato Dominico devoverat, & in ſignum devotionis tibiam ceream obtulerat, ſpem ſuam ponens in Deo & beato Dominico, auxilio in hominibus non invento.

Frater Ordinis Prædicatorum dolore dentium,

7 Frater quidam de Conventu Rothomagenſi, vir religioſus & antiquus in Ordine, Frater Johannes de Ergolio nomine, de civitate Rothomagenſi, gravi dentis cujuſdam maxillaris dolore torquebatur: vocatus autem quidam peritus artis extractoriæ dentium, cum in extrahendo

i dente cum forfice *i* ferreo, non ſine Fratris an-

C guſtia, ter totum fruſtra exeruiſſet * conatum, quarta vice dentem medium fractum extraxit, reliqua parte media radicitus remanente. Cum autem partem illam toto conamine extrahere bis attentaſſet, nec poſſet, remanſit dens cum vehementiſſimi doloris anguſtia, tumore nimio vultus & gutturis ſubſecuto. Paucis autem evolutis diebus, cum nec adhuc dolor ceſſaret, quin potius dens corruptione & fœtore os inficeret, mandavit idem Frater pro quodam alio, qui ſe in hac arte peritiorem dicebat. Cum autem ejus adventum trepidus expectaret, non immemor priſtini adhuc recentis vehementiſſimi cruciatus, adhuc expectans ſimilem vel majorem, ad beatum patrem Dominicum, ut tutum refugium, ſe convertit, ipſum devotus invocans atque orans in hæc verba: Beate pater Dominice, miſerere mihi ſervo tuo, Deo tibique in tuo Ordine famulanti, & me à tanto dolore, quem jam tam anxium ſum expertus, & quem iterum expecto pavidus, digneris miſericorditer liberare. Mox autem ut orationem complevit, dens ille evulſus radicitus ſine omni, imò omni prorſus fugato, dolore in manum ejus mira celeritate protinus exſilivit: currenſque Frater cum ingenti lætitia ad altare beati Dominici, Deo & beato patri Do-

* *Edit.* exercuiſſet

minico de tanto beneficio dignas laudes exſolvit. EX MS. Factum eſt autem hoc eo tempore, quo adhuc Fratres apud S. Matthæum ultra Secanam * mo- * *Edit.* Sequanam rabantur *k*.

k

puer contractione tibiarum, l

8 In parochia ſanctæ Crucis *l* Rothomagenſis fuit quidam puer, Garnerus nomine, contractas habens tibias & natibus adhærentes; quæ ſi aliquando extenderentur aliquantulum violenter, mox ad nates redibant. Accidit autem, ut quadam die mulier quædam, quæ parvulum ex ſacro fonte levaverat, ipſum tenens ſuper gremium, contracto filiolo compatiens, diceret matri ejus: Commater, voveamus filiolum meum beato Dominico, qui eſt ad S. Jacobum *m* (ſic enim Fratrum eccleſia vocitatur) qui, ut dicitur, ſanat pueros, ut ſanet eum. Placet, inquit mater. Tunc illa: Filiole, voveo te beato Dominico rogans illum, ut tibi in tibiis tribuat ſanitatem, & cum candela tuæ longitudinis te ducam ad illum. Mox ut verbum complevit, parvulus unam tibiam extendit, qua appodiare *n* ſe *n*

E cœpit. Tunc illa, aſſumtâ fiduciâ, exclamavit: Beate Dominice, qui unam tibiam reddidiſti, redde & aliam. Confeſtim parvulus aliam tibiam extendit, & juxta ſuæ ætatis modum ambulare cœpit. Quem mater & matrina ad Fratrum eccleſiam attulerunt gaudentes, dignas Deo & beato Dominico gratias exſolventes.

puella gravi infirmitate, o

9 Puellam quamdam, Amelinam nomine, annorum trium, de paróchia S. Salvatoris *o* Rothomagenſis quodam ſabbato invaſit ſubitò horribilis infirmitas, ut toto corpore ac membris ſingulis horribiliter diſtenderetur, ac tremeret, & ſine voce apertis oculis nihil videns, in colorem tetrum ac terreum * mutaretur. Cujus ma- * *Edit.* terrenum ter nimiùm ſtupefacta poſt longam moram, continuè invaleſcente moleſtia, ut puella mori morte horribili videretur, per quamdam vicinam ſuam admonita, parum ante Completorium puellam ad eccleſiam Fratrum coram altari beati Dominici cum lacrymis attulit. Quæ mox voce horribili clamare cœpit, adeo ut clamore terribili ac membrorum motibus, intuentibus & audientibus terrorem incuteret ac horrorem. Appoſitis autem

F ſuper illam beati Dominici reliquiis, poſt modicum ſpatium, antequam Completorium finiretur, quievit, mammas ſuxit, & ſugendo ſuaviter obdormivit. Tota autem nocte ſuaviter dormiens, facto mane, ſana & incolumis exſurrexit, cujus mater gratias agens Deo & beato Dominico, puellam ſanam & hilarem Fratribus præſentavit.

& alius puer ab anguſtia gutturis liberantur. p

10 Parvulus quidam, Durandus nomine, cujuſdam divitis filius, de parochia S. Eligii Rothomagenſis teſtam mediam conchæ marinæ, quas Gallicè moules *p* dicunt, habuit in gutture infixam profundè, ita quod nec tonſionibus ſuper collum & guttur, ſive aliquo alio remedio aliquatenus educi poterat vel induci. Imminente ergo parvuli morte, vultuſque ejus mutato colore, cum jam omnino humanum deeſſet auxilium, invocavit mater beatum Dominicum, ut ſibi redderet filium. Continuò parvulus teſtam cruentatam evomuit, ſtatimque ad altare beati Dominici defertur cum gaudio, priſtinæ redditus ſoſpitati *. * *Edit.* ſanitati

ANNOTATA.

a *Rothomagi templum S. Eligii non longè diſtat à cœnobio Prædicatorum, ut Echardus hoc loco notat.*

EX MS. b *Echardus conſtanter ubique pro* verteolo *expreſſit* urceolum ; *ſed ſuſpicor, illum hanc vocem perperam legiſſe, aut ab amanuenſi deceptum eſſe, qui forſan* urceolum *pro* verteolo *vitioſè ſcripſerit. Ut ut eſt, lectionem libelli Ms. Audomarenſis expreſſioni Echardianæ præferendam cenſeo, & nomen* verteoli *à verbo* vertere *probabiliter deduci exiſtimo : nam ipſe Echardus in notis ad hanc vocem fatetur, hîc intelligi globum*, qui in aliis minor, in aliis major, pro nentium arbitrio ad extremitatem fuſi ſuperadditur, ut hic torquentis manui faciliùs obediat, & ad primam digitorum preſſionem pluribus gyris ſibi relictus circumvolvatur. *At ea explicatio videtur potius* verteolo *quam* urceolo *convenire. Hæc opinio mea confirmatur ex propinqua voce* verticulum, *quæ ſimilem habet ſignificationem, & quam Martinius in Lexico philologico ſic paucis exponit :* Verticulum inſtrumentum, quod fuſo adhibetur, ut faciliùs vertatur.

c *Serviens regis, hîc accipitur pro miniſtro aulæ regiæ, ut ex ſenſu facilè colligitur.*

B d *Parochia S. Laurentii ferè ſita eſt in meditullio civitatis Rothomagenſis, ut laudatus Echardus ibidem obſervat.*

e Gutta *hîc idem eſt quod podagra, & provenit à voce Gallica* la goutte. *Hæc ſignificatio confirmatur ex epitheto* arthritica : *nam Radulphus in Vita S. Richardi epiſcopi Ciceſtrenſis apud Cangium in Gloſſario ad vocem* guta *vel* gutta *ſic ſcribit :* Cùm guttâ, quam podagram vel artreticam vocant, frequenter vexaretur *&c. Ceterùm arthritis fuſè deſcribitur à Gorræo, aliiſque medicis, qui conſuli poſſunt.*

f *Hæc parochia S. Petri cognominatur* portarii, *quia aliàs ei proxima erat porta civitatis, quæ de Calceia vocabatur, & nunc occluſa eſt. Porrò templum iſtud ſitum eſt in vico, communiter* Braſiere *dicto, in quo PP. Prædicatores habitant, ut Echardus teſtatur.*

g *Echardus in notis ſuſpicatur, hunc juvenem tranſiiſſe per montem, urbi Rothomagenſi vicinum, ad quem deferuntur corpora furum vel latronum, qui ultimo ſupplicio affecti ſunt, & ubi ad terrorem ſuſpenſa relinquuntur.*

C h *Cum Echardo arbitror, pro* forcipibus *legendum hîc eſſe* forficibus, *cum facilius intelligatur, quomodo forfices, quam quomodo forcipes, in ventrem ſuum infigere phreneticus iſte tentarit.*

i *Hic veroſimiliter* forfice *ſcriptum eſt pro* forcipe : *nam forceps eſt aptius inſtrumentum ad extrahendos dentes.*

k *Echardus ad hunc textum notat, Prædicatores Rothomagi primum domicilium habuiſſe ultra Sequanam in ſuburbio ſancti Severi ad eccleſiam ſancti Matthæi, quæ eis circa annum Chriſti* 1221 *data fuit, & quæ nunc pertinet ad Sorores ejuſdem Ordinis, quas vulgò* immuratas *appellant. Fratres verò ad locum, quem modò incolunt, in vico* Braſiere *dicto, ſe tranſtulerunt circa annum* 1248, *ut idem ſcriptor teſtatur. Hinc ſequitur, iſtud miraculum ante annum Chriſti* 1248 *contigiſſe, & extra ordinem narrari.*

l *Rothomagi nunc duplex eſt eccleſia, nomine ſanctæ Crucis inſignita, ut notat Echardus. Una cognominatur* ad ſanctum Audoënum, *quæ tunc in ſuburbio ſita erat ; altera verò* de Pelletariis, *& in civitate ſemper numerata eſt, quam poſteriorem Echardus hîc indicari exiſtimat.*

m *Sic appellatur altera eccleſia, ad quam nempe Prædicatores anno* 1248 *tranſierunt, ut ſuprà monuimus.* D

n Appodiare *à verbo Gallico* appuyer, *quod Latinè* inniti *dicimus.*

o *Eccleſia S. Salvatoris non longè diſtat à templo Prædicatorum, quod in ea parœcia ſitum eſt, ut laudatus Echardus hîc obſervat.*

p *Eſt obvium conchæ marinæ genus, in qua ſunt piſciculi, quos Galli* moules, *Latini* mutilos *appellant.*

SECTIO SECUNDA.

Sanctimonialis periculoſè febricitans. a

SAnctimonialis quædam de Bondevilla *a* Rothomagenſis diœceſis, Mabilia nomine, antiqua & devota femina, apud Rothomagum acuta febre laborans, graviſſima invaleſcente morbi moleſtia, deſperata eſt à medicis evidentibus ſignis mortis, in qua quidem infirmitate devotè Deo & beato Dominico ſe devovit. In illo igitur diſcrimine conſtituta, cum aliquantulum in pectore ſudare cœpiſſet, de lecto ſurrexit, & poſtmodum ad lectum rediens, omnino ſudorem ſe amiſiſſe invenit. Cum autem conqueretur nimiùm ac doleret de ſudore perdito, ipſumque recuperare conaretur, nec poſſet, levi quodam corripitur ſomno, viſumque eſt ei, quod Frater quidam Prædicatorum, ſimilitudinem habens imaginis beati Dominici, quæ ſuper ejus altare in eccleſia Fratrum decenter habetur inſculpta, ipſam aquâ ſuis digitis leviter aſpergebat, blandiſque verbis eam conſolabatur dicens: Confide, filia, ne deſoleris, quia tibi dabo ſatis aquam : in qua aſperſione & jocunda viſione miro delectabatur modo. Expergefacta verò invenit, ſudore ſe adeo madefactam, ut in aqua immerſa penitus videretur, in quo ſudore convaluit, & Deo beatoque Dominico gratias dignas egit. E

mercator cardiacus,

12 Mercator quidam de parochia S. Eligii Rothomagenſis in quibuſdam exiſtens nundinis, quinquaginta leucis à Rothomago diſtantibus, gravi cordis dolore per triduum vexabatur, eique videbatur, quod cor ejus acuum aculeis pungeretur, adeo quod nec valeret quieſcere ad momentum. Die ergo tertia ad memoriam reducens beneficia, quæ Deus per beatum Dominicum ipſum invocantibus apud Rothomagum exhibebat, beatum Dominicum invocavit, illique ſe devotè devovit, alleviatum, liberatumque ſe continuò ſenſit. Qui poſtquam Rothomagum rediit, beatum Dominicum adiit, votumque ſuum reddidit, liberatorique ſuo gratias egit. F

& alii tum viri, tum fœmina,

13 In feſto beatæ Mariæ Magdalenæ venit quidam fullo de parochia S. Machuti Rothomagenſis ad reliquias beati Dominici viſitandas, quas cum devotè oſcularetur, devotè Deo & beato Dominico gratias exſolvebat, aſſerens, ſe à magnis & gravibus doloribus, qui ipſum per triduum vexaverant, liberatum. Teſtabatur etiam, quod uxorem ſuam à febre quartana, quæ ipſam per annum integrum vexaverat, mox ut ſe beato Dominico devovit, penitus liberavit.

Eâdem horâ aſtitit matrona quædam Rothomagenſis gratias agens, & beati Dominici teſtimonium perhibens ſanctitati, aſſerens, ſe die Dominica præcedenti in ſero propter ulcus periculoſum & grande, quod ſuper aurem habebat, graviter cruciatam ; quæ, invocato beato Dominico, beneficium ſanitatis obtinuit in momento.

14 Eadem die poſt prandium duæ mulieres eccle-

A *diversis morbis afflicti,*

ecclesiam intraverunt, quarum una matrona puerulum gestabat in sinu, quem inde extrahens super altare beati Dominici projecit. Cumque à Fratribus, qui astabant, an parvulus esset mortuus (nulla enim ejus vox audiebatur) quæreretur, responderunt: Absit inquiunt; sed per beatum Dominicum vita vivit: nam cum mater ejus in partu per triduum laboraret, plus quam decem galones aquæ, sive quartas *b*, diebus singulis hauriebat, ita quod parvulum submersum indubitanter in utero credebamus. Heri ergo ipsam & parvulum beato Dominico devovimus, & continuò parvulum istum sanum & incolumem ex maternis viscеribus suscepimus, propter quod non immeritò Deo & beato Dominico gratias agimus.

b

implorata S. Dominici ope,

c

15 Ante festum beati Dominici tribus circiter septimanis, Robertus piscarius, de parochia S. Michaëlis *c* Rothomagensis, gravi dolore dentium cruciatus, invocato beato Dominico, est continuò liberatus; qui tamen ex oblivione vel negligentia Liberatori suo distulit reddere votum suum: unde factum est, ut feriâ tertiâ ante dictum festum dolor idem rediret immanior & adeo gravior, ut ab illa die usque ad sextam feriam nec dormire posset, nec nisi vix cibum sumere, nec ad momentum quiescere, dolore nimium ingravante, vultu ejus converso horribiliter in tumorem. Feriâ ergo sextâ prædictâ, qua vigilia beati Dominici habebatur *d*, infirmus ad se rediens, ait uxori: Credo, quod hæc tam gravis infirmitas mihi accidit, quia de sanitate doloris pristini dentium, per beatum Dominicum mihi reddita, ipsi condignas non egi gratias, nec reddidi votum meum. Vade, inquit, citò, & fac mihi fieri vultum cereum, si fortè eum inveniam mihi placatum. Quo facto, ad ecclesiam Fratrum venit, votum suum super altare beati Dominici devotè obtulit, &, antequam ad domum rediisset propriam, beneficium sanitatis obtinuit. In crastinum autem ad ecclesiam Fratrum rediit, Deo & beato Dominico gratias egit, & prædicta Fratribus nuntiavit.

B

d

statim sanitatem recuperarunt.

C

16 Mulier quædam, Johanna nomine, de parochia S. Eligii Rothomagensis, in partu diebus XV laboravit: viribus ergo corporis penitus destituta, succumbente prorsus natura, deficiente voce, cum jam se sentiret in extremo spiritu constitutam, beati Dominici memoria ejus menti occurrit. Cumque ipsum devotè, ut poterat, invocasset, illique votum vovisset, si ab instanti periculo liberaretur, continuò prospere partum edidit, liberataque Liberatori suo dignas laudes gaudens exsolvit.

Nobilis mulier ob spreta S. Dominici miracula gravi morbo punitur,

e

17 Matrona quædam nobilis, domina Elisabeth de Perches nomine, de parochia S. Gervasii *e* Rothomagensis in ecclesia Fratrum aliquando existens, videns populum devotè ad altare beati Dominici confluentem, signaque devotionis plurima offerentem, audiensque, quod Deus ibidem per beatum Dominicum miracula & virtutes plurimas faciebat, devotionem hujusmodi & miracula contemnebat, deridebat, & incredula per omnia existebat, nomenque beati Dominici retinere nullatenus poterat; sed quantumcumque sibi frequenter esset nominatum, oblivioni statim dabat. Ipsa igitur in tali cordis duritia persistente, diebus XII circiter ante festum beati Dominici invasit eam subitò dolor gravissimus tibiæ, in tumorem nimium repentè conversæ, adeo quod tibia cruri in grossitie æquaretur, ulceribus lividis & rubeis sparsim per totam tibiam superfusis. Vocantur chirurgici, apponunt remedia, & augent supplicia: quantoque plura remedia adhibebantur, tanto plus de die in diem dolor intolerabilis augebatur.

e

EX MS.

& postmodum pœnitens,

18 Hujusmodi ergo flagello per dies circiter XII cruciata, ita quod nec quiescere valeret aliquatenus ad momentum, in sero quodam, quo beati Dominici vigilia habebatur, severitatem divinæ justitiæ in se sentiens manifestè adeo, quod igne infernali comburi tibiam æstimaret, ad se rediit, devotéque beatam Virginem invocavit, verè confitens & arbitrans, tantum & tam grave flagellum sibi propter peccatum aliquod accidisse. Cœpitque ipsam devotè circiter centum vicibus salutatione angelica salutare: in qua oratione subitò obdormiens, vidit, se in ecclesia Fratrum coram altari beati Dominici orantem in hæc verba, cum tamen de hoc numquam ullatenus cogitasset, & festum penitus ignoraret: Beate Dominice, propitius esto mihi peccatrici, quæ tibi & tuis miraculis detraxi, tibique devotos tamquam fatua derisi: miserere, quæso, mei, & indulge mihi. In quibus verbis excitata, si adhuc dies esset, ad familiam exclamavit. Comperto verò, quod non dies esset, expectata luce cum desiderio, statim ceream tibiam fieri sibi jussit; quam assumens, surgere cœpit dicens, se velle ire ad S. Jacobum ad beatum Dominicum, cunctis, qui aderant, stupentibus & clamantibus, quod hoc facere aliquatenus non valeret.

E

sanitati restituitur auxilio ejusdem Sancti,

19 Cum ergo domum egressa paululùm processisset, mox in tibia sensit pruritum, & quasi graves formicarum puncturas. Cum autem portam primam Fratrum fuisset ingressa, cessaverunt omnino punctiones hujusmodi & pruritus; ut autem ad beati Dominici reliquias accessit & adoravit, omnis penitus dolor aufugit: redienſque cum gaudio sine difficultate ad domum, invenit tibiam ab omnibus ulceribus & doloribus penitus liberatam. Mirantur amici, vicini, insuper chirurgici, gratias agentes Deo & beato Dominico, qui, sicut vult, salubriter percutit & sanat, erudit & flagellat. Verumtamen præfata domina rem gestam fortassis ex quadam verecundia, quia Sancto detraxerat, non statim Fratribus intimavit: sed postmodum per soporem frequenter admonita, diligenter de vita beati Dominici à Fratribus inquisivit, devotè & cum lacrymis audivit, & totius rei gestæ seriem recognovit, se deinceps servam & famulam beati Dominici profitendo.

F

quod etiam mulier, infixo faucibus osse periclitans,

f

20 Mulier quædam, Petronilla de Chaumont nomine, de parochia S. Candidi junioris *f* Rothomagensis in festo beati Augustini in sero carnes comedens, os quoddam ex utraque parte acutum & longum juxta ferè duorum latitudinem digitorum transglutivit: sed profundè * in gutture transversatum & infixum remansit, ita quod nullatenus educi potuit vel induci. Cumque vehementissimi cruciatus aculeis agitata, multis se devovisset Sanctis, adhuc nihilominus instabat periculum mortis. In lecto ergo suorum manibus reposita, cum nullatenus quiesceret, utpote quæ mortis instantis in se sentiebat indicia, à filia est admonita, ut se beato Dominico devoveret. Quæ mox de lecto consurgens, cubitos, & genua cum filia in terra posuit, beatum Dominicum devotione, qua potuit, invocavit, illique vovit, quod ejus reliquias nudis pedibus & sine camisia *g* visitaret, si ipsam ab instanti mortis periculo liberaret. Mirum in modum mox ut verbum complevit, os mira celeritate evomuit, & hæc, de cujus omnino desperabatur vita, sana gaudens evasit.

f

* *Edit.* profundùm

g

EX MS. evaſit. Mane igitur facto, ſicut devoverat, devotè ad altare beati Dominici venit, rem geſtam coram multis retulit, Deo & beato Dominico gratias egit, oſque prædictum Fratribus præſentavit.

& puella muta utiliter imploravit. 21 Puella quædam ſeptennis, Joanna nomine, de parochia S. Hermelandi *h* Rothomagenſis aliquo tempore amiſerat uſum linguæ: ducta autem à matre ad reliquias beati Dominici, mox, ut de vino guſtavit, in quo intinctæ beati Dominici fuerant reliquiæ, integritatem linguæ pariter recuperavit & uſum.

h

ANNOTATA.

a *Teſte Echardo*, Bondevilla *eſt antiquum Ordinis Ciſtercienſis gynæceum, quod bis mille & quingentis circiter paſſibus verſus Caletes Rothomago diſtat. Hujus cœnobii monialis erat illa Mabilia, quæ interceſſione* S. Dominici *ſanitatem recuperavit.*

B b Galo & quarta *hoc loco eamdem potûs menſuram ſignificant. Forſan* galones *hic ponuntur pro lagenis, cum Matthæus Pariſienſis in Hiſtoria ſua ad annum* 1256 *memoret* menſuras vini ſive cerviſiæ, quas lagenas vel galones appellamus, *ut in Gloſſario Cangii ad vocem* galo *refertur.*

c *Eccleſia S. Michaëlis non longè diſtat à foro piſcario. Hinc fortè Robertus ille cognominatur* piſcarius, *quia ibidem piſces vendebat.*

d *Ex hac feria, collata cum feſto* S. Dominici, *quod anno Chriſti* 1262 *in ſabbatum incidit, Echardus colligit, iſtud miraculum eo anno patratum eſſe.*

e *Eccleſia S. Gervaſii ſita eſt in ſuburbio Caletenſi ad portam, quam vernaculè* de Cauchoiſe *appellant, ut ex Echardo diſcimus.*

f *Dicitur hæc parochia S. Candidi* junioris, *ut diſtinguatur ab altera, quæ* veteris *vocatur, quia fortè ædificium unius eccleſiæ altero antiquius eſt: nam Rothomagi eſt duplex eccleſia S. Candidi, quem incolæ vulgò* Candre *appellant.*

C g *Cum Echardo ſuſpicor, hîc voce* camiſia *indicari ſubuculam, aut aliud ornamentum, quo tunc mulieres utebantur.*

h *Eccleſia S. Hermelandi ſita eſt in fine magni vici, ſic paſſim dicti, ante aream baſilicæ majoris, ut laudatus Echardus in notis nos docet.*

SECTIO TERTIA.

Juvenis quidam ab anguſtia fauciũm, a *b* JUvenis quidam, Guillelmus nomine, de parochia S. Gildardi *a* Rothomagenſis, ſabbato poſt nativitatem beatæ Virginis os quoddam groſſæ perſicæ *b* uſque ad os ſtomachi tranſglutivit; ſed ultra nullatenus tranſire valens, ibidem infixum remanſit. Qui mox penè exanimatus & ſpaſmum paſſus, corruit, ſed ſuper collum ab aſtantibus percuſſus & concuſſus, expergefactus eſt, admonituſque à circumſtantibus, ad altare beati Dominici, prout citiùs potuit, cucurrit. Cumque de vino reliquiarum in ejus eſſet ſtillatum ore, nec unam quidem guttam potuit tranſglutire. Volutabatur itaque coram altari beati Dominici miſerabiliter, multis eum aſpicientibus, & compatientibus in tanta anguſtia & inſtantis mortis diſcrimine conſtituto. Admonitus autem à quodam Fratre, peccata ſua, tamquam mox moriturus, prout potuit, eſt confeſſus. Facta autem confeſſione, Deo & beato Dominico emendationem vitæ, prout loqui poterat, promiſit, devotéque ſe devovit, ſi eum ab imminentis mortis periculo liberaret. Facto autem modico intervallo, populo & Fratribus Deum & beatum Dominicum pro illo devote rogantibus, cum ſe jam ſuffocari ſentiret & extingui, jamque anhelitum penitus intercludi, Deoque animam ſuam velut moriens commendaret, omninoque deſperaret de vita, de vino reliquiarum in ejus ore eſt iterum inſtillatum. Fidelis ſermo: mox enim ut vinum tranſglutivit, mirabili facilitate, multis aſtantibus coram altari, ſuper pavimentum os illud evomuit adeo ſubitò, quod nec ſenſit. Clamor populi cum lacrymis præ gaudio attollitur, devotéque à populo & Fratribus Deus in ſancto ſuo Dominico collaudatur. D

& alius à gravi languore liberantur c *d* 23 In parochia de Doudevilla *c* verſus Fiſcannum *d*, fuit quidam juvenis clericus, Guillelmus de Fraxino nomine, cujus pater eodem nomine vocabatur, nomen autem matris ejus Johanna. Hic cum laboraſſet diuturna infirmitate febrium & lateris, tandem incidit in languorem. Qui cum vidiſſet, quod nulla humana medicamina nec in febre nec in languore ei aliquatenus profeciſſent, licet multa talia circa ipſum appoſita fuiſſent: jam omni ſpe curationis deſtituti, non expectabant ipſe & parentes ejus de ipſo, niſi mortem, maximè cum ipſe in tantum fœteret, quod vix poterat ſuſtineri, & jam ita erat extenuatus, quod hanchæ *e* ſuæ videbantur perforatæ, & per multum temporis omne, quod comedebat, per os rejiciebat, etiam quod in inteſtinis jam receptum erat. Accidit autem quadam die, Domino volente, quod quædam mulier de Rothomago familiaris eorum veniebat per locum illum apud Fiſcannum peregrè proficiſcens: & cum mater infirmi deſideraret ire cum ea, filius hæc audiens prohibuit, dicens, ſibi mortem imminere, ita quod quaſi certus erat, quod moreretur ea nocte. E *e*

per interceſſionem S. Dominici, 24 Sed tunc miſericors Dominus, qui non vult mortem peccatoris, miſit in mentem mulieris advenæ miracula beati Dominici: & ait: Ha! Quare morietur juvenis iſte? Et converſa ad infirmum, dixit: Eja cariſſime, devovete vos ad ſanctum Dominicum, cujus altare & reliquiæ ſunt in eccleſia Fratrum Prædicatorum Rothomagenſium *, qui tam crebra facit miracula apud nos. Qui deſiderans ſalutem propriam corporis, continuò votum emiſit, quod requireret eum, & eſſet de cetero ſervus ejus; & ſtatim melius fuit ei, &, quod ſtupendum eſt, ſenſit quaſi quoddam lignum aridum in corpore ſuo interiùs frangi, dixitque clara voce: Ego ſum totus ſanus. Et venit ad reddendum gratias Deo & beato Dominico cum ſacerdote quodam honeſto, & Fratribus noto. F

* *Edit.* Rothomagi

quem etiam aliæ perſonæ invocarunt f g *h* 25 Apud novum caſtrum *f* in Braio *g* quædam mulier, nomine Ydonia, habebat quemdam puerum maſculum, qui erat maliginoſus *h* & gravis mirabiliter ad educandum. Quæ cum ſupra modum gravaretur amittendo ſomnum ſuum ſæpiſſimè, & in aliis multis, quadam nocte inſtinctu diabolico, licet eſſet mulier devota, cum eſſet valde tædio affecta præ gravamine, quaſi effrænata, maledixit puero paſſione illa peſſima, ad quam malè aſſueti ſunt multi, & quod horrendum eſt; ſtatim illa paſſio occupavit puerum, fortè triceſies vel quadrageſies, illa nocte & die ſequenti vexans eum. Quod cum ſcivit ſoror ſua, devota mulier valde, recordata miraculorum beati Dominici, emiſit votum pro nepotulo ſuo ad ſanctum

A sanctum Dei Dominicum, & extunc à morbo illo caduco liberatus est. Sed non multo post tempore ipsa pueri supradicti mater peracuta febre correpta, in tantum vexata est, ut morte, ut dicitur, imminente, ut credebatur, muta est effecta. Quod videns dicta Beatrix soror sua, cum esset teneræ conscientiæ, vehementer timuit, ne moreretur dicta soror sua insufficienter parata. Unde & beatum Dominicum rogavit devotissimè pro reddenda sorori loquela, ut saltem posset sufficienter confiteri peccata, vel, quod mallet, impetraret ei sanitatem perfectam. Quod statim factum est, quia illico ei loquuta est, & in brevi recuperavit sanitatem.

in diversis necessitatibus, i

26 Quædam puella circa XIII annos ætatis habens, Marota *i* nomine, de parochia S. Eligii Rothomagensis, cum jam vexata fuisset febre quotidiana ferè per totam Quadragesimam, circa Pascha recordata miraculorum beati Dominici, venit ad altare ejus, &, sicut videbat & audiebat ab aliis fieri, candelâ emptâ, rogavit B Sanctum Dei, ut sanaret eam; statimque curata est, ita quod extunc de illo morbo maculam non senserat aliquam.

& sibi vel suis

27 Mulier quædam erat Rothomagi, quæ habebat filium parvulum, quem permultùm diligebat, maximè quia videbatur ei, quod pro puero illo maritus ejus magis ipsam diligeret, cum

* *Edit.* despectui;

priùs eam potius haberet in despectu *; sed diabolus totius boni æmulator procuravit, ut puer subitò moreretur. Sed ipsa mater aliunde veniens, puerum mortuum deprehendens, vicinas convocans, & præ dolore in altum ejulans, devovit eum beato Dominico, & attulit, & revixit.

Mulier quædam alia attulit filium suum quasi trium annorum ad altare beati Dominici, cujus brachium dextrum erat emortuum, ita quod pendebat ad latus ejus, quasi quædam manica pellicea. Cum autem mater vellet offerre pro filio candelam accensam, mox puer extendit manum prius mortuam ad candelam, & cepit eam de manu matris, & extunc curatus est.

propitium experta sunt.

28 Alia quædam de parochia S. Gervasii habebat filium parvulum, quo lacte mamillarum pasto, necesse habuit mater ire in civitatem: & non habens commodè & promptè, cui dimitteret filium custodiendum, nisi Deo & beato Dominico, ipsum dimisit securæ commendans beati Dominici custodiæ. Cum verò post magnum tem- C poris spatium, eadem tamen die, rediret, percepit fumum magnum exire de domo & loco, ubi jacebat puer, & cum intraret, deprehendens lectum suum jam inflammatum, clamans quasi furibunda; Beate Dominice, reddite mihi filium, appropinquavit ad puerum, & extrahens eum de lecto, invenit puerum sanum & incolumem, licet ignis ferè omnia circa puerum consumpsisset, videlicet stramen, culcitram & pannos, super quæ jacebat, & etiam manicam circa brachium pueri, ipso brachio illæso remanente.

Quædam monialis,

29 Monialis quædam de Bondevilla, Maria nomine, cognata de Vernone, cum ferè duodecim annis interius, ad minus decem in corpo- *k* re, quasi morbo, qui dicitur ficus *k*, vel potius hydropisis, infirmaretur, vultuque semper pallido manente, debilis & aliis onerosa multùm esset, nec aliqua medicinalia eidem valuissent, licet multa adhibita fuissent, tandem confirmata est in hydropisim, & tunc venit Rothomagum, & mansit ibidem per fere tres menses, ut haberet consilium medicorum. Sed cum tædio affecta in quærendo & sustinendo diversas medici-

nas jam esset, nec speraret aliqua humana medicinalia sibi valitura, maximè cum de die in diem deterioraretur, rediit ad domum suam, & quotidie plus & plus sentiebat, se debilitari & inflari, & in corrigia sua percipiebatur inflatio excrevisse circa mensuram pedis. Dicebant etiam medici, quod in brevi moreretur. EX MS.

hortatu ejusdam F. Prædicatoris,

30 Porrò quia summus Medicus reservabat eam à se per sancti sui Dominici merita sanandam, cum ei placuit, missa sibi occasione, venit ibi quidam Frater devotus, Amicus nomine, tunc lector in Conventu Fratrum Prædicatorum Rothomagi, qui eam monuit de faciendo voto ad sanctum Dei Dominicum. Quo facto, statim sensit se elevari in spem recuperandi sanitatem, & jam se melioratam, & in brevi quasi in tribus diebus perfectè curata est: infra enim triduum post votum sensit morbum, quasi omnino eam reliquisse. Sed & extunc cœpit in beatum Dominicum tantam fiduciam habere, quod in omnibus necessitatibus suis, sive corporalibus, sive spiritualibus, & angustiis ipsum interpellans sensit semper sibi ab ipso subveniri. E

cum sua discipula S. Dominicum invocans,

31 Quædam autem alia monialis, discipula supradictæ curatæ, Ascelina nomine, viso tanto miraculo, cum esset quartanaria, & vexasset eam febris quartana per menses circa octo, facto voto ad beatum Dominicum, perfectam extunc recuperavit sanitatem. Voverunt enim tam magistra, quam discipula, quod, si beatus Dominicus impetraret eis sanitatem, facerent Officium suum amodò in festis suis annuis.

per intercessionem ejusdem Sancti bis sanatur.

32 Anno etiam Domini MCCLXVII circa Natale * Domini, supradicta Maria monialis de Bondevilla usu membrorum suorum omnino per tres dies destituta, cum se devovisset beato Dominico, quem multoties senserat sibi beneficum in infirmitatibus suis, tam spiritualibus, quam corporalibus, continuò arripuit eam sudor suavissimus, durans per tres dies, & in illis tribus diebus perfectè curata est, licet à multis paralytica judicaretur. Sed & discipula sua supradicta, hoc viso, & à sua magistra de indevotione ad sanctum Dei Dominicum reprehensa, facto voto, liberata est à tentatione & tribulatione maxima, diu tamen à talibus antea vexata. Quæ etiam cum esset in anxietate & fletu magno pro se & pro magistra sua, aliquantulum præ lassitudine soporata, apparuit ei quidam pulcher & venerandus senex in specie Fratris dicens ei: Ne timeas, quia juvabo te. F

* *Edit.* Nativitatem

ANNOTATA.

a *Ecclesia S. Gildardi & S. Laurentii, de qua suprà actum est, ita sibi invicem vicinæ sunt, ut solo cœmeterio triginta passuum secernantur, ut Echardus notavit.*

b Grossa persica, *Gallis* pesche, *significat magnum malum Persicum, cujus os juvenis ille deglutierat.*

c Doudevilla *pagus est, qui quinque circiter milliaribus Gallicis, seu leucis, Fiscanno versus Rothomagum distat.*

d Fiscannum *est celebris portus in ora Normanniæ, ubi etiam est magnifica Ordinis Benedictini abbatia, de qua Arturus du Monstier in Neustria pia pag. 193 & sequentibus fusè agit.*

e Hanchæ *hìc accipiuntur pro coxendicibus à voce Gallica* hanche, *quæ coxam vel coxendicem significat, ut superiùs in Annotatis iterum monuimus.*

EX MS.

f Novum Caſtrum, *præter homonymas aliarum regionum urbes, eſt oppidum Galliæ in ducatu Normanniæ in Caletenſi tractu ſitum ad initia fluvioli Arcæ, quem Galli vernaculè* Arques *appellant.*

g Braium, *Gallicè* le Bray *eſt tractus Galliæ in Normannia verſus Eptam fluvium, in quo inter alia non contemnenda oppida ſitum eſt Novum Caſtrum, cujus littera præcedente meminimus.*

h *Suſpicor, hoc epitheton provenire à populari voce Gallica* malingre, *quæ apud plebem accipitur pro homine, qui ſæpe ægrotat, & cadaveroſam faciem habet. Saltem vox illa hoc locoſimilem ſignificationem habere videtur.*

i Marota *hîc idem eſt quod Maria; quo priori nomine Rothomagi puellæ infra pubertatem vocari ſolent, ut ab Echardo traditur.*

k *Hinc patet, morbum ſici accipi in diverſa ſignificatione, cum hîc hydropiſim ſignificet, & ſuprà aliud morbi genus deſignet, ut alia occaſione ibidem diximus.*

B

SECTIO QUARTA.

Sanctus Dominicus feminam quamdam odontalgiâ,

FUit apud Vallem Rodolii *a* quædam devota mulier, à longo tempore dolore dentium acerrimè vexata, Ada nomine; erat autem Prioriſſa hoſpitii Dei, & habebat unam ſociam de Beguinnis *b* Rothomagenſibus, Aeleſiam nomine, quæ hortabatur eam de faciendo voto ad beatum Dominicum. Quæ cum ei non aſſentiret, fecit ſibi dentem extrahi maxillarem à quodam chirurgico dentium; qui ferè extraxit maxillam; remanſit tamen gena quaſi disjuncta cum media parte dentis, in quo dolorem ſenſerat, dolore autem ultra modum augmentato. Sed tandem compuncta; de conſilio caſtellanæ *c* de Valle Rodolii devovit ſe ſancto Dei Dominico, & continuò fuit curata, venitque ſtatim Rothomagum ad memoriam Sancti, dignas Deo & ſancto ſuo Dominico gratias exſolvens.

a

b

c

alteram diuturna febri liberat;

34 Quædam juvenis Beguinna, quæ creditur multum ſimplex & devota, nomine Johanna, cum infirmaretur graviſſimè febre tertiana, & jam continuata eſſet ſibi febris per ſex ſeptimanas, nec jam expectaret niſi mortem ſibi appropinquantem, deficiente ſibi penitus cibi cujuſlibet appetitu, quaſi tota virtute membrorum deſtituta, cum fiducia venit ad beatum Dominicum, proſternens ſe ante ejus altare, preces & devotiones ſuas Deo & Sancto ſuo effundens, vovitque, quod, ſi ab illa febre liberaretur, ipſa de cetero feſtivaret beati Dominici feſtum. Mira res, quia ſtatim fuit à febre curata, cum illâ horâ eſſet in fervore ſuæ acceſſionis, nec deinceps habuit aliam acceſſionem.

C

ſed aliam,

35 In civitate Rothomagenſi erat quædam Burgenſis, cui ſatis hujus ſeculi proſperitas arridebat, nomine Johanna de Boutelles, quæ quemdam parvulum habebat, quem tenerrimè diligebat, Thomam nomine; qui ſæpè gravi laborabat infirmitate, & ſemel & iterum invaluit in eo, quod nihil aliud in ipſo niſi mors ſperabatur. Quæ cum filium ſuum quaſi mortuum defleret, nec conſolationem vellet accipere, nutrix pueri, Matildis nomine, ait matri: Domina mi *, vovete filium veſtrum beato Dominico, per cujus merita Dominus multis patrocinatur. Reſpondit illa: Quare petam, quod obtinere non poſſum? En moritur puer. Securè, ait nutrix, vovete, quia inde nihil poteſtis amittere. Tunc mater, Domine, inquit, ſancte Dominice, ſuccurrite iſti matri miſeræ, & reddite mihi filium meum, ſi poteſtis, & ipſe erit homo veſter, reddens ſingulis annis altari veſtro quatuor denarios. Mira res! Vix verba iſta finierat, & ipſe puer priſtinæ ſanitati fuit ſtatim reſtitutus.

* *pro* mea

D

quæ premiſſis ſtare negexerat, miſericorditer punit.

36 Mater verò ingratitudinis oblivio propoſitum matris ita impedivit, quod infrà uſque ad annum ad beatum Dominicum puerum afferre diſtulit. Unde accidit, quod infirmitas graviſſima puerum eumdem arripuit, quæ in tantum eum vexavit, quod jam [non] niſi de ſepultura & feretro cogitarent aſſiſtentes. Mater tamen ad ſe rediens, animadvertit, quod votum dudum factum pro puero non ſolverat, & ideo ſibi meritò hoc accidere debebat. Quæ accurrens cum magno ejulatu ad eccleſiam Fratrum venit, ſed intrare non potuit, quia nimis erat tardè, de voto tamen ſatisfecit: ipſa verò ad domum rediens, putavit puerum invenire mortuum, ſed per Dei virtutem & beati Dominici meritis invenit eum priſtinæ ſanitati penitus reſtitutum.

E

Parentes poſt invocatam S. Dominici opem

d

37 Sub ſilentio ſimiliter non eſt prætereundum, quod accidit in parochia S. Andreæ extra portam *d*. Quidam enim civis Rothomagenſis, Galterus de Ambianis nomine, & uxor ejus Gemmina habebant quamdam filiam parvulam, quam tenerrimè diligebant. Hæc, cum quadam die aſcenderet ſolarium domus, in quo ſolario erat quædam apertura, per quam in domum inferiùs reſpici poterat: & pater timens de caſu filiæ, multoties ea die ab illa apertura puellulam fecerat reportari; inſtigante tamen inimico humani generis, occupatis parentibus, filia ſua iterum aſcendit, & per dictam ſolarii aperturam reſpiciens, in aream domus, quæ diſtabat à ſolario plus quam xxv pedibus, corruit, & quaſi exanimis ad terram jacuit: pater verò caſum intelligens, accurrens, & ejulans, & jurans, dicebat matri: Verè accidit, quod verebar; mortua eſt filia tua. Mater verò ponens in Domino & beato Dominico totam fiduciam ſuam, votum faciens ad beatum Dominicum, quod ſi ei illam filiam ſuam ſanam redderet, eidem vultum cereum filia fingulis annis offerret. Quo facto, Deus, qui in Sanctis ſuis oſtendit ſe mirabilem, dictam puellam, prius omni motu & ſenſu diſtitutam, ad honorem ſuum & ſancti ſui Dominici exaltationem, nulla apparente læſione vel livore, priſtinæ reddidit ſanitati.

F

prolibus ſuis

* *Edit.* MCCLXV

38 Anno Domini MCCLXX*, quodam ſabbato Stephanus le Danois de parochia S. Machuti (ejus uxor Johanna nuncupata eſt) filiam habebat, nomine Petronillam, quæ monſtruoſè & deformiter manus habebat inverſas & penitus inutiles ad operandum: cujus pater recolens, multa, per merita beati Dominici, auribus ſuis inſonuiſſe miracula, eidem filiam ſuam aſſumptâ fiduciâ devovit, & ſuam oblationem beato Dominico ſe redditurum promiſit. Mirum in modum, vix verba finierat, & ecce puella ſtatim uſum dexteræ totaliter recuperavit; & in craſtino, videlicet Dominica, uſum ſiniſtræ, & plenam ambarum manuum ad gloriam Dei & ſancti Dominici ſui recepit ſanitatem.

mirabilia beneficia obtinuerunt,

e

39 Anno autem Domini MCCLXVI accidit in parochia S. Mariæ dictæ la petite *e*, quod quædam mulier, nomine Aviegne, habebat quemdam puerum nondum anniculum Robinam: huic tradidit mater annulum ſuum cupreum, quem puer ori ſuo applicans in guttur recepit; quem cum non poſſet inducere vel educere, mutato jam

A jam colore, propter conſtrictionem, gutturis anguſtiam, & anhelitus intercluſionem, quaſi in extremo ſpiritu poſitus, vicinæ mortis eventum ſentiens exſpirabat. Quo comperto à parentibus, & dicente matre, ſe credere, quod haberet annulum ſuum in gutture, pater impoſito digito tentabat annulum eripere. Quod cum non poſſet, devoverunt ſe & puerum ſanguini [apud] Fiſcannum *f*. Quod cum non ſibi prodeſſe viderent, conſilio cujuſdam devotæ mulieris devoverunt eum beato Dominico. Quo facto, vix etiam voto emiſſo, puer evomuit annulum ſanguinolentum, recuperata penitus ſanitate.

f

40 Eadem die & anno in parochia S. Petri Honorati *g* fuit quædam puella quaſi XV annorum, Aelieſa nomine, quæ uſum linguæ quoad loquelam omnino amiſit, & propter curationem in civitate ſua Rothomagenſi multa de conſilio amicorum ſuorum, Sanctorum & Sanctarum petivit limina, nec profecit: tandem ad reliquias beati Dominici veniens, facta oratione & oblatione, loquelam illico recuperavit.

& alii clientes utriuſque ſexus

g

B

41 Apud Bondevillam *h*, verſus Fiſcannum, fuit quædam mulier, quæ os quoddam cum poreta *i* ſua ſatis magnum ignoranter ſumpſit, quod ita fortiter gutturi inhæſit, quod nec inducere illud poterat, nec cibum niſi in liquida ſubſtantia ſumebat, & ferè deficiebat: factis autem votis ad plures Sanctos, videns, ſe in nullo proficere, de conſilio cujuſdam alterius ad beatum Dominicum ſe devovens, ſtatim uſum comedendi recepit, & dolorem priſtinum ampliùs non ſenſit: & interjecto temporis ſpatio, doloris anterioris oblita, os illud, quod tamdiu gutturi ſuo inhæſerat, abſque humano adminiculo in manu ſua cecidit, plena ſanitate ſecuta. Hæc omnia dicta mulier cum marito, adjunctis ſibi pluribus promiſcui ſexus, in eccleſia Fratrum coram pluribus Fratribus, & plurimorum teſtimonio vicinorum aſſeruit eſſe vera. Habebat etiam in ſocietate quamdam mulierem cum parvulo & patre, qui, emiſſo voto ad ſanctum Dei Dominicum, uxor ejus à quartana febre & puer à tertiana fuerunt protinus liberati. Hæc autem facta ſunt circa nativitatem beati Joannis Baptiſtæ anno Domini MCCLVI prædicto *k*.

Interceſſione ejuſdem Sancti

h

i

k

42 De parochia de Sotevilla juxta Rothomagum vir quidam, nomine Guillelmus le Pilouer, quem gravis dolor guttæ in via S. Jacobi arripuit, vovit ſe beato Dominico, & fuit omnino liberatus.

ſibi vel ſuis amicis

l

C

Quædam mulier de Boſco Guillelmi *l*, cujus filius graviter infirmabatur, vovit eum beato Dominico, & continuò recepit ſanitatem, & inde gratias Deo & Sancto referens, obtulit in altari beati Dominici pallam *m* unam.

m

43 In domo Sororum Ordinis beati Dominici Rothomagenſi, Soror quædam juvencula, Perreta nomine, neptis Fratris Gaufridi de Bellolo-co *n*, gravi manus circa nodum percuſſa eſt morbo: invaleſcenteque moleſtia, morbus uſque ad totum brachium, poſtremo uſque ad ſpatulam graviter ſe inſudit. Adhibitis igitur per cujuſdam Sororis magiſtræ ſuæ ſolicitudinem multis & variis medicorum remediis, non ſolùm non convaluit, quinimò morbus fortiùs invaleſcens continuè augebatur, & in tantum poſtremò invaluit, quod brachium emortuum & omnino invalidum remanſit. Deſperantibus igitur de puellæ convaleſcentia medicis, videns præfata Soror, humana omnino deeſſe juvamina, ſe contulit ad divina.

ſimilia beneficia, aut ſanitatem

n

44 Unde de conſilio & licentia confeſſoris ſui puellam Deo & beato patri Dominico devotione, qua potuit, tradidit & devovit. Dum autem cum puella haberet colloquium, ipſam monendo & inſtruendo, qualiter à Prioriſſa peteret licentiam beato Dominico ſe vovendi, ſubitò manum extendit, quam antè tamquam penitus invalidam nec ad modicum movere valebat. Quo viſo, dicta ſoror tanto repleta eſt gaudio pariter & ſtupore, quod penè neſciret, quaſi extra ſe poſitâ, ubi eſſet. Cum autem puellam ad Prioriſſam perduxiſſet, ſanum brachium invenerunt. Congregato igitur conventu, Sorores [campanam] pulſaverunt, & Deo gratias agentes TE DEUM LAUDAMUS devotis mentibus cantaverunt. Interim autem dum cantarent, puella flexis genibus ſalutationem beatæ Virginis frequenter repetens, formicationes *o* quaſdam in brachio ſentiebat. Finitis autem à Sororibus TE DEUM, & à puella centies ſalutatione Virginea, repertum eſt brachium ab omni infirmitate totaliter liberatum, omnibus prorſus doloribus effugatis. Hæc autem à Prioriſſa dicti loci, & à prædictis, puella ſcilicet, de qua agitur, & magiſtra ejus, fide per omnia dignis audivi, & ſcripto fideliter commendavi. Actum eſt hoc anno gratiæ MCCLXX.

EX MS. mirabili modo impetrarunt.

o

E

F

ANNOTATA.

a *Vallis Rodolii eſt pagus diœceſis Ebroïcenſis ad Aduram, qui ferè medius jacet inter Luparias & Pontem arcus, ut Echardus hic in notis teſtatur.*

b *Exiſtimo, hoc loco per* beguinnas *vel* beguinas *intelligi virgines Deo devotas, qualium frequentes congregationes in Belgio noſtro videmus. Videtur autem ſimile beguinarum inſtitutum, quod in Belgio hactenus perſeverat, ſeculo decimo quinto in Gallia deſiiſſe, ut apud Cangium in Gloſſario ad vocem* beghinæ *licet videre.*

c *Cum nomen* caſtellani *in Gloſſario Cangii aliquando promiſcuè quemlibet incolam caſtelli, & interdum caſtelli cuſtodem, & ſimilia in caſtello munera vel jura deſignet, æquè incerta hìc eſt ſignificatio* caſtellanæ, *qua hoc loco uxor cujuſlibet caſtellani, vel domina caſtelli poteſt indicari.*

d *Hic additur* extra portam, *quia Rothomagi eſt duplex S. Andreæ eccleſia. Una in urbe inferiori verſus portum, altera extra portam Caletenſem in ipſo ſuburbio ſita eſt.*

e *Vocatur Gallicè* la petite, *id eſt*, parva, *ut ab eccleſia majori ſanctæ Mariæ diſtinguatur.*

f *Sic forſan compendiosè loquitur collector miraculorum, quia hæc res indigenis ſatis nota erat: nam in ſacrario monaſterii Fiſcannenſis ſervatur phiala, Sanguine Chriſti plena, quam ferunt à Nicodemo, in Angliam transfretante, apud Fiſcannum relictam fuiſſe, & ſub Richardo duce Normanniæ à monachis Fiſcannenſibus retectam, cum diu antea latuiſſet. Non eſt hujus loci de auctoritate iſtius traditionis diſputare.*

g *Rothomagi tres ſunt eccleſiæ ſub nomine S. Petri conſtructæ. Prima S. Petri cognomento* portarii, *de qua ſuperiùs egimus. Secunda cognominatur* de caſtello, *quæ ſita eſt in civitate inferiore, & à ſtatione navium non multum diſtat. Tertia denique habet agnomen* Honorati, *de qua hìc fit mentio, & ſita eſt ad initium vici, quem lebetum æreorum fabri incolunt.*

h *Echardus in notis monet, hunc locum uno tantùm milliari Gallico, ſeu leuca, Fiſcanno diſtare, ac proinde diverſum eſſe à Bondevilla, cujus ſuprà meminimus.*

i *Quid*

EX IMPRESSIS.

i *Quid ſi pro* poreta *legendum ſit* porrecta ? *Eſt autem* porrecta *juſculum ex porris confectum, cui fortè immixtum erat oſſiculum, quod gutturi hujus mulieris inhæſit.*

k *Veroſimiliter error amanuenſis irrepſit in hunc locum, ubi dicitur id accidiſſe* anno Domini MCCLVI prædicto : *nam ſuperiùs nulla hujus anni fit mentio. Quare opinor, legendum eſſe* anno Domini MCCLXVI prædicto, *quandoquidem auctor eumdem annum* 1266 *ſuprà expreſſit.*

l Boſcus Guillelmi *qui vernaculè dicitur* Boguilleaume, *eſt pagus ampliſſimus in monte circa Rothomagum ſitus.*

m Palla *aliquando ſignificat* aulæum, *& ſubinde linteum, quo tegitur altare. Sæpius etiam* palla *uſurpatur pro coopertorio Corporis Chriſti in Miſſa. Simile aliquod donum hîc oblatum intelligere oportet.*

n *Is ſancto Ludovico Galliæ regi fuit à confeſſionibus, ut videri poteſt apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 270, *ubi geſta & ſcripta ejus recenſentur.*

o *Cum ſcriptor ille ſuprà num.* 19 *dixerit,* B *quod mulier ægra ſentiret* quaſi graves formicarum puncturas, *non temerè conjicio, hîc per* formicationes *indicari ſimiles punctiones.*

ALIA MIRACULA,

quæ variis locis & temporibus patrata ſunt, & quæ nec in Commentario prævio, nec in collectione Theodorici de Appoldia leguntur.

Ex Vita S. Dominici apud Joannem Antonium Flaminium folio 86 *verſo & ſequentibus ea excerpſimus.*

C *Interceſſione hujus Sancti quidam febre liberatur,*

IN Metenſi monaſterio Prædicatorum ægrotaverat diu cœnobita quidam ex iis, qui Converſi dicuntur, gravi quartana & capitis inflatione. Erat fortè vigilia primi feſti beati Dominici, catalogo Sanctorum nuper adſcripti. Venit ad ægrotum monaſterii præfectus ; & Quomodo, inquit, te Frater habes ? Ait ille : Mox febris acceſſum exſpecto. At ille : Te poteſt omnipotens Deus beati patris noſtri Dominici meritis ægritudine iſta liberare. Ait ille : Ego quidem minimè dubito futurum, quin abeat continuò febris, ſi in ejus nomine, ac in virtute meritorum beati Dominici, ut abeat, juſſeris. Cepit his auditis fiduciam archicœnobita, & imperavit febri, quæ cum illo tumore capitis ſic abiit, ut amplius reverſa non ſit *a*.....

a *alii periculo naufragii eripiuntur,*

2 Quidam Drepano, urbe Siciliæ, Genuam navigabant. Atrox coorta eſt tempeſtas, &, amiſſo jam clavo & velo, nulla, niſi in ope divina, ſpes ſalutis erat. Invocabant igitur omnes cum gemitu & lacrymis Sanctos, quos invocari à navigantibus mos eſt. Cumque preces exaudiri non viderentur, cœnobita quidam ex Prædicatoribus, qui unà erat, hortari eos cœpit, ut relatum nuper in numerum Sanctorum beatum Dominicum invocarent. Illi verò, quia Sanctum non noverant, contempſere initio cœnobitæ conſilium. Sed invaleſcente multò magis tempeſtate, & illo identidem monente, ut invocarent, ſublata voce omnes illius opem implorarunt. Mira continuò res contigit : ſerenari cælum mox cœpit, flare deſierunt venti, & ſumma tranquillitas in mari eſt orta, & incolumes Genuam omnes pervenere ; ſtatimque, cœnobita nudis præeunte pedibus, & accenſis cereis, quia ita ſe facturos voverant, cum ingenti lætitia Sancti opem teſtantes ac miris efferentes laudibus, actuti Deo & illi, quas æquum erat, gratias, per mediam urbem ad ejus ædem perrexerunt *b*.

b *& partus fœmineus in maſculum mutatur.*

3 Magna ſunt & omni admiratione digna, quæ retuli ; ſed aliquanto admirabilius, quod nunc referam. Narrabat vir clarus Munio, qui generale Magiſterium in Prædicatores geſſit, in Hiſpania matronam, genere ac opibus nobilem, quæ præcipuo cultu beatum Dominicum ac totum Ordinem proſequebatur, optaſſe ac ſummis petiiſſe ab illo precibus filium marem, quem ubi adoleviſſet, in ejus Ordine illi dicare poſſet : concepiſſe illam quidem, & ſe exauditam credidiſſe ; ſed maturo jam partu, enixam eſſe non marem, ſed feminam ; quod poſtquam illi obſtetrices nuntiarunt, & miratam eſſe & indoluiſſe plurimùm ; & E non aliter, ac familiares conſueverint, cum beato Dominico, tamquam præſente, eſſe conqueſtam, quod parum efficaces ſuæ apud illum preces fuiſſent ; poſſe tamen illum ſuis apud Deum precibus de femina marem facere ; & hoc mira cum fiducia, nec minore impetrandi ſpe, dum peteret, exauditam : nam cum infantem ſibi porrigi ab obſtetricibus petiſſet, ſtupentibus omnibus, quæ paulò antè feminam eſſe viderant, marem eſſe deprehendit ; quem ſanctis educatum moribus, ubi adolevit, in monaſterio Prædicatorum Deo ac beato Dominico dedicavit *c*.

c *Ope ejuſdem Sancti puella in propoſito virginitatis,*

4 Romana erat puella, quæ virginitatem ſervare decreverat, nec alium habere ſponſum, quam Chriſtum. Sed jam nubilem factam pater eam nobili deſponderat juveni. Triſtis ac præter modum anxia virgo, quia ſe videbat ad nuptias à patre cogi, nocte, quæ præceſſit diem, quo celebranda erant ſponſalia, beati Dominici opem imploravit, ne de ſancto propoſito violenter extruderetur. Exauditæ continuò illius preces : nam eadem nocte labrum inferiùs mirandum in modum intumuit ac ſciſſum eſt, quod puellæ faciem plurimùm deformavit. Die, qui ſecutus eſt, videns pater, quod repentè acciderat, intelligenſque, ſe divinitus admoneri, ne filiam nubere cogeret, permiſit ut virgo permaneret. F

& novitius in Ordine Prædicatorum mirabiliter perſeverant.

5 Juvenis quidam in deliciis enutritus, recenter erat in Ordinem Prædicatorum admiſſus; ſed paucis diebus mutatâ ſententiâ dolebat, quod prioris vitæ mollitiem ac delicias reliquiſſet, auſteritate vitæ offenſus monaſticæ. Magna nihilominus veneratione beatum Dominicum & cultu præcipuo proſequebatur, & die ſimul ac nocte ſacram illi aram frequentabat. Sed ſtimulis aſſiduè urgebatur acribus egrediendi monaſterium ; quos cum diutius ferre non poſſet, noctem quamdam mali conſilii conſciam delegit, qua, inſciis omnibus, egrederetur. Quare ſurreptis eccleſiæ furtim clavibus, parabat exire : quod dum faceret, ad Chriſti ſacram effigiem cruci affixi & ad aram divi Dominici, uti conſueverat, venerabundus acceſſit, quaſi veniam petiturus abeundi. Ubi oravit, ad eccleſiæ perrexit januam, antc

A te quam Christi effigiem, quam modò adoraverat, & cœnobitam, nescio quem, sequentem se, vidit. Plenus admirationis retrocessit, & restitutam suum in locum Christi cernens effigiem putavit, se falsis delusum imaginibus, & ad januam reversus est. Sed eamdem ibi effigiem, ac sequentem se cœnobitam, plenus stuporis vidit. Pertinax tamen in sententia sub Christi brachium sese submittens, cujus effigies januæ inhæserat, egredi conabatur. Sed id brachium, divinitus de cruce refixum, gravem pertinaci colaphum incussit. Tunc demum, tamquam alto expergefactus sopore, juvenis resipuit, ac divinum intelligens consilium, ne initam nuper [Religionem] relinqueret, in monasterio permansit *d*.....

d

Sanctus Dominicus, à parentibus invocatus,

6 Apud Regium Lepidi nobilis matrona diu sterilis, beati Dominici apud Deum precibus, quem præcipuè colebat, atque ob hoc precata fuerat, filium tandem peperit, qui, cum jam duodecimum ageret annum, obiit. Facere conjecturam unusquisque potest, quantus fuerit matris dolor; quæ in tanto luctu & orbitate sua, non

B tamen beati Dominici oblita, speravit, posse filium suum ejus ope ad vitam revocari. Nec spes illam fefellit: nam inter multas preces pollicita, se quotannis ad illius ædem adducturam filium, & oblaturam tantum tritici, quantum ille penderet, stupentibus, qui aderant, omnibus, voti compos facta est.

quasdam proles mortuas

7 Mulier Bononiensis lavabat in Rheno, in cujus ripa filiam infantem collocaverat, quæ reptans, dum suo mater operi est intenta, in flumen decidit. Inops consilii mater (nec erat ibi quisquam, à quo sperare auxilium posset, & altum erat flumen) ad divinam confugit opem, & beato filiam Dominico anxio clamore identidem commendans, cujus tunc maximè clara erat miraculis fama, vidit filiam, quam impetus amnis jam secum procul abstulerat, extulisse caput, mox totam supra aquam erectam: quod cernens mater, ac divinum præsens auxilium intelligens, ad se filiam vocavit, quæ ita per aquas ad ripam venit, ut solidam sub pedibus premere terram videretur.

Ganzanici, qui est agri Bononiensis vicus, puer in magnam prolapsus fossam, mersus interiit, ac post longum spatium difficulter inventus est. Mater post longam lamentationem, post longum fletum & miserabiles clamores, cum sciret, multis jam beatum Dominicum clarere miraculis, magna fide ac spe impetrandæ opis illum

C invocavit, & mox puer revixit. Sed multò admirabilius, quod referam.

prodigiosè ad vitam revocavit.

e

8 Vir nobilis in regione, quam Provinciam *e* vocant, peculiari cultu & honore beatum Dominicum ac divum Petrum martyrem ipse cum uxore sua prosequebatur; quorum favore filium à Deo, cum diu sine liberis fuissent, impetraverant. Sed antiquus hostis invidens illorum pietati, & à tanto eos cultu retrahere cupiens, in peregrinum se hominem transformavit, & ad hanc veniens domum, benigno est hospitio exceptus. Die postero pueri mater ad ecclesiam se de more contulit. Tunc fraus detecta veteratoris est, qui tempus observaverat, & arreptum puerum non solùm occidit, sed etiam exsectum in frusta in ahenum ferventis aquæ conjecit & abiit. Veniens ancilla membra semicocta invenit, & in adventum heræ servat. Ubi domum illa redit maritus, & dum paratur prandium, duos vidit ex Ordine Prædicatorum cœnobitas, tamquam peregrè proficiscentes. Eos ad se ad prandium vocari jubet. Veniunt illi, &, dum colloquuntur, postulant, quæ habeat chariora sibi & pretiosiora, ostendi. Jubet ille continuò filium adduci. Exanimata est mater, ac nesciens, quo pacto amplius rem celaret, in mandato viri hæsitabat, ac rem differebat. Tunc cœnobitæ hortari, ut eat, ne trepidet, spemque in Domino reponat suam. His pulso metu verbis, lacera filii membra protulit; quæ ubi allata in conspectum patris fuere, cum pararet ille lugubres attollere in tam diro spectaculo voces, inhibuere sancti cœnobitæ pollicentes; fore ut mox Dei erga se benignitatem ac liberalitatem experiretur; & scissa miserandum in modum componentes membra vitæ restituerunt: & ne, qui essent, ignoraret, major natu se Dominicum esse dixit; minor, Petrum martyrem. Quibus dictis, evanuere....; EX IMPRESSIS.

E

Nonnulli spretum S. Dominici contemnentes morbis castigantur,

f

9 Celebrabat Regiensis *f* magno cum honore civitas diem beati Dominici festum, & ad ejus ædem conveniebat utriusque sexus multitudo. Vicinam mulier matronam adiit, & quæsivit, an & ipsa ire vellet; quæ cum pararet sibi caput lavare, indignabunda dixit: I tu, si placet; interim ego mihi caput lavabo. Nimiùm profectò hi cœnobitæ cum suis tot festis molesti sunt populis. Vix hæc dixerat, quando subitus illam cutis dolor invasit, ut evelli per vim capitis omnes capilli viderentur. Nec satis fuit: ita crines tamquam viscati aut picè illiti sibi inhæserunt, & in unum condensati sunt & conglobati, ut nulla ratione alter ab altero disjungi posset, & necesse fuerit tondere caput & abradere. Quare divinam intelligens ultionem, & suæ pœnitens impietatis, dolore illo cutis perdurante, opem Sancti, quem neglexerat, cum gemitu & lacrymis imploravit, suam fassa impietatem, ac pollicita, se quotannis festos illius celebraturam dies. Quo voto statim dolor omnis sedatus est, & illa continuò comam suam ad ejus ædem pertulit, & ante illius aram suspendit, tanti testem miraculi diu futuram.

& respiscentes;

g

h

10 Dies idem festus in Dacia *g* in Octoniensi *h* diœcesi, etiam episcopali edicto celebrabatur. Ob id pridie illius diei conveniebat ex agris undique in urbem multitudo. Erat tum fortè in prædio suo cum messoribus pater quidam familiâs, qui tantam cernens multitudinem, quæsivit, quonam tenderent. Ad beati festum Do-

F minici; responsum est. Derisit euntes ille, & ait suis: Nemo ex vobis eat; sed mihi & præsenti quilibet operi vacet. Quæ ubi dixit, invasit illum subita ægritudo, qua totum illum annum laboravit, ut è lecto non surrexerit. Ubi dies beati Dominici festus redit, & multitudinem, sicut priore anno, prætereuntem sensit, recordatus, quod eo die, quia Sanctum contempserat, in eam ægritudinem incidisset, ab imo trahens pectore suspiria, & suam accusans impietatem, ait: Sancte Dei magne, cujus injuriam tam graviter in me ultus est Deus, rogo te, mei miserere, qui factus ex contemptore supplex opem imploro tuam, & polliceor, me posthac diem hunc tibi sacrum, nec me solùm, sed & totam familiam meam persanctè celebraturam ac veneraturam. Affuit precanti beatus Dominicus, ac statim omnem diu ægroto morbum depulit.

sanitatem recuperant.

11 Alius in Tholosano agro rusticus, qui ad opus in prædium suum cum bobus egredieba-

EX IMPRESSIS.

tur, cernens & ipſe multitudinem die tranſlationis beati Dominici gradientium in urbem, & audiens, illos ob id tendere, ut debito magni apud Deum meriti, & familiarem Tholoſanis Sanctum honore tali die proſequerentur, deriſit eos, & multo acriùs boves ad opus inſtimulavit. Cumque in contemptum Sancti ſic properaret, divinam in ſe continuò iram ſenſit: nam ſic illi ſtatim diſtorti atque reflexi ſunt pedes, ut in locum digiti calcium & calces digitorum verterentur. Quod ubi miſer animadvertit, ſubito tactus dolore, ac ſuæ impietatis pœnitentia, omnibus ſuis promptam & liberalem ſupplicibus clariſſimi Sancti, reſtitutis in priſtinum pedibus, opem
i ac benignitatem expertus eſt *i*.

ANNOTATA.

a *Etſi hoc miraculum non inveniatur in Vitis Fratrum, codici noſtro* P. *Ms.* 7 *inſertis, tamen illud legitur in editione Duacena cap.* 40, *&*
B *apud Echardum tomo* 1 *Bibl. Prædicat. pag.* 44, *ubi etiam confirmationis cauſâ additur ſequens teſtimonium:* Hæc retulit Prior prædictus Frater Jacobus, vir magnæ famæ, Magiſtro Ordinis.

b *Iſtud miraculum tum in manuſcriptis tum in editis Vitis Fratrum cap.* 34 *refertur.*

c *Garzo in Actis* S. Dominici *apud Leandrum Albertum fol.* 22 *refert idem prodigium, & ibidem in fine hæc addit:* Ut duodecimum egreſſus fuit annum, ad Prædicatorum Religionem advolavit; ubi, cum eſſet annos quinque & viginti natus, morbo contracto, deceſſit. *Tempus autem hujus miraculi præterpropter colligi poteſt ex ætate Munionis, qui anno* 1257 *Ordinem Prædicatorum intravit, & anno* 1283 *ad generale ejuſdem Ordinis Magiſterium evectus eſt.* D

d *Hæc puncta indicant, illic interſeri nonnulla miracula, quæ alibi à nobis relata ſunt. Hiatus iſtos ſuperiùs ac inferiùs iiſdem punctis diſtinximus, quod hac occaſione ſemel monuiſſe ſatis ſit.*

e *Laudatus Garzo apud Leandrum Albertum fol.* 22 *verſo etiam hanc portentoſam hiſtoriam narrat, & ſatis ſignificat, hîc Provinciam, vulgò* Provence, *in Gallia deſignari, cum pater iſtius pueri ab ipſo* Gallus *appelletur.*

f *In Italia occurrit duplex civitas Regienſis, quæ utraque vernaculè* Reggio *nuncupatur. Una ſita eſt in Ducatu Mutinenſi; altera verò eſt urbs maritima in Calabria ulteriori. Utra hîc aſſignetur, ignoramus.*

g Dacia *apud ſcriptores medii ævi ſæpe pro Dania accipitur, ut* § 12 *Commentarii prævii diximus.*

h *Hoc luxato nomine indicatur diœceſis Othonienſis in Finnia, regni Danici provincia, quæ* E *urbs epiſcopalis olim erat ſub metropoli Lundenſi, de qua apud geographos obvios plura legi poſſunt.*

i *Malvenda hæc aliaque miracula, poſt obitum* S. Dominici *patrata, ex Flaminio retulit, & Annalibus ſuis ad annum Chriſti* 1221 *à cap.* 53 *inſeruit. Quapropter penes eos ſit fides illorum prodigiorum, quorum certiorem aut antiquiorem notitiam hactenus detegere non potuimus.*

DE B. CICCO ſeu FRANCISCO CONF.

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI,

PISAURI IN MARCHIA ANCONITANA.

J. B. S. C

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De aliquali cultu, ætate & geſtis. F

SEC. XIV. *Tametſi taceat Ferrarius,*

Hic ferme repetenda eſſent quæ pridem ad XIX *Junii dicta ſunt de Piſauro & de tertio Ordine S. Franciſci, dum de B. Michelina vidua Piſaurenſi, beati hujus* Cicchi *populari, ſynchrona, &, quod aliqui volunt, Sorore, ſaltem ſpirituali, ut loquimur, ageretur; utpote cum idem inſtitutum conſectatus ſit beatus hic noſter* Franciſcus, *diminutivè,* Ciſcus *ſeu potius* Ciccus *dictus; parem, diſtributis in pauperes bonis ſuis omnibus, eamque arduam paupertatem rigidiſſimè profeſſus; tum vero admirabilem caſtiſſimæ vitæ per annos quinquaginta auſteritatem, unde tanta claruit ſanctitatis famâ, ut cum in una ex cellulis ſuis anno* 1350 *puriſſimam animam Deo reddidiſſet, in monte Granario, uti appellabatur, ſepultus, à Piſaurenſibus continuò inde ablatus, & in Cathedrali ipſa eccleſia, ſub menſa altaris S. Sebaſtiani honorificè collocatus, atque ex eo tempore communi populi voce, ſi non canonizatus, ſaltem inter Beatos relatus, habitus & cultus ſit; quidquid de eo, neſcio quam ob cauſam, agere neglexerit Ferrarius in ſuo Sanctorum Italiæ Catalogo.*

de Beati cultu conſtat

2 *Ita me docent monumenta ea omnia quæ jam prope à ſeculo, operâ laudati ſæpius in his Actis P. Silveſtri Petraſancta collegit ipſe Bollandus, tam in ordine ad* B. Cicum, Ciccum, Ceccum, *ſeu* Cecculum, *quam ad jam etiam dictam B. Michelinam, quæ mox paulo fuſius explicabit Salvator Salvatorius, de opere noſtro ſæpius quoque & optimè meritus. Ex iſtis dubia ſua ab annis quadraginta propoſuit Papebrochius, opera Emin. Cardinalis Coloredi, illuſtriſſimo Avio, tunc Piſaurenſi epiſcopo, unde ea reſponſa nactus eſt quibus B. Michelinam, ad jam dictum diem* XIX *Junii ſatis copioſè illuſtravit, non neglectis iis quæ ad popularem* B. Ciccum *noſtrum propiùs pertinebant, quemadmodum ipſe ſedulo ibi monet in*

A *in Commentario prævio, num.* 8, *his ipſiſſimis verbis :* Addenda eſt grata memoria alterius beneficii (*nempe ab eodem Epiſcopo præſtiti*) quo ſimul accepi informationem de veteri cultu B. Franciſci, ſimiliter Piſaurenſis, vulgo B. Cicchi aut Cecchi, Ordinis fratrum Minorum, quem quidam volunt B. Michelinæ fratrem fuiſſe.

ex certis monumentis ; 3 *De ea fraternitate recurret ſermo ; hîc cultus ſtabiliendus eſt, de quo laudatus Salvatorius ſub titulo* de B. Cicco Piſaurenſi, *ita diſertè teſtatur :* Beatus Ciccus Piſaurenſis in ſua ætate juvenili anno MCCC omnia ſua bona pauperibus diſpenſavit, & tertiam Regulam B. Franciſci, quæ de Pœnitentia nuncupatur, ſumpſit ; heremiticam vitam extra ſuam civitatem ducens. Tres eccleſias ſeu capellas conſtruxit, unam prope Fanum, alteram prope Piſaurum, tertiam in monte S. Bartoli, in quibus interpolatim orando morabatur, portans pro camiſia panſeriam ſeu colectum. Multa miracula in dictis locis & alibi, favente Deo fecit, ita ut fama ſanctitatis ejus per provincias undique evolarit. Mortuus eſt autem
B anno Domini MCCCL in ſenectute bona ; & ejus corpus tranſlatum eſt ab eccleſia S. Mariæ de monte Granario in epiſcopalem eccleſiam Piſauri, ubi gratiâ Dei ejus corpus requieſcit, ſequentibus ſignis & miraculis.

unde & arduam pœnitentiam 4 *Hactenus propria ipſius Salvatorii verba, quibus quæ Italica ſubdit, ſic Latinè verto :* Beatus iſte ad mortificandum corpus ſupra nudam carnem geſtabat loricam loco induſii, ut modo indicatum vidiſti ſuperius per ea verba, PANSERIAM SEU COLECTUM PRO CAMISIA PORTANS, id quod manifeſte patuit quando anno MDC reperta ſunt Beati hujus oſſa in capſa temporis diuturnitate attrita, ſub menſa altaris S. Sebaſtiano ſacri, ubi hodieque aſſervantur ; dum inventa etiam eſt inſcriptiuncula, parvo alicui lapidi inciſa, hujus planè tenoris ; OSSA B. CICCHI, ac præterea lorica ipſa, qua olim corpuſculum ſuum attriverat. *Addidit porro laudatus jam Salvatorius, veteri traditione iſtic, nempe Piſauri, invaluiſſe, quod de prædicto Beato Officium in Eccleſia recitatum fuerit, cujus lectiones, ſibi aliunde notas, aiebat ſe non reperiſſe. Verùm eaſdem invenit illuſtriſſimus Avius, ex cujus verbis, mox referendis, & de prætenſa Officii recitatione & de ipſis lectionibus plenius edoceberis.*

C *vel ex imagine colligas.* 5 *Porro quæ Salvatorii erga* Ciccum *veneratio eſt, eadem & laudati jam illuſtriſſimi Avii,* titulo Beati Ciccum *ubique & ſemper ornantis. Rogaverat eum Papebrochius, quoniam corpus illius ſub altari S. Sebaſtiani collocatum eſſet, curaret lipſanothecæ ipſius, quemadmodum & B. Michelinæ delineationem efformari, ad quæ in hunc modum reſpondet :* Cum ſemper ex traditione haberemus, quod corpus iſtius Beati ex Monte Granario in urbem tranſlatum, & ſub altare S. Sebaſtiani in eccleſia cathedrali collocatum fuiſſet, nuperrimè, ſpeciali habita diligentia, occaſione executionis decreti in noviſſima viſitatione facti, fuit illud ibidem repertum in capſula exiſtens, & modo in aliam decentiorem arcam repoſitum, donec illi de loco aptiori & honeſtiori iterum provideatur. At quia corpus hujuſmodi non omnimodæ eſt integritatis, ideo non aptè exponi valet ejus imago. Quare hîc adjuncta reponitur ejus figura, quæ aliàs expreſſa fuerat ad repræſentandam imaginem illius, quando mortali hac vita fruebatur. *Non video, quo loco opportuniùs jam dicta imago referri poſſit;*

unde eam, quam ſimillimè in æs inciſam repræſento.

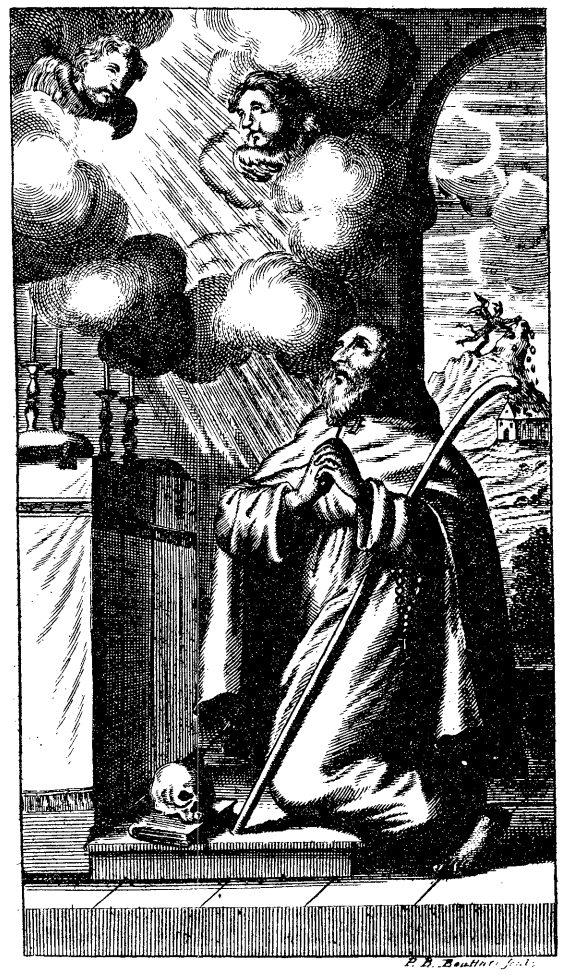

Legenda ſatis antiqua 6 *Interrogatus idem Illuſtriſſimus, utrùm Officium eccleſiaſticum de eo recitaretur, reſpondet negativè.* Hoc ſolummodo dici valet, *inquit*, quod de ejus vita invenitur Legenda manuſcripta, & Latino idiomate efformata, quæ incipit ; Gratia & benignitas Salvatoris &c. Et quia eſt diſtincta in novem paragraphos, ad iſtorum ſingulos appoſita eſt poſtilla marginalis Lectio 1, Lect. 2. Lect. 3 &c. Per quod forte indicatur intentio, quod hujuſmodi Legenda eſſet ordinata ad Officium recitandum, juxta formam qua olim novem lectiones de Sanctis recitari conſueverunt. *Fatetur porro Illuſtriſſimus in eiſdem reſponſis* ; ſed unde hujuſmodi Legenda fuerit deſumpta ; quiſve ſit auctor illius, penitus ignoratur. *Securè ego ſuperaddidero, quod infra nimis quam manifeſtè patebit, obſcurè juxta ac verbosè atque adeò barbarè concinnatam eſſe, quam proinde ferme rejicere & Waddingi textui poſtponere ſtatueramus ; verùm cum ſimilis prope elegantiæ ſit cum ea quam de B. Michelina dedit Papebrochius, ſatius viſum eſt, eam hîc qualemcumque deſcribere, vel ſola vetuſtatis, quam in ipſo principio ſcriptor abunde demonſtrat, per particulam* nuperrimè, *commendatione.*

E.

in 9 lectiones diſtributus 7 *Sic de ipſa teſtatur is qui ipſam ad Papebrochium* XXV *Novembris anno* 1691 *miſit idem illuſtriſſimus Avius :* Quantum verò ad ſecundum quæſitum, concernens antiquam, quam de noſtro B. Cecco vitæ deſcriptionem habemus, cujus initium eſt ; Gratia & benignitas Salvatoris ; dabo eam præſentibus adjunctam. Etſi verò illam multis mendis ſcatere cognoverim (unde quando publicæ luci foret exponenda, debita egeret emendatione) at omnimodam tamen ſincerita-

AUCTORE J. B. S.

tem ſervandam, ſatius exiſtimavi; qualem inveni, fideliter exſcriptam tuæ paternitati tranſmittere, quam curare, ut ab iis expurgaretur, in quibus vel priſci exemplatores, verborum defectu ſeu omiſſione aut variatione (quod in antiquis Actis ſæpiſſime contingere ſolet) vel fortaſſe etiam primi hujus piæ hiſtoriæ expoſitores quoquo modo deliquiſſe conſpiciuntur. *Atque eadem hac fide & nos totam hiſtoriæ qualemcumque congeriem, nec verbo immutato, hîc ſubjiciemus, lectoris judicio rem totam relinquentes, ut vel ex ſeculi imperitia Actis ipſis, ſi non nitoris & auctoritatis, ſaltem antiquitatis momentum aliquod accedat*

Quamodo frater B. Michelinæ.

8 *Nunc autem ad fraternitatem ſupra memoratam quod attinet, ita ſcribere auſus eſt D. Salvatorius:* Beatus Cicchus fuit Piſaurenſis ex familia Metella, frater B. Michelinæ, ad cujus imitationem, dum eam vidit primam ſui ſexûs habitu tertii Ordinis indutam, continuò & ipſe eamdem Regulam inter viros profeſſus eſt. *Quæ, niſi multum fallar, valde accommodè intelligenda ſunt. Sic enim aſſerit illuſtriſſimus Avius:* De ejuſmodi inter eos, quæ ſupponitur, conſanguinitate aut parentela, ne verbum quidem invenitur in deſcriptionibus, quæ hîc habentur de illorum vita. *Rectiſſimè, opinor, ut ſola fraternitas ſecundùm ſpiritum ſeu eumdem Ordinem intelligi poſſit. Minus etiam B. Michelinæ exemplum B. Cicco prælucere potuerit, quandoquidem jam ab anno* 1300 *mundo ipſe valedixerat, dum B. Michelina necdum nata erat: certe ex Vita ejus tom.* III *Junii pag.* 929 *conficitur, quadragenariâ majorem non fuiſſe dum anno* 1356 *è vivis eriperetur; ut prorſus conjicere nequeam, unde Salvatorius accipere potuerit, quæ ex ipſo jam recitavimus. Erat itaque ætatis jam provectæ, & B. Michelinâ multo ſenior* B. Ciccus, *dum anno* 1350 *ſpiritum Deo redderet, ut ex ipſa Vita ſeu lectionibus jam intelliges, quibus nihil eſt quod ſuperaddamus, præter titulum & annotationes hinc inde neceſſarias. Titulus autem hujuſmodi eſt:* Incipit Legenda beati Cicchi de Penſauro, Ordinis Fratrum glorioſi Franciſci. *Nos eum noſtro modo reddimus:*

B

C

VITA

in lectiones novem diviſa,

ex Ms. Piſaurenſi.

Multiplici gratia

a

b

c

LECT. I. Gratia & benignitas Salvatoris quotidie pullulans in Eccleſia militanti, nuperrimè in ſervo ſuo beato Ciccho *a* refulſit, eumdem præveniens atque ducens ad portum finaliter ſalutarem, moribus, & vita laudabilem, ac miraculis plurimis coruſcantem. Ipſum namque de Penſauri *b* civitate nativum, ut terrena deſpiceret, deſiderio æternorum multiformis gratia ſpiravit interna, nec non & ipſa ratio efficax, & impellens ſpiritualiter duodena *c*. Exemplaritas quippe Chriſti, qui, cum dives eſſet in cælis, factus eſt egenus in terris, ut non haberet, unde caput ſuum per terrenum deſiderium reclinaret; perfectè monuit, & inſtruxit eumdem, ut cuncta quæ poſſideret terrena, protinus venumdaret, pro Chriſti nomine, pauperibus eroganda. Docibilitas euangelica, quâ quiſque Chriſti diſcipulus nuncupatur, renuntians terrenis, & pro Chriſti amore indigentibus diſpenſatis, Viri beati animum liquefecit. Caritas illibata, quâ Vir quidem beatus tantò fuit divino amori conjunctus, quantò fuit à terrenis disjunctus, & eo fortius proximum diligit, quo mundi cupiditas perfectè deſeritur, hujus Viri, in Chriſto devoti, animum incitavit, terrenis deſpectis, cæleſtia recepturi. Stabilitas pugnæ continuæ, & victoria capeſcente *d* cum nudo ſerpente; ut nudus luctans cum nudo, victoriam reportaret, & coronam exinde reciperet, adepturus gloriam laureatus. Multiplicitas gloriæ fructus centeſimi *e* dulcoravit, ut vilipenderet animo omnia, quæ habentur in terris, procul dubio adipiſci conſiderans, quæ & quanta ſint, quæ nobis promittuntur in cælis.

D

d

e

& virtutum ſtimulis

LECT. II. Brevitas temporis terrenorum, & ea poſſidentium breve tempus, veluti uni guttæ aquæ maris, ac arenæ ſabulo comparatum, affectum Viri à Deo electi, ita à terrenis disjunxit, ut nullas rerum labentium delectationes requireret, nihil in hoc mundo cordialiter poſſideret, ſuperni æternitate penſata. Ponderoſitas terrenorum inclinans affectionem diligentis ad ima, ac impediens cæleſtia contemplari, ita Viri beati animum terruit, & pavorem incuſſit, ut omnibus abdicatis, etiam quæ animo poterat poſſidere, velut Viator vacuus, & cælitus *f* exinde effectus, orationibus die nocteque inſiſtens, collega fieret civium ſupernorum, adhuc in corpore ſituatus in terris. Viſcoſitas ipſa terrena, more picis, contactu inquinans, à Deo ſeparans inquinatum, animo Viri beati taliter terrorem induxit pariter & dolorem, ut à terrenis ſolutus, & in Chriſti ſervitio liber effectus, uxorem evitans, ut quoque modo placeret Deo, ei conjunctus, perpetuo cogitaret, militaturus ſummo Domino, nequaquam ſe negotiis ſecularibus implicaret. Spinoſitas terrena pungitiva, quæ ferit animam, atque pungit per avaritiam ſitibundam, ſuperflua ſitientem, & propriis non contentam, alienorum famelicam, ac per hoc proximorum ſanguinem uſurpantem, ita Viri Dei mentem terroris pavore incuſſerat, & dolore, ut, jam cæcus terrenorum effectus, ſtuderet in hoc hoc ſeculo nil amare, nil appetitu etiam poſſidere; & converſans dumtaxat in cælis civium cælica tenens, civilium cælicorum conſiliorum carorumque ipſe Cicchus exiſtens cupidus, atque cuſtos, velut civis cælum binas ſuas cuſtodiens jam feneſtras, angelorum, civium ſupernorum Cicchus jam comes, & civis, aliquantarum ovium cuſtos fieret in Eccleſia militanti: exiſtens ipſe pariter mitis ovis ſub cura Romanæ Eccleſiæ Papalium prælatorum, qui foret percommodus, magnus futurus in Eccleſia triumphanti.

E

f

incitatus hic Beatus,

LECT. III. Laborioſitas nempe mundi plerumque impediens animam contemplari volentem à ſtudio quietis mentalis, Viro Dei ſuaſit, ut potius optimam partem Mariæ eligeret, à Domino commendatam, ſolicitudine Marthæ aliis reſervata. Varietas, & contrarietas morum exiſtens, qua nemo poteſt Deo, & mundo, mammonæ iniquitatis ſervire, Viro beato conſuluit, & ipſum exhortando induxit, ut moribus terrenis penitus abdicatis, cæleſtibus conformaretur. Falſitas demum terrenorum præſentium, quæ & vanitas nuncupatur, quæ veritate ſubdola, & veridica falſitate decipiunt animas, & defraudant; Virum Dei Cicchum præmonuit, gratia annuente ſuperna, ut nequaquam rebus temporalibus

F

inhæ-

A inhæreret, quæ numquam afferunt veritatem: vovent enim lætitiam duraturam; donant at poſtea mæſtitiam, & dolorem: promittunt requiem, & quietem, & condonant laborem: gloriam paciſcuntur ſupernam, & ad inferos jam impellunt: promittunt ſatietatem imponentem rebus terrenis habenam, & dant eſuriem acquirendi: ſpondent pacem cum omnibus univerſam; at turbationem ac rixam cum pluribus incitant, & plurima mala producunt: promittunt verè inanem gloriam temporalem, & dant poſtea ingentem ruinam ſpiritualem.

omnia in pauperes erogat & in tres capellas

Lect. iv. Prædictis igitur omnibus animo viri Cicchi beati à Deo infuſis, vir Cicchus à Deo electus cœpit, atque perfecit ſua bona omnia pauperibus erogare anno videlicet Domini MCCC, exiſtens ipſe Vir Dei juvenilis ætatis, & glorioſi Franciſci tertiam Regulam adipiſcens, quæ de Pœnitentibus nuncupatur, heremiticam vitam duxit; morans ut plurimùm extra Penſauri civitatem nativam, interpellatim in tribus locis ſolitariis, & devotis. Conſtruxit namque Vir iſte beatus, divina favente clementiâ, tres parvas eccleſias, ſive capellas, unam propè Fanum per unum milliare, quæ vocatur S. Maria de Fano, ſive de al Metero; ubi figuram, & majeſtatem glorioſæ Virginis Mariæ ordinari inſtituit, ſub ejus nomine & honore, cum aliquali ædificio adjacenti, & hoſpitali parvo conſtructo. Aliam capellam conſtruxit, aſſiſtentibus ei in Chriſto devotis amicis, propè Penſaurum per unum milliare, verſus viam, qua itur Fanum, juxtà eccleſiam ædificatam ibidem per fratrem Petrum ſuum ſpiritualem ſocium atque fratrem, ſub vocabulo S. Mariæ Montis Granarii nuncupatam. Tertiam capellam ſolitarii loci conſtruxit propè Penſaurum, per unum milliare in Monte S. Bartholi, ſic vocato, ubi orando devotus morabatur.

B

in quarum una fruſtra eum impetit diabolus;

Lect. v. Tribus igitur prælibatis conſtructis eccleſiarum capellis in fide beatiſſimæ Trinitatis & in aſſertione trium fidei ſpei & charitatis theologicarum virtutum, & in præſagium triplicis gratiæ, inchoatæ, adauctæ, & perſeveratæ à Deo, & collatæ: quinimo in oſtenſione triplicium graduum ſalvandorum, videlicet conjugatorum, viduorum, & virginum, ſeu clauſtrorum *g*. Dum in loco Montis præfati S. Bartholi cælitus, & contemplativus orator orationes Deo humiles, & devotas obnixius exhiberet, propè cimam *h* montis exiſtens Cicchus prædictæ Eccleſiæ, atque eo loci inſtans, & orans, diabolus ſerpens ejus felicibus actibus invidens, aquarum violentia, & peſtilentiæ inauditæ ita fortiter lamam *i* cimæ ſuperioris induxit, & irruit in eccleſiam prælibatam, credens, & ſperans interimere devotum incolam, atque locum, ut eccleſia ipſa cum loco vehementi impulſione percuſſa, per jactum lapidis, de loco ſuo integraliter moveretur; divina gratia protegente, ut illibata ſtabilitate maneret.

C

g

h

i

etiam in gula mirè ſuperatus.

Lect. vi. Perſeverante viro Dei Ciccho in Domino, adjunctis ei aliquibus ſociis Deo devotis, circuibat ſemel in menſe, & amplius opportunè civitates & caſtra, Cicchus ipſe parvi gregis Cuſtos & ovis, pro petenda eleemoſyna à fidelibus eroganda; cujus devotioni Chriſtianus quicumque devotus accurrens, tanta eum exhibitione reverentiæ verebatur, ut, qui ejuſdem Viri beati crucis ſignaculo ſignaretur, manum, vel fimbriam veſtimenti contingeret, vel haberet, ſe fore beatum præ magno gaudio reputaret. Receptarum verò eleemoſynarum modicis, pro ſubſtentatione ipſius, ac parvi ſui gregis, alimentis ſervatis, totum pro maritagio pauperum puellarum, ceteriſque mendicis, ac commodis eccleſiarum & hoſpitalium erogabat. Corpus ſuum jejuniis multis caſtigabat, aſſiduè portans pro camiſia nudam panſeriam *k* vel colectum. Semel autem, dum per locum quemdam civitatis Penſauri, more ſolito humilis mendicaret, porcellæ aſſatæ ibidem odore ſenſui ejus odoratus infuſo, gulæ vitio à dæmone incitatus, particulam aliquam præfatæ porſettæ emptam à quodam ſuo cariſſimo compatre procuravit, quam ad domum apportans, & in caſſa recludens, ad ſe ipſum reverſus, ſpiritu Dei ſuperno, multorum dierum curriculo jam elapſo, quoadusque vermibus ſcaturiret, ipſam videns, & tangens, tactu, & viſu omnibus aliis horribilem, & deſpectam, velut fœtentem, & vermibus correpletam, odoratu naſi proprii, & oris oſculo intrepidè porrigebat. Hincque ſe totum nudum ex illa perungens, taliter vitium gulæ devicit & dæmonem, qui tentator confuſus abſcedens, eum de gulæ vitio, tamquam victus, amplius non tentavit.

ex Mss.

k

D E

Non uno miraculo avarum corrigit.

Lect. vii. Revertente Viro Dei de indulgentia Portiunculæ, videlicet S. Mariæ de Angelis, propè Aſſiſium conſtitutæ, cum ſociis pluribus devotis in Chriſto, cum ejus ſanctitatis fama eſſet Provinciis plurimis patefacta, retento violenter à civibus Peruſinis, non odio, ſed amore, ut ibidem moraretur cum eis quibuſdam diebus, recedentibus comitibus, præ triſtitia abſentiæ Viri ſancti plorantibus, atque mœſtis dixit Vir ſanctus: Ite in pace, quia propè Penſaurum, Dei gratia operante, vos me videbitis præſentem; ſicque factum eſt, ut ipſis ſociis appropinquantibus Penſaurum propriæ civitati *l* Virum beatum ibidem alacres cum ineffabili lætitia invenirent, quem in diſtrictu Peruſii retentum invitum triſtes cum magna mœſtitia dimiſerant. Nobilis quidam de Arimino de domo Philippi Domini grandi de Malateſtis, compater Viri ſancti, duas anguillas ſalitas, & aſſumatas per internuntium tranſmiſit eidem beato in monte S. Bartholi commoranti. Qui nuntius, avaritiâ & gulâ commotus, unâ illarum in ſylvuncula quadam dimiſſâ ſub quadam parva arbore, & appenſâ, aliam Viro Dei Ciccho, ex parte dicti nobilis aſſignavit, & recedens, applicans ad anguillam appenſam, invenienſque eamdem in vivum ſerpentem converſam, ſtupefactus, & tremens, ac ſe ipſum corrigens de peccato, quod commiſerat in virum nobilem & Beatum, reverſus ad Sanctum, gemens, & lacrymans, genuflexus, furtum, & factum annuntians, petens veniam ab eodem ei miſericordiam condonante: pariter & anguillam quam in priſtinam formam reverſam à Viro Dei audiverat inveniri, petita licentia, & benedictione ſecuta, cum magna fiducia eſt reverſus ad ſylvam. Inveniens autem anguillam propriæ priſtinæ formæ, & eamdem ſecum apportans, de tantis viſis miraculis, Deum mirabiliter collaudavit.

l

Gallus gallinaceus pristinæ gloriosæ vitæ restituitur: m

Lect. viii. Vir Deo devotus, dum graviter eſſet infirmus, aſſiſtentibus ei commatribus *m* ſuis plurimis, & devotis. Una illarum, pietate commota, gallum quemdam, quem Vir ipſe beatus tenerè diligebat; pro eo quod ad ſingulas horas cantans, eum incitabat ad laudes, abſque ferro aliquo interfecit, & eumdem præmortuum in aqua calida balneans, & humectans, pelatum in caſſa ſervavit, volens perutile ferculum facere

EX MSS. ex eodem, ipsi Viro Dei ægroto, pro recuperanda pristina sanitate, reddendum. Vir Dei ad se qualicumque vigore reversus, galli cantûs amore privatus, sentiens finaliter rei factum; Apportate, inquit, gallum festinè meum socium interfectum, quem à commatre illa concita apportatum intuens mortuum, & pelatum, suspirans compassionaliter, manibus apprehendit, & orans Dominum suppliciter decubans in grabato, facto Crucis signaculo, gallus vivus, & sanus, ac pluma velatus cantavit præ gaudio, Domino reddens laudes. Dum Vir Dei per civitatem pergeret Pensaurinam, & more solito mendicaret, duo homines insultantes eum duriter arguerunt de tot, & tantis per eum quotidie mendicatis. Quorum, nutu Dei subitò permisso unus perdidit modulos promptæ loquelæ, & alius aridus est effectus.

femina vero docetur, vota esse compleuda.

B Lect. IX. Domina Elisabeth nobilis, & generosa uxor domini Malatestæ Pensauri de Malatestis, dum graviter infirmaretur in tibia, à cujus morbo nullo poterat medicorum remedio liberari, vovens fratri Ciccho beato, mediante, & suadente consilio nobilis dominæ Niesinæ de Urbino spiritualis & in Christo devotæ, atque per eamdem dominam Niesinam voto emisso viro Dei Ciccho, ejus santulo atque patri, qui eam de fonte levaverat, fuit precibus, & meritis Viri sancti pristinæ sanitati illicò restituta. Et dum non redderet laudes Deo, & fratri Ciccho beato, ut promiserat jam infirma, sed potius illud attribueret medico, & unguentis, recidivavit protinùs in infirmitatem pristinam, & pejorem; & præ nimio dolore ejulans, ac gemens, amaras dabat lacrymas, atque voces. Quapropter contrita de ingratitudine prælibata, & accepti beneficii memor effecta, eidem Beato votum fortius iteravit: cujus vota Deus ex alto prospectans, meritis Viri beati præfatam dominam iterum liberavit. Quæ grata Deo, & beato Ciccho existens, votum, quod promiserat, perfectè implevit; & omni anno, dum vixit, fecit in die natalis Viri beati Officium solemniter celebrari, convocatis ibidem omnibus Religiosis

C & monachis ad Officium, ad laudem Dei, & reverentiam dicti Sancti devotius celebrandum ab ipsa domina, refectione sequente, & postea ab ipso domino viro, & heredibus subsequuta. Mortuus est autem Vir Dei Cicchus anno Domini MCCL *n* in senectute bona, & plenus dierum, in Monte S. Mariæ Granarii, translatus postea ab eadem ad ecclesiam episcopalem civitatis Pensauri; ubi ejus corpus Dei gratia requiescit, sequentibus signis, & miraculis multis, ejus meritis à Deo factis, & divina gratia annuente, omnibus eum invocantibus pro salute, ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, cujus est honor, & gloria, cum Deo Patre, & D Spiritu sancto, per infinita secula seculorum *o*. Amen. *o*

ANNOTATA.

a *Jam dixi* Cicchum *diminutivum esse à Francisco, ubi aspiratio Italorum more rectè inseritur ante litteram* i, *non item ante* o *&* u, *ut alii passim scribant* Cicco, Ciccum, *nos hic Vitæ ipsius orthographiam sequimur.*

b *De* Pensauro, *ut à sciolis medii ævi scribi solet, egit Papebrochius citata superius pag. 929. Nos hîc etiam & barbarismos & solœcismos intactos relinquimus, modo aliqualiter intelligi possint.*

c *Quæ sit hîc* ratio efficax duodena, *fallor, siquis facile observet, nisi digito ferme præmonstretur. Adverte igitur ad tres primas lectiones, in quibus dodecadem illam demum invenies, incipiendo ab* Exemplaritate Christi, *tum à* Docibilitate euangelica, Caritate illibata, Stabilitate pugnæ, Multiplicitate gloriæ, Brevitate temporis *&c.* E

d *Caperem aliquid, si scriberet* capessenda *vel obtinenda.*

e *Aut fallor, aut vult dicere* fructum centuplum.

f *Quid sibi vult* cælitus? *Diceret* cælestis: *Verum similibus observandis supersedeo.*

g *Voluit dicere* claustratorum, *seu in Claustris viventium. Triades istæ procul accersitæ sunt.*

h Cima *Italis est* summitas *seu* vertex: *atque id quidem intelligitur; sequentia OEdipo ferme opus habent.*

i Lama *sumitur pro* plano *seu* planitie. *Ast illam* aquarum violentiam, pestilentiam inauditam, *&* lamam cimæ inducere & irruere *melius ferme explicat Beati imago superius data, quam contorta scriptoris narratio. Dicamus ecclesiolam fuisse in montis declivi, in quam diabolus ejus verticem devolverit cum pestilenti pluvia.*

k *De* panseria *superius in commentario actum est.*

l *Patet, opinor, legendum omnino esse* prope civitatem. F

m Plurimæ commatres, *& supra* compater, *satis ostendunt, Viri famam multos impulisse, ut infantes suos de sacro baptismi fonte ab eo susciperi curarent.*

n *Patet error manifestus, ex eo quod Beatus disertè dicatur pœnitentis vitam aggressus anno* 1300.

o *Talis etiam est finalis clausula Vitæ B. Michelinæ, unde rectè advertit Papebrochius, paratas fuisse Lectiones ut in Officio recitarentur; quidquid de harum usu non satis constet.*

SYNAXARIUM

Ex Menologio, jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus sex postremi menses servantur manuscripti in monasterio Basilianorum Cryptæ-Ferratæ in Latio.

ΜΗΝΙ ΑΥΓΟΥΣΤΩι Α.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ.

DIE I SS. Machabæi.

Ἐλεάζαρ ὁ τιμιώτατος, διδάσκαλος ἦν τῶν ἑπτὰ παίδων τῆς ἁγίας Σολομωνίδος, κατοικὼν ἐν Ἱεροσολύμοις. Πορθήσαντος δὲ Σελεύκου τοῦ βασιλέως τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος αἰχμαλωτίσαντος, ἐκρατήθησαν καὶ οὗτοι, καὶ ἠναγκάσθησαν ἑλληνικῶν ἀπογεύσασθαι θυσιῶν, καὶ μιαροφαγῆσαι. Μὴ πεισθέντες δὲ, ἀλλ' ὑπὲρ πατρίων ἀγωνισάμενοι νόμων, διαφόροις ὑπεβλήθησαν τιμωρίαις. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἐλεάζαρος τυφθεὶς σφοδρῶς, καὶ εἰς πῦρ βληθεὶς, καὶ εὐξάμενος τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέδωκε. Δεύτερον δὲ οἱ παῖδες κατὰ τάξιν ὡς ἐγεννήθησαν καθ' εἷς ἀχθέντες, καὶ ἀρθρεμβόλοις, καὶ καταπέλταις, καὶ τροχοῖς, καὶ πυρὶ προσομιλήσαντες, ὑπὲρ εὐσεβείας ἐτελειώθησαν· δείξαντες ὄντως τὸν λογισμὸν αὐτοκράτορα τῶν παθῶν. Καὶ τρίτον ἡ αὐτῶν μήτηρ Σολομωνὶς αὐτομάτως εἰς τὴν κάμινον εἰσελθοῦσα, τοῖς ἰδίοις ἐπαπέθανε τέκνοις.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

Leontius & Alexander ac Socc. MM.

Λεόντιος καὶ Ἀλέξανδρος, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες μετὰ τῆς ἱερᾶς συνοδίας αὐτῶν, ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ ἐκ τῆς χώρας Παμφυλίας, ἐκ διαφόρων μὲν χωρίων ὄντες, μίαν δὲ γνώμην ἔχοντες πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς Χριστιανοὶ ἐκ προγόνων τυγχάνοντες. Κοινῇ τοίνυν βουλευσάμενοι, καὶ πάντα τὰ βιωτικὰ εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, κατέλαβον τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν· καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενοι κατέστρεψαν πάντα τὰ εἴδωλα. Γνωσθέντες οὖν, καὶ κρατηθέντες, ἐτύφθησαν σφοδρῶς, καὶ μετὰ σιδηρῶν ὀνύχων ἐξέσθησαν, καὶ σουβλίοις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκεντήθησαν· καὶ φυλακῇ παραδοθέντες, ἄτροφοι διέμειναν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Εἶτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες ἐθηριομάχησαν· τὰ δὲ θηρία οὐχ ἥψαντο αὐτῶν. Καὶ λαβόντες τὴν διὰ τοῦ ξίφους ἀπόφασιν, ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΜΕΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Β'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι.

II Stephanus ac Socc.

Στέφανος ὁ ἱερομάρτυς ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεριανοῦ ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Κρυπτόμενος δὲ διὰ τὸν διογμὸν, ἐν οἰκήματι σὺν πρὸς αὐτὸν παραγενομένους ἕλληνας ἐβάπτιζε, καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους ἐχειροτόνει, καὶ τὸν Θεὸν παρεκάλει ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Ἰασάμενος δὲ καὶ τὴν θυγατέρα Ἐμεσίου τοῦ δημάρχου, παρεσκεύασε αὐτὸν βαπτισθῆναι, καὶ οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν, οἵτινες διαφόροις τιμωρίαις ἐτελειώθησαν. Τὰ δὲ λείψανα αὐτῶν συναγαγὼν ὁ ἀρχιερεὺς Στέφανος, ἐντίμως ἐκήδευσεν. Εἶτα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἄρεως ἀναγκασθεὶς εἰσελθεῖν, καὶ προσκυνῆσαι, εἰσῆλθε, καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος, κατέβαλε τὸ εἴδωλον, καὶ μετὰ ταῦτα λειτουργῶν, ἀπεκεφαλίσθη, καὶ κατετέθη ἐν αὐτῇ τῇ καθέδρᾳ σὺν τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, ἐπὶ χεῖρας κρατοῦντι τὸ τῆς πίστεως ἅγιον σύμβολον.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Γ.

ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΟΣΙΩΝ ΔΑΛΜΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΑΥΣΤΟΥ ΚΑΙ ΙΣΑΚΙΟΥ.

III Dalmatus Faustus & Isacius.

Ὁ Ὅσιος Ἰσάκιος πρότερον ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκήσας, καὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος νεκρώσας, καὶ τοὺς δαίμονας νικήσας, ὕστερον κατὰ θείαν προνοίαν παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν· καὶ προσκαθεσθεὶς ἑνὶ τῶν τῆς πόλεως μοναστηρίων, ὃ τοῦ Δαλμάτου νῦν λέγεται, διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας, πολλοὺς ἔπεισε καταλιπεῖν τὸν κόσμον, καὶ γενέσθαι μοναχοὺς, καὶ σωθῆναι· ἐξ ὧν ἦσαν Δάλματος, καὶ Φαῦστος ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Οὗτος γὰρ στρατιώτης ὢν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, ἐν μιᾷ ἀπελθὼν καὶ συντυχὼν τῷ Ἁγίῳ, καὶ τῆς ἐκείνου ὁμιλίας γευσάμενος, καταλιπὼν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα, μόνον δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φαῦστον ἀναλαβὼν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ γέγονε μοναχὸς, ἀποκείρας καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἠγωνίσαντο, ὡς περιβόητοι γενέσθαι βασιλεῦσι καὶ συγκλήτῳ, καὶ θαύματα διάφορα εἰς δόξαν Θεοῦ ἐπιτελέσαι· καὶ οὕτως μετὰ τελευτὴν Ἰσαακίου τελειωθῆναι.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Δ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΥ.

IV Eleutherius Cubicularius M.

Ἐλευθέριος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἦν μὲν ἐκ τῆς πόλεως Βυζαντίδος ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μαξιμιανοῦ, εἷς τῆς συγκλήτου, εὐνοῦχος δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ προσῳκειωμένος. Ἐπεὶ δὲ εὐηρέστησε μὲν τῷ Θεῷ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐργασίας· οὐκ ἦν δὲ τετελειωμένος τῷ θείῳ βαπτίσματι, καὶ θέλων βαπτισθῆναι, ᾐτήσατο τὸν βασιλέα ἐάσαι αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς τὸ προάστειον αὐτοῦ. Καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως, ἀπῆλθε πλησίον τοῦ Σαγγάρου ποταμοῦ. Καὶ ποιήσας ὑπὸ γῆν κρυπτὴν ἐκκλησίαν, καὶ πρεσβύτερον ἀγαγὼν, ἐβαπτίσθη ἐκεῖ· καὶ θέλων ἐκφυγεῖν τὸν βασιλέα, προεφασίσατο νόσον. Καὶ μαθὼν ταῦτα ὁ Μαξιμιανὸς, παρεγένετο ἐπὶ τοῦ τόπου, καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν τὸν ναὸν, καὶ τὴν εὐκοσμίαν τοῦ θυσιαστηρίου, ὠργίσθη· καὶ κρατήσας αὐτὸν, καὶ πρότερον ἱκανῶς βασανίσας, ὕστερον ἀπεκεφάλισεν,

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Ε'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΣΙΓΝΙΟΥ.

V Eusignius M.

Εὐσίγνιος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἦν μὲν ἐκ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας. Γέγονε δὲ στρατηγὸς Κώνσταντος, τοῦ πατρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ διαρκέσας μέχρις Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, καὶ κρατηθεὶς ὡς Χριστιανὸς, ἤχθη εἰς ἐξέτασιν. Καὶ ἐλέγξας τὸν παραβάτην ὡς τὸν ἀληθῆ Θεὸν καταλιπόντα, καὶ τοῖς ματαίοις εἰδώλοις προσελθόντα ὡς θεοῖς, ἐξετάθη εἰς μάστιγας, καὶ τιμωρηθεὶς ἰσχυρῶς, ἐπείπερ τῶν πληγαῖς κατεπονήθη, ἐτῶν γὰρ ἦν ἑκατὸν δέκα, ἀπέρριφη ἐν φυλακῇ, καὶ μετά τινας ἡμέρας τῆς φυλακῆς ἐκβληθεὶς, καὶ πάλιν τῷ παραβάτῃ παραστὰς, ἠναγκάζετο ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστὸν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις· καὶ μὴ πεισθεὶς, ἀλλὰ πάλιν ἐλέγξας τὸν τύραννον, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη· καὶ οὕτως ἐτελειώθη, ἀπολαβὼν στέφανον ἀμάραντον, καὶ ζωὴν αἰώνιον.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΣΤ'.

Η ΜΕΤΑΜΩΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

VI Transfiguratio D.N. Jesu Christi.

Ἐπειδὴ πολλὰ περὶ κινδύνων καί τινων λυπηρῶν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς διελέχθη· καὶ τὰ μὲν ἦσαν ἐν τῷ παρόντι βίῳ· τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι· βουλόμενος αὐτοὺς πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι τίς ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγενέσθαι, ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσὴς καὶ Ἡλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. Τοὺς τρεῖς δὲ μόνους τῶν ἄλλων παραλαμβάνει ὡς ὑπερέχοντας· Μωϋσὴν δὲ καὶ Ἡλίαν εἰς μέσον παράγει, τὰς εἰς αὐτὸν οὐκ ὀρθὰς ὑπονοίας πρὰ τοῖς πολλοῖς γινομένας διορθούμενος. Ἐπειδὴ γάρ τινες μὲν αὐτὸν Ἡλίαν ἔλεγον, ἄλλοι δὲ Ἱερεμίαν, διὰ τοῦτο τούτους παρίστησιν, ἵνα τοῖς μαθηταῖς δείξῃ τὸ μέσον τῶν δούλων καὶ τοῦ δεσπότου, καὶ πληροφορήσῃ αὐτοὺς, ὅτι καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει.

VII Dometius M.

Sequitur eodem mense (*die*) VII sancti martyris Dometii *annuntiatio cum elogio; sed cum illud ipsum exstet ad diem* XXIII *Martii, ac apud nos Græcè editum sit ad calcem tomi* I *istius mensis pag.* 871; *Latinè item redditum tom.* III *pag.* 459, *quo de hoc Martyre agitur; supervacaneum foret, elogium idem ex eodem instrumento hîc repetere; quod ibi videri potest; uti & Prætermissi ad diem* VII *hujus mensis Augusti.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Η'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΥ.

VIII Marinus M.

Ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Μαρῖνος ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀναζάρβου. Χριστιανὸς δὲ ὢν, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων προσάγων τῷ Χριστῷ, καὶ βαπτίζων, κατεμηνύθη τῷ ἡγεμόνι Λυσίᾳ, καὶ κρατηθεὶς, καὶ παραστὰς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας, ἐτύφθη σφοδρῶς. Καὶ σίδηρα βαρέα περιτεθεὶς, εἰς φυλακὴν ἐνεβλήθη. Καὶ τῇ ἑξῆς ἀχθεὶς εἰς ἐρώτησιν, καὶ ἀναγκασθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, καὶ μὴ πεισθεὶς, ἐκρεμάσθη ἐκ τῶν ποδῶν ἐπὶ ξύλου, καὶ κατεκόπη τῶν μάστιξιν. Εἶτα κατεκάη λαμπᾶσι, καὶ μέχρι τελευτᾶν ἀναπνοῆς ἐμμείνας τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ, ἔλαβε τὴν διὰ τοῦ ξίφους ἀπόφασιν, καὶ ἑλκυσθεὶς ἔξω τῆς πόλεως, τὸν ἱεράν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπετμήθη. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ῥιφὲν τοῖς κυσὶν εἰς βρῶσιν, ὑπὸ Ξανθίου τινὸς εὐλαβοῦς παρεδόθη ταφῇ.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΖΙΚΟΥ.

Æmilianus M.

Αἰμιλιανὸς ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν, καὶ μέγας ἱερομάρτυς, καὶ ὁμολογητὴς, ἦν μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν εἰκονομάχων βασιλεῶν ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Κυζίκου. Διέλαμπε δὲ οὐ μόνον εὐσεβείᾳ καὶ γνώσει καὶ τῇ λοιπῇ καταστάσει πρεπούσῃ τοῖς ὄντως ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐλεημοσύνῃ καὶ συμπαθείᾳ, μακροθυμίᾳ τε, καὶ χρηστότητι. Εἶχε δὲ καὶ ζῆλον θεϊκὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ διέβαλλε παῤῥησίᾳ τοὺς μὴ προσκυνοῦντας καὶ τιμῶντας τὰς ἁγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας, αἱρετικοὺς αὐτοὺς ἀποκαλῶν καὶ ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. Διαβληθεὶς οὖν τῷ μισοχρίστῳ βασιλεῖ Λέοντι πρὰ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, κρατηθεὶς ἤχθη δέσμιος πρὸς αὐτὸν, καὶ μυρίαις κακώσεσι καθυποβληθεὶς πρότερον, ὕστερον ἐξορισθεὶς, ἐν τῇ ἐξορίᾳ πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ἐτελειώθη.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ.

Theodosius.

Θεοδόσιος ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῇ πειθαρχῶν τῇ λεγούσῃ· Ὅστις οὐκ ἀφήσει πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς, καὶ ἀγροὺς, καὶ οἰκίαν, καὶ ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητὴς, κατέλιπεν ἅπαντα, καὶ ἄρας αὐτοῦ τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων, ἠκολούθησεν αὐτῷ προθύμως. καὶ γενόμενος μοναχὸς, ἐμάκρυνε φυγαδεύων ἐν τῇ ἐρήμῳ, ποτὲ μὲν ἐν ὄρεσι διατρίβων, ποτὲ δὲ ἐν σπηλαίοις διαιτόμενος, καὶ τρεφόμενος ἐκ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων, καὶ τῶν παραφυομένων τῶν πέτραις βοτανῶν, ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τὸν Θεὸν παρακαλῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Οὕτω δὲ βιοὺς, ἐδέξατο καὶ θαυμάτων χάρισμα, καὶ πολλοὺς ἀσθενοῦντας, πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε χαίρων.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΜΥΡΩΝΟΣ.

Myro Thaumaturgus.

Μύρων, ὁ ἐν ἁγίοις καὶ μέγας ἱεράρχης, ἦν μὲν ἐκ τῆς νήσου Κρήτης ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου, εὐγενῶν δὲ γονέων υἱὸς· ὑφ' ὧν καὶ ζευχθεὶς γυναικὶ, ἐπολιτεύετο εὐσεβῶς, καὶ ἐργαζόμενος σπουδαίως τὴν γῆν, διέτρεφεν ἐκ τῶν καρπῶν τοὺς πένητας. Ἔχων δέ ποτε κῆπον ἐρεβίνθων, εὗρεν ἐν αὐτῷ κλέπτοντάς τινας ἐρεβίνθους· οἵτινες ἐδόκουν μὲν συνάγειν ἐρεβίνθους, ἐλάμβανον δὲ ἀκάνθας· καὶ δοὺς αὐτοῖς ἐρεβίνθους ἀπέλυσεν. Καὶ ἄλλους εὑρὼν ἐν τῇ ἅλωνι γεμίσαντας τοὺς σάκκους ἑαυτῶν σίτου, καὶ μὴ δυναμένους κουφίσαι αὐτοὺς, ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν τοὺς σάκκους, καὶ ἀπέλυσε, παραγγείλας ἀπελθεῖν καὶ μηκέτι κλέψαι· Εἶτα χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος, καὶ τῆς εἰς τοὺς πένητας ἐλεημοσύνης μηδέποτε ἐπιλαθόμενος, ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθη.

ΚΑΙ

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ.

Antoninus M.

Ἀντωνῖνος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν μὲν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τῆς πόλεως, Χριστιανὸς δὲ καὶ εὐλαβὴς, καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο κρατηθεὶς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, προσήχθη τῷ ἄρχοντι, καὶ ἐρωτηθεὶς ὡμολόγησε τὸν Χριστόν. Κρεμασθεὶς οὖν ἐπὶ ξύλου ἐξέσθη σφοδρῶς, καὶ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν δημίων καὶ τῶν παρισταμένων τῷ ἄρχοντι στρατιωτῶν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ ἀπολυθῆναι τῆς βασάνου, αὐτὸς μᾶλλον μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸν μὲν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἀνεκήρυττε, τὰ δὲ εἴδωλα καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὰ διέσυρε καὶ ἐχλεύαζεν. Ἐπὶ πολὺ δὲ τῆς βασάνοις προσκαρτερήσας, τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἀπόφασιν ἔλαβε, καὶ οὕτως εὐξάμενος, καὶ τοὺς παρεστῶτας διδάξας μόνον τὸν Χριστὸν γνωρίζειν Θεὸν, βληθεὶς εἰς τὴν κάμινον, παρέδωκε τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Θεῷ.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Θ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

IX Julianus ac Soco. MM.

Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ εἰκονομάχου. Ὄντες δὲ ὀρθόδοξοι, καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, καὶ τὰς ἁγίας εἰκῶνας τιμῶντες ἐμαρτύρησαν. Ὁρῶντες γὰρ αὐτὸν τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν ἀποστρεφόμενον, καὶ αὐτὰς πυρὶ κατακαίοντα, ἐζηλοτύπουν λυπούμενοι. Ὅτε δὲ εἶδον καὶ τὴν χαλκῇ πύλῃ τιμίαν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ διορυσσομένην, ἐξήνεγκαν τὴν λύπην εἰς φῶς, καὶ κρατήσαντες τὸν ἐπὶ τῆς σκάλας ἀναβάντα σπαθάριον πρὸς τὸ καταλῦσαι τὴν εἰκόνα, καὶ ῥίψαντες ἐπὶ τὴν γῆν μετὰ τῆς σκάλας ἀπέκτειναν. Καὶ κεντήσαντες εἰς θυμὸν τὸν τύραννον, οἱ μὲν παραυτίκα ξίφει ἐτελειώθησαν, πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ἐν οἷς ἦσαν καὶ γυναῖκες οὐκ ὀλίγαι, καὶ Μαρία ἡ πατρικία· οἱ δὲ φυλακῇ παραδοθέντες, καὶ τὰ πρόσωπα κατακαέντες, καὶ πολλὰ δεινὰ ὑποστάντες, ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Ι'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΠΛΟΥ.

X Euplus M.

Εὔπλος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ ἐκ τῆς πόλεως Κατάνης τῆς ἐν Σικελίᾳ τῇ νήσῳ. Διάκονος δὲ ὢν τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας, ἐδίδασκε τὸν λαὸν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὑπαναγινώσκων τὰς ἱερὰς γραφάς. Ὅθεν διαγνωσθεὶς καὶ κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, καὶ τὸν Χριστὸν ἀρνήσασθαι βιασθεὶς, καὶ μὴ πεισθεὶς, ἐδέθη χεῖρας καὶ πόδας, καὶ κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου, χερσὶ σιδηραῖς, καὶ ὄνυξι κατεξαίνετο, καὶ βαρείαις σφύραις τὰ ὀστᾶ συνετρίβετο. Εἶτα τοῦ ξύλου καταβιβασθεὶς, φυλακῇ ἐναπερρίφη, ἔνθα διψήσας, καὶ μὴ ἔχων ὕδωρ πιεῖν, προσευξάμενος πηγὴν ὕδατος ἐξήγαγε τῆς γῆς, καὶ πιὼν εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ. Μετὰ ταῦτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθεὶς, καὶ τὰς ἀκοὰς αὐτοῦ σουβλίοις διατρυπηθεὶς, τελευταῖον ξίφει τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀπετμήθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩ ΙΑ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΦΩΤΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΙΚΗΤΟΥ.

Φώτιος καὶ Ἀνίκητος οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες ὑπῆρχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ· ἦν δὲ ὁ Φώτιος ἀνεψιὸς τοῦ Ἀνικήτου. Δημηγορήσαντος δὲ Διοκλητιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ, καὶ πάντα τὰ βασανιστήρια εἰς μέσον προθέντος, καὶ ἀπειλήσαντος, ὡς εἴτις ἑαυτὸν Χριστιανὸν ὁμολογήσει, θανάτῳ ὑποπεσεῖται· παρὼν ὁ Ἀνίκητος, Χριστιανὸν ἑαυτὸν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀνεκήρυξε. Καὶ κρατηθεὶς ἐτύφθη σφοδρῶς, καὶ τὰ ἐπ' αὐτὸν ἀπολυθέντα θηρία, ἡμερώτερα προβάτων ἀπέδειξεν. Εἶτα προσευξάμενος, συνέτριψε τὸ τοῦ Ἡρακλέως ζοάνον· λαβὼν δὲ τὸν διὰ τοῦ ξίφους ἀπόφασιν, καὶ μέλλων ἀποκεφαλισθῆναι, δι' εὐχῆς ἐξήρανε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα. Τότε προσδραμὼν ὁ Φώτιος, ἠσπάσατο αὐτὸν, καὶ κρατηθεὶς συνεδέθη αὐτῷ, καὶ ἀμφότεροι διαφόρως βασανισθέντες, τέλος πυρὶ ἐτελειώθησαν.

XI Photius & Anicetus MM.

Dies isti vacant.

XII, XIII, XIV.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΕ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΟΥΡΣΙΚΙΟΥ.

XV Ursicius M.

Ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Οὐρσίκιος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ ἐκ τῆς χώρας τοῦ Ἰλλυρικοῦ, τὴν τάξιν στρατιώτης, τὴν ἀξίαν τριβοῦνος. Χριστιανὸς δὲ ὢν κατεμηνύθη τῷ βασιλεῖ ὑπὸ ἑνὸς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, καὶ κρατηθεὶς, ἐβιάζετο θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. Μὴ πεισθεὶς δὲ, ἐτύφθη σφοδρῶς, καὶ δεθεὶς χεῖρας καὶ πόδας σχοινίοις πάχεσι χρισθεῖσιν ἐλαίῳ καὶ θεάφῳ καὶ ῥητίνῃ καὶ πίσσῃ, καὶ ἐμπρησθείσῃ πυρὶ κατεκαίετο ἀνιλεῶς. Καιομένων δὲ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ἀνακράξας ἔφη· Καλὰ καὶ δίκαια πάσχω· ἄξιαι γάρ εἰσιν αἱ χεῖρες αὗται καίσεως, ὅτι τὸν τύραννον κάκιστα ἀπολλύμενον ἐν πολέμῳ, ὡς μὴ ὤφελε, διεσώσαντο. Τοῦτο ἀκούσας ὁ τύραννος καὶ αἰσχυνθεὶς, βαλὼν εἰς ὕδωρ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ κατασβέσας, ἀπέλυσεν αὐτόν. Ἀλλ' ὕστερον πάλιν κρατηθεὶς ὁ Ἅγιος, ἀπεκεφαλίσθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΣΤ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ.

XVI Diomedes M.

Διομήδης ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἦν μὲν ἐκ Τάρσου τῆς Κιλικίας. Μετήρχετο δὲ τὴν ἰατρικὴν τέχνην. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ καταλιπὼν τὴν Ταρσὸν, παρεγένετο εἰς Νίκαιαν, διὰ τῆς θεοσεβείας, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐπιστήμης, εὐεργετῶν τοὺς προσιόντας αὐτῷ. Ὅθεν διεβλήθη τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς τὸ κρατῆσαι αὐτὸν παραγενόμενοι εὗρον πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντα, ἀπέτεμον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήγαγον. Ἦν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσεν ἀπενεχθῆναι αὐτὴν, καὶ προστεθῆναι τῷ σώματι. Καὶ τούτου γενομένου, λέγεται παραυτίκα τοῦτον ἀπάγοντας αὐτὴν στρατιώτας ἀπολαβεῖν τῶν οἰκείων ὀφθαλμῶν τὴν ἐνέργειαν, ἦν ἀπέβαλον ὅτε τοῦ Ἁγίου ἀπέτεμον τὴν κεφαλήν. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον παρεδόθη ταφῇ ὑπὸ πιστῶν καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΜΥΡΩΝΟΣ.

Myrō M.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐπὶ Δεκίου τοῦ βασιλέως καὶ Ἀντιπάτρου ἄρχοντος Ἀχαΐας πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ οὖν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστοῦ γενῶν, τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπελθόντος τοὺς Χριστιανοὺς κρατῆσαι, αὐτὸς ζήλου πλησθεὶς ὕβρισεν αὐτόν. Διὸ κρεμασθεὶς, ἐξέσθη· εἶτα εἰς κάμινον ἐνεβλήθη· ἡ δὲ κάμινος τὸν μὲν Ἅγιον ἐφύλαξεν ἀβλαβῆ· τοὺς δὲ

ἢ περὶ αὐτὴν κατέφλεξε ἄνδρας τῶν παρεστώτων ἑκατὸν πεντήκοντα. Ὁ δὲ Ἅγιος πάλιν ἀναγκασθεὶς θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, καὶ μὴ πεισθεὶς, λωροτομεῖται ἀπὸ τῶν ὤμων ἕως τῶν ποδῶν· ἐξ ὧν λαβὼν ἕνα λῶρον, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθυπάτου ἠκόντισεν. Εἶτα ξέεται τὰς ἐκδαρείσας σάρκας. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀντίπατρος, καὶ αἰσχύνης πληρωθεὶς, ἀνεῖλεν ἑαυτὸν οἰκείαις χερσίν. Ὁ δὲ ἐκεῖθεν ἐν Κυζίκῳ ἀχθεὶς, καὶ παρὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀπόφασιν τὴν διὰ τοῦ ξίφους λαβὼν, τὸν αὐχένα ἐτμήθη.

νης σιδηρᾶς πυρωθείσας ἡπλώθη. Οἱ σὺν αὐτῷ ἐν τετραγώνοις ξύλοις καθηλώθησαν τὰς χεῖρας. Εἶτα ὑπὸ χιλίων ἑτέρων, τοῦ Ἀντιόχου προστάξαντος, τῶν ὁρίων τῆς χώρας ἀπηλάθησαν· οὓς νουθετήσας ὁ Ἅγιος πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν μετήγαγε πίστιν. Καὶ τοῦτο γνοῦς ὁ Ἀντίοχος, καὶ καταδιώξας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν, πάντας ἀνεῖλε τοῖς ξίφεσι, καὶ ἔσχατον πάντων τὸν πανένδοξον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Ἀνδρέαν τὸν ἐν ἀθληταῖς ἀοίδιμον.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΖ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑΝΗΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

XVII Paulus & Juliana, ac Socc.

Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ πόλει Πτολεμαΐδος. Ἐτύγχανον δὲ ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα. Ὁ δὲ Παῦλος τὰς θεοπνεύστους γραφὰς μελετήσας, ἐπεστόμιζεν Ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. Ἐπιδημήσαντι δὲ τῇ πόλει τῷ βασιλεῖ, καὶ λαθὼν, παρέστη αὐτῷ, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας κρεμασθεὶς [ξέεται.] Οὖν ἰδοῦσα ἡ ἀδελφὴ καὶ καταβοήσασα τοῦ τυράννου, κρατεῖται καὶ αὐτὴ, καὶ κρεμασθεῖσα ξέεται, καὶ ἐν λέβητι μετὰ πίσσης βράζοντι ἀμφότεροι ἐμβάλλονται. Εἶτα μὴ βλαβέντες, ἐπὶ κραβάτου σιδηροῦ πεπυρακτωμένου ἁπλοῦνται, καὶ τὰ ψύα ἄνωθεν τύπτονται. Εἶτα ἐβλήθησαν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἀγγελικὴν τροφὴν δεξάμενοι ἐνίσχυσαν, εἶτα ἐκβληθέντες τύπτονται. Σρατόνικος δὲ καὶ Κοδράτος, καὶ Ἀκάκιος, οἱ δήμιοι τῶν Ἁγίων φεισάμενοι, σὺν αὐτοῖς ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Κ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΛΖ' ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΒΥΖΙΗι ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ.

XX Martyres XXXVII.

Σεβῆρός τις Χριστιανὸς ὑπάρχων ἀπὸ Σίδης τῆς Παμφυλίας, περιήρχετο, πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν διδάσκων λόγον τοῦ Χριστοῦ. Ἐλθὼν δὲ καὶ εἰς φιλιππούπολιν τῆς Θράκης, εὗρεν Ἀπελλιανὸν τὸν ἡγεμῶνα τιμωροῦντα σοῦ ἁγίους Μάρτυρας τριάκοντα καὶ ἓξ ὑπάρχοντας, καὶ παῤῥησιάμενος τὴν εὐσέβειαν, κρατηθεὶς, ἐξέσθη σφοδρῶς, καὶ δακτυλήθρας σιδηρᾶς πυρακτωθείσας περιβλήθη ἐν τοῖς δακτύλοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τετράσι ξύλοις δεθεὶς, καὶ τανυσθεὶς σχοινίοις, ἐπρίσθη μετὰ σιδηροῦ πρίονος. Εἶτα ἐζώσθη ζωστῆρι σιδηρῷ πυρωθέντι σφοδρῶς, καὶ οὕτω τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Μέμνων δὲ ὁ κεντυρίων εἰς δύο κίονας δεθεὶς, καὶ τανυθεὶς ἐξεδάρει τρεῖς λώρους ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Εἶτα χειροκοπηθέντες, καὶ ποδοκοπηθέντες, καὶ εἰς κάμινον ἐμβληθέντες ἅπαντες ὑπὸ γῆν ἐτελειώθησαν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΗ'.

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΦΛΟΡΟΥ ΚΑΙ ΛΑΥΡΟΥ.

XVIII Florus & Laurus MM.

Οὗτοι ὑπῆρχον δίδυμοι ἀδελφοὶ λιθοξόοι τὴν τέχνην. Μετὰ δὲ τὴν τῶν διδασκάλων αὐτῶν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίαν, καταλιπόντες τὰς ἐν Βυζαντίῳ διατριβὰς, παρεγένοντο ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, ἔνθα παρὰ τῷ ἡγεμόνι μέταλλά τινα διερευνῶντες, τὴν οἰκείαν τέχνην ἠργάζοντο. Εἶτα παρ' αὐτοῦ ἀποστέλλονται πρὸς Λικίννιον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβον χρήματα ἀνεγεῖραι τοῖς εἰδώλοις ναόν. Ἀλλὰ τὰ μὲν χρήματα τοῖς πένησι δέδωκαν, τὸν δὲ ναὸν εἰργάζοντο· καὶ ὅτε ἐτελέσθη, συντρίψαντες τὰ εἴδωλα, καθιέρωσαν αὐτὸν εἰς δόξαν Χριστοῦ. Γνοὺς δὲ τοῦτο Λικίννιος, ἐνέβαλεν αὐτοὺς εἰς φρέαρ βαθύ· ἐν ᾧ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς παρέδωκαν τῷ Θεῷ. Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου φανερωθέντα τὰ τίμια αὐτῶν λείψανα, ἐπανήχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀπετελέσθησαν ἐν τόπῳ, ᾧ νῦν κατάκεινται.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΑ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΟΥΚΙΟΥ.

XXI Lucius M.

Λούκιος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς πόλεως Κυρίνης τῆς κατὰ Λιβύην, πρῶτος τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ συγκάθεδρος τοῦ ἡγεμόνος, μεγέθει σώματος, καὶ πλούτου δυναστείᾳ ὑπερέχων τοὺς καθ' αὐτόν. Ὑπάρχων δὲ καὶ εἰδώλων θεραπευτὴς, ὑπὲρ μέχρι τῆς θρησκείας τῶν ἑλλήνων ἰσχυρῶς προσκείμενος αὐτῶν τῇ πλάνῃ. Ἀφ' οὗ δὲ ἐθεάσατο τὸν μέγαν ἱερομάρτυρα Θεόδωρον, καὶ ἐπίσκοπον τῆς αὐτῆς πόλεως ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνισάμενον, καὶ λαβόντα τὸν τῆς νίκης στέφανον, κατανυγεὶς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ τὸ θεῖον ἐδέξατο βάπτισμα. Πείσας δὲ καὶ τὸν ἡγεμόνα βαπτισθῆναι, παρέλαβεν αὐτὸν, καὶ κατέπλευσεν εἰς Κύπρον, καὶ εὑρὼν ἐν αὐτῇ κεκρατημένους Χριστιανοὺς, καὶ φονευομένους διὰ τὸν Χριστὸν, ἔλαθε τὸν ἄρχοντα, καὶ συνδήσας ἑαυτὸν τοῖς μάρτυσι, παρέδωκε τοῖς βασανισταῖς, καὶ βιαζόμενος θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ λακτίσας τὸν βωμὸν, ἀνέτρεφεν, καὶ παροργίσας τὸν ἄρχοντα, ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΘ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι.

XIX Andreas dux ac Socc.MM.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ στρατηλάτης ἐν τῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ ὑπὸ Ἀντίοχον τῆς ὅλης τάξεως στρατηγοῦντα. Ἀποσταλεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ μεθ' ἑτέρων στρατηλατῶν κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπικαλεσάμενος τὸν Χριστὸν, σοῦ Πέρσας ἐτρέψατο, καὶ ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ νίκῃ σοῦ σὺν αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἐπεσπάσατο. Διαβληθέντες δὲ Ἀντιόχῳ, παρέστησαν αὐτῷ ὡς κατάδικοι, καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ κλί-

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΒ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

XXII. Agathonicus & Socc.MM.

Εὐτόλμιος ὁ κόμης ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως Μαξιμιανοῦ ἐκ Νικομηδείας ἐπὶ τὴν Ποντικὴν χώραν ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν σοῦ Χριστιανοὺς, κατέλαβε τὸ ἐμπόριον τὸ λεγόμενον Κάρπην, καὶ ἐκεῖ τὸν ἅγιον Σωτικὸν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εὑρὼν τὸν Χριστὸν ὁμο-

λο-

λογοῦντας, ἀπέκτεινεν αὐτούς. Εἶτα ὑποστρέψας εἰς Νικομήδιαν, καὶ μαθὼν ὅτι ὁ πρίγκιψ διά τινος Ἀγαθονίκου ἀφιστᾶ σὺν ἕλληνας ἐκ τῆς τῶν εἰδώλων θρησκείας, ἀποστείλας, ἀμφοτέρους ἐκράτησε μετὰ καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων Χριστιανῶν, καὶ εἷλκε μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν βασιλέα ἐν Θρᾴκῃ. Ἐλθὼν δὲ ἐν χωρίῳ λεγομένῳ Ποταμῶν, ἐφόνευσεν Ζήνωνα, Θεοπρέπειον, καὶ Ἀκίνδυνον μὴ δυναμένους περιπατῆσαι· εἰς δὲ Χαλκηδόνα τὴν ἅγιον Σεβηριανὸν, εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον τὴν ἅγιον Ἀγαθόνικον μετὰ τῶν λοιπῶν συνδεσμίων καὶ τοῦ πρίγκιπος τύψας σφοδρῶς, ἀπήγαγεν ἕως Σηλυβρίας, ἔνθα ὁ Μαξιμιανὸς διῆγε, καὶ ἐκεῖ ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΘΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΟΣΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι.

Anthusa, item Athanasius ep., ac Socc. MM.

Ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀνθοῦσα ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεριανοῦ ἐκ τῆς πόλεως Σελευκείας, θυγάτηρ πλουσίων μὲν γονέων, εἰδωλολατρῶν δέ. Ἀλλ' αὐτὴ ποθήσασα τὸν Χριστὸν, κατέλιπεν καὶ γονεῖς καὶ οἰκίαν, καὶ παραλαβοῦσα Χαρίσιμον καὶ Νεόφυτον σὺν οἰκέτας αὐτῆς καὶ προσποιησαμένη πρὸς τὴν τροφὸν ἀπελθεῖν, εἴχετο πρὸς Ταρσὸν τὴν πόλιν ὁδοῦ, βουλομένη βαπτισθῆναι. Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἁρπάσας τὸν ἐπίσκοπον Ταρσοῦ Ἀθανάσιον, ἤγαγεν εἰς συνάντησιν αὐτῆς κατὰ τὴν ὁδόν. Καὶ ἐπεὶ οὐκ ἦν ὕδωρ, προσευξάμενος ὁ ἐπίσκοπος ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἐβάπτισεν αὐτήν τε καὶ σὺν οἰκέτας αὐτῆς. Εἶτα ὑποστρέψασα πρὸς τὴν μητέρα, καὶ μὴ δεχθεῖσα, ἐγένετο μοναχὴ, καὶ καλῶς ἀγωνισαμένη, ἀνεπαύσατο. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος κρατηθεὶς ὑπὸ Οὐαλεριανοῦ μετὰ Χαρισίμου, καὶ Νεοφύτου, καὶ πλεῖστα πρότερον βασανισθεὶς, ὕστερον ἀπεκεφαλίσθη· καὶ οὕτω τελειωθέντες, ἀπέλαβον βασιλείαν οὐρανῶν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΓ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι.

XXIII Silvanus ac Socc. MM.

Ὁ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Σιλουανὸς, Σαβῖνος, καὶ Πανθήριος ὑπῆρχον μὲν ἐκ τῆς χώρας Θρᾴκης ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ. Χριστιανοὶ δὲ ὄντες, ἐδίδασκον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν κρατηθέντες ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, παρεδόθησαν τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι, καὶ ἐρωτηθέντες καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσαντες, πρῶτον μὲν ἐτύφθησαν σφοδρῶς, ἔπειτα φυλακῇ παραδοθέντες, ἐταλαιπωροῦντο ἐν αὐτῇ, λιμῷ καὶ δίψῃ πιεζόμενοι. Καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, πάλιν ἠναγκάζοντο ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστὸν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Μὴ πεισθέντες δὲ, κρεμασθέντες ἐξέσθησαν τοσοῦτον, ὥστε φανῆναι τὰ σπλάγχνα αὐτῶν. Καὶ μετὰ τὴν ἄφατον ἐκείνην τιμωρίαν, τὴν διὰ τοῦ ξίφους λαβόντες ἀπόφασιν, ἤγοντο δέσμιοι ἐπὶ τὸ φονευθῆναι, καὶ φθάσαντες τὸν τόπον τῆς τελειώσεως, καὶ προσευξάμενοι, ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

Eustathius ep. Antioch.

Εὐστάθιος ὁ τοῦ Χριστοῦ ἱεράρχης ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὅστις καὶ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων ὑπῆρχε, συνήγορος μὲν τῆς ἀληθείας, ἀντίπαλος δὲ τοῦ ψεύδους. Διὰ δὲ τὸ παῤῥησιάσασθαι τὴν ἀλήθειαν, ἐγένετο ἐχθρὸς τοῖς Ἀριανοῖς, καὶ μετὰ τελευτὴν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, τῆς βασιλείας κρατήσαντος Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῖς Ἀριανοῖς προσκειμένου, ᾐτήσατο Εὐσέβειος ὁ Νικομηδείας ἀπελθεῖν, καὶ θεάσασθαι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν. Καὶ τῆς αἰτήσεως τυχὼν, καὶ ἀπελθὼν, συνήθροισε σὺν Ἀριανοὺς ἐπισκόπους, καὶ παρασκευάσας γυναῖκα βαστάζουσαν παιδίον, κατηγορῆσαι καὶ εἰπεῖν ὅτι τοῦ Εὐστάθιου ἐστὶν, καθερεῖ αὐτόν. Καὶ γράψας πρὸς τὸν βασιλέα, ἔπεισεν ἐξορίσαι αὐτὸν εἰς Φιλιππούπολιν· ἔνθα καὶ πολλὰ πειρασθεὶς, ἐτελειώθη. Ἡ δὲ γυνὴ ὡμολόγησεν ὕστερον, ὅτι τὸ παιδίον Εὐστατίου μὲν ἦν, ἀλλὰ τοῦ χαλκέως.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

Meletius archiep. Antioch.

Μελέτιος, ὁ ὀρθόδοξος ποιμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίου· ὅστις Κωνσταντίος Ἀριανὸς ὤν, καὶ εὐκαιρῶν ἐκ τοῦ πολέμου, συνήγαγε ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ τὸ ἀρνηθῆναι μὲν τὸ ὁμοούσιον, ἀντισαχθῆναι δὲ καὶ κυρωθῆναι τὸ ἑτεροούσιον. Τῆς δὲ ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ποιμένος χηρευούσης, ἤρεσε πρῶτον γενέσθαι ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας, καὶ τότε ζητηθῆναι περὶ τῆς πίστεως. Ἦν δὲ τότε Μελέτιος ἐπίσκοπος Σεβαστείας, λόγιος μὲν ἀνὴρ, διὰ δὲ τὴν τῶν ὑποχειρίων ἀνυποταξίαν παραιτησάμενος καὶ ἡσυχάζων. Νομίσαντες δὲ οἱ αἱρετικοὶ τὰ ἐκείνων φρονεῖν αὐτὸν, ᾐτήσαντο τὸν βασιλέα ἐκεῖνον προστήσασθαι ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. Ἐπεὶ δὲ προεχειρίσθη καὶ προετράπη τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, στὰς εἰς μέσον, ἐκύρωσε μὲν τὸ ὁμούσιον, κατῄσχυνε δὲ σὺν αἱρετικούς. Οὗτος καὶ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλθὼν, καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον τῷ θρόνῳ ἐγκαθιδρύσας, ἐν αὐτῇ τὸν βίον ἀπέλιπεν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΔ.

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΜΗΝΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

XXIV Menas archiep. CPolit.

Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Μηνᾶς ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ πρεσβύτερος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας· διὰ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν πατριάρχης προεχειρίσθη Κωνσταντινουπόλεως. Χειροτονηθεὶς δὲ ὑπὸ Ἀγαπητοῦ πάπα Ῥώμης, ἀνελθόντος ἐκ τῆς Ῥώμης τότε ἐπὶ διορθόσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ ἀναθεματίσαντος Ἄνθιμον τὸν αἱρετικὸν, καὶ τοῦ θρόνου ἀπελάσαντος. Ἀλλὰ τούτου πάλιν ὑποστρέψαντος εἰς Ῥώμην, καὶ μετὰ μικρὸν τελευτήσαντος, ἐχειροτονήθη ἕτερος, καὶ μετὰ χρόνον τινὰ ἀνελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτιμήθη καὶ ἐδεξιώθη φιλοφρόνως παρά τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου· καὶ ὑπεραρθεὶς ὑπὸ κουφότητος, δέδωκε ἐπιτίμιον τῷ ἁγιωτάτῳ Μηνᾷ μὴ λειτουργεῖν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐδέξατο χαίρων τὸ ἐπιτίμιον ὡς Θεοῦ ἀρχιερεύς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς, μετὰ ὕβρεων ἀπεπέμψατο τὸν πάπαν εἰς Ῥώμην. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἅγιος Μηνᾶς καλῶς ἰθύνας τὸ ποίμνιον, πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΕ'.

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ.

XXV Titus Apost. ep. Creten.

Τίτος ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς Κρητῶν νήσου. Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ βίου πολλὴν ἐπιδειξάμενος σπουδὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα, ἐθαυμάζετο δὲ ἐπὶ σοφίᾳ παρὰ τῶν ἔξω. Γεγονὼς δὲ ἐτῶν εἴκοσι, ἤκουσε φωνῆς λεγούσης αὐτῷ Τίτε, δέον σε ἐντεῦθεν ὑποχωρῆσαι, καὶ τὴν ψυχήν σου σῶσαι· οὐ γὰρ ὠφελήσουσί σε τὰ μαθήματα ταῦτα. Ταύτης ἀκούσας τῆς φωνῆς, ἔσκεπτε τὸ καθ' ἑαυτὸν τί δεῖ ποιῆσαι. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς Κρήτης ἄρχων τὰ τοῦ Χριστοῦ θαύματα, προσεκαλέσατο αὐτὸν ὡς λόγιον, καὶ λέγει· Τίτε, θέλω ἀπελθεῖν σε εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ μαθεῖν εἰ ταῦτα ἀληθῆ εἰσι, καὶ ἀναγγεῖλαί μοι. Ὁ δὲ ἀπελθὼν, τόντε Χριστὸν εἶδεν καὶ τὰ θαύματα, καὶ τοῖς πιστεύσασιν εἰς Χριστὸν συνηριθμήθη· καὶ μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἀπεστάλη εἰς Κρήτην. Καὶ διδάξας ἐν αὐτῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐκοιμήθη ἐννενήκοντα τεσσάρων ἐτῶν ὑπάρχων.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΣ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΑΤΑΛΙΑΣ.

XXVI Adrianus ac Natalia MM.

Ἀδριανὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς καὶ Ναταλία ἡ χρηματήσασα σύμβιος αὐτοῦ, ὑπῆρχον μὲν ἐκ τῆς πόλεως Νικομηδείας. Ἰδὼν δὲ Ἀδριανός τινας Χριστιανοὺς κρατηθέντας ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ βασανιζομένους, ἠρώτησεν αὐτοὺς διὰ τί ταῦτα ὑπομένεται. Καὶ ἀκούσας παρ' αὐτῶν, ὅτι διὰ τὰ ἀποκείμενα ἡμῖν ἀγαθὰ, ἐκ Θεοῦ κατενύγη εὐθὺς, καὶ παρεκάλεσεν τοὺς ἀπογραφομένους τῶν Ἁγίων τὰ ὀνόματα, ἐντάξαι καὶ τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Καὶ τούτου γενομένου, δραμοῦσα ἡ Ναταλία ἐν τῇ φυλακῇ, κατησπάζετο τοῦ ἀνδρὸς τὰ δεσμὰ, προθυμοποιοῦσα αὐτὸν πρὸς τὸ μαρτύριον. Ὑποστρέψασα δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ηὔχετο ὑπὲρ αὐτοῦ τελειῶσαι τὸν δρόμον τῆς ἀθλήσεως. Ἐπεὶ δὲ παρέστησαν τῷ Μαξιμιανῷ, καὶ μεληδὸν κατεκόπησαν, παροῦσα ἡ Ναταλία συνέστειλεν αὐτῶν τὰ λείψανα, καὶ ἀποκομίσασα εἰς τὸ Βυζάντιον, κατέθηκεν ἐν Ἀργυροπόλει, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ τελειωθεῖσα, ἐτάφη πλησίον αὐτῶν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΖ'.

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΠΟΙΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ.

XXVII Pœmen anachoreta.

Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ποιμὴν ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς χώρας Αἰγύπτου· καταλιπὼν δὲ τὸν κόσμον, ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον μετὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ ἀδελφῶν, καὶ ἐγένετο μοναχός. Καὶ μετὰ χρόνους πολλοὺς ἀπελθοῦσα ἡ μήτηρ αὐτῶν ἰδεῖν αὐτοὺς, οὐκ ἠδυνήθη· ἀπέκλεισαν γὰρ αὐτῇ τὴν θύραν. Ὡς δὲ ἐπέμενε κλαίουσα, εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁ Ποιμὴν, μὴ βλέπων αὐτήν· Τί θέλεις, μῆτερ; Ἡ δὲ εἶπε· Θέλω ἰδεῖν ὑμᾶς. Καὶ λέγει ὁ Ποιμήν· Ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ ὀψόμεθα ἀλλήλους. Ἡ δὲ ἀκούσασα ἀνεχώρησεν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἐποίησεν ἄξιον μνήμης, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλά. Ὁ γὰρ ἄρχων τῆς χώρας κρατήσας τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τὴν υἱὸν ἐπὶ κακουργίᾳ, ἐβούλετο τιμωρεῖν· καὶ μαθὼν, ὅτι τοῦ Ἁγίου ἐστὶν ἀνεψιὸς, ἐμήνυσεν αὐτῷ· ὅτι εἰ ἀξιοῖς, ἀπολύω αὐτόν. Ὁ δὲ ἀντεμήνυσεν· Ἐξέτασον τὰ κατ' αὐτόν. καὶ εἰ ἄξιός ἐστι θανάτου, ἀποθανέτω· εἰ δὲ μὴ, ὡς βούλει, ποίησον. Καὶ θαυμάσας ὁ ἄρχων τὸ ἀπροσπαθὲς αὐτοῦ, ἀπέλυσεν αὐτόν. Πολλὰ δὲ θαύματα ποιήσας, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΛΙΒΕΡΙΟΥ.

Liberius Papa.

Λιβέριος ὁ μακάριος καὶ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχος, ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου ἀρχιεπίσκοπος Ῥώμης. Ὑπάρχων δὲ ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὑπεδέξατο καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον διωχθέντα ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, καὶ τοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας ἀπελαθέντα, παῤῥησιαζόμενον τὴν εὐσέβειαν. Εὡς γὰρ περιῆσαν Κωνσταντῖνος καὶ Κώνστας οἱ πρῶτοι υἱοὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐφυλάττετο ἡ ὀρθόδοξος πίστις· ἡνίκα δὲ ἐκεῖνοι ἐτελεύτησαν, καὶ κατελείφθη κύριος τῶν πραγμάτων Κωνστάντιος, ὁ ἔσχατος υἱὸς, Ἀρειανὸς ὢν, ὑπερίσχυσαν οἱ αἱρετικοί. Ὅθεν καὶ Λιβέριος μετὰ τὰ πολλὰ διαλεχθῆναι, καὶ ἐλέγξαι τὴν δυσσέβειαν τῶν αἱρετικῶν, ἐξωρίσθη εἰς Βέροιαν τῆς Θρᾴκης. Ἀλλὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἔχοντες οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτὸν, προσῆλθον τῷ βασιλεῖ ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἀποσταλεὶς εἰς Ῥώμην, καὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καλῶς ποιμάνας, ἐτελειώθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΗ'.

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΙΘΙΟΠΟΣ.

XXVIII Moyses Æthiops.

Οὗτος ὁ μακάριος τῷ μὲν γένει ἦν Αἰθίοψ· τῇ δὲ χρόᾳ μέλας ἀκριβῶς, οἰκέτης πολιτευομένου τινὸς, ὃν διὰ πολλὴν δυστροπίαν καὶ λῃστρικὴν διαγωγὴν, ἀπώσατο ὁ ἴδιος δεσπότης. Οὗτός ποτε ποιμένι τινὶ ἐμνησικάκησε, παρεμποδίσαντι αὐτῷ εἰς πρᾶγμα, ὃν καὶ ἀποκτεῖναι ἐβουλεύσατο. Μαθὼν δὲ ὅτι πέραν τοῦ Νείλου ἐστι, πλημμυροῦντος τοῦ ὕδατος, τῷ στώματι δακὼν τὴν μάχαιραν, καὶ τὸν ἐπενδύτην τῇ κεφαλῇ ἐπιθεὶς, διανηξάμενος ἐπέρασε. Προαισθόμενος δὲ ὁ ποιμὴν τὴν αὐτοῦ ἔλευσιν, φυγὰς ᾤχετο· ὁ δὲ κριοὺς τέσσαρας ἐπιλέκτους σφαγιάσας καὶ δήσας σειρᾷ, τὸν Νεῖλον ἀντεπέρασε κολυμβῶν. Τὰ κρέα δὲ φαγὼν, καὶ τὰ κώδια οἴνῳ πολήσας, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ διηγησάμην, ἵνα δείξω, ὅτι δυνατόν ἐστι τοῖς βουλομένοις, διὰ μετανοίας σωθῆναι. Οὗτος ὀψέ ποτε κατανυγεὶς ἔκ τινος περιστάσεως, ἐπέδωκεν ἑαυτὸν μοναστηρίῳ, καὶ οὕτως προσῆλθε τῇ μετανοίᾳ, ὡς καὶ τοὺς συμπράκτορας αὐτοῦ ἀγαγεῖν τῷ Χριστῷ. Καθεζομένου δέ ποτε ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, λῃσταί τινες προσέβαλον αὐτῷ, ἀγνοήσαντες εἶναι αὐτὸν τὸν Μωσῆν. Οὓς ὁ Μακάριος δεσμήσας σχοινίῳ, καθάπερ σάκκον ἀχύρου, τοῖς αὐτοῦ ὤμοις ἐπιθεὶς, τῷ κυριακῷ παρεγένετο· καί φησι πρὸς τοὺς ἀδελφούς· Ἐπεὶ δὴ οὐκ ἔξεστί μοι ἀδικεῖν, τούτους δὲ εὗρον ἐπελθόντάς μοι, τί κελεύετε περὶ τούτων; Αὐτοὶ δὲ γνωρίσαντες αὐτὸν, ὅτι Μωσῆς ἐστιν ὁ περιβόητος λῄσταρχος καὶ ἀκαταγώνιστος, ἐξομολογησάμενοι τῷ Θεῷ καὶ αὐτοὶ, ἀπετάξαντο, καὶ γεγόνασι μαναχοὶ δοκιμώτατοι. Θεαρέστως οὖν βιώσας ὁ ἅγιος Γέρων, καὶ τὸν δαίμονα τῆς ἀκολασίας καταπαλαίσας, τελευτᾷ ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε, γεγονὼς καὶ πρεσβύτερος, καὶ καταλιπὼν μαθητὰς ἑβδομήκοντα.

Vacat dies vigesima nona. XXIX.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Λ'.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡ-

ΤΥΡΩΝ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ, ΩΡ,

ΚΑΙ ΟΡΕΨΕΩΣ.

xxx Irenæus, Or, & Orepseus MM.

Εἰρηναῖος ὁ μακάριος λειτουργὸς ὑπῆρχε τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ἁγίου Ὤρ, καὶ τοῦ ἁγίου Ὀρέψεως· οἵτινες καὶ κηρύττοντες τὸν Χριστὸν, ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ παραστάντες τῷ ἄρχοντι, ἐβασανίσθησαν διαφόρως. Εἶτα ἐν πυρὶ ἀπερρίφησαν· καὶ παραυτὰ νετοῦ καταῤῥαγέντος ἄνωθεν, καὶ τοῦ πυρὸς σβεσθέντος, ἐξῆλθον ἀβλαβεῖς. Καὶ μετὰ ταῦτα θηρίοις παρδόθησαν εἰς βρῶσιν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων ἐῤῥύσθησαν προνοίᾳ Θεοῦ· καὶ ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντες, ἐξέσθησαν σφοδρῶς, καὶ πάλιν Χριστοῦ ἐπινεύσει διέμειναν ἀβλαβεῖς. Τότε ἰδόντες οἱ εἰδωλολάτραι τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης αὐτῶν, καὶ ἐπιπλεῖον μανέντες ὁμοθυμαδὸν ἐπεισῆλθον αὐτοῖς· ὁ μὲν ξύλοις τύπτων αὐτούς· ὁ δὲ λίθοις συντρίβων τοὺς ὀδόντας αὐτῶν· ὁ δὲ ἐκ τριχῶν ἕλκων· ὁ δὲ τοῖς ποσὶ λακτίζων καὶ συμπατῶν. Καὶ τέλος σχοινίοις δήσαντες αὐτοὺς, καὶ σύραντες ἔξω τῆς πόλεως, ξίφει τὰς ἱερὰς αὐτῶν ἀπέτεμον κεφαλάς.

Vacat dies trigesima prima. xxxi.

ΤΕΛΟΣ.

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM PRIMUM AUGUSTI.

A

ACherius (*Lucas*) *videtur Coronam Deiparæ cum Rosario confundere* 434 f, 435 a
Adalbero *episcopus Wirceburgensis seu Herbipolensis* 179 a
Adelbertus *archiepiscopus Bremensis* 179 b
† Adamnanus *scripsit Vitam S. Columbæ* 108 c
Adeleidis *regina Francorum* 54 e
Adrianus IV *Pontifex* 247 a b
† Æonius *præsul Arelatensis* 198 c
Agnes *imperatrix capellanum habuit B. Gundecharum* 178 f, 179 b
Agrippinus *præsul Carthaginensis in Africa* 116 e
† Ailredus *abbas Rievallensis* 257 d, 260 c d
Aistulfus *Dux Longobardus Romam vastavit* 127 a
Alaricus *rex basilicam S. Felicis martyris Gerundensis destrui jubet* 25 f
Albericus , *monachus Trium Fontium* , *scripsit chronicon* 418 b
Albertus *Romanus* , *missus à sancto Dominico ad corrogandas eleemosynas* , *divinam benignitatem experitur* 586 d e f
Albertus *episcopus Brixiensis* 498 b, 500 c
Albertus *Sarthianensis* , *ex Ordine Minorum* , *paucis notum S. Dominici apophthegma refert* 596 a
Alegambe (*Philippus*) *S. J. Acta S. Justæ ex variis Legendis contraxit* 39 f
Alexander *patri suo Wilhelmo quandonam in regnum Scotiæ successerit* 149 c, 246 d
Alexander *episcopus Pisanus* 77 a
Alexander II *rex Scotiæ dicitur Fratres Prædicatores advocasse in Scotiam* 483 a b, 509 e f
Alexander II *Pontifex celebravit concilium contra Simoniacos* 104 b. *Quamdiu Ecclesiam rexerit* 236 f
Alexander *imperator quo tempore regnarit* 118 c d
Alexander III *Pontifex Romanus* 133 b, 247 b c
Alexander IV *Papa B. Thesaurum Beccheria ad purpuram evexit* , *eumque ad sedanda schismata Florentiam misit* 105 a. *Civitatem Aquilanam spiritualiter exornavit* 38 b. *Laudat Ordinem Prædicatorum* 446 b. *Cistercienses monet de celebrando S. Dominici festo* 531 d e
Alfonsus IX *rex Castellæ* 395 c f
Alfonsus X *rex Castellæ* 395 e
Alfonsus *cognomento sapiens* , *rex Castellæ* 381 d
Alfricus *abbas Abendonienſis* , *ac deinde episcopus Wintonienſis* 83 c
Alicia *uxor comitis Montis-fortis* 403 c
Allatius (*Leo*) *Alphonsum Cicarellum impostura arguit* 523 e
Allegri (*Alamannus*) *suggessit notitiam de decem Beatis Vallumbrosanis* 101 e
Almaricus *primogenitus Comitis Montis-fortis* 403 c
Alphonsus II *rex Lusitaniæ* , *quando regnarit* 194 f, 195 a
Alphonsus IV *rex Lusitaniæ quamdiu regnarit* 195 c
Alphonsus *rex Castellæ* , *& Maurorum domitor, quando obierit* 191 a b, 192 a
Altamura (*Ambrosius de*) *edidit Bibliothecam Dominicanam* , *in qua sæpe hallucinatur* 361 d e f. *Adscribit librum de Corpore Christi Dominico de Pantaleonibus* 524 b
Altaripa (*Raimundus Guilielmus de*) *accipit à S. Dominico potestatem recipiendi hæreticum conversum* 411 b
† Amandus *Belgii apostolus* 70 c, 73 a b
Amandus *episcopus Vigiliarum quamdiu ecclesiam illam rexerit* 133 c e
† Amator *episcopus Autissiodorensis fuit S. Germani decessor* 31 c
Amantius *præsul Tranensis* 133 e
† Ambrosius *præsul Mediolanensis dicitur novisse Psalterium seu Rosarium Deiparæ* 425 e
Americus *archiepiscopus Narbonensis* 481 c
Amizo *ex Ordine Prædicatorum testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 d, 636 b c d
Ancelinus *vel* Jancelinus *quamdiu majori Cartusiæ præfuerit* 398 d
Andreantonellus (*Sebastianus*) *eruditè conscripsit historiam Asculanam* 535 d
Andrevander *notarius conscripsit relationem juridicam de virtutibus & miraculis S. Dominici* 644 e f, 645 a
Andronicus *affligit Judæos* 15 d
Angelica *de Bononia dicitur scripsisse Vitam S. Dominici* 359 d
Angelus *Minorita* , *socius S. Francisci* 484 d
Angelus *episcopus Aquilanus* 39 e
† Angelus *Carmelita dicitur Romæ cum SS. Dominico & Francisco prophetice collocutus fuisse* 443 c d e
Anno *archiepiscopus Coloniensis* 179 a
† Anno *episcopus Veronensis* 81 b e
† Anselmus *primus abbas monasterii Nonantulani* 229 b
Anselmus *episcopus Lucensis* 178 f, 179 b
Antenori (*Antonius*) *suggessit notitiam de S. Justa* , *quæ Aquilæ in Italia colitur* 44 & 45
Anthelmus , *Prior majoris Cartusiæ* 398 c
Antiochus *Epiphanes sanctos Machabæos martyrio affici jussit* 12 & seqq.
† Antoninus *ob scripta sua carpitur à Melchiore Cano* 361 b. *In Actis S. Dominici videtur usus esse codice Theodorici de Appoldia* 371 d. *Historicus illius error corrigitur* 373 a, 483 b c. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 385 c. *Fuit severus contra hæreticos* 413 b c. *Ex Theodorico de Appoldia narrat quædam gesta S. Dominici* , *vetustioribus ignota* 515 d e f
Antonius *Casalensis ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 413 a
Antonius (*Nicolaus*) *asserit* , *Vitam S. Dominici à Petro Ferdinando vel Fernandez scriptam fuisse* 358 f. *Auctorem fictitium Bibliothecæ suæ Hispanicæ inseruit* 361 e f. *Alphonsum Cicarellum impostura arguit* 523 d e. *Abjudicat S. Dominico librum de Corpore Christi* 524 b. *Refert veterem tabellam de quibusdam martyribus Gerundensibus* 23 c d
Antonius *an fuerit frater S. Dominici* , *fundatoris*

ris Ordinis Prædicatorum 382 d e
Antonius *episcopus Zagrabiensis* 293 c d
Antonius *Senensis, alio cognomine Lusitanus, in Gallia obiit* 362 d e. *Probat, constitutionem de paupertate postea in Ordine Prædicatorum legitimè mutatam fuisse* 494 c d. *Crudam Flaminii narrationem de dissensione Prædicatorum Tolosanorum mitigat* 512 c d
† Antonius *patriâ Ulyssipponensis, vulgo cognominatus* de Padua *vel Patavinus* 190 d
† Apollinaris *Sidonius ad studium sacræ Scripturæ hortatus est S. Euphronium episcopum Augustodunensem* 228 a
Apollonius *cum exercitu missus, cædit & affligit Judæos* 15 e
Appoldia (*Theodoricus de*) *fusè collegit Acta S. Dominici* 361 c, 562 & seqq. *Genuinam illius lucubrationem ex duplici Ms. codice nunc primùm edimus* 371 b c, 562 d. *Qualis fides narrationibus ipsius debeatur* 372 d e f, 373 a b c. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 384 e. *Ex testimonio Sororis Cæciliæ narrat varia S. Dominici miracula, vetustioribus scriptoribus ignota* 588 f, 589 f
Arauxo (*Franciscus*) *scriptor ex Ordine Prædicatorum* 416 c
Arcadius *quandonam à patre consors imperii declaratus sit* 215 b
Arias (*Baltazar*) *S. J. refert quoddam miraculum, quod in pueritia S. Dominici contigerit* 387 f, 388 a
Arnaldi (*Guilielmus*) *ex Ordine Prædicatorum fuit primus Inquisitor contra hæreticos Tolosæ* 418 c d
Arnaldus *abbas Cistercienſis ad convertendos hæreticos Albigenses missus* 400 a, 415 c, 416, 417 f
Arnoldus *quidam hæreticorum magister Coloniæ Agrippinæ comburitur* 412 e
Arnoldus *episcopus Wormatiensis* 179 a
Assemanus (*Joseph Simonius*) *edidit nuper Bibliothecam Orientalem* 329 d
Asso *episcopus Aitebatensis* 412 d
Aste (*Franciscus Maria de*) *archiepiscopus Hydruntinus* 150 a
† Athanasius *episcopus Neapolitanus* 199 f
† Atticus *patriarcha Constantinopolitanus* 217 e, 218 a
Audoïnus *quando ad cathedram Magalonensem fuerit evectus* 481 e
† Augustinus *Anglorum apostolus* 157 d e
† Augustinus, *doctor Ecclesiæ, dicitur novisse Psalterium seu Rosarium Deiparæ* 425 e
Aurelia & Neomisia *coluntur Anagniæ* 236 c f
† Auspicius *præsul Trevirensis* 155 f, 156 a
Avitus (*Alcimus*) *laudat martyres Machabæos* 10 e
† Aybertus *monachus reclusus in Hannonia dicitur recitasse Rosarium Deiparæ ante ætatem S. Dominici* 435 e f
Azor (*Joannes*) *S. J. conscripsit Institutiones morales* 416 f
Azpilcueta (*Martinus*) *vulgò dictus* doctor Navarrus, *opinionem Leonis X Pontificis non admittit* 429 a b

B

BAdonus (*Joannes Carolus*) *Canonicus ecclesiæ Blanderatensis subministravit nobis multa monumenta de S. Sereno episcopo Massiliensi* 157 & seqq.
Bailletus (*Adrianus*) *novus legendista Gallus reprehenditur* 358 b, 390 e f, 392 e, 393 a b
Bakschay (*Abraham*) *scripsit de regibus Hungariæ* 303 f
Balduinus, *cognomento Barbatus, comes Flandriæ* 71 b, 73 a b
Bandellus (*Vincentius*) *Generalis Magister Ordinis Prædicatorum* 367 e, 419 a, 421 d, 444 b. *De nomine Prædicatorum disserit* 448 d e. *Refellitur* 518 c d e f
Bandurus (*Anselmus*) *Græco-Latinè edidit Acta S. Dalmati* 215 e, 218 e
Baracchia (*Petrus*) *Canonicus ecclesiæ Tranensis* 134 b
Barastre (*Joannes de*) *decanus S. Quintini Parisiis dedit locum Prædicatoribus* 454 f, 455
Barbosa (*Augustinus*) *edidit Dictionarium Lusitanico-Latinum* 387 b
Bartholomæus *Tridentinus breviter conscripsit Vitam S. Dominici* 359 b c. *Illam, numquam hactenus editam, typis vulgamus* 370 c d, 559 & seqq. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 384 d. *Asserit, habitum Prædicatorum post visionem Reginaldi mutatum esse* 463 a b. *Scribit de translatione prima S. Dominici, cui interfuit* 526 b c
B. Bartholomæus *ex Ordine Prædicatorum ad episcopatur Vicentinum assumptus* 533 d
Bartolinus (*Nicolaus*) *suggessit nobis quasdam notitias de S. Peregrino* 77 b c
Basilius, *Prior majoris Cartusiæ, quando è vivis excesserit* 398 b c
Bava (*Petronilla*) *monialis ex Ordine Prædicatorum scripsit Vitam B. Æmiliæ Biccheriæ* 426 b
Beaugendre (*Antonius*) *Benedictinus edidit poëmata Hildeberti & Marbodi de martyribus Machabæis* 15 e f
Beda *venerabilis dicitur novisse Psalterium seu Rosarium Deiparæ* 425 c, 432 f
Beeckman (*Franciscus*) *S. J. Rector collegii Duaceni* 101 e
Bela IV *rex Hungariæ* 288 a, 290 f, 292 a
Belfortius (*Nicolaus*) *Acta S. Bandaridi nobis subministravit* 62 b
Bello-loco (*Gaufridus de*) *ex Ordine Prædicatorum fuit à confessionibus S. Ludovico regi Galliæ* 655 c, 656 a
Benedicta *Florentina precibus S. Dominici ab obsessione dæmonis liberata* 500 & seqq.
† Benedictus *dicitur novisse Psalterium seu Rosarium Deiparæ* 425 c, 432 e
Benedictus X *vel* XI *Pontifex* 292 d, 293 f, 294 a b
Benedictus XIII *Pontifex dedit novum Officium recitandum de Rosario Deiparæ* 427 f, 428 a. *Breviarium Romanum, opinioni suæ contrarium, non admittit* 428 d e
Benno *episcopus Metensis non videtur immemorabilem cultum habere* 197 f
Berengarius *episcopus Gerundensis habuit Acta S. Felicis martyris Gerundensis* 22 c, 26 e
Berengarius *archiepiscopus Narbonensis* 401 e, 402 c
Berganza (*Franciscus de*) *scriptor Hispanus refellitur* 382 c d
Bernardus *episcopus Patavinus* 110 c f
† Bernardus *archiepiscopus Toletanus* 189 c, 190 d, 191
† Bernardus *abbas Clarevallensis dicitur recitasse Rosarium, ejusque usum propagasse* 436 e
Bernardus *ex Ordine Prædicatorum mirabiliter à dæmone obsidetur* 557

Bernardus *episcopus Zamorensis* 183 f
Bernborch *dux Cumanorum fidem Christianam amplectitur, & piè moritur* 617 b c
Bessa (*Bernardus à*) *socius S. Bonaventuræ* 484 d
Biccheria (*B. Æmilia*) *ex Ordine Prædicatorum* 426 b
Bilhonio (*Hugo de*) *Cardinalis S. Sabinæ* 580 b
† Birgitta *quædam circa mortem S. Dominici ex revelatione narrat* 520
Bisantius *junior præsul Tranensis* 133 e
Biscelia (*Joannes de*) *Provincialis Minoritarum in Apulia* 135 f
Bisuntio (*Stephanus de*) *generalis Magister Ordinis Prædicatorum* 371 f
Blanchinus (*Franciscus*) *Vitas quorumdam Pontificum Romanorum copiosissimis notis illustravit* 206 c
Bocquetus (*Joannes*) *ecclesiæ Corbolienſis canonicus scripsit opusculum de S. Exuperio* 53 e
Boëthius (*Hector*) *eleganter conscripsit historiam Scotorum* 245 c 483 b
Boldettus (*Marcus Antonius*) *non ita pridem edidit observationes ad cœmeteria Martyrum* 129 d, 316 f
Bollandus (*Joannes*) *S. J. tuetur Legendam auream Jacobi de Voragine contra quosdam criticos* 361 a
Bonannius (*Philippus*) *S. J. scripsit de Ordinibus Religiosis & Militaribus* 419 c
† Bonaventura *scripsit Vitam S. Francisci* 443 b c. *Asserit, Capitulo Storearum interfuisse quinque millia Fratrum Minorum* 485 f 486 a
† Bonifacius, *Germanorum apostolus, impropriè* Inquisitor *contra hæreticos appellatur* 416 d e
B. Bonifacius *episcopus Lausanensis* 489 c
Bonifacius VIII *Pontifex prudentiam S. Dominici laudare consuevit.* 373 b, 410 d e. *Anno* 1300 *jubileum Romæ celebravit* 383 f. *Laudat Ordinem Prædicatorum* 447 b c
Bonvisus *ex Ordine Prædicatorum testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 d 636 e f, 637 a b c d, 638
Borbone *vel de* Bellavilla (*Stephanus de*) *circa medium seculi* XIII *in Ordine Prædicatorum floruit* 399 f 462 c d, 469 a b, 471 c
† Borgia (*Franciscus de*) *colitur* X *Octobris, ad quam diem stirps ejus examinabitur* 386 d
Bornasius, *natione Siculus, an scripserit Vitam S. Dominici* 363 f
Bosca (*Petrus Paulus*) *aliquot Martyres peperam patriæ suæ adscribit* 18 c d
Bosquierus (*Philippus*) *ex Ordine Minorum edidit Speculum Vitæ S. Francisci* 484 e, 487 f
Bossius (*Donatus*) *scriptor Italus* 160 b
Botoniates (*Nicephorus*) *Michaëli Ducæ in imperium Constantinopolitanum successit* 239 b
Bovo *abbas Corbeiensis* 33 f
Brandaon (*Antonius*) *scriptor Lusitanus* 194 b
Breul (*Jacobus du*) *conscripsit Theatrum antiquitatum Parisiensium* 455 e
† Briccius *præsul Turonensis* 278 f
Brithricus *rex Saxonum Occidentalium* 173 f
Bromton (*Joannes*) *abbas Jornalensis & scriptor Anglus* 252 c e
Brouwer (*Jacobus de*) *ex Ordine Prædicatorum, Prior Antverpiensis, testis oculatus miraculi, quod intercessione S. Dominici patratum est* 544
Brun *vel fortè* Bruno *antistes Misenensis* 179 b
† Bruno *episcopus Signiensis* 231 a b, 233 c d
Brunus (*Cornelius*) *scripsit Itinerarium Orientale* 11 f
Bruschius (*Gaspar*) *fidei apostata* 175 c
Brut *dux Cumanorum ad fidem Christianam convertitur, & piè moritur* 617 b
Bucheriani *Kalendarii auctoritas examinatur* 113 & seq.
Bulæus (*Cæsar Egassius*) *conscripsit historiam Universitatis Parisiensis* 451 f 455 e
Bulteau (*Ludovicus*) *edidit Historiam monasticam Orientis* 218 d
Burch (*Franciscus vander*) *archiepiscopus Cameracensis approbat miraculum, quod intercessione S. Dominici contigit anno* 1634 *Valencenis in Belgio* 544 f
Busbequius (*Augerius*) *legatus Cæsaris apud Turcas* 378 d e
Bustis (*Bernardinus de*) *ex Ordine Minorum adscribit S. Dominico librum de Corpore Christi* 524 b
Buzelinus (*Joannes*) *S. J. scripsit Annales Gallo Flandriæ* 412 c
Bzovius (*Abrahamus*) *scriptor ex Ordine Prædicatorum sæpius fabulas Alani Rupensis incautè secutus est* 404 f, 409 b, 470 e. *Epistolam quamdam perperam S. Dominico tribuit* 513, 514, 524 a

C

† Cæcilia *apparet S. Dominico* 583 d
Cæcilia *monialis synchrona ex Ordine Prædicatorum varia retulit de gestis S. Dominici, quæ antiquis scriptoribus ignota sunt* 371 d e, 372 d e 373 a 563 a b, 587, 588 f, 589 e f. *Prima inter moniales promisit obedientiam S. Dominico, & ab ipso habitum accepit* 580 c
Cælestinus III *Papa* 54 f
Cæsarius *Heisterbachcensis scripsit librum de miraculis & historiis memorabilibus* 406 e, 515 f
Caietanus (*Octavius*) *S. J. Sanctos Siculos recenset* 107 f
Callistus III *Papa festum Transfigurationis Christi per totam Ecclesiam celebrari jussit* 529 f
Callistus (*Nicephorus*) *historicus Græcus describit formam corpoream Christi* 522 b c d
Camerarius (*Philippus*) *hæreticus refellitur* 413 e f
Campitellus (*Petrus*) *nobilis Tranensis operam contulit ad detegendas reliquias S. Stephani Papæ & martyris* 134 d
Campius (*Petrus Maria*) *scripsit historiam Placentinam Italicè* 392 f
Campus (*Antonius*) *scripsit Chronicon Cremonense* 498 d
Candidianus *Comes, fautor Nestorii contra synodum Ephesinam* 222 d, 224 d
Canibus (*Joannes de*) *ob pertinaciam in hæresi publicè combustus* 413 c
Canisius (*Petrus*) *S. J. adscribit S. Dominico librum de Corpore Christi* 524 b
Cantelius (*Petrus Josephus*) *S. J. edidit historiam urbium metropolitanarum* 206 b
Cantipratanus (*Thomas*) *scriptor seculi* XIII *ex Ordine Prædicatorum* 423 b. *Meminit de triplici quinquagena salutationis angelicæ, quæ à Choquetio putatur esse Rosarium Deiparæ* 435 f, 436 a b c. *De titulo Prædicatorum disserit* 449 c d. *Exemplis confirmat singularem Deiparæ curam erga Ordinem Prædicatorum* 468 d e f. *Corrigitur* 458 b c
Canus (*Melchior*) *severum judicium fert de Legenda aurea, Speculo exemplorum, scriptisque Vincentii Bellovacensis ac S. Antonini* 361 a b. *Aliquam narrationem in Actis S. Dominici*

nici explodit 372 d e. *Nonnulla gesta absona Sanctis assicta existimat* 410 e
Capoccius (*Raynerius*) *S. R. E. Cardinalis dicitur Viterbii fundasse cœnobium S. Dominico* 508
Caracciolus (*Antonius*) *scriptor Neapolitanus* 202 & seqq.
Caracciolus (*Paulus*) *ex Ordine Prædicatorum Italicè descripsit Triumphum S. Dominici Neapoli* 544 a
Cardalliaco (*Guilielmus de*) *episcopus Cadurcensis* 374 d, 508 b
Carolus III *rex Neapolitanus* 205 c e
Carolus V *imperator* 181 c. *Approbavit statuta Begginasii Gandensis* 426 d e
Carolus *episcopus Constantiensis* 181 e
Carolus *frater S. Ludovici IX, & postea rex Siciliæ* 281 a 282 b
Carolus *Dux Calabriæ petiit à Pontifice, ut Augustinus episcopus Lucerinus catalogo Sanctorum adscriberetur* 283 b c d
Carolus *comes Flandriæ* 75 b
† Cassianus (*Joannes*) *à Sancto Dominico legebatur* 546 f, 568 a. *Nonnulli scriptorem illum nimis accusant, & in Actis ejus errant* 548 d e
Castellanus (*Claudius*) *de confusis quorumdam Sanctorum Actis meminit* 32 f
Castel-vetere (*Franciscus*) *ex Ordine Prædicatorum Prior Sorianensis* 543 f
Castilla (*Joannes de*) *an conscripserit Vitam S. Dominici* 363 a b c
Castillo (*Ferdinandus de*) *Hispanicè edidit historiam Ordinis Prædicatorum* 367 f, 368 a. *Incautè quasdam Alani Rupensis fabulas historiæ suæ inseruit* 470 e
Castro (*Alfonsus de*) *vindicat Ecclesiæ potestatem tradendi hæreticos brachio seculari* 411 f, 413 f
† Castro novo (*Petrus de*) *ad convertendos hæreticos Albigenses missus* 400 a. *An fuerit primus Inquisitor contra hæreticos* 414 & seqq.
Castro-novo (*Euraudus de*) *propter hæresim extremo supplicio afficitur* 412 b c
Catel (*Guilielmus*) *Gallicè edidit historiam Comitum Tolosanorum* 408 d e
† Catharina *martyr apparet S. Dominico* 583 d
† Catharina *Senensis an nobilibus parentibus orta fuerit* 386 a b c. *Perperam allegatur ad exoticam quamdam opinionem confirmandam* 475 c 476 a. *Testatur, S. Dominicum formâ corporis similem fuisse Christo* 522 e f 523 a b
Cavitellius (*Vincentius*) *scripsit Annales Cremonenses* 498 d e f
Celanus (*Thomas*) *scripsit Legendam S. Francisci* 484 d
Cellani (*Petrus*) *ex Ordine Prædicatorum fuit primus Inquisitor contra hæreticos Tolosæ* 418 c d. *Fuit ex primis S. Dominici socius* 441 a b, 453 f, 454 a, 549 e, 560 b, 574 a
Chabertus *ex Ordine Prædicatorum testis oculatus miraculi, quod S. Dominicus patravit* 604 f
Chalemotus (*Claudius*) *edidit Menologium Cisterciense* 241 f
Chalippe (*Candidus*) *ex Ordine Minorum nuper Gallicè edidit Vitam S. Francisci* 378 a. *Tradit, S. Dominicum interfuisse Capitulo Storearum* 484 c
Charo (*Hugo de sancto*) *Cardinalis S. Sabinæ* 580 b, 581 b
Cherubinus (*Laërtius*) *collegit Bullarium Romanum* 444 d
Chesne (*Franciscus du*) *inter scriptores historiæ Francorum edidit opusculum de bello contra hæreticos Albigenses* 407 c
Chiffletius (*Joannes Jacobus*) *scripsit historiam civitatis Vesuntionensis* 450 f
Chioccarellus (*Bartholomæus*) *scripsit de præsulibus Neapolitanis* 199 f
Choquetius (*Hyacinthus*) *ex Ordine Prædicatorum edidit opusculum, cui fabulas Alani Rupensis incautè inseruit* 368 f. *Lucubratio illa in indice Romano prohibita est, donec corrigatur* 369 a. *Frustra quasdam difficultates solvere nititur* 424 & seqq. *Argumento ad hominem constringitur* 436. *Circa nomen Prædicatorum ingerit quemdam scrupulum, qui videtur tutò contemni posse* 450 b c. *Perperam contendit, S. Dominicum in antro Segoviensi sacra stigmata accepisse* 475. *Conscripsit Vitam Alani de Rupe* 505 e. *Tradit varia de prodigiosa S. Dominici imagine in cœnobio Sorianensi* 537 & seqq.
Christina *filia Haconis, regis Norvegiæ* 395 e
Chuonradus *præsul Spirensis* 179 a b
Ciammariconius (*Philippus*) *Italicè conscripsit Sanctuarium Anagninum* 230 b, 231 d e
Cicarellus (*Alphonsus*) *impostura arguitur circa lucubrationes S. Dominici* 523 e
Cinthyus *Cardinalis, titulo S. Laurentii in Lucina* 445 c
Cirillus (*Bernardinus*) *historicus civitatis Aquilanæ in Italia* 38 b
Clareti (*Guilielmus*) *unus ex primis S. Dominici sodalibus* 441 b c, 453 f, 454 a 548 b c f. *Cur, & quando ad Ordinem Cisterciensem transierit* 512 e f
Clarus *ex Ordine Prædicatorum, Prior provincialis in provincia Romana* 510 e, 585 f, 586 a
Claudia *fuit filia Neronis imperatoris* 315 b
Clemens IV *Pontifex laudat Ordinem Prædicatorum* 446 c d, 447 f, 448 a. *Lusitanos præsules monet de celebrando S. Dominici festo* 531 e f, 532 a
Clemens V *Pontifex* 299 f, 303 b
Clemens VIII *Pontifex dirimit litem inter Augustinianos & Prædicatores circa vestes utriusque Ordinis* 464 e f *Festum S. Dominici à die quinta ad diem quartam Augusti retraxisse dicitur* 529 f
Cloche (*Antonius*) *Magister Generalis Ordinis Prædicatorum* 285 b c
Clotarius, *Clodovæi Magni filius, rex Suessionum* 61 a
Clotharius *vel* Lotharius, *Chilperici filius, rex Francorum* 169 a
Clusa (*Bartholomæus de*) *archidiaconus Matisconensis, cui S. Dominicus, institutor Ordinis Prædicatorum, multa futura prædixit* 469 b. *Litteras canonizationis S. Dominici trans mare ferens, facto naufragio, eas mirabiliter illæsas invenit* 615 e. *An Bartholomæus ille fuerit ex Ordine Prædicatorum* 616 a b c
Coccius (*Judocus*) *vindicat Ecclesiæ potestatem tradendi hæreticos brachio seculari* 411 f, 413 f
B. Coleta *perperam putavit, S. Annam fuisse trigamam* 366 e
Colmenares (*Didacus de*) *auctor Hispanus conscripsit Historiam Segoviensem* 473 f, 474 b
Columna (*Joannes de*) *ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Messanensem evectus est* 465 e. *Fuit Prior in Romana provincia* 496 e, 497 c
Colvenerius (*Georgius*) *Duacenus sacræ theologiæ doctor ab Echardo refellitur* 439 a b

†Comgellus *abbas Benchorenſis* 341 c, 344 d 345 d
Comnenus (*Alexius*) *Nicephoro Botoniati in imperium Conſtantinopolitanum ſucceſſit* 239 b
Concilium *Senonenſe, cui interfuit S. Betharius* 171 c
Conradus *Cardinalis Portuenſis falsò dicitur ad meliorem frugem reductus à ſancto Dominico, fundatore Ordinis Prædicatorum* 390 e f, *Prædicatorum Ordinem magni æſtimat* 561 a 562 a b
Conradus *epiſcopus Patavienſis, ac deinde archiepiſcopus Salisburgenſis* 197 e f
Conradus *Teuto an compoſuerit Vitam S. Dominici* 363 d e f
Conradus *Teutonicus miro modo Ordinem Prædicatorum ingreditur* 496 f, 497 a d, 597 c d, 598 a. *Fuit Prior provincialis Germaniæ* 510 e f
Conradus *Marpurgenſis perperam Ordini Prædicatorum vel Minorum adſcribitur* 418 a b
Conſtantinus *Urbevetanus, ab epiſcopatu ſic cognominatus, ſcripſit Vitam S. Dominici* 359 e f, 563 a. *Dicitur compoſuiſſe Officium de eodem Sancto* 363 a, 437 a b. *Non meminit de mobilitate S. Dominici, Fundatoris Ordinis Prædicatorum* 384 e. *Narrat, quomodo Benedicta Florentina precibus S. Dominici fuerit ab obſeſſione dæmonis liberata* 501 a b c
Coppenſtein (*Joannes Andreas*) *ex Ordine Prædicatorum edidit opuſcula quædam fabuloſa ſub nomine Alani Rupenſis* 364 b. *Perperam contendit, antiquitus Confraternitati Roſarii indulgentias conceſſas fuiſſe* 429 f, 430 & ſeqq.
Corbalan *dicitur fuiſſe ſocius S. Dominici, & in Ordine Prædicatorum ſanctè obiiſſe* 474 a b c
Corchon (*Robertus de*) *Cardinalis perperam favit Converſis Grandi-montenſibus* 495 e f
Cornerus (*Hermannus*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 379 b
Corſellinis (*Tiberius de*) *præſes Generalis congregationis Vallumbroſanæ* 103 a
Coſmas *Materienſis poëta Acta SS. Theopompi & Syneſii verſu ſcripſit* 229 f
Coſmus I *magnus Etruriæ Dux erexit Ordinem equeſtrem S. Stephani* 135 d e
Coſmus III *magnus Etruriæ dux* 129 d, 135 & ſeqq.
Cotovitius (*Joannes*) *deſcripſit iter ſuum Hieroſolymitanum & Syriacum* 378 c
Cotta (*Lazarus Auguſtinus*) *edidit Muſeum Novarienſe* 164 c 167 e
Couſtantius (*Petrus*) *epiſtolas Romanorum Pontificum notis illuſtravit* 118 a
Coutiño (*Ignatius*) *ex Ordine Prædicatorum edidit Promptuarium ſpirituale de Sanctis* 387 f
Cratepolius (*F. Merſæus*) *ſcripſit de præſulibus Colonienſibus* 11 a
Cumani *quales populi fuerint, & ubi habitaverint* 511 e f, 512 a, 617 a b
† Cunegundis *vel* Kinga *filia Belæ IV regis Hungariæ* 290 f, 292 a
Cunibert (*Hyacinthus*) *forſan Latina reddidit Acta S. Dominici, quæ Joannes Rechacus Gallicè ediderat* 369 b c
† Cyprianus *laudat martyres Machabæos* 9 f 10 a
† Cyrillus *præſul Alexandrinus* 222 e, 224 d
Czeles (*Martinus*) *S. J. ſcripſit opuſculum de Sanctis Hungariæ* 303 f
Czuittingerus (*David*) *recenſet pleroſque ſcriptores Hungaros* 286 d

D

DAcianus *in Hiſpania crudelem adverſus Chriſtianos perſecutionem movit* 27 a b
Dacunha (*Rodericus*) *archiepiſcopus Bracarenſis* 194 c
Dacus (*Petrus*) *ex Ordine Prædicatorum conſcripſit Acta S. Chriſtinæ Stumbelenſis* 433 f
† Dalmatius *epiſcopus colitur die* v *Decembris* 214 f
Dalmatus *patricius, Conſtantini magni ex fratre nepos* 221 b
David *rex Scotiæ* 241 e
† David *epiſcopus Menevenſis* 341 e
David *Comes Huntingdoniæ in Anglia* 248 e, 249 c
Dechamps (*Stephanus*) *S. J. edidit Opus de hæreſi Janſeniana* 229 e
Deſideratus *præſul Bituricenſis* 60 b
Didacus *epiſcopus Uxamenſis* 390 f, 391, 395, 545 e f, 567 f. *Strenuè impugnat hæreticos Albigenſes* 399 & ſeqq. 569 & ſeqq. *Plurimum contulit ad exſtruendum cœnobium Prulianum* 402 d, 548 a b, 569 e f. *Quo anno obierit* 397. *In opinione ſanctitatis mortuus eſt* 548 c, 560 a b 569 f
Dietericus *antiſtes Wirtunenſis* 179 a
Dietmarus *præſul Curienſis* 179 a
Dionyſius *Cartuſianus errans in chronologia corrigitur* 398 b
† Dionyſius *præſul Alexandrinus* 116 e 120 a
Dionyſius *rex Luſitaniæ* 195 d e
Dithmarus *abbas Ciſtercienſis ob amorem erga S. Dominicum ejuſque Ordinem mirabiliter ſanatur* 623 c d e f
Dlugoſſus (*Joannes*) *hiſtoricus Polonus* 466
Dominicus *Hiſpanus, fuit inter primos S. Dominici ſocios* 441 a b c, 454 b c d, 548 c. *Ab obſcæna muliere tentatus, illæſus in igne perſtitit* 550 d e, 577 c
† Dominicus *abbas Exilienſis in Hiſpania* 380 e, 381 e, 382 b c
† Dominicus *Calciatenſis* 382 b c
† Dominicus *Loricatus dicitur noviſſe Pſalterium, ſeu Roſarium Deiparæ* 425 c
Dominici (*B. Joannes*) *ex Ordine Prædicatorum ſeverus contra hæreticos* 413 c d
† Domnius *primus epiſcopus Salonitanus, & nunc patronus eccleſiæ Spalatenſis* 357 e
Donatus (*Junius*) *quo anno fuerit præfectus urbis Romanæ* 145 b
Dorlandus (*Petrus*) *ſcriptor ex Ordine Cartuſianorum* 398 b
Dormayus (*Claudius*) *hiſtoricus Sueſſionenſis* 61 b, 62 c
Doultreman (*Petrus*) *S. J. ſcripſit Vitam Petri Eremitæ* 435 d
Doye (*Joannes*) *ex Ordine Prædicatorum Gallicè edidit Sorianenſia & quædam Panormitana S. Dominici miracula* 537 c, 541 d, 544 e f
Draskovich (*Paulinus*) *epiſcopus Scardonenſis* 305 c
† Drauſio *vel* Drauſcio *epiſcopus Sueſſionenſis* 353 b
Dubois (*Gerardus*) *presbyter Oratorii Latinè edidit hiſtoriam eccleſiæ Pariſienſis* 30 b, 452 a
Ducas (*Michaël*) *imperator Conſtantinopolitanus* 236 f
† Dunſtanus *epiſcopus Wigornienſis* 91 c
Durantus (*Gonſalvus*) *epiſcopus Feretranus* 47 d

Eadmun-

E

EAdmundus *rex Anglorum* 86 c
Eadredus *rex Anglorum* 86 c d
Eberhardus *archiepiſcopus Trevirenſis* 179 a
Echardus (*Jacobus*) *non ita pridem ſcriptores Ordinis Prædicatorum duobus voluminibus recenſuit* 358 c. *Rejicit ſcriptores fictitios, qui ab aliquibus allegantur* 361 f, 362, 506 a. *Alanum de Rupe fruſtra excuſare nititur* 365, 366. *Laborem hagiographorum Antverpienſium grato animo agnoſcit* 370 e. *Non videtur multum fidere teſtimonio Sororis Cæciliæ, quantumvis ſynchronæ* 373 a b c, 492. *Nobilitatem S. Franciſci de Borgia negat* 386 c d. *Videtur improbare punitionem corporalem hæreticorum* 411 e f. *Hæc ejus opinio fuſè refellitur* 412 & ſeqq. *Negat, tribunal Inquiſitionis erectum fuiſſe, vivente S. Dominico* 417 f, 418. *Exigit à nobis retractationem, quam Papebrochius jam bis ultro edidit* 450 d e f. *Fruſtra impugnat mutationem habitûs in Ordine Prædicatorum* 462 & ſeqq. *Corrigitur* 485 f, 486 a b, 650 a
Edelſtanus *rex Anglorum, filius Eduardi ſenioris regis Angliæ* 86 c, 90 c
† Edibius *epiſcopus Sueſſionenſis* 61 b
Eduardus *ſenior rex Anglorum quo tempore regnaris* 86 b c, 89 c
Egbertus *rex Saxonum Occidentalium* 174 c
Elfeagus *epiſcopus Wintonienſis, & S. Ethelwoldi ſucceſſor* 84 f, 88 a
† Eliſabeth *Schonaugienſis varias habuit revelationes* 365 e, 366 e f
Eliſeus *vel* Heliſeus *epiſcopus Mantuanus* 180 d, 183 e
† Elphegus *præſul Cantuarienſis & martyr* 276 d, 277 e
Embrico *epiſcopus Auguſtanus* 181 c, 182 a
Engilhardus *archiepiſcopus Magdeburgenſis* 179 b
† Ennodius *epiſcopus Ticinenſis* 316 a
Epiphanius *archidiaconus Alexandrinus* 215 b
Eraſmus *Roterodamenſis de reliquiis Sanctorum honorificè ſcribit, & dat ſalutaria monita, quæ tamen poſtea videtur deſeruiſſe* 11 b
Ergolio (*Joannes de*) *ex Ordine Prædicatorum per interceſſionem S. Dominici gravi dentium dolore mirabiliter liberatur* 649 b c
Ermenfridus *præſul Situnenſis* 179 a b
† Ethelbertus *rex Orientalium Anglorum* 173 f
† Etheldritha *abbatiſſa differt ab homonyma virgine recluſa* 173 a
† Ethelwoldus, *epiſcopus Lindisfarnenſis, diverſus eſt ab homonymo præſule Wintonienſi* 83 b
Euantius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 227 f
Eugenia *abbatiſſa monaſterii ſanctæ Mariæ in Tempulo* 507 c
Eugenius III *Pontifex* 271 f, 272 a
Eumenius *patriarcha Alexandrinus* 17 a
Everardus *archidiaconus Lingonenſis Ordinem Prædicatorum ingreditur, & in eo piè moritur* 554 f, 555 a, 598 c d
Everardus *quidam abbas Ciſtercienſis dicitur ſcripſiſſe Vitam S. Walteni* 245 e
Everardus *abbas & confeſſarius S. Waltheni* 255 c. *An ille catalogo Sanctorum ſit adſcribendus* 256 e f
Euſtorgius *epiſcopus Mediolanenſis reliquias martyrum Machabæorum Mediolanum tranſtulit* 11 a
Excuria (*Joannes*) *ex Ordine Prædicatorum confraternitatem Roſarii erexit Duaci* 429 c
Eymericus (*Nicolaus*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 415 c

F

FAber (*Hieronymus*) *edidit ſacra antiquæ Ravennæ monumenta* 354 f, 355 e
Fabra (*Michaël*) *unus ex primis S. Dominici ſociis* 441 a b c, 454 b, 550 f, 577 c
Facundus *Hermianenſis epiſcopus in Africa, ſcriptor ſchiſmaticus* 121 b
Fauſtinus *antiſtes Lugdunenſis* 115 a
† Fauſtus *Reienſis epiſcopus* 229 d
† Felix I *Papa martyrium ſubivit* 113 c
Felix *appellabatur pater S. Dominici* 382 c d, 384 c, 559 e, 566 b
Ferdinandus *rex Luſitaniæ* 195 d e
Fernandez (*Alfonſus*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 414 e. *Perperam putat, S. Dominicum in antro Segovienſi ſacra ſtigmata accepiſſe* 475 c d
Fernandez (*Petrus*) *ex Ordine Prædicatorum, Prior Segovienſis* 476 b
Ferrandi (*Petrus*) *ex Ordine Prædicatorum dicitur ſcripſiſſe Vitam S. Dominici* 358 f. *Lucubrationem illius fruſtra quæſivimus* 359 a b
Ferrarius (*Sigiſmundus*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 283 & ſeqq.
Ferrer *Valdecebro* (*Andreas*) *ſcriptor Hiſpanus ex Ordine Prædicatorum dicitur accuratè probaſſe nobilitatem ſancti ſui Fundatoris* 386 e f
Ferrerius (*Joannes Stephanus*) *epiſcopus Vercellenſis* 165 c
Ferricus *epiſcopus Tornacenſis* 422 f, 425 b
Firmilianus *epiſcopus Cæſareæ in Cappadocia* 116 e
Fitz-Simon (*Henricus*) *S. J. edidit Calendarium de Sanctis Hibernis* 341 b
Flaminius (*Joannes Antonius*) *ſcripſit Vitam S. Dominici* 367 f. *Ei varias fabulas ex Alano Rupenſi inſeruit* 470 & ſeqq. 516 & 517. *Narrat crudam hiſtoriam de Prædicatoribus Toloſanis, qui conſtitutionibus S. Dominici jeſe oppoſuerint* 494 e f. *Narrat varia S. Dominici miracula* 535, 536 c d e, 656 & ſeq.
Flemingus (*Patricius*) *varia collegit de Sanctis Hibernis* 341 f
Fontana (*Joannes*) *epiſcopus Ferrarienſis* 49 & ſeq.
Forbeſius (*Joannes*) *in Ordine Capucinorum ſub nomine Archangeli piè vixit* 107 c
Fortunatus (*Venantius*) *laudat martyres Machabæos* 10 e
Fortunatus *antiſtes Trevirenſis* 197 e
Foſſa-nova (*Stephanus de*) *S. R. E. Cardinalis conſanguineum ſuum à ſancto Dominico ad vitam revocari vidit* 555 e f, 560 e f, 579. *Adjuvat S. Dominicum in conjungendis ſanctimonialibus urbis Romanæ* 576 e, 580 d
Fracheto (*Geraldus vel Gerardus de*) *collegit aliqua geſta S. Dominici* 360 a. *An ipſi tribuendus ſit liber, quem communiter* Vitas Fratrum *appellant* 360 b c d, 563 a e. *Non meminit de nobilitate S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 384 e
Fracmo (*Guelrinus de*) *tamquam ſocius S. Dominici, ab Alano Rupenſi perperam allegatur* 362 f, 441 c
Franchi (*Didacus*) *ſcriptor Ordinis Vallumbroſani* 102 b
Franciottus (*Cæſar*) *ſcripſit de Sanctis Lucenſibus* 76 d e
† Franciſcus *volens inſtituere Ordinem Minorum primò*

primò ab Innocentio III Pontifice repulsam passus fuisse traditur 438 f. *Romæ agnovit S. Dominicum in quadam visione* 442 d e f, 576 a b c. *Brevi tempore quingentos candidatos in Ordinem suum recipit* 459 e. *Anno* 1224 *sacris stigmatibus insignitus est* 474 f. *Traditur, Cardinali Hugolino prædixisse summum Pontificatum* 484 f. *An cum S. Dominico coram Hugolino Cardinali collocutus fuerit* 487 & seqq. *Dicitur cum S. Dominico Bergomi & Brixiæ fuisse, & Cremonæ cum eodem miraculum patrasse* 497 e f, 498, 499 a. *Fuit amicus S. Dominici* 560 d e, 576 c

† Franciscus *de Borgia colitur* x *Octobris, ad quam diem prosapia ejus examinabitur* 386 d

Franco I *episcopus Cenomanensis* 335 a

Frangipanius (*Silvester*) *ex Ordine Prædicatorum Italicè edidit Sorianensia & quædam Panormitana S. Dominici miracula* 537 c, 541 d

Fraxineto (*Gilbertus de*) *Prior Fratrum Prædicatorum in Anglia, quos S. Dominicus eò misit* 509 d, 510 b, 554 f, 598 c

Fredegundis *regina Francorum* 169 a

Fredericus II *imperator seculo* XIII *urbem Aquilanam civiliter exornavit* 38 b. *Beneficiis affecit Ordinem Vallumbrosanum* 104 e

Fredericus *imperator anno* 1160 *Mediolanum rursus obsidit* 11 a e

Frigerius *Pennensis ex Ordine Prædicatorum testis juratus in Processu canonizationis S. Dominici* 615 a b, 644

Fulco *episcopus Tolosanus magnâ benevolentiâ prosequitur S. Dominicum ejusque socios* 403 f, 404 a b c, 549 f, 560 b. *Litem cum Prædicatoribus amicè componit* 456 d e f

† Fulcrannus *episcopus Lutevensis quamdiu in cathedra illa sederit* 481

Fulgosus (*Baptista*) *scripsit librum de factis dictisque memorabilibus* 406 a

G

Galabria (*Joannes de*) *missus à sancto Dominico ad corrogandas eleemosynas, divinam benignitatem experitur* 586 d e f

Galeatius (*Joannes*) *vice-comes Mediolanensis* 163 a

Gallaratus (*Petrus*) *S. J. officiosus Operis nostri adjutor* 157 a b

Gallus *imperator quo anno interierit* 114 d e

Garcia (*Didacus*) *an fuerit consanguineus S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 387 a b

Garibayus (*Stephanus*) *scriptor Hispanus* 381 b

Garriga (*Bertrandus de*) *unus ex primis S. Dominici sociis* 441 a b, 550 e, 555 f, 556 f, 560 c. *Primus Prior provincialis Provinciæ* 510 b

Garzo (*Joannes*) *scripsit rhetoricè Vitam S. Dominici* 367 e. *Putat, Ordinem Prædicatorum ejusque Fundatorem à Sibylla prænuntiatum fuisse* 377 b. *Corrigitur* 489 f. *Vindicat Bononiensibus corpus S. Dominici* 532 f, 533 a. *Narrat nonnulla ejusdem Sancti miracula* 535 a b, 541 f, 542 a

† Gaudentius *laudat martyres Machabæos* 10 e

† Gaudentius *episcopus Novariensis* 196 c

Gaudentius *episcopus Ariminensis* 47 c, 49 b

Gaudentius *episcopus Curiensis nobis ignotus* 196 c

Gebehardus *episcopus Ratisbonensis* 179 a

Gebehardus *archiepiscopus Salisburgensis* 182 a

Gebhardus *episcopus Eystadiensis ad cathedram S. Petri evectus est, & Victoris II nomen assumpsit* 179 c, 182 d

Geminianus *episcopus Mutinensis* 77 a b

Gentius (*Antonius*) *collegit quasdam Vitas Sanctorum* 246 f

Georgiis (*Georgius de*) *procurator Ordinis Vallumbrosani* 105 e

Georgio (*Dominicus de*) *illustrissimus Operis nostri adjutor* 38 f, 44 c, 206 a

Georgio (*Joannes Baptista de sancto*) *ex Ordine Prædicatorum Prior cœnobii Sorianensis prodigiosam S. Dominici imaginem æri incidi jussit* 539 d e

Gerard (*Armandus*) *Canonicus Sarlatensis, Operis nostri adjutor* 19 a

Gerardus *archiepiscopus Spalatensis* 355 f, 357 b

Gerardus *ex Ordine Prædicatorum Prior provincialis Germaniæ varia de gestis S. Dominici audivit ex Cæcilia moniali synchrona* 371 d e, 373 a b, 563 a

† Germanus *episcopus Capuanus* 467 c

Germanus (*Michaël*) *edidit Gallicè Historiam parthenonis Suessionensis* 353 b

Ghirardaccius (*Cherubinus*) *Italicè conscripsit historiam Bononiensem* 532 d e

Giannettasius (*Nicolaus Parthenius*) *S. J. edidit Historiam Neapolitanam* 204 e

Gibson (*Edmundus*) *scriptor Anglus* 254 b

Giffre *de* Rechac (*Joannes*) *postea cognominatus* à sancta Maria *ex Ordine Prædicatorum scriptor nimis credulus Actis S. Dominici varias fabulas immiscuit* 369. *Contendit, S. Dominicum in antro Segoviensi sacra stigmata accepisse* 474 f

B. Giraldus *archiepiscopus Bracarensis* 190 d

Girardus *archiepiscopus Bisuntinus Prædicatores appellat* Canonicos 450 f

Godefridus *præsul Cameracensis* 412 d

Godeschalcus *sextus Corbeiensium abbas Bovoni successit* 33 f

Godiva *Comitissa fundavit monasterium Conventreiense in Anglia* 434 d

Gomezius (*Suerius*) *unus ex primis S. Dominici sodalibus* 441 b c, 454 b, 550 d, 577 c. *Primus Prior provincialis Hispaniæ* 510 b c

Gononus (*Benedictus*) *institutionem Coronæ Deiparæ Petro Eremitæ adscribit* 435 d

Gonzaga (*Franciscus*) *Minister Generalis Minorum scripsit de origine Seraphicæ Religionis* 134 a, 194 f

Gorias (*Jacobus*) *episcopus Vercellensis* 165 a c d

Grand (*Albertus le*) *alias de Monte Relaxo cognominatus, collegit Sanctos Britanniæ Armoricæ* 56 c e, 57 a b c

Gratianus *episcopus Ferrariensis* 49 e

Gravina (*Dominicus*) *ex Ordine Prædicatorum Annales Malvendæ typis excudi curavit Neapoli* 368 b c d e

† Gregorius *Nazianzenus laudat sanctos Martyres Machabæos* 9 a b

† Gregorius *Magnus Papa scripsit ad S. Serenum episcopum Massilienſem* 157 & seqq. *Dicitur noviſſe Psalterium ſive Rosarium Deiparæ* 425 e

† Gregorius *Turonensis narrat miraculum de Felice Gerundensi martyre* 25 d e

Gregorius IX *Pontifex dicitur primò instituisse tribunal Inquisitionis contra hæreticos* 418. *Laudat Ordinem Prædicatorum* 445 f, 446 a b. *In gesta S. Dominici inquiri jussit* 526 e f, 527 a b c, 614 a, 632 e. *Solenniter S. Dominicum adscribit catalogo Sanctorum* 528, 615 c, 624.

624, 625 a b. *Festum S. Dominici die quinta Augusti celebrandum præscribit* 529, 625 b
Gregorius XV *Pontifex* 55 a
Gregorius *Cardinalis titulo S. Theodori* 445 d
Gregorius *Cardinalis titulo S. Anastasiæ* 445 c
Gretserus (*Jacobus*) *S. J. scripsit catalogum episcoporum Eystadiensium* 175 c
Grossi (*Raimundus de*) *hæreticus Albigensis, mirabiliter ad fidem conversus, Ordinem Prædicatorum ingreditur* 411 c d
Grouwels (*Mathias*) *ex Ordine Minorum scripsit Historiam criticam de indulgentia Portiunculæ* 485 e
Guala *ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Brixiensem evectus est* 498 b. *Absens novit obitum S. Dominici* 555 b c, 556 e, 561 c, 562 b, 602 e f
Guarnerius (*Antonius*) *scripsit de Sanctis Bergomatibus* 497 f
Gubernus, *abbas Corbeiensium, caput S. Justini ab Ottone imperatore obtinuisse dicitur* 33 d, 34 b
Guido *Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano* 445 c
Guido *episcopus Prænestinus* 445 c
Guido *episcopus Carcassonensis* 414 c
Guidonis (*Bernardus*) *ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Lutevensem assumptus, varia scripsit* 358 b c. *Non meminit de nobilitate sancti sui Fundatoris* 385 b. *Indicat, principium anni duplici modo computari* 480 d e, 481 a b
Guilielmus *episcopus Mutinensis, & postea Cardinalis Sabinensis* 561 a, 562 b
Guilielmus *Neubrigensis scriptor Anglus* 245 b
Guilielmus *episcopus Moraviensis* 271 f
Guilielmus *rex Siciliæ & Apuliæ* 133 b
Guilielmus *vel* Wilhelmus *Normannus, cognomento Conquestor, Angliam subegit* 248 f, 249 d
Guilielmus *ex Ordine Cistercienſi ad episcopatum Arausicanum assumptus* 575 e
Guntherius *præsul Bambergensis* 178 f, 179 b
Guttierez (*Martinus*) *S. J. vidit Societatem Jesu sub pallio Deiparæ* 468 c d
Guzman (*Dominicus de*) *ex Ordine Præmonstratensi Prior cœnobii Vitensis in Hispania* 387 b. *Distinctus est à sancto Prædicatorum Fundatore* 391 c d e, 517 e
Guzman (*Petrus de*) *Canonicus Præmonstratensis in Hispania* 391 c

H

Haroldus (*Franciscus*) *contraxit Annales Ordinis Minorum* 377 e f
Hebberardus *abbas ex Ordine Cistercienſi cælitus monetur, ut Prædicatores benignè excipiat* 596 e f
Hecil *præsul Hiltencsheiminensis, id est, ni fallor, Hildesheimensis* 179 b
Hecilo *præsul Strassburgensis sive Argentinensis* 179 a
† Helena *imperatrix dicitur corpora martyrum Machabæorum Antiochiâ Constantinopolim transtulisse* 11 d
Heliodorus *ad spoliandum templum missus statim divinam ultionem sensit* 15 d
Helisæus *vel* Eliseus *episcopus Mantuanus* 180 d, 183 e
† Henricus *episcopus Wintonienſis* 313 a
Henricus III *vel* IV *imperator* 178 f, 179 b
Henricus I *rex Angliæ* 251 d, 254 c
Henricus *Gnesnenſis archiepiscopus* 466
Henricus *archiepiscopus Remensis* 412 d
Henricus *ex Ordine Prædicatorum primus Prior Colonienſis à beato Jordano impensè laudatur* 552, & seqq. 597 f
Henriquez (*Chrysostomus*) *edidit Menologium Ordinis Cistercienſis* 243 d
Herebertus *præsul Glascuensis in Scotia* 269 b
Heribertus *episcopus Eystadiensis* 179 e f
Herimanus *Tornaci abbas S. Martini, & scriptor seculi undecimi* 434 e
Herlsheym (*Conradus de*) *vir venerabilis; sed non videtur habere cultum* 197 d e
† Hermelandus *abbas Antrensis* 56 c
Herre (*Dominicus de*) *recenset Sanctos & Beatos Ordinis Prædicatorum* 366 d
† Hieronymus, *doctor Ecclesiæ, dicitur novisse Psalterium seu Rosarium Deiparæ* 425 e
Hildebertus *gesta martyrum Machabæorum carmine exposuit* 10 e, 15 e
† Hildebrandus *socius S. Bonifacii* 196 f, 197 a
Hiltebrandus *S. R. E. Cardinalis & legatus interfuit consecrationi episcopali B. Gundechari* 179 b
Honoratus *à sancta Maria disserit de auctoritate Oraculorum Sibyllinorum* 377 c
Honorius II *Papa beneficiis affecit Ordinem Vallumbrosanum* 104 e
Honorius III *Pontifex Ordinem Prædicatorum approbat* 443 f, 444 & seqq. *Varia eidem diplomata concedit* 452 c d, 490 & seqq. 506 & seq.
Horstius (*Jacobus Merlonus*) *edidit Opera S. Bernardi* 243 f
Hovedenus (*Rogerus*) *scriptor Anglus* 247 c, 248 a, 249 e
Hucbaldus *scripsit de translatione S. Jonati* 74 b
Hugo *vel* Udo *an fuerit archiepiscopus Magdeburgensis* 298 b c
† Hugo *abbas Cluniacensis* 258 e, 260 d
Hugo *præsul Autissiodorensis hæreticum pertinacem igne comburi permittit* 412 b c
Hugo *de sancto Charo ex Ordine Prædicatorum ad Romanam purpuram assumptus* 580 b, 581 b
Hugo *de Bilhonio Cardinalis S. Sabinæ* 580 b, 581 b
Hugolinus *S. R. E. Cardinalis, postea sub nomine Gregorii IX ad cathedram S. Petri evectus* 484 e f. *Adfuit primæ sepulturæ S. Dominici* 524 c, 555 c d, 561 b, 603 d e, 634 c d, 639 d. *Adjuvat S. Dominicum in transmigratione & unione sanctimonialium urbis Romanæ* 578 e, 580 d
Hugolinus *de sancta Maria scripsit historiam S. Francisci* 484 d e
Hugrinus *archiepiscopus Spalatensis in Dalmatia* 458 a b c d
Humbertus, *quintus Magister Generalis Ordinis Prædicatorum, scripsit Vitam S. Dominici* 360 d e, 563 a. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 385 c. *Scripsit litteras encyclicas ad servandam pacem inter Prædicatores & Minores* 442 f. *An scripserit Vitas Fratrum* 360 a b c, 563 a e
† Hyacinthus *quando & ubi in Ordinem Prædicatorum receptus* 466

I

Jacobis (*Franciscus de*) *ex Ordine Prædicatorum digitum S. Dominici dedisse dicitur regi*

regi Galliæ 535 d, 536 b
Jacobus *Cardinalis & consanguineus Bonifacii VIII Pontificis* 383 f, 384 a b
Jacobus *episcopus Alatrinus* 497 c
Jacobus *monachus Cisterciensis divinitus monetur, ut pro Ordine Prædicatorum oret* 608 c, 609 a b. *Videt Deiparam Fratri Prædicatori verba suggerentem* 608 c d
Jacobus *Ferrariensis ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 413 a
Jancelinus *vel* Ancelinus *quamdiu majori Cartusiæ præfuerit* 398 d
Janssenboy *aliàs* Janssenius (*Nicolaus*) *scripsit Latinè Vitam S. Dominici* 368 e f. *Varias ei fabulas immiscuit ex Alano Rupensi* 404 f, 409 e f, 410 a b c d. *Sibi non constat* 424 b
Janssenboy (*Cornelius*) *ex Ordine Prædicatorum aliqua Sorianensia S. Dominici miracula Flandricè conscripsit* 541 d
Idiaquez (*Joannes de*) *vir nobilis per intercessionem S Sereni Massilienſis præsulis pristinam sanitatem mirabiliter recuperavit* 161 a, 163 e f
Idiaquez (*Alphonsus de*) *dux Civitatis regiæ visitavit reliquias S. Sereni Massilienſis* 165 b
Ilbachius (*Odoacer*) *sub hoc falso nominis sui anagrammate Acta Martyrum miserè tuetur* 124 e
† Ildephonsus *contexuit catalogum de scriptoribus ecclesiasticis* 25 c
Imhoffius (*Jacobus Wilhelmus*) *scripsit Latinè de genealogia illustrium familiarum* 384 c
Immeto *antistes Podelbrunnensis, id est, ni fallor, Paderbornensis* 179 b
Imperatorum *quorumdam successio refertur* 33 e f, 34 a b
Ingelbertus *abbas monasterii Nonantulani* 229 f
Ingulfus *abbas Croylandensis, & scriptor Anglus* 249 d, 253 b f
† Innocentius *episcopus Cenomanensis* 335 a
Innocentius IV *Pontifex laudat Ordinem Prædicatorum* 446 b. *Vetat, ne alii gestent habitum Ordinis Prædicatorum* 464 d e
Innocentius XII *Pontifex Romanus* 129 e
Insulis (*Michaël ab*) *ex Ordine Prædicatorum, discipulus Alani Rupensis* 430 d
† Joachimus *abbas Florensis qualia de Ordinibus Prædicatorum & Minorum prædixerit* 377 & seqq. 574 d e, 575 e, 625 c
Joanna *regina Franciæ, & filia Comitis Burgundiæ* 327 b
Joanna *Comitissa Flandriæ fundavit Begginasium Gandense* 426 d
Joanna *fuit mater S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 382 c, 559 e, 566 c
† Joannes *Chrysostomus laudat Martyres Machabæos* 9 c d e
Joannes XXII *Pontifex erexit cathedram episcopalem Papuli-Fani in Gallia* 401 d. *Concessit indulgentias recitantibus salutationem Angelicam* 430 f, 431 a b c
Joannes *Cardinalis titulo SS. Cosmæ & Damiani* 445 d
Joannes *Salernitanus ex Ordine Prædicatorum, Prior Florentinus* 500 d
Joannes *episcopus Zagrabiensis* 293 c d
Joannes *presbyter Mediolanensis Acta aliquot Sanctorum conscripsit* 18 c
Joannes *archiepiscopus Trevirensis* 451 c
Joannes I *rex Lusitaniæ quando regnarit* 195 d e
Joannes *Novariensis, ex familia Torniella, episcopus Bergomensis* 497 f
Joannes *episcopus Alatrinus* 497 c
Joannes *Hispanus ex Ordine Prædicatorum testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 e, 637 e f
Jocelinus *abbas Melrosensis in Scotia* 274 c, 276 f, 277 a
Jocelinus *monachus Furnesiensis collegit Acta S. Patricii* 246 c
Jongelinus (*Gaspar*) *scripsit de abbatiis Cisterciensibus* 241 b
Jonghe (*Bernardus de*) *ex Ordine Prædicatorum anno* 1719 *edidit Belgium Dominicanum* 544 e
Jordanus *monachus Furnesiensis scripsit Vitam S. Waltheni abbatis Melrosensis* 248 d
B. Jordanus *scripsit Vitam S. Dominici* 358 b c, 562 f, 563 a. *Lucubrationem illius edimus ex codice Uxamensi, qui ante annum* 1242 *exaratus est* 370 b c, 545 a b. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 384 d. *Interfuit primo Capitulo Ordinis Prædicatorum* 493 e, 554 e. *Fuit primus Prior provincialis Lombardiæ* 510 b, 554 e f. *Fit Magister Ordinis* 605 b. *Scripsit epistolam encyclicam de translatione S. Dominici* 524 e f, 525, 562 b. *Devotionem suam erga eumdem Sanctum ostendit, composita in honorem ejus oratione* 530, 531
Jollenus *episcopus Suessionensis* 62 b
† Isacii *Acta defenduntur contra Tillemontium* 214 c d
† Isidorus *laudat martyres Machabæos* 10 e
Judith *abbatissa Marchianensis* 73 d, 74 e
Juhellus *archiepiscopus Turonensis* 278 e, 279 c
Julia *an fuerit filia Neronis imperatoris* 315 b
† Julianus *episcopus Cenomanensis* 278 c, 279 c
Julianus *supposititius scriptor fingit, Martyres Machabæos ex Hispania oriundos esse* 6 d e
Justinianus (*Vincentius*) *generalis Magister Ordinis Prædicatorum* 419 a
Justinianus *imperator collapsum S. Ia templum Constantinopoli restituit* 329 a
Justinianus *imperator in Menæis Græcorum memoratur* 107 d
† Justinus *episcopus Pictavienſis* 312 b
Justinus *quidam an conscripserit Acta S. Dominici* 362 f, 363 a
† Juvenalis *præsul Hierosolymitanus* 222 e, 224 d e
Iwo *episcopus Cracovienſis* 466

K

KAdlubko (*Vincentius*) *episcopus Cracovienſis* 466
† Kinga *vel* Cunegundis *filia Belæ* IV *regis Hungariæ* 290 f, 292 a
Klodauski (*Paulinus*) *originem eremitarum S. Pauli perperam tribuit sancto Paulo Thebæo* 303 f

L

† LAmbertus *episcopus & martyr* 489 c
Lancicius (*Nicolaus*) *S. J. scripsit quædam opuscula spiritualia* 468 c
Langlois (*Joannes Baptista*) *S. J. non ita pridem edidit historiam hæreticorum Albigensium* 548 e
† Launomarus *abbas prædixit ruinam urbis Carnotensis* 172 d e
Laurentius *archiepiscopus Spalatensis fundavit cœnobium monialibus Ordinis S. Benedicti* 357 e
Laurentius *Anglicus fuit inter primos S. Dominici sodales* 441 b c, 550 f, 577 c

† Leo I *Papa laudat martyres Machabæos* 10 e
† Leo IX *Papa cultum S. Maximi præsulis Patavini resuscitavit* 109 f, 110 f
Leo X *Papa Osannam Mantuanam in numerum Beatarum retulit* 366 d
Leo *Cardinalis titulo S. Crucis in Hierusalem* 445 c
Leo I *nomine, & IV Ordine, inter episcopos Sipontinos* 41 f
Leo *Minorita, socius S. Francisci* 484 d
Leo *ex Ordine Prædicatorum secundus Prior Coloniensis* 553 a
Leo *Consiliarius regis Alarici ob destructam basilicam S. Felicis martyris Gerundensis divinitus punitur* 25 f
† Leodegarius *episcopus Augustodunensis* 353 c f
Leofricus *Comes fundavit monasterium Conventriense in Anglia* 434 d
Leontius *episcopus Augustodunensis* 227 f
Leontius *antistes Burdegalensis* 338 d
Lermite (*Thomas de*) *ex Ordine Prædicatorum testatur, se vidisse quasdam lucubrationes S. Dominici* 523 c
Leslæus (*Joannes*) *episcopus Rossensis scripsit de rebus gestis Scotorum* 244 e, 483 b
Lietuinus *abbas cœnobii Vedastini* 71 b, 73 b
Locatellus (*Eudoxius*) *scriptor Ordinis Vallumbrosani* 102 b
Longinus (*Joannes*) *historicus Polonus* 466
Lopez (*Joannes*) *episcopus Crotonensis in Calabria* 432 c, 537 b
Lopez (*Joannes*) *ex Ordine Prædicatorum scripsit Hispanicè Vitam S Dominici* 364 c
Lopez (*Joannes de*) *Hispanicè post Ferdinandum de Castillo prosecutus est Annales Ordinis Prædicatorum* 386 f
Lopez *Agurleta* (*Josephus*) *nuperus scriptor Hispanus refellitur* 382 d, 383 a b c, 452 a b c
Lorinus (*Joannes*) *S. J. interpres sacræ Scripturæ* 206 a
Loumans (*Ludovicus*) *ex Ordine Prædicatorum edidit Speculum Peccatricis animæ, quod figmentis scatet* 367 b c. *Citat S. Antoninum pro exotica quadam opinione* 379 d, 380. *Peperam contendit, S. Dominicum in antro Segoviensi sacra stigmata accepisse* 475, 476. *Speculum peccatricis animæ, cujus editionem dedicavit Magistro generali Ordinis Prædicatorum, tribuit auctori anonymo* 506 b
Louvetus (*Petrus*) *ex Ordine Prædicatorum edidit libellum privilegiorum & indulgentiarum, quæ confraternitati Rosarii concessa sunt* 428 f 431 b
Lubinus (*Augustinus*) *composuit notas geographicas ad Martyrologium Romanum* 46 e
Luca (*Bartholomæus de*) *aliter dictus* Ptolomæus Lucensis *initio seculi* XIV *in Ordine Prædicatorum floruit* 399 f
Lucas *Tudensis non meminit de nobilitate S. Dominici, Fundatoris Ordinis Prædicatorum* 385 b *Agit de academia Palentina* 388 e. *Laudat zelum S. Ferdinandi regis contra hæreticos* 412 b
† Lucius *Pontifex Romanus martyrio coronatus est* 113 c
Lucius (*Joannes*) *nobilis Dalmata edidit opus de Dalmatia & Croatia, viciniſque locis* 355 a, 458 c
Lucius *quidam nomine, Barcinonensis episcopus fuisse dicitur, & à Tamayo inter Sanctos refertur* 2
† Ludovicus *rex Galliæ* 302 c, 303 e
† Ludovicus *rex Galliarum maximè dilexit B. Benignum Generalem* XV *Ordinis Vallumbrosani* 104 e
† Ludovicus *præsul Tolosanus* 302 e, 303 e
Ludovicus *Crassus rex Francorum* 54 e
Ludovicus *Bavarus imperator* 177 b
Ludovicus *Comes Flandriæ auxit statuta Beginasii Gandensis* 426 d
Luitboldus *archiepiscopus Moguntinus* 178 f 179 a
† Lupus *episcopus Suessionensis* 61 a b
† Lupus *episcopus Baiocensis* 53 a e
† Lupus *episcopus Trecensis* 227 e

M

MAffeus (*Scipio*) *illustris scriptor Italus* 81 b
Magistris (*Franciscus de*) *scriptor Neapolitanus* 203 c
† Magnus *præsul Anagninus* 234 c, 236 e
† Malachias *præsul Connerthensis in Hibernia* 255 f, 257 a b, 339 f
Malardus *antistes Carnotensis* 172 e
Malcolmus IV *rex Scotiæ virginitatem illibatam servavit* 251 e 254 c d
Malderus (*Joannes*) *episcopus Antverpiensis approbat miraculum, quod intercessione S. Dominici anno* 1632 *patratum est Antverpiæ* 544 d e
Malmesburiensis (*Guilielmus*) *descripsit gesta præsulum Anglorum* 434 d
Malvecius (*Jacobus*) *scripsit chronicon Brixianum, quod nuper typis vulgatum est* 498 a
Malvenda (*Thomas*) *scripsit Annales Ordinis Prædicatorum, quos suo nomine edi noluit* 368 b c d e. *Censuram Melchioris Cani refellit* 372 e f, 373 a. *Quædam illius narratio videtur ex Annalibus Prædicatorum expungenda* 462 a b. *Incautè Alan. Rupensi credidit* 470 c f, 478 & seqq. *Corrigitur* 548 d e
Mames (*Jacobus*) *in Hispania Fratribus Prædicatoribus prædium quoddam donat* 476 f
Manderscheidt (*Carolus à*) *S. J. olim varia nobis monumenta submini ſtravit de Sanctis* 283 a
Manes *vel* Mannes, *frater S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 382 e, 441 a b c. *Peperam Ordini Cistercienſi adscribitur* 383 d e. *An legitimum cultum habeat?* 383 e. *An direxerit moniales Matritenſes Ordinis Prædicatorum* 477 c. *Mittitur Parisios* 550 f, 577 c d
Manrique (*Angelus*) *conscripsit Annales Cistercienses* 244 b, 245 e. *Negat, S. Dominicum fuisse primum Inquisitorem contra hæreticos, idque multis argumentis probare conatur* 414 & seqq. *Corrigitur* 439 f, 440 a, 497 b c
Mantua (*Jacobinus de*) *ex Ordine Prædicatorum S. Dominicum laudibus extollit* 624 a
Marbodus *gesta martyrum Machabæorum carmine exornavit* 10 e, 15 e
Marca (*Petrus de*) *scripsit de limite Hispanico* 381 c
Marchesius (*Maurus*) *edidit opera S. Brunonis Signiensis episcopi* 231 b f, 233 d
Marcianus *episcopus Arelatensis, Novatianis erroribus addictus* 115 a b
Marcus *Ulyssipponensis ex Ordine Minorum scriptor Lusitanus* 194 e, 195 b d
† Margaretha *filia Belæ IV regis Hungariæ* 290 f, 292 a
Margareta *Comitissa Flandriæ fundavit Begginasium Gandense* 426 d
B. Margarita *Ravennas prudens consilium dedit*

circa revelationes 366 a b
Mariana (*Joannes*) *S. J. scripsit historiam de rebus Hispaniæ* 381 c
Marieta (*Joannes de*) *scriptor Hispanus ex Ordine Prædicatorum* 433 a
Marinæus (*Lucius*) *Siculus corrigitur* 381 b
Maroveus *episcopus Pictavienſis* 338 f
Marquis (*Lazarus*) *medicus teſtatur de miraculo per interceſſionem S. Dominici patrato Antverpiæ* 544 c d
Martene (*Edmundus*) *nuper edidit Collectionem ampliſſimam veterum ſcriptorum* 358 *& ſæpius in ſequentibus citatur.*
Martin (*Joannes*) *ſcripſit Gallicè Vitam S. Dominici* 367 d. *Quaſdam ei fabulas immiſcuit* 409
Martinez (*Mathias*) *Vitam S. Tereſæ, Hiſpanicè ſcriptam, Latinè interpretatus eſt* 474 d
Martinez (*Dominicus*) *abbas Alcobacienſis in Luſitania, an Sanctis ſit adſcribendus* 312 c d
† Maruthas *episcopus Tagritenſis dicitur ſcripſiſſe hiſtoriam martyrum Perſarum ſub Sapore* 329 d
Maſſonus (*Salvator*) *hiſtoricus civitatis Aquilanæ in Italia* 38 b
Matamorus) *Alfonſus Garſias*) *ſcriptor Hiſpanus corrigitur* 381 b
Mathildis *regina Scotiæ, mater S. Waltheni abbatis Melroſenſis* 248 f, 249 d, 251 e
Mathildis *regina Angliæ* 251 d, 254 c
Matrito (*Petrus à*) *unus ex primis S. Dominici ſodalibus* 441 b c, 454 b, 550 d
Matthæus (*Felix*) *S. J. aliquas notitias ſuggeſſit de reliquiis S. Felicis Gerundenſis martyris* 26 b c
Matthæus *primus & noviſſimus abbas in Ordine Prædicatorum* 441 a b, 550 c, 577 b. *Primus Prior Provincialis Franciæ* 510 b
Matthæus *Pariſienſis, ſcriptor Anglus, forſan ab hæreticis editoribus interpolatus* 451 d e f
Mauritius *quidam an ſcripſerit Vitam S. Dominici* 362 d e f
Mauritius *episcopus Cenomanenſis* 280 c, 281 f
Maximianus *patriarcha Conſtantinopolitanus* 215 b
Maximus *Taurinenſis laudat martyres Machabæos* 10 e
Maximus (*Galerius*) *proconſul in Africa S. Cyprianum morte damnavit* 141 e
† Medardus *episcopus Noviomenſis* 61 b c, 67 c
Medices (*Ferdinandus*) *Dux Etruriæ* 102 e
Medicis (*Alexander Martius*) *episcopus Feſulanus* 101 c, 102 e, 103 & ſeqq.
† Melanius *vel* Mellonus *aliàs* Mallonus *episcopus Rothomagenſis* 121 e
Melazzi (*Joſephus*) *vicarius archiepiſcopi Tranenſis* 136 c
Melle (*Jacobus de*) *teſtis oculatus miraculi, quod S. Dominicus patravit* 459, 587 b
Memnon *præſul Epheſinus* 222 e, 224 e
Mendoza (*Alvares de*) *episcopus Aquilanus* 45 c
Menelaus *legis divinæ & patriæ proditor* 15 c
Meneſes (*Maria de*) *dedit monaſterio Huelgenſi Valliſoletano reliquias S. Dominici* 473 f
Mennas *episcopus Toloſanus* 157 e
Mercæus (*Helias*) *templum martyrum Machabæorum Coloniæ Agrippinæ reſtituit* 11 a b
Meſnil (*Ludovicus du*) *S. J. nuper edidit Opus de doctrina & diſciplina Eccleſiæ* 158 f
† Metropolus *antiſtes Trevirenſis* 196 f
Michaël *episcopus Zagrabienſis, & poſtea archiepiſcopus Strigonienſis* 292 d, 293 d
Minervino (*Bonaventura da*) *Guardianus Minoritarum in conventu Columnenſi* 135 f
Miræus (*Aubertus*) *negat, S. Dominicum fuiſſe primum Inquiſitorem contra hæreticos* 414 f 415 a
Mladinus *tyrannus Dalmatiæ & Croatiæ* 304 b c. *Capitur* 305 c f. *Vindicem Dei manum agnoſcit* 306
Mombritius *in Actis S. Dominici non meminit de nobilitate ipſius* 385 c
Monaſterium *S. Mariæ de Columna vel Coloniæ ubi ſitum* 131 b
Monferratenſis (*Guilielmus*) *à ſancto Dominico in Ordinem Prædicatorum recipitur* 482 e. *Cum S. Dominico ex Gallia in Italiam diſcedit* 483 b. *Fuit teſtis juratus in cauſa canonizationis S. Dominici* 614 d, 635
Monfortius (*Simon*) *dux belli contra hæreticos Albigenſes multis beneficiis affecit S. Dominicum, ejuſque Ordinem* 403, 457 a, 549 e, 570 a b, 572 a b, 573 f. *Mors illius à ſancto Dominico prævidetur* 453 a b, 550 b, 560 b, 577 b. *In obſidione Toloſana occubuit* 457 b
Monte (*Joannes de*) *auctor ſuppoſititius, ab aliquibus perperam citatur* 361 d e f, 365 b, 394 e, 437 c d, 441 c
Montmorency (*Florentius*) *S. J. Acta S. Juſtæ ad Bollandum noſtrum miſit* 39 f
Morales (*Ambroſius de*) *tuetur nobilitatem S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 384 c, 386 f, 387 a b
Moronus (*Chriſtophorus*) *Præpoſitus eccleſiæ Blanderatenſis* 165 c
Mundelheimius (*Nebridius*) *Canonicus Regularis S. Auguſtini inſtitutionem Roſarii Petro Eremitæ adſcribit* 431 f
Munio *generalis Magiſter Ordinis Prædicatorum Theodoricum de Appoldia Vitam S. Dominici colligere jubet* 371 e f, 372 b. *Scripſit regulas tertio Ordini de Pœnitentia* 419 d, 420 d e. *Dicitur narraſſe ſtupendum S. Dominici miraculum* 656 d, *Quandonam Ordinem ingreſſus & ad Magiſterium illius evectus ſit* 658 d
Muratorius (*Ludovicus*) *nuper edidit Scriptores rerum Italicarum* 207 & ſeqq.
Myleman (*Carolus*) *ex Ordine Prædicatorum Flandricè edidit compendium miraculorum, quæ S. Dominicus Soriani patravit* 541 e

N

NAnni *de Malateſtis* (*Alexander*) *episcopus Forolivienſis* 429 b c
Natalibus (*Petrus de*) *præſul Equilinus in Actis S. Dominici non meminit de nobilitate ipſius* 385 c
Navarra (*Joannes de*) *unus ex primis S. Dominici ſodalibus* 441 b c, 454 d e f, 550 f 577 c. *Perperam confunditur cum Joanne de Monte, ſcriptore fictitio* 361 e, 362 c
Nectarius *præſul Conſtantinopolitanus* 217 e f
† Nemeſius *martyr quo tempore paſſus* 125 b f
Nemius (*Gaſpar*) *episcopus Antverpienſis approbat miraculum, quod interceſſione S. Dominici anno 1635 patratum eſt Antverpiæ* 544 e
Neomiſia & Aurelia *coluntur Anagniæ* 236 c f
Nero *imperator habuit Poppæam uxorem* 315 b
Nicolaus III *Pontifex laudat Ordinem Prædicatorum* 447 a b
Nicolaus IV *Papa Munionem, Magiſtrum generalem Ordinis Prædicatorum exauctoravit* 371 f
Nicolaus V *Pontifex inviſiſſe dicitur Aſſiſii corpus S. Franciſci* 533 a b
Nicolaus *S. R. E. Cardinalis & episcopus Tuſculanus*

ianus adjuvat S. Dominicum in unione & transmigratione sanctimonialium urbis Romanæ 576 e, 580 d
Nicolaus *episcopus Tusculanensis* 445 c
Nicolaus *Veronensis ex Ordine Minorum contemnens S. Dominicum, febri affligitur; & resipiscens, mox sanatur* 622 a b c
Nols (*Udalricus*) *ex Ordine Prædicatorum Prior Francofurtensis nobis dedit Acta Mss. S. Dominici, quæ Theodoricus de Appoldia fusè collegit* 371 b
Nonnitus *Gerundensis episcopus S. Felicem martyrem veneratur* 25 c d
Noriega (*Josephus Stephanus de*) *abbas Ordinis Præmonstratensis in Hispania* 391 b c. *Putat, usum Rosarii Deiparæ antiquiorem esse ætate S. Dominici* 427 a b c, 428 d. *Probat, Dominicanos aliquas consuetudines ex Ordine Præmonstratensi assumpsisse* 440 b. *Quædam incerta de S. Dominico narrat* 517 c d e, 568 e f, 639 c
Novaria (*Philippus de*) *seculo* XVI *scripsit quoddam Chronicon* 159 f
Novelli (*Horatius*) *suggessit notitiam de decem beatis Vallumbrosanis* 101 e
Nourry (*Nicolaus le*) *fusè disserit de Sybillinis oraculis* 377 c

O

OCtavianus *Cardinalis titulo SS. Sergii & Bacchi* 445 c
Odorius Normannus, *Frater Conversus, numeratur inter primos S. Dominici socios* 441 b c, 550 f, 577 d
Offa *rex Merciorum in Anglia* 173 a
Oiolinus *præsul Anagninus* 240 c, 241 a
† Olavus *martyr, rex Norvegiæ* 395 e
Olderandus *notarius conscripsit relationem juridicam de virtutibus S. Dominici* 614 b, 645 a
† Oliva *colitur Anagniæ* 230 b
† Orcus (*Joannes*) *episcopus Novocomensis* 198 c d
Orsini (*Vincentius Maria*) *sub nomine Benedicti XIII ad Sedem S. Petri evectus* 533 c
B. Osanna *Mantuana circa ecstases & revelationes suas severè examinata fuit* 366 b c
Osgarus *abbas Abbendonensis* 93 b
† Oswaldus *rex & martyr* 254 e, 256 e
Otho I *Schirensis regulus, & palatinus Bavariæ* 178 e
† Otto *dicitur noviſſe Psalterium sive Rosarium Deiparæ* 425 c
Otto *imperator caput S. Justini Guberno abbati Corbeiensinm dedisse dicitur* 33 d
Oudinus (*Casimirus*) *Ordinis ac fidei apostata* 247 a

P

PAganica (*Nicolaus de*) *Ordinis Prædicatorum circa annum* 1330 *floruit* 39 e, 42 f
Pagius (*Franciscus*) *de festo S. Dominici celebrando differens, ab Echardo refellitur* 529
Paige (*Joannes le*) *edidit Bibliothecam Præmonstratensem* 439 c
Palmerius *Inquisitor in causa canonizationis S. Dominici* 614 a b, 632 e, 645 b
Palumbus (*Gaspar*) *canonicus ecclesiæ Tranensis* 134 c
Pannocchieschis (*Horatius de*) *præfectus oppidi Vigilensis* 135 c
Papebrochius (*Daniel*) *S. J. imagini cuidam Venetæ S. Dominici nonnullas difficultates opponit* 378. *Corrigitur* 443 e f, 563 e. *Opinionem suam facilè retractat,* 127 d, 450 d e f. *Errat, obiter agens de gestis S. Dominici* 484 b c. *Non magni facit auctoritatem mulierum exstaticarum in controversiis historicis* 523 b. *Vidit templum Prædicatorum Bononiæ* 532 c
Papulus *vel* Pappolus *episcopus Carnotensis* 169 a f, 172 b
Parmensis (*Joannes*) *generalis Minister Ordinis Minorum scripsit litteras encyclicas ad servandam pacem inter Fratres Prædicatores & Minores* 442 f
Paschalis I *Papa Romanus* 129 e
Passardus (*Franciscus*) *ex Ordine Minorum scripsit Italice Vitam S. Sereni Massilienſis* 164 e
† Patiens *archiepiscopus Lugdunensis* 228 e
Patricius *abbas Melrosensis in Scotia* 245 f, 246 f
† Paulinus *episcopus Nolanus* 171 b, 172 e
† Paulus *Apostolus apparet S. Dominico, fundatori Ordinis Prædicatorum* 453 c d, 576 f
Paulus I *Pontifex transtulit reliquias S. Stephani I Papæ* 127 b
Paulus *Venetus ex Ordine Prædicatorum testis juratus in Processu canonizationis S. Dominici* 615 a, 643. *Mirabiliter & subitò sanitatem intercessione S. Dominici recuperat* 644 a b
Paulus *ex Ordine Prædicatorum putatur fuisse primus Prior provincialis Hungariæ* 510 b, 511, 598 c, 616 d, 617 a
Pause (*Joannes Plantavitius de la*) *episcopus Lutevensis scripsit opusculum de chronologia præsulum Lutevensium* 481 b c
Pegna (*Franciscus*) *asserit, S. Dominicum fuisse primum Inquisitorem contra hæreticos* 415 c
Pelagius *episcopus Albanensis* 445 c
† Peñafort (*Raymundus*) *quando Ordinem Prædicatorum ingressus fuerit* 495 f, 496 a b
† Perpetuus *præsul Turonensis* 228 f, 336 c
Petræus (*Theodorus*) *scriptor ex Ordine Cartusianorum* 398 b
Petris (*Jacobus de*) *ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 413 a
Petrus *monachus Vallis-Sernensis ex Ordine Cisterciensi conscripsit historiam Albigensium* 400 a. *Narrat miraculum, quod audivit ex ipso S. Dominico, fundatore Ordinis Prædicatorum ibid.* d e f
† Petrus *Apostolus apparet S. Dominico, fundatori Ordinis Prædicatorum* 453 c d, 576 f
† Petrus *martyr Veronensis ex Ordine Prædicatorum* 415 e, 416 a b. *Instituit Ordinem de Militia Christi* 421 f, 422 a b
Petrus *Cardinalis titulo S. Laurentii in Damaso* 445 c
Petrus *Eremita, civis Ambianensis, dicitur instituisse Rosarium vel Coronam Deiparæ* 435 b c
Petrus *archiepiscopus Ravennas* 229 f
Petrus *episcopus Florentinus simoniacè promotus* 104 b
Petrus *episcopus Segoviensis* 183 f
Petrus *episcopus Palentinus* 183 e f
Petrus *Remensis ex Ordine Prædicatorum dicitur fuisse primus Prior provincialis Franciæ* 510 d
Petrus *subdiaconus ecclesiæ Neapolitanæ an scripserit Vitam S. Athanasii præsulis Neapolitani* 208 e f, 209 a b c d
Philippus *Vercellensis ex Ordine Prædicatorum procurator in causa canonizationis S. Dominici* 614 b, 632 e

Philippus *episcopus Bononiensis* 534 b
Philippus *episcopus Aurelianensis* 278 e
Philippus *præsul Hierosolymitanus* 31. e
Philippus *episcopus Eystadiensis* 175 f, 176 a 182 c
Philippus *episcopus Zagrabiensis* 293 c
Philippus III *rex Hispaniæ* 381 e
Philippus IV *rex Hispaniæ* 381 e
Philippus, *natione Phryx affligit Judæos* 15 d
Pinius (*Ignatius*) *S. J. Romæ degens, Operi nostro varia monumenta subministrat* 4, 101 e
Pisanus (*Bartholomæus*) *scriptor ex Ordine Minorum* 484 c d
Pisanus (*Ludovicus*) *ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 431 a
Pius (*Joannes Michael*) *scriptor Ordinis Prædicatorum sapius sub nomine Plodii citatur* 287 c d
Plantavitius *de la Pause* (*Joannes*) *episcopus Lutevensis edidit opusculum de præsulibus ejusdem sedis* 481 b c
Podio-Laurentii (*Guilielmus de*) *scripsit Chronicon de Albigensibus* 400 c. *Laudat Ordinem Prædicatorum* 445 d e
Poelde (*Joannes de*) *canonicus Hamelensis S. Bonifacium impropriè* Inquisitorem *appellat* 416 d
Poltri (*Laurentius*) *Generalis abbas Ordinis Vallumbrosani* 102 b
Pontius *scripsit Vitam S. Cypriani præsulis Carthaginensis & martyris* 112 f, 113 a
Poppæa *uxor Neronis imperatoris* 315 b
† Poppo *abbas Stabulensis* 71 b
Porraqua (*Alfonsus*) *abbas Vallumbrosanus* 101 c
Praet (*Catharina*) *puella Antverpiensis intercessione S. Dominici anno* 1632 *mirabiliter sanata est* 544 a b c d
Prato (*Bartholomæus de*) *tamquam socius S. Dominici, ab Alano Rupensi perperam allegatur* 362 f, 441 c
Prato (*Joannes de*) *scriptor ignotus ab Alano Rupensi allegatur* 432 e f
† Principius *episcopus Suessionensis* 61 b
Probianus *præsul Bituricensis* 60 b
† Proclus *patriarcha Constantinopolitanus* 215 c 218
† Prosdocimus *præsul Patavinus* 109 b c
† Prosper *laudat martyres Machabæos* 10 e
Prudentius *laudat martyres Machabæos* 10 e
Prulio (*Natalis de*) *unus ex primis S. Dominici sodalibus* 441 b, 453 f, 454 a
Ptolomæus *Lucensis aliter dictus* Bartholomæus de Luca *initio seculi* XIV *in Ordine Prædicatorum floruit* 399 f
Puerta Quiñones (*Lazarus de*) *scripsit de nobilibus familiis Hispanis* 384 b
Puricellus (*Joannes Petrus*) *scripsit Dissertationem Nazarianam* 496 c
Purificatione (*Antonius à*) *scriptor Lusitanus* 194 b, 195 b

Q

Quendreda *regina Merciorum, impia sanctæ filiæ mater* 173 a f, 174 a
Quetif (*Jacobus*) *scriptor ex Ordine Prædicatorum* 407 f
Quintus *episcopus in Mauritania* 116 f

R

Raderus (*Matthæus*) *Gundecharum II episcopum Eystadiensem inter Sanctos aut Beatos numerat* 175 c
Radiolensis (*Hieronymus*) *scriptor Ordinis Vallumbrosani* 102 b
Radulphus *monachus Cisterciensis ad convertendos hæreticos Albigenses missus* 400 a
† Ragnobertus *episcopus Baiocensis* 52 b, 53 c
Rainerius *S. R. E. Cardinalis aliqua S. Dominici miracula publicè narravit* 405 b, 408 f
Ranzanus (*Petrus*) *episcopus Lucerinus in Apulia, & scriptor* 282 f
Rao *ex Ordine Prædicatorum mortem S. Dominici statim divinitus novit* 520 f, 521 a b, 561 c d, 602 f, 603 a
Raymundus *episcopus Tolosanus* 440 e
Raymundus *Capuanus generalis Magister Ordinis Prædicatorum scripsit Vitam S. Catharinæ Senensis* 419
Raynerius *Cardinalis titulo S. Mariæ in Cosmedin* 445 d
Razzius (*Sylvanus*) *scripsit de Sanctis Etruscis* 76 d e
Reccaredus *rex Gothorum quo tempore fidem Catholicam amplexus sit* 25 c
Reginaldus *decanus Aurelianensis post miram Deiparæ apparitionem ac recuperatam sanitatem Ordinem Prædicatorum ingreditur* 460 & seqq. 551, 560 c d, 581 f, 582 a b c. *Parisiis piè moritur* 552 a, 590 e f
Reginoldus *archiepiscopus Colonienses reliquias martyrum Machabæorum Mediolano Coloniam Agrippinam transtulit* 11 a e
Relandus (*Petrus*) *edidit Fastos consulares* 144 e
† Remigius *episcopus Rhemensis ineptè conjungitur cum temporibus Caroli Magni* 17 e
Reynaldus *archiepiscopus Colonienses* 412 e
Ribera (*Franciscus de*) *S. J. confessarius S. Teresæ Vitam ejus Hispanicè conscripsit* 474 d e f
Riccardus (*Vincentius*) *edidit opuscula & Vitam S. Procli Constantinopolitani* 218 d
Riccius (*Franciscus Antonius*) *episcopus Vigilienses* 136 d
Richardus (*Bartholomæus*) *Præpositus Blanderatensis* 165 e
Richardus *patriarcha Aquileienses* 181 f
Richerius *monachus Senonensis, contumeliosè proscindens Ordinem Prædicatorum, refellitur* 447 c d e f
Rictius Varus *persecutor Christianorum* 30 e. *Dicitur fuisse præfectus in Gallia* 31 a
Robertus *Cardinalis S. Sixti in monte Cælio* 445 c
Robertus *rex Neapolitanus* 286 b
Robertus *archidiaconus scripsit Vitam S. Ayberti monachi recluſi in Hannonia* 435 e
Robyn (*Ludovicus*) *scriptor ex Ordine Prædicatorum* 426 c
Rodericus *archiepiscopus Toletanus* 388 d
Rogerius (*Pontius*) *ab hæresi conversus, pœnitentiam accipit à sancto Fundatore Ordinis Prædicatorum* 410 f, 411 a b
Rojas & *Sandoval* (*Bernardus de*) *archiepiscopus Toletanus, & S. R. E. Cardinalis* 382 a
Rolandus *vir insignis ex Ordine Prædicatorum* 586 a
Romæus (*David*) *scripsit de Sanctis quibusdam Neapolitanis* 200 e
Romagnolus (*Joannes Baptista*) *S. J. nobis aliqua subministravit de S. Maximo, præsule Patavino* 110 a b
Romanus *Cardinalis titulo S. Angeli* 445 d
Rotlandus *episcopus Faventinus* 500 c
Rubbens (*Petrus Paulus*) *famosus Belgii pictor Sorianensem S. Dominici picturam aliquando penitiùs inspexit* 539 f

Rudolfus *ex Ordine Prædicatorum teſtis juratus in cauſa canonizationis S. Dominici* 614 e, 639 & ſeq.
Rudolphius (*Petrus*) *ex Ordine Franciſcanorum conventualium Conſcripſit hiſtoriam ſeraphicæ Religionis* 533 b c
Ruffinus *Minorita, ſocius S. Franciſci* 484 d
Rufinus *perſecutor Chriſtianorum in Hiſpania* 27 & ſeq.
Rumaldus *antiſtes Conſtantienſis* 179 a b
Rupe (*Alanus de*) *an in narrationibus ſuis fidem mereatur* 364. *Auctoritas ejus ab Echardo rejicitur* 364 & ſeq. *Ab aliquibus titulo* beati *ornatur* 366 d. *Fabulæ illius à Joanne Rechaco adoptantur, & mordicus defenduntur* 369 c d. *Explicat, quid ſit Pſalterium ſeu Roſarium Deiparæ* 422 f, 423 a b. *Sæpè citat ſcriptores fictitios* 470 f, 471 a. *Videtur fuiſſe primus auctor opinionis, quæ S. Dominico ſacra ſtigmata perperam tribuit* 475. *Hiſtoriam Benedictæ Florentinæ, quam S. Dominicus ab obſeſſione dæmonis liberavit, epiſodiis & figmentis auxit* 501 & ſeqq. *Fabulas & viſiones ſuas perperam juramento confirmat* 505 d e f
Rupibus (*Petrus de*) *epiſcopus Wintonienſis in Anglia* 509 d
Ryckel *ab Oorbeeck* (*Joſephus Geldolphus*) *Lovanii abbas S. Gertrudis ſcripſit hiſtoriam Beginaſiorum Belgii* 426 d e

S

Sacconus (*Rainerius*) *ab hæreſi converſus, Ordinem Prædicatorum ingreditur* 392 e f, 393 a b
Sadoch *ex Ordine Prædicatorum Prior Zagrabienſis* 511 b, 598 c, 616 e
Sagaſtizaval (*Joannes*) *ſcripſit de Roſario Deiparæ* 433 b
Salanhaco (*Stephanus de*) *antiquus ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 379 a. *Corrigitur à Malvenda* 382 b. *Interpolatus eſt à Bernardo Guidonis* 449 a b
Salazarius *de Caſtro* (*Ludovicus*) *ſcriptor Hiſpanus refellitur* 382 c d, 384 c
Sampayo (*Stephanus de*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 362 d
Sandoval (*Prudentius de*) *ſcripſit de nobilibus familiis Hiſpanis* 384 b
Sanſedonius (*B. Ambroſius*) *ex Ordine Prædicatorum inſtituit pias quaſdam congregationes* 422 b
Sapor *rex Perſarum* 328 e, 329 b c d
Sarabia (*Joſephus de*) *ex Ordine Prædicatorum dicitur vidiſſe Vitam S. Dominici, quam ſoror Angelica de Bononia olim ſcripſit* 359 d
Sarnellus (*Pompeius*) *illuſtriſſimus ſcriptor texuit chronotaxim præſulum Sipontinorum* 41 f
Sartorius (*Auguſtinus*) *edidit Hiſtoriam elogialem Ordinis Ciſtercienſis* 244 c. *Negat, S. Dominicum fuiſſe primum Inquiſitorem, & litem illam inter Ciſtercienſes & Prædicatores componere nititur* 414 f, 416 a b c. *Corrigitur* 439 f, 440 a, 497 b c
Saviolus (*Petrus*) *hiſtoricus Patavinus* 111 f
Scala (*Bernardinus*) *epiſcopus Feretranus* 47 e f. *Scripſit Papebrochio noſtro longiorem epiſtolam de tranſlatione & reliquiis S. Lei* 49 & ſeq.
† Secundina *colitur Anagniæ* 230 b, 236 c f
Sedulius (*Henricus*) *ex Ordine Minorum ſcripſit commentarios ad Vitam S. Franciſci* 489 b
Seleucus *rex miſit Heliodorum ad ſpoliandum templum* 15 d
Senis (*Thomas de*) *ex Ordine Prædicatorum inquiſivit in originem Ordinis de Militia Chriſti, ſive de Pœnitentia S. Dominici* 420 f
Senis (*Bartholomæus de*) *indagavit originem tertii Ordinis de Militia Chriſti, ſive de Pœnitentia S. Dominici* 420 f
Senis (*Thomas Antonius de*) *ſcripſit Italicè Vitam S. Dominici* 364 c
† Serenus *presbyter cum epiſcopo Maſſilienſi ejuſdem nominis perperam confuſus* 160 a
Sergius II *Papa quamdiu ſederit* 129 f
Severanus (*Joannes*) *ſcripſit de ſeptem urbis Romanæ eccleſiis* 130 b
† Severus *epiſcopus Barcinonenſis & martyr* 198 e
Severus *præſul Ravennas* 77 a
Severus *Sulpitius cum altero Severo confuſus* 55 c
Sherlogus (*Paulus*) *S. J. ſcripſit commentarios in Cantica Canticorum* 416 e
Sibylla *an Ordines Prædicatorum & Minorum prædixerit* 377 b c
Siccus (*Seraphinus*) *generalis Magiſter Ordinis Prædicatorum Annales Malvendæ typis excudi juſſit* 368 b
Sicola (*Sigiſmundus*) *edidit opus Italicum de glorioſa S. Aſpreni nobilitate* 200 e, 202 c, 203
Silo *præſul Werdunenſis* 179 b
Silveſter (*Franciſcus*) *ex Ordine Prædicatorum ſcripſit Acta B. Oſannæ Mantuanæ* 366 b c
Silvius (*Polemeus*) *ſcripſit antiquiſſimum Kalendarium, quod in Opere noſtro edidimus* 7 d
† Simeon, *qui Salvatorem in ulnas accepit, dicitur in Jadrenſi eccleſia ſepultus eſſe* 305 b f
Simeon *Dunelmenſis, ſcriptor Anglus* 249 d
Simius (*Venantius*) *ſcriptor Ordinis Vallumbroſani* 102 b
Simon *Comes Huntingtoniæ in Anglia* 241 e & ſeqq.
† Simplicius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 227 f
Siſinnius *præſul Conſtantinopolitanus* 219 f, 221 d
Sixtus IV *Pontifex cathedram Glaſcuenſem ad dignitatem archiepiſcopalem evexit* 269 b
Snekis (*Cornelius de*) *ex Ordine Prædicatorum generalis vicarius congregationis Hollandiæ* 362 b, 365 b
Somier (*Joannes Claudius*) *ſcriptor Lotharingus, & ſacræ theologiæ doctor* 211 c d
Soſſa (*Joannes de*) *ex Ordine Prædicatorum narrat incertum miraculum de S. Dominico* 517 e
Souciet (*Stephanus*) *S. J. indefeſſus Operis noſtri adjutor* 353 c d
Soueges (*Stephanus Thomas*) *ex Ordine Prædicatorum Vitam S. Dominici Gallicè edidit, & fabulas quorumdam recentiorum prudenter in ea omiſit* 369 d e f. *Quædam ipſius opinio rejicitur* 390 b c d. *Error ejuſdem detegitur* 519 e f
Souſa (*Ludovicus de*) *in Annalibus Luſitanicis Ordinis Prædicatorum aſſerit, S. Dominicum fuiſſe primum Inquiſitorem contra hæreticos* 414 e, 415 c, 416 c
Spelmannus (*Henricus*) *edidit Gloſſarium archaiologicum* 434 a c
Spoelberch (*Guilielmus*) *ex Ordine Minorum edidit Speculum Vitæ S. Franciſci* 485 d
Spondanus (*Henricus*) *aſſerit, S. Petrum de Caſtro-novo Ciſtercienſem fuiſſe primum Inquiſitorem contra hæreticos* 415 d
Sprengerus (*Jacobus*) *ex Ordine Prædicatorum Coloniæ primam ſodalitatem Roſarii erexit* 362 b, 365 b,

429 b
Staffa (*Joannes Lucas*) *reliquias S. Stephani Papæ & martyris detexisse dicitur* 134 c d
Starovolscius (*Simon*) *conscripsit Vitam & miracula venerabilis Vincentii Kadlubkonis* 466 a b
Steil (*Fredericus*) *recenset Sanctos & Beatos Ordinis Prædicatorum* 366 d, 418 b
Steinhart (*Franciscus*) *S. J. Rector collegii Eystadiensis varia de B. Gundecharo monumenta officiosè subministravit* 175 f
† Stephanus *fundator Ordinis Grandi-montensis* 495 b
Stephanus III *aliàs* II *Pontifex* 107 a
Stephanus IV *aliàs* III *Pontifex* 107 b
Stephanus *Cardinalis titulo S. Adriani* 445 d
Stephanus *Cardinalis presbyter sanctæ Mariæ trans Tiberim* 497 c
Stephanus *Cardinalis Basilicæ duodecim Apostolorum* 445 c
Stephanus *Cardinalis sanctorum Apostolorum* 507 b c
Stephanus *antistes Neapolitanus* 207 d e
Stephanus *Metensis fuit inter primos S. Dominici socios* 441 a b c
Stephanus *archiepiscopus Cantuariensis* 509 d
Strada (*Famianus*) *S. J. putat, S. Dominicum fuisse primum Inquisitorem contra hæreticos* 415 c
Stephanus *ex Ordine Prædicatorum testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 f, 641. *Mirabiliter ab eodem Sancto ad Ordinem Prædicatorum admissus est* 611 f, 641 c d
Stephanus *Cartusianus traditur prædixisse Ordinem Prædicatorum* 574 d, 575 e
Suardus (*Fabritius*) *episcopus Lucerinus in Apulia* 284 a
Sueci *Germaniam vastant* 177 d e
Summonte (*Joannes Antonius*) *scriptor Neapolitanus* 210 f
Susatus (*Jacobus*) *scriptor ex Ordine Prædicatorum* 379 b c
Sutor (*Petrus*) *Prior Cartusiæ Parisiensis ac scriptor* 278 a
Swieten (*Ægidius van*) *ex Ordine Prædicatorum aliqua Sorianensia S. Dominici miracula Flandricè edidit* 541 d
Sylva (*Gerardus de*) *Comes Blanderati &c. in honorem S. Sereni præsulis Massilienſis pretiosam lipsanothecam fabricari jussit* 165 f, 166
Sylva (*Donatus de*) *Comes Blanderati plura nobis subministravit monumenta de S. Sereno episcopo Massiliensi* 157 b

T

TAlasius *episcopus Andegavensis* 227 e f
Tamayus *Salazar* (*Joannes*) *exhibet in Martyrologio Hispanico Acta Didaci præsulis Uxamensis* 395 f, 396 a
Tancredus *Inquisitor in causa canonizationis S. Dominici* 614 a b, 632 e, 645 b
Tancredus *ex Ordine Prædicatorum socius S. Dominici, & postea Prior Romanus* 555 f, 579 c
Tarapha (*Franciscus*) *scriptor Hispanus corrigitur* 381 b
Tarvisio (*Nicolaus de*) *aliter cognominatus* Bocassinus, *Magister generalis Ordinis Prædicatorum* 371 f, 372 c
Tellio *episcopus Palentinus in Hispania* 388 e
Temeswar (*Pelbartus de*) *scriptor ex Ordine Minorum* 488 c. *Tribuit S. Dominico librum de Corpore Christi* 524 b
Templo (*Thomas de*) *auctor supposititius, ab aliquibus perperam allegatur* 361 d e f, 365 b, 437 c d, 441 c; 475, 505 c d e
† Teresa *invisit speluncam Segoviensem, in qua S. Dominicus aliquando commoratus est* 474 d e f
† Tharsicius *quandonam passus* 126 f
† Theclæ *inclyta veneratio* 226 e, 227 a
Theodebertus *rex Austrasiæ* 172 c
Theodoretus *episcopus Cyri* 226 a b f
Theodoricus *rex Burgundiæ* 169 a
Theodorus *episcopus Massilienſis* 157 d
Theodosius I *imperator quamdiu regnaverit* 217 b
Theodosius II *seu junior imperator quando regnaverit* 218 b c
† Thomas, *doctor Angelicus; non fuit magister B. Augustini præsulis Lucerini* 287 & seq. *Pro quibusdam sententiis nostris allegatur* 380 a, 411 f, 412 a, 467 b c d
† Thomas *præsul Cantuariensis* 276 a, 277 d
Thomas *Cardinalis titulo S. Sabinæ* 445 c
Thomas *Prior S. Mariæ de Rheno, Inquisitor in Processu Canonizationis S. Dominici* 632 e, 645 b
Thomas *archidiaconus Spalatensis scripsit historiam ecclesiæ Salonitanæ* 458 c d
Thomas *Apulus mirabiliter in Ordine Prædicatorum retinetur* 597 d e
Thomas *Tolosanus fuit unus ex primis S. Dominici sodalibus* 441 a b, 453 f, 549 e, 560 b, 574 a
Thomas *archidiaconus Spalatensis conscripsit Historiam Salonitanam* 355 d
† Thomasius (*Petrus*) *ex Ordine Carmelitarum in insula Creta severus contra hæreticos* 412 e
Thuroczius (*Joannes*) *scripsit Chronicon Hungarorum* 293 f, 294 c
Timotheus *episcopus Zagrabiensis* 293 c
Tinmouth (*Joannes de*) *collegit quædam Acta Sanctorum Angliæ* 247 a
Tomcus *Marnavitius* (*Joannes*) *episcopus Bosnensis conscripsit Acta B. Augustini præsulis Zagabriensis* 284 & seqq. *Hic auctor perperam Ordini Prædicatorum adscribitur* 286 d e
Tondutius (*Julius Cæsar*) *edidit Italicè historiam Faventinam* 499 f, 500 a b
Toppius (*Nicolaus*) *recenset scriptores Neapolitanos* 203 d
Torfæus (*Thormodus*) *conscripsit historiam Norvegicam* 395 e
Tridentinus (*Bartholomæus*) *ex Ordine Prædicatorum breviter scripsit Vitam S. Dominici* 339 b c. *Illam, numquam hactenus editam, typis vulgamus* 370 c d; 559 & seqq. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 334 d. *Asserit, habitum Prædicatorum post visionem Reynaldi mutatum fuisse* 463 a b. *Scribit de translatione prima S. Dominici, cui interfuit* 526 b c
Trivettus (*Nicolaus*) *antiquus scriptor ex Ordine Prædicatorum non meminit de nobilitate sancti sui Fundatoris* 385 b c. *Narrat quædam gesta S. Dominici* 401 b c, 509 c d
Trugillo (*Thomas de*) *falso citat textum Theodorici de Appoldia pro nobilitate S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum* 384 f, 385 a b
Tugalus *vel* Tugdualus *primus episcopus Trecorensis* 340 d
Turpin (*Thomas*) *ex Ordine Prædicatorum opportunè nobis subministravit libellum Ms. de quibusdam miraculis S. Dominici* 647 d e

† Ubal-

U

† UBaldus *episcopus Eugubinus* 355 d e
Ubaldus *episcopus Faventinus* 500 c
Udalricus *præsul Papiensis* 179 a
Udo *vel* Hugo *an fuerit archiepiscopus Magdeburgensis* 298 b c
Ugolinus *episcopus Hostiensis & Veletrensis* 445 c
Ugonius (*Pompeius*) *scripsit Italicè de stationibus Romanis* 469 d e
Ugrinus *archiepiscopus Spalatensis in Dalmatia* 458 a b c d
Ugutio (*Guilielmus*) *hæreticus conversus, à sancto Dominico cum Catholico conversari finitur* 411 b
Urbanus IV *Pontifex laudat Ordinem Prædicatorum* 446 e f
Urbanus VIII *Pontifex nobilitatem S. Catharinæ Senensis ex Breviario Romano expungi jussit* 386 c
† Urius, *quem penuriâ monumentorum, posteriùs acceptorum, perperam cum alio confudimus* 111 f,
Urraca *regina Lusitaniæ* 195 a
† Ursinus *præsul Bituricensis* 60 e
Uzero (*Michaël de*) *unus ex primis S. Dominici sodalibus* 441 a b c, 454 b, 550 d

V

VAert (*Catharina van de*) *intercessione S. Dominici ab inveterato cancri morbo mirabiliter Antverpiæ anno* 1635 *liberata est* 544 e
Valentinianus III *quando ad imperium à Theodosio juniore adscitus* 224 e
Valentinus (*Josephus Stephanus*) *Canonicus Segobricensis scripsit elegantem librum de Rosario Deiparæ* 429 f, 431 b
Valerianus *abbas Vallumbrosanus* 101 c, 102 e
Valerius (*Augustinus*) *illustris scriptor de rebus Veronensibus* 81 f
Valle (*Norbertus de*) *tamquam socius S. Dominici, ab Alano Rupensi perperam allegatur* 362 f, 441 c
Venerus (*Alphonsus*) *ex Ordine Prædicatorum putat, S. Dominicum sacris stigmatibus insignitum fuisse* 475 c d
Ventura *ex Ordine Prædicatorum, Prior Bononiensis, fuit testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 b c, 632 e, 633 & seq.
Vercellinus *Vercellensis ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 413 a
Vercellis (*Joannes de*) *generalis Magister Ordinis Prædicatorum dicitur regi Galliæ dedisse digitum vel dentem S. Dominici* 535, 536 a
Verne (*Petrus*) *S. J. docuit nos de cultu cujusdam S. Luani in Britannia Armorica* 340 c
Vicentinus (*B. Joannes*) *ex Ordine Prædicatorum severus contra hæreticos* 413 d e
Victorinus *Afer laudat martyres Machabæos* 10 e
† Vigilius *episcopus Tridentinus Bergomi habuit oratorium* 497 e
Villalobos (*Hieronymus de*) *scripsit de nobilibus familiis Hispanis* 384 b
Villanus (*Joannes*) *scriptor Italus seculi* XIV *asserit, Ordines Prædicatorum & Minorum à Sibylla prædictos fuisse* 377 b c
Villegas (*Alfonsus de*) *edidit Hispanicè Vitam S. Dominici* 397 f
† Vincentii *levitæ corpus ubi quiescat?* 405 d e
Vincentius *Bellovacensis ob scripta sua carpitur à Melchiore Cano* 361 b. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 385 c
Virgilius (*Polydorus*) *primam Rosarii institutionem attribuit Petro eremitæ* 427 d e f, 435 b c
Vitalis II *præsul Vesontionensis* 327 b c e
Vitriaco (*Jacobus de*) *S. R. E. Cardinalis scribit de Canonicis Bononiensibus, per quos videtur designare Ordinem Prædicatorum* 450 c d e
† Vitus *quando laureâ martyrii coronatus fuisse dicatur* 33 e
Vitus (*Stephanus*) *S. J. multa de Sanctis Hibernis in usum nostrum collegit* 341 a
Vives (*Ludovicus*) *explodit Legendam auream Jacobi de Voragine* 361 a
Vivianus (*Gaspar*) *episcopus Anagninus* 232 & seqq.
† Vodalus *vel* Vodoalus *eremita in Gallia* 353 a
Volusianus *imperator quo tempore mortuus fuerit* 114 d e
Voragine (*Jacobus de*) *brevem Vitam S. Dominici Legendæ suæ aureæ inserut* 360 f. *Non meminit de nobilitate S. Dominici* 385 c

W

Waddingus (*Lucas*) *Annalista Minorum contendit, S. Dominicum interfuisse Capitulo Storearum* 484 & seqq. *Edidit quædam opuscula S. Francisci* 484 c
† Walthenus *abbas Scotus perperam confusus cum abbate Pontisarensi similis nominis* 242 e
Walterus *episcopus Tornacensis* 412 d
Wasseburgius (*Richardus*) *archidiaconus ecclesiæ Verodunensis* 130 e
Wemyss (*Patricius Ninianus*) *S. J. varia nobis documenta suppeditavit de Sanctis Scotiæ* 245 a b
Whitfordus (*Richardus*) *edidit Anglicè Martyrologium* 241 e
Wido *archiepiscopus Mediolanensis* 178 f, 179 a
Wildeshusen (*Joannes de*) *quartus Magister Generalis Ordinis Prædicatorum* 359 e f, 563 a d, 437 a b. *Quando Ordinem Prædicatorum ingressus fuerit* 495 f, 596 a b. *Scripsit epistolam encyclicam, quæ perperam S. Dominico tribuitur* 513, 514, 524 a. *Evectus est ad episcopatum Bossinensem* 596 f
Wilhelmus *primus abbas Rievallensis* 264 f, 265 f, 266 a
Wilhelmus *abbas Melrosensis in Scotia* 246 e, 274 b, 276 f
Wilhelmus *vel* Guilielmus *Normannus, cognomento Conquestor, Angliam subegit* 248 f, 249 d
Wilhelmus *rex Scotiæ quo tempore è vivis excesserit* 246 d, 249 c
Wilhelmus *ex Ordine Prædicatorum testis juratus in causa canonizationis S. Dominici* 614 d, 635
† Willibaldus *primus episcopus Eystadiensis* 175 c
Wilsonus (*Joannes*) *bis edidit Martyrologium Anglicanum* 241 c e
Wionus (*Arnoldus*) *scriptor Benedictinus Coronam Deiparæ à Rosario distinguit* 435 d
Witlafius *rex Merciorum fugere cogitur* 174 c d
Woffo *præsul Merseburgensis* 179 b
Wolstanus *monachus Wintoniensis scripsit Vitam S. Ethelwoldi præsulis Wintoniensis* 83 c d, 88 a
Wulketulus *abbas Croylandensis* 253 c

X

XAvierre (*Hieronymus*) *generalis Magiſter Ordinis Prædicatornm* 381 f
Ximenes (*Paulus*) *archiepiſcopus Tranenſis* 136 a

Y

YAnguas (*Didacus de*) *ex Ordine Prædicatorum aliquando confeſſionem S. Tereſæ excepit* 474 e

Z

ZAgachriſtus *quidam impoſtor ſub nomine principis Æthiopici Joannem Rechacum decepit* 369 a b
Ziegler (*Sebaſtianus Joſephus*) *vicarius epiſcopi Eyſtadienſis* 177 c, 189 e
Zoanelli (*Benedictus*) *ex Ordine Prædicatorum præfectus bibliothecæ Caſanatenſis* 465 f
Zotteghem (*Zigerus de*) *ex Ordine Prædicatorum Prior Gandenſis ſeculo* XIII 426 f

INDEX TOPOGRAPHICUS

A

ABandus locus in Anglia ac monaſt. ; *cujus abbas S. Athelwoldus* 91 a
Achadh Dagain , *vel* Ath-Dagain cœnob. in Lagenia 352 a
Ælia , Hieroſolyma dicta 226 f
Aidiſnus , locus in ſilva Rhetia, via Pariſienſi 68 e
Alatrium civitas Campaniæ epiſcopalis 497 b
Almiſum , Almiſſum , maritima Chulmiæ civitas 307 d
† Andreæ , ur. Scotiæ archiepiſcopalis 269 a
Apta Julia (*Apt*) ur. in Provincia Galliæ. *S. Auſpicius ep.* 155 c
Aquila , ur. Italiæ. *S. Juſta V. & M.* 38 b
Arauſio , ur. epiſcopalis in Gallia 575 d
Arba , Arbe vel Arbum , inſula Illyrici ; *in qua etiam oppidum cognomine* 294 b
Aregia , fluv. è Pirenæis montibus ortus 570 f
Arva *vide* Audura
Aſculi in Piceno *reliquiæ S. Dominici* 535 a
Audura (*vulgo Avre*) fluvius Normanniam à Francia dividens 172 e
Aureatenſis eccleſia pro Eyſtettenſi in Germania; *unde ſic vocata* 178 c

B

BAczanum *vide* Offidius mons
Ballancuriæ monaſt. Ord. Ciſterc. in diœceſi Trecenſi *dicuntur aſſervari capita ſanctarum virgg. & MM. Fidei , Spei , & Charitatis* 19 a
Bergomi *dicuntur SS. Dominicus & Franciſcus fuiſſe* 497 e
Berœa , ur. Syriæ. *SS. Marana & Cyra* 225 a
Betolzheim , locus Eyſtettenſis diœceſis 186 b
Blanderatum , locus in diœceſi Vercellenſi 160 b
Bleſianus pagus in Gallia. *S. Betharius ep. conf.* 168 c
Bondevilla , Ord. Ciſterc. gynæceum in territorio Rothomagenſi 652 a
Bononia , ur. Italiæ. *S. Dominicus conf.* 358 , *Monaſterii FF. Prædicatorum initia* 460 c
Borbona abbatia (*vulgo Bolbona*) in comitatu Fuxenſi 512 f
Boſcus Guillielmi , pagus in territorio Rothomagenſi 650 a
Boſnia , pars occidentalis Serviæ 299 e
Braium (*le Bray*) tractus Galliæ in Normannia 554 a
Brocheroia , Brocherota , ſilva Hannoniæ 434 e
Buda , Hungariæ civitas 303 b
Buechenbach , Buchenbach pagus Franconiæ 185 f
Burgenſe monaſt. in Anglia *à S. Ethelwoldo ep. reſtauratum* 87 c

C

CAciti , Κατζίκιοι , Cacicli , Cazzeti , & Cazethi , una fuit ex duodecim tribubus Croatorum in Zupania maritima 357 e
Calaroga in Hiſpan. , *patria S. Dominici conf. deſcribitur* 381
Caldra , monaſterium in Anglia 274 d
† Cannici Achadh-bo civitas Hiberniæ 350 c
Carnotum , ur. Galliæ. *S. Betharius ep. & conf.* 168 a
Cartuſia magna in Gallia 398 a
Cartuſia B. Mariæ de Parco in Gallia. *B. Gaufridus ep.* 277 c
Caſale Beltrami in ditione Novarienſi 160 e
Caſtras , Villa in diœceſi Albigenſi. *Ecſtaſis S. Dominici conf.* 405 d
Caſtrum Caſtellionis duplex 591 f
Catanzarum , ur. Calabriæ ſuperioris 537
Chaldorf , pagus in territorio Eyſtettenſi 185 e
Ciza , *vide* Siſſa
Claudii ædes Romæ 141 e
Clonardia , cœnobium ad Comitatum occidentalis Midiæ ſpectans 346 f
Cluain ferta , cœnobium in Hibernia. *S. Lugidus ſive Luanus fundator* 341 e
Cluana-Hirraird *vide* Clonardia
Cœmeterium S. Lucinæ ſecundo ab Urbe lapide 145 d
Colentina inſula maris Adriatici 307 a d
Columba , videtur eſſe caſtrum ad Lambram fluvium in Lombardia 635 b
Corbolium in agro Pariſienſi. *S. Exuperius ep. conf.* 52 a
Cree ſtagnum 352 a
Croilandenſe monaſt. in Anglia 253 a
Crypta Nepotiana Romæ 141 a
Cumanorum regionis ſitus 511 e, 512 a

Cupra, monaſterium Scotiæ in diœceſi Brechinenſi 263 d
Czernik duplex opp. 299 d

D

Dacia *pro* Dania 657 e
Duliolum *fortè* Duſiolum, locus in Lombardia Tranſpadana 644 f
Doudeville pagus in Normannia 653 f
Druim-Snechti monaſterium Hiberniæ 345 c

E

Boracenſis Comitatus, Angliæ provincia 252 c
Elcho, monaſterium Scotiæ 269 a
Elienſe cœnobium in Anglia *à S. Ethelwoldo ep. reſtauratum* 87 a
Eogenacht, Eugenachte, regio Momoniæ 350 a
Eyſtadium (*vulgo Eychſtet*) ur. Germaniæ. *B. Gundecharus ep.* 175 c

F

Fanum Jovis (*Fanjaux*) opp. Galliæ 400 c
Fertorius portus, fortè Manfredonia, ur. Apuliæ 307 c
Fiſcannum, portus in ora Normanniæ 653 f
Fons Avellanæ, monaſterium in diœceſi Eugubina. *S. Raynerius ep. & mart.* 353
Frieſacum, urbecula in ſuperiore Carinthia 510 f

G

† Galgani monaſterium Ord. Ciſterc. in Tuſcia 608 c
Ganzanacus vicus in agro Bononienſi 657 b
Gargarenghi vicus haud procul Blanderato: *quod vide*
Gerunda, ur. Catalauniæ. *S. Felix M.* 22 b
Glaſquum, Glaſcovium, ur. Scotiæ meridionalis 269 b
Gloweria in provincia Walliæ Clamorgana. *S. Kinedus conf.* 69 b e

H

Heideck, opp. Germaniæ in territorio Eyſtadienſi 187 c
Heydenheim, opp. Sueviæ 185 f
Hochſtetten opp. ad Danubium in Suevia 186 e
Holcotranium monaſterium. *Vide* Holme
Holme, monaſterium in Cumbria 257 a
Huntingtonia, Comitatus Angliæ 253 f

I

Iadera (*nunc vulgò Zara*) ur. Dalmatiæ maritima & archiep. 357 d
Illedorf, locus Auguſtanæ diœceſis 186 b
Iſſa. *Vide* Liſſa

K

Kelceon. *Vide* Elcho
Kinlos, Scotiæ monaſterium in diœceſi Moravienſi 261 d
Kirkeam, Prioratus Canonicorum Regularium in agro Eboracenſi 256 e
Kutzingen, locus in Herbipolenſi diœceſi 186 c

L

Lagiſia, pars Lageniæ in Hibernia 347 b
Lauriacum, opp. Lentium inter & Vindobonam 511 a
Lauſonium *ſeu* Lauſanna, ur. Helvetiæ 556 e
Leopolis, civitas in ditione Urbinate Italiæ. *S. Leus presb. conf.* 46 c
Lingones, ur. Galliæ 556 e
Liſſa inſula in mari Adriatico 357 d
Liſuinus pagus (*le Lievin*) circa urbem Lexovienſem in Gallia. *S. Nemeſius conf.* 46 e
Lorch *vide* Lauriacum
Luceria ur. Apuliæ. *B. Auguſtinus ep.* 282 c
Lupera, vicus in territorio Pariſienſi. *S. Juſtinus puer ac martyr* 30 c
Lygeſe *vide* Lagiſia

M

Marchianenſe cœnobium in Belgio. *S. Jonatus conf. abb.* 70 c
Marchiarum regionis *incertus ſitus* 395, 396 a
† Maria de Biſcareto, cœnobium Blanderati in diœceſi Vercellenſi 167 c
† Mariæ de Columna cœnob. in Apulia. *Tranſlatio S. Stephani PP. I ac mart.* 131 b
† Mariæ monaſterium apud Sueſſiones in Gallia 353 a
† Mariæ monaſterium de Porta Ravennate 356 b
Martis templum Romæ 141 e
Medeshamſted, monaſt. in Anglia *à S. Ethelwoldo ep. reſtauratum* 87 c
Melroſenſe monaſt. in Scotia. *S. Waltenus abb.* 241 b
Mons Lethus in Italia. *S. Peregrinus conf* 75 c
Mons Granarius 659
Mons S. Bartholi in territorio Piſaurenſi 661 b
Murellum *vel* Muretum caſtrum in territorio Toloſano. *Famoſo prælio interfuit S. Dominicus conf.* 407 b
Murrenia, provincia Scotiæ 270 d

N

Naſſenfels, opp. Germaniæ prope Eyſtadium 187 e
Newbottel, monaſterium Scotiæ 269 b
Norici, pro Norwegis, vel populis Septemtrionalibus 252 f
Northumbria, Angliæ provincia 252 c
Noſtiel, locus in agro Eboracenſi Angliæ 256 d
Nova civitas (*vulgò Newſtatt*) Bambergenſis diœceſis 188 c
Novum caſtrum, opp. Normanniæ 654 a
Novum cœnobium in Anglia. *Deſcriptio metrica multarum rerum* 99 c

O

Ochtar-Narde cœnobium. *Vide* Eogenacht
Oenus (*In vel Inn*) fluv. Germaniæ 148 a
Offidius mons (*Bazzano*) in Italia 39 e, 42 a
Ofraigi, Ofrigi, Ofrigia. *Vide* Oſſoria
Oſſoria, Lageniæ tractus 344 a
Othonienſis diœceſis in Finnia 658 e

P

PAganicum, opp. in territorio Aquilano Italiæ. *S. Juſta V. & M.* 42 c
Paludellum in Francia. *Tranſlatio S. Exuperii* 54 a
Paſtoris titulus Romæ 141 b
Peſthum, ur. Hungariæ ad Danubium 303 b
Penſauri civitas 660 c
Piſauri in Umbria *S. Ciccus conf.* 658 c
Portarum monaſterium in diœceſi Lugdunenſi 398 a
Portus Lignaticus, videtur eſſe opp. in Marchia Tarviſina 643 d
Prulianum monaſterium in Gallia 401 d e

R

RAſcia, pars Serviæ latè dictæ 303 d
Receptum, locus in Sabaudienſi ditione 167 b
Regienſis civitas duplex in Italia 658 d
Rhelingen, locus Auguſtanæ diœceſis 186 b
Rokesburgia *vide* Rosburgum
Rosbilech, monaſterium in Hibernia 346 c
Rosburgum, ur. Scotiæ meridionalis 268 f
Rosbuaſenſe cœnobium *vide* Rosbilech
Rothomagus, ur. Normanniæ *S. Dominici conf. miraculis clara* 648
Sottevilla, parochia juxta Rothomagum 655 b
Spalatum, ur. Dalmatiæ. *S. Raynerius ejuſdem epiſcopus ac mart.* 354 c
Spalatenſe monaſterium *an à S. Dominico conf. fundatum* 458 a
Spaltum, opp. in diœceſi Eyſtettenſi 189 d
Storeatum capitulum non procul Aſſiſio 484 b.
An eidem interfuerit S. Dominicus ibid. c
Strigonium (*Gran*) ur. archiep. Hungariæ 294 c
Sueſſio, ur. Galliæ. *S. Sigrada vidua* 353 a

T

TArſiæ in Bithynia *S. Eleutherius mart.* 318 c
Telluris locus Romæ 144 c
Temeſvarii etymon 511 f
Temoria, Hiberniæ regum ſedes 348 e
Thorneia, cœnob. in Anglia *à S. Ethelwoldo ep. reſtauratum* 87 a
Tininium, ur. epiſcopalis in Croatia 305 f
Tragurium, (*Trau*) ur. Dalmatiæ 291 f
Trajectum ſuperius & inferius in Belgio 554 d
Tranſſylvania, pars orientalis Hungariæ 299 e
Tranum, civitas Apuliæ. *Tranſlatio S. Stephani PP. & mart.* 131 b
Trautlingen, locus Eyſtettenſis diœceſis 186 a
Truento fluvius in Piceno Italiæ 535 a

V

VAllis Rodolii, pagus diœceſis Ebroicenſis 655 c
Vetus cœnobium in Anglia. *Dedicatio eccleſiæ* 96 d
Viguentia in diœceſi Ferrarienſi Italiæ. *S. Leus presb. conf.* 46 c
Vimaranum, opp. Luſitaniæ. *S. Gualterus conf.* 194 b
Vindunitta, inſula apud Nannetenſes. *SS. Friardus & Secundellus* 56 c
Viride folium (*Verfeuil*) caſtrum diœceſis Toloſanæ. *S. Dominici conf. cum hæreticis congreſſus* 400 c
Volkolderode, monaſt. Ord. Ciſterc. in Thuringia 623 c
Vorcheim, opp. in Germania 185 c

W

WEſtmorland, provincia Angliæ 277 d
Windsheim, opp. in Germania 187 d
Worthe, locus Auguſtanæ diœceſis 186 d

Z

ZAgrabia, *al.* Zagabria, civitas Hungariæ 294 a

INDEX ONOMASTICUS

A

AFfumatus, *fumo expositus vel induratus* 661 e
Allopitium, *capillorum defluvium* 562 c
Ancæ, *coxendices* 558 c
Antiphonarius, *liber qui antiphonas continet* 282 e
Aparibus, *epistola qualis sit* 159 b
Aporiantes, *perplexi, consilii indigi &c.* 66 f
Appodiare, *inniti* 650 d
Appodiatus, *fultus* 630 c
Arpaxare, *rapere* 230 e
Aurisia, *cæcitas vel tenebræ* 289 a

B

BAcinus, *urceus* 281 d
Bajulus, *tutor, mystagogus &c,* 554 c
Baldakinus, baudequinus, *pannus quidam; umbraculum, umbella* 282 e
Bambacium, Bumbacium, *tela gossypina* 620 d
Banci, *æraria* 471 d
Bancus, *scamnum* 659 a
Banus, *gubernator* 299 b
Barones, *magnates, proceres &c.* 78 a
Basileus, *rex* 92 b
Beguinnæ, beguinæ, *videtur significare virgines Deo devotas* 655 e
Beltis, *ambiguæ significationis vox* 434
Benignivolus, *benignus* 96 f
Bezozæ, bizotæ, *nomen injuriosum* 619 c, 620 c
Bordonus, *baculus peregrinantium* 79 d
Borguerantum, *species telæ subtilis* 282 d
Branchia, *vox significationis non satis certæ* 647 c
Brevigerulus, *bullas seu breves portans* 277 b
Bucarannum, buchiranum, boquerannus, *telæ subtilioris species* 641 a
Bucetum, *locus vaccis emulgendis destinatus* 345 f
Buquerannus. *Vide* Bucarannum
Bussoleta, *cistæ, capsulæ vel pyxides* 43 a

C

CAdeletum, *fortè lectica & lectulus* 639 b
Cadeletum, *videtur esse crates seu craticula funium* 641 f
Camahutus, *lapis quidam* 282 e
Cambuta, cambuca, *pedum pastorale; ejus superior pars* 282 e
Camisia, *indusium* 659 b
Camisia, *videtur accipi pro subucula, aut muliebri alio ornamento* 652 c
Canabus, *lusus quidam puerorum* 254 c
Capellus, *pileus vel tegmen capitis* 79 b
Capisterium, *instrumentum quo frumenta purgantur* 473 a
Capitulare, *deponere vel notare per capitula* 103 f & seqq.
Cappa clausa, *pallii genus* 281 f
Caputium, *capitis tegumentum* 469 b
Caritativus, *è charitate procedens* 530 b
Carlinus, *species monetæ* 137 a
Carnifex, *lanius* 185 e
Carniprivium, *jejunium Quadragesimale* 559 d
Casata, cassata, *habitacula cum certa terræ portione* 91 c
Cassa, cassia, *capsa* 43 b c
Castellanus, *incola vel custos Castelli &c.* 655 e
Cathedra, *aliquando videtur sumi pro arca* 639 a
Catus, cattus, *felis* 402 a
Celeuma, *fortè cantus festivus* 84 c
Censiva, *census* 455 b
Cerevisor, *cerevisiæ confector* 344 b
Cima, *summitas, vertex* 661 c
Clientela, *multitudo servorum* 236 e
Colectum *vide* Panseria
Colonia, *coloni vel rustici prædium* 236 e
Compassionaliter, *ex affectu vel more compatientis* 662 a
Conices, comides, *urceoli, hydriæ* 345 d
Cotta *vide* Rocchete
Creditarius, *cui bonorum omnium credita cura* 141 e
Cynico ore, *ore canino, vel inverecundo* 409 f

D

DAntulus, *dator, vel qui dat* 259 d
Dema, *corpus* 100 d
Demandæ, *exactiones sub nomine gratuitæ præstationis* 54 f
Diœceta, *administrator diœceseos, episcopus* 239 b
Discus *Latino-barbarè etiam varia significat* 645 a
Dycus, *agger* 426 f

E

ERgodioctes, *præfectus operis* 538 c
Exabbas, *abbas emeritus* 274 c
Exametum *vid.* Samitum
Exemplaritas, *exemplar* 660 c
Exenium *vide* Xenium
Exilium, *peregrinatio* 351 f

F

FErrandus, *color quidam equorum* 268 f
Festinantia, *festinatio* 473 f
Festivare, *colere* 654 c
Ficon, fico, *genus calceamenti* 348 e
Fisco *vide* sacco
Foratus *vel* furratus, *pellitus vel pellibus ornatus* 261 a
Formata, *genus epistolarum &c.* 28 * c
Formicationes, *quasi formicarum punctiones* 656 b
Fusare, *fusum volvere* 817 d

G

GAlones, *fortè lagenæ* 652 b
Garcio, *ſervulus* 260 f
Gelunarius *vel* um, *acervus frumenti* 263 d
Genu, *generatio, gradus generationis* 260 e
Gloſſatus, *notatus, notis illuſtratus* 641 c
Grangiola, *villula ruſtica vel prædiolum* 261 a
Gratæ, *crates* 43 d
Gronna *vel* grunna, *terra quædam &c.* 352 b
Groſſa Perſica, *magnum malum Perſicum* 653 f
Guerræ, *bella* 240 c
Gutta, *podagra* 650 b

H

HAnchæ, *coxendices* 653 f
Hominium, *ſpecies homagii* 252 c
Hundredum, *portio terræ vel comitatus* 252 e
Hydromellum, *cereviſia mellita* 91 e
Hymnicines, *cantores* 98 e

I

INaltare, *ſurſum attollere* 67 d
Incaputiatus, *capitis tegumento involutus* 268 f
Incineratæ carnes, *in cinerem ſeu pulverem reſolutæ* 187 d
Incontinenti, *ſine mora* 103 f
Infernus, *purgatorium* 352 d
Infirmitoria, *noſocomia* 261 e
Inforciatum, *genus panni ſerici* 282 d
In ſuo perpetuo, *in omni vita ſua* 281 f
Interpellatim, *interpolatis vicibus* 661 a
Intidigruma, *vox incertæ ſignificationis* 266 a

K

Κάϛρα, *urbes* 333 a
Κυβικλεῖοι, *regalium cubiculorum præfecti* 321 c

L

LAma, *planum vel planities* 662 e
Latrunculus, *miles ſtipator* 344 c
Lena, *exigua quantitas* 646 a
Licentiare, *eximere vel liberare* 553 c
Ligonizare, *ligone effodere* 43 b

M

MAliginoſus, *videtur accipi pro morbido &c.* 652 f
Mandra, *monaſterium* 94 b
Mannus, *equus nobilior* 257 b
Manſio, *iter unius diei* 226 f
Manſus, *certa portio agri, in qua colonus ædes habet* 172 b
Maritagium, *donatio intuitu matrimonii* 661 d
Marota, *Maria* 654 a
Medo, *cereviſia mellita* 91 e
Mi, *pro* mea 654 c
Miches, *parvi panes* 262 e
Miſſatica, *nuntia juſſa* 97 f
Miſſiones, *expenſæ* 455 d
Molendinus, *molendinum* 344 c
Monachi nigri Ordinis, *Benedictini* 261 a
Morſellus, *fruſtum vel buccella* 591 f
Moſcheta, *ſynagoga* 78 f

O

OCrea, *ſcrotum* 611 d
Oeſtrum *vel* œſtrus, *vox Latinis nota, cujus datur explicatio* 260 e
Officium, *miniſter judicis* 145 c
Onoma, *nomen* 100 a
Opifactor, *effector* 43 e
Opificare, *opus perficere* 43 e
Ordinarii, *libri qui inſtruunt ad celebrandum divinum Officium* 282 e
Oroma, *viſio vel ſomnium* 74 e

P

PAlefridus *vel* palefredus, *equus curſor* 268 f
Palla, *aulæum, linteum &c.* 656 a
Pallium rotatum, *ſpecies pallii eccleſiaſtici* 282 d
Panſeria, *lorica* 659 b
Paraëtericum carmen *hexametro & pentametro conſtans* 84 b
Pariſius, *per caſus non inflexa vox* 453 f
Patriloquia, *roſaria* 404 e
Patruus *pro avunculo* 250 a
Pauſat, *quieſcit* 100 d
Pecudium, *multitudo pecudum* 262 c
Pediligulæ, *phaleræ & fortè dorſualia equorum* 260 f
Pelatus, *fortè plumis exutus* 661 f
Perſeveratus, *fortè præſervatus* 661 b
Φραγέλλω, *flagella* 332 c f
Phyſicus, *medicus* 451 f
Φωσάτον, *foſſa* 329 c f
Pico, pica, *ligo* 643 a
Pitaceata tunica, *ex detritis fruſtis conſuta veſtis* 647 c
Pitancia, *obſonium ſeu portio rei comeſtibilis Religioſorum* 591 f
Pittacium, pittaciolum, *membrana, Sancti geſta paucis complectens* 62 a
Placor, *modus placendi, captatio benevolentiæ* 261 a
Podia, *fulcra ſubalaria* 187 d
Porrecta, *juſculum è porris confectum* 656 a
Poſturæ *vidè* Pediligulæ
Poteſtas, *dominus loci, magiſtratus &c.* 635 c
Præcordialis, *intimus* 488 c
Πρασοσέλιον, *preſſorium* 332 c f
Precaria, *genus cujuſdam contractûs eccleſiaſtici* 183 f
Probatorium, *tirocinium* 257 e
Pſalmocinare, *pſalmos recitare* 78 a
Pſalterium, *roſarium beatiſſimæ Virginis* 423 c
Puncta, *mucro* 309 f

Q

QUarta *vide* Galones

R

RAncor, *dolor* 236 e
Recidivavit, *recidit* 662 b
Regratiari, *gratias agere* 503 b
Regulatus, *ordinatus* 523 a
Relicta, *vidua* 184 f
Repa, *feretrum pro operculo* 74 f
Reſervatorium, *theca corporalium* 282 d
Ribaldus, *vilis homo* 580 f
Rocchete, *ſuperhumerale* 463 e
Roga, *eleemoſyna* 219 b
Romanè, *Latinè* 261 a

S

SAcco *videtur accipi pro culcitra ſtraminea* 635 b
Samitum, *pannus holoſericus* 282 d
Scandile, ſcanſile, *ſtapes* 268 f
Scapulare, *veſtis quædam caput & ſcapulas tegens* 269 a
Scalavina, Sclavinia, *cento* 76 f, 79 b d
Schema *vox Latini nota, forma, ſpecies, ornatus* 74 b
Scholæ, *cohortes militum ad cuſtodiam imperatoris vel palatii deſtinatæ* 221 a
Scortella, *fortè vaſculum peregrinantis ad potum hauriendum* 79 b
Sententiare, *ſententiam proferre, dare* 106 a
Serviens regis, *miniſter aulæ regiæ* 650 a
Siccaverunt, *aruerunt ſeu ſtupefacta ſunt* 344 b
Sinuamen, *varia agitatio aut inflexio membrorum* 268 f
Sotulares, ſubtalares, *calcei* 260 f
Strata, *via publica* 647 c
Spatulæ, *humeri* 636 f
Specialia, ſpecies, *aromata* 641 b
Stolus, ſtolium, *claſſis, exercitus* 239 a
Stremula, *index* 265 f
Strima *vide* ſcandile
Stritus, *fortè ſtriatus* 81 e
Suatim, *more ſuium* 91 e
Superaugmentare, *accreſcere admodum* 79 d
Syncopizare, *animi deliquium pati* 189 d

T

TAnneus, *niger naturalis color* 464 b
Talliæ, *præſtationes quæ dominis fiunt à vaſſallis* 54 f
Tobalia, *linteamen vel ſudarium* 603 b
Toltæ, *exactiones violentæ, vel quodvis tributum &c.* 54 f
Tonſoratus, *tonſura clericali inſignitus* 90 c
Troparius, *liber quidam eccleſiaſticus* 282 e
Truffa, *fraus, illuſio &c.* 185 f
Truffæ, *nugæ* 484 f
Trulla, *ferrum latum quo parietes linuntur* 95 b
Tubaliter, *tubæ inſtar* 521 c

V W X

VAletudinarii, *qui ſunt infirmæ valetudinis* 105 d
Veniæ, *genuflexiones* 608 e
Verteolus, *inſtrumentum nentium* 650 a
Wanti, *chirothecæ* 171 a
Xenium, *vox Latinis nota, munus, donum* 647
Xynoris, *concors amicorum conjunctio* 487 c

INDEX MORALIS

A

ABbas *& monachi ſancti cum cæleſti comitatu poſt obitum ſuum quotannis reviſentes ter monaſteria ſua* 264 f & ſeq.
Abbatis *officio cedit B. Gregorius, ut ſolitariam primò, deinde etiam cœnobiticam vitam ſub ſucceſſore ſuo privatus degat* 229 f
Abbatum *ſanctorum inſigne ſpecimen in S. Waltheno* 258 c & ſeqq.
Abſtinentia *à carnibus quàm ſevera in S. Ethelwoldo ep.* 93 c. *Item in S. Dominico* 555 c, 560 b, 573 e, 595 b, 633 c & ſeqq.
Adverſis *multum lætari ſolitus S. Dominicus* 637 a b c
Aëris intemperies *ſublata per Sanctorum Baumadi & aliorum reliquias* 236 e
Angelus *adverſus impudicum caſtitatem tuetur S. Theodotæ M.* 153 c. *S. Dominicum morti propinquum invitat ad cælum* 561 b, 601 b. *Noctu deductum cum ſociis S. Dominicum in cœnobium occluſum intromittit* 587 e
Angeli *duo conſtanter noctu S. Dominicum in eccleſiam obſeratam deducunt, indeque poſt orationem reducunt* 499 c. *Eorum obſequia erga Martyres* 24 c, 28 c, 41 a, *& S. Lugidum puerum* 343 b f & ſeq. 350 e & ſeq.
Angina *letalis prodigioſè ſanata ope B. Gundechari ep.* 188 c; *ope B. Auguſtini ep.* 308 b & ſeq. a
Animam *clientis moribundi defendunt & excipiunt advolantes de cælo patroni Sancti* 270 c d.
Animæ *immortalitas divinitus aſſerta matronæ dubitanti* 553 f & ſeq.
Animarum *zelus. Vide* Zelus
Apoſtata *à Religione dum caſtigatur ſeverè, liberari ſe ſentit malo dæmone* 585 d. *Vide* Religioſæ vitæ defertores
Apparitio *Martyrum reliquias ſuas occultas revelantium* 42 e. *Item S. Jonati* 74 d e f. *S. Ethelwoldi ep.* 97 e f. *S. Maximi ep.* 110 c. *Iterum S. Ethelwoldi ep. furem è vinculis & carcere liberantis* 98 b. *Beatæ Virginis Matris & S. Magni ep. coram S. Petro ep. & Michaële imperatore* 232 c d, 235 c & ſeq. *S. Magni revocantis epiſcopum ad relictam eccleſiam ſuam* 237 c d & ſeq. *S. Waltheni, cum Deipara Virgine & alio energumenum liberantis* 275 a. *S. Theodotæ M. S. Anaſtaſiam ad martyrium animantis* 153 e. *Chriſti, ſpecie infantis, in Euchariſtia* 255 b. *Chriſti patientis ac reſurgentis* 264 b. *Abbatis & monachorum poſt ſanctum obitum ſuum ſtatis temporibus quotannis reviſentium cœnobium ſuum* 264 f & ſeq. *S. Waltheni cæleſtem ſuam gloriam anxio monacho revelantis* 270 b c. *B. Auguſtini ep. occulta ſcripta revelantis* 307 a. *S. Thomæ ep. Cantuarienſis & martyris ſuadentis adire ſepulcrum S. Waltheni abb.* 276 a. *Deiparæ Virginis cum B. Auguſtino ep. Lucerinam urbem & agrum in terræ motu terribili tuentis* 307 b. *Deiparæ Virginis ungentis Fr. Reginaldum, & ita ſanitatem ægrotanti & caſtitatis eximiæ donum conferentis* 461 b & ſeqq. 551 b, 582 a. *Ordinem Prædicatorum protegentis* 467 a, 520 d, 561 b. *Uti & Ordinem Ciſtercienſem* 468 a, &

a, & *Ordinem Societatis Jesu*, ibidem c. *Iterum protegentis Ordinem Prædicatorum* 607 e f & seq. *Christi & S. Dominici coram S. Teresa* 474 e f. *S. Dominici veterem amicum invitantis ad solennitatem suam* 530 b. *Item quemdam è Fratribus jubentis curare erectionem novi cœnobii apud Sorianum* 537 d. *Operarium in præsenti mortis periculo incolumem servantis* 540. *Deiparæ Virginis, & Christi Domini cum F. Henrico ex Ordine Prædicatorum* 554 a b. *S. Dominici, cælestem suam gloriam revelantis* 561 d. *SS. Petri & Pauli apostolorum* 576 f. *S. Dominici herniam sanantis* 615 f; *diabolicas infestationes & morbum arcentis à cliente* 619 b, *laborantes calculo & hydrope &c. liberantis* 619 d e f & seq. 621 a b, 622 c d e, 623 d e f. *Vide* Defunctus

Aqua *in vinum versa per S. Lugidum abb.* 349 f. *Item per S. Dominicum* 482 b c, 589 a. Aqua *libros & chartam illæsam servans. Vide* Libri

Aqua *turbida & insipida per SS. Dominicum & Franciscum in dulcem, limpidam & adhuc salutarem ac prodigiosam signo Crucis commutata* 498 c

Aranea *calici celebrantis post consecrationem illapsa, & introsumpta, viva per cutem sacerdotis erumpit* 255 e

Arbor *per S. Severum presb. arefacta, per eumdem refloruit* 55 f & seq. *Alia duæ reflorverunt per S. Friardum* 58 f & seq.

Articularis morbus *subitò depulsus ope S. Dominici* 648 d e, 655 b

Asperitatem *in subditos oderat S. Lugidus* 347 d

Avaritia *ac duritas punita* 350 d

Aviculæ *in pisces mutatæ* 286 f & seq.

B

Benignitas *S. Waltheni in alios delinquentes; severitas in se ipsum* 258 d & seq.

Bestiarum *immanitas innoxia Martyribus* 22 d

Bibentem *sine facultate superioris & sine præmisso signo crucis Religiosum, ideo dæmon invadit* 515 c

Bilocatio *Simultanea. Vide* Præsentia

Blasphemia *punita subitò* 185 c, 240 a

Boves *indomiti litem dirimunt transferentes reliquias S. Luani, de quibus erat contentio* 351 b

C

Cæcitas *depulsa ope S. Justæ V. M.* 40 c, 43 d. *Ope S. Ethelwoldi ep. post obitum apparentis* 97 e f, 98 a b. *Ope S. Stephani PP. M.* 139 e. *Ope S. Sereni ep.* 164 e. *Item per S. Betharium* 171 d e. *Per B. Gundecharum ep.* 184 d e f, 185 d & seqq. *Per B. Augustinum ep.* 308 c d e f & seq. *Per S. Baumadum* 336 a. *Per S. Luanum abb.* 349 e. *Vide* Morbi

Cælum *per visa monstratum infideli monacho* 271 b

Calculo *liberati per B. Gundecharum ep.* 186 e

Calculo *ac dysenteriâ laborans sanatur ad tumulum S. Waltheni abb.* 273 d e. *Ope B. Augustini ep.* 309 b c. *Vide* Morbi

Campanæ *ultro sonantes in obitu & exsequiis B. Melioris* 104 d e. *Item in obitu B. Petri ep.* 239 e

Candelam *luto accendit S. Dominicus* 525 d

Canino *morsu infecta tibia sanatur ad tumulum B. Augustini ep.* 308 a

Capitis dolores *sanat S. Aspren ep.* 201 d

Capitis *vertigines aliaque incommoda sublata ad tumulum S. Waltheni* 275 d. *Vide* Morbi

Caritas *S. Petri ep. erga lætalem inimicum suum* 193 c. *Erga proximum admirabilis in S. Dominico*, 390 a b, 549 c d, 556, 560 b, 571 c

Carnes *in pisces mutati & contrà per S. Lugidum abb.* 348 c

Castitas *S. Justæ V. M. defensa miraculis* 41 a. *Item S. Theodotæ M. ab angelo defensa adversus impudicum* 153 c. *In S. Waltheno fuit egregia à pueritia* 251 e & seq. *Eadem necessaria clericis* 295 a, 297 c. *Qualem suis inesse voluerit S. Dominicus* 515 d. *Ejusdem impugnatæ prodigiosa per ignem victoria* 550 e. *Ejus insigne donum tentato sacerdoti impetrat S. Dominicus* 597 a b

Casus *ex templi culmine per miraculum innoxius* 95 b

Catenâ ferreâ *nudo corpori adstrictâ assiduè se macerat S. Dominicus* 639 f

Chori Officia *ut gnaviter obirentur à suis, advigilabat sedulò S. Dominicus* 592 c. *Vide* Disciplina Religiosa

Chrisma *sacrum divinitus auctum S. Ethelwoldo ep. ad Confirmationem pueris conferendam* 94 d

Christus *ac Deipara Virgo per epistolam prænuntiant S. Waltheno abbati instantem obitum* 267 e f

Christi *apparitio in Eucharistia specie infantis* 255 b. *Vide* Apparitio

Cibi potusque *parcitas in S. Dominico* 556 c, 560 b, 595 b c, 600 b c, 642 b, 646 a b. *Vide* Abstinentia

Claudi *restituti ope B. Gundechari ep.* 184 e f, 185 b & seqq. *Vide* Morbi

Clementia *S. Ethelwoldi ep. erga clericum, à quo propinatum biberat venenum* 92 e f

Clericis *quæ commendasse dicatur ad statum suum cum laude sustinendum B. Augustinus ep.* 294 & seqq. *Impudicos non patitur S. Ethelwoldus ep.* 92 b

Colloquia spiritualia *domi forisque, & cum cujusvis conditionis hominibus constanter adhibere solitus S. Dominicus* 556 b, 641 e: *& talia suis etiam præscripsit* 643 b

Concionatores verbi Dei, *etiam juvenes, quàm sint dæmonibus formidabiles* 511 b, 580 f. *Vide* Prædicatores verbi Dei

Confessarios *ab officio absterrere conatus per turpissimas abominationes diabolus, a S. Dominico deprehenditur* 115 e. *Confessarius, S. Dominici socius, in confessione ad turpia provocatus, per insigne miraculum castitatem tuetur* 550 e

Confessio peccatorum *frequens commendatur à S. Luano abb.* 347 e. *Eamdem sedulò ursit S. Ethelwoldus* 94 e f, 95 d. *Illâ uno die sæpiùs uti solitus S. Walthenus, propter delicta vel leviss ima, vel nulla volebat severissimè semper tractari; cum erga alios esset ipse benignissimus* 258 d & seq. *Non satis accuratè institutam quidam divinitus repetere jubetur* 515 b. *Usus ejus inter FF. Prædicatores primævos plusquam quotidianus* 605 d. *Per hanc Religiosus liberatur infestatione dæmonis* 605 e f

Confessurus *peccata mutus ac moribundus, tantisper usum loquendi recipit per B. Gundecharum ep.* 186 e

Confitentes *peccata benignissimè excipiebat S. Waltheus*

thenus 258 d e
Confirmationis Sacramentum *pueris collaturo S. Ethelwoldo Chrisma divinitus angetur* 94 d
Confecrandis *ecclesiis, sacellis, altaribus mirificè delectatus fuit B. Gundecharus ep.* 182 a b
Constantia *S. Dominici adversus hæreticos* 549 b c d, 645 e
Contractio membrorum *sublata per B. Gundecharum ep.* 184 c d f, 185 b & seqq. *Per B. Augustinum ep.* 308 d & seqq. *Per apparentem S. Magnum ep.* 238 b. *Per B. Petrum ep.* ibidem d. *Per S. Dominicum* 649 d
Corpus *S. Ethelwoldi ep. post obitum formam induit venustissimam* 97 c. *B. Melioris post obitum, manet genibus nixum, manibus ad cælum sublatis* 104 d. *S. Waltheni abb. manet incorruptum cum vestimentis post obitum* 269 d; 274 d; *imò & miram exhalans odorum suavitatem* 276 c. Corpora *septem in Anglia Sanctorum incorrupta* 276 d e. Corpus *S. Friardi post obitum mirificè fragrat* 59 d. *Item B. Michaëlis* 105 a. *B. Petri ep.* 239 e. Corpora *Sanctorum frequenter invisebat S. Dominicus* 405 d. Corpora *sua elevari postulant apparentes per se Sancti. Vide* Apparitio; Reliquiæ.
Correptio *lenis & industria quam grata fuerit & efficax in S. Luano abb.* 347 d
Crucis imagines *quanti fecerit B. Gundecharus ep.* 180 e f & seq.
Crucis signo *multa facit miracula S. Bandaridus ep.* 62 e. 66 f. *Eodem sæpe dæmones à se fugat B. Melior* 104 d. *Eodem surdum sanat S. Betharius ep.* 171 c. *Contractam S. Baumadus* 336 a. *Eodem pluviam arcet à se & socio S. Dominicus* 560 c. *Eodem sustitat puerum defunctum* 578 b
Crus *dirè affectum sanatur ope B. Gundechari ep.* 188 f. *Vide* Morbi.

D

Dedicatio *ecclesiæ magnifica, auctore S. Ethelwoldo ep.* 96 d & seqq.
Dæmonem *abigit imperio S. Dominicus* 588 c d e.
Dæmones *confundi se queruntur per viros apostolicos, maximè juniores* 511 b, 616 e. *Vide* Diabolus.
Dæmoniaci. *Vide* Energumeni
Defunctus *Minorita ex pacto apparet amico, asserens se Deo præsentatum fuisse à S. Francisco; sicut præsentantur ipsi FF. Prædicatores à S. Dominico* 621 f & seq.
Deipara Virgo *revelat monacho fratres brevi morituros* 271 e. *Impetrat æternam salutem omnibus discipulis S. Waltheni abbatis* 272 c. *Visitat Cœnobium Melrosense* 275 b. *Deprecatur Dei vindictam jam olim universæ terræ minantem excidium* 442 d e. 576 b c. *Protegit Ordinem Prædicatorum* 583 e f, 585 f. *Ungit & sanat moribundum eique eximiæ imposterum castitatis donum confert* 461 & seqq. *Religiosorum cellas noctu visitans eisque benedicens, unum præterit non decenter tectum, etsi sine culpa* 583 c d. *Mirificè dilexit S. Dominicum, & quibus maximè de causis* 520 a b c. *Multum ei placet antiphona,* Salve Regina *&c.* 557 f, 561 b, 583 d. *Ejus cultor eximius B. Augustinus ep.* 304 e f. *Ipsi Ordinem suum commisit S. Dominicus* 461 a b, 520 c d. *Ejus imago cum in supplicatione Romæ circumferretur, purgato in aëre cecinerunt angeli,* Regina cæli, lætare, alleluia *&c.* 580 d e. *Vide* Apparitio.
Dentium dolor *cum dente excussus per S. Dominicum* 649 c, 654 b. *Vide* Morbi
Diabolus *assumptâ Christi formâ, specie pietatis ludit S. Secundellum; sed ab eo tandem agnitus, vicissim luditur; non tamen inultus* 58 d e. *Per varias formas turbare conatus S. Waltheni orationes, Eucharistiæ Sacramento fugatur* 264 d e. *Conatur frustra turbare orantem S. Dominicum* 469 b, 560 e, 592 c d. *Cogitur apparere turpi forma per eumdem Sanctum ad conversionem mulierem hæreticarum* 401 f & seq. *Ejus fraudes & artificia mirabilia, cum admissus fuisset à viro Religioso ad vexandum corpus, ut anima purgaretur* 557. *Orationes piorum ipsi intolerabiles* 592 c d. *Religiosorum delicta observat accuratissimè, eosdem ubique & assiduò tentans,* 592 e. *Vide* Dæmon.
Dignitatum *ecclesiasticarum fuga excellit in S. Waltheno* 254 d e, 256 b d. *In S. Dominico* 406 b, 573 b
Disciplina, *seu flagellum S. Dominici ferreum* 637 f; *quàm sæpe in die adhibita ab illo* 599 f & seq.
Disciplina *ecclesiastica quam exactè servanda clericis* 295 e f. *Quàm severa sub S. Euphronio ep. Augustodunensi* 228 b
Disciplinæ Religiosæ *severus ac dulcis exactor S. Dominicus* 633 f, 635 e & seqq. *Vide* Regulæ.
Donationes *piæ S. Severi presb.* 55 f & seqq. *Eadredi regis* 90 f & seq. *B. Gaufridi ep.* 281 b

E

Ecclesiæ *S. Felicis M. violator cæcitate punitur* 251
Ecclesiæ *suæ jura fortissimè vindicat S. Petrus ep.* 193 b c. *Item alius S. Petrus ep. Anagninus* 235 b c. *B. Augustinus ep.* 304 a. *S. Raynerius ep.* 356 e.
Ecstasis *mira S. Dalmatii* 219 c d. *S. Waltheni abb.* 263 f. & seqq. *S. Dominici à terra sursum elevati* 405
Educatio *pia puellarum quantopere cordi fuerit S. Dominico* 401 d
Eleemosyna *in pauperes quàm necessaria clericis* 295 d & seq. *Angelo sub specie pauperis data, multiplici fœnore compensatur* 586 d e
Energumena *liberata per S. Dominicum, cum ad priora peccata tentaretur, iterum dæmoni, orante S. Dominico, non invita possidenda permittitur* 501 a b
Energumeni *liberati ope S. Justini* 41 e. *Ope S. Exuperii ep. septem uno die* 52 f. *Ope S. Bandaridi ep.* 67 e. *Ope B. Orlandi* 104 f. *Ope S. Stephani PP. & M.* 132 b c. *Ope S. Waltheni abbatis* 275 a. *Per S. Betharium ep.* 171 d. *Per B. Gundecharum ep.* 184 d, 185 a & seqq. *Per S. Petrum ep.* 193 c. *Per alterum B. Petrum ep.* 238 e f. *Per B. Augustinum ep. plurimi* 284 d. *& quidem una persona diabolis octo* 290 b, 308 b & seq. *Per S. Luanum abb.* 349 d. *Per S. Dominicum* 408 f, 515 c, 572 c d, 580 f, 594 e, 604 b. *Alius per confessionem sacramentalem* 605 e f
Epilepsia *per B. Gundecharum ep. sanata* 187 e. *Item ad tumulum B. Augustini ep.* 308 c e
Episcopatus *plures diversis temporibus oblatos constantissimè recusat S. Dominicus* 406 b, 573 b
Episcopus *B. Petrus, Anagniensi sede propter calumnias relicta, Hierosolymam petit, privatim ibi Deo victurus; sed ab apparente sibi*

S. Magno ep. redire jubetur 237 b c d, 238 b c. *Abſens electus S. Walthenus abb. dignitatem omnino recuſat* 267 a. *In* Epiſcopis *promovendis quanta olim circumſpectio, quanta fortitudo adhibita fuerit* 228 c d e f

Epiſtola *de cælo miſſa ad S. Walthenum abb.* 267 e f

Equitum S. Stephani PP. M. Ordo *inſtitutus* 135 e

Equus *à S. Waltheno dono datus S. Malachiæ epiſcopo, ex nigro albus, ex duro mollis effectus* 256 a b. *Sancto domino mirum in modum ſerviens & carus* 266 c

Euangelio S. Matthæi & Epiſtolis S. Pauli *plurimùm ſtuduit S. Dominicus* 465 c, *ea ſecum ubique circumferens* 638 f

Euchariſtiæ Sacramentum *ethnicis inviſibile* 143 f. *In eo S. Walthenus puerum Jeſum vidit ac diſſuaviatus eſt* 255 b. *Idem aliàs eodem ſe obſignans, infeſtas dæmonis larvas diſpellit* 264 d e

Exemplum *bonum omnibus debent clerici* 294 e. Exempla *ſenum quantùm obeſſe poſſint aut prodeſſe junioribus* 14 c d

Exprobrantes *delicta confeſſis, deteriores eſſe dæmone cenſebat S. Walthenus* 258 d

Exſilium *injuſtum patientiſſimè ſeptennio tolerat S. Bandaridus ep.* 64 d & ſeq., *revocatus autem, peſtem ac famem tollit* 67 b

F

Fame *exhauſto ſocio panem divinitus impetrat S. Dominicus* 483 c d

Febres *exſtinctæ ope Sanctorum* 43 d. *Et ſæpiſſimè ope S. Stephani PP. M.* 132 f. *Ope B. Gundechari ep.* 186 a. *Per S. Petrum ep.* 193 d. *Per S. Waltheni benedictionem* 267, 273 e, 275 c. *Ope B. Gaufridi ep.* 278 b c. *B. Auguſtini ep.* 308 a b. *S. Baumadi* 336 a. *Imperio S. Dominici* 581 a. *Vide* Morbi.

Femella *recèns nata, implorato S. Dominico, fit maſculus* 656 d

Feſto die *eccleſiam adire deſiderans, nec valens, per miraculum in ea ſiſtitur unà cum infante S. Ethelwoldo ad Miſſæ ſacrificium* 90 a b. Feſtum *violans & ſpernens S. Dominici, graviter punitur; ſed reſipiſcens, pœnâ liberatur* 619 c d, 657 e f & ſeq.

Fides Chriſti *neceſſaria fuit in veteri Teſtamento* 9 b

Fidei *Catholicæ luce paulatim amiſſa, monachus S. Waltheni patrocinio per cæleſtes viſiones mirificè convertitur* 270 e & ſeq. *Ejuſdem fidei capita per S. Dominicum ſcripto congeſta, ſæpius ab hæreticis in flammas rejecta, ad confirmandam illam ſemper illæſa reſiliunt* 400 d & ſeq. 547 f & ſeq. 572 b c.

Fiducia *S. Dominici eximia in divina providentia. Vide* Providentia Dei.

Floribus *eccleſiam ornari gratum eſſe Deo, probavit miraculum anniverſarium* 56 d

Fons *S. Leonis ſalutaris ægrotantibus* 47 b. *Alius ex alta quercu ſcaturiens ad obſequium S. Petri ep.* 193 d. *Alius excitatus prece S. Bandaridi ep.* 61 e, 67 a. *Alius ſalutaris, B. Auguſtini ep. precibus elicitus* 293 a

Fortitudo *mirabilis SS. Maranæ ac Cyræ in macerationibus aſſiduis corporum ſuorum* 226 c d

Frugalitas *S. Waltheni abb. in cibo & cultu corporis* 259 e. *Vide* Cibi potuſque parcitas. *Item* Veſtitus, Somnus *&c.*

Fur *ſacrilegus miraculo S. Felicis M. inſigniter deceptus & converſus* 25 d e. *Alius miraculo defixus uſque ad agnitionem & confeſſionem criminis* 94 e f. *Alius cippo liberatus & carcere ope S. Ethelwoldi ep. poſt obitum apparentis* 98 b

G

Angræna *fœtida patientiſſimè tolerata, decoratur miraculo duplici* 584 b c

Gladius *erectus incidenti domino cedit, ad capulum uſque reflexus ope B. Auguſtini ep.* 307 f & ſeq.

Gloria vana *quàm formidanda Sanctis* 58 d e f, *aut monachis* 267 d e, 519 e f

Grammaticam *libenter adoleſcentes docebat S. Ethelwoldus ep. maximo Eccleſiæ bono* 94 c d

Gratiarum actio *neglecta poſt acceptum de cælo beneficium graviter plectitur* 651 b

H

Hæretici *non ſola prædicatione, ſed & virtutum ſolidarum exemplo convertendi ad fidem* 399 c & ſeq. 547 c d, 570 b c. *Diabolo ſerviunt, ut oſtendit S. Dominicus* 401 f & ſeq. 571 f & ſeq. 647 a. *Vera & coràm ſe facta miracula conantur occultare* 572 c. *Eorum artes ad eludenda decreta Epheſini concilii, earumque detectio per S. Dalmatium* 220 b & ſeqq. *Eorumdem pertinacia, iterato miraculo nil mota,* 400 d & ſeq. *Obſtinatos quanta ſeveritate S. Dominicus aliique tractaverint* 410 f & ſeq. *Eorum miracula, veræ dæmonum præſtigiæ demonſtrata* 406 e. Hæreticum *epiſcopum, quantumvis occultum, arcet à colloquio ſuo, & palàm infamat S. Dalmatius* 219 f & ſeq. *Ejuſdem epiſcopi pertinacia & blaſphemiæ* 221 & ſeqq.

Hernia *ſanata, invocato S. Sereno ep.* 161 a

Hilaritas *vultûs ſemper æquabilis in S. Dominico* 556 a, 638 e

Homicidium *ſacrilegum commiſſurus, occupatur à dæmone* 193 c. *Alieno lætatus punitur. Vide* Pœna.

Hoſpitalitas *S. Lydiæ* 199 b d e. *S. Petri ep. Anagnini* 237 e. *S. Waltheni abb.* 261 e f, *compenſata miraculis* 261 e & ſeqq. *B. Auguſtini ep.* 298 d. *Alterius miraculo penſata* 515 f & ſeq. 590 a b, 616 f, 620 b

Humilitas *inſignis S. Bandaridi ep.* 61 d, 64 d e f. *S. Ethelwoldi ep.* 90 f. *S. Gundechari ep.* 178 c, 179 d. *S. Waltheni* 254 f & ſeq. *Beati Auguſtini ep.* 291 b & ſeqq. *S. Euphronii ep.* 337 c. *S. Dominici* 406 b c. 441 d e f. 493 f & ſeq. 573 a b, 578 b, 594 a b c, 600 b, 602 c, 636 f & ſeqq. 646 d. Humilitatis *dulce certamen inter SS. Dominicum & Franciſcum Aſſiſiatem, inſigni miraculo decoratum* 498 c

Hydrops *ſanatus ope B. Gundechari ep.* 186 f. *Attactu S. Waltheni benedicentis* 267 b c. Hydrope *tympanitico ad ejuſdem tumulum ſanati plures* 272 f & ſeq. *Invocato S. Dominico* 653 c d.

I

Januas obſeratas *fuſa prece non ſemel intravit S. Dominicus* 498 c. 515 a, 572 c

Idolo *ſacrificans corripitur & exſtinguitur à dæmone* 139 f. Idolum *aureum deſtruit prece S. Symphronius M.* 140 c; *alia plura, eodem hortante, comminuta* ibidem d e. Idoli *fanum cor-*

ruit, orante S. Stephano PP. M. 143 d
Jejunium *prodigioſum presbyteri, non aliò cibo, quàm Euchariſtico veſcentis* 343 b. Jejunia *ſevera B. Melioris* 104 d. *B. Orlandi* 104 e f. *S. Dalmatii, per Quadrageſimam* 219 b. Jejunia *prodigioſa SS. Maranæ & Cyræ* 226 d e. *Vide* Abſtinentia.
Jeſu nomine *invocato, multa miracula patrat S. Bandaridus ep.* 62 e. *Vide* Chriſtus.
Ignis *per miraculum innoxius* 95 c, 41 d, 344 e, 400 d & ſeq. *Ad conſervandam caſtitatem, & convertendam impudicam mulierem* 550 e
Imago *S. Dominici Sorianenſis infinitis clara miraculis* 538 c & ſeqq. *Eadem ſtellis pluribus aliquando rutilare viſa; cum ſuos Sanctus à terræ motu defendit* 542 & ſeq. *Oleum è lampade iſtic ardente promptum quàm multis ſalutare* 544 b. Imagines *Sanctorum indiſcreto zelo dejiciens S. Serenus ep. corripitur à S. Gregorio Magno Papa* 157 f & ſeqq.
Impudica *mulier propter impuritatem occupatur à dæmone ſemel & iterum* 501 a b. *Alia compungitur per inſigne miraculum* 550 e
Impudicæ *tentationes reſtinctæ per oſculum manûs S. Dominici* 613 a b
Impudicos *Canonicos non tulit S. Ethelwoldus ep.* 92 b
Incendium *reſtinctum, invocato B. Gundecharo ep.* 185 d. *Eo non læſus puer, quia S. Dominico commendatus* 653 c
Incredulitas *punita divinitus* 185 c, 240 a
Infirmorum cura *ſingularis in S. Waltheno* 261 e f. *Miraculis illuſtrata* 267 b. *In B. Auguſtino ep.* 298 f & ſeq. *In fratre S. Dominici* 382 e f. *Vide* Morbi.
Inimicorum *inter ſe reconciliator eximius fuit B. Auguſtinus ep.* 299 b
Injuriarum *tolerantia eximia in S. Bethario ep.* 170 f & ſeq. *Vide* Patientia.
Intellectûs *donum petit & impetrat S. Luanus* 345 b c
Inteſtinorum *dolores acutiſſimi ſanati per S. Walthenum* 275 e
Itinerandi ratio *quàm ſancta, quàm ſevera in S. Dominico* 594 f & ſeq. 633 b c, 636 f & ſeq.
Juventutis *educationem piam maximè promovere ſtuduit S. Dominicus, præſertim inter hæreticos* 401 d

L

Labores apoſtolici *FF. Prædicatorum in converſione Cumanorum* 616 & ſeq.
Lacrymarum *inſigne donum in S. Waltheno abb.* 263 f. *In S. Dominico* 556 b, 600 a, 633 b c f & ſeqq.
Latrones *miraculo terret & convertit S. Lugidus abb.* 349 b
Lectionis piæ & *orationis aſſiduitas in S. Dominico* 392 c d
Lecto *duro uti ſolitus S. Petrus ep.* 237 e. *S. Dominicus* 635 f & ſeqq.
Lenitas *efficax & induſtria in S. Luano abb.* 347 d e f, *de cælo probata* 351 c d. Lenitas *cum ſeveritate in ſubditos mirificè temperata in S. Dominico* 594 c d e
Libri *S. Dominici in fluvium collabentes, poſt triduum ſicci inde educti ſunt* 570 d. *Sic illæſæ manſerunt litteræ canonizationis ejus* 615 e
Lilia *arida, per annos ſingulos reviviſcunt feſto S. Severi presb.* 56 d. *In feſto S. Stephani PP. M.* 135 d e f, *& in tranſlatione reliquiarum ejus* 136 e f
Lingua *B. Benigni poſt obitum annis multis incorrupta* 104 e
Linguæ ignotæ *uſus ſubitò inſtinctus S. Dominico* 405 b, 570 e, 589 d
Liquor *ſalutaris manat è ſepulcro B. Gualteri* 195 b. *Vide* Oleum.
Lis *injuſtè mota, actorem confudit per miraculum & repentino perdidit interitu coram S. Dalmatio* 219 e f
Litteratus *evadit ſubitò poſt viſa cæleſtia monachus, antè planè rudis* 271 d
Lupus *infanti parcit, invocato S. Sereno ep.* 161 b, 164 d. *Alius puerum arreptum, invocato per matrem S. Benedicto, dimittens; alterum invadit ac diſcerpit* 230 e f. *Alius imperio S. Petri ep. in locum devorati à ſe bovis jugo ſe ſubjiciens, plauſtrum trahit* 231 e
Lux *miraculoſa in obitu B. Melioris* 104 d. *Beati Petri ep.* 239 f. Luce *cæleſti radiat inter orandum S. Walthenus abb.* 265 d

M

Maledica mulier, *cum ſilere rogata noluiſſet, precibus S. Dominici loquendi facultate per menſes octo privatur* 473 b
Manſuetudo *ſeveritate gravi temperata in S. Ethelwoldo ep.* 93 f, 94 e f. *In S. Waltheno* 258 d. *Vide* Clementia. Patientia.
Manum *Romani Pontificis oſculando ſanat B. Auguſtinus ep.* 292 e
Maria Deipara *& Chriſtus Dominus epiſtola cæleſti nuntiant S. Waltheno abbati inſtantem obitum* 267 e f. *Vide* Deipara Virgo.
Martyrii *deſiderium in S. Felice M.* 22 f, 24 b. *In B. Auguſtino ep.* 305 a. *In S. Dominico* 549 b c, 571 b, 577 b, 638 f
Matri gravidæ *divinitus præſignata futura ſanctitas S. Ethelwoldi ep.* 89 d e f
Matris *conſtantia in ſeptem filiorum ſuorum tormentis & martyrio* 15. *Item S. Theodotæ M. in martyriis trium filiorum* 148 a & ſeqq.
Matrimonio *caſtitatem cum ſuo ac filiorum inſigni martyrio præfert S. Theodota* 152 & ſeqq.
Miracula *patrare S. Secundellum jubet diabolus, Chriſtum ſe mentiens* 58 d. *Suis meritis obtenta celari volebat S. Walthenus* 262 e f, 265 e, 266 c f. *S. Lugidus* 342 b c. Miracula falſa *hæreticorum, oſtenduntur præſtigiæ veræ dæmonum* 406 e. Miracula *ad fidei Catholicæ defenſionem coram ſe facta celare conantur hæretici* 572 c. Miracula *S. Dominici per incredulitatem duram ſpernens, punitur; at reſipiſcens liberatur* 651 c d
Miſericordia *erga pauperes excellens in S. Juſtino puero M.* 30 e, 31 a c. *In S. Bandarido ep.* 63 e. *In S. Ethelwoldo ep.* 93 f & ſeq. *In S. Dalmatio* 219 a b. *In B. Petro ep.* 237 f. *In S. Waltheno abbate miraculis maximis comprobata adjutaque* 261 e f & ſeqq. *Item in S. Stephano Hungariæ rege* 296 e. *B. Auguſtino ep.* 298 d & ſeq. *S. Lugido* 348 b. *Eximia in S. Dominico* 388 f & ſeqq. 546 c d
Miſſam *quolibet die Dominico duobus locis multum inter ſe diſſitis celebrabat S. Severus presb.* 55 f. *Cujuſdam eam celebrantis calici illapſa poſt conſecrationem aranea, atque introſumpta, viva per cutem ſacerdotis erumpit* 255 e. *Illam celebrans S. Dominicus elevatur à terra* 579 d. *Et abundat lacrymis* 633 b c & ſeqq.

Idem eidem assistens, ecstases frequentes patitur 600 a
Modestiâ *in cultu ac moribus quantâ præstiterit S. Walthenus abb.* 259 e f & seq. b c. *Et S. Dominicus* 595 a, 598 e f & seq.
Monacho *fervente nihil melius; remisso nihil inter homines pejus* 291 f
Monasteria *plura fundat & instaurat S. Ethelwoldus ep.* 91 & seqq.; *uti diu ante revelatum fuerat S. Dunstano* 95 e f
Monasticum institutum, *relicta uxore & familia, amplectitur cum filio S. Dalmatius* 218 f & seq. *Ejusdem instituti propagatio & sanctitas variè præfigurata SS. Dunstano & Ethelwoldo* 95 e & seq.
Morbi *desperati depelluntur ope S. Sereni ep.* 161 a b, 163 f, 164 d. *S. Petri Apostoli* 201 b c. *S. Asprenis ep.* 201 d e. *S. Baumadi* 336 a. *Per S. Dominici reliquias* 536 e f & seq. *Item per vota, ipsius nomine Deo facta* 558 & seq. 561 e f, 584 c d. 609 & seqq. 615 d e f, 618 & seqq. 648 & seqq.
Morborum *insignis tolerantia in S. Ethelwoldo ep.* 94 c. *Vide* Patientia.
Moribundus *subitò sanatus* 43 d. *Alteri loquela tantisper restituta, dum confiteretur peccata & Viatico instrueretur, ope B. Gundechari ep.* 186 e. Moribundum *imperatorem Michaëlem ope Beatissimæ Dei Matris & S. Magni ep. subitò sanat S. Petrus ep.* 232 c d, 235 c & seq. *Item puerum morti propinquum* 240 d e. *Alii sanati per S. Luanum* 346 d. *Per S. Dominicum* 459 f, 561 e, 587 b. *Vide* Morti proximus.
Morientis *clientis animam excepturi ac defensuri accurrunt Patroni sancti de cælo* 270 c d
Morsus. *Vide* Caninus.
Morti proximus *puer subitò sanatur ope S. Dominici* 648 b, 649 f. *Item femina* 651 f. *Item juvenes* 652 c d e & seqq.
Morti proximus *S. Dominicus ab angelo invitatur ad cælum* 561 b, 601 b
Mortis *suæ dies prædictus à S. Friardo* 59 a. Mortem *propinquam per epistolam cælestem à Christo & Virgine Matre edocetur S. Walthenus abb.* 267 e f: *tum hujus ad illam præparatio* ibidem & seq. *Vide* Obitus.
Mortis *periculo præsenti per miraculum B. Augustini ep. ereptus miles* 307 f & seq.
Mortificatio *appetitionum quàm necessaria sacerdoti* 295 a
Mortificatio *corporis asperrima eluxit in SS. Marana & Cyra* 226. *Item in S. Dominico* 474 c 560 b, 566 f, 571 e, 592 b, 594 f & seq. 599 e f & seq. *Usque ad mortem perseverans* 603 c
Mortui *suscitati, precibus S. Justæ V. M.* 41 c. *Per S. Lugidum* 343 c & seqq. *Per S. Dominicum* 535 a b f, 536 c d, 541 c, 555 e f, 560 e, 561 e f, 578 b c, 579 c d e, 617 c d e f, & seq. 621 c, 653 b, 657 b c d
Mulierum *consortia clerico vitanda* 297 d, 346 a. *Et Religiosis* 555 a
Muti *subitò loquelâ donati* 43 e. *Ope B. Gundechari ep.* 184 d, 185 a b. *Ope B. Augustini ep.* 308 c. *S. Lugidi* 343 e, 350 d

N

NAtivitas *& futura sanctitas S. Ethelwoldi ep. matri gravidæ cælestibus indiciis præsignata* 89 d e f. *Item S. Dominici* 380 e f, 559 c, 566 c d e
Naufragio *liberati ope S. Dominici* 656 c d
Nobilitas *generis tacenda & spernenda Religiosis* 259 c d
Notitiâ *rerum occultarum divinitus ornatur S. Isaacius* 218 f & seq. *Rerum absentium S. Dalmatius* 219 c, *& internarum*, ibidem f. *Itidem S. Dominicus* 453, 461 c, 473 c d, 483 a, 509 a, 515 a d, 517 f, 550 b c, 555 b, 560 e, 573 d e, 587 a b, 596 d, 601 b c
Novitius *monasticus ex Priore Canonicorum regularium factus S. Walthenus, vehementissimè tentatur; sed per orationem tandem, nec sine miraculo vincit* 257 f & seq. *Alius in Ordine Prædicatorum tentatus ad exitum ex Ordine, ope S. Dominici perseverat* 656 f & seq.

O

OBedientia *cæca miraculo comprobata* 92 a, 255 e f, 351 a
Obitus *sanctissimus S. Dominici* 601 c & seq., *ejusque mox gloria cælestis revelata*, ibidem & seq. *Idem* obitum *suum sanus præscivit, & prædixit, quando futurus esset* 517 f. *Eumdem ipsâ horâ, qua contigit, absenti gloriosus revelat.* 520 f & seq. 555 c. *Jam mortuus revelat alteri obitum felicem propè instantem* 603 d. *Vide* Mors.
Oculorum *non satis severam custodiam in Religioso severè plectit S. Dominicus* 515 d
Odores *mirifici in obitu S. Friardi* 59 d. *Item B. Michaëlis* 105 a. *In corpore S. Dominici post annos fere duodecim à sepultura* 525 e & seq. 558 a, 634 e f & seqq.
Oleum *salutare defluens è tumulo B. Gundechari ep.* 184 e, 185 b. *Vide* Sepulcra
Opprobria *quanta quàm lato animo passus ab hæreticis S. Dominicus* 570 b, 646 d. *Vide* Patientia.
Oratio *mentalis & vocalis conjungenda sacerdoti* 296 b. *Ejus utilitas, necessitas, efficacia miraculosa in S. Friardo elucens* 57 f & seq. *Ejus assiduitas in S. Dominico* 392 c d, 546 e, 556 b c, 566 f, 571 e, 592 c, 599 e f, 601 e, 633 b c & seqq. *Idem in orando quot modos observaverit* 629 c & seqq. *Ejusdem* Orationis *excellentia exemplo verbisque mirificè commendata à B. Augustino ep.* 291 b & seqq. *Eidem infestissimus est damon, & modis variis eam turbare conatur, sed frustra* 264 d e, 469 b. *Valet plurimùm ad vitæ statum eligendum* 552 d e f. *Item, ut expertus est semper S. Dominicus, ad quidvis impetrandum à Deo* 496 f & seq. *In ea aliquando etiam corpore elevatus ac sublimis apparuit* 573 c
Ordinem *Canonicorum regularium cum severiore monastico mutat S. Walthenus insigni fortitudine animi* 257 c
Ordines Religiosos *omnes multum diligebat & commendabat S. Dominicus* 636 c & seqq.
Otium *clericis vitandum* 295 b

P

PAnis *Religiosis deficiens, divinitus ministratur sub S. Dominico* 459 b c, 586 e f & seq. 591 c d, 637 c. *Vide* Providentia Dei.
Paralysis *sublata ope S. Sereni ep.* 161 b, 164 c. *Ope B. Gundechari ep.* 188 b & seq. *Ope S. Magni ep.* 232 c. *Ope S. Luani* 345 b. *Vide* Morbi
Partûs *difficultas subitò levata tactu zonæ S. Walthe-*

theni abb. 266 b. *Eadem virtute celebre cingulum B. Auguſtini ep.* 284 f, 306 b. *Item attactus S. Lugidi* 343 f. *Et patrocinium S. Dominici* 651 a c
Paſtoralis *cura & caritas eximia S. Stephani PP. I & M.* 114 f, 121 f, 139 b c e & ſeqq. *S. Betharii ep.* 170 f. *S. Petri ep.* 193 b. *Alterius B. Petri ep.* 237 f. *B. Auguſtini ep.* 298 d & ſeqq. *S. Euphronii ep.* 337 d
Patientia *& fortitudo S. Ethelwoldi in aſſiduis morbis* 94 c. *Mulieris horribili cancro laborantis, miraculo duplici decorata per S. Dominicum* 584 b c. *Ipſius S. Dominici in morbis ſuis* 634 a & ſeqq.
Patientia *injuriarum inſignis in S. Bandarido ep.* 61 d, 63 f & ſeq. *In S. Ethelwoldo ep.* 92 e f. *In S. Bethario ep.* 170 f & ſeq. *In S. Dominico* 403 a, 570 b c, 637 d, 646 d. *Vide* Adverſa
Patroni *Sancti quid clientibus præſtent in mortis articulo conſtitutis* 270 c d
S. Pauli Apoſtoli Epiſtolas *ſemper ſecum circumferebat S. Dominicus* 453 c d, 465 c, 638 f
Paupertas *munifica B. Auguſtini ep.* 298 d
Paupertas Religioſa *in cubiculis &c. qualis fuerit ſub S. Dominico* 440 f, 640 c, 642 a b. *Per illum ſubinde magis adſtricta in Ordine ſuo, excluſis poſſeſſionibus ac redditibus* 494 b c, 518 b. *Ejuſdem violatio rigidiſſimè caſtigata* 585 c. *Iterum confirmatus rigor* 590 c, 592 f & ſeq. 600 b, 602 a. *Ejus effectibus & incommodis ipſe imprimis lætari ſolitus* 590 c d
Peccati mortalis *expers totâ vitâ fuit S. Dominicus* 525 b, 633 e
Peccata *confeſſis exprobrantes, dæmone pejores eſſe dicebat S. Walthenus* 258 d. *Idem peccata aliorum leniſſimè excipiebat in confeſſione; ſed ſua, etiam minima, ac fortè nulla, plecti volebat ſeveriſſimè* 258 d & ſeq. *Aliena cruciabant S. Dominicum* 645 d, 646 e. *Imò illa in ſe ipſo plectebat quotidie* 599 b f
Peccatores *apud Deum deflebat ubertim S. Dominicus* 392 c
Pedibus *nudis itinerari ſolitus extra civitates S. Dominicus* 636 f & ſeqq.
Peregrinationes *votivæ cum jejunio miraculoſo ſuſceptæ per SS. Maranam & Cyram* 226 e
Perſecutio *Antiochi Epiphanis immaniſſima* 12 & ſeqq.
Perſecutionem *fugâ declinare vetabant Montaniſtæ hæretici* 146 b
Perſeverantiam *in Religione fugitivis & nutantibus impetrat à Deo S. Dominicus* 560 e, 597 d e. *Vide* Religioſa vita
Peſtis *repulſa per votum Deo nuncupatum in honorem S. Sereni ep.* 161 b, 163 f
Phreneticus *à S. Dominico ſanatus* 648 f & ſeq.
Piſces *obediunt S. Petro ep.* 193 c d. *In carnes verſi, & contrà, per S. Lugidum abb.* 348 c
Pluvia *vel ſerenitas conſtanter obtinentur ope S. Sereni ep.* 164 e
Pluvia *cedit incedenti cum ſocio S. Dominico* 555 f
Pœna *ſacerdotis lætantis iniquiſſima nece S. Raynerii epiſcopi ſui; item aliorum, qui illum interfecerant* 356 f & ſeq.
Pœnitentia *homicidæ ſpontanea, ſeveriſſima, & miraculo illuſtrata* 187 f
Pœnitentiæ Sacramentum *adminiſtrans S. Walthenus, maluit ob miſericordiam plecti, ſi opus eſſet, quam ob juſtitiæ ſeveritatem* 258 d e. *Idem ad illud aliquando ſæpiùs uno die recurrens, ſeveriſſimè tractari volebat.* Ibidem f & ſeq. *Vide* Confeſſio
Pontificis Romani *auctoritas quanta fuerit ſeculo tertio* 115 a. *Eadem fuſè defenditur* 301 b & ſeq.
Prædicatores *verbi Dei debent verbis exempla conjungere, ut fructum referant* 399 c & ſeq. *Etiam ſimplices & parum litteratos adhibebat S. Dominicus abſque ſcrupulo* 596 e, *& juniores* 511 b, 637 e & ſeq.
Prædicatorum *Ordinis origo & elogia* 437 & ſeqq. 574 & ſeq. *Ejuſdem primævus fervor* 605 & ſeqq. 625 & ſeqq. *Fructus animarum per eumdem collectus poſt obitum S. Dominici* 642 c d
Præſagia *cæleſtia virtutum S. Dominici nondum nati* 380 e f. *Vide* Nativitas
Præſentia *S. Luani eodem tempore locis variis* 344 f
Præſtigiæ *dæmonum in Albigenſibus mirificè detectæ per horum interitum* 406 e
Prophetia *S. Elfegi ep.* 90 c. *S. Etheldritæ V.* 174 a. *S. Petri ep. Anagnini* 239 c d. *Item Figari presbyteri* 255 f. *S. Euphronii ep.* 337 b c. *S. Lugidi* 342 d. *Vide* Notitia rerum arcanarum *&c.*
Providentia Dei *munifica erga S. Dominicum in neceſſitatibus temporalibus* 570 e; 586 e f & ſeq. 591 c d e, 596 c d, 640 a
Pudicitia *S. Waltheni tentata, muliebres inſidias egregiè vincit* 251 f & ſeq. *Vide* Caſtitas
Pueritia *S. Dominici proludens futuræ ſanctitati* 546 b c, 566 e f & ſeq.
Puerorum *exercitia ludicra maturioris ætatis præſagia* 251 b
Purgatorium *pœnis hujus vitæ anteverti poſtulat & impetrat S. Walthenus abb.* 268 b. *Eo detentas animas quotidiana ſui diverberatione levare ſolitus S. Dominicus* 600 a
Puteus *miraculis frequens per merita SS. Dominici & Franciſci Aſſiſiatis* 498 c & ſeq.

R

REditus *piè expendendi ſunt à clericis* 295 c
Regulas *Ordinis obſervari accuratè ab omnibus, nec impunè violari volebat S. Dominicus* 590 d, 591 b c, 594 c d e. *Vide* Diſciplina Religioſa
Religioſa profeſſio *quantum ſit beneficium Dei, docet S. Leodegarius* 354 c
Religioſæ Vitæ *deſertores, fuſis ad Deum precibus S. Dominicus impetrat, ut ſponte redeant* 477 d e, 560 e
Religioſa veſte *ad riſum abutens, punitur; ſed reſipiſcens, illamque ſeriò ſuſcipiens, liberatur* 582 c d
Religioſorum Ordinum *S. Dominici & S. Franciſci utilitas & neceſſitas in Eccleſia Dei, revelata Innocentio PP. III.* 438 d
Reliquiæ *Sanctorum per ipſoſmet revelatæ* 42 e. *Item S. Jonati per ipſum Sanctum* 74 d e f. *SS. Ruſtici & Firmi MM.* 82 d e. *SS. Maximi ep. & aliorum* 110 c, 232 c, 234 f & ſeq. *pecuniâ redemptæ per S. Mariam Conſolatricem V., non ſine miraculo* 82 f. *Eædem allatæ Veronam, famem ac peſtem fugant* 83 d. *Furto ablatæ* 131 d e. *Aliæ à furto per miraculum vindicatæ* 193 c d. *Item aliæ* 306 c. *Latentes divinitus revelatæ, ut S. Stephani PP. M.* 134 f. *S. Sereni ep.* 161 a d. *In medio incendio illæſæ cum arca lignea, cui fuerant impoſitæ*

posita 473 e f. *Eas circumferre olim soliti reges Galliæ* 170 c. *Item S. Perpetuus ep.* 228 f
Rosarii Mariani *origo fusè tractata* 422 f & seqq.

S

Sacerdotes *quid servare debeant, ut rectè vivant* 294 & seqq.
Salve Regina *quàm grata sit Deiparæ Virgini antiphona* 557 f, 561 b, 583, 642 a
Salutem *subditorum suorum, etiam tum viventium, revelat S. Walthenus abbas* 272 c
Sanctitatem *S. Dominici futuram præsagia cælestia nativitati ejus prævia designarunt* 380 e f; *item alia post nativitatem* 387 c. *Vide* Nativitas
Sanctorum *sepulcra frequentare solebat S. Dominicus* 405 d. *Eorum honori detrahentes, donec resipuere, puniti divinitus* 619 c d, 622 b f & seq.
Scandalum *quantopere exhorruerit S. Eleazarus M.* 14 c d
Scripturæ sacræ *lectionem cum oratione jungi volebat B. Augustinus ep.* 291 c
Senum *exempla quam perniciosa junioribus, si mala fuerint, quàm utilia, si bona* 14 c d
Sepulcrum *S. Dominici miraculis frequentissimum* 524 d & seq. 604 b, 609 & seqq.
Sepulcra *salutari liquore manantia, B. Gundechari ep.* 184 e, 185 b. *B. Gualteri* 195 b. *S. Dalmatii* 224 c
Sepulturæ *locus S. Ethelwoldo diu ante obitum divinitus designatus* 97 d
Serenitas aëris *vel pluvia constanter data post invocatum S. Serenum ep.* 164
Severitas *mansuetudine temperata in S. Ethelwoldo ep.* 93 f, 94 e f. *In S. Waltheno* 258 d
Severitas *S. Waltheni in seipsum; benignitas in alios peccata confitentes* 258 d & seq.
Sexûs *mutatio facta post nativitatem, implorato S. Dominico* 656 d
Siccitas *terræ diuturna & periculosa statim desinit, invocato B. Augustino ep.* 290 a. *Vide* Serenitas
Silentium *perpetuum S. Cyræ, & fere perpetuum S. Maranæ* 226 c. *Idem quàm rigidè servatum olim in Ordine S. Dominici* 605 e f & seq. 633 c & seqq.
Simoniacum *episcopum apud summum Pontificem accusans B. Rodulfus, paratum se offert, ut rei veritatem per ignem incedendo comprobet* 104 b
Solis *cursum prece retardat S. Lugidus abb.* 348 a
Solitaria vita *austerissimè sub dio semper traducta à SS. Marana & Cyra* 226 b
Solitudo *monastica tam grata B. Erizzoni, ut annis 36 cœnobio non exierit* 104 c. *Item S. Dalmatio, qui per annos* 48 *non exiit* 215 a b 220 c
Solitudinis *captatio sancta S. Waltheni adolescentis ac principis inter aulicos tumultus* 251 e f
Somni *parcissimus S. Dominicus* 556 b c, 559 f, 571 e, 592 b, 599 e f, 633 c f & seqq.
Sorianensis ecclesia *non uno miraculo construitur* 537 d & seq.
Sterilitas conjugii *sublata meritis S. Asprenis ep.* 201 d. *Item S. Baumadi precibus* 335 f. *S. Dominici* 656 d & seq.
Studium Theologicum *quam necessarium sit Evangelii præconibus, ostendit S. Dominicus* 441 d, 465 b
Stupor *brachii sublatus ope B. Augustini ep.* 308 c
Submersa *puella miraculo sibi restituta per B. Gundecharum ep.* 288 a b. *Alii quadraginta liberantur ab interitu prece S. Dominici* 572 d, 657 b
Submersionis *periculo liberatus per invocatum S. Walthenum abb.* 275 c. *Alius per B. Augustinum ep.* 290 c
Superbia *insana Antiochi Epiphanis* 13 d
Superior *& abbas S. Walthenus corripi volebat constanter à subditis, quoties minus aliquid rectè fecisset* 259 b
Superioris *non satis reverens monachus de cælo punitur* 95 b c
Superioris Religiosi *præclarum exemplar in S. Waltheno abbate* 258 c & seq. *In S. Dominico* 604 c d e
Superiores *habere sanctos quantum prosit cœnobitis* 272 b c
Surdi *& muti sanati ope B. Gundechari ep.* 184 d, 185 a b & seqq. *S. Waltheni* 275 d. *B. Augustini ep.* 308 d & seq.
Suspensione ecclesiastica *ab archiepiscopo suo vinctus B. Gaufridus ep. Cenomanensis, Romæ absolvitur à Gregorio PP. IX* 280 d

T

Templi *Hierosolymitani profanationes ac desolationes diræ sub Antiocho Epiphane* 12 c & seq.
Temporalium rerum *cura indigna clericis* 296 f & seq. *Sed commissa Fratribus Laicis Ordinem Grandimontensium pessumdedit* 495 b
Tentatio *violentissima contra novam vocationem ad monasticum institutum quomodo superata à S. Waltheno* 257 f & seq.
Tentationes *in vitæ Religiosæ proposito suis adimit orando S. Dominicus* 560 e
Tentationes *novitiorum mirificè dispellebat S. Dominicus* 641 d
Theologiæ studium *Evangelii præconibus necessarium esse, ostendit S. Dominicus* 441 d, 465 b. *In illo quàm ipse fuerit sedulus* 546 a b, 567 c d e
Tibia *fracta statim sanatur per S. Lugidum* 342 b & seq.
Tibiæ *vulnera ulceraque sanata ad sepulcrum S. Waltheni* 275 f. *Vide* Morbi
Translatio *reliquiarum litigiosa, bobus jugo inassuetis permissa* 160 e f, 161 e

U

Ulcera *sanata per B. Gundecharum ep.* 185 b. *Per S. Lugidum* 342 b f. *Vide* Morbi
Uteri dolores *sublati per B. Gundecharum ep.* 186 b

V

Venenum *innoxiè bibit S. Ethelwoldus ep.* 92 d
Vestitûs vilitas *maximè placuit B. Augustino ep., infinitis deinde miraculis ornata* 284 e f. *Eamdem semper tenuit S. Dominicus* 556 c, 578 c, 592 b, 644 d, 646 e
Vigiliarum *& orationis assiduitas in S. Dominico* 546 e, 556 b c, 566 f, 571 e, 592 b c, 599 e f, 601 e, 633 & seqq.
Vinum *indeficiens ope S. Dominici impetratum* 586 f.

586 f, 587 d, 588 a, 591 e, 620 a. Vino *tamen ipſe per decennium abſtinet S. Dominicus* 546 c
Virginitas *illibata S. Waltheni inter aulæ delicias* 251 e. *Malcolmi regis* 261 d. *S. Dominici* 519 e, 546 c, 555 b, 633 e & ſeqq.
Virginitatis propoſitum *ope S. Dominici & miraculo aſſertum* 656 e
Virtutem *ſuam aliquam Fratribus indicaſſe pœnitet S. Dominicum* 519 e f
Viſiones *& ecſtaſes S. Waltheni abb.* 263 f & ſeqq. *S. Dominici frequentes* 442 d, 453, 467, 477 d, 550 b c, 560 e, 576 b c f, 583 c e, 601 b
Vitæ ſpatium *morienti productum ope S. Waltheni abb.* 267 c d
Vocatio *mirabilis ad vitam Religioſam per S. Dominicum* 611 f, 641 c d
Votum *adimplere negligens punitur* 187 b c, 654 d

Z

ZElus animarum *in venerabili Wilhelmo abbate totidem gemmis poſt obitum decoratus in cælo, quot animas ad Deum vivens converterat* 264 f. *Eodem eximiè fulſit B. Auguſtinus ep.* 286 b c & ſeqq. *Item ſancta Ia M.* 330 c. *S. Dominicus* 392 c, 546 e & ſeqq. 560 b, 568 c d, 571 c d, 577 b, 581 e, 596 b c, 635 d & ſeqq. 646 c

FINIS.